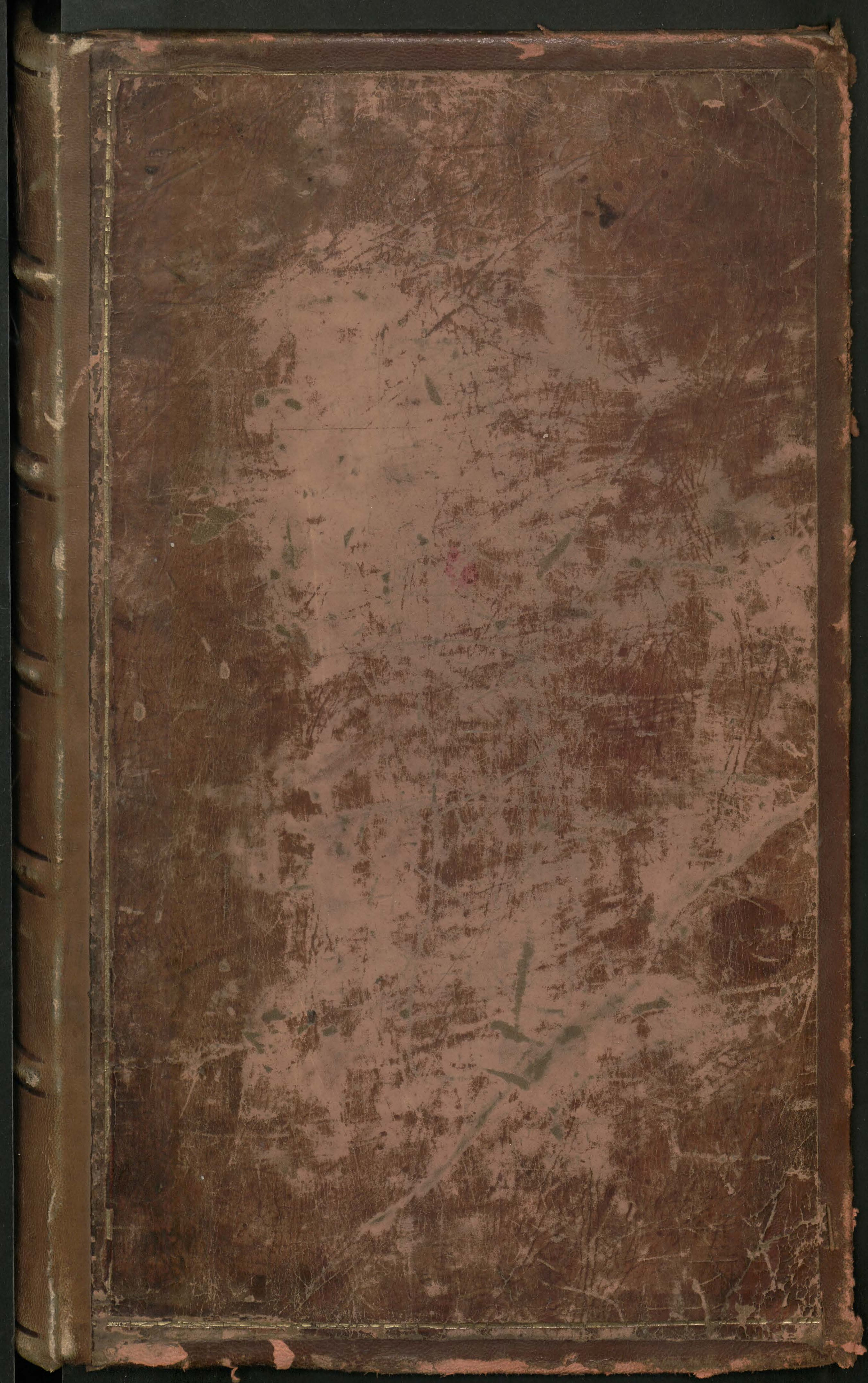

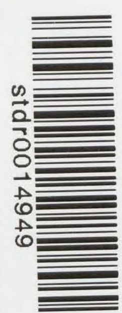

IOANNIS DŁVGOSSI
SEV
LONGINI
HISTORIA POLONICA.

(1.)

IOANNIS DŁUGOSSI
SEU
LONGINI
CANONICI QUONDAM CRACOVIENSIS
HISTORIÆ POLONICÆ
LIBRI XII.

QUORUM SEX POSTERIORES NONDUM EDITI,
NUNC SIMUL CUM PRIORIBUS EX MSCRIPTO RARISSIMO
IN LUCEM PRODEUNT
EX BIBLIOTHECA ET CUM PRÆFATIONE
HENRICI L. B. AB HUYSSEN
RUSSORUM CÆSARI A CONSILIIS INTIMIS,
BELLICIS ET IUSTITIÆ &c.
PRÆMITTITUR
PRÆTER VITAM AUTORIS ET DOCTORUM
DE EO TESTIMONIA
SAMUELIS IOACHIMI HOPPII,
SCHEDIASMA DE SCRIPTORIBUS HISTORIÆ POLONICÆ,
PLURIMIS ANNOTATIONIBUS
AUCTUM
GABRIELIS GRODDECKII P. P.
AC BIBLIOTHECARII GEDANENSIS
ACCEDUNT
UTROBIQUE INDICES LOCUPLETISSIMI.

LIPSIÆ,
SUMPTIBUS IOANNIS LUDOVICI GLEDITSCHII
& MAURITII GEORGII WEIDMANNI
ANNO M DCC XI.

SERENISSIMO
ET
POTENTISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,
DOMINO
AVGVSTO
SECVNDO,
POLONIARVM
REGI,
MAGNO DVCI LITHVANIÆ, RVSSIÆ, PRVSSIÆ, MAZOVIÆ, SAMOGITIÆ, KIOVIÆ, VOLHYNIÆ, PODOLIÆ, PODLACHIÆ, LIVONIÆ, SMOLENSKIÆ, SEVERIÆ, CZHERNICOVIÆ.
DVCI SAXONIÆ, JVLIACI, CLIVIÆ, MONTIVM, ANGRIÆ ET WESTPHALIÆ, SACRI ROMANI IMPERII ARCHI-MARESCHALLO, ELECTORI, ET EIVSDEM IMPERII IN REGIONIBVS IVRIS SAXONICI ET FINIBVS AD HVNC VICARIATVM PERTINENTIBVS, NVNC VICARIO, LANDGRAVIO THVRINGIÆ, MARCHIONI MISNIÆ, SVPERIORIS INFERIORISQVE LVSATIÆ, BVRGGRAVIO MAGDEBVRGI, COMITI PRINCIPALI HENNEBERGICO, COMITI MARCÆ, RAVENSBERGÆ ET BARBIÆ, DYNASTÆ IN RAVENSTEIN &c. &.

REGI AC DOMINO
NOSTRO LONGE CLEMENTISSIMO.

SERENISSIME
ET
POTENTISSIME
REX,

POlonicarum rerum historias, quas Dlugossi studio quondam compositas in Regum & Reipublicæ nullo ævo in-

ter-

termorituram memoriam integritati suæ restitutas primi vulgamus, SACRÆ TVÆ MAIESTATI, REX AVGVSTISSIME, quam humillime offerimus. Nec timendum nobis esse putamus, ne ingratum fortasse quid & indignum SACRA TVA MAIESTATE adferamus, quum ipsum operis argumentum fiduciam nobis maximam subministraverit. Cuius enim magis præsidio muniendum erat hoc Polonicarum rerum monumentum, quam Illius, qui ipsam Poloniam Numine ac Maiestate Sua felicissime continet? Quem tot fortissimorum in Poloniæ terris heroum potiorem testem pariter & iudicem constitueremus, quam Heroem nostrorum temporum belli pacisque artibus florentissimum? Proinde magni isti heroës, quos hoc volumen æternitati consecravit, ad aulam TVAM, REX AVGVSTISSIME, admitti cupiunt, ut TE gestorum suorum arbitrum experiantur, laureasque suas TVÆ submittant. Præstringit nimirum ille MAIESTATIS TVÆ fulgor oculos omnium, quippe qui non provincias, sed regna, non cives tantum, sed & ultimas extremæ Sarmatiæ gentes collustravit. Non TE, REX AVGVSTISSIME, capiebat Saxonia nostra, quamvis eam minime fastidires, Poloniæ certe maiorem

 &

& amplissimum campum designabat, in quo magnitudinem animi, iustitiam, clementiam & rerum bellicarum gloriam nostro seculo admirandam, posteris imitandam incomparabili exemplo demonstrares. Faxit modo Summum Numen, quod devotis ab Ipso precibus contendimus, ut Poloniam aliquando pacatam diu possideas, ut bellum, quod iam atroci tempestate recrudescere videtur, felicissime conficias. Felicior tunc aliquis Dlugosso scriptor existet, qui res a SACRA TVA MAIESTATE gestas commemorabit, qui eandem, quam nos Regiam clementiam submississime efflagitamus, operi æterno apprecabitur. Det DEVS Opt. Max. ut in omnibus auspicatissima AVGVSTISSIMI TVI NOMINIS omina perfecte impleas, ut sublatis omnibus iis, quæ terris Tuis imminere iam videntur, AVGVSTEA, hoc est, aurea secula Poloniæ pariter & Saxoniæ referas. Sic utrasque terras gubernes, ut cum Romanorum & Saxonum Augustis, Germanorum vero Fridericis annorum numero contendas, omnes vero felicitate & rerum gestarum magnitudine antecedas. Sic FELICIOREM FRIDERICIS, MAIOREM AVGVSTIS, SACRATISSIMAM TVAM MAIESTATEM omnes

omnes uno ore profiteantur. Hæc summa est votorum, quibus se pariter atque opus hoc recens editum SERENISSIMAE TVAE, REX AVGVSTISSIME, MAIESTATI humillime commendant

SACRÆ TVÆ MAIESTATI,

REX POTENTISSIME,

Subditi atque cives devotissimi

JOH. LVDOVICVS GLEDITSCH

&

MAVRITIVS GEORG. WEIDMANNVS,

Bibliopolæ Lipsienses.

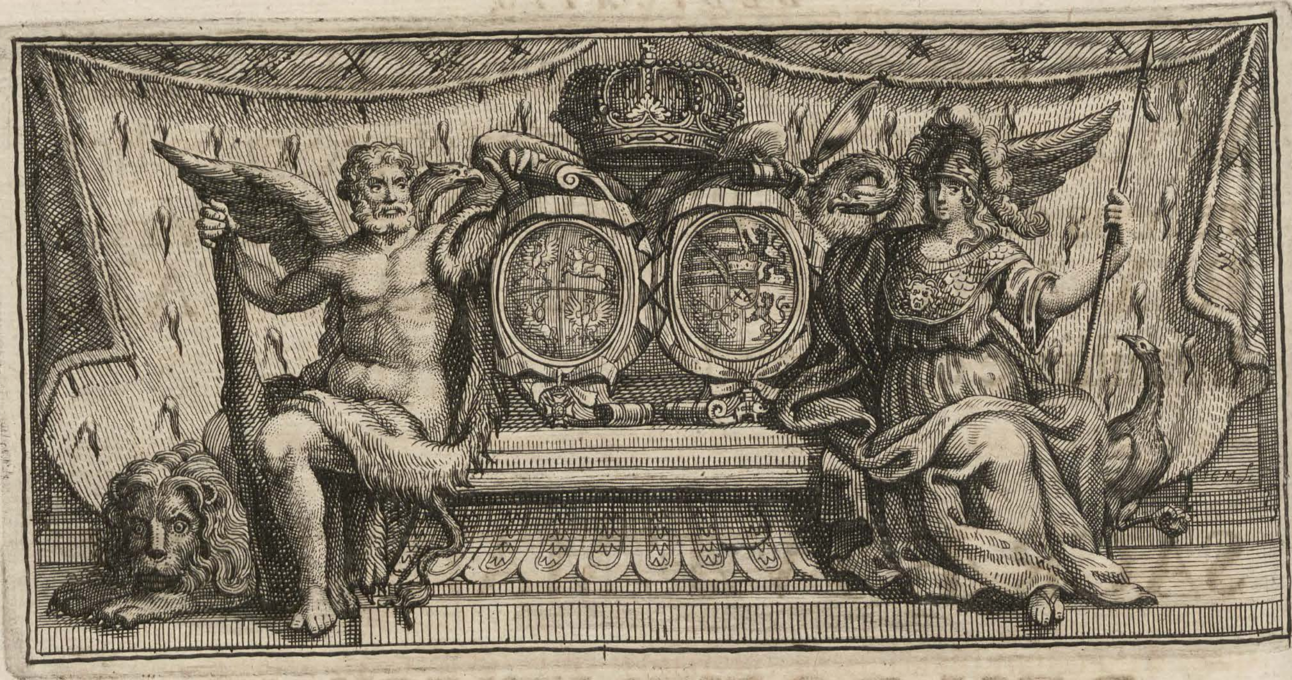

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Satis huc usque Germani nostri criminationes exterorum, qui illis pingue in excolendis bonis artibus atque disciplinis ingenium, & gravem in perquirenda veritate & antiquorum monumentorum fide oscitantiam objiciebant, industria sua diluerunt, atque pares se hac in parte Gallis etiam, qui palmam cunctis gentibus præripere annituntur, ostenderunt. Neminem igitur tam iniquum rerum arbitrum futurum hodie existimamus, qui non fateatur, Germanos quoque in omni eruditionis genere artiumque experimentis ad summum, quod homines contingere possunt, fastigium pervenisse. Prodierunt certe ex Scholis eorum per aliquot abhinc retro annos Philosophi peracuti, Jureconsulti graves nec inelegantes, Oratores diserti, Critici & Philologi subtiles, Medici, Chemici, ac Mathematici peritissimi, quos omnes enumerare in præsens non est nostri instituti. Sed quid de historicis dicam? Hi quoque patriæ nostræ adeo non defuere, ut etiam reperias, qui non solum Germanorum rebus insignem lucem attulerint, sed & vicinas gentes mirifice adjuverint in indagandis earum monumentis antiquis rebusque gestis. Nam & Galli, & Pannones, & Sueci, Danique, & ipsi adeo, a quibus primum eruditio ad nos profecta est, Itali multa hodie in historiis suis à nostris scriptoribus mutuantur, & eximia sæpe Germanorum ingenia præmiis & dignitatibus, ut ad se veniant, & res suas stylo illustrent, invitant. Quæ cum ita sint, nonnunquam miratus sum, Germanos in perquirendis aliorum populorum antiquitatibus curiosissimos, originem & res gestas Polonorum longe minore studio indagasse. Neque etiam dissimulare possum, annales & ceteros a Polonis perscriptos libros rarissimos in Bibliothecis nostris exstare, atque exiguam historiarum hujus gentis notitiam, quæ adhuc inter nos viget, non ex illorum monumentis, sed domesticis scriptoribus nostris, par-

partium sæpe studiosis & in investiganda veritate, ob remotos & vastissimos amplissimi regni limites parum accuratis hauriri, cum tamen Gallorum res ex Gallis, Italorum ex Italis, Britannorum ex Britannis addiscantur. Ipse hoc fatetur Conringius sincerus alias & prudens vetustatis explicator ac interpres, qui *de finibus Imperii Germanici c.18. Multum* inquit, *profecto intererit, an Polonica monumenta sequaris, usque adeo a se invicem dissident. Nostris tamen, iis præsertim, quæ rei gestæ ævo sunt scripta, ab hominibus piis & fidei alias haud suspectæ, nisi vehementer fallor, præ Polonicis fidendum potius.*

Sæpius causas ex quibus iste scriptorum Polonicorum contemtus proficiscatur, & quare illis sublestæ fidei nota inusta fuerit, requisivi, ac tandem quatuor illas potissimum esse, ex dicto Conringio aliisque intellexi. Primum enim illis objiciunt nimium patriæ innatum amorem studiumque, quo occæcati res suas plus justo extollant, multa vero, quæ dignitatem nationis & gloriam gentis deprimere videntur, aut omnino reticeant, aut suspecta fide quam brevissime enarrent. Deinde reprehenditur eorum in eruendis antiquitatibus & originibus suis negligentia & brevitas, cum reliquæ gentes illas a multis seculis & plerumque ab orbe condito usque repetant. Tum accusatur stylus Polonorum obscurus, turgidus, & nimios aliquando flores redolens, qui longe a simplici ac casta elegantiorum scriptorum munditie recedat. Denique plurimi exiguum, quod nobis cum Sarmatis intercedit, commercium, & nullam fere quæ ex solida rerum Polonicarum notitia in nos redundet, utilitatem prætendunt, rati barbaros hodieque esse Sauromatas, quorum historias ac res gestas cognoscere, nostra tantopere non intersit.

Hæc omnia non sine aliqua veri specie dicuntur, & me ipsum fere ab initio, ut cum illis Polonorum obtrectatoribus sentirem, permoverunt. Qua re etiam cum primum in Johannis Dlugossi seu Longini Historias Polonicas, quas huc usque integras non habuimus, inciderem, & in illarum lectione quædam mihi ex recensitis modo vitiis observare viderer; minoris hunc thesaurum, quam debuissem, æstimavi. Nec unquam ego ad illum legendum accedebam sine amoleto, nec recedebam sine antidoto, Ciceronis scilicet, vel alii aurei ævi scriptoris lectione. Nimium Cromero credidi, qui de Dlugossi scriptis nimis forsan audacter censet, *non magnopere Dlugossum versatum in externis historiis, quæ Polonicam scribenti magno adminiculo esse poterant, nonnunquam perplexum esse, nec perpetuo sibi constare, aut rationem temporum tenere & plus alienis quam quæ ad rem faciunt, inhærere & operi imperfecto immortuum ad recognoscendum id nil temporis habuisse:* Verum postquam illum majore industria evolvi, & ea quæ utrinque afferuntur accuratius perpendi, vituperationibus hisce facillime responderi posse animadverti.

Nam quod ad primum attinet, non equidem inficior, Polonos in recensendis historiis suæ genti magis quam exteris favere. Ast hoc commune semper omnium fuit vitium scriptorum, & adhuc est, ut patriam suam familiares & necessarios, quantum possint, extollant. Non ipsi hoc Romani Græcique, a quibus tamen nostri optimas scribendæ historiæ leges & exempla acceperunt, diffitentur. Inanes frivolasque sæpe illi victorias vanosque triumphos de exteris gen-

gentilibus actos describunt, longiusque imperiorum suorum fines, stylo quam armis extendunt. Nonnunquam tributa populis, quos non devicerant, imponunt, & virtutem moresque barbarorum præ suis contemnunt. Sed horum mendacia securius fallunt, quo ab adversa parte scriptores deficiunt, qui illa convincant. Hodie autem ubi utrinque annales conficiuntur, studium partium facilius deprehenditur, nec tamen omittitur propterea. Accusant Batavi, Britannique malam Gallorum in condenda temporum historia fidem. At hi vicissim de illis conqueruntur. Irrident Danorum gratulationes Sveci, & ab iis mutuo ridentur. Omitto alios. Minus igitur succensebimus Polonis, quod & illi aliquando reliquarum gentium exempla imitati in suis rebus ornandis sunt studiosiores. Inprimis id deprehendimus, ubi memoriam bellorum dubio sæpe Marte olim cum Moschis gestorum posteris produnt, quod hæc gens rebus potius gerendis quam scribendis, scriptisque aliorum in se injuriosis refellendis fuerit intentior. Neque tamen ideo Germanos illis cum Conringio præferimus, neque historiarum Polonicarum notitiam ex his potius desumendam esse putamus. Equidem non ignoro, multa a Germanis auctoribus aliter longe, quam a Polonicis commemorari. Illi Poloniam subjectam patriæ suæ & stipendiariam, hi liberam & fœderatam faciunt. Illi multas suorum de Polonis victorias enumerant, hi easdem aut silentio prætereunt, aut extenuant, aut Germanorum clades in earum locum substituunt. Exinde tamen non consequitur, in hoc dissidio nostris magis hominibus fidendum esse. Nimis profecto nobis placemus Germani, si partium studium in historia scribenda a nobis solis abesse existimamus; quo tamen fortassis nulla alia gens magis exstimulatur. Conqueruntur de nobis hac in parte non solum Itali, Gallique & ipsi populares nostri. Neque dissimulare possum, scriptores Germanicos ipsos frequentissime inter se in percensendis gentium suarum rebus dissentire, atque pro diversitate aut sacrorum quibus addicti, aut provinciarum ex quibus orti, aut Principum, quibus subjecti sunt, & quos æque ac Proceres regni Poloniæ in diversa ac repugnantia partium studia tractos sæpissime vidimus, diversimode de iisdem factis scribere. Imo vero nonnunquam videmus ex nostris auctores, qui lautiore stipendio allecti ab uno Principe ad alterum transeunt, & quæ pro illo antea scripserant, ipsi refellunt. Exempla ejus rei, utpote cuivis facile nota, in præsens nominare supervacaneum esse existimo. I nunc & Germanorum fidem extolle, atque monumenta eorum Annalibus Polonorum antepone. Quos ego si non majore, certe æquali loco cum Germanis habendos & utrosque ad eruendam veritatem simul conferendos esse intrepidus affirmo. *Prudens ergo*, ait Bodinus in Methodo Histor. c. IV. *existimator laudes cujusque non domesticorum aut amicorum duntaxat, verum etiam hostium ponderibus examinabit. Neque eas historias probare possum, quod perpetuas laudes ac virtutes ejusdem, nulla vitia commemorant, cum nullus sit tanta integritate ac prudentia, ut non sæpissime offendat.*

Venio ad alterum, in quo Polonici Scriptores communiter delinquere dicuntur, quod scilicet recentiora saltem gentis suæ facta commemorent, antiquiora autem silentio aut brevi involucro involvant. Non video, qua ratione crimen hoc, si modo crimen est, depelli queat; confiteamur enim oportet, Longinum nostrum & cum eo plerosque Polonorum historicos, vetustiore gentis suæ origine primoribus vix labris degustata, statim ad seculum post Christum natum octavum descendere, & quæ in illo atque sequenti gesta sunt, titubanter & strictim enarrare. Quanto confidentius contra aliæ gentes origines suas & res gestas a condito usque mundo, imo cum Sinensibus etiam ulterius, longa imaginum & nominum, & si Dîs placet, rerum gestarum quoque serie deducunt. Imprimis gentibus ad septentrionem positis hoc familiare est, ut in summa antiquorum monumentorum scriptorumque penuria tamen altissime quam possunt, enitantur & remotissimos sibi majores multaque laude conspicuos Heroes, quandoque & Gigantes effingant. Fecerunt id jam olim apud Justinum Lib. 2. Scythæ, atque se reliquis populis omnibus, qui meridiem spectant, antiquiores esse, multis rationibus evicerunt. Nos qui forsan, ut Cluverius l. 1. Antiq. Germ. c. 2. Zuerius Boxhornius, & alii quidam volunt, ab illis descendimus, mirifice hunc eundem morem servamus. De Svecorum vetustate multa & incredibilia congessit *Johannes Magnus* & Rudbeckius in opere, quod *Atlanticum* inscribit. Danorum originem longius etiam arcessit Saxo Grammaticus. Germaniæ nationes singulæ primordia sua non minore studio explicant, atque lepidissimis, quæ undique corradi potuerunt, fabulis exornant. Non dicam de Francis, qui se ex Trojanis ortos gloriantur, nec de aliis. Prodeant nunc saltem Saxones nostri. Horum ortus a Scriptoribus illorum *Wittikindo Corbejensi L. I. Annal.* Eccone Repkovio *in L R.* I. 3. *artic.* 44. & infinitis ferme aliis ad Alexandrum Magnum; ab H. Meibomio I. I. Script. German. p. 352. Reiner. Reineccio & Heigio ad Sacas, Asiaticam gentem refertur, multisque egregiis commentis illustratur & ad nostrum usque seculum non interrupta serie derivatur. Multum scil. itaque a Scythis majoribus suis degenerasse & contemtum mereri videntur Poloni, quod non pari, qua cæteræ gentes confidentia antiquitates suas ex veterum Annalium caligine ac situ eruant. Verum enim vero tantum abest, ut Polonicos Scriptores hac in parte vituperem, ut potius eorum prudentiam ac modestiam præ reliquis omnibus laudem & admirer. Sicut enim Livius magis etiam propterea a cordatioribus æstimatur, quod ea, quæ ante conditam condendamve urbem poëticis magis decora fabulis, quam incorruptis rerum gestarum monumentis a cæteris traduntur, omittat, ita & ingenua Polonorum verecundia, qua relictis anilibus figmentis, & obscuris gentis suæ incunabulis vera saltem & certa perquirunt, commendari debet, non vituperari.

Quod ad tertium attinet, objiciunt vulgo Polonis inquinatum turgidum & fastuosum stylum. Agnovit hoc ipsum in præfatione Libri, quem Gallica lingua M DCC X. de reditu *Augusti* Regis in Poloniam conscripsit, pro eo quo fuit candore ac generoso spiritu sanguineque politissimus Prewentowius, obsoniorum regiorum scissor, ipse Polonus, cujus præmaturam mortem, dum hæc scribimus, non tantum Illm. parentes, verum etiam omnes qui virtutes, quibus præter ætatem fuit præditus ornatusque, perspexerant, dolentius deplorant. Neque equidem diffiteor intercedere aliquod inter illos & politiores auctores discrimen, paucosque ex illis ad elegantiam & simplicitatem scriptionis, qua Thuanus Sleidanusque historias suas exornarunt, accedere. At excusari & hoc potest. Tametsi enim venustas styli historicum mirifice deceat,

ceat,ne tamen importune nimis ac præfractius rigidiusque eam ab illo exigamus. Potius huc,quod Cicero de Philosophis ait,applicemus: *Philosophum, si afferat eloquentiam,non asperner: si non habeat,non admodum flagitem.* Sæpius historicis,dum nimia superstitione vocabula & commissuras ac formulas deligunt,& munditiei ac collocationi verborum student,veritatem, quæ unice indaganda erat, amittunt. Sæpe odiosus & exquisitus nimium cultus obscuritatem inducit,dum nonnunquam,ut Manilius inquit,*ornari res ipsa vetat,contenta doceri.* Indulgendum quoque aliquid est seculo illi,quo plerique scripserunt, nondum satis expolito, & quo cum exteris nullum fere Polonis commercium fuit. *Interdum enim,*ut Quintilianus monet,*nitor & summa in excolendis operibus manus magis videri potest temporibus,quam ipsis scriptoribus defuisse.* Ferri etiam debet genius populi,& sicut Livio Patavinitas,ita Polonis,sublimis & cothurnatus stylus ac asperior aliquantulum condonandus est, quo plerique usi sunt,popularibus suis magis ut placerent, quas conscripsissent orationes & historias,utpote qui luxurianti illo Asiatico & ventoso magis quam casto,simplici & naturali dicendi genere capi videntur. Neque hic reticere possum Polonos plerosque non tantum illos qui alias regiones inviserunt,sed alios quosvis semiliteratos,etiam fœminas,nulla necessitate vel penuria vocum polonicarum, sed ex mera libidine novandi & se ostentandi, peregrina vocabula & sententias tam sermonibus quam scriptis immiscere,adeo ut vix aliquam longiorem sententiam proferant,quin vel Polonicas voces corrumpant,vel ex aliis linguis putidos centones farciant. Eadem corruptela in Linguam Latinam, quæ in Scholis,cœnobiis,aulis,tribunalibus sacris & diplomatum publicorum officinis utuntur,apud plerosque invasisse videtur. Quod malum tanto Latinitati nocentius est, quanto majorem ei autoritatem & approbationem multitudo & existimatio loquentium scribentiumque conciliat. Hos suo tempore Dlugossum noster secutus sibi licere existimavit, commentariis suis vocabula Italica, *guerras,treugas,*aliaque, præsertim militaria & aulica sequioris ævi verba, quæ hic recensere longum foret,immiscere. Quod tamen magna rerum quas memoriæ tradidit,sacrarum & profanarum,in toga & sago gestarum varietate abunde pensavit. Verum hac in re faciliores quoque erimus, si & nostræ gentis vitia,& auctorum Germanicorum, priscorum maxime, in scriptione sua incuriam cogitamus,quos tamen propterea non abjicimus, sed nihilominus evolvimus frequenter & æstimamus.

Denique quod quidam cum Joh. Barclajo in *Icone animorum c.* 8. autumant, barbaram ac Scythicam Polonos gentem esse, cujus res gestas accurate cognoscere,ob exiguum,quod nobis cum illa intercedat, commercium nostra non intersit. In hac vulgi opinione refellenda non multum desudabo. Nemo est cordatior paululum,qui non moratioribus gentibus Polonos annumeret, illosque bonis artibus & disciplinis imbutos fateatur. Et fac, eos olim subhorridos & incultos,nec non priscis Teutonibus,de quibus Tacitus *de Moribus German.* vel similes,vel inferiores fuisse. Jamdudum, præcipue ex quo Casimirus M. ejus nominis rex secundus Rempublicam legibus armare,bonisque moribus ornare cœpit,feritatem istam exuerunt & ad justitiam mansuetudinemque transtulerunt. Non mihi est animus ea hic adducere,quæ Opalenius,Solikovius vel

vel quisquis ille fuit Poloniæ contra Barclajum defensor, multique alii in Polonorum laudem J. M. Q. dixerunt. Unicum illud commemorare lubet,quod non alia facile gens cum Polonis commune habet. Videmus eos non tantum promiscue studia bonarum artium,imprimis quæ ab humanitate nomen acceperunt,amare,earumque cultores tueri ac promovere,verum etiam Viri Principes ab exterarum gentium nobilitate sæpius spretas & tristes hac tempestate Camœnas splendori natalium proprias ducunt,nec ulla re magis illustrari censent,quam doctrina. Unde fit,quod in sermonibus moribusque eorum non minorem mellis & salis ubertatem deprehendimus, quam in eorum latifundiis, & quod hodie non pauci reperiantur tam Senatorii quam Equestris Ordinis Viri, qui quoad Latini sermonis probum usum,copiam,gravitatem & ornatum peritioribus quibuscunque in hac arte magistris conferri merentur. Qui olim scriptis historicis & ad rem publicam spectantibus inclaruere, in Commentario Amplissimi ac Juris scientia peritissimi Hoppii hic adjecto laudatos vides. Præterea res illorum ita hodie cum nostris connexæ sunt,ut utriusque gentis commoda vix a se invicem separari queant. Non dicam nunc de vicinia Potentissimi Moschorum Imperatoris,cujus fœdus & amicitiam,qua Germani nunc perfruuntur,etiam remotæ gentes ambitiose expetunt. Non illi alias ad nos,quam per Poloniam accessus. Neque agam in præsens de munitissimo,quod huc usque Polonia Germaniæ præstitit adversus Turcarum & Tartarorum irruptiones propugnaculo. Nec commemorabo summa,quæ a Polonis accepimus,beneficia & insignes duas,quas ope illorum reportavimus, ad Viennam & Strigonium victorias,quarum altera imminens jam a Barbaris Germaniæ jugum excussum,altera amissa Pannonia nobis restituta fuit,nullum extat luculentius benevolentiæ illorum erga nos documentum,quam quod novo plane & inaudito exemplo Regem sibi ex Germanis elegerit gens,quæ huc usque Piastæis assueta a popularibus nostris tam acri animo diffidere visa est, ut Hispanos cum Gallis faciliore ratione jungendos existimares: Hæc inquam gens,quæ se alias maxime æstimat,cæterisque populis omnibus anteponit, cum Regem Sigismundo suo & animi & corporis virtutibus simillimum quæreret,non eum in suis terris, sed in media Germania invenit. Quis ergo amplius de arctissima,quæ nobis cum Polonia intercedit,familiaritate & commercio,dubitet? Quis accuratam rerum Polonicarum cognitionem Germanis proficuam,imo necessariam esse neget? Nemo profecto,nisi plane in rebus nostris hospes. Quapropter operæ pretium me facturum & studium Historiarum Polonicarum mirifice adjuturum existimavi,si quem hucusque mutilum & dimidiatum saltem habuimus, Johannem Dlugossum seu Longinum post Vincentium Kadlubkonem & Basconem, antiquissimum rerum Polonicarum scriptorem integrum exhiberem, auctorem in argumento,quod tractat perspicuum & fide dignum. Studio enim veritatis odium sibi peperit ac tot inimicos paravit, ut VI. ultimos Libros quos ab Ill. Alberto Dembinskio, Vexillifero Zatoriensi, Viro sapientissimo nostrique amantissimo concessos jam prima vice publici juris facimus,ineditos reliquerit, elogium autoris & præstantiam hujus operis ex testimoniis aliorum hic adjectis lege,& alia imposterum similia quibus utilitas tua promoveri poterit,exspecta.

TESTI-

TESTIMONIA NONNULLA DE IOHANNE DŁUGOSSO.

SIMON OKOLSKI *in Orbe Pol. T. III. p. 299.*

JOannes Dlugosz, præceptor filiorum Casimiri III. regis Poloniæ, Canonicus Cracoviensis, legationibus plurimis adfuit, & acta Polonica latino sermone conscripsit, nominatus Archiepiscopus Leopol. obiit 1480. *Pater ejus Johannes bello cum Crucigeris sub Vladislao Jagellone rege, magnus triumphator.*

SIMON STAROVOLSCIUS *in Historia Episcoporum Cracoviensium.*

*In vita Jacobi de Sienno, enarrans calamitates quibus ob trium ad Episcopatum tendentium concertationes, quorum unus a Rege Casimiro commendatus, alter a Capitulo electus, tertius a summo Pontifice de plenitudine potestatis promotus erat, ecclesia illa affligebatur, Dlugossos etiam fratres duos, quorum alter Scriptor rerum Polonicarum, huic calamitati, implexos & hunc potissimum & redituum suorum retentione, & domus direptione, & molesto exilio multatum, nec nisi post biennium pacatis per Senenii cessionem rebus, in pristinum locum restitutum. A.*1462. *memorat.*

Idem SIMON STAROVOLSCIUS *in Monumentis Sarmatarum* hoc habet Dlugossi epitaphium Cracoviæ in templo S. Stanislai in rupellam positum

R. D. D.

JOHANNES DLUGOSSUS de NIEDZIELSKO,
ILLUSTRIUM FILIORUM REGIORUM INFORMATOR,
CANONICUS CRACOVIENSIS, HUJUS MONASTERII PRIMARIUS INSTITUTOR,
HIC SEPULTUS REQUIESCIT.

Anno Domini 1480. *die* 10. *Mensis Maii*

ORETUR PRO EO.

GERH. JOH. VOSSIUS *de Historicis Latinis p. 565.*

Joannes Longinus, qui & Duglossus, vel Duglosschus, vel Dlugossus vocatur, Canonicus fuit Cracoviensis, & postmodo Leopoliensis episcopus. Nomine Casimiri III. Polonorum Regis, varias obiit legationes, ac liberorum quoque ejus fuit præceptor. Anno cIↄ CCCC LXV *vitam S. Stanislai Episcopi Cracoviensis & Martyris, tribus tractatibus complexus fuit: Sed Surius stylum mutavit, inque compendium redegit, prologos etiam omisit. Habes Tom. III. a. d. VIII Maii. Scripsit quoque commentarium rerum Polonicarum qui MStus exstat Romæ in bibliotheca S. Mariæ in Vallicella &c.*

DEDI-

DEDICATIO PRIORIS EDITORIS.

VENETIS PRINCIPI M. A. MEMO ET SENATUI UNICO ORBIS TERRARUM.

RINCIPEM Historiæ SLAVONICÆ DLUGOSSUM, Vobis, ô qua sol habitabiles illustrat terras, Maximi & liberrimi, omnium ætatum, orbis terrarum, VENETI, adfero. Et quod eiusdem inclytæ gentis & generis, pars magna estis; Nam maiores Vestri ex Paphlagonia ad Timauum Illyricum amnem nostro Slauico sanguini permixti vnam ex duabus gentibus fecêre: & quòd maximum & liberrimum Historicorum, non nisi apud maximos & liberrimos lucem adspicere deceat. Quid? & Libertas & Nobilitas Polona quonam melius, quàm ad Libertatem & Nobilitatem Vestram spectabit? & Polona Aquila Princeps alitum, cum quo melius, quam cum Principe ferarum Leone Veneto? Sed hæc splendida, veriora autem ista. Natura omnes liberi esse volumus, nec vllum animal est, quod non vitæ periculo libertatem quærat. Et brutis quidem pro LEGE est, nam contraire illi nec possunt, nec velle possunt. Hominibus quêis rectum & prauum ex æquo, diuino munere data est LEX. Eam Princeps Sapientiæ in libro suo mundissimo de mundo, ad Magnum illum Macedona, quem ipse fecerat Magnum, Deo comparat. Et per hanc ciuilem Reipublicæ sanctionem, æternam illam & sanctissimam, nec vllo verborum splendore dignè vocandam & inuocandam MENTEM, scribit ac describit. LEX enim neque hominum ingeniis excogitata, neque scitum aliquod est populorum, sed æternum quiddam, quod vniuersum mundum regit, imperandi, prohibendique sapientia. In prima LEX illa & vltima est MENS, omnia ratione aut cogentis, aut vetantis DEI. Hæc vim habet ad rectè facta vocandi, & à peccatis auocandi. Quæ vis non modò senior est, quàm ætas populorum & ciuitatum: sed æqualis illius cœlum atque terras tuentis & regentis DEI. LEX vera atque Princeps apta ad iubendum & ad vetandum orta est simul cum MENTE DIVINA & est ratio recta summi DEI. Nec ipse mundus sine LEGE stare potest. Nam & hic DEO paret, & huic obediunt maria, terræque, & hominum vita iussis supremæ LEGIS obtemperat. Eum siue DEVM, siue æternam omnium rerum LEGEM, secutæ sunt gentes humanæ ferè vniuersæ, non solùm hæ, quas Europæus Sol, mitiorque Iupiter vrget: sed illæ etiam feræ Asiæ & Africæ Aborigenes. Ius semper quæsitum est æquabile, neque enim aliter ius esset. Quod cùm non semper iusti & boni reddant, LEGES sunt inuentæ, quæ cum omnibus semper vna atque eadem voce loquerentur. LEGVM imperia potentiora quam hominum. Sed ô FATA in abscondito, ô diuinæ Sapientiæ abyssus multa, Soli vos estis, qui veras LEGES hincque DIAM LIBERTATEM, neque ciuilibus armis pollutam, neque externis deformatam & summo Soli parem, retinetis. Soli vos estis, quos LEX docuit LIBERTATEM, hæc verò admirandam Virtutem & Sapientiam. Petrarcha Rempublicam Vestram vocat Domum Libertatis & Iustitiæ, portum adflictorum, non modò à tempestate, sed à bellis & Tyrannis, ô ventum pestilentem. Seluagus summam quietem, defensionem sine precio, scholam non visam. Ego cœlum in solo & salo Vestro, & solum ac salum Vestrum in cœlo. Nam quæ obsecro nunc gens est, quæ nunc viuit, atque æquum agitat, siue illi Christiani sint, siue barbari, cui non plurimum de maiorum gloria decesserit? quæ nunc, aut optimos Principes, aut fortissimos Duces, aut prudentissimos Senatores, qui olim erant, non suspiret? Soli Vos estis, qui continua æmulatione omnes suos decessores superatis. Imperare Constantinopoli: Regere Cyprum: Cretam & Insulas Ægei plurimas possidere: Triumphare ex maximis orbis terrarum Monarchis: opem omnibus adflictis ferre, Regna & Prouincias conferre, gesta maiorum vestrorum, maxima sunt hæc? sunt; sed à multis antea facta. Sed firmare LEGIBUS Patriam: immortalem illam reddere: ea quæ nocere possent remouere: nec ostentatione maximi belli permoueri: quæ vos his proximis annis fecistis, ista consilia attingunt

gunt ſolium Iouis & cœleſtia dona. Nec illa Vobis deſunt. Vidi ego Vos Turcicam pacem non muneribus emere,ſed mutuo metu tenere : ſcio ego ita Vos res Veſtras habere, vt niſi vicinorum ſuſpecta eſſet fides,id totum habere poſſetis,cuius tertiam partem maiores habuêre: Non ignoro quibus modis & rationibus nuper Henricum quartum Galliæ Regem præclariſſimum,& alios viros inſignes iuuiſtis. Quod eò libentius commemoro,cùm pro LEGIBVS,heus quibus ego iactatus fatis,quæ bella exhauſi. Sed Veſtra ſic ſe habent,vt non timeam dicere, ô fortunatum orbem terrarum, ſi aut à Vobis,aut Veſtris LEGIBVS regeretur. At nos quid? voluerunt certè maiores noſtri diuini Viri LIBERTATEM nobis relinquere, ſed pauca literis conſignarunt,rati ſeros nepotes ſimiles : multa miſcuerunt non mala, ſed quæ, vel leuiter mali in contrarium torquere poſſunt, quid verò corruptiſſimo hoc æuo, peſſimi, poſt homines natos, non faciunt ? Tota res in hominum mentibus,heus quàm fluxæ,quàm peruerſæ. Et qui aliter fieri poteſt,vbi cæco quodam impetu miniſtratur,& adminiſtratur,ita perditum it res noſtra, nec vllum remedium valentius, quàm ſi luce Veſtra tenebras ſuas clareſcere vellent. Eò illos duco,non modò ſermonibus,quà publicis,quà priuatis, ſed hac etiam dedicatione huius Hiſtorici nunquam publicè viſi. VALETE, ORBI IMPERATE.

AVTORIS EPISTOLA DEDICATORIA.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI,

DOMINO ZBIGNEO DE OLESNICA,

Miſeratione Diuina Tituli S. Priſcæ Sac. Romanæ Eccleſiæ Presbytero Cardinali & Epiſcopo Cracouienſi.

IOANNES LONGINVS, Canonicus Cracouienſis viſione perfrui Remuneratoris æterni, & beata atquè immortali ſtola potiri.

STVDIORVM MEORVM labores, REVERENDISSIME PATER, ad Benedictæ Trinitatis laudem, excellentiam, & gloriam, fidei Orthodoxæ amplitudinem, & in patriæ noſtræ,tuumque ornamentum ac decus conuerſurus, Annalium rerum Polonicarum, cæterarumque gentium Poloniæ vicinarum memoriam,res pace & bello geſtas,complecti & literis mandare ſuſcepi,ſopitis hominum cineribus, diuturnaque concretis caligine, largiturus notionem & memoriam, ſingulisque lectoribus & auditoribus,eorum repræſentaturus actionem. Non ingenii fretus potentia,tenue enim illud & aridum extat,& ad lucubrandum opus præſens vt Heroum illuſtria facta inſignesque victoriæ extolli adornarique poſſent,languidum & parum ſufficiens,nec ſcribendi arte rudem veterum æquans narrationem. Sed quia multa præclara,& ſuperiorum,& noſtrorum temporum acta ſcitu digna perpetua obliuione tegi doleam. Egregia enim extant,nonnullorum Polonorum Virorum illuſtrium geſta & memoratu digna,ſiue pacem,ſiue bellum ſpectes,vtrobique exemplorum caſibus oneroſa,in quibus & gladii fraterno aut cognato ſanguine, cæca regnandi cupiditate rubentes,itemque factiones,ſeditiones,varia exilia, variæ publicarum rerum euerſiones,& optimatum atque ciuium exterminia reperiuntur,alias clarius illuſtrari depoſcentia,ſimulque tuis iuſſionibus,& aſſiduis exhortationibus etiam poſt tua fata pariturus. Tu ſiquidem,mira charitate,qua ad extollendum res Patriæ flagrabas,Vnum id potiſſimum me effecturum, precibus iuxta ac imperiis impuliſti,ſimulque materiam ſcribendi,condendique res,quæ in ætate tua contigerunt,fideli narratione,& domeſtico præconio præbuiſti. Et quoniam non vna eadem fuit,eſt, & erit, Hiſtoriam ſcriptoribus laboris & ſcribendi cauſa,cum alii,vt gloriam honoremque apud præſentes & poſteros aucupentur,quale aliquid Tito Liuio eueniſſe ſcimus,Vir enim lacteo eloquentiæ fonte manans,ex vltimis Galliarum Hiſpaniarumque finibus plures habuit admiratores,& Gaditanum quendam ex longinquiſſimis oris & ad videndum illum fama adduxerat. Mortuus verò omnium ore ſententiaque Latinorum laudatus. Cineres quoque ſui atque oſſa agentia Patauine,de origine & ſtirpe ſua gloriante,propè Ædem S. Iuſtinæ in porta Palacii maioris,quo aliquid venerationis oſſibus accederet,condita ſunt. Alii,vt gratiam referant, ab iis quorum virtutes laudant bellicas: Alii quod rebus magnis & arduis pace vel bello geſtis affuêre & genus aſſumpſere laboris. Quod de Homero,Darete,Quinto Curtio,Plutarcho,aut credi,aut præſumi poteſt. Me porrò nulla harum cauſarum,ſed magnitudo rerum ſub obſcura caligine vetuſtatis iacentium, honeſtatis officium,non ſpes vtilitatis,charitas quoq; patriæ,quæ omnium omnes charitates

com-

complecti ſolet,qui vt illam omni ornamento,quod ex me fieri poſſit, redundantem,atque accumulatam,vel redderem,vel efficerem,charitas proximi ex opere præſenti ædificanda ad opus prolixum & ingentis laboris ſuſcipiendum pellexit. Antiquitatis enim & Hiſtoriæ, rerumque domi foriſque geſtarum notitia,virtutis parens & vitæ magiſtra à ſapientibus habita,non tenuiores humano generi,quàm Philoſophia, noſcitur conferre profectus. Nam etſi Philoſophia pro conſequendis virtutibus hominem dirigat,& informet,ad clara tamen facinora aut aggredienda aut implenda,plus hæc virium, quàm illa, obtinet. Cum Philoſophia tantum accendat & moueat,illa verò opus perfectum etiam efficiat,& in qua etiam ſingula quæ ad fortitudinem,ad modeſtiam, ad prudentiam,ad pietatem,& relligionem pertinent,velut in quodam ſpeculo, & humanæ imbecillitatis exemplari contemplari poſſunt. Propterea ſummum decus,ſummamque voluptatem claris iuxta & obſcuris hominibus,non præceptis, non inſtitutis, non diſputationibus ſed rebus geſtis,& inſignium Heroum moribus ad capeſſendam virtutem & aſſequendam celeberrimam laudem,& ad comprehendendos auguſtos honores affert,clariſſimorum quippè hominum geſtis & maximarum rerum recordatione conſtat. Quæ ſola res humanas,& præſertim nobilia pectora ad immortalitatis gloriam vehementer accendit,dulce enim eſt, inter maiorum verſari commercia,& veterum dicta factaque complecti memoria,atque operum præſtantibus actionibus inhærere. Denique cum mortales omnes ſciendi & intelligendi teneantur deſiderio, (quibus neminem aliter,niſi aut æuo diuturno,aut aſſidua rerum contemplatione aut experientia licuit potiri) ſi qui ad Hiſtoriæ cognitionem,& ad perdiſcendũ illuſtrium Virorum, maximarumque regionum & ciuitatum res geſtas, artes, conſilia, bella, fortunam, mentem appulerint, verticem ſublimioris ſcientiæ,& intelligentiæ,ſub breui ætatis & laboris compendio apprehendent. Ad res enim pulcherrimas noſcendas per Hiſtoriæ ſeriem alieno labore partam perducimur, & transactorum ſeculorum longum ordinem,& pleraque mortalium tàm priuata quàm publica opera ſub breui temporis compendio intuemur, eoque vno pacto vir iuuenis & viridis,ſenibus vnius ætatis cognitionem tenentibus poterit præſtare, aut ſaltem æquari, velut in quem præclara rerum & optimarum artium eruditio,& vberrima geſtorum & antiquitatum notitia, non ex vnius capite,ſed ex multorum abundantiſſimo fonte manet. Quod cùm ita ſit,quis tàm expers humanitatis erit,qui ſe dare his ſtudiis nollet? quæ adoleſcentiam ad maximam conſequendam gloriam excitant,ſenectutem oblectant,ſecundas res ornant,aduerſas ſalubri conſilio temperant,& in vniuerſum ſola plurimum patriæ proſunt. Quum in illis res hominum geſtæ, fortunæ euentus inſperati,naturæ opera inſolita,& ſuper his omnibus rationes temporum contineantur. Memoria etenim hominum,& quod transmittitur, per manus ſenſim elabitur, & vix vnius hominis æuum exuperat. Quod autem benè libris mandatum eſt,perpetuo manet, nec labefactari ita facile poteſt. Nec modo ea,quæ vel facta ſunt,vel dicta adfert,ſed & ſermones notat, & cogitationes hominum effingit. Nec parua iactura cenſeri debet,quod res plurimas noſtras, atque facta Poloniæ cognitione digniſſima pro magna parte latere nos contingit,quorum notitia propter ſcriptorum defectum periit: ea verò quæ habemus,aut anguſtè videmus perſcripta, aut vetuſtate obliterata,pleraque apud alios,quàm apud nos diffuſius annotata. Non mediocriter ad Rempublicam expedite gerendam refert, ſcire vt clara prædeceſſorum facta videamus,nam vt bonorum geſta,dùm leguntur,rectè gradientibus,pieque viuentibus proſunt ad ædificationem: ita damnabilia prauorum facinora eorumq; pœnæ errantibus ad correctionem conducunt. Totis ideo viribus ad ea ſtudia nobis incumbendum eſt,ex quibus & ad ingenii exercitationem,& ad Reip. legitimam ordinationem non mediocris acceſſura eſt vtilitas. Decet namque virtutibus præditos viros,prudentium geſta,imo & ſtultorum ſæpius ad memoriam reuocare,vt bonis exemplis diſcant bonis operibus inſiſtere,& ex malis valeant perditionem euitare. Niſi enim precioſum à vili ſeparaueris,ſtulta concupiſcentia temperare ſe non valens præcipiti curſu demergeris in voraginem & denſitatem tenebrarum. Varia itaque in Annalibus & virtutum exempla reperiens,& facta reproba æquè conſiderans,illa ſequi,hæc præterire diſces. Terrebat autem me, cui quidem nec ars,nec natura dicendi peritiam contulit,onus grande & prolixum,quod in debiles artus,tot ſupremæ ſcientiæ,ornatiſſimis viris tranquille ſilentibus imponebatur: Terrebat immenſæ difficillimæque & arduæ rei moles,claua Herculis oneroſior,in qua labori ſummo non vllum præmium,non gratia,ſed corruptiſſimum iudicium,& ſiniſtra interpretatio eſſent reſponſura. Sæpèque ipſe mecum inter ſecreta ocia tacitus reputabam, quam vaſtum & procelloſum æquor exigua titubantis & fragilis ingenii cimba,conſultonè an temerè eſſem ſulcaturus, quantæque obtrectationi & inuidiæ caput apud modernam & poſteram ætatem obiecturus. Non

enim

enim eos qui geſta in opere futuro perſcribenda,aut me ne quicquam concinne dictaſſe,aut non
integre dictis facta exæquaſſe,neque onus ſuſcepti muneris impleuiſſe,actus quoque aliquorum
plus æquo extuliſſe,& pro fictis vera poſuiſſe, quadam aut leuitate, aut maleuolentia, inuidiauè,
calumniaturi ſunt (vtinam falſo ludar augurio) reor defuturos. Difficillimarum enim rerum v-
num extat,& non elucubrati tantum ingenii,ſed affluentisſimi pariter & acutisſimi offenſionem
calumniamque in contexenda Hiſtoria effugere,& omnibus gratum eſſe,ac apud ſummos & pe-
ritos viros expectationem,quam in primordio concitaueris,reliqua narratione impleuiſſe, iuxta
ac per aſperiora dumeta ſine offenſione inceſſus. Noui enim noſtræ ætatis hominum ingenia,
qui nil probant niſi Italicum nitorem,à quo longe mihi abeſſe videor. Reprehendunt vetuſta-
tem noui & inuidi,qui ſuo diffiſi ingenio, cæteros obloquendo detrahendoque, & ſuo inſtituto
vtendo moribus impudenter laceſſere contendunt. Nam etſi ingenio præditus, parique fretus
ſcientia officium ſcribendi facilè me implere poſſe crederem, tam arduum tamen opus aggredi
ſine aliquo magno & difficultatis & pauoris reſpectu non poſſem, propter liuoroſam nonnullo-
rum obtrectationem,& inuidioſam calumniam. Quoniam etſi ſingulæ nationes ſingularibus vt
ingeniis, ita & vitiis abundent, Polonorum tamen genus ad inuidiam & obtrectationem plus
quàm ad cætera,ſiue id ſucceſſio à priſcis tradita,ſiue ſitus & inclementia cœli, ſiue occulta ſyde-
rum vis,ſiue quod genus & fortunam ſuam cum aliorũ virtute exæquare æſtuet,cenſetur eſſe ma-
gis procliue,& ingenia Polonorum ad inuidiæ facinus plusquam aliqua alia proniora exiſtiman-
tur. Quo fit vt nonnulli Polonorum & omnium Slauorum Parentem Cham affirment,quod hic
Noë Patris femora irridens,etiam in ſuam poſteritatem id facinus inuexerat. Hanc quoq; vnam
& præcipuam cauſam arbitror, quòd Polonia raros & paucisſimos rerum ſuarum habuerit ſcri-
ptores,vnoquoque ſub iniqua rerum extenuatione exhorrente ſcribendi officium,& ſubducente
ſe obtrectationi & liuori: Alteram quòd paucis germinibus ſuis præclara & ſolitum atque vulga-
rem modum excedentia,& hæc ipſa parum iuſti precii habitura prouenerunt ingenia. Tertiam,
quòd pauci trahuntur cupiditate ſapientiæ,doctrinæ,aut virtutis,ſed potius honoris,lucri,aut vo-
luptatis. Proinde iis tantummodo vacant literis,quæ opes aut dignitates, aut quæſtum aliquem
pollicentur,eloquentiæ & ſcribendi artem perpauci colunt,& hi tantummodo ſoli, qui egregia
quadam animi indole impulſi virtutem terrenis metiuntur præſtantiorem, vt nihil mirandum
ſit cæterarum nationum geſta factaque ſcriptorum ingeniis quàm maximè celebrata illuſtrataq;
eſſe,Polonorum ex contrario defectu res amplas & magnificas ad obliuionem,obſcuritatemque
recidiſſe,geſtaque & virtutes Regum,Principum,& Heroum atque Ducum facta fortia regionum
& ciuitatum,fortunas,literarum lumine non patefacta,caliginem ſempiternam contraxiſſe,& in
æternas quasdam ſilentii tenebras ſcriptorum penuria præcipitatas eſſe. Quorum ſi gratiam me-
ruiſſent,præconiis eorum celebrati apud poſteros immortali fama clareſcerent. Hæc itaq; inter
alios me ratio pellexit ac commouit,vt cæteris ſtudiis humanis neglectis,omnes curas,ſtudia, la-
bores,vigiliasque meas ad illuſtranda Heroum noſtrorum egregia facta,metu omni atque pudo-
re abiecto,conferrem,& veteribus,alienisque inſiſtere non contentus, proferrem in vlteriora
pedem. Corpus nouum arido licet & ieiuno ſtylo conficerem Hiſtoriæ,qualiter Reges & Princi-
pes cæterisque qui Remp. adminiſtraturi ſunt,virorum fortiſſimorum imagines, quas ſcriptores
Annalium reliquerunt expreſſas,imitati,animos,mentes & operationes ſuas,hominum excellen-
tium virtutibus & actionibus conforment. Singula autem rebus Polonicis vndecunque cohe-
rentia & commixta,collecta vndique & connexa, quæ Annalibus Polonorum videbantur quo-
modolibet conducere,operæ precium viſum eſt perſcribere,& præſenti noſtro connectere ope-
ri,Syrenæos cantus,obdurata aure tranſiturus,qui rerum geſtarum neque odio, neque inuidia,
neque aſſentatione,aut gratia vellem corrumpere puritatem. In his præſertim quas mihi coram
intueri contigit,ætatis ſiquidem ſuperioris tempora aliorum adminiculis, quæ verò in noſtram
incidere ætatem,Marte,vt aiunt,noſtro,quasdam verò res,quibus vetuſtas fidem certam abroga-
uerat,aut illas literarum vnica fidisſima cuſtodia non perennauerat, ex fama, quæ ſola durabat,
ſcrupuloſius ſinceriusque,quàm poteram,deſcripſi,& quæ per varias Eccleſias & Bibliothecas, &
alia loca ſparſa erant,curaui colligere,& collecta in præſens opus vtcunque deducere. Plura verò
quæ parum concinnè parumque verè inſerta fuerant, allatura factis aut dictis pudorem, omiſi.
Res & facta veterum vt ſuis non fraudentur præconiis,de caligine in lucem extracturus, non pro
magnitudine operis & virtutis præſtantia,quæ aut eruditisſimum ſcriptorem,aut magnum quen-
dam Poëtam efflagitant,non pro ingenii fiducia,nec dicendi aut ſcribendi peritia,vel aucupando
gloriam,ſed pro imbecillitate mea,& omni in patriam gratitudine, & ne temporis mei ætatem

mu-

mutam ac inſciam relinquerem,ingenuè profeſſus magnam vim ingenii,magnum dicendi nito-
rem ineſſe ſcriptori Annalium oportere,qui inter tot Hiſtoriarum & caſuum aceruos,& laudandi
& vituperandi materiam modumque teneat,& ſingula grauiter expediat,& peritis atque imperi-
tis,prudentibus atque inſipientibus,diſertis & indiſertis placeat, gratumque ſe vniuerſis ex æquo
reddat. At certè inter difficillima cenſetur difficillimum,aliorum ſenſus,voluntates, & deſideria
verbis ſufficienter deſcribere. Ex omnibus enim literis,quæ ad humanitatis comparata ſunt ſtu-
dia,nullæ mihi ſplendidius relucere atq; excellere viſæ ſunt,quàm quæ rerum geſtarum ordinem
nobis commendant. Ex illis enim ad rectè viuendum imbuimur, & ſingulares fructus,ac egre-
giam quandam iucunditatem comparamꝰ,ſtudio imitationis accendimur,& à prauis in recta re-
uocamur. Cæterarum ſiquidem gentium & Regnorum geſta commendatione laudeq; conſtat
eſſe referta,ad quorum expreſſionem venuſtandam ingenua ſcriptorum certarunt ingenia:Polo-
norum verò pauca admodum per tot ætatum ſpacia & ſtrictim commemorata ſunt. Pauciſſimi-
que Principes & Reges, cæterique Polonorum Heroes ſuorum facinorum meruére ſcriptores,
nonnullorum verò fama cum ipſis ſepulta & extincta eſt. Itaque Polonorum res per contrarium
Athenienſium rebus euaſere ſimiles,anguſtæ,tenues, paruæ atque obſoletæ,cùm forent multò
maiores,quam ſcriptis feruntur,ſcriptorum iniuria & ſegnitie ex claritate magnifica ad obſcuri-
tatem & anguſtiam pertractæ,nec,vt decuit,pro iuſto atque integro celebratæ,adeò,vt nec à Vin-
centio Cracouienſi Epiſcopo ſuæ ætatis ſcriptore egregio,potuerint præclaro ingenio extolli.Ita-
que plurima Regum,Principum,Pontificum,& cæterorum Poloniæ Heroum celeberrima opera
ſempiterna obliuione obruta ſunt ſcribentium penuria,& eorum ipſorum languido, aridoque,&
parum culto ingenio à noſtra notione abducta,nec aliquid celebre illorum potuit manere ad po-
ſteros. Et cum ope literarum fulta non fuerint,perinde ac vapor admodum paruus euanuerunt.
Nulla enim tàm ingens, tàm clara, tamque admirabilis res geſta eſt,quam non vetuſtas obſcuret
& obliuio,niſi literarum ſplendor, & ſcribentium lumen acceſſerit, iacerentque ſepultæ, atque
perpetua obliuione obrutæ Regum & Imperatorum res geſtæ, quippè quæ raro ætatem homi-
num excedunt,ſi eos ſcriptorum induſtria,immortalitati non dedicaret. Quoniam opera hu-
mana caduca ſunt & momentanea,ſcriptorum verò munimenta ſua durabilitate immortalita-
tis ordinem æmulantur. Accedit ad hæc anxietas amplior, quòd cum cæterorum librorum
ſcriptores viuis & florentibus perſonis opera ſua, quo altior illis ineſſet autoritas dedicauerint,
decreto & approbatione eorum, robur, defenſionem & ſtabilimentum acceptura: (Ego opus
præſens meum Paternitati Tuæ iam ex mortalium conuerſatione ſubtracto, & abſenti etiam
corpore concreto & mortali exuto, dedico, tuo ſuffragio mortali orbandum tutela.) Id-
que eò libentiùs mea tenuitas aggredietur,quod ad me id in corpore mortali poſitus tua exhor-
tatione,cuius authoritas apud me,etiam poſt fata magna eſt,impleta. Nam ſeculum noſtrum,
velut quoddam Sydus clariſſimum ſplendore morum,virtutum atque actionum tuarum dexte-
ritate illuſtrabas,nec vlli alteri quàm tibi vigilias ac labores,vires quoque qualescunque illæ mei
ingenii ſint,dicandas cenſui,pro ſumma clementia, prudentia, iuſtitia, probitate,humanitate,&
in patriam charitate,quam omnium iudicio magno ſplendore,magnisque ſermonibus in vita,&
poſt cineres videmus te conſequutum,macte inſuper virtutis,non à me ſolùm, ſed ab vniuerſis
noſtri Polonici generis hominibus perpetuo celebrandus æuo. Cuius & ego æternum tuorum
laborum præconium literis ad perennitatem mandabo. Vnde omnis ſpes atque defenſa in ſolo
cœleſti præſidio,& in ſuperis,qui noſtræ regioni & Vrbibus præſident,ponenda mihi eſt,qua pie-
tate Agni Cœleſtis,& Beatiſſimi Stanislai Patroni & Protomartyris Poloniæ,Epiſcopi Cracouien-
ſis,tuaque interceſſione,quem diuinitate propitia,& operum merito,exutum corpore concreto
& mortali,in cœlicolarum numerum translatum, & cum creatore ſuo, cumque Angelis eius ac
Beatis glorificatorum hominum ſpiritibus lætum agere & tranquillum æuum reor, obtentum,
nullas inuidiorum & obtrectatorum calumnias pertimeſcam,ſperans vos erroribus meis velle i-
gnoſcere ego quæ humanitùs non potui in hoc opere euitare. Spero vos veniam apud Clemen-
tiſſimum Deum,ſimulque rectè ſcribendi iuſtam & fidelem occaſionem,atque mentem in diui-
num honorem,patriumque decus,& amplitudinem proximorum inſtructionem & profectum
redundantem,facilè impetraturos,ſimulq; pudori meo probè conſulturos; qui opus proprium ac
ſeueritatem cenſorum reformidans,vos in tutisſimos patronos,cenſoresq; accepi. Enitar ſiquidẽ
pro viribus, vtinam tantum inſit mihi roboris ac neruorum,ne res geſtas in maius deprimam;
quàm efferam; & actus humanos plus iuſto celebrem vel ſugillem, aut ſi quid offenſum iri veri-
tatem geſtarum rerum ſuſpicabor,ad eam diligentisſimè inclinabo,non longius amori quàm ve-

rita-

ritati,nec quantum ſcribendo valeam,ſed quantum res exiget progreſſurus. Ad quæ ſollicitum me etiam tua admonito reddebat inſtructiorem,nemo vt dubitet,& me in facinorum relatione, malignitate,aut odio: in virtutum quoque commendatione,affectione vſum eſſe,& paſſione animi tantum his gratiam,cæteris ignominiam tribuiſſe. Succenſere autem mihi nemo iuſte poterit,ſi veritatem Hiſtoriæ ſequens aliquorum mores,actiones,& facinora detexero, cuius natura & conditio eſt ſecundas iuxta ac aduerſas res,virtuoſas perinde ac vitioſas actiones ſincerè perſcribere,& poſteris transmittere incitamenti & cautelæ ſpeculum & exemplar,mordacitatemque ſcriptorum meorum non ex auſteritate mea,ſed ex vitio illorum iudicet proceſſiſſe. Malignum ratus iudicem,qui vna aut altera virtute enarrata de vitiis ſubticeat. Etenim futurum ipſe vaticinor,quod Reges,Principes,& cæteri viri Heroici præſenti noſtro operi,non ſecus quàm ſpeculo ac exemplo ad colendam virtutem,& ad præclara edenda facinora excitari poterint. Vt enim reperiri ſolent homines virtutibus præclari & inſignes,ita nonnulli ſunt vitioſi & deteſtabiles, qualem Catilinam & Clodium in Romana Republica extitiſſe legimus,pluribus vitiis in patriæ perniciem deprauatos. Qualesque in noſtra Patria Boleslai Kryvvouſty Ducis filios, & Zbigneum naturalem eiuſdem Kryvvouſty fratrem fuiſſe legimus, ſed nec defuturos eſſe aliquis ambiget ſenſatus. Si quis autem & Sacras,& Gentium Hiſtorias velit percurrere, reperiet profectò in omni ætate paucis bonis & virtute deditis mixtos fuiſſe peſſimos,& hos ipſos non ſolum per opera, ſed per auitam,& paternam progeniem,nomen,genus,familiam, & fortunam , quo amplior eis gloriæ aut ignominiæ inureretur nota , deſignatos. Reperiet inſuper pro conditione mortali viros optimos,rebus aduerſis oppreſſos,ſceleſtos verò ſæpenumero blandis fortunæ muneribus in ſublime actos fuiſſe. Quæ rerum conditio acerba nimis cenſeri poſſit; niſi animæ è corporibus excedentes,quod & pleriq; ſenſere gentiles,in perpetuas transmigrarent ſedes, ſupplicia pro maleficis,præmia pro virtutibus habituræ. Si quem verò diſertum,& pinguiorem Mineruam ac eruditam linguam ſortitum,incultus,ruſticanus,aut prolixior ſtylus huius operis, nulla ſuauitate aures mulcens,nec verborum declamatoria ſubtilitate frondeſcens,nec vernanti flore ſcintillans offendit,cogitet operationes donorum non apud vnum conſiſtere,nec vni imbutas & applicatas eſſe,nec me tenuitatis arguant,ſi in fragili vaſe meo lolium & ſteriles dominentur auenæ, longum & inconditum ſermonem præſenti operi minimè competentem non proferam, præſertim cum ſcriptoribus illuſtribus & eruditis materiam ſcribendi magis videar præbuiſſe, quàm præripuiſſe, in qua maiori cum laude & dicendi copia poterunt verſari , exquiſitiorem politioremque illam ſuo ingenio,ſua induſtria reddituri. Vtpotè,qui celeritate ingenii,ex paucis norunt multa colligere. Vellem quidem ego eſſe breuiloquus. Sed rei geſtæ longa ſeries,ſi paucis deprompta fuerit,inſipida eſt,nec aliquam legenti,niſi illam ſcrupuloſa deſcriptione detexeris, illuſtraueris, depinxeris,præſtat voluptatem. Succurrit quoque nonnullas res ſilentio abſoluere, quàm transcurrere ieiuna & truncata deſcriptione. Sed nec quempiam puto adeò ſtolidum, & rerum ignarum,qui ſe aut cæteros,qui pro ſummis ſcriptoribus habiti ſunt,credat ſingula eo pondere, ea dicendi facundia limaſſe,vt nullus illic interuenerit error aut labes, id enim ſoli reſeruatum nouimus diuinitati. Nihil enim vetat credi poſſe,quòd tamen poſſibile eſt,ſiue ſic,ſiue aliter accidere potuiſſe,ſed & labi in multis humanæ fragilitatis eſt,in omnibus iuxta habere perfectionem diuinum,eſt.Nam ſi Demoſthenes ſummus & eloquentisſimus vir apud Græcos,interdum Ciceronis aures offendit: Si Homerus ſcribitur nonnunquam dormitare, & operi longo fas eſt obrepere ſomnum : Si Ciceronem in Carmine eloquentia deſeruit: quid putandum eſt mihi contingere poſſe homini mediocri, & parum erudito? quem pedeſtri,& quotidiano calle currentem,fas non eſt cum priſcis,ſed tantummodo cum ætatis meæ ſcriptoribus conferri, neque magnorum virorum ingeniis,ſed meis tantummodo viribus æſtimari.Et quanquam opus præſens primarium ſibi Oratorem depoſcat,& longè ſcriptorem alium, quam qui ego eſſe poterim,dicendi & ſcribendi peritum,ditius quoque ingenium,& ſermonis ſuppellectilem magis, quàm quæ mihi conueniat, locupletem ſortitum,cui & amplior vbertas ſermonis, & feracior contigit libertas ingenii, ne ieiunus ſermo eximiis videatur derogaſſe præconiis. Ego tamen tarditatem meam, ea quæ ex alto dabitur,diligentia compenſatum iri conabor,& quo minus poſſum ingenio,eò magis mihi & ignorantiæ meæ ignoſci poſſe confido. Verùm quemadmodum priſcorum reſpectu,mutus mihi & elinguis videor,ita in modernorum non Balbus, ſatque erit priſcorum ingenia , quæ exprimere ſiccum meum & aridum ingeniolum prohibet,colere ſaltem & mirari. Maior fateor extat operis huius amplitudo,quam vel ætate mea percenſeri,vel ingenio hebeti posſit comprehendi,eum virum expoſcens,qui & in oratoria excellat,& multarum artium peritiam habeat, &

cui

cui acre,celerrimum,atque argutum ingenium contigiſſet, Herculeo robori magis quàm meo conueniens. Si igitur minus ornatè atque grauiter,quam vel rei aſſumptæ grauitas aut dignitas, vel legentium expectatio exigit,opus præſens impleuero, id imputetur partim inſcitiæ meæ, partim rerum magnitudini,quas pertracto,tribuatur errori iuſta venia , qui imperfectus perfectum non poteram texere opus. Non enim tantummodo noſtra, ſed & priſcorum ætas à me deſcribenda,quæ plena eſt egregiis geſtis,plena pulchrorum varietate factorum, plena & illuſtrium Virorum caſibus,& multifariorum exemplorum ſarcinis adeò grauida oneroſaque,vt rarus tanta dicendi facultate redundet,tàm nitido & perſpicaci ingenio polleat , qui non aliquando patriæ noſtræ ſeditiones,factiones varias,transmutationes & exterminia deſcripturus areſcat & balbuciat. Si qua igitur in re lector offenſus fuerit,veniam precor dare velit,vel ignorantiæ, vel verboſitati, ſit quæſo pronior ad indulgentiam,quàm ad reprehenſionem. Et hoc à me rogatus obſeruet , vt quod minus benè, minus accuratè,aut legitimè ſcriptum animaduertet , benignè emendet. Ego enim ingenuè profiteor,& debilius me ſcripſiſſe,& hebetius dictitaſſe,quam rerum maieſtas & pondus requirebat. Ex eo autem præcipuè veniam datum iri opinor infantiæ meæ,quod aliis doctis & eruditis viris ſilentibus,prior ad ſcribendum conſurrexi,malens aliquid parum culte,parumque concinnè,quam nihil ſcripſiſſe. Quod ſi cætera diſplicebunt , affectio certe mea & pietas non potuerunt in patriam culpari. Satis inſuper mihi erit , ſi laudem non merui , contemptum apud proprios effugiſſe,& non dicendi peritis, & à literarum ſapore ieiunis , ſatisfeciſſe. Quicquid enim ingenium meum præſtare potuit,in præſens opus ad patriæ ornamentum conieci. Neque enim,quia multa dare non potui , manum ex toto à labore retrahere licitum putaui. Vnusquisque enim tantum patriæ debet , quantum ingenii ſui vires valent exoluere: externus putandus , qui illam aliquo munere non extulerit , non adiuuerit. Exigebas autem Reuerendisſime Pater iure tuo , à me illuſtrandæ patriæ cauſa vt res geſtas ſuperiores , & præſentes ſtylo meo literis mandarem, aſtruens non mediocrem me Reipublicæ noſtræ allaturum profectum,ſi præſentibus vetera coniungerem,ex vtrisque corpus perpetuæ Hiſtoriæ compacturus. Ego itaque, & ſi cæteris Hiſtoriographis ingenio,ſtudio , & doctrina poſthabendus ſum , nec vlla ratione illis conferendus , iusſione tamen tua & auctoritate fretus , opus arduum & ingens obedienter aggreſſus ſum , ſingulis Poloniæ proceribus , ſatrapis , optimatibus , & Almanis ſummo ſolatio & vſui illud fore arbitratus. In quibus ſi quid inconcinnius offenderint ſcriptum , imperiti ingenii arrogantiæ non imputent, ſed primum charitati profundæ in patriam,deinde tuæ,cui recalcitrare nefas putaueram, iusſioni, amori tuo in me,& officio reſponſurus. Vera autem potius quàm ſpecioſa,vetuſtisſima nouis accumulans, vera de veris,aut proxima veris , quæ ad cautelam , memoriam , & geſtorum notitiam expedire videantur exacturus. Cum conſcriptorem omnia deceat veritati poſtponere , nonnulla Hiſtoriis & Annalibus Polonorum parum concinnè,parumque pudicè, & quæ faſtidium exagitant inſerta,fabularum ineptias redolentia peroſus, Poëticis magis figmentis decora , quàm ſinceræ Hiſtoriarum traditioni conſentanea præcidi repudiauique,ne vas purum & fidele , iuxta quoque vetus prouerbium oleum ſimul & operam perditurus,infectum incruſtatumque ex modico fermento iri contingat. Quoniam neque vetuſtiori tempore,nec auorum autoritate ab euidenti figmento apud rerum & Hiſtoriarum peritos poterant licite defendi. Cætera vera aut verò etſi veris ſimilia putentur, non tamen ea ſic affirmare auſim, vt veri periculum mihi & in meum caput aſſumam , & editionis huius aſſertio ex fide liberetur mea , tùm quòd res vetuſtæ & abolitæ coniecturis illuſtrari, & opinionibus nequirent : tum quia nimia vetuſtate res ſcribendæ obſcuratæ ſunt,& longioris æui ſpatio repelline an acceptari debeant dinoſci ad liquidum non poſſunt,tamen quod raræ ſub iisdem temporibus apud Polonos ac pænè nullæ fuere literæ,vna omnium operum atque euentuum humanorum fides,induſtria,& ſi quæ in priuatis aut publicis fuere monimentis,ea crebris,Polonis ea tempeſtate ferè omnes ædes & arces ſuas ex ligno fabricantibus,periere incendiis. Quæ verò diligentiori fuerunt in noſtram ætatem traducta cuſtodia,pauca fuere,& hæc ipſa nodoſa & truncata,ex quibus per nos prorogari ad liquidum vetuſtatis memoria non poterit. Perdifficile ſiquidem & laborioſum nimis videtur Hiſtoriæ veritatem complecti ad ſolidum , quum res geſtas posſibile non ſit vniuerſas ſcribentem vidiſſe,quas aliorum narratio,gratia aut odio acta peruertit ſæpenumero atque corrumpit,nec determinat ſed inuoluit. Omnium tamen difficultatum nulla difficilior in rebus geſtis perſcribendis quam offenſionem,calumniam,& lapſum effugere,& omnibus,& ſatisfacere, & placere poſſe: Rerum præſertim & eorum qui eas geſſerunt conſiliorum ignarum,de quibus plus quàm difficile eſt pro-

pter

pter euentus iudicare. Cùm etiam hi ſpectando adſunt aliter atque aliter ſæpenumero, vt ferè vſu euenit, referunt, ſed & verba rebus, res temporibus contemperare, & de ſingulis, quæ in diuerſis, & plurimum à ſe porrectis regionibus & ætatibus acciderunt, iuſto & modeſto primum, & tandem culto, atque elaborato calamo exarare, & in opus deducere, eſt hominis ſolidas vires, & perſpicax ingenium, tenaciſſimamque memoriam habentis, cuius ego, non modo qualificationem, conditionemque, ſed nec ſimulachrum, vmbramque profiteor me ſortitum. Si quis verò ob id me carpendum putet, quod non ſolùm Polonorum res geſtas perſcripſerim, ſed etiam Bohemorum, Hungarorum, Rutenorum, Prutenorum, Saxonum, Lituanorum, Romanorum inſuper Pontificum atque Imperatorum, & Regum, à multis ignoratas attigerim, ſciat me conſultò & veritatis facibus impulſum id egiſſe. Quoniam & regiones ipſæ plurima aut fœdera, aut bella cum Polonis, tùm propter conformitatem linguæ, tùm propter vicinitatem regionum, propinquitatemque habuere, adeò vt plerisque temporibus vnius Principis regerentur imperio. Cum enim POLONICIS rebus plura cohæreant externa, non indecorum viſum, ea in ſcribendo non arrogantia, neque enim vires meas ignoro, ſed ne ignorentur etiam à noſtris, attigiſſe. Vnde eam ob rem, cano iam capite, ad perdiſcendas literas Rutenas me ipſum appuleram, quatenus Hiſtoriæ noſtræ ſeries certior redderetur. Romanos quoque Pontifices aut Reges, eorumque exceſſus & tempora ob multos reſpectus inſeruimus, quod & venuſtet, perficiatque opus, & ratio annorum Summorum Pontificum præſtet veritate iucundius cumulatiusque legentibus. Diſcordia autem ſcriptorum, plerumque lenitate & negligentia offenſus, ſequutus ſum in relationibus & rebus ambiguis, qua me vel ſimilitudo rerum, vel ſcribentium autoritas, vel opinio traxit vulgarior. Vt autem legentibus Annales hos rerum geſtarum, firmior credulitas, minorque ſuſpicio occurrat, plures Epiſtolas & contractus præſenti operi inſerui, quo ex ipſa varietate opus firmitatem contrahat, & ſtudioſos curioſosque rerum in lectura amœna diuerticula prouocet, afficiat, & inuitet, plus voluptatis, quàm moleſtiæ lectoribus quod ſpero allaturum. Opus denique præſens viris doctis & eruditis, ſcriptoribusque illuſtribus & ſignanter parenti meæ Almæ Vniuerſitati Cracouienſi iuuandum, corrigendum & emendandum permitto, pro ſingulari gratia habiturus, ſi quis errata mea præmiſſa aut minus prudenter & inconcinnè ſcripta doctrinæ ſuæ ventilabro in frugem vlterioris ſementis verterit, tranſtulerit, adiuuerit, erexerit, & imperfectum inornatumque ſua incude polìuerit, ornaueritque. Ad quod omnes viros doctos, induſtrios, diſertos, dicendique & rerum peritos exhortor & inuito. Quicquid enim à me indoctè, inconcinnè, fictè, contumelioſè, prauè, inconditè, & incautè ſcriptum eſt, id pro non ſcripto & non dicto haberi velim, gratulaturus, ſi errata mea quis improbando correxerit. Neque enim me ipſum adeò amaui, vt meo latente errore, alios errare velim. Neminem mortalium adeò peritum ratus exiſtere, per quem plenus, durus, & elucubratus, nullum vitium redolens, poſſet condi ſtylus. Veniam à ſingulis mihi datam depoſcens, ſi in hoc opere maiora viribus meis tentauerim, & ſermonem inconcinnum quandoque nonnunquam abortiuum protulerim, ſciens & profitens iuxta ſententiam Senecæ, neminem eſſe tàm circumſpectum ac induſtrium, cuius non diligentia aliquando ſibi ipſa excidat, neminem tàm maturum, cuius non grauitas in aliquem lapſa caſum impingat; neminem tàm timidum offenſarum, qui non in illas dùm vitat, incidat. Atque ſub hoc reſpectu illo ante omnia depulſo periculo, mea quoque ſterilis mens, & parum argutus ſermo culpetur, implorato Spiritus Sancti ſuffragio confidentius ad initiandum opus deſtinatum accedo, ſperans clementiam Diuinam, hebetudinem & imperfectionem meam ſuppleturam.

IOANNIS

IOANNIS DLVGOSSI CANONICI CRACOVIENSIS ET RERVM POLONIÆ HISTORIOGRAPHI

VITA.

IOANNES DLVGOS vir fuit clarus & inſignis, quippe nobili familia *WIENIAWA* oriundus, ſplendorem gentis ſuæ virtute & diſciplina militari illuſtrauit. In qua re eo magis ac facilius excelluit, quod magnitudo corporis & membrorum firmitas commoditatem ei dabat ea præſtare, quæ ingenii viuacitas imperaſſet, ob quam rem non mediocriter charus erat inclyto *Wladislao* ſecundo *Polonorum* Regi. Præficiebaturque plerumque ciuitatibus atque oppidis, maxime illis, quæ Rex aut muniri, aut certe inſtaurari cupiebat. Cum itaque Præfectus eſſet in oppido *Brzeznica* anno a Salute mundi milleſimo quadringenteſimo quindecimo, ex generoſa *Beatrice*, quam iam pridem propter ſplendorem generis & morum elegantiam ſibi legitimo matrimonio coniugauerat, filium ſuſtulit. Qui cum ætatem ſuam in talibus ſtudiis exegiſſet, vt bene ac ſapienter viuendi exemplum multis mortalibus præbuerit, operæ precium eſſe puto ea omnia, quæ ad vitam eius pertinerent, quantum mediocritas ingenii patietur, literis commendare, vt quando non licet mihi Philoſophica grauitate ſeculi noſtri deprauata ſtudia & mores refutare, grauis atque integerrimi Viri vitam recenſendo, ante oculos hominum, quaſi normam aliquam ponam: ad quam omnes illi conformare ſe poſſint, qui vitam ſuam taliter agendam putent, vt non fruſtra a natura ſuſcepiſſe rationem videantur. Igitur nato puero in arce prædicta ſub Chriſtiana obſeruatione ceremoniarum, aſſignatum eſt nomen *Ioannes*, quod deinde quaſi fatale decem fratribus poſt eum natis inditum eſt a parentibus. Nam cum primogenitus eodem nomine appellatus, non ſine indole probitatis futuræ vìueret, ſecundus vero & tertius filius, quibus diuerſa nomina iniuncta erant, deceſſiſſent, conuerſi parentes in religionem nominis, eo vocabulo quartum appellauere, ſub cuius auſpicio primum filium viuere augurabantur. Quæ res cum feliciter ceſſiſſet, quippe quia iſte non ſolum valeret, & viuax eſſet, ſed tota indole etiam primogenitum ſuperaret, & iam tunc in eo virtutis prognoſtica quædam intuentibus exhiberet, cauſam dedit, vt cæteris deinde liberis naſcentibus, bene ominatum, & quaſi aliquid perpetuitatis in ſe complectens nomen imponeretur. Acceſſit deinde nomini gentile cognomen *LONGINVS*, & mox defuncto fratre, qui erat maior natu, appellatus *Senior*. Primum itaque nominis obſeruatione atque auſpicio apud omnium parentem præ cæteris liberis charus eſſe incepit, tum factus in dies eſt charior, & morum quadam non puerili elegantia, & cibi atque potus abſtinentia & parcitate. Nam præter id, quod modici erat cibi, vsque ad ſextum decimum annum aquæ tantummodo potu contentus vixit. Qua frugalitate, cum naturæ prima incrementa debilitarentur, factum eſt, vt infirmior longeque magis gracilis euaderet, quam cæteri fratres. A quibus quidem per pueriles ſimultates multa indies patiebatur, eo quod mater, vt plerumque vſu euenire ſolet, propter naturam debiliorem, ex omnibus ipſum vnice diligendum ſuſceperat, & blandimenta plurima non ſine aliorum inuidia ei ſemper offerebat. Et iam non procul eſſe apparebat, quod pater in eam ſententiam venturus eſſet quoque, vt tandem euenit. Nam etſi per aliquod tempus pari charitate liberos omnes proſequeretur, tandem non potuit non illi plurimum affici, in quo plura, & maniſeſtiora futuræ probitatis apparebant argumenta. Et proinde cum videret iſtum quam plurimis optimæ indolis ſignis totius domus ſuæ decus atque ornamentum futurum, ſingulari & præcipua quadam pietate ipſum complexus eſt, perſeueranterque præ cæteris dilexit adeo, quod cum e vita decederet, omnia quæ vel in funere, vel in domeſticis rationibus fieri vellet, iſti tantummodo commiſerit. Cum ſextum ætatis annum ageret, paterque Præfectus eſſet oppidi *Nouæ ciuitatis*

vitatis Korczyn, traditus eſt ad ludum literarium, ad quam rem natura ipſa Duce ita liberali animo acceſſit, vt quaſi iam tunc ſentiret, quanta eſſet doctrinæ ac literarum maieſtas. Et proinde mirabili quodam inſtinctu ac motu animi, ſtudiorum atque oblectamentorum puerilium inſtrumenta, quibus vſque ad eam diem inter æquales operam dederat, in proximam paludem abiecit, & mentem totam ad literas conuertit, tanta auiditate, vt nihil pro illis aſſequendis ſibi durum ac laborioſum videretur. Et quod mirari in ea ætate poſſimus, cum pueris propter humoris affluentiam ſomnus non ſolum familiaris, ſed omnino ſit neceſſarius, ſurgebat cum Pædagogo ante diluculum, & a Ianitoribus Arcis, quando preces parum efficaces erant, gemitu & lachrymis exitum ad ſcholas impetrabat. Poſt paternam in eo loco Præfecturam, diuerſis in oppidis diligentem operam Grammaticæ præbuit, in qua non mediocriter profecit, prout ætas ſua, & Magiſtrorum peritia tunc ferebat.

Dlugoſſus Cracouiæ ſtudet.

Tandem a Parente *Cracouiam* miſſus, cum ferre non poſſet rigidam & auſteram naturam cuiusdam Magiſtri, cui creditus commendatusque fuerat, ſcripſit ad patrem, petiitque, *vt commodiori præceptori ſe inſtituendum committeret*. Quam rem ſecus ac erat pater interpretatus ſignificauit magiſtro. Ex quo euenit, vt ſeuerius & inclementius poſtea cum diſcipulo ageret, quippe quod acerbitas naturæ exaſperata erat, cum pueri ad patrem reclamatione, tum quod pater animaduertendi in filium Pædagogo liberalius veniam indulſerat poſt adoleſcentis conqueſtionem. Cum itaque ſeueritas & rigor præceptoris indies creſceret, iſte inconſulto patre illum deſeruit, timensque ne in difficiliorem magis & ſeuerum incurreret, ſi alteri cuipiam ſe crederet, libere inſtituit vitam agere, ac proinde Collegium diuitum intrauit, in quo fere per triennium Dialecticæ ac Philoſophiæ inuigilauit. Sed adeo etiam puer doctus eſſe maluit, quam videri, quod nunquam aliquo titulo, cum per doctrinam poſſet, inſigniri voluit. Cæterum cum neceſſaria ſibi ægre ſubminiſtrarentur, quippe quod pater illi difficilem nouercam ſuperduxerat, coactus eſt vitæ ſuæ modum ſtatuere, cum nulla eſſet facultas incumbendi ſtudio, ſi deeſſent alimenta. Diu itaque conditionem ſuam queſtus, examinatisque pluribus viuendi rationibus, nullam, quæ a literarum ſtudiis aliena eſſet, ſatis laudare potuit, eoque ſemper animus reuoluebatur, vt dura & miſera omnia pro nanciſcenda doctrina pati paratus eſſet.

In familiam Zbignei Epiſc. Cracov. peruenit

Verum vrgente tandem rei domeſticæ difficultate, ductus opinione & fama, quæ conſtans erat de integritate & literatura, humanitateque *Zbignei* tunc Epiſcopi *Cracouienſis* inter familiares ipſius curauit ſe adſcribi. Sperauit enim fore, vt in domo viri doctiſſimi atque optimi, non ſolum honeſta conditione viueret, ſed continuam etiam rationem ſtudiorum eſſet habiturus. Cui quidem cupiditati non ſolum non repugnauit pater, ſed laudato filii ingenio diligentiſſime etiam & efficaciter Epiſcopo commendauit. Receptus itaque in familiam a *Zbigneo*, ſtatim a principio non mediocriter charus quam pluribus fuit, præſertim domino, erat enim adeo acuti & perſpicacis ingenii, vt facile ex ſolo hominis aſpectu vniuerſam ipſius naturam præſentiret, ac iudicaret. Sed cum indies LONGINI vita & mores, non ſolum opinioni de eo conceptæ reſponderent, ſed plura etiam ſperari de ſe adducerent, ille ſibi primum Cancellariæ, deinde familiæ, poſtremo vniuerſæ facultatis ſuæ curam credidit. Quibus rebus ea integritate & diligentia duobus & viginti annis præfuit, vt & per totam vitam *Zbigneus* eum perſeueranter dilexerit, & in morte quoque, quid de ipſo viuus ſentiret, teſtatus ſit. Siquidem inter Exequutores teſtamenti ſui, quaſi præcipuum nominauerat, nec per aliquem diligentius ſupremam voluntatem ſuam exequendam eſſe putauit, quam per illum, qui viuentis nullam vnquam voluntatem irritam eſſe permiſiſſet. Inter initia famulatus, cum, ſupra quam rati eſſent cæteri, gratia indies magis ac magis creſceret, apud Epiſcopum, pleroſque veterum familiarium aduerſos habuit, ferebant ægre ſibi diuturnitatem obſequiorum ſuorum ab huius diligentia quaſi obſcurari. Et proinde diuerſis machinationibus, aut ſuſpectum, aut inuiſum Domino reddere procurabant. Nec defuerunt qui quaſi leuem ac temere in ea re ſentientem Epiſcopum coarguerent, quod tantarum rerum ſummam adoleſcentulo crederet, quippe quod tunc LONGINVS annum circiter decimum ſeptimum ageret. Sed cum paulatim reliquorum animos partim conſcientia, quod innocentem perſequerentur; partim patientia & manſuetudo iſtius infregiſſet, & ad ſe diligendum conuertiſſet, fratris Epiſcopi Germani *Ioannis Glovvacz* de *Oleſnica* Palatini *Sendomirienſis* tam diu infenſum animum in ſe tolerauit, quod Epiſcopus efficaciſſimis aſſeuerationibus, addita iuriſiurandi religione merito diligendum perſuaſit. Aſci-

tus itaque in conſiliorum ſecretorumque omnium partem, nec minus ad ſummam rerum vniuerſarum adminiſtrationem, difficile dictu eſt, quanta bonorum omnium commendatione ſingula adminiſtrabat, quantoque in honore apud domeſticos erat. Singuli illum, quod per ætatem mirabile videbatur, & venerabantur, & colebant. Nunquam cauſam dedit, vt cum aliquo litigaret, prouocantes vero interdum ratione, interdum manſuetudine, quandoque diſſimulando ſuperauit. Nihil antiquius habuit, quam vt creditarum rerum ſibi rationem integram non ſolum ſeruaret, ſed etiam augeret. Et proinde ſtatim ab initio omnes fructus, immunitates, prouentus, & iura Epiſcopatus, quæ propter negligentiam prædeceſſorum quibusdam codicillis, & commentariolis. non ſolum diſperſa, ſed propemodum obſoleta, & perdita erant, in certum ordinem, & authenticum Regiſtrum digeſſit, & ordinauit, tanta conuenientia & circumſpectione, vt non videretur præteritas negligentias emendaſſe, ſed potius Eccleſiam nouis fructibus locupletem atque opulentam reddidiſſe. Ac denique id cauiſſe, vt in poſterum tuta eſſet ab omni iactura negligentium, quandoquidem in vnum quaſi corpus, compaginata membra ſub oculis ita expoſuit, vt facili cura ſucceſſores poſtea vniuerſa, & conſeruare, & augere potuerint. Quo etiam beneficio affecit Canonicorum Collegium, & Sacerdotes reliquos Cathedralis Eccleſiæ. Nam cum Præbendæ eorum, ſalaria, & certa emolumenta diuerſis Chirographis, & confuſa, & inordinata eſſent, in ordinem certum & Regiſtrum non ſine diligentia exquiſita, compoſuit, vniuerſosque Eccleſiæ illius prouentus ita diſtinxit, atque ordinauit, vt & facile ſit vniuscuiusque proprium noſcere, et iura bonaque Eccleſiæ tuta ſint aduerſus iniurias cuiuscunque. Crebris item exhortationibus perſuaſit *Zbigneo*, vt pro Eccleſia emeret Ducatum *Seuerienſem*, in qua re dum tractaretur, varios labores & pericula ſuſtinuit, partim ab his, qui ægre ferebant *Zbigneum* pecuniis exhauriri, partim a nonnullis, qui eo emendo præferri cupiebant. Sed omnia æquiſſimo tulit animo, cum videret ſe non ſolum Eccleſiæ, ſed etiam Reipub. in ea re operam nauare. Siquidem Ducatus ille non tam in ditionem Eccleſiæ propter illam emptionem concedebat, quam etiam Regno adiiciebatur. Et proinde contemptis quibuscunque periculis, non prius deſtitit, quam rem perfecit. Ductus præterea naturali quodam inſtinctu & deuotione, qua non ſolum Deo, ſed etiam ſanctis omnibus afficiebatur, maximo & ſtudioſo ambitu imperauit a *Zbigneo*, & Prælatis cæteris *Cracouienſis* Eccleſiæ, vt vaſcula & ſcriniola argentea, reliquiis Sanctorum plena, quæ hodierno tempore diebus ſolennibus monſtrantur, emerentur. Ad quam rem conducendam non exiguam pretii partem ſponte ac liberaliter contulit. Cæterum mortuo *Zbigneo*, cum vnus ex teſtamenti Executoribus nuncupatus eſſet, ſummo ſtudio & diligentia omnia per eum legata exequenda curauit, nullum vnquam in ea re periculum, nullum laborem effugit. Tantamque fidem & ſolertiam, vt mortui voluntas quoque perficeretur, adhibebat, quod merito Executores alii omnem curam in eum reiecerunt. Abſolutiſſime itaque omnia, quæ ille poſt mortem facienda legauerat, adimpleuit. Quæ vero viuus inchoauerat, eo modo, quo ille deſtinaſſet, diligentiſſima ratione abſoluit, adeo, vt difficile dictu ſit, quanta alacritate & conſtantia vtiliter diſpenſauerit ſupra duodecem millia florenorum, quæ *Zbigneus* Studentum & Religioſorum hominum vſui & amplitudini teſtamento deſtinauerat, quantumque laudis ab vniuerſis inde fuerit aſſecutus, palam eſt. Nam præter id, quod integritatis & fidei magnam exiſtimationem conquiſiuit, ab omnibus Vir gratiſſimus dici promeruit. Siquidem illi mortuo gratias egit, & officium operamque ſuam præſtitit, a quo viuo plura ſuſceperat beneficia. Quam quidem animi gratitudinem, etſi viuente etiam illo, quantum facultas permiſerat, ſemper præ ſe tuliſſet, & poſt mortem tamen adeo diligens in exequendo, quæ ſuprema voluntate mandauerat, fuerat, vt facile dubitari poſſit, viuentine, an mortuo diligentius, aut diuturnius inſeruierit, nunquam tamen magis quam in morte manifeſte apparuiſſe contenderim. Tunc enim præcipua quadam & propemodum admiranda pietate, eo vſque ſe gratum, collatorumque in ſe beneficiorum memorem, teſtatus eſt, vt non ſolum alios, in quos propenſiſſima ſemper fuerat humanitas & munificentia *Zbignei*, ſuperauerit, ſed ipſos etiam conſanguineos, & fratres, viciſſe aſſeueretur. Nam cum illius cadauer, vt pote, hominis corpulenti, & craſſitudinis inuſitatæ, ſtatim tabuiſſet & flueret, ſordidiſſimoque odore alios omnes a ſe repelleret, iſte nunquam ab eo ſeparari potuit, neque odoris fœditate, neque amicorum ſuaſionibus, qui contracturum noxam aſſeuerabant. Quos quidem opinio

haud ſane falſos habuit. Nam etſi beneficio robuſtæ ætatis tunc haud quaquam proſterni potuerit, irrepſit tamen in arcana ſpiramenta lues naturæ, & paulatim labefactauit ſenſus, quos ſibi ſubito infringere non poterat. Ex quo ſecutum eſt, vt poſt elapſum annum grauiſſime ægrotauerit, aſſeuerantibus Medicis tabem illam & ſordem cadaueris, illius ægritudini cauſam & originem præſtitiſſe. Acceſſit ad teſtimonium miræ erga illum virum gratitudinis, quod cum conſuetudo non haberet, ut pro concione in funere mortui laudarentur, LONGINVS epiſtolis ad amicos plurimos, dolorem quem ex illius morte conceperat, expreſſit. Ex quibus vnam legi, in qua præter id, quod inexhauſti doloris ſui acerbitatem teſtatus eſt, ita effuſe & eleganter virtutes; moresque ac pene vniverſam vitam illius recenſet, vt nullo modo lector poſſit non conqueri vehementer, quod talis, tantusque vir e medio ſit ſublatus. Tantaque ipſius epiſtolæ ad efferendas laudes illius eſt efficacia, vt facile affirmare auſim, nullum ex plurimis monumentis, quæ nomini ſuo propagando ipſemet conſtituit, diutius, ac illuſtrius quam eius Epiſtolam, *Zbignei* famam conſeruaturam. Sed cum non ſolum genere illo ſcriptionis, ſed quamplurimis aliis memoriam viri de ſe bene meriti exornauerit, & immortalitati conſecrauerit, dubium quandoque inter prudentes fuit, cum quo a fortuna melius actum eſt, an cum LONGINO, cui tam egregio ac liberali viro ſeruire contigit, an cum *Zbigneo*, cui tantæ probitatis & fidei ſeruum ſors dederat? pluresque in eam ſententiam ibant, quod in ea re *Zbigneus* felicior fuiſſet, cui eius hominis miniſterio vti contigiſſet, qui non ſolum & ſciret, & vellet, fideliter morem gerere, ſed qui etiam cumulatiſſimas gratias, ſi quid beneficii in eum conferretur, referre poſſit, eo modo, vt apud omnem poſteritatem collata in ſe officia eſſent immortalia. Cæterum cum ſtudioſiſſime frequentaret templa & loca, in quibus Diuinis ceremoniis opera impenderetur, incidit ei aliquando cogitatio, nihil in terris maius, aut præſtabilius eſſe ordine Sacerdotii, quippe quod omnis eorum labor & cura, circa Diuina tantum verſaretur, & humana omnia infra eorum dignitatem haberentur. Præterea, cum ab ineunte ætate in frequenti conſuetudine habuiſſet memoriter recitare paſſionem *Chriſti*, non ſine quodam argumento religioſiſſimi animi, ex quo non mediocrem cum admiratione ſentiebant voluptatem parentes, a quibus plerumque inuitabatur laudibus & blandimentis plurimis, quibus puerorum ingenia delectarentur: Iam tunc ab exordio adoleſcentiæ Sacerdotii votum nuncupauit, & ſeſe moribus vitæq; tali accommodare inſtituit, vt qui non tam ad Sacerdotium voto duci, quam illud virtutibus & vitæ ſanctimonia mereri videri vellet, illis itaque artibus omnem adoleſcentiam exegit. Et cum iam primum & vigeſimum annum ageret, non ut plerique alii per ambitum, ſed meritis ſuis ita efflagitantibus, ſacris Subdiaconatus initiatus a *Zbigneo* Epiſcopo, nec multo poſt ad Diaconatum accitus. Sacerdotium autem quinto vigeſimo ætatis anno accepit tanto fauore omnium, vt videretur vnus eſſe, per quem Deus immortalis recte placari, ac generi humano conciliari poſſet. Beneficia diuerſis temporibus plura ei collata obtinuit, quæ potius non renuendo ſuſcepit, quam per ambitionem impetrauerit. Nam cum *Zbigneus* vnice ei afficeretur, velletque apud eum teſtari quantum cordi haberet commodum & amplitudinem ipſius, ex officio promouit eum apud Parochialem Eccleſiam Sancti *Martini* in oppido *Klobuczko*, reſignante illam ob aduerſam valetudinem patruo ſuo germano *Bartholomæo* Plebano, impetrauitque a *Wladislao* tertio inclyto *Poloniæ* Rege, qui ius patronatus in ea Eccleſia habebat, vt promotioni a ſe factæ conſentiret, quod facile a Rege exorauit: nam & illi merita LONGINI innoteſcebant, & Eccleſiæ illiusmodi, vt pote quæ celebris diueſque eſſet, hominem bene meritum præfici cupiebat. Nec multo poſtea, creſcentibus ſemper in eo virtutibus, viſus eſt *Zbigneo* dignus, qui in Collegio Canonicorum *Cracouienſis* Eccleſiæ conſcriberetur. Et proinde non ſine vnanimi totius Capituli conſenſu Præbendam ei contulit, quæ in fructibus mediocres excedebat. Deinde, diuerſis temporibus melioris ſortis conditionem ſemper aſcendens, diuerſas Præbendas commutando poſſedit. Demum, ad illam euectus eſt, quæ omnium optima & ditiſſima exiſtimatur. In quibus tanta integritate ſua & gratia vniuerſi Capituli verſabatur, quod vicinarum quoque Eccleſiarum Prælatos eo vsque ad ſe diligendum conuertit, vt cuperent multi cum illo in eadem Eccleſia, quandoque emolumentum aliquod & viuendi opportunitatem habere, & ex eo facile euenit poſtea, ut in *Vislicienſi* Eccleſia, primo Cantoriam, exinde Cuſtodiam, adipiſceretur. In *Sandomirienſi* Canonicatum præter alia tenuiora beneficia,

fit Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos.

fit Canonicus Cracouiæ,

accipit varia beneficia,

quæ in locis pluribus conſecutus, viris egregiis, & de quorum virtutibus aliquid ſperari poſſit, liberaliter impartiebatur. In qua re, tam ſtudioſus fuit, vt nonnullis cupidus aliquando videretur. Credebant enim ipſum ad impetranda beneficia ſtudio vtilitatis accedere, cum ipſe nulla alia ratione in ea diligentia fuiſſet occupatus, quam vt immeritis aliquibus, volentibus abuti bonis Eccleſiæ, obſiſteret, aut dignos, & probatos ſacerdotes in Eccleſias induceret. Nam quantum a cupiditate pecuniæ abfuerit, teſtantur ædificia, veſtes, tabulæ, vaſa, picturæ, libri, quæ in Eccleſiis ipſo autore partim exornatis, partim inſtauratis, partim ex integro ædificatis, plurimis in locis pulcherrima & pretioſiſſima viſuntur. In villa enim Cuſtodiæ *Vislicienſis*, erexit opere lapideo templum, ſub titulo *Stephani* Regis, cuius quidem ſtructura etiam in ciuitate quauis inter ornatas haberetur. Piſcinam inſuper operis non vulgaris, effodi curauit, atque aggere circumſepſit, & aquaticum priſtinum in altero ipſius angulo, non mediocri impenſa & labore locauit. In oppido autem *Vislicienſi* iuxta cœmiterium Eccleſiæ coëmptis duabus areis, redditibusque immunibus ab omni vectigali, turrim ædificari curauit, ac etiam domum amplitudinis haud mediocris, vt pote, in qua commode Collegium Vicariorum illius Eccleſiæ habitat. Quod opus ſupra commoditatem incolendi neceſſitas maxime commendandum, & acceptiſſimum fecit inhabitantibus. Nam cum oppidum illud fato, vt credi poteſt, quodam, igni ſit obnoxium, crebriſque incendiis afficiatur, Vicarii in tuto degunt, nec vt anteactis temporibus continuo, aut timore, aut etiam periculo ignis infeſtantur. In agro *Sandomirienſi* in villa Præbendæ *Odanchovv*, quam in ea Eccleſia obtinebat, ſub titulo Beatæ *Mariæ* a fundamentis erexit templum Parochiale coctili laterculo, pulchritudinis ac magnitudinis maioris, quam aut villæ competat, aut certe ferant emolumenta Præbendæ, in cuius ornamentum ac etiam amplitudinem tale opus conſumauit. Præterea, cum inter præcipuos Aduocatos in aduerſitatibus ſuis haberet Sanctum *Stanislaum*, & pro comperto crederet, multas inſidias per illius merita, ac interceſſionem euaſiſſe, volens, quantum in eo erat, Sanctiſſimo Martyri gratiam rependere, curauit, vt in villa, in qua ortus eſt, ex muro Eccleſia erigeretur, atque etiam ornaretur, cum prius eſſet lignea, & propemodum exigua & vilis, ad quod opus aliquot habuit adiutores. Nam cum Sanctus ille vniuerſi Regni Patronus ſit, pudebat quam plures, quod ita viliter in natali loco coleretur. Sed neque Præbendæ *Cracouienſis* fructus, aut auare poſſedit, aut inutiliter diſpenſauit, quinimo Eccleſiaſticis ædificiis debitam partem exhibuit, partem pauperibus erogauit. Inſtaurauit enim domum muris & fundamentis reſarcitis, in quo hodie ius Pontificum docetur, eamque ad habendum Spiritualium Conſiſtorium per Officialem *Cracouienſem* aſſignauit. Qua liberalitate motus *Thomas* tunc *Cracouienſis* Epiſcopus, perpetuum Ius Patronatus ſibi, familiæque ſuæ, ſuper Altare *Geruaſii* & *Protaſii* in Cathedrali Eccleſia tradidit. Domum Collegii, cui nomen eſt *Hieruzalem*, quam moriens *Zbigneus* inceptam reliquerat, in vſum & commoditatem Scholaſticorum mira celeritate & diligentia perficiendam locauit, quam poſtea igne conſumptam magnifice inſtaurauit. Præterea magno ambitu a Rege impetrauit emptionem marcarum centum annui cenſus, quas quidem liberas, & immunes ab omni Regio vectigali, victui, & neceſſitatibus degentium in ea domo, in perpetuum aſſignauit. Fuit etiam a natura ita inſtructus, vt ſingulorum vſui, & commodis libenter faueret. Sed tum maxime nihil arduum & laborioſum ſibi exiſtimabat, cum ea exequeretur, aut procuraret, quæ dantibus operam literis, aut relligioſis viris profutura eſſent. Ampliauit ergo Collegium, quod pauperum nuncupatur, nam veteri ædificio inſtaurato, totam partem, quæ in poſtico eſt, demptis ruinis & caſſulis quibusdam ſemirutis, & obſoletis, ſtatim ex integro ædificauit. Egitque, vt, commoditate illa inhabitandi, etiam in infima fortuna conſtituti, facile ſtudiis liberalibus operam nauare poſſent. *Iudæorum* Synagogam, & diuerſoria, quæ e regione Collegii Artiſtarum erant, cum vicinitas continuam controuerſiarum materiam inter Scholaſticos & Iudæos ſubminiſtraret, ſubmouit ad pomerium ciuitatis, ac velut extra fidelium conuerſationem relegauit, coemtisque eorum habitaculis, Ciſtercienſi ordini dedicauit, vt relligioſe illic Deus coleretur, vbi per *Iudæos* ſuperſtitioſe colebatur. Magnifico *Ioanni* de *Melſtyn* perſuaſit, vt domum, quæ hodie nuncupatur *Hungarorum*, Studentium commoditati legaret. Ex aduerſo Collegii Iuriſconſultorum coëmta ingenti area, & ab omni Regio vectigali liberata, domum egregiæ

multa opera exſtruit,

giæ amplitudinis insignisque structuræ ex cocto latere ab ipsis fundamentis ædificauit, eamque pro habitaculo assignauit, illis qui Pontificio Iuri operam impenderent. Sed neque minus magni ac liberalis animi fuit in exornandis ædificiis, quam in erigendis, nam omnia, quæ ab ipso ædificata sunt, non solum muris & structura, sed necessariis quibusque sunt locupletata. *Vislicienſi* Ecclesiæ liberaliter erogauit purpureas vestes, auro illitas, quibus Sacerdos, & gemini ministri ad solenne Sacrificium peragendum exornantur, vna cum pallio, quo altare in anteriori parte obducitur. Præterea fuit auctor aurei calicis, qui maximus in eadem est Ecclesia, & inaurati vasculi, quo Eucharistia in solenni processione ad populum circumfertur, quarum rerum precium supra quinque millium marcarum ascendisse putatur. Erat illi cura & cogitatio præcipua, vt quæcunque possideret, meliora efficeret. Et propterea *Sandomirienſis* Præbendæ fructus & emolumenta aucturus, commutatione illius vnius villæ cum additamento marcarum centum, duas recepit ad vtilitatem Præbendæ illius. In agris etiam aliorum beneficiorum multa vtiliter, aut instituit, aut instaurauit. Sed non minus in augendo Divino cultu, quam in ædificandis Ecclesiis bonisque illarum augendis, & in melius semper conuertendis, sollicitus studiosusque fuit, tota enim mente & cogitatione eo conuersus erat, vt assidue secum meditaretur, quoquo modo sanctius Diuinæ ceremoniæ coli frequentarique possint. Viro enim, qui omnino ingenium conuerterat ad contemplationem Diuinarum rerum, non satis quicquam placebat, quod non in quotidiana fieret consuetudine ad honorem Dei, videbanturque omnia sibi, vel cultu, qui debetur, inferiora, vel minus frequentari, quam innumerabilia Dei erga genus humanum beneficia exigerent. Et proinde cum neque posset, neque liceret sibi nouos ritus religiosius colendi Deum excogitare, inuentos quam sanctissime obseruare, & in frequenti vsu habere procurabat. Itaque impetrauit ab inclyto *Cazimiro* Rege *Poloniæ*, vt liceret sibi inducere in Ecclesiam Parochialem Sancti *Martini* abs se ædificatam in agro *Klobucenſi*, Canonicos Regulares Beati *Auguſtini*, quorum Sanctimonia & relligio in præcipua apud omnes existimatione habetur. Idque deinde, accedente consensu & fauore *Zbignei*, executus est. In quam rem præter labores & expensas alias impendit fructus, & administrationem vnius Ecclesiæ, quam germano resignauit, qui tum in eo oppido Plebanum gerebat. Ductus præterea eadem cura præter particularem & priuatam deuotionem suam erga *S. Stanislaum*, cum natalem locum prius latericia ornasset Ecclesia, procurauit non sine magna difficultate, vt in Ecclesia *Rupellæ Cracouiæ*, in qua ille Martyrium susceperat, collocarentur confratres sub religione *Pauli* primi heremitæ, vt secundum Ecclesiastica instituta horæ Canonicæ frequentarentur, & reliqua in diuinis officiis ordinata debitis ceremoniis absoluerentur, quo populus non tam a loco, quam etiam a sanctimonia incolarum ad frequentandum Ecclesiam illam inuitaretur, & debitus honos ptotectori & patrono totius Regni impendatur. In qua re præter sumptus alios, & emptionem villæ, pro victu & necessariis confratrum illorum, ac etiam resignationem Præbendæ *Sandomirienſis* factam Plebano, quem ab Ecclesia *Rupellæ* amouere oportuit, innumerabiles labores subiit, cum plerosque aduersos haberet, quibus non facile persuadere poterat, vt in Parochialem Ecclesiam confratres admitterentur. Sed facile illi fuit vnam atque alteram repulsam tolerare, spe illa, quod eorum mentes aliquando, vel per diuturnam instantiam ipsius, vel per merita *S. Stanislai*, cuius in honorem id agebatur, inflecti possent, vt tandem euenit, cum singuli tanta facilitate in eam rem consenserint, quanta prius pertinacia se inexorabiles præbuerunt. In *Sandomirienſi* insuper Ecclesia, cui, quod in ea Canonicus fuisset, præcipua quadam deuotione afficiebatur, sacerdotum numerum auxit, inductis in eam monasteriis octo, quibus negotium est perpetuum, singulis diebus solenne sacrificium, horasque, & reliqua Diuina in honorem Beatæ *Mariæ* Virginis celebrare, coëmptisque duabus villis, videlicet *Okalina* & *Goyczovv* apud monasterium *Suleiouienſe*, ex quarum fructibus victus, & reliqua dictis Mansionariis necessaria suppeterent. Ad quam rem adiutores habuit *Nicolaum Penuſſer* Archidiaconum *Sandomirienſem*, & *Thomam* Episcopum *Cracouienſem*, cum vterque ad id opus perficiendum in morte sua nonnullas pecunias legasset, quæ negligentia quadam propemodum perditæ erant, nisi cura & studium istius ad eas recuperandas intercessisset. Sed cum legata illorum non satis sufficerent, in multis ille suppleuit, & e custodia *Vislicienſi* germano cessit, vt ille

decimas

decimas S. *Adalberti* extra muros, & etiam S. *Heduigis* ad negotii huius supplementum resignaret. Ex quibus omnibus eo vsque esset prouisum, vt nunquam dubitari posset futurum, quod tam pium commentatumque opus & institutum inopia vel necessitate aliqua intermitteretur. Sed quod mirari ac dolere homines possint, eo vsque processit malignitas seculi nostri, vt viuenti sub tanta diuinarum rerum sollicitudine, tantoque studio illustrandæ atque augendæ relligionis, non defuerunt persecutores, & quidem graues, quorum auctoritas humanæ perfidiæ effecit, vt commenta in eum crimina experimentum essent patientiæ ipsius, non periculum. Nam cum *Petrus* de *Scrokocin* Vicecancellarius Regni eum falsitatis insimulasset, delataque res esset ad Regni consilium, repetitis vitæ suæ omnibus actionibus, & adductis causis, rationibusque, propter quas, nedum crimen, sed ne suspicio quidem in eo esse poterat, tanta modestia, & circumspectione, causam suam perorauit, vt coactus sit aduersarius negare se vnquam aliquid ignominiosum sibi obiecisse. Cum tandem persequeretur *Longinus* causam suam, & *sponte se ad supplicium venisse* asseueraret, *indignumque facinus esse* diceret, *non altius scrupulosiusque contra sontes inquiri*. Præterea *iniquissimum esse* affirmaret, *scelera, quæ postea in exemplum pessimum adduci possent, impunita dimittere*, obortis lachrymis Vicecancellarius veniam petiit, sibique ignosci postulauit, non sine Regis & circumstantium omnium admiratione, cum viderent eum, qui tanquam reus ibi constitutus erat, constantem, atque intrepidum, accusatorem vero sollicitum & trepidantem. Difficilior diuturniorque fuit insimulatio illa, qua defuncto *Zbigneo* per ipsius fratrem accitus est in iudicium, quasi loculos & secretiora scriniola compilasset. Quod postea falsum indicauit testamentum solenne Episcopi, quo integritas, & fides *Longini* erga Episcopum ipsum facile probabatur. Sed neque a Rege tutus fuit, nam cum vacante sede *Cracovienſi* sequerentur partes *Iacobi* de *Sienno*, quem *Pius* Pontifex maximus ad eam Sedem promouerat, vna cum illo & fratre iuniore *Ioanne* Canonico *Cracouienſi* in exilium missus est, in quo per triennium fuit. Quo tempore crebro persuasum est Regi, nihil commodius ad exterminandum *Cracovienſis* Ecclesiæ schisma, quam si vterque, *Senior, iuniorque Longinus*, quoquomodo e medio tollerentur. Nec defuerunt qui tam atrox facinus patrare parati essent, nisi toto exilii tempore in arce *Melſztyn* non sine diligenti studio se continuissent. Cum vero aliquando sollicitaretur, vt Regiæ voluntati non se opponeret, & *Ioanni Gruſczinski*, quem Regius fauor ad Episcopatum *Cracouienſem* promouebat, adhæreret, maluit exilium, periculaque omnia pati & subire, quam ab eo, quod sibi iuris esse videbatur, discedere, potiusque facultates suas ab aduersariis diripi passus est, quam ipse in iusta causa amicum desereret. Ex qua constantia etsi tunc nonnullis inuisus fuerat, tamen postea iudicio omnium commendari meruit. Nam compositis tandem rebus illis, Rex, cui cognita & perspecta satis erat prudentia integritasque ipsius, & proinde sentiens non paruum vsum in eo esse posse, ad curam Reipublicæ instituit eum sibi conciliare. Itaque vt præteritorum omnium videretur oblitus, Secretorum suorum participem habere voluit, admittendo eum in consilium, & quoties se occasio offerebat ad conuentus optimatum, quoscunque frequentare contigisset, destinabat. Quam rem ipse non satis æquo animo ferebat, quippe quod relligioni mancipatus, intelligebat se non nisi periculose, in curis humanarum rerum versare posse. Sed cum Regiæ voluntati aduersandum non putaret, præsertim quod in eo etiam communis omnium salus negligi videbatur, commissa sibi munera eo studio & diligentia obibat, vt semper expectationi hominum de se responderet. Quamobrem gratior indies apud omnes eius erat existimatio, passimque asseuerabatur sacerdos optimus & integerrimus, ciuis vero circumspectus & prudentissimus. Ex quo fiebat, vt ardua & difficilia omnia maxime ei crederentur, vtque ad eas causas legeretur, ad quas cæterorum ingenia minime sufficere putabantur, præsertim vigente bello *Pruthenico*, quod suscipiendum minime censuerat multis rationibus, sed imprimis propter naturam Regis, quem a bello sciebat abhorrere. Sed cum cæteris optimatibus Regni secus videretur, vltro venientibus in ditionem *Pomeranis* & *Pruthenis* plurimis; qui a Magistro tanquam Tyranno ad Regem tanquam legitimum hæredem desciscebant, deditionem eorum accuratissime perscripsit. Deinde cum de fine & pace semper sollicitus esset, quippe quod etiam principio belli contradixisset, non vt in aliis rebus quasi inuitus, sed sponte ac propemodum per ambitionem operam suam adhibuit. Quotiesque de pacificatione illa agendum fuit, haud grauatim procurationem suscepit, præsertim post aduentum *Lauentini* Episcopi, qui a Sede Apostolica eas ad res componendas Legatus fuerat. Tunc enim magis, quam vnquam

in exilium mittitur,

ad Reip. munera adhibetur.

quam

quam alias, fretus bonitate & prudentia Legati, enixiſſimam operam concordiæ dedit, & modis omnibus, quibus res & temporum conditio patiebatur, partibus quietem ac pacem ſuaſit, nec prius deſtitit, quam quod cogitauerat, & cupiebat, perfecit, interpoſitis iuſtis, atque honeſtis vtrinque conditionibus. Quibus ab eo excogitatis, atque deſcriptis, cum recitarentur, inclytus Rex *Poloniæ* cum conſilio ſuo, & Magiſter generalis *Pruſſiæ* cum Aſſeſſoribus liberaliter aſſentêre, easque ſuſcepêre. Inditumque eſt fœderi illiusmodi nomen *perpetuæ pacis*. Legationes pro Republica plures ac easdem inſignes obiuit, in quibus plurimorum hominum opinionem, ſæpe etiam ſeipſum ſuperauit. Cum exortum eſſet in *Hungaria* ſociale ac propemodum inteſtinum bellum, miſſus eſt a Rege *Poloniæ* ad dirimendum illud, Regnumque pacandum. Quæ quidem res non difficilis ſolum, ſed penitus impoſſibilis plurimorum iudicio cenſebatur, quippe quod ambitio & libido dominandi belli cauſa erat, nec poni a partibus arma poterant ſine manifeſto periculo. Quam rem etſi ipſe a principio intelligebat, prouinciam tamen ſuſcepit, fretus perſuaſione quadam, Deum ſcilicet non permiſſurum, Regnum illud Chriſtianæ relligionis propugnaculum, vaſtari ſeditionibus inteſtinis, & proinde facile futurum, vt Deo integritati ſuæ aſpirante, omnia componeret. Quod quidem non ſecus ac cogitaſſet euenit, ſiquidem omnia pacata reddidit, & iam pugnantibus exercitibus deponere arma perſuaſit. Cuius rei apud omnes tanta fuit gratia, & admiratio, vt *Nicolaus V.* Pontifex Max. Regi *Poloniæ* ob id gratias quam plurimas ageret, & *Zbigneo* Legati de latere auctoritatem conceſſerit, & ad reliquias belli *Hungarici* ſopiendas, deſtinauerit. Collega etiam fuit in Legatione, quæ *Wratislauiam* miſſa eſt a Rege, pro contrahendo matrimonio cum Illuſtriſſima *Helizabeth* Sereniſſimi *Alberti Romanorum, Hungariæ, & Bohemiæ* Regis filia. In qua legatione, cum plurima laude digna geſſerit, illud maxime commendandum fuit, quod precibus & ſuaſionibus ſuis *Ioannem* de *Capiſtrano*, virum relligionis & ſanctitatis venerandæ, in Regnum *Poloniæ* induxit, egitque, vt illius miraculis Prouincia illuſtraretur. Datum eſt inſuper ei negotium redimendorum captiuorum, vt militibus ſatisfieret poſt pugnam apud *Choinica* infeliciter geſtam. Præterea commiſſa eſt ei cauſa emendæ arcis oppidi *Mariemburg*. In quibus omnibus tantum difficultatis & laboris inerat, vt non immerito collegæ in legatione diffiderent. Itaque vir prudens quanquam & ipſe diffidentiæ proximus eſſet, diſſimulabat tamen, & per totum illud iter collegas ad ſpem bonam excitauit. Poſtquam vero in *Pruſſiam* ventum eſt, ea dexteritate ingenii in omnibus legitimum modum adinuenit, capto conſilio ex opportunitate rerum, vt tandem facillima omnia ſint viſa, quæ prius pene impoſſibilia videbantur. Nec longa mora, abſolutis illis, quæ perficere miſſus erat, ſumma cum commendatione omnium remeauit. In bello, quod aduerſus *Matthiam Hungariæ* Regem propter *Bohemiæ* Regnum geſtum eſt, multas legationes vtiliter geſſit, multa excogitauit, multa ſcripſit. Obiuit & legationem, quam cæteri magno faſtidio horrebant, reliquisque omnibus difficiliorem, quippe quod in cauſa ipſa, non ſolum optimates Regni, ſed & *Cazimirum* etiam ipſum Regem aduerſantem habuit. Nam cum *Zbigneus* inſignitus eſſet titulo Cardinalis, quo tempore ſchiſma erat in *Romana* Eccleſia, neque tanti ordinis adhuc inſignia recepiſſet, quippe quod prudens ac bonus vir, integritatem Iuris omnibus rebus præferebat, expectabatque, vt prius ſchiſma conueniret, quam de honore ſibi vltro oblato rationem habere vellet. Neutrum enim eorum, qui ſe maximos Pontifices aſſeuerabant, aut ſpernere, aut approbare vellet, & proinde nullius fauores, aut ſequebatur, aut renuebat. Sed cum ſopito ſchiſmate *Nicolaus V. Romanus* Pontifex vltro etiam id ei honoris obtuliſſet, haud immerito ſuſcipiendum putauit. Verum ſimultas & inuidia quorundam, præſertim *Vincentii* primum, deinde *Wladislai Gneſnenſis* Archiepiſcoporum quorum vterque deſpectus in ea re videbatur, rem apud Regem eo vsque turbauerat, ſuſpectamque fecerat, quod & literis plurimis, & oratore ob eam cauſam miſſo, Rex caueret. Ob quam rem cum *Zbigneus* non mediocriter turbaretur, ſollicitusque ſecum eſſet, quod aut Regi aduerſandum videret eſſe, aut decus & ornamentum ſuum obmittendum, *Longinus* cauſam vltro ſuſcepit, & ſtudium, ac diligentiam ſuam, ſi Romam mitteretur, pollicebatur. Idque facile impetrauit, cum quod *Zbigneus* plurimis experimentis iam dudum compertum haberet, nihil ab ipſo fruſtra aggredi, tum quod ipſe per ſe, quid in ea re acturus eſſet, non ſatis deliberabat, illinc tanti ordinis ambitione, hinc autoritate Regia diuerſa ſuadente. Sed nec temere *Longinus* eam prouinciam ſibi delegit, vir enim conſilii

ac pru-

legatus eſt in Hungariam,

& Wratislauiam,

Romam mittitur,

ac prudentiæ exquiſitæ, intelligebat Regiam voluntatem facile immutari poſſe, vbi percepiſſet rem illam, ſibi, atque vniuerſo Regno fore ornamento & decori. Nec quicquam pertinacius ab aliis Regibus concupiſci, quam vt aliquis ex ſuis in Concilium illud admittatur, apud quod vniuerſæ Reipublicæ Chriſtianæ ſumma verſatur. Itaque licet tota *Italia* ſociali bello, ac peſtilentia vaſtaretur, imperterritus vtroque periculo iter arripuit. Tanta ei cupido inerat, & honori hominis de ſe bene meriti conſulere, &, quibuscunque dignitatibus poſſet, Regnum illuſtrare. Poſtquam vero in vrbem venit, adeo efficax in perſuadendo, tum Pontifici, tum Cardinalibus fuit, quod maxime renitente Oratore Regio, cauſam perorauit, & *Zbigneo* Cardinali inſignia conſignanda impetrauit. Et ne diuturna expectatione hominem torqueret, quanta maxima celeritate potuit, *Cracouiam* regreſſus eſt. Nec mora, licet ſibi multa minarentur, præſtituto die, cum Regni Optimates quamplurimi & *Cracouienſis* Vniuerſitas ad Cathedralem Eccleſiam conueniſſet, pileum rubeum Cardinalatus inſigne, literasque Apoſtolicas, non ſine luculenta oratione, *Zbigneo* aſſignauit. Quæ oratio in eo fuit, vt & deleret ſuſpiciones, quæcunque erant, quod id, aut periculoſum, aut indignum Regno foret: & explicaret, quantum gloriæ ac amplitudinis *Polonorum* nationi exinde obuenturum eſſet. Præterea quanta ambitione id ab aliis Principibus expeteretur, vt quam pulchrum & magnum eſſet, Regem inter Prælatos ſuos hominem eius ordinis habere, cuius conſilio relligio tota adminiſtratur. Ex quo factum eſt, vt plerique aliter perſuaſi ad veram ſententiam reducerentur, cœperintque & *Longini* procurationem commendare, & *Zbignei* amplitudinem ſibi ipſi ornamento exiſtimare. In quam perſuaſionem paulo poſt etiam Rex adductus eſt, adeoque ſe præter voluntatem ſuam cauſæ illiusmodi aduerſatum fuiſſe teſtatus eſt, quod plerumque gloriabatur ſe etiam Cardinalibus imperare. Quantum vero gratiæ ob id apud iam Cardinalem *Zbigneum Longinus* fuerit conſecutus, non facile dixerim, cum non ſolum votis illius in aſſequenda tanta dignitate ſatisfeciſſet, ſed etiam Regi, cuius maxime iram reformidabat, ſe conciliaſſet, charumque reddidiſſet. Sed nec minus Regi ſeipſum conciliauit exinde, cum propter exornatum ea dignitate Regnum, tum propter præſtitum documentum virtutis, & fidei ſuæ, in quacunque actione, tam apud ſuas, quam apud exteras nationes. Peregrinationes variis ex cauſis inclytas obiuit. Primam ſuadente *Zbigneo* in *Italiam* ad *Eugenium* Pontificem maximum, & inde in *Germaniam* ad *Baſilienſe* Concilium: conſecuturus *Cracouienſem* Præbendam, a qua actione ſponte deſtitit, cum ius ſuum infirmum eſſe comperiſſet, maluitque reditus ſuos fruſtrari, quam conſcientiam lædi. Secundæ peregrinationis cauſa fuit in *Pannoniam* delatum *Hungariæ* Regnum ad *Wladislaum Poloniæ Regem*. In quo itinere, cum agreſtium tumultus raptores frugum temere inſequeretur, & caſu in *Zbigneum* impetum feciſſet, pro ſalute illius ſe oppoſuit, & non ſine ingenti vitæ ſuæ periculo incolumem *Zbigneum* conſeruauit. Flagrauerat etiam pene ab ineunte ætate deſiderio quodam videndi *Hieroſolymam*, & *Chriſti* cunabula. Itaque quo anno forte frequentabantur veniæ, quas Iubilæum vocant, *Romam* ſe contulit, inde *Venetias*, ex quo loco in *Syriam* tranſire curauit, delatus felici nauigatione in prouinciam pio admodum & ardentisſimo affectu *Chriſti* ſepulcrum, mortisque & natiuitatis ipſius loca viſitauit. Præterea reliqua omnia, in quibus Dominum diuerſatum fuiſſe, aſſeuerabant gnari regionis, & rerum illiusmodi curioſi. Dum vero veſtigia *Chriſti* circuiret, viſus eſt plerumque non mediocriter flere, aut gaudio, quod viuo ſibi illa videre contigerat, votique compos erat, aut miſeratione mortalium, qui eo vsque humanis illecebris detinentur, vt ne ad præſentem quidem Deum oculos conuertant. Sed & plerumque gratis ſe ad id tempus vixiſſe iactabat, fruſtraque in mundo fuiſſe, quandoquidem Opificis mundi natale ſolum non prius vidiſſet. Ac ſubinde repetebat frequenter illud Pſalmiſtæ: *Nunc dimittis ſeruum tuum Domine &c.* Cæterum cum nauis ad reditum feſtinaret, maiore cum mœrore inde abſtractus, quam fuerat deſiderium, propter quod venerat. Reuerſus in patriam, cum iam omnino a curis rerum humanarum ſe abſoluere, & in quiete reliquam ætatem agere, cultuique diuino intendere inſtituiſſet, accitus eſt per Regem ad curam & inſtitutionem liberorum ſuorum. Quod negotium diu ſuſcipere recuſauit, tandem inſtantibus præter Regem Regni etiam optimatibus, multisque rationibus ad eam rem ipſum cohortantibus, præſertim perſuaſione illa, quod nihil Deo immortali acceptius facere poſſet, quam eorum curam ſuſcipere, quos ille ad imperandum gentibus naſci voluit, nihil opportunius, aut vtilius Reipublicæ, quam

illos

Variæ eiusdem legationes.

Hieroſolymam petiit,

illos bene instituere, qui in ea præesse debebant, coactus est sententia sua cedere, ac onus subire. Itaque præfuit illis aliquot annis, ea dexteritate ingenii, vt contra rerum naturam pueri non inuiti, & discerent libenter ea quæ ipsis tradebantur, & apud illum spretis ludis puerilibus, assidue esse cuperent. Ex quo factum est, vt breui ita eos institueret, vt non minus propter indolem, ac virtutes eorum, quam propter genus Regium chari ac venerabiles omnibus essent. Dedit hæc cura occasionem peregrinationi ipsius ad *Bohemiam*. Nam cum iam dudum fama apud omnes vicinos Principes percrebuisset, de indole admirabilique ingenio, ac etiam institutione inclytæ prolis Regis *Poloniæ*, *Bohemi* primogenitum veluti legitimum hæredem in Regem petierunt. Quorum votis cum pater assensisset, nunquam adduci potuit, vt sine *Longino* ad suscipiendum Regnum filium destinaret, quod negotium plures ob causas LONGINVS suscipere recusabat, sed inprim is quod *Bohemia* esset interdicta omnibus Catholicis. Verum cum obortis lachrymis Rex tandem diceret, *Duos esse adolescentuli parentes, se primum qui genuisset, secundum ipsum qui educasset, & instituisset. Crudele admodum immaneque futurum si eodem tempore ab vtroque quasi raptus ad gentes ignotas mitteretur. Se quidem si liceret, cum filio ire paratum, sed cum id conditio Regni non pateretur, dignum videri, quod vtriusque parentis ipse vices impleret, atque tum maxime adolescentulo præsto esset, quando in nouitate rerum erat instituendus.* Victus itaque cum genitoris pietate tum filii necessitate munus suscepit, eundemque *Pragam* comitatus est, ibique tam diu fuit, quoad corona illi, & cætera Regis insignia exhibita fuissent. Deinde compositis rebus, vt temporum conditio ferebat ad curam reliquorum remeauit. Valetudinis fuit variæ, raro tamen cum periculo ægrotauit. In prima adolescentia constituto, inguen vtrumque intumuit, sanatusque est sine sectione a physico per id tempus egregio. In ea ægritudine castitatis votum nuncupauit, nec sine maxima difficultate postea seruauit. Cum ab *Italia* reuerteretur cum insignibus Cardinalatus, quæ pro *Zbigneo* impetrauerat, febre correptus est, quam noxam in itinere contraxisse credebatur propter aërem pestilentem. Vexatus etiam est a quartana mensibus sex post ingressum ex *Hungaria*: quo tempore & *Zbigneus* pro coronatione inclyti *Wladislai* se illuc contulerat. Post mortem quoque *Zbignei* in ægritudinem satis periculosam incidit. In quibus omnibus adeo patienti animo fuit, vt in æquo habere videretur vitæ, mortisque conditionem. Sed illa omnium periculosissima fuit ægritudo, qua afflictus est post reditum ex *Bohemia*, cum propter ætatem iam infirmam, tum magnitudinem & grauitatem ægritudinis. Nam cum in *Bohemia* contraxisset noxam calculi, propter aquarum sulphurearum vim, & miserabiliter illic ab eo tortus fuisset, reuersus statim ab eadem causa vexari cœpit. Accessit etiam ad dolores calculi, febris quotidianæ exæstuatio, vsque ad desperationem medicorum, & suam intensa. Quamobrem vitæ suæ diffidens testamentum non solum scripsit, sed etiam est executus distractis cæteris rebus quæ legabat, sed inprimis copiosissima, & egregia librorum suppellectili, ex qua omnium studentum Collegia secundum facultates eorum locupletiora reddidit. Et procul dubio (vt credi potest) actum erat de ipsius vita, nisi aut doctrina, qua supra omnes medicos excellebat, aut inexhausto desiderio, quo pro salute tanti viri afficiebatur, *Ioannes Stanconis* desperantibus cæteris non solum non desperasset, sed desperatam etiam curam hominis suscepisset, tanto studio & charitate, vt in dubio posuerim, plus ne diligens charitas, an medici eximia doctrina ægroto ad salutem profuerit? Nam vtriusque effusissimam operam ad sanandum illum adhibuit, cum reliquos omnes præter grauitatem infirmitatis, imbecillitas ægrotantis ad desperandum impulisset, *Stanconem* nihil æque terrebat, ac animus ægroti. Videbatur enim non solum vitæ diffidere, sed vltro etiam mortem appetere, vt credi posset, dolore quodam qui mentem ipsius iam dudum torquebat, cum videret Rempublicam ab iis, qui præessent, ita administrari, vt non procul ab infortunio esse appareret, & proinde cupiebat moriens, non in deterrimo statu eam relinquere. Cæterum cum iam de morte, quam de vita, fama constantior esset, conuenêre frequentissime ad eum visendum boni homines, quibus Respublica cordi erat, lamentabanturque passim non sine maximo incommodo bonorum omnium, sed Reipublicæ inprimis, talem virum de medio tolli. Sed præter omnes in mentem Regis altius dolor descenderat, cum intelligeret, se priuari viro integerrimo, cuius consilio multa bono ordine gessisset, liberos vero suos veluti altero parente orbari. Et proinde de salute ipsius sollicitus crebro ad

Valetudo eius

ad eum visendum descendit, interdum etiam filios misit, vt saltem charitas, qua illorum diuinam indolem virtutesque prosequebatur, aliquam superuiuendi cupiditatem adhuc in animum iam de morte solum cogitantem, iniiceret. Ex quorum studio, & pietate, *Stanconis* quoque cura & diligentia augebatur adeo, vt præter spem omnium ipsum sanauerit. Propter quod non pauciores medico, quam LONGINO gratulati sunt, illi, ob felicem curæ suæ euentum, huic, quod veluti iterum vitæ restitutus videbatur. Mirabanturq; plerique varietatem animi ipsius, quod cum calamitates quascunque, exilium, ægritudines, ac denique omnia aduersa patientissimo & forti animo toleraret, vitæ quoque studio tam modico teneretur, vt mortem nunquam formidasset. Propinquorum ærumnas aut mortes vsque ad muliebrem impatientiam animo molli & effæminato ferre non posse testatus est. Nam vt de vtroque parente sileam, ex quibus alterum decimo quarto ætatis anno, alterum vigesimo octauo amisit, quorumque naturaliter iactura omnibus molesta & grauissima est, huic quoque maxime debuit esse, quoniam in matre etiam perdidit alimenta, & suffragia omnia, per quæ liberalibus disciplinis operam nauare desiderabat. Per patris vero obitum curæ familiari successit, quæ etiam literarum studiis aduersa erat. Fratrum moribus quæ ab aliis facile tolerari consueuere, omnino impar fuit. Nam cum iam in matura ætate fuisset constitutus (quippe quod secundum & quadragesimum annum ageret) cum quandoque apud fratrem maiorem natu in vico *Bambelno* ageret, & latrones in domum irrupissent, atque illum sagitta confossum coram se animam exhalarare inspexisset, adeo dolore consternatus est, vt non nisi difficulter retrahi potuerit, quin rebus humanis se abdicaret, & relligioso aliquo claustro includeret, ætatem ab omni humana contagione procul acturus. A qua quidem obstinatione, cum nulla suadendi efficacia ipsum retrahere posset, recordatio tandem paternæ voluntatis eum continuit. Nam moriens Pater, fratrum, sororumque, ac vniuersæ familiæ illi curam delegauerat. Itaque ne aut parentis suprema mandata negligere, aut vtilitate quadam animi, quasi susceptæ curæ familiari non sufficeret, monasterio se mancipasse videretur, se ipsum a destinato proposito continuit. Laborauit etiam impatientia, cum renunciaretur ei in *Bohemia* mors fratris iunioris, qui erat & ipse *Cracouiensis* Canonicus. In qua re etsi potius muliebrem imbecillitatem, quam viri bene instituti robur præ se ferret, tamen erat & ipse apud omnes paulo excusatior, quam in reliquorum necessariorum deploratione fuisset. Nam cum iam ætate confectus, vt pote qui quinquagesimum septimum ageret annum, familiarem curam fratri commisisset, eaque delegatione animum suum cogitationibus omnibus liberasset, quæ ipsum vel a studio librorum, vel a diuinarum rerum contemplatione auocare poterant, non immerito visus est impatienter ferre mortem illam, qua non solum fratre priuaretur, sed etiam in seruitutem curæ maximæ liberis ingeniis aduersæ, ipsum reduceret. Diu itaque propemodum effœminate fratrem defleuit, nec passus est ab aliis consolari, donec mora ipsa paulatim tractabile vulnus reddidit, tantaque fuit in recenti casu propemodum animi consternatio, vt sæpe asseueraret, pro certo se præmori maluisse. Quod ex animo ab eo dici nullus ambigebat, qui intelligeret, quemadmodum ipse omnia semper parui fecisset, quæ inter prima ab aliis nuncupantur, & propter quæ vita solet esse iniucunda. Nam cum omnis cogitatio ipsius esset, vt aliquando sibi ipsi viueret, nunquam aut dignitates, aut officia vlla suscipere voluit, quæ ipsum a proposito immutare possent. Et propterea cum rex vltro sibi Thesaurarii, interdum Vicecancellarii officium offerret, pertinaciter recusauit, quamuis plerique ex necessariis ipsum ad id hortarentur, ne aut pusillanimis, aut ingratus Regi videretur. Nonnulli etiam parum Reipub. affectum esse dicebant, quod ea negotia pro publica salute non susciperet, quæ neminem alium, aut castius, aut vtilius administraturum intelligerent. Renuit etiam *Pragensem* Episcopatum, cum illic esset cum Rege coronando, ea tamen conditione ipsum suscepturum se asseuerauit, vt *Bohemi Romanæ* Ecclesiæ vnirentur. Sed *Bohemis* renuentibus, ipse quoque conditionem oblatam spreuit, asseuerans *satis sibi notam esse sarcinam Pontificis, cum quatuor & viginti annis apud Episcopum fuisset*. Nullaque ratione adduci potuit, vt alium quempiam Pontificatum susciperet; ad hoc consensisset, vt *Pragensem* susciperet, non vt Episcopus fieret, sed vt Episcopatum illum mortuum suscitaret, *Romanæque* Ecclesiæ vniret, & conciliaret, fuit enim tantæ relligionis, vt pro amplitudine illius facile posset & vitam impendere. Nemo diligentius omnes ritus & ceremonias Christianas seruauit, nemo sacerdotii dignitatem, ab omni sorde & ab omni

Pragensem Episcopatum renuit.

omni inquinamento magis immunem tenuit, castitatem cum voto, tum sacerdotio debitam, cibi & potus parcitate custodiuit. Nam etsi vsum bibendi aquam adolescens apud *Zbigneum* intermisit, tamen tam modice vinum & cereuisiam sumebat, vt vix naturali necessitati sufficeret, tantum abest vt libidinem procuraret. Statura fuit inter mediocrem & proceram, corpore ac membris gracilibus, naso oblongo, & in inferiori parte incuruatiore, oculis viuacibus, sed intrusis paululumque abactis. Lingua & sermone modice bleso, quod vitium studio & diligentia emendauerat, ingenium mite ac benignum habuit, mores compositos ac venustos, amicitias & iura hospitalitatis ambitiosissime seruauit, & coluit. Rei domesticæ diligentissimam curam gessit, corporis ac valetudinis omnino negligens, quippe quod in ægritudinibus etiam familiari & consueto viuendi ordine contentus erat. Et nunquam popularem admirationem elegantia vestis aucupabatur, sed mediocribus pannis contentus erat, & necessitati non ostentationi seruiebat. Erat in eo vera ratio liberalitatis, etsi vulgus prodigalitatem sequitur, nonnunquam parcum, quandoque etiam auarum diceret. Sermonem adeo liberum habuit, vt inuisus esset palam, & sine modo mores & ignauiam seculi nostri carpebat. Plerumque etiam ad particulares obtrectationes descendebat, præsertim cum in graui & matura esset iam ætate. Is nunquam aut timore, aut aliqua alia ratione adduci potuit, vt aut publice, aut priuatim sileret, quæ proferenda censebat, aut proferret, quæ silenda iudicabat. In qua re eo liberioris erat animi, quo magis cupiebat aliquando, vel ob ipsam causam, quod iusta reticere non posset, a rerum publicarum cura amoueri. Studio eloquentiæ operam dare cœpit apud *Zbigneum*, & quidem sine Rhetore, adeo diligentia & labore suo insigniter in ea profecit, vt facile sibi esset & eloqui, & scribere, quæcunque vellet, & ornate, & eleganter. Scripsit autem vitas Beati *Stanislai* & virginis *Kunegundæ*, Historiamque perpetuam *Polonorum* stylo mundissimo & magnifico, cuius vestigia postea nonnulli secuti, in scriptionibus suis abstergere cœperunt, ac reiicere barbariem sermonis, quæ vsque ad ea tempora in promiscuo apud omnes erat. Tanta vero fuit illi sciendi cura, vt & posteris etiam ad sciendum iter aperiret, quod vndecunque posset, semper libros conquirebat, atque emebat. Multos autem, rediens ex *Italia*, attulit, præsertim quos nunquam prius in Regno visos sciebat. Importarat itaque *Curtium*, *Iustinum*, *Salustium*, *& Liuii* quicquid in vsu est, *Ciceronis* etiam pleraque volumina, multosque alios cum veteres, tum nouos aut Theologiæ aut Historiarum autores. Sed cum ætas eam mentem ipsius a rebus humanis omnino alienasset, obmissis reliquis tandem se totum Theologiæ mancipauerat, in qua etiam iuuenis insigniter profecerat. Studii ac Vniuersitatis *Cracouiensis* adeo amantissimus curator, vt omnium illius officinarum loca, aut illustraret per se, aut illustranda efficeret. Nam & ex ceruicibus maioris Collegii & Artistarum *Iudæorum* Synagogam, quæ vicina Collegio erat, demoliuit, & diuersoria cum studentibus permixta habentia colluuiem, ex qua frequentes seditiones consurgebant, depulit, ipsosque, & eorum sedes vsque ad extremam Sancti *Marci* plateam, dimouit, & assidua litigia studentium & Iudæorum quietauit, spacia quæ Synagoga & Hospitalia Iudæorum satis ampla occupauerat, proprio ære coëmens Cisterciensi ordini in perpetuam Eleemosynam pro Collegio omnium Relligiosorum dicti Ordinis donauit, vt in loco ipso, non iam antiquis spiritibus, sed Deo vero sacrificaretur. Nobile Collegium pro pauperibus studentibus in loco qui *Hierusalem* appellatur, *Zbigneum* Cardinalem & Episcopum *Cracouiensem* magnifico sumptu coctili muro fabricare induxit. Cui morte Cardinalis secuta & dotem centum marcarum in oppido *Bochnensi*, datis quatuor millibus florenorum ex auro Cardinalis coëmit, & igne conflagratum sumptibus eiusdem Cardinalis refecit, *Ioannem* de *Melsztyn* hæreditariam domum in platea fratrum induxit vnire & inscribere vniuersitati. Collegium pauperum Artistarum in platea *Istulæ* fœdum & angustum coëmpta & a iure & onere ciuili libertata vicina domo, & in fabricam muralem cum postica parte redacta, amplum & magnificum reddidit. Collegium pauperum Canonistarum coëmpta area ampla apud *Ioannem Golka* de *Miedrwiedz* pro quadringentis florenis, & per Regiam munificentiam ad eius instantiam libertata, proprio sumptu a fundamentis iniicians, proprioque, vt ita dicam Marte, muro, & tecto coctili fabricauit, & Canonicæ facultati maximum robur, maximumque adiumentum adiecit.

eius statura,

virtutes.

Divisio Operis istius in Libros Duodecim, & quid vnoquoque libro contineatur.

Primus Sclauorum genus, & Polonorum ex his descendentium originem, & quæ apud illos sub gentilibus Principibus contigerunt.

Secundus Quo tempore Poloni a Diis gentium ad fidei orthodoxæ leges conuersi sunt, & Regium consequuti diadema.

Tertius Quo ordine Polonicum Regnum instauratum sub Cazimiro Monarcha, & collapsum sub Boleslao sit.

Quartus Successionem Ducalem Wladislai, & filii eius trophæa.

Quintus Propter variam Principum pluralitatem scisuram.

Sextus Ciuilium bellorum cladem refert.

Septimus Sæuam Tartaricam vastationem, & viri Beatissimi STANISLAI canonizationem.

Octauus Diadematis Regii resumptionem a Premyslao maioris Poloniæ Duce innouatam.

Nonus Wladislai Loktek bella & triumphos, & mutilationem enormem Regni Poloniæ a Bohemis & Cruciferis sub Cazimiro filio eius attentatam aperiet.

Decimus & *Vndecimus* Externorum Regum successionem.

Duodecimus Euentus bellorum, quæ populus Polonicus cum Bohemis, Almanis, Turcis, pro fide & pro recuperanda patria, sub duobus Regibus Wladislao & Cazimiro, gessit, monstrabit.

SAMVELIS

SAMVELIS IOACHIMI HOPPII
SOLTQVELLA-MARCHICI

DE

SCRIPTORIBVS HISTORIÆ POLONICÆ
SCHEDIASMA LITERARIVM

GABR. GRODDECKII P.P. ac Bibliothecarii

&

VALENTINI SCHLIEFFII Patricii Gedanensis

Annotationibus

auctum.

Viro Iuueni Doctisſimo

SAMVELI IOACHIMO HOPPIO,

Auditori ſuo Amicoque ſuauiſſimo,

G. GRODDECK , S. P. D.

SI delineandæ impræſentiarum eſſent virtutes Tuæ, & inter has amor literarum cum ingenii dexteritate morumque probitate coniunctus, de quo nos omnes, quorum Collegia & Lectiones diligenter ſalutaſti, teſtari poſſumus, ampliſſimam in laudes Tuas excurrendi materiam inuenirem. Verum vti id præſtare, mei nunc inſtituti non eſt, ita tamen de ſolido & inſolito ſpecimine tuo, vt nonnulla adiiciam, res ipſa videtur poſtulare. Equidem me hortante, argumentum illud aggreſſus primum es. Volebam enim, vt poſtquam ductu meo, variorum inſignium librorum notitiam Tibi paraueras, in aliquo Scriptorum genere, vires tuas, quantum illæ valerent, explorares. Atque eapropter rerum Polonicarum monumenta, à Doctiſſimis Viris copioſe exſtructa, vt in ordinem redigeres, Autor Tibi eram. Cumque Magnificus Patruus Tuus, cuius prudentiam in iudicando conſulendoque non ſolum hæc Ciuitas ſuſpicit, ſed & exteri mirantur, conſilium approbaſſet, atque inſuper librorum optimorum copiam, ex inſtructiſſima Bibliotheca ſua, Tibi porrexiſſet, labore iſthoc adeo egregie perfunctus es, vt induſtriam tuam iudiciumque exquiſitum non ſatis laudare potuerim. Quam ob cauſam etiam eo ordine, quo poſueras, pleraque reliqui, additis ſaltem nonnullis, Schediaſmati augendo atque illuſtrando maxime neceſſariis, iisque non vna, ſed diuerſis vicibus, nonnunquam feſtinato & ſatis tumultuarie, prout hinc inde partim in Bibliotheca publica nobis obueniebant, partim à Viris quibusdam Illuſtribus benignisſime nobiſcum communicabantur. Vnde factum eſt, vt interdum alio quam decebat loco, alioque idiomate, Scriptores quidam recenſiti fuerint, id quod æqui bonique Lectores facile condonabunt. - - - - Plura nunc non addo, ſaltem DEVM T. O. M. precor, vt Vitam longæuam, Viresque ſufficientes Tibi largiatur, quo ad HOPPIANI nominis ampliorem ſemper famam gloriamque aſſurgere queas. Scrib. Gedani Prid. Kal. Ianuar. M DCC VII.

CON-

CONSPECTVS SCHEDIASMATIS.

XXXI.

Ἁπαν

Ἅπαντα σὺν τῷ Θεῷ.

§. I.

Scriptorum patriæ Historiæ notitia vtilis est.

Tilissimum esse studium, quod patriæ Historiæ Scriptoribus recensendis impenditur, neminem prudentum facile credo, inficias esse iturum. Comprobant id complures ex omni fere gente ac natione Auctores, qui hoc in argumento laudabiliter sunt versati. Taceo iam illos, qui cuiuscunque generis scriptores suæ gentis cum vniuersim, tum speciatim enumerârunt, quales præcipue sunt, qui vniuersæ nationis rationem habuerunt, ex *ITALIS:* CAPACCIVS, IMPERIALIS, GHILINVS, CRASSVS, ERYTHRÆVS, TOMASINVS; Ex *HISPANIS: Andr.* SCHOTTVS, & *Nicol.* ANTONIVS; Ex *GALLIS: Franc. de la* CROIX *du* MAINE, *Anton.* VERDERIVS, *Scæuola* SAMMARTHANVS, *Car.* SORELLVS; Ex *ANGLIS: Io.* BALÆVS & *Io.* PITSEVS; Ex *BELGIS: Aub.* MIRÆVS, *Val. Andr.* DESSELIVS, & *Franc.* SVVERTIVS; Ex *GERMANIS: Io.* TRITHEMIVS, *Hieron.* ZIEGLERVS, & *Henr.* PANTALEON; Ex *DANIS: Albert.* BARTHOLINVS; Ex *SVECIS: Iob.* SCHEFFERVS, &c.

§. II.

Et quoad variæ nationes ab Eruditis exculta.

Quodsi eos tantum consideremus, qui Historicas Bibliothecas certæ gentis Scriptorum contexuerunt, maximus Scriptorum numerus oculis nostris sese obiiciet. Hic enim occurrent quoad Historicos *GRÆCOS Gerb. Ioh.* VOSSIVS & *Bernh. à* MALLINCKROTH; quoad *ROMANOS LATINOSQVE* idem VOSSIVS, *Christoph.* SANDIVS, *Io.* HALLERVORD, *Martin.* ZEILERVS & *Mart.* HANKIVS, qui & *BYZANTINÆ* historiæ scriptores recensuit; * quoad *GALLOS Andr. du* CHESNE siue QVERCETANVS & speciatim quoad Scriptores rerum *BVRGVNDICARVM Philibertus de la* MARE, cuius Conspectus Historicorum Burgundiæ prodiit *Diuione 1689. 4*; quoad *ANGLOS & SCOTOS Guil.* NICOLSON, qui hactenus tres partes Bibliothecæ Historicæ Anglicanæ, & vnam Scoticæ edidit *Londini, 1696. 97. 99. & 1702. 8vo*; quoad *GERMANOS Mich.* HERTZIVS; quoad *HELVETOS Io. Henr.* HOTTINGERVS; quoad *PRVSSOS Christoph.* HARTKNOCH. Diss. I. de Var. Reb. Pruss. item in Præfat. Chronici veteris & nouæ Prussiæ; (1) denique quoad *INDICARVM & AMERICANARVM* rerum Scriptores *Antonius de* LEON PINELLO, Philippi IV. Regis Hisp. quondam Chronographus Indicus, & supremi Indiarum Senatus Referendarius, qui Hispanico sermone publicauit Epitomen Bibliothecæ Orientalis & Occidentalis, nauticæ & geographicæ, *Madriti 1629. 4to*; de quo vid. *Nic.* ANTONII Bibl. Hisp. T. I. p. 110.

b §. III.

(1) quoad *SICVLOS Augustinus* INVEGES in apparatu præliminari ad annales Siculos;
(2) quoad *HVNGAROS, David* CZWITTINGERVS qui Specimine Hungariæ literatæ, *Francof. & Lipsiæ* a. 1711. in 4. vulgato præfixit Bibliothecam Scriptorum qui exstant de rebus Hungaricis.

§. III.

Circa Polonicæ Historiæ scriptores desiderata.

Quæ dum animo reuoluimus, non possumus non dolere, adeò incuriosos fuisse in rerum suarum Notitia Polonos, cum apud illos etiam plurima lucem viderint, quorum Catalogum locupletiorem texi, interesset publice. Equidem non sine laude hic commemorari potest *Simonis* STARAVOLSCII Primicerii Tarnouiensis, Scriptorum Polonicorum ἑκατοντὰς, seu Illustrium Poloniæ C. Scriptorum Vitæ & Elogia, *Francof.* 1625. 4. edita, quemadmodum huc etiam pertinent EIVSDEM Monumenta Sarmatarum, viam vniuersæ carnis ingressorum *Cracou.* 1655. fol. puclicata. Non minus memoratu digni sunt *Christoph.* WARSEVICII CC. Reges, Sancti, Bellatores & Scriptores Polon. *Romæ* 1601. 8. in lucem emissi. Sic & speciatim Archi-Episcoporum *GNESNENSIVM* seriem, eorumque res gestas edidit *Steph.* DAMALEVITIVS, vel vt alibi scribitur DOMOLEVITIVS, S. Theol. D. Vladislauiensis, & Crusuicensis Canonicus,) *Varsau* 1649. 4. qui etiam Vitas *VLADISLAVIENSIVM* Episcoporum (iussu *Matthiæ* LVBIENSKI Episcopi Vladislauiensis & Pomeraniæ) descripsit, editas *Cracou.* 1642. 4. (1) Solet etiam allegari *Sim.* STARAVOLSCII lib. de Episcopis *CRACOVIENSIBVS*, f. qui tamen nobis visus non est, vt nec alius SCORBISSEVII de Vitis Archiepiscoporum *HALICIENSIVM* & *LEOPOL.* *Leopoli* 1528. 4. *PLOCENSIVM* Episcoporum Vitas consignauit *Io.* DLVGOSSIVS, in operibus posthumis *Stanisl. Lubienski, Antu.* 1643. f. vulgatis, exhibitas; Vti *POSNANIENSIVM* Episcoporum seriem contexuit idem DLVGOSSIVS, quam à *Iacobo* BRZEMEZKIO continuatam edidit *Thom.* TRETERVS, Canonicus Varmiens. *Brunsberg* 1604. 4. Et *Nicolaus* ZALASZOVVSKI, I. V. D. & Prof. Cracouiensis, dein Archi-Diac. Posnanensis historicam eorum synopsin add. Tractatui de Iure Capituli sede Episcopali vacante, *Posnan.* 1706. 4. in qua p. 39. mentionem facit Tractatus sui de vitis Archiepiscoporum *GNESNENSIVM*, & p. 16. alterius, de *VLADISLAVIENSIVM* Episcoporum vitis. De Episcopatu & Episcopis Ecclesiæ *VARMIENSIS* opus posthumum *Th.* TRETERI, publicæ luci exposuit *Matthias à* LVBOMIECZ TRETERVS, S. R. M. Secret. *Cracou.* 1685. f. vbi adiectum Chronicon de vitis Episcoporum *VARMIENSIVM*, per *Ioannem* PLASTVVIG, Decretorum Doctorem, Varm. Ecclesiæ Decanum, conscriptum circa A. M. CD. LXIV. Seorsim quoque prodiit Autore I. B. Series Episcoporum *VARMIENSIVM*, cum eorum Insignibus, impr. typis Manasterii *Oliuiensis.* 1681. 4. Vt taceam *CVLMENSIVM* Episcoporum Catalogum, quem contexuit *Christoph.* HARTKNOCH Diss. XIV. de variis Rebus Prussicis. Hæc omnia tamen valde exigua sunt, in quibus etiam nec plena est, nec semper ordinata Auctorum Polonicorum recensio, adeò vt optime de publico mereretur, qui secundum seculorum aut materiarum seriem omnia consignaret, & accuratam simul Prosopographiam Poloniæ ederet.

§. IV.

Quinam hic allegandi.

In hoc defectu non male me collocaturum esse operam existimaui, tam illustris ingenii æque ac gentis Scriptoribus enumerandis, non quidem omnibus: huic enim operi imparem me esse lubens fateor; sed certi tantum generis, nimirum illis, qui descriptionem regni, mores & instituta populi, Regum Virorumque Illustrium res bello paceque præclare gestas commemorarunt. In quo argumento quidem neminem plene hactenus versatum fuisse, persuasus sum, vtut compendiaria quadam ratione ac velut in nomenclatura hic aliquid præstiterint *Christoph.* HARTKNOCH, qui Catalogum quorumdam Scriptorum Polonicorum, quibus in concinnando de Rep. Polon. opere vsus est, ipsi operi præmisit, ac postea in præf. ad Prussiam Veterem & Nouam, itemque in Diss. de Scriptor. Histor. Pruss. ex parte repetiit; & *Nicolaus* CHVVALKOVVSKI, cuius de Iure publico Regno Polon. Libro, *Regiomonti* 1684. 4. auctius edito, præfixa est Sylloge Scriptorum de Rebus Polonicis conferenda cum exercitatione Chalkovv. opposita, nobis §. XLI. allegata. Vt non commemorem, qui in Bibliothecis generalibus, Introductionibus in historiam in genere, aliisque Libris, vt aliorum, sic & Scriptorum rerum Polonicarum mentionem iniecerunt, quemadmodum LIPENIVS in *Bibl. Philos.* STRVVIVS in *Bibl. Historica*, BECMANVS in *Hist. Orb. Terr. P. 2. c. 8. §. 1.* *Ferdin.* NEOBVRGVS in *Ephori part. II*, & nuper defunctus B. Dn. *Christ.* GRYPHIVS, Rect. Gymn. Vratisl. quondam celeberr. in *Colleg. Histor. MS. c. 10.* (2) aliique fecerunt.

Ordo huius Schediasmatis.

Totum autem argumentum eo ordine tractabo, vt primo recenseam *Scriptores geographicos & topographicos*, qui descriptionem regionum Poloniæ exposuerunt; hinc accedam ad *genealogicos*, qui tesseras ac arma gentilitia indicarunt; quos sequentur *Historiæ Ciuilis & Ecclesiasticæ Scriptores* cum vniuersales, tum particulares; his illos, qui ad *Politiam Iusque publicum & singulares materias* spectant, subiiciemus; & denique *Scriptores Historiæ Lithuanicæ, Liuonicæ & Prussicæ* enarrabimus.

(1) Quas enim *Clemens* IOANNICIVS scripsit, vt & *Christophorus* CONCKI, qui vitas quoque Episcoporum *CRACOVIENSIVM* dedit, annotante vtrumque STARAVOLSCIO in illustr. Pol. Scriptorum elogiis p. 49. Præter hos *GNESNENSIVM* Archiepiscoporum vitas consignauit *Barthol.* PAPROCIVS, affirmante STARAVOLSCIO l. c. p. 119.

Vitæ Archiepiscoporum & Episcoporum Ecclesiæ *CRACOVIENSIS*, olim per *Christoph.* KAKSK Philos. Doct. hexastichis expressæ, nunc ad aduentum *Ioh.* ALBERTI, Episcopi *CRACOVIENSIS* per *Ioh.* CÆSARIVM in alma Academia Cracouiensi Poeseos studiosum luci restitutæ pr. *Cracov.* 1633. 4.

(2) pr. a. 1710. *Lipsiæ* 8. sub tit. Diss. Isagogicæ de Scriptoribus Historiam Seculi XVII. illustrantibus.

§. V.

Scriptores vniuersales Historici & Politici in transcursu nominantur

A *GEOGRAPHICIS* & *TOPOGRAPHICIS* Scriptoribus initium facturus, possem quidem commemorare generales quosdam Scriptores, qui vti aliorum regnorum, ita etiam Poloniæ, rerumque Polonicarum mentionem fecerunt, inter quos ex antiquis præter STRABONEM, *Pomponium* MELAM, PLINIVM, TACITVM, PTOLEMÆVM, *Iornandem* ALANVM cum CASSIODORO editum; occurrunt inprimis *Ditmarus* MERSBVRGENSIS, *Otto* FRISINGENSIS, *Gottfridus* VITERBIENSIS, HELMOLDVS aliique; Ex recentioribus autem nominandi essent: *Raph.* VOLATERRANVS, *Sebast.* MÜNSTERVS, *Gerh.* MERCATOR, *Paul.* MERVLA, *Abrah.* ORTELIVS, *Pet.* BERTIVS, *Io.* IANSONIVS, *Nicol.* & *Guil.* IANSONIVS, *Philip.* CLVVERIVS, *Phil.* BRIETIVS, *Io.* & *Wilh.* BLAEVVII, *Petr. du* VAL. *Ioh. Bapt.* RICCIOLVS, *Phil.* FERRARIVS & *Mich. Ant.* BAVDRAND, DN. *de la* CROIX, *Allain* MANESSON MALLET, ROBBIVS, SAMSON d' ABBEVILLE, *Ludov. du* MAY, AVCTOR GALLVS itinerum Historicorum *Tom.* 8. germanice etiam à personato *Talandro* versus. Hos aliosque Scriptores, in quibus rerum Polonicarum haud infrequens mentio reperitur, prolixius recensere possem, æque ac alios Historicos generales, itemque Politicos Scriptores, quales e. gr. sunt *Lucas de* LINDA, *Io. Ludov.* GODOFREDVS, I. C. BECMANVS, *Io. de* LAET, *Georg.* HORNIVS, *Christ.* FVNCCIVS, *H.* CONRINGIVS, *Phil. Andr.* OLDENBVRGERVS, *Sam.* PVFENDORF, *Bernhard* ZECHIVS, sub ficto *Leutholfi* à **Franckenberg** nomine latens, *Sam.* CHAPPVZEAV, *Iac. Aug.* THVANVS, *Oseas* SCHADEVS, *Mich. Casp.* LVNDORPIVS, *I. C.* BVLENGERVS, *Georg.* LOHMEIERVS, *Christ.* WEISIVS ac *Io.* HÜBNERVS in Quæstionibus Historico-Politicis germanice euulgatis, *Ferdinandus* NEOBVRGVS in Ephoro curioso germanice edito part. 2. *Martinus* POLONVS, *Melchior* GOLDASTVS, *Adolphus* BRACHELIVS, *Christ. Adolphus* THVLDENVS, *Frid.* HORTLEDERVS, *Henr. Anshelm* ZIEGLERVS &c. &c. *Ioach.* CVREVS in Chron. & Annal. Silesiæ, *Alb.* KRANZIVS in Vandalia, *Gabriel* BVCELINVS, *Ioh.* MICRÆLIVS, *Ioh.* DVBRAVIVS, *Ioh.* BOTERVS, *Hieron.* BRVSONI, *Francisc.* SANSOVINVS, *Victorius* SIRI, *Petr.* VALCKENIER, THEATRVM & DIARIVM EVROPÆVM, MERCVRII, qui in Germania, Gallia & Belgio publicam lucem adspexere, *Recensus historiæ nouis.* vernalis & autumnalis, opera *Ioh. Burchardi* MAII & aliorum institutus, THEATRVM PACIS, TRVTINA STATVS & INTERESSE PRINCIPVM, aliique.

§. VI.

Scriptores Chorographici e

Hos omnes tamen nunc mittam, & ad eos, qui speciatim Poloniam tangunt, propius me accingam. Vbi primum inter Scriptores Geographicos commemorandi illi, qui ap. *Ioannem* PISTORIVM, Nidanum, D. Tomo I. habentur; in quo Tomo scilicet omnia esse dicuntur, quæ ad chorographicam Poloniæ considerationem pertinent, vtut negari non possit, plurimis istorum Tractatuum historica potius argumenta contineri. Tomum hunc cum duobus aliis Autor edidit *Basileæ* per *Sebast. Henricpetri* A. 1582. f. totumque opus appellauit POLONICÆ HISTORIÆ CORPVS, vbi in I. T. apparent.

Tomo I. Iohannis Pistorii.

I. *Æneæ* SYLVII, post adeptam Pontificis dignitatem PII II. nomen sortiti, Relatio de Polonia, Lithuania & Prussia siue Borussia, in qua tamen Auctorem in Sarmatas aliquanto iniquiorem fuisse, quam decebat, quidam obseruant. Hæc Relatio quinque capitibus & tribus foliis comprehensa, desumta est ex eius Historia de Europa c. c. 25--29.

II. *Erasmi* STELLÆ, *Libanothani*, Libri duo de Borussiæ Antiquitatibus, quinque folia implentes, qui iam pridem impressi sunt *Bas.* ap. *Froben* 1518. f. & præterea comparauerunt in Collectione diuersarum Nauigationum & Itinerum à *Io. Hutichio* facta, cui *Simon Grynæus* Epistolam nuncupatoriam præmisit *Basil.* per *Ioh. Heruagium*, 1536. f.

III. *Alexandri* GVAGNINI, *Veronensis* Itali, Equitis aurati peditumque in arce Vitepscienſi Moscou. Præfecti, Chorographia totius Poloniæ, Lithuaniæ, Prussiæ & Liuoniæ, foliorum 28. Hanc autem, si cum prima nitidissima & multis figuris ornata *Guagnini* editione, quæ typis *Matthiæ Wirzbietæ* sine adiectione loci & temporis prodiit, & *Sarmatiæ Europææ descriptio* inscribitur, conferamus, à Pistorio admodum transpositam esse animaduertemus. Nam in laudata editione post Epistolam dedicatoriam, quæ data est *Cracou. anno* [illegible] & duo prima Capita; quibus Sauromat[illegible] Europææ situs, gentisque deductio & origo referuntur, à fol. 7. vsque ad 57. exhibetur Compendium Chronicorum Poloniæ secundum seriem Regum Poloniæ, a LECHO I. vsque ad HENRICVM VALESIVM, quibus singulis præmissæ sunt Vitæ eorundem, carmine elegiaco olim à *Clemente* IANITIO descriptæ, quæ apud *Pistorium* Tomo II. leguntur. Post fol. 57. primum sequitur Poloniæ descriptio vsque ad fol. 79. se extendens, quam *Pistorius* Epistolæ dedicatoriæ, & duobus memoratis capitibus, statim subiunxit. In antiqua illa editione sequitur Lithuaniæ Descriptio, sed quæ à fol. 1. vsque ad 22. de Ducibus Lithuaniæ leguntur, *Pistorius* iterum prætermisit, qui prouinciarum Lithuaniæ descriptionem tantum à fol. 22. vsque ad 33. exhibet. Prussiæ descriptionem, quæ ibi foliis 13. legitur, *Pistorius* integram retinuit, vt & Liuoniæ descriptionem, quæ 9. folia implet; Sed omisit Moscouiæ Descriptionem 47. foliorum, & aliam Tartariæ,

riæ, quæ 10. foliis comprehenſa eſt. Ad eundem ferme modum hæc diuulſa ſunt in alia Collectione Scriptorum rerum Polonicarum, tribus itidem Tomis conſtante, quæ *Francofurti* apud *Iohan Wechelum*, impenſis *Sigism. Feyerabendii* Anno 1584. 8. prodiit, & *Alexandri Guagnini* auctoris nomen præſcriptum habet, quaſi is omnium Tractatuum illic inſertorum autor eſſet. Enim vero qui hos tres Tomos obiter ſaltem euoluit, facile deprehendit, non omnia, quæ hic exhibentur, ſolius *Guagnini* eſſe, ſed varia collectanea ex *Alex.* GVAGNINO ſæpe neglecto Autoris nomine, *Chriſtoph.* WARSEVICIO, *Io.* LASICIO, aliisque variis Auctoribus, Tomis illis contineri, ita vt pleraque huius rapſodiæ iam occurrant in Collectione *Piſtoriana*, ſaltem quod ordo immutatus ſit. Primam *Guagnini* de Sauromatia Europea editionem preſſe ſequitur, quæ *Spiræ* apud *Bernardum Albinum* 1581. f. prodiit, vbi figuræ quoque adiectæ ſunt. (1.)

IV. *Martini* CROMERI, Coadiutoris tum temporis ac deſignati Epiſcopi Varmienſis, Polonia ſiue de ſitu, populis, moribus, magiſtratibus & Republica Regni Polonici Libri II. à fol. 74. ad 121. qui Autore adhuc ſuperſtite aliquoties variis in locis, inprimis *Colon.* apud *Maternum Cholinum* 1577. 8. & auctius apud eundem 1578. 4. vt & cum *Alb. Kranzii* Vandalia *Francof.* ap. *Vechel.* 1575. fol. typis fuêre deſcripti, & aduentanti ex Gallia Regi HENRICO VALESIO, a *Stanislao Karncouio*, in finibus Regni oblati: De quo vid. *Epiſt.* M. *Cromeri*, quæ extat L. 1. num. 68. qui numerus tamen manu cuiusdam tantum appoſitus eſt, *Epiſtolarum Carncouii* opera editarum. *Cracou.* 1578. 4. (2.) Habentur etiam, ſed omiſſis præfatione & relatione. Sacerdotis cuiusdam de gente ſileſia, quæ in aliis Editionibus leguntur, in Rep. Polon. *Lugdun. Batau.* 1627. apud *Elzeuir.* in 12. excuſa, & in Opere maiori *Cromeriano*, *Coloniæ Agrip.* 1589. f. edito, à fol. 480. ad 530.

V. *Matthiæ* à MICHOVIA, Med. Doct. & Canonici Cracouienſis, de Sarmatia Aſiana & Europæa Libri duo, à fol. 121. vsque ad 150. qui excerpti videntur ex Collectione antea memorata, ſcriptorum ſcilicet, quos *Huttichius Heruagio* iunctim excudendos dederat, in qua Collectione leguntur à pag. 482. vsque ad 531. (3.)

VI. Deſcriptio Lithuaniæ ex Moſcouia *Sigism. L. B.* in HERBERSTEIN, à f. 151. vsque ad 157. Hæc autem deſcriptio reperitur in laudati Autoris Commentariis rerum Moſcouiticarum a pag. 103. vsque ad 116. edit. *Baſil.* per *Ioh. Oporinum* 1556. f. a qua non differt alia eiusdem officinæ, cui annus 1571. præfixus eſt.

VII. *Pomponius* MELA de Sarmatia, cum Commentariis *Ioachimi* VADIANI à fol. 158. ad 163. Hi vero commentarii *Viennæ* 1518. & *Pariſ.* 1530. f. editi fuerunt. Potuiſſent autem meliori iure huic Polonicæ Hiſtoriæ Corpori inſeri, quæ in Epitome trium terræ Partium, *Tigur.* 1534. & 1548. 8. edita, *Ioach. Vadianus* Heluetius de Sarmatia retulit. Hæc enim magis ad chorographiam regionis huius ſpectant.

VIII. De Sarmatia Commentariolus *Hartmanni* SCHEDELII (4.) à fol. 163. ad 165. deſumptus ex illius Hiſtoria mundi ſ. Chronico Norimbergenſi *Norimb.* in fol. excuſa. A. 1493. vid. PLACCII Anon. n. 1073 (γ)

IX. *Laurentii* CORVINI (5.) Ode ſaphica de Polonia & eius metropoli Cracouia, quæ olim prodiit ad calcem Libri, quem Autor inſcripſit Hortulum elegantiarum, *Vratislauiæ* per *Conradum Baumgarten de Rotenburg* Anno 1503. 4.

X. *Conradi* CELTIS Carmen ad Viſtulam fluuium depromptum ex eius Amorum Lib. I. eleg. 15.

XI. *Adami* SCHRŒTERI, *Sileſii*, Iter Salinarium Sarmaticum. Hoc carmen legitur etiam in *Nicol.* REVSNERI Hodoeporicorum opere L. 7. c. 8. p. 573. ed. *Baſil.* 1580. 8.

XII. *Conr.* CELTIS Salinaria. Hæc elegia reperitur in Amorum Lib. I. eleg. 6. Extant autem IV. Amorum Libri cum aliis *Conradi Celtis* Operibus Viennæ abſolutis & *Noribergæ* 1562. 4. editis. Exſtat ap. eundem REVSNERVM p. 579.

XIII. *Iacobi* PRILVSII ſiue PRZYLVSII, de prouinciis & quibusdam Regum diplomatis Tractatus, ex Statutorum Libris, ab illo *Cracou.* 1553. f. publicatis, exſcriptus à fol. 171. ad 255. Quæ diplomata præcipuam huius Tractatus partem abſoluunt, ad aliam Scriptorum Polonicorum claſſem potius referenda.

§. VII.

Geographici alii in Piſtoriano Corpore non occurrentes.

Enumeratis Scriptoribus in Polonicæ Hiſtoriæ Corpore comprehenſis, nonnulli alii iungendi videntur, ad chorographicos vtique etiam referendi. Inter hos eſt *Stanislaus* SARNECIVS cuius deſcriptio veteris & nouæ Poloniæ, vt & Ruſſiæ ac Liuoniæ, *Cracou.* 1585. f. à *Io. Sienienio* publicata, eiusdem Annalibus anno 1587. editis, iungi ſolet. Deinde *Ioh.* CRASSINIVS memorari poteſt, qui dedit nobis Poloniam, *Bononiæ* 1574. 8. vulgatam, cuius tamen verum autorem fuiſſe *Ca-*

(1.) GVAGNINI Sarmatiæ Europeæ deſcriptio pr. in idiomate Polonico. *Cracov.* 1611. f.

(2.) *Vecheli* editionem mendoſiſſimam vocat CROMERVS in præf. ad *Colonienſem* de a. 1578.

(3.) Seorſim *Baſileæ* 1582. f. prodiiſſe memoratur *Czvvittingero* in Bibl. Scriptor. Hungar. p. 2.

(4.) Artis medicæ Doctoris.

(5) Nouoforenſis.

Carolum SIGONIVM quidam obſeruant. Ita teſtatur THVANVS lib. I. de vita ſua. vid. GRÆVIVS ep. 14. p. 70. PLACCIVS de Pſeudon. p. 204. vbi *Petrus* CRASSINIVS appellatur. Noſtra ætate Regni huius Choro- & Topographiam expoſuit *Simon* STARAVOLSCIVS in Polonia, primum *Coloniæ* apud *Henricum Crithium* 1632. in 24. deinde *Gedani* 1652. ſumtibus *Georgii Fœrſteri* in eadem forma excuſa, atque hoc argumentum ita plene pariter ac nitide tractauit, vt aliorum induſtriam longè ſuperauerit, notante *H. Conringio*, qui etiam paruum hunc, ſed admodum vtilem Libellum tanti fecit, vt eleganti præfatione ornatum, *Wolferbyti* ſumptibus *Conradi Bunonis* Anno 1656. in 4. typis iterum publicaret, adiectis Tabulis geographicis & indice rerum locupletiſſimo. In eundem annotationes compoſuit Dn. *Martinus* Böhm Prof. Gymnaſii Thorunenſis aliquando publicandas. Huic merito iungendus *Andreas* CELLARIVS, Gymnaſii Hornani quondam Rector, cuius Nouiſſima Deſcriptio Regni Poloniæ, Magnique Ducatus Lithuaniæ, omniumque Regionum iuri Polonico ſubiectarum, vna cum potiſſimarum vrbium iconibus & regni huius geographica delineatione, *Amſtel.* 1659. 12. prodiit (1) Equidem *Auguſtinus* GVDICANVS Boruſſus pariter Poloniam, ſiue nouam Regni Polon. in Aquila, huius Regni inſigni, Deſcriptionem, una cum mappa geographica *Colon.* 1659. 8. euulgauit; liber tamen ille non admodum magni eſt momenti, quamuis ab aliis dignus habitus ſit, qui in appendice ad THVLDENVM P. IV. n. 1. locum inueniret. Nec melius fortaſſis ſenſerint eruditi de *Ioh. Theod.* SPRENGERI Polonia Nov. antiqua, quæ *Francofurti* 1656. 8. euulgata eſt; vt & de *Ioh.* Tröſters Nido Aquilæ Polonico (Polniſches Adler-Neſt) germanice cum fig. edito. *Norimb.* 1666. 12. Forte etiam hic reticenda non eſſet *Auctoris* ANONYMI, qui in Catalogo Bibl. Thuan. T. 1. p. 440. *Ioh. Demetrius* SALISKOVIVS (corrige SVLIKOVIVS) ab aliis vero rectius *Lucas* OPALENIVS eſſe fertur, Polonia defenſa contra BARCLAIVM, *Dantiſci* apud *Georg. Fœrſterum* 1648. 4. edita, vbi multa de regionis natura à pag. 1. vsque ad 55. certe alibi non obuia, exhibentur, de quo libro tamen infra quædam afferemus. *Dav.* CHYTRÆI Vandalia, regionum ad Mare Balthicum Pomeraniæ, Pruſſiæ, Liuoniæ, Moſcouiæ, *Poloniæ* & vicinarum aliquot gentium Principes, & ſtatum Reipublicæ & Eccleſiæ ſummatim exponens pr. *Roſtoch.* 1589. 8. Deſcriptio ſuccincta Regni Poloniæ, vna cum ducatibus eiusdem, Palatinatibus atque regionibus germanice pr. *Dresdæ* 1706. 8. 3. pl. La deſcription d'Vkranie par lie Sr. de *Beauplan.* a *Rauen.* 1660. 4.

§. VIII.

Itineraria regni Poloniæ.

Ad pleniorem regni notitiam non parum quoque iuuant Itineraria, quale quidem in Germ. lingua nobis dedit *Martinus* ZEILERVS, in deſcriptione regni Poloniæ & Lithuaniæ, *Vlmæ* 1647. 8. & alia noua deſcriptione huiusdem regni, ibid. 1657. 8. edita. Latine *Carolus* OGERIVS, cum eſſet in Comitatu *Claudii* MEMMII, Comitis *d' Auaux*, ad Septentrionis Reges Extraordinarii Legati, Iter Polonicum deſcripſit, quod cum Danico & Svecico itinere, vt & *Nicol.* BORBONII quibusdam Epiſtolis prodiit *Lutet. Pariſ.* 1656. 8. de quo vid. Bibliotheca antiqua p. 341. Gallice præter *Io.* LABOVREVR, de quo infra §. 25. & HAVTEVILLIVM (2) *in Relat. Hiſtor. Poloniæ*, *Pariſ.* & *Amſt.* 1687. 12. edita & germanice per plagium, verſa vt patet ex PLACCII An. p. 467; nuper demum ſimile itinerarium exhibuit nobis *Bernhardus* CONNOR, D. Medicus, Regiæ Societatis & Collegii Medicorum Londinenſium Socius, qui Epiſtolas Anglico ſermone edidit, in quibus deſcribitur tum antiquus, tum præſens regni Polon. ſtatus hiſtoricus, geographicus, phyſicus, politicus & eccleſiaſticus. Prodiit ille Liber *Londini* (non *Louanii*, vt eſt apud Dn. *Struv. Bibl. Hiſt.* p. 747.) 1698. 8. ac *Lipſiæ* ſequenti Anno recuſus, & in germanicum quoque idioma translatus eſt. *Io. Bapt.* PACICHELLVS in Hiſtoria Itinerum per Europam Chriſtianam (memorie de viaggi per l' Europa Chriſtiana) P. 3. ep. 65, occaſione excurſionis in Poloniam ſuſceptæ multa de ſtatu, atque finibus Poloniæ tradit. Pr. *Neapol.* 1685. 21. *Auguſtinus* L. B. de *Mayerberg*, Leopoldi Imp. Legatus ad Czarem 1661. miſſus, plurima habet de Polonia, Pomerellia, Pruſſia Curlandia, Liuonia, in prioribus foliis libri, qui inſcribitur *Iter in Moscouiam.* f. * Nec negligi hoc loco debent Tabulæ ſiue Mappæ, vt dici ſolent, geographicæ regni Poloniæ, quas inter ſatis curata, ceterisque omnibus melior eſt, quæ ante ſeptennium & quod excurrit, *Noribergæ* in f. luci publicæ expoſita eſt. Alias non inelegans eſt Mappa, quæ ap. PVFENDORFIVM in *Hiſt. de Carolo Guſtauo* exhibetur. E Polona gente delineationem regni vicinarumq; prouinciarum in Tabula dedit *Wenceslaus* GODRECCIVS, quæ *Baſil.* prodiit, & ap. CROMERVM in opere maiori de Polonia, itemque ap. ORTELIVM reperitur. Recentior eſt Poloniæ, Ducatus Lithuaniæ, Volhiniæ, Podoliæ, Vkrainæ, Pruſſiæ & Curlandiæ deſcriptio per *Iuſtum* DANCKERTS, *Amſtelodami* facta, & *Atlanti Minori* nuper inſerta. *Gerhardi* MERCATORIS, *Io-*

** conf. §. 51.*

Tabulæ Geographicæ.

doci

(1) Et in Belgicum ſermonem tranſlata a. 1660. eadem forma.

(2) GRYPHIVS de Scriptoribus Hiſtor. Sec. XVII. c. 10. §. 2. p. 515. Sub nomine HAVTEVILLII latere ſcribit quendam *Caſp.* de TENDE qui a. 1697. æt. 79. obiit, idque ex Mercurio Hiſtorico & Politico m. Iulii a. 1697. art. 3. §. 9. p. 632. probat.

doci HONDII, *Io.* IANSONII, *Io. & Guil.* BLEAVVII, SANSONII, aliorumque Delineationes, quia vulgo notæ ſunt, non commemoro. Tabulam vero, quæ ap. CHVVALKOVIVM & STARAVOLSCIVM *edit. Conring.* conſpicitur, è *Philippi* CLVVERII Geographia deſumtam eſſe, cuilibet eas inter ſe paulo curatius conferenti patet. Reliquæ, ſi SANSONIANAS exceperis, mutilæ paſſim ſunt minusque emendatæ.

§. IX.

GENEALOGICA *ſcripta.*

A Scriptoribus Chorographicis progredimur ad GENEALOGICOS. Hos inter primum apparet *Ioh.* PISTORIVS, vel quicunque autor eſt Tabularum genealogicarum, quæ ad calcem Corporis Hiſt. Polonicæ Piſtoriani habentur hoc titulo: *Tredecim regni Polonici mutationes & familiarum, quæ regnum tenuerunt, genealogicæ explicationes, deſcriptæ ex optimis Auctoribus, & continua perpetuaque ſucceſſione propoſitæ in Tabula:* Item *Principum Sileſiæ pene omnium & Ducum Maſſouiæ ac Lithuaniæ Genealogiæ, diligenter magnoque ſtudio collectæ, & ad illuſtrandam hiſtoriam Polon. appoſitæ à Ioanne* PISTORIO. Deinde *Iodoci Ludov.* DECII, Germani S. Lateran. & Imper. Comitis Regisque Sigismundi Secretarii, Liber de Vetuſtatibus Polonorum, & alius de Iagellonum familia, qui *Tomo II.* f. 260. & 284. ap. *Piſtorium* habentur, antea quidem *Cracouiæ*, adiecto Libro tertio, de SIGISMVNDI Regis temporibus, 1521. f. editi, huc referri poſſent, ſed libri illi potius hiſtorici ſunt, quam genealogici, adeoque minus recte ab aliis in hanc claſſem referuntur, vt factum in *Catal. Bibl. Thuan.* p. 440. Maiori quidem, ſed ſi verum dicere volumus, non vsque adeo curato opere, quod *Orbem Polonum* inſcripſit, genealogias Polonicas illuſtrauit *Simon* OKOLSKI S. Theol. Prof. & Regens ſtudii generalis Leopolienſis, Ordinis Prædicatorum Prouinciæ Ruſſiæ; de quo ſiniſtra iudicia legi poſſunt in *Ioh. Markewicz Carcere Romano*, eiusque *præfat.* edit. 1666. 4. Conſtat liber tribus Tomis in *fol.* ordine alphabetico dig[illegible]tis, in quibus omnibus antiqua Sarmatarum [illegible]mata gentilitia & arma inſigniaque recenſentur. Primus Tomus à lit. A. vsque ad lit. K. ſe extendens, *Cracouiæ*, 1641, ſecundus à litera L. vsque ad lit. R. *ibidem* 1643; tertius à lit. S. vsque ad [illegible]nem *Ibid.* 1645. prodiit. Habetur etiam ſcriptum Germanicum *Noribergæ* impreſſum in 4. cui titulus: Polniſcher Königs-Stamm / oder Beſchreibung des Hertzoglichen Litthauiſchen Geſchlechts / aus welchem bey faſt 300. Jahren her / zwölff daraus gebohrne oder demſelben anverwante Fürſten zu Königen in Pohlen erwehlet worden / mit Einführung des neu-erwehlten Königes MICHAEL THOMAS KORYBVTT, gebohrnen Hertzogs von Wiſniowicz, &c. Litthauiſcher und Polniſcher Anverwandten / auch Stamm-Verwandſchafft mit allen jetzt-regierenden Potentaten / Käyſern / Königen und Fürſten. Alias ſolent allegari *Bartholomæi* PAPROCII opus ſtemmatum, polonico idiomate ſub tit. *Gniazdo Orla Polskiego*, h. e. *Nidi* [illegible]*uilæ Polonicæ. Cracou.* 1584. f. editum; quod & in quibusdam catalogis inſcribitur Herby Rycerſtvva Polskiego. Libris V. Re vera autem hunc titulum gerit: Gniardo Cnoty, zkaçd Herby Rycerſtvva Slavvnego Kroleſtvva Polskiego WielkiegoKſięnſtwa Litevvskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mazovveckiego, Zmudzkiego, y inzych Panſtvv do tego Kroleſtvva naleza, zych Kſia za t y Panovv poczra tek Svvoymaiaç. Pr. *Cracouiæ* 1578. f. & verſibus Polonicis conſcriptum delineationem gentilitiarum inſignium, & nonnullorum effigies continet. *Marci* AMBROSII Arma ſiue inſignia regni Pol. in 8. vulgata, itemque *Mart.* SCHROTI & *Andreæ* VARGOTII ſimilia ſcripta, de quibus tamen duobus nihil certi definire poſſumus, vtut de vltimo in *Exercitatione ad Nicol. Chwalkouii Ius publioum Regni Polon.* A. 1685. 4. edita p. 18. ſeqq. notatum ſit, *Andr. Vargotii* nomen (1) ex *Andr. Dargotio*, Vel *Dardotio* aut *Dardozki*, cuius extat Tractatus *de Titulata Nobilitate*, effictum eſſe. Equidem arborem genealogiarum Regum Poloniæ, Magnatum, Nobilium, Ciuium, Ciuitatumq; præcipuarum *Eraſmus* GLICZNERVS, Auguſtanæ Confeſſionis in Polonia Antiſtes, *Præf. Chroniei ſui*, aliquando edendam, promiſit, ſed hactenus quod ſciamus, hæc nondum lucem adſpexit. In hoc tamen argumento forte etiam *Simonis* STARAVOLSCII, Primiceri Tarnouienſis, Monumenta Sarmatorum, *Cracou.* A. 1655. *fol.* nitidiſſime edita, harum rerum curioſum non parum adiuuabunt. Nouiſſime prodiiſſe Polonico idiomate & carmine Numerum ſtemmatum Polonicorum & Lithuanicorum, auctore WACLAVVIO Pincerna Cracouienſe 1696. f. à Nobiliſſ. Dn. *Valentino* SCHLIEFFIO, Patricio Gedanenſi, accepimus, qui præterea varios Tractatus curioſiſſimos, ex Magnifici Domini PARENTIS Bibliotheca, nobis ad perluſtrandum beneuole porrexit.

§. X.

CIVILIS HISTORIÆ Polonicæ Scriptores, qui gentis origines, chronica, annales, res bello paceque præclare geſtas ipſasque Regum & aliorum Virorum illuſtrium Vitas conſignarunt, porro enarraturi, initium iterum ab illis facimus, quos PISTORIVS *Corp. Hiſt. Pol. T. 2.* quorum aliqui etiam in Collectione *Francofurtana* habentur, inſeruit, vbi occurrunt à f. 1. vsque ad 258.

I. *Matthiæ de* MICHOVIA Chronica Polonorum

(1) Autorem quendam reuera exſtitiſſe, *Andr.* VARGOTIVM dictum, qui librum Clenodiorum ſeu armorum nobilitatis Polonicæ inchoauit, ſed morte præuentus abſoluere non potuit, STARAVOLSCIVS in Elog. Scriptor. Pol. p. 221, teſtis eſt.

rum à prima propagatione & ortu eorum, vsque ad A. C. 1504. (rectius 1506.) quatuor Libris comprehenſa. Quæ Chronica primum impreſſa ſunt *Cracouiæ* per *Hieron. Victorem* 1521. f. iconibus Regum ordinata. (1) In hac editione adiecti quoque ſunt

II. *Iodoci Ludov.* DECII de Vetuſtatibus Polonorum, de Iagellonum familia, deque SIGISMVNDI Regis temporibus Libri tres, qui ap. *Piſtorium* reperiuntur à fol. 260. ad 340.

III. Tertium locum occupat *Alexandri* GVAGNINI, Itali, Compendium Chronicorum Polon. ſecundum ſeriem & ſucceſſiones omnium Principum Regumque gentis à LECHO, primo Duce autoreque Polonorum vsque ad Regem HENRICVM VALESIVM, qui tum regno præerat, à f. 341. ad 397. quod in Collectione *Francofurtana* T. 1. p. 49. legitur. Hocce autem Chronicon primum typis *Matthiæ Wierzbietæ* in f. ſine adiectione loci & temporis, cum iconibus Regum impreſſum eſſe, ſupra §. VI. n. III. iam notauimus; in qua editione quoque

IV. *Clementis* IANITII Carmina elegiaca de vitis & ſucceſſionibus ſingulorum Principum Regumque Poloniæ, quæ ap. *Piſtorium* à f. 398. ad 401. ſeorſim exhibentur, ſingulorum Regum vitis præmiſſa ſunt, ſine auctoris nomine, vti etiam factum eſt in Collectione *Francofurtana.* Alias hæc carmina ſeorſim prodière *Gedani*, 1621. 4. ex recenſione *Iac.* GADEBVSCHII ſub tit. *Chronici Dynaſtarum regni Poloniæ*, cui etiam acceſſerunt carmina in SIGISMVNDVM II. AVGVSTVM, HENRICVM, STEPHANVM & SIGISMVNDVM III, nec non IANITII dialogus in Polonici veſtitus varietatem atque inconſtantiam, quæ in memoratis operibus non comparent. (2)

V. *Martini* CROMERI de Origine & rebus geſtis Polonorum Chronicon Libr. XXX. (non X. vt eſt ap. *Lipen.* in *Bibl. Real. Philoſ.* lit. C. fol. 1221. a. & Dn. *Struv. Biblioth. Hiſt.* p. 749.) a f. 402. vsque ad 833. Hoc opus inſigne, quod à primis gentis incunabulis incipit, & ad A. C. 1506. vel ſi Orationem in obitum SIGISMVNDI I. addideris, vsque ad A. 1548. extenditur, primum in lucem prodiit *Baſil.* 1555. f. poſt quam editionem duæ aliæ factæ ſunt, vt ex quartæ editionis (3) omnium optimæ & locupletiſſimæ, *Colon. Agripp.* ex officina *Birckmanniana* (poſt autoris obitum, qui A. 1586. accidit;) A. 1589. f. editæ, præfatione ac dedicatione A. 1586. ad Regem STEPHANVM à CROMERO exarata, apparet, vbi inter alia quoque memorat Autor, degiſſe ſe tum temporis in aula Imperatoris FERDINANDI, legatione perpetua SIGISMVNDI AVGVSTI nomine, in ſeptimum annum fungentem; maximamque huius laboris partem in itinere ſe confeciſſe. Quod hanc vltimam editionem attinet, in illa plurima recognita, nonnulla partim adiecta, partim dempta, partim mutata ſunt. Præcipue vero huic editioni præter orationem funebr. in obitum SIGISMVNDI I. Regis, & duos libros de ſitu, populis, moribus, magiſtr. & Republ. Polon. acceſſerunt, quæ in prioribus editionibus non videbantur, vt ſunt (1. *Bernh.* VAPOVII fragmentum SIGISMVNDI Senioris res geſtas, Cromeri deſcriptione poſteriores, continuans. (2. *Mart.* CROMERI Epiſtola ad Regem, Proceres, equitesque Polonos in Comitiis Varſauienſibus congregatos. (3. *Philippi* CALLIMACHI de rebus geſtis à VLADISLAO III. Polon. atque Hung. Rege Libri tres. (4. *Stanislai* KARNCOVII ad M. Cromerum Epiſtola, de modo & ordine electionis noui Regis ap. Varſauiam habitæ 1573. (5. *Eiusdem ad Henricum* VALESIVM, Polon. Regem deſignatum Panegyricus. (6. in funere D. SIGISMVNDI AVGVSTI Oratio *Iohannis Demetrii* SOLIKOVII. (7. (3) Probi & Galliæ ac Poloniæ amantis Viri, ad Gallos & Sarmatas Oratio 1575. * (8. STEPHANI I. Pol. Regis imago, ære ad viuum expreſſa, cum eiusdem elogio & vita, capitalibus literis, vnius folii pagina breuiter comprehenſa. (9. *Reinholdi* HEIDENSTEINII de bello Moſcouitico à STEPHANO I. geſto Commentariorum Libri ſex, qui præterea occurrunt inter *Scriptores rerum Moſcouit. Frf.* 1600. f. (10. *Chriſtophori* VARSEVICII in obitum STEPHANI I. R. P. Oratio. Acceſſerunt præterea chartæ geographicæ cùm Poloniæ, Pruſſiæ, Maſouiæ, Ruſſiæ, &c. tùm Lithuaniæ, Liuoniæ & Moſcouiæ, æneis formis expreſſæ, cum Indice rerum memorabilium [illegible]pletiſſimo. Laudatum illud opus ex latino in germanicum ſermonem quoque tranſtulit *Henricus* PANTALEON, Philoſ. & Medic. D. Baſileenſis, & *Baſileæ* ap. *Henr. Petri* & *Petrum Perna* edidit 1562. f. Atque hanc ipſam translationem credimus eſſe, quam, cum forte in manus CROMERI incidiſſet, ille ſibi ad perficiendam recognitionem magis etiam calcar addidiſſe, fatetur, in *præf.* A. 1586. ſcripta. (4) Aliud Hiſtoriæ Polonicæ, ſi Diis placet, corpus, Bibliopola quidam Ge-

* vid. inf. §. XXII.

(1) *Annibal* MAGGI in Ital. ſermonem h. opus tranſtulit, Venet. 1562. f. v. Catal. Londin. P. II. p. 37.

(2) Et iam antea ſeorſim prodierant *Cracouiæ.* 1574. 8. recentiſſima illorum editio excuſa eſt *Stendaliæ* 1670. 12. in qua Regum Poloniæ vitæ vsque ad Regem Michaelem continuatæ reperiuntur, & quoque adiecta eſt tabella genealogica Regis Michaelis cum domo regnatrice Iagellonica cognationem indicans.

(3) Tertia pr. *Baſileæ* a. 1568. ex officina *Oporiniana.*

(4) Quidam *Martinus* BLAZOWSKI in Polonicum idioma hoc Cromeri chronicon translatum, a. 1611. f. *Cracouiæ* publicauit, quæ tamen verſio non habet, quæ in editione *Colonienſi* de a. 1589. ſupra laudata acceſſerant.

Gedanensis compilauit, in quo nonnulli tractatus habentur dudum apud Försterum editi, sed ademptis titulis, vt in vna serie semet excipere videantur. Quod tamen fucum facere harum rerum non ignaris nequiit. Integer operis titulis est: Scriptores rerum Polonicarum ex recentioribus præcipui quotquot exstant latini, in vnum corpus nunc primum congesti, & in III. Tomos distincti, collectore C. T. L. *Sorniz. Misnico. Amstel.* sumtibus *Gysberti van Valk* M DCIIC. 4. T. I. complectitur SVLIKOVII Comment. Rerum Polon. à morte SIGISMVNDI AVGVSTI, & FREDRO gesta populi *POLONI* sub HENRICO VALESIO. Tomus II. KOBIERZYCKI Historiam VLADISLAI. Tomus III. *Eiusdem* obsidionem Clari monti Częnstochoviensis & FREDRO Militaria.

§. XI.

Cromeriani operis de Polonia Epitomatores.

Cromeri Epitomen adornauit *Salomon* NEVGEBAVER a CADANO, in Historia rerum Polonicarum X. Libris comprehensa, & vsque ad SIGISMVNDI III. (exclusiue) tempora deducta, quæ prodiit *Francof.* ap. *Vechel* 1611, & *Hanouiæ* ap. *Aubrios*, 1618. 4. quæ editio posterior priori multum præstat, & in contextu historiæ Regum longius porrigitur, vt notauit Dn. *Schurzfleisch. in Diss.* quæ *Annotata ad res Prussorum* exhibet, & *Vitemb.* 1693. 4. excusa est, §. 7. *lit. g.* Similem Epitomen ex *Cromero* fecit *Ioachimus* PASTORIVS *ab* HIRTENBERG, in Floro Polonico, siue Epitome noua histor. Polonicæ, cuius prima editio *Lugduni Bat.* ap. *Hegerum* 1641. 16. altera *ibid.* 1642. 12. prodiit, quam secutæ sunt *Amstelodamensis*, 1664. & *Gedanensis*, 1679. 12. quæ plenissima est, & ad Pacem A. 1660. factam extenditur. Quamvis verò idem Autor deinceps quoque Historiæ Polonæ plenioris duas partes ediderit *Gedani* 1680. & 1685. 8. excusas, hæ tamen de bellis nouissimis tantum sub VLADISLAO IV. & IOHANNE CASIMIRO gestis agunt, adeo vt ad particularis historiæ Polonicæ scripta referendæ sint. Hic vltimus liber vero ideo gratus merito Eruditis esse debet, quod postquam Cosacorum & Tartarorum infanda coniuratio, præcipuam istis bellis & calamitatibus ansam ac materiam dedisset, vtrumque hunc populum curatius, quam ante à quoquam factum, Auctor eo depinxerit, vt sciret melior orbis, quam barbaro flagello plectere hominum peccata, irato Numini placuerit, vt loquitur ipse Auctor in *præf.* Ceterum Operi isti posthumo, siue parti posteriori potius, quam *Georg. Adamus ab* HIRTENBERG, *Ioachimi* filius, in lucem dedit, adiecta quoque est eiusd. PATRIS Dissert. philologica de *Originibus Sarmaticis*, qua satis curiosa continentur. Iisdem Cromeri Epitomatoribus accensendus videtur *Io.* HERBVRTVS *de* FVLSTIN, S. R. M. Secretarius, post Castellanus Sanocensis & Capitaneus Premisliensis, ac Regni Polon. Senator, à *Chwalcouio in Syll. script.* valde laudatus, cuius Chronica siue Historiæ Polonicæ compendiosa ac per certa Librorum capita recens facta Descriptio, in SIGISMVNDI I. exitu desinens, prodiit *Basil.* 1571. & 1615. ac *Dantisci*, 1609. & 1647. 4. itemque *Regiomonti* apud *Paulum Nicolai.* 4. & gallice sub titulo: Histoire des Rois & Princes de Pologne &c. *Paris.* 1573. 4. translata per *Franciscum* BALDVINVM vt testis est *Anton. du* VERDIER Biblioth. p. 366. & PLACCIVS in Theatr. anon. p. 594. (1)

§. XII.

Scriptores similes, Cromero antiquiores.

CROMERVM tamen temporum serie præcesserunt alii, inter quos antiquissimus censetur *Vincentius* KADLVBECK, siue KADLVBKO, vel vt adhuc alii scribunt, *Cadlubcus de* KARVVOVV, Episcopus Cracouiensis, quo tamen Episcopatu se abdicauit, Monachus Ord. Cisterciens. in Cœnobio Andrzeiouiensi, studio religionis factus, testante *Okolski* T. II. *Orb. Pol.* in quo post quinquennium obiit A. 1223. Scripsit historiam Polonicam siue Chronicon iussu CASIMIRI IVSTI, qui Seculo XII. Polonis præfuit, vt habet ipse Kadlubko *lib. 4. c. 1.* Editus est cum Commentatore suo (qui tempore VLADISLAI IAGELLONIDIS Commentaria illa composuit) *Dobromili*, 1612. 8. ex officina *Ioh. Szeligæ.* Rudi illum ac imperito stylo res Polonorum annotasse verius, quam scripsisse indicat *Io. Herburtus, præf. in Chronicon suum*, & ex eo *Dn. Becmannus in Historia Orb. Ciuil. & Geogr. c. 17. §. 1.* Multa etiam fabulosa habet, inprimis de antiquitate gentis Polonicæ, adeoque cum iudicio probandus, notante *Hartknochio in Rep. Polon. p. 26. Cromerus*, eum concise admodum, nonnulla etiam fabulis, vt sibi videtur, quam historiæ propiora scripsisse, asserit in *Ep. Dedicat. ad Sigism. Aug.* ap. *Pistor.* T. II. *f. 402. Kadlubkonem* in ordine temporis excipit BASKO, Custos Posnaniensis, qui scripsisse fertur Historiam Polonicam A. 1370. tempore CASIMIRI M. Regis, teste *Christoph. Varseuicio, in Catal. Scriptor. Polon.* quæ tamen Historia in MS. tantum habetur, quod ipse *Hartknochius* monet in *Catal. quorundam Script. Polon.* qui non diffitetur, quoties in *Tr. de Rep. Pol.* à se citatur, hoc ex fide aliorum fieri. Post eum *Johannes* DLVGOSSVS (non vt *G. I. Vossius* hoc nomen scribit, DVGLOSSVS vel DLVGOSCHVS, nec vt alii vocant NVGLOSSVS, notante *Hartknochio, præf. descript. Prussiæ Antiquæ & Nouæ*) LONGINVS cognomine gentilitio dictus, Canonicus Cracouiensis & postea designatus Archi-Episcopus Leopoliensis, Seculi XV. scriptor, (obiit enim Anno 1480.) memorari debet, cuius Historiæ Polonicæ in tres Tomos digestæ Tomus primus, autoritate & sumtibus *Herbulti Dobromilski* editus, *Dobromili* in officina *Ioannis Szeligæ* A. 1615. f. (1) Reliqui duo Tomi adhuc MSS. variis in Bibliothecis asseruantur, vt Romæ in Bibliotheca S. Mariæ in Valicella, in Poloniæ quibusdam locis, ac in Vrbe hac apud Patres Dominicanos, teste *Hartknochio loc.* antea *alleg.* Mihi certe (quod grato animo hic profiteor) vti aliis in rebus, ita & in hoc argumento Tomos hos MSS. vna cum aliis Libris elegantissimis, consulere manibusque terere licuit in Bibliotheca instructissima Magnifici Dn. IOACHIMI HOPPII, iam Præcos. & Montanorum Administratoris longe merentissimi, Patrui omni filiali pietate ætatem prosequendi, quem diutissime saluum florentemque diuina præstet Benignitas! Integrum horum Annalium corpus XII. Libris absoluitur, quorum sex priores constituunt Tomum I, qui in anno 1240. desinit. Reliqui duo Tomi, qui sex posteriores libros complexi, vsque ad A. 1444. quo infelix VLADISLAI ad Varnam cæsi, vitæ exitus describitur, extenduntur. De his autem duobus Scriptoribus, vt & de *Matthia* MIECHOVIO, qui post Dlugossum scripsit, & cuius iam antea mentio facta est, iudicat *Herburtus* in *præf.* l. c. eos quidem diligentia „ac fide, in perscribenda historia singulari, „ceterum non eo ordine ac verborum sententiarumque grauitate vsos fuisse, vt ad exterorum optimis literis exculta ingenia purgatasque & teretes aures, scripta illorum penetrare „possent. De DLVGOSSO in specie *Cromerus* iudicium dedit in *Dedicator. Epist. ad Sigismund. Augustum*, ap. *Pistor.* T. 2. f. 402.

§. XIII.

Continuatores Historiæ Polonicæ post Cromerum.

Vbi CROMERVS desiit, *Bernardum* VAPOVIVM *de Rudochonice*, I. V. D. Cantorem Cracouiensem, Cubicularium Apostolicum, Regisq; Sigismundi I. Secretarium incepisse, adstruit *Chwalkouius.* Enimuero notat *Autor* Anonymus *Exerc. Chwalkouio opposita* p. 20. quod is non inceperit, vbi Cromerus desiit, sed quod Annales scripserit Regni Pol. ab ipso LECHO, h. e. à primis huius gentis Principibus vsque ad A. 1535. quo scribere simul & viuere desiit. „Atque hic politiore quidem eloquio & veritatis indagandæ summo studio vsus est, ve„rum cum aut immatura mors, aut negotia„ reip. à cœpto opere eum reuocassent. Fra„gmentum tantummodo historiæ nobis reli„quit, (notante *Herburto* l. c.) quod cura *Thomæ de* PLAZA, S. Stephani Cracouiæ Parochi & Canonici Visliciens. simul cum aliis historicis scriptis editum fuit. *Colon. Agrip.* A. 1589. in officina *Birckmanniana*; idemque plane est cum eo, cuius mentio à nobis facta, §. X. & XV. Inter Chronographos post Cromerum referendus quoque est *Martinus* BIELSCIVS, cuius chronicon lingua patria conscriptum, sed Pontificiis ob religionem inuisum, continuauit, expoliuit, & in SIGISMVNDO III. desinens vna cum Patris defensione edidit filius *Ioachimus. Cracou.* 1597. fol. conf. *Exerc. Chwalkouio oppositam*, & *Starauolsc.* p. 100. & 101. Minime etiam prætereundus est, vt ab aliis factum esse videmus, *Stanislaus* SARNITIVS, vel SARNECIVS, Nobili genere natus, *Ioannis* filius, *Iacobi*, Aulici Regii & ad Scythas, quorum linguæ notitiam sibi comparauerat, Legati nepos, Minister V. D. in Ecclesia Niedzuiedensi, notante *Regenuolscio Hist. Eccl. L. III. p. 413.* Hic Annales edidit, siue de Origine & rebus gestis Polonorum & Lithuanorum Libros VIII. *Cracou. 1587. fol.* impressos, quibus ab *Asarmoth*, conditore, vt putat, Sarmaticorum populorum, siue ab Orbis Conditi A. 1790. incipit, & in historia rerum post SIGISMVNDVM AVGVSTVM gestarum, h. e. A. 1586. desinit, de quo opere iudicium legi potest apud *Casp.* CICHOCIVM L. I. *alloquiorum Osiecens. c. 24. p. 193.* Iam antea autem prodierat eius Synopsis Annalium Polon. edendorum, *Cracou.* 1582. 4. Sic quoque *Erasmus* GLICZNERVS, Ecclesiarum Aug. Conf. in Maiori Pol. Antistes, (qui obiit Brodniciæ, 1603, cuiusque officia & scripta recenset *Regenuolscius Loc. cit. p. 405.* qui etiam *Lib. I. c. 13. p. 94. & 95.* de eo egit) in animo habuit Chronicon Regum Pol. vna cum Origine gentis regniq; Polonici, prouinciarum, districtuum, familiarumque præcipuarum, Ciuitatum, &c. à LECHO, gentis Rege, vsque ad SIGISMVNDVM III. ea tempestate regnantem, describere, vt ex titulo & præfatione apparet; Sed huius Chronici pars tantum extat, quæ ab *Henetis*, Homero etiam memoratis, incipiens, ad ZEMOMISLAVM XVI. & vltimum inter gentiles & dæmonum cultui adhuc deditos, Polon. Regem extenditur, edita *Thorunij 1597. 4.* Recentissime *Matthæus* PRÆTORIVS, Præpositus Waiheropolitanus, Historiogr. & Secret. Regius, *Orbem Gothicum* scripsit IV. libris absolutum, & typis Monasterii *Oliuensis 1688. f.* editum, quo simul Gothiam, productis vltra Europæ Asiæque termi-

(1) Ad eosdem pertinet Compendium abo Krotkie opisanie tak Kriąząt y Krolow Polskich, iako spraw przypadkow y dawnych drieiow Krolestwa Polskiego z Kroniki Marcina Kromera, y inszych, osobliwie dlatych, Ktorzy Szyrokiem czytaniem nie rudzi siz bawą, przez *Pavvla Demetrovvicza* z drukuna swiat podanę. w *Lubczu* 1625. 4. Autor *Vilnæ* vixit & vsque ad SIGISMVNDVM III. historiam hanc pertexuit, electum a. 1587.

(1) HERBVLTVS iste Felix, & filius *Ioannis* dicitur STARAVOLSCIO in Ill. Poloniæ Scriptorum Elog.

minos in Africam armis, Gothiæ Sarmaticæ acceptam debere originem probare voluit, cuius *Mars Gothicus* postea seorsim quoque accessit, *ib.* 1691. f. exhibens veterum Gothorum, (præcipue Polonorum, siue Sarmatarum) militiam, potentiam, arma, machinas, exercitationes bellicas, acies, castrametationes, leges, stipendia, pœnasque militares &c. In *Ioh.* GVALTERII Chronico Chronicorum Politico *Francof.* 1618. 8. ed. T. I. p. 505. habetur catalogus Regum Poloniæ autore *Casp.* SCHÜTZIO, desinens in SIGISMVNDO III.

§. XIV.

Libri, quibus Regum Reginarumque Poloniæ Icones vitæque in genere repræsentantur.

Generalibus Scriptoribus adiungendi sunt, qui succincte omnium vel plurimorum Regum, vt & Reginarum vitas, aut elogia delinearunt, vt fecerunt; (1. *Christoph.* WARSEVICIVS, de quo §. III, qui præterea publicauit Memorabilium rerum & hominum coæuorum Descriptionem ab Orbe condito ad A. C. 1585. *Cracou.* 1585. 4. qua res Poloniæ quoque accurate consignatæ sunt: itemque Speculum Analogiæ & metamorphosis aliquot magnatum, seu Cæsarum, Regum & Principum eiusdem generis & nominis Vitarum Parallelarum libros duos, *Francof.* 1608. 8, vbi *lib. 2. à pag. 123. vsque ad 412.* exhibentur vitæ IAGELLONIS Primi, & IAGELLONIS vltimi, nempe SIGISMVNDI AVGVSTI. Cæterum hos Vitarum parallelarum, quo sub titulo communiter allegari solent, libros duos, parum iudiciose scriptos, & in regno Poloniæ, sub magna pœna prohibitos, asserit *Keckermannus de nat. & proprietat. Hist. pag. 184.* (2. *Arnoldus* MYLIVS, cuius Effigies Principum & Regum Polon. cum Comment. editæ *Col.* 1594. f. (1) (3. *Salom.* NEVGEBAVERVS, qui Icones & vitas Principum ac Regum Poloniæ elegantiss. figuris exornata publicauit *Francof.* 1620. 4. (2) (4. *Nic. de* CHVVALKOVVO CHVVALKOVVSKI, cuius habemus Effata Regum Poloniæ vsque ad IOHANNEM CASIMIRVM, *Varsau.* 1694. 4, qui præterea Regum Reginarumque syllabum vna cum figuris (forte ex NEVGEBAVERO desumptis) exhibuit in *Iure Publico Regni Poloniæ lib. 1. c. 5.* (5. Anonymus, qui Vitas Regum Poloniæ cum figuris, germanice excudendas dedit, *Norimb.* 1684. 12. (6. *Vespasianus à* KOCHOV KOCHOVVSKI, qui Hypomnema Reginarum Poloniæ, à suscepto fidei lumine, continua serie ad ELEONORAM, Regis MICHAELIS coniugem, inclusiue regnantium, edidit *Cracou. 1672. 4.* 7.) Corona Australis in Polo Poloniæ, inter tergemina diademata, augustissima constellatione refulgens: siue Serenissimarum è stirpe Austriaca Reginarum Poloniæ immortales Virtutes, ethicis, politicis, historicis obseruationibus propositæ per *Vladislaum* TVRLAY Equ. Lithuanum, Notarium castrensem Palatinatus Trocensis. *Vilnæ 1705. 4.* vid. Act. erud. a. 1707. p. 18. (8. Speciatim ELISABETHÆ Reginæ Poloniæ (quæ CASIMIRI IV Vxor, non solum IV. Regum Mater fuit, scil. VLADISLAI Hung. & Boh. Regis, IOHANNIS ALBERTI, ALEXANDRI & SIGISMVNDI I. Regum Poloniæ, sed etiam regnantes vidit) schema genealogicum &c. diss. Historico-politica *Thorunij* adumbratum, à G. WENDIO. XI. Aug. 1700. 4.* (9. de *Iac.* THOMASIVS, in cuius *Orationibus varij Argumenti*, oratio XI. agit de Regibus Poloniæ. (10. Curieuser Geschichts-Calender des Königreichs Polen ab a. 1500 - 1697. *Lips.* 1698. 8. (11. Series & Acta præcipua Ducum & Regum Poloniæ, in forma Tabulæ. *Varsau. 1699. f.* (12. Historia Poloniæ & Lithuaniæ gall. conscripta, & *Amstel.* 1698. in 12. edita, post præmissam formæ Reipublicæ in Polonia delineationem, à LECHO vsque ad Sereniss. AVGVSTVM II. porrigitur. (3)

* Reliquarum Reginarum vitis particularibus sub Regibus quibus nuptæ fuerunt agitur.

§. XV.

HISTORICI PARTICVLARES rerum sub Vladislao III. Casimiro III. Sigismundo I. & Sigismundo Augusto gestarum.

Præter hos Scriptores vniuersales, nonnulli alii, in PARTICVLARI Regum Poloniæ, rerumque sub illis gestarum HISTORIA describenda, fuerunt occupati. Hac ratione *Philippus* CALLIMACHVS, natione Thuscus, Orator & Poeta non inelegans, qui non ad CASIMIRVM M. vt scribit *Chwalkouius*, sed ad CASIMIRVM III. Iagellonidem ex Italia venit, eiusque filiis moderator datus fuit, tribus Libris consignauit historiam VLADISLAI III. Polon. atque Hung. Regis ad CASIMIRVM VLADISLAI fratrem & successorem, qui seorsim 1584. 4. & cum CROMERI Polonia, *Colon. Agrip.* 1589. f. edita f. 628. vt & inter *Scriptores rerum Hungar.* f. 284. *Francof.* 1900. f. extant.

(1) BARTH. PAPROCKIEGO, *Ogrod Krolewski w Ktorem o początku Cesarzow Rzymskich, Arcyxiąząt Rakuskich, Krolow Polskich, Czenskich, Xiazątsiąkich, Ruskich, Litewskich, Pruskich, rozodziemaich krotko napisane naidziesz. 1599. f.*

(2) *Alexandra z Obodna Obodzinskiego Pandora Starozytna Monarchow Polskich, zacnością Iasnie oswieconych Krolow, swiatloscią Promieni Bialego Orla Krolestwa Polskiego, wolnością zacnych oby watelow Koronnych, dzielnością Zodwagac Zasłazonego Rycerstwa, poboznością Patronow Polskich powaznie ordobiona w* Krakovvie 1643. 4. Continet liber iste vitas Regum Poloniæ a LECHO, vsque ad SIGISMVNDVM III. versibus polonicis descriptas.

(3) *Antonius Chrysanthus* de STRALKOVVO ŁAPCZYNSKI Eq. Polonus, & in maiori Regni Cancellaria Secretarius, omnes ad STANISLAVM vsque Regum Poloniæ vitas breuissime, non tamen satis accurate vna plagula descriptas, ed. 1708. 8.

tant. Eiusdem de Clade Varniensi Epist. cum Chronic. Turcico LONICERI T. II. legitur. (1) Qua occasione non possumus non mentionem iniicere S. CASIMIRI, Poloniæ ac Lithuaniæ Patroni, A. 1458. Patre CASIMIRO III. Poloniarum Rege nati, cuius prosapia, vita, miracula & illustris pompa in solemni eiusdem apotheoseos instauratione *Vilnæ* A. 1604. instituta, descripta sunt à *Gregor.* SVVIĘCICKI, editaque *ibidem eodem anno* in 4. vbi præterea adiecta sunt *Quirini* CNOGLERI, Austrii, Pompa CASIMIRIANA, VILNENSIVM Eulogia CASIMIRIANA, & Genealogia S. CASIMIRI collecta à *Gregorio* SVVIĘCICKIO, Canonico Vilnensi. Similiter *Ioh. Ludou.* DECIVS de SIGISMVNDI I. (cui à secretis fuit) Regis Pol. temporibus *Cracou.* 1521. fol. fuit commentatus; sed hic Liber pertingit tantum ad A. vsque 1517. extatque etiam in *Io. Pistorii* Corp. H. P. Tomo II. f. 297. *Bernhardi* VAPOVII fragmentum, SIGISMVNDI I. res gestas, Mart. Cromeri descriptione posteriores, continuans, reperitur cum *Mart. Cromeri* Polonia f. 531. vt paragr. X. & XIII. diximus. Porro historiam SIGISMVNDI AVGVSTI, magna cum grauitate & iudicio pragmatico, stylo item venusto, descripsit *Stanisl.* ORICHOVIVS, Vir celeberrimus, in Annalibus, impressis (2) *Dobromili* 1611. in 8. & *Dantisci* ap. *G. Færsterum* 1643. 12. cui editioni adiecta est PETRI KMITÆ, Palatini Cracouiensis, vita. Sed in hac posteriori editione nonnulla deprehendi omissa ex iis, quæ in editione Dobromilensi inueniuntur, notat. *Chwalcou. in Syll. script. Pol.* Id certum est, ad Annalem IV. aliqua pertinere, ac iis quæ in Dobromilensis ac Gedanensis editionis Annali IV. habentur præmitti debere, quæ ex ipsius Autoris MSC. restituta apud nonnullos exstant. Vti in MSto exemplari, quod ap. Magnif. Dn. IOH. ERN. v. d. Linde / COS. huius Ciuitatis dignissimum, latet, cui hanc aliasque præsentis Schediasmatis obseruationes plures grato animo debemus. Aliud exemplar MSC. possidet M. *Martinus* Böhm / Professor *Thorunensis*, ad quem HARTKNOCHII Bibliotheca peruenit. Quod ipsos Annales *Orichouii* attinet, eos plane insignes & magna prudentia conscriptos, qui rarissime inueniantur, vocat *I. Henr. Boeclerus*, vel quicunque Autor est Libri, *Bibliograph. Curiosæ* titulo editi. Eadem tempora illustrauit *Lucas GORNICKIVS Tykocinensis* & *Wasilkouiensis* Capitaneus, qui scr. *Dzieie w Koroni-Polskiey* s. acta regni *Poloniæ* ab a. 1538. vsque ad 1572. quæ a. 1634. *Cracou.* in 4. edidit, & WLADISLAO IV dedicauit Autoris filius eiusdem nominis, Canonicus *Wilkensis*, *Warmiensis*, & S. R. M. Secretarius. Fragmentum quoque ex *Simonis* SCHARDII, I. V. D. Historia de Vita & obitu SIGISMVNDI AVGVSTI extat in *Io. Pistorii Corp. H. P.* Tomo III. f. 64. & in *Guagnini* Tomo III. R. P. in fine; quæ desumta sunt ex *Schardii Epitome rerum gestarum sub Imperatore* MAXIMILIANO II. & habentur Tomo IV. *Rer. German.* f. 181. edit. *Giess.* 1673.

§. XVI.

Sub Henrico Valesio, Stephano Batoreo, Sigismundo III.

Rerum Polonicarum à morte SIGISMVNDI AVGVSTI, quæ anno 1572. contigit, breuem Commentarium scripsit *Io. Demetrius* SVLICOVIVS, Archi-Episc. Leopoliensis, qui prodiit *Dantisci* sumtibus *G. Færsteri* 1647. 4. Non minus extant *Reinholdi* HEIDENSTEINII, (3) Secretarii Regii, Rerum Polon. ab excessu SIGISMVNDI AVGVSTI Libri XII. quos filius *Ioh.* HEIDENSTEINIVS SOLIESCIVS, Castellanus Gedanens. Regi MICHAELI inscriptos, publico dedit *Francofurti* ad *Mæn.* 1672. f. quibus historiam HENRICI VALESII, STEPHANI BATOREI & SIGISMVNDI III. describit. Optandum autem est, vt ipsius, de vita IOANNIS ZAMOSCII, Regni Poloniæ Cancellarii & Exercituum Ducis summi, libri tres, quos in MSto solum videre mihi licuit in instructissimo Bibliopolio WAESBERGIANO, in publicam tandem lucem protrudantur. Scripti sunt illi *Solencii* M. DC. VI. *Kal. Mart.* vt ex dedicatione filio, *Thomæ a Zamoscie Zamoyski* facta, videre est. Speciatim de rebus in electione, profectione & Coronatione HENRICI, R. P. in Gallia & Polonia ge-

(1) STARAVOLSCIVS in Monum. Sarmatarum p. 143. hoc ipsi *Cracouiæ* in templo SS. Trinitatis positum esse epitaphium refert: *Philippus* CALLIMACHVS, *natione* Thuscus, *Vir doctissimus, vtriusque fortunæ exemplum imitandum, atque omnis virtutis cultor præcipuus, diui olim CASIMIRI & IOHANNIS ALBERTI Poloniæ Regum Secretarius acceptissimus, relictis ingenii ac rerum a se gestarum pluribus monumentis, cum summo omnium bonorum moerore, & Regiæ domus, atque huius Reipublicæ incommodo, anno salutis nostræ* MCCCC LXXXXVII. Cal. Nov. *vita decedens hic sepultus est.*

(2) *Felix* HERBVRTVS, *Iohannis* F. primus Orichouii annales luce donasse memoratur STARAVOLSCIO in Ill. Pol. Scriptor. elog. p. 43.

(3) Gryphius de Scriptoribus Sec. XVII. c. X. §. V. p. 520. Reinholdum hunc ab alio eiusdem nominis Heidensteinio, qui res seculi XVI. a Stephano Bathoreo in Liuonia contra Moscos feliciter gestas, stilo longe elegantiore literis mandauit, plane diuersum esse statuit. Sed vid. quæ in hoc schediasmate p. sequenti leguntur.

geſtis egerunt *Stanislaus* Rescivs, *Romæ* 1573. 4. & *Achilles* Statius, ib. 1574. citante *Lipenio*, vti quoque *Stanislaus* Karncovivs, Epiſc. Vladislauienſis, de modo & ordine electionis &c. A. 1573. habitæ, Epiſtolam ad M. *Cromerum* ſcripſit, quæ extat cum *Cromeri Polonia*, f. 688. Præterea in *Piſtoriano Corp.* T. II. f. 370. & in *Collect. Francof.* T. I. p. 149. occurrit *Alex.* Gvagnini Tr. de Celeberrimo ingreſſu Cracouiam & Coronatione præclariſſima HENR. VALESII. Sic etiam habemus *Andreæ Maximil.* Fredro a Pleszevice, Caſtellani Leopol. & tandem Palatini Podoliæ, Geſtorum populi Poloni ſub HENRICO VALESIO Librum, quem hic *Dantiſci* edidit *Georg. Færſterus*, S. R. M. Bibliopola, de factis heroicis Regum Pol. ab obliuione vindicandis, inſigniter meritus, A. 1652. 4. recuſum apud eum A. 1660. 12. Incipit vero ab A. 1572. & in A. 1576. deſinit. Quæ poſterioribus annis à STEPHANO BATOREO in Liuonia contra Moſchos fortiter feliciterque geſta ſunt, eleganter deſcripſit *Reinh.* Heidensteinivs in libris VI. Commentariorum de Bello Moſcouitico STEPHANI Regis Pol. *Cracou.* 1584. f. & *Baſil.* 1588. 4. editus, qui & in *Cromeri* Polonia, f. 733. & inter *Script. Rer. Moſc.* habentur, ac præterea germanice ſtudio *Henr.* Rætel redditi, prodiere *Gorlicii* 1590. 4. Sed ſex iſti Libri non differunt ab iis, quæ in maiori opere Rerum Polon. ab exceſſu SIGISMVNDI AVG. lib. 3. 4. 5. & 6. continentur. Separatim prodiit Hiſtoria Rerum à Poloniæ Rege in Moſcouia ſuperiori anno fortiter & feliciter geſtarum, vt & Narratio de bello Perſico, 1581. 4. vbi in fine libri appoſitum eſt nomen *Venceslai* Bvdovvitz à Bvdova. Cui addi poteſt Supplementum rerum inter Eum & Moſchum An. 1579. geſtarum ex hiſtoria *Alex.* Gvagnini, quod extat in *Io. Piſtorii Corp. H. P.* Tomo III. f. 114. & ap. *Guagnin.* T. I. p. 212; nec non ipſius STEPHANI Epiſt. ad ordines regni Polonici de rebus a ſe in bello adu. Moſchos A. 1579. geſtis, ap. *Guagn.* T. 1. p. 357. Nec negligi debent D. *Laurentii* Mülleri, Conſiliarii Curlandici, Hiſtoriæ Polonicæ, Liuonicæ, Moſcovviticæ & aliæ, germanico ſermone fideliter deſcriptæ, & primum *Francof.* A. 1585. 4. deinde *Lipſ.* 1606. f. editæ, quibus bella STEPHANI imprimis in compendio recenſentur. (1)

§. XVII.

Sub Sigismundo III. & Vladislao IV.

Genealogiam SIGISMVNDI III. Polon. atque Sveciæ Regis, edidit I. Messenivs, Suecus, Regique dedicauit, *Dantiſci*, 1608. 8. Sed magis Hiſtoriam hanc illuſtrant ea, quæ habentur in *Stanislai* Lvbienskii, Epiſc. Plocenſis, (qui obiit 8. Idus April. A. 1640. æt. 67.) Operibus poſthumis, ab Exſecutoribus teſtamenti *Antuerp.* ap. *Io. Meurſium*, 1643. f. editis, vbi inter alia habentur (*α*) Profectio Regis in Sueciam, cum poſt mortem IOANNIS, Sueciæ Regis, Parentis ſui, hereditarium regnum capeſſeret, fol. 1. (β) De motu ciuili in Polonia, qui A 1606. cœptus eſt, & ad A. vsque 1608. perdurauit, Libri IV. f. 22-153: quem notabilem motum (à Polonis *Rokoſz* dictum) Italico etiam ſermone deſcripſit *Alexand.* Cilli, in Hiſtoria motus ciuilis, Anno 1606. 1607. 1608. in Polonia facti, *Piſtoiæ 1627. 4.* ex quo verba quædam repetit ac illuſtrat *Bailius, in Reſponſ. ad quæſt. cuiusd. Prouinc.* T. 1. p. 613. (γ) *Stanislai* Zolkievii, Generalis Exercituum R. P. Ducis, de Bello Turcico Epiſtola, ab Auctore in latinum verſa, vbi magnus ille Senex imminentem ſibi exitum haud obſcure præſagit, f. 185-87. (δ) Epiſtola nomine SIGISMVNDI III. ad GREGORIVM XV. ſcripta, continens narrationem belli Turcici ad Chocimum geſti, f. 187-90. (ε) Narratio de eodem bello Imperatori FERDINANDO II. facta, f. 190-93. (ζ) Querela & diſſertatio de ſtatu rerum Polonicarum ac militari confœderatione, quæ 1622. accidit, f. 193-202. De his *Stanislai* Lvbienski operibus poſthumis obiter notamus, quod in nonnullis, & quidem rarioribus exemplaribus aliqua occurrant, quæ in aliis caſtratis exemplaribus non reperiuntur. Ea nos infra ſubiiciemus, ne diuerticulo intempeſtiue hic indulgeamus. (††) Extat quoque Narratio de

(1) Prodiit etiam *Ambergæ* 1595. 4. & *Francof.* 1586. f.

(††) Nempe F. 131. in fin. poſt verba: *In maximo eſſent periculo*, ſequentia inſerenda ſunt: *Viri aliquot illuſtres, quorum nominibus parcendum cenſeo, turpi, Rege inſpectante, fuga famam & exiſtimationem ſuam fœdarunt. Nec vnus ex præcipuis Proceribus, Vir alioquin clarus, & in bellis feliciter verſatus, conceptæ de ſe exiſtimationi eo die reſpondit: Nam cum Regii agminis, & earum cohortium, quæ cuſtodiæ Regiæ attributæ erant, adeoque Regiæ ſalutis tuendæ munus in ſe ſuſcepiſſet, turbatis rebus, nec nutantes cohortes ſuſtinuit, nec omnino ea cura, qua opus erat in tuenda Regia ſalute, verſari viſus eſt. Sed vtcunque tum alea prælii ceciderit, ſciat poſteritas, cui hæc ſcribimus, Regem Regiumque exercitum in maximo fuiſſe periculo ob diſcordiam Ducum, deſertum Regem pene ab omnibus, & præcipuos quosque ſuæ potius quam Principis ſaluti turpiter conſuluiſſe.* T. 199. lin. 18. lege. *factum eſt, vt* Lvbomirskio, *nondum exauctorato milite, ab eius regimine amoto, curaque exercitus in alios translata, coiret nefanda conſpiratio.* &c. Ibid. lin. 22. poſt *poſſent*, adde: *Sero admodum monitus* Lvbomirscivs, *vt natæ iam & adultæ con-*

de Polonica electione in Comitiis Varſauienſibus Anno 1587. acta, & quæ ſecuta ſunt vsq; ad Coronationem SIGISMVNDI III, 1598. 4. Verum propius ad SIGISMVNDI huius eiusque ſucceſſoris VLADISLAI IV. hiſtoriam faciet *Paulus* Piasecivs, Epiſc. Premislienſis, cuius Chronica geſtorum in Europa ſingularium, ab A. 1571. inchoata, & in A. 1645. deſinentia, primum *Cracou. 1645. f.* deinde ſecunda editione auctiora, & ad A. 1648. continuata, ibidem *Cracouiæ* in officina *Franc. Cæſarij* A. 1648. f. impreſſa, & tandem in *Belgio* ſine die & conſule recuſa ſunt, vbi etiam obſeruationes ad quædam loca huius Chronici, in quibus Autor de rebus Gallicis & Belgicis tractans à veritate nonnihil aberrauit, ad calcem operis in quibusdam Exemplaribus poſtremæ editionis adiectas videre licet. In hoc Scriptore, alias ſatis iudicioſo, non ſolum eo ſtatim tempore, quo opus in lucem ediderat, præſertim ex Polonis plurimi, in rebus Polonicis quædam deſiderarunt, vti apparet ex variis iudiciis, hinc inde obuiis, & in MS. tantum extantibus, qualia beneuole ad legendum nobiſcum communicauit Magnificus Dn. FRIDER. GOTTLIEB ENGELCKE, Inclutæ huius Reip. Præcoſ. & *Neringæ Scarpauiæque* Adminiſtrator, de officiis ſingulis optime meritus, Patronus obſeruantiſſime colendus; ſed etiam poſtea nonnulli exterorum ſcriptorum, fabulis indulgens Auctoris ingenium, fidem non vbique integram, & de aliarum nationum ac religionum hominibus nimis ſiniſtrum iudicium reprehenderunt. vid. *Hartknoch. de Rep. Pol.* L. I. c. 2. p. 33. Dn. *Becman in Hiſtor. Orb. Terr. Geograph. & Ciuil. Part. 2. c. 8. §. 1. pag. 676.* & Autor *Bibliogr. Curioſæ tit. Moſcou. Ruſſ. Polon. &c.* Porro res auſpiciis SIGISMVNDI geſtas exponit atque illuſtrat *Stanislaus* Kobierzycki, Caſtellanus Gedanenſis, poſtea Palatinus Pomeraniæ, in Hiſtoria VLADISLAI PRINCIPIS, Libris XI. nitidiſſime conſignata, ſiue de eius ante Regiam dignitatem rebus geſtis, *Dantiſci* apud *Georg. Færſterum* 1655. 4. quam *Conringius* in *Scholis Hiſtoric. MS.* Liuianum candorem & vbertatem exprimere, rectiſſime iudicat, notante B. Dn. Gryphio, in *diſſ. de Scriptor. Hiſtor. Sec. XVII. c. 10. §. 5.* Optandum modo foret, vt Vir illuſtris eodem habitu VLADISLAVM REGEM (vti quidem recepit in *Epiſtola dedicat. ad Leonem* Sapieham, *M. D. L. Cancell.*) nobis dediſſet, ſed fato, vt opinor, præuentus hanc laboris partem non abſoluit. Ceterum à *Chwalkouio* adhuc laudantur *Stanisl.* Zolkievii Comment. belli Moſcouitici ſub SIGISMVNDO Rege, (1) Item *Ioh.* Tarnovii, & *Car.* Chodkievvicii Rerum cum Sueco, Moſco & Turca geſtarum libri, lingua ipſis vernacula ſcripti, qui tamen typis non ſunt editi. Speciatim famoſam illam SIGISMVNDI III. contra Turcas expeditionem, cui VLADISLAVS quoque interfuit, expoſuit *Io. Innocentius* Petricivs, Medicinæ D. & Profeſſor ac Hiſtoriographus in Academia Cracouienſi, cuius ſtudio alias prodiiſſe legimus Principem Polonum *Cracou.* 1633. 4. & Comitia Sapientum. *ib.* 1628. 4. Huc vero pertinet Rerum in Polonia ac præcipue belli cum Oſmanno, Turcarum Imperatore, geſti finitique A. 1620. & 1621. Hiſtoria, quæ prodiit primum *Cracou.* 1620. in 4. geſta primi tantum Anni 1620. exhibens, deinde plenius *ibid.* 1637. f. Eandem Expeditionem ſtylo plane lacteo ac florente deſcripſit *Iacobus* Sobieskivs, olim ad Chotinenſem expeditionem ab Equeſtri Ordine deſignatus belli pacisue Arbiter, (Commiſſarium dicimus) poſt autem Caſtellanus Cracouienſis, primus regni inter profanos Proceres Senator, & quod his titulis longe maius eſt, Diui IOANNIS III. Pater,

ſpirationi iret obuiam, ſed ſegniter id quoque ab eo ſuſceptum negocium, tractatumque multi credidere. T. 240. lin. 35. poſt *gerebatur*, ita lege: *Nec eæ vires belli moderatoribus, quibus hoſti pares eſſe poſſent, ſuppeditabantur.* F. 458. lin. 32. poſt verba: *aliter conſulere cogamur*; in altera editione ſequentia ſic ſe habent: *Quanquam adhuc incertum eſt, vtrum ſincere is hoſtis pacem offerat, an vero diuturniore armorum ſuſpenſione, bellum eo fine ducere cogitet, vt nos ſumtibus, quos in alendo exercitu erogare cogimur, exhauriat. It Sereniſſimus Rex obuiam hoſti, ex re & occaſione conſilium capturus. Nullam certe gentem commodius & facilius aggredi Turca poteſt, quam Regnum Poloniæ, in quod quotieſcunque libet, non ſolum Europæum militem, quo ipſius exercitus robur conſtat, ſed & Tartarorum ingentia agmina, iunctis Tranſyluanicis, Moldauicis, & Vallachicis copiis quin effundat prohiberi non poteſt: nulli montes arcent, nullæ arces obſtant, quæ impetum ipſius vel remorentur vel ſuſtineant. Quodſi exercitum diuidere illis libuerit, nos totis viribus vni parti vix pares, ab altera impune graſſante opprimeremur: hoſtis vero etiamſi ſemel victus fuerit, non magno ſuo detrimento alterum exercitum facile reparare poteſt, & bellum multis continuare annis. Hi ſunt metus noſtri, hæ periculorum cogitationes, quæ & Seren. Regis noſtri heroicos pro Rep. Chriſtiana conatus, & militiæ Polonæ ſæpius felices auſus cohibent, ne plus conemur, quam poſſimus, ne aliis bellis, quibus conſpiratione hæreticorum, & eorum qui illis fauent appetimur, obruamur. Hoc ipſo anno -- poſcit conditiones. Sed ego priuatis rebus* -- usque ad fin.

(1) Cuius chronologiam *Iohannes* Kraievvski verſibus Polonicis inſertis figuris edidit, *Cracou.* 1615. f.

ter, Libris tribus Commentariorum Belli Chotinenſis, quos à tineis & blattis vindicatos, primus in ſcenam literariam produxit *Georg. Fœrſterus*, & *Dantiſci* typis, vt conſueuit, venuſtiſſimis tantoque ſcriptore diguiſſimis, A. 1646. 4. publicauit. Nominanda hic quoque erit *Samuelis* KVSZEVVICZ Legatio Zbarauiana & rerum apud Ottomanos 1622. geſtarum ſeries, *Dantiſci* ap. *Georg. Fœrſter. 1645. 12.* excuſa. (1) Quod VLADISLAVM IV. (qui A. 1632. imperii ſummam capeſſiuit) attinet, de eius Geſtis opus in duas partes diſtinctum conſcripſit, eidemque viuenti nuncupauit *Euerhardus* WASSENBERGIVS, *Embricenſis*, Hiſtoriographus Regius, qui in prima parte, III. Libris conſtante, VLADISLAVM PRINCIPEM; in altera, totidem Libris, REGEM panegyrice repræſentat. Opus hoc prima vice *Gedani* typis *Hinefeldianis*, A. 1641. 4. deinde iterum *ibid. 1643.* in 4. prodiit, quæ editio licet in titulo dicatur auctior atque correctior, nihil tamen præter adiectam tabulam obſidionis Smolenſcenſis, in ea mutatum deprehendas, paginas quoque in vtraque editione ſibi mutuo correſpondere animaduertes. Prolixius vitam & res geſtas incluti Regis deſcripſit *Samuel* à SKRYPNEY TVVARDOVVSKI. (2) De VLADISLAI IV. Extremis, libellum *Ioach.* PASTORII mox plenius allegabimus.

§. XVIII.

Sub Ioanne Caſimiro.

IOHANNIS CASIMIRI Vita gallice primum edita, (3) mox in germanicum ſermonem verſa prodiit *Noribergæ 1680. 12.* Illius *Carcerem Gallicum* conſcripſit memoratus WASSENBERGIVS, qui liber prodiit 1645. 4. De Conſanguineis eius proximiſque Agnatis extat plenaria informatio, ſtylo germ. contexta, in *Append. Diar. Europ.* Part. XIX. p. 69. ſeqq. Sed maiori agmine infelix illud & calamitoſum regimen, quod XXI. anni componunt, literis mandauit *Veſpaſianus* à KOCHOVV KOCHOVVSKI, Tribunus terræ Cracou. generalis & Hiſtoriographus, Phœnix literatorum noſtræ ætatis, vt eum appellat B. D. SCHVLTZIVS, *Tr. de Polon. nunquam Tributar.* Eius tres Annalium Poloniæ Climacteres (à *Viro militari ſtylo quidem ſatis aſpero, ſententiis tamen eximiæ prudentiæ plenis commendabili, ſcripti*, quæ verba ſunt Dn. GRYPHII in *diſſ. de Script. Sec. XVII.* c. 10. §. 5.) *Cracou. 1683. 1688. & 1698. f.* editi ſunt, quorum primus Vkraynenſe cum Coſacis bellum ab A. 1648. vsque ad 1655. ſiue res primo ſeptennio geſtas, totidem Libris complectitur; alter bella cum Suecis, Moſchis, Tranſyluanis, aliiſque ab A. 1655. ad 1661. geſta, aliis ſeptem Libris exhibet; Tertius ab A. 1662. ciuiles motus & interna Reip. diſſidia, vsque ad punctum Abdicationis IOH. CASIMIRI Regis, A. 1668. factæ, enarrat, ſeptemque itidem Libris abſoluitur. Eiusdem regiminis hiſtoriam, bellaque varia, præter Autorem NOVI FLORI POLONICI, germanice editi *Norimbergæ*, 1666. 12. (de quo vide *Placcium* in Theatro Anonym. n. 1837.) illuſtrat *Ioachimus* PASTORIVS in Bello Scythico Coſacico, qui liber *Dantiſci* 1652. 4. ap. *G. Fœrſterum* prodiit, & in Hiſtor. Polona pleniori, ſiue de VLADISLAI IV. Regis extremis, ſecutoque inde Interregno, & IOHANNIS CASIMIRI Electione ac Coronatione, interſerta Coſacorum & Tartaricæ ſimul gentis deſcriptione, quæ ib. 1680. & cum Parte poſteriore de Regis huius Expeditione Zborouiana & Bereſteciana, profligatoque ibid. Chano Tartarico, ac Chmelnicio Coſaco, 1685. 8. procurante dicti *Paſtorii Filio*, (vt ſupra §. XI. iam notauimus) in lucem emiſſa eſt. (4) Eundem etiam Autorem fuiſſe putamus Relationis glorioſiſſimæ Expeditionis, victorioſiſſimi progreſſus & fauſtiſſimæ pacificationis cum hoſtibus Seren. IOANNIS CASIMIRI, ſine Autoris nomine editæ

(1) Eandem verſibus polonicis prolixe deſcriptam edidit *Samuel* ZSKRYPNEY TVVARDOVVSKI *Cracou.* 1639. 4.

(2) Sermone vernaculo, & quidem ligato. Opus conſtat V. libris, ſeu vt Autor loqui amat, punctis. pr. *Leſnæ* 1650. f.

(3) Pariſ. 1680. 12. per D. L. V. R.

(4) Polonicis verſibus expeditionem Zborouianam decantauit eques quidam Polonus, RADVVAN dictus. Varſau. 1649. 4. de rebus a. 1648. & 1649. contra Zaporouios Coſacos geſtis exſtat narratio *Alberti* WIIVK KOIALOVVICZ. *Vilnæ* 1651. 4. germanice habetur. Kurtzer Summariſcher Bericht was im Monath Auguſto 1649. zwiſchen den Partheyen Königl. Polniſcher Seyten/ und den Coſaken in Reußland biß zu erhaltenem Frieden vorgelauffen. 1649. 4. Eines Nahmhafften Officirers Relation der Coſaken Revolte wider die Cron Polen/ den Anfang derſelben/ biß zur Friedens-compoſition e. a. 4. Puncta der Verordnung und Befriedigung der Zaporovver Krieges-Volcks / wie dieſelbe auf der commiſſion unter Biala Cierkievv von den Commiſſarien a. 1651. im September ſind abgehandelt worden. 4. Puncta des Vertrages zwiſchen dem Könige und der Cron Polen / und denen Zaporouiſchen Coſaken/ ſo auf dem Reichs-Tage zu Warſchau 1659. confirmiret worden. 4. Orationes der Herren Niemieryczen als Abgeſandten der Coſaken auf dem Reichs-Tage zu Warſchau vor dem König und gantzen Senat gehalten 1659. 4.

editæ 1649. 4. (1) quo tempore etiam prodiit Obſidio Zamoſciana à Coſacis facta, & a *Io.* BYTOMSKI, Prof. exhibita *Zamoſcii* 1649. 4. Ad notitiam huius belli faciet quoque *Alb.* VIMINÆ, *Bellunenſis*, Hiſt. bellorum ciuilium Poloniæ, ſermone hetruſco exarata, & *Venet.* 1671. ac cum Annotat. *Io. Bapt.* CASOTTI ib. 1678. 4. excuſa, vbi Polonorum vitia liberrime carpuntur, multaque leguntur, quæ alibi non inuenies. Eodem ſermone deſcripſit has turbas *Maiolinus* BISACCIONI in Hiſt. bellorum ciuilium, *Venet.* 1655. 4. quarta vice edita, a pag. 272. ad 397. qui tamen interdum veritati non ſatis litaſſe videtur, monente Dn. GRYPHIO, *loc. cit.* §. 5. Similiter huc pertinet Relatio glorioſiſſ. Victoriæ IOHANNIS CASIMIRI, R. P. de HANO CRIMENSI, rebellibusque Coſacis ei fœderatis, die 30. Iunii 1651. apud Bereſteczho obtentæ, impreſſa *Varſauiæ* dicto anno. in 4. nec non Autor Tractatus, qui inſcribitur: RES IN LITHVANIA GESTÆ per tempus rebellionis Ruſſicæ, impr. *Regiom.* 1653. 12. (2) Item *Iohannis* ZIELENIEVICII memorabilis victoria de SZEREMETHO, armis IOHANNIS CASIMIRI, P. R. ad Cudnouiam reportata. *Cracou.* 1668. 12. (3) Iuuabunt etiam hanc hiſtoriam duo Autores Galli, quorum vnus Anonymus Hiſtoriam belli Coſacici, *Pariſ.* 1663. 12. alter, LINAGE de VAVCIENNES, Cauſas tumultus Coſacici edidit *Pariſ.* 1674. 12. Iis addimus Cl. BAILIVM, qui in Cogitationibus diuerſis occaſione Cometæ, qui a. 1680 apparuit Gallice exaratis T. I. p. 77. & ſeq. de tumultibus Coſacicis à morte VLADISLAI egit. Quibus Polonicæ linguæ vſus eſt, non ſine voluptate legent Maronis Poloni, (hoc enim nomen promeruit) *Samuelis* SKRZYPNO TVVARDOVVSKI Carmen, trochaicis verſibus decantatum, & in IV. Libros diuiſum, de Bello domeſtico Koſaco-Tartarico-Moſcovvitico, dein Sueco-Hungarico ſeu Tranſyluanico per duodecim annos, regnante Seren. IOH. CASIMIRO, Pol. Rege, geſto, *Caliſſii*, 1681. f. de quo *Acta Erud.* A. 84. p. 53. (4)

§. XIX.

Sub Michaele, Iohanne III. & Friderico Auguſto.

Breue MICHAELIS regnum ſtylo ſatis perplexo deſcribit *Caſim.* ZAVVADZKI, Caſtellanus Culmenſis & Capitaneus Lipinenſis, in Hiſtoriæ Arcanæ, ſiue Annalium Polonic. Libr. VII. primum *Dantiſci 1693. 4.* integre publicatis, (etſi poſtmodum bibliopola quidam, rationibus forte politicis motus, annum mutauerit, & *Coſmopoli 1699.* poſuerit;) Pars illarum iam a. 1675. prodierat *Dantiſci* typis *Rhetianis* 4. hoc titulo inſignita: *Herculeus labor, ſpreta præſertim inuidia, & contempto ex flagrantibus odiis periculo, dum Reipublicæ conſulitur; publicæ vtilitati, & equeſtris ordinis dignitati à Caſimiro* ZAVADZKI, *Gubernatore Pucenſi, ſub ſpecie illuſtris doni conſecratus.* Complexa L. I. II. III. & principium IV, vsque ad illa editionis Coſmopolitanæ p. 161. verba: *Id Gracchorum genti, ceteriſque tribunitia poteſtate alios prægrauantibus.* Hic abruptum opus, neſcio qua ex cauſa remanſit, idque à reliquis editionibus hinc inde differre obſeruaui. Frontiſpicio inſerta eſt memorabilis illa parænesis: *O Patria ſi ſapis, exitium Tuum non fato, ſed moribus imputes.* Antea idem ZAVADZKIVS ediderat Diarium electionis Regis Michaelis, ſub tit. *Gloria orbi, Sarmatico conſenſu monſtrata, à DEO data, & Seren. Princ.* MICHAELI KORYBVT, *&c. Regi Orthodoxo, cum prima imperii ſpatia feliciter ingreſſus fuiſſet, exhibita Varſau. 1670. 4.* Actum Coronationis eiusdem Seren. Regis idiomate Polonico deſcriptum exhibet *Iohannes Albertus à Ianic* IANICKI, *Cracou.* 1670. f. de eius Genealogia, vid. ſupra §. IX. Amores qui in aula eius feruuere, tectis nominibus iiſque ob anagrammatiſmos mire contortis, forte etiam quædam ingenio indulgens deſcripſit in Memoriis ſuis Petrus *Franciſcus Prodez*, de PERAGREM, Marchio d'ALMACHEV, publicatis *Amſtelod.* 1677. 12. 2. Volum. Quod obſeruatum videmus Viro Nobiliſſ. Ioh. Burch. Menckenio *de commentariis Hiſtoricis, quos Galli MEMOIRES vocant*, n. LIII. (5) IOANNIS III. Regimen con-

(1) Et in germanicum ſermonem e. a. translatæ.

(2) Infra §. L. allegatur *Anonymi* Autoris *Rerum M. Ducatu Lithuaniæ per tempus rebellionis Ruſſicæ* (a. 1648.) *geſtarum commentarius, Libris II. conſtans, & Elbingæ* 1655. *editus*, qui vtrum idem ſit cum hoc præſenti non conſtat.

(3) Quam & Anonymus quidam verſibus polonicis deſcripſit, & IV. partibus abſoluit. *Cracou.* 1661. 4.

(4) Prodiit prima vice *Cracouiæ* 1660. f. Sed iſta editio cuius duo exemplaria ad manus meas peruenerunt, primum modo bellum domeſticum Coſaco-Tartarico Moſcoviticum a. 1648. & 1649. geſtum exhibet, licet in titulo Sueci quoque & Hungarici fiat mentio. Vidi alias eiusdem Autoris bellum Coſacicum poſterius A. 1651. geſtum, carmine polonico deſcriptum & impreſſum *Leſnæ* 4.

(5) Nonnulla ad Connubii eius hiſtoriam inſeruientia ſuppeditabit, Vita Caroli V. Ducis Lotharingiæ, cui Sereniſſima Vidua poſtea nupſit, germanice in 12. edita. Plenius illa & maximam partem vera, ſed immutatis anagrammate nominibus, & admiſtis paſſim delectationis cauſa excogitatis relationibus, ſiſtitur in fabula Romanenſi non ineleganti: Die Durchlauchtige OLORENA (h. e. LEONORA) quam ab Autore ſuo non perfectam, perſonatus TALANDER abſoluit ac edidit.

concernunt DALERACI *Anecdota Poloniæ*, ſeu Memoriæ ſecretæ Regiminis IOHANNIS III. *Pariſ.* & *Amſt. 1699.* duobus Tomis in 8. gallico idiomate publicatæ; vbi tamen obſeruandum, primum Tomum eundem plane eſſe cum *Memoriis* BEAVJEVSII, eodem ſermone ſeorſim editis *Pariſ. 1698.* & *Amſt.* recuſis 1700. 12. vt notauit *Iac. Bernardus in Nou. Reip. Liter. A. 1699. T. 2. p. 633.* Quanquam alii αὐϑόπται hic (quod obiter addimus) cum *Bernardo*, ſcriptore ſecus accuratiſſimo, non faciant. (1) Maiori apparatu Vitam & res geſtas IOHANNIS SOBIESKI III. belgico ſermone deſcripſit van der Linde, adiectisque monumentis aliis, publicauit tribus partibus, cum figuris. *Amſt. 1685. 4.* Bellum IOANNIS Coſacicum delineauit Dn. *de la* CROIX, olim Legationis Gallicæ, in Aula Turcica, Secretarius, in libro, cui tit. *Guerres des Turcs avec la Pologne, la Moſcovie & la Hongrie, Hagæ C. 1689. 12.* De Expeditione eiusdem Regis Viennenſi extat Relatio *Michaelis Erneſti* DLVGOSSI, ſub tit. *Magni* IOANNIS III. *Auguſtum Viennenſe*, Veni, Vidi, Vici, *aſſertum* A. 1683. impr. typis monaſterii *Oliuenſis.* A. 1684. 4. Nec non *Veſpaſiani* à KOCHOVV KOCHOVVSKI *Commentarius belli aduerſus Turcas ad Viennam & in Hungaria a. 1683. geſti, ductu & auſpiciis* IOANNIS III. *Cracouiæ. 1684. 4.* Quæ poſt obitum IOANNIS, durante interregno, acta fuere, explicantur in BISARDIERII Hiſtoria ſciſſionis ſeu diuiſionis in Polonia factæ d. 27. Iun. 1697. (*Hiſtoire de la Sciſſion ou diviſion arrivée en Pologne, au ſujet de l' election d' un Roy*) *Lutet. 1699. 8.* edita. Eiusdem autem hiſtoria Comitiorum apud Polonos, (*Hiſtoire des dietes de Pologne*) *ibid. 1697. 12.* edita, & *Amſtel.* e. a. recuſa, in morte Regis terminatur, nec quicquam de interregno refert. De aliis ad Regem hunc & Sereniſſimum eius Succeſſorem pertinentibus infra dicendi locus recurret.

§. XX.

Scriptores, à Pistorio T. III. exhibiti, aliique, qui ſpecialia tantum Regum facta deſcripſerunt, vt Sigismundi I.

Particularis hiſtoriæ ſcriptoribus iungimus nonnullos alios, qui ſingularia quorundam Regum facta breuiter memoriæ mandarunt: In qua claſſe etiam locum teneant illi, qui Panegyricos ſermones, lætitia & mœrore facundos, vtroque ſtylo conſignarunt. Initium à SIGISMVNDO I. Rege facimus, (nam de prioribus Ducibus Regibusque pauca particularia monumenta occurrunt, inter quæ tamen locum merentur duæ M. *Georgii* WENDII, Rectoris in Gymnaſ. Thorun. Diſſertationes, in quarum vna, Trium antiquiſſimorum Poloniæ Ducum LECHI II. LESCI II. & POPIELI II. fata finalia, partim hiſtoricis, partim moralibus diſcurſibus interpolata, *Thorun.* 1699. 4; altera VENDÆ antiquiſſimæ Poloniæ Ducis fatum finale iisdem diſcurſibus interpolatum A. M. DCIC. 4. ſunt exhibita; (2) itemque BOLESLAVS CHROBRI, Rex Polonorum primus, carmine publice laudatus à *Dan.* SCHRADERO. Coſ. poſtea Dantiſcano. *Gedan.* 1662. 4. SIGISMVNDI autem peculiaria quædam facta referuntur in *Piſtoriano Corpore*, eiusque Tomo III, vbi præter alia occurrunt, quæ paſſim etiam in Collectione, quæ *Guagnini* nomen fert, Tomo III. leguntur, nimirum.

(1. PISONIS, Legati Pontif. Epiſtola ad *Ioannem Coritium*, de Conflictu Polonorum & Lithuanorum cum Moſchouitis, *fol.* 1. & ap. *Guagn.* pag. 515. (2. Epiſtola SIGISMVNDI R. P. ad LEONEM X. P. M. de victoria, contra Schiſmaticos Moſchouios apud aras Alexandri M. parta A. 1514. d. 8. Sept. *fol. 5.* & apud *Guagnin.* p. 527. (3. ERASMI VITELLII, Epiſcopi Plocenſis, Oratio, in Conuentu Auguſt. ad Cæſarem MAXIMILIANVM I. nomine SIGISMVNDI, habita coram omnibus S. R. I. Proceribus, A. 1518. f. 7. & ap. *Guagnin.* p. 513. quam orationem primum edidit, & *Eraſmo Roterodamo* inſcripſit *Iacobus* SPIEGEL, Seleſtadienſis, Imperialis Secretarius, *Auguſt. Vind. 1518. 8.* poſtea eam *Volumini I. Select. Oration. de Bello Turcico pag. 65.* inſeruit *Nicol.* REVSNERVS, Conſiliar. Saxonicus. (4. Victoria SIGISMVNDI contra Vayuodam Muldauiæ, Turcæ tributarium & ſubditum, &c. quæ à DEO data fuit menſe Auguſto 1531, excerpta ex ipſis Regis literis per *Ioh.* DANTISCVM, Epiſcop. Culmenſem, Regisque Oratorem, f. 11. & ap. *Guagn.* p. 545. itemque apud *Schard. T. II. Rerum German. pag. 279.* (5. Fragmentum ex *Sigism.* de HERBERSTEIN de bello Poloni & Moſchi, f. 13. quod extat in eius *Comment. Rerum Moſcouit. p. 10-14. edit. Baſil. 1571. f.* (6. *Mart.* CROMERI Oratio in funere SIGISMVNDI, f. 15. & ap. *Guagn.* p. 557. quæ præterea reperitur in *Cromeri Polonia*, f. 460. itemque *in Orat. funebr. Pontif. Regum &c.* p. 286; in quo funere eo tempore aliæ quoque Orationes habitæ fuerunt, ex

(1) Sub ficti huius BEAVJEV nomine latere DALERACVM (d' ALERAC) & has memorias anecdotorum eius partem primam quaſi conſtituere, quippe quæ iter Autoris Pariſiis Varſauiam verſus proſequuntur, notat idem Dn. MENKENIVS l. c. n. 82. GRYPHIVS quoque l. c. p. 525. ſtilum ac rationem ſcribendi id arguere iudicat.

(2) Excuſa eſt *Lipſiæ* a. 1702. 12. fabula Romanenſis, ſub tit. die Polniſche VENDA, ſed res ſub Auguſto II. in Polonia geſtæ ſub iſtis inuolucris tractantur. Autor eſt Imperialis, quo ſub nomine latet *Ioahimus* MEIER I. V. L. & in Pædagogio Electorali Göttingenſi Profeſſor,

ex quibus ſaltem allegare licet Orationem *Stanislai* ORICHOVII, *Rutheni*, quæ ſeptimum locum tenet ap. *Piſtor.* f. 33. & inſuper ap. *Guagn.* p. 613. & in *Orat. funebr. Pontif. Reg.* pag. 30. reperitur; (1) & aliam *Samuelis* MACIEIOVVSKI, Epiſc. Cracou. & Regni Pol. Vice-Cancellarii, quæ per *Staniſl.* HOBIVM, Secretarium illo tempore Regium conſcripta, extat in *huius Operibus*, ſtudio *Staniſl.* RESCII editis *Colon.* 1584. f. T. II. f. 462. Addimus vero memoratis ſcriptis, Relationem germanicam de ingreſſu SIGISMVNDI, Regis, in ciuitatem Gedanenſem, & homagio ipſi præſtito, *Cracou.* per *Hieron. Vietorem*, editam 1526. 4; nec non Hodœporicon ſeu itinerarium MATTHÆI CARDINALIS GVRCENSIS, Coadiutoris Salzburg. generalisque imperii locum tenentis, quæque in Conuentu MAXIMILIANI Imp. & Regum VLADISLAI, SIGISMVNDI ac LVDOVICI memoratu digna geſta ſunt, per *Richardum* BARTHOLINVM, Peruſinum, quæ *Viennæ* primum *Hieron. Vietor.* impreſſit 1515. 4. deinde T. II. *Script. Rerum Germ.* f. 321. ſeqq. inſeruit *Marqu.* FREHERVS, vbi inter Orationes, Epiſtolas, Carminaque ibi inſerta, etiam leguntur: *Ricardi* BARTHOLINI Carmen heroicum ad SIGISMVNDVM Sarmatiæ Regem, f. 334; *Io.* DANTISCI Sylua, ſeu poëma de profectione eiusdem Regis, poſt victoriam contra Moſchos, in Vngariam, f. 336; *Gaſparis Vrſini* VELII Epiſtola ad *Iohannem Thurzo*, Epiſcopum Vratislau. de Conuentu Poſonienſi, eodem ſtylo, f. 345; & Oratio BARTHOLINI, in eodem Conu. habita, f. 361. (2)

§. XXI.

Sigismundi Augusti.

SIGISMVNDVM I. in regimine excepit SIGISMVNDVS AVGVSTVS, SIGISMVNDI I. filius, & Iagellonicæ ſtirpis Rex vltimus, de quo multa notatu digna refert *Antonius Maria* GRATIANVS à Burgo S. Sepulchri, Epiſc. Amerinus, qui ſcripſit de Vita *Iohannis Franciſci* COMMENDONI, Cardin. & Pontif. Legati, tempore SIGISMVNDI AVGVSTI & electionis HENRICI VALESII, Libros IV, *Pariſiis* 1669, 4. poſt obitum Autoris editos, vbi Libr. 2. c. 15. agit de Ruſſia, c. 16. de Podolia, deque eius frequentandæ conſilio Regi allato, c. 17. de Rege cupiente diuortium cum vxore facere, & per *Commendonum* diſſuaſo; Lib. III. de actione cum Rege & Polonis de fœdere; L. 4. c. 1. de SIGISMVNDI AVGVSTI morte, c. 3. de Conſiliis eius, Regnum vni è Cæſaris filiis conciliandi, c. 6. de Competitoribus regni, c. 9. de comitiis habitis & HENRICO Rege creato; c. 12. de aduentu Regis & de coronatione & fuga eius. Vitam illam COMMENDONI ex latino in gallicum ſermonem nitide quoque translatam debemus FLECHERIO, Epiſcopo Nemauſenſi, *Pariſ.* 1695. 12. excuſam. Alias ſingularia SIGISMVNDI AVGVSTI exhibebunt ipſius SIGISMVNDI AVGVSTI Epiſtolæ, Legationes & Reſponſa, nuper e Muſeo *H. de Huyſen* edita à *Ioh. Burchardo* MENCKENIO *Lipſ.* 1703. 8. quibus etiam acceſſerunt STEPHANI BATORII, Poln. Regis, Epiſtolarum Decas & oratio ad Ordines Poloniæ, vt & opuſcula duo alia ad electionem Regis SIGISMVNDI III. ſpectantia. Elegans eſt Panegyricus nuptialis Regis Pol. SIGISMVNDI AVGVSTI à *Stanislao* ORICHOVIO, *Roxalano*, olim conſcriptus, quem cum alio eius Panegyrico, *Io. Chriſtophoro*, Comiti TARNOVIO dicto, e tenebris in lucem produxit *Gabriel* IOANNITIVS, Regius Prof. *Cracou.* 1605. 4. Nec ſicco prætereunda eſt pede oratio XII, *M. A.* MVRETI, X. Kalend. Febr. A. 1567. pro SIGISM. AVG. R. P. ad *Pium V*, Pontif. M. habita, in qua non pauca de Regni Pol. antiquitate atque amplitudine, & de rebus, quas multis abhinc ſeculis, Polonorum Reges, ſine vlla propemodum intermiſſione geſſerunt, vt & de ipſius SIG. AVG. pietate, animi magnitudine, fortitudine ac præſtantia dicuntur. Extat in *Oratt. gratulator. in Electione Coron. &c. Pontificum &c. habitis à Legatis Viriſue ſuæ ætat. doctiſſimis p.* 419. ſeqq. & inter *Oratt.* MVRETI à *Iac. Thomaſio* editas *vol.* I. *orat.* 14. p. 127. cuius orationis mentio reperitur *L. II. Epiſt. Pauli Sacrati p.* 84. Fragmentum de vita & obitu SIGISMVNDI AVGVSTI extat apud *Piſtor.* T. III. f. 64. & *Guagnin.* T. III. p. 712, quod ex *Schardio* deſumtum, reperitur *Germ. Rerum Script. T. IV.* p. 181. In *Piſtoriano* Corpore ſequitur *Io.* LASICII Hiſtoria de ingreſſu Polonorum in Valachiam, An. 1572. f. 67. & apud *Guagn.* p. 429. itemque *Leonh.* GORECII deſcriptio belli Iuoniæ, Palatini Valachiæ, quod is cum SELYMO, Turcarum Imperatore, geſſit f. 75. & ap. *Guagn.* p. 451. quæ ſtatim poſt SIGISMVNDI AVGVSTI obitum acciderunt. Vtrumque illud ſcriptum quod ſeorſim prodierat *Francof.* ap. *Andr. Wechelum* a. 1578. 8. germanice tranſtulit *Nicol.* Höniger von Tauber-Königshofen. & *Baſil.* 1578. 4. publicauit. (3) In exſequiis eius non prætermitti debent duæ Orationes, quarum prima

d *Sta-*

(1) Vt & p. 74. inter orationes Cl. hominum vel honoris officiique cauſa ad Principes, vel in funere de virtutibus eorum habitas, quæ in Academia Veneta prod. 1559. 4.

(2) Obitum SIGISMVNDI I. Oratione Panegyrica proſecutus eſt *Iacobus* PRILVSIVS, notante STARAVOLSCIO in Script. Pol. p. 81.

(3) Ad belli quod cum Moſcis illi fuit hiſtoriam ſpectat: Beſchreibung wie Polozko in Litthauen a. 1563. von den Moſcowitern erobert und eingenommen. 4.

Stanislai Hosii, à *Stanislao Rescio* recitata, extat in Opp. Hosii T. II. f. 479. altera *Io. Demetrii* Svlicovii, Archi-Ep. Leopol. t. t. Secretarii Regii, in *Cromeri Polonia* f. 701. habetur. (1)

§. XXII.

Henrici Valesii.

De ANDIVM DVCE in regnum Poloniæ allegendo, habetur Epistola *Io.* Monlvcii, Episc. Valentini, Regis Gall. Legati, ad Polon. Ordines, quæ vna cum *eiusdem* Defensione pro Andium Duce aduersus quorundam calumnias, & cum alia, aduersus huius ipsius defensionis calumnias *Zachariæ* Fvrnesteri Defensione, pro iusto & innocente tot millium animarum sanguine in Gallia effuso, prodiit *Lusiniani Pictonum*, excudente *Iuo Dorerio*, A. 1574. Habetur etiam cum aliis ad ea tempora spectantibus Tractatibus in *Collectione Tractatuum Pacis* Gallice ed. Amstel. 1700. fol. T. II. p. 337. Anno autem 1575. pro Ioh. Monlucio, Episc. & Comite Diensi, iterum exiit *Anonymi* Præscriptio aduersus libellum Zach. Furnesteri, quod scriptum in *Cat. Bibl. Thuan.* T. I. p. 437. *Iacobo* Cviacio tribuitur; Sed Furnesterus aduersus hanc Præscriptionem eodem adhuc anno nouam defensionem edidit. Ceterum orationes variæ, quæ tum temporis à *Io. Franc.* Commendono, Cardinali, Apost. sedis per Germaniam & Poloniam de latere Legato, item ab Imperatoris & Electorum Legatis, & a *Io.* Monlvcio, Episc. Valentiæ, in Comitiis Varsauiens. pro electione noui Regis habitæ fuere, excusæ sunt *Cracou.* 1573. 4. (2) Epistola ad Stanisl. Hosium Card. vna cum Actis Legationis de Regno, ad Henricum Pol. R. prodiit *Paris.* 1574. 4. *Caroli* Crassi, Lingonum Episcopi, ad Legatos Polonorum oratio *Metis* habita, edita est 1573. 4. Zamoscii, Legati, oratio ad Henricum Valesium, item *Stanislai* Karncovii ad Henricum P. R. Panegyricus, cum *Vidi* Fabri, Domini a Pibrac (*Guy* du Favr vt constat ex Placcii Theatr. Pseudon. n. 2149.) Responsione ad eundem, vt & Herborti, Legati Pol. Oratio, cum aliis Tractatibus *Paris.* 1573. & 1574. 4. prodierunt (3) Gallice hoc tempore in lucem emissi sunt Tract. seqq. *Discours de l' entré du Roy de Pologne à Orleans en Iuillet*, 1573. 8. *Les honneurs faits au Roy de Pologne en Allemagne & en Pologne*, *Paris.* 1574. 8. *Harangue publique de bienvenue au Roy Henry de Valois elu Roy de Pologne, prononcée par Stanisl.* Carncovien, *Euesque de Vladislauie; Reponse a la dite Harangue par Monsr. de* Pibrac; *Discours de Iean* Choisnyn *de tout ce qui s' est passé en la negotiation de l' election du Roy de Pologne*, *Paris.* 1574. 8. *Declaration des Polonois sur le retour du Roy en France*, *Paris.* 1574. 8. quæ scripta passim notantur in *Catal. Bibl. Thuan.* T. I. p. 437. Carncovii ille Panegyricus, vt & *Anonymi* cuiusdam, qui se *Probum Galliæ ac Poloniæ amantem virum* vocat, Oratio, extant etiam in *Cromeri Polon.* f. 694. & 721. Latuit autem sub isto nomine *Io. Demetrius* Solikovivs, si extra dubium posita sunt quæ traduntur in Placcii Theatr. Anon. n. 1126. a. *Steph.* quoque Forcatvlvs *Poloniam felicem, regnante Henr. Valesio*, edidit *Parisiis* in 4. quo tit. Autor Panegyricum, quo Henricum, Calend. Ianuar. 1574. salutauerat Regem, insigniuit, qui & *Oratt. Gratulator. in Elect. Coronatione, Natiuit. Nupt. Triumphis &c. Pontificum, Impp. Regum, Principum, Hanou.* 1613. 8. editis, p. 447. insertus reperitur. De Comitiis 1573. habitis & Henrico Rege creato, itemque de aduentu Regis, & de coronatione, & fuga eius, egit supra laudatus *Ant. Mar.* Gratianvs *L. IV. de vita Commendoni c. IX. & c. XII.* E. Tomo I. *Guagnini* & Tomo III. *Pistorii* huc referendum est Exemplar quarundam literarum super discessum HENRICI III. itemque Senatus Polon. ad eundem Regem, incerto auctore. Continentur vero isto fasciculo. (1. Oratio Dantzæ ad Senatum R. P. Cracouiæ congregatum habita, de Discessu Regis Henrici, apud *Guagn.* p. 160. & ap. *Pistor.* fol. 95. (2. Literæ Senatus R. P. ad Imper. Roman. ob discessum Henrici, ap. *Guagn.* p. 164. & ap. *Pistor.* f. 96. (3. HENRICI III. ad Senatores, Nobiles & Equites R. P. Epistola, ap. *Guagn.* p. 166. & ap. *Pistor.* f. 97. (4. Eiusd. Epist. ad Episc. Cuiauiensem ap. *Guagn.* p. 169. & ap. *Pistor.* fol. 98. (5. Eivsd. Ep. ad Palatinum Cracouiens. & Zberouium, Maresch. Curiæ, itemque ad Rev. D. Wolki, Vice-Cancell. ap. *Guagn.* p. 171. ap. *Pistor.* f. 98. (6. Eivsd. ad Dn. à Tienszin, Castell. Weinicens. ap. *Guagn.* p. 172. ap. *Pistor.* fol. 99. (7. Eivsd. ad D. RadI. *Wiel*, Du-

(1) *Matthæus* quoque Piscorovivs in hunc obitum funebrem Panegyrim scripsit, Staravolsc. in Elog. p. 47.

(2) Interregni huius historiam non imprudenter exhibet, modicus in 4. liber MSC. huius tituli: Interregni Poloniæ liber primus ad *Petrum* Czarcovivm Castellanum *Posnaniensem* scriptus. a. MDLXXIII. *Suientoslao Orclio* de Bozcievvice Equite Polono Authore. Desinit in missione Legatorum ad Ducem *ANDEGAVENSEM*, & in conclusione Autor se vocat *Swientoslaum* Orzelski, *Czarkowium* vero auunculum suum. Locus scriptionis nominatur *Thopola*, tempus autem ex adscripto XIX. Calend. Septemb. a. MDLXXIII. patet.

(3) Pr. etiam Oratio *Petri* Volscii Episc. Plocensis, qua HENRICVM Cracouiam ingredientem omnium Regni ordinum nomine excepit, alleg. Staravolsc. in Elog. p. 22.

cem in Olira, Maresch. Curiæ Litu. ap. *Guagn.* p. 173. ap. *Pist.* f. 99. (8. Senatorum R. P. literæ ad S. M. R. cum quibus Cubicularius Mai. suæ Viennam, d. 20. Iunii 1574. missus, ap. *Guagn.* p. 174. ap. *Pist.* fol. 99. (9. Literarum exemplum à S. Cæs. M. Maximil. II. ad Senatores R. P. ap. *Guagn.* p. 176. ap. *Pist.* f. 100. (10. Literarum Exemplar ad Henricum Andegauens. à Senatu & Ordinibus R. P. ap. *Guagn.* p. 177. *Pist.* f. 101. Quæ scripta omnia, vti illo tempore seorsim primo edita sunt, ita præter illa, multo plura adhuc, partim in Gallia, partim alibi tunc comparuerunt. Illius generis sunt *Io.* Bonefonii, Arverni Claromontani, ad Erricum Valesium, Lutetiam celebri pompa ingredientem, Panegyricus, carmine heroico, *Paris.* 1573. 4; *Steph.* Theveneti de felici Regni Pol. successu Congratulatio, ad eundem Regem, stylo eodem *Paris.* 1573. 4; & *Roberti* de Chanollet Carmen, cui titulus: *Henrici P. R. nuper electi Triumphus, quo Lutetiæ exceptus est, ibid. eod.* Alia huius generis scripta habentur in Collectione diuersorum Tractatuum ad historiam Henrici III. R. Franc. & Polon. pertinentium, quæ gallice edita est *Colon.* i. e. *Amsteld.* 1693. 12. Vid. etiam quæ supra §. XXI. ex Gratiani Vita Commendoni iam notauimus.

§. XXIII.

Stephani Batorei.

Ad STEPHANVM BATOREVM progredientibus nobis obueniunt primum Carmina in Regis Stephani in *Vilnam* ingressum, A. 1576. edita, quæ extant ap. *Chytræum* in *Saxonia f. 984. seqq.* vbi etiam *Eques Cathaphractus*, (M. D. Litv. stemma,) & *Aquila Polonica*, versibus artificiosis ornata, exhibentur. (1) Clades Dantiscanorvm, A. 1577. d. 17. April. à *Io.* Lasicio, Polono, descripta, in qua causæ belli à Seren. Rege contra Gedanenses suscepti referuntur, antea seorsim latine, *Posnan.* 1577. 4. deinde etiam germanice ex translatione *Leonhardi* Thvrneisseri, 1578. 4. edita, extat latine ap. *Guagn.* T. I. p. 186. & ap. *Pist.* T. III. f. 104; vbi præterea reperitur Excusatio erga Germanos, ne offendantur, quod toties in clade Dantisc. mentio illorum fiat, *f.* 112; item *Ioachimi* Bielscii Satyra in quendam Dantiscanum, qui leuibus ac ineptis suis germanicis rhythmis, multa nefaria de Rege & Regno Polon. scribere, & per Germaniam vbique spargere impudenter ausus est, A. 1577. f. 112: quo tempore etiam exierunt Commentarii de Tumultu Gedanensi, *Mariæburgi* 1577. 4. (2) Cum his tamen omnino iungenda sunt, quæ separatim prodierunt: *Declaratio vera, quibus de causis* Ordines Civitatis Gedanensis *cum Seren. Principe ac Dn. D. Stephano R. P. &c. aduersariorum suorum impulsu, iam pridem, in eam, quæ nunc etiam durat, controuersiam pertracti sint; pro innocentiæ suæ rationibus & ipsius negotii circumstantiis palam demonstrandis, in lucem edita Gedani* 1577. 4. & eod. ann. germanice etiam translata, ibid. in 4; (3) vt &, quæ illam mox insecuta est, *Appendix declarationis* Ordinvm Civit. Gedan. *de præsenti rerum statu, mense Aprili vulgatæ, Gedani M. Iulio* 1577. itidem in 4. excusa; Item Summarische Schrifft/ in welcher die Unschuld der Stadt Dantzig angezeiget wird/ Dantzig/ 1577. 4; nec non Eigentliche Beschreibung der Stadt Dantzig/ samt dem zugehörenden Block-Hause die Weichselmünde genannt/ und dessen Belägerung. 1577. 4. Exempla Literarum a Seren. Stephano P. R. Ciuitati Gedanensi datarum, post receptionem in gratiam, vna cum Iureiurando eiusd. Ciuitatis, edita *Varsau.* 1578. 4. De bello aduersus Moschos ad Equites Polonos oratio *Francisci* Goslav de Nadarice prodiit *Posnan.* 1578. 4. Eiusdem Expeditionem adu. Magn. Moscouiæ Ducem, carmine elegiaco descripsit M. *Samuel* Wolfivs, Silesius, Scholæ Leuartouiensis Rector, 1582. 4. (4) Moscouitici

huius

(1) De initio regiminis STEPHANI Regis ad Ioh. Gaieroski surrogatum & Vice-Capitaneum Posnaniensem dissertatiunculam scripsit *Ioh.* Lasicivs quæ eius schediasmati de Diis Samogitarum iuncta est.

(2) *Lasicij* Clades Dantiscanorvm & Bielscii satyra subiuncta quoque est *Leonh.* Gorecii descriptioni belli Ivoniæ. Forte autem per rythmos illos Dantiscani intelligit, carmen quod *Nicolao* ab Vngern, & *Georgio* Farensbeken præcipuis Gedanensivm Ducibus dedicatum, a. 1577. in 4. hoc titulo pr. Historia und Beschreibung der Polnischen Belagerung vor Dantzig/ nebenst der Niederlage der Polen vor der Weichselmündel.

(3) Iniquum in insontem ciuitatem est, omnemque in eius magistratum culpam deuoluere conatur, vix dimidium plagulæ excedens scriptum: Gründliche und warhafftige Ursachen des Bathorischen Krieges vor Dantzig A. 1577. 4.

(4) Illustrant præterea eam (1. Neue Zeitung von der Victorie vor der Stadt Wenden in Liefland wider die Moscowiter erhalten. *Gedan.* e. a. 4. (2. R. STEPHANI epistola historiam susceptæ à se aduersus Moschum expeditionis, & expugnatæ ciuitatis & arcis Polozko recitans, ad ordines regni Poloniæ scripta. 1579. 4. (3. Zeitung wie der König in Polen die Vestung Polozko von den Moscowitern wiederum eingenommen/ a. 1579. 4. (4. Zeitung wie der König von Polen nach eroberter Vestung Vielischa/ ferner dem Moscowiter ins Land gerücket/ endlich auch die Stadt und Schloß

huius belli confectum negotium pacemque A. 1582. d. 15. Ianuar. ad *Zapolsciam* factam, Regi quoque gratulati sunt : *Iac.* GORSCIVS I. V. D. Archi-Diaconus Gnesnensis, Canonicus & Archipresbyter Cracouiensis, nec non Vniuersitatis Professor & Pro-Cancellarius, in quatuor orationibus, quæ cum adiecta oratione quinta ad *Io.* ZAMOSCIVM, Cancellarium regni, *Cracou.* 1582. editæ sunt, de quibus vid. *Aut. Exerc. Chwalkouio* oppos. p. 16; Item *Georgius* LATALSKI, oratione panegyrica *Tigur.* A. 1582. 4. nec non *Christoph.* WARSEVVICIVS, R. P. Orator seu Legatus, in Panegyrico, qui primum locum tenet ap. *Guagn.* T. I. p. I. & antea seorsim excusus est *Magd.* 1582. 4. (1) Idem WARSEVICIVS, postea quoque orationem funebrem edidit in obitu Regis, *Basil.* 1588. 4. impressam, & *Cromeri Poloniæ* f. 838. vt & *Oratt. Funebr. Pontif. Imp. Regum, Principum &c. Hanou.* 1613. in 8. editis, insertam, p. 425. addito Regis Epitaphio, *Ioan. de* SAMOSCIO auctore. (2) Ceterum de subita & inopinata huius Regis fortissimi morte, (quæ contigit *Grodnæ* Litu. mens. Decemb. 1586.) varia variorum extitere iudicia, plerisque in Medicos culpam transferentibus. Hinc factum, vt iussu & voluntate Dn. *Alberti* RADZIVILI, Ducis in Olika & Niescevvicz, Magnique Duc. Litu. supremi Maresch. &c. *D. Stephani I. Pol. Reg. Sanitas, Vita medica, Ægritudo, Mors, a Simone* SIMONIO, Lucensi, M. D. atque intimo Mai. illius Medico, exposita scriptoque comprehensa prodierit *Nyssæ*, typis *Andr. Reinheckeki* A. 1587. 4. Hunc libellum insecuta est in Comitiis general. Varsauiæ proxime celebratis, Epistola cuiusdam *Georgii* CHIAKOR, Vngari, Scribæ; vel potius vt se ipsum vocat, Secretarii Regii, de Obitu & Morbo Stephani, adiecto eiusd. Epist. Examine, Auctore *Anonymo*, quo vtroque scripto longe alia ægritudinis Regiæ idea & curationis ratio exponitur, ac quidem a Simonio fuit descripta. Mox quoque *Nicolaus* BVCCELLA, *Patauinus*, olim Stephani, postea Sigism. III. Archiater, ediderat Refutationem scripti *Simonis* SIMONII, cui tit. *D. Stephani I. P. R. &c. Sanitas, vita medica, ægritudo, mors, Cracou.* typis *Alexii Rodecii* (Sociniani) 1588. 4. ad quam *Simon* SIMONIVS iterum Responsum edidit. BVCCELLA vero Confutationem etiam illius responsi publicauit ib. 1588. 4. Præterea ad memoratam Epistolam *Georgii* CHIAKOR, eiusque Examen, Responsum pro Simonio vulgauit *Amadeus* CVRTIVS, Italus, Medicus Ticinensis, Anno 1587. 4. vbi Lectorem à Simonio sperare iubet Censuram curationum medicarum duo de triginta, à *Nicol.* BVCCELLA, in Polonia empirice institutarum; itemque Dialogos duos, quibus & Buccellæ Conscientiam; & F. V. V. i. e. *Francisci Veselini Vngari*, (qui *Ferenz* vulgo nominabatur, atque cum Buccella Chirurgo, assidue morituro Regi adfuerat) Magnificentiam, Simonius sit ostensurus. Quæ tamen scripta, an lucem vnquam adspexerint publicam, nobis non liquet. Sed tantum monemus sub *Georgii* CHIACOR larua delituisse *Nicolaum* BVCCELLAM, vt *Amadeus* CVRTIVS in Responso suo prodit, BVCCELLA ipso in confutatione huius responsi non admodum repugnante. Ast *Amadei* etiam CVRTII nomen fictum est, a *Simone* SIMONIO qui istam laruam sibi induit, quam detraxit BVCCELLA edita *Cracouiæ* 1588. 4. *Confutatione Responsi* Simonis SIMONII Lucensis *ad epistolam* Georgii CHIAKOR, *Secretarii Vngari de morte* STEPHANI I. Regis, *nec non ad eiusdem epistolæ examen, sub Amadæi* CVRTII Ticinensis *ficto nomine editi.* (3) De priori conferatur Cl. PLACCIVS in Theatro Pseudon. n. 623. de posteriori idem l. c. n. 769. Antequam progrediamur, paucis facienda est mentio ANNÆ IAGELLONIÆ Reginæ, de qua Cl. BAILE in Respons. ad literas cuiusdam Prouincialis gal-

Vielikiluka erobert. 1580. 4. (5. Historia rerum à Poloniæ Rege in Moscouia anno superiori (1580) fortiter & feliciter gestarum, addita ex literis *Constantinopoli* 1581. 14. Ianuar. scriptis narratione de bello Persico, quod à Turcis in Media geritur &c. 1581. 4. (6. Conditiones pacis à Magno Moscouiæ Duce petitæ, & Rege Poloniæ concessæ. *Magdeb.* 1582. 4. conf. p. 27.

(1) Prodiit insuper WARSEVICII Oratio ad STEPHANVM Regem, *qua cum* IOHANNE *Magno Moscorum Duce d. 15. Ianuar. ad Zapolsciam confectam pacem gratulatus est, Thoruniæ 1582. 4.* Præter nominatos gratulatus Regi hos successus est *Andreas* PATRICIVS *Nidecus* Præpositus *Varsauiensis* cuius gratulatio II. (primam non vidimus) pro Clero Varsauiensi, ad Regem post victoriam Velcolucensem Moscouitis ex Varsauiam aduentantem. pr. *Varsau. 1581. 4.*

(2) Pariter *Martinus* SCHWARTZBACH, Ludimod. *Illauiensis* edidit *carmen lugubre in obitum* R. STEPHANI, quod inscriptum est Magistratui *Thoruniensi, Mariæburgensi*, & *Graudentinensi, Dantisc. 1587. 4. Christoph.* WARSEVICII Nob. *Poloni*, & *Christoph.* STVRTZII Nob. *Liuoni* ac I. V. D. orationes *de vita, rebus gestis, & obitu* STEPHANI iunctim editæ sunt *Rostoch. 1627. 4.* Nouissime vitam incluti huius Regis, Specimini Hungariæ suæ literatæ inseruit *Dau.* CZWITTINGERVS.

(3) Simonis iterum causam suam egit editis, *Scopis contra Nicolaum* BVCCELLAM. *Olomuthy, 1589. 4.*

gallice editas T. II. c. 3. agit. Eiusdem elogium affert *Hilarion* de CVSTA in libro gall. de fœminis illustribus p. 21. seq. Laudationem eius funebrem scripsit *Matthæus Piscoreuius* Cracou. 1597. 4.

§. XXIV.

Sigismundi III.

De electione SIGISMVNDI III. extant *Ordinum Regni Pol. nonnullorumque eius Magistratuum ad diuersos Principes Christianos, Legationes, Epistolæ, Responsa, corundem Ordinum mandato edita Cracou. ex officina Lazari 1587. 4;* & prolixe recensita in *Biblioth. Antiqua. Ienæ. 1705. 4.* edita, p. 225. itemque *Scripta inter Archi-Duc. Maximilianum & Ordines regni Cracou. congregatos posteriora, ibid.* eod. in 4. euulgata; quo referri etiam debent: Relatio Germanica eorum, quæ inter Magnum Cancellarium, Regemque Maximilianum gesta sunt, ex *Abrahami* SCHALBII, Regii Archiatri, literis excerpta, & *Magdeb.* edita 1588. in 4; (1) item, *Henr.* RÆTELN Narratio germanica eorum, quæ ab A. 1584. in regnis septentrionalibus, Polonia, Liuonia, Moscouia & Suecia acciderunt, *Gorlicÿ* 1591. 4; nec non memorabiles aliquot euentus anni 1595. quibus accesserunt Epistolæ duæ ad Sigism. III, vna CLEMENTIS VIII. Pont. Rom. altera *Cham* KAZIKIEREY, Tartarorum Czarii, excus. A. 1596. 8. Habentur etiam orationes variorum Autorum, quæ in Comitiis general. 1595. d. 22. Februar. celebratis, ad Sigismundum III. cum ab exteris, tum ab indigenis, dictæ fuere, quæ reperiuntur ap. *Reusnerum*, Vol. III. *Select. Oratt. de Bello Turc. ed. Lips. 1596. 4. Part. alter. p. 1. seqq.* post quas statim sequitur *à pag. 79. vsq; ad p. 88.* de Transitu Tartarorum, per Pocutiam, A. 1594. Epistola *Ioannis de* ZAMOSCIO, ad D. Cynthium, Cardin. Aldebrandinum missa. Pro felici Eius ex Suecia reditu, singularem orationem edidit *Petrus* LILIAS, S. Theol. D. & Canonicus Posnaniensis, *Posnan. 1597. 4.* Ingressum Eius in Ciuitatem Gedanensem A. 1623. d. 1. Iulii factum, descripsit germanice *Petrus* WITZKE, *Dantisci 1623. 4.* (2) Vti in aduentum Eius in vrbem *Thoruniensem*, oratio quoque prodiit *Thorun. 1587. 4.* Vitam & obitum ANNÆ AVSTRIACÆ, prioris Sigismundi III. Coniugis, exposuit *Fabianus* QVADRANTINVS, Pruthenus, in Speculo pietatis, *Brunsberg. 1605. 4.* quemadmodum, cum eidem Monarchæ Seren. Princeps CONSTANTIA, Archid. Austriæ, matrimonio iungeretur, panegyricam orationem ad MARIAM, Sereniss. Matrem, scripsit *Laurent.* SVSLYGA, *Cracou. 1605. 4.* In quibus sponsalibus præterea oratio Græcii habita, à *Ioh.* DECKERIO S. I. Vniuersitatis Cancellario, prodiit *Cracou. 1605. 4.* (3) Augustæ Heroidi, ANNÆ, IOHANNIS III. Suecorum Regis, filiæ, SIGISMVNDI III. R. P. Sorori, ad littus Dantiscanum, IV. Id. Oct. ex Suecia appellenti, Carmine applaudit *Io.* RYBINIVS, Polonus, *Dant. 1591. 4.* De eiusdem Serenissimæ Principis exequiis, *Thorunÿ Boruss.* d. XVI. Iul. 636. celebratis exstat relatio *ibid. in 4.* excusa, vna cum monumento sepulchrali quod VLADISLAVS IV. Amitæ erigi fecit. Quo tempore simul carmina quædam publicata sunt, à Docentibus in Gymnasio Thoruniensi, *ib. f.* nec non Panegyricus, autore *Mart.* OPITIO *ib. 1636. f.* Ad media regiminis Eius tempora spectat Salutatio gratulatoria, nomine *Capituli* VARSAVIENSIS facta, cum capto Smolensko, Varsauiam rediret A. 1611. auctore LVBIENSKIO, quæ in eius *Opp. fol. 465.* legitur. Extant quoque *Collegÿ* DVACENSIS Encomia Sigismundi III. *Duaci 1628. 4.* In memoratis LVBIENSKII Opp. habentur duæ laudationes funebres, quarum *prima* scripta, f. 499. *altera* recitata, quæ & in *Manipulo orationum ab eruditis Polonis habitarum Romæ 1639. 4.* edito, p. 1. & seq. habetur f. 488. reperitur. (4) Similiter in obitu Sigismundi, (qui *quadragesimus quartus* Rex 44. annos regno impendit) extant: 1) *Simonis* STARAVOLSCII Oratio, *Antuerp.* ex officina *Plant. Balth. Moreti, 1632. fol.* 2) *Ioh.* HEIDENSTEINII SOLLESCII Oratio excusa *Louanÿ, 1633. f.* 3) *Io.* MOCHINGERI, Pastor. ad D. Cathar. & Professoris quondam de Athenæo hoc optime meriti, Luctus seu Planctus Senatus Populique GEDANENSIS, oratione in Gymnasii patrii Auditorio maximo A. 1632. d. 25. Maii habita, descriptus, & cum alia *eiusd.* orat. panegyrica, super Electione VLADISLAI SIGISMVNDI, A. 1632. *d. 10. Dec.* dicta, simul excusus *Dantisci 1633. f.* 4) Collegii CRACOVIENSIS S. I. Lachrymæ vectigales, magnis manibus Magni Sigismundi III. inter parentalia sacra persolutæ, *Cracouiæ 1633. fol.* 5) *Io.* LIPSKI Referendarii Regni Abb. Wachocensis, Præpositi Cracouiensis, Regentis maioris. Cancellariæ Regni oratio funebris SIGISMVNDO III. & CONSTANTIÆ Reginæ scripta, *Cracou. 1633. 4.* quæ & inuenit, in *cit. Manip. Orationum.* (5)

d 3 §. XXV.

(1) Coronationem eius carmen Heroico prosecutus est *Dan.* HERMANNVS Prussus. *Cracou.* 1588. 4.

(2) Primum vero in istum vrbem aduentum carmine elegiaco celebrauit *Matthæus* STRATTMANNVS Dantiscanus, excusum ib. 1587. 4.

(3) Nuptiis iis lina epithalamia dicauit *Andr.* LOEÆCHIVS Scotus. *Cracou.* 1605. 4.

(4) Vtraque seorsim prodiit *Cracou.* 1633. prior in f. posterior in 4.

(5) Add. M. *Ioh.* CINERSKI *Rachtamouii* mnemosynon victuræ gloriæ, & immortalitati, ex immortalibus virtutibus SIGISMVNDI III. concinnatum. *Cracou.* 1633. 4. de

§. XXV.

Vladislai IV.

Ad Inaugurationem VLADISLAI IV. spectant: (1. *Simonis* STARAVOLSCII Panegyricus Serenis. Principi Vladisl. omnium votis acclamato Polonorum Regi &c. consecratus, *Antu.* 1633. f. (2. Collegii CRACOV. S. I. Tropæum regale, Regi Vladislao, inaugurationis die dicatum, ibid. 1633. f. cuius autorem *Paulum* KVHN prodit ALEGAMBIVS in Biblioth. p. 367. & ex eo repetitur in B. PLACCII Theatr. Pseudon. 745. (3. *Bart.* PAPROCII, Poloni, Pharus Sarmatica Europæo Trioni Augustis ignibus radians 1633. f. (4. *Petri* POTOCII ad inuictisf. Princ. Vladislaum Pol. & Suec. Regem orat. gratulatoria, *Antu.* 1633. f. (5. *Henrici* à BOMELN sacrum deuotæ mentis, Honori Vladislai Sigismundi &c. peractum Athenis *Bregelanis*, mense Febr. 1633. impr. *Dantisci* fol. Ioh. ZERCOVVSKI Laurea Academica oblata carmine lyrico. *Vilnæ* 1633. qui ex *Alegambio* & *Sotuello* detegitur esse *Andr.* ROSCIOALD Iesuita Prutenus, apud PLACCIVM de Pseudon. n. 2926. (6. Gratulatio *Ioh.* BEHM, Aulæ Elector. Brand. in Prussia à Concionibus, *Regiom.* f. (1.) (7. Descriptio germanica inaugurationis & homagii *Gedani* facti A. 1634. f. (8. SENATVS DANTISC. Oratio ad ingressum Regis in Ciuitatem, circa solstitium hybernum An. 1634. ab HENRICO FREDERO, tum temp. Synd. postea Præcos. habita, atque ab eod. edita, & *Iacobo Zadzik*, Episcopo Culmensi, & Pomesan. Supremo R. P. Cancell. inscripta 1634. f. Eiusd. Magn. Senatus nomine, Orat. Panegyricam habuit *Io.* MOCHINGERVS, vt præced. paragrapho dictum. (9. Carmen Panegyricum Vladislao IV. Pol. ac Suec. R. sub auspicat. ad Ciuitatem Dantisc. ingressum, consecratum à *Georgio* PREVTTEN, Patritio Dantisc. f. (10. VLADISLAO IV. Pol. & Sueciæ Rege, primum post felicem coronationem d. 19. Dec. 1634. vrbē ingrediente, Senatus populique Dantiscani votiua acclamatio carmino heroico concepta. Ged. f. (11. Eiusdem Serenissimi Regis in vrbem Thorunienfem ingressus, descriptus *Thorun.* 1635. f. (12. *Rotgeri* zum Bergen, Regis Secretarii, Carmen de Eius in vrbem Regiomontanam ingressu, Anno 1636. in 4. Victoriam de Turcis (2) elogio prosecutum Collegium CRACOVIENSE, cuius prostant Immortales gratiæ Seren. Vladislao IV. redditæ, quod in Amurathem, Turcam moueret, 1634; itemque Arcus pacis nouo sine sanguine triumphatori Vladisl. IV, ab expeditione bellica in Amurathem Turcam suscepta, auspicato & feliciter reduci, 1635. quod vtrumque scriptum eundem Kuhnium autorem habet. Restitutam à Suecis Poloniæ per nouas inducias hactenus possessam sibi Borussiæ partem, celebrarunt 1.) SENATVS GEDANENSIS, cuius auspiciis prodiit Supplicatio Vrbis Gedanensis, in honorem DEI O. M. & memoriam Vladislai IV. pro conseruata Borussia & pace restituta, in panegyri, Oratione explicata d. 27. Sept. 1635. à *Io.* MOCHINGERO, Gymnasii Rhetore, *Dantisci*, *1635. f.* qui eodem A. etiam edidit Gratiarum Actionem pro conseruata Borussia. f. (2. Academia REGIOMONTANA, cuius nomine Panegyricus sub auspicium a. 1635. publice dictus est à *Valent.* THILONE, Eloqu. P. P. cum Rex Borussiæ fines auspicato ingressus esset *Regiom.* A. 1635. f. (*3. Henr.*

pompa exsequiarum Regiarum exstat relatio germanica *Cracou.* 1633. 4. nec non alia, quæ præter illam coronationem quoque noui Regis describit. 4.

(1) His inseri possunt: (1. *Petri* GĘBICKI Decani Cracouiensis salutatio VLADISLAI IV. quo die ingressus ad capessendum diadema regni Poloniæ, nomine capituli Cracouiensis habita. *Cracou.* 1633. 4. (2. Carmen Heroicum, quo sub tit. Applausus Musarum cum Phoebo occurrentiū, Nobilitas Scholæ Dialecticæ *Nowodworscianæ* Regiā dignitatem gratulata est. (3. M. *Iac.* VITELLII Eloq. Prof. Tyliciani Augusta Regni felicitas in inauguratione VLADISLAI IV. Oratione Panegyrica expressa. ib. 1633. 4. (4. Eiusd. Epinicion eidem inaugurationi stylo poetico dicatum. *Ib.* e. a. 4. (5. Ei. Poloni Panegyricus Honori eiusdem Regis, electi Magni Moscouiæ Ducis dicatus. e. a. 4. (6. *Dau. Alb.* GRYMZA applausum auspicatissimæ coronationi VLADISLAI IV. carminice scriptum dicauit. *ib.* e. a 4. (7. M. *Danielis* OTRĘNBVSZ in Academia Cracouiensi Scholarum Novvodvvorscianarum Professoris Panegyricus ad *Vladislaum* IV. in primo ad regnum Poloniæ ingressu. *ib.* e. a. 4. (8. *Hdami* NICORI Philos. Baccal. Collegii Pragensis S. I. Panegyricus triumphus solennis inaugurationis VLADISLAI &c. ib. e. a. 4. *Ioh.* KARVTMANN, Acad. Cracou. Studiosi Vates Polonia nouo Reguli Imperio VLADISLAI IV. carmine Alcaico adumbrata. *ib.* e. a. 4. (10. *Ioh.* SCHLICHTINCK *de* BVKOVVIEC Iudicis terrestris Wschouiensis, & ad comitia coronationis, & Palatinatu Posnaniensi nuntii terrestris, acclamatio panegyrica super coronatione VLADISLAI IV. nomine ordinis equestris euangelici oblata. e. a. f. & 4. 11) Gratulatio Inaugurationis in Regem Poloniæ, VLADISLAO IV. à Principe quodam, bonarum artium & eloquentiæ studioso contexta, & Parenti suo post reditum in Volhyniam ab electione vere libera oblata. 1632. 4. 12.) *Martini* SIEMECK, in Academia Cracouiensi studiosi Novvodvorsciani Bona auspicia VLADISLAI in gratiam Reipubl. anno coronationis collecta. Cracou. 1633. 4.

(2) de qua relatio vernacula pr. *Gedani* 1634. 4.

Idem THILO nomine Academiæ *æternum honoris monumentum post pacem undiq; suis partam illi* erexit, a. 1636, f. 3.) *Rotgerus* zum Bergen *Rigensis*, Tripudiare Oratorium, in triumphalem VLADISLAI adventum *Regiom.* 1636. f. (1) 4.) *Henr.* à BÖMELN, Borussus, qui *Franek.* 1636. f. edidit Borussiam liberatam lenitate inclyti indomitarum gentium Victoris Vladislai IV. Sarmatis creati, Suecis nati Regis. Habetur *Eiusdem* Panegyricus, in laudem Magni Polonorum ac Suecorum Regis, Vladislai IV. Victoris ac Triumphatoris semper Augusti, scriptus sub initium anni 1635. *fol.* (2) Alias extant *Io.* RYVVOCKI, *Pruteni*, S. I. Panegyrici XI. in Vladisl. IV. *Vilnæ*, 1636. fol. & *Andreæ* SCATO Porta honoris, quam Seren. Vladislao IV. &c. Magno in sua Prussia hospiti, erexit & obtulit *Gedani*, 1646. f. Ad famam semper prosperam Vladislai IV. orationem A. 1648. d. 7. Iulii dixit *Ioh.* MOCHINGERVS *Gedani*, editam *ibidem* in fol. Ante dictus *Io.* RYVVOCKI, in nuptiis VLADISLAI IV. & CÆCIL. RENATÆ Austriacæ, Ferdinandi II. Imp. filiæ, *Varsauiæ d. 6. Sept.* 1637. celebratis, Iconem votorum vulgauit *Vilnæ* 1637. f. (3) quarum nuptiarum felicitati eodem tempore Panegyricum dicauit *Mart.* OPITIVS *Gedani* 4; ut & *Rotg.* zum Bergen/ *Liuonus*, S. R. M. Secret. cuius Debita Gratulatio prodiit *Dant.* 1637. f. & Musæ *Regiomontanæ* interprete *Val.* THILONE, cuius Panegyricus pr. Regiom. 1637. f. *Ioh.* a Lipe Lipske orationes duæ coram Ferdinando Imperatore & Cæcilia Renata habitæ, pr. Cracou. 1637. 4. conf. §. XXX. in fine. (4) M. *Ioh. Nicol.* KISZKA de CIECHANOVVIEC, Castellanus Trocensis Volcouiensis &c. Capitaneus, supremi in M. D. Lithuan. Tribunalitii iudicii Mareschallus, *Reginæ huic Sarmatici Regni fasces & diadema prehendenti*, gratulatus est sermone latino, sub tit. *Triumphalis socii* vulgato. *Vilnæ* 1637.

(1) Add. Gratiarum actio VLADISLAO Pacifico &c. cum pro summis ab ineunte ætate in Patriam meritis, tum pro recuperatis per pacis compositionem Prussiæ partibus, scripta nomine consulum, Magistratus, totiusque communitatis Regii montis cum eandem feliciter reuiseret, *Regiom.* 1636. f. M. *Ioh.* CYNERSKI dissertatio publica, qua Prussiam recuperatam in Academia Cracouiensi celebrauit. *Cracou.* 1635. 4. & M. *Balth.* VOIDII gaudium Elbingense Irenico-Eucharisticum, seu concio sub aduentum Regium Elbingæ habita. *Elbing.* 1634. 4.

(2) Non minor gratulationum votorumque seges prouenit, ob bellum contra Moscos feliciter compositum. Ex quibus mihi innotuit 1) Relationes aliquot germanicæ de victoria contra Moscos, ad Smolenskium. 1633. 4. 2) M. *Ioh.* CINERSKI *Ruchtamouii*, Coll. minor. Ord. eloquentiæ Prof. clemens Victoria VLADISLAI IV. pro felicissimis successibus, & recepto Seueriæ Ducatu celebrata. *Cracou.* 1634. 4. 3) *Ei.* Panegyricus sub tit. debiti Pietatis. *ib.* e. a. 4. 4.) Ei. felix omen Vladislao IV. dum recuperato ab obsidione Smolensko, contra Moschos exercitum promoueret, carm. alcaico. *ib.* e. a. 5) *M. Mart.* MICHOVII *Pilsnensis* votum, VLADISLAO IV. dum anniuersaria electionis die solennes apprecationes pro belli Moscouitici successu Academia Cracouiensis faceret, concinnatum ligato sermone. *ib.* 1633. 4. 6.) M. *Ioh.* OTREBOSZ, Collegæ minoris Classium Novodvvorscianarum oratio gratulatoria in felicem ex Moscouia reditum VLADISLAI. *ib.* 1634. 4. 7) *Stanislai* NIEVIAROVVSKI Studios. Philos. & eloq. in Academia Cracouiensis, corona obsidionalis Vladislao IV. ab ordinibus seruatæ Smolensciæ delata. *ib.* e. a. 4. 8) Christoph. *Baldouini* de TENCZYN OSSOLINSKI corona ciuica ob Ciues a Moscho seruatos VLADISLAO IV. in declamatione publica oblata. *ib.* e. a. 4. 9) *Stanislai Floriani* OBRYVSKI, Philosoph. auditor in Academia S. I. *Vilnensi*, panegyricus totius Academiæ nomine VLADISLAO IV. Vilnam vrbem debellatis hostibus, recuperatis prouinciis, pace constituta ingredienti 1634. dedicatus. *Viln.* f. Allegatur etiam inf. §. 30. ex manipulo oratt. Romæ a. 1639. publicato. 10.) *Iacobi* OLSZEVVSKI S. I. Theol. D. & Academiæ Vilnensis Pro-Cancell. Ecclesiæ parochialis Vilnensis concionatoris ordinarii, duæ conciones Polonicæ *ib.* 1634. habitæ, ac publicatæ, in celebrationem victoriæ ad Smolenskum obtentæ. 11.) *Ioh.* LESNIVVOLSKI *de* OBORY S. R. M. aulici, Studiosi in Acad. Cracouiensi, manubiæ triumphales VLADISLAO ob pacatam Moscouiam & receptum Seueriæ ducatum consecratæ. *Cracou.* e. a. 4. 12) *Laur.* GNATOVVSKI oratio panegyrica pro felici Regis in Moscouiam expeditione. *ib.* 1633. 4. 13) M. *Laur.* SMIESZKOVVIE Med. D. & Professoris Cracouiensis Xenium votiuum VLADISLAO Moschorum perduellium vindici sub exordium a. 1633. 4. 14.) M. *Iac.* VITELLII Eloqu. Professoris Tyliciani Cracouiæ &c. oblatio ob exemptam virtute VLADISLAI ab obsidione Smolenscum &c. in Academia Cracouiensi habita. *Cracou.* 1633. 4.

(3) Et a. 1639. Monumentum gratæ testificationis. VLADISLAO nomine Academiæ Vilnensis S. I. in memoriam beneficii nuper sibi exhibiti erexit, *Idem.* Vilnæ f.

(4) Nuptias regias C epigrammatibus hexastichis coluit *Frider.* ZAMELIVS. *Elbing.* 1637. 4.

1637. f. In huius prioris Coniugis funere Oratio habita est ab illustr. & Reu. D. *Andr.* LESCZINSKI, Episc. Caminiecensi, & R. P. M. Cancellario, *Cracou.* 1644. 20. Iunii; qualis oratio etiam Polonice legitur in *Oratore Politico*, a *Casimiro Ioh.* WOYSZNAROVVITIO, lingua Polonica *Cracou.* 1648. fol. edito, *part.* 3. fol. 1. Academia S. I. Vilnensis funus Regium XXII. inscriptionibus comitata est, quæ sub titulo *primarum lachrymarum Vilnæ* 1644. prodiere, & *Georgio* OSSOLINSKI P. Cancellario sunt dedicatæ. Sic quoque interitum Seren. Principis filii, SIGISMVNDI CASIMIRI, ex CÆCILIA RENATA prognati, Oratione parentali deplorauit *Sim. Stanisl.* MAKOVVSKI, Acad. Cracou. Prof. *Cracou.* 1647. f. In idem funus extant *Ioh.* KVVIATKIEVVICZ, Poloni, *Vmbræ minores*, Carmine *Calisf.* f. expressæ. Expeditio Legatorum in Gallias ad desponsandam LVDOVICAM MARIAM GONZAGAM Vladislao IV. auctore *Andr.* KANONE, *Roxolano*, è Pol. S. I. carmine heroico prodiit *Cracou.* 1646. f. Huius Reginæ, adhuc sponsæ, Iter ex Gallia in Poloniam susceptum, itemque Reditum Dominæ de GVEBRIAN, descripsit *Ioh.* LABOVREVR, Gallice *Paris.* 1648. 4. editum, vbi adiectus est prolixus Tractatus de Regno & Regimine Poloniæ. Eiusd. ingressum in Dantiscanam vrbem, reditumque in Varsauiam, Germanice delineauit *Ad. Iac.* MARTINI, *Ged.* 1646. 4. cui insertum est Nuptiale Hosianna, ore *Iuuentutis Dantiscanæ*, die Constantiæ sacro, prolatum, auctore *Iac.* ZETZKIO, t. t. Conrect. Schol. Marianæ, ex latino sermone in germ. translatum. Eundem ingressum, præcipue vero magnificum Portæ Arcuumque Triumphalium Theama, Carmine heroico delineauit *Daniel* ASCHENBORN, L. S. *Dant.* 1646. f. Discessum vero Seren. Reginæ ex hac Ciuitate, simili carminis genere decorauit *And.* BYTHNERVS, P. L. Cæs. & Rector. fol. qui ingressum eius variis numerorum modis sub titulo *triumphi panegyrico-gratulatorii* in f. editis celebrauerat. Sic quoque Ingressus huius Reginæ in Basilicam Oliuensem, excipiente Reginalem Maiest. D. *Alexandro a* BAVTZENDORF KESOVVSKI, eius loci Abbate, adiectus est *Alexandri XII.* memorato Alexandro Abbati oblatis à *Gerh.* NEDATSIO, Benedictino, *Dant.* 1646. 4. Easdem nuptias celebrauere: 1) *Ioh. Pet.* TITIVS, Vir celeberr. cuius carmen gratulatorium *Gedani* 4. prodiit. 2) *Ioh.* IANSSONIVS, Parochus Sobkouiensis, Oratione, cui tit. *Seculum Aureum. Dantisci* 1646. fol. 3) Collegium VILNENSE, sub tit. *Poloniæ pacificæ*, *Vilnæ* 1646. f. 4.) M. *Florianus* LEPIECKI Phil. D. & in Vniuer. Cracou. Prof. collega minor, & contubernii Hierosolymitani Senior, panegyrico latino, quo *Poloniæ felicitatem in augustissimis festis nuptiarum* VLADISLAI, & M. L. GONZAGÆ *demonstrauit. Cracou.* 1646. f. Contractus matrimonii huius regii exhibetur, in collectione gallica tractatuum pacis (Recueil des traites &c.) T. III. p. 475. (1) In Coronationem Serenissimæ Reginæ Sermo habitus in Cathedr. Eccles. Cracouiensi, editus est *Vars.* 1646. 4. Et *Sim. Stanislaus* MAKOVVSKI Prof. Cracouiensis Panegyricum conscripsit, cui titulum dedit: *Plenilunium Lunæ Sarmaticæ.* Cracou. 1646. f. Eidem solennitati consecrauit M. *Nicolaus* SVLIKOVVSKI Collega maior, Tylicianus eloq. Professor & Eccl. S. Annæ Canonicus *Spem publicam Poloniæ, post lætas & augustas nuptias &c. in primo supremæ Maiestatis aditu, & celeberrima inauguratione. ib.* e. a. f. Nec non, de *Vladislaus* OSSOLINSKI, Præpos. Solecensis, Cracouiensis & Varsauiensis Canonicus, sermonem sub tit. Diadema virtutis &c. ib. e. a. f. (2) In gloriosissimæ Reginæ huius obitum Panegyricus *Adr.* PIKARSKI, S. I. polonice prodiit *Cracou.* 1667. f. Ceterum singularia multa de Regina hac obseruauit doctiss. BAILE in Responsionibus gallicis ad quæstiones cuiusdam prouincialis T. 4. c. 4. Memoriam Regis defuncti Orationibus prosecuti sunt: 1) Collegium CRACOVIENSE, S. I. *Cracouiæ* 1648. in fol. 2) SENATVS DANTISCANVS, qui *Ioh.* MOCHINGERO munus parentandi commisit, cuius Oratio prodiit *Ged.* 1648. f. 3) Academia REGIOMONTANA, interprete *Valentino* THILONE, memoratæ Vniuersitatis Oratore, *Regiom.* 1648. f. 4) *Ioh. Alex.* GORCZYN, cuius Memoria de Virtutibus, Fortuna, & Fato Vladislai, patrio idiomate. *Cracou.* 1648. 4. expressa est. 5) Illustr. & Reu. D. *Andr. de* SZOLDRY SZOLDRSKI, Episc. Posnan. à quo oratio *Cracou.* 1649. 15. *Ian.* habita, lat. *ibid.* in f. excusa est. 6) *Stanisl.* DOMANIEVVSKI, Canon. Chyouiens. qui edidit Solem Sarmaticum obscuratum, *Cracou.* 1649. f. 7) *Thom.* KIESZKOVVSKI, Nobilis, quæ oratio scripta, *Cracou.* 1649. fol. 8) *Sebastianus Fabianus* STRYIEVVICZ, in Acad. Cracou. L. Gr. Prof. cuius Imago Regis Vladislai IV. implacabili fatorum lege extincti, *Cracou.* 1649. 4. prodiit. 9) *Casimirus Io.* WOYSNAROWICZ, Sedis Apostol. Protonotarius, eiusdemque & Regis Polon. Secretarius, in Triumphali Feretro, seu Oratione, Romæ dicta & *Cracouiæ* recusa, 1648. 4. 10) *Alb.* NOWAKOVVSKI in Cracou. Acad. Gramm. Professor, qui Laudationem funebrem edidit *Cracou.* 1649. 4. 11) *Stanislaus* TEMBERSKI, Philos. Doct. in Academia Cracou. Collega minor, cuius *Nomen Magnum* Serenisf. Vladislai IV. Pol. Reg. dum Pii Manes parentali officio Varsauia Cracouiam deducerentur, declaratum A. 1649. die 2. *Ianuar.* impr. *Varsau.* 4. 12) *Simon Dominicus* WACHOCKI, qui vulgauit Planctum Poloniæ super suorum clade, a KOZACIS rebellibus illata, *Cracou.* 1649. 4. 13) Academia S. I. Vilnensis, cuius aurea messis in regalem manipulum collecta, & in luctuoso gloriosissimi Regum VLADISLAI IV. funere in publici moeroris solatium ed. 1648. f. 14) *Ioh. Franc.* HILBRANT *Prutenus* I. V. D. & S. Brigittæ alumnus *Romæ* in ædibus S. Brigittæ nationis Suecorum, orationem in funus Regum habuit, impressam ibid. 1649. f. (1)

§. XXVI.

Iohannis Casimiri

Quæ electionem & res gestas alias IOH. CASIMIRI concernunt, de iis notatu non indigna habent *les Memoirs* de Mr. CHANVT. quas T. I. infra §. XXXV. plenius allegabimus Præterea IOANNI CASIMIRO Diadema Regium gratulati sunt. 1) Collegium CRACOVIENSE, S. I. in primo, quod vocat Tributo rei literariæ, *Cracou.* 1649. f. 2) SENATVS DANTISCANVS, qui Panegyrin solennem instituit, Rhetoris officio fungente *Ioh.* MOCHINGERO, cuius Oratio Panegyrica edita *Dant.* 1649. f. 18. *Ian.* dicta, carmina quædam germanica de ceremoniis tum in ista ciuitate obseruatis edente A. I. M. (*Ad. Iac.* MARTINI) Ged. 1649. 4. 3) SENATVS THORVNIENSIS, cuius Compellatio vna cum professione subiectionis & fidei coram S. R. M. Legato Dn. *Andr.* COMITE de LESNO, impressa est *Thorun.* 1649. f. 4) Rector, Senatusque Acad. REGIOMONTANÆ, ore *Valent.* THILONIS, cuius Applausus gratulatorius prodiit *Regiom.* 1649. f. Idem Orator Regiomontanus A. *eod.* Vota publica pro felici Ioh. Casimiri, aduersus seditiosos ciues profecti, expeditione, a Nobilisf. quibusdam Iuuenibus facta, *ibid.* 1649. f. edidit. 5) *Stanisl.* DOMANIEVVSKI, Canonicus Chiouiensis, qui edidit Faustum ingressum in sedem auitam, Regalem Seren. Ioh. CASIMIRI, *Cracou.* 1649. 4. (2) 6) *Andr.* BYTHNERVS, P. L. Cæs. in Acclamatione solenni, eaque gratulatoria, vario anagrammatis genere carmine expressa. *Dant.* 1649. f. 7.) *M. Balth.* VOIDIVS, in Concione Gratulat. german. super coronat. Io. Casimiri. *Elbing.* 1648. 4. 8) Huc spectat Professio subiectionis & fidei *Ioh. Casimiro* coram eius Legato, Comite *Andrea* de LESNO a Ciuitate Thorunensi edita. &c. *Thorun.* 1649. 4. Ad Eundem Regem, Prodromus Virtutum Laudumque Heroicarum Augustissimi Monarchæ, Iohannis Casimiri, post deuictum ac fugatum Tartarum & suppressos rebelles, scriptus ab *Andr.* KNOCHIO, & excus. *Gedan.* 1652. f. Nuptias tanti Regis cum LVDOVICA MARIA GONZAGA coluit *Ioach. Pastorius Aquilæ Sarmaticæ super nuptiis Io. Casimiri &c. exultantis & lætissima ominantis plausu*, stylo partim ad modum inscriptionis composito partim ligato, & Thorunii oratione solenni eas celebrauit *Conr.* THAMNITIVS, Gymnasii patrii Prof.

e

(1) *Virgilius* PVCCITELLI, nuptias Amoris & Psyches in Dramate musico Italico, sub aduentum Reginæ in vrbem Gedanensem repræsentauit. ed. *Varsau.* 4. & *Michael Angelus* BRVNERIVS eadem lingua drama musicum honori harum regiarum nuptiarum *Gedani* dedicauit, quod sub tit. *Martis & Amoris* prodiit. 4. Epithalamia præterea cecinerunt *Nath.* ROSTEVSCHER sub tit. *Spei pacis* e. a. 4. *Frider.* MEIBOMIVS, Canonicus Gutstatensis, Archipresbyter Elbingensis, S. Theol. Licentiatus, & denique *Nicolaus* de RADZANOVV, ZAB CKI aulicus cubicularius Regius, sub tit. Aquilæ Polonæ &c. *Varsau.* 1646. f.

(2) Iungendus his M. *Valentinus* STALICKI, contubernii philosophici senior, qui felix auspicium, ob vtriusque luminaris VLADISLAI IV. & *M. Ludouiæ* GONZAGÆ consociationem exhibuit. *Cracou.* 1646. 4. & M. *Ioh.* ZYSZKIEVVICZ collegii minoris Cracouiensis Professor, qui Theatrum Reginale choris IV. Reginas Poloniæ, Ducumque & Principum sponsas comprehendens, Reginæ coronatæ obtulit ib. e. a. f.

(1) 15. *Mich.* MYLIVS *Elbingensis*, cuius VLADISLAVS IV. a ciuitate Elbingensi ipso exsequiarum die a. 1649. laudatus pr. *Elbing.* 4. 16) *Hieron.* GRATO de MOSKORZOVV MOSKORZOVVSKI, qui orationem funebrem habuit, in Academia *Lugd. Batauorum*, *ibidem* excusam 1648. 4. Vltimo Regiorum fratrum IOANNIS ALBERTI, & ALEXANDRI CAROLI non importune mentionem hic facere possumus. Illi, S. R. E. Cardinali, & Episcopo Cracouiensi, hanc dignitatem, & aduentum Cracouiam a. 1633. gratulati sunt. 1) *Ioh.* FOKIVS Archidi. Cracou. habita oratione pro capitulo Eccles. Cathedralis Cracouiensis d. 27. Febr. 2) Stanislaus Rakovvski, custos Klecensis, oratione, primum Romæ postea Cracouiæ impressa. a. e. 4. 3) M. *Mart.* MICHOVIVS acroamate poetico a. e. 4. 4) M. *Ioh.* CINERSKI *Rachtamouius* Prosphtegmate Apollinis Academici. Cracou. e. a. 4. ALEXANDRO CAROLO elogium funebre scr. *Iohannes* LIPSKI Referendarius regni. Cracou. 1634. 4. quod ex *manipulo oratt.* sæpius citato allegatur, inf. §. XXX.

(2) Relation des Einzugs und Krönung zu Krakau/ edita est *Gedani* 1649. add. M. *Ioh.* ROCKI Phil. D. & in Vniu. Cracou. Collegii minoris Professoris Panegyricus d. 17. Ianuar. sacro inaugurationis die dictus. *Cracou.* f.

Prof. qui etiam aliam Orationem in panegyri ſolenni habitam A. 1650. d. XI. *Auguſti*, edidit, ob natam Auguſtorum Parentum prolem, cuius Orationis tit. *Peplus Mineruæ Sarmaticus, ex auguſtiſſimo Iagellonum & Gonzagarum flore contextus, Thorunii*, 1651. f. & ob alium recens natum Filium, ſub tit. *Faſciæ, ibid.* Anno 1652. f. cuius Viri doctiſſimi præterea ſolennis oratio ob reditum Regis Victoris, Thorunium ineuntis, ſub tit. *Genethliaci* prodiit *ibid.* 1651. fol. Ingreſſus *Ioh. Caſimiri, Regis Pol.* (*Iehoua Coronam Regni Protegente*) in Poloniam & Boruſſiam, Gedanum ſuum fideliſſimum, A. 1656. XV. *Nouembr.* reuiſentis, Carmine anagrammatico & heroico, decantatus eſt a *Iucundis Muſis Dantiſcanis*, h. e. a *Iohanne* MAVCKISCHIO, *Doct.* qui loco iuuentutis ſuæ verba fecit, *Gedani* in fol. ac inſuper proprio nomine de hoc ingreſſu carmen ſcripſit ad *Dn. Adrianum a Linden*, Protoſcholarcham, in f. De eodem ingreſſu extat breuis Relatio germanica, hic *Gedani* publicata, 1656. 4. cui adiecta eſt Compellatio Senatus per *Vinc.* FABRICIVM, huius Ciuit. t. t. Syndicum, & Reſponſum *Stephani de* PILCA KORICZINSKI, ſupremi Regni Cancell. ex latino idiomate tranſlata, *Gedani*, 1656. in 4. (1) quæ latine prodierunt *ibid.* 1656. f. & præterea in *Vinc.* FABRICII *Oratt. Ciuil. p. 19. & p. 22.* vt & germanice in *Lundorpii Act. Publ. T. 7. p. 1186.* reperiuntur. Hoc tempore *Io. Pet.* TITIVS quoque carmine gratulatorio eum ingreſſum veneratus eſt in *fol.* Nec reticeri debet Gratulatio poetica, a *Ioach.* PASTORIO, eodem tempore Regi oblata, quæ *Elbingæ* in f. & in 4. A. 1656. edita, & *Syluarum lib.* 4. legitur adiecta; Vt & alia ſtylo ſoluto Regi *ibidem* exhibita. Eundem ingreſſum Pentade Epigrammatica celebrauit *Daniel* ASCHENBORN, *Dant.* 1656. f. itemque *Iacobus* ZETZKIVS, Scholæ Mar. Rector, qui Aquilam Poloniæ reducem, IV. Annagrammatum Decuriis exhibuit *Gedani* 1657. f. Et *Ioach.* PASTORIVS carmine conſolatorio, *cum poſt ingentes calamitates Rex quaſi ab exilio, Gedanum ex Sileſia 1656. veniſſet*, quod ſtellæ *Eius* aureæ *Dantiſci* typis Rhetianis recuſæ adiectum. In victoriam Io. Caſimiri R. de Moſchis relatam, extat *Io. Laurent.* LACCHESINI, *Itali* carmen Romæ 1662. 4. in aliam Victoriam à Tartaris & Coſacis menſe *Iul.* 1651. deportatam, inuictũ Sarmatiæ Leonem, ſiue carmen lat. & germ. edidit *Ioh. Georg.* MOERESIVS, Scholæ Petro Paul. Rector, *Ged.* fol. Actum memorandarum ſolennitatum Abdicationis & Reſignationis Sereniſ. Io. Caſimiri, d. 16. *Sept* 1668. celebratum Varſauiæ in Comitiis Regni Generalibus, *Elias Conſtantinus* a *Trewen* SCHRÖDERVS, *Dantiſcanus*, IC. & Secret. Regius, latine & germ. 1668. in 4. edidit, vbi orationes, quæ ab ipſo Rege & Pro Cancellario in Comitiis prolatæ ſunt, ex Pol. conuerſæ, habentur. Memoratam quoque Orationem Regis, totiusque abdicationis proceſſum, *Hartknoch L. II. de Republ. Pol.* c. 1. p. 253. è *Nicolao Chwalkouio*, teſte oculato, exhibet; de quo etiam Acta *Londorpii* legi poſſunt T. 9. p. 644. ſeqq. itemque *Theatrum Europ. Part. X.* f. 815-822. &c. Orationes autem Polonicæ reperiuntur *Part. II. Oratoris Polonici* (*Mowca Polski*) *Caliſſiæ* A. 1676. typis exſcripti, p. 11. ſeqq. Emblematibus aliquot æri inciſis, & carmine germanico latino Denck-und Danck-Altar nominato explicatis celebrauit eam *Ludou.* Knauſt P. C. & Sub-Iudex Palæopol. Gedan. *Gedan.* 1668. f. Cineres Auguſti Io. Caſimiri, P. & Su. Reg. &c. auito, Regum Pol. Mauſoleo, in Baſilica cathedrali Cracouienſi, iuſtorum ſepulcralium regali magnificentia illatos, gratæ in Seren. Domum Iagellonicam. Regiæ Vniuerſit. Cracou. nomine, funebris encomii parentali cultu excepit M. *Staniſl. Ioſephus* BIEZANOVVSKI, *Leopol.* in Academia Cracouienſi Philoſ. D. & Poëſ. Prof. *Cracou.* 1676 d. 30. *Ianuar.* Extat quoque *Andr.* OLSZOVVSKI, Epiſc. Culmenſis, Poloniæ Pro-Cancellarii, Sermo parentalis, in Exequiis Seren. Iohannis Caſimiri Regis, dictus, ſub tempus Comitiorum regni, Varſauiæ in Eccleſia collegiata S. Iohannis Baptiſtæ, die 18. *Febr.* 1673. & Seren. *Chriſtinæ Alexandræ*, Reginæ Sueciæ, dicatus in 4. (2)

§. XXVII.

Michaelis Koribut.

In MICHAELIS KORIBVT, Ducis in Wiſniovviec, Inaugurationem, A. 1669. factam, ſequentia ingenii monumenta ad manus meas peruenerunt: 1) Palmes Coributeus per *Staniſlaum* à STERNBERG TEMBERSKI, Canon. Premiſl. d. 20. *Sept.* porrectus, *Cracou.* 1669. f. 2) Chronologia Synoptica Palmitis Corributei ad auguſtiſſimum Coronationis diem Michaelis I. Reg. Pol. &c. hiſtorico ſenſu producta, *d. 6. Octobr.* per eundem, *ib.* f. 3) Gratulatio Panegyrica Seren. Michaëli ſub felicibus coronationis auſpiciis per *Steph.* RADVAN LODZINSKI, Præpoſ. Scekocinenſ. oblata, *ib. f.* 4.) Solennes gratiæ DEO immortali Divisque cœlitibus, pro felici Electione Michaelis Koribut, à *Theod. & Alexand.* COMITIBVS à BUTHLER, Succamer. Regni Polon. conſecratæ, d. 22. Iulii, *ib. f.* 5) Gratulatio ſermone gentilitio ſcripta à *Cypriano* ZOCHOVVSKI, S. Theol. D. *ibid. f.* 6.) Corona nouæ regni felicitatis, ex boni ominis nomine Michaelis, & ex aliis auſpiciis, à *Colleg. Varſav. S. I.* contexta, eidem Sereniſſimo, ipſo inaugurationis eius ac nominali die, dedicata per D. *Steph.* BRANICKI, Mareſch. Cur. Reg. & Capitaneum Stobnicenſ. *Varſav. f.* typis *Elertianis*. 7.) Vaticinium Regale, ſub auſpicatiſſima Coronatæ Maieſtatis primordia Seren. Michaelis, heroica poeſi celebratum, & à *Polona Societat. Ieſu* fauſti ominis ergo oblatum, autore *Alex.* LOVENCOVIC, *S. I. Cracou. f.* qui male LORENCOVIC ſcribitur in B. PLACCII *Pſeudon.* n. 1421, & anon. num. 1673. 8.) Sarmatia ciue patriæ coronata, inter publicos Regiæ Inaugurationis plauſus ſub adſpectun regnis imperiisque data, è voto *S. I. inf.* quæ Oratio etiam extat in *Io.* KVVIATKIEVVICZ, *Oratore Peripatet. Caliſſii* 1680. *in 12.* publicato. 9.) Septizonium triumphale, à M. *Stanislao Ioſepho* BIEZANOVVSKI, Phil. in Acad. Cracou. D. & Ord. Poëſ. Prof. opere literato erectum die 29. Septembr. *Cracou. fol.* 10.) Diadema gloriæ felicibus auſpiciis Seren. Michaëlis, fauente cœlo, triumphante Rep. Cracouiæ in æde S. Stanislai, die Principi Angelorum dicata, Coronam ſuſcipientis, conſecratum à *Ioach.* PASTORIO, *Cracou. 1659. f.* & cum eius *Floro Polon.* edit. *Gedan. 1679. 12. pag. 765.* 11.) Carmen acroſtichum Coronationi Regis applaudens *Sophiannæ Bernard.* à BERNICZ, Natæ CORBINIANÆ, in *fol.* 12.) Munus Ciuile Regi ſuo à fideli ſubdito oblatum, autore *Veſp.* KOCHOVVSKI, *Cracou.* in 4. 13.) Carmen elegiacum *Io. Pet.* TITII, *Gedani* edit. 1669. f. & aliud, quo inter gaudia ſolenniſſima publica, Muſarum Gedanenſium lætitiam exprimere voluit, *ib.* in f. 14.) Solennitas Coronationis Regiæ, quam Iubilis patriæ accinebat *Andreas* IASKI à IASKINDORF, *Ged.* in fol. Conciones eo tempore gratulatoriæ variæ editæ ſunt, vt *Gedani* duæ *Nath.* DILGERI, & vna *Mich.* FALCKII; *Elbingæ*, *Chriſtoph.* FEIERABEND; & *Cyriaci* MARTINI, *Thorunij*, *Ioh.* NEVNACHBAHR. (1) Sub initium ſtatim regiminis *Andr.* OLISZOVVSKI, Epiſc. Culm. Pro-Cancellarius Regni ac Legatus Regius, ad Ordines Ciuit. Gedanenſis, antequam S. R. Maj. fidelitatis & ſubmiſſionis juramentum præſtarent, A. 1670. *d. 9. Iunij*, Sermonem habuit, qui cum Reſponſo, nomine Senatus & Ordinum, per (Dn. *Barth.* FRANCK, Ciuitatis t. t. Syndicum) typis excuſus eſt in 4. *Eiusdem*, Illuſtriſſimi Legati Sermo pro deſponſanda Michaeli, Regi Pol. MARIA ELEONORA, Imperatoris filia,* *d. 13. Decembr. 1669.* habitus, legitur latine & germ. in *Append. Diar. Europ.* P. XX. pag. 309. ſeorſim antea in 4. latine publicatus. Ibidem quoque P. XXVII. habetur Regis Mich. Teſtamentum ſcriptum *Lubl.* 1673. ſtylo germ. it. Epitaphia, mauſoleum, tumulique inſcriptio, latino ſtylo, cum *Ioach.* PASTORII & *Adriani* à LINDA, diſtichis. Tædis Regiis, Poloniarum orbem ſereniſſimo auguſtiſſimoque iubare colluſtrantibus, Anno 1670. *Gedani* etiam applaudit *Ioh. Petr.* TITIVS, *fol.* à quo inſuper *Cyneas Polonicus*, cum iusiurandum Sereniſſimo Poloniarum Regi, A. 1670. *d. 9. Iun.* à Ciuitate Gedanenſi præſtitum ſuſcepiſſet, Epigrammate feſtinantiſſimo celebratus eſt *in f.* In eundem nexum nuptialem Carmen edidit *Ioach.* de HIRTENBERG PASTORIVS, *Ged.* 1670. f. qui præterea Auguſtum Diadema Seren. Reginæ *d. XIX. Octobr. 1670. Varſau.* ſolenniter impoſitum, quibusdam Anagrammatibus celebrauit *Ged.* in fol. (2) Cupreſſum Sereniſſimo Poloniæ Regi *Leopoli*, A. 1673. *d. X. Nouembr.* defuncto, poſuit *Ioh. Petrus* TITIVS, f. Victoriam Regis poſthumam, Carmine heroico, *Gedani* 1674. f. excuſo, deſcripſit *Andr.* JASKI. Sic etiam Dis. (*Regis*) Manibus, de immaniſſimis hoſtibus Ottomanigenis ad Chocimum disiectis obtritisque, die poſt emortualem primo, glorioſiſſime triumphantibus, victrices Coronas ſuſpendit ſacrauitque B. *Godofr.* à PESCHVVITZ, (*Cos. Gedan.*) in f. Splendor Corybutæi Sideris, inextinctus, in funere Michaelis, P. R. æternæ optimi Principis memoriæ, à *Matthia* BROCKI, Ph. D. & Prof. Cracou. lugubri carmine conſecratus eſt, *Ibid.* A. 1676. *d. 31. Ian. f.*

* conf. de ea §. XIX. nat.

§. XXVIII.

Johannis Sobieskii.

IOANNI SOBIESKIO Coronam faſcesque Regios 1676. capeſſenti, applauderunt: (3) 1) *M. Martin.* WINCKLER, Crac. Prof. Eloq. in Panegyrico, in primo ad Regni me-

e 2

(1) Et ſine adiecta oratione e. a. 4.

(2) Mauſoleum Regale IOH. CASIMIRI a IOACH. ab HIRTENBERG PARTORIO, F. eloquentiæ in coll. S. I. prope Gedanum ſtudioſo carmine elegiaco conſcriptum, & *Ioh. Ignatio* BAÇKOVVSKI, Pomeraniæ Palatino &c. conſecratum, excuſum eſt typis monaſt. *Oliuenſis* 1673. 4. Non incongruum erit, hic illorum quosdam recenſere qui funeri LVDOVICÆ MARIÆ iuſta exhibuere, quamuis illius iam mentio facta ſit in §. præc. Ita 1) M. *Martinus* WINCKLER Eccleſ. Cracou. ad D. Annam Canonicus, Regius & Tylicianus Eloq. Profeſſor orationem funebrem habuit. *Cracou.* f. 2.) *Stanislaus* a STERNBERG TEMBERSKI I. V. D. Canonicus Premiſlienſis leſſum edidit. *ib.* 1667. f. 3) M. *Stanislaus Ioſephus* BIEZANOVVSKI modo in ipſo §. nominatus, Mauſoleum Reginale. Ib. e. a. f.

(1) *Neuteichii Laur.* Fiſcheri. Add. 15) Echo anagrammatica Elbingæ celebrata. *Elb.* 1669. 4. 16) *Ioh. Rutgeri* zur Korſt anagrammata in electionem auſpicatiſſimam &c. Ged. f. patenti.

(2) Huc ſpectat Relation mit was ſolennitäten die Königin a. 1670. d. 19. Octob. gekrönet worden. 4.

(3) His præmittenda: Relation was bey der Wahl Iohannis III. vorgegangen ſub adato Warſchau d. 15. Mai. 1674. 4.

metropolin ingreſſu eidem e voto publicæ lætitiæ conſecrato f. 2) *M. Stanislaus Ioſephus* BIEZANOVVSKI, Prof. Cracou. in Hecatombæa ſcuto Regali ſacra, binas Panegyres complexa, quarum prima exponit auguſta ad electionem Regiam opera, ſtylo ſoluto; altera auguſta ab electione Regia opera, ſtylo ligato exhibet. f. 3) Illuſtris Iuuentutis nomine *M. Alex. Petrus* REMBERT, Prof. Poeſ. Nouoduorſcianus, in Parnaſſo Nouoduorſciano, Ioanni III. cum Apollinis & Muſarum feſtiuo concentu, dedicato f. 4) *Georg. de* SIECIN in KRASICZYN KRASICKI, Caſtellanides Premisl. in Scutata Sarmatiæ Aquila, ſub Regali Clypeo Ioannis III. repræſentata, f. 5) *Alexander* MORSTIN *de* RACIBORSKO, Capitaneides Koualienſis, qui Carmine heroico eidem applaudit. f. 6) *Ioh.* SZEMIOTH, Succamer. Vend. in Regali Sarmatiæ clypeo, oſtenſo in Ioanne III. f. 7) CONVENTVS RVPELLANVS, Fratrum Ord. S Pauli I. Eremitæ, in Armamentis gloriæ Inuictiſſimi, Victoriſiſſimi Glorioſiſſimique Principis, Ioannis III. erectis, & in titulos diſtributis. f. 8) *Ioh.* KVVIATKIEVVICZ in Marte Polon. coronato, qui etiam extat in *Orat. Perip. Caliſſ.* 1680. 12. edito, 9) B. D. *Ægid.* STRAVCH, qui inſignia Ianinorum, è quorum familia Sobieſcii oriundi, Carmine expoſuit f. ac præterea Conc. gratulat. germ. edidit, quæ legitur in *Eius* Starck-und Milch-Speiſe/p. 909. 10.) *Ioh. Pet.* TITIVS, qui Carmen ſcripſit in Electione Ioannis III. A. 1674. menſe Maio, *Gedani* celebrata, in fol. item aliud in coronatione Regis A. 1676. f. & adhuc aliud, cum fidei ſacramentum à Ciuitate Gedan. præſtitum, ſuſcepiſſet: cui iungi & illud debet, quo MARIÆ CASIMIRÆ, Reginæ Pol. auſpicatiſſimum in vrbem Gedanenſem ingreſſum, A. 1676. d. 20. *Auguſti* celebrauit, f. (1) & aliud ad ingreſſum Sereniſſimi Regis Ioannis III. in eandem Ciuitatem, A. 1677. Kal. Aug. *ibid.* in folio. Quæ V. carmina cum 2. aliis reperiantur in *Ei.* manipulo noctium poeticarum. *Dantiſc.* 1684. 12. 11.) *Ioach.* PASTORIVS, cuius Ægis Palladia in Iohannis III. R. P. clypco gentilitio, A. 1676. 11. *Febr.* ſub ipſam inaugurationis Regiæ ſolennitatem carmine heroico adumbrata, ſeorſim 1676. f. & deinde cum eius *Floro Pol.* 1679. 12. p. 822. prodiit. 12.) B. *Chriſtoph.* BEHR, infra repetendus, cuius Exultans Flammula, quam in Sereniſſimi Iohannis III. coronatione accendit, exiit *Gedani* 1676. f. 13.) *Georg.* WACHSCHLAGER, Legationis Sueciæ Secretarius, qui Carmen gratulatorium, Sereniſſimo Iohanni III. poſt redditam Orbi Polono triumphato oriente pacem Gedanum auſpicato ingredienti ſacrum, edidit in f. 14.) Dn. *Iohannes* KRIEG, Sch. Mar. R. qui in coronationem Elegiam edidit. f. *Ged.* 1676. 15.) *Io. Nic.* WEBER, eiusd. Sch. olim Con-R. qui eand. ſolennitatem Carmine celebrauit. *ib.* f. & inſuper Laurum Sarmaticam, lætiſſimo Sarmaticæ pacis nuncio accepto, A. 1676. alio carmine exhibuit *Ged.* in f. 16.) *Car. Fried.* SCHMIEDEN, qui aliquot diſtichis Sereniſſimo Regi Thronum Regium conſcendenti gratulatus eſt fol. (2) Eidem Regi à KVVIATKIEVICIO dedicata eſt Laurus prodroma, ſeu Carmen triumphale de Victoriis Turcicis *loc. c.* cui iungimus proſa ſcriptam *Io. Hyacinthi Bąkowski* expoſitionem actionis ſub Chotimo, in Coll. S. I. prope Gedanum celebratam. a. 1675. 4. (3) Pariter ob Viennam ab obſidione Turcarum liberatam, cuius expeditionis ſcriptores nonnullos §. 19. allegauimus) Romæ ab *Antonio* MALAGONNELLIO, *Florentino*, habita fuit oratio panegyrica, quæ reperitur inter *Oratt.* eius, cum *Epiſtolis, nomine Cardinalium S. R. E. ex Comitiis Vaticanis ſcriptis*, (*Romæ* 1697. 12.) *Orat. II.* itemque ſeorſim ad exemplar *Florentiæ* recuſum *Gedani* 1684. 4. Ob eandem victoriam, cum Rex diuino munere ac beneficio, Victor ac Triumphator præ-

(1) De Ingreſſu Reginæ in eam vrbem agit: Relation von der Ankunfft der Königin bey Dantzig/und derſelben erfolgten Einzug in beſagte Stadt 1676. 4.

(2) Add. 17.) IOANNIS III. electi Regis Poloniæ merita erga R. P. ciuibus explicata. lat. & germ. 1675. 4. 18.) *Sam.* CORELLEN Paſtoris Eccleſiæ Neapolitanæ Elbingenſis Krön- und Glückwünſchungs-Predigt. *Elb.* 1678. 4. 19.) Scutum Martis coronatum, quod nomine Academiæ S. I. Vilnenſis propoſuit *Ioh.* ZAVVISZA. *Vilnæ* 1676. fol. 20.) M. *Iac.* BÖRGER Gymn. Elbing. Rectoris echo epi- & anagrammatica coronationis ſolennibus ſacra. *Elb.* 1677. f. 21.) *Ioh. Rutgeri* zur Korſt anagrammata in electionem & coronationem. 22.) *Io.* IANSENII ſcutum Regium inſcriptionibus elegiacis adumbratum. *Oliuæ* 1676. 4. 23.) Relation von beyderſeits Majeſtäten Krönung. den 2. Febr. 1676. 4. 24.) Erklärung der Sinnbilder/ ſo an dem Feuerwerck zu ſehen geweſen/welches an dem Krönungs-Tage IOHANNIS III 1676. den 2. Febr. in Dantzig verbrannt worden. Nec omnino negligenda: Die Beſchreibung des Actus, bey welchem dem Könige der Ritter-Orden des H. Geiſtes im Nahmen des Königes von Franckreich durch den Marquis de Bethune in Zolkiev den 30. Nov. 1676. iſt conferiret worden. 4.

(3) Epinicion *Magno iſti Poloniæ Polemarcho* ob inſignem hanc cladem Turcis illatam elegantiſſimum prorſus cecinit, inclutus maxime vates *Leonhardus Frizon.* S. I. quod exſtat in Operibus *Ei.* Poeticis Pariſ. 1675. II. Vol. 8. publicatis. vol. I. p. 9. ſeqq.

prægloriosiſſimus, Regiam ſuam Cracouiam ingreſſus eſſet, Palmæ eius oratione publica celebratæ ſunt in Athenæo noſtro Gedanenſi, à ſæpe nominato b. m. *Ioh. Petro* TITIO, Eloq. & Poeſ. Prof. 1684. die 13. *Ian.* iubente Magnifico Patrum Ordine: de qua victoria etiam *Thorunii* verba fecerat Excell. Dn. *Ioh.* SARTORIVIS, Gymn. Thor. eo tempore Prof. digniſſimus, A. 1683. *M. Oct.* f. In Belgio *Petrus* FRANCIVS, Poetarum ſui ſeculi facile Princeps, A. 1687. *Laurum* dedit *Europæam*, qua, *ode II.* Ioannis III. Victorias facunde celebrauit. Add. quæ in *Nouis Reip. litter.* A. 1684. p. 178. ſqq. habentur. In CHVVALKOVII ſingularibus Polonicis p. 42. ſqq. ſimiliter in huius victoriæ laudem nonnulla occurrunt. (1) Alias gloriæ Sereniſſimi Regis dicatum eſt firmamentum Sobieſcianum, a. B. Dn. *Ioh.* HEVELIO in Cœlo erectum, ſcriptoque illuſtratum *Gedani.* 1690. f. (2) Alias honor Sereniſſimi Iohannis III. R. P. duodecim inſcriptionibus coronatus, autore ROLCZYCKI, prodiit *Cracou.* 1675. f. Sic etiam *Chriſtophori* MARQVARDI Oratio extat in Diem nominalem IOANNIS III, *Francf. Od.* 1683. f. Pariter commendauit Sereniſſimum illum Regem D. *Mich. Ant.* HACKI, Abbas quondam Oliuenſis, Carmine Heroico doctiſſimo, quod extat in eius *Apolline Heroico* & *Lyrico*, *Oliuæ* 1692. f. excuſo. Quo pertinent EIVSD. Carmen Acroſtichon, in Regem Ioannem III. ſingulari artificio contextum, & *Matth.* PRÆTORII *Marti Gothico*, *Oliuæ* 1691. f. excuſo, vna cum alio ſuccincto & ueruoſo eiusdem HACKII poemate, adiectum; item, Hilaria Auguſta, Nuptiis *Sobieſcianis* & *Palatinis* dedicata, f. Applauſus item anagrammaticus IOANN. III. & alia quædam, in Regem & Regiam Domum carmina. *Matthæus* ille PRÆTORIVS, Stargardienſ. Præpoſitus &c. Regium Scutum Monarchæ Poloniarum perennatura gloriæ fama poſteris conſignatum, ſiue Carmen germanicum ob Sereniſſimi Regis Ioannis III. victoriam, d. 12. *Sept.* 1683. a Turcis & Tartaris in obſidione Viennenſi obtentam, publicauit *Oliuæ* 1684. f. qui præterea Applauſum Sarmatiæ, ſiue Acclamationem in nuptiis Illuſtriſſimi Poloniæ Principis IACOBI LVDOVICI cum HEDVVIGE ELIZAB. AMALIA, Comite Palatina Rheni, A. 1691. d. 25. *Martii*, *Varſauiæ* celebratis, verſibus Germanicis edidit *Dant.* eod. anno fol. Eiusdem Regiæ prolis IACOBI SOBIESCII nuptiis cum memorata Principe in panegyri ſolenni Thorunii applaudit antea laudatus Clariſſimus Dn. SARTORIVS, hodie Athenæi noſtri Decus, cuius *Scutum Sobieſcianum* hac occaſione impreſſum fuit *Thorunii* 1691. f. (3) Horundem Sereniſſimorum Sponſorum Magnificentiam, Regio eximiarum virtutum opere excitatam, & ad auſpicatum hymenæum, e voto lætitiæ publicæ celebratam, prædicauit M. *Mart.* OSLINSKI, Pr. & Canon. Cracouiæ. Similiter Solennia nuptiarum MAXIMILIANI EMANVELIS, Bauar. Electoris, &c. & THERESIÆ CVNIGVNDÆ, filiæ Regiæ, Polon. Principis, A. 1694. *Gedani D. Io.* SCHVLTZIVS, Iur. & Hiſt. t. t. ib. Prof. Sermone gratulatorio; *Thorunii* vero, auſpiciis inclyti Senat. Thorun. Excell. Dn. *Io.* SARTORIVS, modo laudatus, Connubiali Leonis Bauarici cum Aquila Sarmatica Fœdere; & *Halæ*, *Ioach. Henr.* SCHRADER, Gedanenſis, Nuptiali Panegyrico (cuius autor eſt Dn. *Chriſtoph.* CELLARIVS,) coluerunt: quibus *Matthæi* PRÆTORII, Parochi Stargard. S. R. M. Polon. Hiſtorici & Secretarii, carmen germanicum iungi debet, in iisdem nuptiis decantatum, & *Gedani* editum 1694. fol. Alii adhuc alio in argumento fuere occupati: Vt, cum Rex valetudini reſtitueretur, idem laudatus Dn. *Io.* SCHVLTIZVS, A. 1694. d. XIII. *Maii*, eius laudes ſolenniter hic loci prædicauit. Ingreſſum quoque in Regiam hanc Ciuitatem, 1677. *Kalend. Auguſti*, inter gaudia & plauſus publicos, Vir optimæ recordationes, *I. P.* TITIVS, Carmine heroico proſecutus eſt. (4) Et cum æterna memoria digniſſimus Rex, A. 1669. d. XVII. *Iunii*, ſtatione mortali decederet, *Magnas eius Exuvias ferali Cupreſſo*, h. e. Oratione funebri, ex inclyti Magiſtratus *Thorunenſis* Conſulto, coluit *Ioh.* REZIK, Gymnaſii Prof. & Viſitat. qua merita fortiſſimi Regis in genus humanum, phænomenis etiam cœleſtibus nobilitata, pariter & tropæa illius a genere humano emerita, expli-

e 3 can-

(1) Præter illos *Chriſtoph. Ioh.* CYBONI Philoſ. D. Panegyricum poſt liberatam obſidione Viennam *Ioanni* III. conſecrauit. *Zamoſc.* 1684. f. cui adiungi poteſt: *Petri* Schaur Memorial oder unvergeßliche Ehren-Seule/ und Freuden-Zeichen/als der König IOHANNES III. nach der Befreyung Wien/ a. 1683. 23. Dec. in Krakau ankam/ aufgeſetzt in lig ata. *Warſchau* 1683. f.

(2) Vid. in illum HIPPARCHI Gedanenſis laborem Magnif. V. V. *Io. Ern.* SCHMIEDEN, *Conſtantini* FREDERI & Cl. *Ioh. Petri* TITII elegantiſſima carmina.

(3) Et carmine heroico, digno tam illuſtri vena B. nunc *Io. Ern. Schmieden* Coſ. tum, ſed poſtea Præcoſ. Gedanenſis. Qui & natam ex illo thalamo principem pulcherrimo epigrammate celebrauit. Easdem nuptias carmine latino, & alio germanico, veneratæ ſunt Muſæ Gedanenſes. Vtrumque in forma patenti excuſum eſt. Et *Georg.* Wachſchlager S R. M. ſecretarius carmine heroico. f.

(4) Deſcriptio huius ingreſſus Regii, additis iconibus nonnullis pr. *Gedani* 1677. 4.

cantur. Præterea in funere Regis, iubente Magnifico Patrum Ordine, Orationem *Gedani d. XIX. Iulij* habuit Vir Cl. νῦν ἐν ἁγίοις, *Christoph.* BEHR, Eloqu. & Poeſ. Prof. (1) Præter hanc adhuc aliam videre mihi contigit apud Cl. Dn. PRÆSIDEM, Præceptorem ea, qua par eſt, deuotione proſequendum, quæ eo præſente atque audiente, *d. 5. Decembr. Romæ* in Sacello Pontificio Quirinali ad INNOCENTIVM XII. P. M. à *Carolo de* AQVINO, S I. habita, & ſeq. anno in fol. ibi publicata eſt. Leſſum ad Illuſtriſſim. atque Excellentiſſ. D. *Ioh. Bonau. Coruin Kraſinski*, Palatinum Plocenſem, Auguſto hoc Principe rebus humanis exemto, miſit D. *Iohann.* SCHVLTZIVS, *Gedani* 1696. f. Lublini deduxit Triumphale Regis Funus SOCIETAS I. Polona, Paoegyrico, *ib.* 1697. in fol. excuſo. Fata Sereniſſimæ familiæ Regiæ nota ſunt. Nos hic tantum allegamus, literas quibus Sereniſſimam Viduam, ob captiuitatem celſiſſimorum filiorum IACOBI & CONSTANTINI conſolatus eſt CLEMENS XI. P. M. quæ leguntur im Staats-*Mercurio* T. 2. p. 450. exhibitæ etiam im Neubeſtellten *Agenten I. Function.* p. 239. Prodiit ſeorſim 4. 1704. 4. expoſitio rationum detentionis Principis IACOBI, exhibita ſtatibus Imperii in Comitiis Ratisb. per Regis Poloniæ Ab legatum, Comitem de WERTHER. Quæ excerptæ leguntur addita de Sereniſſimis captiuis relatione *l. c.* p. 178. integræ inſertæ ſunt *ib.* p. 391.

§. XXIX.

Friderici Augusti.

Notitiam interregni quod Sereniſſ. Regem AVGVSTVM anteceſſit, æmulorum, & ſtudiorum partium, præter polonica nonnulla adiuuant. 1.) *Andr. Chryſoſt.* ZALVSKI Epiſc. PLOCENSIS Wahlpredigt gehalten den 15. Mai. in der Pfarr-Kirch zu Warſchau bey angehendem Reichs-Wahltage ex polonico in latinum translata. *Thorun.* 1697. 4. 2.) *Georgii Alberti* DENHOFF Epiſc. PREMISLIENSIS. S. R. I. Principis & ſupremi Regni Cancellarii, concio ſub introductionem S. FELICISSIMÆ tempore electionis factam. Pol. 4. 3.) Propoſition ſo der Republic von Polen durch des neuen Candidati Ihr. Durchl. von Sachſen Enuoyé extraordinair vorgeſtellet worden/ quod ſcriptum quoque h. t. prodiit: Vorſtellung ſo wegen Chur-Sachſen durch dero Geſandten der Königl. Wahl halber geſchehen. 4.) Das in gantz Europa herrſchende Chur-Hauß Sachſen/ 4. quo Schediaſmate demonſtratur Auguſtiſſimum Regem noſtrum inter maiores ſuos paternæ æque ac maternæ lineæ numerare CASIMIRVM IV. Regem Poloniæ. 5.) Polniſcher Mercurius, d. i. kurtze und deutliche Nachricht von allem demjenigen/ was in Polen vor/ in/ und nach der Wahl Ihro Majeſtät des itzigen Königs vorgegangen. *Breslau.* 1697. 4. 6.) Ausführlicher Bericht deſſen / was zeitwährenden Königlichen Polniſchen Wahltags inſonderheit den letzten Tag ſich zugetragen. 1697. 4. 7.) Relation wie die groſſe Geſandſchafft aus Polen ihrem erwehlten Könige die Krone angetragen. 1697. 4. 8.) Oratio Palatini WOLYNSKI Dni in IABLONOVVSKI Legati primarii, quæ ad Regem nouiſſime electum habita eſt d. XIII. Iulii. impr. *Cracou.* a. 1697. 6.) Mars Saxoniæ triumphans ſuper aureo pomo Poloniæ, a tot Principibus affectato. (2) Inter illos præcipuus fuit Celſiſſ. IACOBVS, Poloniæ Princeps, cuius cauſam concerrit: IACOBVS diuerſicolor Orbi Sarmatico præſentatus a ciue habitante Poloniam beatam liberamque 1697. 4. it. Diſcurſus Politicus de electione & ſucceſſione Principis, præprimis IACOBVM, vt vocant, diuerſicolorem, Sereniſſ. Poloniæ Principem concernens, Autore cuius ſymbolum: *Me Gratia Beet domini* (*M. Gottfr.* BARTHOLD, Dantiſcano, Scholæ Iohanneæ in Patr. Conrectore.) Pro Principe CAROLO, duce NEOBVRGICO, germano ſuo, Electoris PALATINI propoſitiones ad Rempubl. Poloniæ, pr. latine itemque polonice 4. (3) Nemo tamen ma-

(1) Peculiares in eadem Vrbe conciones funeri Regio ſacras habuerunt, edideruntque 1696. 4. Dominus *Samuel* SCHELGVIGIVS & Dominus *Conſtantinus* Schütz.

(2) Add. Conſiderationes circa electionem futuri regnantis. f. Scriptum ad archiuum cordium inclutæ nobilitatis regni Poloniæ & M. D. Lithuaniæ, gratia noui Poloniarum Regis eligendi ad campum Varſauienſem pro 15. Maii 1697. congregandæ, per conciuem equitem ſenio a congreſſu hoc impeditum, porrectum. f. Parallela hiſtorica trium electionum, quæ diuiſa Republ. contigere in Polonia. f. Autor ſchediaſmatis fuit *Andr. Chryſ.* ZALVSKII. t. t. Epiſcopus PLOCENSIS. ed. typis Monaſterii *Oliuæ* 1697. diploma electionis AVGVSTI II. pol. in f. Copia literarum S. R. Maieſtatis AVGVSTI II. ad Cardinalem Primatem regni 1698. 22. Ian. cum huius reſponſo Saxo percusſit Philiſtæum, ſeu Reſponſio Theologica Cracouienſis ad re ſolutiones Theologi Varſauienſis, cuius falſitates deteguntur honor AVGVSTI II. defenditur, incliti electores ei. Regis a cenſuris bullæ cœnæ domini immunes declarantur, totaque Resp. Poloniæ a cavendis peſtiferis deciſionibus Theologi Varſauienſis expoſtulatur. f.

(3) Inſeri poſſunt. Propoſitiones ab Eleonora Poloniæ Regina vidua factæ, pro Leopoldo Lotharingiæ Duce primogenito ſuo, in comitiis electionis. 1697. f. ad IACO-

maiori contentione pro obtinendo regno niſus eſt, quam Princeps de CONTY: Huc pertinet: Cenſura Candidaturæ de natione Gallica Reipubl. pro cautela neceſſaria. 4. Equitis Poloni examen literarum, quas m. Octob. 1696. Galliæ Legatus Abbas Poligniacus ad Epiſc. Cuiauienſem dedit. 4. Copia Reſponſoriarum Epiſcopi Cuiauienſis ad literas nimium prolixas Legati Gallici. Contiſches Diarium, oder des Printzen CONTY Schiffarth nach Polen/ worinnen beſchrieben/ was derſelbe vor Anſchläge gebrauchet/ zur Polniſchen Crone zu gelangen/ wobey auch das Manifeſt der Contiſchen Parthey nebſt der Widerlegung 4. bey Dantzig 1697. 4. Manifeſt des Printzen de CONTY, gegeben auf der Flotte bey Oliua. 1697. 4. it. polonice. f. (1) Alios libellos qui inter iſtos motus, aut ſine Autore priuata autoritate prodierunt, aut ſatyram magis quam hiſtoriam condidere lubentes & conſulto hic omittimus. Conuertimur Itaque ad Sereniſſimum Potentiſſimumque FRIDERICVM AVGVSTVM cuius cauſa ita cœlo placuit vt ſceptro Polonorum poſthabitis reliquis admoueretur. Quod capeſſenti ſolennia gratulationis exhibuit, nomine *Academiæ Vitenbergenſis*, A. 1697. Vir meritis ſuis in rem literariam illuſtris, Dn. *C. S.* SCHVRZFLEISCHIVS. Eodem A. prodiit Panegyricus *Acad. Lipſienſis* & *Halenſis Magdeburgicæ* f. Perorauit quoque de his Regiis faſcibus nobilis Iuuenis, *Io. Siegfr.* von Beichlingen/ Equ. Miſnicus in Academia Fridericiana, *d. 29. Octobr. 1697.* quæ Oratio rurſus Auctorem habet celeberr. Dn. CELLARIVM, vt ex *Catalogo Script. à Profeſſoribus Halenſibus editorum*, apparet. Ex Cathedra Eccleſiaſtica Coronationem regiam celebrarunt in hac Ciuitate præcipue, B. A. *Andreas* KÜHN, Dn. D. *Samuel* SCHELGVIGIVS, & Dn. *Conſtantin.* SCHÜTZIVS, quorum Sermones germanice typis vulgati ſunt, in 4. (2) Relatio de ingreſſu Sereniſſimi Regis in *Vrbem Cracouienſem, d. 12. Sept. 1697.* germanice recuſa eſt *Dantiſci* 4. ex Polonico translata: Alia relatio de ingreſſu in *eandem* Ciuitatem, germanice in 4. exiit. Deſcriptio coronationis Regiæ, germanice pr. *Dresdæ* & *Wratisl.* 4. Solennium quibus *Varſauia* aduenientem Regem coluit, monumentum eſt: Beſchreibung der Ehren-Pforten/ ſo beym erſten Einzuge in Warſchau/ den 12. Ianuar. 1698. auffgeſetzt. 4. Eiusdem R. M. in vrbem Gedan. ingreſſum, *die 12. Martij*, Anno 1698. omniaque eius ſolennia, vt & Orationes elegantiſſimas, à Magnif. Dn. IOH. ERN. von der Linde/ Reip. COS. & Syndico, hac occaſione diuerſis vicibus ad S. R. M. habitas, exhibet accurateque deſcribit Dn. *Georg. Reinh.* CVRICKE, quæ Deſcriptio figuris etiam ornata, prodiit *Gedani*, 1698. f. præter quam deſcriptionem adhuc alia extat, ab Autore, cuius Symbolum *Bonis Legibus*, i. e. *Balth.* LANGE, conſignata, quæ german. *ibid.* exiit 1698. 4. & adhuc alia germanica vna cum deſcriptione *Mariæburgi* & *Dantiſci*. 4. Sub eundem ingreſſum, *Aquilam Poloniæ feliciter gladiis armatam*, Carmine heroico veneratus eſt antea laudatus *Chriſtoph.* BEHR, Eloqu. & Poeſ. Prof. Præceptor poſt fata quoque colendus. Nec reticendus Vir Nobiliſſ. Conſultiſſimusque Dn. *Io. Gotofred.* à DIESSELDORF, COS. nunc vrbis primariæ grauiſſimus, qui elegantiſſimum Carmen ſermone vernaculo, eodem tempore Regi obtulit f. inſertum Poëmatibus germ. von Hoffmannswaldau T. 3. p. 287. quali deuotione alii etiam Sereniſſimum Regem tunc venerati ſunt, vt Plur. Reu. Dn. *Samuel* VERCH, *Io. Valent.* MEDER, Capellæ Muſicæ Præfectus, *Io. Andr.* THVMMEL, nunc palæopoleos Gedanenſis Scabinus & *Ioh. Iacob.* SCHLAKOW, quorum Carmina germ edita, proſtant f. Latino heroico eum veneratus eſt *M. A.* HACKI, Abbas Oliuæ, ſub tit. *Arcus Pacis &c.* quod recuſum reperitur, in den auffgefangenen Briefen 1. Rauage. p. 457. Thorunii vrbem cum Sua S. Reg. Mai. prima vice ingrederetur, *Syllogen Obſeru. aliquot Hiſt. po-*

BVM adhuc ſpectat *Mich. Ant.* HACKI Meta Votorum, diuerſicolor Candidatus, Sereniſſ. IACOBVS Regius Princeps, carmine heroico celebratus 1696. f.

(1) Add. Nobilis Poloni epiſtola ad Regis Galliarum in Polonia Legatum de dato *Poſnan.* 1696. 20. Dec. f. Copia epiſtolæ quam ſcripſit Epiſcopus CVIAVIENSIS Legato Galliarum vna cum reſponſo Legati. *Varſau. 1696. f.* Rationes pro non eligendo Galliarum Principe in Regem Poloniæ f. Literæ a Magiſtratu GEDANENSI ad *Melch.* de POLIGNAC Legatum Galliæ cum eius reſponſoriis. 1697. f. Copia orationis quam habiturns erat Legatus Galliæ in comiitis conuocationis, ſi non abrupta ſubito fuiſſent.

(2) *Iohannes* etiam PLATOVIVS Eccleſiaſtes in inſula Principis (Fürſten-Werder) eidem ſolennitati homiliam conſecrauit editam Gedani. a. 1698. 4.

politic. è Ser. R. AVGVSTI II. Nomine, Persona, Famil. Elect. &c. petitarum, Regi obtulit *G.* Wend, Gymn. Rect. *Thor. 1698. f.* (1) Alias extat quoque Exitus & Exortus, Casus & Cursus in Regno Pol. vterque Fatalis, anno, alter 1696. alter 1697. contentus & luculentus, literis consignatus ac typis publicatus ab *Andr.* Caræo, priuato Pol. incola, *Berol. 1698. f.*

§. XXX.

Aliorum Magnatum Poloniæ.

Memorauimus præcipuas Regum Panegyres, aliaque similis generis scripta, facta Regum singularia spectantia. Sed procul dubio plura similia extant, à nobis prætermissa: quis enim omnes Panegyristas, scriptaque alia minora cuncta recensere valeat? imo vero longe maior numerus illorum est, qui Poloniæ Heroas alios eodem studio collaudarunt, quos omnes accurate recensere nec possumus, nec vsui illud esse credimus, cum ab eo Scriptorum genere minima tantum Historiæ Polonicæ notitia haurir queat. Interim quia in hac classe Scriptorum aliqui occurrunt, qui Viros præ aliis illustres, aliaque argumenta egregia, Commendatione illustrarunt, hos quidem prioribus merito iungemus. Primum vero locum teneant *Simonis* Staravolscii Sarmatiæ Bellatores centum & triginta, Elogiis historicis comprehensi, *Colon. 1631. 4.* Eiusdem Ἑκατοντὰς siue Centum Illustrium Poloniæ Scriptorum Elogia & Vitæ, impr. *Francof. 1625. 4. & Venet. 1627. 4.* Idem de claris Oratoribus Sarmatiæ Tr. edidit *Florent. 1628. 4.* Eiusd. Vita & miracula *Vinc.* Kadlvbkonis. exc. *Crac. 1642. A.* Hunc sequatur *Iohannes* Rywocki, S.I. qui Ideam magni Herois, siue Illustrissimum Dn. *Leonem* Sapieha, Palatinum Vilnensem, Exercituum M. D. L. supremum Ducem, tredecim orationibus panegyrice descripsit, quæ prodierunt *Antwerpiæ 1645. 4.* Imprimis vero commemorandæ veniunt Orationes *Georgij Ducis in* Ossolin Ossolinski, supremi Regni Pol. Cancellarii, quas nitidiori descriptas typo, nobis exhibuit *Georg. Fœrsterus, Dantisci 1647. 4.* inter quas (*ima* habita fuit Anno 1633. *d. VI. Decemb.* cum nomine VLADISLAI IV. electi Magni Moschorum Ducis, VRBANO IIX. P. M. obedientiam, vt loqui amant, præstaret. (*2da d. XXVI. Septembr. 1637.* ad FERDINANDVM III. Septemuirosque S. R. I. Principes, Ratisbonæ congregatos. (*3tia vltimo Martij 1621.* Londini ad IACOBVM I. M. Britanniæ R. nomine SIGISMVNDI III. auxilium aduersus barbaros poscentis. (*4ta* ad Reginam Pol. LVDOVICAM MARIAM, *d. X. Martij 1646.* in qua orator eam VLADISLAI IV. Sponsi nomine salutat. (*5ta die XIV. Ianuar. 1633.* ad Sereniss. *Venetiarum* Principem & Senatum. (*6ta d. XXIIX. Augusti 1645.* cum VLADISLAI IV. nomine, publica in *Colloquio*, quod *Caritatiuum* vocant, legatione fungeretur. Porro ex *Ioachimi* Pastorii Panegyricis scriptis quædam supersunt, qualia sunt, quæ eius *Palæstræ Nobilium, Francof. ad Mœn. 1678. 12.* editæ, adiuncta conspiciuntur, ex quibus huc pertinent: Gratulatio ad *Andr.* Lesczinskium, Comitem de Lesno Episc. Culmensem, cum anno 1650. Magni Cancellarii munus adiret, quæ seorsim prodierat *Elbing. 1650. 4.* item Panegyricus Sibyliæ Margarethæ, Comiti Denhofiæ, Duci Silesiæ, Anno 1657. scriptus. Eiusdem Syluis, *Gedani 1656. 12.* editis, (in quibus Poëmata, variorum illustrium Poloniæ Virorum laudibus dicata, continentur) adiecta est *Stella Aurea*, seu Panegyricus, Sigismvndi Güldenstiernii honori dicatus, qualem etiam eidem illustri Viro consecrauit *Conr.* Thamnitivs, *Thorun. 1649. f.* Nec reticeri debet eiusdem Pastorii *Peplum*, quod vocat *Sarmaticum*, seu de præcipuis quibusdam Poloniæ Principibus & proceribus liber, *Dantisci* sumtibus *Georg. Fœrsteri 1653. 12.* Eiusdem Calendæ Regiæ, qua Thorunium expugnatum IOANNI CASIMIRO gratulatur: itemque de præcipuis Beneficiis & successibus, quibus Diuina Gratia S. R.M. & Remp. Polon. vniuersam, nec non Principes Populosque fœderatos A. M DC LIX. decorauit Oratio, in celeberr. Panegyri, præsentibus Cæsareis, Regii, Electoral. Legatis, Gedani, d. 13. *Ian.* Anno 1660. ineunte, habita, ibidemque in 4. impressa: nec non Oliua Pacis seu Oratio ob pacem Oliuæ prope Gedanum sancitam, 1661. habita, hic loci seorsim in 4. prodierunt. Egregium eiusdem est Poëma, *Plausus Castalij* titulum gerens, ob auspicatum aduentum Illustrissimi D. *Andreæ* Olszovii, Homagium fidelitatis, Serenissimi Poloniæ Regis nomine, à maioribus Ciuitatibus Prussiæ, & inter alias *Gedan.* anno 1670. d. *9. Iunij* suscepturi, *Ged. 1670. f.* Denuo quoque memorandus venit B. *Vincent.* Fabricivs, *Hamb.* COS. quondam huius Reip. eiusdemque per XXIII. annos Syndicus meritissimus, *Varsauiæ 1667.* in functione publica denatus, cuius extant Orationes Ciuiles ad Serenissimos Potentissimosque Poloniæ Reges, nomine Ciuitatis Gedanens. habitæ, quæ vna cum Dissertat. varii argumenti, Epistolis ad illustres Viros, Poëmatumque duabus Partibus, (quarum posterior in edit. *Bataua* non comparet,) accurante Dn. *Fried.* Fabricio, Fil. nunc Magnifico huius Vrbis COS. iterum prodiere, *Francof. & Lipsiæ 1685. 8.* Non minus Io.

(1) Elbingæ *Andr.* Wahl, nouæ ciuitatis Cantor, publicauit in ligata Lob- und Danck-Altar vor die glückliche Wahl FRIDERICI AVGVSTI: It. Magnum Magni AVGVSTI II. nomen à nouem Musis celebratum, *Elb.* 1697. f.

Io. Kvviatkievvicz, S. I. in Oratore Peripatet. *Caliss 1680. 8.* vulgato, publica vt plurimum argumenta persecutus est. Nempe præter illa, quæ iam circa inaugurationem MICHAELIS & IOHANNIS, Polon. Regum, adducta sunt, consecrauit *Casimiro Floriano* Czartorycki, Archi-Ep. Gnesnens. Infulam Principem, Ducali Tiaræ annexam; *Andr.* Olszovvskio quoque, Archi-Ep. Gnesn. Honorum non plus vltra, stylo maximam partem lapidari, exarauit. In obitum *Casimiri Leonh.* Sapieha, composita fuit ab eodem; Meta sagittæ Sapiehanæ, inscriptionibus XIV. constans; præterea *Io.* Wielopolscii, R. Pro-Cancell. & Mariannæ, Marchionis d'Arqviniæ, Reginæ Sororis, nuptias inscriptione honestauit, cui titulus: *Gemma Annuli.* Idem *Io. Stanisl.* a Sbaszin Sbaski, Episcopo Premisl. in primo cathedræ aditu, obtulit Zodiacum Polon. seu Fasciam infulatam; *Stanislao* autem de Lvbraniecz Dombski, Luceoriensi & Bertensi Episc. secundas infulas exhibuit. Forte etiam eius *Suada Ciuilis*, vt & *Phœnix Rhetorum, Vratisl. 1679. 12.* edit. in hunc censum venire possent, vbi habentur exempla variarum allocutionum & inscriptionum, quæ Poloniæ statum tangunt. Præterea extant Panegyrici Regales, Potentissimi Regis, celeberrimi Ducis, inclyti Regni & Nobilium Polonorum laudibus contexti, per *Thomam* Vitalem, Ord. Prædicat. *Romæ 1645. 12.* qui libellus tres Panegyricos continet. Titulus *primi*, Schola Iagellona; *secundi*, Pius Æneas & Fidus Achates; *tertij*, Polonia Inclita regno. In *primo* LADISLAI IV. & Principum Regalis familiæ Iagellonæ; in *secundo* Stanislai Koniecpolski & *Nicolai* Ostrorog, in *tertio* Poloniæ, & Nobilium Polonorum laudes insinuantur. Seorsim quoque prodierunt Septem Chodkievvicii Heroes, Exercitus Lithuanici Duces, Illustrissimum Dn. *Christophorum* Chodkievvicz, Palatinum Vilnensem &c. Vilnam ingredientem, gratulatione excipientes, quam Gratulationem *Petrus Casimirus* Lacki, Orator Acad. Vilnensis S. I. nomine Academiæ calamo complexus, Illustrissimo Palatino Vilnensi obtulit, Anno 1642. f. Eiusdem Societatis *Vilnensis* nomine *Via Augusta* ad Serenissimum Pol & Suec. Principem *Carolum Ferdinandum*, Episcopum Plocensem, domus suæ Fundatorem, scripta prodiit A. 1644. in f. Non minus extat: Salutatio Celsiss. Principis, Dn. *Ianussii* Radzivilii, D G. Birzarum & Dubincorum Ducis, &c. cum hostibus cæsis, pace restituta, Victor pius, felix ad suos rediret, gratulationis ergo scripta à *Val.* Thilone, *Regiom.* 1651. f. Item Ingressus Illustriss. Dn. *Stephani in* Czarnca Czarniecki in Leopolim, metropolitanam Russiæ vrbem, post Hungaros, Cosacos, Valachos ac Moldauos, insignibus aliquot cladibus affectos, 1657. ab *Anonymo* descriptus, & *Dant.* sumtibus *Georg. Fœrsteri* editus 1659. 4. Item Adlocutio gratulatoria ad Celsiss. S. R. I. Princip. Dn. *Georg.* Lvbomirskivm, supremum R. P. Maresch. &c. super triumphatis, ductu eius, in Borussia hostibus, autore *Godofr.* de Peschvvitz, (COS. olim Gedan.) *Gedani 1659. fol.* Denique Triumphalis Soleatæ Virtutis Appia, qua illustr. Dn. *Vladislaus* Los, Palatinus Pomeraniæ &c. ad trabeati Honoris Capitolium in frequentissimo meritorum Comitatu, nobilibus desideriis & affectibus deductus est, inter festiuos Pomeraniæ applausus, gratulatorio *Gedanens. Rozrazeuiani Collegij Societ. IESV* obsequio salutatus An. 1685. f. Ab eodem *Collegio* habemus præterea Splendorem Oliuæ in imagine virtutum Reuerendiss. Dn. *Mich. Anton.* Hacki, Abbat. Oliuens. &c. inter genethliacas D. Tutelaris *Michaelis* Archangeli apprecationes, Confundatori & Benefactori suo præsentatum 1690. *in folio.* Aliis Præsulibus infulatis stylum suum dicarunt. 1.) M. *Gregorius* Borvski, Prof. in Acad. Cracou. qui *Ioanni* à Lipie, Lipski Archiepisc. GNESNENSI *ad primum Eius in Archiepiscopalem suam sedem ingressum, elogium consecrauit. Cracou. 1639. 4.* 2) M. *Alex.* Zychovvski Parochus Potocensis, qui *Ioh. Baptistæ* de Zamoscie Zamoyski Episcopo PREMISLENSI *ad primum Episcopatus sui ingressum* exhibuit, *Famam testem sublimium in Ecclesia & Patria meritorum &c. Zamosc. 1650. f.* 3) M *Basilius* Rvdomicz Philos. D. Medicinæ Candidatus, Physices Pr. O. nec non propugnaculi Zamoscensis ProCos. &c. qui *Thomæ* in Lezenice Lezenski Episcopo CHELMENSI, Abbatiæ *Wechocensis* Administratori perpetuo, Academiæ Cancellario, *fausto ad cathedram suam ingressu* obtulit *Fasciam candidam heroicorum fascium Ill. Domus* Lezenianæ. *Zamosc.* 1659. f. 4) *Theophilus* Christecvs S. I. Polonus, qui teste ex Alegambio & Sotvello Placcii Theatr. Anon. n. 1621. autor est libri carminum anonymi, quo Diui Tutelares diœcesis Cracouiensis gratulantur ingressum in suam sedem *Martino* Szykovvski Ep. *Cracouiensi. Cracou. 1617. f.* 5) Collegium Cracouiense S. I. quod *honorum virtutumque nexum solutæ ac ligatæ orationis floribus implexum Petro* Gembecki, Ep. CRACOVIENSI *sub ingressum Eius* repræsentauit. *1643. f.* 6) Collegium S. I. Thorunense cuius exstat: Honor bisontis coronati, *Andrea* Lesczynski Comite à Leszno Episcopo CVLMENSI &c. nouum dignitatis Pontificiæ gradum auspicatissime adeunte. a. 1647. f. In specie ad historiam Abbatum Oliuensium, ex quorum ordine vnius iam meminimus, facit, E. W. (forte *Eberhardi* Wassembergii) oratio in obitum *Ioh.* Grabinscii Abbatis Oliuensis totam vitæ Eius seriem breuiter repræsentans. *Dantisc. 1688. fol.* & Mnemosynon quo *Alexandri* Kessovvski Abbatis inaugura-

rationem conuentus Oliuensis recoluit. *Dantisci 1641. f.* Antecessoris Eius *Alexandri* GRABINSCII inaugurationem idem WASSEMBERGIVS oratione celebrauit ed. *Dantisc. 1639. f.* (1) Ex gratulationibus nuptialibus memorandæ veniunt nonnullæ, præsertim quæ celsas familias illustrant. 1.) *Virtus honorata* inter felicissimos Hymenæos *Sam. Georgij Dagoberti* de HVSIATYM KALINOVVSKI, Czernichouiensis, Braclauiensis &c. &c. Gubernatoris; & *Vrsulæ Brigittæ*, *Georgij* Ducis de OSSOLIN, *Comitis* de TĘCZYN, S. R. I. Principis, Supremi Regni POLONIÆ Cancellarii filiæ. *Varsau. f.* 2.) Secunda vota, secunda omnia, quæ Neo-Sponsis D. *Georgio* LVBOMIRSKI Comiti in WISNICZ & IAROSLAVV, S. R. I. Principi, supremo R. P. Mareschallo Generali, *Cracouiensi*, *Chmielnicensi*, *Nisinensi*, *&c. &c.* Capitaneo, & *Barbaræ* de SCZEKARZOVICE TARLOVIÆ &c. apprecata est vniuersitas Cracouiensis per M. *Florianum* LEPIECKI Collegam maiorem, Regium Philosophiæ ac t. t. Tylicianum eloqu. Professorem. *Cracou. 1655. f.* 3.) *Alexandri* à KONIECPOLC KONIECPOLSKI connubio cum *Io. Barbara* ZAMOSCIA *Thomæ* ZAMOISKI filia plausit M. *Andreas* ABREK, *Leopolitanus*, Eloqu. in Academia Zamosciana Prof. O. 1642. d. 7. Decemb. *Cracou.* f. titulus est *Phœbus post nubila &c.* 4.) *Petri* SIESTRZENCEVVICZ oratio epithalameos ad Ianussium Radziuilium M. D. Lithuaniæ Sub-Camerarium, Camenecensem præfectum &c. Sponsum, & *Catharinam Stephani* à POTOCK POTOCKI Palatini Braslauiensis filiam Sponsam. *Lubecæ ad Chronum 1638. f.* 5) D. *Iacobi* DZIALINSKI Sagitta Dzialynia, famæ prodigiis pronubisque coronis armata in *Paulo Dzialinski*, Palat. Caliss. & *Magdal. Lesczinska*, Palatini Podlach, *Posnaniæ 1687. f.* (2) Nec plane omittendi sunt panegyrici, ac gratulationes, quibus itinera, aditiones officiorum, expeditiones, triumphi, aut alia præcla-

(1) Add. 1.) *Sim.* STARAVOLSCII Panegyricus *Ioanni Carolo*, Comiti CONOPATIO Episcop. WARMIĘNSI & SAMBIENSI, Cathedram suam ingredienti dedicatus. *Venetijs. 1644. 4.* 2.) *Eberhardi* WASSEMBERGII congratulatio panegyrica EIDEM, sub idem tempus, dedicata. *Gedan. 1644. 4.* 3.) *Frider.* MEIBOMII, Canonici Gutstatensis, Archipresbyteri Elbingensis, S. Theol. Licentiati, congratulatio panegyrica *Wenceslao* Comiti à LESNO Episcopo WARMIENSI & SAMBIENSI primo episcopatum suum ingredienti, habita in templo S. Nicolai. *Elb. 1645. 4.* 4.) *Casp.* SIEMECK gratulatio *Andreæ* a LIPE LIPSKI, Episcopo CRACOVIENSI, Duci Seueriensi &c. de felici in episcopatum CRACOVIENSEM ingressu dicata. *Cracou. 1631. 4.* 5.) M. *Iac.* VITELLII, Eloqu. Prof. Cracouiensis panegyricus EIDEM eodem tempore oblatus. *Ib.* e. a. 4. 6.) *Friderici* SZEMBECK S. I. epistola de morte *Petri* TYLICKI Episcopi CRACOVIENSIS idiomate Polonico ad GĘBICKIVM Præsulem GNESNENSEM exarata. *Cracou. 1617. 14.* 7.) *Nicolai* SVLIKOVVSKI, Rhetor. & Dialect. Pr. in Coll. Bialensi in Acad. Cracouiensi, Harmonia Lyrica, in felici *Boguslai* RADOSZOVVSKI, Episcopi LVCEORIENSIS in suam cathedram ingressu concinnata. *Cracou. 1634. 4.* 8.) *Francisci* LILII, Ecclesiæ Cathedralis Cracouiensis Magistri capellæ, *Concinentis Musæ Symphonia*, *Nicolao* SZYSZKOVVSKI Episcopo WARMIENSI nominato, Abbatiæ Czeruinensis Administratori, Secretario Regni maiori, vrbem Principem diœcesis suæ adeunti dicata. *Cracou. 1633. 4.* 9.) *Currus triumphalis, quem honor publicus vehit* in *Andrea* de LESNO LESCZYNSKI Episcopo CAMENECENSI Regni Procancellario, *amplissimæ dignitatis fasces in Republica prehendente repræsentatus* a *Casimiro Iohanne* WOYSNAROVVICZ. *Varsau. 1645. f.* 10.) M. *Achatij* CVREI, Gymn. Dantiscani collegæ, elegia gratulatoria ad *Iacobum* VCHANSKI Episcopum CVIAVIENSEM &c. *Dantisc. 1559. 4.* 11.) *Immortalis Woynarum tubarum clangor ad mausolæa* Abrahami WOYNA Episcopi VILNENSIS *personans, ab Academia S. I. Vilnensi funebri panegyri redditus. Vilnæ 1649. f.* 12.) Bericht von dem in Dantzig geschehenen Hintritt *Andr.* OLSZOVVSKI, Ertz-Bischoffs zu Gnesen/und der darauff erfolgten Abführung des entseelten Cörpers. 1677. 4. 13.) E. WASSENBERGII oratio in obitum *Mich.* KONARSKI, Abb. Oliuensis. *Gedani 1641. 4.* qui & 14.) eiusdem prima præsulatus auspicia celebrauit e. a. 4. 15.) Conuentus Oliuensis, nouum sidus Ordinis Cisterciensis cum *M. A.* HACKI, Abbas denominaretur. f.

(2) Perficient numerum, non indignæ quæ allegentur, 1.) *Mich.* WEBERI pompa nuptialis *Ioh. Ignatio* à BAKOVVO BAÇKOVVSKI Palatino Pomeraniæ, Thesaurario terrarum Borussiæ, connubium secundum ineunti, cum *Constantia* Comitissa à DÖNHOFF, Palatina Culmensi &c. exhibita *Gedani. f.* 2.) *Sidus publicæ lætitiæ in nuptiis Sigismundi* Com. a DÖNHOFF & *Annæ Theresiæ*, *Georgij* Ducis in OSSOLIN filiæ *exortum*, & *ab Academia S. I. Vilnensi celebratum Vilnæ 1645. f.* 3.) *Nouus Archimedes Amor, circa nuptialem pompam* Ioh. WIELOPOLSKI Regni Dapiferi &c. & *Christinæ Constantiæ* Comitissæ in LIPTOVV & ORAVVA KOMOROVVSKA præsentatus, per *Matthiam Casimirum* TRETERVM. *Cracou.* 1665. f.

clare facta Magnatum quorundam celebrati sunt. In illorum censu 1.) *Obsequium gratitudinis ab Apolline* CROSENSI, *Io. Carolo* CHODKIEVITZ Palatino Vilnensi exhibitum. *Vilnæ 1619. 4.* Cuius autor est *Matthias Casimirus* SARBIEVIVS qui & *Sacram Lithotesin* in prima templi, Collegii Crosensis, ab eodem fundati inchoatione publicauit. *Ib.* 1621. 4. conf. SOTVVELLI *Bibliothecam* S. I. p. 600. b. WITTEN. *Diarium* a. 1640. 12. Apr. & PLACCII *Theatr. Pseudon.* n. 756. 2.) Charites Roxolanæ ad auspicatissimum ab vrbe reditum *Iohannis* in ZAMOSCIE ZAMOYSKI Comitis in TARNOVV, & IAROSLAVV &c. &c. à M. *Nic. Andr.* ZYCHINI Poëseos P. in Academia Zamosciana, evocatæ. a. 1651. f. 3.) *Nath.* ROSTEVSCHERI Elogium in memoriã virtutum *Alexandri* à KONIECPOLE KONIECPOLSKI, &c. cum e Belgio citeriores regiones invisum iret. *Lugd. Bat. 1641. f.* 4.) Siradia trabeata, cum *Stanislaus* à KONIECPOLE KONIECPOLSKI, Supremus exercituum Dux Castellanatum Cracouiensem adiret, proposita carmine heroico nomine Collegii Cracouiensis S. I. Autor est *Seuerinus* KARVAT WOKICIEVVIC S. I. vide SOTVELLI *Bibliothecam* S. I. p. 737. b. WITTENII *Diarium* a. 1658. d. 6. Iul. & PLACCII Th. Pseud. n. 745. 5.) Pilavva, amplissimæ familiæ POTOCIORVM de religione DEI, regno, S. R. Maiestate, optime semper meritorum tessera, in *Stanislai* à POTOCK POTOCKI terrarum Kiouiæ generali Palatino, exercituum Poloniæ supremo Duci &c. ad delatum bellici regiminis insigne & auspicatum Capitaneatus Sckaliensis ingressum publicæ luci exposita, à M. *Andr.* ABREK, *Leopol.* V. I. D. Acad. Zamosc. Prof. & t. t. Rect. 1655. f. 6.) Luna munifica, *Ioh. Nicolai* DANIŁOVVICZ Supremi Thesaurarii, celebrata ab Auditoribus Rhetoricis S. I. *Cracou. 1646. f.* (1) Multum quoque notitia Procerum Poloniæ iuuatur, orationibus funebribus, vitæ seriem enarrantibus, & præcipue illorum monumentis, qui eam ex professo descripsere. Ex illis nominare possumus *Mart.* OPITII laudationem funebrem, in obitu *Fabiani* L. B. a CEMA Castellani CVLMENSIS. *Thor. 1630. f.* In cuius incluti vatis poematibus P. 2. p. 721. leguntur epicedia lat. & germ. in obitum *Catharinæ*, Ducis CORECII filiæ, *Andreæ* LESCINII coniugis. 2.) *Ei.* Panegyricum inscriptum honori & memoriæ RAPHAELIS Comitis LESNENSIS, Palatini Belsensis, in quo vita eius præcipue ad fidem historicam summatim refertur. *Thorun. 1636. f.* 3.) *Stanislai* BIEZANOVVSKI *Leopoliensis*, Periclem Sarmaticum, seu panegyricum in funere GEORGII Ducis in OSSOLIN, Supremi R. P. Cancellarii habitum. *Cracou. 1650. f.* 4.) M. *Andreæ* ABREK, *Leopol.* Eloqu. in Academ. Zamosc. Prof. Mulierem Virtutis in *Cath.* ZAMOSCIA, Ducissa Ostrog. &c. suprema Regni Pol. Cancellaria, anniuersario obitus eiusdem die (qui fuit VI. *Octobr.* 1643.) in Exequiis Academicis ad imitandum Orbi exhibitam, d. *ann. f.* *(Locum hic summopere merentur: 1.) *Samuel* WĘSŁAVVSKI IOH. CASIMIRI Notarius M. D. Lithuaniæ, cubicularius, & Tribunus Vpitensis, qui *Vincentii Coruini* GOSIEVVSKI, Supremi M. D. L. Thesaurarii & Campi Mareschalli &c. vitam & res gestas prolixe integro tractatu a. 1664. descripsit, complexo totam belli cum Muscouitis a. 1657. seq. gesti historiam, sed edito demum 1691. 4. à *Mich.* WĘSLAVVSKI, Tribunida Vpitensi, & Academico Vilnensi. 2.) *Simonis* STARAVOLSCII laudatio funebris *Nicolai* de PODHAYCE WOLSKI, Supremi R. P. Mareschalli, & Crepicensis, Olstinensis, Odolmouiensis, & Rubstinensis præfecti. *Cracou. 1630. 4.* 3.) *Mich.* MYLII Rectoris Gymn. Elbingensis Sermo funebris, memoriæ *Gerhardi* Comitis à DÖNHOFF, Pomeraniæ Palatini, terrarum Borussiæ Thesaurarii, S. Reginalis Maiestatis Mareschalli &c. Elbingæ ante exsequiarum solennia 1649. d. 24. Martii publice dictus. *Elb. 4.* 4.) *Idem* exsequias *Magni Ernesti* Com. à DÖNHOFF, Palatini Pernauiensis, Torpatensis, &c. &c. a. 1642. VII. Id. Octobris concelebrauit. Vt & 5.) WASSENBERGIVS. 6.) Concio in funere *Gabrielis* WOYNA M. D. Lithuaniæ Procancell. lingua polonica *Vilnæ* habita, a *Martino Widziewicz*, S. I. excusa *ibid. 1615. 4.* 7.) Laudatio funebris *Christophori* RADZIVIL, Palatini Vilnensis, M. D. L. supremi generalis, scripta à *Petro* SIESTRZENCEVVICZ. f. 8.) *Adami* BVRSII Historia vitæ & obitus *Io.* ZAMOSCII pr. cum *Simonis* SIMONIDÆ Poematibus Lugd. Batau. 1619. 8. *Ei.* ZAMOSCII vitam enarrat BVLLART dans l'Academie des sciences P. I lib. I. n. 16. elogium vero reperies in Cl. Græuii ep. 45. p. 241. seq.)* Dum hæc iam a nobis scribuntur,

(1) Præter illos innotuerunt mihi 1.) P. *Fabiani* SKONIECZNY bellator Sarmaticus in exemplari *Sigismundi* à KVZANOVV KVZANOVVSKI, Supremi Regni Cameræ Præfecti, Kochonausensis, Solecensis, Globucensis, Mucharouiensis Capitanei expressus. *Cracou. 1634. 4.* 2.) *Nath.* ROSTEVSCHERI votiua acclamatio honori *Gerhardi* Comitis à DÖNHOFF, cum ad capienda Palatinatus Pomeraniæ gubernacula, solennam Schöneckam ingressum celebraret. (in prosa) *Dantisc. 1643. 4.* 3.) EIDEM eodem stylo gratulatus est, E. WASSENBERGIVS. *ib.* e. a. 4. 4.) *Lucidissimus virtutum splendor* Vladislai de KOZYVVONEGA LOS, Castellani Culmensis, *ad serenandos Sarmatiæ dies exortus. Oliuæ. 1681. f.* 5.) E. WASSENBERGII congratulatio panegyrica *Georgio* OSSOLINIO, cum ei Regni sigillum maius in pleno comitio traderetur, oblata. *Varsau. 1643. 4.*

tur, forte in manus noſtras, beneficio Fautoris cuiusdam, venit *Manipulus Orationum ab Eruditis Viris Polonicæ Nationis, diuerſis temporibus & occaſionibus ſcriptarum, Romæ* ex typographia Heredum *Franc. Corbelletti, 1639. in 4.* cuius collectionis Autor eſt *Andreas* TRZEBICKI, Scholaſt. Plocenſis F. vt ex dedicatione ad Eminent. *Guidonem Card. Bentiuolo*, apparet, qui præterea ſingulis Orationibus breue aliquod præloquium præmiſit. Occurrunt autem in hoc Manipulo *pag. 1.* Laudatio funebris SIGISMVNDI III. à *Stanisl.* LVBIENSKI, Epiſcopo Plocenſi, ſcripta: *pag. 31.* Oratio in eodem funere a memorato Autore dicta, *pag. 41.* Oratio funebris SIGISMVNDI III. & CONSTANTIÆ, Reginæ, ſcripta a *Ioan.* LIPSKI, Referendario Regni: *pag. 69.* *Georgii* OSSOLINSKI, Regni Poloniæ Curiæ Theſaurarii &c. Oratio habita Romæ A. 1633. cum Seren. ac Potentiſſ. VLADISLAI IV. Regis Poloniæ & Sueciæ, electi magni Moſcorum Ducis nomine, VRBANO VIII. Pont. Max. obedientiam præſtaret: *pag. 79.* *Eiusdem*, ad Seren. Remp. Venetam Legati Oratio habita coram Venetiarum Principe, aliisque Proceribus d. XIV. *Ian.* 1633. *pag. 85.* Panegyricus VLADISLAO IV. Moſcouitico Vilnam Vrbem, debellatis hoſtibus, recuperatis prouinciis, pace conſtituta, ingredienti, VILNENSIS Societatis IESV Academiæ nomine dedicatus: *pag. 113.* Arcus pacis nouo ſine ſanguine Triumphatori VLADISLAO IV. Potentiſſimo Sarmatiæ Monarchæ, ab Expeditione bellica in Amurathem, Turcarum Imp. ſuſcepta, feliciter & auſpicato reduci, laureatisque Regni Ordinibus, triumphalem hanc portam vna ſubeuntibus, inter publicos Europæ acclamantis plauſus, e voto *Soc. I.* religioſe conſecratus: *p. 133.* Elogium funebre Seren. ALEXANDRO CAROLO, Polon. & Suec. Principi, a *Ioan.* LIPSKI, ſcriptum: *pag. 145.* Laureæ Academicæ, Seren. Polon. Regi, VLADISLAO IV. Vilnam ingredienti, dicatæ: *p. 187.* Theatrum gloriæ, Regi VLADISLAO IV. ab Academia VILNENSI, S. I. extructum & conſecratum A. 1636. *pag. 211.* Triumphus, quem Diuo CASIMIRO Principi, Seren. VLADISLAVS IV. Rex, magnifica ac pia in auguſtum Paternæ libertatis Mauſoleum deductione, A. 1636. 14. Auguſti *Vilnæ* exhibuit, Panegyrico repræſentatus: *p. 247.* *Georgii* OSSOLINSKI, ad S. Cæſ. ac Regiam Hungariæ & Bohemiæ Maieſtates, Septemuirosque Romani Imperii Principes, Ratisbonæ congregatos, Legati extraordinarii, Oratio, habita *Ratisbonæ* in Collegio Electorali, A. 1636. d. 26. *Sept.* *pag. 255.* *Ioann.* LIPSKI, Epiſc. Culm. & Pomeſ. ad Ferdinandum Imp. Legati, oratio habita in Aula Cæſaris, coram ſua Cæſarea Maieſtate, d. vlt. *Iulii: p. 261.* Icon votorum Seren. ſponſis, VLADISLAO IV. & CÆCILIÆ RENATÆ Auſtriacæ, in auguſtas fortunatasque nuptias oblata ac dedicata ab Acad. VILNENSI, S. I. A. 1637. *pag. 305.* Æternitas Seren. *Stirpis Iagellonicæ* Regum in VLADISLAO IV. orbi expreſſa, & eidem Seren. Regi, cum Vilnam, Lithuaniæ Metropolin, cum Seren. Regina CÆCILIA RENATA ingrederetur, ab Acad. VILNENSI, S. I. dedicata, qua ſeorſim ſinguli ſtirpis Iagellonicæ Reges tam ſtylo, quem vocant, lapidario, quam carmine ſapphico eleganter depinguntur. conf. §. XXV. & XLVIII.

§. XXXI.

Epiſtolæ ad hanc notitiam facientes.

Quanquam varias paſſim epiſtolas ſuo loco iam allegauerimus, nonnullæ tamen peculiarem recenſionem hic merentur: quales ſunt: *Ioh. Mich.* BRVTI, *Veneti*, Regis Stephani Hiſtoriographi, Selectæ Epiſtolæ, quæ cum libro de Hiſtoriæ Laudibus, & alio Præceptorum Coniugalium, prodiere *Cracou. 1593. 8.* recuſæ cum aliis quibusdam opuſculis obſtetricante *Io. Frider.* CRAMERO, *Berolini 1697. 8.* in quibus epiſtolæ aliquot ad Regem, plures aliæ ad Poloniæ Magnates leguntur, quæ Lectoribus non ingratæ eſſe poſſunt. Reperio etiam ſeorſim *Francof. 1590. 4.* editam *eiusd.* Autoris, qui S. Cæſar. Maieſt. Hiſtoriographum ſe ibi appellat, Orationem ad Polonorum & Lithuanorum Senatum de ERNESTI Archi-Ducis Auſtriæ, & de vniuerſæ Familiæ Auſtriacæ laudibus, vna cum Cenſura in orationem *Lucæ* CHVVALKOVVSKI, qua Sueci Principis petitio in Comitiis Varſauienſibus de nouo Rege creando commendatur. Porro Epiſtolæ illuſtrium Virorum in III. Libr. digeſtæ, opera Reu. Dn. *Stanisl.* CARNCOVII Epiſc. Vladisl. & Pomeraniæ, in lucem editæ ſunt *Cracou. 1578. 4.* ex quo rariſſimo libro multa ſingularia cognoſci poſſunt, quæ ab Anno 1564. vsque ad 1577. in Poloniæ regno acciderunt, in epiſtolis MELANCHTONIS ad CAMEMARIVM p. 501. nonnulla de Polonia, quanquam non adeo magni ſint momenti leguntur. Reperiuntur etiam in *Stanisl.* LVBIENSKI operibus poſthumis part. 2. p. 435. tres Epiſtolarum decades, quæ ab Anno 1622. vsque ad 1638. exaratæ ſunt. Similiter ex *Martin.* RVARI Epiſtolarum Selectarum Centuria altera, *Amſt. 1681. 8.* edita; nec non ex *Stanisl.* HOSII Epiſtolis per *Stanisl. Reſcium* in ordinem redactis, & operum eius Tomo ſecundo p. 145. inſertis, multa memorabilia de Regibus Poloniæ aliisque huius regni perſonis Illuſtribus intelligi poterunt. In *Hugonis* GROTII, Viri maximi, epiſtolis ad *Iſraelem* IASKI, *Dant.* 1670. 12. editis, non pauca leguntur ſingularia, ſtatum Poloniæ & ciuitatis Gedanenſis attingentia. Sed non prorſus bona fide editas eſſe, deprehendi, cum exemplum meum ad autographa *Grotii* exigerem.

§. XXXII.

§. XXXII.

Itemque POETÆ.

Ex POETIS præter *Clementem* IANITIVM, *Laur.* CORVINVM, *Conr.* CELTEM, *Sam.* SKRZYPNO TVVARDOVVSKI, *Rich.* BARTHOLINVM, *Io.* MOCHINGERVM, *Ioach.* PASTORIVM, *I. P.* TITIVM, *Io.* KVIATKIEVICIVM, aliosque plurimos paſſim ſuo loco memoratos & adhuc enarrandos, rerum Polonicarum notitiam porro iuuare poterunt. 1.) *Georgius* SABINVS in cuius poematibus a. 1606. 8. excuſis leguntur elegiæ: p. 72. ad *Andr.* GITIVM Archiepiſcopum Gneſnenſem p. 167. ad *Euſtachium* à KNOBELSDORFF Canonicum Varmienſem p. 171. ad *Iohannem* BOGVM Regis Poloniæ aulicum, p. 173. ad *Stanislaum* HOSIVM Epiſcopum VARMIENSEM p. 179. in annulum coniugis Nicol. Radzuilæ. p. 217. heroicum carmen de nuptiis SIGISMVNDI AVGVSTI & ELISÆ Cæſaris FERDINANDI filiæ, p. 251. epigramma ad SIGISMVNDVM Archi-Epiſcopum MAGDEBVRGENSEM SIGISMVNDI Regis Poloniæ ex filia nepotem. p. 255. aliud inſcriptum termino in finibus Lithuaniæ & Pruſſiæ poſito. p. 282. hendecaſyllabi ad *Iohannem* DANTISCVM Epiſcopum VARMIENSEM, adde p. 290. & 302. p. 408. epiſtola ad *Stanislaum* DIADVSIVM Polonum. 2.) *Simon* SIMONIDES qui *Ioh.* ZAMOSCII fuit Secretarius, memoratus STARAVOLSC. in Elog. n. 99. cuius poemata ex bibliotheca *Ioach.* MORSII prodiere *Lugd. Batau.* 1619. 8. 3.) *Matthias Caſimirus* SARBIEVIVS S. I. Sacerdos, incomparabilis Vates, vt audit *Lucæ Opalenio Polon. Defenſ.* p. 92. de quo vid. etiam *Lubienskii* (qui plures literas ad eum ſcripſit) *Epiſtolarum Decad. I. Part. II. Opp. f. 442.* Eius in Lyricorum Libris IV, aliisque Epigrammatum, Anno 1660. in 12. editis, Variorum Poloniæ Illuſtrium virorum laudes decantatæ reperiuntur. 4.) *Albert.* INES S. I. qui præter Lyricorum Libros, & Epigrammatum Centurias VI. (non VII. vt eſt ap. *Ferdin. Neoburgum* Ephori curioſi, *Part. 2. c. 1. p. 182.*) *Cracouiæ* primum editas, & *Vratisl.* 1686. 12. recuſas, quibus celebria Poloniæ magnatum facta, ſuauiſſimo cantu exornantur, ſeorſim publicauit *Lechiadem*, ſiue Ducum, Principum ac Regum Pol. ab vsque LECHO deductorum Elogia hiſtorico politica, & Panegyres Lyricas, in quibus compendioſa totius hiſtoriæ Polonæ Epitome exhibetur: quæ primum cum figuris æneis *Cracou. 1655. 4.* deinde ſine illis *Francof. ad Viadr. 1680. in 4.* prodiere. (1) 5.) *Frider.* ZAMELIVS Patricius & COS. Elbingenſ. qui Otiorum Delectum ſeu Horas Poëticas, *Elbingæ 1646.* vno Vol. in 4. publicauit, inque eo varia, ſparſim antea à ſe in lucem emiſſa poëmata, collegit; e quibus præcipua ſunt, quæ noſtrum argumentum illuſtrant: Laus Druſidos ſeu ELBINGÆ patriæ deſcriptio Carm. elegiaco; Manipulus Epigrammatum Regiorum, quibus cum ampliſſimi Poloniæ Regni Decus & gloria, tum Auguſtiſſimi Principis ac Regis VLADISLAI IV. clariſſimi triumphi ac veræ Regiæ virtutes, partim ante Suecorum irruptionem, partim ipſo induciarum tempore, aſſeruntur; Oleæ præconium ſeu Pacis aſſertio; Hymenæus VLADISLAI IV. nec non RENATÆ CÆCILIÆ, celebratus centum Epigrammatis hexaſtichis; Epigrammatum Regiorum Manipulus alter; Deorum Heroumque Luſus, in quo Regina LVDOV. MARIA GONZAGA, vtramque (quod dicitur) paginam implet; De GALINDIS ac SVDINIS vetuſtiſſimis Boruſſiæ incolis, ad *Rob. Cruquium*, Virum Nobiliſſ. Carmen hexametrum, in quo multa habet de veterum Pruſſorum lingua, vnde etiam HARTKNOCHIVS illud ſuis de *Variis Rebus Pruſſiæ Differtt.* inſeruit p. 104. ſeqq. (2) *Rotgerus* zum Bergen, Regius Secretarius, Hereditarius in Braßnecken, cuius in Apolline acerbodulci ad SS. Mundi capita &c. *Regiomonti 1651.* 4. denuo publicato, extant ſeqq. Epigrammata: Ad VLADISLAVM IV. de eius in Vrbem Regiom. ingreſſu, ſcript. 1636. de quo ſupra; Plauſus Melicus, quo Auctor Polonorum victoriam & pacis fœdera inter IOH. CASIMIRVM R. P. ac Tartaros Coſacosque percuſſa, perſequitur; Planctus Melicus in obitum VLADISLAI IV; Plauſus Melicus ad IOH. CASIMIRVM 1648. d. 17. *Nou.* electum, ac Cracouiæ d. 17. *Ianuar.* 1649. coronatum Regem Pol. 7.) *Mich. Ant.* HACKI, Abbas quondam Oliuenſis, cuius præter alia venuſtiſſima, quibus ſubinde delectatus fuit, poemata, ex parte iam ſupra memorata, adhuc extant in *Apolline Heroico & Lyrico*: IACOBI Principis Tyrocinium triumphale; *Mich.* RADZIEIOVVSKI, Card. & Archi-Epiſc. Gneſnenſ. Honor Fortunatus; *Io. Caſ.* DÖN-

f 3 HO-

(1) Carmine germanico Reges Poloniæ, quotquot ſubiectam adhuc habuere Sileſiam, addita cuilibet explicatione Hiſtorica, deſcripſit Ioh. Chriſtian. Hallmann / in der Beſchreibung aller Obriſten Hertzoge über das gantze Land Schleſien / quæ adiuncta eſt ei. Trauer-Freuden-und Schäfer-Spielen. *Vratisl. 1672. 8.* SIGISMVNDVM III. triplici anagrammatiſmo, carmine heroico elucidato, proſecutus eſt *Andr.* LOEÆCHIVS *Scotus*, adiunctis V. claſſibus anagrammatum, quibus Heroes vtriusque dignitatis in Polonia celebrantur. Titulus eſt: *Aſtræa apud Iouem ſupplex*, pr. *Cracou.* *1605. 4.*

(2) Rhodanum fl. elegantiſſima elegia decantauit B. *Chriſtoph.* BEHR, quæ ni fallor ſubiecta eſt ei. Riuulis Plinianis.

HOFII, Card. Eminentia ſummis proxima; DANTISCVM, *Pandora vrbium Sarmatiæ*, *&c.* 8.) *Danielis* HERMANNI, *Boruſſi*, „Regi Stephano à ſecretis, vt „Viri eruditi „& vena poëtica pollentis, Regisque STEPHANI geſta, eleganti poëmate canentis," meminit D. *Io. Demetrius* SOLIKOVVSKI, in *Paræneſi ad Liuones*, *Samoſcii 1600. 4.* edita, p. 45. Longum illud poëma, quod deinceps in manus noſtras incidit, inſcribitur *Stephaneis Moſcouitica*, ſeu de occaſione, cauſis, initiis & progreſſibus belli, à STEPHANO I. contra IO. BASILIVM, Magnum Moſchorum Ducem, geſti, & hoſte repreſſo fractoque, ad æquas pacis conditiones feliciter deducti, libri duo priores, cum tertii initio excuſi *Gedani*, à *Iac. Rhodo* 1582. 4. 9.) A Polonis multum æſtimatur *Io.* KOCHANOVVSKI, cuius Varia Poëmata, Polonico ſtylo, ſub finem ſeculi XVI. exarata, prodierunt *Cracou.* 1639. 4. Plura forte ſimilis generis poëmata occurrunt, quæ tamen nunc præterimus. Nec tamen ſine piaculo omitti poterant, quæ nobis memoranda primo ſtatim loco fuiſſent, Illuſtr. Viri, D. IO. ERN. SCHMIEDEN, Reip. Gedan. Præcoſ. Senioris, cum fata EVM rebus humanis eximerent, elegantiſſima Poëmata, variis occaſionibus *in fol.* in lucem edita, qualia ſunt: Abdicatio CASIMIRIANA; it. Gratulatio ad Seren. MICHAELEM publica felicitate coronatum; Vmbra illuſtris, Sol ex nube, Opt. Max. Princeps IOHANNES III. Rex Poloniarum, inter maximarum familiarum IOHANNIS CASIMIRI, Regis, & GEORGII WILHELMI, Ducis Lignicenſis, Piaſtidarum ac Iagellonidum vltima funera, ſupremasque inferias, Cracouiæ *poſtrid. Kal. Febr.* Anno 1676. coronatus; Polonia Reſpirans, Opt. Max. Principe IOHANNE III. &c. quietem rerum A. 1676. 16. *Octobr.* ſtipulato; Opt. Max. Principes, IOHANNES III. &c. & MARIA CASIMIRA Regina, &c. meta pulchri, iuſtitia lætitiaque publica coronati; A ſa Majeſté la Reine de Pologne, pour le jour de ſon Entrée dans ſa ville de Dancig, *le 20. d' Aouſt*, 1676. A la gloire de la Reine ſur le depart de ſa Majeſté de ſa ville de Dancig le 7. de *Sept.* 1676. Opt. Max. Principi IOANNI III. Regi Heroi Strena; Fortunæ Regiæ Domus Auguſtæ Poloniæ, recens nato Principe *Kal. Maii.* A. 1680. auctæ; Ad Regem, cum Seren. Principi filio IACOBO, & Sereniſſ. ELISABETHÆ, Principi Neoburgicæ, ſponſis, genialia feſta, pompa Regia lætitiaque Europæ, apparauerat; Ad Opt. Max. Princip. IOANNEM III. Regem Heroëm, ex Sereniſſimis Principibus, IACOBO LVDOVICO, & HEDWIGE ELISABETHA AMALIA, Neob. Avum; Ad Solem, pro Seren. IOANNE III. &c. diem Maieſtatis ſuæ nominalem, felicitate lætitiaque publica, apud Pruſſos celebrante, Votum; De Valetudine Regia ad Apollinem; Opt. Max. Principi, AVGVSTO II. Regi Heroi, &c. de quorum venuſtate tamen cum ſatis dicere non valeamus, ea hic nominaſſe ſufficiat.

§. XXXIII.

ACTA PVBLICA ad Sigismundum III. pertinentia.

Sequuntur ACTA PVBLICA, quæ occaſione Electionum, Bellorum cum exteris, Motuum Ciuilium, aliarumque Litium, tum publica tum priuata negotia concernentium, variis temporibus edita fuere, quorum aliqua præcipue ad Seculum XVI. pertinentia, ferme antea, partim ex *Cromero*, *Piſtorio*, *Guagninoque*, partim ſeorſim notauimus, qualia etiam infra circa res Lithuaniæ, Liuoniæ & Pruſſiæ afferentur, quæ hic iterum repetere nolumus. Miſſis itaque illis, Actisque anteriorum temporum, illorum quæ Seculo XVII. agitata fuerunt, narrationem inſtituemus, in quorum recenſione iterum Regum ſeriem ſequemur. In hoc ordine cum primum locum teneat SIGISMVNDVS III. ad eius Regimen ſequentia ſcripta referri debent; 1.) *Phil.* HONORII, Diſſ. de Nouo in Polonia Rege eligendo, quæ extat in *Rep. Polon. Elzeuir.* p. 422. (1) 2.) Cauſæ quare SIGISMVNDVS bellum Moſchis intulerit, ad Rom. Imp. MATTHIAM miſſæ, in LVBIENSKII *Opp. poſth.* f. 151. *Cæſaris* BAROFFII Mediolanenſis I. V. D. Protonotarii Apoſtolici, & Comitis *Franciſci* SIMONETÆ Epiſcopi Fulginatenſis. Nuncii in Regno Poloniæ Apoſtolici Secretarii oratio triumphi SIGISMVNDI III. e Moſcouia poſt partas victorias redeuntis dicata. *Vilnæ 4.* 3.) Oratio Legatorum Hungariæ ad SIGISMVNDVM III. R. P. & Regni Ordines habita Cracou. 1595. exc. *Cracou.* e. a. 4. & *Dantiſci*, in offic. *Iac. Rhodi*, 1595. 4. & inter *Oratt. & Conſult. de bello Turcico*, per REVSNERVM edit. *Vol. III. p. 24.* 4.) *Guilielmi* BRVSSI, *Scoti*, conſilium ad Principes populumque Chriſtianum de bello aduerſus Turcas gerendo. *Cracou. 1595. 4.* 5.) *Germanici* Marchionis MALASPINÆ Epiſcopi S. SEVERI, Nuncii ad R. P. Apoſtolici, oratio de fœdere cum Chriſtianis Principibus contra Turcam feriendo, in Comitiis Varſauienſibus habita. *Cracou. 1596. 4.* (1) 6.) Articuli pacis inter SIGISMVNDVM III. (male enim loco citando I. legitur) & OSMANEM I. continentur in Collect. gall. Tractat. pacis T. 3. p. 165. 7.) Acta & Decreta Commiſſionum S. R. M. Pol. & Suec. Regiomonti in Annis 1609. & 1612. habitarum; Itemque Reſponſa, Cautiones, Transactiones & Diplomata, circa Feudum Ducale Pruſſicum, à S. R. M. Electori Brand. IO. SIGISMVNDO & Ordinibus Ducat. Pruſſiæ, conceſſa, &c. edita *Cracou.* 1615. f. & recuſa *ibid.* in officina *Andr. Petricouii* 1633. f. Regnique Conſtit. inſerta. (2) 8.) Mandata Sereniſſimi Ducis SIGISMVNDI, Suec. & Pol. Regis, nec non Senatorum, Procerum & Ordinum Poloniæ ad D. CAROLVM, Sudermanniæ Ducem, expoſita per Ill. Dnn. *Ericum* BRAHE, *Aruidum* GVSTAVI, Legatos Suecicos, *Stanisl.* DZIALINSKI, *Stanisl.* CZYCHOVVSKI & *Nicol.* SAPIEHA, Oratores Polonos, & reſponſum a CAROLO Regnique Sueciæ Senatoribus & ordinibus iisdem Oratoribus Poloniæ datum, vna cum apologia decreti Sudercopenſis, &c. latinè & Suecicè, Anno 1596. 4. 9.) Auſa *Caroli* SVDERMANNIÆ Ducis (Regis patrui) aduerſus SIGISMVNDVM III. ſuſcepta, mandato Regis edita, *Dantiſci* 1598. 4. 10.) *Dau.* (non *Iac.* vt eſt in Tomo I. *Catal. Thuan.* p. 438.) HILCHEN Clypeus Innocentiæ & veritatis pro SIGISMVNDO III. contra Luneburgenſium & Rigenſium calumnias, *Zamoſcij* 1604. 4. 11.) *Georg.* TRISAROLI Vrbinatis Diſcuſſio calumniæ, quam aduerſus SIGISM. III. P. R. pro *Caroli* SVDERMANNIÆ Ducis perduellione, Legatus eius *Io.* SKYTTE ad M. Britanniæ Regem habuit Anno 1610. *Friburg. Brisg. 1620. 4.* (3) Sub qua larua latuiſſe *Gregorium Laurentij* F. BORASTVM (non *Petrum* vt vocatur in Catalogo Biblioth. *Thuaneæ* T. I. p. 438.) *Suecum*, religionis euangelicæ deſertorem, & Canonicum Varſauienſem, virum alias eruditum ex ſymbola Cl. NORMANNI refertur in B. PLACCII Theatr. Anon. n. 1173. *a.*) 12.) *Laur.* BOIERI, *Sueci*, Carolomachia ſeu Victoria SIGISMVNDI III. R. P. de *Carolo* SVDERMANNIÆ Duce A. 1605. in Liuonia relata carmine decantata, *Vilnæ* 1606. 4. 13.) Deſcriptio germanica rerum inter regnum Poloniæ & Sueciæ, occaſione Liuonicæ inuaſionis à CAROLO factæ geſtarum, cum narratione de Tartaris, & deſcriptione eorum, quæ inter Poloniam & Domum Brandenburgicam Varſauiæ 1601. ſuſcepta ſunt, per magni nominis Iureconſultum. 1602. 4. *Item* Proceß des gantzen Handels zwiſchen Schweden und Pohlen / Anno 1605. 8. 14.) Exegeſis hiſtorica cauſarum de quibus iure Regio apud Suedos, cum poſteris exutus eſt SIGISMVNDVS III. *Stockholm.* 1610. 4. Verſionis latinæ Autorem eſſe *Ioh.* MESSENIVM, operis vero ignorari teſtis eſt Id. NORMANNVS l. c. 1197. 15.) Rigenſium Apologia ad SIGISMVNDVM, cur GVSTAVO ADOLPHO Sueciæ Regi ſe ſubiecerint, vnà cum Inueſtitura *Chriſtophori* RADZIVILI, Ducis, german. 1622.

(1) Ad hiſtoriam electionis eius pertinent 1.) Oratio nomine IOHANNIS III. Regis Sueciæ, nec non Eius Maieſtatis filii Principis SIGISMVNDI per *Ericum* SPARRE, & *Ericum* BRAHE dictæ Maieſtatis & Serenitatis Legatos ad Comitia Varſauienſia, noui Regis electioni 29. Iunii 1587. indicta, habita d. 15. Auguſti. 4. 2.) RVDOLPHI II. Imperatoris Legati, *Stanislai* PAVVLOVVSKI Epiſcopi OLOMVCENSIS ad R. P. & M. D. L. Senatores & equites Oratio in caſtris apud Varſauiam ad noui Regis electionem, habita d. 14. Auguſti. 4. 3.) *Clementis* SEVERIANI ad Polonorum & Lithuanorum Senatum vniuerſosque regni ordines oratio, circa idem tempus habita & publicata. 4. 4.) *Lucæ* CHVVALKOVVSKI deliberatio de Principe Sueciæ, Regno Poloniæ præficiendo, præmiſſis in obitum R. STEPHANI carminibus. *Poſnan.* 1587. 4. in quam cenſuram ſtrinxit I. M. Brutus vt §. XXXI. indicatum eſt 5.) & denique *Chriſtoph.* WARSEVICII oratio poſt R. STEPHANI mortem in primo & generali totius Maſouiæ conuentu habita. 1587. 4.

(1) Idem pene argumentum tractant 1.) Breuis commonitio de bello Sociali Turcico ad SIGISMVNDVM III & Regni proceres ac ordines in publicis Comitiis propoſita a. 1595. per S R. I. Principum Electorum Legatos & oratores, *Iohannem* a KOSTITZ Præpoſitum & Præſidem Martisburgenſem, *Iohannem* a BENCKENDORF &c. Conſiliarios Electorales Saxonicos & Brandenburgicos. *Dantiſci* 4. 2.) Oratio RVDOLPHI II oratorum ad SIGISMVNDVM III. &c. in Comitiis generalibus habita, d. 25. Febr. 1595. Ibid. 1595. 4. 3.) *Leuini* BVLOVII conſilium SIGISMVNDO III. in comitiis exhibitum de ſocietate belli aduerſus Turcas cum Cæſare RVDOLPHO ineunda, ab vtraque parte bene diſputatum: acc. *eiusdem* conſilium eidem tempore coronationis in Regno Suediæ datum. Roſtoch. 1595. 4.

(2) *Felix* FIDLERVS, nobilis Prutenus, & Secretarius Regius edidit libros de rebus geſtis Regiis quorum ſecundus qui ſine mentione loci, aut temporis impreſſionis, editus, in manibus meis eſt, inueſtituram feudi ducatus Pruſſiæ a SIGISMVNDO III. Electori BRANDENBVRGICO IOHANNI SIGISMVNDO & eius fratribus, eorumque hæredibus maſculis ſub Comitiorum Regni tempore ſolenniter factum illuſtrat. Alias pr. Primum beneficium & conceſſio ſimultaneæ inueſtituræ in ducatu Boruſſiæ. 4. Ihro K. M. Bekräfftigung des Receſſes, der commiſſion ſo zu Königsberg von Königl. commiſſarien im Jahr 1612. gehandelt worden. e latino in germanicum translata *Cracou.* 1614. 4. Antwort der Räthe aus Polen und Litthauen auf die Brieffe derer von Thoren / und Dantzig / ſo auf dem Reichstage zu Warſchau eingelauffen. 1615. 4.

(3) It. 1618. 4.

1622. 4. (1) 16.) Mercurius Sarmaticus, seu rerum in septentrionalibus regnis in decursu 1605. anni gestarum relatio, vna cum descriptione germanica regiarum nuptiarum, ex Polon. lingua translat. *Mogunt.* 1606. 4. 17.) Apologia *Mariæburgensium*, postquam Regi Sueciæ se subiecerant A. 1626. d. 18. Iulii, germ. 1627. 4. (2) 18.) Septuaginta graues & arduæ rationes, ob quas Regem Poloniæ, nec non Senatores & Nobilitatem regni, defensioni in Hungaria, Bohemia & alibi susceptæ, non aduersari decet, *Posonij* per D. R. 1619. 4. Quibus deinde Responsio opposita fuit, quæ ab initio quidem sine Auctoris nomine prodiit, sed deinde auctorem eius se professus est *Stanisl.* LVBIENSKI, Episc. Ploc. in cuius Opp. f. 163. legitur. 19.) Panegyricus in laudem GVSTAVI ADOLPHI, Suec. Reg. autore *Elia* de NVKROIS (i. e. *Daniele* KRVSIO,) *Augustæ Trinobantum* 1628. 4. (3) quem examinauit eo tempore *Amotus* KRVSIVS, *Syrenatæ*, A. 1628. 4. vt & alius Autor Anonymus (4) in Censura ad panegyr. Senatui Gedanensi dicata, *Aug. Trinob.* 1628. 4. Secuta est *Eliæ* NVKROIS Palinodia ad Panegyricum in laude GVSTAVI ADOLPHI *Ibid.* 1629. 4. quam excepit SIGISMVNDI III. Pol. & Suec. Reg. de bello Suecico Panegyricus apologeticus ad El. de NVKROIS scriptus à *Iacobo* ROY, Gallo, *Viennæ* 1629. 4. 20.) SIGISMVNDI variæ Epistolæ ad Bohemos, Vngaros & Silesios, vt & illorum Responsa, tempore motuum Bohemicorum Anno 1619. exarata, extant germanice in Actis Publ. *Mich. Casp.* LONDORPII T. 1. f. 846-851. (5) 21.) Ex eiusdem Collect. T. 3. f. 952. -963. *Ludouici* CAMERARII & aliorum Epistolæ variæ, à Polonis post obtentam victoriam naualem Anno 1626. in naui quadam Suecica interceptæ, quæ seorsim prodiere germanice 1627. 4. 22.) Articuli pacis inter Polonos & Suecos A. 1627. propositi, *Ibid.* T. 3. f. 997. germanice. 23.) Responsum Regis Pol. ad propositiones pacis, à Legatis Illustr. Ordin. Belgii factas, A. 1627. latine *Ibid.* f 998. 24.) Causæ, ob quas Regnum Pol. & Dantiscana Ciuitas inducias annuas cum Suecis pacisci non possint, germ. *Ibid.* f. 1011. 25.) Puncta, quæ Regni Suec. Cancellarius OXENSTIERNA Polonis pro induciis proposuit, germ. *Ibid.* f. 1043. 26.) Conditiones pacis inter Reges Pol. & Suec. ad 6. annos, Varsau. 8. Oct. 1629. initæ, lat. *Ibid.* f. 1104. quæ germanice seorsim prostant 1629. in 4. & cum quibus ex collectione Gallica Tractatuum Pacis T. 3. p. 284. conferri potest Traité de Tréve pour six années entre Sigismond III. & *Gustaue Adolphe*, fait au camp d'Altenmark le 15. Sept. 1629. Vbi etiam p. 199. reperitur Traité de Tréve entre la Pologne & Suede fait 1624. 27.) *Iacobi* RVSSELII Legati Suec. Propositiones de Regni successore, Statibus Polon. exhibitæ, cum Sigismundus lethaliter decumberet, 1632. germ. *Ibid.* T. 4. f. 27. 28.) Ausführlicher Bericht von dem Schwedischen Marsche nach Preussen / *Regiom.* 1627. 4. Cuius Scripti Autorem esse D. SEBACK Status Liuonici Secretarium, idem NORMANNVS l. c. n. 1855. affirmat. Alia quoque descriptio huius expeditionis *Regiomonti* pr.

§. XXXIV.

Ad Vladislaum IV.

Sub pacato VLADISLAI IV. regimine, hæc inter alia Acta præcipue memoranda veniunt: 1.) Propositio Ducis RADZIVILII ad Belgii Ordines Generales, de Electione VLADISLAI IV. exhibita 1633. quæ cum Ordinum Responso latine extat ap. *Londorp.* T. 4. f. 347. seqq. (6.) 2.) Legati Polon. ZAVVADZKII Propositio ad eosdem Ordd. de telonio Suecorum Prussis aggrauato, cum Legati Suec. *Lud.* CAMERARII, Responso, 1634. german. *Ibid.* f. 349. seqq. (1) 3.) Literæ intercessionales Regis Pol. ad Cæsar. Maj. pro Silesiis, germ. *Ib.* f. 472. 4.) Induciæ 26. annorum inter Reges Pol. & Suec. seu PACTA STVMDORFFIANA, à pago *Stumsdorff* (qui quadrante milliaris ab oppido Stumensi versus Mariæburgum situm est,) in quo die $\frac{1}{12}$. *Sept.* A. 1635. coaluerunt, nomen sortita, germ. *ibid.* f. 478-482. quæ latine leguntur ap. *Chwalkow. de Iur. publ. Regni Polon.* pag. 239. & separatim *Gedani* ap. *Georg. Rhet.* 1635. 4. cum adiecta Specificatione Commissariorum, & Ratificatione, S. R. M. Pol. ex originali vernacule edita sunt. Habentur etiam pacta hæc in collectione Gallica Tractatuum pacis T. 3. p. 371. &c. 5.) Bericht von dem Frieden zwischen Pohlen und Moscau/ 1634. 4. (2) 6.) Frölicher Zeitung von dem Türcken-Frieden/ 1634. 4. 7.) Der Obrigkeit in Dantzig Ermahnung an die Gemeine/ wie sich dieselbe itzo / da der Friede mit dem Türcken geschlossen/ zu verhalten/ 1634. 4. Copia IV. Literarum Pacis, inter Reg. Pol. & Imp. Turc. confectæ, germ. *Dant.* 1635. 4. Articuli huius pacis exstant in alleg. Collectione T. 3. p. 359. & seq.

§. XXXV.

Ad Iohannem Casimirum.

IOHANNIS CASIMIRI negotia concernunt scripta, tempore belli Suecici (cuius memorabilia satis prolixe exhibentur a *Christ. Adolph.* THVLDENO P. 2. & 3. germ. transl. 1661. 12.) maximam partem in lucem emissa, qualia sunt: 1) Oratio suasoria pro pace vel induciis impetrandis, A. 1655. ad Regem Suec. nomine Regis Pol. habita à *Christoph.* PRZIEMSKI, R. P. Cubicul. & Legato, quæ vna cum Responsi. per Epist. *Ern.* PACIANI, & cum Regis Suec. Literis Vniuersalibus, *Lipsiæ*, 1655. 4. prodiit, & seorsim in Actis *Londorpii* T. 7. f. 1015. latine legitur. Hæc oratio quoque iuncta est Epistolæ, quam H. CONRINGIVS (ille enim sub *Cyriaci* THRASYMACHI nomine latitat) de Iustitia armorum Suecicorum in Polonos, perque ea liberata à magno periculo Germania, ad *Andr.* NICANOREM scriptæ, & 1655. 4. latine, sequentique anno germanice variis in locis editæ, vulgauit. De quo scripto iudicium *Vinc. Fabricii* legi potest in *Epist.* ad *Ism. Bulialdum*, quæ reperitur in eius *Oratt.* p. 356. THRASYMACHO personato se opposuerunt tum is, qui *Lucæ de* GABRIIS nomen assumsit, in Iniustitia armorum Suecicorum in Polonos, A. 1656. 4; tum alii. Extant enim A. O. (*Andr.* OLSZOWSKI) vindiciæ Polonæ, seu Responsio ad Literas Vniuersales CAROLI GVSTAVI, d. 28. *Iul. st. veter.* 1656. *Varsauiæ* publicatas, ap. *Færsterum* (vt apparet) edita. (3) Hanc secuta est *Nicephori* NICOYMII (è Grecia, vt se vocat, oriundi) Responsio ad Enumerationem Causarum, ob quas Rex Suec. Polonos bello adoriri quasi coactus sit, latine; quæ editio reperitur ap. *Londorp.* T. 7. f. 1119. & deinde etiam germanice 1656. 4; quo anno CONRINGIVS Apologiam Suecorum luci publicæ exposuit. Eodem tempore edebatur *Andr.* NICANOR. (4) Responsum ad *Cyr.* THRASYMACHI Epist. cum præmissa Diss. de Manifesto Suecico, cui titulus: *Breuis & præliminaris Enumeratio causarum, ob quas* CAROLVS GVSTAVVS, *Suec.* R. IOH. CASIMIRVM, *R. P. bello adoriri coactus est*, *Helmst. & Gedani* 1656. 4. quod Manifestum latine quoque exhibet *Londorp.* T. 7. f. 1001. (5) Germanice prodiit illud *Stetini* 1655. & 56. 4. Non prætermittenda hic obseruatio quam ex schedis MORHOFIANIS suppeditauit Cl. *Io.* MOLLERVS in B. PLACCII Theatri anon. n. 1198. Scilicet autorem scriptorum, quæ ab 1655. vsque ad 1658. nomine CAROLI GVSTAVI pro bello Polonis illato prodiere, esse *Dauidem Meuium* celeberrimum Ictum. In specie huic Manifesto hoc tempore oppositum est Anonymi scriptum, cui tit. *Causæ, ob quas Rex Su. &c. breues & præliminares, breuiter limatæ & eliminatæ*, 1656. 4. Autore vt docet SCHEFFERVS in *Suecia literata* p. 130. eodem Borrasto, quem tamen *Georgium* vocat, *Borræsensi- Vestrogothum*, I. V. D. & Secretarium SIGISMVNDI III. Primum, ceu Idem monet, *Lublini* ex officina *Wicmorcowski*, & mox secunda vice prodiit *Dantisci* auspiciis (vt nos coniicimus) *Færsterianis* editæ. Sed idem illud propugnatur ab Auctore *Anonymo* in der Behauptung des Königl. Schwedischen *Præliminar-Manifests*/ und der darüber durch *Cyr. Thrasymachum* aufgesetzten Schrifft/ *Andreæ* NICANORI entgegen gestellet. 1656. 4. itemque in *Elucidatione* (Beleuchtigung) germanice edita 4. Aduersus quam tamen rursus se defendit *Nicanor*, in

g *Ecly-*

(1) *Io.* NARSIVS *fidem & humanitatem Polonicam* (vt ironice vocat) *erga delegatos regios Suedorum* sermone ligato *commendauit &c. Rigæ* 1625. 4.

(2) Regiomontani cur oblatam ipsis a Suecis neutralitatem in hoc bello acceptarint ostenderunt peculiari scripto, titulo *Neutralitatis* Regiomontanæ publicati. 1627. 4. Ad idem bellum adhuc pertinent: 1) Verlauff des Treffens so zwischen des Königes von Polen und GVSTAVI ADOLPHI Schiffen vor der Dantziger Reyde (zur auantage der ersten) a. 1627. geschehen. 1628. 4. 2.) Acta & literæ ab VIII. Maii a. 1624. vsque ad 6. Nouembris a. 1625. inter vtriusque regni Sueciæ & Poloniæ Senatores ac officiaels commutatæ, ex mandato S. R. M. Suecicæ edita. 4.

(3) Item 1629. 4.

(4) Quem *Gregorium* BORASTVM esse quidam credunt.

(5) Exemplar literarum quibus Rex Poloniæ ordines Bohemiæ vt ab armis contra Cæsarem sumtis discedant adhortatur, & responsi ordinum Bohemiæ, seorsim editum est 1618. 4.

(6) Istam electionem illustrabit 1.) *Io.* WILMANNI Curlandiæ ducis ordinarii in aula polonica rerum curialium Agentis, & ad conuentum conuocationis generalem mandatarii, oratio ad R. P. Senatum habita & edita *Varsau.* 1632. 4. 2) Comitis *Honorati* Vice COMITIS, Archiepiscopi Larisseni & Nuncii in Polonia apostolici oratio habita d. 22. Octobris a. 1632. ad senatum equitesque Poloniæ & Lithuaniæ in castris prope Varsauiam congregatos, ad nouum sibi Regem eligendum. *ibid.* 1632. 4.

(1) Literæ Regis ad regnum Sueciæ, eiusque incolas, datæ *Thorunii*, 30. Iunii 1635. e suecico in germanicum sermonem translatæ, pr. 4. Iis hortatur ordines, vt se legitimum Regem agnoscant.

(2) Inser: epistolica relatio equitis Poloni ad amicum de prælio VLADISLAI IV. ductu *Stanislai* a KONIECPOLE KONIECPOLSKI, Castellani Cracouiensis, summique R. P. exercituum ducis contra Tartaros ad Achmerouiam 30. Ianuar. 1644. commissi. *Dantisci*, 1644. 4.

(3) Manifeste du Roy de Pologne pour seruir de reponse au manifest publié par le Roy de Suede: 1656. 4. In Gallia excusum esse præfatio docet.

(4) Id NICANORIS responsum germanice translatum pr. 1656. 4.

(5) Latine seorsim cum præfatione CONRINGII editum est Helmst. 1656. 4.

Eclypſi Elucidationis, eodem ſtylo edita, *Ged.* 1656. 4. Separatim quoque extant Literæ R. M. Sueciæ ad Imp. Rom. de Bello Polonico, *Stetini* 1655. in 4. vt & Nothwendige Anmerckung über das Königl. Schw. Manifeſt &c. Augsburg 1655. 4. Hiſtoriam motuum qui in bellum hoc tandem erupere deſcribunt: Memoires de ce, qui eſt paſſé en Suede & aux prouince voiſines, depuis l'année 1645. jusque au l'année 1655. enſemble le demelé de la Suede avec la Pologne, tirez des depeches de Mſ. CHANVT Ambaſſadeur pour le Roy en Suede, par P. LINAGE de VAVCIENNES. T. I. II. III. a *Cologn.* 1677. 12.

§. XXXVI.

De hoc bello Polono-Suecico, præter ea, quæ in *Diar. Europ.* paſſim, imprimis vero *Append. Part. VIII.* (vbi p. 225. *Pacta Bydgoſtienſia* ſiue, vt alii, ſed minus recte, vocant, *Velauienſia* quoque conſpicies, infra a nobis cum aliis pacis Tractatibus commemoranda,) & ap. *Londorp.* in *Act. Publ. T. VII.* & *VIII.* habentur, quæque in *Indice generali* horum *Actorum* 1702. f. edito, copioſe ſatis recenſentur, & a nobis h. l. ſigillatim propter eorum amplitudinem, & quod facili negotio in memorato *Indice generali Actorum Londorpianorum* inueniri poſſint, non commemorabuntur; ſeorſim inſuper extant: 1.) *H. I. M.* i. e. *Hector. Ioann.* MITHOBII Tr. de Controuerſiis Sueco-Polonicis, ſeu de Iure, quod in Sueciam Regi, ad Liuoniam Regno Pol. nullum competit, A. 1652. 4. edita & eadem forma *Helmſtadii* cum præfat. Præceptoris *Conringii*, 1656. 4. recuſa. Sed laruam detraxit WITTENIVS in Diario a. 1682. d. 12. Ianuarii, & ipſum CONRINGIVM ſub MITHOBIO quem commendat, latere voluiſſe prodit, ſicut & PLACCIVS in Theatro anon. n. 1198. *a.* qui tamen n. 1787. de *Pſeudon.* dubitat iterum, nec prorſus aſſerere audet, quia in catalogo Scriptorum CONRINGIANORVM, epiſtolis eius præfixo, nulla eius rei mentio fit. 2.) Moriens Polonia, quod ſcriptum etiam germanice in 4. editum eſt. 3.) Zwey Tractätlein/ das eine genandt Roſſomalza, oder Schwediſcher Vielfraß/ das andere/der Lappländiſche Doctor, 1658. 4. 4.) Anatomia ambarum literarum Vniuerſalium Suecicarum ad Polonos ac Lithuanos, *Mariæburgi*, d. 1. & 8. *Maii* 1656. emiſſarum, latine primum, deinde etiam germanice edita, 1656. 4. 5.) *Ambroſii* MELLILAMBII (ſub quo nomine latet B. D. *Io. Balth.* SCHVPPIVS) Epiſtola germ. concernens Arma Polono-Suecica, de A. 1654. &c. quæ reperitur in *Schuppii Opp. german.* p. 399. *ed. Francof.* 1654. 8. Ibidem p. 413. eodem quoque ſtylo habetur Hollandica Confabulatio de bello duorum Septentrionis Magnatum, de A. 1657. 6.) *Io.* FRISCHMANNI, Regis Chriſtianiſſimi Legati, Argentorati quondam reſidentis, Viri, ob ſtylum lapidarem quem vocant, plane noti (cui expeditum ad ſatyras ſcribendas ingenium fuiſſe, ex vero alicubi iudicat Dn. SCHVRZFLEISCH in *Epiſtolis*, notante *B. Gryphio* in *Coll. MS.* c. 2. §. 15.) Animorum in Europa & vicina Aſia Motus de Suecici belli motu in Polonia, recuſi & aucti. *Vpſaliæ* & *Grypswaldiæ* 1656. 4. ſequentique A. germ. translati, 4. H. CONRINGIVM, Autorem illius aut I. H. BOECLERVM multorum ſermonibus deſtinatum fuiſſe, patet ex huius epiſtola ad *Ioh. Alb.* PORTNERVM ſcripta, qua iſtam ſuſpicionem refellit, & FRISCHMANNO omnino libellum tribuendum confirmat, antea tamen ſe crediaiſſe, ſcribit, partum eſſe POMERESCHII Icti Grypswaldenſis. Ceterum non adeo præclare de chartis iſtis ſentit. Pars epiſtolæ, vnde noſtra hæc depromſimus, repetitur in PLACCII Theatro anon. n. 1171. *a*) 7.) *Lucii* APRONII Obſeruationes Magnatum Europæ, 1656. 4. 8.) Regni Sueciæ Senatorum ad Senatores Regni Pol. &c. Literæ declaratoriæ ſuper miſſione MORSTENII, internuncii Polonici 1657. in 4. Eorund. Senat. Pol. Reſponſoriæ, *Louicii* 1656. 4. 9.) Rationes, ob quas Elector Brandenb. cum Rege Pol. iterum vnire ſe debeat, germanicè *Ged.* ap. *Phil. Chriſt. Rhet*, 1657. 4. Quibus mox ſucceſſit fidelis Patriotæ Pruſſi, feſtinata Reſponſio (eilfertige interims Beantwortung) XIII. rationum illarum, eodem ſtylo exarata. 10.) Copiæ literarum FRIDERICI WILHELMI, El. Brand. ad IO. CASIMIRVM, R. P. vna cum *huius* & *Andr. de* LESNO, Archi-Ep. Gneſn. Reſponſoriis, ratione ſeceſſionis ad partes Suecicas, latine & germanice. 1656. 11.) Diſcurſus quo armorum iure exorto inter Sueciæ & Poloniæ Reges bello, Ser. El. BRANDENBVRGICVS caſtra Regis Sueciæ ſecutus fuerit. Autorem ſe profitetur *Iacobus Andreas* CRVSIVS Tr. *de eminenti dominio Principis.* c. 4. n. 15. in fine. 12.) *Sigiſm. Frider.* WARTMANNI Polonia ſuſpirans, Apollini in Parnaſſo per querulam Reginam Poloniam propoſita, germanice, *Francof. ad M.* 1656. 4. 13.) Eiusdem Poloniæ ſuſpirantis continuatio *impr.* A. 1657. 4. 14.) Cauſæ Regum heri & hodie inter ſe belligerantium, Gall. & Hiſp. *Sueciæ* & *Poloniæ*, expoſitæ & expenſæ ad iuris & ſtatus rationem, Chriſtiano orbi cum figuguris æneis inſcriptæ, à CR. munerario, (i. e. munus offerente) *Guilhelmo* SERLINO. 1657. in 4. 15.) *Andreæ* OLSZOWSKI, Legati Polon. Propoſitiones ad Electorem Mogunt. ob debellatum à Suecis Poloniæ Regnum, factæ d. 18. *Maii.* 1658. germ. *Francof.* 4. (1) 16.) Articuli foederis inter LEOPOLDVM & IO-

(1) Et latine a. c. *Eiusdem* memoriale ad S.R.I. Principes & ordines directum pr. 1659. 4.

IOHANNEM CASIMIRVM *Viennæ* d. 27. Martii a. 1657. ſanciti leguntur in Collectione gallica Tr. Pacis T. 3. p. 707. 17.) *I.* GILENII, Conſiliarii Palatino-Simmerani, Triumphus Suecicus de Polonia & Boruſſia ſubiugata. 1656. 8. 18.) Europæ itziger Zuſtand/abgebildet per *Iuſtum* Knüppelhardt/ 1658. 4. (1) Nec reticeri debet *Samuel.* HART-

(1) Non indignum eſt ob varia monumenta quod hic plenius recenſeatur Actorum & geſtorum Sueco Polonicorum ſemeſtrale, ſeu Halbjährige Erzehl- und Darſtellung aller im jüngſten von J. K. M. zu Schweden in das Königreich Polen fürgenommenem Feldzug vom Herbſt des 1655. biß Oſtern 1656. fürgenommener und verrichteter Handlungen/gewechſelter Schrifften und anderer Begebenheiten/ 1657. 4. Continet hic tomus ſequentia ad ſtatum Polonum pertinentia 1.) Abdruck der 1656. den 27. Iulii geſchloſſenen Defenſiv-Allianz zwiſchen den Staaten der vereinigten Niederlande/ und Churfürſten zu Brandenburg. 2.) Enumeratio cauſarum ob quas CAROLVS GVSTAVVS, IOH. CASIMIRVM bello adoriri coactus eſt. 3.) oratio *Chriſtoph.* PRZIEMSKI, & PACIANI epiſtola de hac oratione facta. 4.) Eadem oratio germanice verſa. 5.) Regni Sueciæ Senatorum declaratoriæ ſuper miſſione MORSTENII &c. cum reſponſo Suecorum Regis, *Chriſtophoro* PRZIEMSKI dato d. 30. Auguſti 1655. 6.) Senatorum Poloniæ reſponſoriæ ad declaratorias Senatorum R. Suediæ. 7.) Eædem germanico idiomate, quibus additæ ſunt: (*a*) Puncta des Vertrags/worauff ſich die Stadt Elbing an den König von Schweden ergeben. (*b*) Antwort des Königs in Schweden/die dem *Chriſtoph.* PRZIEMSKI gegeben worden. (*c*) Reuers der Stände von Litthauen/von wegen der Huldigung/ Treu/ und Unterthänigkeit/ den Königen/ und Königreich Schweden ewig zu leiſten. Hamburg. 1656. 8.) R. Sueciæ literæ ad FERDINANDVM III. quibus exponuntur cauſæ ſuſceptæ in Poloniam expeditionis. 9.) Eædem germanice. 10.) Palatinorum quorundam Poloniæ epiſtola ad Regem Sueciæ pro facultate Regem ſuum adeundi d. 18. Iulii 1655. ſcripta, vna cum reſponſione Regis d. 12. Octobris e. a. & Legati Polonici *Adami* BROCHOWSKI ad Regem Suecorum oratione, eiusdemque verſione germanica, cui adiecta ſunt: Artickel und Puncte/die von Chur-Brandenburg an die Preußiſchen Stände begehrte Conjunction betreffend. 11.) Relation, wie Quartianer Soldateſca im Königreich Polen ſich an J. K. M. aus Schweden ergeben/ und derſelben gehuldigt haben. 1656. 12.) Ubergabe des Schloſſes und der Stadt Krakau. 1655. 13.) Relation von der durch die Moſcowiter und Coſacken an der Stadt Lublin verübten Tyranney. 1655. 14.) Königlich Schwediſches Schreiben an die Senatoren und Ritterſchafft in Polen/ in welchem ſie in J. K. M. Schutz und Schirm ſich zu begeben nacher Warſchau beruffen werden/den 20. Octobr. 1655. nebſt einem Schreiben des Türckiſchen Käyſers an den König in Schweden. 15.) Imperatoris Romani literæ ad R. Sueciæ cum oblatione mediationis pro ſopiendis inter Poloniam & Sueciam exortis differentiis 16. Nov. 1655. latine & germanice. 16.) Alliance zwiſchen Chur-Brandenburg und den Ständen im Hertzogthum Preußen 12. Nouembr. 1655. 17.) Extract des zwiſchen dem Könige in Schweden und Chur-Brandenburg getroffenen Friedens-Inſtruments. 1656. 18.) *Benedicti* TRANQVILLI literæ reſponſoriæ ad conſiliarium quendam electoralem. 1656. 19.) Panegyricus CAROLO GVSTAVO dictus. 20.) *Ioh. Wilhelm* Zeiters Königlich-Schwediſcher Stamm-Baum. 21.) Literæ Cromvelli Protectoris Angliæ ad Regem Sueciæ. 1656. 22.) & denique *Cyriaci* THRASYMACHI Brieff an Nicanorem. *Semeſtrali Secundo* ſequentes tractatus continentur 1.) Ad præliminarem enumerationem cauſarum, ob quas Rex Sueciæ Regem Poloniæ bello adoriri coactus ſit, reſponſio. 2.) Nicanoris Antwort an Thraſymachum. 3.) Behauptung des Königl. Schwediſchen Præliminar-Manifeſts. 4.) Chur-Brandenburgs Propoſition denen Land-Ständen/ 1656. 22. Martii zu Königsberg geſchehen. 5.) Grafen von Oſtorogs Oration. 6.) Bedencken darüber. 7.) BIOERENCLAV Epiſtola ad *Hieronym.* RADZIEWSKI. 8.) CAROLI GVSTAVI Vniuerſales contra rebelles nobiles Poloniæ 1. & 8. Maii 1656. 9.) Des Hertzogs zu CROY Schreiben an den Rath zu Dantzig/ und die Antwort darauff. 10.) Der Dantziger Antwort an den König in Schweden. 11.) Chur-Brandenburg Schreiben an die General-Staaten/ worinn die Urſachen der Coniunction mit den Schwediſchen Waffen entdecket werden. 1656. 4. Iulii. 12.) EIVSDEM Schreiben an den König von Polen/nebſt der Antwort des Königes und des Grafen von LESNO. 13.) Beſchreibung/welchergeſtalt Riga von dem Groß-Fürſten in Moſcau belägert/nebſt Verzeichniß der Granaten/ die hinein geworffen worden/ 1656. 14.) Des Dantziger Syndici Anrede an den König in Polen/ nebſt der Antwort. 15.) Königlich-Schwediſche proponirte Præliminar-Puncte/ ehe zur Haupt-Friedens-Handlung geſchritten werde. 16.) Des Fürſten LVBOMIRSKI

LIEBII, i. e. *Io. Am.* COMENII Panegyricus, CAROLO GVSTAVO, Poloniam aggredienti, scriptus, *Lugd. Bat.* 1657. 4. qui postea creditur Lesnensis excidii causa fuisse. Hic panegyricus quoque in fine *Epist.* THRASYMACHI *de Iustitia arm. Suec. in Pol.* conspicitur, vbi literis *W. T. L. B. de B.* Auctor signatur. Sed extat quoque Refutatio illius Panegyrici, sub nomine *Apologetici contra Panegyr.* CAROLO GVSTAVO *&c. dedicatum, ad Religionis, Regis, Legisque Polonæ defensionem producti*, sine die & Cos. typis tamen nitidissimis in 4. edita, in quo Auctor, præterquam quod acerbe notetur, „ Palponis etiam, non Encomiastæ; alienæ laudis decoctoris, non Oratoris; Mendacis, non Veridici; „Placentini, non Veronensis nomen promeruisse asseritur, ipseque CAROLVS GVSTAVVS acriter perstringitur. Illud Lesnæ A excidium, cuius *Comenius* causa fuerat, ipse COMENIVS descripsit, sermone latino, 1656. 4. & LAGNERIVS, *Francof. ad Viadr.* 1657. 4. Memorabilem Obsidionem *Clari Montis Czestochouiensis*, Deiparæ imagine à D. Luca depictæ, in Regno Polon. celeberrimi, ab exercitu Suecorum, Duce *Burch. Mellero*, Generali Legato, sub finem 1655. factam, stylo nitidissimo exposuit *Stanisl. a* KOBIERZYCKO KOBIERZYCKI, Palatin. Pomer. &c. eamque imagine B. M. V. & ectypo obsidionis ornatam edidit *Dantisci*, sumtibus *Georg. Færsteri*, 1659. 4. Quo pertinet etiam *Noua Gigantomachia* contra S. Imaginem Deiparæ Virginis, in *monte claro Czestochouiensi* collocatam, per Sue. & alios hæreticos excitata, conscripta ab *Augustin.* KORDECKI, Ord. S. Pauli in Claromonte, Priore. *Cracou.* 1655. f. (1)

§. XXXVII.

Schreiben an den Fürsten in Siebenbürgen den 27. Ianuarii 1657. latine & german. 17.) Frieden zwischen Moscau und Polen ꝛc. Quanquam enim, quæ ex semestri primo n. 2. 3. 4. 6. 8. 12. 13. 22. ex secundo vero n. 1. 2. 3. 5. 6. 7. 9. 10. 12. 14. hic allegantur, suo iam loco in *Schediasmate* allegata sint, non tamen prorsus vacaneum visum est, hic ea vna cum reliquis, & quidem breuius, repetere. Vt & plenius constet, quænam ambitu suo hæc collectio contineat, & simul perfectior de ipsorum editionibus notitia tradatur. Præcipue cum illis forte vsuro, facilius sit integrum volumen impetrare, quam schedas seorsim excusas, & rarissime recte asseruatas.

(1) Non leue momentum habent, ob quod addi mereantur sequentia: 1.) M. B. I. L. Schwedischer Krieges-Stein über den Danielischen Stein. 4. 2.) Schwedische Grillen über das 2. Capitul Danielis, entgegen gesetzet dem unechten Schwedischen Krieges-Stein. ꝛc. 3.) *Philothei* Warners von Warhausen Schwedischer Spiegel. 1658. 4. 4.) Dreyerley Friedens-Vergleichungen: *a)* Zwischen dem Graff Wittenberg und den Posnischen und Calitzischen Woywodschafften. *b)* denen Ständen aus Litthauen/und dem Graffen de la Gardie. *c)* dem Graff Wittenberg/und dem Czarnecki, wegen der Ubergabe Krakau. 1655. 4. 5.) Relation über die bey Wlostovvicz ob Seiten des Königes in Schweden mit dem Czarnecki 1656. $\frac{8}{1}$. Februarii gehaltenen victorieusen Action. Elbing 4. 6.) Relation aus dem Polnischen Lager unter Koscian betreffend den Verlauff zwischen den Polnischen und Schwedischen Völckern/sub dato 20. Maii 1656. 4. 7.) Relation von dem Entsatz des Hauses Tykoczyn in Podlachien $\frac{1}{3}$. Iulii 1656. 4. 8.) Bericht aus Warschau/wie es mit den Krieges-Actionen beyder Armeen auff Polnischer und Schwedischer Seiten abgelauffen 28 und 29. Iulii. e. a. 4. 9.) Formular, wie in den Kirchen des Königlichen Preussens die Dancksagung vor die durch den König von Schweden und Churfürsten von Brandenburg/ wider den König von Polen/ den 28. 29. 30. Iulii erhaltene Victorie verrichtet und abgelesen worden. 1656. 4. 10.) Beschreibung was sich nach Eroberung Warschau zugetragen. 1656. 4. 11.) Relation von der Eroberung Lublin. 1656. 4. 12.) Verbont tusschen den K. van Sveden ende den Keur-Vörst van Brandenb. Grauenh. 1656. 4. 13.) Brieff verhalende de Coniunctie van den Koningh van Sweeden, met den Keur-Vorst van Brandenburg, mitsgaders de omstandlicheden van het gevecht tusschen deselfde, ende de Polen, vorgevallen den 28. 29. 30. Iulii 1686. Hagæ e. a. 4. 14.) Relation von der Victorie/ die der General Gonsievvski wider die Schwedischen und Churfürstliche Völcker 1656. 8. Octobris. erhalten 4. 15.) Continuation des Successes des General Gonsievvski, nebst der Eroberung der Stadt und Schlosses Lancicez. 1656. 4. 16.) Copia zweyer Schreiben/ eines aus dem Polnischen Lager vom 13. Martii, in welchem der Verlauff des Treffens unter Golob zwischen Czarnecki und Pfaltzgraff Adolph enthalten/ nebst dem Polnischen Entsatz der Stadt Zamosc; des andern von der Quartianer Abfertigung nach Lublin ꝛc. 1656. 4. 17.) Relation von dem siegreichen Marsche der Polnischen Armee aus Reußland nach Preussen/unter dem Lubomirski und Czarnecki. e. a. 4. 18.) Copia eines Schreibens aus Tuchel an den König von Polen/ von dem Treffen zwischen dem Czarnecki, und den Schweden bey Tuchel und Straßburg. 1657. 4. 19.) Relation dessen was

§. XXXVII.

Acta particularia, & in specie quoad Ciuitates Borussicas & Ducatum Curlandiæ.

Inter vicinas Regnoque Poloniæ vnitas regiones bellum hoc funestum, per aliquot annos etiam Prussiam, (1) eheu! Curoniamque adflixit. Ad illam generatim pertinent interceptæ binæ Literæ, quæ de *aduersa Suecorum in Prussia fortuna*, stylo germ. in 4. exaratæ fuerunt, itemque scriptum, cui titulus: Preußisches Haanen-Geschrey/ 1656. 4. vulgatum. Speciatim vero in hac belli tempestate ad *Ciuitatem* GEDANENSEM spectant: Literæ *Regis Suec.* & Illustr. Ducis CROYENSIS, ac Comitis STEINBOCKII ad Gedanenses, & ad easdem *Gedanensium* Responsa,

g 3 Men-

kurtz vor Ankunfft des Czarnecki, vom 6. Februarii an/in Dantzig und andern Orten/ insonderheit in Liefland/biß auff des Königes von Polen Abzug den 10. eiusdem, vorgelauffen. 1657. 4. 20.) Copia 3. Schreiben vom Königlichen Hofe aus Częstochovva, in sich haltende/ was zwischen den Polnischen Völckern und Fürsten Rakoczi vorgelauffen ꝛc. e. a. 4. 21.) Relation von dem Successe der Polnischen Armee unter dem Czarnecki, so er wider den Rakoczy erhalten/ dem beygefüget die Puncta des Vertrages zwischen der Krone Polen und dem Rakoczy. 1657. 4. 22.) Continuation des itztgedachten Vertrages/wie auch des Successes der Königlich-Polnischen Armee/unter dem Czarnecki. 1657. 4. 23.) Accords-Puncta wegen der Ubergabe Krakau an die Polen. e. a. 4. 24.) Ursachen warumb der König von Ungarn und Böheimb verursachet worden / dero Völcker in Polen dem Könige zu Hülffe zu schicken. 1658. 4. 25.) *Matth.* BIOERENKLAV memorialia bina S. R. M. Sueciæ nomine, prius ad Electorem MOGVNTINVM, posterius ad ordinariam Imperii deputationem directa & exhibita: in quo posteriori exponitur, quod inconsultis S. R. I. Electoribus, Principibus, & Statibus, S. C. Maiestas decreuerit, & R. Maiestas Hungariæ & Bohemiæ, ceu S. R. I. membrum susceperit bellum in Polonia contra Sueciam, quodque durantibus dicti belli præparatoriis Austria procurarit & Poloniæ vltimum pene exitium, & Germaniæ non modo inuasiones Polonorum & Danorum, sed etiam nisi in tempore præueniatur ingens belli incendium. 1657. 4. 26.) *Eiusdem* memoriale in quo exponitur, quantopere Rex Sueciæ pacem in Germania seruare, & Polonicum bellum restinguere allaborauerit, quorumque moliminibus & facibus belli Polonici flamma Germaniæ nunc admoueatur, exhibitum S. R. I. Electorum, Principum, & Statuum ordinariæ deputationi Francofurti ad Mœnum, d. 24. Iunii 1659. 27.) Sendschreiben an den König von Schweden / betreffende die letzten Kriege in der Kron Polen und Dännemarck. 1659. 4. In specie ad turbas cum Moscouitis pertinent: 28.) Rationes XXI. cur Moscorum Czar, quamuis lactetur spe Coronæ Polonicæ, nunquam tamen eadem pro se vel pro filio suo potiri possit, latine & germanice. *Hamburgi* 1657. 4. 29.) Relation der Victorie/welche die Polnische Armee unter der Conduite des Czarnecki, zwischen Slonyn und Myzovv gegen den Moscowiter den 24-28. Iunii a. 1660. erhalten. 4. 30.) Continuation der Victorie wider den Moscowiter/nebst einem Bericht/auff was Weise die Cosacken zum Gehorsam sind gebracht worden. 1660. 4. 31.) Copia gewisser Schreiben an den König von Polen / von dem Tarterschen Chan MECHMET GERAY, und dessen Groß-Cantzler Sefer Kary Aga, wie auch General Subhan Kary Aga, aus dem Polnischen ins Teutsche übersetzt. 1657. 4. 32.) Extract-Schreiben aus der Vkraine wider die Moscowiter und Cosacken / wobey die Conditiones, welche nach Endigung dieses Krieges dem Moscowitischen General übergeben worden. 1660. 4. Quid apud Turcas in bello hoc Polonico moliti fuerint Sueci declarat. 33.) Bericht was nach angefangenem Kriege wider die Kron Polen/ von des Königs in Schweden Ministren bey der Ottomannischen Pforte zum dritten mahl zu Trennung der Christenheit angesuchet worden.

(1) FRIDERICVM WILHELMVM ratione Borussiæ suæ præter illa quæ in §. XXXVI. & in notis n. 9. 12. 13. 14. allegata sunt, concernunt sequentia: 1.) Auszug dessen / was zwischen CAROLO GVSTAVO &c. und Friedrich Wilhelmen ꝛc. vom Jahr 1655. biß auff den 7. Ianuarii 1656. ausserhalb Krieges gehandelt worden/woraus erhellet/mit was Recht oder Unrecht der Chur-Fürst zu Brandenburg ein Ursacher und Anstiffter des Polnischen Krieges genennet wird / aus dem Lateinischen ins Teutsche übersetzt. 1660. 4. 2.) Der samtlichen Stände und Ritterschafft des Hertzogthums Preußen Supplication an den Churfürsten von Brandenburg/ nebst einem Extract eines Schreibens von hoher Hand aus Lück den 2. Octobris 1656. 4. 3.) Derselben abermahlige Supplication den 27. Februarii 1657. übergeben. 4. 4.) Churfürstlich Brandenburgischer an die K. M. von Schweden abgelassener Gesandschafft Verrichtung/woraus zu ersehen / wie wunderlich man dieselbige tractirt und abgewiesen/ weil sie vom Frieden sprechen / und S. Churfürstl. Durchl. mit Schweden gegen Polen und dessen Alliirte sich in die vorige Krieges-Händel nicht wieder einlassen wollen.

Mensibus *Martio*, *Aprili*, & *Maio*, A. 1656. scripta; quæ Literæ in gratiam eorum, qui germanica non intelligunt, latine conuersæ, eodem anno in 4. prodierunt. In hac latina editione typographo visum fuit seriem temporum obseruare, & singulis literis singula responsa Gedanensium subnectere, secus ac in Germanicis edd. factum fuisse videmus. Eædem habentur etiam ap. *Londorp. T.* 7. f. 1144-1147. Porro Oratio, quæ ap. *Londorp. l. c. f.* 1140. legitur, & à Comite OSTROROGO ad *Senatum Dantisc.* in Curia, Mense *April.* 1656. publice dicta fuit, è latino in germ. versa, & cum Iudicio seu Animaduersionibus quibusd. typis commissa est, 1656. 4. Has vero refutauit Auctor *Examinis stulti*, vt vocat, *iudicii* (Examen Närrischer Gedancken/) à quodam Elbingensi, Suecis nimium fauente, profecti, de Propositione OSTROROGI, ad Magistr. Gedanens. facta, A. 1656. in 4. Quo similiter spectat die Beantwortung des Elbingischen Pasquills in 4. De *Gedano* præterea extant Traur-Reden über die Zerstörung der Vorstädte in Dantzig/ 4. (1) Item Der Stadt Dantzig sehnliche Thränen nach ihrem Könige IO. CASIMIRO, 4. *It.* Immota Gedanensium fides erga Seren. IOH. CASIMIR. & Remp. Polon. quam pro Concione sacra, *Dom.* 24. p. *Trin.* in æde D. Brigitt. habita, germ. prædicauit *Seuerinus* KARWAT WOKICIEWIC S. I. Theol. ac Regi à Conc. aulic. *Ged.* 1657. 4. (2) Facit huc Copia literarum de quæst. an status Evangelici, A. C. addicti, speciatim *Gedanenses*, spe promouendæ religionis, à IOH. CASIMIRO, Rege suo legitimo, ad Reg. Suec. deficere debeant? quæ vna cum Vniuersalibus IO. CASIMIRI de tolerandis, nec vllo modo violandis Dissidentibus in religione, stylo germ. edita est A. 1657. 4. (Autore *Nath.* DILGERO, Pastore Mariano.) Eodem tempore emittebatur in publicum Dialogus germanicus, inter *Nicol.* Einfalt/ Wahrem. Erenberg ꝛc. habitus de statu Dantisci *ibid.* 1658. 4; itemque Memoriale (Gedenck-Zettel) acerbi prælii *Dirsauiensis*, inter Ciuit. Dantiscanam, militemque Suecicum & Brandeburg. commissi d. 2. *Sept.* 1657. in 4. Qua ratione huiusdem belli tempore, *Cornelius* TROMPIVS, Hollandiæ Archithalassus, cum classe instructa Belgica, *Dantisco* in subsidium venerit, eandemque seruauerit, refertur in *Vita Cornelii Trompii*, gallice edita *Hagæ C.* 1694. 12. (2) Bello quasi iam confecto prodiere Articuli Pacificationis (Accorts-Puncte) quorum tenore *Hauptum* Gedanense, huic Ciuitati d. 22. *Dec.* 1659. iterum cedebatur. Famosi huius Propugnaculi *Nebringensis*, a Suecis A. 1656. muniti, & a Gedanensibus A. 1659. oppugnati, vberiorem Narrationem germanice edidit *Petrus* VOGETIVS, *Pastor* in Gottswalde/ *Gedani* 1661. 4. ubi *Ioach.* PASTORII, & I. P. TITII, de Haupto expugnato, carmina quædam adiecta sunt, seorsim antea publicata. Eiusd. Delineationem ichnographicam exhibuit *Georg.* à STRACWITZ, Ciuit. t. t. Centurio & Architectus germ. 1661. f. *mai.* Spectat huc quoque R. *Nathan.* DILGERI, Past. ad D. Mar. Christl. Heers- und Kriegs-Predigt/ aus dem 60. Psalm ꝛc. gehalten/ quæ homilia *Gedani* 1659. 4. excusa, Collegioque huius Civ. Sagato inscripta est. Occasione Vrbis *Thorunensis*, a Rege Io. Casimiro recuperatæ, sequentia tum edebantur scripta: *a.)* Puncta des Vergleichs/ zwischen Polnischen und Schwedischen Deputirten/ wegen Ubergabe der Stadt Thorn/ d. 30. *Dec.* 1658. 4. *b.)* Calendæ Regiæ de auspicato Io. Casimiri in obsessum a se, & feliciter recuperatum Thorunium ingressu, *Dant.* per *Georg. Færster.* 1659. 4. qui & *eod. ann.* Obsidionem Thoruniensem, ab *Isidoro Affaita*, Archit. militari Regio, ichnographice delineatam in forma patenti excudit. *c.) Relatio* von dem Abzug der *Guarnison* aus Thorn/ 1659. 4. *d.) Diarium* von derselben Ubergabe/ 4. *e.)* Freuden-Zeichen von derselben Ubergabe/ 4. Reliquas Prussiæ ciuitates concernunt Tractatus sequentes: Der Stadt Thorn und Elbing Warnung an Dantzig/ (4) Elbings Treulosigkeit/ 1659. 4. Bericht von Eroberung der Stadt Graudentz/ 4. Recuperirung

(1) It. Missiv eines zu Dantzig sich auffhaltenden Niederländers/an einen Freund zu Amsterdam/ worinnen Anmerckungen enthalten gegen eine Schrifft/ in welcher die Stadt Dantzig wegen abgebrannter Vorstädte angegriffen wird. 1656. 4. Vterque hic tractatus Belgice quoque prodiit. a. e. 4.

(2) Eadem polonice pr. e. a.

(3) Inter Gedanensia, quæ hoc bellum exponunt, locum merentur: 1.) Relation auf was Weise der Graff Königsmarck von der Dantziger Reede gefangen genommen und eingebracht worden/ nebst der Lista aller Gefangenen/ so wohl des Schiffes als der Schütte. 1656. 4. 2.) Lista der Schwedischen Gefangenen/ so vom 22. Februarii biß vlt. sept. in Dantzig eingebracht worden. e. a. 4. 3.) Bericht was sich bey dem Ausfall aus Dantzig zugetragen/ entgegen gesetzt den auisen so zu Elbing/und Königsberg gedruckt worden. 1657. 4.

(4) Antwort auf die hönischen Gedichte unterm Nahmen der Stadt Thorn und Elbing auf die gute Stadt Dantzig ausgesprenget. 1656. 4. & Retorsion auf den Dantziger pasquill. e. a. 4.

rirung des grossen Werders/ 1659. 4. Quibus addi possunt, quæ ap. *Londorpium* T. VII. & VIII. habentur, in Indice horum Actorum, peculiaribus titulis, accurate enumerata. (1) CVRLANDIAM quod attinet, de Rebus Suecorum ibi gestis, deque IACOBI, Ducis Curland. ac Semigall. in custodiam abductione, varia cum germanico, tum latino sermone scripta, eo tempore in lucem emissa fuerunt, quorum præcipua sunt: 1) Ausführlicher und warhafftiger Bericht von Eroberung des Schlosses Mietau/ und Gefangen-Nehmung des Hertzogs. 1658. 4. 2.) Warhaffter Bericht von des Hertzogs von Curl. gefängl. Wegführung nach Riga. 1658. 4. 3.) Copie zweyer Schreiben/ das eine des Hertzogs aus Curland/ das andere aus Mietau den 10. Nov. 1658. 4.) *Relation* der Schwedischen *procedu*ren in Curland. 1658. 4. 5.) Schwedische in Schrifften verfassete/ und mit Hand und Siegel bekräfftigte *Parole*, woraus J. K. M. von Schweden schliessen können/ was Unrecht dem Hertzog von Curl. geschehen. 1659. 4. 6.) Fides Suecica, seu Plenaria Deductio, &c. 1660. 4. 7.) Schwedische Treu und Glauben/ darin die unverantwortl. *procedu*ren der Schweden durch den Feld-M. DVGLAS an dem Hertzog in Curland verübet/ vorgestellt werden/ 1660. 4. Quæ est versio germanica tractatus præcedentis. 8.) Appendix des Schwedischen Spiegels. 1658. 4. 9.) Defensio Ducis Curlandiæ, Suecorum calumniis opposita, &c. Pro defensione Suecorum ext. Tr. germ. exhibens causas, quibus Rex Sueciæ inductus præcipue fuit, Ducem Curl. è ducatu suo in custodiam abducendi, 1658. 4. & ap. *Londorp.* T. 8. f. 482. Autorem eius fuisse *Iohannem* HABÆVM ex Symbola DIECMANNIANA refert B. Placcius in Theatro anonymorum n. 1792. γ.) Sed contra hunc Tr. mox vulgata est Refutatio emissarum pro parte Suecica Causarum, quibus prætendunt, Reg. Mai. Suec. adductam fuisse &c. cum oppositione verarum impulsionum, quibus Rex Su. se passus est seduci, stylo germ. 1658. & 1660. 4. & ap. *Londorp.* T. 8. f. 492. Idem scriptum quoque lat. prodiit 1660. 4. cui *Roberti* DVGLAS Vniuersale ad Prouinciæ Curland. incolas adiectum est. Alia refutatio germ. stylo excusa est 1660. 4. (2)

§. XXXVIII.

Pax Oliuensis, aliique TRACTATVS, tempore Io. CASIMIRI initi.

Postquam fatale illud bellum perpetua tandem pax insecuta esset, inter S. R. M. & Remp. Pol. eiusque Confœderatos ex vna, & inter S. R. M. Regnumque Suec. ex altera parte ad Gedanum in Monasterio *Oliuensi*, III. Maii 1660. inita & conclusa, illius Pacis Instrumentum, separatim mox *Gedani* 1660. 4. sumtibus *Iac. Weis*, R. M. Bibliopol. german. itemque lat. vulgatum est, deinde vero sub tit. *Pactorum Oliuensium Anni* 1660. cum Ratificationibus articuli separati ratione Traditionis Elbingæ, insertum *Constitut. Regni A.* 1661. *Cracouiæ per Andr. Petricouium* impressis, *f.* 41. *seqq.* quod præterea cum Actis pacificationis extat apud *Londorp. T.* 8. *f.* 651. *seqq.* In *collectione gallica* tractatuum pacis *T.* 3 *p.* 805. *Item* in *Diar. Europ. P. IV. p.* 292. latine, & *p.* 331. germ. *collat.* cum *App. P. VIII.* à *p.* 1. vsque ad 106. vbi (quod ὡς ἐν παρόδῳ notamus) exhibetur quasi Prolegomenωn loco ad Deiparam Votum, quod IO. CASIMIRVS cum Proceribus Regni in Æde Leopoliensi solenniter vouit pro felici contra Suecos armroum successu. Add. *Chwalkou.* de *Iure publ. R. P. L.* 2. *c.* 7. *p.* 281 *seqq.* (vbi annectuntur *p.* 327. Ratificationes articuli separati ratione traditionis Elbingæ,) aliique. (3) Circa initia Tractatuum Oliuensium Orationem præsentibus Legatis Cæsaris, Regis Pol. & Brand. *Gedani* in maxima frequentia habuit *Ioach.* PA-

(1) Ad oppidum Coniciam spectat: Extraordinar-Zeitung/ welchergestalt der König von Polen die Stadt Conitz annoch belagert halte/wie denn auch von dem See-Gefecht zwischen den Graf Königsmarck und der Dantziger Soldatesca. &c. 1656. 4.

(2) Iung. Schwedisches Jubel-Fest zu Strahlsund über die Victorie wider die Holländer im Sunde/ und dann Eroberung der Stadt Mietau in Churland/zugleich Abführung des Hertzogs aus Riga. &c. 1659. 4.

(3) Ad vota & præludia pacis spectat: 1.) Supplication an die Friedens-Göttin/ der mit Krieges-Last belegten Unterthanen in Liefland/ Polen/ Preußen &c. 1658. 4. 2.) Mercurii Europei de pace septentrionali diuinatio, siue de instantibus Polonos inter ac Suecos tractatibus pacis dialogus, e. a. 4. & germanice 1659. 4. 3.) Zwey Abschrifften *α)* von Käyserlicher Mai. de dato $\frac{18}{28}$ August. 1659 an den Churfürsten zu Mayntz betreffend die præliminar tractaten zwischen Schweden und Polen/ wie auch den Einfall in Pommern. *β)* Des Königlich Schwedischen Legati *Matth.* BIOERENKLAV Schreiben &c. ad eundem in eadem causa. Nec omittenda hic mihi, declaratio Regis Sueciæ ad tractatus pacis in Prussia Legatorum Plenipotentiariorum, pro pace & libertate omnium ab Ecclesia Catholico-Romana, de religione in Polonia dissidentium, in puncto amnestiæ secundum avitas leges regni cauta, ex ipso originali publici iuris facta. *Sedini* 1660. 4. Ipsum instrumentum ratificatum pacis perpetuæ Oliuensis, vna cum ratificationibus articuli separati declarationi ratione Elbingæ, aliisque his annexis prodiit etiam *Regiomonti.* 1661. 4.

PASTORIVS, quæ ſub tit. *Auroræ pacis* prodiit tum ſeorſim; tum cum eius *Floro Polon.* edit. *Ged. 1679. 12. p. 705.* Laudatus Autor præterea *Oliuam Pacis* ſeu Orationem ob pacem Oliuenſ. 1661. habuit, & in hac vrbe in 4. edidit, vt alibi diximus. Præterea ſub hoc titulo eodem tempore Carmen publicauit *Io. Pet.* TITIVS. *f.* Vti non minus Collegium OLIVENSE, eundem titulum retinens, edidit Gratiarum actionem ad S. Cæſ. Maj. reliquosque Seren. Reg. & Princip. Chriſtianos, quorum Illuſtr. & Excellentiſſimi Legati, d. 3. *Maii* 1660. Pacem orbi reſtituerunt, *Gedani* 1660. 4. Præterea Tractatus concluſæ pacis cum *Moſchis d. 30. Ian. 1667.* latine ap. *Chwalkov. l. c. p. 154.* & germ. ap. *Londorp. T. 9. f. 489.* habetur: cum iam antea de Armiſtitio inter Io. Caſim. & Moſchum, nempe an. 1656. *3. Nov.* conuentum eſſet, de quo *Io. Auguſtin.* PASTORIVS, Cæſar. & Elect. Saxon. Hiſtoricus ac Protonotar. Apoſtolic. in *Laur. Act. publ. Francof. 1658. 4.* edita *p. 44.* conſuli poteſt. Sic etiam Fœdus defenſiuum inter Seren. Regem Sueciæ, Electorem Brandenb. & Remp. Polon. 1667. *22. Iun.* initum, latine legi poteſt apud *Londorp. T. IX. pag. 494.* PACTA VELAVIENSIA inter Remp. Polon. & Seren. Electorem FRIEDERICVM WILHELMVM, *d. 19. Sept. 1657. Velauiæ* inita, & *Brombergæ* (polonice *Bydgoſt*) confirmata, quibus abſolutum huic in Pruſſiam dominium conceſſum eſt, tum in *Collectione gallica Tractatuum Pacis*; *T. 3. p. 714.* tum apud *Londorp. Part. 8. f. 170.* & *Pufendorf. Rerum Brandeb. lib. 6. §. 78. ſeqq.* alibique obuia ſunt. (1) Qua occaſione etiam tum varia ſcripta publicata fuere. (2)

§. XXXIX.

Scripta ad motus inteſtinos facientia.

Ad IOH. CASIMIRI regimen adhuc pertinet Manifeſtatio Innocentiæ D. *Hieronymi* RADZIEIOVVSKI, Pro-Cancell. R. P. A. 1652. 4. in *Suecia*, vt opinor, edita, & Gallice etiam recuſa; (3) ad quem Varſauia Elbingam 1656. abeuntem Epiſt. ſcripſit *Matth.* BIÖRENCLOV, Secret. Sv. latine eod. Anno in 4. Apologia pro Illuſtr. Principe IANVSSIO Duce RADZIVILIO, exercit. in D. L. Supremo Generali, circa idem forte tempus in 4. prodiit. Quæ ratione Confœderationis A. 1661. ſeqq. tam intra Regnum Pol. quam extra illud acta ſunt, extant in *App. P. VIII. Diar. Europ.* Claſſ. II. ap. 106. ad 271. vbi etiam P. XIII. *App. 3.* p. 1--304. habentur Polonico - Lubomirscica Acta publica, quæ in cauſa *Lubomirskiana* vltro citroque ab A. 1664. vsque ad 1666. ſcripta, & typis divulgata fuere, quorum indicem *Appendici III. L. c.* præmiſſum, hic non repetimus, indicaturi ex iis ſaltem ea, quæ ſeparatim in ipſius Illuſtr. Dn. *Georgij Sebaſtiani* LVBOMIRSKI gratiam excuſa nobis obuenerunt, vt ſunt (4) *Equitis Pol.* diſcurſus, exhibens Innocentiam memorati Principis, patriæ oblatus 1665. f. qui extat *Diar. Europ.* l. c. p. 225. Tubus Opticus ad perſpiciendam Innocentiam Eiusdem, vna cum reſponſione ad euidentia figmenta ſub titulo *Informationis* edita 1666. f. & in *Diar. Europ. l. c. p. 265.* It. Publicæ Innocentiæ Manifeſtum, bono publico porrectum A. 1666. f. & in *Diar. Europ. l. c. p. 69.* Sed ab Eius aduerſa parte quoque editus eſt Proceſſus Iudiciarius, in cauſa Illuſtris & Magnifici GEORGII, Comitis in Wiſnicz & Iaroslavv LVBOMIERSKI. *Varſau.* 1664. f. qui habetur *Diar. Europ. l. c. p. 1.* Generoſi Dn. KOMORMICKI, Deputati è Palatin. Sendomirienſ. Conuentu, Sermo ad Regem habitus *d. 26. Iunij 1667.* extat lat. in *Diar. Europ. P. XVIII.* pag. 135. in quo Auctor, poſtquam gaudium de reducta tranquillitate publica conteſtatus fuiſſet, præcipue in quosdam factioni Gallicæ addictos, Regique abdicationem regni ſuadentes, acriter declamat. (5) Compoſitioni horum motuum accuratius pernoſcendæ proderit: explication des propoſitions faites par IEAN CASIMIR R. de Pologne, à *George* Comte de WISNITZ & de IAROSLAVV, & autres confederez, & par eux acceptées le 8. Nov. 1665. in *Theatro Pacis* T. 2 p. 221. & Collectione Tractatuum pacis gallica T. 4. p. 101. De Actis ſpontaneæ Abdicationis IO. CASIMIRI iam actum ſupra §. XXVI.

§. XL.

Acta tempore Regum Michaelis, Iohannis, & Frid. Aug.

Vacante, per abdicationem Regis IO. CASIMIRI, Throno Polonico, plures Candidati eo tempore ſeſe obtulerunt, quam in rem nonnullæ Epiſtolæ & Orationes, quæ ſeorſim etiam extant, leguntur apud *Londorp. T. 9. p. 686. ſeqq.* Tum temporis lucem adſpexit A. O. i. e. *Andr.* OLSZOVVSKI, Epiſcop. Culmenſ. & Pro - Cancell. poſteaque dignitatem Archi-Ep. Gneſn. adepti, Cenſura Candidatorum Sceptri Polonici in 4. & 12. excuſa, cui oppoſita eſt Cenſura Cenſuræ Candidatorum, 1669. 12. In Cenſura Candidatorum numerus ad V. perſonas redactus eſt, *Moſcum, Neoburgum, Condæum, Lotharingium & Piaſtum*, ſeu Polonum, ex quo Tr. rationes quasdam etiam excerpſit *Dn. Becman. in Med. Pol. Diſſ. XIX. th. VIII.* Eodem Interregni tempore prælo ſubiectum fuit *Floriani* de GVRRY GVRSKI Examen Sarmaticum, tempore Interregni celebrandum, 1669. 4. (1) Itemque Scriptum ſtylo lapidari confectum, cui tit. *Comitia Warſauica de eligendo Pol. Rege*, (quæ eidem FRISCHMANNO deberi cuius ſupra mentionem fecimus ex *Simonis* PAVLI diſpoſitione libr. hiſtoricorum patet in PLACCII Theatr. anon. n. 1168. 9.) A. 1669. in 4. vbi Conſpectus rerum in fronte præmittitur; nec non *Georgij* VLICOVII, ſeu potius *Ioh. Chriſtiani* L. B. BOINEBVRGII Demonſtrationum Politicarum pro eligendo R. P. Specimen, *Vilnæ* 1669. 12. quem Librum merito ſuo magnifacit *Bœcler. Diſſ. de Vtil. hiſtor. Vniuerſ. p. 180. ſeqq.* licet conſilio, quo Regnum Neoburgico, Hero ſuo, conciliare cogitabat, ſucceſſus defuerit. (2) Quæ tum temporis in fauorem CAROLI Lotharingiæ Ducis acta ſint, tradunt *les memoires du Comte de* CHAVIGNAC. (3) Poſtquam vero MICHAELI (Piaſto) præ aliis t. t. regnandi onus impoſitum eſſet, eo quidem viuente, præter alia ap. *Londorp. T. 9. f. 692. & 789.* obuia, publicata fuere Puncta approbatæ Pacificationis ANDRVSOVIENSIS inter Regnum Pol. & Imp. Moſchov. quæ ex Polonico in latinum translata in Actu *Radzini, d. XVII. Mart. 1670.* exhibet *Chwalkov. Lib. II. de Iure publ. R. P. cap. 7. p. 384.* (4) Articuli vero pacis inter MICHAELEM & CZARIVM, *Moſcuæ d. IX. April. 1672.* confecti, germ. leguntur ap. eundem *Londorp. T. IX. p. 815.* Latine in *Theatro Pacis* T. 2. p. 563. itemque in *Collectione gallica Tractatuum pacis* T. 4. p. 294. Eodem A. *d. XVIII. Octobr.* Puncta tractatuum inter Regem Pol. & Imperat. Turcicum ſunt concluſa, quæ germ. extant in *Diar. Europ. P. XXVII. p. 402.* Latine in *Theatro Pacis* T. 2. p. 563. & in allegata *collectione* T. 4. p. 311. Occaſione huius belli prodierat ZIMOROVVICII Leopolis à Turcis, Tartaris, Coſacis, Moldauis, A. 1672. hoſtiliter obſeſſa, à M. *Io. Staniſl.* MOSCICKI in lucem data. *Cracou.* 1697. 4. (5) Tempore memoratæ pacis editæ ſunt literæ de pace Polonos inter & Turcas inita, à Miniſtro Brand. in Comitiis Varſauienſibus diuulgatæ, vna cum Reſponſione ad illas à vero Ciue Polon. data *Freiſtadij* 4. Ad quæ etiam tempora ſpectat Proteſtatio, quam Seren. Regi & Reipublicæ, Legati Electorales Brandenburgici Varſauia diſcedentes, ſub tit. *Præcuſtoditionis* exhiberi curarunt 1670. 4. Itemque Cancellariæ Polon. Demonſtratio, Cancellariæ Elect. Brand. Declarationis & Expoſtulationis inconuenientia exhibens, lat. & germ. 1671. 4. (6) Sub Interregno poſt obitum MICHAELIS, typis exſcripta eſt Apoſtrophe ad Sereniſſ. Poloniæ Candidatos, 1674.

(1) Diploma in welchem der König IO. CASIMIRVS, dem Churfürſten von Brandenburg FRIDERICO WILHELMO das Hertzogthum Preußen / mit ober-und abſoluter Gewalt / unter den Rechten der höchſten Herrſchafft zu beſitzen übergiebt. editum eſt. 1658. 4. Churf. Durchl. zu Brandenburg manifeſtation, welchergeſtalt ſie vom Könige / und der Kron Polen / der bißher getragenen Lehns-Pflicht entbunden &c 4.

(2) Ad acta publica horum temporum referri inſuper poteſt: S. R. M. Poloniæ propoſitio ratione faciendæ electionis habita in ſenatu abſentibus ducibus terreſtribus, durantibus regni Comitiis, 4. Iulii. *Varſau.* 1661. 4.

(3) Nec non *Eiusdem* Apologia ſuper nouam a. R. Poloniæ oppreſſionem.

(4) Separatim quoque ad ventilationem ardui huius negocii facientia ſcripta prodiere ſequentia: 1.) Puncta ſo mit den Polniſchen confœderirten den 18. December 1662. zu Wolborcz veraccordiret worden. 4. 2.) Beſchreibung der Tractaten ſo zwiſchen dem Könige und der Armee deputirten im Lager unter Iaworovva den 2. Iulii 1663. geſchloſſen worden. 4. 3.) Execution des Polniſchen Friedens / ſo den 22. Iulii 1663. vollenzogen worden. 1663. 4. 4.) Des Königes von Polen der vormahls vniirten numehr aber diſſoluirten Armee ertheilte General Amneſtia, und darauf erfolgte vniuerſalia an alle Magiſtrat / damit geſamte der confœderirten übergebene Schrifften ex actis publicis caſſiret werden ſollen. 1663. 4.

(5) Ipſius Regis nomine diuulgatum eſt: Vniuerſal auf die von *Georgio* LVBOMIRSKI ausgegebene defenſions-Schrifften. 1665. 4. & 1666. vbi adiungitur: Antwort eines freyen Polniſchen Edelmanns. 4.

(1) Eiusdem fere argumenti videtur eſſe conſilium quod pro redintegrando Polonorum regno intimauit HVSANES de GEMLABBVRBITS GEMLABBVRBITZKY. 4.

(2) Propoſitio legati Ducis Neoburgici. 4. Ducis Neoburgici ad Poloniæ ſceptrum aſpirantis, & a multis inique traducti, defenſio. 4.

(3) Oratio ad vniuerſos Reipublicæ Poloniæ ordines dicta a Principis Lotharingiæ legatis d. 12. Iunii 1669. 12.

(4) Seorſim edita ſunt germanice 1670. 4.

(5) Relation von der Belagerung Reußiſch-Lemberg pr. 1672. 4. add. Diarium der Tartariſchen Niederlage / ſo der Cron-Feldherr wider ſie erhalten / 1672. 4. La marche de Sultan Mahomet contre la Pologne & en Vkraine avec un ſuccint recit de tout ce, qui c' eſt paſſé de conſiderable de part & d' autre, quod ſcriptum ſubiunctum eſt comitis de la MAGDELEINE *Miroir Ottoman* ed. *Baſil.* 1677. 8.

(6) Ad acta publica vltimorum MICHAELIS temporum pertinet: Synopſis regiſtrata, oder Abfaſſung aller auf dem Reichstage dieſes 1673. Jahres geſchloſſenen Reichs-conſtitutionum. 4. & conſtitutio pacificationis internæ R. Poloniæ. 1673. 4.

4. Similiter prodierunt Orationes tres Nuncii Apostolici, Legati Gallici & Legati Lotharingici, (1) habita in Consessu Reip. Polon. pro Electione Regis congregatæ, 1674. 4. Itemque Discursus super Seren. Principe Daniæ GEORGIO, qui censeri potest vnus è principalibus Candidatis ad Regnum Polon. 4. de quo præterea habetur Scriptum, cui tit. *Genealogica Deductio Seren. R. Daniæ* CHRISTIANI V. *eiusque Seren. Fratris, Princip. Daniæ* GEORGII, *à Piasto sextuplex, à Iagellone quadruplex,1674. 4.* Item Oratio ad Seren. Potentissimumq; IOAN. III. R. P. habita à Legato Regis Sueciæ 1674. quæ cum eiusd. Gallica ad Reginam Oratione, typis Monast. *Oliuensis* in 4. impressa est; Nec non der Frantzös. und Poln. Wahrsager auff das Jahr 1674. autore *Mart.* BARBE, Prof. Paris. in 4. (2) Postquam sub regimine IOANNIS III. A. 1676. sub initium Octobris pax Turcico-Polonica in Campo DANOVÆ BASSÆ conclusa esset, Articuli eius latine & germ. euulgati sunt, qui habentur in *Append. Diar. Europ. P. XXXVIII. p. 273.* & in *Theatr. Pacis* T. II. p. 580. & in *Collect. Gall.* tractatuum pacis T. IV. pag. 375. Induciarum vero ad XIII. annos prolongatarum *d. 17. Aug. 1678.* contenta suppeditat *Chwalkov. L. 2. c. 7. p. 389.* Sequentium Annorum cum Turcis habita negotia illustrant, quæ ap. *Londorp. T. XI.* leguntur. Conditiones pacis cum Turcis a. 1679. initio Octobris sancitæ legi possunt in *Theatro Pacis* T. II. p. 585. & in Collectione gallica tractat. pacis T. IV. p. 380. & 465. Apud *Londorpium* porro *T. XII. f. 545.* habetur Pax & confœderatio offensiua & defensiua inter Reg. Pol. & Moschum d. 25. Apr. A. 1686. conclusa. (3) Pax offensiua & defensiua inter LEOPOLDVM & IOANNEM III. in allegata collectione gallica reperitur T. IV. p. 481. La Triple Alliance entre Leopold, Iean Sobieski & la Republique de Venise, contre le Turc, faite le 2 Septembre 1684. *ibidem* T. 4. p. 500. Bello Turcico adhuc durante, elegans prodiit scriptum, quo Christiani Principes ad bellum hosti publ. inferendum excitantur, titulum præferens: *Tuba verum spargens sonum super sceptro Nationum.* Cui simile scriptum suo tempore edidit *Simon* STARAVOLSCIVS, & inscripsit: *Ad Principes Christianos de pace inter se componenda, belloque Turcis inferendo Protrepticon*, Impr. in 4. (4) Similiter *Lipsiæ* ap. *Ioh. Frid. Gleditsch, 1685. in 4.* impressus est Tr. germ. cui tit. Das kaltsinnige Pohlen gegen die Türcken/ 2c. in quo Lib. causæ, ob quas arma Polonorum contra Turcas deferbuerint, vnice à subdolis Gallorum machinationibus arcessuntur. Eiusdem commatis est Tr. alius, qui A. 1688. 4. vulgatus est sub tit. Der nach der Frantzösischen Pfeiffe tan-

(1) Hic inprimis commendatur in *Reflexione ab equite Polono, & amante Patriæ facta, super electionem noui Regis.* 1674. 4.

(2) Diploma electionis Regiæ habetur latine & germanice. 4.

(3) Ad negocia publica quæ cum Moschis intercessere illustranda faciunt 1.) Copia des Königs von Polen Missiue an den Groß-Fürsten in Moscovien aus Lemberg de 20. Dec. 1676. 1677. 4. 2.) Einzug der A. 1680 1. Maii in Warschau gewesenen Moscowitischen Gesandschafft 4. 3.) Bericht/ was in der ersten Conferenz zwischen den Polnischen und Moscowitischen Commissarien 1684. zu Andrezovv vorgelauffen. 4. 4.) Copia der Rede/ welche der Woywod von Posen *Christoph.* GRZYMVLTOVVSKI an den Czaaren bey öffentlicher Audienz den 21. Februarii a. 1686 gehalten.

(4.) Plura iam monumenta rerum contra Turcas à Rege gestarum §. XIX. & XXVIII. ibidemque in notis memorata sunt, sed spicilegio tamen huic locum reliquere. 1.) Relation von der Haupt-Schlacht bey Chocim. 4. 2.) Abbildung der Haupt-Schlacht und Eroberung des Türckischen Lagers bey Chocim, nebst einem Kupffer. 1674. 4. 3.) Extract eines Schreibens aus Zamosc vom 3. Martii 1674. betreffend den Zustand der Türcken in Caminiec. 1674. 4. 4.) Extract eines Schreibens des Königs von Polen aus Javvorovv vom 11. Sept. 1674. an den Nuncium Apostolicum aus dem Italiänischen übersetzt. 4. 5) Copia eines Schreibens des Zaporovvischen Feld-Hauptmanns an Jhro Königl. Maj. zu Polen aus Czechryn. 2. Dec. 1674. 4. 675. 6.) Extract eines Schreibens aus dem Polnischen Lager unter Lemberg den 27. Aug. 1675. 4. 7.) Relation der Victorie gegen den Türcken unter Trembovvla erhalten. 1675. 4. 8.) Copia eines Schreibens ausm Poln. Lager unter Bucracz de 9. Octobr. 1675. 4. In specie ad expeditionem pro liberanda Wienna susceptam respiciunt post suo loco iam allegata. 9.) Continuation des Königs von Polen Marches nach Wien/ nebst der Relation von derselbigen Stadt Entsetzung. 10.) Copia eines Schreibens des Königs von Polen an die Königin/ ausm Lager unter Wien/ den 13. September 1683. *Bresl.* 4. 11.) Nachricht der vom Könige in Polen wider den Türcken den 9 und 10. Octobr. 1683. erhaltenen Victorie. 4. 12.) Copia eines Schreibens des Königs von Polen/ an den Nuncium Apostolicum, Hn. Pallauicini, in welchem enthalten/ wie GOTT die Christlichen Waffen wider den Türcken gesegnet/ d. 9. Oct. 683. 4.

tantzende Polack/ 2c. (1) Denique Pacis, quæ inter Seren. Regem AVGVSTVM II. & Remp. Pol. ab vna, & inter Imper. Ottoman. ab altera parte, ad CARLOVVICZ in Sirmio Anno 1697. in Congressu generali Confœderatorum Plenipotentiariorum, inita fuit, Instrumentum seorsim in forma maiori, item in 4. excusum conspicitur. Insertum quoque allegatæ collectionis T. 4. p. 787. seq. & in compendium missum in den auffgefangenen Briefen 1. Ravage p. 265. Qua occasione etiam prodiit Dn. *Dau.* CZERNIEVVSKI, *Con-Rect. Schol. Mar.* Exoptata Pacis Oliua è felici Comitiorum euentu, *Ged.* (1699.) 4. Vbi etiam p. 117. habetur relatio de ingressu Legati Polonici in Vrbem Constantinopolitanam anno 1700. d. 18. Aprilis facto. Deinceps inter alte memoratam S. R. M. & Electorem t. t. Brandenb. occasione Ciuitatis *Elbingensis* edita nonnulla sunt, de quibus agendi opportunior locus infra occurret. Reliqua scripta omnia, quæ partim post electionem Seren. AVGVSTI pro Gallica factione & contra eam, partim post gestum cum Suecis bellum, vltro citroque a variis varie publicata fuerunt, & ex parte etiam cum aliis nonnullis, in *Fama Europæa, Epistolis* (vt audiunt) *interceptis*, aliisque similibus libellis germanicis leguntur, cum in omnium adhuc manibus versentur, recensere hoc quidem loco iam non vacat, nec forte expedit.

§. XLI.

IVRIS PVBLICI Polonici Scriptores Vniuersales.

Ad Polonici Regni notitiam omnino quoque faciunt IVRIS PVBLICI (vt vocantur) Scriptores, quo nomine intelligimus illos, qui statum politicum tum vniuersim, tum speciatim, iuraque omnia istius Regni descripserunt. Delineationem Locorum Communium talis specialis Politiæ Polonicæ quondam fecerat *Barthol.* KECKERMANNVS, olim Athenæi nostri Prof. celeberr. quæ post eius obitum a *Dan.* BRESLERO, *Dantiscano*, edita, operibusque KECKERMANNI *Geneu.* 1614. f. publicatis, *Tom. 2. p.* 1289. inserta est. Ex instituto vero hoc argumentum, vtut compendiose satis, primus ex veteribus tractasse videtur *Stanisl.* KRZISTANOVVICZ (falso ap. *Lipen.* in *Bibl. Philos.* & *Struu.* p. 754. RITZISTANOVIC dictus) ICtus, cuius Compendiosa Status Regni Pol. descriptio, *Moguntiæ* primum 1606. 4. edita, habetur in *Rep. Polon. Elzeuir.* p. 1. ac præterea ex lat. lingua germanicæ consuetudini tradita, nuper sub tit. *Curieuse* Beschreibung des Königreichs Pohlen/ *Cracouiæ.* i. e. *Lipsiæ* 1697. 8. cum adiecto Catalogo omnium Principum Regumque Pol. prodiit. Pleniori vero opere Remp. Polon. politice illustrauit *Nicol. de Chwalkow* CHVVALKOVVSKI, Equ. Pol. & Ducis Curl. ad Aulam Regiam Polonam Residens & Consiliarius, edito *Regni Pol. Iure publico*, quod A. 1676. typis *Regiomontanis* in 12. exscriptum, postea *ib.* 1684. 4. auctius exhibitum, figurisque aliquot æneis illustratum est. Cui libro præmittitur *Sylloge Scriptorum de Rebus Polonicis*, quæ ipsa tamen non in omnibus exemplaribus occurrit, sed saltem in quibusdam, iisdemque forte, quæ ante publicatam Autoris *Anonymi Exercitationem*, CHVVALKOVIO oppositam, iam distracta fuerant. Hæc Exercitatio prodiit *ἀνωνύμως Gedani* A. 1685. 4. Ast genuinum eius parentem fuisse B. HARTKNOCHIVM, constat ex ore Dni. M. *Martini* Böhm *Passenheima-Borussi* Gymnasii Thorunensis Professoris, qui ipsemet eandem ad bibliopolam Gedanensem Wasenbergium excudendam tulit: In hac de multis rebus ad Remp. Polonam pertinentibus, itemque de Scriptoribus Polonicis specialia monita, non sine rigida interdum censura, quod & Collectores *Act. Erud. Lips.* A. 1686. p. 485. monent, afferuntur. Conjungendus cum CHVVALKOVIO est *M. Christoph.* Hartknoch/ *Passenheimensis Prussus*, Gymnasiii Thorun. Prof. celeberr. qui, postquam prius Dissertationes aliquot de Rebus Polonicis, *Regiomonti*, 1674. 4. ediderat, deinde maiori agmine Libros II. de Rep. Polonica, *Ienæ* 1678. 8. impressos, in lucem emisit, quorum prior historiæ Pol. memorabiliora, posterior autem Ius publ. Reip. Poloniæ, Lithuaniæ, Prouinciarumque annexarum comprehendit; quibus in altera editione A. 1687. quo Auctor diem suum obiit, altero tanto auctiori, accessere II. Dissertt. historicæ, vna de *Rep. Curonica Vetere & Noua*, altera, quæ etiam in priori editione videbatur, de *Originibus Pomeranicis*; Atque hæc eodem plane modo leguntur in tertia & quarta edit. *Francof. & Lips.* 1697. & 1699. in 8. publicatis. Nouissime cum magna diligentia integrum Regni Polon. statum delineare aggressus est *Nicol.* ZALASZOVVSKI, I. V. D. & Professor Cracouiensis, dein Archi-Diac. Posnaniensis, qui edere cœpit Ius Regni Polon. ex statutis & consuetudinibus eiusd. Regni & M. D. Lithu. collectum, & additionibus ex Iure Ciu. Rom. Canon. & Saxon. nec non ex Constitutionibus prouincialibus Gnesnensibus & diœcesanis auctum, historiisque illustratum. Cuius magni Operis in 4. Libros & 2. Tomos distincti, To-

(1) Alia duo negocia publica attinguntur duobus hisce scriptis: 1.) Bericht/ welcher gestalt der Graff Groß-Cantzler und Extraordinair Ambassadeur von Polen von dem Könige in Franckreich zu Fontainebleau den 19. Octobr. 1685. empfangen worden. 4. 2.) Copia eines Schreibens FRIDER. WILHELMI an den König von Polen/ worinnen Er ersuchet wird/ denen Ungarn ihre Gewissens-Freyheit zu lassen/ und auch solche beym Käyser zu befördern. 1684. 4.

Tomus I. ius publicum continens in lucem publicam edirus fuit *Poſnan.* 1701. f. qui accurate ſatis recenſetur in *Act. Erud.* A. 1702. p. 162. ſeqq. Tomus II. vero ius priuatum ad methodum inſtitutionum Iuſtiniani exhibens *Ib.* A. 1701. in publicum emanauit. Notus alias eſt hic Autor, edito *Cracouiæ* 1706. 4. Tr. de Iure capituli ſede vacante, cuius iam §. III. meminimus.

§. XLII.

Statuta, Priuilegia & Conſtitutiones.

Ex illis, qui ſingulares materias tractarunt, maximus Auctorum, Iura regni illuſtrantium, numerus eſt. Vbi primum illos recenſebimus, qui Statuta, Priuilegia & Conſtitutiones Regni collegerunt. In quam claſſem initio referendus eſſe videtur *Iohannes* LASK, Cancell. Regni, & poſtea Archi-Ep. Gneſnenſ. cuius Statutum latinum, iuſſu Regis ALEXANDRI editum eſt 1506. f. (1) Secuta ſunt Statuta Seren. Dn. SIGISMVNDI I. Pol. Reg. &c. in Conuentibus generalibus edita & promulgata, vnaque cum Proceſſus Iudiciarii formula typis exſcripta, ſine loco & tempore in folio. Maiori vero apparatu hanc ſpartam ornaſſe videmus *Iac.* PRILVSIVM ſeu PRZYLVSKI, Caſtrenſem Præmiſlienſis, & terreſtrem Cracouienſis diſtrictuum Notarium ac Ædilem, „qui publica auctoritate in gratiam præcipue „D. SIGISMVNDI AVGVSTI R. P. inque „vſum Reip. Leges ſeu Statuta ac priuilegia „Regni Polon. omnia, hactenus magna ex „parte vaga, confuſa & ſibi pugnantia, iam ve„ro ordine digeſta & conciliata Libris VI. (non „VII. vt eſt ap. *Chwalkou.*) comprehenſa, publicauit, ediditque partim in *Szczuczin*, partim in *Arce Cracouienſi* in ædibus ſuis, A. 1553. f. labore ac ſumtu proprio, vt Auctor in fine Operis teſtatur. Acceſſerunt etiam præfationes & Commentaria ex Regum Decretis, Conſuetudinibus Regni, variisque Scriptoribus ac Legislatoribus conflata. Index tamen rerum deeſt, & deſideratur, qui ordine alphabetico digeſtus, habetur in MS. quem ap. Per-Magnif. Dn. PATRVVM, *Ioachimum* HOPPIVM ſupra laudatum, accurate & nitide deſcriptum in f. videre mihi licuit. Deinde *Io.* HERBVRTI à FVLSTYN, Regni Pol. Senatoris, (quem plenius §. XI. allegauimus) Statutum Latinum commemorandum venit, *Samoſcii*, 1557. f. excuſum; Poſthac etiam idiomate Polon. ex voluntate Deputationis, A. 1563. & 65. impreſſum *Cracou.* 1570. f. Idem Auctor deinceps quoque edidit Statuta Regni Pol. in ordinem alphabeticum digeſta, *Cracou.* 1563. 67. 70. & 1600. f. (2) qui Liber propter exemplarium inopiam, recuſus eſt *Dantiſci* ap. *Balthaſ. Andream*, & *Francof.* ap. *Godefrid. Tampachium*, 1620. f. vbi in fine *Stanisl.* SKZRISZOVIVS aliquot LL. ſubiecit, à *Io. Felice* HERBVRTO, IOANNIS F. acceptas, & ex veteribus quibusdam Codicibus excerptas. (3) Paratitla Statuti Herburtani, cum applicatione Conſtit. Nouell. in vſum fori controuerſi edita, Praxique Iuris Terreſtris accommodata, autore *Gregorio* CZARADZKI, IC. impr. *Poſnan.* 1620. 12. typis *Ioh. Roſſowski.* Ex LASKIO & HERBVRTO collecta ſunt Statuta regni Pol. à *Iano* IANVSZOVIO, *Cracou.* 1600. in fol. latino polonice vulgata, quæ Statuta, à CASIMIRO Magno, Succeſſoribusque ipſius, vsque ad tempora SIGISMVNDI AVG. lata, ſiſtunt. Singulari modo iuxta materiarum ordinem Statuta & Tabularia (*Metrika* Poloni vocant) Priuilegiorum Regni exhibuit Polonice *Stanisl.* SARNICKI, *Equ. Polon. Cracou.* 1594. f. publicata. Integrarum vero Conſtitutionum, Statutorum & Priuilegiorum, in Comitiis Regni, ab A. 1550. vsque ad A. 1637. (non 27. vt B. *Hartknoch.* bis poſuit cum in *Catal. Script. Polon.* tum in *præf.* Oper. de *Republ. Polon.* præmiſſis,) Polonica lingua latorum Collectionem, debemus *Andreæ* PETRICOVIO, I. V. D. & typographo Regio, *Cracou.* cum priuilegio Vladislai IV. A. 1637. f. editam. *Eiusdem* ſtudio ſequentium Annorum Conſtitutiones vsque ad A. 1643. ſeorſim *Cracouiæ* editæ fuerunt. Ab hoc tempore Conſtitutiones variæ, Comitiis finitis publicatæ, partim *Cracouiæ*, partim *Varſau.* typis impreſſæ ſunt, ex quibus aliæ illarum, quæ ſceptra tenente AVGVSTO, latæ fuerunt, A. 1697. *Cracouiæ* per S. R. M. typographum *Nicol. Schedel*, Scabinum Vrb. Cracou. aliæ de A. 1699. *Varſau.* typis *Collegii Scholarum piarum*; denique nouiſſimæ aliæ *Lublini*, 1703. è typographia *Collegii S. I.* prodierunt.

§. XLIII.

Compendia Statutorum & Conſtitutionum.

Compendia Statutorum & Conſtitutionum varii quoque Auctores exhibuerunt, quo ſpectat: *Pauli* SCZERBIC, Syndici Ciuit. Leopol. poſtea in numerum Secretariorum R. Sigismundi III. cooptati, Promptuarium Statutorum omnium & Conſtitutionum Regni Pol. quod latine, cum Indice Rerum & Verborum copioſiſſimo, editum eſt *Brunsbergæ* 1604. f. Similem in modum *Theod.* ZAVVACKI, ex familia *Rogala* Equ. Pol. Breuem Collectionem Iurium, Statutorum & Conſtitutionum vsque ad A. 1613. lingua ſibi vernacula ador-

(1) Et quidem *Cracouiæ.* Titulus vero eſt: Commune regni Poloniæ priuilegium &c. iunxitque illi LASKIVS librum iuris feudalis, iuris Magdeburgenſis libros II, & Libros IV ſummæ *Raymundi Parthenopæi.*

(2) It. *Samoſcii* 1597.

(3) Recuſa quoque hæc Statuta 1693. *Dantiſci* per *Ægidium* WAESBERGE & Varſauiæ per *Tobiam Kieller.* f.

adornauit, quod opus *Cracou. 1614. f.* lucem adſpexit. Poſt illum *Albertus* MADALINSKI, Inuentarium Conſtitutionum publicauit polonice, *Varſau. 1632. f.* (1) quod aucto Conſtitutionum numero, opera *Ioann.* DZIEGIELOVVSKI vſus, prælo iterum donauit *Petrus Elert*, Typogr. Regius, *Varſauiæ 1644. f.* Illuſtriſſimoque Principi D. *Georg.* OSSOLINSKI inſcripſit. Eodem ſermone *Marcianus Matthias* LADOVIVS Conſtitutionum Compendium 1685. f. *Varſauiæ* edidit. Sic quoque poſt obitum D. IOHANNIS III. prodiit Promptuarium Legum & Conſtit. R. P. ac M. D. Lithuan. ad faciliorem indagationem publicamque vtilitatem, ſpecioſum in ordinem redactum concinnatumque per *Auguſtinum* KOLVDZKI, Iudicem terreſtrem Iuniuladislauienſem, impreſſum typis Academ. *Poſnan. 1695. f.* (2) Cum etiam Ius Polonicum hodie non tantum *Statutis* CASIMIRI, VLADISLAI & SIGISMVNDORVM, aliisque Conſtitutionibus Regni nitatur, ſed præterea Ius *Saxonicum* quoque, *Municipale*, ſeu *Magdeburgicum* & *Culmenſe* interdum in ſubſidium vocentur, hac occaſione non debemus prætermittere labores illorum, qui iura illa in ordinem redegerunt, quos inter facile eminet *Barthol.* GORICKI, Vice-Aduocatus Cracou. cuius Ordinem Iudiciorum, negotiorumque ciuitatenſium Iuris Magdeburgici, Polonice auctiorem iterum edidit, Senatuiq; Dantiſcano dedicauit *Matthias Andreouienſis*, Typogr. Cracouienſ. *Cracou. 1616. 4.* vbi adiecti ſunt *Articuli Iuris Magdeburgici* ſeu Speculi Saxon. aliique Tractatus Polonice tranſlati; nec non *Io. Kirſteyn* CERASINI Enchiridion aliquot Locorum Communium Iuris Magdeb. latine. *Idem* eundem 1619. edidit Senatui Cracouienſi dedicatum, *ibidem* itemque *Franc.* CÆSAR, Typographus Cracouienſis a. 1630. 4. In qua vltima editione alii quidam tractatus cum polonici tum latini adiecti ſunt. Sic etiam vna cum *Articulis ſecuritatis*, Speculum Saxonicum Iusque Municipale terrarum Pruſſiæ, & Culmenſe, à *Paulo* SZERBICIO, Secretar. Polonice tranſlata, & iuxta ordinem alphabeticum digeſta, edidit *Petrus Elertus*, S. R. M. typogr. *Varſau.* 1646. f. cum iam antea prodiiſſet *Poſnaniæ* 1610. f. Spectat huc quoque *Benedicti* ZELECHOVVSKI, V. I. D. Canonici Zamoſcienſis & in Academia Prof. Iur. Ordin. Digeſtum Iuris Saxonici Prouincialis, partibus ſex comprehenſum, *Zamoſcij* 1643. 4. Itemque Ius Culmenſe emendatum, ex lat. in Polon. tranſlatum per *Paul.* KVSZEVVIC, *Poſnaniæ* 1623. in 4.

§. XLIV.

Deciſiones Proceſſus, Inſtitutiones Iuris Polonici &c.

Iuxta Statutorum, Priuilegiorum & Conſtitutionum memoratarum tenorem, Deciſiones, Proceſſus Iudiciarios, Inſtitutiones, Manualia, aliaque ſimilis generis ſcripta plurimi publicarunt. In quo Scriptorum genere præprimis commemorandi ſunt Tractatus ſequentes: *Ioannis* CERVI, *Tucholienſ.* Artium Magiſtri & Phil. D. Farrago actionum, quæ emendatiſſime edita eſt *Samoſcij*, 1607. 8. per *Martinum Lenski*, Acad. Zamoſcianæ typogr. qui in *præf.* trium antiquiorum editionum *Cracouienſium* meminit Anno 1540. 1552. & 1555. 8. Poſtea Collectanea Deciſionum in Tribunalibus Italiæ, Galliæ, Poloniæ, &c. à *Io. Aloyſio* RICCIO, Patritio Neapolit. ac eiusd. Vrbis Eccl. Canonico, edita ſunt *Geneu. 1617. 4.* Porro memorandus venit *Theod.* ZAVVACKI Proceſſus Iudiciarius Regni Pol. in officina *Nicol. Lobij*, *Cracou.* 1612. editus, & magna acceſſione adauctus, tertioque recuſus *ib.* ap. heredes *Iac. Sibeneycheri*, 1619. f. vt & *Varſauiæ* ex officina *Ioann. Trelpinski*, S. R. M. typograph. 1647. 4. omiſſa tamen Auctoris ad Lect. præfatione. Tertiæ editioni legitur adiecta Formula proceſſus iudiciarii terrarum Cracouienſis, Sendomirienſis, Lublinenſis, &c. quæ ab omnibus Dignitariis, Præfectis, Iudicibus, aliisque Officialibus terreſtribus & caſtrenſibus obſeruanda; qui libellus, nulla mentione Auctoris facta, Vrbem *Samoſcium* & annum 1602. præ ſe fert. *Eiusdem* Memoriale Proceſſus Iudiciarii & Floſculorum Legum ſeu Statutorum atque Conſtitutionum Regni Poloniæ, prodiit *Cracou. 1619. in 12. & 1644. 8.* Speculum verò *Eius* Senatorum ac Officialium Regni Poloniæ cum ſummulis Legum excuſ. *Cracou. 1623. in 12.* Non minus Inſtitutionum Iuris Regni Pol. Libri IV ex ſtatutis & conſtitutionibus collecti, & in vſum Nobilitatis Polonæ, iuris patrii ſtudioſæ, publicati fuerunt à *Thom.* DRESNERO, *Leopolit.* I. V. D. in Acad. Zamoſc. Iur. Prof. Ord. *Samoſcij*, typis Academiæ, 1613. 4. *Eiusdem* Collatio Iuris Pol. & Roman. ſiue Similium Iuris Poloni cum Iure Romano, Centuria vna, impr. *Pariſiis 1602. 4.* Alias de vſu & autoritate iuris ciuilis in Polonia egit *Arth.* DUCK de vſu & autoritate. I. C. Romani L. 2. c. XI. Proceſſus autem *illius* Iudiciarius Regni Poloniæ excuſ. eſt *Samoſci 1601. & Varſau. 1636. in fol.* Nec prætermitti debet Manuale fundamentorum Iuris Ciuilis ac Poloni, IV. Diſpp. iuridico-hiſtorico-politicis comprehenſum, & ad IV. Libr. Inſtit. Iuſtin. publico examine, in Illuſtri Schola *Auriaca*, ventilatum, Præſide *I. Henr.* DAVBERO, *Naſſouio* I. V. D. ac Scholæ Auriacæ Anteceſſore. Sed has Diſputationes jam antea disquiſitioni publicæ expoſuerat *Paul. Boguſl.* de ORZECHOVV ORZECHOVVSKI, Equ. Pol. *Bredæ* ex offi-

h 3

(1) Antea prodierat Lepoli 1630.

(2) B. GRYPHIVS diſſ. de Hiſtoricis S. XVII. KODLVCKYVM vocat & lat. ac pol. prodiiſſe *Poſnan.* 1697. f. affirmat.

ficina *Io. a Waesberge, 1646. 4.* quas *Henr. de Schœllen, ibid. ſeq. anno*, ſub nomine DAVBERI, iunctim iterum edidit, & in *Dedic.* ad illuſtr. aliquot Polonos ad oculum aliquando ſe demonſtraturum promiſit: homicidii pœnam „vel longe duriorem iure Polono celebrari, „quam quæ capitalis nomen apud alias natio„nes retineat; Inuehitur etiam *Editor* in eos, „qui ex mera, vt ait, ignorantia iuris Poloni, „illud nullis iuſti iniuſtiq; fundamentis inniti, „idemque ceu barbaris quibusdam conſuetudi„nibus introductum calumniantur.„ Pertinere huc quoque videntur *Gregorij* CZARADSKI, ICti Proceſſus Iudiciarii Compendium impr. *Cracou. 1612. 8.* & maius *Illius* opus polonice editum *Poſnan. 1620. fol.* De *Eius* Paratitlis Statuti Herburtani vid. §. XLII. Sic & *Stanisl.* LOCHOVVSKI Proceſſus Iudiciarius Granicialis Regni Poloniæ prodiit *Cracou. 1641. 4.* *Eiusd.* Regulæ Iuris & Loci communes forenſes, excuſæ ſunt *Poſnaniæ. 1643. 12.* *Adami* ZYDOVVSKI Potioritas & nonnullæ diſpunctiones Iuris, editæ *Varſau. 1640. 4.* (1) *Samuelis* KVSZEVVICZ Collectanea de Foro & Iurisdictione Ciuitatum Regiarum in Regno Poloniæ & M. D. Lithuaniæ, impr. *Varſau. 1646. 4.* *Andreæ* LYSIECKI Inſtigatoris Regni Tribunal capitale Poloniæ, polonice *Cracou. 1638. f.* vulgatum eſt. Simile ſcriptum, eodem idiomate publicauit *Franc. Lewaltus* POVVALSKI. *Gedan. 1669. 4.* Sine Auctoris nomine prodiit *Coæquatio* iurium, vna cum ordinatione iudiciorum Tribunalitiorum & repartitione locationeque exercituum M. D. Lithuan. *fol.* In cauſis, ad forum ſacrum, iurisdictionemque Eccleſiaſticam ſpectantibus, plurimum huc conducet *Iacobi* IANIDLOVII, *Bozantini*, Phil. & I. V. D. Acad. Cracou. Prof. & (Bernardi Maciejovvski, Card.) Conſiſtorial-Aſſeſſoris, Proceſſus Iudiciarius ad praxin fori ſpiritualis Regni Pol. Anno 1606. conſcriptus, & *Cracou.* 1606. & 1619. 4. vulgatus, denuo autem A. 1643. *ibidem* impreſſus in 4. Cui iungendus eſt *Andr.* LIPSKI à LIPE, I. V. D. Scholaſticus Crac. & Plocenſ. S. R. M. à ſecretis, hinc Pro-Cancell. R. & Epiſc. Luceorienſ. demum Cancell. & Epiſc. Cracouienſis, qui in Decade Quæſtionum publicarum Regni Pol. Eccleſiaſtica iura & immunitates ſtatus Eccleſiaſt. elucidauit, *Dantiſci*, ſumtibus *Hüneſeldianis 1646. 4.* & *Færſterianis, 1647.* 4. cuius præterea extant Obſeruationes Practicæ, ad ſtylum vſumque Iudiciorum Curiæ Regalis Poloniæ accommodatæ, *Pariſ. 1627.* ap. *Andr. de Villa noua in 4.* cum Centuriæ II. ſemiſſe, & *Dant. 1648. 4.* per *Georg. Færſterum* editæ, vtut in his non admodum multa de rebus Polon. occurrant. Vid. Auct. Exerc. *Chwalk.* oppoſitæ *p. 17.*

§. XLV.

Politici & Satyrici Scriptores, qui de forma ac ſcopo Reip. Polon. egerunt.

Reliqui Iuris publ. Polon. Scriptores particulares, partim circa totam regiminis formam, partim circa certos regni Ordines, aliasque particulares materias politicas occupati fuerunt. Ad formam regiminis, Reique publicæ ſcopum in genere cognoſcendum, præter Auctores quosdam, præſertim Gallos, ſupra indicatos, faciunt imprimis. 1.) *Iacobus* GADEBVSCHIVS, qui edidit Encomium Regni Poloniæ; *Dantiſci.* 1621. in 4. (2) 2.) *Alb.* DEBOLECKI, Franciſc. Theol. D. qui Poloniam antiquiſſimum in Europa regnum eſſe ſcripto polon. demonſtrare voluit. (tit) *Wywod Iedyno Wlasnego Panſtwa ſwiata wktorym pokazuie X.* Woyciech DEBOLECKI &c. *zenaſtarodawnieyſze w Europie Kroleſtwo Polskie. Warſau.* anno 1633. in 4. 3.) *Chriſtoph.* VARSEVICIVS, qui Librum *de optimo Reip. ſtatu, Cracou.* 1598. edidit, (3) quo plurima ad ſtatum regni Pol. pertinentia contineri, notat *Auct. Exerc. Chwalkou.* oppoſ. p. 21. vt nihil dicam de *eiusd.* Autoris *Legato, Roſtochii* 1597. 12. & *Lichæ*, 1604. 8. itemque *Dantiſci* 1646. 12. edito; vt & de *Paradoxis*, *Pragæ* 1588. & *Cracou.* 1598. 4. vulgatis & ap. *Reusner.* Vol. IV. *Oratt. Select. de Bello Turcic. pag.* 197. obuiis, & XIV. *Turcicis* quas ad exemplum Philippicarum Ciceronis compoſuit, quibus Turcam ab vniuerſi Orbis Chriſtiani Principibus impetendum eſſe aſſerit, quarum duæ repetitæ ſunt *l. c.* Vol. III. p. 167. Iunctim prodiere addito L. *Frider.* Ceriolæ opuſculo de conſilio & conſiliariis Principis ex hiſpanico in latinum a noſtro tranſlato, libelloque de Legato & legatione. *Cracou.* 1595. f. SIGISMVNDO III. inſcriptæ. 4.) Diſcurſus Politicus de cauſis & Remediis malorum Poloniæ. A. 1661. 12. 5.) Polniſche Kriegs- und Staats-Sachen / die ſich von 100. Jahren her unter 6. Königen in Polen / (SIGISMVNDO AVGVSTO, HENRICO, STEPHANO, SIGISMVNDO III. VLADISLAO IV. IO. CASIMIRO) begeben / nebſt nothwendigen Stamm-Tafeln. Nürnberg. 1666. 12. 6.) Beſchreibung des Königreichs Polen / Podolien und Ukraine / 1672. 12. 7.) Der Polniſchen Nation Politiſche Staats-Maximen. 1670. 12. 8.) *Thom.* LANSIVS in Orat. pro Polonia, & alia contra Poloniam, in *Conſultatt. de Principatu &c.* p. 627. ſeqq. *edit. Tubingenſ.* 1678. 8. 9.) *Andreas de* PILCA CORYCINIVS, Caſtell. Viſlicenſ. qui prope ſeptuagenario maior, patrueli ſuo *Stephano* de PILCA *Corycinio*, ad electionem Ioh. Caſimiri Regis profecturo, egregium Tr. dedicauit ſub tit. *Perſpectiua Palitica Regno Pol. elaborata, per quam quid & qualiter Regibus & regno proſpiciendum ſit, de longe tanquam de proximo facile cognoſcitur;* qui liber poſt fata Auctoris *Dantiſci* ap. *Georg. Færſterum* 1652. 4. in lucem editus, optimo iure elogium *Chwalkouii* meretur: *quot verba, tot pondera, & quot lineæ, tot ſententiæ.* 10.) *Anonymus*, (quem tamen conſtat eſſe Virum illuſtrem *Lucam* OPALENIVM, licet alii alium huius libri faciant Parentem) in Polonia defenſa aduerſus BARCLAIVM, (cuius Iudicium de Polonia & ingeniis Polonorum ex *Icone Anim.* c. 8. deſumtum, tum ibi, tum etiam in *Republ. Polon. Elzeuir. p. 436.* legitur) *Dantiſci*, ſumptibus *Georg. Færſteri, 1648. 4.* in quo elegantiſſimo ſcripto Auctor oſtendit, ea, quæ Barclaius de Polonis dixit, falſa & commentitia vt plurimum eſſe, & aut imperite ac temere, aut maligne ac contemtim ſcripta. 11.) *Franciſcus* MARINIVS, (ſub quo nomine *Ioh.* SAX, ſeu SACHSIVM, *Frauſtadienſem*, Civit. quondam Thorun. Secretarium, latere, plures obſeruant. Vid. præ aliis Auctor *Exerc. Chwalkou.* oppoſitæ p 8.) Huius Diſſ. erudita de Scopo Reip. Poloniæ, *Vratislauiæ 1665. 12.* publicata, mox tamen ideo prohibita fuit, quod erga Sereniſſimam Auſtriacorum familiam intemperantius ſe geſſiſſet; cui etiam Libellus oppoſitus eſt de Scopo Reip. & Domo Auſtriaca, adu. *Franc.* MARINIVM, *Hamburgi 1665. 12.* editus; cuius Autorem ipſum CONRINGIVM fuiſſe volunt nonnulli, & inter eos B. GRYPHIVS l. c. verum iuuenem aliquem eruditum MOTHIVM, qui frater amoribus Regiis in Daniæ celeberrimæ Comitis de Samſoe, & Secretarius Regius Danicus poſtea fuit, cauſam illam egiſſe *Chriſtoph.* SCHRADERVS Lüneburgenſis ad diœtam Ratisbonenſem Legatus, familiariter olim Autore vſus confirmat in PLACCII Theatr. Anon. n. 1407. Sed eruditiſſimus ille *Marinii* Aduerſarius aliis, rem intelligentibus, non viſus eſt negocium iſtud acu (vt loqui amant) tetigiſſe, Mariniique Liber ab omnibus cordatis in pretio habetur, teſtante B. Dn GRYPHIO in diſſ. de Hiſtoricis S. XVII *c. 10. §. 2.* 12.) *Ioach.* HAGEMEIERVS, S. Cæſ. M. Conſiliarius, Principis Friſ. Orient. & Collegii Wetterauici Comitum in Comit. Ratisb. per multos annos Legatus, horumque Pro-Cancellarius, in peculiari Epiſtola ad *Antonium Comitem Aldenburg.* de Statu Regni Polon. exarata, quæ inter eius *Epiſtolas Iuris publ. Europæi*, diuerſis vicibus editas, & ab *Henr. Günther.* THVLEMARIO, IC. Heidelb. continuatas, ac *Francof. ad M. 1681. 4.* publicatas, eſt *Epiſt. 8.* 13.) Relation de l'Etat de Pologne & de leur Republique, de la maniere dont ils ſont adminiſtrez, & comme vn Ambaſſadeur doit s'y conduire pour en tirer les avantages du Prince, qui l'envoye. a Cologne 1668. 12. 14.) *Andreas* FRICIVS *Modrzewscius*, SIGISMVNDI AVGVSTI Secretarius, qui ſcripſit libros IV de emendatione Reipublicæ per *Oporinum Baſileæ* editos: I. agit de conſuetudinibus, II. de Statutis, III. de bello, IV. de Scholis vsque ad SIGISMVNDVM AVGVSTVM. Hos libros latinitate donauit *Cyprianus* BASILICVS; & *Nicolaus* OLECHOVVIZ MONVVIDVS DOROHOSTAIKI, Palatinus Plocenſis in M. D. Lithuaniæ, ſumtibus ſuis edi curauit, cui dedicati etiam ſunt latina præfatione ab *Andrea* VOLANO. a. 1577. f. 15.) *Franciſcus Goslauius* de NADARICE, qui de Iudiciis & moribus corrigendis Paræneſin ſcripſit ad Stephanum, Polon. Regem, *Poſnan. 1678. 4.* 16.) *Caſpar* CICHOCIVS, in Alloquiis Oſiecenſibus ſiue variorum familiarium ſermonum libris V. *Cracou. 1615. 4.* Latuit ſub hoc nomine *Caſpar* SAVVICKI S. I. *Lithuanus*, Canonicus & Parochus Sandomirenſis, quod *Guidonem* olim PATINVM & P. BÆLIVM quamuis anxie inquirentes latuit, ceu hic in *Dictionario* ſuo in *artic. Sawicki* fatetur. Detegitur autem adductis aliorum teſtimoniis in PLACCII *Theatr. Pſeud.* n. 649. 17.) *Simon* STARAVOLSCIVS, in Declamatione contra obtrectatores Poloniæ, *Leopoli 1630. 4.* & *Cracou. 1631. 4.* 18.) *Stanisl.* ORICHOVIVS in Idea Apocalyptica, in qua facies perturbatæ & afflictæ Reipubl. eiusque reſtaurandæ ratio repræſentatur, ex recognitione *Blaſii Lipowski, Cracou. 1660. 12.* & nouiſſime per *Paul. Anton.* RADZINSKI, Guardianum Sanocenſ. typis Coll. Schol. piar. *Varſau. 1696. 8.* Extat etiam Eiusdem ORICHOVII *Roxolani* Fidelis ſubditus, ſiue de Inſtitutione Regia ad Sigismundum Auguſtum libri duo, *Cracou. A. 1684. 4.* & denuo *Varſau. 1696. 4.* 19.) *Matthias* DARGOTIVS ſeu DARGODZKI, cuius Tr. polon. de Titulata Nobilitate, ſeu de iis, qui titulos peregrinos Principum, Marchionum, Comitum, Baronum &c. quærunt, & ab exteris Principibus impetrant, alias ſatis acerbum ſcriptum, A. 1634. prodiſſe teſtatur *Hartknoch. L. 2. Reip. Pol. c. 5.* & *Auct. Ex. Chwalkou.* oppoſ. *p. 19.* qui etiam polonicum titulum integrum *ibidem* attulit. 20.) Polonus Iure politus, mores patrios ad Leges conformans, Autore *Petro* MIERZKOVVSKI, Canon. Poſnan. S. R. M. Secretario, *Caliſſii* 1637.

(1) Illæ etiam *Varſauiæ* 1631. 4. excuſæ ſunt.

(2) Simile argumentum præclare tractat: *Dominici* RONCALLII Protonotarii Apoſtolici S. R. M. Pol. & Sueciæ Secretarii, Philoſ. ac Theol. D. ex Academia Humoriſtarum, Panegyricus in laudem Polonorum habitus Romæ in eadem Academia, excuſ. *Cracou.* 1633. 4.

(3) Vidi eiusdem libb. II. de optimo ſtatu LIBERTATIS *Cracou.* 1598. 4. editos, qui iidem forte ſunt cum h. l. allegatis.

(3) Paradoxa WARSEVICII pr. etiam Romæ 1601. 12. vna cum Dialogo de origine generis & nominis Poloni.

1637. 4. (1) 21.) *Casimirus* ZAVVADZKIVS, Capitaneus t. t. Pucensis. Hic Exilem, vt titulus habet, Tractatum super aduertentiam defectuum in Capitibus Imp. Sarmatici, IOANNI III. sub tempus Comitiorum Coronationis, 1676 obtulit, *Cracou. eodem Anno in 4.* A quo scripto non differt, quod Anno 1690. *Varsauiæ in 4.* exscriptum est sub tit. *Vere repræsentans Speculum Anomaliam*, (vel *Anomaliarum*) *in capitibus Imp. Sarmatici IOANNI III. oblatum à Casim.* ZAVVADZKI, &c. 22.) Iuuenalis Rediuiuus, quæ Satyra est *Lucæ* OPALENII, Poloniceque stylo ligato prodiit 1691. 8. qua Auctor Ciues suos de emendandis tum moribus, tum regimine grauiter admonet. Antea prodierat 1652. f. à IO. CASIMIRO proscripta, conf. *A. Erud. Lips.* Suppl. T. 2. S. III. p. 150. & 151. 23.) *Stanislaus* LVBOMIRSCIVS, (is enim literis S. L. intelligitur:) R. P. Supremus Maresch. cuius habentur Consultationes XXV. siue de Vanitate Consiliorum Liber vnus, in quo Vanitas & Veritas rerum humanarum politicis & moralibus rationibus clare demonstratur, & dialogice exhibetur, *Varsau. 1700. 4.* editus, & deinceps in Germania 12. etiam recusus: 24.) Nouissima Scripta sunt: Das noch bey zweiffelhafftiger Wahl eines neuen Königs gantz verwirrete und unruhige Pohlen. Cölln. 1697. 4. 25.) Polnischer Cedern-Hayn/das ist/kurtzgefaßte doch ausführliche Beschreibung des Königreichs Pohlen. Breßlau 1698. 4. 26.) Das Polnische Staats-*Protocoll.* 1698. 4. 27.) Eiusdem *Continuation. 1698. 4.* 28.) Der Sarmatische Wahl-Schoppen/Cöln/1698. 4. 29.) Der *curieuse* und vollkommene Polnische Staats-Mann/oder das denckwürdige Wahl-Feld bey Warschau. 1698. 4. 30.) Histoire de Pologne & du grand Duché de Lithuanie depuis la fondation jusqu'a present. *Amst. 1698. 12.* 31.) L'etat actuel de la Pologne à *Cologne. 1702. 12.* 32.) Der Staat von Polen. (Leipzig/) 1704. 4. (2)

§. XLVI.

Politici miscellanei.

Speciatim Electionem, Coronationem, aliaque Regis solennia & iura exposuit *Alex.* GVAGNINVS, cuius *Ordo, qualiter Rex Polon. iuxta veterem consuetudinem coronetur, & quæ solennitas & ceremoniæ circa id seruari sint solitæ*, extat ap. *Pistor. T. II. f. 373.* & in *Collect. Francofurtana Tom. I. p. 274.* Num viuo Rege nouus successor eligi possit? tempore IOH. CASIMIRI disquisiuit *Andr. Maxim.* à FREDRO, Castell. Leopoliens. cuius scripta polonica & latina collegerat *Franc.* GLINKE, sed illa tantum edidit *Leopoli 1670.* erudito Discursu, qui ex Polonico versus habetur latine in *Append. P. VIII. Diar. Europ. p. 196.* vbi etiam *p. 205.* eadem lingua reperitur *Anonymi* Responsum ad Fredronis Discursum. Idem FREDRO in gratiam Reip. Polonæ scripsit Prærogatiuam Reip. siue popularis status, quæ reperitur in *Additament.* ad eius *Militarium Libros II. Amstel.* ap. *Færsterum 1668. in 4.* editos. Præterea ex EIVSD. *Fragmentis Scriptorum* huc pertinent: Discursus de loco Poloniæ Legatorum *p. 111. seqq.* Itemque ea, quæ habentur *p. 288.* vbi scriptorum quorundam scommata, maligne aut per leuitatem in Polonam gentem iacta, breuissime refutantur &c. Accesserunt memoratis Fragmentis Peristromata Regum Symbolis expressa, *Dantisci* sumtibus *Færsteri* 1660. 12. edita. Forte etiam ex laudati Auctoris Monitis Politico-Moralibus & Icone ingeniorum, in *eodem bibliopolio*, 1664. in 12. extantibus, haud pauca excerpi possunt, quæ statum huius Reipubl. illustrant. Ad Interregnum Polon. spectat *Stanislai* KARNCOVII Tr. de Primatu Senatorio Regni Polon. ex quo quædam haut contemnenda attulit *Hartknoch. L. 2. Reip. Polon.* c. 1. §. 7. De Interregnis post obitum abitumque SIGISMVNDI AVGVSTI, HENRICI & STEPHANI, R. R. Pol. inspici meretur *Iani* IANVSSOVII liber singularis, Statutis regni annexus. De Interregno Poloniæ Anno 1587. Diuinatio *Horatii* SPANORCHII, item de nouo in Polonia Rege eligendo Dissertatio exhibetur in *Phil.* HONORII *Thesaur. Polit.* & quidem in editione Italico latina *Francof.* 1617. 4. excusa p. 426. & 454. in priori autem quæ Italico tantum *Mediolani* 1600. 4. prodiit T. I. p. 553. & 591. eædemque etiam reperiuntur in *Nic.* BELLI dissertationibus de Statu imperiorum prior T. I. n. 24. p. 328. posterior n. 25. p. 332. Quibus alia de regno Poloniæ n. 22. p. 305. præmissa est. De Comitiis Regni, præter LVBOMIRSCIVM, in ante memorato Libello de *Vanit. Consiliorum, Consult. XII. XIII. XIV*, eleganter egit *Vinc.* FABRICIVS, in quadam *Epist.* quæ inter *Oratt. & Epistolas varii argum.* extat p. 389. De Indigenatu Poloniæ M. *Io.* Gottlieb Meister/ Rector Scholæ Nicolait. Lipsiens. *ibidem* 1698. Disputationem habuit, quæ maximam partem in germanicum idioma ab *Auctore* des wohl-*informir*ten Redners translata, exhibetur im Gelehrten *Criticô* über 100. *curieuse Dubia* und Fragen. *Lips.* 1704. 8. vulgata, *qu.* 81. De eodem Indigenatus Iure, Præside D. *Carolo Friderico* LAV, *Regiomonti* A. 1645. disputauit *Ioannes Treug*, Mariæb. Pruss. Extat etiam de indigenatu sincera Collatio Iurium & priuilegiorum Poloniæ & Prussiæ Regiæ, 1667. 4. De Cancellariorum, cum in summi Pontificis curia, in Imperio Germanico, regnisque diuersis: tum præcipue in florentissimo Regno Poloniæ & M. D. Lithuaniæ heroicis virtutibus, splendidissimis honoribus & ornamentis, præclarissimis officiis, meritis, & præmiis lib. II. conscripsit *Rutgerus* zur Korst/ Liuonus, aliquoties nobis memoratus, editos *Dantisci* 1628. 4. De libertate Politica, seu ciuili, Libellum lectu non indignum scripsit *Andr.* VOLANVS, *Cracou.* in officina *Matth. Wierzbietæ* 1582. 4. Singulare argumentum de Polonia nunquam tributaria, tractauit X. Dissert. historico-politicis, *Ged.* 1694. 4. editis, b. m. Dn. *Io.* SCHVLTZIVS, Francofurtensium quondam Iuris Professor, Regiusque Consiliarius, ante quinquennium ibi viuis ereptus, cuius tamen studium in gratiam gentis Polonæ hoc opere præstitum, non æqualem apud exteros inuenit approbationem, cui etiam quædam opposuit Celeberrimus Dn. *Martinus* HANKIVS, in *Exercitat. de Silesiorum Antiquitatibus* ab A. C. 550. ad 1170. *Lipsiæ* 1702. 4. De Cosacis Dissertationem Historicam in Academia *Lipsiensi* A. 1684. defendit Præses Dn. M. *Godofredus* WEISSIVS, Thoruniensis Ecclesiæ Mar. hodie Mysta dignissimus. De quibus insuper nonnulla leguntur im Staats-Mercur X. Giornata p. 30. & 77. Memorabilia Reip. Polonicæ consignauit *Io. Ludou.* HARTMANNVS, Prof. in Academ. Regiom. quæ *ibid.* A. 1677. 4. exiere. Similiter *Nicol.* de CHWALKOWO CHWALKOWSKI, Singularia quædam Polonica collegit, quæ primum *Leopoli* 1686. deinde auctius *Varsau.* 1696. 8. edita, Cardinalique *Henrico* *d'Arquien* inscripta fuerunt. Inter singularia ista, (quæ maximam partem quoque germ. leguntur in dem Fliehenden Passagier durch Europa/ in der 5ten *Promenade*, p. 12. *seqq.*) memorabile p. 4. 5 & 6. occurrit Vaticinium de Regibus Poloniæ, ab HENRICO VALESIO successiue hactenus impletum; *Flos de valle; Corona; Exul fortunatus; Gloria succedens; Manipulus sterilis; Noctis breue sidus; Manus congregatorum:* quibus Symbolis *Henricum Valesium, Stephanum, Sigismundum III. Vladislaum, Ioannem Casimirum, Michaëlem & Ioannem III* h. præfiguratos fuisse, *ibidem* ostenditur. Eodem ferme tenore hæc repetuntur im Fliegenden Passagier/ p. 14. *l. c.* & in *Hubneri* Histor. Fragen. *P. IV.* p. 598. In Calendario autem Viri cuiusd. Celeberr. de A. 1698. hoc Vaticinium ab ERICO VI. Rege Sueciæ, casu repertum fuisse, traditur, vbi hæc præterea adiecta sunt: *Diuersicolor; Vnus ex duobus; Aquila biceps; Sic transeunt felicia regna.* Hac occasione recentius quoddam Vaticinium de Regibus Poloniæ post SIGISM. III, bona cum legentium venia adiicere nobis liceat, quod ex Archivo secretiori Cracouiensi depromptum, beneuole nobiscum communicauit, Vir Magnificus, nobisque nunquam satis laudandus Dn. IO. ERN. von der Linde/ Reip. COS. & Syndicus meritissimus. Rythmice vero formatum ita se habet:

En Frater, quam vis procul abs te mittere prolem
Poloniæ regno, tibi sunt consideranda,
Primus adest horum V. gentis prosecutus amore.
I. C. non ornat regnum, nec M. diu regnat.
I. moritur; post hunc A. Rex fit cum Domino, qui
Incipiet forti zelo: bene singula fient.
Ille animam perdet bellando pro grege Pastor.
T. ruet, E. que luet. S. C. M. sponte patescent.
Atque H. L. aperient pro tunc altaria sacra
Tempore, quo fiet nouum cum Principe fœdus.
Aquila nigra biceps albâ pereunte sequetur
Iuncta Lechis, & sic pereunt nunc secula Regno.

Per V. *Vladislaum IV.* per I. C. *Iohannem Casimirum*, per M. *Michaëlem*, per I. *Ioannem III.* & per A. *Augustum II.* notari, quiuis facile diuinare potest. Sed quid reliquæ literæ indicent, futura demum tempora nobis aperient. De alia prophetia, quæ Seren. FRIEDERICVM AVGVSTVM spectat, vid. *Bailij Respons. ad quæst. cuiusd. Prouincialis*, T. 1. c. 4. p. 28. seqq. De Regno Poloniæ *Nicolai* DRABICII, *Strasnicensis Moraui*, Vaticinia varia, habentur inter Eius Reuelationes, cum *Christoph. Kotteri & Christinæ Poniatouiæ* Reuelationibus, per *I. A. Comenium* editas 1665. 4. de quibus Iudicia legi possunt in *I. B. de Rocoles Vienna Obsessa*, & ap. *Bailium, Nouv. de la Rep. des Lettres*, Anno 1684. p. 172. Simile funestum *Ioachimi Greulichij* Vaticinium exhibetur

(1) *Ioh.* HEIDENSTEIN Normam ciuis in Republica boni somnio Ioh. Zamoscii expressam publicauit. *Dantisci 1637. 4.* *Casp.* SINECK Ciuem bonum schediasmate politico ad Iohannem a Zebrydovvice ZEBRZYDOVVSKI, Regni Poloniæ ensiferum, Lanckoronensem capitaneum &c. descripsit. *Cracou. 1632. 4. Idem* Laconem, seu de Republicæ recte instituendæ arcanis dialogum edidit, *ibid. 1635. 4.* cui vtrique scripto varia ad Statum Poloniæ pertinentia immiscentur.

(2) Huc pertinens Polnischer Staat/ oder Beschreibung des Königreichs Polen und Groß-Hertzogthums Litthauen/ worinnen dieser Republique Stärcke und Schwäche/ Vortheile und Mängel rc. rc. umständlich gezeiget/ und aus fünff und zwantzigjähriger Erfahrung durch einen Frantzösischen Edelmann beschrieben/ und anitzo ins Hochdeutsche übersetzt. Cöln. 1697. 4. est germanica tantum versio tractus HAVTEVILLII qui allegatur §. VIII. vt & PLACCIO obseruatum in Theat. anon. n. 1850. β)

tur in *Gottfr. Arnoldi* Kirchen- und Ketzer-Historie/*part. 3. c. 26. f. 244.* De quo præterea *conf.* Cl. TENZELII *curieuſe Bibliothec* anno 1705. p. 208. & ſeq. vbi & de vaticinio, quod BAILIVS memorauit, quædam afferuntur. Vaticinium *Ioh.* HANKII ſacrorum quondam apud Waldenburgenſes antiſtitis, quod ante obitum ſuum protulit: Für Türcken und Frantzoſen fürchten wir uns noch nicht / aber Polen/Polen wird uns noch Händel machen / commemorat FEVSTELIVS in epiſtola ad S. R. PIPPINGIVM pag. 127. add. Acta Erud. Lipſ. a. 1708. p. 184. De aliis Vaticiniis conſuli poſſunt die Theolog. *Offerten*/ ſiue *Menſes Reſeruati, part. 1. p. 278. & 449. ſeqq. adde* Nov. Liter. Germ. a. 1707. p. 56. Circumfertur etiam *Ioan.* DANTISCI Vaticinium de interitu Regni Poloniæ huiusque Ciuitatis, quod cum nimis prolixum ſit, hac vice prætermittimus. Quædam illius ap. *I. B. Schuppium* leguntur, *Opp. p. 411.* (1)

Vt in viam iterum redeamus, ſub *Singularium* quoque titulo Dn. *Martin.* BÖHM, Gymn. Thor. Prof. & Viſitat. (ad quem B. *Hartknochij* Bibliothecam inſignium Librorum Codicumque MSS. perueniſſe accepimus,) Diſput. vnius plagulæ *Thorun.* edidit, A. 1703. d. 4. *Ianuarij*, Reſp. *Mich. Wachſchlagero*, vbi ex variis Scriptoribus Pol. obſeruationes ſpeciales congeſtæ ſunt. Quo ſpectant etiam Lineamenta Sarmatica, ſub præſidio Dn. C. S. SCHVRZFLEISCHII publice aſſerta à *Io. Chriſtoph. Alberti, Witteberga* 1670, recuſa A. 1683. in 4. vbi breuis Scriptorum rerum Polon. Syllabus præmittitur. Quæ ex parte refutauit B. HARTKNOCHIVS in MSC. quod apud Dn. *Martinum* BÖHM Thorunienſem aſſeruatur. Sed iam antea Variarum Lectionum librum, in quo præcipue Sarmatica, publicauerat *Mart.* OPITIVS, *Dant. 1637. 4.* Monumenta quædam Poloniæ præter *Sim.* STARAVOLSCIVM ſupra allegatum illuſtrat b. m. Dn. *Mich.* TESSIN, Ciuitatis Gedanenſis primariæ Scabinus deſideratiſſimus in inſcriptionum monumentis publicis *Gedani* a. 1696. 8. evulgatis p. 95. vbi quoque p. 115. exhibentur Oratt. VI. ab exterorum Principum Legatis in comitiis R. P. generalibus 1683. ſolenniter habitæ. De primis Polonorum Nummis argenteis ſeu groſſis Pragenſibus, in memorato Gymnaſio *Thorun.* duas Exercitationes cum adiectis figuris publice propoſuit Vir Clar. M. *Georg.* WENDE, *Vratislauienſ.* dicti Gymn. Rector, *Thorun. 1702. 4.*

Idem ille Impp. Romanorum nummos, in memoriam Victoriæ de Sarmatis olim reportatæ, cuſos, Polonicis Nummophilis conſiderandos exhibuit d. XIX. *Mart.* MDCIIC. in 4. Alia de Re nummaria Polonorum, itemque de vectigalibus Reg. Polon. Excerpta ex Hiſtor. *Salom. Neugebaueri*, habentur in Rep. *Elzeuiriana p. 443. ſeqq.* Inſtituta rei militaris publicauit *Sim.* STARAVOLSCIVS typis expreſſa *Florentiæ 1646. 12.* Naturalis hiſtoriæ quædam phœnomena, Poloniam, Lithuan. & Pruſſiam tangentia, examinat *Adalb.* TYLKOWSKI, S. I. in *Phyſica Curioſa*, typis Monaſterii *Oliuenſ.* edita 1680. 8. vbi inter alia etiam egit de *Plica Polonica*, de qua præterea Literas ad *Cornel. Bontekoe* exarauit *Ianus Abrah.* de GEHEMA, Archiater Regius & Conſiliar. quæ *Hagæ C.* 1683. 8. & *Hamburgi* eod. A. in 12. excuſæ ſunt. De eadem quam Poloni Gwordziec, Roxolani Kolthumum vocant, iam antea librum ad Ioh. Zamoyski Regni ſupremum Cancellarium ſcripſerat, *Hercules* SAXONIA Prof. *Patauinus* ed. 1600. 4. quemadmodum etiam figura Plicæ ex *Frid.* RVYSCHII *Theſauro Anatomico* exhibetur in *Act. Erud.* 1704. p. 363. *Andreas* POSTHVMVS de *Sarmatica lue* tractatum edidit *Vicent.* 1600. 4. De Salinis Cracouianis obſeruatio, Authore *Iodoco* WILLICHIO, *Reſeldiano Crac.* 1543. edita, iterumque recuſa eſt *Dant.* ap. *Georg. Fœrſter.* 1645. 8. vbi præfigitur *Io. Broſcii* dedicatio ad Vladiſlaum IV. & præfatio ad Lectorem. (2) Catalogum plantarum tam exoticarum quam indigenarum quæ a. 1651. in horto regio Varſauiæ naſci obſeruatæ ſunt, habetur in viridariis variis, collectis ſtudio D. *Simonis* PAVLLI Medici Haffnienſis. *Haffniæ* 1653. 12.

§. XLVII.

Scripta Hiſtorico-Eccleſiaſtica.

De Scriptoribus ſtatum Regni politicum concernentibus abunde ſatis diximus. Sed nec illi ſilentio plane inuoluendi ſunt, qui ad ſtatum ECCLESIASTICVM ſpectant. Vbi quidem dolendum maxime eſt, a nemine adhuc Gentis illius præclariſſimæ Hiſtoriam Eccleſiaſticam ex profeſſo conſignatam fuiſſe, vtut ſpecialium Eccleſiarum, præcipue à religione in Polonia præualente diſſidentium, hiſtoricæ quædam Commentationes extent. In quo Scriptorum genere commendari omnino debet *Adriani* (quem nonnulli *Andream* vocant) REGENVOLSCII Syſtema hiſtorico-chro-

(1) Auget numerum: Eine Prophezeyung das Königreich Polen betreffend/ ſo von einem gottsfürchtigen Manne der Geburt von Crakau / an ſeinem letzten Ende a. 1558. geſchehen / welche hernach in eines Prieſters/der a. 1595. verſtorben/Bibliothec gefunden / und gedruckt worden. 1664. 4.

(2) *Dan* HERMANNVS *Bruſſus* diſcurſum Philoſophicum ſtylo poetico emiſit, de rana & lacerta ſuccino Pruſſiaco inſitis, ex quo occaſio ſumi poteſt de cauſis ſalinarum Cracouienſium naturalibus ratiocinandi. *Cracou.* 1583. 4.

nologicum Eccleſiarum Slauonicarum per prouincias varias, præcipue Poloniæ, Bohemiæ, Lituaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Morauiæ &c. diſtinctarum, Libris IV. adornatum, continens Hiſtoriam Eccleſiaſt. à Chriſto & Apoſtolorum tempore ad A. D. 1650. Editum *Traiect.* 1652. 4. cum *Gisb. Voëtij* præfat. Idem opus prodiit poſtea ſub titulo *Sclauoniæ Reformatæ* Amſtel. 1679. 4. præfixo vero Autoris nomine *Andreæ* WENGERSCII, quem HARTKNOCHIVS *Hiſt. Eccl. Prut.* p. 305. 469. & 892. aliique Adamum nominant, eundem eſſe cum REGENVOLSCIO obſeruantes. Quod & probatur in PLACCII Theatr. Pſeud. n. 2290. Quanquam B. Dn. *Nicol.* BERGIVS per *Liuon.* quondam Superintendens in exercitatione de Statu Eccleſiæ & Religionis Moſcouiticæ *Holmiæ 1704. 8.* edita, p. 29. diſtinguat eos, & WENGERSCIVM plagii manifeſti accuſet. *Franc.* STANCARI Canones reformationis Eccleſiarum Gallicarum editi ſunt *Francof. ad Oder. 1552. 8.* Iura & libertates diſſidentium in religione Chriſtiana, in R. Poloniæ. & M. D. Lithuaniæ ex Legibus Regni & aliis Monumentis authenticis excerpta a. 1708. *Berolini* ex typographia Regia prodiere f. Porro *Ioachimus* CAMERARIVS in Hiſtorica Narrat. de Fratrum Bohemorum Eccleſiis in Bohemia, Morauia & Polonia, *Heidelb. 1605. 8.* excuſa, itemque *Ioh.* LASITIVS, Nobilis *Polonus*, in Hiſt. de Orig. & rebus geſtis Fratr. Bohem. A. 1649. 8. edita, Poloniæ hiſtoriam Eccleſiaſticam attigerunt. Ad earundem Eccleſiarum hiſtoriam ſpectant, quæ *Io. Am.* COMENIVS in Hiſtor. Fratrum Bohemorum, cum præf. Summe Reu. Dn. *I. F. Buddei, D. Halæ* 1702. 4. publicata, p. 27. ſeqq. attulit, in quo poſtremo ſcripto narratur, quomodo fratres illi in Pruſſiam venerint, & quomodo in Polonia reformauerint. *Andr.* TRICESII equitis Poloni Tr. de SS. euangelii in ditione R. Poloniæ poſt reuelatum Antichriſtum origine, progreſſu & incremento. *Reg. 1556. 4.* editus, nobis quidem viſus non eſt, niſi in catalogo Bibliothecæ Francofurtanæ a V. Celeberrimo *I. C. Becmanno* 1706. denuo edito p. 286. Ex aduerſa parte *Andr.* CRICIVS, *Epiſcopus* PREMISLENSIS de Schiſmate Lutheri epiſtolam ad SIGISMVNDVM P. R. ſcripſit, quæ vna cum edicto Regio in Lutherum & *Barth.* ab VSINGEN ſermone de Matrimonio Sacerdotum, *Argent.* apud *Io. Heruag.* a. 1523. 8. excuſa eſt. Elegans ſcriptum eſt *Staniſl.* LVBIENIECII, Equ. Polon. Hiſtoria Reformationis Polon. in qua tum Reformatorum, tum Antitrinitariorum origo & progreſſus in Polonia & finitimis prouinciis narrantur, *Freiſtadii*, i. e. *Amſtelod. 1685. 8.* Ad hos in ſpecie referendus eſt liber: *Summa Doctrinæ Sarmatarum*, vt habet titulus MSC. *Conradi* VORSTII, qui illud confeſſiſſe perhibetur; ſeu *Compendiolum doctrinæ eccleſiæ Chriſtianæ nunc in Polonia potiſſimum florentis*, ed. 1630. Idem in Belgicum ſermonem translatus, & deinde à CLOPPENBVRGIO, qui eum OSTORODO ac VOIDOVIO tribuit refutatus eſt. Conf. *Placcij* anon. n. 843. a.) (1) Cui merito iungi debent Tractatus nonnulli, qui Bibliothecæ Antitrinitariorum *Chriſtoph.* SANDII, *Freiſtadij* 1684. 8. publicatæ, annectuntur, nempe; *Io.* STOINII Epitome hiſtoriæ originis Vnitariorum in Polon. p. 181. *Georgij* SCHOMANNI Teſtamentum vltimæ voluntatis, continens Vitæ ipſius, nec non variorum actuum Eccleſiaſticorum ſuccinctam hiſtoriam, p. 189. De typographiis Vnitariorum in Polon. p. 199. Relatio de *Io.* TYSCOVICII Martyrio p. 203. *Andr.* WISSOWATII Narratio Compendioſa, quomodo in Polonia à Trinitariis Reformatis ſeparati ſint Chriſtiani Vnitarii, p. 207. quæ præterea etiam extat in SANDII *Append. ad Nucl. Hiſt. Eccleſ.* p. 86. ſeqq. & in WENGERSCII *Slauonia Reformata* L. 3. p. 53. Anonymi Epiſtola, exhibens Vitæ ac mortis *Andr.* WISSOWATII, (*Fauſti Socini* ex filia Nepotis) nec non Eccleſiarum Vnitariorum eius temporis breuem hiſtoriam, p. 219. Denique Vindiciæ pro Vnitariorum in Polon. religionis libertate, ab *Equite Polono* conſcriptæ, p. 265. Euangelicorum querelæ de A. 1669. leguntur latine ap. *Londorp. T. IX. f. 690.* (2)

§. XLVIII.

Alia eiusd. generis, vt & Hiſt. Literariæ monumenta.

Breuiores Tractatus ſunt: *Ioh.* ARGENTI, *Mutinenſis*, S. I. per Poloniam Prouincialis Liber de Statu S. I. in Polon. & Lithuan. ad SIGISMVNDVM III. ſcriptus, & *Ingolſtadij* 1616. & *Cracou.* 1620. 8. impreſſus, notante *Algambe, Bibl. Ieſuitarum.* p. 218. ſeqq. Item ad *Dau.* CHYTRÆVM ſcripta Epiſt. de Ruſſorum religione, itemque de Tartarorum religione ac moribus A. 1582. 8. & alibi ſæpius excuſa, vbi in fine quædam leguntur de rebus Polonicis:

(1) A. 1642. 4. edita eſt confeſſio fidei Chriſtianæ edita nomine eccleſiarum Polonicarum, quæ vnum DEVM & filium eius vnigenitum I. C. cum Spiritu S. profitentur, præfixa præfatione *Ioh.* SCHLICHTINGII de BVCKOWIEC.

(2) Huc etiam facit Vita *Fauſti* SOCINI ab Equite Polono ſcripta & præmiſſa eius operibus, quæ primam Biblioth. Anti-Trinit. partem conſtituunt, vt & vita *Ioh.* CRELLII *Franci*, ab I. P. M. D. expoſita & eius oper. in eadem Bibliotheca præfixa. Denique præfatiuncula ad *Ioh. Ludou.* WOLZOGENII Bar. *Auſtr.* opera tertiam iſtius bibliothecæ partem facientia, quæ breuem vitæ Wolzogenianæ notitiam ſuppeditat. Et vita *Stanislai* LVBIENIECII ſcriptis eius præfixa, atque à Cl. Bælio in dictionario Hiſtorico Critico repetita.

quæ Epiſt. præterea adiecta eſt *Ioannis* MELETII ad *Georg. Sabinum*, de Religione & Sacrificiis Veterum Boruſſorum Epiſtolæ, de qua infra §. LV. Nec *Stanisl.* CARNCOVII, *Io. Mich.* BRVTI, *Stanisl.* HOSII, *Stanisl.* LVBIENII, aliorumque Epiſtolæ, ſupra §. XXXI. memoratæ, negligi debent; vt nec alii Scriptores, qui Vitas Archi-Epiſcoporum, Epiſcoporum & Abbatum in Polonia ſcriptis conſignârunt, quorum ſimiliter ſupra §. III. mentio facta eſt. Sic quoque in Viri illuſtris, *Vit. Ludou.* SECKENDORFFII *Comment.* de *Lutheraniſmo, L. III. §. 73. n. 13. fol. 230.* habentur Acta Proteſtantium cum Rege Poloniæ. Egregium pro defenſione religionis ſuæ Reſponſum eſt Illuſtriſſ. Dn. *Nicol.* RADZIVILI, Palatini Vilnenſis, ad *Aloyſii Lipomani*, Pontif. R. in Polon. Legati, Epiſtolam, quæ duæ Epp. iunctim prodierunt *Regiom.* 1556. 4. De dignitate Ordinis Eccleſiaſt. R. Pol. *Auguſtin. Rotundus* MILESIVS, I. V. D. & Prætor Vilnenſis, ſcripſit ad *Andr.* VOLANVM, *Cracou.* 1582. 4. Huius *Andreæ* VOLANI extat etiam Paræneſis ad omnes in Regno Poloniæ &c. Samoſatenianæ vel Ebioniticæ doctrinæ Profeſſores, *Spiræ* 1582. 8. Pro tuendo iure decimarum Cleri Polon. contra prætenſam Ieſuitarum exemptionem Tr. ſcripſit *Io.* MARKIEWICZ, I. V. D. & Canon. Poſnan. eumque dimidiatum *Senis* primum, 1643. 4. deinde integrum *Pariſiis* A. ſeq. publicauit, cum approbatione Sorbonæ, cuius Libri titulus eſt: *Decima Cleri ſecularis in Regno Polon. defenſa contra exemptiones Patrum S. I.* inque eo *Auctor* diſputat contra Bullam, quam Ordo *S. I.* à Sede Apoſt. hanc in rem impetrauerat, quam variis rationibus impugnat atque conuellit. *Eiusdem* ſtudio porro edita, Decima cleri ſecularis &c. ad effectum Executionis debitæ accommodata, *Cracou.* 1646. 4. cui oppoſita eſt Polona decimarum pro Patribus S. I. contra libellum MARCHEVICII, Conſultatio, *Romæ* 1647. 4; *Eiusdem* MARCKIEVII nomine Decima Cleri ſecularis, tertio S. Congreg. Rom. repræſent. prodiit *Crac.* 1648. 4. Ad hanc materiam præterea ſpectant: Carcer Romanus *Ioh.* MARKIEWICZ, A. 1666. 4. Itemque Veritas bonæ vitæ, ex occaſione occupatæ hæreditatis Iaroslauienſis, Patribus Societatis demonſtrata per *eund. Pariſ.* 1671. 4, & ſpeculum zeli, impr. *Gedani* 1652. itemque Scandalum Expurgatum, *ib.* 1654. 4. Aliæ Controuerſiæ cum ordine eccleſiaſtico in Polonia peti poſſunt 1.) Ex poſtulatis ordinis eccleſiaſtici vniuerſi in R. coram S. R. M. ordine Senatorio, & equeſtri, in comitiis Varſauienſibus generalibus a. 1585. habitis propoſitis. *Poſnan.* 1587. 4. quo libello continentur: *a)* *Alberti* Bolognetti Card. & Epiſcopi MASSANENSIS, nuntii Apoſtolici oratio, habita in comitiis d. 12. Febr. 1585. *b)* alia D. GOSLICKI Decani Plocenſis, pro Clero huius regni eodem loco & tempore habita *c)* capita per deputatos ſtatus eccleſiaſtici, de iniuriis quibus idem grauatus eſt, propoſita 2.) ex libro ſine mentione Autoris & loci 1592. in 4. edito, de controuerſiis inter ordinem eccleſiaſticum & ſecularem in Polonia, quem a *Laurentio Arturo* FAVNTEO *Leceſtrenſi* ſcriptum memorat, RIBADENEIRA, ALEGAMBE, SOTVELLVS & ex iis *Placcius* in An. n. 843. 3.) Ex Tractatione de controuerſiis inter ordinem eccleſiaſticum & ſecularem in Polonia ex iure diuino regnique ſtatutis, priuilegiis, ac præſcriptione, in qua refellitur libellus quidam famoſus & mordax contra querimoniam & poſtulata cleri in comitiis regni 1585. publice oblata conſcriptus. *Cracou.* 1632. 4. Quibus non incongrue fortaſſis adiungi poteſt, *Phil.* CALLIMACHI *Florentini* oratio de contributione Cleri in Synodo epiſcoporum 1584. habita, cui præfationem ad nominatum modo BOLOGNETVM præfixit *Iac.* GORSCIVS. Ex LVBIENSKII *Opp. poſthumis f.* 202. huc referri poteſt *Illius* Reſponſum ad Proteſtationem, quæ nomine Dignitariorum, Officialium & Nobilitatis Palatinatuum, Poſnanienſis & Caliſſienſis, contra Statum ſpiritualem, A. 1622. in lucem prodierat. SIGISMVNDI III. tempore prodiit Hiſtoria Confœderationis Polonicæ *Clementi* POLO communiter tributa h. e. ad libellum quendam Polonicum, contra Confœderationem Diſſidentium de Sententia religionis editum, Reſponſio, ſiue de Iniquitate, Auaritia, Crudelitate & Idololatria Barbarico-Papiſtica, & de iuſta cauſa Evangelicorum, *Debreceni* A. 1596. 4. vbi etiam acceſſit Replicæ Proceſſus & Confœderationis breuis Refutatio. Similiter huc pertinet Conſilium de recuperanda & impoſterum ſtabilienda pace Regni Pol. in quo demonſtratur, pacem nec conſtitui, nec ſtabiliri poſſe, quamdiu Ieſuitæ in Polonia maneant, ad illuſtres R. P. Proceres, ex Polonico in latinum conuerſum, & A. 1607. 4. ſine Auctoris, Interpretis, ac Loci nomine vulgatum, deinde vero in *Germania* eadem forma recuſum A. 1609. quod præterea *Francof.* 1632. 4. editum, & *Axelio* OXENSTIERNIO dedicatum, hanc habet Inſcriptionem: *Grauis & maximi momenti Deliberatio de compeſcendo perpetuo crudeli conatu Ieſuitarum.* Sed huic tamen ſcripto oppoſita fuit *Anonymi* Spongia, qua abſterguntur conuicia & maledicta Equitis Pol. contra Ieſuitas, Autore, cui ἀνάγϰ. Sanis Recta Salus, *Cracou.* ap. *Andr. Petricou.* 1609. 4; itemque Reſponſio *Nic.* ZIEMECKI, Archidiac. Pczeuenſis, *Cracou.* 1610. 4. Et præcipue CASPAR SAWICKI ſub *Caſparis* CICHOCKI vt ſupra iam monuimus larua deliteſcens, ſcripta a. 1611. anatomia conſilii editi, de ſtabilienda pace Regni Poloniæ, Ieſuitis pulſis, (1) quod exſtat in paralipomenis amphitheatri honoris *Caroli Scribanii.* (hunc enim eſſe perſonatum Clarum Bonarſcium conſtat) Memoratis ſcriptis iungi poteſt *Matthæi* DRESSERI Epiſt. ad *Zamoſcium*, qua Ieſuitarum conatus in Polon. exploduntur, *Lipſ.* 1607. 4. Necnon Conſilium de componendis ob religionem excitatis motibus è gallico in latinum conuerſum, & *Fabiano* à *Czema*, Capitaneo Stumenſi, dedicatum à *Salom.* NEVGEBAVERO à *Cadano*, A. 1615. 4. Extat etiam Mandatum monitorium Regis Pol. ad Ieſuitas germ. *Cracou.* 1620. 4; necnon Reſponſio Anonymi ad famoſum libell. à PP. Soc. I. in Academiam Cracouienſ. ſcriptum, & nomine *Reproteſtationis* vulgatum 1622. (2) Alia Oratio germanica egregia cuiusdam Equ. Poloni (qui dicitur fuiſſe *Caliſius*, Rector Scholæ Leowartonienſis Samoſatenianus) adu. Ieſuitas, A. 1591. ad Senatores in pleno conſeſſu habita, ex latino translata prodiit ap. *Nicolaum Piſtandrum Neofanienſem*, Ao. 1592. 4. Similia ſcripta ſunt: *Pax non Pax*, ſeu rationes aliquot, quibus Confœderationis Evangelicorum cum Catholicis pacem, nullo modo veram eſſe pacem, breuiter oſtenditur, A. 1615. 4. cui oppoſitus eſt Tr. *Pacatus Impacatus* &c. itemque *Pacatus Impacatus ad Examen vocatus*, *Cracou.* 1616. 4. Addi poſſunt Rationes, quod non expediat nouam Academiam Leopoli PP. Soc. I. erigere, (regnante I. CASIMIRO, vt coniicimus, compoſitæ) in quibus præcipue decus & auctoritas Academiæ Cracouienſis ſtabiliuntur, in 4. (3) Eriſticis ſcriptis adhuc annumerari debet *Stanislai* ORICHOVII *Roxolani*, Chimæra, ſiue de STANCARI funeſta Regno Poloniæ ſecta, *Colon.* 1563. 8. Non importune hic quosdam allegabimus, quæ de conſtitutione regiminis & iurium eccleſiaſticorum egerunt. Ita *Andr.* OLSZOWSKI edidit L ſingularia Iuris Patronatus R. Polon. ſed ſuppreſſo nomine, quibus probare voluit ius conſtituendorum Abbatum Regi competere. Et quodammodo huc referri poteſt *Laur.* NICOLART Theol. D. Protonotarius Apoſtolicus & Canonicus Leodienſis, qui compendioſam praxin beneficiariam ex concordatis Germaniæ, POLONIÆ, Galliæ, cum ſede Apoſtolica & Clero Leodienſi. (4) Alias quoque Acta & Conſtitutiones variæ Synodorum, Metropolitanæ Eccleſ. GNESNENSIS, Prouincialium, diuerſis temporibus editæ fuerunt, vt 1.) Formula fidei tradita in Synodo prouinciali, Louicii in Polon. celebrata 1556. XI. *Sept.* præſidentib. in ea Nuncio Apoſt. *Aloyſio* LIPOMANO, Epiſc. Veronenſi, & *Nicol.* DZIERGOWSKI, Archi Ep. Gneſn. quæ vna cum Confeſſ. CHRISTOPHORI, Duc. Wurtenb. Concilio Trid. d. 24. *Ian.* 1552. oblata, excuſa eſt *Regiom.* per *Io. Daubmannum*, 1556. 8. 2.) Confeſſio fidei catholicæ in Synodo Petricouienſi facta per *Stanislaum Hoſium Mogunt.* 1557. f. eademque germanice *Ingolſt.* 1560. 3.) *Hieron.* POVODOVII Agenda ſeu Ritus Sacramentorum eccleſiaſticorum, ad vniformem eccleſiarum per vniuerſas prouincias R. Poloniæ officio Romano conformati, & ex decreto ſynodi Petricouienſis Cracou. 1591. f. editi. 4.) Gneſnenſis Metropolitanæ Eccleſiæ Conſtitutiones Synodorum Prouincialium &c. *Crac.* 1574. 4. 5.) Concilium Prouinciale Regni Pol. quod *Bern.* MACIEIOWSKI, Archiep. Gneſn. habuit Petricouiæ, 1607. *Cracou.* 1630. 4. (5) 6.) Synodus Prouinc. ſub Illuſtr. Dn. *Laurentio* GEMBICKI, Archi-Ep. Gneſn. Petricouiæ, A. 1621. d. 26. *April.* celebrata, *Cracouiæ* 1624. 4. 7.) Synodus Prouinc. Gneſn. ſub Illuſtr. Dn. *Io.* WĘZYCK, Archi-Ep. Gneſn. Petricouiæ, A. 1628. d. 22. Maii celebrata, *Cracou.* 1641. 4. Oratio in hac Synodo a *Ioanne* FOKIO, Archidiacono Cracouienſi d. 22. Maii habita, & actis Synodalibus inſerta ſeorſim quoque prodiit. 8.) Conſtitutiones Synodorum Prouincialium, autoritate (Synodi) Prouincialis GEMBICIANÆ per Deputatos recognitæ, iuſſu Illuſtr. Dn. *Ioh.* WĘZYCK, Archi-Ep. Gneſn. *Crac.* 1630. 4. 9.) Synodus Prouinc. ſub Eodem, Varſauiæ, A. 1624. d. 13. *Nou.* celebrata. *Cracou.* 1636. 4. 10.) Synodus Prouinc. ſub Illuſtr. Dn. *Matthia* LVBIENSKI, Archi-Ep. Gneſn. Varſauiæ, A. 1643. die 8. *Nou.* celebrata. *Ib.* 1646. 4. 11.) Chelmenſis Synodus *Matth.* LVBIENSKI 1624. 4. Quibus addantur ex Pruſſicis, Synodus Culmenſis & Pomeſaniæ *Caſp.* DZIALINSKI anno 1641. 4; Conſtitutiones Synodales Diœceſis Varmienſis per *Simon.* RVDNICKI, & *Mart.*

(1) Add. Equitis Poloni in Ieſuitas actio prima. 1590. 4. & *Mart.* SISCOVII Canonici Cracouienſis pro religioſiſſimis S. I. Patribus contra ficti equitis Poloni actionem primam oratio. *Ib.* e. a. 4.

(2) Et *Edimburgi* a. 1625. recuſum, bono publico, vt habet titulus, omnium Academiarum Germaniæ, Galliæ, Italiæ & Poloniæ. Origo litis inde pullulauit, quod vniverſitas ſolennibus ob conſecrationem IGNATII non interfuerat, & molientibus Cracouiæ Academiam Ieſuitis palam reſtiterat.

(3) De natione Polona in Vniuerſitate Patauina, ac ei. Bibliotheca, agit *Iac. Phil.* TOMASINVS Gym. Patau. p. 53.

(4) De Legatione nata, de principatu & priuilegiis Archiepiſcopatus Gneſnenſis, editus eſt liber 1677. f.

(5) Pr. etiam *Cracou.* 1609. 4. edente Archiepiſc. Gneſnenſi, *Alberto* BARONOVVSKI.

Mart. CROMERVM, Epiſc. Varmienſes, *Brunſb.* 1612. 4. Vox catelli paſtoritii penes ouile Chriſti *Adalb. Gabr.* STAVVOSZ. Oliuæ 1679. 8. editus, huc, vt quidem nonnullis videri poſſet, non pertinet, ſed eſt acerba in evangelicos ſatyra.

Antequam hinc pedem vlterius promoueamus, liceat nobis adhuc indicare nonnullos Scriptores, qui memorias quorundam Polonorum vitæ & doctrinæ claritate inſignium, ſcriptis conſeruarunt. (1) Hos inter (præter libros §. III. allegatos) facile eminet, totius qui Sarmatiæ Patronus audit, STANISLAVS Sanctus, Epiſcopus olim Cracouienſis, de quo Commentariolum ſcripſit *Hartman.* SCHEDELIVS, Med. D. qui extat ap. *Piſtor.* T. 1. f. 165. Vitam autem, geſta & miracula *Mart.* BARONIVS Clericus Iaroſlauienſis Cracou. 1609. 4. Vitam eius exhibet etiam SVRIVS in vitis Sanctor. T. 2. p. 634. canonizationem prolixe deſcribit *Dlugoſſus* Annal. l. VII. ad a. 1253. S. CASIMIRI, Polon. Principis Regii, Regnique Pol. Tutelaris, ſupra §. XV. facta eſt mentio. Celebritatem qua imago eius ex VRBE Vilnæ illata eſt ſub titulo *Pompæ Caſimirianæ* poemate heroico deſcripſit, quanquam omiſſo nomine *Laur.* BOIERVS *Holmia Suecus*, S. I. Brunsb. 4. *B. Stanislaum* KOSTKA, S. I. bello ad Chocimum Dacico contra Oſmannum, Turc. Imperatorem, Auxiliarem, tanquam *Propugnaculum Tutelare*, ſub Auſpiciis *Chriſtoph.* ZEGOCKI, nominati Epiſc. Chelmenſ. in Regali Baſilica Principum Apoſtolorum Petri & Pauli, VI. *Kal. Nouembr.* 1669. aliquot Carminibus repræſentauit Collegium *S. I.* CRACOV. *ib.* 1669. f. Vitam eius ſcripſiſſe dicitur *Franc.* SACHINVS. Orationem protrepticam de eo edidit *Chriſtoph.* CHODKIEWICZ. Cracou. 1606. 4. Officium eius, cum vitæ compendio *Cracou.* 1632. ib. editum, a *Franc.* STANISLAO S. I. Polono latine verſum eſſe docet SOTVELLVS, & ex eo PLACCIVS in Theatr. Anon. n. 2761. (2) *Mart.* BARONII, quem modo allegauimus vitæ geſta & miracula V. fratrum Polonorum Eremitarum Caſimirienſium ordinis S. Romualdi, luci expoſitæ ſunt *ib.* 1610. 4. De vita, miraculis, & actis canonizationis S. Hyacinthi confeſſoris Poloni, ord. fratr. Prædicatorum habentur IV. libri F. SEVERINI *Cracouienſis.* Romæ 1594. 8. Vita B. *Eſaiæ* Poloni, ord. fr. Eremitarum a. 1471. tumulati, ab eodem BARONIO conſignata, *ibid.* e. a. excuſa eſt. 4. (3) Ad hiſtoriam Sanctorum merito refertur: Honor Sanctorum reliquiis Vilnæ exhibitus, oratione ſoluta *Matthiæ Caſimiri* SARBIEVII *Vilnæ* 1631. 4. Præter hos, & quos §. XXX. iam recenſuimus nominandi ſunt. 1.) *Io.* DLVGOSSVS, Canon. Crac. cuius Vita *Tom. I.* Annal. Eius, *Dobromili* impreſſorum, præmittitur. 2.) *Io. Demetr.* SOLIKOVIVS, Archi-Ep. Leopol. cuius Teſtamentum in fine *Comment. Rerum Polonic. a morte Sigiſm. Aug. p.* 228. ſeqq. legi poteſt. 3.) *Matth.* PSTROCONIVS ſeu PSTROKONSKI, Epiſc. primum Præmiſl. deinde Vladiſlau. & Regn. Suprem. Cancellarius, cuius Vitam ſtylo floridiori contexuit *Stan.* LVBIENSKI, in *Opp.* P. 2. f. 396. 4.) *Stan.* LVBIENSKIVS, Epiſc. Plocenſ. cuius Vitam, (quam ipſe, ſuorum alias in Epiſcopali cathedra Prædeceſſorum ab obliuione vindex, ſilentio inuoluit,) *Andr.* TRZEBICKI, Scholaſt. Ploc. Regiusque Secret. ſcripto expoſuit, quæ habetur dd. *Opp.* f. 389. *ſeqq.* 5.) *Mich. Steph.* RADZIEIOWSKI, Card. Archi-Ep. Gneſn. ante ann. hic loci defunctus, cuius Teſtam. ſeorſim 4. lat. pariter & germ. excuſum eſt. Vitæ eiuſdem deſcriptio germanica pr. *Colon.* 1704.

(1) Elogia Diuorum Tutelarium diœceſis Cracouienſis, a congregat. aſſumptionis Deiparæ, apud S. I. iſtic inſtituta dicata *Martino* SZYKOVVSKI Epiſc. Cracou. pr. *Cracou. 1617.*

(2) Eundem amore diuino actuantem ode alcaica decantauit *Iac.* WALLIVS quæ exſtat p. 257. in Ei. Poematibus vna cum *Sidronii* HOSCHII, & *Guilielmi* BECANI carminibus Lugd. Gall. 1688. 2. edit.

(3) B. *Eſaiæ* BONERI, Auguſtiniani & Theol. Doct. vita pr. *Cracou.* 1610. ex qua de illo agit BZOVIVS ad a. 1471. n. 34. ſeq. & non ſatis accurate eum ſecutus *Simplicianus* a S. MARTINO in hiſt. Auguſtin. P. IV. c. 19. Quippe qui integro ſeculo recentiorem facit. Rectior eſt MERERA in Alphab. Auguſtiniano. Optimi autem BOLLANDVS & HENSCHENIVS in Act. Sanctorum m. Februar. T. II. p. 214. eandem quidem biographiam ſecuti, ſed emendatam à *Frider.* SZEMBEK S. I. quem non ſolum Poloniæ Regibus in conquirendis ac diſtribuendis reliquiis operam nauaſſe, ſed & Sanctorum aliquot Polonorum vitas procuraſſe, ex Alegambii Bibliotheca memorant. Viuum exemplar apoſtolicæ conſtantiæ: B. *Stanislaus* CASIMIRITANVS Profeſſor quondam in Acad. Cracouienſi, Sac. Theol. D. & e congreg. S. Saluatoris Lateraneſn. Canonicus regularis, pio labore *Mich. Aquilini* GORCZYNSKII I. Canon. & S. Theol. D. & Pr. eiusdem congregationis, expoſitum. *Cracouiæ* 1702. 4. Autor qui lingua polonica ſcripſit, dum recenſet diui miracula prouocat ad *Chriſtoph.* LONIEVVSKIVM, qui a. 1616. & *Stephanum* RANATOVVICIVM, qui eadem a. 1660. conſignauit. Excerpitur lib. in Act. Erud. Suppl. T. IV. p. 260. & ſeq. M. *Adamus* PATOVIVS S. Theol. Pr. Cracou. & ad S. Annam Decanus, vitam *Ioh.* CANTII S. Theol. D. & in eadem Acad. Profeſſoris, pro beatificatione illius conſequenda collegit, & deſcripſit. *Cracou.* 1628. 4.

1704. 4. (1) Superſunt *Vinc.* KADLVBKO, *Pet.* KMITA, *Io.* DANTISCVS ac *Stan.* HOSIVS; ſed de duobus prioribus ſupra iam diximus; ceterorum vero infra rationem habituri ſumus, vbi ad res Pruſſicas peruenerimus. Vltimo loco indicandū, quod animaduerti allegari centuriam clariſſimorum virorum Polonorum, & Lithuanorum, iuxta alphabeti ſeriem in 4. loco & anno editionis non expreſſo, mihi quidem non viſam. De Bibliothecis Polon. & Pruſſ. vid. *Lomeier.* c. X. p. 266.

§. XLIX.

Libri, CONFINIVM PROVINCIARVM *Hiſtoriam illuſtrantes.*

Ducimus quoque inſtituto conuenire, vt, poſtquam de Polonicæ Hiſtoriæ Scriptoribus egimus, quædam adiungamus de Scriptoribus aliarum CONFINIVM PROVINCIARVM, quæ cum Polonia in vnam Remp. coaluerunt. Quales in genere ſunt, qui partim apud *Piſtorium*, partim apud *Guagninum*, partim in *Republ. Elzeuiriana*, in compendio exhibentur. *E Tomo I.* Corpor. Hiſtor. Polonicæ à *Piſtorio* collecti, huc faciunt: *Æneas* SYLVIVS, *fol. 1. 2. & 4.* *Alex.* GVAGNINVS, *f. 40. 49. & 64.* *Matthias* MIECHOVIENSIS, *f. 142. 146.* *Sigiſm. L. B. in* HERBERSTEIN, *f. 155. 156.* *E Tomo II.* iterum *Alex.* GVAGNINVS *f. 380. 398.* (conf. §. XXX.) E *Tomo III. num. V.* Fragmentum *Sigismundi* HERBERSTEINII *f. 13 - 15. num. IIX.* Tertii belli à Moſcorum Imperatore contra Liuones, 1558. geſti, Deſcriptio *f. 55 - 64.* quæ etiam ap. FREHERVM *T. III. Rerum Germ. f. 39 - 46.* reperitur *num. XV.* *I.* LEVVENCLAII ſeu LEVENCLAVII Comment. de Moſcorum bellis aduerſus finitimos geſtis, ab annis iam LXX. quibus, antea per Europam obſcuri, paulatim innotuerunt *f. 128 - 136.* & Epiſtola Mosci ad *Guilhelmum*, Magiſtrum Ord. Teutonici, vbi cauſas belli ſuſcepti contra Liuones exponit, *f. 136.* Horum Tractatuum nonnulli etiam in *Collect. Francofurtana*, quæ *Alex. Guagnini* nomen gerit, leguntur inſerti, vbi præterea ſeorſim habentur: *T. I. p. 346.* Nouæ Gubernationis Liuoniæ forma, recens à STEPHANO R. P. inſtituta 1583. *Tom. II. p. 105.* Pruſſiæ cum ſuis Prouinciis & Ciuitatibus, omniumque Magiſtrorum Crucigerorum Teutonici Ordinis, iuxta ſeriem, compendioſa Deſcriptio; *Ib. p. 141.* Liuoniæ totius cum ſuis Prouinciis, Ciuitatibus, Caſtris, & Commendaturis ſeu Palatinatibus, &c. ſuccincta Deſcriptio, cui addita eſt breuis Narratio, quomodo hæc regio in ius Inuictiſſimi Regis Pol. SIGISMVNDI AVGVSTI, ceſſerit, & quo pacto à Moſcorum Principe, & Rege Suec. diminuta fuerit. Ex *Rebusp. Polon. &c. Elzeuir.* huc referri debent: Excerpta de Valachia, ex THVANI *Hiſt. Lib. LVIII. p. 254.* De Lituanæ Gentis origine & moribus, ex *Alex.* GVAGNINI *Sauromatia Europæa*, *p. 256.* Quædam ad Lithuaniam pertinentia ex fragmentis MICHALONIS *Lithuani*, *p. 265.* De Ducatu Samogitiæ ex *Alex.* GVAGNINO *p. 274.* *Iohannis* LASITII, *Poloni*, de Diis Samogitarum, ceterorumque Sarmatarum, *pag. 291.* qui Tr. ſeorſim prodiit *Baſil.* 1615. 4. (2) Articuli conſtitutionum bellicarum M. D. Lituaniæ in Comitiis generalibus conſtituti, & à *Gregorio* CHODKIEWICIO, Supremo & Generali copiarum Imperatore, confirmati & militibus imperati, *p. 309.* Pruſſiæ cum ſuis Prouinciis & Ciuitatibus compendioſa Deſcriptio ex *Alex.* GVAGNINO, *p. 318.* Origo & ſeries Principum Teutonici Ordinis, *p. 343.* Liuoniæ deſcriptio cum addita Narratione, quomodo hæc regio in Ius R. P. SIGISMVNDI AVG. ceſſerit, *p. 366.*

§. L.

In ſpecie, Hiſtoriam Lithuaniæ.

Ex his Prouinciis tres inprimis eminent, in quarum hiſtoria euoluenda Scriptores laudabilem poſuerunt induſtriam, nempe LITVANIA, LIVONIA & BORVSSIA, quorum Scriptorum Catalogum breuiter iam, ſeruato certo ordine, texemus. Et quod primum LITVANIAM attinet, eius Annales conſignauit *Matthias* STRYKOVVSKI OSSOSTEVICIVS, Canonicus Samogitiæ, Vir (teſtimonio *Koialouicii*) ſua ætate pereruditus, in hiſtoria Lithuanica, quæ Polonice, 1582. *Regiomontanis* typis in *fol.* apud *Georg. Oſterbergium* exſcripta eſt. Auctor huius hiſtoriæ, notante paſſim *Hartknochio*, Libros *Alex.* GVAGNINI, *de Sarmatia Europæa*, (quos ſupra §. VI. recenſuimus,) non vno in loco ſibi vindicat: teſtatur enim, *Lib. VI. Hiſtor. Lituan. c. 13.* in editione Sarmatiæ Europeæ *Spirenſi* a. 1581. f. excuſæ & alibi paſſim, DEVM T. O. M. quod Guagninus ille Italus „ne primis quidem Heliconis fontibus labra „admouerit, literarumque prorſus expers, ſibi „hunc laborem, cum ſtipendia mereret, ſurripuerit. (3) Sed vt ad *Strykouium* noſtrum redeamus, Liber eius, cum Polono ſermone

(1) *Matthiæ Caſimiri* SARBIEVII elogium, comptiſſima ad eundem elegia cecinit *Sidronius* HOSCHIVS S. I. quæ exſtat inter Eleg. eius p. 95. ſeq. Eiusdem Lyram Europæos Principes ad S. Bellum excitantem ode alcaica elaboratiſſima celebrat *Iacobus* WALLIVS l. c. p. 271. ſeq. Pauli Poloni a. 1549. Prof. libri III. Auicennæ in Vniuerſ. Patauina mentio fit in Tomaſini Gymn. Patau. p. 327. & Stanislai Poloni Sophiſticæ a. 1548. Profeſſoris ibid. p. 337. nec non Laurentii de Polonia Vice Rectoris Vltra montanorum ib. p. 173.

(2) MICHALONIS *Lithuani*, de moribus Tartarorum, Lithuanorum & Moſchorum fragmina X multiplici hiſtoria referta, & *Ioh.* LASICII Sched. de Diis Samogitarum &c. religione Arminianorum & initio regiminis STEPHANI *Batorii* iunctim per *Io. Iac.* GRASSERVM pr. *Baſil.* 1615. 4.

(3) STRYKOVIO eam quoque tribuit STARAVOLSC. in Elog. Script. Pol. p. 52.

mone conſcriptus,exterorum vſibus plane inutilis eſſet,domi vero,diſtractis pridem paucis exemplaribus,breui interiturus videretur, nouo operi manum admouit *Albertus* WIIVK KOIALOVVICZ,S. I. Th. D. qui latino idiomate Hiſtoriam Lituanam ſcripſit,cuius Pars prior Libris IX. prodiit *Dantiſci* per *Fœrſterum*,1650 poſterior (quæ rarius comparet) *Antuerp.* Anno 1669. in 4. In hac hiſtoria Auctor ita verſatus eſt,vt maxime notabilia ex Annalibus *Matthiæ* STRYKOVII excerpſerit, inque meliorem ordinem redegerit. Præterea ANONYMI Auctoris,Rerum in M. Ducatu Lithuaniæ per tempus rebellionis Ruſſicæ (A. 1648.) geſtarum Commentarius,Libris II. conſtans, prodiit *Elbingæ*, typis *Achatii Corellii* 1655. 4. vbi etiam obiter & ſuccincte attinguntur, quæ in annexis Regno Pol. Prouinciis eodem tempore euenerunt. Vitam & mores Lithuanorum in Boruſſia ſub diſtrictu Inſterburgenſi & Ragnicenſi degentium, breui Delineatione adumbrauit *Eberh.* Wagner / *Inſterb. Bor. Regiomonti* typis *Oſterbergerianis*, 1621. 4. Ad ſtatum *Eccleſiaſticum* præter REGENVOLSCIVM & LVBIENIECIVM, ſupra adductos, faciunt *Alberti* WIIVK KOIALOVICII,S. I. Miſcellanea rerum ad ſtatum Eccleſiaſticum in M. Duc. Lithuan. pertinentium, *Vilnæ* 1650. 4. edita; Itemque *Stanisl.* CHOCHLOVVSKI, quondam Ord. Franciſcanorum in Conu. Vilnenſi Guardiani,nunc conuerſi,Epiſtolæ V. quas de Epiſcopo Litigioſo (ita enim titulus habet,) & ſeditionum in Eccleſia Dei & in Rep. Concitatore, *Conſtantino Brzoſtowski*,Epiſc.Vilnenſi,nulla mentione loci (quem tamen *Rigam* eſſe quidam putant,) facta, 1695. in fol. vulgauit, atque *Ordinibus Fœderatar. Belg. Prouinc.* inſcripſit. In quibus V. Epiſtolis ad *Henr.* LIPSENBERGIVM,*Bohemum*, (cuius Reſponſum in fine fol. 116. Epiſtolam VI. abſoluit) ſcriptis,etiam literæ aliorum, *Andreæ* nempe SANCTACRVCII Nuncii Apoſt. *Caroli* Principis RADZIVVILI,M. D. L. Pro-Cancell. itemque *Caſimiri* SAPIEHÆ,Palatini Vilnenſ. Supremi Exercit. M. D. L. Ducis,&c. Forma item Excommunicationis contra *Caſimirum Sapieha* A. 1694. promulgatæ, & alia Inſtrumenta publica decretaque exhibentur. (1) Ius Lithuanicum concernunt Deciſiones *Petri* ROYZII, *Maurei Alcægnicenſis*,Regis Pol. ICti, de Rebus in ſacro Auditorio Lithuan. ex appellatione iudicatis,ad Sigismundum Auguſtum,P. R. quæ prima vice prodierunt *Cracou. 1563. 4.* & poſtea *Francof. ad M.* vna cum Deciſionibus Senatus Pedemontani, & Parlamenti Pariſienſis per *Petr.* FABRICIVM, impenſis *Hier. Feyerabendii*, A. 1570. f. recuſæ ſunt. Statutum Lituaniæ conſenſu VLADISLAI IV. totiusq; Reip. Pol. editum eſt *Varſau.* 1648. f. lingua polonica. Alia ſcripta huc pertinentia, vt KOLVDZKI Promptuarium, *Sam.* KVSZEVVICZ Collectanea,&c. ſupra iam memorata à nobis fuere.

§. LI.

Liuonicæ

Hiſtoriam LIVONICAM ſpeciatim ex antiquis deſcripſerunt *Balthaſar* RVSSOVVIVS, Præco Verbi Div. Reualienſis, qui lingua germ. infer. Chronicon huius Prouinciæ vsque ad A. 1578. ſecunda vice edidit *Roſtochii*, 1578. 8. per *Auguſtin. Ferberum*, quod poſtea auctius ad A. 1583. vsque perductum, Tho Bart per *Andr. Seitnerum*, 1584. 4. excuſum eſt. Deinde extat *Salomonis* HENNINGII, *Vinarienſis*, Duci Curland. à Conſil. Chronicon Liuoniæ & Curlandiæ ab A. 1554. ad 1590. tempore diuturni belli Moſcovv. germ. lingua exaratum,quod *Lipſiæ 1594. in folio* publicatum eſt. Hiſtoriam belli Liuonici, quod Dux Moſcouiæ aduerſus Liuones geſſit, deſcripſit *Tilemannus* BREDEMBACH, Canonicus Dorpatenſis, *Duaci*, 1565. 8. quæ inſerta eſt *Rerum Moſcouit. Scriptor. p. 210.* De *Laurent.* MÜLLERI Hiſtoria Polonica, Liuonica & Moſcouit. germ. exarata, acta ſupra §. XVI. Germanico etiam ſermone prodiit *Matthæi* (quem B. *Hartknochius* vbique *Thomam* ſalutat, eumque plagiariis annumerat) WAISSELII, *Bartenſteinenſis*, Paſtoris Lanckheimenſis Chronicon vetuſtarum rerum Pruſſicarum, Liuonicarum & Curonicarum, (Preußiſch. Liefflåndiſcher und Churl. Sachen.) *Regiom.* 1599. 4. quod ad A. 1525. quo ALBERTVS, relicto Ordine Teutonico, Dux Pruſſiæ factus eſt, extenditur. Ex recentioribus vero, in Liuonica hiſtoria deſcribenda occupatus fuit *Caſparus* von CEVMERN, *Salcenſis Sorabus*, primum Aduocatus, deinde Secretarius Ordin. Equeſtris, poſt Adſeſſor & Vice-Præſes iudicii Aulici Dorpatenſis, tandemque Conſiliarius Prouincialis in Duc. Liuoniæ, qui Theatridium, vt appellat, Liuonicum (Kleine Liefflåndiſche Schau-Bůhne /) edidit, quo non tantum omnium Epiſcoporum & Archi-Ep. vt & Magiſtrorum Ord. Mariani, ſiue Templariorum, Regumque nomina, ordine Chronologico, vsque ad A. 1621. quo vrbs Riga in Suecorum poteſtatem tranſiit: Sed etiam Catalogum vrbium, arcium & monaſteriorum, prout A. 1555. ante Moſcorum irruptionem ſe habuerunt, earumque Eccleſias, Nomenclaturamque Nobilitatis tum extinctæ, tum hodie florentis, Priuilegia quoque cum in antiqua inferior. Saxon. lingua, tum in latina, Nobilitati quondam conceſſa, germanice verſa, Monetæ denique antiquæ valorem ſuppeditat; quod Opuſculum prodiit *Rigæ* 1690. 4. Eodem ſtylo Liuonicam hiſtoriam vna cum Eſthonica & Lettica nobis exhibuit *Chriſtian.* KELCHIVS, Paſt. ad D. Ioan. Ieruæ in Ducatu Eſtlandiæ, quod Opus V. Libris diſtributum, & ad An. 1690. perductum, lucem adſpexit *Rudolphſt.* 1695. 4. (1) Extat quoque ANONYMI Neu-erőffnetes Liefflåndiſches Theatrum, vorſtellend eine kurtz-gefaßte Erzehlung der Liefflåndiſchen alten und neuen Geſchichte und Regiments-Verånderungen / A. 1701. 4. Anglico ſermone ante paucos annos prodiit ANONYMI Narratio de Liuonia (*An Account of Livonia*) vna cum Hiſtoria originis,progreſſus & interitus Ord. Teutonici Mariani, nec non de Ducatibus Curlandiæ & Semigalliæ, & de diſtrictu Piltenſi, adiecta deſcriptione Itineris ex Liuonia in Belgium A. 1698. facti, *Londini* 1701. 8. cuius Libri excerpta legi poſſunt in *Iacobi Bernardi Nov. Reip. liter. A. 1701. T. 2. p. 603. ſeqq.* & in *Act. Erud. Lipſ. 1702. p. 262.* (2) Diſtrictus Piltenſis reuocat nobis in memoriam ſummariæ deductionis iuris, Illuſtriſſimis Curlandiæ Ducibus in diſtrictum Piltinenſem competentis. f. & Summariæ demonſtrationis epiſcopatum Piltinenſem ſubeſſe S. R. M. totiusque Reipublicæ ordinationi, & ius vindicandi ſeu eximendi huiusmodi epiſcopatum poſſe concedi illi epiſcopo, cui ſalubriter S. R. M. & R. P. cenſuerit expedire. Originem gentis Curlandiæ & mores duabus diſſertationibus recenſuit M. *Sam.* RHANÆVS, *Gremidena-Curlandus. Vitenb. 1683. 4.* Reſp. *Io. Chriſtoph.* ERNESTI *Thuringo.* (3)

§. LII.

Miſcellaneæ Liuonica.

Minoribus magisque ſpecialibus Liuonicæ Hiſtoriæ ſcriptis accenſenda Liuoniæ Hiſtoria in compendium ex Annalibus contracta, à *Thoma* HORNERO, *Egrano*, cui acceſſit *Iohannis* MENETII ſeu MELETII de Sacrificiis & idololatria veterum Liuonum & Boruſſorum Libellus, in Academia *Regij Montis* excuſus per *Ioh. Lufft*, 1551. 4. de quo infra §. LV. In ſpecie Encomion vrbis Rigæ, Liuoniæ emporii celeberrimi, approbante *Ioh.* SIMONIO, Prof. Eloq. Roſtoch. exercitii gratia ſcriptum & publice recitatum ab *Henr.* ab VLENBROCK, Riga-Liuono, *Roſtoch.* 1615. 4. Sic & *Claudius* ARRHENIVS OERNHIELM, S. R. M. Suec. Hiſtoriographus, in *Vita illuſtriſſimi Herois Ponti de la Gardie*, Exercituum Suec. Supremi Ducis, regnante IOANNE III. Suecorum R. glorioſiſſimo, *Lipſiæ*, 1690. 4. edita, totius fere Liuoniæ hiſtoriam complexus eſt. Sub Præſidio Dn. *C. S.* SCHVRZFLEISCHII, A. 1700. d. 28. April. Liuoniam certis propoſitionibus comprehenſam, publice defendit M. *Herm.* BECKER, *Liuonus*; qui etiam ſeorſim Hiſtoriam Eccleſiaſticam huius Gentis, diu deſideratam illuſtrauit, propoſita, Reſpondente *Chriſtiano Braunſchwigio*, Belgardia Pomerano, *Viteb. d. 22. Maii*, eodem adhuc anno, Diſſertatione, cui titulus: *Liuonia in ſacris ſuis conſiderata*, vbi argumentum hoc in tria diſtinctum capita exhibuit, quorum primum de impio Liuonorum cultu, alterum de religionis cultu in Eccleſia Rom. recepto, tertium de renouato & inſtaurato per D. Lutherum cultu, agit. Eruditum ſcriptum eſt Dn. *Henr. Leonh.* SCHVRZFLEISCHII, qui *Conradi Samuelis* Frater digniſſimus. Hiſt. Prof. in Academ. Vitebergenſi claret, Hiſtoria Enſiferorum Ordinis Teutonici Liuonorum, publicata *Vitenb.* A. 1701. 8. De quo Ordine Celeberr. *Frater* Diſſertationem breuem, antea in lucem ediderat Viteb. 1685. in 4. Reſp. *Andrea Hornung* Rev. Liuono. Iuuabit quoque ad notitiam huius Prouinciæ Diſſert. hiſtorica de Ciuitatibus Hanſeaticis cum in genere, tum de nonnullis ac præſertim Liuonicis in ſpecie, in florentiſſima propter Salam Vniverſitate, Præſide M. *Vdalrico* HEINSIO, ac Reſpond. *Henr. Meiero*, Riga-Liuon. A. 1684. habita. (4) Pariter in *Ant.* VARILLASII *Hiſtoria de Reuolut. Europæ in materia religionis*, (gallice edita, *Pariſ.* 1690. 12.) *T. 5. lib. 24. in fine*, quædam, quamuis odioſe ſatis, referuntur, quæ à GOTTHARDO KETLERO, Liuonici Ord. Magiſtro, in religionis mutatione, & accepto à Rege Pol. Curlandiæ Ducatu acta fuere. Ius Liuonicum edocebit *Dionyſius* FABRI, e Pomerania oriundus, Vir doctus, qui ob inopiam ſcholarum in Liuonia, circa A. 1538. Liuonicos Proceſſus Iuris, quinque Libris conſtantes, in lucem emiſit, vt habet *Herm.* Becker / *in Liuonia in ſacris ſuis conſiderata, c. 3. §. 4.* Prodiit quoque *Friderici* MENII in Acad. Dorpat. Iuris Prof. Hiſtoriſcher *Prodromus* des Liefflåndiſchen Rechtens und Regiments / Dőrpt. 1633. 4. Ad notitiam Autorum, qui Rigæ ſcripta quædam publicarunt, proderit *Io. Ioach.* PHRAGMENII, *Rigenſis*, Diſſ. de Riga li-

k

(1) Ad hæc Lithuaniæ Miſcellanea pertinet narratio de Caſim. Liſzynski, Equ. Atheiſmi accuſato & propter eum a. 1689. d. 30. Viln. capite plexo. ex qua de eodem agit Tentzelius in Colloq. Menſtr. a. 1689. p. 981. & ſeq. De eodem nonnulla habet Cl. la Croze in Colloq. div. *Colon.* 1711. 8. gallice editis verſus finem.

(1) Huc referenda eſt M. Z. Topographia Liuoniæ, quæ germanico idiomate inſertis præcipuarum vrbium figuris, & totius regionis tabula geographica, deſcripta & ſubiuncta eſt. *Ej.* Topographiæ Electoratus Brandenburgici, quæ inter Topographias MERIANEAS partem XIII. conſtituens *Francoſ. ad Mœn.* 1652. f. prodiit.

(2) Gallice pr. *Vltrai. 1705. 8.*

(3) *Ioh. Arnoldi* de BRAND, I. V. D. & Prof. Duisb. itineris quod in legationis Brandenburgicæ comitatu per Marchiam, Boruſſiam, Curoniam, Liuoniam &c. in Moſcouiam fecerat, deſcriptionem germanicam poſt fata Autoris ed. *Henr. Chriſtianus* HENNINIVS. *Weſal.* 1702. 8. cum fig. æn.

(4) Et in germanicum translata *ibid. 4.*

literata, quam Præside Dn. D. *Zach.* GRAPIO, *Rostochij* 1699. eruditorum examini submisit. Faciet ad hanc classem quoque Transactio inter WILHELMVM, Archi-Ep. Rigensem & Magistrum Ord. Liuon. ac SIGISMVNDVM P. R. per Commissarios Imperii Rom. 1557. *d. 5. Sept.* confecta, quæ extat in *Dauid.* CHYTRÆI Saxon. *f. 967. seqq. edit. Lips. 1611. fol.* Idem Auctor, Nobilitatis Liuonicæ priuilegium, (quod etiam Generosus Dn. von CEVMERN P. 2. p. 61. seqq. exhibet,) cum adiecta serie primorum Liuoniæ Episcoporum & Archi-Ep. Rigensium, quibus breuia epigrammata subiunguntur, Appendici *Libr. cit.* inseruit, f. 974-980. quorum, vt & Magistrorum Ord. Catalogum, supra iam f. 18-21. ferme dederat. In Liuonia, Regibus Pol. adhuc subiecta, *generales*, vt vocantur, *Reuisiones* duæ institutæ sunt quarum prima, auctoritate STEPHANI R. P. A. 1582. per *Stanisl. Pekoslowski, Io. von Thiesenhusen, de Berson, Theod. Skumin, Daniel. Hermannum & Samuel. Cerasin* instituta; altera iussu SIGISM. III. 1599. per Reuisores siue Commissarios vt vocant, octo, quorum caput erat *Io. Demetr.* SOLIKOVVSKI, facta est. Atque Hic, commissione finita, Rigæ *d. 28. Sept.* 1599. in supremo discessu egregiam ad Liuoniæ incolas orationem habuit, quæ sequ. Anno 1600. typis *Acad. Samosc.* exscripta, & hoc titulo vulgata est: „Ad Liuones Reuerendissi-„mi in Christo Patris & Dn. D. *Io. Demetr.* „SOLIKOVVSKI, Dei & Apost. Sedis gratia, Ar-„chi-Ep. Leopol. & R. P. ac M. D. Lith. in Li-„vonia cum aliis Collegis Generalis Commis-„sarii, Paterna & Amica Parænesis, *Samosci* „1600. 4. Fuerunt illi Collegæ seqq. D. *Leo Sapieha*, M. D. L. Cancell. *Georg. Schenking*, Castell. Vendens. *Matthias Leniek*, Castell. Derpatens. *Petr. Ostrowski*, *Bertram. Holtzschur*, Succam. Dorpatenses, *Ioh. Vilczek*, & *Dav. Hilcken*, Secretarii Regii, vti in fine ex Allocutione *Solikouij* elucescit. Seorsim Constitutiones Liuonicæ post submotum ex Liuonia Moschum a STEPHANO P. R. sancitæ, *Cracou.* primum in officina *Nic. Scharffenbergeri*, 1583. 4 editæ, mox hic *Gedani* elegantioribus typis recusæ sunt. Quibus addantur Constitutiones Liuonicæ SIGISMVNDI III. 1589. 4. Noua Singularia de fame memorabili, quæ A. 1602. in Semigallia sub FRIDERICO Duce accidit, german. consuetudine per *Frider.* ENGELCKE, Pastorem Liu. *Reg.* 1603. 4. prodierunt. Habentur etiam Epistolæ duæ Historicæ, prior, qua Rigenses ad Seren. SIGISMVNDVM III. R. P. causas perscribunt, ob quas se vrbemque suam, Liuoniæ metropolin, in potestatem Seren. GVSTAVI ADOLPHI, Suec. Regis, & quibus conditionibus dederint: posterior CHRISTOPHORI RADZIVILII, Principis Birzarum, &c. inuectiua contra Rigenses, qui fortiter resistere debuerunt, vernaculo sermone impr. *Francof.* 1622. 4. Vtraque cum duabus aliis Epistolis exhibetur quoque in Tr. de Expugnatione Ciuitatis Rigensis, Liuoniæ metropolis A. 1621. à Gustauo Adolpho facta, exc. *Rigæ* p. *Nic. Mollinum* 1623. 4. (1)

§. LIII.

Historiæ Prussicæ Scriptores

Scriptores Historiæ Prussicæ, præter *Casp.* HENNEBERGERVM & *Casp.* SCHÜTZIVM, de quibus mox dicemus, accurate satis recensuit *Christoph* HARTKNOCHIVS, Diss. I. *Select. Diss. Histor. de Var. Reb. Pruss.* & in præf. *Prussiæ Vet. & Nouæ*, ex quo velut in compendio, præcipuos Scriptores, eosque typis editos, hic iterum repetemus, adiectis quibusdam aliis ab illo prætermissis. Primus vero in hoc ordine locus merito assignatur *Petro* de DVSBVRG, Ord. Teuton. Sacerdoti, qui sub initium Sec. XIV. Chronicon Prussiæ scripsit, in quo Ordinis Teutonici origo, nec non res ab eiusdem Ordinis Magistris, ab A. 1226. vsque ad 1326. in Prussia gestæ, exponuntur. Quod Chronicon cum Incerti Auctoris Continuatione vsque ad ann. 1435. cum Notis item peculiaribus in Dusburgensem; Priuilegiis quibusdam, quæ Prussis antiquis concessa sunt; & Dissertationibus XIX. antea allegatis, Antiquitates Prussicas complexis, edidit M. *Christoph.* HARTKNOCH, *Ienæ* 1679. in 4. Deinde *Erasmi* STELLÆ, *Libanothani*, Med. D. & COS. Zuiccauiens. duo de Borussiæ Antiquitatibus Libri laudari debent, de quibus supra §. VI. Stellam excipit M. *Georg.* RANIS, qui breue Chronicon Prussiæ concinnauit, quod sine Auctoris nomine A. 1536. & iterum A. 1564. in 4. editum est *Elbingæ* apud *Wolffg.* DIATMARVM, quo tempore alterius Anonymi simile Chronicon germ. ab A. 1200. vsque ad A. 1525. *Regiom.* 1568. 4. publicauit *Io.* DAVBMANN, illius loci Typographus, qui vterque liber sub Typographi nomine vulgo allegatur. Non minus commendari debet M. *Dionysii* RVNAWII, *Hieropolitani Prussi*, Concionatoris postea *Dirsauiensis*, Historia belli XIII. annorum, ab A. 1454. ad 1466. gesti, vbi adiecta Descriptio belli duorum annorum 1520. & 1521. inter SIGISMVNDVM I. Reg. P. & ALBERTVM, Magistrum Ord. nec non Ciuitatum, Castellorumque Prussiæ, iuxta seriem alphabeticam Recensio, quæ omnia germanice vulgata sunt *Vitenbergæ* ap. hæredes *Io. Krafft*, 1582. 4. Maiori studio historiam rerum Borussicarum, vernaculo sermone contexuit M. *Casp.* SCHÜTZIVS, vrbis huius quondam Secretarius fidelissimus, eamque ad A. vsque 1525. perductam, vna cum Magistrorum Ord. Teutonici Insignibus, aliisque

(1) *Ioh.* NARSSIVS, *Dordracensis*, Med. D. Rigam deuictam à GVSTAVO ADOLPHO, carmine heroico cecinit. *Rigæ* 1625. 4.

que figuris, ac Tabula geographica *Henr.* CELLII, X. Libris edidit *Seruestæ* 1592. f. Hoc opus, sine adiectis tamen figuris, iterum recusum est, cum Historiæ Continuatione, quæ tribus Libris absoluitur, per D. *Dauidem* CHYTRÆVM facta, & cum *Georgij* KNOFFS Descriptione belli à STEPHANO aduersus Gedanenses 1577. suscepti, *Lips.* ap. *Henning. Grossium*, & *Islebii* 1599. f. vulgata. Liber Imus Prussiæ memoratæ *Casp.* SCHÜTZII antea prodierat *Regiom.* 1563. 4. Chorographicum magis scriptum est *Casparis* HENNEBERGERI, Pastoris primum Mülhusini, & deinceps Regiomontani, quod titulum gerit: *Breuis veraque Descriptio Prouinciæ Prussiæ, &c.* german. excusa *Regiomonti*, 1584. 4. vbi præter Tabulam chorographicam, adiecta descriptio germanica omnium Magistrorum Ord. Teutonici, à DAVBMANNO quondam edita, cum Insignibus Magistrorum huius Ordinis. Ex hoc *Hennebergeri* Libro αὐτολεξεὶ esse desumta, quæ in ANONYMI *Belgæ* Chronico Prussiæ, eodem Belgico sermone, *Harlemi* 1657. edito, leguntur, testis est *Hartknoch.* loc. antea cit. Idem vero HENNEBERGERVS postea quoque edidit stylo germ. Commentarium, siue Explicationem *Prussicæ Tabulæ geographicæ maioris*, quam seorsim primum satis accurate delineauerat, quæque hodie inter rarissimas tabulas merito numerari debet. In hac vero germanica Explicatione, quæ per *Regiomontanum* prelum rursus A. 1595. f. lucem adspexit, & in qua etiam Insignia Magistrorum Ord. Teut. iconibus expressa sunt, Auctorem celeberr. in Dantiscanos nonnihil fuisse iniquiorem, animaduertere licet. Quia tabulæ geographicæ meminimus, succurrit mappa derer drey Werder/nebst angräntzender Nährung und Höhe/ Autore *Olao* IOANNIS, *Gotho.* (1) De *Matthæi* WAISSELII Chronico veterum rerum Prussicarum, Liuonicarum & Curonicarum, mentionem iam fecimus, §. LI.

§. LIV.

Alii Scriptores Historiæ Borussicæ.

Ab Hartknochio etiam affertur ex veteribus *Martinus* MVRINIVS, qui sub finem Sec. XVI. ANONYMI Chronicon germanicum Polonicæ consuetudini tradidit, quod secunda vice per *Sigism. Kempinium*, Typograph. *Cracou.* 1606. editum, Thoruniensibusque, vti etiam in priori factum erat editione, nuncupatum fuit. Ex recentioribus *Io. Cap.* VENATOR, Th. D. Ordini Teuton. à Consiliis & sacris, Ecclesiæque Mergentheimensis in Franconia Pastor, *Noriberg.* Ao. 1680. in 4. germanice edidit Relationem historicam de Ordine Equestri Teutonico Mariano, qua res Borussicæ haud parum illustrantur, vbi adiectæ quoque sunt plurimæ figuræ, vt & Insignia Magistrorum Ordinis. Notitiam huius Ordinis insigniter etiam iuuabunt, quæ Clariss. Dn. I. P. LVDOVICI, D. & Profess. Halens. in lib. qui inscribitur: Verthaidigtes Preussen wider den Anspruch des Teutschen Ritter-Ordens/ &c. in Mergentheim/ 1703. 4. edito attulit. De statu Borussiæ V. & Nouo orationes aliquas edidit *Andr.* CREBS I. V. D. *Francof.* ad *Viadr.* 1614. 4. qui Autor alias notus est edito gubernationis Borussiæ triumpho IO. SIGISMVNDO a Rege Poloniæ decreto. *Regiom.* 1619. 4. annumerando illis quæ supra recensuimus, ad nexum quam regnum Borussiæ cum Polonia quondam habuit declarandum facientia. Eximia insuper Dissertatio est Dn. C. S. SCHVRZFLEISCHII, quam de Rebus Prussorum, *Vitembergæ* Anno 1672. in 4. habuit; ad quam etiam *Annotata* scripsit Anno 1674. *ibidem* in 4. publicata, typisque eius loci repetita A. 1693. in 4. Præ aliis omnibus vero de patria sua optime meruit Vir Clarissimus nobisque sæpius laudatus M. *Christoph.* Hartknoch/ *Passenheimens. Borussus.* Nam præter *Dissertt. de Var. Rebus Pruss.* aliquoties memoratas, ab eius ingenio profecta est Descriptio germanica *Prussiæ Vet. & Nouæ*, duabus partibus comprehensa, & cum figuris edita *Francof.* 1684. f. quæ in quibusdam conuenit cum DVSBVRGII Chronico eiusque Continuatore, in nonnullis vero etiam differt, cum plurima hic de nouo adiecta sint, & reliqua quoque plenius vberiusque exponantur. Eiusdem Auctoris industriæ debemus *Prussiæ historiam Ecclesiasticam*, stylo itidem german. contextam, & VI. Libris absolutam, quæ prodiit *Francof.* & *Lips.* 1686. 4. Vtinam vero delicias suas antiquitatum Prussiæ nobis dedisset M. *Matthæus* PRÆTORIVS *Memelensis.* Cuius operis Syllabus materiarum ante plures annos vna & dimidia plagula 4. constans, palatum eruditorum sollicitauit. Recentioribus scriptis annumeranda est Notitiæ Ducatus Prussiæ delineatio generalis & specialis *Iac.* LYDICII, *Hohensteina-Prussi*, excus. *Witteb.* 1677. 12. in quo tamen Tractatu Prussiæ Ducalis imprimis habetur ratio. Ante biennium prodiit *Germani* Adlerholdes Höchstgepriesenes Preussen/ oder umständliche Beschreibung des herrlichen Landes Preussen/ &c. nebenst einer Verzeichnuß aller fürnehmsten Städte/ Vestungen und Plätze/ samt deren Merckwürdigkeiten/ Franckf. und Leipzig 1704. 12. in quo Tr. nonnulla quoque, quæ moderna belli calamitate in Prussia a Suecis gesta sunt, exponi deprehendes. (2)

k 2 §. LV.

(1) M. Z. topographia Prussiæ & Pomerelliæ adiectis figuris adiunct. est *Ei.* topogr. Electoratus Brandenb. *Francof. ad Mœn.* 1652. f. editæ.

(2) Non tamen satis accurate.

§. LV.

Miscellanea Prussica, cum Ecclesiastica, *tum* Naturalia *&* Literaria.

Eandem Prussiæ historiam illustrabit *Iacobi* Herden/ *Iuris Pract.* Bekehrtes Preussen/ Thorn/ 1690. 8. Ex antiquis *Io.* MELETIVS, seu vt alibi scribitur, MENETIVS, Archi-Presbyter Lyccensis in Borussia, Epistolam scripsit ad *Georg. Sabinum*, primum Acad. Regiom. Rectorem, de *Prussorum veterum idololatria*, quam ipse Auctor primum edidit *Regiomonti* 1551. 4. deinde vero Ao. 1563. eadem forma emendatam & auctam (vt titulus habet) recudi fecit *Hier.* MELETIVS, Io. filius, Principi Pruss. ab interpret. linguæ Polon. quæ præterea extat cum Anonymi Epistola ad D. *Chytræum* scripta, de Russorum religione, *&c.* A. 1582. 8. impressa, & *Collectioni Francof. Scriptor. Polon. T. 2. p. 417.* inserta. Plenius de religione Prussorum egit *Cœlestin.* MISLENTA, Theol. Regiom. celebratiss. in *Prolegom. ad Manuale Prutenum, Regiom.* 1626. 8. In specie de quero ROMOWE apud Veteres Prussos sacra dissertationem historicam locum eius & formam exhibentem ed. M. *Martinus* IESCHKE *Resp. Theodoro* RHODMAN *Regiom.* 1674. 4. Post restitutam evangelii lucem pr. Warhafftiger und gründlicher Bericht/ wie und was gestalt die ärgerliche Spaltung von der Gerechtigkeit des Glaubens sich anfänglich im Lande Preussen erhoben &c. *Regiom.* 1552. De corporis doctrinæ Prutenici repetitione sub M. *Martino* BOEHM disseruit, *Ioh. Cristoph.* STIEGE *Pomeranus Thorun.* 1707. 4. (1) In Reformatorum gratiam, german. prodiit Breuis Relatio, de Religione Reformatorum in Borussia, *Hanouiæ* 1603. 4. cuius Libri auctor est D. *Iac.* FABRICIVS, sicut ipse fatetur P. II. der *Probation*-Schrifft contra *Coletum* p. 723. Verum occasione huius scripti alia similis generis eo tempore prodierunt, quæ cum eristica vt plurimum sint, h. l. recensere nolumus; rationem potius eorum habituri, qui propius ad historiam vniuersæ prouinciæ faciunt. Ita *Reinhardi* ab EPPINGEN oratio, in qua disseritur de Virorum illorum laudibus qui in Borussia & vicinis locis Christianam religionem primum propagarunt, habita *Regiom.* 1626. *Æneæ* SYLVII Vita S. IVTÆ, & *Thomæ* CLAGII LINDA MARIANA seu de Virgine Lindensi in Borussia, tr. ab *Hartknochio* memorantur. Quibus addi potest *Fr.* SZEMBECK, *Cracouiens.* Collegii Brunsberg. S. I. de Vita S. DOROTHEÆ, Prussiæ Patronæ, aliorumque eius Patronorum Tr. *Thorunii*, 1638. editus, & impensis *Adriani* von der Linde/ Canonici Varmiensis, A. 1698. 8. recusus, atque Illustr. Reuer. & Excellent. Episcopis, Palatinis, Castellanis, Dignitariis, vniuersisque Statibus Terrarum Prussiæ dedicatus. Pariter S. WOITICHI seu Voicechii, alias *Adalberti*, communis Prussiæ Doctoris, & velut Apostoli Vita, reperitur ap. *Canisium* T. V. *Antiqu. Lect. P. II. p.* 329. seqq. & *Laur. Surium T. II. in Vit. Sanct.* ad d. 23. *Aprilis*, sine auctoris nomine; Sed inter Scriptores *Rerum Bohemicarum* per *Marqu.* FREHERVM, *Hanou.* 1602. & 1607. fol. editos, (vbi pariter extat,) COSMÆ PRAGENSI adiudicatur: præter quam adhuc alia ADALBERTI Vita, a *Matthia Bened.* BOLELVCKI consignata, ab *Hartknochio* allegatur. Extat insuper *Stan.* HOSII, Card. Maioris Pœnitentiarii & Episc. Varmiens. Vita, a *Stan.* RESCIO conscripta, quæ iuxta primam editionem, *Romæ* (vbi obiit Hosius) 1587. impressam, recusa prostat *Oliuæ* 1690. 8. Testam. *Eius, Heilspergæ* 1569. scriptum, annectitur *Opp.* illius *Tom. II. f.* 483. vbi etiam f. 484. legitur Epist. *Stanislai* RESCII de Transitu & Dormitione D. *Stan. Hosii*, ad fratrem *Ioh. Hosium* perscripta, vt & *Eiusdem* Autoris Ode lugubris, f. 485. (2) De Vita *Nicol.* COPERNICI, *Thorunens.* Canonici Frauenb. qui A. 1543. *ibidem* demortuus est, peculiari Libro egit *Petrus* GASSENDVS, Dicenens. Ecclesiæ Præpositus, cum *Eiusdem* L. de Vita Tychonis Brahei, *Paris.* 1654. & *Hagæ C.* 1655. in 4. excus. (3) Restituta Evangelii luce præclare de vniuersa Borussia meruit D. *Io.* WIGANDVS, vltimus Pomezaniens. Episcopus, de cuius vita & obitu extat Oratio funebris, a Viro b. m. *Conrado* SCHLÜSSELBVRGIO habita, quæ vna cum Catalogo librorum à Wigando editorum *Francof. ad M.* 1591. 4. & alibi publicata est. De vita eius præterea *Melch.* ADAMVS in *Vitis German. Theol.* p. 603. seqq. & Vir Clariss. Dn. *Io. Casp.* ZEVMERVS, in *Vitis Theol. Ienensium* p. 46. seqq. consuli possunt. Vid. etiam *Bibliothec. Antiqua* ann. 1705. p. 49. Ipse B. WIGANDVS de Succino Borussico, de Alce Borussica, & de Herbis in Borussia nascentibus Historiam conscripsit, quæ vna cum eius Consideratione Methodica & Theologica de Sale, creatura DEI saluberrima, post obitum Au-

(1) Conf. de eo Ven. Abbatis I. A. SCHMIDII diss. de Corporibus doctrinæ Pomeranico, Prutenico, Iulio &c. add. M. *Petri* SIKII Theol. Pr. Regiomontani oratio de statu Ecclesiarum Prutenicarum, & de confessione ALBERTI &c. contra calumnias P. Scalichii. Regiom. 1572. 4. It. Erwehlung derer beyden Bischöffe zu Samland und Pomesan/ auch von ihrem Amte/ Verordnung der visitation &c.

(2) Ei. Vita & Elogium in Is. Bullarti Academie des Sciences P. I. l. 1. n. XI. Epitaphium quoque habet Phil. Rondininus l. II. de S. Clemente eiusque Basilica c. XI. quo recensentur Cardinales, qui Basilicæ s. Clementis titulares fuerunt. pr. Romæ. 1706. 4.

(3) Habetur eius vita & epitaph. in Bullart Academie des science P. II. l. 2. n. V. item sed non satis accurate in Lor. Crasso Elogii d' huomini letterati l. II. p. 14. seq.

ctoris in lucem emissa est, studio *Io.* ROSINI, Pastoris Wickerstadensis, *Ienæ* 1590. 8. Alias Succini Prussici physicam & ciuilem Historiam, *Francof.* Ao. 1677. in 8. & aliam succinctam Succini Prussici historiam & demonstrationem, *Berolini*, 1699. 4. edidit Dn. *Phil. Iacob.* HARTMANNVS, Medic. & Physic. Regiomont. celeberr. Fautor summopere colendus, qui aliorum etiam Auctorum, qui de Succino hoc scripserunt, mentionem iniicit. (1) De laudibus Borussiæ habemus Orationem conscriptam per *Ern.* BARTHOLDI, *Dantiscanum, Dant.* 1653. 4. & encomium *Georg. Ioach.* RHETICI annexum Eius narrationi de libris reuelationum COPERNICI. *Basil.* 1541. 8. De Insignibus Prussiæ Exercitationem historicam, *Regiom.* 1693. 4. Præside *M. Mich.* HOYNOVIO, Scholæ Löbnic. Rectore, & Resp. *Henr.* SIVERTO ventilatam, vbi etiam figuræ quædam adiectæ sunt. Solennia Secularia ob recuperatam à Crucigerorum tyrannide libertatem, ore *I. P.* TITII, Hum. & Eloqu. Prof. d. *VI. Martii*, 1654. celebrauit Respublica GEDANENSIS, quæ Panegyris typis exscripta est h. t. *Oratio secularis, Prussia, Seculum, (sublata Cruciferorum tyrannide,) libertatis, sub Augustiss. R. P. tertium ordiente*, Dantisci in Auditorio Athenæi maximo habita; in qua terrarum Prussiæ, sub Cruciferis post eximia merita fœdissime degenerantibus, calamitas, earundemque, profligata tyrannide, sub Augustiss. Potentissimisque Pol. Regibus, felicitas proponitur. Adiecta sunt Carmina secularia, quæ eundem Virum latinissimum, (vt nonnemo Patronorum B. TITIVM vocare consueuit,) agnoscunt Auctorem.

§. LVI.

Scriptores ad Ius publicum *Borussiæ facientes.*

Ius Prussicum, inprimis quod ad Processum attinet, edocebit *Io.* NIXDORFF, ICtus Gedan. cuius Opuscula Iuridico-practica, regnum Pol. terrasque Prussiæ regalis concernentia *Dantisc.* 1685. 12. prodierunt. Præter hunc iam antea *Stanisl.* CARNCOVIVS seu KARNKOWSKI, Episc. t. t. Vladislau. nobis plus simplici vice allegatus, de *Iure prouinciali terrarum maiorumque Ciuitatum Prussiæ*, Libellum concinnauerat, eumque Regi Pol. Henr. Valesio, inscriptum ediderat, *Cracouiæ* in offic. *Nicol. Scharffenbergeri* 1574. in 4. Circa quem tamen obseruandum, Constitutiones SIGISMVNDI AVGVSTI de A. 1552. quæ *pag. 43. seqq.* adducuntur, & quas *Mart.* CROMERVS, a se conscriptas esse, asserit, (*Polon. lib.* 2. p. 202.) quæque rectius Responsiones D. SIGISMVNDI AVGVSTI ad petitiones nonnullorum priuatorum è Communitate Gedanensi, vocari merentur, nunquam vim legis in Ciuitate Gedanensi obtinuisse, nec in obseruantiam & praxin fuisse deductas; Cæteras vero *pag. 79. seqq.* relatas ita dictas Constitutiones Gedanenses Anni 1570. cum annexis, per *Tractatus Portorii* cum Seren. Rege STEPHANO initos, & Varsauiæ in Conuentu Regni Generali d. 26. *Febr.* A. 1585. datos, (quos exhibet *Reinh.* CVRICKE, *Chron. Gedan. l. 2. c. 20. p. 164. seqq.*) abolitas esse, prout accepimus à Magnifico Dn. IO. ERN. von der LINDE/ Patrono nostro, aliquoties supra honorifice allegato. Prostant etiam Exempla literarum (vti Inscriptio habet) a Seren. STEPHANO, Polon. Reg. Ciuitati suæ Gedanensi datarum, continentia Receptionem in gratiam, Abolitionem proscriptionis, Confirmationem iurium, Cautionem de Religione, Edictum de iuridicis Ciuitatis negotiis, impressum *Varsauiæ*, Anno 1578. in 4. (2) De aliis Prussorum iuribus, eorumque editionibus variis, videndus *Hartkn. Diss. XVII. de Var. Reb. Pr.* vbi tamen quædam editiones omissæ sunt, videlicet Editio Priuilegii Culmensis, (Colmische Handfeste) germ. *Dantisci* per *Franciscum Rhodum*, Anno 1539. in 4. item Iurium Municipalium terrarum Prussiæ, & Legum ad eas terras priuatim pertinentium, *ibidem* Anno 1578. in 4. per *Iacob. Rhodum*, additis literis quibusdam SIGISMVNDI I. & SIGISMVNDI AVGVSTI aliisque Priuilegiis, Ciuitates Prussicas concernentibus, quæ Iura nouissime quoque (iuxta exemplar Ged. *Andreæ Hünefeld* 1657.) *ib.* sumtibus *Simon. Beckensteinii*, 1685. 4. prodierunt, adiecto Iure terrestri Nobilitatis Prussiæ, A. 1598. correcto, quod latine primum *Thorunii*, *Andreas Cotenius* 1599. 4. excudit, latine polon. ac germ. cura *Daniel.* PATTERSONII, *Dantiscani* rursus editum fuit hic *Ged.* 1625. & 1647. 4. In specie quoad Ius *Culmense* emendatum, præter Magn. Dn. *Io.* KLEIN, mox iterum allegandum, eius cum Iure ciuili collationem, sub moderamine celeberrimi ICti, Dn. *Barthol. Leonhardi* SCHVVENDENDORFFERI, in Acad. Lipsiensi publice instituit Nobiliss. Dn. *Io. Henr.* SCHVLTZ, *Thorunens.* hodie Reip. patriæ à secretis, *Lips.* 1692. 4. Cui Comitem addimus *Christoph.* WEGNER Iun. Nob. Prussi disp. inauguralem de differentiis Iuris Ciuilis Cæsarei, & Prouincialis Prutenici. *Reg.* 1640. 4. Pertinent huc etiam: *Eliæ* RICCII Tr. Iuridi-

(1) *Dan.* HERMANNI Disc. philos. de rana & lacerta succino Prussiaco insertis alleg. ad §. XLVI.

(2) Huc referri possunt: Legatorum Nobilitatis Prussicæ literæ insinuatoriæ appellationis à se interpositæ a. 1582. ad S. R. M. (STEPHANVM) Instructio Legatorum Nobilitatis ex germanico in latinum translata a. 1585. Et grauaminum Ducatus Prussiæ breuis complexio a. 1585. Scripta hæc vna edidit *Fridericus* a VLOCK. 4.

cus de ordine & forma Processus Castri Skarszeuiensis Palatinatus Pomeraniæ, impr. *Oliuæ* 1691. 4. Item Processus Iudiciarius Episcopatus Varmiensis proprius, ex Laudo olim Statuum & Ordinum Episcopatus Varmiensis sancitus, ac Iudiciis omnium Instantiarum obseruatus, nunc marginalibus notis auctus, & impressus germ. & lat. in *Oliua* A. 1679. in 4. Ordinatio Iudiciorum interregni, vnanimi statuum & ordinum terrarum Prussiæ consensu, publico Laudo sancita in conuentu generali, *Mariæburgi*, d. 25. Iunii a. 1649. celebrati. *Thorun.* 4. De Iure Indigenatus Terrarum Prussiæ, polonice extat Differt. *Ioannis* à WERREN, Succamerarii Pomeraniæ, *Thorunii*, 1645. f. uæ altera parte auctior prodiit *Gedani* 1647. 4. Item de Indigenatu Sincera Collatio Iurium & Priuilegiorum Poloniæ & Prussiæ Regiæ ad sopienda Statuum dissidia, *Mente Bona Concordiæ Gratia* (i. e. à *Michaele* BEHM, COS. Gedan.) scripta A. 1669. 4. nec non scriptum polonica lingua, non expresso Auctoris nomine, exaratum, cui titulus: *Ex seruato Indigenatu Prussiæ salus publica, ex non seruato pernicies & ruina Prouinciæ, per Indigenam Borussum orbi deducta:* Accessit Iuris correcti Terrarum Prussiæ de successionibus inter fratres & sorores defensio, impr. A. 1696. 4. Huic Anonymus quidam se opposuit, edito eadem lingua, scripto, sub tit. *Responsum Indigenæ Borusso datum, cuiuis Nobili Polono, Fidem & Veritatem amanti, ad perlegendum necessarium*, in 4. Sed vindicauit prior Autor veritatem assertorum suorum, diuulgato in publicum Tractatu, quem inscripsit: *Replica Indigenæ Borussi ad Responsum inciuile, in veritate & iustitia errans, cuiuis veritatem & salutem publicam amanti ad trutinam oblata per A. B.* (*Adamum* BAYERSKI) A. 1697. 4. Quod ad statum Monetarium terras Prussiæ concernentem attinet, typis expressæ extant Quæstiones tres monetales ad Consultationes huius temporis in Republica Polona pertinentes, exscriptæ *Gedani*, 1636. 4. (ab *Henr.* FREDERO, Synd.) Item Unvorgreiffliches Bedencken eines Müntzer-fahrnen über itziger Zeit in Pohlen erregte Fragen vom Müntzwesen / quod latine quoque reperitur in 4. (1) Eodem tempore prodiit Discursus contemporaneus de causis aucti valoris monetarii in regno Polono, pro Innocentia officinæ regiæ, & redituum publicorum indemnitate, 1636. 4. Aliquot annis post in eodem negotio publicatæ sunt Considerationes monetales circa commissionem monetariam Varsauiæ celebrandam probe expendendæ, 1659. 4. quæ Autorem agnoscere dicuntur *Vinc.* FABRICIVM, Civ. Gedan. Syndicum, & germanice etiam recusæ sunt. Pertinet huc Breuis & exacta deductio damnorum, ex varii generis moneta, quæ in regno Poloniæ nunc cuditur, in specie ex nouis solidis cupreis prouenientium, cum solida refutatione scripti Polonici, cui tit. *Informatio ratione Solidorum per Fidelem Indigenam Prutenum Nobili Polono oblata*, impr. polon. item latine, nec non german. A. 1661. 4. Paulo post in lucem exiit Discursus de re monetaria Regni Poloniæ, ostendens damna enormissima, ex vilioribus monetis nouis argenteis & cupreis, eorumque remedia, ad trutinam Seren. Reip. Polonæ, *Mente Bona Sinceraque* (i. e. à *Michaele* BEHM, *Silesio*, COS. Gedanensi;) conscriptus 1664. 4. german. recusus A. 1665. 4. (2) Item Epistola Mercatoris cuiusdam ad Equitem Polonum, Statum modernum rei monetariæ concernens, A. 1669. 4. quæ Auctorem habere dicitur *Fabianum* GVSTMEIERVM, Secretar. Gedan. Iura Prussiæ circa expeditionem generalem bellicam, sermone polono deduxit Autor Anonymus *Breuis Informationis, quod Borussi bellica generali expeditione non ligantur*, impr. in 4. Item Autor breuis discursus, *An Terræ Prussiæ ad expeditionem generalem bellicam vna cum Regnicolis obeundam teneantur*, editi Anno 1651. 4. Eandem materiam nuper speciali, ex Historia Prussica, dissertatione eiusque continuatione, quibus ostenditur, Borussos ad generalem Expeditionem extra fines suos non esse adstrictos, in Gymnasio *Thorunensi* tractarunt, Præses M. *Martinus* BÖHM, Prof. Publ. & Respondens *Iohannes Hintz*, mensibus *Octobr.* & *Decembr.* Anno 1700. 4. Quæstio, *An & quatenus Nobiles in Vrbibus Prussiæ forum sortiantur & possint iudicari*, ventilata est occasione Nobilis cuiusdam Gedani decollati propter homicidium A. 1675. de quo Relatio typis polonicis excusa est in 4. Alias extat Anonymi Informatio de iuribus terrarum Prussiæ & Ciuitatis Gedanensis, aduersus nouam ibidem telonii affectationem, edita *Gedani* A. 1637. 4. cuius Tractatus Auctorem fuisse accepimus b. m. *Henricum* FREDERVM, Syndicum t. t. huius Ciuitatis meritissimum, post ad Præ-Cons. honores euectum, & 1654. quo a S. R. M. Burggrafii fascibus fuerat ornatus, pie denatum, Viri Illustr. B. Dn. CONSTANTINI FREDERI, quondam Præ-COS. & Insulæ Neringianæ Administratoris, Mæcenatis maxime suspiciendi, Parentem, qui amore Patriæ ductus, Exactionem *Spiringianam* in

(1) Tit. Consideratio quarundam in R. Poloniæ motarum quæstionum super re monetaria. Addatur Appendix IV. quæstionum typis editarum de re monetaria 4. appendix appendicis, & quæstio an reductio monetalis sit idonens monetæ Regni restituendæ modus, destinata Regni Comitiis a. 1625. edita 1627. 4.

(2) Deductio rei monetalis in qua variatio & immutatio rei monetariæ de seculo in seculum ostenditur, pr. 1664. 4.

in portu Gedanensi contra iura publica nouiter affectatam, modeste retudit, anno, quo IVra InnoCentVM InIVrIIs & oDIIs graVantVr à SpIrIngIIs. Occasione eiusdem prætensi Telonii plurima tunc temporis in publicum prodiêre scripta, videlicet: Rationes contra telonii marini exactionem nouiter affectatam, cum Responsione ad rationes adversarias A. 1637. 4. (Autore prælato Dn. *Henr.* FREDERO;) It. de Telonio affectato cuiusdam Patriæ Amantis Dissertatio, 1637. 4. (Auctorem agnoscens *Ioh. Ernest.* SCHRÖER, Præ-Cons. Gedan.) Item *Information* wegen der Bürger Zulage in Dantzig / (autore *Mich.* BORCKIO, Secretario,) extatque etiam polonice in 4. Item *Copie* einer *Missiue* eines Preußischen von Adel an einen in Litthauen / von wegen der Stadt Dantzig Bürger Zulage / (autore *Clemente* CÖLMERO) polonice etiam recusa, 4. Item *Elisei* AVRIMONTANI ad Dantiscanos Epistola, in qua Vatem iis popularem exhibet A. 1638. 4. quæ Epistola *Danielis* CRVSII, S. I. est, (teste *Piasecio* in *Chron. gestorum singular. in Europa, sub ann. 1638.* p. m. 501.) Alii tamen *Ph.* LACKIVM Ex-Secretarium Gedanens. Autorem faciunt; Item ad *Elisei Aurimontani* Epistolam Responsoria, quæ Vanitatem ipsius peculiarem exhibet, excusa *Alithopoli* A. 1638. 4. (Autore *Ioanne Ernesto* SCHRÖERO;) It. *Constantis* SINCERI Spongia in Elisei Aurimontani Epistolam contra Dantiscanos nuper editam, anno exeunte 1638. 4. (cuius autor *Christoph.* RICCIVS, Syndic. Ged.) It. *Iusti* PATRICII ad Elisei Aurimontani in Dantiscanos Epistolam breuis Responsio 1638. 4. (Autore *Michaele* BORCKIO, Secret.) Item Discursus necessarius, qui polonice quoque extat in 4. & Refutatio discursus dicti necessarii, necessario conscripta, ad demonstrandam Ciuitatis Dantiscanæ innocentiam A. 1638. 4. (cuius Autor esse dicitur *Ioan.* CHEMNITIVS, Secretar.) item *Mare Balthicum*, i. e. Historica deductio, vtri „Regum, Daniæne an Poloniæ prædictum ma„re, a multis jam annorum centenariis, asseren„te non fallaci hominum censura, sed ipsa nun„quam fallibili natura, se desponsatum fatea„tur & agnoscat? Poloni cuiusdam nuper ty„pis excuso Tractatui, qui Discursus necessarius „inscribitur, opposita (a *Christiano* LIPPE, Regis Daniæ Cancellario) germanice etiam translata A. 1638. 4. cui oppositum Scriptum, quod dicitur *Anti-Mare Balthicum*, siue breuis & analytica Recapitulatio Tractatus nuper editi, cuius titulus est: Mare Balthicum &c. in vim Prodromi cuiusdam editum A. 1639. 4. (Auctore *Ioanne* PFENNINGIO, Præ-COS. Mariæburg.) nec non *Ioannis Antonij* CARNIOLI Eliseus Aurimontanus defensus A. 1639. 4. Quibus Tractatibus iungi potest Diss. super vetere Austriacorum proposito de occupando Mari Balthico, omnibusque & Poloniæ, & septentrionalis Germaniæ mercaturis ad se attrahendis, in Galliarum & Fœderati Belgii detrimentum, vna cum mediis, quæ hanc perniciem auertunt, Emin. Card. MAZARINO dicata, *Paris.* ann. 1644. in 4.

§. LVII.

Gedanensia.

Seorsim Descriptionem historicam vrbis DANTISCANÆ, quæ Prussiæ Regalis clarissima Ciuitas audit, vernaculo quondam sermone consignauit *Reinholdus* CVRICKE, vrbis huius Secretarius Anno 1645 quam e tenebris in lucem protraxit filius, Dn. *Georg. Reinhold* CVRICKE, figurisque æneis illuminatam nitidissime edidit *Amstelod.* per *Waesbergios* 168?. & 1688 f. Ædificia sacra, siue Templa huiusdem Ciuitatis ichnographice & historice, germanico adornauit idiomate *Barthol.* RANISCH, Ciuis & Architectus huius loci murarius, in arte sua versatissimus, *Gedan. 1695. f.* Qua lingua etiam Emblemata, ciuium huius loci signis militaribus inscripta, A. 1646. explicuit *Ad. Iac.* MARTINI, in Libello, qui annectitur der kurtzen Beschreibung / von *Ludov. Mar. Gonzagæ* Königl. Einzuge ꝛc. d. A. in 4. Ex antiquis scriptis forte memorari posset liber paruus german. cui titulus: *Chronica* oder Handbüchlein vieler Gedächtniß-würdiger Geschichte / von Anbegin der Welt / biß auff das Jahr 1578. impr. Königsb. 1579. 12. cuius libri maxima pars, præcipue posterior, Annales Dantisci continet, vbi seorsim quoque in fine accedit descriptio Dantisci & Castelli, eod. idiomate. (1) Inter recentiores, qui hanc vrbem encomiis prosecuti sunt, extant 1.) *Wenceslaus* CLEMENS, *Bohem.* Exul, cuius Gedanum seu Dantiscum Carmine Heroico adumbratum, & in IV. Libros distributum, *Gedani*, 1630. 4. luci publicæ traditum fuit; 2.) *I. G.* SALICERVS, cuius Poëma germ. extat sub tit. Vergöttertes Dantzig / *Ged.* 1643. 4. 3.) *I.* KLEIN, *Pannonius*, Gedani Schol. Barthol. R. qui publicauit Curiam Gedanensem Anagrammaticam, A. 1651. 4. (2) 4.) *Eberh.* WAS-

(1) Idem libellus *Gedani* per *Iacobum Rhodum* 1594. 12 recusus est, cum continuatione ad a. editionis. Ceterum quæ Sec. XVII memorabilia in vrbe acciderunt breuiter complexus est, concione Seculari Vir S. Reuerendus Dominus D. *Sam.* SCHELGVIGIVS a. 1700. 4.

(2) Emendata & aucta pr. 1660. 4. Carminibus quibus vrbs decantatur add. Georgii Bernhardi Vorsingers und Pauperum Præceptoris zu S. Marien Poetische Beschreibung von dem Ursprung und ersten Erbauung der Stadt Dantzig. *Gedan. 1641. 8.* *Mich. Anton.* HACKI Abb. OLIVÆ Pandora felicior Vrbium Sarmatiæ Dantiscum, pa-

WASSENBERGIVS, qui nobis dedit *Saguntum in Dantisco non deletam*, *Francof.* 1671. 4. in qua præcipue Gedanensium fidem, & quæ post resignationem IO. CASIMIRI secuta sunt tempora, panegyrice persequitur; 5.) *Simon* IACHIMONOWSKI, S. I. & in vicino Schotlandiæ Collegio, quod à fundatore *Rozrazeuianum* dicitur, Eloqu. Prof. cuius Oratio in laudem vrbis Gedan. artibus literariis addictissimæ, tempore solennis studiorum Renouationis habita, ἀνονύμως excusa est *Gedani* 1684. f. sub tit. *Summi in Emporio Gedanensi Literarum Pretij*; 6.) denique *E. P. Prodigium temporum in Republ. Gedan. celebratum 1692. f.* Ad statum Naturalem eiusdem Ciuitatis pertinet *Nicol.* OELHAFII, Medici Regii, & in Rep. Patria Physici Ordin. Elenchus plantarum circa Dantiscum sua sponte nascentium, *Stetini* typis *Rhetianis* an. 1643. 4. Hic Elenchus, qui secundum Alphabeti seriem procedit, & synonyma, locos natales, florum tempora & speciales autores allegatos habet, sub incudem reuocatus est per B. Autoris in munere successorem, *Laur.* EICHSTADIVM, D. *Ged.* 1656. 8. (1) Ex regno Minerali non obliuiscendum nobis est Lapidis Rostochio huc delati, & à Magnif. Dn. *Ioh. Nicol.* QVISTORPIO, Theol. Rostochiensi, Plur. Rev. Dn. *Ioanni* Falcken/ Pastori ad D. Cath. assignati, iamque illius munere, in Bibliotheca publica asseruati, cuius eminentiores literæ, calligraphico satis & superioris seculi artem loquente ductu delineatæ, Gedanensibus fausta quæuis apprecantur, his verbis: VIVANT GEDANENSES. Occasione huius lapidis, Præclariss. Dn. *Georgius* WENDIVS, (cui roganti ad spectandum lapis transmissus fuerat,) breue Schediasma scripsit, hoc tit. insignitum: *Vtrum notabilis illa Lapidis Rostochiensis inscriptio*, VIVANT GEDANENSES! *Naturæ adscribenda sit, an Arti?* Mens. Mart. M DCC III. Respond. *Christoph.* Eißwagen/ *Thor. &c.* ventil. & *Thorunij* 4. impressum, vbi ipse beatus Autor pro Artis quidem pegmate decertat, inque eo omnes, quicunque literas curiosiori paululum lustrarunt oculo, sibi ὁμοψήφους promittit. (2) Progredimur ad Scholas huius Ciuitatis publicas, (illa vera Ecclesiæ & Reip. Seminaria,) quas inter primum merito locum tenet GYMNASIVM, per VII. & quod excurrit, annos studiorum meorum dulcissima Mater, de cuius Constitutione Noua A. 1558. facta, Tractatum scripsit *Andreas* FRANCKENBERGER, huiusdem Gymn. t. t. Rector, post Vitebergam vocatus, *Gedani* ex officina *Iacobi Rhodi*, 1568. *in* 4to. Super huius Gymn. Natali nouo, quem dies 22. *Dec.* Anni 1643. ruentis attulit, & quo B. CALOVIVS Rectoratum adeptus est, Exclamationem panegyricam publicauit *Io.* MOCHINGERVS, in fol. Seculare Iubilæum, quod cum *Illustri Ienensi Academia*, Athenæum nostrum, idem, licet mense diuerso, fortitur, in Gymnasio, die XIII. Iunii 1658. *Oratione panegyrica* celebrandum, B. D. *Io.* Maukisch/ peculiari indixit Programmate, typis *Rhetianis* in 4. excuso, quo beneficiorum diuinorum, per illud Seculum Gymnasio exhibitorum, memoriam sigillatim repetit; ad quem carmen d. III. supra X. Iunii Vir Illustris B. Dn. *I. E.* SCHMIEDEN, ea occasione scripsit excusum in f. Eodem etiam tempore à ceteris huius Athenæi Professoribus, laudato nempe D. MAVKISCHIO, D. *Laur.* EICHSTADIO, D. *Ioach.* PASTORIO, L. *Christ.* ROSTEVSCHERO, *Io. Pet.* TITIO, M. *Georg.* NEVFELDIO, *Wolffg.* ROSTEVSCHERO, & M. *Ioh.* RAVIO, variæ cum Orationes Panegyricæ, tum Dispp. solennes ad hoc institutum facientes, habitæ sunt. Alias Doctores atque Professores in hac Musarum sede, vna cum syllabo Præconum Verbi Diuini in vrbe Patria, Vir pl. Rev.

negyrice ad lyram Apollinis decantata, reperitur in *Ei.* Apolline heroico & lyrico §. XXX. allegato. *Ei.* Gloria coronæ, corona gloriæ vrbs virgo Dantiscum, auitis geminæ crucis & virtutis suffulta trophæis acrosticho heroico panegyri decantata typis monasterii 1698. f.

(1) Abbildung oder Beschreibung des Stein-Adler-Kampffes/ welcher den 2. Apr. 1655. drey Meilen von Dantzig sich begeben. Dantzig 1655 4. Beschreibung des Adler-Kampffs / welcher sich den 6. Ianuar. 1666. anderthalbe Meilen von Dantzig über der See zugetragen. pr. ib. 1666. 4.

(2) Præmittentur a nobis nonnulla de templis: 1.) *Nath.* DILGERI concio eucharistica ob conseruatam ædem primariam D. Mariæ, quæ ipsa feria II. Paschatos fulmine perculsa fuerat. 1653. 4. 2.) Domini D. *Sam.* SCHELGVIGII concio cum ædem SS. Trinitatis a. 1699. d. 3. Sept. fulmen feriisset, insequenti die dominica habita, & edita. 1700. 4. 3.) *Eliæ* Hirschfelds Einweyhungs-Predigt der von Grund auff neu erbauten Kirchen in Petershagen bey Dantzig. ed. 1635. 4. 4.) Dn. *Ephraim* PRÆTORII concio, qua domi eleemosynariæ ineunte hoc seculo erectæ conclaue diuino cultui dicatum consecrauit, nonnulla ad historiam domus facientia complectens. 1703. 4. 5.) ad turbas conuentus monialium S. Brigittæ aliquando motas facit *Lucæ* LVNOWSKI (qui est *Casp.* SAVICKI S. I. Lithuanus) dialogus Polonicus cursoris & nautæ de violenta Gedanensium monialium S. Brigittæ, per hæreticos facta proscriptione. Et 6.) Information mit was Recht das Dorff Schiedlitz dem Kloster Marienbrunn Ordens der H. Brigitten in Dantzig zukomme. 1677. 4.

Rev. ac Cl. Dn. *Eph.* PRÆTORIVS, hodie R. Ministerii Aug. Conf. addicti ap. Thorun. Senior, & ad D. Mariæ ib. Pastor, *Lipsiæ*, 1704. 8. breuiter recensuit, prolixius vero id factum est in *Ei. Athenis Gedanens.* quas vtinam aliquando luci expositas videre liceat. Præter Leges peculiares huius Athenæi aliquoties editas, & nuper A. 1701. 4. typis *Stollianis* repetitas, seorsim Anno 1653. (quo B. Dn. D. MAVKISCHIVS Rect. munus gerebat,) in 4. prodiit *Breue Summarium, qua ratione iuuentus imposterum in Gymnasio, aliisque Scholis Ciuitatis Gedanensis, in latina atque aliis linguis vniformiter erudiri debeat.* De Incrementis *Bibliothecæ Gedanensis* Epistolam & Commentationem, siue Annales, dum Bibliothecarii munere adhuc fungeretur, composuit Summe Reuer. Dn. D. SCHELGVIGIVS, Patronus atque Præceptor omni animi submissione deuotissime prosequendus, atque edidit 1677. 4. postquam antea iam publicauerat *Specimen Bibliosophistarum Gedanensium*, seu erudita colloquia in Biblioth. publica intra trimestre hyemale habita, *Gedani* 1675. 8. Athenæo nostro succedat SCHOLA MARIANA, cuius me olim alumnum fuisse, non pœnitet. Hæc, vt reliquas huius Ciuitatis Scholas Triuiales taceam, cum ob alia, tum inprimis ob elegans celebrari meretur ædificium, pro cuius liberali instauratione, Charites seu gratiarum actionem vulgauit *Valentin.* SCHRECKIVS, Sch. Mar. Rector, sub initium Anni 1582. in 4. Præterea de eadem extant Leges, officia Docentium & Discentium in schola Mariana *Dantisci* complectentes: it. Typus Classium & Exercitiorum puerilium, cum sententiis quibusdam Eruditorum, de institutione puerili & de officio scholastico, lat. & germ. *Dantisci* 1592. 4. Ab hac Schola prodierunt Soteria, quibus *Gedanum*, seculo multis populis infelicissimo, se adhuc felicitate beantem collaudauit DEVM, modulantibus Filiorum suorum vocibus, in Schola B. Virg. &c. 1645. typis *Hünefeldianis* in 8. excusa, quæ *Iac. Zetzkius*, Con-R. Deo, Curiæ, Prætorio & Iani-Medio Gedanensi, consecrauit. Sed iam antea sub restitutæ purioris doctrinæ tempus, Ludum literarium in hac Ciuitate, ex decreto Senatus aperuerat *Andr.* AVRIFABER, qui de suo instituto paruum edidit Tractatum, cui titulus: *Schola Dantiscana*, cum Exhortatione ad literas bonas, latina & germanica, *Dantisci* ap. *Franciscum Rhodum*, 1510. 8. (1) Alia scripta particularia, quæ ad historiam motuum Ciuilium, cumprimis autem Ecclesiasticorum faciunt, & in caussa *Reformatorum*, itemque *Iohannis Arndij*, *Casp. Mouij*, *Herm. Rathmanni*, *Henr. Nicolai*, *Ægid. Strauchij*, *&c.* edita sunt, nec non Conciones varias in coronationibus atque inaugurationibus Regum Pol. aliisque solennitatibus, diuerso tempore editas, lubentes inpræsens prætermittimus. Præ aliis tamen, quæ oculis vsurpare contigit, scriptis, notari merentur: Historischer Auszug von Veränderung der Religion in Dantzig/ 1651. 4. item Verbesserter Historischer Auszug von Veränderung der Religion in Dantzig/ 1652. 4. Nec non *Ioh. de* TEMPORIBVS Erläuterung des Histor. Auszugs und Verleitung des verbesserten Histor. Auszugs von Veränderung der Religion in Dantzig / 1652. 4. Quibus add. *Formula Concordiæ*, oder Notel der Kirchen zu Dantzig/ 1652. 4. nec non Erörterung der Frage: Ob die Reformirten Kirchen der Dantziger Notel mit gutem Gewissen unterschreiben können / 1652. 4. Et denique Kirchen Agenda publicata sub finem Martii anno 1708. 4. Ad historiam motuum in incluta vrbe Theologicorum quodammodo facient epistolæ grauissimorum Theologorum B. Botsacei, & B. Maukischii, aliorumque, insertæ epistolis de Syncretismo hodierno &c. conf. nov. Liter. M. Balthici anno 1706. pag. 270. Ex aliis scriptis particularibus adhuc occurrit Accusatio criminalis contra Rebelles, (vt vocat,) *Elbingensem* scil. & *Gedanensem* in Prussia Magistratus, &c. per *Mich.* FRIDEWALD, Regii officii Instigator. *Lublini* 1569. d. 23. Mart. in generali Regni Conuentione proposita, in 4. *Eiusdem* temerario ausu quoque exiit Narratio germ. de rebus Prussicis, duobus Lib. comprehensa, quorum primus ex *Matthiæ* LAVENTOTTERI Tr. 1454. exarato, tanslatus est *Cracou.* 1578. 4. (2) Sed in Commissionis Gedanen-

(1) *Iacobus* SCHLACOVIVS Ecclesiastes ad ædem D. Barbaræ, Scholam ad eandem ædem a. 1636. conditam peculiari concione e. a. 4. edita prosecutus est.

(2) Crederem ferme vtriusque autorem fuisse *Matthiam* LAVENTOTTERVM, vt circa finem libri II. expresse semet nominat. Sed primum librum nunquam vidi. Secundo qui haud minus raro occurrit præfixam animadverti libellum sex plagularum, in prosa scriptum: Die gemaine und eintrüchtige auch gancz rechtmeßige Apweichunge der Lande Preußen von denn Creutzherren/ wegen Irer geybeteten grausamen Tyranneien/ Auch die gemaine Wydder Untergebung/ und der öffentliche Landes-Aiht/ welcher dem Aller-Durchlauchtigsten Fürsten und Herren Casimiro, von GOttes Genaden Konige czu Polen rc. gethan worden ist zu Thorun a. 1554. durch den Konigl. Preuschen Instigatorem Herr Mychel Frydwald ins Deütsche transferyret/ expreß zu Krakau 1578. annexa sunt pauca alia documenta, & eundem LAVENTOTTERVM autorem esse ex ipso opusculo liquet. An vero hoc primum librum *Narrationis allegatæ* constituat, cum secundus stylo ligato satis prolixo & in Gedanenses innocuos mordaci exaratus sit, decidere non audeo.

nensis negotio, oppositum ei fuit scriptum, tribus Lib. absolutum, bonaque fide ab eo, qui præsens Commissioni interfuit, (i. e. *Casparo* Schützio, Secretar. Ged.) elaboratum 1578. 4. Non minus *Nic.* Schvlzivs Apologiam contra *Fridwaldi* calumnias edidit *Magdeb.* 1593. 4. Ad eadem tempora spectant *Matth.* Radecken, Secret. Gedan. (qui postea Socinianorum castra secutus est,) Ursachen/warumb er sich von Dantzig wegbegeben. 1593. 8. Statum Politicum Reip. Gedanensis vellicant Theses Politico-Practicæ, quas Præside M. *Manlio, Appius Claudius*, Illustri sex & viginti Virali Collegio offerre fingitur, german. etiam recus. 4. quibus oppositæ fuerunt Antitheses, sine Præside ab *Æmilio Probo*, veritatis studioso, in lucem emissæ, adiectis quibusdam Problematibus; quorum occasione iterum prodiit Iudicium *Publii Vatinij*, (*Eliæ Schræderi*, Braxatoris Gedan.) de Problematibus ab *Æmilio Probo*, Feritatis studioso, propositis ad *Marcum Antonium*, Brundusium ex castris Cæsaris scriptum. Hoc tamen rursus exceperunt Castigationes in Iudicium *Publii Vatinii* super Problematibus *Æmilii Probi*, Veritatis studiosi A. 1652. 4. Extat quoque *Eliæ Constantini* de Trevven Schröderi Prodromus apologetici, contra calumniosas Consistorii Gedanensis officiantes in specie contra *Io. Frid. Lerchenfeld, Gedan.* 1672. 4. In Historia Iuris Statutarii Gedanensis insignem operam præstitit Magnificus Dn. *Ioh. Ern.* von der LINDE/ Differt. de Origine, Libris, & auctoritate Iuris Civ. Rom. & Statutarii Gedanens. *Dantisci* publicata, 1680. 4. (1) & post illum Magnif. Dn. *Io.* Klein/ Seren. Duci Mecklenb. à Consiliis, &c. in Diss. Iuridica, qua Conuenientiæ Iuris Culmensis & Gedanensis cum Iure Communi Saxon. Prutenico, & Lubecensi, in XII. Decades diuisæ exhibentur, Respondentis munus obeunte Dn. *Daniele Godofr.* Nimsgart/ *Gedan. Rostochii* ann. 1697. in 4. Historiam literariam, præter Excerpta ex literis illustrium & clarissimorum Virorum ad *Ioh.* Hevelivm, studio Dn. *Ioh. Erici* Olhoffii, Secretarii, *Gedani* 1683. 4. publicata, illustrabunt *Laurentii* Gableri, Iuris Practici & Poet. Laur. Cæsarei, Elegidia Epidictica elegantissima, quorundam in Europa Regum, Principum, Comitum, aliorumque clarissimorum Virorum, qui in Ciuit. Dantiscana, & extra illam olim vixerunt, & adhuc viuunt & innotuerunt, Virtutes & actiones

Secundo illi quem vidi addita erant 1.) Vexillum obtentæ victoriæ Nobilis *Michaelis* Fridewaldi contra *Nicolaum* Scholz, 1579. 2.) *Martini* Alexsvangii, indigenæ Elbingensis gratulatio (carmine elegiaco scripta) de felici è Polonia adventu *Michaeli* Fridwaldi in arcem Mariæburgensem. *Cracov.* 1572.

(1) Idem Vir Magnificvs edidit: Trigam quæstionum prætensum in villis & pagis (spiritualibus Civitati Gedanensi adiacentibus) mercaturæ, opificiorum, braxationis, propinationis & distributionis cerevisiarum exercitium concernentium, ipsisque Iurium & instrumentorum publicorum verbis decisarum. 1704. 4. It. inclytam Poloniæ Rempublicam civitati Gedanensi æquiorem a. 1703. 4. Vterque tractatus sine Consvltissimi Avtoris Svi nomine, a. 1710. quanquam alios præferat prodiit. Ceterum acta publica insuper concernunt: 1.) Nefaria de prodendo Gedano Colonelli Habaldi macchinatio. 1651. 4. 2.) Tractatus commercii initus inter *Nicolaum* de Bry Residentem Regni Poloniæ & *Christianum* Schrödervm Deputatum Gedanensem, & deputatos fœderati Belgii e latino in belgicum sermonem translatus & ed. 1656. 4. præfixo Tractatu Gvarantiæ inter Regem Daniæ & ordines fœderati Belgii, commercium liberum in mari Balthico concernente. 3.) Versoek van *Christian* Schröder Afgesant van Danzic an de Staeten Generael der vereenichde Nederlanden. *Middelburg.* 1656. 4. 4.) Oratio a capite deputationis Gedanensis, Viro per Per-Magnifico & Generoso *Gabriele* de Boemeln nunc PræCOS. maximis meritis splendidissimo, ad Regem Galliæ, in arce eius Versaliensi habita, gallice & in latinum versa edita est ab Oratoris Nobiliss. filio *Georgio Simone* sub tit. exigui ac levidensis munusculi &c. *Gedan.* 1704. 12. Occasione pestilentiæ quæ vrbem a. 1709. afflixit sequentia edidere Viri maxime Reuerendi: 1.) Dominus D. *Ioachimus* Weickhmann/ Pastor ad D. Mariæ & Minist. Senior Theologischen Unterricht von der Pest. Danzig. 1710. 8. 2.) Dn. D. *Sam.* Schelgvigivs aliquoties in hoc Schediasmate laudatus Denckmahl der Pestilentz. *ib.* 1709. 8. Vtrumque scriptum notabilia multa de isto contagio continet, & posterioris præfatio exhibet indicem contagiorum quæ antea Gedanum hausere. 3.) Idem concionem eucharisticam ob sublatum malum, Dom. Quasimodogeniti a. 1710. habitam publicauit. 4.) Dn. *Constantinus* Schütze/ Pastor ad æde D. Mariæ dedit Erinnerung zur Beybehaltung der Buß-Gedancken/ so bey denen über diese Lande schwebenden Gerichten Gottes/ insonderheit aus Gelegenheit der 1709. in Dantzig graßirenden Pestilentz sind erwecket worden. *ib.* 1710. 4. 5.) Dn. *Io. Christoph.* Gottwald Med. D. publicavit Verzeichniß dessen/ was in Dantzig bey der daselbst 1709. graßirenden Pestilentz sich zugetragen ꝛc. *ib.* e. a. 4. 6.) *Manasse* Stöckel/ Chirurgus, scripsit Anmerckungen/ welche bey der Pest/ so a. 1709. in Dantzig graßiret/ beobachtet worden. Dantzig 1710. 4.

nes notantia, & ad expellendas calumniantium iniquitates, cum præf. apologetica ad Ampl. Magistratum Ged. in lucem emissa A. 1653. 4. Quibus iungi possunt *Mich.* Kongehls/ Secretar. Regiom. Immer-grünender Cypressen-Hayn/ *Dant.* 1694. 8. in quo libro similiter quorundam Celebrium Gedanensium effigies, eorumque elogia rythmo germanico exhibentur. Non secus in *Mich.* Retellii Poematibus multa habentur, in Eruditos Gedanenses composita. *Dant.* 1574. 8. Ex aliis Virorum clarorum, famam publicam hic promeritorum, Vitis, quæ typis excusæ prostant, videntur huc referri posse: Vita Joh. de Curiis Dantisci, Episc. Varmiensis, S. R. I. Princip. & Præsidis terrarum Prussiæ, quæ ex autographo Sconouiano in Bibliotheca Gedan. asseruato, edita *Gedani* 1693. 4. Itemque M. *Andr.* Welsii Oratio de Vita & morte Io. Bernardini Bonifacii, Oriæ Marchionis &c. A. 1597. in hac Ciuit. defuncti, quæ cum ipsius *Io. Bernard.* Bonifacii Miscellaneis Hymnorum, Epigrammatum & Paradoxorum, prodiit *Dantisci* 1599. 4. de cuius præterea fatis, lectu digna quædam attulit Clariss. Dn. Præses, *in Triade Observ. ex Hist. Literar. Obs. I.* Sic etiam Dis Manibus & æternæ memoriæ illustr. Viri, *Io.* Hevelii, COS. Ged. Mathematici Principis, elegantissimum posuit Cenotaphium, Illustr. Dn. IO. ERN. SCHMIEDEN, t. t. COS. Ged. quod cum Epistola Eius ad *Ism. Bulialdum*, excusum est *Ged.* 1688. in fol. (1) Pariter ex Memoriis ab *Henningo* Witteno collectis, & quidem ex *Memor. Theologorum*, hic allegari debent Memoriæ: *Io.* Botsacci, A. 1647. denati, *Decad. XIV.* p. 185. *Io.* Mavkischii, A. 1669. vita defuncti, *Decad. XIII.* p. 1660. & *Ægid.* Stravchii, A. 1682. demortui, *Decad. XVI.* p. 2102. Quibus iungi merentur *Adr.* Pavli Vita ap. *Melch.* Adamvm, in *Vit. Theol. Germ.* p. 808. itemque *Abrah.* Calovii Vita ap. Plur. Reuer. Dn. Pippingivm in *Memor. Theolog. Decad. IV.* p. 108. Ex Memoriis *Philologorum* & *Philosophorum* ab eodem Witteno conseruatis, celebrandæ sunt Memoriæ: *Mart.* Opitii, 1639. extincti, P. 1. p. 439. *Io.* Mochingeri, 1652. denati, P. 2. p. 136. *Laur.* Eichstadii, A. 1660. mortui, *ibid.* p. 361. (2) & *Henr.* Nicolai, *eod. A.* defuncti, *ibid.* p. 379. Quibus addatur *Barth.* Keckermanni Vita, apud *Melch.* Adamvm in *Vit. Germ. Philolog. & Philos.* p. 499. itemque *Philippi* Clvverii, ap. Clarmvndvm in *Vit. Clar. Vir.* P. 2. p. 46. & *Io. Pet.* Titii, ap. *Eundem*, P. 1. p. 200. (3)

§. LVIII.

Thorunensia, Elbingensia &c.

Ad monumenta THORVNIENSIS Ciuitatis priusquam accedamus, memoranda primo statim loco sunt Scripta, quæ occasione famigeratissimi illius, quod *Caritatiuum* vocant, Colloquii, *Thorun.* 1645. instituti, in lucem publicam emanarunt, qualia sunt: 1.) Epistola Synodi prouincialis Polon. Varsav. 1643. celebratæ, ad Dissidentes in rebus fidei ab Ecclesia Romana in Regno Pol. Magnoque Duc. Lithuan. qua ad amicum congressum inuitantur Thorunium, A. 1464. in 4. 2.) Diploma Regis VLADISLAI IV. in hoc negotio publicatum *Vilnæ* 1644. 4. 3.) Responsio Ordinum Euangelicorum ad hanc Ep. & Diploma Regium eod. anno, quæ tria scripta germ. quoque edita sunt 1644. 4. 4.) Relatio germanica de Ecclesiasticorum Conventu Thoruniensi, d. X. Octobr. 1644. instituto. 5.) Responsum Regium ad libellum supplicem, ab Ordinibus Euangelicis *Orlæ* scriptum, in quo terminus Colloquii prolongatur in anni sequentis 1643. diem XXVIII. Aug. eod. a. in 4. 6.) Caritatiui Pontificiorum in Polon. Colloquii Consilia secretiora, eodem anno. 7.) Literæ Ducis Curland. ad S. R. M. quibus ad Colloquium Caritatiuum Inuitatoriis respondet, vna cum Responsione Regia ad easdem, 1645. 4. 8.) Consultatio Romana de modis Lutheranos Germaniæ Principes ad Ecclesiæ communionem reducendi, 1645. 4. 9.) Iudicia quorundam Catholicorum in Polonia, de Reconciliationis in religio-

(1) M. *Io.* Hoppivs postea Rector Gymn. Gedanensis orationem funebrem de obitu *Conradi* Lagi, I. D. & Synd. Gedanensis recitauit Regiom. 1546. & publicauit 1548. 8.

(2) Elogium eius eleganti ad Ioh. Heuelium epistola exhibuit *Ioach.* Pastorivs. 2. pl. f.

(3) *Io. Ioach.* Revssii L. Gr. & Ebr. Professoris in *Reinh. Henr.* Rollii Memoriis Philosophorum, Oratorum &c. Dec. I. ed. *Rostoch.* 1710. 8. Cl. Polyhistoris G. Groddekii cuius auspiciis hoc schediasma debetur, d. 12. Sept. a. 1709. immatura, bonisque omnibus ac literis admodum acerba morte exstincti; vita recensetur in der neuen Bibliothec &c. P. 2 p. 180. seq. Eruditam Virginem *Constantiam* Czierembergiam, PræCOS. Gedanensis filiam eleganti elegia propter doctrinam istam honoravit Ogerivs in Itiner. suo. Ex quo illius meminit Cl. Morhof. Im Unterr. von der Deutschen Sprache. p. 403. Ceterum *Io. Ephr.* Gnospii Gedanum Literatum promittitur in *Mich.* Lilienthalii Consultat. de conscribenda Gentis cuiusdam Historia Literar. p. 2. qui eiusmodi historiam Prussiæ literatæ meditatur. Sed ni fallor eius tantum, quæ in Regnum evecta est, quod colligas ex indice Cl. Virorum in illa olim conspiciendorum l. c. p. 144. & 145. Alias *Christoph.* quoque Helvichivm Cal. Medicum literatam Borussiam sub manibus habuisse, in Nou. Liter. M. Balth. alicubi relatum esse memini.

gione diſſidentium impoſſibilitate, eod. an. 10.) *Iohannis Licinii* NAMYSLOVII ad Fratres, Miniſtros Euangelicos, pro ineunda concordia Paræneſis, lat. & pol. 4. 11.) Fraterna admonitio ad Diſſidentes in Religione, pol. 4. cui eadem lingua oppoſita, fraterna declaratio ad non fraternam admonitionem. 1646. 4. 12.) Copia Literarum, quibus Diſſidentes in rebus fidei ab Eccl. Cath. Rom. in Regn. Pol. & M. D. L. ad fraternam cum eadem reconciliationem invitantur, nec non Diſſidentium ad easdem Reſponſum *Dant.* 1645. 4. 13.) Orationes habitæ Thorunii a Deputatis d. 28. Aug. Ao. 1645. in 4. 14.) *Extract* eines Schreibens aus Thorn/wie es mit dem *Colloqu. Charitatiuo* abgelauffen / geſtellet den 29. *Nou.* 1645. 4. 15.) Entdeckung der Unwarheiten / welche D. *Io.* HÜLSEMAN von dem *Colloqu. Charit.* ausgeſprengt durch *Conſtantinum* PRAWDECKI, Samogitien / 1647. 4. 16.) Acta Conuentus Thorun. ad protocollum Regium, *Varſau.* 1646. 4. impreſſa. 17.) *Hieron. a S.* HYACINTHO, Carmelitani, Idea Colloquii Caritatiui cum Diſſidentibus, vna cum animaduerſione in *Ioh. Hülſemannum,* Miniſtrum Witteberg. *Cracou.* Ao. 1646. in 4. 18.) Scripta partis Reformatæ in Colloquio Thorunienſi an. 1645. parti Romano-Catholicæ exhibita, *Berolini* an. 1646. in 4. 19.) Scripta facientia ad Colloquium à Seren. VLADISLAO indictum, cum *Georg.* CALIXTI Conſiderat. & Epicriſi *Helmſt.* 1645. in 4. 20.) Breues Poſitiones doctrinæ & fidei Aug. Confeſſ. in Colloq. exhibitæ, lat. & germ. in 4. 21.) *Io.* HÜLSEMANNI Refutatio germ. Relationis Caluinianæ de Colloquio Thorunenſi, *Lipſiæ* 1646. 4 22.) *Ei.* Examen Confeſſionis Calviniſticæ, quæ ſub nomine Eccleſiarum Reformatarum in Polonia & Boruſſia exhibita fuit in Colloquio Charitatiuo Thorunienſi A. 1645. excuſum *Lipſ.* 1659. 4. 23.) *Georg.* CALIXTI Animaduerſiones in Confeſſionem Thorunenſem a Reformatis 1645. in Colloquio oblatam, editæ primum in Belgio 1654. 4. & poſtea correctius *Brunsuici* 1655. 4. Alias iam A. 1595. *Synodus* generalis inter Diſſidentes *Thorunii* habita fuit, cuius Acta & Concluſiones ſeu Canones, prodierunt vna cum Actis & Canonibus Synodorum *Sendomirienſis, Poſnanienſis, Cracouienſis, Petricouienſis* & *Vladislauienſis,* præcedentibus annis confirmatarum, ſub generali tit. CONSENSVS SENDOMIRIENSIS, lat. & pol. *Thorun.* 1596. 8. quæ typis lat. repetita ſunt *Heidelb.* 1605. 8. & germ. *Ambergæ* 1605. 4. ut & nouiſſime germ. & lat. per Dn. *Samuel.* STRIMESIVM, S. Theol. D. & Prof. Ordin. Acad. Francofurtanæ, *Berol.* 1704. 8. ac præterea inſerta reperiuntur Libro, qui inſcribitur *Corpus & Syntagma Confeſſionum fidei, quæ in diuerſis regnis & nationibus, Eccleſiarum nomine fuerunt authentice edita, &c. Geneuæ* 1654. 4. *Part.* a. quæ habet Auguſtanam Confeſſionem &c. p. 21. ſeqq. Hoc tempore ſimul prodierunt Scripta duo de cauſis ac remediis diſſenſionum & turbarum in religione, cum præf. ad Proceres Regni Pol. 1596. 8. itemque *Benedicti* Morgenſtern/ Paſtoris Grudentini in Pruſſia, Tr. de Eccleſia, vbi præter alia ad hiſtoriam Eccleſiaſticam, Ciuitatum Thorunenſis & Elbingenſis facientia, quædam adferuntur de Caluiniſtarum Valdenſiumque Eccleſiis, & harum in religione conſenſu, Sendomiriæ in Polonia A. 1570. fabricato, qui Tr. prodiit *Francof.* ann. 1598. in 8. (1) Memoratis ſcriptis pauca quædam alia iungimus, quibus res Thorunenſium maxime notabiles ſiſtuntur. Inter hæc elegans Oratio eſt *Conr.* THAMNITII, Prof. Thor. de Conſtantia Thorunienſium in obſidione probata, quæ prodiit *Thor.* 1651. f. *Idem* cum memoriam aſſertæ fidei & conſtantiæ d. XVI. Febr. a. 1653. Ciuitas Thorunium celebraret, XVI. anagrammatiſmos *ibid.* f. publicauit. Sic & vetus nouumque Thorunium germanicis rythmis deſcripſit *Iacob.* Herden/ Iuris Practicus, ediditque *Thorunii* 1688. fol. Patrocinium pupillorum (2) eiusd. Ciuit. ab *Henr.* Stroband/ Sen. COS. in lucem datum fuit *Thor.* 1605 4. De inſignibus Thorunienſibus Præſide Cl. BÖHMIO diſquiſiuit *ibid. Ioh. Dau.* HEINRICHSDORFF a. 1706. 4. Nouæ ſcholæ Thorunenſis Ratio doctrinæ & diſciplinæ, conſcripta a M. *Matthia* BREV, Scholæ eiusdem Rect. impreſſa eſt *Dantiſci,* ap. *Iacob. Rhodum,* 1568. 4. vbi Leges quoque adiectæ ſunt. Aliquot annis poſt prodierunt Orationes X. quarum aliæ in Actu Examinis An-

(1) Ad turbas quas Ieſuitæ Thorunio excitauerunt referendum: Patrocinium veritatis literarum Thorunienſium ad conuentum Szrodenſem, & Præzouienſem ſcriptarum ad Senatores, equitesque Regni Poloniæ directum, contra iniurioſam & calumnioſam Ieſuitæ cuiusdam anonymi orationem. 4. in germanicam quoque linguam translatum 1614. 4. Ieſuita ille anonymus erit forte *Albertus* ROZCISZEVSKI S. I. Polonus, quem abſque addito nomine ſuo ſcripſiſſe orationem ad Senatum equitesque Polonos in qua refelluntur ea quæ in conuentu tum Proſzenienſi, tum Schadenſi Thorunenſes Ieſuitis obiecerant, & reſponſionem ad calumnias cuiusdam qui Patrocinium Thorunenſium ſuſceperat, memorat ALEGAMBIVS p. 10. & ex eo PLACCIVS in Th. anon. n. 843. *d. s.*

(2) Germ. Wäyſen-Ordnung/nebſt einem kurtzen Auszug der Qvartier-Ordnung. eſtque recuſum 1691. 4. Statum politicum inique perſtringit autor ſcripti, quod pr. ſub tit. Unzeitiger Haß gegen die Brauer/und unbedachtſame Liebe zur Contribution. 1696. f.

Anniuerſarii, aliæ in Inauguratione nouæ Curiæ, eiusdemque operarum inchoatione, habitæ ſunt in Gymnaſio Thorun. 1594. 4. Similiter Gymnaſii, ac Oeconomiæ ſcholaſticæ Thorunienſis, Inſtitutum & Scopus, ſiue Kurtzer Bericht von der Schul und *Oeconomie* zu Thoren in Preuſſen. 4. exc. habetur. In obitum Cl. V. *Conr.* GRASERI R. Gymn. Thor. ſolertiſſ. &c. extat Oratio proſa & verſa, habita d. 24. *Octob.* 1630. quæ cum præmiſſo Programm. Scholarcharum, & adiectis Docentium aliquot & Diſcentium Carminibus excuſa eſt *Thorun. eod. ann.* 4. Luſus anagrammatico-poeticus in honorem nonnullorum doctrina clariſſimorum in Patria virorum &c. conſcriptus eſt a *Ioh. Henr.* ZERNEKE Scabino Thorun. 1706. & 1708. 4. cuius tabulæ naufragæ hiſtoriæ Thorunenſis ſub prælo ſunt. Speciatim prodiit ad Viros Doctos, Prouocatio a decreto abdicationis Thorunenſis, M. *Erneſti* Königs/ Thor. Gymn ab A. 1667. Rectoris, *Sedini* 1683. 4. Orationem memoriæ Eius ſacrum Thorunii 1698. habuit *Ioh.* CZIMMERMANN, editam *Thorun.* f. De Notabilibus & Curioſis quibusdam Thorunenſibus egit B. *Georg.* WENDIVS, in Exerc. *Thorunii* d. XVII. Iul. MDCIIIC certis theſibus propoſitæ, in quarum decima notatur, Tabulas cereas, quæ in Biblioth. publica ibidem aſſeruantur, Ciceronis non eſſe, ſecus ac *Ferd. Neoburgus (Eph. Cur. P. 2. p. 172)* aliique in Itinerariis ſuis retulerunt. Præterea Catalogus Presbyterorum Thorunenſium ab initio Reformationis 1554. vsque ad 1671. præfixus eſt *Poſtillæ Euangelico-Catecheticæ Ioannis* Neunachbahr / Eccleſiar. Thorunenſ. Sen. & ad D. Mar. Paſtor *germ.* publicatæ *Francof. & Lipſ.* 1675. f. Parem conſignationem omnium V. D. Miniſtrorum, qui in & extra ciuitatem Thorunienſem, ab initio reformationis euangelicæ ad hoc usque tempus vixere, annexa eſt concioni Pl. Reuerendi Dn. *Ephr.* PRÆTORII Senioris Thorunienſis grauiſſimi euchariſticæ pro peſtilentia amota. *Thor.* 1709. 4. Occaſione peſtis quæ almam ciuitatem afflixit pr. Eiusd. Dn. ZERNEKE Vergifftetes Thorn/oder Summariſcher Auszug der Peſtilentz-Seuchen / womit die Stadt Thorn von Anfang ihrer Erbauung biß itzt heimgeſuchet worden. *Ibid.* 1710. 4. Aram DEO ob pulſam a Ciuitate Thorunenſi peſtem erexit ſæpe laudatus BÖHMIVS, *Ib.* 1709. f. Sub *eiusd.* præſidio occaſione templi ſuburbani S. Georgii reſtaurati de Encœniis templorum diſputauit *Ephraim* OLOFF, *Ibid.* 1706. 4. In *Stan.* HOSII *Opp. T.* 2. f. 61. habentur Eius Relatt. de Actis cum Thorunenſib. A. 1551. it. f. 70. de Actis cum Elbingenſib. 1553. porro f. 85. de Actis cum Graudentinenſibus 1556. & f. 92. de Actis cum Braunsbergenſibus 1564. fol. 102. denuo de Actis cum Elbingenſ. 1565-1568. quædam habentur, vbi etiam alia plura leguntur, quæ ad hiſtoriam Elbingenſium faciunt. Huius vero Ciuitatis Elbingenſis, hiſtoriam Eccleſiaſticam iuxta ac literariam inſuper illuſtrabunt: Scriptum germanicum, cui titulus: Offenbahrliche Nachricht wegen etlicher Sachen zum Religions-Weſen in der Elbingſchen Kirchen gehörig/und zu wiſſen nothwendig / 1663. in 4. in quo Tract. res cum *Chriſtoph.* FEIERABENDIO, Paſtore, occaſione Syncretiſmi Dreieriani, *ib.* geſtæ exponuntur; Item duæ Orationes, habitæ in Gymnaſio Elbingenſi, in Noua Conſtitutione Scholæ Anno 1598. & in Dedicatione noui ædificii ſcholaſtici, Ao. 1599. à M. *Ioh.* MYLIO, Scholæ Rect. *Dantiſci,* Ao. 1600. in 4. excuſæ; Nec non I. P. D. h. e. *Ioach.* PASTORII Doct. Oratio honori literarum & memoriæ poſthumæ duorum Gymnaſii Elbingani Rectorum, *Ioann.* & *Michael* MYLIORVM, Patris & Filii, dicta *die* XX. *Iun.* M DC LII. *Elbingæ* typis *Corellianis* impreſſa. Qua occaſione ex eodem *Achatii Corellii* chalcographeo prodierunt: Epicedion gloriæ & memoriæ Clariſſ. Viri *Mich.* MYLII ſacrum, auctore *B.* VOIDIO, Eccleſiæ ibidem Paſtore; itemque Charis funeralis a Gymnaſii Elbingani nonnullis ſiue Profeſſoribus, ſiue Docentibus atque Amicis, charitatis Chriſtianæ & Collegialis quondam nexus ergo, ſuperinducta tumulo Ampliſſimi Viri, Dn. *Mich.* MYLII, Rectoris bene meriti. *Balthaſaris* VOIDII, quem modo nominauimus laurea, & varia poemata excuſa ſunt ib. a. 1644. & ſeq. Ad recolendum Elbingenſis Gymnaſii Natalem, qui incidit in XXIV. *Nouembr.* A. 1689. Officioſiſſima extat Invitatio, Interprete M. *Erneſto* König/ Rect. d. A. in 4. Ex *Frider.* ZAMELII Variis, quibus patriam illuſtrauit, Poëmatibus, iunctim editis, nobisque ſupra, cum de Poëtis ageremus, recenſitis, præter laudem Druſidos ibidem notatam, nominanda quoque eſt Druſis gemmifera, ſiue Gemmarum *Elbingenſ.* Detectio, carminice 1635. 4. cui Gemmarum Mango in proſa annexus eſt. Nec prætereundum eiusdem Epulum rurale (quod vocat) *Euthalii,* ſeu Deſcriptio Paſcuorum *Elbingenſium,* vbi quotannis epulo rurali, à Prætore annuo, Magiſtratus loci excipitur. Iuuenilis labor fuit Dn. *I.* NAGELII, Profeſ. tum, nunc Eccleſiaſtæ Elbingenſ. quem *Illuſtris Elbingæ Topographiam, calamo poetico delineatam* inſcripſit, atque *Regiom.* 1698. 4. publicauit. Ad negocia quæ inclutæ ciuitati cum Sereniſſ. Electore Brandenburgico, nunc Boruſſiæ Rege interceſſere ſpectant. Schreiben an S. C. D. von der Stadt Elbing nebſt dero Antwort darauff. 4. S. C. D. der Stadt Elbing gegebene capitulation, ſamt Schreiben an den Magiſtrat. 1698. 4. Vorſtellung des Rechtes / Krafft deſſen S. C. D. befugt ſeyn die poſſeſſion der Stadt Elbing/als eines derſelben durch ein ewiges Bündniß und be-

ſchwar-

schworne Verheissung constituirten Unterpfandes nach mehr als 40. jähriger Gedult/ und Nachsehen endlich zu ergreiffen. 1698. 4. Beschreibung der Stadt Elbing/ auch wie und warum selbige von J. C. D. in possession genommen/ Leipzig 1698. 4. exemplum literarum ad Regem Poloniæ ab Electore exaratarum, quibus ad iniuriosas ac immeritos exprobrationes, quæ in vniuersalibus Stylo polonico publicatis continentur, respondetur. Colon. 1698. 4. *Andr.* ZALVSKI Episcopi Warmiensis sermo post euacuationem a milite extraneo Elbingæ dictus 3. Febr. 1700. 4. (1) Ex reliquis Prussiæ Ciuitatibus, MEVAM, paruam Pomerelliæ ciuitatem, obsidione Polonorum liberatam, ductu Gustaui Adolphi Reg. Sueciæ, cum aliis Poëmatibus Suedo-Borussicis, Moschouiticis, edidit *Io.* A NARSSIVS, *Anastasii* Fil. *Dordraco-Batauus*, *Stockholmi* 1627. 4. *Henr.* RICHTERI Concionatoris Dirs. memento Dirsauiense, oder 2 geistliche Predigten / wegen der 100. jährigen Feuers-Brunst ad hanc classem etiam pertinet. Sic & CHONECIÆ (quæ *Cromero* Choinicia, vulgo *Conitz* dicitur) Constantiam, Ordini Equitum Teutonicorum Marian. variis bellis probatam, & tandem pristino hæredi redditam, peculiari Dissertatione ventilauit Dn. M. *Mart.* BÖHM, Prof. Thorun. Resp. *Sim. Andr. Poltzin, Chonecensi, Thorunij*, Anno vltimo seculi XVII. in 4to.

(1) Tractatus retraditæ Elbingæ f. & 4. editus est. In ita dictis literis interceptis passim de hoc negocio agitur. 1. Rauag. p. 17. Von Chur-Brandenburgs Recht auff Elbing/ Brandenburgischer Attaque und deßhalben gewechselten Schrifft/ nebst 2. Brieffen von Chur-Brandenburg an den König in Polen/ und Primatem Regni. p. 91. Die Accords-Puncta p. 799. der Vergleich darüber zwischen Polen und Brandenburg p. 939. von denen Kleinodien/ welche Polen an Brandenburg wegen Elbing eingesetzet. De rebus Elbingensibus occasione vrbis a. 1698. occupatæ Tubingæ disseruit *Andr. Adam.* HOCHSTETERVS hodie in illa Academia Theologiæ Professor celeberrimus. *Christophorus* Falcke *Annab. Misnicus* stylo ligato scripsit: Lobspruch und Beschreibung der Stadt Elbing/ samt ihrer umliegenden Landschafft. 1565. 4.

IN-

INDEX I.

exhibens

Nomina Sanctorum, aliarumque insignium personarum, quarum vitæ rerumue gestarum scriptores in schediasmate allegantur.

Numerus prior paginas, posterior Romanus additionem notat.

Pos-

INDEX II.

Autorum quorum Scripta recensentur.

Ioa-

Bar-

):(o):(

IOANNIS

IOANNIS DŁVGOSSI

SEV

LONGINI

CANONICI CRACOVIENSIS,

HISTORIÆ POLONICÆ

LIBER PRIMVS.

MILL. I.

Vmanum genus in ipſa ſui creatione & fabrica, in puritate, ac innocentia in primo noſtro parente conditum *Adam*, quem alterum poſt ſe præſidem DEVS, ſi tantummodo voci Plaſmatoris potius quàm ſuaſoris obediſſet, facere diſponebat, quem ad propriam formaverat imaginem ab Angelis paulò minus imminutum, nobiliſſimum inter creaturas, & creaturis ipſis dominaturum pro libito: infundens illi animam rationalem praua à bonis diſcreturam, dum primum contra præceptum dominicum pomo ligni vetiti prægustato, à paradiſi gaudiis in terram ſpinis & tribulis obſitam, eiectum eſt, in ſudore vultus, & amaritudine doloris pane veſciturum. Deinde dum ſe temporis ſucceſſu fœdis libidinibus coinquinaſſet deprauaſſetque, iniuſta licentia iuſtam punitionem exigens, vagum & profugum in terra miſeriæ oberrans aquis diluuii (octo tantummodo animabus ad ſubſtituendam fidei originem, & operum merito

Quomodo Poſt diluuium generale

A reſeruatis) diuinitas delictis provocata humanis deleuiſſet. Tandem propitiante Deo, ſedato κατακλύσμῳ vehementer germinans in ſimilem præuaricationem, quam ſibi *Adam*, & poſteritati ſuæ in paradiſo contexuerat, antiqui hoſtis ſuggerente verſutia, caſurum pari cœperat in Deum transgreſſione graſſari, & communi deliberatione, communique ſumptu & labore, ducenteſimo primo anno poſt diluuium *Nemrod* gigante, filio *Thanan*, autore & ſuaſore, inter *Nubiam* & *Ægyptum* negatam immortalitatem, vel potius primorum parentum transgreſſione perditam, arte ſe recuperaturum, & breuiſſimum vitæ ſpatiũ, quod Deus indulſerat protelaturum ſe exiſtimans, turrim *Babylon* in ſublime ædificandam, coctili latere, vice cæmenti, & arenæ interſtrato, atque interlito bitumine, quod ora illa paſſim è terra gignit, volens æquiparari altiſſimo, conſtituit. Cuius craſſitudo fundamenti trecentorum paſſuum erat, vt opus erigendum, quod ſenſim artabatur ſolidius conſiſteret: quatenus altitudine eius & robore omni pauore remoto aduerſus quoslibet caſus tutum & ſecurum de cætero conſiſtere valeret, & tam vndarum alluuionem, quam reliqua Dei contra ſe ferenda prohiberet & arceret edicta:

MILL. II.

circa ædificationem turris Babylon

B

MILL. II.

proprio arbitrio absque ſubiectione, & qualibet lege victurum. Miſericordem autem ſe Deus filiis *Adæ*, prout pollicitus fuerat, demonſtrans, præſumptæ quidem temeritatis & ſuperbiæ, ſcelus ædificantium, turrim irruptione diluuiali, ne vniuerſa obduceret abſumeretque iuxta fœdus quod pepigerat punire diſtulit: ne tamen amplius ſerperent conatus improbi, vnam Hebræam, quam vniuerſi ſonare, & intelligere conſueuerant linguam, & quæ ſola tunc in vſu erat ab *Adam* vſque in illa tempora deriuatam, in duas & ſeptuaginta ſuperbam mentem ſermonemque conſtruentium confuſurus, opuſque turris, quod aliquantulum creuerat exterminaturus, diuiſit, *Noe* ſiquidem generatio in *Chaldæa & Damaſci Syria*, ac maiori *Armenia* ſiue *Aſſyria*, in qua *Niniue* ſita eſt, ſedes ſuas atque habitacula poſuerat.

vnam linguam Hebræam à creatione mundi vſque in illa tempora durantem, Deus Opt. Max. in ſeptuaginta & duas linguas diuiſerit:

Cæteræ regiones *Aſiæ*, *Africæ*, atque *Europæ* nulla hominum frequentatione aut populatione cultæ, feris tantummodo & auibus plene vaſtam ſolitudinem retinebant, donec primordia noſtræ originis ſuperbia confundente vnitatem ſimplicium linguarum diuiſio ſeparauit. Ex qua & in moribus, conuictibus, animis, geſtibus, legibus, iudiciis, cæremoniis, ritibus, diuerſitas, varietaſque ſequuta eſt. Propter quam odiis magis, quàm linguis diſſidentes, ad quærendas nouas ſedes, populandaſque nouas terras diſceſſère. Et filiis quidem *Sem* in viginti duas linguas diuiſis, filiis verò *Cham* in tres & triginta, *Africam* occupantibus, à filiis *Iaphet* decem & ſeptem linguas ſortitis, *Europa* vniuerſa in hæreditatem ſempiternam accepta eſt.

Et qua ratione poſteritas Noë ob varietatem linguarum, indeque diſſidiorum ſubſecutam rituum altercationem, partes mundi, nempe Aſiam, Africam, & Europam (quarum etiam fines deſcribuntur) impleuerit.

A flumine autem *Tanai*, quem *Poloni* ſua lingua *Don* vocant, *Tartari Edil*, *Europa* ſumens principium, hinc *Tyrrheno*, inde *Septentrionali* & *Gaditano Oceano* terminatur. Ex *Rhiphæis* autem montibus *Tanais* oriens, adeò præcipiti curſu ruit, vt cum vicina omnia *Mæotis*, & *Boſphorus* frequenter ſolidentur in glacies, ſolus ex confractuoſis montibus euaporans nunquam *Scythico* algore indureſcat, *Africæ* & *Europæ* alteram partem concludens, alteram iniicians, famoſus limes. *Fretum* enim *Gaditanum* in finibus *Celtiberiæ* à *Gadibus Herculeis* nuncupationem ſumens alterum terminum præſtat. Inde *Oceanus Septentrionalis*, qui verſus ſeptemtrionem aliquando *Sarmaticum* nominatur *Mare*, quod in littoribus ſuis *Sarmatæ* ſiue *Poloni* regiones & vrbes poſſideant. Ex quibus ſunt illæ duæ magis inſignes, *Lubik*, quæ *Polonicæ Bukowiec* vocitatur, & *Gdansk* à *Polonis* populatæ. Plurimas inſulas in ſe tenens, *Scandiam*, *Angliam*, *Scotiam*, *Hiberniam*, & alias minores. Ab iisdem *Gadibus* verſus meridiem *Tyrrhenum mare* cum inſulis, quæ *Tyrrheni* littore includuntur, videlicet *Maiorica*, *Minorica*, *Euica*, *Frumentaria*, *Corſica*, *Sardinia*, *Sicilia*, *Mitilenæ*, *Venetiæ*, *Creta*, donec ad *Mæotim paludem* peruenitur. *Bizantium* inſuper ſiue *Conſtantinopolis* vrbs in Europa ſita eſt.

MILL. II.

Hos itaque omnes terminos, & vſque ad *Gadizam*, quæ cum *Pella* includit *Decapolim* ſeptem filii *Iaphet*, videlicet *Gomer*, *Magog*, *Madai*, *Iauan*, *Tubal*, *Moſoch*, & *Thiras*, vel alias *Thorias*, in cognominibus linguis & familiis ſuis poſſederunt. Porro tres filii *Gomer*: Primus *Aſcenas*, à quo *Sarmatæ* ſeu *Sauromatæ*, quos Græci *Reginos* vocant, ex quibus proceſſerunt *Calabri*, *Siculi*, *Appuli*, & *Latini*, qui *Latium* habitant. Secundus *Riphat* à quo *Paphlagones*, qui *Paphlagonia* contigua *Galatiæ* in *Italiam* transuecti *Eneti* vocati ſunt, à quibus *VENETI*, *Ligures* & *Æmilii* proceſſerunt. Tertius *Thogor*, à quo *Phrigii*, qui terram ſuam *Phrigiam* appellarunt. Quatuor filii *Iauan*, quorum primus *Eliſa*, à quo *Græci* qui *Eulides* dicuntur. Secundus *Tharſis*, à quo *Cilices*, qui *Ciliciam* habitarunt, quorum metropolis *Tharſus*. Tertius *Cetim*, à quo *Cetime Cyprii*, & ſecundum hoc *Cyprus* filius *Iaphet*, non filius *Sem* prouenit, quorum inſula *Cyprus* dicitur. Quartus *Dodanin*, à quo *Rhodii*, quorum *Rhodus* ciuitas dicitur. De *Gomer* filio *Iaphet Galatæ*, qui Latine *Gallogræci* dicuntur. Olim enim *Senones Galli* quandam partem *Græciæ* inuadentes, à *Gallis* & *Græcis Gallogræciam* appellarunt. De *Madai Medi*, à quibus *Media* nomen ſumſit. De *Iauan Iones*, qui & *Græci*, à quibus *Ionium mare*, ex quibus *Græci*, qui *Troiam* & fines eius habitarunt, proceſſerunt. Qua deſtructa *Priamus* & *Antenor Venetias* nauigio peruenerunt: ex quibus *Antenore* mortuo, & *Paduæ* ſepulto *Priamus* cum comitibus *Germaniam* occupauit, & ab ipſo, & *Antenore germano Germania* fuit dicta, quæ nunc à Teutos, qui eſt *Mercurius*, *Teutonia* vocatur, à *Latinis* autem *Alemania* dicitur, à *Lemano* fluuio. Quæ has continet regiones, *Lotharingiam*, ſeu *Brabantiam*, *Veſtphaliam*, *Friſiam*, *Thuringiam*, *Saxoniam*, *Sueuiam*, *Bauariam*, *Franconiam*. Et inde *Gallias* irrumpentes à fractione patriæ, & eorum ferocitate *Francia* fuit dicta, ſimili quoque nauigio ex *Troia Britus* adueniens, eam prouinciam, quæ nunc *Anglia* dicitur, à ſuo nomine *Britanniam* nominauit. A qua etiam olim *Siluania*, nunc citra mare *minor Britannia* vocatur. De *Moſoch* filio *Iaphet Cappadoces*, quorum metropolis *Maſaca*, quam *Tiberius Cæſar* à ſuo nomine *Cæſaream* appellauit; *Tyras*, à quo *Thraces*, quaſi *Tyraces* à nomine patris ſui terram à ſe populatam *Thraciam* vocauerunt. Sextus filius *Iaphet Thubal*, à quo *Hiberi*, qui & *Hiſpani* proceſſerunt, qui primo *Cetu*-

MILL. II.

beles ſunt vocati, quaſi *Cœtus Tubal*. Et attendentes ſtellam, quæ ibi tarde occultatur poſt occaſum, ſtellam *Heſperum*, & patriam à ſtellæ nomine *Heſperiam* vocauerunt. Pagis autem & vicis circa fluuium, qui nunc *Iberus* dicitur conſtructis, qui prius *Cetubeles*, ab *Ibero* tandem fluuio corrupto vocabulo *Celtiberos* ſe vocauerunt, & regionem à ſe poſſeſſam, quæ *Oceano* & *Tyrrheno*, *Ibero*, & *Pireneis* montibus terminatur, *Celtiberiam* appellarunt, quæ poſtea ab *Hiſpano* in ea dominante *Hiſpaniæ* denominationem accepit. Septimus filius *Iaphet Magog*, à quo *Scythæ*, qui & *Maſagetæ* appellantur *Gothi*, *Sueui*, *Alani*, *Hunni*. Hi ſunt filii *Iaphet*, filii *Noe*, filii *Lamech*. Primus autem homo de genere *Iaphet* venit ad *Europam Alanus* nomine cum tribus filiis ſuis, quorum nomina ſunt hæc, *Iſicon*, *Armenon*, *Negno*. *Iſicon* autem habuit quatuor filios, quorum nomina ſunt hæc, *Francus*, *Romanus*, *Momaurus* & *Britto*, à quo primum *Britannia* dicta & habita eſt. Secundus autem filius *Alani*, *Armenon*, habuit quinque filios. Hi ſunt *Sochus*, *Valgotus*, *Cebidus*, *Burgundus*, *Longobardus*. Tertius autem filius *Alani*, ſcilicet *Negno* habuit quatuor filios, quorum nomina ſunt hæc, *Vandalus*, à quo *Vandali* dicti ſunt, qui nunc *Poloni* dicuntur, qui etiam nomine ſuo fluuium, qui nunc *Wisłá*, aliàs *Viſtula* vulgariter nuncupatur, *Vandalum* cenſuit appellari. Secundus filius *Negnonis*, *Targus*. Tertius *Saxo*. Quartus *Bogorus*. Sic igitur ab *Iſicone* primogenito *Alani* orti ſunt *Franci Romani*, & cæteri *Latini* & *Alemani*. A ſecundo filio *Alani* orti ſunt *GOTHI* & *Longobardi*. A *Negnone* autem tertio filio gentes diuerſæ ſunt per totam *Europam*, videlicet tota *Ruſſia* vſque ad orientem, *Polonia* maxima terrarum: *Pomerania*, *Caſſubia*, *Suecia*, *Sarnia*, quæ nunc *Saxonia* dicitur, & *Noruegia*. A filio *Negnonis* tertio qui *Saxo* vocabatur *Bohemia* & *Morauia*, *Styria*, *Carinthia*, quæ nunc *Dalmatia* dicitur, *Liſna*, *Croatia*, *Seruia*, *Pannonia*, *Bulgaria*, *Elisza*. Itaque *Negno* omnium *Sclauorum* parens egreſſus de campo *Sennar*, *tranſita Chaldæa*, *Græciaque* circa *Ponticum mare*, & fluuium *Iſtrum*, quem & *Danubium* vocitamus, (qui *Germanicis* jugis ortus, montem qui *Rauracus* vocatur latè effuſus, omnem *Europam* emetitur, ſumpto ex cellis initio, quadraginta amnes ferè omnes nauigabiles in ſe recipiens, latum ſpacium itinere terreno conficiens in *Euxinum mare*, quod vulgari vocabulo *Pontus* appellatur ab *Euxino* fluuio, qui in eum fluit, vt quibuſdam placet, denominatum, cum antea vocaretur *Axenum* ſeptem hoſtiis *Pontum* influit, quorum quatuor adeò grandia ſunt, vt per ſexaginta millia paſſuum non miſceantur æquori, ſuaueſque hauſtus amaritudine freti, natiuum & incorruptum ſaporem retinentes in tam protenſo curſu non vincuntur) cum filiis, cognationibus, & familiis ſuis conſedit, & primum *Pannoniam* primam & veterem *Slauorum* ſedem, parentem & alumnam, quæ nunc *Hungariæ*, *Longobardis Slauos* inde pellentibus, deinde *Hunnis* de ea contendentibus, ſortita eſt vocabulum. Inde *Bulgariam*, *Dalmatiam*, ſiue *Meſſiam*, *Serbiam*, *Caruatiam*, *Boſnam*, *Raſciam*, *Carinthiam*, & *Illiricum*, cæteroſque illarum orarum, & *Adriatici*, *Jonii*, *Ægeique* maris tractus & inſulas ſucceſſionem nepotum populauit *Græcis*, ab oriente & meridie, *Latinis* & *Italicis*, *Teutonicis* ab occidente conterminans, in quo & felicitas generis *Slauonici*, quod tàm optimas terras ſortiti ſunt, notari poteſt. Nullæ enim terræ orbis præter *Indiam*, quam hæ à *Slauis* primum poſſeſſæ, aurum, argentum, ſal, ferrum, cuprum, & cætera metalla, quæ mortales prima ducunt, feracius noſcuntur producere. Et equidem amplior in Deum præuaricatio, quàm illud eiiciendum ob ſcelera decernens *Hunnis*, *Turcis*, & aliis nationibus, tàm diues & opulentum ſolum poſſidendum conceſſit, furoris ſui magnitudinem in eo potiſſimum oſtendens, quod & rabiem barbaricam in *Slauos* ſæuire, & ex ſedibus originalibus migrare permiſerit. Maxima ſiquidem & grandia generi *Slauonico* propitiatio diuina contulerat, perpetua apud nationem ipſam manſura, ſi illius legitima atque iuſta ſcrupuloſiori cura ſeruauiſſet, ſed legem Dei multiplici enormitate exceſſuum præuaricantibus omnia erepta, atque in alias gentes & nationes inuecta ſunt. Prouinciarum autem quas *Danubius* à *Barbarico* ad *Mediterraneum mare* ſecludit, prima eſt *Miſſia* ſiue *Meſſia*, à *meſſium* prouentu vocata, vnde & eam veteres *Cereris* horreum nuncupabant. Hæc à modernis *Bulgaria* appellatur, ab Euro *Thraciæ*, à meridie *Macedoniæ*, ab occaſu *Hiſtriæ* iuncta.

MILL. II.

SECVL. VI. poſt C. N.

Pannoniorum Regnis propriorum & aduenarum habitatione coaleſcentibus, vrbibuſque nonnullis, & coloniis crebris in illis conſtructis, primum diſcordiarum & odiorum fomes, deinde apertarum guerrarum & cladium fragor inter *Iaphet* nepotes pro terminis terrarum, coloniarum & vrbium ſubortus ciuili & fraterno ſanguine, aliquoties præliis commiſſis terram fœdauit. In eam etenim ſummam numerumque concreuerant, vt eis Regna, quæ poſſederant, anguſta viderentur. Duo itaque filii *Iani* nepotis Iaphet, *Lech* & *Czech*, quibus *Dalmatia*, *Serbia*, *Slauonia*, *Caruatia*, & *Boſna* contigerant, & præſentium, & futurarum colliſionum, diſcrimen & pericula vitaturi, pari & concordi voce & deliberatione, originario ſolo relicto, nouas ſedes quærendas populandaſque decreuerunt, & cæteris quidem fratribus in *Pannoniis* rema-

Egreſſi Lech & Czech fratres de Pannoniis,

SEC. VI. post C. N.

manentibus ipsi cum omnibus coloniis, familiis, & substantiis, quæ ditionis eorum erant, ex *Slauonia, Serbia, Caruatia, Bosna*, & ex castro *Psari* in altissima rupe (quam fluuius *Gui Slauoniam* & *Caruatiam* disterminans alluit) sito, cuius etiam hactenus nonnulli aspiciunt priscam magnificentiam, testante ruina, & eius vetustam nuncupationem villagium *Psari*, sub loco arcis situm in eadem die retinet, in quo Principum præfatorum *Lech* & *Czech* familiarior, peculiariorque habitandi, & illic subditis iura reddendi esse vsus consueuerat. Egresſi vicinas & proximas terras versus occidentem (sciebant enim orientem cæteris nationibus refertum esse) petierunt. Oram autem quam *Morauia, Egra, Albia, Multania* alluunt, perambulando, glebam eius animaduertentes fœcundam, & aquis, pascuisque irriguam, nil tamen præter vastam solitudinem habentem culti soli, iunior natu *Czech* eam sibi à germano *Lech* natu maiori multifariis precibus obtinuit in perpetuam, & hæreditariam sortem, & possessionem relinqui. Cùm enim longo tempore in locis illis, & signanter in monte, qui lingua eorum *Rzip* vocabatur inter *Albiam, Multaniam*, & *Egram* positum, statiua communia habuissent, soli fœcunditas & cœlestis auræ temperies, valliumque & montium crebri sinus adeò alterum Principem, suasque colonias, & familias ceperat, deuinxeratque, vt cæteris neglectis & abdicatis hanc sibi sedem, & posteritati sufficere arbitraretur. Fratre autem altero Principe *Lech* precibus suis condescendente, duas sedes ponit, duasque vrbes condit, vnam ad ripas *Multanæ* fluminis, quam *Pragam* sui linguagii intitulauit vocabulo. Alteram ad fluentam fluuii *Morauæ*, & hanc *Wielegrad* nominauit, in colonias quoque terra distributa plures vicos & rura construxit, terraque vniuersa ab eo sortita cognomen, etiam in præsens *Czeska* vocatur, licet latina lingua, quæ *Slauonicum* nomen proportionaliter sonare non potuit, quod *Slaui* Deum eorum lingua *Boh* vocitant, eam *Bohemiam* appellant. Ea quoque pars terræ, quam *Moraua* fluuius circumfluit, è nemoribus & siluis plerasque planicies virides & graminosas mericas in se habentibus, aliam appellationem videlicet *Morauia* vsurpauit. *Bohemiæ* longitudinem latitudinemque parem asserunt habere, in coronæ rotunditatem formatam silua vniuersam ambit, quam veteres *Herciniam* vocauere, à *Græcis* & *Latinis* scriptoribus nominata, amnibus & ipsa irrigua, inter quos *Alba* seu *Laba* ex montibus, qui *Bohemiam Morauiamque* disterminant, oriens mediam prouinciam perlabitur, qui *Poloniæ* siue *Sarmatiæ Europæ*, & *Germaniæ* limites fecit, item *Multana* insigniores censentur. *Multana* autem circa metropolim *Pragam* decurrit, medius ponte lapideo quatuordecem fornices habente commissus, *Brunnam* verò fluuius *Ruda* interfluit.

vicinas terras petunt,

Czech Bohemiam fratre concedente apprehendit,

& Pragam,

atque Wielegrad ciuitates erigit.

SEC. VI. post C. N.

Lech ingreditur in Poloniam,

Lech itaque iuniori fratri valedicens, cum colonis, familiis, sarcinisque suis, & omni substantia ab eo digressus superatis montibus & saltibus, qui nomine vetusto *Hercinii* vocantur, *Poloniam* & *Bohemiam* ambientibus regionem latissimam, siluis, nemoribus, & boris vastam, solitudinibus & desertis, & quibusdam perpetuis, pænè septam, pluribus fluminibus, torrentibus, & aquis irriguam, glebam quidem bonam habentem, sed cuius fœcunditas nisi stercore aleretur, diuturno consistere non potest, gelubus tamen & frigore rigentem, extra septimum & vltimum clima sitam reperiens in ea consedit, eamque sibi & suæ posteritati hæreditandam & possidendam primus cepit, quippe animantia & germinantia omnino patientius & tolerabilius ad summum frigoris, quàm ad summum caloris accedunt. Quapropter *Europæ* regio, quamuis hiemali constricta rigore, cultior tamen est & amplior situ & populis, quàm *Africa* solis ardore torrida, quia & natura sui plus habet spatii, & cœli clementia, incolarumque prouidentia, frigus à se per ignes & focos arcentium minus deserta. Regio *Polonica* fœcunda frugibus, amœna fructibus, deliciosa piscibus, sapida lacticiniis, clamosa venationibus, copiosa armentis & gregibus, dulcis mellibus, commoda equis, referta alitibus, diues ferro, & plumbo gloriosa, cera crassa, butiro, esto quod in plerisque locis, abscisa magis quam separata, culturæ respondet fœcunditas, nemorosa regio, & ideo diues pecorum, & abundans lactis, herbifera. In plerisque locis ægrum atque ieiunum solum, & natura sterile, nemorosum tamen & arboribus varii generis consitum, aut pro alueariis apum, aut pascendo pecore congruum, nec vsquequaque ociosum, vini & olei propter aquilonarem regionem, indigens, cereuisia pro vino vtimur, quæ ex cerere, tritico, hordeo, aut siligine fit; Ager in plerisque locis crassus, in aliis vero arenosus, silvestris, incultus, & infœcundus. Salis verò adeò grauida, vt sales in illa plus extrahant, quam decoquant. Rigida niuibus, & lubrica glacie, aura & ventorum flatibus, salubris. Terræ motus, quos aliæ regiones frequenter vsque in ruinam & internecionem ciuitatum, & vicorum, & scissuram *Alpium* patiuntur, & alluuionum nisi perrarò, & quasi prodigioso tempore prorsus ignara. Frumenta cuiuslibet generis in annos plures & tempora, absque omni læsione conseruanda; quæ apud vicinam & finitimam regionem *Pannonicam*, si anni vnius spatium excesserint, in muscas euadunt & vermes. Habet & sulphureos montes, parum tamen feraces & aluminosos, sed balnea naturalia non nouit. (Magistratus & officia publica apud *Polonos* non annua sunt, sed ad vitam

& in ea consedit,

cuius natura

& fœcunditas recensetur,

SEC. VI. post C. N.

durantia, quam quidem illorum obseruantiam, neminem sensatum satis probare crediderim. Annuis enim vicibus, mutare Magistratus Præsidum & Officialium, salus communis est, & quasi quidam Reipubl. neruus.) In qua & Principis existimatio, quò obedientius & venerabilius illi pareatur, si mutari potest, terribilior efficitur, aut contemptibilior redditur, si ei mutationis facultas præripitur, videmus euidentissimè inclusam, dùm nec insolens ob insolentiam sequestrandus diutius cum pernicie aliorum manere permittitur, & alius moderatior illi succedens, parem destitutionem veretur. Ab Aquilone Polonia septentrionalis, pars est *Slauoniæ*, quæ habet ab oriente *Russiam*, ab Austro *Hungariam*, à Subsolano *Morauiam* & *Bohemiam*, ab occidente *Daciam* & *Saxoniam* collaterales. Terminatur autem *Polonorum* regio ad Aquilonem à *Sarmatis*, qui & *GETÆ* vocantur in *Daciam* & *Saxoniam*, à *Thracia* autem per *Hungariam*, siue verius *Pannoniam* hinc descendendo per *Carinthiam* in *Bauariam*. Ad Austrum verò iuxta *Mare mediterraneum*, ab *Epiro* deriuando per *Dalmatiam, Caruatiam*, & *Histriam* finibus *maris Adriatici*, definitur, vbi *VENETIA* & *Aquilegia* sequestrantur.

& quibus regionibus sit contermina.

Flumina Poloniæ primaria septem,

Septem præcipuis fluminibus, quæ amnes quandoque, loca à se rigata, & circa quæ defluunt, amœna efficiunt, nuncupamus, quæ regionem ipsam circumfluunt, partim ex montibus cadentia, partim ex occultis visceribus terræ erumpentia, & in *Oceanum* pluribus aliis fluminibus in eadē regione consurgentibus aucta & inflata decurrunt, nomina lingua sua *Sclauonica* dedit. Vni quidem *Wista*, quem authores, & historiographi antiqui *Vistulam* dicunt, nonnulli verò *Vandalum*, à *Vandalo* filio *Negnonis* primogenito *Alani* filii *Iaphet*, filii *Noæ*, plerique à *Polonorum* Ducissa *Vanda*, quæ ob victoriam de *Germanis* relatam Diis se deuouens, in illum se dedit præcipitem. A nationibus quoque orientalibus *Polonis* vicinis, ab aquæ candore, alba aqua. Esto quod idem fluuius sit denominationem quadruplicem sortitus, rectius tamen *Wista* nominatur, quasi pendens, fons enim eius propè oppidum *Skoczow*, supra villam *Wstronie* in terra *Teschinensi* de supercilio montis, qui vulgo dicitur *Skalka*, ex summo *Sarmaticorum Alpium* cacumine, magno vndarum & fragoso strepitu excurrens, antequam in subiectum recidat solum, pendenti magis, quam currenti similis existimatur. Per *Cracouiam* ciuitatem singulare totius *Poloniæ* decus, medius iam aliquibus susceptis fluminibus validior effectus decurrit, apud *Polonos* celeberrimus. Maiorem enim *Polonici* Regni irrigat regionem, qui & ipse inter *Polonicales* amnes Principatum facile sortitus, longius enim quàm cætera flumina terrestre conficiens spatium, ab occidente in orientem aliquantulùm progressus; tandem in septemtrionem flectit iter, frequentioribus etiam fluminibus, qui in illum defluunt, quorum aliqua magis vulgata annotabimus, auctus, in tria ostia se scindens. Quorum primum apud ciuitatem *Gdansk*, alterum apud villam *Tepht*, quod *Hab*, id est *magnus lacus* vocatur, tertium apud oppidum *Elbląg*, quod *Mogat* vocatur, in *Oceanum Sarmaticum* grandis deuoluitur, albo fluore & haustu salubris. Pisces Salmones & Esoces, qui raris tantummodo & nobilibus contingunt amnibus, gignit. Plurima autem flumina ab occidente austro & septemtrione excipiens à sui nominis denominatione non declinat. *Odra* alter, quasi *spolians*, eo, quod præcipiti cursu suo spolia nemoribus & campis solitus est inferre, qui & ipse à scriptoribus *Latinis Guttalus* inscribitur, cuius fons iuxta oppidum *Odry*, ostiis quatuor infunditur in magnam paludem, quorum primum apud villam *Svvinia*, quod in *Polonico* vulgari significat *Scropha*; secundum apud villam *Dziwno*, quod in *Polonico* idiomate sonat *mirabile*; tertium apud villam *Piiana*, quod in *Polonica* lingua sonat *spuma*; quartum apud oppidum *Volgosch*. Euoluens autem se de lacu stricto alueo in *Oceanum* propè oppidum *Strzalsmith* illabitur Oceano siue *Sarmatico* mari. Tertius *Wartha*, quod significat *scrutinium*, non enim vno eodemque alueo contentus, sed in plures diuisus, & distractus, locis vicinis quasi quædam scrutinia per aquas diffusas inducit, cuius fons in terra *Cracouiensi* in vico ignobili *Kromolovv*, qui circa castrum *Santok* fluuio *Notes* mixtus, & ipsius vocabulum appellatione propria amissa sortitus, flumen *Odram* circa oppidum *Czorsztyn* ingreditur. Quartus *Dniestr*, cuius fons in *Sarmaticis* montibus propè castrum *Sobien* in terra *Præmisliensi*, ostium in mare maius infra *nigrum* & *album Castrum*. Quintus *Bug*, cuius fons in palude in superiori parte castri & oppidi *Olesko* in villa *Kolczovv*, ostia in flumine *Narevv* inferius *Drohiczyn*. Sextus *Niemen*, cuius fons ex siluis & paludibus oppidi *Kopielovv* longo spatio terrarum confecto inter duos alueos propè castrum & oppidum *Prussiæ Ragneth* scinditur, & priore ac vetusto nomine deinceps amisso fluuius vnius aluei, versus *Liuoniam* decurrens cognominatur, *Rossa*, alter ad *Prussiam* spectans *Lilia* appellatur. Tandem diuerso meatu, ambo propè castrum *Memel* in lacum magnum ex *Oceano* deriuatum se infundunt, qui adeò recuruis & indirectis, ac sinuosis circumagitur fluoribus, vt qui in eo nauigant, integro die nauigatione exacta, ignem à foco hesternæ diei ex propinquitate loci propter aluei circulationem frequenter sumant. Septimus *Niepr*, hic in latino *Drinus* siue *Boristhenes* appellatur. Cuius fons ex finibus *Moscouiæ* ex siluis

quorum nomina, & fontes originarii atque ostia subnectuntur.

SEC. VI. post C. N.

SEC. VI. poſt C. N.

uis *Wiaśnia*, oſtia in lacu propè oppidum *Daſ.ovv*. Lacus verò vtroque flumine inflatus *Oceano* ſe miſcet. Minorum etiam fluminum, quorum à præfatis ſeptem fluminibus abſorbuntur nomina ſubnectam.

Quæ flumina a meridie in Viſtulam influant,

Primus autem fluuius *Poloniæ* ſiue *Lechiæ Wisła* aliis augetur fluminibus, quorum etſi aliqui commixtione aliquorum aliorum fluminum nomen amittant, digni tamen viſi ſunt, qui huic operi insererentur. Primo *Biała*, qui propè fontem *Viſtulæ* ex *Sarmaticis* montibus oriens oſtia habet propè oppidum *Zebrace*. Item *Sola*, cuius fons in *Sarmaticis* montibus, oſtia propè oppidum *Oſvvięćim*. Item *Raba*, cuius fons in *Sarmaticis* montibus oriens, oſtia habet circa oppidum *Vśćie*. Item *Skavva*, cuius fons in *Sarmaticis* montibus, oſtia circa villam *Smolice*. Hunc aliqui ſcripſerunt ex inundatione ingenti, quæ ante annos ducentos contigerat, quod ego ridiculum reor, ortum eſſe. Item *Dunaiec* niger & albus, cuius vtriusque fons in *Alpibus* altisſimis *Hungariæ*, quorum niualis ſemper vertex, qui *Tatri* à vulgo appellantur, oſtia habet circa oppidum *Opatovviec*. Item *Loſośina*, cuius fons propè oppidum *Timbarg*, oſtia in *Dunaiec* propè oppidum *Oczchovv*. Item *Vſchovv*, cuius fons propè villam *Łąki*, oſtia è regione villæ *Przemąkovv*. Item *Poproth*, cuius fons ex monte *Pannonico Thatri* propè *Kuovvna*, & *Filka* villas. Qui longo itinere in *Hungaria* confecto per *Sarmaticos* montes alueo deriuato *Dunaicovvi* inter *veterem* & *novam Sandec* miſcetur. Item altera *Biała*, cuius fons in *Sarmaticis* montibus propè villam *Giebultovv*, oſtia in *Dunaiec* propè villam *Biała*. Item *Wisłoka*, cuius fons in *Sarmaticis* montibus, oſtia circa villam *Zdakovv*. Item *Bzrzenica*, cuius fons propè oppidum *Wielopole*, oſtia in *Wisłokam*, circa villam *Kanczyc*. Item *Wisłok*, cuius fons in montibus *Sarmaticis*, oſtia in flumine *Shan* circa villam *Trincza*. Item *Mlecka*, cuius fons in ſilua propè oppidum *Brzozovv*, oſtia circa villam *Gnievvnica*. Item *Shan*, cuius fons in montibus *Sarmaticis* ex monte qui dicitur *Beskid*, & planicie *Huska Połonina* vocata. Item *Rogoznik maior* & *minor*, vterque ex *Alpibus* quas vocamus *Thatri* ortus, vterque ſe in fluuium *Dunaiec* vna cum fluuio *Lipitnica*, qui apud montem *Obidovva* oritur circa villam *Ludomierz* exoneratur. Item *Wiar*, cuius fons ex montibus *Sarmaticis* in monte *Tribuch*, oſtium in flumine *Shan* circa villam *Orsko*. Hæc autem flumina omnia ex parte meridionalis plagæ, & in eadem orta in fluuium *Wisła*, aut per ſe, aut cum aliis fluminibus illabuntur.

quæ ab oriente,

Pauciores plaga orientalis non contemnendos tamen mittit. Primus *Wiślica*, cuius fons circa villam *Strzoza*, oſtia circa villam *Rybitwy*. Item *Gielcow*, cuius fons circa villam *Borząćin*, oſtia in flumine *Wieprz*, circa villam *Sieſtrzenitow*. Item *Byſtrzyca*, cuius fons circa villam *Chrzanow*, oſtia in flumine *Wieprz*, circa villam *Blinow*. Item *Por*, cuius fons propè villam *Zawieprzyce*, oſtia in flumine *Wieprz*, circa villam *Nawoz*. Item *Wieprz* in *Belzenſi* terra, cuius fons ex lacu *Wieprzowe Ieźioro*, propè villam *Rogozno* & *Rachanie*, oſtia circa oppidum *Stęzyca*. Item *Ropa*, cuius fons circa oppidum *Biecz*, ex montibus *Sarmaticis*, oſtia inferius oppidum *Iasło* in *Wisłoka*. Item *Iaśiel*, cuius fons ex montibus *Sarmaticis*, circa villam *Licowno*, oſtia in *Wisłoka* propè caſtrum *Goleſch*. Item *Lada*, cuius fons ex monte propè villam *Chrzanow*, & oſtia in flumine *Thanew* duobus milliaribus à *Krzeſzow* in borra. Item *Thanew* ex paludibus propè villam *Dzikow*, & oſtia in flumine *Shan* inter *Kupki* & *Krzeſzow*. Item *Brnew*, cuius fons in villa *Brnew*, oſtia in *Shan* in villa *Brennica*. Item *Biała*, cuius fons in villa *Godźieſzow*, oſtia in *Brnew* circa venationes *Turobinenſes*. Item *Sanna*, cuius fons ex merica propè villam *Wierzchowiska*, oſtia circa oppidum *Zawichoſt*. Item *Zapoth*, cuius fons ex lacu *Kolpithe*, oſtia in *Thanew* circa villam *Lukowa*. Item *Zołkievv*, cuius fons in villa *Zołkievv*, oſtia in *Wieprz*, circa *Kraſnyſtaw*. Item *Wułuca*, cuius fons circa villam *Cyzow*, oſtia in *Wieprz* inter villam *Lethycow* & *Dworzyska*. Item *Wieprzec*, cuius fons in villa *Wieprzec*, oſtia in *Wieprz*, circa villam *Nieliſch*. Item *Chodel*, cuius fons circa villam *N.* oſtia eius circa villam *Dobro*. Item *Thyſmienica*, cuius fons ex villa *Gozdnica* propè *Parcow*, oſtia in *Wieprz* propè villam *Gorka*.

quæ a ſeptentrione.

A Septemtrione autem flumina in *Wisłam* cadentia ſunt iſta. Primus *Narew*, cuius fons ex paludibus propè oppidum *Słonim*, oſtia circa *Nowydwor* in *Mazouia*, atras oſtendens vndas, *Vislæ* mixtus per longum ſpatium natiuum non deponit colorem. Eo vel maximè memorabilis, quod venenata eum non ſuſtinent, ſed quamprimum attigerint aquas eius, ſinguli ſerpentes qui ſe lignorum ſtrugibus per multa ſpatia applicati abdiderunt, ſibilo edito quaſi fatalem ſibi effugiunt. Quæ res non exteros ſolùm, ſed & indigenas ſui in admiratione tenere ſolet. Item *Piſz*, cuius fons ex lacu circa villam & caſtrum *Piſz*, oſtia in flumine *Narew*, circa oppidum *Nowygrod*. Item *Lidinia*, cuius fons circa oppidum *Ciechanow*, oſtia in *Warka* penes *Novvemiaſto*. Item *Swider*, cuius fons ex ſiluis *Czyſz* & *Miensk*, oſtia in villa *Wlera* e regione ciuitatis *Warſouienſis*. Item *Orzic*, cuius fons ex ſiluis & paludibus prope oppidum *Nidborg*, oſtia in flumine *Narevv*, circa villam *Magnuſzevvo*, inferius *Koſan*. Item *Płona*, cuius fons circa oppidum *Płonsko*, oſtia in flumine *Wlera*, circa villam *Santocino*.

Item

SEC. VI. poſt C. N.

Item *Wkra*, cuius fons circa oppidum *Dźialdovv*, oſtia in flumine *Narevv*, ſupra villam *Novvydvvor*. Item *Strkvva*, cuius fons circa oppidum *Bielsko*, oſtia circa ciuitatem *Płocko*. Item *Oſſa* dividens *Polonorum* terras à *Prutenorum*, cuius fons ex lacu prope oppidum *Radzin*, oſtia non longè ab oppido, & caſtro *Grudźiądz*, *Gadibus Boleslai Chabri Polonorum* primi Regis, quas per ferream columnam in illo locauerat inſignis. Item *Drwąnca*, cuius fons in villa *Drwąnca*, oſtia circa *Złotoria*. Item *Biedrza*, cuius fons in paludibus & ſiluis oppidi *Tykoćin*, oſtia in *Narew*, circa oppidum *Goniadz*. Item *Omołow*, cuius fons ex paludibus circa caſtrum *Scythno*, oſtia circa oppidum *Oſtrołęka*. Item *Renia*, ex ſiluis *Sulow*, oſtia in *Narew*, circa oppidum *Sieraczec*. Item *Liwna*, cuius fons ex lacu *Bieskrzyc*, oſtia inferius oppidum *Kwidźin*. Et hic ſolus ex fluuiis *Pruſſiæ Wisłam* ingreditur.

quæ ab occidente.

Ab Occidente vero fluuius *Wisła* his irrigatur fluminibus. Primo vtroque *Przemſcha albo* & *nigro*, albi fons in borra oppidi *Ogrodzeniec*, nigri in ſiluis *Trzyſemik*, propè villam *Rokitno*, oſtia vtriusque (*albus* enim miſcetur *nigro*) circa villam *Kopćiowice*, è regione oppidi *Oświęćim*. Item *Smierdźiąca*, cuius fons in ſiluis *Zaleśie* propè *Tenczyn*, oſtia propè villam *Smierdźiąca*. Item *Rudawa*, cuius fons in villa *Gierzmanowice*, oſtia in *Cracouienſi* ciuitate. Item *Prądnik*, cuius fontes in villa *Sulosowa*, oſtia infra ciuitatem *Cracouienſem*. Item *Dłubnia*, cuius fons circa villam *Iangrod*, oſtia circa villam & monaſteria *Mogiła*. Item *Strzeniawa*, cuius fons in villa *Wierzchovvisko*, oſtia circa oppidum *Koſzycki*. Duo autem ii fluuii *Dłubnia* & *Strzeniavva*, quod nullis amnibus in *Polonia* ſubpetit, ſolis feruore, aut hiemali conſtrictione non diminuuntur in alueis, ſed æquo retinentes tenore vndas, ſoli de ſiccitate & frigoris immenſitate non queruntur, ſoli ſupernos imbres, & cœleſtes pluuias non requirunt, ſed naturali fœcunditate, diuites in fonte, æſtus & pruinæ intemperiem non horreſcunt. Item *Brzeźnica*, cuius fons in villa *Sandek* terræ *Sieuierienſis*, oſtia in nigrum *Przemſcha*, circa villam *Pogonia*. Item *Niedzica*, cuius fons in villa *Zandovvice*, oſtia circa villam ſeu locum *Lavvy*, terras *Cracouienſem* & *Sandomirienſem* diuidens. Item *Nida*, cuius fons in villa *Moskorzovv* conſurgens, per aliquale ſpatium fluens, ſubterraneum agit gurgitem, & tandem in borra villæ *Dzierzkovv* Præpoſituræ *Cracouienſis* emergit, oſtia ab vtraque parte oppidi & caſtri *nouæ ciuitatis Korczyn* propè villam *Grotniki*. Hic in aliquot, paucis tamen, locis *Gneſnenſem* & *Cracouienſem* diœceſes diuidit. Item *Schodnia*, cuius fontes in villa *Młyny* & *Stolkovv*, oſtia in flumine *Czarna*, propè oppidum *Połaniec*. Item *Koprzyvvnica*, cuius fons circa oppidum *Lagovv*, oſtia circa villas *Skotniki*, & *Krczyn*. Item *Lukawa*, cuius fons circa villam *Bukowiany*, oſtia circa *Słupca*. Item *Krempa*, cuius fons ex paludibus villæ *Rzeſzovv*, oſtia circa oppidum *Soliec*. Item *Kamiona*, cuius fons in ſilua *Nogi* propè villam *Odrovvąz*, oſtia circa villam *Pavvłovvice*. Item *Moravvica*, cuius fons ex ſiluis *Cierpielovv* villæ *Włoſczovvice*, oſtia in *Nidam* in parte dextra inter *Żerniki* & *Brzegi*. Item *Bobrza*, cuius fons ex monte *Bobrzyca* propè villam *Zagnovvsko*, oſtia in *Nidam* in parte leua inter *Zerniki* & *Brzegi*, qui & ipſe in aliquibus locis inter *Cracovienſi* & *Gneſnenſi* diœceſi habetur pro limite. Item *Iłza*, cuius fons in ſiluis villarum *Bieſzkovv* & *Bzdovv*, oſtia in flumine *Chodza*, propè villam *Oſuchovv*. Item *Chodza*, cuius fons circa villam *Pakosłavv*, oſtia propè villam *Ianovvice*. Item *Radomierza*, qui inter *Cracouienſem* & *Gneſnenſem* diœceſes limitem facit, cuius fons ex ſiluis villæ *Bąbnovv*, oſtia propè oppidum *Ryczyvvoł*. Item *Pilca*, cuius fons propè caſtrum *Pilca*, à quo caſtrum, ſub quo oritur & ciuitas, quam præterfluit, denominatur, terram *Siradienſem* & *Sandomirienſem* in aliquibus locis diſterminans, oſtia circa villam *Oſtrovv*. Item *Drzevvica*, cuius fons in ſiluis villæ *Peruſa*; oſtia in *Pilca*, circa villam *Dzierzązna*. Item *Pilczyca*, cuius fons ex villis *Kraſſocyn* & *Ludinia*, oſtia in *Pilca*, circa villam *Czemiątki*. Item *Lućieża*, cuius fons propè oppidum *Roſprza*, circa villam *Bliſzyn*, oſtia in *Pilca* in villa *Barkovvice*. Item *VVolborza*, cuius fons in ſiluis oppidi *Tuſzyn*, oſtia in *Pilca* propè villam *Zavvady*. Item *Moſzenica*, cuius fons circa villam *Strozko*, oſtia in *Wolborze* inferius oppidum *Wolborz*. Item *Bzura*, cuius fons in villa *Lagiewniki*, propè oppidum *Zgierz*, oſtia propè oppidum *Wyſſogrod*, circa villam *Kamion*. Item *Rawa*, cuius ortus ex ſilua villæ *Leſczyny*, oſtia in *Bzura* ſuper villam *Kozłow*. Item *Ieźiora*, cuius fons in villa *Oſuchow*, oſtia circa oppidum *Czyrsko*. Item *Zgowiathka*, cuius fons ex lacubus villarum *Kamieniec*, *Chelmo*, & *Orlic*, oſtia circa ciuitatem *Wladislauienſem*. Item *Wola*, cuius fons ex lacu & villa *Gadz*, oſtia circa oppidum & caſtrum *Swiećie*. Item *Wierzyſza*, cuius fons ex lacubus villarum *Koſcerzyno*, & *Garść*, oſtia circa oppidum *Gniew* in parte ſuperiori. Item *Mothława*, cuius fons circa caſtrum *Grabino* ex palude circa villam *Gothlant*, oſtia circa ciuitatem *Gdansk*. Item *Radunia*, cuius fons ex lacu *Grabia* & palude, oſtia ab altera parte ciuitatis *Gdansk*. Item *Brda* fluuius *Pomeraniæ*, cuius fons ex lacu *Kransko*, in cuius vtero exortus in alterum lacum amplum dictum *Lutomie* ingreditur, ex quo ſe euoluens ſubintrat lacum

am-

SEC. VI. poſt C. N.

amplisſimum Charkzyowny, vbi quaſi victor ſe extrahens aliquali ſpatio terræ confecto proprio alueo decurrens in Wisłam propè oppidum Fordan terræ Cuiauiæ, exoneratur. Item Mthawa, cuius fons ex lacu Mthawsko, exoneratur autem in Wisłam, propè oppidum Nowe. Item Kamiona alius à priore, cuius fons ex lacu Slochow, oſtia circa villam Dzedzno, ſupra monaſterium Koronow, quod veteri nomine appellabatur Czyſzkowa. Et hic terram maioris Poloniæ & Cracoviæ à Pomerania diuidit, & in terra Pomeraniæ villa Sobkow in Władawa ex lacu Leba egreditur fluuius Leba deriuationem nominis à lacu trahens, cuius oſtia in mare circa villam Giethnovv in bonis Epiſcopatus Vladislauienſis Eccleſiæ.

Qui fluuii in Oderam ſe exonerent,

Odra ſecundus Polonorum fluuius, qui etiam Guttalus dicitur infra ſcriptos accipit fluuios. Primo Olſcham, qui in Sarmaticis montibus habet fontem circa oppidum Iabłonkovv, oſtia circa oppidum Oderberg. Item Oſſoblokam, cuius fons ex Sarmaticis Alpibus in ſiluis dictis Gnuk Manthel, oſtia circa oppidum Chrapkovvice. Item Niſam, cuius fons circa oppidum VVarckovv, & villam Vartha, oſtia circa oppidum Surgoſth. Item VValdapevv, cuius fons circa villam Czynkovv, oſtia circa monaſterium Sanctimonialium Præmonſtratenſis ordinis Czarnovvqz. Item Olavva, cuius fons circa villam VVilkovva, circa oppidum Grodkovv, oſtia circa ciuitatem VVratislauienſem. Item Niſam alterum à priori, cuius fons circa oppidum Luben, oſtia circa villam VVilkſchin. Item tertium Niſam, cuius fons propè oppidum Szytauam, circa villam Schochovv, oſtia circa villam Schydla, quod à duobus ſuperioribus aliud eſt. Item Momvvica, cuius fons propè oppidum Olbrachcyce, oſtia circa Niemiecka Oſtrovva oppidum. Item Bobr, cuius fons propè oppidum Herśberk ex montibus, oſtia circa oppidum Kroſna. Item Stobrawa, cuius fons in borris & ſiluis Oleśno oppidi, oſtia circa villam Kolno. Item Kłodnica, cuius fons circa oppidum Glivvice decurrit, oſtia circa oppidum Koźlie. Item VVidavva, cuius fons in ſiluis villæ Stradomia, oſtia propè ciuitatem VVratislauienſem, circa villam Banovvice. Item Opauica, cuius fons circa oppidum Brunthal, oſtia circa villam Trębovvica. Item Oſtrauica, cuius fons circa oppidum Fridlant, oſtia circa oppidum Oſtraua Niemiecka. Item Pſyna, cuius fons ex paludibus ſupra oppidum Bauorno, oſtia circa villam Tvvorovv. Item Obra qui in ſiluis ſuper maius Kormin habet ortum in villa Obra, oſtia circa villam Głuchin. Item Baricz, cuius fons ex ſilua monaſterii Olobog, & oppidi Oſtrzeſzovv, oſtia ſupra maiorem Głogouiam, circa villam VVelikie, & hic diuidit Gneſnenſem diœceſim à Vratislauienſi. Item Kaczbach, cuius fons circa oppidum Koſin, oſtia ſuper oppidum Parthouice. Item Kvviſza cuius fons circa monaſterium Oblink, oſtia circa monaſterium Lubens. Item Plisk, cuius fons ex paludibus propè oppidum Droſchen, & circa oppidum Suidnica, oſtia circa villam Gatki. Item Sprovva, cuius fons ex Alpibus circa villam N. oſtia inter monaſterium Nouæ cellæ & Francſordiam. Item Noteſz, cuius fons circa oppidum Noteſz lacum ampliſſimum Gopło irrigat, & fluuio VVartha circa Santhok permixtus fluuium Odram, circa oppidum Koſtrzyn ingreditur. Item Orlia, cuius fons ex ſiluis oppidi Kozmin, propè villam Orlia, oſtia in Barycz inter villas Bełkaczovv, & Pakosłavv. Item Ruda fluuius, cuius fons in villa VVoſczyska extorrente Srebrnik, & fluit circa villam Pałovvice, & oppida Zary & Rybniki ad monaſterium Ruda, oſtia in Odram circa oppidum Koźlie, ſuper villam Dźierzgovviec. Item Kocavva qui dividit Epiſcopatum Cracouienſem à Vratislauienſi, cuius oſtia in Odram inferius oppidum Koźlie, ortus verò ante oppidum Bitom ex torrente Kliczborn, & inferius villam Sośnice, ingreditur fluvium Kłodnica, & commixti intrant Odram ante Koźlie.

SEC. VI. poſt C. N.

qui in Wartam.

Tertius fluuius Polonorum VVartha, à quo & oppidum VVartha nomen accepit, infra ſcriptos in ſe amnes recipit. Primo Isdvvartam, cuius fons circa villam Baranovv, oſtia in villa VVaſzoſze. Item VVidauam, cuius fons circa villam Kodrab, oſtia in Grabia circa villam Podogorzyce. Item Niz, qui Lancitienſem terram & Siradienſem diſtinguit, cuius fons in ſiluis villarum VViskitno & VViączanie, in lacu qui dicitur Smierdząca VVoda, oſtia circa Chełm villam Archiepiſcopalem, inferius duobus milliaribus oppidi Vnieiovv. Item Przoſna, cuius fons ex palude propè oppidum Byczyna conſiſtens, oſtia circa villam Liſſovv, propè oppidum Pyzdry. Item Ruda, cuius fons circa ciuitatem VVielun, oſtia circa villam Moniatovvice. Item Olobog, cuius fons in villa Logota, oſtia in Przoſna, circa molendinum Radźieſzovv. Item Grabia, cuius fons in ſiluis villæ Sczygvvin, propè oppidum Tuſzyn, oſtia circa villam Pſtrokonie. Item Nirzec, cuius fons in ſiluis villæ Czyſzymin Capituli Cracovienſis oſtia in loco qui Gorbi appellatur in Nir, circa villam Capitularem Laſzkovvice. Item Czybina, cuius fons ex lacubus Pobiedźisba oppidi, oſtia in ciuitate Poſnanienſi, poſt Eccleſiam Cathedralem. Item Głovvnia, cuius fons ex ſiluis villæ Iemielno, oſtia inferius villæ Zavvady, propè ciuitatem Poſnanienſem. Item Paklica, cuius fons ſupra villam Lubenovv, oſtia circa oppidum Miedzyrzec. Item Odra alius à priori, cuius fons ex ſiluis villæ Czerekwica,

SEC. VI. poſt C. N.

ca, oſtria circa oppidum Skwirzyna, hunc fluvium Odra fluuius exuberans aliquando irrigat per anteceſſum. Item Luthinia, cuius fons circa villam Ligota, oſtia inferius inter villas Logow & Dambno. Item Wierzcyca, qui etiam dicitur Trzemesla, cuius fons è ſiluis villæ Borzanice, oſtia inferius villam Kathy. Item Goplinica, cuis fons ex lacu Gopło, oſtia circa villam Morysława. Item Koprzywnica, cuius fons circa villam Dźiadowice, propè Thurek oppidum, oſtia circa molendinum Pranducyn. Item Września, cuius fons ex fonte villæ Mnichow Præpoſiti Gneſnenſis, oſtia circa villam Pieſtrzykow. Et hic fluuius Gneſnenſem Diœceſim & Poſnanienſem diuidit. Item Kwieczyſzewska diuidens terras Maioris Poloniæ & Cuiauiæ, cuius fons ex monte propè villam Niewſzaſtow, oſtia circa Noteſz verſus oppidum Pakość. Item Biała, cuius fons ex ſiluis villæ Zbiesko, oſtia circa villam Kapaino. Item Wielina, cuius fons ex riuo villæ Iankow, plures lacus videlicet Rogowskie, Skurskie, Tonowskie, & Lawicæ ingreditur, ex quibus ſe euoluens per medium oppidorum & Monaſterium Wagrowiec, Ianowmłyn maiorem Poloniam & Pałuki diuidit, decurrens, oſtia infra caſtrum & oppidum Oborniki. Item Noteſz, cuius fons circa oppidum Noteſz, lacum ampliſſimum Gopło irrigat, exinde ſe euoluens, defluit circa oppidum Pakość & Labiſzyn, oſtia circa antiquum caſtrum Santok. Item Groda, cuius fons ex lacubus Stetinenſibus, oſtia in Noteſz in ſuperiori parte oppidi Vśćie. Item Dobrzyca, cuius fons ex lacubus Nobliny, oſtia in Grudam circa Otoczyce. item Krampnica, cuius fons ex lacubus Krampska, oſtia in Gruda infra Pleczemin Brod. Item Drwa, cujus fons ex lacu magno Drawsko inter Draim & Falkemberg, oſtia in Noteſz inter Czarnkow & Lemberg.

qui in Dnieſtr,

Quartus fluuius Polonorum Ruthcenorumque regionum Dnieſtr, qui in Latino vel Græco Tiriſanis, in Tartarico Turlo, alias Tiras appellatur. Is dividit Sarmatiam à DACIA, quam Beatus Auguſtinus antiquam vocat, quæ quondam fuit Regnum GOTHORVM. Cuius fons propè caſtrum Sobien ex monte Bieſzkid, ex loco qui appellatur Dąbrowica, propter ſingularem quercum illic ſtantem, ex cuius radicibus duo fluuii quos prædiximus San & Dnieſtr in Polonicales terras. Tertius Tyſa, qui Tybiſrus in Pannoniam fertur, & circa album Caſtrum exoneratur in Euxinum mare. Notabilibus etiam fluuiis ex Valachica regione, quæ & ipſa Polonorum regno ſubiecta eſt, à meridie, orienteque fluentibus fœcundatur primo fluuius Styrus. Cuius fons eſt in montibus Sarmaticis, propè villam Wiſſocka, oſtia circa Zydaczow oppidum. Item Tyśmienica, cuius fons in montibus Sarmaticis, circa Pokućie, oſtia circa oppidum Czeſſybieſy. Item Pruth, cuius fons eſt in montibus Sarmaticis, oſtia in Sereth inferius oppidum Pokućie. Item Baſſa, cuius fons ex lacu, circa villam Sczepanowice, oſtia in Pruth, circa villam Pieczora. Item Sereth, cuius fons ex palude propè Olesko caſtrum in villa Scharkow, oſtia in Danubium inferius Targouiſce. Item Zbrucz, cuius fons in palude vocata Kuśmin propè Olesko, oſtia circa Ryczywoł caſtrum. Item Smotricz, cuius fons in montibus Zbieraskie ciuitatem ſitu & petra admirabilem Kamieniec ſuis vndis cingens, oſtia circa villam Vśćie dictam. Item Lippa, cuius fons ex paludibus Olesko, propè villam Czeremoſna, oſtia inferius Halicz, circa villam Baranow. Item Sczykło, cuius fons ex mericis Dobrzesłany, oſtia in Wrzeſzyca ex ſilua dicta Zelazne nogi, oſtia in Viśniam circa villam Lowczyce. Item Dreſſa, cuius fons circa Drochum oppidum, oſtia propè Zaskitarg in Pruth, alias Philiſtinorum forum. Item Moldawa, cuius fons ex montibus Sarmaticis ex monte Kirbielia, oſtia in Sereth propè Romanowtarg. Item Socawa, cuius fons ex Alpibus Sarmaticis ex monte alto, qui vocatur Iueo ſupra villam Dźiekowie, oſtia in Pruth, circa villam Czarnowice. Item alius Sereth ex montibus Sereth, oſtia in Pruth in villa Valachia. Item Stripa, cuius fons ex palude & lacu circa villam Subowce verſus Kamieniec, oſtia circa villam Chmielowa. Item Błozwa, cuius fons ex palude Fulſztyn, circa villam Błozwie, oſtia circa villam Dolobow.

qui in Bug,

Quintus fluuius Regionum Polonicalium & Ruthenicalium Bug, fluore fluens atro, Ruthenis omnibus abominabilis eſt. Nam ad fluenta eius à Polonis à primo Rege eorum Magno Boleslao vires eorum attritæ ſunt, & vrbes eorum atque metropolis Kiow in eam vſque diem oſtendens veſtigia cædis, conquaſſatæ, his rigatur fluminibus. Primus Muchawiec, cuius fons ex ſiluis & palude Iaroieniſce, propè oppidum Turow, oſtia circa caſtrum & oppidum Brześćie. Alter Bełz, cuius fons in borra villæ Przeworsk, oſtia circa villam Kłuſzow. Item Vczew, cuius fons ex ſiluis Grodek villæ Podchorzyce, oſtia in villa Grodek, vbi prius antiquitus caſtrum Wołin, à quo vniverſa terra Wołynska appellatur, erat, quæ nunc Chelmenſis, & Lucenſis nominatur. Item Ratha, cujus fons in ſuperiori parte villæ Wierzchrata, oſtia propè villam Siedlec. Item Swinia, cuius fons circa villam Drzewna, oſtia in Ratham inferius villæ Dworcze. Item Wolczwin, cuius fons ex paludibus villæ Gotuſzyn, oſtia prope villam Podzimierz. Item Połthew, cuius fons ex villa Zubrza, non longe poſt Leopolim, oſtia circa oppidum Buskô. Item Nur, cuius fons ex ſiluis oppidi Bielskô, oſtia circa villam Zaskow. Item Liw, cuius fons ex ſiluis oppidi Lukow, oſtia circa Mazoviæ Kamieniec. Item Koſtrzyn, cuius fons ex ſiluis Dąbrowka, oſtia in Liw, circa villam Polibow.

SEC. VI. poſt C.N.

libow. Item *Błothnia*, cuius fons ex paludibus quæ vocantur *Baranowe błotho*, oſtia circa oppidum *Sokalie.* Item *Drzewnia*, cuius fons in palude circa villam *Dworce*, oſtia circa oppidum *Sokalie.* Item *Włodawa* in palude villæ *Soſnowice*, propè oppidum *Chełm* in terra *Chełmenſi* exortus terram præfatam *Chełmenſem*, a terra *Brzeſtenſi* diſterminat, & frequenti influentia aquarum auctus fluuium *Bug*, propè villam *Soſno* illabitur.

qui in Niemen,

Sextus fluuius *Polonicalium* & *Ruthenicalium* regionum *Niemen*, qui à *Latinis Curuntius* inſcribitur. *Niemen* variis vt ſupra diximus incurnatus fluxibus hos accipit amnes. Primo *Merecz*, cuius fons circa villam *Crudzewo*, oſtia circa oppidum *Merecz.* Item *Vilia*, cuius fons circa villam *Kamieniec*, oſtia circa oppidum *Kowno.* Item *Wisłucz* cuius fons circa oppidum *Mobilno*, oſtia circa curiam & villam *Dubno.* Item *Swiatha* ex *Samogitia*, cuius fons propè *Vilkomiriam*, & in villa *Remygola*, oſtia circa *Mariewerder*, & hic diuidit *Lithuaniam* & *Samogitiam.* Item *Niewieſza*, cuius fons circa oppidum *Kieidany*, oſtia infra oppidum *Kowno*, & circa villam *Wilka.* Item *Wilna*, cuius fons circa villam *Lawarzyski*, oſtia in villa circa ciuitatem *Wilno.* Item *Miedniki*, cuius fons circa oppidum *Szocawa*, oſtia in *Niemen* propè *Kowno.* Item *Merecz*, cuius fons propè villam *Soleczník*, oſtia in *Niemen*, iuxta oppidum *Merecz.* Item *Brześnia*, cuius fons circa villam *Swiatha*, oſtia in *Viliam* prope oppidum *Niewienczany.* Item *Kotra*, cuius fons ex lacubus *Gierſzany*, oſtia circa villam *Mieczniki.*

qui in Dniepr,

Septimus fluuius *Polonicalium* ac *Ruthenicalium* regionum *Dniepr*, vocatur a *Latinis Dritius* aliàs *Boriſthenes*, circa *Kiow* vrbem metropolim *Ruſſiæ* currens, hos autem fluuios habet cadentes in ſe, qui in *Tartarico* vocatur Krzeſze. Primo *Przypiec*, cuius fons non longe à caſtro *Lubomla* in villa *Olowno*, oſtia inferius caſtrum *Czarnobole*, circa villam *Pochoſt.* Item *Styr*, cuius fons in palude circa *Olesko* in villa *Ieśienow*, oſtia in fluuio *Przypiec* non longe à *Pinsko.* Item maior *Słucz*, cuius fons circa villam *Choiwicze*, oſtia in fluuium *Przypiec*, inferius oppidum *Turow.* Item minor *Słucz*, cuius fons circa oppidum & caſtrum *Cośmin*, oſtia in fluuium *Przypiec* circa *Grodek.* Item *Cietrzew*, cuius fons circa caſtrum & oppidum *Cudnow*, oſtia in fluuium *Przypiec* circa villam *Mumickovvice.* Item *Słuniew*, cuius fons ex paludibus villæ *Satyczow*, oſtia in *Styr* inferius *Lucko* infra ciuitatem. Item *Roſz*, cuius fons ex paludibus propè oppidum *Smolniany*, oſtia circa caſtrum & oppidum *Orſza* in *Dnieſtr.* Item *Iaśiodla*, cuius fons circa *Kopilow*, oſtia in *Przypiec* infra oppidum *Pinsko.* Item *Brześnia*, cuius fons ex paludibus & deſertis *Ruſſiæ maioris* propè oppidum *Połocko*, oſtia in *Dniepr* propè oppidum appellatum *Dobrogiska.* Is fluuius *Brześnia Lithuaniam* à terris *Ruſſiæ* diuidit. Item *Swisłoc*, cuius fons circa villam *Poroſtow* in ſuperiori parte, oſtia in *Brześnia*, circa oppidum *Boryſzow.* Item *Swinia*, cuius fons ex lacu *Włoska*, oſtia in mare propè *Rigam.* Item *Polota*, à quo ciuitas & regio *Połocenſis* appellatur, cuius fons propè caſtrum *Brzewa*, oſtia in fluuium *Dwina* iuxta caſtrum *Połocko.* Item *Boh*, cuius fons ex ſuperiori parte *Olesko* ſiluæ, oſtia in *Dniepr*, circa caſtrum & oppidum *Daſzow.* Item *Wiſzew*, cuius fons in villa *Nowośiedlce*, oſtia inferius caſtrum *Rathno* in *Przypiec.* Item *Lutha*, cuius fons circa villam *Tremno*, oſtia in *Wiſzew* non longe à *Rathno.* Item *Berezyna*, cujus fons circa oppidum *Vboro*, oſtia circa oppidum *Strzeſno.* Item *Brzeznica* fluuius terram *Lucenſem* diſtinguens à *Litwanis*, & ille eſt verus limes regni *Poloniæ.* Item *Orſza.* Item *Bobr.* Item *Boryſtow.* Item *Orinia*, cuius fons circa oppidum *Dambrowica*, oſtia in fluuium *Styr.*

SEC. VI. poſt C.N.

Quibus ciuitatibus Viſtula, cuius eſt ſingularis commendatio, Odra & Warta, Dniſtr, fluuii inſignes illuſtrantur.

Fluuius autem *Wisła* qui *mare Oceanum* tribus oſtiis illabitur, & in orientis partem parum flexus, quadraginta & amplius flumina in ſe recipiens, plures nobiles & inſignes quam alii fluuii nactus eſt vrbes. Licet enim *Odra* cuius aquæ occidentem petunt *Ratiboriam*, *Bregam*, *Wratislauiam*, & *Francfordiam*; *Warta* verò, qui medius inter eos decurrit, *Siradiam*, *Pizdry*, *Poſnaniam*; *Dnipr*, *Kiouiam*, famoſas vrbes habeant, *Wisła* tamen inter *Polonicos* fluuios facile præcipuus amnis amplioribus nobilitatur locis, videlicet, *Cracouienſi*, *Sandomirienſi*, *Varſchouienſi*, *Plocenſi*, *Wladislavienſi*, *Torunenſi*, *Culmenſi*, *Grudziądzenſi*, *Suecenſi*, *Derſchouienſi*, & *Gdanenſi* vrbibus. Ligna quercina & taxina diuerſi generis pro igne & nauigiis, picem, cineres, fraxinos, telam, ſimplicem, terpentinam, ceram, mel, plumbum, cuprum, ferrum, & frumentum, pluresque alias res, quibus portus *Anglicani*, & *Hollandenſes* perſtrepunt, ex regionibus *Polonorum* mari *Oceano* alueo ſuo ſubminiſtrans. Meminiſſe hoc loco par eſt, quia tribus Pontificalibus Baſilicis *Visla* fluuius inclytus ſit, cùm in quolibet, ex reſiduis amnibus vna tantummodo numeretur. Ea autem quæ de *Visla* ſeu *Viſtula*, qui & *Vandalus* & de *Odra*, qui *Guttalus* fluminibus narrauimus, *Solino* teſte defenduntur. Ita enim *Germaniæ* principium deſcribere orſus inquit: Mons *Seno* ipſe ingens nec *Riphæis* minor collibus initium *Germaniæ* facit. Hunc *Ingeuones* tenent, à quibus primis poſt *Scythas* nomen *Germanicum* conſurgit. Diues virorum terra, frequens populis numeroſis & immanibus. Extenditur inter *Hercinium ſaltum* & rupes *Sarmatarum.* Vbi incipit, *Danubio*, vbi deſinit *Rheno* perfunditur. De internis eius partibus

c. 20. edit. Salmaſii.

SEC. VI. poſt C.N.

Albis, *Guttalus*, *Viſtula* amnes altiſſimi præcipitantur in *Oceanum.*

Niemen inter omnes fluuios pacificus.

Notandum eſt autem, quòd omnes ferè amnes *Polonici*, videlicet *Iſtula*, *Guttalus*, *Wartha*, *Bug*, *Dniepr*, *Dnieſtr*, frangunt & ſubruunt ſuorum alueorum ripas, multasque arbores, cum magna parte ſoli, frequenter etiam & vicos abſorbent. Solus *Niemen* tàm profundum & inſtar caldaris rotundum habet alueum, vt ſilenter decurrens, nec nemoribus, neque campis nocens, ſuis contentus ripis, fluat. Omnia inſuper flumina *Poloniæ* prædicta & lacus moliuntur & inſulas, & nonnunquam veteribus alueis deſtitutis nouos alueos, nouasque inſulas, nouos inſuper lacus quaſi quadam alluuione efficiunt, plerumque etiam in veteres reflectuntur. *Dzwina* amnis fluit ſecus ciuitates *Ruſſiæ Połocko* & *Witepsko.* Item ab alia parte *Witepsko* fluit *Withba* ſatis inſignis fluuius. Poſt *Iſtulæ* fluminis oſtium *Cronis*, *Rubonis*, *Turuncii*, *Kerſinii*, fluuiorum oſtia in *Oceanum.*

Deſcriptio Poloniæ a quatuor plagis,

VNIVERSAM itaque regionem quam ſeptem fluuii prædicti, & cæteri omnes qui in eos deriuantur, & delabuntur, ab eorum ortu vſque in *pelagum Oceanum*, *Lech*, *Lechitarum* ſeu *Polonorum* parens & princeps complexus, eam ſui iuris fecit, & in illa per ſe & ſuos nepotes frequentibus populis hæreditat, & propitia diuinitate hæreditabit. Ab oriente nullis quidem niſi *Græcis* & *mari Leonino*, ad quas per ſiluas, & nemora ducentorum & amplius miliarium ſpatium, & plura flumina ipſi etiam principali conditori tunc ignota habent nomina prò ea tempeſtate eundum erat, vicinis.

& unde Ruſſia

Quæ quidem regio orientalis ab vno nepotum *Lech*, qui *Ruſz* vocabatur, poſt plures ætates habita & populata *Ruſſiæ* nomen accipiens, in latiſſimas, ditiſſimaſque prouincias, regiones & vrbes creuit, quas in præſentiarum cernimus, vbi ſabellonum, mardurum, & aliorum nobilium animalium pelles, quas vicinæ ſolitudines producant pro ſumma opulentia habentur. Quarum incolæ ipſarum pellium delicatarum portantes decora, licet tenuem & inopem habeant victum, ditiſſimè veſtiuntur.

pellibus delicatis ditiſſima dicatur.

A meridie *Alpes* quæ *Pannoniam* perpetuis iugis diſterminant, & vſque in *mare Leoninum* porriguntur, & in multa ſpatia porrectæ, magnam longitudinem & latitudinem conficiunt, *Polonorum* tamen Principum per longas ætates & ſucceſſiones regebantur & parebant imperio. Ad quod nonnullorum priſcorum ſcriptorum euidens poteſt teſtimonium adduci. *Puteolanus* enim Hiſtoricus, & veterum ſcriptorum geſtorum ſcrupuloſus indagator ſcribit, quod anno *Marciani* Imperatoris tertio, qui circa annum Incarnationis Domini quadringenteſimum quinquageſimum octauum imperauit, ſurrexit in Polonia Princeps qui *Bulgaris Meſianiſque* imperabat, volens etiam in *Hungaria* dominari. Hunc *Hungari* variis muneribus allectum, explorata illius diminuta potentia improviſo aggreſſi cum tota militia peremerunt. Ab occidente *Germaniam*, quam à *Polonorum* prouinciis *Labia* alias *Alba* fluuius interſecat, à ſept[en]trione *mare Oceanum*, *Daniam*, *Sueciam*, & *Norueiam*, ac vltima terrarum ipſis etiam incolis tunc inacceſſibilia freto ſuperato oſtendens.

SEC. VI. poſt C.N.

Vnde dicuntur Lechitæ,

Quamuis autem à primo Principe & conditore *Lech*, regio eius *Lechia*, & gentes eius *Lechitæ* appellatæ ſunt. Quia tamen in plerisque locis camporum planicies ad ſerendum aptæ, recenti cultorum diligentia & induſtria in breui tempore exciſione nemorum auctæ, & in ſimilem planiciem redactæ, ſpeciem naturalium quaſi camporum præbuerunt, *Lechitæ*, & hi præſertim, qui in campeſtribus habitabant, & à cæteris cognatis & familiis, qui ſiluas inſiderant, & à vicinis gentibus in circumhabitantibus *Polianie*, id eſt campeſtres tam frequenti vſu & appellatione vocati ſunt, vt veteri nomine abolito tàm gens, quàm regio generali iam & vſitato vocabulo *Polonia* etiam à ſcriptoribus aliquibus nominetur. Vicinæ tamen nationes, & præſertim *Ruthenorum* quæ in ſuis annalibus de ſtirpe Principis *Lech* ortas ſe eſſe gloriantur, *Polonos* & eorum regiones *Lechitas* appellant, in hunc diem apud *Slauos*, quoque *Bulgaros*, *Caruatos*, & *Hunnos* eadem adhuc manet appellatio, licet & in plerisque locis à nonnullis autoribus intitulentur & ſcribantur.

Poloni,

Vandalitæ à fluuio *Vandalo*, qui idem quod *Wisła* eſt, quod ipſius quoque fluminis principalitatem ſignat. A veteribus autem ſcriptoribus & Hiſtoriographis, *Sarmatia Europæa* appellatur, & tàm *Rutheni*, quàm *Poloni Sarmatæ* nominantur. Idque reor iuſtum & verum quod *Polonis* & *Ruthenis* indidit antiquitas vocabulum. Vnde & *Alpes* quibus conterminant quique *Poloniam*, *Ruſſiamue* à *Pannoniis* diſterminant *Sarmatici* vbilibet ab autoribus inſcribuntur.

Vandali,

Sarmatæ,

Scythas plerique, nonnulli *Germanos* parum iuſto vocant cognomine, quod omnis ea regio, quæ inter *Tanaim* & *Albam Iſtulamque* eſt poſita *Scythia* nominatur à ſcriptoribus, quam cum proceſſu temporis *Poloni* & *Rutheni* populandam introiſſent, *Scythæ* & ipſi à nonnullis vocati ſunt. & quia *Iſtula Scythiæ* & *Germaniæ* tenens confinia in *Polonorum* meditullio decurrit, & à ſui fonte, ſiue ab ortu vſque ad occaſum nulla gens alia quàm *Polonica* illum incolit & populatur, *Poloni* etiam *Germani* vocitantur. Aſſerere nonnulli eam rationem conantur, *Ruſz* non *Lechonis* nepotem, ſed germanum extitiſſe, & ſecum vnà atque *Czech* fratre tertio ex *Caruatia* egreſſum, ampliſſima *Ruſſorum* regna, quorum *Kiouia* caput & metropolis eſt, & *Dnieſtr*, *Dniepr*, *Niemen*, *Pruth*, *Słucz*, *Styr*, *Strucz*, *Smotrycz*, *Sereth* ampliſſimis irrigantur amnibus, populaſſe, & terminos ſuos vltra *Nouogrod*, auro, & argento, pellibusque

Scythæ,

& Germani,

& de Ruſſo-pinio, a quo Ruſſia.

SEC. VI. post C. N.

que ditiſſimam, & notiſſimam, inter paludes & ſtagna ſitam *Ruſſiæ* ciuitatem ad fines propriæ terræ dilataſſe. Scriptorum tamen varietas de origine *Ruthenorum* plus connubilat eorum originem quam declarat.

Ruthenorum principem

Ab eo quoque *Ruſſone* primo *Ruſiæ* patre & populatore, *Odouacer Ruthenus* ſtirpem ducens, & progeniem cum *Ruthenorum* copiis ſub anno natiuitatis *Chriſti* quingenteſimo nono, ſub *Leone* Papa primo, & *Leone primo* Imperatore in *Italiam* adueniens capta *Ticino*, ferro atque igne deſtructa, *Oreſtem* captum, capite damnans, & *Auguſtulum*, qui imperium occupare præſumpſerat effugans

Romam & totam Italiam quatuordecim annis poſſidentem Theodoricus Gothorum Rex

Romam vrbem, victor cum ſuis ingreſſus, totius *Italiæ* regnum nullo inquietante poſſedit, quod cùm per annos quatuordecem in ſumma pace & otio gubernaſſet, *Theodoricus GOTHORVM* Rex per *Bulgariam* & *Pannoniam* in *Italiam* magna fatigatione pertingens, dùm non longe ab *Aquilegia* in paſcuis vberrimis ſe, & copias ſuas reficeret, *Odouacer* cùm totius *Italiæ* viribus ipſum illic inuadens, à *Theodorico* & *GOTHIS* contritus eſt, qui cum paucis fugiens *Romam* à populo ingredi vetitus *Rauennam* ſe recepit, quem triennali obſidione, in *Rauenna* maceratum, & deditionem facere coactum, *Theodoricus* cepit & necauit, & Regnum *Italiæ* a *Ruthenis* ereptum in ſe *GOTHOS*que transtulit.

necauit, & Regnum Italiæ obtinuit.

Fluuiorum *Polonicalium* deſcriptione expedita, vtcunque pro qualitate laboris aſſumpti poterant à me, tam vbi oriuntur & emergunt, quàm vbi exonerantur & decidunt: ad ſcribendum lacus famoſos, qui in *Polonica* regione & prouinciis ſibi ſubiectis conſiſtunt, animum inflexi, qui & ipſi vel flumina generant, vel ex fluminibus gignuntur, aut quod plerisque locis contingit per flumina fœcunditatem conſequuntur & incrementum. Eſto quod cernamus plures lacus abſque incremento, aut ſorbere ingentia flumina, aut tanquam hoſpites iuxta ſuſcipere & emittere. Appellantur autem lacus aquarum grandes congeries, ex occultis terræ meatibus in vnum defluentes atque conſiſtentes lacum commoda mortalibus ſubminiſtrantes. Et quamuis nonnulli lacum à ſtagno plurimum afferant differre, & parum concinnè putent ſtagnum lacum, & lacum ſtagnum, quemadmodum dictiones ipſas pro vno & eodem ſignificato ſcriptorum ſolet committere autoritas, nuncupari, cùm lacus viuas in ſe vndas habeant, ſtagna limoſas, putres, olidas, ac tetrum odorem ſpirantes. Nos tamen, quoniam ita fert *Polonorum* atque *Ruthenorum* communis locutio, qui nulla diſtinctione facta vno vtuntur pro altero, lacum à ſtagno non ſequeſtrabimus. Non eſt autem mihi animus omnium *Poloniæ* lacuum, & cæterarum orarum regno ſubiectarum *Polonico*, nominatim ſitus deſcribere, eſſet enim ingentis & difficilis opus

Lacus Poloniæ præſtantiores.

laboris, quoniam cum regio *Polonica*, & terræ ſibi ſubiectæ ſitum habeant baſſum, & *Oceano Sarmatico* pro maiori parte conformatum, frequentibus & pæne innumerabilibus lacubus referta eſt. Illuſtriores itaque & magis famatos ſatis erit attigiſſe. Et quoniam lacus *Gopło* adeo vniuerſali *Polonorum* conſenſu grandis & famoſus eſt, vt rem aliquam grandem *Poloni* ſignificaturi, ex lacus prædicti magnitudine prænomen *Gopło* definiant, huic & nos pro ſui merito, & pro nominis appellatione inter lacus *Polonicos* principatum tribuemus.

GOPLO in prouincia *Maioris Poloniæ* lacus ampliſſimus, & *Polonis* celeberrimus eſt, piſcium multitudine adeò fœcundus, vt in vicina quoque capti in eo piſces, quadrigis delati, ſufficientiam vel potius abundantiam mortalibus ſubminiſtrent. Hic apud oppidum fontis ſui nominis *Noteſz* ex fontibus ſcaturientibus exortus, iamque illic vbi exoritur, continuo grandis & profundus tàm longo latoque tractu diffuſus, vt maris ſpeciem viſentibus repræſentet. Nam medium miliare in latum, quinque in longum prætenditur, & demum circa caſtrum *Sarlenſe* non mediocrem de ſe emittit fluuium, qui *Noteſz* appellatur, ex ſuo vtero profluentem, & generantur varia piſcium genera in illo, guſtatu & ſpecie, quam in aliis lacubus, præſtantiora.

CZARTORIA, lacus prope caſtrum & oppidum *nouæ ciuitatis Korczyn*, & ex fertilitate piſcium, & ex conditore ſuo *Caſimiro* ſecundo *Polonorum* Rege inſignis, qui duorum fluuiorum *Iſtulæ* & *Nidæ* alueis aliorſum per induſtriam deductis, lacum perpetuum, & lacum protenſum, qui ab vtroque fluuio tam vndis, quàm piſcibus fœcundantur, conſtituit.

SWIECIECHOW, lacus propè villam Epiſcopalem *Cracovienſem Swieciechow*, à quo & denominationem accipit conſiſtens, fontes perennes in vtero ſuo ebullientes lacui ſuo perennitatem conferentes, habet. Eſto quod etiam nonnunquam ex *Wiſła* flumine non longe decurrente irrigationem accipiat.

SLESINO, lacus oppido ſui nominis imminens ex monte *Przewłoki*, ortus quatuor miliaria *Polonica* in longum, quartale miliaris in latitudinem conficit, & fluuium *Goplenica* ex ſe circa villam *Gappa* parturiens fluuio *VVarthæ* apud villam *Morzysław* miſcetur.

POVVIDZ, ingens lacus oppidum ſui nominis *Powidz* irrigans tria miliaria in longum, vnum miliare in latum conficit.

BDANIE lacus ſupra oppidum *Dolsko* ingens plures lacus in ſe in quamlibet partem gignens.

LEDNICA, lacus ampliſſimus *maioris Poloniæ*, cuius initium ſupra villam *Srzonek*, plures lacus ex ſe minores emittens, duobus miliaribus à *Pobiedziska* oppido ſitus. Inſulam non mediocrem habens in ſui corpore, in qua *Gneſnenſis* Eccleſia metropolitana, primum à veteribus memoratur magis quam ſcribitur fundata fuiſſe. Quod murorum ruinæ, & reliquiæ teſtantur, & proceſſu temporis propter difficultatem acceſſus *Gneſnam* translata. Duo miliaria & amplius in longum conficit.

BLANDNO, lacus ampliſſimus *maioris Poloniæ*, qui amplitudinem lacus *Gopło* aſſeritur ſuperare oppido *Zbaſzyn* impendens, piſcibus vberrimus, quem fluuius *Odra* apud oppidum *Kośmin* ortus à principio vſque in finem irrigat, anguillas plures numero gignit.

NIEZAMYSL, magnus lacus *maioris Poloniæ* non longe à fluuio *Wartha*, qui & oppido, à quo ſumit exordium, dedit nomen, qui vſque ad oppidum *Głuſzyna* decurrit, odioſus Cruciferis de *Pruſia*, qui ad illius littora per Marſchalcum *Poloniæ* in villa *Polwica* profligati ſunt.

WONIESKA, magnus lacus *maioris Poloniæ*, cuius initium penes oppidum *Oſieczno*, fines verò vſque ad villam *Kurzagora* protenditur, & illic fluuio *Odra* miſcetur.

DOMINICE, lacus ingens *maioris Poloniæ*, cuius initium penes oppidum *Brenno*, & apud monaſterium *Przement* terminatur.

PCZOWO, lacus *maioris Poloniæ* magnus, qui & oppido ad *Ripes* reſidenti nomen dedit.

LVBSTOWO, *maioris Poloniæ* lacus magnus, circa villam ſui nominis conſiſtens, quem fluuius *Goplinica* irrigat, & ad duo miliaria in longum protenſus, latitudine verò coarctatur.

TVLANVS, *lacus maioris Poloniæ* villæ ex ſe denominatæ nomen dedit, vnum miliare in longum conficiens, circa oppidum *Pakośc* terminum ſumens, fluuio ex oppido *Gembice* decurrente irrigatur.

IELEN, lacus circa ciuitatem *Gneſnam* conſiſtens, magis ciuitate *Gneſnenſi*, quam ſuo ſitu inſignis.

DRAWSKO, lacus ingens *maioris Poloniæ* continens in ambitu ſuo ſeptem miliaria *Germanica*, piſcibus fœcundus, à *Drawa* fluuio, qui illum irrigat, cognomen ſortitus, qui & arci inſigni ſibi impendenti *Drahim* nomen dedit.

NOBLINY, *maioris Poloniæ* lacus propè caſtrum proxime nominatum *Drahim* conſiſtens, tria miliaria in longum, vnum in latum conficiens.

KRAMPSKO, *maioris Poloniæ* lacus, quatuor ſpatiis diuiſus propè *Walcz* conſiſtens, tria miliaria in longum, quartale in latum conficiens.

Lacus Terræ Lublinenſis.

IEDLINO, lacus circa ciuitatem *Lublinenſem* in borra conſiſtens, cui villa eiuſdem nominis à lacu ſortita nomen imminet, medium miliare in longum, & dimidium in latum conficiens.

CZARNE, lacus terræ *Lublinenſis*, alius ab illo, qui in terra *Chelmenſi* conſiſtit, ab oppido *Parczovv* duobus diſtat miliaribus, in partes omnes ſe æqualiter porrigens, medium miliare in quamvis partem conficit.

RACZNO, lacus terræ *Lublinenſis* propè villam *Bolechovvice* ſitus, vnius quartalis miliaris continentem in omnes partes habens.

GLAMBOKIE, lacus terræ *Lublinenſis*, habens villam ſui nominis ſibi imminentem, æqualem proportionem de vno quartali miliaris habens in longum & latum.

VSTONOW, lacus terræ *Lublinenſis* cui ſubiacet villa *Scunovv* à lacu cognominata, ac rotunditate ſua, ad quartale miliaris æquali tenore porrectus.

TRACZANO, lacus terræ *Lublinenſis* in borra, propè eandem villam *Lanczno* conſiſtens ſphæricum habens corpus, cuius longitudo & latitudo quartale miliaris non excedit.

ROSKOPACZOW, lacus terræ *Lublinenſis*, iuxta quem villa appellata *Roskopaczovvska Wola* conſiſtit, miliare vnum habens in longitudinem, quartale in latitudinem, fluuium ex ſe ſui nominis emittens, qui ſe fluvio *Tyſmienica* infundit.

DRZASTOW, lacus terræ *Lublinenſis* propè villam *Lanczna* conſiſtens, medium miliare habens in longitudinem, quartale in latitudinem.

NADVB, lacus terræ *Lublinenſis* poſitus non longè ab eadem villa *Lanczna*, medium miliare in longum, & quartale in latum conficit.

BIESZCZE, *Lublinenſis* terræ lacus, duobus miliaribus diſtans à *Lanczna*, quartale miliaris in longum, in latum dimidium conficit.

OSTVVISZ, *Lublinenſis* terræ lacus non longè ab eadem villa *Lanczno* conſiſtens, medium miliare in longum, quartale in latum conficit.

Lacus Terræ Cuiauienſis.

BIELSKO, *Cuiauienſis* terræ lacus circa villam *Bielsko*, à quo & villæ deriuatum eſt nomen, ſingulares piſces, & qui raro in aliis reperiuntur lacubus *Polonicis*, quos *Sielany* nominamus, ſapidi ſaporis genus, medium miliare in longum conficiens.

BRDOW, *Cuiauienſis* terræ lacus inter *Kłodauam* & *Hizdbicam* oppida conſiſtens, medium miliare in longum conficiens.

ORLIE, *Cuiauienſis* terræ lacus Epiſcopi *VVladiſlauienſis*, amplitudine ſua inſignis, & fœcundus piſcibus, fluuium *Zgoniątka* ex ſe emittens, miliare vnum in longum conficit.

TVR, *Cuiauienſis* terræ lacus magnus, alius à priori non longè à *Bidgoſtia* oppido ſitus,

SEC. VI. post C.N.

tus, piſcium, qui *Kleſcze* vocantur multitudine refertus, medium miliare in longum conficiens.

LVBOTYN, *Cuiauienſis* terræ lacus eiuſdem nominis villam irrigans, in fluuium verò *Noteſz*, amnem ex ſe cadentem emittens, medium miliare in longum conficit.

KRZEWIANTKA, lacus magnus *Cuiavienſis* terræ haud longè ab oppido regio *Kowalie* ſitus, medium miliare in longum conficiens.

LANCZNO, *Cuiauienſis* terræ lacus Epiſcopi *Wladiſtauienſis*, oppido *Pakość* imminens à fluuio *Noteſz*, dum iam lacum *Gopło* liquiſſet generatus, vnum miliare in longum conficiens, latitudine verò parum extenſus.

PTVR, *Cuiauienſis* terræ lacus, cui villa de lacu denominata imminet quartali miliaris in latum, & vnum miliare in longum conficiens, irrigatur flumine *Noteſz*.

SECVNDVS lacus *Borzymowski* eiuſdem terræ ad unum miliare extenſus.

Lacus Terræ Pomeraniæ.

LEBSKO, lacus magnus terræ *Pomeraniæ* in villa & hæreditate Epiſcopi *Wladislauienſis*, *Charbzouo* à fluuio *Leba*, qui interfluit illum *Lebsko* appellatus, *Pomeraniæ* terram à *Stolpenſi* diſterminans.

VZDZICE, lacus terræ *Pomeraniæ* ampliſſimus, continens ad longitudinem quinque miliaria, qui incipit propè caſtrum *Kiſzchovv*, & tendit propè caſtrum *Tucholia*.

OSIECZNO, magnus lacus terræ *Pomeraniæ* propè caſtrum *Ośiek* ſitus, vnum miliare in longum, medium in latum conficit, à quo caſtrum *Ośiek* denominationem accepit.

STWORZONA GAC, lacus ingens terræ *Pomeraniæ*, habens in longitudinem ſeptem miliaria, in latitudinem quinque, ſitus non longè ab oppidis *Choinica*, *Tucholia*, *Słochow*, & *Bithom*, ex cujus vtero *Brda* fluuius conſurgit.

BORZYCHOWO lacus terræ *Pomeraniæ* propè oppidum *Starogard* vnius medii miliaris in longitudinem, & quartale in latum conficiens.

BIALA, lacus terræ *Pomeraniæ* propè oppidum *Tucholia* conſiſtens, vnius miliaris in longitudine, medii verò in latitudine, ex quo fluuius eiuſdem nominis decurrens, fluuium *Wierzyſza* ingreditur.

KRAG, lacus terræ *Pomeraniæ* in diſtrictu *Swiecenſi* propè oppidum *Tucholia*, medium miliare in longum, in latum verò quartale miliaris conficit.

SVCHVM, lacus terræ *Pomeraniæ* in diſtrictu *Swiecenſi*, quartale miliaris in longum, & latum ex æquo conficiens.

OSTROWICE, lacus terræ *Pomeraniæ* in longum miliare vnum, quartale verò in latum conficiens.

SEC. VI. post C.N.

DESZCZNO, lacus terræ *Pomeraniæ* in diſtrictu *Swiecenſi*, ad quartale miliaris protenſus.

PIASECZNO, lacus terræ *Pomeraniæ* in diſtrictu *Swiecenſi*, ad quartale miliaris ſe protendens.

STEKLNO, lacus terræ eiuſdem propè villam *Grodek*, conſiſtens vnum miliare cum medio in longum, medium miliare in latum conficit.

MVKSCHA, lacus terræ *Pomeraniæ* propè oppidum *Tucholia* ſitus, æqualem in longum & latum, ad quartale miliaris vnius porrectus.

KREMPSKO, lacus terræ eiuſdem inter *Szlocow* & *Emerſtin* ſitus, tria miliaria in longum, quartale in latum porrectus.

LVKAMIE, lacus terræ eiuſdem propè *Choinicam* ſituatus, quinque miliaria in longum, vnum verò in latitudinem conficiens.

CHARZYKOWY, magnus lacus terræ *Pomeraniæ* ſex miliaria in longum, duo verò in latum conficiens, fluuius autem *Brda* ex ventre lacus *Krampsko* ſe euoluens primum lacum *Lukamie* ingreditur, & inde ſe extrahens, tertium lacum *Charzykowy* intrat, vbi victor effectus proprio alueo notabile ſpatium terræ conficiens in *VVista* tandem exoneratur.

Lacus Terræ Chelmenſis.

SVVITASCH, magnus lacus in terra *Chelmenſi* circa villam ſui nominis ſituatus, quinque miliaria in girum, duo in longum, vnum in latum conficiens, & optimos piſces producens *Kleſzcze*.

SACKO, magnus lacus terræ *Chelmenſis* binominis, alio enim nomine ab incolis vocatur *Lucomir*, ſed propter villam cui eſt proximus *Sacko* nomine vulgari appellatur, fluuium ex ſe *Lucomir* ſui nominis emittens, medium miliaris in longum, medium in latum conficit.

THVR, magnus lacus terræ *Chelmenſis*, in omnes æqualiter partes in longum, duo cum medio miliaria, in latum vnum miliare conficit, qui & villæ propè ſe conſiſtenti nomen ſui vocabuli *Thur* indidit. Rigatur à flumine *Lucomir* in eum, ex *Sacko* decurrente, qui inde egreſſus, & nonnullos ignobiles lacus victor prætergreſſus hæret in *Przypiec* flumine.

BIALA, lacus ingens terræ *Chelmenſis* in ſolitudine inter duas villas *Radſztow* & *Vethlie* conſiſtens vnum miliare in longum, medium verò in latum conficit. Craſſos adeò piſces *Kleſzcze* producens, vt ex illorum adipe plura vaſa impleantur aruina. Aqua verò lacus eius in menſibus Maio & Aprili corpora humana nigredine tingit & fuſcat, nec enim per aliam aquam nigredo poteſt dilui.

ORZE-

SEC. VI. post C.N.

ORZECHOW, *ORZECHOWIEC*, & *OSTROWIE*, lacus magni, qui rigantur flumine *Lucomir*, qui ex his lacubus paululum progreſſus flumini *Przypiec* ſe miſcet.

MSZANE, lacus terræ *Chelmenſis*, propè villam *Zamorowice* conſiſtens, quartale miliaris in longum, & dimidium in latum conficit, frequentiſſimos lapides ſilices, habet in fundo, qui cum piſcibus vna extrahuntur in aridum.

POLMO, lacus magnus terræ *Chelmenſis*, iuxta villam ſui nominis *Polmo* conſiſtens vnum miliare in longum, medium verò in latum conficit.

PIASECZNO, lacus terræ eiuſdem propè villam *Luboczyn* conſiſtens, miliare vnum in longum, & medium in latum conficiens, fluuium *Krzemionka* ex ſe emittens.

SMOW, lacus terræ *Chelmenſis* a villa ſui nominis, iuxta quam conſiſtit, appellatus, montibus vndique ſeptus, & in longum & in latum rotundus, eſt enim æqualiter porrectus.

KRZEMNO, lacus eiuſdem terræ ſui nominis villæ imminens, rotunditatem præ ſe ferens, & æquales latitudinis & longitudinis partes habens, rigatur a flumine *Krzemionka*, qui in illum ex lacu *Piaſeczno* defluens, exinde in fluuium *Przypiec* incidit.

LVKIE, magnus lacus terræ *Chelmenſis*, propè villam *Dubiecko* conſiſtens, quartali miliaris in latum, & in longum quo ad rotunditatem.

WELIKIE, lacus terræ *Chelmenſis*, propè villam *Polapy* ſitus, quartale miliaris in longum, & in latum propter ſui rotunditatem æqualiter conficit.

CZARNE, lacus terræ *Chelmenſis* cui villa ſui nominis imminet, medium miliare in longum conficit, quartale in latum.

KINACZ, lacus terræ eiuſdem, cui villa ſui nominis imminet, medium miliare in longum, in latum quartale conficit.

OKVNIN, lacus terræ eiuſdem, propè villam *Oſtrow* ſitus, quartale miliaris in longum conficiens, dimidium in latum.

PLOCICE, lacus terræ *Chelmenſis* magnus, propè villam *Wiethli* conſiſtens, medium miliare in longum, quartale in latum conficit.

STRZYBVRZ, lacus magnus terræ eiuſdem, propè villam *Sczodrochowskie* imminens, quem fluuius *Przypiec* irrigat, per dimidium illius decurrens, rotundus eſt, in omnes partes æqualiter porrectus.

WIECZNINO, lacus terræ *Chelmenſis*, propè oppida *Chełmża*, *Kowale* ſitus, vnum cum dimidio miliari longus, & medium latus.

Lacus Terræ Ruſſiæ.

NOBEL, lacus magnus terræ *Ruſſiæ* in diſtrictu *Pinsko* conſiſtens, quem fluuius *Przypiec* irrigat, & fœcundum efficit in piſcibus.

OLBIASZ, lacus magnus terræ *Ruſſiæ* in diſtrictu *Pinsko* conſiſtens, quem fluuius idem *Przypiec* vndis & piſcibus locupletat.

SEC. VI. post C.N.

ORZECHOW, lacus magnus terræ *Ruſſiæ* in diſtrictu *Brzeſtenſi* alius a priore, qui & ipſe à fluuio *Bryna* piſcibus fœcundo irrigatur.

Lacus Terræ Pruſſiæ.

DRVSZEN, lacus magnus *Pruſſiæ*, propè *Elbing* ciuitatem, quatuor miliaria in longum, duo in latum protenſus.

SPERDENI, lacus ingens terræ *Pruſſiæ*, circa oppidum *Liec*, ſeptem miliaria in longum, medium in latum diffuſus.

HANVSBORG, lacus terræ *Pruſſiæ* ab oppido eiusdem nominis, circa quod conſiſtit quatuor miliaria in longum, vnum verò in latum cum dimidio conficiens.

PARTECINO, lacus *Culmenſis* propè caſtrum *Brathian* ſitus, tria miliaria in longum, & in latum duo protenſus.

MALDESZE, lacus terræ *Culmenſis* inter *Radzin* & *Rogozno* oppida conſiſtens, vnum miliare in longum, quartale in latum conficit.

DAMBROVVNO, lacus terræ *Pruſſiæ* oppidi ſui nominis muros ambiens, vnum miliare in longum, quartale in latum conficiens.

MELNO, lacus terræ *Pruſſiæ*, prope oppidum *Gronfeldt* ſitus, vnum miliare in longum, quartale in latum protenſus.

LVBNO, lacus terræ eiuſdem propè oppidum præfatum *Gronfeldt*, vnum miliare in longum, quartale verò in latum porrectus, vterque autem lacus prædictus, videlicet *Melno* & *Lubno* Cruciferis de *Pruſſia*, cæteriſque *Almanis* odioſus & execrabilis eſt; in eorum enim meditullio per *Polonos* & eorum Regem *Wladislaum* ſecundum magna cæde adfecti ſunt.

SCHEILANG, lacus terræ *Pruſſiæ*, propè oppidum *Oſterrod* conſiſtens, qui circa villam *Schemberg* exortus, quinque miliaria in longum, quartale verò in latum definitur.

GIESTRVTH, lacus terræ *Pruſſiæ* à villa *Ilſzan*, vſque ad oppidum *Ilana* protenſus, quinque in longum miliaribus, vno verò in latum diffuſus eſt.

STAWANTH, lacus terræ *Pruſſiæ* propè oppidum *Kogez* conſiſtens, duo cum dimidio miliaria in longum conficit, quartale verò in latum.

LYK, lacus terræ *Pruſſiæ*, duo miliaria in longum, quartale vero in latum protenſus eſt.

Lacus Terræ Lithuaniæ.

BERSTY, lacus *Lithuaniæ*, medium miliare in longum conficiens, fluuium ex ſe gignens, qui vocatur *Kotſa*, fœcundus piſcibus, vt nullus eo in *Lithuania* ſit fœcundior, ibi venationes regiæ biſſontium & ceruorum, & curia eiuſdem nominis.

DVBICE, lacus *Lithuaniæ*, cui oppidum à lacu denominatum imminet *Dubice*, & quamuis quatuor videantur lacus, tamen vnam habent denominationem, quos etſi paludes qui-

SEC. VI. poſt C.N.

quidam interſecant, vndæ tamen illorum ſimul mixtæ omnem altercationem dirimunt.

Notandum inſuper eſt, quia lacus inſignis triginta miliaribus ſuper oppidum *Smolensko* verſus *Nowogrod* ſitus, ex eo oriuntur tres fluuii, de quibus in ſuperioribus fecimus mentionem.

Primus *Dzwina*, qui vadit in *Rigam*, verſus *Oceanum*.

Alter *VVolga*, qui creditur eſſe fluuius poricus, vadit ſuper montem *Tanais*, & intrat *mare Caſpium*, quem *Scythæ* Perotha appellant, *Græci* Pirethon, Poloni & *Rutheni* W*olgam* appellant.

Tertius *Dniepr*, qui in *Latino* vel *Græco* vocatur *Boryſthenes*, & intrat *mare* P*onticum* circa caſtrum *Oczakow*.

ITEM *Dnieſtr* fluuius in *Latino* vel *Græco* vocatur *Tyrſanis*, & diuidit *Sarmatiam* à *DACIA*, quam beatus *Auguſtinus antiquam* vocat, quæ quondam fuit regnum *GOTHORVM*. Item montes P*annoniæ* inferioris qui ſunt circa *Danubium*, vocantur *Sarmatici* qui habent ortum à monte *Carpete*, & *Metanaſte*, quam vocamus *Valachiam*. Et tali nomine vocantur omnes montes *Germaniæ*, vſque ad fluuium *Rhenum* propter earum ortum. Ex montibus autem iſtis *Sarmaticis* oriuntur tres alii fluuii notabiles & inſignes, videlicet *Iſtula* aliàs W*isła*, *Guttalus* aliter *Odra*, & *Albia*, ſiue iuxta antiquos *Albis* aliàs *Albia*. Item ex *Sarmatia* præfata egreſſæ ſunt gentes hæ, quæ poſſederunt *Scandiam*, & nouam *Daciam*, quæ dedit ortum *Teutonis*, *Vandalis*, *GOTHIS*, *Longobardis*, *Rugis*, & *Lepidis*, quos vocant aliqui *Cimbros*, quos hodie vocamus P*omeranos*. Illa autem *Sarmatia occidentalis*, ortum habet à *Sarmatia orientali*, quæ eſt infra *mare Caſpium*, & habet ortum à *Saruth*, qui fuit quartus ante *Abraham* de *Sem*.

Lacus Terræ Dobrzinenſis.

GORZNO, lacus terræ *Dobrzinenſis*, amplitudine & fœcunditate piſcium inſignis Epiſcopi P*locenſis*, à fluuio irrigatus.

MOKOWO, lacus magnus terræ *Dobrzinenſis* non longe ab oppido *Dobrzin* ſitus.

SKAMPSKO, lacus terræ *Dobrzinenſis*, non longe ab oppido *Lipno* conſiſtens.

Lacus Terræ Belzenſis.

BRZYMICE vel *Krynice*, lacus terræ *Belzenſis*, medium miliare in longum, quartale in latum conficiens. In quo propter ſui profunditatem difficilis eſt piſcatura, ſingularem ab aliis lacubus habens naturam ſecretam; Nam certo tempore aliquando infra triennium, aliquando infra biennium magno edito mugitu à fluctibus intumeſcentibus concuſſus, in montem petroſum ſibi contiguum per cauernas occultas, & ſubterraneas ingreditur, & pauciſſimas vndas in alueo ſuo relinques multitudinem piſcium facile à piſcatoribus concludendam & comprehendendam relinquit.

Deſcriptio montium Poloniæ.

Quamvis autem P*olonicum* Regnum pauciores quàm cætera climata montes habeat, vtpotè, quod in planiciebus & campeſtribus ſitum primariam ſui nominis & principalem ab aliis accepit denominationem, habet tamen quàm plures montes tàm ſaxeos, quàm terreos, quorum inſigniores deſcribemus. Pro ſui autem fama & celebritate *Caluariam* proponemus omnibus, & Principem, vt eſt, aliorum conſtituemus. Cui *Vauel* ſubnectemus, quoniam apud illum ſummam rerum conſiſtere, & Regiam illi imponi conceſſum eſt.

CALVARIA mons eſt excelſus, in terra *Sandomirienſi*, oppido *Opatow* propinquus, aſſiduo pænè rigens frigore, & frequentes niues, nebulas, & pluuias producens, ſcaturientes in pleriſque locis habens fontes, famoſiſſima quondam, ſi veteri & vulgatæ aſſertioni ſtandum eſt *Cyclopum*, quod ingentes acerui teſtantur lapidum ex arce, quam monti impoſuerant, ruinati, nunc verò virorum religioſorum ſub regula *S. Benedicti* militantium habitatio. Incertum à quo *Cyclopum* & quo tempore arx tanta tot parietum continens longitudines, & tàm grandes æuo ſuo moles ſumptu tam magnifico extructa fuerit. Cujus monſtroſi ædificii monſtroſam lapidum congeriem, atque ruinarum aceruos ingentes, neque vepres, dumoſaque gramina, nec arbores frequentes potuerunt contegere. In arcis locum ſuccedenti monaſterio, à magno enim *Boleslao* primo *Polonorum* Rege ex petra ſuperædificato, in quo ligni Dominici magna mortalibus beneficia conferens, notabilis habetur portio à Beato *Emerico* filio *B. Stephani Hungariæ* Regis monente per viſum Angelo illic relicta. Ob quam rem locus ipſe in celebri habetur reuerentia, & in aſſidua mortalium ſuis neceſſitatibus ſuccurri per virtutem ſanctæ Crucis depoſcentium frequentatione. Qua in re altitudinem diuinæ prouidentiæ, & eius diſpenſationis mira opera libet admirari, nam qui pro ſalute generis humani pati dignatus eſt in monte *Caluariæ*, is lignum in quo patiebatur pro ſalubritate & conſolatione *Polonorum*, in monte eius appellationis voluit conſiſtere. Acceſſit ad hæc admiratio amplior, nam cum *Lithuani* ea tempeſtate gentiles & idolatræ clandeſtino incurſu Regnum *Poloniæ* irrupiſſent, & ſpoliato præfato monaſterio etiam lignum viuæ Crucis in ſuam terram apportaturi rapuiſſent, ſed priuſquam *Sandomirienſem* regionem egrederentur, quadriga, in qua ſacratiſſimum lignum vehebatur, ſubſtitit, nec ab equis aut bobus, ſtupentibus barbaris, moueri potuit. Ingens illic peſtis exorta maxima ſtrage tam homines quam pecora abſumebat. Quo malo *Lithuani* perterriti conſilio quoque *Polonorum*, quos captiuos ducebant, vſi, lignum Dominicum in locum ſuum cum magnis muneribus detulere; & illico omnis peſtifera vexatio ab eis non ſecus quàm quondam poſt interceptionem

SEC. VI. poſt C.N.

nem & reſtitutionem archæ à Philiſtinis conquieuit.

WAWEL, mons ſaxeus qui à *Wisła* fluuio curſu præcipiti alluitur, in quo & Baſilica inſignis Martyris famoſiſſimi Beatiſſimi *Stanislai*, & prima ac præcipua arx Polonorum *Cracouia*, atque Regia ſita eſt. Videntur etiam in diem hanc in monte ipſo plures ſpecus, aut cauernæ, ſeu antra latebroſa, in quibus draconem & belluam miræ magnitudinis habitaſſe, & incolas loci magnis incommodis affeciſſe, literis & fama vulgatum eſt.

CZESTOCHOWA, qui & clarus mons propter monaſterium in eo ſitum, & Eccleſiam Beatæ *Mariæ* Virginis illic ſuperædificatam meruit appellari, ad quam frequenti & annua deuotione fit concurſus; propter eiuſdem Beatæ *Mariæ* Virginis, quæ illic oſtenditur imaginem, quæ vel à Beato *Luca* Euangeliſta, vel ad inſtar ſaltem imaginum, quos pingebat, æſtimatur formata.

KONIVSZA, qui & *Equirea* in latino appellatur oppido nominato *Proſzowice*, mons imminens, Eccleſiam Parochialem ſuperædificatam habens ab euentu raro & mirabili nomen ſortitus eſt. Nam cum miles quidam *Polonus* genere nobilis de domo & familia *Srzeniauitarum*, *Przybyslaus* nomine, illum nonnullo tempore conſtructa illic æde, cum coniuge & liberis inhabitaret, in vna noctium equus raræ magnitudinis, quem miles ipſe ad fœcundandum equarum partus vni *Pannoniorum* Satrapæ triennio iam exacto vendiderat, ducens ſecum frequentem equarum à ſe ex *Pannonia* depulſarum gregem, quem noctibus tantummodo ne dies furtiuum deprehendiſſet ex *Pannoniis* diſceſſum, notatus eſt conduxiſſe, aduenit, & vngula pedis domum & portas Heri quondam ſui, ac blando hinnitu quatenus aperiretur pulſare cœpit. Cuius crebra in portam percuſſione & hinnitu ſibi multipliciter noto, miles *Polonus* excitatus, & à ſomno expergefactus, primum quidem verebatur hoſtiles inſidias. Poſtea verò cum per diligentem explorationem omnia pacata eſſe agnouit, nouo hoſpiti portas aperuit, & ſecum vna maximum equarum, & pullorum ſubiugalium, ex quo breui locupletatus eſt, gregem accepit. Qui muneris ſibi præſtiti gratum ſe ſuo autori Deo oſtendens Eccleſiam ex cocto latere monti impoſuit, dotemque præſtitit.

TYNIEC, mons fluuio *Wislæ* ſuſpendens arcem conficiens, & cœnobium religioſorum Fratrum Sancti *Benedicti* inter omnia monaſteria Regni *Poloniæ* primarium & inſigne.

GOLESCH, mons fluuio *Wisłoka* imminens, in quo arx eiuſdem monaſterii de qua immediate egimus, *Tynecenſis*.

LIWOCZ, mons longè ab oppido *Kołaczyce*, & eidem oppido imminens.

MRVKOW, mons petroſus & altus oppidum *Zmigrod* proſpectans, arcis vetuſtæ monſtrans, veſtigia.

CHECINY, mons arcem habens cum oppido ſui nominis, ab eodem ſibi impoſitum, *Lazuri*, & æris tàm ex ſe, quàm in circuitu ferax.

RABSTYN, mons ſaxeus arce inſignis & oppido *Ilkuſz* propinquus, habens in circuitu ſolum plumbi venis fœcundum.

PELCZYSKA, mons vno miliari à *Wislicenſi* diſtans oppido, Eccleſiam ſuperædificatam ex petra habens, & villæ Epiſcopali *Cracouienſi* ſui nominis imminens.

BABA, mons altiſſimus ſupra fluuium *Soła*, herbas multiferas germinans, & oppido *Zyvviec* imminens.

DZIEWKA, mons, quem præfatus fluuius *Soła* alluit.

IAWORNIK, mons in *Oſvvięćimenſi* terra, in quem ferax ſylueſtrium ferarum, hoc eſt ceruorum, & damarum fit concurſus.

SKRZECZNO, mons in *Oſvvięćimenſi* terra, in quo alites omnium generum conſtat habere conuentum, à torrente *Kośiorovva* alluitur.

SADLNIK, mons *Oſvvięćimenſis* excelſus, ex quo torrens *Kośiorovva* erumpit.

SVCHA, mons ſuper fluuium *Soła* non longe ab oppido *Zyvviec*.

SOLA, mons ſal gignens, & ſalſos gurgites emittens, à quo *Polonico* idiomate vocabulum ſortitus eſt, *Sal* enim *Poloni* ſua lingua *Sol* appellant, in terra *Oſwięćimenſi* ſitus.

ZARNOVVKA, mons in *Oſwięćimenſi* regione, qui torrenti ſubter ſe fluenti nomen dedit.

OSSOBITA, mons in *Oſwięćimenſi* terra torrentem ſui nominis, *Oſſobita* generans.

VVIELKA PVSZCZA, in terra præfata oppido *Kathy* imminens.

VVOLEK, mons duos torrentes habens ſub ſe, & in vertice arcem fortem & munitam.

Montes Terræ Ruſſiæ.

KOBRYN, mons altus in terra *Ruſſiæ*, quem fluuius *Muchavviec* ambit, oppido ſui nominis *Kobryn* imminens.

CHELM, mons altus, à quo terra *Chelmenſis* denominationem accepit, cui arx ſupra poſita eſt.

KRZEMIENIEC, mons altus in terra *Podoliæ* habens arcem fortem in ſui vertice, totus ſaxeus, ſilices frequentes producens, a quibus monti nomen inditum eſt. *Poloni* enim & *Rutheni* ſilicem *Krzemien* appellant.

HALICZ, mons altus terræ *Halicienſis* argilloſus, qui à fluuio *Dnieſtr* alluitur, cui arx ſuper impoſita eſt, qui regioni & arci nomen dedit.

LISA GORA, mons altus ciuitati *Leopolienſi* imminens in terra *Ruſſiæ*, in quo arx magna, & Regia quæ alta conſueuit appellari, ſita eſt.

SEC. VI. post C.N.

POTHYLIC, mons altus terræ *Belzensis*, qui à fluuio *Potylica* alluitur, & oppido sui nominis imminet, in quo quondam arx notabilis habebatur.

Mons terræ Siradiensis.

CHELM, mons terræ *Siradiensis* alius à priori, totus saxeus villæ sui nominis superiacens, non longè ab oppido *Przedborz* situs, tanta altitudine eminens, vt *Sandomiria*, *Olsztyn*, *Miechovv*, *Cz stochovva*, *Piotrkovv*, *Caluaria*, & plura oppida ex eo clara die spectantur. Ecclesiam habens à Comite de *Skrzyn* muratam, & septē fossis profundis videtur cinctus.

Montes maioris Poloniæ.

RZERZVCHOVVA, mons *maioris Poloniæ* non longè à fluuio *VVartha* & oppido, excelsum habens verticem vicinas prospicientem ciuitates.

TVRZA, mons *maioris Poloniæ* non longè ab oppido *Gromadno* siluis & borris obsitus, statiuis quas illic *maioris Poloniæ* exercitus habuit aliquot hebdomadis expectans importationem coronarum, quas *Romanorum* & *Hungarorum Sigismundus* Rex pro *Vitoldo* Duce magno *Lithuaniæ*, & consorte sua *Iuliana* Regnum *Poloniæ* læsurus transmiserat, insignis.

ZYRKÒVV, mons *maioris Poloniæ* altus, non longè ab oppido *Pyzdry* situs, quem fluuius *Lutnia* præterfluit, ex quo *Posnania* & ceteræ ciuitates *maioris Poloniæ* claro die spectantur.

GIEC, mons magnus & latus ante *Gnesnam* & *Posnaniam* situs, vbi quondam ducalis arx habebatur, hodie verò habetur Ecclesia.

BIESZCZAD, mons propè castrum *Sobiense* terras *Polonicales* à *Pannonicis* distermінans. In illius enim vertice situatus est lapis *Ruthenicis* inscriptus literis, & à *Leone* quondam duce *Russiæ* locatus limites Regnorum *Poloniæ* & *Hungariæ* demonstrans. Ex hoc monte, & ad eius verticem hi fluuii insignes & memorabiles orti consurgunt, videlicet *Dniestr*, *San*, *Styr*, & *Lissa*, & in subiectas regiones, videlicet *Poloniam*, *Russiam* & *Pannoniam*, diuerso itinere ex ipsa montis summitate decurrentes franguntur.

NICKO, mons terræ *Plocensis* propè *Sarnovv* & *Radzanovv* oppida consistens, quem fluuius *VVkra* alluit, sub tempore guerrarum munitus à *Cruciferis*, sed à *Mazouiæ* militibus expugnatus, omnium Cruciferorum desiderato, aut capto præsidio.

Notandum quod montes *Pannoniæ inferioris*, qui sunt circa *Danubium* vocantur *Sarmatici*, qui habent ortum à monte *Carpatho* in *Methaneste*, quam vocamus *Valachiam*.

Lech

Aliquanto autem tempore *Lech Lechitarum* Parens, vir sapientia, industria, fortuna, & vitæ integritate præstans, cum illi natura eam omnia excellentia contulisset, facile illius ætatis, illiusque gentis Princeps regionem nouam speculans & girans, sæpiusque cum suis examinans & deliberans, quisnam locus pro sua habitatione, & pro fundanda Principatus sui sede esset aptior, campestres planicies fœcunditate soli & clementia auræ præferens, quas plures vicini lacus suapte nati ambiebant, ex quorum quasi generali vtero perennes amnes prodeunt, piscium salubritate, & abundantia fertiles reperiens, statiua sua illic ponit, & tàm ipsius Principis *Lech* quàm omnium natu maiorum, qui sub eius consistebant imperio, decreto locus ipse designatur, & eligitur pro prima Regni sede Metropoli & vrbe, eique *Lechiticum*, seu *Polonicum* nomen *Gnezno* ab euentu impositum est, quod in vulgari sonat nidus. Ibi enim primum Princeps & Parens *Polonorum Lech*, statiua figens peregrinari desiit, & illic sibi & suis omnibus natu maioribus nidificandum, & sedem Ducalem figendum, ac manendum esse decreuit, illicque in altis ac proceris arboribus aquilas nidificasse comperit. Ibi veteri ritu Diis patriis sacrificio celebrato, quatenus Principi & suæ posteritati Regnum stabiliant. Velint sibi & genti suæ propitii, tàm operum, quàm bellorum Duces, ac bonorum consiliorum autores fore, pluribus iugulatis hostiis litauit. Cerealia etiam frumenta nouæ virginalique terræ, primum aratri dolabro violatæ inserta sunt, cum ante fuerint rastro intacta, nec vllis saucia vomeribus. Condita autem noua vrbe, & principalioribus familiis populata, arce insuper pro Principe suo, cuius imperium etiam loci præeminentia à cæteris secretum veneratione ampliore colatur, extructa, cætera omnis multitudo Principis ordinatione in colonias distributa, in varia loca vberiorem glebam & situm habentia deducta est. Propter terrarum enim diffusionem cogebantur noui cultores late diffundi.

SEC. VI. post C.N.

Metropolim Gnezno fundat, & in eandem suam Ducalem ponit,

Quo autem anno post confusionem linguarum Princeps prædictus *Lech* ex *Slauonia Caruatiaque* excesserit, & quo anno, quouè tempore primum terras *Polonorum* populare cœperit, parum apud autores constat. Gessisse tamen *Sarmatas* cum finitimis & nonnullis aliis longè positis nationibus, vt cum *Cæsaribus Romanis* videlicet *Valentiniano*, *Tiberio*, & cæteris bella legimus, & dum se *Sarmatæ* per Prouincias *Pannonias*, *Romanis* tunc subiectas diffudissent, easque vastarent, *Valentinianum* Imperatorem aduersus eos bella parantem fluxu sanguinis apud *Strigonium* extinctum esse, *Carolumque Magnum* cum *Polonis* bellasse, & Ducem eorum *Lech* superasse, *Martinus Gallicus* vt in sequentibus narrabimus autor est. Constat autem *Polonos* ab initio suæ originis idololatras extitisse, & pluralitatem Deorum & Dearum videlicet *Iouem*, *Martem*, *Venerem*, *Plutonem*, *Dianam*, & *Cererem*, cæterarum gentium & nationum errore lapsos credidisse coluisseque.

& quos Deos Poloni adhuc idololatræ illis temporibus coluerunt.

Appellabant autem *IOVEM Iessem* lingua sua; à quo velut Deorum summo, omnia temporalia bona, & omnes tàm aduersos, quàm felices successus sibi credebant præstari. Cui etiam præ cæteris Diis amplior impendebatur honos, frequentioribusque colebatur sacris.

SEC. VI. post C.N.

MARTEM vocabant *Liadam*, quem præsulem & Deum belli, Poetarum figmenta pronunciant. Triumphos de hostibus, & animos feroces ab illo sibi precabantur conferri, asperrima illum placantes cultura.

VENEREM nuncupabant *Dzidzielia*, quam nuptiarum Deam existimantes, prolis fœcunditatem, & filiorum atque filiarum ab ea sibi deposcebant numerositatem donari.

PLVTONEM cognominabant *Niia*, quem inferorum & animarum, dum corpora linquunt, seruatorem & custodem opinabantur, postulant se adeò post mortem in meliores inferni sedes deduci. Quibus etiam delubrum primarium in *Gnesnensi* ciuitate, ad quod ex omnibus locis fiebat congressus, fabricarunt.

DIANA quoque quæ superstitione gentili fœmina & virgo existimabatur, à matronis & virginibus, serta simulacro suo ferebantur. *Ceres* à colonis, & agriculturam exercentibus frumentorum grana sacris certatim ingerentibus colebatur. Habebatur & apud illos pro Deo *Temperies*, quem sua lingua appellabant *Pogoda*, quasi *bonæ auræ largitor*. Item *Deus vitæ*, quem vocabant *Zywie*. Et quia imperium *Lechitarum* in regione vastissima siluas & nemora continente fundari contigerat, quibus *Diana* à veteribus inhabitare, & illorum habere imperium persuasum fuerat, fingebant nomen illorum lingua *Dziewanna*.

CERES autem mater & Dea frugum, quarum satis regio indigebat, *Marzanna* vocata, apud illos in præcipuo cultu & veneratione habita fuit. His autem Diis Deabusque à *Polonis* delubra, simulachra, flamines, & sacrosancta instituta, lucique in præcipuis ac frequentioribus locis venerationes & solennitates cum sacrificiis institutæ, ad quas mares & fœminæ cum paruulis conuenientes, Diis suis victimas & hostias, de pecoribus & pecudibus, armentisque, nonnunquam de hominibus in prælio captis offerebant. Qui confusam ac popularem Deorum placandam multitudinem libaminibus credebant, in eorumque honorem ludi certis temporibus anni decreti & instaurati sunt, ad quos peragendos multitudo vtriusque sexus ex vicis & coloniis in vrbes conuenire, pro diebus institutis iussa, ludos huiusmodi impudicis, lasciuisque decantationibus & gestibus nonnunquam plausu, & delicata fractura, cæterisque venereis cantibus, plausibus, & actibus, Deos Deasque præfatas receptis inuocando, obseruationibus celebrabant. Horum ludorum ritum, & nonnullas eorum reliquias *Polonos* quamuis ab annis quingentis Christianitatis cultum constat professos, vsque in præsentia tempora annis singulis in Pentecostes diebus repetere, & veterum superstitionem gentilium annuali ludo qui idiomate eorum *STADO*, id est grex appellatur, quod greges hominum ad illum peragendum conueniant, & in cuneos seu greges diuisi homines tumidi & seditiosi, in voluptates, segnitiem, & commessationes proni, peragunt, meminisse.

SEC. VI. post C.N.

De Polonorum natura & moribus.

Polonorum Nobilitas gloriæ appetens, & in rapinas prona, periculorum & mortis contemptrix, promissi parum tenax, subditis & inferioribus grauis, lingua præceps, vltra facultatum modum expendere solita, Principi suo fida, agrorum sationi, & armentorum nutrimento dedita, in aduenas & hospites humana, & benigna, & hospitalitatis vltra cæteras gentes amatrix.

Plebs rusticana in ebrietatem, rixas, calumnias, cædes procliuis. Nec facilè aliam gentem reperies tot domesticis homicidiis & cladibus contaminatam, nullius laboris aut oneris fugax, frigoris atque inediæ patiens, superstitionum & figmentorum sequax, in rapinas prona, hostilitatis sectatrix, & auida nouitatum, rapax & alieni appetens, in confouendis ædibus parum operosa, gazis vilibus contenta, audax, & temeraria; ingenio callida, & parum facilis, gestu & habitu decora, viribus præcellens, statura alta & procera, corpore valida, membris apta, colore albo & nigro permiscua, ferox. Cœli aura, cruda, gelida sidera, inclementes venti, longæ niues, diu rigantes. Aduenæ forenses, & peregrini homines, etiamsi in illis ingenium spectetur aut vita, raro ad regendos, & non nisi procedente tempore, & ætatis successione assumuntur ad Magistratus, & si quando id contigerit, raro tamen sine inuidia. Vtinam *Poloni* virtuosis *Hispanorum* vterentur ingeniis, qui nullum hominum genus, in quo virtus elucescit, fastidiunt, conuersisque ex *Iudæis* & *Saracenis* Pontificia, & celsiores Magistratus, mandant, hac quoque benignitate Rempubl. suam florentiorem rectioremque efficiunt. In hoc *Bohemis* dissimiles, qui nefas ducunt, quoslibet Regni sui Magistratus nisi in vna etiam per improbos, ignauos, continuare familia, polluendos, si in alteram transferantur: Prouidi aliquando in cæteris, in hac tamen re videntur mihi non parum desipere, qui velut diuinitati vim ponunt, & donorum eius gratiam obseruare aut vsurpare contendunt, illud genti ingenium, ea indoles, vt tenuem virtuti, tenuem doctrinæ honorem tribuant, ad illos fasces dignitatum & Magistratuum officia deferant, qui effusiores omnibus opibus abundant, animum habentes contemptorem mortis, ad necemque aliorum proniorem.

Ciuitates & oppida Poloniæ celebriora.

Ciuitates & oppida apud *Polonos*, & sub Regno *Poloniæ* consistentia magis insignia, magisque memorabilia esse ea dignoscuntur.

SEC. VI. poſt C.N.

CRACOVIA, per *Grachum* Principem *Polonorum* apud *Stennam* ad vada fluminis *Viſtulæ* condita, & à *Graco G* litera mutata in C *Craco-via* appellata eſt. Illic enim Regum & Principum *Poloniæ* ortus, crepundia, ibi regenerationis in *Chriſto* aguntur eorum primordia. Illic totius eorum Genealogiæ cineres, magnificis vrnis & ſumptibus reconduntur: illic oportunitate & gratia loci præeminens omnium *Polonorum* facile arx & metropolis, tàm Regis, quàm Pontificis honorificata ſedes, in tres diuiſa vrbes. *Cracoviam* mediam vocant, cui arx in colle petroſo, & editiori, à veteribus *Wawel* nuncupato, imminet à *Viſtula* ablutus, ſaxo in pleriſque locis abſciſſo ſuperimpoſita, & in coronæ modum, muris, palatiis, turribus, cæteriſq; propugnaculis munita, & in ea regia ſita eſt ſedes, & S. *Stanislai* Martyris & Pontificis *Cracouienſis* ſacri corporis gleba, & baſilica, petra quadrata fabricata, oſſibus & corporibus, reliquiiſque veneranda Sanctorum plurimorum, clauo inſuper Dominico, & Beati *Ioannis Baptiſtæ* mandibula, item corqore *S. Floriani* Martyris dotata. Altera ad meridionalem plagam vrbs *CASIMIRIA*, à *Caſimiro* ſecundo *Polonorum* Rege, ſuum illi imponente nomen, fundata, eiuſdemque B. Martyris *Stanislai* nobilitata martyrio, ædibus religioſorum quam ciuium feracior, infrequens enim extat ædificiis, templaque ſuperiorem aliquem tenent locum. Tertia ciuitas *FLORENTIA* à B. *Floriani*, in ea, priuſquam conderetur, ædificato templo, denominationem àccepit, & ipſa ab eodem *Caſimiro* ſecundo *Polonorum* Rege fundata. *Cracouienſis* vrbs, etſi pluribus præemineat commoditatibus, ea tamen vel ſola inſignis, quod ad omnes regiones ſibi vicinas, videlicet *Pannoniam, Bohemiam, Morauiam, Ruſſiam, Podoliam, Lithuaniam*, proportionaliter porrecta, à quibus merces variarum accepit materiarum, & porrigit ſtudio generali, Item coronationibus, corporibus, incunabulis, & ſepulturis Regum: Item Eccleſiis Collegiatis quatuor fit illuſtris, copiam petræ, lignorumque, & cuiuslibet alterius materiæ ad erigendos muros, ad excitandum neceſſaria opera, in propinquo habens. *Viſtulam* præterea amnem nauigabilem oportunum ad importandum, quæ vſui forent, ſubter mœnia *Cracouienſis* & *Caſimiriæ* urbis in medio fluentem. Magnarum inſuper gentium haud longè fines abſunt, quarum commercium in eam maxime urbem mutui vſus contraxere.

GNEZNA, *Polonorum* altera metropolis nomine magis quàm re, & veteri potius ſplendore, quàm nouo lumine inſignis, & niſi Prouincialis Eccleſia eam diffunderet, ignorata à pleriſque foret. Omnium tamen *Polonicalium* vrbium mater, à nido denominata, à primoque Principe *Lechone* fundata, quoniam ibi primum cum familiis & cognationibus conſtitit, & tàm Regiam, quàm vrbem erexit, Nidus ex euentu appellata, eo vel ſolo parum felix, quod cum plures vrbes *Polonicales* parturierit, ſe ipſam exinaniuit, lacubus ferax, & ſolo B. Martyris *Adalberti* corpore ex *Pruſſia* in maiorem Eccleſiam translato feliciſſima.

LEOPOLIS tertia etiam Poloniæ metropolis & ſedes, quæ dignitas ad illam ſub *Wladislao* tertio Rege *Poloniæ* tranſlata eſt, ex *Halicenſi* vrbe, duabus arcibus, quæ illi ſuperemi-nent, inſignita, & plurimarum mercium quæ per *mare Nigrum* inuectæ terreſtri itinere tranſmittuntur ad illam, ferax eſt. Amnis tamen nauigabilis, qui commoda vrbium augere ſolet, indiga.

POSNANIA, priſcorum *Poloniæ* Regum arx, ſedes, & regia, atque ſepultura. Pontificali honore prædita eſt, flumine *Wartha* irrigua, & religioſorum ædibus ampla.

WRATISLAVIA, à *Mieczſtaw Polonorum* Principe, ſub quo primum *Poloni* à Diis gentium ad Chriſtianitatis iura conuerſi ſunt, condita, Cathedræ honore, & corporibus Beatorum Martyrum, ac templis Sanctorum pulchro opere fabrefactis, fluuioque *Guttalo* illam alluente celebris.

WLADISLAVIA ad fluenta *Wislæ* ſita, a *Wladislao* Monarcha *Poloniæ* primi Regis *Poloniæ* filio, nomine ſuo illam vocitante condita, qui pro illius incremento ſedem Pontificalem *Cruſuicienſem* in eam transtulit, nulla alia re, niſi Cathedra Pontificali memorabilis, quæ niſi eam oſtenderet, à pluribus illam ignorare potiꝰ contingeret, quàm ſcire, cum in propatulo ſita ſit, nulla propugnacula, nulla mœnia retinens, & cuilibet hoſti ad diripiendum facile expoſita.

PLOCKO, ſede Epiſcopali & arce vrbi confrontata, amne quoque *Viſtula*, qui illic inflatus alueum ſuum late ſpargit, inſignis.

CHELM, quæ ad differentiam nouæ *Chelm*, ad fluenta *Vislæ* ſitæ *Chełmza* vocatur, honore tantummodo Cathedræ Pontificalis nobilis.

KAMIEN, à lapide (plures enim dum condebatur locus ille, lapidum habebat congeries,) appellationem ſortita, lingua enim *Polonica* lapidem *Kamien* vocant, Pontificali excellentia nobilis.

LVBVSCH, veteri magis denominatione, quàm præſenti ſignificato celebris, quæ cum dignitate Pontificali tantummodo excelleret, communi verò habitatione rara & ſterilis foret Pontificalis ſedes in *Furſtenuald* oppidum magis cultum, magiſque tutum translata eſt, priſcum tamen retinens vocabulum non *Furſchenuald*, ſed *Lubucenſis* appellatur.

PRZEMISLIA, à *Przemislao* fundata, Epiſcopali dignitate, & arce, & templo in arce ex petra quadrata erecto magis, quàm alia re, fluuio inſuper *Shan* ſubter illam decurrente, inſignis.

KAMIENIEC, petram altam, ſpiſſam & abruptam in coronæ modum vndique habet

SEC. VI. poſt C.N.

pro muris & mæniis, quam fluuius *Smotricz* non mediocris vndique cingit, & alluit, aliquantulum dum illam circumfluit ſtagnans. Tam raro & inuſitato naturæ ſolius effigiata ſitu, vt conſpectus eius ſingulos in admirationem commoueat, præruptis vndique intercluſa rupibus, non vallo, nec foſſa, quemadmodum aliæ vrbes, ſed profundis vallata præcipitiis, quæ intuentem horrore quodam inuoluunt, aliarum rupium in circuitu, velut quodam vallo communita, ſeptoque naturali abſcondita, vt nemo prius vrbem illic cogitet eſſe, quam in ipſam fuerit ingreſſus. Vnus tantummodo ad illam acceſſus ex arce & à plaga meridionali, arduo tamen aſcenſu patet. Pontificali & ipſa eminentia, & arce vrbi ſuperimpendente inſignis, ſolum melle, cera, & pecore ferax.

KIOVIA, ab vno *Polonorum* & gentilium Principum *Kig*, condita, & ab illius nominis proprietate vocabulum ſortita, maxima quondam & famoſa vrbs trecentis templis, quorum nonnulla ruinauit vetuſtas, honore inſuper Cathedrali, & amne nobili & feraci *Dniepr* aliàs *Boriſthene* arce quoque in colle, ex quercinis roboribus conſtructa, propinquitate inſuper maris memorabilis, adeò piſcium ferax, vt vix ſimilis alia.

WILNA, honore Epiſcopali & arce editiori inſignis, duobus fluminibus *Wilna*, & *Vilia* illam à parte vtraque ambientibus fœcunda.

MEDNIKI, Pontificali honore & arce editiori inſignis, fluuioque *Medniki* ſecus illam decurrente.

LVCKO multa ſalis fœcunditate nobilis, & vno fluuio pulcherrimo *Styr* vocato irrigua. Pontificatu & arce inſignis à *Wladimiro* Principe condita.

CHELM, tantummodo Pontificali honore & arce vulgata, adeò inculta & ignobilis, vt honor ille ſibi ademptus, & in *Rubieſzow* oppidũ cultius & magis habitatum transferri debeat.

SOCAWA, honore Epiſcopali inſignita mercibus inſignita, quam fluuius eiusdem nominis præterfluit. Et quidem hæ ſunt vrbes in *Poloniæ* Regno Pontificale habentes decus. Cæteræ quos ſubnectemus, minus vulgatæ ſunt, & Collegiatarum Eccleſiarum nomine aliis præſtantiores.

SANDOMIRIA, regionis magnæ *Sendomirienſis* caput, quæ à fluuio *Wista* alluitur celebritate, indulgentiarumque 2. Iunii maximo illic hominum concurſu frequentatur memorabilis.

WISLICA, a *Vislao* Comite, Heroe peruetuſto *Poloniæ*, nomen ſuum illi imponente, ſub gentilitate condita, & in meditullio amnis *Nidæ* ſita, paluſtribus locis vndequaque ſepta, in qua obſtrepentes, & rem diuinam turbantes ranas, fama fert ſacerdotem quendam loci pro ſua ſanctimonia ſilentium ranis iuſſiſſe, atque ex eo negantur tempore, ranæ illic coaxare.

KIELCZE, à *Gedeone* Epiſcopo erecta.

OPATOW, foro & mercium venalium importatione famata, famoſior ſi magis opulentum amnem, quàm ſit *Lukawa* eam præterfluens, ſortita fuiſſet.

SANDECZ, a *Venceslao Polonorum* & *Bohemorum* Rege, vtriusque enim Regni tunc tenebat iura, in editiori loco ad confluentiã duorum fluminum, *Dunaiec* & *Kamiona* fundata.

SCARBIMIRIA, ſolo fœcunda, & fluuio *Nidzica* irrigua.

TARNOW, per *Spicimirum Cracouienſem* Caſtellanum condita.

LANCITIA, palude protenſa, & vix permeabili, latus illius ſeptemtrionale cingente nobilis.

KALISZ, ciuitatum vetuſtiſſima, cuius nomen inter *Polonicales* ciuitates per *Ptolemæum* in ſua Coſmographia deſcriptum tantummodo poteſt dignoſci. *Proſna* flumine paluſtrem illi cauſante ſitum, alluitur.

WIELVN, a qua vniuerſa regio, quæ prius *Rudenſis* vocabatur, *Wielunenſis* vocitari cœpta eſt, Collegio *Rudenſi* & ciuibus in eam translatis per *Caſimirum* ſecundum Regem *Poloniæ* ad riuos pulcherrimos è terra planè ebullientes, condita.

KVRZELOW, arenoſum ſolum habens & ſterilem, habitatoribus quoque infrequens.

LOWICZ, à *Iaroslao Boguria Gneſnenſi* Archiepiſcopo ad flumen *Bzura* condita, habitatoribus copioſa.

GLVSZYNO, nulla alia re, quàm Canonicali Collegio memorabilis.

NISZA, propter fluuium *Niſza* penes illam decurrentem, huiusmodi nomen ſortita eſt à *Boleslao* Victorioſo dicto *Krzywouſty*, *Polonorum* Duce & Monarcha condita.

OPOLE, duabus pulcherrimis arcibus optime inſignis.

BRZEG, oppidum, quod in littore fluminis *Odræ* conditum ſit, vulgari *Polonico Brzeg*, quod littus ſonat appellatum.

GLOGOVIA maior, flumine *Odra* iam illic vndis inflato, & duobus caſtris venuſta.

GLOGOVIA minor, arce tantummodo & fluuio *Oſſobogla* clara.

LEGNICA, arce, templo, & mœniis nobilis.

RATHIBOR, arce ornata & flumine *Odra* irrigata.

ODMVCHOW, arcem quidem habens ſuperimpendentem ſed fluminis indiga.

KRVSWICA, vetus quondam regia lacu ampliſſimo *Gopło* circumcincta, & ſeminibus frugifera.

POLTOWSK, Eccleſia collegiata, & Clero in ea reſidente celebris, & pulcherrima arce ſupereminente, piſce, frumento, & cæterarum rerum venalium importatione opulenta, illic vini rariſſimus vſus, nec vini cultura cognita. Habet tamen quendam potum coctum *Poloni-*

ca regio ex tritico, humulo & aqua, qui vulgari *Polonico Pivvo*, id est cereuisia appellatur, quanquam nihil melius ad ipsum corpus alendum, inhabitatores delicatos reddit, aduenas sui saporis mira delectatione vltra cæteras regiones retinet, amne *Narevv* irrigua.

Habet præterea Regnum *Poloniæ* nonnulla oppida, esto quod neque Pontificali, neque Collegiatarum Ecclesiarum honore, fulgeant, insignia. Et in primis

GDANSK, nedum apud *Polonos*, verùm apud cæteras gentes memorabile etsi non magnum oppidum, sed frequenti emporio celebre, quod multarum rerum merces, in illud flumine *Wisla*, quæ illic ostio vno ex tribus miscetur, æquori *Oceano Sarmatico*, magnarum gentium fines contingens. Quarum commercia illic, terra, vndis, & pelago frequenti, & mutuo vsu ex variis regionibus trahuntur.

TORVN, pulcherrimis ædificiis & tectis ex cocto latere irradiantibus, adeo memorabile, vt vix aliud sibi pulchritudine situ & resplendentia exæquari possit, & supra ripam, *Wistulæ* ponte ligneo magna arte & impensa superædificato positum.

ELBING, ex vicinitate maris plurimas sortita commoditates, muris & turribus, satis insignis, verùm FIDE sub tempore guerrarum in *Casimirum* tertium Regem Poloniæ, quam demonstrauit, INSIGNIS. Referuntur insuper, & in Cosmographia *Ptolemæi* describuntur, & aliarum *Polonicalium* vrbium sedes & nomina, videlicet *Calissia*, *Sedibaba*, *Lutidanum*, *Budoricum*, *Laucaristus*, *Sturgum*, *Limosalcum*, *Ascanalis*, *Rugium*, *Viritium*, & *Arsonium*; in quibus neque loca, neque nomina, præter solum *Calisch* potuimus recognoscere. Non solùm autem sub Imperio & Principatu primi *Polonorum* Principis, & conditoris *Lech*, qui generis & seminis *Polonici* Princeps esse promeruit, sed & sub filiorum suorum & nepotum, quorum quilibet in Principatum succedens, auito & paterno nomine *Lech* appellabatur, gubernatione & regimine *Polonorum* Prouincia per diuturna tempora, longasque ætates & successiones secura potiebatur pace & tranquillitate. Bella rarò repellens, quippe quæ *Alpibus* aut freto septa, aliarum nationum, quas à continente habebat, confrontatas, audiebat magis quàm sentiebat bella. Habet longo terrarum mediante tractu villagia & vicinia, sed neque æquore aut terra, externarum regionum more, gens *Polonica* frequentabat fora, aut transmarinarum, peregrinarumque gentium mercibus, aut connubiis se miscebat, sed simplici alimento, quod natiuum producebat solum, & hirsuto humilique vestitu, domestica elaborato arte, contenta, omnium mollium & delicatorum expers, sitim vndis, esuriem frumento, carne, pisce, lacte, melle & olere sedabat. Nullas habens tunc opes, quibus vicinas & finitimas sibi gentes, vel adduceret, vel ad sui incolatum & frequentationem alliceret. Legum autem humanarum rudis & ignara, Principum arbitrium pro legibus obseruabat. Et quidquid à Principe sancitum, mandatum, vel decretum esset, prono deuotoque animo exequebantur, cum contumaces & rebelles seuera animaduersione, nullo pœnitendi dato spatio plecterentur, propter quod imperium Principis pro legum norma habebatur, nihil temerè, nihil tumultuosè agi licebat, ad Regum arbitria digna atque indigna, & quoque extrema posita. Pendebant autem singuli pro Principe, statutis vicibus & diebus, labores, obsequia, deinde tributa, ac pro mensa & curia sua, frumentum, carnes domesticas, & siluestres, pisces, mel, & aliorum victualium necessaria iuxta Ducis arbitrium, siluestriumq; animalium, mardurum, castorum, ermeliorum, & vulpium, quibus *Polonorum* regio pro ea tempestate ferax fuit, pelles sub certo numero pro tributo conferebant, huiusmodique laboribus, datiis, & rebus annua tributa reddebant, auri, argenti, æris, cæterorumque metallorum nullus apud eos vsus præter ferrum, quod vel hastis, vel aratro cæterisque instrumentis competebat. Culmo tegentes tuguria, & nudo solo accumbentes, pecore & frumento diuites, litium discordiarum & iudiciorum ignari, omnium superfluorum apparatuum noscitabantur osores, propter quod nemo ad eos peregrinus aduentauit hospes, nemo pannos, nemo aromata, nemo vina, cæteraque huiusmodi oblectamenta ad luxum pertinentia, quibus maximè humanus & ferox animus remittitur, aduehebat, scientes hæc apud gentem parco & grosso victu assuetam in contemptu magis, quàm in pretio haberi; tunc enim *Polonia* nihil lasciuum, nihil luxuriosum habere nouerat. Mutua autem fora non nisi cogente necessitate obibant, non quidem proprie aut forensia numismata, nullum enim tunc extabat, & si quid importabatur, refutabatur, sed vitæ rerum necessariarum cambio, commercio & permutatione vtebantur, quibus magis quàm pecuniis res per illos aut dabantur, aut parabantur. Nullus itaque tunc hostis, nullus liuor, nulla cum exteris gentibus bella, nulla fœderum ruptura, nulla ciuium violatio, omnia pacata & tranquilla, omnia beata, & tuta adeò, vt ætas illa sub Principe *Lech* filiisque suis & nepotibus traducta, aurea potius quàm *Lechitica* possit vocitari, in qua etiam tenues transgressiones & minutæ castigabantur, ne ad grauiores ex facilitate fieret transitio, in ipsisque initiis comprimebantur delicta, ne fœda imitatio cæteros inuolueret. Erant autem tunc *Poloniæ* Reges & Principes magis quàm leges terribiles.

Duabus rebus *Polonorum* regio prodigiosa & miranda est, quas *Solinum* cætera orbis mirabilia scrupulosius inuestigata describentem admiror tacuisse, & quæ aut immerito pro sui veritate vt naturæ præpotentis opera nihilo aliis inferiora, iis quæ à *Solino* enume-

ran-

rantur, possunt adiungi. Vna quod in campis villæ *Nochovv* propè oppidum *Srzem* in *Posnaniensi* diœcesi sitæ, item in villa *Kozielsko* in districtu *Pałuki*, propè oppidum *Lekno* vniuersi generis spontè, & sola arte naturæ absque omni humano adminiculo variarum formarum & iis similes, quas humanus conuictus habet in vsu, sub terra nascuntur ollæ, teneræ quidem & molles dùm consistunt in natiuo nido sub gleba, sed dùm fuerint extractæ & vento, aut sole duratæ, satis firmæ, diuersis formis & quantitatibus compositæ, non secus quam artificio figuli effigiatæ, & quarum, quod admirabilius reor, generatio, augmentatioque naturalis nunquam nota est, gleba etiam non dehiscente decreuisse.

Ollæ nascuntur sub terræ.

Altera quod in siluis, campis, & borris oppidi *Potilicz*, in terra & regione *Belzensi* & *Chelmensi* diœcesi, pinearum arborum ea est natura & conditio, vt si earum aliqua pars, vtpote ramus, præcisa, vel decerpta fuerit, aut vniuersa arbor succisa, quod lignum sub anima vegetatiua fuerat, in naturam Silicis post annos aliquot conuertitur & transformatur, & iuxta ac naturalis silex, ignem excussus producit, quantitatem & proportionem, in qua præcisum est, retinens, saxi verò & silicis qualitatem & naturam.

Arbores pineæ mutantur in silices.

Vigente quam narrauimus inter *Polonos* parsimonia & modestia, & tranquillitate, adeò res eorum creuerunt in vniuersum, vt & has oras, quas colendas acceperant, habitabiles, cultasque efficerent, & nonnullas insulas maritimas contingerent: germina coloniarũ suarũ vsque ad *Almaniam*, quæ nunc *Myszna* dicitur diffundendo, propter quod plerique ex illis, qui desertas & singulares regiones subiissent, varia cognomina sunt sortiti, videlicet *Drzevvianie* à multitudine siluarum, in quibus primum sedes suas posuerunt notabiles ciuitates, videlicet *Bukovviec*, quæ nunc *Lubek*, *Ham*, quæ *Hamborg*, *Breme*, *Sleśnik*, *Czesznina*. Item *KASZVBIANIE* a plicatione rugarum in vestimentis, quibus primum vestiri consueuerant. Huba enim in *Polonico* seu *Slauonico* dicitur *Ruga*. *Kasz* autem dicitur plica in modo Imperatiuo. Item *Travvnianie* ab abundantia graminum appellati. locus enim quem insederant graminibus vberrimis erat refertus. Item *POMORZANIE*, eo quod maris septemtrionalis oram maritimam incolebant, à quibus terra *Pomeraniæ* est denominata. Item *SERBIANIE*, à præfecto suo *Serb* extiterunt cognominati. Quamuis autem variis his & aliis à situ locorum, vel nominibus præfectorum appellentur, vnum tamen *Lechiticum* seu *Polonicum* singuli sonant linguagium, licet *Teutonicis* & *Saxonibus*, qui eorum terras occuparunt, mixti quædam verba confusione idiomatum proferant, nunc ineptè & corruptè. Cæteri verò *Poloni*, qui ad reliquos oras populandas se converterant vniuersali nomine non mutato, *Poloni* appellantur, licet inter eos sit quædam per regiones, quas incolunt, quæ a capitibus vrbium, quæ in illis successione temporum consurgebant, denominationem acceperunt, discretio, omnes tamen tàm propinqui, quàm remotè positi tributa constituta Principi *Lech* filiis suis & nepotibus, post illum nulla interposita renitentia & contradictione persoluebant, singularibus etiam largitionibus & donis, ex bonis terræ, illos honorando.

Polonorum varia a situ & loco cognomina.

Inter autem filios & nepotes primi Principis & conditoris *Polonorum Lech*, ex illo rebus humanis absumpto, nulla contingebat diuisione & dissensione interponi. Primus enim dum viueret, & communi omnium deliberatione maior natu in solium & principatum decedentis succedebat. Quæ quidem constitutio solitam castamque habuit obseruationem executionemque, donec vniuersa Principis *Lech* per lineam rectam descendens consumeretur progenies, in longas successiones, ætates, & tempora deriuata, sub quibus omnia memorabilia gesta & bella à *Lechone* & suis nepotibus illata, atque repulsa, & res gestæ quantumuis illustres memorabiles & magnificæ, casusque eorum & successus quibusque & quotannis apud *Lechitas* seu *Polonos* gessere imperia, quibus quoque fulsêre virtutibus, & moribus, aut quibus vitiis abundarunt, & quæ in proprios & exteros ediderint facinora, temporis diuturnitate, & literarum penuria, nullis tùm apud *Polonos* extantibus scriptoribus & literis, in perpetuam obliuionem venere, ita vt illorum nomen obscurum prorsus sit & obsoletum, Principibus *Polonorum* illius æui, illiusque temporis munus id non tenentibus in prospectu, nec quidquam pensi habentibus, vt eorum origo bella & opera in posteriorem forent traducta nationem. Quæ rerum maligna negligentia etiam in eam diem apud *Polonos* manet, cum nulli *Polonorum* Principes transacti, Reges autem Heroes soleant rerum gestarum & temporum suorum negotium alicui scriptorum mandare; ad quod *Hebræorum*, *Medorum*, *Persarum*, *Græcorum*, *Romanorum*, *Gallorum*, *Germanorum*, *Hispanorum*, cæterarumque gentium Reges, Duces & Cæsares nomen suum transmissuri, ad posteros præcipuam & scrupulosam curam leguntur impendisse, scriptoresque rerum suarum, & præcones altis & exquisitis extulisse & celebrasse honoribus. Non fortuna autem & ignobilis, sed plurimum vtilis & necessaria humano generi annales conscribendi fuit, estque ratio, vt videlicet sequens ætas, sequensque successio, laudatos mores, actus & virtutes, quas imitetur, bonorum Principum & heróum, pro speculo habeat, & se illis conformare contendat, deprauatosque Deo, & hominibus odiosos sciens, pro illis sugillationem, & execrationem ad se etiam post fata peruentu-

uentu-

SEC. VII. post C. N.

uenturam, deuitet. Nulla siquidem aut bellica aut domestica virtus adeò excellens & insignis fuit, vt eius memoria foret diuturna, nisi posteris scripturarum monimentis traderetur memoriæ. Sed & opus quodlibet siue heroicum siue virtuosum infirmum censeretur atque mancum, quod non fuerit illustratum à scriptoribus, qui soli certam illi sedem constituunt, & res domi aut bello gestas efficiunt celebriores.

Quomodo Poloni

Stirpe *Lech* primi Parentis & Principis *Polonorum* radicitùs sublata, primis *Polonorum* Proceribus, & nobilitate apud *Gnesnam* de Principe surrogando deliberantibus, id omnibus pro ea tempestate optimum visum est, vt Principatus iugo soluti, omnibus viribus libertatem sectarentur, & ad subeundum nouum iugum, cum antiquæ recordationis grauitate tenerentur, nulla ratione assentirent. Monarchiæ itaque statum abrogant, in quo pro libidine impunè agere omnia Reges & Tyrannos licenter viderant, ad illam ex opulentia deuenientes insolentiam, & per liuorem, & vitiationem naturæ, vt superbè populares suos fastidirent, optimis infensi, deterrimis amici essent, & quaslibet criminationes facile admitterent, iura patriæ labefactarent, terminos eius occupari sua negligentia permitterent, fœminis vim inferrent, indemnatos plerosque, aut facultatibus, aut vita exuerent; concessa *Venere* non contenti, illicita se fœdarent: atque adeò omnibus in rebus voluntate pro ratione vterentur. Vniuersis autem hanc sententiam prona approbatione sequutis, ne Respublica in longas terrarum propagines deriuata, sine rectoribus remaneret, leges patrias, & quas rudi illi, & agresti seculo sufficere arbitrabantur, inprimis condunt. Deinde duodecem viros ex proceribus innocentis vitæ, & recentioris spiritus, nobilitate & diuitiis præstantes eligunt, illisque summam administrandæ Reipublicæ & omnium quæstionum, iniuriarum, differentiarumque decisionem, punitionemque committunt; quorum imperium aliorum surrogatione, si fortè necessitas vel vtilitas postulasset, producebatur; qui etsi integritate quàm potuerunt ampliore Regno commisso intendissent, puritatis tamen & libertatis vsus insolitus fastidiosum & contemptibile tandem eorum Imperium reddidit, veteris enim disciplinæ & rigoris *Poloni* obliti ex concessa libertate insolescebant, Imperiumque duodecim rectorum, si quando vsu aut necessitate cogente aliqua imperauissent, detrectabant, eorumque sententias & decreta improbabant. Scientes contumaces & rebelles aliqua animaduersione non posse percelli, ipsi quoque duodecim præfecti a vulgo ingeminatione querelarum insimulabantur, quod Republica posthabita priuatis tantummodo commodis & vtilitatibus cum legum promulgatarum præuaricatione inhiarent. Ex quo crebræ inter præfectos & communitatem contentiones, & odia exorta benè fundatam Rempublicam pessundare cœperunt. Ea enim natura multitudinis perhibetur esse, quæ & freti. Si enim aliquanto fluctus suos impellentibus flatibus extulerit, non facile ad priorem potest reduci tranquillitatem. Sanctum quippe nacti, Regibus & Principibus diuinitate propitia extinctis, *Poloni* consilium, imperium suum libertate & legibus stabiliendum censebant, optimum factu rati, satius parere legibus quam regibus, fuissetque eorum Respublica felicibus incrementis prosperata, si partam libertatem pati & tueri potuissent. Paucis siquidem exceptis cæteri insolentes, arrogantes & rixosi facti, siue id natura gentis, siue moles dilatati imperii causabat, impunita transgressione, & suapte illecti, ad quæque illicita & noxia dilabebantur. Iam domesticis & ciuilibus non contenti facinoribus etiam in vicinas gentes & regiones suas factiones diffundebant. Hinc quoque effectum vt vicinæ gentes ab illis violatæ, variis durisque bellis eos affligerent, & in regionibus *Polonorum* nullo, hostile bellum repellente, grassando illos pro libito vastarent. Quapropter dulce libertatis nomen, ad salubrem Imperii statum destinatum, abutentibus illo *Polonis*, grandem Reipublicæ attulit pernitiem & iacturam. Imbecilliores deinde a potentioribus oppressi serum & tardum ex duodecim Rectoribus præsidium assequebantur. Tendendo enim quisque Rectorum ad suas ambitiones & consilia, dedere documenta in administranda Republica multorum Imperium non posse fieri vtile neque diuturnum, & plerisque virtuti incumbentibus in publico, vehementiora priuatim odia suscitari consueuerant, vt vnoquoque partes primas sibi vendicante, & tam in dicenda sententia, quàm in cæteris id genus publicis rebus excellere conante, ad ingentia odia, nec non seditiones & cædes ventum est, ob quas ad Monarchiam coacti sunt recedere.

sub duodecim præfectis sine Rege

non diu

& pessime steterunt

sub specie libertatis.

Quomodo res Ruthenorum creuerunt,

RVTHENORVM sub idem tempus Principatus *Polonis* ciuili bello sese collidentibus, & incrementum & ortum habuit, quorum regio apud oram, quæ hactenus *Podolia* nuncupatur, adeò agro perhibetur ferax, vt cum semel satæ fruges fuerint, recidentibus subinde seminibus, segetem nouantibus alteræ messes sine satione proueniant. Erant apud illos tres viri, eodem patre & vtero geniti *Kig*, *Sczyg*, *Korew*, & quarta soror; liberi tàm ingenio quàm virtutibus præstantes, vt qui facile, Principatum in gente consecuti, cæteros redegerunt in suas ditiones, à quibus cæteræ nationes secundum tribus & domos suas deriuatæ sunt. Hi tribus castris in Russia erectis, sua illis indiderunt nomina. Nam *Kig* castrum super fluuium *Niepr* à se constructum vocauit *Kiow*, *Sczyk*, *Sczykawica*, & *Korew Korewica*, & gentilium & ipsi errorem consequuti, stagna, lacus,

& a quibus principaliores ciuitates & castella ædificata sunt.

SEC. VIII. post C. N.

lacus, fontes, aquas, pro Diis colebant. Erant & alii *Ruthenorum* Duces, vnus videlicet *Radzyn* in flumine *San*, & alter *VViathko*, in flumine *Olka* considentes, quod de nominibus suis regionibus & populis vocabula indiderunt, à *Radzyn* enim *Radzymierzanie*, à *Wiathko Wiatyczanie* vocati sunt, qui ad fluuium *Bug* consederunt. *Dulebianie* à Duce eorum *Duleba* vocabantur, qui nunc *Luczanie* appellati sunt. Habebant autem nationes *Ruthenorum* ex *Polonis* descendentes in ducendis vxoribus, & contrahendis matrimoniis inter sorores germanas, & propinquas discretionem, abstinendo à concubitu earum, propter quam honestatem sortiebantur vitam longam. *Dulebianie* verò & hi qui processerant ex *Radzyn* & *Wiathko* habitabant more ferarum in siluis, committentes omnem immunditiam, pudoreque soluto, & alienis & cognatis vxoribus rapientes miscebantur. Absumptis deinde *Kig*, *Sczyg* & *Korew*, filii eorum & nepotes linea directa succedentes, dominabantur apud *Ruthenos* annis multis. Donec successio huiusmodi ad duos fratres germanos videlicet *Oskald* & *Dir* peruenit, quibus apud *Kiouiam* manentibus, nonnullæ *Ruthenorum* nationes quæ ex ingenti multiplicatione nouas sedes sibi quæsierant, eorum Principatum pertæsæ à *Varahis* tres duces acceperunt: quoniam ex propriis neminem eligi propter paritatem placebat. Primus autem dictus est *Rurek*, qui in *Nouogrod*, secundus *Scyniew*, qui in *Biale iezioro*, tertius *Trubor*, qui in *Zborsk* sedes suas posuerunt. His & cuilibet eorum à *Ruthenis*, & populis suæ ditioni subiectis, de quolibet capite humano pro tributo vnus aspergellus albus reddebatur. Duobus autem Ducibus processu temporis, videlicet, *Sciniew* & *Trubor* nulla prole relicta mortuis, *Rurek* in eorum Principatum succedens & moriens filium nomine *Ihor* reliquit, qui adolescentiam pertingens, *Oskaldum* & *Dir Kiouiensium* Principes nihil hostilitatis ab eo suspicatos in dolo occidit, & Principatus & terras eorum occupauit. Sed neque Duci *Ihor Oskaldi* & *Dir* Ducum *Kiouiensium* diu impunita fuit occisio. Dum enim populos qui *Drzewlanie* vocabantur, *Ruthenici* generis Ducem proprium *Miskinam* habentes, ad tributum fretus potentia cogeret, & prima solutione, de qua inter eos conuenerant, non contentus, secundam eodem anno exigeret, a *Drzewlanis* iniuriam non ferentibus nefariè occisus interiit. Qui missis ad suam relictam *Olbam* nuntiis, quatenus Ducem eorum *Miskinam* virum acciperet, & Principatus vniret, summopere suadebant, illa muliebri dolo vsa, primis & alteris nuntiis benigne acceptis & retentis, *Drzewlanos* cum Duce eorum *Miskina* ad se venire, quasi coniugium consociatura iubet, quibus iussa implentibus legatis eorum quos domi retinebat, per varios cruciatus clandestinè primum enecatis in occursum *Drzewlanis* procedit, & ad insidias locaque iniqua, illi quibus fortem exercitum collocat, ferè omnem eorum exercitum ad quinque millia virorum extendentem se, occiso marito suo *Ihor* parentando, deleuit. Susceperat autem Dux *Ihor* ex *Olha* consorte sua filium vnicum nomine *Suantoslaum*, qui annos viriles attingens vir bellicosus & in armis strenuus esse cœperat. Patris autem sui *Ihor* occisionem vlturus, primam expeditionem in *Drzewlanos* egit, & graui cæde domitos sub iugum mittit, tributumque imponit. Transfretans autem mater sua *Olha Constantinopolim*, apud *Græcos* a Patriarcha *Constantinopolitano* in fide Christiana edocta, superstitione gentilium relicta, baptisma accepit, barbaroque nomine mutato, pro *Olha Helena* appellatur. Benedixit autem illi Patriarcha *Constantinopolitanus* dicens: Benedicta tu inter mulieres *Ruthenorum*, & nomen tuum in omnes generationes sit gloriosum, & benedictum; Quæ à *Constantinopoli* in *Russiam* reuersa, *Suantoslao filio* suo fidem *Christi* suscipere, deposito gentili errore, persuasit, sed ille monita materna contemnens & irridens non acquieuit, neque spurcos gentiles ritus deposuit.

Poloni sentientes Rempubl. libertate collabi,

Progredientibus in hunc modum *Polonorum* rebus, & ciuili discordia collisioneque & externa hostilitate, per tempora plura debilitatis & afflictis rursus omnis nobilitas vulgusque desiderare vnum Principem Monarchamque cœpit. Quamuis enim libertas experta dulcesceret, speciosaque & iucunda ac omnibus præferenda esset, ad retinendum tamen statum Reipublicæ sub pluribus rectoribus dilapsum, ne seruitutem ex hostibus experiri cogantur, libertatem abdicant, & ad regendos frequentes populos, latasq; terras ex re visum est vnū Principem ac Rectorem assumere, illique parere, qui æquo iure potentes iuxta atque tenues retineat. Hinc vero exorta quæstio, quis tantam molem subire, & gentem post libertatem, plurimum rebellionis, & duritiei habentem, regere aptior esset, rem ad magnam vsque factionem perduxit, scrutinio tandem diligenti habito ad virum quendam ad fluenta *Wislæ*, & regione ad montes *Pannoniæ* porrecta habitantem animosum, strenuum, industrium & solertem nomine *Grack* siue *Grachum*, quod & specimine ingenii cæteris præstare, & cuius probitatem pluribus iam experimentis didicerant clarescere, vniuersi sua vota concordi deliberatione conuertunt, ac ipsum approbatione, & decreto cunctorum in Principem deligunt, & sibi totius Regni gubernacula, & summam rerum demandant: ille diu cunctatus iniicientium sibi fasces, & purpuram manibus repugnabat, apud se quoque tacitus maxima perplexitate satisne insanirent, quod quasi delirum maiestatis simulacro delinirent, deliberabat, tandem ambiguitate discussa importunitate peten-

elegerunt in Regem Grachum, cuius laudes recensentur,

SEC. VIII. poſt C. N.

tium non valens reſiſtere, Polonorum ſuſcepit Principatum, reſque extunc publicas *Polonicas*, ea modeſtia & prouidentia adminiſtrare cœpit, vt non aliter quàm parens à *Polonis* coleretur, neque enim priſcorum Principum more tyrannidem & ſuperbiam in *Polonos* exercuit, ſed pro ſubditorum vtilitate & quiete ſingula adminiſtrans, rudem & ferocem populum magis beneuolentia quàm imperio in fide continuit, nobilitati atque plebi æque gratus. Hunc *Grachum* exiſtimant nonnulli *Romanum* de ſtirpe & familia *Grachorum* genus duxiſſe, & ciuili ſeditione duobus *Grachis Tiberio* videlicet & *Gaio* tribunitiam poteſtatem immoderatè pro lege agraria exercentibus, mota, anno ab vrbe condita ſexingenteſimo ſecundo factione Principum occiſis, *Roma* relicta ad *Polonos* quæſitum ocia & latebras diuertis ſe; & ſummam rerum apud *Polonos* ſortitum eſſe. Conſiderans autem *Grachus* plurima bella in id tempus, quaſi quadam conſpiratione contra *Poloniam* ebulliſſe, ad reſiſtendum quoque ſingulis vires deeſſe, quædam pactis intercepit, quædam compoſitione extinxit, reliqua aggreſſus tanta felicitate, & ingenio geſſit, vt ex quolibet certamine glorioſus victor rediret. Qua ex re, & militum tepidi ex ſuperioribus congreſſibus infeliciter geſtis, animi firmati ſunt: & apud hoſtes fama eius dietim crebreſcens, & contemptum ademit, & pauorem incuſſit. Cum itaque *Galli* cæteris Prouinciis peragratis etiam *Pannoniam* contigiſſent, & eam variis guerrarum turbinibus vexaſſent, in *Poloniam* ingreſſuris, *Grachus Polonorum* Princeps occurrit, & pugna commiſſa inſignem & memorabilem victoriam de *Gallis* cùm robore veteranorum, & exercitatorum militum, tùm aſtu & arte militantium reportauit. Qui etſi ſuis charus eſſet, hoc tamen triumpho de *Gallis* el.to, charior, honoratiorque eſſe cœpit, maiorique deuotione & promptitudine erat ſibi ex tunc à *Polonis* obtemperatum. Huius tanta fuit fama clara, & nobilitas, vt *Bohemia* tota ſibi deditionem fecerit, & eius omni vitæ tempore ſub ſuo degebat regimine & Principatu. Habet tamen nonnullorum exiſtimatio & aſſertio, *Grachum* Principem ante incarnationem *Chriſti* annis circiter quadringentis regnare apud Polonorum gentem cœpiſſe, & tam induſtria quam viribus celebre nomen ſibi feciſſe.

& victoria de Gallis relata,

& Bohemorum deditio eidem facta.

Hoſtibus in circuitu *Grachus Polonorum* Princeps bello & pactis ſubmotis, ſatis proſpera felicitate vſus ad promouendas ciuiles res, externis quietatis, diligentiæ ſuæ ſtudia conuertit. Inprimis itaque in edito colle, qui ab incolis *Wauel* appellabatur, & quem *Wiſta* vndis ſuis alluebat, latam & ſparſam planiciem in ſummitate habente arcem regiam conſtruit; Deinde pro eius firmiore ſubſiſtentia, amplitudine & decore, vrbem haud procul ab arce ab eodem flumine *Wiſta* fundat irrigatam, eique à ſuo nomine nuncupationem adoptans *Grachouiam* vocat. In huiusmodi quoque arce & vrbe, thronum ſui regni collocat, illicque iura *Polonis* & *Bohemis* reddit, ac illam metropolim ac primariam ſui Principatus deſignat decernitque ſedem, raro & naturali ſitu ſpem ſibi de magnitudine futuræ vrbis non ambiguam promittendo, nec eum opinio fefellit. Velocibus enim incrementis *Gracho* & bona vigente valetudine vrbs *Cracouienſis* multipliciter conſurgere cœpit, & in eum ſtatum ac fortunas attolli, vt à vicinis regionibus ac vrbibus eius ſorti & conditioni inuideretur. Vehementiori autem æmulatione & liuore *Gneſnenſis* ciuitas ei infeſta eſſe cœpit, quod faſces primarias & præcipuè dignitatis ſpecimen illi detraxerit, & priſcum ſuum obtenebrarit candorem. Inter tot tamen ſuorum primordiorum grata & fœcunda auſpicia incommodo angebatur ingenti. Bellua enim inſolitæ magnitudinis Draconis aut Olophagi ſpeciem habens, in antro montis *Wauel*, ſuper quo caſtrum *Grachus* erexerat, cubile poſuerat, quæ ad explendam ſuam eſuriem, iumenta pecorum, aut armentorum præbita corripiens deuorabat, ſed nec humanis differebat corporibus, verum quoties illius ventrem non reperti aut non dati pecoris diutius excruciaſſet rabies & fames; toties ſub clara luce diei ad mitigandum ſui ventris ingluuiem horrenda rictibus ora trahens, & cubili ſuo potenter emergens, & valida iumentorum, atque boum corpora, ſiue adiuncta carpento, ſiue ſubiugata aratro inuadebat, ſuffocabat, vorabat, in quoſque etiam homines ſæuiens, niſi in totum refugerent, aluum ſuam illorum horrenda cæde explebat. Quæ execranda ingluuies & rabies adeò ciues *Cracouienſes* terruit, afflixitque, vt de deſerenda magis quàm de habitanda vrbe, propter tàm infeſtum vaſtatorem cogitarent. Mandato autem & decreto Principis *Grachi*, qui vrbis à ſe fundatæ moleſtiam ægrè ferens, ciuium ordinauit tria ſingulis diebus iumentorum iactari corpora, quorum ſatietate non hominibus ſolùm, verùm & cæteris animantibus præſtabatur ſecuritas, ſed cùm hæc quoque oneroſa magis Principi quàm ciuibus, qui poſt mortem ſuam vrbem deſertam iri verebatur, conditio videretur, iactanda monſtro corpora ſulfure & caumate, parum igne contecta cera atque pice iusſit corpora iumentorum impleri, & belluæ exponi, quæ cum naturali & ſolita auiditate deglutiſſet, ab igne torrente, & flammis altius diffuſis in interiora vrgentibus ſenſim collapſa & extincta eſt.

Grachus arcem,

& ciuitatem Cracouienſem ædificat,

SEC. VIII. poſt C. N.

& draco ingens latitans ſub arce

incolis oneroſus

occiditur.

Occidente bellua & immani monſtro, quod à quibusdam ſcriptoribus Olophagus intitulatur, *Cracouienſis* vrbs periculo grandi præter ſpem exuta tentorii ſui longius cœpit dilatare funiculum, & facile inter *Polonica*-

Sec. VIII. Poſt C. N.

les vrbes vendicare Principatum. Sed & ipſe *Grachus* Princeps, ob deletam ſua arte & ingenio belluam, parens & liberator patriæ appellatus, apud populos & externos inſignis & inclytus habebatur. Tunc primum leges promulgat: iudices conſtituit, decreta condit, mandata edicit, quibus rudem illam ætatem credidit poſſe regulari, quibus *Poloni* in poſterum vſi ſunt, Prouincia autem pace & quiete, ciues opibus aucti. Quicquid autem ab illo conditum, ſancitumque fuit, id per multas ſucceſſiones, & ætates pro iuſtisſima lege, & perinde, ac ſi quodam diuino oraculo promulgatum fuiſſet, apud *Polonos* cuſtodiebatur. Cùm præter inſitam legibus & ab ipſo conditis naturalem iuſtitiam, etiam legislatoris charitas & exiſtimatio illis ſingularem cultum, reuerentiam, pariter atque metum adjiciebat. Siluit autem in diebus eius *Polonorum* regio annis multis, finitimis omnibus, aut eius prudentia & feſtiuitate tritis, aut bello perdomitis, quapropter ſub Principatu ſuo, & in antiquis oppidis coloniisque noua conſurgebant tecta, & in vaſtis nemoribus nouæ erigebantur coloniæ. Pluribus itaque annis *Gracchus* Princeps *Polonorum* Rempublicam feliciter & prouidè adminiſtrans in ſenecta vbere plenus dierum hominem exuens, fatis eſt interceptus. Ad cuius exequias honeſtandas, primum Polonorum proceres, cæterumque vulgus promiſcuum accurrit, & iuxta morem illius temporis, cadauer ſuum in monte *Laſſotino*, qui *Cracouienſi* vrbi confrontatus eſt, iuſto honore & comploratione ſepeliuit. Buſtum autem eius quo eſſet durabile & perpetuum, & nulla illius edax poſſet abolere obliterareque apud poſteros vetuſtas, ſabulo monti in quo conditus eſt, arte & ingenio ſuperiecto duo filii eius à patre dùm adhuc viueret ſpeciali mandato edocti, ad tantam produxerunt altitudinem, vt collis ipſe omnibus vicinis ſit editior & ſublimior humano cacumine, elaboratoque opere & tanti viri ſarcophagum arte exciſum *Polonorum* pro traducenda nominis ſui ad poſteros memoria, & tribuenda illi immortalitate etiam in hoc tempus fauorem oſtendit. Quæ etiam ſepulchri editioris formatio, *Romanum* eum fuiſſe conuincit, vt ea fabrica conditorem vrbis *Romulum* ſepulchrum in collis modum ex petra congeſtum habente pro viribus exprimeret.

Grachus tradit Polonis leges,

& moritur,

cui pro tumulo ex ſabulo montem fecere altisſimum.

Bohemorum gens, apud quam *Grachus* pro ſua induſtria & virtute etiam Principatum memoratur geſſiſſe, *Lubuſſam* vnam ex tribus filiabus, quas *Bohemis* reliquerat, in Dominam & Principem aſſumit, quæ faſtidium populi iniquo animo imperium muliebre ferentis, ſedatura, ruſticanum quendam hominem ruri & agriculturæ vacantem boues & aratrum relinquere coactum *Przemyſl* nomine, in coniugium & regnum accerſiit. Cuius ſucceſſio & poſteritas in plures filios & nepotes deriuata vsque ad tempora *Ioannis Cœci Luceburgenſis Bohemis* imperauit in *Viſlao* Rege apud *Olomuniec* occiſo extincta: licet ſeptennio integro regimine *Przemiſlai*, *Lubuſſa* vxore fatis intercepta, fœminæ, *Valaſta* virgine Duce, *Amaſonum* more, & ingenium ſortita, cladibus aliquot viros, & eorum exercitus ſternendo perturbaſſent, dolo tamen magis & aſtu *Præmiſlai* debellatæ & confractæ, quàm viribus.

Poſt mortem Grachi Lubuſſa filia eius

SEC. VIII. poſt C. N.

ruſtico Przemyſl ſibi in coniugem accepto regnavit in Bohemia.

Expletis diebus luctus, quibus vniuerſi de Primoribus *Polonorum* ſuper morte *Grachi* iuſta funeri perſoluendo erant occupati, ad ſurrogandum in thronum *Grachi* alium Principem curas intendunt. Reliquerat autem *Grachus* duos mares, *Grachum* & *Lechonem*, & tertiam filiam *Vandam*, in ſpem ſucceſſionis genitos, hosque moriens proceribus *Polonorum* commendarat, enixis precibus rogans, *vt beneficiorum ſuorum memores prolem ſuam dignam Principatu iudicarent, vnumque ex filiis ſua in ſede conſtituerent.* Minor itaque natu *Lech* maiorem fratrem natu *Grachum* ſibi in Principatu ſucceſſione cùm primogenituræ ætatis magis maturæ, tùm ratione beneuolentiæ, & præſtantiæ virtutum ac morum, quibus germanum anteibat, metuens anteferri, & ſe contemptum iri temporum oportunitate ſeruata, fratrem maiorem natu clandeſtinè obtruncauit, & lacerum cadauer preſſum ſabulo abſcondit. Et ne ob fratricidii crimen excluderetur à Regno, fratrem mentitur venationi operam dantem, & audacius quàm ſat erat in belluas graſſantem occiſum. Relationi quoq; vt facilior daretur credulitas, fictas lachrymas admiſcet, in hunc modum *Polonorum*, proceribus circumuentis & deluſis, Rex ab eis conſtituitur, & inprimis illi decernitur Principatus, quem cum an̄is pluribus tenuiſſet, non minori illum omnes *Poloni*, quàm parentem coluerunt, fide, obedientia, & deuotione perpetrati fratricidii ſcelere, primum ſecretis rumoribus miſcente, poſt verò certa indagine illuſtrato pateſactoque omnibus inuiſus eſſe cepit, tantumque odium Procerum *Poloniæ* in eum ob impium ſcelus, & immeritam fratris necem conflatum eſt, vt illum à ſede Principatus deiicerent, & perpetui exilii pœna in deteſtationem & terrorem facinoris per eum admiſſi mulctarent. Non mediocri ob eam rem commendatione digni, quod fratricidii ambitionis reatum exquiſitiſſimo expiauerunt animo & remedio, nec paſſi ſunt tàm atrocis piaculi autorem ſibi diutius imperare. Aliis placet *Lech* præfatum, neque exilio, neque alia pœna perpetrato fratricidio punitum fuiſſe, ſed divinitatem omnium iniuriarum vltricem, prolis fœcunditatem illi & ſubditorum charita-

Lechus Grachi filius

necato Gracho fratre,

inPrincipem aſſumitur,

tandem detecto facinore,

privatus do- m[illegible]io

SEC. VIII. post C. N.

tatem ac beneuolentiam ademisse. Quapropter tàm conscius in fratrem necis, quam *Polonorum* iustis odiis vexatus, mœrore & anxietate contabuit, & nullo memorando edito actu è vita inglorius & detestandus excessit. Vtcunque tamen sit, certum est, illum nullo superstite relicto diem obiisse.

misere obiit.

Vtroque *Grachi* filio absque liberis ex humanis absumpto rebus, Principatus *Polonorum* gubernacula vnicæ filiæ *Grachi*, quæ *Vanda*, quod *hamus* in latino sonat, nominabatur; *Polonorum* vniuersali consensu delata sunt. Tantus enim amor *Grachi* omnium *Polonorum* pectoribus insederat, tantum probitas eius, in amplianda defendendaque patria, & virtus recenti memoria virescebat. Accedebat fermè tantus decor, & omnium lineamentorum tàm venusta speciositas, vt animos intuentium in se, affectionesque solo aspectu conuerteret, natura doti suæ munera prodiga largitate in eam effundente. Vnde & ab ipsa formæ pulchritudine id nomen nacta erat, cum splendore speciei suæ singulos quasi hamo in sui amorem admirationemque raperet, venusto vultu, aspectu decoro, eloquens verbis atque omni pulchritudine composita, auditoribus dulce præbebat alloquium. Spes autem omnium Procerum *Poloniæ* mentes haud dubia tenebat, Principem aliquem prudentia & diuitiis insignem, quò amplior *Poloniæ* regionibus amicorum & vicinorum perueniret accessio, *Vandæ* virgini, quæ vsq; in diem illam quoslibet procos repudiauerat, se associaturos. Cùm verisimile esset plures illam quàm ante formæ excellentia, & dominiorum magnitudine illectos ambituros esse. Sed hæc Regni paterni solium sortita alto magnoque ingenio, & animo omnium eam precantium, præsertim iuris sui se factam videns, repudiabat connubia, & tàm salubriter, tam prouidè, & iustè singulas Reipublicæ dominii sui regebat gubernabatque partes vt singulis eius factiuitas & industria cederet in stuporem mirantibus cunctis, & id quadam assertione vsurpantibus, talem ac tantum virilem animum in sexu muliebri insedisse, dum & sapientes maturique viri sententias illius magno euehérent præconio, & hostiles animi in eius aspectu & præsentia succumberent. Itaque cùm sub regimine & auspiciis *Vandæ*, *Polonorum* res atque opes florentes essent, & *Almanorum* ea tempestate princeps *Rithogarus* & genere & potentia illustris, & regno *Polonorum* vicinus, celebrem famam *Vandæ* virginis, quæ per oram multarum regionum sonabat, audiens & sperans, tàm illius forma, quàm regno *Polonorum* potiri, procos mittit solennes *Vandæ* nuptias sub belli denunciatione petituros, sed cùm à *Vanda* quæ celibem vitam se custodituram deuouerat, aliquoties promissionibus, & precibus nequicquam resumptis vacui rediissent; *Rithogarus* Princeps *Almanorum* intelligens virginem *Vandam* precibus, & oblationibus amplissimis frangi, & ad tædas coniugales pellici non posse, dolens quoque se contemptum, & repudiatum esse, collecto ingenti exercitu *Poloniam* intrat, quod precibus non poterat, armis confecturus. Nil autem *Vanda Polonorum* Regina rumore belli territa, sed copiis *Polonorum* in vnum celerrimo edicto coactis exercitui *Almanico* occurrit, copiamque facit decertandi, substitit paulisper *Rithogari* animositas, & precibus iterandis per colloquium prius melius, quàm armis vtendum ratus, aliquot ex purpuratis suis ad *Vandam* virginem armis dimicare paratam transmissis. Torum expetit, diuitias suas enumerat, potentiam ostendit, minas subnectit, existimans fœmineum animum vtcumque vel precibus, vel minis frangi, aut emolliri posse. *Oratum*, inquiunt, *ad te Regina Vanda nomine Principis nostri Rithogari venimus, quatenus te toro illius coniungere patiaris, sponsum habitura viridem, opibus & potentia pollentem, amplissima tibi largiturum dotis munera, si tuum assensum suo non negaueris coniugio, sin minus, armis te ad id impulsurum minatur.* Illa, medius fidius, constantis & virilis animi fœmina. *Adeòne* (respondit Legatis) *tenuis sortis & coniugii indigna vestro Principi mulier visa sum, vt Regni mei celebritate & potentia deposita, grauis quoque iniuriæ, quàm Regno meo iniustè intulit, insertque, oblita, me illi subiectam iri cum Regno consentirem, decusque Regni confunderem. Proinde renunciate Duci vestro, & suum & cuiuslibet alterius connubium me perosam esse, sanctiùs quoque Dominam me quam Dominantis coniugem appellari. Bellum mihi indixit, bellum paret, turpe putet stante acie, & Virum & Principem, omisso Marte, de Venere transigere, armisque neglectis coniugalia tractare.* Quo responso edito signa canere, & suos armis correptis in aciem descendere hostilem iubet, & superbam denunciationem sibi à legatis ingestam victricibus armis humiliari. Verùm dùm *Almanorum* milites præcipui vultum *Vandæ Polonorum* Reginæ diligentius contemplati fuissent, volentes experiri eorum quæ apud eos fama de singulari eius pulchritudine vulgauerat veritatem, omnium subito corda, tàm eorum qui viderant, quam cæterorum, qui à referentibus audiebant, mollita, & in quandam tabem soluta sunt, vt omnes concorditer certamen futurum, quod & pro causa iniusta, & cum exercitu potentiori sciebant gerendum, aperta publicaque denunciatione detractarent, asserentes se sacrilegium horrescere, non prælium, nec velle pro causa noxia & impia notorium subire discrimen. Sic à loco certaminis diuertunt, in castraque reuersi nulla poterant ad decernendum, aut castigatione, aut persuasione, armis resumptis induci. Vehementer itaque mentis afflictione deiectioneque Princeps consternatus *Almanorum Rithogarus*, quod omnia secus quàm sperauerat euenerant, ne ad Penates redire cogeretur inglorius, à vicinis quoque ludibriorum pati cogeretur opprobria, qui illum solo muliebri aspectu commutatum & deuinctum dicerent fati diem præoccupare statuit. Conuocatisq; militibus ait: *Quoniam* inquit, *à vobis desertus omni morte amariorem iniuriam hanc reputo, & qui bellum vltro inferebam, sine bello superor. Vanda enim mari, Vanda aëri, Vanda terræ imperans Deorum immortalium voluntate vos effecit pauidos, & imbelles, corda quoque vestra solus eius aspectus infascinat, & in vestrum meumque dedecus perpetuum conuertit. Ego tamen, ô Proceres, & commilitones mei pro vobis solennem hostiam me ipsum inferis deuoueo, hanc tamen vobis à Diis, quos peto, quosque desidero, imprecor sortem, vt tàm vestra, quàm vestrorum filiorum & filiarum progenies, pro expiando scelere in me admisso sub fœmineo consenescat imperio.* Sic fatus gladio, quem acumine contra se verso gerebat corpore inermi incumbens vita se priuauit. Vanda autem cum primoribus *Almanorum* fœdere celebrato, & miro maximoque bello vnius voluntaria extinctione confecto exercitum incolumem cum triumphali pompa *Cracouiam* reducens, cum magna reuerentia & solennitate recepta, pro tàm magnifica & insigni victoria, pro tàm felicibus successibus, quibus in omni vita sua supra cæteros mortales abundabat, primum Diis suis ad omnia puluinaria per triginta dies supplicationem pro re benè gesta decreuit, qua ritè expleta, seipsam spontaneam victimam Diis offerendam statuit, errore illius seculi lapsa, quo tale gratum Diis arduumque & heroicum facinus putabatur, simulque ne actionum eius vniformis splendor & felicitas aliquo casu aduerso esset obscurata. Proceribus itaque conuocatis *Polonorum*, victimis prius cæsis, & sacrificio more patrio ritè peracto, in quo & gratiæ de præstitis donis exoluebantur, & imponebatur precatio, vt sibi partes meliores concederentur apud inferas sedes, de ponte in amnem *Vislam* saliens vndis fluuii præfati *Vislæ* se donauit. Quibus præfocata mortem subiit, ac supra fluuium *Dłubnia* vno à *Cracouia* militari in campo sepulta est, res apud posteros plus admirationis habitura, quam fidei, sepulchro quoque idem honos qui paterno seruatus. Terrena enim mole collis in altum erectus, bustum suum illic in hanc diem testatur, à quo & loco nomen est *Mogila* inditum. Quod munus supremum tàm *Gracho*, quàm *Vandæ* pro merito nemo à *Polonis* datum ambigit. Tali enim vtrumque perpetuitate celebrandum decreuerunt, fluuius insuper *Visla* cognomen à *Vanda* Regina *Vandalus* sortitus, gentesque *Polonicæ* ab illo à plerisque scriptoribus & gentibus *Vandalitæ* nuncupantur, licet vetus fluminis nomen non sit abolitum, quod *Albulæ* qui nunc *Tiberis* dicitur *Romam* præterfluenti, à *Tiberio* in eo submerso, legimus contigisse.

Lechoni successit Vanda soror,

quo spreto Rithogari Almanni connubio

SEC. VIII. post C. N.

post partam de ipso victoriam

SEC. VIII. post C. N.

Diis se immolandam

in VVislam submersit,

& in Mogilam sepulta est.

Inde Vandali dicuntur Poloni.

Przemyslai Principatu per mortem apud *Bohemos* finito, duobus filiis suis immaturo funere absumptis, tertius morienti seni *Præmislao* succedit *Minislaus* nomine, segnis & in omnia tardus ac piger, mollis quoque, & lasciuiarum sectator, *Minislao Mnatha* successit. Quo excedente è viuis duo filii sui *Vnislaus* & *Wratislaus* successère, quorum alter videlicet *Vnislaus* apud *Pragenses* alter *Wratislaus* apud *Zathocenses* patre ordinante, dominatum sortiti; Ex *Vnislao* natus est *Grzymislaus*, qui & *Nieklam* dictus, vir pauidus & ignauus. Cuius ignauiam patruus suus *Wratislaus*, animo metiens, & vniuersam *Bohemiam* ditioni suæ subiicere destinans, in nepotem (iam enim pater obierat) mouet arma, & plura aduersus eum feliciter gerens, in extremum nepotis & gentis, quæ illi parebat, lactantibus etiam non parsurus excidium, grassabatur, & pugna acerrima in campo, cui *Tusco* nomen est, commissa, vincit *Nieklam* patruum suum *Wratislaum*, qui in locum suum *Sderico* corpore, sibi per quam simili, sed animo & fortitudine dispari constituto, vniuersas copias in belli discrimen adducit. Ambobus autem Ducibus videlicet *Wratislao* & *Sderico*, in huiusmodi conflictu cadentibus *Nieklam* summa rerum potitus est. Inuentusque *Wratislai* filius impuber, Principi *Nieklam* traditus est, qui misertus patruelis sanguinis & ætatis, educandum illum *Duringo* patri pueri amicissimo tradidit, qui cœca cupidine captus, tanquam gratiam *Grzymislai* initurus, caput puero, piscationi operam danti aufert, atque illud ad *Nieklam* defert, asserens se puero enecato solium suum firmauisse: verum *Nieklam* impium scelus perosus, obiurgato carnifice, quòd illum neque amici memoria, neque innocentis pupilli miseratio à scelere reuocauit, *Duringum* in patibulum egit.

Przemyslao Minislaus, & Minislao Mnatha successit in regnum Bohemiæ, Mnathæ Vnislaus & VVratislaus, Vnislao Grzymislaus, qui patruum VVratislaũ regnum ambientem occidit.

Principatus iugo ex morte *Vandæ Poloni* soluti, ad firmandum libertatis statum omnium aspirabat intentio. Hic enim est omnium hominum instinctus & affectus, vt præsentibus, & recentibus, in quibus versamur, ea quæ non attigimus, vel deseruimus, credamus potiora. Abrogato itaque vnius regimine & principatu, duodecem Præfectos iuxta numerum Prouinciarum, quæ tunc Regno *Polonorum* subiacebant, creant, eosque vulgari vocabulo *Woiewodas*, id est, *Exercituum Ductores* appellant, quibus regimen Prouinciarum & bellorum administrandorum curam committunt, vt pro defendenda patria, tutandaque ab hostili inuasione, diligenter excubias facerent, & quoties id exigeret necessitas, delectus agerent, & vocarent quoslibet ad arma, copiasque in hostes ducerent, & disciplina quoslibet contumaces, & rebelles coercerent: pace autem reddita iura populis subiectis darent.

Mortua Vanda sine hærede Poloni libertatem resumunt,

& duodecim creant Præfectos,

SEC. VIII. post C.N. qui diu durant.

rent. Quæ consuetudo illo tempore cœpta, & per multas successiones traducta, etiam in hanc diem apud *Polonos* manet, & vetusti priscique temporis speciem præfert. Nam quilibet Ducatus & Prouincia Woievvodam seu Palatinum salariatum ex publico habet, qui & maiores causas suæ prouinciæ cum aliquibus aliis magistratibus illi pro consilio iunctis, iuxta iura *Polonorum* municipalia constituto tempore iudiciorum decidit. Exercitum suæ prouinciæ cum aliquibus aliis magistratibus ad bella producendum lustrat, gubernat, & producit. Bannitis & proscriptis dummodo iuri parere se astringant, saluumconductum largitur. Item ministeriales publicos creandi, cœtusque & conuentiones particulares suæ prouinciæ celebrandi, pondera & mensuras instituendi, cæterasque quibus regulatur & gubernatur prouincia, sibi & non alteri est attributa facultas. Vnde & maiores natu, & qui meliora sortiti sunt ingenia, ad regendum hunc magistratum exquiruntur, cùm ex illis salus & pernicies Reipublicæ dependeat: Funguntur pænè eadem autoritate sub Regibus & principibus, quibus stante libertate, & imperio Regum & principum abrogato, fungebantur. Regebantur autem *Polonorum* prouinciæ per huiusmodi duodecim Woievvodas & Præfectos annis multis, vnoquoque Woievvodarum prædictorum enixius pro administranda iustitia, pro defendenda patria, & libertate operam nauante, ne grauior, duriorque Polonorum offensio, desiderium creandi Principem animos intenderet, & statum libertatis, quo res eorum priuatæ, & publicæ vehementer infloruerunt, pessundarent.

Stante florenteque Republica *Polonorum* sub duodecim Palatinorum seu præsidum gubernatione annis multis, rursus dùm *Poloni* more ingenii humani gubernationem Palatinorum pertæsi, desiderio noui Principis tenerentur, credentes se sub ejus regimine magis feliciter victuros, temporis oportunitate ad explendum grauidum iam & maturum desiderium, sunt adducti: Duplex enim & vterque in grandi & frequenti numero, ex *Pannoniis* primùm, deinde ex *Morauia*, quibus cæteræ nationes præbuerunt auxilia, in *Polonorum* regiones concitatus hostis copias ducebat, *Polonos* sui iuris adempta libertate facturus. Quibus etsi *Polonorum* turmæ sub ductu & auspiciis suorum Palatinorum occurrissent, & prælio conserto pro viribus dimicassent, læuam tamen & aduersam fortunam experti, & cladem aliquoties ab hostibus perpessi, ne de summa rerum periclitarentur, cœpit illos anxietas & formido horrere, dum hostes quotidie palantes per agros prædas agerent, & libera licentia vagarentur. Omnibus itaque Reipubl. *Polonorum* exercitibus deletis, hostibus dietim grassantibus, existimantibus amissam, vir vnus restituit, retinu-

Grassantibus per Poloniam Pannoniis & Morauis,

dum Palatini non possent resistere,

itque hanc Rempubl. Erat ea tempestate vir quidam impiger *Przemysl* nomine, inter *Polonos* industriæ disciplinæque militaris, aliquanto, quàm pro sorte in qua erat, expertior, ingenio itaque atque industria, quàm prosapiæ genere maior, iustitiæ opinione insignis, ac apud vulgares propterea celebris, & vir multiplici præstantia clarus, quæ res certiori spe *Polonos*, quàm quæ oculis subjici potest, impleuerat, cui ad naturalem indolem frequens præliorum, in quibus militauerat, accesserat exercitatio. Is cùm apud hostes omnia negligentius agi explorasset, ad consilium magis dolosum, quàm audax animum adiecit, & secum tacitus circumspiciens, diuque agitans, quanam arte hostilis superaretur potentia, quam languidis suis viribus videbatur frangi non posse, solerti rem insolitam animo excogitat, & vani terroris, vanæque ad pugnam simulationis, instruit apparatum. Simulacra siquidem galearum in crebra multitudine, in collibus, castris hostilibus confrontatis, primo manè sole oriente ordinauit suspendi. Quarum reuerberatio solis facta radiis, adeò hostilem exterruit exercitum, vt vniuersi armis certatim vtcunque comprehensis, nulla lege, nullo ordine seruato, illuc, vbi micantes galeas viderant, præcipiti cursu concurrerent, nouam victoriam de Polonis relaturi. Verùm dùm ad loca, in quibus ab illis simulacra galearum conspecta erant, peruenissent, & nullas illic *Polonorum* acies, sed nec prius visas galeas reperissent, (repente enim illas exercitum hostilem *Pannoniorum* & *Morauorum* armari videns, vt auerteret illos ab ea, quam cœperant, opinione, *Przemysl* subduci mandauerat) comperissent diffugisse *Polonos* qui apparuerant rati, solutioribus ordinibus in statiua reuertuntur. *Przemysl* verò occasionem bene gerendæ pugnæ quam quæsiuerat, se videns magis simultate & arte, quàm veris viribus consecutum, *Polonorum* milites, qui se illi iunxerant, animat, hortaturque ad pugnam, certam illis spondens, si & ipsi quoque deuouerint ad vincendum animos, victoriam. Atque ita illis acerrimum ad triumphum conceptum infundens, vt ea aggredi auderent, quod non ausuros eos hostes verisimiliter viderentur, à tergo & lateribus somno stratos, & corpora curantes, prima vigilia hostes aggressus fortissimè, & audacissimè alienatis à memoria periculi *Polonorum* sensibus, & hostium tela intrepidè excipientibus, obtruncat; & plurimis occisis, cæteris verò omnibus metu nimio perterritis fugientibus, hostiles copias cum paucis prosternit, & deuincit, castraque hostium fugientium pluribus rebus & spoliis referta capit, prædamque illic repertam militibus concedit. Facile autem hostium fugientium multitudo poterat deleri atque capi, sed *Przemysl* patriam liberasse, & hostem vicisse contentus, fugientes insequi vetuit. Tantus verò ob defensam liberatamque patriam erga

SEC. VIII. post C.N. *Przemyslaus miles astu & imperio superauit,*

SEC. VIII. post C.N. *& publico edicto eligitur in Principem.*

ga *Przemyslaum* amor esse cœpit, vt tàm militari, quàm vulgari fauore dignus imperio acclamaretur, mox in *Polonorum* Monarcham & Principem vniuersorum suffragiis & consensu creatur. Ab eo autem tempore prisco nomine abrogato *Leszko* appellatus est, quod significat vafer & dolosus: eo, quod astu & vafricie à calliditate magis, quàm armis & robore hostilem, & aliquoties victorem exercitum superauit, siue (quod verum magis reor) ne quid illi ad conditionem autoritatemque Principatus deesset, nomen vetus & commune Principum *Poloniæ* ei impositum est, quod à *Lechone* primo cæteri Principes ex eo descendentes appellatione diminutiua, quæ singulis ferè gentibus in vsu est, vocabantur *Leszkones*, non *Lechones*. Quod quidem nomen in generationibus Principum *Poloniæ* in tempora nostra traductum perseuerat.

SEC. IX. *Mortuo Przemyslao*

Leszkonis seu *Przemyslai* Principatu annis aliquot continuato, & felicibus successibus finito (nemo enim in diebus suis ausus fuit in regiones *Polonorum* bello publico, principante eo, inuadere, *Pannoniis* & *Morauis* magna clade perdomitis) nouum inter *Polonos* de surrogando Principe subortum est dissidium, noua & varia post mortem suam generata sunt Principatus studia. Præfatus enim *Przemyslaus* seu *Leszek*, nullam suæ posteritatis in virili, aut fœmineo sexu, reliquerat progeniem, propter quod illo mortuo ad occupandum Principatum plurimorum animi variis respectibus incitati aspirabant. Alium enim instigabat genus, alium diuitiæ, alium factiuitas, alium industria, alium consanguineorum crebra suppellex, alium maiorum claræ imagines. Hinc quoque effectum est, vt postquam Comitiorum dies ad eligendum nouum Principem aduenisset, varia quoque ambientium Principatum apparerent tàm studia, quàm ingenia, quem vnusquisque ad se iuxta vires rapere conabatur. Pluribus itaque diebus super nouo eligendo Principe, nequicquam consumptis, intendebatur amplius, quàm remittebatur petentium illum ambitio, nec finis monstrosæ electionis suffragiis, eligentium in plures diuisis aliis alium ordinare cupientibus sperabatur, nec tamen fœdum eligentium disturbium, qui in apertas & publicas contentiones, atque schismata, æmulatione eligentium, crebro etiam strage, & interitu multorum propterea subsequuto, veritum est prodiisse, ne in vniuersæ Reipublicæ vergeret atque serperet periculum & discrimen. Post longas discordias ad sedandum exortum disturbium, hæc via omnium consensu aperta captaque est, vt certo tempore ad id constituto seruaretur columna, quam omnes principatum *Polonorum* ambientes equis distinctis, & varias maculas, seu colores in corporibus habentibus, velociore quam possent cursu a præfinito loco peterent, & quicunque ex currentibus primus

multis Principatum ambientibus

Poloni decernunt cursum equorum ad columnam erectam, ut qui prius eam attigerit, Rex fit

SEC. IX. post C.N.

columnam attigisset, is *Polonorum* Regimen & Principatum conditione cuiuslibet cessante, perniciori cursu sortiretur. Ad assequendum itaque Rectorem per hanc viam, in qua cuiuslibet fraudis & doli nullatenus posse interponi credebant, maturum, vtilem, & idoneum Rectorem campestris planicies propè ciuitatem *Cracouiensem* versus fluuium *Prandnik* situs, & prospectum habens vniformem, placidum, & virentem eligitur, columna figitur, spatia cursorum certis signis & terminis præfiniuntur, singula impedimentorum obstacula remouentur, senes, & grandæui proceres, puri, & sinceri, ad inspiciendum, iudicandumque currentium merita eliguntur, nobile brauium, principatum videlicet Regni *Polonorum* victori, & athletæ collaturi. Verum vt est ingenium humanum nullis cautelis circumseptibile, facile via capta est, per quam studiis humanis repertum decretum, dolus superueniens vincit. Vir enim quidam ingeniorum & astutiarum plenus, qui inter eos, qui petebant per cursum *Polonorum* Principatum, ardentior, ambitiosiorque habebatur *Leszek* nomine omne campestre spatium, quo ad columnam currendum erat nocte intempesta sine arbitrio, ne à quoquam prodi, vel vulgari facinus posset, ferreis exigonis cautè replet, & sternit, viridi sabulo, ne posset notari, superiecto, vna tantummodo laterali semita, per quam sibi currendum crediderat, sine exigonorum labe & stramento relicta, & certis tantummodo signis sibi notis discreta, quo facto non sine ingenti gaudio comitiorum diem, Principatum nihil dubitans ad se peruenturum, operiebatur. Interim autem artificiosum ingenium casus prodidit: Duo siquidem adolescentes fortis tenuis, & obscuræ ad locum palestræ delectandi animi gratia egressi, ludicro fœdere inter se paciscuntur pedestri cursu & itinere, columnam locatam se petituros, eo præmio posito, vt victus victorem semper Regem & nominet, & salutet. Verùm destinatum pactum implere in ipso mox primordiali cursu exigonis ferreis plantas lædentibus prohiberi subsistunt, ac vniuersam illam planiciem similibus ferreis stratam reperiunt, nihil tum de his quæ casuali deprehensione inuenerant, vulgandum rati, rem omnem silentio prætermittunt. Cumque comitiorum diem aduenisset, & plures tam viri, quam adolescentes, in discoloribus equis fortunam experturi, aduenissent, ad palestræ locum per eos, quibus huiusce rei cura mandata erat, deducuntur; vniuersa nobilitate & plebe *Polonorum* ad tam grande & rarum spectaculum, in frequenti numero exitum nouæ rei spectatura conueniente, constitutus, Idibus Octobris currendi dies, ex omni parte spectaculum præbuit. Stratus arena campus, extructum primoribus & proceribus Regni solium, populique vndique ad spectandum conuenerant, ora, mentes, oculos, in currentes conuerterant,

Leszek clam uncos in terram, per quam currendum erat, recondit

SEC. IX. poſt C. N.

terant, quibus multiplex vt ſit metus, fauor, miſericordia, & ſtudium iuxta affectionem qualitatis inerant. Cumque omnium Regnum petentium ex pari incitatus eſſet curſus, vniuerſorum equi læſuram exigonorum, quos nullatenus vitare poterant, paſſi, primum cæſpitant ſubſiſtuntque, & ad extremum concidunt, ſeſſoreſque ſuos vehementius illos vrgentes deiiciunt, remorantur aut ſternunt, ſolus *Leſzko* exigonorum doloſus iactator, qui & vngulas equi ſui babatorum ferramentis vndequaque accuratius ſepiuerat, vt etiam exigonorum, ſi in aliquod euentu inciderat, fefelliſſet diſcrimen, ſemita non infecta gradiens primus & ſolus, non ſine comitum & ſpectantium ſtupore & admiratione, ad columnam eques prior peruenit, & columnam, velut victor & athleta, apprehendit, ſed neque alter ex duobus adoleſcentibus, quos pridem ludibrii pacto concurriſſe narrauimus, qui pauciora ab exigonis vulnera contraxerat, iamque ſanitati redditus erat, palæſtram illam negligendam duxit, quinimo equeſtri itinere ad currendum dato, expreſſoque tempore mox & ille itinere arena conſito, rapidoque curſu ad ſtatuam ſecundus peruenit. Quamuis autem *Leſzek* primus in equo maculoſo iuxta conditionem ad columnam perueniſſet, & Rex Princepſque ab omnibus conſalutatus eſt, mox tamen per competitores ſuos de euidenti incuſatur fraude, cauſamque dicere coram iudicibus ad inſpiciendum conſtitutis currentium merita, eſt compulſus. Producuntur autem in euidentiam patratæ fraudis, omnes equi ſui quatuor vngulæ ferro vndique circumuolutæ, illoque euidenti documento, ſtrator iactatorque exigonorum, & publici inſtituti vafer temerator eſſe conuincitur, omniumque iudicio, concordi ſententia, ambitus reus, & doli artifex damnatur. Damnationis autem in illum prolato decreto à competitoribus ſuis, quos fefellerat, & cæteris, qui illius exquiſito iraſcebantur facinori, membratim laceratus, ac diſcerptus eſt, & fraudis ſuæ pœnam meritam pendens, atroci ſupplicio, dedit. Concordi autem vniuerſorum inſtinctu & acclamatione, adoleſcens ille, qui pedeſtri curſu ſtatuam iocabundus contigerat, dignus Principatu iudicatus, in thronum regium extollitur, & ſublimatur, & ſibi quamuis ſortis, vt prædiximus, obſcurioris, ſingulorum conſenſu defertur Principatus, decernentibus cunctis ſincere illum iuxta edictum legis Principatum meruiſſe. Ne quid autem ad principandam perſonam nouam deſiceret, vetuſto nomine abrogato *Leſzek* vocatus eſt, crebro enim id nomen apud *Polonos* tunc temporis habebatur, vt etiam quos in Principatus dignitatem aſſumerent, illos quaſi quodam charactere inſignirent, ſic pro vno eodemque tempore, & Sacroſanctus Regiæ Majeſtatis Magiſtratus, fraudulento ambitioſoque homini cum ſua pernicie negatus eſt, & humili ſimplicique viro, cum ſumma eius laude collatus, verificatumque tunc eſt veridicæ ſcripturæ Eulogium, multi conſederunt in throno, ſed inſuſpicabilis portabit diadema.

&, dum ipſe equi ſui pedes ferreis ſoleis muniſſet, & aliorum læſi claudique eſſent, primus accurrit, & Rex acclamatur.

Sed dum alter quidam iuuenis, quod pedes ſpatium curſus circumiens, ſecundus ad columnam accurrerat,

priore ob dolum occiſo

Rex Leſzko appellatur.

Obſcuram autem ſortem conditionemque ſuam in faſtigium regale mirabili prouidentia diuinitatis euectam, tantis *Leſzek* heroicis extulit operibus, tot virtuoſis illuſtrauit actionibus, vt non in ruſticano tugurio natus, ſed à regalibus thronis parentibuſque ingenuis ortus crederetur. Animus illi liberalis, vaſtus & impiger, audaciaque ferox, qui non ſolùm vicinorum hoſtium dominia ſua inuadentium impetus repreſſerit; ſed etiam *Pannoniis, Morauis, Bohemis, Teutonicis*, aliiſque in circuitu nationibus bella vltrò intulerit, in quibus gerendis, ſolertia & felicitate vſus, nonnullos hoſtium magnis præliis fuderit, cæteros terris & fortunis mulctauerit. Si quando verò extraneus hoſtis deerat, ne militum corpora longa quiete hebetata langueſcerent, curiis indicebat ludos haſtarum, & ſimulachra pugnarum, cæteroſque actus militares inſtaurabat, victoribus, & athletis præmia proponebat, & ea cum magna animi alacritate, inter vincentes partiebatur. Quæ quidem actuum militarium & luctarum continua inſtauratio, & charitatem illi apud vincentes milites magnoperè conciliauit, & milites ad getenda bella, continua armorum exercitatione atque vſu, effecit conſtantes atque pronos. Tanta inſuper liberalitate, & in domeſticos, & in aduenas reſplenduit, vt ſæpe maluerit ex largitione egere, quàm per tenacitatem ex abundantia diteſcere. Nullum bene meritum renumeratione negligens, aut petenti, aut egenti patrocinium, ſeu ſuffragium recuſans, vt non Rex, ſed omnium indigentium ſaluberrimus prouiſor putaretur. Parco autem & caſtigato victu contentus; maximus ebrietatis & crapulæ oſor habebatur: Menſam denique ſuam admiranda prouidentia, parſimoniaque venuſtauerat, vt omnibus quidem veſcentibus dapes ſufficerent, ingurgitationis verò occaſio procul abeſſet. Exigua hæc quidem, & minus admiranda in Principe viderentur, niſi & his omnibus vnum ſpecimen virtutis, cætera ſupergrediens adieciſſet, eam enim animi continentiam modeſtiamque, quàm dum priuatus eſſet, à virtutenè mutuatam, an à natura datam, incertum eſt, ad regalem fortunam pertulit, eiuſque vſum in omni tempore vitæ ſuæ ſeruauit, ſæpè quidem in actibus publicis, quoties illum chlamide regia veſtiri aliqua neceſſitas impuliſſet, toties pannos hirſutos & veſtes ignobiles in quibus ſuſcepit Regnum, ſuper verticem ſuum in eminentiori loco iuſſit extendi, volens vt habitus ille originariæ ſortis ſibi reuocaret, repræſentaretque memoriam, & ipſum vitæ neciſque dominum inſoleſcere non ſineret. Cuiuslibet pompæ, arrogan-

SEC. IX. poſt C.N.

Quomodo Leſzek partis de hoſtibus multis victoriis

diu & pacifice

multis virtutibus decoratus

regnavit.

SEC. IX. poſt C.N.

gantiæ, & iniuriæ ſibi transgreſſione indicta, ab initio Principatus, vsque ad vitæ exitum, humanus & clemens erat. Tenuitatem generis originarii, neque vnquam inficiatus eſt, quin etiam in decus tulit, atque in facinus pulcherrimũ, quod in eam Principatus amplitudinem, ex ſorte humili euehi, & aſcendere illi contigiſſet.

Iuſto & modeſto regimine, dùm apud *Polonos* annis multis *Leſzek* ſecundus victorioſè & feliciter imperaſſet, longæuo ſenio confectus, ad maturam ætatem perueniens, vita exceſſit. Nonnulli aſſerunt, hunc *Leſzkonem* in prælio cum Cæſare *Carolo Magno* inito victum & occiſum eſſe: Ita enim reperi *Martinum Gallicum* de eo ſcripſiſſe. Anno 805. Imperator *Carolus* miſit *Carolum* filium ſuum in *Poloniam*, qui depopulatis omnibus, Ducem terræ illius *Leſzkonem* occidit, indeque reuerſus ad Patrem eum in ſilua *Woſzego*, venatui ſtudentem inuenit. Ex quo quidem conſtat *Polonos*, & tunc, & antea bella cum Imperatoribus & Regibus finitimis geſſiſſe, ſed quo tempore, quoue ordine aut fortuna, quibusue Ducibus propter literarum & ſcriptorum, quibus tunc *Poloni* velut gentiles caruere, penuriam, parum conſtat. Itaque ſiue naturali, ſiue violenta morte *Leſzko* decedens, vnicum filium ſui nominis, *Leſzkonem* tertium *Polonis* pro hærede reliquit. Qui ob Patris præſtantes actus & merita, in ſolium paternum dignus iudicatus eſt ſuccedere. Nihilo autem paternis actibus, quibus peroptimè fuerat inſtitutus, inferiorem ſe gerens, celebris fama virtutibus & gloria apud ſuos & exteros habebatur, vt Patris virtutem, & merita transcendiſſe magis, quam æquaſſe videretur. Plurima hic cum finitimis bella gerens, nomen & gloriam gentis ſuæ, & ſuum plurimis heroicis nobilitauit operibus; quasdam verò *Polonorum* Regni prouincias ſua prudentia, & bellica virtute vacillantes, & res nouas cupientes in fide continuit, motusque earum compreſſit. Quasdam etiam denuo expugnatas ſuo adiecit imperio. Crebris autem vicibus à *Pannoniis* tunc per *Græcos* & *Italos* bello laceſſitis, magnis precibus & largitionibus ad adminiſtranda bella inuitatus, legiones *Italorum* & *Græcorum* frequentibus victoriis fudit, gentemque *Pannoniorum* qui & ipſi *Slaui* ſunt, ne *Græcis* aut *Italis* tributaria fieret, tàm ſuo, quàm exercitus ſui robore, atque arte militari, qua pollebat, defendit. Ex legitima autem vxore vnum duntaxat filium, nomen *Pompilius* imponens, progenuit, quem in ſpem futuræ ſuæ ſucceſſionis, adhibitis magiſtris & curatoribus, dignis moribus, & virtuoſis inſtitutis, curauit educari. Ex pluribus autem pellicibus viginti filios omnes mares ſuſcepit, videlicet *Caſimirum, Boleslaum, Wladislaum, Wratislaum, Ottonem, Baruinum, Przybyslaum, Præmislaum, Iaxam, Semiamum, Semouitum, Semomislaum, Bogdalum, Spicigneuum, Spicimirum, Sbigneum, Sobeslaum, Viſimirum, Creſpimirum,* & *Vislaum*. Veritus autem *Leſzek*, ne eo ex humanis rebus abſumpto, ſuper dominiis & principatibus ſuis contentiones & bella ſanguiniſque profluuia inter filios conſurgerent, filium legitimum *Pompilium* Monarcham, & Regni *Polonorum* Dominum conſtituit, cæteros verò ſuos fratres naturales ſuæ ſubiecit obedientiæ & ſeruituti, & iureiurando conſtrinxit, & obligauit mandans, vt ſibi in omnibus pareant, & illius tribunal atque ſuperioritatem recognoſcant. Partitur autem inter viginti filios prædictos omnem maritimam, & *Sclauorum*, & *Rugianorum, Pallatorum, Obotritorum, Varienſium*, & *Caſſubitarum* oram, verſus *Misnam*, & *Veſtfaliam*, & *Oceanum mare* ſe prætendentem, & omnes regiones *Poloniæ* inter flumina *Albiam* & *Halebam* ſitas, & cuilibet congruam aſſignat portionem. Qui in illis plurimo tempore Principatum gerentes, plures vrbes, caſtra, municipia, atque caſtella ex ſuo nomine condiderunt, quas etſi natio *Teutonica* ſucceſſione temporum occupaſſet occupatq; in præſens, vetus tamen nomen vrbium, caſtrorum, & locorum, quamuis in *Almanicum* transformata ſint, manet in hanc diem appellatio, videlicet *Bukow, Dobyn, Brema, Mykielburg, Luneburg, Aldemburg, Raczesburg, Sigerburg, Plunen, Slesnik, Ilow, Zwerin, Malechow, Roſtog, Kuczyn, Werle, &c.* Occupatæ autẽ ſunt terræ & regiones *Sclauorum* præfatæ vnâ cum caſtris & ciuitatibus, per *Saxones, Veſtfalos, Olandros, Friſones*, cæterosque *Teutonicæ* linguæ populos, & ſucceſſiuè Principes, Proceres, Optimates, Nobiles, præfatarum regionum ab *Almanis* exterminati & eiecti ſunt. Ad extremum *Nicolaus* Princeps *Slauorum* cum duobus filiis, *Przybyslao* & *Warczyslao*, ab *Henrico Leone* Duce *Saxonum* deleti ſunt, in vicis tamen & rure *Slaui* ruſticani generis habitant in hunc diem, nec aliam linguam niſi *Polonicam* ſeu *Slauonicam*, licet corruptam, & in pluribus mutatam propter commixtionem & ciuitatem aliarum linguarum, & variationem idiomatum ſonant.

Leſzek filium Leſzkonem III. reliquit hæredem, ſe non inferiorem,

qui tandem vnicum legitimum deliquit filium Pompilium Regni ſucceſſorem, & naturales viginti,

quibus ſub ditione eius relictis

certas in vita ſua terras eis diuiſit.

Mentio de filiis naturalibus *Leſzkonis* facta me admonet, ne illorum Principatus & dominia, vrbesque ab illis conditas & populatas, obruam ſilentio, quatenus *Polonorum* poſteritas intelligat, quantum ſit *Polonorum* regionibus per *Almanicam* nationem detractum, cum omnes illas oras, atque prouincias *Almani* poſſideant, itaque *Boleslao* primogenito naturali *Leſzkonis Baruino*, & *Bogdalo Pomerania inferior, Caſimiro* & *Wladislao Caſſubia, Iaxæ* & *Semiano Serbia; Wratislao Rama; Przybyslao, Czeſzemiro* & *Ottoni Dituonia*, quæ nunc *Olſacia* nuncupatur: *Præmislao Semouito* & *Semomislao Zgorzelica*, quæ nunc *Teutonico* nomine *Brandeburg* appellatur, aliis verò reſiduis fratribus, quædam ſortes in huiuſcemodi Prouinciis conſiſtentes, adiectis quibusdam deſertis ſiluarum & nemorum, fuêre conſignatæ. Condidit autem *Wislaus* caſtrum

SEC. IX. poſt C. N.

De caſtris per viginti filios ædificatis.

ſtrum *Miedzyborze*, quod nunc *Meidburg* dicitur, *Sobeslaus* caſtrum *Dalen*, quod *Dalemberg* dicitur, *Viſimirus* caſtrum & ciuitatem in ripa maris Septemtrionalis *Viſſimiriam* ex nomine ſuo, quæ in hanc etiam diem *Viſſimiria* nuncupatur. A cæteris hæc caſtra noſcuntur erecta, caſtrum *Bremen* in confiniis *Veſtfalorum* & *Friſonum* ſitum, quia pondus hoſtile exciperat. *Brzemie* enim in *Slauonico*, *Pondus* denotat. Item caſtrum *Luna*, quod nunc *Lumburg* dicitur, in petra enim altiſſima, quam vndique latitudines planitiesque camporum ambiunt ſitum, nomen caſtro indidit. *Slaui* enim, ſplendorem Lunæ nocturno tempore interlucentem, *lunam* vocant, a cuius ſimilitudine ripæ & campeſtri planitie lucentem, caſtrumque in ea fundatum *Lunam* vocarunt. Item caſtrum & ciuitatem *Bukowiec*, quam *Almani Lubek* appellant, licet per *Slauos* in circuitu commorantes priſco intituletur vocabulo. Item *Ratibor*, item caſtrum *Swerin*, item caſtrum *Lubow*, quod quia à quodam *Miklone* conditum eſt, *Teutonici* illud *Mikielburg* appellant, & Principes, qui in eo dominantur, *Mikielburgenſes* appellant, à camporum vero ſpatioſa latitudine in latere Magnopolienſi ex duobus integris, licet in duplici idiomate, *Latino* videlicet & *Slauonico* compoſitum vocitatur. Item caſtrum *Giłow* à craſſitudine terræ. Item *caſtrum Roſtoki*, à diſſolutione inundationeque aquarum. Item caſtra *Verla*, a crudelitate. Item *Zwanouo*, à vocando. Item caſtrum *Oſtrow*, à loco inſulæ, in quo ſtat erectum. Item *Teſzyn*, *Marlewo*, *Bobel*, *Trzebieſzewo*, *&c.* pluraque alia caſtra, municipia, vrbes, & caſtella, quæ à filiis viginti *Leſzkonis*, filiisque eorum, & nepotibus, circa *Sarmaticum Oceanum*, & *Septentrionale mare*, paludibusque, inſulis, & deſertis fretum illud ambientibus ſunt conſtructa & erecta, quæ frequenti numero gentium, propter maritimas opes, & lucra incoluntur & inhabitantur; nouarumque vrbium in oris illis varia conſurrexit ſtructura, & habitatio numeroſa. Illa enim Septemtrionalis plaga, quantò minus ſolari ardore exuritur, niuali gelidoque magis frigeſcit frigore, tantò ſalubrior corporibus hominum, & ad producendum humanos fœtus & gramina aptior exiſtit.

Pompilius Leſzkonis filius, mortuo Patre in Regem coronatur,

Ordinationi *Leſzkonis* tertii in ſingulis quæ de filiis viuens confecerat, paritum eſt: Legitimus enim filius ſuus *Pompilius*, tam fratrum, quàm vniuerſorum *Poloniæ* Procerum approbatione vnanimi & conſenſu Patre fatis abſumpto, in Regem & Monarcham *Poloniæ* ſuſceptus, & ſurrogatus. Vniuerſis viginti fratribus ex concubinis ſuſceptis, præſtantibus ſibi iuxta iuſiurandum, & Patris decretum debitam obedientiam, & feudalem ſubiectionem.

& fratres obedientes

Firmato itaque Pompilius ſolio viginti fratres ad procurandas, quas illis Pater *Leſzko* donauit, Prouincias dimiſit, quas tunc iuxta vniuſcuiuſque attributam induſtriam cœperunt adminiſtrare.

SEC. IX. poſt C. N.

confirmat inſtatiuis,

Pompilius itaque ſiue *Popiel* ſuſcepto *Polonorum* Regno, montana, ſub quibus vrbs *Cracouienſis* fundata conſiſtit, pertæſus, in campeſtribus & planiciebus delectari cœpit. Vnde & ſedem Regni ſui à *Cracouienſi* arce vrbeque transferens, in quibus prædeceſſores ſuos nouerat habitaſſe, ad originariam priſcorum Principum *Poloniæ*, *Gneſnam* videlicet, rediit.

ſedem regiam Gneſnã,

Sed cum huius quoque inhabitatio ſibi ingeſſiſſet faſtidium, volens Principatus ſui in poſteros relinquere monumenta, in campeſtribus longum proſpectum habentibus, nouam arcem, nouamque vrbem, iuxta lacus & paludes condidit, eamque *Cruſuiciam* nominauit, in illam ſuam continuam manſionem transtulit, principalem eam ſedem Regni ſui conſtituens.

tandem Cruſuiciam per eum ædificatam transfert.

Ob quam rem vrbs noua mercatorum & colonorum facile numero impleta, inter *Poloniæ* vrbes, pro ea tempeſtate famoſa, & inſignis habebatur. Quoties autem aduerſitate hoſtili, aut vicinorum bellis *Popiel* ſe oppoſuit, aut *Poloniæ* Principatus ab hoſtibus inuaſus fuiſſet, toties fratres ſui perſonis propriis & omnibus copiis illum contra quoſlibet hoſtes adiuuabant, non prius redeuntes ad propria, donec aut hoſtes fuſi, aut exorti motus conditione honeſta compoſiti fuiſſent.

vbi gaudens quiete

Nullum autem opus inſigne aut heroicum prædictum *Popiel* ſcimus edidiſſe, neque auita, aut paterna in adminiſtrando Regno, in propagandis eius finibus, in edendiſque militaribus actibus in eo reluxit propago, ſed parta tantummodo gubernare contentus de coniuge legitima vnico filio ſuſcepto, quem ſuo nomine *Pompilium* appellauit, nondum ad ſenectam perueniens, in marcida & torpenti ætate morbo correptus vita deceſſit.

nullo edito memorabili opere

relicto vnico filio obiit.

Cætera in illo venerabiliora videbantur, illud quoque criminoſius, & enorme, ſiue natura infudiſſet, ſiue venturi mali omen foret, quod in omni ſacramento atque execratione murium deuorationem ſucceſſu temporum diuino iudicio permittente, ſequutam ſibi deprecabatur euenturam. *Latino* idiomate vocatus eſt *Cinereus*, *Almanico Oſſerich*, circa annum Dominicæ Incarnationis octingenteſimum, apud *Polonos* creditur imperaſſe, & Monarchiam *Polonorum* Monarcha ipſe per annos plures rexiſſe.

Quomodo venientes fratres ad Pompilium illoque mortuo invento

Languore *Pompilii* Principis viginti fratres eius audito, qui ad maris Septemtrionalis oram, & in *Pomerania* inferiori, *Caſſubiaque* Principatum tenebant, de dominiis ſuarum habitationum egreſſi, propero curſu *Cruſuiciam* ad viſitandum fratrem *Popiel* languentem conueniunt, poſtridie iam animam exhalaſſe reperiunt. Super cuius morte non mediocri dolore conſternati, plures fletus fundunt, corpus

SEC. IX. poſt C. N.

pus eius, iuxta morem illius temporis, honeſto loco condunt, & honore debito funeralibus ſuis iuſta peragunt. Ea autem in omnium pectore ad fratris filium, quem vnum *Pompilius* ſuperſtitem reliquerat, reperta eſt charitatis affectio atque fides, vt quamuis potuiſſent probantibus proceribus & primoribus *Poloniæ*, propter imbecillem nepotis ætatem Regni *Poloniæ* nanciſci curatorum nomine adminiſtrationem, omni tamen ambitione circumſcripta nepoti *Pompilio*, quamuis immaturo & paruulo regimen relinquere, quam illud in aliqua parte contingere maluerunt.

filium ipſius Pompilium acceperunt in Principem

Vnde & tunc adoleſcentia nepotis in dies longiores minimè expectata, ipſum in Regem & Monarcham *Poloniæ* extulerunt, ac illi quemadmodum à Patre ſacramento conſtricti erant, fidelitatis obedientiæque homagium præſtiterunt. Accedebant autem aliqui ex eis, quibus onus illud cæteri mandauerant, & per certa interualla maiorum quæſtionum & cauſarum, quæ ad *Pompilium* referebantur, audientiam faciendo, deciſiones, & edicta in curia nepotis donec adoleſceret, benigna longanimitate morabantur: rati ſe *Pompilio* nepoti ex tam benigno aſſiduoque negotio ſeu officio in illius tenera ætate impenſo, quouſque in virum euaderet, chariores fore.

& curarunt recte omnia adminiſtrari.

De moribus Pompilii deteſtandis,

Sub diligenti & accurata Patruorum ſollicitudine, minor *Pompilius* annos adoleſcentiæ prætergreſſus ſuo iuri, & poteſtati, à patruis relictus, ab auitis mox cœpit degenerare moribus, his rebus tantummodo intentus, quæ parum commercii habere videbantur cum virtute, in omnia quoque praua, & ſceleſta procliuis, turpis & flagitioſiſſimus habebatur. Nulla in eo nobilis indoles, nullus actus viro heroico & Principe dignus, nullum virtutis ſpecimen, nullus honeſtatis amor, ſomno aut ventri, aut crapulæ deditus. Non Baronum ſuorum intendebat conſiliis, ſed laſciuiam petulantiamque ſectatus, in apparandis conuiuiis, in trahendis ebrietatibus, in ducendis plauſibus, & choreis occupatus. Poſthabita omni virtutis cura, ſerta tractabat non arma, fœminarum cœtibus, & conuerſatione implicitus, virorum & præſertim maturorum & prudentium conſortia, quaſi quandam peſtem & perniciem fugiebat. Propter quod vicinorum hoſtium ſuorum furor priorum Principum ſtrenuitate ſolertiaque compreſſus, mox reuixit, *Pompilii* Principis ſcelere & puſilanimitate accenſus. Crebris itaque bellis diuinitate permittente laceſſitus, muliebri illa, pauentique animo adminiſtrabat: Ad conſuetas & radicatas voluptates ſemper reflexus, vnde & ſæpè contigebat, hoſtes, quamuis minoribus potentiis fretos, commiſſo prælio euadere ſuperiores; Ipſe enim *Pompilius* tardius omnia, quæ ferro adminiſtranda erant, prouidens, primus in fugam proſiliens, cæteros magno diſcrimine mortis & captiuitatis, aut fugæ ignominia inuoluebat.

SEC. IX. poſt C. N.

Si quæ autem bella felicius ſub Principatu ſuo geſta ſunt, non ſuis, ſed ſuorum priſcorum ingeniis prouenerunt, quoniam ad repellenda bella gerendaque certamina Baronum deliberationi, & conſilio nunquam illum, velut quandam infelicitatis ſentinam, placebat acciri. Non ſolùm autem deſpectui, ſed ludibrio apud ſuos & exteros patuit. Qui cum deformes & hos quidem attritos & raros in cæſarie haberet capillos, turpis propter id, ſed turpior propter laxatos in omne facinus mores haberetur, *Chwoſtek* à ſuis pro vituperii nota (quod ſignificat vilem, attritum, & deformem ſcopam) cognomen accepit, bello ſegnis & timidus, in quolibet verò opere cunctator, aduerſus denique corruptelas pecuniarum parum purus. Procatur autem illi & deſponſatur ex Principibus *Almaniæ* vicinis *Polonico* Regno coniunx, generis nobilitate præſtans, & formæ elegantia rara, fœminas plures ſuæ ætatis ſupergreſſa, in omne tamen facinus, & præſertim in ambitionem & auaritiam muliebri ingenio prona. Ea ſpe & reſpectu à patruis & Proceribus *Poloniæ* illi coniuncta, vt viri actus, deteſtandoſque mores, in meliora verteret.

& quomodo uxor eius per blanditias viro effœminato ſuſcipit omnem Reipublicæ curam

Verùm illa blanditiis ſuis muliebribus, calliditatibuſque illectum, capt umque illaqueauit adeò, vt apud illam magis, quàm apud Regem totius Regni adminiſtrandi conſiſteret poteſtas. Singulaque per legem decernenda non ſecus rata habebantur, ac illa Reginæ conſenſus & autoritas probauiſſet. Duo denique pignora ambo mares ex illa ſuſcipiuntur.

duobus filiis procreatis.

Procedente tempore prolis fœcunditas ampliorem illi ſtruxit, & apud Regem, & apud Primates Regni venerationis gradum, ſtatumque eius, & ex venereo amore mariti, & ex productione filiorum credebant perpetuum. Ex quibus omnibus Regina magis magiſque inſoleſcens conditionis ſuæ oblita, totius Regni adminiſtrationem & regimen ad ſe vnam iure hebetato & effœminato traduxit. Regiumque animum ſuapte tetrum & languidum, Proceribus nequicquam potiora ſuadentibus, ad deteriora quæque propenſiori ſtudio inclinauit. Filiis autem regiis nomina indita ſunt auita. Vni quidem *Lech*, alteri nomen parentis *Pompilius*.

Quomodo caſtigatum à patruis Pompilium

Videntes autem & ab experto cognoſcentes patrui ſecundi *Pompilii* ſuum nepotem in quæque praua declinaſſe, & tàm ſuis, quàm exteris magno deſpectui & ludibrio eſſe, ſæpius illum priuatim & publicè accedunt, ſæpius per auitos & patrios cineres obſecrant, admonent, & deprecantur: quatenus ſuam & eorum progeniem non pollueret, & indignis moribus ſcurrilibuſque abuſibus non contaminaret euidenti demonſtratione, pluribus argumentis & exemplis illi declarantes, non diuinitatem ſolùm, ſed nec ſubditos fœda ſua iudicia, & pe-

SEC. IX. poſt C. N.

petulantia opera quoquomodo repreſſuros, ſæpius & illi Regni minantur exterminium, ſæpius ſuum & ſuorum tàm ſuffragiorum, A quàm conſiliorum hactenus illi præſtitorum allegant diſceſſum. Verum *Pompilio* ſecundo ad malignitatem naturali conditione inſitam, altera labes, conſors videlicet, quàm ex Principibus *Almanorum* duxerat, impietas acceſſerat, quæ *Pompilii* ſecundi ſuapte ægrum, & ad omnia nefanda pronum animum, ad quæque deteriora inclinabat. Propellens ſiquidem maritum ſuum, tàm primoribus, quàm inferioribus, tàm diuitibus, quàm pannoſis exoſum & inuiſum eſſe, verita ne proceres Regni eius malignos mores, & muliebres actus pertæſi ad eius proſcriptionem, eiectionem, aut perniciem procederent, & in locum eius aliquem de Patruis ſuis, Principibus vide- B licet ad oras ſeptemtrionales habitantibus ſurrogarent, ſtirpis quoque ſuæ duos mares, quos ex *Popiel* ſuſceperat, in exilium ire contingeret, nocte & interdiu animum viri muliebribus blandiciis demulcet, lenit, flectit, in necemque patruorum allicit, mollit, & inclinat.

uxor ægre ferens

Non eſt, inquit, *tibi, ſed neque proli tuæ, quæ tibi ſucceſſura eſt, patruis ſuperſtitibus, ſecura vita, non eſt tranquilla Regni, quod habes, ſed momentanea prorſus & periculoſa poſſeſſio. Quotquot enim patruos habes, tot tuorum pignorum inſidioſos hoſtes. Diſertos tecum miſcent, & familiares ſermones, crebris te coarguunt monitis, magnam auiſamentorum congerunt ſuppellectilem, maximam vim præ-* C *ſidiorum pollicentur: Omnia hæc callido vafroque animo agunt, vt tibi laqueum ſtruant, vt te ſubditis tuis magis reddant contemptum & exoſum non patruorum ſolum, ſed parentum ſe erga te opera egiſſe gloriantur. Altam viciſſitudinis compenſationem, crebra ſermonum vſurpatione exigunt, ſæpè te non Regem, non Primorem Principem, ſed ſui figmenti vocant mancipium, ſuorum conſiliorum nituntur te regere diſciplinis, non quo melior exercitatiorque, ſed quo contemptibilior euadas, auitas virtutes, mores, & actus, aſſidua relatione obiectant. Bella te cogunt, aut repellere, aut inferre quo te celeriùs extinguant: Vniuerſæ quoque eorum ad hoc ſuadent, ad hoc lucubrant, ad id vigilant* D *artes & ingenia, vt te, & prolem tuam exterminent, tibique in Regno ſuccedant. In tua itaque manu ſitum eſt, Princepsne, an aliorum ſeruus? inclytus, an ignominioſus? felix, an miſer cenſeri & eſſe malis? Si itaque ſapis, ſi aliqua prudentia viges, ſi tuum, tuorumque cupis ſtabilem eſſe ſtatum, expergiſcere aliquando, & hunc, quo hactenus es vſus, excute torporem, & priusquam patruorum tuorum in te roborentur machinationes, priusquam te ſuis fraudulentis caſibus includant, vitam illorum, ſi ferro parum tutum & conueniens cenſes, ſaltem potione toxicata extingue: Cuius rei me fidam habebis cooperatricem, & miniſtram. Dii te penates, patrii quoque, & tàm paterna, quàm auita imago in Regni ſolium te vocat, ſed & plebs omnis* A *nobilitas, omnis cœtus creat, vocatque Regem. Patrui tantummodò obſtant, nec felicem glorioſumque Regem ſinunt, quibus ſublatis omnia tibi non dubites pro voto ceſſura.* His aliisque perſuadendo, increpandoque modis virum, ad facinus inſtigat, ſuo artificioſo ſeductum alloquio, & muliebribus verbis illaqueatum.

maritum, vt eos veneno necaret, miris perſuaſionibus hortatur.

SEC. IX. poſt C. N.

His vocibus pluribusque ſimilibus ſermonibus, viri animum expugnatum ad innocentem patruorum ſuorum necem nefanda fœmina pelliciens, oportunum tempus & modum, quo deſtinata animo mandet celeri effectui, in ingenti ſollicitudine obſeruat. Ea itaque huiuscemodi muliebri calliditate dirigente, *Pompi-* B *lius* ſecundus in grauem morbum ſe ſimulans incidiſſe, in grabatum ſe velut languidus & moribundus imponit, Patruos crebris nunciis & literis obſecrans, vt ad illum celerrimè non cunctentur, antequam illum languor non conficiat, accedere, ſuprema quædam mandata ab ipſo percepturi. Quibus ex more prono & deuoto animo conuenientibus, ſic apud eos, *Popiel* audiente Regina, & Primoribus Procerum diſſeruit. *Deorum* inquit, *beneficio proximam mortem mihi imminere, & languore, quo me correptum cernitis, edoctus, non amplius fas eſt poſſe me aura vitali frui. Vos chariſſimos Patruos meos dignum exiſtimaui accerſere, vt antequam vita mea exui me contingat, de ſucceſſo-* C *re Regni veſtro celeberrimo conſilio, cui parere conſueui aliquid conſtituam, ut quemadmodum veſtro regnaui munere, ſic & veſtro perenni & immortali viuam beneficio per ſucceſſionem filiorum. Magis enim me ſuperſtitem, quàm extinctum: magis viuentem quàm mortuum exiſtimare potero, ſi vobiſcum meas celebrauero exequias, & veſtra in me ſtudia palpitante adhuc anima viuens proſpexero, quæ mortuo ſtudio & lege humanitatis affinitatisque eſtis impenſuri, fatis enim vocantibus diſſoluor, nec fas eſt mihi vobiſcum diutius commorari. Præſtate itaque viuo, quod morienti eſſetis præſtituri, impietatis enim cenſeretur facinus, id viuenti abnuere amico, quod etiam non conſueuit* D *hoſtis exanimato negare.* Simulat inde lachrimas, & gemitus cum ſuſpiriis arte compoſitis, execranda potius vafricia, quam vero dolore compreſſos, & velut occupatos luctu oppreſſos lachrimis, præpeditus ſingultibus, aggrauatus languore dicendi ordinen non tenet. Ad hæc tam dulcia, & mellea ſuauitate delinita verba, pectoribus omnium grandi mœrore perculſis vniuerſa regia domus altis cœpit concrepare ſingultibus, audiens hinc veras, hinc fictas lamentationum voces, inde ſuſpiria, aut horribiles vlulatus, alibi percuſſiones pectorum, aut comploſiones palmarum, lacerant crinem virgines, matronæ vultum, habitum annoſæ. Augebat autem omnium lamenta Reginæ ſi-

Pompilius ſimulata gravi infirmitate patruos ſuos ad ſe conuocat,

SEC. IX. poſt C. N.

mulatricis, & plus quàm *Punica* fraude ementitus eiulatus, quæ nunc virum, nunc mariti Patruos, nunc ſingulos Procerum luctuosè am- A plexa ſuſpirioſis fletibus tenet & emulcet, & ſuo comploratu ſimulato, Patruis & Proceribus veras lachrimas excutit pro marito. Tantus omnium mentes occupat mœror, vt etiam fama prodente omnium aſſertione, falſo licet vulgatum fuerit, ſimulacra quædam ærea, & ſtatuas in regia poſitas, ad tantarum lamentationum mugitum, ſudorem in lachrimarum morem largiùs, quàm inanimatis conueniebat profudiſſe: plurimi ad nutum *Pompilii* Regis ſumptu liberali & magnifico funebrales apparatus inchoantur, conſummanturque viuentis hominis, quod monſtro par videri poteſt, exequiæ. In quibus tanto quiuis ex Patruis *Pompilii* Regis & Primoribus *Poloniæ*, B ſtudium officiumque ſuum extulit, quanto a ſpectatore Rege, & omnium officia ſcrupulosè notante, ſtrictiori fauoris & beneuolentiæ gradu anhelabat commendari. Superſticioſis itaque exequiis more & ritu gentilitatis illius temporis expeditis, omnes qui aderant, delicato excipiuntur conuiuio, & ſinguli epularum pro relata adminiſtratione opipare tractantur. Quos à refectione digreſſuros, etiam mœrore leuatos, *Pompilius* Rex ad præſentiam ſuam præcipit adduci, ſimulans ſe ex eorum iucunda præſentia, & dulciſſima allocutione imminentem fati horam leuius toleraturum. Conſpiciens autem Reginam fallacibus indulgere lachrimis, his eam ſolatur verbis. *Quid*, C inquit, *chariſſima coniux mœſta mades fletibus? quid luctuoſis oppreſſam te quereris acerbitatibus? viduitatemne times? At certè his, quos pro tua orphanitate tutanda relinquo curatores, ſuperſtitibus, viduitatis incommoda te ingreſſuram non ſperes, ſed incolumibus illis, viuum, quamuis tuum reputa parentem. Singulos enim tàm Patruos meos ſtricta mihi affinitate iunctos, quàm Baronum meorum præcipuos, quos moriturus deſero obteſtatos precatosque eſſe volo, vt in te, natisque noſtris communibus, mei viuat vigeatque nominis recordatio, vtpotè, qui te, filiosque meos reliquias corporis mei, & dimidium animæ meæ illis pro hærede relinquam.* Aſſurgunt Patrui, aſ- D ſurgit & Baronum venerandus ſtatus, & pro ſe quisque operam ſuam, iuxta eorum poſſe, erga conſortem & filios *Pompilii*, ſe pro viribus nauaturum promittit, mortemque aut perniciem ſibi accidere prius imprecatur, & deuouet, quàm Reginæ & filiorum ſalutem quoquomodo negligeret. Simplici enim & recto corde, quod vnusquisq; ſentiebat, certatim depromebat, ad demonſtrandum ſuæ deuotionis & charitatis in Regem & Reginam affectum. Neque credere aut perpendere poterant, quod ſimulatæ tàm Regis, quàm Reginæ fuerant lachrimæ, & gemitus arte compoſiti, nec vllo dolore expreſſi. Adiiciunt Patrui & Duces, Proceresque *Poloniæ*, quo maius fletus flebiles reſcindant, Regis & Reginæ ſic- A cent lachrimas, quas in veritate, & non in dolo opinabantur effuſas, *ſe filiorum regiorum nondum epheborum ætatem ſupergreſſorum, Leſzkonis videlicet & Pompilii, tàm ſtudioſam tamque accuratam curam Pompilio Rege abſumpto geſturos, ac propriorum, vt alios parentes filii Regii non deſiderent, illumque honorem & cultum, fidem, & deuotionem, quam ipſi Patri exhibere conſueuerant, in eius filios ſuperſtites translaturos.* Ex his gaudere ſe *Pompilius* ſimulat gaudio ingenti, & obortis fictis lachrimis, quas fraudis & dolis magnitudo excutiebat, vniuerſis in genere gratias egit, ſingulos deinde proprio nomine compellans, amplexibus & falſis oſculis deliniens, cunctos obſe- B crat, vt verbis ſuis dando virtutem in promiſſa fide permanerent. Ad horam autem, qua prope moriturus erat regiam coniugem, duosque in ſucceſſionem *Poloniæ* à ſe genitos filios illis lachrimis madentibus commendat.

celebratisque exequiis

filios eis commendat.

SEC. IX. poſt C. N.

Inter hos ſermones in ſpatium decliuis Olympi ſolare approximabat iubar, & *Pompilius* ſingulis ſuis doloſitatibus ad fallendum Patruos, & primos Procerum, arte coniugis compoſitis, iam perfunctus erat. Patrui quoq; & Proceres ſinguli, quæ penes moriturum mortuumuè Principem rite expediri ſolebant, peractis, diſſolutionis tempus, iuxta denunciatam diuini oraculi certificationem credebant imminere. Tùm *Pompilius* Patruis & Proceri- C bus ſuis quaſi valedicturus nectar ſibi iubet ſurrogare per miniſtros, extremum fœdus potione illius & oſculo cum Patruis & Proceribus percuſſurus (erat autem aureum poculum ingenio ſubtili cælatura & arte elaboratum, cui infuſus liquor, quamuis tenuis & exiguus in altum ſpumabat, vt cratere vix dimidio, liquor vaporali aſcenſu in ſummum euadebat, qui oris flatu diſſolutus ad veram quantitatem ſucceſſiuè, vt in bullientibus igne ſubducto cernimus, redibat) tali itaque vaſe lethifer potus infuſus, primum *Pompilio* Regi porrigitur, vt à Rege prægustatus, à cæteris velut purus & ſalubris haberetur. Verùm Rex ad ſingulos proceres prægustationem fallacem, & ſimulatam faciens D virtute flatus ſpumarum denſitatem, quæ medium crateris occupabat, nil de ſubſtantia, ne dum contingens, ſed nec libans, conſumebat; reliquum verò potionis dimidium, in qua validum conditum erat virus, abſumere quisque ex Patruis & Proceribus iuncto Regi prius oſculo iubebatur. Huiusmodi peſtifera potione impletos ſomnum ſibi ex eorum ſuaui & aſſidua colloquutione obrepere fingens, re autem vera, ne in ſuo conſpectu aliquem illorum extingui contigiſſet, excedere de cubili iubet. Veneni autem vigore præcordia, artusq; virorum neci iniuſtè addictorum occupante, ſubitò in quandam amentiam, furoremque verſi, à plerisque ebrii, ab aliis deliri, & inſani putabantur.

Patrui veneno à Pompilio necantur.

SEC. IX. post C. N.

Tandem virtus ſedem animæ pertingens, ſingulos peſtifero nectare ebrios, antequam noctis ſuccederet conticinium, multis affectos cruciatibus peremit, patens quoque ruptura, etiam in cadaueribus præmortuis, prorumpens venefica illos infectione interiiſſe, euidentiſſima demonſtratione vulgauit. Tunc quoque primum ab vniuerſis notatum, & compertum eſt *Pompilium* Regem fallaci & virulenta potione inebriaſſe Patruos, & ſub iniquiſſimæ ſuæ mortis dolore illorum deteſtabilem ſibi, deteſtabilem patriæ, deteſtabilem ſuo vniuerſo ge eri mortem maturaſſe,& magis vxoris perſuaſionibus, & acclamationibus, magis ſuis ambitionibus, quàm diuinis naturalibusque & humanis factis parere voluiſſe. Cupiditate ſiquidem terrarum, quas Patrui poſſederant, illectus & coniugis ſuæ, alterius quodammodo *Ieſabel* in *Achab*, & ipſe verſus inſtinctionibus, conſiliorumque aſſiduitate ineſcatus, de iuſtis poſſeſſionibus, patriiſque ſedibus, Patruos germanos eiecturus, omni communione ſanguinis neglecta, omni pudore poſthabito, iniuriarum vltorem uilipendens Deum, neque credens illum iuſtum & innocentem ſanguinem vindicaturum, aut ſanguini germanorum Patruorum pœna celeri & condigna nunquam parentaturum: Nec prius à peſſimis cœptis reſiliit, donec ea ſpiritu maligno inſtigante peregit.

Sideribus patriæ indigna miſerabilique occidentibus morte, mœror tacitus & ſuſpirium, crebra ingeminatio mentes omnium hominum occupauit. Pauore ſiquidem tyranni conſtricti ac veriti,ne quid in eos, qui mortes necatorum publice deplangerent, conſuleretur grauiùs, patulos proferre non audebant eiulatus. Solus tyrannus cum conſorte ſua miris tripudiis hilareſcebat, conuiciis & calumnioſis coniurationibus in uiros innoxios à ſe ueneno ſublatos vtebatur, aſſerens *illos ob hoc facinus in Regem nepotem & amicum excogitatum cœleſti verbere miraculosè percuſſos interiiſſe. Dùm necem nepotis & Regis, de qua in heſternis gratulabantur funeralibus, uniuerſi diuina vltione experirent, impietatemque quam ſub relligionis & officii prætextu fictis & ſimulatis lachrimis deflendo exceſſum Regis monſtrabant, repentino ſuo interitu detexiſſe.* Geminato autem necis, & criminationis ſcelere in Patruos Proceresque non contentus, peccata peccatis congeminans, aliud æquè fœdum adiicit: Prohibet edictione ſeueriſſima, extinctorum cadauera à quoquam contegi, aut ſepeliri, negansque amicis & Patruis ſepulturam, quibus ademerat vitam; Qui ſecus agerent pœna capitali plecterentur. Primus ille autor tam ſæui exempli, occupaturus inſignem crudelitatis titulum, non ſine infamia illius ſeculi emerſit. Iacebant itaque mortuorum cadauera tabe defluentia, & vniuerſis inſpicientibus commiſerationis & horroris ingerebant terrorem.

Quomodo Pompilius negauit Patruorum corpora ſepeliri,

SEC. IX. post C. N.

Tyrannus interim *Pompilius* Lamia crudelior, atroces ſingulorum facinorum impetus edidit, & totus ſcortorum impudicorum gremiis ſe infudit, non aliter libitis, quàm licitis vtens, exiſtimans ſe de cætero beatam & felicem vitam Patruis & Proceribus decedentibus, abſque vlla reprehenſione in ſertis, choreis, balneis, vnguentis, odoribus, ſomno, crapula, & ebrietate, luxuque traducturum. Sed non eſt ingenio humano, aut robore comprehenſibilis manus Dei, vt quantum velit, vltionem non inferat delinquenti. Vltor ſi quidem & omnium iniuriarum uindex Deus, ſcelus illud, quod *Pompilius* ſuis nitebatur inficiari doloſitatibus, graui mulctauit ſupplicio. Dum enim ſpurciſſimus omnium *Popiel* auget ſcelera, celebrat conuiuia, madet mero & vnguentis, diſſoluitur crapula & luxu, & vt alter *Sardanapalus* omnis laſciui genere fœdatur & inſanit, repentina diuinitatis obruitur vltione. De cadaueribus ſiquidem Patruorum & Procerum, quæ tyrannus abiici iuſſerat inhumata, inſolitæ quantitatis murium multitudo ebulliens, ſedentem in conuiuio, & uoluptati dantem operam *Pompilium* non ſine aliorum ſtupore, in vnum duntaxat tyrannum *Pompilium*, & ſuam conſortem, duoſque filios *Pompilium* & *Leſzkonem* cœpit continuatis & rabidis morſibus infeſtare deſæuireque. Quos etſi militum ſeruorumque ſedula cura abigeret, recenteſque ſuccederent fatigatis: Vincebat tamen perſeuerans murium, & noctu & interdiu, nullo ſpatio ad quietem conceſſo, multitudo omnium ſuffragiis aut defatigatis, aut ſe ab eius tutela ſubducentibus. Cùm & in defenſores rabies ſæpius murium verteretur, noua remedia præparantur, extruuntur frequentes & ardentes foci, & in medio eorum *Pompilius* cum vxore & filiis conſiſtit, ſi forte incendiis mures arcerentur, ſed & ignes quantumcunque flammantes, muribus peruii nullum præſtabant *Pompilio* auxilium. Sic ad aliud elementum reuerſus, in late patentia ſtagna deportatur per naues *Pompilius* cum conſorte & liberis, & turri locatur lignea, vndis vndique ambita, ſed nihilo plus vndæ tulerunt remedii, quàm ignes. Singulos enim gurgites, in quos ſe *Popiel* contulerat, mures natando uariis itineribus illum perſequebantur, conſequutique nauem aſſiduis corroſionibus infeſtabant: Milites autem & nautæ, ne ſimul naui a muribus perforata aquarum ſuffocatione interirent, ipſo etiam *Pompilio* mandante, in littus nauem reducunt. Cui è naui egredienti, nova murium caterva occurrit, & cum his qui illum in ſtagna conſequuti fuerant, ſimul coniuncta tyrannum uehementius infeſtant. His itaque & aliis pluribus remediis, ne quicquam proficientibus, virtutem diuinam vniuerſi agnoſcentes, ab eo diffugiunt.

unde mures eum cum uxore & liberis ſuis

SEC. IX. post C. N. in Kruſzvica devorarunt

Qui videns ſe ab omnibus deſertum, in turrim caſtri *Cruſuicienſis* excellentiorem cum coniuge, & duobus filiis conſcendit, vbi à ſuperabundanti murium multitudine, à quibus ſine interuallo oppugnabantur, duo primùm filii ſui, eo & infelici matre inſpectante, nullamque ferre valentibus opem, deinde crudeliſſima coniux, & ipſe ad extremum tyrannus *Popiel* adeò lacerati & corroſi, & cum ſingulis partibus artubusque deuorati ſunt, vt neq; alicuius oſſis vel nerui veſtigium reliquerint. In hunc modum ſceleſtus & impius *Popiel* cum ſuggeſtrice iniqua, altera *Ieſabel* & filiis, ultione diuina deletus, & inſolito nouoque genere mortis conſumptus, manibus necatorum Patruorum & Procerum iuſtas pœnas dedit. Cuius interitu cognito, oſſa & reliquiæ peremptorum ab eo Primorū & Procerum, quæ nondum tabefacta erant, à *Cruſuicienſi* pia multitudine collecta, vnius ſarcophagi tumulo condita atque ſepulta ſunt. Hic autem inſolitus vltionis diuinæ, & rarus caſus *Popiel* tyranno & Principi *Poloniæ* accidens, à pluribus ſcriptoribus & Hiſtoriographis, pro ſingulari monſtro & miraculo eorum libris inſertus reperitur. Morbo ſimili, & ferè eadem peſte *Arnolphus Francorum* Rex & *Romanorum* Imperator *Auguſtus* ex concubina magni *Caroli* filius ſcribitur interiiſſe, non muriū quidem, vt hic noſter *Pompilius*, ſed pediculorum vndiq; ſcaturientium infeſtatione conſumptus. Qui, omnibus nocte & interdiu non ceſſando, corroſis oſſibus nervisq; relictis vſque ad præcordia penetrarint. In hunc modum *Pompilius* Polonorū Rex cum Regina conſorte & pignoribus diuina vltione deletus, & aliquanto grauius præcipitatus (vnde per iacturam & ſanguinem Patruorum & Procerum innocentum ſe aſcenſurum, & filios ſuos euecturum crediderat) quam *Phaethon è* curru Solis. Intuere quæſo quilibet mortalis & diligenti ſtudio conſidera, & oculos tuæ mentis in *Arnolphum* Imperatorem & *Pompilium* Regem coniice: Quorum alter nulla medicorum ope à pediculis liberari, alter nulla militum reſiſtentia à murium corroſione defendi poterat; qui tàm dolore, quàm faſtidio torti morte abominabili & miſeranda interierant. A quorum corporibus pediculi tàm paruuli, & mures inermes nequiuere auelli, quos neq; opes immenſæ, neq; theſauri, neque diademata, neque purpuræ a pediculis & muribus tutari potuerant. Et his duobus, ſi cætera deeſſent, humanæ infelicitatis argumentis certiſſimis, tuos actus, tuosque exitus metire, pediculis Arnolphi, muribus *Pompilii* terrefactus. Faſtu poſito Deum omnipotentem omnibus virtutibus cordis & corporis cole; m iores æquo animo tolera: pares iugi dilectione promeritis honora: minoribus per charitatem indulgendo compatere, & in lege altiſſimi die ac nocte meditare.

SEC. IX. post C. N.

Morſu murium tyranno *Popiel* conſumpto, & filiis eius unà deletis, & iuſto Dei iudicio extinctis, Proceres Nobileſque *Polonorum* vniuerſi ad prouidendum de futuro Rege & principe generalem conuentum apud *Cruſuiciam* indicunt, velut in vrbe, quæ pro ea tempeſtate prima & famoſior habebatur, & in qua hactenus nihil præter famam durat, vix vici retinens nomen, & magnarum quondam opum tenue veſtigium, nec regiam quis vel modernus illic ſedem fuiſſe credat, ſed nec regium buſtum. Ita ſunt turpi omnia, aut vetuſtate diſſoluta, aut deflagrata incendio, ſupernæ diuinitatis prudentiſſimo prouidente conſilio, & in horrorem ſceleris à *Pompilio* patrati, quatenus locus ipſe fœcundum licet fundum habens ſolitudinis potius, quàm frequentationis repræſentaret formam. Initiato & pluribus diebus continuato ſuper electione futuri Regis, & Principis *Poloniæ* tractatu, variæ diſſenſiones, contentionesq; ſubortæ ſunt, & inter eligentes ſchiſmata, nonnullis priuata ambitione & ſuffragiis cognatorum, Principatum molientibus ſibi vſurpare, cæteris verò contraria oppoſitione reluctantibus, indignum iudicantibus aliquem indigenam, in Principem ſurrogari: Filios autem interfectorum à *Popiel* Patruorum, & *Poloniæ* Principum, ex pluribus reſpectibus vniuerſis Proceribus & nobilibus aſſumi non placuit, tum quod à pellicibus eorum protendebatur origo, tùm quod ſtirps, & cognatio *Pompilii* cunctis fuerat execrabilis & inuiſa, tùm quod metus & reſpectus apud nonnullos ſuberat, ne aliquis occiſorum filius à *Popiel* in Principatum euectus Patris & Patruorum necem, retorta in Proceres & Nobiles *Poloniæ* culpæ cauſa, vltum iri contenderet. Votis itaque eligentium in diuerſas partes diuiſis, infenſis animis ex *Cruſuica* diſceſſum eſt, nullo ordine pro adminiſtranda Republica procurato. Interea per circuitum vicinæ nationes infeſto agmine *Poloniam* ingreſſæ, pro libitu eam, nullo reſiſtente, ſpoliis & rapinis affligebant, & nonnullos eius diſtrictus & oras, iuri & proprietati ſuæ vſurpabant. Procerum inſuper & Nobilium *Poloniæ* deterior erat conditio, qui mutuis in ſe graſſantes odiis, continuis ſe cladibus & depopulationibus conſumebant: Propter quod *Polonia* aliquanto tempore propriis & externis bellis deferueſcens, magnæ patuit ruinæ & calamitati gaudientibus, & in ſingulari exultantibus per circuitum nationibus tripudio, quod *Polonico* Regno plurimorum bellorum inteſtinorum, ſtridoribus ſeipſum collidenti crediderunt exterminium prouenturum.

Conventus pro electione novi Principis fit in Cruſuica,

indeque omnes nulla re conſtituta diſcedunt,

ob idque inteſtina oriuntur bella.

SEC. IX. poſt C. N.

Conuentus alter pro electione Principis indicitur.

Poloniæ oram dum vidiſſent primi Proceres ex diſſenſione domeſtica, magis quàm hoſtili bello vexatam & attritam, ſecundum apud *Cruſuiciam* indicunt pro eligendo Principe conuentum, ad quem dum vniuerſus Procerum & popularium cœtus de Principe ordinando conueniſſet, ſedatis inueteratis odiis & ſimultatibus, (ſedari enim illas & componi extrema calamitas Regno imminens compellebat) modeſtos concordeſque cœperunt habere de ſurrogando Principe tractatus. Erat autem in urbe *Cruſuicienſi* vir quidam nomine *Piaſt* ab eo, quod ſtaturæ quidem depreſſæ, ſed robuſtæ atque craſſæ eſſet, nomen huiuſmodi ſortitus, *Poloni* enim ſuo vulgari eam partem rotæ, quæ in axe voluitur truncam & craſſam *Piaſtam* appellant: vir ſimplex & rectus naturali iuſtitia, cæteriſque gradibus virtutum inſignis, ſed ob inopiam agellum exiguo colens aratro, cui, vt pler ſque, tenuitas cauſa probitatis erat. Habebat paribus virtutibus & moribus vxorem, quæ *Rzepica* vocabatur, & vnicum filium ex ea ſuſceptum, nondum aliquo nomine appellatum, ambo agrorum cultui intenti, cunctaque humo gignente victum quæſiuerunt. Admiranda, & per omnium ora celebrata charitate indigentibus, aduenis, peregrinis, miſerabilibus perſonis, & quibuſcunque aliis eorum opem implorantibus, cum tamen gentiles ipſi & ethnici eſſent, erogabant, vt ad eorum tuguria maior, quàm ad regiam ſtipem mendicantium frequentia conueniret. Contigit autem viuente impio Rege *Pompilio* à muribus corroſo, duos peregrinos & hoſpites, nunquam antea cognitos, neque viſos, in *Cruſuiciam* in habitu venerando & humano aduenille, & primum apud regiam ſuſceptionem, ſimul & refectionem expetiiſſe, qui cum à ianua regia prohibiti & excluſi eſſent, in domum communem & hoſpitalem *Piaſt* ſe conferunt, & tàm à *Piaſt*, quàm à conſorte ſua *Rzepica* hilari vultu excipiuntur, & affectu ingenti pertrahuntur. Coxerat enim *Piaſt* vrnam mellis, porcumque ſaginatum nutriuerat, vtrumque hoc pro parando conuiuio, excipiendisque vicinis hoſpitibus, dùm, more gentili, tondendi filii vnici cæſariem, aduenilſet dies, in quo & puero imponebatur nomen, reſeruabat. Verùm duorum illorum hoſpitum, plurimum lætatus aduentu, ad conuiuium deſtinatum peregrinorum, conſumendum decernit, porcoque occiſo, dapes conditioni ſuæ congruentes præparat, menſam ponit, & hoſpitibus accumbere iuſſis, cunctos apponit cibos, liquoremque medonis magna ſedulitate, vnà cum conſorte ſua *Rzepica* ſubminiſtrant, multiplici ingeminatione precum, vtrumq; hoſpitem deprecantur & obſecrant, *ne pauperes & tenues dapes ſuas faſtidiant, ne pronam ſuam in omnia eorum beneplacita voluntatem contemptum iri ſinant, ſed affectum eius, ſi appoſitus cibus & potus vilis ſit, referant in* *acceptum.* Hoſpitibus autem iuſta gratitudine refectionem illis præſtitam commendantibus, diuinitatemq; operum omnium bonorum præmiatricem pro ſe retributuram aſſerentibus, liquor medonis nunciatus eſt ſuapte ſponte accreſcere & fluere, atque in abundantiam prodire. Monentibus autem & iubentibus hoſpitibus, commodantur à vicinis vacua vaſa in frequenti numero & quantitate. Liquorq; medonis exuberans, tamdiu ſingulis infunditur, quouſq; vaſorum defecit acceſſio, & porco inſuper occiſo, ea carnium multiplicatio ſequuta eſt, vt illam vix decem lintres explere valerent. Geminatum innouatumq; miraculum per *Heliam* primum apud *Sareptam Sidoniorum* vrbem, deinde per *Elizeum* apud *Samariam* crederes præſtitum, niſi in Prophetarum locum hi duo, vel Angeli, vel Martyres ſucceſſiſſent. Pro qua re hoſpitum munere & largitate ſibi præſtita, *Piaſt* ditior factus, ſingula hoſpitum illorum ſuorum agit arbitrio. Vnde pro futuro, quod celebraturus erat, pro tonſione filii ſui conuiuio, non ſolùm ciues & vicinos, ſed & ipſum Principem *Pompilium*, hoſpitibus ſic iubentibus inuitat, quem magnifico cum omnibus conciuibus, Deo ſingula augente, procurat prandio, in quo filius *Piaſt* duorum hoſpitum tondetur miniſterio, nomenque ei ab eiſdem duobus hoſpitibus imponitur *Semouitus*, qui ex ea die peracto diſparuerunt officio. Angeli à nonnullis crediti ſunt, à quibusdam *Ioannes* & *Paulus* Martyres, quorum feſtum 6. Calend. Iulii agitur, forte enim huiusmodi nominibus quærenti *Piaſt*, qui vocarentur, & qui eſſent, ſe inſinuauerant. Gratiſſimum itaque ſummo Deo & ſublimis præmii hoſpitalitatis officium eſſe, vel hinc vnusquisque aduertat, quod etiam gentilibus, huiusmodi opus Deus ipſe non dedignatus eſt tàm liberali compenſare præmio, vt & Angelos hoſpitio exciperent, tantamque ſuæ poſteritatis fœcunditatem, & generis ſui celebritatem, & excellentiam apprehenderent, vt ex eorum lumbis Reges & Principes *Poloniæ* prodirent agnitione vnius veri Dei & ſucceſſione, & ſeptingentis amplius annis, exorta in tempus præſens multiplici, florida, auctaque ingerminatione perſeueraret.

& quomodo Piaſt civis Cruſuicienſis

vir bonæ vitæ

habuit duos hoſpites miraculoſe.

SEC. IX. poſt C. N.

Inter feliciſſimos *Piaſt* ipſe reputandus, qui hoſpitalitatis conditionem naturamque licet gentilis ſortitus fuerat ob illius officium & meritum, medonis liquorem ab Angelis non ſecus, quàm mulier vidua ad *Helizei* Prophetæ iuſſionem, oleum auctum, donec vaſa commodata deficerent, infuſum vidit, & ad inſtar *Abrahæ* Patriarchæ Angelos hoſpitio ſuſcepit. Cuius ſtirps munere diuino in Ducibus *Poloniæ*, qui *Sileſiam*, *Mazouiam*, *Haſiamque* inhabitant in hodiernum diem, ex illo tempore perſeuerat, quamuis amplitudinem & fulgorem Regiæ dignitatis, quam etiam illius

SEC. IX. poſt C. N.

illis ſuperaddiderat altiſſimus eorum, & ſubditorum irriratus impietate & iniuſtitia amiſerint. Actum autem id ſcribunt *Polonorum* Hiſtoriographi anno gratiæ noningenteſimo quarto, quo tempore præfuit Eccleſiæ catholicæ *Agapitus* Papa ſecundus, qui ſedit annis octo, & diebus ſex.

Cum itaque *Polonorum* Proceres & vniuerſa nobilitas pro electione futuri Principis *Cruſuiciæ* dies plures incaſſum conſumpſiſſent, nec ſatis inter primores conueniret (ambientium enim Principatum electionem difficile fatiebant importuna ſuffragia) contigit eidem multitudini, quæ ad electionem conuenerat, victualium neceſſaria deeſſe. Quo defectu cum ſinguli angerentur, & diſceſſionem electione imperfecta pararent, duo hoſpites illi qui in tempore ſuperiori filium *Piaſt* totonderant, medonisque augmentum & carnium effecerant, domum *Piaſt* non ſine ſua, & vxoris ſuæ ingenti iucunditate introeunt, eidemque denunciant futurum eum eſſe oportere *Polonorum* Regem, & in *Polonia* annis multis regnaturum per filiorum & nepotum ſucceſſionem, qua denunciatione ille perterritus hoſpitum ſuorum reficitur conſolatione, qui illi Principatum felicibus ſucceſſibus augendum declarabant diuina voluntate, cui reſiſti non poteſt, obuenturum. Proceribus itaque & Nobilibus *Poloniæ*, non tàm fame eſurieque, quàm ſiti laborantibus, *Piaſt* hoſpitum ſuorum inſtructione, & iuſſu vaſculum medonis, quo ſe ille tantum cum domeſticis aleret, peregrinorumque neceſſitati ſubueniret, exponit. Cúmque omnis illa cohors & congregatio pro tam neceſſaria refectione, in domum ſuam concurreret, omnibus tamen ex tenui, & exiguo vaſculo inebriatis medo, liquore illius diuina virtute & hoſpitum aduentu aucto, non ſolùm pro neceſſitate, ſed etiam pro ſatietate cœpit ſufficere. Vbi autem tanti prodigii, primum vulgata, deinde deprehenſa eſt certitudo, ad eligendum virum tam ſanctum in Regem omnium corda, & intentiones quaſi quadam religione commotæ, inſpirantur. Vnusque *Piaſt* miraculi prodigio declaratus, ex omnibus dignus viſus eſt, ad quem Regnum deferrent, incredibileque erat, quantus ardor huiusmodi dignitatis ad *Piaſt* deferendæ, Procerum & totius Nobilitatis corda peruaſerat. Altero itaque die illi frequentes in ſolitum atrium conueniunt, atque vniuerſi concorditer *Piaſt* Regem denunciant & eligunt, atque in caſam ſuam in magna multitudine aduenientes iuxta denunciationem, quæ ei pridie Angelico miniſterio reuelata fuerat, ipſum iam virum ætatis mediæ & virilis in Regnum vocant vero ritu & aſſumunt. Verùm quo promptius eligendum inſtabant, ipſe electus reſiſtebat perſeuerantius. Poſtremo reluctantem circumfuſi omnes precibus deuincunt, vt magis coactus quàm voluntarius Principatum ſuſciperet (eo quidem maiori cum ſua & totius ſuæ poſteritatis laude, quod ad faſtigium huius dignitatis, non ambitione populari, ſed ſpectabili morum moderatione diuino inſtinctu credatur, euectus) & Regem ſalutant; Regemq; ſibi & vniuerſæ genti, ac Regioni *Polonorum* conſtituunt & ordinant. Nihil penſi habentes, quod vir in tugurio ruſticano genitus, & nulla nobilitate inſignitus, ſortis etiam tenuiſſimæ fuerit, vtpote agrariam, & mellicidiorum exercens artem. Ex vili autem in quo degebat tugurio per *Polonorum* Proceres in Ducalem aulam deducendus, ſandalia ex ſuberino robore elaborata ſecum attulit, aſſeruarique in Regia mandat, poſteris ſuis videnda exhibendaque, quatenus intelligerent, ſuperbireque & inſoleſcere deſinerent omnes, *Polonorum* Regnum accepturi, quod originarius eorum Parens ex humili fortuna faſtigium Regium conſcenderit, felix nimium iudicandus, ex quo tot pullularunt excellentiſſimæ plantæ: tot illuſtres Principes emanarunt: tot animæ candidatæ prodierunt: tanta prodierit Regum videlicet & Principum *Poloniæ* numeroſa propago, etiam ad noſtra tempora floreſcens.

Piaſto denunciatur per illos duos peregrinos futura de eo electio,

& ſic in Principem cum magno omnium gaudio eligitur,

& Regni ſolium,

SEC. IX. poſt C. N.

diu reluctans

accipere cogitur.

Reſtitiſſet autem *Piaſt* omnibus conatibus electioni de ſe factæ, illamq; quadam inſania ad ſe delatam crediſſet, niſi diuino hoſpitum ſuorum miraculo de illa certior factus fuiſſet. Itaque quamuis ſtupens & trepidus conſentit electioni, plurimum mirabundus, quæ ſibi ſors nec ſperanti, ſed nec cogitare audenti contigerit. Quapropter generis ſui propago tantò euaſit ſublimior, quantò ſtirps credebatur fuiſſe depreſſior. In adminiſtrando autem & regendo *Polonorum* Regno, adeò illi diuina pietas (quam extunc licet ſuo gẽtili ritu feruentiſſima & magis præcipua, quã tunc, quando priuatus viueret, operum miſericordiæ cura colere adnixus eſt) ſucceſſus dedit, vt admiranda cunctis & celebris eius haberetur induſtria, cui ſinguli Proceres & vniuerſa Nobilitas *Polonorum*, videntes ſpecimen ſingularis ſapientiæ, & quæ magis collata infuſaque diuinitus, quàm naturali dote conceſſa videbatur, in eo lucere promptam obedientiam & ſubiectionem in omnibus quæcunque decreuerat, aut imperauerat exhibendo, parebant. Quieuit & ſub eius regimine ſingulorum hoſtium *Poloniam* inuadentium furia, prædonum & furum rabies contabuit, dùm & hoſtes mira æquitate modeſtiaq; compeſceret, & latrones animaduerſione debita puniret. Quo effectum eſt, vt Respubl. ſub iniquo & doloſo Rege *Pompilio*, & tandem poſt corroſionem ſuam, & ſtirpis ſuæ ex Baronum & Nobilium inteſtina commotione & guerra plurimum languida & depreſſa maximum reaſſumeret robur. Patrato per *Pompilium* ſuum immediatum prædeceſſorem in Patruos & Proceres ſuos ſceleri plurimum infeſtus, Regiam in *Gneſnam* ex *Cruſuicia* originarium ſuum & vetu-

Piaſt omnia pacifica & domi

& foris reddens

ſedem ex Cruſuica Gneſnam transfert,

SEC. IX. poſt C N.

vetuſtum locum tranſtulit. Indignum iudicans illic *Polonorum* Metropolim conſiſtere,& iura gentibus reddi, vbi tàm atrox facinus, A quod etiam loci inſpectione renouabatur, admiſſum extitiſſet. Et quamuis ſub præfati *Piaſt* regimine & Principatu omnibus florerent ſucceſſibus, id tamen vnum magno diſcrimine *Poloniam* diuturno tempore inuoluit,quod filii & nepotes Principum circamarinorum *Pomeraniæ, Caſſubitarum* aliarumue quarum ſuperius mentionem fecimus, orarum, quorum parentes veneno à *Pompilio* fuerunt extincti,& parentum morte,& ſuo contemptu,alteriusque de humili ſorte ſurrogatione in Regem grandi furore commoti tributarium,& feudale iugum cui hactenus erant ſubiecti, amaritudine iuramenti,ſ. potius indignitate electionis permoti, abiicerent,pro infeſtis quoque hoſtibus magis, B quàm pro feudalibus Principibus habiti in *Polonorum* gentem regionemque frequentibus debachationibus ſæuiebant. Dolebant ſiquidem parentes ſuos toxica fraude peremptos, ſed vltio diuinitùs immiſſa dolorem attenuabat. Verùm amplior cruciatus vniuscuiusque ſubibat præcordia,quod ruſticanæ ſortis hominem omnibus his præteritis videbantur præpoſuiſſe,& in Principatus locum, quolibet eorum neglecto ſuffectum. Principes verò & vniuerſi proceres ac Satrapæ *Poloniæ* neque indignum ducebant *Piaſt* parere faſcibus,& illius adorare tribunalia,quem obſcuræ ſortis hominem nouerant,relligione ad id non minus, C quàm virtute inductum. Ineratque ſingulorum pectoribus non tenuis admiratio, quod quem primum manus aratro apponentem, boues iungentem,& in exigua gleba arantem, ex aluearijs quoque apum quæſtum exigentem in vili tugurio degentem animaduerterant, eundem in regia iura reddentem,necis & vitæ poteſtatem habentem,exercitus regentem,de hoſtibus triumphos & ſpolia referentem, viderent.

cui nepotes Pompilii tributum pendere negant, & multas in Polonos faciunt incurſiones.

Id ne cui ſcrupulum ad diffidendum pariat, & ſcripta noſtra præſentia præbeant occaſionem ad obtrectandum, duo exempla ſubnectam,vnum quod legitur in vita Sancti *Remigii*. Qui cum eſſet Archiepiſcopus *Remenſis*,& D ſollicitus valde,vt inclytum populum ſuæ fidei commiſſum ad aulas reduceret cœleſtes, & diœceſim ſuam annis ſingulis per ſe ipſum corrigendo deformitates & vitia, & zizania euellendo viſitaret,hoſpitatus eſſet in domo cuiusdam conſanguineæ ſuæ,videns erubeſcere pro eo,quod vitrum non haberet omiſſis omnibus facta oratione ante dolium vacuum, & ſigno crucis edito vinum exibat. Inſuper aliud quod in vita *S. Germani* legitur; Qui cum in *Britannia* cum ſociis & diſcipulis ſuis viris religioſis prædicaret, hiemis aſperitate vrgente Regis palatium intrat,petens hoſpitium à Rege,qui ei negauit. Cùm autem ſubulcus Regis egrederetur è domo Regis ad ſuam portans portionem cibi ſui,miſericordia motus videns *Germanum* & Monachos eius in niue al- A gentes,rogatos adduxit in tugurium,occidens & parans eis vitulum, quem *S. Germanus* congregatis eius oſſibus ſuper pellem,ſuis precibus reparauit,tunc mane Palatium ingreditur,& conuocato populo arguens Regem de crimine, & oſtendens eum indignum gubernatorem Regni, depoſuit eum à Regno, & ille cum virtuti diuinæ perquam operabatur Sanctus, non poſſet reſiſtere, licet inuitus receſſit cum coniuge & liberis ſuis de Palatio. Sanctus autem *Germanus* dictum ſubulcum Regem *Britanniæ* conſtituit propter hoſpitalitatem, & charitatem ſuam,& extunc Reges illi de ſubulco ſublimati ſunt.

Mira rerum metamorphoſis opera Beatorum Remigii & Germani euenit

SEC. IX. poſt C.N.

Annis multis *Polonorum* Regno per *Piaſt* B prudenter & feliciter gubernato, ſub quibus plura per *Pompilium* deformata ad euidentem inſtaurationem fuêre redacta, *Piaſt* ipſe ſenio longo confectus centeſimo & vigeſimo anno ætatis ſuæ rebus exuitur humanis, non ſine vniuerſæ nobilitatis & populi grandi mœrore & luctu, ſingulos enim pro cuiuslibet conditione & merito extollebat, & præmiis afficiebat,parentisque magis quam Regis ab omnibus colebatur loco. Poſt eius deceſſum fauore & voluntate concordi totius Nobilitatis filius eius *Semouitus* in Ducem aſſumitur, & thronus paternus illi decernitur gubernandus, viuente ſiquidem Patre in Principem militiæ C creatus in adminiſtrandis bellis,cæterisque Regni obeundis expediendisque negotiis pluribus probitatis ſignis emicuit. Frigoris enim, inediæ,& caloris patiens cibum potumque pro naturali menſura non pro voluntate ſumebat, vigillarum, ſomniq; non diſterminans tempora,crebris vicibus inter cuſtodias, ſtationesque militum excubabat,ſolusque vniuerſa,vbi inſidiæ hoſtiles poni poſſent circumſpiciens,largitate in omnes munificus, & ſeueritate correptioneque modeſtus habitus ſuus nullam pompam redolens,vix procerum & Nobilium habitui æquabatur,quibus virtutibus, adeò ſe militibus & Proceribus, cunctisque ſtatibus *Polonorum* inſinuauerat,vt plusquam charo illum ſinguli venerarentur affectu, morteque D Patris ſequuta,dignum omnes Principem acclamarent,imperium,ad annum Saluatoris noningenteſimum primum adeptus eſt.

Piaſt moritur, cui filius ſuus Semouitus vir optimus ſuccedit.

In paternum ſolium *Semouitus* aſcendens, prioribus virtutibus aliquid magis adiicere conabatur. Vniuerſam igitur curam pro bene regenda Republica Principatus ſui, pro reſtituendis finibus Regni occupatis, & nouis propagandis intendens, creato primum Principe militiæ, etiam centuriones quinquagenarios, Decanos,Tribunos,Chiliarchos,ordinum tàm equeſtrium quam pedeſtrium Ductores, præfectosque conſtituit,hosque antequam ad bella prodirent,certaminum ſimulacris & haſtarum, pugnarumque ludis exercitari, quo animoſiores

Semouitus

SEC. X. poſt C.N.

res & cautiores in hoſtes exiſterent, diſpoſuit: finitimis deinde *Pannoniis Almanis* & *Pruthenis*,pro terminis Regni ſui ſub *Popiel* Princi- A pis ignauia occupatis, bella mouit, & aliquot certaminibus confligens,hoſtesque magna ſtrage confundens, magnæ virtutis triumphum referens celebratus, cunctisque per circuitum nationibus in terrorem erat. Recuperatis autem aſſiduitate bellorum veteribus *Polonorum* finibus,in aliud bellum mox conuerſus,Principibus *Pomeranis*, *Caſſubitarum*, & transmarinis,quorum Patres *Pompiliana* extinxerat per venenum ſæuitia, guerram pro denegato ſibi & Patri feudo indixit, eamque annis aliquot Principibus illis non robore aut militia exercitus,ſed ſitu,& difficultate locorum fortiter reſiſtentibus,continuauit: Verùm antequam duras & rebelles eorum ceruices domuiſſet im- B matura morte apud *Gneſnam* obiit diem,32.annis in Principatu peractis.

multa bella feliciter geſſit,

tandem Gneſnæ moritur.

Arnolpho Imperatore, qui anno Natiuitatis Domini noſtri octingenteſimo cœpit apud *Romanos* regnare,tres *Slauorum* Duces,videlicet ROTISLAVS, SVENTOPELCVS, & KOCZIEL,miſſis ad *Gregorium* Imperatorem *Michaëlem* nunciis, petierunt quatenus pro ipſis & eorum gentibus in fide chriſtiana erudiendis, doctos illos viros transmitteret, *Methodium* & *Cyrillum* mittit, qui Duces & gentem *Slauonicam* tùm primum ad fidem conuertunt ſcripturas de *Græco* in *Slauonicum* transferunt, Sacra in vulgari *Slauonica* peragenda inſtituunt lingua, ſedem Pontificalem apud *Wielogrod* ponunt. Accerſiti poſthæc *Romam*, & à Summo Pontifice arguti, quod rem diuinam *Slauonica* lingua agerent,reſpondent a ſcriptura omnem ſpiritum laudare Dominum debere. Diſceptatione tandem in Sacro Senatu habita, licet non pauci apparuiſſent contradictores,obtentum tamen & decretum eſt,vt ſacra in lingua *Slauonica* iuxta atque *Latina*, *Græca*,& *Hebraica* peragantur.

Tres Duces Slauorum ad Arnolphum Imp. nuncios miſerunt, petentes ſibi viros doctos in S. Scriptura mitti.

Semouito decedente eius mors magnis *Poloniam* inuoluit mœroribus. Cùm enim Principem viderent ſibi ſubtractum, cuius virtute & auſpiciis magnas iam res geſſerant, & maiores ſe acturos ſperabant, cuius etiam largitione munifica, & triumphorum relatione D priuatim & publicè opibus armisque, & equis aucti erant,vberioraque victoriarum trophæa, amplioraque præmia,& laceræ patriæ redintegrationem eius ductu,eiusque ſolertia ſe adepturos non dubitabant, beneuolentiam *Semouito* præſtitam,in filium eius *Leſconem*, quem vnicum reliquerat,conuertunt. Qui etſi nondum debitæ ætatis ſtatum attingeret, Procerum tamen & Nobilitatis communi aſſenſu poſt Patris funebrias,ſummus per *Polonos* honos iuxta gentilitatis,& illius ætatis ritum eſt impenſus. *Leſzko* ipſe in Principem aſſumptus,& certi Barones pro Curatoribus, donec adoleſceret illi deputantur, ſub quorum gubernatione bellorum contra Principes *Pomeranorum*, *Caſſubitarum*, *Slauorum* & ciſmari- A norum continuatio,intermiſſa elangit. In virilem autem ſtatum *Leſco* prouectus, paternarum virtutum cœpit eſſe imitator ſingulari prudentia,ſolertiaque Rempub. dirigens iuſticia & liberalitate ac probitate in omnes ſuos ſubditos clareſcens. Militiæ tamen munera non æquè vt Pater coluit,partisq; & reſtauratis per Patrem nihil adiecit, & bellum contra Principes *Slauorum*, *Caſſubitarum*, & *Pomeranorum* penitus gerere intermiſit anno Incarnationis Chriſti noningenteſimo quinquageſimo ſecundo,ad regendam Monarchiam *Polonicam* aſſumptus.

Leſco filius Semouiti in Principem Poloniæ eligitur.

SEC. X. poſt C.N.

Procerum & Optimatum *Poloniæ* charitate magis quam ſuo merito,in annos plures Princi- B patu *Leſconis* producto, naſcitur illi filius, de cuius ortu plurimo exhilaratus gaudio nomen illi circa tonſuram *Zemomysl* imponit ſignificatione nominis,quod ſonat terram recogitans terrarum *Poloniæ*, (in quarum futurum regimen genitus erat) ſollicitam ſibi curam demandans. *Leſcone* itaque mortuo prælatus filius ſuus *Zemomysl*, perfectam in vita Patris nactus ætatem ſibi ſuccedit, naturali virium robore plurimum valens, non minori etiam virtutum ornatu fulgeſcens,enitebatur,ſi quidem pro viribus,& id præcipua vendicabat cura,vt tam auitam, quàm paternam in omnibus actionibus exprimeret indolem, & virtutum fragrantiam,iuxta ac ille in ciues & forenſes ef- C funderet. Et quamuis auitam felicitatem,audaciamque in gerendis bellis non impleuit,cæteris tamen virtutibus ſuis nihilo fuit inferior, & quod illi bellica laude & armis, hoc iſte toga,& prudentiſſima in ſingulis rebus libratrice modeſtia creditus eſt patriæ præſtitiſſe facinora. *Ioanne* Papa X. impie mortuo, *Benedictus* quintus à *Romanis* eligitur contra *Leonem*,ſed à *Cæſare Ottone* deponitur, & in exilium ad *Saxones* miſſus,illic conſeneſcens obiit.

Leſconi Zemomysl naſcitur, filius optimus & ſuccedit.

Angebatur autem Princeps *Zemomysl* dolore ingenti,quod vxor ſua annis pluribus ſterilis manebat,credens ſtirpem ſuam extinctum iri. Inſpectore tamen, & omnium virtutum remuneratore Deo, apud quem nullum opus D ſine præmio præterit,ſterilitatis opprobrio ad-empto,fœcunda & grauida eſſe cepit,ſed partus die adueniente, ſummum gaudium, quod de ortu nouæ prolis *Zemomysl* credebat ſibi prouenturum, verti contigit in luctum. Enixa quidem eſt vxor *Zemomysl* marem,ſed cœcum, quod vtrique parenti ſingularem dolorem, & amaritudinem inferebat,ſterilitatis quoque incommodum dedecore illo magis videbatur auctum, quàm præciſum. Stimulabat & amplior dolor,quod Regina illa, vnico filio cœco edito parere deſinens,ſterilis vt ante permanſit. Natus quoque filius in annos aliquot ſucceſcens,nec aliqua viſus potentiæ ſigna præferens,perpetuam caliginem oculorum prætende-

Naſcitur filius Zemomislao cœcg.

SEC. X. poſt C. N.

debatur habiturus. Pater autem pueri in virtutum operatione nihilo factus ſegnior, ſed pluribus actionibus Deo placitis refulgens, hoſpitalitatem, quam ceu hæreditariam à Proauis acceperat, ſummo ſtudio ſectabatur. Omnium autem quos vnquam legi *Polonorum* hiſtoriographorum annales & literas, de cœcitate huius *Mieſzkonis* concordant, ſcribentes illum adhuc intra cellam materni vteris, cœcitatis contraxiſſe tenebras, cœcumque effuſum integro ſeptennio ab ortu cœcitatis ærumnas toleraſſe aiunt. At clementiſſimus Deus generi *Polonico* propitiationis gratiam, poſt tot quæ proceſſerunt ætates, impreſſurus; lumineque *Polonos* iuxta ac cæteras illuſtraturus gentes fidei, cœcum Principem naſci, cœcitatiſque opprobria ſeptennio ferre oculto iudicio permiſit. Vt ipſe Princeps caligine oculorum percuſſus mente plus videret quam oculis, & cœcitatis tenebris à ſe per gratiam ſaluatoris depulſis carnalibus propenſius, & ipſe à ſe, & ab vniuerſa gente ſua *Polonica* infidelitatis, & idololatriæ ſordes & tenebras depelleret diuturno tempore concretas.

Mieſzko nomine

Cum poſt ſeptennium Mieſco tonderetur,

Inſtante denique ſeptennio, in quo iuxta ritum *Polonorum* veterem & gentilem filius Principis debebat tonſurari, & nomen illi aptari, & imponi, *Zemomysl* Princeps Proceres & Nobiles *Poloniæ*, *Gneſnam*, ad ſolennitatem tonſurationis in filio ſuo quamuis cœco peragendam inuitat, dieque conſtituta adueniente, dùm de nomine puero aptè imponendo quæreret, *Mieſzkum* illum & Patris & Procerum decreto appellari placuit, quod in vulgari *Polonico* ſonat turbatio, vel commotio, eò quòd conditione ſuæ cœcitatis & patentibus, & genti *Polonicæ* in ſuo exortu confuſionem intulit, & ipſo *Zemomysl* decedente maiorem turbationem eſſet illaturus, verentibus Proceribus & Nobilibus *Poloniæ*, & id crebra ſermonum & tractatuum ingeminatione vſurpantibus; quod à Patre ſuo *Zemomysl* mortuo maior vel eadem turbatio, quæ poſt mortem *Pompilii* acciderat, *Poloniam* eſſet inuaſura. Tonſurato itaque Principis *Zemomysl* filio cœperunt tàm ipſe quàm omnes Proceres epulari. Ouantibus tamen omnibus ſolus Princeps *Zemomysl* filii tunc tonſurati cœcitatem animo & cogitatione dimetiens, altis ſuſpiriis pectus implebat, tacitis ſingultibus de tanta nati infelicitate, ſeipſum verberando, cui tanto dolore conſternato mirum in modum ſubitus nuncius aduenit, denuncians filium *Mieſzkonem* in ipſa hora perfectam claritatem, & viſionem oculorum accepiſſe, ſed Patre Principe, & conuiuis omnibus dubitantibus magis quàm credentibus, mater pueri Principiſſa de epulantium triclinio exiliit, experimentum denunciatæ nouitatis palpatura. Quæ cubile quo puer aſſeruabatur ingreſſa, videns in orbibus oculorum prioribus, nebulam diſſolutam & veram claritatem illuxiſſe, attonita præ gaudio decidit in terram, & à miniſtris ſubleuata reſumpto ſpiritu, rapto in vlnas puero, ad conuiuarum defert conſpectum, ſciens niſi coram cernerent puerum, accidenti miraculo nullatenus credituros. Repletur ſummo gaudio Pater, replentur & conuiuæ, Pater tamen ſublato opprobrio vberius exultans, lachrimis faciem irrigat, quas lætitiæ immenſitas indices cordis excuſſerat. Puer quoque *Mieczsław* mirabundus exultans, & nunc parentem, nunc conuiuarum intuitus, quos nunquam ante viderat, vultus, ſingulis illum certatim deoſculantibus applaudit, extenduntur dies conuiuis, epularum quoq; præparatio intenditur, & magno ſtrepitu, mugitu atque iubilo Regia concrepat vniuerſa. Parum quoque *Zemomysl* ducens ſingulis Proceribus & Nobilibus inuitatis munera largiri, munificum ſe cunctis eo die & tempore plus ſolito oſtendens, quod diuinitate propitia deſiit eſſe, & infelix & orbus. Placet nonnullis Ducalem puerum *Miecslaum*, quod ſignificat iturum in gloriam appellatum fuiſſe, ſed & nomen *Mieſzko* per vocationis diuinationem, dum pueritiam ageret, defluxiſſe. Quam opinionem, nos quoque ex multiplici reſpectu probamus attendentes, quod *Poloni* Regum & Principum ſuorum nomina non in *ko*, ſed in *sław* terminare ſoliti ſunt, lingua ſua formando Principum & Regum nomina, *Władysław*, *Bolesław*, *Przemysław*, *Stanisław*, *Swiętosław*. Puer *Mieczslaw* cultiori poſt hæc prouidentibus parentibus cura habitus eſt, ac tàm miniſtrorum, quàm ſuppellectilium ad eius ingenuam educationem duplicatus numerus & ordo. Magnum enim illum futurum, tàm apud Patrem, & Proceres Nobileſque *Poloniæ*, quàm apud vicinas nationes declarabat naturalis cœcitatis vſque ad ſeptennium perpeſſæ, ſupernæ quoque illuminationis diuinitus attributæ portentum. Quo quidem *Zemomysl* Princeps vehementius, quam cæteri paterno incenſus ardore ac promotus, ariolos, auriſpices, diuinos, pithoneſque ſæpius ſcrupuloſe conſultos inquirebat, quid filii ſui cœci nati caligo, & in ſeptennio diuinitus collata illuminatio portenderet. Omnium autem conſona reſponſione accipiebat Regionem *Polonorum* ſuperiorum Principum prauis moribus & ignauia cœcutientem tenebreſcentemq;, filii ſui virtute, & ſingulari prudentia fore & illuſtrandam & in ſublimè erigendam, quod etſi Pater diuinatoreſque implendum carnaliter intellexiſſent; veriori tamen ſpirituali intellectu approbatur fuiſſe impletum. Poſtquam *Miecsław* ipſe ſuperſtitione idolorum, quam hæreditaria ſucceſſione coluerat, & quorum cultura per plures ſucceſſiones traducta, ſeptennario, qui vniuerſitati deſeruit, ſignificatur munere abiecta, lucem veri luminis & fidei, vt in ſequentibus narrabimus apprehendit. *Zemomyst* itaque *Polonorum* Monarcha, cum plures annos gra-

& pater celebraret conuiuium mœſtus

aperti ſunt oculi illius,

& vidit cum omnium lætitia.

SEC. X. poſt C. N.

Ariolis illum magnum futurum pollicentibus,

SEC. X. poſt C. N.

gratus ciuibus, gratus Nobilibus, gratus forenſibus in Principatu exegiſſet, & Rempublicam ſtrenue ac prudenter gubernaſſet, filio *Miecslao*, iam maturam ætatem ſortito, Regnum derelinquens in ætate pænè eadem, qua proauus ſuus *Piaſt*, licet in ritu ſacrilego, complorante illum vniuerſa *Poloniæ*, mortuus eſt, & in *Gneznenſi* caſtro Patribus ſuis gentilitatis more appoſitus, anno ab ortu *Chriſti* noningenteſimo ſexageſimo quarto, annis octo in Regni *Polonia* gubernatione abſumptis.

deinde eo adulto Zemomysl moritur non ſine luctu omnium.

Sepultura *Zemomyst* Principis iuſto honore confecta, Proceres & Nobiles vniuerſi *Poloniæ*, vnico filio eius *Miecsław*, vltimo paganorum Duci collatum dudum a Patre innouant Regnum, & ipſum *Gneſnæ* in Dominum & Monarcham *Polonorum* aſſumunt, ac quidem minus cunctanter, pro maiori ſpe ſuam Rempublicam per illum, vt diuinatores prodiderant, amplificandam credentes, & quamuis iuſto imperitauerit regimine, nonnullaque bella cum finitimis feliciter geſſerit, per annos tamen multos falſa augurum non implentur oracula, vt etiam quibuſdam à ſpe concepta excidiſſe videretur. In Venerem namque more barbarico procliuis erat. Cuius licet caſtiſſima fuerit adoleſcentia, libidinoſa tamen & laſciuiens fuit ætas prouectior. Septem enim pellicibus, quas vxores nominabat, vtebatur. Non tamen ex aliqua illarum ſobolem & futurum ſuæ ſucceſſionis ſolatium ſuſceperat. Qui dum orbitatem ſuam crebris accuſaret ſermonibus, per nonnullos viros catholicos ſpirituales atque ſeculares qui in curia ſua obſeruabantur, & qui ex finitimis regionibus curiam ſuam accedebant, per quos iàm fidei ſplendor & Chriſti redemptoris aduentus lucere in *Polonia* cœperat, ſenſim ſibi ſuggeſtum eſt, vt ſacrilego idololatriæ cultu relicto, vnum verum Deum agnoſceret, & fidem catholicam cum gente ſua profanis ritibus dedita ſuſciperet, tunc enim & fœcunditatem ſibi prolis, & cuncta alia feliciter prouentura, & ipſum inter Principes catholicos *Slauonici* generis atque linguæ in ſe & filiis ſuis celſiorem ſortiturum thronum, & magnum & celebrem futurum, cui ſuggeſtioni benignas aures accommodanti, plurima per viros religioſos & eremitas adiecta ſunt, quibus & idolorum, quæ hactenus colebat ſpurcicies, & cultoribus eorum generales, & perpetui præparati detegebantur cruciatus. Simul quoque diuini conſilii ſuper redemtione noſtri generis, ſumma benignitas ſibi declarabatur. Propitiatione itaque agni cœleſtis, qui *Polonorum* gentem ſacrilegis ritibus hactenus ſpurcidam & fœdam, cæteriſque *Slauorum* nationibus inuiſam & contemptam corripere, & ad ſui nominis agnitionem, inuocationem, & cultum voluit perducere, inſpiratus, & ſalutaribus conſiliis & monitis virorum religioſorum & eremitarum perſuaſus, flexus eſt chriſtianum venerari dogma, & ſe per omnia eorum doctrinis acquieturum promiſit, & omnes *Polonorum* regiones à diis gentium ad veram orthodoxam religionem, cæremoniaſque eius adducturum ſe ſpopondit.

Miecslaus parenti Zemomysl ſuccedit,

& quamuis ad libidinem pronus eſſet,

tamen conſilio catholicorum

SEC. X. poſt C. N.

inducitur ad ſuſcipiendam fidem chriſtianam, & promittit.

Premiſlaus ſeu *Nieklam Bohemicus* Dux moriturus, *Heſtinicum* maiorem natu filium in Principatu inſtituens, *Dipoldo* altero filio Prouinciam *Gurmenſem* in ſortem dedit, *Heſtinico* *Borzywoi* ſucceſſit, qui & ipſe à Beato *Methodio Morauorum* Epiſcopo, cum *Ludimilla* coniuge ſua filia Comitis *Samborii* ad gratiam Baptiſmi perductus eſt, *Borziwoi* duos filios *Spitigneum* & *Wratislaum* reliquit. Primus Patri ſucceſſit, ſed moriens ſine liberis fratri Principatum reliquit. Coniux *Wratislai* *Drahomicia* mulier audax; & in ſcelus prona duos vno partu geminos *Venceslaum* & *Boleslaum* effudit. Prior à *Ludimilla* enutritus, alter à matre, vterque mores alumnarum ſortiti, *Venceslaus* pius, manſuetus, religioſus, & in pauperes liberalis: *Boleslaus* contra, ambitioſus, rapere, occidere, adulterari, & opprimere ſolitus. *Ludimilla* Patre excedente imperium Regni ſortita iuſſu *Drahomiciæ* ſtrangulata eſt, & inter Sanctas relata. *Venceslaus* charitate populi propter Sanctos mores celebris & admirandus habebatur, at odio frater *Boleslaus* inflammatus matre inſtigante conuiuium inſtruxit & *Venceslaum* fratrem inuitat, tùm poſt epulas ad Eccleſiam orationis gratia properantem in limine, anno *Chriſti* noningenteſimo trigeſimo octauo, & anno *Ottonis* primo obtruncat, qui & ipſe clariſſimis fulgens miraculis, Sanctorum ordines ſortitus eſt. Mater *Drohomicia* pro ſcelere patrato apud *Pragenſem* arcem hiatu terræ abſorpta eſt. *Boleslaus* totius *Bohemiæ* germano interfecto, cuius ſibi longum putabat mortem expectare, Dominium adeptus. Indignam mortem B. *Venceslai* *Otto* primus vlturus, *Boleslao* Principi bellum indicit, longaque inter eos altercatio annis quatuordecim fuit.

Sanctus Venceslaus & Ludomilla à fratre Boleslao in Bohemia interficitur.

FINIS LIBRI PRIMI.

IOANNIS DŁVGOSSI
SEV
LONGINI
CANONICI CRACOVIENSIS,
HISTORIÆ POLONICÆ
LIBER SECVNDVS.

A. C. 965. Miecslaus

Dąbrowkæ Bohemorum Principis filiæ nuptias petit,

quæ ea conditione, vt Miecslaus chriſtianam religionem aſſumeret,

MOnentibus autem viris catholicis & religioſis, ſeptem pellices, quarum carnali detinebatur amore à ſe abdicare iuſſus, ne mollicies muliebris eum in asſuefacta detineret idololatria. Quarum contubernio remoto ad Principem *Bohemiæ Boleslaum* Sancti *Venceslai* interfectorem & germanum, procos mittit filiam ſuam *Dąbrowkam* pro vnica & legitima vxore ſibi petituros. Verùm dum *Bohemiæ* Princeps reſponderet ſe magnificum & inſignem generum non abominaturum, ſi illum ritus gentiles abiicere, & fidei ſanctæ catholicæ normam ſuſcipere contigiſſet. Aliter enim filiam ſuam nulla ratione gentili, & idolorum cultori Principi aliquatenus deſponſaturum eſſe. Eodem etiam reſponſo virgo Ducalis *Dąbrowka* procis & nunciis *Miecslai Poloniæ* Ducis illam de ineundo fœdere matrimonii interpellantibus vſa reſpondit, non conuenire profeſſioni ſuæ chriſtianæ, vt idololatræ nubat, vbi tamen *Miecslaus* Dux *Poloniæ* ſpurcitias idolorum abiecerit, & baptiſmatis lauacro renatus fuerit, non recuſaturam ſe vt in eius tranſeat amplexus. Eo reſponſo in *Poloniam* relato, cum frequenti Senatu *Miecslaus* Dux *Poloniæ* coacto, quid facto opus eſſet, conſuleret, Satraparum ſuorum ſententiis variantibus placuit rem in craſtinum differri. Nocte verò ſubſequenti propitiatio diuina ærumnas longi erroris *Polonorum* miſerata, *Miecſlao Polonorum* Duci & pleriſque ſuis conſiliariis per quietem inſpirat, & imperioſa iuſſione mandat conditionem oblatam, ne negligant felicitatem Regni ex fide ſuſcepta ab eo tempore in omnes ætates habituros. Mouit hæc viſio Ducem *Poloniæ* & Proceres, decretoque concordi de aſſumenda chriſtianæ religionis puritate facto, cùm frequentes nuncii in *Bohemiam* miſſi promitterent, coniuncta affinitate Principem ſuum non ſe ſolum, ſed & vniuerſam Polonorum gentem de fidei articulis peroptimè inſtructam, vnda baptiſmatis abluturum eſſe. Euidenti certificatione allegantibus affinitatem poſtulatam Dux *Bohemiæ* gratificat, & nunciis Ducis *Poloniæ Miecsław*, filiam ſuam *Dąbrowkam* virginem nobilem & honeſtam, cum dote & ſuppellectili locante & accipiente digna, tradit præfato Duci *Polonorum* deſponſandam. Fuerunt autem plures numero Polonorum Regni Proceres & Satrapæ, qui in

965.

ipſi traditur.

965.

ſuſcipienda fide chriſtiana diſſentientes grauiter aduerſabantur, alii dicentes eſſe ſuperſtitioſam chriſtianorum ſectam: alii obſeruantias eius fore difficiles: alii non eſſe bonum poſtponere commoda paternarum traditionum, & nouæ ſectæ, & hactenus inſolitæ libera colla ſubiugare. Has tamen & plures alias oppoſitiones miſeratione diuina, quæ dat ſalutem Regibus, ærumnas longi erroris *Polonorum* miſerata, facile diſſoluit inſpirando *Polonis* concordiam, & religionis chriſtianæ pietatem, ne illa abiecta à *Bohemis*, cæteriſque nationibus pro contemptibilibus haberentur. Procis autem Ducis *Poloniæ Miecslai*, pluribuſque Baronibus & Nobilibus de *Bohemia* virginem *Dąmbrowkam* cum apparatu & ſumptu magnifico, dotemque & ſuppellectilem raram & inſignem ſecum, vt par & dignum erat ſocero & genero, ferentem, comitantibus ad regiam *Gneſnenſem* perducta. Vbi tàm à Duce *Miecslao* & ſuis Proceribus *Poloniæ*, quàm ab omnibus ordinibus ſibi obuiam itum eſt, & ingreſſus ſuus magnifico cultu & ſuperbo exceptus eſt, pro qua honeſtanda inſigniores matronæ & virgines *Poloniæ* variis gemmis, auro argentoque onuſtæ, cæteriſque inſignibus *Gneſnam* iuſſu Principis conuenerant. Tranſactis autem paucis diebus, Dux *Miecsław* de fidei orthodoxæ articulis & ritu ſufficienter per viros religioſos, & anachoriticam vitam in religionibus ſuis ducentes, quos eam ob rem ſingulariter accerſiuerat, inſtructus, tenebris vetuſti erroris renunciat cum principalioribus Baronibus & Nobilibus, vrbiumque Poloniæ Primoribus ſaluberrimam orthodoxæ religionis Catholicæ legem amplexurus, ſuæ de tenebris idololatriæ, in lumen fidei conuerſionis primitias ſacro fonte conſecrat, ſacrum in *Gneſna* ſuſcipit Baptiſma, & depoſita per regenerationis vndam vetuſtate peccati, in nouam animæ innocentiam, vitæque infantiam eſt renatus lauacro baptiſmatis ſordes abluens, tàm facinorum, quàm idolorum, ex cœca & vetuſta caligine idololatriæ, in agnitionem puritatem, atque religionem fidei orthodoxæ vocatus, lumenque eiuſdem fidei lumine rationis naturalis, qua etiam illum vigere altiſſimus conceſſerat, excedente, illuſtratus ex gratia Spiritus Sancti, ex aqua & ſpiritu renatus eſt, vetuſtoque nomine *Mieſzko* abrogato, velut barbaro, *Miecslaus* nominatur. Sed & germana ſua virgo ſacro charactere fidei inſignita catholica efficitur, eique nomen *ADLEIDA* aptatur. Eodem inſuper die ſacramento baptiſmi percepto, Dux *Miecslaus* aliud ſuſcipit ſacramentum, & virginem *Dąbrowkam* ritu catholico ſibi deſponſat, & nuptiæ feliciſſimæ corrogatis vicinis Principibus *Gneſnæ* pluribus diebus magnifico celebrantur apparatu, & ſinguli inuitati conuiuæ delicatis tractantur neceſſariis, & multiplices ludi ac ſpectacula in honorem Principis, ac decus

Baptiſmum deinde accipit

cum ſorore ſua,

magna ſolennitate inſtaurantur. Quibus finitis Principes finitimi, Baroneſque & Nobiles *Bohemiæ* ſumptuoſis muneribus à Duce *Miecslao* honorati, in oras proprias reuerſi, Ducis *Poloniæ Miecslai* munificentiam & opulentiam laxatò ſermone diuulgant. Ex eo deinde tempore vniuerſa *Polonorum* regio, fidei catholicæ iugum ſuſcepit, ſtudio quoque Ducis *Miecslai* & conſortis ſuæ *Dąmbrowka* feruentiſſimo *Poloni*, miſeratione diuina, lumine fidei illuſtrati, præſidente in cathedra *Petri Leone* octauo natione *Romano*, qui eodem anno rebus humanis exemptus eſt, & cui in Vicarium *Chriſti*, *Stephanus* ſeptimus natione *Germanus* per electionem conformem pietatis ſucceſſit, ſecundum alios *Ioannes XIV.* natione *Narnienſis*, aliqui ſcribunt *XII.* Strictiſſimo poſthæc *Miecslai Polonorum* Principis edicto, & omnium Baronum, & Nobilium *Poloniæ* conſenſu conformi, confringuntur idola, & falſorum Deorum ſimulacra, atque ædes flammis traduntur; cultores verò illorum & ſingulorum bonorum priuatione & capitis præciſione mulctantur, non modo ſingulos ritus celebrationes atque feſta, quibus honos & ſupplicatio idolis impendebatur, ſed & omnes incantatores, ariolos, augures, & phitones, *Mieczslaus* Dux *Polonorum* abrogauit, & eraſit de terra, ludos omnes publicè & priuatim in honorem deorum geſtos prohibuit. Non enim eſt Deus noſter vt dii gentium, quos ſæpè populus *Polonicus* ludis, plauſibus, & geſtis inhoneſtis, atque ſexcentis aliis generibus impietatis placatos credidit efficere. Feliciſſimus profecto & Deo amabilis Princeps, qui primus *Polonorum* regiones fidei orthodoxæ & corpori ſanctæ Eccleſiæ per veritatis cognitionem & idolorum deſertionem inuiſcerauit. Et quoniam ferè in omnibus ciuitatibus, oppidis & vicis inſignioribus *Poloniæ*, ſimulacra deorum & dearum idola atque luci habebantur, quæ lentius tardiuſque quam iuſſio habebat, *Miecslai* Principis ſuccidebantur confringebanturque; ſeptima dies Martii ad confringendum abolendumq; ea in vniuerſis *Polonorum* regionibus à *Miecslao* indicta eſt, qua adueniente quælibet ciuitas, quæq; villa deorum ſuorum ſimulacra confringere, & confracta in paludes lacus & ſtagna proſequente vtriuſque ſexus populo demergere, ſaxiſque obruere, cultoribus deorum dearumque & iis præſertim, quibus ſacra eorum erant quæſtui profuſius ingemiſcentibus, illachrimantibuſque non tamen quicquam metu præfectorum Ducalium mutare audentibus, coacta eſt. Quæ quidem deorum & dearum idolorumque confractio & immerſio, tunc facta apud nonnullas Polonorum villas, ſimulacris *Dziewannæ* & *Marzannæ* in longo ligno extollentibus, & in paludes in Dominica Quadrageſimæ Lætare proiicientibus & demergentibus, repræſentatur renouatur in hunc diem, nec hu-

965.

& tota Polonia,

omnemque gentilitatem abrogat,

idolis Dominica Lætare confractis,

quæ conſuetudo quotannis repetitur.

huius conſuetudinis vetuſtiſſimo effectus vſque modo apud *Polonos* defluxit.

A. C. 966. Miecslaus Chriſtianam religionem proſequens

Rudimenta fidei nuper ſuſceptæ & initiatæ, *Miecslaus* qui & *Mieſzko Polonorum* Princeps poſt ſacros ſuſcepti baptiſmatis latices aucturus, apud cœleſtem Regem ſuorum cumulum meritorum, & fulgorem ſui diffuſurus Principatus in ſoliditatem perfecti roboris, volens perducere, & in omnibus, quibus Chriſtiana religio veneraretur, & coleretur, cæteris Principibus nihil omninò inferior eſſe, ad ſacrorum locorum dotationem, miniſtrorumque Dei inſtitutionem, fideli & deuota conſorte Duciſſa *Dambrowka* ſuapte religioſum, & feruenti deuotione refertum animum mariti & Principis ſui inſtiganti, omnem curam & cogitationem ſuam conuertit, & primum quidem in locis magis celebribus, *Gneſnæ* videlicet & *Cracouiæ* duas fundat Metropoles: *Gneſnenſem* videlicet in titulum & honorem Excellentiſſimi Dei, & eius genitricis virginis *Mariæ*, à qua plenitudo totius ſalutis & gratiæ manauit: *Cracouienſem* verò ad inſtantiſſimas preces conſortis ſuæ *Dambrowka*, in titulum ſancti *Venceslai* noui eo tempore martyris, cuius eadem *Dąbrowka* Duciſſa germana erat neptis. Et quamuis in natione *Slauonica* primus martyrio & ſanctitate inſigni refulſiſſet, *Gneſnenſi* tamen ſuperiorem eſſe voluit, & apud illam decus Principale conſiſtere; *Cracouienſi* verò ſecundam. Itaque Eccleſia *Cracouienſis* præripuit *Gneſnenſem*, ne eſſet vna, *Gneſnenſis* verò præripuit *Cracouienſem* ne eſſet prima.

duas Metropoles,

ſeptem Epiſcopatus,

Pro quarum honore Metropolitico ſeptem alias Eccleſias, videlicet *Poſnanienſem*, *Smogorzouienſem*, quæ nunc *Wratislauienſis*, *Kruſuicienſem*, quæ nunc *Wladislauienſis*, *Plocenſem*, *Culmenſem*, *Lubucenſem*, & *Kamenecenſem*. Quas ſepte Eccleſias iure Metropolitico, *Gneſnenſi* & *Cracouienſi* Metropolibus, voluit eſſe ſubiectas. Duæ autem Suffraganeæ quas nominauimus, *Smogorzouienſis* & *Cruſuicienſis* propter locorum transmutationem etiam titulos ſuos variare coactæ ſunt. *Smogorzouienſis* enim primum in *Byczinam* oppidum diſtrictus *Brzegienſis*, ſed propter vberiorem ſitum tandem in *Wratislauiam* translata eſt, & vltimi loci ſortita eſt appellationem: *Cruſuicienſis* verò propter ſolitudinem loci, in quo primum fundata erat, *Wladislauiam* meruit transferri: Cæteræ Eccleſiæ Cathedrales, & loca & nomina originaria retinent in hunc diem. Fundauit præterea & alias Collegiatas plures Parochialesque Eccleſias, monaſteria & loca religioſa, ſecundum quod neophitorum populorum, tùm neceſſitati, tùm deuotioni videbat congruere, *Smogorzouienſem* ſeu *Wratislauienſem* Sancto *Ioanni Baptiſtæ*, Principatum poſt intemeratam virginem inter omnes ſanctos retinentem: *Poſnanienſem* Sanctis duobus præcipuis Apoſtolis *Petro* & *Paulo*: *Cruſuicienſem* ſeu *Wladislauienſem* Sanctæ *Mariæ* Virgini: *Plocenſem* Sancto *Sigismundo* Regi & Martyri: *Culmenſem* Sanctæ Cruci: *Camenecenſem* Sancto *Ioanni Baptiſtæ*: *Lubucenſem* Sancto *Ioanni* Euangeliſtæ in titulos erexit, & in honorem eorum Baſilicas præfatas dedicari diſpoſuit, quod quidem ſui operis pium & laudabile in fundandis & dotandis tot Eccleſiis Cathedralibus meritum, felicitatem ſuam ad æterna capeſſenda prouexit præmia, & tàm ſuo, quàm omnium ſucceſſorum ſuorum Principum & Regum Poloniæ exemplo, templa omnibus Sanctis laude maxima efferendis mandauit, & res perituras coegit tranſire, mercedem & immarceſſibilem theſaurum ſibi apud poſteros cumulaturus: teſtimonia ad id nulla exquirens, cum operis effectus ſub hominum conſpectu aſſiduè relucens dicta præponderans, quantalibet diſpoſitione ſolennior opus ſuum apud Deum & homines illuſtret.

& multas Collegiatas Eccleſias fundat.

966.

Quapropter omnium bonorum retributor multiplicauit Regni *Polonici* proſperos ſucceſſus, multiplicauit incrementa frugum, iuſtitiæ, leges cumulauit, gloriam præſtitit virtutis, præmia poſt hæc æterna largiturus. Ordinatus eſt autem in *Gneſnenſi* Eccleſia primus Archiepiſcopus *Vilibaldinus*: in *Cracouienſi* verò primus Archiepiſcopus *Prochorius*: in *Poſnanienſi* primus *Iordanus*, in *Wratislauienſi* primus *Gotfridus*, in *Wladislauienſi* primus *Lucidus*, in *Plocenſi* primus *Angelotus*, in *Culmenſi* primus *Octauianus*, in *Camenecenſi* primus *Iulianus*, in *Lubucenſi* primus *Iacintus*.

Quarum Epiſcoporum nomina.

Egit eo anno Dux *Ruſſiæ Suatislaus* in *Kozaros*, qui & ipſi *Ruthenorum* ſunt populi, expeditionem, & obtinuit eos bello, & cepit caſtrum eorũ *Białouica*, & facti ſunt ei tributarii.

Egidius Epiſcopus *Tuſculanus* Cardinalis *Poloniam* à ſummo Pontifice *Ioanne* tertio miſſus, ſingulos Epiſcopatus *Poloniæ*, videlicet biduas Metropoles, *Gneſnenſem* & *Cracouienſem*. Item *Poſnanienſem*, *Wratislauienſem*, *Wladislauienſem*, *Plocenſem*, *Chelmenſem*, *Lubecenſem*, & *Kamiénecenſem*, Cathedrales Eccleſias confirmauit, & ſingulis diœceſibus terminos poſuit & diſtinxit. De quo etſi ſingulæ Eccleſiæ eiuſdem *Egidii* Cardinalis & Legati priuilegia & literas habuiſſent, ſingularum tamen Eccleſiarum ſingulæ literæ, aut parum ſolerti cura cuſtoditæ amiſſæ ſunt, aut frequentibus cùm tunc in Polonia non frequentes forent muri, periere incendiis.

& confirmatio recenſetur.

967. Miecſlaus

Novem Eccleſiis Cathedralibus à ſe fundatis, *Miecslaus Polonorum* Dux dotes ſufficientes aſſignat, & tàm Pontificibus earum, quàm perſonalibus dignitatibus, & Canonicalibus, & Cathedralibus, & in aliis inſtitutis monaſteriis & Eccleſiis Parochialibus, omnem vniuerſæ *Polonorũ* regionis omnium frugum naſcentium deputauit decimationem, ſed & omnes Barones Proceres, ciues & ruſticos, non ſolùm ad redditionem, ſed etiam ad ducturam campeſtralis decimæ ſubiiciens, largitus eſt. Præterea Eccleſiis

Eccleſias fundatas reditibus inſtruit,

Cathe-

967.

Cathedralibus collegiatis, conuentualibus, & Parochialibus, largas poſſeſſiones, fundos, reditus, & prædia largitus eſt, & precioſa clenodia, & vaſa diuerſi operis ex auro argentoque fabricata, veſtes quoque ſacras, & cætera ornamenta donauit. Sed neque his contentus, omnes Cathedrales Eccleſias à ſe fundatas, firmiſſimis, licet humilibus & anguſtis muris, iuxta illius temporis qualificationem & morem, quadrata petra & tabulata perfecit, & ornamentis plurimis variatas lapidum iuncturis commiſſionibuſque ferri & plumbi communiuit. Ex omnibus tamen octo Eccleſiis præfatis deuotione & ſumptu ſuo fabricatis, vnam tantummodo *Cruſuicienſem* ſupereſſe videmus antiquitatem ſuæ fabricæ, ſaxo, artificio & muro atteſtantem. Septem enim cæteræ ſucceſſu temporum & Regum, Principum, Pontificumque *Poloniæ*, deuotione & liberalitate accreſcente, demolitæ ſunt, & in earum vicem inſignes & excellentes Eccleſiæ magnifico & ſumptuoſo opere, amplificato ſitu extructæ.

ut & Dąbrowka,

Prouidebat & illuſtris religioſaque fœmina Duciſſa *Dąbrowka*, pro vice ſua ſingulis Eccleſiis à viro ſuo fundatis, vaſis, apparatibuſque ad cultum Eccleſiarum neceſſariis, & vniuerſa quæ potuit habere in ſacrorum locorum vſum & ornamenta erogabat, adeò, vt eam cum marito ſuo Duce liberalitate, & largitione in Eccleſias & ſeruos Dei conſtet pio ſtudio certauiſſe. Quorum vniuerſa *Poloniæ* Baronitas, & nobilitas æmulata mores & veſtigia in prædiis & villis ſuis ad conſtructionem & fundationem Eccleſiarum, dotationemque earum feruentius intendebat. Ex alto autem benignitas diuina in opera iam per Ducem *Miecslaum* & conſortem ſuam *Dambrowkam* edita edendaue reſpiciens, prolis fœcunditatem illis conceſſit. Nam Duciſſa *Dąbrowka* concipiens filium pulcherrimum peperit: Cui patre annuente, matre quoque pluribus precibus inſtante, aui, auunculique materni in ſacro baptiſmate nomen imponitur *Boleslaus*, quod ſignificat plurimum famoſus, magnum illum & famoſum futurum hoc nomine portendens.

quæ filium Boleslaum parit,

Eodem anno *Boleslaus Bohemiæ* Dux ſancti *Venceslai* occiſor, & *Poloniæ* Ducis *Miecslai* gener moritur: cui filius *Boleslaus* vir plurimum modeſtus, & pius, germanus Duciſſæ *Dambrowka* ſuccedit, patrui magis æmulatorem ſe gerens ad augendum cultum diuinum, fundando plurimas quoque Eccleſias animum intendit. Frater alter eius *Stracislaus* ſeculo relicto apud *Ratisbonam* ciuitatem in cœnobio ſancti *Emerani* monachorum habitum aſſumpſit. Soror altera *Mlada* ſacris imbuta literis, & multa eruditione pollens monaſterio ſancti *Georgii* in arce *Pragenſi* conſtructo, & ſacerdos illic facta cæteras virgines ſuo exemplo ad profitendam virginitatem & religionem induxit.

968.

Geiſa Pannoniorum & *Hunnorum* Princeps fama nobiliſſimæ virginis *Adleidis* Duciſſæ *Polonorum*, & ſororis germanæ *Miecslai* ad ſe plurimorum relatione perlata, multiplici commendatione pulchritudinis, & virtutis eius dotes differentibus, mittit in *Poloniam* ad Ducem *Miecslaum* ſolennes Nuncios, virginem præfatam *Adleidam* ſibi petituros pro conſorte, priore vxore fatis intercepta. Quorum petitione Dux *Miecslaus* audita, & in conſilium Prælatorum & Baronum ſuorum relata, quid agendum ſit aliquanto conſultat, & quamuis & ipſa virgo *Adleida* torum gentilis Principis magnopere abnueret, & nonnulli ex conſiliariis huiuſmodi affinitatem propter ritus diſparitatem improbarent, diſponente tamen cœleſti prouidentia, quæ ex malis nouit optima deligere, flectit Dux *Miecslaus* animum ſuum, & ſororem ſuam *Adleidam*, ſpem futuræ ductionis Principis *Geiſæ*, & gentis *Hunnorum* ad fidem catholicam ſibi ingerens per eam fiendam & conſeruandam. Itaque Duce *Miecslao Poloniæ* de conſilio conſiliariorum conſentiente, contrahitur inter *Poloniæ* & *Hungariæ* Dominia & Principes, eorum affinitas, & virgo *Adleida Hungariam* deducta, Duci *Geiſa* copulatur.

968. Geiſa Hunnorum Princeps

Adleidam Miecslai ſororem

in vxorem accipit,

Quæ velut fœmina religioſiſſima, cœpit magnæ deuotionis & ſanctitatis ſpecimen (quamuis inter ſacrilegos & profanæ fidei homines verſaretur) ſedula perſuaſione operibuſque religioſiſſimis, tàm virum ſuum *Geiſa* Ducem, quàm Proceres & Nobiles ſuos ad fidei ſanctæ catholicæ agnoſcendum & amplectendum lumen inuitare. Fouebat & ipſa *Adleida* Duciſſa mulier benedicta viros religioſos & bonos, quos ſecum ex *Polonia* ſuſceptam ſemel fidem contagione nulla temeratura conduxerat. Itaque Duciſſa *Adleidis* iuſſa legis diuinæ, & Euangelii ſaluberrima monita ſæpius Duci *Geiſæ* & conſiliariis eius inſtillabat. Quorum aſſidua doctrina, & conſortis ſuæ quotidianis precibus, & lachrimis peruictus, ſordes idolorum, in quorum cultura in eam diem verſabatur, abiecit, & cum Primoribus & Baronibus fidem ſanctam ſuſcipiens, dirigente prouidentiſſima coniuge *Adleida* baptizatur, maioremque regni ſui partem ſacro baptiſmatis fonte ablui procurat.

& per eam cum regione ſua ad chriſtianam fidem conuertitur.

Mirabili itaque miſeratione altiſſimi *Polonis* per *Bohemam Dambrowkam*, *Hunnis* per *Polonam Adleidam* catholica veritas eadem ætate, licet modicum diſtincto tempore reſplenduit, ſanctificatio quoque per fœminas prouenit, non virorum ſolùm, ſed duarum inclytarum nationum. Ecce quàm mirabilis imo inæſtimabilis diuinæ miſerationis reſpectus, vt duas terras, videlicet *Poloniam* & *Hungariam* conferendæ ſalutis æternæ cauſa duarum obſequio mulierum, miſeratione viſitaret. Vna enim earum extitit occaſio, imò cauſa catholicæ fidei in *Polonia* ſeminandi myſteria, & diuini verbi ſemen ſalubriter peragendi: Altera verò earum fuit origo ſuperſtitionem idolorum

ex *Hun-*

968.

ex *Hungaria* penitus eradicandi, & religionis chriſtianæ principium cognoſcendi, & ſanctitatem vitæ cum deuotione aſſumendi. Quarum prima edidit Ducem *Poloniæ* ſtrenuum defenſorem *Boleslaum*: Altera genuit *Stephanum* Regem *Hungariæ*, vitæ merito totius *Hungariæ* aſſiduum protectorem. Gratias igitur agant vtriusque regni incolæ immenſæ Dei pietati, & in tripudium iubilationis & laudis, cum exultatione mentis & corporis indeſinenter dicentes prorumpant: *Benedictus es Domine Deus noſter, qui diuturni laboris noſtri & erroris miſertus oriens ex alto, & viam veritatis nobis aperiendi noſtram dignatus es viſitare & illuminare cæcitatem, & inæſtimabili precio redimere captiuitatem.*

969.

Geiſæ Hungariæ Duci

Feruenti ſolicitudine ad eradicandos eliminandosque ritus ſacrilegos, & ad plantandam in ſingulis locis & angulis Regni *Hungariæ* fidem religionemque chriſtianam, Geiſæ Duci *Hungariæ* vna cum conſorte ſua felici *Adleida* intendenti, inſolita & ſtupenda diuinæ bonitatis dignatio *Geiſam* Ducem conſolatur viſione. Aſtitit enim illi adhuc quieſcenti adoleſcens decoro & placido aſpectu, & ſtertentem adhuc in auroræ ortu, vehementer exterruit eique dixit: *Pax tibi Geiſa Chriſtiane Deo dilecte, annuntio tibi vota tua ad conſpectum altiſſimi perlata eſſe, perque eius aures benigne ſuſcepta. De his quoque quæ pro religione chriſtiana meditaris ne ſis ſollicitus, ex lumbis ſiquidem tuis naſcetur filius, cuius ſolerti prouidentia vniuerſa ad cultum, fidei neceſſaria procurabuntur, atque veræ fidei ardore plenum, religione ſanctitateque inſignem, inſtructione ſua in ſingulos dirigendum, plenitudine temporis veniente, non dubites voluntate diuina venturum, ſed & ipſe filius tuus primus inter Principes Hungarorum diademate ornaturus eſt tempora, & terreno regno tranſacto, æternum pro labili & caduco commutaturus.* Viſione huiusmodi Dux *Geiſa* ſupra modum exhilaratus, altera die conſortem ſuam *Adleidam* Duciſſam comperit grauidam, quo ſigno credidit omnia ſibi denunciata ex ordine infallibiliter prouentura. Similis quoque ſed magis illuſtris viſio nobili fœminæ *Adleidæ* Duciſſæ contigit. Dum enim partui eſſet vicinior, apparuit illi vir venerandus, Leuitico habitu amictus, trementique & viſione eius pauidæ, dixit: *Confide filia, & depone timorem, certaque eſto, quia filium in breui es paritura, coronam primum terrenam, deinde pro meritis immortalem adempturum, cui nato impones nomen meum.* Quem cum timore attonita Duciſſa inquireret: *Quis es Domine aut quo nomine vocaris? Ego ſum*, inquit *Stephanus Protomartyr, qui primus martyrio ſtolam meam inſigniui, meum quoque nomen ex tuo naſcituro vtero iubeo imponi* quibus dictis diſparuit. Duciſſa quoque felix *Adleidis* viſione præfata; primum conſorti ſuo Duci *Geiſæ*, deinde viris timoratis & religioſis non ſine profluuio lachrimarum patefecit, filium poſt menſes nouem editum *Stephanum* nuncupat licet aliqui *Hungarorum* annales fingant *Geiſam* Ducem *Hungariæ* ex *Sarolth*, filia *Cutæ* Ducis *Tranſiluani* vxorem iam tunc fœcundam *Stephanum* filium de quo loquimur ſuſcepiſſe, quo etiam tempore *Stephanus* octauus natione *Germanus Leoni* immediate ſuccedens, cathedram *Petri* iam rexerat triennio. Et qui eodem decedens anno, *Martinum* tertium natione *Romanum* habuit ſucceſſorem.

eiusque vxori Adleidæ per ſomnium a Stephano filius promittitur,

969.

qui natus Stephani nomen accepit

MIECSLAVS Polonorum Princeps, attendens quod virtutum Dominus per potentiam clementiæ ſuæ ſuper exaltanda gloria ſui nominis, ſuæque fidei ſibi affectum & intelligentiam præſtiterat, omnemque opem & operam in amplianda & propaganda fide chriſtiana, in nouis *Polonorum* plantis quam efficaciſſimè poterat, impendebat, producens ſuperna propitiante clementia gratiſſimos religionis chriſtianæ fructus, in vniuerſa *Polonorum* regione incremento & profectu eorum, qui crediderant relucente.

Miecslaus in Polonia veram religionem propagat.

IOANNES Pontifex *Romanus* à Præfecto vrbis captus, & aliquot dies in carcere cuſtoditus, in exilium tandem mittitur. Sed *Otto* Imperator iniuriam hanc, occiſis culpatoribus *Romanis*, Summi Pontificis iniuriam vltus eſt ac violentiam. Sedit annis ſeptem, diebus decem.

Joannes P. R. in exilium mittitur.

970.

Swatislaus Ruſſiæ Dux Bulgaris bellum infert.

Non contentus Dux *Ruſſiæ Swatislaus* Principatu paterno, *Bulgaris*, vicinis ſuis infert bellum, & octuaginta eorum caſtris quæ ad *Danubii* fluenta ſita ſunt expugnatis, *Bulgaros* cogit ad tributum. *Suiatoslao* autem Duce *Ruſſiæ* in *Bulgariam* expeditionem innouante, gens *Pieczeniegorum* adueniens caſtrum *Kiiow*, in quo mater *Suiatoslai Holcha* alias *Helena* cum tribus filiis *Suiatoslai* nepotibus, videlicet *Jaropelko*, *Olcha*, & *Wladimiro* reſidebat, vallat & impugnat. Fuiſſet tum deditio caſtri *Kiiow* fame *Olcham*, & viros qui inerant cum ea, premente ſubſequuta, niſi nonnulli ex *Ruthenis Pieczeniegos* hoſtes fallendo, metum illis inieciſſent, ſuggerendo *Swiatoslaum* Ducem cum victore exercitu ex *Bulgaria* aduentare. Eo enim auiſamento territi *Pieczeniegi* obſidione ſoluta, magna trepidatione diſcedunt, ſubquo tempore mater *Swiatoslai Olcha* moritur.

& Pieczeniegos qui Kiiow obſederant, depellit.

IOANNES ſummus Pontifex, imperatoris *Ottonis* fretus auxilio captiuitatem euadens *Romam* victor ingreditur, & diuerſæ factionis Principes grauiter mulctat. Ob remunerationem autem collati in ſe beneficii *Ottonem Ottonis* Imperatoris filium Auguſtum appellauit.

Signum ignei coloris in cœlo apparens, plurimorum mentes in admirationem & ſtuporem vertit, eaque res velut noua & inuſitata religionis loco apud *Polonos* habita eſt.

971.

Svatoslaus filiis regionem ſuam viuus diuidit.

Diſſidium poſt mortem ſuam, *SVATOSLAVS Rusſiæ* Dux inter filios ſuos pro Principatu *Rusſiæ* ſe abſumpto accidere veritus, *Ruſsiæ* Principatum inter filios diuidit & *IAROPELKVM* quidem natu maiorem in *Kiiouienſem* Ducem præfecit, *OLCHAM* verò alium filium *DRZEWLANIS*, tertium *WLADIMIRVM Nouogrodenſem* duces conſtituit; Magna execratione quemlibet conſtringens, vt ſorte ſua contentus ab alterius occupatione ſe contineat.

972.

Otto Dux Saxoniæ hoſtes ſuos vincit, & fratrem interficit.

Martino Papa tertio, qui annis tribus, menſibus ſex, diebus decem ſedit, defuncto, *Agapitus* ſecundus natione *Romanus* ſuccedit. Cuius temporibus *Otto* primus Dux *Saxoniæ*, qui per Germaniam tantummodo *Berengario* in *Italia* imperante, regebat, duram ſuorum Principum *Germaniæ*, videlicet Comitis *Palatini*, & Ducis *Lotharingiæ*, & germani ſui *Tagmari*, qui ſe illis iunxerat rebellionem & hoſtilem guerram perpeſſus, ex omnibus tamen triumphans, & rigidam vltionem ex illis cepit. Frater etenim ſuus *Tagmarus*, caſtro *Heresburg* cui ſe incluſerat expugnato in Eccleſia ad quam fugerat, confoſſus interiit.

Swatoslaus a Pieczenigis vincitur, capitur, & ex teſta capitis eius Poculum fit.

Reuertenti *Suatoslao Rufſiæ* Duci, à *Græcorum*, terra quam hoſtiliter inuaſerat, & ſpolia *Græcorum* ferenti, *Pieczeniegi* hoſtes ſui per nonnullos *Ruthenos* in *Kiiow* auiſati, cum ſingulis potentiis accurrunt, & *Svatoslaum* exercitumque ſuum, tum quod ſpoliis onuſtus eſſet, tum quod in loco iniquo pugnaret, facile vincunt. *Svatoslaus* ipſe pugnam reſtituere, & ſuorum turpem fugam ſiſtere ſatagens in hoſtium manus viuus venit. Cuius caput Dux *Pieczenigorum Bura* vocatus præcidens, teſtam capitis auro ornatam ſcyphum fecit, ex quo in ſignum deuicti hoſtis biberè ſolitus triumphum ſuum quotidie innouabat.

973.

Otto I. Imp. Saxones conuertens, Magdeburgenſem Archiepiſcopatum fundat, moritur, & Magdeburgi ſepelitur.

Romanorum Otto Rex primus, & Dux *Saxoniæ*, quam plurimos *Saxonum* cultibus idolatriæ deditos, aut fructifera ſuaſione, aut poteſtatis ſuæ terrore, aut Epiſcoporum prædicatione fidei ſubiecit criſtianæ, & vt fides religioque chriſtiana firmius haberet ſtabilimentum in *PARTHENOPOLI*, quæ ab accolis *MAIDEBVRG* dicitur, cathedram Metropoliticam inſtituit, certos ſibi ſubiiciens Epiſcopatus, qui anno eodem mortuus *Ottonem* ſecundum habuit ſucceſſorem filium ſuum. Qui & ipſe paternam æmulabatur probitatem Eccleſiæ *Romanæ* deuotus & fidelis. In eadem autem *Maideburgenſi* S. *Mauritii* Eccleſia Metropolitana, quam fundauerat, ſepultus eſt, quæ Prouincialis eſt *Almaniæ*.

974.

Dambrowkæ Polonorum Duciſſæ

Frequentibus & variis pietatis operibus, quæ nobilis & beata fœmina Duciſſa *Dambrowka* conſors *Miecslai* Ducis *Poloniæ*, pro cultu diuino in noua fidei plantatione deuotiſſimo ſtudio egerat, acturamq; ſe diſponebat non contenta, ad patriam ſuam *Bohemiam* oculos conuertit. Sciebat enim illam, quamuis religione chriſtiana annis pluribus pollentem, honore tamen Pontificali inopem eſſe. Cruciabaturque ſpiritu perpendens *Poloniam* poſteriorem quidem ordine in lucem fidei perductam nouem Cathedralibus ſedibus in ipſis primitiis fore inclytam, *Bohemiam* verò fidei ſuſceptione priorem, ne vna quidem Cathedra ornatam eſſe, ſed ſub exterorum Pontificum, videlicet *Mogutinensis*, & *Ratiſponenſis* adminiſtratione hucuſque deſtituiſſe: illi enim Diœceſano ſubiecta erat. Miſsis itaque crebris nuntiis & literis ad fratrem *Boleslaum Bohemiæ* Ducem, qui ex Patre *Boleslao S. Venceslai* occiſore, anno Domini 967. mortuo, Ducatum *Bohemiæ*, velut natu maior, & magnæ vir pietatis & religionis regendum ſuſceperat, illum & ſororem germanam *Mladam* in continentiæ & virginitatis propoſito Domino famulantem rogat, quatenus tàm diuturnum non ſinat in ſua fronte & gentis *Bohemiæ* in fidem opprobrium, ſed illud tanto celerius meliori prouiſione ſummoueat & abſtergat: Sororis itaque ſuæ *Dambrowcæ* crebris precibus & ſuaſionibus ſtimulatus, in arce *Pragenſi* Cathedram Epiſcopalem in Eccleſia S. *Viti* per auum ſuum B. *Venceslaum* muratam fundat, illamque certis bonis temporalibus ditat. Ad quam primus Epiſcopus *Ditmarus* vir religioſus, & monaſticam vitam ducens natione *Saxo* in *Slauonica* lingua aliquantulum eruditus, eadem Duciſſa *Poloniæ* dirigente promotus eſt: præſidente in Cathedra *Petri* Papa *Agapito* ſecundo. Præſtiterat autem clementia Dei per preces Beati *Venceslai* occiſoris & germani, filiis filiabusque gratiam: Nam & filius ſuus *Boleslaus* Pius propter virtutes vocabatur, alter vero *Straciquas* ad cuius natale S. *Venceslaus* à fratre occiſus *Boleslao* inuitatus fuerat, monaſterium S. *Emeriani* in ciuitate *Ratiſponenſi* Ordinis S. *Benedicti* ingreſſus, monaſticam vitam degebat. Filia quoque ſua ſenior Duciſſa *Dambrowka* conſors *Miecslai* magnum incrementum fidei attulit, & claris fulſit virtutibus edens multa pietatis opera. Altera ſoror *Mlada*, regulam S. *Benedicti* in monaſterio S. *Georgii* caſtri *Pragenſis* profeſſa, & poſt eiusdem loci facta Abbatiſſa, in bonis operibus vitam conſumavit. Comparatione autem iuſta *facta*, reperies *Gneſnenſem*, *Cracouienſem*, *Wladislauienſem*, cæterarumque *Polonicalium* Eccleſiarum fundationem annis octo *Pragenſem* præcesſiſſe nec vnquam labefactatas, aut peſſundatas aliquo caſu, vel errore eſſe, ſed per gratiam Dei ab exordio vsque ad præſentem ætatem, in fidei & Chriſtianæ religionis virenti perſeuerantia & augmento floruiſſe.

974.

ſororis ſuæ ſenſu Boleslaus Bohemiæ Dux Cathedralem Eccleſiam Pragenſem fundat.

Hiems anni huius grandis & oneroſa plurima niue grauida, & quæ omnia maria, ſtagna, lacus, & paludes inglaciauerat, à Calendis Nouembris, vsque ad æquinoctium vernale

Magna hiems huius anni.

974.

nale durauit in magnam admirationem apud ſingulos verſa, quod ſine illius ætatis exemplo prouenerat.

975. Mortuo Papa Agapito II. ſuccedit Ioannes XII.

Agapitus Papa ſecundus *Romanus*, quum annis tribus, menſibus ſex, diebus decem ſediſſet, moritur, & in Eccleſia S. *Petri* tumulatur: Et ceſſauit Epiſcopatus diebus duodecem. *Octauianus* qui *Ioannes* duodecimus cognominatus ei ſucceſſit, natione *Romanus* ex patre *Alberico*, qui quidem *Albericus* alias *Albertus* filius *Berengarii Italiæ* Imperatoris, cùm potens in vrbe foret, vocatis Nobilioribus *Romanis* induxit illos & iuramento conſtrinxit, vt mortuo Papa *Agapito* filium ſuum *Octauianum* promouerent. Quod & factum eſt ac ex *Octauiano Ioannes XIII.* appellatus, Cathedram Piſcatoris aſcendit. *Otto* cum magno exercitu *Italiam* ingreditur, deteſtabilem inſaniem *Ioannis XIII.* ſpurcitiis carnalibus vacantem damnat, *Berengarium* capit, & catenis in *Almaniam* ductum onerat, *Alberto* filio eius in *Corſicam* feſtino curſu fugato.

Otto Imp.

Berengarium in Italia capit.

976. Filiis Suatoslai de principatu contendentibus

Non poterat inter filios *Suatoslai Rusſiæ* Ducis inſtituta à Patre charitas & terrarum diuiſio eſſe diuturna, ſed occiſione *Suatoslai* ſecuta, quaſi prouinciæ & regiones latiſſimæ *Ruthenicæ* à patre relictæ anguſtæ illis forent, contentio inter illos de principandi maiori autoritate & præeminentia ſuboritur. Quam ſibi *IAROPELCVS* natu maior vendicare ſatagens caſtrum *Waraſz*, in qua germanus ſuus *Olcha* conſiſtebat conquirens, *Olcham* interficit, & in Ducatum *Drzewlianorum* ſanguine fraterno dotatus ſuccedit. Formidans autem *Wlodimirus* natu minor *Iaropelconis* tyrannidem ad ſe quoque aliquando peruenturam, quaſi fraternam necem vlturus caſtrum *Kijow*, & fratrem *Iaropelcum* in illo, circumuallat, venientem quoque ad ſe in pace *Iaropelcum* fratrem ſuaſu & conſilio ſui ſceleſti conſiliarii nomine *Blut* Palatini interficit, & omnes tres Principatus poſſidere cœpit. Principatibus autem ſanguine fratrum germanorum quæſitis non contentus, etiam vxorem *Iaropelci Græcam* genere ex *Iaropelco* grauidam accepit in vxorem, ex qua filium *Suatopelcum* nomine duos habentem Patres, *Wladimirum* & *Iaropelcum* accepit.

cæteris occiſis

ſolus Wlodimirus rerum potitur.

Prodigium.

Quinto Calend. Nouembris, igneæ acies viſæ ſunt in cœlo per totam noctem in *Poloniæ* Prouinciis, res quoque huiusmodi monſtroſa, vti eſt inſueta, *Polonis* viſa, ne quod malum imminens genti & terris *Polonorum* portenderet, hoſtiis maioribus diuinitatem exorari placuit.

977. Dambrowka moritur, & Gneſnæ ſepelitur.

Dambrowka Duciſſa *Poloniæ* conſors *Miecslai Poloniæ* Ducis fœmina religioſa, & deuota rebus abſumitur humanis. Hæc in ætate prouecta caput non velabat, ſed ad inſtar virginum ſerto & corona incedebat ornata. Cuius corpus in Eccleſiam *Gneſnenſem* relatum, ſepulturæ mandatum eſt, & funeri ſuo à *Miecslao* Principe, & Proceribus Optimatibuſque *Poloniæ* magnifico & liberali ſumptu iuſta perſoluta. Luxit autem illam Dux *Miecslaus* Poloniæ, maritus, & *Boleslaus* filius planctu magno, ſed & omnes viri Eccleſiaſtici non ſecus, quam piam matrem deſiderabant.

977.

978. Wladimirus Ruſſiæ Dux, idololatra

Firmato Principatus ſui ſolio, *Wladimirus* Dux *Ruſſiæ* ad religionem verſus in montibus *Kijouienſi* caſtro proximis, fana, ſimulachra & idola locat, templaque & delubra ædificat. Inter omnes tamen ſuæ profanæ ſuperſtitionis deos Fulminis numen in præcipua apud illum cultura & veneratione habebatur, cui & plura templa inſtituit, & excellentiora. Nec ipſe Dux tantum, ſed & vniuerſus *Ruthenorum* populus deteſtabiles ritus huiusmodi ſecutus, Fulminis numen præſtantioribus immolationibus & holocauſtis venerabatur. Fabricauit autem Dux *Wladimirus* deo ſuo principali Fulmini corpus & ſimulachrum ex ligno, caput ex argento, & nares ex auro, cæteriſque diis lucos & ſimulachra conſtituit, & adducens filios ſuos & filias, ſacrificat diis, & coinquinat ſe & terram *Ruſſiæ* idolis. Accepit autem *Wladimirus* plures vxores, ex quibus vna generat quatuor filios, *Izaslaum*, *Mścislaum*, *Iaroslaum*, *Wſzewolodum*, & duas filias. Item ex *Græca Suatopelcum*; item ex *Bohemica Wiſſeslaum*; item ex quarta *Suatoslaum* & *Mścislaum*; item ex *Bulgarica Boris* & *Chleb*, tenuit plures concubinas, cæteras quoque virgines & vxores alienas parum pudicas & temperatas deuirginebat. *Otto* coronam Imperii inſignem a *Benedicto VII. Romæ* accepit.

Fulminis de[illegible] idolum loc[illegible]

Eius vxores & filii recenſentur.

979. Miecslaus religionem Chriſtianam propagat,

Scrupuloſiorem indaginem *Miecslaus Polonorum* Dux in his, qui nondum ſacri fontis baptiſmate initiati fuerunt, *Polonis* oſtenſurus, ad plures vicos, oppida & villagia perſonales facit aggreſſus, & tàm adultos, quam infantes mares iuxta ac fœminas aquis regenerationis innouat, innouatoſque & ablutos in fide firmat, & tam pecuniæ, quàm veſtium largitione exhilaratos, & in fidei, & in ſui charitatem pellicit. Quod quidem ſui pii operis meritum in amplificanda fide orthodoxa, & tunc & plures alias fideli & ſancto ingenio exhibitum, non ſolùm illi æterna attulit præmia, pia vt credulitate præſumi poteſt, ſed etiam Principatus & regiminis ſui recolendam memoriam apud præſentes & poſteros collaudandam effecit, ſed in cætera religionis catholicæ opera conſumenda, atque explenda, virtuoſos ſuos ſine intermiſſione dirigebat effectus, catholicorum Regum & Principum ſatagens in ſingulis ſequi veſtigia, & eorum æquare virtutem, ne religione eorum foret inferior, quorum erat charitate, & Principatuum amplitudine atque Dominio non minor. Ipſius ſiquidem opera & inſtinctu ſacroſanctus mos in Proceres, militares, & quoslibet nobiles eo anno introductus eſt, prope ad noſtra vſque tempora ſeruatus, vt præfati Proceres *Polonorum* & milites diebus Dominicis audituri diuina, Eccleſias ſacras militari gladio ingrederentur accincti, & ad diuina ſacerdote canente ſequentia S. Euangelii ſecundum *Matthæum*, vel alios Euangeliſtas è veſtigio omnes velut certamen inituri extendebant pro dimidietate è vagina gladios, quouſque à ſcholaribus reſponderetur, *Gloria tibi Domine*, viceuerſa in vaginas recondebant. Demonſtrantes eo tam frequenti & quolibet die Dominico repetito actu, pro defenſione veritatis Euangelicæ ab eis cognitæ & profeſſæ intrepide & alacriter pugnaturos, &, ſi, oportet mortem etiam oppetituros. Quem benedictum morem vehementer doleo, neſcio quo leuo ſidere ex *Poloniæ* Regno abolitum eſſe, qui illorum ſingularem zelum, atque fidem orthodoxam declarabat.

& inter nobiles ritum introducit,

979.

ut lecto Euangelio gladios e vagina educerent.

980. Miecslaus Polonos adhuc gentiles baptizare iubet.

Intelligens *Miecslaus Polonorum* Dux pleroſque ſuæ gentis ſubditos, tàm Nobiles quam agreſtes, fallacium & veterum ſuorum deorum teneri conſuetudine & ſacrilego ritu, thura & libamina in domibus propriis illis offerre & litare, varia quoque ſuperſtitione diſtentos alligatoſque baptiſmatis gratiam in eadem die neglexiſſe, miſſis in ſingulas regiones & vicinitates, quæ pro ſubditis habebantur regionum Præfectis & præconibus mandat vniuerſis ſtricto imperio, vt ad proximiorem & viciniorem Cathedralem Eccleſiam à ſe fundatam qualibet excuſatione circumſcripta ſinguli conueniant, & Chriſtianitatis, tàm nomine quàm baptiſmatis, inſignirentur vnctione, grandibus in eos extremis vſurus pœnis. Bona quoque confiſcaturus, ſi ſequi imperium ſuum detrectarent, & ſi ſub certo termino atque die, in Cathedralium Eccleſiarum locis, vnda ſacri baptiſmatis non fuerint renouati. Inflictam autem & infligendam pœnam *Poloni* vitaturi, certatim omnes ad ſuſcipiendum beneficium fontis perrumpunt, & ad Epiſcopalium Eccleſiarum loca conuenientia charactere chriſtiano ſe inſigniunt. Ab Epiſcopis autem, aut à ſacerdotibus in articulis fidei, & in ceremoniis aut ritibus inſtructi, Dominicos dies, feſta quoque *Chriſti*, & ſuæ genitricis *Mariæ* atque Apoſtolorum obſeruare & feſtiuare, & in diebus *Mercurii*, *Veneris* atque *Saturni* à carne abſtinere iuſſi ſunt. In hunc itaque modum zelo & opera Ducis *Miecslai* omnia *Polonorum* ſimulachra radicitus euulſa, & ignibus aut paludibus in perpetuam obliuionem tradita, ſtudiis quoque vigilantiſſimis *Miecslai* quæcunque fuerunt per totam *Poloniam* portenta potius quam ſimulachra eraſa, rituſque profani & quælibet ſortes, auguria, diuinationes, phytones, omneſque ſuperſtitionum veterum gentilicii errores è medio ſublati.

981. Dithmaro Epiſc. Pragenſi mortuo ſuccedit Adalbertus.

Primo Epiſcopo *Pragenſe Dithmaro* mortuo; *Adalbertus Bohemus* natione & lingua de nobilibus parentibus ortus (pater eius *Slawnik*, mater eius *Strzeziſława*,) in *Pragenſem* Epiſcopum acclamatione cleri & populi electus eſt. Cuius etiam electionem dæmones in obſeſſorum corporibus velut dignam & ſanctam ante pronunciauerant. Hic in baptiſmo nomen *Bohemicum Woiciech*, quod ſignificat *exercituum conſolator* acceperat; ſed Epiſcopus *Maideburgenſis* apud quem exegerat adoleſcentiam, eum *Adalbertum* difficultate expreſſionis originarii nominis motus cognominat. Extremum autem ſpiritum *Dithmarus* Epiſcopus *Pragenſis* prædictus ſuſurus pluribus verbis omnibus qui aſtabant, inter quos *Adalbertus* vnus Epiſcopus erat, cauſam & ſeriem damnationis ſuæ perpetuæ depromebat. *Væ mihi*, inquit, *quod diſſolutius vixi pro fructu temporis perdito; quam vellem vixiſſe nunc, dum morior. Decepiſti me fallax ſeculum, annoſam mihi pollicendo ætatem, & ecce inſperatè anima & corpore ſaucius necor, damnationis autem meæ facinus, & ſi per virtutem Paſſionis Chriſti venia dignum eſſet, ob ſcelus tamen Bohemici populi vltro in deſideriis & voluptatibus ſuis immerſi, qui etiam vſque nihil aliud operari nouit, niſi quod Satanæ digitus in eius corde tetro atramento conſcripſit, iuſtiſſima Dei lege, quoniam latrare iuxta ac canis expaui, damnor, itinere recto ad inferna igne inextinguibili arſurus, proficiſcor.* Sic aiens, miſeram animam iam tunc cruciatus gehennales ob negligentiam cernens expirauit. Quo terrore *Adalbertus* correptus, omnibus delicioſis cibis & veſtibus abiectis noctu cilicio carnem amiciens, caput verò cinere aſpergens, in alium hominem ex milite delicato mutatus, omnia quæ habebat in egenos, pupillos, & viduas erogauit.

Dithmarus a. ante mortem ſe damnatum oratione habita pronunciat.

982. Agapitum Papam

Agapito *Papa* ſecundo, qui ſedit annis tribus, menſibus ſex, diebus decem, obeunte, *Ioannes* natione *Romanus* ex patre *Alberico* viro nobili, & pro ea tempeſtate in vrbe potenti, intruſione & ordinatione patris ſui in Papam vt præmiſimus, aſſumptus eſt. Veterator & lubricus fertur fuiſſe; tantæque in Deum præuaricationis, vt etiam in domo ſua concubinas fouere non erubuerit. Duos autem Cardinales tranſgreſſiones ſuas *Ottoni Romanorum* Regi per ſcripta denunciantes, vt Eccleſiæ ſuccurreret expetentes, graui & horrida pœna mulctauit. *Ioannem* quidem Cardinalem in naſo, alterum in manu mutilando. Quibus omnibus *Otto Romanorum* Rex motus, venit in *Italiam* cum valido *Germanorum* exercitu, & *Ioannem* Papatu cedere coegit, cum in Papatu annos octo, menſes decem, dies decem exegiſſet, in cuius locum *Leo* octauus laicus communi populi voto, propter ſingulares eius virtutes, qui *Ottonem* diademate coronauit, ſurrogatur.

fœde viventem

Otto Imp. deponit, Leonem VIII. ſucceſſorem conſtituens,

Eodem inſuper tempore *Otto* Imperator deuicto *Berengario*, qui ſua tyrannide cum filio *Adalberto Italiam* premebat, *Adalmundam* *Adalmun-*

982.

dam vxorem sumit, & Berengarium captiuitate liberat.

relictam *Lotharii* Imperatoris, quam *Berengarius* tenebat, captiuam liberat, & sibi matrimonio copulat, nuptiasque in Natali Domini in *Papia* celebrat. *Berengario* deinde in gratiam recepto, & *Marchia Taruisia, Verona, Aquilegia* exceptis, totam *Italiam* suæ gubernationi restituit.

Angeloto Plocensi Episc. succedit Martialis.

Angelotus Plocensis Episcopus natione *Romanus*, dum Pontificatum *Plocensem* annis XV. rexisset, pro conditione humana moritur, & in *Plocensi* Ecclesia tumulatur, cui *Martialis* à *Ioanne II.* ordinatus, qui genere & ipse *Romanus*, anno sequenti succedit.

983.

Romani Leone posthabito Benedictum V. constituunt Pontificem. Quem Otto Imp. in exilium eiicit & Leonem restituit.

Molestè ferentes *Romani*, hi præsertim qui *Ioanni* duodecimo cognatione iuncti erant, affinem suum de summo Sacerdotio eiectum esse, & *Leonem* octauum sibi successisse, dum *Ioannem* propter notoria sua scelera, & turpitudinem vitæ restituere vererentur, *Benedictum* quintum viuente *Leone* in Papam assumunt. Qui cum mensibus duobus, & diebus quinque sedisset, venit Imperator *Otto* de *Almania*, & obsedit *Romam*, nec prius obsidionem soluit, donec *Benedictus* suæ potestati traditus est: Quem *Otto* mittit in *Saxoniam* in exilium. Ingressus autem *Otto* Imperator *Romam*, *Leonem* in suam sedem restituit, deformata recuperat, & nonnullos *Romanos*, nouas res molientes proscribit, filium suum quoque *Ottonem* secundum, tunc secum *Romæ* præsentem, per Papam *Leonem* procurauit Regem Romanorum benedici. Pacataque Ecclesia in *Saxoniam* reuersus, in ciuitate *Maideburg* post plurima quæ Imperio *Romano* digna peregerat, Nonis Calendis Maii moritur, anno regni sui 37. Imperii decimo. Cuius corpus in Basilica admirandæ magnitudinis in *Maideburg*, quam ipse viuens in honorem S. *Mauritii* opere sumptuoso fabricauerat, eo quo dignum erat, Cæsareo cultu est humatum, mortuus autem valde senex, vnico filio eiusdem nominis relicto.

Post moritur & Magdeburgi sepelitur.

Gotfrido Smogorzouiensi Episc. mortuo succedit Vrbanus I.

Annis 36. in Regno *Poloniæ* transactis, primus *Wratislauiensis* Episcopus qui *Smogorzouiensis* tunc iutitulabatur, *Gotfridus* genere *Romanus* Pontificatu suo per annos 17. continuato moritur, & ibidem sepelitur. Cui *Vrbanus* primus ad petitionem *Boleslai Chrabri* Ducis *Poloniæ* & Monarchæ, nobilis genere, natione *Romanus*, ad prouisionem *Ioannis Papæ* XII. fuit substitutus.

984.

Boleslaus Iuditham Geisæ filiam vxorem duxit.

Boleslaus Dux *Miecslai Poloniæ* Ducis filius, diebus luctus materni è vita excessus, qui vsque in annum sextum tendebatur, expletis, *Miecslao* iubente patre, coniugalia sacra suscepturus, & cum *Pannoniis* veterem innouaturus amicitiam, *Iudith* virginem pulchritudine & forma insignem, amplissimam insuper dotem auri & argenti secum ferentem, filiam *Geisæ Hungarorum* Ducis ex prima vxore desponsat, & nuptiæ apud *Gnesnensem* ciuitatem in præsentia Prælatorum atque Baronum, qui sub frequenti numero ex *Polonis* & *Hungaris* conuenerant, in splendido apparatu & ludorum instauratione celebrauit.

Otto II. Imp.

OTTO secundus, octuagesimus secundus ab *Augusto*, patre è vita excedente Regno successit, qui quum prius sub patris præsentia à *Leone* Papa VIII. fuisset in *Romanorum* Regem designatus & coronatus, morte tamen patris secuta ab omnibus qui aderant, denuò coronatur, & in Regni sede locatur, huic pater viuens filiam *Ioannis Græcorum* Imperatoris nomine *Theophaniam* desponsauerat, nuptiasque *Papiæ* celebrauerat. Ex qua idem *Otto* secundus filium insignem nomine suo, clarissimique sui sanguinis normam propemodum exprimentem, filiamque *Nactidam* suscepit, & Imperii *Romani* strenue disponens regimen, *Lotharium* Regem *Galliarum* exuit possessione. Qui cum plura bella contra infideles gessisset, ad extremum toto ferè exercitu in *Calabria* amisso, ipse meritò B. *Petri* Apostoli, quem suppliciter inuocabat seruatus, *Romamque* reuersus, exactis in Imperio annis nouem, moritur, in Ecclesiaque S. *Petri* sepelitur, cui filius *Otto* tertius succedit, & à *Gregorio* V. cuius fuerat consanguineus, *Romæ* coronatur.

ex Theophania coniuge Ottonem III. & Nactidam filiam suscipit, Lotharium Galliæ R. vincit, tandem Romæ moritur.

985.

Wladimirus bellum excitat, & varia Poloniæ castra expugnat.

Profanis religionibus *Russiæ* Dux *Wladimirus* perfunctus ad arma animum intendit, Ducique *Poloniæ Miecslao* bellum primum mouet, quod vario marte gestum est: nunc *Polono*, interdum verò *Rutheno* triumphos retinente. Expugnauit autem Dux *Wladimirus* castra *Polonorum* videlicet *Przemysl*, *Czerwien*, & alia expugnata occupat, præsidio militum forti imposito, suæ & *Ruthenorum* subiecit ditioni. Vadit deinde contra *Radimnice*, qui & ipsi ex *Polonis* descendunt, victisque tributum imponitur.

Leoni VIII. Pont. succedit Ioannes XIV.

Summo Pontificatu *Leo* VIII. beneficio *Ottonis* Imperatoris resumpto, constituit, & nullus sine consensu Imperatoris assumeretur in Papam. Dum autem post assumptionem Papatus sedisset annū vnū, & menses quatuor, moritur. Cui *Ioannes* XIV. natione *Narniensis* successit.

986.

Prohorinio Cracouiensi Archiep. mortuo succedit Proculfus.

Prohorinius, siue vt aliis placet, *Prohorius* primus *Cracouiensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, & fidei religionisque christianæ in noua plantatione dilatator, ætate & senio confectus, moritur, & ibidem in Ecclesia *Cracouiensi* sepelitur: cui præsidebat annis vno & triginta, eique *Proculfus* succedit.

987.

Fames in Polonia.

Exigentibus sceleribus humanis fames valida & generalis, frumentis ferè in vniuerso mundo male prouenientibus, secuta est, quæ in singulis regionibus multos mortalium absumens, etiam in *Polonos* grassata, in pluribus ciuitatibus vicis & villis orbitatem induxit. Sollicitatus tunc *Wladimirus Russiæ* Dux, primum à *Machometistis*, vt ritum pseudo *Machmet* susciperet, deinde à *Latinis*, tertio à *Iudæis*, vt legem Hebraicam, postremò à *Græcis*, vt

Wladimirus Russiæ Dux

987.

fidem christianam assumeret, nuntios quidem ritus præfatos sibi persuadentes, benignè tractatos, etiam remuneratos remisit: cum suis verò *Ruthenis* quænam fides acceptanda esset consultat, placuit autem ad omnes nationes rituum prædictorum nuntios speculatum mitti, & cuiuslibet ritum explorari. Missi itaque ad *Bulgaros Latinos* & *Græcos* nuntii, singulorum ritus, vt iussi erant, speculantur & explorant, & *Machmeti* quidem ritus plura habens in se fœda & turpia, illicò ab eis profanus & iniquissimus iudicatus est. *Latinorum* verò ceremoniæ parum illis religiosæ, & templa parum ornata videbantur. Cum verò in *Constantinopolim* peruenissent *Basilius* & *Constantinus Græcorum* tunc Imperatores, intellecto eos speculandi gratia ritus suos illuc venisse, cœtu religiosorum vocato, magnam solennitatem instituunt, & in splendidissimis ornamentis celebritatem missæ per Patriarcham teneri disponunt, *Ruthenorumque* nuntios ad Ecclesiam introductos in loco eminentiori, ex quo omnes cerimonias videre possent, locant, honoreque mensæ exceptos splendide tractant, & muneratos remittunt. Qui ad Ducem suum *Wladimirum* reuersi, de singulis ritibus, quos viderant differunt, sectamque spurcissimam *Machometi* contemnendam prorsus, & repudiandam esse persuadent, & *Græcorum* sectam omnium præstantissimam contestantur, *in Græcorum Ecclesiis plura, & magis cultiora ornamenta, quàm in Latinis consistere. Tantam insuper in missa Græcorum cui intererant, testabantur se dulcedinem sensisse, vt pænè extra se rapti magis cœlesti, quàm terrenæ solennitati se putauerint interfuisse.* Ad ritum igitur *Græcorum* suscipiendum omnium Procerum sententiæ inclinabant, persuadendoque *Wladimiro* dicebant, si fides *Græcorum* bona non esset, non auia tua *Olcha* inter mulieres prudentissima illam accepisset. Assensit itaque *Wladimirus* Procerum sententiæ, & baptisma ritu Græcorum accepit.

variis religionibus probatis

ad Græcam se conuertit.

988.

Magnam inundationem secuta siccitas.

Aquarum inundatio frequens & diuturna fuit, quam æstas feruida, & pluribus perniciosa secuta est, propter quod fruges partim dispartitæ, partim diminutæ. Siccitas insuper vernalis modum excedens acciderat, ob quam satio vernalium frugum impedita, nix insuper nimia decidit, quàm imber assiduus sequebatur, adeò vt autumnalem sationem prohiberet, famemque induceret.

989.

Albertus Pragensis Episcopus ob varios Bohemorum abusus

Adalbertus Pragensis Episcopus populum *Bohemicum*, cuius erat ipse vnicus Episcopus, enormibus sceleribus, quorum hæc erant præcipua, quod pluribus vxoribus contra legem catholicam abutebantur: quod gentiles & sacrilegos ritus practicabant: quod subditos proprios, filios filiasque *Christi* charactere insignitos, *Iudæis* in seruitutem vendebant: quod fora diebus Dominicis frequentabant: quod sepulturas in profanis eligebant locis: videns deditum esse, & omnem correctionem hactenus per eum adhibitam habere in contemptu, virorum timoratorum vsus consilio, sedem Episcopalem deserere, & habitum monachicum assumere in animum inducit, quod vt facilius consequi posset, *Straciquas* S. *Benedicti* monachum & germanum *Boleslai* Ducis diligenti cura persuadet, & precatur, quatenus Episcopatum *Pragensem* suscipiat, facilius enim illum plebis *Bohemicæ* abusus, & facinora, cum fratris Ducis *Bohemiæ* assistentia sanaturum. Cui *Straciquas* respondens, *non licere sibi*, ait, *quæ contempsit, mundana repetere, & terrenis omnibus mortuum ad honorem fastigiumque culminis Pontificalis aspirare, subinferens se & honore Episcopali indignum, & pastorali pondere in sufficientem.* Ad quem vir Dei prophetico spiritu fertur dixisse: *Scio*, inquit, *frater Pontificalem sedem Pragensem quam nunc iusto titulo, & vero ostio conscendere potuisses contemnentem te, & post iniqua via iniusto titulo te petiturum esse, & successum malum habiturum; & quod nunc recusas in tuam perniciem post vehementer expetes.* His dictis *Bohemiam* & sedem suam præ tædio plebis incorrigibilis relinquens, *Romam* petiit, *Hierosolymam* visa *Roma* petiturus. Verùm *Romæ* consistens consilio virorum religiosorum monasterium S. *Bonifacii* ingressus, vitam monasticam in vitæ arctitudine agere cœpit, fratre suo *Vito Gaudentio* in eodem monasterio secum vna delitescente, piæ suæ conuersationis, & vitæ studio, quasi angelus Domini ab vniuersis reputatus, quoniam sub corporis mortalis habitu vitam sanctissimam ducebat, & tàm propriis quàm forensibus admirandus, religiosissimè viuens, verbo resplendens pariter & exemplo.

resignat, & in monasterium intrat

990.

Boleslao nascitur filius Miecslaus.

Iudith Ducissa consors *Boleslai Polonorum* Regis, annos quinque sterilitatis perpessa opprobrium, tandem anno sexto fœcunda, virilis sexus puerum effudit, de cuius natiuitate dùm & auus *Miecslaus*, & parens *Boleslaus Polonorum* Duces immenso exultarent gaudio, solennem curiam constituto die baptisteriorum inducunt, & infantulum apud *Gnesnam* sacro fonte abluunt, etiam auitum nomen *Miecslaus* imponunt, quod significat *habiturus laudem.* Congregata *Wladimirus Russiæ* Dux gentium suarum multitudine copiosa, *Græcis* bellum infert, & castrum insigne *Græcorum Korszin* conquirens, vicinam ex eo sibi subiecit regionem, cogitque oram illam ad tributum. Mittit deinde nuncios ad *Basilium* & *Constantinum Græcorum* Imperatores, petens sororem eorum *Annam* coniugio copulari sibi, offerens se, potitum eius connubio exemplo de castro *Korszyn*, quod conquisierat & regione quam subiecerat, excessurum. Sed *Basilius* & *Constantinus Græcorum* Imperatores, respondent, *non conuenire sibi, & suæ honestati, cum Principe gentili & idolorum cultura pollu-*

Wladimirus Græcorum regionem inuadit,

Annam deinde Basilii & Constantini Impp. ep. sororem

990.

polluto affinitatem contrahere, & germanam ſuam illius connubio ſociare. Si verò errore gentili deſerto fidem chriſtianam profiteri vellet, non ſe eius petitionem abnuituros. *Wladimirus* autem *Ruſſiæ* Dux eiuſdem nunciis remiſſis offert ſe prono animo fidem chriſtianam ſuſcepturum, modo venirent perſonaliter, ſororemque *Annam* offerrent, & ipſum baptizarent. Aduerſabatur autem ſoror *Anna* Imperatorum, huic affinitati, aſſumereque illam multiplici renitentia dedignabatur, ſed *Baſilius* & *Conſtantinus* fratres differendo, perſuadendoque, quanta bona ex affinitate huiuſmodi ſequutura ſint, & quòd vniuerſa *Ruſſia* ex eius connubio fidem *Chriſti* ſit ſuſceptura, animum ſororis expugnant, peruincuntque ad conſenſum. Veniunt itaque *Baſilius* & *Conſtantinus* cum ſorore ſua *Anna* in *Korſzyn*, & illicò *Wladimirum* Ducem *Ruſſiæ* oculorum cœcitas inuadit, fluctuareque vario mentis æſtu cepit, an ritu ſuo gentili derelicto fidem chriſtianam & baptiſma *Chriſti* eſſet ſuſcepturus. *Anna* autem ſoror Imperatorum & futura ſua coniux docet, cœcitatem quæ illi acciderat ſuſcepto baptiſmate diſparituram. Ab Epiſcopo itaque *Corſinenſi* baptizatus, illicò oculorum caligine depulſa illuminatus: nuptias cum *Anna* celebrat, & Eccleſiam in ſignum & memoriam, tàm ſuæ conuerſionis, quàm baptiſmatis & illuminationis ædificat, caſtroque *Corſzyn* Imperatoris derelicto & reſtituto, in *Ruſſiam* cum noua ſponſa plenus gaudio redit.

aſſumta chriſtiana religione

vxorem ducit.

991.

Ioannem XIV. Pont. a Romanis electum reſtituit Otto II.

Ioannes XIV. natione *Noruegienſis* ſuccedens *Leoni* à *Petro* Præfecto vrbis comprehenſus in caſtrum Angeli primum detruſus, deinde in *Campaniam* in exilium miſſus. Quo malo *Otto* ſecundus, qui patri in Imperio ſucceſſerat ad ſe perlato, cum magno exercitu venit *Romam*, & *Ioannem* Papam exilii moleſtiam duobus annis ſuſtinentem, reſtituit. *Romanos* verò captiuitatis ſuæ reos quoſdam trucidauit, quoſdam laqueo ſuſpendit, aliquos in exilium in *Saxoniam* miſit, vbi etiam à *Ioanne* Papa prædicto, vnctionem & benedictionem ſuſcepit Imperialem. Cùm autem tàm *Roma*, quàm *Italia* pacata regredi in *Almaniam* diſponeret, audiens *Ioannem Græcorum* Imperatorem ſuæ conſortis *Theophaniæ* Imperatricis genitorem defunctum, & alium in locum ſuum ſurrogatum, ſibique de *Calabria* vxoris ſuæ hæreditate conſuetum negare tributum, mittit legationem. Reſponſum accepit *non Calabriam Theophaniæ Imperatricis dotem & hæreditatem eſſe, ſed ſignum S. Crucis in Imperio Conſtantinopolitanæ vrbis hactenus ſeruatum, & filiabus Imperatorum pro dote dari ſolitum.* *Otto* igitur Imperator ira ductus, non rationis maturitate, cum non ſatis iuſto exercitu *Calabriam* petens, eam ferro & igne deuaſtat, & *Beneuentum* capiens oſſa B. *Bartholomæi* inde aſportauit, *Græcas* contemptui habens diuitias, expoliat opibus ærarium. Contra *Græci* pro vita, pro patria, auro argentoque *Saracenos* ſibi paciſcuntur in auxilium, & maioribus copiis & inſidiis collocatis pauciores cum *Ottone* pugnam conſerunt, quos cum deuiciſſet ab his qui in inſidiis latuerunt, inuaſus cum vniuerſo exercitu ſuo, *Romanis* & *Beneuentanis* terga vertentibus obtritus atque victus eſt. Et ne in manus hoſtiles veniret, omnibus tàm inſignibus, quàm veſtibus abiectis, inermis ſe vndis iniecit, fluctibusque maris tota innatans nocte, mane à piſcatoribus captus, occiſi Imperatoris ſe fingebat armigerum. Piſcatores autem illum & ex decore, & ex diſpoſitione corporis, prout erat, Imperatorem ſuſpicati: *Græca* de illo colloquebantur lingua. Exiſtimantes autem illum non intelligere linguam aſtruentes eum non armigerum, ſed verum Imperatorem fore, diſponebantque eum in *Græciam* freto ductum *Græcorum* præſentare Imperatori, præmia ampla relaturi, qui periculum vitaturus, ea nautas arte circumuenit, fingit ſe apud *Siciliam* magnam abſcondiſſe pecuniam, petit vt nauem ad terram reducant, pecunia accepta felicius nauigaturi. Quibus cupiditate illectis rogata explentibus in littus perueniens, & Epiſcopum probum in armis *Cæſum* nomine cum nonnullis ſuis militibus offendens, & illorum ſuffragia inuocans, nautas 40. numero inuadit, & nulli parcens trucidat, diuinoque S. *Petri* aſſiduo inuocando auxilio geminatum periculum deuitauit. Primumque ad Imperatricem *Theophaniam* peruenit, à qua cum hilaritate exceptus, *Romamque* perductus, cum ex labore & dolore ſenſim langueſceret, ſexto Idus Decembr. *Romæ* moritur, cum annis octo imperaſſet, & in porticu S. *Petri* tumulatur, poſt cuius mortem filius eius *Otto* tertius in *Romanum* ſuffectus eſt Imperium. Et licet ob odium Imperatricis *Theophaniæ*, quæ fœminea & *Græca* leuitate Optimatibus Imperii de amiſſo in *Calabria* prælio, fugam & pauorem exprobrans, plures ſibi hoſtes conciliauerat, nonnulli *Henricum* Ducem filium germani primi *Ottonis* in Imperium ſurrogare laboraſſent, aui tamen & patris beneficiis recenſitis omnium iniuriarum obliti *Ottonem* tertium ab *Henrico* prædicto, ſub cuius cuſtodia & tutela tenebatur graui ære redemptum Imperio præficiunt. Qui illud ſingularis *Ezonis* Comitis, Palatini *Rheni* prudentia induſtriaque extunc adminiſtrare cepit.

991.

vincitur,

& a nautis capitur.

Ab illis tamen ſe eripiens

Romamque perueniens

moritur.

ſuccedente filio Ottone III.

992.

Wladimirus Ruſſiæ Dux

Sacrilegos ritus, quibus priſcis temporibus *Ruthenorum* gens dedita erat, *Wladimirus* *Ruſſiæ* Dux eliminaturus, tertio ex quo *Chriſti* fide illuminatus erat anno, idola, lucos, araſque & templa eorum confringit, incendit, & comminuit. Simulachrum verò Fulminis, quod præcipua veneratione apud *Ruthenos* colebatur, ad caudam equi alligatum, ſpectante multitudine *Ruthenorum* per terram trahi, & in flumen *Dniepr* mergi gentibus *Ruthenis* ex vtroque ſexu deorum & ſimulachrorum ſuorum fletu, & eiulatu ingenti confractionem proſequentibus, mandauit. Promulgauit inſuper *Wladimirus Ruſſiæ* Dux edictum, vt omnes nationes & populi ſibi ſubiecti relictis idolis *Chriſti* fide & baptiſmatis charactere ſe inſignitent, habiturus eos pro hoſtibus, bonaque eorum confiſcaturus, qui detrectarent ſanctis ſuis parere iuſſionibus. Qua neceſſitate populus *Ruthenorum* conſtrictus ad *Kijow* cateruatim confluxit, & fidem *Chriſti* confeſſus in flumine *Dniepr* ab Epiſcopo *Corſinenſi*, & Presbyteris ex *Græcia* adductis baptizatur, & in fide ac ceremoniis eius eruditur. Audita autem eſt vox & eiulatus draconis in aere querentis ſe ex poſſeſſione *Ruthenorum* diuturna, non ab Apoſtolis aut Martyribus, ſed ab vna fœmina eiectum eſſe. Ædificauit autem *Wladimirus* primam Eccleſiam in loco, quo prius idolis thura incendebantur, & eam B. *Baſilio* dicari ordinauit, ſed & in aliis regionibus *Ruſſiæ* templa & ſacerdotes Dei multiplicat. Ædificat alteram Eccleſiam B. *Mariæ* Virgini in *Kijow*, & ornat eam vaſis aureis & precioſa ſuppellectili, & tàm in ea, quàm in aliis Eccleſiis *Ruſſiæ* à Duce *Wladimiro* & Baronibus *Rusſiæ* ædificatis, *Corſinenſis* Epiſcopus miniſtros & ſacerdotes inſtituit, pro quorum ſuſtentatione *Wladimirus* Dux prædia & cenſum largitus eſt, & primitias & decimas tàm *Boiaris* quàm agreſtibus mandat ſolui & offerri. Baptizauit & tunc *Wladimirus* Dux decem filios ſuos, videlicet *Wiſzeslaum*, *Izaslaum*, *Suatopelkum*, *Iaroslaum*, *Wſeuoldum*, *Suatoslaum*, *Mſcislaum*, *Boris*, *Chleb*, *Staniſlaum*, &c. Pueros *Ruthenorum* applicat literis, artifices inſuper ex *Græcia* adductos ſalariat, & plures Eccleſias ex muro & latere ædificat.

chriſtianam religionem propagat.

993.

Bohemi Adalberti Epiſc. abitum ægre ferentes,

Bohemorum Principales & nobiles diſceſſione ſui Pontificis *Pragenſis Adalberti*, & abſentia eius ſeptennio integro continuata, plurimum anguſtati, & dolore amaritudineque vexati, Pontificali honore ab eis ſublato in præcipitium multorum malorum ferebantur diętim, culpam omnem in virum Dei *Adalbertum* vertunt, quaſi ipſe omnium, quæ illis contigerant, malorum fuerit ſuo diſceſſu autor & patrator, propter quod in furiam rabiemque verſi, pœnas quas ab illo abſente exigere non valebant, in fratres ſuos, genusque illius & patriam vertunt, & ſub vnius diei celebris tempore oppidum *Lubik* in frequenti numero armisq; ingreſſi, primum quinque fratres S. *Adalberti* germanos, videlicet *Sobobor*, *Spicimirum*, *Dobroslaum*, *Zauiſſam*, & *Krzeſtaw* variis cruciatibus extinguunt, nec fratres tantummodo viri S. necare contenti, ſed & fratrum filios maſculum vna cum fœmina inſontem damnant. Aberat tunc forte à *Bohemia*, & à paterna domo ſextus S. *Adalberti* germanus, *Porai* nomine. In curia enim & obſequiis *Boleslai Polonorum* Ducis filii *Miecslai* ſuperioribꝰ temporibꝰ eſt pro illa tempeſtate verſatus, trucidationem tyrannicam, quæ fratribus & domui ſuæ, vniuerſæque ſtirpi acciderat, longe à domo poſitus ignorabat. Hic quoque ſolus ex omni ſtirpe & familia viri Dei remanſerat ſuperſtes, prouidente clementiſſimo Deo, ne proſapia tàm nobilis de terra viuentium eradicaretur. Hunc cùm *Boleslaus* Dux *Polonorum* cædem fratrum ſuorum, & ſuam conditionem aſſiduis & lugubribus lachrymis deplorantem vidiſſet, magis enim diram in ſe *Bohemorum* truculentiam, quàm quæ in fratres edita fuerat, ſi in ſolum paternum rediret, verebatur futuram, benignè adoleſcentem conſolatus, bono animo eſſe iuſſit, pollicitus ſe illi temporalium bonorum, quæ in *Bohemia* habuerat, poſſeſſionem hæreditariam ſua munificentia reſarciturum. Dat deinde promiſſis virtutem, & *Poraio* S. *Adalberti* germano, multas poſſeſſiones, opes, & hæreditates in *Polonico* regno largitur, ac illum ſuo dominio, & *Polonorum* militum nobilitati interſerit, adiungit, & implantat. Ex hoc autem vno ſurculo multiplex in *Poloniæ* regno ſurrexit propago, & in magnam & frequentem progenies viri Dei familiam, quæ ſe *de Roſis* nominat, albam roſam in campo rubeo deferens, & *Porai* pro clamoris ſigno habens, euaſit ſucceſſionibus fœcundis, vſque ad noſtra tempora deriuata. Fratribus & conſanguineis Pontificis S. *Adalberti* vario mortis genere deletis, *Bohemi* deinde vniuerſum populum vtriusque ſexus oppidi prædicti *Lubik*, ſeptem videlicet animarum millia carnificum more in ore gladii, nulli ſexui, ætati, aut conditioni parcendo perimunt. Nec his contenti in tecta etiam innocua ſæuiunt, & oppidum prædictum igne exurunt. Quod quidem tàm atrox facinus, neque per Ducem *Bohemiæ* prohibitum extitit, neque aliqua vltione punitum, vnde ſi cædis præfatæ, quam ſcriptam apud *Bohemorum* annales reperi, vera eſſet ſeries (plura enim in hoc tempore tranſcribo quàm credo) ſatis gentis *Bohemicæ* pro ea tempeſtate miranda eſt feritas, quæ nec naturali quidem compaſſione etiam beſtiis inſita, à cæde tàm atroci in ætatem infirmam & domeſticam facta poterat deterreri.

familiam eius trucidant,

(excepto vno fratre qui apud Bolesſlaum erat,

993.

cuius etiam poſteri in Polonia genus ſuum propagarunt)

omnes oppidi Lubik incolas interficiunt, & ipſum oppidum exurunt.

Strage autem tam inhumana *Moguntinenſis* Archiepiſcopus Metropolitanus *Bohemorum* ad ſe perlata, miſſis ad ſummum Pontificem Nuntiis, in quanto periculo fidei religionisque catholicæ res in *Bohemia* verſentur, declarat, obſecrans obteſtansque, vt pro reſcindendis abolendisque malis patratis & patrandis, Suffraganeus ſuus *Pragenſis* Epiſcopus, ad plebem *Bohemicam* remittatur. Summus autem Pontifex *Gregorius*, aliàs *Ioannes* fidei religionique chriſtianæ conſulens, mandat B. *Adalberto* ad ſe accerſito, ad oues ſuas regreſſum. Declarat autem vir Dei Apoſtolico, aperitque gentis *Bohemicæ* mores & qualitatem, aſſerens *illam & fortem & ceruicem habere*

Poſtea Adalbertus a Gregorio Pontifice

993.

bere durissimam, & cor indomabile, seque in casum illic rediturum, rogans vt *sibi licentia prædicandi fidem Christi & verbi gentibus Prussorum, quæ oram Septemtrionalem incolunt, tribuatur.* Tum Apostolicus *Dei, inquit, si te contempto monitis, instructionibusque tuis non paruerint, excusso puluere pedum tuorum linque illos, & genti apostaticæ atque perfidæ præsentiam tuam subtrahe, nos enim extunc & a vinculo, quo Ecclesiæ Pragensi hactenus tenebaris te absoluimus, & Pruthenis cæterisque nationibus fidem in Christum prædicandi potestatem impartimur.* Qua quidem potestate sibi tributa Sanctus Dei vir supra modum exhilaratus, vrbe & monasterio S. *Alexii* in quo degebat, relictis, *Germanorum* etiam cædem dummodo solus perueniri posset, non pertæsus, *Pragam* reuertitur, sperans *Bohemos* veteres suas superstitiones, & flagitia derelicturos. Vnde multifariis remediis plebem suam sanaturus, alios obsecrat & mulcet blando suæ instinctionis alloquio, plerosque corripit, arguit & obiurgat, sed omnes suos conatus & studia perditum iri videns, & amarissime ingemiscens, subsistendumne sibi, an recedendum deliberabat Interim sopore ex vigiliis & tristitia oppressus, diuina voce audit se allocutum: *Tu*, inquit, *stertis, & ego iterum vendor Iudæis:* qua voce exterritus prosiliit, & in forum progressus christianos vendi *Iudæis*, vt vox cœlestis denunciauerat reperiens, data pecunia venditoribus, & fidei ludibrium dispulit, & his qui vendebantur præstitit libertatem.

in Bohemiam remittitur.

vbi christianos Judæis vendi prohibet.

Annis septem, mensibus vndecim, diebus quindecim, *Ioannes* Papa XIV. in Pontificio *Romano* exactis moritur, & in Ecclesia S. *Petri* sepelitur, et cessauit Episcopatus diebus tredecim, *Benedictum* VI. natione *Romanum* habuit successorem. Primus *Wladislauiensis* Episcopus, qui & *Crusuiciensis* antiquitus dicebatur, annis tribus & triginta exactis in sede *Crusuiciensi* moritur, & in Ecclesia Parochiali in *Dzwirczno*, quam ipse fundauerat, fabricauerat, & dotauerat sepelitur. In cuius locum eodem anno *Mauritius* primus surrogatur.

Joanni XIV. Pont. succedit Benedictus VI.

& Wladislauiensi Ep. Lucido Mauritius.

994.

Prouidens venerandus Præsul *Adalbertus Pragensis* plebem *Bohemicam*, ad quam Apostolico mandato curandam, regendamque rediderat, suo recalcitrare imperio, & abominandis transgressionibus in Deum deditum esse, non sperans se amplius in gente indomitæ frontis & rebellis quicquam profecturum, *Praga* iterum relicta, *Romam* regressus a vinculo quo *Pragensi* Ecclesiæ tenebatur, obtinuit se per *Benedictum* Papam VI. absolui, & sibi ad prædicandum barbaris nationibus, vltra *Poloniam* situatis, licentiam prædicandi concedit. Qua obtenta cum *Gaudentio* cæterisque religiosis viris *Hungariam* ingressus ad ducem *Geisam* peruenit, in fide catholica & ceremoniis eius, quam ipse ante annos aliquod suscepisse eum audierat, suis monitis & prædicationib us instructurus. Cum autem Duci *Geisæ* & consorti eius *Adleidæ* aduentus fuisset denunciatus, summa mox lætitia concepta ad laudes diuinas organa laxarunt: Hunc enim virum ad se venisse, qui sibi in visione dudum fuerat præmonstratus, intelligebant. Cum magna itaque veneratione & deuotione susceptus filio Ducis *Geisæ* confirmationis characterem impendit, & verbum Dei *Slauis* & *Hunnis* tam per se quam fratres suos, per vnum & amplius annum mellifluo sermone prædicauit, plurimosque *Slauorum & Hunnorum* adhuc cultibus idolorum deditos conuertens, omnem *Hungarorum* perambulauit regionem, eos quidem qui crediderunt, erudiens, & paterna pietate confirmans, idolatras vero ab erroribus reducens & confirmans, ad cuius etiam exhortationem Dux *Geisa* cum filio suo *Stephano*, & consorte sua *Adleida*, plures Ecclesias fundant, erigunt, & instituunt: & Episcopalia illis bona largiuntur. Sed & ibi quoque facta persecutione ob manuum violentarum in personam suam inuectione, non maledicens, nec repugnans, sed benedicens, *Pannonia* discessit. *Geisa Pannoniorum* Dux posthæc infra dies paucos moritur, filium *Stephanum* relinquens successorem.

Adalbertus I Pragam iterum relinquit & in Hungaria religionem. propagat. promouit.

Geisa Hungariæ Dux moritur.

995.

Hungaria relicta vir Dei *Adalbertus Pragensis* Episcopus in *Poloniam* aduenit, & à *Miecslao Poloniæ* Duce eiusdemque filio Duce *Boleslao*, omnique populo & Clero cum magno iubilo & honore susceptus, in *Cracouiensi* primum vrbe, (ea enim sibi ex *Hungaria* egredienti prima occurrebat) aliquanto tempore moratus est, & in ciuitatis prædictæ circulo, suæ prædicationis sanctæ vulgari suo *Bohemico*, quod a *Polonis* potuit bene intelligi, assidue exoluebat officium, fiebat autem ad illum ex vicinioribus oris & districtibus frequens concursus. Multi enim in languoribus ægritudinibus, & necessitatibus suis ab illo suscipiebant votiua solatia; vexati autem à dæmonibus liberationem. Rapiebatur autem vir Dei delectatione mirabili, videns vniuersam *Poloniam* fidei sanctæ puritate, miræque deuotionis ardore candescere, in Ecclesiis nouem Cathedralibus, cæterisque sacris locis nobilitatam esse: Pontifices verò & ministros Dei magno honore haberi, simulq; lachrymis obortis suspirans aiebat: *Poloni posteriores christiani quam Bohemi, nouem cathedris Pontificalibus quasi veris octo beatitudinibus in basi noua fide catholica eradicatis, suas illustrauerunt regiones, nomen venerantur, feruntq; Pontifices Dei magno honore haberi, & hos omnes exteros atq; peregrinos, omnemq; illis præstant deuotam & sinceram subiectionem. Bohemia vnam tantummodo habens Cathedram, me vnum sui generis Pontificem ferre non potuit, sed non sine fidei sanctæ ludibrio, suaque infamia, mores catholicos perosa, me cum vituperio & dedecore repulit, exclusit & deiecit.*

Adalbertus ex Hungaria in Poloniam transit, & primo Cracouiæ,

995.

Tantam autem vir Dei *Adalbertus* sua prædicatione, conuersatione, vitæ merito & exemplo sui memoriam apud *Cracouiensem* reliquit vrbem, vt post sui gloriosi martyrii consummationem in eo loco, quo prædicationem suam peragere solebat, basilicam in eius honorem conderent, quæ vsque in diem hodiernam permanens, & sollicitudinem viri Dei in verbo vitæ disseminando, Polonorum erga illum testatur deuotionem. Digressus autem ex vna *Polonorum* Metropoli *Cracouiensi* Cleri multitudine, & populi discessum eius deplorante, & in longa spatia eum sectante, in alteram *Polonorum* Metropolim *Gnesensem* Ducis *Miecslai Poloniæ* militibus illum, & comites suos omnium necessariorum prouisione tractantibus, viamque monstrantibus peruenit. Constitutus autem in itinere ferme in rure quolibet & villagio, ad quod illum venire contingebat, docebat *Polonos* tanta sedulitate vt etiam conductores sui longa mora pertæsi, illum frequenter relinquerent. Cum autem quodam die errore viæ lapsus ad villam quandam in *Polonia Maiori* peruenisset, rusticis suum & comitum suorum monachalem habitum, aut cucullatum, quem antea nunquam viderant, irridentibus & pro insanis eos reputantibus, repente in irrisores Dei vltio affuit, quæ illis vsum auditus & loquelæ ademit. Qui postea *Gnesnam* ad eum venientes, & scelus suum publice confitentes, restitutionem vtriusque sensus, eius meritis & oratione receperunt. Contigit autem pro illo tempore *Robertum Gnesnensem* Archiepiscopum mori, cuius locum *B. Adalbertus* maximis Ducis *Miecslai*, & filii eius *Boleslai*, totiusque Cleri & populi instantiis deuictus suscepit. Vbi desides gentis animos & parum de spe futura sollicitos, stimulare verbis & prædicatione succendere, negligentiamque eorum excutere & abolere, cœpit.

Mox Gnesnæ prædicat,

ibique mortuo Roberto fit Archiep.

996.

Benedictus VI. Papa *Romanus*, cum vno anno, mensibus sex sedisset, à *Curtio* Nobili *Romano* captus, & in castro *Angeli* strangulatus est, cui *Donus* II, natione *Romanus* successit. Sub cuius Pontificatu, duo *Bulgarorum* Duces, *Petrus* & *Baianus* moto *Græcis* bello, & aliquot relatis victoriis *Constantinopolitanam* ciuitatem adeò vexauerunt, vt eius potentia in pluribus fuerit diminuta & collapsa. A nonnullis autem scribitur præfatus *Benedictus* à *Tito Romani Theodori* filio fame extinctus: Cuius tyrannis non inuenitur vindicata *Dono* tempore breui mortuo, & vno anno, mensibns sex sedente.

Benedicto VI Pont. strangulato succedit Donus II.

Bulgari Græcorum Imperium bello vexant.

Cracouiensis Ecclesiæ secundus Archiepiscopus *Proculsus*, cum annis decem sedisset, moritur, & in *Cracouiensi* Ecclesia sepelitur: Cui *Lampertus* per Cleri & vicinarum Ecclesiarum Parochialium Rectorum electionem, consensu Ducis *Poloniæ Miecslai* accedente, suffectus est in Metropolitanam sedem.

Proculso Archiep. Cracouiensi succedit Lampertus:

996.

Robertus Gnesnensis Archiepiscopus, dum annos viginti & quinque sedisset, obiit, & in *Gnesnensi* Ecclesia sepelitur: Cui *Adalbertus Pragensis* Episcopus genere Nobilis, de domo *Rozarum* succedit.

Annum vnum, menses sex, *Donus* Papa in Pontificio exigens *Romæ* moritur, & in Ecclesia S. *Petri* sepelitur, cessauitque Episcopatus aliquot diebus. Cui succedit *Bonifacius* Romanorum potentia intrusus, cuius nomen & patria ignota, ipseque sede *Petri* indignus. Hic in vrbe *Romana* pluribus molestatus & perculsus aduersis, Ecclesia S. *Petri* spoliata notabilioribus clenodiis gemmisque *Constantinopolim* fugit, deinde *Romam* cum pecunia ingenti reuersus, cum in Pontificatu tenendo profecturum se non speraṫ, in tyrannidem versus; *Ioanni* Diacono Cardinali oculos eruit, & ipse tandem cholera confectus, & melancholia extinctus est, cum vno tantummodo mense, & diebus duodecim sedisset. Quo mortuo *Benedictus* VII. *Suteriensis* Episcopus, sanctitate & probitate insignis *Romanum* Pontificatum accepit, & plerosque *Romanos* rebus nouis & tyramidi studentes, fauore & assistentia *Ottonis* tertii captiuauit, & digna pœna coëreuit.

Dono Pont. Bonifacius, qui Rom. Ecclesiæ bona spoliauit.

Ei succedit Benedictus VII.

997.

Æstuans vir Dei S. *Adalbertus Gnesnensis* Archiepiscopus ignito & flagranti desiderio, lauream martyrii suscipere, de qua accipienda, visione sibi monstrata certificatus erat: viderat enim chorum duplicem beatarum animarum, cœlesti fulgore radiantium, ordine purpuratorum, videlicet & candidorum. Cumque stupens quid eiusmodi visio portenderet secum tacitus quæreret, cœlesti illi voce nunciatum est *martyrum & virginum duos sacerrimos cœtus iam beata immortalitate vestitos, quos viderat ordines esse, & in vtroque eum consortium loco præmii sui recepturum.* Hac itaque visione vehementer instigatus, non sine Ducis *Miecslai Poloniæ* & filii eius *Boleslai* Ducis molestia & dolore, *Gnesnensem* sedem deserit, & fratre suo *Gaudentio* pro se Archiepiscopo *Gnesnensi* ordinato, comitantibus illum Ducis *Poloniæ Miecslai* triginta militibus & familiaribus versus *Pruthenorum* regionem, *Polonorum* regioni confrontatam à flumine *Ossa*, qui & ipse in *Wistam* decidit terrasque Polonorum à *Pruthenis* disterminat, vsque ad mare septemtrionale protensus pergit. Fuit autem pro ea tempestate *Pruthenorum* gens sæua & crudelis idololatriæ, & cultui dæmonum, & tam cæco & caliginoso dedita errori, vt solem, lunam, stellas, bestias, aues, ignem, & cætera creata pro diis coleret, & quasdam siluas, lacus, & aquas, quas neque piscatu, venatu aut incisione contigere licebat, sacras putarent, speciale habens idioma, à *Latino* tamen aliquantulum deriuatum & quod cum *Lithuanico* habet concordantiam aliquam, eosdemque pæne ritus, deos & sacra eadem

Adalbertus martyrii cupidus

Archiepiscopatu Gnesnensi se abdicat fratre Gaudentio successore. Inde ad Pruthenos conuertendos pergit,

997.

quorum regio & origo deſcribitur,

eadem colentes, vnum & eundem ſacrorum Pontificem apud ciuitatem eorum pro metropoli habitam *Romoue* vocatam, reſidentem à *Roma* intitulatam, venerabantur, cuius iuſſa à ſingulis non obedienter impleri capitale erat, & qui Pontifex *Kriue*, eorum lingua appellatus eſt. Vnius & moris & linguæ, cognationisque *Pruthenii* & *Lithuani Samogitæque* fuiſſe dinoſcuntur, & bellis ciuilibus in *Italia* per *Cæſarem* & *Pompeium* exortis, flagrantibus ciuilibus bellis *Italiæ*, veteribus ſedibus deſertis, in has, quas incolunt oras veniſſe, ſedesque ſuas in nemoribus & deſertis fluminibus, ſtagnis, & paludibus obſitis poſuiſſe, ad inſtar quoque *Romæ* ciuitatem Principalem *Romoue* condidiſſe, & ſummum ſacrorum Antiſtitem illic locaſſe eos aſſerunt, & quamuis gentes ipſe in pronunciatione verborum differunt, quemadmodum *Poloni, Bohemi, Rutheni*, nihilominus in multis conueniunt, non vnius tamen ſtirpis & linguæ fuiſſe æſtimantur; ſed *Pruthenis* alia fertur fuiſſe, quàm *Lithuanis* & *Samogitis* origo. Dum enim *Pruſſias Bythiniæ* Rex, apud quem *Annibal Pœnorum* Dux à populo *Romano* victus & fugatus exulauit, ſuaſu *Annibalis* temerè contra populum *Romanum* bellum ſuſcepiſſet, & publicam pugnam non reſpondentibus fibris dùm exta conſpicerent, inire eſſet auſus, (vbi etiam in hunc modum ab Annibale increpabatur: *An tu*, inquit, *ô Pruſias vitulinæ caruncula credere mauis, quàm Imperatori probato?*) conflictus ergo & ſuperatus *Pruſſia* cum *Bithiniis* gente ſua in aquilonarem oram *Romanos* fugiens venit, & ex ſuo titulo *Pruſſiæ* nomen fecit. *Bithinii* autem populi etiam in hanc diem manent veſtigia, quoniam nonnulli *Prutheni* priſcæ linguæ retinent vocabula & ab *Æolicis*, *Doricis*, *Atticis*, & *Ionicis* populis competenter intelliguntur. Coniuges his venales erant, ſeruilia etiam opera coactè agere, defunctorum cadauera cum armis, equis, & veſtibus, cæteriſque rebus, quæ viuis cordi erant incendere ſoliti. In *Pruthenorum* itaque Prouinciam vir Dei *Adalbertus* ingreſſus, cœpit per interpretem à Duce *Polonorum Miecslao* ad id ſibi ſingulariter præbitum, *Pruthenico* populo euangelizare *Chriſtum*, & illos à cultura dæmonum auertere, docens *ea quæ colerent, ſolem, lunam, ſtellas, beſtias, ignem, quem perpetuum vocabant, & ſiluas creaturas veri Dei eſſe, & in illis permiſſione diuina ſpiritus dæmonum conſiſtere, & cultores ſuos ludificare.* His & aliis pluribus vir Dei vſus ſermonibus, loca magis inhabitata colebat, continuò plantationi fidei & prædicationi ſanctæ inſiſtens. Superanti autē flumen *Oſſa*, & remitti ſibi naulum & ſociis ob egeſtatem deprecanti, à remige grauem in caput ictum excepit & in glorificatione Domini, qui ſibi aliquid pro ſuo nomine pati tribuiſſet, inde ſoluit, oſtendens exemplum, quia nihil terribile eſt vbi diligitur Deus, nihil graue & acerbum, per quod ab errore ad fidem reducitur proximus. Et licet videret *Pruthenicum* populum ad ea quæ annunciabat obſtinatum difficulter domabilem eſſe, de Dei tamen pietate quæ ſibi prædicandi gentibus nomen ſuum donum conceſſerat, non deſperans, pluresque iniurias & opprobria perferens, adeò vt ſæpè domo & tectis excluſus, ſub dio frigore & pluuia laceſſitus, cogeretur hoſpitari, mira perſeuerantia patientiaque cœptum prædicationis officium diligentiſſimè proſequebatur. *Prutheni* autem moleſtè ferentes Deorum ſuorum contaminationem & vituperium, quorum cultum & ritum à maioribus ſuſceptum iniquo animo dolebant confutari & reſcindi, ſummo ſacrorum Antiſtite *Kriue* dicto, & aliis Sacerdotibus idolorum primores *Pruthenorum* animantibus in necem ſuam conſpirant. Cum itaque vir Dei vniuerſa ferè *Pruſſia* diſſeminando verbum vitæ peragrata ad vicum in littore *Oceani* propè oppidum, cui nomen hactenus *Felſchaus* ſitum perueniſſet, & in colle petroſo vico impendenti, die Veneris, quæ fuit nona Calend. Maii ageret miſſarum ſolennia, & ſupplicibus precibus pro conuerſione *Pruthenica* pietatem diuinam obſeruatione & ſacrificio imploraret, *Prutheni* conueniunt, & credentes illum incantationibus in Deorum ſuorum perniciem vti, in ipſum inſiliunt, & pluribus quaſſatum ſciſſumque ictibus & ſæpius confoſſum, caput à corpore abſcindunt, & in quadam vicina arbore, vt ampliori pateret contumeliæ, ſuſpendunt, quod per tres dies, quibus habebatur oſtentui, diligenti ab aquila ſeruabatur tutabaturque cuſtodia.

a quibus occiditur,

Sic anima illa ſancta carnificis excruciata percuſſionibus, ad ſupernæ Maieſtatis thronum, geminatam lauream perceptura, & ſempiterno æuo fruitura, angelico obſequio comitata conſcendit, & Sanctus ipſe carnis vinculis abſolutus ad frugem tranſiit ſupernæ & immarceſſibilis voluptatis, corpus ſacrum, quod in plures partes ſciſſum, hoſpes beati viri in ſportam recollectum ſeruauerat, *Prutheni* ne poſt mortem aliquibus per illud afficerentur incommodis, ſub diligenti & ſecreta cuſtodia apud eundem, à quo mactabatur, virum, abſcondunt, comites verò B. *Adalberti*, videlicet *Benedictum, Matthæum, Ioannem, Iſaac, Chriſtinum.* & *Barnabam*, iniuriis & plagis variis affectos denunciantes eis mortem, ſi redire auderent, de regione ſua eiiciunt & educunt.

& comites eius eiiciuntur.

Habebant autem *Prutheni* barbari in ſuis ritibus & obſeruantiis hanc legem, vt mortuos ſuos igne cremarent, adiungendo funeri cremando magis ſplendidas veſtes, equos, arma, & quæcunque meliora, exiſtimantes mortuum iis omnibus, quibus cum crematur, in vita altera vſurum, homicidium crudeli vltione damnando, reum atque culpæ affinem capite expiabant, in hoſpites liberales & humani, ebrietati & baccho deditì, equino lacte,

Mores Pruthenorum.

997.

lacte, quod multipliciter inebriare conſueuit, vtebantur. Vini vſus apud illos tunc erat ignotus, adeò ebrietatis ſectatores, vt nullum ſe officium in amicum & hoſpitem crediderint contuliſſe, ſi ebrium illum non viderent, mulieres ac viri iuxta in ebrietatem procliues, vxorum nullus illis finitus numerus, ſed quot vnusquisque poterat emere, tot habebat, propter quod neque in honore habebantur, ſed ancillarum & ſeruarum cogebantur explere officia, balneorum quotidianus, tàm viris, quàm mulieribus vſus, quibus heſternæ diei ebrietatem aſtruunt ex corporibus depelli, & vitam produci. Nemo mendicare permittitur, affatim vnicuique eſurienti, in quamcunque ſe domum contulerit, cibus miniſtratur.

Miecslaus

Miecslaus interim *Polonorum* Dux Prælatorum & Baronum *Poloniæ* ſedula admonitione & conſilio perſuaſus, vt ad ſummum Pontificem *Benedictum* VII. nuncios mittat, & coronam ſibi, & *Polonorum* regionibus dari petat. Ea enim tunc opulentia frequentiaque tàm hominum, quàm diuitiarum in *Poloniæ* Prouinciis & iuſtitia Ducis *Miecslai* habebatur, vt digna *Polonia* viſa ſit, quæ ad numerum catholicorum regnorum accederet. Ad hanc autem tàm arduam rem obeundam expediendamque, Pontifex *Cracouienſis*, Lampertus vir doctrina & eloquentia ſpectabilis, electus eſt: Qui cùm ad ſummum Pontificem *Benedictum* Papam perueniſſet, & diſertè grauiterque Ducis *Miecslai*, & *Polonorum* mandata exponens, petiiſſet, *vt Duci Miecslao & Poloniæ regionibus pro maiori fidei S. catholicæ per eos ſuſceptæ, quam mirum in modum per fundationem nouem Cathedralium Eccleſiarum, aliorumque ſacrorum locorum deducebat germinaſſe corroborationem, pro infidelium quoque & Schiſmaticarum nationum Poloniæ vicinarum reductione & exterminio daret coronam, deducens Miecslaum Ducem Poloniæ verum Catholicum, religionisque Chriſtianæ feruentiſſimum zelatorem, atteſtantibus id operibus exiſtere, in armis actibusque militaribus ſtrenuum & ingenuum, multarum gentium copia glorioſum.*

a Romano Pont. ut ſe Regem declaret, petit

Cùm autem Summus Pontifex *Benedictus* VII. communicato Cardinalium conſilio, *coronam Miecslao Polonorum Duci pro incremento & dilatatione fidei catholicæ, & gloria gentis Polonorum ſe benignitate paterna daturum*, *Lamperto Cracouienſi* Epiſcopo reſpondiſſet, Ducis *Hungarorum Stephani* germani ex ſorore *Adleida* Ducis *Polonorum Miecslai* nepotis, qui eodem anno genitore *Geiſæ* mortuo *Hungariæ* Ducatum regendum ſuſceperat, nuncius *Auſtriacus* cœnobii S. *Benedicti* ordinis ad radicem *montis ferrei* Abbas, & poſt in *Strigonienſem* Archiepiſcopum promotus, licet per anticipationem *Strigonenſis* Archiepiſcopus inſcribatur in annalibus, *Romam* aduenit, & pro Duce ſuo *Stephano Hungariæ* coronam petere à ſummo Pontifice cœpit. Et licet *Benedictus* Papa diſpoſitus fuerit, vtrique Duci, *Hungarorum* videlicet & *Polonorum*, dare corônam, intelligens largitionem coronæ pro vtroque nulli eſſe præiudicialem, & magnum rebus fidei religionisque chriſtianæ profectum poſſe adferre. Interim tamen fertur *Benedictus* Papa angelica viſione admonitus eſſe, quatenus promiſſum pro Duce *Polonorum Miecslao* Epiſcopo *Cracouienſi Lamperto* factum reſcinderet, & Duci tantummodo *Hungariæ Stephano*, eiusque nuncio *Auſtriaco* coronam conferret, ſubinferens *Polonos magis ſanguini, cædi, & venationibus quàm deuotioni, & miſericordiæ operibus: magis oppreſſioni ſubditorum & rapinis, magis mendacio & dolis, quàm veritati deditos & intentos eſſe, maiorem illos agere belluarum & canum, quàm hominum curam, in effuſionemque ſanguinis humani procliues, nondum dignos exiſtere, quibus corona hactenus debeatur conferri. In proximo autem ſi erit Deus genti illi placatus, miſerebor, & coronam, quam nunc ei denego, glorificabo exaltaboque illam, extant enim in ea gente plura hominum millia in lege mea incedentium ſine offenſa, quorum merito & ſupplicatione cæteris miſerebor, ſed neque multorum bonorum operum in plurimarum erectione, dotationeque Eccleſiarum, cæteroque quibus ab ea veneror cultu, potero obliuiſci.*

qui ſomnio monitus

Huiusmodi itaque viſione *Benedictus* Papa permotus, coronam quam Duci *Miecslao* præparauerat, Duci *Stephano Hungariæ* tradendam, *Auſtriaco* ſuo nuncio largitur.

coronam non Miecslao ſed Stephano Hungariæ Duci mittit.

Lampertum autem *Cracouienſem* Epiſcopum licet triſtem & lugubrem in *Poloniam* remittens bene ſperare iuſſit, aſſerens *non longo tempore decurſo Ducem Polonosque, poſtquam ſordes ſpurcitiasque ſcelerum quibus hactenus diſplicuerant Deo, abiecerint, & exercitati virtutibus colendo iuſtitiam & æquitatem ſtuduerint, Dei benignitatem, pro votis ſuis ſe largiſſimè conſequuturos.* Veritus autem *Benedictus* Apoſtolicus, ne occaſione coronæ Duci *Stephano Hungariæ* datæ, Duci verò *Poloniæ Miecslao* negatæ, inter auunculum & nepotem *Hungarorum* & *Polonorum* Duces prædictos execranda bella, & guerrarum motus conſurgerent, vocato vtroque nuncio, hortatur, commonet, & mandat, *vt pacem & charitatem affinitatis vicinitatisque iure contractam indiſſolubilem obſeruent, cuſtodiant, & nullo reſpectu, aut occaſione, labefactari permittant, per vtrum ſteterit, quo minus pax ſeruaretur, eum ſe anathematis cenſura cenſuraturum.* Habet autem nonnullorum aſſertio, quod ſummus Pontifex non angelica viſione permotus, ſed ex certitudine, qua doctus erat, *Miecslaum Poloniæ* Ducem obiiſſe, coronam illi non dederit, quod & ego in *Polonorum* aliquibus annalibus memini me legiſſe, ſed apparitionem angelicam ab *Hungaris*, quo coronæ miſſio eis a *Benedicto* Papa facta foret celebrior, confictam & ſomniatam

997.

tam eſſe, quam etiam in hanc diem parum iuſta appellatione ſanctam vocant, cùm nullum metallum poteſt in ſe includere ſanctitatem, niſi vſurpatam vel ementitam.

Vaſtatis eo anno Dux *Ruſſiæ Caruatis*, infertur illi à *Polonis* bellum, contra quos egreſſus ad fluuium *Rubieſſa* eos offendit, cumque fluuio impediente periculoſam ſibi vterque exercitus dimicationem cenſeret, vir altus & raræ fortitudinis de caſtris *Pieczyngorum* egreſſus prouocabat *Ruthenos*, vt alium darent ad pugnam, tribus annis, ſi vinceretur, vaſtationem ſuæ terræ perpeſſurum. Vnus itaque ex *Ruthenis*, qui domi remanſerat, adductus id munus ſuſcepit, quem pro deuicto vtroque exercitu inſpectante, eò, quòd ſtatuta mediocris eſſet, *Pieczyngus* deſpexit. Inito tandem certamine vincit *Ruthenus Pieczyngum*, & continuò exercitus *Pieczyngorum* fugit. Quem *Ruthenus* proſequutus multos occidit aut cepit. *Wladimirus* illic caſtrum *Bereſtaw* erexit, eò, quòd vir, qui vicerat, ex *Bereſtaw* ortus eſſet.

Rutheni Pieczyngos vincunt.

998.

Anno Domini 998, ſeptimo Idus Februarii *Boleslaus* Dux pius vocatus germanus Duciſſæ *Dambrowcæ Poloniæ* moritur, vnicum filium *Boleslaum*, alter enim *Venceslaus* immatura morte abſumptus erat, reliquit, qui Patri in Ducatu *Bohemiæ* ſucceſſit. Grauiter & moleſto animo ferens *Polonorum* Dux *Miecslaus Bohemiæ* Ducatum poſt mortem *Boleslai* pii Ducis auaritia Baronum diſtractum & vſurpatum iri *Boleslao* conſanguineo ſuo ſolo nomine Principanti compatiens, congeſto forti exercitu, habens in ſuo comitatu *Boleslaum* filium ſuum *Poloniæ* Ducem, *Bohemiam* ingreditur, & cæteris ciuitatibus cum honore illum excipientibus, eiusque ordinationibus & iuſſionibus parentibus, ſola *Praga* portas clauſit, imperium eius abnuitura. Tùm *Miecslaus* illam aggreſſus expugnat, & in ſuam redigit ditionem, impoſitoque tàm arci, quàm ciuitati, præſidio, & ordinato rerum *Bohemicarum* ſtatu, alacer, victor, & incolumis in *Poloniam* reuertitur.

Boleslao Bohemiæ Duce mortuo ſuccedit filius Boleslaus, cuius auctoritatem vindicat Miecslaus,

& Bohemos in ordinem redigit.

Irruentibus eo anno *Pieczyngis* in terram *Ruſſiæ*, & eam vehementer cæde & igne vaſtantibus, *Wladimirus Ruſſiæ* Dux cum ſuarum gentium copiis occurrit illis, & ingenti cæde vtrinque edita, contritus eſt *Wladimirus*, & exercitus eius à *Pieczyngis*. Et cadentibus plurimis, affugit *Wladimirus*, proſequentibusque illum *Pieczyngis*, ne in illorum manus viuus incideret, ſub pontem, qui fugienti occurrerat, ſe abſcondit. Cuius beneficio vſus hoſtes ſe inſequentes fefellit, *Pieczyngi* autem ſpoliis & caſtris *Ruthenorum* potiti, prædata *Ruſſiæ* terra, in regiones ſuas captiuos & pecora, cæteramque prædam deducunt. Poſt quorum diſceſſum, *Wladimirus Ruſſiæ* Dux in ſignum ſuæ euaſionis Eccleſiam transfigurationis in *Kiow* ædificat, & dotat. Eo quidem feſto iuxta *Græcorum* ritum, clades illa & ſua euaſio contigerat.

Wladimirus a Pieczyngis vincitur.

998.

Duo viri ea tempeſtate inſignes, vita & exemplo ac conuerſatione floruerunt, *Swyrardus*, qui ad fluuium *Dunaiec* prope oppidum *Czechow* in *Cracouienſi* diœceſi eremita ſub rupe, quam in hanc diem cernimus, habitabat, & in qua per annos plures Chriſto militauerat, & *Benedictus*, anachoriticam vitam ambo ducentes, è *Polonia* egreſſi intrauerunt *Pannonias*, & in cœnobio S. *Benedicti* ad radicem *montis ferrei*, ſub Abbate *Auſterico* militantes, *Swyrardus* qui & *Zorardus*, confeſſoris decus aſperitate vitæ promeruit, *Benedictus* ſanguine fuſo laureola martyrii coronatus.

999.

Miecslaus Polonorum Dux cum annos plures in Principatu egiſſet, & fidem chriſtianam cum *Dambrowkâ* conſorte ſua, filia Ducis *Bohemiæ*, primus in *Polonia* plantaſſet, multarumque Eccleſiarum Cathedralium & Parochialium fundator, cæterorumque piorum actuum deuotus patrator extiterat, religiosè & catholicè perceptis ritu chriſtiano ſacramentis, mortuus, & in Eccleſia Cathedrali *Poſnanienſi* ſepultus. Cuius funeri, tàm à filio ſuo illuſtri *Boleslao*, quàm à Prælatis & Baronibus eius deceſſum magnoperè deplangentibus, ſingula iuſto debitoque honore perſoluta ſunt. Poſt expletas autem funebrias *Boleslaus* filius vnicus triginta habens annos duosque, cuius optima indoles in militaribus rebus iam dudum in multis & heroicis actibus reſplenduerat, & qui in ea ætate viguiſſe tam inſigni modeſtia notatus eſt, vt iam appareret plura illum experimentis reſeruaſſe, quàm tempore transacto præſtitiſſe, fauore Prælatorum & Baronorum *Poloniæ*, & miranda omnium vociferatione, acclamatione, & conſenſu in locum Patris ſufficitur, & Principatus regni *Poloniæ*, ſibi gubernandus committitur. Erat enim corporis elegantia venuſtiſſimus, mentis induſtria prudentiſſimus, animi magnitudine fortiſſimus, ad diſponendum negotia, tàm priuata, quàm publica diſcretiſſimus, eo nimirum pollens profectu, vt ſuam, populique ſui gloriam, continuis diffunderet augeretque decoribus, in Eccleſias, & miniſtros Dei munificus, in milites beneficus, & in cæteros ordines liberalis. Quibus rebus tanta ſingulos deuinxerat charitate, vt vitæ illius, iuxta ac ſuæ, timerent. Curiam denique ſuam, non ſolùm militum & Baronorum præcipuorum, ſed & libertorum, quos à ſeruitute diſſoluerat, numero habebat ſtipatam & ornatam, tantaque refertam frequentia, vt à ſpecie iuſti exercitus parum differret. Cuius fretus robore facile hoſtiles inſultus reprimebat acri vir ingenio, conſilio & virtute præclarus, iuſſionum ſuarum ſeueritatem liberalitate & blandiciis, quaſi quodam validiſſimo temperamento condecorans, non ad fortunæ nutum, ſed ad virtutis normam ſingula Reipublicæ adminiſtrans negotia,

Miecslaus Polonorum Dux moritur,

ſuccedit filius Boleslaus,

cuius laudes prolixe deſcribuntur.

999.

gotia, cui natura magnificam, præſtantemque perſonam cæteros mortales excedentem donauerat. Benigniſſimè fouens virtutes, vitia verò ſeueriſſimè vindicans. Erat autem *Boleslao* Duci *Poloniæ* præfato ingenium facilè ad omnia quæcunque agere vellet accommodatum, & verſatile, loco, perſonæ, & tempori congruens, qui didicerat omnis conuenientiæ rationem ſingularem, vt ad omne, quod ſiue pace, ſiue bello agendum emergeret, artibus optimè affectus, inſtructusque cenſeretur, robore, ſanitate, integritate ſenſuum, facundia, opibus, liberalitate, claritate gloriæ vigens, & cæteris id genus ornamentis, gloriæ auidus, & notam ignominiæ metuens. Morte autem *Miecslai Polonorum* Ducis in regionibus, quæ ſibi parebant vulgata, nouem omnes Eccleſiæ Cathedrales ab ipſo fundatæ & dotatæ, certatim illi funebria, pompa ſolenni peregerunt, agendasque à ſe & ſuis ſucceſſoribus Pontificibus ipſarum Eccleſiarum quotannis inſtituerunt, rectiſſimè quidem, vt mihi videtur, & dignè, vtpote principi & primario ſuo fundatori, à quo illis & cuilibet choro per liberalem dotationem perpetuo in hanc diem vigens, commendatus eſt ſpiritus.

Beato viro *Adalberto Gneſnenſi* Archiepiſcopo, ad prædicandam fidem Chriſti in *Pruſſiam* profecto, beatus *Gaudentius*, qui alio nomine *Radzin* vocabatur, frater germanus beati *Adalberti* ſecundum carnem, *Gneznenſem* Cathedram à beato *Adalberto* viuo ſuffectus ſuſcepit, genere *Bohemus*, & nobilitate clarus, eisdem parentibus quibus beatus *Adalbertus*, *Slawniko* & *Strzeliſlawa* ortus de domo *Rozæ*, & ea familia, quæ ſe *Porai* nuncupat, *Rozam* rubeam pro inſigni deferens.

1000.

Sentientes *Prutheni* glorioſum *Chriſti* Martyrem *Adalbertum* Illuſtriſſimo Principi *Polonorum Boleslao* tàm in vita quàm morte chariſſimum fuiſſe, & pro eius habendo corpore, & in *Poloniam* tränsferendo ſollicitum eſſe, (tanta enim ipſe Princeps *Boleslaus* erga ſanctum Dei æſtuabat aſſectione, vt, niſi *Prutheni* corpus ſuum pacto aliquo vel pacis via redderent, decreuerat illos indicto bello grauius quo poſſit, donec ſuum ſacrum corpus redderent, laceſſere.) mittunt ad *Boleslaum* Principem Nuncios, qui ſuperba legatione vſi hæc verba faciunt: *Deum tuum Adalbertum, quem interfecimus, tibi cordi audimus eſſe. Pro quo habendo ſuo corpore ſollicitum te eſſe, vt etiam nos armis impetere, & bellum nobis inferre coneris, armis quidem Dei tui corpus obtinere non poteris, ignotum tibi & pluribus inuio obrutum loco. Verum ſi illud habere deſideras, argento opus eſt non ferro, dare tibi illud offerimus, ſi precium argenti, quod appenderit, te conſenſeris ſoluturum.* *Boleslaus* autem *Polonorum* Princeps, & ſi moleſto acerboque animo legatorum arrogantem denunciationem audiret: ingentis tamen ſpiritus ſui feruore compreſſo, in tempus aliud faſtum *Pruthenicum* caſtigandum reſeruans, modeſtius quam ferebat natura ſua, quo facilius in poſſeſſionem corporis ſancti peruenire poſſet, Legatis *Pruthenorum* pro tempore reſpondet, offerens *ſe conditionem per eos oblatam impleturum.* Ex pacto itaque inter *Boleslaum Poloniæ* Ducem, & Nuncios *Pruthenorum* inito, mittuntur per *Boleslaum* Eccleſiaſtici & militares in *Pruſſiam* viri, ſufficientemque copiam argenti ex theſauro Ducis magna liberalitate præſtitam ſecum ferunt. Quo cùm perueniſſent, & iuxta pacta Primores *Pruthenorum*, qui ad huiusmodi rem expediendam conuenerant, corpus ſanctum miram ſpirantem odoris fragrantiam de loco abdito attuliſſent, primùm an illud ſit per *Polonos* recognoſcitur, deinde ex vulneribus recentem teſtantibus cædem, aliisque euidentibus ſignis recognitum collocatur in ſtatera, & argentum per Ducem *Boleslaum* miſſum appenditur apud vrbem *Romoue Pruthenorum* Metropolim in tale leuitatis impendulum operante diuinitate corpus illud ſacrum, quod dùm viueret Spiritus ſancti organum, habitaculumque cenſebatur, verſum eſt, vt pænè nullum pondus habens argenti, exiguiſſimæ reſponderet articulo libræ. Omnibus autem tam *Polonis*, quàm *Pruthenis* magno ſtupore repletis, in laudem Maieſtatis diuinæ pro præſtito miraculo & beneficio *Poloni* ora reſoluunt, & cum omni honore deuotioneque Eccleſiaſtici viri corpus Beati *Adalberti* de ſtatera leuant, & in capſam pulcherrimi operis pro hominum vſu & neceſſitate ſecum allatam recondunt, ac ferè vniuerſum argentum, quod pro appendendo ſacro corpore attulerant, in ſcrinio referunt, non ſine *Pruthenorum* magno cruciatu, & qui theſauro viſo & allato ſe fruſtratos mentis anxietate, ingeminatione verborum premebantur. Non audebant autem *Prutheni* concluſa pacta, quamuis aliquorum illis ſuaderet improbitas, retractare, ne & à ſuperna Maieſtate Dei, cuius mirandam potentiam in appendendo ſacro corpore expertam habuerant pœnam, & iuſto bello pro temeritatis pactis vltro oblatis per *Boleslaum* Ducem, & gentem *Polonorum* vexatum eos iri contigeret. Accepto itaque Nuncii *Polonorum* in *Pruſſia* ſancto Dei corpore *Adalberti*, illud cum debita ſolennitate, reuerentia, atque honore in *Poloniam* deferunt, plaudentibus & exultantibus populis *Polonorum*, & gregatim cum cereis accenſis ſancto corpori occurrentibus, per quorum poſſeſſiones rura atque vicinia ferri illud contingebat. Dùm autem *Boleslaus Polonorum Dux* denunciantibus Nunciis in *Pruſſiam* miſſis cognouiſſet omnem ordinem & modum, qui in appendendo corpore beati Martyris *Adalberti* diuino numine habitus eſt, & qualiter videlicet corpus beatum modicum, imò pænè nullum cauſaſſet pondus in ſtatera, & quod Nuncii ſui iam illud intra fines

Prutheni corpus Adalberti

Boleslao

reddere volunt, pro ſimili argenti pondere.

1000.

Boleslaus

argentum mittit,

ſed corpus admodum leue deprehenditur,

quod in Poloniam refertur

1000.

fines Regni sui cum omni securitate detulissent, vehementi exhilaratus gaudio, in laudem Saluatoris, qui sibi & *Polonis* tàm mirifica præstitisset beneficia, prorupit: deinde omnibus Pontificibus, Ecclesiasticis quoque & secularibus viris accersitis, in grandi & numerosa multitudine omnium statuum & ordinum sancto corpori obuiam processit, & dùm illud offendisset prosternitur cum clero, populo & vniuerso comitatu; deinde laudes concinendo, corde & ore excepit, & illud in cœnobium *Trzemeszno* ordinis Canonicorum Regularium beati *Augustini*, quod pater suus *Miecslaus Polonorum* Princeps in primordio adsumptæ fidei fundauerat, & mirifica largitate dotauerat, deferens, illic collocauit. Deinde modici temporis interuallo elapso volens S. *Adalberti* corpus amplius honorare, congregata magna Pontificum Ecclesiasticorumque & secularium virorum multitudine, corpus sacrum ex *Trzemesno* in *Gnesnam* ciuitatem ea tempestate florentem & populosam cum magna solennitate & pompa 13. Calend. Nouembris deduxit, & in Ecclesia Metropolitana *Gnesnensi* cuius Sanctus ipse aliquanto tempore erat Archiepiscopus, honore excellenti collocauit. Pluribus post diebus sequentibus *Gnesnæ* in memoriam tanti beneficii festos dies egit, largissimas eleemosinas egenis distribuens, & vniuersis pro necessitatibus suis illum interpellantibus munificum & gratiosum se demonstrans. Corpore autem sancti Dei viri *Adalberti Gnesnam* translato frequenti & assidua cœpit vir Dei miraculorum operatione clarescere, & in variis languoribus supplicibus suis magnificus adiutor existere, propter quæ non solùm ex *Polonia*, sed ex remotissimis *Germanorum*, *Pannoniorumque* finibus ad tumbam corporis S. populorum cateruatim eam adeuntium, sanctitatisque solatia recipientium, cœpit esse frequentia & concursus, miraculorum ab ipso patratorum seriem huic operi non inseruimus, eò quod in pluribus libris habentur, descripta. Multa prodigia is annus habuit, & inprimis terræ motum apud *Polonos*, in regione enim *Polonorum* cometes 19. Calend. Ianuarii apparuit, qui cœlo aperto quasi facula ardens & facem in longum protendens adeo splendore suo cunctos perterruit, vt non hi tantum qui in agris, sed etiam qui in tectis erant; quasi quodam fulmine ferirentur.

& primum in Trzemeszno cœnobio,

post in vrbe Gnesnensi deponitur.

Prodigia.

Mortuo *Benedicto* qui sedit annis octo, mensibus sex, & secundum alios annis decem, cessauit Episcopatus diebus quinque, & apud Ecclesiam S. *Petri* sepultus. *Ioannes* XV. qui & *Papiensis* primus Episcopus succedens, tenuit cathedram mensibus octo, & in castro Angeli per quatuor menses fame afflictus, mortuus, & in *Vaticano* sepultus, *Ioannem* natione *Romanum* virum eruditissimum, & qui nonnullos libros composuit, habuit successorem, qui paruo tempore, videlicet mensibus quatuor superuixit, & alium *Ioannem* habuit successorem natione Romanum. Hunc *Crescentius Fabricius* pater *Bonifacii* septimi in tantum afflixit, vt ex vrbe egressus pro Imperatore *Ottone* secundo, vt vrbem veniret, Nuncios misit. Quod audientes Romani ipsum reuocant, & vsque ad terram prostrati, veniam petunt & obtinent, sedit annis decem, mensibus decem, diebus sex, & Romæ moritur.

Benedicto & Ioanni XV Pontificibus

1000.

Ioanne XV. Papa absumpto *Gregorius* V. natione Saxo ad instantiam *Ottonis* tertii Imperatoris, cuius erat consanguineus, in Papam assumitur. Hic ante *Bruno* dicebatur, vir venerabilis & spectatæ virtutis. Imperatore autem *Ottone* ab vrbe discedente, *Placentinus* intruditur à *Crescentio* propter pecuniam, & *Ioannes* XVI vocatur. Ob quod schisma Imperator *Romam* reuersus, *Crescentinum* capite truncat, *Ioannem* verò Anti-Papam exoculari, & in pluribus membris mutilari fecit, nihil eum iuuantibus Ducatibus suis, & reddita est pax Ecclesiæ. Et nota, quod iste *Gregorius* cum *Ottone* III. Electores Imperii ordinauit, & instituit, qui deinceps permanserunt vsque nunc. Nec potuerant *Franci*, aut *Itali* illam ordinationem, non propter aliquam culpam *Saxonum*, sed ad præcauendum pericula futurorum factam, retractare. Vnde versus:

succedit Gregorius V.

Electorum origo.

Moguntinensis, Treuerensis, Coloniensis,
Quilibet Imperii sit Cancellarius horum.
Et Palatinus Dapifer, Dux portitor ensis,
Marchio Præpositus Cameræ, Pincerna Bohemus.
Hi statuunt Dominum cunctis per secula summum.

Verùm vt quidam dicunt hac occasione Aquila multas pennas amisit, & in fine totaliter denudabitur.

1001.

Miraculis singularibus & stupendis, quæ clementia Saluatoris per merita S. *Adalberti Gnesnensis* Archiepiscopi operata est, & in plures oras longè lateque diffundentibus *Otto* tertius Imperator *Romanorum* æger, & suo instinctu & aliorum familiarium suorum auisamento permotus sanctum Dei *Adalbertum* pro sua liberatione cœpit solicitè inuocare, vouensque votum Domino, promisit eius sepulchrum personaliter adire, si illum contingeret priori restitui sanitati, mirum in modum facto voto, ab ea, qua detinebatur infirmitate, sensit se perfectè ad inuocationem S. *Adalberti* liberatum. Voto itaque suo satisfacturus ad corpus sacrum digna sancto munera oblaturus, in *Poloniam* versus stipatus multitudine Principum & militum procedebat, simul, & vt votum suum persolueret, & Ducis *Boleslai* personam, quàm vniuersorum fama magnis celebrabat laudibus, videret. Constabat quoque illum non solum pro visendo corpore beati *Adalberti Poloniam* profectum fuisse, sed etiam *Boleslai*

Otto III. Imp. Adalberti merito a morbo liberatus gratias agendi causa in Poloniam proficiscitur,

Ducis

1001.

Ducis *Polonorum* fama pertractum. Cuius aduentum *Boleslaus Polonorum* Dux plurimorum denunciatione præsentiens, singularum rerum, quibus tam magnificus hospes & eius exercitus excipi, procurarique posset, instituit apparatum, & venienti Imperatori ad fines *Poloniæ*, eum cum omni excepit reuerentia & honore. In finibus autem suis exceptum omnibus necessariis, tam ipsum, quam omnes suos milites abunde & liberaliter procurat, & per loca directiora vsque ad *Posnaniam* deducit. Et quoniam *Otto* Imperator in conditione voti sui habebat septem miliaribus ad corpus sancti *Adalberti* pedestrè iter conficere, ex *Posnania* (tanto enim spatio iter intermedium versus *Gnesnam* protenditur) ire decreuit. Qua re ad noticiam *Boleslai* perlata, quo omnem possibilem sibi honorem Imperatori exhiberet, omne iter à *Posnania* vsque *Gnesnam* variorum pannorum coloribus, per quod Imperator *Otto* transiturus erat, consterni disposuit, vt in gradiendo Imperator cum militibus nullibi terram contingeret. Verum etsi Imperator huiusmodi officio aliquantulum se non indigere, & magis sibi oneri, quam honori esse significasset, *Boleslai* tamen precibus deuictus, & ne deuotionem suam affectionemque repudiatam iri quæri posset, voto illius acquieuit, *Boleslao* eum pedestri simul itinere cum suis militibus associante *Gnesnam* peruenit, vbi Archiepiscopo *Gaudentio*, cæterisque Episcopis, Prælatis, & Baronibus matronisque nobilibus & virginibus, filiabusque earum, quas Dux *Polonorum* festinanter pro excipiendo Imperatore conuenire mandauerat, cum magna suscipitur reuerentia, deuotione & honore, quos etiam Imperator ipse pro sua affabilitate benigne suscipiebat, iamque tunc varios apparatus & cultus diuersorum ordinum, matronarumque & fœminarum nobilium, variam ex auro gemmisque & lapidibus, vnionibus pretiosis, supellectilem superbam, quibus in occursum eius ornati, onustique descenderant, cœpit animo & cogitatione non sine quadam admiratione metiri, singulasque & vere regias in *Boleslao* Duce dudum apud se fama vulgata recognoscere virtutes, quanta videlicet celeritate conficeret illa negotia, qua polleret industria, quem laborem accommodaret negotiis, quam fortitudinem periculis, & quale consilium in prouidendo vniuersis, rara insuper & singularis dexteritas, & humanitas, quam de se tunc vulgatius, quam alias monstrauerat, faciebant illum tam Cæsari quam suis omnibus chariorem. Tantos insuper apparatus, tantam auri, gemmarum, purpuræ, & vnionum supellectilem, tot militum ordines & cateruas ostendens, quantas, & quantam nunquam fuerat arbitratus, videns insuper *Boleslai* egregia & magnifica facinora, non iam auribus sed vultu, fronte, & oculis perspecta, maiori admiratione ex conspectu &

a Boleslao excipitur

per septem milliaria pedibus it,

& Gnesnæ deuotionem suam peragit.

Boleslaum & eius magnificentiam miratur,

1001.

præsentia magnis nominibus inimica, quam ex fama, quoniam Princeps solertissimus atque industrius ad faciendum quodcunque niteretur, manu promptus & lingua esset excellens.

Imperator itaque *Romanorum Otto tertius in ciuitatem Gnesnensem* perueniens Ecclesiam maiorem ingressus ad corpus S. *Adalberti* se prosternens, cum magna deuotione gratias Deo egit, & S. *Adalberto* de sua ad bonam valetudinem restitutione. Ad sepulchrum quoque suum digna Imperatore munera in auro & argento obtulit, per diesque aliquot *Gnesnæ* deuotionem suam, quam ad Sanctum Dei habuit explendo permansit. Curam autem *Boleslaus* Dux ad hoc vnum verterat, intenderatque, vt tam Imperatorem *Ottonem*, quam omnes qui cum illo venerant Optimates, Barones & milites, non solum vberrima victualium omnium procuraret administratione, sed insuper excellentium donorum, cæterorumque humanitatis officiorum honoraret largitione, proferebantur itaque singulis diebus Imperatori & Baronibus suis noua munera diuersis gradibus & ministrorum ordinibus variata, & hi quidem ferebant vasa aurea, alii argentea, alii gemmas, alii monilia, cæteri aut equos insignes, aut peregrinas nobilesq; pelles, aut argento auroque ostro & purpura superbas vestes. Imperator autē *Otto* apud quem nomen *Boleslai* Ducis dudum fama vulgatū percelebre erat, & cuius rei experiendæ gratia *Poloniam* ingredi aliquanto tempore cupiebat, tot honoribus, tot donis, & officiis à *Boleslao* se victum, magis quàm tractatum apud se & suorum conscios secretorum querebatur, præsentiaque *Boleslai*, quod rariusculè contingit maior apud illum habebatur quàm fama, propter quod Imperator & Optimates sui, de fortibus factis, & prudentia, industria, factiuitate, liberalitate, cæterisque Imperatoriis actibus celebratum, oculos conuerterant. Videns insuper virtutes *Boleslai* diffusas, famaque ampliores, naturalem quoque prudentiam cum industria coniunctam, videns singularem prudentiam & ingenium ad res diuersissimas parandas & imperandas admiranda tàm factiuitate quàm prouidentia refertum, militum quoque & populorum suorum numerosam frequentiam, & qui illi inæstimabili obedientia & amore parebant. Considerans insuper singulorum militum, & ministrorum ordinem vniformem in executione eorum, quæ mandabantur, per prouinciam teneri. Et cum indolem animi ingeniique eius maiorem multò, quàm fama detulerat, raræque inter Principes gerere virtutis specimen, deprehendisset, ad incrementa gloriæ suæ, decus diadematis regii illi adiicere in animum inducit. Conuocatisque optimatibus, & Consiliariis suis fertur stuporem animi sui super operibus *Boleslai* tàm insignibus cœptum, quàm diu celatum animo gestauerat, publicasse. *Nihil*, inquit, *fama quæ de*

ab ipso splendide tractatur,

Pole-

1001.

Polonorum Principe Boleslao ad nos vsque detulerat, mentita est, quinimo maiora subtraxerat, plurima sepelierat, quam prodiderat, neque ea quæ experimur, quæque coram metimur & videmus ad liquidum produxerat singula operum suorum & virtutum præconia, tenaciter, inuide & rauce diffundens. Multo enim minor erat, quam in præsentia conspicio. Adeo cum prudentia, fortitudine, magnanimitate, iustitia, clementia, liberalitate, fide, integritate, cæterisque animi regii virtutibus experimur indies relucere, vt merito sublimibus posteris clarissimum exemplar proponi possit. Turpe itaque, imo scelus magnum & grande reor, si vir tantus, & tam nostræ personæ, quam Imperii nostri amicissimus, sub sola Ducalis tituli modestia delitescat, & non potius in Regalis culminis euehatur fastigium, quem & superiorem non ignoramus inter Duces, & quem prudentia Regi parem facit. Hunc itaque nos si & vobis id bonum vtileque videtur pro Dei honore fideique sanctæ exaltatione & incremento, & barbararum nationum, quæ Polonorum Regioni vicinæ sunt, exterminio, regio dignaremur honore, hunc in plenitudinem potestatis nostræ assumere, & sceptra Regalis excellentiæ illi deliberauimus conferre, vt tot immensis honoribus & donis, quibus & nos & vos dietim ab eo obruimur, saltem hac vicissitudine, dum hactenus alia non licet, respondeamus. Vniuersis autem Principibus, Optimatibus & Baronibus imperialibus, deliberationem & decretum Imperatoris certatim approbantibus, laudantibus, & extollentibus, & miris laudibus sermonibusque in *Boleslai* Ducis commendationem ora soluentibus, constanterque asserentibus *omnium bonarum artium, omniumque excellentium virtutum in Boleslao culmen consedisse*, Imperator *Otto* ex thalamo egressus, cum Duce *Boleslao* in *Gnesnensem* Ecclesiam pergit, vtrumque comitante frequentia militum, & vtriusque sexus multitudine infinita. Vbi dum peruentum esset, mandat Imperator *Otto Gandentio Gnesnensi* Archiepiscopo cæterisque Episcopis *Poloniæ Boleslaum* in Regem *Poloniæ* sacro chrismate inungi, & singula, quæ in Regum coronationibus & vnctionibus fieri solita sunt, cum orationibus & obsecrationibus consuetis iusto ordine persolui. Quo expleto, in sellam eminentiorem, ex quo ab omni circumstanti turba videri posset, Imperator *Otto Boleslaum* perducit, & diademate nobili, quod tunc in capite gestabat, ex vertice suo deposito, caput eius coronat & insignit, constituens & decernens eum & quemlibet eius posterum, & successorem *Polonorum* Regem, & Imperii *Romanorum* socium & amicum, subiiciens sibi, & Regno suo omnes *Polonorum* regiones nationesque, donans vero singulos Principatus, terras, & districtus per eum, & successores suos Reges *Poloniæ* sub barbarorum infidelibus, & schismaticis nationibus acquisitas, & in posterum munere & suffragio diuino acquirendas. Aquilam vero candidam sibi, & vniuerso Regno *Poloniæ* pro perpetuo largitur insigni, ut quemadmodum *Romanum* Imperium simile insigne in atro colore differens nationes omnes *Teutonicas* habet subiectas, ita & ipse eodem insigni, in rubeo campo, de cætero vsurus, subiectas sibi facere non desistat singulas *Slauorum* & barbarorum nationes, hortans, & monens illum, quatenus pro fidei S. catholicæ augmento & dilatatione, barbarorum exterminio, quam maiorem posset nauet operam, subditos in æquitate & iusticia dirigat, Ecclesiæ Dei sua iura, suamque honestatem, ministrisque illius obseruet, & in fide, ac amicitia sua Imperiali perseueret, ampliora Dei, & Imperii beneficia, pro suis operibus & virtutibus, tempore succedente, in se aut filiis, & nepotibus, ac successoribus suis propitio Deo accepturus. Et quo donatio ipsa diuturnior esset, priuilegio Imperiali auream bullam habente, roborat & communit, Reges, Regnumque *Poloniæ* singularibus priuilegiis, libertatibus & prærogatiuis eximens, libertans, & extollens, & à sua, suorumque successorum Imperatorum, *Romana* obedientia & subiectione perpetuo remittens & absoluens. *Boleslaus* autem Rex *Poloniæ* nouellus, modesta oratione super his, quæ eum admonuerat, respondens, & de his, quæ sibi præstiterat, gratias ingentes agens, *impleturum se omnia pro posse cum Dei assistentia* repromisit. In hunc itaque modum *Polonorum* Respublica in Regum iura redacta est, & *Boleslaus Polonorum* Princeps, super omnes, generis *Slauonici* atque linguæ Duces magnificatus, ad cuius cumulatam omni ex parte felicitatem, cum nihil, præter regium diadema, deesse videretur, etiam illud sibi diuina prouidentia est largita, propter hoc, & plurima alia decora apud genus suum, & linguam, aurea & argentea statua, & arcu triumphali in æuum glorificatus, quod primus apud *Polonos* regiis insigniis ornatus fuerit. Dies quoque illa apud *Polonos* habita est celeberrima, variis apparatibus in magnificentiam, honorem, & præsentiam duorum Regum, & conferentis, & accipientis, coronam insignis. Ludorum quoq; magnificentia, & spectaculo mirificus, in quo *Boleslaum* Regem prædictum, summus Deus ad culmen Regni *Poloniæ* euexit, & in quo præclaro initio salutarem & optabilem *Polonis* vniuersis diadematis Principatum auspicatꝰ est. Claritatem regii nominis & decoris *Boleslaus* videns sibi, & suis regionibꝰ, atque *Polonorum* populis, diuinitate propitia, & fauore Imperatorio accessisse, intellexit sermonem *Benedicti* Papæ septimi ad patris sui *Miecslai* nuncium *Lampertum Cracouiensem* Episcopum expressum in omnibus adimpletum fuisse, & magno exhilaratus gaudio tribus sequentibus diebus delicatissimum conuiuium pro Cæsare *Ottone*, & vniuersis Principibus,

eumque primum Polonorum Regem constituit.

Prælatis,

1001.

Prælatis, & Baronibus suis mirifico apparatu instruxit, in quo gloriam sui nobilissimi, generosique animi, & diuitiarum suarum magnitudinem monstrauit. In illo siquidem triduo omnium ante se Principum liberalitatem adeo supergressus est, vt Cæsaris, suorumque Optimatum animos, effusione magis donorum, quam largitione in cunctos deuicit, vt & præsenti ætati, ipsi præsertim Cæsari, & suis, quendam stuporem induceret: futuræ vero posteritati incredibilitatem relinqueret. Omni siquidem die illius tridui noua vasa aurea & argentea, gemmis, lapidibusque præciosis nitentia conuiuantium mensis inferebantur, quæ statim epulatione, prima die exacta, in vnum aceruum congesta, Cæsari pro dono præsentabantur, quod & in secunda die, deinde in tertia fuit per noua, & ponderis preciique altioris, vasa repetita. Cæsare vero tam munificis honorato muneribus ad Principes, Prælatos, Barones, & familiares Cæsareos processit, & iuxta cuiuslibet conditionem, ordinem, & gradum, vnicuique munera distribuit, beneficium in coronatione motu proprio per Imperatorem præstitum, admiranda cuncta liberalitate, recompensans. Edebantur autem per singulos dies in Cæsaris honorem, hastarum, chorearum, plausuumque, & aliorum variorum generum, ludi, & vniuersa regia, nocte & interdiu, musicorum concentu, & ludorum instauratione, concertabat. Quibus officiis tantum sui amoris infudit Cæsarianis omnibus, vt plus videatur meruisse, quam accepisse, minorque Regni collata potestas, quam profusa in omnes comitas & largitas existimaretur.

Otto III. Imp.

Cæsar *Otto* tertius, vt erat vir nobilis & illustris ingenii, turpe sibi, & suis ratus, si pro tot iteratis beneficiis, quæ in se, & suos, *Boleslaus Polonorum* Rex effuderat, nouo beneuolentiæ genere, non responderet cum suis. Aliquanto tempore deliberans, cum *Boleslao* Rege affinitatem iungit, & filio *Polonorum* Regis, cui nomen erat auitum *Miecslaus*, & qui erat patri vnicus, neptem suam *Rixam* filiam primogenitam *Esonis*, alias *Gotfridi* Comitis, Palatini *Rheni* ex sorore sua germana *Mechtilde* susceptam, Principis, pro ea tempestate in sanguinis nobilitate, prudentiæ claritate, excellentissimi, solenniter desponsat in vxorem, & ad illustrandam amplius famam nominis, & gloriam Regni *Polonici*, præfato *Miecslao* Duci charo & vnico *Boleslai* Regis pignori, consociat, vt, qui iam Regium decus contraxerat, claritate Imperialis sanguinis amplius longiusque fulgeret, stipulationesque & promissiones publicæ, inter Cæsarem & Regem, vice natorum contrahuntur, & literarum inscriptione instruuntur. Maximum enim id, prout erat, censebat sui Imperii stabilimentum, si affinitate huiusmodi Almanorum & *Polonorum* regiones conglutinasset. Nec his Cæsar contentus, donat *Boleslao* vnum clauum de cruce, perforatione corporis Dominici nobilitatum, & S. *Mauritii* lanceam, cum hac adiectione verborum. *Hunc*, inquit, *clauum, quo nil preciosius, nil charius, nil iucundius, gratius, in omnia mea supellectili me habuisse, sed nec habiturum esse rebar, tibi amicissimo meo affini pro vexillo triumphali dono, designans te, tam excellenti munere omnium in circuitu hostium, & barbararum præcipue nationum magnificum triumphatorem. Neque enim amplissima dona tua mihi, & meis, tributa auro & argento, in quo te video satis opulentum esse, sed quod omnes gasas terrenas superat, clauo Domini rependo. Lanceam insuper S. Mauritii Thebanæ legionis Principis addo, qua in bello contra barbaras nationes tuo Regno vicinas, tantummodo vti te volo, propitio Deo, & S. Mauritio patrocinante, barbaricam potentiam contriturum.* *Boleslaus* autem *Polonorum* Rex de affinitate tàm splendida ac illustri, & de muneribus excellentibus, & raris gratiarum condignam actionem effundens, Cæsari Beati *Adalberti* brachium condonat, cum magna gratitudine, & deuotione à Cæsare susceptum, simulque tale Cæsari edit responsum. *Cum* inquit, *dietim experior personam meam, populumque meum, deinde prolem meam tibi curæ esse, conglorificatione mea, & populi mei non contentus, etiam filium meum in generum adoptasti. Clauo insuper Dominico, & B. Mauritii lancea regium solium meum in quo a te euectus sum, triumphalibus insigniis, velut firmissimo robore, sanxisti, enitar pro viribus, vt tanto à te nobilitatus decore, factis potius, quam verbis respondeam, & pro te, tuoque Imperio, bella, ad quæ me per te accersiri continget, prono, fidelique animo geram, ne à quoquam vinci possem, officio gratitudinis certaturus.* Acta autem hæc est primi Regis *Polonorum Boleslai* coronatio, & Regum super *Polonorum* regiones vnctio, præsidente in Cathedra *Petri Ioanne* Papa sedecimo.

Miecslao Boleslai filio Rixam neptem suam coniugem dat,

& Boleslao clauum de cruce Christi & lanceam Mauritii donat,

pro quibus a Boleslao Adalberti brachium accipit.

Otto Imp.

Coronatione primi Regis *Polonorum Boleslai Otto* Imperator peracta, & affinitate per neptem suam *Rixam* contracta, onustus auro & argento, donisque multiplicibus *Gnesna* egreditur, magna læticia exultans, & intrinseca exhilaratione ouans, quod in Principem tam liberalem, & munificum coronationis & affinitatis officia contulisset, & ipsum suum, & Imperii amicum effecisset. Comitabatur autem Imperatorem ad propria redeuntem *Boleslaus Polonorum* Rex usque ad terminos regni, in singulis locis suæ ditioni subiectis Imperatorem, & exercitum eius splendide procurans & pertractans. In finibus autem Regni sui, Imperatori gratiis peractis, fœdere perpetuæ amicitiæ percusso, & variis pollicitationibꝰ firmato, valedicens, in *Poloniam* reuertitur. Imperator quoq; *Otto* in *Almaniam* suam diuertens, sospes, & incolumis in *Maideburg* (ibi enim erat sua familiarior mansio)

in Germaniam reuertens,

peruenit

1001

Rixam Miecslai sponsam in Poloniam mittit.

peruenit, & illustrem virginem *Rixam* neptem suam Nunciis *Boleslai* Regis *Polonorum* qui eum ex *Polonia* comitabantur, & patri vir- A ginis *Esoni* Comiti *Palatino* magni pretii attulerunt per *Boleslaum* missa munera, cum dote tradit *Poloniam* deducendam. Qui illam cum plerisque *Almaniæ* militibus, per Imperatorem & Patrem virginis Comitem *Palatinum Esonem* adiunctis, in regiam ad *Gnesnam* afferunt virginem doctam literis, moribus conspicuam non secus forma & genere, quàm fœminea præstantem grauitate, dotisque repræsentant munera, & aulicæ domus ornamenta, rogant auunculi patris & parentum nomine, *vt illam in solatium fidelitatis, societatis, & thori Miecslaus Dux filius Regius assumat, & dulcedine pertractet, suauissimam habiturus consortem, modestam, tractabilem,* B *& morigeram.* *Boleslaus* autem Rex prudenter attendens fauore diuino & humano consensu se assecutum culmen regni, & diadematis solium, multisque Principibus orbis dignitatis regiæ excellentia, & multifariis aliis donis se prælatum iudicio, miscendo clementiam, iusticiam dilexit, communiuitque & stabiliuit suum Imperium, & statu magnifico lætabatur Principatus.

Boleslaus Rex

Potentiam *Boleslai Polonorum* Regis latissimè se diffundentem *Wladimirus Ruthenorum* Dux perhorrescens, & veritus, ne quandoque in se, & terrarum suarum periculum recideret, mittit ad *Boleslaum Polonorum* Regem nuncios insignes, petens, secum, & terris suis iungi C fœdus. *Boleslaus* autem amicitiam *Ruthenicam* intelligens Reipublicæ plurimum conuenire, fœdus *Wladimiro Russiæ* Duci concessit, & sub æquis conditionibus illud secum iure iurando firmauit. Et quo vtraque terra maxima quiete annis pluribus floruit, & quieuit.

cum Wladimiro Russiæ Duce fœdus init.

1002.

Excellentiam, qua Cæsareo fauore *Boleslaus Polonorum* Rex, & dominia sua, in donatione regii diadematis, claui Dominici & lanceæ S. *Mauritii* fuerant illustrata & insignita, vicinarum regionum mox inuidiæ liuor excepit. *Bohemorum* tamen pectora labe illa, vltra cæteras nationes, abundantia, altior de *Boleslai* & *Polonorum* felicibus successibus cruciatus inuasit, qui permolestè ferebant sublimi- D tatem regii culminis, prius regioni *Polonicæ*, quàm suæ *Bohemicæ* accessisse. Regebat pro eo tempore *Bohemicum* Principatum, *Boleslaus* tertius. Sæuus etenim *Boleslaus* S. *Venceslai* germanus & occisor, cuius filia *Dambrowka* fœmina nobilis & deuota *Boleslaum* primum Regem *Polonorum Miecslao*, vt in superioribus narrauimus, ediderat, duos filios, moriens, reliquit. Vnum *Boleslaum*, qui annis pluribus Ducatum *Bohemiæ* modestè & clementer regens, pii *Boleslai* adeptus est cognomen. Alterum *Straciquas*, in cuius baptisterii conuiuio occisio S. *Venceslai* fuit secuta, & ex euentu tàm improbæ necis, nomen illi aptum *Straciquas*, quod sonat perdens fermentum. Qui in *Ratispona* in monasterio A sancti *Emerani* ordinis sancti *Benedicti* ordinem ingressus, paternum scelus monachico habitu expiabat. Quem etsi beatus *Adalbertus* quodam tempore *Pragæ* offensum rogasset, vt ei in cathedram *Pragensem* succederet, feliciter eum, germani fratris suffragio, impia enormiaque *Bohemorum* scelera resciturum. et ille tunc abnueret, post tamen, quod & vir sanctus Dei *Adalbertus* ei abnuenti, & ostio in ouile ingredi detrectanti futurum euenire prædixerat, ambitione, quam aliàs detestari videbatur, incensus, exulante B. *Adalberto*, *Pragensem* Ecclesiam sibi, per fratris sui *Boleslai* intercessionem, ab Imperatore *Ottone* tertio dari obtinuit. Qui cum de mandato Cæsareo per *Moguntinensem* B Archiepiscopum in *Pragensem* Episcopum consecraretur, & in ipso consecrationis processu, iaceret in faciem de more prostratus, sacris de more induendus Pontificalibus, occulto Dei beneficio, in secundam, tertiam, & quartam generationem facinora vindicante, à dæmone inuasus, tàm terribiliter & impetuose vexatus est, quousque cunctis, qui aderant, videntibus, stupentibusque, vitam miserabiliter finiret. *Boleslaus* pius & secundus moriens, vnicum filium *Boleslaum* reliquit. Illum *Bohemi* multis verbis pelliciunt, vt *Poloniam* inuadat, & eam, aut aliquam partem sibi tributariam faciat, clarius nomen, si regni *Poloniæ*, Dux ipse terras vastauerit, expugnaueritque, C apud Imperatorem cæterosque Principes habiturus. Nec deerant inter *Bohemiæ* Barones, qui, & præsertim Nobiles *Vrschovienses* & ferè tota *Rauitarum* domus, viri callidi & vafri, & ea tempestate in *Bohemia* potentes, qui inter fratres, ex fratre & sorore genitos, discordiæ, & belli malum ea mente insererent, quatenus ipsi pondus generationis suæ, & fortunarum suarum suppellectilem, quod stante pace sperare non poterant, in guerra augerent. *Proborius* siue *Proborinus* primus *Posnaniensis* Episcopus cum annis viginti sex sedisset, moritur, & in *Posnaniensi* Ecclesia sepelitur. In cuius locum *Timotheus* in *Posnaniensem* Episcopum ordinatur, natione *Romanus*, nobilis ge- D nere, per *Benedictum* Papam VII. prouisus. Ex *Polonia* autem *Otto* tertius reuersus, audiens *Ioannem* Papam XVII. à *Crescentio Romano* strangulatum, ipsum etiam *Crescentium*, assumpta tyrannide, *Romam* oppressisse, & *Italia* inuasa, vniuersi Imperii occupationem facilem sibi in animo destinasse, insolentiam eius, iuxta, vt dignum erat, indignè ferens, constructo in honorem S. *Adalberti* Episcopi & Martyris Canonicorum Regularium monasterio, *Romam* cum frequenti optimatum suorum numero contendit, vbi vacillanti turbatæque plurimum *Romanæ* Reipublicæ succurrens, Ecclesiæ S. Dei, simul & Imperii statum, indefesso labore, & cura ingenti, instaurat, & reparat, & *Bruno-*

Bohemi Boleslao regiam dignitatem inuidentes Boleslaum III. Ducem suam (cuius genealogia repetitur)

1002.

ad bellum contra Polonos instigant.

Proborio Posnaniensi Ep. succedit Timotheus.

Otto III. Imp. Crescentio Roma tyrannidem usurpante sublato

1002.

Gregorium V. Pontificem constituit,

Brunonem quidem Archicancellarium suum, qui *Gregorius* V. appellatus est in sedem Apostolicam surrogat, virum vita, moribus, & A scientia, insignem & cognitum. *Crescentium* vero *Romanæ* ciuitatis & imperii inuasorem in validissima Imperatoris *Adriani*, quæ & *Theodorici* opinatur fuisse tyranni, fabrica, quam sibi in arcis modum muniuerat, se continentem, robore millitum oppugnatum, & inde extractum super *Tyberis* pontem capite plectit, & tam vrbi, quam *Italiæ* pacem reddit, habiturus pro tam festino succursu perpetuam laudem, si iuxta de vitiis, ac hostibus sibi triumphare contigisset. Cernens siquidem *Crescentii* tyranni à se deuicti, & damnati, miræ pulchritudinis vxorem, in eius execrabilem incidit amorem, quam nocte sequenti constuprans, ab eadem veneno inficitur, & B augescente, grassantis per venas veneni, peste, non multo post grauissimo languore corripitur, & quinto Calend. Februarii rebus absumitur humanis, cum annis 18. imperasset.

Post moritur.

Hereberto autem *Coloniensi* Episcopo, cuius tota Imperialis curia parebat consilio, familiarius eum obseruante, ibidem moritur. Et mox eodem *Hereberto* Episcopo ordinante, ac si viuus esset, purpura indutus, super equum, velut expeditionem acturus, arte extruitur, & in hunc modum, morte eius *Romanis* celata, quorum nonnullos, occiso *Crescentio*, grauiter sciebat infensos, cis *Alpes* in *Sueuiam* defertur, sepultis eius intestinis, in ciuita- C te *Augusta*, corpus in *Aquisgranum* delatum, in medio Ecclesiæ B. *Mariæ* honorifice ab eodem *Hereberto* venerando *Coloniensi* Episcopo, cæterisque *Almaniæ* Principibus, extitit tumulatum. Et quoniam idem *Otto* Imperator nullos liberos reliquerat, *Henricus* secundus Dux *Bauariæ*, octuagesimo quarto loco ab *Augusto*, in *Romanum* Imperium succedit, à *Viligisto Moguntino* Archiepiscopo coronatus, filius *Henrici*, fratris primi *Ottonis*. Huius autem *Ottonis* Imperatoris tertii tempore, Ecclesia Metropolitana *Maideburgensis* ab auo suo Ottone primo fundata & dotata est. Habuit Archiepiscopum nomine *Vdonem*, qui per Beatissimam Virginem mirabiliter pro- D motus fuit. Sed post, propter detestabilem, & sordibus plenam vitam, per solius Dei iudicium, quod in Ecclesia *Maideburgensi* publice & visibiliter actum est, sententialiter damnatus, & decollatus est. Cui adhuc viuenti, vt se corrigeret, Angelus illud ingeminabat, *Vdo cessa à ludo, iam satis lusisti Vdo.*

& in Germania sepelitur,

succedente Henrico Bauaro.

Vdo Archiep. Magdeburgensis decollatur.

Pernicioso Dux *Boleslaus* tertius *Bohemiæ* consilio seductus, guerram, causa non præcedente, aut de merito Regi *Polonorum* mouens, in terras *Polonorum* versus *Klecko* armatus descendens, cœpit illas hostiliter vastare igne, populatione, & gladio, suæque ditioni subiicere & tributo. Qua nouitate ad *Boleslaum* Regem perlata, magna percellitur admiratione, quod ab eo, quem fratrem ac amicum in suis oportunitatibus experiri crediderat, A bello iniusto, prouocatione nulla intercedente, premeretur. Legatis ad illum transmissis, qui & per sanguinis, & pacis hactenus obseruata iura restitutionem ablatorum & deformatorum solutionem repeterent, & vt pacem seruaret, hortarentur. His *Boleslaus Bohemiæ* Dux auditis, respondit, *se iniuriis prioribus prouocatum bellum suscepisse, coactumque & inuitum bellum, Polonis fines suos incursantibus, intulisse: non recusaturum tamen se omnem possibilem æquitatem.* Consentientibus itaque *Polonorum* Regis *Boleslai* Legatis, treuga interponitur & firmatur. Cuius conditione *Boleslaus Polonorum* Rex bellum suspensum aut finitum credens, animum B ab expeditione auertit: verum *Boleslaus Bohemorum* Dux eodem consilii tenore, quo & prius, persuasus, maiori potentia coadunata, ruptis treugis *Poloniam* ingreditur, illamque fortius, quo potest, inuadit, suggerentibus sibi *Bohemis*, *Boleslaum Regem Polonorum sibi suis viribus & copiis resistere nullatenus ausurum.* Quibus verbis Princeps parum sensatus credens, bellum eò feruentius promouebat. Quo malo *Boleslaus Polonorum* comperto, leonino rugitu fremens, ex vniuerso Regno suo celerius, quo potest, conuocat fortissimos quosque milites & bellatores & contra *Boleslaum* Ducem *Bohemiæ* celeri cursu acies producit: verum *Bohemiæ* Dux re- C ferentium sibi exploratorum denuntiatione certior factus *Boleslaum Polonorum* Regem cum magno exercitu, & suo plurimum superiore aduentasse, vastatione *Poloniæ* omissa, in *Bohemiam* se recepit. Quem dum *Boleslaus* Rex in locis, quæ vastauerat, non reperit, altius fremere cœpit, quod & ille subductus esset hostis, & calamitates, fletusque, illum, quam maxime, eorum, qui à *Bohemis* bello vexati oppressique erant, commouerent, ingentique spiritu, calamitate suorum coram conspectu incensus, fertur *Boleslaus Rex* dixisse. *Quando*, inquit, *nec sanguinis communio, neque vis fœderum Boleslaum Ducem Bohemiæ à clade, meo Regno inferenda, potue-* D *runt auertere, de cætero mihi vsque ad interemptionem prosequendus est; non prout iustus hostis, sed vt insidiator veneficus.* Comperiens *Boleslaus Chrobri Poloniæ* Rex Imperatorem illustrissimum *Ottonem* miserabili & indigna morte peremptum esse, cum omni Regno suo diebus pluribus, omni læticia interdicta, in atra veste illum luxit, & obsequias illi apud *Gnesnensem* Ecclesiam omni cultu sumptuosas & honorificas persoluit. Cui etiam anniuersarium vsque ad diem mortis suæ quotannis solebat pia gratificatione accepti beneficii peragere.

Dolorem anxietatemque mentis, quam super Regni sui vastationem per Ducem *Boleslaum Bohemiæ* factam, *Boleslaus Polonorum*

1002.

Bohemiæ Dux Boleslaus III. in Poloniam irrumpit.

sed postea re infecta in Bohemiam rediit.

1003.

Boleslaus Poloniæ Rex,

1003.

Rex conceperat, & hactenus ex bonis affectibus aëris veritus intemperiem, & cætera incommoda, milites ad ſuos penates remiſerat, ampliustolerare & ferre non valens, expeditionem in *Bohemiam,* vltum iri cupiens ſuas iniurias, indicit, magnasque tàm equeſtrium, quàm pedeſtrium ad id bellum felicius gerendum copias inſtaurat. Et cum exercitu potenti *Bohemiam* ingreſſus, ſingulas *Bohemiæ* vrbes reſiſtentes expugnat, cætera verò ignobilia oppida & colonias vaſtat & exurit, ſperans *Boleslaum Bohemiæ* Ducem, ſui Ducatus ſpoliatione, vaſtatione, & incenſione motum, ad campeſtre poſſe elici certamen. Erat pro ea tempeſtate in *Bohemia* maior *Vrſouicenſium* domus, quæ cæteris genere, familiis, poſſeſſionibus, fama, & valore præcellebat. *Vrſouicenſis* autem familia ideò appellabatur, quòd pro inſigni vrſum, virginem coronatam geſtantem, deferebat. Huius autem familiæ maior & ſenior Baro *Kochan* vocatus, opibus & autoritate inter ſuos maior familiaris *Boleslao Polonorum* Regi erat, iberalitatemque regis in tranſacto tempore expertus, ſuisque multiplicibus beneficiis obligatus, omnes de amiciſſimis & parentela ſua ad fauendum copiis & actionibus Regis *Boleslai* inducit, quem, & cognatos fratres ſuos Rex *Boleslaus*, indita liberalitate, plurimis, crebrisque largitionibus ineſcatos, in ſuam fidei deuotionem & culturam magnoperè incendit, illorumque fideli opera, & auiſamentis vſus conficiendæ feliciter ſuæ expeditioni accommodatos ad res benè gerendas cooperatores habuit, ipſorum ductu & aſſiſtentia maximas *Bohemorum* regioni inferens continuas cædes, & perniciem, vaſtationemque calamitoſam, longè, lateque *Bohemicum* eſt populatus agrum. Cum itaque *Boleslaus Polonorum* Rex vniverſam *Bohemiam*, præter *Vrſouicenſes* poſſeſſiones, quibus parci mandauit, cædibus, igne, & ſpoliis contriuiſſet, *Boleslaus* verò *Bohemiæ* Dux eius potentiæ reſiſtere non valens, in caſtro *Wiſſograd* ſe cum filio ſuo *Iaromiro* contineret, ad ipſam *Bohemorum* metropolim *Pragam*, & *Wiſſograd* caſtrum, *Boleslaus* Rex copias ſui exercitus admouit: ipſamque obſidione cingens, & arietibus, cæterisque propugnaculis quatiens, & biennio fame affligens, obtinuit magnificè & expugnauit, & militibus ſuis dedit in direptionem & prædam. *Pragam* autem capta non multò poſt etiam *Wiſſograd* ſtrenuè conquaſſauit, in quo Ducem *Bohemiæ Boleslaum* cum filio *Iaromir*, (alter enim filius *Vdalricus* ſeruitiis Cæſareis applicatus, abſens erat) repetiens captiuat, & vniuerſam *Bohemiam* in ſuam redigit obedientiam, & ditionem, Præfectosque tàm in *Wiſſograd* & *Praga*, quàm in cæteris municipiis ſuo nomine præficit, & ordinat, ſedemque ſuam Ducalem *Pragæ* collocat, & vniuerſos & nobiles *Bohemiæ*, qui *Pragenſis* ciuitatis & caſtri *Wiſſogradienſis*, triumphali conquiſitione audita, ad ſe venerant, benignè excipit, tractat, & honorat, qui etiam nullo cogente fidelitatis & obedientiæ ſibi præſtabant iuramenta. Cuius liberaliſſimam largitionem pluribus & aſſiduis donationibus experti, deuoti, & fideles, in eius obedientia permanebant. Redacto *Bohemiæ* Ducatu *Polonorum* Rex *Boleslaus* in ſuam ditionem & poteſtatem in ſingulis ciuitatibus & caſtris ſuæ ditionis & iuris Præfectos & Capitaneos, aut ex *Polonis*, aut ex *Bohemis*, quos ſciebat ſibi, & ſuæ parti magis eſſe pronos atque fideles, ſtatuit, & locat, & omnibus bono ordine compoſitis, recedere in regnum ſuum *Poloniæ*, reducereque victorioſum exercitum parabat. Detinebatur autem ſupplicibus precibus, & obſecrationibus *Bohemorum*, quatenus moram cum illis faceret magis diuturnam. Quod cum Rex *Boleslaus* nullatenus ſe facturum reſponderet, cùm & regnum ſuum *Poloniæ* præſentiam ſuam magnopere deſideraret, conſultum illi a *Bohemis*, & præſertim ab his, qui fideliores erant illi *Vrſouicenſibus*, quatenus *Boleslaum* Ducem *Bohemiæ*, & filium ſuum *Iaromirum* à ſe captos, occidi diſponeret: quoniam illis viuentibus *Bohemiam* ſciret ſibi quandoque recalcitraturam, ſed & alterum filium *Boleslai* Ducis *Bohemiæ Vdalricum* in obſequiis Imperatoriis *Ottonis* conſiſtentem, curaret extinguere, aut in ſuam redigere captiuitatem. Rex autem *Polonorum Boleslaus* etſi vera illos ſuggerere intelligebat, facinus tamen atrox in Ducem & fratrem committere exhorrebat. Stimulatus tandem *Bohemico* conſilio, Ducem *Bohemiæ Boleslaum* excœcari præcipit, & oculos ei eruendos mandauit, ne quando vlla rerum conuerſione recurſus illi pateret ad Principatum. Filium verò eius *Iaromirum* in cuſtodiam & captiuitatem *Vrſouicenſibus* tradidit, eoque patrato facinore, copioſo *Polonorum* militum *Pragæ* & in *Wiſſograd* relicto præſidio, *Poloniam* incolumis rediit. Verùm etſi *Boleslaus Bohemiæ* Dux hoſtis ſuus fuerit, & regnum ſuum prior hoſtili vexatione inuaſerit, fratri tamen amitali, & propinqua cognatione iuncto, oculos euellere, & eum in viſu perpetuo orbum facere decreuit, niſi forte iuſtiores interceſſiſſent cauſæ nobis ignotæ, quibus glorioſiſſimus ille Rex *Boleslaus* pertractus, facinus illud excœcationis admiſerit, quod non modo ab eo, ſed à genitore ſuo Duce *Polonorum Miecslao* (annales *Bohemici* atteſtantur,) licet id temporum ordini non videtur co gruere, patratum. Duplex malum grande, perniciem mortalibus adferens, peſtis videlicet, & fames, inualuit, & epidemiæ morbus non *Polonorum* tantùm regiones, ſed vniuerſum ferè orbem tàm infeſto languore peruaſerat, vt ſepelientium tædio, viuum adhuc ſpiritum trahentes, obruerentur vnà ſimul cum mortuis & ſepeliendis.

totam Bohemiam ſubiugat,

Boleslaum III. cum filio Iaromiro capit,

& Boleslaum excœcat.

Peſtis & fames in Polonia.

1004.

Parum autem viſum eſt clariſſimo Principi *Boleslao Polonorum* Regi *Bohemiam* habere tributariam & ſubiugalem, niſi illi etiam *Morauiam* adieciſſet. Quapropter habito ex Regni ſui terris delectu, cum militum ſuorum forti & expedita manu *Morauiam* ingreditur, & tàm ciuitates, quàm caſtra *Morauiæ*, quæ Principatum ſuum abnuebant, potenter inuadit, circumuallat, & expugnat. Erat ſiquidem *Boleslaus Polonorum* Rex ea animi à natura inſiti fretus conſtantia, & magnanimitate, vt nihil ſibi aggrediendum præſumeret, à cuius cœptis temerè deſiſteret. Quapropter obſidionem ciuitatis, tam in *Bohemia*, quàm in *Morauia*, non aliter ſoluit, niſi aut ſponte in ditionem ſuam, aut viribus obſeſſa ciuitas veniret. Qua quidem conſtantia & robore animi ſubſecutum eſt, vt vniuerſa *Morauia*, aut ſponte, aut armis, aut ſuæ potentiæ viribus ſubacta, ſuo ſe ſubiiceret Imperio & ditioni. In cuius caſtris & ciuitatibus principalioribus Præfectos ſuos ex *Polonis* & aliquibus fidelioribus ſibi *Morauis* conſtituens, multo tempore *Morauiam* & *Bohemiam* tenuit feudalem. Singuli etenim introitus, cenſus, & reditus, ad ducalem fiſcum pertinentes, ex vtroque Principatu *Bohemiæ*, & *Morauiæ*, theſauro regio in *Poloniam* annuis temporibus inferebantur.

Boleslaus Poloniæ Rex totam Morauiam ſibi ſubiicit.

Henrico per electionem ad Imperium aſſumpto, primum inſtitutum fuit, vt in futurum non per ſanguinis ſucceſſionem duceret Imperium, ſed Archiepiſcopi *Moguntinenſis*, *Colonienſis*, *Treuerenſis*, item Dux *Bohemiæ* Comes Palatinus *Rheni*, Dux *Saxoniæ*, & Marchio *Brandeburgenſis* haberent poteſtatem deligendi Imperatorem. Hic *Henricus*, vir magnæ ſanctitatis, multa bella proſpere geſſit. Vt autem tàm *Bohemiæ* quàm *Morauiæ* poſſeſſio *Boleslao Polonorum* Regi firma & diuturna eſſe poſſet, & populi regionum illarum, fluxæ & ambiguæ fidei, resque nouare ſoliti in fide continerentur, miſit *Boleslaus Polonorum* Rex ad *Henricum* Imperatorem primum, conſobrinum, & amicum ſuum, nuncios ſolennes, liberaliſſima & magnifica dona variorum munerum tranſmittens, per eosdem, qui inprimis ſibi felices *Boleslai* Regis ſucceſſus, quos in acquirendis duabus vicinis terris, videlicet *Bohemia*, & *Morauia*, & quas Regno ſuo *Poloniæ* ſubiecit: quantas, quotue expugnauerit ciuitates, & quanta ſpolia ex deuictis in regnum ſuum *Poloniæ* retulerit, ex ordine patefaciunt, & declarant. Vltimò precantur & depoſcunt, quatenus *Vdalricum* filium *Boleslai* Ducis *Bohemiæ* in curia ſua Imperiali commorantem ſibi tradat & remittat, ſtabilimentum maximi momenti terris *Bohemiæ*, & *Morauiæ*, per eum ſubactis, adiecturus. Cæſar autem *Henricus*, qui intenſo & feruentiſſimo amore *Boleslaum Poloniæ* Regem, propter eius heroica opera, & ingenuas virtutes, diligebat, cùm eſſet *Bohemis* plurimum iratus, & infeſtus, *Vdalricum* nunciis *Boleslai Polonorum* Regis tradit. Qui per illos in *Poloniam* ad *Boleslaum Poloniæ* Regem deductus, & honeſtæ cuſtodiæ traditus, per annos plures aſſeruabatur. Cuius captiuitate *Bohemi* & *Moraui* cognita, ſinceriùs *Boleslao Polonorum* Regi parebant, nec vnquam auſi ſunt quicquam aduerſi moliri, aut eius ditioni aduerſari.

Electores eligunt Imperatorem.

Boleslaus ab Henrico Imp. etiam Vdalricum alterum Boleslai Bohemiæ Ducis filium impetrat

& cuſtodire iubet.

1004.

Gregorio V. qui ſedit annis duobus, menſibus ſex, obeunte, ceſſauit Epiſcopatus diebus quindecim. Cui *Ioannes* octodecimus, natione *Græcus*, in Pontificatum ſucceſſit, & potiùs iuxta aliquarum chronicarum aſſertionem intruſus eſt. Nec computatur inter ſummos Pontifices, & nonniſi menſibus decem ſedit.

Gregorio V. Papæ ſuccedit Ioannes XVIII.

1005.

Floruerunt ea tempeſtate in *Poloniæ* regno ſex viri religione & vita inſignes, videlicet *Benedictus*, *Matthæus*, *Ioannes*, *Iſaac*, *Chriſtinus*, & *Barnabas*. *Boleslaus* ſiquidem *Poloniæ* Rex beati *Romualdi* celeberrimam famam audiens, miſit ad illum, magna rogans inſtantia, quatenus ſibi aliquos ſui Cœnobii fratres in *Poloniam* remitteret, *Polonorum* gentes primitias fidei, fauore diuino, conſecutas, vitæ ſuæ exemplo atque doctrina ædificaturos. Hanc quoque petitionem *Boleslai* Regis *Henricus* Imperator præſentia perſonali, apud virum Dei *Romualdum*, tunc in *Pirenæo* agentem, promouebat. *Romualdus* autem nullis ſuorum id præcipere, autoritate ſuæ Prælationis, volens transeundi in *Poloniam*, aut in monaſterio ſubſiſtendi, in cuiuslibet arbitrio reliquit. Ignorabat ſiquidem in re huiusmodi beneplacitum Dei, propter quod voluntate fratrum illam relinquebat. *Henrico* tamen Imperatore obſecrante, roganteque, duo tantummodo ex omnibus reperti ſunt, qui ſe vltrò ad eundum in *Poloniam* promptos obtulerunt. Quorum vnus *Ioannes*, alter *Benedictus* vocabatur, quos ad ſe per nuncios ſuos perductos *Boleslaus Poloniæ* Rex, velut Dei Angelos, magna iocunditate excepit, atque illis, & quatuor aliis, *Iſaac*, *Matthæo*, *Chriſtino*, & *Barnabæ* genere *Polonis*, qui ſe illis coniunxerant, linguam *Polonicam* ab illis percepturis, locum, vbi nunc *Cazimierz* oppidum in *maiori Polonia* ſitum eſt, tunc quidem ſiluis & nemoribus vndique obſitum, pro ſuo incolatu aſſignauit, & illic, pro numero habitationibus conſtructis, in abſtinentia arctiſſima anachoricam vitam ducentes, rege illos ſuſtentante, morabantur, & tàm vitæ ſanctimonia, quàm verbo ſanctæ doctrinæ magnum in *Poloniæ* regno facientes profectum, opinione & re celebres habebantur: nulla illis fuit poſſeſſio, nulla habitatiuncula, largitione fidelium, nihil habentes, in communi, aut priuato alebantur. Veſtis groſſa & hiſpida, cibus vilis, & inconditus, qui duntaxat famem excluderent, per ſingulos dies orationibus deuotis & ieiuniis

Septem viri ſancti & anachoretæ,

1005.

iuniis intenti erant, corpus non ſolùm macerabant inedia, ſed inſuper verbere mutuo, cæteriſque diſciplinis coercebant, & ſpiritui ſeruire cogebant. Ad hos, non ſolùm viri eccleſiaſtici, & ſeculares, vulgusque promiſcuum, accedebant, ſed ipſe excellentiſſimus omnium virorum Princeps *Boleslaus Polonorum* Rex illorum domicilia & heremitaria frequentabat, maximaque ex illorum conuerſatione, vita, merito, & doctrina, ad *Polonos* ædificatio promanabat, ſupremus & largifluus remunerator Deus illorum volens præmiare labores, martyrii palmam & lauream, quam quæſiuerant, illis donauit. *Boleslaus* ſiquidem *Polonorum* Rex deuotionis ſuæ morem tenens, cum comitatu regio ad viros deuenit. Et aliquanto tempore in heremitariis eorum pauſans, expletis orationibus & obſecrationibus ſuis, diſceſſurus, viris Dei pro leuanda eorum inopia & neceſſitate, maſſam notabilem auri, comitatu ſuo ſpectante, & vidente, donauit, & obtulit.

quos Boleslaus Rex auri maſſa donauerat,

Quo etſi viri Dei ſe aliquatenus non indigere denunciaſſent, Regemq;, vt illam reciperet, & aliis applicaret vſibus, deprecarentur: *Boleslaus* tamen Rex, *aurum ſemel Deo oblatum, humanis applicari vſibus, ineptum, & ſceleſtum eſſe*, reſpondens, auro relicto, commendans ſe, & rempublicam regni ſui *Poloniæ* virorum ſanctorum orationibus, diſcedebat. Inſolitam auri poſſeſſionem viri ſancti abhorrentes, vehementem concipiunt turbationem, & dolorem: turpe ſibi odibileque Deo exiſtimantes, qui mundum, & omnia eius delectabilia in ætate virili reliquerant, cuiusque concupiſcentias in eam vſque diem calcatas peruicerant, auri portione, in ſenio & tempore decrepito inquinari. Quo pacto, inquiunt, tanto ſuffarcinati auro, poterimus pauperem Chriſtum ſequi? & ſub eleemoſynæ prætextu illius occupabimur vſu, nobis quidem in damnationem, cæteris in pernicioſum ſcandalum & ruinam. Conſultatione itaque ſuper his, quid factu expediens foret, habita, placuit tàm *Benedicto* qui ſenior pater inter eos habebatur, quàm reſiduis fratribus, quàm celeriter, & nulla mora interpoſita, ad Regem *Boleslaum Poloniæ* illud referri, & ſibi illud quamprimùm præſentari. Decreto itaque cæterorum,

quod tamen Regi remiſerant,

Barnabæ, velut ætate & ordine iuniori, qui exteriores ſolitus erat tractare cauſas, onus illud imponunt. Qui, fratrum parendo iuſſioni, ſumpta auri maſſa, cœpit ad Regem properare aurũ *Polonorum* Regi *Boleslao* redditurus. Eo autem nec dum medium itineris emenſo, nocte exitum ſuum ab heremitico loco ſubſequenti, nonnulli ex *Polonis* filii Belial ardore auri, quod per Regem fratribus illis oblatum viderant, capti, adſcitis ſibi aliis, in heremum clandeſtine ſub intempeſtæ noctis tempore perueniunt, aurum per Regem præbitum recepturi. Rabie itaque furioſa exagitati, velut furentes habitacula ſeruorum Dei, ante mediam noctem, pridie Idus Nouembris irrumpunt, & *maſſam auri, per Boleslaum Regem pridie oblatam ſibi dari, viris Dei in cantu & pſalmodia occupatis*, incunctanter præcipiunt, diram mortem, ni reddatur, vnicuique ex ſeruis Dei interminantur: nec verbis tantum, ſed ſolicita, curioſaque indagine omnes angulos & loca habitationum ſeruorum Dei rimantur & perquirunt. His, cùm à ſeruis Dei reſponſum fidele, & verax, crebro editum fuiſſet, *auro eos non indigere, aurum Regi remiſiſſe*, eò maiori furia inſaniaque concitati, exiſtimantes ſeruos Dei falſa reſponſione, & excuſatione vti, *& aurum illud in ſabulo abdidiſſe*, in viros Dei, iam non probris & contumeliis, ſed ipſis verberibus, deſæuiunt. Et vno quoque comprehenſo, & vario ligamine conſtricto, illos abinuicem ſegregant, & per tormenta varia cuilibet ſigillatim, vario genere cruciatus adhibito, elicere ſe poſſe credunt auri celati confeſſionem. Tantam autem præſtitit Dominus ſeruis ſuis patiendi conſtantiam atque virtutem, vt omnes penè vno ore & conformi reſponſione profiterentur, *aurum eis præſtitum Regi integrum remiſiſſe*, neque illatis pœnis, aut inferendis, poſſe adduci, vt in offenſam Dei ſcienter, mendacii reatu ſe polluerent. *Teſtis*, inquiunt, *eſt nobis Deus, non eo reſpectu nos negare, vt aurum nobis, quo nunquam eguerimus, remaneat, ſed ideò, ne falſa, ac mendax confeſſio crudelitate mendacii reos nos efficiat.*

a latronibus interficiuntur.

Latrones verò impii in vnum illos exiſtimantes conſpiraſſe, rurſum fortioribus tormentis in viros Dei tàm diu debacchati ſunt, quousque inter ipſos cruciatus vario modo verberibus, & flammis torti, deficientes ſpiritus ſuos *Chriſto* redderent, cateruis angelicis, in aulas cœleſtes, & in trophæa martyrum, pro *Chriſto* paſſis, etiam ab æuo præparata, inferendos. Theſaurum poſt hæc accuratè perquirunt, & cuncta, quæ cellæ virorum Dei habebant, euertunt. Sed poſtquam nullus labori & facinori reſponderet profectus, ad obtegendum tanti reatus crimen, vtque humana præſumptio non malignitate, ſed cauſali flamma id geſtum exiſtimaret, habitationem ſanctorum Dei incendere, & ipſa etiam cadauera pariter conati ſunt conflagrare. Sed admoti ignes, perditis naturæ viribus, neque cellis, neque corporibus aliquem poterant inferre contactum. Ita enim ſuppoſitos ignes parietum, quamuis lignea materies repellebat, iuxta, ac ſi ſilices duriſſimi haberentur. Quo miraculo latrones exterriti in fugam ſe conuertunt.

Wolodimirus Ruſſiæ Dux viuus filiis ſuis

Wolodimirus Ruſſiæ Dux duodecim filios reliquit, quatuor, videlicet *Viſſeslaum, Iſaslaum, Suatopelkum*, & *Iaroslaum* ex prima vxore, & octo, videlicet *Wſzewoldum, Suentoslaum, Mſciſlaum, Boryſz, Gleb, Stanislaum, Poſwiſd*, & *Sudislaum*, quos ex *Anna* ſorore germana *Baſilii*, & *Conſtantini*, Imperatorum *Græcorum, Bulgara* & *Bohema*, ac aliis, ſuſceperat. Abundè

beatus

1005.

beatus & felix, dùm annis aliquot *Ruſſiæ* terras, tàm caſtris, quàm oppidis & villis vehementer auxiſſet, veritus ne ſe obeunte inter filios dira certamina ſuper *Ruſſiæ* Principatibus conſurgerent, filiis regnum diuidit,

regionem ſuam diſtribuit,

& *Viſſeslao* quidem natu maiori dat *Nouogrod, Iſaslao Polocko, Suatopelko Turow, Iaroslao Roſtow*, ſed *Viſſeslao* fatis rapto, *Iaroslao Nouogrod, Boryſz Roſtow, Gleb Muromum, Suentoslao Drzewiany, Wſeuoldo Wolodimiriam, Mſciſlao Timutokany*, cæteris verò filiis tribus natu minoribus, videlicet *Stanislao, Poſuiſd*, & *Sudislao, Kiouienſem* & *Bereſtow* Principatus, non, niſi morte ſua, in eos deuoluendos reſeruat.

ſed hi patre

Verùm *Iaroslaus*, cui *Roſtow* ceſſerat, vnus ex filiis moleſtè ferens, ſe a *Kiouienſi* Principatu, quem ambiuerat, ſequeſtratum eſſe, venit in dolo cum gentibus ſuis, & aliis precio conductis, contra *Kiow*, & creditus in pace veniſſe, caſtrum *Kiouienſe* occupat, & theſauros paternos in ſuam redigit ditionem. Quod pater *Wolidomirus* acerbiſſimè ferens, copias ex omnibus Principatibus, quos inter filios diuiſerat, contrahit, cum *Iaroslao* filio pugnaturus. Quo *Iaroslaus* comperto, mittit & conducit *Pieczyngos*, & *Varahos* patri reſiſtentiam facturos.

nondum mortuo

Interim *Wolodomirus* Dux & pater, propter filii *Iaroslai* rebellionem & hoſtilitatem, ex dolore proueniente, graui languore correptus, filium *Boryſz* exercitui præficiens, contra *Iaroslaum* mittit. Ipſe morbo inualeſcente, paucis poſt in caſtro *Bereſtow* moritur, & in *Kiow* adductus in Eccleſia B. Virginis, quam ipſe viuens ædificauerat, ſub marmoreo lapide ſepelitur. Confluxit autem ad honeſtandum funebria ſua *Ruthenorum* multitudo, quæ in ſepultura ſua planctum magnum edens vociferabatur *patrem, ſe, & liberatorem patriæ, & fidei chriſtianæ in Ruſſia plantatorem immaturè perdidiſſe.* Ignari patrem ſuum, ſcilicet Ducem *Wolodimirum*, hi duo filii, *Boryſz*, & *Suatopelkus*, è vita exceſſiſſe, certamen cum *Iaroslao* & gente ſua ineunt, & victus *Iaroslaus* cum *Pieczyngis*, & *Varahis* adiutoribus ſuis, fugit.

ſe inuicem trucidant.

Suatopelkus verò occupat *Kiouiam*, & rapit Principatum, altero fratre *Boryſz*, paternæ mortis luctui vacante. Et licet Dux præfatus *Boryſz* in agmine militum, quatenus *Suatopelko* fratre pulſo, Principatum *Kiouienſem* ipſe poſſideat, vrgeretur, militum tamen inſtantias abnuens, reſpondit *Suatopelkum fratrem, patre abſumpto, patris ſe culturum loco, nec quicquam aduerſi illi ſe vnquam moliturum.* Verùm *Suatopelkus* diſparem gratiam fratri referens, ſubornat *Nouogrodenſes* viros Belial, qui *Boryſz* Ducem, in cubili ſuo orantem, lanceis transfodiunt, ſed & armigerum eius *Gregorium*, natione *Hungarum*, Dominum ſuum protegentem, ſecum vnà necant. Mittit deinde *Suatopelkus* ad alterum fratrem *Gleb* in dolo, inuitans eum ad ſe, ſed à fratre *Iaroslao* nuper conflicto auiſatus ad occiſionem ſe vocari, preſſo gradu ſubſiſtit, & magno eiulatu, & patris mortem, & fratris necem plangit. Veniunt tandem alii viri a *Suatopelko* miſſi, & *Gleb* Ducem, abſciſſo capite, interficiunt. Corpora autem tàm *Boryſz*, quàm *Gleb*, in *Kiow* deducta, in Eccleſia S. *Baſilii* in vno ſepulchro tumulantur. Colit hos duos fratres *Ruthenica* Eccleſia, *Ruthenicusque* populus pro martyribus & ſanctis, aſtruens illos nonnullis coruſcare miraculis. *Suatopelkus* verò Dux, patricidio duorum fratrum inſignitus, in magnam erigitur ſuperbiam, exiſtimans ſe, & cæteros fratres facilè deleturum, & vniuerſum *Ruſſiæ* Principatum occupaturum. Principalium virorum, qui Duces *Boryſz* & *Gleb* occiderunt, hæc ſunt nomina *Puchsza, Halicz, Lowicz*, & *Lasko*.

Martiali Plocenſi Ep. ſuccedit Martinus I.

Martialis Plocenſis Eccleſiæ Epiſcopus, cùm annis duobus & viginti in *Plocenſi* Eccleſia ſediſſet, diem obiit, in *Plocenſi* Eccleſia ſepultus, *Martinum* primum, ad petitionem *Boleslai Polonorum* Regis, per *Benedictum* VII. prouiſum, habuit ſucceſſorem, virum conſpicuum nobilitate, natione *Romanum*.

Rex Boleslaus,

Celerrima denunciatione ſanctorum Dei martyrum, *Benedicti, Matthæi, Ioannis, Iſaac*, & *Chriſtini* occiſione ad *Boleslaum* Regem *Poloniæ*, qui tunc in regia *Gneſnæ* agebat, in craſtinum perlata, ea enim prouidentia, eoque ordine *Boleslaus Polonorum* Rex regnum ſuum ſtabiliuerat, ordinaueratque, vt ſinguli caſus, ſingulæque contingentiæ, & nouitates propinquæ, & remotæ, ciuiles & forenſes, ad eius, nocti non parcendo, perferrentur notitiam. Plurimum itaque de virorum Dei, quorum interceſſione & merito, regnum ſuum dirigi feliciter, & proſperari credebat, de crudeli nece ingemiſcens, mox cum omnibus militibus, & familiaribus ſuis equos, quàm ocius poteſt, conſcendit, & peditum numero, ex rure vicino, in magna copia accerſito, nemus, in quo ſancti Dei habebant domicilia, in gyrum, & ab omni parte corona circumdat, & conſtringit:

in latrones anachoretarum inquirit,

intelligens latrones, poſt ſcelus in ſanctos Dei perpetratum, in nemore illo, quod tunc ad milliaria aliquot tendebatur, ad latitandum locum delegiſſe. Obſeſſo autem nemore, equites & pedites frequentes ad perſcrutandum abſconditos immittit, ſolicito ſtudio, per ſeipſum interim, ne quocunque modo effugerent, cautela adhibita. Verùm etſi locus vaſtus, in longumque, vt præmiſimus protenſus, difficilem maleficorum comprehenſionem pollicebatur, tantam tamen Rex curam pro eorum inuentione intenderat, vt ſcrutatores cuneis inſeparabilibus iuncti in cedendo vno paſſu, nihil inſcrutatum relinquerent, & facile ad eorum cubilia peruenirent. Tota ſiquidem nocte per fruteta nemoris, per latitudinem ſaltuum, per opaca ſiluarum viam, qua euaderent, anxii inquirebant, quam

1005.

tamen nullatenus valuerunt errabundis vestigiis reperire, sed neque mucrones in necem Martyrum exutos, brachiis arefactis poterant A recondere in vaginas. Locus autem in quo Sanctorum corpora iacebant, copioso lumine visus est splendescere, modulata quoque angelici cantus suauitas, tota nocte illa in testimonium sanctitatis seruorum Dei non desiit resonare. Quibus comprehensis, neque enim facinoris conscii repugnare ausi, manus dare militibus coacti sunt. *Boleslaus* Rex mœrorem super necem Sanctorum ingestum temperauit. Angebatur autem facinore inaudito, quod si aliquo casu non divindicatum publica vltione transisset, indignationem diuinam, & obtrectationem humanam sibi, & Regno suo euenturam formidabat. Quali autem pœna illos mulctaret, non satis poterat prouidere. Hoc tandem postremo decreuit, vt nequaquam eos, sicut merebantur, variis tormentis & cruciatibus extingueret, sed ferreis catenis vinctos, ad sepulchra Martyrum destinaret, vt illic vinculis constricti fame & inedia miserabiliter perirent, aut, si propitiæ diuinitati, & S. Martyribus aliter videretur, ipsi eos sua misericordia liberarent. Qui cum ex præcepto Regis ad Sanctorum tumulum fuissent perducti, mox, ineffabili diuinitatis benignitate, nexibus vinculorum confractis, absoluti sunt. Sanctorum autem Dei corpora, quo amplior honos illis fieret, in Ecclesia Metropolitana *Gnesnensi* transferri, & omnia in vna tumba, ad id specialiter adornata, recondi disposuit. Residuus autem & sextus virorum Dei socius *Barnabas*, C fratres, & socios suos audiens peremptos, inæstimabili mœrore angustiabatur, fletibusque multis infelicitatem lugebat, quod cum viris Dei societatem martyrii non meruerat. Itaque sortem increpans suam ad heremitarium suum plenus dolore remeabat. Quo cum peruenisset, & fratres suos variis affectos tormentis vidisset, tum quidem ampliori grauabatur cruciabaturque luctu, quod se vnum relictum & desolatum, & illos palmam, laureolamque videbat iam apprehendisse triumphantem. Domini tamen iudicio, & eius benignitati, se, & omnia committens aiebat. *Absque tuo siquidem nutu Domine, neque aliquem cadere, neque folium ex stipite in terram defluere certum* D *habeo, quanto magis hanc occasionem fratrum meorum, a qua me, velut immeritum, sequestrasti, sine tua voluntate nullatenus accidisse, persuasissimum mihi est: supplex tamen obsecro, vt me a tuo, & sanctorum tuorum consortio non sequestres.* Post hæc cella de nouo constructa, abstinentiis & orationibus intentus, vitam in operibus bonis finiens, iussu, & ordinatione Regis *Boleslai*, fratribus suis & sociis appositus est. Extant nunc Ecclesiæ in eodem loco quinque, in cuiuslibet cella, & oratorio, in venerationem, & memoriam singulorum deuotione fidelium ædificatæ, quem quisque Sanctorum locum pro oratorio & cella in vita habuerat; protestantes.

eosque inuentos,

ad domum Sanctorum alligat,

qui tamen fractis vinculis absoluti sunt.

eo loco domum redindegrat, & moritur.

Excedente è vita *Ioanne* XVIII. quoniam tantummodo mensibus decem Ecclesiæ *Romanæ* præfuit *Guibertus* natione *Gallicus*, & qui *Siluester* secundus appellatus est, in Summum Pontificem promouetur.

Joanni XVIII. Papæ succedit Siluester II.

Smogorzouiensis seu *Wratislauiensis* Ecclesiæ Episcopus *Vrbanus* vita eo anno excessit, & in villa *Smogieszow*, secundum aliquos in villa *Riczow*, sepultus est. In cuius locum, *Boleslao* Rege petente, à clero *Wratislauiensi* electus est *Clemens* primus, *Italus* genere & nobilis, & à *Benedicto* septimo confirmatur.

& Vrbano Ep. Wratislauiensi Clemens I.

1006.

Nepos ex sorore germana *Adleida Miecslai* olim *Polonorum* Ducis, & frater amitalis *Boleslai* Regis, Rex *Stephanus* in *Hungaria* Principatum tenebat, vir miræ in Deum deuotionis & relligionis, cuius quoque sanctitas multis & euidentibus prodigiis atque operibus erat illustrata, cum ex consorte legitima *Silla*, *Henrici* primi Imperatoris sororis germanæ, filium procreasset, *Emericus* illi nomen dedit. Quo ad virilem ætatem traducto, vxorem illi, ne successio sui sanguinis absumeretur, coniunxit, sed hic miro in Deum amore accensus, non audens patruis recalcitrare imperiis, vxorem quidem suscepit, sed cœlibem, virgineamque vitam, & corpus ab omni carnali & libidinosa corruptela purum servare decreuit. Vnde vxorem suam pro sorore ducens, & nunquam illam attrectatione maritali cognoscens, non solum in virginitate ipse permansit, sed consortem suam virginitatem custodire vsque in diem mortis obtinuit, & merito quisque duo ingenua corpora, delitias, diuitiasque mundanas, & etiam quæ prima mortales ducunt habentia, difficillimo religionis genere, nihil à martyrio distante, cœlum stupeat rapuisse. Vir igitur Dei *Emericus* ad priuignum & cognatum suum *Boleslaum Poloniæ* Regem, deserta regia, solitus erat crebris vicibus frequentare, & plura tempora in *Polonia* absumere, vt à visione, communioneque parentum, & vxoris, sequestratus, facilius suggestiones diabolicas, & carnis stimulos extingueret, & deuotioni suæ operam daret. *Boleslaus Polonorum* Rex singulari Ducem *Emericum* nepotem suum prosequebatur charitate, & amore, cum non solum nexus sanguinis, sed & ipsa virtutum clara probitas faciebat illum, tam Regi, quam suis militibus amabilem & gratiosum. Quodam itaque tempore, *Boleslao* venationibus, in siluis circa oppidum *Kielce* sitis, insistente, & secum Ducem *Emericum* in societate habente, contigit illis in iugum *Alpium*, quæ *Caluariæ* vocantur, & quibus *Poloniæ* Regnum altiores non habet, ceruum insequentem venando, deuenire. Vbi ceruo omisso, ruinas veterum

Stephani Regis Hungariæ filius Emericus

vxore & patria relicta

in Poloniam venit

1006.

rum habitationum, quæ & diluuio vniuersali, & temporum antiquitate in saxorum molem qualem & hodie cernimus, defluxerant, cœ- A perunt mirari, locum enim illum ferunt commodam habitationem, & arcem Gigantum seu Cyclopum, & virorum fortium fuisse, & illic incolatum aliquanto tempore tenuisse. Vir Dei itaque *Emericus* spiritu diuino instinctus, & vt aliquorum habet credulitas & assertio, visione noctis præcedentis ductus admonitione, loci singularitate & vetustate delectatus, conuenientissimum locum illum, pro seruis Dei, solitariam vitam professis, astruit, & indignum, vt sine hominum incolatu debeat patens esse. Rogat deinde patruum & affinem suum *Boleslaum* Regem, quatenus pro Dei honore, & fidei sanctæ augmento, animarumque remedio, & salute, cœnobium il- B lic manachorum, & monasterium erigat, & constituat, stabilius, feliciusque Regnum, postquam illam à terreno solui contingeret in cœlestibus pro eiusmodi sancto opere habiturus. Cumque ad id *Boleslaus Polonorum* Rex facilem & vltraneum liberali & regio animo præbuisset consensum, Dux *Emericus* sua se petitione & desiderio videns potitum, in magnam exultationem erumpit & primum Deo, deinde *Boleslao* Regi gratias agens, mox crucem bifurcatam, portionem notabilem, Dominici ligni continentem, modico argento obductam, parenti suo *Stephano Hungarorum* Regi à *Græcorum* Cæsare ex *Constantinopoli* pro magno munere transmissam, quam vir C Dei in pectore ex patris largitione gestare consueuerat, exemit, illique loco (ita enim in visione monitus fertur fuisse) donat. *Hoc* inquit *preciosissimum lignum Saluatoris nostri cruore pollutum, & quo charius nihil habui, sed nec sum habiturus, huic loco dono propitia diuinitate, virtute sua, omnibus in necessitatibus, pressuris, angustiis, & grauaminibus constitutis, plurima beneficia largiturum. Boleslaus* itaque Rex sponsioni suæ satis faciens, anno eodem monasterium S. *Benedicti* illic erexit, & regali munificentia, dotem illi benignam & sufficientem consignauit, fratres Deo sub habitu & regula S. *Benedicti* militaturos inducit. Ecclesiam quoque sub honore & titulo D S. Crucis ex fundamentis initians, *Græcorum* more ex lapidibus construit, & consummat, locans & recondens lignum preciosissimum Dominicum, per B. Virum *Emericum* largitum in eadem Ecclesia. Cuius conditio & qualitas in hanc diem perdurans longæuam eius testatur annositatem.

ibique in alto monte

monasterium ordinis S. Benedicti exstruit.

Gaudentius qui & alio nomine *Radzin* nominabatur germanus Beati *Aqalberti* Archiepiscopi *Gnesnensis* cum annos septem in vitæ sanctionimonia & Pontificatu *Gnesnensi* exegisset, apud, *Gnesnam* moritur, & in *Gnesnensi* Ecclesia sepelitur. Fertur hic moribundus in *Gnesnensem* ciuitatem ob multitudinem immanium scelerum, quibus se coinquinauerat, nec eo monente pœnitere voluerat, anathema protulisse. Nec in cassum transiit, quod vir Dei prædixerat, à *Bretislao* enim *Bohemiæ* Duce, & suo exercitu, vt in sequentibus narrabimus, *Casimiro Poloniæ* Rege in *Almania* exulante inuasa, cladem ingentem pertulit, & nobilissima sua clenodia opesq; plurimas, quibus ad inuidiam vsque abundauerat aisit. Huic *Hippolytus* genere *Italus* successit.

Gaudentio Archiep. Gnesnensi

1006.

succedit Hippolytus.

1007.

Captiuitati calamitatique *Vdalrici* filii *Boleslai Bohemiæ* Ducis, quam aliquanto iam tempore in *Polonia* pertulerat *Boleslaus Poloniæ* Rex pia miseratione compatiens, tum quod illi sanguine & affinitate propinqua iunctus esset, tum quod pluribus sponsioni, à fide deuotione atque officio *Boleslai* Regis se nunquam discessurum lachrimis & iureiurando interpositus asseuerabat, captiuitatem soluit, & equis familiaribus, vestimentis, & plurima regali supellectili exornatum vestitumque in *Bohemiam* remittit. Qui ex carceribus *Boleslai* Regis beneficio in libertatem vindicatus, omnium quæ *Boleslao* Regi spoponderat, & beneficii quod illi præstiterat oblitus, in *Bohemiam* reuersus, & præsidia quæ à *Polonis* tenebantur, extrudebat, & plerosque Barones Regi *Boleslao* fidem temerare nolentes, & signanter *Vrsouicenses* quorum genus *Boleslao Poloniæ* Regi fide sincera adhæsisse noscebat, peremit, bonorum oblatione mulctat & proscribit, adeoque in *Poloniæ* Regem & suos sæ- C uire cepit, vt lachrimas quas in conspectu Regis profuderat, gaudio videretur proiecisse. Nec his contentus, suspectam habens fratris germani *Iaromiri* societatem, nimio principandi flagrans desiderio, fratrem eundem *Iaromirum* captiuat, captumque innocenter, & nullo intercedente excessu, aut merito, quo firma Ducatus in eum *Bohemiæ* solum recideret successio, vtroque oculo excœcat & priuat. Crudelitatis suæ munimenta in fratrem germanum & innoxium deprompta præsenti & futuræ ætati, non sine suo & suæ posteritatis dedecore relinquens. Fames, pestis, luesque miserabilis non in Regno tantummodo *Poloniæ*, sed pene per vniuersum orbem fuit, qua- D rum clades multos mortales absumens, multas vrbes & colonias desertauit.

Vdalricus a Boleslao Rege dimissus.

rebellis fit, Bohemos Regi amicos obtruncat,

& fratrem excæcat.

Fames & pestis

1008.

Forti frequentique exercitu ex *Ruthenis* & *Varabis Iaroslaus Russiæ* Dux comparato; contra *Suatopelkonem* fratrem hostiliter procedit, duorum fratrum germanorum, videlicet *Gleb* & *Borysz*, indigna nece peremptorum ab eo mortem vlturus. Cui cum *Ruthenis* & *Pieczynigis*, *Suentopelkus* circa castrum *Lowce* & fluuium *Dniepr* occurrit. Et flumine *Dniepr* vtrumque exercitum diuidente, trimestri spatio statiua illis, vno alterum propter mediantes vndas inuadere non audente, habita sunt. *Iaroslaus* autem flumine *Dniepr* cum omni suorum exercitu superato,

Jaroslaus Russiæ Dux fratrum mortem vindicat.

1008.

Suentopelki exercitum vincit,

Suentopelcum, & exercitum eius inter duos lacus conſiſtentem, ſubitò & inſperatè inuadit. Exercitus autem *Suentopelki* hoſtium armatorum & expeditorum inermis ipſe aduentu perculſus, in lacus frigore hyemali congelatos ex tabernaculis diffugit. Vbi glacie fragili violata, plures numero ſorbentur ab vndis, reliqui à *Iaroslao* & exercitu eius, aut trucidantur, aut capiuntur. *Suentopelkus* autem Dux vix manus hoſtiles euadens, repenti curſu in *Poloniam* aufugit, & ad *Boleslaum Polonorum* Regem ſe conferens, ſupplex ſibi contra fratrem ferri *Iaroslaum* auxilia, plurima offerens, plurima pollicens, expetiit. Capit autem *Iaroslaus* Dux *Suentopelkonem*, & exercitu eius conflicto, caſtrum *Kiow* tradentibus ſe illi *Kiouienſibus*, & ſedit in Principatu *Kiouienſi* habens annos 28.

& Kiouiam cœpit.

Boleslaus Rex

Præcipuis bellatoribus & militibus ex *Poloniæ* regno *Boleslaus Poloniæ* Rex in grandem exercitum coactis, perfectisque, qui ordines ducerent, & millenariis, centurionibus, quinquagenariis & decurionibus, cæterisque qui agminibus præeſſent, legitimè ordinatis, *Setegio* verò *Cracouienſi* Palatino, Principe militiæ conſtituto, terram *Ruſſiæ Suentopelkonem* Ducem expulſum reſtituturus, potenti brachio ingreditur, plures factiones, prædas, ſpolia & iniurias, quibus regnum *Poloniæ Rutheni* crebrius vexabant, vindicaturus. Agmen autem vniuerſi exercitus *Boleslai* Regis in Præfectorum præcipua cura adeò inſtructum regulatumque erat, vt inſtare & ſequi, & in ordines coire, & quicquid poſceret neceſſitas, agere pronum eſſet.

Suentopelkonem reſtituturus

Rusſiam inuadit

Ruſſiam itaque *Boleslaus Polonorum* Rex ingreſſus, vniuerſas eorum ciuitates & oppida ſine reſiſtentia aliqua capit, & conquirit. Neque enim pro ea tempeſtate aliquæ ciuitates munitæ habebantur, rarusque murorum vſus apud *Ruthenos* erat, ſed etſi ciuitates aliquæ principales frequentiam habebant domorum & ciuium, hæc tantum ſolo naturæ ſitu aut lignorum ſtruibus, pro muris & mæniis ædificatis erant debiliter ſtabilitæ. Omnes itaque ciuitates *Ruſſiæ Boleslaus Poloniæ* Rex comprehendens, & militibus tribuens in prædam, arces dimittebat inconquiſitas, videns illas pro ſui conquiſitione non modicum temporis cuius apud eundem erat magna caritas & æſtimatio, abſumpturas. Celerrimo igitur curſu *Ruſſiam* ſpoliis & incendiis, nullo reſiſtente conficiens ad *Ruthenorum* terram *Wolinenſem*, quæ *Lucenſis* nunc appellatur, peruenit. Poſtquàm autem *Rusſiæ* Duci *Iaroslao*, qui tunc voluptati & ſolatiis deditus, hamo piſces in fluuio *Dniepr*, quorum fluuius ipſe magnam edit abundantiam, piſcaretur, aduentus *Boleslai Polonorum* Regis citus & velox denunciatus fuiſſet, tunc quidem ſubito pauore perculſus, hamo quem manu geſtauerat in terram proiecto. *Nil,* inquit, *hoc hamo hactenus opus eſt, neque vt piſces comprehendamus, ſed qualiter hoſti occurramus curandum, ne hoſtis infeſti & potentis, effuſionem ſanguinis noſtri ſitientis, hamo inuoluamur.* Congregatis itaque multiplicibus ex *Ruthenis*, *Varahis*, & *Pieczynigis*, copiis *Boleslao Polonorum* Regi ad fluuium *Bug* occurrit, tranſitum illius ſi poſſet prohibiturus, ſin minus, decertaturus. Abſumptis itaque ad ripas fluminis *Bug* ab vtroque exercitu diebus aliquot, fiebant inter exercitus concurſiones & certationes, mutuaque præludia, tandem ad vniuerſæ dimicationis diſcrimen, primum glebis & improperiis acta re, ad diſceptationem ex paruo, (vt fit) momento excanduit, vt iam à multis per ſaxa, iacula, & ſudes res agi cœpta ſedari nequiret. Erat *Iaroslao Rusſiæ* Duci ſuus alumnus nomine *Budy* plurimum charus, & omnium conſiliorum & negotiorum *Iaroslai* conſultor, moderator, & director, qui in altera ripa conſiſtens, multis improperiis *Boleslaum Polonorum* Regem & ſuum exercitum irritabat, nunc *meticuloſum*, nunc *craſſum Boleslaum Poloniæ Regem* appellans, aſtruens *ſe illius craſſum ventrem, ſi in aciem prodire auderet, confoſſurum.* Quibus contumeliis *Boleslaus Poloniæ* Rex prouocatus, concione aduocata militum prudenti vſus oratione, *ne ſuam, & Regis ſui ignominiam æquo animo ferrent, ſed armis expeditis illicò in prælium prodeant,* hortatur. Vniuerſo itaque exercitu velociſſimè armato, *Boleslaus Polonorum* Rex primus *Bug* flumen inſiliit, quo ſuperato *Ruthenos* trepidantes, & ſuos in arma vocantes inuadit, mirificum hinc inde accenſum eſt certamen, adeò vt ad omnem fortunæ experientiam veniretur. Et quamuis aliquantis horis hinc inde fuiſſet pugnatum, ad vltimum tamen *Iaroslaus* Dux *Rusſiæ* cum vniuerſis ſuis copiis contritus, & profligatus eſt, & cum quatuor tantùm comitibus in *Kiouiam* aufugit. Ingens cædes tunc à iuſta ira edita eſt, ſed & multi ex *Ruthenis*, *Pieczynigis*, & *Varahis* capti, caſtris etiam hoſtilibus magnæ opulentiæ *Polonicus* exercitus potitus eſt. *Iaroslaus* Dux in *Kiouia* conſiſtens, ne à ſuis proderetur, in paludinoſa loca diuertit, futurum vt erat ratus *Boleslaum Polonorum* Regem ſe perſecuturum, & locum vbi eſſet obſeſſurum. Ab exploratoribus autem & fugitiuis, *Boleslaus* Rex *Iaroslaum Rusſiæ* Ducem ex ipſa Principatus ſui arce *Kiouia* doctus diffugiſſe, tanto velociùs ad *Kiouiam* promouet exercitum, & aliquot ſtatiuis illic applicans vrbem ad vada fluminis famoſi *Dniepr* ſitam, ſitu & populo diffuſam & ampliſſimam, eaque tempeſtate famoſam, cuius magnitudinem opulentiamque, etiam nunc ruinæ, & trecentarum vel amplius Eccleſiarum excellentes muri proteſtantur, vndique cingit, & tàm terreſtri, quàm nauali loco eam obſidione coarctat, prouidens omni ſtudio & cautela, ne quid ad illam poſſet importari, ſciens tantæ multitudini, quæ illic erat incluſa, & quæ ex pluribus *Rusſiæ* oris illuc defluxerat, conſiſtere non poſſe, & alimenta propediem deeſſe.

Iaroslaum bis vincit,

1008.

Impugnationem itaque vrbis, tenuibus infeſtationibus oſtendens magis quàm exequens, finalem eius conquiſitionem in aliquantum tempus differebat, ſperans ſe illam, vel ſola fame abſque periculo & interitu militum conſecuturum. Nec eum opinio feſellit, pluribus enim in vrbe obſeſſis, vel fame extinctis, vel inedia maceratis traditur *Boleslao Polonorum* Regi ciuitas, quam in ſplendore armorum equis & enſibus nudatis, cum expeditis militibus aliquot agminibus eum præcedentibus, & ſubſequentibus, ingreſſus in portam, per quam primùm intrabat, & quæ aurea ab incolis vocabatur forti brachio mucronem vibrans impegit, & illam in ſui medio diuidens, & proſcindens ſignum triumphale ſuæ captionis, aut victoriæ illic reliquit, & deinde ad arcem ducalem diuertens eam comprehendir, & vniuerſam ſuppellectilem, & theſauros ducales adeptus, militibus plura in ſolatium dedit, & *Suentopelkonem* Ducem *Rusſiæ* in ſedem *Kiouienſem*, a qua pulſus erat, reſtituit. Præſtantioribus autem militibus circa ſe *Polonorum* Rex relictis cæteram omnem multitudinem, iam enim hiems appropinquabat, in hiberna diſtribuit, *Suentopelkone Rusſiæ* Duce *Polonorum* militibus affatim prouidente, & de comitatu, & de veſtitu. Cognoſcens autem *Iaroslaus Rusſiæ* Dux *Polonorum* exercitum ex *Kiow* in hiberna deductum eſſe, & *Boleslaum* Regem cum paucis in *Kiow* remanſiſſe, congeſto exercitu clandeſtine verſus *Kiow* tranſiit, *Boleslaum Poloniæ* Regem quacunque arte aut ingenio occiſurus. *Boleslaus* autem Rex denunciato ſibi *Iaroslai*, & hoſtium aduentu correptis armis, equum illico conſcendit, *militeſque ſe ſequi, & in ordines ire* iubet, ordinatoque exercitu, & flumine *Dniepr* ſuperato *Iaroslaum* & exercitum eius in altera parte fluminis agentem ſtatiua inuadit, fitque acerrima pugna, & vincitur *Iaroslaus* à *Polonorum* Rege, & omnis militia *Iaroslai*, aut tunc cecidit, aut in poteſtatem *Boleslai Polonorum* Regis viua venit, *Iaroslaus* autem paucis equis in *Nouogrod* fugiens peruenit, vbi ex nimio pauore & dolore conſternatus, non audens conſiſtere (*Boleslaum* enim *Poloniæ* Regem ad ſe expugnandum, illuc verebatur venturum,) vltra mare diſponebat fugere, quem *Nouogrodenſes* non ſolùm retinent, ſed pauentem ac dubium rebus ſuis & ſpe altiori reficiunt: Et vt nouus & recens exercitus contra Regem *Polonorum* inſtaurari poſſit, vt quilibet agreſtis quatuor mardures, nobilis quinquaginta marcas, Capitaneus decem marcas ſoluat, decreuerunt. Certatim itaque magna pecunia congeſta, *Varahos* iu ſui ſolatium conducunt, *Boleslao* nouum bellum illaturi. Totus autem ille apparatus bellicus *Iaroslai* ex pauore recentis cladis in auras euanuit. *Boleslaus* deinde Rex *Herculem* illum fortiſſimum, qui in finibus *Heſperiæ* duas columnas fabricauerat, imitatus, tres & ipſe in flumine *Dniepr* ex ſolido ferro columnas, quas in eam vſque diem permanere aſſerunt, pro *Gadibus* perpetuis locat in flumine *Sula*, & in occidente tres poſtea locauit triumphales ſuas victorias, & terminos *Polonorum* apud poſteros teſtaturas. Sedit autem *Boleslaus Polonorum* Rex in *Kiow* multo tempore, & parebant *Ruthenorum* Nobiles, Proceres, & vniuerſæ *Ruthenicæ* gentis eius imperio atque ditioni.

Kiouiamque capit

Verum *Suentopelkus Ruſſiæ* Dux parum ſenſatus, *Boleslai* Regis diuturnam moram moleſtè ferens, aliquos *Polonorum* milites, in hybernis commorantes clam aut ipſe interficit, aut interfici à ſuis diſponit. Qua iniuria *Boleslaus Poloniæ* Rex iuſte permotus, militibus ſuis, & vniuerſo *Polonorum* exercitu ex hibernis reuocato, ciuitatem *Kiouienſem Suentopelkone* diffugiente dat militibus in prædam.

Verum deficiente ab eo Suentopelkone

Caſtra quoque *Ruſſiæ* in ſuam redigens ditionem, rapinis non prius temperari iuſſit, donec omnes *Ruthenorum*, *Kiouienſiumque* fortunæ, felicitate diuturna cumulatæ per *Polonos* fuiſſent digeſtæ. Ex eo autem tempore *Kiouia*, & ſi per varios participes reparata ſit, vrbis quoque ducalis dignitatem obtineat, acceptæ autem tunc ruinæ poſteris ſigna profert. Duas deinde ſorores *Suentopelkonis*, & *Iaroslai* Ducum *Rusſiæ*, videlicet *Przecslauam*, & *Mścistauam*, item Boiaros & Proceres *Rusſiæ* magis inſignes captiuat, & vinctos vt obſidum loco eſſent, onuſtus *Ruthenorum* ſpoliis, pluresque ordines captiuorum ex *Ruthenis* ſecum ducens in *Poloniam*, pluribus caſtris *Rusſiæ*, forti militum *Polonorum* præſidio impoſito, remeauit. *Athanaſium Ruthenum* qui ſe illi dolo inſinuauerat, theſauris ſuis in fidelem theſauriarum & ſeruitorem præficiens.

Rusſiam omnem diripit,

atque ad ſuos redit.

Silueſter Papa ſecundus, cum annis quatuor, menſe vno, diebus decem ſediſſet, rebus eximitur humanis. Hic primum *Floriacenſis* cœnobii in *Aurelianenſi* diœceſi monachus fuit, ſed relicto monaſterio diabolo promittenti, *ſi ſe illi totum traderet, quod pro voto omnia habiturus eſſet*, homagium facit. Cum dæmone autem ſuper ſuis deſideratis frequenter colloquens, in tantum apud *Hiſpalim* ciuitatem *Hiſpaniæ* ſtudendo profecit, vt maximus in doctrina habitus *Ottonem* Imperatorem, & *Robertum* Regem *Franciæ*, pluresque alios haberet auditores. Ambitiones deinde ſuas dæmone prouehente, primum in *Remenſem*, poſtea in *Rauennatenſem*, poſtremo in *Romanum* Pontificem promouetur. Dum autem à dæmone quærens, *quanto tempore victurus eſſet*, accepiſſet reſponſum: *Quàm diu non celebraret in Hieruſalem, tam diu eum victurum eſſe,* ſupramodum gauiſus eſt ſperans ſe longè abeſſe à fine, ſicut longe abfuit à peregrinationis in *Hieruſalem*, vltra mare, voluntate.

Silueſtro II. Papæ,

qui cum diabolo pactum habuit,

1008.

tate. Et cùm in quadragesima in Basilica sanctæ crucis in *Hierusalem Romæ* sacrificaret, & strepitu dæmonum sensit ibi mortem adesse, & suspirans ingemuit. Et licet sceleratissimus esset, de misericordia tamen Dei non desperans, reuelando coram omnibus scelus suum, membra omnia, quibus Deo seruierat, iussit præcidi, & truncum exanimem super bigam poni, & vbicumque illud iumenta perducerent, & sisterent, illic sepeliri, quod & factum est, sepultusque est in Basilica *Lateranensi*. Et in signum, quod misericordiam Dei consequutus fuerit, sepulchrum eius, tam ex tumultu ossium, quam ex sudore præsagium est Papæ morituri. Cui *Ioannes* XIX. natione *Tuscus* successit.

succedit Ioannes XIX.

1009.

Boleslaus Rex

Ex *Russia Boleslao Polonorum* Rege, cum grauibus & insignibus spoliis in *Poloniam* remeante, *Iaroslaus Russiæ* Dux, quem armis & virtute superare desperauerat, astu & dolis vincendum credebat. Notabili autem ex *Ruthenis, Polowcis*, & *Picczynigis*, & *Varahis*, cæterisque nationibus exercitu collecto egressum *Boleslai* Regis cautissimè obseruabat, suaque & sui exercitus egredientis, pedetentim & latenter insequebatur vestigia, in finibus terrarum exercitu *Boleslai* in diuersas oras distracto, irruptionem facturus, arbitrabatur siquidem *Polonos* more conditionis humanæ, quòd & auro & argento, cæterisque spoliis quàm maximè dotati, & subsarcinati erant, ac coniuges, liberos, cæteraque pignora longo tempore non viderant, celeri passu domos suas petituros, & Regem cum paucis relicturos, callido autem satis suo ingenio etiam euentus ad spem respondet. *Boleslaus* autem *Poloniæ* Rex *Iaroslaum* Ducem *Ruthenorum*, qui sub tanto tempore ignarus erat, quòd se in latibulis absconderat, pro victo reputans ad fluuium *Bug* perueniens, exercitui vt sua quisque loca peteret, licentiam dedit, iamque amplissima pars sui exercitus defluxerat, cum *Iaroslaus Ruthenorum* Princeps à speculatoribus cum numeroso & copioso exercitu nunciatur adesse, illic enim *Boleslaum* Regem consequutus erat, doctus à suis exploratoribus exercitum *Boleslai* defluxisse, & defluxurum esse. *Boleslaus* autem Rex, vt erat vir, animositatis & fortitudinis raræ, insignis, nihil hostium aduentu perculsus, plerosque milites, qui paruum recessum confecerant, reuocat, & cum hostibus quantacunque potentia præditis decernere statuit, vrgebatur enim *Ruthenorum* impetuosa inuasione, fugam autem turpem sibi & exercitui suo magis quàm mortem execrabatur, intelligens *Ruthenos* fuga sua animatos, interiora regni sui penetraturos, & hostiliter in vniuersos sæuituros, sed & per *Ruthenorum* irruptionem, claritatem, & titulos superiorum suarum victoriarum apud gentes & nationes subactas, & subiiciendas amarius morte ducebat frustrari, & præberi illis occasionem & audaciam contra suum Imperium calcitrandi, sic &

Iaroslaum Russiæ Ducem se aggredi audientem,

1009.

in eo loco à *Iaroslao* Duce *Russiæ* occupatum videbat, ex quo exercitus suus residuus non nisi A victor recipi posset, prius tamen quam ad congressum cum *Rutheno* veniret, alloquendos sibi milites, & ad pugnam incendendos ratus, hæc apud illos facit verba: *Probitatem vestram, ò milites in pluribus bellis & periculis retroactis frequentius expertus, certamen cum hostibus, qui nobis multò plures numero sunt, est ineundum. Cùm aliud agere honestas dissuadet, vos duco, verbis meis, nihil quidem vestræ virtuti adiecturus, verùm ea quæ imminent, quæque verisimiliter contingere possunt commemoraturus, hostem enim cernitis, & suapte, & nostris prouocatum armis infensum, dissolutione defluxioneque exercitus nostri, qui neque colligi, neque reuocari absque euidenti nostra clade,* B *& periculo, potest, ceruicibus nostris, & de victoria gloriabundum, imminentem. Itaque si viuere honestè in libertate volumus, si penates nostros, & coniuges, & liberos seruare, si partis victoriis gloriari, & subiectas nationes sub iugo & tributo detinere; si deinde Russiam ipsam tributariam nobis facere, & optima spolia, atque captiuorum mancipia, ex ea relata possidere libet, ferro armisque hostis, numero quidem magnus, sed animo imbellis & ignauus summouendus est, & inanis spes reportandæ victoriæ, qua iam inflatus superbit & tumet, vestris dexteris eripienda. Quid enim proderit Bohemos vicisse, illosque & Morauos ditionis nostræ fecisse, cæterasque nationes in circuitu de-* C *bellatas humiliasse, si Ruthenorum armis victi, & ab hoste timido fugati, & pauore debellati, sic singulis quæ virtute quæsiuimus exuamur? fines regni nostri propagaturi, bellum Ruthenis indiximus, nisi nunc hinc victores euadamus, amittimus propagatos. Ego in cœlestium confisus auxilio, spero me vestra virtute die hodierna insignem victoriam ex hac hostium multitudine relaturum, meisque superioribus victoriis famosum, & clarissimum titulum huius victoriæ euentu adiecturum, spe optima plenus optimè vos sperare iubeo. Quæ si non subesset, necessitas tamen, quæ maximum ac vltimum est telum stimulare nos deberet. Quocunque enim nos vertamus ò milites, ad extrema peruentum est,* D *fuga enim prædas nobis præsertim hostiles vehentibus, nulla facultas circumfusis hostium copiis, & nos impigrè obseruantibus. Deditio verò hostibus, perpetuam vilitatem & turpitudinem nomini meo, atque nostro generi inureret. Auxiliarias verò ex Polonia præstolari copias, corum esset, qui certaminis possent declinare discrimen. At nostra paucitate hostes conspecta perpeti in prælium armantur feruore. Dum itaque virtute non possumus, necessitate superiores euadamus; Cura igitur mortis & vitæ præsentis spe circumscripta, vnusquisque vestrum ruat in hostem, iugulum hosti perfracturus, magis quàm præbiturus. Paucorum annorum accessio vnumquemque vestrum*

milites suis pulchra oratione adhortans

1009.

vestrum non moueat, cum etsi nunc seruati, post tamen nihilominus peste, morbo, vel casu aliquo sumus morituri. Hac cohortatione incensi A militum animi gloriosam mortem potius se subire malle, quàm ex prælio pedem referre, magnis acclamationibus protestabantur. Quos vt alacres & plenos bonæ spei *Boleslaus* Rex vidit, extemplò signa tolli iubens, ducit in hostem, & pugnam conserit, equis & hastis velocissimo cursu concitatis, *Rutheni* vt inferri sibi prælium contra ac erant rati viderant, plurima admiratione percelluntur, paucitatem in multitudinem circumferri, primos tamen impetus sustinentes, magno & ipsi animo ex spe dudum concepta bellum gerunt. Verumtamen tempore procedente videntes *Rutheni* suorum numerositatem diminui, & *Polonos* ad extremum casum paratos, maiorem quam pro B numero cladem *Boleslao* Rege vnumquemque ex nomine cohortante edidisse spe priori extincta, cadentibus enim primis ad se quisque cædem non ambigebat peruenturam, pedem referunt. Quanta tamen possunt vi abundante multitudine resistunt. Audaciores pugnacioresque *Polonos* faciebat necessitas, cùm nullam viderent nisi per ferrum tantis circumfusi hostibus spem euadendi, verum *Boleslaus* territos eos perpendens, suis si paululum adnitantur, victoriam denunciat, nec Regis atque Ducis officio contentus cum militibus, qui eum obseruabant, prælio se infundit, aciesque hostiles cedendo, ad extremum perforat, prosternit, & dissoluit, manus & copias exhibens C contra hostes fortiter pugnans, prælio, & prouidentiam tamen boni Ducis non omittebat, sed vbicunque consilio opus erat, accurrens bellum, & bellantes adiuuabat. Et cùm *Mars* magis, magisque valesceret, nunc adhortatione, nunc stricto gladio, nunc feriendo, nunc sauciis recens substituendo, dubium effecit, plus ne sapientis Imperatoris artibus, an fortis militis opera, pro consequenda victoria vteretur? suisque celeriorem victoriam largitur, triumphalemque & magnam viri fortis in ea pugna gloriam effectu maiori consequutus, quàm voto. Omnia enim erant tumultus, timoris, & fuga plena. Dux ipse *Ruthenorum Iaroslaus* suos, crescente pugna D deteriori loco, & in fugam versos conspiciens, insignibus ducalibus, ne proderent fugientem, abiectis, equos mutando, persequentium *Polonorum* manus, fugiendo euadit. Omnis autem illa hostilis multitudo, aut prælio occubuit, aut viua in *Polonorum* manus venit, paucis qui in itinera magis abdita ex communi cursu diuerterant, saluatis. Tanta autem *Ruthenorum* cædes tunc edita fertur fuisse, vt fluuius occisorum inebriatus sanguine fluorem suum per certa spatia rubrum perduxerit, & *Rutheni* ex regionibus longinquis ad reperienda suorum charorum corpora, in certaminis locum aduenientes, planiciem vniuer-

vincit,

sam stratam multitudine funerum videntes crebras congeries eorum contemplati à quærendis iis, quos sepeliendos aduenerant difficultate quæstionis arcebantur, capta aliqua signa militaria, impedimenta ferè cuncta cum sarcinis militum, & equorum complura millia comprehensa, & in deditionem accepta. Memorabili clade & prælio confecto, & cæde, quam maxima in *Ruthenis* & cæteris qui illi auxilia tulerant *Boleslaus Polonorum* Rex edita, in *Poloniam* non iam solùm cum prædis & *Ruthenorum* spoliis, sed cum captiuorum cuneis feliciter regrediebatur. Cui per loca transitum facienti, processiones & exceptiones omnium ordinum, velut glorioso athletæ, & victori honor exhibebatur. Ex spoliis autem *Russiæ*, primùm honorauit Ecclesias omnes regni sui Cathedrales, dando vnicuique Ecclesiæ magni ponderis clenodia, in Ecclesia tamen *Gnesnensi*, illic enim coronationis suæ agebantur solennia, illie & Regina magis vsitatam habebat mansionem, liberalitate erat profusior. Quæ quidem insigniter magni pretii clenodia, & in hunc diem *Gnesnensis* Ecclesia obtinet, trophæa *Boleslai* Regis per ea succedenti ætati innouans & ostendens, deinde ex eisdem spoliis milites, quos vidit enixius in bello meruisse, de publico honorauit, & honoratis spolia innata liberalitate distribuit, largitione huiusmodi præmians, & animosa corda in altiora strenuitatis opera inflammans.

1009.

et spoliis onustus in Poloniam redit, Ecclesias ex iis ditans.

Ioanne Papa XIX. qui sedit mensibus quatuor, diebus viginti, mortuo, *Ioannes* XX. patria *Romanus*, è regione portæ Metropolitanæ sufficitur, & cessauit Episcopatus XIX. dies.

Ioanni XIX Papæ succedit Ioannes XX.

1010.

Boleslaus primus *Poloniæ* Rex *Chabri*, id est, *potens*, & *animosus* appellatus, videns multiplicia diuina beneficia, & in se, & regnum suum excreuisse, beneficiis ipsis munificentia regali pro sua virili responsurus, aliud claustrum monachorum nigrorum, sub regula S. *Benedicti* degentium, in prædio & villagio viri nobilis *Setegi*, a quo & villagium ipsum *Secziechow* nomen accepit, & de consensu ipsius *Setegi* ad fluuium *Wisla* in terra *Sandomiriensi*, & in loco amœno & saltuoso fundat, erigit, & fabricat, eique in dotem certas villas regias & introitus consignat, locum autem ipsum & *Wisla* diues iam aquis non longè à monasterio præterfluit, & aquæ aliquæ ambiunt, quæ stagnando lacus efficiunt. Contulit autem tunc in dotem præfati monasterii *Setegius* Comes, & fundum, & villas 12. exposit verò *Henricus* Dux *Sandomiriensis*, item *Iaxa* Comes, item *Martinus* Comes, item Comes *Krzywosad*, & alii proceres regni plures villas, nemo tamen in dote tam magnificus, quàm *Boleslaus Poloniæ* Rex, qui ratione supremi iuris obuentiones ex villa qualibet percipiebat.

Boleslaus Rex monasterium ordinis S. Benedicti fundat.

Superiore anno clade apud fluuium *Bug* *Iaro-*

1010. *Iaroslaus Russiæ Dux*

Iaroslaus Russiæ Dux accepta, anno insequenti congerit contra *Suantopelkonem Russiæ* Ducem nouum ex propriis & auxiliariis exercitum, & vadit contra *Kiow*. Cui *Suantopelkus* occurrens in loco, in quo suo iussu *Borysz* occisus fuerat, initio certamine vincitur, & succumbit. Et non audens ad *Boleslaum Polonorum* Regem pro sui solatio recurrere, ad *Pieczynigos* diuertit, & contractis celerrimè copiis reuertitur *Suantopelkus Russiam* in fortitudine magna, & occurrit illi *Iaroslaus* Dux cum exercitu suo, & positis statiuis circa *Olham* fluuium, in loco, vbi à *Suantopelkone* occisus erat *Borysz*, in alterius diei aduentum certamen differunt. Quo adueniente (erat autem dies *Veneris*) sole oriente congrediuntur, & præualet *Iaroslaus* & exercitus eius, & *Suantopelkus* fuit victus, & venit in *Brzeście*, quod à *Boleslao Poloniæ* Rege, & suo præfecto, atqve præsidio tenebatur. Exinde verò clementia *Boleslai* Regis plurimum fidens *Poloniam* procedebat, noua auxilia ad restituendas suas calamitates à *Boleslao Polonorum* Rege petiturus, sed in itinere repentino languore correptus moritur, & à comitibus suis in loco deserto & ignoto sepelitur. Post cuius mortem *Iaroslaus* Dux pacificum apud *Kiouiam* tenuit Principatum, & inter *Russiæ* Duces præstantior habebatur, *Boleslaum Polonorum* Regem super castris *Russiæ*, quæ in potestatem suam receperat, nullo pacto, potentiam suam pertimescens, audens quomodolibet impetere vel molestare. Possedit autem *Boleslaus Polonorum* Rex & successores sui castra, oppida, & fortalicia tunc sub *Ruthenis* conquisita, & ea per præfectos suos & Capitaneos administrauit, magnamque terrarum *Russiæ* portionem tunc armis quæsitam, propè *Kiow* se protendentem, in suam ditionem, & regni sui *Poloniæ* perpetuam potestatem subegit.

Suantopelkum fratrem vincit, & eo mortuo, Russiæ Ducatum tenuit.

1011. *Iaroslaus Russiæ Dux Bretislaum Ducem de Polocko prælio, & Rededam Ducem de Koschochori singulari certamine vincit*

Vno aduersario, videlicet *Suantopelkone Russiæ* Duce fugato atque exstincto, alter *Iaroslao Russiæ* Duci aduersarius consurgit, & pro patre nepos succedit. *Bretislaus* enim Dux, filius *Vislai* Ducis de *Polocko*, congregato de suis *Polocensibus* & *Varabis* exercitu, vadit contra *Nouogrod*, & occupat illud, & vniuerso *Nouogrodensi* Ducatu, in suam ditionem & obedientiam redacto, præsidiis illic dimissis, in *Polocko* ad sedem paternam regrediebatur. Cui *Iaroslaus* Dux *Kiouiensis* hæreditaria sorte, Ducatu videlicet *Nouogrodensi*, se exutum molestè ferens, ad fluuium *Sudomir* occurrit, & certamine duro inter vtrumque inito, præualuit *Iaroslaus*, & cæsis plurimis, *Bretislaus* victus fugit in *Polocko*, Ducatumque *Nouogrodensem Iaroslaus* recuperat, & spolia reducit. Vadit posthæc *Iaroslaus* Dux *Kiouiensis* contra *Rededa* Ducem de *Koschochori* subiecturus illum sibi, & singulari certamine victum, (ita enim inter Duces, & eorum exercitus conuenerat, vt Duces potiùs, quàm exercitus congrederentur, victusque pareret victori) regionem gentis *Koschochori* subiecit, tributumque genti imposuit.

1012. *Boleslaus Rex Saxoniam peruasit.*

Ruthenico bello *Boleslaus Poloniæ* Rex perfunctus ad alia bella obeunda, ne animi militum ex quiete hebetarentur, animum conuertit, indomitisque vsque ad id tempus *Saxonibus* bellum infert. Acturus autem in *Saxones* expeditionem, omnes copias ex singulis terris vrbibusque regni sui dudum, & in primordio regni sui per illum delectu habito ordinatas, & conscriptas, conuenire iussit, habebat siquidem vnaquæque vrbs capitalis regni sui designatum numerum, quot videlicet, & quantos milites in bellum generale missura foret, propter quod facilè poterat Rex virium suarum æstimata potentia, aut bellum repellere, aut inferre. Collecto itaque exercitu numeroso *Saxoniam* ingressus *Saxones* sibi occursuros, & certamen secum præsumebat inituros, eoq; respectu & *milites ire in ordine, & à signis nunquam discedere* iubet. Postquàm autem ab exploratoribus certior factus est, *nihil contra se hostile geri, & Saxones potentiam suam veritos, aut in nemorum & siluarum lustra, locaq; inuia, se, & pecus, omnemque suppellectilem abdidisse: aut in castris munitionibusque fortioribus, cæteris debilioribus concrematis, ne hostibq; præsidio essent, se continere*, milites in agros, oppida, & villas se dedêre, & populationem latè longèque extendere, quò amplior terror hostibus accederet, iussit. Omnem autem *Saxonicam* oram, vsque ad flumen *Albam*, quod & *Labia* dicitur perambulans, vastansque, & consumens vniuersa, nullam expertus resistentiam humiliatis *Saxonibus* regrediebatur. Cùm autem ad fluuium *Sola*, aliàs *Sotaua*, qui *Saxoniam* medius interfluit, peruenisset, columnas ferreas in ripa fluminis illic figens, terminos, *Gadesque* Regni sui *Poloniæ* posuit, *Poloniam* à terris *Almanorum* locatione huiusmodi ferrearum columnarum disterminauit, quatenus & titulum victoriarum, triumphorumque pacifici, & fines *Polonicalium* Regionum testarentur.

Ioanni XX. Sergio IV. & Benedicto VIII. PP. succedit Ioannes XXI.

Ioanne XX. Papa mortuo, qui annis quatuor & amplius sedit, in Basilica S. Petri sepulto, *Sergius* IV. natione *Romanus*, vir castæ vitæ, & conuersationis sanctæ succedit, qui sedit annis duobus, & mortuus, in Basilica S. *Petri* sepultus est. Cui *Benedictus* VIII. natione *Tusculanus* succedit. Iste *Benedictus* pœnis purgatorii afflictus, rogauit per quendam Episcopum, cui apparuit, vt *Ioannes* XXI. successor suus, aperta theca, quandam pecuniam inuentam erogaret pauperibus, eò, quod prior pecunia de rapinis collecta sibi non proderat. Quod & fecit.

1013. *Boleslaus Rex septentrionales Prouincias regno suo subiicit.*

Domitis humiliatisque *Saxonibus Boleslaus Polonorum* Rex turpe sibi, suoque nomini ratus, si singulæ regiones olim à *Polonis* possessæ

possessæ & populatæ à quoquam alio, quam à se possiderentur, reuocat in animum regiones ad mare septemtrionale sitas, *Pomeraniam* quoque inferiorem *Kassubiensem*, & ceteros transmarinos tractus, quos etiam nunc *Slaui* incolunt, propter suorum Principum indignam necem, per *Popel* tunc *Polonicalium* regionum Monarcham à muribus corrosum, procuratam diuturno iam tempore à corpore Regni *Polonici*, & eius obedientia alienatas abstractasque fuisse. Propter quod exercituum suorum potentiam in oras illas deducens, quasdam ferro & expugnatione, quasdam beneuolentia & liberalitate, cæteras metu & aliarum exemplo in suam redigit potentiam. Principabantur etenim tunc in illis 20. Principum à *Popel* extinctorum nepotes, quos *Boleslaus* Rex de sanguine regio sciens creatos, & illos sibi consobrinos esse, innata tractauit munificentia, & singulis liberalitatis suæ dona tribuens, nihil sibi de illorum Principatibus & Regionibus præter feudalem obedientiam & subiectionem reseruauit, rem non contemnendæ honestatis ponderisque existimans, si Regnum suum *Poloniæ*, & suam integritatem resumeret, & frequentiam tot principum haberet feudalium & subiectorum.

Nuptiæ Miecslai & Rixæ

Miecslaum filium suum *Boleslaus* Rex, & virginem *Rixam* neptem Imperatoris *Ottonis* eidem dudum desponsatam videns ad annos nubiles peruenisse, solenni curia apud *Gnesnam* indicta, vicinis Principibus, Proceribus, & Satrapis, Primisque *Poloniæ* congregatis, & accersitis nuptias suo filio vnico præfato *Miecslao* celebrat, & virginem *Rixam* illi coniungit, quæ hactenq; in regia a matre *Miecslai Juditha*, iuxta ac filia, materna charitate fouebatur.

1014. *Lamperto Cracouiensi Archiep. succedit Popo.*

Tertius *Cracouiensis* Ecclesiæ Archiepiscopus *Lampertus*, cum annis decem & nouem piè modesteque *Cracouiensem* sedem gubernasset, in ætate matura in horam extremam proueniens moritur, & in Ecclesia *Cracouiensi* sepelitur. Summus autem Pontifex *Benedictus* octauus, vacanti Ecclesiæ *Cracouiensi*, volens de idoneo pastore prouidere, *Boleslao Polonorum* Rege instante, virum probitatis spectatæ licet in lingua *Polonica* parum eruditum *Poponem* nomine, in *Cracouiensem* Ecclesiam ordinauit. Mortuo siquidem *Sergio* Papa quarto, qui sedit annis duobus, & apud S. *Petrum* sepulto, *Benedictus* octauus natione *Tusculanus* in Papam electus successit, à patre *Gregorio* hic fuit de Papatu eiectus, & in locum alius quidam intrusus, propter quod magnum schisma exortum fuit in Ecclesia Dei, aut propter malam vitam eius, aut prauum ingressum. *Henricus* secundus *Romanorum* Rex, & *Bauariæ* Dux, collecto notabili exercitu descendit in *Italiam* à ciuitatibusque *Italiæ* debito honore susceptus, & nullam resistentiam, aut aduersitatem passus, *Romam* pacificus, & inclytus venit.

Schisma Pontif.

1014. *Henricus II. Romæ coronatur.*

Vbi post aliquos tractatus inter eum & Papam *Benedictum* VIII. interpositos, in Ecclesia S. *Petri* coronatur, & ab eodem *Benedicto* imperialem accepit benedictionem. Qua perfunctus paucis diebus, in vrbe commoratus, in *Almaniam* est reuersus.

Mauricio ep. Crusuiciensi succedit Marcellus.

Crusuiciensis siue *Wladislauiensis* Episcopus *Mauricius*, anno eodem fato extinctus, *Marcellum* per *Ioannem* Papam XXI. ad instantiam *Boleslai* Regis *Poloniæ* prouisum habuit successorem.

Mścislaus Russiæ Dux Iaroslaum fratrem bis vincit & tamen Kiouiensem sedem restituit

Nonus filiorum *Wladimiri* Ducis *Russiæ Mścislaus*, Dux de *Timutokany*, *Kiouiensem* sedem occupaturus, comparato non mediocri ex *Kozacis*, & *Koschochoris* exercitu, vadit contra *Iaroslaum* fratrem suum Ducem *Kiouiensem*. Et licet *Iaroslaus Kiouiensis* Dux in sui solatium Ducem *Wolinorum Iakim* accepisset, duplici tamen certamine, fortunâ tentata, conflictus succumbit, & in *Kiouiensem Mścislai* victoris ditionem contendit. Is post victoriam clementior atque modestior sedem *Kiouiensem*, quam conquisierat, fastidire cœpit, missisque legatis, qui *Iaroslaum* fratrem promissa securitate reducerent, venientem benigne excepit, & complectitur. *Repete*, inquit, *frater quoniam natu maior es, & tibi ex frequentiori respectu debetur sedes Kiouiensis, & ea pro tuo libitoq; quiete vtere, quam iure belli quæsitam, victor victo æquo animo restituo.* Itaque pacificatione, reconciliationeque huiusmodi præter spem omnium inter fratres celebrata, Dux *Mścislaus* in *Czernieiow* abiit, Dux vero *Iaroslaus* sedem *Kiouiensem* repetiit. Quam cum per se administrare ausus non esset, per Præfectos administrauit.

Iaroslao nascitur filius Izaslaus.

Eodem anno nascitur apud *Iaroslaum Kiouiensem* Ducem filius & imponitur nomen sibi *Izaslaus*.

1015. *Boleslaus Rex Prussos inuadit,*

Vicinis regionibus, quas ab origine *Poloni* & *Slaui* populi populauerunt, in suam ditionem, & in vnum Regni *Poloniæ* corpus, vnamq; Monarchiam per *Boleslaum Poloniæ* Regem victoriose redactis, rebantur se *Polonorum* milites de cætero ab armis & militia quieturos. Verum *Boleslai* Regis pectus laudis & gloriæ auidum, quietis quoque impatiens nouum bellum orditur, & in *Pruthenorum* gentem ad eam diem intactam, bello expeditionem indicit. Omnes autem veteranos milites in huiusmodi bellum armat, sed & magnum tironum numerum ex vniuerso Regno suo, & Prouinciis eidem subiectis conscribit, collectoque potenti, & ordinato exercitu, versus *Pruthenorum* regionem procedit, illamq; per terram Regni sui *Culmensem* ingreditur. Est autem *Pruthenorum* terra, vt in superioribus narrauimus, ad septemtrionem sita, quam fluuii *Wisla* & *Ossa* à Prouinciis Regni *Poloniæ* disterminant. *Oceano* etiam mari in plerisque locis confrontata duobus fluminibus *Wisla* videlicet & *Memel*: quorum alter ex *Polonia*, alter ex *Russia* manat insignis, in octo regiones distincta

1015.

diſtincta, quarum vna vocatur *Pogeza*, altera *Nauctaga*, tertia *Sama*, quarta *Nadrowasz*, quinta *Solaua*, ſexta *Sudoua*, ſeptima *Galinda*, octaua *Barta*; Et quidem pro ea tempeſtate pauca habebat oppida, & hæc ipſa tantummodo naturali ſitu aquis videlicet & paludibus circumſepta, caſtrorum inſuper omnis erat ex ligno fabrica, *Boleslaus Poloniæ* Rex facile oppida *Pruſſiæ*, & nonnulla caſtra, in quibus barbari ſe abdiderant, conquirit & *Romam* ſedem *Pruthenicam* principalem, item *Bulgam*, *Radzin* facta oppugnatione capit, captamque iubet, aut dirui, aut incendi. *Pruthenorum* autem Primores videntes ſuis viribus contra *Boleslai* Regis *Poloniæ* potentiam niti non poſſe, caduceatoribus miſſis, *parci patriæ*, quæ tota ſpoliis & incendiis flagrabat, petunt, *ſe quoque deditionem facturos, & tributum penſuros, ac in poteſtate Regis futuros* repromittunt. *Boleslaus* autem Rex, vt erat animi ad compatiendum calamitati afflictorum proni, petitioni eorum annuens, & præcipuos *Pruthenorum* ad ſe venientes, comiter pertractans, deditionem eorum ſuſcepit, tributumque ſingulis annis fiſco Regio pendendum impoſuit, agrumque *Pruthenicum* vaſtari prohibuit. Tunc primum *Pruſſia* in Prouinciæ formam redacta, & armis *Boleslai* Regis ſubacta, Regno *Poloniæ* cœpit eſſe ſubiecta & tributaria. Poſuit & tunc *Boleslaus* Rex Regni ſui *Poloniæ* in fluuio *Oſſa*, qui *Pruſſiam Poloniamque* diſterminauit, perpetuas *Gades*, ferream videlicet columnam in fluminis medio, quartale miliaris ab oppido *Rogozno*, inter *Leſzyn* & *Rogozno*, vnde & villa ad *Gades* huiuſmodi ſita *Stup* à columna vocabatur. Et licet Cruciferi temporis proceſſu, occupata terra *Chelmenſi*, ferream etiam columnam, vt *Gades* huiuſmodi abolerent, ſuſtuliſſent, & molendinum muro erexiſſent, *Stup* tamen in eandem diem appellatur. Siquidem *Boleslaus* propagandi fines Regni ſui *Poloniæ*, & ne vnquam propagati confundi poſſent, cupidine ardens, diuturnitatis cauſa, ſtatuas ferreas in oriente, & occidente, ſeptemtrioneque locauit, *Herculis* imitatus morem & exemplum, putans illarum monimentum perpetuo duraturum eſſe.

eosque ſibi tributarios facit.

1016. *Boleslaus Rex domi iuſtitiam obſeruat & adminiſtrat.*

Silentibus bellis externis, & hoſtibus in circuitu Regni *Poloniæ* armis, & æquis conditionibus ſummotis, *Boleslaus Polonorum* Rex ad res vrbanas & domeſticas Regni ſui bene gerendas, animum intendit. Omnis autem præcipua ſua cura in cauſis pauperum & viduarum audiendis, promouendis, expediendiſque, ſi compoſitio ſequi non poterat, per iudicia verſabat, quibus intentus adeo erat, vt ſolus & per ſe, ne fraus in adminiſtranda iuſtitia, aut dilatio, committeretur, in illis præſideret. Quamuis autem tunc rariores extarent iniuriæ, oppreſſiones, & querelæ, quippe metus, fines omnes ſuperiores, iuxta ac inferiores, in æquitate & obſeruantia legum continebat: non patiebatur tamen *Boleslaus Poloniæ* Rex ad audiendas tam maiores, quam minores cauſas ſolos præſidere iudices, ſed illis, aut ſolus præſidere ſolitus erat, aut, ſi illum aliorum negotiorum Regni ſui auertebat cura & expeditio, in locum ſuum viros integros, timoratos, & iuſtitiæ zelatores ſurrogabat, qui ſummopere cauebant, prouidebantque, ne eorum deciſio ſententiaque ab æquitate & iuſtitia abhorreret; cum prudentiſſima ſanctione *Boleslai* Regis ſcirent eum, ſi qua partium quereretur, ſe grauatam eſſe, proceſſum vniuerſum examinaturum; et quod præter æquitatem, aut contra leges pronunciatum fuiſſet, non ſine eorum reprehenſione retracturum eſſe. Omnibus inſuper viduis, pupillis, orphanis, & ruſticanæ, tenuiſque ſortis hominibus, præſentiam ſuam cum querelis adeuntibus, Prolocutores, Syndicos, & procuratores, ex fiſco ſuo Regio ſalariatos deputabat, rigide mandans & prouidens, *vt cum ſolerti, ſcrupuloſaque diligentia ad curandas promouendaſque viduarum, orphanorum, & pauperum cauſas eſſent intenti.* Interim autem cum cauſam huiuſmodi coram ſe, aut iudicibus ſuis tractari contingebat, tam actori, quam reo, & cuiuslibet conditionis homini menſam ſuam regiam patere voluit, & vnicuique iuxta qualitatem perſonæ liberaliter victum miniſtrare. Qua quidem iuſticiæ victuſque adminiſtratione ſingulos diuites videlicet, iuxta ac pauperes adeo demeruerat, vt paterno ab omnibus magis, quam regio coleretur affectu, & virtutum ſuarum præconia, latè longeq; manarent.

Miecslao naſcitur filius Caſimirus

Octauo Calend. Auguſti, *Rikſcha Poloniæ* Duciſſa, conſors Ducis *Miecslai*, infantem pulcherrimum enixa eſt. Cui aui ſui *Boleslai* Regis *Poloniæ* mandato nomen in baptiſmate impoſitum eſt *Cazimirus*, quod idiomate *Polonico* ſignificat *iubens pacem*.

Terræ motus

Sub huius autem anni tempore terræ motus in *Poloniæ* Regno accidens, prodigii loco habitus eſt.

1017. *Boleslaus Rex præter iuſtitiam miſericordiæ fuit ſtudioſus,*

Exiguam & ſemiplenam virtutem, iuſticiam *Boleslaus* Rex *Poloniæ* ſine miſericordiæ comitatu iudicans, tanto moderamine inter iuſtum ſeuerumque iudicem, & miſericordem Principem ſe partitus eſt, vt damnati, damnandique, & rigorem eius iuſtitiæ extimeſcerent, & clementiam eius crebrò experti de ſalute ſua, bene perarent. Et quamuis Rex ipſe in ſingulos miſericordiæ viſceribus defluens, reis, legumq; præuaricatoribus ſe facilem & liberalem præſtaret: legitima tamen conſors ſua *Iuditha* Regina, ſpectatæ virtutis fœmina, clementiam Regis efficiebat ſagacitate induſtriaque muliebri magis celeberem & illuſtrem vt vtriusq; opera notiora forent. Vnum quod illo tempore geſtum manauit ad poſteros memoriæ ſuæ cauſa ſubiiciamus. Nobilium nonnulli filii à patrum inſtitutis moribuſque degenerantes, dum facultatibus propriis laſciuius, quam ſat erat, vterentur in paupertatis ſortem fuere delapſi, quam cum moleſte ferrent

cuius exemplum recenſetur, quod nobilibus quibuſdam latronibus vitam donauerit.

1017.

ferrent priorem fortunam reſumpturi, ad ſpolia rapinaſque intendunt animum. Verum dùm facinus eorum reiteratione aliquanta proditum, vulgatumque fuiſſet, iuſſu Regis capti, & ſceleris prædationum facile conuicti, ſententia regis, & conſiliariorum capitalem pœnam excepturi neci addicerentur. Quorum immaturæ morti, & viridi ætati prudentiſſima Regina compatiens, Rege nec quidquam petito, perſuaſo, aut conſulto, in ſecreto, abditoque loco, paucis conſciis, aſſeruari illos iubet, opportuno tempore vitam illis reſtitutura. Dùm autem iuxta morem *Boleslaus* Rex cum conſiliariis ſuper Reipublicæ negotiis, Regina fortè præſente ſermonem diutius protraxiſſet damnatorum prædonum, ab eo nobilium filiorum, & quos credebat dudum extinctos mentio incidit, ſubeunteque pœnitentia, animum Regis, cœpit Rex crebra ingeminatione verborum pro deſideratis affligi, aſſerens *dolori non paruo ſibi eſſe, quod tàm inſignes, & ingenuos adoleſcentes, ad obeunda belli munera aptos, & qui patriæ ornamento potuiſſent eſſe, capitali ſententia damnaſſet, & facinus patratum adoleſcentiæ fragilitatique eorum non tribuiſſet, præſertim cum eorum damnatis cæteris ſuperſtitibus de eorum domo & familia ceſſiſſet, in ignominiam, & ſugillationem de poſtremo ſubintulliſſet ſe, non ſolùm damna paſſis ſingula reſarciturum, ſed & largam amplamque donationem ſe præſtiturum, ſi iuuenes huiuſmodi mulcta capitali & infelici cruore non damnaſſet*, tùm *Iuditha* Regina propoſitum animi exequutura ſciſcitatur à Rege: *Quantum*, inquit, *eſſet tibi gaudium; & qua id apponderares ſtatêra, ſi quis cœlicolarum ſuo ſuffragio & merito repræſentaret illos tibi viuificatos.* Ad quam Rex: *Quamuis*, inquit, *id impoſſibile reor fieri, tamen ſi diuinitas, cui hæc, & ampliora licent, quod ſuggeris, concederet, nihil tàm charum, tamque precioſum poſſidere me declaro, quod pro viuificatione occiſor funeratis non largirer, vt non tàm necati viuerent, quàm genus eorum iniuſta ex eorum damnatione infamia careret.* Incenſum ad miſericordiam pectus regium quæſtione regia, & ad parcendum procliue, Regina intelligens Tribunali Regio, cum Baronibus, & Conſiliariis vniuerſis veniam damnatis deprecatura proſternitur, dirigitque ad Regem plurimum admirantem, & quidnam poſt effuſos ſermones rogatura eſſet, hæſitantem, verba: *Nihil*, inquit, *clementiſſimè Rex, ad reddendam vitam damnatis cœleſti opus eſt præſidio, tu ipſe calamitoſis damnatiſq; clementia tua regia eam præſtare potes. Ex media autem morte raptos, & ne in hanc diem iuxta pronunciationis tuæ decretum ceruices eorum plecterentur, ſeruatos occuluiſſe me profiteor, facinuſque meum non temeritate aliqua, ſed muliebri compaſſione admiſſum, primùm mihi ignoſci, deinde vitam damnatis donari ſupplex cum his omnibus, qui mecum vnà prouoluantur, ſcabello tuo depoſco. Eo etenim reſpectu id factum egi, vt haberes, quibus parceres, & quos poſt damnationem & mortem, quaſi ex quodam Acheronte, in vitam, non ſine clementiæ tuæ admirandæ diuulgatione reuocares.* *Boleslaus* autem Rex ſupra modum exhilaratus, & in admirationem quandam verſus ex throno deſiliens, Reginam ex humo eleuat, & in eius ruens amplexus, pietatis furtum per eam ſagaci dolo commiſſum, multipliciter extollit, & commendat. Cunctis autem, qui aderant, huiuſce rei nouitate in ſtuporem conuerſis, certatim Reginam de pietate, ſagacitate, probitate, & induſtria laudantibus, Rex iuuenes neci addictos, parum verbis Reginæ fidens, iubet ſibi celeriter præſentari. Ex locis autem, in quibus conditi erant adducti, primum Reginæ per ipſam verbali correptione admoniti, præſentantur, quæ demùm illos, velut vitæ eorum conſeruatrix ad conſpectum regium perducens, ignoſci illis, & ipſorum transgreſſiones aboleri ſupplicat. *Boleslaus* autem, qui iam pridem ad ignoſcendum ſe pronum obtulerat, & qui non fuit ad delicti vindictam procliuis, coniugis precibus expugnatus, exorabilem ſe continuò præſtitit ad indulgentiam, pœnamque, cui ex demeritis fuerant obnoxii, illis remiſit: non erat enim apud *Boleslaum* Regem labor iſte difficilis, vt ignoſceret ſupplicanti, verba primùm ad illos facit, *quod, nobilitatis ſuæ obliti, pluribus ſceleribus genus ſuum fœdaſſent, & claris imaginibus ſuorum prædeceſſorum, quos nomine & virtute extollebat, magnam caliginem ſuis operibus obduxiſſent*, & hos, qui ætate prouectiori erant, aſperioribus verbis mulctans, iuniores verò in balneum deductos, & in ſui præſentia virgis leuiter cæſos, tandem, culpa relaxata, veſtibus nouis indutos, quo honoratiores eſſent, in ædes proprias abſque labe de cætero victuros remiſit: per expreſſum interminans illis, *ne ſe vllo modo poſt hæc placari poſſe, ſi eos in eadem, vel paria crimina recidere contigiſſet.* His & pluribus aliis munificentiis, pietatis ſuæ operibus clementiam ſuam longè latéque diffundens, plus amore, quàm metu quoſque ſuos ſubditos in iuſtitia & æquitate, legumque, & legitimorum inſtitutorum obſeruatione, continebat, conciſè & breuiter obiurgatos, blandè, ac cum miſeratione admonens. Quemadmodum autem *Abigail* eloquentia ab iraſcentis *Dauidis* gladio ſeruauit virum ſuum illæſum, ſic & huius Reginæ prudens induſtria, & nobilium filiis, ne interirent, prouidit, & Rex *Boleslaus* conſortem ſuam pluribus reddidit admirandam & glorioſam, & qui per libram & examen iuſtitiæ plectendi & damnandi vltimo ſupplicio fuerant addicti, clementia *Boleslai* Regis, ad preces & interceſſiones *Iudithæ* Reginæ facti fuiſſent iuſti.

Iuditha Regina conſors *Boleslai Poloniæ* Regis graui infirmitate correpta, moritur, & in

1017.

Gnesnensi Ecclesia iusto honore tumulatur, fœmina religiosa, benigna, & deuota.

1018.
Iaroslaus Russiæ Dux

Ruthenorum Princeps *Iaroslaus*, molestè ferens terræ suæ & metropolis ciuitatis *Kiouiensis*, vastationem, expugnationemque superioribus annis per *Boleslaum Poloniæ* Regem factam, se quoque, & exercitum suum ad fluuium *Bug* grandi strage profligatum, & humiliatum dolens, & latens, tacitum coquebat bellum, tàm proprios milites armans, quam alios finitimos conducens oportuno tempore, illud *Boleslao Poloniæ* Regi ad detergendam cladis suæ ignominiam, apud fluuium *Bug* acceptam, illaturus. *Boleslaus* autem, etsi iam pridem de hostili in se Ducis *Ruthenorum* animo, à Præsidibus, Capitaneisque suis, & ab exploratoribus illuc missis certus erat, aliquanto tamen tempore ab armis se continuit, Ducis *Ruthenorum* animum existimans posse, & tempore, & sua patientia sanari. Postquàm verò cognouit *Ruthenorum* Principem ad inuadendum regnum suum *Poloniæ* arma induisse, & cum forti exercitu regno suo quotidianis statiuis, propinquiorem fore, copias & ipse suas, quas in euentum hostilis, & futuri belli tenebat paratas, mouet, celerique passu in *Russiam* contendit, inferendum sibi à Duce *Ruthenorum*, bellum repulsurus. Itaque sub vno eodemque tempore, & *Polonus Russiam*, & *Ruthenus Poloniam*, adeò properè latenterque ingrediuntur, vt alteri ignotus esset alterius ingressus & inuasio, ad ripam tamen fluminis *Bug*, è regione sitam vterque consedit, & castris positis, alter alterius aduentum cognoscens, de futuro certamine in crastinum ineundo consulebat, & *Boleslaum* quidem Regem, sacratus Dominicus dies crastinus à pugna detinebat. Nolebat enim ob illius celebritatem prælium eo die committere, vnde & milites in castris detinuit, & ne quid eo hostile gereretur, interdixit. Verùm prohibitionis eius exiguæ rei euentus & occasio, vt plerumque in bello accidit, ordinem violauit. Media siquidem die desuper feruente sole, & milite quiescente, familiares *Polonorum* ad ripam fluminis, aut equos balneantes potantesque, aut occisorum pecorum carnes abluentes, primùm verbis, deinde missilibus cum hostili exercitu in altera ripa stante, & illos prouocante se lacessunt. Temporis verò processu adeò creuit inter contendentes pugna, vt clamore ab vtrisque sublato, vterque exercitus ad arma se concitus moueret. *Boleslai* itaque Regis exercitus vniuersus armis celerrimè correptis, equisque conscensis, vniuersa acie in prælium descendebat. Et quoniam hostes propter fluminis interiectionem, nisi eo vadato adiri non poterant, periculo quod illis & ab hoste, & à flumine imminebat, nec quicquam attento, vt erant armati, flumen ingrediuntur, quo diuinitate adiuuante superato, in hostes nondum plenè armatos, neque sub ordinibus consistentes, sub vario pauore hinc illincque vagantes, subitus enim eos, visis *Polonorum* aciebus perualerat pauor, irruunt, & primas acies eorum facile disrumpunt, obtruncant, & prosternunt, suorum autem strage ad *Ruthenos* delata, Dux ipse *Ruthenorum*, ne viuus in *Polonorum* manus veniret, à suis fugam capessere compellitur, quo ex prælio discedente, reliquo agmini altior metus est iniectus, propter quod non prælio, sed fugæ intendentes, *Polonis* victoriam concedunt. Mandante autem *Boleslao* Rege, miles suus *Ruthenos* in aliquot milliaria sequutus, plures autem viuos cœpit, quam gladio extinxit. Dux autem *Ruthenorum*, & multitudo magna fuga euasit: castris *Ruthenicis*, & spoliis innumeris *Poloni* potiti, Rege *Boleslao* concedente ea diripiunt. Tandem *Boleslaus Poloniæ* Rex cum signis victorialibus, & infestis ad interiora *Russiæ* procedens, insigniora *Russiæ* loca, ferro, igne, & vastatione perdomuit, pluraque castra *Russiæ*, aut expugnat, aut deditione capit. Tantoque discrimine *Ruthenos* tunc humiliauit, & afflixit, vt & pacem petere à *Boleslao* Rege, & intra parietes se continere, diffisi de armis cogerentur. *Boleslaus* autem memorabili victoria potitus, pecore plurimo ex hostili terra abacto, aliisque spoliis onustus, in regnum *Poloniæ* reuersus, cum magna lætitia excipitur, & honores illi triumphales, à singulis statibus & ordinibus impenduntur. Asserunt & alii belli *Ruthenici*, quod anno præsenti per *Boleslaum* gestum est aliam causam extitisse. Dùm enim *Boleslaus Poloniæ* Rex ex obitu consortis suæ Reginæ *Iudithæ* viduatus, procos ad Ducem *Ruthenorum Iaroslaum* petendo, sororem suam in consortem transmisisset, & *Iaroslaus* propter diuersitatem ritus nuncios vacuos remisisset, *Boleslaus Poloniæ* Rex in magnam indignationem actus bellũ *Iaroslao* indixit, munitionibus suis expugnatis, etiam sorore *Iaroslai* capta, pro concubina abutebatur.

Polonia in-festaturus

a Boleslao Rege vincitur.

1019.
Boleslaus Rex

Insigni famosaque victoria, *Boleslaus Polonorum* Rex ex *Ruthenis* allata, non in aliquam insolentiam, aut pompam, vt natura qualitasque victoriæ suggerebat, prolapsus est, sed solitum humilitatis, & modestiæ gradum obseruans, cunctis se exhibebat, & rectus ad audiendum, & in reddenda iustitia, impendendaque largitione gratiosum, & benignum, sed & erga *Ruthenos* victos, tunc & captiuos, patrem se magis, quàm victorem egit. Nam & *Ruthenorum* Principi per plurimas legationes eum interpellando, & pacem, modesto imposito tributo, restituit, & singulos captiuos liberaliter remisit. Qua quidem facilitate corda *Ruthenorum* adeo promeruit, vt virtutem eius, probitatemque efferendo, magnis celebrarent laudibus, & maximum illum Principem, nulli comparandum vocabulo linguagii sui *Chrobri*, quod etiam illi in multas successiones suas fuit, & est perenne, nominarent. Ab eo insuper tempore Princeps *Russiæ*, & populi

Ruthenorum amorem sibi humanitate sua conciliat.

eius

1019.

eius ea tempestate locupletes & numerosi, modestia, & virtute *Boleslai* Regis *Poloniæ*, magis quàm armis victi perseuerabant in fide, & singula pacta cum *Boleslao* inita, accurata custodia explebant, neq; audebant *Boleslao* superstite de bello innouando, & iugo superimposito abiiciendo quidquam moliri, vniuersas suas artes, & conatus non dubitantes, *Boleslaum Poloniæ* Regem præstanti virtute & animo compressurum. *Rikscha* Ducissa, consors *Miecslai* filii *Boleslai Poloniæ* Regis iterum fœcundata, infantem parturit, cui nomen auitum *Boleslaus* datum est, qui tandem pauco tempore viuens, immatura morte diem obiit. Prohibiturus *Boleslaus Poloniæ* Rex excursiones clandestinas à finitimis nationibus furum & prædonum, in regnum suum plures arces in confinibus regni fabricat, easque valido præsidio militum firmat, victualiaque pro eorum sustentatione, plurimis villis in circuitu iuxta cuiuslibet villæ conditionem, & qualitatem, imponit annis singulis vehenda. Hæc autem datia à *Polonis* appellatur *Stroza*, quod militibus regni fines ab hostibus custodiendis soluebatur. Decreuit etiam plerasque villas, colonisque earum & rusticis id officium demandauit, vt noctibus singulis excubias nocturnas per vices facerent, & voce sonora, atque cantu fideles excubias se facere declararent. Qua quidem prouisione ab eo prudenti consilio instituta, à successoribus verò suis parum prudenter abolita, effecerat, vt regni *Poloniæ* fines, & termini militibus, qui illos obseruabant, egregiè tuentibus nunquam possent impunè ab hostibus inuadi.

& finibus regni præsidia imponit.

1020.
Boleslaus Rex

Multifariis & gratuitis donis Dei solium suum, & regni sui *Boleslaus Poloniæ* Rex videns, propitia diuinitate firmatum, animum in religionem, resque diuinas conuertit, non ignorabat siquidem ex vniuersis Principibus *Poloniæ* eum præcedentibus aliquem tot, tantaque tulisse decora, tantasque diuitias, successꝰ felices & gloriam, talem insuper industriam prudentiamque non habuisse, qualia quantaque in se vnum contulisse, & Principatus sui fulgorem vltra cæteros Reges & nationes magnificasse. Volens itaque de amplissimis beneficiis Deo gratum se ostendere, & illis aliquantula vicissitudine respondere, Ecclesiis tàm Cathedralibus, quàm aliis inferioribus, à genitore suo Duce *Miecslao* erectis, & fundatis, oppida, villas, & prædia pro ampliori illarum stabilimento, & dote, munificè & largiter tribuit, & donauit, pluresque Parochiales Ecclesias in villis vicisque, quæ sub suo, & patris sui tempore consurrexerant, construxit & fundauit, vasis quoque aureis & argenteis, in ministerium & cultum diuinum necessariis, Ecclesias singulas sed præsertim Cathedrales adeò ornauit, locupletauitque, vt liberalitatem suam in Ecclesias Dei abundè effusam, multa secula testarentur. Decimarumque manipularium pro Ecclesiis & ministris Dei in vniuersis Principatibus suo imperio subiectis, solutionem nullatenus passus est, aut varietate aliqua diminui, aut in dubium aliquatenus reuocari, sed mandauit, decreuitque illam esse perpetuam & perennem, varia diuinæ vltionis flagella, filiis, nepotibus, successoribus suis interminans, si per quempiam illarum præfatarum decimarum contingeret redditionem intercipi, transmutari, vel rescindi. Gladii insuper Regalis potentia à Domino concessa, non pro sui ambitione, & in aliorum iniuriam, sed pro Dei beneplacito molem iniquitatis assiduæ, in quibuslibet subditis regni sui euellendo & destruendo vtebatur, nonnullorum compescentem iniuriam. Excessit è vita eo anno *Timotheus* Episcopus *Posnaniensis*, & accepta in *Posnaniensi* sepultura, *Paulinum* primum natione *Italum*, à *Bonifacio* septimo *Boleslao* Rege petente, confirmatum habuit successorem. Aliis placet illum non in *Posnaniensi* Ecclesia, sed in *Brandeburgensi* fuisse sepultum.

Ecclesias suas magnopere ditat.

1020.
Timotheo Ep. Posnaniensi succedit Paulinus I.

1021.
Boleslaus Rex

Diuinis sacrisque rebus, *Boleslaus Poloniæ* Rex religiosa & prouida ordinatione in Dei honorem, & fidei sanctæ Catholicæ incrementum compositis, rebus autem publicis Regni sui, & præsertim arcibus & castris in confiniis dominii sui positis, & hostilibus terris confrontatis prouisurus, qua ratione consisterent diuturna, & victualium necessariis, ad singulos emergentes casus essent prouisa, plerisque vicibus deliberabat. Ordinauerat siquidem præfatus *Boleslaus* Rex plura in confiniis castra, arces, & munitiones, illisque exercitatorum militum præsidia imposuerat, qui summo studio, summaque ratione districtè id mandante Rege curas intenderent, ne hostes clam vel publicè imperium regni sui grassarentur, nec militibus fidens frequentibus vicibus castra huiusmodi obibat, illicque aliquantum temporis assumebat, satius iudicans, quamuis paruo & castigato contentum victu pro subditorum suorum tranquillitate tenere excubias, quàm delicatis epulis immersum dissolui per dissidia, & præbere hosti occasionem ad inuasionem. Consiliariis itaque suis probantibus generalem tunc edidit sanctionem, vt quilibet colonus seu Kmeto mansum integrum colens, vnam siliginis, alteram auenæ mensuras de purgato grano absque cunctatione persoluat, & in propinquiora regalia horrea deducat, in vsum, vestitum videlicet, & victum militum eorum, qui castra commetanea administrabant, & pro pace regni totius militabant, conuertendas. Solutio autem ipsa cum omni alacritate ab incolis rusticisque excepta est, & in multa tempora extunc deriuata ab effectu impositionis suæ etiam in hanc diem *Stroza*, quòd significat custodiam, quoniam in regni & castrorum cedebat custodiam, & per effectum est sortita. Quarto Idus Maii, alias feria sexta post Ascensionis Domini, in Italiæ, Franciæ, & Hispaniæ regnis,

tutelæ & munitioni finium prospicit

magnus

1021.

magnus terræ motus exortus, nonnulla loca abſorbuit, quædam vero ruinauit. Incendia inſuper crebra, & ingentia in pluribus contigiſſe locis nunciata ſunt, à quibus omnibus Poloniæ Regiones fuere gratia Dei immunes.

1022. *Boleslaus Rex*

Catholicæ religionis fidem, cultumque Satanæ inuidia, & malignitas in Regno *Poloniæ* & regionibus vicinis videns in breui temporis ſpatio, primum quidem ſub *Miecslao* Duce, deinde ſub filio eius *Boleslao* primo *Polonorum* Rege vehementer germinaſſe, & funiculos tentorii ſui latiſſima propagine diffudiſſe, turbinem & procellam in Regno eodem excitauit, & res fidei extinguere, & quietem ſtabilitatemque viſa eſt perturbare. Nonnulli ſiquidem Nobiles *Poloniæ* Satana ſuggerente oneroſam decimarum manipularium ſolutionem, oneroſos chriſtianæ religionis ritus ducentes, hi præſertim qui in ſpurcitiis gentilitatis enutriti, iugum orthodoxum non facile tolerabant, ad ritus redire prophanos, & vetuſtam ſacrilegamque vitam reſumere, & decimas tempore inſtituto non reddere, nec Eccleſias frequentare, miniſtroſque & Sacerdotes de eorum Eccleſiis pellere, frequenti conſpiratione diſponebant. Id cum ad *Boleslai* Regis Poloniæ notitiam perductum eſſet, non tulit fideliſſimus catholicæ fidei propagator gliſcentem conſpirationem conſurgere, ſed in ipſo ſuo ortu illam mox extinxit, autores enim illius miſſis militibus comprehendit, & capita conſpirationis partim capitali ſupplicio extinxit, partim verberibus mulctauit, cæteris minus reis, & ſola contagione fundatis, aliorum ſuaſionem ſequutis parcendum decreuit.

gliſcentia contra religionem diſſidia diſſoluit.

Cogitanti Beato *Stephano Hungariæ* Regi, & in animo ſuo formanti, vt ab adminiſtratione *Hungariæ* Regni ſe ſubduceret, curam quoque rerum mundanarum à ſe penitus abdicaret; & in oratione, & contemplatione reſtantem traduceret ætatem, atque in Ducem *Emericum* filium ſuum qui illi vnicus erat, faſces regias transferret Dux ipſe *Emericus* continenter, & in virginitate cum ſponſa ſua, quam in ſororem commutauerat viuens, anno eodem moritur, & in Eccleſia *Alba Regalis* coruſcans miraculis ſepelitur, quem Pater B. *Stephanus* magno planxit mœrore, quod & renunciationem Regni quam in animum induxerat interceptam, & ſtirpem ſuæ propaginis per eum videbat extinctam. *Wislaus* miles de nobilitate & armis *Zabawa*, confert in monaſterium S. Crucis *Calui montis* aliquas ſui patrimonii hæreditates, & *Setegius* alius miles de domo bipennium, fundato monaſterio ordinis S. *Benedicti* à *Boleslao Chrobri Poloniæ* Rege, ſub honore decem millium Martyrum in *Sieciechow* ſupra *Wislam* in *Cracouienſi* diœceſi in dotem illi ex hæreditariis ſuis propriis conſignat, pleraſque poſſeſſiones & villas.

Emericus Stephani Hungariæ R. filius moritur.

1023.

Cracouienſis Eccleſiæ Archiepiſcopus quartus *Popo* Domino vocante infirmatus moritur, & in *Cracouienſi* Eccleſia tumulatur. Ne autem *Cracouienſem* Eccleſiam diutius paſtore carere contigiſſet, *Boleslaus Poloniæ* Rex miſſis ad *Benedictum* Papam VIII. tunc ſedi *Romanæ* Præſidentem nunciis *Gomponem* virum literatum, & expedite linguam *Polonicam* ſonare ſcientem, obtinuit præfici, in *Cracouienſem* Archiepiſcopum.

1023. *Poloni Archiep. Cracouienſi ſuccedit Gompo.*

1024. *Boleslaus Rex*

Cum annis prope ſexaginta, *Boleslaus Poloniæ* Rex in aſſiduis occupationibus & curis tempus conſumaſſet, ſæpe illi ab amicis ſuggeſtum fuit, *vt tandem feſſo corpori aliquantulum quietis daret, curarumque tam publicarum, quam priuatarum, molem in filium Ducem Miecslaum deuolueret*, ſed dum id ſibi nulla ratione perſuaderi poſſet, animus enim ad omnia negotia obeunda, vegetus & ferox corpore ſæpe reluctante vincebat ætatem, tunc tamen naturalem vigorem ſibi profeſſus diminutum adminiſtrationem Regni, & expeditionem querelarum, & cauſarum, ad eius audientiam ex omnibus regionibus confluentium filio ſuo Duci *Miecslao* mandauit, generali quoque conuentu apud *Gneſnam* habito, Ducem *Miecslaum* filium ſuum probantibus, & gratificantibus Prælatis & Baronibus *Poloniæ*, ſibi in Regnum ſucceſſurum deſignauit. Non enim magis præcipua, quam de Regni *Poloniæ* ſui ſtabilimento animo ſuo inſederat cura, quod & Regni gloria, & diuitiarum abundantia, & finitimarum nationum ſubactione, variis quoque triumphis, diſciplina militari, & domeſticis inſtitutis adeo nobilitauit, effecitque ſplendidum & illuſtre, vt omnem ſplendorem, omnem ornatum, famam, & gloriam, omnem denique Reipubl. ſtatum, diſciplinam, & ordinem ipſe primus Polonorum genti, quaſi quandam animam viuificantem infuderit. Ipſe quidem terminis, quos à Patre & proauis, atauiſque ſuſceperat, parum contentus, *Bohemiam, Morauiam, Rusſiam*, bello ſubactas & oppreſſas, & cæde multiplici, excœcationeque *Boleslai* Ducis *Bohemiæ*, cæteraque ſtrage ſanguinaria, humilitas *Poloniæ* adiecit, fecitque ſibi & Polonis *tributarias* & ſubiugales, eaque heroica & ſumma animi virtute reſplenduit, vt inter *Polonorum* Reges, & Principes ſibi ſuccedentes, neminem hactenus conſtare ſatis potuit, ad ſuorum geſtorum & virtutum arcem pertigiſſe, aut illum gloria, bellicarum, domeſticarumque rerum æquaſſe, ob quam heroica nuncupatione dignus *Chrobri*, id eſt, *vir altæ & heroicæ* virtutis cognomentum ſortitus eſt, à quo & vicus ab eo amatus, ad vada fluminis *Nida* non longe à *Viſlica*, vbi & arcem ſibi extruxerat, & in quem negotiis publicis perfunctus pro quiete declinabat, *Chroberz* denominationem accepit. Signum mortis ſuæ haud obſcurum fuit, fulgens face magna cometes, vt plane attenderent homines, magni viri & Regis curam fore cœleſtib9, fratres ordinis S. *Benedicti*,

Miecslaum filium ſibi ſucceſſorem deſignans

morti vicinus eſt,

1024.

Benedicti, qui in ſpiritu deuotionis, humilitatis, & rigoris obſeruantia monaſticæ diſciplinæ, Domino ſedulo famularunt, cæteris ordinibus ſpecialibus prætulit & amauit, tali ad vtramque fortunam comparatus natura, & arte, vt nec fractus varietate temporum caderet, nec elatus fortuna intumeſceret, qui ſermones ſuos inter ſerium iocumque ita moderabatur, vt illius iocunditate nihil ſeuerius, nil ſeueritate iucundius putaretur, magnanimus diuitiarum contemptor, quas nemo ſapiens concupiuit, & plerique anguſti animi ſic amant Principes, vt eos honoris omnis & officii capiat obliuio. Hunc ego illum Regem & Principem fuiſſe contenderem, cuius ope & opera res diuinæ in *Polonia* auctæ ſunt, & *Poloni* ex agreſti feraque vita, in vrbanum mitemq; cultum deducti. Tantum denique amplitudinis gloria eius in vniuerſo peruagatur orbe, vt quant9 inter Principes viros, tantus inter Principes Princeps emineret. De quo illud, quod de *Neſtore* literis proditum eſt, merito dixerim. *Cuius ex lingua melle dulcior fluebat oratio*, ad manſuetudinem, clementiam, miſericordiam, bonitatemq; ſe componens, pro omni tempore, quæ longè ſtabilior, atque glorioſior eſt, quàm regni aut diuitiarum eſt hæreditas. Virtutum autem ſuarum id vnum vel maximum teſtimonium eſt. Nam quamdiu apud *Polonos* rerum ſummæ præerat, proſperè cuncta ſuccedebant, victores exercitus remeabant, res bello paceque feliciter gerebantur, arma *Polonorum* vniuerſam territabant viciniam. Poſteaquam vero fato ſubtractus eſt, ſpes *Polonorum* retro ſublapſa cœpit referri. Ab iſto Rege, & fidei chriſtianæ in *Polonia* cœpit exordium, & per regalem ſplendorem & gratiam, peruenit *Polonis* diadematum, & vnctionis ſacramentum, per illum ſolum tantæ rei tantique decoris *Polonis* affluit, & acceſſit acceſſio, nec inter Principes ſuæ ætatis alterum fuiſſe, conſtat in quo ampliora benignitatis & humanitatis reluxiſſent officia, ita regnum terrenum adminiſtrans & taliter actus ſuos diuinis conformando beneplacitis, vt appareret illum in terreni ſolio Regis, non parua ex parte ad cœleſte regnum ſpirare & perficere. Faciles ad eum aditus, facilior allocutio, & cum multos multis in rebus excelleret, tamen ſe ſingulis parem præſtare videbatur, promptus ad ferenda beneficia virtutis ſuæ: ſiue bellum ſpectando, ſiue pacem, ſtrenua apud *Polonos* relinquens præconia, ſed in eo potiſſimùm, quod repudiatis falſis diis & erroribus Maieſtatem veri Dei, & cultum eius feliciſſimo auſpicio agnouerit, inchoauerit, ampliauerit, & honorauerit.

Eius laudes prolixe recenſentur.

1025. *Boleslaus Rex*

Grauibus continuiſque laboribus, quibus *Boleslaus Poloniæ* Rex, & inferendis, & in repellendis bellis, & in rerum publicarum adminiſtratione, atque in domeſticis inſtitutis & ordinationibus occupabatur, nam ſine vllis induciis agebat vitam, conſeneſcens & viribus corporalibus ſenſu decidens, grauem & aduerſam valetudinem incurrit, quæ illum menſibus aliquot vexatione aſſidua torquebat medicinis, quæ adhibebantur nullum afferentibus profectum. Inualeſcente itaque morbo, primùm prudentiſſimus Rex confeſſione criminum ſuorum aliquoties repetita, & ſalutari ſumpto viatico Prælatos, & Barones *Poloniæ* accerſit, quibus in caſtrum *Poſnanienſe* ad eum conuenientibus, illic enim eum inuaſerat ægritudo, cœpit plures de conſeruando ſtabiliendoque regno *Poloniæ* cum illis conferre ſermones, conteſtans, & per beneficia quæ regno & illis præſtiterat, & per coronam, quam ſua virtute & ſudore quæſiuerat & dilatauerat, obligans illos atque rogans, *quatenus morte ſua ſequuta, ſeruarent concordiam, vnionem & charitatem, & ad filium ſuum, quem in ſpem ſucceſſionis vniuerſi regni Poloniæ, vnicum relinquebat Miecslaum Ducem, nepotemque paruulum ab eodem Miecslao ex Rikſcha genitum nomine Cazimirum, omnem conuerterent fauorem & reſpectum, & illum in regem aſſumentes, regio diademate inſignirent*. Filio quoque Duci *Miecslao* tunc præſenti, & ad grabatum cùm conſorte, & infante *Cazimiro* aſſiſtenti, longo ſermone ſerio præcipiens, *vt, virtutum ſuarum æmulator exiſtens, diuina in primo & præcipuo retinens cultu, Conſiliarios in honore, cæteros ſubditos in iuſtitia & æquitate contineret. Voluptates autem molliciemque quàm maxime fugeret, & in armis tractandis occupatus, heroicum quoq; virum ſe exhiberet, aſſerens nationes finitimas à ſe armis ſubactas, niſi potentia & armis in fide contineantur, facilè iugum detrectaturas, & neruo ſubiectionis & obedientiæ, quo hactenus tenebantur, abiecto, rebellaturas.* Excepta autem ſunt ab vtriſque cum omni manſuetudine huiuſcemodi mandata. Pollicetur imprimis Dux *Miecslaus ſe virtutum paternarum ſectatorem, & operum adiutorem, ne qua occaſione ſibi, regnoq; Poloniæ, ſegniter ſe gerendo nebulas offundat.* Pollicentur deinde Prælati & Barones *concordiam ſe ſeruaturos, & prolem ſuam, ac poſteritatem omnem in regio honore, atque dignitate habituros, ſpe optima pleni, quòd in Duce Miecslao*, quem diademate regio ornaturos ſe vltro compromittebant, *& ſua vigere inſtituta, & relucere deberet virtus, & imago eius.* Iſte *Boleslaus* primus Chriſtianæ religionis funiculos in *Polonorum* regionibus dilatauit, propter quod benedictionem filii *Iaphet*, nec immerito hæreditauit, quem pater benedicens: *Dilatet*, inquit, *Deus Iaphet*. Gentilitatis enim errore, & ſuperſtitione idolorum abiecta, fides & religio chriſtiana, in cultu vnius veri Dei per obſequium vnius *Boleslai* in *Polonia* eſt dilatata. Huius enim tempore Eccleſia ſancta in *Polonia* ſumpſit incrementum in rebus & perſonis, ipſe enim, vt ſuperioribus ſcripſimus, conſtituit nouem Epiſcopatus & Epiſcopos, limitauit & dotauit Eccleſias,

morbo laborans

Prælatos Poloniæ

& Miecslaum filium

optima quæque monet.

Laus Boleslai,

1025.

ſias, attribuens eis prædia, & caſtra cum pertinentiis earum, ſcilicet ſeruitutes diuerſorum officiorum, prouentus rerum mobilium, & immobilium, tàm præſentium, quàm futurorum terra naſcentium, ſcilicet ferri, plumbi, ſalis, & argenti ſine exceptione, auri verò cum exceptione, & immunitatem à muneribus, ſeu omnibus ſeruilibus eis liberaliter conferendo, ne angariis & præangariis per officiales regios aut ducales aggrauarentur, ſeu moleſtarentur. Immunitatem autem in priuilegium Eccleſiaſticæ libertatis, & perſonarum ad eam pertinentium, ipſe ſuo tempore Eccleſiæ diligenter exhibuit, & poſteris ſuis ſine ſcrupulo retractationis adhibendum reliquit, Reipublicæ etiam tenorem idem *Boleslaus* ad vnitatem ciuium, & concordiam indigenarum mutuo conſeruandam ſagaciter ordinauit, legesque ſalutiferas gratia humanæ ſocietatis deſcriptas condidit, & edicto publico promulgauit, vt eorum motu humana coërceretur audacia, & tuta eſſe poſſit inter improbos humilium innocentia, vnde etiam omne genus hominum peſtiferum, ſcilicet fures, prædones, eraptores, concuſſores, ſeu calumniatores, ſacrilegos, plagiarios, abigeos, & cæteros maleficos propulſando, & proſcribendo, prouidè de terra exterminauit. Totam præterea *Poloniæ* terram pertranſiens, erroribus ſuperuacuis ſalubriter purgauit, deorum gentilium culturam, qua in variis erroribus gentilitas deluſa erat, tollebat, & aliarum vanitatum ſuperſtitiones ſuperuertendo penitus aboleuit, & vnius Dei creatoris cœli, & terræ maieſtatem venerari & adorari, vniuerſali imperioſa & ſtricta iuſſione demandauit, cuius cura, induſtria, & opera, *Poloniam* Deum videmus illuſtraſſe, qua nil luce clarius, quàm recta fides in pectore Principis eluceſcit, vnde duo ex militibus eius Barones *Wislaus* & *Setegius*, Regis & ſigniferi ſui exemplum, & documenta ſequuturi, duo clauſtra monachorum S. *Benedicti* fundauerunt. *Wislaus* videlicet in *Liſiec calui montis* in loco alto, ſitu eminenti fundatoris intentione, pro vita ſolitariæ deuotionis fundamenta clauſtri iecit, & erexit, vel, vt verius loquar, iactis dudum, & erectis inſigne augmentum præſtitit. *Setegius* autem in loco plano viatoribus ex diuerſis partibus commeantibus, & inſtitoribus nauigantibus competenti, & neceſſariæ hoſpitalitati in *Sieciechow* ſupra fluuium *Wiſtam* cœnobium aliud fundauit, & ædificauit, & vterque eorum pro ſua poſſibilitate vtrumque eorum ſigillatim, & de facultatibus ſuis dotauit, vt in vno eorum fratrum Deo ſeruientium, & *Mariæ* exemplo vacantium contemplationi conuentus eſſet, in altero verò *Marthæ* exemplo Deo militantium, & in proximi neceſſitate, ſupportanda ſolicitè deſudantium. Ecce nouellæ plantationis felix ſeminarium. Quod enim *Miecslaus* Dux fide catholica ſuſcepta plantauit, hoc *Boleslaus* propagando dilatauit, & affectu charitatis irrigauit. Felix igitur exordium *Miecslai* in fidei catholicæ ſuſceptione, felicior egreſſus *Boleslai* in chriſtianæ profeſſionis propagatione, feliciſſimam præſtolatur pro catholicæ fidei confeſſione, conſumationem in præmii collocatione, præſtante Iesu Christo in ſeculi regeneratione. Ordinatione inſuper regni *Poloniæ* expedita, rurſus *Boleslaus Poloniæ* Rex animum vrgente valetudine intendit, & quonam pacto continui ſui milites, & familiares præmiari debeant. De nonnullis quoque aliis priuatis rebus Duci *Miecslao* filio mandata, voce iam labente, edidit. Hinc verò conſiliariorum & militum turba in ædem, qua decumbebat admiſſa, charitate, qua illi iuxta, ac parenti afficiebatur, permoti, monere Regem, atque ab eo doceri vehementer expetiit, *quibus honoribus, & qua pompa, quoue ordine, quantis inſuper diebus, quantoque tempore funus ſuum eſſent ritu & traditione catholica perſequuturi, & tetra ac mutata veſte, lugubrique habitu exceſſum ſuum deplancturi.* Tùm ille in vberes lachrimas reſolutus, non de ſepulturæ qualitate, ſed ſtatu patriæ, cuius etiam tunc charitate flagradat, ſolicitus. *Nil*, inquit, *aut parum intereſt mandare mihi, aut eloqui, qua gloria, quauè dignatione à vobis poſt fata debeam funeris officio efferri, ſed neque veſtrum ſuper morte mea mœrore finito tempore fas iudicio, quemadmodum veſtra habet ſupplicatio circumſcribi, neque enim adeò anguſtè & ignauiter me ſcio vixiſſe; vt operum meorum recordatio aliquando debeat apud vos quacunque limitatione concludi, verùm etſi à vobis ordine fatorum ſubtrahor: conſcientia tamen clariſſimorum operum meorum à me editorum, & ſecundo fauore rerum à me geſtarum ea ſpe plenus decedo: ita me in veſtris pectoribus celebratum iri exiſtimo, vt non à vobis tantummodo, & filiis, nepotibusque veſtris, ſed ab vniuerſa gentis Poloniæ poſteritate, quocunque æuo ſucceſſura coli mirarique debeam memoria ſempiterna, & nouis, atque exquiſitis, tùm cladibus, tùm ſuffragiis à genere Polonico, in regiminis mei honorem apud cæleſtes, & quoslibet mortales attolli. Noſcitis quidem me à puero firmatum, taliter & inſpiratione diuina, magis quàm humana ſic inſtitutum fuiſſe, vt ad erigendam, ornandam, locupletandam patriam hanc, omnes vires, facultates, & ingenia ſcrupuloſa intentione, conuerterim, ac pro eius incremento nullum laborem, nullumque periculum, vsque in diem hanc exhorruerim, primisque meis partim moribus, partim victoriis, regiam illam dignitatem ſublimare obtinuerim, vt nemo quantumcunque iniquus eorum æſtimator dubitet me è maioribus meis virtute, & bellica laude, domeſticisque inſtitutis adeò perluxiſſe, in patriam quoque tàm frequentia ornamenta, tàm immortalia beneficia contuliſſe, vt ſim meæ domus, poſteris notæ excellentiæ & nobilitatis vertex, & regiæ ſtirpis prima & clariſſima propago, patriæ verò parens præcipuus, ſuique ſplendoris autor primarius & origo.*

habitis duabus elegantibus orationibus ad Proceres Imperii

1025.

Poſt hos ſermones dum Rex parum contieeſceret, vox à Conſiliariis Proceribusque & militibus *Polonorum* ſublata, non *patrem* eum tantummodo *patriæ*, ſed & *liberatorem, inſtauratorem*, & *alterum à Lechone conditorem, triumphatoremque pacificum* ſucclamauit. Dùm in eis laudibus certatim immorarentur, & vniuerſa regia blando murmure perſonaret, tandem *Boleslaus* Rex rupto ſilentio ait. *Mihi quidem in præſenti agone conſtituto, non quo loco condar, quibusuè officiis funeri meo iuſta ſoluantur, à vobis inſidet ſollicitudo, quippe qui funebrias pompas, per vos celebrandas, ne quicquam mihi reor profuturas. Altior autem nunc de vobis & veſtra Republ. diſtinet, & ſingulari cruciatu conficit cura. Video ſiquidem, & è longinquo diuinitate mentem meam inſpirante, contemplor Rempubl. Poloniæ quam ſpecioſam, atque florentem relinquo, per ſeditiones, diuiſionesque veſtras ciuiles direptum, & peſſundatum iri, quantumque cruoris domeſticis bellis Polonia fuſura ſit, quantisque cædibus me aſſumpto parentatura, contemplor, iamque hoſtilium caſtrorum, & eorum quorum ceruices vobis ſubiugaueram, fremitum in vos, & patriam hanc graſſantium exaudire mihi videor: video & prolem proſapiamque regiam meam hinc exulantem hoſtibus, quos domaueram ſupplicem fieri, & Monarchiam Regni Poloniæ in varia diuiſionum monſtra ſcindi, & horrenda bellorum ciuilium inuaſione, iuſto Dei permittente iudicio, cuius cultum religionemq; negligentius & tepidè, in luxum, voluptates, & ſeditionem verſi, tractabitis, collidi, ſola quoque hæc doloris anxietas, etiamſi morbus non vrgeret, animam eſſet excluſura, niſi multitudine malorum imminentium ſpes melior temperaret, miſeratione enim cæleſti propitiaturum ſtirpi meæ, & vobis video Deum, prodituramque ex lumbis meis ſuſpicor in clariſſimi ſideris morem vnum, qui penè languidam & exanguem Rempubl. Polonicam, & terminos eius à finitimis occupatos reſtituet, qui inſtaurabit diſſoluta, qui ſuperbiam humiliabit hoſtilem, qui gladii mei capulo conteret, ſubiicietque rurſus eas, quæ contra vos recalcitraturæ ſunt nationes, Regno Poloniæ mirificum iubar, priſtinumque fulgorem ſuo ductu, ſuisque virtutibus, auſpiciis, & operibus infuſurus.* Ea voce, eaque denunciatione, rauco & debilitato iam ſono lætas & aduerſas res *Poloniæ* portendente edita, oculorum orbibus clauſis, manibusque defluentibus, agonem ſuum *Chriſto* ſupplici ingeminatione commendare non deſiit, donec anima corpus relinquens, in præparata ſibi pro operibus in fidei catholicæ ſtabilimentum ſæpènumero exhibitis, habitacula, miniſterio angelico, vt pia habetur credulitas, tertia die menſis Aprilis eſt inuecta. Itaque mortuus eſt *Boleslaus* Rex *Poloniæ* anno vitæ ſuæ 58. cum annos quinque, & viginti in Regno exegiſſet, in cuius laudem & memoriam vniuerſa *Polonici* generis præſens & futura propago, aptiſſimè illud *Virgilianum* aſſidua modulatione poterit tenebiturque depromere:

moritur,

> *Semper honos nomenque tuum, laudesque manebunt,*

& illud *Alexandrinum*:

> *Si vitæ meritis reſpondet gloria famæ,*
> *Nulla tuos actus poterit delere vetuſtas.*

Qui etſi mature deceſſerit, plus tamen luctus & deſiderii, quàm cæteri ante ſe Reges in *Polonorum* pectoribus reliquit, quanto vir magnanimus, & præſenti ſemper fortuna meliorem ſe exhibebat. Mœror deinde ingens, primùm Epiſcopos, Comites, Barones, Nobiles, cæterosque ſuæ mortis ſpectatores, expoſt verò vulgus promiſcuum occupat, luctusq; & lamentatio, non ſolùm in regia, verùm in vniuerſa regionū vicinia continuati increbreſcebat, ſed & coloni morte Regis vulgata rure relicto, & agricultura neglecta cateruatim accurrebant, exanime corpus optimi Regis viſuri, & ſuæ ipſius in firmæ ſortis ſedulitatis officium ſibi impenſuri. Confluxit tandem ad funeris pompam, tàm Eccleſiaſticorum, quàm militum frequens numerus, & corpore regio in aula ſtante, triſti mœrentium militum, & matronarum lamentationes, & eiulatus emittentium frequentabatur officio. Expoſt verò in Eccleſiā *Poſnanienſem* deductum, iuxta magnificentiam regalem à Duce *Miecslao* filio ſuo, per Præfectos Regios ſingula gubernatione dirigenteque, exequiis in dies aliquot prolatis, in medio templi conditum eſt, & funeri ſuo iuſtiſſimus honos perſolutus.

Poſnaniæ ſepultus,

Tantus autem dolor vniuerſis ordinibus, vniuerſisque populis ſuper morte tàm clariſſimi Regis futura mala, quæ illos exceptura erant, vt reor iam tùm ominantibus, ſuaptè ingeſtus eſt, vt anno pluſquam integro, quaſi ex quodam edicto dies luctus ſinguli agerent, matres quoque familias & virgines omnem cultum abiicientes ornamenta ſolita negligebant, ſunt item conuiuationes, ac epulæ abrogatæ, nuptiarum ſolennitates, cætus nobilium, curiarumque celebrationes intermiſſæ, nullus cantus, nullaque ſecularium iubilatio, non plauſus in vrbibus & villis, ſed nec in agris audita ſunt.

cum ingenti omnium ſubditorum mœrore.

Omnis ſiquidem ſexus, omnis ætas, omnis conditio, ſuper morte tàm optimi Regis deplangenda, non ſe vnquam parum illi autumans habiturum, videbantur pro certamine conſpiraſſe, omnes ſiquidem tàm ingenuos, quàm ruſticanos ex *Boleslai* morte magnus dolor peruaſerat, non ſicut aſſolent fictum oſtendentes dolorem in principis funere, ſed vero & fideli cuncti conſumabantur, Regisque ſui mortem propria acriorem iudicabant. Adeò vnum quemque ex Optimatibus, & inferioribus eius mores, & colloquiorum ſuauitas demulſerat. Extat autem carmen à veteribus ſcriptoribus in laudem præfati *Boleslai* editum, quod noſtro præſenti interſeruimus operi, vt expri-

1025.

ex priſcorum commendatione Regis præfati amplior reluceat amplitudo. Neminem enim Principem aut Regem ætas illa habuit, qui diligentius, qui ſincerius, qui ſanctius quam *Boleslaus* à Polonis cultus extitiſſet, quod maxime fletus & mœror, tam Procerum, quam vulgi in funere honeſtando, & plangendo habitus demonſtrauit. Dolebant ſiquidem quodam animi præſagio, iam futura ominantes, maximis incommodis, ob eius mortem, ſe non tam eſſe affectos, quam afficiendos. Deflebant quoque eum ſibi ſubtractum fore Regem, qui cunctos ſuæ ætatis mortales, liberalitate, induſtria, beneuolentia, morum ſuauiate, humanitate, facilitate anteiret. Qui non ſolum rogatus miſerorum, & calamitoſorum, aut aliqua egeſtate grauatorum ſubueniebat inopiæ, ſed etiam vltro offerebat, quæ pudor petere prohibebat, mores illius generoſi & illuſtres, & gratiam redolentes, ſpecie decorus, & forma non contemnendus, media ſiquidem pollebat corporis ſtatura, barba copioſa & criſpa, atra tamen, & ſuffultum habens cæſarie caput, publicis & priuatis abſtinendo expilationibus, benignum ſe per omne tempus præſtitit Regem, in ſubditos modeſtus, in hoſpites officioſus; in calamitoſos & delinquentes exoratu facilis; conuerſatione & vita nitidus atque pudicus: optimo temperamento inter pietatem & rationem vſus, ſub eodem tempore, quo deſideria ſentire cœpit, oppreſſus. Cuius ideo virtutes deſcripſiſſe ſuccurrit, vt cæteris omnibus Regibus, & Principibus *Poloniæ* futuris, virtutis exemplar, & imago reluceat, quem ſi cæteri, qui rerum ſumma potiuntur imitari vellent, meliori loco ſeſe haberent, Polonorum res minoribus exagitarentur incommodis, inſtructiorem, & magis cautum habituri animum in ſuis actionibus, Regis præfati exemplis firmati, cuius etiam ope & opera *Poloni* homines quondam barbari, ex agreſti feraque vita in vrbanum ciuilemque cultum deducti ſunt, & in mores conciliati ciuiles & nobiles. Quæ cum ita ſint, quis eum Regem non probet? non admiretur? non tollat in cœlum ſummis laudibus? quem intelligit tot immortalia beneficia populo & Regno *Poloniæ* contuliſſe.

Laudes Boleslai.

Henricus I. Imp. moritur.

Henricus primus *Bauariæ* Dux, Imperator *Romanorum*, cum annis viginti regnaſſet, & plura bella feliciter confeciſſet, fine beato abſumptus eſt, & in Eccleſia *Bambergenſi*, quam viuens fundauerat, dotauerat, & extulerat ſepultus, ad Sanctorum numerum relatus, cuius feſtum agitur.

Corpore regio cum debito honore Eccleſiaſticæ ſepulturæ mandato, Prælatorum, Comitum, & Baronum, Nobiliumque Poloniæ, in *Poſnanienſi* ciuitate maximus habitus eſt conuentus, ad prouidendum de futuro Rege *Poloniæ* in *Boleslai* locum ſucceſſuro. Conformis autem tunc frequentis Senatus iuxta ac multitudinis erat ſententia, vt patri optimo filius *Miecslaus* Dux ſuccederet, cum & per patrem futurus Rex deſignatus foret, & propter paternam probitatem virtutes & merita, affinitatem inſuper, quam ex parte vxoris ſuæ *Rikſchæ* cum Principibus *Almaniæ* & imperio retinebat, nulli æque, vt ſibi ſucceſſio, & ſolium Regni *Poloniæ* debebatur. Publico itaque decreto, decorando *Miecslao* Duce concorditer confecto, dies Dominica Pentecoſtes ad coronandum illum eſt indicta, qua adueniente ad Metropolim *Gneſnenſem* Princeps *Miecslaus* cum magna militum cohorte aduenit, & in Eccleſia *Gneſnenſi* die præfata Pentecoſtes, ipſe quidem Dux *Miecslaus* in Regem, conſors vero ipſius Duciſſa *Rikſcha* filiæ Comitis Palatini *Rheni*, & nepotis tertii *Ottonis* Imperatoris, in Reginam *Poloniæ* per *Hippolitum* tunc Archiepiſcopum *Gneſnenſem*, aſſiſtentibus ſibi *Gompone* Archiepiſcopo *Cracouienſi*, *Palatino Poſnanienſi*, *Marcello Wladislauienſi*, *Clemente Wratislauienſi*, & *Albino Plocenſi*, Pontificibus, Comitibusque Proceribus, Baronibus *Poloniæ* inunguntur & coronantur. Paternis autem inſtitutis *Miecslaus* nouus Rex *Poloniæ* edoctus, tam Pontifices, Principes & Barones, quam vniuerſam militiam & nobilitatem, quæ ad ſuæ coronationis ſolennia, velut ſpectaculum viſura *Gneſnam* confluxerat, & coronationis ſuæ die, & pluribus aliis ſequentibus regali menſa accepit, & oppipare eos tractari, ſingulisque abunde menſis epulas regias inferri diſpoſuit. Diſtribuebantur inſuper ex præcepto & ordinatione *Miecslai* Regis in pauperes eiſdem diebus largæ eleemoſinæ, & ſingulorum prouidebatur egeſtati. Obtulit etiam *Miecslaus* nouus Rex in coronationis ſuæ die & Regina *Rikſcha* inſignia in auro & argento ad maius altare munera, ſed & veſtes ſacras Eccleſiæ *Gneſnenſi* largiti ſunt, in diuinitatis propitiationem, & Eccleſiæ *Gneſnenſis* honorem, ſuæ vero coronationis perennem memoriam. Vrbs eo anno conflagrata Cracouienſis, graue diſpendium & incendium pertulit.

Miecslaus Rex Poloniæ coronatur.

Incendium Cracouiæ

Conradus ex Almaniæ Principibus vnus in Regem *Romanorum* diſſidentibus, in eius electione ab Electoribus eligitur. *Lupoldus* vero Dux, cum ad imperium aſpirare vellet, repudiatur inſtinctu *Albini Moguntinenſis* Archiepiſcopi. *Henricus* enim Imperator ſuadentibus Principibus, *Conradum* præfatum Ducem ſibi ſucceſſoreum deſignans, diem obierat, cum annis duodecim ſecundum aliquos duobus & viginti imperaſſet, ſecundum vero alios viginti. Iſte *Conradus* multas leges edidit, pacem ſtrictiſſime ſub pœna capitis cuſtodiri præcepit. Quem veritus *Lupoldus* de terra aufugit, & ruſticane in tugurio vixit, a *Gregorio* VI. conſecratus.

Conradus fit Jmp.

Benedicto octauo mortuo, qui annis vndecim, menſe vno, diebus tredecim ſedit, *Ioannes* XXI. natione *Romanus*, ex Patre *Gregorio* ſuccedit, qui annis aliquot nonnullas guerras

Benedictum VIII. Papam ſequitur Joannes XXI

1025.

& controuerſias cum *Romanis* geſſit. Scribit *Petrus Damiani*, quod quidem Epiſcopus vidit præfatum *Benedictum* Papam nigro equo quaſi corporaliter inſidentem, & dixit ei: *Nonne tu es Benedictus Papa, quem iam defunctum eſſe nouimus? Ego ſum*, inquit, *ille Benedictus; & quid eſt tibi*, inquit, *Pater, grauiter* inquit *torqueor, ſed de Dei miſericordia non deſpero, ſi mihi adiutorium præbeatur. Vade*, inquit, *ad ſucceſſorem meum Ioannem Papam, & dic ei: vt ſummam pecuniæ in tali theca repertam diſteibuat pauperibus, quia quicquid ante pro me dabatur, nihil profuit, quoniam de rapinis fuit*; quod Epiſcopus fideliter implens, & Epiſopatui cedens monaſterium introiuit.

Benedictus damnatus

1026.

Miecslaus Rex

Polonorum Rex *Miecslaus* exacto integro anno, in quo patrem ſuum cum omni militia veſte mutata, lugebat, ex *Gnesnenſi* caſtro, in quo continuum tenuerat domicilium, verſus *Cracouiam*, ducens ſecum *Rikſcham* Reginam proceſſit, vbi aliquot menſibus exactis in fines *Ruſſiæ*, cum militiæ ſuæ frequenti multitudine ſe contulit. *Iaroslaus* etenim atque *Miecslaus Ruſſiæ* Duces, morte *Boleslai Poloniæ* Regis audita, cum magna tam militum, quam popularium caterua, ac exercitu, fines Regni *Poloniæ* inuadunt, caſtrumque *Czerwiennſko*, & alia caſtra oppugnant, vaſtatisque aliquibus regionibus *Poloniæ*, captiuos agreſtes ſecum abducunt, & eos prope fluuium *Porszy*, prope *Kiouiam*, ad colendam terram locant. Certum inſuper erat *Ruthenos*, per Patrem ſuum *Boleslaum* ſubactos, ſecuta morte eius, ad res nouandas plurimum inflammatos, pleraſque conſpirationes clandeſtinas tenuiſſe, & ad reiiciendum impoſitum iugum animatos eſſe, apparebatque illos in apertam rebellionem aliquando, niſi interim daretur remeditatio, prodituros. *Ruſſiam* itaque *Miecslaus Polonorum* Rex perueniens, principaliores ex *Ruthenis* capit, & captiuos *Cracouiam* per caſtra diſtribuendos transmittit, quos aliquantis annis obſidum loco habuit. Quo facto, & gliſcentem rebellionem oppreſſit, & *Ruthenos* in fide continuit, eiſque nouandi res de cætero opportunitatem ademit. Rebus vero *Ruſſiæ* compoſitis, & caſtris, munitionibusque iuſto militum præſidio, & victualium fulcimento prouiſis, in *Poloniam* remeabat, & primum quidem in *Plocenſem* terram deſcendit, & in illa, audiendis, expediendisque cauſis & querelis ſubditorum, vacauit. Abinde vero in alios *Lancitienſis*, & *Cuiauienſis* terræ diſtrictus conuerſus, ad ſolitam habitationem ſuam *Gneſnam* rediit. Et quoniam filius ſuus *Cazimirus* iam ætatis annum ſeptimum agebat; primo pater illum literis applicat & viros graues doctores adoleſcenti adhibet, vt illuſtratus ſcientiarum lumine, ad gubernandam Rempub. *Polonorum* inſtructior, ingenioſiorque euaderet. Hic autem ex Principum *Poloniæ* ſanguine primus deprehenditur qui doctrinam literarum dolabro amplius nobilitauit & poliuit. Cæteros enim priſcos Principes *Poloniæ* in diſcenda literarum ſcientia nuſquam conſtat exercitatos fuiſſe. In ipſo autem regnandi initio apparuit *Miecslaus Poloniæ* Rex tardus ingenio, hebes animo, moribus quoque incultus, conſilio ineptus, actione leuis, ad res dignitatem aut grauitatem depoſcentes, expediendas parum idoneus. Qui abiectis prudentibus, æuo & natura grandæuis conſiliariis, iuuenum ſe, & leuium hominum, permiſit conſiliis. Quæ quidem tam potentisſima fuit cauſa, cur Regnum *Polonicum* ſub eius tempore plura detrimenta ſenſerit, quodnec ipſe ſapientiæ ſtudere voluit, neque colere ſapientiæ ſtudioſos.

Ruſſos in ordinem redigit,

domi vero iuſtitiam adminiſtrat, filium in literis informare iubet,

1026.

ipſe vero in regnando non adeo prudens eſt.

Interim cum *Ruthenorum* rebus *Miecslaus Polonorum* Rex vacabat, *Bohemi* turpe reputantes tributa *Poloniæ* Regibus pendere in rebellionem apertam prodeunt, & *Polonos*, quos in *Bohemia* reperiunt, aut comprehendunt, aut expellunt. Erant pro ea tempeſtate duo Principes, *Vdalricus* & *Iaromir* filii *Boleslai*, per *Boleslaum Poloniæ* Regem excœcati: apud *Vdalricum* tamen Principatus *Bohemiæ* adminiſtratio conſiſtebat, alter enim frater *Iaromir*, ne conſortio ſuo Principatum ſibi ademeret, aut ſaltem truncaret, captus ab eo excœcatus vitam agebat priuatam & calamitoſam. Erat *Vdalrico* Duci *Bohemiæ* filius ex agreſti & ruſticana fœmina, *Bozena*, alias *Beatrice* nomine, ſuſceptus, *Bretislaus* nomine, adoleſcens ferox & impiger. Is rebellionis præfatæ primarius autor exiſtens, non *Polonos* ſolum, ſed & Nobiles *Bohemiæ*, & ſpecialiter *Vrſzouicenſes* cæteroſque *Polonis* fauentes, magno odio proſequebatur. *Vdalricus* ſiquidem genitor ſuus iuramenti *Boleslao Poloniæ* Regi præſtiti ſacramento adactus, temerarie illud infringere non audebat, potentiam etiam *Boleslai Poloniæ* Regis, & pœnam excœcationis, qua pater ſuus *Boleslaus Bohemiæ* Dux, in ea vſque tempora viuens, mulctatus fuit, veritus, *Boleslao* vero *Poloniæ* Rege mortuo, ipſe quidem iuramenti conſcius à rebellione abſtinuit, ſed illam per filium *Bretislaum* confecit. Et vt à *Polonis* immani ſua excœcatione, atque in paterna captiuitate acceptæ iniuriæ memor foret, adoleſcentem ſuapte in *Polonorum* odium procliuem inflammare non deſtitit. Germano inſuper ſuo *Iaromiro*, ſiue proditoribus ſuis gerentibus, ſiue quod ætatis ſuæ beneficio illum ſibi præferri verebatur effodi oculos iuſſit, ruſticanæ fœminæ, *Bozenæ* nomine, captus ſpe & amore, quamuis amici aduerſarentur, ille ſibi matrimonio ſociauit, quæ illi *Bretislaum* filium genuit.

Bohemi aduerſus Polonos rebellant.

Gneſnenſis Archiepiſcopus *Hippolytus* moritur, & in *Gneſnenſi* Eccleſia tumulatur, ſucceſſit autem illi per canonicam electionem, *Miecslai Poloniæ* Regis accedente conſenſu,

Hippolyto Gneſnenſi Archiep.

1027. ſuccedit Boſutta, Clementi Wratislauienſi Ep. Lucilius I.

Boſutta vir prouidus & ſagax, per *Ioannem* Papam XXI. confirmatus.

Febre graui correptus *Clemens Smogorzouienſis*, ſiue *Wratislauienſis* Epiſcopus, annis duodecim in Pontificatu exactis, moritur, & in *Smogorzouienſi* Eccleſia ſepelitur. Cui *Lucilius* primus Canonicus *Smogorzouienſis* à Capitulo electus, à *Miecslao Poloniæ* Rege promotus, per *Silueſtrem* ſecundum Papam confirmatus & per *Stephanum* Archiepiſcopum *Gneſnenſem* conſecratus, vir *Italici* generis, ſed *Polonicæ* linguæ ſatis gnarus.

1028. Bretislaus Bohemiæ Dux

Diuturno iugo, quo *Polonis* tributa *Bohemi* pendentes tenebantur obnoxii, per *Bretislaum Bohemiæ* Ducem abiecto, & ſoluto, rurſus *Bretislaus* Dux ipſe, diſceſſionem ipſam impune videns ſuccedere, & *Miecslaum Poloniæ* Regem diſſimulatione, & ſilentio illam tranſire, auſus altiores ſumit, & excercitu ex equeſtri, & pedeſtri milite collecto, in *Morauiam*, quæ tunc vniuerſa à *Polonis* tenebatur, contendit, ciuitatesque *Morauiæ*, quæ præſidio *Polonorum* in fide continebantur, obſidione cingit, & ad eam oppugnationem curam intendit, eò quidem maiorem, quo ciues obſeſſarum vrbium nouandarum rerum ſtudioſos, & *Polonorum* regiminis pertæſos, deditionem, niſi *Polonorum* Rex *Miecslaus* velocibus auxiliis obſidione ſoluat, facturos indubie intelligit. Licet autem *Polonorum* milites, in præſidiis huiusmodi agentes militiam & Præfecti eorum ſæpius nuncium ad *Miecslaum* Regem mitterent, & in quantis verſarentur periculis, denunciantes, auxilia ſua implorarent; Rex tamen *Miecslaus*, ſiue aliis curis publicis & priuatis tunc impeditus, ſiue ad tractanda repellendaque bella parum illi animi natura tribuiſſet, ſiue quod militiam pro tenenda, defendendaque *Morauia Poloni* detrectarent, obſeſſis petitum & quam maxime ſperatum ſuffragium ferre diſtulit. Quæ quidem ſua diſſimulatio ad notitiam ciuium *Morauiæ*, qui obſidebantur, (neque enim latere eos poterat, quippe & ipſi per proprios nuncios *Miecslaum Polonorum* Regem, de ſoluenda obſidione, ſollicitabant) relata, magnam *Polonorum* militibus, præſidio ciuitates defendentibus, perniciem ingeſſit, vltima enim deſperatione, magis magisque *Bohemorum* quam *Polonorum* malentes ſubiici Principatui, facturos ſe Duci *Bretislao* deditionem per clandeſtinos tractatus paciſcuntur, apertisque portis ſub noctis conticinio *Bretislaum* recipiunt, vnius autem & duarum ciuitatum exemplum cæteræ ſequutæ, ſimilem fecere deditionem. Crudelem autem *Bretislaus Bohemiæ* Dux victorem ſe gerens, milites *Polonorum*, quosdam quidem trucidauit, alios in captiuitatem & alia ſupplicia egit, ceteros qui ciues & incolæ *Morauiæ* fact fuerant, exilio, & bonorum confiſcatione damnauit, nonnullos venundedit.

Morauiam Polonis eripit.

1029. Miecslaus Rex

Geminatam iniuriam à *Bretislao Bohemiæ* Duce, & in tributi ex *Bohemia* penſi denegatione, & in *Morauiæ* occupatione illatam *Miecslaus Polonorum* Rex etſi diutius, quam ſatis erat, pertulerit: Baronum tamen ſuorum *Poloniæ* crebris impulſionibus exagitatus, expeditionem generalem Regni ſui in *Morauiam* indicit, & collectis copiarum ſuarum erercitibus, in notabili potentia *Morauiam* ingreditur, neque expugnationi ciuitatum, quæ à ſe defecerunt, intendit, obſtinatis enim animis intelligebat, & reatus defectionis conſcios, & præſidio eis a *Bohemiæ* Duce *Bretislao* miſſo munitos, & obſidionem toleraturos, ſed igne & ſpoliis mandat ſingula vaſtari. Incendebantur itaque ſuburbana earum ciuitatum, quæ defecerant, incendebantur oppida, villæ quoque, & rura, & poſt plurima damna *Morauiæ* illata, prædam multam pecoris, & cæterorum ſpoliorum ſecum vehens, *Miecslaus* Rex *Morauiam* vtramque vltus defectionem; in *Poloniam* ſaluus cum exercitu rediit.

Morauiam vaſtat,

1030. Germaniæ prouinciæ à Miecslao deficiunt,

Exemplum *Morauorum Bohemorumque*, Præfecti caſtrorum & munitionum ciuitatum cis *Albim* ſitarum, ſecuti, ab obedientia, deditioneque *Miecslai* Regis, Regnique ſui *Poloniæ* deficere ceperunt, ignauia deſidiaque Regis, & *Almanorum* affinitate, qua inuicem dando, accipiendoque vxores, iunxerant, eis defectionis materiam ſubminiſtrante, audiebant ſiquidem, & plures ex illis ab experto nouerant, Regis *Miecslaì* partim molliciem, partim iniuriam, propter quam pauor, obſequela, & Maieſtas Patri ſuo quondam *Boleslao Poloniæ* Regi à propriis & finitimis ſeruata, contemptum & deſpectum iri in filio cœpit. Præfati ſiquidem cis *Albim* Præfecti conſpiratione facta, neque ad iuſſum & vocationem *Miecslai* venire, neque vectigal ſolutum fiſco regio reddere, interpoſitis primum fucatis excuſationibus, quod vexationem hoſtilem proprio ære & milite ſuſtinerent, & reprimerent, cœperunt, ſenſimqu,e & non ſubito defectionem huiusmodi, quatenus remaneret, vt cætera, impunita callidis, vafrisque, & contectis ſpecie mendacii ingeniis conflabant. Et quoniam huiusmodi conditio ſemel concepta ambitione contenta non eſt, ſed ſe in varios deſideriorum & affectuum, ni in ſuo exordio caſtigata & alliſa fuerit, deriuat & diffundit reflexus. Præfecti *Polonorum* cis *Albim* ſimplici defectione non contenti, non ſe iam Præfectos Capitaneosque Regis, & Regni *Poloniæ*, quinimo nec ſubditos, aut feudales, ſed Dominos gerebant & nominabant, ditionisque & Principatus faſces orarum *Cisalbinarum*, tam ipſi, quam filii eorum, & nepotes ſuapte, & propria autoritate defectionem leuibus principiis motam, ſed ſucceſſu temporis importunitate altam & auctam, Rege *Poloniæ* tolerante, vſurpauerunt. In eam inſuper præſumtionem elationemque *Cisalbinorum* Præfecto-

earumque Præfecti ſe ipſos Principes conſtituunt.

1030.

rum excreuit audacia, vt præcedente tempore terras, quas gubernauerant, à *Polonorum* regno & communione ſecernerent, & Ducum atque Principum diademata ſibi imponerent, ex quibus Marchionatus ille *Brandenburgenſis*, qui in *Polonico* vocatur *Zgorzelec*, exortus. Cæteris autem ſubactis & extinctis, ſuperioritatem in Principatu ſortitus in hanc diem perſeuerat, etiam per aquilam rubeam, quam defert pro inſigni *Polonorum* quondam fuiſſe regionem, quorum alba aquila vniuerſale eſt inſigne, ſed ab illorum ditione ſciſſam, & abſtractam niueo colore, in coccineum tranſumpto, conſtans, indicat.

1031. Deficiunt & prouinciæ ſeptentrionales.

Peruenit tandem *Morauorum, Bohemorum* & *Cis albinorum* Præfectorum ad gentes *Caſſubitarum, Serbinorum*, & eas, quæ inſulas, & oras maritimas incolebant, quas *Boleslaus* Rex *Polonorum* ditioni & imperio ſuo reſtituerat, defectionis contagio. Hæ quidem, vt natura eſt humana, ad res nouandas pronæ, & ſæpius bellis finitimorum *Almanorum* laceſſitæ, crebrisque præliis, & ſpoliis hoſtilibus vexatæ, nihil defenſionis, & præſidii a *Miecslao Polonorum* Rege tulerunt, facile à ſua & *Polonorum* deſciuerunt obedientia, in variasque ditiones & proprietates ſciſſæ, nonnullæ ad Imperialem obedientiam ſubactæ, cæteræ à finitimis Principibus occupatæ, aliquæ verò ſuis parere præſidibus, & illorum ſuſcipere dominium compulſæ ſunt. Ab eo autem tempore, gentes, oræque prædictæ, diſcerptæ, & à corpore regni *Poloniæ* diſtractæ, variosque Dominos & Principatus ſortitæ, per tàm longum & diuturnum tempus earum defectionem ſecutæ, nunquam ad integritatem eius potuerunt reduci. Ex quibus famoſa illa & inſignis ciuitas *Bukowiec*, quæ in teutonico *Lubek* appellatur conſurgens, maritimis opibus & terreſtribus, quæ ad illam propter ſitus opportunitatem facilè importantur, aucta, & *Teutonicorum* politia exculta, in illud vſque erigit faſtigium, vt Principum, qui illam occupauerant, abrogato imperio, hactenus ſuis viuat legibus, & commune faſcium ius per ſe conficiat. Inde quoque & Comitatus *Magnopolenſis* erupit, veteris nominis præferens, à magnitudine & latitudine camporum vocabulum, ex duobus integris, licet diuerſis, *Latino* videlicet, & *Polonico* idiomate confectum. *Henricus* ſiquidem *Romanorum* Imperator illius temporis cum *Slauorum* & cæterarum gentium atque orarum Principe, qui *Nicolaus* alias *Nikiel* nominabatur, à quo & caſtrum inſigne *Nikielburg* nomen accepit, bellum gerens, ipſum, tàm terris, quàm caſtris ab eo poſſeſſis, exuit, & quasdam Imperio adiiciens, quasdam verò militib9 ſuis diſtribuens Comitatum prædictum *Magnopolenſem* aſſeritur primus creaſſe. Cuius in hanc diem ditio & nomen perſeuerat.

1032. Pomeranos a

Excutere iugum, & ab obedientia *Miecslai* Regis & regni *Poloniæ* ſe ſoluere *Pomerani* aliorum defectionem & exemplum ſequuti tentauerunt. Principali enim nobili, & qui apud illos opibus prudentia & facti uitate præſtabat, faſces regiminis deferunt, eumque ſibi in Principem creant, & aſſumunt. Quorum rebellionem defectionemque *Miecslaus* Rex ad eum perlatam moleſtiùs, quam cæterorum; ferens, indignam illam, vt erat, toleratu iudicans, inſtigantibus illum Conſiliariis & Proceribus *Poloniæ*, *ne tàm manifeſtam iniuriam, dedecus nouum, ſciſſuram verò regno ſuo inferentem inultam ſinat iri.* Itaque expeditione indicta ex omnibus terris, quæ Imperio ſuo parebant, colligit numeroſum & fortem exercitum, & quo magis eſſet glorioſior conſpectiorque & *Pomeranis*, quibus inferrendum erat bellum, terribilior, tres Duces *Vngarorum*, *Andream, Belam*, & *Leuentam*, *Stephani* Regis *Vngariæ* nepotes, quos ex *Vngaria*, vt ſupra monſtrauimus, fugientes ſuſceperat, & more regio, iureque hoſpitis tractauerat qui ipſe munus huiusmodi belli & militiæ ſibi non negari plurimis inſtantiis depoſcebant, aſſumit, ordinatoque exercitu copiis conuenientibus in *Pomeraniam* exercitum traducit. Collegerat & *Pomeranorum* Tyrannus, & ex *Pomeranis* & finitimis gentibus haud contemnendum exercitum, fortunamque tentare. & cum Rege, ac Domino ſuo *Miecslao* nil conſcientia patrati in eum ſceleris & defectionis motus quamprimùm decernere, ne & a ſuis & auxiliariis, tempore ſuccedente, deſereretur, conſtituit. Itaque nil cùnctatus exercitum producit, & cum *Miecslao Polonorum* Rege confligit. Augebat animum *Polonis* iſta ira, quod proprii conſanguinei, familiares, & ſubditi eius vltrò arma inferunt; *Pomeranos* ſceleris in Regem commiſſi recens atrocitas incendebat. Quapropter ab vtraque parte acriter pugnatum eſt. Sternuntur tandem *Pomerani*, & *Miecslaus* Rex felici victoria potitus, autores defectionis capitali mulctat pœna, cæteræ multitudini ignoſcit. Et quoniam in huiusmodi pugna virtus *Belæ* Ducis *Vngarorum* ſuper cunctos enituit, *Miecslaus* Rex illum, vt dignum erat, præmians, generum ſibi elegit, & dans ei filiam ſuam in vxorem, etiam vniuerſum cenſum *Pomeranicum* ad tenendum ſtatum Ducalem ſibi conſignat. Qui mirum in modum de tàm ſublimi beneficio, & honore ſibi præſtito exultans, magna deinceps fide, officio, & affectione, tàm *Miecslaum* Regem, quàm *Polonos* coluit, & pluribus annis manſionem ſuam in *Polonia* continuata, ex filia Regis duos filios, illic commorando, *Geyſzam* videlicet & *Wladislaum* infantes ingenuos ſuſcepit. Hic quoque eſt ille *Wladislaus*, qui ad virilem ætatem perueniens, & ſceptra Regis *Vngariæ* tenuit, & ob vitæ ſanctimoniam in Diuorum catalogum translatus eſt. Aliis placet *Belam Vngariæ* Ducem cum tyranno *Pomeraniæ* congreſſum,

1032. ſe deficientes

vincit Miecslaus,

& Belæ Vngariæ Duci fortiter pugnanti filiam tradit,

ex qua naſcuntur Geyſza, & Wladislaus S. Hungariæ Rex

1031.

sum, singulari illum certamine vicisse, & ob id in generum Regis adscitum esse.

Gomponi Archiep. Cracouiensi succedit Rachelinus.

Absumptus est *Cracouiensis* Ecclesiæ Archiepiscopus *Gompo* nomine, dum annis nouem Ecclesiam eandem rexisset. In locum autem eius *Rachelinus* à Summo Pontifice *Ioanne* XXI. prouisus successit. Per Prælatos vero & Canonicos *Cracouienses* XXV. die Augusti ad præsidendum *Cracouiensi* Ecclesiæ in Pontificem via scrutinii celebrato generali Capitulo, conformiter electus, vir Italicæ nationis prosapiam habens nobilem, & actionem virtuosam.

1033.

Quietus is annus *Polonis* fuit, neque aut ad inferendum bellum finitimis, aut ad repellendum cogebantur. Quamuis enim, vt superius monstrauimus, plures regiones & gentes à Regis Polonorum *Miecslai* ditione & imperio defecissent: earum tamen defectionem *Miecslaus* Rex *Poloniæ* dissimulanter ferre, quam armis vindicare, maluit, nec enim paternus illi inerat animus, otioque & quiete marcescere: quam armis occupari malebat, in luxum insuper & carnales illecebras, vt aliquorum habet assertio, diffluens, ius matrimoniale regiumque nomen pellicum contagione fœdabat. Quapropter nec propriis tam grauis aut gloriosus, neque hostibus, æque, vt Pater erat, esse poterat formidabilis, sed neque bella ab eo gesta virtutis constat fuisse, sed necessitatis, non voluntate, sed hoste, aut defectione exigente, suscepta, Rempublicam quoque Regni sui vt desidiosus ignauiter administrabat, vnde & odium à subiectis exortum est. Concepta autem ex eo *Rikscha* Regina *Poloniæ* infantem animo eodem progenuit, cui auitum nomen in baptismo imponens, *Boleslaum* illum vocauit. Non durauit tamen infans ipse diuinitate irata, & *Miecslai* Regis, successu suis transgressionibus non aspirante, sed post menses aliquot tactus infirmitate, non sine vtriusque parentis grandi mœrore, occubuit. Nil in *Miecslao* Rege sanguinis auiti, nil paternæ industriæ, nil splendoris domestici, nil regiæ munificentiæ aut frugalitatis, famam denique suam aut existimationem fuscam & truncam, fecerat, apud proprios & exteros tenacitatis & suapte innatæ, & à conforte Regina *Rikscha* nutritæ obscuritas. Graue itaque Proceribus videbatur pondus sui regiminis, acta sua ad nutum fœmineum moderans, grauior aliquanto apud exteras nationes tributas pendentes oriebatur sarcina inuidiæ, dum *Miecslaum Poloniæ* Regem attenderent, regia quidem dignitate splendere, sed morum & virtutum regiarum non habere lampadem, & ex muliebri pendere arbitrio, qui velut timidus atque iners animum pusillanimitate atque pauore obliterauerat, vacans ventri, somno, otio, & voluptati, non ob aliud magis apud proprios & exteros contemptui habitus, nisi quia pro grauitate per iniquitatem & violentiam negligentior ad vindictam extiterat.

Miecslaus Rex ob varia vitia suis incipit esse inuisus.

1033. Marcello I. Ep. Wladislauiensi succedit Venantius.

Cum regimen *Wlatislauiensis* Ecclesiæ, alias *Crusuiciensis*, Marcellus primus annis duobus & viginti administrasset; moritur, & in Ecclesia Parochiali in *Dwirezno*, in qua & alii duo sui immediati Prædecessores conditi fuerant, sepelitur, morbo febrili consumptus, cui *Venantius* vir *Italicus* à Capitularibus electus, & à *Serbio* Papa quarto prouisus succedit.

Mscislao Russiæ Duci succedit Iaroslaus.

Mscislao Russiæ & *Czernieiouiensi* Duce, dum venationibus operam daret, absumpto, & in Ecclesia sancti Saluatoris, quam ædificauerat, sepulto, *Iaroslaus Kiouiensis* Dux illi, quia non reliquerat successorem, in Principatu successit, & Monarchiam totius *Russiæ*, quod lingua *Ruthenica* sonat *Iednowladec* gerere cepit. *Iaroslao* autem prædicto *Russiæ* Duce apud *Nouogrod* commorante *Pieczyngorum* gens in grandi multitudine veniens, *Kiow* violauit. Qua nouitate *Iaroslaus* per significationem celeris nuncii accepta, contractis vbique copiis, in *Kiow* aduenit, & cum *Pieczyngis* obuiam sibi euntibus, congressus fortiter depugnat, vtrisque autem pro victoria adnitentibus, cæduntur *Pieczyngi*, & multi, dum fugere contendunt, suffocantur in aquis, cœteri aut capiuntur aut fugantur. In signum autem victoriæ in loco certaminis Ecclesiam S. *Zophiæ*, ante conflictum votum *Iaroslaus* erigit. Quæ post honore Metropolitico insignita fuit. Eodem anno nascitur *Iaroslao* Duci *Kiouiensi* filius, & imponitur sibi nomen *Venceslaus*.

Kiow qui Pieczyngos vincit.

1034. Miecslaus Rex in dementiam incidit, & moritur.

Nondum *Miecslaum Poloniæ* Regem senectus grandæua affecerat, nondum morborum aut curarum onere pressus, diem fato propinquam creditus est tenuisse. Vegeto siquidem tunc & strenuo corpore erat, neque illum quisquam crebat moriturum, vt pote annum quinquagesimum super egressum, siue tamen naturali cursu id agente, siue Deo permittente, siue aliqua vi morbi, quæ ex lubricitate & petulantia prouenire facile poterat, cum exagitante, in amentiam incidit, qua crebris vicibus non sine cruciatu corporis vexabatur. Quo quidem miserando casu suo, & defectio nationum regionumque, quæ à suo desciuerant Imperio, confirmata stabilitaque est, & rursum etiam, qui metu continebantur, ad defectionem spectare cœperunt. Habebat siquidem sui languoris interdum alleuiationem, & quasi spes lucidi internalli illi adueniebat, rediturusque ad bonam mentem & valetudinem sperabatur, easque spes & subiectas nationes in fide, & milites in ordine, retinebat. Administratio interim Regni apud *Rikscham* Reginam erat, & singula ex eius arbitrio & ordinatione gerebantur: verum dum mensibus aliquot, neque medicorum industria, neque virtute herbarum grassantem, in Rege morborum potuisset dissoluere, ægritudine inualescente 15. Martii mortuus est, in castrum *Posnaniense*, ad cuius exequias cohonestandas Prælati & Barones *Poloniæ* literis & nunciis

1034.

Rikschæ Reginæ accersiti, conueniunt, & funus regium debito iustoque honore prosequuti, in *Posnaniensi* Cathedrali Ecclesia sepeliunt, eidemque exequias peragunt, corpusque Regis in paterno sepulchro condunt. Habebat quidem & Reginam, & Primates Regni dolor ingens super *Miecslai* Regis sui occasu, sed dementiæ respectus adferebat leuamen. Postquam Regis morte sublatum fuit, tantum molestiæ, quo & ipsi, & Regnum, afficiebantur. Opprobrium quidem christianæ religionis cultum gerebat præcipuum, verum paternis moribus longe dissimilis, ille enim bello promptus, hic segnis: ille armorum exercitatione Regni *Polonici* dilatauerat imperium, hic amiserat: ille & propriis & extraneis gratus, & formidabilis: hic exosus & contemptibilis: ille in singulos liberalis & munificus: hic tenax & parcus. Subito & vires *Polonicarum* legionum frangi, copiæ profligari, & in deterius discrimen ac pauorem verti, & singula ad perniciem relabi, propter eius ignauiam, cœpere.

Comparatio eius cum Parente.

Iaroslaus Russiæ Dux monasteria & templa ædificat & exornat.

A bellis ad religiones *Iaroslaus Russiæ* Dux conuersus, plura monasteria non solum virorum, sed & fœminarum, pluresque Ecclesias in *Kiow* fundat & ædificat. Extruit deinde sumptuoso muro Ecclesiam S. *Zophiæ*, cuius turrim tabulis deauratis tegit, Ecclesiam vero vasis aureis & argenteis, libris & vestibus preciosis dotat, nobilitat, & exornat. Portam insuper, *Poloniam* respicientem, pro sua, & vrbis magnificentia demonstranda, largissimo & profuso sumptu ædificat, eamque auream vocari iubet, quod portas illius laminas, & cacumen tabulis deauratis ornauerat.

1035.

Ad substituendum, in loco *Miecslai* Regis *Poloniæ* defuncti, nouum Regem *Polonorum*, Proceres apud *Gnesnam* & *Posnaniam* aliquot tenuere conuentus. Pluribusque conuentibus, & tractatibus interpositis, de firmando stabiliendoque nouo Regni statu discordabant. Aliis enim placebat filium Regis *Cazimirum*, iam annum 20. ingressum, coronare, & in Principatum assumere: aliis ætas *Cazimiri* tenera & iuuenilis, Principatuique nondum apta videbatur: Verebantur nonnulli ne paternæ dementiæ redoleret in illo mixtura. Scissis itaque Procerum votis, Coronatio *Cazimiri* regii nati dilata & impedita est, & in tam grandem periclitationem ac perniciem grassata, vt Regnum alioquin *Boleslai* primi Regis institutionibus domesticis & armis gloriosum & inclytum, pene vsque ad internecionem, vt in sequentibus narrabimus, perduxerit. Coronationem autem & institutionem futuri Regis suspendi & differri placuit, vt circa *Rikscham* Reginam *Poloniæ*, & certos curatores ex Baronibus *Poloniæ* sibi adiunctos, regiminis summa consisteret. Habet & nonnullorum assertio *Cazimiri* filii *Miecslai* coronationem tunc ea tenus impeditam magis, quam suspensam fuisse, quod genitrix sua *Rikscha* Regina maritum suum *Miecslaum* Regem, suis consiliis & persuasionibus eo duxisset, vt tam regalium, quam militarium villarum danias, suffragia, collectas & tributa in singulis præcipue festiuitatibus pro mensa & coquina Regis solutionem indixerit, morte quoque *Miecslai* Regis mariti secuta, solutionem huiusmodi danarum, quam Barones & milites summopere instabant rescindi, Regina volebat continuari. Nec patiebatur vt filius *Cazimirus* Patri in Regno successurus quicquam ex Paternis institutis minueret. Quapropter filio magnam, maiorem sibi, apud Baronum & militum animos conflauit indignationem, & inuidiam, eo vsque gliscentem, vt Rempublicam suam pessundatam iri, passionibus non temperando, sinerent, sed & Proceres, neque dicere neque facere quicquam pensi habebant dummodo Reginam comitante *Cazimiro*, perpellerent; non attendentes, quod expulsione huiusmodi se, & Rempublicam suam obstinatis animis perditum irent.

Dissidia de creatione noui Regis.

1035. Ioanni XXI Pont. succedit Benedictus IX.

Ioanne Papa XXI. mortuo, qui sedit annis vndecim & diebus nouem, cessauit Episcopatus diebus octo. Cui *Benedictus* nonus, qui & *Theophilactus* natione *Tusculanus*, ex patre *Alberico* succedit, homo vitæ impuræ, ob quam cuidam in specie vrsina & asinina apparens damnatum se perpetuo significauit.

Paulino Episc. Posnaniensi succedit Benedictus I.

Posnaniensem Ecclesiam cum *Paulinus* Pontifex annis XV. pie, prudenter, & studiose rexisset, post diuturnam valetudinem febrilem, morbo superante remedia moritur, & in *Posnaniensi* Ecclesia sepelitur. Cui *Benedictus* primus natione *Siculus* ex *Neapoli* ortus non sine grauamine cleri, post biennium succedit, ciuili bello electa Regina *Rikscha* & filio suo, stridente inter *Polonos*, & pendente Interregno. Anno Domini 1037. à *Benedicto* Papa IX. prouisus, & à *Stephano Gnesnensi* Archiepiscopo consecratus.

1036. Interregnum.

Turbatio dissensionum & schismatum quæ ex morte Regis *Miecslai* Baronum & militarium, liuore in Reginam *Rikscham* insurgente conflata fuerat, amplius inualescere, & vires suas plus solito extendere cœperat. Omnis siquidem culpa in Reginam *Rikscham* per Barones & militares retorta, primum successionem Regni, & susceptionem diadematis *Cazimiro* ademit, deinde & furorem ciuilem sensim excemit, nam etsi pluribus tributis, datiis, & honorantiis Reginæ *Rikschæ* fabrica & ingenio introductis, se, suosque homines quererentur militares onerosa seruitute grauatos, amplior tamen illos occupabat amaritudo, quod seruitutem ipsam Reginæ *Rikschæ* autoritas & industria non finebat, iuxta preces militarium aliquoties apud eam & filium *Cazimirum* repetitas abrogari. His tamen omnibus maxima acerbitas, fatis iam *Poloniam* appetentibus, accedebat, ipsa siquidem Regina *Rikscha*,

1036.

Rikſcha, & in Regis *Miecslai* mariti ſui vita, diuturno tempore, & poſtquam è vita ſubtractus erat *Polonos* peroſa, mores eorum & conuerſationem faſtidiens, rigida interdum ſugillatione carpebat. Tenebat inſuper & in aula ſua, & in officiis *Almanos*, neglectisque & vt verius loquar, contemptis *Polonorum* Proceribus, & eorum filiis quantumcunque primis & ingenuis quoslibet *Teutonicos* inquilinos ſortis & conditionis tenuis ac infimæ homines in conferendis officiis & in largiendis pecuniis præferebat. Verùm etſi ludibrium huiusmodi in vita Regis *Miecslai* ad grauem iniuriam & contumeliam referrent, reſcindi tamen illud non rati ſe habere poteſtatem æquius ſufferebant. Vbi verò occaſio & facultas diluendæ publicæ ignominiæ oblata eſt, tanto liuore, tantoque reciproco odio in Reginam, ſed ne tùm quidem iuſtæ eorum indignationi morem gerentem vniuerſorum *Polonorum* exarmata ſuccenſaque ſunt pectora, vt primùm omnem obedientiam adminiſtrationemque Regni, tàm Reginæ, quàm filio ſuo ſubtraherent, deinde ſibi, caſtris, & ciuitatibus, cæterisque poſſeſſionibus ademptis, Regno etiam illam excluderent, & poſtremò cum filio Regno *Poloniæ* excedere, & ad *Almanos*, quos tanto dignabatur honore, transmigrare iuberent. Regina ſiquidem *Rikſcha* poſt mortem mariti *Miecslai Poloniæ* Regis regebat Regnum *Polonicum*, nutriens in ſceptra adoleſcentem *Cazimirum*, quem ex *Miecslao* Rege, vt præmiſimus, ſuſceperat, fœmina quidem virilem gerens animum, & in *Christi* religione non feriata, pietati, & virtuti dans operam, ſed quæ habenas *Polonici* Regni parum prouidè, & ciuiliter viſa eſt *Polonis* adminiſtraſſe. Virium enim ſuarum & fœmineæ conditionis immemor, felicitatem in ſtultitiam vertit, malo grauiorique conſilio vſa. Primum contemptui habere nomen *Polonicum* cœpit, deſpiciens omnes, & ſola vniuerſa pro imperio agens. Nulli, præterquam *Almano*, ſua credere conſilia, *Polonorum* verò aſpernari potioresque conſueuit Magiſtratus in *Almanos* conferre, *Polonos* abiicere. Quarum rerum indignitate moti Proceres Regni in ſtultitiam Reginæ & filii ſui *Cazimiri*, ſtulti & ipſi conſpirant, viamque ſcelerati, & ad extremum dementis conſilii arripiunt, Reginam *Rikſcham* cum filio *Cazimiro*, ne quoque adultus morum maternorum foret ſectator, expellunt, damnationeque iniuſta atque indigna, neque ſexui, neque conditioni, neque ætati, parcentes, vtrumque exiliant, nihilque infeſtius vnquam de ſe & patria de templis, de delubris, focis, & pignoribus conſulendo acerbius. Cùm tamen *Cazimiro* infanti, velut iuuenculo & omnis contemptionis atque culpæ maternæ ignaro, etiamſi grauiùs quicquam deliquiſſet, & propter ætatem, & *Boleslaum* auum fuerat ignoſcendum. Sed nil furore populari ſtultius, nam & *Scipionem*, *Alcibiadem* & *Hannibalem*, non exiliari modò ſed & mori inimicorum iniuria & populi coegit ingratitudo. Crebris itaque iniuriis & moleſtiis *Rikſcha* Regina *Poloniæ* à Proceribus & militibus *Polonorum* affecta, & ne in ſe & filium ſuum *Cazimirum Polonorum* ira grauiùs quicquam conſuleret, verita, de *Polonia* in *Saxoniam*, in *Maideburg*, & *Brunſuig*, pulſa excedit, filium quoque ſuum *Cazimirum* ſecum educit. Sed neque his contenta, omnem in auro, argento, gemmis, & lapidibus precioſis ſuppellectilem, per *Boleslaum* & *Miecslaum Poloniæ* Reges congeſtam, magnique ponderis, & valoris duas coronas, quibus Reges & vxor *Boleslai* primi Regis, & tandem ipſa *Rikſcha* coronati erant, ſed & plura alia clenodia, monilia, vaſa, & inſignia, caris & præſtantiſſimis gemmis, vnionibus, fulgentia, item pecuniæ regiæ ex theſauro grandem quantitatem aufert, & aſportat, *Poloniæque* regnum ingenti theſauro ſpoliat. In *Saxoniam* autem perueniens Imperatorem primùm adiit, à quo officioſè & venerabiliter ſuſcepta duabus coronis, quas ſecum ex *Polonia* duxerat, Imperatorem honorauit, & de iniuriis, quibus à *Polonis* afflicta fuiſſet, queſta, ſeipſum, & filium ſuum *Cazimirum* in tutelam & gubernationem Imperatoris commendauit. Et Imperator quidem miſſo in fines *Poloniæ* exercitu, iniuriam eius ſuperficietenus vindicare viſus eſt. Ipſa verò pro his, quæ ex *Polonia* detulerat, plurimas & inſignes poſſeſſiones, & ſibi, & filio ſuffecturas coëmit. Vt autem filius ſuus *Cazimirus* ad virtutum ſpecimen poſſit pertingere, in ſtudium eum *Galliarum Parriſios* temporis proceſſu transmittit, vbi *Polonico* nomine *Cazimirus*, quod illius expreſſio & ſonus barbarus videbatur, immutato, *Carolus* cœpit deinceps vocitari. Ex Regina autem exul facta, oſtendit prouerbium vulgare verum eſſe, *ſecundam fortunam ſtulto nequaquam poſſe eſſe diuturnam.* Aſſertio inſuper aliquorum habet, quòd *Cazimirus* filius regius, matre ſua *Rikſcha* Regina in *Almaniam* exulante, in *Pannonias* ad *Stephanum Vngariæ* Regem diuerterat, licet *Bohemi* ad ſe illum venire inuitauerint, non ex benignitate, ſed ex liuore, vt facilius ſuum procurarent interitum. A *Stephano* autem *Vngariæ* Rege humanè habitus, & muneribus plurimis onuſtus diſcedens, ad Imperatorem, vbi genitrix ſua morabatur, aduenit, cuius expulſio vniuerſam fermè *Poloniam* impendenti ruina inuoluit.

Poloni Rikſcham & Cazimirum Miecslai filium in exilium pellunt.

Languore podagrico aliquandiu *Lucillius Smogorzouienſis* ſiue *Wratislauienſis* Eccleſiæ Epiſcopus vexatus, moritur & in *Smogorzouienſi* Eccleſia ſepelitur, annis IX. functus officio Pontificali. Cui *Leonardus* primus *Smogorzouienſis* Decanus, natione Italus, genere nobilis, interregno apud *Polonos* durante, promouente tamen illum *Rikſcha Poloniæ* Regis *Miecslai* relicta, per *Benedictum* IX. Papam prouiſus, & per *Stephanum* Archiepiſcopum *Gneſnenſem* conſecutus ſucceſſit.

Lucillio Episc. Wratislauienſi ſuccedit Leonardus I.

1036.

Boleslaus Dux *Bohemiæ* à *Boleslao Polonorum* Rege excœcatus, & filius ſuus *Vdalricus*, quem præfatus *Boleslaus Poloniæ* Rex, ex ſuo ergaſtulo liberum dimiſerat, mortem ſubierunt. In quorum locum, quia *Iaromir* à fratre ſuo *Vdalrico* excœcatus, propter carentiam viſus, ſuccedere non poterat, nepotem ſuum germanum *Bretislaum Vdalrici* filium, ex ruſticana, vt præmiſimus, fœmina genitum, ſurrogatum in *Bohemiæ* Ducatum, pluribus perſuaſionibus illum commonens, & exhortans, *vt genus Vrſouicenſium Bohemiæ Ducibus ſemper infidum & infeſtum, quorum excœcatio & ſuo & patris ſuaſu peruenerat, poneret in exterminium ſempiternum.* Quam contumeliam vnus ex genere prædicto, nomine *Koczai*, grauius ferens, præfatum *Iaromirum* aluum purgantem, lancea acutiſſima per poſteriora transuerberans miſerabiliter extinxit, ſicque ſub vnius anni ſpatio *Boleslaus* Dux *Bohemiæ*, cum duobus filiis abſumptus eſt, & Regina *Poloniæ Rikſcha* cum filio vnico *Cazimiro*, è *Poloniæ* Regno exiliata. Viſusque eſt annus ille & *Poloniæ* Regibus, & *Bohemiæ* Principibus fatalis extitiſſe, & fuiſſe.

Boleslao Bohemiæ Duce cum duobus filiis mortuo ſuccedit Bretislaus.

1037.

Rikſcha Polonorum Regina cum filio ſuo *Cazimiro* ex *Polonia* ſecedente, gliſcens dudum ciuilis diſſenſio ſerpere amplius, & confeſtim tumultuari Regnum *Polonicum* cœpit, Res quoque omnes publicæ, aut in ſeditionem ſpectare, aut ſola in diſcordia verſari, & quaſi quædam tabes vniuerſum Regnum *Poloniæ* ſcaturientibus vndique commotionibus & guerris, peruaſit. Et primùm quidem inter Proceres, Barones, & militares crebræ clades oriebantur, per quas & præcipui bellatores, & ingenui homines abſumpti, deletique mutua cæde forent, in locum illorum vilia ſeruorum mancipia, præbentibus illis ciuilibus bellis audaciam, ſuccedebant, Baronumque & militarium peremptorum coniuges, & poſſeſſiones, interfectis, ſi qui relinquebantur, liberis, occupabant, & ſuas in illis, cæterisque ingenuis fœminis, & matronis, explebant libidines & inceſtus. Vbi verò tantorum ſcelerum factio ſuis impuniter, (neque enim iam leges in metu, neq; primores in æſtimatione habebantur) procedebat, illicò ſeruorum ruſticorumque agros & aratra linquentium, maximus numerus conflatus eſt, qui deinde Ducibus à ſe lectis, armis correpti, paſſim omnibus nobilibus, omnibusque bonis bellum inferrent, & ſingulos, quos vincebant, bonis eorum exturbatis, occupatis, aut direptis, obtruncabant, in cæteros, quos ſubigire non poterant, vicos, villas, & ea omnia, quæ ditionis eorum nouerant eſſe, inflammando crudeliter debacchantur. In hac quoque tempeſtate, neque templis, neque ſacris locis, & miniſtris Dei indultum eſt, ſed rapacibus, & ſacrilegis manibus, templa magis inſignia & locupletia ſpoliata, bona Eccleſiarum direpta ſunt, in ſacerdotes vario mortis genere ſæuitum eſt. Alii enim mucronibus & lanceis perfodiebantur, alii iugulabantur. Cæteri lapidibus, quaſi quædam victimæ, à profanis hominibus, qui non ſolum fidem & religionem, ſed etiam pietatem & humanitatem à ſe abdicauerant, obruebantur. Ad ritus inſuper gentiles & profanos nonnulli redeundum conſentiebant, & ob id contra ius & fas omnia diuina atque humana permixta erant, plures quoque Eccleſiæ deſertæ, ferarum animalium, & beſtiarum erant cubilia. Tantus quoque belli ciuilis fremitus & ſtridor contagione quadam animis multorum iniectus fuerat; vt ſingulæ Regni *Poloniæ* partes, verſo in propria viſcera gladio, aut mutua & cruenta cæde, aut incendiis & depopulationibus agrorum flagrabant. Omnia itinera ſuſpecta & viæ ſpoliantium prædonum, latronumque plenæ. Rarus extabat locus, qui conſpectu & latebris inſidiantium non ſcaturiret, vix ſolis volucribus laceratæ patriæ tuta, & peruia tellus erat. Agreſtes quoque his vexati aſſiduò ſpatio malis, deſertis, quibus in pace inſudare conſueuerant agricultura, & regionibus in prædones rapaciſſimos concreuerant. Maxima quoque rerum *Polonicalium*, tàm commutatio, quàm confuſio inceſſit, remanſitque, terra populis vacua, ſanguine plena, lachrimis madida, orbata matribus, deſtituta filiis, confuſa cædibus, infecta cruore, deſtituta defenſione, & omnium ſuorum ſolatio deſolata, eoque genere cum iniuriæ proceſſu, vt ſeditionibus domeſticis in ſeipſos manus verterent, latrociniis grauibus affligerentur, teterrimis cladibus ſe inuicem abſumerent. Conſurgunt breui latrones & ſicarii, latronumque & ſicariorum duces, qui non finitimorum, ſed propriorum populantur agros, prædantur domos, ſubſtantiam diripiunt, tecta exurunt, pecora abigunt, & in omnia nefanda graſſantur. Prouincia deinde omni turbata, non longinqua ſolùm, ſed etiam interiora Regni & propinqua collidebantur, ipſa videlicet *Plocenſis* regio, in qua *Maslaus* vnus ex nobilitate, poculorumque regiorum Subpincerna, & ipſe olim Regi *Miecslao* charus, quod ſcelus in aliorum redargutione abhorrere & vindicare debuerat commiſſum, ſe *Plocenſem* Principem gerere cœpit. Ita *Polonorum* Primores & Proceres non ſentiendo, non videndo, excœcante ira animum, quò dementiæ progreſſi forent, quantum periculi & infamiæ in ſe, quid in patriam, quid in penates, quid denique in Deum & religionem ſuam, eiiciendo *Cazimirum* innocentem, ac omnis culpæ expertem commiſerint, tarda æſtimatione penſare, & ſeriùs facti ſui pœnitere cœperunt. Scelus facilè auſum, facilius patratum, non ſupplicationibus, non hoſtiis, non proprio ſanguine, patriæ inſuper calamitate, & interitu, ac perpetuo tributo expiatum, ſeditiones denique domeſticæ, cædesque inteſti-

Poloniæ Regnum inteſtinis diſſidiis laborat.

næ

1037.

næ,& clandeſtinæ proditiones extemplò apud *Polonos* coauctæ, Rempublicam *Boleslai* magni inſtitutis nondum firmatam peſſundederunt. Domeſticis inſuper calamitatibus & malis *Bohemicum* bellum acceſſit, nil domeſtico & ciuili pernicioſius, qui in *Poloniæ* Regnum omni genere crudelitatis graſſati pereuntem ſuaptè *Polonorum* regionem, quo maturiùs periret omnem operam nauarunt.

1038.

Bohemi Poloniam inuadunt,

Ciuili,& plus quam ciuili,Nobilium videlicet, & popularium furore Regnum *Poloniæ* *Bretislaus Bohemiæ* Dux intelligens dilaceratum & colliſum, & ſuo Rege atque Principe deſtitutum,inuadere illud,velut paratam prædam & amplioribus incommodis afficere, nullam illinc ſciens reſiſtentiam, conſtituit. Ad quod illum non ſolùm acceptæ in excœcatione aui ſui *Boleslai* Ducis *Bohemiæ* per *Boleslaum Chrobri* factæ memoria iniuriæ,ſed liuor & odium,ſimulque occupandi Regni alieni,aut ſaltim exterminandi ſtimulabat ambitio, & praua voluntas. Collecta itaque Nobilium & agreſtium multitudine,*Poloniam* ingreſſus,ciuitates eius magis opulentas & inſignes, *Wratislauiam* videlicet & *Poſnaniam*, oppidaque, vicos,& villas,quas ciuilis ſtridor nondum deleuerat,diripit,& exurit. Ad *Gneſnam* tandem *Polonorum* metropolim perueniens,illam, quæ nec ſitu, nec arte munita erat, ſed neque defenſores habebat,facilè capit,& cùm in vrbe tàm vulgata & famoſa Nobilium prædam ſuæ auaritiæ,prout rebatur,ſuffecturam non reperit,neque enim illic niſi vilia mancipia relicta erant, ad prædanda diripiendaque templa ſacra animum ambitione æſtuantem conuertit. Sed illicò Omnipotentis Dei dignatio, potentiæ ſuæ virtutem oſtendens, mirabili prodigio, ne ſacer locus maximo ſuo & præcipuo prædaretur theſauro, prouidit, & quantum ſacrilegii facinus profanus, & impius *Bretislaus* eſſet admiſſurus, monſtrauit. Dùm enim Dux ipſe *Bretislaus* Eccleſiam *S. Mariæ* metropoliticam *Gneſnenſem* ſpoliaturus aduenisset, in ipſo limine & aditu, tàm ipſe, quàm omnes milites ſui,& vniuerſa plebs, cœcitate & morbo lethargico, qui illos amplius, quàm triduo detinuit,quoties in Eccleſiã irrumpere,& ſacra disrumpere tentabant, fuêre perculſſi. Intra autem illorum dierum trium ſpatium, pietate agni cœleſtis, qui *Polonos* verbere ſuæ plagæ mulctari,non ad extremum tamen conſumi permiſit, pauci ex miniſtris Eccleſiæ *Gneſnenſis*, qui cæteris metu belli perculſis diffugientibus remanſerunt,corpus *S. Adalberti* Pontificis & Martyris in ea conditum,quod veriſimiliter *Bohemos* exiſtimabant ſublaturos,de loco,in quo annis pluribus vniuerſali deuotione quieuerat, abſtrahunt, & in loco vili, ſabulo obrutum, recondunt. Sub illis quoque diebus *Bretislaus Bohemiæ* Dux in quæque propinqua vaſtationem iuſſit extendi,& agreſtes capit. In eam ſpem adductus,vt diſcordia *Polonorum* inteſtina, ſuaque vaſtatione infeſta, Repub. *Polonorum* diſſoluta,*Bohemica* fieret anguſtior. Nam *Bohemos* & Ducem eorum *Bretislaum* exanimatio lethargica, & cœcitas à ſpolio in ſacra perpetrando,trium dierum continuatione deterruerat,resque apud eos,prout dignum erat, in prodigium & religionem verſa,futuri ſacrilegii facinus in eius magnitudine demonſtrans, conceptum furorem diſſoluebat. *Seuerus* tamen *Pragenſis* Epiſcopus,qui eiusmodi bello iniuſto ſe miſcuerat, & *Gneſnæ* præſens aderat,*Bohemorum* animos ſuapte in prædam & ſpolia procliues ad proſequendum cœptum ſcelus animat & accendit,aſſerens lethargiæ & excœcationis incommodum, non propter in ſacra Eccleſiæ *Gneſnenſi* per eos committendum ſpolium,ſed propter veteres *Bohemorum* præuaricationes, & ſcelera in catholicam religionem, abutendo illicitis connubiis, perpetrando homicidia, committendo adulteria, ſectando ebrietates,Sabbatha, diesque feſtos ſeruilibus operibus violando,inceſtuoſè viuendo, ſepulturas mortuorum in locis profanis, neglectis ædibus ſacris,& cœmiteriis faciendo,& templis ſpolia inferendo, pauperes opprimendo,iniuſta iudicia exercendo, commiſſa accidiſſe. Ad quorum expiationem Pontifex *Seuerus Pragenſi* Duci & *Bohemis* triduanum ieiunium indicit. Quo expleto iurisiurandi execratione ſe adſtringunt, ab omnibus enormibus facinoribus,quibus hactenus ſe inquinauerant,ceſſaturos. Poſt Eccleſiam *Gneſnenſem* ingreſſi,dùm ſolita non ferirentur cœcitate,ad diripienda ſingula ſacra, & omnem Eccleſiæ ſuppellectilem,rapacem animorũ, & manuum ingluuiem,fauere ſibi Diuinitatem credentes,propoſito intendunt. Correptis autem Eccleſiæ *Gneſnenſis*,qui remanſerant,miniſtris, non probris ſolùm, & cruciatibus, ſed etiam ampliſſimis promiſſis illos ſolicitant,vt vbinam corpus *S. Adalberti* Pontificis & Martyris depoſitum ſit,oſtendant. Et illi quidem prudenti & induſtrioſa vafritia vſi, corpus *Gaudentii Gneſnenſis* Archiepiſcopi, & Beati *Adalberti* germani, oſtendunt, illudque eſſe corpus B. *Adalberti* mentiuntur. Creditum eſt illicò à *Bohemis*,nam & ſarcophagi locique & ornamentorum Pontificalium,quibus veſtitum erat corpus *Gaudentii*,qualitas fidem figmentis faciebant. Tollunt itaque *Bohemi* corpus *Gaudentii* & immenſa lætitia,putantes ſe corpus B. *Adalberti* Martyris adeptos eſſe, exultant, & vulgaribus canticis Eccleſiam *Gneſnenſem* replent. Deinde illud magna ſolennitatis pompa de Eccleſia deferunt, & in caſtra ſua traducunt. Quæ quidem ludificatio iuſtiſſima Dei lege & prouidentia eueniſſe *Bohemis* credenda eſt. Qui enim verum Dei, & ſuum tunc Pontificem plurimis probris contumeliis, & iniuriis viuentem affecerant,qui eum geminata vice de ſede ſua ignominioſè eiecerant, qui-

& Gneſnenſem Eccleſiam ſpoliant.

1038.

quique ſæuiſſima cæde fratres ſuos, & vniuerſum genus ſuum odio & liuore necauerant, eius ſacrum corpus *Poloni* qui eum ſuſceperant,honorificauerant,eius monitis ſalutaribus paruerant,eius corpus ex *Pruſſia* tranſtulerant, auferre diuinitate decernente iudicati ſunt indigni,ſed nec Sanctus ipſe paſſus eſt oſſa ſua ad gentem apoſtatricem referri,quæ, quantum in ea erat,& in præſentem, & in abſentem, in ſe, ſuosque ſæuiens,ſui nominis memoriam conata eſt,è rerum natura pertinaci animo tollere & abolere,& quorum viuens conſortia viſus eſt fugiendo aſpernari, ab eisdem non tulit corpus ſuum contingi,neque in *Bohemiam* ex *Polonia* auferri. Conuertit poſt præmiſſa *Bretislaus Bohemiæ* Dux animum ad cætera ſacra diripienda,& quinque fratrum, ac Martyrum corpora videlicet *Ioannis, Benedicti, Iſaac, Matthæi*, & *Criſtini*; quos ſub *Boleslao* primo *Polonorum* Rege,in loco vbi nunc eſt oppidum *Cazimierz* in *Maiori Polonia* eremiticam vitam in arctiſſima conuerſatione agentes monſtrauimus, martyrium p ſſos, quosque *Boleslaus* Rex primum ex loco eorum paſſionis *Gneſnam* tranſtulerat. Imaginem inſuper crucifixi ex puro auro per *Boleslaum* primum *Polonorum* Regem fabrefactam,& trecentas habentem libras triplici pondere corpus eius appendentem; item tabulas tres,quibus altare magnum adornatum fuerat,auro puro & variis precioſis lapidibus & gemmis ſuperbas,per eundem *Boleslaum Poloniæ* Regem donatas,cæterasque Eccleſiæ *Gneſnenſis* res, vaſa & clenodia rapit, & ſacrilego facinore Eccleſiam *Gneſnenſem*, plurimis ſacris ornamentis, & decoris ſpoliat. Neque his contentus,campanas nobiles, & in magnitudine,valore atque ſono raras aufert,& cum his omnibus, & populi vtriusque ſexus multitudine,quam captam tenebat,in *Bohemiam* reuerſus eſt,& *Pragam* in vigilia S. *Bartholomæi* feliciter ingreſſus,ſacras prædas in Eccleſia maiori *Pragenſi* collocat & deponit, captiuos verò ruſticos *Polonorum*, inter quos & Sacerdotes Miniſtrique Dei videbantur, (tanta enim erat *Bohemorum* crudelitas,vt nec à Chriſtis Domini manum ſuam continerent) in colonias deduci,diſtribuique ordinauit, corpus Sancti *Chriſtini* ex quinque fratribus, *Morauis* inſtantibus & petentibus,*Olomunceſi* Eccleſiæ, quæ nondum Cathedrali fungebatur honore, donauit,quod apud illam in eum diem ſub tabulis argenteis auro tectis requieſcit, ſuoque titulo & nomine Cathedra *Olomuncenſis* extat dicata.

Stephano S. Hungariæ Rege

STEPHANVS Hungarorum, ſeu vt verius loquar,*Pannoniorum* Beatus Rex,fati ſibi diem inſtare prænoſcens, cùm orbus, & ſine liberis foret,de Regno *Hungariæ*,antequam vita excederet, ne ſchiſmate & ſeditione ciuili illud contingeret,inuolui,ordinaturus,mittit in *Nitriam*,vt *Vazul*, patruelis ſui *Michaelis* filius, quem illic ad honeſtam captiuitatem, reprimendo ſuam inſolentiam, Rex *Stephanus* damnauerat, adducatur, illum enim ſibi in *Hungariæ* Regno deliberauerat ſucceſſurum. Vxor autem *B. Stephani* Regis *Giſla* Regina *Vilhelmi* Ducis *Burgundiorum* filia,& iuxta aſſertionem nonnullorum,ſoror *Henrici* Imperatoris, decretum mariti ſui ſatagens reſcindere, & fratrem ſuum *Petrum*,ex vno quidem Patre,ſed ex altera matre,ſorore videlicet germana *B. Stephani* Regis genitum, & qui in aula *Stephani* Regis, velut nepos ſuus annis pluribus commoratus,& à Rege *Stephano* ex *Venetiis* accerſitus,Princeps creatus militiæ, multorum *Hungarorum* fauores,& beneuolentiam, procurante Regina *Giſla*, ſibi conciliauerat,in Regnum *Hungariæ* præficere, *Vazul* excœcari,auribusq; truncari,& per omnia deformem,mutilum, atque deſpectum effici ſubordinat. Quo malo *B. Stephano* Regi *Hungariæ* nunciato, febri correptus & nimio dolore vexatus,15. Septembris in vigilia Aſſumptionis Dominæ noſtræ *Budæ*,dùm annos ſex & quadraginta Regnum *Hungariæ* adminiſtraſſet,moritur, & in *Albam Regalem* relatus,flente eum vniuerſo *Hungaricali* populo,ſepelitur,vbi Diuinitate præſtante meritis ſuis varia in languidis prouenire cœperunt miracula, quibus expoſt largiùs crebreſcentibus Rex *B. Stephanus* in cœlicolarum numerum aſcriptus & translatus. Diebus autem planctus expletis,poſtquam omnia ſacro corpori ab *Hungaris* fuiſſent perſoluta,Regina *Giſla*, & *Buda Hungariæ* Barone, cuius tùm inter *Hungaros* magna erat reputatio, procurante, dum nemo de ſemine regio,filiis *Wladislai* videlicet *Andrea*, *Bela*,& *Leuanta* in *Poloniæ* Regno exulantibus,& filiis *Michaëlis* obtruncatis, extaret,*Petrus Vilhelmi* Ducis *Burgundiorum* filius,& *B. Stephani* nepos ex ſorore in *Hungariæ* Regem aſſumitur,& in *AlbaRegali* per *Strigonienſem* Archiepiſcopum,& cæteros *Hungariæ* Pontifices,conſentiente in eum vniuerſali Baronum *Hungariæ* decreto,coronatur. Qui primus apud *Hungaros* peregrinus Rex perhibetur fuiſſe. Annales autem *Hungarorum* eum non ex *Burgundiorum* genere,ſed ſtirpis *Teutonicæ* fuiſſe teſtantur, Beati *Sigismundi Burgundiorum* Regis,germanum ex fratre nepotem.

mortuo

ſuccedit Petrus Wilhelmi Ducis Burgundiæ filius.

Caſimirus Pariſiis ſtudet,

Quæſitura autem filio ſuo chariſſimo *Cazimiro* Regina *Poloniæ Rikſcha*,dùm iam in *Almaniæ* terris conſiſteret, ampliora virtutum & induſtriæ vltra dotes naturæ ornamenta,ipſum ſtudiis liberalibus imbuendum *Pariſiis*, adiunctis honeſtis pædagogis & ſeruitoribus datis nummariis & ſumptibus, & cætera ſuppellectili transmittit. Qui inſitam habens ab annis teneris virtutis cupiditatem ipſam tandem in actione conſiſtere intelligens,non ideo ſe tantum ſtudioſum & docilem præſtitit, vt ſciret, niſi & ſcita magis magisque operando exerceret,& aliis non ſibi ſoli præficeret.

Cazimirus filius *Miecslai Polonorum* Regis, qui & *Carolus* nominatus eſt,dùm in *Pariſienſi* Scho-

1038.

ſchola integro biennio ſtudiis operam, matre Regina *Rikſcha*, impenſas largas miniſtrante, dediſſet, & plures coætaneos ſuos, tàm ingenio & arte, quam forma excederet, cœpit apud vniuerſos opinione & fama celebris haberi. Erat enim corporis effigie formoſus, ſtatura procerus, membrorum robore inſignis, ſenſuum viuacitatem, atque integram retinens valetudinem, & cui boni mores virtuteſque iuxta atque literæ erant in voluptate. Veritus autem ne aliquando generis ſui & fortunæ, in qua erat tàm conditio, quàm qualitas, quam prudenti & induſtrioſo velamine in eam diem occulebat, proderetur, variis æſtibus mentis & ſpiritus collidebatur, & an ad patriam rediret, aut in *Almania* vel *Galliis* conſiſteret, militiamne an Eccleſiaſticam ſortem mallet, longo tempore deliberabundus fluctuabat. Quotiens enim naturali, & ingenito ardore patriæ repeteret cogitationem, & deſiderium ſibi inſediſſet, totiens exilii iniuria, Regni, & ciuili, & hoſtili bello ſubſecuta deſolatio & vaſtitas, prauus quoque & liuoroſus in ſe Procerum *Poloniæ* animus, & defectio, ſuſcipereturne, an excluderetur, ambiguitas, matris quoque *Polonis* iratæ, diſſuaſiones & conſilia propoſitum huiusmodi reſcindebant. Si verò in *Almania* aut *Gallijs* ſubſiſtendi cogitatio animum ſubiiſſet, ſubitò grandes ſugillationes, & ipſa exilii ab inuidis obiicenda exprobratio occurrebat. Tantis igitur fluctuationibus quaſſatus pro euitando, detorquendoque opprobrii dedecore, & pro conſequenda cœleſtis Regni ſorte & ſplendore, monaſterium ingredi, & in regulari obſeruantia Chriſto militare, in animum induxit, eaque deliberatione, velut medio optimo, quo ſingulas incommoditates euitare poſſet, aſſumpta, ad beatum *Romualdum*, qui pro ea tempeſtate magnæ ſanctitatis, vt erat, vir habebatur, in *Italiam* ex *Gallijs* deſcendit, donatoque ei pulcherrimo, quem ex *Polonia* habuerat, caballo, & quisnam, cuiuſuè nationis, generis, Regni & fortunæ eſſet, quouè teneretur deſiderio, innoteſcens, confirmationem ab eo petit, & indumentum monachale recipiens in *Gallias* rediit, atque in monaſterium, quod *Cluniacenſe* vocatur, frequentiſſimo monachorum numero celebre, in ordine *S. Benedicti*, matre ſua Regina *Rikſcha* deſiderio fauente ſuo, ſe recipi, & tonſurari ſuppreſſa generis ſui, & conditionis excellentia obtinuit, habitumque monachicum aſſumens, illic perpetuo deliteſcere, & in propoſito continentiæ & religionis ſanctæ, cuius in loco prædicto diligens & arcta obſeruantia tunc florebat, omne tempus vitæ in obſequiis diuinis abſumere decreuit. Monaſterium autem præfatum *Cluniacenſe* tàm ampliſſima dote per *Galliarum* Reges prouiſum extat, & tanta monachorum multitudine refertum; vt duodecim priores totidem cohortes monachorum ſub ſuo regimine & cura habentes, & Abbatem tredecimum aſſiduè tenere conſueuerit. *Iaroslaus Ruſſiæ* Dux intelligens *Poloniam* proprio & externo bello implicatam, & plurimum attritam eſſe, collecto forti exercitu, terreſtri, & nauali itinere venit in *Mazouiæ* oram, & eam cæde, igne & ſpoliis patratis, magno inſuper hominum vtriusque ſexus numero capto, in *Ruſſiam* ſe recepit. Inter hæc mala, hasque ciuiles & externas *Poloniæ* Regno iuſto Dei iudicio inflictas clades, erant *Boſſutæ* Archiepiſcopo *Gneſnenſi*, Viro religioſo & optimo, nocte & interdiu pro panibus luctus, lamenta, fletuſque, à quibus magnoperè anguſtiatus & afflictus ad horam extremam perueniens, tabefactum ſpiritum, manſionemq; ſuam peroſum emiſit, in Eccleſiaque *Gneſnenſi* tumulatur. Cui *Stephanus* primus per prouiſionem *Leonis* octaui Interregno durante, Nobilis de domo & familia *Poboz*, babatum album transuerſaliter cum cruce rotunditati babati ſuperpoſita, in campo rubeo deferens, genere & natione *Polonus* ſucceſſit.

eius laudes,

in Cluniacenſe monaſterium ingreditur.

Iaroslaus Poloniam vaſtat.

Boſſutæ Archiep. Gneſnenſi

ſuccedit Stephanus I.

FINIS LIBRI SECVNDI.

IOANNIS DŁVGOSSI *SEV* LONGINI CANONICI CRACOVIENSIS, HISTORIÆ POLONICÆ

LIBER TERTIVS.

A. C. 1039.

Rauem & enormem *Gneſnenſis* Eccleſiæ deprædationem per impium *Bretislaum Bohemiæ* Ducem, & ſuum exercitum, in ſacrarum & Deo dicatarum rerum ſublatione, & in *Bohemiam* aſportatione commiſſam, Metropolitanus *Gneſnenſis Stephanus* primus qui *Boſſutæ* ſucceſſit, moleſto & amaro animo ferens, *Rachelini* Epiſcopi *Cracouienſis*, cæterorumque Epiſcoporum *Poloniæ* communicato conſilio nuntios notabiles *Romam* mittit, coram Summo Pontifice & Cardinalibus de perpetrato per Ducem *Bretislaum*, & *Bohemos* ſacrilegio queſturos. Qui cum Vrbem acceſſiſſent, & coram *Benedicto* Papa nono, audientia obtenta, nefanda Ducis *Bretislai* & *Bohemorum* facinora, ſacrilegia in Deum & Sanctos eius, ſpolia in ſacra & templa, cædem & captiuitatem in orthodoxos & fideles, rapinam in omnes, fideli narratione expoſuiſſent, *Seuerum* quoque *Pragenſem* Epiſcopum omnium ſacrilegiorum huiusmodi participem & conſcium fuiſſe, ſacrilegiaque ſingula eius ſuaſu & conſilio fuiſſe patrata, Pontifex *Romanus* non ſecus quam iuſtum erat, motus, longam cum Cardinalibus aliisque qui tunc in Vrbe aderant Prælatis, tenuit deliberationem. Et cum omnium pari vnanimique ſententia execrabile ſcelus in *Gneſnenſem* Eccleſiam admiſſum, mucrone Eccleſiaſtico vindicandum cenſeretur, diuerſa tamen dabantur de modo vltionis inferendo vota, & alii quidem decernebant *Bretislaum* omni Ducali honore, & fidelium communione priuandum eſſe, alii per triennium in exilium agendum, Epiſcopum verò *Pragenſem Seuerum* a Pontificali gradu deiiciendum, & in monaſterium pro expiatione tanti ſceleris perpetuam illic pœnitentiam acturum, trudendum deprimendumque eſſe. Alii tàm Ducem *Bretislaum Bohemiæ*, quam *Seuerum Pragenſem* Epiſcopum vſque ad plenam omnium ſacrorum reſtitutionem, anathematiſandos fore. Hæcque vltima ſententia velut mitior & media ab omnibus accepta eſt. Verùm quia ſedes Apoſtolica parte altera non audita decreta ſua promulgare non conſueuit, perſonalis contra Ducem *Bretislaum* & *Seuerum* Epiſcopum *Pragenſem* citatio promulgatur, quorum nuntii dùm *Romam* aduenissent, & pro ſcelere ſacrilegii diluendo, verba coram Summo Pontifice facerent,

1039.

Stephanus I. Archiep. Gneſnenſis & reliqui Epiſcopi Bretislaum Bohemiæ Ducem ob ſpoliatas Eccleſias apud Pontificem accuſant,

1039.

ſcelus illud de quo per Eccleſiam *Polonicam* accuſabantur, *non diffidenter Ducem Bretislaum & Seuerum Epiſcopum admiſiſſe, non temerita*te inquiunt *improba, ſed deuotione & pietate forſan ſtulta Sanctorum oſſa, cæteraque ſanctuariorum vaſa ex Gneſna ſublata, & in Pragam relata ſunt, belli enim iure, quod Polonicæ genti inferebat, credidit ſe ſpolium illud iuſte Bretislaus Dux noſter, & populus Bohemicus admiſiſſe.* Tùm verò Papa nuntiis correptis *ſtultam etiam & deliram eorum excuſationem* oſtendit, *nec licere quantumcunque iuſto bello Eccleſias Dei ſuis ſanctuariis, & rebus Deo dicatis ſpoliari, aut oſſa Sanctorum de locis Catholicis ſine Sedis Apoſtolicæ ſpeciali autoritate & conſenſu transferri, cum bella hominibus non cœleſtibus, aut ſacris rebus indicere conueniat. Proinde autem ſingula ſanctuaria Eccleſiæ Gneſnenſi, cæterisque Polonorum Eccleſiis erepta, aut reſtituerent, aut tàm Ducem Bretislaum, quàm Epiſcopum Seuerum Pragenſem Apoſtolico ſcirent rigore excommunicandum.* Legati verò *Bohemorum* omnium ablatorum reſtitutione Ducis & Epiſcopi nomine repromiſſa, tàm Ducem, quàm Epiſcopum ad complendum, quæ verbo promiſerant, obligant, largis ſermonibus promittendo, *tàm Ducem, quàm Epiſcopum decreto Apoſtolico in omnibus deuotè & humiliter parituros.* In hanc pollicitationem, & obligationem dimiſſi, plerosque Cardinalium *Bohemorum* nuntii adeunt, pluribusque largitionibus & promiſſis illos ſollicitant, *vt ſuis conſiliis & ſuffragiis decretum Apoſtolicum de reſtituendis ſanctuariis Eccleſiæ Gneſnenſis reſcindant, aut ſi reſcindere non poſſent, reſpectibus aliquibus executionem eius ſuſpendant.* Ineſcati Cardinales præmiis & precibus cœptam in ſacrilegiũ Principemq; ac Pontificẽ *Pragenſem* ſeueritatem, & ipſi remittunt, & Papæ remittunt tendam perſuadent, *non conuenire* aiunt, *grauitati Apoſtolicæ Ducem Bohemiæ, qui per nuntios ſuos omnia illicitè recepta reſtiturum, & præceptis Apoſtol. ſe exhibet pariturum cenſuris aliquibus percelli, & in ſugillationem publicam Principem parere paratum adduci, ne iniuſte irritatus ad rebellionem ſe iuſtam conuertat.* Multifaria tùm erat Sedem *Romanam* ambientium, & de ea contendentium colliſio. Nam *Sabinenſis* Epiſcopus, qui ſe *Silueſtrum* nominabat, & *Ioannes* Archiepiſcopus *S. Ioannis* ante portam *Latinam*, qui & *Gregorius* ſextus, contra *Benedictum* nonum Papatum vſurpabant. Quapropter perſuaſio Cardinalium, cenſurarum promulgatione correpta, mente contra Ducem *Bohemiæ* diſſuadentium tunc facile admiſſa eſt, & iuſtitia *Polonorum*, concertatione huiusmodi & ſchiſmate de Papatu protelata, impedita, & ſuppreſſa *Polonorum* Pontificibus illam promouere & ſollicitare deſiſtentibus, bello inſuper ciuili *Poloniæ* Regnum premente emarcuit.

qui per legatos ſe rapta reſtituturum promittit.

Verum Cardinales dono corrupti reſtitutionem differunt.

1040.

Iam *Poloniæ* Regnum quondam glorioſum & laudabile, iam verò miſerandum & miſerabile innumeris cladibus, bellisque partim domeſticis, partim hoſtilibus & extrinſecis adeò perculſum exhauſtumque erat, vt præcipuis militibus & ciuibus trucidatis aut captis, nihil ibi quam vaſtitas & deſolatio cerneretur. Villæ ſiquidem & oppida colonis & habitatoribus, aut extinctis, aut diffugientibus, raræ poterant reperiri, & hæ ipſæ vel incineratæ, vel ſemiuſtæ, vel veſtatæ, vel collapſæ, agrorum perierat cultura, ſinguli negotiatores exulauerant, fora non frequentabantur, omnia in ruinam & perniciem reciderant, alia exterminata, alia præcipitata, alia languida, alia deformata, alia occupata erant, nulla pars Reipublicæ ab vniuerſali malo immunis & intacta erat. Vicinæ quoque nationes per circuitum *Poloniam* aut lacerabant affligebantque, prædis, direptionibus, & ſpoliis, aut ſubiugabant, & iniuſte dominio ſuo aut iuri oras, & regiones mancipabant. Quo demum periculo hisque negotiis compertum eſt, in omni Republica Principum præſentiam plurimum valere, & abſentium incommoda perficere. Complebantur in ſingulis *Boleslai Chrobri* primi *Polonorum* Regis vaticinia, quibus moriturus cecinerat *Poloniam demeritò eius exigente, & conquaſſandam bellis & diripiendam à nationibus fore.* Inter tot autem & frequentia mala, quibus *Polonorum* gens atterebatur, id erat illi vnicum remedium & ſolamen, quod plerique illorum in paludes ſtagnoſaque & ſilueſtria ipſis etiam feris vix permeabilia loca intrabant, vbi pecus fortunasque ſuas abſcondebant. Cæteri verò prædarum & bellorum diuturnitate pertæſi, æſtimantes mala huiusmodi in tempus amplius ſæuitura, cum fortunis & pignoribus in regiones trans flumẽ *Viſlam* verſus *Lithaniam* & *Ruſſiam* ſitas diffugiebant, credentes ſe amne tranſito imminens malũ declinaſſe. Et quoniam *Plocenſis* terra intrinſeco malo minus correpta fuerat, fugientium cateruæ in eam quaſi in quoddam firmum præſidium frequentes veniebant. Erat ea *tempeſtate* inter *Plocenſes* Proceres vir quidam animo ferox, *Maslaus* nomine, *Miecslai* olim *Polonorũ* Regis Pincerna, qui poſt terræ illi ex ſuo nomine nomen dedit. Is quia cæteris & genere & ingenio præſtabat, & expellendæ *Rikſchæ* Reginæ cum filio ſuo *Cazimiro* autor principalis fuerat, facilè vrgente communi diſturbio ſummam regiminis arripit, purpuram aſſumit, ſeque omnium oram illam inhabitantium, partim diſſimulatione, partim conſenſu Principem erigit, & omnes, primo quidem monendo & exhortando ſingulos, & quæ deformata fuerant blandè corrigendo, dominiũ & ditionem vſurpat, vt ſatis inſuper vndique omnibus, qui pro ingenio prædæ & rapinarum percupidi eſſent, quiuè ſtudio ad evehendũ ſtatum ſuum & dominationem flagrarent, autoritatem breui & nomen apud *Plocenſes* adeptus eſt, & factis

In Polonia omnia turbata ſunt adeo,

vt etiam Maslaus quidam ſe Plocenſem Principem vocari haberi voluerit.

1040.

dictisque omnibus ad fallendum callidus, *Mazouiæ* populos vanis promiſſis ineſcatos, in Dominum ſe & Principem recipi obtinet, neque enim tunc difficile erat inuadere Principatum, ſingulis & de ſumma rerum trepidationem deſperationemque animo voluentibus, & ad priuatam ſalutem tuendam, quam ſibi à quocunque præſtari depoſcebant, conuerſis, Regno ſiquidem per clades & calamitates externas & proprias diuiſo, diripientium prædam non potuit effugere. Incanduerat enim ira altiſſimi, nec voluit diutius *Polonorum* quibus prouocabatur tolerare ſcelera, ſed gloriam illorum quam hactenus ſuſtentabat, collidi permiſit, & confundi, fatoque quodam maligno, & vt verius dicam, populorum vitio, & de merito *Polonorum* res ad ſummam perductæ, & rurſus ad infimum velocius quam aſcenderant relabebantur. Omnibus autem in *Poloniæ* Regno Rempubl. per deſperationem deſerentibus, nihilque ſalutare in commune conferentibus, patriæ occaſum cum ſuo exitio propediem venturum arcibus aut locis paluſtribus, & inuiis, Proceres & Primores incluſi operiebantur. Sic Reſpubl. *Polonorum*, vehementi & interno, & externo hoſte deformata, & ad extremam fermè internecionem depreſſa, cum ſinguli quaſi quadam tempeſtate fuiſſent iactati, ſplendor quidam veluti è cœlo demiſſus pectora primorum inſpirauit. Pontifices enim & Barones *Poloniæ*, crebris tractatibus exiguas eius & exangues reliquias ſaluare cupientes, de ſumma rerum, & quonam modo ſtatus prior & facies Reipublicæ reddi poſſet, conſultabant. Et omnium quidem ſententiæ congruebant ſine Rege & Principe, neque mala exorta diſpelli, neque ad debitum ordinem Regnum poſſe deduci, in eligendo tamen & aſſumendo Principe erant varii & diuerſi. Quibusdam enim placebat, aut ex vicinis Principibus, aut ex propriis militibus Regem eligi. Sed hæc quoque ſententia multas ſecum futuras difficultates & incommoda trahens, cum verendum eſſet, ne eligendus Rex, ſi de Principibus vicinis eſſet, Principatum detrectaret, ſi vero de genere proprio, ne in contemptum faſtidiumque veniret, damnabatur. Aliis placebat expulſum & exilatum hæredem, & filium Regni *Cazimirum* quærere, & omnibus modis ad Regni reducere regimen. Quo viuente certum eſſet aliquem iuſtum & prudentem Principem Regnum *Poloniæ*, & lacerum & deforme abnuiturum. Neque parui pendendam prolem Regiam cui hæreditas & ſucceſſio debebatur, ſed imò auitam in *Cazimiro* ſperandam eſſe indolem, neque alium extare Principem, qui Reipubl. Regni *Poloniæ* æque poſſit, & abrogare doformitates, & inſtaurare ruinas. Iniquum inſuper eſſe *Boleslai* magni primi *Polonorum* Regis beneficia, & in patriam, & in ſe præſtita oblitum iri, nepotemq; ſuum eo Regno priuari, cuius ille virtutis ſuæ excellentia primus diadema meruit. Hæc ſententia cum ab omnibus collaudata & accepta foret, decernentibus iudicantibusque ſingulis Proceribus regionem *Polonicum*, ſuam dignitatem, ſuumque ſtatum niſi Rege *Cazimiro* recuperato, recuperare & tenere non poſſe, poſt multos itaque tractatus, poſt varias iactationes, ſimultates, & tumultus finem deſidiis in hunc modum placuit ponere, modumque ſtatuere odiis, ſolusque *Cazimirus* dignus viſus eſt cui Regnum, Legati communi voto eligendi, deferrent, quem Deus Omnipotens in ſuæ indignationis nubilo miſericordiæ ſuæ non oblitus, quaſi ſcintillam modicam pro *Polonorum* reſtauranda gloria voluit conſeruare, Pontificibus interim & Baronibus, ex quibus maximè, Eccleſiaſtico videlicet & ſeculari ſtatu, vniuerſum corpus conſilii apud *Polonos* ad promouendam Rempublicam concernebant conſilia, nonnullisque aliis Baronibus, paucis tamen admodum *Gneſnam* Metropolim iterum conuenientibus *Stephanus Gneſnenſis* Archiepiſcopus dicere orſus: *Quo in loco*, inquit, *res noſtræ ſint, Proceres, diſſerere non expedit; iuxta mecum omnes intelligetis, eo calamitatis & trepidationis ventum eſſe, vt ſi rem noſtram publicam ſaluam eſſe velimus, apud remotas & ignotas regiones exiliatum à nobis Cazimirum ſollicitis ſtudiis requiramus, ſupplicaturi exuli & ſuaſuri reditum, qui adoleſcenti & innocenti maternarum transgreſſionum noxas parum iuſtè imputabamus.* Finem dicendi Archiepiſcopo faciente circumſpectantibus cæteris omnia alia conſiliariorum remedia, licet plerique nouum creari Regem, plerique Gubernatorum Regni deligi conſuluerant, nec ſatis inter Pontifices & Proceres de eligendo Rege conueniret, nihil tamen ſalutarius præter vnum tutiſſimum in præſens & futurum ad leuanda celerius mala graſſantia, & graſſatura occurrebat remedium, quam vt pulſum à ſe *Cazimirum* Regni Principem & hæredem, quæſitum irent, repertum reducerent, eiusque ditioni ſe & defenſioni permitterent, facilè ad eius regreſſum furias omnes, colliſionesque, & concuſſiones Regni extrinſecas & intrinſecas quieturas, ipſumq; quod tàm ſe, quàm matrem ignominioſe eieciſſent, maternis prouocati non ferendis iniuriis, vt ſunt ingenia humana ad leuandam propriam culpam, & ad ſperandum meliora mitioraque nimio plus fœcunda, deprecentur, & exorent. Nam ſi alium Regem aſſumere pergerent, vereri ſe, & ſuam electionem viuente hærede, & renunciationem non faciente repudiatum iri; ſecurius ſe omnia acturos, ſi *Cazimirum* vel fatis ſubtractum, vel iuri ceſſurum, nuntiis reuertentibus conſtaret. Nuntii poſthæc ad *Cazimirum* quærendum deſignantur, & mittuntur, eo mandato & autoritate inſtructioneque fulciti, vt pro illius reductione etiam quæque difficilia ſubeant, cum in illo vno, vnica ſpes miſerabilis patriæ conſiſtat. Nuntii autem *Polonorum* publ. executuri mandata arrepto itinere,

primum

Has igitur turbas perteſi Poloni

de Caſimiro in regnum reuocando ineunt conſilium.

Legati ad hanc rem miſſi

1040.

primum ad *Almaniam* diuertunt,& *Rikscham Poloniæ* Reginam *Miecslai* olim relictam, In *Brunsuik* degentem offendunt, cui cladium & malorum, quibus *Poloniæ* Regnum pressum erat, magnitudinem, quam & ipsa ex rumoribus intelligebat, singulatim exponunt, rogantque, vt, vbinam terrarum aut gentium filium suum *Cazimirum* inuenire possent, eis fideliter edicat, & declaret. Regina autem *Rikscha*, etsi suæ, filiique sui exulationis iniuriam vltam esse gaudebat, calamitatum tamen magnitudo etiam muliebrem affectum superabat; propter quod Regno *Poloniæ*, tam miserabili & afflicto non compati non poterat, spiritu compassionis impulsa, *viuere quidem filium suum Cazimirum, sed in religionem sacrum B. Benedicti transisse, & monachalem habitum, & statum in Cluniacensi monasterio in Galliis sito, professum esse* demonstrat, *satisq; veri illum à religionis proposito Regni terreni cupiditate distrahi non posse, & spe concepta legatos frustrandos esse.* Terruisset relatio hæc quantumcunque viros constantes, Legati tamen *Polonorum*, nihil iis quæ à Regina pro indifficultando & succidendo eorum itinere dicebantur, perculsi, honorata Regina *Rikscha*, de his quæ secum ferebant muneribus, in *Gallias* profecti, *Cluniacum* tandem perueniunt, & Oratores *Poloniæ Cazimirum* Ducem suum monachali habitu cognoscunt, obortoque lachrimarum imbre, certatim in eius ruunt amplexus, felices se existimant, quia Principem suum tanto labore quæsitum, viuum & incolumnem reperiunt, apud quem petita audientia, & de consensu Abbatis *Cluniacensis* obtenta verba faciunt: *Omnium*, inquiunt, *Pontificum, Procerum, & Nobilium Regni Poloniæ nomine ad te venimus Princeps clarissime, oratum, qui solus Regnum nostrum hæreditarium tuum Poloniæ labefactum attollere, & discerptum reintegrare, tuerique enixè & egregiè potes, quatenus ad Regnum Poloniæ per nos te deduci, & illius sceptra successione paterna tibi debita requirere velles, neque preces nostras, & totius Patriæ, neque fatigationes nostras, qui te per varias regiones, nationes, & populos discurrendo quæsiuimus, despectum iri sinas. Veni igitur seditiones sedaturus Polonicas, & intestinas eradicaturus illorum discordias, hostes abacturus, ab eorum faucibus Regni tui erepturus reliquias. Iacet enim infelix Polonia frequenti squalore proprio, & hostili oppressa, olim suo imperio, dum illam proauus, auus, & genitor tui administraret, latissima, nunc verò rapinis, incendiis, vastitate, seditione, templorum direptione, hostili vexatione, concussa. Noli committere, vt te per tot terrarum spatia fatigati quæsiuerimus frustra, aduentum enim nostrum omnes spectant, omnes intuentur, tu vnus es, qui nostræ spei respondere, qui Regnum Poloniæ multifariè scissum, & deformatum in suum decus & gloriam vindicare potes. Si nos deseris, quem implorabimus? si despicis, quis subleuabit?* Finita deinde sua, & eorum quorum fungebantur legatione, iniusto & graui se deliquisse fatebantur facinore, suppliciter orant, *vt se meliorem erga eos, quam erga illum ipsi fuerunt, exhibeat, exoratuque se mitem & facilem etsi quondam ingratis, nunc tamen supplicibus, vel charitate, vel respectu patriæ exhibeat.* Recognoscit Cazimirus Dux Regni sui Proceres, & de eorum aduentu iubilo immenso cordis iocundatur & exultat, quid tamen agat, quem affectum, quem vultum, legatis & Proceribus *Poloniæ*, quorum aduentus caussam ipsis prodentibus non ignotam habebat, prorsus ignorat. Iam enim regulam *B. Benedicti* professus erat, iam & Diaconatus gradum susceperat, alienique iuris & arbitrii factus etiam communem conuersationem cum legatis non nisi Abbate permittente, ne dum regressionem in seculum, sibi nouerat professionis virtute interdictam. Quæ cum *Polonorum* legati Duce eorum *Cazimiro* recensente didicissent, Abbatem *Cluniacensem* conueniunt, congruisque muneribus sibi præsentatis, cur & vnde venerint, exponunt; *variisque*, inquiunt, *ꝶ diuturnis domesticis, & externis cladibus ob absentiam Principis sui Cazimiri in exilium iniustum missi Procerum odio, Regnum Poloniæ adeò pressum & vexatum est, vt miserabilis eius status, & conditio etiam hostibus & inuidis commiserationem excutiat, neque enim per nos eius calamitates & ruinæ satis depromi & enunciari possunt, quòd primum ciuili discordia & furore, deinde hostium vndique impendentium inuasione, prisco suo splendore & gloria, quibus vsque ad inuidiam abundauerat, exutum est, & multifarie deformatum, & direptum, cædibus enim continuis ad consummationem, vastitatemque redactum, stupris inquinatum, & libidinibus pollutum, spoliis & prædis attritum, diuinis & humanis profanatum, in fide vacillans, in religione aberrans, in moribus & legibus proprios motus sequens, Ecclesiarum Dei & ministrorum eius omniaque Ecclesiasticæ libertatis iura pessundans ac proculcans, ac sacrilego ausu bona ac possessiones diripiens, in omne scelus & nefas non destitit grassari. Et licet pro euitandis rescindendisque tot malis plures viæ tentatæ sunt nulla tamen earum spes nostras impleuit. Omnium itaque Polonorum, tàm Ecclesiasticorum, quàm secularium, qui relicti sumus, sententiis declaratum est Regno Poloniæ salutem aliter prouenire non posse, nisi Principis nostri, quem in tuo monasterio reperimus, reductione. Quapropter tàm nostro, quam eorum, quorum legatione fungimur, nominibus exoratum te, Pater Venerande, velimus, quatenus multiplices acerbitates calamitatum, pressurarum & desolationum, quibus Regnum Poloniæ attritum erat, attendens, Principem nostrum, monachum verò tuum reddere, & in Regnum suum Polonicum illum remittere*

eum in Cluniacensi monasterio monachum & Diaconum offendunt,

ipsum tamen alloquuntur

1040.

nec non Abbatem Cluniacensem

1040.

mittere non graueris, altius gratiusque Deo sacrificium in purpura quam in cappa per administrationem instaurationemque paterni & auiti Regni profligationem malorum, præmiationem bonorum, quam per regularem precationem, & obseruantiam exhibiturum. Abbas autem *Cluniacensis* vir ipse eruditus & industrius, prudentum tamen & expertorum virorum communicato consilio; *Polonorum* legatis respondit, *se quidem ad gerendum petitioni & requisitioni eorum morem ex compassione & affectione singulari, vt calamitates Polonici Regni dispelli, & sanari possent, beneuolum atque pronum esse, non tamen huius potestatis se esse; vt & monachum & Diaconum à religione professa emancipet, & interim Regni regimine præuaricato professionis suæ tenore succedere permittat. Proinde supremum in terris tribunal supremamque potestatem, sedem videlicet Apostolicam Romanam & Vicarium Christi adirent, & necessitate publica Polonici Regni, eiusque conditione & statu summo Pontifici declarato, Principem Cazimirum reddi deposcerent, ea benignitate Pontificem summum fretum esse, vt afflicto calamitosum precibus non posset non moueri, & Regno cui suapte debetur miseratio, propitiationem non præstare, facile Apostolicis mandatis in remittendo absoluendoque monacho quàm gratissimè pro salute publica pariturum.* Cluniacensis Abbatis responso *Polonorum* legati accepto, etsi illos non mediocris haberet molestia & amaritudo, quod Principem suum, prout animo destinauerant regulari professioni & Diaconatui arctè intelligerent irretitum, duplicemque illi nodum non sine plurimorum laborum & difficultatum interpositione soluendum, omnia tamen extrema deuouerunt se perpessuros, dummodo salutem possent referre patriæ miserabili & afflictæ. Ex *Cluniacensi* itaque facto discessu, rectiori, quo possunt, itinere *Romam* contendunt. Quò cum incolumes peruenissent, à *Benedicto* Papa nono benignam audientiam sortiti, quibꝰ bellis, quibus cladibus, cædibus & spoliis *Poloniæ* Regnũ, cum ab extraneis, tum à propriis, propter carentiam & exulationem stirpis Regiæ vsque ad internecionem confectum sit, quibusque ex causis restitutio Principis eorum *Cazimiri* per *Cluniacensem* Abbatem negata sit, declarant. *Difficilis*, inquiunt, *Pater Beatissime, relata est calamitas, qua Poloniæ Regnum superioribus annis afflictum est & hactenus affligitur, hostibus & propriis in eius exterminium quodam furore intentis, & exacuatis. Vnico siquidem hærede & Principe nostro Cazimiro, nobilissima stirpe Regia, ob inuidiam maternam genitore absumpto, pulso, omnis pernicies illud inuasit, longoque bellorum tractu, priuatione pacis varias cladium amaritudines experiri compulsum est. Sacra enim & diuina & humana prophanata sunt, sacerdotes & ministri Christi aut pulsi, aut enecati, Primores Regni in parte nobili deleti, matronæ nobiles & virgines stupratæ, ciuitates & vici conflagrati, regia omnis supellex direpta, multi illustres & nobiles viri, multis vulneribus trucidati, multi in prædam & seruitutem tracti, multi gladio & fame consumpti, populus igne & ferro vastatur, cultus Dei deseritur, ciuitates, oppida, castra spoliantur & euertuntur, iustitia exulat, furor augetur, boni premuntur, scelerati crescunt, virtus omnis marcescit, vitia dominantur, Ecclesiarum, monasteriorum, cæterorumque locorum Deo dicatorum, quæ deuotione christianorum Principum exacta, constructa, dotataque fuere, attentata subuersio, & vt multa paucis complectamur, adeò vehementi bellorum & cladium stridore Regnum Poloniæ penè consumptum, & deletum est, vt nullum desolatius, desertius, vastatiusque esse videatur. Ne autem Regnum ipsum à propriis, & à finitimis nationibus proculcatum in barbarorum & schismaticorum, contra quos hactenus militando scuto suo, cæteras Christianorum regiones tutabatur ditione concedat,* supplici lugubrique magis eiulatu, quàm voce orare Legati cœperunt, *vt Regno calamitoso & perdito, velut religionis Christianæ parens consulat; Principemque illis suum Cazimirum in Cluniacensi monasterio constitutum, non obstante, quod monachum professus, & gradum Diaconatus adeptus sit, reddat. Ex te enim, Sanctissime Pater, nostra & totius Poloniæ salus, & restauratio pendet. Tu solus patriæ nostræ potes sanare discrimen, tu bellicum furorem inhibere, te patria nostra inuocat, te intuetur, ad te fiducialibus precibus recurrit, tua maximè interest facili autoritate & decreto ei præstare gloriam, & quietem, salutem, & integritatem, per te regionum nostrarum sanari precantur vulnera, quibus nemo præter te mederi potest, vt Respublica Regni nostri Poloniæ sæua discordia miserabiliter prolapsa, in pristinam potestatem pace confecta, vigore resumpto, diuinitate propitia consurgat, maturato opus esse auxilio, nisi cito succursum fuerit, de capite, de fortunis insontium, de totius insuper Regni Poloniæ corpore actum fore.* Nec semel Papam & Cardinales petere contenti, frequentius petere & instare perseuerabant, rogantes, *ne se irritos spe abire post tantos labores fatigationesque paterentur, & triste responsum in Patriam referre cogerentur, compateretur Summus Pontifex, benignitate paterna Polonorum Regno miserabilibus cladibus obtrito, non aliam habens faciem, nisi sine capite truncum corpus, sine oculis frons & facies tenebrosa.* Legatione Polonorum *Benedictus* nonus audita, quid facto opus foret aliquanto tempore cum Cardinalium collegio, cæterisque timoratis viris, & iurisperitis deliberat. Res enim & supplicatio noua, & sine exemplo, ad se delata, non parum in vtramque partem diffi-

qui respondet se non posse Casimirum dimittere;

eosq; Romanam ad Pontificem ablegat.

1040.

1040.

difficultatis & periculi secum trahens, alta longaque indaginis lucubratione eam digerere Summum Pontificem impellebat. Nam ex monacho Diaconoque laicum efficere, solenne religionis & continentiæ votum dissoluere, transgressionis in diuinam legem facinus euidens censebatur, & laboranti afflictoque Regno non prouidere summæ crudelitatis, quæ à Sede Apostolica benigna se omnium matre vocitante, longe abesse debet, erat specimen. Monebant raræ sanctitatis virum, facies miseranda Legatorum, vilis & obsoletus habitus, vultus supplex, demissa supercilia, verborum humilitas. Intellexit siquidem Vir Apostolicus, propter defectum regalis regiminis, multas Poloniæ iacturas accidisse, vtpote militum dissensionem, populi concussionem, Regni deprædationem, fidei subuersionem, Episcoporum, & Sacerdotum indignam oppressionem, virginum deflorationem, & coniugalis pudicitiæ contaminationem. Itaq; post varios tractatus, & consultationes in hac re habitas, dùm plures viæ *Polonorum* Legatis à Summo Pontifice propositæ, velut duræ & intolerandæ repudiarentur, ea tamen & à Summo Pontifice decreta, & à *Polonorum* Legatis accepta est, & tunc demum Summus Pontifex Legatorum *Poloniæ* precibus annuit, & *Cazimirum* illis precario Regno donat, nexum religionis, & susceptum ordinis vinculum soluit, vxorem sibi ducere, & liberos procreare concedit. Dona tamen Apostolica exemplar non habentia, nec vnquam alicui personæ aut religioni concessa rara esse decernit, si illa lex à Polonorum Legatis suscipienda, & perpetuo seruanda cohæreat, Princeps *Cazimirus Poloniæ* dispensante Summo Pontifice *Cluniacensi* monasterio exeat, habituque regula & gradu Diaconi abdicatus, solutus & liber paternum & auitum Regnum instauraturus illud resumat, nubendi, & in spe *Poloniæ* Regni successores generandi habens plenam potestatem, sed tum *Polonorum* regiones, & Regnum in signum præstiti per Sedem Apostolicam, acceptique in magno suæ necessitatis articulo beneficii B. *Petro* & successoribus suis Romanis Pontificibus de quolibet capite nobilium capitibus circumscriptis, vsualem nummum annis singulis soluere cæsariem capitis, & comam barbaro more non nutrire, sed auribus patentibus ad instar Catholicarum & Latinarum nationum, tonsuratum caput gestare, & in præcipuis Christi & virginis matris eius festiuitatibus, panno lineo albo in stolæ modum, dependente ceruicem exornare perpetuo reddantur astricti, quatenus in his tribus signis, & ex monacho & ex Diacone Apostolica concessione & benignitate, dùm aliter concretum periculum dissolui non posset, *Poloni* Regem sibi creatum & redditum cognoscentes, tam in Deum, quàm in religionem Christianam consistant gratiores atque deuotiores. Placet aliis non *Benedictum* nonum, sed *Clementem* secundum *Poloniæ* Regem *Cazimirum* reddi iussisse. Quam diuersitatem propter plures sub eo tempore de Papatu contendentes reor prouenisse. *Benedicto* enim eiecto nono, Episcopus *Sabinensis* qui *Siluester* vocatus est substituebatur, sed eo quoque eiecto, *Benedictus* sedem recuperat. Quo altera vice eiecto datur Papatus *Ioanni* Archipresbytero S. *Ioannis* ante portam *Latinam*, qui *Gregorius* sextus dicebatur. Qui cùm esset rudis literarum, alterum Papam ad vices Ecclesiastici officii exequendas, secum consecrari fecit. Qui cum multis non placeret, tertius superinducitur, qui solus vices duorum impleret. Vno igitur contra duos, & duobus de Papatu altercantibus contra vnum, mortuo *Gregorio Henricus* Imperator contra duos *Romam* accedit, & ex Canonica & imperiali censura depositis, *Syndegerum Bambergensem* Episcopum, qui *Clemens* secundus dictus est, in Papatum per vim substituit, à quo *Henricus* Imperiali diademate ornatur & benedicitur, *Romanis* sibi promittentibus & iurantibus *se sine ipsius consensu nunquam Romanum Pontificem electuros.* Hæc autem tributi perpetui in Regnum *Poloniæ* impositio quantum attulit Regno oneris, tantum & contulit, ne Regni fines à quodam iniustè occupari, vel mutilari queant, perpetui roboris vociferante solutione tùm impositi numismatis Regnum *Poloniæ* sub iure religionis fuisse, & esse, & occupantes atque occupatores assidue de mala fide, de prauaque conscientia obiurgandos fore.

qui Casimirum dimittit, ex monasterio.

Origo tonsuræ capitis Polonorum.

CONRADVS Imperator sub iisdem temporibus moritur, & in Ecclesia *Spirensi* sepelitur, cui filius suus adoptiuus *Henricus* tertius, vt quidam ferunt gener, qui dudum Patre viuente in *Romanorum* Regem electus, & consecratus erat 86. loco ab *Augusto* in Imperium successit, iocundus & bellator, in silua natus erat, & bis ad occidendum traditus, sed tamen Deo protegente illæsus euasit, adhuc puer. Cuius beneficii memor consequutus imperium, in loco natiuitatis suæ fabricauit & dotauit insigne monasterium.

Conrado Imp. succedit Henricus.

RVTHENORVM Monarchia, & vniuersali Principatu, *Iaroslaus Russiæ* Dux non contentus, famam & gloriam apud exteros quæsiturus, finitimis *Græcis* bellum infert; filium *Wladimirum* natu maiorem, grauis iam ipse ad sustinenda belli munera, cum exercitu frequenti in nauibus contra *Constantinopolim* transmittit, sed tempestate ingenti exorta franguntur naues *Ruthenorum*, & classe dissipata milites *Rutheni* cum Duce suo *Wladimiro* vix semiuiui continentem attingunt, pedestrique itinere *Russiam* regrediebantur, quos *Græcorum* nonnulli milites ab Imperatore transmissi non desinebant particularibus certaminibus, clandestinisque bellis & infestationibus lacessere, donec prælio inito *Græcis* fugientibus *Rutheni* euasere victores.

Rutheni Græcis bellum illaturi naufragio plerique pereunt, tandem Græcos vincunt.

Re-

1041.

Restitutione Principis sui *Cazimiri*, qui & alio nomine *Carolus* vrbanitatis gratia dictus est, *Polonorum* Legati apud *Benedictum* nonum seu *Clementem* secundum, sub conditionibus, quas præmisimus, impetrata, alacres, & cum gaudio magno *Roma* benedictione Papali accepta, egrediuntur, portantes secum & deferentes literas, quibus primum *Cluniacensi* Abbati Principis *Cazimiri* redditio, deinde eisdem *Gnesnensi* Archiepiscopo *Polonorum* Primati, cæterisque Archiepiscopis & Episcopis *Poloniæ* coronatio imperabatur. Et Legati quidem *Polonorum* concito cursu ex vrbe in *Gallias*, *Cluniacum* diuertunt, Apostolicasque literas *Cluniacensi* Abbati præsentant, quibus illicò paritum est. Et Dux *Cazimirus Polonorum* Legatis, religioso vestitu amoto, seculari & regio amictus redditur. Nouum metamorphosis genus, & nullis vnquam visum seculis, nec ab *Ouidio* in libris decantatum, ex monacho Rex, ex religioso secularis, ex Diacono miles, ex continentiam perpetuam professo maritus, ex paupere diues, ex contemplatiuo actiuus. Qui Abbati & Fratribus monasterii *Cluniacensis* valedicturus, verba in cœtu eorum, quæ & sibi & monachis lachrimas excutiebant, facit, agitque gratias, *quod annis propè quinque magna charitate eorum fotus sit contubernio, precatur vt tàm ipsum, quàm Regnum suum Poloniæ perpetuo habeant commendatum, suisque orationibus cœlicolas precentur, vt sibi Regnum stabilirent, se quoque ea mente esse, vt tàm loci in quo vixit, quàm ordinis quem professus fuerat, nunquam posset obliuisci,* & his dictis Abbate & fratribus osculatis singulis discessum suum comploratione, & in spatium remotum deductione certatim cohonestantibus, ex *Cluniaco* egressus in *Almaniam* ad genitricem suam *Rikscham* Reginam *Poloniæ* in *Seleuold* commorantem peruenit. Apud quam dum diebus aliquibus quiesceret, persuadere illi molita est, *ne ad Regnum Poloniæ propriorum & externorum bellis direptum, desolatum, & exustum, cineribus magis & fauillis, quàm frequentibus vrbibus & vicis inclytum, vbi sibi prioris exilij & iniuriæ facies pertimescenda foret, consentiret redire: sed postquam Apostolica dispensatione à religione sorteq; clericali solutus sit, in Almania consisteret, largas & sufficientes possessiones, & per eam comparatas, & fauore Imperatoris Henrici, propinqui sui auunculi donatas, morte insuper aliorum consanguineorum deuoluendas pro tenendo statu Ducali habiturus.* Non mouerunt *Cazimirum* Ducem exhortationes maternæ, quæ fortes stimulos adferre solent. Verùm matri à filio conuenienter responsum est, *non esse aliquas possessiones Almaniæ, & Dominia tàm vberibus redundantia diuitijs, quorum gubernatione auitum & paternum Regnum, quamuis semiustum, desolatum & direptum, deserendum negligendumque putaret, pro quo solo instaurando, abdicatio religionis ordinisque suscepti sibi à summo tribunali tributa esset potestas. Cuius quoque calamitas, deserta religione & ordine animum eius diuinis & cœlestibus mancipatum obsequiis, ad gubernanda terrena inflexisset. Sed nec in vniuersa Almania tàm gloriosum & illustrem eum, & semen eius futurum, quantum in vno solo Poloniæ Regno, cuius sibi instaurationem per facilem atque inde famam denominationemque percelebrem perfidiæ cuiuslibet fauore circumscripto fore* demonstrabat, *cui etiam iure optimoque respectu ipse debeatur, nec dispensationem sedis Apostolicæ vlteriorem nisi pro regimine Regni Poloniæ, & pro leuanda eius ruina extendi posse: Si in Almania remanendum duceret, ad ordinis & religionis regressum iuste posse & oportere cogi.* Confutatam *Rikscha Poloniæ* Regina in sua persuasione videns, æquiori animo, filium propositum exequi passa est, qui etsi eam secum *Poloniam* redire precabatur, nullatenus propter acceptam confusionis & exilii irrogatam à *Polonis* iniuriam acquieuit, sed in *Almania* consenuit, de bonis quoque & possessionibus dudum à se coemptis, duo monasteria vnum videlicet *Brunsuicense* sub honore *S. Petri* Apostoli, & *S. Nicolai* Confessoris, aliud in loco vbi *S. Kiliani* sociorumque eius sacrum celebratum extabat, monasterium, fundat, constituit, erigit, & dotat, super quo piæ fundationis negotio ipsius Reginæ *Rikschæ*, priuilegium apud prædictorum sacrorum locorum cultores, ostenditur fundationem & dotationem huiusmodi plenius contestans. Plena quoque dierum & bonorum operum apud *Seleueld* defuncta est, corpus verò eius religiosæ, tantæque fœminæ exequiarum congruo apparatu *Coloniam* delatum, & in Ecclesia *S. Mariæ*, quæ est ad gradus, humatum est. Obitum tamen suum non tunc, sed longè post lector contigisse intelligat, pro ea siquidem vice, qua hæc gerebantur, *Rikscha* Regina redeunti filio *Cazimiro* in *Poloniæ* Regnum plura clenodia in auro & argento, gemmisque quæ ex *Polonia* contulerat, restituit, nonnullosque milites & equestris ordinis viros, quorum vallatus caterua filius, honestius *Poloniam* repeteret, ex *Almania* filio adiunxerat, & ne filio eiusque comitibus quicquam possit deesse, de viatico sufficienti materna benignitate prouidet. Expediens autem & summè necessarium, tàm *Casimiro* Duci & matri eius *Rikschæ* Reginæ, quàm *Polonorum* legatis visum est, vt *Henricum* tertium *Romanorum* Regem, & filium *Conradi* Imperatoris adirent, restitutionem coronarum materialium Regni *Poloniæ* per *Rikscham* Reginam *Conrado* Imperatori, vt in superioribus demonstrauimus, donatarum obtenturi, simulque de vastatione & spoliis per *Bretislaum* Ducem *Bohemiæ* in *Poloniæ* Regnum tempore absentiæ Principis iniustè accepta, questuri.

Casimirus Dux Cluniacensi monasterio valedicit

& ad matrem in Germaniam venit, quæ illum ab assumenda Poloniæ corona absterrere voluit.

Casimirus vero matrem non sequitur.

sed potius ab ea.

1041.

& Henrico Imp. viaticum & comites adiunctos accipit.

Morabatur pro eo tempore *Henricus Romanorum* Rex, non in remoto loco, in insula videlicet S. *Suiperti*, quem cum adiissent, gratus A fuit *Henrico* Regi eorum aduentus, multamque comitatem nouo hospiti & propinquo affini suo Duci *Casimiro*, & *Polonorum* legatis & ipse præstitit, & à suis mandauit præstari, & coronas quidem materiales duas Regni *Poloniæ*, quarum petebatur restitutio, prona beneuolentia restituit, ad Ducem *Bretislaum Bohemiæ* nuncios, qui illum & de iniqua Regni vastatione *Poloniæ* arguerent, & vt ablata restitueret monerent, misit, seque Duci *Casimiro* & futuro *Polonorum* Regi contra *Bohemos* in singulis auxiliaturum spopondit. Quo etiam Ducis *Casimiri* in *Poloniam* hostibus & inuidis terribilior, propriis verò & deuotis gratior esset ingressus, insignem militum & curiensium B suorum numerum *Cazimiro* pro honore sui & solatio adiungit, & profecturum secum in *Poloniam*, & partes suas contra rebelles, & indomitos adiuturum.

Bretislaus autem *Bohemiæ* Dux à legatis *Henrici Romanorum* Regis *Pragæ* offensus, & super illicita Regni *Poloniæ* vastatione correptus, atque super thesaurorum, & clenodiorum in *Gnesnensi* Ecclesia sacrilega præsumptione raptorum restitutione monitus, graues cum *Bohemis* natura ipsa insolentibus, & superbis concepit iras, bellum enim sibi ab *Henrico Romanorum* Rege in fauorem consanguinei sui *Cazimiri* Ducis *Poloniæ* inferendum, nisi ablata ad plenum redderet, denunciabatur. Vnde & legatis Cæsareis respondet, *Polonis pro veteribus in se Ducatumque suum Bohemiæ damnis & iniuriis, & signanter pro aui sui Boleslai excæcatione iustum bellum intulisse, nec ad restitutionem spoliorum cogi per Henricum Regem Romanorum debere. Cui tributo quingentarum marcarum argenti puri, & centum viginti boum electorum de Bohemia solito pro Imperio quotannis reddi persoluto, parare in cæteris nullatenus teneretur, ageret quæ vellet, se antequam Polonicalia spolia restituat, omnia extrema tolerabilius perpessurum.* Rebus suis

Casimirus à Polonis cum gaudio excipitur,

Cazimirus Poloniæ Dux apud *Henricum* tertium *Romanorum* Regem pro voto stabilitis, licentia à Rege & genitrice sua *Rikscha* Regina obtenta ex *Misnia* versus *Poloniam* discedebat. Dum autem rumor *Poloniam* de sui Principis & futuri Regis desiderato aduentu peruenisset, magna hilaritate & gaudio omnium bonorum Rempublicam saluam esse cupientium, corda profusa sunt, singuli enim boni *Cazimiri* reditum scientes, anxiè per omnes status atque ordines operiebantur, hi verò qui raptu & scelere viuere assueti, quique aut regalia, aut aliena occupabant, non mediocri dolore, & pauore perculsi sunt. Venienti autem ad fines *Poloniæ Cazimiro*, Pontifices & Barones *Poloniæ* cum quanta possunt militia occurrunt, cateruatim obuiam illi effusi summo cordis plausu illum excipiunt, gratulantur incolumitati, & longo post peregrinationem A reditui, laudes in illum depromendo concinunt, Principemque suum magna deuotione excipiunt, admonentque & precantur, *vt iis quas sibi, & genitrici suæ inconsideratus temerariusque furor irrogaratis iniuri perpetuo obliteratis, ad capessendam Rempublicam Regni sui prostratam & exanguem animum intendat, & sui animi brachiis se curandos accipiat, nec iram & indignationem habeat virtute potiorem.* Ille *id animo suo insedisse præcipuum*, respondit, *eaque de causa dulcem religionis cultum se reliquisse, & in Poloniam cum Almanorum haud contemnendis copiis se rediisse docet, vt Respubl. ex calamitate eam detinente, & mediis quoque quibus iactata est pæneque mersa fluctibus, in tutum euadat*, declarat *se inuitantibus Polonorum Legatis, Papa quoque non permittente solùm, sed & iubente in Poloniam pro Polonici populi & Regni salute & instauratione aduenisse, non solùm non repetiturum pœnas à suis & genitricis suæ eiectoribus, sed etiam omnibus offensis perpetuam obliuionem daturum, vt non tàm autoritate; quàm benignitate & facilitate cunctis imperet.* Excepti sunt & *à Polonis Almanorum*, qui cum *Cazimiro* aduenerant milites, & magnus illis fauor & honor, pro omni tempore, quo militiam agebant in *Polonia*, habitus. Vt autem fama zeli sui pro instauranda Republica concepti diffunderetur, plerasque munitiones & castra in finibus Regni *Poloniæ*, aut per hostes inter- C cepta, aut per vespiliones & prædones domesticos occupata inuadit, expugnat & conquirit, maleficosque in illis comprehensos quosdam patibuli suspensione damnat, quosdam gladio ferit, quosdam manibus & pedibus in aliorum terrorem mutilat, pœnis & suppliciis singulos deterret improbos, male acta & deformata rescindit, delicta vindicat, omne crimen diluit, omne nefas extinguit, omnem arcet iniuriam, quosdam deinde extollit, quosdam deprimit; tantus denique tàm hostibus, quàm propriis, pauor iniectus est, vt & hostes ab occupatis excederent, & domestici parci sibi, & transactas præuaricationes remitti, & propria humiliatione, & amicorum suffragiis implorarent, D neque Nobilis & solers Princeps sæuiendum in singulos duxit, sed pertinacibus maleficis, & qui seditionum erant autores, capite mulctatis, cæteris se benignum & placatum exhibuit, ne regio superioribus bellis collisa, in ampliorem etiam rediret vastitatem. Itum est posthæc ad Metropolim *Gnesnam* & per *Gnesnensem* Archiepiscopum *Stephanum*, cæteris Pontificibus *Poloniæ* assistentibus *Cazimirus* nominis huius nouus Princeps, ordine verò tertius, acclamatione, & vniuersali consensu Rex *Poloniæ* appellatus, corona quam retulerat, insignitus, vnctus, & coronatus est. Ad coronationem autem huiusmodi perficiendam, magna ala-

& Gnesnæ coronatur.

1041.

critate, gaudio, & exultatione, maximo quoque infimorum studio *Gnesnam* concursum est, ab omni ætate, ordine & natione, vno- A quoque arbitrante se *Poloniæ* Regni priuignum non filium esse qui coronationi ipse non interesset, qui non plausu & acclamatione, vultus denique & gestus significatione fauere se non monstrasset. Videbant enim duas sibi & patriæ res præclaras & salutares, quarum desiderio quam maximè tenebantur, & reuersione *Cazimiri*, & coronatione restitutas, pacem videlicet, & Regni fulgorem periocundum. Cernebant insuper ea tempora rediisse, in quibus libertate, fortunis, pace, & otio frui, meliora verò in dies sperare licebat, permixtæ vndique turbæ summa lætitia & plausu, quocumque iter facerent, *Cazimiro* congratulabantur, & ad reductionis, co- B ronationisque suæ spectaculum, è fenestris tectisque cateruatim pendebant, atque ipsum his conueniebant, compellabantque vocibus. *Gratulamur*, inquiunt, *Excellentissime Princeps, tuo reditui, tuæque incolumitati, immortalemque Deum precibus obsecramus supplicibus, vt pulcherrimis cœptis tuis faueat, vt Regnum Poloniæ tuo ductu, tuisque auspiciis restituas, amplifices & conserues, & illius Rempublicam variis exagitatam, pæneque collapsam procellis, quæ te vnicum filium, liberatorem vnicum, suæ salutis anchoram, & portum amplectitur, erigas, amplies, componas.* Magna insuper celebritate dies ille coronationis à *Polonis* actus est, cum fauore pristino, tùm gau- C dio insperato recuperatæ libertatis, Regni & pacis, & quem nusquam visurum, & reuisurum crediderant incolumem, præsentem, & regio fulgentem diademate viderant, laudes illi in theatro canebant, mirificisque honestabant præconiis, auitæque illi tributæ & imprecatæ laudes, vt patriæ pater illius iure appellaretur, amplissimo honore a populo & Nobilitate vbiq; exceptus. Erat & enim *Cazimirus*

Eius laudes.

Poloniæ Rex moribus suis, eloquiis & responsis adeò nitidus, & modestus, vt impleret *Polonos* spe certissima instaurandi Regni, & deperdita recuperandi, amplius quidem & perfectius, quam per experimentum rerum ratio soleat comprehendere, dando responsa fide & maje- D state, prudentia, Legatis multis vicinorum Regum & Principum suum reditum condigna gratulatione excipientium, & se illis morigeros fore offerentium, & ab omni ferociori verbo alieni. Sumpta regia vnctione & diademate coronationisque solenniis ritu iustè, & legitimè peracta, id inprimis Pontificibus & Baronibus *Poloniæ* efficiendum curandumque visum est, vt *Cazimirus Poloniæ* Rex, aliquam Nobilem ex Ducali genere virginem sibi matrimonio copularet, cuius coniunctione prolis fœcunditas & successio, Regnique *Poloniæ* instauratio & stabilimentum ex affinitate & dote possit prouenire. Obtinebat ea tempestate *Russiæ* Principatum *Iaroslaus* Dux filius *Wladimiri*, sororem habens germanam, A ex *Anna* sorore *Basilii* & *Constantini* imperatorum *Græciæ* genitam, decoram, & virtuosam, *Mariam* nomine, hanc etsi ritus disparis erat, *Cazimirus Poloniæ* Rex propter plures respectus ipsum & consiliarios suos permouentes, accepit in vxorem. Nuptiæ quoque in apparatu & sumptu magnifico iuxta exigentiam status & Principis locantis sororem, & Regis accipientis vxorem, *Cracouiæ* celebrantur. Accepit autem *Cazimirus Poloniæ* Rex à *Russiæ* Principe *Iaroslao*, & pecuniæ magnam quantitatem, & vasa clenodiaque in auro, argento, vestitum quoque equorum non mediocrem suppellectilem in vim dotis, Regnumque suum splendido matrimonio & diuitiis impleuit, & affinitate stabiliuit, nam & Regnũ B suum versus oram *Ruthenicam* effecerat quietatum & securum, & ad bella quæ illum pro recuperando restaurandoque Regno, cum finitimis aut propriis gerere contigit, *Ruthenorum* auxiliis vtebatur. Multa tamen castra & regiones *Russiæ*, quæ auus suus *Boleslaus Polonorum* Rex primus, in *Russia* victo & conflicto *Iaroslao* consecutus fuerat, & in eam diem tenuerat, post contractam affinitatem, in signum veri fœderis & sincera affinitatis *Iaroslao* restituit. Non solùm autem ritum *Græcorum* in quo educata fuit, *Maria* Regina *Poloniæ* reliquit, sed de ritu Catholicæ *Romanæ* Ecclesiæ & eius puritate sufficienter ab Ecclesiasticis viris edocta, ritum C *Græcorum* exosum habens, sacro baptismatis fonte, deinde in Ecclesia *Cracouiensi* in supplementum eorum defectuum, qui per *Ruthenorum* Presbyteros, scripturarum & legum diuinarum ignaros persæpè committuntur, abluta est, cumque ritu *Græco* nomen etiam deposuit, *Dobrognieuaque* extunc, id enim sibi in Catholico Baptismate aptatum fuerat nomen, vocitari cœpit, quam successu temporis *Cazimirus Poloniæ* Rex in *Gnesnensi* Ecclesia in Reginam *Poloniæ* disposuit inungi, & reginali diademate coronari. Similem pænè casum apud Arragones legimus contigisse, qui stirpe regia deficiente *Rammirum* filium Regis *Sanctii* fratrem *Alfonsi* defuncti, qui in monasterio *S.* D *Pontii* de *Tomaricz* ordinem professus, & monachus & Sacerdos habebatur, de monasterio eductum, Apostolica dispensatione non quæsita, in Regni solio collocarunt, data eidem in vxorem Comitis *Pictauiensis* sorore: Ex qua cum filiam nomine *Petronam*, quæ postea dicta fuit *Wraca* suscepisset, quamprimum annos nubiles attigit *Raimondo Barchinonensi* Comiti desponsata est, & Rex *Rammirus* suo monasterio restitutus, quòd immensis possessionibus Regnum regens ditauerat.

Filiam Iaroslai Russiæ Ducis Mariam vxorem ducit,

quæ religione Græca relicta Catholicam suscepit & rebaptizata est.

Henricus Imp. Bohemiam bipar-

RESPONSIONEM *Bretislai Bohemiæ* Ducis, *Henricus* tertius *Romanorum* Rex molestè ferens, & *Cazimiro Poloniæ* Regi affini suo

1041. *tito agmine invadit,*

ſuo, quemadmodum ſponderat, laturus auxilium, & de contumaci Duce ſumpturus vltionem in *Bohemos* expeditionem indicit, bipartitoque exercitu, quo *Bohemis* amplior clades accideret ex *Ratiſpona* copias deducens ingredi *Bohemiam* diſpoſuit, & *Otardum* quidem *Saxoniæ* Ducem virum diſciplinæ militaris peritum, & in ſingulis agendis prouidum & induſtrium, cum parte copiarum diuerſo itinere ire iubet, ipſe verò per viam qua itur de *Ratiſpona* ad Ripam fluminis *Brzeſen* cum aliis copiis perueniens, altera die ſiluas *Almaniam* à *Bohemia* diſterminantes, intrauit, neque ſpeculatoribus, neque his, qui caſtris loca ante caperent præmiſſis, exiſtimans ſiluas huiuſmodi & earum denſitatem facilè aut nullo negotio ſuperari. Obſtructa autem arborum inciſione, impeditaque ſingula itinera reperiens, magno militum impedimento, & truncos amouentium labore medium itineris ſiluarum emenſus, ad collem quendam ex quo plana *Bohemiæ* ſpectari poterant, peruenit. Locatis illic caſtris, iubet omnes milites ſumpta leui armatura impedimentis & equis in ſtatiuis relictis, pedeſtri itinere reliquum, quod erat ſiluarum ſpatium conficere, & campeſtria *Bohemiæ* ingreſſos, *Bohemiam* ferro & igne vaſtare, & milites quidem iuxta quod imperatum erat *Henrico* Rege in caſtris cum imbecillibus, & his qui arma ferre non poterant, remanente, per colles & montium iuga, & inuia loca progreſſi, armorumque pondere & ſolis arboribus plurimum vexati & afflicti, inſolitus enim labor pleroſque laſſauerat, taciti conſederunt, nullumque illic ſuſpicati hoſtem reiectis armis ſecurè & quietè, altoque fatigati ſe committunt ſopori. De quibus omnibus Dux *Bretislaus* qui in ſilua huiuſmodi ſe abdiderat ab exploratoribus certior factus, in quieſcentem, & laſſum Imperatoris exercitum magno clangore, magnaque vociferatione irruit, & perterritos, magnoque pauore perculſos ſine vllo negotio proſternit & fundit. Paucis autem fuga elapſis magnum robur militiæ Cæſaris illic aut deletum, aut in captiuitatem acceptum eſt. Qua clade ad ſe perlata *Henricus* Imperator triſtis & gemebundus in *Almaniam* cum reliquiis rediit. *Otardus* verò *Saxoniæ* Dux, qui *Bohemiam* vaſtando vſque ad flumen *Belinum* peruenerat, caſu Regio audito preſſit gradum & exercitum cui præerat, via qua venerat incolumem reduxit *Bohemica* præda onuſtum, cum quo, quia *Procopius* Comes *Belinenſes* parum proſpera fortuna vſus pugnauerat, tanquam pecunia corruptus, effoſſis oculis, manibus & pedibus truncatus, & in fluuio *Belina* demerſus eſt.

quorum alterum a Bohemis vincitur,

alterum cum magna præda redit.

Albino Plo- *cenſi Ep. ſuccedit Paſchalis.* *1041.*

Albinus Plocenſis Eccleſiæ Epiſcopus, exactis apud *Plocenſem* Eccleſiam annis XVI. labore, ſenio, & frequenti ægrotatione confectus diſſoluitur, & in *Plocenſi* ſepultus quieſcit Eccleſia. Cui *Paſchalis* nobilis genere, natione *Italus Tuſcus*, vir doctus, Canonicus *Plocenſis* per electionem Canonicam, cui facile *Cazimirus Poloniæ Rex Maslao* tyranno deuicto aſſenſus eſt, per *Benedictum* Papam nonum prouiſus, ſucceſſit.

1042. *Maſovia Maſlao duce rebellat,*

Singulis ferè regionibus & prouinciis quas Regni *Poloniæ* complectebatur latitudo, de aduentu & coronatione noui regis & Principis ſui naturalis, immenſo gaudio & gratitudine refertis, promptaque & fideli deuotione, in eius ruentibus obedientiam & ditionem, ſtudiis inſuper omnium circa ſuum Imperium conſpirantibus, ſola *Plocenſis*, quæ nunc mutato nomine *Mazouia* appellatur, prouincia, rebellem ſe præſtitit & communis lætitiæ atque gratitudinis expertem, ad quam illam *Maslaus* vnus ex Proceribus *Poloniæ*, vir ſpecie & forma magis quàm virtute & gloria inſignis, dominationisque improbæ cupidus, qui durante interregno, & ſuperiori diſſenſione ciuili, Principem ſe & Principatum in illa creauerat, & falſo nomine Ducales faſces ſibi vſurpauerat, animabat, decertare etiam acie, ſi impeteretur, paratus, *Pruthenicis* addictus ſolatiis, maiora ſibi quàm conditio ſua capere poterat, portendebat, & ſortem ſuam ignorans, pennis præſumebat volitare *Icareis* recordatione eorum beneficiorum, quæ *Miecslaus* Rex *Poloniæ* in eum contulerat, nil inhibitus, quem *Cazimiri* Regis Pater in celebri dignitatis honore (poculum enim in Pincernæ modum Regi miniſtrare ſolitus) collocarat, homo effrænatæ temeritatis intolerabili ſpiritu, in ciuilium bellorum renouandas cicatrices prærumpit, & arma contra *Cazimirum*, *Plocenſibus*, & *Pruthenis* eum adiuuantibus, ſumpſit, ratus facinus ſuum, quod in *Rikſcham* Reginam & *Cazimirum* admiſerat, aliquanto maius fore, quàm cui à *Cazimiro* Rege deberetur ignoſci, neque enim beneficii alicuius eſt plenitudo, quod non vellicare malignitas poſſit. Cuius rei gratia & externa finitorum conducebat auxilia, & non Nobilitatem tantum notabilem, ſed & plebem ſeruoſque in militiam aſciuerat, facilem ſibi victoriam de *Cazimiro Polonorum* Rege pollicendo. Augebat ſpem ſuam vaſtata & ab hoſte, & à propriis Regionibus *Polonorum* conditio, raritatemque & diminutionem eorum qui apud *Cazimirum* Regem militabant: frequentia verò externi & proprii militis à ſe conducti penſata, contemnebat, eaque *Maslai* rebellio terrorem plurimis, ipſi etiam *Cazimiro* Regi meditationem tyrannis inferebat. Vir enim erat fallax, & maleficus, ac ſupra conditionis ſuæ fortunam altiora ſperare promptus, nulla altercatione mutatus, & cum grandia per liberalitatem Regis *Miecslai* accepiſſet, pro frequentibus beneficiis hoſtem ſe in filium egit, indignè tamen & plusquam moleſte *Cazimirus Poloniæ* Rex rebellionem arrogantiamque *Maslai*, prout par erat, tulit, quod ſeruus & ſubditus Patris etiam ſui *Miecslai* beneficiis aſtrictus, rebellionem primum deinde arma in illum commouiſſet, omnibus tamen rumoribus, qui ex *Mazouia* afferebantur contemptis, opprimere *Maslaum* priusquam illi externa & finitimarum gentium poſſint peruenire auxilia, ſtatuit. Veteranorum itaque militum ex *Polonia*, & horum quos ſecum ex *Almania* adduxerat, robore tantummodo fretus in *Mazouia* deſcendit iuſtæ deditioni illam ſimul cum *Maslao* ſubacturus. Cui *Iaroslaus* Dux *Ruſſiæ* conſortis ſuæ germanus, cum omnibus *Ruthenicis* copiis in auxilium aduenit.

1042. *ſed Maſlao victo,*

Maslaus certior à ſuis de Regis aduentu factus quamuis nondum ſuas copias videbat conueniſſe, ſuperiorem bello ſe ratus futurum *Cazimiro* Regi occurrens, prælium committit, *Mazouitæ* ſeu *Plocenſes* ſceleris inuidia parum penſata, nec aduertentes, quod non in hoſtes, ſed in ciues, non in tyrannum, ſed in legitimum Dominum *Maslai* graſſaretur inuidia & audacia, & Regi naturalique Domino & ciuibus pro tyranno bellum inferunt, manus impias pro cauſa noxia conſerturi, pugnatum eſt ab vtriſque animo pertinaci, iuſtaque Regis ira militibus accenſis addebat vires, vnde *Maslai* exercitus impetum regium non ſuſtinens in fugam verti, & ſenſim defluere cœpit. *Cazimirus* autem fugientibus inſtare ac perſequi ſuos milites iubens, magnam ſtragem effecit in hoſtibus, *Maslaus* fuga elapſus ad *Pruthenos*, vinci acies ſuas videns, diuertens euaſit, *Mazouia* verò in Regis *Cazimiri* ditionem plenè extunc redacta eſt.

Caſimiro ſubiecta eſt.

Regnum quoque *Polonicum*, quaſi ex aliquo flagrantiſſimo incendio *Cazimiri* Regis opera ereptum, qui paſſus non eſt omnem maiorum ſuorum gloriam interire, conatus omnes pro inſtauratione Regni ſollicito ſtudio impendens, à quo omnis iuſtitia, & omnis vetus ſuperiorum Regum & principum diſciplina, ſub tempore ſui exilii & abſentiæ migrauerat.

Henricus Imp. tripartito exercitu in Bohemiam ingreditur,

HENRICVS tertius *Romanorum* Rex clade apud *Bohemicales* ſiluas accepta, irritatus magis quàm fractus, expeditionem omnibus Imperii, & *Almaniæ* Principibus & ſubditis contra *Bohemiam* indicit, & fortem ac potentem exercitum congregans, tripartito exercitu, *Petri* enim *Vngariæ* Regis iuuabatur auxiliis, *Bohemiam* ingreditur, eamque & vniuerſas vrbes eius, vicos & oppida, cæde, ferroque atque igne vaſtat, atterit, & ſuccendit, in *Bohemos* quoque & Ducem eorum *Bretislaum* ex ſuperiori victoria tumeſcentem, tanto amplius debachatur & ſæuit, quantò crudelius & ſuperbius ſibi & ſuo nomini non ignorabat illos poſt ademptum triumphum, vſque ad tempus illud inſultaſſe, in dolis ſiquidem & artibus ſuis *Bretislaus Bohemiæ* Dux confidens plures muſcipulas & laqueos, Imperatori *Henrico* & ſuo exercitui congeſſerat, exiſtimans ſe illum priori ſorte circumuenturum. Verùm *Henricus* Rex & ſuus exercitus accuratâ prouidentia vſus, *Bretislai* Ducis & *Bohemorum* inſidias partim eluſit, partim confregit. In apertam autem dimicationem *Bretislaus* nullatenus prodire audebat, potentiam hoſtilem, & ſuorum euidens periculum veritus. Quapropter Duce *Bretislao* & *Bohemis* in caſtris, munitionibus, ſiluis aut locis inuiis ſe continentibus, *Henricus* Rex ſuam & ſui exercitus cladem vlturus populationem, & incendia iuſſit latius extendi. Omnibus autem ciuitatibus & vicis per circuitum conflagratis, & conſumptis *Pragam* expugnaturus exercitum admouit, cuius obſidionem *Seuerus* Epiſcopus *Pragenſis* non tolerans, vrbemque capiendam non ambigens, *Praga* elapſus ad Regem *Romanorum* fugitiuus venit, ſeque illius ditioni & decreto in ſingulis paritūrum promiſit. Dux autem *Bretislaus Bohemiæ* ex fuga *Seueri* Epiſcopi vrbem *Pragenſem* dedendam ſuſpicatus, caduceatoribus ad *Henricum* Regem miſſis, facinus ſuum recognoſcit, pronam deditionem facit, orat *ne vaſallum, & feudalem ſuum exterminet, & pati extrema cogat, ſe omnia quæ iuſſerit impleturum.* *Henricus* autem Rex ſatis ſe vltum ſuas ſuperiores iniurias aduertens oblatam deditionem acceptat, Ducem *Bretislaum Bohemiæ* primum dare obſides, deinde caſtris, & munitionibus, quas in Regno *Poloniæ*, aut occupauerat, aut erexerat cedere, & *Cazimiro* Regi reddere imperat. Poſtremo duobus millibus marcarum argenti puri, & quinquaginta auri mulctat. Quibus omnibus dum *Bretislaus* paruiſſet, *Henricus* Rex humiliatis *Bohemis* obſidionem ſoluens in *Almaniam* eſt egreſſus, Ducem *Bretislaum Bohemiæ Ratiſponam* deditionem innouaturum, & iureiurando fidelitatem præſtiturum ſe ſequi coarctans.

1042. *ibi omnia vaſtat,*

cui ſe primo dedidit Severus Epiſc. Pragenſis,

deinde Breſtislaus, acceptis duris conditionibus

Petrus Vngariæ Rex ſuis magnopere moleſtus

Sed nec in *Vngaria* minores erant bellorum motus, quippe & ipſa proprio bello inuoluenda futuri ſui incendii iam ignes conceperat. *Petrus* ſiquidem *Vngariæ* Rex, quem propinquioribus hæredibus, aut exiliatis, aut excæcatis Reginæ *Gislæ* relictæ olim *B. Stephani Vngarorum* Regis, & *Budæ* Baronis, ingeniis aſſiſtentia & opera Regnum *Vngariæ* adeptum fuiſſe monſtrauimus, qui in libidinem procliuior, & in *Teutonicos Italoſque* caſtra credendo, officia & magiſtratus conferendo, *Vngaris* contemptis & neglectis, eſſet propenſior, vehementer cœpit eſſe *Vngaris* grauis & moleſtus, moleſtiamque ex his duabus quas præmiſimus cauſis in dies gliſcentem, & reſponſio ab eo edita auxit, & *Vngarorum* animos in rebellionem inflammauit, petentibus ſiqui-

1042.

ſiquidem *Vngaris* grauamina, quibus atterebantur tolli & in vxorum filiarum & ſororum ſuarum, quas querebantur & à Rege, & à ſuis curienſibus, aut fœdatas, aut fœcundatas pudicitiam conſeruare, & externos ſibi non præferri, ſuperbum ferunt à *Petro* Rege reſponſum, *ea quæ hactenus egiſſet, nullam habere ſpeciem iniuriæ, & iuxta appellationem regionis Vngariæ Vngariam oppetere, ſe quoque eo propoſito eſſe, & pro ſtabiliendo ſuo Regno, non Teutonicis tantum aut Italicis, ſed & aliis nationibus Vngariam impleturum.* His & aliis cauſis *Vngari*, vt eſt gens ad nouandas res præceps & procliuis, permoti, *Albam* Comitem alias *Ouonem*, qui de ſorore & ſanguine *B. Stephani* genitus fuit, & alii propinquiores aberant, Regem ſibi uniuerſali Eccleſiaſticorum & ſecularium conſenſu conſtituunt, & in *Albam Regalem* deductum coronant. *Budam* verò Baronem, cuius conſilio *Petrus* Rex vtebatur, lapidibus obruunt, duobus filiis ſuis viſu priuatis. Quo comperto *Petrus* Rex cum paucis fuga elapſus in *Almaniam* ad *Henricum Romanorum* Regem diuertit, *Alba* verò nouus *Vngariæ* Rex & *Teutonicos Italosque* à publicis amouit officiis, & conſtitutiones, edictaque *Petri* Regis gratificando *Vngaris* irrita fecit, Magiſtratus quoque & officia in *Vngaros* diſtribuit.

deponitur, & Alba Rex creatur.

Regina *Dobrognieua Poloniæ* primogenitum filium effudit, de cuius exortu *Cazimirus Poloniæ* Rex magna lætitia exultans, auitum illi nomen *Boleslaus* in baptiſmo impoſuit, gaudiumque de natiuitate filii celebritate dierum ſequentium monſtrauit.

Caſimiro Rege Pol. naſcitur filius Boleslaus.

1043.

Conatus *Maslaus Plocenſium* ſeu *Mazouitarum* pſeudo Princeps, per ſtragem à *Cazimiro Polonorum* Rege in ſe & ſuis prima congreſſione contra omnium ſpem & opinionem ſuam acceptam dolens recidiſſe in ſui contumeliam, & ruinam, non tamen clade huiusmodi fractus, adeò illi animus conſtans & ferox erat. Nam quamuis victus, contumax tamen hominis alebatur ſpiritus *Pruthenicis* auxiliis ſubnixus. Itaque *Pruthenos* ad quos confugerat *Iacuingos*, *Slonenſes*, cæterique *Pruthenici* tractus barbaros, reſarciendum caſum acceptum pluribus blandimentis & perſuaſionibus in bellum ſollicitat, *facili negotio Cazimirum Poloniæ Regem, paucas & has ipſas debiles ſuperiori pugna diminutas copias habentem, fundi vincique poſſe*, aſſeuerans. *Cuius potentiam ſi augeri diffundique ſinerent, noſſent ſe per illum maiorum more in ſuum Regnique Poloniæ Dominium & ditionem ſubacturos, & tributis quæ imponeret ſeruituros.* *Pruthenj* cæterique barbari dùm *Maslaum* vera perſuaſiſſe exiſtimaſſent, ſuaptæ tamen & ipſis *Polonis* veluti finitimis, & in chriſtiana religione diuerſis infeſti, in bellum *Cazimiro* Regi rurſus inferendum conſpirant, & non ſolùm ex militibus, & ex his qui arma ſoliti tractare erat, ſed & agreſtibus, & ſeruitiis ingentes copias contrahunt, & conquirunt. Sub ductu quoque *Maslai* in *Mazouiam* ſuæ poteſtati, ſuæque ditioni illam redacturi, deſcendunt, ſpe multa pleni, omnem fortunam experturi.

Maslaus iterum ſe mouet,

1043.

Qua nouitate & rumore, & crebro nuncio ad ſe *Cazimirus* Rex perlata anxiari animo doloreque confici cœpit, quod bellum ſua æſtimatione extinctum viribus redintegratis aduerſus ſe vidit conflatum, ſibique belli nouam fortunam experiendum. Congregatis itaque vtcunque poterat, ſuorum militum potentiis contra *Maslaum*, *Pruthenos*, cæterosque barbaros exercitum ſuum producit. Clamitabant autem aduerſus *Maslaum Polonorum* Proceres, & milites horridas voces, frequentibusque illum inceſſabant conuiciis, atque opprobriis inquientes: *Omnium mortalium ſceleſtiſſime & impuriſſime, qui primus apud Polonos facinus perfidiæ occupaſti, qui Regnum Poloniæ qui patriam communem copiis adductis barbaricis conaris ſcindere in turpem ſpem, aut Regni occupandi, aut Regis & Principis tui occidendi deliro adductus cerebro.* Non curauit autem *Maslaus*, his ſugillationum verbis, & vocibus auditis, flectere animum ſuum, ne ex mala conſcientia propoſiti ſui maligni habere remorſum: tanta hominem ingens cupido Principatus exagitabat, ad quem capiendum non alia re magis niſi languore Reipubl. & ſeditione exorienda, auxiliisque barbaricis per *Pruthenos* præſtitis incitabatur. Accedebat animus, licet domi modicus, bello tamen ingens, gloriæ, & Principatus auidus pollens ſcientia militari.

& contra hunc exercitum educit Boleslaus.

Cazimirus itaque Rex cum hoſtiles copias ſuis multo auctiores ſuperioresque proſpiceret, non animo ſolùm defluere, ſed & futuram ſuam dimicationem minus feliciter ſucceſſuram de ſummaque belli deſperare cœpit. Fluctuatione quoque & vario mentis æſtu obrutus, religionem diſceſſionemque è monaſterio, ſummique Pontificis diſpenſationem irritam, neque adeò probatam, probandamuè eſſe (vt fert ſollicitudo) in memoriam reuocabat, anxiumque illum, & de futuro pugnæ euentu pauidum curæ nimiæ & angores agitabant ingenti ſollicitudine incuſſæ, & ſecreta æſtimatione duro timoris interprete, omnia in aduerſum trahente, penſante, vt aduerſa ſibi potius, quàm proſpera metum euentura auguraret. Hæc etiam illi afflicto & deſperanti cogitatio incidit, facinus deſertæ religionis & ordinis, & ſolium Regni, ſtatumque laicalem rupto continentiæ & religionis voto aſſumendo contraxiſſe, cuius iuſto Dei iudicio vltionem aduenire figurabat, nec ſummum Pontificem ſecum de deferenda religione & de abdicando Diaconatus ordine diſpenſare potuiſſe, pœnitentiaque multifaria mentem anxiam ſubibat, qui abdita monaſterii cum aula permutaſſet.

Quem magnopere fluctuantem

1043.

Regreſſurum itaque ſe ad religionem & ordinem, relicto Regno, relicta vxore & ſeculo, tacita cogitatione, temporalem & imminentem à barbaris, & æternam plagam euaſurus diſponebat, vnde & certamen differre, & pugnam detractare, contra morem ſuum, cunctator magis quàm actor rerum bellicarum eſſe cœpit. Aſtitit autem illi clementiſſimus Deus, & fauoris ſui ſibi accommodat præſidium, præſtatque metum ſuum religionis zelo conceptum, deteriora quoque videbat accidere, nec in periculoſo articulo deſeruit vacillantem Angelica apparatione animatus, & cœleſti ſuffragio corroboratus. Etenim his curis eum diſtractum & anxium ſopor oppreſſit, atque illi per quietem ſtertenti magis quam dormienti vox inſonuit: *Conſurge, conſurge, & omni metu excuſſo age in hoſtes irruptionem, habiturus de hoſtium multitudine cœleſte ſuffragium, & magnificum triumphum.* Erigens itaque ſe, nec dum tamen denunciato ſibi diuinitus oraculo fidens, ad milites ſuos veniens, quam vocem audiuerit exponit. At illi ingenti ſpiritu concepto (nulla enim re magis quam religione depreſſi, exanguesque animi ſolent multitudinis moueri) arma ocius corripiunt, equos conſcendunt, ordinatisque aciebus in hoſtes non de pugna, ſed de præmio pugnæ cogitantes, alacres procedunt, vociferationeque, qualem animus de euentu futuro ſecurus edere ſolet, ſublata, ineunt certamen cum hoſte acerrimum. Multitudine barbari freti reſiſtunt *Polonis*, & diuina propitiatione, primum voce, deinde cum pugna in feruore eſſet, viſibili ſigno denunciata, iuſtaque ira viros animosque addebat. Viſus enim eſt tunc à *Polonis* ſigna infeſta in hoſtes inferentibus, & prælium capeſſentibus, vir quidam niueo amictus veſtitu, alboque equo inſidens, vexillum quoque candidum geſtans in aere conſiſtere, & continua adhortatione *Polonos* vsquequo certamen durabat ad dimicandum animare, quo effectum eſt, vt *Poloni* omnium quæ cogitari poterant periculorum obliti, plusquam humanis viribus conueniret, in hoſtes inuecti maximam ſtragem paruo ſuorum diſpendio & deſiderio effecerunt, ſed nec prius ferocius graſſari, heroicisque pectoribus hoſtes impetere deſtiterunt, donec omnes hoſtium phalanges & acies confractæ deletæque ſunt. Reliqui autem eorum in turpem miſerabilemque fugam conuerſi, in qua maior trucidatio fugientium quam pro numero ſecuta eſt, ſingulis *Polonis* cædi magis quam capiendis hoſtibus intentis. In eo inſuper prælio *Cazimiri* Regis virtus plurimum ſpectata eſt, qui non Ducis ſolùm ſed & militis opera vſus, præliando milites tantis adiuuabat viribus, vt cruore occiſorum hoſtium oblitus & madefactus eſſet. Difficile etiam à ſuis poterat agnoſci ea inſuper laſſitudine hoſtes inſequendo confectus eſt, vt ſemianimis ad tabernaculum per quendam *Gregorium* militem, quem etiam pro fide ſua remunerans, nobilitate extulit, & diuitiis decorauit, in lecticam relatus ſit.

vox in ſomnis audita confortat,

& vir quidam diuinus hoſtes profligare adiuuat,

1043.

Confecto prælio viri acies *Polonicales* diuinitus adiuuantis viſio diſparuit. Victus *Maslaus*, & cum omni ſua potentia debellatus, inclinat mox *Mazouiam*, & cæteras finitimas Regiones ad veteris imperii reſpectum, vt omiſſa pertinacia ac rebellione, ſubmitterent ſe graui neceſſitati *Cazimirumque* potiùs Regem adorando ſuſciperent, quàm rebellando hoſtem experirentur certificati quod *Cazimirus* Rex *Maslaum* pſeudo eorum Principem, hominem furentem, & tùm ſuis, tum auxiliatorum præſumentem atque exultantem viribus compeſcuit, ferociamque eius atque impetum in omnium ſe graſſantem perniciem oppreſſit; Proceſſit autem triumphus præfatus ex euidenti & manifeſta Dei gratia, quæ rariſſimè patitur quemquam regnare cum ſcelere, cuius quoque dignatio Rempublicam *Polonorum* ad veram & ſtabilem voluit integram perducere.

quo facto Mazouia ad Caſimirum redit.

Capta ſunt in prælio prædicto, quod ad ripas fluminis *Iſtulæ* in *Mazouia* geſtum eſt, hoſtium duo millia, cæſa quindecim. *Maslaus* tamen bellorum huiusmodi dux incitator, & autor, aciem ſuam inclinatam aduertens, tempeſtiuè prælio excedens, ne in manus *Cazimiri* Regis & *Polonorum* viuus veniret, extremaque quemadmodum ſe meritum eſſe non ignorabat cum ignominia pati cogeretur, in *Pruſſiam* confugit, tutum ſe apud barbaros *Pruthenos*, & nouas copias reparaturum ratus fore. Qui cum reliquias *Pruthenorum*, *Iacwingorum*, cæterorumque barbarorum, ad bellum denuo redintegrandum ſolicitaret, ſpesq; ſuas in effectum prodituras crederet, res longè aliter quam ratus erat euenit. Barbari enim in furorem & iuſtam indignationem verſi, quod illius conſiliis exitium grande paſſi, parentes, fratres, neceſſarios, & omne militiæ ſuæ robur perdiderant, *Maslaum* vincientes diuerſis pœnis, tormentis, & contumeliis (neque enim barbarorum conditio ſimplici genere pœnæ contenta eſt) excruciant, & tandem laceratum in patibulum, in loco eminentiori fabricatum, vt conueniens traditori & impoſtori erat, agunt, denunciantes *eum altitudinem, quam ſanguine & interitu eorum quæſierat, nusquam iuſtius pleniusque quam illic percepturum.* Viuoque & mortuo à barbaris non indignè exprobratum, vt alta teneret, qui ſuæ conditionis vires & modum tranſcendendo alta petiuerat. Sic *Maslaus* qui pennis præſumpſerat volitare *Icareis*, quàm turpiſſimè diſſolutus decidit. Sic dignum moribus factisque ſuis exitum vitæ, Deo tardè, iuſtè tamen vlciſcente inuenit præuaricationis ſuæ pœnas, quas apud *Polonos* euaſerat, à barbaris, quos ſibi conciliare ſe poſſe credebat, cumulatius excipiens, poſteris ne falſum & in-

Maslaus ex prælio in Pruſſiam confugit,

ibiq; trucidatus & patibulo affixus eſt,

1043.

iustum principatum vsurpare contendant, suo casu documentum & exemplar esse poterit. Post eam victoriam diuinitus de *Maslao, Pruthenis, Iacwingis*, cæterisque barbaris relatam, quæ per finitimas regiones diffusa, famosa & celebris vbique habebatur, omnium aut in rebellionem spectantium, aut bella *Poloniæ* Regno inferentium, animi adeò domiti sunt, vt à finitimis regionibus, certa pax & tranquillitas, à propriis verò integra fides & subiectio proueniret. *Prusfia* quoque ipsa parere *Cazimiro* Regi *Poloniæ* coacta in plenam deditionem venit; relaxatione quoque captiuorum suorum apud *Cazimirum* Regem *Poloniæ* obtenta, tributis seruiens, tributa *Polonis* pendens, in fide & iugo permansit. Orta deinde est sub regimine *Cazimiri* Regis, propter illius excelsam strenuitatem & gloriam singularem, iustitia & abundantia pacis, finem accepit seruitus, consolationem lachrymæ, & augmentum fides, fidelis securitatem, patria dilatationem, &c. Sedit in fortitudine arcus eius, gloriam inuenit in conspectu altissimi, magnificauit eum in timore inimicorum. Fugit *Ruthenus*, timuit *Bohemus*, cessauit exactor, & Dominus per manum illius impios, in sua iniquitate fecit corrigibiles & depressos. Vniuersalis quoque & propriorum & externorum appellatione denominatus est (quod etiam nomen illi in hanc diem perseuerat) instaurator. In hunc modum *Maslao* debellato, & cæteris in circuitu hostibus contritis, libertate recuperata in sua iura vindicauit *Poloniam*. Omni insuper memoria tyrannicæ dominationis ablata, soliditatem Regni solus *Cazimirus* obtinuit, & gratia diuina solium illius dirigente, nemo amplius illi resistere ausus est. Ex cuius prudenti & modesta admiratione adeò præsentium rerum bonitas, & tranquillitas permanere cœpit, vt obliuionem præteritorum malorum pareret. Nec abs re pietatis enim opere, *Cazimirus* Deo se & hominibus amabilem exhibens, summam Regni *Polonici* cum religione pura, & virtute animi ac moderatione procurabat.

Prusfi se Casimiro dedunt.

Pax & tranquillitas temporibus Casimiri.

Regina *Poloniæ Dobrognieua* ex *Cazimiro Poloniæ* Rege fœcundata, alterum filium, enixa est: cuius natiuitatem *Cazimirus Poloniæ* Rex à singulari solennitate & lætitia *Cracouiæ* celebrans, nomen in baptismo indidit illi, *Wladislaus*.

Casimiro nascitur filius secundus Wladislaus.

Eo insuper tempore *Bohemia* magna fame afflicta est, dum enim superioribus annis semina terræ mandata male prouenissent, anno autem illo permissione diuina omnia ferè germina extincta forent, plures mortales solo natiuo deserto in *Poloniam, Vngariam*, cæterasque finitimas regiones fugere pro euitanda famis pernicie, compulsi sunt. In cæteros qui remanserant, tam valida fames debachata est, vt de populo *Bohemico* pars tertia fame contabescens perierit. Quo malo diuina maiestas propter sacrilegium in *Polonos* & Ecclesiam *Gnesnensem* commissum credita est *Bohemos* afflixisse.

Fames in Bohemia.

1044.

Experientiis multifariis & felicibus successibus *Cazimirus Poloniæ* Rex in rebus arduis & difficilibus, adiutum, auctum, & cohonestatum per diuinam propitiationem se recognoscens, egressum quoque suum de monasterio & ordine, & assumptam Regni natiui gubernationem intellexit, Regum Principi placuisse. Satagens itaque crebra reuolutione mentis creatori & propitiatori suo pro susceptis beneficiis aliqua facere responsura, religionis quondam suæ & possessionis sacratum D. *Benedicti* ordinem, qui eum in lege diuina erudierat, monasterium decreuit fundandum. Mittens itaque speciales in *Cluniacum* nuncios, multa per illos Abbati & fratribus dirigit donaria, denuncians eis, quantis illum clementia Saluatoris, & in Regni *Poloniæ* adoptione, & in hostium profligatione, & in prolis masculinæ susceptione glorificasset, decoris, simulque inquirens & rogans, *vt certi de monasterio Cluniacensi fratres religionis libros, cæremoniasque secum delaturi sibi remittantur. Locum & monasterium sumptu regio ædificandum, & dotem amplam, & liberalem fundationem accepturi.* Legatione huiusmodi abbas *Cluniacensis*, simul & fratrum sacer cœtus exhilaratus, celebrata in Deum gratiarum actione, quod alumnos eorum collapsis & penè perditis Ecclesiæ & patriæ apud *Poloniam* rebus maximum adiumentum, robur & correctionem attulerit, morem suis precibus gerendum decreuit, & cum nunciis regiis duodecem fratres, quorum vnus *Aaron* nomine, vitæ maturitate, & prudentiæ sagacitate præcipuus habebatur, remittit. Hos *Cazimirus* Rex *Poloniæ* ad se venientes, plurimum de illorum aduentu exhilaratus, velut Angelos Dei videre meruisset, suspiciens, vnum cœnobium illis in monte *Tyniec* ad fluenta fluminis *Vislæ* situm, & à *Cracouia* duobus miliaribus distans, in honorem *S. Petri* Principis Apostolorum extruit, & pluribus oppidis, villis, possessionibus, introitiuis, prærogatiuis, libertatibus adeò dotat, extollit, & locupletat, vt nullus monasterii in Regno *Poloniæ* antè & post hanc diem fundati fundus dotis, tunc à Rege *Cazimiro* præstitæ, & per eum etiam possessæ vsque hactenus, æquiparari poterit. Cuius primus Abbas frater natione *Gallus Aaron Cazimiro* Rege ordinante fuit institutus. Cui quidem monasterio, cætera *S. Benedicti* monasteria & loca sub prouincia *Gnesnensi*, sub quibuscunque diœcesibus aliis consistentia subiecta sunt, & eius primariam dignitatem debita obseruatione profitentur. Extant in eam diem apud *Thiniecensem* monasterium nonnulli Regulares & Chorales libri ex *Cluniaco* allati, vocationem fratrum ex *Cluniaco* & fundationem originemq; huius monasterii te-

Casimirus Rex

vocatis ex Cluniaco monachis

duo monasteria ordinis S. Benedicti fundat & dotat, vnum in monte Tyniec,

1044.

stantes. Licet & alii ex *Leodio* fratres vocatos in *Thiniecense* monasterium commententur. Extruxit & aliud cœnobium eiusdem ordinis & professionis ad flumen *Odra*, in loco qui *Iulij mons* (statiua enim quondam *Iulius Cæsar* habuisse fertur) *à Polonis* verò voce *Latina Lubens* appellatur. Regiam quoque & liberalem ei assignat dotem, donando eidem monasterio oppidum *Lubens, Nouum forum, Bogunow, Dobrogostow, Napstir, Stepin, Vikschino, Nalibin*, & plures alias villas, possessiones, reditus, census, telonea & introitus, atque in flumine *Odra* piscationes & naulum, in siluis verò mellificia & venationes. Vtrumque autem monasterium, & eius hæreditates atque sortes, singularibus libertatibus & immunitatibus priuilegiat, vtrique vasa aurea & argentea, vestes quoque nobiles & purpureas, ad ministerium, & res diuinas explendas necessaria abundè largitur. Et licet monasterium *Thiniecense* centum & amplius villis, *à Cazimiro* primo *Polonorum* Rege fuerit dotatum, in quadraginta tamen villis, tunc eidem à primario suo fundatore *Cazimiro* Rege donatis, nequitia & auaritia humana, negligentia insuper præsidum diminutum fuit. Obtinuit insuper præfatum monasterium à Pontificibus, & à *Cracouiensi* Ecclesia, & præsertim ab *Aaron* Archiepiscopo *Cracouiensi* notabilium decimarum mensæ Pontificalis *Cracouiensis* liberalem donationem, quæ illi quieta & integra in diem hanc perseuerat.

alterum iuxta oppidum Lubens.

1045.

Confirmatum & stabilitum *Poloniæ* Regnum prudentia & industria *Cazimiri* Regis, Summus Pontifex *Benedictus* nonus Papa relatione plurimorum intelligens, gratulatione singulari repletur, liberalem dispensationem *Cazimiro* alias *Carolo* præstitum profectum attulisse. Misso autem ad *Cazimirum* Regem speciali nuntio, requirit illum, *vt iuxta Legatorum Polonorum, Apostolicam sedem pro sui Regis dispensatione, plurimis instantijs flagitantium, sponsionem & suam subsecutam confirmationem, capitis census de vniuersis Regni Poloniæ prouincijs conquisitis, & conquirendis mandaret pro Beato Petro & suo successore Papa Romano collectoribus Apostolicis singulis annis exhiberi.* Volens *Cazimirus* Rex *Poloniæ* pactis, Summo Pontifici *Benedicto* primum per Legatos *Polonorum*, deinde per se promissis satisfacere, generalem omnium suarum Prouinciarum indicit conuentum. In quo & pollicitatio Apostolicæ Sedi per Legatos *Polonorum* facta concordi omnium deuotione, & consensu, decreta & innouata est, & vniuersali mandato solutio vnius vsualis obuli de capite, tàm ciuitates & oppida, quàm vicos & rura colentium in duabus Prouinciis *Gnesnensi*, & *Cracouiensi*, & diœcesibus eisdem subnectis, videlicet *Posnaniensi, Plocensi, Crusuicien*si, *Wratislauiensi, Lubiecensi, Culmensi*, & *Camenecensi*, impetrata. Ab eo quoque tempore Regnum *Poloniæ* factum est *Romanæ* Ecclesiæ, imò Vicario *Iesu Christi* Summo Pontifici feudale & tributarium, nec vnquam tributi prædicti passum est solutionem quacunque occasione aut pacto intermitti, aut rescindi. Videbatur autem census ipse, qui denarius *S. Petri* appellabatur, primum *Polonis* onerosus & difficilis, vtpotè qui secum perpetuam trahebat in *Polonos* grauedinem, & postquam varios profectus & commoda Regno *Poloniæ* cognitus est præstitisse & præstare, vt non ab homine, sed ab ipso Deo, generi *Polonorum*, propitiante impositio eius credatur profluxisse. Quamuis enim per multa annorum spatia impositionem præsentem sequentia Regno *Poloniæ* in plures Ducatus & Prouincias scisso, & nonnullis finitimis gentibus & nationibus Regnum *Poloniæ* in suis Prouinciis & pertinentiis, præsertim *à Bohemis* & fratribus domus *Teutonicæ* nigram crucem in albo habitu deferentibus, in suis Prouinciis & pertinentiis fuerit occupatum & direptum, nullum tamen tàm validum, tamque efficax ingenium, quamuis ad id plurimi interpositi fuissent industrii labores & conatus, poterat reperiri, quo proprietas Regno *Poloniæ* in huiusmodi terris & Prouinciis competens potuisset per huiusmodi occupationem aboleri. Quinimò denarius *S. Petri* prædictus cæteris testimoniis suppressis, aut vetustate abolitis, & consumptis, iniustam terrarum vociferat occupationem, & detegit & illas de sorte, titulo, iure, ac proprietate Regni *Poloniæ* fuisse & esse demonstrat. Ab eo siquidem tempore vsque in hanc diem omnes veteres Regni *Poloniæ* regiones, omnesque Ecclesiæ & *Poloniæ* diœceses, vno & perpetuo iuris tenore vsurpato, & nunquam intermisso, tributum denarii *S. Petri* Ecclesiæ *Romanæ* pendunt, præter *Camenecensem* diœcesim, speciali Apostolico priuilegio ad preces Legati Apostolici capti, & ex diuturna seruitute opera *Camenecensis* Episcopi in libertatem restituti, exonerata & exempta, optassentq; Reges *Poloniæ* vt & *Ruthenicæ, Pruthenicæ, Lithuanicæ* regiones, expost Regno *Poloniæ*, vnitæ, pari censu ornarentur futuro seculo, futuræque ætati terminos & iura Regni *Poloniæ* testatura.

Pontifici Benedicto IX. petenti

Casimirus ex Regno suo denarium Petri soluit,

quod tributum abrogari non potuit.

Rachelinus Cracouiensis Archiepiscopus, dum in Pontificatu *Cracouiensi* annos quatuordecim exegisset, religiosè moritur, & in Ecclesia *Cracouiensi* iusto honore funeri soluto accepit sepulturam.

Rachelino Cracouiensi Archiep.

1046.

Ad substituendum in locum vacantis *Cracouiensis* Ecclesiæ dignum Pontificem, *Cazimirus Poloniæ* Rex impendere non destitit præcipuam curam. Quamuis enim plures personæ ad culmen Archiepiscopale idoneæ se offerebant, omnibus tamen prætermissis & neglectis, ad *Aaron* monasterii

succedit Aaron.

1046.

Thiniecensis Abbatem natione *Gallum* omnem considerationem & cogitatum vertit. Nouerat siquidem probè, dum vnà in *Cluniacensi* A monasterio obuersarentur, eius singularem doctrinam, vitæ sanctimoniam, religiosæ conseruationis virtutem. Hunc itaque propter raras hominis virtutes obtinuit in Archiepiscopum *Cracouiensem* postulari, postulationemque suam à *Benedicto* Papa nono confirmari. Præfatus siquidem *Benedictus* nonus *Cazimiri* Regis *Poloniæ*, quem in promouenda præfati *Aaron* viri literati, & religiosi persona habuerat, zelo delectatus, postulationem confirmando & pallium decernendo, *Cazimirum Poloniæ* Regem voluit specialiter honorare. His enim verbis legimus eum vsum fuisse. *Pro reuerentia Beati Petri Principis Apostolorum, sub cuius velamento te staturum constituisti, & pro amore Regis Poloniæ Caroli, alias* B *Cazimiri Domini vestri, eiusque coniugis Mariæ, eorumque filij Boleslai, & pro honore totius Regni Poloniæ statuimus, stabilimus, dicamus, & benedicimus in perpetuum in Ecclesia & ciuitate Cracouiensi esse Archiepiscopatum & Metropolim. Cui subiicimus omnes omnium Episcopatuum, qui in toto Regno Poloniæ sunt, parochias, vt Archiepiscopali more præsideat vniuersis. Tibi quoque & successoribus tuis pallium de corpore Beati Petri sumptum concedimus, diebus solennibus à iure institutis deferendum.* Operæ precium visum est præsenti operi hæc inserere, & pro Cazimiri Regis quo eum Summus Pontifex dignabatur honore, & C Ecclesiæ *Cracouiensis* excellentia & dignitate. Quam etsi per negligentiam succedentium huic *Aaron* Pontificum retinere desiit, iustum tamen est & Reipublicæ *Polonorum* decorum & necessarium, vt illam aliquando benignitate diuina & Regum *Poloniæ Gnesnensium* quoque & *Cracouiensium* Pontificum opera resumat, *Gnesnensi* siquidem non tenuis splendor, sed amplior honor accederet, si potius non ad vnius *Leopoliensis* Archiepiscopalis Ecclesiæ, sed ad duarum *Cracouiensis*, videlicet & *Leopoliensis* respectum primas vocaretur.

Nascitur Casimiro tertius filius Miecslaus.

Tertius filius *Cazimiro Poloniæ* Regi ex *Dobrognieua*, alias *Maria Poloniæ* Regina natus est. D Cui mandato patris auitum nomen *Mieszko* datum est in baptismo, alias *Miecslaus*.

Henricus Imp. schisma Pontif. sedat.

Henricus tertius *Romanorum* Rex *Italiam* ingressus, & à *Romanis* magno honore susceptus, tres de Papatu contendentes, videlicet *Benedictum*, *Siluestrum* & *Gregorium* indignè constitutos synodaliter deposuit. *Romani* siquidem *Benedicto* eiecto, *Siluestrum* constituerant, sed idem à *Benedicto* pulsus, *Gregorius* contra canonum successiones surrogatur. Omnium itaque trium prædictorum potestate synodali abrogata, *Singerus*, alias *Swedegerus Bambergensis* Episcopus natione *Saxo*, nimium reluctans, qui & *Clemens* vocatus est, in Papam eligitur, & in die Natiuitatis Domini consecratur, à quo eodem die *Henricus* Rex cum A *Agneta* coniuge sua filia *Vilhelmi Pictauiensis* Principis benedictione Imperiali sublimantur.

Clementi Papæ succedit Damasus II.

Eodem quoque anno præfatus *Clemens* Papa moritur, cui *Popo Brixiensis* Episcopus, qui *Damasus* secundus vocatus est, succedit.

1047.

Hungari Abbæ Regi sunt infensi

Nondum *Abba Hungariæ* Rex, quem *Petro Teutonico* suo Rege reiecto *Hungari* Regem sibi creauerant, quadriennium in Regno exegerat, cum *Hungarorum* primi ab eo auersi sunt. Deinde sibi adeò infesti esse cœperunt, vt in necem suam magnus ordo nobilium & primorum coniuraret. Coniurationis autem prædictæ plures perhibentur fuisse causæ, B quod & *Abba* Rex procedere in Regno *Vngariæ* videns, prisca modestia abiecta insolenter, superbè, & iniustè imperium exercebat, in *Vngaros*, siue quod censuris Apostolicis super *Petri* Regis expulsione percellebantur *Vngari*, & bellum ab Imperatore *Henrico* sibi inferendum verebantur. Ad cuius tutelam & *Petrus* Rex, & plures *Vngari* partes suas secuti diffugerant. Nouerant enim *Henrici* Imperatoris animum non solùm ob expulsionem *Petri* Regis, sed ob iniuriam grandem per *Abbam Vngariæ* Regem & *Vngaros* recenter illatam, qui *Austriam* & *Bauariam* ingressus hostiliter, vastitatem vtrique patriæ intulerat, plurimosque mortalium inde captiuos abduxerat sibi C esse plurimum iratum, quem etiam idem *Abba* missis nunciis & donis insignibus, captiuorumque solutionem omnem offerens, & ex post quòd promiserat negligens, in ampliorem indignationem exarcebauerat. Et Cæsar quidem *Henricus* aliquoties exercitum contra *Vngaros* congestum super impendentibus maioribus imperii curis, & signanter bello, quod sibi *Gotfridus* Dux *Lotharingiæ* inferebat, distractus dissoluebatur. *Abbæ* verò *Vngariæ* Regi, interim & audacia, & animus ad magis insolescendum augebantur. Conspirationis quidem contra se factæ scelus ab vno coniuratorum habens detectum, dùm in *Chamadino* Quadragesimam ageret, Principales Barones, D & eos præsertim quos contra se coniurasse intellexerat, quasi de publicis rebus cum illis consilia digesturus conuenire iussit, quos conuenientes & in thalamo regio consilium agentes ab armatis militibus circumdari captiuarique, & tandem confessione & viatico negatis quinquaginta ex illis vario carnificio excruciatos necari & obtruncari disposuit. De cætero quoque eos quos fidos & amicos credebat, tenuit suspectos: Pro qua seueritate à B. *Gierardo Tanadiensi* pro eo tempore Episcopo plurimum correptus est, qui etiam finale discrimen nisi pœniteret, sibi denunciabat, pro scelere perpetrato imminere. Ea seueritate per *Abbam* Regem in Baronibus & coniuratis pa-

propter crudelitatem

1047.

patrata, tantus cæteris qui diffugerant, quique remanserant, metus iniectus est, vt singuli voluntario exilio se damnantes ad *Petrum* Re- A gem, & ad *Henricum* Imperatorem in *Almaniam* diuerterent, & sæuitia Regis exposita, animum *Henrici* Imperatoris ad ferendam *Petro* Regi exuli opem, asserentes cæteros *Vngaros Abbam* deserturos, inflammarent. Itaque Cæsar *Henricus* expeditione indicta in *Vngariam* cum grauibus copiis aduenit. Cui *Abba* Rex circa *Iaurinum* occurrens, & de victoria plurimum præsumens, tertio nonas Iulii prælium conseruit. Et vtraque parte pro victoria obtinenda plurimum adnitente æquo Marte ad longam diei partem ab vtrisque pugnatum est. Turbo interim concitatus vehemens in ora *Vngarorum* se coniecit, & vultus *Vngarorum* obscurans, quasi elementa viderentur ar- B mis Cæsareis fauisse Cæsari victoriam præbuit, licet non incruentam. Magna enim *Almanorum* multitudo comperta est illic cecidisse. *Abba* vero Rex versus *Thraciam* fugiens in cuiusdam villæ tugurio à suis *Vngaris* vociferans se indigna perpeti iugulatus est. Cæsar triumpho relato benignum se omnibus *Vngaris* victorem præbuit, neque pœnam deserti & exulantis Regis sumpsit ipse à quoquam, nec *Petrum* Regem sumere permisit, quinimo *Vngaris Petrum* Regem, & *Petro* Regi *Vngaros* reconcilians in *Albam Regalem* venit, & *Petro* insigniis Regiis induto diadema propriis manibus imposuit, Regnumque *Vngariæ* omni populo acclamante *Petro* confirmauit, & innouauit, atque *Vngaris* propriis, atque municipa- C libus legibus, viuere concessit, compositisque debito ordine *Vngarorum* rebus, multis honoratus à *Petro* Rege & Baronibus *Vngariæ* muneribus incolumis *Ratisbonam* rediit, & ad res imperii gubernandas dirigendasque animum intendit.

Petrum superiorem Regem reuocant.

Cui suppetias tulit Henricus III. Imp. & Hungaros fudit. Abba in Thracia interemtus,

Petrus vero solio restitutus est.

1048.

Hungari Petrum non ferentes Annam, Belam & Leuentam ex Polonia in Hungariam vocant,

Non tulit autem *Vngarorum* gens *Petri* Regis diuturno tempore imperium, sed ad res nouandas pro varietate ingenii animum conuertens, qualiter *Petrum* Regem vel exiliarent, vel occiderent, & *Andream*, *Belam* & *Leuentam* Principes suos filios *Wladislai* Calui, qui apud *Poloniæ* Regem *Cazimirum* exulabant, in Regnum *Vngariæ* adducant, per tractatus varios decoquebant. Qua nouitate, ad D *Petrum* Regem *Vngariæ* perlata, principales eorum, videlicet *Viskonem*, *Budam*, & *Brusnam* iussit comprehendi, & in aculeis suspensos interfici. Cæteros vero eorum societatis & sectæ consocios effosis oculis tormentari. Non ob id tamen gliscens contra *Petrum* Regem seditio oppressa, sed magis aucta est. *Vngarorum* enim fere vniuersi Proceres similem pœnam, & cruciatus veriti conuentum apud Chamadinum in frequenti numero agunt, exindeque missis ad *Andream*, *Belam* & *Leuentam* celeribus nunciis significant *in quanto vniuersi, ni celeriter ipsi redeant, periculo versentur, se nunquam ab eorum fide & obedientia* *iureiurando* pollicentur *discessuros*, & *Andreas* A quidem cum *Leuenta* desiderio regnandi, & patriæ afflictæ succurrendi permoti ad *Vngariam* cum nunciis redeunt. *Bela* verò pro ea vice apud Regem *Cazimirum* germanum consortis suæ perseuerandum duxit. Occurrit autem *Andreæ* & *Leuentæ Vngarorum* magna multitudo, & magno gaudio illos suscipiens, id primum ac illis sibi validò clamore & instantia expetit, *quatenus Episcopis, & Clericis interfectis, Ecclesiis quoque exterminatis liceret ex prisco ritu viuere gentili, & Deos patrios colere fide christiana totaliter abiecta, cum sub cultura Deorum patriorum felicnm, & beatam vitam quondam occupando varias terras Regna & dominia subegissent. Alias non spera-* B *rent se ab eis aliquam fidem & obedientiam habituros, neque arma pro eis contra Petrum Regem sumpturos.* Principes autem prædicti *Andreas* & *Leuenta*, etsi petitionem *Vngarorum* intelligerent detestabilem & iniquam, non tamen detractauerunt, siue id ambitio terreni Regni, siue imminens periculum suadebat abrogare, sed vel amentia, vel dissimulatione pernicioso sceleri assensi coinquinari *Vngaricum* populum, & à fide sancta orthodoxa apostatisare permiserunt. Inter Barones autem & milites *Vngariæ*, *Vacha* de *Belus* deuouit se dæmoniis, & ritum sacrilegum practicare extunc cœpit, sed & filius suus *Ianus* conformans se paternæ præuaricationi, magos, aruspices, & Pithonissas ad se coaceruarunt, eo- C rumque exemplo cætera *Vngarorum* multitudo seducta, dæmoniis libamina offerre, & tura accendere, & execrabilia quæque scelera committere visa est. Nam primum omnes *Latini*, & *Teutonici* Regis *Petri* Præfecti & Officiales vbique locorum quæsiti, & reperti vario genere mortis consumpti sunt: Deinde B. *Gerardus Chanodiensis* Episcopus bigæ impositus, de monte *Kierenseludt* præcipitatus, & lancea perfossus in pectore, & hi duo alii Episcopi *Bestorus* & *Guldi*, cum plerisque Presbyteris, clericis, & laicis saxis obruti, aut vulneribus sauciati, felici cruore pro nomine IESV damnati sunt. Ipse quoque *Petrus* Rex *Vngariæ* omni humano destitutus auxilio, pericu- D lum sibi videns imminere, versus *Austriam* fugam iniit, sed ex fuga nunciis *Andreæ* & *Leuentæ* verbis pacificis & dolosis reuocatus, in quandam curiam diuertens per triduum cum militibus suis impetentibus se resistebat viriliter. Militibus tandem suis telorum multitudine confectis, ipse in manus hostiles *Vngarorum* veniens viuus excœcatus est, *Albamq́ Regalem* deductus nimio dolore eum intus & extra exagitante mortuus est, & in Basilica *Quinque Ecclesiensi*, quam ipse fundauerat sepultus est. Consortem insuper eiusdem *Petri* Regis, vel potius relictam multis contumeliis & iniuriis afficiunt, insuper milites in obse-

quorum duobus venientibus

1048.

omnes se gentilitatem assumere dixerunt,

quapropter Episcopos orthodoxos interficiunt,

Petrum quoque Regem oculis priuant, qui deinde moritur.

quiis

1048.

quiis *Petri* Regis demorantes, aut propellunt, aut trucidant. Quod facinus *Henricus* Imperator Imperii negotiis occupatus, Italiam tranſiturus vindicare ea vice non potuit.

1049.

Andreas Hungariæ Rex creatus catholicam religionem inſtaurat,

Miſerabili morte *Petro* Rege *Vngariæ* defuncto, *Andreas* alter Ducum in Regem *Vngariæ* in *Alba Regali* à tribus Epiſcopis, quos ipſe de morte liberauerat, coronatus eſt, & continuo cultum Catholicum reſumere & inſtaurare, cultoresque dæmonum & idololatras vehementer proſequi cœpit, perſuadens vniuerſis *Vngaris* ſpurcitias ſacrilegas eſſe relinquendas, & in cultura vnius veri Dei, quam illos B. *Stephanus* primus Rex docuerat, & in qua eos relinquerat, eſſe fideliter permanendum. Infra dies autem illos frater Regis *Andreæ Leuenta* idololatra ipſe, & idololatrarum receptor morte abſumptus eſt, & in loco prophano circa villam *Toxim* ſepultus, qui ſi regimen *Vngariæ* & dies longos ſortitus fuiſſet, vniuerſam *Vngariam* ad inquinamenta ſacrilega, & idololatriam ſequela ſua exemplo & mandato pertraxiſſet, morte tamen ſua & Regis *Andreæ* zelo virus illud, quod ſe multifariæ in perniciem vniuerſalem diffuderat, reſtrictum eſt, & cultus idololatriæ abrogatus.

Leuenta vero idololatra moritur.

Benedicto I. Epiſc. Poſnanienſi ſuccedit Marcellus I.

Vndecim annis *Benedictus* primus *Poſnanienſis* Epiſcopus gubernata Eccleſia moritur, & in eadem humatur. Cui ad electionem Canonicam, *Ioannes* Papa XX. à *Cazimiro Poloniæ* Rege primo rogatus, *Marcellum* primum natione *Romanum*, de familia & domo veteri *Marcellorum* ſubſtituit.

Pax in Polonia.

Vacabant pro ea tempeſtate & *Cazimirus* Rex, & milites ſui à bellis. *Maslao* enim tyranno *Plocenſi* deuicto, & digna morte mulctato neminem vinci, ex his qui ſe Rege abſente in tyrannis erexerant, ſubeſſe puduit. Ipſi quoque *Prutheni*, *Iaczvingi*, cæteræque barbaræ nationes in fide continebantur. Quapropter *Cazimirus Poloniæ* Rex quietatam patriam ſuperioribus tamen bellis plurimum vexatam, & afflictam, multifario conatu reſtaurabat deformata reparans, & erigens collapſa, diuina quoque clementia illum & facta ſua dirigente, charus erat militibus, & vniuerſis ſubditis, vicinis vero principibus & nationibus, formidabilis & admirandus. Natusque eſt illi ex *Dobrognievva* Regina quartus filius, quem *Ottonem* nominauit, vt genus *Ottonum* Imperatorum, de quo ipſe ex ſanguine materno ſatus erat, ſe honorare, & diligere teſtaretur. Infans autem præfatus *Otto* paucis menſibus ab ortu ſuperuiuens, immatura morte diem obiens, vtrique parenti maiorem luctus præſtitit materiam in funere, quàm læticiæ præſtiterit in natiuitate. Humilitatis autem & modeſtiæ ſpecimen, quod ſibi *Cazimirus Poloniæ* Rex in monaſterio agens *Cluniacenſi* familiare fecerat, in culmen Regium euectus, non reliquit, nec vlli malignitatis odio, quod ſuper eiectione ſua & matris plerique illum habiturum crediderant, ſuccenſuit, ſed ſponſionem ſuam nobilitat, & ad integrum impleuit, quæ omnia contra ſe & matrem geſtorum habere obliuionem fuerat pollicitus.

Cazimiro naſcitur filius Otto, qui ſtatim moritur.

1050.

Damaſo Papa ſuccedit Leo IX.

Damaſus Papa, qui in *Popo Romæ* moritur, & apud *S. Laurentium* extra vrbem ſepelitur. Poſt quem *Bruno* natione *Almanus*, *Leucorum* Epiſcopus ab Imperatore *Henrico* electus, & *Romam* miſſus, ſummo honore à Clero & populo *Romano* ſuſceptus, in Pontificem Summum conſecratus, *Leo* nonus appellatus eſt, *Romanis* ſiquidem petentibus ſibi ab *Henrico* Imperatore dari Pontificem, & nullus ex *Almaniæ* Epiſcopis ad aſſumendam *Petri* Cathedram poſſet induci, præfatum *Brunonem* Epiſcopum, ſecundum aliquos *Tulenſem*, virum ſimplicem Cæſar ſurrogauit. Qui ad vrbem veniens, & de acceptatione Summi Pontificatus de manibus Imperatoris conſcientiæ verme remorſus ceſſit Papatui, ſed denuò ab omnibus electus laudabili vita Papatum geſſit.

1050.

Bela Vngariæ Dux à fratre ſuo Andrea Hungariæ Rege vocatus

Stabilito *Vngariæ* Regno *Andreas* Rex, & morte *Petri* Regis pacificato, miſit præfatus *Andreas* Rex in *Poloniam* nuncios ad *Belam* germanum ſuum, ſignificans ſibi felices ſuos ſucceſſus, & qualiter Regni *Vngariæ* plenam & pacificam adeptus ſit poſſeſſionem rogans, *vt in Regnum Vngariæ æquo iure ſibi propinquum, & hæreditarium redire non recuſet, ſibi in Regno, cum & ipſe orbus eſſet, non in fratris ſolum, ſed & filii loco habendus ſucceſſurus*, aſſerens *non conuenire vtriusque conditioni, vt poſt diuturnum exilium communiter toleratum felicitate tributa, æqualiter non fruantur.* Hac legatione *Bela* Dux *Vngariæ* perſuaſus *Cazimiri* inſuper *Poloniæ* Regis germanæ, vxoris ſuæ, conſilio communicato, cum vxore præfata & duobus filiis *Geiſa* & *VVladislao*, quos in *Polonia* genuerat, & cum omni familia, ſubſtantia & ſuppellectili in *Hungariam* rediit, & à fratre *Andrea* Rege cum immenſa hilaritate ſuſceptus eſt. Cui etiam præfatus *Andreas* Rex, pro charitate fraterna tertiā partem Regni *Vngariæ* duabus pro ſe reſeruatis conſignauit. Accepit præfatus *Andreas* Rex Principis *Ruſſiæ* filiam nomine *Anaſtaſiam* pro conſorte, ex qua nati ſunt ei duo filii, videlicet *Salomon* & *Dauid*. *Belæ* quoque Duci tertium filium; ex quo in *Vngariam* rediit, Duciſſa ſua peperit, cui nomen aptauit *Lampertus*. Viguit quoque aliquanto tempore fratrum concordia, & charitas inter Regem *Andream*, & *Belam* Ducem *Vngariæ*. *Henricus* interea Imperator indignam necem *Petri Vngariæ* Regis vltum iri cupiens expeditione indicta, & notabili exercitu collecto *Vngariam* ingreſſus, caſtrum *Przesburg* obſidione cinxit, & aliquot menſibus proiectionibus bombardarum quatiens, & *Vngariam* agrorum vaſtatione affligens, expugnatione caſtri eiuſdem imperfecta ad agendum bellum contra Gott-

cum ſuis in Hungariam profectus eſt.

Andreæ Regi naſcuntur duo filii Salomon & Dauid.

Henrici Imp. expeditio in Hungariam.

fridum, & *Balduinum* in *Almaniam* rediit.

1051.

Alia expeditio in Hungariam.

Indixerat & eo anno Cæſar *Henricus* contra *Vngaros*, & Regem eorum *Andream* generalem expeditionem, tam contumeliam Saluatoris noſtri abiecta fide orthodoxa & idololatria repetita, quàm occiſionem *Petri Vngariæ* Regis conſobrini ſui vlturus. Cùm autem tempus procedendi, & traducendi exercitus in *Vngariam* aduenıſſet, motus varii Principum, cæteræque Imperiales curæ, ne perſonaliter eidem expeditioni intereſſet, diſtraxerunt. Impedimenta autem occurrentia moleſtè ferens expeditionem in *Vngaros* non omiſit, ſed exercitu collecto *Gilhardum Ratinſponeſem* Epiſcopum ſuum patruum germanum præficiens, cum grandibus copiis ad inferendum bellum transmiſit: Ipſe verò in *Almaniam* ad comprimendos motus orientium bellorum, & ad res Imperialis officii bene gerendas remanſit. Et *Gilhardus* quidem *Ratiſponenſis* Epiſcopus; vt ſibi ab *Henrico* Cæſare mandatum erat, *Hungariam* ingreſſus, eam incendiis ſpoliis & rapinis in locis plurimis afflixit. *Hungari* tum non faciebant pugnandi copiam, ſed in caſtris & munimentis, cæteriſque abditis locis ſe continebant, & tàm nocte quàm interdiu ex inſidiis oportunitate conſpecta Cæſaris exercitum infeſtabant, pabulatoreſque & cæteros *Almanos* paſſim per agros pabulantes, aut capiebant, aut trucidabant, propter quod præfatus *Gilhardus* Epiſcopus, nullo memorabili in huiusmodi expeditione edito opere in *Almaniam* exercitum Cæſareum reduxit. Grandi indignatione *Henricus Romanorum* Imperator contra *Cazimirum Poloniæ* Regem *Bretislai* Ducis *Bohemiæ* prouocatus ſuggeſtione, quaſi *Andreæ Vngariæ* Regis partes enixius promouiſſet, & rebellionem contra Imperatorem molitus, imperii regiones bello affligere conaretur, expeditionem contra *Poloniam* parabat, ſed interim graui infirmitate obrutus, Legatis *Polonorum* Regis *Cazimiri* ad eum venientibus, & cauſas accuſationeſque falſas monſtrantibus, & indignationem & apparatum bellicum depoſuit.

1052.

Tertia expeditio Imp. in Hungariam, non magnopere memorabilis.

Adminiſtrationem belli contra *Vngaros* & *Pannoniam*, per *Gilbardum Ratisponenſem* Epiſcopum Cæſareo nomine anno ſuperiore factam Cæſar videns ad irritum recidiſſe, maioribus copiis collectis perſonaliter *Vngariam Petri* mortem vlturus, & *Vngarorum* contumaciam compreſſurus aduenit, & ipſe quidem terreſtri itinere exercitum duxit. *Gilhardum* verò *Ratiſponenſem* Epiſcopum victualium neceſſaria nauali tranſitu per *Danubium*, ne exercitum ſuum inedia laborare contingeret, ferre ordinauit. Itaque Rex *Vngariæ Andreas*, & *Bela* Dux germanus ſuus, Cæſareo exercitui ſe intelligentes ſine euidenti diſcrimine reſiſtentiam opponere non poſſe, ſingula loca, per quæ Imperator cum exercitu erat futurus, ex induſtria incendiis abradunt, agreſteſq; cum pecore & omni ſuppellectili in loca remotiora & abdita ſecedere compellunt, ſed & ipſa terræ germinantia quæque igne conſumunt, interim & *Gilhardus Ratisponenſis* Epiſcopus, qui nauibus victualia ducebat *Iaurinum* perueniens, & vbinam locorum Cæſar ageret ignorans, transmiſſo nuncio, in literis petebat ſe à Cæſare inſtrui, quo ſibi aduertendum eſſet: ſed nuncio ab *Vngaris* comprehenſo, & Regi *Andreæ* præſentato, *Almanus* alius in locum eius ſurrogatus, ad *Gilhardum* remittitur, falſo ſub nomine Imperatoris *Henrici* ad bella in *Almania* exorta ſe *Pannonicum* bellum omiſiſſe, & in *Almaniam* rediiſſe, mandareque, *vt & ipſe quam celerius reuerti feſtinet*, quo vafris mandatis obſequente, Imperatoris exercitum fames vrgere primùm cœpit, ex qua deinde aliud peſtis & dyſenteriæ malum acceſſit. Infeſtabatur inſuper Imperatoris exercitus ab *Vngaris*, qui *Teutonicos* aut pabulatum euntes, aut per agros palantes ſagittis venenatis & inſidioſis, ex occultis locis nocturno præſertim tempore populum affligebant, nemo enim eorum quem ſagitta veneno delinita tetigiſſet, poterat vitæ compos eſſe. Videns itaque Cæſar tantæ multitudini quam ducebat, non animum ad expugnandum, ſed pugnandi copiam & victualium neceſſaria deeſſe, pluresque ex ſuis, aut fame tabeſcentes, aut morbo, aut veneno confectos eſſe, prudenti vſus conſilio exercitum in *Almaniam* reduxit, opportuno tempore expeditionem tùm cœptam reſumpturus.

1052.

Iaroslaus Ruſſiæ Dux

IAROSLAVS Ruſſiæ & *Kiouienſis* Dux graui & diuturno morbo, & qui dietim inualeſcebat, grauatus, ſentiens ſe propediem moriturum, vocatis quinque filiis, quos reliquerat, videlicet, *Zaslao*, *Suantoslao*, *VVſevvoldo*, *Gregorio*, & *Venceslao*, longo ſermone monet illos, & perſuaſionibus, & exemplis, *vt morte ſua ſecuta concordiam & vnionem fraternam inter ſe florentem, & diuturnum Principatum habituri, retineant, quod ſi ſciderint, non dubitent hoſtes ſe & ſua vltro inuaſuros.* Diuidit deinde *Iaroslaus* Principatum *Ruſſiæ*, & *Zaslao* quidem, natu maiori *Kiovv*, *Suantoslao Czernieiovv*, *VVſzeuoldo Pereaslavv*, *Gregorio VVladimiriam*, & *Venceslao Smolensko* committit, mandans, *vt ſinguli filiorum Zaslao magis ſenſato & perito parerent. Zaslaus* verò *vt fratres dirigat, protegat, & eorum curam gerat*, & poſt hæc moritur *Iaroslaus* 7. Nouembris, anno vitæ 76. & in Eccleſia *S. Zophiæ*, quam in *Kiovv* ædificauerat à filiis: & magna multitudine ſepelitur, ſederuntque filii eius in ſedibus & Principatibus, quos illis pater eorum *Iaroslaus* moriturus deſignauerat.

Ducatum ſuum filiis diuidit,

& moritur.

Henricus Imp. Hungariam inuadit,

Imperator *Henricus* expeditionem contra *Pannoniam* reſumens, cum frequenti & numeroſo exercitu, in quo & copiæ gentium à *Cazimiro Polonorum* Rege transmiſſæ, & Bre-

tislaus

1052.

tislaus Bohemiæ Dux cum suis gentibus numerabantur, *Hungariam* ingreditur, flammisque & incendiis vicos & ignobilia oppida consumit, vastationemque & depopulationem agrorum longius iubet extendi. Audiens autem hæc *Vngariæ* Rex, fratris sui Ducis *Belæ* communicato consilio decernere integris copiis, cum exercitu Cæsareo periculum veritus supersedit, sed eisdem artibus, quibus superiori anno vsus fuerat affligere exercitum Imperialem conabatur. Clandestinis & nocturnis insidiis eos qui pabulatum ibant, aut incautè ab ordinibus secedebant, impetendo: Verùm dùm insidiæ *Andreæ* Regis sæpius tentatæ secus acciderant, & *Vngariæ* regiones continuo igne & vastitate vrerentur, Legatos ad imperatorem mittit, pacem æquis conditionibus composituros. Et Imperator quidem *Henricus*, vt erat vir tractabilis & nobilis ingenii, humiliationem Regis *Andreæ*, & ea, quæ suo nomine proponebantur, ad exauditionis gratiam admittens, & commissum in *Petrum Vngariæ* Regem mortis, & in se rebellionis scelus fatentibus & supplicantibus, facile remisit, & à spoliis cædibusque se continuit, & de cætero induciis interpositis agros *Pannonicos* vastari, & tecta vri prohibuit, per tractatus insuper treugarum tempore interpositos, pacem Regi *Andreæ* & Regno *Vngariæ* addidit, quæ vt firmior diuturniorque consisteret, & ipse ad cætera Imperii negotia obeunda liberius vacare possit, etiam cum *Andrea* Rege affinitatem petitam iungit, filioque eiusdem *Andreæ* Regis, quamuis impuberi filiam suam *Zophiam* desponsat in vxorem. Posthæc Rex *Andreas* ad Imperatorem veniens, & insignibus rarisque muneribus *Henricum* munerans, fœdus initum iureiurando firmauit. Imperator verò reconciliato sibi *Pannonico* Rege & Regno ad *Ratisponam* venit, & *Leonem* Papam eum operientem ibi offendit. Vbi *Leo* Papa V. *S. Wolfangum* de tumulo leuauit, & catalogo Sanctorum adscripsit. Exinde Papa & Imperator sub vno comitatu, primum in *Bamberg*, deinde in cæteras *Rheni* partes diuertuntur. Ab eo quoque tempore Imperator *Henricus* Regnum *Vngariæ* lacessere bello intermisit.

cum Andrea Rege pacem facit.

& filiam suam Sophiam filio eius desponsat.

Conditionem *Smogorzouiensis*, tùm *Byczynensis* Ecclesiæ, *Cazimirus Poloniæ* Rex satagens efficere meliorem, locum *Wratislauiensis* ciuitatis, intelligens propter fluorem *Odræ* habere situm multis commoditatibus refertum, illam de *Byczyna* velut loco tùm obscuro & agresti, n quem altera iam vice de *Smogorzow* fuerat translata, in *Wratislauiam* transtulit, & locum amplissimum castro suo *Wratislauiensi* proximum & cognitiuum, in circuitu quoque cætera loca pro Pontifice & prælatis atque Canonicis assignauit, ab eoque tempore nomine priori abrogato & mutato *Wratislauiensis* cœpit vocitari. Primus eiusdem Ecclesiæ Episcopus, ex quo de *Byczyna* in *Wratislauiensem* translata est, fuit *Hieronymus*, neque alias nisi tunc, nomina Episcoporum *Wratislauiensium* cœpta sunt annalibus inscribi. Aliorum enim Episcoporum nomina, quæ Ecclesiæ eidem dum in *Smogorzow* & *Byczyna* consisterent, præfuerunt, & penuria iniuriaque scribentium, & duplici Ecclesiæ præfatæ translatione suppressa sunt, vsque ad nostram ætatem, per me verò vtcunque recollecta sunt, & in speciale Distichon redacta. Translata autem Ecclesia memorata, per *Cazimirum Poloniæ* primum Regem & procurata causam dedit errori, vt *Cazimirus* ipse Rex in nonnullis annalibus & historiis inscribatur, & referatur primarius Ecclesiæ *Wratislauiensis* fundator, cùm tantummodo illius fuerit translator. Fundatio enim præfatæ *Smogorzouiensis* seu *Wratislauiensis* Ecclesiæ, sub vno eodemque tempore cum *Gnesnensi*, *Cracouiensi*, *Posnaniensi*, *Plocensi*, *Crusuicensi*, *Lubucensi*, *Culmensi*, & *Camenecensi* Ecclesiis, quarum diœcesibus in plerisque locis confirmatis, à *Miecslao* primo *Polonorum* Catholico Principe, & Monarcha cœpta & perfecta est. Neque enim *Polonorum* Pontifices, aut aliquos ex illis adeò negligentes & deliros, & suarum iniuriarum ignaros repressores credi fas est, vt intra fines suarum diœcesium nouam Cathedralem Ecclesiam, tam diffusos terminos, quales nunc *Wratislauiensis* obtinere nouimus, habentem erigi, & suas diœceses coarctari, & vsum perceptionemque decimarum manipularium, in quibus Ecclesia ipsa, quamadmodum & cæteræ *Polonicales* Ecclesiæ fundatæ sunt, adimi passi fuerint. Poterat & ad priorem erroris præfati causam etiam altera accedere. Dùm *Cazimirus* Rex *Poloniæ* præfatus, in translatione huiusmodi, oppidorum & villarum prædictorum liberalem donationem, priore multo superiorem Ecclesiæ *Wratislauiensi* adiiciens, per donationem munificam, & translationem prouidam à plerisque habitus creditusque est, habito ad priscam tenuitatem Ecclesiæ respectu, fundator ipsius verius quam tanslator.

Casimirus Byczynensem s. Smogorzouiensem Episcopatum Wratislauiam transfert.

1053.

Aliquanto igitur tempore, *Leo* Papa & *Henricus* Imperator vnà in Almania commorati, Natalem Domini anni illius *Vormatiæ* Diœcesis *Moguntinensis* ciuitate solenniter celebrarunt, plurimas res deformatas in *Almania* concordi & vnanimi voto componendo. Tandem Summus Pontifex *Leo* ex *Almania* Imperatori valedicens discessit, & frequenti numero militum ex diuersis Imperii prouinciis, mandante Cæsare congesto, plerisque etiam *Almaniæ* Principibus & Prælatis subsidia ferentibus, cum iusto exercitu *Apuliam* intrauit, *Nortmanos* Apostolicarum possessionum in regione illa, & Imperii inuasores oppressurus, & *Robertum Guistardi*, qui *Apuliæ* incolas, nunc potentia, nunc dolo affligebat, repulsurus. *Roberto*

Leo Papa Nortmanos ex Apulia pulsurus

1053.

autem prædicto, & *Nortmanis* ad pugnam contra gentes Papæ venientibus, 14. Calend. Iulii, atrox prælium est commissum. Deinde cæde grandi vtrinque facta debilitatis *Almanicis* viribus, *Roberto* & *Nortmanis* cessit victoria, roboreque militiæ *Almaniæ* confracto, *Leo* Papa cum paucis fugiens in castellum quoddam, quo per hostes expugnato in *Beneuentanam* ciuitatem deducitur. Exindeque *Romam* feliciter rediit. Tanta autem fuit vtrinque cædes edita, vt acervus ex ossibus mortuorum vsque ad hæc tempora perseuerans, aduenientibus pro admiratione soleat ostendi. Ea autem clades Papæ, & suo exercitui ideo accidisse credita est, quod Summum Pontificem pro rebus caducis, magis oratione & lachrimis, quàm armis belligerare conueniebat, & quod nefarios homines, quam multos ad se ob impunitatem scelerum, vel quæstum auarum confluentes secum conduxerat.

ab iis vincitur.

Frugum penuria cùm anno superiori *Polonorum* Regiones pressisset, & anno amplius inualescens variis incommodis *Polonos* afflixit.

Fames in Polonia.

1054.

Leo Papa nonus natione *Almanus* de *Lotharingia*, cum sedisset annis quatuor, mensibus duobus, & diebus sex, 16. Calend. Maii *Romæ* moritur, & in Ecclesia *S. Petri Romæ* magnifico sumptu tumulatur. Cuius ad Apostolicæ sedis fastigium ascensus eo ordine prouenerat, *Romani* siquidem *Damaso* Papa decedente ab Imperatore *Henrico*, iuxta consuetudinem & ordinem, pro ea tempestate seruatum, Papam sibi dari petierunt, Imperator *Henricus Brunonem*, *Fuldensem* Episcopum, virum bonum & simplicem, ad regendam Sedem *Romanam* literas transmisit, qui ad Vrbem transiturus, in *Cluniacum* peruenit, vbi *Hildebrandus Cluniacensis* Ordinis *S. Benedicti* Prior illi suggerit, *illicitum fore per secularem manum gubernationem vniuersalis Ecclesiæ sortiri.* Ea admonitione vir conscientiæ purissimæ compunctus, Pontificali habitu se spolians, habitum peregrini assumit, & *Hildebrandum* Priorem *Cluniacensem* secum *Romam* adducens, vrgente conscientia Papatum restituit, sed à Clero *Romano* denuo electus, regimen Ecclesiæ assumere coactus est. Hic sapientia & sanctitate clarus, cùm ad suscipiendum Apostolicam Sedem ex *Almania* versus Vrbem iter faceret, audiuit cantantes Angelos: *Ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis.* Hic cùm pauperem leprosum ante fores Palatii vidisset, se *Christum* in pauperis persona recepisse obstupuit. Translatus est ad priorem suam sedem *Fuldensem* fato functus, vbi multis claruit miraculis. Surrogatur autem in locum *Leonis IX. Gilbardus Egistatensis* Episcopus natione *Almanus*, metu Imperatoris *Henrici*, surrogationem suam causante, & *Victoris* secundi accepit nomen in die Cœnæ Domini consecratus; quæ circa hæc tempora nimis inualuisse viderentur, & deinceps continuata, multumque dolenda ambitione prælatorum & Simoniaca labe, quàm plurimum scripta Sanctorum Patrum habentur detestantia abusiones istas. Et nota, quod facile inuenti sunt pauperes, Clerici, & Doctores, qui pluralitatem beneficiorum, & pompam Ecclesiasticorum apprehenderent, donec offerret se occasio participandi: Qua accepta, grauiter auaritia excæcat eos. Fertur de quodam Magistro magnæ literaturæ, qui valde subtiliter disputabat contra diuitias prælatorum, & fastum eorum, quasi omninò sic viuere non liceret. Hæc cùm nunciata Domino Papæ fuissent, plausibiliter respondit: *Demus ei Præposituram bonam, & hæc, & illa beneficia, & bene pacatus erit.* Factum est ita, & ecce protinus sententiam mutauit, dicens: *Nunquam intellexi materiam hanc, præter modo*, quippè qui de inope diues; de contemptibili repentè gloriosus apparuerat. Hos *B. Hieronymus* velut pestes quasdam contagiosas vitandos pronunciat. Dixit quidam notabile verbum: *Qui habet vnum beneficium competens, & eo legitimè vtitur, recto calle ad patriam tendit, qui vnum superaddit, vno oculo conscientiæ priuatur, qui adhuc plus acceptat, etiam altero lumine priuatus, totaliter excæcatur, & deinceps quæcunque poterit coaceruat.* Hanc maledictionem insatiabilis auaritiæ olim præsignauit *Ieroboam* Rex Israel, qui, licet diuinitus ad Regnum peruenerat, statim tamen à cultu Dei recessit, fecitque duos vitulos aureos, ne populus Israel ad templum Domini ascenderet. Factum est autem hoc verbum in peccatum, ita, vt omnes sequentes Reges hunc cultum sacrilegum obseruarent in destructionem Regni, ita de Ecclesiastico statu timendum esse S. viri communiter asseuerant, & iam in pluribus mundi partibus completum cernimus. Clerici qui nil possidere deberent, præter rationalem competentiam, neque se de temporalibus intromittere, omnia possidere, omnia gubernare volunt. Idcirco vt Bernardus inquit: *Qui ordinem nullum seruant, illuc properant, vbi sempiternus horror inhabitat.* Olim Pharisæi contra auaritiam disputantem Dominum deridebant, & insanum iudicabant, sed nunc Dominus subsannat eos. Caueas, Lector, qui multa occupas beneficia, ne idem facias, neque eadem patiaris. Deus non irridetur, sed quæ seminauerit homo, hæc & metet, noli sequi consuetudinem periculosam; noli te per Papæ dispensationem excusare, ad oculum vides quod vituli aurei adorantur, sed cæteri mactantur, sed quæ sanctitas, quæ reuerentia in hoc est Deo exhibita, quod de numero ministrorum eius propemodum medietas est resecata. Si enim cuilibet beneficio suus permitteretur dari possessor, numerus seruorum Dei esset duplex, quòd modo est simplex. Seque-

Leoni IX. Papæ (cuius electio describitur) succedit Victor II.

Querela Auctoris in auaritiam & alia vitia Clericorum.

1054.

re conſilium eorum, qui Deo iam in cœleſtibus coniuncti ſunt, ne cum vitulis aureis æterno igni confleris. Quid prodeſt vltro prohibitos beneficiorum titulos coadunare, cùm etiam ſimplices communiter videmus in frugali honeſtate amplius abundare.

Venceslaus filius *Iaroslai*, Dux de *Smolensko* moritur, nulla prole relicta, cui germanus ſuus *Gregorius* ſuccedit in Principatum, qui & ipſe paruo tempore ſubſiſtens moritur.

1055. *Caſimiro Regi naſcitur filia Suientochna.*

Noua *Cazimiro* Regi ſuperueniens voluptas, immenſo illum gaudio refecit, conſors enim ſua *Dobrogniewa*, quæ iam quatuor maſculos pepererat, & annis aliquot parere deſinens, ſterilis de cætero permanere debuiſſe credebatur, filiam effudit, ad cuius baptiſmum *Cazimirus Poloniæ* Rex, Prælatos & Barones Regni ſui conuocans, ſolennem curiam *Poſnaniæ* celebrauit, & filiæ nuper natæ *Suientochna* nomen dedit.

Synodus Florentina.

Synodus *Florentiæ* celebratur, in qua multi Epiſcopi propter ſimoniam & fornicationem Synodali ſententia damnantur, per *Victorem* Papam ſecundum ob ſcelera præfata puniti, & de ſuis ſedibus eiecti.

Bretislaus Bohemiæ Dux moritur, cui ſucceſſit Spitigneuus, qui Germanos, & matrem Iuditham ex Bohemia expellit,

Bretislaus Bohemiæ Dux *Pannoniis* ſeu *Vngaris* bellum illaturus, cum exercitu vſque *Krudzon* alias *Czyndzyn* peruenerat, vbi graui languore correptus, & cœptam contra *Vngaros* expeditionem omittere, & animam exhalare 4. Idus Ianuarii coactus eſt, quinque filios relinquens, videlicet *Spitigneuum*, *Wratislaum*, *Conradum*, *Ottonem*, & *Iaromirum*. Cuius morte ſequuta maior natu *Spitigneuus*, ita enim pater ordinauerat moriturus, in Ducatum *Bohemiæ* ſucceſſit, qui primitias ſui regiminis, ſæuitiæ & crudelitati conſecrans. Prima enim die Principatus ſui publico edicto omnes *Almanici* ſanguinis & generis homines, intra triduum *Bohemia* excedere mandauit, capitis pœnam ſubiturus, ſi quiſpiam ex *Teutonicis* intra illud triduum, intra *Bohemiæ* terminos fuiſſet repertus. Cui edicto illicò paritum eſt, & omne *Teutonicorum* genus vitæ conſulens, quam ſibi lapſo triduo *Bohemos* non ignorabant ad empturos, tumultuario more poſſeſſionibus, domibus & agris, cæteriſque bonis immobilibus derelictis ex *Bohemia* fugiunt. Et ne quid tam rigido Ducali edicto crudelitatis deeſſet, *Spitigneuus* præfatus genetricem ſuam *Iuditham*, quam ſuus Pater *Bretislaus* è monaſterio *Ratiſponenſi Nidermunſter* vocato, filiam *Ottonis* Ruſſi Imperatoris rapuerat, & Abbatiſſam S. *Georgij Brunonis* Comitis *Almaniæ* filiam, quod ſanguinis *Teutonici* vtraque erat, in biga pro ampliori contumelia extra *Bohemiam* ordinauit deduci, vel potius ejici, & in *Almaniam* deportari, maternum vterum tàm iniurioſo opere dehoneſtans, ad quam repenſandam vicem mater prædicta *Iuditha*, quamuis ætate confecta, vni *Almano* nupſit, cuius crudelitatem germanus ſuus *Wratislaus* veritus, dùm illum venire in *Morauiam*, in qua ipſe morabatur, audiret, in *Vngariam* ad Regem *Andream Vngariæ* effugit, ſed *Spitigneuus in Mazouiam* adueniens, dùm in fratrem *Wratislaum* abſentem ſæuire non poſſet, in vxorem ſuam in *Olomunc* dimiſſam ſæuiens ipſam captiuauit, & ad caſtrum *Leſzczen*, Baroni *Mſcziis* cuſtodiendam, & deportandam tradidit. Vbi dùm menſem exegiſſet, quoniam pronam partui agnouerat, ſolui eam iuſſit, ſed illa de *Leſzczen* egreſſa, & moleſtiis captiuitatis & laborum, quos in itinere ferre cogebatur attrita, in partu periclitata eſt, quam dùm vir ſuus *Wratislaus* inconſolabiliter fleret, *Andreas Vngariæ* Rex hoſpitem ſingulari humanitate tractatum volens à mœrore ſoluere filiam ſuam *Adleidam* tradidit illi in conſortem, quod *Spitigneuus Bohemiæ* Dux audiens, & potentiam fratris noua affinitate adauctam ſuſpectam habens, miſſis nunciis, eum ſibi reconciliat, & omnia, quæ ſui iuris erant, in *Morauia* reſtituit.

1055. *fratriſque Wratislai uxorem captiuam ducit qua mortua, cum fratre reconciliatur.*

Imperator *Henricus Italiam* cum inſigni exercitu & comitatu *Victore* Papa petente & monente aduenit, & ſuper ſtatu Eccleſiæ & *Italiæ* multa ſolerter & ſollicite tractans, & diſſerens, pacem in *Italia* compoſuit, in *Apuliam* quoque contra *Nortmanos* iura Eccleſiæ occupantes militiam miſit, quæ nihil memorabile agens partim hoſtili inuaſione, partim morbis & languore confecta, infelices ſucceſſus habuit. Agente *Henrico* Imperatore, in *Italia Victor* Papa apud *Florentiam* Synodum celebrauit, & multos Epiſcopos Simoniacos & incontinenter viuentes à ſedibus ſuis depoſuit.

Venantio Epiſc. Wladislauienſi ſuccedit Andreas I.

In Pontificatu *Wladislauienſi* ſiue *Kruſuicenſi*, *Venantius* Epiſcopus annis tribus & viginti abſumptis, peſte epidimiæ tactus diem obiit, & in Eccleſia villæ *Parkanie* conditur. Cui *Andreas* primus per electionem Canonicam, *Cazimiro* Primo Rege *Poloniæ* ſuum ad id præbente conſenſum, ſuccedit, à *Leone* Papa VIII. prouiſus.

1056. *Lintici bello Saxoniam inuadunt.*

Fames valida vniuerſas ferè Chriſtianitatis regiones inuadens, multos mortales afflixit & extinxit, ſerpente quoque dietim penuria & egeſtate, & ſeditiones quoque populi exinde cum bellis tàm ciuilibus, quàm forinſecis coortæ ſunt. *Lintici* quoque populi, genus à *Slauis* & *Polonis* ducentes, quorum regio in finibus *Albæ* fluminis, vbi *Albis* in *Oceanum* cadit, ſita eſt, bello *Saxonibus* cæteriſque conterminis populis moto, prelioque conferto victores effecti, magnam cædem ediderunt, fugientes verò in aqua ſuffocati ſunt. Tunc quoque *Vilhelmus Saxonum* Marchio, cum aliis maioribus *Saxoniæ* à *Linticis* occiſus eſt.

HEN-

1056.

HENRICVS tertius *Sueuus* natione Imperator, compoſitis in *Italia* rebus in *Almaniam* veniebat. *Victor* quoque Papa precibus Imperatoris flexus, Vrbe relicta in *Almaniam* vnà deſcendit. Conuentu deinde apud *Traiectum* indicto & celebrato, Imperator *Henricus* morti ſe intelligens, propter valetudinem, qua detinebatur aduerſam, propinquum, de conſilio Summi Pontificis *Victoris* tunc præſentis, & *Almaniæ* Principum ius electionis habentium, filium ſuum *Henricum* ex *Agneta* ſuſceptum, ſeptennem, Regem ordinat & inſtituit, ſenſim quoque ægritudine inualeſcente in *Bothfelden* decumbens, 3. Nonas Octobris moritur. Cuius corpus *Spiram* relatum, Summo Pontifice *Victore* præſentia ſua eius cohoneſtante funebrias, celebrem accepit ſepulturam. Omnibus autem iuſto ordine funeri perſolutis, & rebus Imperium tangentibus, prout qualitas temporis ferebat, ordinatis, Summus Pontifex *Romam* cum pace rediit. Mortuus autem *Henricus* præfatus tertius, huius nominis Imperator, anno natiuitatis ſuæ 39. Regni 18. Imperii verò 15. Vir inquietus, ſexageſies & bis acie dimicauit, magnus eleemoſinarius, reconciliatus *Gregorio* ſeptimo abſolutionem obtinuit, ſed iterum ei rebellans Antipapam contra eum *Romæ* locauit, à quo de Imperio depoſitus, *Saxoniæ* Dux *Rudolphus* ab electoribus iuſſu Papæ *Gregorii VII.* eligitur, quem *Henricus* cruento bello ſuperauit, ipſe quoque à *Roberto Angliæ Rege Roma* pulſus miſerabili morte à filio, quem in Regnum ſublimauerat, captus, vitam in carcere finiit.

Moritur Henricus III. Imp.

1057. *Cui ſuccedit Henricus IV. ſeptennis, qui à matre Agnete educatur.*

Quartus *Henricus* Imperatoris tertii filius, admodum puer Patri ſuccedens, regnare cœpit ab *Auguſto* loco 88. Hic cùm infantulus adhuc eſſet, ſeptimum ſcilicet ætatis agens annum à primoribus Regni, matri ſuæ Imperatrici *Agneti* ad educandum commendatus eſt. Cuius ſororem nomine *Matildam Rudolphus* Dux *Almanorum*, qui & poſtea in perniciem affinis ſui *Henrici* inuaſit Imperium, duxit vxorem, filio autem *Henrico* exiſtente impubere, *Agnes* Imperatrix aliquanto tempore Regnum *Almaniæ* ſub ſua cura tenuit, & ſapienter ac ſtrenuè illud rexit. Pluribus autem incommodis Regiones *Germaniæ* fame videlicet & mortalitate afflictæ ſunt, & in pleriſque locis lapides miræ magnitudinis permixti grandine deciderunt, & plures mortales fulminis violentia extincti ſunt.

Victori II. & Stephano IX. Pont. R.

VICTOR ſecundus Papa *Romanus*, qui & *Gielardus Romæ* moritur, & in Eccleſia *S. Petri* ſepelitur. Pro quo *Fridericus* frater *Gotfridi* Ducis iam monachus factus, & Abbas tunc Monaſterii *Caſinenſis* à *Romanis* Pontifex ordinatur natione *Lotharingus*, & *Stephanus IX.* appellatus eſt. Poſt quem *Romani* accepta pecunia, *Ioannem*, vel vt placet aliis, *Micium* *Veltrenſem* Epiſcopum contra canonum inſtituta elegerunt, & *Benedictum* vocauerunt. Qui ſine confirmatione dies aliquot ſedens, à Duce *Gotfrido* fratre *Stephani* noni expulſus eſt. Dùm autem præfatus *Stephanus* Papa 9. menſibus, diebus 25. ſediſſet, moritur, & *Florentiæ* ſepelitur. Quo mortuo *Gilbardus Florentinus* Epiſcopus à collegio Cardinalium apud *Senas*, vel vt aliis placet, apud *Hoſtiam* canonicè & legitimè electus eſt, natione *Burgundus*, qui & *Nicolaus* ſecundus vocatus eſt. Hic electionem Papæ dedit, quæ habetur diſtinctione XXIII. in nomine Domini. Et *Romæ* apud *Lateranum* conſilium celebrans, *Berengarium* circa Sacramentum Euchariſtiæ notabiliſſimè errantem, & aſſerentem, non eſſe Corpus & ſanguinem Chriſti in Sacramento niſi vt in ſigno, reuocare errorem ſuum multipliciter confutatum coegit.

1057. *ſuccedit Nicolaus II. qui Berengarium damnavit.*

1058. *Caſimirus Rex (cuius laudes recenſentur)*

Poloniæ Regnum, quod ex morte *Miecslai* Regis alto languore & penè morte confectum erat, optimo *Cazimiri* primi *Poloniæ* Regis regimine & gubernatione ad robur primum pertingebat, tranquillam beatamque ſub Principe illo *Poloni* agentes vitam, miranda celeritate, regiaque benignitate & fauore collapſa, proſtrata ſuperiori tempore & perdita erexerant, ſolidauerant, refecerantque. Ipſe quoque *Cazimirus* Rex timorem Dei ſingulis actionibus ſuis præ ſe ferens ac immiſcens, & ſimplici rectaque via in conſpectu Dei gradiens, iuſtitiam & pacem ſummoperè diligebat, externos motus, qui ſæpenumero conficere ſolent bellum, in ipſis initiis confringens, ac diſſoluens, præcipuus Dei cultor viduarum orphanorumque defenſor, Eccleſiarum munificus dotator, patriæ ardentiſſimus amator, prædonum & furum hoſtis habebatur. Tanto inſuper ardore, tanta ſolicitudine & charitate extollendi, magnificandique Rempublicam, Regni ſui *Poloniæ* ſtudio continuo & indefeſſo certare, laborareque viſus & notatus eſt, tantamque afflictis & penè perditis Regni ſui rebus indidit coaleſcentiam, & perfectionem, vt vniuerſali appellatione & conſenſu inſtaurator pacificus, & tunc quidem vocitatus eſt, & in hæc vſque tempora vocitatur. Vix autem & vitæ & regiminis tempus dimidium emenſus fuiſſe putabatur, dùm fatis illum appetentibus forti languore correptus, in grabatum decidit, menſemque integrum cum morbo luctatus, cum victa natura moriturum ſe agnouiſſet, Prælatos & Primores Regni ſui *Poſnaniam*, illic enim decumbebat, conuocat, & pluribus limatiſque verbis apud eos concionatus, *quatenus concordiam & iuſtitiam ſummopere colerent, vt morte ſua ſecuta primogenitum filium ſuum Boleslaum, prudentia & natu maiorem pro Rege ſuſciperent.* Tandem in aula regia *Poſnaniæ* Dominico corpore,

1058.

cæterisque Sacramentis sumptis, deuotè, religiosè, vt tanto conueniebat Regi 28. Nouembr. mortuus est, & iusto ac magnifico apparatu in Cathedrali Ecclesia *Posnaniensi* in sepulchro aui sui *Boleslai* primi *Poloniæ* Regis, cum paternis cineribus consepultus, anno Regni 18. vitæ verò 44. vir statura procerus, forma compositus atque comptus, barba promissa, capillo copioso, habitudine vegeta, studio pietatis & instaurationis vsque ad exitum vitæ viguit, & cùm supremum vitæ diem adesse intelligeret, successorem, vt præmisimus, Regni *Boleslaum* natu maiorem filium designauit. Stella crinita vitæ suæ, suoque Regno exitium portendere putata, per continuas & plures noctes apparuit.

moritur.

Et succedit filius Boleslaus.

Gentiles & Barbari vocati *Polowczy*, veniunt hostiliter in *Wszeuoldum* Ducem *Russiæ* de *Pereastaw*, & inito certamine, vincunt *Wszeuoldum* & exercitum eius, 2. die Februarii, obtenta victoria cum Duce suo dicto *Sobal*, alias *Siekal*, crudelissima vastatione in Ducatum suum grassantur. Hæc autem clades primarium fuit malorum, quæ tunc primum, & expost passa est terra *Russiæ* à *Połowcis*.

Polowci Russiæ Ducem Wszevoldum cum exercitu vincunt.

Restricto & inhibito luctu ac mœrore, qui ex immatura *Cazimiri Poloniæ* Regis morte in pectora Primorum *Poloniæ* ascenderat, neque enim eum Principem & Regem iusto & fideli dolore lugere satis poterant, quia sua monastica quiete deserta eos à calamitate & luctu, & penè ab interitu vindicauerat, extulerat, honestauerat; sub cuius Principatu hostibus in circuitu oppressis & exterminatis, securi ac felices fortunis, & rebus aucti quiescebant, ad substituendum pro eo alium Regem, vniuersi Pontifices & Proceres *Poloniæ* tractatus agitabant. Visum autem est Primoribus, & in eam sententiam Nobilitas vulgusque omnis consensit, vt primogenitus Regis *Cazimiri* filius *Boleslaus*, tùm quod maior natu esset, tùm quod supra ætatem prudentia & factiuitate singulari, liberalitate immensa, cæterisque regiis dotibus relucebat, tùm quod à Patre designatus successor esset, in Regem promoueretur. Accedebant & maternæ Reginæ preces *Dobrognieuæ*, lachrymis & singultibus oneratæ, quæ vnumquemque ex Consiliariis obtestans, protelationem quam omnes suadebant, velut perniciosam Reipublicæ rescindi, & *Boleslaum* filium suum coronari obsecrabat. Hac conclusione stabilita, confirmataque *Gnesnam* Metropolim, is enim locus pro ea tempestate, & pro veteri obseruantia, veneratione & autoritate huiusmodi pollebat, itum est, & in Ecclesia *Gnesnensi* præfatus *Boleslaus* Dux, & Regis *Cazimiri* primogenitus, tres & viginti annos agens, à duobus Metropolitanis, *Stephano Gnesnensi*, & *Aaron Cracouiensi* Pontificibus, *Wratislauiensi*, *Posnaniensi*, *Plocensi*, *Crusuicensi*, & *Culmensi*, Episcopis assistentibus, magno Baronum & Nobilitatis fauore in *Poloniæ* Regem ad altare maius coronatus & inunctus est. Non solùm autem coronationis dies, sed & plures subsequentes in læticia & lusibus absumpti sunt, & vniuersi Prælati & Barones honore mensæ, & magnificis epulis per dies illos tractati, in locumque magni mœroris, spe optima singulos de prouida administratione Regni mulcente, læticiæ vicissitudo æquè successerat.

Boleslaus coronatur.

1058.

Vno de viginti annis & duobus mensibus, Archiepiscopus *Gnesnensis Stephanus*, in *Gnesnensi* Ecclesia Pontificatu gesto 7. Martii moritur, & in Ecclesia *Gnesnensi* sepelitur. Cui *Petrus* natione *Polonus*, nobilis genere, de domo *Nalęc*, Decanus *Gnesnensis*, per electionem canonicam in die Annunciationis B. *Mariæ* celebratam succedit, à Summo Pontifice *Victore* secundo, ad intercessionem *Boleslai Poloniæ* Regis, electionem Capitularem promouentis, ordinatus.

Stephano Archiep. Gnesnensi succedit Petrus.

1059.

Regali ordine post obitum *Cazimiri Poloniæ* Regis, & substitutionem filii sui *Boleslai* mutato, Sacerdotium etiam immutationem accepit. *Aaron* siquidem Archiepiscopus *Cracouiensis* (quem in superioribus ex *Cluniaco* cum duodecim eiusdem professionis fratribus, *Cazimiro Poloniæ* Rege vocante venisse, & in *Thiniec* locum pro monasterio dote sufficienti, à *Cazimiro Poloniæ* Rege præbita cepisse monstrauimus) ex *Thiniensi* Abbate in Sedem Archiepiscopalem *Cracouiensem* promotus, & senio longæuo, & laboribus confectus vita excedit, cum annis duodecim Ecclesiam *Cracouiensem* Metropolico honore & iure rexisset, & in Ecclesia *Cracouiensi*, *Boleslao Poloniæ* Rege sua præsentia eius cohonestante exequias, debito honore tumulatus. Hic creditur, & in Ecclesiam & diœcesim suam *Cracouiensem* gradus viuorum induxisse, & diœcesim suam ad complendum huiusmodi gradus diebus Quadragesimalibus obligasse & onerasse. Ipse insuper *Thiniecense* cœnobium multis libertatibus, prærogatiuis, & immunitatibus, largitioneque decimarum manipularium, ad mensam Archiepiscopi *Cracouiensis* pertinentium, extulit & dotauit. Vniuersos quoque *Thiniecensis* monasterii Abbates, eo honore perpetuo priuilegiauit & insigniuit, vt quilibet *Thiniecensis* Abbas sit in Ecclesia *Cracouiensi* Canonicus natus, stallumque in ipsa Ecclesia inter Canonicos obtineat, ac in eadem Ecclesia *Cracouiensi* intra diuina officia & horas Canonicas superpelliceatus & amulciatus incedat. Quamuis autem præfati *Aaron* Archiepiscopi morte secuta Canonici *Cracouienses*, variis vicibus futuri Archiepiscopi electionem celebraturi conuenissent, nullatenus tamen poterant se de alia apta persona, votis eligentium in varia vota diuisis, concordari. Vnde contigit *Cracouiensem* Ecclesiam ex scissura tam

Aaron Archiep. Cracouiensis moritur,

cuius vita repetitur.

1059.

tàm detestabili integro ferè biennio Episcopo vacare.

Polowcys barbaris terram *Russiæ* irrumpentibus, cum tres Duces, *Zaslaus Kiouiensis*, *Suantoslaus Czernieiouiensis*, & *Wszeuoldus Pereastauiensis*, vastationem terrarum suarum prohibituri occurrissent, certamen dirum circa flumen *Olcha* inter se committunt, & *Ruthenis* diffugientibus, cessit barbaris victoria, qua obtenta barbari, vastationem terræ *Russiæ*, quo longius possunt extendunt, & in singula oppida, villas, regiones vicos, libera cæde, atque spoliatione debachantur, non existimantes *Ruthenos* & Duces eorum animos ad pugnam, contra se de cætero resumpturos. Cùm autem hi duo Duces, *Zaslaus Kiouiensis*, & *Wszeuoldus Pereastauiensis* in *Kiow*, *Suantoslaus* verò in Ducatum suum *Czernieiouiensem*, clade apud *Olcham* accepta fugiendo deuenissent, Nobiles & militares *Russiæ* celebrato apud *Kiow* conuentu, Duces suos *Zaslaum* & *Wszeuoldum*, *quatenus illis equos & arma subministrent* conueniunt, *offerentes se cum barbaris, qui post victoriam per agros passim vagantur, & discurrunt felicioribus auspiciis, & cum spe certæ victoriæ ad detergendum dedecus acceptum, pugnaturos.* *Zaslao* verò & *Wszeuoldo* militari petitioni, ne noua clades reliquias *Ruthenicas* deleret, non acquiescentibus, rursum milites *Russiæ* flagitare cœperunt, *quatenus WSZESLAVS Dux Polocensis, & duo filii anno superiori in dolo capti, & in eam diem vinculis alligati soluerentur.* Quod cum impetrare non possunt, in seditionem vertuntur, qua Duces *Zaslaus* & *Wszeuoldus* perculsi & veriti, ne militaris furor graue aliquid in eos moliretur, ex castro *Kiow* diffugiunt, milites verò ergastulo disrupto *WSZESLAVM Polocensem* Ducem, & filios eius soluunt, vniuersam verò *Kiouiensem* suppellectilem & substantiam diripiunt. *Zaslaus* verò Dux *Kiouiensis* ad extrema peruentum ratus, in *Russia* consistere non audens, se & sua saluaturus in *Poloniam* ad *Boleslaum Polonorum* Regem fratrem suum amitalem germanum fugit, à quo humanè & benignè exceptus, & habitus est. *Połowcy* interim dùm vniuersas regiones spoliis & cædibus in girum affecissent, contra *Czerniciow* procedunt, quibus *Suantoslaus* Dux *Czernieiouiensis* nil superiori clade deterritus, habens tantummodo, tam ex militibus, quàm ex agrestibus tria millia virorum, obuiam processit, & cum duodecim millibus hostium circa *Snowsko* prima die Nouembr. pugnam committit, in qua multitudo à paucitate victa succumbit, & *Ruthenis* animosè pugnantibus sternuntur vincunturque *Połowcy*, sed & Dux eorū cum primoribus viuus in potestatem *Suantoslai Russiæ* Ducis venit, & omnis præda, quam in *Russiæ* terris quæsierant, excussa. *Suantoslaus* verò cum magna gloria & militari fauore, in suam sedem *Czerniecow* multis hostium spoliis decorus rediit. *Zaslao* autem *Kiouiensi* Duce cum filiis suis *Mścislao*, *Suantopelkone*, vxore, & aliquibus militibus in *Poloniam* ad *Poloniæ* Regem *Boleslaum* effugiente, *WSZESLAVS Polocensis* Dux militari fauore à captiuitate solutus, Ducatum & castrum *Kiouiense* occupat, & illic sedem suam ponit. Intuens autem in cælum, his vsus est verbis. *O Crux Sanctissima & fidelis, qui in te sperant, non confunduntur, qui te reuerentur, periclitari non possunt, maxima est virtus tua, tu enim fortissimos quoque tuos violatores contemptoresque debellas, sternis, & debilitas, tui verò numinis deuotos & obseruatores protegis, liberas, & glorificas.*

Polowci Russos iterum vincunt,

& regionem vastant,

quos repellere volentes Primores Russiæ

Zaslaus & Wszeuoldus non permittunt,

qui postea effugiunt in Poloniam,

Połowci postea a Suantoslao vincuntur,

& Wszeslaus Polocensis Kiouiensem ducatum accipit.

1059.

Quindecima die Maii, *Aaron Cracouiensis* Archiepiscopus annis duodecim in Archiepiscopatu *Cracouiensi* expletis rebus humanis eximitur, & in *Cracouiensi* Ecclesia sepelitur, vacauit Ecclesia *Cracouiensis* aliquanto tempore propter discordiam eligentium.

1060.

Tranquillitate solida in *Vngariæ* Regno consistente, ex paruo, vt fit, fomento grauis commotio & tempestas coorta est. *Andreas* siquidem *Vngariæ* Rex diuturnam eiusdem Regni turbationem, & ex morte *Petri* Regis, & ex pace cum Imperatore *Henrico* occisionem *Petri* Regis vlciscente compactam penitus sublatam videns, induxit in animum *Salomonem* filium suum impuberem, & nondum septimum annum transgressum, cui filiam Imperatoris *Henrici Zophiam* desponsauerat, dùm viueret, coronari, veritus ne se absumpto, ad *Belam* fratrem pro vegetiori ingenio, & charitate *Vngarorum* sibi iam dudum suspecta, diadema *Pannonii* transferrent. Exequuturus autem propositum, diem constituit, & fratrem *Belam* ac Prælatos & Barones regni ad coronationem, & inunctionem filii sui *Salomonis* inuitat & venire iussit. Dùm autem iuxta ordinationem *Andreæ* Regis, filius suus *Salomon* in *Alba Regali* coronationis & inunctionis acciperet insignia, & ad passum illum per consecratorem ventum esset, *esto Dominus fratrum tuorum*, *Bela* Dux, qui scrupulosius coronationem nepotis, nunquam antea visam, in singulis pensabat cæremoniis, grauiter ingemiscens, & coronationem nepotis tàm immaturam in sui contumeliam, atque probrum confectum dolens, & vultu & lingua mœrorem dissimulare non valuit, sed ad Barones astantes, ingeminans coronationem nepotis, non tàm iniuriosam, quàm ignominiosam sibi astruxit. Veritus autem ne frater suus Rex *Andreas*, aliquid grauius consuleret in eum, compresso & dissimulato dolore cum tribus filiis, vxore, familia, fortunis, & omni suppellectili in *Poloniam* ad Regem *Poloniæ Boleslaum* affinem suum, quanta potuit, celeritate discessit, & quantam qualem-

Andreas Vngariæ Rex

Salomonem filium coronari iubet,

quo facto Bela Dux ex Hungaria in Poloniam redit.

1060.

qualemuè iniuriam & confuſionem à fratre ſuo *Andrea* accepiſſet, coram *Boleslao Poloniæ* Rege, Prælatis & conſiliariis ſuis deduxit, petens, *ne ſuam, & filiorum ſuorum iniuriam, qui ei propinquo fuerant ſanguine iuncti, ſinant eſſe inultam.* Rex autem *Boleslaus Poloniæ* magna humanitate & honore, & *Belam* Ducem & materteram ſuam Duciſſam vxorem eius, fratresque ſuos, filios eorum, excipiens, & omnibus neceſſariis illos munificè & liberaliter tractans, *bono animo eſſe* juſſit, offerens *ſe parentis eorum neceſſitati, & cuilibet ex poſt ingruenti, fido pectore pro viribus conſulturum.*

Lampertus Zula fit Archiep. Cracouienſis, ſed quia Archiepiſcopalia inſignia petere oblitus eſt, ius metropoliticū, amiſit.

Opera *Boleslai Poloniæ* Regis, & nonnullarum perſonarum Eccleſiaſticarum diſſidio, quod in electione & ſubſtitutione *Cracouienſis* Pontificis exortum erat, & biennio prope integro durauerat, ſublato, *Lampertus* vocatus *Zula*, in Sedem Archiepiſcopalem *Cracouienſem*, eo quod vir doctus & literatus eſſet, per *Nicolaum*, vel vt alii aſſerunt, per *Alexandrum* ſecundum promotus eſt, neſcio tamen, quo leuo ſidere petere Archiepiſcopalia inſignia neglexit, & *Cracouienſem* Eccleſiam extunc Metropolitico honore & iure priuauit, & in Epiſcopalem, atque ſuffraganeam redegit. Nec ab eo tempore dignitatis ſuæ fulgore, licet plerisque Pontificibus ſuis adnitentibus reſumere valuit.

1061.

Spitigneuus Bohemiæ Dux moritur, cui ſuccedit frater Wratislaus, qui duobus fratribus Morauiam diuidit,

Annum ſextum in Ducatu *Bohemiæ Spitigneuus* agens, & ſeuerè ac crudeliter, & in fratres germanos, & in Eccleſiaſticas, ſecularesque perſonas ſæuiens 5. Calend. Febr. *Pragæ* moritur, *Bohemis* exceſſum ſuum gaudio comprobantibus immenſo. Qui cum orbus & ſine hærede abſumptus eſſet, *Wratislaus* frater ſuus, qui in *Vngaria* exulabat, inde reuocatus fauore omnium *Bohemorum* Dux principalis conſtituitur. Is modeſtum ſe erga fratres & ſubditos gerens, duobus fratribus, *Ottoni* videlicet & *Conrado Morauiam* diuiſit, perpetua hæreditate poſſidendam. Cognita autem *Iaromirus* frater reſiduus *Spitignei* morte, cuius metus illum in literis & ſtudio continebat, deſerto ſtudio in *Bohemiam* remeauit, arbitrans ſe largitione fratris *Wratislai* aliquam portionem Dominii ad inſtar aliorum fratrum accepturum.

tertium Iaromirum ut in monaſterio maneat, hortatur.

Caſtigatum autem Dux *Wratislaus*, & ſalubri conſilio admonitum, ne ſtatu clericali abiecto in militiam variis grauitatibus refertam abiret, inducit, partimque terret, & impellit inuitum, quatenus ad ſacra conſcendens, in virum Eccleſiaſticū ſe ordinari pateretur, *Pragenſem* Epiſcopatum morte *Seueri* Epiſcopi, quæ propter maturum ſenium eius longè abeſſe non poteſt ſecuta, habiturus, hac ille ſpe & pauore pellectus vsq; ad Diaconi gradum ſe conſentit ordinari, ſed mox animum pœnitentia ſubeunte, nonnullorum *Bohemorum* propoſito ſuo fauentium, perſuaſione ſeductus, in apoſtaſiam verſus, habitu & tonſura clericali abiecta, laicum induit, & militiam ſecularem de cætero in ſtatu militari acturus repetiit.

1061. Qui tamen ex eo egrediens, ad Boleslaum in Poloniam iuit.

Veritus autem ne per Ducem *Wratislaum* aliqua in eum fieret ob deſertam profeſſionem animaduerſio, in *Poloniam* ad *Boleslaum Poloniæ* Regem, plerisque *Bohemis* eum comitantibus aufugit, à quo benignè ſuſceptus, & omnibus ſumptibus, & neceſſariis abundè tractatus, adeò fauore, beneuolentiaque *Boleslai Poloniæ* Regis mulcebatur, vt integrum, in *Polonia* continuando manſionem ſuam, exigeret ſeptennium. Felicem tunc *Poloniam* quis aſſerere dubitabit? quæ *Pannoniorum*, *Bohemorum*, & *Ruthenorum* tres inſignes exules excepit, tractauit, & conſouit, & quod his amplius ſtatum eorum dubium, & proſtratum ſuis auxiliis, vt in ſequentibus narrabimus, ſuſtentauit, & erexit. Nec tam felicitatem illi tribuere conuenit, quam clementiam & charitatem, quibus omnium iniuriarum hoſtilium obliterata memoria exules Duces in ſuum ſinum ſuſcepit, & liberales ſumptus abſque omni faſtidio, & nauſea, omnibus miniſtrauit.

1062.

Wratislaus Bohemiæ Dux

Fugam *Iaromiri* fratris ſui in *Poloniam*, *Wratislaus Bohemiæ* Dux irato & moleſto animo ferens, cum ſugillationis & ignominiæ haberet plurimum, & ſuſpicionis non parum. Verebatur enim *Wratislaus Bohemiæ* Dux, ne *Poloniæ* Regis *Boleslai* & *Polonorum* ſuffragiis, *Iaromirus* frater ſuus ſtipatus, *Bohemiam* inuaſurus adueniret, & *Bohemorum* gentem ad defectionem inclinaret; Et cùm à *Iaromiro* pœnas clandeſtini diſceſſus exigere non poterat, omnes iras, quas pro fuga huiusmodi conceperat, in Regem *Poloniæ Boleslaum*, & *Polonos* qui *Iaromirum* iure & honore hoſpitii ſuſceperant, vertit.

Poloniam inuadit,

Quapropter cùm omnibus gentium ſuarum agminibus vlturus fugitiui fratris receptionem, *Poloniam* inuadens, eam flammis & ſpoliis affligere cœpit, nulla hoſtilitatis denunciatione præmiſſa, à ſiluis quoque *Hircinis*, quæ *Poloniam* à *Bohemis* diſterminant, incipiens, oram omnem, quæ nunc *Sileſia* appellatur, vaſtabat. Hoc vbi *Boleslaus Polonorum* Rex à ſuis notificatum intellexit, correptis armis tumultuaria potius, quam ordinaria acie maiori, qua poterat celeritate *Wratislao* obuiam proceſſit, flammantis patriæ ignes ſanguinis profluuio reſtincturus. In quadam autem ſilua, *Wratislaum* & *Bohemos* in vlteriora *Polonorum* dominia tranſitum facientes conſequutus, ſtatiua facit, militesque corpora curare iubet, diluculo adueniente, reſumpto poſt continuam fatigationem vigore cum hoſte certamen initurus: Interim per peditem militem, cuius multitudine abundabat, ſiluam iubet in girum arborum detruncatione, ne hoſtis incluſus euadat, circumſepiri, qua arte ſedendo debellare hoſtes poſſe credebat.

ubi a Boleslao in ſilua incluſus aſtu euadit.

Bohemus interim dolo vſurus, cùm moram ſibi periculoſam

1062.

videret, & inde abire & fallere Regem vellet, miſſis ſub occaſum ſolis caduceatoribus, petit in craſtinum colloquendi facultatem, multisq; ſermonibus, *ſe magis amicum* repromittit *fore futurum, quam hoſtem.* *Boleslaus* autem Rex *Poloniæ* colloquendi poteſtate, vt erat rogatus, negata, *ſe in craſtino cum eo conuenturum, & non verbis, ſed armis pro accepta iniuria* reſpondet *certaturum.* Quibus cognitis *Wratislaus* Dux *Bohemiæ*, pluribus ignibus in ſpeciem remanentium latius extructis ſiluam ſecundis vigiliis, hoſtem fruſtratus, tàm ſilenti & compoſito agmine egreditur, vt etiam *Polonos*, qui ſiluam obſederunt, falleret. Omnibus autem impedimentis, & ſarcinis magis vilibus abiectis, concito curſu feſtinus *Bohemiam* aufugit. Rex illuceſcente altera die abiiſſe hoſtem, & pugnam detractaſſe, cùm ſenſiſſet deluſum ſe, & prædam inſignem ex caſſibus ſuis excuſſam eſſe dolens, & fortunam ſuam increpans, fugientes *Bohemos* pluribus diebus proſequutus eſt, pluresque ex eis præſertim qui aut languore aliquo correpti, aut neceſſitate diſtracti, agmen ſequi diſtulerant, comprehendit.

Boleslaus Morauiam vaſtat.

In hoſtilem quoqne terram, *Morauiam Bohemis*, qui *Iaromirum* comitabantur, ductum præbentibus perueniens, magnam eius partem igne conflagrauit, & captiuorum magnum numerum, ſpoliaque plurima in *Poloniam* reduxit.

Hieronymo Wratislauienſi Epiſc. ſuccedit Ioannes.

Hieronymus Wratislauienſis Epiſcopus, cùm annis vndecim Eccleſiam *Wratislauienſem* rexiſſet, infirmatus *Wratislauiæ* moritur, & in Eccleſia *Wratislauienſi* ſepelitur. Hic cum genere nobilis, & *Romanus* eſſet, pluribus reliquiis & oſſibus Sanctorum, Eccleſiam *Wratislauienſem* in ſuis clenodiis & ſuppellectilibus tenuem, reddidit inſignem. Suffectus autem eſt in locum *Hieronymi Ioannes* Canonicus *Wratislauienſis*. Qui cum eſſet à maiori parte Capituli *Wraatislauienſis* electus, *Boleslao Poloniæ* Rege electionem ſuam acceptante approbanteque, ab *Alexandro* II. Papa *Romano* electio ſua fuit confirmata. Et ipſe anno inſequenti in Epiſcopum *Wratislauienſem* ordinatus, & à *Petro* primo *Gneſnenſi* Archiepiſcopo, in *Gneſnenſi* Eccleſia *Boleslao* Rege præſente conſecratus. Genere hic nobilis de domo Accipitrum, & qui primus ex *Polonis* abrogatis *Italis* Pontificale pedum in *Wratislauienſi* Eccleſia geſſit.

Nicolao II. P.R. ſuccedit Alexander II.

Nicolaus ſecundus, poſtquam annis tribus, menſibus ſex, diebus viginti ſex ſediſſet, moritur, & *Alexander* ſecundus natione *Mediolanenſis*, ante *Anzelmus* vocatus, Epiſcopus *Lucenſis* a Cardinalibus concorditer electus eſt. Contra quem *Candulus Parmenſis* Epiſcopus à *Lombardiæ* Epiſcopis ius Papam eligendi, ad ſe tantummodo pertinere aſſerentibus, fauente & ſuggerente *Henrico* quarto *Romanorum* Rege *Romæ* eligitur. Qui cum bis *Romam* cum magno exercitu, quem Imperator *Henricus* per ſuas gentes augebat, acceſſiſſet, bis à *Matilda* Comitiſſa & *Gottfriedo* Duce *Spoletano*, qui pro *Alexandro* ſtabant, repreſſus, *Lombardiam* redire coactus eſt. Tandem operante *Henrico* Imperatore, & Papa *Alexandro* in *Lombardiam* deſcendente, & *Candulo* ſuum reatum recognoſcente, pax Eccleſiæ reddita eſt, *Candulo* cum his Epiſcopis, qui eum temerè elegerant, in gratiam ſuſceptis ab *Alexandro* Papa. Hic miro modo *Lucanam* ciuitatem diligens, Epiſcopum eius pallio & cruce, ita vt ante illum deferatur crux, inſigniuit, & *Lucenſibus* plumbea bulla vti conceſſit. Et præfato *Candulo* Epiſcopo *Parmenſi* virilem reſiſtentiam opponens, *Romanæ* Eccleſiæ dudum ancillatæ ſuum decus, ſuamque libertatem reſtituit. Hic ſtatuit, vt nullus audiat miſſam Presbyteri, quem ſcit habere concubinam, ſub pœna excommunicationis.

1063.

In Bohemiam inuaſionem meditatur Boleslaus,

Exulceratum, & iuſta ira grauidatum *Boleslaus Poloniæ* Rex animum contra *Wratislaum Bohemiæ* Ducem, ob iniuriam ſuperiori anno acceptam geſtans frequentes copias parare, & in *Bohemiam* expeditionem militibus indicere cœpit, querens ſe grauiter offenſum, quod pro humanitate Duci profugo, & penè exiliato *Iaromiro* præſtita, hoſtilitatem & Regni ſui vaſtationem à germano electi Ducis pertulerit, à quo ſe gratiam ſperabat relaturum.

ſed petenti Wratislao pax data eſt,

Wratislaus autem Dux *Bohemiæ* vt erat vir in ſingulis prouidus & oculatus, bellum contra ſe & rumore & pluribus auiſamentis intelligens agitari, per amicos communes cœpit agere de reconciliatione, & de pace, neque enim tutum putabat cum vicino Regno hoſtile gerere bellum, neque ſuis ſatis fidebat, ne eo deſerto pro eo *Conradum*, vel *Ottonem* ſurrogarent, vel ad *Iaromirum* deficerent. Variis itaque tractatibus interpoſitis, pax ægrè *Iaromiro* & ſuis infectionem cauſante, æquis conditionibus, per quas damna illata compenſabantur, & captiui relaxabantur, comparata eſt, quæ vt ſolidior atque diuturnior conſiſteret, violationem enim illius Dux *Iaromir* in *Poloniæ* Regno præſentia, portendebat, affinitate firmata eſt.

& affinitas cum ipſo inita.

Abſumpta enim erat ſuperiori anno Duci *Bohemiæ Wratislao* iam altera vxor *Adleides* Regis *Andreæ Vngariæ* filia, duos filios, *Bretislaum* & *Wratislaum*, totidemque filias, *Ludimillam* & *Iuditham* ex *Wratislao* ſuſceptas, relinquens. Agentibus itaque & procurantibus, pacis compoſitoribus, orant *Boleslaum Poloniæ* Regem, vt virgo inſignis *Swiantochna Cazimiri* filia, & *Boleslai* ſoror Regum *Poloniæ* Duci *Wratislao Bohemiæ* detur in conſortem. Nuptiæ quoque *Cracouiæ* magnificentia magna, & ſolennitate celebratæ ſunt. Tunc inſuper Dux *Bohemiæ Wratislaus* perſonali notitia & amicitia cū *Boleslao Poloniæ* Rege contracta, dotalibus muneribus, liberalitate *Boleslai* Regis plusquam conuentum

1063.

uentum erat præſtitis, cùm noua ſponſa ſua quam vernacula lingua *Bohemi Suatauam* vocant, in *Bohemiam* alacer rediit, quæ ei tempore procedente quatuor filios, videlicet *Bretislaum, Cazimirum, Wladislaum*, & *Sobieslaum* procreauit.

Bellum inter Ruſſiæ Duces.

Zaslaus Kiouienſis, Suantoslaus Czernieonienſis, Wſzeuoldus de *Pereaſtaw*, Duces fratres germani inuidiæ ſtimulati liuore, exercitibus coadunatis vadunt contra *Wſzeslaum*, Ducem de *Polocko* fratris ſui patruelis *Bretislai* filium, volentes illum, & Principatum ſuum ſibi ſubiicere, & conueniunt omnium trium Ducum copiæ circa *Minsko*, & abinde aciebus ordinatis vadunt, verſus *Polocko*, quibus *Wſzeslaus* Dux *Plocenſis* circa flumen *Niemca* occurrens confligit cum eis, & cadentibus plurimis hinc inde *Wſzeslaus* victus aufugit, & miſerunt poſt illum Duces nuncios in dolo perſuadentes, vt conueniret cum illis, fœdusque iungeret, polliciti iureiurando *nihil ſe illi aliquid hoſtile illaturos*. Qui huiusmodi ſponſione certificatus cum legatis per flumen *Dniepr* aduenit, ſed Duces contra ius gentium iuramento fracto illum captiuant, & concludit illum *Zaslaus* Dux *Kiouienſis* cum duobus filiis in carcere *Kiouienſi*.

1064. *Prutheni Poloniam ex castro Grodek vaſtantes*

Bohemicam pacem *Pruthenicum* bellum mox excepit. Barbari enim rebellare, & tributa hactenus penſa denegare non contenti, excurſiones crebras in Regiones *Polonorum* faciebant. Fabricato autem caſtro, quod à *Polonis Grodek* vocabatur, validoque ei præſidio impoſito, ad inferenda *Poloniæ* damna, & ſpolia, latius liberiusque vagabantur. Ea iniuria *Boleslaus Poloniæ* Rex, vt par erat, commotus, *Grodek* obſidione vallauit. Expugnationi autem illius longo tempore inſiſtens, cùm & natura & arte locus ſatis munitùs eſſet, *Prutheni* quoque egregiè illum tutarent, cœptam expugnationem irritam, reliquit. Creuerunt illicò *Barbaris* animi & Rege *Boleslao* abſcedente magnam *Pomeraniæ* partem deditam ſibi, & tributariam effecerunt; Ad vlteriora quoque quoties Regem in longinquiores oras Regni ſui abiiſſe didicerant, gradum promouebant, omnemque ferè *Pomeraniam* in ius ſuum & proprietatem pertraxerant. Affligebat itaque magna audacia, magnoque ſpiritu Regem *Pomerania* adempta, & ignominia apud *Grodek* accepta. Quapropter quo ordine, quauè ratione *Pruthenos*, qui pugnæ copiam non faciebant, clandeſtinis & furtiuis excurſionibus contenti, in prælium eliceret, agitabat. Itaque cum expeditis militibus *Pomeraniam* ingreſſus *Pruthenorum* aduentum nil minus, quàm Regis tunc ingreſſum ſuſpicantium operiebatur. Nec eum opinio fefellit. Exploratorum enim denuntiatione certificatur *barbaros in frequentibus copiis conueniſſe, & ſtatiua vltra fluuium Oſſam tunc aquis inflatum poſuiſſe. Altera die vadato fluuio in Poloniæ confinia ad inferendam vaſtitatem & ſpolia tranſituros.* Rex moræ impatiens, veritus ne hoſtes eius aduentu cognito, in conſueta nemorum & ſtagnorum cubilia refugerent, copias illico ſuas ad hoſtem ducit, cumque amnis profunditas ardorem militum moraretur, primos ordines, vt erant armati, aquas obſtantes Rex tranare, & cæteris metum adimere iubet. Vnde cum plures pondere armorum ab aquis coram ſuffocarentur, cæteri mortem vitaturi armis in ripa relictis, fluuio ſuperato, ſilenti agmine ad hoſtes Rege vnum quemque exhortante perueniunt, paruoque negotio hoſtes ſuperatos & inermes, tàm magna ſtrage fundunt, trucidantque, vt pauci, qui intra tumultum fuga euaſerant, & occupata *Pomerania* excederent, & ſolita tributa Regi penderent.

1064. *a Boleslao vincuntur.*

In *CisAlpina Gallia Parmenſis* Epiſcopus in Pontificem *Romanum* fuit electus, qui bis contra *Alexandrum* armata manu *Romam* vsque profectus eſt. Tandem Imperatore *Henrico* intercedente, Concilium *Mantuæ* indicitur, in quo compoſito ſchiſmate *Alexander* confirmatur.

1065. *Belam Hungariæ Ducem*

Sextum iam *Bela* Dux *Vngariæ* cum vxore & filiis in *Polonia* apud affinem ſuum *Boleslaum Poloniæ* Regem agebat annum. Dùm illum ardor redeundi in *Vngariam* perſuaſit, neque ad id ſolum naturali ferebatur affectu, ſed Baronum & Nobilium *Vngariæ* dietim ad eum in *Poloniam* confluentium mouebatur rogatu, nonnullorum verò clandeſtinis legationibus ſolicitabatur. Multis autem & variis difficultatibus periculisque reuerſionem ſuam ſeptam animaduertens, cum & germanus ſuus *Andreas* Rex vniuerſum Regnum in ditione ſua poſſideret, & in *Vngaris*, fluxam fidem habentibus, parum ſpei reponendum exiſtimaret. Terrebat inſuper eum tàm Imperatoris *Henrici* quarti, quàm *Wratislai Bohemiæ* Ducis affinitas, cùm alterius filiam filio *Salomoni* deſponſaſſet, alteri ſuam dediſſet, intelligens tàm ſocerum, quàm generum *Andreæ* Regi, quod & euentus rei poſtea monſtrauit, auxilia laturos. His cogitationibus diſtentus *Boleslaum Poloniæ* Regem aggreditur, orat, precatur, ſollicitat, & per communionem ſanguinis oſtendens tres filios ex matertera ſua ſuſceptos, obſecrat, *vt pro officio fidelis amici & affinis ſui morem gerat, copiisque & gentibus ſuis, paternam hæreditatem, patrium Vngariæ Regnum reſtituat, ne eum cum filiis in exilio conſeneſcere contingat.* Rex autem etſi rem arduam à ſe exigi per *Belam* ſuum affinem videret, maximo tamen animo & liberalitate, quorum vtroque naturali præeminentia pollebat, motus, ſe illi omni ſua militia ſpondet auxiliaturum, præſertim cum *Bohemis* pacificatis & *Pruthenis* compreſſis, feriatum animum illum habere videret. Itaque in expeditionem *Vngaricam* iturus, ex omnibus

ſummopere rogantem

1065. *in Hungariam cum exercitu deducit Boleslaus;*

bus Regni ſui terris delectum agit; & tribus agminibus, quibus *Wſzeborius* Princeps militiæ præerat, *Belam* Ducem reſtituendo, *Vngariam* ingreditur; vxore ſua & tribus filiis in *Polonia* relictis. Rex autem *Andreas Vngariæ*, bellum a *Poloniæ* Rege ſibi tàm ex rumore, quàm ex *Vngarorum* auiſamento ſciens inferendum; filium ſuum *Salomonem* ad *Henricum* quartum Imperatorem, notabili ſtipatum *Vngarorum* caterua, per *Niechbaldam* Comitem transmittit; rogans, *vt ſi illi aduerſa fortuna accideret, curam eius; velut generi ſui agat; ſibique ſubſidia in gentibus deſtinet.* Iisdemque precibus apud *Wratislaum Bohemiæ* Ducem vſus tam *Almanorum*, quàm *Bohemorum* duos inſignes exercitus ab Imperatore *Henrico* & *Wratislao Bohemiæ* Duce transmiſſos accepit, tertium ipſe, his duobus immenſiorem, ex *Vngaris* conficit. Et *Almanis* quidem duo Duces, videlicet *Vilhelmus* & *Pontianus* præerant, *Bohemos* Dux *Conradus Morauiæ* germanus *Wratislai* Ducis *Bohemiæ* regebat. Tot & tantis ſubſidiis Rex *Vngariæ Andreas* ſtipatus, magis de victoriæ præmiis, quàm de pugna cogitabat. In altera parte rarior erat numerus militum; ex *Polonis* duntaxat in agmine triplici agregatus, ſpem tamen victoriæ augebat exercitatio, nam & in ordines ire, & pedem, quoties neceſſitas expoſceret referre, ſtare, & ire, ad iuſſum Regis dudum aſueuerant, *Vngarorum*, qui partes *Belæ* ſequebantur, haud contemnenda erat multitudo, & ex his *Boleslaus Poloniæ* Rex quartum agmen conſtituerat. Nam etſi ſingulis ordinibus præfecti ordinati eſſent, ſummæ tamen belli *Boleslaus* Rex, tanta indoles viro iam tunc inerat, præſidebat, ſuo quoque arbitrio cuncta gerebantur. Ad fluuium itaque *Cyſſæ* vterque exercitus conuenit, & quamuis exercitus *Andreæ* auidior, in quo & ipſe Dux & cohortator aderat tàm numero, quam robore multis partibus exercitum *Boleslai Poloniæ* Regis & *Belæ* Ducis excederet, nil tamen vterque eius multitudine territus, ad capeſſandam pugnam agmina deducit, magnis verbis, & animis maioribus ab vtrisque prælium cœptum, & horis aliquot tam acriter pugnatum eſt, vt in ambiguo eſſet, cui populo funeſtus Mars victoriam decerneret, vtrisque autem magna vi pro triumpho adnitentibus deteriori loco pars *Andreæ* Regis eſſe cœpit, nam & magna pars *Almanorum* & *Bohemorum*, aut iam proſtrata, aut obtrita erat, ordinesque eorum principalioribus cadentibus defluxerant. Poterat adhuc pugna reſtitui, ſed *Vngari* qui in exercitu *Andreæ* Regis erant, inclinatam ſuam videntes aciem, veriti ne ſequuta victoria *Bela* in eos quicquam grauius conſuleret, relictis ordinibus, deſertoque *Andrea* Rege & auxiliariis ſuis ad *Belam* diffugiunt. Ex hinc facile *Belæ* plena ceſſit victoria, multique mortales ex *Almanis* & *Bohemis* occiſi, Rex *Andreas* ne viuus in manus fratris *Belæ* veniret, fugere in *Almaniam* contendens; in fuga ad portas *Meſon* captus, & in ſilua *Bokui* crudelius quàm ſuæ ætati conueniebat tractatus, exſpirauit, in monaſterio *S. Auiani*; quod ipſe extruxerat, ſepultus, cùm annis paulò amplius, quam 15. regnaſſet. *Almaniæ* & *Bohemiæ* Ducibus, cum nonnullis militibus captis, *Boleslao Poloniæ* Rege moderante victoriam, & honos ſeruatus; plena libertas donata, quamuis *Bohemiæ* Dux *Vngarorum* decreto, tetræ & miſerabili pœnæ; priuationi videlicet oculorum fuiſſet deſtinatus. Ex loco certaminis *Boleslaus Poloniæ* Rex Belam Ducem *Albam Regalem* ducens, eum in Regem *Vngariæ* coronari ordinauit, rebusque *Vngariæ* feliciter compoſitis pluribus donis, tàm ipſe, quam exercitus ſuus a Rege *Bela* honoratus *Poloniam* rediit.

victoque Andrea fratre *qui paulo poſt moritur,* *in Regem Vngariæ coronari iubet*

Boleslaus monaſterium ordinis S. Benedicti in Mogilno fundat & ditat.

Tertiò Idus Aprilis, *Boleslaus Poloniæ* Rex apud ſuam Regiam ciuitatem *Plocenſem* agens & in præſentia *Paſchalis*, aliàs *Alexandri Plocenſis* Epiſcopi, multiplicia diuinæ propitiationis beneficia ſibi in multifariis bellis atque victoriis præſtita, recogniturus, in oppido ſuo Regali *Mogilno Gneſnenſis* diœceſis, monaſterium Ordinis *S. Benedicti*, in hunc enim, quod pater ſuus *Cazimirus Poloniæ* Rex in eo apud *Cluniacum* militauerat, propenſiori ferebatur affectu; fundat, locum dote munifica atque ampla inſigniens, cui & introitus regales infraſcriptos, videlicet nonum denarium, nonum torum, nonum porcum, nonum poledrum, nonum piſcem: Ex caſtris, oppidis, & curiis ſuis regiis, *Grudziadz*, *Zakrocim*, *Szeroczoc*, & mediate telonei fluuii *Bug*, *Ripin*, *Stetin*, *Sepich Nowe*, *Radzim*, *Oſelch*, *Znuiendzic*, *Ciechanow*, *Stopsko*, *Grobesko*, *Naſilsko*, *Wyſſogrod*, *Plock*, *Dobrzyn*, *Wlodystaw*, *Prypuſt*, *Flowſt*, in *Laſzyn* vero decem marcas, in *Sbuczymir* ſeptem marcas, in *Roſprza* ſeptem marcas, in *Wolborz* quatuor marcas, in *Zarnow* duo & medium marcas, quotannis percipiendas largitus eſt. Contulit & oppidum *Mogilno*; fundum & locum monaſterii cum villis infraſcriptis, videlicet, *Czerwiensk*, *Chrzanow*, Bolmo, *Wielerich*, *Koſſow*, *Krennow*, *Golumbino*, & pleraſque alias villas contulit, & ſeruos adſcripticios ex nomine deſignatos. Donationes inſuper per milites ſuos, *Sbilutum Dobrogoſtium*, *Paulum Ziemian*, *Odolny*, & *Andream* de villis *Boguſzyno*, *Padniewo*, *Liſiei*, *Knapnik*, *Sokolowo*, & *Gorzymowo* factas confirmauit. Ad prædictum autem *Mogilnenſe* monaſterium fratres & monachos, ex monaſterio *Tinecenſi* diœceſis *Cracouienſis* ſumptos introduxit. Cuius primus Rector & Abbas fuit *Mangoſius* Vir religioſus, natione *Gallus*, & ſecundus *Rudgierus* fuit, de *Cluniacenſi* monaſterio cum fratribus recepti

1065.

pti. Fabricauit autem *Boleslaus Poloniæ* Rex in *Mogilno* Eccleſiam monaſterii, & monaſterium, illamque Beato *Ioanni Baptiſtæ* dedicauit, & murauit in loco horti vnam criptam inferiorem, alteram ſuperiorem.

Marcello I. Epiſc. Poſnanienſi ſucceſſit Theodorus.

Pontificatu *Poſnanienſi* annis decem & ſeptem *Marcellus* primus adminiſtrato, ſcabiem incurrens omnibus Sacramentis deuotè perſunctus moritur. Cui petente *Boleslao* ſecundo *Poloniæ* Rege à *Nicolao* ſecundo Papa prouiſus, nomine *Theodorus*, genere *Italus*, ſucceſſit.

1066.

Pannonica victoria ex *Andrea* Rege *Vngariæ* & *Almanis* atque *Bohemis* ſubſidia ſibi tunc ferentibus relata, *Polonicus* exercitus plurimum ditatus, Rex quoque *Boleslaus Poloniæ* apud vicinas nationes glorificatus eſt, adeò vt prouinciis vicinis eſſet probitas ſua in admirationem & terrorem. Caſus autem aduerſus eo anno ſecutus non mediocrem illi intulit moleſtiam, & proſperos ſucceſſus mœroris caligines obduxit. Germanus enim ſuus

Miecslaus Boleslai Regis frater moritur.

Dux *Miecslaus* quem tenerrimo diligebat amore in lectum ægritudinis decidens, vita exceſſit, nullo ſui ſeminis (celibem enim egerat vitam) ſuperſtite relicto, de cuius morte *Boleslaus* multi doloris oſtendens indicia, vltra quàm viro & Regi conueniebat illum viſus eſt luxiſſe.

Vngaricus inſuper populus ea tempeſtate ſecundam viſus eſt in apoſtaſia diſceſſionem facere à fide chriſtiana, Rege enim *Bela* apud *Albam Regalem* agente conuentum, tanta illuc colonorum & ſeruitiorum confluxit multitudo, vt tàm Rex, quam Epiſcopi & Barones trucidationem veriti, in ciuitate ſe recluderent. Creati autem per eos Præfecti, Capitanei, & Præpoſiti, ſpeciem iuſtæ ſeditionis & belli ciuilis effecerant. Horum legati venêre ad *Belam* Regem poſtulantes, *vt Epiſcopis & Presbyteris exterminatis Eccleſiis campisque comminutis liceret eis ritu vetuſto, & gentili viuere absque decimarum, quarum eis onerofam deducebant ſolutionem, redditione.*

Hungari iterum a vera religione deficere volunt,

Conſternatus hac legatione *Bela* Rex, *poſt triduum ſe reſponſurum* ſpopondit, interim Præpoſitis, & Præfectis ruſticorum fidem & religionem chriſtianam blaſphemantibus ac deteſtantibus, gentilè vero ritus offerentibus, vniuerſa plebs eis aſſenſa, priſcum ritum & barbarum ſe de cætero ſeruaturum magna cum gratulatione pollicebatur. Rex in tàm periculoſo diſcrimine, & religionem orthodoxam, & ſtatum ſuum, ac Regni, videns verſari, nihil amplius cunctandum, ne ſeditio coaleſceret in immenſum, ratus, tertia die, qua daturus erat reſponſum, ſubmiſſis armatis militibus Præpoſitos & Præfectos, cæterosque illius factionis Principales iuſſit comprehendi, & vario mortis genere excruciatos in conſpectu cæterorum necari. Quo viſo cætera multitudo pauore concepto confeſtim diffugit.

ſed Bela Rex primores ipſorũ capite plectit, & ita reliquos in ordinem redigit.

1066.

In hunc modum ota apoſtaſia, & ſeditio *Belæ* Regis prouiſione & induſtria oppreſſa & extincta eſt.

Cometes ſtella in occidentem facem dirigens apparuit, plura mala, quibus & *Almaniæ* & *Britanniæ* regiones, afflictæ fuerunt, deſignans. In *Britannia* quæ nunc *Anglia* dicitur, Rex *Eraldus* occiditur, & in *Almania* Principes variis cædibus in ſe debachantur.

1067.

Boleslaus II. Rex Wiſzeslauã Ruſſiæ Ducis ſam vxorem ducit.

Crebris conſiliisque Eccleſiaſticorum & ſecularium, *Boleslaus* ſecundus *Poloniæ* Rex ſuperiori tempore & perſuaſionibus, quatenus aliquam illuſtrem virginem ſuo connubio ſociari pateretur, ſolicitatus, tùm quoque non ſollicitari ſolûm ſed vrgeri cœpit, vt legitimò toro initiaretur, ne ſtirps regia ad duos tantum redacta abſumeretur. Exceſſus quoque alterius fratris Ducis *Miecslai* anno transacto ſequutus, & reſidui Ducis *Wladislai* in eam diem cælebs vita, adhæc, & quietum tempus, in quo ſingula in circuitu bella oppreſſa erant, allegabantur. Rex *Boleslaus* etſi *nondum in eam ſe ætatem pertigiſſe, quæ tædas coniugales magnopere expeteret, ſatis quoque temporis ad onerandum ſe coniugali iugo reſtare, vereri inſuper ne amor futuræ ſponſæ illum acrem, & ad bella gerenda, inferenda, & repellenda ferocem animum efficeret languidum & remiſſum*, reſpondet, ad extremum tamen conſiliis ſuorum cedens, conſenſit ſe matrimonium accepturum. Inquirentibus deinde conſiliariis, quæ fœmina tanto Rege digna eſſet, Principis *Ruſſiæ* filia, & patris ſui vnica, cui magna pars *Ruſſiæ* ex ſucceſſione paterna debebatur, in conſiderationem acceſſit. Hanc *Boleslaus* Rex cæteris, quæ tunc per Conſiliarios vicinorum Regum & principum nominabantur filiabus, reiectis, ſe ducturum conſenſit, quòd & pulchritudine, dotibusque animi, & corporis præſtabat cæteris, & quòd *Ruſſiam* iuſtius ſubigeret, de qua inuadenda ſubiiciendaque dudum animum, vt & virtutes auitas æquare poſſet, intenderat. Miſſis itaque ſolennibus procis, præfatam virginem *Wiſzeslauam* in vxorem accipit. Nuptias quoque *Cracouiæ*, pro more regio ſponſa aduecta, celebrat, & per dies plures ludis militaribus, & haſtariis inſtauratis ſolennitatem peragit nuptiarum.

Henricus IV. Imp. Bertam ducit.

Henricus IV. *Romanorum* Rex, Bertam hominis priuati *Itali Ottonis* filiam ſibi in vxorem accipiens, nuptias etiam iuxta decentiam Imperialem celebrat apud *Triburias*.

Seuero Pragenſi Epiſcopo

Obeunte ſub hoc tempore *Seuero Pragenſi* Epiſcopo, qui ſub omni vita ſua, ex quo fœdam & pernicioſam rem in ſpolium Eccleſiæ *Gneſnenſis* conſentiendo egerat, variis probris, contumeliis, & quod referre pudet, carcere, & compede à Duce *Wratislao* turbatus eſſe, iuſto remuneratore Deo hanc ei pœnam pro ſuis feris factis inferente, non deſtitit. *Conradus* & *Otto* Duces *Bohemiæ*, quibus

1067.

Morauia Wratislao Duci Principali *Bohemiæ*, & maiore natu concedente ceſſerat, mittunt in *Poloniam* ad germanum ſuum Ducem *Iaromir*, laici potius quam ſacerdotis in eam diem, in geſtu, habitu, & moribus perſonam præ ſe ferentis, quatenus relicta *Polonia* ad eos *Morauiam* redeat, conſilio & auxilio eorum ſedem Epiſcopalem Pragenſem adepturus. Qui etſi omnium rerum largitione & abundantia à Rege *Poloniæ Boleslao* procuratus & magno in honore & charitate habitus, & perpetuus *Poloniæ* ciuis fore in animo deſtinaſſet, cupiditate tamen honoris Pontificalis incenſus, Rege *Poloniæ Boleslao* adito, & cauſa receſſus patefacta, vt ſe æquo animo redire Bohemiam pateretur, facilè impetrauit. Non ſolùm enim Rex licentiam abeundi dedit, ſed pecunias, equos, veſtes, cæteramque ſuppellectilem, quo inſigniter, & non exulis in morem ad ſuos rediret, munificè præſtitit. Quo ad fratres *Conradum* & *Ottonem* in *Morauiam* proueniente, nunciatum eſt Ducem *Bohemiæ Wratislaum* in Epiſcopum *Pragenſem*, curiæ ſuæ Presbyterum, *Luckonem* nomine, *Saxonem* genere, literis & induſtria pollentem ſubſtituiſſe. Quare *Iaromirus* vehementer afflictus extemplò in *Poloniam* reuerti ſtatuerat, niſi ægre à *Conrado* & *Ottone* fratribus ſubſtitutionem *Luckonis* ſe reſcindere promittentibus fuiſſet retentus.

ſuccedit Lucko:

& Paſchali Plocenſi Marcus.

Obeunte *Paſchali Plocenſi* Epiſcopo ex inteſtinorum dolore frequenti torto, & regimine Eccleſiæ *Plocenſi*, 26. annis adminiſtrato, *Marcus*, natione *Lucenſis*, ab *Alexandro* II. Papa prouiſus, *Boleslao* II. *Polonorum* Rege petente, ſuccedit.

1068.

Tacita forſan poſſet quiſpiam mortalium hæc noſtra ſcripta legentium ambiguitate pulſari, an *Boleslaus Poloniæ* Rex in *Iaromirum Bohemiæ* Ducem, & ſæpe numero ſuum, & Regni ſui infeſtum, ſaltem in progenitoribus hoſtem, & calamitoſum, & exulem, & quod cætera ſuperauerat, ſui ordinis apoſtatam & deſertorem, potuerit eſſe tàm beneficus & liberalis, vt præfatus *Iaromir* exilium *Polonicum* libertati *Bohemicæ* anteponeret: verùm ſi Regis *Boleslai Poloniæ* plurimorum literis prodita vulgataque attendatur prodiga liberalitas, facile hæc & quæcunque alia magis difficilis & nodoſa ambiguitas poterit abſolui. Ipſe namque inter omnes Reges & Principes *Poloniæ* ea gloria liberalitatis effulſit, vt neminem ad ſe ciuem, vel externum venientem ſine munere dimiſerit. In honorandis tamen externis militibus, qui ad vulgatam famam eius nominis militiæ, & cauſa viſendi varios Principatus & Regna, ad dominia illius redibant, erat effuſior, propter quod multorum virorum, & militum illuſtrium ad curiam ſuam affatim aduenientium fiebat concurſus, cui naturalis inſtinctus tàm vaſtum, & patentem, ad largiendum animum formauerat, vt omnes voluptates, fortunas, felicitatesque & virtutes ſuas in liberalitate numeraret, extremi ingenii, & obſcuræ, ruſticanæque, ac miſerabilis ſortis Principem eum appellans, quem hac virtute carere contigiſſet. Cuius vt ipſa liberalitas fiat notior, vnum ea tempeſtate, eoque anno geſtum, memoriæ cauſa, ſubiiciemus exemplum.

Boleslai liberalitas laudatur,

1068.

eiusque exemplum narratur

Cùm in *Cracouia* regia vrbe *Boleslaus* Rex in aula ſua conſiſteret, & variarum prouinciarum, quæ ſuo parebant imperio, Præfecti, aut eorum Legati iuxta tempus conſtitutum tributorum, & redituum regalium varias argenti & auri ſpecies, vaſa quoque & clenodia ex his in vſum & pompam regiam, & in largitionem hoſpitum fabrefacta, item gemmas & lapides, diuerſos præferentes vniones, item aliud aurum & argentum denariatum in Regis conſpectu effunderent, Clericus quidam humilis ſortis, admirationis & curioſitatis gratia, aulam argento, auro, gemmis, & pecunia refertam ingreſſus, quantitatem opum regiarum, & ſuæ conditionis tenuem & vilem ſortem, tàm frequenti ſubmurmuratione, & ſuſpiriis ab imo pectore amiſſis cœpit ingemiſcere, vt querelæ quoque eius & murmur à Rege fuerit exauditum. In hunc quoque Rex liberalior, quàm vtrique conueniebat, eſſe volens. *Deſine*, inquit, *fundere in noſtri præſentia ſuſpiria, deſine ingeminare querelas, triſtitia quoque ſepoſita, vtere hac die liberalitate noſtra, & pecuniæ, quantumcunque ferre poteris, tolle ſummam, pauperiem tuam noſtro dono excluſurus.* Qui mox chlamide qua veſtitus erat diffuſè ſtrata, altiùs, quàm ſuis conueniebat viribus, onus tollere aggreſſus, tanta mole amictum ex humeris pendentem de metallo impleuit, vt mole ipſa preſſus, paululum ſpatii conficiens, & pondus cupiditate doni incenſus non remittens, fracta ceruice expiraret, plus ferens, impellente auaritia metalli, quàm quod ſuis viribus potuiſſet moderari. Cuius morte Regi *Boleslao* nunciata, neque pecuniam in regium ærarium inferri, neque cadauer Clerici inter cætera fidelium corpora humare permiſit, ſed vtrumque in profundo *Viſlæ* fluminis gurgite demergi mandauit, indignè decernens & eam pecuniam vſui humano fore quæ hominem peremiſſet, & eum hominem cæterorum cineribus iungi, qui pecuniæ ardore periculum mortis ipſe ſibi conſciuiſſet, hominis miſeri cupiditatem etiam poſt fata puniens, quatenus cadauer illius piſcium eſca fieret, & metallum, cuius occaſione Clericus mortem ſibi conſciuerat, ab hominum vſu perpetuò interiret.

Wratislaus Luckone repulſo Iaromirum fratrem Pragenſem Epiſc. creat,

Dux *Bohemiæ Wratislaus* & duorum germanorum *Conradi* & *Ottonis*, & omnium ferè Baronum crebris monitis & precibus, expugnatus variare de *Luckone* ſententiam, & *Iaromirum* fratrem in *Pragenſem* Epiſcopum promouere coactus eſt. Qui ab Hen-

1068.

Henrico Imperatore de *Pragenſi* Eccleſia inueſtitus à *Gelbardo Moguntinenſi* Archiepiſcopo, & conſecrationem & nominis mutationem, qui eum *Gelbardum* ſui nominis æquiuoco vocari voluit, in *Moguntino* accepit.

Henricus Romanorum Rex adoleſcentiam ſuam per licentiæ campos vagari permittens, luſibus, venationibus, & aliis tantummodò voluptatibus operam dabat, propter quod res imperii plurimum fluctuare cœperunt, & *Henricus* ipſe multos ſibi hoſtes, & inſidiatores conflauerat.

1069.

BoleslaiRegi naſcitur filius Miecslaus.

Vniuerſis *Polonorum* Proceribus, & Primoribus Regni de ſuorum Principum orbitate, ſterilitateque ſollicitis, *Wiſestawa* Regina *Poloniæ Boleslai* Regis coniunx vterum nunciatur impleuiſſe. Qua nouitate & Rex & Proceres exhilarati, non ſine animorum inter ſpem & metum colluctatione futuri partus euentum ambigui operiebantur. Regina interim variis votis, quatenus & virilem fœtum & incolumem illi edere contingeret, propitiationem diuinam præueniens, conceptu materno filium *Cracouiæ* 12. Aprilis effudit. Qui in Eccleſia *Cracouienſi* à *Zula* ſeu *Lamperto Cracouienſi* Epiſcopo aqua baptiſmatis ablatus *Miecslaus* auitum nomen, Patre Rege *Boleslao* id ei nomen & in auitam & in fraternam, qui nuper exceſſerat, memoriam adoptante, accepit, plures dies in ludis & ſpectaculis ab his qui inuitati confluxerant, abſumpti ſunt. Rex quoque *Boleslaus* nouæ prolis dono exultans effuſas, & ipſe in quoslibet inuitatos donorum ſuorum fecit diſtributiones, tàm perfunctoriam opum regiarum, quæ dietim congerebantur ratus gloriam, vt præter dandi facultatem, nihil illi iocunditatis aut dulcedinis ineſſe aſſereret.

Bela Hungariæ Rex

Excepit ſub eodem tempore Regem *Boleslaum* moleſtus caſus, affinis enim ſuus Rex *Vngariæ Bela*, dùm ex omni parte pacificato Regno ſecurus & felix conſiſteret, & Regnum *Vngariæ* ſingulari prudentia & induſtria adminiſtraret, inopinato euentu, vsque ad internecionem obrutus eſt. Dùm ſiquidem in quodam villagio regali *Gimel* appellato moraretur, ædes quas inhabitabat à ventorum turbine concuſſæ corruerunt, & Regem *Belam* ruina ſua lethaliter oppreſſerunt. Qui etſi imminens mortis periculum ſe euaſurum credens, ex *Gimel* ad riuulum *Kiniſna* quædam negotia regia expediturus ſe duci in lectica ordinaſſet, illuc tamen perueniens fortius cœpit languore premi, qui cum à medicis inhiberi non poſſet, Rex dolore continuo ingrauescente extinctus eſt, corpus in locum qui dicitur *Zakſzad* delatum, in monaſterio S. Saluatoris, quod ipſe viuens fabricauerat, cum honore debito ſepulchro traditum eſt.

caſu ædium oppreſſus

& mortuus eſt.

1070.

Expeditio Boleslai in Ruſſiam.

Affinis ſui *Belæ Vngariæ* Regis, *Boleslaus* Rex mœroris aculeis ex obitu Regis cauſatis necdum hebetatis, animum tamen ad bellum *Ruſſiæ* Principibus inferendum, & ad recuperandam vniuerſam *Ruſſiam* armis quondam *Boleslai* primi *Polonorum* Regis proaui ſui ſubactam, intendit. Primo quoque ætatis tempore omnes milites in armis eſſe, & in expeditionem *Ruthenicam* copias ex vniuerſo Regno, tàm equitum, quàm peditum iubet conuenire, ſub ſpecie quidem, quaſi fratrem *Zaslaum* Ducem *Kiouienſem* in Principatum reſtituturus, reuera verò *Ruſſiam* ſibi & Regno *Poloniæ* ſubiecturus. Omnia verò quæ ad futurum belli apparatum nouerat neceſſaria, & perſeipſum, & per Præfectos, præſertim verò per *Wſzeborium* Principem militiæ maxima prouidebat cura, magnam pecuniæ quantitatem inter milites equeſtris & pedeſtris ordinis, quo alacrioribus promptioribusque animis in expeditionem irent, partitus eſt. Æſtuabat ſiquidem ferocis pectoris vir proaui ſui *Boleslai* primi *Polonorum* Regis famam & gloriam, in eam vsque diem crebris hominum ſermonibus celebratam, aut tranſcendere, aut ſi minus proueniret æquare, & *Gades* veteres per proauum ſuum influminibus *ZVLA* & *Dniepr*, per columnas conſtitutas Regno ſuo adiicere, & innouare. Stomachabatur inſuper omnes terrarum *Ruſſiæ* tractatus, ad eum belli & materno iure deuolutos per *Ruſſiæ* Principes poſſeſſos, & contra ius faſque patre ſuo *Cazimiro* Rege, vel conſentiente, vel diſſimulante occupatos eſſe, de quorum reſtitutione crebro à *Boleslao* moniti reſpondebant ſe nullatenus illos reddituros. Frequentibus itaque copiis ex omni Regno ad Regem congregatis, aduocata militum multitudine priusquam in hoſtilem agrum ducere pergeret, ita apud illos diſſeruit. *Ea* inquit, *maiorum noſtrorum erat virtus, ea probitas, is animus, vt quam plurimas vicinas prouincias Regno Poloniæ fecerint tributarias & ſubiectas, fluminaque Sala, Oſſa & ZVLA, fixis etiam gurgitibus eorum columnis, terminos Regni ſui conſtituerent. Nunc ad quam anguſtam ſedem ex colliſione ciuili redacti ſumus, videmus cùm & ipſa Ruſſia & gentium iure & belli, ditionis noſtræ exiſtens, cuius me materno & auito titulo amplior contigit portio, Imperium noſtrum detractat. Eius itaque rebellionem oppreſſurus, & arma ipſe indui, & vos in armis eſſe iuſſi. Magno itaque præſens capeſſite bellum animo, non prius coniuges & liberos, ipſamque quam nunc linquimus patriam noſtram communem, quam Ruſſia ſubacta fuerit, viſuri.* Hæc Regis oratio cum ingenti militum alacritate & aſſenſu excepta eſſet, altero die triplici agmine *Ruſſiam*, habens in comitatu ſuo *Zaslaum Kiouienſem* Ducem & filios eius, ingreſſus eſt, & pluribus quidem diebus, ordinatis aciebus

1070.

aciebus, præcedebat gradum promouendo, & cohibendo milites à populatione illos in caſtris continuit, exiſtimans *Ruſſiæ* Principes, iuſta acie ſecum congreſſuros. Præerat autem ſummæ rerum in *Polonorum* exercitu *Wſzeborius* Comes, dudum à *Boleslao Poloniæ* Rege Princeps militum conſtitutus, in quem Rex *Boleslaus* velut militaris diſciplinæ peritum, magnam partem curarum cogitationumque ſuarum verteret. Congeſſerat autem *Wiſſeslaus Polocenſis* Dux, & qui *Zaslaum* ex *Kiow* depulerat, haud contemnendum exercitum ex *Ruthenis Pieczyniegys*, & *Wallachis* cum *Boleslao Polonorum* Rege decertaturus, verum dùm *Boleslao* Regi prohibiturus ſuum ad *Ruſſiæ* interiora ingreſſum circa *Bialogrod* occurriſſet, viſa *Boleslai Polonorum* Regis potentia, concidit cor eius, & non auſus confligere cum *Boleslao* & *Polonorum* exercitu, videbat enim ſe multo viribus inferiorem, ignorantibus ſuis deſerto exercitu, paucis conſciis, & ſe ſequentibus diffugit in *Polocko*, ſed & exercitus ſuus fuga Ducis conſternatus, & perculſus in varia loca abiit. Ab exploratoribus autem *Boleslaus Polonorum* Rex certior factus *Ruthenos*, & cæteros hoſtes ad tuendas munitiones dilapſos eſſe gradum vlterius promouebat. Interim miſerunt *Ruthenorum* Primores *Kiouienſes*, ad *Suantoslaum* & *Wſzeuolodum* Duces in *Czernieiow*, Legatos dicentes: *Etſi iniquè egerimus pellendo Ducem noſtrum Zaslaum ex Kiouia: vos tamen venite, & defendite caſtrum Kiow à Polonis & Rege eorum Boleslao, quoniam exercitus ſuus multus eſt, & fortis nimis, cui nos reſiſtere nequimus, quod ſi facere contemnitis, caſtrum Kiow à Polonis & Rege eorum Boleslao occupatum, antequam in Polonorum ditionem concedat, igne comburemus, ſoli verò cum fortunis pignoribus & familiis noſtris trans mare in Græciam migrabimus, iugulum irato hoſti ſubducturi.* Accipiunt autem *Kiouienſes* à Ducibus *Suantoslao* & *Wſzeuolodo*, reſponſum benignum, *nuncios ſe ad Zaslaum Ducem miſſuros rogaturosque, vt ſe, & Polonicum exercitum ab hoſtilitate contineat, pacificusque ad illos ſua omnia rehabiturus introeat. Quod ſi nolit, ſpondent ſe cum potentiis ſuis illi occurſuros, prohibiturosque, ne principalis arx eorum Kiouienſis, & populus occupetur à Polonis & eorum Rege.* Quibus verbis *Kiouienſes* confirmati, voluntate comburendi caſtri omiſſa ſubſiſtunt. Nuncii verò ad *Zaslaum* Ducem extemplò expediuntur, qui cùm illum à *Kiow* haud longe acceſſiſſent, verba apud illum & *Boleslaum Poloniæ* Regem in hunc modum Ducum *Suantoslai*, & *Wſzeuolodi* nominibus faciunt. *In caſſum* inquiunt, *tàm fortiſſimum exercitum, in tam remota terrarum ſpacia produxiſti, fruſtra duriſſimos impendis conatus, cùm videas Wiſſeslaum Polocenſem Ducem hoſtem tuum, & omnes aduerſarios contabuiſſe. Omiſſis itaq; Polonis quietam ſedem tuam Kiouienſem, non eſt enim qui aduerſeretur tibi, repete, & Polonorum gentem duram à noſtra Ruſſiæ terrarum vexatione auerte. Quod ſi te aliquis furor ad vlciſcendum acceptam à Kiouienſibus iniuriam exagitat, ipſemet potius vltionem & in Kiouienſes, & in arcem, ſine ferro, ſine igne liber, dummodo Poloni in nos & gentem noſtram non debachantur, exerce.* Qua legatione accepta *Boleslaus Poloniæ* Rex cum *Zaslao* Duce & expeditioribus militibus, parte copiarum cum impedimentis relicta, ſe tamen ſubſequi iuſſa verſus *Kiow* celeriori gradu procedunt. Dolum autem & fraudem in verbis Legatorum veriti, *Mśćislaus* filius *Zaslai* in *Kiow* cum nonnullis *Polonis* & *Ruſſiæ* militibus præmittitur, an quietiores apud *Kiouienſes* eſſent, & an inſidiis & fraudibus *Kiouienſes* vti poſſent, exploraturus, atque prouiſurus. Qui illuc pertingens, ſeditionis autores & capita numero 70. partim excœcat, partim trucidat, & ſæuam vltionem, delendo etiam eos qui habebantur inſontes, exercet. Renunciante autem *Mśćislao* omnia ſecura & quieta apud *Kiouienſes* eſſe, *Boleslaus* Rex cum *Zaslao* Duce aduenit, & à *Kiouienſibus* obuiam illi ad ſeptimum lapidem primum occurſum, deinde ampliſſimis muneribus exceptus eſt. Secunda autem die Maii, *Boleslaus* Rex *Kiouiam* ingreſſus, omne æſtatis, autumni, & hiemis tempus illuc cum vniuerſo exercitu ſuo deduxit. Hibernabant autem *Polonorum* milites in oppidis & villis *Zaslao* Duce ſingulis tàm veſtimenta, quàm victualia prouidente. Iuit autem *Zaslaus Kiouienſis* Dux cum *Polonorum* ac *Ruthenorum* militibus, *Boleslao Polonorum* Rege in *Kiow* remanente, contra *Wiſſeslaum* Ducem in *Polocko*, qui potentiam ſuam & *Polonorum* veritus, diffugit. *Zaslaus* verò Arce *Polocenſi* & regione in ſuam ditionem redacta, locat illic filium ſuum *Mśćislaum*, qui dùm infra dies paucos abſumptus eſſet, alterum filium *Suantopelkonem* in locum eius ſubſtituens, *Kiouiam* regreditur.

Salomon Vngarorum Rex patrui ſui Regis *Belæ* audita morte, magnis ſtudiis, & precibus auunculum ſuum Imperatorem *Henricum* deprecatur, *quatenus ſe in Vngariæ Regnum Bela Rege orbatum, & vacuum reſtituat.* Imperator autem & genero & filiæ volens efficere profectum eo quidem anno, cùm iam è vicino hiems aduentaret, ferre illi ſubſidia diſtulit, futura autem æſtate ſe cum eo perſonaliter iturum, & Regnum *Vngariæ* reſtituturum repromiſit. Quapropter ſuæ ditionis militibus expeditionem huiusmodi inſinuans arma illos expedire, & primo veris tempore *Vngariam* ſecum proficiſci mandauit.

1071.

Boleslaus Rex

Hibernali tempore in *Kiouia* exacto, *Boleslaus Poloniæ* Rex maturè ex hibernis feſtinauit egredi, cùm iam tempus ap-

1071.

appelleret, quo res geri poſſent. Maximis autem & ampliſſimis muneribus, tàm ipſe, quàm milites ſui à *Zaslao* honorati verſus *Premysliam* procedit & quasdam munitiones, & oppida circa *San* fluuium conſiſtentia, partim voluntaria deditione, partim metu aut vi recepit. Certior deinde factus *Premysliam* oppidum multorum *Ruthenorum* receptaculum eſſe, qui illic res & fortunas ſuas ex munitionibus, & ruſticis ædibus, velut in locum tutiorem, & præſidio valido munitum contulerant, omnibus id aggredi copiis conſtituit. Erat eo tempore vrbs valida, & multitudine ciuium aduenarum, qui in ipſam confugerant, & omni bellico apparatu inſtructa, foſſis quoque profundis & aggeribus, in altum porrectis, amne quoque *San*, qui vrbem à parte ſeptentrionali præterfluit, munita, admouere copias ad vrbem *Boleslao* Regi paranti, amnis ipſe *San* imbribus plus ſolito auctus intumeſcens, aliquanto tempore obſtitit. Quo tandem decreſcente omnes copias per fluuium, *Ruthenis* ne quicquam ripas defendentibus, traduxit. Caſtraque non plus mille paſſibus ab vrbe poſuit, inde per occaſionem nunc hac parte, nunc altera milites in hoſtium agros mittebat, præcipiens, *vt quam longiſſimè à caſtris præcederent, inopinatosque hoſtes opprimerent.* Quare hoſtes vndique territi, in ſiluas paludesque & in inuia loca diffugiebant, plerique nec iam egredi extra munimenta caſtellorum, & munitionum ad laceſſenda alia caſtra audebant, pecoris præterea, & frumenti, aliorumque commeatuum magna vis excepta, & intra caſtra regia deducta, magnam omnium victualium abundantiam in regio exercitu effecerant. Leuia deinde prælia ſine vllo ſatis certo euentu per dies plures inter obſidentes & obſeſſos commiſſa ſunt, vno tamen die erumpentibus maiore caterua ex vrbe *Ruthenis*, & vsque ad ſtatiua regia diſcurrentibus, prope iuſta pugna fuit, adeoque *Rutheni* pauentes in vrbem refugiebant, admodum deuicti, vt in tergis eorum plerique *Poloni* hæſerint, nonnullosque ceperint, aut armis exuerint, excurſionibus hoſtilibus prohibitis, caſtra Rex propius vrbem admouit, & oppidum circumdari à tribus partibus, à quarta enim parte arce tutabatur, diſpoſuit, deinde tribus diebus vrbem ſine intermiſſione oppugnat, in plerisque locis hoſtes ex ſtationibus per tela & ſagittas ſummouit, & exturbauit, partimque vrbis ad plana camporum ſpectantem defenſoribus nudatam, in ſuam redegit poteſtatem.

Premisliam vrbem

Quarta die *Ruthenis* in arcem confugientibus vrbe potitur, cuius omnis præda militi conceſſa eſt, ſpatio deinde quietis militibus conceſſo, ſub quo ſaucii ad mœnia expugnatæ vrbis curari poſſent, arcem vallari, & corona cingi iubet. Quam cum enixius *Rutheni* tuerentur, oppugnationem tamen illius quamuis ſibi difficilem cùm & natura loci, & turribus frequentibus egregiè munita fuerit, non remiſit, vniuerſumque æſtatis tempus in arcis prædictæ obſidione abſumpſit, ratus, quod euenit, *Ruthenos* ad deditionem poſſe famis tædio compelli, magna ſiquidem multitudo *Ruthenorum* cum coniugibus & pignoribus vrbe deſerta in arcem confugiens, intolerabili fame, aquæ præſertim penuria dietim tabeſcens, cuius hauſtus moderatus ægrè arcis defenſores ſuſtinebat, nullas enim arx in ſublimi poſita perennes tunc habebat aquas, triſte ſuis ſpectaculum cadente in dies multitudine efficiebat. Huius quoque peſtis contagionem præſides arcis, & milites *Ruthenorum* veriti ad ſe peruenturam, creſcente deſperatione caduceatorem ad Regem *Boleslaum* mittunt, vt eis inde cum ſingulis equis & rebus abire liceret, paciſcuntur, *Boleslaoque* Regi die, quo inter eos conuenerat, arcem tradunt. *Boleslaus* autem Rex arce potitus, mœnia, turres, cæteraque loca *Præmisliæ* vrbis ſua impugnatione debilitata, aut diruta, ordinat, fortius refici, & inſtaurari, militibusque ad hibernandum in vrbem deductis, ipſe cum prioribus Procerum & Baronum in arcem ſe recepit.

& arcem capit.

1071.

Henricus Imp.

HENRICVS Imperator promiſſis *Salomoni Vngariæ* Regi genero ſuo ſatisfacturus, cum valido exercitu *Italorum* & *Almanorum* cæterarumque nationum in *Vngariam* a parte, quæ *Auſtriam* recipit, intrauit, ducens ſecum præfatum *Salomonem Vngariæ* Regem. Cuius aduentu *Vngari* comperto, vt eſt gens in fide ſuorum Principum mutabilis & fluxa, *Geiſa* Duce & fratribus eius, *Wladislao* & *Lamperto* filiis *Belæ* Regis, quibus in eam diem debitam obedientiam & ſubiectionem exhibuerant, deſertis, certatim ad *Salomonem* deficiebant. Dux itaque *Geiſa Vngarorum* deſertum ſe ab *Vngaris*, & opprimendum à potentia Imperatoris animaduertens, communicato cum fratribus conſilio cedendum imminenti tempeſtati, & meliori tempori ſe reſeruandum decreuit. Itaque duobus germanis *Wladislao* & *Lamperto*, & paucis quibusdam *Vngaris*, qui nullo pacto ab illius fide abſtrahi poterant, aſſumptis, in *Poloniam* ad fratres ſuos *Boleslaum* Regem, & *Wladislaum* Ducem *Poloniæ*, tutum illic non dubitans ſibi & ſuis fore in rebus dubiis receptaculum, diuertit. A Duce autem *Wladislao*, & genetrice eorum *Dobrogniewa* Regina benignè excepti & appellati. Cum tunc *Boleslaus* Rex bello *Ruthenico* occupatus eſſet, omnibus debitis vitæ neceſſariis abundè tractabantur. Imperator itaque *Henricus* Duces *Vngariæ* intelligens diffugiſſe, ad *Albam Regalem Salomonem* perduxit, apud *Vngarorum* quoque Pontifices & Barones, cæteramque multitudinem, quæ illuc confluxerat, concionatus, ſæpè vanam fidem *Vngarorum* carpens, *Salomonem Vngaris*, & *Vngaros Salomoni* iuriſiurandi pactione interpoſita conciliauit.

expulſis Geiſa & fratribus

Salomonem

1071.

Vngariæ regno reſtituit.

Ne quoque prior ſua coronatio in dubium reuocari poſſet, ipſum in Regem in ſui præſentia coronari ordinauit, abindeque pluribus donis à *Salomone* honoratus in *Almaniam* rediit. Dux autem *Geiſa* aliquandiu *Cracouiæ* moratus, dum perſenſiſſet *Boleslaum Poloniæ* Regem non facile in *Poloniam* reuerſurum, ad eum ſe contulit, & ipſum in *Præmislia* hibernantem offendens, vt ſibi & fratribus ſuis armis & potentia Imperatoris ex *Vngaria* pulſis, opem ferre non differat, precatur & orat. Cui Rex bonum animum habere iuſſo, eum apud ſe aliquanto tempore fauorabiliter honoratum, & tractatum detinuit, deliberans, an *Ruthenico* bello inſiſtendum eſſet, an eo dilato, *Vngariæ* Ducibus auxilium ferendum.

Lampertus Epiſc. Cracouienſis moritur,

Lampertus alias *Zula Cracouienſis* Antiſtes cum decennio *Cracouienſem* Eccleſiam rexiſſet, vigeſima quinta die Nouembris mortuus in Eccleſia *Cracouienſi* accepit ſepulturam. Hunc ad deuotam petitionem *Nicolai* de *Mikołaiow* filii *Wſczekłych*, cornu pro armis: *Stanislai* & *Buguſii* de *Zemlice*, caput aſininum: *Petri* & *Jacobi* de *Zbilutowice*, clypeum in clypeo: *Mſcugii* & *Ioannis* de *Iakuſowice*, babatum cum cruce: pro inſigniis deferentium, Eccleſiam Parochialem in minori *Kazimierza* reperio fundaſſe, & certas decimas manipulares adiunxiſſe. In fundationis quoque priuilegio anno Domini 1063. in *Dźierzązna* ſcripto & confecto, cuius memini me legiſſe tenorem, Beatum *Stanislaum* tunc *Cracouienſem* Canonicum, pro primo & principali cum aliis *Cracouienſis*, & *Wratislauienſibus* Canonicis teſtem ſcripſiſſe. Iſte *Zula* fuit vir facetus & liberalis, complexionis ſanguineæ & pro vitæ ſuæ integritate meruit apud Clerum & populum Regni *Poloniæ*, & celebrem memoriam, & ad gradum Pontificalis dignitatis, per conformem electionem aſcenſum. Huic, vnanimi conſenſu Capituli accedente, *S. Stanislaus* Canonicus *Cracouienſis* ſucceſſit.

cui ſuccedit Stanislaus.

1072.

Boleslaus Rex

Bellis duobus, *Ruthenico* videlicet & *Pannonico* illato, & inferendo *Boleslaum Poloniæ* Regem diſtinentibus, quid horum mallet, ad quoduè ſe verteret, tacitus ſecum, deinde & in frequenti ſuorum conſilio diſcurrebat, nam neque bellum *Ruthenicum*, & *Zaslai* Ducis *Kiouienſis* in ſedem ſuam reſtitutionem ſecundis auſpiciis hactenus inchoatum & geſtum volebat omittere, neque fratribus ſuis *Geiſæ*, *Wladislao*, & *Lamperto*, omnes ſpes ſuas in ſuo ſuffragio reponentibus, deeſſe. Et quamuis omnium Conſiliariorum *Poloniæ* ſententiæ *Ruthenicum* bellum proſequendum, & à *Pannonico* interim abſtinendum, propriasque curas potius curandas, quàm alienas, cenſerent, *Boleslaus* tamen turpè ratus fratres ſuos Duces *Vngariæ* in tam periculoſo diſcrimine deſerere, *Ruthenica* expeditione omiſſa, valido præſidio arci & ciuitati *Præmislienſi* impoſito, ad inferendum bellum *Salomoni Vngariæ* Regi cum Ducibus *Geiſa*, *Wladislav* & *Lamperto* & cum propriis militibus pronunciat ſe iturum. Delecta itaque expeditorum militum manu, nouis quoque militibus in horum, quos in *Præmislienſi* præſidio reliquerat ſupplementum, ex *Polonia* accerſitis, fratres ſuos *Geiſam*, *Wladislaum*, & *Lampertum* in *Vngariam* reducit, quæuis extrema pro illis tàm cum *Salomone*, quàm cum alio quolibet eorum hoſte experturus. Neque deerant *Vngarorum* Proceres, quorum iam dominationis *Salomonis* pertæſum erat, qui *Salomone* relicto ad *Geiſam*, *Wladislaum* & *Lampertum* transfugerant. *Salomon* itaque externis *Almanorum* ſubſidiis deſtitutus, cum *Vngarorum* fidem huc illucque labentem probe noſſet, veritus ne à *Polonico* agmine & fratribus interceptus necaretur, præſertim cùm illos iam ſtatiua propè *Budam* ſentiret locaſſe, ex *Buda* fugiens in caſtrum *Muſzur*, arte & natura munitiſſimum ſe recepit. Diu *Boleslaus* Rex & Duces quid agendum eſſet, ventilabant, cum & conquiſitio caſtri, in quod ſe *Salomon* Rex condiderat, eſſet periculoſa & difficilis, & agrorum agreſtiumque nihil reliquerat vaſtatio plusquam triſtis. Interim Pontifices *Vngariæ*, quibus bellum ciuile formidoloſum, & deteſtabile videbatur, ad caſtra Regis & Ducum pacem inter *Salomonem* Regem & *Geiſam*, *Wladislaum* & *Lampertum* Duces, æquis conditionibus compoſituri ſuperuenerunt. Quibus in conſilium admiſſis, multis inſtantiis *Geiſam* & fratres ſuos deprecantur, *ne communem patriam, in qua maiores eorum regnauerant, in qua quoque & ipſi eſſent regnaturi, mutuis colliſionibus ſubiicerent, vaſtitati & ruinæ, occupandamque barbaris præberent.* Orant & Boleslaum Regem Poloniæ, *vt Duces fratres ſuos ad capeſſendas æquas pacis conditiones pelliceat.* Et cum à Rege & Ducibus reſponſum eſſet, *pro pace communi nullas ſe conditiones honeſtas, recuſaturos, ſed in Pontificum poteſtate futuros.* Rex enim Poloniæ redire ad bellum *Ruthenorum* magnopere ſatagens *Vngaricum* bellum, aut ſufferentiis ſuſpendi, aut pace componi æſtuabat. Itum extemplo in *Muſzur* eſt, & ſub his conditionibus pax ex vtraque parte conuenta, *vt Salomon quamuis natu iunior regio fungatur diademate, titulo & honore, & duas partes Pannonici Regni in ſua ditione habeat: Geiſa, Wladislaus & Lampertus, Ducalem honorem, & tertiam Regni partem poſſideant,* Boleslaus *Polonorum Rex, & ſuus exer-*

1072.

Geiſam & fratres in regnum Vngariæ reſtituturus cum copiis in Hungariam inuadit,

& æquis conditionibus cum Salomone pacem facit.

1072.

exercitus de communi vtrorumque ærario muneratus abſcedat. In hunc modum pace compoſita, in qua componenda æſtas integra exacta eſt, *Boleslaus* cum magna gloria, & vtriusque partis fauore, neque enim eo abnuente pax componi potuiſſet, in *Præmisliam* rediit, illicque hibernauit: *Geiſa*, *Wladislaus* & *Lampertus*, in *Quinque Eccleſiis* coram magna *Vngarorum* multitudine *Salomoni* impoſuerunt diadema.

Variæ inter Ruſſiæ Duces turbæ.

Leui ex cauſa inter *Suantoslaum* & *Wſzeuoldum* Duces *Czernieiouienſes* ab una, & *Zaslaum* Ducem *Kiouienſem* ab altera partibus pro finibus terrarum, & ſpoliis vtrinque ſequutis contentio exorta, etiam illos in arma exciuit. Congregatis itaque exercitibus, *Suantoslaus* & *Wſzeuoldus Czernieiouienſes* Duces, vadunt contra *Zaslaum Kiouienſem* Ducem. Verum *Zaslaus* fluxam & fragilem ſuorum militum in ſe fidem perpendens, veritus ne viuus veniret in manus hoſtiles, ex *Kiow* diſcedit. *Suantoslaus* verò & *Wſzeuoldus* Duces, 22. die menſis Martii *Kiouiam* ingreſſi Principatum occupant, & ſedem *Kiouienſem*, paterna prohibitione temerata, qui ſingulos filios conſtrinxerat, ne alter alterius vſurparet Principatum. *Zaslaus* verò *Kiouienſis* Dux cum vxore & filiis, & pleriſque militibus in *Poloniam* ad *Boleslaum Poloniæ* Regem aufugit, ducens ſecum aurum, argentum, vaſaque concupiſcibilia, & omnem nobilem ac precioſam ſuppellectilem, quæ omnia aut *Boleslao Polonorum* Regi donauit, aut inter *Polonorum* milites diſtribuit, ſuppliciter ſe in ſedem ſuam *Kiouienſem*, per *Boleslaum Polonorum* Regem depoſcens reponi. Decembris 21. *Suantoslaus Czernieiouienſis* Dux, qui *Kiouienſem* ſedem occupauerat, in *Kiow* moritur, & in *Czernieiow* relatus, in Eccleſia S. Saluatoris ſepelitur. Cui *Wſzeuoldus* frater ſuus in Principatum *Kiouienſem* ſuccedit. Reliquit autem filium vnicum *Cleb*, hic paternum Ducatum, videlicet *Nouogrodek Suantoslao* obeunte poſſedit.

Ioanni Wratislauienſi Ep. ſuccedit Petrus.

Ioannes Wratislauienſis Epiſcopus cum annis X. cathedræ præſediſſet à calculo correptus, mortuus eſt, & in *Wratislauienſi* Eccleſia ſepultus, *Petrum Wratislauienſem* Scholaſticum habuit ſucceſſorem, & electio ſua quoniam vniformis erat, & illi præſens aderat, à *Petro Gneſnenſi* Archiepiſcopo in *Gneſnenſi* Eccleſia confirmata, & conſecrationis munus fuit illi ab eodem Archiepiſcopo ibidem *Boleslao Polonorum* Rege, qui electioni aderat conſentiente, impenſum. Nobilis de domo vulpium.

1073. *Boleslaus Rex Zaslaum Ruſſiæ Ducē reſtituturus*

Ex *Præmislia* valido illic præſidio, vt populares in fide continerentur relicto, *Boleslaus Polonorum* Rex agminibus ſuorum exercituum eductis, in vlteriores *Ruſſiæ* partes *Zaslaum* Ducem reſtituturus, in ſedem ſuam ire pergit, & itinere, quo verſus *Kiouiam* proceſſiſſe credebatur omiſſo, in terram *Chelmenſem*, quæ prius *Wladimirienſis* vocabatur, nunc vtroque nomine abrogato, *Lucenſis* appellatur, diuertit. Regio erat in eam diem diues & opulenta, frequentes habens vicos, & oppida, pauca erant munita, facile ſuam expugnationem hoſti præbentia. Pleraque itaque voluntate in deditionem venêre, cætera in quibus præſidia *Ruthenorum* erant, paruo negotio, expugnata. Caſtra regionis erant principalia tria, *Wolyn*, *Wladimir* & *Chelm*, ſingula tamen ex ligno & trabibus fabrefacta, & in collibus natura ipſa editioribus ſita, hæc magna *Ruthenorum* militum manus tuebatur. Primum itaque *Boleslaus Polonorum* Rex prædas agere, & nonnullos vicos, & rura incendi iubet, peragrata prædataque regione, cùm plurimum pecoris & ſpolii agreſtium eſſet congeſtum, deduci illud militibus per ſeruos in *Poloniam* Rex permittit, ad caſtrum deinde *Wolhyn* copias admouit, & illud omnibus viribus nocte & interdiu expugnare non deſtitit. Verùm dùm à *Ruthenis* caſtrum egregiè defendentibus reſiſteretur, ſpes potiundi caſtri recidebat ſæpius in irritum. Dùm inſuper plerique *Polonorum* milites obſidionem ipſam differendam perſuaderent, nullo pacto perſuaſioni acquieuit, veritus ne caſtro inexpugnato dimiſſo, animi *Ruthenorum* ad faciendam ampliorem reſiſtentiam erigerentur, ſex menſibus in obſidione pertinaciter perſeuerantes, *Ruthenorum*, qui caſtrum tutabantur animi, partim metu, partim ſpe, ex liberalitate, quam nouerant *Boleslao* ineſſe, franguntur, miſſiſque caduceatoribus, de caſtro cedendo, apud Regem ſermonem faciunt, conditioneſque proponunt, vt ſinguli cum omnibus, quæ ditionis ſuæ eſſent, diſcederent, qui remanere elegiſſent, æquo iure cum *Polonis* in caſtris regiis militarent, Rex inſuper illis duo marcarum millia largiretur. Sub his conditionibus, dùm pax conueniſſet, caſtrum *Wolhyn* Regi deditum. *Boleslao* autem *Poloniæ* Rege in terra *Wolynenſi* agente, *Wſzeuoldus* Dux decertare cupiens *Ruthenicas* copias illuc adduxerat, ſed *Polonorum* copiis ad liquidum luſtratis manifeſtum periculum, ſi tentaret fortunam, incurſurum ſe videns, retrorſum abiit.

1073. exercitum in Ruſſiam ducit, & varia agit.

Iaromirus Pragenſis Epiſc.

Iaromirus, alias *Gerhardus Pragenſis* Epiſcopus, moleſtè ferens Epiſcopatum ſuum *Olomonecenſem* diſmembratum eſſe, pro integranda illius vnitate, plures conatus impendit, quos, cùm obſtante *Wratislao* Duce *Bohemiæ*, qui eiuſdem mutilationis, & præfati *Olomonecenſis* Epiſcopi fundationis primarius fuerat inſtitutor, & autor, in irritum iri videret, *Ioannem Olomonecenſem* Epiſcopum clam accedens, pluribus contumeliis, & tandem verberibus per ſeipſum & familiares mulctauit, de qua nouitate *Bohemiæ* Dux *Wratislaus* plurimum conſternatus, querelam ad auditorium Summi Pontificis contra *Iaromirum Pragenſem* Epiſcopum, dùm primi nuncii vrbem miſſi *Iaromiri* mandato mutilati, & cæſi in itinere fuiſſent, deduxit. Sceleris magnitudine Papa *Alexander II.* motus, *Rudolphum* Cardinalem ad coërcendam enormitatem ſceleris & tranſgreſſionis tranſmiſit. Cui dùm *Iaromirus* obedire, & coram eo citatus comparere contumaciter recuſaret, priuatur Pontificatu etiam diœceſim *Pragenſem* Eccleſiaſtico ſubiicit interdicto, placidius tamen expoſt, ne maiora ſcandala ſuborirentur, agens, & Epiſcopo *Iaromiro* officium Pontificale reſtituit, & interdictum à diœceſi *Pragenſi* tollit, terminum tamen ad comparendum coram Papa *Alexandro* vtrique Epiſcopo deſignat. Quo cùm ambo perueniſſent, Papa priuationem *Iaromiri* ratam eſſe decreuit. Precibus tandem multifariis Comitiſſæ *Mathildis*, filiæ *Bonifacii* Ducis *Lucenſis* in *Tuſcia*, quæ vniuerſum patrimonium ſuum B. *Petro* perpetuo contulerat & Eccleſiam *Romanam* ab hoſtibus ſtrenuè defendebat expugnatus, omne facinus in ſe, & *Ioannem* Epiſcopum commiſſum condonauit, & *Iaromirum* priſtinæ dignitati reſtituit. Ita tamen quod Eccleſiæ *Olomonecenſis* fundatio de cætero firma & perpetua perſeueret.

Ioannem Olomonecenſem Ep. contumeliis & verberibus tractans,

1073.

a Pontificatu remouetur.

poſt rogatu Mathildis reſtituitur.

1074. *Boleslaus Rex cum Gregorio Wladimiriæ Principe in gratiam rediens*

Primo æſtatis tempore, agmina ſuorum exercituum *Boleslao Poloniæ* Rege ex *Wolyn*, ad conquirendum caſtra duo reſidua, *Wladimiriam* & *Chelm* educere paranti Principis *Wladimiriæ Gregorij*, cuius caſtra ipſa pro ea tempeſtate erant, nuncii adueniunt, hi ad conſilium Regis introducti, petunt, *vt ex terris eorum copias ſuas deducat, terraſque illas vaſtari, & caſtra expugnari non admittat, Principem ſuum Gregorium in poteſtate Regis vna cum cæteris caſtris, & terris futurum, & deditionem facturum, imperanda quæque expleturum* aſſeuerant. Rex *Boleslaus* vt in vlteriora *Ruſiæ* liberius, celeriuſque penetraret, *oblatas pacis conditiones accepturum ſe, ſi obſides darentur*, reſpondit. Quo accepto, & induciis interim firmatis, ad Principem ſuum reuerſi reſponſum exponunt. Graue inprimis & indignum videbatur dare obſides, moleſtius tamen & grauius tecta, & vicos vri. Itaque Princeps ipſe *Gregorius*, & ſui perſonaliter ad Regem *Boleslaum* veniunt, deditioneque facta obſides tradunt, *Boleslaus Gregorium* non ſolum benigne appellatum, ſed etiam liberaliter muneratum domum remittens, agmine citato ad caput & metropolim totius *Ruſiæ Kiow* ire pergit, non aliter ſe bellum *Ruthenicum* niſi *Kiouia* acquiſita, ratus conſumaturum. Dux *Wſzeuoldus* tunc inter *Ruthenorum* Principes potior, & terrarum multitudine, & militum frequentia habebatur. Is quoque tunc & terram, & ciuitatem *Kiouienſem*, cæteraſque vicinas Prouincias, ſub ſua ditione continebat. Qui vt ab exploratoribus, ipſorum more accepit, bellum ſibi à *Boleslao Polonorum* Rege inferri, & in regionem ſuam belli ſedem transferri, omnes ditionis ſuæ homines iubet arma expedire, cæterorumque vicinorum Principum plurima contrahit, conquiritque ſolatia. Multi inſuper voluntarii *Ruthenorum* Proceres & milites, qui ex *Præmislienſi*, *Wolynenſi*, & *Chelmenſi* terris, per *Boleslaum* aut expugnati, aut in fide recepti diffugerant, ſe ſibi coniungentes, exercitum haud ſane contemnendum effecerant. Quorum multitudine & continua acclamatione, vt ex templo ad hoſtem duceret, Dux *Wſzeuoldus* lætior factus, aciebus ordinatis ad caſtra *Boleslai* nouis ſtatiuis, curſu celerrimo profectus peruenit. Altera quoque die ſuos ad pugnam educit. *Boleslaus* Præfectis, Tribunis & Centurionibus, & qui ducebant ordines, ſinguliſque militibus conuocatis: *Decernendi*, inquit, *cum hoſte, quod frequentibus votis optaſtis, nunc vobis oblata eſt facultas, virtutem, quam ſermonibus iactabatis, nunc dextris monſtrate, hoſtis ſiquidem & numero & robore ſuperior eſt, omnis ſpes in præſidio cœleſti & virtute reponenda, ſæpe enim hoſtis ipſe à patribus noſtris leui negotio victus fuſuſque, & ſubactus eſt, quem & hodierna die magno animo vos firmate fuſurum, maxima præmia victoriæ vrbem opulentiſſimam Kiow, cum finium, quas patres noſtri poſuerant, pulcherrima recuperatione habituri.* Hac cohortatione monitos, & in aciem eductos, pugnam conſeruit. Magna vi ab vtraque parte concurſum eſt, ancipitique marte aliquandiu pugnatum, à dextra parte ægrè *Polonus* reſiſtebat, clamoreſque diſſoni, ad incertos ſuorum euentus *fugere hoſtes* proclámantium, à præſenti certamine auertebant animos, turbatiſque ordinibus ſuperiores *Rutheni* eſſe cœperunt, niſi *Boleslaus* nouam cohortem laboranti alæ, & propè fugam proſpicienti ſubmiſiſſet. Itaque pugna reſtituta æquis viribus, & propè pari ſpe pugna gerebatur, tandem *Boleslao* Rege fortiorem hoſtium cuneum prorumpente, fuga extemplò *Ruthenorum* ſequuta eſt, fuſoſque *Ruthenos* & victos ſequuti, magnum illorum numerum ad caſtra reduxerunt. Dux *Wſzeuoldus* fuga ſaluatus, multi tunc ex *Ruthenis* cecidêre. Sed ex *Polonis* propè mille deſiderati ſauciis in quadrigas impoſitis, & his, qui ciderant, ſepultis, in *Poloniam* ſpolia plurima *Ruthenica* referens, cum victore exercitu *Boleslaus Polonorum* Rex rediit incolumis.

1074.

Wſzewoldum magno certamine vincit.

1074.

S. Stanislaus Ep. Cracouienſis Regem pro adulterio monet,

Commiſſum adulterii & rapinæ facinus, *Stanislaus* Epiſcopus *Cracouienſis*, quod *Boleslaus Poloniæ* Rex in *Criſtina* fœmina militis A *Mścislaui* conſorte patrauerat, non ferens, dùm Regem paternis monitis corripuiſſet, & extendere in Regem, monita ſalutaria negligentem cenſurarum rigorem decreuiſſet, *Boleslaus* Rex magna percitus ira, pluribus contumeliis & opprobriis Epiſcopum inſectabatur. Verùm inſectari parum contentus ad inferendum Epiſcopo quaslibet aggrauationes, & iniurias animũ intendit. Non facile autem occaſionem, qua viro Dei nocere poſſet, Rex ſcrupuloſa indagine cuncta rimatus, poterat reperire. Vita enim viri Sancti ſincere & innocenter traducta quamlibet calumniam etiam veriſimiliter confictam excludebat. Ad oppreſſionem tandem viri indefeſſo ſtudio Regi anhelanti, modus op- B portunus oblatus eſt. Coemerat vir Sanctus *Stanislaus* pro ſui Epiſcopatus *Cracouienſis* amplitudine villam in ſua diœceſi, ad fluenta *Vislæ* in terra *Lublinenſi* ſitam, *Piotrouin* nominatam, apud *Petrum*, qui *Piotrek*, dùm viueret, nominabatur, Nobilem armigerum, pro certa pecuniæ quantitate, venditionique huiusmodi fratres & nepotes, pluresque teſtes vendens & emens adhibuerat, quo ſolidior duraret venditionis contractus. Is foro confecto, & pecunia ad plenum à B. Epiſcopo percepta, triennio, priusquam hæc, quæ narranda ſuſcepimus, gererentur, *Stanislao* Epiſcopo in pacifica poſſeſſione villæ *Piotrouin* notabili parte exiſtente, vita excedens, in Eccleſia Parochiali *S. Thomæ* C Apoſtoli, præfata villa *Piotrouin* conſiſtente extiterat tumulatus. Huius nepotes & proximi *Boleslao* Rege mandante, & ſuam illis operam promittente, cœperunt Epiſcopum *Stanislaum* pro villæ propriæ hæreditate *Piotrouin* impetere, aſſerendo hæreditatem ad ſe deuolutam Epiſcopum *Stanislaum* violenter occupaſſe, quo occupationem violentam in regio iudicio negante, & legitimam venditionem & emptionem pro villa homini intereſſe, & *Petrum* mortuum coram teſtibus probatæ fidei celebratam, opponente, decreto iuris deciſorio ex autoritate Regis & Baronum prolato, admittitur *Stanislaus* Epiſcopus velut actor, & D diuturnus villæ, pro qua lis pendebat, poſſeſſor ad probandum per teſtes, qui contractui affuerant, legitimam villæ emptionem. Verùm dùm teſtes per Epiſcopum conſcripti & nominati, pro die conſtituta laturi teſtimonium timore *Boleslai* Regis *Poloniæ* conſtricti venire expauiſſent, ſententia quoque peremptoria contra Epiſcopum, vt de villa *Piotrouin* teſtibus deficientibus excederet, inſtaret ferenda, magnus fide *Stanislaus* Epiſcopus, inſpiratione etiam afflatus diuini ſentiens ſe perfuſum: *Video*, inquit, *veritatis, & iuſtitiæ meæ cauſam terreno conſilio, & imperio deprauatam, obnubilatamque, & penè perditam, cœleſti ſuffragio illuſtrari & reparari oportere, & proinde teſtibus veritati & iuſtitiæ meæ ferè teſtimonium detrectantibus, principalem* A *me venditorem Petrum ſtatuere polliceor.* Deliramenta Regi *Boleslao* & Baronibus ſecum iudicio præſidentibus, quæ S. Dei pro releuanda cauſa ſua edixiſſet, viſa ſunt, facilius tamen oblatio ſua quæ Regi & Baronibus impoſſibilior credebat, dum vir Dei infra quatriduum eam expleturam firmaret, accepta & dimiſſa eſt. Iudicium non illius tantummodo Epiſcopalis cauſæ, ſed terreſtre & generale, quod apud *Polonos* colloquii & magnorum terminorum nomine, quadam vſurpatione nuncupatur, in pratis, quæ inter *Solec* & *Piotrouin* in baſſis, & paludinoſis locis, ſiluis etiam obſitis, ſita erant, gerebatur; Mos ſiquidem antiquorum Regum & Ducum in multas æta- B tes obſeruatus erat, generalia iudicia in planiciebus & campeſtribus, pratis, & aquis, quo facilior cuilibet venienti in iudicium, quod non diebus ſolum, ſed aliquod hebdomadis agebatur, præberetur pabulatio, celebrandi. Is iam dudum abrogatus eſt, iudiciaque ipſa in caſtris aut vrbibus non papilionibus, vt olim expediuntur, *Polonis* cultiores, quam nunc eorum maiores habebant, mores & ingenia ſortitis. *Stanislaus* Epiſcopus oblationis ſuæ, ſiue decreto accepto in villam ſuam *Piotrouin*, quæ duodecim paſſibus à loco iudicii vix aberat, ſecedens, omnibus Clericis, qui aderant, & quos feſtinatio rei accerſiri permittebat, triduanum ieiunium indixit, vacareque ſingulos C miſſis, obſecrationibus & orationibus præcipiens, non hæc modo quæ roganda abſumpſerant, ſed his maiora, ſi fidem inſtar grani ſinapis habuerint, facilè apud clementiam diuinam impetraturos perſuadebat. Ipſe in oratorio Eccleſiæ, non diebus, non noctibus, illic ceſſans, lachrymis & fletibus intermixtis excubabat. Quarta deinde die diluculo è oratorio egreſſus, ſepulchrum militis *Petri* mortui ſabulo amoto iubet aperiri, & cadauer triennio putreſcens detegit, tum Clericorum plebisque aſtante multitudine, rigato primum vultu lachrymarum imbre procidens ſupplex ad terram, orationem fundens ad D Deum, ait: *Clementiſſime omnium Deus, qui propitiatione tua immenſa perdito humano generi conſulturus, aſſumpta humanitatis noſtræ ſarcina, deſcendens ad terras quadriduanum Lazarum fœtentem, Archiſynagogi filiam, & filium viduæ de Naim reuocaſti in vitam, credentibus quoque & credituris in te, horum, quæ ipſe geſſeras, maiora te præſtiturum, verbo nunquam transmutabili promiſiſti, reſpice de excelſo ſolio gloriæ tuæ ad fletus, & gemitus ſupplicum tuorum, & multifaria largitate benignitatis tuæ, quam etiam indignis præſtare ſoles, concede, vt Petrus miles cauſæ Eccleſiæ tuæ, quam in tuo nomine confiſus defendenda ſuſcepi, laturus teſtimonium, ab inferis deficientibus à veritate filiis hominum, conſurgat, & potentia*

qui propinquos Piotrik pro Piotrowin villa in eum mouet

Stanislaus in defectu teſtium promittit ipſum Petrum ſtatuere ante triennium mortuum.

1074.

tia virtutis tuæ in vitam reuocatus, cauſam Eccleſiæ tuæ caligine iniquitatis humanæ infectam illuſtret, vt promiſſa tua verificentur in A *cunctis nationibus, & nomen tuum glorioſum clarificetur in ſeculum.* Cùm ab vniuerſo Clericorum & populorum cœtu reſponſum eſſet, *Amen*, ad tumulum accedens, baculo paſtorali cadauer *Petri* militis tangens, dixit: *In nomine Patris & Filij, & Spiritus Sancti. Surge Petre de puluere, & exurge à mortuis, teſtimonium veritati perhibiturus, vt augeatur fides credentium, & caſtigetur corripiaturq; improba temeritas impugnantium, & opprimentium iuſtitiam & veritatem.* Ad hanc protinus vocem *Petrus* miles conſurgens ſtetit, primusque apud nos ſanctitatis *Stanislai* & virtutum, vel materia, vel teſtimonium fuit. Cui vir Dei *Stanislaus* manum porrigens obſtupente vni- B uerſa multitudine, & magna vociferatione, clementiam Dei laudante, primum de ſepulchro, & deinde ad *Boleslaum Poloniæ* Regem in cœpto iudicio cum Baronibus perſeuerantem deducens, ait: *En*, inquit, *iuxta pollicitationem meã pridem coram concilio veſtro factam Petrum militem ſiſto, & pro villa Piotrouin, pro qua iniuſtè conuenior, hunc principalem, non mea, ſed diuina virtute, ab inferis ſuſcitatum, & teſtem perpetuæ venditionis, & euictorem cuiuslibet impedimenti, pono, perſona ſua, ſingulis ferè vobis nota eſt, ante triennium vobiſcum ferè conuerſata eſt, non putetis hunc phantaſma eſſe, quem carnem, & oſſa, ſi quis dubius palpare voluerit, inueniet, reſumpſiſſe.* Rege *Boleslao* & vniuerſo Baronum C & militum cœtu nouitate miraculi non obſtupeſcente ſolùm, ſed penè exanimato, nec quicquam loqui, aut interrogare auſi. *Petrus* miles à Beato viro ſuſcitatus, rupto ſilentio, ait: *Ego*, inquit, *virtute diuina & precibus huius viri, B. Stanislai Cracouienſis Epiſcopi, à morte ſuſcitatus proteſtor, & clara aptaq; voce, coram tuo Tribunali Rex profiteor, paternam meam quondam hæreditatem Piotrouin, B. viro Stanislao Epiſcopo, & ſuæ Cracouienſi Eccleſiæ me perpetua & irreuocabili venditione vendidiſſe, & precium, de quo inter me, & B. virum conuenerat, effectualiter tuliſſe, nepotesq; & conſanguineos meos nihil iuris, aut deuolutionis in ea habentes, virum Dei Stanislaum impiè & calumnioſè pro illius pro-* D *prietate moleſtaſſe.* Et conuerſus ad nepotes & conſanguineos, qui Epiſcopum impetebant, & eos qui teſtari timuerant. *Quis*, inquit, *auſus vobis hanc dementiam iniecit, vt vos calumniando, veritatem reticendo, graui vos contaminaretis ſcelere? pro quo me denunciante, niſi pœnitentiam condignam egeritis, dira vos ſupplicia tormentorum non dubitetis ſubituros.* Silentio ſcelus his atque illis confitentibus, *Stanislaus* Epiſcopus, regia, & omnium Baronum diffinitiua deciſione vicit aduerſarios, & villam *Piotrouin* cœleſti non terreſtri teſtimonio, ditionis ſuæ & Eccleſiaſticæ fuiſſe, & fore confirmans in pacificam villæ, quam & in hanc diem *Cracouienſis* Eccleſia retinet, repoſitus eſt poſſeſſionem. Monſtratur & in hanc A diem huius iudicii locus oratorio quoque in eo ſuperædificato, ſingulari deuotione à *Polonis* frequentatur. Ab hoc primum tempore B. viri *Stanislai* nomen mactæ virtutis apud *Polonos* eſſe, & celebrari cœpit, qui Sanctus ab hominibus, potens etiam, & verè Apoſtolicus habebatur. Cui ſacratiſſima anima, & in Pontificatu religio maieſtatis veneratione plena, ſingularis admonitio dulcis, & modeſta, increpatio terribilis, conuerſatio grata, & facilis, geſtus grauis, & Pontifice dignus fuit. Teſtimonii officio, ad quod implendum ſuſcitatus erat *Petrus* miles perfunctus, vir ſacratiſſimus *Stanislaus Cracouienſis* Epiſcopus illum ad Eccleſiam *S. Thomæ* in *Piotrouin*, comitante ſe o- B mni ferè quæ ad iudicia expedienda conuenerant, multitudine, ita vt hi, qui B. Epiſcopum pro villæ proprietate vexauerant, ex accuſatoribus & aduerſariis veneratores facti ſequerentur, & Rex penè ſolus in tentorio deſertus remaneret, reduxit, quem antequam ſepulchrum reintraret, B. *Stanislaus*, hoc conuenerat ſermone: *Vis*, inquit, *Petre, ſpatium vitæ in aliquot annos protrahere, aut aliud gratum tibi à Domino meo IESV CHRISTO precibus meis conferri?* Cui miles. *Non hanc*, inquit, *vitam, quæ morti magis, quam vitæ ſimilis eſſe perhibetur, Pater Sancte, ſed eam, in qua ſancti ſempiterno æuo felices viſione beatiſſimæ Trinitatis fruuntur, me optare conuenit, quàm* C *me adepturum purgationis tempore, de quo parum adhuc ſupereſt, expleto, certiſſimè confido, quod vt pietate diuina tua interceſſione ad plenum reſcindi, etiam nunc, antequam expleatur, poſſit merito tuo, & prece quæſo efficias.* Quo ſepulchrum reintrante, & animam corpore locato exhalante, B. *Stanislaus* pſalmis traditione Catholica cum Clero ſuo ſuper commendatione animæ deuotiſſimè peractis, tumulum ex more iacto ſabulo compoſuit.

Teſte ex mortuis producto

Stanislaus villam Piotrowin per ſententiam Regis & Procerum in ditionem Eccleſiæ accepit.

Petrus vero ad tumulum reuertitur.

1075.

Boleslaus Rex

Integra hieme & veris parte *Boleslaus Polonorum* Rex in propriis penatibus conſumpta, maiori quàm antea, exercitu, ex equite pediteque comparato, in *Rusſiam* celeri iti- D nere contendit, & ad *Kiouiam* metropolim *Rusſiæ* accedens, ipſam obſidione vallauit, dùm autem à *Ruthenis* vrbem tuentibus crebræ fierent in Regis caſtra excurſiones, certaminibus leuibus inter partes in maius creſcentibus, ſæpe vniuerſus regius exercitus, ſuis, qui à *Ruthenis* interdum ſagittis eminus emiſſis, propellebantur, laturus auxilium, velut in iuſtam aciem conſurgebat. Fame tandem ciuitas laborare cœpit, rareſcentibusque hoſtilibus excurſionibus, caſtra propius vrbẽ Rex admouit, doctus quoque à transfugis famem, & apud vrbanos, & apud milites inualuiſſe, itinera omnia obſideri, ne quid ad obſeſſos importari poſſet, ſumma cura & ipſe prouidit, & milites illi ne-

1075. gotio præfectos partim minis, partim promissionibus, vt enixius quamlibet importationem prohiberent, onerauit, ea enim vis animi ingenii que Regi *Boleslao* inerat, vt non grandia solùm, sed etiam minima per se adiret, militibusque & præfectis munera belli & obsidionis demandando, pleraque ipse, priusquam à milite inchoarentur, perficeret. Vigilias quoque per se adeundo & segnes corripiendo, & mulctando, ne quid milites de solerti & continua diligentia aduentum regium semper suspectum habentes, remitterent, diligentes effecerat. Camporum insuper vrbem corona cingentium, vasta planicies, ita vt illam visiua virtus in Pelagi morem terminare non queat, vt quælibet importatio interdiu poterat deprehendi, propositum Regis adiuuabat. Vrbs præterea *Kiouiensis*, ea tempestate amplissima in plures largosque vicos porrecta, nullo satis certo murorum robore subnixa, facili captioni, militibꝰ præsertim eam tutantibus continuis vigiliis, & diuturna obsidione fatigatis, subiacebat; vniuersas *Polonis* vias stricta custodia obseruantibus, importationemq; cuiuslibet rei prohibentibus, fames horrida vrbem inuasit, multique mortales dietim fame cadebant tabefacti. Accessit & pestilentiæ malum, vis quoq; morbi, & in militum, & in locupletum corpora peruaserat. Veriti itaq; ne viui in *Boleslai* & *Polonorum* venirent manus, legatos de vrbe dedenda ad Regem *Boleslaum* mittunt. Rex legatis rogantibus nihil aliud, quam *vt se victis mansuetum victorem præstaret, & fame, & peste afflictæ ciuitati parceret*, legatis more suo ceruice bassas inclinationes rogationi adiicientibus, benignè correptis, quod tàm fœda in defendenda vrbe passi essent, quæ nec irati victores victos pati coegissent, propitium se & fauorabilem singulis futurum respondet. Quo ad vrbem relato, non alterius diei aduentu expectato, eodem die vrbem Regi dedunt. Quam *Boleslaus* cum multitudine armatorum militum ingressurus, gladio vibrato conformem triumphum proaui sui *Boleslai* primi *Polonorum* Regis impleturus, in portam ferream impegit, geminandoque ictus, foramen verberatę mucrone laminę in porta, & in victoriæ, & deditionis signum reliquit. A ciuibus magno honore exceptus modestissimum se, prout spoponderat omnibus victorem præbuit. Et ne cuius ædes, corpus, vel fortunæ, à quoquam suorum militum violarentur, plectendos violatores capite decernens, effecerat. Qua vna re ciuium *Kiouiensium* pectora adeò sibi deuinxerat, vt amplissima munera, tàm Regi, quàm exercitui suffectura, sponte præsentarent. Quæ Rex paucis sibi retentis, omnia ferè inter milites, eos præsertim, quorum virtus, aut in dimicando, aut in expugnando oppidorum & castrorum, aut in lacessendo hoste fuerat conspectior, distribuit. Ea re memorabili confecta, *Kiouiaque* in deditionem subacta, cum vniuersi *Russia* pacata esset, vectigalia magna

iterum Kiow capit,

instituit, generisque materni propinquum Ducem *Zaslaum* summæ rei præficit, & *Kiouiensis* terræ illi attribuit gubernationem. Magna ex singulis *Russiæ* regionibus dietim afferebatur pecunia, magnæ cumulabantur opes, in quibus aggregandis exigendisque residuum, quod restabat, hiemis effluxit.

1075.

Suentoslao Ducis *Czernicziouiensis* filio *Chleb*, à suis nequiter occiso, & in *Czernieiow* in Ecclesia S. Saluatoris sepulto, *Suantopelk* filius *Zaslai* in *Nouogrodensem* Ducatum succedit. *Wladimirus* verò alter filius *Zaslai* sedit in *Smolensko*, & *Iaropelk* tertius filius, in *Wissogrod*.

& tributa à Ruthenis exigit.

1076. Sub ea mora qua in ciuitate *Kiouiensi* hibernatum est, vniuersi *Polonici* exercitus robur & disciplina languidior facta, in eamque perniciem ex voluptatibus, commessationibus, ebrietatibus, & libidinibus, tàm *Boleslaus Poloniæ* Rex, quàm milites sui paucis exceptis, deiecti sunt, vt plus nocuerit vicisse, quàm victoria caruisse, victoriaque potiri multò magis discriminis, quam commodi ingessit. Omnium siquidem victualium, quæ cuilibet gulæ sufficiunt, *Kiouia* ferax est, carne, melle, pisce, frumento feracissima, fœminas habens statura proceras, crine glaucas, & speciosas, sed lasciuas, earum pulchritudine, tàm Rex, quam *Polonorum* milites capti, felicitate insuper victoriarum elati, & rerum omnium abundantia locupletati, in omnem libidinum sentinam corruerant. Ipse insuper *Boleslaus* Rex *Poloniæ* plenam fortunam in victoriis ciuitatum deditionibus, spoliis, diuitiis, & impensis honoribus, videns sibi peruenisse, tantum arrogantiæ & lasciuiæ induerat, vt difficiles ad se petentibus faceret aditus, & plerisq; responsa & mandata per internuncios daret. Nec simplici genere libidinum contentus, in spurcissimum Sodomiæ scelus, *Ruthenorum* detestabiles mores, apud quos scelus illud in vsu erat, imitatus, fœdissimè prolapsus est, quòsque armis vicerat, vitiis eorum victus, vniuersæ posteritati suæ, sed & Regno suo, & genti suæ, grande & diuturnum dedecus sola propitiatione diuina abolendum inuexit. Quantum autem scelere huiusmodi maiestas omnipotentis Dei, quæ illi tot victorias, tot felices successus præstiterat, offensa fuerit, euentus, qui in sequentibus narrabuntur, monstrabunt. Primum quidem ipse Rex *Poloniæ* propriis, deinde *Ruthenis*, quamuis eorum lasciuiam æmulatus esset, contemptui esse cepit, æstimatioque & charitas regia in pectoribus militum succisa magis, quàm diminuta. Nec Rex solùm contemptu & odio à propriis & *Ruthenis*, sed & *Poloni*, verbere diuino, obruti sunt. Vxores siquidem, sorores, & filiæ eorum, præsertim qui immoderatius libidinibus *Kiouiæ* inseruierant, longa absentia virorum offensæ integro propè septennio se orbas, & virorum solatio, prolisque fœcunditate querebantur destitutas, quas neque facinus, neq; iu-

Boleslao ex victoria elato

in libidines que prolapsus

1076. iuuentus, neque muliebris conditio meliora sentire permittebat. Diuturna itaque maritorum expectatione fessæ, dùm insuper rumor vulgasset, alios diem obiisse, alios in prælio occisos esse, alios pellicibus se permiscuisse, ad seruorum conuolant nonnullæ amplexus, quædam vi pertractæ, cæteræ blanditiis, & falsis delusionibus, ac figmentis expugnatæ. Hæc prostitutio passim de omnibus *Polonorum* vxoribus ad castra regia crebro rumore, crebrisque nunciis fama omnia in maius extollente cum allata fuisset, & super re ipsa ex metu & suspicione plurimæ fingerentur, vulgarenturque opiniones, manaretq; & serperet in dies alio alii tradente, mali ipsius contagio, tantus fremitus & indignatio in exercitu suborta est, vt limphaticorum more vnus ad alterius tabernaculum suas iniurias & casus communicaturi, & questuri discurrerent. Tantus insuper nonnullos eorum inuasit furor, vt Rege ne quicquam permittente, aut consulto in *Poloniam*, velociori, quo possent, cursu excurrerent. Paucorum exemplum magna expost multitudo cæterorum militum suas iniurias de vxoribus & seruis vlcisci, & inhibere anhelantium, sequuta est, qui neque regia castigatione, neque blandis sermonibus poterant inhiberi, quin quibuslibet diebus nocte, & interdiu, ferociam enim Regis nonnulli iam experti fuerant, diffugerent *Boleslao* Rege suo in terra hostili deserto. *Polonorum* milites ex castris in domos non flagitatione, vt olim acciti, sed flagitiis vxorum reuersos nouum & seruile bellum. Deo hanc *Polonis* iustè pro libidinibus in *Kiow* admissis, immittente vltionem) excepit. Serui etenim, qui vxores eorum temerauerant, pœnarum acerbitatem pro scelere se à Dominis non ignari subituros, non suadentibus, sed adiuuantibus fœminis, quas consuetudo stupri seruis deuinxerat, arma corripiunt, & occlusis portis Dominos intrare volentes excludunt, cum potentia ingressuris bellum gerunt, quos Domini ægrè & cum suorum dispendio victos, variis & exquisitis cruciatibus, vnà cum vxoribus adulteris, illis præcipuè, quæ libidinem sectatæ vltro se seruis coniunxerant, interimunt, ac sic de coniugibus & seruis adulteris vlti, satiato iusto furore stupra exterminant. Erat pro ea tempestate matrona quædam nobilis *Margaretha*, vxor Comitis *Nicolai* de *Zembioczyn*, villa propè *Profzowice* sita, nobilis de domo & armis *Streporum*, quæ nitorem pudiciti æ conseruatura, absq; cuiuslibet contagionis labe, quam alias fœminas viderat prostituisse, in Ecclesiam *Zemboczyn* lateritiam se cum duabus sororibus recludens, & per funem per omne tempus, quo vir suus in regiis militabat castris, victum sumens, custoditæ pudicitiæ vsque in diem hanc celebratur commendatione. Regis interim *Boleslai* truculentior ira non in fœminas solùm, quæ pietate virorum aut immunitate scelerum seruatæ erant, sed in viros ipsos grassari cœpit.

Polonorum vxores seruis & aliis se miscent

quo audito Poloni subito domos petunt Rege relicto.

Poloni seruos adulteros & vxores puniunt.

Margarethæ de Zemboczyn pudicitia.

In *Poloniam* siquidem *Russia* cum raris agminibus reuersus, desertum se à militibus propriis, quibus multa bona largitus erat, in medio hostilis regionis, & hostium expositum discrimini, fremebundus & calens ira deplangit, militum desertione penè morte aut infami captiuitate se obrutum, diuina benignitate seruatum ingeminat. Corripit deinde milites, à quibus transfugiendi principium ortum est, capitis pœna, alios, qui sequela peccauerant, carceris molestia, aut bonorum priuatione mulctari iubet. Mulieribus quibus mariti pepercerant fœtu, quem ex seruis susceperant, abiecto, catullos ad mamillas in vltionem admissorum stuprorum applicari mandat, indignas agens eas, prolem humanam, sed caninam idoneas lactare, quæ humanitatis oblitæ viris militiam agentibus toro violato seruis se miscuerant, denique exterminium, & quælibet probra, non vitam promeruisse. Ita cor retinens saxeum & viscera gestans ferrea, matronarum tam dira calamitate & angustia, suo imperio canes pendentes & admotos ad vbera lactantium, non mouebatur. Calamitosus tunc, & fœdus in *Polonia* erat Reipublicæ vultus, dum milites, qui inter hostium agmina, in ipsis denique conflictibus tuti erant, domum reuersi, variis incommodis suarum vxorum & seruorum afflicti, ab ipso quoque Rege seueritatem, quam in hostibus vitauerant, & in se, & in propinquis, & in ipsis coniugibus, quas seruandas decreuerant, experirentur. Hæc cum per se detestanda essent, omnibus tamen his detestabilius, quod *Boleslaus* Rex vsurpatum in *Russia* lasciuum & brutalem contra naturam vsum auxisse, non remisisse videbatur, sed neque in tanta virorum Ecclesiasticorum & secularium, quos ambitus Regni *Poloniæ* continebat, turba, aliquis repertus est, qui Regem de tanto scelere, & de tanta truculentia illius, omnibus sæuitiam eius pertimescentibus, ausus esset corripere, seu admonere. Propter quod Rex & in flagitium horrendum, & in quælibet alia facinora subditorum suorum grauissimam perniciem, & oppressionem secum trahentia, nullo monitore castigatus licentiis suis grassabatur. Quibus *Stanislaus Cracouiensis* Episcopus visis, & cognitis plurimum indoluit, & velut indulgentissimus Pontifex, cura gregis sui, cura etiam Regis anxiè macerabatur.

1076.

Boleslaus in milites & vxores sæuit,

catullis ad mamillas adhibitis

nemine castigante.

Sub eisdem temporibus celeberrimus & insignis ordo *Carthusiensis* cœpit, qui teste Beato *Bernardo*, inter omnes Ecclesiasticos ordines & religiones primatum tenet, non ratione temporis, sed rigoris, vnde vocat ipsum *speciosissimam columnam Ecclesiæ*, verùm propter nimiam abstinentiam paucis portabilis erat, & ne diu paruus maneret, post ab Ecclesia moderatus fuit, nec vnquam à sancto proposito recedit, singulariter à Spiritu Sancto præseruatus vsq; in hodiernum. Cœpit autem primum in diœcesi *Gratianopolitana* à *Brunone* Magistro in

Carthusiensis ordinis origo.

 Theo-

1076.

Theologia natione *Colonienſi*, & ab aliis ſex venerabilibus viris, & Papa *Victor* III. vidit per ſomnum Deum dignationi ſuæ in ſolitudine *Carthuſiæ* habitaculum conſtruentem. *Grandimonſtenſis* ordo inchoatur hoc tempore per ſanctum virum *Stephanum* nobilem *Auernorum* ſtirpe progenitum.

Turbæ in Hungaria.

Liuor ingens inter *Salomonem Hungariæ* Regem ab vna, & *Geiſam* ac *Wladislaum*, Duces *Hungariæ* partibus ab altera, primum ex leuibus ſuſpicionibus coortus, procedente verò tempore adeò alitus & graſſatus, vt ſignis collatis inter ſe quaſi crudeliſſimi decernerent. Et licet in prima pugna *Salomon* Rex ſuperior, *Geiſa* verò Dux & *Wladislaus* pro victis abſceſſiſſent, expoſt tamen *Wladislaus* cum *Ottone Morauiæ* Duce ferente fratri *Geiſæ* ſolatia, vicit, *Salomon* Rex victus bello, *Poſnaniam* ſe recepit, & *Geiſa* in victoriæ ſignum Eccleſiam *Wacinenſem* Cathedralem, ibi enim pugnatum fuit, ante pugnam voto promiſſam fundat, & fauore *Vngarorum* in Regem *Vngariæ* coronatur. Cui etſi *Henricus* Imperator laturus velut genero auxilium veniſſet, nulla tamen re memorabili geſta, Conſiliariis ſuis à *Geiſa* plerisque muneribus corruptis, diſceſſionem perſuadentibus in *Almaniam* cœpto irrito rediit. Quapropter Regni *Vngariæ* ad *Geiſam* plena adminiſtratio, regimenque peruenit. *Salomon* verò triſtis gemebundusq; ſuæ infelicitatis deplorat anguſtias, Pontifices *Vngariæ* quibus totum ciuile diſſidium moleſtius viſum eſt, & ſi ſæpè tractaſſent concordiam, & *Geiſam* ad cedendum de Regni faſtigio induxiſſent, effectus tamen illius eorum Baronum, qui partes *Geiſæ* ſequebantur impediente ſtudio, nunquam ad liquidum perduci poterat.

Turbæ in Lithuania.

Liuore & maligno acti ſpiritu *Borys* & *Olech*, alias *Alexius* Duces *Ruſſiæ*, Barbaros *Polowcones*, vt terram *Ruſſiæ* hoſtiliter ingreſſi deuaſtent, inducunt, quibus *Wſzeuoldus* Dux *Czernieiouienſis*, 25. Aug. in loco qui *Ziczce* dicitur, occurrit, prælioque inito ab illis profligatur & vincitur, in quo conflictu miles inſignis apud *Ruthenos Iwan Zirostawic*, item *Tukic*, item *Bokiei* aduerſo pectore concidunt, triumpho obtento *Borys* & *Olech Polowcorum* robore freti, etiam caſtrum *Czernieiow* conquirunt, & plurima execranda facinora fundendo ſanguinem innoxium committunt. *Wſzeuoldus* itaque cum *Wladimiro* filio ſuo & clade, & ſedis ſuæ Principalis proditione anguſtiati, & preſſi, ad fratrem ſuum *Zaslaum* Ducem *Kiouienſem* diuertunt, gemituque & planctu ingenti edito, ſuas illi, & gentis ſuæ calamitates & ærumnas exponunt. Qui illos benignè conſolans, bono animo eſſe iubet. *Ego*, inquit, *vobis in exemplum ſim, qui omnibus ſpoliatus & exutus, in terris alienis ſtipe & fauore Polonorum aliquanto tempore vixi, quorum ſuffragio ſingula expoſt recuperaui.* Nec verbis ſolùm, ſed & rebus illos confirmans, pollicetur ſe illis ſolatia contra hoſtes *Borys*, & *Olech*, laturum. Coaceruata itaque militia vadit *Zaslaus* Dux *Kiouienſis* cum *Iaropelko* filio, & *Wſzeuoldus* Dux *Czernieiouienſis* cum filio ſuo *Wladimiro* contra *Czerniew*, in quod ſe *Borys* & *Alexius* Duces receperant. Abnuebat autem *Alexius* & *Borys* Duci perſuadebat, ne in vltimum dimicationis venirent diſcrimen, dicens illi: *Non pugnemus contra quatuor Duces paternos, & fratres noſtros, qui ferociores nobis ſunt, ſed miſſis caduceatoribus petamus æquis conditionibus pacem.* Et non acquieuit *Borys*, ſed in ſuperbiam elatus reſpondit: *Non te aliqua de victoria ſollicitudo teneat, ſed tantummodo hilaris & ſpe plenus belli euentum præſtolare.* Et congreſſu facto interficitur *Borys*, filius *Czeslai*, qui pacem abnuebat, & multi hinc & inde ceciderunt interfecti, ſed & Dux *Zaslaus Kiouienſis*, dùm iam prælio confecto, inter pedites ſecurus conſiſteret, ab vno militum *Alexii*, qui ſe proprium fingens peditibus ingeſſerat, inter ſcapulas percuſſus, & transfoſſus occiditur, & *Alexio*, & exercitu eius fugiente caſtrum *Czerniciow Wſzeuoldus* recuperat. Corpus autem *Zaslai* Ducis in *Kiouiam* delatum, & à filio ſuo *Iaropelko* deplanctum, in Eccleſia *B. Mariæ* ſepelitur. Fuit *Zaslaus* magnus cultor & adminiſtrator iuſtitiæ, & vir excellentis corporis atque ſtaturæ, & ſucceſſit illi frater germanus *Wſzeuoldus* in *Kiouienſi* Principatum, velut natu maior filium ſuum *Wladimirum* locans in *Czerniciow*, alterum verò *Iaropelkum* in *Turow*.

1076. *in quibus Zaslaus Dux Kiouienſis interficitur.*

1077.

Grauem & intolerabilem *Boleslai Polonorum* Regis continuè exuberantem ſæuitiam, & in ſcelere abominando profundam demerſionem *Stanislaus Cracouienſis* Epiſcopus vlterius non ferens, dùm Metropolitanum *Gneſnenſem Petrum*, cui correctionis & increpationis primarius honos, officium & meritum debebatur, diſſimulantius ſuam in Regem, ad deteriora quælibet in dies procliuum, agere cenſuram conſpexiſſet, ad ſe id officium, hunc honorem & meritum, hanc palæſtram, & palmam pia credulitate exiſtimans pertinere, ſibique & non alteri fauore diuino ſeruatum eſſe, cùm & ſedes ſua *Cracouienſis* negligentia ſui immediati prædeceſſoris *Zulæ*, alias *Lamperti* Archiepiſcopali dignitate recenter fuit orbata, penè nihil à Metropoli *Gneſnenſi* differt, in his præſertim, quæ manū correptionis, & horum, quibus vniuerſa Reſpublica atteritur, & tabeſcit, reſciſionem deſiderant, magno animo nilque ſibi conſcio conſurgens, *Boleslaum Poloniæ* Regem omnibus arbitris excluſis, blandè prius & pietate paterna, manantibus etiam vltrò lachrimis, quas magnitudo compaſſionis & charitas effuderat, & verba interrumpentibus, monet, corripit, & obſecrat, *ne dignitatem regalem, & genus nobiliſſimum fœda peccati contra naturam cogitatione inquinet, ne, vt iumentum in ſuo ſtercore putreſcens, ſe Deo & hominibus odibilem & inuiſum*

B. Stanislao ob admonitionem paternam

1077.

faciat, ne gloriam ſuam, & victoriarum variarum ab optimo Deo largitarum titulos, ignominia ſempiterna ſibi & ſuæ domui inurenda proſtituat & commutet, ſed ſi promiſſa voluptate carnali vti liberet, cum vxore ſua potius procreandorum filiorum cauſa illam expleat, & vt ſæuire in milites & fœminas carnificinia & belluina truculentia deſiſtat, & ſi iniquitate detineantur notoria, libram iuſtitiæ adhibeat, idque primum prouideat, ne plus iracundia quam iuſtitia in eos vſus videatur; vt ſubditis in exigendis ſtationibus, & imponendis exactionibus, & vectigalibus non ſit oneroſus, cùm ſubditorum clamor immoderata hæc à ſe exigi vociferantium, vsque ad thronum diuinum vltionem expedens non dubitetur aſcenſurus, facile Deum ſi quieuerit, ſi ex toto corde ad Deum conuerſus, in corde humiliato & contrito pœnitentiam egerit, omnibus ſuis ſordibus & præuaricationibus, quantumcunque enormibus ignoſciturum. Dùm hæc monita Regem *Boleslaum Stanislaus Cracouienſis* Epiſcopus videt velut ſtipulam contempſiſſe, Baronibus aliquot coaſſumptis durius Regem, *vt vitam ſuam corrigeret, vt flagitium turpe à ſe penitus abdicaret, vt Prouincialibus & ſubditis neces & grauamina non inferret*, admonuit, *pietatem diuinam ſcelere ſuo læſam & lædendam, ſordes ſuas, propter quas quinque Regna perpetuo exterminio aquis ſupergradientibus, quod non credi ſolùm corde, neque auditu hauriri, ſed viſu quoque, ſi quis diſcederet, poſſet percipi, ob par ſcelus deleuiſſe, nullatenus toleraturam, & tàm ipſum, quàm ſemen ſuum exterminaturam, ſtirpi quoque ſuæ Regium decus & gloriam adempturam, infallibilibus iudiciis edicens ſe inſuper velut Pontificem, & ſpeculatorem vitæ Dei poſitum non quieturum, ſed Apoſtolica virga, quorum eſſet diuina propitiatione ſucceſſor, cenſura Eccleſiaſtica ſuas præuaricationes & vitia pro viribus coerciturum.* Non mouit *Boleslaum Poloniæ* Regem ſalubris, & medicinalis *Stanislai Cracouienſis* Præſulis ex pectore ſincera charitate, & zelo optimo abundante, profecta correptio, quinimò in vehementem iram contra B. Virum periculum ſibi & ſuo ſemini denunciare ſolitum, in eam bilem accendit, vt & Pontificem Sanctum aula, in qua hæc gerebantur excedentem, probris & contumeliis laceſſeret, tantam eius in ſe admiſſam audaciam, & temeritatem minaci vultu & ſermone ingeminans pro poſſe vlturum, Baronibus nequicquam Præſulem, ne grauius aliquid Rex in eum moliretur, à regia iniuria defendentibus, ſic continuis conatibus ad opprimendum virum Beatum recta ſibi ſuadentem animum intenderat.

Rex iraſcitur.

Alexander Papa II. cum annis 11. menſibus 6. diebus 25. ſediſſet. *Romæ* moritur, in cuius locum *Hildebrandus* natione *Tuſcus*, patria *Senenſis*, propter eius laudabilem vitam, à Cardinalibus proceſſu temporis electus ſucceſſit; vocatusque eſt *Gregorius* VII. Hunc cum *Cintius* Præfecti vrbis filius, in Natali Domini ad *Mariam maiorem* cœpiſſet celebrantem, & in turrim retruſiſſet. *Romani* rupta turri eum liberauerunt, eadem nocte *Cintium* extra vrbem eiecerunt. Ordinante deinde *Henrico* Imperatore, quem *Gregorius* pro inueſtituris Epiſcoporum excommunicabat, *Gibertus Rauenatenſis* Archiepiſcopus, ab Epiſcopis *Lombardiæ* in Papam eligitur, & *Clemens* appellatur. Quem *Henricus Romam* deuectum in ſede *Petri* locat, *Gregorio* cum Cardinalibus capto, & in caſtro S. Angeli recluſo, ſed *Robertus Guiſtardi Apuliæ* Dux *Romam* veniens, *Henricum* Imperatorem ſecedere cogit, & *Gregorium* ac Cardinales liberat, fautoresque Imperatoris proſcribit, & necat, & *Henricus* Imperator à *Gregorio* deponitur de Imperio. *Rudolphus* verò *Burgundiæ* Dux, ab Imperii electoribus *Gregorio* Papa procurante eligitur. Cui à Papa *Gregorio* corona miſſa, cum hac inſcriptione: *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho.* Hunc *Sigifridus Moguntinenſis* Archiepiſcopus benedixit *Moguntiæ* in Regem, & facta à *Moguntinis* ſeditione contra eos, *Rudolphus* cum Archiepiſcopo nocte aufugit, & in *Ratisponam* ſe recepit, à qua iterum ab *Henrico* Imperatore pulſus eſt. Sub huius *Henrici* regimine Imperium grauiſſimè ſciſſum eſt, parteque Principum & Procerum illi rebellante, tota ferè Regni latitudo, ferro, flamma, cædibus, & ſpoliis inuoluta eſt. Hunc *Gregorius* VII. anathemate ferit, qui hanc nouitatem amariſſimè ferens, Epiſcoporum & Principum ex *Italia, Gallia*, & *Germania*, apud *Brinoram*, quæ nunc *Briſcia, Bauariæ* ciuitatem conuentum congregat. Vbi *Gregorius* à cœtu Clericorum & Epiſcoporum ſibi iam pridem infenſorum, in fauorem Imperatoris deponitur, & *Guibertus Rauenenſis* Archiepiſcopus denuo eligitur, & *Clemens* vel potius *Demens* appellatur. Imperator deinde copioſo milite collecto ad vrbem *Romam* vsque progreſſus, *Romani* populi fauore adiutus *Gregorio* pulſo, *Guibertum* ſedi *Romanæ* præfecit, A quo benedictionem Imperialem *Romæ* ſuſcepit.

1077. *Variæ turbæ in Pontificatu & Imperio Romano.*

Romanus Ruſſiæ Dux conductis in ſui ſolatium *Polowczys*, venit hoſtiliter contra *Wſzeuoldum Kiouienſem* Ducem, Principatum *Kiouienſem* occupaturus. Et licet *Wſzeuoldus Kiouienſis* Dux occurriſſet illi cum ſuis copiis circa *Pereastaw*, cōmunibus tamen Baronibus mediantibus, pacificantur 2. die Auguſti Duces, quod *Polowcy* moleſtè ferentes ſeditione in caſtris exorta, *Romanum* interficiunt, quod ipſis inconſultis pacem conſummaſſet.

Gregorius Papa VII. perſecutionem *Henrici* Imperatoris fugiens in *Tuſciam* venit, & à *Mathilde* Comitiſſa benignè ſuſceptus, ſententias maiores contra Imperatorem innouat, & plures Principes *Almaniæ* in eum concitat. *Rudolphum* inſuper Ducem *Sueuorum* ſiue *Saxo-*

Saxonum Romanorum Regem designans, ipsum regio diademate insignit.

1078.

Terruerat paulisper *Boleslaum Poloniæ* Regem in *Petri* militis resuscitatione, à *B. Stanislao* Pontifice editum, & per Regem visum miraculum, motusque suos prauos, & actiones paululum restrinxerat. Postea etiam maiora prioribus adiiciens, militibus & subditis plus solito grauem, & infestum, viduis & orphanis, cæterisque oppressis magis infensum se gerere cœpit. Sed quod his omnibus obscœnius detestabiliusque in cœno fœditatis infandi vitii Sodomitici, non sine plurimorum scandalo & execratione, Rex spurcissimus salutaria *B. Stanislai* contemnens monita, volutabatur. Videns itaque *Stanislaus Cracouiensis* Episcopus *Boleslaum Poloniæ* Regem, pro eo tempore impium Regem, profunditate scelerum demersum, contemptum, & pertinaciam induisse, nil de cætero cunctandum, aut dissimulandum ratus, communicato virorum spiritualium timoratorum consilio, censuram Ecclesiasticam, salutare ipsum, non perire cupiens, in eum extendit, & illum per se Pontificalibus indutus (cæteris omnibus metu tyranni, à munere huiusmodi se subtrahentibus) monet, & requirit, *quatenus vitium sordidissimæ Sodomiæ à se prorsus reiiciat & abdicet, & ab exactione euectionum, quæ Poduodæ nominantur, se contineat, militibus bona, quæ tyrannide illicita occupauerat, reddat, à ciuibusque & rusticis, tam spiritualium, quàm secularium personarum, stationes non exigat, & in cæteris actionibus, Catholicorum Regum, & Principum moribus se conformet.* Non tenuit choleram Rex, sed in præcipitem iram quasi in quandam rabiem versus momentem se Episcopum, &, nisi monitis pareret, excommunicationis sententiam proferentem, multis probris & contumeliis aspersit, nec procul abfuit, vt mitissime replicanti Episcopo, & benignitate suauissima eum reprehendenti, manus iniiceret, monitionibus fatalibus decursis. Nihil regiis minis, & per seipsum auditis, & per necessarios, crebrius in sui auisamentum ad se perlatis, deterritus, *Boleslaum* Regem publicè in Ecclesia *Cracouiensi* denunciauit excommunicatum esse, & à fidelium communione, & grege præcipuum, quem & in singulis Ecclesiis publicè excommunicari, &, ab vniuersis statibus hominum suæ diœcesis mandauit, arctius euitari. Tùm demum Rex *Boleslaus* non stomachari solùm, sed fremere contra virum Dei *Stanislaum* cœpit, iuramento se obstringens, quamprimum se illum vbilibet comperturum, occisurum, milites insuper siccarios, & largitionibus & promissis corruptos, in eius pellicit & subornat necem. Vir autem Dei *Stanislaus*, non vt imminens mortis declinaret discrimen, (tali enim munere se beandum, dignificandumque se lachrymosis suspiriis, supplicibusque obsecrationibus continuè precabatur) sed ne sponsam suam venerandam Ecclesi-

S. Stanislaus

Regem prius monitum

excommunicat,

cui Rex innecem insidias parat.

am *Cracouiensem* tyrannidi Regis & morsibus exponeret luporum, quantum sciuit & potuit à regio contubernio & communione se subtrahebat, & in secretis abditisque locis se recondens, fletibus immensis & missarum sacrificiis assiduis pro Regis conuersione, & eius tyrannidis mitigatione vocabat. Sicque Regis & eorum qui regis persuasione ac iussu in eius necem se deuouerant, anno plusquam integro, sollicitos conatus dextra Dei protectus elusit.

1078.

Septimo Calendas Maii, *Geisa Vngariæ* Rex moritur, & in Ecclesia *Wacinensi*, quam ipse fundarat sepelitur, in eius locum *Wladislaus* germanus suus substitutus est, & in Regem *Vngariæ* coronatus. Licet *Geisæ* essent liberi, & *Salomon* Rex nondum è vita excessisset, virtutum tamen mira excellentia in Duce *Wladislao*, iam tunc eradians omnium *Vngarorum* mentes adeò in se conuerterat, vt omnes illum renuentem Regnum suscipere diadema, cæteris omnibus neglectis, certatim precarentur, vnctione & coronatione apud *Albam Regalem* suscepta, modestissimè se erga fratrem patruelem *Salomonem* Regem gessit. Idque sibi primum curæ fuit, vt *Salomoni* ipsi nihil præter appellationem regiam deesset.

Geisæ Hungariæ Regi succedit frater Wladislaus.

Eodem tempore prælium atrox inter *Henricum Romanorum* Imperatorem, & *Rudolphum* Ducem *Saxoniæ*, qui Imperium *Henrici* inuaserat, fuit, in quo præfatus *Rudolphus* victus, & plures de suis militibus amisit, incolumis tamen euadens ad instaurandum nouum exercitum animum intendit.

Henricus Imp. Rudolphum vincit.

Iaropelkus Dux filius *Zaslai* olim *Kiouiensis* Ducis, ad suam grandem iniuriam referens *Wszeuoldum* Ducem patruum suum, in *Kiouiensem* Principatum, Patre suo *Zaslao* obeunte, successisse, comparat exercitum, per quem *Wszeuoldum* bello impetat, & de sede *Kiouiensi* depellat. Quod dum *Wszeuoldus* persensisset frequenti consilio aduocato, quid facto opus sit, consultat. Consulit autem illi vnus è numero Consiliariorum, differens in hunc modum. *Comparato exercitu, mitte filium tuum Wladimirum contra Iaropelkum, & me ante illum præmitte, ego enim fallam Iaropelkum, & sine armis debellabo illum.* Quo consilium huiusmodi probante, venit fallax consultor ad Iaropelkum, & dixit ei: *Non confidas Consiliariis & militibus tuis. Omnes enim cum hoste tuo Wszeuoldo sentiunt, & spoponderunt te illi prodituros. Ausculta itaque fideli consilio meo, fuge ad Boleslaum Poloniæ Regem, qui quondam Patrem tuum Zaslaum pulsum restituit, auxilia illius postulaturus.* Credit *Iaropelkus* sermoni doloso, & fallaci, ac deserta *Russia* fugit in *Poloniam*, habens omnes Consiliarios, & milites suos suspectos. Locat autem vxorem matrem, & filios cum familia in castro *Lucko*, præcipiens eis, *vt quàm fortissimè possent, quousque cum Polonorum exercitu rediret, hostibus resisterent.* Quo in Po-

Turba in Russia.

1078.

Poloniam discedente, venit *Wladimirus* filius *Wszeuoldi* cum exercitu ad *Lucko*, cui protinus nulla facta resistentia castrum traditum est, in quo matrem vxorem, filios & familiam *Iaropelki* Ducis reperiens, in *Kiouiam* captos pertrahit, & familias venundat. *Boleslaus* autem *Polonorum* Rex, non valens *Iaropelko* ferre personale subsidium, propter schisma inter illum & milites exortum, copias tamen de gentibus suis *Polonis*, mittit cum illo, quorum robore stipatus, primum *Lucko* applicat, & *Wladimirus* filius *Wszeuoldi*, non audens illi & suæ potentiæ resistere, missis Nunciis pacificatur illi, & non solùm *Lucko* & alia castra *Iaropelkonis*, quæ receperat, sed omnia quæ pertinebant ad *Iaropelkonem*, aut tunc restituit, aut se restituturum spopondit. Pace autem confecta, *Wladimirus* sedem suam *Czernieiow* repetiit. *Iaropelko* verò exercitu *Polonorum* remunerato, & in *Poloniam* remisso; dùm ex *Wladimiria* in *Zmigrod* vehiculo veheretur, à familiari suo *Nieradzec* 22. die Nouembris quiescens obtruncatur, & fugit in *Nieradzec* ad Ducem *Burik*. Corpus verò *Iaropelkonis* in *Kiouiam* deductum est, cui obuiam à *Wszeuoldo* & duobus filiis suis, *Wladimiro*, & *Roscislao*, item, à *Ioanne* Metropolito & Boiaris *Kiouiensibus*, vniuersisque *Kiouiensibus* ordinibus itum est. Planctu autem magno super nece sua edito, in Ecclesia *S. Demetrii* sepelitur, qui viuens crebrius gerebat in votis, vt pari morte, quemadmodum proaui sui *Boryss* & *Olech*, quos *Ruthenorum* Sanctos colit Ecclesia, excedere illi è vita contingeret, vir mansuetus & fratrum amator, soluens decimas de omnibus frumentis, pecoribus, armentis, & de omni substantia sua omnibus annis vitæ suæ.

1079.

S. Stanislaus

Ruenti *Boleslao Polonorum* Regi, in omne scelus nefasque, & ad quælibet deteriora prolabenti, dum censurarum quibus à viro Dei *Stanislao Cracouiensi* Episcopo feriebatur, vigorem irridens, diuina suo in Ecclesias ingressu profanaret mysteria, & sanctionem authoritatemque Ecclesiæ irrisioni, & contemptui deputaret, vir Dei *Stanislaus* zelo cœlesti, vt alter *Phinees* incensus pro lege Dei sui, & pro grege sibi commisso animam positurus, Regem ipsum anathematisat, & Ecclesiam suam *Cracouiensem* ingredienti occurrit, prohibens autoritate omnipotentis Dei, & sua, *ne Ecclesiam anathematisatus introeat; alioqui eum fœdiori ignominia illius denunciat se à diuinis cessaturum.* Quam contra prohibitionem viri Dei, Rege cum militibus suam temeritatem mulcentibus, irrumpente, illicò Episcopo *Stanislao* mandante, Clerus tacens cœptum officium intermisit. Tum verò Pontifex *Stanislaus* ad Regem accedens, his eum verbis conuenit: *Qua* inquit, *fronte, qua audacia, in altissimi conspectum, & templum, spurcissimo facinore Sodomitico inquinatus, &*

Regem Boleslaum, quia Ecclesiam ingrederetur excommuni-

à me anathematizatus, manus habens sanguine innocentium pollutas, ingredi non exhorruisti? Patientia fortasse Dei, & meæ humilitatis pietas respectus, te ad maiorem pertinaciam inducunt. Sed crede mihi, lentum hunc in te vltionis progressum, pœnæ inferendæ grauitate, diuinitatem compensaturam. Proinde si sapis, si nondum omnem à te sensum rationis abiecisti, antequam supernæ in te vindictæ tendatur arcus, acquiesce paternis consiliis, & monitis meis; & sceleribus tuis, deprauatisque actionibus renuncians, te altissimo, à quo & pietatem, eminentiamque regalem, & amplissima in pluribus nationibus trophæa, multaque alia gratuita dona accepisti, reconcilia facile omnium præuaricationum tuarum in Deum, & sordium, si tantummodo quieueris, & pœnitentiam egeris, relaxationem percepturus. Tam paternæ & misericordi *Boleslaus* Rex ne quicquam respondens admonitioni, verba sapientis viri non sustinens ore, & manu viro Dei minitans, & totus furore & indignatione fremens de Ecclesia se eiecit, & in castrum regium templo vicinum se recipiens ad necem viro Dei inferendam animum, & singulos conatus intendit. Et dissuadentibus plurimis Ecclesiasticis, & secularibus proceribus, male fixam animo sententiam exequi ire pergit. Cuius etsi nota foret tyrannis, nemo tamen credere poterat, quod vsque ad parricidium prolaberetur. Eo audaciæ & temeritatis præsumptione progressus & impulsus, vt vertice desperationis ascenso, animi sui plusquam barbarum & ferinum motum sequeretur. Tertio Idus Maii, in quintam tunc cadens feriam, illuxerat dies, cùm debitum, vt solebat, *Stanislaus Cracouiensis* Episcopus, satagens exhibere sacrificium *Christo* ad Ecclesiam *de Rupella S. Michaelis*, & *omnium Angelorum* nomini dicatam, missarum solennia celebraturus, & pro Regis, ac populi peccato intercessurus (veritus ea per ingressum Regis *Boleslai*, si ipsis in maiori Ecclesia intendisset impediri) comitantibus eum Clericis, descendit. Ea tunc in campestribus, & pratorum planicie, in editiori tamen rupe, & in coronæ modum, prout & in præsentiarum cernere licet emunita, patentem habens à singulis partibus prospectum, facile B. Virum *Stanislaum* ad eam progressum Regi *Boleslao* per crebros nuncios, vbinam locorum *Stanislaus Cracouiensis* Episcopus esset exploranti, & tyrannidem suam eo die in ipso explere cupienti prodidit, correpto raptim gladio, militibus quoque frequentiori agmine quàm solitus erat, se sequi iussis, illuc ire obtruncaturus virum Dei pergit. Nondum Pontifex *Stanislaus* Rege locum contingente, missarum solennia expleuerat, quæ res Regem *Boleslaum* ne præceps in Ecclesiam irrumperet, continuit. Dum tamen illi omnis mora molesta & prolixa nimis videretur, mittit milites, qui Episcopum *Stanislaum* etiam sacrificantem interimant.

1079.

catus, corri-

1079.

mant. Affuit illico virtus diuina, quæ, quantum esset cœlestis potentia terrena superior, demonstrauit. Carnifices siquidem virum Beatum præcepto Regis necaturi in Ecclesiam ingressi, dum strictis mucronibus virum Dei nituntur contingere, concidunt retrorsum in terram, & reptantium more ex Ecclesia euoluti à *Boleslao* Rege, quod vacui rediissent, castigantur, tùm resumpto ferro, facinus etiam resumpturi, Ecclesiam reintrant, manus sacrilegas Pontifici molientes iniicere, pari itidem vt prius casu vibrati in terram resupini ruunt. Quos ab Ecclesia cœpto irrito reuersos Rex *Boleslaus* velut meticulosos corripit, imperatque atroci verborum virtute, duplici ingressu neglectam necem maturare. Mirum in modum, imperata Regis impleturi, Ecclesia repetita vehementiori casu, quam ante, tertio prosternuntur, nec virum Beatum contingentes pauore nimio correpti, de Ecclesia iterum prosiliunt, & imbelles manus suas ad irrogandam necem B. Episcopo, seque diuina virtute tertio prostratos, & repulso tyranno demonstrant. Indignum, vt arbitror, Dei prouidentia iudicante, vt Christus Domini futuro dignificandus martyrio à quoquam priusquam a Rege, qui & ipse Christus Domini erat, deberet contingi. Nihil his, quæ à militibus referebantur *Boleslaus* Rex deterritus, & putans eos ea, quæ de casu suo trino retulerant, pauore consternatos confinxisse, vehementiùs illis iratus, obiurgat eos dicens: *ô degeneres & ignaui, non milites, fœminæ, non viri, tanta pusillanimitate & pauore perculsos vos intueor, vt vnum Presbyterum de Ecclesia trahere, & meas graues iniurias in eo vltum iri non audetis.* Gladio itaque euaginato, sibi & cuilibet alteri Regi, & præcellenti non ad irrogandas, sed ad propulsandas iniurias & neces innoxias, à superna pietate attributo, furibundus & æstum vltionis in virum Dei spumans, frendens, & euomens, in Ecclesiam, quam ab omnibus oppressionibus hostium in coronatione sua tutandam se iureiurando astrinxerat, insilit, & non loco, non tempore, non Pontificali ordine deterritus, non diuinam, non Sanctorum præsentem veritus maiestatem, Pontifici S. missarum solennia consumanti, ense vibrato sanctum verticem disrumpit, & Pontificalem cruorem recentibus sacrificiis permiscens, Sanctum Dei *Stanislaum* Episcopum veniam sibi, & suis cæteris percussoribus, & satellitibus deprecantem, Rex impius & sceleratus prosternit, & interimit, Sponsum in gremio sponsæ: Pastorem in suo ouili: Patrem in filiæ amplexibus, & filium in maternis pæne visceribus perimens, & obtruncans, & omnes laudes suas priores, virtute heroica comparatas, in opprobrium, gloriam in ignominiam, famamque in infamiam, vno illo parricidii facinore commutans, & non tàm sibi, quàm stirpi suæ, & Regno suo notam perpetui facinoris inurens.

Stanislaus Episcopus Cracouiensis occiditur a Boleslao.

A B C D

1079.

Sed neque milites de tribus domibus & familiis, qui ad peragendum scelus cum Rege aduenerant, quamuis virtutem diuinam vice triplici experti, abstinendum sibi à contagione patrati iam à Rege parricidii censuerant, videlicet babatum cum cruce, item streparum, item fluminis *Srzeniawa* cum cruce, qui ab ipsis scissi sunt, simplicem fluuium sine cruce, qui se *Druzina* appellant, pro insigni deferentes, quorum progenies & successio in hanc diem in *Polonia* perdurat, quinimò quasi priorem pusillanimitatem à Rege eis exprobratam detersuri, corpus viri S. in terram à regio ictu, cerebro rupto, defluens, certatim mucronibus, & pugionibus inuadunt. Et qui in viuum potentia superna prohibiti sæuire non poterant, in corpus exanime vnus alterum præueniendo, & impediendo, creberrimos ictus edendo desæuiunt, vt Rege scelus tantum inspectante, is in suo fauore haberetur potior, qui crudelius in Sanctum impegisset. Vnde factum est vt cadauer Sanctum minutatim in mille particulas dissecaretur, vt à membro quolibet singularem se exigere voluisse pœnam declararet, & tot mortibus quod concisionibus virum Dei plectendum censuisset. Hac *Boleslaus* Rex rabie solita dehiscens, neque crudeli nece, neque crudeliori carnificio se satiatum declarans, in varia, & remotius porrecta loca corpus dissectum spargi, & vt à bestiis, feris, canibus, vulturibus, coruis, cornicibus, & cæteris alitibus sanguipetis deuoraretur, memoriam eius nominis deleturus de terra, cuius iam vitam deleuerat, iubet exponi. Moxque milites Rege spectatore iussa perficiunt, & corporis S. partes per circuitum dispergunt, & velut aliquod heroicum decus peregissent, sanguine Martyris aspersi, in regiam aulam cum *Boleslao* Rege reuertuntur. Anima verò beatissima *S. Stanislai Cracouiensis* Episcopi, tot ictibus & tormentis carnificum à carne exclusa, benedictæ Trinitatis speculum, pro sui martyrii singulari merito profundissima acie visura, & inter primos Martyrum ordines locum perceptura, ministerio Angelico aduentum eius Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus, Confessoribus, Virginibus, & vniuersis animabus, quæ iam sempiterno æuo fruuntur, suo occursu honorantibus, sub *Gregorio* VII. Papa in æternas & sempiternas mansiones eucta est. Nobile autem viri Beatissimi *Stanislai*, ferro impii Regis consummatum martyrium, ingentibus & manifestis prodigiis Sanctum Dei illustrantibus, probantibusque, extunc cœpit vulgari, & elucescere, nulla arte vel ingenio obliterandum. Cùm altera post occisionem viri B. *Stanislai* illuxisset dies, *Boleslaus Polonorum* Rex, suique milites, & in scelere in Pontificem S. patrato consortes, cæterique, qui eorum assentiebantur facinori, corpus Beatum à se concisum, & dispersum, credidissent, à feris alitibus, &

Milites corpus S. Stanislai lacerant.

1079.

Corpus S. Stanislai ab aquilis custoditum.

& bestiis consumptum & deuoratum, è quatuor partibus mundi rari corporis, raræque magnitudinis visæ sunt aduolasse aquilæ, quæ loca passionis, & artuum corporis Beati circumgirando sublimius, & singulari curiositate, vultures, coruos, cæterasque bestias, & alites, à contactu corporis S. abigebant. Visæ sunt insuper à quibusdam timoratis, & deuotis viris nocte occisionem Martyris insequente, miræ rutilantiæ cœlestis radii in vniuersas corporis partes descendisse, & fulgorem suum usque in diei subsequentis diluculum continuasse, totque in singulis locis supernæ fulserunt lampades, quot sacri corporis dispersæ sunt partes, euidentissimo signo demonstrante altissimo, tot militem suum coronare *Stanislaum* laureolis, quot illum mortibus tyranni truculentia, quantum in se sæuierat, destinasse. Biduo itaque hæc prodigia non rumore solùm, sed publica assertione vulgata, & in admirationem & religionem versa, nonnullis deuotis patribus Ecclesiæ *Cracouiensis*, Prælatis & Canonicis, iniecerunt curam, dederuntque ausum, vt partes S. corporis colligerent, & honesta conderent sepultura. Nil itaque deterriti interdicto Regis, quem nouerant Pontificis *S. Stanislai* corpori de sepultura non fauisse, & ne prouenire posset, per artuum disiectionem prouidisse, ad locum passionis accedentes, partes corporis variis locis dispersas, & vsque in eorum aduentum ab aquilis scrupulosè custoditas, accurate recolligunt, & dante diuina prouidentia membra laniata, & in rosæ liliorumque morem candentia, & rubentia, apto, & congruenti ordine, partem iungendo ei, a qua excisa esse credebatur, parti corpus lacerum componunt. Stupendum dictu, sed superno artificii, & æterno suorum athletarum remuneratori facillimum. Vix dùm ab artuum compositione cessauerant, cum subdito corpus sacrum cœlesti medicamine in singulis partibus solidissimè sine omni cicatricum nota redintegratum conspiciunt. Cuius rei tam spectaculo benigno exhilarati, minus cunctanter corpus sacrum ad Ecclesiam *S. Michaëlis de Rupella* in qua sanctus martyrium pertulerat, veriti, ne in cæteras vrbis *Cracouiensis* Ecclesias Regis *Boleslai* edictum illud vetaret inferri, cum debito honore, & summa omnium, qui huic officio adesse meruerant, alacritate deferunt; vt ante fores Ecclesiæ in propatulo, & sub dio, ne ex Ecclesia Regis nondum quietata tyrannis illud mandaret eiici, in tumba aromate referta recondunt. Et quam reintegrationem in S. corpore oculis viderant, reuersi cunctis stupentibus, enarrabant. Varios Sanctos, variis legimus à propitia diuinitate miraculis & virtutibus, pro suis actionibus & meritis fuisse illustratos. Huius autem Viri *S. Stanislai Cracouiensis* Episcopi, & in vita, & in morte meritum, & sanctitas tot prodigiis, & miracu-

redintegratur

& sepelitur.

1079.

lis declarata & illustrata est, vt pæne humanam credulitatem excedant. Quis enim non miretur virum Beatum *Petrum* militem post triennales cineres suscitasse! & *Boleslai* Regis milites ad mactandum virum S. ter destinatos, ter retrorsum abeuntes corruisse? cum & *Lazarum* à *Christo* Domino resuscitatum quatriduanum legimus fuisse, & *Iudas Iscariotes*, cum *Iudæis* Dominum nostrum IESVM CHRISTVM tradens captiuaturus esset, semel tantummodo retrorsum abiens cecidit? Quis insuper non stupeat martyris *B. Stanislai* corporis scissi millenas partes, non aquilarum sed Angelorum ministerio à quolibet ferarum contactu nocte, & interdiu custoditas, supernis luminaribus irradiatas fulsisse, & S. corpus, tam immensis concisionibus distractum, perfectam reintegrationem, etiam sine nota cicatricum resumpsisse? Quapropter pia credulitate obseruari conuenit, quod martyr *B. Stanislaus* in omni vita sua vir vitæ angelicæ extitit, & tam mente quàm corpore integram virginitatem gerens, virgo vsque ad consumationem martyrii permanens, & pro Dei & Ecclesiæ, & populi iniuria, cæteris Episcopis Prouinciæ *Polonicæ* dissimulantibus, omnium aliorum vicem & negligentiam suppleturus, in aciem discriminosam se ex diuerso ponens, & vsque ad mortem pro veritate & iustitia agonisans, tàm sublimibus ab omnipotente Deo meruit mirificari prodigiis. Vnde non immeritò vniuersa Ecclesia Catholica per orbem terrarum diffusa, in ipsius amplissimam decantat laudem:

Veri solis radius, medicus cœlestis,
Meritorum Martyris autor est & testis:
In splendore corporis castitatem signans
Quod integrum reddidit, amorem designans.

Trabea autem carnis tàm inclyto martyrio peracto, athleta Dei inuictissimus S. *Stanislaus* solutus, & angelicis manibus vsque ad thronum altissimi perductus, poterat vnigenitum Dei filium supernorum ciuium spectante & admirante agmine, de rebus à se in mundo gestis, differendo his verbis conuenisse: *Videsne qualia patiuntur (ô verbum Dei) reprehensores criminum nefandorum? Ecce Boleslaus Poloniæ Rex, increpationem meam non ferens, & Petri militis ab inferis post triennium reuocatione, & casu trino suorum militum me occidere suo iussu venientium, tuæ insuper maiestatis potentia, nequicquam deterritus, non loco, non tempori, non ordini, non dignitati suæ, & meæ deferens, sed ausu sacrilego me ad aram pro sua, & populi ignorantia immolantem, dextris suorum militum tua virtute prostratis corripiens, sanguinem meum tuis sacrificiis miscuit, & caput meum manu truculenta amputans, corpus etiam in duodecim frusta dissecat, & feris deuorandum eiicit.* Accepit autem Regis æterni, cui militauerat, tale responsum: *Vidi certamen,*

1079.

vidi agonem tuum, & non ſolùm ſpectator, ſed & adiutor aderam. Et quoniam pro meo nomine & veritate non exorruiſti prælium, victorem & martyrem glorioſum vniuerſo orbi, Polonis verò Protomartyrem, & Patronum magnificum te decerno. Corpus tuum nouis radiis & luminaribus cœleſtibus illuſtratum, abſq; cicatricum nota redintegro, Angelorum illi deputo cuſtodiam, geminata laureola te adorno, virgineo corpore referente ex hoſte triumphum.

Ex commiſſione Romani Pontificis

Tam lugubri & crudeli in Sanctum Dei per *Boleslaum* Regem *Poloniæ* deprompta occiſione, ad notitiam Summi Pontificis *Gregorij* ſeptimi, variis nunciis & literis perlata, Summus ipſe Pontifex *Gregorius*, & vniuerſus ſuorum tunc Cardinalium cœtus in flebilem lamentationem ruens, & qua rigiditate *Boleslai* Regis, & militum *Poloniæ*, tàm inſolens parricidium plectendum eſſet, matura deliberatione tem- B pus terens, tandem *Petro Gneſnenſi* Archiepiſcopo, & omnibus *Poloniæ* Eccleſiarum Epiſcopis per ſpecialia ſcripta dedit in mandatis, quatenus in patrati per Regem *Boleslaum*, & ſuos milites facinoris, execrationem & pœnam, generale interdictum in vniuerſa *Gneſnenſi* Prouincia obſeruarent.

Regnum Poloniæ interdicto feritur,

Regem inſuper *Boleslaum*, & Regnum *Poloniæ* omni honore, dignitate, & excellentia Regali priuauit; & omnes Barones, Milites, Principes, Vaſallos, & ſubditos, ab eius ditione abſoluens, obedientiam, & ſubiectionem ſolitam, ſibi exhiberi vetuit.

occiſores B. Stanislai caſtigantur, & Rex ipſe priuatur Regno.

Filiis inſuper & nepotibus eorum militum, qui *Boleslao* Regi auxilium, conſilium, & aſſenſum in facinus peractum præſtiterant; aſcenſum C ad quælibet Eccleſiaſtica officia, beneficia, dignitates, & honores, vſque in quartam generationem interdixit, & beneficiis habitis & habendis, priuauit. Inhibens eidem *Gneſnenſis* Archiepiſcopo, & ſuis Coëpiſcopis, ne aliquam cuiuſcunque gradus, præeminentiæ, & ſtatus perſonam, in *Poloniæ* Regem coronare & inungere audeant, ſede Apoſtolica inconſulta. Archiepiſcopus autem *Gneſnenſis Petrus*, & omnes *Poloniæ* Eccleſiarum Epiſcopi, mandatis Apoſtolicis acceptis, etſi grandia & amara videbantur, præuaricari tamen Summi Pontificis mandatum non auſi, interdictum Summi Pontificis publicant, & in Eccleſiis ſingulis obſeratis, laudum diuinorum organa, non ſine ſuo D graui, & populi eiulatu, ſuſpendunt.

Sciſſio Regni futura reuelatur.

Reuelatum præterea fuit nonnullis deuotis, & religioſis viris diuino oraculo, pro patrato in virum Dei *Stanislaum* per *Boleslaum* Regem & ſuos milites ſcelere, *Poloniæ* Regnum, & Prouincias ei ſubiectas, in tot diuiſionum monſtra ſcindendum fore, in quot *Boleslaus* Rex per ſe & milites corpus ſacrum, in duodecim fruſta diſmembraſſet, & poſt aliquanta ſecula per populorum humiliationem & contritionem placato & propitio Deo, in morem Præſulis Sancti, omni notamine cuiuslibet cicatricis vacui, redintegrandum. Cuius quidem oraculi denunciationem tunc notitiæ humanæ præſtitam, & verificatam ſuccedens ætas vidit, noſtra A quoque nunc videt, & futura præſtante Chriſto Domino eſt viſura.

1079.

Nouo & diro certamine, *Henricus* & *Rudolphus* pro *Romanorum* Regno in loco qui dicitur *Fladechein* confligunt, & multis hic inde occiſis, victoria *Henrico* ceſſit, *Rudolpho* euadente. Qui nihil ſecunda clade perterritus, arma rurſus in tertiam expediebat.

1080. Boleslaus Rex

Licet autem *Boleslaus Polonorum* Rex Summi Pontificis *Gregorij* ſeptimi autoritate & decreto, omni dignitate & honore Regni *Poloniæ* pro ſcelere in Sanctum commiſſo, fuiſſet priuatus, & ſubiectio obedientiaque ſubditorum, eodem Apoſtolico decreto fuiſſet illi adempta, Regem tamen ſe geſſit, & ſingulos ſuis imperiis parere coëgit, quærens ſe, & Regnum ſuum iniuſto decreto perculſum, neque pro occiſione vnius dementis & temerarii Epiſcopi, culpa ſua necati, tot pœnis mulctandum.

S. Stanislaũ contumeliis adficit,

Adiiciebat quoque his vnâ cum militibus, ſceleris ſui conſortibus, & propoſito ſuo fauentibus, in Sanctum Dei conuicia, frequentique vſurpatione ſermonum, crimen commiſſum apud idiotas & ſimplices extenuaturus, Præſulis S. famam lacerare non puduit, agens illum fuiſſe prolificem, non Pontificem: piſtorem, non Paſtorem: oppreſſorem, non Præſulem: Opiſcopum, & opibus deditum, non Epiſcopum: Spiculatorem, non Speculatorem: non cordium, ſed (quod dictu quoque nefas eſt;) renum ſcrutatorem; & pro ſua tegenda nequitia, aliorum libidinibus fræna laxauiſſe. His & aliis criminationibus, licet Sanctum Dei Rex inſectatus fuiſſet, nullam tamen ſanctitati ſuæ obducere poterat, in eorum præſertim pectoribus, qui vitam, & conuerſationem S. nouerant, caliginem, cùm & luminaria ſuperna ad ſepulchrum Viri Sancti, ſæpiſſimè à fidelibus deſcendere viſa, variæque ægritudines & morbi, ad ſui nominis inuocationem depulſi, ab huiusmodi probris & contumeliis Sanctum Dei efficaciſſimè vindicabant.

videns tamen luminaria ſuper cœlitus ſepulchro eius deſcendere, pœnitentia aliquantum captus eſt.

Sed & ipſe *Boleslaus* crebro rumore de luminaribus ſupernis ad tumbam viri Dei deſcendentibus, ad ſe delato percitus, & an verus confictusue eſſet, experturus, in ſpeluncam arcis *Cracouienſis* conſcendens, luminaria ſuperna deſcendere, & corpori Sancto venerationem impendere, claro viſu deprehendens, & Sanctum probris laceſſere deſtitit, & ſibi vehementer pro admiſſo in eum parricidio, molem ſui facinoris tùm primùm recognoſcens, timere cœpit, præſertim, cùm & contemptus in dies gliſcens ſuorum eum affligeret militum, & execratio non ignota exterorum illum torqueret. Qui etſi in primordiis regiminis ſui ſolidum & ſtabile, viſus ſit, in defendenda propagandaque patria, in liberalitate exercenda, qua ſola tantùm valuit, vt ſolus inter *Poloniæ* Reges liberalis, & largus, antonomaſticè nuncu-

1080.

cuparetur, virtutis feciſſe fundamentum; vitiorum tamen mole, ſingula ſua facta confundens, quòd ſtrenuitatis in illo fuit, profunditate A flagitii ſpurciſſimi extinxit: quod liberalitatis, altero parricidii facinore deleuit. Et quærens maiorum ſuorum æquare, & transgredi gloriam, adeptus eſt turpem ſibi, & poſteritati ſuæ ignominiam. Et ſatagens Regni ſui propagare terminos, iuſto Dei permittente iudicio perdidit propagatos, & craſſo tenebrarum fuſcatus atramento, gloriam domus ſuæ amiſit, decusq; & nomen Regni eneruauit.

Tertiam pugnam *Rudolphus* cum *Henrico Romanorum* Rege, iuxta fluuium *Eleſtram* conferens, vsque ad internecionem multis *Saxoniæ* Principibus, & militibus interfectis, profligatur; & manus illi amputatur, in *Marsburgq;* delatus, moritur ex vulneribus. Non B tamen res Imperii pacificantur eo mortuo & abſumpto. *Hermanus* enim *Lotharingiæ* Dux illi ſuffectus, & ipſi noua militia parabat, ſed à nonnullis *Henrico* fauentibus occiſus, finem tumultibus fecit. *Rudolphi* ſepulchrum cùm aliquando *Henricus* Imperator acceſſiſſet, dicente ſibi quodam milite: *Cur eum, qui Rex non fuerat, tàm decoro ſepulchro fungi permitteret?* Henricus verò reſpondens: *Vtinam,* inquit, *omnes hoſtes mei tàm honorifico conderentur Mauſoleo.*

1081. Boleslaus

Felicem & Regni ſui *Poloniæ* viridem ſuum ſtatum *Boleslaus Poloniæ* Rex, ad magni opprobrii, & improperii ſpecimen, propter S. Præſulis *Stanislai* necem videns recidiſſe, cùm & ple- C ræque Prouinciæ *Ruthenicales*, præſertim ab eo ſubiugatæ, iugo ſubiectionis abiecto, tributa illi & vectigalia conſueta negarent, & à propriis Baronibus dietim ſibi creſceret odium & contemptus. Ad eam inſuper pannoſitatem, & egeſtatem, magnitudo quondam excellentiæ ſuæ defluxerat, tamque miſerabili ſorte, diuinitate illum pro demeritis ſuis feriente, peſſundatus erat, vt Primores Regni in illius & eorum, qui criminis in Sanctum Dei commiſſi participes extiterant, necem, aut captiuitatem coniurarent, non aliter ſe regii diadematis decus, & diuinorum relaxationem habituros, præterquam eo necato aut capto poſſe exiſtimantes.

ſuorum inſidias timens

Verùm dùm quod pepigerant, pigrè D & cunctanter agunt, coniuratione detecta, *Boleslaus* Rex cum militibus ſuis ſceleris participibus, quorum mors iuxta ac Regis quærebatur, in *Vngariam*, ducens ſecum vnicum filium *Miecslaum* iam annum 12. ingreſſum, veritus ne ſe abſente indignatio Baronum quicquam in illum grauius conſuleret, celerrimo curſu, comprehendi à coniuratis metuens, effugit, & ad *Wladislaum* affinem & alumnum ſuum iam in *Vngaria* regnantem, pleriſque militibus illum comitantibus, & his præſertim, qui necis in Sanctum Dei commiſſæ conſcii fuerant, diuertit.

in Hungariã confugit,

A quo condigno honore exceptus, & aliquanto tempore pro ſanguinis & hoſpitii præſtiti, & præſtandi viciſſitudine (*Boleslai* enim potentia, & impenſis ſe in paternam hæ- A reditatem profitebatur reſtitutum) iuſto fauore tractatus, multa & varia *S. Stanislao* Dei Epiſcopo impingens facinora, & iure illum à ſe cæſum allegans, in Regis *Vngariæ* & ſuorum audientia extenuando magnitudinem ſceleris deducebat. Tandem ſuam excellentiam regiam apud Regem *Wladislaum* & *Vngaros*, propterea quod exul eſſet & parricida, clandeſtina ſubmurmuratione, in ſuas interdum aures penetrante, non ferens diminui, filio, *Miecslao* & militibus, qui ſecum transmigrauerant, illis apud Regem *Wladislaum Vngariæ* relictis, ipſe in *Carinthiam* vno tantum ſeruo comitatus, chlamide abiecta, ne prehendi poſſet, diſceſſit, & in quibusdam monaſteriis à ſuis prota- B uis ſabrefactis, & fundatis, & ſignanter in monaſterio *Vilthina* propè *Isbrug*, in Prouincia ſuæ regionis *Atheſis* tractu iacentis, in arcta pœnitentia coquinæ ſqualoribus ſe mancipando omnibus ſuam conditionem, & ſtirpem ignorantibus, delituit, & ſcelus, quod in Sanctum Dei *Stanislaum* admiſerat, ſacramento pœnitentiæ expiauit.

1081.

& poſt cum vno famulo in Carinthiam. Vbi in quodam monaſterio ignotus ſeruiens, & pœnitentiam agens obiit,

A nonnullis verò aſſeritur, dùm in *Vngaria* apud Regem *Wladislaum* conſiſteret, in amentiã verſum, tamdiu cruciatum, & moleſtias dementiæ, donec animam 12. Cal. Aprilis exhalaret, pertuliſſe, à canibusque propriis in ſiluis *Pannonicis* deuoratum eſſe, & pro reatu paricidii pœnam tàm miſerabilem à ſuperno vltore inflictam pendiſſe. Exulatio- C ne autem ſua, & morte *Boleslai* ſecuta, fulgor & decor Regni *Poloniæ* ſenſim peſſundari, & extingui cœpit, culmine quoque regio, quod in quatuor tantummodo durauit Regibus, abrogato, *Polonia* à iure Regum, quod illi virtus & probitas *Boleslai Chabri* primi *Polonorum* Regis quæſierat, ſcelere tetro in Præſulem Dei *Stanislaum* admiſſo, quod patrator eius *Boleslaus* defendere, & extenuare, quàm expiare maluit, in iura Ducum detruſa, multo diſparem ſortem ſub Ducibus, quàm ſub Regibus habitura.

& regnum ad Duces rediit.

Non immeritò autem *Boleslaus Poloniæ* Rex in ſuis actionibus, & ſucceſſibus à ſe diuerſus, admiratione quadam me percellit, vt in ea parte qua iure laudatur, neminem poſt D protauum ſuum *Boleslaum* primum *Polonorum* Regem æqualem habeat: In ea verò qua reprehendi meretur nemo fœdius, nemo ſceleſtius inter *Poloniæ* Reges Deum læſiſſe, & Rempublicam peſſundaſſe conuincitur. Dùm enim *Ruſſiam*, *Vngariamq;* trophæis ſuis implet, dùm fines patriæ propagat, dùm in omnes liberalitatem depromit, *Boleslaum Chabri* exprimit: Dùm verò in abominandum Sodomiæ ſcelus lapſus, tyrannidem in fœminas, & in milites agit, dùm reprehendi atque corrigi dedignans, in Sanctum Dei ſæuit, eoque trucidato, ſcelus defendere pergit, alterum ſe *Pompilium Polonis* oſtendit. Et quidquid per transactos Reges & Principes no-

1081.

nobilitatis & decoris *Poloniæ* quæsitum fuerat,
confundit.

Salomon Vngariæ Rex

Salomon Vngariæ Rex priscam Regni pote- A
statem & gloriam recuperaturus, in necem Re-
gis *Wladislai Vngariæ* moliri insidias cœpit.
Quo deprehenso, in carcerem *Wissogrodensem*
coniectus, & exinde pietate *Wladislai* Regis
Vngariæ solutus, ad *Cunnos*, tùm *Vngaris* infe-
stos, confugit. Præerat tùm *Cunnis Kustek*
Dux, hunc sibi ad ferendum auxilium *Salomon*
pellicit, promittens se eius filiam ducturum, &
Transiluaniam regionem iuris sui effecturum.
His promissionibus barbarus incensus, *Vnga-*
riam inuadit, sed à *Wladislao Vngariæ* Rege
certamine inito, amissis plurimis, ad extremum
& *Salomon* Rex & Dux *Cunnorum Kustek*, fu- B
gatus fususque est. Quo malo perculsus ad
Bulgaros concessit. Vbi dùm cum suis, qui
eum sequebantur, rapto in dies viuens Prouin-
cialibus molestus esset, à *Bulgaris* & *Græcis* pæ-
nè omnibus suis trucidatis, fugatus est. In qua
anxietate positus, dùm ad quandam siluam fu-
giens venisset, comitibus se operiri iussis in lo-
ca interiora abiens, de cætero nusquam appa-
ruit, sed omne residuum tempus vitæ in pere-
grinatione & vita religiosa traduxit. Ad *Po-*
lam deinde *Istriæ* ciuitatem, in littore *maris*
Adriatici sitam, in habitu peregrino delatus, il-
lic mortuus requiescit. Nullum ipse *Salo-*
mon, sed nec *Dauid* frater suus hæredem fe-
moris sui reliquit, Deo semini *Andreæ Vnga-*
riæ Regis hanc orbitatem iusto iudicio infe-
rente. Qui pro nanciscendo Regno & ritus gen-
tiles ac prophanos innouari, & Sacerdotes mi-
nistrosque Dei trucidari *Vngaris* petentibus
consenserat.

Cunnorum auxiliis fretus

Wladislaum Regem petit,

sed fusus ad Bulgaros fugit,

à quibus etiam pulsus

in peregrinatione vitam finiuit.

1081.

Wasillio Roscislawic Russiæ Dux pro com-
perto habens *Boleslaum Poloniæ* Regem ex
Polonia profugisse, & Regnum *Poloniæ* magna
commotione pessundatum esse, inducit in ani-
mum ad vastandum illud, & conductis merce-
nariis militibus, tàm ex *Polowcys*, quàm ex aliis
nationibus Regnum *Poloniæ* ingressus, igne
ferroque vastat illud, & aliquibus munitioni-
bus conquisitis, cum præda & spoliis *Russiam*
reuersus est.

Rusi Poloniam vastant.

Annus hic apud *Polonos* & *Vngaros* duo-
rum Regum, videlicet *Boleslai* & *Salomonis*
fuga insignis feruoreque solis ingenti memo-
rabilis, quo multæ siluæ incensæ, & plura
loca paludinosa, à caumate cœlesti siccata ar-
sere.

Andreas Crusuiciensis Episcopus annis 25.
Crusuiciensi Ecclesia administrata, senio gran-
dæuo confectus moritur, & corpore prædeces-
soris sui *Vincentii* additus, in Ecclesia Paro-
chiali in *Parkanie* sepelitur. Cui *Baptista*
primus natione *Romanus*, per *Gregorium* Pa-
pam VII. electione Capitularium *Wladisla-*
uiensium, & suffragio *Wladislai* Poloniæ Re-
gni Ducis & Monarchæ subscribentem,
surrogatur.

Andreæ Crusuiciensi Ep. succedit Baptista I.

FINIS LIBRI TERTII.

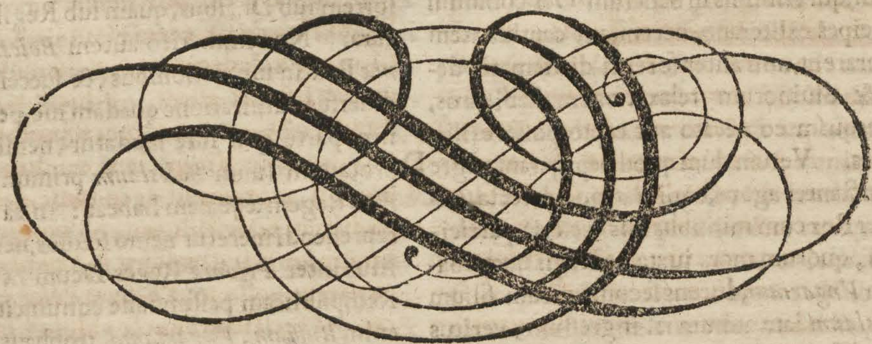

IOAN-

IOANNIS DŁVGOSSI
SEV
LONGINI
CANONICI CRACOVIENSIS,
HISTORIÆ POLONICÆ
LIBER QVARTVS.

A.C. 1082.

Efluxuro mihi ad
præscribendas
Respublicas à A
Regibus in Du-
ces, & stilus ex se
etiam tardus fa-
tiscit, & inge-
nium plus solito
hebetius fieri in-
cipit, molestia
singulari deturbatum. Ab eo siquidem tem-
pore, quo Viri B. *Stanislai Cracouiensis* Episco-
pi occisio per *Boleslaum Poloniæ* Regem, &
suos milites patrata obuenerat, & honor re-
gius *Poloniæ* detractus est, & ipsa in plures B
Principatus multipliciter, Ducum successio-
ne, diuisa, corporis robusti & vniti formam
amisit, & in conditionem depressam & ser-
uilem transiit. *Boleslao* etenim *Polonorum*
Rege, siue metu, siue patratæ in virum Dei
necis conscientia agitato, in *Vngariam*
decedente, Prælatis & Baronibus, ad for-
mandum Reipublicæ nouum statum conuer-
sis, *Wladislaus* ex filiis Regis *Cazimiri* resi-
duus, & *Boleslai* Regis germanus, cognomen-
to *Hermanus*, consensu omnium concordi,
in *Boleslai* locum suffectus est. Qui etsi
inprimis, vt Rex habitus & cultus sit, & li-
cet ab omnibus Regis appelletur nomine,
ipse tamen sibi titulum & decus regium non
vsurpare duxit, siue quod maiorum more co-
ronatus & vnctus non erat, Pontificibus regi-
am illi benedictionem conferre, ne Apostoli-
cum præuaricarentur mandatum, detrectanti-
bus, siue quod fratrem suum *Boleslaum* Re-
gem aliquando sperabat rediturum, & ta-
men non Ducem tantummodo *Poloniæ*, sed
Regni *Poloniæ* hæredem se titulauit, tanquam
fasces regiæ, & decus regium homini, non Pro-
uinciæ tributæ essent. Principatum autem
Regni *Poloniæ* vniuersorum approbatione sor-
titus, cùm esset Vir spectatæ deuotionis & re-
ligionis, primum id agendum curauit, vt in-
terdictum Ecclesiasticum, ob non ita pridem
à fratre suo patratam super B. *Stanislao* Pontifi-
ce necem positum, à Regno *Poloniæ* & à *Cra-*
couiensi Ecclesia orbitas & viduitas, qua in eam
præmebatur diem, nemine tam dignissimo
Sancto *Stanislao*, in tot rerum fluctuatione suc-
cedere auso, tolleretur. Et quia interdicti cen-
sura ex sedis Apostolicæ autoritate peruenerat,
Nuncios solennes Ecclesiasticos & seculares
Romam ad *Gregorium* VII. mittit. Quo-
rum humillimis, & sedulis precibus *Grego-*
rius VII. motus, cùm & *Boleslaum* Regem S.
viri occisorem pro comperto accepisset de
Po-

Boleslao Regi succedit

Wladislaus Dux

1082.

cuius petitu à Gregorio VII.

1082.

Poloniæ Regno exulaſſe, & fratrem ſuum *Wladiſlaum* Principem raræ deuotionis ſucceſſiſſe, & interdictum hactenus in Eccleſia *Polonica* ſuſtulit, & *Lampertum Polonum* natione, virum ſibi à pluribus annis cognitum, & in negotiis officiisque curiæ *Romanæ* ſincere verſatum, genere nobilem de domo & familia *Habdank*, *Cracouienſem* Canonicum, via ſcrutinii à Capitularibus electum, in *Cracouienſem* Epiſcopum præfecit & ordinauit. Cœpit inſuper *Wladiſlaus* Dux Regni *Polonici* gubernationem in cæteris prudenter dirigere, ſtratas publicas pacificans, & pro imbecillibus defenſionem ſuam contra potentiores opponens. Nonnulla inſuper *Boleſlai* Regis *Poloniæ* fratris ſui germani decreta retractans, & ad mitiorem formam reducens.

Lampertus Cracouienſis Ep. conſtituitur.

Prælium eo anno inter *Wratiſlaum Bohemiæ* Ducem, fratresque ſuos, *Conradum* & *Ottonem* ab vna, & *Leopoldum Auſtriæ* Marchionem partibus ab altera, ob iniuriam ab auſtralibus *Morauis* ſub *Conradi* & *Ottonis* ditione conſiſtentibus, illam, geſtum in *Morauia* eſt. In quo ab vtraque parte multis cæſis & vulneratis, victoria *Wratiſlao* Duci *Bohemiæ* & fratribus ſuis *Conrado* & *Ottoni*, Marchione *Auſtriæ*, *Leopoldo* fuga ſaluato, obuenit. *Wratiſlaus* ſpoliis onuſtus in *Bohemiam* reuerſus.

1083.

Wladiſlaus Dux Iuditham Wratiſlai Bohemiæ Ducis filiam ſibi matrimonio iungit.

Stirpe Regum *Poloniæ* ad vnum tantummodo *Wladiſlaum* Ducem *Poloniæ* redacta, vniuerſali Prælatorum & Baronum *Poloniæ* requiſitione, & prece, ne domus & proſapia vetus, & illuſtris, in totum deficeret, *Wladiſlaus* Dux coniugales inire tedas compellitur. Qui in omnibus voluntati Conſiliariorum deferens virginem illuſtrem *Iuditham* non forma ſolùm, & genere ingenuam, ſed moribus & virtutibus excellentem, & inſignem, *Wratiſlai Bohemiæ* Ducis filiam ex prima vxore *Adleida* Regis *Vngariæ Andreæ* nata ſuſceptam, accepit in vxorem, ſuadente & inſtigante etiam ad id germanum ſuum *Wladiſlaum Poloniæ* Ducem *Suiantochna* Duciſſa *Bohemiæ*, *Wratiſlai* Ducis in altero matrimonio conſorte, quæ probè familiari experientia *Iudithæ* virginis à ſe educatæ, morum honeſtatem nouerat. Qua à patruis ſuis *Conrado* & *Ottone Morauiæ* Ducibus & Primis Baronibus *Bohemiæ* *Cracouiam* deducta, nuptiæ cum magna celebritate peractæ ſunt. Hanc & in mariti Ducis *Poloniæ Wladiſlai*, & Patris *Wladiſlai Bohemiæ* Ducis honorem, & ob virtutum excellentiam, & raritatem Reginam ſermone vniuerſali, & literis comperimus appellatam. Quam adeò & gentem & Regnum *Polonorum* memoria proditum eſt dilexiſſe, vt pro eius amplitudine, atque inſtauratione multos labores ſubiiſſet, vt non in *Bohemia*, ſed in ipſa *Polonia* nata atque educata crederetur.

Peſte ſæuiſſima apud *Ruthenos* & eorum regiones exorta, vtriuſque ſexus mortales deleti ſunt. Abſumitur etiam epidimiæ morbo *Wſzeuoldus* filius *Iaroſlai*, & nepos *Wladimiri Kiouienſis* Dux, 13. die Menſis Aprilis, & in Eccleſia *S. Zophiæ* in *Kiow* per filios *Wladimirum* & *Roſcislaum*, quos reliquerat, ſepelitur; amator pauperum & ſpiritualium. Cui Pater *Iaroſlaus*, ob illius humilitatem moriturus benedixerat. Poſt mortem autem *Wſzeuoldi Wladimirus* filius ſuus natu maior ea cogitatione agitabatur; *Si accepero Kiouienſem Principatum, ſedem Patris mei, reſtat mihi cum Suantopelkone filio Zaslai bellum gerendum*, quoniam ſedes patris ſui erat. Et differens hæc apud ſe, miſſis nunciis, *Swantopelkonem* accerſit, & ei de ſede *Kiouienſi* ceſſit, ſolus verò iuit in *Czerniciow*, & frater ſuus *Roſcislaus* in *Pereaslaw*. *Swantopelkus* autem dum in conductu Paſchæ *Kiouiam* adueniſſet, à *Kiouienſi* occurſu, & muneribus exceptus eſt, & in ſolio Patris & Patrui extunc conſedit.

1083. Moritur Wſzeuoldus Ruſſiæ Dux.

1084.

Wladiſlaus Dux Miecſlaum Boleſlai filium ex Hungaria reuocat.

Turpe ſibi & domui, familiæque ſuæ *Wladiſlaus Polonorum* Dux ratus, nepotem ſuum *Miecſlaum* filium fratris ſui *Polonorum* Regis, & *S. Stanislai* occiſoris, in exteris terris, exulis more, contineri, mittit in *Vngariam* ad B. virum *Wladiſlaum* nuncios, qui tàm nepotem *Miecſlaum*, quàm cæteros milites cum eo exulantes in *Poloniam* reducant. *Miecſlaus* Dux iam apud affinem ſuum B. virum *Wladiſlaum Vngariæ* Regem, poſt Patris diſceſſionem, integro biennio moratus, donis naturalibus, gratuitis, & acquiſitis, eum ſibi in Beati *Wladiſlai* Ducis, & fratrum ſuorum *Geiſæ* & *Lamperti* conſpectibus fauoris gradum extruxerat, vt in filii educaretur loco. Agilitate inſuper & robore corporis adeò omnes non coætaneos ſolùm, ſed altioris quàm ipſe fuerit ætatis, homines *Polonos* & *Vngaros* anteibat, vt omnium *Vngarorum* gratiam, & admirationem quocunque ire pergeret, in ſe inclinaret, & chariſſime ab omnibus diligeretur, ac veneraretur affectu; omnes tamen hos & alios nodos, natura & amor reuiſendi patriam potentior expugnauit. Venientibus itaque patrui ſui *Wladiſlai Poloniæ* Ducis ad repetendum & reducendum eum nunciis, illicò *Vngarorum* contubernio derelicto, ſe illis iunxit. Et vt cum fauore & gratia remitteretur, nutritorem & affinem ſuum *Wladiſlaum* Regem *Vngariæ*, cui à patre Rege *Boleſlao* commendatus fuerat, quique ſolicitam illius curam in eam diem egerat, flagitare cœpit. Qui etſi adoleſcentem admirandæ virtutis & indolis priuata ſanguinis neceſſitate, ſibi ſtrictè coniunctum, moleſtè pateretur à ſe disiungi, ad extremum tamen ardore ſuo, quem eum pro redeundo in patriam hauſiſſe viderat, conſpecto, equis, & veſtibus, armiſque ac clenodiis muneratum ad patruum eius Ducem *Poloniæ Wladiſlaum* remiſit. Rediit & cum eo *Borzywoy* filius *Mſtæ*, *Sbilutus*, *Dobrogoſtius*,

Paulus, *Zema*, *Odolon*, & *Andreas*, cæterique omnes milites, qui cum *Boleſlao* Rege in *Vngariam* effugerant. Quibus *Wladiſlaus* Dux *Poloniæ* omnia bona eorum immobilia vniuerſali decreto Cameræ fiſco Ducali, propter necem B. *Stanislao* illatam, & propter tranſfugii crimen applicata, ad plenũ reſtituit.

Henricus Romanorum Rex cum coniuge ſua *Berta* in die Paſchæ à *Clemente* Papa, quem ipſemet *Henricus* in Papam conſtituerat, Imperialem accepit benedictionem, verum Papa *Hildebrando* renitente & exulante. Qui *Clemens* ante *Guibertus Rauenenſis* Archiepiſcopus dicebatur.

1085.

Iuditha Poloniæ Duciſſæ

Rebus publicis quæ ex B. *Stanislai* Epiſcopi occiſione, & *Boleſlai* Regis diſceſſione turbine grandi, inuolutæ & incruſtatæ erant, *Wladiſlaus Polonorum* Dux, ordine quo poterat reintegratis & refectis, ſterilitatis vehementius quam ſat erat, cœpit angi incommodo. Duciſſam enim ſuam *Iuditham*, quia tanto tempore vterum non impleuiſſe nouerat, perpetua credebat ſterilitate infœcundam, proſapiamque ſtirpis ſuæ in ſe cruciabatur extinguendum. Duciſſa itaque *Iuditha* infœcunditatis opprobrium euaſura, in religionem verſa, in Eccleſias, pupillos, egenos, viduas, peregrinos, omneſque miſerabiles perſonas profuſas erogat donationes, quotidianis inſuper ſuſpiriis, obſecrationibus, & fletibus dari ſibi fructum boni germinis & maſculinæ prolis à Deo Optimo Maximo precabatur. Crebris eorum ſingultibus & acerbitatibus, *Lampertus Cracouienſis* Epiſcopus, cum natione *Gallus* eſſet remedium præſtiturus, ita apud vtrumq; diſſeruit: *Habet*, inquit, *Franciæ Regnum in Prouincia Prouinciæ contra Auſtrum iuxta Masſiliam, vbi Rhodanus miſcetur Oceano, corpus precioſi Confeſſoris B. Ægidii in monaſterio ſuo nomini ſpecialiter dicato, in quo & deuotorum monachorum ſub Regula B. Benedicti militantium habetur frequentia, tam præſtanti virtute & merito apud altisſimum refulgens, vt nemo ſalutare & iuſtum aliquid in ſuo nomine petens, repulſam viſus eſt habuiſſe. Illum vobis propitium repromitto, ſi ad eum, confidentes recurſum habueritis, pro quo me & vadem pono, deſideratam fœcunditatem, & prolem ſua prece obtenturum.* Hac conſultatione aliquantulum ad ſpem depellendæ ſterilitatis erecti, & imaginem infantis effigiem præ ſe ferentem, & calicem raræ magnitudinis de purometallo auri induſtria artificum fabrefactam, item B. *Ægidii* auream & ponderoſam effigiem, item vaſa præter hæc aurea & argentea, veſtes quoque aureis laminis, & oſtro intextas, & multa alia, quæ *Lampertus Cracouienſis* Epiſcopus ſuaſerat, aggregabant, & per inſignes nuncios ex ſtatu Eccleſiaſtico, & ſeculari lectos, quorum *Petrus* Canonicus *Cracouienſis* Principalis erat, in *Prouinciæ* prouinciam ad honorandum S. Dei *Ægidium* monaſterio ſuo tradenda, tranſmittunt. Qui cum incolumes ad locum deſtinatum perueniſſent, & monaſterii Abbati, fratribuſque, *Wladiſlai* Ducis *Poloniæ*, & ſuæ conſortis *Iudithæ* nomine oblatis, cum omni deuotione S. *Ægidio* allatis muneribus, poſtulationes, vota, & deſideria, cæteraque mandata expoſuiſſent, triduanum monachis per Abbatem indicitur ieiunium, ſub quo Omnipotentis Dei clementiam inſtantius obſecrari iuſſit, vt præclara ſui Confeſſoris *Ægidii* merita apud peregrinos, & remotas nationes, pro ſui nominis dilatando honore declarans, vota peregre fatigatorum impleret *Polonorum*, & virili prole vterum Duciſſæ *Iudithæ* ſua largiſſima dignitate ac benignitate fœcundaret. Nec dum triduo ad affligendum ieiunio animas inſtituto exacto, vni cæteris relligione & vitæ integritate monacho præſtantiori reuelatum eſt, B. *Ægidium* ſua prece ſterilitatem depuliſſe, & fœcunditatem Duci *Wladiſlao* & conſorti ſuæ *Iudithæ* impetraſſe. Proinde *Poloniæ* legatis per Abbatem certiſſima ſpes facta, omnia, pro quibus S. *Ægidium* precaturi aduenerant, diuinitatem largitam eſſe. Alacres nuncii tam certò & optato reſponſo accepto, efficax & verax fuiſſe denunciatum ſibi per Abbatem oraculum, Duciſſamque *Iuditham* vterum impleuiſſe, & gratiarum actionem in Deum & S. *Ægidium* pro concepto fœtu, celebrare, domum reuerſi comperiunt.

ſterilitas a S. Ægidio depellitur.

Polowcy Ruſſiam inuadunt.

Frequenti exercitu *Polowcy* barbari *Ruthenorum* hoſtes infeſtiſſimi congeſto, ad vaſtandum terras *Ruſſiæ* animum intendunt, præſertim cum didiciſſent *Wſzeuoldo* mortuo *Suatnopelkum Zaslai* filium in Principatum *Kiouienſem* ſucceſſiſſe. Præmittunt tamen nuncios ad *Suantopelkum*, qui monerent, *vt pacem cum illis paterno more obſeruet, & de tributis neglectis illis reſpondeat.* *Suantopelkus* vero nuncios *Polowconum* legationem eorum moleſte ferens, captiuauit. Quod dum apud *Polovvcos* percrebuiſſet, verſi in furorem terram *Ruſſiæ* crudeliſſime vaſtare cœperunt. *Suantopelkus* vero intelligens ſe nuncios *Polovvconum* captiuando inique egiſſe, ſolutis ac remiſſis nunciis pacem, quam prius reſpuerat, à *Polovvcys* flagitare cœpit. Quam cum negarent, milites in arma cogebat, cum *Polovvcys* ſumme cupiens decernere. Et dum parum ſenſati milites propoſitum animi ſui laudarent, cæteri quibus altior inerat ſenſus, damnabant, aſſerentes, *ſi copiis eorum etiam octo pugnatorum millia accederent, non ſe tuto, cum Polowcys ſigna collaturos.* Suggerentibus autem militibus, mittit *Suantopelkus* ad *Wladimirum Czernicioúienſem*, & *Roſcislaum* fratrem ſuum *Pareaslauienſem* Duces petens ſibi ſuccurri. Qui coadunatis exercitibus veniunt in *Kiow*, *Suantopelkonem*q; Ducem acriter carpunt, quod contra Ius gentium nuncios *Polowconum* violaſſet. Conſiliariis vero ſuadentibus, vt poſtquam *Polowcy* ſine ceſſatione terram affligerent, iurgiis aliud

1085.

reſeruaret tempus, & defenſioni terrarum potius vacarent, exercitum in campeſtria contra hoſtes educunt, & primis ſtatiuis ad *Getropolie* habitis ad flumen *Stuchnia* perueniunt. Vbi militum animos, ſi decernere vellent, explorant, & ſententiis diuerſificatis *Wladimirus* Dux ſuadebat, tranſito flumine agere cum hoſtibus de pace. Quod cum multi probaſſent, *Kiouienſibus* ſermo diſplicuit, qui negabant ſe cum *Polowcys* aliquam pacem inituros. Qua ſententia ab omnibus accepta, flumine *Stuchnia* tunc aquis impleto tranſuadato acies ordinatas dirigunt contra hoſtes, *Roſcislaus* leuum, *Suantopelk* dextrum cornu, *Wladimirus* medium eorum tenebat, & 26. Maii die pugnam committunt. *Polowcy* ſagittariis ante ſe præmiſſis, *Ruthenorum* exercitum inter duo foſſata conſiſtentē inuadunt. Inprimis autem *Suantopelkum* & exercitum eius in cornu dextro confligunt, cuius militibus in fugam verſis, & ipſe *Suantopelk* fugiens ſequutus eſt illos. Irruunt deinde *Polowcy* in *Wladimirum* & *Roſcislaum*, profligantque eos, & fugiunt ambo Duces cum militibus, qui ſupererant, periclitabaturque *Roſcislaus* in flumine *Stuchnia* aquarum vorticibus illum prementibus. Cui laturus auxilium *Wladimirus*, frater ſuus parum abfuit, quin & ipſe aquis ſuffocaretur. Et ſuffocato *Roſcislao*, & pluribus militibus, *Wladimirus* cum paucis tranato flumine in altera ripa conſtitit, flens fratrem ſuum *Roſcislaum*, & milites, qui in prælio & vndis vna ſecum perierant. Exinde fugit *Suantopelk* in *Kotropol*, & ad veſperam illic vſque commoratus ſub caligine noctis ſubſequentis peruenit in *Kiow*, corpusque *Roſcislai* in aquis repertum, in *Kiow* delatum eſt, & in Eccleſia S. *Zophiæ* in paterno ſepulchro ſepultum. *Polowcy* victoria potiti, populationem quanto longius poſſunt, extendunt, caſtrumque *Torcz* circumſedent. Et premente obſeſſos fame, petebant ſibi à *Suantopelkone* ſuccurri, aſſerentes ſe diutius ni ſuccurratur, famem non toleraturos. Et licet *Suantopelk* miſerit victualia, non tamen poterant ad caſtrum importari, hoſtibus vndique obſidentibus vias. Quindecim autem diebus obſidione ad caſtrum *Torcz Polowcy* bipartito agmine continuata, conſurgit vna pars, & vadit contra *Kiow*, altera in obſidione permanente. Exiuit autem *Suantopelk Polowcys* obuiam, & commiſſa pugna multis vtrinq; cadentibus, præualent *Polowcy*, & *Suantopelk* duobus tantummodo comitatus in *Kiouienſem* arcem, militibus ſuis occiſis aut captis, refugit. Reuertuntur itaque *Polowcy* in *Torcz* cum ſpoliis *Ruthenorum* & captiuis, & fit planctus magnus apud obſeſſos, poſtquam ex oſtentatione captiuorum Ducem ſuum *Suantopelkum* intellexerunt, ſuccubuiſſe, & non valentes ſe vltra propter famem retinere, dum ſpes de ſubueniendo nulla foret, dedunt caſtrum *Polowcys*. Quo *Polowcy* accepto, ſuccendunt illud, magnumque populi *Ruthenici* numerum in captiuitatem abducunt in regiones ſuas. Vbi plures numero hiemis auſteritate extincti ſunt, cæteri incedunt ſqualidi & ſemiuiui. Factoq; mutuo ſcrutinio, de qua ſtirpe, regione, aut villa forent, captiuitatem ſuam & ſeruitutem ploratu ingenti & lamentis deplangebant. Die 16. Nouembr. *Roſcislaus* filius *Mſcislai* nepos *Zaslai* moritur, & in Eccleſia S. *Mariæ* in *Deſiebniow* ſepelitur.

eorumque Duces binis præliis fundunt.

1086. *Wladislao Poloniæ Duci naſcitur filius Boleslaus.*

Sub omni autem tempore, quo conceptam munere diuino & S. *Ægidii* meritis ſobolem *Iuditha* Duciſſa *Poloniæ* geſtabat, ieiuniis, vigiliis, deprecationibusque vacans, in Eccleſias quoque & miniſtros earum egenos, pauperes, & quoſq; indigentes, poſtulans, vt felicibus auſpiciis partus proueniret, liberalitatis dextram, fœnore duplicato intenderat. Nec tam humilem & deuotam Duciſſæ *Iudithæ* ſupplicationem in caſſum iri pertulit diuinitas. 20. namq; Auguſti die pulcherrimum filium effundens, & oraculum à monachis B. *Ægidii* editum impleuit, & fructum ſuorum operum ac largitionum accepit. Ad partum prodigioſum & optatum Prælatis, & Baronibus confluentibus, & corrogatis, ataui nomen *Boleslaus* per *Lampertum Cracouienſem* Epiſcopum vnda baptiſmatis regeneratus puer, patre iubente accepit. Conuiuia inſuper opipare habita, & ludorum magnifice inſtitutorum apparatus conuiuas, & inuitatos pluribus diebus detinuit. Magna dehinc S. *Ægidius* cœptus eſt in *Polonia* veneratione coli, & à matronis ſteriles vteros habentibus, pro fœcunditate ſobolis inuocari. Hinc in *Cracouienſi* vrbe ædes illi, certum Canonicorum habens dotatum numerum, à Duce *Wladislao Poloniæ*, nouam editionem filii gratificantis primum condita eſt: Deinde per vniuerſum Regnum *Poloniæ*, in oppidis, villis, vicis, & villagiis in *Tarſzek* videlicet, *Pkanow*, *Klodawa*, *Kcinia*, *Krobia*, *Czernieiow*, *Gebultow*, & *Zborovv* Epiſcopali, & per Ducem *Wladislaum* & milites ſuos templa quæ & hactenus extant, fundata ſunt. Duciſſa poſt hæc *Iuditha* filium editū *Boleslaum* tenerrimo affectu educans, breuiuſculo tempore ſuperueniens in ipſa Natiuitatis Dominicæ nocte fatis intercepta, & in vitam ſempiternam (vt pia ex virtuoſis ſuis operibus præſupponi poteſt credulitate) translata eſt. Cuius exceſſus & *Wladislaum Poloniæ* Ducem conſortem ſuum, & Eccleſiaſtici ſecularisq; ordinis viros quib9 admodum chara extitit, ſingularibus luctus aculeis afflixit. In ambiguo quoque Dux *Poloniæ Wladislaus* verſabatur, orbuſne conſorte ſuperſtite eſſe maluerit, an genitor, tam chara & prudenti vxore amiſſa. Puerum autem natum eò teneriori educari ordinauit cura, quando illum manifeſtiori diuino munere, de ſterili coniuge ſuſceperat. Huius fœminæ benedictæ interceſſione & ſuffragio Comitat9 *Chropi* in *Siradienſi* terra, quæ nunc *Pabianice* appellatur, Canonicis *Cracouienſi* Eccleſiæ perpetuo donatum eſt, & monaſterio *Tinecenſi* villa *Xiaznice* inſcripta, & Eccleſiæ *Wladislauienſi* Cathedrali, Caſtellania *Lagouienſis* cum ſuo diſtrictu in terra *Sandomirienſi* perpetua donatione conceſſa. Surgere quidem fecerat prouidentia diuina & myſtica, *Iuditham Polonorum* Reginam; quæ diuinæ auida viſionis non minus quam *Salomonis* auſtri Regina fuit. Hæc cœlitus diuini muneris largitate aſtitit Eccleſiæ *Polonicæ* beneficiorum varietate. Illa enim exploratrix ſapientiæ *Salomonis*, venit de longe videre induſtriam terrenæ ordinationis, hæc ſolers indagatrix, cœleſtis contemplationis meruit videre, & accipere dona ſalutiferæ operationis. Nam oblita domus paternæ traditionis, & aquieſcens conſiliis Euangelicæ admonitionis, quicquid rerum habuit, ad decorem domus Domini liberaliter erogauit, & loca diuinæ habitationis multipliciter ditando inſigniuit. Canonicis enim Eccleſiæ *Cracouienſis*, vt præmiſimus, contulit Caſtellaniam de *Chropi* cum hominibus aſcripticiis, qui per 30. annos fuerunt in manuali poſſeſſione, vel qui aſtricti ſunt glebæ ſoli propria profeſſione, & originariis, qui ex aſcripticiis nati in ipſo ſolo glebæ coaluerunt, & cum ſeruitutibus eorum & tributis, quæ conſiſtunt in frumentis, melle, pellibus mardurinis. Obſequio igitur tam deuoto ſubſidii temporalis prædicta *Iudith* meruit adiuuari perpetuæ orationis ſuffragiis. Nam prædicti Canonici ipſius Reginæ aſtricti deuotione, horas glorioſæ virginis *Mariæ* peragunt. Monaſterio vero *Tinecenſi* eadem *Iudith* contulit *Xiaznice* cum ſuis appendiciis ſcilicet cum villis ſupra *Vislokam* fluuium conſtitutis, & cum hominibus eaſdem incolentibus aſcripticiis & originariis, cum ſeruitutibus eorum & tributis. Epiſcopo vero *Cuiauienſi* contulit Caſtellaniam de *Lagow*, cum ſeruitutibus eiuſdem. His igitur & conſimilibus in ſubſidia diuerſarum in *Polonia* Eccleſiarum attributis, quidquid patrimonii vel dotalicii in auro, argento, gemmis, & cæteræ ſuppellectilis ornatu poſſedit, in pios vſus, & conſeruationem pauperum orphanorum, & miſerabilium perſonarum affectu compaſſionis erogauit. Quæ cum tot beneficiis charitatis, theſauros immarceſſibiles in cœleſti patria ſibi cumulaſſet, ad epulas *Chriſti* meruit inuitari. Nono enim Calend. Ianuarii in vigilia feſti Natalis Domini, de ergaſtulo huius carnis ſoluta, ad feſtum æternæ iucunditatis euocata, feliciter migrauit, & diuinæ fruitionis deſiderio non fraudata, in pace felici requieſcens, æternæ beatitudinis præmiis expectat inſigniri.

Iuditha Poloniæ Ducisſæ moritur, cuius liberalitas laudatur.

1086.

Variæ turbæ in Rusſia.

Suantopelkus Kiouienſis Dux poſt cladem geminato prælio acceptam vt cunq; ſerius, quam expediebat, cum *Polowcys* fœdus init. Pro cuius ſoliditate *Iuhortkam* filiam Ducis *Polowconum* accepit in conſortem. Impetrato a *Polowcys* auxilio *Olech Rusſiæ* Dux caſtrum *Czernieiow*, & eius regionem impugnat, & *Wladimiro* Duce *Czernieiouienſia* mœnia tueri contento, *Olech* monaſteria, Eccleſias, vicos, & rura, in circuitu igne deuaſtat. *Wladimirus* autem videns ſe plurimum anguſtiatum, miſſis caduceatoribus, pacem cum *Olech* concludit, & de caſtro *Cernieiow Olech* excedens, in *Pereaslaw* ſe recepit. Nec tamen ob id *Polowcy Olech* permittente à vaſtanda *Czernieiouienſi* terra quieuerunt. In qua multi *Ruthenorum* occiſi, multi capti, multi in ſeruitutem abducti. Locuſtæ inſuper in graui multitudine in terras *Rusſiæ* appulſæ, omnia germina deuorant, & conſumunt, regioque *Ruthenica* hinc vaſtatione & clade barbarica, illinc locuſtarum demolitione ſub vno tempore vehementer afflicta eſt.

1087. *Moritur Maria Regina Poloniæ.*

Polonorum Regina *Dobrognieua*, alias *Maria* relicta olim *Cazimiri* primi *Poloniæ* Regis, & Ducis *Wladislai* genitrix, quæ vsque in ea tempora vixerat, annis iam matura, & æuo, ſimul quoque de caſu & ruina filii ſui *Boleslai Poloniæ* Regis occiſoris S. *Stanislai*, deinde & exilio contabeſcens, moritur, & in Eccleſia *Cracouienſi Wladislao* Duce matris ſuæ cohoneſtante exequias legitimo honore tumulatur.

Theodoro I. Ep. Poſnanienſi ſuccedit Dionyſius I.

Poſnanienſis Eccleſiæ Epiſcopus *Theodorus* primus, annis duobus & viginti in Pontificatu *Poſnanienſi* exacto, febrem tertianam lenem, ſed diuturnam perferens moritur, & in *Poſnanienſi* Eccleſia ſepelitur. Cui *Dionyſius* primus *Italicæ* nationis vir, ſed linguæ *Græcæ* gnarus ab *Vrbano* Papa ſuffectus, & Capitulo *Poſnanienſi*, & *Wladislao* Principe, & monarcha *Poloniæ*, multipliciter abnuentibus, quorum vterque geſtiebat priſco more abrogato non *Italum* ſed *Polonum* promoueri.

Wratislaus Bohemiæ Dux in Regen coronatur.

Henrico quarto Imperatore *Romanorum*, anno eodem ſolennem Curiam Principum *Moguntiæ* per dies plures tenente, *Wratislaus Bohemiæ* Dux ad illum acceſſit, & magnæ æſtimationis atque ponderis in auro & argento vaſis cælatis, gemmisque oblatis muneribus ſe in *Bohemiæ* coronari Regem, & tempora ſua diademate ornari obtinuit. Mandante ſiquidem *Henrico* Imperatore præfato, *Engelbertus Treuirenſis* Archiepiſcopus *Pragam* venit, & in Eccleſia *Pragenſi* 17. Calend. Iunii *Wratislaum Bohemia* primum Regem, conſortem vero ſuam *Suiantochnam*, filiam *Cazimiri Poloniæ* Regis in Reginam primam, coronis per Imperatorem *Henricum* decretis, ſolenniter aſtante magna *Bohemorum* multitudine, & de ſuæ gentis proſperitate, varia & frequenti modulatione exultante, inunxit & coronauit. Itaque pæne ſub vno & eodem tempore, & *Bohemiæ* Regnum cœpit, & *Poloniæ* Regnum deſiit, vtriusque Regni continuationem, & progreſſum quaſi natura in vna lingua inuidente.

Marco Plocenſi Ep. ſuccedit Stephanus I.

Octaua Auguſti *Marco Plocenſi* Epiſcopo 19. annis Pontificatu functo, mortem ex ſcabie oppetente, *Stephanus* primus natione *Polonus*, Præpoſitus

1087.

Præpoſitus *Plocenſis* a Capitulo, *Italis* neglectis, electus, à *Victore* Papa III. aliquanto tempore cunctante, & *Italum* potius, quàm *Polonum* promouere cupiente *Wladislao* Duce & Monarcha, crebris literis inſtante ſufficitur.

Olomuncenſis Epiſcopatus Pragenſi vnitur.

Sub idem tempus *Iaromirus Pragenſis* Epiſcopus *Olomuncenſem* Epiſcopatum, cuius tunc ex obitu *Ioannis* Pontificis vacatio interceſſerat, ſuo Epiſcopatui *Pragenſi* reintegrari & vniri, germano ſuo *Wratislao* vnionem ipſam in fraternum fauorem, quam tamen alias deteſtabatur, promouente, ab *Henrico* Imperatore impetrauit. Quæ res adeò illi maioris inſolentiæ contulit fomentum, vt præſente Rege intereſſe diuinis contemneret.

Henricus VI. Imp. cum Gregorio VII. Pont. redit in gratiam,

Cùm multo tempore *Gregorius* Papa VII. cum *Henrico* IV. Imperatore ad inuicem certaſſent, & vnus alium Concilio conuocato deponere, vltimo Imperator ſuum facinus recognoſcens, ad obedientiam *Gregorii* rediit, *Guiberto* quem in Antipapam erexerat, mala morte cum ſuis obeunte. Veniens ſiquidem *Henricus* Imperator in *Italiam* ad Papam *Gregorium*, nudis pedibus ſuper niues & glacies pluribus diebus ſtetit, & ſic veniam impetrauit. Crucem quoque contra *Saracenos*, Eccleſiæ, quam pertinaciter læſerat, pœnitentia ſatisfacturus, aſſumpſit.

qui paullo poſt moritur ſuccedente Victore III.

Exactis autem *Gregorius* in Pontificatu annis 10. moritur *Salerni*, & illic ſepultus eſt, miraculis corruſcando. Quo mortuo, *Victor* III. Abbas *Caſſinenſis*, *Deſiderius* ante vocatus, per electionem Canonicam ſuccedit, & ſub eius Pontificatu ordo *Carthuſienſium* ſub Patre *Brunone* cœpit. Aliis placet, vt verius, *Henricum* quidem Imperatorem, reconciliationem cum *Gregorio* Papa feciſſe, ſed cito poſthæc ad rebellionem rediiſſe, & ſuum Papam *Guibertum* Romam deduxiſſe. Quapropter *Gregorius* VII. *Salerni* in exilio moriturus fertur dixiſſe: *Dilexi iuſtitiam, & odiui iniquitatem, propterea morior in exilio.* Maius deinde diſcrimen in Eccleſia *Gregorio* obeunte, ſecutum eſt, *Guiberto* per vim ſedem *Romanam* occupante.

1088. Wladislaus Sophiam Salomonis Hungariæ Regis viduam ducit,

Charæ vxoris *Iudithæ*, *Wladislaus Polonorum* Dux orbatus deſtitutusque ſolatio, alterum matrimonii fœdus abhorrebat. Crebris tandem ſuorum Prælatorum ac Baronum perſuaſionibus expugnatus, B. *Wladislao Pannoniorum* Rege ſuo affine, id quoque & ſibi, & Reipublicæ expedire cenſente, *Zophiam* alias *Zophoniam Vngariæ* Reginam, *Salomonis* Regis *Vngariæ* relictam, & *Henrici* tertii Imperatoris filiam, & quarti *Henrici* tunc regnantis, ſororem deſponſat in vxorem. Hæc in *Vngaria* (*Salomone* Rege poſt infelicem pugnam, quam *Hunnorum* adiutus auxilio cum Duce *Kuſtek* geſſit, in *Bulgariam* primum, deinde *Iſtriam* diuertente) morabatur, omnisque ei honos à B. *Wladislao* Rege ſeruatus eſt, & donatio dotis nomine ſibi de rebus & poſſeſſionibus, per *Salomonem* facta ſincerè, & integrè habita, & propter proſapiæ excellentiam, & ſtatus Reginalis dignitatem. Eo quoque beneficio B. *Wladislao Vngariæ* Regi obligata minus cunctanter, ipſo B. Rege huiusmodi promouente matrimonium, *Polonorum* Duci *Wladislao* nupſit, & in *Poloniam* frequenti & inſigni comitatu deducta, haud contemnendam nobilium rerum, & clenodiorum ſuppellectilem, ſecum in *Poloniam* attulit. Et licet prædicta *Zophia* Regina vxor *Wladislai* Ducis *Polonorum*, viuente primo marito *Salomone* Rege ſterilis ſemper fuerit, ex *Wladislao* tamen *Polonorum* Duce fœcunda eſſe cœpit, tres quoque filias tempore procedente edidit.

1088.

& Miecslaus Ruſſiæ filiam Suantopelki Eudoxiam.

Accepit & tunc *Miecslaus* Princeps *Boleslai* Regis *Poloniæ* filius, epheborum ætatem parum iam transgreſſus *Swantopelki Kiouienſis* Ducis ſororem germanam *Eudoxiam* nomine, *Wladislao* patruo ſuo *Polonorum* Duce ordinante, vxorem, quatenus *Ruſſiæ* regiones à patre ſuo ſubactæ hac affinitate magis ſinceriores, & deuotæ in fide perſiſterent, magnusque *Cracouiæ* conuentus Principum & Baronum habitus eſt, & *Wladislao*, & *Miecslao* Ducibus *Poloniæ* celebritatem ſingularem exercentibus, pro accepto matrimonio geminato.

Victori III. P. R. ſuccedit Vrbanus.

Victor III. Pontifex *Romanus*; dùm anno vno, menſibus 4. diebus 9. ſediſſet, per amicos *Henrici* Imperatoris ſibi in calice venenum propinatum ſumens, ventris profluuio fatigatus diſſoluitur. Cui *Otto*, vel *Oddo*, qui prius monachus *Cluniacenſis*, poſt Cardinalis Epiſcopus *Oſtienſis* fuit, *Vrbanus* II. nominatus ſuccedit. Qui in *Franciam* vadens, aliquot Conciliis congregatis, Principes *Franciæ*, *Hiſpaniæ*, *Angliæ*, *Nortmaniæ*, *Flandriæ*, ad recuperationem terræ Sanctæ à *Saracenis* occupatæ, & plurimos *Chriſti* fideles crucem aſſumere induxit, & ſub eius Pontificatu, terra Sancta feliciter recuperata eſt. Renouantur autem *Vrbano* aſſumpto inter ipſum & *Henricum* Imperatorem, & *Guibertum* Antipapam ſcandala, vno alium variis cenſuris, & dehoneſtationibus percellente.

Schiſma in Eccleſia.

Grauisque turbatio Eccleſiam Dei vexabat eo tempore, viris Eccleſiaſticis (& quod execrabilius eſt) Pontificali dignitate præditis, ſe inuicem collidentibus, ac per contentiones & zelos carnaliter ſeſe æmulantibus. Nullus nexus ſpiritualis concordiæ, in cæteris inferioribus *Italiæ* prælatis poterat ſeruari. Hic *Vrbanus* II. in Concilio apud *Clarum montem* celebrato ſtatuit, vt horæ B. *Mariæ* virginis quotidie, officium verò Sabbati die ſolenniter implerentur, quod hoc Beata virgo fratribus in *Carthuſia* reuelauit.

1089. Corpus S. Stanislai,

Decimi iam anni, ex quo beatiſſimus martyr & Pontifex *Stanislaus Cracouienſis* Antiſtes, *Boleslao Polonorum* Rege felici cruore damnatus erat, tempus agebatur, hominum tam Eccleſiaſticorum, quàm ſecularium illius temporis ſua curia, qui & martyrium ſuum coram

1089.

viderant, Sanctitatis ſublimitatem nouerant, miraculorum ab ipſo in vita, & poſt patratorum ſcientiam plenam habuerant. Corpus tamen B. ante fores Eccleſiæ S. *Michaelis* de *Rupella*, in eo cinere, quo primum humatum fuit, patiebatur deliteſcere, donec S. Dei *Stanislaus*, id ſibi præſtari imperauit officium. Dùm ſiquidem Nobilis quædam, & religioſa matrona, ipſo B. *Stanislao* pro excellentia meritorum plurimum deuota, *Swiantostawa* nomine, ſæpè nocte intempeſta, pro ſuis & aliorum neceſſitatibus ſanctum Dei, à quo iam in frequentibus ſuis obſecrationibus poſtulatam impetrationem acceperat, interpellatura ad ſuæ ſepulturæ locum, crebras ageret excubias, in vnius noctis, quam illic in orationibus & precationibus totam ferè abſumpſerat, diluculo verſa in extaſim, Eccleſiam S. *Michaelis* de *Rupella* multorum luminarium, atque lampadum fulgore refertam ingreditur, officiorum diuinorum ſolennia auditura. Tùm ad Eccleſiam venerandus, vt illi videbatur, *Stanislaus* Pontifex Pontificali amictu indutus, venerabilium perſonarum munus miniſterii ſecum unà exequentium, in coronæ modum cinctus frequentia magnam quandam celebritatem expleturus aduenerat. Cumque ſingula ritu ſolenni expleta eſſent, ea vox à Pontifice S. ad matronam inſonuit: *Indignum*, inquit, *prouidentiæ diuinæ videtur, & maieſtatis ſuæ oculis ingratum, quòd paucus mihi debitus honos impenſus eſt, & oſſa mea decennio ferè iam exacto, vili conſiſtunt in puluere. Conſurge itaque filia, Deo & mihi deuota, & intrepida, Lampertum Cracouienſem Epiſcopum ſucceſſorem meum, & Canonicos fratres meos adi. His quoque omnium quæ hic agi vidiſti, relatione fideli patefactis, manda illis, vt corpus meum in Eccleſiam maiorem non cunctanter transferant.*

ipſo iubente

in Eccleſiam S. Wenceslai transfertur.

Qua relatione *Lampertus Cracouienſis* Epiſcopus audita, cum Canonicis ſolenni proceſſione omnibus vrbis Eccleſiis indicta, corpus ſanctum in Eccleſiam Cathedralem *Cracouienſem* S. *Venceslao* dicatam intulit, & in medio Eccleſiæ nobilem tumbam, auro, & gemmis adornatam, qua & cineres & oſſa condita ſunt, fabricauit, hosque verſus capitalibus literis in auro inſcripſit:

Tumba Stanislai cineres tegit iſta Beati,
Regis Boleslai, quia non fauet impietati,
Martyrio meritas cœli migrauit in ædes.
Felix cui Deitas merces, cui ſidera ſedes.

Omiſit autem *Wladislaus* Regni *Polonici* Dux ſtudioſèque diſtulit, pro S. Dei *Stanislai* laborare canonizatione, quamuis videret illlum mirificis fulſiſſe, fulgereque prodigiis, ſilentii latibulo opera S. Dei contegens, ſuo, & generis ſui, qui per canonizationem B. *Stanislai* illuſtrandus, detegendusque fuerat, parſurus pudori, ignominiæ, turpitudini, & dedecori.

Miecslaus

1089. Boleslai Regis filius moritur.

Exceſſit poſt translationis huius paucos dies è vita Dux *Miecslaus* filius *Boleslai Polonorum* Regis, & S. *Stanislai* occiſoris, nec aliquam prolem ex vxore, quam anno transacto ſuſceperat, reliquit, in quo ſemen *Boleslai* Regis parricidæ deſiit, vt verbum S. Viri *Stanislai*, quo illi in ſcelere perſeueranti orbitatem, & ſemoris ſui perpetuam extinctionem prædixerat, impleretur. Cuius vitæ breuitas nihil habet memoria dignum aliud, niſi quòd caligine ſubitæ & inſperatæ mortis inuolutus, declarauit, non plus certitudinis protrahendæ vitæ habere florentiſſimum adoleſcentem, quàm incurium & veteranum ſenem. Habet nonnullorum ſcriptorum aſſertio, factione certorum *Poloniæ* Baronum, eorum præcipuè, quorum autoritate, & obiurgatione *Boleslaum Poloniæ* Regem exulatum iri conſtabat, veneno Ducem præfatum *Miecslaum* ſublatum fuiſſe. Nam cum ſupra ætatem, vegetior illi erat indoles, & tam liberalitatis munificentia, quam militaribus actibus, factiuitate, comitate, & induſtria, plusquam illi conueniret ætati, patrem expreſſiſſe videretur, præfatorum Baronum improbitas, verentium, ne paternas iniurias ſtatu & ætate maturante vltum iri pergeret, illam ſibi veneni peſtem aſſeritur procuraſſe. Qua non ipſe tantum, ſed & ſui nonnulli domeſtici familiares infecti, aut exhalabant animas, aut diuturno morbo correpti miſerè langueſcebant. Suſpectum etiam affectati Regni nonnulli ferebant *Wladislao* fuiſſe, ob idque mortem ſuam æquo minus tuliſſe, quòd circa eum ingentem totius *Polonici* populi gratiam videret adoleſcere, & ob id de his, qui illi necem ſubminiſtrauerant, neglexit pœnas inquirere. Obitum autem *Miecslai* Ducis tàm miſerandum, quàm miſerabilem, quis iuſtus rerum æſtimator, ſola Dei iuſtitia ſequutum dubitabit accidiſſe? qui ſcelera patrum vsque in quartam puniens generationem, quod in patre ad integrum non puniuerat, in filio vindicauit, & non naturali, aut honeſta morte, ſed turpi, violenta, & venefica, ſcelus in S. Dei *Stanislaum* digna retributione compenſans, illum occumbere permiſit, vitæque immaturæ iuſtè ſubtractus eſt, cuius parens Pontifici beato vitam iniuſtè ademerat. Quod & temporum viciſſitudine luceſcere poterit, cùm pro eodem tempore *Boleslai* Regis vnicum pignus occidit, in quo Martyris Dei *Stanislai* nomen & meritum, & translationis honore, & ampliori veneratione à fidelibus cœptum eſt coli & venerari. Immatura autem Ducis *Miecslai* mors, in vrbibus, oppidis, vicis nunciata, omnes ferè *Polonos* in luctum & lachrimas impulerat; magnumque iuuenis deſiderium in *Polonorum* pectoribus accenderat. Dum enim parentis ſui *Boleslai* Regis numerarent victorias: dum ſubactas ab eo præcenſerent prouincias: dùm vultum inſtruentis aciem & milites educentis in prælium, & exhortantis ad pugnam: dùm liberalitatem, factiuitatem, induſtriam, & alias dignas Rege virtutes, quas *Miecslaum* filium ſuum

1089.

um plenius quàm patrem innouaturum ſperauerant, certatim efferent, non gemere, non anxiari, non vacare mœrori & luctui, & fortunam ſuam non increpare ſibi, & ſtatui ſuo, atque *Poloniæ* Regno, quod per virtutem *Miecslai* inſtaurandum facile crediderant, non timere, & caſus ſuos in illius occaſu non dolere, non poterant. Quapropter ad funebrias illius in Eccleſia *Cracouienſi* habitas, non militum modò, ſed mechanicorum & agreſtium operibus intermiſſis magna multitudo confluxerat, & quoad licuit feretrum, in quo corpus exanimè portabatur *Miecslai* ſequuta, inconditum emittebat flendo eiulatum. Miſeram inſuper *Miecslai* Ducis matrem, & *Boleslai Poloniæ* Regis conſortem *Wiſſeslauam* continuatus adeò priuatus, & publicus dolor in funere nati, quàm maximè potens vexauerat, ærumnas ſuas, & pro exilio glorioſi quondam mariti ſui *Boleslai* Regis, & pro occaſu filii ſui ingeminans, vt velut exanimis, & mortua, de Eccleſia, dùm cadauer filii conderetur elata, ſinibus quoque matronarum aliquanto tempore fota. Vix tandem Pontificum *Poloniæ*, qui & ipſi officio funeris aderant, aquas frigidas in ora Reginæ exanguis & ſupinæ ſpargentium compos mentis effecta eſt. Non exiguam enim *Miecslaus* Dux *Polonis* dederat ſpem, magni iuſtique Regis indolem, ſe ſubditis, ſi vita foret extenſior præbiturum, & Regno *Poloniæ* decus ſuum reſtituturum. Et quo fuerat deſiderabilior, eò & mors ſua habebatur ſuſpectior, & periiſſe factione primorum inſimularetur, eo reſpectu veneno ſublatus, ne non grauis fieret Dominator. Genitrix illius nullas conſolatorias, quæ ingerebantur admittens voces, mœſta per omnem vitam & lugubris in funere ſemel impoſita lugubria, nunquam exuit, geminato vexata malo, & mariti exilio, & filii fato, non multò poſt quinto Idibus Martii fato ſubtracta.

Ruſſiæ Duces

Vniuerſis ferè *Ruſſiæ* Ducibus, & regionibus à *Polowcys* aut vaſtatis, aut ſubactis, *Wladimirus* de *Pareaslaw* Dux ſolus reſtabat. Huic quoque & regioni *Polowcy* cum duobus Ducibus, *Kitano*, & *Itlar* inferunt bellum. Qui miſſis nunciis antequam Principatus ſuus ab hoſtibus vaſtaretur, pacem etiam ſub conditionibus iniquis acceptat, obligans ſe *Polowcys* ad annui ſolutionem tributi. Super quo, & filium ſuum *Suantoslaum*, nec enim aliter pax conueniſſet, dare coactus eſt in obſidem *Polowcys*. Suggeritur interim *Wladimiro* Duci *Pereaslauienſi*, & à propriis militibus, & à *Slauenta* milite *Kiouienſi*, qui ad illum mandata certa perferens à *Swantopelkone Kiouienſi* nuncius venerat, vt *Polowcios* quietos, & hinc inde diſperſos opprimat & obtruncet. Qui diu reluctatus, aſſerens id ſuo honori & fidei non conuenire, victus tandem acquieuit, & *Slauentæ* ac aliis militibus negotium demandat. Qui primum *Suantoslao* filio *Wladimiri* obſide, (negligentiùs enim à *Polowcys* aſſeruabatur) furtim ſublato, *Kitanum* vnum ex Ducibus, & omnes viros, qui ſecum una morabantur, interficit. Alterum quoque *Polowconum* Ducem *Itlar*, apud vnum ex Boiaris *Ruſſiæ*, *Ratibor* nomine, hoſpitantem, miſſis aliis militibus *Wladimir*, cum omnibus ſuis militibus obtruncat. Ea cæde expleta contrahunt *Suantopelk Kiouienſis* & *Wladimir Pereaslauienſis* Duces, quantò maiores copias poſſunt, Ducem inſuper *Olech* requirunt, vt illis laturus contra *Polowcios* ſolatia adueniat. Quo pollicente, ſed vafro ingenio in aliam diuertente viam, *Suantopelk* & *Wladimir* ſtationes *Polowconum* nil hoſtile veritas inuadunt, & pluribus, qui reſiſtere audebant trucidatis, cæteram imbellem turbam fœminarum, impuberum, paruulorum puerorum, camelorum, pecorum, & equorum captiuant, & in *Ruſſiam* deducunt. Indignati autem vehementer Duci *Olech*, quod promiſſa ſua variando, ferre illis auxilia diſtuliſſet, mittunt nuncios qui eum corripiant, accuſentque, *quod contra hoſtes communes & infeſtos in commune reſcindendum periculum non veniſſet*, deinde rogant, *vt filium vnius Polowconum Ducis Itlar apud ſe aſſeruatum, aut tradat illis, aut necet*, ſed cum *vtrumque non eſſe facturum* reſpondiſſet, odium in ſe graue, tàm Ducum, quàm militum *Ruſſiæ* excitauit. Non quieuerunt poſthæc *Polowcy*, ſed nouo exercitu comparato caſtrum *Vbrow* Ducis *Suantopelkonis* æſtate integra circumſident, & fuiſſet illis deditum, niſi *Suantopelkus* miſſis muneribus *Polowkos* placatos diſcedere feciſſet. Succedunt *Polowcys Pruthenì*, & 28. Auguſti terras *Ruſſiæ* in magna multitudine ingreſſi vaſtant illas. *Dauide Suiantoslauic* Duce *Nouogrodenſi*, ex *Nouogrod* in *Smolensko* diſcedente, *Miecslaus Wlodimirouicz* petentibus *Nouogrodenſibus* venit ex *Kuſtow*, & *Nouogrodenſem* occupat Ducatum.

1089. *Polowcos variis præliis fundunt.*

1090. *Rutheni ſe à Poloniæ Regno ſeiungunt.*

Fluxam & dubiam fidem poſt *Boleslai Poloniæ* Regis in *Vngariam* diſceſſionem terræ *Ruſſiæ*, (quæ & hæreditario, & belli iure ſub regimine eiuſdem *Boleslai* Regis in *Poloniæ* regni ditionem conceſſerant) præ ſe ferentibus, & propter Regni *Poloniæ* mutationem, in rebellionem ſpectantibus, Ducis *Miecslai* morte ſequuta, & apud *Ruthenos* vulgata, cui terræ illæ ex iure conſortis nuper ductæ, & paterno, & materno iure debebantur, in rebellionem prodierunt apertam, ſolutoſque ſe à iugo & fœdere, quo vel *Boleslao Poloniæ* Regi, vel *Miecslao* filio ſuo deditos ingenuè fatebantur, in commune pronunciant, armiſque correptis Capitaneos & Præfectos *Polonorum* de caſtris & munitionibus *Ruthenicis*, quæ ſine præſidio fidelium militum tenebantur, exturbant, & depellunt, aliquos pecunia corruptos, alios fame maceratos, de caſtris & munitionibus excedere cogunt. Qui verò dolo, & fraudibus,

aut

1090.

aut largitione, peruinci non poterant, longa obſidione *Ruthenorum* victi *Wladislao Polonorum* Duce vel diſſimulante, vel negligente, vel aliis bellis, & Reipub. implicato, opem obſeſſis ferre, dedendis caſtris & fortalitiis cum *Ruthenis* paciſcuntur. Itaque ſub vnius anni tempore terrarum *Ruſſiæ* iuſta, & continuata poſſeſſio propter Principis deſidiam à *Polonorum* ditione ſubducta eſt, *Ruthenis* non tàm ex iniuſto & auaro regimine, quàm ex ritus in fide diſparitate *Polonorum* imperium quam maximè abhorrentibus.

Wladislaus Bohemiæ Rex cum fratre Iaroslao Ep. Pragenſi ſimultates exercet,

Inter *Bohemiæ* Regem *Wladislaum* & germanum ſuum *Iaromirum* alias *Gelhardum Pragenſem* Epiſcopum quibuſdam ſimultatibus in dies gliſcentibus, quas aſſentatorum, quibus aures Principum continuò pruriunt, promouebat aſſertio, etiam ſopitum pro Eccleſia *Olomuncenſi*, repullulat incendium. Viſus ſiquidem *Wratislao Bohemiæ* Regi *Iaromirus Pragenſis* Epiſcopus nimium ſuis votis & actionibus rebellis, aduerſus, arrogans, & inſolens, primùm in illius opprobrium & contumeliam *Wiſſegradenſis*, nulli, niſi Apoſtolicæ autoritati immediatè ſubiicienda, fundata eſt Eccleſia, & *Olomuncenſi* Eccleſiæ ſola Regis *Wladislai* voluntate diſmembratæ, Presbyterum curiæ regiæ *Wech* nomine, in Pontificem præficitur. Depulſurus & ignominiam & iniuriam *Iaromirus* Epiſcopus *Pragenſis* Pontificem *Romanum* adire conſtituit, & in eundo ad virum B. *Wladislaum Vngariæ* Regem ſuis interceſſionibus & auxiliis cauſam ſuam fulciturus declinauit. Quem cum *Strigonii* offendiſſet, ſubito languore correptus, ſub breui tempore dolore graſſante diem obiit, ex quo facilior Eccleſiarum *Olomuncenſis* & *Pragenſis* Rege *Wratislao* procurante, ſequeſtratio ſucceſſit. Et in vnius *Iaromiri Pragenſis* Epiſcopi locum, hi duo Pontifices, videlicet *Andreas Olomuncenſis* & *Coſmas Pragenſis* ſuffecti ſunt.

illumq; Pragenſi Epiſcopatu priuat.

1091. *Wladislaus Dux Pomeranos & Pruthenos, qui à ſe defecerant,*

Defectio *Ruſſiæ* à *Wladislao Polonorum* Duce, cum iniuria tolerata *Pomeranos*, *Pruſſos*, in ſimilem defectionem pertraxit. Qui obedientia ſubtracta, tributa ſolita cameræ Ducali à fiſco pendere interdicunt, eoſque Præfectos & Capitaneos, qui vna ſecum non ſeruirent, aut necant, aùt contumeliis affectos depellunt. Non ſecùs quàm par erat, *Wladislaus Polonorum* Dux, huiuſmodi commotus iniuria, bellum contra *Pomeraniam* & *Pruſſiam* indicit, copiaſque omnes ſuorum Principatuum pro feſto S. *Ioannis Baptiſtæ* in metis iubet conuenire. Quibus iuxta edictum conuenientibus, terram *Pomeraniæ* ingreditur, & caſtra munitioneſque pleraſque conquirens, agros eorum depopulatur, vicoſque exurit. *Pomerani* cum barbaris *Pruthenicis* iuncti, non placandum ſibi Dominum naturalem & hæredem, ſed bello aggrediendum decernunt, congeſtoque valido exercitu *Wladislao* Duci, in feſto Aſſumptionis B. *Mariæ* circa *Rzececz* occurrunt; aciebuſque diſpoſitis Ducis *Wladislai* exercitum, propter feſti celebritatem eo die pugnam detrectantem, inuadunt. Ea neceſſitate impulſus *Wladislaus* Dux, ſuos & ipſe arma, in grandi ſe verſari conſpiciens periculo, iubet capeſſere. Atrox prælium initur, *Pomeranos* enim & *Pruthenos* male præſumpta accendebat defectio, *Polonos* indigna rebellio. Iam prælium in maiorem diei partem, vtraque parte pro victoria incumbente, extractum erat, cùm ordines *Pomeranorum* & *Pruthenorum* rareſcere, pedem ſubinde referre, & poſt paululum in fugam agi cœperunt. Fugientes, *Polonus* longiſſimo itinere perſecutus eſt; magnaque cædes in fugientes, ab ira edita, cum magna iucunditate reſiduum diei à Duce *Wladislao* & exercitu abſumptum eſt. Omniſque tunc obtenta victoria B. Genitricis Dei ſuffragiis deputata. Hac pugna *Pomerani* & *Pruthenì* fracti, ad obedientiam reuerſi, ſe ſuaque omnia *Wladislao* Duci tradunt, veniam certatim deprecantur. Quam ille facile eis conceſſit, exiſtimans illos fideles futuros, ſingulas tamen munitiones principales, & caſtra, ab eorum poteſtate, & regimine auferens, ſuis ea probatis militibꝰ regenda diſtribuit, nonnulla verò, ea præſertim, quæ in finibus terrarum conſiſtebant, quo maior adimeretur *Pomeranis* & *Pruthenis* rebellandi occaſio, dirui aut incendi iuſſit, omnibuſque debito ordine compoſitis ad ſedes ſuas cum victoria & incolumi exercitu rediit.

1091. *vincit, & ſibi ſubiicit.*

Liuonia ad fidem Chriſti conuertitur.

Circa eadem tempora, tempore *Cœleſtini* tertii Papæ per operam *Meinhardi* Epiſcopi *Liuoniæ*, *Liuonia* ipſa ad fidem Chriſtianam conuerſa eſt. Cui ſucceſſit frater *Bertoldus* à *Liuonis* occiſus. In cuius locum *Albertus* ſubſtitutus, & reſiduum *Liuoniæ* ad fidei puritatem reduxit, *Rigenſem* Metropolim & ciuitatem *Gottorum*, & aliquot Epiſcopatus in *Liuonia* autoritate Apoſtolica fundat & dotat, & ordinem Canonicorum Regularium in Eccleſia *Rigenſi*, in qua annis 30. ſedit, inſtituit.

Variæ turbæ in Bohemia,

Infeſtum validoque exulceratum odio *Wratislaus Bohemiæ* Dux animum, contra germanos ſuos, *Conradum* & *Ottonem* gerens, ea vel maximè ſuſpicione perculſus, quod Regnum *Bohemiæ* ſe moriente filio excluſo, illos rebatur inuaſuros, portionem eorum *Morauiam* graui agmine ingreſſus, *Olomunc* ciuitatem & alia oppida, quæ iuris *Ottonis* fuerant, capit, filioque ſuo *Bretislao* tenenda committit. Sub hac contentione *Ottone*, duobus filiis *Suentopelkone* & *Ottone* relictis, morte ſubtracto, in *Conradum* fratrem reſiduum ſæuiens crudeliùs, *Bruniam* ſortem eius obſidere cœpit. Sub qua filius eius *Bretislaus* Baronem maiorem *Zderad*, (cuius opera *Wratislaus* Rex in bello plurimum vtebatur) ob id quod ſibi ſtationem prope vndas, quibus laſciuè ſe abluere conſueuerat, dari, Regem faceto magis, quàm digeſto ſermone rogauerat,

rat,

1091.

rat, doloſè ad ſe accerſitum. *Conrado* etiam patruo, iuuenis ſuapte feruentem exacuente iram, interemit. Sceleréque perpetrato paternam incanduiſſe ſentiens iram, in alteram partem fluminis ſequente ſe magna exercitus parte, ſua transfert tabernacula, & quamuis reconciliatio inter patrem & filium *Vitpurga* vxore *Conradi* agente, fuiſſet ſecuta, filius tamen parum illi fidens, verſus *Grodek* proceſſit. Pro qua re patre altius offenſo, & à *Conrado* fratre, pro nepote ſe opponente, placato, *Bretiſlaus* ipſe non audens de patre amplius confidere, ad B. *Wladiſlaum Vngariæ* Regem confugiens, vſq; ad patris mortem in *Vngaria* prope *Tenczyn*, in diſtrictu *Banow* degit. *Wratiſlaus* quoque Rex de filio vlturus, *Conradum* fratrem ſibi in Regno ſucceſſurum ordinauit.

& Ruſſia

Afflictioni terrarum *Ruſſiæ* quam illi *Polowconum* intulerat ſeueritas, *Suantopelk Kiouienſis*, & *Wladimir Czernieouienſis* Duces prouiſuri, conuentum apud *Kiow* inſtituunt. Miſſiſq; ad *Olech* Ducem nunciis precantur, vt & ipſe illuc adueniat, arbitrio Epiſcoporum, Monachorum, & Boiarorum in ordine ſuper defenſione terræ *Ruſſiæ* à *Polowcys* conſenſurus. Qui Legatorum verba irridens, & contemptui habens: *Non adducetis*, reſpondet, *vt Epiſcoporum, Monachorum, & vilium perſonarum Imperiis caput meum ſubſternam.* Quo reſponſo *Suantopelk* & *Wladimir* Duces offenſi, in *Olech* primum, quam in *Polowcos* arma inferunt, qui à facie eorum ex *Czernieiow* fugiens, in *Starodub* ſe recepit, vbi à *Suantopelkone* & *Wladimiro* Ducibus vallatus & concluſus, 30. diebus obſidionem tolerauit. Fame tandem illum, & viros, qui cum illo erant, peruincente, pacem petit, offerens ſe in Ducum *Suantopelkonis* & *Wladimiri* pietate futurum. Qua miſericordia Ducum obtenta, & obſidionem ſoluunt, & vt germanum ſuum *Dauid* in *Kiow* abducat, illi præcipiunt. Qui non ſolùm obedienter, ſed & iureiurando cruce deoſculata, obtulit ſe imperata facturum. Interim Dux *Maniak* cum *Polowcys* venit contra *Kiow*, & multis ſpoliis & damnis commiſſis, curiam Ducalem in *Bereſtow* comburit, *Tuhorka* inſuper alter *Polowconum* Dux, & *Suantopelkonis* ſocer, venit cum *Polowcys* contra *Pereaslaw*, ſed *Suantopelkone* & *Wladimiro* defenſionem opponentibus, 19. Iulii ad flumen *Truboſza* pugna committitur, & victis *Polowcys* etiam Dux eorum *Tuhortkai* & filii eius occiduntur. *Polowcy* autem nihil hac re territi, nouo inſtaurato exercitu, tàm ſilenti agmine in *Kiow* perueniunt vt parum abeſſet, quin caſtrum *Kiouienſe* negligenter cuſtoditum caperent. Qui ſpe ſua fruſtrati, templa, monaſteria, & rura incendunt. Præuaricato Dux *Olech* iuramento, in conuentum Ducalem venire faſtidiens, exercitu congeſto Ducatum *Moromoſz*, qui ab *Izaslao* filio *Wladimiri* Ducis *Kiouienſis* tenebatur, aſſerens illum ad ſe, velut paternam hæreditatem peruenire inuadit. Sexta autem die Septembris, *Izaslaus* cum militia ſua *Olech* occurrens, confligit, & vtroque pro victoria adnitente, *Izaslao* occiſo, cedit *Olech* victoria, militibuſque *Izaslai* in varia loca diffugientibus, *Olech* Dux in caſtrum à *Moromoſzenſibus* acceptus eſt, & iam *Roſtow* caſtrum dedentibus ſe illi *Roſtouienſibus* & tributa pendentibus, in ſuam retorquet ditionem. Potentiam autem Ducis *Olech*, eiuſdemque tyrannidem *Mſcislaus* alter filius *Wladimiri*, & germanus *Izaslai* occiſi, qui in *Nouogrod* reſidebat, veritus, miſſis ad *Olech* nunciis offertſe, & ſpondet illum, & patri *Wladimiro* Duci *Kiouienſi* & ſibi, non obſtante, quod *Wladimiri* filium & fratrem ſuum *Izaslaum* occiderit, cum non ſolùm Ducum, ſed & Regum, & Cæſarum ſæpè cædes contingat, reconciliaturum. *Olech* autem *Nouogrodenſem* ambigens Principatum, & ſperans ſe *Mſcislaum* facilè de eo pulſurum, nunciis *Mſcislai* abſque reſponſo remiſſis, hoſtiliter *Nouogrodenſem* regionem inuadit, & *Iaroslao* germano ſuo ad ſpecula præmiſſo, ipſe in *Turow* cum exercitu conſiſtit. *Iaroslaus* autem ſpeculandi gratia longius quàm ſat erat progreſſus, à *Mſcislao*, & eius militibus intercipitur. Quo euentu Dux *Olech* territus ſecedit in *Roſtow*, *Mſcislao* illum perſequente. Cœpit autem *Mſcislaus* caſtrum *Sazdam*, & incendit illud, *Olech* verò ſibi præcauens fugit in *Moromoſz*, cum quo *Mſcislaus* miſſis nunciis, pacem componit, & exercitum ſuum diſſoluit, exiſtimans animum natura tyrannicum, & in cædes procliuem ſua modeſtia ſanaturum. *Olech* intelligens *Mſcislaum* campum ſoluiſſe, fœdere violato, cum ſuo agmine contra illum venit. Qui à facie *Olech* fugiens, militibus ad arma vocatis, *Olech* cum perſequentibus occurrit. Quatuor quoque diebus congredi differens, in caſtris ſe continuit, gentes ex *Kiouienſibus* & *Polowcys*, & fratrem *Miecslaum* in ſui auxilium à patre *Wladimiro* transmiſſos, de quo nunciatum erat, præſtolatus. Quibus aduenientibus cum *Olech* militibus *Mſcislai* pedeſtrem pugnam cientibus congreditur, & pugna acerrima inter vtrumque feruente, præualet *Mſcislaus*, & *Olech* victus fugit in *Moromoſz*: Vbi Duci *Mſcislao*, à quo victus erat pèr communes milites reconciliatus, non exiſtimans ſe, de cætero *Ruſſiæ* poſt plures dolos commiſſos tutum fore, cum nonnullis militibus in *Reſanos* profugit. Quem *Mſcislaus* Dux perſequutus, & milites qui ſecum vnâ fuerant, & ipſum *Olech* Ducem verbis dulcoratis, plenam ſpem redolentibus, alloquitur: *Turpè eſt*, inquit, *tibi, turpe nobis fratribus tuis, turpe & militibus tuis, vt in alienis terris exules, calamitoſus deliteſcas, fabulam de te hoſtibus, & inuidis, his quoque apud quos commoraturus es, facturus. Reuertere itaque in terram Ruſſiæ, vbi ſecurior poteris habitare. Non adeò maligni ſunt fratres tui*

1091.

Duces Ruſſiæ, vt tibi omnia mala, quæ in illos & terras eorum commiſiſti, dummodo facinorum tuorum te pœniteat, non ignoſcant. Quo huiuſmodi verbis pellecti, & acquieſcente, ipſum & milites ſuos ex fuga reducit, & reuerſus *Olech Mcislao* permittente, & fauente intrat caſtrum *Nouogrod*.

Petro I. Ep. Wratiſlauienſi ſuccedit Ziroslaus I.

Wratiſlauienſis Eccleſiæ Epiſcopus *Petrus* primus, cum annis vno & triginta in Eccleſia *Wratiſlauienſi* præſediſſet, diem in bona ſenectute obiit, & in Eccleſia *Wratiſlauienſi* ſepultus, *Ziroslaum* primum *Wratiſlauienſem* Præpoſitum, genere nobilem de domo *Roza*, in terra *Cracouienſi* ortum via ſcrutinii electum, habuit ſucceſſorem. Cui facile & *Wladiſlaus*, appellatus *Hermanus*, Dux & Monarcha Regni *Poloniæ* filius *Cazimiri*, & germanus *Boleslai Poloniæ* Regum aſſenſus eſt, à *Martino* primo Archiepiſcopo *Gneſnenſi* in anno ſubſequenti ipſe *Ziroslaus* apud ciuitatem *Kaliſz* fuit conſecratus.

1092. *Wladiſlaus Dux Pruthenos & Pomeranos iterum impugnat,*

Ferias ſibi *Wladiſlaus* Dux *Poloniæ* conatibus *Pomeranorum* & *Pruthenorum* oppreſſis agere, anno eo videbatur. Sed extemplo affertur illi nuncium, *Pomeranos* & *Pruthenos* obſtinatius rebellionem induiſſe, & peſte recidiua Capitaneos ſuos ac præfectos, aut ſuppliciis aut mortibus deſtinaſſe, paucis qui ſibi iuſtius benigniuſque imperabant, vitam indulſiſſe. Atrocitate iniuriæ permotus *Wladiſlaus Polonorum* Dux, ea bili incanduit, & ſuorum iniuſtas neces vlturus & *Pomeranorum Pruthenorumque* rebellionem oppreſſurus, cum parua militum, exercitatorum tamen, manu (quoniam alios in tempeſtiuum tempus accerſiri prohibebat) in Februario menſe ad *Pomeraniam* ſe intrepidus contulit; bipartitiſque cum *Setegio* Palatino *Cracouienſi*, & militiæ principe agminibus, greſſu citato vniuerſam *Pomeraniam* peragrat, & *Pruſſiam*, ſpoliiſque & exuſtionibus vicorum milites iubet intendere. Integra illic fere Quadrageſima moratus, militibus non cuſtodientibus ieiuniorum legitima, magna vi captiuorum pecoris & ſpoliorum congeſta, *Pruthenis* & *Pomeranis* in ſiluis & locis inanibus ſe continentibus, neq; copiam bellandi facientibus, ex *Pomerania Poloniam* ingrediebatur. In locum quoque qui ab incolis *Drzen* dicitur, quem fluuius *Nakel* circumfluit, peruenerat, dum ſpeculatores à tergo relicti denunciant, non contemnendam *Pomeranorum* & *Pruthenorum* multitudinem ſuperueniſſe, nec longius quinque miliaribus à caſtris Ducalibus abeſſe. Paucitas ſiquidem in Ducali exercitu per *Pruthenos* & *Pomeranos* conſpecta, vt arma viriliter corriperent, prædaſque ſuas eriperent, & *Wladiſlaum* Ducem nuſquam aliter oportunius confligerent, illis animos fecerat. Diu ſecum & cum his qui ordines ducebant, *Wladiſlaus* Dux deliberans, conſereretne cum hoſtibus frequenti numero ſuas copias excedentibus manus, an ſe tempori meliori reſeruaret, diuerſis, (vt fit) varia ſentientibus, hæc tandem ſententia vicit, ſatiuſque viſum eſt honeſte dimicare, & animas effundere, quam inglorios, & de fuga notatos reuerti. Signis itaque collatis, nonnullis debilioribus ad prædas & ſarcinas relictis, durum inter vtroſque prælium feruebat. Anceps Mars neutra acie inclinata ſpectabatur ambigua ſpe, *Poloniſne*, an *Pomeranis* victoriam largiretur. Dum *Pomerani* in locum deficientium, aut ſauciatorum integris ſubmiſſis, pugnam in pluribus locis inclinatam renouant, multitudineque ſuæ parti deſtinarent victoriam. *Poloni* militum peritia, obſtinatiſque ad moriendum animis, impetum hoſtilem repellebant. Incredibile id forte quod relaturus ſum, pleriſque videbitur, ſed de eo omnes annalium ſcriptores conſentiunt, tantus vtrique parti ad conſequendam triumphi gloriam fuit ardor, vt vſque ad tenebras pugnatum ſit, cùm pugna hora tertiarum cœpiſſet. Inſtante crepuſculo *Pomeranorum* acies profligata abiit, nemo tamen abeuntem ex *Polonis* conſecutus eſt, ſauciatis fere omnibus, aut feſſis: Plures quoque erant in tam producta & intenſa pugna deſiderati quam capti; pro triumpho a *Polonis* habitum eſt non ceſſiſſe, neque prædam partam è manibus dimiſiſſe, memorabili pugna edita, diu in prælii loco *Wladiſlaus Poloniæ* Dux cum ſuis deliberabundus, quid facto opus eſſet, ſubſtitit, pergeretne quo cœperat, itinere in *Poloniam* ire, an remeare in *Pomeraniam*, pauidoſque & metu perculſos *Pomeranos* non dato ad reſpirandum, ſed nec ad conſultandum, ſpatio debellaret. Probatur hæc a ſingulis poſterior via, pecus tamen hoſti ablatum, & frequentes in cæteris rebus prædæ, vulneratorum quoque in proximo certamine numerus, & militantium paucitas, adhæc inſuper inſtans Dominicæ Reſurrectionis dies celebris, & tempus intempeſtum redire in *Poloniam*, inclinarunt. Paucos tandem dies in ſedibus Ducalibus, ſub quibus militum frequentior non ex *Polonia* ſolum, ſed ex *Bohemia* numerus conduci poſſet, immoratus, in *Pomeraniam* cum potenti & numeroſo remeabat exercitu, geſtam pridem periculoſo certamine pugnam, ſi *Pomerani* & *Prutheni* decernere auſi eſſent, non proprio tantummodo milite, ſed etiam externo (plures enim ſibi milites laturi auxilium donario accepto, ex *Bohemia* aduenerant) illaturus, fidens humàno brachio à cœleſti deſertus, *Pomeranis* inter latibula ſe continentibus, & diſcrimine pugnæ prioris fractis, cum nouo & recenti milite congredi faſtidientibus, *Wladiſlaus*, Dux *Polonorum* inops conſilii, quo ordine hoſtibus bellum inferret (iam enim propinqua, & remota terræ *Pomeraniæ* loca ab hoſte, & propriis vexata, ampliorem vaſtationem non ſumebant) caſtrum *Nakiel*, (ibi enim plures didicerat *Pomeranos*, & ad tuendam munitionē & ad faciendam in *Poloniam* irruptionem conueniſſe) obſidione vallauit.

eosq; vincit.

1092.

Poſt cum maioribus copiis caſtrum Nakiel obſidet,

1092.

In qua obſidione *Polonorum* exercitus, noctibus fere ſingulis vmbris quibuſdam armatorum ſpeciem præſeferentibus, ludificatus conſurgere cogebatur in arma, ſomnoque ſoluti milites, de improuiſo turbabantur, quod omnia hoſtibus repleta crederent. Metus quoq; & tenebroſæ noctis caligo non patiebantur ludibrium dinoſcere, & quod metuebat animus, præfigurabat oculus, mentis quoque pauor, fiebat imago viſus. At ego ominor ex nocturno & lunari iubare, quod fere tunc ſemipleno lucebat orbe, nocte concubia, radioſque monſtruoſos fuderet, militumque *Polonici* exercitus feriendo terga, longiſſimas præ ſe porrigeret vmbras, vano ſinguli, re ad plenum non diſcuſſa, neque ad liquidum examinata, caperentur errore, crederentque quas ipſi faciebant vmbras, hoſtium iam ſuperuenientium, & eos inuadere geſtientium eſſe turmas. Quo timore acti corripiebant arma, arcus, gladios, tela & ſagittas, quaſi extemplo cum hoſte diſcrimen pugnæ inituri. Cumque diutius hanc ludificationem perferrent, noctium vna eodem pauore expergefacti, hoſtes conſequuntur, ac quidnam rei in ludibrio eſſet, experturi, certatim e caſtris proſiliunt, longiusque, quam obſidentibus conueniebat, progreſſi, nihil aliud quam vmbras, & vana quædam phantaſmata ſe tandem conſectari agnouerunt. Sub illo tamen eorum improuido de caſtris egreſſu, hoſtes ex caſtro *Nakiel* irruptione facta, igne in ſtationes, & tabernacula, quæ plerumque ſtramine, aut gramine deſiccato operta erant, immiſſo, grande excitarunt incendium, quo homines, aut res, plures periere. Machiniſque & operibus caſtrum quatientibus pernicies illata, inutiles eos de cætero reddidit. Hieme inſuper, quæ in oris illis celerior, aſperiorque prouenit, appetente, cum nonnullos *Bohemos* fames affligeret, quoſdam algor frigoris grauaret, *Wladislaus* Dux caſtri *Nakiel* expugnatione, cum a *Pomeranis* egregie defenderetur, omiſſa, irrito cœpto *Gneſnam* rediit. Ex quo mirum in modum *Pomeranis* creuerant animi, in magnamque ſuperbiam erecti, nihil de ſemel arrepta rebellione laxauerunt. Hæc autem ignominioſa vexatio creditur tunc *Polonis* propter Quadrageſimalem ieiunii fractionem guloſius quam temporis ferebat qualitas, in carne, aut lacte edacitate intenſa, prout quibusdam timoratis, & deuotis viris cœleſti oraculo reuelatum eſt, contigiſſe.

ſed illud relinquere cogitur.

Petro Archiep. Gneſnenſi ſuccedit Martinus I.

Decima nona Auguſti die, *Petrus Gneſnenſis* Archiepiſcopus, dum annis 24. præſediſſet, moritur; & in *Gneſnenſi* Eccleſia ſepelitur, puſillanimis & cunctator. Cui *Martinus* primus Nobilis genere, & religione inſignis, per electionem Canonicam ſuffectus, & ab *Vrbano* Papa ſecundo *Wladislao* Duce & Monarcha Regni *Poloniæ* inſtante prouiſus eſt.

Wratislao

& Conrado Bohemiæ Regibus mortuis, ſuccedit Bretislaus.

Febre valida *Wratislaus Bohemiæ* Rex correptus, 19. Calend. Februarii *Pragæ* moritur, & in Eccleſia *Wiſſegradienſi*, cuius ipſe primarius fundator extiterat, ſepelitur. Alii non ex febre, ſed ex caſu ferunt illi mortem accidiſſe. Dum enim auidus in venatione feram inſequebatur, cadens de equo, fracta ceruice, interiit. Germanus ſuus *Conradus*, iuxta illius, dum viueret ordinationem filio *Bretislao*, qui in exilio *Vngariæ* agebat, neglecto conſenſu Epiſcoporum & Baronum, accepit diadema. Hic quoque cum ſeptem menſibus, & duobus de viginti diebus *Bohemiam* rexiſſet, 8. Idus Septembris eiuſdem anno abſumptus eſt. Vtriusque itaque morte Patris videlicet & Patrui, *Bretislaus* audita derelicta *Vngaria*, *Pragam* adueniens, à Clero & populo debito honore ſuſceptus. 8. Calend. Octobris in regimen Regni ſubſtitutus, non tamen in Regem eſt coronatus. Religionis Catholicæ primum ſe deuotum cultorem gerens, omnes ritus, ſuperſtitiones gentiliũ, omnes pythones, pythoniſaſque, aruſpices, ariolos, & ſacrilegos eraſit de terra, quibus ſub regimine Patris ſui *Wratislai Bohemia* abundabat.

1093.

VVladislaus Dux iterum Pomeraniam vaſtauit,

Congeſta equeſtrium & pedeſtrium ex omnibus ſuis Dominiis valida manu, *Wladislaus Polonorum* Dux *Pomeraniam* primo æſtatis tempore repetit, & caſtrorum, munitionumque expugnatione omiſſa, agros vaſtans, & tecta, quæ vel relicta, vel deſerta fuerant, exurens, *Pomerania* vniuerſa peragrata, ad *Pruthenos Pomeranorum* auxiliatores diuertit, parique vaſtatione, & incendio *Pruthenos* affligens, magnum & hominum captiuorum, & pecorum numerum illic conquiſitum ſecum adduxit. Ea expeditione *Pomerani* & *Prutheni* ſingulis fortunis, quæ illis rebellionis ſpiritum ingeſſerant, exuti, adeo fracti, humiliatique ſunt, vt miſſis ad *Wladislaum* Ducem nunciis, ſi eorum errori ignouerit, ſe plenam obedientiam & deditionem facturos ſe offerent. Dux *Wladislaus Poloniæ* Legatis pro tempore benigne reſpondens, *& bonum animum eos, ac cæteros, qui ſeditionis cauſa non extiterant, habere* iubens, iuſſit, *vt ſinguli ad eum conuenirent, reconciliationem illic ſuam cum Domino, & hærede naturali, firmaturi.* Quibus conuenientibus ſeditioſos omnes, & qui rebus nouis inhiabant, aut pœna capitis mulctauit, aut in alios tranſtulit Principatus, cæteræ multitudini pepercit.

cuius incolæ tandem pacem petere coacti ſunt.

Bretislaus Bohemiæ Dux Poloniam vaſtat.

Pomeranico bello *Wlatislaum Poloniæ* Ducem *Bretislaus Bohemiæ* Dux occupatum intelligens, atque ad interiora *Pruthenorum* cum omnibus copiis tranſgreſſum, quanto maiori poterat exercitu collecto, Regnum *Poloniæ*, & eius terras hæreditarias, & naturales, *Albæ* fluuio conterminatos ingreſſus illas igne, & ſpoliis vaſtabat. Vacuas quoque eas tunc militibus reperiens, cum hoſtilitatem ſuam *Wladislaus* Dux *Poloniæ* minime ſuſpicatus, ex omnibus Principatibus ſuis milites in *Pomeranicum* bellum aſciuerat, liberius vaſtationi eius intenderat. A caſtro quoque *Grecz* ſupra *Albim* ſito, quod iuris *Polonorum* erat, initium ſumens, vsque ad fluenda *Odræ* graſſabatur. Cauſam licet falſe belli confingens, oram illam datiam quandam debitam non pendiſſe, re autem vera ſpoliis regionis, ea tempeſtate, pecore opulente, ſuam & ſuorum eſuriem, viſa opportunitate impleturus.

1093.

1094.

Wladislaus Poloniæ Dux

Pro temerario & iniuſto bello per *Bretislaum Bohemiæ* Ducem terris *Poloniæ* anno ſuperiori illato, *Wladislaus Polonorum* Dux iuſtas concipit iras, paratque exercitum, ex ſingulis ſuis terris, auxiliarem etiam mercede conductum, ex *Vngaris Bohemisq; Bretislao* Duci ſuapte infeſtis comparat manum. Quod bellum illi tractanti, & maius aliud, quod tam *Morauiæ* quam *Bohemiæ* inferre ea æſtate parabat, in animo voluenti, ſubitus obrepſit morbus. Nihil tamen de vice *Bretislao* rependenda remittens, *Setegium*, qui *Seciech*, Palatinum *Cracouienſem*, & Principem militiæ, virum ea tempeſtate in armis & ſingulis operationibus Reipublicæ magni precii, cum comparatis conuenientibusque equeſtribus & pedeſtribus copiis in *Morauiam* tranſmittit, hæc enim vicinior, magiſque oportuna ad vaſtandum videbatur. Committit autem *Wladislaus* Dux *Poloniæ* Principi militiæ *Setegio*, vt caſtrorum impugnatione & ciuitatum omiſſa, obuia quæque igne, & vaſtatione contereret. Hæc mandata *Wladislao* Duce *Setegio* danti *Boleslaus* filius aderat, ſingulasque inſtructiones & monita Patre edente ſcrupuloſius quam illi conueniebat ætati, notabat. Cum vero ardorem gerendi belli, quam pectus adoleſcentis in infirma licet ætate hauſerat, continere non valeret, flagitare Patrem cœpit, vt ad bellum *Morauicum* cum *Setegio* vna mitteretur. Patre vero abnuente, vnicus enim & charus erat illi, & difficultates pericula que belli, ad quas perferendas maiorem ætatem requiri declarante: *Satis*, inquit, *& annorum & virium mihi eſt*, (nonum autem annum agebat) *ſi tu optime genitor indulſeris.* Quo tam faceto dicto expugnatus Pater, promittit illi ad bellum *Morauicum* cum *Setegio* eundi facultatem. Tanta enim *Boleslai* pueri in expeditione illa virtus, tanta diſciplinæ militaris apprehendendæ ſollicitudo, non à *Setegio* Principe tunc militiæ, cui cura iuuenis à Patre mandata fuerat, ſed ab vniuerſo exercitu conſpecta eſt, vt ſæpe inter milites nocturnas obſeruantes excubias, ſomni, æſtusque patiens, integro vigiliarum tempore verſaretur. Et ſi quando ſomno preſſus foret, ſagulo tantummodo militari opertus, nuda humo teneros componebat artus. Si vero quando aut hoſtes propulſandi, aut inuadendi eſſent, ad primos accurrebat dimicaturus, niſi à *Setegio* ſummoueretur, ordines, pugnandique depoſcebat munus, cuius nondum etiam erat ſpectator legitimus. *Setegius*, vt illi à *Wladislao Polonorum* Duce mandatum fuerat, vniuerſa *Morauia* igne & ſpoliis vehementer afflicta, magnam ſecum vehens prædam, magnum quoque captiuorum numerum, (quippe in aliquot particularibus dimicationibus de *Morauis* triumphans) in *Poloniam* cum nouo tirunculo *Boleslao*, vniuerſo exercitu certatim tirocinium *Boleslai* efferente, reuerſus eſt. Non ſolum enim tunc, ſed & in ipſa mox adoleſcentia Ducale & Regium fulgebat decus in *Boleslao*, euidenterque iam monſtrabat expectationem de ſe futuræ domi & militiæ probitatis. Fortis quoque & heroica natura, ne tum quidem in eo, quamuis ephebo latuit. Quamprimum ex ephebis exceſſit, prima militiæ arma, & graue *Martis* opus ad iuſtum *Polonorum* Imperium propagandum, regendumque induit, verba, opera, cogitationes, ita moderare ſolitus, quaſi Patrem vsquequaque adeſſe cerneret.

copias in Morauiam mittit,

cum filio nouenni Boleslao.

1094.

eamq; vaſtat & ſpoliat.

Peſtis in Germania.

Horrenda & ſine exemplo eo anno *Almaniam* peſtis inuadens, adeo in ſingulos ſtatus graſſabatur, vt multæ vrbes, vici, villagia, & oppida ſublatis habitatoribus deſerta remanerent. Ea tamen lues propitio Deo à *Polonis* & eorum regionibus non ſentiebatur.

Variæ & miræ turbæ Ducum Rusſiæ.

Ordinem pro defenſione terrarum *Rusſiæ* à barbaris *Polowcys* plurimum afflictarum poſituri, *Suantopelk Kiouienſis*, *Wladimir*, *Dauid Hrehorouicz*, *Waſilko Roſcislavvicz*, *Dauid Svvantoslavvicz*, & frater *Olech* Duces *Rusſiæ* in *Lubicz* conueniunt, & ſuis ambitionibus, ſuiſque paſſionibus increpatis, quod bello inteſtino ſe collidendo inuicem, barbaros *Polovvcos* efficerent victores, communi concluſione decernunt, quod quilibet paterna ſorte contentus, alterum in ſua portione non moleſtet. Santiunt inſuper, vt *Suantopelk* teneat *Kiovv*, *Wladimirus* cum ſuo fratre *Izaslao Wladimiriam*, *Dauid Svvantoslavvicz* & frater eius *Olech Pereaslavv*, *Dauid Hrehorovvicz*, & *Waſilko Roſcislavvicz Præmisliam* & *Trebovvliam*. Iuxta quam ſanctionem fœdus ictum, & iuramento firmatum eſt, communis hoſtis habendus, ſi quis illud fuerit præuaricatus. Ingenti gaudio *Ruthenorum* milites exhilarati, quod Duces ſuos in tam iuſtam & vniformem concluſionem intellexerant conueniſſe, domos regrediebantur, ſed Satan illico nectit inter *Rusſiæ* Duces nouum diſcordiæ ſeminarium. *Suantopelk* enim *Kiouienſis* Dux, ſuſpectam habens *Waſilkonis Roſcislavvicz* erga ſe fidem, cum *Dauid Hrehorovvicz* conſpiratione facta, *Waſilkonem* ad ſe in *Kiow* in pace venientem primum captiuat, & diu lictoribus eum prementibus reluctantem in *Zmigrod* deductum, vtroque oculo cœcat, ratus eo incolumi, non ſe, & filios ſuos tuto ſedem *Kiouienſem* poſſeſſurum. Fleuit autem *Wlodimirus*, qui & *Wolodor*, cœcitatem fratris ſui *Waſilkonis* fletu magno, aſſerens nunquam

1094.

tàm execrandum nefas apud *Ruthenos* contigiſſe. Conuentione tandem *Wlodimir* cum *Dauid* & *Olech Suantoslawicz* facta, mittunt nuncios ad *Suantopelkonem Kiouienſem* Ducem: *Quam grande*, inquiunt, *& quàm horrendum facinus cœcando fratrem noſtrum communem Waſilkonem patraueris, perpendere te non dubitamus. Qui etſi in te quàm grauiſſimè deliquiſſet, coegiſſemus illum apud nos conuentum, & conuictum ad iuſtificationem.* Qui in ſui excuſationem conficto reſponſo, vſus aſtruebat, *pro certa & explorata re didiciſſe, Waſilkonem, & in ſuam necem, & in ſuorum Principatuum occupationem, conſpiraſſe.* Quo reſponſo *Wlodimirus, Olech* & *Dauid* magis irati, quàm molliti, cum copiis gentium ſuarum contra *Kiow*, & Ducem *Suantopelkonem*, procedunt. Non ſuſtinuiſſet eorum aduentum facinoris conſcientia eum deterrente *Suantopelkus*, fugereque ad *Polowcos* parabat, niſi à Metropolitano & primis *Kiouienſibus* bene ſperare iuſſus eſſet. Qui occurrendo *Wladimiro, Dauid* & *Olech*, Ducibus, & exercitibus eorum humili ſupplicatione depoſcebant, *vt armis depoſitis Suantopelkoni & Dauidi veniam tribuerent, deſinerentque in propria viſcera graſſari.* Fracti autem & expugnati Duces, ſermonibus tàm ſupplicibus nouo cum *Suantopelkone* Duce icto fœdere diſcedunt. Cœcatione autem *Waſilkonis Dauid Hreorowicz* non contentus, parat ſe ad inuadendum eius Principatum, ſed audiens ſibi à *Wladimiro* fratre *Waſilkonis*, ſi progrederetur, tenſas inſidias paratas, in *Buskos* ſe recepit, vbi à *Wladimiro* Duce illicò obſeſſus eſt. *Wladimiro* autem eum increpante, quod poſt facinus in fratre illius admiſſum, non ad pœnitentiam, ſed ad aliud patrandum ſcelus, animum conuertiſſet, licet *Dauid* omnem culpam in *Suantopelkonem* refunderet aſtruebat ſe, *niſi fratem ſuum Waſilkonem, quem cœcauerat, ſolueret, in eum animaduerſurum.* Acquieuit enim *Dauid*, ſoluenſque *Waſilkonem* cum *Wlodimiro* pacificatus eſt. Seditque *Waſilko* in *Trebowla, Dauid* in *Wlodimir* ſe recepit. Primo autem vere venit *Wladimirus* cum fratre ſuo *Waſilcone* cœcato, in terram *Wolinenſem* contra *Dauid*, caſtroque *Wſzeuolos* conquiſito, incendunt illud, & plures numero homines in caſtro *Wſzeuolos* repertos, vlciſcendo facinus in *Waſilkonem* admiſſum, crudeliſſimè peremerunt. Applicant deinde exercitum ad caſtrum *Wladimirienſe*, & obſidione illud conſtringunt, miſſiſque ad obſeſſos nunciis, offerunt *ſe omni multitudini parſuros, & obſidionem ſoluturos, ſi Waſilko & Lazarus eis dedantur.* Qua conditione ab obſeſſis accepta, & impleta, *Dauid* & *Waſilko* obſidionem omittunt, *Waſilkonem* verò & *Lazarum*, quod cauſa cœcationis *Waſilkonis* fuiſſe perhibebantur, in altum ſuſpenſos, frequentiſſimo ictu ſagittarum interimunt. Sumpturus autem *Suantopelk Kiouienſis* Dux de *Dauid*, qui illum coram *Wolodor, Olech*, & *Dauid*, Ducibus de cœcatione *Waſilkonis* inculpauerat vltionem, in *Brzeſcie* ſe contulit, & à *Poloniæ* militibus & Proceribus in caſtro *Brzeſcie* præſidio locatis, ferri ſibi auxilia contra *Dauid* flagitauit. Qui illo apud ſe in *Brzeſcie* degere, & bene ſperare iuſſo, *Poloniæ* Ducem *Wladislaum* interim, quid facere debeant, conſulunt. *Dauid* autem Dux aduerſarius *Suantopelkonis, Polonorum* ſuffragia præoccupaturus, quanta poteſt velocitate ad *Wladislaum Poloniæ* Ducem ire pergit, præſentataque illi maſſa auri, ſuppliciter orat, ſibi auxilium contra *Suantopelkonem* à *Wladislao* Duce & *Polonis* impendi. *Wladislaus Polonorum* Dux cui præſtiturus ſit, auxilium, ex contendentibus plurimum fluctuans & diſtentus, congregato exercitu ex potioribus militibus, in *Brzeſcie* pergit, ducens ſecum *Dauid* Ducem, ſperans ſe illum Duci *Suantopelkoni* reconciliaturum. Duce autem *Suantopelkone* ſtante in *Brzeſcie* caſtro, *Polonorum* Dux *Wladislaus* ad flumen *Bug* ſtatiua ponens, *Suantopelconem* cum *Dauid* componere & pacificare, per tractatus ſecreto colloquio habitos laborabat. Quod dum facere nequiuiſſet, (in exulcerato enim *Suantopelkonis* animo, odium graue contra *Dauid* inſidebat) honoratus magnis à *Suantopelkone* donis, in *Poloniam* reuertitur, neutri Ducum contententium ſua auxilia præſtaturus. Mox ergo *Suantopelk* in caſtro *Wladimirienſi Dauid* obſidet & oppugnat. Qui etſi obſidionem ſeptem hebdomadis, ſperans à *Wladislao* Duce *Polonorum* auxilia superuentura, toleraſſet, ad extremum tamen caſtro *Suantopelkoni* dedito, ad Ducem *Poloniæ Wladislaum* fugiens, benignè ab illo exceptus, & habitus eſt. Caſtro *Wlodimir* conquiſito, *Suantopelk* Dux *Kiouienſis* exercitum contra *Wlodimirum* & *Waſilconem* producit, nec illi detrectauerunt pugnam, ſed ſuis quoque copiis ordinatis, quamprimum decernere ſtatuunt. Vtroque autem exercitu ad pugnam procedente, mittit *Waſilco* nuncios, qui dicant *Suantopelkoni: Num parum exiſtimas cœcaſſe me, niſi & animam de corpore excludas?* Quo nihil reſpondente, congrediuntur exercitus, & vtroque exercitu acerrimè pugnante, multis hinc inde cadentibus, ceſſit *Waſilconi* & *Wladimiro* victoria. *Suantopelk* cum duobus filiis ſuis, item duobus filiis *Iaropelconis* Ducis, item *Suantoslao* filio *Dauid Suantoslawic*, & aliis militibus, qui eum prælio enixè adiuuerant, non proſequente illos *Wladimiro*, neque *Waſilcone*, neque exercitu eius, (verebantur enim inſidias,) in *Wladimiriam* peruenit, & *Mſcislao* filio naturali ex concubina genito, in *Wlodimir* locato, alterum filium *Iaroslaum* ad *Vngaros*, quæſiturus eorum contra *Wladimirum* & *Waſilkonem* auxilia, transmittit, ipſe in *Kiouiam* nouum exercitum aggregaturus contendit. *Colomanus* autem *Vngariæ* Dux, *Iaroslai* filii *Suantopelkonis* tam precibus, quàm pro-

1094.

promiſſis expugnatus, venit cum octo milibus pugnatorum, duos Epiſcopos habens ſecum, & caſtris ad flumen *Wiar* poſitis, *Premislienſe* caſtrum, in quod ſe *Wladimir* receperat, & expugnare, & obſidere cœpit. Sub eodem autem tempore *Dauid* à *Polonorum* Duce *Wladislao*, apud quem cum vxore, & familia hoſpitabatur, *Ruſſiam* reuerſus, vxore apud *Wladimirum* in *Premislia* relicta, ad *Polowcos* ſe contulit, ſubſidia, quæ ei contra *Suantopelkonem* à *Polonis* negata fuerant, à *Polowcis* petiturus. Regente autem fortuna obuiam habens *Polowconum* cum Duce ſuo *Boniak* turmam, eos in ſubſidium *Wladimiro*, & his, qui apud *Premisliam* ab *Vngaris* obſidebantur, conducit. Statiuis autem haud procul à *Premislia* poſitis, conſurgens nocte media, *Boniak Polowconum* Dux vadit in propinquiores ſaltus & ſiluas, & vlulatu edito lupis concurrentibus, & viciſſitudinarium vlulatum reddentibus *Boniak* ad ſuos in caſtra reuerſus, armari illos & certa ſperare ex ſigno, quod ex vlulatu luporum acceperat, iubet victoriam. Alteroque die exercitu tripartito ſtatiua, & exercitum *Vngarorum* prima turma, duabus reliquis latentibus inuadit. Quæ congreſſu facto dùm iuxta Ducis *Boniak* inſtructionem victam ſe ſimulans, in fugam agi cepiſſet, *Vngarorum* exercitus debellatum credens, effuſius, illam inſectabatur. Tùm verò *Boniak* cum *Ruthenorum* & *Polowconum* Ducibus, reſiduis turmis in terga *Vngarorum* irrumpens, eos confligit & proſternit. Plurimis autem *Vngaris* aut occiſis, aut in flumine *Wiar* ſuffocatis, cæteri dum in ſiluas, & montes diffugiunt, à *Ruthenis* & *Polowcis* biduo illos perſequentibus, aut occiduntur, aut capiuntur. Inter quos & Epiſcopus vnus *Vngariæ Cupranus* nomine, & plures inſignes milites deſiderati ſunt. *Colomanus* Dux incolumis euaſit, quatuor millia *Vngarorum* eo die, quatuor aliis fugientibus cæſa referuntur, caſtris *Vngarorum Rutheni* & *Polowcy* potiti, *Iaroslaus* filius *Suantopelkonis* cum paucis fuga euadens, ad *Polonos* in *Brzeſcie*, (neque enim cum *Vngaris* habere pro ea tempeſtate contubernium ſatis tutum putabat) diuertit. *Dauid* autem Dux ex ea victoria animo reſumpto caſtrum ſuum *Wladimirienſe* recuperaturus obſidione vallauit. Vbi dùm inter obſeſſos & obſidentes crebræ excurſiones fierent, *Mſcislaus* filius *Suantopelkonis*, cui caſtrum *Wladimir* à patre fuerat commendatum, ſagittam in hoſtes ex caſtro emittens, ſub maxilla ab hoſtili ſagitta percuſſus moritur. Cuius mors dùm quatriduo celata fuiſſet, quinto demùm die morte publicata, obſeſſi dedendum caſtrum *Dauid*, neque amplius tabeſcendum fame decernebant. Metu tamen ne à *Suantopelkone* duriùs in eos animaduerteretur, illos deterrente, miſſis ad *Suantopelkonem* nunciis, in quanto & ex morte filii ſui *Mſcislai*, & ex penuria victualium verſentur diſcrimine, & ni celeriter illi ſuccurrat, dedituros ſe *Dauid* caſtrum ſignificant. *Suantopelk* periculo intellecto *Putatam* Palatinum ſuum ad ferendam laborantibus opem mittit. Qui *Wladimirum* cum exercitu, habens in ſuo comitatu *Swantoſam* filium alterius Ducis *Dauid*, qui de ſingulis, quæ in exercitu *Suantopelkonis* agerentur, ſibi, *Dauid* opportune ſignificabat, aſtrinxerat. Veniens ſtatiuis propè caſtrum poſitis, altero die ſilenti agmine caſtrum ingreſſus, in *Dauid*, & exercitum eius quieſcentem, & nihil prouidentem, faciens impetum vehementem confligit, & peruicit illum, ſtationibuſque illius potitus, ſoluit obſidionem, & *Baſilio* in Capitaneum conſtituto, *Putata* in *Kiow*, *Suantoſa* in *Lucko* regrediuntur. *Dauid* verò ad *Polovvcos* fugiens, auxiliis eorum impetratis, cum Duce *Polovvconum Boniak Suantoſam*, qui eum fallendo cladis acceptæ autor fuerat, in *Lucko* obſidet. Qui fame coactus de caſtro *Lucko* excedens ad patrem ſuum in *Czernieiovv* contendit, *Wladimiriam* deinde expugnaturi *Dauid* & *Boniak* procedunt. Quorum aduentu *Baſilius* Capitaneus *Wladimirienſis* perculſus, antequam venirent, caſtro relicto, diffugit, & *Dauid* tàm *Wladimirienſi*, quam *Lucenſi* caſtro facili impendio potitus eſt.

Initium ordinis Ciſtercienſis.

Ciſtercienſis ordo cœpit per *Robertum* Abbatem, & *Albertum* ſucceſſorem eius, & videntur quaſi ſecundarii reformatores ordinis S. *Benedicti*, cuius habent Regulam, iuxta quam ſimpliciter viuere cœperunt, curioſitati & abuſionibus variis abdicatis, creuitque ipſe ordo magnis incrementis in breui tempore. Cuius tertius Abbas fuit *Stephanus*, qui B. *Bernardum* cum fratribus ſuſcepit.

1095.

Boleslaus Poloniæ Princeps

Morauico bello *Boleslaus* Dux infans, ius & ſcientiam tirocinii ſub *Setegio*, aliàs *Sieciecho* Palatino *Cracouienſi*, & Principe militiæ *Polonorum* adeptus, dùm nunciatum foret caſtrum *Miedzyrzecz* verſus oram *Saxonum* ſitum, per quoſdam *Pomeranos* fugitiuos interceptum fore, & ex illo vicinam regionem prædis & ſpoliis plurimum afflictam, petit ſibi à Patre *Wladislao Polonorum* Duce dari exercitum, ad caſtri intercepti conquiſitionem, non tironis ſolùm, ſed Ducis officio ſe exhibet perfuncturum. Cùm diu patrem nec quidquam reluctantem multifariis precibus flagitaſſet, tandem mitti ſe cum exercitu ad præfati caſtri *Miedzyrzecz* expugnationem peruicit, *Setegio* tamen militiæ Principi parere iuſſus, ne quid temerarium in his quæ ferro adminiſtranda erant, ætas laſciua admiſiſſet. Fauore itaque militari cœpta noui Ducis mulcente, caſtrum *Miedzyrzecz* obſidione vallatum eſt. Quod etſi naturali ſitu egregiè munitum fuerat, amplius tamen id *Pomerani* in eo concluſi, immi-

Miedzyrzecz caſtrum Pomeraniæ oppugnat,

1095. imminentem fruſtrati expugnationem muniuerant. Imperante autem *Setegio*, Duce verò *Boleslao* milites adhortante caſtrum, corona, trabibus, lignisque ingentibus vniuerſorum conſenſu ſeptum eſt, & bombardæ propius admotæ. Quarum frequenti tormentatione, & caſtri propugnacula in plerisque locis diruta ſunt, & plures ex defenſoribus latius procedente ruina, aut in vita, aut in membris mulctati. Creſcente verò in dies obſidentibus ſpe caſtri potiundi, obſeſſis verò deſperatione, conſilium magis neceſſarium, quàm honeſtum à *Pomeranis* initum eſt, de caſtri deditione. Miſſi extemplò à *Pomeranis* ad Ducem *Boleslaum* & *Setegium* nuncii de deditione, vt *Pomeranis* cum ſingulis equis, rebus, ſarcinisque ſuis incolumibus abire liceat, conueniunt. Caſtro *Miedzyrzecz* in poteſtatem redacto, pace quoque regioni reddita, *Boleslaus* Dux cum militibus reuerſus à patre *Wladislao* tàm altam & virilem indolem in filio admirante, in hilaritate exceptus eſt. Quem cum tenerrimè diligeret, illius quoque vernantem admirabatur indolem; ſæpius ſecum reputans, quorſum indoles tanta eſſet euaſura. Iam etenim in illo magni ingenii elucebat lumen, cuius poſtea in bellicis rebus, & militari diſciplina ſingularis & rara vigebat diſciplina & induſtria. In illa quoque ætate iam vehemens admodum animi ac ſpiritus plenus elato animo, alta quæque & eximia ſpectare notabatur. Augebatur inſuper in *Boleslao* in dies virium robur, & animus in feruorem militaris diſciplinæ, & rerum bellicarum, cæterorumque agendorum exæſtuabat.

& capit.

Eius heroica indoles laudatur.

VVladislao Vngariæ Regi ſue cedit

Quarto Calend. Auguſti, B. *Wladislaus Vngarorum* Rex multis religioſis & ſanctis editis operibus, cum *Vngariæ* Regnum annis duodeviginti, ſanctè, & iuſtè adminiſtraſſet, moritur. Duo quoque Regna, videlicet *Dalmaticum* & *Caruaticum Vngariæ* Regno adieciſſet, duplici iure in eum deuoluta. Vltimus enim illorum Regnorum Rex *Zaromarus* propinquus & affinis ſuus ſine liberis decedens, præfata Regina B. *Wladislao* legitima ſucceſſione reliquit. Germana inſuper ſoror B. *Wladislai* coniunx *Zaromari*, quæ marito mortuo ea gubernabat, moritura, ea fratri delegauit, & in *Waradienſi* Eccleſia magna celebritate ſepulturæ tumulatur, in locum eius *Colomanus* filius *Geiſæ* Regis, Epiſcopatu *Waradienſi*, ad cuius titulum conſecratus erat, derelicto, in Regnum ſuffectus eſt. Beato *Wladislao* non relinquente liberos, & Regnum *Vngariæ* cæteris fratribus morte abſumptis Summo Pontifice diſpenſante gubernabat.

Colomannus.

1096. In *Wladislaum Polonorum* Principem vsque ad ea tempora felicibus ſucceſſibus regnantem, cùm & fœcunditate prolis & vitæ diuturnitate, opumque gloria erat ſublimis, & frequentia militum, bellorumque triumphali pompa euaſerat illuſtris, ſubitò aduerſa fortuna coorta eſt. Erat illi naturalis filius ex concubina, priusquam *Boleslaus* filius legitimus ex *Iuditha* naſceretur, ſuſceptus, nomen ex eo, quod Duciſſa *Iuditha* ſcelus, & incontinentiam mariti peroſa, tàm pellici, quàm ex ea natæ proli, iuſta indignatione erat infeſta, *Zbigneus*, quod ſignificat iram euadens, ſortitus. Is in obſcuro & ignoto loco alitus & educatus, propter euitandas nouercales iras, *Iuditha* Duciſſa morte abſumpta, literis addiſcendis *Cracouiam* applicatus eſt, in quibus cùm aliquantulum profeciſſet, pro contegenda ſua, & ſpurii ignominia, & ne tempore procedente cum filio legitimo in participationem paternæ hæreditatis veniret, in *Saxoniam* Duce *Wladislao* ordinante, deductus, in monachum tonſus, & monaſterio traditus eſt, minus vituperii & improperii patri Duci *Wladislao*, ſi extra *Poloniam* illum verſari, minus impedimenti & obſtaculi filio legitimo Duci *Boleslao*, ſi monachalis ſortis illum participem fieri contigiſſet, illaturus. Erant præterea ex militibus *Polonorum* plures numero in *Bohemia* fugitiui & exules, qui vel ære alieno, vel in iudiciis pro ſcelere damnati, aut potentia, & liuore *Setegii* Palatini *Cracouienſis* pulſi. Qui autoritate pro ea tempeſtate apud *Wladislaum Polonorum* Ducem ſolus cæteris neglectis pollebat arrogant & ſuperbè erga ſingulos vſus, multos Nobiles, quos ſuæ conditioni obſtare videbat, iniuſtis decretis, & iudiciis grauauerat, aut poſſeſſionibus exturbauerat, *Bohemiam* impleuerant. Hos *Bretislaus Bohemiæ* Dux vir callidus, in perniciem *Poloniæ*, tàm conſilio, quàm largitione ſubornans, ſuadet illis, & facilis erat apud animos frementes, & exulceratos perſuaſio, quatenus *Zbigneum* filium *Wladislai Polonorum* Ducis in monaſterio non ſua ſponte, ſed imperio patris contrauenire non auſo, deliteſcentem aſſumant, ſibique pro Duce conſtituto, vicinam *Bohemis Wratislauienſem* oram occupant, non aduerſam aliquam impugnationem ex *Bohemia*, ſed fidem & efficax ſui propoſiti ſuffragium habituri. Callida & ſpecioſa pro odio, quod *Bretislaus* in *Polonos* gerebat, magis quàm ſalubria, & tuta danti conſilia (quippe non aliter ſe de *Polonia*, quàm ciuili diſſeminata procella vltum iri arbitrabatur) vniuerſus fugitiuorum & exulum grex facilè verbis doloſis ſpe impletus, aſſenſus eſt. Extemploque monaſterio in quo *Zbigneus* manebat, adito, *Zbigneo*, vt verſus *Wratislauiam* ad occupandam ciuitatem oramque illius regionis ſecum conſentiret, ire ſuaſerant, quem tandem perſuaſione huiusmodi peracta, è monaſterio monachis ne quicquam aduerſantibus, extrahunt, &, vt *Bretislaus Bohemiæ* Dux ſuaſerat, ad *Wratislauiam* perducunt. Tenebant arcem & oram *VVratislauienſem* tunc milites, & Comes quidam *Magnus* nomine à *VVladislao Polonorum* Duce, cum etiam genus clarum inter *Polonos* duceret, & probitate eſſet conſpectior, ſibi commiſſam.

Zbigneus naturalis Boleslai filius

a parente in monaſterium detruſus

cum Polonis in Bohemiam profugis nouas res molitur,

1096. Erat autem in *Setegii* Palatini *Cracouienſis* odium, propter multas ſimultates inter eos iamdudum conflatas & nutritas, & ipſe feruidus & procliuis. Ad hunc fugitiui & exules *Zbigneum* comitantes nuncium mittunt, verbaque tempori congruentia apud eum faciunt. *Nouimus*, inquiunt, *Comes Magne, & generis maioritate, & virtutum claritate te Setegio præſtantiorem fore, multaq; indigna ab eo, qui & exilii, & dedecoris noſtri autor eſt, perpeſſum fuiſſe, maiora quoque niſi tibi & nobis, quin enim verò, & vniuerſæ nationi noſtræ Polonicæ, magna calamitate & ſeruitute à Setegio oppreſſæ, & penè ſub iugum miſſæ ſatis proſpexeris perpeſſurum. Eſt nobis Ducalis filius Zbigneus, & huius regionis quam gubernat, & cæterorum Poloniæ Principatuum patre iam grandæuo per conſumptionem proximè decedente hæres & ſucceſſor. Hunc vna nobiscum petimus à te in arcem ſuſcipi, & infami noſtro exilio, ne in eo nos conſeneſcere, aut deſperatione, ſi excluſi fuerimus, concepta, aliquid extremum patriæ, & generi noſtro indignum conſulere contingat, prouideri. Quod ſi te noſtra miſerabilis non mouet calamitas, moueat ſaltem Zbignei Principis conditio, qui & ipſe conſilio Setegii eſt in monaſterium detruſus, non minor nobis calamitate, & perpetuo exilio cenſetur. Cuius beneficio ſi primitiis eius nunc ſuffragia tuleris, poteris extolli, & maior inter Barones haberi. Sed & Setegii, quem tu iuſtè oderis, graſſantes in dies, & multis bonis perniciem afferentes conatus, & furiæ non aliter quàm Ducis Zbignei, & noſtra pro te ſuſceptione poterint aut reſcindi, aut inhiberi.* Hac legatione à fugitiuis, & exulibus, inter quos plures erant, qui ſibi ſtricta neceſſitate coniuncti erant, *Magnus* Comes *Wratislauienſis* Capitaneus, accepta, longo tempore quid ageret, hæſitauit. Hinc enim eum vrgebat ſpes & odium, hinc repugnabat fides & honeſtas. In ambiguo itaque rotatus, accitis *Wratislauienſis* regionis Primoribus, quid facto ſit opus, ſingulorum conſilia exquirit. At illi, vt erant in *Setegium* nouandarumque rerum ſtudium vehementer incenſi, veriti, ne eorum regioni per *Zbigneum* Ducem, exulesque & fugitiuos vis aliqua fieret, *Zbigneum* cum exulibus & fugitiuis ſuſcipiendum vnanimi voto decernunt, iureiurando tamen aſtrictum, vt nihil contra patrem & patriam moliatur. In hunc modum, *Magnus* Comes perſuaſus, vir alioqui fide & humanitate egregius, & multis artibus bonis præditus, partim ſibi, partim patriæ proſpiciens *Zbigneum* & vniuerſos fugitiuos, & exules excipit, & Ducali illum veneratus honore in arce *Wratislauienſi* locatus, ſingulorum illi victualium neceſſaria, & his qui ſecum vna venerant adminiſtrant, odio in *Setegium* hanc illi mentem aduerſus auaritiæ vitium, & ſugillationis notam minus prouidè ſuggerente. Suſceptione *Zbignei* Ducis, & fugitiuorum exulumque per *Magnum Wratislauienſem* Capitaneum facta, ad notitiam Ducis *Wladislai* perlata, vehementes in eum amaritudinis & indignationis concitauit aculeos, ſe contemptum apud ſuos iri, & bellum ſibi à naturali filio, & à fugitiuis, exulibusque *Bohemorum* auxiliaribus intermixtis moueri depromentem. Altius tamen omnis ira & amaritudo in pectore *Setegii* Palatini *Cracouienſis* inſedit, qui ſui odio & inuidia, & multorum militum fugam exiliumque, & eam, quæ apud *Wratislauienſes* contigerat, rebellionem, probè nouerat celebratam. Pro ſingulis quoque huiusmodi factionis patratis, & patrandis, non inuidiam modo, ſed periculum ſui ſtatus verebatur altius in dies militum in eum excandeſcente iuſta ira & ſeditione protendi. Mittitur ob eam rem in *Wratislauiam* à Duce *Wladislao* nuncius, & temeritatem *Magni* Capitanei, nobiliumque, & ciuium *Wratislauienſium* pro admiſſo *Zbigneo* in arcem fugitiuis, & exulibus correpturus, & *Setegii* excuſaturus innocentiam. Is dicendi ſibi copia, adſtante ſibi *Wratislauienſi* multitudine, facta, *mirari Ducem Wladislaum, & magis dolere*, declarat, *cur eius hoſtes, videlicet Zbigneum in externas oras relegatum, & fugitiuos, exulesque ſuis ſerè factis deprauatos, arce & vrbe excèperint, & domino ſuo naturali, & hæreditario deſerto, ac inconſulto illos ſibi coniunxerint, quærere & ſcire velle : Pro rebellibusne eos, & patriam communem Bohemi hoſtibus infeſtis prodere volentibus, an pro ſubditis & deuotis debeat æſtimare.* A *Magno* Capitaneo & *Wratislauienſi* Comite, reſponſum Ducali nuncio datum eſt: *Non ſe temeritate aliqua aut rebellione, ſed bono reſpectu permotos, neque prodendæ Bohemis patriæ gratia, quorum hoſtilitatem, odium, & vaſriciem, ipſi vicini experiri noſſent, Zbigneum filium Ducis naturalem, & exules fugitiuosque in ſuam communionem, vrbemque recepiſſe, non vt Ducales, patriæque hoſtes, ſed naufragii communis per Setegium procurati reliquias, ne in patriæ & generis Polonici vniuerſalem contumeliam, & ludibrium in externis oris ſtipem alienam efflagitare compellerentur. Se quidem ab obedientia & fide Wladislai Ducis, & filii ſui Boleslai illuſtris, nullo pacto, nulla conditione, diſceſſuros, Setegii tamen improbitatem & arrogantiam Ducis ſui geſta & opera damnantis, & amplius ſuis calliditatibus deprauaturi diutius ſe ferre non poſſe.* Cùm autem Ducalis nuncius, vt ſibi imperatum fuit, factiones *Setegii* conaretur diffuſo ſermone diluere, tantas iras odio *Setegii* in illum multitudo concepit, vt niſi Capitaneus *Magnus* cum primoribus interceſſiſſet, fuiſſet nuncius ipſe à multitudine, quæ iam ad lapidandum nuncium ſaxa corripuerat, fœdè violatus. Nuncio ex *Wratislauia* reuerſo, & omnibus, quæ ſecum acta erant, quæque Capitaneus *Magnus* Barones & populus reſpondiſſet, ex ordine narratis, *Wladislaus* Dux

& Magno Comite Caſtellano Wratislauienſi ſibi conciliato

Wratislauiam occupant.

Wladislaus Dux ægre id ferens nuncium Wratislauiam mittit,

qui de re certiorem eum faceret,

qui in Setegium culpam huius motus coniici comperit.

Verum Wla-

1096.

[...]dislaum ipſo Wratislauiam adeunte

Dux quamuis iam annis, militaribus quoque, & ciuilibus muneribus, grauis abſceſſiſſet: vigente tamen in ſenili corpore, animi, conſiliique vi, non vltra cunctandum ratus armis correptis, & expeditione indictà gliſcentem in dies exulum, & fugitiuorum ſeditionem oppreſſurus, filio *Boleslao Cracouiæ* relicto, *Wratislauiam* contendit, caſtris & munitionibus, & eorum præſidibus in circuitu *VVratislauienſis* ciuitatis conſiſtentibus, ad *VVladislai* Ducis ſui obedientiam & fidelitatem certatim occurrentibus, cùm poſtremo ad *VVratislauiam* ventum fuiſſet, Præſul *VVratislauienſis Zeroslaus* cum ſingulari Eccleſiarum ordinum & ſtatuum proceſſione, *VVladislao* Duci velut Domino ſuo, patrono & naturali hæredi, occurrit, & ipſum debito honore vſque ad vrbem deduxit. Patuit & arx, quam *Magnus* Comes tenebat, in eam quoque *VVladislaus* Dux cum omni militia ſua à Capitaneo eius *Magno*, cum omni humilitate & deuotione exceptus. Ex qua poſtridie *Zbigneus* ſinguli que fugitiui & exules, non tàm *VVladislai* Ducis aduentum, cuius pectus clementia refertum nouerant, quàm truculentiam *Setegii* veriti, omnium *VVratislauienſium*, ipſiusque *Magni* Comitis ſubtracta ſibi videntes ſuffragia, in caſtrum & ciuitatem *Cruſuicenſem* eatenus frequentia ciuium & populorum refertam, ab exulibus & fugitiuis occupatam perfugerunt. Pauco illic tempore *VVladislaus* Dux commoratus, *Magno* Capitaneo & Nobilibus, ciuibusque *VVratislauienſibus* quod ſe inconſulto *Zbigneum* & exules fugitiuosque recepiſſet, clementius obiurgatis. *Magno* Comite à gubernatione caſtri, & Prouinciæ *Wratislauienſis* pro commiſſo facinore deſtituto, filio ſuo *Boleslao* & *Vislao* eius curatori eam dat tenendam. Citatoque curſu filium *Zbigneum* & fugitiuos, exulesque perſecuturus, exercitum in *Cruſuiciam* deducit. *Pomerani* ſuapte *VVladislao* Duci infeſti à *Zbigneo* acciti, frequentes *Cruſuiciam* vt ibi bellum gererent, ciuili feruéſcente ſtridore, conuenerant, *Pruthenosque* & cæteros barbaros ſecum adduxerant. Lætus tanta multitudine *Zbigneus*, certum ſibi de patre ac eius exercitu nihilo ſuo ſuperiore portendebat victoriam. Quapropter nulla mora facta, patri cum ſeptem fugitiuorum & exulum aciebus, & *Pomeranorum Pruthenorumque* turmis obuiam procedens, ſignis collatis, ad lacum *Goplo Kruſuiciæ* contiguum dimicat. Exulibus autem & fugitiuis pro victoria adnitentibus, tantum cruoris illic fuſum eſt, vt lacus ipſe ſanguine, & cadentium cadaueribus fœdatus, neq; ſe potabilẽ, neq; piſcem humano generi ad edendũ aptũ diu præbere potuerit. Paucis ex *Wladislai* militibus deſideratis, vulneratis autẽ plurimis, omne robur *Zbignei* exercitus cæde immenſa confectum eſt. *Zbigneus* ipſe cum paucis in caſtrum *Kruſuicenſe* diffugiens, viuus in poteſtatem patris venit. Vrbs *Kruſuicenſis*, quia *Zbigneo* tulerat auxilium, militi in prædam conceſſa eſt. Ab eo quoque tempore omni opulentia & fortunis ſpoliata, nihil de priſca gloria præter ſolum nomen ſeruat. Ex *Kruſuicia VVladislaus* Dux in *Maſouiam* diuertit, *Zbigneum* quoque filium in carcerem coniectum, *Setegio* Palatino *Cracouienſi* in caſtro aſſeruandum in cuſtodiam dedit, plerisque conſiliariis conſulto id illi ſuggerentibus, prouidere iam tunc magnopere ſatagentibus, ne cum viliſſimo corruptibili pignore, *Boleslao* filio legitimo æquale fieret commercium. Paterna enim indulgentia in *Boleslaum* magna extabat, nec minor omnium Optimatum & Procerum *Poloniæ* fauor & affectio ſperantium illum egregii animi virum, domi foriſque euaſurum. Erat enim tunc ferox ingenio, membris robuſtus, frigoris ac caloris iuxta patiens, in inferendo bello non minus quam repellendo auidiſſimus, & vitæ prodigus, mortiſque contemptor, in ferrum vulnusque præceps. Opportunitatem rei quam conflauerat *Bretislaus Bohemiæ* Dux, vt magis coaleſceret, ita enim recedentibus à ſe *Polonorum* fugitiuis & exulibus ſpoponderat, adiuturus, verſus *VVratislauiam* exercitualiter proceſſit, & ſub eo tempore, quo ad *Kruſuiciam* inter patrem & filium dimicatum eſt, eam partem *Poloniæ*, quæ circa fluminis *Niſſæ* conſiſtit oram inuadens, ſpoliis & incendiis agreſtes affligebat, & caſtrum *Bardo* ad ripas *Niſſæ* ſitum, (vacuum enim defenſoribus erat,) occupauit, & igne conflagrauit. Reperta autem, haud procul inferius fluuium *Niſſa* deſcendendo, rupe, cuius moles in ſingulis circumquaque locis abrupta, velut turrita conſurgebat. Quæ dùm in baſſo larga eſſet, ad ſublimitatem coartata, ſpeciem naturalitatis caſtri effecerat. Hac *Bretislaus Bohemiæ* Dux lignorum conſtructione amplius communita, caſtrum in ea extruxit, & *Kamieniec* illud, quod nomen in præſens retinet, cùm in ſaxo ſitum ſit, appellat, præſidioque loco impoſito, quod poſtea virtutem *Boleslai* filii *Wladislai* Ducis *Polonorum* admiratus reſtituit, *Bohemiam* vadit. Locus ipſe monachorum ſub regula S. *Benedicti*, Deo militantium frequentia celebris habetur, & inſignis multis poſſeſſionibus, oppidis, vicis, & villagiis, per *Boleslaum* alterum *Wratislauienſem*, *Legnicenſem*, & *Glogouienſem* Ducem deuotione, qui primus illic fundauit Deo monaſterium, abundè dotauit. In *Bohemiam* autem *Bretislaus* reuerſus *Marſzynam* & *Koyatam*, generis *Vrſouienſium* erant, qui apud *Polonos Rauitæ* nuncupantur, de *Bohemia* eiicit, inſimulans *Polonorum* rebus contra *Bohemos* ſemper, præſertim tam[illegible] in bello, quod tunc inter ſe & *Polonorum* D[illegible]cem *Wladislaum* agebatur, fauiſſe, & ſua ſing[illegible]la ſecretò *Polonis* prodidiſſe. Bona inſuper [illegible]orum mobilia & immobilia occupat, & ſuæ [illegible]ameræ infiſcat. Hi cùm in *Poloniam* nudi pe[illegible]pannoſi,

Zbigneus cum ſuis effugit,

& adiungentibus ſe ſibi Pomeranis & Pruthenis

cum patre confligit,

vincitur & capitur.

1096.

Bretislaus Bohemiæ Dux eo locorum veniens

rupem naturali firmitate pollentem exprimit,

ex quo poſtea monaſterium fit.

1096.

ſi, & omnibus rebus exuti veniſſent, à *Wladislao Polonorum* Duce benigne excepti, & comiter tractati ſunt, & larga vtrique & familiis eorum poſſeſſio attributa.

1097.

Gneſnenſis Eccleſia dedicatur.

Gneſnenſis Eccleſiæ *Polonorum* Metropolitanæ, Martinus eiusdem Archiepiſcopus, dilatam conſecrationem in eam diem moleſtius ferens, ad dedicandam eam primam diem Maii conſtituit. Quæ quo celebrior eſſet, *Wladislaum Polonorum* Ducem & *Zophiam* Duciſſam, *Boleslaum* quoque filium *Wladislai*, & fere vniuerſos Epiſcopos Proceresque, Barones, & Primores Regni *Poloniæ*, vt illam præſentia ſua honorarent, ad illam inuitat. Solita calliditate, quum aperta vi nequirent, *Pomerani* vſuri, in dedicationis præfatæ *Gneſnenſis* Eccleſiæ vigilia, intelligentes propoſito ſuo tempus opportunius non fore, Duce *Wladislao*, & fere ſingulis *Polonis* feſtiuitate dedicationis Eccleſiæ occupatis, caſtrum *Santok* occupaturi (iam enim pleroſque ex *Polonis* qui in eo morabantur, pecunia corruptos, deditionem illius, die ad id conſtituto facere pellexerant,) intempeſta nocte ſilentio adueniunt, & ſigno dato, de quo inter eos, & traditores conuenerant, funibus ad caſtrum inuehuntur. Verum dum ſe caſtro potitos lætarentur, in interiora quoque caſtri eos, quia ſociis proditi quieſcebant, captiuaturi, penetrare pararent, ſubitus illos quo vnusquiſque eorum velut ſaxum diriguit, occupat terror. Vir namque armatus caballo nitido inſidens, eis viſibiliter apparens gladium dextra geſtatum manu in quemlibet eorum infixurus ni cederet, vibrabat. Diſcurrebant ex tunc miſeri *Pomerani* per ignota & noctis obſcurata caligine loca, quo quemque ſors & imminens ante ceruicem mucro depulerat. Fragorq; & ſtrepitus per gradus & cœca loca à facie proſequentis dilabentium, exiſtimante vno quoque ex *Pomeranis* ſe tantummodo perſecutore pelli, exortus, etiam ſoporatos Caſtellanos ſuo excitauit tumultu. Qui & ipſi nimio pauore expergefacti, agitare cœperunt, perculſos cœleſti verbere hoſtes, & plerisque trucidatis, reliquos omnes comprehendunt, ſuam vitam & caſtrum perditum, ſed protectione cœleſti cuſtoditum, meritis B. *Adalberti* Martyris & Pontificis glorioſi, prout dignum erat, adſcribunt. Huncque albi equi inſeſſorem fuiſſe, qui *Pomeranos* caſtrum intercepturos agitabat, veris indiciis coniiciunt, atque in laudem & gloriam ſuam obſecrationes edunt, & vota pro ſeruata vita & caſtro emittunt, ſoluuntque excelſi illum apud Deum coram vniuerſis offerentes meriti, qui ædibus ſuo nomini ſacratis nocte, tàm ſalubrem & neceſſariam opem præſtiterat *Polonis*.

Pomerani caſtrum Santok,

per proditionem inuaſuri nocturno terrore a ſuo propoſito auertuntur.

Dedicationis Eccleſiæ *Gneſnenſis* benedictione abſoluta, *Wladislaus Polonorum* Dux *Martini* Archiepiſcopi *Gneſnenſis*, ſingulorumque [illegible]cerum & Baronum *Poloniæ*, qui ſolennitati illius diei intererant, multifariis precibus expugnatus, *Zbigneum* de carcere deuotum ſe amplius Patri, & in eius poteſtate futurum pollicentem, relaxat, & vtrumque filium dato illis frequenti exercitu in *Pomeraniam* tranſmittit. Sed cum ex *Pomerania*, nullo memorabili edito opere, diſcordiarum ſeminario inter fratres de primatu & imperio exorto, reuertiſſent, Pater amare filiorum certamen ferens, veritus eos morte ſua ſecuta ampliori diſſidio certaturos, *Poloniæ* Regnum inter eos diuidit, & *Boleslao* quidem legitimo filio *Cracouiam*, *Wratislauiam*, *Sandomiriam*, *Siradiam*, & quæ meliora ceſſura decernit. *Zbigneo Pomeraniam*, partemque *Poloniæ maioris*, *Lanciciam*, *Cuiauiam*, & *Maſouiam* aſſignat, omnium prædictarum terrarum vſu, & adminiſtratione ſibi ad vitam reſeruata ſe abſumpto ſine litigio ſuam quilibet ſortem apprehenſurus.

1097.

Zbigneus ex carcere liberatur.

Wladislaus Dux duobus filiis regnum partitur.

Wlodimir, *Dauid*, & *Olech* Duces *Ruſſiæ*, *Kiouienſem Ducatum* vaſtaturi copias in campum eduxerunt, quibus ſtatiua apud *Horodecz* agentibus *Suantopelk Kiouienſis* Dux occurrit, fortunam belli tentatus. Communibus tandem Baronibus agentibus de pace inter Duces actum eſt, qua æquis conditionibus confecta, vnusquiſque in propria rediit cum pace.

Quarta Octobris cometes in occidente facem porrigens apparuit. Nimia aquarum inundatione autumnalis ſatio impeditur, quæ ſterilitatem frugum induxit. *Baptiſta* primus *Cruſuicienſis* ſiue *Wladislauienſis* Epiſcopus annis 15. functus Pontificali officio rebus eximitur humanis, & in *Cruſuicienſi* Eccleſia ſepelitur. Cui *Paulinus* primus natione *Italus* ab *Vrbano* Papa ſecundo ſuffectus eſt.

Baptiſtæ I. Wladislauienſi Ep. ſuccedit Paulinus I.

1098.

Variis ortis turbis Boleslaus & Zbigneus fratres

Diuiſione Regni *Poloniæ Wladislaus Poloniæ* Dux inter *Boleslaum* legitimum, & *Zbigneum* naturalem filium facta in *Maſouienſem* Prouinciam, eius enim ſitus & habitatio cæteris omnibus ſibi placidior videbatur, diuertit, Interim illi velox nuncius allatus, *Bretislaum Bohemiæ* Ducem copias congregaſſe, clandeſtine *Poloniam*, & *Wratislauienſem* regionem inuaſurus. Id cum *Wladislaus* Dux *Boleslao*, *Wratislauiam* & vicinam ei oram paterna indulgentia gubernanti, inſinuaſſet, & arma contra *Bohemos* reſiſtentiam facturus expedienda mandaſſet, paritum illico à *Boleslao* eſt, & exercitus ad confinia Regnorum deductus. In quo cum *Woislai* Pædagogi abſentia notata fuiſſet, ingens ſuſpicio inter milites *Boleslai* primum, ſubſequenter priuatum murmur, & tandem aperta vociferatio coorta eſt: vnoquoque ſemel ortam ſuſpicionem augente, differenſque non abs re *VVoislaum* in ſuo comitatu deeſſe; & alumnum ſuum *Boleslaum* Ducem in tam difficili neceſſitatis articulo deſeruiſſe omniumque conſona voce credebatur *VVolislaus Boleslao* de-

1098.

deſerto ad *Setegium* Palatinum *Cracouienſem* defeciſſe,& vtriusque calliditate & ingenio ad agendum contra *Bohemos* bellum, apud quos miſſi exploratores quieta omnia nunciabant, *Boleslao* & ſibi *Setegii*, & *Woislai* verſutia, à Patre arma ad proditionem aut interitum *Boleslai* imperata fuiſſe. Grauis eatenus & infeſtus vtrique filio *Setegius*, grauior tamen & infeſtior *Boleslao*, quippe admirandam illius in ſingulis, virtutem, in ſuam tandem perniciem peruenturam Patre mortuo formidabat, nec aliter quam hoſtis ab vtroque eſt habitus fratre, cum omnium fere caſtrorum & munitionum diſtributarum illis Regni *Poloniæ* Prouinciarum, in ſuam ſuorumque fratrum, aut eadem ſecum ſapientium tenutam, *Wladislao* Duce conſentiente rediens, interitum Ducalium filiorum, vt Principatum Regni *Poloniæ* ipſe ageret, communi aſſertione, & fama ac effectu ingenii vafri, incertum eſt, vel ab inuidia coorta, vulgatus fuerit. Ad cuius fruſtrandos conatus *Boleslaus*,& *Zbigneus* fratres, ſtricto ſe fœdere & iureiurando aſtrinxerant, vnus alteri fideliter & ſincere auxiliaturos. Militibus itaque ſe, & *Boleslaum* non ad bellum gerendum accitos, ſed ad periculum ſubeundum expoſitos ingeminatione continua querentibus, bello ocius pro euitando machinato periculo diſcedere, & auxiliatorem *Zbigneum* placuit accerſire. Quo iuxta pactum cum feſtinatione adueniente, ad *Wratislauienſem* ciuitatem, ne ipſa à *Setegio*, vel ſuis occuparetur, agmine citato itum eſt. Vbi vniuerſis regionis & ciuitatis *Wratislauienſis* conuocatis militibus, *Boleslaus* Dux ita apud illos concionatus eſt: *Quam late, quamque callide, & vafre Setegii Palatini Cracouienſis graſſaretur temeritas, vnicuique veſtrum patefactum eſſe non ambigo. Qui Patre noſtro, ſiue illud cauſet ſuum grandæuum ſenium, ſiue Setegii dolus, & verſutia ad omnia qualibet pertracto, & bene vincto, & infaſcinato facile ſibi Principatum Regni Poloniæ caſtris & munitionibus ſui iuris & poteſtatis effectis, Patre noſtro abſumpto repromittit. Et quod ſine indignatione rei vix eloqui valeo, lachrimæ quoque ipſæ, quas dolor & acerbitas elicit, vt coram cernitis*, (rigabat autem fletu immenſo genas) *teſtes ſunt, quomodo vterque noſtrum in ſpem Regni huius genitus intereat, magna prouidet cura, iuxtaque noſtra, velut immanium hoſtium, aut barbarorum licitatur capita. In hac Vrbe, quæ nondum ſua tyrannide attacta & infecta eſt, nos ſaluari poſſe propter dudum expertam fidem confidimus, in vobis, ſpes nobis ſuprema videtur relicta, veſtram erga nos fidem percepturi, huc nos ex cæteris locis profligati contulimus, vobis ſinceritatem fidei, nobis ſeruantibus tuti, donec ſuper impendens Setegii furia tonat, quieſcemus, reliquas ſedes Regni Poloniæ declinare cogimur, comparatam nobis necem ſubituri. Si autem nec hic hæredibus manere licet in externas oras abeundum eſt; vitaque quam Setegius eripere contendit, ſaluanda exilio.* Commota erant omnium ad miſericordiam filiis Ducalibus ferendam viſcera, tantumque apud vniuerſos & miſeratio adoleſcentum, & odium *Setegii* valuit, vt clamore ſublato omnem fidem, ſubiectionem, & deuotionem, Duci *Wladislao* Patri eorum hactenus præſtitam in eorum profectus, & commoda pollicentur conuerſuros. Orant deinde vt omni mora circumſcripta eum, quæ contra *Bohemos* collegerant exercitum, amplioribus copiis augendum, ad locum vbi Pater reſidet, ducerent, ad *Setegii* improbam audaciam, antequam fatis occupetur Pater, contundendam. Interim dum hæc *Wratislauiæ* aguntur, *Woislaus Boleslai* comes aduenit, & omnium quæ gerebantur ignarus, mitti ſe in vrbem petit ſedulitatem ſuam ſuo alumno exhibiturus. Sed cum illi propterea, quod *Setegio* propinqua cognatione iunctus eſſet, & ſecum vna necem Ducis moliri, pro ſuſpecto haberetur, acceſſio ciuitatis denegaretur, ille ſe è contra purgare, & non necem, ſed honorem & gloriam alumno ſuo ſummopere cupere, nihilque ſibi commune cum *Setegio* fore differens, iniquis auribus odio *Setegii* callentibus auditus à conſortio quoque huius exercitus, qui ex *Wratislauia* verſus *Zarnowiec*, ibi enim Dux *Wladislaus* manſionem facere nunciatus eſt, procedebat. Cui ſe *Woislaus* ſatagebat coniungere, excluſus non ſine ſui pectoris, nihil eorum quæ in eum popularis ſuſpicio confinxerat conſcii, afflictione, perditum ſuam fidem, ſuosque labores, & non cogitato ſcelere ſe inſimulatum doluit. Ex *Wratislauia* in *Maſouiam* vniuerſus exercitus ſub *Boleslai* & *Zbignei* ductu penetrans ſtatiua propè *Zarnowiec* vicum ignobilem, curiam illic Duce *Wladislao* tenente poſuit. Res quoque inter patrem & filios non armis, cuncti enim id execrabantur facinus, ſed alternis legationibus agi cœpit. Omnem autem huius litigii molem in eo conſtabat conſiſtere, vt Dux *Wladislaus Setegium Cracouienſem* Palatinum à ſe abdicet, & caſtris munitionibusque deſtituat, quem hactenus in ſuam ignominiam, & filiorum perniciem perfuſis largitionibus ſuapte inflatum in ampliorem ſuperbiam erigentibus, parauerat: *ſe non hoſtes patri, quem omni ſtudio publico & priuato veneraturi eſſent, ſed Setegii ferocis hoſtis ſui capita eorum dum ferro non licebat, licitantis, vltores aduenifſe, obſecrareque patrem ne Setegii dolus & perfidia, qua Reſpublica Polonorum ad internecionem vsque perducta eſt, plus penſi apud illum, quam filiorum & cæterorum Nobilium ſincera fidelitas, & deuotio habeat, ne quoque de caſtris Poloniæ filiis ſuis ſucceſſoribus, minus quam Setegio confidat.* His & pluribus aliis iuſtis rationibus, *Wladislaus* Dux ſuggerentibus id ſibi & magnopere ſuadentibus Pontificibus,

Setegii potentiam ſuſpectam habentes.

1098.

bus, & Eccleſiaſticis perſonis, qui pro tollendo communi diſſidio illuc conuenerunt, animo deliberato cedens, & *Setegium* à ſe protinus abdicat, & ſacramento ſe obligat, nunquam illum ad priſtinum Magiſtratus & officii gradum aſſumpturum. Accedunt Patrem inermes filii, & pronis ceruicibus debito honore patri impenſo, illum venerati, inuicem reconciliantur. Diſcedentem poſt hæc *Setegium* Palatinum, & ad caſtrum *Sieciechow* à ſe erectum, ſuique nominis appellatum vocabulo; & pluribus foſſatis, & propugnaculis egregie munitum, tutumque eſſe illuc conſiſtere ratum, declinantem biduo, fratres *Boleslaus* & *Zbigneus* cum agminibus militum perſequuntur, extra fines Regni *Poloniæ*, ſi manus eorum effugeret, illum propulſuri. Non tulit *Wladislaus* Dux id filiorum & vniuerſorum militum ſuorum decretum, ſed ad labefactandum illud in noctis medio, dum in filiorum caſtris, & ſuo Ducali creditus eſt quieſcere tabernaculo, patris perſona exuta, & priuati induta, tribus tantummodo ſecretioribus ſeruis comitatus, & in vna cymba per alueum *Visłæ*, cuius illic aquæ inflatiores ſunt, vectus, ad *Setegium* ire contendit, ſua præſentia illius diſcrimen auerſurus. Conſternatum ea nouitate *Boleslaum* & ſuum exercitum, & an ire contra *Setegium* pergeret, an ſubſiſteret conſilii inopem id conſilium, ea cogitatio, militibus probantibus ſubiit, quatenus regionum, ſibi paterno decreto pro ſortibus diſtributarum, arces & capita, tam *Boleslaus*, quam *Zbigneus* curent apprehendere, minus negotii arcibus occupatis, patre mortuo, cum *Setegio*, ſi quid moliri vellet habituri. Et *Boleslaus* quidem *Cracouiam*, *Sandomiriam*, *Siradiam*, cæteraſque ſuæ portionis arces illico cepit. *Zbigneum* à *Plocenſi* caſtro, quod magno militum tenebatur præſidio, ignominioſe repulſum, (iam enim & *Wladislaus* Dux ad illud redierat) cætera aggredi puduit. Coniunctis demum exercitibus, *Boleslaus* & *Zbigneus Plocenſem* arcem & vrbem, *Setegium* à patre ſequeſtraturi circumſident. Sed *Martinus Gneſnenſis* Archiepiſcopus, vir licet grandæuus, mediatoris vicem inter patrem & filios aliquanto tempore, non fracti, & ſenilis corporis fatigam gerens, prouidenſque ne ciuilis nubecula grandem aliquam & pernicioſam procellam in commune cieret, cum filiis patrem ſuperiori conditione arctiori ſacramento & cautela obfirmata, de abdicando & nunquam reaſſumendo *Setegio* mitigatis vtrumque guerris pacificat, & patre pacta ſeruante, pellitur à filiis *Setegius* de Regno, & in *Ruſſiam* exulat, *Wladislao* quoque Duci, ſedes à *Boleslao* poſſeſſæ reſtituuntur. Qui quidem *Setegius*, etſi annos plures in exilio delituerat, benignitate Ducis *Boleslai* reſtitui, ſuffragio Pontificum & Baronum obtinuerat, potentia tamen & autoritate, quo vſque ad inuidiam ſub Duce *Wladislao* abundauerat, caruit. *Setegius* hic Palatinus *Cracouienſis*, de genere & familia bipennium erat, habens ingenium callidum, & ad omnia verſatile, factiuitate mixtum, habens & plures proſapiæ ſuæ fratres, cognatos, affines, & nepotes, habens & poſſeſſiones plurimas Ducali fauore & indulgentia ſibi & ſuis donatas. Ob quæ omnia magnam affectati Principatus, (ſiue id faſtus proprius, ſiue inuidia aliena cauſabat) incurrerat ſuſpicionem. Communis autem cuiuslibet Monarchiæ cuſtodia, nulla allia re præſtantior eſt, quam Virum alquem magnum non facere.

eo tandem rem redigunt, vt ex Polonia in exilium pulſus ſit.

Vexationem quam Eccleſiæ Imperator *Henricus* IV. inferebat, *Vrbanus* Papa ſecundus ſatagens reſcindere, ipſũ omni honore & adminiſtratione Imperiali priuat, mandans electoribus Imperii filium illius *Henricum* Eccleſiæ & ſedi Apoſtolicæ fidelem & deuotum ad Imperium eligi. Qui dum iuxta mandatum Apoſtolicum *Henricum* filium *Henrici* Imperatoris prædicti elegiſſent, electus ipſe ſcandala, quæ in Eccleſiam Dei genitor ſuus induxerat, & inducturus veriſimiliter timebatur, ſummoturus, cum & patre viuente ſuam electionem videbat recidere in deriſum, patrem captiuat, & in carcerem recludit.

Pontifex Henricum IV. Imp. filio ſuccedente depo nit, qui patrem in carcerem coniicit.

Caſtrum *Wlodimir*, & regionem *Wolinenſem* à Duce *Dauid* occupatam, *Suantopelk Kiouienſis* Dux recuperaturus, cum pedeſtribus & equeſtribus copiis, primo vere veniens verſus *Wladimiriam* procedebat. Cuius aduentum *Dauid* Dux veritus, cum & in ſuis ſatellitibus fidei ambiguitatem probe noſſet, caſtro relicto ad *Wladislaum Poloniæ* Ducem cum vxore & vniuerſa ſupellectili diuertit, *Suantopelk* vero caſtro *Wlodimir* potitus, proceſſu temporis caſu lugubri filio ſuo *Suantoslao* 12. Iunii à propriis occiſo, exceptus eſt.

1099.

Pomeranorum furia ad laceſſendum *Poloniæ* Regnum accurata diligentia ſemper intenta, quamuis illi ſuperiores conatus male ceſſiſſent, quietis tamen impatiens, nouo nocendi genere, aduerſus *Polonos* vſura, contractis vtriſque copiis ad caſtrum *Santok* accedens, intercipere illud primum dolo & fraude, & tandem ſpe non reſpondente, vi aperta expugnare moliebatur. Ac irrito vtroque cœpto, quoniam & firmo præſidio militum, velut portus, & oſtium *Poloniæ* Regni ſeptum erat, & ad humanum firmamentum etiam ſitus naturalis qualitas acceſſerat, nihil aduerſo euentu *Pomerani* deterriti, è regione caſtri aliud caſtrum *Polonis* ex iuſto nequicquam reſiſtentibus, in tam propinqua vicinitate, vt ſe mutuo loquentes exaudirent, & trabibus, & quercinis lignis, cæteraque materia illic ad manum ſuppetente erigunt, & vallis foſſatisque ingenti celeritate communiunt, maximum momentum rebus adiecturi, ſi tam caſtro neceſſario *Polonis* adempto, incurſiones pro libitu in *Poloniam* extenderent. Magni-

Pomeranis in finibus Poloniæ caſtrum ædificantibus,

1099.

Magnitudine periculi, quod a *Pomeranis* tendebatur, *Wladislaus* Princeps ad ſe perlata, motus, mandat filio *Zbigneo*, (ei enim oræ illius portio obuenerat) vt quam celerrimè conſurgat, & *Pomeranorum* abigat inſidias, & munitionem nouam à *Pomeranis* extructam deiiciat, caſtroque *Santok*, & his, qui in illo acriter oppugnabantur, opem ferat. Ille etſi prima iuſſa exequendo illuc cum iuſto exercitu acceſſiſſet, ſegniter tamen in ſingulis, quæ agi cum hoſte oportebat, ſe gerens, re infecta, confirmatis hoſtium animis, ſuorum verò qui obſidebantur plurimum hebetatis, diſceſſit. Quod vbi ferocis pectoris adoleſcens *Boleslaus* filius *Wladislai* Ducis legitimus, præruptæ iam tunc vir audaciæ, intellexit, fraternam deterſurus ignominiam, & patriæ obſeſſisque ſuccurſurus, cum paucis admodum militibus illuc aduenìens, magnos impetus edit. Egreſſos, ſiquidem ipſius paucitate conſpecta, *Pomeranos* paruo negotio fudit, fugatque, & vsque ad portarum limen, tam auidè fugientes proſequitur, vt parum abfuerit, quin cum fugientibus caſtrum irruerit. Pontem deinde à *Pomeranis* fabrefactum, aut diſrupit, aut exurit, obſidentesque paruo ante tempore *Pomeranos*, ponte effracto & ablato, noua terruit conſtrinxitque obſidione. Probitatem & ardorem infirmæ adhuc ætatis *Pomerani* admirati, magno illum certatim celebrant ſermone, dignumque iudicabant, cui ferrum & arma tractanda committerentur, *Zbigneum* velut puſillanimum & hebetem, in ſacerdotii ſortem detracta militia arbitrabantur detrudendum. Caſtro deinde quod erexerant, amiſſionem illius veriti, incenſo; ſub noctis caligine diffugiunt. Auunculus illius germanus *Bohemorum* Dux *Bretislaus*, ſpectata adoleſcentis virtute, coram ſe ſæpius recitata delectatus, miſſis nunciis, eum ad ſe venire inuitauit, chariſſimoque affectu honoratum remiſit, arcemque *Kamieniec* prope flumen *Moiſza* ſitam, ei reſtituit. Ita *Boleslaus* vno egreſſu duplicem hoſtem confecit, *Pomeranum* quidem congreſſu, *Bohemum* verò ſuæ virtutis admiratione. Donis præterea quamplurimis nepotem *Bretislaus* cumulauit, tum propter ſingularem amorem, quo in eum fuerat incenſus, tùm quia procul dubio indole & moribus *Boleslai* contemplatis; ſperabat egregii animi virum domi foriſque euaſurum. Abeuntem longa deductione proſequutus, monuit, vt nepotis erga ſe & Principatum *Bohemiæ* ſeruaret amorem, nihil dubitans ſe ſibi de cætero benigno animo reſponſurum. Ille graui & benigno reſponſo reddito, in propria reuerſus, dona quæ à *Bretislao* auunculo acceperat, ſingula in milites diſtribuit.

Boleslaus, *Pomeranos prælio vincit*, *caſtrum vero exurit*, *poſtea ad Bretislaum Bohemiæ Ducem proficiſcitur, & ab eo beneuole ſuſcipitur.*

Stephanus Plocenſis Epiſcopus annis XI. in Pontificatu *Plocenſi* abſumptis, vita & ipſe abſumptus eſt, & in *Plocenſi* Eccleſia ſepultus: Cui *Philippus* Decanus *Plocenſis*, genere nobilis, de familia *Doleuitarum*, per electionem Canonicam via ſcrutinii actum, vir conſilio & æuo maturus ſuccedit, quem ad petitionem *Wladislai* Ducis *Poloniæ* & Monarchæ, *Paſchalis* Papa ſecundus promouit.

Stephano Plocenſi Ep. ſuccedit Philippus.

1099.

Generali conuentu Duces *Ruſſiæ* 10. die Auguſti in *Wietice* indicto, quatuor numero, videlicet *Suantopelk, Dauid, Olech*, & *Wolodor*, cum ſuis ſingulis Conſiliariis conueniunt, habitiſque inter ſe variis tractatibus, pacem mutuam ordinant & concludunt. Ad quos illic agentes *Dauid* Dux literis eorum accerſitus ex *Polonia* aduenit, & dicendi poteſtate facta quærit *ad quid vocatus ſit*, offerens *ſe cuilibet de ſe querulanti reſponſurum.* Cui Duces per *Wlodimirum* reſpondent: *Tu ipſe per nuncium rogaſti nos, vt liceret tibi conuentui noſtro intereſſe, & de iniuriis, quas pateris queri. En ſedemꝰ, æquis auribꝰ te audituri, ſi quid habes, propone.* Quo ſe ſua hæreditate *Wladimirienſi* videlicet Principatu ſpoliatum querente, ſecedunt Duces, & collatione habita, mittunt ad *Dauid* nuncios ex parte *Suantopelkonis Putatam*, pro parte *Wlodimir, Ratibor*, pro parte verò *Dauid* & *Olech Thorcinum*, qui apud illum ita diſſerunt: *Non eſt propoſitum Ducum Ruſſiæ, reddere tibi Wladimirienſem ſedem, eò quòd frequenter terras Ruſſiæ hoſtili gladio, quod nemo alius ante te memoratur egiſſe, vexabas, non intendunt in mortem, aut captiuitatem tuam, aut aliquod nocumentum machinari, & dùm ſat eſt, culpam ignoſcere, etiam beneficentiam, ne in externis gentibus in tui & eorum ludibrium exul & profugus vageris, adiiciunt, Oſtrog, Dobin, & Cartorisk, VVladimir centum marcas annuas, Dauid & Olech alias centum marcas ſimiliter annuas pro ſuis partibus tibi conſignat.* Quo huiuſmodi conditionem acceptante, ſedit *Dauid* in *Borzyſko*. Cui expoſt *Suantopelkus* vltra poſſeſſiones priores etiam *Drohobiſch* adiecit, vbi degendo abſumptus eſt. Miſſi etiam ſunt ex eodem conuentu ad *VVolodorum* nuncii qui monerent, vt *VVaſilkone* cœco ad ſe recepto vnum agerent in *Premislia* Principatum. Quæ conditio ab vtroque repudiata eſt.

Ruſſiæ Principes pacem inter ſe faciunt.

1100.

Heroicos actus *Boleslai* Principis ſua animoſa opera etiam apud vicinas nationes iam crebreſcentia, & ſonore vulgata, quibus futuræ ſuæ indolis efficaciam, & virtutem maximis indiciis ſigniſque inſinuauerat, *VVladislaus* Dux *Polonorum* honorare ſatagens, & oriens ex ſuo femore ſidus ampliori rutilantia illuſtrare, non ignorans, nullum alimentum honoris ad exacuandam ſolidandamque virtutem æquè conferre, cingere illum militari balteo, cùm nunc ætatis annum 15. ageret, decernit. Aſſumptionis quoque B. *Mariæ* virginis diem in ciuitate, & in Eccleſia *Plocenſi*, cuius etiam honori Baſilica ipſa dicata eſt, conſtituit, curiam quoque ſolennem pro conferendo militari ſacramento *Boleslao* indicit, ſingulos Præ-

Quum Boleslaus Poloniæ Princeps balteo militari cingendus eſſet,

1100.

Præſules, Barones, & Primores *Poloniæ* ad ſolennitatem huiuſmodi corrogans & inuitans. Iam ſolennitati huiuſmodi dies aduentauerat deſtinata, inuitatique & in patris, & adoleſcentis honorem magnitudine apparatus, maximaque pompa ludos celebraturi frequentes confluxerant, dùm ſubitò affertur nuncio, *Pomeranos* ingeniorum calliditate & opportunitate temporis ſemper vſos, etiam ex huiuſmodi opportunitate temporis, caſtrum *Santok* grauibus copiis obſediſſe, ad eius quoque expugnationem omnes ſuos extraneos conatus & curas intendiſſe. Rebantur ſiquidem *Polonos* & *Boleslaum*, & conſtituta ad celebritatem militaris balthei die, & ſubſequentibus occupatis præſenti ſolennitate, & lætitia, & à cura defenſionis auerſis animis, omnem caſtri defenſionem neglecturos, ſe interim caſtra ſubuentione longius dilata potiundos eſſe. Tam audax *Pomeranorum* cœptum omni ratione ſalubriter compoſitum, virtus *Boleslai* potentior diſſoluit. Honore ſiquidem, quo eo die inſigniendus initiandusque erat, neglecto, quo illi poſt craſſior, ornatiorque perueniret, Pontificibus nequicquam eum retinentibus, equo veloci conſcenſo, de ſingulis qui conuenerant, ſequi iuſſis, ad *Santok* peruenit, & *Pomeranos* in tabernaculis quieſcentes ſoporeque in diluculo grauatos inuadit, & inopinato aduentu territos proſternit, fundit, & obtruncat, in paruoque temporis ſpacio omnes *Pomeranorum* copias, paucis per fugam elapſis, aut occidit, aut captiuat, & ſubſequente ſe longo captiuorum ordine in *Plocenſem* ciuitatem patre cum Epiſcopis & grandæuis, atque emeritis ſolennitatem militibus inchoatam continuante, hoſtium cruore madens, aduenit. Prædaq; Patri oblata, primùm ipſe, demùm frequens *Polonorum* numerus, ex ingenuis, & coæuis ſuis viris, his quoque qui vna ſecum militauerant, delectus à ſene patre, & balteo cinctus & ſacramento militari addictus eſt, & dies illa cum ſequentibus progeminata lætitia, cum iuſto gaudio traducta. Laudis ſuper ætatem & modum cupidus, nullos labores, nullum fugiebat diſcrimen, omnia pericula ob gloriæ cupiditatem, & patriæ quietem, decus atque propagationem vilipendens.

Pomerani iterum fines Poloniæ infeſtant, *quos ille rebus aliis neglectis primo vincit,* *& poſt baltheo cingitur.*

Ignobili & miſeranda morte, *Bretislaus Bohemiæ* Dux 21. Decembris anni eiuſdem decedit. Dum ſiquidem ex venationibus, quibus aliquanto tempore vacauerat, rediret, & prope villam *Stebnam* conſiſteret, venator ſuus *Laurentius Lorek* vocatus *Bozei* ex *Mutinæ* Nobilium de *Vrſzouicenſibus* alias *Rauitis*, qui à *Bretislao* ipſo omnium bonorum mobilium & immobilium mulctati & exiliati, in *Poloniam* diuerterant, largitione & promiſſo corruptus, lancea quam manu geſtabat, Ducem *Bretislaum* adeò lethaliter circa ilia proditoriè percuſſit, vt tertio die ex inflicto vulnere animam exhalaret. Huic frater germanus ſecundo genitus *Bratislai Borzywoi* in *Bohemiæ* Principatum ſucceſſit.

Bretislaus Bohemiæ inter venandum occiditur.

1100.

Templariorum ordo ſub hoc tempore cœpit, qui prius albis vſi ſunt mantelis, poſt rubeam crucem ſubpoſitam portarunt. Cuius primi fundatores fuerunt *Hugo* & *Ganifredus*, Beatus quoque *Bernardus* regulam dicti ordinis fertur compoſuiſſe. *Vrbanus* ſecundus cum annos 12. menſibus ſex, diebus 15. ſediſſet, *Romæ* moritur, & in Baſilica B. *Petri* honorificè ſepelitur. Cui *Paſchalis* ſecundus natione de *Bleda Tuſciæ*, qui *Reginherius* tituli S. *Clementis* Presbyter Cardinalis vocabatur, qui tres Antipapas vicit, *Albertum, Arnolphum*, & *Theodoricum*, in Cathedram Papalem ſucceſſit.

Templariorum initium. *Vrbano II. P.R. ſuccedit Paſchalis II.*

Iaroslaus Iaropelczyc Dux *Suantopelkoni Kiouienſi* Duci inferens bellum, pugna inita ſuperatur. Quem captum & vinctum *Suantopelk Kiouiam* adductum includit ergaſtulo, hunc expoſt ad inſtantes petitiones Metropolitæ *Kiouienſis* & monachorum ſolutum, & nihil de cætero moliri *Suantopelkoni* pollicentem dimittit.

15. Septembris *Ruthenorum* Duces, *Suantopelk, Wladimir, Dauid, Olech*, & *Iaroslaus* celebrato in *Stakow*, cum *Polowconum* Ducibus conuentu pacem confiniunt, quæ vt ab vtroq; firmius cuſtodiretur, dati inuicem obſides. Quartadecima die Aprilis, *Wſzeslaus* Dux de *Polocko* moritur.

1101.

Nouam *Boleslai* Ducis militiam nouus & antehac inſolitus hoſtis excepit, *Ruthenorum* namque Duces, *Wlodimir Nouogrodenſis, Dauid* & *Olech Pereaslauienſes, Wolodor Præmiſlienſis*, & *Iaroslaus Iaropelczyc*, abnuente & detrectante huiuſmodi expeditionem, *Suantopelkone* Duce *Kiouienſi*, ſuperiorum bellorum eis à Regibus *Polonorum* illatorum vltum iri cupientes iniurias, vt quæ conſtaret vires illorum ſic excreuiſſe, vt timendi magis cenſeri debeant quàm timidi, valido congeſto exercitu in *Poloniam* ingrediuntur, & quadrifariam agmine diſpartito, quo & prædatio populatioque maior proueniret, & terror multiplicatorum exercituum diffunderetur, eam omni genere vltionis vaſtaret, prædantur, & affligunt, non paruum quoque locorum ſpatium vſque ad flumen *Viſlæ* emenſi, & prædarum ſpoliorumque & captiuorum maximum conſequuti numerum. Iamq; votis potiti, graui & tardo gradu, grauem trahentes mancipiorum, & pecorum, prædam in *Ruſſiam* remeabant. Cùm ſubitò *Boleslaus* Princeps, qui in colligendis accerſendiſque in hoc bellum militibus, omne id tempus, quo *Rutheni* in *Polonia* immorati ſunt, abſumpſerat, aduenit. *Ruthenosq́;* iam *Poloniæ* regni confinia transgreſſuros, & faſtu immani, atque lætitia, quod expeditionem illam nihil aduerſi experti abſoluiſſent, inflatos conſequitur. Verùm cum ab exploratoribus, & per ſeipſum accepiſſet, vires hoſtium ſuis in notabili excedentia ampliores eſſe, & dimicationem futuram, militibus præſertim ſuis longitudi-

Ruthenos Poloniam vaſtantes

1101.

tudine viæ feſſis imparem, oportunitate temporis vtendum, (numero quidem plures hoſtes, robore verò ſuos ſuperiores & pugnandi cupidos ac peritos) ratus, cum omnis cunctatio, ne hoſtes à conſpectu abirent, & in munitiones ſe reciperent, allatura diſpendium videretur, accelerationem optimam ducens, (nam quo iiſſent celerius, eo ipſos repertum iri imparatiores) in noctis conticinio, quam dies Dominica ſequebatur, cùm *Ruthenos* in ſoporem verſos haberet exploratum, in illos irruit, iuſſiſque militibꝰ altius clamorem attollere, omnem eorum potentiam inuadit, & trementes atque pauidos, vt in tali caſu ſolet accidere, *Ruthenos*, ne quicquam paucis reſiſtentibus, Ducibus primum, deinde militibus, cæteriſque in fugam verſis, fundit, ſternitque *Polonorum* captiuis cœptam cladem *Ruthenorum* magnopere augentibus. Ingenti ſtrage edita, plurimis captiuis, & ſpoliis onuſtus, ſuis quoque *Polonis* in ſexu vtroque manumiſſione præſtita, reuerſus ad patrem, & agreſtium quos liberauerat, & militum, quos magna hoſtili præda ditauerat, efferebatur ſermonibus: *Felicem fore Rempublicam Polonorum tali Principe, felicem gentem, cui imperauerint, felicia tempora, quibus Poloniæ regno priſca gloria & omnis inſtauratio, decor & amplitudo forent abſque dubio prouentura, felicem & beatum virum, qui tàm ſtrenuum & fortunatum effudit bellatorem.*

vincit Boleſlaus,

& captiuos Polonos liberat.

Pro *Bohemiæ* Principatu, in quem anno transacto *Borzywoy* filius *Wratiſlai* ex *Suantochna Caſimiri* Regis *Poloniæ* filia genitus ſucceſſerat, res inter eundem *Borzywoy*, & *Vdalricum* filium *Conradi* Ducis quondam *Bohemiæ* filium ad teſtatas inimicitias & arma, re in controuerſiam verſa, prodierat. Is namque *Vdalricus* ſibi velut maiori natu *Bohemiæ* Ducatum vendicans, etiam ab Imperatore *Henrico*, quem *Ratiſponæ* conuenerat, de eodem Ducatu inueſtitus & prouiſus, cum aliquanto *Teutonicorum* exercitu, ſperans plures *Bohemos* ad ſe defecturos, *Bohemiam* acceſſerat. Sed dùm *Borzywoy* fortiori agmine circa riuulum *Wiſzplica* illic occurriſſet, & nulla acceſſio *Bohemorum* ad *Vdalricum* fieret, à *Teutonicis* apertum diſcrimen ſubire detrectantibus, & temeritatis illum arguentibus deſertus eſt, *Borzywoy* nouus Princeps *Bozei* & *Mutinæ* germani ſui *Bretiſlai* percuſſoribus ex *Polonia* reuocatis, oppida eorum *Bozei Sancz*, *Mutinam*, & *Lewtomorzycz* reſtituit.

Bohemiæ Dux fit Borzywoy.

Vigeſima quinta Nouembris, *Lampertus Cracouienſis* Epiſcopus, & corporis B. *Staniſlai* ex *Rupella* in Eccleſiam maiorem tranſlator, abſumptus eſt, & in Eccleſia *Cracouienſi* ſepultus, cùm annis 20. *Cracouienſem* Eccleſiam rexiſſet. *Balduinum* primum, *Gallum* genere, Summo Pontifice *Paſchali* ſecundo prouidente habuit ſucceſſorem, annis 7. in *Cracouienſi* Eccleſia præſidentem, non tamen immediate *Balduinus Lamperto* ſucceſſit, ſed annis tribus vir venerabilis *Cziaslaus* tenuit *Cracouienſem* Epiſcopatum per *Wladiſlaum* Ducem *Polonorum* ſibi collatum. Fuit hic *Balduinus* Canonicus *Stobnicenſis*, & *Boleslao* Duci Monarchæ Regni *Poloniæ* in grandi neceſſitate ſubuenerat, eius itaque patrocinante ſuffragio in Cathedram *Cracouienſem* promotus.

Lamperto Cracouienſi Ep. ſuccedit primum Cziaslaus, deinde Balduinus I.

1101.

Conradus Henrici Imperatoris filius *Florentiæ* moritur, & in altero anno *Henricus* coronam Imperii à *Paſchali* Papa ſumit, nec multo poſt illum cum multis Eccleſiæ Prælatis capit, & carceri includit, vnde parum poſt liberatus euaſit.

1102.

Sexageſimum ſuæ ætatis vno minus annum *Polonorum* Dux *Wladiſlaus Hermannus* cognominatus, impleturus, in grauem incidit languorem. Qui cùm illum vexaſſet diutius, *Boleslaus* tamen filius ſuus nunquam à languentis lectulo, niſi quantum patris curandi vſus poſtularet, diſcedebat. Tandem viribus corporis debilitatus, animam de carne 5. die menſis Iunii excluſit, affuit ſui exceſſui *Martinus Gneſnenſis* Epiſcopus, ipſeque Duci deceſſuro, & ſacratiſſimi corporis Chriſti viaticum, & ſupremam vnctionem præſtitit. Cadauer quoque exanime, donec filii, Præſules, Barones, & milites ad iuſta Ducali funeri exſoluenda conuenirent, vsque in diem quintam aſſeruauit. Scribunt & aſtruunt nonnulli annalium *Poloniæ* ſcriptores, *Wladiſlaum* Ducem præfatum *Poloniæ* non naturali morte conciſſe, ſed à filio ſpurio *Zbigneo*, qui & *Zbieg* à *Polonis* cognominatus eſt, occiſum eſſe per fraudem. Sed filiis confluentibus *Zbigneus* non de honore & iure patri ſepeliendo, impendendo, ſed de theſauro à patre relicto curam intenderat. Solita quoque furia vexatus, litem grauem & pro tempore execrabilem, cum *Boleslao* fratre fletibus & mœrore occupato, & confecto, inchoauerat. Caſtrum *Plocenſe*, cùm ſuæ ſortis eſſet & iuris, etiam theſaurum illic repoſitum ſibi tantummodo integrum debere cedere. Qua interceſſione *Martini Gneſnenſis* Archiepiſcopi, cæterorumque Epiſcoporum & Baronum ſedata, officio ſepulturæ, per dies plures vacatum eſt. Ducis quoque mortui *Wladiſlai* corpus in Eccleſiæ *Plocenſis* choro, non ſine *Boleslai* filii legitimi Prælatorum & Baronum *Poloniæ* luctu, debito honore conditum eſt. Theſaurus quoque prout ex dicto *Martini* Archiepiſcopi, & Epiſcoporum *Poloniæ* conuenerat, inter *Boleslaum* & *Zbigneum* ex æquo diuiſus; quanquam iure municipali minus perſcriptum eſt, legibus tamen Imperialibus, & communi iure gentium ſancitum, vt naturales filii ſortem hæreditatis in regno non poſſint accipere. *Zbigneo* quoque in *Maſouia* & *Plockò*, ſibi enim ſorte prouenerat, remanente, *Boleslaus* in ſedes à patre ſibi deſignatas abiit. Tum quoq; primum *Polonici* Re-

Wladiſlaus Poloniæ Dux moritur,

& in Plocenſi Eccleſia ſepelitur.

1102.

gni Prouinciæ diſcerpi, atque ſcindi cœperunt. Tantam autem charitatem *Boleslaus* Princeps nobilis parentis, nobiliſſimum veraxque germen in patrem mortuum monſtrauit, vt eius exceſſum quotidie nouarum effuſione lachrymarum, & habitu veſtis atræ integro lugeret quinquennio. Laminam inſuper auream & paternam imaginem, ſimul & nomen inſculptam habentem, ceruici appendit, nocteque & interdiu geſtauit, vt quaſi Patrem coram cerneret, eiuſque aduentum ad ſingula ſua agenda figuraret, vtque præſentia ſua in virtuoſis actionibus conſiſteret erectior, crebro id apud ſe lamina aurea ſuggerente ingeminans atque repetens, dictabat: *Sermonem tuum antequam prodeat, (pater enim illum exaudit) vt honeſtus & cultus ſit, circumcide opera tua, vt iuſtitiam & veritatem redoleat: (pater enim ſingulorum inſpector adeſt) vt omnia iuſtè adminiſtrentur, via regia vt in ſingulis quæ vel meditando, vel fando, vel operando egeris Deum & parentem magno metu ſapientiam præſtantem, reuerere.* Talibus documentis, quæ ſua ſponte pectus ingenuum ſpirabat, *Boleslaus* eruditus, breui in virum ſolertiſſimum, & perſpicaciſſimum clementia Saluatoris illum dirigente euaſit. Armorum, & equitandi peritus, laborum vltra fidem patiens, eloquio nitidus, in iudiciis ſtrenuus, pietate præſtantiſſimus, gubernatione regni ſtrenuus & præcipuus, in bellicis actionibus & victoriis ſemper clarus. Vltra autem militaris gloriæ laudes plurimæ in eo fulſere virtutes, fides, prudentia, & induſtria. In omnes charitas, & erga calamitoſos ac inopes miſeratio ſemper prompta, patri *Wladiſlao* non abſimilis, cæterum diſciplina rei militaris longè peritior, copiis, apparatuque longè opulentior, inſtructiorque, liberalitate animi, facilitate morum, dexteritate ingenii copioſior.

1103.

Egregiam operis noſtri partem, in quam diuinitate propitia, vtcunque peruentum eſt, inchoaturus, id mihi primum præfari liceat, quod & pleroſque rerum ſcriptores in vertice ſuorum operum profeſſos memini. Tempora me & bella memoranda egregiæ & raræ felicitatis atque virtutis, Ducis *Boleslai Polonorum* Monarchæ deſcripturum. Cuius pectus tàm fuit ferox in aggrediendo, animoſitas tàm conſtans in agendo, celeritas tàm prompta in conficiendo, liberalitas in largiendo, induſtria in prouidendo, modeſtia in deuictos, clementia in afflictos, commiſeratio in calamitoſos, vrbanitas in hoſpites, æquitas & pietas in ſubditos, quemadmodum memoriæ multorum autorum literis proditum eſt, adeò amplà ac immenſa, vt inter *Polonorum* Reges & Principes, neque vir melior, neque Dux peritior, neque miles audacior, neque victor felicior, neque patriæ amator feruentior, neque iudex iuſtior illo vnquam memoretur extitiſſe. Septem & quadraginta prælia conſtat illum confeciſſe. In quibus adeo prudenter & animoſè verſatus eſt, vt ferè in ſingulis ſua plerumque virtute triumphauerit, inerat illi in oris extremitate quædam ad gratiam magis, quàm ad deformitatem producta recuruitas, ob quam *Boleslaus Krywouſty*, videlicet *indirecti oris* eſt agnominatus. Tantas autem præclaras in Principe virtutes ſola credulitas vitiauerat, cui etiam in apertis & expertis rebus tàm ſe obnoxium ſubſtrauerat, vt actionibus ſuis, alioquin glorioſis & magnificis, aut leuitatis notam inuſtam, aut confuſionis ignominiam conſtabat permixtam. Altero poſt obitum patris anno, Prælatis & Baronibus *Poloniæ* diu cunctantem renitentemque, & ætatem nondum maturam opponentem, cogentibus, vxorem Principis maioris *Ruſſiæ* filiam *Suantopelkonis* Ducis *Kiouienſis* nomine *Zbislauam*, virginem forma & moribus illuſtrem, (quamuis alter alterum quarto conſanguinitatis gradu æquè contingeret) accepit, verentibus conſiliariis, ne tàm nobile germen, non relictis frondibus exccederet. Nuptiarum celebritatem *Cracouiæ* 16. die Nouembris acturus, *Zbigneum* fratrem naturalem, quem pluſquam germano affectu diligebat, & in quem charitatis & venerationis officium, quòd patri præſtare ſolitus erat, contulerat, ad illam inuitat. Qui etſi pro honore fraterno ad illam venire ſe promptum obtulerit, illico tamen pecunia accepta ad *Bohemiam* ſe contulit, & tàm Ducem *Bohemiæ Borzywoi*, quàm nepotem ſuum *Suantopelk* & præſenti pecunia, & futura promiſſione ineſcatos arma contra *Boleslaum* ſumere, & Ducatus ſuos inuadere induxit, nullum aptiùs tempus, eo quod *Boleslaus* Dux *Polonorum* nuptiarum ſolennitati vacauerit, de cætero ad inuadendum ſuos Principatus prouenturum. In fines copiæ *Bohemorum* peruenerant, cum murmur *Bohemorum* & indignatio exorta erat querentium ſe ad iniuſta bella, ex quibus ad ſolos Principes locupletatio, ad ſe tenuitas proueniret, cogi. Rem in ſeditionem verti timentes & *Borzywoi* & *Suantopelk* Duces in *Bohemiam* (*Zbigneo* ignominioſè deſerto, vana tamen ſpe impleto alio ſe tempore ſuis deſideriis morem geſturos) reuertuntur. *Boleslaus* impedimento hoſtili, quod illi inuidia fratris exciuerat, *Bohemicorum* militum ſeditione ſolutus, magno ſumptu & pompa nuptias egit, 16. quoque diebus integris quibus nuptiarum celebritas tendebatur, amplitudine ſua digna munera inter conuiuas, & inuitatos diſtribuit, conſanguinitatis impedimentum, quod inter *Boleslaum* Ducem & nouam ſponſam vertebatur, *Paſchalis* Papa ſecundus *Balduino Cracouienſi* Epiſcopo procurante, Apoſtolica diſpenſatione ſuſtulit. *Bohemica* repulſa *Zbigneus* accepta, ad alias rurſum molitiones animum inducens, *Pomeranos*, *Pruthenosque* & quoſcunque alios adire feſtinat, in bellum & arma illos contra *Boleslaum* Ducem *Polonorum* inducturus. Ambitio enim ad

1103.

Laus Boleslai,

qui cum Zbislava Suantopelkonis Ruſſiæ Ducis filia,

Zbigneo fruſtra Bohemos aduerſus ipſum inſtigante,

nuptias celebrat.

1103.

ad occupandum *Poloniæ* regnum vniuersum, & liuor in Ducem *Boleslaum*, illos sibi subministrabat spiritus, cùm illum iusta matrefamilias, se pellice ortum: illum fauore, & charitate *Polonorum* magnum, se inuisum & contemptibilem esse nosset. Nullam sibi itaque spem ad adeptionem Regni nisi in scelere relictam ratus, ad id omnes, quos poterat, conatus intendit, & germanitatis obliterata memoria, non insidiatoris modò, sed ganeonis manifesti personam induens, noctes diesque insidiari illi cœpit. Callidus enim, & versutus natura *Zbigneus*, quo se inferiorem materno latere cernebat, eò studiosius per fraudes & dolos capitales insidias non desinebat extruere *Boleslao*, non aliter se, nisi *Boleslai* interitu dedecus originarium existimans depulsurum. Videns insuper fauorem & dignitatem *Boleslai* apud omnes validam fore, sibi nullam spem Regni nisi in scelere ratus, ad id vnum omnes cogitationes curasque suas intendere pergit, nec illum metus à periculo aut ratio à furore reuocabant, furtiua vitiatus sobole, qui de matre erubescere debuerat, Principatum appetebat.

Polowcy Russiam inuadentes

Pacta cùm *Russiæ* Ducibus firmata violantibus *Polowcis*, terrasque *Russiæ* excursionibus & spoliis assiduis vehementer vexantibus, conuentu apud *Kiouiam Russiæ* Duces octaua die Aprilis celebrato, expeditionem contra *Polowcos* æstate non expectata gerendam indicunt. Milites autem *Ruthenorum*, etsi non conuenienter tempore hiberno geri bella astruerent, & grauari se plurimum per indictam expeditionem quererentur, Duce tamen *Suantopelkone Kiouiensi* differente, *cùm eo ipsis hoste bellum esse, qui nec quicquam obseruatis temporibus assiduè illos infestet, & cui pro omni tempore resisti oporteat*, expeditio huiusmodi vniuersali consensu accepta est. Ad quam communibus viribus & armis *Ruthenorum* Ducum & populorum gerendam, *Dauid* & *Olech* Duces, qui conuentui *Kiouiensi* intererant, cùm vocarentur, *Dauid* quidem vocationi paruit, *Olech* verò ægritudine simulata venire contradixit. *Wlodimirum* itaque cum suis copiis procedentem *Suantopelk Kiouiensis* Dux, *Dauid Suantoslawicz*, *Dauid Wszeslawicz*, *Mścislaus* nepos *Hreorii*, *Wiszeslaus Iaropelczyc*, & *Iaropelk Wlodimirowic* Duces, vnusquisque cum gente sua equis & nauibus vecti, secuti sunt. Egressi autem de nauibus conscensis equis, & aciebus ordinatis, veniunt in *Schuten*. Quorum apud *Polowcos* percrebrescente aduentu congregantur *Polowcy* in maxima multitudine, cum *Ruthenis*, quos iam vicisse & subegisse crediderant, dimicaturi. Suasit autem vnus ex Ducibus *Polowconum*, *Rubosa* nomine, *Polowcis*, *vt certandi animo omisso, pacem potiùs, cuius ipsi violatores extiterant, à Ruthenis in grandi exercitu venientibus, flagitarent.* Qui etsi salutaria suaderet, arguentibus tamen *Rubosam* de ignauia, & metu notantibus, cæteris auditus non est, profitentibus *se & Ruthenos qui aduenerant, debellaturos, & tàm terras, quàm munitiones eorum occupaturos. Nec superesse quenquam ea potentia præditum, qui Ruthenos ab eorum inuasione sit seruaturus.* Quo tàm superbo & feroci dicto *Rutheni* & Duces eorum cognito, pro consequenda ex alto victoria, frequentibus votis promittendo templis & monasteriis largitiones amplissimas Dei clementiam precabantur. *Archonga* autem, vir in armis fortis & strenuus, cum aliis non paucis ad speculandum à *Polowcys* præmissus, à *Ruthenorum* speculatoribus interceptus, nullo valente effugere, cum omnibus comitibus suis occiditur. Quæ res velut de summa belli pronunciasset *Ruthenos* victores, *Ruthenorum* animos erexit. *Polowcis* itaque in magna multitudine, quam nemo *Ruthenorum* poterat, aut circumspicere, aut æstimare, in aciem prodeuntibus, immisit diuinitas pauorem & terrorem in illos & occupati pauore & trepidatione antequam in congressum cum *Ruthenis* venirent, non ipsi modò, sed & equi eorum cespitare, mœroremque quendam præ se ferre cœperunt, *Ruthenis* è contra ordinanter, & cum magna alacritate equis etiam eorum in lætitiam effusis, frequentius hinnientibus ad prælium prodeuntibus, *Polowcy* solo eorum conspectu perculsi, & debellati, pugna omissa, terga vertunt. Cædes itaque non certamen fuit, & fugientes *Polowcos* passim trucidant. 20. Duces *Polowconum* eo prælio occisi, videlicet *Rubosa*, *Kocza*, *Harslonopa*, *Kikalopa*, *Huniana*, *Chasupa*, *Kurtaka*, *Czeniehrepa*, *Surboz*, & plures alii, multa millia cæsi, multa capta. Castris *Polowconum Rutheni* potiti, ex auro, argento, gemmis, pecoribus, camelis, & alia varia suppellectilia illic recepta, *Ruthenicus* exercitus affatim ditatus, onustus, multis spoliis, & multos *Polowconum* captiuos ducens, victor in *Russiam* rediit. Fecitque Deus in die illa magnam salutem *Ruthenis*, graues & infestos hostes *Polowcos* tradendo in manus eorum. Procedente autem tempore eiusdem anni, terræ *Russiæ a Ruthenis* & *Lithuanis* vastatæ sunt. Volunt & nonnulli annalium *Poloniæ* Historiographi eo primum anno & non 1065. quemadmodum in superioribus narrauimus, *Miecslaum* Ducem filium *Boleslai Poloniæ* Regis, confirmata apud *Crusuiciam*, vbi tenebat sedem, monasterii in *Mogilno*, per patrem suum fundatione simul cum *Eudoxia* coniuge sua 2. Idus Martii vi veneni, quod fortè vna die simul hauserant, extinctum esse. Cuius confirmationis apices originales in ipso *Mogilnensi* monasterio in pargameno exaratos, ego legi, vidi, & tractaui.

à Ruthenis magna clade afficiuntur.

1104.

Hostilitate quam aduersus se *Boleslaus Polonorum* Dux affines suos *Borzywoy* & *Conradum Bohemiæ* Duces, ad *Zbignei* fratris sui suggestionem machinatos, sub diebus nuptiarum suarum agnouerat, vehementer offensus, nec suggestori tantum *Zbigneo*, quantum *Conrado* (is enim *Borzywoi* Duce *Bohemiæ*, bellum *Boleslao* inferendum declinante, ardentius id geri expetebat) iratus, milites magis præstantes & veteranos in arma euocat. Et valido exercitu ex proprio tantummodo milite congesto, pœrficiens illi in Ducem & Principem militiæ Comitem *Zelislaum* in *Morauiam*, quam tunc *Suantopelk* velut sortis suæ hæreditatem possidebat, transmisit. Tanto autem ad vlciscendum *Suantopelkonis* hostilitatem ferebatur ardore, vt tempore belli apto non expectato in Quadragesimæ diebus expeditionem ipsam milites agere iusserit. Ne tamen expeditioni huiusmodi interesset personaliter, ægre à Consiliariis exorari potuit. *Zelislaus* itaque Princeps militiæ triplici agmine, ita enim erat illi a *Boleslao* Duce imperatum, *Morauiam* ingressus, incendiis, spoliis, & prædis, non in Quadragesimæ solum diebus, sed etiam festum Paschæ sequentibus grandi incommodo eam afflixit. Et vniuersa fere *Morauia* absque aliquali resistentia peragrata, prædarum & captiuorum magnis turbis, maximoque numero onustus in *Poloniam* remeabat, iamque locis quæ *Poloniam* à *Morauia* disterminant, proximus erat, dum & exploratorum & speculatorum denunciatione certificatus est, *Suantopelkonem* cum exercitu frequenti, plus de pedite, quam de equite habente se insectari, nec plus duobus miliaribus à se castra posuisse. Sistit illico gradum *Zelislaus* & imbecillioribus infirmisque cum captiuis, præda, & spoliis præire iussis, quatenus futura dimicatio expeditius iniretur, ipse aciebus instructis, milites paucis, *vt cœlitibus iuuantibus fortiter decernerent*, hortatus, in statiuis hesterna die habitis *Suantopelkonis* aduentum cum vniuerso *Polonorum* exercitu alacer operiebatur. Aduenit tandem *Suantopelk Morauiæ* Dux, & irarum, fellisque pro sortis *Morauicæ* exustione plenus, bellum animo infesto conceptum conseruit, suæ & suorum virtuti plurimum confidens, nihil casui reseruabat, secundos sibi destinans successus, quasi non & in altera parte viri æque pugnaces fuerint, magno impetu ab vtriusque concursum est, maiori tamen vi vsque ad vespertinam horam, cum in tertiis cœpisset pugna, gerebatur. Et vtraque parte pro victoria adintente, fuso vtrinque multo sanguine, plurimisq; hinc inde cadentibus, aut vulneratis, æquo Marte vtraque acies, hæc in *Poloniam*, illa in *Morauiam* ex infesta palestra rediit, *Suantopelkoni* & *Morauis* vltra mœrorem, quem pro his, qui in prædicto prælio ceciderant, etiam his, quod prædam à *Polonis* non excusserant, accessit. In hoc certamine dum *Zelislaus* Princeps militiæ, & Ducis & militis officio egregie functus, in locis aliquot pugnam resistens manum dexteram amisisset amputatorem illi9 leua occidit. Pro qua illi ob virtutis insigne, *Boleslaus Polonorum* Dux sua liberalitate ampla contulit munera. Nec oblatis fides defuit quoniam & donationib9 mirificis illum locupletauit, & pro carnea amissa, manum illi auream fabricauit. Cui9 simulachro vsus fortitudinis suæ facinore, magis quam vera manu fiebat conspectior. Plures & alii *Poloni* in huiusmodi prælio, aut desiderati, aut vulnerati sunt; quæ plaga creditur propterea *Polonis* accidisse, quod Quadragesimam esu lacticiniorum violassent, & in die Resurrectionis quædam nefanda scelera patrauerant, maioremque gloriam eius victoriæ quam lætitiam miles *Polonicus* habuit. Indignum siquidem iudicauit, & deforme sibi *Boleslaus Polonorum* Dux, simulachrum manus aureæ *Zelislao* Principi militiæ non reddere, qui pro suo imperio fortissime dimicans, in acie, veram amisisset. Omnes autem Ducalium suorum introituum sumptus in nullam, vt cæteri, conuertebant, voluptatem, sed ad equos & arma, & quamlibet aliam militiæ & artis Imperatoriæ suppellectilē, pro qua vna adipiscenda, maxima cura, studio, conatuque adeo flagrauerat, vt nulla ipsum vnquam occupatio auocauerit, labor distraxerit, discrimen deterruerit, nec *Poloni* ad capessenda pericula alio Duce plus audaciæ ostentarunt.

Zelislaus Boleslai Dux Morauiam vastat,

cum Morauis æquo Marte pugnat,

& manum dextram a- *misit pro qua ipsi Boleslaus auream fabricari iubet.*

Suantopelkonem Morauiæ Ducem, *Boleslaus Poloniæ* Dux denuo insectaturus, ea quæ *Zelislaus* & exercitus sibi commissus egerat, parum probans, alio rursum coacto exercitu, magis potenti *Morauiam* per *Alpes* confrontatas ingreditur, per quas etsi in eam diem vsque quæuis itineratio fuit, ipse tamen primus ferro, & igne iter illud patefecit. Ad illius aduentū vniuersi agrestes fuga dilapsi, aut in munitiones se cum fortunis suis conferunt, aut in siluis & abditis locis pecus condunt. Intelligebant enim Dominum suum *Suantopelkonem* priori certamine satis debilitatum, *Boleslao Polonorum* Duci cum recenti & fortiori agmine aduenienti, decernereque æstuanti, nullatenus occursurum. Libere itaque vastata *Morauia*, ampliori etiam incendio afflicta, incolumis & nullam *Morauorum* resistentiam expertus, cum exercitu nouis spoliis ditato, rediit.

Morauia a Polonis iterum vastatur.

Summi Pontificis *Paschalis* secundi nuncius cum potestate Legati de latere, *Gualdo*, *Episcopus Baluacensis*, in *Poloniam Boleslao* de *Morauica* expeditione redeunte, venit. Qui à *Boleslao* Duce comiter exceptus, *Polonia* visitata, prout à Summo Pontifice iussus erat, Ecclesia rigore iustitiæ in sceleratos Ducis *Boleslai* illum animante acuenteque assistentia, duos Prouinciæ *Gnesnensis* Episcopos, culpa exigente, damnauit, & suis per sententiam depositionis priuauit sedibus. Qui tamen ipsi fuerint, & quarum Ecclesiarum Episcopi vario & diligenti in quibuslibet annalibus scrutinio facto, legisse me non meminerim. Reor tamen ex coniectura euidenti, quod vnus Episcopo-

Gualdo Ep. Baluacensis Nuncius Apostolicus

1104.

rum depoſitorum fuit *Czeslaus*, qui *Cracouienſem* Epiſcopatum nulla Summi Pontificis autoritate, ſed ſola Ducis *Wladislai* donatione detinebat.

Boleslao naſcitur filius Wladislaus.

Editus eſt à Duciſſa *Zbislawa* conſorte *Boleslai* in anni huius fine infans egregius, quem præfatus *Gualdo* Epiſcopus *Baluacenſis* cum aliis *Polonorum* Epiſcopis in *Cracouienſi* Ecclesia de ſacro fonte leuauit. Qui patre iubente, auitum nomen *Wladislaus* accepit.

1105. *Boleslaus Dux.*

Secretam & cauteloſam expeditionem paucis conſciis in *Pomeranos* terminos Principatuum ſuorum laceſſentes, *Zbigneo* eos ad id crebris, clandeſtinis tamen auiſamentis & promiſſionibus incitante, *Boleslaus* Dux *Polonorum* acturus, copias equeſtres tantummodo in *Glogow* ſpeciem expeditionis in *Bohemiam*, quo & *Zbigneum* & *Pomeranos* falleret, iuſſit conuenire. Omnibus tandem, quæ illi expeditioni rebantur ſufficere comparatis, exercitum per quinque integros dies, per ſiluarum opaca, & colles inuios, ne propoſitum ſuum prodi poſſit, verſus *Goltberg* ciuitatem ea tempeſtate opibus famoſam duxit. Cumque ſextis ſtatiuis propius eam acceſſiſſet, militibus ex itinere feſſis, quietem aliquam daturus curare illos, primum animas ſacro Euchariſtiæ viatico, demum corpora iubet. Septima die quæ in Sabbato obuenerat, officio B. *Mariæ*, in cuius deuotionem ſingulariter ferebatur, abſoluto diluculo, ad *Goltberg* incautos oppreſſurus accedit, flumenque quod circa vrbem decurrit, tunc inflatiores ſolido vndas habens, pontibus non requiſitis, vt ſuus ab hoſtibus dinoſci non poſſet aduentus, cum vniuerſo exercitu tranat, diuiſoque triſariam exercitu duas cohortes in ſubſidiis locat, ne à *Pomerano* à tergo adoriretur, ſubita inuaſione, ipſe cum tertia vrbem inuadit, aggreditur, & oppugnat. Iam plerique milites effractis portis, iter cæteris ciuitatem irrumpendi effecerant, ſe maiori parte militum ad diripiendam ſuburbanam prædam, quam ad vrbis impugnationem magis diſcurrente & intenta, milites qui ciuitatem intrauerant, conſpecta eorum à ciuibus paucitate, obſiſtente ciuium multitudine, retrocedere non ſine grandi periculo ſunt compulſi.

Pomeraniam inuadit,

Pomeranorum Dux qui tunc in *Goltberg* morabatur, ne in *Boleslai* manus viuus veniret, inter hunc tumultum elapſus eſt fuga. Magnis expoſt conatibus *Boleslaus Goltberg* expugnare adortus, caſtigatis militibus, qui præda viliori occupati, opportunitatem bene gerendæ rei exequi neglexerant, in pluribus locis impugnationem vrbis inſtaurat. Feſſis autem aut vulneratis, nouos & recentes ſuccedere iubens, circa oppugnationem ciuitatis caſſo labore, vſque ad veſperam ciuibus conſtanter mœnia ſua tuentibus, immoratus eſt. Videns autem conatus ſuos, militibus nequicquam proficientibus, ad vltimum fatigatis recedere in irritum, receptui ſigno dato, ſuos ab oppugnatione vrbis reuocauit, ſuburbioque tunc primum militibus in prædam dato, illoque in locis pluribus in circuitu conflagratis, magnum captiuorum numerum ſecum vehens, in propria rediit, intelligens oppidi *Goltberg* conquiſitionem ſibi fato tunc aduerſo ſubductam.

& Goltberg caſtrum, quamuis fruſtra, impugnat.

1105. *ſuburbia tamen eius expoliat.*

Breui quiete poſtquam à *Goltberg* reditum eſt ad expediendum arma, & curandum corpora militibus à *Boleslao* conceſſa, alteram in *Pomeraniam* cum eodem expedito milite, quo circa *Goltberg* vſus fuerat expeditionem acturus, dum æſtate illa nullo amplius belli munere, vacaturus crederetur, remeauit. *Suantobor* oræ maritimæ Princeps, & *Boleslai* Vaſallus, *Boleslao* quoque conſanguinitate iunctus, à *Pomeranis* in captiuitatem coniectus, (ſui ſiquidem milites, & ſubiecti iniuſtum eius imperium peroſi, illum de Dominio exturbauerant, vinctumq; *Pomeranis* velut hoſtibus infeſtis tradiderant, breui illum exiſtimans apud *Pomeranos* extinctum iri,) expeditioni præfatæ ſecundæ in *Pomeranos* cauſam præſtiterat. Hic ſiquidem longo tempore carcerales apud *Pomeranos* ſuſtineret moleſtias. *Boleslaum* per literas & crebros nuncios ſuppliciter fatigat, *vt ſui miſertus, calomitoſum eum eſſe, & in horrendo carcere mori, per neceſſitatem communis ſanguinis non ſinat*, *Boleslaus* etſi probe nouerat *Suantoborum* maioresque ſuos & omnem progeniem, ſibi & ſuis progenitoribus nunquam puros, ſed ſemper in fide fluxos & vafros extitiſſe. Sua ſponte tamen *Pomeranis* infenſus, per occaſionem liberandi *Suantobori* ſui Vaſalli *Pomeraniam* ingreditur, miſſis nunciis, qui (niſi *Suantoborus* reddatur,) *Pomeranis* denuncient bellum. *Pomerani* autem non denunciatione belli, ſed aduentu poſt denunciationem *Boleslai* tam repentino & inſperato perterriti, vaſtationem ſibi, & terræ ſuæ impendentem prouide euitaturi, *Suantoborum* de carcere ſoluunt, & vſque ad caſtra *Boleslai* perductum, *Boleslao* reſtituunt. Qui vitam & libertatem ſibi à *Boleslao* præſtitam, publica voce profeſſus, dignationi ſuæ multiplices gratias agens, fidior de cætero in ſubiectione ſua permanſit.

Deinde Suantoborum vaſallum ſuum liberaturus alteram expeditionem ſuſcipit,

ſed Pomerani eam non ſuſtinentes Suantobor Duci tradunt.

Henricus V. *Romanorum* Rex, mandato & ordinatione Papæ *Paſchalis* ſecundi, *Henrico* quarto Imperatore ob rebellionem in ſedem *Romanam* depoſito, ſuffectus, congregatis pluribus ex Imperii terris bellatoribus, *Saxoniæ* terram ingreſſus, eam ſuæ ditionis facit, & plures Principes, Epiſcopos, & Barones, *Almaniæ*, ab obedientia *Henrici* Imperatoris genitoris ſui auerſos, in ſuam ditionem inclinat, reſiſtentes deſtituit & expellit. Ad quorum reſtitutionem dum Imperator *Henricus* alterum exercitum contra filium comparaſſet, Regno quoque *Almaniæ* miſerabiliter ferro, flammaq; vaſtato, in ripa fluminis *Rheni* parricidale bellum commiſſuri, tam Pater, quam filius conſederunt. Intelligens autem *Henricus* Rex patris ſui *Henrici* præcipuas vires in *Borzywoy* *Bohemiæ* Duce, & Marchione *Leopoldo* conſiſtere, magnis donis & promiſſis vtrumque corruptum Patrem linquere, & ſibi adhærere coegit. Quibus abſcedentibus *Henricus* Imperator decernendi voluntate omiſſa, in arces, diſſoluto exercitu, ſeceſſit, ab eo quoque tempore res filii proſperari, Patris ſenſim diminui cœperunt.

Henricus V. cum patre Henrico Imp. Henrico IV. bellum gerit.

1105.

Ad *Bohemiæ* Principatum obtinendum, dum *Conradus Morauiæ* Dux filius *Ottonis*, filii *Wratislai* primi Regis vehementer aſpirans inducit in animum, vt Patruum germanum *Borzywoi* eius poſſeſſionem pacificam nactum, ab illo deiiciat, quod illi non ſolum proprius ambitus, ſed quorundam Baronum *Bohemiæ*, qui rebus nouandis ſtudebant praua perſuaſio ſuggeſſit. Exercitu itaque notabili congeſto in *Bohemiam* ingreditur, pluresque *Bohemi Borzywoy* deſerto, ad illum deficiunt. Quorum defectione elatus, & totius *Bohemiæ* ſibi principatum deſtinans, celerius ad caput *Bohemicum*, ciuitatem videlicet *Pragenſem* apprehendendam feſtinabat. Reſpondiſſet autem ſpei ſuæ plenus effectus, niſi *Borzywoy Pragam* veniſſet, ex pſiræſidio firmo in ea collocato, caſtro quoque *Wiſſegradenſi* fidei *Hermanni* Epiſcopi *Pragenſis* commiſſo, rebus ſuis tempeſtiue prouidiſſet. Quamuis autem *Suantopelk* cum ſex legionibus *Pragam* veniſſet, à *Pragenſibus* tamen portas ei claudentibus excluſus, in *Morauiam* abiit. Quem etſi *Borzywoy* abeuntem fuiſſet conſequutus, diſtulit tamen cum illo, quamuis ſuperiorem ſe numero militum videret, decernere, ambiguitate fidei *Bohemicæ*, ne deſertus in nepotis manus incideret, dettrritus.

Conradus Bohemiæ Ducatum eiecto Boryzwoy occupat,

Vacationem militiæ & bellorum, Conſiliariis impellentibus, *Boleslaus Polonorum* Dux ſuæ tantummodo perſonæ aſſumens, & ciuilia Diuinorum negotia pertractans, *Scarbimirum* tamen nihilominus virum in armis bene ſtrenuum, & expertum, in Principem militiæ creans, ipſum cum equeſtrium & pedeſtrium copiis in *Pomeraniam* tranſmiſit. Qui cum quaſdam munitiones, caſtella & oppida ignobilia munita, primo impetu cepiſſet, magnum tamen inde captiuorum & ſpoliorum numerum congerens, in *Poloniam* deduxit, eodemque itinere, quo venerat *Pomeraniam*, reuerſus, caſtro *Bitom*, militum magna audacia conquiſito, vicis nonnullis prædatis & incenſis, cum nemo ex aduerſo appareret, magna *Pomeranorum* ſpolia in *Poloniam* intulit, ad Ducem ſuum *Boleslaum* cum nonnullis militibus, his præſertim qui ordines ducebant de rebus à ſe in *Pomerania* geſtis relationem acturus venit, *Boleslaumque* ab vno ex ſuis militibus dedicationem Eccleſiæ villagii ſui, & nuptias ſub eius expenſis agente, inuitatum inter conuiuas reperit. *Boleslaus* de *Scarbimiri*, & ſuorum militum felici reuerſione repletus: lætitia prandio expelto ſenibus in conuiuio relictis, ipſo *Scarbimiro*, & cæteris militibus iuuenibus aſſumptis ad ſiluas, (in quibus ferarum multitudinem conſtabat accubuiſſe) venationibus daturus operam, ne virtus ex otio langueſceret, proceſſit, ſed ferociores feris *Pomeranos* illic reperiens, quippe poſt *Scarbimiri* receſſum in interiora *Polonorum* furtim ſe & glomeratim diffuderant, & multos ex *Polonis* incautiores occupabant, in eorum pene agmen ni ex ſignis & equis cogniti fuiſſenr, incidiſſet. Ad uerſus apparatum tot terribilium cuneorum, tot diſtringnedorum gladiorum rectos oculos tenuit, nec aliquid ex vultu & mutauit, quid tamen ageret Dux inuictus, fugeretne, an pugnam cum graui multitudine conſereret, quoue gradum verteret, prorſus neſciebat.

Scarbimirus Boleslai iuſſu Pomeraniam inuadit & vaſtat,

Pomerani vero Poloniam furtim ingreſſi,

Cum tandem ferocem ſpiritum ad moriendum magis quam fugiendum deſtinaſſet, paucis comiter, *ne ſe in ea neceſſitate deſererent, ſed potius honeſtum mortem ſecum vna opeterent, cauerentque ne animas inulti effunderent* adhortatos, ipſe Primus ante ſuos omnem illam *Pomeranorum* tribus millibus hominum conſtantem multitudinem adortiur, turmam perforat, ſcindit, & enſe hoſtium cæde cruentato, vniuerſum hoſtile penetrat agmen. Rem incredibilem auſus, quod niſi adiuuiſſet eum fortuna, plus temeritatis habitu ra foret, quam gloriæ. Et dum altera vice eandem penetrationem geminaſſet, multoſque ex hoſtibus velut leo furibundus ſtrauiſſet, tereio iam ſuis hinc inda aut fractis, aut diſſipctis, & tantummodo quinque militibus ſecum relictis, dum eandem penetrationem vellet repetere, vnus de quinque ſuperſtitum numero, equi Ducalis videns viſcera in terram defluxiſſe, exclamat: *Noli*, inquit, *Clariſſime Prinſeps, in apertum diſcrimen, non te ſolum, ſed totam Poloniam perditurus, prodire, ſed meliori tempori te reſerua, parce tibi, parce & patriæ, quam ſi nunc tibi peperceris, conſeruas. Integro quoque equo meo conſcenſo, ex manifeſto te ſubduc periculo, me hic morari ſatius eſt, quam te ſidus patriæ, in quo vita ſingulorum incluſa eſt, occumbere.* Hæc vociferantem Ducalis equus moribundus ſeſſorem ſuum inclytum Ducem *Boleslaum* quaſi nouiſſet, quem tuliſſet, placide depoſuit. Qui equo militis conſcenſo, pedetentim in partem vix 30. militibus, ſauciis tamen ſingulis ad eum confluentibus, declinauit, *Scarbimirum* quoque Principem militiæ vulneribus confectum, & dextro oculo in pugna mutilatum reperiens, in locum, ex quo proceſſerat, totus ad hoſtium cædem anhelans, & fremens, *Pomeranis* abeundem ſequi non auſis, regrediebatnr. Quem omnis turba eorum qui in conuiuio reſidebant, pugna, quæ gerebatur, audita, ex conuiuio raptim armis correptis, ſuo Duci latura auxilium proſiliens, in medio itinere excepit, & cum magna hilaritate, quod ſaluum illum, quem captum, aut occiſum putauerant, recepiſſent, in conuiuii locum perduxit. Sic temeritas

cum Boleslao & paucis eius militibus confligunt,

Boleslaus tamen eos euadit.

1106.

tas victoriam inuenit, & euentus periculum in gloriam vertit. Cùm autem de clade taliter sequuta rumor quædam falsa veris immiscens fuisset intra *Poloniam* vulgatus, fit ad Ducem frequens omnium ordinum saluum eum videre gestientium concursus. Cumque ab omnibus certatim temeritatis argueretur (frequentes enim & in galea, & in armis, & in corpore ictus, disruptiones, ruinæ, & fisuræ, magnitudinem periculi, in quo versatus fuerat, eo etiam reticente depromebant) *nihil*, inquiunt, *æstimamus vilius, quam fortitudinem tuam dimicatione temeraria confundi, & illic eam consumi, vbi non potest ostendi, indignum facinus & seculis relicturus fabulam, si in tàm ignobili dimicatione occubuisses.* *Aliud*, inquit Dux, *carpendi & obiurgandi me vobis suppetet tempus, nunc verò si vulneribus, & læsionibus, si morte meorum militum & fratrum vestrorum mouemini, omnes vos non requisitos modo, sed rogatos esse volo, vt armis quanto celerius induti in Pomeraniam mecum vnà vos conferatis, gaudium si quod ex clade meorum perceperant Pomerani, diuinitate propitia illis erepturi.* In hanc vocem cunctis in domos ad induendum arma dilapsis, sub breuibus diebus ingens tàm pedestrium, quàm equestrium multitudo ad locum à *Boleslao* designatum *Pomeraniam* ingressura conuenit.

Bohemi Polonis bellum inferre tentant.

Nunciatur interim *Bohemorum* gentem & Ducem eorum *Suantopelkonem*, qui patruo germano Duce *Borzywoi* iusto *Bohemorum* Principe adiuuantibus illum primoribus *Bohemiæ*, profligato sedem Ducalem occupauerat, ad vastandum *Poloniam* armis accinctum esse, & tàm equestribus, quàm pedestribus copiis in vnum coactis, prope *Klocko* consedisse, *Borzywoi* quippè *Bohemorum* Dux, tutum sibi apud *Boleslaum Polonorum* Ducem sciens credensque exilium, à nepote *Suantopelkone Poloniam* se contulerat, benigneque à *Boleslao Polonorum* Duce cum suis omnibus recollectus, magnum odium *Boleslao Duci*, & *Polonis* in *Suantopelkonis* & *Bohemorum* exciuerat pectoribus, eam quoque iniuriam armis se minabantur vlturos. Ad quos igitur hostes primum iter *Boleslaus* faceret fluctuans, cum neque *Pomeranorum* vltionem differre, neque *Bohemis* interim oportunitatem *Poloniam* inuadendi volebat largiri, vtrique negotio satisfacturus copias diuidit. Quarum vna parte *Scarbimiro* attributa, illum in *Pomeraniam* destinat, ipse cum altera ad siluas *Bohemiam* à *Polonia* scindentes, quas *Hercinias* vocamus, accedit, sed *Bohemi* occursurum sibi intelligentes *Boleslaum*, acie dissoluta in domos regrediuntur, *Pomerani* à *Scarbimiro* incendiis & spoliis aliquot hebdomadis afflicti, iustas suarum inuasionum in *Poloniam* pendunt pœnas.

Dionysio Posnaniensi Ep. succedit Laurentius I.

Duobus de viginti annis in regimine *Posnaniensis* Ecclesiæ decursis, *Dionysius* Episcopus moritur: Cui *Laurentius* primus Præpositus *Posnaniensis*, Capitulo *Posnaniensi*, & *Boleslao* Duce & Monarcha Regni *Poloniæ* instante, & aliquem ex *Polonis* promoueri gestiente, succedit, à *Martino* Archiepiscopo *Gnesnensi* ad illam prouisus, confirmatus, & consecratus. Hic *Laurentius* natione *Polonus* erat, de humili stirpe agrestium procreatus, virtus tamen & vita probe acta illum in nobilitatem coniecerat.

Moguntiæ Principum *Almaniæ* maximo conuentu, cui & Apostolici Nuncii intererant, pro die Natalis Domini celebrato, *Henricus* quartus Imperator, ad euitandum tollendumque schisma, quod sui occasione in Sacerdotio Imperioque contigerat, cedere Imperio, & Regalia tradere filio assensus est. Sunt qui credant, non ad damnationem, sed probationem eam tentationem accidisse, affirmantque ipsum misericordiæ operibus meruisse, vt lasciua eius in Imperio conuersatio in præsenti puniretur. Imperialia manibus Legatorum sedis Apostolicæ capiti *Henrici* imposita sunt, electio quoque sua à Principibus *Almaniæ* tunc innouata.

Polowcys in terras *Russiæ* clandestina & silenti excursione irrumpentibus, oramque quæ *Zarzecko* appellabatur vastantibus, *Suantopelk Kiouiensis* Dux exercitum suarum gentium, præficiens illis *Ioannem*, alias *Iwankonem*, *Zacharzyc*, & *Kozarzyna* in Duces post eos mittit. Qui illos apud *Danubium* consequuti, spolia quidem per eos apud *Zareczko* rapta excutiunt & referunt, cum *Polowcys* autem non veniunt in dimicationem. *Zbigneus* interim frater naturalis *Boleslai Poloniæ* Ducis, a facie eiusdem fratris sui *Boleslai* propter fraudes & dolos in eum commissos, fugiens ad *Suantopelkonem* Ducem *Russiæ* in *Kiow* peruenit, sperans se per illum velut *Boleslai* socerum gratiam *Boleslai* inuenturum. Vbi aliquanto tempore commoratus ad preces *Suantopelki*, venia illi à *Boleslao* Duce concessa est. Qua illico abusus ad *Bohemiam* se contulit, nouis dolis & ingeniis *Bohemos* contra fratrem subordinaturus.

Boleslao nascitur filia Swantoslawa.

Poloniæ Boleslai Ducis consors *Zbislawa*, eo anno fœcundata 12. Aprilis die filiam apud *Cracouiensem* Ecclesiam baptizatam, cui nomen datur *Swantoslawa*, enixa est.

1107.

Boleslaus Dux Albam Pomeraniæ vrbem oppugnat,

Vniuersis ferè ciuitatibus, castris, & munitionibus *Pomeranorum*, ad faciendam *Boleslao Polonorum* Duci deditionem, inclinata, dum soli *Albenses* qui *Bialogrodenses* appellabantur, contumacius resistendo, cæteros etiam à proposito auertissent, *Boleslaus Polonorum* Dux collectis tàm equitum quam petitum copiis, in *Pomeraniam* processit, & solito more tecta viri, agrosque vastari, iubens tandem ad *Albam* copias deducens, ipsam obsidione vallauit, superbiamque & contumeliam *Albensium* ex abundantia exortam, (vrbs enim erat magnis referta diuitiis) suo calcaneo compressurus. Sperans tamen Albenses ad

1107.

quæ deditionem respuit,

deditionem compelli posse, missis caduceatoribus cohortatur illos, *ne se ad vltimum reseruent discrimen, ne quoque sibi necessitatem imponant, sanguine suorum militum Alba expugnata, Albanorum sanguinem diffundere.* Ferre & caduceatores duos scuta, rubrum vnum, candidum alterum, iussit, *Albensibusq;* si vtro vti velint, dare optionem. In punico excidium suum & suæ ciuitatis: in niueo & pacem & victoris mansuetudinem percepturi. Nil caduceatorum verbis *Albenses* moti, in maiorem insuper pertinaciam eriguntur, superbo quoque caduceatoribus responso edito, eos vrbe excedere iubent, *neutrius scuti delectionem se* perhibent *facturos*, sed vtriusque significationem complexi, & in repellendo *Boleslao* à sua vrbe suisque manibus album se scutum, & in cæde suorum militum si obsidere perseuerauerint, etiam se rubrum consequuturos. Tàm indigno responso *Albensium Boleslaus* calefactus, vineas agi, turres & propugnacula parari, & ad mœnia applicari iubet, conquatique turres, & muros ciuitatis, fossataque sarmentis impleri mandat. Omnibusque ad expugnandam *Albam* maturè comparatis, copias educens, irrumpere debilitatos & disiectos muros, sagittariis in coronæ modum, qui milites vrbem aggredientes, tutentur, iussit; & ne quenquam segnities aut cunctatio destineat, ipse ante omnes militum ordines procedens primus ad portam principaliorem accurrit, vallibusq;, & fossatis superatis (incredibilem vim in vno indiuiduo cernens) scuto tantummodo opertus, crebris ictibus portarum valuas scindit, milites quoque suos huiusmodi, suo exemplo ad similem operis ardorem accendit. Non illum saxorum supernè cadentium moles, non sagittarum densitas terret, non ciuium resistens, & picem aquamque feruentem capitibus impugnantium superinfundens multitudo, non ante oculos suos palpitatio morientium, aut cadentium militum timidiorem fecit, non prius imminenti periculo se subduxit, donec porta effracta, ciuitatem primus irrumpens, sanguine interemptorum vbique completus, vniuerso exercitui suo aditum patefacit.

Post capitur,

Albenses qui primum occurrebant sternit, alios obtruncat. Cesserat siquidem hostis obsessus, missilibus exclusus, sed nec hi, qui tormenta retardabant, diutiùs resistere poterant, & muro terno conuulso ariete peruium obsidentibus in obsessos iter præbuerat. Cædes ingens militi permissa permiscui sexus fuisset, ni *Albenses* sagaci consilio vsi, & terrore Maiestatis *Boleslai* perculsi, armis abiectis cum matronis & paruulis proni ad pedes *Boleslai*, ignosci sibi, deprecantes, corruissent in terram, neque suam necem, sed coniugum & liberorum, cæterorumque insontium, & impuberum, deprecantur, se pro superbo responso magis cruce & venia, quàm vita, definiunt dignissimos. Quanto submissius se gesserunt in recognoscenda culpa, tanto facilius vita donati sunt. Cunctis siquidem Proceribus & militibus *Polonorum* ad excidium ciuitatis, & omnium permiscue necem, insuper & ad delendam vrbem in eorum qui in oppugnatione ceciderant vltionem, vehementi conatu aspirantibus, *Boleslaus* Dux indulgentissima clementia in deuictos statuit vtendum, optimo vltionis genere vsus est, cunctos *Albenses* in gratiam suscepit, cunctis ignoscit, *Albensibus* quoque suis infestioribus hostibus, & vitam, & libertatem, & fortunam quæ ad victoris potestatem reciderant, simul donat, & ne quisquam *Albensium* à militibus suis violetur, aut in fortunis patiatur dispendium, prouidet.

incolis tamen supplicibus parcitur.

Qua quidem magnitudinis suæ in deuictos clementia plures *Pomeranorum* ciuitates cœpit, quàm armis expugnauit. Is enim suus in *Albensibus* demonstratus pietatis affectus, subita fama & rumore latus diffusus effecit, vt *Goltbergensium*, *Caminensium*, *Wolunensium*, *Cossominensium*, & aliarum cis mare sitarum ciuitatum, Primores & Præfecti cum amplis donis *Boleslaum* adirent, & venia petita, facileq; impetrata plenam & omnimodam vrbium suarum deditionem prostrati facerent, astringentes se in illi9 subiectione fideliter permansuros.

Philippo Plocensi Ep. succedit Simon.

Philippus Plocensis Episcopus sedem suam annis septem administrans, febre tertiana vno anno vexatus defungitur vita, & in Ecclesia *Plocensi* est sepultus. *Simonem* Archidiaconum *Plocensem*, genere nobilem *Polonorum* de domo *Gosdauidarum*, via scrutinii electum habuit successorem, à *Martino* primo Archiepiscopo *Gnesnensi Boleslao* Duce & Monarcha Regni *Poloniæ* patrocinante confirmatus & consecratus. Huius Pontificis *Simonis* quanta probitas fuerit, *Vincentius Kadlubkonis* de villa *Karwow* Episcopus *Cracouiensis* in Chronica sua, quam de *Polonorum* gestis diserto stilo contexuit, monet ita scribens:

Laudes Philippi.

Zelus nimirum Domus Dei aureo inscribendus calamo, Simonem & Alexandrum Plocensem Antistites armauerat, qui vtrosque hostes peruigili solertia studiosissime ab arce Dominica arcere satagebant. Et in sequentibus, *Magnus quidem Alexander Episcopus Plocensis, sed maior, vt video, Simon Alexandro, qui Patriarchæ Abrahæ, & Legislatoris Moysi animando Polonos contra barbaros ad prælium, & pro illis feruente pugna assiduè orando, donec vniuersus contritus est hostis, in se virtutem expressit.* Et post pauca: *Adest Antistes Simon infitis & infulis Pontificalibus insignis, non tàm luctu quàm precum, & suffragiorum miserabile spectaculum prosequutus, qui eminus exclamat: In vno tantummodo filioli spes est vincendi, non in multis victoria, nec mortis est metuendum discrimen, maximè cùm pro salute proximorum agitur, quia mors corporis hominem non extinguit, sed ad præmium virtutis admittit. Quo dicto suos pugnæ, sese orationi committit, nec cessat donec omnis illa prædonum*

1107.

numerositas succubuit, paucis admodum fuga elapsis.

Kozle castrum incendio absumitur,

Kozle castrum versus *Morauica* confinia loco magis, quàm arte munitum, *Odra* enim fluuius facit illud suo fluore,&stagnis robustum, dum fortuito conflagrasset, nuncio conflagrationis *Polonorum* Dux *Boleslaus* accepto, dolositate *Bohemica* credens incendium prouenisse, & arcem in *Bohemorum* ditionem ex hoc redigi debere, paucis militibus se sequi iussis, illuc accurrit, arcemque à fundamento reficere, adorsus, nulli labori aut fatigæ se subtraxit. Veritus autem ne *Bohemorum* incursione in loco adusto & minus tuto opprimeretur, ad fratrem *Zbigneum* nuncios mittit, vt sibi cum aliquot militum agminibus in præsidium veniat, vel saltem militiam suam mittat, milites suos in *Albensium* oppugnatione, & *Pomeranica* expeditione fatigatos, indignum sibi subinferens visum ad tam paruum negotium obeundum eos accersiri. *Zbigneus* verò iam tùm odii flammas in *Boleslaum* propter eius vbique sonoram gloriam, & successuum feicitatem, vomens, arroganti dato responso, etiam nuncios ipsos iuris hospitii oblitus, minus honestè tractat, & probris in fratrem acerbius sparsis, redeuntes prope violat. Huius tamen contumeliæ fraternæ genus, *Boleslaus* patientia deuincens, & exustionem castri *Kozle* celeri supposito ædificio in integrum restituit, & suam suorumque nunciorum iniuriam dissimulationis tollerantia absoluit.

quòd breui restituit Boleslaus.

Videns autem *Zbigneus* fratris sui *Boleslai* Ducis dignitatem, magno vbique per *Polonos* fauore, & honore coli, se verò ab vniuersis, & ab his, quibus imperabat contemptum iri, frequentius denique, quod ex vulgato corpore genitus foret, nec vllam speciem, aut similitudinem patris præ se ferret, sermone vsurpato carpi ratus, nullam spem potiundi Regni, & contumelias & opprobria, quibus discindebatur, supprimendi nisi in scelere superesse, ad id vnum omnes cogitationes intendit, vt *Boleslaum* quoquo modo enecet, & disperdat.

Sub eiusdem temporis tempestate, cùm *Polonorum* Princeps & Monarcha *Boleslaus* S. *Ægidii* Confessoris præcipuus cultor, vtpote cuius ex parentibus longo tempore sterilibus & infœcundis parentibus suis, &illi9 meritis obtentus fuerat ortus, *Pomeranos* in suam, & *Regni* sui *Poloniæ* cogendo ditionem castrum & oppidum *Pomeraniense Sczecino*, positus castris suorum exercituum obsiderat, & omni conatu ad illius expugnationem, quæ tandem & diuina & S. *Ægidii* opitulatione sequuta est, adniteretur. Habebat inter alios sui exercitus homines militem vnum *Setegium* nomine impigrum adolescentem, lingua promptum, & manu inter raros milites eorum, & qui apud illum Pincernatus officio fungebatur.

Setegius Pincerna

Sed cùm primo expugnationis die post varia prælia ad mœnia oppidi, sub oculis Principis *Boleslai* commissa, in castra sub vesperam reuertisset, subito languore & terrore, quasi altero die hostili gladio in expugnatione arcis interiturus, correptus est, ita apud aures sociorum non clandestinè sed apertè profiteri cœpit, *non se ad expugnationem arcis & vrbis, nisi peccatis suis per prius confessis & dilatis remeaturum,*

pœnitentiam suam differens

sed die altero illucescente, dùm in oppugnationem à *Boleslao* Duce & suis militibus iretur arcis & vrbis, *Setegius* Pincerna postquam sibi restitutus fuisset animus, sponsionis suæ facile votum obliterans, in oppugnationem cum cæteris militibus confessione inexpleta processit, & rediens eodem metu & valetudine perculsus votum confitendi priusquam subiret mœnia resumebat, sicque per dies aliquot assidue, dùm ab expugnatione, tortus metu, pellebatur se cessaturum à facinoribus, & contritione ac confessione purgaturum, subsequenti die sponsionem suam metu & ægritudine subsidente, præuaricatus est. Nam miles ille *Setegius*, quod & aliis vsu venit, vt emendationem polliceantur, metu infirmitateque ingruente, sed redeunte prioris fortunæ indulgentia in eandem mentis insolentiam, prauosque mores redeatur. Castro expugnato & vrbe, hostibus subactis, obsidibusque potioribus ex vrbe receptis, cùm in propria remearent, *Setegius* Pincerna præfatus benignitatem & longanimitatem patientiæ Dei, qua non subito ab eo feriebatur, ducens in abusum, apud commilitones gloriari cœpit se non inutiliter nec imprudenter pœnitentiam & confessionem distulisse, cum dilatione vitam promeruerit, quam acceleratione pœnitentiæ amisisset. Id dictum cùm nonnulli administrantes adolescenti, ad insolentiam & ipsi procliues laudibus efferrent, viri prudentes & timorati deliramenta sua perosi, & aspernati corripiendo illum abscedebant. Cumque *Setegius* nocte insequenti corpori se dedisset, beatus *Ægidius* Abbas canitie veneranda respersus illi quiescenti apparuit, & quamuis nunquam à *Setegio* visus, instinctu tamen superno à *Setegio* recognitus ait: *Tu quidem Setegi ex dilatione confessionis, orationis & pœnitentiæ mortem euasisse te gloriaris, at ego tibi interitum vicinum iam iamque adesse prædico.*

a S. Ægidio per somnium monetur,

Quo dicto & vox & visio *Setegium* deseruit, qui etsi visione oraculi deterritus, etiam in membris singulis languidatus foret, non ob id tamen emendatior effectus, *Boleslaum* Ducem post dies quinque venationes tractantem in saltus de *Vsosin*, quibus zubronum habebatur copia, est sequutus. Cumque *Boleslaus* Dux mulctatis multis feris zubronem vnum raræ magnitudinis, & ferociæ, aliarum aspernantem consortia, & quæ lingua eorum *Odiniec*, vnicus & singularis de cubili in quo latebat exturbasset, & fera rictus canum, venabulaque militum euasura, fuga se efficaci ex omnium insidiis eripuisset, in *Setegium* forte Piucernam incurrit. Qui

1107.

Qui cùm fugere aut se occultare Duce *Boleslao*, & cæteris commilitonibus inspectantib9, turpe ducens, equo desiliens, venabulo ægrè excipit feram, sed ferro ne quicquam adacto humi cadit prostratus, feræ sæuitiam, vel ea prostratione euitaturus.

postea à turo in venatione fere vita priuatur,

Verùm turus, qui sua natura & more in iacentes obstinatius grassatur, *Setegium* primum vngulis, deinde cornibus exceptum, & in aëra altius ibidem proiectum iuxta ac quandam pilam frequentius ventilatum; ad extremum in fruteta & spineta confractum, & semiuiuum proiecit. Qui cùm inde fera discedente, familiarium manibus leuatus, pannisque inuolutus & constrictus, in proximam ciuitatem relatus, nullo sensu suum satis vigorem retinente, mentis insuper alienationem, quæ illi ex crebra feræ iactatione prouenerat passus, non secus à cognitis & familiaribus, quàm prope horam moriturus plangebatur. Verùm illi in extremo agone iam agenti S. *Ægidius* in specie, quæ sibi prius vigilanti apparuit, blandè super obstinata mente pœnitentiæque neglectione correptum illi dixit: *Nisi me in aduocatum interpellaueris, mortem impendentem nullatenus euadere poteris.* *Setegius* autem S. Dei *Ægidium* non secus quàm cognitum & sibi familiarem intuens, magno gaudio impletus, maximaque spe erectus in hæc verba prorupit: *Supplex obsecro, Sancte Dei, primum bonam mihi valetudinem obtineas, deinde pro me apud clementissimum Dominum te vadem & aduocatum ponas, spondeasque vitam, mores & actus emendaturum, & pro commisso iniungendam acturum pœnitentiam, pedibus insuper bustum tuum & cœnobium quamprimum visitaturum.* Ad quem Sanctus: *Ego,* inquit, *à te rogatus, suffragatorem me tibi & misericordem aduocatum apud altissimum, qui neminem perire, sed omnes saluare vult, exhibeo, iamque ex parte suæ Maiestatis salubritatem integram reddo. Tu de cætero caue, ne tuos actus initiaueris, & pondus prioribus addendo te ipsum præcipitem dederis, duriori vltione percellendum.*

sed intercessione Ægidii restituitur.

Mirum dictu, visione disparente *Setegius* Pincerna in singulis membris confractis, comminutis & collisis, sentiens se mox sanatum absque omni humano adminiculo & medela, cunctis familiaribus & cognatis qui aderant, nouitate rei in stuporem & admirationem versis, *Prouinciam* ad monasterium in quo S. *Ægidius* quiescit, pedestri itinere prouectus, Sanctum Dei donis oblatis, supplici veneratione, & sui periculi curatorem & liberatorem recognouit, ac in propria remeans facinorum suorum fœditatem, in puluere corde contrito & humiliato deplangebat.

Boleslaus Dux cum Zbigneus frater naturalis varia

Moleste, vt dignum & par erat, *Boleslaus Polonorum* Dux Legatorum suorum, quos ad naturalem fratrem *Zbigneum* pro subsidio sibi in castri *Kozle* instauratione impendendo miserat, ferens, illatamque eis iniuriam castro perfecto ad animum reuocans, quid in hac re agendum foret ad consilium retulit. Neque enim primum ea iniuria querebatur se à *Zbigneo* fratre suo naturali, sed & aliis pluribus grauibus & enormibus violatum.

aduers9 eum moliretur,

Iam siquidem publica notitia, publicoque rumore proditum atque vulgatum erat, *Zbigneum, Bohemos, Pomeranos* & *Pruthenos*, in fratris sui *Boleslai*, & suarum terrarum excidium, non verbis solùm & falsis suggestionibus, sed & fœderibus cum illis iunctis, pecuniis, sumptibus, donis, & multifariis promissis animasse. Iam insuper fama erat *Zbigneum Pomeranis Boleslai* terras irrumpentibus, auxilia, consilia, & receptacula dedisse, & in vnam voluntatem, actionem, & facinus, cum illis conspirasse, *Pomeranos* denique omnes captiuos de terris *Boleslai* venundasse, cæteros omnes de terris *Zbignei* casualiter correptos, vna cum rebus ablatis ad primum *Zbignei* nuncium aut chartam remisisse. Discurrebant insuper crebri inter *Zbigneum* & *Pomeranos*, aut nuncii, aut tabellarii, aut mutuas sibi deferentes fabulationes, aut quid ageret *Boleslaus*, quid quoque contra *Pomeranos* prætenderet, aut vbinam terrarum esset, denunciantes.

& hostibus eius se adiungeret,

Mittebant insuper sibi vicissitudinaria munera, & omnium spoliorum atque prædarum, quas in terris *Boleslai Pomerani* rapiebant, *Zbigneum* faciebant consortem. Quoties verò *Pomerani* aut alii hostes terras *Boleslai* inuadebant, toties *Zbigneus* ad alteros hostes *Bohemos* vel *Pruthenos* se conferens, aut nunciis, aut literis eos inuitans, ad inuadendum ex altera parte terras *Boleslai* Ducis magnopere solicitabat, nefariasque cum *Bohemis, Morauis, Pomeranis, Saxonibus*, pluribusque aliis, scelerum pactiones societatesque, exclusurus fratrem à regno, conflabat. Quas hostilitates & fraudes contra *Boleslaum* fratrem & patriam; pro quadam virtute & vsu agitabat, eò quidem crebrius & audacius, quo magis videbat fratrem suum *Boleslaum* omnium facinorum tàm notoriorum sibi impunitatem & penè occasionem ad agendum tradidisse. Solitus enim erat *Boleslaus Polonorum* Dux, tàm nefanda fratris *Zbignei* scelera, dum illi panderentur, vltioni diuinæ reseruare. Vniuersis autem Consiliariis *Boleslai* Ducis nefanda facinora *Zbignei* execrantibus, & his quæ à *Boleslao* Duce compendiosè deprompta erant, multò tetriora & maiora adiicientibus, consenserunt singulorum sententiæ, *Zbigneum nullatenus in patria quam toties hostibus prodiderat, tolerandum esse, sed velut hostem publicum & pestem communem exterminandum, eiiciendum, & vsque in terrarum extrema extrudendum fore, omnibus terris quas ei paterna indulgentia donauerat, ei ablatis.* Nunciatur interim, *Zbigneum Bohemos*, & *Pomeranos*, pluresque alios hostes in *Boleslaum* & sua Dominia concitasse. Intercipiuntur & nuncii *Zbignei* cum literis, ex quarum lectione, & Nunciorum relatione multa consilia,

1107.

lia, quibus *Zbigneus* contra *Boleslaum* vsurus, propositum exequi conabatur; reperta sunt. Quæ res cùm in vnum tempus confluxissent, magnam *Boleslao Polonornm* Duci, & suis fluctuationem ingesserunt. Dubitat enim, *Bohemis* ne, an *Pomeranis*, aut fratri *Zbigneo* primùm occurreret. Misit præterea in *Russiam*, *Pannoniamq;* Nuncios, qui in auxilium suum quoscunque voluntarios aut mercenarios milites accerserent. Significauit & socero suo *Suantopelkoni* Duci *Kiouiensi*, in quanto à triplici hoste circumsessus, versaretur periculo, rogans, vt personaliter illi cum quanto amplioribus posset copiis, ferret auxilium. Prudentissimo autem vsus consilio, missis ad agmen *Bohemicum* Nunciis eos sibi conciliat, & in *Bohemiam* redire impellit. Ad *Pomeranos* autem cum illis congressurus contendit. Qui eius aduentu audito cuncti dissipati sunt, timore illius perterriti. Perculsus, & *Zbigneus* magno pauore, cùm intelligeret tàm notoriam, atque tàm grandem noxam, nullatenus sibi *Boleslaum* ignosciturum, ex terris *Maioris Poloniæ*, (illic enim collegerat contra fratrem exercitum,) velut criminis maximi conscius, in *Masouiam* confugit, illic se ratus tutum aduersus fratris iram permansurum. *Boleslaus* verò Metropolim *Zbignei* Dominii & Principatus *Gnesnam* vna cum arce infra dies paucos obtinuit, deinde *Spiczymierz* & *Lanciciam* castra, quæ ditionis *Zbignei* erant, recepit, & suos illic Præsides & Capitaneos proposuit. Quæ illi agenti, exercitus *Vngarorum* & *Ruthenorum* auxilia præstiturus aduenit, cum quibus *Vislam* versus *Masouienses* terras transgressus, *Zbigneum* velut Principatus sui perniciem, in illis se occultantem, eliminare disponebat. Tùm verò *Zbigneus* in desperationem versus, non tàm de retinendo Dominio, quàm vita cœpit esse sollicitus, & mediantibus inter *Zbigneum* & *Boleslaum Balduino* Episcopo *Cracouiensi*, & communibus Baronibus, *Zbigneus* coram adductus est. Vbi cùm omnia scelera quæ in se admisisset, *Boleslaus* enarrasset, *Zbigneus* suppliciter orare cœpit, *vt sui misertus vitam sibi, & aliquam Regni portionem concederet*, iuramento corporali astruens *nunquam se illi aduersaturum, sed in omnibus, vt miles suo Domino & Principi obediturum*. Motus *Boleslaus* illius precibus & fletibus, *Mascuiam* duntaxat, vt remotior à *Pomeranis* & *Bohemis* consisteret, reliquit. Quod *Zbigneus* ad magnam gratiam computauit. Reconciliationeque in hunc modum inter fratres composita, vterque exercitus, *Vngarorum* videlicet & *Ruthenorum* in sua remeauit, astruens nihilominus ex confidentia callidi, quod sortitus fuerat, ingenii, *si sibi facultas tribuatur, purgandi, facile se de omnibus, quæ in illum iactabantur sceleribus, purgaturum.* quamuis ardua & insueta loquenti, nullam sibi præstitum rei fidem notabat, quis esset, ad quem se conferret, vt non tanquam ad scopulum propter suas calliditates & figmenta allideretur, & variis sellis sedere solitus, nulli fidus, pro transfuga habebatur, plenus dolis & fallaciis, plenus vafriciis, inconsideratissimæque ac dementissimæ temeritatis audax, callidus, in scelere vigilans, manu & lingua promptus.

omnes eius regiones capit,

supplici tamen illi vitam & partem suæ regionis, Masouiam reddit.

In Parochialis Ecclesiæ *Spiczymerz* diœcesis *Gnesnensis* oratorium, *Martinus Gnesnensis* Archiepiscopus auditurus diuina, *Gnesnensi* Archidiacono *Nicolao* secum vna parente, iter illac faciens descenderat, Pontificalique more cum Presbyterio officium missæ celebraturo, confessionem generalem explebat, dùm subito à ministris nunciatur, hostes *Pomeranos* in vicum illum irruisse. Ab exploratoribus siquidem docti, *Martinum* illic Archiepiscopum venisse, ex castris vicinis ad ipsum comprehendendum, (propterea quod ipsos idololatriam relinquere, & religionem Catholicam sincerè colere, decimasque & primitias reddere cogebat) gressu concito aduenerant. Pauidum Archiepiscopum *Martinum*, & quid ageret cespitantem, neque enim familiares suos multitudini *Pomeranorum*, si dimicatio iniretur, pares futuros, qui & ipsi visis hostibus dispersi se occultarant, intellexerat, Archidiaconus suus in Ecclesia stare perseuerantem, & Dei pietatem maioribus fletibus, quàm vocibus pro sua liberatione exorantem, foras prorumpens, saluare & ipse quoque fuga satagens, deseruit. Hunc *Pomerani*, splendidè enim vestitus erat, Archiepiscopum *Martinum* rati, fugientem comprehendunt, magnoque ouantes gaudio, honestè & debita veneratione habitum vehiculo imponunt. Ad Ecclesiam deinde ingressi, cæteros suos comites requirunt, sed nullum illic reperientes, ociùs ex illa Ecclesia *Spiczymirensi* suis sacris spoliata, & spe optata, contenti exeunt, & in *Pomeraniam* citato gradu, ne & ipsi præda *Polonorum* fierent, abeunt. *Gnesnensis* siquidem Archiepiscopus *Martinus* timore subministrante, quas iam ætas grandæua absumpserat vires, dùm Archidiaconi sui *Pomerani* captiuationi intenderent, sublimius tectum oratorii inter laquearia conscendit, illicque se occultauit, sacerdos verò efficiaturus inter altare & templi frontem se abdidit. In huncque modum *Pomeranis*, nullas oratorii partes occultiores, scrutantibus, vel, vt pia credulitate supponi potest, miseratione diuina & precibus Archiepiscopalibus lethargica passione obcœcatis, manus eorum Archiepiscopus *Martinus* euasit. Res stupenda, sed quam fas non est ad scrupulum incredulitatis redigi, multorum enim scriptorum autoritate celebris est, accidit. Singuli *Pomerani*, qui aut Ecclesiæ *Spicymirensis* vasa contingerant, aut ea inhonestis vsibus applicanda disposuerant, aut in insaniam alienationemque mentis versi, aut morbo epileptico acti rotabantur, nec ipsi solùm, sed & eorum coniuges, propinqui, affines, & liberi simili peste percussi, velut dementes ac deliri,

Pomerani Gnesnensem Archiepisc. Martinum capturi

Archidiaconum pro eo sumunt,

& Spiczymirensem Ecclesiam spoliant.

Sed omnes diuina vltione in furorem acti,

1107.

nunc ferro, nunc saxis, se inuicem obruebant, notos & necessarios ædib9 exturbabant. Quos cum contingere non possent, seipsos dentibus & vnguibus discerpebant, plures ex illis huiusmodi peste confecti & exanimati sunt. Hac itaque inflictione pene deterriti, & intelligentes sibi eam ob scelus in sacra Dei, & in virum Dei commissum, inflictam, ferè singula sacra in manus & potestatem Archidiaconi restituunt, idololatriæ renunciantes, fidem sanctam suscipiunt, & ipsum sanum & incolumem libertati & patriæ reddunt. Sed & solutionem primitiarum, & decimarum hactenus negatam propensius, & perpetuo se reddituros deuouent. Itaque felicibus auspiciis eo anno res in *Pomeranos* acta est. Duplex quoque triumphus ex *Pomeranis* relat9, licet postremum illustriorem crediderim, vnus *Boleslai* armis, alter Archiepiscopalibus suffragiis, qui tam diu in eodem oratorio fletibus & orationibus vacans perstitit, donec Archidiaconum suum cum sacris redditis saluum accepit.

Archidiaconum & bona Ecclesiæ restituunt,

Borzywoy BorzywoyBohemiæ Ducem iniuria de Ducatu suo, factione nepotis sui *Suantopelkonis*, & quorundam Baronum *Bohemiæ* pulsum, in *Polonia* exulantem frater suus germanus *Sobieslaus*, multique Barones & Nobiles *Bohemorum* *tyrannicam* & iniustam *Suantopelkonis* occupationem perosi, in *Poloniam* secuti sunt. Quos omnes *Boleslaq Polonorum* Dux mira benignitate etiam apud quoslibet suos hostes admiranda suscipiens, & animum illos bonum habere iubens, singulorum necessitatibus Ducali munificentia prouidebat. Sumptibus deinde suis, & liberali largitione, Dux *Bohemiæ Borzywoi* prouisus, & aliquorum Baronum prudentia comitatus, fratre *Sobieslao* in *Polonia* relicto, ad Imperatorem *Henricum* ex *Polonia* profectus est. Cui in *Saxonia* reperto occupationem Ducat9 *Bohemiæ* à se legitimo iure possessi, indignum quoque exilium, & quod non ipse solum, sed & frater suus *Sobieslaus*, pluresque *Bohemiæ* Barones per *Suantopelkonem* pulsi, precario & stipe *Polonica* viuant, exponit. Imperatoremque *Henricum* calamitate sua & promissionibus ad misericordiam flectit. Misso itaque vno ex militibus Imperator *Suantopelkonem* accersit, qui vocationem ipsam propter occupationis facin9 suspectam habens, collecto exercitu, & in potestatem fratris *Ottonis* tradito, ad Imperatorem proficiscitur. Quē uenientem illico Imperator vinciri iubens, *Borzywoy* in *Bohemiam* (mandans *Bohemis*, qui cum *Suantopelkone* vna venerant, hunc & non alium pro iusto Principe coli) transmittit. Ad castrum *Donin Borzywoy* cum suis & *Almanis* peruenienti, & versus *Pragam* tendenti, *Otto* Dux frater *Suantopelkonis* iam de captiuitate fratris certificatus, cum eo, quem habebat exercitu, occurit castrumque *Donin* obsidione cingit. Ex quo Dux *Borzywoy* fauore *Bohemorum* cum suis omnibus incolumis dimissus, & in *Poloniam* rediens *Ottonis* manus euasit. *Suantopelk* interim decem milium marcarum argenti quantitate *Henrico* Imperatori promissa & reddita, sponsione quoque, vt cum omnibus copiis Imperatori in *Vngariam* contra *Colomanum*, ad subiiciendum illum Imperio, ituro, solatia ferret, præstita, imperiales carceres euasit, obsidemque *Ottonem* fratrem Imperatori dare coactus est. Qui & ipse dum dissimulantius asseruaretur, fuga elapsus, *Bohemiam* repetiit. Pro exsoluenda vero decem millium marcarum argenti summa *Suantopelk*, & Ducale ærarium emungere, & Ecclesias *Bohemicas* sacris & clenodiis spoliare, Clero quoque & populo tributum inponere coactus est.

Borzywoy Bohemiæ Dux a Swantopelkone fratre expulsus ad Boleslaum in Poloniam,

Post ad Henricum Imp. venit,

qui eum, capto Suantopelkone restituit,

Suantopelkone quoque postea liberato.

In autumni huius anni tempore, *Boleslaus Polonorum* Dux parum contentus, *Albam* & cæteras *Pomeranorum* orarum ciuitates in suam redegisse potestatem, castrum & oppidum *Czarnkow*, quod tunc iuris & ditionis *Pomeranorum* erat obsidione aggressus, constructis in circuitu eius quatuor turribus altitudinem castri & oppidi superantibus, tam sedula & forti impugnatione castrum & oppidum non destitit impetere, donec obsessi caduceatoribus missis deditionem castri & oppidi facerent. Quo in suam potestatem redacto, *Boleslaus* Dux *Polonorum* castri *Czarnkow* Dominum & hæredem *Gnieuomirum* nomine, cum omnibus suis nondum pura fide initiatis baptismum sumere persuasit, ipsoque *Gnieuomiro* de fonte leuato, in signum filiationis contractæ, & quo eum sibi magis fidum redderet, *Czarnkow* castrum & oppidum sibi restituit, & noua largitione donat & inscribit.

Boleslaus castrum Pomeraniæ Czarnkow capit, quod Duci eius ad christianismum conuerso, restituit.

Clades suas per *Ruthenos* & Duces eorum inflictas *Polowcy* resarturi, terras *Russiæ* in magna multitudine cum *Boniak Sarukan*, & aliis pluribus Ducibus *Polowkonum*, irrumpentes statiua sua circa *Lubnia* ponunt. Contra quos *Suantopelk Kiouiensis* Dux *Wlodimirus*, *Olech*, *Suantoslaus*, *Mscislaus*, *Wiszeslaus* & *Iaropelk Russiæ* Duces, cum potentiis gentium suarum egressi, flumine *Sula* transito, in *Polowkos*, & stationes eorum 12. Augusti irruunt improuise. Qui timore grandi consternati, neque acies constituere, aut expedire, neque in ordines ire poterant, sed aliqui equis tumultuarie raptis & conscensis, alii vero pedestres ex castris in siluas proximas diffugiebant. *Rutheni* in fugientes maiorem quam pro numero ediderant stragem, plurimis *Polowconum* captis, quousque ad domicilia illorum persequebantur. Germanus Ducis *Boniak* Dux *Tasza* cum multis aliis cæsus est, castris *Polowconum* & omni suppellectili *Rutheni* potiti, in sedes & ciuitates suas cùm magna gloria & iucunditate reuertebantur.

Polowcy a Ruthenis vincuntur.

Henricus quartus Imperator Regalibus filio suo *Henrico* resignatis, ex Rege opulentissimo & fortissimo miserabile mortalibus relinquens exemplum, egens factus, ad *Coloniam* primum, deinde *Leodium* se contulit, & ab vtraque

Henricus V. patre mortuo fit Imp.

1107.

vtraque ciuitate non vt exul, sed vt Imperator Cæsareo habitu est susceptus, vbi se fraude circumuentum, & ad relinquenda Regalia coactum declamabat. Quem collecto exercitu filius sequutus circa *Mosam* consedit, sed inde ab *Henrico* Duce *Belgarum* propulsus, ad instaurandum nouum exercitum sollicitudinem intenderat. Interim vero Pater *Leodii* moritur, & in *Spiram* relatus, iuxta patrem & auum tumulatur. *Henricus* itaque V. patre mortuo, libere regnans, res in *Germania* & *Gallia* per bellum intestinum deformatas, sollicite componit, & plures Episcopos à suis sedibus in schismate pulsos restituit. Vnus autem ex Baronibus *Almaniæ* præcipuus; *Henrici* quarti aduersarius, à muribus in conuiuio repente inuasus, qui illum per ignes & pelagus sequebantur, & nulla vi arceri poterant, corrosus est. Quod factum ideo hic scribere volui, vt propter conuenientiam & paritatem narrationi nostræ, quam in superioribus de *Pompilio* Duce *Polonorum* scripsimus, possit adstipulari. Hic *Henricus* armis strenu9, totum Imperiũ adeo in breui suæ subiecit ditioni, vt omnes eius subditi subiectionis iugum æquanimiter ferrent, & vicini metu ab armis quiescerent.

1108.

Colomanus Vngariæ Rex

Pannoniorum Rex *Colomanus* satis compertam habens *Henrici* Imperatoris aduersus se hostilitatem (satis etenim fama rumoreque vulgatum erat, & amicorum exploratorumque auisamento pro certo perditum præfatum Imperatorem *Henricum* magnum ex *Almanorum* nationibus, comparasse exercitum, & *Suantopolkonis Bohemiæ* Ducis, cæterorumque vicinorum Principum auxilia asciuisse) arma & ipse *Pannonica*, quibus Imperatori resisteret, expediebat. Belli autem quod *Henricus* Imperator *Colomano Vngariæ* Regi & *Vngaris* mouebat, iusta causa erat. Quoniam *Vngari* multos *Almanos* cruce signatos per *Pannoniam* in terram Sanctam, & eius subsidium proficiscentes extinxerant, captiuauerant, afflixerant, spoliauerant, variisque contumeliis aut mortibus quassauerant. *Alnius* quoque *Colomani* germanus, ab eo ex *Vngaria* pulsus ad *Henricum* V. se contulerat. Cuius restitutionem *Henricus* procuraturus in Pannonias se processurum parabat. Quæsiturus & *Colomanus Vngariæ* Rex contra potentiam Cæsaream externorum auxilia, cum singula in circuitu aut aduersitate suspecta viderentur, horrerentque vniuersi contra Cæsarem pro *Vngaris* arma sumere similem hostilitatem, quæ in *Vngaros* edebatur, à Cæsare veriti. Prælati & Barones *Vngariæ* in tam ardua difficilique necessitate à *Ploonis* auxilia imploranda censebant, eos enim sibi semper amicos fidos, & puros cæteris vacillantibus nullaten9 in eo casu defuturos Huic consultationi *Colomanus Vngariæ* Rex quam maxime assensus, versus *Poloniam* se conferens, & conueniendi colloquendique copiam à Duce *Polonorum Boleslao*, per nuncios petens, in *Scepusiensi* territorio, prout per nuncios tractatum erat, cum *Polonorum* Duce *Boleslao* conuenit.

ob infestatos Germanos in terram sanctam proficiscentes,

bellum sibi ab Imp. inferendum timens,

Caussis conuentionis expositis, petit *Colomanus Vngarorum* Rex, *vt Boleslaus sibi contra conatus Cæsareos assistat, æquam vicissitudinem in pari necessitate ab eo percepturus.* Post multos tandem tractatus, per communes Consiliarios ventilatos, Rex *Colomanus* & *Boleslaus* Dux inter se fœdus ineunt, contra quoslibet hostes sibi mutua auxilia præbituri, fœderi etiam affinitatem adiiciunt. *Colomanus Vngariæ* Rex filio suo natu maiori *Stephano* filiam *Iuditham Boleslai Polonorum* Ducis desponsat vxorem, *Prouinciam Scepusiensem*, quæ tunc iuris *Polonorum* fuerat, & pars eius non modica in terra *Cracouiensi* consistebat, *Boleslaus* filiæ in dotem consignat. Ab eo quoque tempore sequestrata à *Polonia* in proprietatem & ditionem *Vngarorum* transiit. *Boleslaus Polonorum* Dux, ex dieta huiusmodi reuersus, aliam rursus dietam cum *Zbigneo* fratre tenendam per nuncios componit. Ad quam cum ambo fratres cum Prælatis & Consiliariis Regni *Poloniæ* conuenissent, frequentes & dolosæ iniuriæ per *Zbigneum* attentatæ, per *Boleslaum Zbigneo* obiectæ sunt. Quas purgare aut inficiando, aut excusando aggressus, pene in omnibus succubuit, vt prorsus intelligeretur etiam in maioribus, quam de quibus accusabatur, deliquisse. Et dum communes Consiliarii ad tollendam tam infestam pestem virus suum continue diffundentem maxima vi laborarent. *Boleslaus* omnibus transgressionibus *Zbignei* amplius ignoscere non valens, cum & de *Mazouia* precatio illi concessa, & de vniuerso Regno suo, quod tunc redintegrationem acceperat, eiicit, depellit, & exturbat, vt fortius subsidium *Colomano* Regi *Vngariæ* promissum proueniret. *Boleslaus* quoque Dux vt cum potentia & eminentia, tum futura cum hostibus gerenda de *Zbigneo* suo insidianti calcaneo, assecuratus, felicius obiret bella, potentiarum suarum vires domesticis non distrahentibus insidiis.

fœdus cum Boleslao Duce init,

& filio suo Stephano filiam illius Iuditham in matrimonium collocat.

Boleslaus Zbigneum fratrem eiicit.

Henricus Imperator *Pannoniam* sibi & Imperio subacturus, cum magnis & frequentib9 variarum nationum populis ingreditur. In cuius auxilium *Suantopelk* Dux *Bohemorum* cum gente *Bohemica* secundum pollicitationem iureiurando firmatam (duos Barones quibus amplius fidebat *Wackonem* & *Mutinam* pro gubernatione *Bohemiæ* relinquens) aduenerat. Dum autem *Colomanus* Rex *Vngariæ* copiam pugnandi non faceret, sed imperatoris exercitum in locis opportunis maximis afficeret incommodis, Imperator ciuitatem *Præsburg* obsidione vallauit. Sed cum in eius obsidione tempus inaniter absumpsisset, *Vngariæ* præsidio egregie ciuitatem defendente, copiis diuisis, *Vngariam* in pluribus locis incendiis, & vastatione aggressus,

Henricus Imp. cum Suantopelkone Bohemiæ Duce Vngariam inuadunt,

cam

1108.

eamque vastant,

eam oram, quæ inter *Danubium* & *Wag* fluuios sita est vastam effecit. Nullaque memorabili re patrata in *Almaniam*, multis de suis amissis, crudelitatem *Vngarorum* expertis, rediit. *Boleslaus* interim *Polonorum* Dux iuxta fœdus cum *Colomano Vngariæ* Rege percussum, & augmen nobile de nobilibus militibus egregiis *Colomano* in *Sngariam* misit, & ipse cum exercitu expedito & potenti, habens in suo comitatu Duces *Bohemiæ Borzywoy* & *Sobieslaum* fratres germanos, & plures *Bohemiæ* Barones & Nobiles, qui propter tyrannidem *Suantopelkonis* exulauerant, *Bohemiam* inuasit, temeritatem *Suantopelkonis* qui & patruos germanos iustos *Bohemiæ* Duces & Barones suæ tyrannidi aduersos expulerat, & Imperatori *Henrico* contra suum affinem, & confœderatum *Colomanum Vngariæ* Regem auxilia tulerat, vlturus. *Wacko* & *Mutina* gubernatores *Bohemiæ*, dum in confinibus Ducatuum *Boleslao* in siluarum, quæ *Bohemiam* à *Polonia* disiungunt, medio occurrerent, pugnam conferunt, paruoque negotio ab ipso victi fusique *Pragam* refugiunt. *Polonorum* Dux *Boleslaus* in interiora *Bohemiæ*, singulis à conspectu eius diffugientibus, progressus aliquot castra & oppida vi capit, & magna parte *Bohemiæ* peruastata, frequentem prædam *Bohemicam* secum ferens, in *Poloniam* vna cum *Borzywoy* & *Sobieslao Bohemiæ* Ducibus, cæterisque *Bohemis* eorundem fidem sequutis rediit. Qua nouitate *Suantopelkus Bohemiæ* Dux percussus, *Henrico* Cæsare in *Vngaria* deserto, veritus ne vniuersa *Bohemia* in ditionem aduersariorum veniret, ad *Bohemiam Henrico* Cæsare contra *Boleslaum Poloniæ* Ducem magnas iras concipiente, remeabat. In cuius mœroris solatium *Henricus* Imperator iureiurando astringit, & obligat se in Duce *Boleslao Poloniæ* ac *Polonis* eam iniuriam quam primùm vlturum. Reuertenti ex *Vngarica* expeditione *Suantopelkone*, & non tam *Polonis*, quam suis vicariis *Wackoni* & *Mutinæ* pro vastatione quæ *Bohemiæ* contigerat, irato, *Wacko* omnem culpàm in *Mutinam* reiiciens, illum illius vastitatis fuisse autorem & ministrum astruit. Comprehensus itaque à *Suantopelkone Mutina*, & causa neque examinata, neque dicta illico capite damnatus est, *Vnislaus* insuper & *Domislaus*, duo filii *Mutinæ*, item *Bozei* cum filio suo *Borszak*, singuli de genere *Vrszouicensium* captiui, decreto regis truncantur, caterua *Vrszouicensis* cognatio in *Poloniam* (deleri quippe vniuersam *Suantopelk* iusserat, percussoribus præmium bona eorum proponens) celeri gradu se contulit. Vbi benignum & liberalem Dominum *Boleslaum Poloniæ* Ducem nacta, in magnam & immensam familiam, & sui germinis propaginem, & ciuitatum, castrorum, atque villarum ampla possessione se diffudit. *Vrszouiensium* tamen veteri nomine abrogato, *Rauitarum* vocabulum sortita est. *Colomanus* insuper Vngariæ Rex, *Henrico* Imperatore de finibus Regni sui discedente, vltionem de *Suantopelkone* Duce *Bohemiæ* petiturus, *Morauiam* ingreditur, & feroci atque exulcerato animo populationem latius iubet extendi, & cuncta flammis vastari. Tam fœdam dominii sui vastationem *Suantopelk* prohibiturus, cum interim copias ægre eduxisset in vnius siluæ transitu, ramo fortiter arboris in oculum suum fortuito impingente, violatus atque excæcatus, remeare cum exercitu coactus est. *Morauia* quoque tanto sæuiorem diuturnioremque *Colomani* Regis *Vngariæ* vastationem ferre coacta est. Redeuntem de *Bohemica* expeditione *Boleslaum Polonorum* Ducem, duplex casus illi denunciatus, graui mœrore turbauit. Nam & consors sua *Zbislaua* Ducissa fatis intercepta erat, & castrum *Vscie* à *Pomeranis Gniewomiro*, quem *Boleslaus* de fonte sacro leuauerat, cuique castro *Czarnkow* expugnato, perceperat, illudque sibi liberali animo reddiderat plurimum ad id cooperante, (erat enim vir facundia magis quam fide melior,) occupatum fuerat. Sentiens siquidem *Pomeranorum* versutia negligentius illud asseruari, & milites pro eius præsidio & custodia relictos in Ducis *Boleslai* absentia, ex illo ad priuata negotia obeunda discessisse, ad obsidendum illud, quasi ad certam diripiendam prædam vnus alterum cohortati accurrunt. Cumque obsessis continua desperatio propter paucitatem defensorum cresceret, amplior etiam illis à præfato *Gniehomiro*, ingesta est. Callidi siquidem caduceatoris ministerio vsus, suadebat obsessis, *ne extrema subituri pericula defendendi castri sectentur pertinaciam, ab experto se nosse Boleslaum Ducem illorum, & à Bohemis cum omnibus suis profligatum & captum Imperatoris Henrici captiuitati traditum esse.* His mendaciis & figmentis obsessos sua sponte perterritos, *Pomeranis* castrum *Vscie* incolumitate personarum & rerum concessa, coegit tradere. Fremitu itaque ingenti directiori quo poterat itinere ex *Bohemia* ad illud repetendum, cum paucis voluntariis militibus, cœteris *Bohemica* expedition fatigatis, in domos diuertentibus *Boleslaus* contendit. Cuius expugnationem etsi sibi videbat magis impossibilem, quam difficilem, *Pomeranorum* tamen pluribus captiuatis, & eorum vicis atque possessionib9 incensis se neque victum, neque captum fuisse, sed magis victorem & incolumem rediisse, pœnasque debitas à *Pomeranis* exacturum fore, certa insinuatione & eorum, quos comprehenderat, & fauillarum, quæ in ora cæterorum vicis fumantibùs recidebant, monstrauit. Paruo deinde spacio, in quo quies militibus data fuit, exacto, illico *Pomeraniam Boleslaus*, vltionem eorum, quæ *Pomerani* in absentem egerant, nullatenus dilaturus, regreditur, fratre etiam *Zbigneo* cum nonnullis *Masouiæ* militibus sibi ferente personale subsidium co-

Boleslaus contra Bohemiam.

Vrszouicenses migrant in Poloniam.

1108.

Colomanus Morauiam vastat.

Zbislaua Boleslai coniux moritur.

Pomeranos Castum Vscie expugnantes

mitatus.

1108.

mitatus. Neque caſtrum *Vſcie* recenter per *Pomeranos* interceptum. Nouerat enim valido illud præſidio munitum eſſe, ſed caſtrum *Wielun*, *Gniewomirum*, (ibi enim ſe abdiderat,) oppreſſurus, aggreſſus eſt, & magno conatu nocte & interdiu ad eius expugnationem intendebat. Sub ipſo autem obſidionis tempore, *Pomerani* obſeſſis opem laturi, *Zbigneo* clandeſtinis auiſamentis eos inſtigante, nocte, exercitum *Boleslai* oppreſſuri adueniunt, *Zbigneo* hoſtilem exercitum præcedente. Qui dùm in exercitum *Boleslai* cum magno impetu irruiſſent, *Boleslaus* in ipſa nocte more ſolito faciens excubias, *Pomeranos* à tergo inuadens diſſipat, ſternit, captiuat, & in fugam vertit. Cùm quoque inter alios *Zbigneus* captus, & galea detracta, quis eſſet cognitus fuiſſet, reſeruatur in craſtinum, ſub quo tempore præparare ſe animo atque colligere cœpit, quibus modis criminationi occurreret, vulgatumque facinus & notorium extenuaret. Tandem cùm dies refulſiſſet; concione aduocata frequenti, vt fraus & dolus *Zbignei* à ſingulis cognita eſſet, quo genere pœnæ mulctari debeat, conſultatur. Palatinus *Cracouienſis Setegius* ſententiam dicere iuſſus, in hunc modum diſſeruit: *Non expedit*, inquit, *Princeps illuſtriſſime, vosque, viri optimi, qui adeſtis publicam Zbignei, qua nos, & exercitum noſtrum, teque primum Principem delere machinatus eſt, proditionem & malignitatem in dubium reuocare, cùm iniquisſimum facinus illius, quo nos, niſi beneficio Dei & Principis noſtri cura ſeruati fuiſſemus, conſumpturus erat, doli eum manifeſtisſimè etiam nobis ſilentibus, conuincat. Noctem ſiquidem quietam nos agere pro comperto habens, caſtris noſtris egreſſus, hoſtes nos oppreſſuros induxit, antecesſit, arma, veſtes, & equum mutauit, vt ſi hoſtes viciſſent, gloriam victoriæ ſibi velut præceſſori & Duci vendicaret, ſi vincerentur, aut fuga euaderet incognitus, aut ſi caperetur, denunciaturum ſe præcesſiſſe hoſtium aduentum callidè nobis, prout illum id commenturum reor, mentiretur. Ad hanc amentiam à natura prodiga productus & fornicatoria, paterna beneuolentia, & liberali educatione incitatus, noſtra verò patientia animatus eſt, vt mendaciis & fallaciis non ſecus, quàm præclaris artibus gaudeat excellere, & omnes ſuas colorare ſceleratas actiones. Sed ſi ad originem primùm, & deinde ad omnem vitam ſuam extendatur conſideratio, omnia in illo pesſima intelligemus confluxiſſe, qui & ex fornicatione ſatus, & inter Bohemos Almanosque educatus, adeò malignis fraudibus illic ineſcatus, atque imbutus eſt, vt & patrem plurimis iniuriis laceſſerit, & in fratris Boleslai exterminium, vt ſolus in Regno ſuccedens dominaretur, Bohemos, Almanos, Pomeranos, & Pruthenos, frequentius ſubornauerit, ducens ab impietate & ſcelere ineuntis ætatis commendationem. De quo cùm varia extent teſtimonia, ſolus dies hodiernus, poſtquam cætera ſua maleficia tulimus, ſaltem nos moueat, vt communem peſtem amplius non feramus, non prius quieturam quam cladem, aut excidium noſtrum videat, quod nullo beneficio noſtro inſuſo ſanguine vinci poteſt.* Cumque omnes *proditorem non ferro ſolùm laniandum ſcindendumque, ſed dentibus diſcerpendum* acclamatione continua depoſcerent, tumultu vbique coorto, à Principe *Boleslao* vix ſedato, & indignum oſtendente hominem inauditum damnari, *Zbigneus* dicere cauſam iuſſus, calidiſſimo figmento facinus ſuum tegere excuſareque & purgare cœpit, *non ſe cum hoſtibus veniſſe aut ſenſiſſe, ſed eorum aduentum nunciaturum præcesſiſſe*, commonens, rogans, & obſecrans, *ne ad delationes calumnioſas & confictas, diſſeminatasq; & vulgatas præſumptiones per eum diluendas, damnationis periculo illum ſubiicerent, obiicerent contumeliæ, dederent exiliationi*, pluribusque aliis pro tempore vtens verbis, quæ illum verſutum, fallacem, doloſum, & vafrum demonſtrabant. Ad quem *Setegius* Palatinus dirigens ſermonem: *Quousq; tandem*, inquit, *Zbignee, noſtra patientia abutere, quàm diu dolis tuis & fallaciis nos laceſſes, quem ad finem ſeſe tua iſthæc temeritas efferet? Quousque noſtra vexatio, direptio, calamitas tibi erit libera & impunita? Quam verò gratiam, & quam indignam, tùm fratri tuo Principi clarisſimo, tùm nobis refers? Attende qui te ex illicito natum connubio prauis ſtudentem actionibus, nulla virtutum commendatione cognitum, maternam redolentem infamiam, ſtirpem, & ſemen malorum hominum, mente ſcelerata ac neſaria præditum de pernicie populi Polonici, de exitio Regni noſtri, acerba & crudelia exquirentem ſtudia, non modo nullis, ac meritus eras, non affecit ſuppliciis, aut in terrarum vltima, velut portentum monſtroſum non detruſit, ſed in participium & communionem Regni admiſit.* Et quamuis apertè conſtitiſſet mentitum *Zbigneum* eſſe, non tamen, vt meruerat, morte, ſed perpetuo exilio mulctatus in *Bohemiam* ſe contulit. Fatigati deinde vigiliis & continua reſiſtentia *Pomerani*, & vltima deſperatione feſſi, dùm plures ex ſuis quotidie interfecti aut ſauciati caderent. Nuncii inſuper ad primos *Pomeranorum* a *Wielunenſib9* miſſi, nihil in eis præſidii eſſe retuliſſent, portas *Boleslao* aperiunt, pacti, & in ſignum pactionis chirotheca, de dextera *Boleslai* ſibi dari petita; ne quid hoſtile paterentur, cùm ſigna *Boleslao* mandante in caſtrum referrentur, *parci* quoque *deditis* Dux voce præconis pronunciaſſet, murmur primùm, deinde clamor militum eſt ſublatus, *indignum* querentium *facinus, poſt tot ſuorum indignas mortes cicatricesque, & continuos & aſperrimos, non æſtate ſolùm, ſed hyeme perpeſſos labores, præmio victoriæ fruſtrari, Pomeranorum verò perfidias, vafram & fluxam fidem, & pactorum violationem impunè tranſiri*, omnes paſſim *Pomeranos* in *Wielun* repertos, ipſo

Boleslaus vincit,

& inter alios Zbigneum fratrem capit,

quem quidam capite plectendum volebant,

Boleslaus autem exilio mulctat.

1108.

Duce *Boleslao*, ne quicquam iram militum potentiorem tunc, quàm Imperium caſtigante interimunt, & ſuorum indignis mortibus iuſtiori cæde parentant. Captus & tunc eſt caſtro *Wielun* obtento *Gnieuomirus*, qui Duci & exercitui ſuo, obtentæ victoriæ geminauit lætitiam, iubente quoque *Boleslao*, & inſpectante exercitu pro perfidia, quam exercuerat, & mendaciis, quibus *Pomeranos* à fide *Boleslai* alienauerat, fuſte capite decuſſo, interit. Vir improbus, atque in exiguo ponens mendacia, fraudes, & proditiones. Satagebat autem *Boleslaus Polonorum* Dux ſuo inſtituto miſericordiam exhibere in deuictos, ſed iuſto alioquin militum dolori Imperator clemens reſiſtere nequiuit. Benignus itaque ex ſua natura apparuit, ſed ex inobedientia militum ſeuerus.

Gnieuomir9 capite plectitur.

1109.

Henricus Imp. Poloniam inuadit,

Omnem culpam male à ſe in *Pannoniis* geſti belli, *Henricus* Imperator in *Boleslaum Poloniæ* Ducem referens, quod & *Colomano Vngarorum* Regi militum ſuorum præſtitiſſet auxilia, & Regem *Pannoniorum* enixius validiusque adiuuiſſet, & per ſe ipſum *Bohemiam* graui vaſtitate afflixiſſet. Duces inſuper *Bohemiæ Borzywoi* & *Sobieslaum* hoſpites receptos Ducatum *Bohemiæ* illis reſtituturus, ſumptibus ſuis & gentibus in Imperialis iuris & dignitatis contumeliam adiuuiſſet, ac præterea *Polonico* Regno graui odio infenſus, in vltionem tantarum iniuriarum, expeditionem *Saxonibus, Bauaris, Sueuis, Turingis, Franconibus, Miſnienſibus* & aliarum nationum gentibus indicit. *Suantopelkone* Duce *Bohemiæ*, & *Sbigneo* fratre naturali *Boleslai Polonorum* Ducis, qui in odium ſuum à *Suantopelkone* fouebatur, ſua ſponte exulceratum Cæſaris animum, amplioribus ſuggeſtionibus inflammantibus. Adiiciente *Sbigneo* quòd plures ex *Polonis* ad ipſum velut legitimum hæredem eſſent defecturi, & caſtra ac munitiones abſque negotio tradituri. Itaque primo æſtatis tempore *Henricus* Imperator cum validiſſimo exercitu *Suantopelkone Bohemiæ* Duce, & in fauorem Cæſaris, & in odium *Boleslai* Ducis, tàm pedeſtri quàm equeſtri milite in magna frequentia Cæſaris exercitum augente, *Poloniam* inuadit, & eam oram *Poloniæ* quæ nunc *Sileſia* & *Saxonia* dicitur incendiis, prædis, & depopulatione contorquet, caſtrum magnum ea tempeſtate & forte *Lubuſz*, obſidione (id enim ſibi primum ex *Almania* procedenti occurrerat) cingit, ſed cum & ſitu, & defenſione militum difficilem illius expugnationem animaduertiſſet, obſidione ſoluta, aut iuxta aliquos, expugnato, & perpetua donatione Archiepiſcopo *Maideburgenſi* donato, & inſcripto, in *Poloniæ* vlteriora proceſſit, & continuo gradu ad territorium *Bitomienſe* peruenit. Vbi oppidum *Bitomienſe* plus arte quàm ſitu difficile contemplans ad expugnandum, illud per deditionem conquirere tentabat. Sed militibus qui in præſidio erant, continuas excurſiones & duella adeò, vt etiam Cæſari admirationem iniicerent, contra ſuum exercitum facientibus, toruo oculo *Sbigneum* intuens Cæſar, *Siccine*, inquit, *verificari video promiſſa tua, quibus vrbes, gentes, & caſtra tui contemplatione in meam ditionem ventura promittebas, infeſta quippe nobis & aduerſa omnia video, & ſingulos Polonorum erga Boleslaum fratrem tuum vnius fidei vniusq; tenoris experior.* Ex eo tempore æſtimatio *Sbignei* in Cæſaris pectore perempta eſt. *Boleslaus Poloniæ* Dux, & ſi de *Polonis* exercitum non ſpernendum collegiſſet, *Bohemorum* quoque milites, qui de *Bohemia* exulauerant, in caſtris haberet, multo tamen & ferocior ac ſuperior exercitus Cæſareus ſibi viſus eſt, qui cùm non poſſet iuſta acie pugnam ſine ſuorum diſcrimine conferre, ſæpè tamen periculi, quòd imminebat oblitus, neque ſuis, neque hoſtium penſatis viribus decernere æſtuabat, niſi militum ſuorum graui obiurgatione fuiſſet diſtentus, diſſerentium, *ſuis cæſis militibus, ſuoque exercitu profligato Poloniam externis ſeruituram.* Non quieuit tamen vaſtus ac ferox Ducis *Boleslai* animus, ſed Cæſareum exercitum ab eo tempore quo *Poloniam* ingreſſus eſt, continua infeſtatione nocte & interdiu diuerſis in locis per equites ſuos in hoſtes palantes, qui aut prædatum, aut pabulatum ibant, faciens impetum & incurſiones, laceſſebat. Nam & eos qui agmen paululum deſerebant continuò comprehendebat, & eos, qui paſſim per agros vagabantur, trucidabat. Frequenter inſuper cuſtodibus exercitus Cæſarei vel captis vel inſciis, ad exercitum Cæſareum intempeſta nocte accedens, pluribus interfectis & captiuatis, vniuerſum exercitum tàm graui confuſione diſturbabat, vt Cæſar numerum militum pro cuſtodia exercitus duplicaret. Gentes inſuper Imperatoris gratia pabulandi longius ab exercitu progreſſas dietim inuadens, & vſque ad ipſa caſtra Cæſarea fugans & cædens, non prius ſequi deſtitit, donec vniuerſum exercitum contra ſe vidiſſet proſilire. Et tunc quidem cedens, & in abdita velut locorum peritus ſe recipiens, eandem inuaſionem & exercitus & pabulantium ſæpius non ſine multorum de exercitu Cæſareo diſcrimine, reſumebat. Sed & in exercitum Cæſareum milites nocte deſtinans, plures aluum purgantes intercipiebat. His & multiplicibus aliis excurſionibus inuaſionibusque, adeò exercitum Imperatoris vexarat afflixeratque, vt nemo pabulatum, nemo ſpaciatum, nemo longius à caſtris prodire, ſine frequenti armatura, auderet. Quodlibet nemus, ſiluula, aut rubus ſuſpecta habebatur. In omni vmbroſo & condenſo loco *Boleslaus Poloniæ* Dux ſtare credebatur, vniuerſi quoque milites Cæſarei in aliquod munus militiæ, aut pabulatores protegere iuſſi ire, illius ſibi figurabant

Lubuſz obſidet, & ſtatim relinquit,

a Boleslao vero ſubitis incurſionibus maximoperè vexatur.

1109.

1109.

bant occurſum. Sed nec eos fallebat opinio, quamprimum enim aliquas turmas de caſtris Cæſareis exire agnouiſſet, illicò illas vel conflixit, vel in turpem fugam conuertit, maioremque ſui & timorem, & laudem huiusmodi clandeſtinis, crebris tamen inuaſionibus diffudit, quam ſi acie iuſta & integra deecertaſſet. Nam & in exercitu Cæſareo fames, pabulatione deficiente, coorta, multosque equnos, multosque inſuper & homines tabe confecit. De operibus quoque *Boleslai* tàm fortibus & animoſis cantilenæ ab *Almanis* compoſitæ in illius gloriam, in Cæſaris verò ignominiam, in vniuerſo Cæſareo exercitu ſonora voce canebantur. In vicis quoque & vrbibus propter maximam ſuæ virtutis gloriam heroico robore partam, canentium vocibus celebrabatur, donec publico edictò Cæſar pœnam capitis & bonorum confiſcationem omnibus interminatus eſt, quicumque carmina ipſa deprômere auſi forent. Erat tamen in ore omnium militum Cæſareanorum, atque in ſermone frequenti *Boleslaus Poloniæ* Dux, ſummas in eum laudes accumulantium, & miris laudibus ſuam ſtrenuitatem celebrantium. Nec mirum, hoſtes enim quacunque arte ſibi præſumpſerat capiendos, occultis inſidiis, fraude, dolo, fallendos, furto, rapiniſque exhauriendos, nil denique prætermittens, quo tàm fortis exercitus debellari poſſet. Magna parte *Sileſiæ* peragrata, vaſtataque, nonnulliſque munitionibus ignobilibus captis, caſtro etiam *Rzecenſi* expugnato, & per ignem demolito, *Henricus* Cæſar ad vrbem *Polonorum Glogow*, quam *Odra* vnus ex principalibus *Poloniæ* fluuiis præterfluit, cum copiis ſuis in die S. *Bartholomæi* peruenit. Et quamuis *Boleslaus Poloniæ* Dux poſitis militibus vada *Odræ*, & eius ripas vbique communiſſet, obſtruxiſſetque, tranſitum Cæſari omni niſu prohibiturus, Cæſar tamen propè *Glogouienſis* ciuitatis mœnia vadum, nunquam etiam antea indigenis cognitum reperiens, fluuium *Odra* ſuperauit, multam pecorum, hominumque prædam, ſed & nonnullos *Boleslai* milites, qui paſſim vagabantur, inopinatè detinuit. Eam cùm obſidione cinxiſſet, & multorum dierum interuallo, proiectione bombardarum, ciuitatem humiles muros & debiles turres, atque propugnacula tunc habentem conquaſſaſſet: Veriti ciues ne in poteſtatem Cæſaris viui capta vrbe venirent, & excidium ſuum, & ſuorum experirentur, de vrbe dedenda ſub cæteris conditionibus, ſi videlicet Dux *Boleslaus* intra quinque dierum ſpacium obſeſſis non ſuccurrat, miſſis nunciis, cum Imperatore paciſcuntur. Imperator non quinque ſolùm dies, ſed & plures ſe illis conceſſurum reſpondet, certus *Boleslaum Poloniæ* Ducem ſecum decernere nullatenus auſurum, dummodo in ſpem futuræ deditionis filios eorum ciuium, qui natu maiores in ciuitate haberentur, pro obſidibus & in pignus futuræ deditionis ſibi conſignent. Neceſſitate vrgente *Glogouienſes* filios ſuos Cæſari pro obſidibus tradunt, & Cæſar certus eos pacta ſeruaturos, ab oppugnatione vrbis milites ceſſare iuſſit. Mittunt interim *Glogouienſes* ad Ducem & Dominum ſuum *Boleslaum, Poloniæ* Regni Monarcham & *in quanto verſentur periculo, niſi ſaniori conſilio pactis vſi fuiſſent*, denunciant, ſupplicantque, *vt aut illos ab oppugnatione obſeſſioneque hoſtili liberet, aut pacta rata habens impleri ea permittat*. Iam *Boleslaus Polonorum* Dux maioribus copiis exercitum refertum habebat, quippe ex *Maſouienſi, Sandomirienſi*, & *Lublinenſi*, terris, magnus numerus pedeſtrium & equeſtrium ad eum defluxerat. *Ruthenorum* quoque copiæ aduenerant, plenusque ſpe occaſionem pugnandi cum Cæſare inueſtigabat. Collaudatis itaque *Glogouienſibus* nunciis & ciuibus, *quod prudenti vſi conſilio, ciuitatem maturè perituram, in eam diem ſeruaſſent*, diſcretiſſimè prohibet, *ne quicquam de his quæ cum Imperatore pacti erant, obſeruent, malintque filiis, quam ſe, & patriam libertate orbari, ſe in tempore adſuturum, & obſeſſis opem laturum*, reſpondet. Et quo conſtantiores eſſent, ſi prohibitionem ſuam in dedenda vrbe Imperatori transgrederentur, iratſe illos & cum filiis Imperatore diſcedente exterminaturos. Mandato *Boleslai* Ducis *Poloniæ* per nuncios ad *Glogouienſes* relato, dùm vniuerſa ciuitas grandi mœrore conſternata eſſet, (nam hinc metus, hinc pietas, hinc charitas pignorum obiecta, quid agerent conſilii inopes collidebantur) publicam tamen pietatem ſingulis approbantibus magis quàm priuatam, *Boleslao* Duci ſe parituros, & mortem potiùs ſubituros, quàm deditionem pactam ſeruaturos, deuouent. Non hoſtium illos terret impetus, non laboris frangit aſperitas, nec filiorum auertit pietas, omnibus in commune vnus eſt animus patriam & vrbem ſanguine tutari. Quapropter ab vniuerſis in commune ad ruinas inſtaurandas tanta cura, tanta diligentia concurſum eſt, tantaque ſedulitas in reſtauratione collapſorum monſtrata, vt intra biduum, quo induciæ à Cæſare datæ nondum expirauerant, omnis neceſſaria inſtauratio abſoluta fuerit. Cæſar cùm die quinta vrbem ſibi iuxta pacta dedi requiſiuiſſet, exiſtimauit ſe ciuibus vltrò portas aperientibus ciuitatem ingreſſurum. Cùm verò offenderet contra, atque ipſe ratus, reſiſti, aduerſarios infeſtos *Glogouienſes* habiturus, quos iam deditos crediderat, more ingenii humani pacta in ſpem meliorum ſucceſſuum variantes, à ciuibus contrarium reſponſum accepiſſet, in indignationem non mediocrem verſus, quia pacta non reſeruaſſent, ad expugnandam vrbem armari vniuerſum exercitum iubet & ab omni parte oppugnationem diſponit, credens & ciuitatem ſe facile capturum, & transgreſſoribus pactorum dignas pœnas illaturum.

Poſtea Glogouiam obſidet,

cui tamen eius ciues, obſides licet eorum filios habenti,

1109.

Magna itaque vi ab *Almanis* & *Bohemis* ciuitatem vndique Imperatore ſpectante, & adhortante milites, impugnantibus, non minori vi ab oppidanis reſiſtebatur. Credens autem Imperator pietate filiorum nullatenus ciues in ſua pignora telis aut operibus ſæuituros, ſed charitate obſidum obſeſſos magis, quàm armis expugnari poſſe, filios *Glogouienſes* in propugnaculis de aſſeribus ordinatis, quo milites ad oppugnationem tranſituri appetebantur, diſtendi iuſſit. Sed cùm nec ſic *Glogouienſes* molliri poſſe videt, ſed in eos filios qui diſtenti erant ſudes & iacula emittere, & egregie in quoslibet tela contorquere, propter quod Cæſareani temere ad mœnia ſubeuntes de ſuperioribus locis percuſſi cadebant. Imperator verò innocenti ætati miſertus, illo genere expugnationis velut crudeli & infami omiſſo, milites muros ciuitatis, & turres ſubire, & expugnationi tota die vacare iuſſit. Maximo conatu atque labore vtrinque certatum eſt, Cæſareos milites indignatio ex violatione pactorum orta, & frequens militum continuè ad pugnam profligatis recedentibus, & ſanis ac integris pro ſauciis ſuccedentium numerus, oppidanos extrema deſperatio animabat. Tantus autem vtriſque, his quidem conquirendi vrbem, illis defendendi, ardor iniectus erat, vt nullum genus, vtrinque aut hoſtes expugnandi, aut ciues repellendi omiſerint. Et cum *Almani* & *Bohemi* audacius ciuitatis mœnia ſubeuntes, proiectione lapidum ſupernè obruerentur, aqua tamen & pice feruenti plures læſuram incurrerant, multi qui ſcalis appoſitis muros conſcenderant, ciuium robore exinde præcipitati; animas (inſpectante Cæſare) exhalabant. *Glogouienſes* ſiquidem erga *Boleslaum* Principem ſuum tàm feruido cordis ferebantur affectu; & tam firmam conſtantiam fidemque monſtrarunt ſinceram, vt maluerint & perſonas & chariſſima pignora grauiſſimis ſubiicere periculis, quàm ad hoſtilem deditionem detorqueri, vnde non immeritò eorum fides & ſincera deuotio, etiam in hanc diem apud *Polonos* honorifico ſydere fulgent. Dùm autem pluribus diebus huiusmodi continuaſſet expugnationem, pluresque inſignes ex Baronibus *Bauariæ*, & *Saxoniæ* cecidiſſent, referri eorum cadauera in *Bauariam* & *Saxoniam* Cæſar iuſſit, & pro iuſto honore à ſuis ſepeliri, ab oppugnationeque vrbis quæ eum tot præclaris militibus ſpoliauerat deſiſtere, ne & aliis eſſet in perniciem, coactus eſt. *Bohemi* verò qui circa expugnationem ciuitatis deſiderati ſunt, campeſtrem haud longe à caſtris exceperunt ſepulturam. Rogabant autem *Boleslaum Poloniæ* Ducem ſui milites, *vt in certamen illos cum Imperatore deducat, omni conatu pro victoria adnixuros, præſtare ſibi aut glorioſè vincere, aut honeſtè mortem oppetere, quàm tot ſuorum tectorum incendia ſpoliaque & dedecora ſub conſpectu perferre.* *Boleslaus* verò militibus benignè pro opera de victoria nauanda commendatis, ad ſua quemque redire munera, & tempus aptum pro certamine ineundo, dum ſignum ipſe dederit, iubet cum ſilentio operiri. *Se enim conſilio ac prudentia, non animi impetu pugnas gerere conſuetum, pugnam committere, ſi illud & vtilitas maior & opportunitas loci temporisque ſuaſerit, non neglecturum.* *Glogouienſi* obſidione durante nulla dies abſumpta eſt, ſub qua *Boleslaus Polonorum* Dux, nunc à dextra, nunc à ſiniſtra, nocturnis pariter atque diurnis horis, graui moleſtia, continua aggreſſione, Imperatoris caſtra non afficeret. Propter quod Imperator nunquam cum vniuerſo exercitu ad vrbem expugnandam potuit intendere, ſed maiorem partem militum in campeſtri ſtatione, ad pugnam ordinatam, ne *Boleslaus* à tergo caſtra inuaderet, opponebat, certus enim erat, niſi hæc prouidiſſet, ſe à *Boleslao* diſcrimen incurſurum. Solitus autem erat Imperator huiusmodi exercitui, *Suantopelkonem* cum gente ſua *Bohemica* adiungere; & eum Ducem vtrique populo, in euentum futuræ dimicationis, præficere. Eodem tempore cum proſpera ac læta in exercitu Cæſareo viderentur omnia, periculum horrendum à *Boleslao Polonorum* Duce dudum meditatum ſuperuenit, quod ſuo momento robur Cæſareum magna in parte languidauit, *Boleslaus* enim dum infirmiorem ſe perpenderet quàm qui cum Cæſareanis & *Bohemicis* copiis acie iuſta contendere poſſet, in *Suantopelkonem Bohemiæ* Ducem iras vertit, infeſtior illi quam Cæſari, inducitque in animum quolibet modo obtruncare illum, ingenio & aſtu ſuo, & ſuorum propulſaturus, poſtquam vis aperta parum procederet, infeſtiſſimo reſpectu ad id impulſus, quod & patruos ſuos iuſtos hæredes de *Bohemiæ* Regno eiecerit, & eorum Dominia occupauerit & quod contra ſe, *Bohemica* matre ſatum ſibi etiam propinqua cognatione iunctum, & contra gentem *Polonicam* eiusdem pænè linguagii, & eiusdem nationis arma in auxilium *Almanis* tulerit. Sæpè autem de hac *Suantopelkonis* iniquitate apud ſuos quæſtus percuſſori eius præmia magna proponit, ac multis huiusmodi munus aggredi, & hoſtem patriæ deleri cupientibus, *Ioannes* miles Nobilis, filius *Czyſtæ* de genere *Vrſzouienſium* ſiue *Rauitarum* ortus facinus præoccupat. Nil eorum, quæ Imperator cum Duce *Bohemiæ*, & ſuis moliebatur, *Poloni* neſciebant. Quippe & per exploratores, & nonnullos in exercitu Cæſaris *Bohemos*, acta ſuorum prodentes progreſſum omnem & ſtatum hoſtilem inueſtigatum habebant. Itaque oppor-

fortiter reſtiterunt,

donec ab oppugnatione deſiſteret.

Inſtinctu Boleslai

Ioannes Czyſtes

1109.

portuno explorato tempore *Ioannes Czystes* miles in Cæsareum exercitum perueniens, Ducisque *Bohemiæ Suantopelkonis* militem se fingens, cùm & plures haberet in exercitu *Suantopelkonis* cognatos & fratres tempus ad occidendum *Suantopelkonem* Ducem obseruabat. Cum autem die 12. Septembris *Suantopelk* Dux *Bohemiæ*, in papilioue Cæsaris consisteret, *Ioannes* præfatus in Ducem ipsum stantem ante Cæsarem lancea acutissima tàm fortiter impegit, vt eius vtrumque latus proscinderet, & *Suantopelkus* Dux in terram illicò palpitans, nec vna voce quidem emissa expirauit. Qua nece patrata *Ioannes* miles ex tentorio exiliens, equum ad id apparatum conscendens, fugere cœpit. Quem etsi nonnulli *Bohemi* prosequuti fuissent, pluribus tamen propensius persequentibus aut victis, aut vulneratis, integer & incolumis ad Ducem suum *Boleslaum* peruenit, & pro ausu tàm celeri ab eodem *Boleslao Polonorum* Duce maximis præmiis videlicet castris, oppidis, villis, & possessionibus, quæ & in hanc diem genus suum possidet, est muneratus. Cadauer autem *Suantopelkonis Bohemiæ* Ducis per suos milites ex papilione Cæsareo in castra *Bohemica* & in Ducale tabernaculum relatum. Fremitus deinde ingens, & commotio in vniuerso exercitu Cæsaris coortus omnes milites Cæsaris iussu nocte tota insequenti in armis tenuit. Excubiæ quoque campestres crebriores habitæ, singulis *Almanis* pro certo destinantibus *Boleslaum Polonorum* Ducem nocte cum suis copiis superuenturum, & belli fortunam tentaturum. *Ioannes* miles filius *Czystæ* pro patrato in Ducem *Suantopelkonem* facinore, non secus, quàm *Mutius Scæuola Romanus* & propriorum & hostilium militum laudatus est, & celebratus sermone. *Suantopelkone Bohemiæ* Duce totaliter, vt præmisimus, occiso, & exercitu *Bohemico* in *Bohemiam* remeante *Henricus* Imperator consilio aduocato, an in obsidione vrbis *Glogouiensis* persistendum esset, vel in *Almaniam* redeundum, deliberat. Sed cum singuli probassent, obsidionem cladibus & funeribus magis quam victoriis insignem omittendam esse, neque in bello male auspicato diutius commorandum. Nuncii *Polonorum* Ducis *Boleslai* (misit quippe illos *Boleslaus*, sperans *Suantopelkone* Duce *Bohemiæ* interfecto, facile animum Cæsareum ad pacem inclinaturum) adueniunt, petentes, *vt Romanorum Rex & obsidionem Glogouiensem tollat, & ab agro Polonico exercitum abducat, Ducem suum Boleslaum præter meritum Imperiales hostilitates hactenus perpessum esse, quem contra infidelium nationes continua bella gerentem, conuenientissimum erat auxilia Imperialia non expugnationem meruisse.* His à Cæsare responsum est *si Polonorum Dux* Boleslaus *& Poloni imperio & tributis subiecti esse volunt, Sbigneumque ad portionem suam restituere, petitionem eorum Imperator facile esset admissurus.* Sed cum Nuncii *Ducem suum* Boleslaum, *& Polonos, nullo pacto ditioni suæ seruituros, & tributa pensuros, sed neque Sbigneum velut hostem infestissimum patriæ, in gremium suum certam perniciem iterum illi allaturum, assumpturos* respondissent, multa *Henricus* Rex coram Nunciis de potentia & diuitiis Imperii differens, etiam illis thesaurum quem secum in castris habuerat, vasa quoque & clenodia concupiscibili auro & gemmis ornata monstrat, subinferens hunc solum sufficere ad eorum Ducem & gentem domandam. Erat huius legationis forte Princeps nobilis, quidam Comes *Skarbek* tres tracturas æquales in stellæ, quæ ab Astronomis *Gasipia* appellatur, modum, pro insigni deferens, qui Cæsari thesaurum ostentanti, & de potentia sua differenti, responsum aliquod conueniens editurus, annulo aureo quem in articulo gestabat detracto, in eius quem Cæsar ostentabat thesauri medium proiiciens, ait: *Aurum iungatur auro.* *Henricus* autem Rex cùm esset perspicacis ingenii, facile intelligens, quod legatus *Boleslai* & proiectione annuli, & adiectione verborum contemptum tantarum gazarum significare vellet, contemptum quem notabat exclusurus, in *Almanico* respondit *Habdank*, quod significat *habeo gratias*; quasi his paucis verbis exprimeret: *Etsi tu thesauro meo contempto, etiam in ampliorem eius contemptum paruam auri quantitatem adiecisti, & de hac ego quidem tibi habeo gratias.* Legati Ducis *Boleslai* à Cæsare infecto negotio dimissi, redeuntes, singula ex ordine, quæ eis responsa fuerunt, exponunt, legatusque ille, & sua omnis successio, ac posteritas appellationem suorum armorum, & domus *Habdank* in diem hodiernum accepit. Maior in dies in exercitu Cæsareo discessione *Bohemica* terror augebatur, ob quem in castris Imperatoris duplicatæ excubiæ & Imperatori recessus ab amicis magnopere persuasus, ne & ipsum insidiis *Boleslai* circumuentum iri in exercitu suo contingeret. Quæ quidem consultatio facile ab Imperatore accepta est, vtpotè in cuius iam pectus altiùs, quàm quisquam ratus erat, obtruncatio *Suantopelkonis* Ducis *Bohemiæ* se infuderat, deteriorique conditione se à *Bohemis* querebatur desertum, hostili potiùs fauore non necessitate, quàm si ab initio subsidia illi non tulissent.

Suantopelkonem coram Imperatore obtruncat,

& saluus ex castris euadit.

Boleslaus Imperatori pacem offert,

sed non impetrat.

Historia de Co. te Habdank.

Paucis post hæc diebus, dùm *Boleslai Polonorum* Ducis legatos pacem petentes dimisisset, in obsidione *Glogouiensi* Cæsar moratus, obsidionem (victus suorum prece & consilio) dissoluit, & versus *Wratislauiam* processit, expugnationem *Wratislauiæ* si forte illic sibi melior proueniret fortuna, tentaturus.

Henricus Imp. Glogouiensem obsidionem soluens.

1109.

Sed dùm ad vnius miliaris spatium à *Wratislauia* statiua posuisset, *Boleslaus Polonorum* Dux omnibus potentiis dominiorum suorum, quanta potuit celeritate, ordinatis, magna insuper agrestium, (vt speciem validi exercitus hostibus obiiceret) auctus turba, agmen exercitus sui cursus magis quam itineris modo persequendo Imperatorem ducit, adeo, vt nec nocturna quidem quiete à diurnis reficerentur laboribus, *Henricum Romanum* Regem persequi, & cum illo decernere statuit. Quem cùm in dictis statiuis vno tantummodo miliari à *Wratislauia* distantibus consecutus fuisset, ordinatis aciebus, paucis milites adhortatus, *quatenus suæ nobilitatis & originis memores, quàm fortissimè pro patria ac libertate dimicarent, perpetuam gloriam, si orbis terrarum Imperatorem veterem eis libertatem adimere & tributis eos subiicere conantem, sternerent, & de vastitate eorum regioni irrogata, se vindicarent, & ipsi habituri, & posteris magno fœnore eam relicturi, hanc diem, qualis cuiusque sit virtus, ostensuram.* Concurrunt validissimo impetu & clamore vtræque acies, & vtraque pro victoria adnitente, durissimo Marte dùm mane pugna cœpisset, vsque ad vesperam certatum est. Cadentibus ex vtraque parte pluribus mortalibus sæpenumero Cæsareani milites cum numero superiores essent, etiam in pugna præualebant. Nutabat *Polonica* acies, plerique ex pugnatoribus *Polonis* spectabant ad fugam, ni sollcite *Boleslaus* quælibet loca circumiens, & nouos fessis substituens suorum in locis aliquot labentem pugnam restituisset. Et confirmatis suis, pulsis aduersariis, erectis militum animis, prælium ex integro reparasset. In ipso autem feruore pugnæ, *Silesianorum* militum acies, quam in subsidiis *Boleslaus* locauerat eius iussu erumpens, in latus exercitus Imperialis, quam fortissimè potuit, impegit, & ordines *Almanorum* disrumpens, cæteris militibus, pugnatoribusque viam ad irrumpendum in hostes & ad comprehendendum victoriæ brauium aperuit. Ab hostibus enim ex improuiso conspectus pectora illorum effecit timidiora, dùm cætera omnis multitudo *Polonorum*, non militum solum sed & agrestium partam victoriam effecit. Cæsar suorum aciem inclinatam perpendens, illico suorum monitu, in fugam se (insignibus Imperii, ne fugientem proderent, abiectis) conuertit. Post hæc magis trucidatio quàm pugna fuit. Omnibus *Almanis* vario itinere fugientibus quorum etiam magnus numerus in fuga comprehensus, *Boleslao* redditus est, quos in honore iusto habuit semper magnam in illis exhibuit clementiam, ac humanitatem. Tanta autem fuit in loco certaminis cadauerum copia, vt ex omni propinqua regione multitudo canum illuc ad vorandas humanas carnes concurrens, periculosum aliquanto tempore omnibus paruo comitatu illac proficiscentibus iter efficeret, vnde & locus ipse in hodiernum vsque diem *caninus campus* vocabulum sortitus, argumentum relatæ tunc per *Boleslaum* de Cæsare tàm famosæ victoriæ sua nuncupatione renouat & conseruat. Et quamuis clades ipsa fatalis & ignominiosa extiterit, non secus tamen apud illos, & alias finitimas gentes post relatum de Cæsare triumphum *Boleslaus* Dux *Polonorum* celebratus est, quàm *Marcus Marcellus* post deuictas *Syracusas* & diruta *Nolana* mœnia, & *Annibal* post pugnas ad *Trasimenum* lacum & *Cannensem*, ex quo planè constat, nil quæstuosiùs, nil vberiùs virtute. Hæc quoque *Boleslai* victoria nomen eius gloriosum inclytumque reddidit, gentisque *Polonicæ* gloriam dilatauit, heroica quoque *Boleslai* vbique vulgata ferebantur facinora. Præclarum enim visum est sub vno eodemque tempore, & Imperatorem armis, & *Bohemum* astu superasse. Admirandusque propterea *Boleslaus Polonorum* Dux apud proprios & exteros efulsit, sapientia præstans & re militari, pro singulari sua virtute, prudentia, audacia, belli peritia, militari disciplina, & suorum & hostium vno ore Dux atque Imperator vigilantissimus decantatus. Eo triumpho omnibus locis maximè celebratus, nec iniuria, nam si sincero affectu circumscripto, animaduertes, & non Cæsarem solum *Henricum* & eius exercitum, sed vniuersos *Almaniæ* populos profligatos fuisse, vno illo eximio prælio fatebere. Super nece *Suantopelkonis Bohemiæ* Ducis, dùm nocte occisionem suam insequente planctus verusnè an simulatus à *Bohemis* celebratus, incertum est, altera die *Henricus Romanorum* Rex ad tentorium, in quo cadauer Ducis *Suantopelki* iacebat, adueniens, tristem & ipse vultum super illius tàm improuisa & indigna morte ostendit. Et quo mors sua *Bohemis* minus molesta esset, permittit illi, vt quem velint de natis suis duobus, *Henricum* videlicet, vel *Venceslaum*, in Patris locum surrogent, asserens *se in fauorem eorum eam, vel quamcunque aliam eorum electionem confirmaturum.* *Bohemiæ* autem Barones vtroque filio *Suantopelkonis* perterrito, *Ottonem* secundo genitum, *Wratislai* germanum dicti *Suantopelk*, temerato iuramento, quo se post mortem *Suantopelk* non alium quàm *Wladislaum* filium *Wratislai* tertio genitum ex *Swantawa*, & germanum *Borzywoy* assumere astrinxerunt, in Ducem deligunt, & surrogati Ducis gaudium funesto funeri miscuerunt. Qui etsi ab *Henrico* Imperatore approbatus fuisset, *Pragamque* in possessionem accepisset, infra tamen paucos dies *Ottone* excluso & reiecto, præfatus *Wladislaus* à singulis *Bohemis* in Ducem assumptus est, facileque possessionẽ totius *Bohemiæ*

a Polonis magnæ clade afficitur.

Suantopelkoni in Bohemiæ Ducatu succedit Wladislaus.

1109.

miæ ſortitus. *Bohemicus* exercitus Duce ſuo *Suantopelkone* occiſo, remitti ſe ad propria magnis inſtantiis expetebat, veritus ne per exules, Duces *Borzywoi* & *Sobieslaum* res in *Bohemia* nouarentur.

Henricus autem *Romanorum* Rex diſceſſionem *Bohemorum* moleſtè ferens, retinere illos omnimodè æſtuabat, perſuadebatque *vt aliquibus* Baronibus *Bohemiæ cadauer Ducis Suantopelkonis in Pragam referentibus, cæteri omnes in caſtris ſuis ſubſiſterent, & eum in Polonicam gentem agentem expeditionem deſertum iri non ſinerent, plures incurſiones, inuaſionesque & pericula ab eo hoſte, qui neque nocte, neque interdiu nouit quieſcere, perpeſſurum.* Verùm *Bohemis* tàm infelicem militiam, in qua Ducem ſuum obtruncari contigerat, magnopere obtrectantibus, & non ſe amplius in bello parum auſpicato, ſine Principe, ſine capite, perſeuerare velle reſpondentibus, ſuo illos Cæſar arbitrio relinquere, & in *Bohemiam* diſcedere coactus eſt. Remanere in caſtris Cæſareis, *Bohemicis* copiis diſcedentibus *Zbigneus* frater naturalis *Boleslai* Ducis *Poloniæ*, veritus, quippe qui ſibi omnes *Almanorum* Principes, ipſum quoque *He..ricum* Regem nouerat infeſtos, cum *Bohemis* vna diſceſſit, ſortem ſuam intelligens Ducis *Suantopelkonis* occiſione vehementer debilitatam & attritam.

Bohemi omnes ex caſtris Imperatoris diſcedunt.

Septima menſis Septembris *Balduinus* Epiſcopus *Cracouienſis* natione *Gallus* moritur, & in Eccleſia *Cracouienſi* ſepelitur, cum annis ſeptem Eccleſiam rexiſſet. In eius locum per Papam *Paſchalem* ſecundum alias *Blaſium* ſecundum *Maurus* ordinatus, *Boleslao Polonorum* Duce eius ordinationem acceptante vir genere *Italus Romanus*, ex familia nobili ducens genus.

Balduino Ep. Cracouienſi ſuccedit Maurus.

1110.

Cladem apud *Wratislauiam* in *Pſiepole* vico ignobili *Henricus* Rex *Romanorum* Imperator acceptam, etſi moleſtiſſimè ferret alteram quoque in *Poloniam* meditaretur agere expeditionem, ignominiam ſuorum deterſurus, negotiis tamen Imperii, & itinere quod pro ſuſcipienda Imperiali corona anno futuro *Romæ* faciendum erat, auertebatur, ſimul quod *Boleslai* Ducis *Polonorum* animum expertus probè nouerat, aut ſecum congreſſurum, aut ſi congredi propter imparitatem metueret, exercitum ſuum grauibus diſpendiis & incommodis clandeſtinis, & ſubitis incurſionibus laceſſiturum. Verebatur inſuper ne ſe abſente *Boleslaus Polonorum* Dux ſuas & Imperii terras naturales Regno *Poloniæ* vicinas, in vltionem belli à ſe contra *Poloniam* geſti inuadens vaſtaret atque exureret. Multorum etiam ſui Imperii nobilium militum, qui ſuperiori bello per *Boleslaum* Ducem *Polonorum* captiuati erant, ipſum vexabat detentio, quos, antequam *Romam* iret, ſoluere magnopere, ne eorum captiuitas in maiorem ſuam ignominiam recideret, ſatagebat. His curis maximè vellicatus atque diſtentus, ſecundiorem compendioſioremque partem aſſumens, pacem à *Boleslao Polonorum* Duce ſuperiori anno petitam, & à ſe negatam dare eidem, ſuadentibus id Conſiliariis diſpoſuit. Quod vt honeſtiùs proueniret, per communes egit amicos, *vt Boleslaus Polonorum Dux mutatum animum Cæſaris intelligeret, & ad ſe in* Bamberg *perſonaliter veniret, neque pacem, neque amicitiam, neque quicquam aliud ſe dignum ſibi negaturum.* Diu ad Cæſarem ire *Boleslaus* Dux *Polonorum* deliberans, multis tamen ſuis & Dominii ſui vtilitatibus, qui ex profectione ſua ſequuturi erant, penſatis, in apparatu ſuo pulcherrimo ad *Henricum Romanorum* Regem in *Bamberg* venit, & verbis honeſtis, atque ad perſuadendum compoſitis, eam pacem petiit, quæ ſibi, & genti ſuæ, non in infamiam, ſed in gloriam & decus verteretur, *ſe de ſanguine Regum Poloniæ* ſatum, *omnia communia cum Regibus præter nomen retinuiſſe. Scire ſe & Poloniam, & eius Reges atque Principes nunquam tributis ſeruiuiſſe, ſed plena ſemper libertate vſos in eam diem fuiſſe, pro qua tenenda conſeruandaque, & arma neceſſitate impulſum ſumpſiſſe, & contra Cæſarem dimicaſſe, prius quoque omnia ſe, & gentem ſuam extrema paſſurum, quàm Regnum ſuum & gentem tributis dediturum. Sed nec Cæſarem eam expeditionem contra ſe, niſi falſis Suantopelkonis Bohemiæ Ducis & fratris ſui Zbignei ſuggeſtionibus accenſum, cùm ipſe Imperium Romanum in nulla re offendiſſet, incepiſſe.* Orabat deinde *Boleslaus* Cæſarem *vt illum amicum Imperii ſui potius, quàm hoſtem habere malit. Henricus* Rex *Boleslao* benignè appellato, & *omnem indignationem ab inuidia, contra illum apud ſe concitatam ſe illi* offert *liberaliter remiſſurum, & eum inter Principes Catholicos iuſto honore, velut ſuum, & imperii amicum habiturum, & quæcunque honeſta petere vellet, largiturum.* Ad hanc tàm munificam & fauoroſam *Henrici Romanorum* Regis reſponſionem, *Boleslaus Polonorum* Dux ſororem Regis ſibi in ſponſam, filio vero ſuo *Wladislao* ex *Ruthena* genito, filiam Regis *Henrici Chriſtinam* nomine, virginem forma venuſtam, cœpit petere in vxorem. Quæ omnia *Henricus* Rex ſine cunctatione conceſſit, & celebratis in *Bamberg* nuptiis cum ſorore Cæſaris tàm nouam nuptam ſibi, quàm filio *Wladislao* virginem *Chriſtinam* iuuenculam cum dote duplici comitatus militibus Cæſareis, in *Poloniam* deduxit, & omnes captiuos *Almanorum* in prælio & guerra captos *Henrico* Regi *Romanorum* remiſit. Magnaque extunc & deinceps pacis charitatiſque amœnitas inter Dominia Imperii & *Polonorum* terras eorumque ſubditos viguit, & *Henricus Romanorum* Rex caſtris & terris in *Polonia* conquiſitis, & ſignanter

Henricus Imp. & Boleslaus pacem faciunt,

& adfinitate duplici confirmant

1110.

1110.

caſtro *Lubuſz*, quod ab eo in dominationem perpetuam *Maideburgenſis* Archiepiſcopus acceperat, expreſſè renunciauit.

Audiens *Bohemiæ* Dux *Borzywoi* filius ſecundo genitus *Wratislai* primi Regis *Bohemiæ*, quem ex Regina *Suantaua* ſuſceperat, qui cum germano ſuo *Sobieslao* & pluribus *Bohemiæ* Baronibus in *Polonia* apud *Boleslaum Poloniæ* Ducem annis aliquot exulabat, fratrem ſuum natu minorem *Wladislaum* poſt occiſionem nepotis ſui *Suantopelkonis Bohemiæ* Principatum, qui nulli alteri, niſi ipſi *Borzywoi* iuſto iure debebatur, *Ottone* etiam fratre *Suantopelkonis* de eo depulſo, aſſumpſiſſe, ſupplicat, *Boleslao Polonorum* Duci, *vt illi pro recuperatione Ducatus ſui dignetur ferre auxilium, & aut cum eo perſonaliter vadat, aut gentem expeditam transmittat. Boleslaus* autem *Polonorum* Dux conditionem ſuam Ducalem animaduertens, cum robuſta militum ſuorum manu, ipſum verſus *Bohemiam*, comitantibus illum pluribus Baronibus *Bohemiæ*, qui ſecum vnâ exulauerant, ſuo ſumptu omnibus prouidens conducit, *Sobieslao* altero fratre in *Polonia* remanente. Et cùm iam in metas *Bohemiæ*, & ſiluam *Herciniam*, quæ *Bohemiam* & *Poloniam* diuidit, deueniſſent, plures *Bohemiæ* Barones cognito *Borzywoi* Ducis ſui aduentu, ei obuiam eunt, ipſumque cum magna lætitia excipiunt, precanturque, *vt Dux Boleslaus Polonorum in Principatus ſuorum redeat, daturos ſe operam, quod ſine bello Dux ſuus* Borzywoi *Ducatum* Bohemicum *poſſideat.* Victus itaque *Boleslaus Polonorum* Dux, tàm *Borzywoi* Ducis, quàm *Bohemiæ* militum precatione in *Poloniam* regreditur, & nihilominus cum *Borzywoi* Duce inſignem ſuorum *Polonorum* militum cohortem deſtinat. *Borzywoi* itaque *Pragam* à ſuis deductus, & ſolenni proceſſione ſuſceptus, illicò eius & caſtri *Wyſſegradienſis* plenam, frater enim ſuus *Wladislaus* in *Pilzno* tunc agebat, nanciſcitur poſſeſſionem, & *Hermannum* Epiſcopum *Pragenſem* comprehenſum damnat in carcerem. *Fabianus* verò Capitaneus *Wyſſegradienſis* omnibus relictis, de manibus *Borzywoi* elapſus aufugit. Plures & alii ciues *Pragenſes* qui ſibi erant conſcii, quique partem alteram tuebantur, relictis vxoribus, filiis & poſſeſſionibus, ad vicinas regiones diffugiunt. Fit magnus in vniuerſa *Bohemia* tumultus, & rumor, villarum vicorumque incenſio, vaſtatio, & prædatio. *Otto* interim *Suantopelkonis* frater cum *Wackone* Barone qui tunc potens in *Bohemia* habebatur, congregatis militibus, *Pragam* ingredi tentant, caſtrumque *Wyſſegradienſe* à *Praga* repulſi, obſidione cingunt. *Wladislaus* Dux occupatam à fratre *Pragam* & *Wyſſegradum* dolens cum gentibus *Pragam* venit, ad quam petent negatus eſt ingreſſus. Mittit proinde nuncios ad *Henricum Romanorum* Regem, de expulſione ſua queritur, petens, *vt illi autoritate ſua Ducatum ademptum reſtituat.* Qui in *Bohemiam* duobus Ducibus curiæ ſuæ *Dipoldo* & *Berengario* deſtinatis, *pacem mandauit inter diſſidentes ſuper Ducatu fratres reformari, & omnes diſſidentes, ad ſe perſonaliter venire plenam deciſionem ſuper quæſtione recepturos.* Qui cùm ad eum veniſſent, *Wladislao* quidem *Ducatum Bohemiæ reddendum* decreuit, fratrem verò illius *Borzywoy* in captiuitatem coniecit. *Wladislaus* verò Ducatu *Bohemiæ* ſuffragio *Henrici* Regis *Romanorum* potitus, plurimos Barones nobileſque *Bohemiæ*, & ciues *Pragenſes* quos fauiſſe fratri ſuo *Borzywoy* intellexerat, variis pœnis, exiliis, & tormentis affecit, nepotemque germanum *Ottonem* ſuſpectum habens, ne illum in Ducatu ſupplantaret, ad ſe pacificè in *Saczka* accerſitum captiuat, quem primum in caſtro *Wyſſegradienſi* deinde in *Krzywoklad* triennio detinebat, *Wackonis* Baronis conſilio ad id plurimum animatus & permotus.

Borzywoi Ducatum Bohemiæ appetit,

ſed co reiecto obtinet Wladislaus.

IIII.

Captiuitatem fratris & alumni ſui *Borzywoy Bohemiæ* Ducis per *Wladislaum* fratrem eiuſdem *Borzywoy* & Ducatus *Bohemiæ* occupatorem, *Boleslaus Polonorum* Dux moleſtè ferens, validiſſimo congregato exercitu, cum *Sobieslao* Duce *Bohemiæ*, Ducis *Borzywoy* fratre apud ſe exulante, *Bohemiam* circa feſtum Sancti *Michaelis* ingreditur, fratres ipſos aliquibus honeſtis conditionibus, per quas & *Borzywoy* Dux à captiuitate abſolui poſſet, pacificaturus. Sed dùm *Wladislaus* Dux pluribus nunciis & litteris à *Boleslao* Duce *Polonorum* inuitatus, vt ad ſe ſecurè in pace veniret, deciſionem controuerſiæ iuter ſe, & fratres ſuos *Borzywoy* & *Sobieslaum*, ipſo eorum communi fratre & amico arbitro, ſuper Ducatu *Bohemiæ* recepturus, nullatenus vocationi & inuitationi huiuſmodi acquieuit, ſed in uocatione & inuitatione præfata dolum latere prætendens, & nuncios cum iniuria repellit, & exercitum Ducis *Polonorum* inuadere decernit. Quod cùm *Boleslaus* Dux *Polonorum* ſenſiſſet, omnem oram circa flumen *Albim* multis Primoribus *Bohemorum* diffugientibus, incendiis & ſpoliis vaſtauit, præfatoque *Wladislao* Duci occurrens, ipſum graui cæde 8. Idus Octobris circa flumen *Cydlina*, multis Primoribus *Bohemorum*, aut occiſis, aut captis, conflixit, & fugere in *Pragam* coegit, multiſque ſpoliis & exuſtionibus in *Bohemia* patratis, incolumem, victoremque exercitum ſuum, & *Sobieslaum Bohemiæ* Ducem in *Poloniam* ſanum cum ingenti præda reduxit. Quæ clades *Bohemis* tunc per *Polonos* inflicta, etiam *Bohemorum* annalibus apud incredulos & dubios poteſt oſtendi. Vehementi dolore *Suantaua Wratislai* relicta

Boleslaus Poloniæ Dux Boryzwoi reſtituturus,

Bohemos vincit.

1111.

Bohemiæ Regina *Boleſlai Polonorum* Ducis quondam filia, ſuper filiorum ſuorum *Borzywoi, Wladiſlai* & *Sobieſlai*, colliſione mutua afflicta, dùm vnum captiuum, alterum exulem, tertium victum videat, mediatricem ſe poſuit, & pluribus ſanis & prudentibus tractatibus interpoſitis filium *Wladiſlaum*, quod fratribus ſuis *Borzywoi* & *Sobieſlao* paritatem in Ducatu habentibus, aduerſus & infeſtus eſſet, correctum cum fratre *Sobieſlao* in *Polonia* exulante, verita ne ampliores ſtrages inter ipſos conſurgerent, pacificauit. Reuocatus igitur *Sobieſlaus* tàm maternis quàm fraternis Nunciis, & literis ex *Polonia* in *Bohemiam* venit, & *Zacen*, ciuitatem cum ſuo diſtrictu & prouincia, ita enim inter eos *Szuantawa* mater eorum compoſuerat, in poſſeſſionem & hæreditatem accepit.

& mater Ducem Bohemiæ illos conciliat.

Pontifex Eccleſiæ *Cracouienſis* aliàs *Wladiſlauienſis Paulinus*, cùm eandem Eccleſiam annis duodecim rexiſſet, debitum carnis in ætate matura ſoluens, moritur, & in Eccleſia *Cruſzuicenſi* ſepelitur. In cuius locum *Balduinus Gallicus* de conſenſu *Boleſlai* Ducis *Poloniæ* velut Patroni ordinatur.

Paulino Cracov. Ep. ſuccedit Balduinus.

Victoriis ſuperioribus de *Polowcys* relatis, *Ruthenorum* Duces animati, qui ægrè *Polonorum* bella repellebant, ad inferendum vltro *Polowcys* bellum eriguntur. Expeditione itaque indicta *Suantopelk Kiouienſis* Dux cum filio *Iaroſlao, Wlodimir* cum filiis, & *Dauid* cum vno filio, *Ruſſiæ* Duces, ſecunda Quadrageſimæ Dominica copias equeſtres & pedeſtres ſola ſpe in Deo & Angelis eius repoſita, in campum educunt. Superatoque flumine *Sula*, veniunt in *Chorola*, vbi currus inſtruunt, & acies ordinant. Ab inde ad flumen *Olha* peruentum eſt, & aliquod diebus ſtatiuis habitis ex *Olha* ad aliud æquè magnum flumen *Wolha* traiiciunt. Quibus quidem fluminibus ſuperatis ad flumen *Tanais*, quod *Don* appellatur, magnitudine rara priora flumina excedens, exercitus peruenit, illicque arma induens, & ſigna militaria extendens, agmine compoſito, iuxta ac ſi in conſpectu hoſtis eſſet, incedebant. Ad caſtrum deinde *Rukanie* applicans, a viris, qui in illo erant, piſcibus, & vino exceptus, ad aliud caſtrum *Smuron* pertingens, illud exurit, & interim ad flumen *Tanaim* peruenit. *Polowcy* itaque ſuarum regionum vaſtationem non ferentes, *Ruthenorum* Ducibus & agminibus occurrunt, præliumque conferunt. In quo adhortantibus ſe mutuo *Ruthenorum* militibus, & mori potius quàm fugere deuouentibus, primis *Polowconum* aciebus cæſis, fuſiſque reliquæ diffugiunt. Poſt paucos verò dies, nouo & fortiori exercitu *Polowcy* ex multis legionibus inſtaurato, fortunam tentaturi, ad congreſſum veniunt. Sed parem priori referendo fortunam, à *Ruthenis* & Ducibus eorum certamine inito, conflicti & victi ſunt, fugientesque *Polowcos Rutheni* in plurima milliaria perſequuti, quatuor diebus caſtris eorum, equis, pecoribus, camelis, vxoribus, & paruulis, & omnia alia ſuppellectili potiti, duplici prælio victores in *Ruſſiam* reuerſi ſunt, maximo honore & gaudio proceſſioneque à ſuis excepti.

Polowcy à Ruthenis binis præliis funduntur.

1112.

Quietem, quæ hactenus *Pomeranis* & *Pruthenis Boleſlao* circumuicinis bellis aſſiduè occupato peruenerat, *Pomerani* & *Pruthenì* non ferentes clandeſtinis & ſecretis prius habitis inuicem & celebratis conuentibus contra *Polonorum* regionem decoquunt & aſſumunt bellum. Et quoniam *Boleſlaus Polonorum* Dux partes *Poſnanienſes* & *Cuiauienſes* crebrius ſolito tunc incolebat, in *Pomerania* quoque plura caſtra valido præſidio ſuperimpoſito, in ſuam ditionem redegerat, potentiam ſuam reſiſtentiamque barbari velut fulmen veriti in remotiores Prouincias, ad quas non accedebatur, eorum incurſionis aduentus bellum conuertentes, clandeſtina & ſecreta, & nunquam alias denunciata hoſtilitate, Prouinciam *Maſouiæ* inuadunt, prædis, ſpoliis, conflagrationibus, vicorum, villarum, & ædium tumultuario bello patratis, antequam *Boleſlaus Polonorum* Dux noſcere poſſet, eorum incurſionem & irruptionem in ſua cubilia reuerſuri. Aliter tamen quàm illi rebantur, ſpes illis reſpondit, regebat ſiquidem pro ea vice *Maſouienſem* regionem *Magnus* Comes, quem in ſuperioribus *Wratiſlauienſem* oram rexiſſe monſtrauimus. Is quamprimùm *Pomeranorum* & *Pruthenorum* contra ſe & regionem ſuæ fidei, & regimini commendatam ſenſit aduentum, nullatenus illas prædas & ſpolia ex *Maſouia* efferre, aut incendia & populationes agere permiſit, ſed exemplo cum omnium *Maſouienſium* nobilium & popularium manu, quos ſub tanta celeritate cogere potuit, eis cum ſpoliis & prædis procedentibus occurrit, illoſque quieſcentes, & quieta omnia ſuis exploratoribus denunciantibus eſſe exiſtimantes, inopinatè priusquam illuceſceret aggreſſus, tanta clade ſoporatos oppreſſit, vicitque, vt pauci, qui aut occiderentur, aut caperentur, euaderent. Subito enim aduentu atque inſperato hoſtes perterriti, neque conſilii habendi, neque arma capiendi ſpacio dato veluti dedecores & inulti, non ſecus quàm pecora trucidabantur, ſexingenti occiſi, mille ducenti capti, eo prælio hoſtes referuntur. *Simon Plocenſis* Antiſtes raræ vir probitatis & deuotionis, victoriæ *Polonorum* ex *Pruthenis* & *Pomeranis* tunc relatæ, maximum creditus eſt adiumentum præſtitiſſe, qui ſub omni tempore, quo hoſtes *Pomerani* & *Prutheni* patriam ingreſſi ſunt, continuis ſingultibus, ieiuniis, precibus, & lachrymis vna cum Clero ſuo obſecrare pietatem diuinam, pro victoria *Polonis* danda non deſtitit, ſed nec prius mentem ac corpus ab oratione, ieiunio, & obſecratione laxauit, donec certificatus eſt *Magnum* Comitem & *Maſouienſes* plenam & magnificam victoriam de hoſtibus retuliſſe. Quæ tàm feraciter & abundè prouenerat, vt *Pomerani* & *Prutheni* tunc à *Polonis* victi & debellati, qui ſe in ſiluis & nemoribus abdiderant, fugiendo, pluribus diebus, ne dum à viris, ſed matronis & puellis gratia legendi fraga ſiluas frequentantibus, caperentur, & armis exuti vincti ligatique à tergo in victoris ducerentur conſpectum. Eadem fortunæ facies apud *Sileſienſes* affulſit, qui *Zbignei* milites & ſatellites, prædas & ſpolia apud eos agentes & incendia, ſingulari certamine ſuperatos, aut extinxerunt, aut in captiuitatem diram coniecerunt.

Pomerani & Prutheni Maſouiam inuadentes à Magno Comite vincuntur.

1112.

Henricus Romanorum Rex inter Imperatores quartus, ſed quantum ad *Henricos* quintus, cum *Tuſciam* cùm magno exercitu triginta videlicet millibus armatorum coronam imperialem recepturus aduenìſſet, Nuncios ad *Paſchalem* Papam ſecundum, inueſtituras Epiſcoporum refutando, & illis ſe perpetuo abdicando præmittit, ſciens aliter ſibi Papam munus coronationis nullatenus impenſurum. Expoſt *Romam* veniens, cùm ab omnibus proceſſionibus Eccleſiarum honorificè ſuſceptus eſſet. *Paſchalis* etiam Papa cum Cardinalibus ad gradus ei occurrens, ad portam argenteam eum deduxit, & oſculo dato Imperatorem deſignauit. Verùm poſtquam ad portam Porphiricam ventum fuiſſet, & Papa ſuper abdicatione inueſtiturarum Epiſcopalium iuramentum ab *Henrico* requireret, *Henricus* Rex de conſilio ſuorum *Paſchalem* Papam cum Cardinalibus, & tota curia ſua captiuauit, & *Vlrico Aquilegenſi* Patriarchæ cuſtodiendum tradidit, & in carcere duobus menſibus, donec petitioni de abdicatione inueſtiturarum renunciaſſet detinuit. Liberatus ergo Papa & ſolutus, in die feſto Paſchæ *Henricum* coronat, & in *Almaniam* redeuntem, noua cenſurarum fulminatione, vt ſe inueſtituris Epiſcoporum abdicet, percellit, *Henrico* Imperatore toto tempore, quo *Paſchalis* Papa vixit in pertinacia perdurante. Captiuitatis *Paſchalis* Papæ autor fuiſſe dicitur *Albertus* natione *Lotharingus*, qui poſtmodum *Moguntinenſis* Archiepiſcopus fuerat, tunc verò Regis Cancellarius, quem poſt reditum Rex captiuatum, & in carcere poſitum diuerſis tormentis & incredibili famis inedia afflixit, & pro amiciſſimo peſtiferum hoſtem tenuit, diuino iudicio hanc illi iuſtiſſimè inferente vltionem. Nonnulli inſuper ſcelerati filii ex Clero *Romano* per Imperatorem inducti poſt liberationem *Paſchalis* tres Hæreſiarchas, videlicet *Arnolphum*, *Albertum*, & *Theodoricum* in Papas eligere præſumpſerunt. Qui etſi *Paſchali* Papæ multas intuliſſent moleſtias, ad extremum tamen ab eo proſtrati & deiecti ſunt.

Henricus Rex à Paſchali Papa Romæ coronatur.

Sexta decima die Menſis Aprilis *Suantopelk Kiouienſis* Dux, & ſocer *Boleſlai* Ducis *Poloniæ* in *Kiow* moritur, & in Eccleſia S. *Michaelis* in *Kiow*, quam bieñio ante ſumptuoſo opere deauratum ei fabricando verticem, fundauerat, ſepelitur. Cuius morte ſecuta miſſi ſunt à *Kiouienſibus* Nuncii ad *Wladimirum* germanum *Suantopelkonis*, quem monerent *vt veniret, & ſedem Kiouienſem paternam & auitam ſuſciperet*. Eo verò in luctu occupato venire tardante, milites in ſeditionem verſi, curiam primum *Putatæ* Palatini *Kiouienſis*, viri ei tempeſtate locupletiſſimi, deinde ſingulos Iudæorum in *Kiow* conſiſtentium inuadunt, & diripiunt. Noui itaque Nuncii ad *Wladimirum vt non mutaret aduentum*, miſſi, quæ ſpolia, quæ mala apud *Kiow* emerſerint, edicunt, ſimulque denunciant *vereri Kiouienſes, ſi venire negligat, militarem furorem & licentiam in templorum & monaſteriorum, & Ducalium curiarum ſpoliationem graſſari*. Quibus rebus *Wladimir* Dux non ſecus quàm par erat motus, cum magna feſtinatione ad *Kiow* perueniens, à *Kiouienſibus*, ſuppliciter ſuſceptus ortam & orituram militarium ſeditionem ſuo aduentu oppreſſit. *Iaroſlaus* autem filius *Suantopelkonis*, & germanus *Zbiſlauæ Polonorum* Duciſſæ, in Ducatum ſuum *Wladimirienſem* diuertit, gentem *Iacwingorum*, moleſtam infeſtamque per frequentes excurſiones *Ruthenis*, *Suantopelkonis Kiouienſis* olim Ducis *Iaroſlaus Wladimirienſis*, Dux oppreſſurus, cum exercitu illic ire pergit. Qui illorum Regione in parte notabili vaſtata, copias etiam eorum prælio inito fudit, victorque rediens filiam *Mſciſlai* & neptem *Wladimiri* accepit, 11. Maii in conſortem. Gens autem *Iacwingorum* natione, lingua, ritu, religione & moribus, m gnam habebat cum *Lithuanis*, *Pruthenis*, & *Samogitis* conformitatem, cultui idolorum & ipſa dedita, cuius principalis & Metropolis arx *Drohiczyn*.

1113.

Pomeranorum & *Pruthenorum* clandeſtina in *Maſouiam* irruptione *Boleſlaus Polonorum* Dux, graui indignatione offenſus, parum putans eos pro ſua ſocordia à *Magno* Præfecto *Maſouiæ* pœnas pendiſſe, expeditionem in *Pomeraniam* indicit. Et copiis equeſtribus & pedeſtribus, in vnum coactis, primùm ad *Cruſuicenſe* oppidum peruenit, vbi vniuerſo exercitu inſpectante, & ſtatiua ſua ex *Cruſuicia* mouente, adoleſcens quidam formæ venuſtiſſimæ in pinnaculo oraculi S. *Viti*, quod in vrbe *Cruſuicenſi* conſiſtit, apparens, cuius mirandus ſplendor non oppidum tantummodo *Cruſuicenſe*, ſed etiam eius vicinia campeſtria illuſtrauerat, omnium in ſe, præcipuè verò *Boleſlai Polonorum* Ducis conuerterat aſpectum. Cumque miro modo & ſtuperent & mirarentur, adoleſcens ipſe motis caſtris pinnaculo deſiliens exercitum præcedebat, & recto itinere ducens, exercitu vniuerſo ductum illius ſequente ad *Nakiel* peruenit, pomumque aureum, quod in manu geſtabat, vibrans, & verſus vrbem *Nakiel* proiiciens, diſparuit, ca-

Boleſlaus Dux

1113.

capiendæ vrbis certam ſpem relinquens. Qua fiducia *Boleslaus* Dux & exercitus eius plurimum animatus,& exhilaratus, caſtrumque & oppidum *Nakiel*,quod tunc à *Pomeranis* tenebatur, & ex quo plurima Regno *Poloniæ* inferebantur damna,inuaſiones, & ſpolia obſidione vallat,atque expugnanda machinarum proiectione crebra vſus & ariete, cæterisque expugnationum generibus illa inuadens omnia præſtantia caſtri & oppidi fundamenta aut diruit,aut debilitauit. Cumque Caſtellani & oppidani ſe à *Boleslao*, quamprimum exercitum ad mœnia admoueret, comprehendendos vidiſſent,ne cogerentur capta vrbe extrema experiri, poſtquam iam eſſent extrema deſperatione feſſi, promiſſum quoque à Principibus *Pomeraniæ* ſubſidium, tanto tempore præſtitum non eſſet. Caduceatoribus ad *Boleslaum* in caſtra miſſis, ſecum paciſcuntur,vt infra dies 15. caſtrum & oppidum, ſi à ſuis Principibus requirendum interim ſubſidium non acceperint,dedant. In hunc modum induciis conceſſis,ab oppugnatione caſtri & oppidi ceſſatum eſt,& nuncii à Principe *Pomeranorum* & *Pruthenorum* miſſi,cum feſtinatione, eos iam paratos,& in armis congregatos laturos obſeſſis ſuffragium conueniunt, in quanto verſentur periculo, edicunt, & quæ cum *Boleslao* de dedenda vrbe & caſtro ni illis tempeſtiua proueniat ſubuentio, pacta inierunt, ex ordine declarant, magnus illico rumor, fremitus, & indignatio apud *Pomeranos* coorta eſt, quod vrbem & munitionem tàm vtilem & neceſſariam in hoſtium poteſtatem deuenturam ni feratur auxilium, agnouiſſent,qua amiſſa multa ſibi de ſuis commodis detrahenda,& *Polonis* adiicienda opinabantur. Accedebat ad indignationis cumulum, quod oppidum *Nakiel* ea tempeſtate capitalis principaliſque vrbs apud *Pomeranos* habebatur,qua adempta,ſe graue diſpendium & dedecus Metropoli ſua exuti ſubituros querebantur. His & pluribus aliis reſpectibus incenſi, certatim ſe deuouent ad pugnam. Et quo certior proueniret victoria, tàm à veteranis, quàm à tyronibus nouo ſacramento iuratum eſt,cum magnam multitudinem, non ingenuam ſolùm, ſed agreſtium in id bellum exarmaſſent,non ſe ex acie pro liberanda patria, niſi victores redituros. Nunciis itaque *Naklenſium* remiſſis,& de ſuffragio illis, priusquam dies quindecima laberetur,ferendo,bene ſperare iuſſis ipſi de modo & ordine gerendæ cum *Boleslao* pugnæ conſultant. Et quamuis recenſitis ſuis bellatoribus ſupra quinquaginta millia armatorum ſe habere comperiſſent, in pluribus tamen præliis *Boleslai Polonorum* Ducis virtutem & felicitatem experti, etiam de tanta multitudine diffidebant, aſtu quoque, dolo,& ſtratagemate non viribus, aut armis de hoſte tam fel ci, audaci, & exercitato referendam ſibi victoriam concludebant. Celeritas & clandeſtina præoccupatio ad id plurimum conferre oſtendebatur,vt & inopinatè & celeriter aduenirent,priusquam hoſtes illos conueniſſe præſumerent, vt incautos & imparatos hoſtes faciliùs opprimerent. Equos inſuper relinquere domi, & pedeſtri certamine pugnam inire placuit,quatenus adæquato periculo fiducialius pertinaciusque prælium ab vniuerſis gereretur, & fugæ ſpes nullis ſubeſſet, ſimul quoque ne equorum hinnitu aduentus eorum apud hoſtes prodi poſſet. Silenti itaque & compoſito agmine, ex caſtris media nocte ſigno dato,egreſſi,omni itinere publico,campo & planicie euitato,per ſiluas, boras, & nemora gradientes tandem ad *Nakiel* tàm improuiſè & latenter perueniunt,vt quoslibet exploratores *Boleslai* fallerent, & eius cuſtodias circumuenirent,tantò diligentiori explorantes omnia cura, quantò nocturna caligo, (neque enim tunc lucebant ſidera) amplius ſibi prouidenda ademerat. Et quanquam non venit tàm audax inceptum ad deſtinatum finem, tamen haud omninò vanum fuit. Agebatur tunc *S. Laurentii* Martyris glorioſi, qui apud *Polonos* magna colitur veneratione, ſolennis dies, & Dux *Boleslaus*, vniuerſusque exercitus ſuus, quod & induciæ eſſent,& hoſtium nulla ſuſpicio,auditione diuinorum occupati,arma exuerant,dùm ſubito exercitus *Pomeranorum*,Duce & *Polonis* ſacerdotali ſuſcepta benedictione,in tentoria diuertentibus conſpicitur, magis quàm nunciatur aduenisse. Plures tam inopinatus hoſtium aduentus ex *Polonis* terruit, tumultuarioque more ad arma induenda à ſingulis Duce *Boleslao* cogente, concurſum eſt. Apparebat is inſperatus aduentus *Pomeranos* extemplò fore victores,ſi eadem celeritate, qua cœperant,*Boleslaum* inuaſiſſent. Verùm quò tutiores aduerſus hoſtes conſiſterent,loco ſatis ſibi tuto & apto,quo decernerent electo, etiam illum vallo foſſisque communiunt, ſudes inſuper præacutas & oblongas igne in extremitate duratas,tàm in fronte, quàm à lateribus denſo & frequenti ordine terræ infigunt, quæ vniuerſum *Pomeranorum* exercitum egregiè à qualibet inuaſione tutabantur. Eo opere *Pomeranis* occupatis, *Boleslaus* interim ſpatio dato ægrè ordines, aciemque tumultuariè magis quàm deliberatè explicauit, exercitumque ſuum longè hoſtibus numero imparem & inferiorem in duo tantummodo diſtinguens agmina, vnum *Scarbimiro* Palatino *Cracouienſi*, qui & Princeps militiæ ſuæ tunc erat, commiſit, alterum ipſe ducebat, militibus non paucis,qui & machinas,& opera, caſtraque, ne ab obſeſſis infra tempus pugnæ irruptione facta violarentur, cuſtodirent relictis. Paucisſimis autem verbis pro temporis breuitate milites allocutus : *Non ſubeſt*, inquit, *milites ſpacium,quo vos vt ſolebam pugnaturos,alloqui poſſim,hoſtis enim quem ſæpè viciſtis in conſpectu veſtro præſens, multa me loqui non ſinit.*

1113.

Animo non verbis opus eſt, ſi vincere velimus, nihil me verbis meis vobis additurum reor, ſi probitas veſtra vos deſeruerit. At ego de probitate veſtra dudum mihi cognita & experta certus,certam mihi victoriam repromitto, quam vt eripiatis hoſti in multitudine & feritate ſua confidenti, præſens etiam neceſſitas & amor patriæ monet. Si agrum quem colimus, ſi patriam, ſi penates, ſi vxores, ſi templa, ſi labores, & quæcunque chariſſima ſalua volumus, Pomeranorum & Pruthenorum hoſtium infeſtorum nobis, ſanguine inundare oportet. In ſola diuinitate, & B. Martyris Laurentii,in cuius honore celebramus ſibi dicatum diem ſuffragio ſpes omnis, atque in audacia fingenda nobis eſt. Ego Deo propitio, & B. Laurentio,vel pulcherrima,& inſigni morte pro vobis hodie defungar,vel ſi vos adniti volueritis, glorioſam victoriam de ſuperbo & idololatro hoſte,apud poſteros etiam famam & nomen habituram,reportabo.

opera,vt putabat,S.Laurentii

Omnibus moriendum eſſe,aut vincendum repromittentibus, nominisque *S. Laurentii* inuocationem,vt ſuis ſuccurrere dignetur,crebra & varia ſupplicatione ingeminantibus, *Boleslaus* ad hoſtem ducit. Quem cum vidiſſet vallo foſſatis & præacutis ſudibus,haſtis,lanceisq; transuerſaliter defixis in terram, & in altum cuſpide porrectis,vndique munitum, antequam ad teli iactum veniret, gradum premere, paululumque ne à ſagittis hoſtium, in quibus hoſtes maiorem vim ſuæ fiduciæ locauerant,violarentur,ſuos iusſit conſiſtere,cum paucis quoque vbi ad penetrandum agmen hoſtile miro modo glutinatum, glomeratum,& preſſum eſſet aditus,conſiderabat,obequitans atque girans. Ingens & euidens periculum,ſi à fronte vel latere hoſtis inuaſio fieret, imminebat, animaduertit tergum hoſtilis exercitus ſudibus, lanceis, & haſtis rectum non eſſe, irruptionique locum patere. Quo non ſine alacritate notato,*Scarbimirum* cum agmine ſibi commiſſo inuadere tergum hoſtile iubet : *Cùm ego*, inquit, *in frontem & in primas hoſtium turmas impetum fecero, & in certaminis ardore me fore ſenſeris, tunc tu quoq; tergum inuade,& percluſis ſigna inter, diſſipatos enim & otioſos raros quibus ferrum in manu ſit,inuenies, quos priusquam aduertere, & ſe reuoluere poſſint, cæde pauidos, cruentamque illis inuaſionem redde.* Deinde quaſi cum hoſte commiſſurus, aciem ſui agminis in hoſtem reflectit, vt hoſtem à *Scarbimiro* in ſe conuertat. *Scarbimirus* imperata executurus, mira celeritate & curſu ad terga hoſtilia deuectus,quanto maiori potuit impetu, terga penetrans irrumpit, valloque & foſſato ſuperato hoſtes inuadit, truncat, diſſipat, *Boleslao* frontis aciem, & iacta ab hoſte tela ſuſtinente. Clamor illicò ab his qui à *Scarbimiro* à tergo cædebantur ſublatus, omnes de *Pomeranico* & *Pruthenico* exercitu, qui contra *Boleslaum* à fronte pugnaturi, iacula ſagittasque emittebant, vehementer turbauit, diuque quid ageret,quoue ſe verterent,ſuccurrerentnè ſuis laborantibus, an ex vallo foſſisque contra *Boleslaum* prorumperent, conſilii inopes detinuit. A *Scarbimiri* interim exercitu magna cædes & trucidatio in *Pomeranos* & *Pruthenos* confuſis ordinibus, vno alterum impediente, facile edebatur, breuiquè ad ſpem euentus reſpondit, poſtquam & imbecilliores tironesque à tergo locati eſſent, nec ex primis ordinibus poſſent auderentque ad poſtremos laturi auxilium recurrere. Magna iam parte hoſtilis exercitus per *Scarbimirum* cæſa, *Boleslaus* moræ impatiens, dolens ſe & ipſe in dimicationis parte non eſſe,equo concitato,periculoque ſudium, lancearum, & haſtarum, nequicquam penſato, in hoſtem à fronte irruit. Vbi ſudibus, lanceisquè aliquanto tempore non ſine periculo certatum eſt, nonnulliquè milites inſignes,qui ordines ducebant, iniquitate loci & ſudibus haſtisque ab hoſte de exercitu *Boleslai* obtriti ſunt, equorumque transfoſſus & necatus numerus,equites in pedeſtrium conditionem redegit. Succedentibus deinde nouis, & recentibus militibus,& periculo ſuperato,dùm hoſtes & à fronte, & à tergo circumuenti impeterentur, ſuſtinere vim *Polonorum* non valentes,coniurationis & voti obliti,paſſim in omnes partes, quo quemlibet ſors ferebat, diffugiunt. Omnibus vna cura fuit propinquiores ſiluas petere,& earum velamento vitam ſaluare. Hærebant in tergo fugientium *Poloni*,fugientesque etiam in nemora perſecuti,magnam ſtragem de hoſtibus peregerunt,plures tamen & locorum præſertim periti,nemore & frondibus tecti, fuga ſaluati ſunt. Quadraginta millia hoſtium *Pruthenorum* & *Pomeranorum* cæſa, & duo capta. Eo die *S. Laurentii* nonnulli in paludibus, ſtagnisquè & limoſis locis, ne in perſequentium venirent manus,periêre. Tàm magnæ hoſtium cædis, tantæquè victoriæ tunc relatæ, congeries,haud paruum collem efficiens, in quam hoſtium cadauera, ne ex fœtore contagio ſequeretur,congeſta & ſabulo obruta ſunt. Extat in hodiernum diem monumentum etiam certaminis ipſius locum demonſtrans, & effectum renouans. Omnis victoria tunc parta propitio Deo & ſuo venerando Martyri *Laurentio* attributa, in quem vniuerſus exercitus pro collato triumpho, & euitato periculo,gratiarum actiones celebrans, cum iucunditate reſonabat. Caſtrum illico *Nakiel* cum oppido & Caſtellanis & oppidanis, qui omne ſuorum robur concidiſſe viderant, in poteſtatem *Boleslai* Ducis deditum eſt. Traxit & hæc clades in *Pomeranos* tunc edita, ſex alia oppida viciniora in ſimilem deditionem. Strage enim ſuorum audita miſſis nunciis ſe ſuaque oppida & munitiones in ditionem *Boleslai* & *Polonorum* plenariè dederunt. Caſtrum autem *Nakiel* & oppidum, ſexque alia

Pomeranos fundit,

& caſtrum Nakiel capit.

1113.

1113.

alia oppida sibi tunc dedita, *Boleslaus* Dux *Suantopelkoni* Baroni, & Consiliario suo, vni ex *Poloniæ* Primoribus enixius partes suas adiuuante in tutelam & gubernationem suo nomine tenenda fauorabiliter, sperans eum sibi & Regno suo purum & fidum fore, concessit. Præstabat enim cæteris non tàm generis nobilitate & diuitiarum opulentia, quàm dexteritate, factis & fide. Nam & generis illi origo ex domo *Griphonum* familia veteri *Polonicæ* gentis, lingua promptus & manu, pluribus se probitatis, & virtutum meritis, ipsa quoque dimicandi, & militaris disciplinæ peritia in frequentibus certaminibus & pugnis *Boleslao Polonorum* Duci charum gratumque effecerat. Nec fraudis & suspicionis venenum in tàm generosa & probata propagine poterat præsumi, in quam plurimæ bonæ actiones, & artes notabantur concurrisse. Verùm ille dominandi principandique studio ardentior cœpit confestim videri, quàm naturali accessui, conditioni, & moribus suis conueniret, impatientiusque se atque superbius gerere varias exquirens vias, quibus & iugum subiectionis excuteret, & in principando, imperandoque neminem ferre cogeretur, potestatis suæ superiorem vel consortem.

Sobieslaus Bohemiæ Dux Wackonem Baronem interficiens.

Sobieslaus Bohemiæ Dux ex multorum *Bohemorum* sibi fauentium auisamento intelligens, *Wladislaum Bohemiæ* Ducem fratrem suum, qui tunc in *Bohemia* Principalis habebat, sibi infestum esse, & de consilio & suggestu *Wacek* Baronis captiuitatem suam conclusisse, positis insidiis *Wackonem* obtruncat. Veritusque *Wladislai* Ducis pro patrato in *Wackonem* nece vindictam, per *Serbiam* in *Poloniam* cum suis omnibus tentauit confugere. Sed cùm per *Ekembertum* castri *Donin* Præfectum, quod tunc nomine Imperatoris tenebatur, inuitatus, & in dolo captus esset, diffugientibus ab eo in *Poloniam* militibus, ipse ad *Saxoniam* vinctus delatus est. Sed cùm vno lapso mense de captiuitate fugiens euasisset, in *Poloniam* ipse venit, & à *Boleslao Polonorum* Duce cum suis omnibus benignè exceptus, & liberaliter habitus, fotus & tractatus est.

in Poloniam fugit.

Singularis etiam deuotionis & zeli in Deum & religionem christianam Comes *Michael* natione *Polonus*, de domo & familia *Habdank* fundato, & dotato, de bonis propriis monasterio in *Lubien* ordinis *S. Benedicti*, moritur, & in eodem monasterio sepelitur. Eodem etiam anno monasterium de firmitate fundatur.

1114.

Boleslaus Dux Sobieslaum Bohemiæ Ducem restituturus eam inuadit.

Ferox *Boleslai Polonorum* Ducis pectus cuiuslibet quietis impatiens, & ad externa à domesticis se conferens *Pomeranis* & *Pruthenis* superiori bello & clade domitis ad *Bohemos* se conuertit, quamuis domestica necessitate externa voluntate bella gesserit. *Sobieslaum* quidem *Bohemiæ* Ducem affinem suum in *Bohemiæ* Ducatum, vnde à fratre natu minore, solertiore tamen, & magis militaribus & popularibus grato, expulsus erat, suis potentiis, suis impensis, suo brachio reducturus, copias ex militibus, animo, & manu promptis comparat, ac cum illis habens secum in comitatu *Sobieslaum Bohemiæ* Ducem, & omnes *Bohemiæ* fugitiuos, in *Bohemiam* descendit. Missisque ad fratrem *Wladislaum Bohemiæ* Ducem nunciis, sollicitat & requirit illum, *quatenus fratrem Sobieslaum in fauorem & gratiam resumens, portionem etiam illi paternæ hæreditatis iusta diuisione cessuram largiatur. Wladislaus* Bohemiæ Dux contra respondet, *se illi amplam gratiam, quam seruare nesciuit præstitisse, & notabilem sortem largitum esse, nihilque à se aduersi passum, principaliori suo Consiliario &* Barone *sub specie colloquendi euocato neci impiæ & dolosæ tradito, ex Bohemia in Poloniam cum consortibus facinorum aufugisse, & omni gratia & fauore se abdicasse, & indignum reddidisse.* Nunciis verò *Boleslai Polonorum* Ducis iuxta instructionem scelus *Sobieslai Bohemiæ* Ducis purgantibus, & eum maiori, quàm ante, fauore pro eo, quod eum qui inter fratres lolii discidium seminare, & vnum contra alium suo sermone excitare solitus erat, iusta ira prouocatus extinxerit, dignum censentibus, respondet: *Non magnopere recusaturum se fratrem Sobieslaum in fauorem & gratiam recepturum, si & Boleslaus Polonorum Dux Zbigneum fratrem suum naturalem apud se in Bohemia exulantem, in parem gratiam acceptare concesserit. Diuisionem verò Bohemiæ Ducatus Cæsare inconsulto sibi cum fratre celebrare non licere.* Quo responso B*oleslaus* accepto, dùm constaret *Wladislaum* B*ohemiæ* Ducem nullam æquitatem exhibere velle, B*oleslaus Polonorum* Dux exercitum in vlteriora B*ohemiæ* promouit, agrosque vastari, vicos, villa, & oppida incendi *Sobieslao* B*ohemiæ* Duce, ne huiusmodi conflagratio patriæ suæ fieret intercedente oranteque, iussit. Eam populationem & exustionem *Wladislaus Bohemiæ* Dux prohibiturus, in campum & ipse copias deduxit. Castraque haud longe à castris B*oleslai Poloniæ* Ducis posuit. Subsequuta quoque certa dimicatio inter Duces & eorum exercitus fuisset, nisi flumen *Cibina* limosum alueum habens, vtrumque separasset, cùm *Poloni* illum supra & inferius vadare tentantes, profunditatem illius B*ohemis*, qui cum *Polonis* erant, periculosam asserentibus extimuissent, eo enim obstante, nulli parti sine euidenti periculo patuit transitus per illud. Rogabat deinde B*oleslaus Polonorum* Dux missis nunciis *Wladislaum* B*ohemiæ* Ducem, *vt vel cum copiis suis eo permittente fluuium securus transiret, vel sibi & suo exercitui eandem conditionem præstaret.* Vtrumque verò *Wladislao* Duce B*ohemiæ* abnuente, B*oleslaus Polonorum* Dux castris motis, versus *Albim* contendit, nec longe à flu-

1114.

1114.

flumine *Alba* fluuiolo *Cibina* sine iactura sua & exercitus sui superato, cum festinatione ad loca, vbi statiua *Bohemorum* dimiserat, perrexit. Sed cum *Bohemos* ex castris illis discessisse, sola quoque castrorum & focorum vestigia comperisset, densæ siquidem nubes, fulmina & tempestates horridæ absconderant diem, quam oportunitatem *Wladislaus* Dux *Bohemiæ* sortitus, silenti agmine discesserat. Simularitne id *Wladislaus Bohemiæ* Dux, quo improuiso grauior accederet, an mobilitate ingenii pacem atque bellum mutare solitus diffugerit, parum exploratum est. Sequendine *Bohemi* essent, an in *Poloniam* redeundum, vastandane *Bohemia* esset, frequens consilium adhibuit. Et cùm singulorum sententiæ requisitæ variarent, senioresque post tot Ducatus *Bohemiæ* vastationes, post tot quæsita & nusquam requisita prælia, maturam reuersionem, iuuenes non nisi vniuersa *Bohemia* vsque ad *Pragam* vastata peragrataque & hoste contuso, debellatoque redeundum censerent. Assensurus iuuenum consilio *Boleslaus* videbatur, nisi omnium quæ secum ex *Polonia* ferebant commeatuum nunciata defectio, animum *Boleslai* ad sequendum senum consilia diuertisset. Reuertendi itaque sententiam complexus, licentiam hactenus ad petitionem *Sobieslai Bohemiæ* Ducis suspensam, populandi agros, & exurendi vicos, permisit, populationemque & exustionem iussit quàm latissimè extendi. Cùm autem ad oppidum *Klocko* ventum esset, portas oppidanis claudentibus, *Boleslaus* suburbia eorum incendi iussit, ex quorum inflammatione & ciuitas *Klocko* ab igne vicino, vento flante contacta, quamuis oppidani deditionem offerrent, penitus conflagrata est, reliquiæ verò eius in prædam militibus datæ. Largitionem siquidem prædæ, quam & tunc, & crebro alias *Boleslaus Polonorum* Dux militibus permittebat, comitate insuper vniuersis benigna, adeò militum suorum animos deuinxerat, vt mira auiditate pugnam certaminaq; suis sub suo auspicio deposcerent, & singulos labores atque pericula impauidi subirent, comitate, liberalitateque *Boleslai Polonorum* Ducis ad huiusmodi labores & pericula accensi.

Oppido *Klocko* & villis, vicisque in circuitu igne consumptis, rectiori via in *Polonia* itum est, depopulatioque agrorum & villarum non intermissa, militum speciali caterua eos, qui ad populandum agros, vrendumque tecta discurrerent, prouidè tutante. Iam ad siluas, quæ magnæ vocantur, *Poloniam* à *Bohemia* disterminantes (ea enim via per quam *Boleslaus* in *Bohemiam* intrauerat, & pleræque aliæ succisis arboribus clausæ nunciabantur) peruentum erat, dùm noctis conticinio *Boleslao* solitis orationibus incumbente, factus coortusque rumor, & strepitus de aduentu hostium, vniuersum exercitum clamore ab vno sublato in metum trepidationemque quasi extemplo pugnandum esset, concitauit. Ad quem sedandum *Boleslaus* illico ex papilione, in quo orationi vacabat, prosiliens, & in locum eminentiorem, vt ab omnibus exaudiri posset, ascendens, suos milites *bono animo esse, pauoreque quolibet falso magis quàm vere vulgato, sublato, strenuos & audaces in præsens & futurum imminens cum hostibus certamen esse* iussit, orationeque prudenti & audaci gliscentem tumultum sedauit. Cumque altera illuxisset dies, appareretque *Bohemos*, & suspitione euidenti, & exploratorum speculatorumque relatione, siluarum loca obsedisse habita opportunitate ex loco æquo *Polonis* iniquo pugnaturos, missa in totius exercitus *Polonici* conspectu ordinante *Boleslao Polonorum* Duce solenni cantu celebrata, & prædicatio vulgaris habita est, pluresque milites, tanquam de crastina pugnaturi confessione suorum peccatorum facta Eucharistiæ diuinissimo Sacramento procurati sunt. Tùm quoque exhortatio *Boleslai* Ducis in hunc modum ad exercitum subsecuta est. *Certos* inquit, *vos arbitror, qui bus ex causis in Bohemicum bellum, etiam domesticis interea neglectis, vobiscum me unà contulerim, vt videlicet Sobieslaus Bohemiæ Dux nobiscum præsens de portione Ducatus sui exclusus, me reduci, & vobis illum nancisci, Bohemorumque superba iactantia, crebro terras nostras cum Zbigneo fratre meo, patriæ nostræ hoste infestantium aliquando reprimi, & elidi posset. Et quidem si verum fateri oportet, is noster præsens in Bohemiam ingressus, eaque quam fecimus agrorum depopulatio, villarumque & oppidorum exustio, etiamsi superiora quæ aduersus illos gessimus bella non extarent, sufficienter omnia damna, & iniurias per eos nobis crebris inuasionibus illatas compensant, cum nos terras eorum girando, plures districtus, villas, & vicos, vel spoliauimus vel exussimus, signisque collatis, si ausi decertare fuissent in certamen illos vocauimus. Nunc verò ex iniquo loco vobiscum pugnaturi feruntur aduenisse, siluasque quas transituri sumus obsedisse. Itaque vnumquemque vestrum non segnem, non cunctatorem, non dissimulatorem, non somnolentum aut pigrum, sed animosum, strenuum, & ad singula pericula, bellaque subeunda paratum esse volo. Cùm Bohemi non nisi in vestra segnitie & securitate suam victoriam positam habeant, sed & hodierna dies, qui iustius arma induerit, velut certissimus arbiter diiudicabit. Nostram erga illos puritatem, humanitatem, beneuolentiam, charitatem, amicitiam, & fidem, illorum verò erga nos parentesque nostros continuas inuasiones, odia, despectum, fastum, superbiam, & elationem, vltionemque Deo nobis propitiante, vindicaturi. Sed & prælio inito, consertoque memores estote, oculisque vestris* ob-

1114.

obuerſetur, quas prædas in patria noſtra ſæpè egerint, quanto ſpolio Gneſnenſem Eccleſiam matrem & Metropolim noſtram afflixerint? quantis eam theſauris deſpoliauerint, quot captiuos in Bohemiam abduxerint? quantis contumeliis, ſtupris, & violationibus matronas nuptas innuptasque affecerint? quoties nos cum externis hoſtibus pugnaturos à tergo inuaſerint, irritauerint, offerendit. Et dum horum memoria mentem ſubierit, quanto fortius ferociusque illos aggrediemini, tanto glorioſius de infeſto hoſte, aut magnificam referetis victoriam, aut animam effundetis. In hunc modum cùm apud ſuos *Boleslaus* non ſine amaritudine bileque *Sobieslai Bohemorum* Ducis, eorumque *Bohemorum*, quos hoſpitio fouebat, diſſeruiſſet, *Polonosque* ad ſubeundum quodcunque periculum in vltionem earum iniuriarum, quas à *Bohemis* pertulerant, animaſſet, in interiora ſiluarum itum eſt. Et agmine quidem magno, in quo & fortiſſimi quique milites à tergo & à fronte, & in medio infirmior ætas, & impedimenta locata erant, præcedente, cæterisque ſubſequentibus *Scarbimirus* Palatinus *Cracouienſis* Princeps militiæ, cum expedita cohorte ſiniſtrum latus, *Boleslaus* ipſe dextrum expeditos & ipſe milites habens, à tergo diſtantia aliquali interpoſita tutabantur. Subſtiterat paululum cohors vna, quæ *Gneſnenſis* vocabatur, (milites enim eius regionis ſub ea militabant) maiori parte ſiluæ tranſita, planicieque reperta, Ducis ſui præſtolatura aduentum, pauſam agebat. Quam *Boleslaus* dum in ea loca perueniſſet, hoſtium ratus, parum abfuit, quin illam extemplo inuaderet, niſi ſigna cognita errorem monſtraſſent. Siluarum extrema pars iam reſtabat, dùm *Bohemi* certi de victoria *Polonos* exiſtimantes in fine ſiluarum ſolitum ordinem & diligentiam remiſiſſe, in *Polonos* in locis variis faciunt impetum, & tàm *Scarbimiri* quàm *Boleslai* cohortes, illudque quod præcedebat, agmen adorti pugnam diuerſis conſerunt locis, magna vi ab vtraque parte bellum geritur & *Scarbimiro* quid apud *Boleslaum* maiusque agmen, *Boleslao* quoque quid apud *Scarbimirum* ageretur, itidem ignorante, vtraque pars pro victoria adnitebatur. In *Boleslai* tamen cohorte *Boleslaus* ante omnes progreſſus, eum, qui primus ex *Bohemis* occurrerat, haſta confodiens interimit. Pincerna Ducalis *Derslaus*, Ducem ſecutus, alterum ante aciem progreſſus ex equo deiiciens occidit. Qua re cæterorum militum ardor incenſus eſt adeò, vt primis & melioribus de exercitu *Bohemico* audaciſſimè confectis, *Boleslai* cohors prior hoſtes deuicerit, inſtrumentumq; vt cæteræ vincerentur fuit. Dùm enim *Wladislaus Bohemiæ* Dux, qui in eo certamine aderat, ſuos tàm fœdè vidiſſet cecidiſſe, veritus eandem fortunam cæteros ſubituros, ſignum receptui dedit. Quo accepto illico vbique fuga, non receptio *Bohemorum* fieri cœpta eſt. Retuliſſe pedem *Bohemos* ex induſtria non ex pauore, nedum fugam ſed ſeceſſionem rati, fugientibus primum non inſtant, conualle quadam inter *Polonos* & *Bohemos*, media, ſuſpicionem magis ſeceſſionis, quàm fugæ apud *Polonos* augente. Poſtquam verò ambiguitate depulſa vera fuga comperta eſt, cùm *Polonorum* primi milites in tergis fugientium hærentes magnum numerum, eorum præſertim, qui equis deficientibus fugere non valebant, occidendo, captiuandoque impleuerunt. Elapſus eſt & tunc hoſtis patriæ ſuæ *Zbigneus*, naturalis frater *Boleslai* Ducis fuga, qui ad interitum occiſionemque *Polonorum* cum his qui eius temeritatem ſequebantur, laturus *Bohemis* auxilium venerat. Dux quoque *Bohemiæ Wladislaus* cum militibus ſuis atque Baronibus ex acie fugiens, fuga ſalutem acquiſiuit. *Boleslaus* ea victoria obtenta, ſauciatos ſecum vehens, *Bohemiam* repetiit, & maximis prædis, ſpoliis & incendiis iterum iterumque patratis, onuſtus præda ingenti, & longum captiuorum ordinem de *Bohemis* ſecum trahens, humiliato ſuperborum faſtu & ceruice, victor glorioſus iubilans Deo cum omni exercitu ſuo, de præſtita ſibi victoria canticum gratitudinis & lætitiæ in *Poloniam* cum *Sobieslao* Duce rediit.

& Bohemos vincit.

Colomanno Vngariæ Regi ſuccedit filius Stephanus.

Tertio nonas Februarii *Colomanus Pannoniorum* Rex moritur, & in *Alba Regali* honore conditus ſepelitur. Hic tantæ crudelitatis perhibetur fuiſſe, vt Ducem & conſanguineum ſuum propinquum *Almum* occidere machinatus, dùm effectus machinationis non reſpondiſſet, & *Almus* in *Poloniam* in exilium abiiſſet, filium eius *Belam* de materno gremio extractum, in infantuli ætate poſitum, ne filiis ſuis in ſucceſſionem Regni *Vngariæ* impedimentum afferat, excœcari iuſſit, vt ineptus & calamitoſus ad ſuſcipiendam Regalem coronam redderetur. Cui filius eius *Stephanus*, gener *Boleslai Polonorum* Ducis filiam eius *Iuditham*, ex prima vxore genitam habens conſortem, ſucceſſit in Regno, & à *Strigonenſi* Archiepiſcopo *Laurentio*, cæterisque Epiſcopis & Baronibus Regni *Vngariæ* coronatio eius apud *Albam Regalem* in Regem & *Iudithæ* conſortis eius, in Reginam perfecta eſt.

1115.

Ad inferendum alterum *Bohemiæ* Duci *Wladislao* bellum, *Boleslaus Polonorum* Dux expeditionem militibus indixerat, non prius quieturus, donec *Sobieslaus* alter Dux *Bohemiæ* apud eum in *Polonia* exulans, in Ducatus *Bohemiæ* ſortem æquo iure admiſſus eſſet. Quod cùm *Wladislaus Bohemiæ* Dux agnouiſſet, neque enim cum pluribus *Bohemis* in *Polonia* pro exulibus manentibus futuri belli *Bohemiæ* inferendi latere poterat apparatus, mittit ad *Boleslaum Polonorum* Ducem Nuncios, offerens pacis æquas conditiones, & pollicens ſub illis *Sobieslaum* fratrem ſuum, ad certam ſortem Ducatus *Bohemici* admiſſurum, petens poſtremo ſuorum

1115.

Bohemorum, qui in prælio in ſilua habito capti fuerant, manumiſſionem. *Boleslaus* autem *Polonorum* Dux tractatu cum *Sobieslao Bohemiæ* Duce, & his, qui partes ſuas ſequebantur *Bohemis*, ſuper hac re habito, *pacem ſe* reſpondit *ſuſcepturum, & captiuos dimiſſurum, dùmmodo Sobieslaum Ducem Bohemiæ certificatus fuerit, portionem ſui patrimonii adepturum.* Quod vt felicius proueniat, Nuncii alii à *Boleslao* in *Bohemiam* ad *Wladislaum*, qui pacem huiusmodi ſub certis conditionibus componant, mittuntur. Gratus fuit *Wladislao Bohemorum* Duci illorum aduentus, honorificèque illis habitis pacem cum illis compoſuit, portionemque iuſtam *Sobieslao* ſe daturum, omnibus odiis, iniuriis, damnisque hinc inde illatis, perpetua obliuione deletis, iuramento firmauit. Ad horum conſummationem, cum de die & loco inter *Wladislaum Bohemiæ* Ducem & Nuncios *Boleslai Polonorum* Ducis conueniſſet, pro die *S. Procopii* ad flumen *Niſſa*, tam *Wladislaus Bohemiæ* Dux, quàm *Sobieslaus* cum *Boleslao Polonorum* Duce conueniunt, pacemque ſtatuunt, firmant, & corporali interpoſito ſacramento roborant. Accepit tunc *Sobieslaus Bohemiæ* Dux pro ſorte ſibi debita *Hrodecz* oppidum cum aliis quatuor caſtellis, cum eius prouincia & diſtrictu in *Bohemia*, & *Olomuncenſem* prouinciam & ciuitatem in *Morauia*. Reconciliationeque mutua tunc ſolenniter celebrata & peracta, captiuisque omnibus ſolutis, & donis inter ſe largitis, & exulibus reſtitutis cum magna animorum hilaritate in domos reditum eſt. Rara autem & tenuis, & nonniſi ſub hibernali tempore ab armis interponebatur quies à bellicoſo Duce, nec res vlla amplius ſibi voluptatis afferebat, quàm bellum, vt illum tantummodo ad Martis opera edenda diceres à natura productum.

Pax fit inter fratres Bohemiæ Duces.

& Sobieslaus partem Ducatus accipit.

Ne autem poſt pacem cum *Bohemis* confectam marceſceret otio militum virtus, *Boleslaus Polonorum* Dux hieme huius anni, cum leui militum armatura *Pruſſiæ* oram ingreſſus eſt, cùm propter lacus & paludes, & loca limoſa in æſtate non tàm conuenienter potuiſſet adiri, & primo quidem effuſis populationibus diripi incendique iuſſerat *Pruthenorum* fines, deinde regionem interiorem ingreſſus, caſtris militem tenuit, dimicandum cum hoſte ratus, audierat enim *Pruthenos* in armis eſſe. Dùm autem vniuerſam *Pruſſiam* peragraſſet, & *Prutheni* in ſiluas, montes, paludes, locaque inuia ſecedentes pugnandi copiam, quam *Boleslaus* magnopere requirebat, non facerent, viderant enim ſe ad decertandum multò *Boleslai* viribus inferiores, *Boleslaus* mutata belli gerendi ratione, incenſionem vicorum & villarum, & agrorum populationem milites iuſſit latius extendi. Cumque nec ſic poſſet barbaros elicere, ad pugnam, aut deditionem, iuſſit milites prædas non pecorum ſolùm ſed hominum præcipuè agere. Cumque milites dicto parentes maximum hominum de vtroque ſexu numerum coaceruaſſent, *Boleslaus* cum ingenti hominum & pecorum præda, vniuerſis ferè oppidis, vicis, & villis in *Pruſſia* concrematis, in *Poloniam* feliciter reuerſus, *Pruthenos* tunc captos per colonias ad operandum terras diſtribuit, pluresque villas ex *Pruthenis*, quibus etiam ex nomine gentis appellatio tunc indita, in eam diem manet, populauit.

Boleslaus Pruſſiam vaſtat.

Imperator *Romanorum Henricus* V. ſumpto diademate ex *Italia* diſcedens & proceſſu dierum *Belgas* ingreſſus *Reginaldum* Comitem in caſtro *Barra* obſidione longa anguſtiatum in deditionem, *Lotargium* vero *Saxoniæ* Ducē nudis pedibus coram eo procumbentem in gratiam ſuſcepit. Curia deinde *Moguntiæ* inſtituta virginem *Matildam Henrici Angliæ* Regis ſibi matrimonio copulauit & regio apparatu nuptias *Moguntiæ* celebrat.

1116.

Zbigneus a Boleslao Duce petens recipi

Succiſam vbique ſpem de recuperanda aliqua in *Polonia* ſorte, *Zbigneus* naturalis frater *Boleslai Polonorum* Ducis via belli perpendens, cum omnis inuaſio ex *Bohemia*, in qua tunc degebat, & auxilium à *Bohemis* ferendum, in quibus reſidua ſua ſpes ſita erat per fœdus anno ſuperiori cum *Wladislao* Duce *Bohemiæ* ad *Niſſam* fluuium ictum ſibi noſſet interdictum, *Pomeranos* quoque audierat graui cæde à *Boleslao* debellatos, cæterasque machinationes, & ſpes ſuas ad irritum videns recidiſſe, ſolam ſpem in clementia & propitiatione fratris ſui *Boleslai Polonorum* Ducis relictam fore, mittit in *Poloniam* Nuncios *Boleslao* pro venia ſupplicaturos. Qui cùm dicendi poteſtate conceſſa verba facerent profunditate miſeriarum, & extrema pauperie, quam *Zbigneus*, poſtquàm in exilium meritum delegatus erat, incurrerat, quamque annis pluribus non ſine ſui & *Boleslai* Ducis grandi ſugillatione pertulerat, declarata ſuppliciter orabant, *vt exilio ſuo finem imponeret, & eo in Poloniam reuocato aliquam portiunculam in Regno Poloniæ, ne pannoſus, inops, & exul, in externis regionibus deliteſceret de mera gratia & pietate, largiri dignaretur,* pollicentes *Zbigneum de cætero in omni ſubiectione, fide, manſuetudine, & humilitate Boleslao Polonorum Duci, velut Domino ſuo gratioſo ſeruiturum.* Veritatem & efficaciam nunciorum verbis ineſſe *Boleslaus* ratus, continuo ad miſericordiam flexit animum, pluribus quoque periuriis, proditionibus, & tradimentis, quibus in eum & gratiam quàm grauiſſimè deliquerat, commemoratis, & coram nunciis illius ex ordine recenſitis, etiam ſub ea vice, Conſiliariis ne quicquam improbantibus & diſſuadentibus, ignoturum, & diſtrictum aliquem in poſſeſſionem, dummodo pœnitentiæ & humilitatis veræ, reconciliationisque & probitatis integra ſigna

1116.

in Poloniam redit,

de ſe monſtrauerit, largiturum. In hanc ſpem nuncii dimiſſi, *Zbigneum* de gratia & clementia *Boleslai Polonorum* Ducis ſecurum in *Poloniam* reducunt. Qui ad conſpectum *Boleslai* Ducis acceſſurus, ſiue naturali, ſiue maleuolorum acquieſcens & ſeductus conſilio, omnium eorum, quæ nuncii ſui eum facturum ſpoponderant oblitus, in faſtu & pompa, cum ſuperbiaque arroganti aula præcedente, modulantibus & cantantibus tubis, organis, tympanis, cæterique generis muſicis pſallentibus, modulantibus, ac ſonantibus, glorioſè & magnificè ingreditur, vt prorſus declararet, ſe faſtu tàm elatô, non de exilio, ſed de triumpho, non caſtigatum, ſed erectum, non humiliatum ſed ſtomachabundum, non ſeruiturũ ſed regnaturum, non pariturum ſed imperaturum, non precario ſed neceſſario in *Poloniam* rediiſſe, & ſingulis proditionibus, atque hoſtilitatibus, quibus aliàs *Poloniam* afflixerat, ferocius vſurum eſſe. Geſtus quoque ſui illi non ingrati ſolùm atque deliri, ſed & arrogantes cunctis videbantur. Incertumque erat dignoſcere, an in ſe, an in patriam, an in fratrem ſceleratior extiterit, & extare debuerit in futurum. *Boleslaus* autem *Polonorum* Dux etſi *Zbignei* ſtultam arrogantiam prudenti diſſimulatione tegens, benignè illum excepiſſet, tractaſſet, illicò tamen animo premi dolore ſubeunte cœpit vehementer, quod virum doloſum, & ſuæ vitæ atque fortunæ inſidiatorem, cuius mores, ingenium vafrum, & hoſtile probè multiplici experientia doctus noſſet in gratiam aſſumpſiſſet. Exulceratum ſua ſponte *Boleslai* animum contra *Zbigneum* fratrem Conſiliarii & Barones, quibus *Zbignei* reuocatio ſemper moleſta, acerba, & ſuſpecta erat, accendentes longo ſermone, nacta occaſione ex ſuo ſuperbo & arroganti ingreſſu, amplius exulcerati, & inflammati: *En*, inquiunt, *accepiſti fructum credulitatis & clementiæ tuæ qua nobis abnuentibus, Zbigneum in Poloniam reuocaſti, quem potius debueras in vltima terrarum, velut omnium litium, diſſidiorum, proditionum, guerrarum, & tradimentorum ſatorem domeſticum relegaſſe. Qui aſſuetus fraudibus, argutiis, mendaciis, artificio ſimulationis eruditus, veterem in te & nos ſuæ malignitatis morem, donec viuet, obſeruabit. Quieturumne illum à flagitiis quibus hactenus nobilitatus eſt, & furorem quo rapinis, dolis, & omnibus exitiis publicis plurimos perturbauit, & mores ſuos atque ingenium à natura illi traditum depoſiturum credis? qui nec pro eo temporis momento, quo ſe ſibi exulem humilitatis more offerre debuit, poterat illud abdicaſſe. Qua ſpe illum ſub tua ditione, & imperio credis victurum? qui æqualem principatum non tulerit? Nonne eam indolem eum à iuuenta geſſiſſe? iam ſpe & ambitione vniuerſum Poloniæ Regnum complexum, vt in ſenectute te ſuperiorem & dominum laturus videatur? quid illum, dùm amplius temeritas ſua excreuerit, dùm omnium malignorum mentes & animos ſibi conciliauerit, facturum cenſes? Nempe in tuum tuorumq; natorum excidium omne ingenium ſuum clandeſtinè, poſtquam apertè non licet, vt ipſi ſoli Regni tui cedat ſucceſſio conuerſurum, & in tuam necem cuiuscunq; ſortis hominem, qui te veneno aut ferro ex rerum natura tollat, ampliſſimis promiſſionibus te occidente implendis ſubordinaturum, quod bello & aperta vi conſequi non poterat, licitatione conſecuturum. Neque à nobis ſatis dici, & explicari poteſt, quantis ille ſceleribus, quantis exitiis mentem in tuum & patriæ excidium inquinatam grauidatamque exhibeat. Peſtem itaque iſtam, quam hic in te, & in nos omnes iam diu machinatur in ipſum retorquere, & non tàm pernicioſum fratrem, quàm acerbiſſimum hoſtem, furiam & facem luctuoſam, exitioſum prodigium, priusquàm te, & nos ab eius fallaciis oppreſſum iri contingat, ob ſcelera plurima, & in te, & in patriam ab eo edita, opprime, vitamque ſuam iuſtis ac debitis ſuppliciis eripe, & hominem bonorum omnium inimicum, hoſtem patriæ, latronem Poloniæ interfice, à ceruicibusque tuis atque noſtris impendentem facem depelle, idque celerius age, ne per fugam elapſus fiat infeſtior. Nec vt hoſtis modo tibi & nobis habendus eſt, ſed vt veneficus proditor geminato afficiendus ſupplicio, quandoquidem difficilius eſt cauere ab occulta, quam ab aperta peſte, & pernicioſius ſoleat comparare periculum vafer proditor, quàm hoſtis publicus.* His *Boleslaus Polonorum* Dux ſermonibus certatim ineſcatus & coargutus, à miſericordia in iram & indignationem verſus, & procerum ſententia in dolorem accenſus, ira quoque extunc longius eueruеſcente *Zbigneum*, quod diutius diſtuletat, eo tempore necare ſuadentibus, aſſenſus eſt, & in mortem deſtinat non aliter ſe patriamque ſecuram fore ratus, donec bellua tam immanis & pernicioſa occidiſſet, inſanabile illius pro comperto habens ingenium, vanum, callidum, à nouandis quoque rebus & exercenda perfidia nunquam ceſſaturum. Etſi nonnulli procerum *Poloniæ* viri religioſi & timorati ipſum deprecarentur, vt naturæ contemplatione leuaret conceptum indignationis furorem, fratrique ignoſcens, ius naturæ pluris quam vltionem æſtimaret, atque neceſſitudini daret, quod debebatur dolori. Quidam exhorrendo ſcelus fratricidii conſulebant, vt in vltimas relegaretur regiones, ſuſcepturus alibi fatum ſuum. Milites itaque quibus negotium mandauerat *Boleslaus*, capta loci & temporis opportunitate, *Zbigneum* aggreſſi, facinoribus, quibus *Poloniam* vexauerat, exprobratis, contentione ſuborta, *Zbigneum*, fidem & defenſionem fratris Ducis *Boleslai* nequicquam implorantem, interimunt. Sunt quidem qui illum non necatum,

ſed mox ſuaſu conſiliariorum

1116.

obtruncatur

1116.

ſed exoculatum ſcribant, & perpetua caligine damnatum, ab omnibusque deſertum non poſt multos annos diem obiiſſe. *Boleslaus* poſt *Zbignei* interitum mœrore angebatur ingenti, quod fratris occiſione, & vitæ & rebus à ſe geſtis crediderat non mediocrem maculam, à ſe diutius vitatam iuſſiſſe, feliciorem ſe arbitratus, ſi illud facinus peroſus, mundas manus à fraterna cæde ſeruauiſſet. Itaque parum conſentaneum videtur, parumque ciuile & humanum Principem, alioquin magno animo præditum, tam tetrum & crudele in fratrem facinus accepiſſe.

Ad vndas fluuii *Olſzei Vngariam* & *Morauiam* diſterminantis dum *Stephanus Vngariæ* Rex & *Wladislaus*, *Sobieslaus*, *Otto Bohemiæ* Duces, parte ab altera, ex compoſito pro reformandis quibusdam diſſidiis inter ſubditos hinc inde exortis, & pace vtrinque firmanda conueniſſent, Satanæ ſuggeſtione, paucis tractatibus per nuncios habitis, vna pars alterius ſermoni ampulloſo non deſerens, in aciem pugnatura armis correptis, tam ſubito venit, quaſi non pro pace conſumanda, ſed pro certamine indicto illo crederes conueniſſe. Dum autem ſtrage magna plurimi ab vtraque parte cecidiſſent, & *Wladislaus Bohemiæ* Dux ab *Vngaris* profligatus in *Bohemiam* refugiſſet, *Sobieslaus* & *Otto* in altera parte pugnantes prælium reſtituunt, ac *Vngaris* victis, in fugam verſis caſtra eorum & ſpolia diripiunt. *Stephanus Vngariæ* Rex beneficio ſui Archiepiſcopi *Strigonienſis Laurentii* ſeruatus in *Vngariam* ſoſpes rediit.

Pugna inter Vngariæ Regem & Morauiæ Duces.

1117.

Scarbimirum Palatinum Cracouienſem noua molientem

Victis *Pomeranis* & *Pruthenis* populis inter ipſos quoque victores bellum exortum eſt, *Scarbimirus* ſiquidem *Cracouienſis* Palatinus & militiæ Ducis *Boleslai Polonorum* Princeps, quo ea tempeſtate inter *Poloniæ* Barones, genere, conſilio, ingenio, & manu nemo maior habebatur, duarum victoriarum, quarum ex *Bohemis* vnam in ſilua magna, alteram ex *Pomeranis* ad *Nakiel* ſub auſpiciis tamen *Boleslai Polonorum* Ducis retulerat, inſolens factus cœpit Domino ſuo Duci *Boleslao* contumax & rebellis eſſe, clandeſtinis ſubmurmurationibus illum ſugillando, gloriam anteactorum triumphorum ſibi vendicando, deducens ſe vno non exiſtente, victoriam de *Bohemis*, *Pomeranis* & *Pruthenis* prouenturam non eſſe. Poſtquam verò *Scarbimirus* Palatinus clandeſtina ſugillatione non contentus, Ducem *Boleslaum* frequentibus probris carperet & aſpergeret, ad teſtatas inimicitias, controuerſias, & odia, res perducta. Adeò quoque *Scarbimiri* aſcenderat intumueratque temeritas, vt in auctoritate ſua & amicorum, fratrum, conſanguineorum & horum quos beneficiis deuinxerat, aſſiſtentia confiſus, in apertam rebellionem & hoſtilitatem contra *Boleslaum* Dominum ſuum prodiret, aperta acie cum his, quos in ſui adiutorium adunauerat, contra *Boleslaum*, ſi quid mouere vellet, dimicaturus. *Boleslaus* autem communem perniciem deuitans, *Scarbimirum* Palatinum *Cracouienſem* iuſſit vincire, & aliquantis diebus ſeruatum in carcere cœcari. Quo facto ſuperimpendens omnis procella, quam *Scarbimirus* factione ſua exercitaturus erat, illicò conquieuit, Magiſtratu inſuper videlicet Palatinatu *Cracouienſi* illum priuat, & pro crimine læſæ Maieſtatis Palatinatus titulum, qui prior fuerat, Caſtellanatui poſtpoſuit.

1117.

Boleslaus excæcit, & a dignitate ſua remouet

Quinta die Martii menſis *Maurus Cracouienſis* Epiſcopus dùm annis ſeptem Eccleſiam *Cracouienſem* rexiſſet, moritur & in Eccleſia *Cracouienſi* ſepelitur, *Radoſz Polonum* genere, à *Paſchali* Papa ſecundo ordinatum habuit ſucceſſorem. Hic Eccleſiæ cœnobioque *Andreouienſi* nondum fundato & dotato, fabricato tamen in conſecratione Eccleſiæ per ipſum factæ contulit decimas manipulares menſæ ſuæ *Cracouienſis* in villis *Mirouice*, *Przemieſtauice*, *Konari*, *Miechowo*, & *Wegielno*.

Mauro Cracouienſi Ep. ſuccedit Radoſz.

Borzywoi Bohemiæ Dux à captiuitate quam apud *Henricum* imperatorem annis octo pertulerat, ſolutus, fratrem *Wladislaum* natu minorem, Principatum *Bohemiæ* occupantem, & qui eius captiuitatem procurauerat, plurimum terruit, ne eum *Boleslai* Ducis *Polonorum* & fratris *Sobieslai*, qui in *Morauia* Princeps erat, aſſiſtentia, & a Ducatu *Bohemiæ* excluderet, & in ſimilem, quam ipſe ſibi texuerat, coniiceretur ſeruitutem ſeu captiuitatem. Ad componendum itaque diſſidium inter eos *Boleslaus Polonorum* Dux, ab vtraque parte arbiter electus, *Bohemiæ* Ducatu inter eos diuiſo, ita vt *Wladislao* ora aquilonaris verſus *Albim* ſita cederet, reliquam omnem ſortem *Borzywoi* Dux adminiſtraret, eos pacificat.

Boryzwoi partem Bohemiæ auxiliante Boleslao accipit

Wlodimir Ruſſiæ Dux qui germano ſuo *Suantopelkone* Duce *Kiouienſi* obeunte, ſedem *Kiouienſem* acceperat, ſuſpectum habens *Iaroslaum* filium *Suantopelkonis*, nepotem germanum, ne illum ex ſede *Kiouienſi* expelleret, opprimere illum quamprimum ſtatuit. Et *Dauid Waſilkone*, *Roscislao Wolodorovvicz*, filiis quoque *Olech* armorum auxilia ſibi præſtantibus, vadit contra *Iaroslaum*, & in caſtro *Wlodimirienſi*, neque enim cum tot Ducibus tutum putabat decernere, ſe continentem obſidet. *Iaroslaus* autem cùm nihil ſibi conſcius eſſet ex caſtro ad Ducem *Wlodimirum*, cæterosque *Ruſſiæ* Duces veniens inermis, verbis pacificis & modeſtis *Wladimirum* ſibi aſſentatorum falſa ſuggeſtione infenſum, placat & reconciliat. Qui continuo obſidionem ſoluens, in *Kiovv* reuerſus eſt, *Iaroslao* tamen pluribus ſermonibus prius obruto & obiurgato.

Turbæ inter Ruſſiæ Duces.

Parantem in *Pomeranos Boleslaum* Ducem

1118.

1118.

Polonorum expeditionem, iam siquidem intellexerat *Suantopelkone* Duce, in cuius fidem *Nakiel* castrum cum sex oppidis & munitionibus commiserat, ad vacillationem temerato, quod sibi præstiterat, iuramento contrauenire, imbres & pluuiæ tenuere, dùm enim veris tempore cœpissent, etiam nec in æstate remittebant, continuaque pluitione & descensu, non solùm *Poloniæ* Regnum, sed & vicina Regna, atque prouincias quamplurimis vexarunt incommodis, & inundatio sine exemplo in vniuersa terra, ex assiduis tempestatibus sequuta, & agros seri, & sata meti in plerisque locis prohibuit. Ea tamen loca huiusmodi inundatione, quæ fluuii maiores circumfluunt, aquis vltra solitum inflatis, & ripas egredientibus fuere oppressa & afflicta. Eodem insuper anno post solis occasum cœlum totum in tantam rubedinem versum est, vt velut ignis vel flamma tribus horis colluceret. Quæ res in prodigium & admirationem apud multos versa, magnum aliquem effectum productura, tunc insinuasse credita est. Nec multo post tanti imbres descenderunt in terram, tantæ coortæ sunt pluuiæ & tempestates, tanta denique creuit fluuiorum inundatio, vt alterum cataclysmum aliqui pertimescerent prouenturum.

Multæ pluuiæ in Polonia.

Martinus primus Metropolitanus, Ecclesiæ *Polonicæ Gnesnensis* Pontifex, dùm annos sex & viginti sedisset, moritur & in Ecclesia *Gnesnensi* tumulatur. In eius locum *Iacobus* primus ex oppido *Zwiniacz* parentibus consularibus ortus, per *Calixtum* Papam secundum suffectus est. *Kiouiensis* Dux *Wladimirus* maioribus suggestionibus inuidorum, ira graui contra nepotem suum *Iaroslaum Wladimiriensem* Ducem, quasi illi mortem & expulsionem de sede *Kiouiensi* machinantem, concepta, eum ad se in *Kiow* literis & Nunciis accersit. Qui non aliter se venturum denunciat nisi iureiurando *Wlodimirus* firmet, nil se hostile illi illaturum. Et quamuis *Wlodimirus* huiusmodi suspensionem de sede *Kiouiensi* pro maiori securitate *Iaroslai* fecisset, *Iaroslaus* tamen Consiliariis & militibus *Wlodimiri Kiouiensis* Ducis, de periculo & laqueo, qui illi imminebat, vere ne, an sub dolo incertum est, venire in *Kiow* negauit. Deinde falso & vafro suorum militum seductus & persuasus consilio, cum vxore, filiis & omni suppellectili castro *Wladimiriensi* militibus commendato, in *Poloniam* ad *Boleslaum Polonorum* Ducem sororis suæ olim *Zbislauæ* maritum confugit, a quo benignè & humaniter exceptus quadriennio illic mansit, *Boleslao Polonorum* Duce singula sibi subministrante necessaria. Infra id autem tempus castrum *Wladimiriense Wlodimiro Kiouiensi* Duci per milites *Iaroslai* deditum est. Verentibus autem *Ruthenis* ne eo *Poloni* potirentur, ad principandum illic filium suum *Romanum* transmittit, quo 14. die Ianuarii mortuo, alterum filium *Andream Wladimirus* Dux *Kiouiensis* ad regendum in *Wladimiriam* surrogauit.

Martino Archiep. Gnesnensi succedit Iacobus I.

Iaroslaus Russiæ Dux Wladimiri insidias timens ad Boleslaum fugit.

1119.

Imperator *Henricus* in *Italiam* reuersus absente Pontifice *Paschali* ingreditur *Romam*, ibique concedente populo & aduersantibus Primoribus cum ritè coronari non obtineret, *Mauritium* suæ partis Archiepiscopum euocauit, & ab eo sibi coronam imponi iussit.

Dilatam anno superiori in *Pomeranos* expeditionem *Boleslaus Polonorum* Dux, non obstante, quòd eo etiam anno tempestate inquieta ventorum vis fortissima multa disrumpens & comminuens ædificia flare cœpisset, continuaturus, militiam suam armari iubet, & copiis conuenientibus in *Pomeraniam* exercituum deducens, quicquid vel reparatum, vel relictum fuerit, iubet demoliri, & incendi. Congerunt itaque *Pomerani* & *Pruthení* validum exercitum; & vniuersa iuuentute armata, coactis etiam agrestibus *Boleslao* occurrunt fortunam tentaturi, nec *Boleslaus*, decertandi auidus, distulit pugnam, sed quamprimum *Pomeranorum* & *Pruthenorum* acies apparuerunt, signa canere, & acies suas ex aduerso procedere iussit. Et cùm ex vtraque parte magna vi, magnoque animo acies conuenissent, æquo marte aliquanto tempore pugnatum est. *Poloni* pectus iræ plenum habentes ferociam singularem in certando deprompserunt. Verùm dùm *Pomeranorum* primis victis ad iuuentutem deuentum esset, acies illicò *Pomeranorum* inclinari cœpit. Quod vbi *Boleslaus* aduertit, nouam militum cohortem, in perculsos induxit, freqeuntiorique pugna *Pomerani* conturbatis ordinibus contriti, in fugam versi sunt. Capi autem non cædi fugientes, & parci iuuentuti & agrestibus, vt essent, qui terram incolerent, *Boleslao* mandante plures numero capti, & ad *Boleslaum* reducti, clementiam suam experti sunt, plures siquidem dimitti etiam vestitos iussit. Eo prælio *Pomerani* & *Pruthení*, velut fatali, & extremo victi, quod ingentem luctum simul & pauorem apud eos concitauerat, quippe in eo quod floris, quod roboris in restante iuuentute erat, amiserant, se in gratiam *Boleslai* Ducis *Polonorum* dediderunt, nec ausi sunt vltra calcaneum suæ rebellionis contra *Boleslaum* mouere, ex eo quoque tempore Dux usque ad vitæ suæ tempora vtramque terram *Pomeranicam* videlicet & *Pruthenicam* possedit.

Pomerani & Prutheni à Boleslao victi,

regiones suas illi dedunt.

Gente *Pomeranica* & *Pruthenica Boleslaus Polonorum* Dux debellata, subacta, & in deditionem accepta versus *Nakiel* ad *Suantopelkonem* opprimendum, qui famosus, & inter suos ob temeritatem & flagitia notior, *Boleslao* insuper Duci, & *Polonorum* Proceribus magis inuisus habebatur, quod *Pomeranos* aduersus *Boleslaum* arma moturos incenderat, contendit *Nakiel* quoque castrum & oppidum obsidione cingens etiam *Suantopelkonem* in eo inclaudit. A festo autem natiuitatis *S. Mariæ* vsque ad festum Natalis Domini, niue, frigore, & pruina crebro militem affligente, obsidionem ipsam produxerat. Nec sub tanto tempore *Nakiel*, quamuis *Boleslaus* & miles suus plurimum adniteretur, poterat, resistente *Suantopelkone* cum suis expugnari. Clade enim *Pomeranorum* & *Pruthenorum* audita, & rebellionis, temeritatisque iurisiurandi in *Boleslaum* conscius, viris, armis, & commeatibus in annum & amplius suffecturis, peroptimè arcem & ciuitatem communiuerat. Nec ea sibi singula quietem securitatemque præstabant, quin nocturnis diurnisque meditationibus & angoribus vexaretur, ne aliquo casu vrbs, & arx in potestatem *Boleslai* recideret, & ipse supplicio capitali pro fraude & perfidia in Dominum & benefactorem suum admissa, meritò mulctaretur. Quod euitaturus frequentibus nunciis fatigabat *Boleslaum*, vt sui misertus, gratiam illi & veniam concedere dignaretur offerens de cætero sinceriori fide maleficium suum compensare, dara quam *Boleslaus* imperaret, pecunia, datis itidem & obsidibus. Abnuebat primum & iterum, iterumquè *Boleslaus Poloniæ* Dux *Suantopelkonis* preces, neque ei miserationem dignum impendi respondebat, qui semetipsum ea indignum affecisset, cum quod proditorem & fidefragum frangi & lacerari, dùm quod sagitta ipse de oppido vulneratus, vltum iri vulnus suum æstuabat. Dùm verò spes expugnandæ vrbis & arcis effectus non responderet, cùm & mœnia munitionesque, egregiè defensa essent, & machinas, bombardasque illuc conducere, tempore præsertim hiemali terra ex resolutione, in locis præsertim paludinosis limosis & lubricis dehiscente, onerosum & parum vtile videretur, milites insuper non solùm æstiuo tempore, sed & hiberno se in bella trahi, & multorum dispendiorum perferre iacturam quererentur, etenim cum multis in ea ipsa obsidione vrgerentur incommodis, nulla tamen res æquè, vt vigiliæ sub die & noctibus hiemalibus, & protensis actæ conficiebant. Precibus itaque *Suantopelkonis* assiduis, fidem & correctionem asserentibus, *Boleslaus Polonorum* Dux expugnatus, magis tamen querela militum suorum militum pro eo tempore detractantium fractus, veniam *Suantopelkoni* pecunia, qua illum pro scelere perfidiæ mulctauerat, & filio suo pro obside in pignus conseruandorum promissorum pro prius receptis concedit, & obsidionem soluit.

Boleslaus aduersus Suantopelkonem vadit,

qui se illi dedidit.

Paschali Papæ succedit

Cùm *Romanam* sedem annis decem & octo, mensibus quinque, & diebus decem, *Paschalis* Papa secundus rexisset *Romæ* moritur, & in Ecclesia *Lateranensi* sepelitur, qui etiam *Albertum*, *Arnolphum* & *Theodoricum*, qui Papatus dignitatem diuersis temporibus vsurpare nitebantur, & qui postea mala interierunt morte, habuit hostes, & in Papatu competitores. Et in eius locum *Ioannes* Cardinalis de *Gaieta* natione *Campanus* per electionem Cardinalium est substitutus, & *Gelasius* secundus vocatus. Qui dùm Imperatoris *Henrici* persecutionem formidaret (conabatur enim sua electione, cum tunc in *Italia* agebat, quòd absque suo scitu & consensu peracta esset, irrita facta, alium sufficere) in *Gaietam* se contulit. Quo *Henricus* Imperator audito maiore furore actus, *Hispanum* quendam *Burdinum* nomine in Papam assumit, & eum *Gregorium* cæteris eum Antipapam vocitantibus, appellat. Quod intelligens *Gelasius* in *Gaieta* trans mare cum Collegio Cardinalium fugit in *Franciam*, veniensque in *Cluniacense* monasterium illic infirmatur, & moritur, in eodemque monasterio sepelitur, dùm anno tantummodo vno, & diebus quinque sedisset.

Gelasius II.

Contra quem Henr. Imp. creat Gregorium.

1120.

Suantopelkone Pomeraniæ Duce & *Naklensi* præfecto pacta violante, quæ se seruaturum iureiurando, & filio in obsidem *Boleslao Polonorum* Duci dato, astrinxerat, *Boleslaus* perfidia sua & tot periuriis motus, ea æstate exercitum iterum in *Pomeraninm* deducit perfidiam *Suantopelkonis* vlturus. Verùm quia intelligebat hostem paruas uires habere, & *Pomeranos* debellatos, & sub sua iam ditione consistentes illum non adiuturos, lustrato exercitu, & infirmis, pannosis, & tenuibus in domos remissis, cum expedita tantummodo militum veteranorum & exercitatorum manu fortalicia, munitiones, & oppida quæ à *Suantopelkone* tenebantur aggressus expugnare contendit. Et primum quidem ad oppidum & munitionem *Wissegrad* perueniens, & diebus 16. in eius expugnatione moratus, illud vario genere tormentorum, machinarum, & missilium, peruincens capit, & in suam redigens ditionem octo diebus illic, dando quietem militi circa oppugnationem continuam fesso statiua habuit. Præsidio deinde militum frequenti *Wissegrado* imposito, ad alia rursum oppida, castra, & munitiones itum est, & *Nakiel* castrum & oppidum, cuius anno transacto expugnatio non poterat expugnari, obsideri cœptum. Dùm autem prima luce mœnia corona cingere aggressus esset, credens pauore animos oppidanorum & castellanorum concutiendos, dedituros se esse. Constantius tamen quam illos *Boleslaus* facturos destinauerat, viris mœnia defendentibus, fœminis omnis generis tela, picem feruentem, aquam bullientem, & saxa afferentibus, frustra deditio tentata est. In pluribus itaque locis admotæ bombardæ, muros & structuras quatiebant, nec à *Naklensibus* quicquam quo aut opera aut hostis arceri posset, prætermissum est, aut enim pro dirutis noua reficiebant munimenta, aut eruptionibus subitis, in opera hostium, stationes

Quum Suantopelko deficeret,

Boleslaus Wissegrad

& Nakiel,

1120.

tiones decurrebant. Turres deinde altitudinem mœniorum excedentes, *Boleslaus* extructas propè muros, fossis primùm terra lignisque completis admovit, hostes magna sagittarum missione ex illis afficiens, & ne in mœniis consistere possent, submouens, castrum & vrbem se capturum prætendebat, castellani verò & oppidani *Suantopelkone*, qui intus aderant, eos adhortante, ne viui in manus *Boleslai* venirent, ad dispellendum imminens periculum, congeriem lignorum pinaticorum & aridorum ad turres comportant, proiectioneque frequenti lardi, picis, butiri, & aliæ materiæ, qua solet ignis foueri, ignem subiiciunt. Ac sic *Polonis* ne quicquam incendium satagentibus depellere, materia pingui conatus *Polonorum* peruincente, turres consumuntur. Nouis in conflagratorum turrium locum *Boleslai* sollicitudine & opera illicò surrogatis, dùm eodem animo, & adnisu eadem quoque prouidentia & arte à *Pomeranis* simili ingenio fuissent succensæ, & exustæ, tertiæ rursùm eadem celeritate, qua & primæ, secundæque à *Boleslao* surriguntur. Illis quoque per *Pomeranos* igne depastis, quartæ rursùm tàm propinqua locatione mœniis admotæ sunt ut manuale personaleque inter obsessos & obsidentes fieret certamen. Atrox quoque pugna sæpiùs coorta *Pomeranis* ignes iniicientibus, *Polonis* prohibentibus turrium conflagrationem, in maiorem diei partem producta vtrarumque partium studio accensa feruebat, per quam non parua strages aut vulneratio quotidie in *Polonis*, maior tamen in *Pomeranis* edebatur, tàmque obstinata à *Pomeranis* resistentia opposita est, vt plus in dextris, quam in mœniis spei esse facile appareret. Pax deinde à *Boleslao*, vt obsessis liceret abire incolumibus, petita est, quàm dum petentibus abnuisset treugæ in dies aliquot magna instantia deposcebantur, sed cùm has quoque *Boleslaus* maiori renitentia denegasset, *Pomeranisque* iam vires, iam tela, iam victualia, iam ante omnia animus ex *Boleslai* constantia deficeret, in desperationem animis omnium spectantibus, rursum nunciis ad *Boleslaum* missis, vt saltem vitam illis donare dignaretur. Precibus eorum *Boleslao* acquiescente deditionem faciunt.

Post duram obsidionem

Suantopelkus verò viuus in *Boleslai* manus traditus perpetua captiuitate est damnatus, *Nakiel* oppidum captum, cætera oppida & munitiones spontaneam fecere deditionem. Sancitumque ab eo tempore est non castra, non oppida, non munitiones aut castella *Suantopelkoni*, aut filiis ipsius velut hominibus dolosis, & fluxæ ambiguæque fidei committenda. Ex eo autem tempore in *Boleslaum* Ducem *Polonorum*, milites propensiori incitati sunt amore, quòd viderant illum nullum formidare discrimen, nullum laborem, sed nec bellorum genere fatigari, consequutum præterea esse patientiam in re qualibet administranda, industriam in prouidendo, celeritatem in conficiendo.

cum Suantopelko capit.

Exiguo tempore inter *Borzywoi* ab vna & *Wladislaum Bohemiæ* Ducem germanos, partibus ab altera, qui Ducatus *Bohemiæ* regimen inter se, circa tamen *Borzywoi*, velut natu maiorem Principatu remanente, partiti erant, concordia vigente, rursus cùm ad priores contentiones, lites & dissensiones *Bohemis* odia alterius in alterum, assentatione aut suggestione suggerentibus, res rediisset, *Borzywoi* de fratris sui *Wladislai* ira feruida iam certus, veritus ne in se grauis aliquid improbitate suggerentium per fratrem consuli contingeret, *Bohemia* deserta, in vetus suum hospitium *Poloniam* ad Ducem *Boleslaum* concessit. Cumque illic aliquanto tempore moratus, & à *Boleslao* comiter habitus fuisset, in *Vngariam* deducendi temporis causa transuectus, illic diem obiit.

Borzywoi Bohemiæ Dux in Poloniam & Vngariam fugit, illicque moritur.

Gelasio Papa cùm tantummodo vno anno & quinque diebus sedisset in *Cluniaco* mortuo, Cardinalium vniformi electione in *Cluniaco* celebrata, *Guido* natione *Burgundus*, Comitis *Burgundiæ* filius, & Archi-Episcopus *Viennensis*, *Calixtus* secundus vocatus, in Papam assumptus est. Qui ex *Cluniaco Romam* cum fauore omnium pergens *Burdinum* pro Papa se gerentem in *Sutrio* conclusum capit. Quem super mula aversa ad caudam facie impositum, caudamque mulæ pro freno tenentem Romam deductum, & in turrim coniectum, in squalido carcere mori fecit. Hic cùm vir animosus & ciuilis esset, & vniuersis propter suam affabilitatem charus, Imperatorem *Henricum* in inuestituras Episcoporum se ingerentem, anathemate nouo percellit. Quem cùm videret *Henricus* Imperator, & propter amicorum & populi fauorem vinci non posse, inuestituris Episcoporum perpetuò renunciaturus, apud *Wormaciam* concilium frequens *Germaniæ* Principum indicit. Et veritus propter anathema Imperium à se deficere, iam enim senserat plerosque Principes adversus se coniurasse patris metuens exemplum, inuestiturarum Episcoporum legato sedis Apostolicæ *Lamberto*, qui postmodum in Papam suffectus, *Honorius* dicebatur, exigente resignauit, per eumque anathematis vinculo solutus est.

Gelasio P. R. succedit Calixtus II.

Ziroslaus Wratislauiensis Episcopus soluens naturæ debitum *Wratislauiæ* moritur, & in ecclesia *Wratislauiensi* sepelitur, cùm annis octo & viginti Ecclesiam *Wratislauiensem* providè & modestè rexisset, in eius locum per *Calixtum* secundum *Heymo* alias *Imislaus* natione *Polonus* de domo *Lesczytarum* alias *Aceruorum* successit, Duce *Polonorum Boleslao* eius personam per nuncios & literas, velut vnico patrono promouente.

& Ziroslao Ep. Wratislauiensi Imislaus.

Apud *Zninam* ordo Præmonstratensis cœpit, cuius fundator *Northerius* vir Dei de partibus *Lotharingiæ* oriundus, genere ac nobilitate clarus, primarius pater atque fundator extitit, qui in breui tempore magna religione fulgens, multos habuit ex viris illustribus fundatores, qui progressu temporis dùm magnoperè, germinasset, tandem nostris temporibus videmus illum, & præcipuè in Regno *Poloniæ* in magnam ariditatem corruisse. Hoc etiam tempore ordo D. *Joannis Baptistæ Hierosolymitani* inchoatur à venerabili viro *Raimundo*, operibus misericordiæ dedito, & in breui tempore multum creuit.

1120.

Origo ordinis Præmonstratensis.

1121.

Annos nubiles *Christina* filia *Henrici* Imperatoris quinti dùm impluisset, quam *Boleslaus Polonorum* Dux filio suo natu maiori primi matrimonii *Wladislao* desponsauerat, quamque in *Poloniam* ex *Almania* deuectam, decennio iam exacto nutrierat, eo tempore *Boleslaus Poloniæ* Dux diem designans nuptiarum, *Stephanum Vngariæ* Regem generum suum cum Baronibus *Vngariæ* ac Primoribus, *Iaroslaum* Ducem *Wladimiriensem* socerum suum, item alios Principes *Russiæ*, suique Regni *Poloniæ* Prælatos, Barones & Proceres ad huiusmodi nuptiarum solennitatem, nunciis & literis inuitat. Quibus in frequenti numero *Cracoviæ* convenientibus, munificentiam, potentiam & gloriam suam *Boleslaus* ostensurus, in dies plures protraxit conuiuium, & singulos inuitatos necessariis omnibus abundè tractauit, singulis etiam dona mittentibus digna remisit. Ludos plures, hastarum præcipuè & gladiorum, ad lætificandum & honorandum conuiuas præmio victori proposito instituit & cum magna omnium hilaritate & comitate solennitatem huiusmodi consumauit.

Wladislaus Boleslai filius cum Christina Henrici V. Imp. filia nuptias celebrat,

Præfata autem Ducissa *Christina* ex fastu & superbia communionem singulorum *Polonorum* aspernabatur, à mensa quoque & conuictu illos abiiciens, *Teutonicorum* obsequiis ad singula quæque officia vtebatur, asserens *Polonos* olidos esse & in conspectu suo fœtere, nec habitum & amictus eorum ferre posse. Sacerdotes insuper *Polonicos* non secus quam seculares pertæsa, nullo honore illos dignans, nullam illis reuerentiam exhibebat.

quæ Polonos aspernatur.

Mensibus tribus continuis Martio, videlicet, Aprili, & Maio, validissima siccitas & æstus terrarum pressit, propter quam non æstiuales solùm, sed & hiemales, segetes extenuatæ & arefactæ annum illum effecerunt, apud *Polonos* annonæ, caritate, pressum, & sterilitatem, vicinæ quoque Prouinciæ & regiones eandem siccitatem & sterilitatem expertæ, fame & inedia aliquanto tempore premebantur.

Magna siccitas.

1122

Nuptiarum primæui filii *Wladislai* solennitate transacta non inferior alia solennitas, cumulatura, vel potiùs renouatura gaudia sequuta est. Ducissa enim *Athleida* consors *Boleslai Polonorum* Ducis filia Imperatoris

Henrici quarti, & soror quinti sterilitate, quam decennio pertulerat, in fœcunditatem commutata filium feria quarta ante festum Assumptionis B. V. *Mariæ* produxit, de cuius natiuitate miro modo pater Dux *Boleslaus* exultans, in Cracouiensem vrbem pluribus Prælatis & Baronibus conuocatis, solennitatem Baptismi, magno sumptu, magnaque pompa exegit, & infante per *Radostonem* Episcopum Cracoviensem in Ecclesia *Cracouiensi* sub frequentia multorum Procerum & plebis baptisato nomen suum & auitum cooptans *Casimiri* nomen imposuit.

1121.

Boleslao nascitur filius Casimirus.

Terminos *Polonorum Wolodor* Duce *Præmisliensi* ex castro *Przemisl* crebro infestante, prædamque agente, *Boleslaus Polonorum* Dux missis ad *Wlodimirum*, & alios Duces *Russiæ*, nunciis, de iniuriis, quæ Regno *Poloniæ*, per *Wolodor* inferebantur, apud eos querebatur, sed videns suarum iniuriarum grauamina à *Russiæ* Ducibus dissimulatum iri, mandat militibus & præfectis suis, vt iniurias suas amplius inultas esse non sinant. *Wolodoro* itaque *Polonorum* fines spolianti, milites, quibus id à *Boleslao Polonorum* Duce munus mandatum fuerat, occurrunt, & prælio inito insignioribus militibus suis occisis, vincunt, prædam quam ex *Polonia* tulerat, eripiunt, & fugientem etiam persecuti in loco, qui *Wissokie* appellatur, comprehendunt, vbi vincula aliquanto tempore sustinuit. Processu autem temporis nuncii *Wasilkonis Præmislensis* Ducis, *Cracouiam* adueniunt, & cum *Boleslao Polonorum* Duce, qui prò liberatione *Wolodori* 80. milla marcarum argenti petebat, de soluendo *Wolodoro* agentes de viginti millibus marcarum argenti pro solutione *Wolodori* dandis conueniunt, datisque tunc duodecim millibus argenti de soluendo residuo *Iaroslai* filium obsidem ponunt. Postea verò quingentis vasis argentis, scutellis videlicet, picariis & sciphis de opere *Græco* allatis, plenam solutionem impendunt. *Wolodor* itaque solutus *Boleslao Polonorum* Duci reconciliatur, & tàm cum illo, quàm *Colomano* Regis *Vngariæ* fratre fœdere icto, & iureiurando firmato *Wolodor* revertitur *Præmisliam* 22. die Mensis Iulii.

Wolodor Russiæ Dux Poloniam vastans

Vincitur & Cracoviam ducitur,

postea soluta pecunia dimittitur.

1123

Grandis commotio in *Bohemia* inter germanos *Wladislaum* & *Sobieslaum* Duces coorta, grandem dimicationis procellam inter utrumque exciuit. Dùm siquidem *Sobieslaus Morauiam* obtinens *Wladislao Bohemiam* obtinenti subesse detrectaret, *Wladislaum* insuper multis probris & querelis, propter alium fratrem *Borzywoi* in exilium actum, & in exilio iam tunc senescentem, sugillaret, carperetque, in apertam hostilitatem inter illos creuit commotio æmulationis. Ad arma quoque ab vtroque concursum est, infestisque signis, velut inter hostes sæuissimos, non sine interitu multarum perso-

1123.

perſonarum eſt dimicatum, victumque *Sobieslaum*, & fuga elapſum *Morauiæ* exuit poſſeſſione, & *Morauiam* inter *Lentoldum* quondam filium *Conradi* ſenioris & primogeniti fratris olim *Wratislai* primi Regis *Bohemiæ*, & *Ottonem* atque *Suantopelkonem* filios *Ottonis* fratris prædicti *Wratislai*, conſorte etiam *Sobieslai* fratris in maius odium & punitionem inde eiecta, diuiſit. *Sobieslaus* autem acie à *Wladislao* victus in *Almaniam* ad Imperatorem *Henricum* quintum auxilio ſuo cladem acceptam reparaturus confugit. Verum cum preces ſuas crebro ad Imperatorem fuſas aſpernatum iri aduertiſſet, ſe inſuper in fauorem *Wladislai* fratris, & hoſtis ſui capi, & ab Imperatore detineri pertimeſcente, *Almania* deſerta in *Poloniam* cum ſuis omnibus ad *Boleslaum Polonorum* Ducem diuertit. Qui calamitoſum & profugum Ducem recolligens, & ſingulis rebus neceſſariis, quæ illi & ſuis deeſſe videbantur, munifice reficiens, collapſum erexit, & diffidentem, vacillantemque de auxilio ſibi ferendo repromiſſo confirmauit, peſſima viciſſitudine hæc, & tanta *Boleslai Poloniæ* Ducis ſibi & fratris ſui *Borzywoi* in neceſſitatis articulo præſtita beneficia, vt in ſequentibus narrabimus, penſaturum. Coniunx vero *Sobieslai Almuſa* nomine à *Wladislao* Duce *Bohemiæ* eiecta, cum eſſet *Stephani* Regis *Vngariæ* conſanguinea, in *Vngariam* ſe conferens, illic omne tempus exilii egit.

Sobieslaus e Bohemia eiicitur

& ad Boleslaum in Poloniam fugit

Multæ turbæ inter Duces Ruſſiæ.

Affinem ſuum *Iaroslaum Wladimirienſem* Ducem quadriennio prope in *Polonia* commoratum, *Boleslaus Polonorum* Dux ad Principatus ſuos, & Dominia reſtituturus, exercitu ex *Polonorum* militibus comparato, in *Ruſſiam* ire pergit. Cui circa *Præmisliam* ſtatiua agenti, *Colomanus Vngariæ* Regis frater, & ipſe *Iaroslao* exuli contra *Wladimirum Kiouienſem* Ducem auxilia laturus, cum notabili *Vngarorum* exercitu aduenit. Duces inſuper *Ruſſiæ Wolodor* & *Waſilko Præmislienſis*, item *Wlodimir Wlodorowicz Iaroslai* partibus ſuffragantes, *Colomano Vngarorum* & *Boleslao Polonorum* Ducibus, ſe adiungunt cum ſuis copiis. Dantur autem *Iaroslao Wladimirienſi* Duci ex *Polonis* & *Vngaris* ſeptem equeſtrium millia, cum quibus exercitum *Colomani* & *Boleslai* quadrigis & impedimentis grauem anteibat. Vallata autem ſunt ab exercitu præfato *Belz*, *Czerwien*, *Wladimiria*, & alia caſtra *Iaroslao* per *Wlodimirum Kiouienſem* Ducem ablata, quæ paucis diebus obſidione parum pertollerata *Iaroslao* deduntur. Quibus in poteſtatem ſuam redactis ad Metropolim *Ruthenorum Kiow* ad opprimendum *Wladimirum* omnes copiæ traductæ ſunt. *Iaroslaus* autem *Wladimirienſis* Dux, dum iuxta morem *Colomanum* ad *Boleslaum* cum militibus ſibi adiunctis diebus aliquot in *Kiouiam* præceſſiſſet, cum pedeſtribus ex *Kiow* contra eum egreſſis pugnam committit. Quos deuincens, vſque ad portam, quæ *Polonica* appellatur, illos perſequendo ſternit, capit, & obtruncat. Nouis autem peditibus in eorum, qui ceciderant, ſupplementum, in maiori quantitate occurrentibus, inſtauratur pugna, & pluribus *Polonorum* & *Vngarorum* militibus, qui *Iaroslaum* comitabantur à cohorte peditum *Kiouienſium* occiſis, equus etiam *Iaroslai* Ducis multis telis conficitur, quorum acerbitatem non ferens, *Iaroslaum* Ducem ſeſſorem ſuum deiecit in terram. *Ruthenis* autem capere illum, *Polonis* vero & *Vngaris* de periculo eripere ſatagentibus, dirum certamen feruebat, inter vtroſque præualentibus tum *Polonis* & *Vngaris*, *Kiouienſes* in caſtrum refugere, pugna relicta, coacti ſunt. *Iaroslaus* vero Dux in pugna huiuſmodi aliquot vulneribus confoſſus, paucis poſt diebus moritur, *Colomanus* tamen *Vngariæ* & *Boleslaus Poloniæ* Duces cœptam obſidionem caſtri *Kiouienſis* continuant. Verum *Andreas Kiouienſis* caſtri præfectus à *Wladimiro*, qui in illo conſiſtere non auſus ante aduentum *Colomani* & *Boleslai* ex caſtro egreſſus erat, pacem ſupplex à *Colomano* & *Boleslao* petere cœpit. Quæ *Wlodoro* & *Waſilkone Præmislienſi* Ducibus ſuffragantibus illi à *Colomano* & *Boleslao* minus cunctanter, dum *Iaroslaus* Dux gratia cuius id bellum aſſumpſerat, extinctus eſſet, conceſſa eſt. Icto autem fœdere inter *Colomanum Vngariæ*, & *Boleslaum Poloniæ* Duces ab vna, & *Wlodorem* & *Waſilkonem*, & cæteros *Ruſſiæ* Duces partibus ab altera, pollicentibus, in qualibet neceſſitate ſibi inuicem auxiliaturos, *Colomanus* in *Vngariam*, *Boleslaus* in *Poloniam* rediit. *Tartari* circa hæc tempora permiſſione diuina monte exiſſe putabantur, in quo clauſi fuerant per diuturnum tempus in magna miſeria & fame, genus vile & rapax.

1124.

Triennio integro iam ex magna parte exacto, hoſtibus vndique in circuitu laceſſitis, vel ſubactis, dum tranquillæ res apud *Polonos* eſſent, *Boleslaus Polonorum* Dux, qui in tractandis bellis & armis omnia ſtudia ſua, voluptatem & ingenium conuerterat, marceſcere diflueréque, ſe & milites ſuos otio turpe, & inglorioſum reputans, flore totius militiæ ſuæ collecto, nauibusque apud *Gdannsk*, cæterasque maritimæ oræ ciuitates, frequenti numero præparatis, impoſito in *Daniam* traiicit proſperoque vento, & proſpera fortuna vſus cum omni claſſe integer & incolumis in *Daniam* peruenit, ſuæ autem in *Daniam* traiectionis non ambitio inuadendi Regni alieni, non prædæ rapiendæ, non opprimendi quenquam, ſed iuſta & neceſſaria cauſa cenſebatur. Dum ſiquidem *Boleslaus Polonorum* Dux, non apud vicinas ſolum, ſed etiam remotius porrectas gentes & nationes cùm fama bellica, tum naturali in cunctos,

Boleslaus Poloniæ Dux

1123.

in exteros tamen præcipuè comitate, beneuolentia, dexteritate, & largitione celebris haberetur, multique milites ex oris longinquis cauſa conſequendæ gloriæ, & diſciplinæ militaris ad eum confluerent, inter alios adoleſcens inſignis ex *Dania* & cunctis *Danis* ea tempeſtate, forma, diuitiis, nobilitate, & ingenio præſtans, quamuis patri, qui & ipſe inter Barones & Proceres *Daniæ* primus, potior omnium Regni *Daniæ* negotiorum moderator, arbiter, & director habebatur, vnicus & charus eſſet, *Petrus* nomine in *Poloniam* aduenerat. Et cum à Rege ſuo *Daniæ* commendationis ſuæ epiſtolas ad *Boleslaum Polonorum* Ducem, quibus eum in familiarem recipi petebat, attuliſſet, & intercedentis reſpectu, & ſui meritò à luxu & leuitate abhorrentibus, magis re, quàm verbis, facilius ſe quam quis poſſet *Boleslao* inſinuauit, breuique effecit, vt pro robore corporis, & ſtrenuitate in armis ſæpè oſtenſa, & pro virtute ingenii ſupra ætatem frequentius deprompta, pro morum placida & benigna converſatione in ſingulos demonſtrata, non ipſi ſolùm *Boleslao* Duci & ſuis aulicis, & his cum quibus vnà militabat, ſed vniuerſis Baronibus *Poloniæ* & ſatrapis, omni liuore, quod raro in homine præſertim aduena, & aulico contigit, circumſcripto, charus & gratus habebatur. Adeò autem in addiſcendo idiomate *Polonico* operam dedit, adeò ſe morigerum & tractabilem, cùm res expoſceret præbuit, adeò Rempublicam *Polonorum* ſibi cordi fore, cùm quid arduum agendum eſſet, monſtrauit, vt non ex *Dania* ortus, ſed in medio *Poloniæ* genitus credi poſſet. Obligare eum amplius *Boleslaus Polonorum* Dux ſibi, Regnoque ſuo & vt patria ſua obliterata perpetuum deinceps in *Polonia* ageret incolatum, ſatagens, multis illi caſtris, oppidis, vicis, villis & poſſeſſionibus, & inter alias oppido *Skrzyn*, & villis, vicinis, & vniuerſo *Skrzynenſi* comitatu donatione perpetua largitus, ſplendido etiam illam coniugio, data illi virgine decora, Duciſſa *Ruſſiæ Maria* nomine, quæ primam *Boleslai* Ducis *Polonorum* coniugem affinitate propinqua contigebat, in vxorem dignificat, & amplius nobilitat, erigit, & extollit. Triſti interim & miſerabili caſu, quo *Daniæ* Rex *Henricus* à germano ſuo Regnum *Daniæ* vſurpaturo *Abel* nomine pluribus vulneribus obrutus, & necatus eſt, emergente, ingens theſaurus à Rege *Daniæ* interfecto, à ſuperioribus Regibus *Daniæ* longo tempore congeſtus, in manibus & poteſtate *Petri* Patris de *Dania*, paucis conſciis, relictus eſt. Qui cùm ſe grandæuum & propediem moriturum non dubitaret, veritus ne ſe obeunte tantus theſaurus in tyranni & fratricidæ *Abel* qui fratre *Henrico* occiſo Regnum inuaſerat, poteſtatem recideret, ſecreto, & expertæ fidei nuncio in *Poloniam* miſſo, filio *Petro* regium theſaurum ad ſe perueniſſe, & in ſua manu ſitum, nullique alteri quàm ſibi ſe traditurum, denunciat. Daret proinde ordinem, vt ea potentia ſtipatus celerius *Daniam* adueniret, qua & tutus à tyranno Rege conſiſteret & theſaurum ſuæ ſorti à Patre iam deſtinatum in *Poloniam* referret. Arduam ſibi prout erat, & abſque *Boleslai Polonorum* Ducis auxilio nullatenus aggrediendam rem à Patre delatam prudenti diſcurſu ratus eam ad Ducem *Boleslaum* defert, enixius ſupplicans Duci, *ne occaſione, bene gerendæ rei, qua perſpecta, non ſuus tantùmmodo ſed & Ducalis & totius Poloniæ ſtatus, illuſtrandus dilatandusque eſſet, intermitteret & negligeret*, quo placidiora verioraque à Patre narrabantur, eò magis *Boleslaum* Ducem mouerunt. Erogata itaque in eos milites, qui ſecum transfretaturi in *Daniam* erant, pecunia, cætera omnia, quæ ad claſſem opportuna noſcitabantur, & per ſe, & per præfectos ſumma cura, ſummoque ſtudio adminiſtrabat. Primoque tempore quo felix & tempeſtiua nauigatio patuit, mare, vt præmiſimus, *Petrum*, gratia cuius illam claſſem parauerat in ſuo comitatu habens circa oppidum ſuum Ducale *Gdansk* conſcendens, peregrinationem illam etſi ſumptuoſam, ſibique æquoris faſtidia in experto difficilem aggreſſus, nullum reſpuens pro dilatando inſigniendoque Regno ſuo periculum, vel laborem, in *Daniam* peruenit. Deſtinata autem exequuturus, quo minus ſuſpitionis, plus fauoris & gratiæ aduentus ſuus apud Danos haberet ad vlciſcendum ſe occiſi innocentis Regis, mortem, amici ſui, adueniſſe ſimulans vniuerſos fermè *Danos* ad induendum contra tyrannum & fratricidam arma, & ad adiuuandum partem ſuam pellexit. Itaque occiſo t & tyrannus à ſuis deſertus, ne viuus in poteſtatem *Boleslai* veniret, de Regno, quod ſanguine fraterno effuſo rapuerat, fugitiuus, & triſtis fuga abceſſit, caſtriſque omnibus *Daniæ Boleslaus Polonorum* Dux potitus, ea in ditionem & poteſtatem primorum Daniæ Baronum reſignans, vtque ſibi de Rege legitimo & prouido prouiderent, eoſdem exhortans, ſublato vniuerſo à Patre *Petri* propter quem venerat theſauro, vniuerſam etiam *Petri* cognationem *Petri* ſecum vehens, glorioſus & ſoſpes in *Poloniam* reuerſus, geminato *Poloniam* gaudio, & pro ſuo incolumi reditu, & pro apportato theſauro, exhilarauit. Eo autem theſauro *Petrus Danus*, qui proceſſu temporis magnus Palatinus & Comes *Piotrek* appellatus eſt, & ſeptuaginta ſeptem Eccleſias de ſectis, ac dolatis lapidibus, ignominiam *Poloniæ*, cum tunc in ea infrequentes Eccleſiæ ex muro eſſent, deterſurus, fabrefecit, & monaſteria duo, vnum in *Strzelno*, monaſterium autem Sanctimonialium Præmonſtratenſis ordinis, quod nunc etiam in *Strzelno* cerni-

1124.

rogatu Petri Dani

classe in Daniam proficiſcitur,

& eiecto ibi Abel tyranno

theſauros Petri Dani in Poloniam deduxit.

Petrus multa monaſteria fundat.

1124.

cernimus, præfatum Comitem *Petrum* de *Skrzyn* conſtat in villa *Kalino* propè *Izdbica* in *Wladienſi* diœceſi fundaſſe, & Eccleſiam ſub titulo & honore *Mariæ Magdalenæ* quadro & molari lapide, quam in diem hodiernum cernimus, illic fabricaſſe. Expoſt verò ad locum magis fœcundum & cultum ex loco ſterili, & parum culto, ex *Kalino* videlicet, in *Strzelno* præfatum cœnobium Sanctimonialium propter identitatem diœceſis transtuliſſe. Aliud S. *Vincentii* extra muros *Wratislauienſes* quadrato etiam lapide ſumptuoſè ædificatum de ordine Præmonſtratenſi, qui ſub eo tempore velut nouus multum venerationis habebat, Duce *Boleslao Polonorum* permittente, fundat & munificè dotat. Sed & genus & cognatio *Petri* pro inſigni cignum ſeu olorem in campo rubeo deferens, frequenti germine in plures familias dilatata, in *Polonia* in hanc diem perſeuerat, & nominibus, cognominibus, *Petrum* ſe originis ſuæ habuiſſe & ex Dania ortam eſſe, inſinuat, & deſignat.

Pro ea autem tempeſtate cygnum deferebat ſupra galeam, in clipeo verò pro inſigni & armis in campo albo literam quandam, capitali literæ ſimilem, tribus mediis crucibus, in parte anteriori adornatam geſtabat, quæ iuxta picturam hic expreſſam effigiata eſt.

Wolodor Ruſſiæ Dux Poloniam vaſtat.

Wolodor Præmislienſis Dux intelligens *Polonorum* Ducem *Boleslaum* in *Daniam* transfretaſſe, fœdere, quod cum *Boleslao Polonorum* Duce in *Kiow* pepigerat, & iureiurando firmauerat, violato, filium ſuum *Wlodimirum* cum exercitu ad vaſtandum *Poloniæ* regionem transmittit. Qui illam improuiſè, & nulla denunciatione præmiſſa ingreſſus, vaſtando agros, & vrendo tecta, usque verſus *Biecz* hoſtiliter nullo repreſſionem opponente graſſabatur, captaque & congeſta graui pecorum præda in *Ruſſiam* illam deduxit.

1125
Incendium Cracouienſe.

Variis ſucceſſibus felicibus *Poloniæ* Regno, pace tamen foris & infra proueniente, ſub *Boleslai Polonorum* Ducis regimine & auſpiciis multifario decore florente, ordinarium ſuæ felicitatis ſucceſſum, emergens caſus turbauit. Incendium enim fortuitò caſu *Cracouiæ* exortum vrbem prædictam, & ædificiorum ligneorum, pulchritudine tamen & diuitiarum, merciumque, quæ à circumuicinis Prouinciis in eam inſerebantur, copia & magnitudine glorioſam & inclitam, depaſtis & conſumptis templis, ſanctuariis, & domibus reddidit deformem, & longo tempore tenuem & pannoſam. Aſſerunt nonnulli incendium ciuitatis *Cracouienſis* non fortuitò, ſed *Bohemorum* hoſtilitate accidiſſe, qui ciuitatem ipſam clandeſtina incurſione ingreſſi, ipſam flammarum delerunt incendio, offenſi, quòd *Boleslaus Poloniæ* Dux hoſtem ſuum Ducem *Sobieslaum*, vbique ſpretum, vbique contemptum, & quem nec Imperator *Henricus* in ſuis dignabatur fouere dominiis, calamitoſum, & inopem exceperit.

1125.

Bohemiæ Duces conciliantur.

Longa ægritudine *Wladislaum Bohemiæ* Ducem cruciante *Sobieslaus* germanus ſuus, quem in *Polonia* apud *Boleslaum Poloniæ* Ducem exilium egiſſe monſtrauimus, in *Bohemiam* ſumptibus & militibus *Boleslai Polonorum* Ducis illum adiuuantibus reuerſus eſt. Prouida quoque matre eorum *Suantawa* de colliſione filiorum moleſta, & pacificatione ſollicita, operante, inter fratres ipſos diuturno diſſidentes litigio, reconciliatio tandem plena ſequuta eſt, eò magis quidem per *Wladislaum Bohemiæ* Ducem icta, quo ſe ad limen mortis propinquiùs ſentiebat acceſſiſſe. Secundo deinde idus Aprilis dùm *Wladislaus* morbo, quo vexabatur, conſumptus eſſet, *Sobieslaus*, cùm inter *Bohemiæ* Duces nullus eo maior natu relictus foret, cum fauore Baronum & populi, quamuis *Otto* filius ſenior *Ottonis*, nepos ſuus, pluribus calliditatibus illum conſequi niteretur, in *Bohemiæ* Principatum impedimentis quæ ſibi ab *Ottone* ſtruebantur, confutatis, 15. Calend. Maii iure hæreditario ſucceſſit.

Boleslaus Dux

Vaſtationem Regni ſui *Poloniæ* per *Wolodorum* & filium ſuum *Wladimirum* contra ius faſque & violationem fœderis attentatam, *Boleslaus Polonorum* Dux, iuſta ira eum ſtimulante, vlturus, cum omnibus potentiis ſuis *Wolodorum* & Ducatum ſuum *Præmislienſem* inuadit, & populatione quanto longius poteſt extenſa, oppida, vicos & rura exurit. Cui *Wolodor* Dux cum ſuis & aliorum Ducum *Ruſſiæ* copiis occurrens, in loco, qui *Wilichow* appellatur, pugnam committit, ſed ab exercitu *Polonorum* frequentiſſimo exceptus in ſtipulæ modum plurimis *Ruthenorum* cadentibus, fuſus victusque & caſtris exutus eſt.

Wolodorum Ruſſiæ Ducem vincit

Duo tunc *Ruthenorum* inſigniores milites, & in armis ſtrenui, videlicet *Nawrotynski* & *Zawſzytinski* cum pluribus aliis cæſi, captiuorum quoque ingens numerus fuit. *Wolodor* Dux ſuos in fugam effuſos inhibere non valens, pariter & ipſe fugit, & usque in *Halicz* ſe conferens, colligebat exercitum, volens denuò cum *Boleslao Polonorum* Duce, qui poſt victoriam regiones *Ruſſiæ* ſingula cæde & igne inuadens vaſtabat, con-

& Ruſſiam vaſtat

fligere. Hyems ſæua & horrida, in qua multa pecora, hominesque frigore magno periêre, & quaſſatis frigore frugibus, fames magna in regionibus *Poloniæ* ſubſequuta eſt.

1126.
Boleslaus Cracouienſem Eccleſiam ædificat, & ditat.

Beneficia multiplicia, quibus ſe *Boleslaus Polonorum* Dux propitia diuinitate per frequentes, & inſignes triumphos, & ſubactos hoſtes, gentes, & nationes, glorificatum, Regnum quoque ſuum *Poloniæ* nouerat illuſtratum, ſedulitate qua poterat, & humanitatis ſtudio, gratitudine quoque aliquali recogniturus, Eccleſiam *Cracouienſem* ad quam miro deuotionis ferebatur ardore, vltra cæteras Regni ſui Cathedrales Eccleſias magnificaturus, & muros eius, qui tunc baſſi & humiles erant, altiùs erexit & duas turres à fundamento illas initians adiunxit. Calicibus inſuper, caſſulis, crucibus, ex auro & argento fabricatis, & contextis cæteriſque ornamentis eam decorans, pro ampliori ſuo cultu ſplendore, & gloria, de ſpirituali conſilio & conſenſu *Radoſtonis Cracouienſis* Pontificis, Canonicorum *Cracouienſium* veteri numero, caſtigato quidem tunc & anguſto, viginti Canonicatus Præbendatus de decimis manipularibus per Epiſcopum *Radoſtonem* largitis, & villis aliquibus, ac poſſeſſionibus liberalitate Ducali donatis & villis aliquibus etiam coemptis propè ciuitatem *Cracouienſem* dotatos adiecit. Sua munificentia, opera, & fauore, magna beneficia in Eccleſia *Cracouienſi*, in eam vsque diem perſeuerantia, reliquit, perpetuò duratura munimenta. Omnium tamen Canonicatuum & Præbendarum tunc à ſe & *Radoſtone* Epiſcopo *Cracouienſi* fundatarum, & dotatarum collationem, etiam ius patronatus voluit in perpetuum, circa *Radoſtonem* Epiſcopum & ſuos ſucceſſores Epiſcopos *Cracouienſes* conſiſtere.

Wolodor Præmislienſis

Decimo nono Martii *Wolodor Præmislienſis* Dux moritur, & in Eccleſia S. *Ioannis*, quam ipſe fundauerat, *Præmisliæ* ſepelitur, duos filios *Wladimirum* & *Roscislaum* relinquens. Diuiſione autem celebrata, ceſſit *Wlodimiro Swinigrod*, & *Roscislao Præmislia*, collecto autem qualicunque exercitu, illum (Duces ſoli ire parum auſi) ad vaſtandam *Poloniam* transmittunt. Qui & ipſe pauore perculſus, vix fines *Poloniæ* attingens, aliquot villis circa *Wisloka* crematis, rediit.

& Wlodimir Kiouienſis Duces moriuntur.

Decima quoque Maii *Wlodimir* Dux *Kiouienſis* obiit & in Eccleſia S. *Zophiæ* apud *Kiouiam* ſepultus in ſepulchro, cui *Ms'cislaus* filius ſuus ſenior ſuccedit, & in *Kiouienſi* ſolio conſedit. Alter verò frater ſuus *Iaropelk* in *Pereaslaw* tenuit Principatum. Audientes autem *Polowcy* mortem *Wladimiri*, in terram *Ruſſiæ* hoſtiliter irrumpunt, ſed à *Iaropelko Pereaslauienſi* Duce & ſua militia, qui non expectato fratrum ſuorum auxilio conflixit cum eis, victi ſunt, & plures in aquis ſuffocati.

1126.
Calixto II. P. R. ſuccedit Honorius II. & Henrico V. Imp.

Calixtus Papa ſecundus cùm ſediſſet annis 5. menſibus 10. diebus 6. *Romæ* moritur, & in Eccleſia *Lateranenſi* ſepelitur. Cui *Honorius* ſecundus natione *Bononienſis* per conformem Cardinalium electionem ſucceſſit. Qui ante Papatum *Lambertus* vocabatur *Hoſtienſis* Epiſcopus Cardinalis. Mortem *Calixti* Papæ, mors *Henrici* Imperatoris ſequuta eſt, qui dùm apud *Traiectum Friſiæ* vrbem morbo correptus, curiam in diebus Pentecoſtes celebraſſet, 6. Calend. Iunii obiit, nullum filium poſt ſe reliquit hæredem. Quæ illi orbitas ideò iuſta diuina vltione æſtimata eſt accidiſſe, qui Patrem ſuum *Henricum* Imperatorem, quem præcepto Dominico honorare debuerat, captiuans, & in carcerem recludens, eum in carcere mori fecit. In hoc *Henrico* Imperatore quinto *Henricorum* progenies à *Saxonibus* deſcendentium in totum extincta eſt. Obitu eius *Honorius* Papa audito, legatos in *Teutoniam* miſit, electores, apud *Moguntiam* pro electione futuri Imperatoris conuentum agentes pro vniformi electione Principis prudentis, religioſi, & deuoti, Eccleſiæ hortaturos.

Lotharius.

Itaque electorum conſenſu *Lotharius* Dux *Saxoniæ* eligitur, & à *Friderico Colonienſi* Archiepiſcopo benedicitur, & inungitur. Corpus Imperatoris *Henrici* quinti per *Coloniam Agrippinam* deportatum, in ciuitate *Galliarum Spira*, iuxta Patrem, auum, proauum Imperatores, cultu Cæſareo ſepultum eſt. *Lotharius* autem *Romanorum* Regnum adeptus, omnibus cognatis *Henrici* grauis eſſe cœpit, & omnem *Henrici* progeniem humiliauit, ex quo multorum mortalium periclitatio in anima & corpore ſequuta eſt.

Haimoni Ep. Wratislauienſi ſuccedit Robertus.

Moritur & Epiſcopus *Wratislauienſis Haimo*, dùm annis propè ſex Eccleſiæ *Wratislauienſi* præfuiſſet, in cuius locum *Boleslao Polonorum* Principe fauente & conſentiente *Robertus* alias *Ropertus* Cuſtos *Wratislauienſis* per electionem Capitularem, via ſcrutinii celebratam ſuccedit. A *Iacobo* primo *Gneſnenſi Archiepiſcopo*, *Boleslao* Duce *Poloniæ* & Monarcha in electionem ſuam conſentiente, in *Opatow* confirmatus, & in *Caliſienſi* Eccleſia conſecratus, *Polonus* genere, ex familia Nobili *Korabitarum* ortus.

Otto Bohemiæ Dux in prælio contra fratres cadit.

Inter *Bohemiæ* Duces *Sobieslaum* & *Ottonem* pro Ducatus *Bohemiæ* indies gliſcente æmulatione, *Sobieslaus* cum potentia in *Morauiam* veniens, ſorte quam in *Morauia* *Otto* habuerat, eum eiecit, & eam *Wratislao* filio *Vdalrici* in poſſeſſionem tradidit. *Otto* autem conſpectum *Sobieslai* fugiens, ad *Lotharium Romanorum* Regem confugit, petito ab eo ſubſidio, & obtento, cum rediiſſet habens *Lotharium Romanorum* Regem ſecum circa oppidum *Chlumek*, prælio inito, non victus *Otto* ſolùm, ſed occiſus eſt. Plures de *Almanis*, aut occiſi, aut capti. Ipſe quoque *Lotharius Romanorum* Rex ſuis ex

ex acie cadentibus fugere coactus, primitias Imperii ſui clade inſigni & turpi fuga fœdauit.

1127. *Boleslao naſcitur filius ſecundus Boleslaus Criſpus.*

Conſors *Boleslai Polnorum* Ducis *Athleida*, & ſoror germana *Henrici* Imperatoris quinti nuper defuncti, alterum infantem *Boleslao* effudit, & mœrorem de morte fratris Imperatoris *Henrici* conceptum, noua filii natiuitas temperauit. In baptiſmo puer Patre iubente, paternum & auitum nomen ſortitus *Boleslaus* accipit. Qui ab ipſa infantia cæſariem à natura criſpam nactus etiam ex re adeptus cognomen *Boleslaus Criſpus* tempore procedente vocitatus eſt.

Translatio S. Adalberti.

Latebant vsque ad ea tempora B. *Adalberti* Martyris & Pontificis *Gneſnenſis* olim *Pragenſis* oſſa in *Gneſnenſi* Eccleſia occultiſſimis locis, ne à *Bohemis*, aut aliis nationibus raperentur, ſcrupuloſè condita, & acuratiſſimè cuſtodita, quorum locum non niſi ſoli *Gneſnenſi* Archiepiſcopo, & paucis Prælatis ac Canonicis ſcire & noſſe conceſſum erat. Verùm Metropolitanus *Iacobus Gneſnenſis* inſpiratione diuina permotus, ſuorum Prælatorum & Canonicorum *Gneſnenſium* communicato conſilio, non tulit, vt oſſa B. viri amplius in occulto deliteſcerent. Et proinde 7. Calend. Martii, primùm caput S. *Adalberti*, deinde vniuerſa ſacri corporis oſſa, ex abditis locis in lucem & in publicum pro conſolatione Regni *Poloniæ* & *Polonorum* vniuerſorum produxit, & ad colendum fidelibus vniuerſis, perinde ac ſi nouiter reperta eſſent oſtendit, & reuelauit.

Laurentio I. Ep. Poſnanienſi ſuccedit Martinus I.

Grandæuus ætate & ſenio confectus *Laurentius* primus *Poſnanienſis* Epiſcopus fato abſumitur, dùm annis vno & viginti ſediſſet, in Eccleſia *Poſnanienſi* ſepultus. *Martinum* primum Decanum *Poſnanienſem* à capitularibus concorditer electum, *Polonum* genere, de obſcura ſtirpe progenitum habuit ſucceſſorem. Quem *Iacobus* primus Archiepiſcopus *Gneſnenſis* poſt conſenſum *Boleslai* Ducis & Monarchæ *Poloniæ* apud *Lancitiam* confirmat, & ad ordinem Pontificalem conſecrat.

Wlodimirus & Roſcislaus fratres inter ſe diſſident.

Clandeſtinæ ſimultates & odia inter germanos fratres, *Wlodimirum*, & *Roſcislaum*, filios olim *Wolodori Præmislienſis* Ducis exortæ, ad tàm graues deteſtandasque prodière inimicitias, vt Principatibus ſuis crudeliſſimè vaſtatis, vnus alteri mortem, & exitium machinaretur, & quo id facilius perageret, exterorum ſubſidia vterque quæſiit, *Wlodimir Pannoniorum*, *Roscislaus Ruthenorum*. *Vngaris* autem ſerius *Wlodimiro* auxilia, quæ implorauerat ferentibus, *Roſcislaus* nactus *Ruthenorum* auxilia, videlicet *Mscislai Kiouienſis* Ducis ac *Gregorii* & *Iwanii Waſilkowicz* contra *Wlodimirum*, veniebat. Interim verò per Barones & milites inter fratres de pace componenda agi cœpit. Qui cùm apud *Scirecz* pluribus diebus pacem componere laboraſſent, re infecta, ad arma reditum eſt. Et *Roſćislaus Præmislienſis* Dux, de potentia ſuorum auxiliariorum confidens fraternum caſtrum *Swinigrod* vallat, & oppugnat, facilem eius ratus futuram expugnationem. Sed cùm caſtrum prædictum à tribus millibus virorum, quos *Wladimirus* in eo locauerat, ſtrenuè defenderetur, *Roſćislaus* aliquot militibus de ſuis deſideratis, ſoluta obſidione diſcedit. Quam licet cum iisdem potentiis altera vice maiori conatu reſumpſiſſet, ſpei tamen ſuæ videns aduerſum reſpondere effectum, quoniam gentes obſeſſæ *Wladimiri* eruptione è caſtro facta ingentibus ſuis edebant, ſtragem ab obſidione diſcedit.

1128. *Contra Lotharium Imp. eligitur Conradus,*

Lotharii Saxoniæ Ducis ad Imperium electionem ſuperiori tempore, Summo etiam Pontifice *Honorio* ſecundo id procurante, factam, pauco interpoſito tempore quidam ex electoribus reſcindere conati, *Conradum* Ducem *Sueciæ* ſororinum germanum Imperatoris *Henrici* quinti, in Regem *Romanorum* eligunt, pacificamque *Almaniam* bellorum ſtridoribus inuoluunt, non enim deerant Principes & Barones *Almaniæ*, qui adhæſione ſua ortum ſchiſma nutrirent. Ignominiam autem & iniuriam ſibi præter æquum & meritum illatam *Lotharius* Rex non ferens, ex omnibus *Almaniæ* terris ſuæ ditioni parentibus contrahit exercitum, auxiliares quoque Principes in ſuum auxilium conducens, contra *Conradum* competitorem ſuum exercitum ducit. Neque *Conradus* alter electus detrectat pugnam, quippe & ipſe ex plurimis Principibus & gentibus ſuas partes ſequentibus, de hoſtilitate *Lotharii* non ignarus, copias ad decernendum parauerat. Prælio magno feruore partium vtrarumque gerebatur & dùm frequentes mortales, & pugnatores nobiles in parte vtraque concidiſſent, ad extremum pars, *Lotharii* præualuit, & *Conrado* in fugam cum ſuis conuerſo, Deo etiam iuſtiorem adiuuante, famoſam victoriam pluribus de parte *Conradi* captis obtinuit.

ſed mox reconciliantur.

Ea quoque clade *Conradus* fractus amplius ius ſuum proſequi deſtitit, ſed ſuadentibus omnibus arbitris & gentibus ſe *Lothario* reconciliauit. Cuius reconciliationis B. *Bernardus Clare vallis* Abbas fuiſſe ſcribitur principalis mediator.

Sobieslaus Bohemiæ Dux poſt adeptum Principatum, & poſt relatum de *Lothargio* Rege *Romanorum* triumphum, in tyrannidem inſolentiamque verſus, nepotibus ſuis filiis fratrum ſuorum intolerabilis eſſe cœpit, & primum quidem *Conradum* filium *Leutoldi* fratris *Vdalrici* captiuans, eum in vincula in caſtrum *Wiſſegradenſe* coniecit. Paulò verò poſt in *Sobieslaum* & *Bretislaum* fratres germanos, filios verò *Conradi* ſenioris fratris quondam *Wratislai* primi *Bohemiæ* Regis, cum nec verbo etiam inclementiori, nec facto in eum deliquiſſent, ſola ſuſpicione in eos manum extendit, & vtroque capto, ambos captiuitati in caſtro *Domin* includit.

Boleslaus Polonorum Dux cum notabilibus nunciis ex Regno *Daniæ* ad eum tranſmiſſis, apud *Wielun* magnificum tenuit conuentum, vbi *Geslaum* ſeditiones, & furta agentem combuſſit; & filiam Regis *Danorum* adductam filio ſuo per Barones *Daniæ* cum magnifica dote accepit in vxorem, nuptiasque ſumptibus profuſis celebrauit. Baronesque & Nuncios *Daniæ*, qui virginem ipſam attulerant, donis plurimis muneratos in *Daniam* remiſit.

Grauem hoſtem & aduerſarium ſuum *Roſćislaum Præmislienſem* Ducem, à quo ſæpius laceſſitus & inuaſus erat *Wladimirus* Dux de *Swinigrod* non ferens, in *Vngariam* cum vxore & familiis tranſit, *Vngarorum* auxilia contra fratrem *Roſćislaum*, qualibet arte ac ingenio quæſiturus. *Balduino* Epiſcopo *Cruſuicienſi* obeunte *Swidgierus* primus in Pontificatum *Cruſuicienſem* ſuccedit, vir generis *Almanici*, ſuauium morum comis & humanus ab *Honorio* Papa II. miſſus.

1129. *Boleslaus religionis cauſſa ad monaſterium S. Ægidii in Galliam peregrinationem ſuſcipit.*

Facinus ſuum *Boleslaus Polonorum* Dux quod in fratre naturali *Zbigneo* necando, & *Scarbimiro* Palatino *Cracouienſe* excœcando admiſerat, quamuis iuxta conſilium & commiſſum confeſſoris acta pœnitentia expiaſſet, Pontifices quoque Abbates monachi & Sacerdotes in vniuerſis ferè Regni ſui Prouinciis & Eccleſiis hoſtias & obſecrationes pro illius expiatione frequentius obtuliſſent, ampliori tamen pœnitentia diuinam clementiam placaturus, peregrinationem ad monaſterium S. *Ægidii* in *Gallias* aſſumit. Sancti quidem *Ægidii* meritis ex matre ſterili memorans ſe productum, illius etiam ſuffragio reatus ſuos, quàm maximè confidebat deleri. Quo autem pœnitentia ſua atque peregrinatio voluntariè aſſumpta magis efficeret diuinitatem propitiam & placatam, Quadrageſimale tempus omne in magna abſtinentia rariſſimè cibos guſtans, in pane & aqua ieiunans, cilicioque carnem affligens, huiusmodi quoque cilicio tectus ſomno preſſus, quietem capiens, in cinere ſe volutans, in largiendis eleemoſinis, in alendis pauperibus, in abluendis peregrinorum & miſerorum pedibus, in orationibus & vigiliis adeò continuo abſumpſit, vt tàm dura pœnitentia ſua plurimis eſſet in admirationem. Priuato deinde habitu, ne agnoſci poſſet indutus, ſacerdotibus verò & clericis, & aliquibus laicis timoratis pro aomitibus huius itineris, cujus pauci ex Baronibus erant conſcii, aſſumptis, in *Franciam* poſt Feſtum Paſchæ *Ægidium* Patronum & alumnum ſuum aditurus, perexit. Sed nec in peregrinatione de huiusmodi auſteritate quicquam remiſit, quinimo abſtinentiam ſemel cœptam continuans, etiam aliquid illi ſuperaddere ſtudebat. Nam & ſingulis diebus hoſpitio egreſſus, horas maiores Canonicas, & horas B. *Mariæ* Virginis minores, deinde Pſalmos pœnitentiales, frequentius etiam vigilias defunctorum adiungendo, pedibus nudatis deuotus pſallebat, nec prius calceis vſus eſt, donec vniuerſum officium horarum prædictarum abſoluiſſet. Ingenti quoque liberalitate in Deum, Eccleſias, & pauperes vſus, nullam Eccleſiam Cathedralem, Abbatialem, Collegiatam, aut Conuentualem, cui donum aliquod in auro, vel argento inſigni non conferret, reliquit, nullum hoſpitale, nullum egenum ſine conſolatione munifica pertranſiit. Cùm verò ad Monaſterium S. *Ægidii* ventum eſſet, Abbas loci iam de eius aduentu certificatus, proceſſionis honore quem ſibi Dux deferri moleſtè ferebat, eum excepit, deinde ad monaſterium ſiue Eccleſiam ingreſſus, ad locum tumuli S. *Ægidii* cum magna lachrymarum effuſione ſe proſternens, gratiarum actiones S. *Ægidio*, quod eius meritò editus fuerat, quod eius ſuffragiis in multis præliis victor eualerat, & tanto tempore viuens ſuum venerandum ſepulchrum adierat, celebrabat. Quindecim tandem diebus in maxima deuotione & abſtinentia, ita vt monachos religione vinceret, in monaſterio S. *Ægidii* magna charitate Abbate, & fratribus eum tractantibus demoratus, dona excellentia S. *Ægidio*, & monaſterio ſuo relinquens, eodem religionis, deuotionis & liberalitatis in redeundo, quem in eundo præſtiterat, tenore ſeruato, ſoſpes in *Poloniam* aduenit & maximo gaudio, maximaque hilaritate ab Eccleſiaſticis & ſecularibus ſaluum illum, votique compotem, ex tam longinqua peregrinatione reuerſum lætantibus, exceptus eſt.

Mśćislaus Kiouienſis Dux, cui frater ſuus *Iaropelkus Percaslauienſis* Dux in Principatu *Kiouienſi* ſucceſſit moritur, *Kiouienſibus* vltro pro *Iaropelko* Nuncios mittentibus, & illum cum gaudio & honore excipientibus. Naſcitur *Wladislao* primogenito *Boleslai Poloniæ* Ducis ex *Chriſtina* Duciſſa filius, qui *Mieczslaus* nomen ſortitus, etiam *Laskonogi* ob proceritatem tibiarum cognominatur.

Simoni Plocenſi Ep. ſuccedit Alexander.

Septima die menſis Maii *Simon* Epiſcopus *Plocenſis* dum annis vno & viginti ſediſſet hepatis dolorem incurrens, moritur, & in *Plocenſi* Eccleſia ſepelitur. Cui æque bonus vir *Alexander* natione *Polonus*, genere nobilis, de domo & familia *Dolega* per electionem Canonicam ſucceſſit, inſtante & conſentiente *Boleslao Poloniæ* Duce & Monarcha, à *Iacobo Gneſnenſi* Archiepiſcopo confirmatus, & conſecratus ad Cathedram *Plocenem*. Meminit & huius *Vincentiana* Chronica & ſingulari eum laude efferens, ſcribit *Maſouiam conſiliis eſſe* for-

1129.

fortem, & vernantiſſimam militiæ flore & Maieſtatis. Inter cuius primores homines Alexandrum Plocenſem Epiſcopum ſumma dignum admiratione duco, qui tàm diuerſis ac ſummis rebus ſufficere potuerit? idem agnus & Leo, idem lupus & Dux gregis, idem Præſul & miles ſimul armatus, & deuotus, vt inter iuges armorum excubias, nil, quod ſuum erat, deuotionis, neglexerit. Magnus quidam Alexander Macedo in præliis, ſed in diuinis obſequiis maior Alexander Plocenſis Epiſcopus. Nam vt extructas ab eo Baſilicas alicuius inuidiæ ſilentio prætercam, irreligioſus quo pacto æſtimabitur, qui tàm conſpicuum B. Virginis templum erexit & conſumauit; quod non ſolum intrinſecis & ſpiritualibus dotauit & locupletauit apparatibus ac ornamentis, ſed etiam armis muniuit materialibus, & neceſſariis vndique comuniuit, & ſopiuit præſidiis.

1130. *Boleslaus ad B. Stephani corpus in Vngariæ,*

Peregrinatione *S. Ægidii* in *Galliis* votiuè obita, in aliud rurſus *Boleslaus Polonorum* Dux ſcelus ſuum, maiore qua poterat pœnitentia purgaturus & ſuperiori fatigæ aliam rurſus adiecturus, ſe conuertit, & ad ſepulchrum *B. Stephani Vngariæ* Regis, cuius corpus in oppido *Albæ Regalis* diœceſis *Veſperimenſis* requieſcit, pedeſtri itinere ire perexit. Quem ad huiusmodi peregrinationem pergentem, longus Eccleſiaſticorum & militarium de Regno *Poloniæ* ordo ſequebatur. Adhæc & commeatus, & Ducalis ſuppellex, in quadrigis & euectionibus ducebantur, non enim ſub habitu diſſimulato, vt priore, ſed notiore *Boleslaus* Dux peregrinationem huiusmodi peragebat. *Stephanus* autem *Vngariæ* Rex & ſocerum, & rarum ſoſpitem honoraturus, plures milites familiares, & Curienſes ſuos, qui Ducem *Boleslaum*, cum ſuis omnibus & hoſpitiis exciperent, & omnibus neceſſariis abundè tractarent præmittens, ipſe quoque *Stephanus* Rex ad *Budam* ei occurrit, & magno honore ſocerum ſuſcipiens, in *Albam Regalem* vsque perduxit, pluribusque donis ſe, & ſocero ſuo dignis, *Boleslaum* Ducem & comites ſui itineris munerans, etiam eos qui redeuntem iisdem officiis proſequerentur, in frequenti numero adiunxit. *Boleslaus* autem *Poloniæ* Dux corpore ſacro viſo & adorato, Eccleſia *Albæ Regali*, cæterisque Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, & conuentualibus, per quas tranſitus facere contingerat, Ducalibus & munificis donis largitis in *Poloniam* regrediebatur, Pontificibus & Baronibus *Vngariæ* certatim illum diuertere per multas preces, in ſua domicilia atque loca cogentibus. Quorum petitiones repudiatum iri turpe putans, & in eorum ædes deſcendens ægre ferebat in peregrinatione pro maceratione & afflictione carnis ſuſcepta, ſe ſplendide tractari, cùm in excipiendo, Pontifices & Barones *Vngariæ* variis officiis & æmulatione certarent, *Cracouiam* tandem reuerſus, quamuis defatigatus & anhelans, *Gneſnam* tamen reuerſum ad limina Beati *Adalberti* Martyris & Pontificis glorioſi, patronum quoque Regni honoraturus, & viſitaturus contendit. Et quanto vrbi *Gneſnenſi* propinquior erat, tanto nudo pede iter faciendo, maiori ſe deuotione & afflictione, fletibus quoque frequentibus rigans, ora aſtringebat. Quò cùm perueniſſet, multis diebus ad ſepulchrum S. Dei *Adalberti* deuotione ſingulari intentus, dimitti ſibi ſcelus ſuum proſtratus, cum lachrymarum profluuio precabatur. Octuaginta deinde marcis auri puriſſimi, lapidibus inſuper, & gemmis rari pretii, raræque quantitatis dro fabricando ſacrophago corpori ſacio oblatis, Pontificibus quoque Canonicis, & Eccleſiaſticis perſonis Baronibus, militibus, & ſingulis, qui vnà ſecum tunc erant, de nobili indumento veſtitis, omnibus quoque Eccleſiæ *Gneſnenſis* miniſtris, ita vt nec ſanctuarios negligeret, donatis inde diſceſſit.

1130. *& deinde Adalberti Gneſnam pedibus it.*

Sobieslaus Bohemiæ Dux in ſuos ſæuit.

Sobieslaus Bohemiæ Dux plures *Bohemiæ* Barones præſertim de cognatione *Vrſouicenſium* quosdam etiam familiares & *Curienſes* ſuos, de nece ſibi ſubordinatione nepotis ſui *Bretislai* filii *Conradi*, quem ceperat, & captiuum tenebat, inferenda inſimulatos, vario mortis & pœnarum genere conſumpſit, & *Bretislaum* Ducem nepotem ſuum miſerabiliter excœcat. Adeo inſuper inſimulatio ipſa in plures perducta fuit, vt etiam *Menchardum Pragenſem* Epiſcopum & nonnullos Eccleſiaſticos contingeret.

1131. *Caſimirus Boleslai filius moritur.*

Primogenitus *Boleslai* Ducis *Polonorum Caſimirus* ex *Athleida* ſorore *Henrici* quinti *Romanorum* Imperatoris ſuſceptus, cum ex continua ægrotatione debilior ſenſim efficeretur, tandem, morbo ingraueſcente mortuus, magno *Boleslaum* parentem luctu & dolore confecit. Sed cùm Duciſſa filia *Romanorum* Regis alium peperiſſet infantem, cui in baptiſmo iuſſu paterno *Mieczslaus* nomen datum fuit, dolor parentum alleuiatus eſt. In tantam autem *Mieczslaus* infans tunc natus prudentiam induſtriamque temporis proceſſu euaſerat, vt cunctis compoſitos eius mores modeſtiamque & ſapientiam in ætate nondum matura relucentem, mirantibus cognomen ſenis à maturitate inditum fuerit.

Stephano Hungariæ Regi ſuccedit Bela cæcus.

Stephanus Hungariæ Rex & *Boleslai Polonorum* Ducis gener, filius *Colomanni* cum annis 18. & menſibus 5. *Hungariæ* Regnum tenuiſſet, moritur & in *Varadino* ſepelitur. In cuius locum *Hungari* filiis *Stephani* iuſto Dei iudicio, cùm auus eorum *Colomannus* in ætatem infantilem deliquiſſet, contemptis, & neglectis, *Belam* cœcum filium *Almi*, quem *Colomannus* Rex ſucceſſurum, neglectis ſuis filiis & nepotibus veritus, de gremio materno, dùm adhuc infans eſſet, ereptum cœcauerat, in

Re-

1131.

Regem aſſumunt, & *Albam regalem* deductum quarto idus Maii coronant. Hic procedente tempore cum ex *Helena* filia Imperatoris *Conſtantinopolitani* quatuor filios videlicet *Geiſam*, *Wladislaum*, *Stephanum* & *Almum* ſuſcepiſſet, inſtigante vxore 68. Barones & nobiles, qui ſuæ cœcationi ſuggeſſionem & conſenſum dediſſe ferebantur capite damnauit, & progeniem eorum exterminari præcepit, bona verò Eccleſiis Cathedralibus diſtribuit.

Honorio II. P.R. mortuo ſchiſma continuatur.

Honorius Papa ſecundus cum annis quinque menſibus duobus diebus tribus ſediſſet, moritur & in Eccleſia S. *Ioannis* de *Laterano* quæ & *Conſtantiana* vocatur, honorificè tumulatur, Poſt cuius mortem grandis in Eccleſia Dei turbatio, propter diſcordem Cardinalium electionem ſequuta eſt. Maior enim & ſenior pars *Innocentium* ſecundum natione *Romanum* ex Patre *Ioanne* pro vero ſummo Pontifice elegit, minore parte *Petrum Leonis*, qui ſe *Anacletum* vocari iuſſit, eligente. Cùm autem *Petrus Leonis* potentior eſſet, dùm & *Romanorum* maior pars & rogans *Siciliæ* Dux partes ſuas promoueret, *Innocentius* cum ſuis Cardinalibus in domibus *Frangepanenſium* in *Coliſeo* ſe tyrannidem *Petri* euaſurus recolligerat. Verùm cum tyrannis *Petri* dietim creſceret, *Petrus* quoque ipſe Eccleſiam S. *Petri* crucifixo aureo, & duodecim coronis reliquoque theſauro, & cæteras vrbis Eccleſias ſpoliaſſet, theſauro quoque ipſo multos *Romanorum* corrupiſſet, veritus *Innocentius* ne ab eo inualeſcente potentia caperetur, in *Franciam* per mare tranſiit, vbi partem *Petri Leonis* in *Claro monte* congregato concilio damnat, & *Lotharius Romanorum* Rex de auxilio ſibi ferendo requiſitus illud prompte & deuotè obtulit ſe præſtiturum, de quo Papam *Innocentium* per ſolennes nuntios videlicet *Conradum Wimanenſem*, & Ekibertum *Monaſterienſem* Epiſcopos certificat.

1132. *Boleslaus filios Stephani Hungariæ Regis reſtituturus, expeditionem ſuſcipit,*

Filii *Stephani Hungariæ* Regis, à ſucceſſione *Hungarici* Regni, *Bela* cœco coronato, excluſi, & ne extremum pati aliquid cogerentur, pauore conſtricti, cum matre ſua *Iuditha* filia *Boleslai Polonorum* Ducis, & nonnullis *Hungaris* partem eorum ſecutis ad auum *Boleslaum Polonorum* Ducem veniunt, vitam, ne eriperetur, ſeruaturi. Quorum pupillari conditioni *Boleslaus Polonorum* Dux conſulturus, & pupillos in Regnum paternum reducturus expeditionem in *Hungariam* parat, eò quidem faciliùs quò nulla ſuberat vicinæ hoſtilitatis in dominia ſua ſuſpicio, verùm credulitati ſuæ diſpar effectus reſpondit. Potentiam enim ſuam *Bela Hungariæ* Rex veritus cum *Sobieslao Bohemiæ* Duce fœdus contra *Boleslaum Poloniæ* Ducem init. Quod à *Sobieslao* & *Bohemis* eò minus conſtanter ictum eſt, quò magis ad bellum *Poloniæ* inferendum procliues erant. Horum omnium quæ contra ſe gerebantur, *Boleslaus Polonorum* Dux ignarus, cum magnis copiis in *Hungariam* ingreditur, & eam vaſtat, exuritque. Cui cùm exercitus *Hungaricus* præſentia *Alberti* Marchionis *Auſtriæ*, qui ſororem *Belæ* habuerat, & ſuorum gentium robore adiutus, vaſtationem & exuſtionem Regni prohibiturus, à *Bela* Rege miſſus in *Sczepuſio* occurriſſet, durum prælium conſeritur inter vtrosque. Feruente deinde pugna, *Hungarorum* & *Almanorum*, res, deteriori loco eſſe cœpit & his, qui in primis ordinibus erant victis, reliqua multitudo, cui *Boleslaus* Dux parci iuſſit, ſine vllo negotio in fugam acta eſt. Ad *Budam* ergo *Boleslaus* Rex *Polonorum* exercitum ſuum ducturus, iam penè medium iter exegerat, cùm *Sobieslaus Bohemiæ* Dux iuris hoſpitii, iuris quoque affinitatis, qua *Boleslaum Poloniæ* Ducem contingebat, oblitus, fœdere cum *Bela Hungariæ* Rege icto, ſatisfacturus, *Poloniæ* Regnum ingreſſus, illud in *Wratislauienſi* regione peruaſtat, depopulatur & exurit. Quod nouum ad *Boleslaum* in *Hungariam* perlatum diu, quid ageret, quoue exercitum verteret, deliberantem in ambiguo tenuit. Vicit tandem vicinior & vtilior cauſa, *Polonis* quoque omnibus ſatius propria, quàm aliena tueri conclamantibus, ex *Hungaria* reditum eſt, non ſine filiorum *Stephani* Regis, qui & ipſi in caſtris iam tunc cum eo militabant, magna triſtitia & mœrore.

1132. *ſed Sobieslao Bohemiæ Duce Poloniam vaſtante reuerti cogitur.*

Ac contra *Sobieslaum Bohemiæ* Ducem, directiori via, *Hungaria* relicta, eundum erat. Sed agmen graue, longum etiàm terrarum ſpatium emenſum tardius progreſſum, *Sobieslao Bohemiæ* Duci ſpatium dedit, vt ſe cum ſuis & præda, in *Bohemiam* reciperet.

A *Iaroslao* & Andrea *Ducibus* caſtrum *Kiow* cum gentium ſuarum robore obſidentibus, *Iaropelkus* Dux *Kiouienſis* per tractatus & Conſiliarios communes, pacem init cum eis, & dat *Andreæ Pereaſtaw*, & *Iaroslao Swientoslawitz Wladimiriam*.

Boleslao naſcitur filius Henricus,

Produxit & hoc anno Duciſſa *Polonorum* conſors *Boleslai* filium, qui in honorem & memoriam, & aui *Henrici*, & auunculi ſui *Henrici* Imperatoris *Romanorum*, *Henricus* primus eſt appellatus, eò quod in genealogia Regum & Principum *Poloniæ* id nomen tùm primum indutum eſt, ne ſtirpis Cæſareæ *Henricorum* penitus aboleretur memoria.

1133. *Boleslaus altera vice Hungariam inuadens*

In *Bohemiæ* bellum inferendum *Boleslaum Polonorum* Ducem magno conatu, magnaque & iuſta ira intentum filii *Stephani Hungariæ* Regis, & nonnulli Barones & nobiles *Hungariæ* qui *Bela* Rege deſerto ad filios *Stephani*, *Hungariæ* Regis ſe contulerant, magnis precibus expugnatum peruincunt, vt cum his gentibus quas contra *Bohemiam* parauerat, in *Hungariam* potius traiiceret. Prouinciæ itaq; *Wratislauienſi* militibus ad oppo-

1133. ponendum reſiſtentiam *Bohemis* relictis ipſe in *Hungariam* cum copiis ire pergit. Sub aduentum ſuum multi ex *Hungaris* milites continuo ad filios *Stephani Hungariæ* Regis *Bela* deſerto, deficiebant. Iamque parte filiorum *Stephani* continuo creſcente, *Bela* in caſtrum *Wiſſegrod* obſidionem toleraturus confugerat. *Sobieslaus* interim cum omnibus *Bohemiæ* & *Morauiæ* copiis in *Poloniam* ingreditur, & *Wratislauienſes* milites impetum eius ſuſtinere non poſſe rati, in caſtra è campo delabuntur. *Sobieslaus* autem *Bohemiæ* Dux beneficia *Boleslai Polonorum* Ducis, quibus illum olim exulem & calamitioſum fratris ſui *Wladislai Bohemiæ* Ducis fugientem conſpectum obligauerat, vberius repenſurus, monaſteriis plerisque, & Eccleſiis ac trecentis & amplius villis, in *Sileſia* & *Wratislauienſi* regione vnà cum ædibus ſacris incendio conflagratis, præda etiam pecorum magna, & ſpoliorum abducta, in *Bohemiam* rediit. Tam fœda exuſtione terrarum ſuarum *Boleslaus Polonorum* Dux ad ſe perlata, bello *Hungarico* omiſſo, verſus *Morauiam* tranſiit, & magna parte *Morauiæ* feroci & continua flamma vaſtata, prædam etiam ingentem hominum & captiuorum atque pecorum ſecum abduxit. Quo diſceſſu rebus filiorum *Stephani Regis* infectis, & penè proſtratis, ſolium *Belæ* cœci Regis, partem ſuam diuinitate iuuante, proſperatum & ſtabilitum eſt. Nec potuit amplius *Boleslaus Polonorum* Dux, ferre illis auxilia propriis bellis frequentibus occupatus, non ſolùm enim *Boleslai Bohemiæ* Ducis, ſed & *Lotharii Romanorum* Regis hoſtilitatem verebatur, qui à *Bela Hungariæ* cœco Rege per nuncios, quorum *Petrus Albæ Regalis* præpoſitus Princeps erat, & per magni pretii munera ſollicitatus, aſſiſtentiam ſuam illi contra *Boleslaum Poloniæ* Ducem, & nepotes eius *Stephani* olim *Regis Hungariæ* filios promiſerat.

Sobieslao Poloniam vaſtante reuertitur,

& Morauiam vaſtat.

Decimo ſeptimo Calend. Aprilis *Petrus Danus* de *Skrzyn* fundat monaſterium, & Eccleſiam quadrato lapide fabricat, ordinis Præmonſtratenſis in villa ſua *Strzelno* diœceſis *Cruſuicienſis*, cui quidem monaſterio præfatam villam ſuam *Strzelno* contulit cum pluribus aliis in dotem in die dedicationis Eccleſiæ præfatæ. Quam in præſentia *Bernardi* Epiſcopi *Lubucenſis*, & præfati *Petri* Comitis *Swigderus* Epiſcopus *Cruſuicienſis* peregit, dedicando præfatam Eccleſiam monaſterii in honorem & titulum S. *Crucis* & S. *Mariæ* virginis.

1134. Duplicem Regni ſui *Poloniæ* vaſtationem, à *Sobieslao Bohemiæ* Duce, in multifariorum beneficiorum, quæ a *Boleslao Polonorum* Duce ſuſceperat, viciſſitudinem, *Boleslaus* ipſe *Polonorum* Dux moleſtiſſimè ferens, omnibus ſuarum terrarum potentiis congregatis, aſcitis inſuper plurimis de *Ruſſia* auxiliis terram *Bohemiæ* potenter ingreditur; & eam vſque ad flumen *Albim* vaſtat, depopulatur, & exurit. Er quamuis *Sobieslaus Bohemiæ* Dux frequenter niſus eſſet cum *Boleslao* decertare, & terrarum ſuarum vaſtationem exuſtionemque prohibere, vires tamen ſuas æſtimans, & cum hoſtibus conferens, dùm eas comperiſſet longè *Polonorum* viribus inferiores, in apertum, & vniuerſale prodire certamen, ſuorum certam ſubſecuturam cladem ratus, non auſus, exercitum *Boleslai Polonorum* Ducis ex inſidiis & iniquis locis, pabulatores præſertim, & eos qui à ſtationibus longius progredebantur, laceſſebat. *Boleslaus* verò *Poloniæ* Dux, & tum & pluribus aliis vicibus, ingenia *Bohemorum* expertus, ſentiens quoque hoſtem de propinquo ad ſe offendendum ſuccedere, cum magna in omnes partes cura, coacto agmine procedebat, incendia vicorum, villarum, & oppidorum, quoad longius poterat, extendendo. Magna igitur parte *Bohemiæ* depopulata & exuſta, dùm neque vaſtandis agris, neque vrendis tectis, cùm non villæ ſolùm, ſed frequentes quoque vici incendiis fumarent, *Boleslaus Polonorum* Dux *Bohemos* ad pugnam elicere poſſet, cum præda, & captiuis in *Poloniam* feliciter remeauit. Grauiter eam ignominiam & exuſtionem *Sobieslaus* Dux *Bohemiæ* ferens, *Bohemis* & *Morauis*, in quanto maiori numero poterat, contractis, *Polonico* exercitu in diuerſa loca abeunte & diſperſo, in *Poloniam* ingreſſus agmine citato & torrenti, nonnullos vicos & villas *Bohemicali* oræ viciniores, & verſus fluuium *Odram* porrectos, tumultuario magis quàm iuſto bello, *Boleslai* enim reditum verebatur, vaſtauit. Nec *Boleslaus* vaſtationem tàm repentinam prohibere potuit, & militibus in ſua data licentia dilapſis, & anno iam in hyemem producto.

Boleslaus Bohemiam vaſtat.

Ruthenorum interea Principes pluribus clandeſtinis conuentibus *Iaropelko Wladimirowicz* Principe *Kiowienſi* autore, celebratis, de excutiendo iugo, quo hactenus à *Boleslao* & *Polonis* tenebantur aſtricti, frequentibus deliberationibus conſultabant. Inter quos autor repetendæ libertatis *Iaropelkus Wladimirowicz* Princeps in hunc modum diſſeruit. *Graue*, inquit, *iugum, quod fore hactenus pertulimus, quodque perpetuo in filiis & nepotibus noſtris, niſi hoc tempore aliquo modo nobis proſpectum fuerit, laturi ſumus, magna nos, & vniuerſum genus noſtrum ignominiæ labes oppreſſit, cùm ex ingenuis & liberis in ſeruilem conditionem redacti, & tributa Polonis pendimus & bella externa cum Hungaris & Bohemis, periculo noſtrorum capitum procul à domo, procul à patria cogimur ſuſcipere, & ſub ductu & auſpiciis alterius ritus Principis militare, non ſine noſtra irriſione & contemptu. Etſi au-*

Ruſſi Iaropelko Duce ſua rebellant,

tem ſuperiori tempore eam contumeliam metu ferre oportuit, ne Boleslai & Polonorum armis maioribus quàm ante cladibus inuoluti premeremur, nunc tamen Boleslao & Polonis, Bohemico & Pannonico bello occupato cum à tergo & fronte grauis & potens vrgeat hoſtis, ea nobis occaſio quam ſæpè venturam precabamur oblata eſt, per quàm, ſi originis atque ingenuitatis noſtræ reminiſci volumus, facilè iugum excutiemus, & in libertatem nos atque patriam noſtram vindicabimus, neque enim Boleslaum Polonorum Ducem ad tria ſimul bella gerenda ſuffecturum credi fas eſt, ſi Hungarico & Bohemico bello noſtrum tertium acceſſerit, & poſtquam conſtiterit Ruthenos, per quos hactenus tàm Bohemis quàm Hungaris formidabilis fuit, ſibi rebellaſſe, & ex auxiliariis hoſtes factos eſſe. Itaque me autore, me Duce, reſtituite vobis & liberis atque poſteris veſtris libertatem, ne nos qui in libertate geniti eramus, in ſeruitute conſeneſcere, & hanc ignominioſam ſortem poſteris noſtris relinquere contingat. Huic orationi cùm facilè omnes Primores aſſenſi fuiſſent, omnes concorditer in rebellionem oportuno tempore patefaciendam conſpirant, & ne prodi intempeſtiuè poſſet, coniurant. Non tamen coniuratio ipſa tàm ſincere ſeruata eſt, quin extemplò ad *Boleslaum Polonorum* Ducem eius vniuerſus tenor & ordo perueniret. Nam vt ſunt *Ruthenorum* fluxa ingenia, facilè perfluunt, & ſecretum inter eos perrarum eſt, quod caſtius ſeruaretur. Mouit ea nouitas *Boleslaum*, & plurimam illi, ne tot bellis vno & eodem tempore implicitus, periculiſque ſubiaceret, curam excitauit, Conſiliariis itaque celeriter accerſitis, quid agi in tam periculoſo negotio placeret perquiſiuit. Et variis varias ſententias dantibus, à ſingulis tamen *Ruthenorum* gliſcens conſpiratio, niſi celeriter opprimeretur, ingens vulnus ſtatui Reipublicæ allatura concludebatur. Erat inter *Poloniæ* Barones *Petrus Wloſzczowicz* de *Xiąż* Comes, in quo inter alios Conſiliarios Ducales vis animi conſiliique ſupra cæteros vigebat. is ſententiam iuſſus dicere, *fruſtra ramos & ſarmenta ab arbore decutienda* aiebat, *ſtipite & radice non ſucciſa, nec poſſe vndas areſcere riuo & originali fonte defluente. Superfluum*, deinde ſubinferebat, *cum Prouinciis Ruthenorum rebellionem meditantibus bella ſuſcipi, ſi rebellionis & conſpirationis autor, & omnium malorum commentor Princeps Iaropelkus Wladimirowicz primus obſeſſus non fuerit, tunc enim omnium aliorum Ruthenorum molimenta ceſſatura.* Ei ſententiæ cùm omnes fuiſſent aſſenſi, *Petrus* ipſe negotii conficiendi onus, *Boleslao Polonorum* Principe illum multiplicibus impenſis adiuuante, ſuſcipit. Vt autem negotium, quod conſecuturus erat, faciliùs procederet, & votiuum conſequeretur effectum, calliditate & ingenio vaſro opus erat. Itaque *Petrus Wloſczowicz* Comes de *Xiąż* paucis fidis comitibus, & eorum quæ agenda erant, penitus ignaris, coaſſumptis, ad *Wladimirum* Principem eum vultum & habitum gerens, qui triſtem eum, & aliquid paſſum ſignificabat, acceſſit. A quo cum cauſam itineris Princeps *Iaropelkus* curioſius ſciſcitaretur, *exulem ſe, & Boleslai Polonorum Ducis frequentibus iniuriis, & grauaminibus laceſſitum* aſſeruit. *Ad poſtremum autem ne quid grauius in ſe conſultum iri experiretur, voluntarium exilium elegiſſe, ad Principem, cuius ſibi & comitas & humanitas dudum nota eſſet, declinaſſe, precari vt ſe ſuſcipere & confouere non aſpernaretur.* Gratus fuit *Iaropelko* Duci *Ruſſiæ Petri Wloſczowicz* aduentus, gratus & *Ruthenis*, opportunoque tempore, quo deſtinatam rebellionem executuri erant, illum ſibi velut diuinitus miſſum aſtruebant acceſſiſſe. Suam quoque acceſſionem magnum rebus ſuis præſtare debere adiumentum, vnde & rebellionem conceptam maturius ſemper poſſe perficere prætendunt, *Petri* quoque *Wloſczowicz* exulis & *Boleslai* ac *Polonorum* hoſtis ductu & conſilio, bello ſe accingunt, *Boleslaum* & *Polonos* aggreſſuri. Sæpius autem *Petrus Wloſczowicz* à ſuis familiaribus, quænam cauſa eum in exilium egerit, cùm nullam ipſi noſſent, interceſſiſſe ſciſcitantibus, *quietos eos eſſe & nullis amplioribus quæſtionibus ſuper hac re impeti, atque ſub taciturnitate & ſilentio euentum rei à ſe gerendæ operiri* iuſſit, *vt vbi opus facto eſſet, confeſtim armati, paratique exiſterent.* Opportuno itaque tempore, dum Principem *Iaropelkum Wladimirowicz* paucis comitatum pranſum ſediſſe conſpexit, explorato, ſuis, *vt arma capeſſerent*, edixit, *Iaropelkum*, dicto parentibus, atriumque vbi Princeps accumbebat, ingreſſus, hoſtem ſe pro hoſpite profeſſus corripit, & reſiſtere conantem humo ſternit, coniectumque vinculis in *Poloniam* celeri curſu, omnibus fluuiis, quorum ſibi nauigia ante prouiderat, ſuperatis, tranſportat, & pro fatali ac inſigni munere, *Boleslao Polonorum* Duci præſentat. A quo benignè, & in conſiliis, & in concionibus laudatus, quod ſolius ſui capitis periculo grande bellum à patria auertiſſet, multis etiam poſſeſſionibus atque muneribus, pro tàm inſigni facinore nobilitatus eſt, *Wladimirowicz* Principis captiuitas cæteros *Ruſſiæ* Principes & Barones prodita coniuratione & nonnullis aliis, qui cauſam coniurationi præſtiterant, caſtigatis in fide continuit, & bellum magna iam ex parte cœptum ordiri, diſſoluit.

quem Boleslaus aſtu per Petrum Wloſczowicz capit

1135. Maioribus copiis, maioreque inſtructione, & apparatu in bellum *Bohemicum Boleslao Polonorum* Duci, vltum ſuas iniurias profecturo, literæ & Nuncii à *Lothario Romanorum* Rege afferuntur, quibus *Boleslaus* ipſe benignè petebatur, *quatenus bello Bohe-*

1135.

mico omiſſo ad ſe venire perſonaliter non cunctetur, offerens *ſe inter eum & Ducem Bohemiæ Sobieslaum æquis conditionibus pacem compoſiturum.* *Lothario* autem *Romanorum* Regi prædicto in *Italiam* ad res Eccleſiæ turbatas ordinandas, & pro adoptione Imperialis coronæ ituro, à *Sobieslao Bohemiæ* Duce ſuggeſtum fuit, vt diſſidium horrendi prius belli inter ſe & *Polonos* tolleret, neque enim modum ſe reperturum, quo *Lotharium* in *Italiam* proficiſcentem debitum è ſuis gentibus ſubſidio iuuare poſſet, bello vicino implicatus. *Boleslaus* autem *Polonorum* Dux *Lothario* Regi *Romanorum* ſuæque fauorabili inuitationi, cum id frequens conſilium *Polonorum* probaret, geſturus morem, in comitiua inſigni & notabili ad *Lotharium Romanorum* Regem in *Almaniam* in *Bamberg* tranſiit. Quò cùm vna & *Sobieslaus Bohemiæ* Dux aduenisset, pluribus diebus de pace inter *Boleslaum Polonorum* & *Sobieslaum Bohemorum* Duces reformanda, *Lothario* Rege mediante, caſſo labore certatum eſt, neque pax æquis conditionibus, vtroque Duce plus iuſto ſuas æſtimante iniurias componi poterat. Ne tamen negotio infecto, & plus animis his, quæ vtrinque iactata fuerant probris irritatis, quam pacatis diſceſſio Ducum fieret, ipſe quoque *Lotharius* ne *Bohemicali* ſubſidio fruſtraretur, prudenti conſilio vſus, *Boleslaum Polonorum* Ducem inſtantiis & precibus multifariis peruicit, vt bellum triennali treuga, quòad ipſe ex *Italia* rediret, ſuſpenderet. In hanc itaque conditionem *Boleslaus Polonorum* Dux *Romanorum* Regis *Lotharii* deſideriis pertractus, ſufferentias triennales autoritate *Lotharii* firmatas acceptat. Conſtat inſuper *Petrum* præfatum Comitem *Skrzynenſem* ingentis animi & ſpiritus virum extitiſſe & pro amplificanda exornandaque *Polonorum* regione, charam, & homine magnifico, ac liberali dignam monſtraſſe curam. Qui cùm duas amplas Prouincias *Caliſſienſem* videlicet & *Cruſuicienſem* ſuo Regimini à Duce *Polonorum Boleslao Krzywouſti* commiſſas adminiſtraret, & frequentia itinera de vna in aliam perageret, longitudinem itineris, qua vnâ diſtabat ab altera, menſus in earum meditullio columnam è ſaxo, quàm etiam in præſens in cœmiterio Eccleſiæ Prochialis in *Konin* cernimus, locari diſpoſuit, cui etiam ea metra inſculpi iuſſit:

Lotharius Imp. Boleslaum Poloniæ & Sobieslaum Bohemiæ Duces conciliat.

De Caliſz hic medium in Cruſuiciam fore punctum,
Indicat iſta via formula iuſtitiæ,
Quam fieri fecit Petrus Comes Palatinus.

Petri Wloſczowicz de *Xiąz* Comitis vafricies, quanto maiorem rebuspublicis *Polonorum Iaropelko Wladimirowicz* Principe dolo capto tranquillitatem commoditatemque afferre viſa eſt, tantò illas altiori, deinde caſu & præcipitio afflixit & peſſundedit, pro iure hoſpitii, iureque gentium, quod à *Petro* Comite de *Xiąz* publico conſilio inito fœdatum, violatumque erat. *Iaropelci* namque *Kiouienſis* Ducis filius *Waſilko* calamitatem paternam leuaturus, & in libertatem illum reſtituturus, omnibus, quos habere poterat, theſauris congeſtis, dato pretio, quod arbitratu *Boleslai* impoſitum fuerat, patris procurat redemptionem. Dùm verò apta vi, ſuas, & patris iniurias vlciſci ſe non poſſe cognoſceret, pari dolo, parique proditione, qua pater ſuus præcipitatus fuerat, vſus *Vngarum* quendam inter ſuos genere & dignitate præſtantem, ad peragendum facinus, quo minus ſuſpitionis de homine externæ gentis eſſet, cùm de quolibet *Rutheno* aperta fraus deprehendi facilè poſſet, magnis donationibus, maioribusque promiſſis pellicit, & ſubornat. *Pannonius* itaque ille ad *Boleslaum* Ducem in *Poloniam* confugiens, multis ſe à *Bela Vngarorum* Rege pro eò quod partes nepotum ſuorum filiorum olim *Stephani* Regis conſtantiſſimè proſequebatur, turbatum iniuriis, ad extremum ſingulis bonis quæ in *Vngaria* obtinebat exutum, & niſi fugam præoccupaſſet, neci deſtinatum mentitur ad *Boleslaum* filiorum *Stephani* Regis gratia, quorum hæc illi acciderant, auum & curatorem, dùm ſibi cæteras regiones vicinas propter poteutiam *Belæ Vngariæ* Regis videret obſtructas, confugiſſe. Nullam fraudem, nullum dolum in verbis ſuis *Boleslaus Poloniæ* Dux ſuſpicatus, cùm actiones ſuæ transactæ, quibus *Boleslao* Duce rem filiorum *Stephani* in *Vngaria* proſequente partes nepotum eius adiuuerat, fidem dictis aſtruerent, *Vngarum* ſuſcipit, verbisque ſuis virtutem & fidem ſinceram ineſſe ratus. Præſtruit itaque ſibi *Pannonius* fidem in paruis apud *Boleslaum* Ducem, ea tamen calliditate, eo animo, & reſpectu, vt cum operæ precium videret, magna mercede illum fallat, atque circumueniat. Itaque Dux non ſolùm ad gratiam benignitatis, ſed ad conuictum, & ſecretorum arcana illum admittit, quoniam morum ſuorum vitia, ſub vmbra eloquentiæ, & obſequendi promptitudine latentia, non facilè poterant deprehendi, vrbem quoque illi *Viſlicenſem* cum villis & poſſeſſionibus circumiacentibus pro manu tenenda, ſtatui ſuo liberaliter conſignat, vrbem ea tempeſtate populoſam & famoſam, cuius naturalem & inexpugnabilem ſitum fas eſt mirari, cùm in medio amnis *Nidæ* iam tunc latiſſimi, & aliorum fluuiorum incurſione augmentati paludinoſi & penè ſtagnantis in coronæ modum in ſaxo poſita, ad omnes hoſtiles impetus facilè repellendos arte naturæ vberrimè ſit munita, exiſtimante *Boleslao* Duce, & Proceribus *Poloniæ*, animo illum gerere, quod, proh dolor, mollibus & mellifluis labiis offerebat. *Boleslao* itaque *Polonorum* Duce in *Almaniam* ad *Lotharium Romanorum* Regem, prout in ſuperioribus

1135.

A Waſilkone Iaropelki filio

Hungarus quidam doloſe ad Boleslaum mittitur,

cui Boleslaus Viſ- vrbem do- lienſem nat,

1135.

monſtrauimus, reformandæ pacis gratia cum *Bohemis* diuertente, *Pannonius* ille nullum aptius tempus ad fraudem commentam exequendam peruenire poſſe ratus, fraudem ipſam exequi pergit, quam tali ordine conſumauit, vulgauit ſiquidem *pro comperto ſe, & ex literis, & ex Nunciis accepiſſe, Duces Ruſſiæ cum omnibus copiis ſuorum populorum patefacta rebellione conſurrexiſſe, & concito gradu Poloniam crudeli cæde & captiuitate peruaſtare, proinde publico edicto, vt omnes nobiles & populares Viſlicam, velut locum tutum & ex omnibus viciniis commigrent, & illic fortunas, atque res ſuas magis charas deportent, imperat.* Et quo Imperium ſuum formidabilius ſit, pœnam adiicit *omnium bona qui iuſſa detrectarent in confiſcationem Ducalem ceſſura.* Et hoſtium inuaſione, & pœnæ comminatione ſinguli perculſi, ſine cunctatione, ita enim imperabatur, iuſſa peragunt, & *Viſlicam* in frequentiſſimo numero vniuerſa illa regio, populoſa, res ſuas & pignora, & quæque chariora ſecum vehens, confluxit. Dùm autem *Pannonius* proditor omnia iuxta ſuum arbitrium vidiſſet, quæ proditioni neceſſaria erant, comparata, ad *Iaropelkum* Principem & filium ſuum mittit *quatenus ad Viſlicenſem ciuitatem cum multitudine populi, & fortunis plurimis prodendam; ſexto idus Februarij, cum exercitu maiori, quo poterit venire non negligat.* Qui cùm feſtinatione nimia *Viſliciam* aduenisset, nocturno tempore ſingulis ſecurè quieſcentibus, proditor *Pannonius* portis ſilentio, ita, vt ſingulos falleret apertis, *Iaropelkum* Ducem cum filio & ſuis omnibus in vrbem intromiſit. Quam ingreſſus crudeliſſimè in omnes cæde, nulli parcens ætati, conditioni, & ſexui graſſatur ingentemque ſtragem facit. Et paucis qui inter tumultum fuga in flumen euaſerant, exceptis, ſingulos ciues & incolas, & eos qui illuc confluxerant ſuam rabiem ſatiaturus, aut necat, aut captiuat. Vrbeque deſpoliata, & igne conflagrata ſine vlla reſiſtentia, aut aduerſitate, in *Ruſſiam* reuertitur, prædam rerum & hominum & pecorum ſecum vehens, & ſanguine *Polonico* madens. Ita proditio paribus initiis, quibus à *Petro Wloſczowicz* facta erat, ab *Vngaro* cœpta, eosdem imò multo triſtiores exitus habuit. Ampliorem autem retributionem, prout ſpoponderat, *Rusſiæ* Dux *Iaropelkus* proditori largiturus, linguam ei primùm præcidit, deinde vtrumque oculum euellit, poſtremò, ne ſeminis proditorii vlla relinqueretur propago, genitalibus caſtrat eumque ſic eneruat. *Boleslaus Polonorum* Dux *Viſlicenſi* clade & excidio ad ſe perlato, plurimum indoluit, & fraudem, ac dolum à *Pannonio* commentum admirans, vt quem multis affectum beneficiis, mox ita ſibi & Regno *Poloniæ*, pernicioſum & infeſtum viderat, ſerius intellexit, natura *Pannonios* parum fidos fore.

quem ille collectis in ea plurimorum incolarum diuitiis.

Iaropelko tradit.

1136.

Cædem à *Iaropelko Wladimirowicz Ruſſiæ* Principe in *Viſlicenſi* vrbe proditoria excidione patratam, digna viciſſitudine *Boleslaus Polonorum* Dux vlturus, non ingenuos ſolùm, ſed etiam populares, & agreſtes arma ſumere iubens, in *Ruſſiam* fremens, & furens ingreditur, *Wladimirowicz Iaropelkum* Ducem & filium eius omni conatu pro commiſſo flagitio puniturus. Qui implacabilem conſcientia patrati facinoris eum exagitante, *Boleslai Polonorum* Ducis ſentiens iram, caſtris & munitionibus, quantumcunque fortibus relictis, in vltima terrarum *Rusſiæ* abiens, in ſiluis, nemoribusque, paludinoſis, & inuiis locis deliteſcebat. *Boleslaus* ſuorum ſanguini indigna cæde peremptorum parentaturus, cædem paſſim in omnes *Ruthenos* iubet extendi. Itaque trucidatio multorum mortalium tunc ſecuta eſt, & puberibus cæſis, etiam in impuberes & in tecta innocua eſt ſæuitum, & plus cædis aliquanto ab ira quam ab iuſto bello editum. Nemini enim placuit parci, nullam fas erat quantumcumque amplam redemptionem offerentem excipi. Et in compenſationem excidii *Viſlicenſis* vniuerſa *Wladimirienſis* regio, cum ſibi adiacentibus crudeli excidio fuit vaſtata, & conflagratione conſumpta, magnaque vis tàm captiuorum vtriusque ſexus, quàm pecorum in *Poloniam* reducta.

Boleslaus Rusſiam vaſtat.

Innocentius Papa ſecundus quadriennio in *Galliis Petro Leonis* Papatum *Romæ* per vim occupante, exacto, à *Franciæ* & *Angliæ* Regibus maximo honore habitus, in *Italiam* comparatis omnibus, quæ ad obterrendum tyrannidem *Petri Leonis* Antipapæ credebantur neceſſaria, ingreditur. Cui *Lotharius Romanorum* Rex in introitu *Lombardiæ*, cum Archiepiſcopis & Epiſcopis occurrit, ipſumque vsque *Romam* honorificè deducit. Potenti quoque exercitu *Romam* intrans, *Petro Leonis* eius conſpectum fugiente, *Innocentium* in ſedem reſtituit, coronamque Imperialem in Eccleſia *Saluatoris* quæ *Conſtantiana* dicitur, quoniam Eccleſia *S. Petri* à *Petro Leonis* præſidio ſuper impoſito occupata erat, ab eo ſuſcipit. Et omnibus *Romanis*, qui partes *Leonis* Antipapæ ſequebantur, extirpatis, *Rogerio* etiam victo, & ab occupatione *Siciliæ* depulſo, pace Eccleſiæ reddita, in *Almaniam* Imperator rediit. Ex *Almania Lotharius* Imperator in *Saxoniam* diuertens, nouam militiam in *Italiam* rediturus comparabat. Quem *Boleslaus Polonorum* Dux apud *Bamberg* offendens, plurimis illum & inſignibus excepit honorauitque muneribus, quibus ab eo acceptis, *Lotharius* Imperator petebat, vt de *Pomeranorum* & *Rugianorum* terris, quæ *Boleslao Polonorum* Duci parebant ſibi faceret omagium, & redderet tributum. Sed *Boleslao Polonorum* Duce *Pomeraniæ* & *Rugiæ* terras ſuas & *Polonorum* natiuas eſſe & nunquam ad Imperium, ſed ad Regnum *Poloniæ* perti-

Innocentius Papa ſedi ſuæ reſtitutus

Lotharium Imp. coronat.

tinuiſſe monſtrante, Cæſaris quieuit impetitio.

1137.

Boleslaus Dux

Ruthenorum regione in vltionem excidii A *Viſlicenſis* per *Boleslaum Poloniæ* Ducem graui duraque quaſſatione contrita & afflicta, *Ruſſorum* Principes & Primores velut furentes & inſani, vehementi dolore de ſuæ regionis deſolatione torquentur. Frequenti deinde conuentu apud *Wladimiriam* habito, quamuis omnium ſententiæ ad bellum cum *Boleslao* & *Polonis* aperta vi gerendum inclinarentur, *Iaropelkus* tamen *Wladimirowicz Kiouienſis* Dux & æuo & prudentia grauis, negat *id bellum Ruthenis cedere in profectum, quod iuſta acie Boleslao fuerit illatum. Aliamq; de bello cum Boleslao gerendo, ſi ſuperiores eſſe velint, oportere iniri rationem, nec Boleslaum, nec Polonos à ſe niſi latenti & ſimulato dolo vinci poſſe ſperarent.* B *Deſinerent itaq; de bello cum Boleslao gerendo ſolliciti eſſe, & ſibi munus circumueniendi Boleslaum, cùm id magis ſuæ, quam aliorum proprietati conueniret, relinquerent, imperio quoque ſuo quoties, & quando iuberet, obedientes eſſent.* Omnibus operam ſuam nauare enixius pollicentibus *Halicienſem* Principem *Iaroslaum* eò, quod eum ſecum non ſenſiſſe, ſed ſingula, quæ apud ſe gererentur *Boleslao* denunciaturum eſſe, pro comperto habebant, à Principatu *Halicienſi* turpiter eiiciunt, deturbant, turpiterque expellunt. Qui eorum cedens furiæ, in *Poloniam*, neque enim quo alibi diuerteret, habebat, confugit, & à *Boleslao* C Principe benignè exceptus eſt, notabileſque illi poſſeſſiones collatæ ſunt ad manendum. Tempore poſt hæc paululum procedente *Halicienſes* primi dolis & fraudibus Principis *Iaropelki* ſufficienter ineſcati & imbuti, ad *Boleslaum* in *Poloniam* veniunt, ſupplicantque, *vt eis Ducem ſuum Iaroslaum ad ſuam regionem remittat, & quo ſuus reditus ſit honorabilior atq; conſpectior vt illum ſuis gentibus, ſuaq; præſentia in Halicz reducat, & nihil hoſtile verendum cenſeret. Hoſtes enim timore Boleslai, procul velut feras in ſua cubilia refugiſſe, omnia tranquilla & pacata apud Halicenſem Ducatum fore.* Magnas poſtremò Duci *Polonorum Boleslao* depromunt gratias, *quod eorum Ducem exceperit, fouerit, & adiuuerit, eamq; gratiam ſuo Principi præſtitam, humilibus & deuotis obſequiis* repromittunt *ſe penſaturos.* D Nondum *Ruthenis Halicienſibus* certo reſponſo reddito *Vngarorum* nonnulli nobiles & Proceres *Halicienſibus* confrontati, & vicini, qui & ipſi in fraudem quæ *Boleslaum* oppreſſura erat, conſpirauerant, adueniunt. Qui *Halicenſium* legationi, cùm conformia & ſororia retuliſſent, *vt cum Halicienſium Principe non cunctetur in Halicz procedere*, preces & ſupplicationes adiiciunt, *ſe enim ad eius reſtitutionem conficiendam oportunè cum omnibus copiis* aſtruuunt *aduenturos.* Dolum & venenum à *Ruthenis* & *Vngaris* cum vtriſque potentia *Boleslai*, & eius virtus moleſta, & formidabilis eſſet, conflatum, minimè *Boleslaus* perpendens, quippè qui cæteris virtutibus clareſcens, credulitatis vitio obnoxius erat, atque his quæ ad eum perferebantur facilius quàm ſat erat, quamque ſuæ grauitati conueniebat, crederet, quo eueniebat, vt armis & potentia inuictus, ſola credulitate doloq; quo impetebatur, non diſcuſſo vincerétur. *Vngarorum* & *Ruthenorum* animis laudatis quaſi rem ingenuam peregiſſent, offert *ſe, & Ducem Iaroslaum reſtituturum, & ſecum vnà pro die conſtituta perſonaliter aduenturum.* Itaque ſinceram, vtrorumque legationem ratus, verſus *Haliciam*, quaſi illic epulaturus cum inſigni militum agmine, ducens ſecum *Iaroslaum* Principem exulem contendit, & ad diem de qua inter eum, & *Ruthenos* conuenerat, venit, *Vngarorum* cateruæ primò venientem, dùm excepiſſent, in tergum omnes, & intra poſtremas acies, dilabuntur. Quæ res *Boleslao Polonorum* Duci iam præſaga mente malum ſuperimpendens ominanti, extemplò ſuſpecta eſſe cœpit. Dùm deinde frequentiores *Halicienſium* turmæ, quæ & ipſæ ſimulata amicitia, & ſubiectione longius obuiam progreſſæ erant vtroque Duce excepto, in eandem tergi partem, quam iam *Vngari* occuparant abiiſſent, appareretque ſine tergiuerſatione *Boleslaum* & ſuam gentem ad inſidias pertractam eſſe, *Boleslaus Polonorum* Dux in ipſo negotio conſilium à virtute & fortuna capere coactus, *Wſzeborio* Palatino *Cracouienſi*, Principe militiæ accito, *Suſpicariſne*, inquit, *Wſzebori eam ſuſpitionem, quæ meæ inſidet menti?* At *Wſzeborio* quid ſuſpicaretur ſcrupuloſius percunctante: *Non vides*, inquit, *omnes, tàm Vngarorum, quàm Ruthenorum turmas, qui nos conſalutatum aduenerunt, officio doloſo peracto, in terga & poſteriora noſtra diuertiſſe, & locum illum eo propoſito ex compoſito præoccupaſſe, vt aliis turmis, quas ex templò ominor aduerſum nos venturas, à tergo & à fronte concluſi, in ferarum & pecudum feriamur & cædamur morem. Quam difficultatem, priusquam nos conſtringat, erumpendam reor, & antequam fortior & geminatus hoſtis accedat, belli tentanda fortuna, virtuteque & dextris via, qua hinc euadamus, aperienda eſt.* Vbi itaque fallacem gentem, alia agentem, & alia ſimulantem videt, & neque numero ſe, neque magnitudine parem, optimum factu ratus, in tàm neceſſitate periculoſa quamlibet belli fortunam tentare, licet numero inferior ſuis, tamen pro tempore magnifice ac breuiter hortatus manu cum hoſte conſerere priusquam ab eo inuaderetur, decreuit. Monens ſuos, *vt potiùs animam honeſtè profunderent, quàm miſerabilem captiuitatem ſubirent.* Nec dùm ſermonem finierat, cùm ſubitò acies confertiſſima *Ruthenorum*, quam *Iaropelkus Kiouienſis* Dux propero curſu ducebat, apparuit. Itaque non diutius differre certamen, iam

ſe iterum falli ſinens

1137.

in Ruſſiam venit,

ibiq; à Ruſſis circumuentus eſt,

1137.

iam enim in conſpectu hoſtis erat, valens, paucis ſuos iterum, *vt ſe viros meminerint, & ne inulti ceruicem præbeant*, hortatus, licet vndi- A que illum circumiacentia vrgerent pericula, ſeptus tamen non modico animo, & victoriæ auido atque à memoria periculi, quod à tergo, & à fronte imminebat, alienato, prius irruit in eum, qui à fronte veniebat, hoſtem, acerrimeque ea ala, quam ſibi aſſumpſerat, eum adiuuante, pugnat contra hoſtes, magnamque *Ruthenorum* cædem edit. Stratis deinde omnibus obuiis, & acie diſrupta, quamuis & à fronte & à tergo ſciebat ſe vrgeri, victoriam tamen ſibi deſtinabat, omnia fortitudinis ſuæ priora opera in ea dimicatione ſuperegreſſus, nec fortunæ tunc ſuccubuit, ſed donec illa volubilem agebat rotam, pro victoria adnitebatur, non permittens illam in ingenioſum ſuum ſpiritum ius vendicare, & neceſſitate humanæ conditio- B nis, quàm maximo & præcipuo patrocinio, in tali caſu vtendum ducens, concitatiſſima deſperatione in pugnam extimulatus id egit, hoſtes vbique ſternendo, ne animam inultus profunderet. Pugnatur vtrinq; acriter, fortunaq; in *Polonos* translatura videbatur, benignitate diuina adiuuante, atque certamine in longius extenſo, victoriam. Quamuis *Boleslaus Poloniæ* Dux ex omni parte circumuentus eſſet, victor tamen potuiſſet euidere, breuique ſuæ ſpei reſpondiſſet effectus, niſi unus ex Principalioribus *Boleslai* Palatinus Baro (cuius nomen, conditionem, & originem, omnes *Polonorum* annales neſcio qua ſuppreſſère negligentia) qui & ipſe ordines ducebat, metu territus, acie, & pugna C deſerta fugiens, in parem fugæ ignominiam maiorem *Polonici* exercitus partem, pugna remiſſa, ſecum pertraxiſſet, victoriamque *Pannoniis* & *Ruthenis* conceſſiſſet. Tùm demùm *Boleslaus Polonorum* Dux ſe magis victum, quàm victorem gerere cœpit, non tamen pugnam cum his, qui eum comitabantur, remiſit, verùm dùm plurima cæde hoſtes vbique funderet, vnus ab omnibus, iam telis eminus, iam lanceis & gladiis cominus multifarie peteretur, equus, cui inſidebat ingentibus vulneribus confectus corruens, pugnantem deponit, & haud multum abfuit, quin & ipſe opprimeretur. Equo prolapſo & ruente, dùm nihilominus hinc à tergo, hinc à fronte hoſtium impe- D tus ſuſtineret, ſaluti fuit *Gregorius* miles quidam, qui Ducem ſuum pedes pugnantem, dùm agnouiſſet, veritus, ne cum dedecore totius patriæ aut occumberet, aut viuus in poteſtatem veniret hoſtilem, equo raptim deſiliens, vt ſe fuga eriperet Ducem in equum proprium inter volantia tela, atque inter vibratos cominus enſes perrumpens, Principis vitæ, ſua neglecta, conſulens, impoſuit, & voce alta precabatur: *Cape*, inquit, *Princeps clariſſime, hunc equum nondum feſſum, & non tàm tuæ, quàm noſtræ, & communi conſule ſaluti; ne morte, aut captiuitate tua caſum hunc nobis funeſtiorem, hoſtibus autem doloſa & iniquiſſima acie nobiſcum dimicantibus, lætiorem facias, mihi verò viuo aut mortuo gratiam refer, quem vides, tuam ſalutem ſuæ præpoſuiſſe. Huius quoque diei, atq; horæ memineris, maior enim aliquanto cenſeri debet, quàm vt tibi venienti in Regnum tuum incolumi memoria poſſit excidere.* Miles iſte obſcuro quidem genere ortus, cæterum multis fortibus actis in eo, quod tunc agebatur, prælio, ipſa etiam fide in vltimo neceſſitatis articulo expreſſa, in Principem ſuum, animo quoque & ingenio, aliquanto, quam pro fortuna, in qua natus fuerat, inſignior, quibuslibet nobilibus tunc ex prælio Duce ſuo deſerto turpiter diffugientibus, præferendus. Equo deinde à *Gregorio* milite præſtito conſcenſo, Dux inclitus intelligens ad reſtituendam pugnam, nil ratione, nil manu, aut ingenio admi- B niſtrare poſſe, cernens, maximis audaciæ, ac fortitudinis ſuæ in ea pugna editis, vt etiam hoſtes in ſui admirationem conuerteret, operibus, ſaluus propitia diuinitate, ſuis quam plurimis, & ſtrenuis militibus, deſideratis, aut captis, in *Poloniam* mœſtus, & triſtis, de ſuo, & ſuorum, caſu aduenit. Nec mora, Baroni ei, qui de prælio fugerat, quique plurimos in fugam pertraxerat, fugæque cauſa multis extiterat, tria donaria, in præmium ſuæ timiditatis & ignominioſæ fugæ transmittit, videlicet leporis pelliceam, colum, & penſum, fœminam eum in colo, leporem in pellicea, & in penſo verſatilem deſignans, quæ illi maiori fuère, quam mors ſupplicio. Grauius ſiquidem viros tor- C quent probra militiæ, quam necis pernicies. His donariis miſerandus homo receptis cum eorum ſignificationem nullo prodente facilè percepiſſet, tanta mentis anguſtia illico tortus eſt, vt in proprii oratorii campanili funiculæ propriis manibus iniecto ſuſpendio miſerum ſpiritū excluſerit, vir alioquin ex generoſa ſtirpes imaginum ortus, teterrimo illo piaculo ſuo, nobilitatis ſuæ decus, & in præſens, & in futurum grauiſſimè obfuſcauit, vt eſſet domui ſuæ portentum ſordidum, mortis quidem erubeſcendo, ſed iuſto genere pœnæ conſumptus. Cuius tàm horrendus è vita exceſſus, in his ipſis muneribus ſibi miſſis intelligebatur incluſus, in colo patibulum, in penſo verô funem, & in lepore fugam ſpiritus exprimens. D *Gregorium* verò militem, qui & ipſe è loco certaminis viuus euaſerat, pro beneficio ſibi tunc præſtito, nobilitat, locupletat, & extollit, Nobilitateque & iuſtis honoribus adornat, paremque claris viris facit, nec ſolùm villis, ac poſſeſſionibus, ſed & officii, atque magiſtratus honore effecit inter ſuos, cum progenie ſua celebrem & inſignem ex obſcuro & inope clarum, atque opulentum faciens honoribusque inſignibus affecit, viro nobilitatem contulit, & gratiæ ſuæ pignora impartiuit. Ad redemptionem captiuorum, cùm omnes etiam veterum Regum & Ducum *Poloniæ* fuis-

fortiter tamen cum ſuis pugnat,

& vix euadit,

1137.

1137.

tuiſſent,theſauri erogati, & emuncti, non tamen plena omnium captiuorum ex *Polonis* redemptio poterat prouenire, quin plures & milites nobiles,& alii equeſtris ordinis viri, à barbaris ærario publico deficiente, in ſeruitutem miſerabilem venditi,vitam illic infamem, morte etiam ſubſequente peregerunt. Anxiebatur autem ingentis ſpiritus vir *Boleslaus Polonorum* Dux ſuper caſu & infauſto dolo *Pannonico* & *Ruthenico*,ac fortunæ iniquitate ſibi iniecto, & graues dolores, aſſiduè grauiora trahens ſuſpiria, ſentiebat, puncturus execrationes plurimas in Palatinum ſuo ſcelere atque nexu ſuſpenſum,ingeminans,qui ſua fuga tot legionum *Polonicalium* cladem effeciſſet. Turpe ſibi exiſtimans,tot rebus geſtis,tot fortibus exercitibus deuictis,tot claris victoriis de hoſtibus in circuitu relatis,acie vafra & iniuſta à ſimulatis amicis, magis, quàm ab hoſtibus ſe verius deceptum, quam victum eſſe, fortunæ ſuæ conditionem obiurgans,quæ poſt plurima beneficia quibus illum extulerat, ad caſum durum & indignum illum ſeruaret. Nunquam alias niſi in illo certamine fortunæ conuerſionem expertum,quæque præclaris & ſplendidis ſuis geſtis,quod plerumque fieri ſolet, infauſtum caſum miſcuerit,& magnarum lætarumque rerum curſum, & ordinem naturæ ſuæ ſeruans conditionem, confunderit. Incertum, eo fuſus prælio, relinquens,vtrum in dimicatione virtus,an caſus præponderet,multis itaque faſtidiis & angoribus nobilis ille & inuictus fatigabatur ſemper animus, qui poſt ſeptem & quadraginta victorias ex hoſte relatas, cladem illam quaſi vulnus vltimum acceperat, fortunæ mores,conſtantiam, conditionemque parum penſans,quæ *Iulium Cæſarem*, quæ *Hectorem*,quæ *Hannibalem*, quæ *Scipionem*, frequentius victores, vltimo tandem diſcrimine damnauit.

Priusquam triennales treugæ cum *Sobieslao Bohemiæ* Duce, per *Lotharium Romanorum* Imperatorem confectæ expirarent, communibus Baronibus, tàm *Poloniæ*, quàm *Bohemiæ* agentibus, de pace perpetua inter Regna & Duces firmanda, tractatus haberi cœpti ſunt. Poſt quos vtraque parte in pacem conſpirante, expedire viſum eſt vt Principes perſonalem agerent conuentionem, cui *Kloczko* oppidum conſignatum fuit,vtroque Duce illuc adueniente *Boleslaus Polonorum* Dux coram communibus Baronibus plurima ſe indigna à *Sobieslao Bohemiæ* Duce pro multifariis in eum præſtitis beneficiis paſſum deduxit: *Sobieslao* verò *Bohemiæ* Duce obiecta purgante, in *Boleslaum Poloniæ* Ducem ſuas quoque iniurias iactante, interpoſitione communium Baronum omnes veteres inimicitiæ, contentiones, querelæ, iniuriæ, & æmulationes, damna quoque hinc inde ſequuta,inter illos ſedantur,complanantur, & compenſantur, & pax perpetua inter eos eorumque Regna & dominia ſtabilitur.

Boleslaus Poloniæ & Sobieslaus Bohemiæ Duces conciliantur.

Affuit huic pacificationi *Wladislaus Boleslai Poloniæ* Ducis filius maior natu,qui in ſignum fidelis fœderis filium Ducis *Bohemiæ Sobieslai Venceslaum* nomine de ſacro fonte leuauit. In hanc pacem *Boleslaum Poloniæ* Ducem ideò tàm facile conſtabat conſenſiſſe, vt ora *Sleſitica* pacata & bello *Bohemico* extincto,cumulatius contra *Ruthenos* bellum gerere poſſet,cladem apud illos & per illorum doloſam fraudem acceptam,omni modo, & adiumento reparaturus. Cuius eum tantus pudor & verecundia, tantus dolor & amaritudo ceperat, vt & cœtus & colloquia hominum vitando,mœrori de amiſſis & deſideratis militibus ſolitarius deliteſcendo indulgeret, obſtinatum agens ſilentium, & ſurdas ad omnia quæ illi ab amicis ingerebantur, ſolatia, aures obturans. Quæ ſingula non puſillanimitatis aut deiectionis,ſed ingentem vltionem ex feroci & vaſto pectore cientis, apparebant eſſe indicia. Ex omni ſiquidem numero Regum & Principum *Poloniæ*, nemo fuit illo pugnatior,ſed nec pugnando,prius quisquam in eum diem ipſum æquauit. Alii ſua ætate Reges & Principes nitebant purpura, ac ſatellitum turba,voluptate præterea venandi, aut ventris luxu,aut ſomni ignauia,aut rei domeſticæ cura, aut auri congerie occupabantur, *Boleslaus* tantummodo armis & virtute pollebat, nauſeam ratus, ſi quando bellum non repelleret, aut non inferret,reuireſcebatque animus, quoties vel pugnandum, vel bellandum erat, inediæ,algoris,& vigiliæ patiens,prælio ſtrenuus, conſilio,induſtrioſa agilitate, & exercitatione corporis nemini cedebat,milites audacia facile omnes ſuperabat.

1137.

Lotharius Saxo Imperator *Romanorum*, dùm vndecim annos in Imperio & Regno exegiſſet, & placidè ac benignè imperaſſet, in *Italia* quoque rebus proſperè geſtis *Italiam* & *Siciliam* pacificaſſet, ex *Italia* diſcedens apud *Tridentum* ægritudine inuaſus, autumni tempore in caſtro ſuo *Rothoburg* moritur, & in *Brunſuig* ſepelitur, plenus fide, & deuotione. Cuius immatura mors, tàm Eccleſiaſticis,quàm ſecularibus Principibus plurimum fuit execrabilis & moleſta. Credebant enim per ſuam probitatem & induſtriam res Imperii refloreſcere debere & Imperium ſuum decus & gloriam reſumpturum. Aſſerunt alii eum non in *Brunſuig*,ſed in *Luter* monaſterio *Saxoniæ*, quod viuens conſtruxerat, ſepultum. Actus quoque eius vt nulla poſſint aboleri obliuione in plumbeis laminis deſcripti iuxta illum reconduntur.

Mors Lotharii Imp.

1138.

Duciſſa *Polonorum* & conſors *Boleslai* Ducis iterum fœcundata filium effudit, qui in baptiſmate *Cazimirus* vocatus eſt, ſed nec hæc filii noua natiuitas languores *Boleslai* Ducis, quibus vltra iuſtum atque modum pro clade apud *Halicz* accepta afflictabatur, & penè deperibat,poterat lenire,quin continuè acerbiori ſe doloris verme pro chariſſimis ſuis militibus, & qui ceciderant,& qui capti fuerant, roderet & conſumeret,præſertim cùm & propter ætatem ſenilem,& caſum,cladem que militum ſuorum,exhauſtionemque ærarii Ducalis,non facilè, vt animo & cogitatione æſtuabat, eum poſſet congerere exercitum, cum quo poſſet de *Pannoniis* & *Ruthenis* debitam ſumere vltionem.

Boleslao naſcitur filius Caſimirus.

1138.

At vacans ex morte *Lotharii* Imperium, per Principum electionem concordem conuentu apud *Confluentiam* celebrato in quadrageſimæ medio *Conradus* ſecundus Dux *Sueuiæ* electus eſt, nonageſimus tertius ab *Auguſto*. Fuit autem *Conradus* ipſe ſecundus reſpectu Imperatoris,ſed tertius quantum ad Reges,nepos germanus ex ſorore germana *Henrici* quinti Imperatoris, in cuius etiam priuatum dominium iure illo,dùm *Henricus* Imperator nullos reliquiſſet filios, ſucceſſit. Secundum alios octuageſimus quintus ab *Auguſto*, qui cum *Lothario* quarto de *Romano* Imperio in principio Regni contenderat. Electionem autem tàm conformem, *Theodenainus* Epiſcopus Cardinalis ab *Innocentio* Papa ſecundo in *Confluentiam* deſtinatus effecit. Qui mox ad Palatium *Aquisgrani* veniens à prædicto Cardinali *Theodeniano* (nam *Colonienſis* Archiepiſcopus,qui id iure facere debuerat, nouiter inauguratus,pallio carebat) cooperantibus *Moguntinenſi* & *Treuirenſi* & aliis Pontificibus in Regem vngitur. Et licet *Henricus Saxoniæ* & *Bauariæ* Dux gener Imperatoris *Lotharii* propter potentiam & diuitias, quibus pollebat,reſiſtentiam *Conrado* in *Almaniæ* Regno oppoſiturus credebatur, ab omnibus tamen deſertus,à *Conrado* quoque Rege proſcriptus, & Ducatu in Palatio *Goslarienſi* priuatus,ſupra hominum æſtimationem humiliatus eſt.

Imperator fit Conradus Sueuus.

1139.

Boleslaus Polonorum Dux ex clade apud *Halicz* accepta,ſpiritum gerens afflictum, generoſus enim ille, & ſemper vincere aſſuetus animus,fraudis & per fraudem relatæ de ſe victoriæ, iuſto grauius ferebat contumeliam, adeoque anxiabatur, vt non aliquid iucunditatis aut ſolatii ab amicis ingerentibus admitteret,dùm mœrorem, ſuadentibus amicis non inhiberet,ſed augeret,& ne in ægritudine quidem quicquam iucunditatis admitteret, ſenſim defluens & tabeſcens, grauem ſibi conſciuit languorem. Is quanquam à medicis ſuccorum virtute diſpelli potuiſſet, *Boleslao* tamen Duce quælibet antidota faſtidiente graſſari cœpit. Atque ita cum propè vnius anni ſpacium *Boleslaus* à morbo in grabato detentus languore ingraueſcente debiliorem ſe indies conſpiceret fatale munus ſoluturus, frequentem ad ſe Prælatorum & Baronum conuocat ordinem. Diſſolutionemque ſibi teſtatus imminere,rogat, *vt ſe mortuo vnionem retinere conentur & conſenſum ne ex ſchiſmate Reipub. ſubſequatur interitus & ruina.* Quinque autem viuos relinquens filios, quod à pleriſque,vt erat, Polonorum applicabatur infortunio,diſcidium Regni cito forè ominantibus, inter tot Principes concordiam non poſſe fieri diuturnam. Sicut neque fefellit opinio,vt in ſubſequentibus narrabimus. Ne inter filios pro Regno, ſe abſumpto, bella,odia,aut contentiones contingant,Poloniæ Regnum cuius ipſe in eam diem vnus fuit Princeps & Monarcha,inter filios diuidit. Et primogenito quidem *Wladislao* ex *Ruthena* ſuſcepto, *Cracouienſem, Siradienſem, Lancitienſem, Sileſiamque* & *Pomeraniam* terras legat. Decernens, vt circa eum primogenituræ iure ſuperioritas, & principandi maior,& prima autoritas conſiſtat,omnibus aliis fratribus ſibi parere & intendere iuſſis, aſſerens in *Polonorum* Regno, niſi vnus fuerit, ad quem totius ſummæ cura referatur, vniuerſa in ruinam ſolutum iri, *Boleslao* verò *Criſpo Maſouienſem, Dobrzinenſem, Cuiauienſem* & *Culmenſem*, *Miecslao* Seni *Gneſnenſem Poſnanienſem* & *Caliſienſem*, *Henrico* primo *Sandomirienſem* & *Lublinenſem* terras,diſtrictus & regiones pro ſortibus conſignat. Reſtabat quintus filius *Cazimirus* anno ſuperiori genitus, infantulus, & cunas adhuc obſeruans,cui cum omnibus terris & prouinciis in quatuor filios diſtributis,nullam ſortem reliquiſſet,obliuione hæc illum,aut morbo neglectum feciſſe,omnibus,qui ordinationi ipſi aderant,autumantibus, nomen & memoria quinti filii *Cazimiri* infantuli ſuggeſta eſt, monitusque,vt & illi, velut teneriori æquam inter fratres portionem relinqueret, reſpondet: *Iam dudum illi ſuam ſortem delegaui.* Admirantibus cunctis,& quænam,quinta ſors eſſet,ſcrupuloſè inter ſe ſciſcitantibus. *Non aduertitis*, inquit, *inter quatuor rotas ſedem quintam, quæ in Polonico Waſag appellatur, conſiſtere,& in medio poſitam eſſe partem nobiliorem,& à natura partium appellationem deriuatam vſurpaſſe. Sic & huic infanti inter quatuor Tetrarchas fratres,delegatur ſucceſſio, plus venerationis & amplitudinis, quàm aliqua illarum habitura. Proinde deſinite de pupillo ipſo & de meo inofficioſo teſtamento eſſe ſolliciti, quoniam eam curam conuenit tutoribus eius relinqui.* Nonnullos ex filiis præſcientia quadam animi tenens, quemadmodum in opinione ſua falſus non eſt,non fore diuturnos. Sed ſiue inſpiratus,ſiue,vt fit, in mortis articulo,à ratione alienatus ſenſerit, ſiue vt maiorem diuiſionem ſciſſuramque Regni abhorrens decreuerit,haud liquido patet, neque noſtro decidetur iudicio. Salutari deinde ſumpto viatico Dux Illuſtriſſimus & ſuæ patriæ amator,defenſorque acerrimus,diem functus eſt, ægritudine potius animi & angore, quàm corporis extinctus,cum ad annum circiter ſexageſimum vixiſſet. Manſuetudinis & clementiæ,tunc maximè gloriam exiſtimationem-

cum morbo conflictans,

1139.

à filiis Regnum diuidens

moritur.

1139.

nemque aſſequutus. Quem è vita excedentem vniuerſa gens *Polonica* longo luxit tempore. Corpus eius in *Plocenſem* vrbem relatum in *Plocenſi* Eccleſia iuſto honore ſepultum, & cineribus paternis ſociatum eſt. Mortuus autem anno Regni ſui triceſimo ſexto, ætatis verò, quinquageſimo quarto. Quem ſola afflictione & mœrore ſuper cæde & clade ſuorum ad *Halicz* in dolo ſequuta, mortem tàm immaturam & fati diem pro comperto habitum eſt magis præoccupaſſe quàm ſoluiſſe, cum naturalis vita ſua in multo longius tempus potuiſſet extendi. *Eius laudes.* Natura ſtrenuus, & ferox, frequenter oportunitatem bella gerendi, in quibus magnitudinem animi exerceret, affectabat. Ab adoleſcentia bellis exercitatus, nullo vnquam bellorum defatigabatur genere. In ſuſcipiendis & adeundis periculis ſtudioſus, ad captandam honoris & gloriæ magnitudinem cupidus, in tolerandis ſupra vires corporis laboribus patiens. Corporis habitudine fuſcus & mediocris, nimium confidentiæ relationibus tribuens, facilitate credendi leuem ſe plerumque & incautum magis, quàm prouidum monſtrabat. Ad iram & gratiam ex æquo pronus, facile ſuccenſus cholera, ad obiurgandum, ſuccenſendum, & puniendum, hilaritate verò redeunte eodem tenore ad præmia mouebatur. Ad opera Martialia, ab adoleſcentia intentus, corpore robuſtus, brachio validus, ad decernendum ardens, in certaminibus acer & ſtrenuus, viuidus, & vegetus corpore. Natura vir ad dimicandum promptus & ardens, in largitione profuſus, animo magnus, eo ſolo æger, vt credibile duceret, quicquid ad illum afferebatur, pro vero, quodque illius tàm bellica facinora, quàm frequentes pugnæ declarant, animoſus & heroicus, in cæteris verò actionibus ciuilis & benignus. In ipſa autem fatali & mortis die militum, quorum frequens confluxerat numerus, celebrabatur, efferebaturque ſermonibus, neminem eo bellicoſiorem, neminem feruidiorem, ad Martialia edenda opera, Principem apud *Polonos* extitiſſe, neminem tot victoriarum numerum reliquiſſe. Quadrageſies enim & ſepties publica acie cum hoſtibus pro patria pugnaſſe, totidemque trophæa conſtabat illum retuliſſe. Appellabatur autem *Krzywouſti* in vulgari *Polonico*, quòd ſignificat indirecti oris, morbus enim anthrax in adoleſcentia proportionem vultus eius ſua vexatione diſterminans, oris curuitatem à qua cognomen ſortitum eſſe conſtat, illi induxerat. Frequentius acie cum hoſte confligens, nunquam aduerſam niſi tùm, cùm deceptus eſt, expertus fortunam, maxima & honeſtiſſima aggreſſus, & conſequutus facinora. Iſte Princeps *Boleslaus* pluribus villis & libertatibus doniſque monaſterium *Sieciechouienſe* ordinis *S. Benedicti* ſupra *Vislam* ſitum, ſua liberalitate & munificentia inſigniuit, propter quod in eodem monaſterio ſpecialis illi quotannis innouatur anniuerſarius & memoria.

Turba in Russia. Filii *Olech* Ducis *Ruſſiæ Polowconum* quæſitis & obtentis auxiliis, terras *Ruſſiæ* hoſtiliter ingreſſi, circa flumen *Sula*, exurunt oppida & villas, deinde in *Pereaslaw* progreſſi, cædes & multa mala committunt, & *Vśćie* exuſto, diſcedunt in *Supon*, contra quos *Iaropelkus* Dux *Kiouienſis* cum fratribus ſuis filiis *Wladimiri* egreſſus, dimicat cum illis. Et multis vtrinque pertinaciter cadentibus, vincuntur filii *Olech*, & *Polowcy* diffugiunt, quos *Rutheni* perſequendo occidunt & captiuant. Et dùm poſt perſecutionem in certaminis locum redirent, à *Polowcys* inuaduntur & cæduntur. *Iaropelkus* autem captiuitatem euadens in *Kiouiam* diffugit, & *Waſilko* nepos ſuus cum multis Boiaris capitur, *Polowcy* verò *Kiouiam* obſident, contra quos etſi *Iaropelkus* Dux magnum de nouo exercitum congregaſſet, voluit tamen dimicare ſed æquis conditionibus pacificatus eſt cum *Polowcys*.

FINIS LIBRI QVARTI.

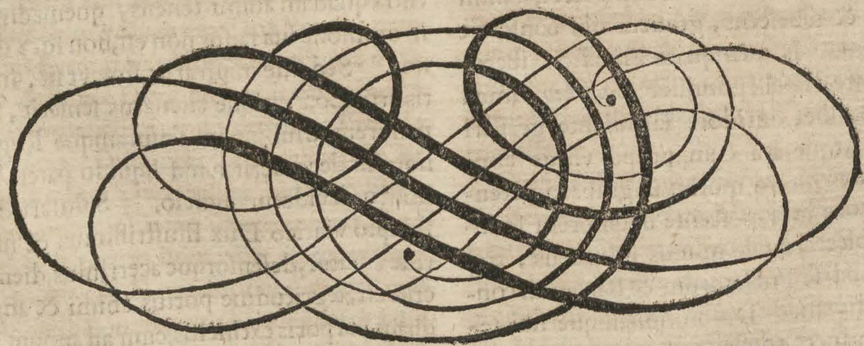

IOAN-

IOANNIS DŁVGOSSI
SEV
LONGINI
CANONICI CRACOVIENSIS,
HISTORIÆ POLONICÆ
LIBER QVINTVS.

A.C. 1140.

Vgubris & immaturus *Boleslai Polonorum* Ducis è vita exceſſus, qui cum bello, ferro, & armis hoſtilibus conſumi non poſſet, dolore, & mœrore nimio tabefactus, & conſumptus eſt, diu *Polonos*, ne ad ſubſtituendum alterum Ducem & ad prouidendum de Reipublicæ forma, ordine, ſtatuque procederent, tenuit. Mortui etenim principis deſiderio adeò habebantur conſtricti, vt cuiuslibet alterius, illo ſibi, ſub quo tàm mirifici, pauendi, & glorioſi euaſerant, ſublato, Principatum faſtidirent. Accedebat altera non diſpar pernicies Regni *Poloniæ* in quatuor partes ſequutura diuiſio, quam velut peſtem quandam, ciuilem colliſionis procellam quandoque excitaturam, & in ciuile malum receiſuram, haud caſſo augurio perhorrebant, ex Regni *Polonici* diuiſione, ſe ad interitum neceſſitate quadam pertrahendos ominati, cùm omnem diuiſionem capiens, interitum quoque capere neceſſe ſit. Poſtquam deinde rerum publicarum vacillatio, Principibus diuerſa ſentientibus, diuerſaque iubentibus, oriri cœpit, & Principes quatuor filii *Boleslai* iuxta paternam ordinationem ad Ducatus & terras eis deſignatas ſe admitti flagitarent, fit apud *Cracouiam* omnium terrarum generalis conuentus. 1140. Vbi poſt varios tractatus, & deliberationes, *Wladislaus* primogenitus & natu maior *Boleslao* Patri in Monarcham, omnium Prælatorum & Baronum aſſenſu & ordinatione, ſucceſſurus decernitur, vtque circa ipſum primæuitas, & ſuperioritas remaneat ſtatuunt. *Wladislaus fit Monarcha Poloniæ,* Ipſe quoque cæteris fratribus, videlicet *Boleslao*, *Miecslao*, & *Henrico* parentibus imperitet. Bella conformiter & ex æquo gerant, ſed aſſumendi ea circa *Wladislaum* autoritas conſiſtat, cæteris non inferendi ſed repellendi poteſtas permiſſa. His taliter ordinatis, tribus Principibus in ſuas ſortes *Boleslao Criſpo* in *Maſouiam*, *Mieczlao* ſene in *Poſnaniam*, *Henrico* primo in *Sendomiriam*, ſecedentibus, *Wladislaus* Dux & *Monarcha* in *Cracouia* relictus eſt, & illic ſtando alios ſuos Principatus & dominia Remquepublicam diſponebat. *quæ diuiditur in quatuor partes* Apud illũ quoque *Caſimirus* infans, & quintus Dux relictus eſt, ſibique illius cura, tàm à cæteris fratribus Ducibus, quàm à cæteris *Poloniæ* Satrapis & Conſiliariis mandata. In hunc modum corpus *Poloniæ* in plures partes ſciſſum eſt, diſcor-

1140.

cordantibusque proceſſu temporis Ducibus, *Polonia* arma contra ſeipſam ſumpſit, ferrumque, quod in hoſtes verſura erat, in propria viſcera conuertit, & furentis inſtar iras concepit, gladios corripuit, corpus ſuum ac membra ciuili bello mutilatura. Tunc quoq; Regni *Poloniæ* decus & fortitudo, quæ in partium conſiſtebat integritate præcipitata fuit, Regnoque quadrifariè ſciſſo, & in monſtruoſam diuiſionem partito.

Monaſteriũ Ciſtercienſium in oppido Andrzeiouienſi fundatur.

Cùm illis temporibus *Ciſtercienſis* ordo floridus, & celebris haberetur, Nobiles de domo *Griffonum* videlicet *Ioannes* alias *Ianik*, vir venerabilis, primum quidem *Wratislauienſis* Epiſcopus, deinde *Gneſnenſis* Archiepiſcopus cum germano ſuo *Clemente* eius deuotione attracti, in prædio ſuo *Breznica* vocato in *Cracouienſi* diœceſi monaſterium *Ciſtercienſium* erigunt, & oppidum *Andrzeiouienſe* & ſeptem villas, videlicet *Brzeznica*, *Rakośino*, *Potok*, *Lyſſakow*, *Lanczno*, *Rachowo*, *Tarſzawa*, *Chorzawa*, pro fratrum ſuſtentatione, in dotem illi perpetuò largiuntur. Ex *Morimundo* monaſterio in *Burgundia* ſito fratres accerſiti, primum locum illum cœperunt inhabitare. Vnde & à plerisque monaſterium *Andreouienſe*, eò quod à *Morimundenſibus* originem habuit *Moribundus* vocatum eſt. Plantationem nouellam præfati *Andreouienſis* monaſterii B. *Bernardus* de nobili proſapia Comitum de *Caſtalione* genitus, qui in anno viceſimo ſecundo conſtitutus, cum triginta ſociis monachatum aſſumpſerat, & propter perfectionem vitæ regularis, quam in ſuo oſtenderat ingreſſu, monaſterium *Claræ vallis* regebat, viſurus *Poloniam*, cùm fratrum agmine proceſſerat, fratres qui in *Andrzeouienſi* monaſterio degebant, viſitaturus, & eos in obſeruantia, rigore, verbo, & exemplo confirmaturus. Cùm autem in huiusmodi itinere conſtitutus *Spiram* veniſſet, humillimum propoſitum eius, & monaſterio, ad quod ordinandum pergebat, & *Polonis* profuturum aduerſa, & grauis valetudo damnauit. Ea enim correptus, & eius inualeſcentiam veritus, in *Claram vallem* ad monaſterium ſuum rediit.

Fundatores autem & dotatores præfati *Andrzeiouienſis* cœnobii *Ioannes Gneſnenſis* Archiepiſcopus, & *Clemens* miles, ad nil aliud præfatum monaſterium voluerunt eſſe obligatum, niſi vt in ſignum ſancitæ à ſe dotis oppidani *Andrzeiouienſes* ſibi ſuæque proximiori ſtirpi mactatorum pecorum & pecudum corda, & de ſingulis halecum vaſis in oppido præfato, vendendis, aliquot haleces repræſentarent. Quod quidem tam leue tributum cognatio fundatorum per Abbatem *Andrzeiouienſem* redimi & aboleri conſenſit.

Sobieslaus Bohemiæ Dux Sileſiam inuaſurus

Sobieslaus Bohemiæ Dux, audiens *Boleslaum Polonorum* Ducem obiiſſe & *Polonorum* Regnum quadrifariam ſciſſum eſſe, pactum & fœdus, quod cum *Boleslao Polonorum* Duce iurisiurandi obſtrictione pepigerat, præuaricatus Regnum *Poloniæ*, & *Sileſiticam* oram inuadit, depopulatur & vaſtat. Sed neque vaſtatione hoſtili contentus cum *Wladislaus Poloniæ* Dux, cui ea ora obuenerat, iniuriæ oportunus videretur, in animum, inducit, vt oram *Sileſiticam* ſibi faciat, aut tributariam, aut proprietariam. Quapropter in vico *Kośćian* vocato, vndique paludibus & lacubus ſepto, & naturali ſitu plurimum munito, oppidum & munitionem conſtruere, & illi ſuum præſidium imponere ſatagens, plures dies in opere moliendo conſumit, verùm vltio diuina, quæ quoslibet fœderum transgreſſores ferire ſolita eſt, illicò illum percuſſit, nam febribus correptus, cœpto abſcedere compulſus, & à ſuis ambitionem ſuam carpentibus, *Pragam* reductus, inualeſcente febre 16. Calend. Martii mortuus, & in *Wiſſegradenſi* Eccleſia ſepultus, tres filios, *Sobieslaum*, *Vdalricum*, & *Venceslaum* relinquens, ſucceſſit tamen ei filiis non obſtantibus *Wladislaus*, filius *Wratislai* in *Bohemiæ* Ducatum.

moritur, ſuccedente fratre Wladislao.

Iaropelkus Dux Kiouienſis moritur, cui ſuccedit Wſzeuoldus.

Decima die Februarii *Iaropelkus Wladimirowicz*, Dux *Kiouienſis* moritur, & in Eccleſia *S. Andreæ* ſepelitur, & licet *Wiceslaus* frater ſuus ſedem *Kiouienſem* accepiſſet, *Wſzeuoldo* tamen *Olchowicz* in *Kiow* cum militia ſua veniente, ne dimicare ſecum cogeretur, per medium Metropolitæ pacificantur, & de *Kiow* excedit, & vadit in *Turow*. *Wſzeuoldus* autem *Kiouienſem* in pace ſortitus eſt Principatum.

1141.

Wladislaus Dux aduerſus fratres

Regni *Poloniæ* quadrifaria, quam demonſtrauimus ſciſſura, haud multo tempore æquis animis poterat perferri, ſed pene in ipſo ſui initio inteſtinorum bellorum exciuit ſtridores. *Wladislaus* ſiquidem *Polonorum* Dux primogenitus & natu maior, etſi inter fratres potiorem, & magis inſignem portionem *Cracouienſem* videlicet Ducatum accepiſſet, & tàm patris, dùm viueret, quàm Prælatorum, Baronum, & procerum *Poloniæ* deſignatione, fratrum inſuper conſenſu ſuperioritas & Monarchia Regni circa eum conſiſteret, omnes tamen eos Principatus & Dominia quæ in fratrum ſortem ceſſerant, detracta & erepta ſibi ratus, multifariis angoribus anxietatibusque ſpiritum geſtabat turbulentum & afflictum, frequentesque amicis huius ſuæ ignominiæ & ſpolii repetebat querelas. Animum autem *Wladislai* Ducis ſuaptè huiuscemodi ambitionis & liuoris peſte flagrantem & infectum, ſuperbum & immitem, conſortis ſuæ Duciſſæ *Chriſtinæ* ſororis Imperatoris *Henrici*, ſermones contumeliis & improperiis referti, ad hauriendam ampliorem in facinus bilem inflammabant:

a coniuge ſtimulatur.

Non in hanc, inquit, *tam truncatam & tenuem, quæ tibi relicta eſt, portionem, ſed in totius Poloniæ Regni ſpem vnius filia Cæſaris exiſtens, & alterius ſoror, ſponſa ætate viridis tibi tradebar, potentiori & ditiori, niſi hæc ſpes genitorem Cæſarem feſelliſſet, deſponſanda. En ad quam vilem & miſeram conditionem, te marito redacta ſum, multo vt perſpicio in peiorem, niſi interea aliquid prouideris, cum prole ex te ſuſcepta redigenda. Ex eo ſiquidem Regno in quo te morituri Patris voluntas, & maior ſanguis, ſplendidumque, quod ex me nactus es, coniugium, hæredem & Monarcham efficiunt, in quartam tantummodo partem es detruſus, laceratoque tuo Principatu, & in tres alios fratres, quos magis tibi ſeruire, & tuo parere imperio, quàm ex æquo principari conueniebat, translato, non niſi ſemiprinceps mereris vocari tribus filiis in ſpem totius Regni Poloniæ genitis, exiguam ſortem, & obſcuriores faſces atque titulos relicturus. Eligibilius mihi fuiſſet fatis abſumi, quàm in tàm ignobile connubium, generis mei ſplendorem obfuſcaturum, prolapſam eſſe. Expergiſcere itaque, & tam fœdam conditionem, tibi & proli tuæ perpetuum dedecus, diſſolue, omnesque Principatus à fratribus occupatos iterum & repete, & tàm tuæ quàm meæ præſenti & futuræ ignominiæ, ſi virum te cenſes non fœminam, dùm licet, conſule. Ad quod ſi te noſtra communis non mouet conditio, ſaltem moueat prolis communis reſpectus, ſortem miſeram, niſi proſpexeris, ſubituræ.* His & pluribus aliis muliebribus colloquiis ſedulò, ægra mens *Wladislai* Ducis ſtimulabatur, & tàm animo, quàm vultu, his vocibus illum & frangi & torqueri apparebat. His quoque & aliis pluribus ſuggeſtionibus incendebat virum, donec ipſum affectu germanitatis enecato, in bellum contra fratres pelliceret, & ſuis ſuaſionibus ad ſceleſtas dementiæ tenebras præcipitaret, vt animo obtemperans ſuo germanis excidium inferret, idque quod deteſtabilius eſt, qui curandos illos non exhæreditandos paterno teſtamento ſuſceperat.

Radoſt Ep. Cracouienſi ſuccedit Rupertus Ep. Wratislauienſis, & huic Magnus.

Cracouienſis Antiſtes *Radoſt* 19. Ianuarii cùm annis 25. *Cracouienſem* Eccleſiam rexiſſet, tùm demortuus eſt, & in Eccleſia *Cracouienſi* ſepultus. Huic *Robertus* ſeu *Rupertus*, Epiſcopus *Wratislauienſis* in ſedem *Cracouienſem* ab *Innocentio* Papa ſecundo translatus, per ordinationem Ducis *Wladislai*, qui & *Cracouienſem* & *Wratislauienſem* regebat Principatus, ſucceſſit. Ad Eccleſiam verò *Wratislauienſem* per huiuſcemodi translationem vacantem *Magnus* in Epiſcopum Cuſtos *Gneſnenſis*, *Wratislauienſis* & *Cracouienſis* Canonicus Ducalis Cancellarius genere Nobilis de domo *Zaremba* per *Innocentium* ſecundum eſt promotus.

Bela cœcus Vngariæ Rex moritur cui ſuccedit filius Geiſa.

Secundo Idus Februarii *Bela* cœcus *Vngariæ* Rex cum annis nouem, menſibus vndecim regnaſſet, moritur, & in *Alba regali* ſepelitur, & quatuor filios *Geiſam*, *Wladislaum*, *Stephanum* & *Aluium* reliquit. Cui maior natu *Geiſa* in Regno ſucceſſit, biennio poſt mortem Patris in Dominica Inuocauit coronatus. Conſors autem *Belæ* cœci Regis *Helena* filia Imperatoris *Conſtantinopolitani*, ſeptuaginta *Hungariæ* Barones qui cœcationem *Belæ* procurauerant, capite damnauit, & bona eorum Eccleſiis diſtribuit, etiam poſt mortem mariti in cœcationis ſuæ autores, & in omne genus eorum ſæuiens, aut exilio, aut confiſcatione bonorum mulctauit.

1142. *Wladislao Duci fratres ſubiugare cogitanti a Conſiliariis reſiſtitur.*

Ad occupandum germanorum ſuorum *Boleslai*, *Miecslai*, & *Henrici*, ſortes & Principatus, *Wladislaus Poloniæ* Dux animum dietim intendens, dùm iam muliebribus ſuggeſtionibus ineſcatus, ad exequutionem propoſiti ſui procedere decreuiſſet, frequenti numero Prælatorum & Baronum, in *Cracouiam* aduocato, an cogitata per eum proſequenda ſint, cum illis deliberat. Adhibita eſt ad id conſilium, quo in votum Ducalem Conſiliariorum mentes & ſententiæ facilius irent, Duciſſa *Chriſtina*, pleraque ad colorandum ambitionis feruorem callido ingenio propoſita, inter quæ id vnum præcipuum erat, *expedire Reipublicæ Polonorum vnum eſſe Principem, vnum rectorem, vnum Monarcham, diuiſionemque Principatuum inter fratres celebratam, pro ſalute totius corporis reſcindendam, & fratres non Prouinciis, non Principatibus, ſed aliquibus oppidis & villagiis donandos, eosque non pares, ſed ſubiectos, & obſequentes Wladislao velut Monarchæ, à patre & vniuerſo conſilio Polonorum deſignato fieri oportere. Secus re acta, & corpore Regni Poloniæ in plures ſortes ſciſſo, & Poloniam perditum euerſumque iri, & in prædam vicinis regionibus oportune virtute debilitata concludebat exponi.* Ad hæc & *Zbignei* fratris naturalis *Boleslai* Ducis *Polonorum* defuncti opera, quibus & in fratris & in totius Reipublicæ crebro graſſabatur perniciem, memorabantur, nec eo viuo & ſuperſtite *Poloniam* à mutua cæde, & colliſione, vicinorumque hoſtium oppugnatione, niſi ſalubri conſilio deperiſſet, quieturam vnquam fuiſſe. His, & pluribus aliis recitatis, mœſtum & penè obſtinatum ſilentium Conſiliarios aliquanto tempore tenuit, apparebatque iam tùm illos in ſententiam Ducis *Wladislai*, & ſuæ conſortis *Duciſſæ Chriſtinæ* minime tranſituros. Requiſitis deinde Conſiliariorum ſententiis Primores omnes ferè propoſitum Ducale deteſtabantur, *impium aſtruebant & crudele, & ab humanitate alienum, fratres de ſuis ſedibus atque ſortibus exturbari, iuraque gentium, & inſtituta tàm diuinarum quàm humanarum legum peſſundari & confundi, nil ſancti, nil penſi, nil iuſti inter homines hoc exemplo relinqui. Nec eam rem impunè ceſſuram, ſed diuinitatem parti læſæ contra ius fasque patrocinaturum. Cauſam Zbignei naturalis fratris Boleslai nullo pacto huic conformandam, cum ille ex pellice ſuſceptus, hi iuſta matre familias, ſuâ quidem matertera, & Imperatoria ſorore ſunt producti, nullo facinori earum, quibus Zbigneus de-*

1142.

deteſtandus erat, obnoxii. Orabant deinde *Wladislaum* Ducem. *quatenus à tàm exitiali crimine ſibi & ſuis nocituro, animum auerteret, & germanitatis memoriam ſubire in pectus pateretur, horrendos euentus ſtirpisque ſuæ domus & Principatus euerſionem, clades inſuper quàm plurimas & non ſubditorum ſolùm ſuorum, ſed & forenſium execrationes, & cæteras res ſuo nomine indignas, ſi deſtinata effectui mandare ire pergeret, ſubiturus, pluresque alios ipſis cladibus inuoluturus.* In hanc ſententiam cùm penè omnes Conſiliarii pedibus iiſſent, Dux etiam *Wladislaus* illam ſequuturus ſperabatur, naturæ tamen impotentia, & vxoris amor, & paucorum Conſiliariorum reſpectus, qui aſſentando magis, quàm conſulendo in rem ibant, modeſtum eius propoſitum, & labefactauit, & peruicit. Itaque tàm vxoris conſiliis, quàm precibus & improperiis expugnatus, in facinus dudum cogitatum conſentiens, primum quidem ne tyrannis ſua ab omnibus notaretur, ſubiectionem & tributum ab omnibus Principatibus, qui in fratrum ſuorum ſortem ceſſerant, iubet ſibi velut *Polonorum* Monarchæ perſolui. Mox deinde iubet ſibi, & nulli alteri per ſingulas regiones parere, rebelles, & contumaces, aut verbere, aut carcere, aut bonorum ademptione percelli. Et quoniam *Polonorum* Proceres, Nobileſque ad id facinus tutò perpetrandum, rebatur ſibi parum fidos, ex *Ruthenis*, cùm & ipſe matre *Ruthena* genitus ſit, quosdam auxiliares accerſit, eorumque miniſterio occupationem bonorum fraternorum peregit, eò quoque proceſſit iniuriæ, vt ex omnibus poſſeſſionibus fratres deturbaret. Nam cùm eſſet inuidus & ambitioſus, vxoremque ſortitus faſtu arrogantiæ tumidam & procacem, in rebus etiam ad ſe trahendis rapacem, per ipſum quidem vitium inuidiæ, Regnum *Poloniæ* decreuit fratribus ſuis communicandum non debere, ex ambitione verò decreuit fratres ipſos de terra exterminare. Vxor verò ſua faſtu tumens ſuperbiæ conſortia & mores aſpernata *Polonorum*, officiales etiam ſuos, Pincernas & Dapiferos vetabat accedere, dicens ſibi tædium ex eorum aſpectu generari, eò quod anhelitu fæterent, & amictu inculti eius diſplicerent oculis. Vnde & leuiros ſuos dedignabatur, faſtidiebatque. Per auaritiam verò, prætextu palliatæ honorificentiæ, ſibi non immeritò exhibendæ, populo terræ mandabat, vt in magnis feſtiuitatibus pullos gallinarum, porcos, anſeres, mel, triticum, auenam, quilibet pro ſuis facultatibus honorificè ad menſam Ducis liberaliter præſentaret. Quibus aliquot vicibus præſentatis, decreuit vt hæc in poſterum ad fiſcum annuatim perſoluantur, & per hanc aſtutiam populi libertatem, in debiti neceſſitatem, & ſeruitutem obnoxiam conuertit.

Ille tamen fratres poſſeſſionibus ſuis eiicit.

1142.

Wladislaus e ducatu Bohemiæ a Conrado Moraniæ Marchione eiicitur.

Idem penè furor apud *Bohemos*, qui & apud *Polonos*, ea tempeſtate, ſiue id cœleſtium vis, ſiue ambitionis fomes cauſubat, erat. *Bohemi* ſiquidem Principatum *Wladislai* Ducis ſui, propterea quod vegetioris ſenſus erat, & quosdam eorum officiis ſubmouerat, quibusdam etiam frena licentiæ remiſerat, non ferentes, *Conradum* Marchionem *Morauiæ* filium *Leutoldi* filii *Conradi* fratris *Wratislai* primi Regis *Bohemiæ*, ad occupandum Principatum *Bohemiæ* vafro & doloſo ingenio ſubornant. *Conradus* itaque Marchio *Morauiæ* prædictus, ferentibus ſibi tum milite, tum præſentiis ſuis auxilia *Ottone Olomonecenſi* Duce, *Wratislao* filio *Vdalrici* fratris dicti *Conradi*, *Wladislao* filio *Sobieslai* filii *Wratislai* primi *Bohemiæ* Regis *Zbigneo* & *Leutoldo* filiis, qui & ipſi *Borzywoi* ſuis ſedibus & Ducatibus pulſi, ad nouandum res, quibus illis ſuus ſtatus reddi poſſet, animum intenderant, cum valido exercitu in *Bohemiam* ingreditur, & illam cædibus, igne, & ſpoliis plurimum velut terram hoſtilem vexat & contorquet. Eam vaſtationem Dux *Bohemiæ Wladislaus* non ferens, in monte *Viſoka* 7. Calend. Maii cum nonnullis militibus, qui partes ſuas ſequebantur, occurrens, confligit, & cæde magna, & plusquam ciuili vtrinque edita *Wladislaus* ſuccumbit, & in *Pragam* refugit. Sed nec illic ſubſiſtere tutum ratus, ad *Conradum* Imperatorem, cuius ſororem *Giertrudim* nomine in conſortem habuerat, auxilia petiturus, decurrit. *Conradus* interim Marchio *Morauiæ*, victorem exercitum ad *Pragam* admouens, eam *Theobaldo* fratre germano Ducis *Wladislai* ad tuendam ciuitatem *Pragenſem* relicto, ne quicquam reſiſtente expugnat, & acquirit, Eccleſiamque Cathedralem & monaſterium S. *Georgii* pluraque alia loca Deo dicata, & profana incendit, atque ſubuertit, magnaque cæde & creudelitate, in Eccleſiaſticos & ſeculares vſus, Ducatum *Bohemicum* ſortitur, à quo poſt paucos dies ſocero ſuo *Wladislao* perſonale ferente ſubſidium à *Conrado* Imperatore *Romanorum* deiectus eſt.

1143.

Fratres Wladislai expulſi.

Gliſcente indies *Wladislai Polonorum* Ducis in fratres ſuos *Boleslaum*, *Mieczslaum* & *Henricum* Duces ſæua tyrannide, cumque iam fratres ii pluribus caſtris, ciuitatibus, oppidis, munitionibus, & poſſeſſionibus, à præfato *Wladislao* Duce, quem ſuæ pupillaris conditionis protectorem ſperauerant, exuti forent, quid agant? quo ſe uertant? cuius opem implorent? reſiſtantnè fratri Duci *Wladislao*, an ſuos Principatus occupari ſinant, prorſus ignorant. In publicum quidem venire cum fratre certamen, & ætas infirmior, & fratris *Wladislai*, potentia, illorū viribus longe ſuperior, eos & qui ab illorum partibus erant prohibebat. Veriti etiam, ne in victos grauius quicquā Dux *Wladislao* irritatus ſtatueret, geri omninò rem armis, & ferro inter fratres, nemini eorum, qui

1143.

pro pupillis ſtabant, ſatis placebat. In miſericordia itaque & precibus omnem ſpem reponendam cenſebant, & orandum *Wladislaum* Ducem, vt ſua ſorte contentus, fratrem ſe gereret, non hoſtem. Primum tamen conſortem illius Duciſſam *Chriſtinam* omnium eorum, quæ tùm agebantur, commentricem adire ſuadebant. Ea enim placata, & virum pietate flecti poſſe, muliebri verò ira non expugnata, & maritum inexorabilem fore. Eo conſilio primum *Chriſtinæ* Duciſſæ per pupillos ſupplicatum eſt, proſtratique tres Duces in fœminæ conſpectu, non tàm vocibus, quàm fletibus, & lamentis, *per communem ſanguinem, qui illis, cum viro, & ſecum eſſet*, orabant, *quatenus Principatus & poſſeſſiones, quas pro ſuis ſortibus, & Polonorum more, & gentium iure, ipſo etiam Wladislao Duce diuiſionem ſacratam tunc habente, acceperant, ſinerentur quiete retinere, ne quoque Dux Wladislaus in eos amplius ſæuiret, & dominia eorum per ſcelus & nefas occuparet, vtque iura ſanguinis, æquitatis, & iuſtitiæ, omni Principatu atq; Regno duceret potiora, plus ignominiæ & decoris, quàm honoris, plus damni quam profectus oppreſſis orphanis tandem habiturus.* Non mouit trucem fœminam, neque iacentium ad pedes ſuos Ducum & leuirorum fratrum etiam ſuorum reſpectus, non preces, non lacrymæ, non eiulatus, obſtinato ad hæc omnia pectore, preces pupillorum repudians *Wladislaum virum ſuum* reſpondit *iuſtam & neceſſariam rem egiſſe, neque ob id carpendum fore, cùm ſtatus Reipublicæ Polonorum niſi Regno reunito ſeruari & proſperari non poſſit. Sciſionem eius, ſi & ipſi ſapere poſſent, cunctis exitialem eſſe. Salubrius eos atque magis ſenſate acturos, ſi ſe & ſua arbitrio & voluntati Ducis Wladislai velut natu maioris permitterent, rebellionem quamlibet & reſiſtentiam in capita eorum, quique illis adhærerent, reciſuram.* Itaque rigidiore quàm ſperaſſent, Duciſſa *Chriſtina* inuenta, pupilli amariores diſcedunt, quæ nec ſalubres timoratorum hominum conſultationes illam à propoſito reuocantes, nec leuirorum ſubmiſſas preces admittens, nec orari, nec leniri ſe quidem paſſa eſt.

Chriſtinæ Duciſſæ ſupplices fiunt,

ſed nihil recipiunt.

Duodecima die menſis Aprilis *Robertus Cracouienſis* Epiſcopus tantummodo ** poſtquam de *Wratislauienſi* ad *Cracouienſem* Eccleſiam translatus fuit, in eius regimine exacto moritur, & iuſto honore in Eccleſia *Cracouienſi*, quam uiuens dedicauerat, conditur. vir ſingularis probitatis, cuius optimarum virtutum flagrantia effecit, vt *Cracouienſis* Eccleſia potiùs, hunc pro ſuo regimine poſtulans, depoſceret, quàm aliquem de ſuis legeret. *Matthæus* Scholaſticus *Stobricenſis Roberto* ſuccedens ab *Innocentio* ſecundo Eccleſiæ *Cracouienſi* præficitur, *Wladislao Poloniæ* Duce eius ſubſtitutionem promouente, eo, quod illi in quadam neceſſitate ſubuenerat pecuniario

Roberto Cracouienſi Ep.

ſuccedit Matthæus.

1143.

ſubſidio, ſumptuoſus, prodigus, & in guloſitatem præceps.

Wladislaus Bohemiæ Dux reſtitutus Morauiam vaſtat.

Firmato Principatu & ſolio ſuo *Wladislaus Bohemiæ* Dux, & aduerſariis ſuis aſſiſtentia, & robore *Conradi* Imperatoris *Romanorum*, ſoceris ſuis ex *Bohemia* effugatis, & deiectis, *Morauiam* cum hoſtili exercitu ingreſſus, primum *Conradi* Marchionis *Morauiæ*, deinde *Ottonis* prouincias crudelibus flammis, ſpoliis, cædibus, vaſtauit. Ducensque varia ſpolia & prædas, dùm Marchiones *Morauiæ* pugnam detrectaſſent, cùm ferè omnem *Morauiam* exuſiſſet, in *Bohemiam* reuertitur.

1144.

Repudium precum ſuarum *Boleslaus*, *Miecslaus*, & *Henricus* Duces apud Duciſſam *Chriſtinam Wladislai* Ducis *Polonorum* & Monarchæ conſortem paſſi, ab omni ſpe retinendi ſortes ſuas dilabuntur. Iam enim *Sandomirienſes*, *Lublinenſes*, *maioris Poloniæ*, *Morauiæ*, *Lubucenſesque* Barones, creſcente indies *Wladislai* odio in pupillos, potentioris ſpem adiuuandam iudicantes, nonnulli verò largitionibus & promiſſis corrupti, orphanis deſertis ad *Wladislaum* deficiebant. Duo tantummodo reperti *Petrus* de *Dania*, qui etiam *Piotrek*, Magnus Comes de *Skrzyn* appellabatur, & *Wſzeborius Sandomirienſis* Palatinus, qui libera fronte pro pupillis ſtarent, cauſamque eorum, quoad poterant, tutarentur. Et *Wſzeborius* quidem armis & ferro rem gerens, etiam in quibusdam particularibus certaminibus ſuperior euadebat, ſpemque *Wladislai* improbam retardabat. Comes verò *Skrzynenſis Petrus Suantoslai* filius, diuitiis & potentia, cæterisque eius generis ornamentis clarus, probitate verò, & exiſtimatiône quamuis externus & aduena, facile in Regno *Poloniæ* Princeps, ne ab inuidia inuaderetur, quod magnis viris natura quodammodo comparatum eſt, euitare non potuit. Caput autem & origo ſuæ inuidiæ ex hinc cœpit. Quod frequentibus familiaribusque ſermonibus *Wladislaum* Ducem, accedens, tyrannidem cœptam, & hactenus continuatam carpebat damnabatque; oſtendens non verbis ſolùm, ſed exemplis, eum in propria viſcera, & propriam perniciem graſſari, nec ea tyrannide vniuerſali Regni *Poloniæ* dominium aſſequi illum, ſed & proprium, & legitimum verti in diſcrimen, nullaque re magis, quàm fraterna vnanimitate, & ſociali concordia in altum ſtatum, quem tantopere cuperet, euaſurum. Non ſurdis autem tantum auribus, ſed etiam iniquis quæ à *Petro* Comite dicebantur audita ſunt, tantamque inſuper & tàm feruidam, primùm ſuſpitionem, deinde indignationis flamam *Wladislaus* Dux *Polonorum* à *Petro* Comite reprehenſus hauſit, vt in illum iuxta ac in fratres tyrannidem vertendam cogitaret, veritus quàm maximè, ne *Petrus* Comes *Skrzynenſis* qui ea tempe-

Petrus de Dania Comes Skrzynenſis Wladislao diſſuadet ſæuitiam contra fratres,

1144.

peſtate, tàm genere, quàm facultatibus clarus & potens habebatur, orphanis adiunctus, & propoſitum ſuum ad irritum deduceret, & potentiam ſuam, vel confunderet, vel languidaret. Infenſum ſuapte in *Petrum* Comitem *Skrzynenſem Wladislai* Ducis *Polonorum* animum in ampliorem bilem coniunx *Wladislai* Ducis *Chriſtina* accendit, cum qua Dux *Wladislaus* de rebus quibusque conſultare ſolitus erat, cùm & ipſa dudum graui ira *Petro* Comiti *Skrzynenſi* infeſta ſit. Ferarum ſiquidem venationes quodam tempore tàm Duce *Wladislao*, quàm *Petro* Comite, vnâ tractantibus, cum fera curſu ſuo vtrumque in deſertum, & longe à ſtatiuis diſtans nemus abduxiſſet, rugiensque fame ſtomachus, carne comprehenſæ beſtiæ, ægrè faſtidioſèque impletus, ſitim glacie & niue excluſiſſet, ambo inſuper nuda humo, ſomnum & quietem capturi, delicias ſuas quæ illis ex cibariis potuque & ex parum molli ſtrato, contigerant, familiari confabulatione recenſerent. *Mollius*, inquit *Wladislaus* Dux, *coniugem tuam, Petre, cum Abbate Skrzynenſi reor, quàm nos quieſcere.* Huic faceto dicto & ad leuandam præſentem difficultatem à Duce *Wladislao* prolato, *Petrus* Comes ſimile reſponſum redditurus. *Quis ſcit*, inquit, *non tantummodo meam cum Abbate ſed & tuam cum Dobieſz molles nunc cepiſſe ſomnos.* Erat autem *Dobieſz* miles à Duciſſa *Chriſtina* amatus, cuius familiaritas, pudicitiam Duciſſæ *Chriſtinæ* in ſugillationem apud pleroſque perduxerat. Concepit illico *Wladislaus* Dux ex ea reſponſione iras, cautiùs tamen eas ſupprimens, cùm & ſæuiendi oportunitas, parum tunc tuta eſſet, & *Petrum* Comitem velut affinem ſuum, qui matris ſuæ propinquam ſororem pro conſorte habebat, maiori vltra omnes Barones æſtimatione colens, nollet habere alienatum & infenſum, ſub ſilentio & patientia rem ad præſens abſoluit. In domum verò reuerſus triſtitiam animi in vultu præſeferens, ſciſcitanti vxori mutationis cauſam, cùm die vno, nequicquam reſtitiſſet, expugnatus tandem ſedula importunitate, ſecretum auida inſtigatione exigentis mulieris, vel indignabundus, vel vt pleriſque placet, iocabundus, ſermones, quos præcedenti nocte cùm *Petro* Comite de vxoribus inuicem confabulaſſent, ex ordine aperit. Qua relatione Duciſſa *Chriſtina*, dùm pudicitiam ſuam per illos in dubium reuocari credidiſſet, torta adeò & exacerbata eſt, vt ab illo tempore muliebri more, qualiter eam iniuriam vltum iri poſſet, variis ſtudiis, varioque æſtu mentis certauerit, & iræ impotens neglectam a viro, & nimis leuiter latam iniuriam ſuam indignabunda, qualiter de *Petro* Comite ſumatur vltio, exquiſitius voluebat. Ea itaque occaſione, quam retulimus, oblata, omni conatu, omnique niſu, conſilio, atque ſuaſu, vt de *Petro* Comite vltum iri poſſet, *Wladislai* Ducis viri ſui egregium animum pellicit, ſuggerens eo incolumi nullo pacto plenum Regni *Poloniæ* Dominium Ducem *Wladislaum* obtenturum. Studioſius quoque deinde compoſitis ſimulationibus, & per ſe, & per alios, quos ſibi ad id ſcelus facilius conficiendum adiunxerat, in necem *Petri* Comitis, quaſi rebellionem, & deiectionem, atque venenum in necem Ducalem meditantis, animum viri vrgere cœpit. Et licet, ne id ageret, à timoratis viris admoneretur, nil tamen diuinum, nil dignum, nil ſalubre auris admittebat mulieris, maiorique vltionis flagrabat ardore, quæ potius pro debito coniugalis muneris errata viri reprimere, & officiis ſuis flagitiorum etiam inuidiam compenſare debuiſſet.

qui, quod pudicitiam Chriſtinæ Duciſſæ infamaret,

Cæterum cùm ad explendum in *Petro* Comite facinus, quod muliebri animo comparatum erat, fidus miniſter, & vt arcanum illud tuto, ne proderetur illi committi poſſet, neceſſarius quæreretur, cùm appareret rem per ſe execrabilem, & quæ non ſine euidenti illam adminiſtrantis periculo propter *Petri* Comitis, qua pollebat, potentiam confici poſſet, ſingulos quoque aſpernaturos, *Dobieſz* ad id idoneus viſus, priuatam & ipſe contumeliam in *Petro* vlturus, deligitur. Qui etſi onus deteſtandum in Duciſſæ *Chriſtinæ* fauorem, quæ etiam illi in facinoris præmium *Petri* Comitis, quò vigilantius ſtudioſiusque rem ageret, bona pollicebatur, ſuſcepiſſet, parum tamen ſe validum, vt id conſequeretur, cenſebat, vna ad id commodiſſima muliebri ingenio aperiebatur via, ſi *Petrum* nil ex præparato agentem in alienis ædibus oppreſſiſſe. Tandem *Petrus Skrzynenſis* Comes filiam ſuam *Iaxæ* Duci *Serbiæ* nuptum dat, celebrationemque nuptiarum in *Wratislauienſi* ciuitate, vt receptaculum hoſpitibus eſſet, & haſtarum ludos præmio propoſito victoribus indixerat. Illic *Dobieſz* frequentia ſatellitum fultus accedens, *Petrum* Comitem *Skrzynenſem* incautius ſe in hoſpitis morem gerentem captiuat, vinctumque ex *Wratislauia* educit, & Duci *Wladislao* præſentat, nuptiarumque ſolennitatem perturbans, conuiuium fœdat. Diu in eum *Wladislaus* Dux quicquam grauius conſulere cunctabatur, & innocentia viri, & meritorum eius in ſe & Patrem, patriamque recordatione deterritus, verita Duciſſa *Chriſtina*, ne miſericordia viri captiuum *Petrum* abſoluiſſet, non precibus ſolùm, & conſiliis, ſed minis *diſceſſuram ſe ab eo, ſi violatam ſuam honeſtatem à Petro inultum iri ſineret*, conteſtans, perpulit virum, vt ſupplicium de optimo, atque bene merito milite ſumeretur. Miſſi carnifices, qui linguam illi præcidant, & vtroque lumine *Petrum* cœcant. Itaque vir & virtute & opere egregius fœmineo furore pro crimine proditionis affecto, ad pœnas raptus, nobilioribus membris ſpoliatus & exutus, indigna vltione mulctatus eſt. A ſcriptoribus *Po-*

oculis & lingua priuatus eſt.

1144.

Polonorum tantum vni huic viro tribuitur vt pro inſigni ſuæ innocentiæ atque virtutis memoria referatur, diuina propitiatione & miraculo, in quem tot pietatis facinora contulerat, & oculos, plenamque potentiam viſionis, & integram loquelam, lingua inſtaurata illum recuperaſſe, & quinquennio, quo poſt vixit, monaſteriis, Eccleſiis, & piis locis, his præſertim, quæ ipſe fabricauerat, & fundauerat, largas donationes feciſſe. Cætera quoque ſupplenda, quæ locis piis ac monaſteriis prædictis deerant, filiis *Conſtantino* & *Ægidio* in morte mandauiſſe, celebrem decedens habuit in monaſterio S. *Vincentii* extra muros *Wradislauienſis* ordinis Præmonſtratenſis, quod ipſe viuens fundauerat, in chori medio terræ mandatus ſepulturam, magna *Polonorum* frequentia eius honeſtante exequias, ipſiſque funebriis monſtrante, quantum viuum amauerant, ſed & in hanc diem *Petri* Comitis *Skrzynenſis* nomen apud *Polonos* extat ſonorum ac celebre. Conſors ſua *Maria* expoſt fatis intercepta, in eadem, qua *Petrus*, vrna mariti conſocianda cineribus condita eſt, duo inſuper verſus huiuſmodi inſcripti ſepulchro vtriusque atteſtantes ſepulturam, qui tales ſunt

Hic ſitus eſt Petrus, Maria conſorte fretus,
Marmore ſplendente, Patre Vilhelmo peragente.

Extant vsque in hæc tempora plures in *Polonia* Eccleſiæ, quæ ab eo feruntur muris ædificatæ. licet earum maior numerus per nouarum conſtructionem demolitus ſit, videlicet ad S. *Vincentium*, item ad S. *Michaelem* in *Wratislauia* in *Strzelno*, in *Klobuczko*, in vtroque *Skrin*, *Zarnow*, in antiqua *Siewior*, in *Paieczno*, in *Ruda*, in *Chelmce*, in *Wierzycow*, in *Lancitia*, in *Kiie*, in *Opatow*, in *Pkanow*, in *Chelmo*, in *Tyniec*, in *Chlewiska*, in *Kościelec*, diœceſis *Wratislauienſis* ad S. *Mariam* in arena, ad S. *Martinum* in *Wratislauia*, ad S. *Laurentium* in *Kaliſz*, ad S. *Saluatorem ante Cracouiam*, in *Zwierziniec*, ad S. *Suiridum*, ad S. *Laurentium* in *Cazimiria*, ad S. *Ioannem*, & ad S. *Andream* in *Cracouia*, in *Cazimiria*, ad 5. fratres in *Mſtow*, ad S. *Petrum* in *Hiſza*, in *antiqua Konin*, in *Korow*, in *Numborg*, Sanctimonialium, Prædicatorum in *Rambino*, in *Czerwony Kościol*, in *Lauin* Conuentualis, & Parochiales duæ in *Tulcze*, in *Gecz S. Ægidii* ante *Crobia*, & in *Iezow*. Conſtat inſuper præfatum Comitem *Skrzynenſem* ingentis animi & ſpiritus virum extitiſſe, & pro amplificanda, exornandaque *Polonorum* regione, raram, & homine magnifico, & liberali dignam monſtraſſe curam. Qui dùm duas amplas prouincias *Caliſſienſem* videlicet & *Cruſuicienſem* ſuo regimini à Duce *Boleslao Krzywouſti* commiſſa, adminiſtraret, & frequentia itinera, de vna in alteram perageret, longitudinem itineris, qua vna ab altera diſtabat menſus, in earum meditullio columnam de ſaxo, quam etiam in præſens in cœmiterio Eccleſiæ Parochialis in *Konin* cernimus locari diſpoſuit. Cui etiam ea metrà inſculpi iuſſit:

Multarum Eccleſiarum fundator.

De Kaliſz hic medium in Cruſuiciam fore punctum.
Indicat iſta vik formula iuſtitiæ.
Quam fieri fecit Petrus Comes Palatinus.

Innocentius Papa ſecundus cum annis tredecem, ſecundum aliquos quatuordecem, menſibus ſeptem, diebus octo ſediſſet, *Romæ* moritur, & in concha porphirica miro opere fabricata in Eccleſia *Lateranenſi* honorificè ſepelitur. Cui *Cœleſtinus* ſecundus natione *Tuſcus* de *Caſtro Felicitatis* ſuccedit, vir religione & ſcientia præditus, cum magna Cardinalium vnanimitate ad ſedem *Petri* electus.

Innocentio II P. R. ſuccedit Cœleſtinus II.

1145.

Petro de *Dania* Comite *Skrzynenſi* deteſtabili crudelitate mutilato cœcatoque, *Wladislaus Polonorum* Dux tyrannidem cœptam, ſuperintendens, non ad occupandum ſolũ fraternos Principatus & ſortes, ſed & ad eliminandum eos ipſos de patria, ſtudia ſua conatusque conuertit cum ad id non ſolum ambitionis ardore, & vxoris irritamento, ſed & impunitate ſcelerum & aſſentatione improborum ferretur, nemine eius tyrannidi poſt crudelitatem in Comitem *Skrzynenſem* depromptam obſtare, aut eius conatus carpere, ſeu quæ vera & legitima eſſent, dicere auſo. Contracto itaque ex omnibus Principatibus & dominiis ſuis exercitu, *Ruthenorumque* auxiliariis frequentiori numero, quam vnquam alias accerſitis, *Wſzeuolodus* enim *Kiouienſis* Dux filium ſuum *Suantoslaum*, item Ducem *Iz aslaum*, item Ducem *Wſzeuolodimirum Halicienſem* cum copiis *Ruthenorum* in auxilium tranſmiſerat, *Boleslaum* de *Plocenſi*, *Henricum* de *Sandomierienſi* caſtris fratres germanos depellit, cæteraque eorum præſidia eiicit, & omnes eorum Principatus & terras, iuſtis Principibus fugatis ſubiugat. Vnus tantummodo *Miecslaus* ſenex vocatus reſtabat, *Gneſnenſis*, *Poſnanienſis*, & *Maioris Poloniæ* Dux, ad quem hi duo fratres, *Boleslaus Criſpus Maſouiæ*, & *Henricus Sandomirienſis* Duces ſedibus ſuis pulſi diffugerant, arcemque *Poſnanienſem* omnes tres adeuntes etiam viris armiſque eam munierant, reſiſtentiam Duci *Wladislao*, ſi illic quoque impeterentur, oppoſituri. Quod vbi Dux *Wladislaus* agnouit, ocius illic ire pergit, celeriori quoque quo poteſt curſu, exercitum admouit, & *Poſnanienſe* caſtrum fortiſſima obſidione vallauit, vniuerſos fratres vno loco, vnaque obſidione debellaturus, & comprehenſurus. Cinxit deinde ſepibus & frequentibus turribus *Poſnanienſe* caſtrum, ne cui de obſeſſis liceret fugere, bombardis quoque & arietibus illud nocte & interdiu quatiebat, omnibus ingeniis artibuſque humanis ad eius conquiſitionem intentus. Principes autem *Boleslaus*, *Miecslaus* & *Henricus* videntes ſe per obſidionem illam plurimum coartatos, ne viui in manus hoſtiles venirent, ne quoque in captos quicquam grauius ſtatui

Wladislaus Dux

fratres ſuos eiicit,

præter Miecslaum, ad quem reliqui Poſnaniam fugerunt,

quos Wladislaus obſidet.

1145.

statui contingeret, mittunt nuncios ad *Wladislaum Poloniæ* Ducem rogantes, *vt nubilo suæ indignationis mitigato, illos hostiliter impetere, & Principatus eorum occupare desineret; solueretque obsidionem, & fratrem se, atque defensorem non hostem gereret, sorteque sua contentus esset, neque in exterminium eorum, qui eodem patre essent geniti & æquale in Poloniæ Regno ius cum eo haberent, adspiraret, memor humanarum rerum, & suam fortunam modeste regeret, & aliena ne vrgeret.* Legationem autem huiusmodi *Wladislao* Duce fastuosè repellente, & irridente, nil quoque pacati respondente, Ducibus *Miecslao*, *Boleslao* & *Henrico*, & omnibus cum eis obsessis maior pauor incessit, fortunamque suam miserandam & miserabilem lachrimosis eiulatibus crebro deplorabant. Pro more deinde ingenii humani ad conditiones pacem aliquam laturas versi, deditionem plerique facere, ceteri de aliqua forte Principatuum cedere, & furorem ambitionemque Ducis *Wladislai*, vtcumque placandam, decernebant. Sed cum conditio vtraque grauis & intolerabilis videretur, & Dux *Wladislaus* non aliter existimabatur quieturus, donec cum fratrum exterminio plenum illi regimen Regni *Poloniæ* proueniret, perseuerare in obsidione, eamque tolerare, & omnia extrema pati definiunt, sperantes diuinitatem, quæ pro iusta causa stare consueuit, se & suam oppressionem aliquando respecturam. Sub ipso autem obsidionis tempore *Wladislai* Ducis exercitus, auxiliares præcipue *Rutheni*, prædis, spoliis, & innumerabilibus maleficiis non contenti, etiam ingenuis matronis & virginibus stupra, plerasque cædes, & corporum cruciatus, cæteraque abominanda, & Christianis indigna rabie barbarica inferebant. Quibus malis venerandus *Iacobus*, tunc sedis Metropolitanæ *Gnesnensis* Antistes permotus, in castra Ducis *Wladislai* ingressus in quadriga aduectus, iam enim annis excesserat, amictu & mitra Pontificali, quo terribilior videretur, vestitus, & in eadem qua vehebatur quadriga papilionem Ducis *Wladislai* intrans, prudenti & digesto sermone *vt armis depositis, obsidioneque soluta, in gratiam cum fratribus rediret, patriamque, quæ illum produxerat ac extulerat, barbarica inuasione stupra, cædes, spolia, & incendia, in eius exterminium & ludibrium inferendo, persequi & vexare desineret, & sua sorte contentus, aliena contra ius fasque non ambiret*, benignius quo poterat, exhortabatur, *certum illum reddens, ea mala quæ egisset, non sibi impune cessura, sed fusum fundendumque sanguinem in eius perniciem redundaturum*, huiuscemodi illum conuenit sermone: *Venio*, inquit, *ad te Clarissime Princeps, senio quidem graui, sed anxietate & dolore maiori confectus, rogaturus, vt bello pernicioso omisso, quo fratres eliminare contendis, labem etiam, qua te, & genus tuum fœdare constituisti, attendas, eo quidem maiorem, quo testamento patris curator fratrum scriptus amplitudinem illorum non exterminium procurare debueras. Tu siquidem ex curatore insidiator, ex amico inimicus, ex fratre hostis, arma quæ pro fratribus opponere conueniebat, in ipsos vertis, quos tutandos assumpseras, multifarie & collidis, qualis humani generis res, fidem, societatem, fraternitatem, sanctissima fœdera, ipsum denique sacrosanctum humani generis vinculum violas, securitatis auxilia in metum vertis, malorum omnium vnde minus expectabantur, pericula in fratres & patriam congeris. Optimum crede temperamentum, oppressa ambitione, qua cales, deposita tyrannide, quam exerces, cum fratribus, ex æquo viuere, & post bella execranda, post vultus & actus minime fraternos, subituram tandem aliquando tibi germanitatis & curationis memoriam. Horrendam hanc existima, quam prosequeris, & plusquam ciuilem discordiam, stirpem vestram ac illustre Dominium & Regnum funditus, nisi celerius resipueris euersuram. Honorem amplum & fructum cumulatissimum, si monitis meis parueris, sin minus, diuinam & humanam vltionem percepturus. Reuolue animo, quam fœdum, quamque plenum dedecoris, & iniquitatis est, te hominem Christianum & Principem de suo Deo & eius assidue pendentem iudicio id agere, quod gentiles à veri Dei & Christiana religione alienos constat execrari, vt plus in pectore tuo possit cupiditas Regni inanis, quam fraternæ pietatis affectus.* At *Wladislaus* Dux fuga & discessione fratrum in vnam arcem elatus, salubres Pontificis monitus, clara voce, sibi successuum varietatem prædicantem aspernari sustinuit, & prosperitatis suæ velocē cursum vana sibi quædam ominans & pleno velo semper se nauigaturū confidens, à moderationis contubernio exclusit. Sed renitendo tam optimo consultationis bono declarauit, quod non in omnes cadit donū prudentiæ salutaris, nec quemlibet patitur possessorem, & superborum atque insensatorum Principum auaritia obcœcatorum more in sua persistendum duxit sententia. Obstinato ad ea quæ à Præsule optimo dicebantur, edito à Duce *Wladislao* responso dum appareret illū à rabie concepta, nullo pacto quieturum, *Iacobus* Archiepiscopus prædictus spiritù diuino impletus, scutum fidei, & loricam spei, velut præliabundus assumens, moxq; è sella, cui insiderat, altius consurgens. *Postquam*, inquit, *lege diuina & humana prophanata, iure etiam gentium, & naturali præuaricato tantos ausus assumpsisti, vt neq; Dei metus & reuerentia, neq; humanæ persuasiones & monita, neq; meæ exhortationes & consilia, te queunt à prauis & execrandis facinoribꝰ abstrahere, & ad rectum inclinare, auctoritate Dei omnipotentis, cuius vices in hac parte prosequor, te velut Principatuum fraternorum iniustum violentumque inuasorum, fidei & patriæ hostem, legum diuinarum & humanarum transgressorem, & meorum paternorum monitorum rebellem contemptorem, ad omnia salutaria obstinatum, Pharaonicam cordis duritiem præseferentem, primum quidem coram præsenti, quæ astat multitudine, excommunico, deinde velut pertinacem anatematiso, & vltimo velut incorrigibilem vltioni diuinæ puniendum relinquo.*

non habita ratione intercessionis, Iacobi Archiep. Gnesnensis,

1145.

Execratus deinde in caput, & exercitum *Wladislai* Ducis ac etiam in auxiliares copias superos, violatæ àb eo religionis & fidei, sui quoque saluberimi spreti consilii testes inuocans, anathemateque illas damnans, in vehiculo vectus ex papilione Ducali recedebat, interminans stipendia, quæ à fratribus exigebat, à se propediem per fratres iustius expetenda. Sed neque his ingestus terror saxeum mouit pectus, nec excruciatam ambitionis igne mentem sanauit. Non tamen in Præsulem se ferientem contumeliis, improperiis, aut comminatione Principum more vtendum duxit, sed singula sub patientia perferens, nil se aut corripiente indignum deprompsit, & motus animi omnes in potestate habuit. Egrediente Archiepiscopo de tabernaculo Ducali, auriga Archiepiscopi quadrigam & equos incautius agens vltimo axe columnas, quibus papilio Ducalis sustentabatur, euertit, tabernaculum quoque exinde corruens vsq; ad solum cecidit, nec longe abfuit, vt suo prolapsu *Wladislaum* Ducem opprimeret. Eum quoque casum Dux *Wladislaus* ira subpressa, quam moris sui esset, patientius tulit, & non sibi tantum, sed & aurigæ obiurgationi indulsit, pluresque suæ patientiæ admiratione tenebantur. Nonnulli vero casum tabernaculi scrupulosius notantes velut præsagium, & euidens futuri casus aduersi signum augurabantur accidisse. In breui scilicet temporis spatio, post eas, quas a Metropolitano suo salubres admonitiones spretum iri permiserat, post fratrū suorū, quos præter iustum æquumque paterna hæreditate exuere æstuabat, humiliationem supplicem, quam ludibrio habuerat Ducem *Wladislaum* ominantes ruiturum. Vnde & ab aliquibus suis Consiliariis aditus, atque rogatus est, *vt feroci animo deposito pacificari fratribus sub æquis conditionibus dignaretur, vereri se asserentibus, ne pro armis iniuste sumptis secum vna simul diuina obruerentur vltione.* Dum obturatas ad omnia salutaria monita aures, & obstinatum animum *Wladislai* Ducis, Principes, *Boleslaus, Miecislaus*, & *Henricus*, & Barones Principatuum suorum, *Sandomiriensis, Maioris Poloniæ, Masouiæ, & Cuiauiæ*, qui causæ eorum turpe & fœdum desse putarunt ex literis & nunciis *Iacobi* Archiepiscopi *Gnesnensis* singula ex ordine, quæ pro illis gessisset denunciantis sensissent, in vltimam desperationem versi, etiam in mortem & in omnia quæque indigna, antequam se tam impio fratri & iniusto hosti dederent, deuouent & destinant. Videntes insuper se longa obsidione inclusos & maceratos, vndique insuper constrictos, nec vllum effugii locum esse in misericordia, & pietate fraterna Archiepiscopo *Gnesnensi* illum inflectere non valente, nil amplius restare spei, ex ipsa desperatione sumpsere audaciam, promtioresque in pugnam & in mortem faciebat vltima necessitas, & præruptum periculum. Et vnusquisque ita animatus accingebatur ad id, quod futurum esse debuerat, prælium, vt deuoueret se potius telis hostilibus, si ita sors ferret, quam miserationi fraternæ sæpius petitæ, & nunquam obtentæ, caput obiecturum. Vna & ipsa tardior quam tempus postulabat euadendi spes erat, si hiberno tempore subueniente, solui hostilem exercitum inopia pabulorum, & intemperie hyemis contingeret, sed interim quoque, & apud se nescebant defutura alimenta. Res itaque suas videntes, ad extremum, nocte & interdiu versas suum exitium metiebantur, & crescebat assidue in singulorum pectoribus desperatio. Quoniam nulla ratio tolerantiam amplioris obsidionis, dum nulla ventura auxilia expectare fas erat, afferebat. Complexi deinde se inuicem certissimum moriendi propositum, datis dextris, factisque osculis, quam primum occasio subierit, assumunt. Crebro itaque in opera & stationes hostiles, insilientes, magnam stragem conficiunt. Sed dum ob eam rem militum numerus pro tuendis operibus duplicaretur, obsessorum Principum milites per multiplices insidias incautos intercipiunt. Sæpius quoque certamine inter vtrosque accenso, mirificum prælium sequebatur, plures tamen de exercitu *Wladislai* Ducis aut capti, aut occisi, quotidie succumbebant, in *Ruthenos* tamen maior, quam pro numero, in excursionibus & congressionibus huiusmodi cædes edebatur. Pluribus deinde diebus ab obsessis nil mouebatur, Principesque obsessi omnes suos intra arcem continebant, cum lacessendi magis, quam sustinendi hostes leuibus certaminibus experientiam accepissent, nulla parte viribus hostium pares. Dilapsi hostes ex stationibus custodiaq; operum, ac cæteri *Wladislai* milites, postquam ab obsessis copia pugnæ non fieret, corpora curabant, aut luxui ebrietatique operam dabant, omniaque in castris *Wladislai*, quasi victi & expugnati hostes forent, solutiora, fractos quoque & vltima desperatione fatigatos Principes, *Boleslaum, Miecyslaum*, & *Henricum*, eosque qui secum vna obsidebantur, ratus, lætus, & gloriabundus, deditionem eorum *Wladislaus* Dux operiebatur. Contemptus deinde hostium, negligentia in exercitu *Wladislai*, velut re prospere succedente, & successura haberi cœptus est. Paucis ad stationes, & opera relictis, cæteri se in varia loca sparserant, plerique in lasciuiam explendam abierant, pars aut ludo aut comessationi, vacabat, quidam hesternam eructantes crapulam somno strati, iacebant, inermes inordinati vt

Wladislaus Dux obsessos pro victis reputans

1145.

quibus velut pro comperto erat obſeſſos de cætero, nil hoſtile moturos. Vbi Principes ſatis obſeſſi contemptum ſui viderunt apud *Wladiſlaum* & milites eius inſediſſe, ſcirentque ex captiuis & profugis negligentiora omnia apud hoſtes eſſe, arma ſuos capere, fortunamque tentare iubent, glorioſius aliquanto in pugna aduerſis vulneribus, quam in arce fame & inedia ſtrati, morituri. Omnibus tàm equitibus, quàm peditibus ad erumpendum præparatis, ſignum quoque rubrum, in turris cacumine Principum iuſſu erectum eſt. Cuius erectio dùm militibus in exercitu *Wladiſlai*, præſertim Ducibꝰ *Ruſſiæ, Suantoſlao, Izaslao*, & *Wſzeuoldimiro* tunc ad latus *Wladiſlai* confidentibus admirationem ingeſſiſſet, ſignificatum ſigni *Ruthenorum* Principibus operoſius ſciſcitantibus Ducem *Wladiſlaum* reſpondiſſe ferunt *Principes obſeſſos & deditionem offerre, & miſericordiam flagitare*. Cumque *Ruthenus parci victis ſeque dedentibus abſtinerique à fraterna & propriorum cæde ſummopere æquum cenſuiſſet*, ferox *Wladiſlai* pectus, ſiue vltionis, ſiue exterminii fratrum auidum reſpondit: *Clementiæ & reconciliationi locum de cætero non ſupereſſe*, ſub hac confabulatione & ſermone Principes obſeſſi, cum fortiſſimis & exercitatiſſimis militibus, mori potiùs, quàm cedere perſuaſis, adhæc cum promiſcua cuiusque ordinis ætatisque multitudine quæ caſtro claudebatur, media ferme die, dùm magis ſopiti, aut epulis intenti hoſtes eſſent, erumpunt, clamorque ab omni etiam infirma ætate ſublatus diu *Wladiſlaum* Ducem & ſuum exercitum ſuſpenſum & attentum, amentiam enim illam non audaciam plerique rebantur, tenuit. Vbi vero effuſiſſimo & ſubitò curſu eos ad ſe pergere aduertunt, vehementer perterriti, neque conſilii habendi, neque arma expediendi ſpatio dato perturbabantur. Tùm primum trepidatio, ſiue numine occulto metum illis ingerente, ſiue quod ſe nudos impræparatosque & inermes cernerent, ſiue quòd cauſæ ſuæ, & futuro certamini iniuſtis armis tractando parum fiderent, iuxta acſi inſidiis circumuenti forent, coorta eſt, diuerſi diuerſa moliebantur, nulli, quid potiſſimum agendum eſſet conſtabat.

ab eis vincitur

Nec homines ſolùm, ſed & equos terror ex tumultu & clamore peruaſerat. Pauci itaque inermes equis vtrinque correptis, dum ordinatis & armatis occurrerent, facilè trucidantur, ſparſi & ferè omnes opprimuntur. Nonnullis res pretioſiores ſeruandi cura erat, adeò diuerſa rerum conſpiciebatur facies, nec quisquam ſibi trepidatione aliquid conſulebat in commune.

& caſtris priuatur.

In caſtra hoſtilia igne ingeſto, incendium late diffundi cœpit, materia arida & ſicca ex culmo & ſtramento, quo caſtra operta erant, alimentum ſubminiſtrante. Fuga deinde paſſim ferrum & flammam euitare conantium, & expoſt cædes erat, ſub modico interuallo validum robur ex *Polonis*, & *Ruthenis* congeſtum, fuſum fugatumque & caſtris exutum eſt. Et dùm in omnes partes capeſſunt fugam, equites fugientes perſecuti, magnam cædem in fugientibus, *Ruthenis* præſertim ediderunt. Nonnulli ab vndis ſuffocati *Wartam* & *Glowniam* fluuios, ad quos certamen gerebatur, cadaueribus impleuerunt. *Wladiſlaus Polonorum* Dux cum *Ruthenorum* Ducibus & paucis quibusdam effugiens, verſus *Cracouiam* à ſuis deſertus conceſſit, mœrensque, & calamitate plenus, equos mutando *Cracouiam* ſine militum frequentia, perinde atque priuatus foret, aduenit. Documentumque ſuo exemplo, & præſentibus & poſteris dedit, ne quis de potentia confidens in aliorum oppreſſionem cum legis diuinæ & humanæ præuaricatione, & ſalutarium monitorum obauditione inexorabiliter aſpiret. Principes *Boleslaus, Miecslaus* & *Henricus* victoria modeſte vſi, omnes qui ex *Polonis* capti erant, libertate donauerunt. Ex eoque tempore res eorum contra *Wladiſlaum* fratrem proſperatæ ſunt, & omnia quæ illis abſtulerat breui ſunt recuperata. Caſtris inſuper tàm *Wladiſlai* Ducis *Polonorum*, quàm omnium *Ruthenorum* Ducum potiti variis quoque ex manubiis vtriusq; exercitus, *Polonici* videlicet & *Ruthenici*, ditati rebus, plures pro ſui ſolatio, non ex propriis tantummodo, ſed etiam ex forenſibus milites armauerunt. *Ruthenorum* Duces *Suantoſlaus, Izaslaus*, & *Wſzeuolodimirus* per fugam *Cracouiam* aduenientes tàm militibus, quàm rebus nudati, exinde cum paucis militibus in *Ruſſiam* rediere.

Cœleſtino II. R.P. ſuccedit Lucius II.

Cœleſtinus ſecundus Papa cùm menſibus quinque, diebus tredecim tantummodo ſediſſet, *Romæ* moritur, & in *Lateranenſi* Eccleſia ſepelitur, cui *Lucius* ſecundus natione *Bononienſis* ex patre *Alberto* ſuccedit, vir pro manſuetudine & humilitate ſui, officio ſummi Sacerdotis dignus. Qui ex Presbytero & Cardinali tituli S. Crucis in Papam aſſumptus, totam illam Eccleſiam & clauſtrum renouauit. Is à *Romanis* grauem perſecutionem paſſus, venire *Conradum Romanorum* Regem ad ſuam defenſionem literis inuitauit. *Romani* enim priſcum fulgorem reſumpturi, creatis Senatoribus & patriciis *Lucium* Papam de oblationibus & decimis antiquorum ſacerdotum more viuere cogebant, omnium Regalium intra & extra vrbem ſibi nequiter vſurpando poteſtatem. Horum malorum tædio Papa vexatus breui tempore ſuperuixit.

Henricum Olomuncenſem Epiſcopum Romam proficiſcentem *Conradus* Marchio *Morauiæ* occultè captiuare nitebatur. Qui dum manus ſuas effugiſſet *Conradus* Marchio familiaribus aliquibus Epiſcopi trucidatis, omnique ſua ſupellectili vſurpata, hoſpitio etiam Epiſcopali incenſo receſſit.

Miecslaus Dux monaſterium Wągrowiec fundat,

Diuinæ propitiationi gratiam humanam *Miecslaus* ſenex *maioris Poloniæ* Dux pro conſecuta

1145.

ſecuta nobili & memorabili victoria, quam de germano ſuo *Wladiſlao Cracouienſi* Duce & *Ruſſiæ* Principibus contra ſuam & omnium ſpem retulerat, redditurus, ad fluenta fluuii *Warta* in villa ſua Ducali *Lenda* monaſterium ordinis *Ciſtercienſis* fundat & erigit, & illud Ducali munificentia villis, prædiis & amplis muneribus donat, dotat, & liberat. Ad monaſterium autem hoc & aliud eiusdem ordinis vocatum *Wągrowiec*, monachi in prima monaſteriorum huiusmodi fundatione, ex monaſterio quod vocatur *vetus mons* tribus miliaribus à *Colonienſi* ciuitate ſupra *Rhenum* ſita diſtante ſumpti ſunt. Ab eo autem tempore mos erat laudabilis & omni commendatione dignus, vſque ad tempora mea obſeruatus, quod nemo in monaſteria præfata, in regularē obſeruantiam aſſumitur, niſi ſit genere *Colonienſis*.

in quod nemo niſi Colonienſis ſuſcipitur.

Ex quo nimirum prouenit, quod monaſteria præfata optimo reguntur ordine, tàm in ſpiritualium, quàm temporalium gubernatione, paſſura illicò & religionis & rei familiaris naufragium, ſi hunc morem quandoque deſeruerint, nec mos ipſe nudè & fortuito, ſed rationabiliter & ex euidenti, & merito præfatis duobus monaſteriis pro iure perpetuo, & lege perhenni ob eam cauſam fuit conceſſus. Viſitante ſiquidem *Miecslao maioris Poloniæ* Duce Eccleſiam *Aquisgrani*, & corpora ſanctorum trium Regum in *Colonia*, dum à *Colonienſibus* maximis certatim celebraretur honoribus, hanc *Colonienſibus* refundit gratiam, ſuper qua & priuilegium ſcripſit, vt in viciſſitudinem officii ſibi à *Colonienſibus* exhibiti, nullus ad præfata duo monaſteria, niſi ſit *Colonienſis*, poſſit aſſumi, aut in eisdem tolerari.

1146.

Quum tres fratres Wladiſlaum perſequerentur,

Principatibus propriis *Boleslaus, Miecslaus* & *Henricus*, miro omnium Baronum & nobilium fauore & conſenſu recuperatis, cum præter inſitam inuidiam, & execrationem, qua erga *Wladiſlaum* Ducem occupatorem iniuſtum milites *Poloniæ* tenebantur, etiam in eam partem verſi erant, quo ſe iam fortuna inclinarat, collectis tàm equeſtribus, quàm pedeſtribus copiis, ad *Cracouienſem* vrbem & arcem, in quà *Wladiſlaus* poſt fugam deliteſcebat, procedunt, *Wladiſlaum* inde propulſaturi & ſuas iniurias damnaque, antequam ex clade apud *Poſnaniam* accepta ſe reficeret, vlturi, rati eo Monarchiam *Polonorum* obtinente, nouis bellis cum *Ruthenorum* aſſiſtentia, ſe quandoque infeſtaturos. *Wladiſlaus* autem Dux clade *Poſnanienſi* perculſus, & tàm militibus, quàm fortunis armisque exutus, cum & homines omnes, omnia loca, animis ab eo alienatis, ſuſpecta haberet, nec ſatis cuiquam fideret de *Cracouia* in *Ratibor*, & exinde in *Almaniam* per *Sileſiæ* oram ad *Conradum Romanorum* Regem auxilia ſua imploraturus, ne in iratorum, & pro ſuo merito ſibi infeſtorum fratrum manus incideret, confugit, vxore & tribus filiis in arce *Cracouienſi* relictis.

ille ad Conradum Imp. confugit,

1146.

Cracouienſes autem ciues, dùm Ducibus *Boleslao, Miecslao* & *Henrico* vrbem obſidentibus aliquantis diebus obſtitiſſent, tandem dùm nil ſpei in *Wladiſlao* & filiis eius ſibi viderent ſupereſſe, portas aperiunt, timentes ne quid hoſtile paterentur. Nec ita poſt multos dies arx cum vxore & filiis *Wladiſlai* dedita eſt, in quam etſi magnitudo acceptæ iniuriæ conſultatioque & inſtantia nonnullorum, & præſertim amicorum *Petri* Comitis *Skrzynenſis* id magnoperè, & depoſceret, & exigeret, neque animaduerſum quicquam, neque ſæuitum eſt, ſed ſine iniuria, ſine contumelia habita eſt, & omnis illi honos ab exacerbatis, iuſtaque ira candentibus victoribus Ducibus & leniris ſeruatus. Quia tamen liquebat ea in *Polonia* manente, *Poloniam* ſatis pacificam eſſe non poſſe, verebanturque Principes *Petrum* Comitem *Skrzynenſem* aut propinquos & affines eius, ſuam quandoque cœcitatis iniuriam, in ea contumeliis aut occiſione vltum iri, ne futuræ calamitatis, aut mortis euentus ſibi inferendus eſſet, ipſos quoque Duces in ſugillationem adduceret, in *Almaniam* cum tribus filiis ſuis ex *Wladiſlao* ſuſceptis, *Boleslao alto, Mieczslao*, & *Conrado Loripede* ad virum ſuum deducta eſt.

quo etiam capta Cracouia Chriſtina vxor cum tribus filiis miſſa eſt.

Et quæ alienos Principatus ardentius expetiit, iuſtiſſimo Dei iudicio etiam proprios amiſit. Conſortem ſuam *Chriſtinam* cum pignoribus ex *Polonia* propulſam ad ſe venire *Wladiſlaus Poloniæ* Dux conſpiciens, contritione geminata affligitur, quod & Ducatum *Poloniæ* amiſerat, & in externas regiones cum vxore & filiis ſtipe aliena victurus, exulatum ire coactus fuerit. Tunc quoque primum in malis, quæ illi acciderant, reatum ſuum in Deum & fratres recognoſcens, de aſpernata admonitione *Iacobi Gneſnenſis* Archiepiſcopi corpore & animo torquetur, tum quoque primum muliebris conſilii, quod præceps magis quàm neceſſarium ſenſerat illum pœnitere cœpit.

Poloniæ vero Monarchiam accipit Boleslaus, qui in fratres pius eſt.

Pulſo *Wladiſlao* Duce ex *Polonia*, pulſa tandem Duciſſa *Chriſtina* conſorte ſua, pulſis filiis, dùm integra per omnes Regiones *Poloniæ* quies affulſiſſet, *Boleslaus Criſpus* cognomine, inter fratres ſecundi matrimonii natu maior, & fratrum Prælatorumque & omnium Baronum militariumque conſenſu, maiorem Principatum & Monarchiam *Polonorum* obtinuit, & ſorte ſua videlicet Ducatu *Maſouiæ* & *Cuiauiæ*, & eius ditione integrè remanente, etiam *Cracouienſis* Principatus, illi, ita, vt fratrem minimum natu *Cazimirum*, cui à patre nulla ſors relicta erat, curaret, adiectus eſt. Qui cupiditatis cauſas & occaſiones, propter quas animaduertebat inter fratres, à *Wladiſlao* procellam grauium cædium & bellorum exortam eſſe, ſuccidens, fratres omnes magna colebat affectione & charitate. Nec ſolum modeſtiam ſummam in eos exercuit, ſed etiam liberalitatem plerasque poſſeſſiones iuris ſui eis largiens & condonans.

1146.

Qua quidem munificentia & modeſtia effecit, vt illi ſumma fide, ſummaque deuotione ab omnibus pareretur, & fratres abſque querela & murmure eius obirent iuſſiones & Imperia. Qui etiam *Caſimiri* germani iunioris curam & regimen ſuſcepit. Cuius iam tunc tàm continentes, tam culti & ornati à ſingulis notabantur mores, vt vim ætatis ſuperarent. Sub quo tempore à *Polonis* maximè vulgata experientia notatum eſt quam validiſſima res eſt iuſtitia, eo altius emergens, quo obſceniùs fuerit proculcata, temeratoresque ſuos atrociori mulcta percellit, grauiorem pœnam infligens in ſe delinquentibus, & criminoſis.

Lucio II. P. R.

Lucius Papa ſecundus cum menſibus vndecim, diebus quatuor, in ſede *Petri* ſediſſet, *Romæ* moritur, & in *Lateranenſi* Eccleſia ſepelitur. Poſt cuius mortem Cardinales in Eccleſia S. *Cæſarii* de vrbe in conclaui concluſi, dùm ſuper eligendo futuro Summo Pontifice in vota varia ſciſſi eſſent, aliquantoque tempore concordia inter eos prouenire non poſſet, in *Bernardum* Abbatem S. *Anaſtaſii* extra vrbem ordinis *Ciſtercienſis* B. *Bernardi* conuerſatione filium, & virtutum ſuarum æmulatorem virum reuerendæ ſenectutis, & vitæ ſanctæ, natione *Piſanum*, ex inſperato dirigunt vota ſua, & ipſum in Papam per auſpicationem eligunt. Qui *Eugenius* tertius vocatus eſt in conſecratione, quam dùm *Romæ* non auderet explere, in *Farſenſe* monaſterium ſe transferens, illic eam accepit. Ad hunc etiam B. *Bernardus* librum de conſideratione, vitia Prælatorum & Clericorum *Romanorum*, euidentiſſimè carpens, ſcripſit. *Iordani* autem patricii & *Romanorum* ſuſcitatam in ſe perſecutionem vitaturus in *Galliam* ſe tranſtulit, & à *Ludouico Franciæ* Rege glorioſe ſuſceptus, concilio *Rhemis* celebrato, prædicari crucem in ſubſidium terræ Sanctæ multipliciter tunc à *Saracenis* afflictæ mandauit. Et multos Principes prædicatio ipſa ad aſſumendam crucem & ad transferendam induxit. Hunc Deus, quia ſimplex, purus, & rectus erat, mirabiliter oſtendit, perfuſum in gratia, in facundia, & ſermone. Sub eius Pontificatu, dùm apud *Viterbium* ageret, ab vltimo pæne oriente ab *Armenorum* Eccleſia & illorum Patriarcha venerunt ſolennes Nuncii, grate ab *Eugenio* ſuſcepti, omnem illi ſubiectionem & obedientiam offerentes, formamque ſacrificii, pro qua cum *Græcorum* contendebant, à *Romana* Eccleſia velut omnium magiſtra ſibi dari depoſcunt. Quos *Romanus* Pontifex ſuo ſacrificio aſtare, & cunctos ritus ad plenum addiſcere iubens, plenè edoctos remiſit. Princeps autem legationis vnus ex illis Epiſcopus inter ſacrificandum ſummo Pontifice diuina agente, ſplendido fulgore radium ſolis ſuper caput eius coruſcare, & in ipſo duas columbas aſcendentes, & deſcendentes vidit. Quo miraculo in obedientiam *Romanæ* Eccleſiæ accenſus, cunctis quæ viderat, aperuit.

ſuccedit Eugenius III.

Magno Wratislauienſi Ep. ſuccedit Ioannes II.

Moritur eo anno *Magnus Wratislauienſis* Epiſcopus, cum paulo plus quàm luſtro vno Cathedræ *Wratislauienſi* præſediſſet, & *Ioannes* ſecundus vocatus *Ianik* concorditer a capitularibus electus de conſenſu & fauore *Boleslai Criſpi Polonorum* Ducis & Monarchæ ſuccedens, ordinatur à *Iacobo Gneſnenſi* Archiepiſcopo, natione *Polonus*, & genere nobilis de domo *Griphonum*, quem cum germano ſuo milite *Clemente* in patrimonio ſuo *Brzeznica* monaſterium *Andreouienſe* fundaſſe & dotaſſe in ſuperioribus monſtrauimus.

1147.

Venientem ad ſe *Wladislaum Polonorum* Ducem *Conradus Romanorum* Imperator, primò benignè comiterque excipiens, cùm aduentus cauſas intellexiſſet, ſpe bona data, animum bonum *Wladislao Polonorum* Duci habere iuſſit. Poſtquam verò *Wladislai* Ducis conſors Duciſſa *Chriſtina* cum tribus filiis, à leuiris de *Polonia* expulſa, ſuos, & mariti filiorumque caſus, & ærumnas, longo ſermone *Conrado Romanorum* Regi narraſſet, vt ſui & filiorum ſuorum miſereri dignaretur, & per ius ſanguinis, & per officium Imperatorium, adiectis lachrimis precabatur, *Wladislaus* autem *Polonorum* Dux & per ſeipſum, & per aulicos Regis ſedulis precibus *Conradum* Regem, vt ſuæ calamitati præſtaret auxilia, & ſe cum vxore, & filiis in exilio conſeneſcere non fineret fatigabat. Ad Ducem inſuper *Bohemorum Wladislaum* perſonaliter ſe conferens, Ducem vero *Ruthenorum* per Nuncios ſollicitans, vt ſe in Regnum ſuum reſtituant, variis conatibus inſtigabat. Rumoribusque continuis *Boleslaus Criſpus Polonorum* Dux, & fratres ſui *Miecslaus* ſenex & *Henricus* primus terrebantur, tàm *Conradum Romanorum* Regem, quàm *Wladislaum Bohemorum* Ducem cum potentiis validiſſimis ad reſtituendum fratrem eorum in Regnum contra ſe ab vna & *Ruthenos* ab altera partibus venturos. Æquo tamen animo vulgatos & iniectos excipiebant terrores, & futuræ reſiſtentiæ atque dimicationi ſe parabant. *Conradus* autem *Romanorum* Rex, etſi precibus *Wladislai Polonorum* Ducis, & conſortis ſuæ *Chriſtinæ* Duciſſæ motus, auxiliaturum ſe eorum cauſæ, & reſtituturum in Regnum pollicitus frequentius fuiſſet, rebus tamen Imperii & calamitatibus, quæ terræ ſanctæ, & Chriſtianis in ea habitantibus inferebantur, pluribusque aliis priuatis & publicis negotiis, ne quam pollicitus fuerat, fidem *Wladislao* præſtaret, auertebatur. Expugnata ſiquidem ea tempeſtate fuerat ciuitas *Ediſſa*, quæ in ſacra ſcriptura *Arach* nominatur per Regem *Alaph*, de *Turcarum* genere, qui omnes *Francos*, quos illic inuenit, aut morte aut ſeruitute damnauit. Archiepiſcopum verò ciuitatis cum toto clero in confeſſione *Chriſti* conſtantiſſimè ſe gerentem, felici cruore cœcauit.

Conradus Imp. Wladislao ſe auxiliaturum promittit,

licet expeditione in terram ſanctam impeditus.

Adhæc

1147.

Adhæc & ſuper aram B. *Ioannis Baptiſtæ* ſpecioſiſſimæ & nobiles matronæ, & virgines ſtupra pati coactæ ſunt & ciuitas, quæ ab *Agabaro* Rege, cui *Chriſtus* ante ſuam paſſionem Epiſtolam direxerat, orthodoxe inſtituta tunc primum a gentibus profanatur. Ex hoc autem caſu Chriſtianitas in partibus orientis plurimum debilitata, ſuccurri ſibi magnopere flagitabat. Ne autem *Conradus Romanorum* Rex cauſam *Wladislai Polonorum* Ducis prorſus deſeruiſſe, & ex animo remiſiſſe putaretur, primùm quidem gentes *Almanorum* illi conceſſit, quorum adiutorio caſtra duo *Niemce* & *Gredis* conſtruens pluribus excurſionibus *Poloniam* laceſſebat, deinde Nunciis & literis apud *Boleslaum Criſpum Polonorum* Ducem & Monarcham, fratresque inſtitit, *quatenus ſors Wladislaum contingens ſibi redderetur, ſibi quoque adimeretur neceſſitas & affinem & oppreſſum adiuuandi.* Huic legationi à *Boleslao Criſpo Polonorum* Duce & fratribus modeſtum reſponſum editum eſt: *Nil nos vnquam in fratrem Wladislaum Ducem hoſtile moliti ſumus, ſed tyrannicum noſtrorum Principatuum ſpolium ab eo paſſi, mox quoque etiam exterminium, dùm omni humanitate ne dum germanitate exutus, nullis precibus, nulla æquitate, nulla ſubmiſſione flecti poſſe videretur, paſſuri, ex obſidione, qua incluſi, & pænè extincti eramus, erumpentes, pro Principatibus & ſortibus, pro ſpoliis, pro ipſa quoque vita cum fratre inexorabili, non aliud quàm ſanguinem noſtrum ſitiente, acie decertare compulſi, ipſum propitia diuinitate cum exigua manu vicimus, bellumque illatum & mucronem noſtris ceruicibus impendentem, Deo iuuante, abegimus, & repulimus. Scimus verò nos æque ac magis etiam quàm Wladislaum Conrado Romanorum Regi ſanguine iunctos eſſe, ſcimus quoque ſuam cauſam iuſtiorem fore, & ob id Romanorum Regi quàm maximè intereſt, ne iniuſto bello ſe miſcendo contaminet, & ne affinibus & innocentibus bellum inferat. Cogitet, diſcernat, perpendat, & calculet Imperator, quantus hoſtis noſter Wladislaus, quoties inſidiis nos petiuerit, quod ſuis, quod auxiliaribus potentiis in capitis noſtri periculum vſus fuerit, quanto ſtudio, quanto ardore necem noſtram maturauerit. Habeat potius ipſe iratum, quàm propitium Cæſarem, qui crudeliter nos excarnificare contenderat, quique non inſidiatoris modo ſed cùm inſidiæ parum proceſſiſſent, hoſtis publici, carnificis & percuſſoris, ſpeciem induens contra nos ſe geſſit. Qui etiam prece Archiepiſcopi Gneſnenſis, quibus vitam nobis depoſcebat, repudiauit. Talem eum fuiſſe Imperator ſciat, vt nec quid ageret, nec quid ſentiret, aut diceret, dùm modo nos aut propelleret, aut deleret, quicquàm penſi habebat. Et proinde induximus in animum* (ſic poſtremo Cæſaris Nunciis reſpondent) *hoſti potiùs, quàm fratri conciliari velle, expulit enim illum, non liuor noſter, ſed ſuus, non noſtra ambitio, ſed vxoris, non noſtris eiectus eſt armis, ſed ſuis moribus, quibus nobis Principandi poteſtate ablata exilium & mortem inferre regnandi cupidine, omnem pietatem, & Archiepiſcopalia monita, mulieri ſoli morigerari ardens, peroſus maturabat.* Hac reſponſione *Conradus* Rex adeò mollitus, fractusque eſt, vt ardor quem ad promouendam cauſam *Wladislai* Ducis *Polonorum* ex ingeminatione querelarum *Wladislai* & ſuæ conſortis hauſerat, prorſus in eodem debilitari notaretur. Exulem inſuper *Wladislaum Poloniæ* Ducem carpens, *iuſtè id illi exilium contigiſſe, iuſtam quoque fratrum ſuorum iram eſſe* dicebat. Qua correctione ipſe amplius quàm exilio tortus, omnem exilii ſui culpam in conſortem *Chriſtinam* tacitis & crebris ſuſpiriis retorquebat. In *Almania* autem conſiſtens, ex honorato contemptus, ex diuite egenus, vſu & proceſſu temporis eſſe cœpit. Vnica ſpes in fratrum miſericordia reſtabat, quam cùm ſibi videret negari, quotidie creſcentis inopiæ vim altiori gemitu perferebat, neque ſe à ſua calamitate breui liberatum iri ſperabat. In ſubſidium autem terræ Sanctæ *Conradus Romanorum* Rex, qui iam à beato *Bernardo* in *Francfordia* circa *Mænum* cum multis Principibus & Baronibus *Almaniæ* ad Paſſagium complendum cruce inſignitus erat, transfretaturus, iter ſuum per *Poloniam*, quod & compendioſior & expers periculorum eſſet via, facere deſtinauit, ſimul quod ſperabat *Wladislaum* Ducem *Polonorum*, & *Boleslaum*, *Miecslaum* & *Henricum* ſua interpoſitione ſedaturum. Qui cùm ad fines *Poloniæ* cum frequentiſſimo Principum & Baronum numero, equeſtris quoque & pedeſtris ordinis milite, nam & *Bohemiæ* Dux *Wladislaus* cum fratre germano *Henrico*, & *Zbigneo* patrueli ſe illi cum ſuis copiis coniunxerat, acceſſiſſet, *Boleslaus Polonorum* Dux & Monarcha cum vtroque fratre *Miecslao* & *Henrico* illi ad terminos Regni *Poloniæ* occurrunt, & per omnes regiones *Poloniæ* Regno ſubiectas, regio apparatu excepit, omnesque ſumptus & commeatus, quibus exercitus regius indigebat, liberaliter, vt Regi *Romanorum* & ſe conueniens erat, ſubminiſtrauit, & in honorem Cæſaris pontes in fluminibus tranſitu difficilibus conſtruxit. Qua quidem comitate adeò ſe *Boleslaus* Dux & fratres ſui *Miecslaus* & *Henricus Conrado Romanorum* Regi & ſuis Principibus inſinuauerat vt alienatione mentis, quam in illum ad *Wladislai Polonorum* Ducis ſuggeſtionem conceperat, abrogata, miro illis affectu & familiaritate iungeretur. Egit tamen *Romnaorum* Rex *Wladislai* Ducis *Polonorum* apud Boleſlaum & fratres ſuos *Henricum* & *Miecslaum*, cauſam, inſtareque, quamdiu in *Polonia* moratus eſt, non deſiit, vt *Boleslaus Polonorum* Dux, & fratres ſui præteritarum iniuriarum obliti, cum *Wladislao* Duce in amicitiam redirent. Nec Cæſar ſolùm,

Quum autem nuncios ad Boleslaum & fratres mitteret,

eorum reſponſione plane mutatus eſt.

Poſtea in terram ſanctam per Poloniam proficiſcens

a Boleslao honeſte excipitur,

cum quo de reſtituendo Wladislao agit.

1147.

solùm, sed & *Wladislaus Bohemiæ* Dux, cæterique *Almaniæ* Principes, vt cum fratre *Wladislao* Duce in gratiam redirent, *Boleslaum* & fratres eius crebris obsecrationibus perurgebant. *Boleslaus* contra hæc etsi multis facinoribus, quibus à *Wladislao* Duce ipse & fratres ei9 afficiebantur enarratis, *omnem reconciliationem, maiores motus, perniciosioresque vtrisque simultates, liuores, bellorumque stridores suscitaturam* respondisset, in Cæsaris tamen potestate postquam Passagio prospere acto rediret, se & fratres suos futurum pollicebatur. Ita Cæsar rebus *Wladislai* Ducis *Poloniæ* magis tentatis, quàm sanatis, nolens tàm munifico & amico hospiti molestus esse, ex *Polonia* per *Russiam* & *Valachiam* procedebat, inde quoque non per *Poloniam* solùm, sed per *Russiam* & *Valachiam* prosequente *Boleslao Polonorum* Duce, & omnia præparante ad *mare Leoninum* peruentum est. Ibi & Cæsar & Principes nauibus ad id præparatis, milite & armis impositis, versus *Constantinopolim* nauigarunt, & apud *Iconium* se *Ludouico Francorum* Regi, & Principibus *Galliarum* & *Hispaniarum* coniungens, res terræ Sanctæ aliquanto tempore prosperè gerens, *Ascalonam* cœpit, licet multi de peregrinis *Alexio Constantinopolitano* Imperatore, & *Græcis* calcem farinæ immiscentibus infirmati obierint. Sed nec Deus *Alexii* Imperatoris facinus tàm horrendum tulit, nam & ipse pessima morte, & omne suum genus interiit. Ex Baronibus insuper & militibus *Poloniæ* aliqui voluntariè cruce assumpta præmium propositum merituri, sequuti Imperatorem transfretarunt, & in suo exercitu, donec rediret, militando, versati sunt.

Res tamen usque ad reditum Imp. differtur.

Martino Posnaniensi Ep. succedit Boguchualus.

Martinus Posnaniensis Episcopus annis 19. Pontificatu administrato obiit, & in Ecclesia *Posnaniensi* in choro sepultus, *Boguchualum Polonum* genere nobilem, de domo *Kossy* Custodem *Posnaniensem* apud *Znenam* confirmatum, deinde a *Iacobo Gnesnensi* Archiepiscopo in Episcopum consecratum, habuit successorem.

Sobieslaus absente Wladislao fratre Bohemiam sibi subiicere tentat sed frustra.

Post discessum *Wladislai* Ducis *Bohemiæ* in terram Sanctam *Sobieslaus* filius *Sobieslai* Ducis *Bohemiæ* sede patria exulatus ex *Almania* rediit, Ducatum *Bohemiæ* Duce *Wladislao* absente fauentibus & adiuuantibus nonnullis *Bohemorum* Baronibus, spe sua inuasurus. Verùm dum plerosque Barones *Bohemiæ* dulcibus sermonibus & promissis ad votum suum inclinare contendit, à *Theobaldo* Duce *Bohemiæ Wladislai* germano, cui *Bohemiam* regendam *Wladislaus* commiserat, capitur, & custodiæ carcerali deputatur in *Przemenda*, bellumque intestinum in *Bohemia* accendendum captiuitate præfati *Sobieslai* oppressum est.

Wszeuoldo Duce Kiouiensi mortuo variæ turbæ oriuntur in Russia.

Duodecima Iulii moritur *Wszeuoldus* Dux *Kijouiensis* & Dux *Ior* filius *Wszeuoldi* occupat sedem *Kijouiensem*. Quod cùm *Kijouiensibus* molestum fuisset, Dux *Izaslaus Pereaslauiensis* ab eis accersitus, venit in *Kijow*. Contra quem etsi Dux *Ior* cum fratre suo *Suantoslao* egressus fuisset, dimicatione tamen non tentata fugit vterque, & *Izaslaus* in castrum *Kijouiense* introiuit cum fauore & gloria. Post quatuor autem dies *Ior* adducitur ad *Izaslaum* captiuus, quem in monasterio S. *Ioannis* in *Pereaslaw* adhibitis custodibus tenuit in carcere. Cuius cruciatum euasurus, petiuit, vt ei liceret in sacerdotem tondi, & permittente *Izaslao*, tonsus est. Nec post multos dies conspirantibus fratribus *Ior* Ducibus de *Czernieiow*, seditione *Kiouiensium* exorta, quam *Wladimirus* frater *Izaslai* sedaturus, parum abfuit, quin & ipse violaretur, de Ecclesia, in qua *Ior* orabat, eductus interficitur.

In Synodo Remensi Henricus Boleslaum cum fratribus & Episcopus propter Wladislai expulsionem accusat.

In Concilio seu Synodo generali *Remensi* pro medio Quadragesimæ per *Eugenium* celebrato, *Henricus* iunior, qui patri successerat, missis nunciis cum bulla aurea, & sublimationem suam ad *Romanum* Imperium Papæ significat, & querelam contra tres Duces *Poloniæ*, videlicet *Boleslaum, Miecyslaum* & *Henricum* deponit, quod quartum fratrem suum *Wladislaum* in Regno diuidendo, sorte & portione sua excluserint. Querebatur & contra *Iacobum* Archiepiscopum *Gnesnensem* metropolitanum *Poloniæ*, & alios *Poloniæ* Episcopos illius suffraganeos, videlicet *Matthæum Cracouiensem, Magnum Wratislauiensem, Suidgerum Crusuiciensem, Bernardum Lubucensem, Boguchualum Posnaniensem, Alexandrum Plocensem*, quod contra iusiurandum patri suo Duci *Boleslao* præstitum in exclusionem præfati Ducis *Wladislai* consensissent.

1148.

Vix annum cum dimidio in terra Sancta *Conradus Romanorum* & *Ludouicus Franciæ* Reges & Principes qui secum vnà illuc laturi Christianis auxilium condescenderant, immorati, dùm vt præmisimus, magna multitudo militum ex pane, calce & farina malitia *Græcorum* & *Turcorum* cocto, infecta deperiisset, in Regna & Principatus suos variatis magis quàm confirmatis rebus terræ Sanctæ, reuersi sunt. *Conradum* itaque *Romanorum* Regem ex Passagio prædicto reuersum, *Wladislaus Polonorum* Dux exilium in *Almania* agens, accedit, & vt rebus suis filiorumque suorum consulat, flagitare cœpit. *Conradus* verò, quia in sua ad terram Sanctam profectione ex *Boleslai Polonorum* Ducis, verbis, spe certificatus erat, singula pro arbitrio suo *Boleslaum Polonorum* Ducē in ea re obedienter facturū, *Wladislaum* Ducem, & ipse quibus verbis potest, eam spem sequi confirmat. Mittuntur itaque à *Conrado Romanorum* Rege ad *Polonorum* Ducem *Boleslaum* Nuncii, qui *Boleslao* apud *Cracouiam* offenso mandata Cæsarea edicunt, precanturque, *pollicitationi suæ præstita fide Wladislaum Polonorum Ducem in sortem suam, Cracouiensem videlicet, & Silesiticum Principatum restituat, commiserationemq; fratri tanto*

Conradus Imp. a Boleslao Wladislai restitutionem petit.

1148

tempore cum vxore & filiis exulanti impendat, satis, eum pœnæ, pro temeritate, & piaculo suo exoluisse. *Boleslaus* autem *Polonorum* Dux Legatis Cæsareis magnifico sumptu magnificisque donariis tractatis, ambiguum dat responsum: *Restitutionem Wladislai Ducis Poloniæ in Regnum, sibi quidem & fratribus suis Miecislao & Henrico agens non aduersam esse, pro honoreque & beneuolentia Cæsaris desiderio & voluntati suæ, se & fratres suos morem gesturus. Verùm probè sibi perspectum ac notum esse reditum Wladislai Ducis statum Regni Poloniæ hactenus pacificum turbaturum, caedibusque & sanguine ciuili fædaturum. Proinde in re tali, cum pari sanguine omnes fratres Cæsari iungantur, Cæsarem prospicere æquum censebat, ne dùm suæ instantiæ & decreto paritum sit, bellicus furor inter fratres altius serpens, mutua collisione Regnum Poloniæ, horrenda pernicie & ipsum Cæsarem miserabiliter inuoluat.*

sed ambiguum responsum accipit.

Iacobo Archiep. Gnesnensi

succedit Ioannes Ep. Wratislauiensis, & huic Valterus.

Absumptus est eo anno *Iacobus Gnesnensis* Archiepiscopus, vir optimus & grandæuus, qui in Ecclesiæ *Gnesnensis* regimine multas de se probitates & virtutes annis 28. uiuens monstrauerat, in Ecclesia *Gnesnensi* Pontificali honore tumulatus. Successit autem ei *Ioannes* alias *Ianik*, siue *Ianislaus Wratislauiensis* Episcopus, de Ecclesia *Wratislauiensi* ordinante *Boleslao Crispo Polonorum* Duce à Papa *Eugenio* tertio translatus, *Wratislauiensi* verò Eclesiæ ex translatione huiusmodi vacante, *Valterus Polonus* genere præfectus est, Scholasticus Cracouiensis & Canonicus *Wratislauiensis* à *Gnesnensi Ioanne*, iuxta electionem Canonicam, confirmatus & consecratus, Nobilis de domo *Zadora* qui Ecclesiam *Wratislauiensem* ad id tempus ligneam muro fabricauit, & Ecclesiæ *Lugdunensis* ex *Galliis* habitum & cultum in eam introduxit.

1149

Ambiguum *Boleslai Polonorum* Ducis & fratrum suorum *Miecyslai* & *Henrici* responsum, *Conradus Romanorum* Rex ad nauseam & fastidium accepit, & ignibus iracundiæ contra *Boleslaum Polonorum* Ducem & fratres eius, haustis etiam per *Wladislaum Bohemiæ* Ducem, qui partes *Wladislai Polonorum* Ducis in *Boleslai* Ducis & *Polonorum* odium promouebat, ad id accendebatur irritamentis. Ipse insuper *Polonorum* Dux *Wladislaus* in conspectu *Conradi Regis* assiduè versatus, vt in patriam restitueretur, non tantum quotidianis precibus & querelis, sed ipso solo aspectu commiserationem & pollicitum suffragium exigebatur. *Conradus* itaque *Romanorum* Rex non amplius differendum ratus expeditionem contra *Poloniam* indicit, ex regionibusque *Almaniæ* Imperio subiectis, tàm equestribus quàm pedestribus copiis collectis, *Poloniam* inuasurus, & *Wladislaum* Ducem exulem secum præsentem restituturus procedit. Sed & *Wladislaus Bohemiæ* Dux, *Polonorum* hostis quàm *Almanorum* infestior, cum omni suorum exercituum ex *Bohemis* & *Morauis* collecto robore personaliter adueniens, Cæsareum exercitum ex se magnum, frequentiorem effecerat. Crescebat *Wladislao Polonorum* Duci exuli certa indies spes, & quanto propinquius Cæsar & exercitus suus gradum & statiua promouebat, tanto ampliore fiducia replebatur. Iam ad metas *Poloniæ* peruentum erat, *Odra* quoque fluuius tunc solito plus vndis inflatus, & quidam motus ex *Almania* nunciati, *Conradum* Regem & suum exercitum ne traiiceret distinebant. *Boleslaus* interim *Polonorum* Dux fratribus suis *Miecyslao* & *Henrico* enixius adiuuantibus, etsi gentes quas hostibus, opponeret, ex *Polonis* tantummodo contraxisset, non tamen rem fortunæ committere, & in casum uniuersæ dimicationis venire, terrente illum confertissimo hostium numero ex variis nationibus & regionibus collecto, audebat. Sed paternum morem sequuturus, milites locauerat, qui in impeditis & iniquis locis Cæsareum exercitum lacesserent, & occasionem bene gerendæ rei non omitterent, plus se eo genere pugnæ, quam dimicatione aperta ratus profecturum. Verùm antequam res ad ferrum & arma veniret, ingeniis, verbisque magis, quam acie dimicaturus, & super imminentem bellicam molem cui se nequaquam videbat parem, dissoluturus, in Cæsarea castra petita & præstita securitate, peruenit, in frequentique concilio à Cæsare dato, fraternis facinoribus, Ducis videlicet *Wladislai* expositis, adeò de iustitia sua atque æquitate disseruit, vt Cæsar & Principes responsione *Wladislai* Ducis satis facile à concepto furore lentescerent, & de pace magis, quàm de bello agendum, componendasque fraternas discordias putarent, sed & ius hospitii quod *Conrado* Regi cum *Boleslao Polonorum* Duce erat in Cæsareum, nè quid illi hostile moliretur, subibat pectus, verbis ex templo *Boleslaus Polonorum* Dus res adiecit, & primum *Conradum* Regem, deinde primores Principum & Baronum, eos præsertim, quorum consiliis & monitis didicerat Regem agi, sumptuosa largitione & donatione peruicit, effecitque, vt discessionem reuersionemq; frequentes decernerent, nec in eo bello, quod non solùm inter domesticos, sed etiam germanos gerendum erat, *Boleslao Polonorum* Duce & fratribus eius, quicquid Cæsar æquum censeret acceptare se offerentibus, immorandū. Et licet *Wladislaus* Dux *Polonorum* adiutorio etiam *Wladislai* Ducis *Bohemiæ* fretus, id decretum quam maximè improbare & auertere conatus fuisset, Principibus tamen & militibus *Almaniæ* ad penates suos & coniuges redire anhelantibus, nullo pacto poterat infirmari. Motisque altero die castris *Conradus* Rex cum suo exercitu & *Wladislao Polonorum* Duce in spe sua ludificato in *Almaniam* rediit. Sic *Boleslaus Polonorum* Dux bellū ingens sine dimicatione & sine armis solo astu & prudētia cōficiens

Conradus Imp. Wladislaum restituturus in Poloniam cum exercitu transit,

sed a Boleslao mitigatus in Germaniam redit.

1149

1149.

ciens magnus & gratus inter ſuos & exteros cœpit haberi.

In Rusſia Izaslaus Dux a reliquis Ducibus ex Kiouia eiicitur.

Suggeſtione hoſtis generis humani Duces *Rusſiæ* videlicet *Georgius, Roscislaus, Olech*, & *Suantoslaus* ſtimulis inuidiæ agitati contra *Izaslaum Kiouienſem* Ducem inſurgunt, de ſede *Kiouienſi* illum excluſuri. Qui collectis copiis vadit contra eos, & quamuis *Metropolitanus Kiouienſis* recipere pacem multifarie perſuaſiſſet, *Izaslaus* tamen in multitudine ſui exercitus confiſꝰ fidei conſultatione reiecta congreditur, & multis hinc inde cadentibus ad extremum ſuccumbit. Et pluribus de ſuis aut occiſis aut captis ipſe fugiens venit in *Kiow*, obſidionemque à victoribus veritus, recepta vxore & filiis, in *Lucko* diuertit. Georgius vero Dux cæteris illum Ducibus adiuuantibus, primum *Pereaslaw* ingreſſus, poſthæc in *Kiow* peruenit, & in ſede paterna & auita conſedit. *Izaslaus* autem Dux & ſedem *Kiouienſem* recuperaturus, & cladem acceptam correcturus, cœpit in *Polonos* & *Hungaros* donatiuũ erogare, veneruntque illi in auxilium in hieme anni eiuſdem duo germani, videlicet *Boleslaus Cracouienſis* & *Maſouiæ*, & *Henricus Sandomirienſis* Duces cum gentibus & militibus ſuis. Veniunt & *Hungari*, integraque hieme apud eum immorati ad decernendum cum hoſtibus aduerſariis ſuis æſtuabat, poſitis circa *Czerneiow* ſtatiuis. Verum videntes eum cunctanter omnia agere, & virum pauidum eſſe, tam Duces *Polonorum Boleslaus* & *Henricus* quam *Hungarorum* copiæ faciunt ab eo diſceſſionẽ. Quo Duces *Rusſiæ* comperto, veniunt contra illum, videlicet *Georgius* Dux *Kiouienſis* cum duobus filiis *Roſcislao* & *Andrea*, item *Venceslaus* frater *Georgii*, pluresque alii Duces & auxiliatores, obſident *Izaslaum* in *Lucko*, non ſinentes aliquid ad obſeſſos importari. Cum autem *Izaslaus* diutius obſidionem toleraſſet, auferunt illi Duces vſum aquæ. Qua neceſſitate difficultateque *Izaslaus* cum ſuis perculſus pacem quam alias ſpreuerat, per *Wladimirkonem* Ducem cœpit petere. Cuius petitioni *Roscislaus* filius *Georgii Kiouienſis* & *Georgius filius Iaroslai* Duces aduerſabantur. *Andrea* vero filio *Georgii Kiouienſis* Ducis pacem petitam dari ſuadente, *Georgius Kiouienſis* Dux cum cæteris Ducibus *Rusſiæ* in eius ſententiam vadens, pacem cum *Izaslao* conficit, & eam firmat iureiurando, ſoluenſque obſidionem in *Kiow* reuertitur.

1150.

Wladislaus fruſtra Conradum Imp. aduerſus Boleslaum excitat.

Maximo & perículoſo bello in quod vniuerſam *Almaniam* & Bohemiam conſtabat arma ſumpſiſſe à *Poloniæ* Regno ingenio & prudentia *Boleslai Polonorum* Ducis depulſo, tranquillæ apud *Polonos* res erant. Principes quoq; *Poloniæ* aut iura reddebant populis, aut venationes tractabãt. Non quieuit tamen *Wladislai Poloniæ* Ducis inſtantia, quin *Conradum Romanorum* Regem in nouam expeditionem *Poloniæ* inferendam accenderet. Conſecutusque *Wladislaus Polonorum* Dux ſuarum molitionum effectum fuiſſet, niſi interim *Conradum* Regẽ valetudo aduerſa oppreſſiſſet, cuius diuturnus languor *Wladislaum* Ducem inſtantiam ſuam remittere coëgit. Nonnullas tamen poſſeſſiones & reditus *Wladislao* Duci Cæſar largitus eſt, quo & æquanimius reſtitutionem ſuam, bellumque contra *Poloniam* inſtaurandum ferret, & honeſtati atque conditioni ſuæ congruum ſtatum ageret. Sed & filium præfati *Wladislai* Ducis minorem natu *Conradum* nomine, propterea, quod in tibia deformis eſſet, & ob id *loripedes* cognomen ſortitus, Abbati *Fuldenſi* aſſeruandum, & tam literis quam moribus imbuendum, ut ſucceſſu temporis relligionis amor eum caperet, commiſit, vterque enim parens eius ob deformitatẽ tibiarum monaſterio magis quam ſeculo ipſum deſtinabat.

Boguphalo Ep. Poſnanienſi ſuccedit Pianus.

Boguphalus Poſnanienſis Epiſcopus cum annis duobus ſediſſet, ſenio incertum eſt, an morbo confectus fato abſumptus, & in *Poſnanienſi* Eccleſia ſepultus eſt. Capitularibus diſcordantibus *Pianus Italus* nobilis genere ab Eugenio Papa tertio prouiſus ſuccedit.

1151.

Boleslaus & Miecslaus duas ſorores Wſzeuolodimiri Rusſiæ Ducis vxores ducunt

Boleslaus Polonorum Dux & Monarcha cognomine *Criſpus Poloniæ* Regnum vndique pacatum, & ſolium ſuæ Monarchiæ diuinitate propitia animaduertens proſperatum, volens illi ampliorem pacis amœnitatem, & ſtabilimentum facere cum *Wſzeuoldimiro Ruſſo*, tunc Principe *Halicienſi*, affinitatem iungit, & filiam ſuam *Anaſtaſiam* nomine accepit in vxorem. Quæ cum ampla dote à patre & Principibus *Rusſiæ Cracouiam* deducta, *Boleslao* præfato copulata eſt, & nuptiarum ſolennitas pluribus diebus *Cracouiæ* habita, Prælatis & Baronibus *Poloniæ* ſua præſentia, militibus vero haſtarum ludo, cæteriſque militaribus actibus eam cohoneſtantibus. Exemplum vero fratris ſui *Miecyslaus* alias *Mieſzko maioris Poloniæ* Dux ſecutus, alteram *Wſzeuolodimiri Rusſiæ* Ducis filiam, *Eudoxiam* nomine accepit in vxorem, nuptiasque ex more apud *Poſnaniam* celebrat. Quæ breui tempore ſuperuiuens, maſculini ſexus prole infœcunda obiit.

Piano Poſnanienſi Ep. ſuccedit Stephanus.

Pianus *Poſnanienſis* Epiſcopus cum anno vno, menſibus ſex ſediſſet, fato abſumitur, & in *Poſnanienſi* Eccleſia ſepelitur. Cui *Stephanus* genere *Polonus* de domo *Agricolarum*, quæ in campo rubro roſam albam cum tribus vomeribus defert, pro inſigni electus à capitularibus, & à *Ianislao* Archiepiſcopo *Gneſnenſi* confirmatus & conſecratus ſuccedit de *Miecyslai* Ducis conſenſu.

Ioannes de Temporibus moritur.

Hoc anno ferunt *Ioannem de Temporibus* natione *Gallum*, qui cum armiger *Caroli* Magni extitiſſet, communem tamen & vſitatum ætatis & viuendi modum excedens, trecentis ſeptuaginta & duobus annis pro comperto habitus eſt vixiſſe, vt priſcorum ætate perfunctus magnum miraculi ſpecimen, præſenti

& futuræ ætati de tam protenſo vitæ ſuæ ſpatio reliquerit.

1152.

Ex diutino languore *Conrado Romanorum* Rege ad meliorem valitudinem pauliſper redeunte, *Wladislaus Polonorum* Dux in *Almania* cum vxore & filiis exilium agens, nouis precibus Cæſarem, vt ſui & filiorum miſertus, illum amplius exulem non patiatur fore fagitat. At *Conradus* Rex, etſi ſubueniendum *Wladislao* decreuiſſet, auxiliumque illi crebrò polliceretur, imperii tamen rebus dietim ad ſe confluentibus adeò impediebatur, vt ſperare magis *Wladislao Polonorum* Duci auxilium Cæſareum, quàm habere licuerit. Moram itaque tam longam atque continuatam *Wladislaus* non ferens, militiam ſaltem ſibi a *Conrado* Rege dari petiit.

Wladislaus ex duobus caſtris Poloniam infeſtat

Quam cum liberalitate Cæſaris impetraſſet in *Poloniam* venit, & duo caſtra ſuperiori tempore à ſe conſtructa, videlicet *Grediſz*, & *Niemce* ex trabibus, roboribusque fortificat foſſisque & vallis muniuit, & militum præſidio utrique impoſito *Wratislauienſem* ciuitatem, quæ vicinior extabat, cæterasque *Polonici* Regni oras affligere & infeſtare cœpit. Non tulit eam *Boleslaus Polonorum* Monarcha iniuriam, ſed cum utroque germano *Miecslao* videlicet & *Henrico*, exercitu dominiorum ſuorum conſurgens, vtrumque caſtrum obſidione vallauit, populationemque Regni ſui prohibuit.

quem tamen fratres eiiciunt.

Wladislaus Dux ſuperimminentem non ferens, ſed ſtrenuis militibus in caſtris relictis ad *Conradum* pro auxilio militum, quo obſidione ſolui poſſet, rediit. Et quamuis milites *Wladislai* animoſè caſtra ſuæ fidei credita tutati fuiſſent, longa tamen mora obſidionis fracti, dùm ex *Almania* ferendum ſubſidium ſpes eorum feſelliſſet & fames primum, morbi deinde in corpora ſuccreſcerent, caſtra *Boleslao Criſpo* Duci & Monarchæ pacti ne quid hoſtile paterentur, tradunt.

Rediit ex *Francia* in Vrbem *Eugenius* Papa tertius, & tàm à clero, quàm populo, cum tanto humilitatis feruore ſuſceptus eſt, vt vniuerſa concio in laudem ſuam vociferatione alta depromeret: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Romanis omnibus pollicentibus, nunquam ſe de cætero illum, ſed nec ſucceſſores eius in iuribus Eccleſiæ *Romanæ* vexaturos. Secundo Calend. Iunii *Geiſa, Vngariæ* Rex filius *Belæ* cœci moritur, cum annis viginti regnaſſet, quatuor filios *Stephanum, Belam, Arphat*, & *Geiſam* relinquens, cui *Stephanus* filius eius maior natu in Regnum ſuccedit.

1153.

Miecslaus Dux Gertrudim Belæ Hungariæ Regis filiam ducit.

Maioris Poloniæ Dux *Miecslaus* propter prudentiam ſingulari indole in eo ab ætate tenera relucentem, ſenex appellatus, qui in *maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ* regionibus, quemadmodum in ſuperioribus præmiſimus, principabatur, *Ioannis Gneſnenſis* Archiepiſcopi, cæterorumque Prælatorum & Baronum dominiorum ſuorum actus perſuaſione & conſilio, filiam *Belæ* cœci *Vngariæ* Regis *Gertrudim* nomine, virginem & moribus & forma egregiam accepit in conſortem. Quæ ex *Vngaria* in *Poloniam* traducta ſplendidam & magnificam dotem in vaſis aureis & argenteis, cæteraque ſuppellectili inuexit, nuptiarum quoque ſolennitas in *Poſnanienſi* ciuitate pluribus diebus, ſub frequentia plurimorum hoſpitum habita. Ea verò affinitas ideò expetita & accepta eſt, vt priorum veterumque diſcordiarum, & bellorum inter *Belam Vngariæ* Regem, & *Boleslaum Krzywouſti Polonorum* Ducem, Patrem *Miecslai* initorum, obliteraretur memoria, & inter finitima ſibi *Vngariæ* & *Poloniæ* Regna, quies & animorum identitas atque tranquillitas proueniret.

Conradus Imp. moritur,

Vndecimo Calend. Martii *Conradus Romanorum* Rex Ducum *Poloniæ Boleslai, Miecslai, Henrici* & *Cazimiri* auunculus, apud *Naimberk*, poſt quam de transmarinis partibus redierat continua infirmitate decumbens, vita decedit, Regni ſui anno 15. ſepultus eſt in eadem *Naimberek* ciuitate. Hic licet Imperialem benedictionem, aſſiduo languore premente, ſortitus non fuerit, nil tamen illi præter ſolum titulum ad Imperialem deerat ſplendorem, cùm & virtute militari fuerat ſtrenuus, & in ſingulis actionibus prouidus, & animoſus.

cui ſuccedit Fridericus I.

Ne autem diutina eſſet Imperii vacatio, Electores Imperii apud *Francfordiam* in Quadrageſimæ medio *Fridericum* primum filium *Friderici* Ducis *Sueuiæ*, & *Conradi* Regis *Romanorum* defuncti nepotem germanum in caſtro nobiliſſimo, quod *Stupha* vocatur, & altitudine ſua æthera tangere videtur, ſummo omnium fauore & conſenſu (magnam enim de ſe atque raram transmarinis partibus ſub *Conrado Romanorum* Rege & patruo ſuo militans, probitatem, comitatemque monſtrauerat) in *Romanorum* Regem aſſumunt, qui ab *Arnolpho Colonienſi* Archiepiſcopo *Aquisgrani* in Dominica Lætare in Regem diademate coronatur. Hic ſucceſſu temporis *Fridericus Barbaroſſa* cognomen, cum aduſti crinis ex cholera eſſet, ſortitus, octuageſimus ſextus ab *Auguſto* ſtrenuus, nobilis & fecundus.

1154.

Henricus Poloniæ Dux expeditionem in terram ſanctam ſuſcipit.

Tribus *Polonorum* Ducibus *Boleslai Krzywouſti* filiis, *Wladislao* videlicet, *Miecslao* & *Boleslao* & terrenarum actionum occupatione deditis, & matrimoniali iugo alligatis, *Henricus* germanus illorum in geniture ordine quartus, cui *Sendomirienſium* & *Lublinenſium* prouinciarium Principatus obtigerat, à ſuorum dominorum Baronibus & Conſiliariis, ad nuptiarum fœdus ſubeundum non poterat impelli. Sublimioris enim animi illum ceperat cura, magnusque animus terrenis & infimis contemptis, magna quotidie quibus & virtus eniteſcere, & Deus placari poſſet, meditabatur. Id tamen in deſiderio ſuo præcipuè verſatum eſt, vt in terræ ſanctæ ſubſidium, cuius pro ea tempeſtate, à Regibus & Princi-

1154.

Principibus Catholicis recuperatio agebatur, cum militia qua poſſet ampliore ſe conferret, præſidium publicis Chriſtianorum rebus laturus. Quod cùm ſuperiori tempore & per ætatem,& propter bellorum patriam infeſtantium repreſſionem executioni mandare non poſſet, quietis tempus, quo *Poloniæ* Regnum in pacis amœnitate ſiluerat,nactus,voluntariorum militum facto delectu in terram ſanctam cum pulcherrimo militum apparatu terris ſuis *Sandomirienſibus* & *Lublinenſibus* in conditionem & gubernationem *Boleslai Polonorum* Ducis & Monarchæ commendatis, transfretauit. Id ipſo autem profectionis ſuæ articulo Eccleſiam Parochialem in *Iagoſc* villa ſua ad fluenta *Nidæ* ſita in honorem Sancti *Ioannis Baptiſtæ* fundat,& ampla illi dote collata,eam fratribus Cruciferis, Hoſpitalariis, qui & Templarii vocabantur, quorum religio propter defenſionem terræ ſanctæ magna colebatur deuotione, cùm ad illius defenſionem primario reſpectu fuerit inſtituta, commendat in regimen. Poſtquàm verò terram Sanctam incolumis attigit, ſancto ſepulchro adorato, militiæ *Balduini Hieroſolymorum* Regis ſe coniungit,fortiſſimique militis in certaminibus cum *Saracenis* habitis, opera exercens, martyrii palmam ſe ſperabat adepturum. Verùm cum hæc illi ſors tunc obtingere non poſſet, anno integro illic exacto,aliquibus militibus ſuis, partim in conflictibus huiusmodi occiſis, partim intemperie aëris abſumptis, in patriam ſoſpes rediit, & tàm à germanis ſuis *Boleslao* & *Miecslao*,quàm vniuerſis *Poloniæ* Optimatibus, in maximo honore, & animorum gratulatione exceptus eſt, cuius relatione qualitas,conditio,ſtatusque terræ Sanctæ, & quàm acerrima, quamque fortiſſima, cum barbaris pro illius defenſione agantur prælia, cœperunt vulgari, & diffundi.

& redit.

Andrzeiouienſe cœnobium varie ditatur.

Cùm *Andrzeiouienſe* cœnobium Ciſtercienſis ordinis, in fundo Nobilium *Griphonum* *Brzeznica* vocato, *Cracouienſis* diœceſis, tenuibus reditibus prouiſum eſſet, nec numerus fratrum in eo Deo militantium ſubſiſtere illic poſſet, *Ioannes Gneſnenſis* Archiepiſcopus,qui illius primarius, dùm adhuc illum minor haberet ſtatus, extitit fundator, certas illis menſæ Archiepiſcopalis decimas largitus eſt. Cui quidem loco, antequam Conuentualis eſſet, *Maurus* primum, deinde *Radoſt Cracouienſes* Epiſcopi,etiam aliquas decimas menſæ Epiſcopalis *Cracouienſis* Epiſcopi donauerant. Exinde autem locus ipſe amplificatus,extunc quidem cœpit ſubſiſtere, & hactenus propitia diuinitate ſubſiſtit. Contulit autem monaſterio præfato *Ioannes Gneſnenſis* Archiepiſcopus præfatus patrimonii ſui villas, *Brzeznica, Raleſzino, Potok, Lyſſakovo, Lanczyno, Rachowa, Tarſzowa, Turzewa*, contulit & decimas manipulares menſæ ſuæ Archiepiſcopalis *Gneſnenſis* in eisdem villis conſiſtentes. *Maurus* item Epiſcopus *Cracouienſis* monaſterium præfatum conſecrando, donauit eidem decimas manipulares in villis *Morawice, Przewictáwice, Konary, Miechowo, Wąchowo* ſiue *Węglowo*, *Radoſt* verò alius Epiſcopus *Cracouienſis*, contulit decimas manipulares de menſa Epiſcopatus *Cracouienſis* in villis *Borowa, Przekopa, Liuniewo*, hasque omnes vterque Epiſcopus *Cracouienſis* decimas monaſterio præfato inſcripſit. Item præfatus *Ioannes Gneſnenſis* Archiepiſcopus dedit eidem cœnobio *Andrzeiouienſi* decimam manipularem in *Holuſzy*, menſæ ſuæ Archiepiſcopalis. Item dedit decimam quinquaginta aratrorum, quam poſtea ſpecificè conſignauit in villis *Slatoniki, Skotniki, Rambefryce, Iaszewice, Zarczyce, Zdanowice, Czacow, Brzeſzna, Brzem*. Item idem *Ioannes* Archiepiſcopus dedit hæreditates iſtas *Viazd, Błonie, Zarzece, Błonica, Skowrodno, Kamiennczyce* ad eum ex parte cognati ſui *Smil* deuolutas. Item villas per eum emptas *Dzierzązna, Buskow, Tropiſów, Biała, Beſt, Mierzawa*.

1154.

Turbæ inter Hungariæ Regem & Ruſſiæ Duces.

Mittit *Izaslaus* filium ſuum *Mścislaum Polonos* & *Hungaros* contra *Wladimirkonem* conducturum, & non venientibus *Polonis*, venerunt *Hungari*, & Rex eorum *Stephanus* cum *Mścislao*, ſed *Wladimirko Galicienſis* Dux viſa multitudine *Hungarorum* non audet confligere cum eis, ſed ex occultis locis laceſſit eos. Et tandem inuaſus ab eis tranſit fluuium, vbi plures ex ſuis occiduntur, alii capiuntur, alii ſubmerguntur. Fugiens autem venit *Przemysliam* ſequente eum *Stephano Hungariæ* Rege, ipſumque obſidente. Et cœpit petere *Wladimirko* pacem, antequam veniret *Izaslaus* ad Regem *Hungariæ* cum exercitibus ſuis. Et relicto fratre ſuo cum *Suantopelkone* & exercitu in terga venit ſolus ad Regem *Hungariæ Stephanum* cum paucis. Et dùm veniſſet ad fluuium *San* offendit obſtaculum, omnia vada quippè fluminis *Wladimirko Halicienſis* Dux, per ſuos equeſtres & pedeſtres occupauerat,& proceſſit *Hungariæ* Rex ad fluuium cum ſuis exercitibus, & *Wladimirko* videns multitudinem magnam, refugit in caſtrum *Przemysl*, multis de ſuis, aut cæſis aut captis. Videns autem ſe in anguſtia magna *Wladimirko* verſari, cœpit petere pacem. Et *Izaslao* Duce concedere pacem abnuente, *Stephanus Hungariæ* Rex pacem inter eos componit, & pace concluſa, diſcedit in *Hungariam*, *Izaslaus* in *Kiow*.

Eodem anno venit *Georgius* cum filiis ſuis, & *Roſtowcis* atque *Szuſdalcis* & cum Ducibus *Reſani*, & vadit in *Ruſſiam* verſus *Kiow*. Quo audito *Izaslaus* egreſſus eſt contra eum & *Wladimirko* reuerſus eſt in *Halicz*. Dùm autem *Georgius* eſſet apud *Hluchow*, venerunt ſibi *Polowcy* in auxilium in multitudine magna, & Dux *Suantoslaus* filius *Olech*, *Izaslaus* autem *Kiouienſis* Dux,miſit fratrem ſuum *Roſciſlaum* in auxilium *Izaslao Dawidowic*. Et venit

1154.

venit *Georgius*, & obſedit *Czernieiow*, & fiebant magnæ pugnæ inter obſidentes & obſeſſos. Sed dùm ſenſiſſent *Polowcy* aduenire *Izaslaum Czernieiouienſibus* in auxilium, territi diffugiunt. Quibus diſcedentibus, diſcedit & *Georgius*, & vadit in *Nowogrod Szewioiski*, & relicto filio *Waſilkone*, vadit in *Suſdal*, & *Izaslaus* non inuento *Gregorio* apud *Czernieiow*, vadit verſus *Nowogrod*, illicque dedit pacem petentibus, & reuerſus eſt in *Kiow*, & *Waſilko* iuit ad patrem ſuum in *Suſdal*, filium *Mścislaum* mittens in *Polowkos*. Qui ſolus exiſtens vaſtat *Polowcos*,& magna præda equorum & pecorum capta, etiam tabernaculis eorum potitur, & nonnullos Chriſtianorum ſoluit, & reuertitur cum gloria. Eodem anno *Wladimirko Halicienſis* Dux moritur.

Eugenio III. P.R. ſuccedit

Eugenius Papa tertius cum annis octo,menſibus quatuor, diebus nouem ſediſſet, *Tiburi* moritur & per mediam vrbem ferè cum totius Cleri & populi turba, & maximo luctu in Eccleſiam B. *Petri* in *Vaticano* deductus, circa altare ſepelitur. Erat autem vir ſimplex, ſed religioſus, adhærebat namque carni eius tunica lanea, & diebus ac noctibus cuculla, intus habitum monachi retinens, extra ſe Pontificem veſtibus & moribus exhibebat. Cui *Anaſtaſius* tertius natione *Romanus*, primùm *Conradus* dictus ex patre *Benedicto* ſucceſſit.

Anaſtaſius III.

1155.

Henricus Dux monaſterium in Lubin,

Famoſam & celebrem Ciſtercienſium religionem & quæ propter perſonarum in ea Deo militantium, ſanctitatem ſupra cæteras eo tempore relucebat, *Miecyslaus Maioris Poloniæ* Dux in ſuos Ducatus & Dominia introduxit, & in *Lubin* diœceſis *Wratislauienſis* monaſterio conſtructo religionem ipſam primus in diœceſi *Wratislauienſi* plantauit. Ducalique munificentia erga monaſterium à ſe fundatum, vſus,villas,oppida, introitus,& prædia in dotem liberaliter illi contulit,vaſisque & veſtimentis neceſſariis ad ſacra & ornamenta ſpectantibus mirificè inſigniuit. Hunc locum relatio ferebat templum idolorum famoſum quondam fuiſſe, dum *Polonorum* natio gentilibus ritibus & erroribus tenebatur adſtricta. In oppido inſuper *Kaliſz Gneſnenſis* diœceſis Eccleſiam, ex dolatis lapidibus in honorem Doctoris Diui *Pauli* fabricans Præpoſitum & aliquot Canonicos in ea conſtituit, & dote ſufficienti prouidit. Ad quæ quidem opera pro laude nominis diuini, & ſalute fidelium inſtauranda, non ſolùm propriæ deuotionis ferebatur ardore, ſed etiam *Ioannis* Archiepiſcopi *Gneſnenſis* incitabatur perſuaſione, qui cultum Dei propenſius in diebus ſuis augendum æſtuabat.

& Eccleſiam in Kaliſz fundat

Vdalricus Bohemiæ Dux ad Boleslaum in Poloniam confugit.

Vdalricus filius *Sobieslai Bohemorum* Ducis, dum *Wladislai Bohemiæ* Ducis, qui patri ſuo *Sobieslao* in *Bohemiæ* Ducatum ſucceſſerat, conſpectum fugiens in *Almania* aliquanto tempore manſiſſet, in *Bohemiam* rediit. Verùm *Wladislaum* Ducem non tàm ſibi purum ac propitium prout ſperauerat, conſiderans, tyrannidemque ſuam pertimeſcens, cum ſuis ſequacibus in *Poloniam*, cui pater ſuus *Sobieslaus* pro beneficiis acceptis plures hoſtilitates intulerat, diffugit, & à *Boleslao Criſpo Polonorum* Duce, ne dum ſuſceptus & recollectus, ſed etiam propitiè & fauorabiliter tractatus eſt.

1155.

Anaſtaſio III. P.R. ſuccedit Adrianus III.

Anaſtaſius Papa tertius cum anno vno,menſibus quatuot,diebus viginti ſediſſet, moritur, & in Eccleſia S. *Petri* in concha porphirica accepit ſepulturam. Poſt cuius mortem *Nicolaus Albanenſis* Epiſcopus, & Cardinalis, natione *Anglicus*, qui *Adrianus* tertius vocatus eſt, in ſummum Pontificem ſucceſſit.

1156.

Miecslao naſcitur filius Otto.

Operum ſuorum bonorum *Miecyslaus* maioris *Poloniæ* & *Pomeraniæ* Dux, quæ in fundando cœnobio *Lubinenſi* & Eccleſiam S. *Pauli* in *Kaliſz* collegiatam erigendo egerat, mercedem & fructum glorioſum excepit. Coniunx etenim ſua *Gertrudis* Duciſſa filium illi peperit, de cuius natiuitate *Miecslaus* Dux exhilaratus in *Poſnanienſi* ciuitate, curia indicta, ſolennitatem baptiſmi diebus aliquot celebrauit, nomenque filio in baptiſmate *Otto* impoſuit. Ne Cæſarum *Ottonum*, ex quibus ipſe materno ſanguine ſatus erat, nomen obliterari poſſet.

Stephano Poſnanienſi Ep. ſuccedit Raduanus.

Luſtro vno *Stephanus Poſnanienſis* Epiſcopus in Pontificatu exacto, paraliſim incurrens moritur, & in Eccleſia *Poſnanienſi* ſepelitur. Cui *Raduanus* Scholaſticus *Poſnanienſis* ſubſtituitur per electionem Canonicam nobilis de domo *Srzeniauitarum*, à *Ianislao Gneſnenſi* Archiepiſcopo confirmatus,& in Eccleſia *Vnicíouienſi* de conſenſu *Miecslai maioris Poloniæ* Ducis conſecratus.

Fridericus I Imp. in Italia res agit.

Fridericus Romanorum Rex vocatus *Barbaroſſa*, collecta *Germaniæ* Principum & militum multitudine,in *Italiam* Imperialem benedictionem accepturus proceſſit. A quo cum *Veronenſes* pro tranſitu pecuniam exigentes iter ſuum retardarent, promiſſa pecunia difficultatem diſſoluit, & 12. *Veronenſium* legatos ad ſe pro pecunia venientes in patibulum egit. *Terridona* munitiſſima ciuitate victa, *Spoleto* verò exuſto *Romam* perueniens, ab *Adriano* Papa cum magno gaudio omnium ſuſceptus, in Imperatorem coronatus eſt. Coronationem autem ſuam ingens ſeditio ſecuta eſt,nam *Romani* in porta S. Angeli, familia ſua inuaſa, dùm plurimos trucidaſſent,clamore facto à Cæſareis militibus victi, & magna cæde adeò domiti ſunt vt *Tiberis* ſanguine interfectorum rubras vndas oſtentaret. Agente tamen *Adriano* Papa, pacificatus eſt Imperator *Romanus*, & plures, qui capti fuerant, *Romanos* abſoluit. Et quamuis Imperator magna fuerit *Adriano* Papæ familiaritate coniunctus, poſt tamen Imperatoris ex vrbe diſceſſum, plures ſimultates inter eos conflatæ, & aliquanto tempore ventilatæ ſunt,cum Papa coronationem ei præſtitam

1156

tam pro beneficio, Imperator pro debito computaſſet.

Suidgero Cruſuicienſi Ep. ſuccedit Honoldus.

Suidgerus Cruſuicenſis Epiſcopus cum annis 23. præfuiſſet eidem Eccleſiæ ex hepatis vitio moritur, & in *Cruſuicienſi* Eccleſia ſepelitur. Cui *Honoldus* genere *Italus* ab *Adriano* Papa quarto, ad petitionem capitularem, & *Boleslai Criſpi Polonorum* Ducis & Monarchæ datus ſucceſſit. Sub cuius regimine ſedes de priſco *Cruſuicienſi* loco *Wladislauiam* translata eſt.

Boleslao naſcitur filius cognominis.

Anaſtaſia Duciſſa *Boleslai Criſpi Polonorum* Ducis & Monarchæ conſors primario partu filium effudit, de cuius ortu pater ſingulari lætitia repletus, nomen illi ſuum *Boleslaus* impoſuit.

Bellum Ducum Ruſſiæ.

Veterem hoſtilitatem *Izaslaus Kiouienſis* Dux vltum iri ſatagens, contra filium *Wladimirkonis* Ducem *Halicienſem* mouet bellum, vtriusque autem copiis ad fluuium *Sereth* conuenientibus, fit conflictus, à quo abſtinere, & in *Halicz* redire *Wladimirkonis* filius (vnicus enim erat) rogatu militiæ ſuæ, coactus eſt. Vtrisque autem pro victoria adnitentibus, fit cædes ingens, & tanta inuolutio, vt ſe inuicem non cognoſcerent, & vtrique abirent pro uictis. Et captiuati ſunt plures ex *Halicienſibus* per milites *Izaslai*, & plures *Izaslai* milites per *Halicienſes*. Diffugientibus autem fratribus *Izaslai Suantopelkone*, & *Wladimiro*, & filio ſuo *Mſcislao*, remanſit *Izaslaus* in loco certaminis cum pauca militia. Sed timens ne interim occuparetur per *Halicienſes* iuſſit occidi captiuos exceptis notabilioribus quos ſecum deduxit in *Kiow*.

Alexandro Plocenſi Ep. ſuccedit Vernerus.

Alexander Plocenſis Epiſcopus, cum annis 27. Pontificatum geſſiſſet, obiit, & in *Plocenſi* Eccleſia ſepelitur. Cui *Vernerus* Scholaſticus *Plocenſis* genere nobilis de domo *Rozæ* concorditer electus ſuccedit. Cuius electionem *Ianislaus Gneſnenſis*, Archiepiſcopus, facile de conſenſu *Criſpi* Ducis *Poloniæ*, vir enim erat eximiæ religionis & deuotionis in Deum, confirmauit, & apud *Lancitienſem* Eccleſiam in *Plocenſem* ordinauit Epiſcopum.

1157.

Fridericus Imp. Beatricem in matrimonium ſumit.

Ex *Italia* & *Galliis Fridericus* Imperator diſcedens & in *Almaniam* rediens, omnium Principum *Almaniæ* in *Wiercburg* alias *Herbipoli* pro Pentecoſtes feſto die agit conuentum, in quo & filiam *Burgundiæ* Ducis *Beatricem* ſibi in matrimonium iungit, & de bello *Mediolanenſibus* inferendo, quos conſtabat aperta rebellione erga Cæſarem vſos eſſe, cum Principibus conſultat.

Wladislaus Dux Friderici Imp. implorat auxilium

Inter hæc & *Wladislaus Polonorum* Dux coram Cæſare & Principibus cauſam ſuã agere cœpit: *Duodecimus*, inquit, *Cæſar optime, labitur annus, ex quo cum coniuge & liberis, per fratrum odium & liuorem patria pulſus ſum in terris tuis indignum exilium ago, nec ſpei meæ pollicitationique Cæſareæ, aliquis effectus reſpondit. Prædeceſſor quidem tuus Conradus, dum crebris legationibus reſtitutionem mei efficere nequiret, armis illam effecturus, legiones in Poloniam duxerat, ſed à fratribus meis Poloniæ Ducibus falſis promisſis & blanditiis victus, campoque detractus eſt, neque poſt hæc curis Imperii & languore diſtentus arma in mei reſtitutionem, licet id crebro polliceretur, reſumpſit. Non mea iam ſors, ſed filiorum, ne & ipſi in exilio mecum vna conſeneſcant, me perurget. Quos conſulam? Quos deprecer? à quibus commiſerationem ſperem? præter te vnum Cæſar, quem in hanc diem colui, cuius quoque ſubuentione & beneficio viuo, fratribus infeſtum & implacabilem animum gerentibus, non habeo, ſi te conditionis meæ non miſeret, ſaltem ſororis tuæ, coniugis meæ, quæ & ipſa mecum exulat, & nepotum tuorum, filiorum meorum, quos in viros, dum huc pueri allati erant, euaſiſſe vides, miſeria mouearis.* Duxit & tres filios iam adoleſcentiam tranſgreſſos pulcherrimæ & raræ indolis iuuenes, pedibus Imperatoris, quo facilius eum in miſerationem flecteret, admouit, *Extorrem ſe factum habitationis patriæ ſubintulit, terram, in qua ſit natus, negari ſibi, Boleslaum, Miecyslaum & Henricum incubare Principatibus ſuis, qui ſibi, & filiis per ſcelus erepti forent.* Dux deinde *Bohemiæ Wladislaus*, liuoris magis in *Polonos*, quam pietatis in exulem reſpectu, ne id ludibrium ferat Cæſar, pertinaciamque *Poloniæ* Principum ſuo calcaneo aduerſantium domaret, admonuit, vniuerſi deinde Principes *Almaniæ*, huic petitioni aſſenſi, vt reſtitutionem *Wladislai Polonorum* Ducis efficeret, Cæſarem conſiliis, precibuſque impellebant. *Wladislaus* enim *Polonorum* Dux & ex continuo contubernio, & ex diuturna mora, fere omnium ſibi *Almaniæ* Principum, & familiaritates, & amicitias meruerat. *Fridericus* autem Cæſar, cum ſuapte ad ferendum exuli ſubſidium moueretur, frequentibus tamen Principum conſiliis ſententiis & precibus adeo peruictus accenſusque eſt, vt prius in *Polonos*, quam in *Mediolanenſes* expeditionem indiceret, & exulis cauſam citius agi, quam propriam mallet. Verum quia æſtate illa expeditio ipſa minime propter temporis defectum prouentura videbatur, quo iuſtior belli cauſa eſſet, mitti primum ad Duces *Poloniæ* qui nomine Cæſaris reſtitutionem exulis admonerent, belloque inferendo terrerent, placuit legatos.

1157.

quod & ipſi promittitur.

Hi cum ex eodem conuentu in *Wierczburg* habito miſſi eſſent, *Boleslaum* quoq; Ducem & Monarcham *Cracouiæ* offendiſſent, Imperialia mandata, vt erant inſtructi, & iuſſi, coram eo, & duobus reliquis fratribus *Miecyslao* & *Henrico*, quos gratia audiendæ legationis præfatæ *Boleslaus Cracouiam* acciuerat, edicunt. Orabant autem, vt *Ducis Wladislai fratris ſui errori, veniam, & transgreſſioni tribuerent, mouerenturque, etſi non germanitate, ſaltem calamitate hominis, & Cæſarea intercesſione. Satis Wladislaum Ducem, pro delicto pœnarum dediſſe.* *Boleslaus* autem *Polonorum* Dux & Monarcha fratrum & Conſiliariorum ſuorum

1157.

Prius tamen de eius reſtitutione ad Boleslaum & fratres nuncii mittuntur, qui vero illam renuunt.

ſuorum deliberatione legationem Cæſaream expendens, reſpondit: *Nullius ſe fratres ſuos in Wladislaum Ducem admiſſi facinoris conſcios, neque ſe fratri bellum intuliſſe, ſed illatum propulſaſſe. Illum tàm crudelem in ſe fuiſſe, vt non communione ſanguinis non eorum adoleſcentia, non precibus quominus ad exterminium eorum, ſuos omnes conatus intenderet, moueretur. Indignum Wladislaum Ducem venia, indignum miſericordia & interceſſione diſſerunt, qui omnis cognationis, omnis æquitatis oblitus, nec iuris diuini, nec humani, ſed nec iuris gentium ſanctiones, nec patris teſtamento ſcripta legitima Imperia pati, & cuſtodire potuit, ſed nec tunc dum illos ad vnius caſtri Poſnanienſis angulum redegiſſet, Gneſnenſis Archiepiſcopi Iacobi paterna obſecratione placari poterat. Se quidem non tàm impios eſſe, vt non velint fratri tanto tempore exuli miſereri, ſed vereri, ne reſtitutus ad exterminium eorum ardentius, dùm ambitioſo animo exulceratus acceſſerit, intendat. Rogarent proinde Cæſarem, vt erga illos indignationem non moueret, reſtitutionem fratris ciuile bellum, cædemque & exterminium multorum effecturam.* Cum hac reſponſione Imperiales Nuntii, comiter & liberaliter habiti, dimiſſi, cùm rediiſſent, *Fridericus* Imperator reſponſione ipſa magis offenſus, quam mollitus expeditionem contra *Poloniam* in futuram æſtatem *Wladislaum* reſtituturus, *Almaniæ* Principibus & militibus pronunciat, occaſione belli hinc maximè accepta, quod *Poloniæ* Duces, eius Imperio recalcitrabant. Imperatori autem ſacramentum fidelitatis præſtare, & tributum quingentarum marcarum argenti annis ſingulis publico ærario Imperii inferre, ab eis exigenti negabant, ſatius ducentes mori, quàm *Poloniæ* Regnum ſubiici tributis, apertisque & euidentibus reſponſis, nunquam ſe ſub Imperio aut tributis fuiſſe, & non clanculariam ſed manifeſtam oppoſitionem ſe pro libertate facturos moliebantur.

Miecslao naſcitur filius Stephanus.

Effudit hoc anno conſors *Miecslai maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ* Ducis Duciſſa *Gertruda* alterum infantem, cui matre obſecrante *Stephanus* nomen inditum eſt. In *Hungariæ* enim Regno *Stephanus* Rex ſuus nepos ex fratre germanus principabatur, nec multò poſt diem puerpera obiit.

1158.

Fridericus Imp. cum magno exercitu venit in Poloniam,

Boleslai Monarchæ Ducisque *Polonorum* & fratrum ſuorum *Miecslai* & *Henrici* reſponſione *Fridericus Romanorum* Imperator irritatus, magnas concepit iras, & ſuo in *Herbipoli* condito decreto ſatisfacturus, expeditionem in *Poloniam* mouet, maximumque tàm ex equeſtribus, quàm ex pedeſtribus copiis menſe Auguſtò per *Saxoniam* exercitum traducens illam ingreditur, cui in *Saxoniæ* finibus *Wladislaus Bohemiæ* Dux cum *Bohemis Morauisque* ſe coniungit, & exercitum Imperatoris per ſe magnum effecit ampliorem. Omnes enim Imperii vires, & omnem *Almanicam* nationem, *Francos, Sueuos, Rinenſes, Bauaros, Saxones Lothoringos, Miſnenſes*, & quòd magnæ execrationis poterat videri, ipſos etiam *Morauos* & *Bohemos* vnius penè nationis cum *Polonis* & linguæ contra *Polonos* vidiſſes infeſta arma induiſſe. Imperator itaque *Fridericus* contra *Polonos* exercitum mouens, cum maximis copiis ad fluuium *Odram*, cum magna difficultate penetrauit, & vndecimo Cal. Septemb. *Odram* cùm exercitu præter opinionem transnatauit.

1158.

ſed a Polonis ex inſidiis magnopere vexatur,

Boleslaus itaque *Miecslaus* & *Henricus Polonorum* Duces, quamuis & ipſi cum ſuorum militum exercitatiſſimo robore Imperatori *Friderico* occurriſſent, vires tamen ſuas metiendo, dùm illas conſtaret hoſtilibus multò inferiores & diſpares, hoſtem ex inſidiis & paludinoſis, & iniquis locis laceſſentes in diſcrimen notorium vniuerſæ dimicationis non veniunt. Turmis quoque militum, & belli muneribus, inter ſe partitis, in loca diuerſa abeunt, atque ex illis hoſtes incautius prædatum, aut pabulatum progreſſos, aut capiunt, aut interimunt. Omnia inſuper loca, per quæ Imperatoris exercitus tranſiturus erat, ab eis viciniora, interque caſtra & oppida munita videlicet *Glogow* & *Bitom* igne iniecto conſumunt, quæ res in magnas difficultates commeatu & pabulo deficiente Imperatorium exercitum induxit. In ſingulis quoque ſtatiuis magnus equorum numerus fame tabefactus ſubſiſtebat, frequentesque milites ex ordine equeſtri ad peditum numerum redacti erant, nec pabulatione ſinè manifeſto periculo ad remotiora loca progredi poterant, quærendi pabuli gratia, periculoſis inſidiis, aut trucidandi, aut capiendi. Crebra quoque priorum mors, & trucidatio reliquos adeò terruerat, vt in ſingulis ſiluis, rubis, àut ſiluetis inſidias *Polonorum* conſiſtere vererentur. Acceſſit & amplior exercitui Cæſareo pernicies, mollia enim & delicata *Almanorum* corpora, & vini & ceruiſiæ ex hordeo coctæ, quorum in *Polonia* vſus non eſt, aſſueta, ex aſſiduo aquarum hauſtu in diſſenteria prolapſa ſunt, adeoque diſſentericus morbus in eorum corpora vulgatus erat, vt maiorem partem Cæſarei exercitus ea peſtis peruaſerit. Cùmque graſſatio eius nulla arte, nullisque herbis, aut antidotis inhiberi poſſet, omnes à Cæſare reuerſionem flagitabant, neque in malo auſpicato bello cenſebant cum ſua pernicie & interitu immorandum. Cæſar etſi vocibus procacibus, precationibusque his, ſed & ſuorum mortibus & ægritudinibus moueretur, pudore tamen ne cœptum bellum leuiter omitteret, retrahebatur. Quid tamen ageret, aut quem fructum ex bello huiusmodi ſperare poſſit, cum *Poloni* in aciem non prodirent, aſſidua angebatur perplexitate. Sed nec expugnationi caſtrorum aut vrbium intendere poterat, quippe vrbes raræ & caſtra apud *Polonos* ea tempeſtate habebantur, ſed & plerasque *Poloni* ſub aduentu Cæſaris, proprio igne deleuerant,

1158.

rant, ad paludinosaque & inuia loca nonnullis desertis diuerterant. Sola itaque agrorum populatione tàm validus & numerosus exercitus contentus, tectis innocuis ignem iniicebat. Territoria quoque & districtus *Wratislauiensem* & *Posnaniensem* incendio & spolio vastabat. Inter hæc solertissimus Imperator & expeditionem illam, cuius illum sæpè pœnitebat, & discessionem suam, quam fames & morborum pernicies, militumque clamor & vociferatio exigebat, honestaturus, per *Wladislaum Bohemiæ* Ducem, velut communem partium amicum egit, vt *Polonorum* Duces Boleslaus, *Miecslaus*, & *Henricus* pacem à Cæsare expeterent certitudine facta, eos pacem consecuturos. *Bohemiæ* itaque Ducis pollicitatione Duces *Polonorum* permoti, sub securitatis conductu in Cæsarea castra apud villam *Kriszogowe* statiua habenti perueniunt & in tabernaculum Imperiale, vbi frequens consiliariorum numerus conuenerat, deducti, per organum *Boleslai* verba faciunt: *Si scrupulosius*, inquit, *Cæsar optime, & nostram & fratris nostri Wladislai, in cuius restitutionem & fauorem bellum nobis infers, causam examinasses, nequaquam contra nos hostilem animum induisses, ea enim iustitia causam nostram conspiceres esse præditam, vt magis illi defensio quàm vexatio debeatur. Qui etsi tuus gener sit, inficiari tamen non potes, & nos de sanguine tuo satos esse. Nobis quidem persuasum est, neque tibi, neque tuorum cuiquam fratrem nostrum Wladislaum exilii supplicio iniustè affectum videri, quo tres nos omnes fratres suos, nisi iusto marte concidisset, affecturus erat. Et quamuis plurimis damnis patriam nostram sine demerito afflixeris, in castra tamen tua venimus, singulis causis & querelis quibus nos iniustè coram Cæsarea tua Maiestate onerauit, in faciem præsentes responsuri.* His dictis *Fridericus Romanorum* Imperator Ducibus *Poloniæ* sereno vultu exceptis benignè respondens, ait fratris vestri *Wladislai* calamitate, cui nullam miserationem à nobis & prædecessore nostro *Conrado* rogati, præstare voluistis, moti, in præsens bellum descendimus. Quod etsi maximo geratur sumptu, humanitas tamen nostra tanta est, vt facile vobis ignoscat, si frater vester *Wladislaus* plenam suorum Ducatuum sortem acceperit. Interponuntur post hæc de pace & reconciliatione tractatus, inter Imperatorem *Fridericum*, & Duces *Polonorum* sub duabusque conditionibus pax componitur. Vt videlicet fratrem *Wladislaum* suis Ducatibus Duces *Polonorum* restituant, & trecentas lanceas Cæsari in bellum *Mediolanense* mittant. Et dùm vtraque conditio à Ducibus *Polonorum* Boleslao, *Miecslao*, & *Henrico* accepta esset, Imperator *Fridericus* ex agro *Polonico* legiones deducens, in *Almaniam* multis suorum amissis remeauit, neque solùm Ducibus *Poloniæ* pacem sub conditionibus dedit, sed etiam affinitatem cum illis iunxit, *Miecslao maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ* Duci neptem suam *Adlcidam* dando cum dote insigni in consortem, magis diuturnam existimans pacem, ad cuius æquas conditiones sanguinis vinculum adiiceret. Purgauit etiam tunc se *Boleslaus Poloniæ* Dux cum fratribus iureiurando, quòd fratrem suum *Wladislaum* non ad ignominiam Imperii expulisset, pollicitus pro die Natiuitatis CHRISTI ad curiam in *Maideburg* personaliter venire, & iuxta iudicium & sententiam *Polonorum* & *Bohemorum* super expulsione fratris sui *Wladislai* respondere & parere. Omnibus tamen quæ promiserat neglectis, nec ad curiam Cæsaris pro die constituto venit, nec sufficientes pro se procuratores misit. *Italicam* tamen expeditionem adimpleuit, magnificè & animosè.

& terras tantum vastat.

Postea Boleslao fratribq pacem petentibus,

dat, qua Wladislaus restituitur,

1158. & Miecslaus Imp. affinitate iungitur.

Anastasia Ducissa *Boleslai Polonorum* Ducis consors, filio edito, cui nomen *Leszko* datum est, morte absumpta est. Ex cuius obitu Boleslaus Dux diuturno cruciatus mœrore alteram superducere aliquanto tempore abnuebat. Eclipsis solis notabilis eo anno nona hora apparuit, & *Ierusalem* Sancta a Zoldano *Babiloniæ* capta est, multis Christianorum militibus illic aut occisis, aut captis. Obscurationem autem solis fames valida, qua plerisque mortales absumpti sunt, secuta est, quæ *Poloniam* & eius regiones notabiliter afflixit.

Tredecima Nouembris moritur *Izaslaus Mścisławic* Dux *Kiouiensis* & sepelitur in monasterio S. *Theodori*, & *Izaslaus Dauidowic* volens intrare *Kiow* non est permissus à *Wenceslao* & *Mścislao* filiis *Izaslai*. Et venit *Rościslaus* ex *Smolensko* frater *Izaslai*, & *Kiouiensem* accepit sedem. Posthæc venit *Olech Georgii* cum multitudine *Polowconum* in *Pereaslaw* contra *Mścislaum*, & *Pereastauienses* fortiter resistendo, dimicant secum, & discedit *Olech* cum *Polowcis* ea nocte ex *Pereastaw*, & *Rościslaus* assumens secum *Suantoslaum Izaslawic*, *Wszeuoldorowic*, & *Mścislaum Dauidowic* vadit versus *Czernieow* contra *Izaslaum Dauidowic*. Et dùm pertransisset, nunciatur sibi mors patrui sui *Wenceslai*. Ipse autem dimissis exercitibus suis cum *Suantoslao* reuertitur in *Kiow*, & in Ecclesia S. *Zophiæ* sepelit *Wenceslaum*, & recepta rursus militia, vadit versus *Czernieow*. Audiens autem *Izaslaus Dauidowic*, mittit pro *Olech Georgii* qui venit cum *Polowcys* in eius subsidium. Et *Rościslaus* cum suis exercitibus stetit, circa *Bialawica* & exiuit *Izaslaus* & *Olech* contra eum, & certabant sagittarii pro ripis. *Rościslaus* autem videns magnam multitudinem *Polowconum*, territus est, & mittit ad *Izaslaum*, dando sibi pro se *Kiow*, & *Pereastaw* pro *Mścislao* nepote. Quod audiens *Mścislaus* indignatus dicebat: *nec ego habeo Pereastavv, nec tu Kiovv*, & recessit cum militia sua. Quod videntes omnes alii fugiunt, & *Polowcy* eos persecuti, plures aut occidunt, aut capiunt, cæteri dispergurtur, & *Rościslaus* fugit in *Smolensko*, *Mścislaus* verò & *Suantoslaus Wszewoldorowic* procedunt fugientes in *Kiow*. Et captus est *Suantoslaus Wszeuoldorowic* à *Polowcis*, *Mścislaus* verò euasit, venitque in *Pereaslaw*, & assumpta vxore sua vadit in *Lucko*, *Kiouienses* autem plurimum aggrauati, mittunt & recipiunt *Izaslaum* in *Kiow*, qui locat *Olech* in *Pereaslaw Polowcis*, ibidem patrantibus multa mala circa *Pereaslaw* Ecclesias comburentibus, atq; villas. Deinde *Georgius* venit versus *Kiow* & post multos tractatus, cessit illi *Izaslaus* de *Kiow*, & sedit in *Kiow* se de sua auita & distribuit in vita regiones inter filios, *Andreæ* dat *Wyssegrod*, *Boryszturow*, *Olech Pereaslaw*, & *Wasi.koni Porszy*.

Turbæ in Russia.

1158.

1159.

Ad Patriam & Principatus suos ex diuturno calamitosoque exilio, quod in *Almaniæ* oris annis 13. cum coniuge & liberis stipe aliena & precario viuens, *Wladislaus Polonorum* Dux pertulerat, quos sibi fratrum benignitas iuxta fœdus cum *Friderico* Cæsare ictum restituendos spoponderat, reuersus, arma, equos, quad rigasque & subuectiones cæteras, quibus sarcinæ deferri possent, & reuersionis in patriam & rehabitationis Dominiorum cupidus expediebat, cùm interim languor grauissimus illum occupat, à quo hebdomadis aliquot cruciatus, quarto Nonas Iulii tandem animam exhalat, & in *Aldemburg* accepit sepulturam. Quem quidem locum & consors sua *Cristina* vsquequo fatis intercepta est, incoluit, cuius persuasiones *Wladislaus* secutus propria perdidit, qui vsurpare nitebatur aliena, primumque exul, deinde hostis patriæ habitus est. A cuius possessione in ipso suæ restitutionis limite excidit, & temeritatis quondam suæ, & in exterminio suorum fratrum, & in excœcatione *Petri* Comitis *Skrzynensis* patratæ pœnas iustas dedit, vt in exilio contabescens, exulisque more in alienis sedibus recumbens, neque propriam patriam, propriosque Principatus & penates, quamuis restitutione patefacta contingeret, quemadmodum *Iacobus Gnesnensis* Archiepiscopus maiorem in modum eius vicem dolens, talem rerum suarum illi narrauerat exitum euenturum. Post cuius è vita excessum, tres filii videlicet *Boleslaus*, *Miecyslaus*, & *Conradus Loripes* Principes ab eo relicti *Poloniam* redire cunctabantur, veriti ne pro paterno facinore à patruis graue aliquid in illos statui contigisset, vt non in patrem solùm, sed etiam in filios diffunderetur sceleris animaduersio. Esto quod nonnulli asserant *Wladislaum* præfatum Ducem in *Poloniam* cum pignoribus, & supellectili tunc reuersum, tria castra Imperatoris sumptibus & suffragio, videlicet *Welen*, *Grotecz*, & *Niemcze* ædificasse, bellumque fratribus intulisse pro quo rescindendo, dùm ad colloquium *Plocko* cum fratribus venisset, veneno extinctum fuisse.

1159. Wladislaus in Poloniam reuersus moritur.

Fridericus Imperator cum ex *Almania*, *Italia*, *Bohemia*, cæterisque nationibus & regionibus frequentem exercitum adunasset, trecentæ quoque illi lanceæ viris, armis, equisque insignes per Duces *Poloniæ* *Boleslaum*, *Miecyslaum* & *Henricum*, ita vt vnusquisque Ducum centenarium expleret numerum in auxilium suæ contra *Medialanenses* expeditionis missæ aduenerunt. Cum validissimis itaque legionibus *Italiam* ingressi *Brixiensem* primum regionem vastat, deinde *Mediolanum* obsidere aggressus, cùm plures illic Principes & milites in ciuitatis oppugnatione amisisset, *Mediolanensibus* & pacem petentibus victis, victus est, & ipse innata misericordia, pacem dedit, & obsidionem soluit, legionesque in propria redire iussit. Sed *Mediolanenses* mox postea dolo vsi, iusiurandum Imperatori præstitum præuaricati, magnam stragem castra ditionis Imperatoriæ conquirendo fallaciter ediderunt. *Wladislaus* autem *Bohemiæ* Dux, qui in expeditionem huiusmodi contra *Mediolanenses* personaliter se contulerat, in sui laboris præmium à *Friderico* Imperatore in *Bohemiæ* Regem coronatus est, abrogatisque veteribus insigniis, nigra videlicet aquila, nouis videlicet albo Leone insignitus est.

1159. Expeditio Friderici I. Imp. in Italiam.

Adrianus Papa cùm annis quatuor, mensibus octo, diebus 28. sedisset, moritur & in Ecclesia B. *Petri* honorifice sepelitur, vir ciuilis, strenuùs, largus, facundus, & omnibus actibus suis gloriosus. Cui *Alexander* tertius, *Rolandus* ante vocatus, patria *Senensis* patre *Romano* à maiore parte Cardinalium electus, reluctans & indignum se hoc honore vociferans successit. Eligitur etiam *Octauianus*, qui *Victor* dictus est, & graui schismate Ecclesia turbari extunc cœpit. Octauianus prima Dominica Septemb. *Ronaldus* vero decima octaua Septemb. die, in Papas consecrantur.

Adriano Papæ succedit Alexander III.

Kiouiensis Dux *Georgius* grauem & iratum animum contra Ducem *Miecslaum Pereaslauiensem* Ducem filiū *Izaslai* gerens, non contentus illum de *Pereaslaw* expulisse, ordinatis & congestis exercitibus, & in potestatem *Georgii Iaroslawic*, & *Iaroslai* Ducum commissis ipsos contra *Izaslaum* Ducem in *Przesopnica* se continentem transmittit. Qui terrore hostili actus cum se imparem futuræ dimicationis videret ex *Przesopnica* fugit in *Lucko* & castro *Lucko* in fidem & defensionem fratris germani *Iaroslai* commendato ad *Polonorum* Duces *Boleslaum*, *Miecslaum*, & *Henricum* confugit intelligens & pro comperto habens, quod *Georgius Kiouiensis* Dux etiam ad exclusionem suam de *Lucko* aspiraret, copiasque congereret Principes autem *Poloniæ*, videlicet *Boleslaus Cracouiensis*, *Miecslaus Posnaniensis*, *Henricus Sandomiriensis* exule *Mścislao* benignè excepto & omnibus necessariis apud se prouiso congregatis Dominiorum suorum potentiis versus *Russiam* hostiliter procedebant, *Mscyslaum* Ducem non in *Pereas-*

Turba in Russia.

1159.

Peraslauienſem tantummodo, ſed etiam in *Kiouienſem* ſedem reſtituturi. Potentiam autem *Polonorum Georgius Kiouienſis* Dux veritus per mediatorem *Roſcislaum* Ducem *Przemyslienſem* pacificatur, cum *Mscislao* Duce & germanis ſuis *Wladimiro* & *Iaroslao* filiis *Izaslai*, & tàm Ducatum *Pereaslauienſem*, quam omnia, quæ ad eos pertinebant, eis reſtituit, iureiurando ſe aſtringens nunquam ad occupationem eorum Dominiorum aſpiraturum. Qua reconciliatione inter eos confecta *Mscislaus* Dux cum magna gloria rediit ad *Ruſſiam* pluribus *Polonorum* militibus eum usque ad *Wladimiriam* conducentibus, & plerisque remanentibus apud eum.

1160. *Miecslao naſcitur filius Boleslaus.*

Noua *Miecslai Maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ* Duci nupta *Adleida* Duciſſa, nouum progenuit infantem, qui à *Joanne Gnesnenſi* Archiepiſcopo in *Poſnanienſi* Eccleſia baptiſatus, vocatus eſt *Boleslaus*. *Miecslaus* autem Dux de filii natiuitate plurimum exultans, congregatis plurimis *Polonorum* primoribus diem natalis filii præfati magna celebrauit ſolennitate, & tàm in Eccleſias quàm miniſtros eorum, viduasque & orphanos gratia & liberalitate vſus, multorum precibus & neceſſitatibus benigna conceſſione reſpondit. Affuerunt etiam ſolennitati præfatæ *Boleslaus Criſpus Polonorum* Dux & Monarcha, in cuius honorem infans ſuo nomine vocatus eſt, & *Henricus Sandomirienſis* Dux, qui plurimis inter ſe viciſſitudine vicaria transmiſſis muneribus, in magna animorum charitate & conformitate, in ſedes ſuas reuerſi ſunt. Verùm quia inter ſermones quos inuicem ſecretè Duces habebant & diſſerebant, id præcipuum extiterat, vt *Boleslaus Criſpus* Dux & Monarcha viduitatis nomine exuto, alterum coniugale iugum acciperet, frequentibus fratrum & Conſiliariorum perſuaſionibus expugnatus *Cracouiam* reuerſus, *Helenam* virginem Principis *Præmislienſis Roſcislai* filiam, accepit in vxorem, nuptiarumque ſolennitas *Cracouiæ* pluribus diebus acta eſt. Ad quam *Boleslaus* & germanos ſuos & Prælatos, Baronesque vniuerſi Regni *Poloniæ* nonnullos etiam *Rusſiæ* Boiaros, ac nobiles inuitatos ſplendidè tractauit, & liberalibus honorauit donariis.

Boleslaus Dux cum Helena Roſcislai premyslienſis Ducis filia nuptias celebrat.

Honoldo Wladislauienſi Ep. ſuccedit Rudgerus.

Quatuor annis *Honoldus Wladislauienſi* Eccleſia adminiſtrata, moritur, & in ea honorificè ſepelitur, cui *Rudgerus* vir natione *Teutonus* ſuccedit per *Alexandrum* Papam tertium *Miecslao Maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ* Duce conſentiente prouiſus.

Fridericus Imp. Mediolanum obſidet.

Frequentibus & acerbis iniuriis contumeliisq; *Fridericus* Imperator *Romanorum* poſt datam acceptamque fidem à *Mediolanenſibus* irritatus cum illi & Nuncios Cæſareos ad ſe miſſos, probris affectos, in mortem, niſi ſibi fuga conſuluiſſent, deſtinauerant, & caſtris Cæſareis, quæ in circuitu ſuo erant, potenter & celeriter, ipſo *Friderico* in *Italia* adhuc agente, expugnatis, milites ſuos in illis deprehenſos, aut necarant, aut duris coniecerant carceribus.

1160

Fridericus ipſe noua expeditione indicta *Mediolanum* fortisſima militia obſidere cœpit, tantoq; contra *Mediolanenſes* gratia & miſericordia ſua abuſos, feruore incanduit, vt iuraſſet ſe ab obſidione, non niſi victa *Mediolano*, diſceſſurū.

Boleslai Wladislai Poloniæ Ducis filius

Boleslaus itaque *altus Polonorum* Dux *Wladislai* Ducis & exulis primogenitus, ne otio & deſidia torperet, cùm in patriam & Principatus ſuos, neque ſibi, neque fratribus tutum putaret reuerti, duobus germanis, *Miecslao* & *Conrado*, ſub cura genitricis ſuæ *Chriſtinæ* in *Almania* relictis, in *Italiam* ſe contulit, & in caſtra Imperatoris *Mediolanum* obſidentis peruenit, militiam ſuam, & animoſitatem, vbi facto opus foret, monſtraturus. Sub ipſo autem obſidionis tempore, miles quidam *Mediolanenſis* & roboris, & ſtaturæ ſingularis, & qui ad *Cyclopum* ſtaturam accedebat, eques ex *Mediolano* prodibat, prouocans Cæſareanos milites de viribus corporis fretus ad ſingulare certamen. Cumque pluribus diebus prouocationem ipſam repeteret, & omnes euidens periculum declinarent, miles ipſe improperiis erga Cæſareanos vſus timiditatem illis & mollitiem pectoris exprobrabat. Quæ res ad demonſtrandam heroici animi virtutem *Boleslao Poloniæ* Duci, audaciam cum fortunæ ingenio ſubminiſtrauit. Ipſe ſiquidem *Boleslaus Polonorum* Dux, gloriæ, famæque auidus, cùm & de corporis virtute ſatis fideret, & nulla re alia, quàm in huiusmodi ſingulari certamine audaciam & virtutem ſuam æquè explicari atque apud imperatorem nomen & gratiam mereri poſſe videret, Imperatore etiam *Friderico* inconſulto & iniuſſu eius, in certamen ſingulare cum milite Gigante iturus, equum & ipſe conſcendit magnumque ſpectaculum vtrique exercitui præbuit, cùm & Imperatorii milites ex caſtris effuſi & *Mediolanenſes*, ex turribus & mœniis euentum futuri certaminis cum ſilentio & magna omnium admiratione ſpectaturi conueniſſent. Subibat autem Cæſareanos milites vehemens indignatio atque cura, cur tàm periculoſum, difficile, & diſpar certamen *Boleslaus Polonorum* Dux iniuſſu Imperatoris & ſuorum Præfectorum ſuſcepiſſet, & ſe aperto inieciſſet periculo, magnum dedecus non tam ſibi, quàm imperatori, & vniuerſo ſuo exercitui, ſi eum vinci contingeret, in iuſſurus. Diſſimulante tamen magis quàm probante Imperiali exercitu ſingulare inter vtrumque certamen initur, & rapaciſſimoq; equorum curſu, infeſtiſque lanceis primum concurrunt, & *Mediolanenſi* milite fruſtra ſine ictu currente *Boleslaus Polonorum* Dux, adeò illum lancea excepit, vibrauitque vt lethali vulnere Gigas excepto, moribundus, ex equo in terram cecidiſſet. At *Boleslaus* nil cunctatus, cum vir raræ agilitatis eſſet, ex equo & ipſe in terram deſiliit, & iacentem Gigantem obtruncat armiſque ſpoliatum, cadaver exanime in paleſtræ medio relinquit. Maximus

apud Mediolanum cum ingenti gigante congreditur,

1161.

mus deinde clamor à Cæſareanis ſublatus, exultationem magnam, quam vniuerſus exercitus Imperatoris de triumpho conceperat, teſtabatur.

Ad Cæſarem deinde *Fridericum Boleslaus Polonorum* Dux ſpolia occiſi Gigantis, egregium virtutis ſuæ teſtimonium referens, à frequenti militum Imperialium cœtu, certatim eius virtutem, probitatemque efferentium, deductus eſt, omniumque militum vociferatione concinna exoratus Cæſar, quatenus heroicum *Boleslai* opus, in ſuam & ſui exercitus ampliſſimam laudem præſtitam, absque digna retributione eſſe non ſineret. Cæſar autem & pro ſui debito, & pro *Boleslài* merito, militumque precatione ſe gratiſſimo animo obtulit tam nobili facinori reſponſurum, *Boleslaum Polonorum* Ducem tunc quidem coram militibus collaudans. Poſthæc ad ſecretum colloquium paucis Conſiliariis conſciis, euocatum temeritatis arguit, quod iniuſſu ſuo periculoſum diſcrimen adiiſſet: *Ego te*, inquit, *laudo & admiror, Boleslae, probitatique tuæ gratulor, de qua vniuerſii exercitus mei teſtimonio, in acie vir acerrimus celebraris. Ego tamen vno offendor, quia diſcrimen notorium me neque conſulto, neque requiſito, aggredi voluiſti. Qui quanto mihi propinquiore ſanguine iunctus es, tanto maiorem in modum amplior dolor & ignominia, ſi fortuna pro hoſte ſtetiſſet, ad me videbantur peruentura. Nunc quidem tibi, tuiſque auſibus facile ignoſco, admonitum te tamen eſſe volo, ne in poſterum ad ea, quæ cum diſcrimine agenda ſunt, iniuſſu meo cæca temeritate prorumpas.* His verbis increpatum, liberaliſſime tamen muneratum dimiſit, cui & tum & deinceps & à Cæſare & à Principibus ſuis atque vniuerſo exercitu maximus pro deuicto hoſte honos habitus eſt, in altumque gradum ſua creſcere & aſcendere cœpit æſtimatio. Sed & quocumque illum incedere aut verſari contingebat, Gigantis cum admiratione omnium demonſtrabatur victor, heroicaque ſua virtus vniuerſorum ſermonibus celebrabatur. Fugauerat enim in illo ſeculo *Iſraelita Philiſteum* & loricatum *Goliam Dauid* inermis, in funda & lapide ſpectatus eſt occidiſſe.

Geiſæ Hungariæ Regi ſuccedit filius Stephanus.

Pridie Calend: Iunii *Geiſa* ſecundus *Hungariæ* Rex cum annis viginti, menſibus tribus, & diebus vndecim regnaſſet, moritur, & in *Alba Regali* honore iuſto ſepelitur, in cuius locum *Stephanus* filius eius coronatur.

1162. *Iaxa de Miechow monaſteria duo fundat.*

Magno in Deum & meritum paſſionis *Ieſu Chriſti* miles nobiles *Iaxa* de *Miechow* armiger diœceſeos *Cracouienſis* actùs ardore, vir pro ea tempeſtate magnarum poſſeſſionum atque opum abundantia inſignis, in ſubſidium terræ ſanctæ perſonaliter cum familiaribus atque armigeris ſuis profectus, aliquanto tempore illic moram geſſit, & enixius quo poterat, pro terræ ſanctæ defenſione cum ſuis militauit. In *Poloniam* autem reuerſurus, inter alia ſuæ deuotionis inſignia apud Patriarcham ſacri

1162.

ſepulchri *Ieroſolimitani Monachum* nomine & eius conuentum, ſub S. *Auguſtini* regula Deo militantem, biſurcatam crucem rubram deferentem, obtinuit, vt ſecum vnus ex Canonicis ſuis in *Poloniam* ordinem prædictum plantaturus mitteretur. Tres itaque villas patrimonii ſui videlicet *Miechow*, *Zagorzyce* & *Komorow* in dotem ordini præfato conferens, in villa principali *Miechow* quam nunc in ciuitatem frequentia populorum & reddituum habente, increuiſſe videmus, Eccleſiam & primum cœnobium de ſpeciali conſenſu & voluntate *Mathæi Cracouienſis* Epiſcopi conſtituit. His quoque non contentus, aliud monaſterium in villa ſua *Zwierzyniec* prope *Cracouiam* ſita pro virginibus Præmonſtratenſis ordinis relligionem profitere volentibus, aliquot villis etiam illud dotans erexit. Et ne temporis proceſſu dotatio ſua duobus locis prædictis facta, a ſuis propinquis & cognatis poſſet labefactari, aut infringi, ſuppliciter illam petiit à *Boleslao Criſpo Polonorum* Duce & Monarcha confirmari. Cuius præſtantiſſimis precibus Dux *Boleslaus* permotus, & operi ſancto confirmationem præſtitit, & bona vtriusque monaſterii per *Iaxam* collata à Ducalibus ſeruitiis, oneribus, & tributis liberauit, ſtatuit ſiquidem, vt homines villarum huiusmodi ad expeditionem contra hoſtes non eant, caſtra non ædificent, *Poradlne* & *Struzne* non ſoluant, monetario non obediant, *Powoz* & *Podwodas* dare non ſtringantur. Ea quidem duo monaſteria, tunc per virum inſignem *Iaxam* in aliquibus villis fundata expoſt Ducum Epiſcoporumque & nobilium *Cracouienſium* donatione, decimis, oppidis, villis, & notabilibus redditibus, amplificata atque impinguata ſunt. Cuius autem ſtirpis aut quorum armorum miles *Iaxa* fuerit parum ex veteribus autoribus & ſcriptoribus conſtat, licet aliqui nobilium eum conentur aſtruere de *Griphonum* domo & genealogia extitiſſe.

Raduano Poſnanienſi Ep. ſuccedit Bernardus I.

Raduanus Poſnanienſis Epiſcopus cum annis ſex ſediſſet, à paſſione iliaca correptus moritur, & in Eccleſia *Poſnanienſi* ſepelitur. Cui *Bernardus* primus Canonicus *Poſnanienſis* via ſcrutinii electus ſuccedit, à *Ianislao* Archiepiſcopo *Gneſnenſis Miecslai* Ducis *maioris Poloniæ* patrocinante conſenſu confirmatus & conſecratus.

Fridericus Imp. Victorem Antipapam creat.

Pro tyrannide, & ſæuitia, quam in *Lombardos* & *Tuſcos Fridericus* Imperator exercebat, ab *Alexandro* Papa tertio reprehenſus, in magnum furoris molem *Fridericus* Imperator excandeſcens, dum & à plerisque inſimularetur *Mediolanenſibus* cæteris *Tuſcis* atque *Lombardis* contra Cæſarem fauiſſe, *Octauianum* Cardinalem, qui & ipſe à minori parte Cardinalium electus fuerat, contra *Alexandrum* erigit, qui ſe *Victorem* moninauit, qui fauore Imperatoris facile vniuerſum temporale in *Italia* dominium, vero Papa *Alexandro* ſpoliato, adeptus

1162.

adeptus eſt, tantis inſuper perſecutionibus & inſidiis *Alexander*, cùm ab Imperatore *Friderico*, tùm ab *Octauiano* ſuo competitore petebatur, quod coactus eſt *Romam* & *Italiam* relinquere, & in *Franciam* ſe conferre. Quo cum perueniſſet à *Ludouico Francorum* Rege honorificè exceptus, atque humaniſſimè habitus, & tractatus eſt.

Turbæ in Ruſſia.

Fœdere & iuramento, quod *Georgius Wladimirovvic Kiouienſis* Dux cum *Mśćislao Izaslavvic* & fratribus ſuis *Wladimiro*, & *Iaroslao* pepigerat, temerato, bellum intulit ei. Quo dimicare non audente apud caſtrum *Wlodimirienſe* ipſum cingit obſidione. Fiebant autem per omnes obſidionis dies pugnæ horribiles, inter obſidentes & obſeſſos, & ſanguinis humani grandis effuſio à *Polonorum* militibus, qui in *Mśćislai* Ducis obſequiis erant, egregia facinora edentibus in obſidentes, & triumphos frequentes referentibus ex iiſdem. Paratus autem erat *Georgius* Dux pacem dare *Mśćislao*, ſi illam petere voluiſſet, ſed eo renitente, dùm nil profeciſſet, multis nobilibus de ſuis amiſſis, confuſus in *Kiovv* rediit.

1163.

Obſidione propè triennali *Mediolanenſis* vrbs à *Friderico* Imperatore fatigata, fame inſuper & nece frequenti ſuorum in dies occumbentium, pluribusque aliis incommodis vexata, tandem vi capitur & expugnatur, cuius muros, turresque dirui, & ſolo, ſe inſpectante, æquari mandauit, nec fortunis ſolùm, ſed & ſacris ſpoliare vrbem victam agreſſus, corpora trium Magorum, qui infantiam Domini noſtri *Ieſu Chriſti* venerati ſunt, per ſanctum *Aſtorgium* ex *Conſtantinopoli* miraculosè quondam *Mediolanum* translata, item corpora ſanctorum *Felicis* & *Naboris* per *Rudolphum Colonienſem* Archiepiſcopum in *Coloniam* mandauit efferri.

Mediolanum capitur

Mediolano autem diruto cæteræ *Lombardiæ*, & *Tuſciæ* vrbes præter *Papiam*, quæ ſola Imperatori parebat, in deditionem venere. Imperatorque victoria potitus Principes & gentes auxiliares pro maiori parte in domos remiſit, inter quos & *Boleslaus Polonorum* Dux ſpolia victi à ſe Gigantis, Imperatoriaque dona referens, remeabat. Scripſit autem *Fridericus* Imperator *Boleslao Criſpo Polonorum* Duci & Monarchæ, ſcripſit & *Miecslao Henricoque* Ducibus *Polonorum* patruis eius germanis in fauorem *Boleslai Alti* literas, virtutem eius magnoperè commendans, petens & vigore pactorum ſecum initorum requirens, *vt præfatum Boleslaum & fratres ſuos Miecslaum & Conradum ad ſuos Principatus, & dominia reſtituerent, præſertim cùm Pater eorum Wladislaus, non exilio ſolùm diuturno, ſed & morte ſcelus in eos admiſſum expiaſſet.* Nec literis ſolùm contentus, etiam nuncios, qui hæc ingeminarent, & ſi preces & adhortationes parum proficerent, terrerent, ad *Polonorum* Duces transmittit.

Imperator nuncios in Poloniam mittit, vt filii Wladislai reſtituantur,

Qui Imperatoris nomine apud *Polonorum* Duces ita verba faciunt: *Quando*, inquiunt, *Cæſar firmo & obſtinato animo noluiſſe vos in gratiam cum fratre viuo redire, cognouit, & frequentius illo ſuperſtite fruſtra vos ſolicitauerit, nunc quoniam ille rebus humanis abſumptus eſt, pignorum ſaltem ſuorum, & veſtrorum nepotum, vos miſerabilis calamitas moueat, pudeatque, qui ſoli patrimonii extorres alienos lares inhabitant.* His verbis *Boleslaus* Monarcha, *Miecslaus* & *Henricus Polonorum* Duces permoti, cùm & Cæſaris formidarent iram, & nepotum *Boleslai* præcipuè maioris natu propter virtutes illius, & decora, miſericordia mouerentur, petitionibus Cæſaris acquieuerunt, veniamque nepotibus ſe daturos, patratum ſcelus ignoſcituros, promittunt, & vt intelligeret illos Cæſar ſuis iuſtis interceſſionibus morigeros, reſpondent, *fratri ideò ſe non ignouiſſe, ne, eo ſuſcepto, bella & ſeditiones peiores prioribus fuiſſent.* Reſponſis huiusmodi datis facta amicitiora adiiciunt, viaticum conferunt, oram *Sleſiæ*, quam *Odra* fluuius percurrit vsque ad terminos *Saxonicos*, & *Bohemicos* protenſam duas habentem inſignes *Wratislauienſem* & *Lubucenſem* diœceſes in ſortem perpetuæ hæreditatis illis attribuunt, certosque milites, qui nepotes prædictos ex *Almania* reducerent, transmittunt. Quos aduenientes benignè & comiter appellatos excipiunt, ac vniuerſam *Sleſiæ* regionem vſque ad *Alpes* & ſiluas *Hercinias Poloniam* diuidentes, à *Bohemia* ſe protendentem in perpetuam illis poſſeſſionem atque ſortem tradunt.

quod & fil. data ipſis Sileſia.

Vt autem oritura inter ipſos nepotes litis occaſio demeretur, regionem prædictam *Sleſiticam*, partiuntur illis tali ordine, *Boleslao* ſiquidem *Alto Wratislauienſem* & *Kroſnenſem*, *Miecslao Ratiborienſem* & *Opauienſem*, *Conrado Loripedi Glogouienſem* ciuitates cum ſuis appendiciis largiuntur. Diuiſione autem huiusmodi inter nepotes celebrata, monet illos *Boleslaus Polonorum* Dux & Monarcha, *quatenus pacifici, ſibique velut Monarchæ ſubiecti viuant, paternam quoque tyrannidem caueant imitari, ne calamitate paterna inuoluantur, temeritatem, neque Principatus à ſe, & fratribus eius largitos iure, ſed precario ſe arbitrentur adeptos, benignitate patronorum donatam potiùs quàm redditam.* Quod ſe illi cum Patronorum ſinceritate cuſtodituros & impleturos ſpoponderunt, ſed non poſt multa tempora pacto & ſponſione violata, præuaricari quàm ſeruare quæ pepigerant maluerunt. Adhibuit autem Ducum quilibet operoſam diligentiam, vt ſortes ſuorum Principatuum ciuili & externo bello vexatas, & propterea deſertas in frugem meliorem verterent, eorumque induſtria breui regio *Sleſitica* coaluit. *Miecslaus Opauienſis* Dux ad id dementiæ amore cuiusdam mulierculæ infaſcinatus venit, vt ſortis ſuæ notabilem ciuitatem *Opauiam* eidem mulierculæ perpetua donatione conferret. *Conradus* poſthæc morte immatura decimo ſexto Calend. Februarii decedens ſine liberis, ſortem ſuam *Glogouienſem* Ducatum inter fratres partiendam reliquit.

1164.

Polonorum Principes expeditionem in Pruſſiam ſuſcipiunt,

Hoſtili metu, qui à Cæſare *Almanisq́;* propter Ducis *Wladislai* & filiorum ſuorum propulſionem & exilium ſuperimpendere videbatur, ſublato, cùm & ex reliquis Regionibus *Poloniæ* Regno vicinis, nihil timeretur hoſtile, *Boleslaus Polonorum* Dux & Monarcha, communicato fratrum ſuorum, & nepotum Principum *Poloniæ* conſilio, expeditionem contra *Pruſſicam* gentem, idololatriæ in eam diem deditam, indicit, fidei ſacræ Catholicæ, & ſuæ ditioni illam ſubiugaturus. Conuenientibus itaque omnium Principatuum Regni *Poloniæ* copiis, *Oſſa* flumine, qui terras *Polonorum* à *Pruſſia* diſtinguit, ſuperato, *Pruſſiam* agmine tripartito ingrediuntur. Primo ſiquidem agmini *Henricus* Dux *Sandomirienſis* præerat, ſecundo *Miecslaus* Dux *maioris Poloniæ*, tertiū *Boleslaus* Monarcha ducebat. *Prutheni* cum vires ſuas ad reſiſtendum *Polonorum* multitudini imbecilliores æſtimaſſent, in ſiluas, paludesque & loca inuia diffugiunt, noctibus tamen exercitum *Polonorum*, ſi quando iniquitas locorum occaſionem præbebat, laceſſunt, in apertam verò dimicationem non prodeunt. Iam dimidium eorum regionis *Polonorum* exercitus flammas, vicis & villagiis, populationem agris ingerens, emenſus erat, cum *Pruthenorum* Primores ſecuritate petita, in caſtra perueniunt, pacemque petunt, offerentes ſe obedienter omnia, quæ imperarentur facturos. At *Boleslaus Polonorum* Dux & Monarcha, primùm iubet decernitque, *vt ſi pacem ſalutemque accipere velint, vetuſtis abdicent ſe gentilitatibus atque erroribus, fidemque & religionem profiteantur Catholicæ puritatis, absque renunciatione idololatricæ caliginis nullam ſe ſperent æquam pacem cum Polonis habituros, abdicatis erroribus, æquis conditionibus ſe pacem daturum,* Ea conditio cùm durior, acerbiorque *Pruthenorum* nunciis videretur, ad ſuos redeuntes, quid opus facto ſit, conſultant. Verùm etſi multitudinis fremitus vbique coortus conditionem propoſitam execrari ſe ſignificaſſet, à maioribus tamen fremitu ſedato perſuaſum eſt, vt conditionem ipſam poſtquam aliter patria liberari nequiret, acciperent, *Polonis* abeuntibus illam reiecturi. Ad *Boleslaum* itaque reuerſi, vafri, callidique homines, ſuperſtitionibus erroribusque gentilibus renunciant, fana idolaque demoliuntur, fidem Catholicam profitentur, vnda baptiſmatis, *Boleslao* & Principibus *Polonorum* compaternitatem & affinitatem cum hiis, qui præſtantiores erant, contrahentibus abluuntur, Eccleſiæ inſtaurantur, & ſacerdotes ad erudiendos neophitos, hi præſertim qui eorum linguam, aut ſonare, aut intelligere nouerant, relinquuntur.

& Pruthenos ad chriſtianam religionem conuertunt.

Regio quoque *Pruthenica Culmenſi* Epiſcopo committitur cum ſuis populis, in hiis quæ fidem adminiſtrationemque ſpiritualium concernunt, propter propinquitatem gubernanda.

Vniuerſis denique *Pruthenis Boleslai* iuſſu proponitur edictum, omnes fidem Catholicam profeſſos, profeſſurosque liberos fore, qui baptiſmum abnuerent, ſub haſtam venire. Terruit hoc edictum, etiam eos, qui pertinacioris pectoris erant, nemoque venundari pertimeſcens reperiebatur, qui in baptiſmum non prorupiſſet. Maximo vniuerſus *Polonorum* exercitus repletur gaudio, & exultatione, *Pruthenorum* populum videns ad fidem Chriſtianam, quam aliquando perſequi ſolitus erat acceſſiſſe, ex hoſtibus quoque infeſtis, fideles, & deuotos effectos eſſe. Ea ratione & reſpectu *Boleslaus Polonorum* Dux & Monarcha illectus, in fidei ſanctæ, cuius dilatationem principaliter intendebat, modico tributo in ſignum ſubiectionis *Pruthenis* impoſito, exercitum in *Poloniam* reducit.

Miecslao naſcitur filius cognominis.

Eudoxia, conſors *Miecslai maioris Poloniæ* Ducis, alterum parit infantem apud *Poſnaniam*, qui baptiſmatus paternum nomen *Miecslaus* ſortitus eſt.

Turbæ in Hungaria.

In *Pannoniorum* quoque Regno inteſtinum bellum inter duos fratres *Stephanum* & *Wladislaum* pro Imperio exortum etiam finitimos Reges armis inuoluit. *Wladislaus* ſiquidem moleſtè ferens, germanum ſuum *Stephanum* natu maiorem in *Hungariæ* Regnum, ſe prætermiſſo ſublimatum, ſuggeſtionibus perſuaſionibusque nonnullorum *Hungarorum*, qui res nouare ſoliti erant, inflammatus, Regnum *Hungariæ* inuadit, *Wladislaumque Bohemiæ* Regem multis promiſſionibus ineſcatum in ſui auxilium accerſit. Cui *Stephanus Hungariæ* Rex debitam reſiſtentiam oppoſiturus, Imperatorem *Græcorum Calo Ioannem*, affinis enim ſuus ex parte vxoris erat, conduxerat. Itaque & à proprio & forenſi milite *Hungariæ* Regnum plurimis ſpoliis & incommodis vexabatur, vterque enim exercitus *Græcus* videlicet & *Bohemicus* prædis & ſpoliis contentus, in publicum certamen non prodibat. Tractatu deinde interpoſito, *Wladislaus* cum *Stephano* Rege *Hungariæ*, Imperatore *Græcorum* & Rege *Bohemiæ* mediantibus pacificatus eſt, & *Tranſilvanenſi* regione contentatus: Iunxit & *Bohemiæ* Rex cum *Græcorum* Imperatore affinitatem, filiam filii ſui *Friderici* nepoti *Græcorum* Imperatoris dando in conſortem.

Quindecima die menſis Maii *Georgius Wladimirowic* Dux *Kiouienſis* morbo implicatus, apud *Kiow* moritur, & in Eccleſia S. Saluatoris apud *Bereſtow* ſepelitur. Dùm autem poſt mortem ſuam plures *Ruſſiæ* Duces ſedem *Kiouienſem* quam *Georgius* gubernauerat ambirent, *Izaslaus Dauidowic* Dux, fauentibus *Kiouienſibus*, illam adeptus eſt.

1165.

Vaſra ementitaque *Pruthenorum* in fidem Chriſtianam, quam ad retinendam libertatem, vitamque *Boleslao Polonorum* Duce & Monarcha vrgente ſuſceperant, religio, vix vnius anni durauit ſpatio, & velut vapor ad modicum apparens euanuit. *Pruthenisiquidem*, tùm Diabolica ſuggeſtione, tùm ſua temeritate agitati, dùm illis orthodoxæ religionis iugum aſperum difficileque videretur, tumidasque & inflatas gererent ceruices, nec dùm frenis fidei aſſuetas ab impoſito nuper iugo religionis Chriſtianæ reſilire cœperunt, ad idololatriæ prophana conuerſi, baptiſmate, quod ſuſceperant, fidei temerato ad prophanos gentilium redeunt ritus, ſacerdotesque ac miniſtros Dei pro eorum eruditione à *Boleslao* relictos, morte interminata, ſi ad illos reuertantur, in *Poloniam* remittunt. *Boleslao* autem *Polonorum* Duci, cùm ab illo nouum ſibi indici bellum vererentur, pro commiſſo apoſtaſiæ facinore ſatisfacturi, bellumque ſibi inferendum auerſuri, nuncios & tributa & munera ferentes, transmittunt, orant, *ne in culpam illis cedat, à fide Chriſtiana auerſio, ſe neque Deos ſuos patrios, quos tantoperè coluerant, neque ſacra, quibus inſueverant, relicturos, Chriſtianam religionem grauem illis & difficilem fore, neque gentem Pruthenicam eius legibus teneri quouis pacto poſſe. Non ob id tamen de ſubiectione & fide ſemel Boleslao & Polonis præſtita, & tributis ſibi impoſitis quicquam, aut variaturos, aut diminuturos, ſineret Pruthenos ritibus & ſacris ſuis viuere, ſinatque illos ad vectigalium penſionem, ſolutionem, ad obeunda inſuper pro Polonis bella, & ad ſingula quæ præter fidem Chriſtianam imperarentur, fidos ſibi futuros & ſinceros.* Rupturos quoque ſe minabantur Imperium, ſi non propriis, ſed *Polonorum* & Chriſtianorum ritibus, cogerentur viuere. Nefandum abominandumque *Pruthenorum* apoſtaſiæ piaculum in Deum, fidemque orthodoxam commiſſum euidentemque ſui creatoris iniuriam, ſiue precibus, ſiue muneribus *Pruthenorum Boleslaus Polonorum* Dux expugnatus, leuius, quàm ſuæ conditioni conueniebat, perferre viſus, neque illud vindicare, neque reſcindere aggreſſus, diſſimulationis torpore in tàm flagranti & enormi facinore vſus, vbi diſtrictiſſimæ coercionis articulum prò expianda ira Dei, honoranda religione eius, & ſcandalo tollendo, celerrimè conueniebat interponi. Legatos *Pruthenorum* in ſua pertinacia & apoſtaſia magis ſolidatos, quàm correctos remiſit, rerum fidei, rerumque diuinarum, quæ vitæ quoque ipſæ anteponenda erant, omnem à ſe curam prorſus relegans, & cœleſtibus atque æternis præferens caduca & terrena. Nil ſe læſum, nilque ſibi iniuriatum aut ademptum ratus, ſi *Pruthenii* in fidei contumeliam, in idololatriam relapſi, cenſum ſe pendere fiſcalium tributorum pollicerentur, rebusque ſuis priuatis, ſuum ſtatum, ſuumque tenorem retinentibus res fidei æquius lacerare & contaminari patiebatur, in periculoſum diſcrimen iuſto Dei iudicio, cuius religionem vindicare diſtulerat peruenturus. Nec ita multò poſt *Pruthenii* ex impunitate neglecti ritus inſolentiore facti ſuoque ingenio vſi, bello rurſus *Polonos* laceſſere cœperunt. Abiicienda illa prorſus peſtifera conniuentia à Ducali autoritate eſſe debuerat, quæ aliis parcendo, ſeipſam ſceleſto facinore, & indignatione diuina irretiit, diuinæ iuſtitiæ exceptura ſententiam, quia ſegni indulgentia, diſſimulauit plectere peccatores, qui Deo & fidei orthodoxæ inferebant ludibria.

Prutheni a fide chriſtiana deficiunt,

ferente id Boleslao,

& poſtea Poloniam inuadunt.

Ioannes primus alias *Ianislaus Gneſnenſis* Archiepiſcopus annis 17. regiminis onere expleto, moritur, & in *Gneſnenſi* Eccleſia ſepelitur, in cuius locum *Petrus* Canonicus *Gneſnenſis* genere nobilis de domo *Srzeniawa* per electionem Canonicam ſucceſſit, ab *Alexandro* tertio Papa prouiſus, à Ducibus *Poloniæ Boleslao Criſpo Cracouienſi* & *Miecslao maioris Poloniæ* promotus, & eorum conſenſu ſubnixus.

Ioanni I. Archiep. Gneſnenſi ſuccedit Petrus.

1166.

Fidei diuinisque rebus à *Pruthenorum* gente in Saluatoris dedecus & contumeliam, nefaria apoſtaſi violatis, terrenis quoque rebus, quarum ſolam integritatem & ſtatum *Boleslaus Polonorum* Dux ſibi rebatur ſufficere addiderunt *Pruthenii* præuaricationem. Propriæ enim ſalutis & fidei fœdere impunè disrupto, in maiores mox auſus ad excutiendum ſubiectionis ſeruitutisque iugum, dilabuntur. Nam *Boleslai Polonorum* Ducis præfectis, vectigales cenſus exigentibus, & tributa, non denegant ſolùm, ſed & præfectos pluribus iniuriis affectos, quosdam etiam vltimis ſuppliciis enecatos cum dedecore à finibus ſuis diſcedere compellunt, neque his contenti, maximo exercitu, non ex ingenuis ſolùm, ſed etiam ex agreſtibus comparato, in *Culmenſes Maſouiæ* terras, nil tunc hoſtile veritas, celeriori quo poterant curſu deſcendunt, & in plures villas ac oppida populatione paſſim extenſa, pecora, & quæ concupiſcibilia erant diripiunt, cædeque crudeli præſtita frequentem captiuorum numerum in ſeruitutem ſuam transportant. Cuius cladis & fraudis nuncium, dum *Boleslaus Criſpus Polonorum* Dux accepiſſet, tumultuario more militibus coactis patriam liberaturus, peruicaciter occurrit, hosteſque præda rapta, in ſua diuertiſſe cubilia, cognoſcens, vehementi dolore cruciabatur, & pergeretne hoſtes inſequi, quos in paludes ſiluasque conſtabat eſſe dilapſos, an ſubſiſteret conſilii inops, diu mente & ſpiritu affligebatur. Satius tandem viſum eſt rem in aliud tempus differre, cùm & paucitas militum in hoſte callido, & tàm armis, quàm ingenio bellare ex inſidiis ſolito, parum tuta foret, maioribusque copiis hoſti bellum inferendum, quibus poſſit, & diſcrimen reſcindi, & hoſtium fraus,

Pruſſi Poloniam inuadunt & vaſtant.

1166

fraus, temeritas, atque rebellio iuſta animaduerſione mulctari. Ea ſententia accepta, pluribus in locis præſidia militum ad fluenta *Oſſæ* fluuii diſpoſuit, excurſiones ſubitas *Pruthenorum* prohibiturus, bellumque vniuerſo *Poloniæ* Regno aduerſus *Prusſiam* indixit.

Decima Octobris *Cracouienſis* Epiſcopus *Matthæus*, cum annis tribus & 20 ſediſſet, moritur, & in ſua *Cracouienſi* Eccleſia honore iuſto tumulatur. Cui per diuinam & humanam vocationem *Gedeon* alias *Getko* nobilis de domo & familia *Griphonum*, *Cracouienſis* Præpoſitus ſucceſſit, ab *Alexandro* Papa tertio in *Galliis* agente confirmatus, & in die S. *Geruaſii* & *Protaſii* conſecratus. Hic autem *Matthæus* Epiſcopus epulis & vanæ gloriæ intentus, nuncios Ducis *Poloniæ Boleslai*, ſubſidium pecuniarum ab eo Ducis nomine petentes, adiunctis familiaribus ſuis ad cloacæ locum remiſit, mandans vt illic theſauros quærerent. *Hic ſunt*, inquit, *theſauri mei abſconditi*, innuens ſe ſingulos reditus Epiſcopales per gulam & ventrem conſumpſiſſe, & pecuniam aliquam inaniter à ſe poſtulari.

Matthæo Cracouienſi Ep. ſuccedit Gedeon

1167.

Poloni aduerſus Pruthenos eunt,

Comparatis omnibus, quæ in bellum *Pruthenicum* prouidenda erant, *Boleslaus Criſpus* Dux & Monarcha *Polonorum*, primo æſtatis tempore copias equeſtres & pedeſtres verſus *Prusſiam* educit, tanto quidem frequentiores, quanto à vicinarum regionum, quæ & ipſæ aliis bellis deſtinebantur, hoſtili metu nouerat ſe ſolutum, neque *Boleslaum* Ducem tantummodo, ſed & *Miecslaum Henricumque* fratres, iuſta in id bellum ſtimulabat ira, quippe in quorum Principatus & dominia propter contiguitatem *Pruthenii* crebris excurſionibus graſſabantur. Vnde & perſonaliter cum cateruis militum ſuorum aduenerant, omnem operam pro exterminanda gente perfida dolis & fraudibus aſſueta nauaturi. Non latuit tam ſtudioſus grauisque *Polonorum* apparatus *Pruthenos*, & tam conſcientia præſtati in *Polonos* à ſe facinoris, quam aſſiduo rumore & exploratorum relatione ad excidium, graueſque pœnas ſe didicerant deſtinatos. Accuratiſſimis itaque ſtudiis, quomodo *Polonorum* impetus excipi & ſua pernicies euitari poſſet, conſultabant. Et cum tam vires ſuas, quam ea quæ in fidem & contra pacta *Polonis* promiſſa admiſerant, metirentur, maiorem in modum vniuerſorum animos formidò ſubibat, ſe quoque neque armis, neque viris, vt qui tantum numerum equitum 16. millia, peditum vero decem millia explere poterant, ad reſiſtendum pares reputantes, omnes conatus ad ingenia dolosque conuertunt, aſtu & fraude *Polonorum* potentiam, cum iuſta nequirent acie, ſuperaturi. Neque illos ſpes opinioque fefellit, ſed callido, vafroque eorum ingenio *Polonos* pro ſuis tranſgreſſionibus iuſte Deo puniente, effectus breui reſpondit. Erant in *Polonorum* exercitu quatuor *Pruthenorum* transfugæ, qui *Boleslai Polonorum* Ducis per moram aſſiduam, familiaritatem, fauoremque meruerant, quibus tanquam locorum peritis, *Boleslaus* terram *Pruthenorum* hoſtiliter ingreſſus, pro ducibus vtebatur, & ex eorum conſtructione, & arbitrio, caſtris eligebantur ſtatiua, & iter, per quod exercitus ducendus eſſet, quæ inſuper loca adeunda, quæ vitanda, monſtrabant. Tantumque ſibi fidei transfugæ ipſi apud Duces vniuerſumque exercitum Polonorum fideliter ſincereque ſingula monenda perſtrinxeranti, vt omnis belli progreſſus, & adminiſtratio, ſalus quoque & periculum exercituum, ex illorum ſententia verſaretur. Hos *Pruthenii* magnis muneribus, & maioribus promiſſis corrumpunt, monentque, *vt ſuæ patriæ, nationisque rationem ſaltem nunc habere velint, quoniam non de ſubiectione & tributo Polonis pendendo, quod & ipſum turpe miſerumque foret, ſed de ſuo vltimo excidio agatur. Cogitarent præterea ſe non in Polonia, ſed Prusſia genitos eſſe, ſuos quoque maiores, & conſanguineos illic degere, non cunctentur excidium illi præparatum auertere & ſalutem, quam ſoli facile præſtare poſſunt, dare, cum officium per eos Polonis impenſum, bello finito, ad obliuionem reciſurum eſſet, beneficium vero genti ſuæ atque nationi præſtandum cum eorum amplisſima laude perpetuo manſurum.* His verbis, muneribusque transfugæ expugnati *Polonicum* exercitum prodere conſentiunt, proditionemque pro libito *Pruthenorum* componunt. Iam *Polonorum* Duces & exercitus in *Prusſiæ* interiora peruenerant, crudelemque tam puberum, quam impuberum cædem edendo, frequentes quoque villas & vicos, flammis dedendo, in vltima *Prusſiæ*, continuando cædes & incendia tranſire parabant. Compoſitam itaque fraudem & proditionem transfugæ executuri, non prouiſis commeatibus, non exploratis itineribus, ſed per inuia & ſilueſtria loca trahebant exercitus *Polonorum*, ac primum agmen, quod *Henricus Sandomirienſis* Dux ducebat, item & reliqua agmina, quibus *Miecslaus* Dux cæterique præfecti præerant, poſtremum deinde quod *Boleslaus* Monarcha cum exercitatiſſimis militibus ſeruabat, primum in ſaltus ſilueſtres, denſaque ſolitudine rigentes receſſus; deinde in loca paludinibus, limoſique bituminis lubricitate perpetua obſita, paluſtria, deſcenſu inſuper, & congerie imbrium limoſa, & quæ naturales voraginum abyſſus, vernantia graminis ſuperficietenus tectos inducunt, magnum hominum pecorumque numerum, locis huiusmodi ſuperatis, aſſertione doloſa transfugarum quo minus itineris tædium eſſet, reperturi. Verum dum iam primum *Polonorum* agmen ad anguſtias ſaltusque, fraude ductorum perductum eſſet, Pruthenorum cateruæ in variis locis ex inſidiis proſiliunt, & ſagittis eminus emiſſis, agmen primum pro temporis & loci neces-

1167

ſed a quibusdam transfugis decepti, & in auia ducti

a Pruthenis magna ſtrage cæduntur,

1167.

neceſſitate, aliter quam rei militaris ratio & & ordo poſcebat, inſtructum, neque progredi, neque cedere valens, lethiferis vulneribus ipſi tuti iniquitate locorum freti, facile paruo negotio fundunt conficiuntque, primis ordinibus in paluſtrem & limoſum incidentibus locum. Celerius quo poterant incumbunt hoſtes, liberius telis confoſſuri eos, qui à locorum detinebantur voragine. Vbi & Princeps celeberrimus *Henricus Sandomirienſis* in acie pugnans vi telorum oppreſſus, cum pluribus inſignibus militibus occiſus, pluribusque vulneribus confectus, prius ſpiritum, quam bellum depoſuit, honeſtius ducens per virtutem mori, quam ad ignominiam viuere, & armis ne quicquam illum tutantibus, transfoſſus in terram moribundus defluxit. Et licet ſecundum, & item tertium, atque quartum agmen primo auxilium laturum iniuſſu Ducum & præfectorum accurriſſet, fere tamen ſinguli qui incautius ſtudio ſuis ſuccurrendi erumpebant, aut à ceroſis ſuffocabantur gurgitibus, aut hoſtilibus haſtis & cuſpidibus in mortem propriam cœca rabie ruentes, quaſi quædam victimæ excepti, confoſſique obtruncabantur. Neque enim relinquebatur vllum, aut cedendi, aut effugiendi in tanta rerum iniquitate ſpacium *Pruthenis*, & à fronte tergoque, & à leua, dextraque vrgentibus, & iacula vibrantibus in incluſos. Inter hæc tamen, limoſa paludium & ſtagnorum vorago, omni hoſte terribilior videbatur, cuius profunditas dehiſcenſque ingluuies armorum pondere preſſos, plures abſorbuit, quam quos hoſtis cepit aut necauit. De extremis agminibus, quos nondum proditorium torcular inuoluerat, *Poloni*, cum ſe in extrema viderent incidiſſe, & hoſtibus nihil impeditum, ſibi nihil tutum eſſe aduerterent, eam tamen tunc præſtitere virtutem, vt cum primi aut ſagittis confecti, aut limo abſorpti caderent, proximi iacentibus ſupergreſſi, ex eorum corporibus, donec & ipſi telis conficerentur, pugnarent, nil aliud ſupereſſe locorum fraude deceptis, quam ſolatium honeſtæ mortis arbitrabantur. Totùm fere illic militiæ decus *Polonicæ* barbarorum obtritum rabie, ſigna *Polonica* ab hoſtibus intercepta, corpus *Henrici Sandomirienſis* Ducis, fœde & miſerabiliter ſuis inſigniis exutum, inter promiſcuas cadauerum ſtrues, à cœno deuoratum eſt, ſi deuoratio & mors dicenda eſt, quam pro patriæ pietate, & populi ſui victoria oppetiit. Vterque Dux *Boleſlaus* & *Miecſlaus*, cum ordinibus quos ducebant, ſaluus euadens, dum pro maiori parte ſuas copias locorum iniquitate deletas vidiſſent, in *Poloniam* gemebundus, multos gemitus & eiulatus, cum pro charis Ducis *Henrici* fratris ſui, tum pro militum morte, emittens, rediit, reliquias miſeri & laceri exercitus reducens. Nec ſolum tunc, ſed in plures ætates, ſuper tam infelici militum deſideratorum morte lugubres voces, & lamenta, à cognatis, coniugibus, & amicis audiebantur. In ipſa ſiquidem miſerabili & miſeranda clade, *Polonorum* virtus præſtantior confracta & extincta eſt, & robuſtiſſimorum militum flos emarcuit. Nam & relatu perdifficile eſt perſtringere, quot ingenuos adoleſcentes, quot exercitatiſſimos milites, quos equos, quæ arma, quantas ſubſtantias, quantas fortunas, clades illa abſumpſit, cum barbarorum inſatiabilis rabies non in deuictos ſed cœno & voragine limoſa illaqueatos, nulla clementia vſa, paſſim omnes, nulli differens ætati, vel conditioni, trucidabat. pluribus expoſt diebus, interfectorum aut ſuffocatorum barbari legentes ſpolia, & Diis ſuis, ſacrilegoque ritui tanti triumphi aſcribentes euentum, quem clemens & verus Deus, aut ad detergendum purgandumque ſcelera *Polonorum*, aut ad exercendum eos dignatus eſt inflixiſſe.

in qua etiam Henricus Dux Sandomirienſis vitam amiſit.

Sedem *Kiouienſem Mścislaus Izaslawic Wladimirienſis* Dux ratus ad ſe potius, quam ad *Izaslaum Dauidowic* pertinere, in huius anni hieme copias contra *Kiow* ducit. *Kiouienſibus* autem ſuo propoſito fauentibus *Izaslaum Dauidowic* de *Kiow* effugat & expellit ſedemque *Kiouienſem* apprehendit. *Izaslaus* autem *Dauidowic* ex *Kiow* deſiliens in *Nieczyſe* conſedit, faſtidire autem illico cœpit *Mścislaus Izaslawic* ſedem *Kiouienſem*, & *Rośćislao* Duce *Smolinenſi* patruo germano accerſito, *Kiouienſem* ſub tempore veris reſignat Principatum, ſolus vero in *Wladimiriam* recedit, ſed nec *Rośćislao Smolinenſi* Duci poſſeſſio *Kiouienſis* Ducatus fuit diuturna, quippe & ipſe illius regimen peroſus Duci *Wladimiro Mścislawic* expulſionem veritus reſignauit.

Turbæ in Ruſſia.

1168.

Pruthenica clades *Polonorum* regiones longa caligine mœroris inuoluerat, mœſtumque & obſtinatum ſilentium aliquantiſper fuit, dum ad vehementem dolorem pudor male geſti belli accedebat. In ſingulis quoque fere domibus, & regionibus gemitum & complorationem deletorum fratrum & conſanguineorum ſuperſtites intenderant, & quicquid ad lenimen ſolatiumque exulcerati pectoris ingeri poterat, ſurdis & obſeratis auribus excipiebatur. De ordinando tandem duarum terrarum & Principatuum, *Sandomirienſis* videlicet & *Lublinenſis* ſtatu, quorum vacatio ex morte Illuſtris viri *Henrici* inciderat, conuentus per vtrumque Principem, *Boleſlaum* videlicet & *Miecſlaum*, Prælatoſque & Barones *Poloniæ* apud *Cracouiam* habitus eſt, vt prouideretur, cui eorundem Principatuum deberetur ſucceſſio, cum Dux *Henricus*, cælibem in illud tempus vitam agens, nullam prolem reliquerit. Et quamuis longa concertatio de partiendis huiuſmodi terris, *Boleſlaum* & *Miecſlaum* Duces tenuerit, id tandem poſt multos

1168.

multos tractatus ſuper re huiusmodi interpoſitos, communi conſenſu & decreto, acceptum eſt, vt quintus Ducis *Boleſlai Krzywouſty* filius Princeps *Cazimirus* annum vigeſimum ſupergreſſus, cui pater moriturus in diuiſione filiis facta nullam ſortem inter fratres reliquerat, in vacantes ſuccederet *Sandomirienſem* & *Lublinenſem* Ducatus, qui in id tempus nullam propriam & firmam ſedem retinens, *Boleſlai* Ducis *Cracouienſis* & Monarchæ liberalitate alebatur. Verùm quia præfatus Dux *Cracouienſis Boleſlaus* in adminiſtranda Monarchia querebatur ſe ſingulis ſuis introitibus exhauſtum & multipliciter grauatum extenuatumque eſſe, elegantior pars Ducatus *Sandomirienſis*, ciuitas ſcilicet *Sandomiria* cum ſuis teloneis & diſtrictibus, Duce etiam *Cazimiro* pro fraterna charitate vltrò aſſentiente, ſibi decreta, & ad vitæ ſuæ duntaxat tempora donata eſt, eo abſumpto, ad *Caſimirum* reciſura. Fratribus autem & primoribus Regni cogentibus *Caſimirus* Dux Principis *Ruſſiæ Wſzeuoldi* virginem nomine *Helenam*, filiam Principis *Belzenſis* accepit in conſortem, nuptiarum ſolennitas propter cladem nuper in *Pruſſia* acceptam omiſſa eſt. Parit & hoc anno *Eudoxia* conſors *Miecſlai maioris Poloniæ* Ducis filium, qui *Wladislaus* appellatus eſt.

Henrici Sandomirienſis terras accipit frater Caſimirus,

& nuptias cum Helena Wſzeuoldi Ruſſiæ Ducis filia celebrat.

1169.

Filii Wladiſlai reliquis Ducibus Poloniæ bellum minantur,

Nondum *Pruthenicæ* cladis inflictum vulnus, re aut tempore curari cœptum erat, dùm *Boleſlaum Polonorum* Ducem & Monarcham nouum, & inteſtinum excipit bellum. Nepotes ſiquidem ſui *Boleſlaus Altus* & *Miecſlaus*, filii *Wladiſlai*, quibus de exilio *Almanico* reuocatis *Sleſiticam* oram partitus erat, & paternas, & ſuas in *Boleſlao Criſpo* Monarcha iniurias vltum iri ſatagentes, arma aduerſus illum expediunt, & bellum indicunt, cauſas iniuriarum & belli exponunt, *quod & Cracouienſem Ducatum ad illos pertinentem detineat, & Monarchiæ Principatum, qui illis ſucceſſione paterna debeatur, vſurpet, & nonnullas in Sleſia vrbes, quas ſibi Boleſlaus Criſpus in ſignum Monarchiæ & ſuperioris Principatus retinuerat, in eam diem teneat occupatos, ſatis equidem ſuperque ſe preſſos & iniurias longi exilii perpeſſos eſſe. Nec poſt tàm diuturnam calamitatem, quod iuſtum atque æquum foret, vllam gratiam ab iratis patruis percepiſſe, qui etiam ſe in uacatione Ducatuum Sandomirienſis & Lublinenſis neglexiſſent, cum illorum æqua eis contingeret ſucceſſio.* Nec tantummodo propriis militibus ad id bellum gerendum contenti auxiliares quoſdam ex *Almania* propter materni ſanguinis affinitatem eis fauentes, partim prece & beneuolentia, partim pretio acciuerant, iuſtoque exercitu, tam ex equeſtribus, quàm pedeſtribus, confecto, ciuile & domeſticum bellum *Pruthenico* perniciosius oriebatur, *Poſnanienſemque* diſtrictum & regionem vaſtabant, cum ad id præter inſitam animorum irritationem, etiam temporis oportunitate, quod recens *Pruthenica* clades, legiones, fortunas, & vires *Polonorum* abſumpſiſſet, ſollicitabantur. *Boleſlaus* autem *Criſpus Polonorum* Dux & Monarcha cum ſe nuper & militibus & armis exutum noſſet, & eos qui ſuperſtites remanſerant, ægrè in militiam cogi poſſe intelligeret, de pace per communes Conſiliarios Eccleſiaſticos & ſeculares agendum duxit, & cùm nepotibus pro die conſtituto conueniens, belli cauſas breui & prudenti extenuauit reſponſione: *Ducatum ſiquidem Cracouienſem extra ſortem fore, & nonniſi à Monarcha obtineri ritè poſſe* declarauit. *Ius verò Monarchiæ, etiamſi pater eorum ab eo deiectus non fuiſſet, illo tamen mortuo, in ſe iure decidiſſe, quod & natu maior eſſet, & vniuerſali conſenſu electus docuit. Vrbes verò in Sleſia propter Monarchiæ ferenda onera legitimè reſeruaſſe. Ducatum Sandomirienſem & Lublinenſem portionem ſoli Duci Caſimiro, quia ſolus in eam diem portionis paternæ expers erat, iuſte ceſſiſſe diſſeruit.* Et quamuis iudicio Conſiliariorum communium *Boleſlai* Ducis reſponſio ſingulas nepotum querelas ita confutaſſet, vt bellum motum & mouendum iniuſtum ſibi videri pronunciaſſent, iisdem tamen communibus agentibus Conſiliariis *Boleſlaus* Monarcha nepotes quietaturus, de vrbibus, quas in *Sleſia* tenuerat, ceſſit, & eas inter nepotes ſortiri conſenſit. Magna profecto ob eam rem commendatione dignus, qui ne patriam vulneribus ab hoſte inflictis, calentem inteſtino bello inuolueret, etiam de his quæ legitimo iure obtinebat exceſſit, & bellum oriens, ſolerti moderamine extinxit, maximè id moderamine Reipublicæ putauit profuturum, quicquid pro pace & bono ſtatu patriæ ſuis priuatis cenſibus viderat detractum.

1169.

quod tamen benignitate Boleſlai reſtringitur.

Tres ſoles in occidente ſimul viſi ſunt Nonis Septemb. & poſt horas duas deficientibus cæteris, qui medius fuit, ſolus occidit. Simili quoque modo proximis annis Lunæ apparuerunt.

Fraterno & ciuili bello in ipſo ſui primordio, antequam in perniciem aliquam ſerperet, *Boleſlai Polonorum* Ducis & Monarchæ prudentia induſtriaque oppreſſo, aliud pernicioſius à *Cracouienſibus* militibus in *Boleſlaum* excitari cœptum eſt, ſed iuxta ac ſuperius in ſuo ortu modeſtia *Caſimiri Santomirienſis* Principis ſucciſum eſt. *Iaxa* ſiquidem de *Miechow* & *Suantoſlaus* milites, & penè vniuerſi *Cracouienſes* proceres *Boleſlai Criſpi* imperium ſegniùs, quam Reipublicæ variis calamitatibus pro eo tempeſtate afflictæ conueniebat, adminiſtrantis, peroſi, in eius deſtitutionem conſpirant. Monarchiæque Principatum & regimen *Caſimiro Sandomirienſi* Duci mandandum decernunt.

Bellum inteſtinum militum Cracouienſium oritur,

1170.

Ad quod illos non ſolum *Boleslai* ſegnities, & confracta exuſtaque ætas, ſed ſingularis & admiranda *Caſimiri* probitas, mirificis actibus quotidie ſe diffundens, tùm ne *Boleslao* abſumpto *Miecslaum* ſenem *Maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ* Ducem ſuſcipere, velut natu maiorem cogerentur, inſtigabant.

quod tamen à Caſimiro Sandomirienſi ſedatur.

Verùm *Caſimirus Sandomirienſis* Dux à *Iaxo*, *Suantoslao*, cæterisque *Cracouienſibus* militibus rogatus, vt Monarchiæ regimen vniuerſali conſenſu ſibi delatum, ne *Boleslai* tempore periclitatum illud iri amplius contingeret, acceptaret, reſpondet: *Iniquum & acerbum ſibi videri ſtrenuiſſimo Principe Boleslao, non germano ſolùm, ſed ſuæ iuuentutis curatore benigno, & quod his præſtantius eſt, optimè de Republica merito, propu ſato, & propter grandæuum ſenium excluſo Monarchiæ occupare Principatum. Se quidem illis pro ea propenſione gratias agere, & gratiam quod ſe Principatu dignum iudicarunt, referre velle, ſed nullo pacto in ſcelus tàm deteſtandum quo & patria exturbanda eſſet, & Boleslaus frater, quem priuato etiam in hanc diem coleret officio violandus, puritas quoque ſua contaminanda eſſet, aſſenſurum. Noſſent præterea ſe ſic inſtitutum qualificatumque eſſe, vt ne dùm Boleslaum Ducem & Monarcham afficere velit qualicunque iniuria, ſed vitam & fortunas pro eius defenſione oppoſiturum.* In hunc modum *Cracouienſium* militum gliſcens in *Boleslaum* Ducem ſeditio extincta eſt.

Rudgero Ep. Wladislauienſi ſuccedit Wernerus,

Rudgerus, *Wladislauienſis* Epiſcopus cùm annis nouem ſediſſet, abſumptus eſt, & in *Wladislauienſi* Eccleſia ſepelitur, *Vernerum* natione *Almanum* Canonicum *Wladislauienſem* à Capitularibus electum, & per *Alexandrum* Papam tertium prouiſum habuit ſucceſſorem.

& Waltero Wratislauienſi Ziroslaus.

Sexto Calend. Februnrii *Valterus Wratislauienſis* Epiſcopus obiit, colica vexatus. Qui duobus & viginti annis Cathedræ præſidens *Wratislauienſem* Eccleſiam ligneam reperiens, pulcherimo muro fabricauit, & *Lugdunenſis Galliarum* Eccleſiæ ceremonias, ordinem, & cantum in eam introduxit. Huic *Ziroslaus* natione *Polonus* & genere nobilis ſucceſſit via ſcrutinii electus, à *Petro* ſecundo Archiepiſcopo *Gneſnenſi Boleslai Alti* Ducis *Wratislauienſis* accedente patrocinio & conſenſu confirmatus, & in Eccleſia *Kaliſſienſi* conſecratus, ex familia *Rozæ* ducens ortum.

Suantopelkus filius Wladimiri Bohemiæ Ducis in exilium pellitur.

Suantopelk Wladimiri Regis *Bohemiæ* filius ſeditionem in Patrem commouens, Baronem *Viclaum* cuius conſiliis *Wladislaus* Rex regebatur, in manibus *Iudithæ* Reginæ conantis illum defendere, transfoſſum occidit. Pro quo facinore in exilium à Patre relegatus, primùm in *Hungariam* deinde in *Almaniam* ſe conferens, vagus, exulque viuebat & in *Bohemiæ* à neceſſariis *Vislai* periculum formidans in Almania occubuit.

1170.

Turbæ in Ruſſia.

Grandi indignatione *Ms'cislaus Izastawic Wlodimirienſis* Dux ſtimulatus *Wlodimirum Ms'cislawic*, quod patruum ſuum *Ros'cislaum* de *Kiow* eiecerat, ex *Kiow* propellit. Quo ad *Polowcos* diffugiente *Ms'cislaus Izastawic*, poſſidere *Kiow* cœpit. Quod *Andreas* Dux de *Susdal* non ferens, filium ſuum *Mscislaum* cum *Roſtowcis*, & *Wlodimircis* contra illum mittit. Cui auxilium laturi, tantum quippè odium pectoribus multorum contra *Mscislaum Izaslawic* inſederat, nouem *Ruſſiæ* Duces conueniunt, videlicet *Olech Pereaslauienſis*, *Romanus Smolienſis*, *Dauid Wyſſegradienſis*, *Wlodimir Andrzeiowic*, *Demetrius Georgii*, *Georgius* & *Slawic* germani, *Olech & Gregorius Swantopelkowic*. Et obſidentibus Ducibus præfatis *Kiow*, claudit ſe *Ms'sislaus Izaslawic* in arce, pluribus diebus tolerans obſidionem, ſed famem non tolerans, ex *Kiow* cum fratre ſuo & paucis comitibus in *Wladimiriam* effugit. Duces autem arce potiti, conſortem *Mscislai*, filiumque & milites captiuant, *Kiouienſem* autem ciuitatem dant militibus in prædam, qui non domos tantummodo Canonicorum, ſed & ædes ſacras monaſteriaque diripiunt. Locat autem *Mscislaus Andrzeiowic* patruum ſuum *Chleb* in *Kiow*, qui ſedem illius nactus, filio ſuo *Pereaslauienſem* contulit Principatum.

Obtinebat ea tempeſtate in annum quartum decimum Eccleſiam *Plocenſem* vir mirificus *Vernerus*, & deuotionis in Deum ſingularis, & vitæ nitidæ integræ atque religioſæ, egregia pollens animi virtute atque probitate, doctrina inſuper eleganti, cum ſumma humanitate coniuncta. Is cum villam Eccleſiæ ſuæ *Plocenſis Karſzko* vocatam à Satrapa *Maſouiæ Boleſta* Caſtellano *Wiſnenſi* pro inſigni armorum babatum deferente, tam diuitiis, quàm amicis, potente primùm inuadi, ad extremum occupari ſenſiſſet, perſonali & benigna primùm admonitione, deinde per amicos communes apud illum egit, *vt propriis contentus ſortem Deo dicatam deſiſteret vſurpare, vltionis diuinæ iudicium, ſi in propoſito perſeuerandum duceret, non euaſurus.* At ille exhortatione huiuſmodi inſolentior factus, *plura inſuper ſe, ſi imperatur, occupaturum & de Epiſcopo Vernero extrema ſupplicia ſumpturum* reſpondet.

Boleſta Maſouiæ Caſtellanus Vernerum Ep. Plocenſem, qui eum ne terras Eccleſiæ raperet, monuerat,

Intelligens itaque *Vernerus* Epiſcopus modeſtiam ſuam apud hominem ſenſus reprobi & ambitione cœcati, nulli vſui fore, & admonitionem contemptum iri, in ius illum municipale, quod vocitamus terreſtre, pertraxit, exiſtimans ſuæ auaritiæ ingluuiem, vel iuris rigore poſſe confundi. Ventilato autem iudicio, dùm in cauſa non dubia iudex tempus teri non paſſus, *Vernerum* Epiſcopum pronunciaſſet victorem, & illum Decreto ſuo in villa *Karſzko* per ſcelus & iniquitatem *Boleſtæ* oblatæ poſſeſſionem miſiſſet, *Boleſta* extunc bilem non temperans, & plura in Præſulem Beatum iura ſuæ Eccleſiæ defendentem maledicta euomens, ad trucidandum Epiſcopum animum, & omnes conatus deſtinat, oportunitate data, quamprimum propoſitum executurus. Erat *Boleſtæ* cum *Pruthenicis* dopulis idolatriæ deditis, & ob propinquam vicinitatem, & morum prauitatem, frequens vſus, frequensque familiaritas & communio, in illo enim *Viſnenſis* oræ angulo poſitus, ſummæ rerum à *Boleslao Polonorum* Duce & Monarcha delegatus præerat, & adeuntibus ſe cum querelis variis, furta, ſpolia, inuaſiones, & nonnullas alias iniurias continentibus *Pruthenicis* populis iura de *Polonorum* regionibus, aut reddebat, aut bella orientia, adminiſtrabat, aut per pacis, & concordiæ conditiones extinguebat. Nonnunquam legationibus & muneribus, iuxta morem *Pruthenorum* gentis, ſibi allatis duplici fœnore, quo illos ſibi deuinctos magis, & in ſua beneplacita exequenda, commodaque augenda, proniores efficeret, reſpondebat. *Pruthenorum* itaque ad illum grandi multitudine, dùm apud Caſtellaniam ſuæ ditionis *Viſnenſis* ageret, veniente, largitionibus & promiſſis illos ineſcatos, ad domicilium ſuum perducit, & noctem inſequentem, variis eos onerando commeſſationibus, abſumit. Cumque ex longa crapula & ebrietate hilariores videret effectos, & per exploratores certior factus, didiciſſet *Vernerum* Epiſcopum in *Biskupice* villam ſuam poſtridie adueniſſe, *Bieniaſium* germanum cum exprobratione compellat dicens: *Cur tu*, inquit, *Sacerdotem nefandum Vernerum Epiſcopum ſub noſtris oculis noſtra occupantem non violas? non extinguis?* Qui fraternas iuſſiones impleturus, omnium *Pruthenorum*, qui tunc aderant, *Boleſta* mandante, comitatus caterua, in *Biskupice* proceſſit, & antelucano tempore illuc, quemadmodum animo geſtiebat, perueniens, *Vernerum* Epiſcopum in dormitorio ſuo quieſcentem, vna cum fratre B*enedicto* ordinis S. *Benedicti* monacho, huius enim & aliorum religioſorum, idem *Vernerus* Epiſcopus domi & foris, & vbilibet locorum contubernio ad honeſtandum teſtimonium vitæ ſuæ vtebatur, in cubile irruens, ſeris effractis, frequentibus percuſſionibus grauibus vtrumque quarto Februarii die perimit & obtruncat, ſuperiectis deinde in funera tapetiis, & paleis, & ſarmentis abſcedit. Pro parricidio in virum Dei commiſſo à B*oleſta* non ſecus quam ſi hoſtem infeſtum debellaſſet, commendatus. Antiſtitis autem *Verneri* cubicularius, qui ſe metu mortis ſub Pontificalem lectum occultauerat, uniuerſam tyrannidem quam B*ieniaſius* in *Chriſtum* Domini *Vernerum* exercuerat, ſpeculatus, altero die detexit, & publicauit. Ex eo autem tempore, & in poſt carnifex *Bieniaſius* nuſquam apparuit, à nullo vnquam homine viſus. Quapropter vniuerſali æſtimatione creditum eſt, illum tertia die, poſtquam parricidium peregiſſet, terram viuum abſorbſiſſe, & neci Pontificis innocentis iuſtiſſimo Dei iudicio parentaſſe. Sed & *Boleſta* Caſtellanus *Viſnenſis*, qui principalis autor extitit, virum iuſtum, ſanctum, & Pontificali dignitate præditum, per ſcelus occidendi, iuſta & digna morte interiit. Corpus Epiſcopale in *Plocenſem* delatum Eccleſiam planctu magno virorum Eccleſiaſticorum honorifica ſepultura terræ mandatum eſt, & in locum illius *Lupus* Canonicus *Plocenſis* ſucceſſit. Principatus autē ſuos & Dominia *Boleslaus* Dux & Monarcha *Polonorum* vehementer ob Pontificalem necem afflictos & affligendos pertimeſcens. Iam ſiquidem *Petrus Gneſnenſis* Archiepiſcopus in Prouinciam *Poloniæ* vniuerſam Prælatis prius conſultis, generale pertulerat interdictum, miſſis militibus *Boleſtam* captiuat, & *Gneſnam* perductum, conuentu generali indicto, ſub præſentia præfati *Petri Gneſnenſis*, Archiepiſcopi, *Gedeonis Cracouienſis Bernardi Poſnanienſis* Epiſcoporum, & vniuerſorum procerum *Poloniæ* iudicium contra illum, cui ſolus præſidebat, inſtaurat, & pro facinore in Chriſtum Domini *Vernerum* commiſſo, *Boleſtam* in iudicium productum, & ſcelus ſuum inficiare, ſcientem ſe multitudine teſtium conuincendum, non audentem, definitiua ſententia flammis exurendum condemnat.

Ipſe autem ab Archiep. Gneſnenſi ad ignem damnatur.

Nec ſimplici cremationis genere in eo contentus tela recenter texta, & cera oblita circumuolutum in circulo ciuitatis præfatæ *Gneſnenſis*, valido ignis incendio, ſe & vniuerſa ſua militia inſpectante, combuſſit, iram quoque diuinam propter ſcelus parricidii in ſe, & gentem ſuam venturam, ſæua quidem, ſed iuſta vltione de reo ſumpta expiauit. Cœpit autem extunc deinceps vir B. *Vernerus* ſignis mirificis clareſcere, & ad ſui nominis inuocationem exaudire, claudis greſſum, cœcis viſum, leproſis mundationem, paraliticis reſtaurationem, mortuis vitam, pluraque alia, pro quibus interpellabatur, beneficia conferre, ut nil dubitandum ſit virum illum, tùm pro vita laudabili ſanctè & innocenter transacta, tùm pro ſanguine in defenſionem ſuæ Eccleſiæ fuſo, laureolam meruiſſe, animarum quoque ſanctarum potitum conſortio, præmio æternæ retributionis, & viſione diuina perfunctum eſſe.

Vernero ſuccedit Lupus.

Sedit ipſe *Vernerus* in ſede *Plocenſi* annis 14. cui *Lupus* Cuſtos *Plocenſis* poſt monſtruoſam electionem de tribus factam, ſuccedit, nobilis genere de familia *Godziemba* à *Petro Gneſnenſi* Archiepiſcopo *Boleslao Criſpo Poloniæ* Duce & Monarcha eius promouente electionem confirmatus & conſecratus.

Miecslaus Poſnaniæ Ho-

Pridie nonas Maii, *Miecslaus* ſiue *Mieſko maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ* Dux pietatem, quam

1170. *Hoſpitale ædificat.*

quam in egenos, & miſerabiles perſonas in ciuitate ſua *Poſnanienſi* degentes geſtabat pectore, expreſſurus opere, de conſilio *Raduani Poſnanienſis* Epiſcopi Hoſpitale in *Poſnania* ad Eccleſiam B. *Michaëlis* fundat, & illius curam & gubernationem fratribus domus hoſpitalis S. *Ioannis Ierozolimitani* committit. Aſſignans & donans eidem hoſpitali in perpetuam dotem villas ſuas Ducales, *Niechrowy*, *Iagodno*, *Samoczyrska*, *Gorka*, *Gliuka*, *Goſztowo*, *Gleczowo*, *Cerlenino*, *Iarogniewy*, cum omnibus earundem villarum pertinentiis, appendentiis vniuerſis. Pro cuius ſubſiſtentia vberiori *Raduanus* Epiſcopus *Poſnanienſis* decimas in villis præfatis, nec non & decimas in villis *Mieloſtowo*, *Andrzeiowo*, *Wygonowo*, *Wielkie*, *Zuchelecz*, *Obrzel*, *Lipnica*, ad menſam ſuam Epiſcopalem pertinentes dedit perpetuo, inſcripſit, & donauit, pia libertate locum præfatum inſigniens.

1171. *Gedeon Ep. Cracouienſis Eccleſiam Kielcenſem fundat*

Cracouienſis Epiſcopus *Gedeon* cultum diuinum in ſua diœceſi ampliaturus, in vaſtis tunc, & ab hominum habitatione longius porrectis nemoribus oppido *Kielce* ædificato, Eccleſiam illic de ſaxo quadrato, & artificis ſubtilitate proportionaliter formatam fabricat, & quatuor dignitates, videlicet Præpoſituram, Decanatum, Cuſtodiam, & Scholaſtiam, ſex quoque Præbendarios, decem inſuper vicarios in ea fundat ac huiusmodi dignitatibus Præbendariis & vicariis, de bonis menſæ Epiſcopalis Capituli *Cracouienſis* communicato conſilio, ſufficientem dotem in villis decimis, cæterisque introitibus conſignat, ordinans & inſtituens, vt in eadem *Kielcenſi* Eccleſia horæ Canonicæ ad honorem & titulum Dominæ noſtræ glorioſæ virginis *Mariæ* dicatæ, nocturnis & diurnis temporibus horæ Canonicæ explerentur. Felicem hunc Præſulem, & raræ deuotionis & zeli, quis negat fuiſſe? Cui & fabricam Eccleſiæ in qua materiam ſuperat opus, & ſalutarem eius dotationem, pro qua perennem adeptus eſt vitam, videmus ſucceſſiſſe.

Polowcy Ruſſiam vaſtant.

Polowcy ea æſtate in magna multitudine glomerati in *Ruſſiam* contra *Kiow* adueniunt, vaſtationeque longius, cùm repreſſionem non ſentirent, extenſa, plurimos mortalium vtriusque ſexus cum pecoribus & pecudibus, ſpoliisque multis captiuant. Et dùm prædam ad ſatietatem vſque raptam reducerent, de mandato *Chleb* Ducis *Kiouienſis Midralko* frater ſuus Dux cum *Ruthenorum* copiis eos perſecutus, bis vna die cum illis conflixit, & victor in vtroque congreſſu euadens, omnem prædam, quam ceperant, liberauit & cum exercitu ſuo incolumis in *Ruſſiam* reuerſus eſt.

1172. *Schiſma Pontificum.*

Turbatio Eccleſiæ Dei, quam ex peſtifero ſchiſmate in ſuperioribus ortam monſtrauimus, vniuerſæ ferè Chriſtianitatis regiones armis, cladibus, odiis, & bellicis ſtridoribus inuoluens, pernicatius & magis ignitè, furere atque graſſari cœpit, *Friderico Romanorum* Imperatore materiam & alimentum ſchiſmate ſuminiſtrante. Nam etſi *Octauiano*, qui ſe *Victorem* nominabat, mortuo, pax Eccleſiæ ſperabatur facile peruentura, Imperator tamen *Fridericus* in *Alexandri* Papæ deſpectum ſchiſmati defluenti & extincto nouas vires adiecit, & in locum *Octauiani Guidonem Fremenſem* presbyterum Cardinalem, qui ſe *Calixtum* nominabat, quo item mortuo *Ioannem Fremenſem* Presbyterum Cardinalem, qui ſe *Calixtum* appellauit, quo ſimiliter pereunte, tertium *Landonem*, qui ſe *Innocentium* vocitabat, ſurrogabat. *Alexander* autem Papa in *Galliis* exiſtens, tàm *Fridericum* Imperatorem, & ſuos in Pontificatu aduerſarios & contendentes, quàm omnes illi adhærentes, velut verus & legitimus *Chriſti* Vicarius graui anathemate percellebat, prohibens *Friderico* à ciuitatibus *Italiæ* obedientiam præſtari. Quapropter ciuitates *Italiæ Friderico* ſua ſponte infenſæ, rebellione facta, grauibus bellis Imperatorem *Fridericum* conquaſſabant. *Fridericus* autem Imperator non tàm *Italiæ* ciuitatibus, quàm *Franciæ* Regi *Ludouico*, cuius auxilio, brachioque *Alexander* Papa roborabatur, iratus, in *Gallias* exercitum *Bohemorum* & *Dacorum* auxiliis auctum, *Franciæ* Regnum deſolaturus promouit.

Expeditio Friderici Imp. in Galliam.

Cui *Ludouicus Franciæ* Rex Regis *Angliæ Henrici* adiutus auxilio obuiam proceſſerat decertaturus. Interim tamen *Friderici* Imperatoris exercitum, iam in *Burgundia* agentem, epidimia inuadens miſerabiliter proſternit, & cœpto irrito deſiſtere cogit. Sub hoc autem ſchiſmate in plures annos continuato *Almaniæ Bohemiæq;* regiones *Friderici* Imperatoris factionem ſequutæ, Antipapas ab eo conſtitutos pro ſummis Pontificibus adorabant. *Polonica* verò Eccleſia & regio omni periculo, quod ſibi ab Imperatore *Almanisque* imminere poterat, contempto, veri & legitimi Papæ *Alexandri* tertii obedientiam ſectabatur, eiusque mandatis & decretis parendo, Imperatorem *Fridericum*, Reges & Principes, ac Epiſcopos ſibi adhærentes excommunicatos denunciabat.

Boleslaus Boleslai filius moritur.

Lugubris inſuper caſus *Boleslaum Criſpum Poloniæ* Ducem & Monarcham eo anno excepit, filius etenim ſuus maior natu *Boleslaus*, in quem pater propter ingenitam indolem, & virtutes in eo relucentes, tùm quod ætatis prouectioris erat, & ſibi in Regno ſucceſſurus videbatur, maiori afficiebatur charitate, languore correptus diem obiit. Cuius mortem *Boleslaus* Pater, graui & immodico dolore luctuque perſecutus, nullis conſiliorum perſuaſionumque, quæ illi ingerebantur, remediis, ne fletibus luctibusque indulgeret, poterat auerti, mœrorem ſuum conſolatu difficilem & multiplici neceſſitudinis

1172.

nis nomine quam vt verbis leuari poſſet, diſſerens & demonſtrans grauiorem.

Moritur *Chleb Kiouienſis* Dux, poſtquam annis duobus in *Kiouienſi* Principatu ſediſſet, & in Eccleſia S. Saluatoris in *Bereſtow* ſepelitur.

Andreas autem Dux de *Suſdal* Ducem *Smolienſem Romanum* in eius locum ſubſtituit, & eum ad principandum in *Kiow* tranſmittit. Qui *Kiouienſis* Ducatus regimine ſuſcepto, filium ſuum *Iaropelk* locat in *Smolenſko*, quem proceſſu temporis *Iaroslaus Izaslawic* de *Kiow* expulit, & in ſede *Kiouienſi* conſedit.

1173. *Boleslaus moritur.*

Mœrore pro filii occaſu tempore magis quam ratione in *Boleslao Polonorum* Duce & Monarcha ſanato, repentinus languor *Boleslaum* inuadit. Hunc cum in ſe graſſari ſenſim aduerteret, *Caſimirum Sandomirienſem* Principem fratrem natu minorem Prælatoſque & Barones Regni ad ſe mandauit accerſiri, ſub eorumque præſentia, tam de Principatibus, & terris eũ iure ſucceſſionis contingẽtibus, quam de rebus, theſauris & clenodiis ordinauit. Et filio quidem vnico, quem reliquerat, *Leſzkoni*, *Maſouienſem* & *Cuiauienſem* Ducatus legat, Ducem vero *Caſimirum* germanum ſuum curatorem filii, & *Mariæ* Duciſſæ conſortis ſuæ deſignat, *Cazimirum* obſecrans, *vt eam vicem ſuo filio Leſzkoni præſtet, quam meminit ſibi ab eo in ſuæ orphanitatis articulo præſtitam fuiſſe parentemque magis, quam curatorem & patruum in nepote agat, cum fauore paterno ſemper à ſe tractatus & habitus ſit. Fructum etiam curationis huiusmodi percepturus. Nam ſi Leſzkonem ſine prole excedere contigerit, Cazimiro fratre tam Maſouiæ, quam Cuiauiæ Ducatus legat legitimam ſucceſſionem, ipſum ſolum teſtamenti à ſe tunc conditi vigore decernens, in vtrumque Ducatum filio Leſzkone obeunte ſucceſſurum.* Deinde theſaurum, vaſa quoque & clenodia Ducalia inter coniugem ſuam *Mariam*, & *Cazimirum Sandomirienſem* Ducem filiumque *Leſzkonem* partitur. Omnibus inſuper Eccleſiaſticis Sacramentis deuote & Catholice perceptis penultima Octob. in arce *Cracouienſi* ſpiritum exhalat, & in *Cracouienſi* Eccleſia, Duce *Sandomirienſi Cazimiro*, *Gedeon Cracouienſi* Epiſcopo, conſorte *Maria*, & filio *Leſzkone* cæteriſque Prælatis & Baronibus Regni iuſta funeri ſoluentibus, ſepelitur, cum in adminiſtratione Monarchiæ Regni *Poloniæ* annos vnum & triginta exegiſſet.

1173. *cui ſuccedit frater Miecslaus ſenex.*

Poſt mortem autem *Boleslai Criſpi Polonorum* Ducis & Monarcha fit *Cracouiæ* tam *Miecslai Maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ*, quam *Cazimiri Sandomirienſis*, item *Boleslai* & *Miecslai Sleſiæ* Ducum pro ſubſtituendo nouo Monarcha conuentus. Et licet *Cracouienſes* ſumma vi, ſummiſque conatibus adniterentur, quatenus in Monarchiæ Principatum *Cazimirus Sandomirienſis* Dux ſuccederet, à Conſiliariis tamen & Baronibus *maioris Poloniæ*, *Sleſiæ*, *Pomeraniæ*, cæterarumque regionum in *Miecslaum*, *ſenem* vocitatum, *maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ* Ducem, ſuffragia ferentibus, victi deſiſtunt. Itaque *Miecslaus* Dux & Monarcha *Polonorum* vniuerſali conſenſu Ducum Prælatorum & Baronum *Poloniæ* declaratus, Monarchiæ ſuſcepit Principatum, & *Cracouienſis* arx, ciuitas, & Prouincia, ſuæ traduntur ditioni, neque enim *Caſimirum Sandomirienſem* Ducem propter liuorem & diſcordias inde orituras, Duci *Miecslao*, velut natu maiori placebat præferri. Spes quoque omnium animos ſubibat *Miecslaum ſenem* in adminiſtrando Principatu, iuſta & legitima ſectaturum & ſuo prudenti regimini ſplendorem, & amplitudinem illi adiecturum.

Stephanus Vngariæ Rex moritur.

Stephanus Hungariæ Rex a propriis militibus rebellionem & ſeditionem paſſus in die Sanctorum *Geruaſii* & *Protaſii* multis *Hungaris* corruentibus profligatur, & in caſtrum *Zemplin* fugiens, tertio idus Aprilis moritur, cui *Bela* frater eius & filius *Geiſa* furum & latronum perſecutor ſucceſſit.

FINIS LIBRI QVINTI.

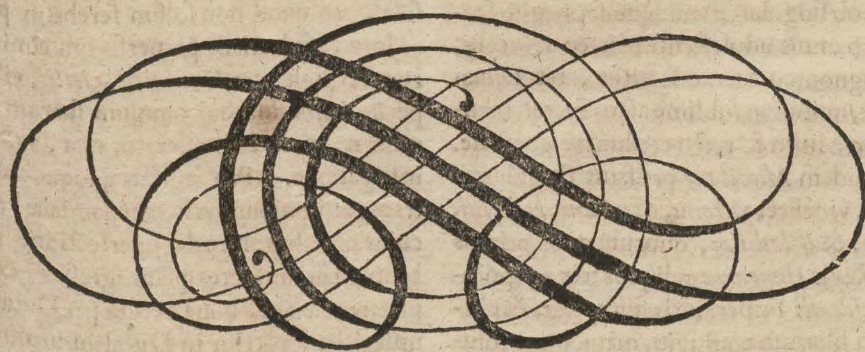

IOAN-

IOANNIS DŁVGOSSI
SEV
LONGINI
CANONICI CRACOVIENSIS,
HISTORIÆ POLONICÆ
LIBER SEXTVS.

1174. Miecslaus Dux,

Onarchale ſolium *Miecslaus maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ* Dux, ex obitu *Boleslai Criſpi* electione & conſenſu vniuerſali adeptus, opinioni *Polonorum*, beatam & tranquillam vitam, ſub illius præſidentia & regimine ſe ducturos gloriantium, non reſpondit, ſed mox ſui regiminis primitias tyrannide & oppreſſione fœdauit. Qui etſi ob ſingulare, rarumque ſapientiæ ſpecimen ab annis adoleſcentiæ in eo relucens, *Senis* cognomen fuerat ſortitus, res tamen ſecundæ, quibus in ſublime actus fuerat, mentem ſuam à iuſto & recto creduntur auertiſſe. Erat ſiquidem *Miecslaus* præfatus & quinque filiorum, videlicet *Ottonis, Stephani, Boleslai, Miecslai,* & *Wladislai*, quorum duos primos ex filia Regis *Hungariæ* reliquos tres ex conſobrina *Friderici* Imperatoris ſuſceperat, & plurimarum filiarum coniugio, magnarum inſuper opum affluentia clarus, & inſignis. Cum finitimis enim Principibus affinitatem iungens, *Sobieslao Bohemorum* Duci vnam, *Saxoniæ* Duci alteram, *Friderico Lotharingiæ* Duci tertiam, *Boguslao* maritimæ oræ Duci & filio eius *Boguslao* quartam, & quintam filias locauerat. Filiis inſuper ſuis *Ottoni Halicienſis* Ducis, *Boleslao Pomeraniæ* Ducis & *Wladislao* Ducis *Rugiæ* filias in conſortes ſuſceperat, cum reſidui duo filii *Stephanus* & *Miecslaus* cælibes deceſſiſſent. His & pluribus aliis donis fortunæ onuſtus, omnium mortalium fœliciſſimus habebatur, verùm vtriusque boni rectæ videlicet mentis & fortunæ largitionem *Miecslaus* diutius non tulit, ſed donis gratuitis abutens, multifarias exactiones, calumnias iniquitate plenas, in ſubditos viſus eſt congesſiſſe, ad quod non ſolùm ferebatur proprio ardore, ſed etiam peruerſorum conſiliariorum, & ſignanter *Henrici* de *Kietlic*, villa propè *Budryſin* ſita, qui omnium ſuarum actionum monitor & moderator erat, agitabatur inſtigatione. Pro leuibus quoque cauſis, & transgreſſionibus, vrſi, aut damialæ, aut alicuius ſilueſtris animalis interfectione puniebantur tàm militares quàm agreſtes, & omni pietate relegata, bona eorum per Ducales miniſteriales, partim in Ducalem fiſcum, partim in priuatos vſus diſtrahebantur, querelisque grauatorum ad ſe perlatis, aut inclementius Dux *Miecslaus* reſpondit, aut ad clamo-

ſecunda fortuna latus

fit crudelis in ſubditos.

1174.

rem miſerorum aures obturauit. Nil denique apud illum, & ſuos erat ſanctum, nil æquum, nil iuſtum, nil charum præter pecuniam & A munera. Ac religione diuina neglecta, iureque diuino & humano quaſſato, & turbatis Principatus ſui, tàm iudiciis quàm officiis, omnia ad quæſtum commodumque ſuum Ducalem conabatur referre, longè deteriorem ſe ſenem quàm iuuenem gerens. Nilque ad profectum ætas illi profuerat, exactor auarus, punitor crudelis, neque enim quisque illo ea tempeſtate inter Principes *Poloniæ* amplius grauauit Prouinciam, neque commentus eſt callidiores, ad expilandum fortunas innocentium, vias.

Wladislao Bohemiæ Rege electo

Grandæuum & labore atque ætate grauem *Wladislaum Bohemiæ* Regem *Fridericus* Imperator curia in *Noremberg* indicta, inſtigan- B tibus eum Baronibus *Bohemiæ*, quibus regimen *Wladislai* faſtidio erat, à Regno *Bohemiæ*, deponit, & *Sobieslaum* Ducem *Bohemiæ* quem ipſe *Wladislaus* Rex annis 16. captum, ne res in *Bohemia* nouaret, tenuerat, ſuo iuſſu relaxatum, *Bohemis* præficit Ducem, Regali *Bohemos*, ne aduerſus ſe calcitrarent, priuans honore. *Wladislaus* autem *Bohemiæ* Rex in *Bohemia* conſiſtere propter *Sobieslaum*, quem annis tot vinctum tenuerat, quem quoque cœcare conſtituerat, ne iniuriarum memor grauius in ſe aliquid ſtatueret, non auſus in *Almaniam* ſecedens, quarto poſt hæc menſe 15. Calend. Februarii moritur, & in *Miſzen* ſepelitur, filius inſuper *Wladislai* Regis *Fridericus* patre C mortuo *Sobieslai* conſpectum veritus, *Friderici* Imperatoris curiam exulis morte ſequebatur.

conſtituitur Dux Sobieslaus.

Boleslaus Pomeraniæ Dux moritur, & in monaſterio *Oliua*, quod fundauerat, ſepelitur, duos relinquens filios *Mſzczugium*, & *Sobieslaum*.

Thomas Cantuarienſis martyrio coronatur.

Thomas Cantuarienſis Epiſcopus libertatem Eccleſiæ ſtrenuè defendens, ab *Henrico Angliæ* Rege in exilium actus eſt. Quod dùm ſeptennio pertuliſſet, ad Eccleſiam ſuam reuerſus antepenultima Decembris die obiit, apud fores Eccleſiæ ab *Anglis* obtruncatus, feliciſſimum martyrium conſumauit, atque ob tam victorioſam palmam in cœlicolarum numerum D translatus eſt.

1175. Miecslaus fruſtra à Gedeone Epiſc. Cracouienſi monetur.

Cum grauamen & oppreſſio ſingularum perſonarum, ſingulorumque ordinum *Miecslai* Ducis, & Monarchæ *Polonorum* crudeli mandato, multifarie & exquiſite à ſuis officialibus, Præſidibusque dietim intenderetur, clamorque & vociferatio gementium, & lacrymæ grauatorum, ſe per calumniam & vim, bonis & fortunis ſuis exutos querentium, in publicum prodiiſſet, nec inter Conſiliarios quisquam facta Ducis damnare & reprehendere auderet, *Cracouienſis* Antiſtes *Gedeon*, vir conſtantiæ & zeli ſingularis oppreſſorum fletibus motus Ducem *Miecslaum* adit, & arbitris excluſis cauſam oppreſſorum intrepidè agens, quibus, quantisque calumniis vaſtetur, opprimaturque Prouincia, innoteſcit, ſingulorumque grauatorum ex ordine iniuria declarata, deprecatur Ducem *vt nouorum tributorum impoſitionem, ſub antiquis Polonorum Regibus & Principibus ignoratam abroget, inordinatas & non neceſſarias euectionum exactiones, quæ in Polonico Poduodarum nomine appellari ſolent, reſcindat, calumnioſam & tyrannicam bonorum confiſcationem à ſuis officialibus, pro leuibus pœnis, & culpis hactenus irrogatam, per quam multorum ſubſtantiæ emunctæ ſunt, & perſonæ in extremam pauperiem redactæ, reſcindat, miſerorumque & calamitoſorum opem, clementiam, & tutelam ſuam implorantium, precibus, & vocibus moueatur. Prouinciæ quoque in qua illum & maior ætas & voluntas populi Monarcham conſtituit, parentem ſe præſtet propitium, non tyrannum deteſtabilem, & execrabilem, amplam laudem, popularium fauorem, ſi deſtiterit, maximum dedecus & ſui ſtatus periclitationem, ſi perſeuerauerit, percepturus.* Nil admonitione hac ſalutari & paterna *Miecslaus* Princeps motus, quin etiam vehementi ira vexatus durè Præſuli reſpondet, *iure ſe, non iniuria quicquam egiſſe, & tam tributorum nouorum impoſitionem, quàm euectionum & pœnarum exactionem legitimam fore, nec aliter Regnum & Monarchiam adminiſtrari poſſe. Nil ſibi cum Regibus & Principibus antiquis commune fore, ſe ſuo ſenſu, ſuoque ingenio duci, & ſuo arbitrio non illorum exemplo actiones ſuas & decreta moderari. Tàm bono inſuper & eleganti ingenio ſe præditum eſſe, vt non vellet ſuis, aut cuiuscunque admonitionibus indigere. Deſineret proinde ſe laceſſere, & Pontificalibus potius rebus, velut propriis intentus, publica ſibi curanda permitteret. Non enim ſe vlla perſuaſione, aut pacto ab his, quæ agreſſus eſſet, ſciret ceſſaturum.* In hanc ſententiam *Gedeon* Epiſcopus dimiſſus, triſtior quàm venerat abiit.

1175.

Prima die Maii *Boleslaus* cognomine *Altus Wratislauienſis* Dux apud caſtrum ſuum *Grotecz* agens, excluſis fratribus & monachis nigris de monaſterio *Lubin*, quod ad fluenta *Odræ* D *Cazimirus Poloniæ* Rex olim *Cluniacenſibus* monachis fundauerat, fratres Ciſtercienſis ordinis ex monaſterio *Portenſi* ſupra *Solam* fluuium ſituato ſumptos, in illud introducit, & noua donatione atque inſcriptione locum & eius poſſeſſiones à *Cazimiro* Rege donatas, priuilegiat, aliquas etiam de nouo adiiciens, adhibita ad huiusmodi transmutationem præſentia & conſenſu, *Zyroslai* alias *Iuoslai Wratislauienſis* Epiſcopi, *Miecslai* patrui ſui germani *Poloniæ* Ducis & Monarchæ, item germani ſui *Miecslai Ratiborienſis*, item filiorum ſuorum *Boleslai, Iaroslai* & *Miecslai* Ducum, item optimatum Principatus ſui, & Baronum. Cuius monaſterii primus Abbas *Florentius* fuit.

In monaſterium Lubin Ciſtercienſes ex Porta veniunt.

1175.

fuit. A quo & fratribus ſecum ex *Porta* in *Poloniam* ad præfatum monaſterium venientibus, pomorum genus in *Polonicum* Regnum allatum, quod ex cognomento monaſterii, ex quo ſumptum eſt *Daport*, id eſt *de Porta*, vocitatum eſt, in hanc diem multiplicatum perſeuerat.

Imperator & Papa conciliantur.

Concilio apud *Turonum* in *Galliis* per *Alexandrum* Papam tertium celebrato, Imperator *Fridericus* & cenſura Apoſtolica & rebellione ciuitatum *Italiæ*, & bello, ab eis illato fatigatus, ſtatum ſuum periclitatum iri formidans, nuncios ſuos reconciliationem petens, & culpam recognoſcens, transmittit, quæ tandem *Venetiis Alexandro* Papa illic degente & Imperatore illuc veniente per medium *Ottonis* filii Imperatoris, qui à *Venetis* claſſe ingenti amiſſa, victus & captus fuerat, iuxta beneplacitum Summi Pontificis conficitur, & Eccleſiæ Dei pluribus annis à quatuor Antipapis mala morte pereuntibus, quos *Fridericus* Imperator manu tenebat, vexatæ, pax & libertas reddita eſt. Aliis placet quod *Alexander* Papa Imperatorias vires timens *Venetias* perfugit, à *Venetis* quoque benignè habitus, dùm contra *Venetos* Imperator filium *Ottonem* cum claſſe miſiſſet, & *Otto* ipſe ſuperatus prælio nauali *Venetias* adductus eſſet, tandem euadens captiuitatem ſchiſma inter Papam & Imperatorem ſummo honore *Venetorum* ſuſtulit. Quibus ad perpetuam rei memoriam Pontifex quædam inſignia beneficia donauit.

Bohemi ab Vlmenſibus trucidantur.

Bohemorum exercitus cum *Vdalrico* germano *Sobieslai* Ducis *Bohemiæ* in ſubſidium *Friderico* Imperatori in *Italiam* ab eodem *Sobieslao* transmiſſus eſt, & ſuo more prædas & ſpolia agens, in *Vlma* ab oppidanis iniurias non ferentibus, ſub octaua Natiuitatis *Mariæ* penè deletus eſt. Et *Vdalricus* cum paucis in diſſimulato & ſordido habitu, ne ab *Almanis* obtruncaretur, miſerabili calamitate afflictus, & omnibus exutus in *Bohemiam* refugit.

Bernardo Ep. Poſnanienſi ſuccedit Suantoslaus.

Bernardus Poſnanienſis Epiſcopus exactis in Pontificatu annis 13. moritur, & in *Poſnanienſi* Eccleſia ſepultus eſt. Cui *Suantoslaus* Præpoſitus *Poſnanienſis*, & Canonicus *Gneſnenſis*, nobilitatem ducens de domo Accipitrum per electionem Canonicam ſuccedit a *Petro* Archiepiſcopo *Gneſnenſi* confirmatus & conſecratus, de conſenſu *Miecslai maioris Poloniæ* Ducis & Monarchæ.

1176. *Miecslaus Dux* 1167. *ſimulata quadam accuſatione*

Tyrannidem *Miecslai* Ducis *Polonorum* & Monarchæ, ſuorumque Capitaneorum, Præfectorum, & Officialium, *Gedeon* Epiſcopus *Cracouienſis* ſummo ſtudio ſummaque cura ſanare inuigilans, nilque ſuperioris iniuriæ repulſa motus, cùm & Pontificali ſuo officio id ſciret congruere, & calamitoſorum oppreſſorumque ſingultibus fletu atque obſecratione vrgeretur, nouo reprehenſionis genere, illo tamen, quod *Nathan* Propheta olim ad *Dauid* habuit ſibi vtendum duxit, quatenus *Miecslaus* Dux exemplo ſimili moueretur, qui verborum efficaciam ante contempſiſſet, & ſua ſaltem ſententia & decreto conuictus à tyrannide reſipiſceret, & in ſuorum reatuum atque erratorum, quibus regio vniuerſa, & viluerat, & perierat, veniret cognitionem. *Miecslao* itaque Duce ſub frequenti Conſiliariorum præſentia, publica negotia tractanti, matrona quædam per Epiſcopum *Gedeonem*, qui & ipſe coram aderat, ſubmiſſa, in tetro & lugubri habitu, mœſtum inſuper & lachrymis obortis, madidum imbre fletuum præſeferens vultum, ex induſtria ante Tribunal Ducale conſtitit, & ſuper graui iniuria & oppreſſione ſua, alta voce audientiam & iuſtitiam ſibi præſtari depoſcens, tàm *Miecslaum* Ducem quàm omnium Conſiliariorum ſuorum, quidnam querelæ, eorum audientiæ allatura eſſet, expectantium, ora conuertit. Hanc *Miecslaus* Dux & pro matronali reuerentia, & ne faſtidioſos ſuis auribus ingeminaret clamores, exauditurus, cum eminus conſiſteret, propius accedere, & quid rei haberet, à quibusue perſonis offenſionem excepiſſet, omni pauore circumſcripto iuſſit depromere, certiſſima etiam ſpe deuouens expeditam iuſtitiam dilatione qualibet ſucciſa miniſtraturum. Tùm matrona maiori fiducia Ducali ſermone ſubnixa, tribunal Ducale accedens, per capitis demiſſionem reuerentia Principi exhibita, in hunc penè modum propoſitionem ſuam, quemadmodum à *Gedeone* Epiſcopo edocta erat, diſſeruit: *Habebam ego, mi Domine Rex, ancilla tua, copioſum balantum gregem, cuius carne, lacte, & vellere viuens, etiam opes ex illis, quæ cuiuslibet ambitioni ſufficere poſſent, quæſieram, felicemque & beatam, illo vnico pecore contenta, agebam vitam. Filius interim meus, mercenarios, quos etiam in tuum conſpectum, iuſtius iudicium eis præſentibus exceptura ire coegi, qui oues excelſis & vberrimis locis paſcentes, ad caulas incolumes reducerent, conduxit, & à mercenariis grex meus negligentius habitus, vniuerſus ferè luporum ſæuis morſibus deperiit. Ita, niſi tu ancillæ tuæ auxilium iuſtum tuleris, actum de me eſt, deque fortunis meis, orbaque & miſera neceſſe eſt efficiar, tàm præcipiti damno peſſundata.* Querela matronæ Dux *Miecslaus* exaudita, quærit, *quisnam ſit filius eius, qui mercenarios quorum negligentia in tàm grande damnum incidiſſet, conduxerat.* Edito nomine ſuo adoleſcens, filium ſe querulantis matronæ profeſſus, in mercenarios omnem culpam abſorpti pecoris retorquet, ſed mercenarii primo loco cauſam ſuam dicere iuſſi, ſic refellunt: *Fruſtra*, inquiunt, *Princeps Illuſtriſſime, perditi pecoris à nobis petitur ſolatium, fruſtra in tuum Conſiſtorium, quaſi pecus commiſſum, negligentius aſſeruando deliquiſſemus, pertracti ſumus, fruſtra ad hæc matrona adoleſcentem filium hunc ſuum, quem tamen conſtat priuignum*

1176.

ſuum eſſe appellat, à quo etſi nobis paſcendi cuſtodiendique gregis non inficiamur curam fuiſſe, accepta mercede commiſſam, vigilias tamen noſtras peruicit, fregitque eiusdem ipſius adoleſcentis impetus potentior. Ipſe ſiquidem venandi auidiſſimus, frequentes canes non atrocitate ſolùm, ſed rabie plenos, quorum illi vſus non à nobis tantummodo, ſed etiam à viris grauibus & illuſtribus fuerat ſæpenumero exprobratus, vbique ſecum circumducens, ſtragem ouium conuincetur, etiamſi notus fuerit, edidiſſe. Notorium ſiquidem eſt canum ſuorum turbam in gregem ad paſcua per nos eductum, latratu horribili inſiliiſſe, & vniuerſum penè gregem, nobis nequicquam noſtra vociferatione eos abigere volentibus, crebris rictibus laceraſſe, ſtrauiſſe, & necaſſe. Huic accuſationi adoleſcens reſpondere coactus, lupos ſimul & mercenarios accuſat: *Ego*, inquit, *Princeps Sereniſſime, gregi à me his mercenariis conducto, conſpicatus luporum turmam, cominus imminentem, canes nodatos ſolui iubeo, & per abrupta inuiaque nemorum & Alpium, cum his vnà & mercenariis fugientes inſector lupos. Reuerſa interim, diuerſo itinere luporum pars, deſertum & ſolitarium gregem fundit & exanimat. Non in me itaque, qui lupos abegi, perditi pecoris culpa contorquenda eſt, ſed in hos iniquos mercenarios, & gregis ſibi crediti deſertores.* *Miecslaum* Ducem iuſtam deciſionem partium querellis auditis pronunciaturum, diuque, quænam pars damnanda, quæ abſoluenda eſſet, veriſimilitudo defenſionum perplexum ambiguumq; tenuit. Et quamuis primum mercenarios damnare conſtituiſſet, velut gregis, quem ſeruandum ſuo periculo ſuſceperant, incautos deſertores; quia tamen aſſertio mercenariorum rabidos canes, iuxta eundem gregem denodatos confeſſione adoleſcentis ad liquidum verificata erat, fertur in adoleſcentem, comprobantibus Conſiliariis ſententiam, vt ex occaſione, qua damnum probatus eſt dediſſe, damnum ſiue matri, ſiue nouercæ reſarciat, cùm & lege diuina Dominus, cuius bos cornupeta, vel equus calcitrans damnum intulerit, ad damni reſarcionem teneatur. Pronunciatione ſententiæ deciſoriè matronæ querela abſoluta. *Gedeon Cracouienſis* Epiſcopus Spiritu diuino repletus, aſſurgens. *Iuſtum*, inquit *Princeps excellentiſſime, diuinæ humanæque congruens legi, protuliſti iudicium, & quæſtionem nodoſam æqua rectaque deciſione abſoluiſti. Sed tùm demum rata tua manebit deciſio, ſi te reipſum velut æquus legislator primum ea conſtrinxeris, cum te tuis factis, tuoque ſignificato fœmina hæc videtur expreſſiſſe, & ad te vnum conuincendum emendandumque arte mea inſtructa eſſe, quod quidem abducto velo facilè poteris accipere. Non vigilanti enim tibi atque ſopito, nocte atque interdiu Polonorum Reſpublica occurrit, cuius cum nitorem, libertatem, & amplitudinem procurare debueras, egiſti, vt eſſet vidua, inops, ſerua, miſera, & penè captiua. Hæc ſiquidem matrona Polonorum Prouincia eſt, regimini commiſſa tuo, tu quod inficiari non potes, eius filius, balantum grex Polonicus populus, cui paſcendo hoſtes & mercenarios non ſollicitos, inclementesque paſtores præfeciſti, ex quo non immeritò filioli nomine abrogato, priuignus infeſtus huius matronæ poſtquàm te illius miſerabilis & calamitoſæ conditionis iuxta ac nouercæ non miſeret, vocitaris. Sed & canes rabidos, officiales, præfectos, & exactores tuos, licentiæ fræno laxato, tuoque iuſſu, & diſſimulatione diſrupto, omnibus oppreſſionum mulctarumquè generibus ſinis debacchari. Quorum atroci & impio morſu grex innocens perit, & tuam defenſionem, nequicquam implorans, in horrendam, te inſpectante, pertrahitur calamitatem, cùm exactores truculentiſſimi adeò etiam in gregem lacerum & confractum deſæuiunt, vt non niſi per cruorem, & iugulum gregis rugientem ſuam eſuriem expleturi, Prouinciam tuam perpetua ſollicitudine atque nece confecerint. Proprio itaque damnatus atque conuictus iudicio, ea exequitor, quæ aliis imperaſti, excuſſoq; negligentiæ torpore, fœdam enim auaritiam in te ſuſpicari nequeo, tandem aliquando conſurge, & tàm honeſtati, quàm ſaluti primum tuæ, tùm perditi atque perituri gregis, & tuæ miſerabili conſule calamitati, ne vltione diuina & humana percellaris, cùm veriſimile non ſit tyrannidem tuam, Deum & homines diuturno tempore laturos, vt enim cæterorum tui ſimilium exempla tranſeam, ſatis tibi documenti B. Dauid in omnes caſus ſit. Quem populum tantummodo numerari, non opprimi, nec iniuſtè exactionari iubentem, ſubitus & diſtrictus vltionis diuinæ vindex perſtrinxit, ſed neque tibi, niſi reatum tuum iuſta pœnitentia expiaueris, parſurus. Expergiſcere, precor, aliquando, & nos omnes miſera ſeruitute preſſos libera, & tanti temporis moram, dùm licet, dum potes, velocitate compenſa, & omni ſtudio virtuti primum, & operationi bonæ, dehinc gloriæ tuæ, & poſteritatis judicio, per ſingulos vitæ paſſus vaca, & animum tuum, ab omni cupiditate obſcœnitate, & prauitate, ne collabatur, aut deuiet, tempera. Alioquin ab vltionum Domino, qui nil impunitum, aut irremuneratum relinquit, in te, & ſtirpe tua, debitas pœnas & orbitatem non euaſurus.* Eam reprehenſionem *Miecslaus* Dux *Polonorum* jam enim ira incanduerat, diutius non ferens, non in correctionem ſed in contumeliam: non ex veritatis origine, ſed liuoris fomite Epiſcopum aſtruit commentum eſſe, atque cum fremitu & ira ingenti, ex concilio ſe euoluens, vltum iri ſuas iniurias, tàm de Præſule, quam de Baronibus, qui aſſenſi fuerant, minabatur. Et Epiſcopum quidem in proſcriptionem & exilium; cæteros in necem aut membrorum mutilationem, confiſcatione etiam bonorum adiecta, & in quæque extrema frequenti vſurpatione ſermonis deſtinat. Neque

officii ſui admonetur.

1177.

Sed magis irritatur.

1176.

que ad tàm ſalubrem, tàm ſuauem, tàmque artificioſam exhortationem animum ſuum ab ea, ad quam naturaliter pronus erat, cupidi- A tate retraxit, nec mores ſuos inconditos compeſcuit, & non tàm ſurdis, quàm iniquis ingeſta à Pontifice excepit auribus.

Suantoslao Poſnanienſi Ep. ſuccedit Geruardus.

Suantoslaus Poſnanienſis Epiſcopus cùm anno tantum vno ſediſſet, moritur, & in Eccleſia *Poſnanienſi* ſepelitur. Cui *Geruardus* Cuſtos *Poſnanienſis* genere Nobilis *Polonus* de ſtirpe *Aceruorum* ducens genus, per electionem Canonicam ſuccedit, à Petro *Gneſnenſi* Archiepiſcopo confirmatus & conſecratus.

Suleiowenſe monaſterium fundatur.

Cazimirus Sandomirienſis Dux quarto Idus Augusti cœnobium in *Suleiow*, *Gneſnenſis* diœceſis ordinis Ciſtercienſis in ſuo Principa- B tu fundat, & monaſterium quidem prædictum in prædio *Ruſtai* Comitis ad fluenta fluminis *Pilcza*, qui absque liberis decedens *Chriſtum* reliquit hæredem, propter loci amœnitatem & commoditatem locatum eſt. Dux enim *Cazimirus* velut primarius fundator, & patronus & tunc & in omni vita ſua erga locum præfatum magna charitate & fauore affectus, prædia, villas, decimas, & ſales, cœnobio præfato contulit in dotem, & plurima alia in rebus mobilibus & immobilibus largitus eſt, pro eius amplitudine & decore, Ducalique munificentia, omnia bona temporalia à ſe, & monaſterio collata, planè libertauit. Contulit autem monaſterio prædicto villas *Suleiow*, *Strzelce*, *Dambrowa*, *Baldrzikow* montem, *Buczynam*, *Kampa*, *Paczanow*, *Mianow*, *Sczepanowo*, *Piotrow*, *Chemiam*, *Taniow*, tredecim C plauſtra ſalis ex teloneo *Sandomirienſi*, item alueum ſalis in *Cracouienſi*, & nouem caſtores ex Camera Ducali recipiendos. Proceſſu verò temporis *Petrus Gneſnenſis* Archiepiſcopus petitione præfati *Cazimiri* Ducis, & *Fulkonis Cracouienſis* Epiſcopi eiuſdem permotus, eidem contulit cœnobio *Suleiowienſi* decimas manipulares menſæ ſuæ Archiepiſcopalis in *Suleiow*, *Biala*, *Lanczno*, *Milkow*, *Stampin*, *Stibor*, *Domczelan*. Item Eccleſiam in *Baldrzikow* incorporauit loco eidem cum decimis in *Standow*, *Chenna & Paſturow*.

Bello inter *Sobieslaum Bohemiæ*, & *Henricum Auſtriæ* Duces exorto, Bohemia per *Henricum*, *Auſtria* per *Sobieslaum* grauibus flammis viciſſim vſta, magniſq; prædis, damnis, & ſpoliis vtraque regio affecta. Qua quidem guer- D ra durante, *Henricus Auſtriæ* Dux pede in pontis progreſſu confracto diem obiit, ex cuius morte imperator *Fridericus Sobieslao* quaſi ipſe mortis affinis ſui *Henrici* occaſionem præſtitiſſet, infeſtus eſſe cœpit.

1177.

Primores Poloniæ Miecslai tyrannidem exoſi,

Irritatum & furentem *Miecslai* Ducis *Polonorum*, & Monarchæ animum, *Gedeon Cracouienſis* Epiſcopus, cæterique Proceres pro correctione in ſe habita, videntes, placari & conciliari ipſum inſuper Ducem & à tyrannide cœpta auerti non poſſe, aduertentes, cumulatiores enim in eos, & in cæteros ſubditos iuſſerat, vt ſe inexorabilem demonſtraret, preſſuras extendi. Cum animadvertiſſent, A animum *Miecslai* in auaritiam depilationemque præcipitem, ac pene inmedicabilem, veriti inſuper, ne iuxta indignationis ſuæ ardorem graue in ſe aliquid conſuleret, quid facto opus ſit, clandeſtinis decoquunt & digerunt conſiliis. *Gedeon* ſiquidem Epiſcopus ſententiam iuſſus dicere, ſic diſſeruit. *Videtis*, inquit, *ô Proceres, quo nos caſu fortuna inuoluit. Preſſuras enim miſerabilis patriæ auerſuri, pro reprehenſione noſtra, iuſta quidem, honeſta, & neceſſaria, velut Maieſtatis violatæ rei, Ducali decreto ſuppliciis addicti ſumus, & niſi interim nobis aliquid proſpectum fuerit, ad crucia-* B *tus varios rapiendi, & qui alios preſſura leuare contenderamus, preſſuris, & ipſi opprimemur, neque ſalus patriæ nobis tantummodo ſperanda, curandaque eſt, ſed ſummo ſtudio, ſummaque cura ſalus priuata ſeruanda. Prouidendumque, ne priuata cum publicis vnâ pereant, mihi in tàm periculoſo & patriæ & noſtro diſcrimine tyrannum placet deiici, & in locum eius meliorem ſurrogari. Sed anticipationem celeritate etiam admixta factu optimam reor, ne, ſi tyrannus prior ſuppliciis nos affecerit, conatus noſtri nobis damnatis, recidant in irritum.* Ea ſententia facilè ab omnibus accepta, & laudata, tùm demum de ſubſtituendo Duce altero & Monarcha conſultatio habita eſt. Quæ cùm plus difficultatis habere videretur, longius in illa immoratum eſt, præſertim cùm aliquorum ſententiæ variaſſent. C Verùm Stephanus Palatinus *Cracouienſis* oratione ſua cæteros in concordiam reduxit:

ſuaſu Stephani Palatini Cracouienſis

Non conuenit, inquit, *Proceres, vt rem ſuapte facilem in difficultatem aduocemus, & tàm patriæ, quam noſtro gliſcente, vel, vt verius eloquar, ſubimpendente periculo, varietate ſententiarum in longiorem trahamus moram. Extat enim in propinquo Princeps ingenuus Cazimirus Sandomirienſis Dux. Cuius probitatem & prudentiam in rebus magnis, & modeſtiam plurimis non tantum iudiciis, ſed ſignis & operibus, & effectibus & videmus ipſi, & continuè experimur, in quem, liberalitatem, ac penè omnes virtutes, iuſtitiam, temperantiam, fortitudinem, prudentiam, induſtriam conſtat confluxiſſe. Blandus alloquio, conuerſatione grauis, aditu facilis, propriis, exteris ciuilis & humanus, miſeris, D & aliqua calamitate oppreſſis, gratioſus. In virtute honoranda egregius, in labore præmiando prouidus & in diſtribuendis Reipublicæ muneribus & officiis diſpenſator fidelis, tantam ad omnes exhibens benignitatem & gratiam, vt dubium effecerit, vtrum in illo natura vincat gratiam, an gratia naturam. Et licet ſe omnibus & placabilem, & exorabilem exhibeat, cunctorumque exceſſibus facile deprecatus ignoſcat, calumniatorum tamen tàm ſeuerus & oſor & punitor eſt, vt in perenne eorum confuſionis opprobrium, & vt cæteris labes ipſa terrori fieret, quosdam in fronte, aut in genis candentis*

ferri

1177.

ferri inſigniuit cauterio, aliis in naſo, aliis in lingua mutilationem impreſſit, plerosque cæcari, aut fuſtibus cædi mandauit. Frugalitatem vero & liberalitatem in eo commendare A *non expedit, his enim virtutibus, omnes ætatis noſtræ Principes peruicit. Neque vt plerisque Principibus mos eſt, aut inhiat acquirendis aut incumbit acquiſitis, ſed vniuerſos cenſus ſuos in Reipublicæ profectus & commoda diſtribuit. Cibum, & quietem, non niſi ad naturam accipit & ſequeſtrato à ſe ocio, iugem ſibi indixit, ne torpeſcant ingenia exercitationis, aut in ſimulachro pugnæ, aut in luctando, aut in ludo haſtarum, cæterisque heroicis, & militaribus operibus, laborem illum* B *tamen tùm demum perſequitur, dùm publicis & ſeriis rebus primum plenam expeditionem præſtiterit. Cuius autem probitas vt notior ſit vnum virtutis ſuæ inſigne, commemorabo. Vna ſiquidem noctium Princeps Cazimirus, de quo agimus, cum Ioanne de Konart milite & armigero ſuo ludum alearum ingreſſus, dum in noctis vsque medium ludum protraxiſſent, cum alea aliquando Ducem, aliquando militem pronunciaret victorem, vt tandem celerius diſceſſio pro quiete habenda proueniret, communi conſenſu in periculum vniuerſæ victoriæ vnus ludus ſuſceptus eſt. Qui cùm nimio feruore & auida ſpe euincendi brauii, quod in argenti magna quantitate propoſitum erat vi-* C *ctori, ab vtroque gereretur, Dux tandem Cazimirus, Ioannem militem peruincens, brauii ſortem accepit. Ioannes interim miles, omnes fortunas ſuas vna palæſtra perditum iri dolens, in eum dolorem, furorem & rabiem, cum & vino immodice ſumpto maderet, verſus eſt, vt ſummo manus vibramine, facie principis maxillata, noctis beneficio de manibus circumſtantium elapſus diffugeret, ſed die altera ſcrupuloſo ſcrutinio comprehenſus, omnium iudicio velut maieſtatis reus damnatus ſupplicium capitis ſubiturus agebatur. Sed Cazimirus Princeps occurrens, damnatum ſiſti iubens: Non committam, inquit, Iudices vt pro alapæ mihi illatæ iniuria, miles hic,* D *cuius opera in Reipublicæ munere, aliquando mihi erit neceſſaria, intereat, facinus enim ſuum, & temporis & ludi qualitas excuſat. Quod ſi quantitatem damni, quo illum fortuna affecerat, ſpectare velimus, abſolui illum non damnari oporteret. Ipſe ſiquidem brauio, in quo omnes fortunas ſuas contineri ſciebat, amiſſo, non mihi, ſed fortuna iratus erat, furorem tamen ſuum, quem in fortunam depromere non potuit, in me filium fortunæ vltionem ſumpturus effudit. Sed & me conditionis, & ſtatus mei conueniebat, meminiſſe, vt rebus ludicris, quibus labefactatur maieſtas abſtinerem, cùm in illis plures leuitates, probra & contumelias ſæpenumero noueram contigiſſe. Ampliori itaque ego reatui ſubiaceo, qui publicam Principatus mei dignitatem ludicris inferens ludibrio me addixi, quàm Ioannes, qui primos & fortes motus frenare non va-* A *lens, ſtimulatus inſuper ebrietate, vltionem amiſſi bravii, qua poterat arte, exegit. Non ſolùm itaque Ioannem à maxillationis meæ facinore abſolutum pronuncio, ſed illi etiam ingentes gratias habeo, quòd mihi vexationem præſtitit, per quam non huius tantummodo, ſed & cuiuslibet alterius ludicræ rei labem à me prorſus relegabo. Continuoque & reum abſoluit, & omnem argenti quantitatem, quam lege ludi quæſierat, ex integro reſtituit, & reſtitutæ propriam in remunerationis ſignum ad-* B *iecit. Ita ſub uno tempore & in eodem homine grandis contumeliæ ignouit facinus, damnationem remiſit, perdita in integrum reſtituit, & iniuriam ſuam iuxta ac fauorem præmiauit. Poſſem & plura alia in huius Principis commendationem proferre memorabilia, niſi vobis omnibus ea noſſem vulgaria & nota. Omnibus itaque votis is vobis Princeps expetendus eſt, huic & non alteri Monarchiæ faſces deferendæ, ſub quo certum eſt, nos à preſſuris, quibus angimur, reſpirare, & beatum ac felicem vitam poſſe agere. Non cunctemur igitur Proceres, ſed concordi ſententia hunc decernamus & aſſumamus Monarcham.* Itum eſt à reliquis omnibus in hanc ſententiam, & omnes C illi aſſenſi Proceres. Ex loco itaque concilii in *Sandomiriam*, vbi Dux *Cazimirus* habebat ſedem, tàm *Gedeon* Epiſcopus *Cracouienſis*, quam Baronum primi peruicaci curſu pertingunt. Ducemque *Cazimirum* ſecretò audientia obtenta his verbis conueniunt: (Eminebat ſiquidem in *Cazimiro* Principe *Sandomirienſi* quamuis ætate minor & natura facilior eſſet, ad concilium ciuilemque prudentiam, aptius ingenium, munificentia & comitate conditum, eratque comis & iuſtus, & dùm adhuc iuuenilem & floridam ageret ætatem, ſtatim mores ingenui & Regii in eo collucere viſi.)

Monarchiam Poloniæ Caſimiro Sandomirienſi Duci tradunt,

Non ignotum tibi putamus, Princeps clariſſime, quam durum & iniquum annorum prope quinque D *patimur imperium, & in quam vaſtitatem vtilitatemque noſtra regio fratris ſui Miecslai, & præfectorum ſuorum oppreſſione, adducta ſit. Quem etſi precibus, conſiliis, & monitis noſtris ad tollendum publica grauamina & preſſuras, priuatim & publicè obſecrando, & patriæ ruinam demonſtrando, hortaremur, caſſo tamen labore ſudavimus. Conſiliis enim & precibus noſtris repudiatis, tam infeſtus eſſe nobis cœpit, vt omnes nos ſuppliciis exiliisque afficiendos decreuerit. Ad te itaque omnium ordinum concordi conſenſu oratum venimus, vt Principatum Monarchæ aſſumas, & tàm patriam, quàm nos tyrannide exoluas. Certus, nos tui fratris Miecslai Imperium, velut patriæ & noſtri publici, & infeſti hoſtis, de cætero nullatenus paſſuros.* Sumpto aliquali ad deliberandum ſpatio *Cazimirus* Dux in hunc modum reſpondit: *Non*

pri-

1177.

primùm quidem, Proceres, die hodierno de Monarchiæ Principatu ſuſcipiendo à vobis conuenior, dudùm & in vita fratris mei chariſſimi Boleslai Criſpi, à Iaxa & Suantoslao Comitibus, pari petitione vrgebar. Sed nunquam rectum putaui, vt alumni & fratris mei turbare ſtatum, aut de iure & dignitate ſua quicquam detrahere, ſed omni Regno atque Imperio præſtantiorem duxi fraternæ pacis & concordiæ, pietatem. Qui itaque tunc vni fratri fidum me & purum præſtiti, qua fronte modeſtiam meam inquinaturus alterius Principatum vſurpabo? præſertim cum illum filiali ſemper deuotione coluerim, & reciprocè ab eo paterna complexus & amatus fui charitate. Tùm *Gedeon* Epiſcopus & Proceres: *Longe*, inquiunt, *Dux, diſpar verſatur in præſentiarum reſpectus. Boleslaus ſiquidem Criſpus frater tuus æquo iure & iuſto imperabat regimine, at hunc ſucceſſorem ſuum Miecslaum ad omnia Tyrannorum ſtudia, à quibus nullo pacto auelli poteſt, vides diuertiſſe. Ingentem itaque pietatem, ingentem charitatem, non facinus, non ambitionem, credas te monſtraturum, perpetuamque laudem, & cum beatis mercedem habiturum, ſi laboranti, & penè ſuffocatæ, & extinctæ patriæ ſubueneris, ſi illam à tyrannide & oppreſſione vindicaueris. Omnibus etenim quod non Catholicos ſed etiam gentiles ſcimus ſenſiſſe, qui patriam adiuuerint, auxerint, defenderint, certum in cælo & definitum locum eis fore, vbi beati, ſempiterno fruuntur æuo. In tyrannum quoque iuxta, atque in damnatum licet ſæuire. Tu ſolus & vnicus crederis, qui noſtrum, & patriæ ſanare potes diſcrimen & reſcindere. Ad extremum tibi noſtram ſimul & patriæ ſalutem committimus, in qua poteſtate & manu ſitum eſt, vitam ne nobis, & patriæ, an necem & perniciem, ad quam fratris tui decreto extamus damnati ſis præſtiturus.* His, & pluribus vocibus aliis *Cazimirus* Dux expugnatus, non regnandi libidine, non ambitionis ardore, non odii liuore, ſed ſola patriæ charitate, tandem conſentit ſe Monarchiæ regimen ſuſcepturum. Cum modeſta itaque ſuorum militum manu *Gedeone* Epiſcopo *Cracouienſi* cæteriſque proceribus eum comitantibus *Cazimirus* verſus *Cracouiam* procedit. Quem aduenientem omnes nobilium & militarium excipiunt legiones, omnes occurrunt, fauent, atque gratulantur. Sed & agreſtium turbæ cateruatim ſe effundunt, & ſuum ac patriæ acclamant: *In nomine Domini aduenisse liberatorem.* Aberat tunc à *Cracouia Miecslaus* ſenex, & in *maioris Poloniæ* ac *Pomeraniæ* Ducatus ſeceſſerat, cum vxore & tribus filiis de Principatu *Cracouienſi* eiectus, in *Ratiboriam* ſe contulit, ibique domicilium ſuum fixit: Vnde & arx, & ciuitas *Cracouienſis* abſque omni difficultate & renitentia, *Cazimiro* per Capitaneos & officiales *Miecslai* ſunt præſentata. Singula deinde caſtra, & munitiones in *Cazimiri* vltrò venêre deditionem, tantumque odium *Miecslai* Ducis in pectoribus ſingulorum inualuerat, vt vniuerſos crederes in illius deiectionem vna mente & ſpiritu quaſi in quandam communem peſtem conſpiraſſe.

qui & illum Cracouiam ingrediens ſuſcipit.

Gerardo Poſnanienſi Ep. ſuccedit Arnoldus I.

Geruardus Poſnanienſis Epiſcopus breuiuſculo tempore viuens, à peſte epidimiæ correptus moritur, & in *Poſnanienſi* Eccleſia ſepelitur. *Arnoldum* primum *Polonum* habuit ſucceſſorem *Polonum* Nobilem de ſtirpe *Dolęga*, à *Petro Gneſnenſi* Archiepiſcopo per electionem Canonicam & *Miecslai maioris Poloniæ* Ducis conſenſu conſecratus.

Sobieslaus ex Bohemiæ Ducatu eiicitur.

Romanorum Imperator *Fridericus* ſedulis criminationibus, quæ in *Sobieslaum Bohemiæ* Ducem per *Fridericum* Ducem filium *Wladislai* Ducis *Bohemiæ* in curia Imperatoris velut exulem manentem & nonnullos *Bohemiæ* Barones parti *Friderici* exulis fauentes deferebantur, offenſus, (nam & Prouinciam illum ſuperbè & auarè adminiſtrare, & Imperatori minus fidum & rebellem eſſe aſſerebant) cum *Sobieslaus* purgare ſe negligeret, illum Ducatu *Bohemiæ*, & eius regionibus depoſuit, & *Fridericum* exulem filium *Wladislai*, per traditionem vexilli *Bohemici* de eodem inueſtit. Bello inſuper inter præfatum *Sobieslaum Bohemiæ* Ducem & *Conradum Morauiæ* Marchionem exorto, *Sobieslaus* à *Conrado*, cuius Prouinciam hoſtiliter vaſtandam intrauerat, ferentibus *Auſtriacis* auxilia, campeſtri certamine victus in *Bohemiam* effugit. Qua quidem clade *Friderico* aduerſario illius creuit animus, & in certam ſpem erectus, haud dubitat *Sobieslaum* clade huiuſmodi perculſum poſſe de *Bohemia* facile perpelli. Eclipſis ſolis anno eodem ſexta hora Idibus Septembris viſa.

1178.

Miecslaus bellum Cazimiro meditatur.

Deiectionem ſuam à Monarchia & Principatu *Polonorum Miecslaus Poloniæ maioris* & *Pomeraniæ* Dux moleſtè ferens, armis ac bello vltionem de fratre ſuo *Cazimiro* cæteriſque ſuis deiectoribus ſumere, & reſtitutionem ſui in Regnum ſummo conatu parat, & contendit efficere, velut is, qui omnium animis graui oppreſſione & tyrannide irritatis, exulceratiſque, nil ſpei in beneuolentia & charitate ſubditorum, in his, quæ ad ſuam reſtitutionem conducerent, ſciebat poſſe reponi. Acceritis autem conſiliariis *maioris Poloniæ* & *Pomeranorum*, hi enim nondum a ſuo deſciuerant imperio, quid facto opus ſit, conſultat. Et omnium quidem Conſiliariorum vniforme erat votum, *iniuriam à Cazimiro illatam armis vindicandam eſſe, neque vllo pacto deiectionis ferendum opprobrium, vicinorum tamen Principum & generorum ſuorum ad id bellum impetranda auxilia, ſine quibus futura dimicatio cum Cazimiro periculoſa videbatur, cui viris armiſque propriis abundanti, Ruthenorum etiam ſubſidia conſtant acceſſura.* Miſſi itaque extemplò, & ad *Sobieslaum Bohemiæ*, & *Saxoniæ*,

1178.

niæ, Lotharingiæque Duces Nuncii, iniuriaq; *Miecslai* expoſita, & quod per fratrem germanum *Cazimirum* de Regno expulſus ſit, declarato, petunt, *vt ſoceri ſui dedecus non patiantur inultum, ſed aut perſonaliter in ſui auxilium adueniant, aut gentem armatam mittere non cunctentur.* Sed *Sobieslaus Bohemiæ Dux proprio ſe bello* reſpondit *occupatum*, cùm *Fridericus* frater à Ducatu *Bohemiæ* eum eiecturus cum *Almanico* exercitu ſibi immineat. *Saxoniæ* verò, & *Lotharingiæ* Duces pari excuſatione vſi, *in bellum, quo Cæſar in Italiam occupatus erat, militiam ſuam transmiſiſſe, ſed & in aliud bellum, quod pro terræ ſanctæ recuperatione Imperator inſtituit, nouorum militum ſupplementum ſibi imperatum eſſe.* Sic itaque externis & ſperatis auxiliis deficientibus, propriis verò militibus congredi non auſis, æſtas anni illius ſine vllo bellico ſtridore exacta eſt. *Cazimirus* verò Dux ſolium ſui Principatus æquitate & iudicio ſtabiliens, ſplendorem ſui nominis etiam apud exteros & hoſtes diffundebat.

Oliva monaſterium fundatur.

Quindecimo Calend. Aprilis *Samborius Pomeraniæ* Dux monaſterium ordinis Ciſtercienſis in villa ſua Ducali *Oliwa*, *Wladislauienſis* diœceſis fundat, & ſeptem villas videlicet *Oliwam, Salkowice, Glambow, Sterczow, Stawowe, Grancowy* & *Synczynice*, item decimam teloneorum, piſcationum, prædiorum, & pecorum, illi pro dote aſſignat.

Sobieslaus Bohemiæ Dux a fratre Friderico vincitur.

Certior ab exploratoribus *Sobieslaus Bohemiæ* Dux factus, fratrem ſuum *Fridericum*, *Wladislai* Regis *Bohemiæ* filium, cum *Almanorum* & *Bohemorum* transfugarum, ad ſe ex Principatu deiiciendum aduentare exercitu, copias & ipſe contraxit, & *Friderici* operitur aduentum. Quo callido & vafro conſilio moram agente, *Sobieslaus* illum de cætero non ſuſpicatus venturum, ſoluit exercitum. *Fridericus* verò ſuam artem proſperatum iri videns, mox *Bohemiam* ingreditur. At *Sobieslaus* cum paucis, neque enim ad conuocandum exercitum vniuerſum ſpatium temporis poterat adeſſe, illi occurrens congreditur, facileque ſua paucitas à *Friderici* multitudine victa eſt. Fuga tamen *Sobieslaus* euadens, in *Scalam* ſe cum paucis recepit. *Fridericus* verò *Pragam* in qua *Sobieslai* conſors morabatur, obſidione cingens, breui illam capit ac protinus magno militum communit præſidio, intelligens illius poſſeſſionem ad cætera ſubiicienda magno fore vſui.

Vernero Wladislauienſi Ep. ſuccedit Wonelphus.

Vernerus Wladislauienſis Epiſcopus Pontificatu annis ſeptem adminiſtrato, ex humanis abſumitur, & in Eccleſia *Wladislauienſi* accepit ſepulturam. Cui *Wonelphus* Decanus *Wladislauienſis* per electionem Canonicam ſuccedit ab *Alexandro* Papa tertio, petente *Cazimiro Poloniæ* Duce & Monarcha prouiſus.

1179.

Polonia maior & Pomerania a Miecslao deficiunt.

Miecslao maioris Poloniæ & *Pomeranorum* Duci pro ſui in Monarchiam reſtitutione bellum aduerſus *Cazimirum* Ducem *Polonorum* & Monarcham maximo æſtu atque conatu ex proprio milite, poſtquam externus non ſuppetebat, apparanti, nouus incommoditatis caſus ingeſtus eſt. Filius etenim ſuus natu maior *Otto*, ex primo coniugio ſuſceptus, graui iniuria a patre, qui blandimentis ſecundæ conſortis perſuaſus, filiis ſecundi matrimonii meliores ſortes Principatuum ſuorum relinquere teſtamento diſponebat, afficiendum ſe dinoſcens, contra patrem cum nonnullis *maioris Poloniæ* Baronibus coniurat opportunoque tempore caſtris & munitionibus paternis in *maioris Poloniæ* Principatu occupatis, patrem de ſua ſede exturbat, & depellit, nunciosque ad *Cazimirum* Monarcham mittit, ſpondens *ſe obedienter, quod imperaret, facturum, & cum omnibus caſtris & munitionibus gentibuſque ſuis ſibi parentibus, tàm fide, quàm obſequio ſincerè adhæſurum.* *Cazimirus* autem omnibus aliis terris & caſtris, quæ ditionis *Miecslai* fuerant, ſub poteſtate & regimine *Ottonis* nepotis ſui relictis, *Gneſnenſe* caſtrum & ciuitatem cum ſuo diſtrictu, propter loci veterem dignitatem & famam fecit ſui iuris. Defectionem autem *maioris Poloniæ*, mox citerior & vlterior *Pomerania*, quæ & ipſa *Miecslao* parebat, ſequuta eſt. Facinus tamen *Ottonis* in patrem admiſſum peroſa Nobilitas, Primoribus deſtinatis *Cazimiro* Monarchæ plenam facit deditionem. Cuius regimen propter locorum diſtantiam inter duos Præſides, *Cazimirus* partitur. Et vlteriorem quidem *Pomeraniam*, quæ hactenus *Słupsko* vocitatur, Comiti *Boguslao* de domo & genere *Griphonum*, citeriorem verò, cuius *Gdansk* principalior ciuitas erat, *Samborio* Baroni gerendas commiſit. Quorum vterque proceſſu temporis Duce *Cazimiro* obeunte, ſe Dominum non Præſidem gerens, Principatum prædictarum Prouinciarum, & eorum poſteritas poſt illos aliquanto tempore, conciliato ſibi militarium & ciuium fauore vſurpauit. Tunc inſuper *Boleslai Krzybouſti* oraculum, quod moriturus Regno in quatuor filios diuiſo, quinto nulla portione relicta, deprompſerat, verificatum fuiſſe notatum, qui in *Cazimirum* tunc quidem infantem, & nullam portionem inter fratres patris ordinatione & teſtamento ſortitum, quatuor tetrarcharum quadrigam ſpiritu ſibi reuelante prædixerat concurſuram. Cui etſi *Sleſitica* regio à filiis *Boleslai Alti* poſſeſſa, propter ciuilem diſcordiam, minor enim natu *Miecslaus*, maiorem natu *Boleslaum* de Ducatu ſuo pepulerat, aliquamdiu parere detrectaſſet: *Cazimirus* tamen Monarcha maturitatis ſuæ, induſtria, pacificatis concordatiſque fratribus, eam ad ſui obedientiam reduxit, *Miecslaumq;* de *Wratislauienſi* Ducatu, cuius eum tenebat ambitio, *Boleslao*, cui ſorte obtigerat, cedere coegit,

1179.

git, quod vt æquanimius ferret, & ordinatio tunc confecta de cætero rata foret, duos *Miecslao* diſtrictus à *Cracouienſi* Prouincia abſtractos, *Bitomienſem* videlicet & *Os'więcimenſem* de nouo largitus eſt. Cuius filio nouiter nato, ad baptiſteriorum ſolennitatem inuitatus nomen ſuum *Cazimirus* indiderat. *Mazouiæ* etiam & *Cuiauiæ* Prouincias ad *Leſzkonem* nepotem ſuum filium *Boleslai Criſpi* pertinentes, *Zironi* Comiti viro grandæuo & prudenti commiſit gubernandas, & *Leſzkoni* ſuo nepoti illum in directorem & patronum, propter eius ſingularem probitatem præfecit.

Eo inſuper anno *Cazimirus Polonorum* Dux & Monarcha *Breſtenſem*, *Wladimirienſem*, *Premislienſem* Prouincias à Regno ſuo diſtractas recuperat, & caſtris Principalibus conquiſitis conſtitutisque Præſidibus, Prouincias ipſas per ſe adminiſtrabat, *Miecslaus* autem ſenex *Maioris Poloniæ* & *Pomeranorum* Dux à filio *Ottone* excluſus in *Ratiborienſe* oppidum, quod ſuæ extitit poteſtatis, ſe recepit, & illic cum vxore & tribus filiis cum omni tenuitate & penuria agebat incolatum.

Suantoslaus Ruſſiæ Dux Kiouiam capit.

Sedente *Iaroslao Izaslauic* Duce *Ruſſiæ*, annis aliquot in *Kiouienſi* Principatu, felicitati & forti eius *Suantoslaus Czernieouienſis* Dux inuidens, exercitu non paruo congregato, ablaturus illi *Kiouienſem* Ducatum vadit clandeſtinè contra illum, & nulla belli indictione præmiſſa, dum *Iaroslaus Izasławic* in arce *Kiouienſi* ſecurus conſiſteret, caſtrum *Kiouienſe* pro amico & fratre exiſtimatus ingreditur cum omnibus ſuis copiis, & incautum occupat. Inter tumultum tamen Dux *Iaroslaus* ægrè aufugit. Conſors verò ſua, & filius eius iunior, & omnis militia à *Suantoslao* capta eſt. Omnibus denique theſauris ſuis ampliſſimis, & omni ſupellectili *Suantoslaus* potitus eſt, & tàm captiuos, quàm ſpolia in *Czernieiow* deducens, caſtrum *Kiouienſe* deſertum reliquit. Quo *Iaroslaus Izasławic* audito, contractis auxiliaribus copiis, duos inſuper nepotes ſuos Duces, filios *Rosćislai* habens in ſuo comitatu cum gentibus venit in *Kiovv*, & arcem *Kiouienſem* forti præſidio muniens, omnem culpam patrati in ſe per *Suantoslaum Czernieiouienſem* Ducem facinoris in *Kiouienſes*, quaſi eorum ſpe conſilio & ſubordinatione patratum fuerit, refundens, ditioribus ciuibus ſpoliatis, etiam omnes Abbates, Sacerdotes, monachos, moniales, & quoslibet Latinos captiuat, & grauem cenſum pro eorum liberatione accepit, cæteros vendit, & multa abominanda in *Kiouienſes* committit. Contra *Suantoslaum* denique *Czernieiouienſem* Ducem hoſtem & ſpoliatorem ſuum procedit, & illum in *Czernieovv* obſedit, ſed proficere ſe non videns cum illo pacificatur.

Sobieslaus poſt duas cum fratre

Ducatum ſuum *Bohemiæ Sobieslaus* Dux à quo per *Fridericum* Regis *Wladislai* filium *Almanorum* ſuffragio deiectus erat, repetiturus, copiis aliquantis congregatis, *Pragam* in *Friderici* abſentia, qui ad Imperatorem vocatus erat, tentauit repetere, ſed dùm ſecus, quàm credebat (magno enim *Almanorum* præſidio *Praga* defendebatur) eueniret, *Fridericum* ex *Almania* cum magno exercitu *Almanorum* reuertentem in lacu quodam deprehenſum, iniquitate loci adiutus inuadit, & exercitum ſuum adeo ſternit, & diſſipat, vt inuicem duo non poſſent reperiri. Verùm dùm *Fridericus Conradi Morauiæ* Ducis, & gentium ſuarum auxilio ex clade accepta erectus in *Pragam* contenderet, *Sobieslaus* ſuperiori elatus victoria propè *Pragam* vtrique occurrit & pugna commiſſa, ſtrage vtrinque edita victus refugit, annoque inſequenti mortuus pacificam *Friderico* Ducatus *Bohemiæ* reliquit poſſeſſionem. Hic in *Almanos* tam ſæuo & fœdo truculentiæ genere ſæuitiam ſuam *Bohemis* inflammantibus fertur vſus eſſe, vt quoslibet *Almanos* in *Bohemia* repertos, aut ipſe naſo mutilauerit, aut mutilari permiſerit.

1179.

pugnas commiſſas moritur.

Monaſterium in Wąchocko fundatur.

Gedeon Cracouienſis Epiſcopus fundat, conſtruit & dotat monaſterium in *Wąchocko* ordinis Ciſtercienſis ſupra fluuium *Kamiona*, de bonis ſui Epiſcopatus *Cracouienſis* & plures decimas menſæ Epiſcopalis illi donat in dotem, Eccleſiamque ad honorem S. *Floriani* conſecrat. Cui ſingulari affectu famulabatur. Non quidem tunc cum monaſterium fundaſſet ſed cùm opus totum quadro conſummaſſet lapide, corpore B. *Floriani Cracouiæ* vt in ſequentibus docebimus, illato.

Alexander Papa tertius relictis *Galliis*, in quibus annis propè decem & octo demoratus propter turbationem & ſchiſma Eccleſiæ fuerat, ſchiſmate ſublato, & quatuor Antipapis ſibi ſucceſſivè ſuccedentibus, mala morte abſumptis, periculo maris ſe committens, *Italiam* & deinde vrbem cum maximo cleri & ſpirituali fauore ſuſceptus aduenit.

Lupo Plocenſi Ep. ſuccedit Vitus.

Plocenſis Pontifex *Lupus* cum annis nouem ſediſſet, perculſus paraliſi moritur, & in *Plocenſi* Eccleſia ſepelitur. Cui *Vitus* de *Chotel* ex terra *Sandomirienſi* ortus Nobilis de domo *Ianina* per electionem Canonicam ſuccedit, à *Petro Gneſnenſi* Archiepiſcopo *Cazimiro* Duce *Cracouienſi* & Regni *Poloniæ* Monarcha conſentiente prouiſus, qui tria monaſteria ordinis Præmonſtratenſis fundauit, videlicet in *Witovv*, *Busko*, *Plocko*.

1180.

Cazimirus Poloniam Remp. reſtituit,

Vniuerſis prouinciis Regni *Poloniæ* ad obedientiam ſuam *Cazimirus Polonorum* Dux & Monarcha, mira celeritate, ingenioque redactis, id primum ſibi Princeps clarus virtute agendum aſſumpſit, vt patriam exquiſitis preſſuris & grauaminibus concuſſam in libertatem & æquitatem vindicaret. Omnes itaque quæ à *Miecslao* fratre ſuo eiusque Præfectis & Officialibus conſtitutæ erant nouæ datiæ, tributa, telonea, & exactiones, diſſoluit, & abrogat, calumnias reſecat, calumniatores aut proſcribit aut igne cauteriſat, & omnia iudicia iniqua, quibus ſubſtantiæ hominum abſorbebantur, eliminat, & ad recti iuſtique libraminis redigit puritatem. Ad maiores deinde abuſus, qui ex veteri conſuetudine, non inter præuaricationes & vitia, ſed inter leges & iura Regni numerabantur, abolendos, operam ſuam omnem conuertit. Qui quoniam ad Principes & Barones *maioris Poloniæ* peruaſerant, difficiliorem ſibi efficiebant curationem, moleſtè ferentibus Primoribus, ſe ſuis prærogatiuis & commoditatibus priuari. Erat etenim *Polonicæ* genti conſuetudinarium & ſolenne, vt nobiles & militares facientes per Regnum tranſitus, & itinera, non fœnum tantummodo, ſtipulam & paleam, ſed annonam & reliquum victum agreſtibus ſibi dari imperarent, & abnuentium potenti inuaſione, domibus & horreis perfractis, ſuam neceſſitatem licentius explerent, & bona agreſtium non tàm depaſcerent, quàm proculcarent. Priuata inſuper negotia exilem interdum neceſſitatem habentia, nobiles & militares diſpoſituri, equos agreſtium in ruris vel campis apprehenſos, per ſe aut ſuos ſatellites conſcenſos, citato & pernici curſu, longa interdum terrarum & locorum ſpatia conficiebant, ex quo equis fatigatis aut irremedicabiliter eneruatis ſæpenumero quoque extinctis vel in remota terrarum ſpatia abductis, interdum etiam ſi probati & præſtantes eſſent, vſurpatis, magna pernicies & egeſtas, agreſtes in opere ſuo neglectos, aut equis priuatos ſequebatur. Bona inſuper ſpiritualium decidentium, tàm mobilia, quàm immobilia prædæ, & diræ rapinæ patebant, aut Ducali fiſco mandabantur. Magno itaque conuentu apud *Lancitiam* indicto, quanta mala, quanta homicidia, ex præfatis tribus abuſibus conſurgant, quantis Regnum vaſtetur & affligatur incommodis, quantum præuaricatione huiusmodi gentilem & barbaram crudelitatem redolentem, offendatur, prouoceturque Deus, in Ducum, Epiſcoporum, & militarium frequenti multitudine edicit. Decreuerunt propterea huiusmodi abuſus exterminandos eſſe, vt clementiam Dei ſibi efficerent propitiam, & ſe Chriſtianorum Catholicorum Regnorum ſacris legibus conformarent, ſe enim ſic inſtitutum eſſe ſciant, ſub ſua Monarchia & regimine diutius, tam ſceleratas & prophanas conſuetudines offenſam Dei, & iniuriam proximi, ac Sacrorum notoriam continentes, non eſſe paſſuros. Aderant huic concilio Præſules octo, *Zdzislaus Gneſnenſis*, *Gedeon Cracouienſis*, *Zyroslaus Wratislauienſis*, *Onolphus Cuiauienſis*, *Cherubin Poſnanienſis*, *Lupus* iam obiit, *Vitusco Plocenſis*, *Conradus Camenecenſis*, *Gaudentius Lubucenſis*, tres Principes, *Otto Poſnanienſis*, *Boleslaus Wratislauienſis*, *Leſzko Mazouiæ*, Baronum quoq; & militarium multitudo copioſa, quorum frequentes ſententiæ abolendas conſuetudines iniquas, propter quas diuina indignatio variis infortuniis & aduerſis ſucceſſibus credita eſt *Polonos* percuſſiſſe, decernebant. Et ne conſuetudines ipſas contingeret à quoquam in poſterum reſumi, & innouari, omnes illarum aut alterius ex iis autores placuit horrendo anathematis chirographo vinciri. Poſtridie itaque tàm *Zdzislaus Gneſnenſis* Archiepiſcopus, quàm omnes *Poloniæ* Epiſcopi Pontificali amictu induti *Cazimiro Polonorum* Duce & Monarcha, vniuerſisque Principibus, Baronibus, militibus, & communitate, præſentibus, iubilantibus, gratificantibusq;, & tàm ſe quàm cæteros poſteros in legem & vinculum huiusmodi ſubmittentibus, in hunc modum pronunciant: *Qui colonorum & agreſtium annonam, aut alias res, vi aut aliquo modo tulerit, aut auferri iuſſerit, anathema ſit. Qui legationis aut neceſſitatis publicæ vel priuatæ occaſione, præterquam ad denunciandum hoſtium in patriam imminentem inſultum cuiusquam quadrupedem, & iumentum in angaria Poduodarum acceperit, vel accipere iuſſerit, anathema ſit. Qui bona Pontificum aut Eccleſiaſticarum perſonarum decedentium rapuerit, occupauerit, vel diſtraxerit, etiamſi ſit perſona illuſtris, & Regali, Ducali, aut quacunq; alia præfulgeat dignitate, anathema ſit. Qui Epiſcoporum ſpoliatorem, reſtitutione non rehabita acceptauerit, aut raptorum, aut diſtractorum relaxationem raptoribus ſatisfactione legitima non ſatisfaciente, vel præcedente impenderit, velut ſacrilegii particeps & conſentaneus, & qui ambitioni ſuæ & commodis inhiando ſacrilegiis occaſionem præſtiterit, anathema ſit.* Et acclamatione concinna à Ducibus & vniuerſo populo reſponſum eſt: *Amen.* Vt autem tàm ſaluberrimæ conſtitutiones perpetuitatis maius haberent duramentum, ſolerti Ducis *Cazimiri* ordinatione Nuncii ex vtroq; ſtatu *Romam* ad Summum Pontificem *Alexandrum* tertium mittendi deliguntur confirmationē Papalem, quæ conſtitutiones ipſas in ſcriptum reductas, & Ducis *Cazimiri*, Pontificumq;, Principum, & Baronum ſigillis munitas Apoſtolica firmitate perennet, & corpus, oſſaq; alicuius Sancti, quo *Cracouienſis* inſigniretur Eccleſia, obtenturi. Et Nuncii quidē *Polonorum* apud *Tuſculanum Alexandro* Papa offenſo benignè habiti & auditi ſunt, gratiæ præſente Cardinalium cœtu, ab *Alexandro* tertio *Polonis* actæ, quod peſtifero durante ſchiſmate nationibus & Regnis vicinis, aut claudicantibus, aut obedientiam Antipaparum profitentibus, ipſi conſtanti perſeuerantia ab eius obedientia non deceſſiſſent. Conſtitutiones deinde *Polonorum*, velut iuſtas & religione plenas, & commendat, & confirmat. De dandoque ſacro corpore, benè legatos *Polonorum* ſperare, & ſe *Romam* ſubſequi iubet. Confirmationis autem ſuæ pro reſcindendo ambiguitatis ſcrupulo, exemplar ſubnectit. Cuius à nobis, originale in Eccleſia *Cracouienſi* conditum ſæpè attractum & viſum eſt.

& in concilio Lancitienſi

abuſus quosdam abrogat, promulgato decreto,

1180.

Ale-

1180. quod Pontifex R. confirmat.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Nobili Viro Cazimiro Duci Poloniæ salutem & Apostolicam benedictionem. Ex parte tuæ magnitudinis relatum est nobis, quòd de Consilio Archiepiscopi & Episcoporum Poloniæ, & Principum terræ quasdam abusiones & solitas iniurias ab Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis amputasti, constituens ne bona decedentium Episcoporum amplius confiscarentur. Constitutum est etiam, vt si quispiam in res defuncti Episcopi manus iniecerit, vinculo anathematis teneatur, nec præsumat vllus raptorum defuncto Episcopo succedere, donec absolutionis beneficium assequatur, ablatis restitutis, vel oblatorum congrua æstimatione præmissa. Consuetudinem autem, quæ à principibus terræ seruabatur, videlicet, vt quocumque pergerent pompaticè, inuadentes horrea pauperum euacuarent, etsi inter absentes aliquid negotioli quandoque contigerit, impii satellites discurrentes raptos quoscumque caballos, pauperum agrestium vel eneruarent in cursu, vel omnino destruerent, de Ecclesiasticorum & secularium virorum consilio emendasti. Vnde quoniam constitutionem tuam iustam pariter & honestam autoritate nostra postulas confirmari. Nos tuis iustis postulationibus annuentes constitutionem præscriptam, sicut in scripto authentico super hoc facto habetur, autoritate Apostolica confirmamus & petentis scripti patrocinio communimus. Sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis eam violare aliqua ratione præsumat. Nulli ergo homini omninò liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, aut ei auso temerario contraire. Si quis autem hæc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum se nouerit incursurum. Datum Tusculani Quinto Calendis Aprilis.

1181. Miecslaus a fratre terrarum suarum restitutionem petit.

Exclusionis suæ à Principatu & Dominio *Miecslaus maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ* Dux agitatus molestia, dùm restitutionem suam armis & potentia effici non posse aduerteret, omnem spem in fraterna misericordia & compassione Ducis *Cazimiri* reponit, & cùm per Nuncios, tùm per Epistolas frequentes eum obsecrat, precatur, & fatigat, *quatenus ipsum cum vxore & filiis exulem amplius esse, & beneficia à se collata dum eum tenera haberet ætas, obliteratum iri non sinat. Nosse se, & Cazimirum inficiari non posse, quanta charitate, & fide adolescentiam suam fouerit, vtque à patre negatam sortem assequi, fratre Henrico absumpto, posset, quam enixe institerit quàm frequentibus, & cumulatis fauoribus, & beneficiis eum complexus fuerit. Quod insuper nunquam illi aliquid negauerit, nunquam molestus, grauis, fastidiosus, & arrogans fuerit, & illum non nisi fratris solùm, sed in filii amasset loco, Cazimirumque* his verbis compellabat: *Potesne*, inquit, *eo animo & siccis oculis tuis me vnicum superstitem germanum natura, ac certè clementia parentem tuum exulem videre? potesnè beneficiorum à me acceptorum obliuisci? potesnè ferre, vt ego, præ senio cernis respersum albis capillis caput, cum vxore mea glote tua, tuisque nepotibus, in meum, & tuum, imò domus nostræ, & generis grande ludibrium stipe aliena sustenter? & meos Principatus, me superstite, infidus & male de me meritus filius Otto, sub tui patrocinii vmbra possideat? ferreone es pectore, aut ex tygride nactus es præcordia? vt neque te mea, neque nepotum tuorum conditionis misereat? At si tibi nulla communione sanguinis, nullo beneficio, nulla necessitudine obstrictus essem, moueri certè vel sola mea, & meæ consortis, filiorumque meorum mecum vnà expulsorum tàm iniuria, quàm calamitate debueras. Recense & meorum in te beneficiorum collatorum, recense & tuarum sponsionum, quibus nullo pacto, nulla ratione mea in te beneficia moritura ingeminabas, recense & postremò iniuriarum, calamitatisque meæ magnitudinem, & frigescentem in te charitatem, vel tot igniculis accende, & in exule, in fratre, imo in parente, quàm nemini alteri negare solitus es, depromе pietatem. Quod si fortasse animum tuum Monarchiæ, ne ab illius solio, me restituto excludaris subit respectus, at ego cum iam languido & effœto corpore sim, & ad publica munera obeunda parum mihi videor idoneus, benè mecum & cum nostra Republica optime actum reor, quod tu & animo, & manu ad omnia promptus, iure hæreditario, cum sis filius mortui, & germanus viuentis, legitimo tempore, dùm à me vtiliter administrari non poterat, occupasti. Faueo itaque pro benegerendis rebus patriæ nostræ, regimini tuo non inuideo, & te forte Principatus maioris, & Monarchiæ digniorem video, & iudico, tibique viro forti, imbecillis ipse animo & viribus de solio eius, quo in meam restitutionem animi æquioris sis, cedo, iurique omni nostro in illo competenti tàm in præsens quàm in futurum me abdico atque renuncio.*

Stupensis Castellania Danis eripitur, & Pomeraniæ Duci subiicitur.

Proceres & Barones, vniuersumque vulgus terræ & Castellaniæ *Stupensis* grauiter & iniquo animo ferentes, ab *Euardo Daniæ* Rege asserente se, sicut verum erat ex Regibus & Principibus *Poloniæ* per auiam suam originem ducere & genus, terram & Castellaniam *Stupensem*, quam tunc *Wladislaus maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ* Dux sub suo regimine tenuerat, per potentiam occupari & annis plurimis ipso *Wladislao* Duce *Poloniæ* suam & totius Regni grandem iniuriam rescindere negligente, iniusta occupatione detineri, conspiratione vnanimiter facta, ne processu dierum occupatio ipsa violenta in iuris & iustæ subiectionis traheretur necessitatem, & ipsi in perpetuam Regis & Principum externorum, cum haberent naturales, & proprios, redigerentur seruitutem & ditionem,

1181.

superbam & iniustam præfati *Euardi* Regis *Daniæ* dominationem perosi ab ipso deficiunt, & *Suantopelkum Pomeraniæ* Ducem in Dominum & Principem suum assumunt. Cœpit extunc terra præfata & Castellania *Slupensis* Regibus & Principibus *Poloniæ* in temporalibus, Archiepiscopo vero *Gnesnensi* in spiritualibus, ad quos ex sua primæua fundatione pertinebat, cuius tunc *Henricus Kiethcz* obtinebat sedem, esse obedienter subiecta.

Casimirus Proceres suos de restituendo fratre consulit,

Ad intima pectoris *Cazimiri Polonorum* Ducis & Monarchiæ supplicatio fratris *Miecslai* tàm humilis tamque modesta penetrauerat, lachrimisque obortis se & exuli, & fratri suæq; iuuentutis & orphanitatis patrono compassurum testabatur, sed & mutabilitatem fortunæ in eo recognoscendo mirabatur, quæ illi non Monarchiam solùm, sed & naturales, & hæreditarios Ducatus ademisset. In tàm verò grandi re, proprio nolens vti arbitrio, frequens consilium aduocat, & de restituendo fratre *Miecslao* apud Senatum verba facit. *Nimis*, inquit, *acerbo animo, Proceres, Miecslai Ducis, qui mihi vnicus frater relictus est, exilium fero, plurimumque suæ, & natorum suorum, qui alterum me parentem existimant, calamitatis me miseret, à quo crebro, vt illum in suam hæreditatem Principatuum restituam, exoror, iusq; Monarchiæ penes me relinquens, illi cedit, atque renunciat. Iustam ego, Proceres, petitionem eius existimo. Monarchiæ quoque Principatu se abdicanti sortem hæreditario iure eum concernentem reddi illi æquum censeo, iniquumque reor, si eo viuo, & spirante, aut filius eius Otto, aut cæteri in eius Principentur domino, & ipso calamitate atq; exilio affecto, illi gloriosi atque splendidi refulgeant.* Fastidiosis auribus Ducalis sermo à Consiliariis exceptus est murmurque mox subortum, obstinatum deinde silentium omnes aliquanto tempore tenuit. Tum spatio ad consultandum à Duce petito, secessione in alium locum facta, adeò consternatis animis tumultuarioque magis quàm scrutinii more, ita vt res parum à iusta seditione differrent, deliberant. Multorum enim sententiis placebat, & *Cazimirum* simili expulsione æque ac *Miecslaum* percelli, mitigato tandem furore in hunc modum respondent.

qui illam non concedunt,

In euidens, inquiunt, *Princeps Illustrissime, à te vocamur discrimen, sermo quoq; à te de restitutione fratris tui Miecslai habitus, capitale portendit supplicium, nam in omnium nostrum exterminium restitutus Miecslaus, non desinit grassari. Vehementer angimur, vehementer coarctamur, qui probe nouimus iratum Miecslai animum non sine carnificina in nobis deprompta, quieturum. Superest vt si de restituendo Miecslao sententiam non correxeris, nos omnes aut in voluntarium exilium abituros, aut aliqua alia ratione nobis & vitæ nostræ prospecturos non dubites. Nec nostræ tantummodo, sed & tuæ timemus parti, cum promissorum Miecslaus facile oblitus, in tuam etiam machinabitur expulsionem.* Tunc *Cazimirus* Dux Consiliariorum animos in seditionem spectantes mitigaturus, mutat illicò decretum, & de restituendo fratre *Miecslao* sententiam abrogat, Consiliariisque pollicetur non *amplius se de hac re quicquam innouaturum*. Gratias insuper agit singulis, *quod tàm sinceros, fidos & constantes eorum erga se animos expertus esset.*

quare Miecslaus ipse maiorem Poloniam sibi subiicit.

Miecslaus itaque senex, his quæ de se in Concilio erant acta, *Cazimiri* intimatione cognitis, ad *Fridericum* Imperatorem personaliter se conferens iniuriarum suarum conditione declarata suffragio Cæsareo se in Principatus suos restitui deprecatur. Verum dùm *Fridericum* Imperatorem transmarino bello, quod in terræ Sanctæ subsidium agendum susceperat, aliisq; grauibus imperii negotiis occupatum intelligeret, in *Poloniam* reuertitur, & maritimæ oræ Principi *Mszczugio* locata filia, eius & aliorum sibi fauentium fultus auxilio, *Cazimiro* insuper Duce & Monarcha fauente & consulente *Gnesnense* castrum intercipit. Ex quo cætera *maioris Poloniæ* castra & munitiones, aut vi, aut deditione conquirit. Filius quoque suus *Otto* venia petita, per communes amicos Patri reconciliatus ad subiectionem redit. Ita breui tempore *Miecslaus maioris Poloniæ* Dominia & Principatus ex integro recuperans, adeptus est, & *Cazimirus* Dux & Monarcha restitutionem suam, quam publice efficere nequiuit, clandestino fauore & suffragio conflauit.

Ziroslao Episc. Wratislauiensi succedit Franciscus.

Wratislauiensis Episcopus *Ziroslaus* secundus cùm annis vndecim sedisset, tertio nonas Aprilis de febri moritur. Cui *Franciscus* alias *Franco* succedit fauore *Boleslai Alti* Ducis *Wratislauiensis*, à *Petro* secundo *Gnesnensi* Archiepiscopo confirmatus & consecratus, qui alio nomine *Suanko* appellabatur *Polonus*, genere nobilis de domo & familia *Prawditarum*.

1182. Casimirus Dux Brestensem vrbem capit,

Brestensis ciuitatis & Prouinciæ supra fluuium *Bug*, sitæ, nunciata defectio, *Cazimirum* Ducem & Monarcham illicò concitauit ad arma, & tàm equestribus quàm pedestribus copiis in vnum coactis, celerrimo gradu in *Brzescie* perueniens, illam oppugnat, & intra dies duodecim vincit & conquirit, percussisque securi defectionis autoribus, municipium illic oppido imminens construit, ac valido præsidio, vt populares contineantur in fide, imposito, versus *Haliciensem* ciuitatem & regionem exercitum ducit, affinem suum *Mscislaum* Ducem, quem fratres sumpta occasione falsitatis, quasi non legitimus, sed subductitius & de iniusto matrimonio susceptus fuerit, de Regno eiecerunt, restituturus. Molesta plerisque *Polonorum* Proceribus ea expeditio videbatur, & ægrè in eam militiam procedebant, *quod propriis non contentus externa & iniusta bella parum felicitatis & commodi habitura, tractanda assumpsisset.*

1182.

Indignum inſuper eſſe, vt pro ſpurio & ambiguitori homine in acie, longè à domo ſua ſine donatione decertarent. Has querelas etſi *Cazimirus* A noſſet, per milites ingeminari in caſtris, nil tamen militari rumore motus, promouet exercitum in vlteriora: Iam propè *Haliciam* ventum erat, dieque altera obſidio *Halicienſis* parabatur, dùm ſubitò ab exploratoribus nunciatum eſt, *Wſzeuoldum Belzenſem* & *Wladimirum Halicienſem* germanum *Mſcislai*, Duces, cum omnibus *Ruthenorum* Principibus & Boiaris infeſta acie aduentare, tum iam non ſecreta, ſed aperta *Poloni* in Ducem ſuum *Cazimirum* probra exaggerant, ſed & *Nicolaum Cracouienſem* Palatinum Principem militiæ, quaſi huius belli præcipuum auctorem contumelioſius inſectantur ſermonibus, ſeque ad euidens periculum abductos, & penè *Ruthenis* querun- B tur proditos. Videbant enim *Ruthenorum* exercitum magnis copiis refertum eſſe, & quaſi in *Polonorum* perniciem vniuerſas *Ruthenorum* Prouincias velut ex compoſito conueniſſe. *Ruthenos* præter odium in *Polonos* inſitum, *Polonorum* conſpecta paucitate, ſuorumque frequentia, & conſulti de futuro belli euentu aruſpices, læta omnia ſibi, *Polonis* triſtia nunciantes in prælium accendebant. *Cazimirus* nil aſpectu & multitudine hoſtium territus, ordinatis aciebus, milites animat, docet *in Ruthenorum multitudine paucis exceptis, vilia eſſe mancipia, & ſi parum adnitantur, facilem victoriam præbitura, ſæpiusque multitudinem à paucitate fuſam extitiſſe.* Ac ſic milite animato, C & ſpe victoriæ alacri, ſiniſtro cornu *Nicolao Cracouienſi* Palatino commiſſo dextrum ipſe regens, ſignis canere iuſſis cum hoſtibus congreditur. *Rutheni* clamore ſublato vehementi & ipſi impetu capeſſunt pugnam, durumque certamen inter vtrumque populum aliquanto tempore gerebatur. Iam quoque leuum cornu, cui *Nicolaus* Palatinus præerat, a leuis armaturæ ſagittariis, equis aut confoſſis aut vulneratis retrorſum cœperat referre pedem, dùm *Cazimirus* denunciato ſibi periculo turmam vnam militum in leuum cornu ſubducens, pulſis *Ruthenorum* ſagittariis, prælium D reſtituit, ac in dextro cornu *Polonorum* phalanx *Ruthenorum* aciebus diſruptis, proculcatiſque, in cæteras *Ruthenorum* turmas gladios ſtringebat, dùm in leuo cornu *Rutheni* à *Nicolao* Palatino fuſi, pulſique in fugam dilabuntur, ſed nec hi, qui contra dextrum cornu pugnam ſuſtinebant, faciunt moram, metu enim fugientium perculſi, in fugam & ipſi vertuntur. *Wſzeuoldus Belzenſis* & *Wladimirus Halicienſis* Duces, ne in poteſtatem *Cazimiri* venirent, viui equos mutando ſequentium ſe manus euadunt. *Ruthenorum* magnus numerus eo prælio aut occiſus aut captus. Caſtra *Ruthenorum* omnis opulentiæ plena, per *Polonos* iubente *Cazimiro* direpta, caſtrumque *Halicienſe* victori deditum eſt. Qui illud *Mscislao Ruſſiæ* Duci affini ſuo, ſacramento per prius adacto,

& Ruſſos magno prælio vincit.

quod nunquam ſe & *Polonorum* gentem in aduerſis & proſperis deſereret, committens, in *Halicienſe* Regnum & ipſum de integro reſtituit, rebusq; *Ruſſiæ* ordinatis, in *Poloniam* rediit. Et *Wſzeuoldus* quidem *Belzenſis* Dux è prælio fugiens, in *Belz* caſtrum ſuum cum paucis peruenit. *Wladimirus* verò *Halicienſis* Dux in *Hungariam* diuertit à Rege *Hungarorum Bela* ſuffragium, ſupplementumq; militum & impenſarum pro ſua in *Halicienſem* Ducatum reſtitutione petiturus.

1182.

Gneſnenſis Metropolitanus *Petrus* ſecundus cùm annis duobus & viginti *Gneſnenſem* Eccleſiam rexiſſet, moritur, & in *Gneſnenſi* Eccleſia ſepelitur. Cui *Zdzislaus* Canonicus *Gneſnenſis* nobilis genere *Polonus* de familia & de domo *Kozlerogi* per electionem Canonicam B ſuccedit, à ſummo Pontifice *Lucio* Papa tertio *Miecslao maioris Poloniæ* Duce intercedente prouiſus.

Petro II. Archiep. Gneſnenſi ſuccedit Zdzislaus.

Barones & milites *Bohemiæ* imperium & mores Ducis ſui *Friderici* peroſi, tam in ipſum quàm fratrem ſuum *Ottonem*, variis opprobriis & contumeliis deturpatum, ſeditione exorta, de Ducatu eiiciunt, & *Conradum Morauiæ* Ducem in Principem & Dominum aſſumunt. *Pragamq;* quæ pro *Friderico* per militum ſuorum *Almanorum* præcipuè præſidium tenebatur, obſidione cingentes oppugnant, & per deditionem conquirunt. *Fridericus* autem *Romanorum* Imperator, in cuius tutelam *Fridericus Bohemiæ* Dux ab omnibus ſuis deſertum ſe vi- C dens, confugerat, tam *Conradum* Ducem, quàm Barones *Bohemiæ* ad ſuum tribunal, *Conrado* tamen Duce vocationem abnuente, de iuſtitia *Friderico* reſponſuros vocat, ſed Barones *Bohemiæ* magna trepidatione ad ſe venientes, *Fridericus* Imperator variis ſuppliciis coram poſitis iubet torquere, quorum metu impulſi, deſerto *Conrado Fridericum* in Ducem reaſſumunt, & nouo ſacramento atque fœdere ſe illi obſtringunt.

In Bohemia pulſo Friderico obtinet Conradus, & paulo poſt iterum Fridericus.

Alexander Papa tertius cùm annis vno & viginti, menſibus vndecim, & diebus tredecim ſediſſet, *Romæ* moritur, & in Eccleſia S. *Petri* ſe- D pelitur. Cui *Lucius* tertius natione *Tuſcus* de ciuitate *Luca* ex nobili proſapia originem trahens, Cardinalis, tunc *Hoſtienſis* Epiſcopus, ſuccedit, ad quem *Cazimirus* Dux & Monarcha *Polonorum*, nouos nuncios fatigat oſſa S. alicuius, de quibus dandis à ſuo prædeceſſore *Alexandro* ſpes facta fuerat, pro Eccleſia *Cracouienſi* precaturos.

Alexandro III. P. R. ſuccedit Lucius.

1183.

Reſtitutione ſua ad *maioris Poloniæ* Ducatus *Miecslaus ſenex* parum contentus, etiam vt in Principatum Monarchiæ reſtituatur, magnopere exæſtuat, variiſque vaſris & ſubdolis machinamentis, nunc hos, nunc illos Conſiliarios, aut pollicitationibus, aut largitione corrumpendo, conueniendoque reditum ſibi ad Monarchiam conatur extruere, ſæpè quoque cum *Cazimiro* Duce & Monarcha ſponſionis & ceſſionis ſuæ oblitus, de

1183.

de Principatu duris & acerbis ſermonibus parum à iuſta ſeditione abhorrentibus, contendit, & velut ambitus reum carpit, quod ſe & A germanum ſuum natu maiorem ex poſſeſſione Monarchiæ detraxerit, & non legitimo iure illam detineat, occupatam. Et verbis quidem induſtria & aſtu oblitis, *Miecslaus* Dux pro Principatu contendens in arma non veniebat, qui etiam *Cazimirum* Ducem contra ſe arma expedientem nouo ingenio atque arte viribus ſe imparem ſciens, ſi res in dimicationem veniret, placabat. Aſtruens iureiurando ab omni Monarchiæ iure & petitione ſe amplius ceſſurum, cum ſors ſuorum Ducatuum ſibi abſque Monarchiæ Principatu longè ſit ſplendidior atque præſtantior, interdum inſuper & per ſe, & per commu- B nes Conſiliarios apud *Cazimirum* agebat, vt *Leskone* communi nepote abſumpto, cuius ægritudo in annos aliquot procedens moriturum illum propediem nunciabat, in *Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Ducatus *Miecslaus* pro ſui iuris, quod in Monarchia habebat contentatione, ſuccederet. Verum *Cazimiro* abnuente & in extrema bella diuertente, reſumpto dolo ad *Monarchiæ* Principatum aſpirat irrumpere, aſſerens coactis ſe ſponſionibus non teneri. Propoſitum autem animi ſui aliquando tandem conſecuturus, communem nepotem *Leskonem Maſouiæ* aut *Cuiauiæ* Ducem, cuius tutelam pater *Boleslaus Criſpus* moriturus Duci *Cazimiro* mandauerat, ad ſe, quibuscunque poteſt blanditiis pellicit maximam forè acceſ- C ſionem virium rebus ſuis profuturam exiſtimans, ſi *Lesko Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Dux à *Cazimiro* Monarcha deſerto in ſuam ditionem concederet. Sciens autem *Leſzkonem Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Ducem à *Zira* Comite, quem illi *Cazimiri* Ducis autoritas in patronum & alterum curatorem præfecerat, in ſingulis actionibus dirigi, & omnia illius arbitrio *Leskonis* acta moderari, *Ziram* Comitem non largitione ſolùm, ſed ea præcipuè ſpe illectum, quod ex pacto inter *Cazimirum* & *Miecslaum* inito, Ducatus *Maſouiæ* & *Cuiauiæ* poſſeſſio ſibi poſt obitum *Leskonis* eſſet, tanquam hæredi ſcripto obuentura. *Lesko* itaque Dux præfatus, patroni ſui *Ziræ* Comitis perſuaſus victusque D conſiliis, primario & præcipuo ſuo Duce curatore *Cazimiro* deſerto, ad *Miecslaum* transmigrat, & ſuæ ditioni tutoriæque tàm perſonam ſuam, quàm vtrumque Principatum ſuum commendat, eumque Ducatuum & rerum ſuarum omnium ſcribit & deſignat ſucceſſorem, in illiusque fidem militares & ſubditos ſuos iurare compellit. Quæ nouitas etſi *Cazimiro* Duci permoleſta fuerit, iuſtaque ira, & in fratrem *Miecslaum*, & in nepotem *Leskonem*, cuius aſtu & ambitione, & in *Ziram* Comitem, cuius præſidio & deceptione rem nouerat conflatam, accenſus. Motus tamen omnes ſagaciter comprimens, neque *Miecslao* fratri,

Miecslaus Leſzkonem Maſoviæ Ducem ſibi conciliat.

neque *Leszkoni* nepoti, ſed nec eius Curatori *Ziræ* moleſtus eſſe voluit, tacitus quoque, quo- A nam tàm improbi & infidi conatus caderent diſſimulans, oportuno tempore huius ſuæ iniuriæ contemptus correctionem deſtinabat.

1184.

Obruit & alius æque moleſtus Ducem *Cazimirum* ſub eodem tempore caſus, dùm enim filius ſuus adoleſcentior *Boleslaus* nomine, arborem quandam, iocandi gratia, conſcenderet, vipera de ſtipite corruens, & in gula tenera & delicata *Boleslaum* lædens, violenter eum ſuffocat & extinguit, adeò quidem præcipitanter, vt de terra a circumſtantibus ſublatus, neque vocem, neque gemitum ediderit. Cuius tàm ſubitam, & non vulgarem mortem pater illius Dux *Cazimirus* diuturno proſecutus luctu, honeſtis B eum in *Cracouienſi* Eccleſia extulit funebriis. Filii autem *Boleslai* deceſſum, quod in meliorem vitam translatus, haud abſque diuinitatis ordinatione, cui nequit reſiſti, illam oppetierit mortem, facili & æquo animo laturus de præiudicio, quod illi fratris *Miecslai ſenis Maioris Poloniæ* Ducis in occupandis *Maſouiæ* & *Cuiauiæ* terris intulerat, ambitio, animo & ſpiritu, nec tacitus interdum torquebatur. Quod plerique Conſiliarii Ducis *Cazimiri* contigiſſe hæc illi lætabantur, & quibuſdam exprobrationibus in eum vſi iuſte circumuentum à *Miecslao ſene* differebant, vt experiretur eum hoſtem, quem pro ſuo ſcelere exulem pati non poterat, quaſi reſtitutionem illius *Cazimirus Cracouienſis* Dux leuitate potius, & non commiſeratione, C atq; indulgentia fraterna procuraſſe videretur.

Boleslaus Caſimiri filius moritur.

Conrado Morauiæ Duce petitionem Ducatus *Bohemiæ* deſerente, *Venceslaus* filius fratris iunioris *Sobieslai*, à Baronibus *Bohemiæ* rerum nouandarum cupidis, ſuffectus eſt in Ducatum *Bohemicum*. Quorum potentia fretus *Pragam* aliquanto tempore obſedit, conatibus tamen ſuis nullus effectus, *Almanis* pro præſidio relictis egregiè vrbem tutantibus, reſpondet. Interim *Fridericus Bohemiæ* Dux collecto in *Almania* exercitu in *Bohemiam* venit, & *Venceslaum* decertare non auſum, (erat enim *Fridericus* & Germani ſui *Adalberti* Archiepiſcopi *Salcburgenſis*, & *Leupoldi* Ducis *Auſtriæ* vallatus auxiliis ab obſidione D *Pragenſi* repellit, obſidioneque ſoluta etiam eos Barones, qui a ſe ad *Venceslaum* defecerant, partim beneuolentia, partim metu ſibi conciliat, & ciuiles motus ſedans *Bohemiam* pacificat.

Variæ mutationes in Bohemia.

1184.

Tutoriam *Miecslai maioris Poloniæ* Ducis *Leſzko* nepos ſuus *Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Dux, in quam malo ſeductus conſilio *Cazimiro* Duce deſerto transmigrauerat, diuturno tempore non tulit. Nec abs re, *Miecslaus* enim valetudine *Leſzkonis* attenta, ſuſpicatus illum propediem moriturum, non curatorem ſe, ſed Principem gerere cœpit, & in caſtris ac municipiis *Maſouiæ* deſtitutis antiquis, ſuos præfectos & officiales inſtituit. Ex quo facile *Leſzko* Dux & patronus eius

1184.

Zira Comes ſe, & autoritatem ſuam contemptum & diminutum iri perpendit. Mox deinde in vehementem pœnitentiam actus transgreſſionis ſuæ facinus ampliora incommoda veritus, à *Miecslao* ſuboritura reſcindere curat, & ad *Cazimirum Cracouienſem* Ducem cum *Zira* Comite primisque *Mazouiæ & Cuiauiæ* proceribus, perſonaliter vsque *Cracouiam* ſe conferens reatum ſuum humi proſtratus ſibi, & ſuis humili ſupplicatione petit ignoſci.

Leſko ad Caſimirum redit.

Non ſe amplius ſpondens *contra Maieſtatem patrui ſui & Patris ordinationem exceſſurum.* Excuſſit ea vox *Cazimiro* Duci lachrimas, nam cum ſuapte clementia præditus eſſet, tùm calamitoſorum & opem ſuam, culpa recognita, implorantium deprecatione facile frangebatur. *Leſzkone* cum ſuis aſſurgere iuſſo, plurimum illum primum quod ſe deſeruiſſet, quod paternam ordinationem temeraſſet, quod tranquillam & felicem vitam pati nequiuiſſet, blanda caſtigatione pene grauatus obiurgat, deinde quod in facinore & exceſſu ſuo non perſeuerauit, ſed peregrinatus magis fuerit, commendat, ac poſtremò omnem ex animo offenſam complectens, & oſculans nepotem relaxat, muneratumque in Ducatuum ſuorum ſedes remittit. Qui ex *Cracouia* reuerſus, inſtitutos à *Miecslao* Capitaneos & præſides excedere iuſſit ſuosque inſtituit. Eaque ordinatione, qua ſibi ſucceſſorem *Miecslaum* Ducem ſcripſerat, reuocata, paternam ordinationem ratam eſſe voluit, illi quoque & ſuæ voluntatis robur, vt nemo præter *Caſimirum* illi ſuccederet, adiecit. Barones quoque & Proceres ſuos ordinationem ipſam caſtè ſeruaturos nouo Sacramento addixit.

Turbæ variæ in Ruſſia.

Iaroslao Izaslawic Kiouienſi Duce obeunte *Suantoslaus Czernieiouienſis* Dux ſuccedit. Sub eodem tempore quatuordecima Iunii *Michalko* Dux *Wladimirienſis* obiit. Cui frater ſuus *Wſzeuoldus* in omnes Ducatus ſuccedit. Quem *Mścislaus Rośćislawic* à ſedibus, quæ illi obuenerant, turbaturus, cum *Roſtowciis* contra illum inſurgit, & victus a *Wſzeuoldo* in *Roſtow*, & deinde in *Nouogrod* refugit. Ea autem victoria *Wſzeuoldus* erectus, vadit contra Ducem in *Reſſan*, habens in comitatu ſuo non proprias tantummodo gentes, ſed & duos filios *Suantoslai Wſzeuoldowic Kiouienſis* Ducis *Olham & Wladimirum*, & nepotem ſuum *Wladimirum Chlebowicz*, Ducem *Pereaslauienſem*. *Chleb* autem Dux *Reslanenſis* callido vſus conſilio, aſſumptis ſibi in ſolatium ſuis *Polowcius* in terram *Wladimirienſem* propere acceſſit, & illam incendiis cædibus, & ſpolis adeò crudeliter afflixit, vt Eccleſias, monaſteria & miniſtros eius, omnibus ſpoliis, & contumeliis affecerit. Ea nouitate ſibi Dux *Wſzeuoldus* denunciata, feſtinè ex *Reſſanis* rediens, cum *Chleb* & *Polowciis* confligit, ipſoque non ſine vtriusque partis cæde magna deuincit, & *Chleb* Ducem *Reslanenſem* & filium ſuum *Romanum*, & fratrem vxoris illius *Mścislaum Rośćislawic*, & duos nepotes illius *Mśćislaum* & *Iaropelkum* & omnem eius militiam captiua. *Polowcos* verò delet, occidit, & trucidat. Proceſſu deinde temporis *Chleb* Ducem *Reſſanenſem* in carcere mori fecit. Nepotes verò illius *Mscislaum* & *Iaropelkum* cœcauit, cæteros liberos dimiſit.

1184.

Lucius Papa tertius aſſiduis ſupplicationibus *Cazimiri* Ducis & Monarchæ *Polonorum*, etiam apud prædeceſſorem ſuum *Alexandrum* tertium, ad exauditionis gratiam admiſſis, volens ſe præſtare morigerum corpus *B. Floriani* eximii Martyris, Duci præfato & *Cracouienſi* Eccleſiæ donandum decernit, cuius donatio etiam miraculo diuinitus oſtenſo comprobata eſt. Summus ſiquidem Pontifex *Lucius*, vt veteranorum etiam vſq; in tempora noſtra deriuata fert relatio, ſacrarium quod plura Martyrum corpora continebat ingreſſus, quis illic quieſcentium Sanctorum *Poloniam* migrare vellet, inquiſiuit. Ad quam vocem, ſerionè an ioco, incertum eſt, à ſummo Pontifice prolatam, ex tumba, in qua corpus ſacrum *B. Floriani* conditum erat, manus protenſa, ſummo Pontifici vocitanti deſignantis & indicantis ſe apparuit donarique *Polonis*, & Eccleſiæ *Cracouienſi* huiusmodi manus protenſione corpus ſuum deſignauit.

Corpus B. Floriani a Pontifice Cracouiam mittitur.

Quo quidem miraculo tùm ſibi oſtenſo, *Lucius* Papa commonitus, minus cunctanter corpus *B. Floriani* Martyris *Polonis* & Eccleſiæ *Cracouienſi* tribuit, & in ampliorem, tàm Sancti quam *Polonorum* honorem oſſa corporis Sancti per *Egidium Mutinenſem* Epiſcopum, Duci *Polonorum Cazimiro*, & *Cracouienſi* Eccleſiæ deſtinauit. Qui *Cracouienſem* vrbem 6. Calendas Nouembris cum ſacro onere perueniens, à Duce *Cazimiro*, & *Gedeone* Epiſcopo *Cracouienſi* omnibusque ſtatibus & ordinibus obuiam illi, ad ſeptimum lapidem euntibus, ſummo honore, ſummaque iubilatione, & gratulatione exceptus eſt, ouantibus ſingulis, quod *Polonis* nouus ſuffragator & patronus diuina propitiatione acceſſiſſet. Et quia Eccleſia *Cracouienſis* celeberrimi martyris corpore & depoſito fuerit illuſtrata & decora (in eam etenim corpus præfatum ſub frequentia ingenti populorum in locum depoſitum eſt) & altius ſplendido decore funiculos ſui ornamenti, longè la èque extendit, & porrexit. In honorem autem Martyris Beati Baſilica illi pulchro ac ſumptuoſo opere, extra *Cracouienſes* muros à *Gedeone Cracouienſi* Epiſcopo in hanc diem diuinitate propitia perſeuerans, extructa eſt, Et *Egidius* Epiſcopus *Mutinenſis* à Duce *Cazimiro* & *Gedeone Cracouienſi* Epiſcopo magnificis onuſtus muneribus *Romam* remiſſus, ab eoque tempore in S. *Floriani* decus & memoriam cœperunt Poloni tam militares, quàm ciuiles, & greſtes filios ſuos in baptiſmo hoc nomine inſignire. Fundat & *Cazimirus Poloniæ* Monarcha in Eccleſia præfata in honorem noui hoſpitis B. *Floriani*, nouum Prælatorum & Canonico-

1184.

rum, atque Vicariorum Collegium, & illud villis & decimis à *Gedeone Cracouienſi* Epiſcopo precario impetratis dotat. Præpoſituram ex reditibus Eccleſiæ Parochialis in *Rupella* ordinans, omnes Canonicas horas pſalli in ea, resque diuinas agi inſtituit.

Fridericus Bohemiæ Dux eò quod *Bohemiæ* Ducatum ſibi nitebatur ſurripere, de *Conrado Morauiæ* Duce vltionem ſumpturus, fratrem ſuum *Premislienſem* dato ſibi ex pedite & equite exercitu copioſo, in *Morauiam*, vt illam flammis & ſpoliis humiliet, & diſperdat, tranſmittit. Qui ea incendiis & rapinis peruaſtata, *Conrado* ſecum, cum viribus inferior eſſet, congredi non auſo, in *Bohemiam* rediit, ſed & *Theobaldum* fratrem ſuum *Fridericus* ipſe de *Bohemia* in exilium egit, conſortium ſuum abhorrens, & præſentiam ſibi ſuam ſuſpectam exiſtimans ſtatui ſuo turbationem allaturam.

1185.

Halicienſis Dux a Caſimiro deficit,

Triennio vix penè exacto *Mſcislaus* Dux *Halicienſis* à *Cazimiro Polonorum* Duce & Monarcha (*Wladimiro* profligato & eiecto, atque in *Pannonias* acto) in Dominium & Principatum *Ruſſorum* reſtitutus, ſuis *Ruthenis* moleſtus eſſe & exoſus eſſe cœpit, quod & eorum non ferebat plerosque abuſus, & vitia, & in *Polonorum* milites apud ſe conſiſtentes, parum de ſuis confidens, largitione & gratia propenſior, quam in *Ruthenos* videbatur. Primores itaque *Ruthenorum* in eius necem, hi præſertim qui *Wladimiri* exulis partes ſectabantur, conſpirant, quam cum vi aperta diſcrimen ſuum veriti efficere nequirent, (quippe *Mscislaus* fidis corporis cuſtodibus ſeptus ſine periculo à carnificibus non poterat adiri) veneno clam propinato innocentem extinguunt. *Polonorumq;* militibus, qui in obſequiis *Mscislai* verſabantur eiectis, arce *Halicienſi* occupata, pro *Wladimiro* in *Hungariam* mittunt, vt adueniret celerius, & aduerſario ſublato Principatum ſuum repeteret. Lætus eo nuncio *Wladimirus* rem ad Regem *Hungariæ Belam* defert, rogatque, vt qui exulem in dubiis & fractis rebus exceperat, tenuerat, aluerat, eundem rebus confirmatis & feliciorem ſortem nactum dignaretur militum equorum & ſumptuum ad repetendum Ducatum releuare præſidio, cum *Cazimiri Polonorum* Ducis ſciret ſibi inſidias & hoſtilitatem imminere. Qui morte *Mśćislai* comperta *Romanum Wladimiriæ* Ducem in eius locum ſubſtituendum ad *Haliciam* tranſmiſerat. *Bela* autem *Hungariæ* Rex ad vſurpandum pro ſe & *Hungariæ* Regno *Halicienſem* regionem opportunum tempus veniſſe ratus, *Wladimirum* exulem in vincula coniicit, filium verò ſuum *Andream* cum ſuis copiis equeſtribus & pedeſtribus in *Ruſſiam* dato mandato, vt quàm celerrimè arcem *Halicienſem* occupet, tranſmiſit. *Rutheni* qui *Halicienſe* caſtrum tenebant, omnium eorum, quæ à Rege *Bela Hungariæ* gerebantur ignari, ſed & captiuitatis Ducis ſui *Wladimiri* expertes *Andream* filium *Hungariæ* Regis, velut rerum ſuarum ſuffragatorem magno plauſu excipiunt, & in caſtrum *Halicienſe*, *Wladimirum* enim ſe præceſſiſſe fingebant, intromittunt.

1185.

eius autem regio ab Hungariæ Rege occupatur.

Qui ſuarum gentium multitudine facilè *Ruthenorum* paucitatem vincens, *Halicienſe* caſtrum occupat, excluſisque *Ruthenis*, nonnullis verò qui ad nouandas res videbantur procliues, capite mulctatis, tàm caſtrum, quàm *Halicienſem* Ducatum in ſuam redegit poteſtatem. Et perſonalem illic faciens reſidentiam Ducalem in *Halicienſes* iuriſdictionem exercet. Omnia tamen officia in *Hungaros*, cùm *Ruthenos* ambiguæ fidei homines diceret, diſtribuit, & omnia per *Hungaros* adminiſtat, à veneno quoque quàm maximè cauet, quo *Mśćislaum* nuper nouerat interiiſſe. *Rutheni* vbique ſe oppreſſos, vbique contemptos & perditos cernentes, tacitis & clandeſtinis tractatibus, queruntur, & Duce ſuo *Wladimiro* capto etiam ſe ſub iugum miſſos deplorant, & ſcelus ſuum in *Mścislaum* admiſſum altero ſcelere luunt.

Gedeoni Cracouienſi Ep.

Vigeſima Septembris *Gedeon Cracouienſis* Epiſcopus vir magnæ religionis, & in ſuam Eccleſiam atque Rempublicam magni zeli, moritur, cum annis viginti ſediſſet, & in *Cracouienſi* Eccleſia ſepelitur. Hic plures decimas manipulares menſæ Epiſcopalis *Cracouienſis* duobus monaſteriis *Andrzeiouienſi* & *Miechouienſi*, perpetua donatione contulit, ſingulari deuotione quoniam vtrumque monaſterium à militibus & nobilibus *Griphonum*, à quibus ipſe genus & originem ducebat, fundatum erat, attractus eſt.

ſuccedit Fulko.

Succeſſit autem *Gedeoni Fulko*, qui in *Polonico* vulgari *Petka* ſolet dici, Canonicè electus, genere *Polonus*, ex nobili ſtirpe & domo, quæ crucem geminatam ſagitta impoſita defert pro inſigni, & de vulpibus appellatur, trahens originem. Confirmatio tamen ſua propter *Lucii* Papæ, qui anno inſequenti diem obiit, deceſſum, & propter nonnullas cauſas vltra annum vnum fuit protelata.

Koprzywnicenſe monaſterium fundatur.

Anno eodem monaſterium *Koprzywnienſe* in *Cracouienſi* diœceſi per *Cazimirum Polonorum* Ducem fundatum & dotatum eſt, & fratribus *Ciſtercienſis* ordinis conſignatum, ad cuius ampliorem dotem, nobiles & militares de armis *Bogaria* & *Habdank*, aliisq; domibus & familiis nonnullas villas, ſortes & prædia deuotè contulerunt. *Cazimirus* quoque Dux primarius fundator, oppidum *Koprzywnica*, iuxta quod monaſterium ſitum eſt, eidem cœnobio contulit, cum omni iure dominio & proprietate, concedens oppido præfato & villis eidem monaſterio collatis & conferendis, ab omni onere & ſeruitute plenam libertatem. Fratres quoq; ordinis Ciſtercienſis ex monaſterio *Morimundenſi* ſumptos, in præfato monaſterio locauit, fabricauitq; Eccleſiā quadro lapide, eamque S. *Floriano* Martyri nouo hoſpiti dicari procurauit. Primarius tamen poſt *Cazimirum* Ducem fuit Comes *Nicolaus Bogoria*, qui frequen-

1185.

quentiores villas in præfatum monaſterium contulit.

Pugna inter Bohemiæ & Morauiæ Duces.

In *Conradi* Ducis *Morauiæ* odium *Fridericus Bohemiæ* Dux *Morauiam* altera vice vaſtaturus, *Przemyslaum* fratrem ſuum cum amplioribus copiis transmittit, data commiſſione & mandato, vt *Morauiæ* regionem quàm latius poterit, populatione extenſa exterminet, ſecus tamen, quàm rebatur, ſucceſſit. *Conradus* enim *Morauiæ* Dux, & ſuorum *Almanorum* fretus potentia, *Przemyslao* & *Bohemico* exercitui in loco, qui *Ludowicz* appellatur, occurrens, pugnam conſerit. In qua vtraque parte pro victoria adnitente, infeſtis armis longo tempore pugnatum eſt. Strage quoque maxima vtrinque edita, cùm de *Bohemis* & *Morauis* primi Proceres occidiſſent, incerto Marte, cruento tamen diſceſſum eſt.

1186.

Leſzko Maſouiæ & Cuiauiæ Dux moritur, hæredem relinquens Caſimirum.

Cruciatus & exhauſtus diuturno morbo & languore *Leſzko Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Dux filius *Boleslai Criſpi*, neque enim diebus aut menſibus, ſed annis aliquot ægritudo ſua tendebatur, cùm ſe propediem abſumi proſpiceret, pernicibus nunciis miſſis, *Cazimirum* Ducem & Monarcham *Poloniæ*, patruum ſuum germanum ad ſe videndum viſitandumque inuitat. Quo in *Plockum*, vbi *Leſzko* decumbebat, adueniente, vtriusque Ducatus aduocatis Proceribus, eos Duci *Cazimiro* commendat. Caſtra quoque & munitiones ſibi reſignat, ac non multo poſt ſacramentis omnibus, vt Duci Catholico conuenientes erat perfunctus; animam exhalat. Cuius corpus *Cazimirus Polonorum* Monarcha in *Plocenſi* Eccleſia in choro ſepeliens, diebus aliquot funebrem celeritatem ſacrificiis & eleemoſinis proſequebatur. Et quoniam *Leſzko* Dux præfatus nullam ex ſe prolem reliquerat, & *Cazimirus* Dux & Monarcha *Polonorum*, tam Patris *Leſzkonis Boleslai Criſpi*, quàm *Leſzkonis* teſtamento hæres ſcriptus erat, morte *Leſzkonis* ſecuta, *Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Ducatus poſſidere cœpit. *Miecslaus* autem *maioris Poloniæ* Dux, etſi exinde ſe iniuriatum ſentiret, & læſum iri quereretur, cùm ex iure ſanguinis, & iure teſtamenti, dimidia Ducatuum prædictorum portio, ex morte nepotis germani ad illum iuxta atque *Cazimirum* recidiſſet, potentiam tamen *Cazimiri*, & Baronum, atque militarium in ſe odium ſecum reputans, ſola querelarum ingeminatione ſuam iniuriam proſequens, ab armis, quibus ſe inferiorem non ignorabat, abſtinebat. Vnde extunc & vsque ad hæc noſtra tempora, quemadmodum propitia diuinitate in ſubſequentibus monſtrabimus, cùm ex aliis Principatibus & Regionibus *Polonorum* filii & nepotes *Cazimiri* prædicti varia rerum mutatione defectioneque defluxiſſent, in *Maſouiæ* tamen Ducatu *Cazimirus*, per ſuccedentem lineam nepotes etiam in diem hanc retinet Principatum.

Arnoldo I.

Decimo octauo Calendis Februarii *Arnoldus* primus *Poſnanienſis* Epiſcopus, cùm annos nouem in Pontificatu exegiſſet, à dyſenteria vexatus moritur, & in *Poſnanienſi* Eccleſia ſepelitur. Cui *Mrokota* cuſtos *Poſnanienſis* per Canonicam electionem ſuccedit, ab Archiepiſcopo *Gneſnenſi Zdzislao* confirmatus & conſecratus, *Miecslai maioris Poloniæ* Ducis accedente fauore & conſenſu.

1186.

Poſnanienſi Ep. ſuccedit Mrokota.

Duces Bohemiæ pacem faciunt.

Fridericus Bohemiæ & *Conradus Morauiæ* Duces, per communes Barones & arbitrios conuentu in *Kunic* habito, pacificati ſunt, & vterque Principatus à ciuili clade ſolutus.

Facta eſt autem eo anno in ſole eclipſis notabilis, quam magna hominum peſtis atq; mortalitas morbo epidimiæ abſorbens multos mortalium, fuit ſubſecuta, quæ in *Polonorum Ruthenorumq;* regiones ſæuiebat.

Lucio III. P. R.

Lucius Papa tertius cùm annis quatuor, menſibus duobus, diebus viginti quatuor ſediſſet *Veronæ* moritur, & illic ſepelitur. In cuius tumba tale Epitaphium, quo ortus proceſſus, & exitus ſuus, deſignanter deſcriptus eſt.

Luca dedit lucem tibi Luci, Pontificatum,
Oſtia, Papatum Roma, Verona mori.

Aduerſæ deinde ſententiæ ponuntur metra & quaſi quoddam primorum apologeticon.

Imò Verona verum dedit tibi viuere! Roma
Exilium, curas Oſtia, Luca mori.

ſuccedit Vrbanus III.

Fuit autem præfatus *Lucius* Papa *Friderico* Imperatore agente & cooperante, *Roma* pulſus, quo in *Veronam* diuertente, multi de ſuis officialibus & familiaribus à *Romanis* capti cœcantur, & mitrati ſuper aſinos auerſis vultibus ligantur. *Lucio* autem *Vrbanus* tertius ex Patre *Ioanne* natione *Lombardus* Epiſcopus *Mediolanenſis Veronæ* electus ſuccedit, qui nonnullas ſimultates & odia cum Imperatore *Friderico* geſſit. Is ante Papatum *Hunbertus* nominabatur.

1187.

Carcerales moleſtias *Wladimirus Halicienſis* Dux apud *Belam Hungariæ* Regem, in quas illum iure hoſpitii fœdato, quo tutior filio ſuo *Andreæ* occupatio *Halicienſis* Ducatus proueniret, coniecerat, biennio propè exacto perpeſſus, cùm ſolutionem ſuam difficulter prouenturam metiretur, animum ad ingenia vertit, cuſtodesque ſuos magnis promiſſionibus ineſcatos corrumpit, & vincula carceris euadens his ipſis cuſtodibus, qui licentiam euadendi præſtiterant fugæ comitibus, & greſſus ſuos dirigentibus, ad Ruſſiam peruenit. Caſtrumque & Ducatum ſuum *Halicienſem* tentans irrumpere, ab *Hungaris*, quorum in caſtro *Halicienſi* validum præſidium cum Rege *Andrea* erat, repulſus, incertis itineribus, non habens ſedem, in qua perſiſteret, per *Ruthenorum* regiones, velut vagus, & profugus rotabatur. Collecta ad eum erat rapto viuere aſſuetorum, aut ære alieno, & pro ſcelere damnatorum manus, cum qua & *Ruthenorum* circumuicinas regiones, prædas

1187.

Wladimirus Halicienſis Poloniam vaſtat.

prædas agens, infeſtabat, ſed nec *Polonorum* regio ab eius tyrannide tutior fuit. Circa feſtum ſiquidem Aſſumptionis *Mariæ Poloniam* frugum collectione, & meſſe occupatam irrumpens, omnem circa *Præmisliam* conſiſtentem oram ſub ditione *Polonorum* tunc conſtitutam inuadit, & ſingulis vim hoſtilem inferens, templa, oppida, vicos, villas, ſpoliat, aut exurit, matronas ingenuas, & nobilium ſponſas, & natas aliquantamque agreſtium multitudinem captiuat, & verſus *Kiow* prædam huiusmodi celeriter transportat, eaque venundata, infelicem ſuam & ſuorum ſuſtentat & explet famem. Non tulit *Cazimirus Polonorum* Dux & Monarcha ſuorum captiuitatem & cladem ſed dato *Nicolao* Palatino *Cracouienſi* exercitu, *Wladimirum* ex *Kiouienſi* ora, nusquam conſiſtere, aut congredi auſum, propellit, ſuosque captiuos, partim armis, partim pretio exoluit, & in libertatem reſtituit. Non quieuit tamen *Wladimiri Halicienſis* Ducis rabies, ſed in ſiluas *Alpesque* inuias cum ſuis ſe transferens, illis pro præſidio vtebatur, rugientemque ſuam, & ſuorum eſuriem vicinarum regionum ſpoliis, ſuſtentabat.

Tartarorum cum Presbytero Iohanne bellum.

Tartarorum genus & natio ex *Armenis*, quibus tam in vultus ſimilitudine, quàm linguæ identitate communicat, ortum ducens, priſcis quidem temporibus orbi ignota erupit. Quæ cum propè ciuitatem *Coroczoram*, ad plagam aquilonarem in campeſtribus absque vicis & vrbibus habitaſſent Regi *Buham*, qui *Ioannes Presbyter* appellabatur, tributum ſoluens, in gentem maximam ſe videns creuiſſe, proprium Regem de ſua ſtirpe *Tinchis* nomine, virum magnæ induſtriæ ſibi creat, cuius ductu vicinas regiones inuadens ſibi ſubiicit, in eamque virtutem conuenientibus vndiq;, qui in variis regionibus ſeruiebant ad famam noui Regis, *Tartaris*, creuit, vt ipſius Regis quandam *Ioannis Presbyteri* filiam cum miſſis Nunciis nouo Regi depoſceret in vxorem. Qui illorum petitionem peroſus dum illos ad ſolitum tributum cogere ſtatuiſſet, indicto bello congreſſus, ab eis victus & occiſus eſt. Ab illo quoque tempore in validiſſimum robur natio *Tartarorum* cœpit protendi.

1188.

Nusquam terrarum *Wladimirus Halicienſis* Dux propter recens & iniquum facinus, quo in *Cazimirum* Ducem & Monarcham regionemque *Polonorum* deliquerat, tuto conſiſtere auſus, vtpote quem *Cazimirus* etiam per inuia loca, & in quæ ſe abdiderat luſtra, ad necem & captiuitatem ordinabat inquiri, ſceleris commiſſi pœnam debitam penſurus, veritus ne in periculum, ad quod quærebatur, incideret, per crebros Nuncios *Cazimirum* Ducem humillimis precibus, & tandem data veniendi ſecuritate, per ſe ipſum proſtratus humi interpellat, *vt facinori ſuo atque errori veniam tribuat, & dementiæ ſuæ propitiationem illi impendat, fidum & obſequioſum ſeruitorem atque amicum, vt qui priorem transgreſſionem geminata fidei puritate reſarciat, habiturus.* Ea humilitate & prece *Cazimirus* expugnatus, *Wladimirum* infeſtum hoſtem in amicum ſuſcepit, & ſuæ grandi in *Poloniam*, atque in ſe, præuaricationi facile ignoſcit. Et cum ſatis ſuperque fuerit culpam remittere, adiicit tamen clementiæ, magnam beneficii exhibitionem, frequenti enim congeſto comparatoque exercitu, & in fidem atque poteſtatem *Nicolai* Palatini *Cracouienſis* commiſſo, in *Ruſſiam* illum deſtinat, exulem *Wladimirum* & prædonem hoſtemque ſuum ad Ducatum *Halicienſem* reſtituturus. In ludibrium ea expeditio apud exteras nationes habebatur, quæ impoſſibile cenſebat *Pannoniorum* Regem *Belam* & filium eius *Andream* ea tempeſtate armis viribusque, & omni rerum abundantia potentem, ex *Halicienſis* Ducatus poſſeſſione à *Polonis* poſſe depelli. Sed & *Poloniæ* Barones eam expeditionem moleſte ferebant, militesque ægrè in militiam ibant dolentes amicum & vicinum Regem indigna hoſtilitate percelli, & hoſtem inuiſum amico non ſolùm iuxta poni, ſed præferri. *Nicolaus* itaque Palatinus *Cracouienſis* cum *Polonorum* exercitu *Wladimiro* etiam exule ſecum eunte ad *Halicz* perueniens, caſtrum *Halicienſe*, in quo *Andreas* filius *Hungariæ* Regis ſe cum *Hungaris* incluſerat, obſidione vallauit. Et coactis agreſtibus, caſtella munitionesque in circuitu ædificat & corona caſtrum anguſtat, magna cura prouidens, ne quid ad obſeſſos, nouerat enim caſtrum exiguè victualibus prouiſum eſſe, poſſet inferri. Reficiebat *Hungaros* magna ſpes *Belæ* Regis, quem cùm magnis copiis venturum, & obſidionem propediem ſoluturum, cum ad id per aliquot nuncios ſolicitatus fuerit, non ambigebant. Verùm cum obſeſſi primùm fame marceſcerent, tandem deſperatio tarde ſibi lati à Rege *Bela* ſubſidii animos inceſſit, propter quod ad *Nicolaum* Palatinum *Cracouienſem* Principem militiæ miſſis caduceatoribus, de caſtro dedendo pacem componunt, pacti, vt incolumibus omnibus in perſonis & rebus liceret excedere. In conſtituto quoque die caſtro reddito in *Hungariam* datis à *Nicolao* Palatino, ne quid hoſtile pati eos contingeret, ductoribus qui ad metas proſequerentur abeunt. *Nicolaus* Palatinus feliciter expeditione perfunctus caſtrum *Halicz* Duci *Wladimiro*, ita enim à Monarcha *Polonorum* *Cazimiro* iuſſus & doctus erat, reſtituit, iureiurando obſtricto, vt tam ipſe quam ſucceſſores ſui Ducibus *Poloniæ* ſubiecti, & ſinceriores ſint, & in eorum ſubiectione atque obedientia perpetuo, quicumque arma contra illos ceperint, perſeuerent. Maximam hæc expeditio *Hungarorumque* ex *Halicz* depulſio *Cazimiro* apud *Ruthenorum* nationes peperit laudem, & pauorem ſui Principatus in omnes diffudit, efferentibus eum ſingulis quòd Regis *Hungarorum Belæ* manus euaſit, qui hoſpitem & amicum

1188.

Cazimirus cum Wladimiro reconciliatur,

quem capta Halicz in Ducatum ſuum reſtituit.

1188.

cum cœperit, de Ducatuque ſuo eiecerit, quem *Cazimirus* quamuis infeſtum hoſtem clementia ſua erexerit, atque in ſuum Ducatum fatigatis occupatoribus reſtituerit.

Saladinus Hieroſolyma occupat.

Saladinus cognita Chriſtianorum Regum & Principum, qui ad ſubueniendum terræ Sanctæ transfretarunt, diſceſſione, & eorum qui remanſerant diſcordia, fortiſſimo exercitu congregato *Hieruſalem* obſedit, & quatuordecima obſidionis die Idibus Octobris per deditionem, non enim ſe amplius ciues muris per machinas deiectis ſuſtinere poterant, cepit. Vxores autem & filiæ *Hieroſolimitanorum* militum Chriſtianorum qui in bello capti fuerant, ad *Saladini* præſentiam admiſſæ, ediderunt lugubrem eiulatum. Inquiſita cauſa reſpondent *ſe amiſiſſe viros, ſibique poſſesſiones ablatas*, petebant *ſibi per miſericordiam ſubueniri.* Ille pietate motus eos qui ſupereſſent captiuos reddi, puellisque pecuniam ex theſauro ſuo dari iuſſit.

Vrbano III.

Vrbanus Papa tertius conſternatus ſuper Sanctæ Ciuitatis *Hieroſalem* captione magna triſtitia & dolore, languoreque graui corripitur, miſſisque Nunciis ad *Fridericum* Imperatorem, qui illum pro recuperatione terræ ſanctæ celerem agere expeditionem monerent. Paucis poſt diebus, cùm anno vno menſibus decem, diebus quindecim ſediſſet, nimio conſternatus dolore, moritur & in *Ferraria* ſepelitur.

& Gregorio VIII. PP. RR.

Cui *Gregorius* octauus natione *Beneuentanus* qui & *Albertus Vrbani* Papæ Cancellarius à Collegio Cardinalium concorditer electus ſuccedit. Qui cum menſem vnum & dies viginti ſeptem ſediſſet, compoſita inter *Ianuenſes* & *Piſanos* pace vt recuperationi terræ Sanctæ potentiis vnitis fortius intenderent, *Piſis* moritur, & ſepelitur.

ſuccedit Clemens III.

Cui *Clemens* tertius natione *Romanus* ex Patre *Ioanne* ſuccedit.

1189.

Expulſionem filii ſui *Andreæ*, *Bela Hungariæ Rex* ex caſtro & Ducatu *Halicienſi* moleſtè ferens, omnem culpam tàm acerbæ ſuæ iniuriæ in *Cazimirum* Polonorum Monarcham retorquet, & multifariis querelis dolorem ſuum ingeminat. Aſſerens *ſe ab amico ſuo non diffidato Cazimiro Polonorum Duce vehementi iniuria violatum, & ex poſſesſione caſtri & Ducatus Halicienſis præter ius, faſque & contra fœdus, quod Hungariæ & Poloniæ Regna vetuſto tempore obſeruabant, detractum.*

Bela Poloniam,

Nec querelis ſolùm ſed & armis iniuriam ipſam pro viribus cenſet vlciſcendam, & exercitum gentium ſuarum ad fines *Poloniæ* tranſmittens, eam vaſtatione & ſpoliis perturbat, præſidiumque militum in caſtris finium pro laceſſendo Regno *Poloniæ* locat.

Caſimirus Hungariam inuadunt.

Sed nec *Cazimirus* Dux ſegnius id bellum à *Bela Hungariæ* Rege motum repellit, nam & per ſe & per præfectos Capitaneosque *Hungariam* ingreſſus, eam viciſſitudinario more per flammas & ſpolia ſubiicit vaſtitati, & prædas magnas ex illa in *Poloniam* deportat. Ad prohibendas quoque ſubitas *Hungarorum* inuaſiones & inſultus, præſidia militum in locis crebris ponit, lento tamen gradu & animo remiſſo id bellum inter *Hungaros* & *Polonos* gerebatur, vitabaturque dimicatio. Sed ſoli mercatores & agreſtes eo premebantur, ægreque *Polonorum* milites hanc militiam, & eius munera obibant, ſerebant querelas & murmura, non legitimum bellum Ducem ſuum *Cazimirum*, cum Regno vicino & amico pro hoſte & transfuga nulli Principi fido ſuſcepiſſe.

1189.

Polonicam Eccleſiam *Clemens* Papa tertius in membris & in capite reformaturus, & pro impenſis ad defendendam terram Sanctam, cuius recuperationem magno ardore zelabat, ſubſidium à Clero *Poloniæ* percepturus, *Ioannem* Cardinalem cognomine *Malabranka Poloniam* transmittit. Qui *Cracouiam* primùm perueniens à *Cazimiro* Duce & *Fulkone* Epiſcopo omnibusque ordinibus honore proceſſionis exceptus, ſynodum omnibus Prouinciæ *Gneſnenſis* Epiſcopis in ciuitate *Cracouienſi* indixit, & aliquas conſtitutiones ad reformandum clerum promulgauit, & tàm Epiſcopis, quàm vniuerſo Clero, pro recuperatione terræ Sanctæ decimam impoſuit. Hunc *Cazimirus Polonorum* Dux & Monarcha comiter pertractans, magnificis illum, & ſe dignis honorat muneribus.

Poloni decimas dant pro expeditione in terram S.

Fridericus I. Imp.

Fridericus Romanorum Imperator à tribus Summis Pontificibus ſollicitatus, congregata inſigni & potenti militia & innumerabili Nobilium & vulgarium turba, gubernatione Imperii *Henrico* filio commiſſa, per *Pannoniam*, *Bulgariam*, & *Græciam*, tàm nauali, quàm terreſtri itinere verſus terram ſanctam in eius recuperationem proceſſit. Cumque mari ſtricto, apud S. *Georgii* brachium ſuperato, in *Armeniam* filio Imperatoris *Friderico* Duce *Sueuiæ* in fronte exercitum præcedente perueniſſent, & maxima ſpes recuperationis omnes mulceret, Dominico die Imperator *Fridericus* ſudores loturus, in flumen, quod ab incolis fretum vocatur, tenues vndas habens, prohibentibus eum multis deſcendit, & ſubitò ſine vndarum rapacitate, ſiue quod veriſimilius eſt neruis frigeſcentibus, militibus, qui ſecum vnà in flumen deſcenderant, ne quicquam ſuffragantibus, ſuffocatus eſt. Cuius corpus repertū a filio ſuo *Friderico* in *Tyrum* delatum illic iuſto honore ſepultum eſt. Vir largus, ſtrenuus, facundus, & in decidendis quæſtionibus iuſtitiæ zelator ſeueriſſimus. Chriſtianorum autem, & cruce ſignatorum exercitus in Imperatoris *Friderici* locum filium eius *Fridericum* virum miræ ſtrenuitatis ſubſtituit, & eo Duce primùm *Antiochiam* vbi octo hebdomadis immoratum eſt: deinde *Tripolim*, *Sur*, & *Alkonor* proceſſit, & hoſtes occurrentes victorioſè conflixit: verùm peſte in exercitu graſſante, dum plures nobiles & vulga-

in Armenia moritur,

1189.

vulgares abſumpſiſſet. *Fridericus* etiam ipſe Imperatoris filius vnica exercitus Catholici ſpes & ſolatium decedit. Ex cuius & aliorum Principum militum, & peregrinorum morte tàm ſumptuoſa, & inſignis expeditio, & terræ ſanctæ recuperatione irritum. Mortuus eſt autem *Fridericus* Imperator anno Imperii 33. Regni verò 30. Cui filius eius *Henricus* concorditer ab omnibus electus ſuccedit, *Aquisgrani* per *Colonienſem* Archiepiſcopum 15. Aprilis coronatus.

ſuccedente filio Henrico.

Fridericus Bohemiæ Dux moritur.

Fridericus Bohemiæ Dux eodem etiam anno in *Praga* obiit, & vniuerſorum *Bohemorum* fauore *Conradus Morauiæ* Dux accepit Principatum. Ita ſub vno anno & penè eodem tempore tres *Fridericos* morte immatura vides deceſſiſſe & fatalem illis annum ipſum fuiſſe.

1190.

Diſſidium inter *Hungariæ* & *Poloniæ* Regna, ex *Halicienſis* Ducis *Wladimiri* per *Cazimiri Poloniæ* Ducis reſtitutionem exortum, communes Regnorum Barones & Conſiliarii antequam amplius inualeſceret, in metis Regnorum conueniunt, pluresque inter ſe differunt tractatus, vnaquaque partium cauſam ſuam iuſtiorem affirmante. Et *Hungari* quidem ſe, & Regem ſuum *Belam* de *Halicienſis* Ducatus poſſeſſione armis quæſita querebantur depulſos, *Poloni* ex aduerſo *Halicienſem*, & cæteras *Ruſſiæ* regiones ad ſe pertinuiſſe, tributisque & obſequiis ſuis ſubiacuiſſe refellebant. Concertatioque ſtudiis partium in dies aliquot tendebatur pacisque reformatio difficilis viſa eſt. Quapropter ad reſcindendum vlteriorem diſſidii proceſſum, treuga per triennium ab vtraque parte accepta & firmata eſt, ea conditione interpoſita, vt treuga pendente, noui ineantur de pace reſtauranda tractatus, & communes Conſiliarii in eundem rurſum locum odiis abrogatis pacem ſtabilem compoſituri conueniant.

Induciæ inter Polonos & Hungaros.

Liuoni conuertuntur.

Micirichardo primo Epiſcopo *Liuoniæ* ad flumen *Dzwinæ*, vbi nunc caſtra *Iokol* & *Dolei* ſituata ſunt, verbum Dei prædicante, gentes *Liuoniæ* fidem Chriſti ſuſcipere cœperunt.

Vnelpho Wladislauienſi Ep. ſuccedit Stephanus.

Vnelphus Wladislauienſis Epiſcopus, cùm annis decem & paulò amplius *Wladislauienſem* Eccleſiam rexiſſet, moritur, & in veteri Eccleſia *Wratislauienſi* ſepelitur, cui *Stephanus* natione *Almanus* per electionem Canonicam, dùm eſſet *Wladislauienſis* Præpoſitus ſucceſſit, à *Cœleſtino* Papa tertio *Romæ Cazimiro* Duce & Monarcha *Poloniæ* conſentiente, confirmatus, & ibidem iuſſu Papæ conſecratus.

1191.

Caſimiro in Ruſſia degente

Halicienſis Ducis *Wladimiri*, qui *Poloniæ* fines hoſtili inuaſione vexauerat, per *Cazimirum* Principem & Monarcham *Poloniæ* in Principatum *Halicienſem* reſtitutio ante biennium, vt in ſuperioribus explicauimus, facta, nemini Baronum *Poloniæ* ſatis placebat, clandeſtinisque colloquiis & tractatibus reſtitutionem ipſam frequenti ſugillatione & vſurpatione carpebant, *virum morte dignum non ſolùm punitione aliqua caſtigatum, ſed etiam honore & dignitate auctum, rem pernicioſi exempli fore, & ad capita ſua tandem redundaturam. Ea enim vaſtatione & impunitate cæteros Ruſſiæ Duces in Poloniæ incurſionem accendi, & ſuam vaſtationem, tàm cumulato fauore promoueri, animarique omnium.* Itaque Baronum *Poloniæ*, quorum 70. Principales erant, re huiusmodi alienatis, offenſisque animis, ſeditio contra *Cazimirum* Ducem gliſcere, & tandem in rebellionem apertam aſpirare cœpit. Principatumque *Cazimiri* ob præfatum nefas perosi, *Miecslaum ſenem maioris Poloniæ* Ducem, a ſe alias excluſum in *Cracouienſem* Ducatum & Monarchiam, qui & ipſe reſtitutionem ſuam omnibus ingeniis ſollicitabat, reſtituendum decreuerunt, tempusque componunt. Exceſſerat in id temporis *Cazimirus* Dux in *Ruſſiæ* partes quædam negotia inter *Romanum Wladimirienſem* & *Wſzeuoldum Belzenſem* Duces, de finibus enim ſuorum Ducatuum contenderant, compoſiturus. Id optimum tempus *Cracouienſes* Barones ad exequendum propoſitum rati, *Miecslaum ſenem* literis & nunciis accerſunt, vt inſuper Nobilium & ciuium atque vulgarium animos in reſtitutionem *Miecslai ſenis* facilius inclinent, fingunt *Cazimirum* Ducem in *Ruſſiæ* partibus veneno propinato interiſſe. Sub hac itaque ſpe *Mieslaus ſenex* cum filiis, Baronibus & militibus *maioris Poloniæ* *Cracouiam* adueniens, ab omnibus ordinibus, vniuerſisque Baronibus, & nobilibus, & ciuibus, debito honore & fauore exceptus eſt, & tàm ciuitas *Cracouia*, quàm omnia caſtra & municipia in circuitu traduntur eius ditioni, vnus ſolus *Fulko Cracouienſis* Epiſcopus cum *Nicolao* Palatino *Cracouienſi* germano ſuo de armis *Vulpium*, à conſiliis & rebellione militum alienus, & reſtitutioni *Miecslai* aduerſus, ne arx *Cracouienſis* in poteſtatem *Miecslai* veniret, prouidebat. Nouam itaque arcem *Miecslaus ſenex*, ex lignis balneatis extruit, & fortiſſimis roboribus breui ſpatio communit, caſtrum etiam in *Bohemia* ædificat, & aliquantum in *Cracouia* perſeuerat. *Cazimirus* autem *Poloniæ* Dux & Monarcha nouitatibus huiusmodi intellectis, illicò *Cracouiam* cum *Polonorum* paucis, & cum *Romano Wladimirienſi* & *Wſzeuoldo Belzenſi* Ducibus, & *Nicolao* tunc Palatino aduenit. Cuius aduentu *Miecslaus Senex* audito *Poſnaniam* refugit, *Boleslaum* tamen filium & *Henricum Kietlicz* militem, qui illi recuperationem Monarchiæ crebris ſermonibus ingerere ſolitus erat in *Cracouienſi* caſtro, quod nuper erexerat

Miecslaus ad recipiendam Monarchiam aduocatur.

1191.

rat, cæterisque castris & municipiis, & militum forte & frequens præsidium reliquit, resistentiam *Cazimiro*, donec ipse cum nouo A militum supplemento præsidium ferret, opposituros. Verùm *Cazimirus* Dux pro accepta à fratre *Miecslao* iniuria fremens & frendens, dùm *Cracouiam* aduenisset, castrum à *Miecslao* erectum, concurrente ad eum, tàm militum, quàm agrestium multitudine, & de suo reditu atque bona valetudine gratulante, nocte & interdiu oppugnat, & fatigatis defensoribus, nonnullisq; peremptis tandem conquirit. *Boleslaus* etenim filius *Miecslai senis* parum spei in defensione fratris reponens, & seipsum & castrum quod tuebatur in potestatem & gratiam *Cazimiri* patrui sui tradit, sed & cætera castra atque munitiones, quæ in ditionem *Miecslai senis* concesserant, illicò ditioni *Cazimiri* redB dita sunt. Et *Cazimirus* quidem Dux ea victoria modestissimè vsus, castrum nouum incendit, & funditus exterminat. *Boleslaum* autem nepotem suum & omnes militares *Miecslai senis* illic captos, ad libertatem restituit, & benignè habitos amplissimè insuper muneratos, in propria remittit. Solus *Henricus Kietlicz*, cuius consilio constabat *Miecslaum senem* regi, & ad recuperandam Monarchiam impelli, & qui omnis dissensionis ciuilis inter fratres fuerat occasio, ad Ecclesiā maiorem, & in eius criptam, sceleris sui conscius, ibi se latere posse existimans confugerat, ibique latitabat. Cùmque irrumpentibus *Ruthenis*, super muros Ecclesiæ, animo & intentione res & clenodia Ecclesiæ, C omnemq; suppellectilem diripiendi tumultus fieret, clamores à sacerdotibus & ministris Ecclesiæ & *Polonorum* gentibꝰ, attolluntur ad *Cazimirum* Ducem, & eius patrocinium, vt Ecclesiam *Cracouiensem* à *Ruthenorum* iuuasione & expilatione defendat, certatim imploratur. Qui accedens insultum *Ruthenorum* compescuit, & res Ecclesiæ, ne ab eis diriperentur animosè defendit. Interea *Henricus Kietlicz* ex cripta tumultu audito, egressus, cateruis vulgi tanquam ignotus permixtus, de castro nitebatur, & sperabatur effugere, quòd cùm facere nequiuisset, captus ad *Cazimirum* Ducem deducitur, quem Dux probris confusum & alapis cæsum, Duci *Romano* in captiuitatem tradit, & D ne amplius inter fratres seminarium futuri dissidii esset, ipsum in exilium in *Russiam* relegat, vbi consenescens moritur, *Romanum* autem *Wladimiriensem*, & *Wszeuoldum Belzensem* Duces cum *Ruthenorum* copiis quoniam sibi tulerant auxilia in *Russiam* rêmittit. Vt autem tam clemens tàmque liberalis in *Boleslaum* nepotem cæterosque deuictos *Cazimirus* esset, autor fuit *Zdzislaus Gnesnensis* Archiepiscopus, vir præter insitam facundiam raræ & singularis industriæ. Qui *Cazimirum* Ducem vt in *Boleslaum* nepotem, & singulos *Miecslai* milites, non tàm clemens, quàm munificus esset, docens, si secus ageret, bellum atrox iterum inter se, & fratrem *Miecslaum* exoriturum, si modeste se gereret, penitus cessaturum, facilè peruicit. Nec Pontificem *Gnesnensem* opinio fefellit, *Miecslaus* enim *senex* Dux *maioris Poloniæ*, tanta *Cazimiri* Ducis clementia & liberalitate magis, quàm armis expugnatus, omnium iniuriarum, quas à *Cazimiro* pertulerat, obliterata memoria, in puram & integram mediatoris optimi, præfato *Petro Gnesnensi* Archiepiscopo vicem agente, concordiam & reconciliationem rediit, ac ipsum de cætero mira charitate & veneratione coluit, nec eo superstite ad mouendum bellum pro recuperanda Monarchia poterat induci.

quem tamen statim repellit Cazimirꝰ,

& in captos clemens est.

1191.

Clemens Papa tertius cùm annos tres, dies sedecim sedisset, *Romæ* moritur, & in *Laterano* sepelitur. Cui *Cœlestinus* tertius natione *Romanus* ex Patre *Petro Bubonis* succedit, qui in festo Paschæ consecratus, secundo die sui Pontificatus *Henricum* filium *Friderici* Imperatoris in Imperatorem *Romæ* coronat, accepta Imperiali benedictione, in *Siciliam* distracta & occupata recuperaturus, exercitum *Henricus* Imperator transmisit, & *Neapolim* obsidione trimestri spatio coartat, ex epidimia, quæ exercitum suum vexauerat, multis absumptis, discessit.

Conradus Bohemiæ Dux moritur, & in *Praga* sepelitur. Post cuius obitum *Venceslaus* filius *Sobieslai* senioris accepit Ducatum, quem cùm mensibus tribus tenuisset, à *Przemislao* filio olim *Wladislai* Regis patruo germano suo do sede Ducali pulsus in confinibus *Serbiæ*, à Marchione *Serbiæ Adalberto* captus, & in vincula coniectus est. *Przemislaus* verò, quia & ipse à militibus *Bohemiæ* spretus, & expulsus fuerat, magnam partem *Bohemiæ* spoliis & incendiis vastauit. Imperator autem *Henricus* notabilibus proceribus & militibus à morbo epidimiæ spoliatis, cùm & ipsum languor peruasisset, discedere ex *Sicilia* cum paucis in *Almaniam* coactus est, *Constantia* filia Regis *Siciliæ* in consortem desponsata.

Eclipsis solis anno eodem nono Calend. Iunii accidens à tertiis vsque in nonas durauit.

1192.

Plenam & sinceram *Cazimirus Poloniæ* Dux & Monarcha reconciliationem cum fratre *Miecslao sene maioris Poloniæ* Duce, omnium denique terrarum suarum, & Principatuum statum pacificum, consecutus, ad vlciscendum fratris *Henrici* primi *Sandomiriensis* Ducis, & exercitu *Polonici* fraude à *Pruthenis* locorum iniquitate circumuenti mortem, animum intendit, & contra *Pruthenos*, quibus ad id vsque temporis spatium impunita fuerat eorum praua temeritas, omnibus copiis bellum gesturus, omnibus terris & Principatibus *Polo-*

Casimirꝰ expeditionem in Prussiam suscipit,

1192.

Polonorum expeditionem indicit. *Miecslaus Senex Posnaniensis* Dux, filium *Boleslaum* cum exercitibus in eam expeditionem transmittens A domi remanserat. *Boleslaus* verò *Altus Wratislauiensis* & *Miecslaus Ratiboriensis* Duces nepotes *Cazimiri*, & filii olim *Wladislai* personaliter proficiscuntur. Cum autem singulæ copiæ ad oppidum *Thorun* super *Wislam* situm conuenissent, aciebus ordinatis, in *Prussiam* cauteloso & explorato gradu, ne quis dolus à *Pruthenis* iniiceretur processum est, flumineque *Ossa* superato, vsque ad interiora penetratum, summa quoque cura, summa diligentia, & statiuis eligebantur loca, & ne in pabulatores, irruptiones à *Pruthenis* fierent, ne quis insuper locus sua iniquitate detrimento *Polonis* foret, *Cazimirus* Dux tàm per se, quàm per præfectos B prouidebat. *Prutheni* cum *Polonorum* copiis congredi non ausi, aut in paludes, aut in nemorum densitates, inuiaque loca, quæ sine periculo non poterant adiri, refugerant. *Polonos* tamen locorum iniquitate frequenter intercipere satagebant. Quos cum *Cazimirus* Dux *Polonorum* ad pugnam elicere non posset, & vastationem agrorum, & incendia vicorum longè lateq; iussit extendi, & tàm puberes quam impuberes necari. Ingens itaque trucidatio, vt suorū interfectorum manibus parentaretur, non tàm propter Ducis Imperium, quam ob iustam iram edita, Barones pacē petere coegit. Venerunt siquidem *Pruthenorum* maiores, & ad pedes *Cazimiri* in terram prolapsi misericordiam precabantur, rogantes, *vt ferro parci mandaret, & C miserandas eorum delere non pergeret reliquias, satis se pœnarum pro temeritate eorum intulisse,* offerentes *se, & solita & retenta tributa pendere, & quæcunque legitimè imperarentur, implere.* Quorum precibus *Cazimirus* Dux motus, & cædem & exustionem iubet rescindi, retentaque tributa coram offerri, & obsides centum dari, captiuosque & signa intercepta reddi. Nec morantur barbari, sed omnia impetrata perficiunt & mandatis obediunt, *Cazimirumq;* Ducem singularibus donis placabilem sibi effecturi honorant. Ita *Cazimirus* clade suorum vlta, obsidibus quoque *Pruthenorum*, & tributis receptis amplissima laude militibus eum efferentibus, quod prouidè & prosperè D *Pruthenicum* bellum gesserit, cum magna sua & suorum alacritate in *Poloniam* finibus Regni recuperatis, remeauit.

sed Pruthenis simplicibus pacem dat,

Saladinus moritur

Saladinus Babyloniæ Rex post occupatam, permissione diuina, & pro scelere humano terram Sanctam, post multifariam Christianorum stragem, dum apud *Damascum* decumbens mortem sibi sensisset imminere, vocauit signiferum suum, dicens. *Tu qui solebas ferre vexilla mea in bellorum, quæ gessi, congressibus, fer vellixum mortis meæ, panniculum videlicet vilem, super lanceam clamitando per totum Damascum: Ecce Saladinus Rex orientis moriturus, non fert secum ex omni gloria sua nisi hunc panniculum vilem,* & sic mortuus est.

1193.

Castigata, & ad seruitutem tributariamque conditionem *Pruthenica* regione per *Cazimirum* Ducem & Monarcham *Polonorum* redacta, ad res Hungariæ componendas, bellumq; quod treuga suspensum erat, extinguendum, opera vtrinque nouata est, & conuentio primum in regnorum metis, quemadmodum triennio ante, per communes Consiliarios inter eos conuenerat, celebrata est. Pro parte Regni *Poloniæ Fulko Cracouiensis* Episcopus, *Nicolaus Cracouiensis* Palatinus, & cæteri *Polonorum* Consiliarii, pro parte verò *Hungariæ* Regis *Strigoniensis*, & *Agriensis* Pontifices, cum Palatino *Hungariæ*, & nonnullis aliis Baronibus conuenissent, multiplici tractatu irritatos animos pacificant, sanciuntque, vt *Bela Hungariæ* Rex suo amplissimo *Hungariæ* regno contentus Regiones *Ruthenorum* ad *Poloniæ* Regnum spectare permittat. Conueniunt deinde personaliter *Bela Hungariæ* Rex & *Cazimirus Poloniæ* Dux & Monarcha in *antiqua villa*, & omnibus offensis atque iniuriis hinc inde remissis, fœdus dudum inter *Hungarorum* & *Polonorum* Regna stabilitum, iureiurando innouant, & amicitias communes sincerè & integrè coli, & tàm prosperos quam aduersos successus, vicissitudinaria relatione participare debere decernunt, & eo fœdere inito, muneribus inuicem datis, discedunt.

Pax inter Hungariæ Regem & Poloniæ Ducem.

Pragensis Episcopus *Henricus* Ducalem & ipse ducens stirpem, vt cognati sui *Præmislaus* in *Bohemia*, *Wladislaus* in *Morauia* Principatum gererent, apud *Henricum* Imperatorem non precibus solùm, & gratia, sed largitione atque promissione obtinuerat, seque pro promissa Imperatori pecunia vadem posuerat. Quæ cùm in tempore constituto non redderetur, & Imperator cùm ob id, tùm quia *Præmislaus Bohemiæ* Dux cum suis hostibus Principibus *Saxoniæ* fœdus contra illum inierat, *Præmislao* infensus esset, *Henricum Pragensem* Episcopum tunc apud se præsentem de Ducatu *Bohemiæ* inuestit, & *Bohemiam* ad principandum remittit. Verum etsi Barones *Bohemiæ* se constanter *Præmislao* Duci contra *Henricum* Episcopum *Pragensem* adhæsuros adstrinxissent, *Henrico* tamen *Pragensi* Episcopo *Bohemiam* cum *Almanis* & nonnullis *Bohemis* intrante, omnes *Præmislao* deserto, ad *Henricum Pragensem* Episcopum deficiunt. Propter quod *Præmislaus*, ne à suis traderetur in carcerem per fugam sibi vix consulere potuit. *Henricus* Episcopus *Pragam*, quæ pro *Præmislao* tenebatur, obsidione cingens, quinto tandem obsidionis mense eam per deditionem accepit.

Henricus Ep. Pragensis fit Dux Bohemiæ

1194.

Composita ab intus, & extra pace, & subactis, quæ dudum auersa erant, in obedientia & tributum nationibus, *Cazimirus Polonorum* Dux

1194.

Dux & Monarcha celebris & feliciſſimus apud proprias & exteras gentes habebatur, vtpotè, qui atrociſſima bella armis & ingènio proſpere geſſiſſet, vnde illum in felicitate parem genitori ſuo *Boleslao Krzywouſty* nonnulli deſtinabant, quieturum ſe de cætero, & reliquum vitæ tempus in pace exacturum ratus, ad res vrbanas inſtaurandas, quæ ſub curſu præcedentium bellorum, aut deprauatæ, aut neglectæ erant, animum intenderat, omnem operam pro condendis & ornandis caſtris & vrbibus deinceps nauaturus. Sed fatorum inuidia oppreſſus, & priũ propoſitum, & ſpem ſubditorum, iam de altera felicitatis ſorte nimia alacritate plaudentium non impleuit, ne humanam felicitatẽ ſupergrediens, & triumphator magnificus, & inſtaurator magnanimus cenſeretur. Nam cum *Cracouienſi* Vrbe iuxta conſuetum morem diem S. *Floriani* patroni loci, & regionis, ſub magna deuotione, feſtiuitateque ſolennes, & ſe dignas oblationes & oſtias offerens, exegiſſet, pauperesque *Chriſti*, & perſonas miſerabiles, Ducali munificentia pauiſſet, in ſubſequenti S. *Gottardi* die Pontifices, Barones, & Primos *Poloniæ* honore menſæ excepit. Vbi inter prandendum ſub magna animorum hilaritate venère in mentem priores expeditiones, laboresque, & priores frequentesque de hoſtibus ſub *Cazimiri* auſpiciis relati triumphi, venère euitata ſuperataque pericula, & ſubſequuta tempora emerita & tranquilla, ſub quibus ſe, & ſecuros & beatos gloriabantur. Omnium tamen felicitatum & gloriarum ſuarum ſplendorem in *Cazimirum* Ducem & Monarcham ſuum referebant, cuius ductu & auſpiciis tantum felicitatis nacti eſſent, & bella domi foriſque proſpere geſiſſent. Cùm itaque ſinguli magnificis epulis opipare tractati, diſcedere parabant, *Cazimirus* Dux quaſdam pontificibus de ſtatu & immortalitate animæ, de beatorum beatifica fruitione quæſtiones proponens, & ſcrupuloſius quo poterat obſcurarum latentiumq; rerum circumſtantias exquirens, modico exhauſto poculo retrorſum elapſus, ſubita vt ferunt virtute corruptus veneni, amiſſis ſenſibus concidit, & ſub paucis horis ingraueſcente morbo expirauit. Morbo nonnulli extinctum credidere, nonnulli veneno quod illi à quadam *Cracouienſi* muliere, vt illum ad ſui inflammaret amorem & Venerem, ferebant propinatum. Monitus ſiquidem à *Fulkone* Pontifice *Cracouienſi*, quoniam vitare adulterii facinus non horrebat, mortis ſubitæ per venenum incurrit diſcrimen. Ex ſuo autem tàm ſubito & inopinato occaſu, fletus ingens, tùm à conſorte & duobus teneris filiis *Leszkone* & *Conrado*, tùm à Pontificibus & militibus in Regia coortus, etiam in Vrbe exaudiebatur. Illum *Ducem egregium*, illum *victorem propitium*, illum *iuſtum iudicem*, illum *ſeuerum malis, placabilem bonis, exterminatorem grauaminum & abuſionum, latorem optimarum legum, inſtauratorem deniquè & patrem patriæ* crebra ingeminatione, & comploratu appellabant.

Caſimirus moritur,

Quarto die comparatis omnibus, quæ ad funebrias illuſtriſſimi Principis neceſſaria viſa ſunt, in *Cracouienſi* Eccleſia regales illi maximo ſumptu atque apparatu exequiæ habitæ ſunt corpuſque ſepulchro, in chori latere ædificato, manibus militum iuſto honore tumulatum. Singulari probitate, modeſtia, frugalitate, cæteriſque id genus animi humani ornamentis conſtat illum in omni vita operam dediſſe, impenſius, ob morum ſuauitatem, felicitatemque naturæ ab vniuerſis ordinibus magno deſideratus affectu.

in cuius locum poſt varia vota

Funeralibus exequiis ritè peractis, ad ſubſtituendum nouum Principem frequens *Cracouiæ* conuentus indictus, & habitus eſt. In quo de ſurrogando Principe diebus aliquot, variis diuerſiſque votis certabatur. Et *Fulko* quidem *Cracouienſis* Epiſcopus ad milites & multitudinem oratione habita, perſuadebat fortiſſima ratione, *nulla cunctatione in eligendo Principe vtendum fore, ſed ex duobus Cazimiri filiis attentis beneficiis, quæ in patriam contulerat, alterum in ſolium paternum quantò celerius, & antequàm caliditas Miecslai ſenis, & aliorum Ducum ſedem Cracouienſem ambigentium, quicquam in aduerſum moliri poſſit, euehendum, pendendaque Cazimiro optimo Principi meritorum ſuorum & in patriam, & in ſingulos viciſſitudo. Qui etſi domino vocante morte præoccupatus ſit, in duobus tamen filiis, etſi non completam, optimam tamen & ſingularem indolem, & quæ patrem expreſſura, habentibus viuit. Sed neque patriæ ſtatum ſine Principe, velut apud gregem ſine parente duraturam ſtare, neq; ſuas & patriæ res, legesque ſaluas & incolumes fore, ſi proprio Principe, & apud ſe educato contempto, in alterius tranſeant ditionem. Hisq; & aliis eleganter propoſitis, maiorem natu Cazimiri filium Leskonem decernebant ſubſtituendum.* Huius ſententiæ cum & Senatus, & maior pars militum aſſenſi forent, vnus ex Baronibus negauit *rem boni moris & exempli exiſtere, vt ad gubernandum magnas nationes & populos puer ſurrogaretur, & infantilis, atque inexperta ætas forſitan vel proceſſu temporis delira-tura, vel in regimine Principatus erratura, maturis & prudentibus imperet, illiusque imprudenti regimine, ſtatum patriæ, & ea quæ à Cazimiro parta ſunt, euerſum iri, & regiones, quæ tributa pendunt, ad rebellionem reuerti, opportunitate nacta contingat, placere ſibi, vt patriæ magis conſulat, quàm pueris, & pro bene regendis rebus patriæ eiusq; quieti, & ſtabilimento, aut Mſciſlaus ſenex maioris Poloniæ Dux, qui & ipſe obtinendi Monarchiam potior iure, quàm Cazimirus nuper mortuus cenſebatur, aut Miecslaus Opolienſis & Ratiborienſis Dux ſufficiatur, cum ſub alterius ex his Principatu & regimine ſperandum ſit patriam meliores, quàm ſub puero effectus habituram.* Probabant

1194.

babant nonnulli ſententiam taliter deprompꞇam, & pedetentim in illam ibant & plures veriſimiliter concedebant in illam, prima quæ à *Fulkone* Epiſcopo explicata erat deſerta, ni idem *Fulko* Epiſcopus *Cracouienſis* ſententiam ipſam refellendo demonſtraſſet, *ea, quæ Baro diſſeruiſſet, tùm demùm vera fore, vbi ius electionis, ius ſucceſſionis, non perimeret. In præſenti verò conſilio, quo tantummodo de iure ſuccedendi non eligendi quæſtio ventilatur, rationes & propoſitiones propoſitas, locum legitimum non habere, cùm acerbum nimis durumque ſit, quandam quoque inhumanam redoleret tyrannidem, & crudelitatem, ſi filiorum Ducis Cazimiri ad iuſtam ætatem breui peruenturorum hereditas externo hereditanda traderetur, cùm diuina Canonica & Imperiali lege filiis non adultis ſolùm modo, ſed etiam poſthumis paternæ portionis ſucceſſio debeatur. Pro retinenda verò ſalute patriæ, pro manutenenda eius autoritate, pro benegerendis eius rebus, repellendisque aduerſitatibus, quid vetat curatores, prouiſoresque eligi? Et illis tàm filiorum Ducalium, quàm patriæ ſalutem & regimen mandari? Cùm Reges & Principes frequentius per adminiſtratorias poteſtates, & magiſtratus, quàm per ſeipſos etiam virilem ætatem conſecuti, Regna & Principatus adminiſtrent.* Accepta eſt hæc Pontificalis ſententia, & omnibus quæ in contrarium allegabantur, abrogatis, conſurgunt Proceres, & milites, & voce cœlotenus emiſſa acclamant, *viuat, viuat, Leſzko Dux & Rex noſter in æternum.* Ac gradu concito, in talamum ingreſſi, puerum ſplendidè exornatum, alba cæſarie eum venuſtante, propter quam & *Albus Leſzko* nuncupationem ſortitus eſt, in publicum educunt, atque in ſede paterna collocatum Principem conſtituunt, duosque ſibi & Principatibus ſuis Curatores, videlicet *Fulkonem* Epiſcopum *Cracouienſem* & *Nicolaum* germanum ſuum Palatinum *Cracouienſem* deligunt, & illis ſe, donec Princeps adoleſcat in ſingulis pariturus obſtringunt. De hac autem Baronum & militum vniformi concordia, omnium pectora magna exultatio peruaſit, gratulantibus vniuerſis pro mortuo Principe oliuam tàm ſpecioſam ſibi proluxiſſe. Quam *Nicolaus Cracouienſis* Palatinus vir ea tempeſtate plurimum oculatus, & induſtrius amplius firmaturus, (nouerat enim vulgares animos facilè aura frangi, & auerti) primum quidem omnibus in commune gratias agit, pro patriæ, & filiorum Ducalium ratione habita quod dignum ſe & honeſtum Reipublicæ ſtatum formare ſtuduiſſent. Et tandem vt in eo ſeruando, cuſtodiendoque conſtantes eſſent, ne in illius præuaricationem animo fierent procliui, ab vno quoque iuramenti ſacramentum exigit. *Conradus* verò minor natu *Cazimiri* filius *Criſtino* Palatino *Maſouiæ* cooperante, *Maſouiam* & *Cuiauiam* cum ſuis pertinentiis ex integro ſuſcepit.

eligitur filius Leſzko, cui duo curatores dantur.

Ruſſiæ Duces

Ruſſiæ Principes, conuentu apud *Kiouiam* celebrato, expeditionem contra *Polowconum* regiones aſſidua irruptione vaſtantes indicunt. Itaque quamprimum tempus æſtiuale aduenit, *Suantoslaus Wſzeuoldowic Kiouienſis* Dux, *Rurik Roſciſlawic*, *Chleb Suantoslawic*, *Chleb Iurgieniec Turouienſis*, *Wlodimirus Chlebowicz*; *Mſciſlaus Romanowic*, *Izaslaus Dauidowic*, & *Wſzewoldus Mſciſlawic* Duces *Ruſſiæ*, item milites *Halicienſes*, *Wladimirienſes* & *Lucenſes* per *Romanum* Ducem *Wladimirienſem* transmiſſi in terram *Polowconum* aduenitunt, & die 20. Iunii cum *Polowciis* in maxima & forti multitudine in occurſum eorum euntibus congreſſi *Polowcos* de ſua virtute gloriantes, cæde magna in brachio Dei confligunt, & proſternunt, multisque cæſis, aut captis, paucis verò effugientibus, caſtris & tabernaculis eorum potiti, prædis & ſpoliis onuſti victores cum gloria reuertuntur.

Polowcos vincunt.

Henricus Epiſcopus *Pragenſis* & Dux *Bohemiæ* exercitualiter *Morauiam* ingreſſus, affinem ſuum *Wladiſlaum* de ea excluſit, deinde tàm ex *Bohemis*, quàm ex *Morauis* maioribus copiis adunatis; iuſſu *Henrici* Imperatoris, qui *Alberto* Marchioni *Serbiæ* infenſus fuerat, *Serbiam* ingreſſus, eam vaſtat, & multa relatu indigna, non ſolum in ſeculares & agreſtes, ſed etiam in Eccleſiaſtica monaſteria ac ſeruos Dei committit.

Parem & ampliorem famam & gloriam, quam *Ruſſiæ* Duces in *Polowconum* vaſtatione conſecuti fuerant, *Ior Ruſſiæ* Dux ſibi comparaturus, cum duobus filiis ſuis de *Siewior* & fratre ſuo *Wſzeuoldo Olchowic* & militibus de *Czernieiow* & *Nowogrod* vadit contra *Polowcos*, & quamuis notabiles eorum copias proſtrauiſſent, vna tamen victoria non contenti conſtituerunt ire vltra flumen *Don*, omne genus *Polowconum* deleturi, & tanto inſigniorem laudem habituri, quanto longiorem, & quam nemo ante illos tentare auſus fuerat, exegiſſent viam. Interim tamen *Polowconum* ingens multitudo eis prope *Don* occurrens, cunctos conflixit & deleuit, neminem ex hac clade ſuperſtitem eſſe ſinens. In *Ruſſiæ* poſthæc terras circa *Pereaslaw* irrumpunt, & omnia caſtra in flumine *Sula* comprehendunt.

Alios Duces Ruſſiæ Polowcones vincunt, & in Ruſſiam irrumpunt.

1195.

Sublimationem *Leſzkonis Albi* in *Cracouienſem* Principatum ex morte *Cazimiri* vacantem, per *Fulkonem* Epiſcopum *Cracouienſem* *Cracouienſesque* & *Sandomirienſes* milites factam, ſe neque auiſato, neque conſulto *Miecslaus maioris Poloniæ* Dux moleſte ferens, frequenti ſuorum conſilio aduocato, *quantum animo ob id conſternatus ſit, quantis vexetur vraturq; cruciatibus, quantam illi, & ſuis, immaturi pueri in Regnum, quod ſibi debebatur, euectio ignominiæ materiam attulerit, & in poſterum allatura ſit,* edicit, omnem culpam in *Fulkonem* Epiſcopum & *Cracouienſes* milites retorquet, quos *propterea Principatum puero mandaſſe* diſſerit, *vt Principatus totius adminiſtra-*

Miecslaus ægre ferens ad ſe Monarchiam Poloniæ non deferri,

1195.

ſtratio penes illos conſiſtat, & appellatione quidem vana Leſzko Princeps in faſcibus appareat, illi reuera actione imperium gerant, & exerceant, & in tenera quidem ac paruula ætate Leſzkonem & Conradum nepotes ſuos blandè tractari, dùm verò ad maiorem ætatem perueniunt deleri illos à Cracouienſibus Baronibus veneno, & occupari, ſtirpe Ducali ſublata, aſtruit Principatum. Nec nunc primum Cracouienſes Proceres ſed altera vice ignominioſæ excluſionis notam ſibi inuſſiſſe. Et quamuis patienter fratre Cazimiro viuente, vtrumque tulerit, ciuilem cladem ſtragesq; domeſticas vitaturus, eam tamen quæ nuper erupit, nulla ratione paſſurum, cùm multiplici reſpectu velut natu maiori Cracouienſis ſibi quondam non legitime ereptus debeatur Principatus, & cura puerorum nemini magis, quàm ſibi, qui alter pupillorum parens ſit, contingat, armis eatenus ignominiam, & iniuriam à Cracouienſibus ſibi illatam reſcindendam fore, aut glorioſa morte occumbendum, ne ſua deſpectui & irriſioni habeatur ætas, decreuit, & cum vniuerſi propoſitum animi ſui, velut efficax & neceſſarium commendaſſent, armari ſuos omnes in id bellum, quantò celeriùs quantoque expeditius iubet. Boleſlaum deinde Ducem Altum Wratislauienſem & Miecslaum Opolienſem, & Ratiborienſem Duces, nepotes ſuos, filios Wladislai exulis, item Mſczugium Ducem Pomeraniæ generum ſuum, ad ferendum ſibi perſonalia ſubſidia multifaria exhortatione & prece accendit. Iuſtius tamen bellum habiturus, nuncium ad Fulkonem Epiſcopum Baronemque Cracouienſem mittit, requirens & ſublimationem nepotis Leſzkonis Lucis velut iniuſtam, & in ſuum præiudicium atq; dedecus redundantem reſcindi, & ſe in adminiſtrationem & Regimen Monarchiæ Polonorum, & Principatus Cracouienſis admitti. Fulkone autem Epiſcopo & Baronibus Cracouienſibus, quod ſibi ad Monarchiam & Principatum Cracouienſem competere aſtruebat, iuſtiori confutatione refellentibus, & ſe, antequam ſcita, & decreta ſua abrogari, pupillorumque hæreditates occupari patiantur, honeſta prius morte morituros, reſpondentibus, Miecslaus ſenex maioris Poloniæ Dux contra Cracouienſes milites arma ſumit, habens in ſuo comitatu Miecslaum Opolienſem & Ratiborienſem, & Iaroslaum filium nepotis ſui germani Boleſlai Alti, Wratislauienſem, & Mſczugium Pomeraniæ Duces, & filium ſuum Boleſlaum, copiaſque tàm equeſtres, quàm pedeſtres, verſus Cracouiam Monarchiam reſumpturus, alacri & ingenti ſpe plenus procedit, auxiliaribus Ducibus gradu tardiori agmen ſuum inſequentibus, nullo autem pacto credebat Cracouienſes milites ſecum in dimicationem venturos, ſed pactis & conditionibus illum pro Principe & Monarcha abrogato Leſzkonis Albi Principatu facile accepturos. Non ignari Cracouienſes Barones & milites, quanto ſtudio & cura, qualique animo & apparatu, quantis denique copiis Miecslaus ſenex maioris Poloniæ Dux bellum ipſis indicturus procedebat, arma & ipſi de Principatibus Cracouienſi, Sandomirienſi, Lublinenſi, Maſouienſi, Cuiauienſi, Breſtenſi ſupra Bug fluuium ſito, cæterisque Ruſſiæ oris, quæ Cazimiro, dùm viuebat, parebant, expediunt, Romanum inſuper Mśćisławic Wladimirienſem Ducem, & filiorum Cazimiri Ducis affinem, per Cazimirum multis beneficiis obſtrictum in ſui ſuffragium accerſunt. Tribus quoque agminibus, quorum vnum Nicolaus Palatinus Cracouienſis, alterum Gouoritius Palatinus Sandomirienſis, tertium Romanus Wladimirienſis, alias Lucenſis Dux ducebant, Miecslao ſeni maioris Poloniæ Duci, & ſuis auxiliariis obuiam procedunt, populationem agrorum, & villarum, quibus iam Miecslaus ſenex ignem iniici iuſſerat, prohibituri. Iam vsque in Andrzeiouienſe cœnobium, & oppidum in Cracouienſi diœceſi ſitum, Miecslaus ſenex cum ſuo tantummodo exercitu peruenerat, exinde ad fluuium Mozgawa, quatuor à monaſterio prædicto miliaribus decurrentem, ſtatiua poſuerat, dùm Cracouienſium militum nunciatur exercitus hoſtilis aduenisse. In eo itaque loco infeſtis aciebus, vterque exercitus concurrit. Cracouienſes enim milites nondum auxiliares Duces Miecslao ſcientes aduenisse, ne ſimul cum omnibus pugnare cogerentur, acies Miecslai faciliorem victoriam conſecuturi inuadunt. Et ſiniſtrum cornu Romanus Dux, dextrum Palatinus Cracouienſis Nicolaus tenebat. Gouoritius Sandomirienſis Palatinus in ſubſidiis relictus erat. Ad veſperum diei prælium extractum eſt, cùm in tertiis cœptum eſſet, & miro pugnandi ardore ab vtriſque certabatur, quamuis in vtroque exercitu fratres cognati, affines, ſoceri, generi, variarumque neceſſitudinum homines conſtiterant, nemo tamen animum, nemo feruorem belli remiſit, nemo fratri cognato, aut amico indulſit, ſed mutua ſe cæde obtruncantes, iuxta, atque inter infeſtiſſimos, & perpetuo odio diſſidentes hoſtes, bellũ gerebatur. Quapropter neutra parte referente gradum, ſtrages horrenda cadauerum vtrinque edita eſt. Ad Duces quoque ipſos, qui ſuis laturi auxilium, prælio ſe prælium reſtituturi immiſcuerant, clades peruenit. Boleſlaus ſiquidem Miecslai ſenis filius, ſub patris conſpectu lancea traiectus, ex equo deſiliens expirauit, Miecslaus ſenex maioris Poloniæ Dux à Gregorio milite vulneratus, in mortem mucrone crebros ictus repetente agebatur, ni galea detracta ſe Miecslaum & Ducem, parcique ſibi & miſereri poſtulando exclamaſſet, maieſtatis autem ſuæ, & caniciei terrore, miles Gregorius perculſus, non ſolùm ferro abſtinuit, ſed etiam ex acie eductum, ne à quopiam alio violaretur, fuga celeri ſibi conſulere perſuaſit. Romanus inſuper Mśćisławicz Wladimirienſis Dux pluribus vulneribus aduerſo pectore acceptis, dùm ſuos Ruthenos, partim

Cracouienſibus bellum infert,

1195.

tim ſtratos partim fuga dilapſos conſpiceret, è prælio & ipſe periculum vitaturus declinat. Multis denique militibus, de vtraque parte aut occiſis, aut vulneratis, prælium diremtum eſt, quod tàm horrendo, & crudeli marte geſtum eſt, vt vterque exercitus cruenta referens vulnera, pro victo abierit, & nemo in certaminis loco compertus eſt, aliter, quàm pectore aduerſo cecidiſſe. Cognata arma, acies fraternæ, vexillorum ſigna communia, vnius patriæ, vnius linguæ, infeſtis eò primum tum die bellum geſſere animis. Solus Miecslaus Laskonogi Dux eadem die cæteris diffugientibus, in certaminis loco permanſit, ſolusque ſibi ſoli ceſſiſſe victoriam gloriabatur, vtroque exercitu ex certaminis loco diffluente & dilapſo. Miecslaus Opolienſis & Ratiborienſis Dux, qui & ipſe partes Miecslai ſenis maioris Poloniæ Ducis inuaſurus, tardius egreſſus, prælio non interfuerat, cum nepote ſuo Iaroslao Boleſlai Alti filio Wratislauienſis Ducis, & ſuis copiis, aduenit, eosq;, qui de Miecslai ſenis exercitu diffugerant, recolligens, in certaminis loco conſedit, ac ſignis erectis quaſi victoris in morem conſtitit. Cui & eam ipſam exultationem Gouoritius Palatinus Sandomirienſis, ad quem reliqui diſturbati Cracouienſis exercitus ſe applicauerant, erepturus, nulla, ſuorùm paucitate & recenti clade perculſus, inita ratione, occurrens, acerrimè pugnat, & potioribus de ſuis amiſſis, cæteris diffugientibus, numeroſitate hoſtium ſuperatus, in hoſtiles manus fugere turpe ratus, viuus venit, & longam captiuitatem apud hoſtes, antequam manu mitteretur, pertulit. Opolienſis Dux Miecslaus cum nepote ſuo Iaroslao, ne iterum à Cracouienſibus militibus inſectaretur, veritus, ex prælii loco Gouoritium Palatinum Sandomirienſem, & nonnullos alios Cracouienſes milites captiuos, ſpoliaque relati triumphi ſecum ferens diſcedit. Et ab exploratoribus & nunciis doctus, Miecslaum ſenem grauiter vulneratum lectica in Poſnaniam deferri, exercitum verò ſuum & nepotis in Sleſiam reducit. Sollicitus de futuro belli ineundi euentu.

Sed ab iis vincitur & vulneratur.

Fulko Cracouienſis Epiſcopus in villa ſua Dzierzązna duobus miliaribus à conflictu diſtante ſubſtitit, & inter ſpem atque metum poſitus, obſecrationibus & lachrimis ſuis victoriã cedere precabatur. Aduenit interea ex prælio aliquis fugiens, & Pontifici de exitu belli auidè ſciſcitanti, reſpondet, magna cæde Cracouienſes, Sandomirienſes, & Romanum Ducem Wladimiriæ cum exercitibus eorum per Miecslaum ſenem maioris Poloniæ Ducem contritos eſſe, & tàm Palatinos quàm Romanum in acie cum primoribus cecidiſſe, Miecslaumq; ſenem triumphali pompa inſignitum, & ſpoliis atque ſignis debellatorum à ſe hoſtium onuſtum, celeri curſu ad occupandam Cracouiam contendere. Nondum is relationem ſuam abſoluerat, & vnus quidam, itemq; alius & alius diuerſum ferentes ſucceſſiſſe caſu adueniunt. Fulko autem Epiſcopus, quid veritas contineat geſtiens agnoſcere, vnum ex Presbyteris ſuis ſub diſſimulato habitu in certaminis locum, ſingulaque, & quali ordine acciderint, & quis ſucceſſus apud Palatinos Cracouienſes & Sandomirienſes, Ducemq; Romanum maneat, exploraturum mittit, iubens eum impigrum, diligentem, & cautum eſſe. Qui cum pedeſtri itinere ad prælii locum ante occaſum ſolis perueniſſet, & ab his qui ſemineces relicti erant, & ab his qui interfectorum, aut exhalantium animas, legebant ſpolia, percunctata reſcitaq; veritate ad Epiſcopum ſuũ Fulkonem reuerſus, ſingula eo ordine, quo acciderant, exponit, referens Miecslaum Senem maioris Poloniæ Ducem, & pro nece filii ſui Boleſlai, & pro vulnere accepto, pro victo diſceſſiſſe, Gouoritium Sendomirienſem Palatinum à Miecslao Opolienſi Duce & ſuo exercitu, qui ſuperuenerat, conflictum & captum eſſe, Romanum Mśćisławicz Ducem in Ruſſiam ſauciatum, cæterosq; prout caſus quemq; tulit in loca varia abiiſſe. Et Fulko quidem Epiſcopus mœrore nimio confectus conſternatis pupillis & patriæ conſulturus, nocte ſubſequenti Ducẽ Romanum conſequutus, obnixè rogat, quatenus cum his, quæ illum ſequebantur, reliquiis, Cracouiam redeat, arcemq; & filios Ducales contra ſæuitiam Miecslai ſenis, quem ſperabant ſupplemento militum habito, ad occupandum Cracouiam reuerſurum, defenſurus, ſed Romanus Dux, duplici ſe cauſa præpeditum reſpondet, & defectu militiæ quæ aut prælio corruerat, aut fuga defluxerat, & acceptis vulneribus in corpore quæ tumeſcebant. Quærenti deinde Epiſcopo, quid in tàm periculoſo neceſſitatis articulo agendum pro incolumitate patriæ optimum & neceſſarium fore cenſeret, reſpondet de capite omnem curam habendam eſſe, & Cracouiam omnium Prouinciarum Principem & Dominam ab hoſtili inuaſione tutandam, qua ſalua & incolumi cætera omnia felicius ſecutura. Id conſilium Pontifex Fulko ſequutus, dùm altero die Nicolaus Palatinus Cracouienſis inſtaurato exercitu, magnis auſis ignominiam acceptam ad Mozgauam deterſurus, Miecslaum ſenem, ne inſequi pergeret prohibuit, & ne arx & ciuitas Cracouienſis in aliquod periculum recideret, Cracouiam rediit, & militum præſidio, non ſolùm Cracouienſem arcem, ſed & ſingula ditionis pupillorum caſtra, ne nunciata clades aliquam procellam excitet, muniuit, & ne nouandi res quisquam auſus ſumeret, prouidit.

Cracouia aduerſus hoſtes munitur.

1196.

Fœda inter Miecslaum ſenem maioris Poloniæ Ducem & Cracouienſes milites pro Principatu ad Mozgauam geſta dimicatio, fœda inſuper clades, per quam multi mortales ciuili bello, & nullum referente triumphum abſumpti ſunt, diu partem vtramque ſub quiete diſtinuit, quaſi ex compoſito vtroſque crederes treuga bellum ſuſpendiſſe. Miecslaum ſiquidem ſenem maioris Poloniæ Ducem acceptæ ignominiæ plurimum puduit, quod in prælio

1196.

inito multos milites, multaſque fortunas, & ſuper hæc omnia charum filium ſuum *Boleslaum* perdiderit, & quod ipſe nihil ex prælio præter vulnera, filiique *Boleslai* cadauer retulerit. Tenebat & *Cracouienſes* milites ingens pudor, quod nonnulli eorum ſignis & locis deſertis in fugam abierint, & partam propè victoriam è manibus emiſerint. Sub hoc autem turbarum publicarum diſpendio ſalutare viſum eſt, Ducisſæ *Helenæ Cazimiri* relictæ, ſupra ſexum muliebrem ſingulari prudentia pollenti, faſces imperii & regimen Principatuum committi, ea conditione adiuncta, vt abſque *Fulkonis* Epiſcopi, & *Nicolai* Palatini *Cracouienſis* conſilio & aſſenſu, nihil in Rebuspub. ſtatuat, innouet, & decernat. Itaque vſque ad filiorum maturam ætatem *Helenæ* Duciſſæ præfatæ arbitrio, & vacantium dignitatum & officiorum magiſtratus perſonis idoneis mandabantur, & Ducales cenſus ac introitus, aut inferebantur in fiſcum, aut in Reipub. diſtribuebantur commoda & profectus, charitate ſiquidem quam erga *Cazimiri* ſtirpem gerebant, milites acti, conditionis ſuæ quodammodo in tempus, quod viri eſſent obliti, muliebri potius ſubiacere imperio, quàm Ducales filios deſerere maluerunt.

Helenæ Cazimiri viduæ committitur Respubl.

Posnanienſis Epiſcopus *Mrokota* febri correptus moritur, & in Eccleſia *Poſnanienſi* ſepelitur, cùm decem annis regimini Pontificali præſediſſet, cui per electionem Canonicam 8. Septemb. habitam *Philippus* Canonicus *Poſnanienſis* nobilis *Polonus* de domo *Wieniawa* via ſcrutinii ſuccedit, à *Zdzislao Gneſnenſi* Archiepiſcopo *Miecslao* Duci *maioris Poloniæ* conſentiente confirmatus & conſecratus.

Mrokotæ Poſnanienſi Ep. ſuccedit Philippus.

1197.

Petrus tituli S. *Mariæ* in via lata Diaconus Cardinalis *Capuanus* vulgariter nuncupatus, à Summo Pontifice *Cœleſtino* tertio, Legatus de latere, ad reformandam Eccleſiam *Polonicam* deſtinatus, venit in *Poloniam*, qui *Cracouienſem* ciuitatem ingreſſurus à *Fulkone Cracouienſi* Epiſcopo & omnium Eccleſiarum proceſſione magno honore ſuſceptus eſt, primam congregationem *Cracouiæ*, alteram in *Lubcza* agens, deinde in *Gneſnenſem*, *Wratislauienſem*, *Plocenſem*, *Poſnanienſem*, *Wladienſem*, *Chelmenſem*, & *Lubucenſem*, diœceſes ſe transferens, id præcipuum in Eccleſia reformanda ſibi curæ aſſumpſerat, quatenus Presbyteri à mulieribus & concubinis abſtinentes, continentem & caſtam, & quæ laicos ædificare poſſet, ducerent vitam, cum plures ea tempeſtate Sacerdotes vxoribus, velut iure legitimo vterentur. Cuius vſus corruptelam Cardinalis ipſe ſummo ſtudio à *Polonica* eliminauit, & abrogauit Eccleſia, & Presbyteris vxores accipere, & tenere ſub grauiſſimis pœnis interdixit, Laicis verò quacunque excellentia pollentibus, connubia ſua in facie Eccleſiæ contrahere inſtituit. Et hæc quidem ſalubris præfati *Petri* Cardinalis conſtitutio, facilè à *Polonorum* Clero, & ab vniuerſa *Polonica* Eccleſia accepta, & accurata diligentia cuſtodita, ſeruataque eſt, à *Bohemis* tamen Cleroque *Bohemico*, apud quos Cardinalis ipſe legationis etiam officio fungebatur, non ſolum repudiata, ſed parum abfuit, quin Cardinalis ipſe conſtitutionem ipſam ordines in Sabbato ſicientes celebraturus, promulgans, & Presbyteros ad caſtitatis votum compellens violaretur. In cuius occiſionem *Bohemici* ſacerdotes graſſari *Pragæ* cœperunt, niſi illorum improbos conatus Epiſcopus *Pragenſis Henricus* Ducalem tunc obtinens in *Bohemia* poteſtatem oppreſſiſſet. Non ſolùm autem in his ſed in pluribus aliis Cardinalis ipſe prædictus *Polonicam* Eccleſiam Pontificibus & Clero beneuolis ſe præbentibus, ad ſingula reformauit.

Reformatio cleri Polonici.

1197.

Wladislauienſis Epiſcopus *Stephanus* cum annis ſex ſediſſet, moritur, & in veteri Eccleſia *Wladislauienſi* ſepelitur. In cuius locum *Agerius* natione *Italus* per electionem capitularem ab *Innocentio* tertio prouiſus ſucceſſit. Valido languore *Henricus Pragenſis* Epiſcopus & Dux *Bohemiæ* correptus 17. Calend. Iulii moritur. In ægritudine tamen poſitus *Præmislaum* Ducem conſanguineum ſuum, quem de Ducatu *Bohemiæ* eiecerat, in ſpem mortis ſuæ Ducatum occupare molientem, per gentes ſuas conflixit, & de *Bohemia* fugauit, quamuis & parti ſuæ non incruenta prouenerit, multis cadentibus, victoria. Poſt mortem verò ſuam Dux *Wladislaus Præmislai* Ducis germanus, à vinculis, quibus propter germanitatem *Præmislai*, velut ſuſpectus detinebatur, ſolutus, fauore militum in Ducem acceptus eſt. Verùm dum Ducatum prædictum menſibus 5. tenuiſſet, *Præmislaus* germanus ſuus collecto ex *Bohemis* & *Almanis* exercitu, venit in *Bohemiam*, pro principatu certaturus, *Wladislaus* autem quamuis maiori potentia gentium fultus eſſet, noluit velut vir pacificus in dimicationem cum fratre venire, ſed miſſis Comitibus & Baronibus pacem & fœdus cum fratre iniit, ſorteque *Morauiæ* contentus, *Præmislao* de Ducatu *Bohemiæ* exceſſit. Qui à *Philippo Romanorum* Imperatore *Friderici* ſecundi fratre, quem *Romana* Eccleſia non accepit, accepit diadema.

Stephano Wladislauiſi enſi Ep. ſuccedit Agerius.

Henricq Dux Bohemiæ & Ep. Pragenſis moritur.

1198.

Wladimirus Halicienſis Dux beneficio, brachioque *Cazimiri* olim *Poloniæ* Ducis & Monarchæ, ad *Halicienſem* Principatum, à quo per *Pannonias* deiectus fuerat, reſtitutus, morte abſumptus, dùm nullum ſuperſtitem reliquiſſet hæredem, magnam inter *Leſzkonem* & *Conradum Polonorum* Duces eorumque curatores, *Cracouienſesq;* milites ab vna: & *Ruthenos*, *Ruthenorumque* Duces partibus ab altera, diſſidii ſuſcitauit procellam, iure quidem & æquitatis ordine, fœdere inſuper cum *Cazimiro Polonorum* Duce per *Wladimirum*, dùm reſtitutus eſſet, icto, *Halicienſis* Principatus ad *Poloniæ* Regnum, & ad filios *Cazimiri*, ſuper

Wladimiro Halicienſi Duce mortuo.

1198.

ſuper quo & *Halicienſes* milites ſacramento addicti erant, debebat deuolutus cenſeri, multorumque Principum *Ruſſiæ* Ducatum prædictum ſibi in feudum dari depoſcentium ambitio, plures ſeditionum rumores concitatura videbatur. Ad quos antequam latius ſerperent opprimendos, *Nicolaum* Palatinum *Cracouienſem* cum copiis tàm equeſtribus quam pedeſtribus in *Haliciam* ad prouidendum de Ducatus vacantis ſtatu, & vt in formam redigi, Regnoque *Poloniæ* vniri poſſet, ordinandum mitti placuit. In lachrimis illicò *Leſzko* Dux reſolutus, ne ſe deſereret, ſed in illius expeditionis Comitem eum aſſumeret, primum Curatores, deinde Conſiliarios ſingulos blandis hærens amplexibus precabatur.

Leſzko eius Ducatum volebat ſibi iungere,

Et dùm tàm mater duciſſa *Helena*, quàm Conſiliarii reſiſterent & ſatius illum in aula interim manere perſuaderent. *Quantum*, inquit, *refert quod ſigna muta, & animi ſenſu carentia vobiſcum itura ſunt, & ego Dux veſter futurus, relinquor. Aſſumite precor me, vt virorum contubernio fortium fortis euadam, quoniam inter fœminarum greges me tædet pudetque amplius eſſe. Quod ſi non impetro ſequar, vel vno tantummodo Comite contentus, veſtra veſtigia.* His aliiſque ſermonibus ſuam indolem futuram exprimentibus vſus, conſiliariis animum Ducalem certatim efferentibus, vt ſe aſſumerent, peruicit. Inſequenti itaque militum numerò, dùm in *Halicz* perueniſſet, *Halicienſes* illi primùm occurunt, & velut Dominum ſuum legitimum deuotius ſuſcipiunt & adorant, idque primùm ab eo precantur, *vt ſolus illis imperet, ſolus Halicienſem adminiſtret regatque Principatum, aliorum Ruſſiæ Ducum execraturos ſe, vel honeſta prius morte perituros*, pronunciant ditionem. Collaudatos & blandè habitos Dux *Leſzko* præcedere iubet, verùm illi *Leſzkoni* & ſuis curatoribus infenſi, quod rumore vulgato cognouerant, *Romanum Mścislawic* Ducem *Wladimiriæ* ſibi pro Duce & præſide *Leſzkonem* locaturum, armis correptis abuiam *Leſzkoni*, vt hoſti procedunt. Sed cum leui negotio primæ eorum turmæ fuſæ fugatæque, poſtremæ quoque, in quibus erat ingens peditum multitudo, metu perculſæ, fuga dilapſæ eſſent, & *Leſzko* ad oppugnandum *Halicienſe* caſtrum properaret, *Halicienſes* miſſis caduceatoribus, petita obtentaque venia portas caſtri *Leſzkoni* aperiunt, & omnia quæ imperaret, ſe facturos repromittunt. Plenam & caſtri & totius *Halicienſis* Ducatus *Leſzkone Polonorum* Duce poſſeſſionem conſequuto tùm demùm inter competitores de Ducatu *Halicienſi Ruſſiæ* Duces in altius certamen res venit, & poſt longa litigia inter eos ventilata, cæteris à propoſito reſilientibus, ſolus *Romanus Mścislawic Wladimirienſis* Dux, mortui *Halicienſis* Ducis nepos germanus, ſibi Ducatum *Halicienſem* conferri ratione & reſpectu multiplici depoſcebat. Hiſque cæteros Duces *Ruſſiæ* à petendo Ducatu *Halicienſi*, tùm rogando & perſuadendo, tum terrendo auerterat. Apud Ducem quoque *Polonorum Leſzkonem* & ſuos Conſiliarios in præfato Ducatu *Halicienſi* petendo, multiplicibus ingeniis vſus, ſupplicationem ſuam quotidie nouis adminiculis ſubornabat, iniquum eſſe ducens, vt patrui ſui germani hereditas ad alium, quàm ad ſe peruentura ampliorem ſibi mortis patrui cauſaret dolorem. Neminem præterea vt ſe adeò meritum inter Duces cui beneficium illud præſtari æquum eſſet, cum merita ſua in *Poloniam* & Ducem *Leſzkonem* præſtita, recentia ſtigmata, ad *Mozgauam* accepta, & plures ſui milites illic deſiderati teſtarentur. Adiungebat his cauſis minas, iniuriam ſuam, ſi a Ducatu *Halicienſi* & ſorte patrui excluderetur, armis & omni hoſtilitate facultateq; ſe vociferans vlturum. Difficilis apud *Leſzkonem Poloniæ* Ducem & Conſiliarios ſuos huiuſce rei deciſio viſa, conſummatione illius in plures dies (ſub quibus Dux *Romanus* ſubmiſſius ſe gerens *Halicienſem* Ducatum, non iure, ſed precario, non in proprietatem & titulum, ſed in procurationem, & regimen temporaneum ſibi petebat màndari) extraxit. Nemo erat ex Conſiliariis *Polonorum*, cui ſatis placeret tàm fœcundum Ducatum *Romano* ſatis inter *Ruthenos* diuiti & potenti, ne in ſuperbiam calcitraret erectus, & ex ſubdito hoſtis infeſtus fieret conferri, ſed Ducatum ipſum *Polonorum* Regno velut neceſſarium, pluresq; allaturum commoditates vniri, *Halicienſium* inſuper Baronum & militum querelis & precibus mouebantur, qui ſibi callidum & verſipellem Principem varia tyrannide in ſe vſurum dari & præfici abhorrebant. Offerebant præterea *Leſzkoni* Duci *Polonorum*, ſi in formam Prouinciæ redacti *Romano* non committerentur, auri, argenti, gemmarum, veſtium, equorum, boum & armentorum certam quantitatem annis ſingulis penſuros. Mouebant iſta *Leſzkonem* Principem, & *Polonorum* Conſiliarios, reſpectus tamen futuri cum *Romano*, ſi refutatum iri ſuas preces contingeret, belli, & ſuper impendens à *Miecslao ſene maioris Poloniæ* Duce hoſtilitas, ne pro vno & eodem tempore à fronte & tergo vrgerentur, *Leſzkonem* Ducem & *Polonorum* Conſiliarios peruicit, vt propriis commoditatibus & cæterorum Ducum *Ruſſiæ* & *Halicienſium* militum petitionibus neglectis, *Halicienſem* Ducatum *Romano Wladimirienſi* Principi ſubiectum, illum fidum ſibi putantes futurum, conferrent, ipſumque tunc de Ducatu præfato inueſtirent, & illius poſſeſſionem non ſine *Halicienſium* amaro cruciatu, multiplex malum ſibi ominantium, traderent, *Romano* fidem, deuotionem & obedientiam in Ducem *Polonorum Leſzkonem*, æquitatem verò & iuſtitiam in *Halicienſes* milites, & ſubditos, ſe iureiurando obſtringente, & vouente cuſtoditurum. In hunc modū *Halicienſium* rebus compoſitis, *Lesko* Dux cum ſua militia *Cracouiam* repetiit. *Boleslaus* vnus ex filiis

ſed eum præuenit Romanus Princeps Wladimirienſis.

1198.

1198.

filiis B. *Heduigis* & *Henrici* cum barba Ducis *Wratislauiensis* substantiam celebrato cum fratribus *Henrico* & *Conrado Crispo*, Ducibus *Wratislauiensibus* patre permittente diuisione, adeptus, Ducatum *Lubucensem*, qui illi forte obtigerat, arcem cum eius territorio Marchionibus *Brandeburgensem* pro certa summa pecuniæ luxuriosè & prodigaliter viuens perpetuò vendidit, ex quo tempore præfatus Ducatus & Episcopatus eius *Lubucensis* insignis à *Poloniæ* Regno abstractus, & sequestratus, ac perperam, & iniustè Marchionatui *Brandeburgensi* applicatus est, non sine Regni *Poloniæ* notabili mutilatione vsque in nostra tempora durante. Adeò autem præfati *Boleslai* Ducis malitia & transgressio progressa est, vt in oppido *Stroda* & in cœmiterio Parochialis Ecclesiæ eiusdem oppidi octingenti homines ipso causam & occasionem præstante flammis & incendio perirent.

Cœlestino III. P. R. succedit Innocentius III.

Cœlestinus Papa, tertius, cùm annis sex, mensibus septem, diebus vndecim sedisset, *Romæ* moritur, & in Ecclesia S. *Petri* sepelitur, cui *Lerantius* alias *Lotharius* appellatus *Innocentius* tertius, natione *Campanus* ex patre *Trasimundo*, quamuis ætate iuuenis, sed scientia diuina atque humana acutus, in omnium conspectu gratiosus, vigesima secunda die mensis Februarii succedit.

Henricus Imp. moritur;

Eodem insuper anno in die S. *Michaelis* *Henricus* Imperator cum annis vndecim imperasset apud *Panormum* in *Sicilia* moritur, & *Neapoli* insigniter sepelitur. Hunc pleriq; annalium scriptores asserunt in fine vitæ suæ magnum hostem & aduersarium Ecclesiæ fuisse, & nonnullos Episcopos, qui nequitiæ suæ assentire noluerant, (obquam causam graui anathemate Apostolico innodatus fuit) trucidasse. In substituendo Imperatore, cum Principes variassent, & *Coloniensis* atque *Treuerensis* Archiepiscopi *Ottonem* Comitem *Pictauiæ* filium *Henrici* quondam Ducis *Saxoniæ*, *Moguntinensis* verò Archiepiscopus cum aliis *Philippum* Ducis *Sueuiæ* fratrem *Henrici* sexti Imperatoris elegissent, grauissimus bellicus stridor, & promiscua atq; miserabilis vastatio, & cædes in *Germania* penè vniuersa coorta est, incendiisq; *Almania* fumabat.

de cuius successione controuersia est,

Philippus ius electionis de se factæ roboraturus, plures *Almaniæ* Principes sibi conciliat, *Bohemiæque* Ducem *Præmislaum* in sui suffragium vocat; quem vt propensius sibi obligaret, in Regem creat, & sub sui in *Bamberg* præsentia, vel vt quidam ferunt, in *Moguntia* coronari in *Bohemiæ* Regem per Archiepiscopum *Moguntinensem* procurat. Cuius fretus auxilio, *Coloniensem* Archiepiscopatum, & alias *Almaniæ* sibi aduersas partes crudeliter deuastat.

Innocentius autem Papa odio habens *Philippum*, quod frater suus *Henricus* Imperator multis contumeliis & iniuriis apud *Siciliam* Pontifices, & Sacerdotes Dei affecerat, *Ottonis* partes studiosissimè promouebat. Cuius etiam mandato ipse *Otto* corona prima apud *Aquisgranum* fuit insignitus, & *Philippus* velut iniustus Imperii inuasor anathematisatus.

1199.

succedit tamen Otto.

Francisco Wratislauiensi Ep. succedit Iaroslaus.

Franciscus aliàs *Franco*, qui alio nomine *Swantko* appellabatur, *Wratislauiensis* Episcopus, qui cum annis 17. sedisset, moritur. In cuius locum *Iaroslaus* Dux filius *Boleslai Albi* Ducis *Wratislauiensis* patre ordinante & dirigente succedit à *Zdzislao* Archiepiscopo *Gnesnensi* confirmatus, & consecratus. Hic *Iaroslaus* de consensu paterno Ecclesiæ *Wratislauiensi* terram *Nisensem* perpetua condonatione contulit & inscripsit in dotem, per communes Barones reconciliatus Patri, quem iuuenili ambitione feruens, & propter odium *Adleidis* nouercæ, cùm filios ex ea susceptos videret à Patre sibi præferri, nonnullis militibus id facinus nutrientibus, de Ducatu *Wratislauiensi* expulerat. Hic etiam *Iaroslaus* donationem decimarum noualium per *Zeroslaum* prædecessorem suum monasterio *Lubensi* in toto territorio *Legnicensi* factam, velut mensæ Episcopali plurimum nociuam, irritam fecit.

Suantoslaus Kiouiensis moritur.

Ruthenorum Dux *Suantoslai Kiouiensis* moritur, & in Ecclesia S. *Cyrilli*, quam Pater suus *Czernieowiensis* Dux fabricauerat, sepelitur. Post cuius mortem *Rurik Roscislawicz* Dux apud *Kiouiensem* principatum cæpit, sed cùm per *Kiouiensis* temporis processu pulsus esset, ad *Polowcos* confugit.

Romanus in Haliciensis tyrannidem exercet.

Haliciensem Prouinciam *Romanus Wladimiriensis* Dux, fauore, liberalitate, & largitione *Leskonis Albi Polonorum* Ducis consecutus, *Haliciensibus* primum cœpit blandus esse, mox infestus, & ad extremum truculentus, nec sua sponsio, fidesque quam de regendo *Haliciensi* Principatu in iustitia & æquitate Duci *Polonorum Leskoni* præstiterat, fuit constans & diuturna; sed iureiurando & fœdere præuaricato, primos *Halicienses* nil hostile de illo suspicantes, ad se vocatos captiuat, è quibus quosdam publice trucidat gladio, alios infodit mergitque sabulo, alios membratim discerpit, alios excoriat, alios exenterat, plures quasi lignum ad statuam ligatos missilibus conficit, varioque mortis genere interimit. Cùm autem occisorum militum affines, consanguinei, & filii, & ferè vniuersa nobilitas, tàm fœda crudelitate perculsa, in vicinas regiones diffugisset, omnem suis eiulatibus & querelis in *Leskonem Polonorum* Ducem & *Polonos*, quod sibi tàm efferum nil præter humanam effigiem humani habentem Principem præfecissent, culpam retorquentes, *Romanus* suis artibus vsus exquisitis blandimentis & promissionibus illos euocat, & parumper in honore & fauore habitos variis tandem excruciatos interficit tormentis, & fere vniuersam *Haliciensem* nobilitatem tyrannide de sua necat, & extinguit, solitus eo pro excusando suo scelere, quasi solenne quo-

1199.

quoddam & cœleste oraculum existeret, vti prouerbio: neminem melle apum nisi prius examen oppresserit, securè vesci posse. Tantum autem terrorem sua truculentia & tyrannide, non propriis tantummodo, sed & finitimis ingesserat, tantum sibi famæ & potentiæ breui quæsierat, vt facile omnibus *Ruthenorum* imperaret prouinciis, & singulos *Russiæ* Principes haberet tributarios & subiectos. Quæ res ne in *Polonorum* perniciem verteretur, sæpè *Polonos* affligebat *Romani* tyrannidem in se quoque ominantes aliquando recisuram.

Miecslaus terram Cracouiensem occupat.

Miecslaus senex maioris Poloniæ Dux, qui post cladem ad *Mosgauam* acceptam pacificus constiterat, ad res per bellum, & controuersias gerendas animum inclinat, & in *Cuiauiensem* prouinciam, quæ de *Leszkonis* & *Conradi* filiorum sorte *Casimiri* erat, velut Principatibus suis confinem, ex propinquitate & opportunitate occupat, & in suam redigit ditionem. Quæ quidem iniuria à *Leszkone* Duce, & suis Curatoribus repressa tunc non est, quoniam & ciuile bellum verebantur nouas clades iterum pariturum, & atrox concertatio dissensioque inter *Nicolaum Cracouiensem*, de domo *Vulpium*, & *Gouoritium Sandomiriensem* Palatinos, de domo *Rauitarum* ab æmulatione & liuore orta interuenerat, in eumque processerat ardorem, vt post plura seditiosa litigia, *Gouoritius Sandomiriensis* Palatinus hostis sui *Nicolai* Palatini *Cracouiensis* potentiam perhorrens, in *Bohemiam* ad fratres & cognatos domus suæ (beneficio Ducis *Bohemiæ* in sedes suas & hæreditates, eo tamen pacto, vt veteribus insigniis abrogatis in signum patratæ fraudis asciam in *Bohemico* vulgari *Baradaticam*, in Polonico *Oxam* vocatam, pro armis deferrent, restitutus) exulare cogeretur.

Zdzislao Archiep. Gnesnensi succedit Henricus,

Zdzislaus Gnesnensis Archiepiscopus cum annis sedecim sedisset, moritur, & in Ecclesia *Gnesnensi* sepelitur. In cuius successionem, etsi Capitulares *Thomam* Archidiaconem *Gnesnensem* elegissent, *Mieczslao* tamen & *Wladislao* atque *Ottone maioris Poloniæ* Ducibus instantibus frater *Henricus* dictus *Kietlicz* ordinis Minorum, monasterii S. *Iacobi Wratislauiæ* ordinem professus, ex patre *Theodorico* Duce *Bremensi*, & *Eudoxia* Ducissa *Poloniæ* genitus, licet renitens eligitur, per *Innocentium* Papam tertium, aut vt aliis placet per *Martinum* quartum prouisus, *Morauiæ* Principem propinqua cognatione, & B. *Heduigim* gradu tertio contingens.

& Belæ Hungariæ Regi filius Emericus.

Nono Calend. Maii, *Bela Vngariæ* Rex cùm annis viginti & tribus regnasset, moritur & in *Alba Regali* sepelitur, cui filius eius *Emericus* successit, communi & conformi Prælatorum & Baronum consensu, in solium paternum euectus, sed paruo regnauit tempore.

1200.

Cuiauiensi Ducatu iniustè per *Miecslaum* *Senem maioris Poloniæ* Ducem occupato, *Miecslaus* ipse ad occupandum *Cracouiensem* Ducatum & *Polonorum* Monarchiam animum omnesque conatus intendit, & quia arma, quibus id primum assequi volebat, minus illi prospere cesserant, astu & dolis, quæ omnium armorum potentiam extinguunt, sperat se haud dubiè consequuturum. *Fulconem* itaque Episcopum, & *Nicolaum* Palatinum *Cracouiensem* germanum eius, cæterosque primi ordinis & dignitatis viros, tùm per se magna comitate, tùm per literas & nuncios varia largitione sollicitat, *quatenus illum, filiis præsertim Casimiri Ducis Lescone & Conrado, nondum epheborum annos excedentibus, alienatis, in Polonorum Monarcham assumant prosperam & tranquillam vitam sub illius ditione acturi.* Verùm cum animos virorum huiusmodi blandiciis expugnare non posset, quippe magna charitate erga pupillos effecti, quidquid per *Mieczslaum senem* ingerebatur, surdis auribus excipiebant, ad matrem puerorum Ducissam *Helenam Casimiri* relictam, se totus conuertit, facilè sperans, quemadmodum successit, suis se calliditatibus, illam ad vota sua inclinaturum. Reiiciebant etenim in illam Barones, quos *Mieczslaus* prece aut precio pertentauerat, sui consensus facultatem.

Helenæ persuadet, vt sibi de Monarchia Poloniæ cedat.

Miecslaus

Suggerit itaque *Helenæ* Ducissæ, atque suadet, *vt patiatur sibi Principatus, & Monarchiæ Polonorum fasces deferri, stabilitura ex hoc Regnum filiis, & maximas commoditates & profectus perceptura, se quidem, ad quem velut natu maiorem Monarchiæ deuolutus censetur Principatus, dissentiente, non posse filios Casimiri neque pacifice, neque legitimè in Principatu Cracouiensi qui solio Monarchiæ reseruatus est, consistere, sed pro illius ademptione iniusta, nunquam se, & filios suos quieturum. Vbi tamen Ducissa Helena de Ducatu præfato cedere consenserit, velle se & filios Casimiri Lesconem & Conradum nepotes suos primum adoptare in filios, deinde illos militari cingere balteo, Cuiauiensem restituere Prouinciam & Regnum Polonicum perpetuo illis, vt se mortuo, Principatus eorum non possit neque à filiis suis, neque à quoquam alio reuocari in dubium, stabilire, neque aliter posse illos iustè & tutè in Regnum succedere, neque successionem posse esse stabilem & diuturnam, si ab ipso firmata & stabilita non fuerit, cùm huiusmodi stabilimenti robur ex eius arbitrio & auctoritate pendeat. Ea verò quæ morte Casimiri fratris sui sequuta, de filiis suis ad Principatum & Monarchiam per Fulconem Episcopum & Barones electio & substitutio facta est, fragilis & ridiculosa, nullum penitus duramentum si à se ratificata non fuerit, habitura, consistat necesse est. Attendat præterea se senem & decrepitum, paruoque tempore victurum esse, & pro breuissimi temporis spatio non cunctetur de Ducatu Craco-*

1200.

Cracouiensi excedere, fructum multiplicis vsuræ filiis adiectura. His *Helena* Ducissa crebro expugnata sermonibus, facilitate muliebri omnia, quæ in dolo à *Miecslao* differebantur, incredulitatem admittens, *Fulcone* Episcopo, *Nicolao* Palatino *Cracouiensibus* cæterisque Proceribus, nequicquam renitentibus aduersantibusque, de *Cracouiensi* Principatu cum *Leskone* & *Conrado* filiis excedere, sub pactis per *Mieczslaum senem* propositis, dummodo tamen ea se iureiurando obseruaturum astringeret, consentit. Constituitur deinde ad hæc confirmanda B. *Bartholomæi* Apostoli dies, pro qua dùm *Cracouiam*, prout inter *Helenam* Ducissam & *Mieczslaum* Ducem conuenerat, frequens Prælatorum & Baronum multitudo conuenisset, *Mieczslaus senex* facta promissa resumit. *Leskonem* & *Conradum* in filios se adoptaturum, *Cuiauiam* se illis restituturum, Regnum se absumpto stabiliturum repromittens. Quæ non solùm à *Mieczslao* sene, sed etiam ab vtriusque partis Proceribus iureiurando, tunc in manibus Pontificalibus sancita sunt. Id vtraque parte laudante addictum, vt si aliquis pacta taliter percussa præuaricari, violare, infringere, & irritare, aut in earum violationem, & irritationem consulere, & assentiri præsumpserit, per *Gnesnensem* Metropolitanum, & quemlibet alium Prouinciæ *Gnesnensis* Pontificem anathematis innodetur opprobrio, Diuina vltione, per cuius nomen fallaci corde iurauerat, puniendus. Icto huiusmodi fœdere Ducissa *Helena* cum *Leskone* & *Conrado* multis Baronibus eam prosequentibus, secedit ex *Cracouia Sandomiriam* reliquos Principatus & sortes filiorum suorum gubernatura, *Mieczslaus* autem *senex* Monarcha *Polonorum* effectus, *Cracouiensis* ciuitatis, arcis, & Ducatus accipit possessionem, & post paucos dies in oppido *Bitomiensi* castrum forte ædificat, vt *Cracouienses* milites in fide contineat, & in rebellionis euentum propinquum habeat præsidium, quo tutus diuertat. Tunc etiam *Gouoritius* Palatinus *Sandomiriensis* ex *Bohemia* amicorum literis reuocatus, reuertitur, & apud *Leszkonem* & *Conradum* primum sortitus locum, *Nicolai* Palatini *Cracouiensis* Principatibus diuisis, hostilitatem cum vterque sub diuerso Principe constaret, non verebatur.

Terra motus in Polonia

Quinta die mensis Maii terræ motus in *Polonorum* regione, vicinisque Regnis & terris sub meridiano tempore exortus, & frequenti dierum spartio resumptus; pluresque turres, domos, & munitiones attriuit. Quæ res raro in *Polonia* contingens, velut prodigiosa, & apud plerosque in religionem versa videbatur.

Constantinopolis ab Europæis capitur,

Constantinopolis Græcorum ciuitas, in qua tunc *Aschariu*s imperabat, à *Venetis* & *Francis* capitur. Cuius captio longo tempore non credebatur, eò, quòd fatale fuit, eam non nisi per Angelum capi posse, sed hostibus per murum, vbi Angelus pictus erat intrantibus, veritas fati, & æquiuocatio erroris, tùm primum notata est. *Ascharius* autem *Constantinopolitanus* Imperator capta vrbe, versus *Ponticum mare*, *Tersonam* transiit, & abinde postea *Galatiam* alias *Haliciensem* Prouinciam, quæ est pars *Russiæ* sub *Polonorum* Regno consistens, peruenit, & à *Romano Russiæ* Duce benignè & humanè susceptus, tractatus, atque habitus aliquanto tempore illic permansit.

1201.

Adleida virgo religiosa & filia deuota *Cazimiri* olim *Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Ducis monasterium Fratrum Prædicatorum sub titulo S. *Iacobi* in oppido *Sandomiriensi* fundat, & erigit. Quæ in virginitate Deo seruiens, cùm anno Domini 1200. octauo Decembris diem obiisset, in eodem monasterio sepulta est.

Emericus Vngariæ Rex moritur.

Emericus Vngariæ Rex cùm vix anno regnasset, moritur, 8. Calend. Decembris in Ecclesia maiori *Agriensi* sepelitur. In cuius locum filius eius *Ladislaus* suffectus est, coronatus 7. Calend. Decembris.

1201. *Quum Miecslaus pacta cum Helena inita non seruasset,*

Alterum iam annum *Miecslaus Senex* in Monarchia & Principatu *Cracouiensi* agebat, nondum tamen ex multiplicibus promissis & pactis *Leskoni* Duci & genitrici illius *Helenæ* Ducissæ factis aliquod impleuerat, sed nec *Cuiauiensem* terram superioribus annis iniustè occupatam restituerat, sed vafro vsus ingenio interdum publicas occupationes, interdum corporis valetudinem in sui excusatione opponebat. Tum primum Ducissa *Helena Cazimiri* relicta se à *Miecslao* sene circumuentam & delusam vanissimis promissis querebatur, tùm etiam cœpit agnoscere muliebres suas actiones & consilia, quibus in id ludibrii ventum erat, virorum consiliis, quæ id maximè improbabant, longe inferiora, & minus tuta fore. Nondum tamen omni spe, quam ex promissis *Miecslai senis* conceperat, deposita, in *Cracouiam* adueniens, *Miecslaum* priuatim primum, deinde publicè conuenit, vt pactorum secum & cum filiis suis initorum memor *Cuiauiensem* terram eis restituat, militari cingulo vtrumque cingeret & Monarchiæ atque principatus *Cracouiensis* hæredes se moriente scribat. Verùm *Miecslaus senex*, (vt erat vir versutiarum plenus) placidis primum Ducissam *Helenam* relictam *Cazimiri*, glotem suam habitis sermonibus satis restare asserit, quo hæc perfici possint de tempore, deinde vbi muliebrem importunitatem vidit. Eo responso non contenta fortius de pactorum violatione queri, respondet, *pacta ampliorem violationem sumptura, si filiis propriis, & debitam iam non ætatem tantummodo, sed & prudentiam honestate neglecta nepotes immaturos, & ephebos anteferat. Sed nec potuisse priuatis pactis filiis sibi legitimè successuris, ius publicum successionis tolli, aut eneruari. Abiret proinde, & intelligeret ius publicum iure priuato non passe aut conuelli nec à se alios creari, aut scribi hæredes, quàm eos qui ex lumbis suis procedentes, quamlibet aliam creationem minimè forent laturi.* Eo responso *Helena* Ducissa, & violatum pacta, & preces suas repudiatum iri, dinoscens, tristis & gemens in *Sandomiriam* reuersa, plures ex *Cracouiensibus* Baronibus, quorum fida quondam consilia neglexerat, per nuncios & literas, *ne tàm notoriam iniuriam sibi, & filiis suis illatam, inultam esse sinant, & filios suos in Principatum Cracouiensem restituant*, obsecrabat, promittens de cætero, *nil se, nisi ex eorum arbitrio in rebuspublicis acturam*. Promouebat autem petitionem huiusmodi, non solùm filiorum *Cazimiri* charitas in pectoribus singulorum, ex beneficiis paternis viuens, sed etiam *Miecslai senis* odium, qui vt securius in *Cracouiensi* imperaret Principatu, aliquos Barones ex veteribus possessionibus ad se illas asserens, pertinere, deturbauerat, & Nobilibus ex *maiori Polonia*, quasi magis sibi fidis, illas, & publicos magistratus, atque officia contulerat, pluresque credebatur temporis processu firmato solio deturbaturus.

ipse à Monarchia Poloniæ deiicitur & Leszko restituitur.

In perniciem itaque & exclusionem *Miecslai senis* facilè exulcerati, omnium animi consentiunt, & *Miecslao* in terras *maioris Poloniæ* diuertente *Nicolaus* Palatinus *Cracouiensis* arce *Cracouiensi* occupata, *Leszkonem album* & matrem eius *Helenam* Ducissam in *Cracouiensem* Principatum introducit, & omnium illi animos studiaque conciliat, Officiales & Præfectos *Miecslai*, & quoscunque illi fauere nouerat, iubens post illum in *maiorem Poloniam* transmigrare. Et licet omnia castra & munitiones *Cracouiensis* Principatus *Leszkoni* parerent, solum tamen *Bitomiense* castrum pro *Miecslao sene* tenebatur, in quod *Miecslaus* Dux fortissimum militum præsidium transmittens, *Cracouiensem* Prouinciam, spoliis, prædis, & rapinis, cæterisque incommodis vexare non omittebat.

Præmislaus Bohemiæ Rex prima & legitima sua vxore *Adla* sorore Marchionis *Misnensis* repudiata, *Constantiam* Regis *Vngariæ Belæ* sororem accepit in vxorem.

Iaroslaus Ep. Wratislauiensis

Decimo Calendas Februarii *Iaroslaus* Episcopus *Wratislauiensis* filius *Boleslai Albi* Ducis *Wratislauiæ* moritur, cùm Ecclesiam *Wratislauiensem* triennio vix exacto, gubernasset, & in Ecclesia *Wratislauiensi* sepelitur. Cui *Cyprianus* Episcopus *Lubucensis*, qui Abbas S. *Vincentii* extra muros *Wratislauienses* existens in *Lubucensem* Episcopum promotus fuerat, Canonicè postulatus succedit & ab *Innocentio* Papa tertio confirmatus, & post paucos dies

cum patre Boleslao Alto Duce Wratislauiensi

Boleslaus Altus Dux *Wratislauiensis* filium suum *Iaroslaum* sequutus 8. videlicet Idus Decembris moritur, & in monasterio *Lubensi* sepelitur. Hic cùm duas vxores habuisset, videlicet *Venceslauam Ruthenam*, & *Adleidam* sororem Imperatricis, coniugem videlicet *Conradi* secundi Imperatoris, ex *Venceslawa* quidem *Iaroslaum* Episcopum *Wratislauiensem* & *Boleslaum* filiamque *Algam* nomine genuit, ex *Adleida* verò *Henricum cum barba* vocatum, *Conradum*, *Ioannem*, & filiam *Adleidam*, quæ *Dipoldo* Marchioni *Morauiæ* fuit matrimonialiter copulata, suscepit. Sed omnibus filiis *Boleslai Alti* immaturè obeuntibus, & in monasterio *Lubensi* sepultis, solus *Henricus cum barba* superstes existens Patri in *Wratislauiensi* Ducatu, & in aliis Dominiis successit. Secundo genitus enim suus *Boleslaus*, dùm pro militia consequenda oras & regiones visitaturus se præparasset, 15. Calend. Augusti obiit, *Conradus* tertio nonas Iunii, & *Ioannes* sexto Idus Martii fatis absumpti. Erat itaque *Henricus cum barba*, non solùm Ducatuum *Poloniæ* à Patre relictorũ integritate conspicuus, sed etiam splendido, & raro coniugio *Heduigis* consortis suæ, filiæ *Bartoldi Morauiæ* Ducis celebris & clarus, quæ admirandis iam tunc vulgens virtutibus sanctitatis suæ decus longè lateque diffundebat.

& reliquis fratribus moriuntur.

Ladislao Vngariæ Regi succedit Andreas.

Ladislaus Vngariæ Rex cùm exiguo tempore regnasset, Non. Maii mortuus, & in *Alba Regali* sepultus. Post cuius obitum *Andreas* filius *Belæ* tertii adeptus est Regnum, in die Pentecostes fauore omnium coronatus. Huic erat coniunx *Gertrudis* filia *Bartholdi Morauiæ* Ducis, soror germana S. *Heduigis*, quæ tres filios videlicet *Belam*, *Colomanum*, & *Andream*, & vnam filiam, videlicet B. *Elizabet* produxit.

1202. *Miecslaus Helenam iterum persuadet, vt sibi Monarchiam tradat,*

Cracouiensi Principatu *Miecslaus senex maioris Poloniæ* Dux graui molestia & dolore se querens, Baronum *Cracouiensium* dolo & iniquitate exutum ad repetendum illum, animum & cogitationes intendit. Armorum autem via, velut quæ multas secum difficultates, modosque, & casus fortuitos ferebat, obmissa, ad ingeniorum viam, plus commodi, minus impensæ habiturus, se totum conuertit. Et Baronum quidem *Cracouiensium* pertentatis exploratisque animis, dum spei suæ omnibus Principatum suum execrantibus non responderet effectus, ad nota & trita redit ingenia, & Ducissam *Helenam Leszkonis* & *Conradi* matrem, *Casimiri* relictam, blandioribus quàm ante conuenit sermonibus. Et primum quidem suspicionis facinus ex transgressione prioris fœderis, quantum valet, extenuat, deinde muliebrem animum amplissimis promissionibus onerat: *Non ex me*, inquit, *glos charissima, fœderis inter nos icti conditiones putes neglectas, aut violatas esse, ad quarum executionem continuò ferebar, & nunc feror ardore, sed Cracouiensium Procerum, quod seruatæ & impletæ non fuerint, scias iniquitate effectum, qui non sinebant me procedere ad illorum executionem. Nec alia extat meæ expulsionis ex Principatu Cracouiensi causa, nisi quod me senserant eorum consiliis neglectis, ad obseruandum conditiones in fœdere expressas, processurum. Fides itaque mea & iurisiurandi religio, in tuum, & filio-*

1202.

filiorum tuorum profectum peruentura me Cracouienſi exuit Principatu. Quam quidem iniuriam, etſi ego patientiùs, quàm mihi conueniret, tulerim; te tamen pro filiorum tuorum commodis, quæ interceptum ac neglectum iri vides, non arbitror æquo animo laturam. Vt autem de mea in te, & filios tuos, nepotes meos, fide aliquali ſignificatione certior exiſtas, Cuiauienſem Prouinciam, etiam iam nunc reſigno, de eaque cedo, literasque quantumcunque efficaces volueris, in filiorum tuorum fauorem, Principatum eis Cracouienſem me obeunte reſignans in hæredes eos inſtituens, ſcribo, tibiq; trado. His *Helena* Duciſſa liquefacta promiſſionibus, *Miecslao* Duci ſe de *Cracouienſi* Ducatu ceſſuram, ſi promiſſas conditiones primùm impleuerit, obligat. Verùm *Miecslaus* Dux veritus, ne noua vis, nouaque conſilia *Cracouienſium* Procerum, & præſertim *Nicolai* Palatini *Cracouienſis*, cuius nutu ſingula dirigebantur, concluſionem huiusmodi inficiat & irritet, *Helenam* Duciſſam rogat, *vt ſi velit ſingula pacta rata eſſe, Nicolaum Palatinum Cracouienſem & in exilium mitti, & de arcanis ſuorum conſiliis conſentiat eiici, ne de Principatibus & dominiis ſuis ludibria exerceat, ne pro libito ſuo vno deiecto, alterum pro Principe inſtituat. Eo enim in magiſtratu, quem gerit, remanente, neque fœderis impletionem, neque concordiam & quietem inter ſe, & nepotes prouenturam, eo verò exulante, ea omnia quæ aut pacta, aut concordiam inficere poſſent, ceſſatura.*

& Nicolaum Palatinum Cracouienſem deponat.

Hæc autem *Miecslaus ſenex* ideò æſtuabat perficere, vt *Nicolao* Palatino, quem ſciebat *Leſzkonis* & *Conradi* nepotum ſuorum fideliſſimum, & conſtantem amicum & cultorem eſſe, ſublato, faciliùs in filios ſuos *Wladislaum* & *Ottonem* deriuaretur ſucceſſio. Duciſſa autem *Helena Caſimiri* relicta, iam dudum *Nicolao* Palatino *Cracouienſi*, pro variis rebus & ſuſpicionibus, quibus inuidorum liuor eum onerarat, vtpotè virum induſtrium, & iuſto ac legitimo tenore ſingulas Reipublicæ partes adminiſtrante, offenſa, in excluſionem exulationemque facilem præſtitit conſenſum. Quo periculo *Nicolaus* Palatinus intellecto, ad Duciſſam *Helenam Caſimiri* relictam, & filios ſuos *Leſzkonem* & *Conradum* ſupplex venit, orans *vt fidelium ſuorum obſequiorum, tàm præſtitorum, quàm præſtandorum memores, exulatum ſe iri non patiantur, in eius præſertim hoſtis fauorem, quem non niſi propter fidem in eos, patremque eorum habitam, ſibi grauiter noſſet iratum, ne quoque hoſti communi ſuum deuouerent caput, quod ipſe in certamine ad Moſgauam cum eodem hoſte habito extremo periculo pro eis obieciſſet.* Verùm cùm nihil pacificum à Duciſſa & filiis reſponderetur, quippe tàm graui indignationis nubilo Ducisſa in *Nicolaum* Palatinum efferbuerat, vt ſupplicationes ſuas ſurdis auribus audiret, Palatinus ipſe implacabilem attendens iram Ducisſæ, rebus ſuis proſpecturus, ad *Miecslaum* ipſum *ſenem Poſnaniam* perſonaliter contendit, facilius ſperans ſe apud publicum & iratum hoſtem, quàm apud Duciſſam infenſam, veniam obtenturum.

1202. *Qui ad Miecslaum confugit,*

Magna gratitudine & beneuolentia à *Miecslao* Duce exceptus, maximoque fauore & honore habitus eſt. Non dubitauit enim Dux *Miecslaus* principalis & præcipui Baronis aſſiſtentia ſolium ſuum in Principatu *Cracouienſi*, pro ſe & filiis firmaturum. Gaudebat inſuper eum ſui rerum quoque ſuarum habere adiutorem, quem antea infeſtum expertus erat hoſtem, & cuius ſola autoritate de Principatu *Cracouienſi* vice iam tertia exciderat. Omnium itaque offenſarum ſuperiorum culpas liberaliter illi donat & ignoſcit, & ampliſſimis promiſſionibus oneratum, in ſui fidem & amicitiam conciliat, intelligens ſe ad conditiones in fœdere cum *Helena* inito, Palatini aſſiſtentia habita, cogi non poſſe. Nec eum fefellit opinio, eius quidem ductu & conſiliis *Miecslaus* Dux *ſenex* in *Cracouiam* receptus eſt, & tàm arx, quàm vrbs *Cracouienſis*, cæteræque ciuitates & munitiones in Ducatu *Cracouienſi* mandante & dirigente *Nicolao* Palatino *Cracouienſi* in ditionem *Miecslai* conſignantur, totiusque Ducatus *Cracouienſis* plena poſſeſſio *Miecslao*, nulla illarum conditione, quam *Helenæ* Ducisſæ promiſerat impleta, aſſignatur, & in Ducisſæ *Helenæ* odium ſinguli *Cracouienſes* Proceres *Miecslao* plenam & fidelem faciunt adhæſionem.

ipſiq; Monarchiam reſtituit.

Ex qua re *Miecslaus ſenex* iureiurando cum Ducisſa & filiis eius ſe ſolutum tenens, cùm non ex ſua reſignatione, ſed ex *Nicolai* Palatini *Cracouienſis* fauore, ſe aſſerit adeptum fuiſſe Principatum, nihil de his quæ promiſerat, ſe cenſet impleturum. Et in hunc modum Ducisſæ & nepotibus de implendo fœdere, in conditionibus eius eam requirentibus, reſpondet; mulcentibusque reſponſionem ſuam *Cracouienſibus* Proceribus, non modò *Cuiauienſem* terram iniuſte occupatam non reſtituit, ſed inſuper *Viſlicienſe* oppidum cum tribus caſtris ad terram *Sandomirienſem* pertinentibus, quæ in ditione *Leſzkonis* & *Conradi* erant, occupat; pro quorum reſtitutione interpellatus reſpondet, *illa iuris ſui eſſe, & iuſtè occupaſſe, & non ad Sandomirienſem, ſed ad Cracouienſem Prouinciam ſpectare debere.* Sed neque tuliſſet cæteras vrbes & munitiones *Sandomirienſis* terræ, ſub ditione nepotum eſſe, niſi illum magno animo de reintegratione vniuerſæ Monarchiæ cogitationibus diſtentum, mors inſperata abſumpſiſſet. Priùs enim quàm cogitata perficere cœpiſſet, à morte præuentus, in Eccleſia Collegiata S. *Pauli* in *Kaliſz*, cuius ipſe fundator erat primarius, in ſepulchro filii ſui *Miecslai* ſepelitur.

ſed is paullo poſt moritur.

Oppido autem *Caliſſienſi* de veteri loco, in quo tunc conſiſtebat, in nouum locum, in quo nunc eſt ſitum, tranſlato, Eccleſia etiam S. *Pauli* in Eccleſiam S. *Mariæ* Collegiatam tranſlata & trans-

1202.

transmutata eſt, & fabrica Eccleſiæ S. *Pauli* labefacta & defluente, Ducale ſepulchrum ſub dio relictum monſtratur potius ab incolis, quàm ſcitur. Reliquit autem *Miecslaus ſenex* duos filios, *Wladislaum* natu maiorem & *Ottonem*, alii enim antequam ad debitam ætatem peruenirent, diem obierunt. Et *Otto* quidem paucis annis poſt ſuperuiuens moritur, filium *Wladislaum* vnum impuberem, *Plwacz* vocatus eſt, derelinquens, propter quod *Wladislaus* frater ſuus, qui magnus & *Laskonogi* vocatus, nepotis tutelam agens, vniuerſum Principatum gubernabat.

Rurik Roſcislauic Kiouiam occupat.

Expulſionem ſuam *Ruric Roſcislauic*, à *Kiouienſi* Ducatu acerbè ferens, *Polowconum* ad quos confugerat, nactus in notabili numero ſuffragia, habens etiam in ſuo comitatu filios, *Olech* venit contra *Kiow*, & nemine aduerſus eum ſtare, aut caſtrum *Kiouienſe* defendere audente, caſtrum *Kiouienſe* 2. Ianuarii capit, barbarorum autem *Polowconum* multitudo & feritas, ciuitatem multiſaria clade, crudelitate & ſpoliis affligens, in omnes etiam Eccleſias, monaſteria, ædesque Deo dicatas, ac miniſtros eius deſæuit, ſpoliando Metropolitanam Eccleſiam S. *Sophiæ*, & omnes alias. Vniuerſis autem ſenibus & infirmis partim trucidatis, partim cœcatis, Sacerdotes, monachos, monachas, & omnes *Kiouienſes* Boiaros, ciues, & plebem communem, cum vxoribus, & paruulis, & lactantibus, in captiuitatem & regionem ſuam deduxit. Captiui etiam ſub eodem tempore fuerunt, *Mſcislaus Wladimirowic*, & *Roſcislaus* Dux cum militia ſua per *Polowcos*, quibus malis patratis, *Rurik* in ſede *Kiouienſi* vaſtata & penè deſerta conſedit.

1203. *Poſt varia conſilia,*

Ad ſubſtituendam in *Cracouienſem* Principatum, ex *Miecslai ſenis* morte vacantem, alium Principem *Fulco* Epiſcopus & *Nicolaus* Palatinus *Cracouienſes* generalem conuentum comitiorum gratia, apud *Cracouiam* inſtituunt. Quo cùm militarium frequens numerus conueniſſet, ſinguli ad *Leſzkonem Album*, cùm ob paterna merita, tùm ne Principatus *Cracouienſis* ſequeſtrationem à *Sandomirienſi* acciperet, tùm ob indolem Principis cœperunt habere reſpectum, nec inter Principes *Poloniæ* alius æque vtilis videbatur. Aduerſabatur huic voto *Nicolaus* Palatinus *Cracouienſis* & indignum cenſebat parere Principi, cuius ſingulæ actiones ex leuitate fœminea dependerent. (Notabat autem *Helenam* Ducisſam *Caſimiri* relictam, & matrem *Leſzkonis*) cuius bile indignabatur ſe ſuperiori anno fuiſſe proſcriptum. Parua tamen hæc cauſa & meliori ordine reſcindenda putabatur, alia multò acerbior extabat. *Nicolaus* enim Palatinus *Cracouienſis* & *Gouoritius* Palatinus *Sandomirienſis* in tàm teſtatas & vulgatas inimicitias deuenerant, vt vnus alterius nedum fortunis, ſed & capiti inſidiaretur. Superiori quoque tempore *Gouoritius* Palatinus *Sandomirienſis* potentiam *Nicolai* Palatini *Cracouienſis* non ferens, in *Bohemiam* exulatum abierat. De qua à *Leſzkone Albo*, poſtquam *Miecslaus* Monarchiam & Principatum *Cracouienſem* occupaſſet, reuocatus, in primo honoris gradu, apud *Leſzkonem* & *Sandomirienſes* Proceres habebatur.

1203.

In huius itaque odium *Nicolaus* Palatinus *Cracouienſis Leſzkonis* magnopere abnuebat Principatum. Difficileq; erat illo diſſentiente in fauorem *Leſzkonis* aliquod concedere decretum, cum & ſui, & *Fulkonis* Epiſcopi reſpectu, cæteri *Cracouienſes* Proceres ex eorum ſententia penderent. Longo itaque tractatu habito, etſi omnium vota pro *Leſzkone Albo* inclinarent, non aliter tamen eum pro Principe ſuſcipere placuit, niſi vt *Gouoritium* Palatinum *Sandomirienſem* à ſe prorſus releget & abdicet, cum ex duorum mutua & infeſta colliſione, neque Rempublicam legitimè poſſe dirigi, neque conſilia tutè tractari, neque fidei & ſubiectioni locum eſſe. In hunc morem dum *Leſzko Albus* Legatos *Cracouienſium* accepiſſet diu cum ſuis, quid ageret, perplexus manſit, & optabile quidem erat *Cracouienſem* Principatum vltrò delatum ſuſcipere, & execrandis ſchiſmatibus, & bellis propterea orituris ſeminarium auferre. Nemini tamen ſatis placebat virum innocentem absq; demerito exiliationis pœna, quam de illo *Nicolaus* Palatinus *Cracouienſis* petebat mulctari, & in aſſecutionis *Cracouienſis* Principatus benemeritum Conſiliarium proſcribi. Dùm autem in huiusmodi ambiguitate *Leſzko Albus*, & ſui Conſiliarii verſarentur, nec quale reſponſum *Cracouienſibus* legatis ederent, inuenirent, *Gouoritius* Palatinus *Sandomirienſis* difficultatis prædictæ nodum ſoluturus, ita diſſeruit: *Indignum*, inquit, *clariſſime Princeps, reor, vt propter me vnum cras forſitan aut hodie è vita exceſſurum, publica deſeratur vtilitas, & ob meæ ſalutis vnius reſpectum ſalus infinitorum negligatur, tu quoque à Cracouienſi Principatu, cuius tibi Diuina & humana lege debetur ſucceſſio, excedas portione. Cum in omnibus humanis actionibus optimum ſit, publica priuatis anteferri. De me quidem exiguam, & nullam dùm modo Cracouienſem Principatum aſſequaris, habendam fore rationem, & omnem moram exortæ propter me difficultatis cenſeo reſcindi. Nunquam enim in iuſta acie, horrendum, fideli ſeruo & militi pro Principe & Domino ſuo honeſtam mortem oppetere, quantò magis & mihi glorioſum erit, pro tui Principatus diffundenda amplitudine ad iniuſtum exilium ire, felicem me, & genus meum ratus, ſi quid indignum pro te & pro Republica, cui ſoli vitam debeo, pertulero.* Plus virtuosè loquendo profecit, quàm ſi arroganter ſe geſſiſſet, tàm modeſta enim & humili ſermonis ſuppellectili omnes mouit, vt potius de ſalute ſua ſeruanda, quàm de aſſequendo *Cracouienſi* Principatu cogitaret. *Leſzko* quoque *Albus* Dux Legatis *Cracouienſium* in concilium introductis, ita reſpondet: *Etſi veſtrum*

1203.

ſtrum cæterorumque Cracouienſium Procerum erga me fidem gratam commendatamque habeam, quâ me in Cracouienſem Principatum elegiſtis, in quem, & ipſum quoque iure naturali & Diuino mihi competebat ſucceſſio, non ſum tamen terrenorum Principatuum adeò auidus, vt pro illis conſequendis tyrannum me potiùs, quàm legitimum Ducem exerceam, & Gouoritium Palatinum Sandomirienſem, militem probatæ erga me fidei, pro ſola Nicolai Palatini Cracouienſis voluntate & beneplacito à me relegem, & virum innoxium contra fas iusque exulare compellam, & carnificina erga illum potiùs, quàm Ducali autoritate, improbo commercio, caliginem mihi & nomini meo, obfundens Cracouienſem nanciſcar Principatum. Aliis itaq; Cracouienſibus Proceribus eam quam attuliſtis legationem dicatis me ita inſtructum norint, vt mallem priùs honeſtè mori, quàm innoxios iuxta ac ſceleſtos plus iuſto punire. Murmure deinde poſtquam Dux *Leſzko* finem dicendi feciſſet, à Conſiliariis *Leſzkonis* exorto, vexabatur nonnullorum probris *Nicolaus* Palatinus *Cracouienſis*, quod & ſuperbiùs ſe, quàm ſuæ conueniret conditioni gereret, & ſplendore, aliena inuidia & incommodo laboraret, immoderataque eum cupiiſſe ac petiiſſe, parumq; honeſta aſſerebant, quod ſolus contenderet repudiatum iri, quæ cæteri probabant, ac contra omnium decreta, ſuam valere ſententiam. *Cracouienſes* Proceres de voluntate *Leſzkonis Albi* per Legatos ſuos certificati, quid facto opus ſit, altero apud *Cracouiam* conuentu indicto conſultant, & quamuis omnes conditionem improbam de exiliando *Gouoritio* Palatino *Sandomirienſi* tolli, & *Leſzkonem* in Principem aſſumi frequentibus ſententiis decernerent: *Nicolao* tamen Palatino *Cracouienſi* in aduerſum cum *Fulkone* Epiſcopo germano ſuo, & cæteris ſuæ cognationis fratribus nitente, verſus Senatus, qui in bubali morem ab eo quocunque vellet trahebatur, ſententiæ ſuæ aſſenſus, *Wladislaum* Ducem *Poſnanienſem* filium *Miecslai ſenis* nuper defuncti eligit in Ducem. Noui quoque ad illum transmittuntur nuncii, exhortaturi illum, vt *Cracouiam* quàm celerrimè adueniat, geminato iure & ſucceſſionis, & hæreditario, & paterno, & electionis conformis, nuper de eo à militaribus factæ *Cracouienſem* Principatum poſſeſſurus. *Wladislaus* autem *Miecslawic Poſnanienſis* Dux ſciens *Cracouienſis* Proceres priorem electionem de *Albo Leſzkone* Duce *Sandomirienſi* feciſſe, petitioni *Cracouienſium* Legatorum conſentire cunctabatur, bellorum diſſidia, quæ quondam inter Patrem ſuum *Miecslaum ſenem*, & patruum *Caſimirum* viguerant, execratus. Verùm *Cracouienſibus* Legatis id refellentibus, & refutaſſe *Leſzkonem Album* electionem de ſe factam aſtruentibus, *Wladislaus Miecslauic* expreſſam voluntatem *Leſzkonis Albi*, ne ſe & patriam ciuili bello inuolueret, ſciturus, nuncios transmittit per quos & legationem Baronum *Cracouienſium* ad ſe factam inſinuat, & an *Leſzko* factam de ſe electionem ad *Cracouienſem* Principatum proſequi vel relinquere velit, diligentiùs explorat. Offerens *ſe pro debito fraterno, quamuis & ſe iuxta, atque illum, tàm electionis, quàm paternæ hæreditatis reſpectu contingat in præfato* Cracouienſi *Principatu ſucceſſio, iuri & voluntati ſuæ non aduerſaturum.* His *Leſzko Albus* conſilio habito, contra omnium Conſiliariorum vota reſpondet: *electionem ad Cracouienſem Ducatum de ſe factam, dudum propter conditionem de exiliando Gouoritio Palatino Sandomirienſi appoſitam refutaſſe, nunc quoque niſi eadem purgaretur conditio, eiusdem voluntatis atq; tenoris eſſe, nec poſſe adduci, vt cum Palatini ſui dedecore & iniuria ſui faſces augeat Principatus. Ageret proinde, quod ſibi & Reipublicæ profuturum exiſtimaret, neq; ſe, neq; fratrem ſuum Conradum ad Cracouienſem Principatum ej9 aſcenſum impediturum.* Hæc reſponſio à *Leſzkone Albo* iuuenili potiùs ardore, quàm maturo conſilio facta, pluribus Eccleſiaſticis & ſecularibus illam magnopere execrantibus, gemitus & lachrymas excuſſit, dolentibus & vociferantibus propè ſapiam *Caſimiri* Ducis optimi a iuſta Monarchiæ ſucceſſione excludi. *Wladislaus* itaque *Miecslawic* de voluntate *Leſzkonis Albi Sandomirienſis* Ducis certior factus etiam Ducis *Opolienſis, Ratiborienſis, & Henrici Wratislauienſis* animos ſibi conciliat. Quorum etſi non magnopere ſciebat prodeſſe ſibi fauorem, volebat tamen, vt vir prudens & induſtrius, tollere inuidiam. Quibus omnibus perfectis *Wladislaus Miecslawic* in *Cracouiam* aſcendit, & ab vniuerſis Proceribus exceptus, omnium concordi fauore & conſenſu Monarcha factus, *Cracouienſem* accepit Principatum. in quo ſe mira benignitate omnibus gratioſum geſſit, præbens quibuscunque ad ſe faciles aditus, cauſas iuſto decidens examine, iniurias ab infirmioribus propulſans, & ſingulorum iuſtis & honeſtis petitionibus condeſcendens. Vniuerſa, quæ habere poterat, in milites munifica liberalitate effundebat, formam & fortitudinem nactus à natura egregiam, formæ tamen ipſi crurum obſtabat alta tenuitas, ob quam & ipſe *Laskonogi* appellationem ſortitus eſt.

Wladislaus Monarchiam Poloniæ ſortitur Wladislaus Poſnanienſis.

Henricus Dux *Wratislauienſis & Sileſiæ*, frequentibus ſuæ conſortis Duciſſæ *Heduigis* fœminæ deuotiſſimæ & religioſæ precibus, conſiliis & perſuaſionibus, permotus, in Ducatu ſuo, & loco qui nunc appellatur *Trzebnica* tribus miliaribus a *Wratislauienſi* ciuitate diſtante, fundat monaſterium Sanctimonialium ordinis *Ciſtercienſis*, ſub honore & titulo S. *Bartholomæi* Apoſtoli. Pro dote autem monaſterii oppidum *Trzebnicenſe*, itẽ villas, *Lipnicam, Comeſcham, Breinow, Kotlowice, Tuczmandorff, Hartliptorff, Sudlino, Iawor, Skrankowa, Rozotnice*, & plures alias villas, cenſus & introitus, qui pro mille perſonis ſufficerent, donatione perpetua contulit,

Trzebnicenſe monaſterium fundatur.

1203.

lit, & donauit, Duciſſa B. *Heduigi* abdicanti ſe iure dotalicii, quod in bonis monaſterio largitis habebat inſcriptum. A fundamentis autem tàm Eccleſiam B. *Bartholomæi*, quàm monaſterium, & eius officinas initians, muro pulcherrimo & ſumptuoſo infra annos 15. conſumauit, & anno 1219. Eccleſiæ ipſius perfecit dedicationem. Compertum autem eſt facto calculo ſumptus Eccleſiæ & monaſterii ad triginta millia marcarum *Polonicalium* aſcendiſſe. Sub omnibus autem 15. annis, quibus opus prædictum perficiebatur B. *Heduigis* nullum maleficum, quantocunque ſcelere inquinatum, ſiue per *Henricum* Ducem, ſiue eius officiales & iudices, capitis damnanti ſententia permiſit notari, ſed quemlibet monaſterii *Trzebnicenſis* applicabat laboribus, vt ſecundum culpæ demeritum duriori vel faciliori labore, diuturno, vel breuiore tempore patratum facinus expiaret. Ex monaſterio autem *Bambergenſi* moniales ad ſuſcipiendum locum illum nouum accitæ primum præfatum monaſterium incolere cœperunt, primaque loci illius Abbatiſſa fuit, vrgo *Petruſza Almana*, ſecunda *Gertrudis Henrici* Ducis & B. *Heduigis* filia, & tàm in primitiis, quam poſt centum moniales in monaſterio ipſo pro vno tempore dote monaſterii abundante immorari & degere conſueuerant. Id circo autẽ locus præfatus pro fundãdo monaſterio prædicto acceptus eſt, licet ſe alii maiori cõmoditate ſubnoxii offerret, quod *Henricus* Dux venationibus operam dans, in eũ ipſum locum, tunc quidem paludinoſum cum equo incidens, non ſe aliter periculum imminens euitaturum exiſtimaret, limoſa congerie inuolutus, vt amplius, niſi inuocaſſet auxilium ex alto familiaribus comitibusque per alia loca ſaltusque diſcurrentibus, ferret opem nemo, niſi ſe voto obſtrinxiſſet, monaſterium Sanctimonialium illic quamprimum fundaturum. Verum vt eſt conditio hominum periculorum articulo multa arduaque polliceri, & promiſſionum vota, facile conſequuto, obliuiſci, *Henricus* Dux ab imminenti voraginis exitio, cum qua diutius luctatus fuerat, ſola ope diuina liberatus, quod ſolenniter vouerat, cœpit negligere, voti ſui cunctatorem ſe magis aliquanto tempore exhibens quàm impletorem. Fœmina autem B. *Heduigis* conſors ſua, & votum huiuſcemodi virum ſuum Ducem *Henricum* ſub præfata neceſſitate emiſiſſe, & in eam diem neglexiſſe per Spiritum intelligens, non prius illũ ſalubribus, tùm precibus tùm monitis ad reddendum votum, quod emiſerat, & cuius emiſſionem, quod abſque arbitris facta eſſet, tàm Duciſſam ſuam *Heduigim*, quàm quoslibet alios celatum iri crediderat, adducere deſtitit, donec ſponſionem ſuam pleno operi mandauit, cuius quidem monaſterii tàm ædificatione, quàm dotatione perfecta, cum Dux illuſtris à *Petruſa* Abbatiſſa & Sanctimonialibus quæreret, *ſi qua re adhuc ipſe vel monaſterium ipſarum indigeret, offerens ſe cuilibet indigentiæ Ducali munificentia prouiſurum*, & reſponſo accepto, *dotalia ſibi & monaſterio ab eo præſtita munera plena ac ſufficientia fore, neque monaſterium ampliori prouiſione indigere*, ex reſponſionis euentu loco nomen indidit, & ipſum *Trzebanic*, quod in vulgari *Polonico* ſonat *nullius egens* appellauit.

Luſtro vno in Pontificatu *Wladislauienſi Ogiorius* Epiſcopus exacto moritur, & in *Wladislauienſi* Eccleſia ſepelitur. Cui *Bartha Italus* Auditor Palatii, ab *Innocentio* Papa prouiſus ſuccedit.

Ogiorio Wladislauienſi Epiſc. ſuccedit Bartha.

1204.

Leuis & parua *Leſzkoni Albo Cracouienſis* Principatus, (in quam omnibus primariis Conſiliariis aduerſantibus prorupit, temere magis quam conſulto) renunciatio, & ceſſio primum videbatur, quæ proceſſu temporis non ſolùm illius famam & amplitudinem diminuit, ſed etiam hoſtium, & inuidorum ceruices contra illum ſuſcitauit, & erexit. *Romanus* namque *Wladimirienſis* Dux, qui ex conceſſione & munificentia *Leſzkonis* etiam *Halicienſem* adeptus erat Principatum, cognoſcens illum à Monarchia & Principatu *Cracouienſi* excidiſſe, & tantummodo ad *Sandomirienſem, Lublinenſem, Maſouienſem, Cuiauienſemq;* Ducatus redactum eſſe, contemptui illum, tùm propter diminutam potentiam, tùm propter laſciuam, & nondum ad virilem ætatem pertingentem, & cuilibet iniuriæ opportunam, habere cœpit, in rebellionem quoque verſus, penſa hactenus denegat tributa, & ſe non vaſallum, neque ſubiectum, ſed hoſtem infeſtum *Leſzkoni* & ſuis Ducatibus declarat. Nam & negotiantes in terris ſuis *Polonos* ſingulis fortunis deſpoliat, & commercia illis cum ſuis ſubditis de cætero interdicit. Ad hæc terras *Sandomirienſem & Lublinenſem* ſuis finitimis, primum clandeſtinis, mox etiam publicis excurſionibus inuadit, & vexat. In plerisque quoque locis præſidia locat, & milites in frequenti numero illis imponit, terras *Leſzkonis* vaſtaturus. Tulit aliquanto tempore *Leſzko* Dux atroces huiusmodi iniurias, & miſſis ad *Romanum* Nunciis, redire ad bonam mentem monebat, exiſtimans ſe illius temeritatem, qeneuolentia magis, quàm hoſtilitate reciproca ſanaturum. Verùm dùm *Romanus* ex verbis & legationibus *Leſzkonis* inflatus magis quàm correctus nihil pacificum reſponderet, repreſſalibus *Leſzko* vti cœpit, & viciſſitudinariis ordinatis præſidiis, *Ruthenos* temerè progreſſos, & ad ſpolia effuſos, aliquot certaminibus proſperis ſtrauit, eorumque inſolentiam breui compeſcuit.

Romanus Halicienſis Dux à Leſzkone deficit.

Morauorum Princeps *Dipoldus Præmislao Bohemiæ* Regi & *Bohemis* infeſtus, *Bohemiam* hoſtiliter ingreditur, & pluribus ſpoliis, incendiis, & damnis in ea commiſſis adeo in illam

Moraoorum in Bohemiam expeditio.

1205.

illam propter *Præmiſlai* regis abſentiam qui tunc in expeditione in *Almania* conſtitutus *Philippum* contra *Ottonem* pro Imperio diſſidentem adiuuabat, graſſatus eſt, vt etiam *Pragam* graui & diuturna obſidione ſtringeret. Quam *Præmiſlaus* Rex ex *Almania* reuerſus diſſoluit, *Dipoldo* cum ſuis deteſtante certamen.

Excurſionibus priuatis & leuibus *Romanus Mſciſlawic Wladimirienſis Halicienſis* Dux, *Caſimiri* olim *Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Ducis germanus nepos ex ſorore non contentus, quibus hactenus *Polonorum* oras vexauerat, in eam temeritatem graſſatus eſt, vt *Leſzkoni* & *Conrado* Principibus & Dominis ſuis, quibus fidem & ſubiectionem iureiurando ſe ſeruaturum obligauerat, generale bellum inferre, & & Principatus eorum non horreret inuadere. Animum ſiquidem *Romani* magnum ſuapte ferocem opes immenſæ tyrannide quæſitæ, *Ruſſia* ferè vniuerſa ſubacta, equeſtres & pedeſtres copiæ ex ipſa *Ruſſia* coactæ, *Polonorum* imperium laceratum & diſtractum, & in plures ſciſſum Principatus, Procerum Regni ſchiſmata & diſcordiæ, Ducum quoque ipſorum *Leſzkonis* & *Conradi* ſemiplena ætas, ad inferendum bellum magnopere accendebant. Acceſſit & durior reſponſio legationi ſuæ per *Leſzkonem* & *Conradum* facta. Dum enim peteret & moneret pro damnis & impenſis circa dimicationem in *Suchodol*, contra *Miecslaum ſenem* factam ſibi ſatisfactionem impendi, & omnem oram terræ *Lublinenſis* in perpetuam poſſeſſionem ſibi tradi, reſignari, & inſcribi, reſponſum eſt: *Nihil illum velut profugum & deſertorem meruiſſe.* Quo reſponſo factus iratior, *Poloniam* magnis copiis inuaſit. Prius tamen quàm exercitibus & copiis in vnum congeſtis *Ruſſiæ* fines excederet, mittit *Romanus Mſciſlawic* Dux ad ſui ſchiſmatici ritus *Wladimirienſem* Epiſcopum, nuncios ſpeciales, cum donis, rogans, *vt ſibi in Polonicam expeditionem proceſſuro, & triennio Polonos vaſtaturo, quo felicius bellum tractet, & de hoſtibus trophæa referat, Pontificali autoritate benedicat.* At *Wladimirienſis* Epiſcopus miſſa munera dedignatus, nunciis etiam benedictionem inſtantius flagitantibus reſpondet: *Non ſe Romano Duci impia bella aggredienti, & Polonis, non tàm iniuſtum quàm execrabile bellum inferenti, cùm ſæpenumero Poloni pro Ruthenis contra barbaras nationes pugnantes, capita ſua morti & periculis obiicere conſueuerint, benedicturum.* Super qua reſponſione Dux *Romanus* nimio exagitatus furore, Epiſcopo *Wladimirienſi* remandat, *ſe eam contumeliam capitis Pontificalis truncatione, cùm ex Polonico bello redierit, vlturum.* Sed eius minas Epiſcopus *Wladimirienſis* negligens reintimat, *fruſtra ſe terroribus exagitari, quoniam & mors ſibi nunquam pro veritate pauida fuerit, & Romanus, an ex nefario bello rediturus ſit, ignorat.* Magnitudo fidei etiam in ſchiſmatico Epiſcopo admiranda, Maximis itaque & frequentibus copiis ex equeſtri & pedeſtri milite coadunatis, primo æſtatis tempore *Romanus Ruthenorum* Dux in terras *Polonorum* deſcendens, *Lublinenſem* regionem ſibi finitimam primum inuaſit, caſtrumque *Lublinenſe*, quod per præſidium *Polonorum* militum tenebatur, obſidione cingit, & pro eius conquiſitione plures conatus & ſtudia *Polonis* probè arcem defendentibus, integro menſe intendere non deſtitit: Matronas, vxores, filias militum captiuas in quadam indagine vt pecora præcepit detineri, & à ſuis *Ruthenis* permiſit impudice tractari. Interim autem *Leſzkonis* & *Conradi* Ducum iuſſione, ex *Sandomirienſi*, *Maſouienſi*, & *Cuiauienſi* Prouinciis, grandis confluxerat verſus *Sandomiriam* exercitus, non ſolùm ex militaribus, ſed etiam ex agreſtibus collectus, quem etiam aliqui voluntarii milites ex *Cracouienſi* Ducatu coauxerant. *Romanus* ab exploratoribus factus certior, *Leſzkonem* & *Conradum* exercitibus collectis in armis eſſe, obſidione *Lublinenſi* ſoluta, quam ſibi minus proſperè videbat proueniſſe, in vlteriores *Polonorum* regiones, ſingula rapinis & flammis conſumendo procedit. Minaturque *ſe non ſolùm Poloniæ Regnum vaſtaturum, ſed & paginam Diuinam Latinorum exterminaturum.* Mittitur itaque *Fulko Cracouienſis* Epiſcopus, cum *Vito Plocenſi* Epiſcopo, & cum aliquibus Baronibus ad furiam eius mitigandam, & pacē tractandam afferendo ſatisfactionis æquiatem, ſi *Poloni* in aliquo fœdera ſocietatis temeraſſent. At ille in pectore verſans, pacem pollicitans, & nuncios circumuentos remittens, graſſari in vlteriora cœpit. Quoſdam quoq; clericos captiuos ictibus ſagittarum iuſſit obrui, vt eliceret fidelem ab eis relationem, vbinam *Leſzko* cum exercitu latitaret. Ad fluuium quoque *Viſlam* perueniens, partim illum nauibus & lembis, partim vadis in aliquot locis repertis, ſiccitate æſtatis aquis illius diminutis ſuperat, & ad oppidum *Zawichoſt* ſtatiua ponit, illic eum conſiſtentem frequentes ſui exploratores de *Polonorum* aduentu auiſant. Quorum cùm irrideret relationes, milites, quos pro excubiis tenendis transmiſerat, exploratorum ſententiam confirmant, ſed cùm his quoque *Romanus* diffideret & *Polonos* nequaquam ſecum pugnaturos crederet, 19. die menſis Iunii, S. *Geruaſii* & *Protaſii* martyrio dicata, ſole oriente, *Leſzko* & *Conradus* Duces cum *Polonorum* exercitibus quorum *Criſtinus* Palatinus *Maſouiæ* erat Ductor, adueniunt, & ordinatas acies decertare parati oſtendunt. *Romanus* ex faſtuoſo trepidus factus, vix primas acies vrgentibus & infeſtantibus eum *Polonorum* ſagittariis explicare, iu ſpatio arcto permiſſus, copias & ipſe ſuſa tumultuario magis, quàm legitimo more educit, & ſignis collatis dimicat. Ingenti clamore ab vtroque exercitu ſublato, & æ infeſtis lanceis concurſum eſt, & quo primum Marte prælium gerebatur, Polo-

Romanus Dux Halicienſis Poloniam inuadit.

1205.

Polonos quidem indignatio iuſta, quod Vaſallus eorum nulla offenſa læſus, ipſis vltrò bellum inferret, *Ruthenos* libertatis memoria, & Dux ipſe adhortans, vnumquemq; ad ſuſtinendum certamen accendebat. *Polonorum* Duces *Leſzko* & *Conradus*, etſi exercitui præſentes affuiſſent, pugnæ tamen propter ætatem intereſſe prohibiti, paululum à certaminis loco declinantes, exitum rei inter ſpem & metum anxii præſtolabantur, in loca tuta cum cuſtodibus ſuis, ſi hoſtibus ceſſiſſet victoria, diuerſuri. Interim feruente pugna primis *Ruthenorum* ordinibus per *Polonos* contritis & proſtratis, *Polonorum* res meliori, *Ruthenorum* deteriori loco eſſe cœpit. Abundante tamen multitudine, & *Romano* integros pro cadentibus, aut vulneratis, ſubducente, prouidentia & ſolicitudine Ducis *Romani* prælium in pluribus locis inclinatum reſtituitur, *Poloni* non *Ruthenis*, ſed Duci *Romano*, velut proditori fidefrago & transfugæ irati, ad illius occiſionem ardentiſſimè conſpirant, & globo facto, *Romanum* inter primos pugnantem, ex inſignibus cognitum adorti inuadunt. *Romano* Duce grauiſſima cuncta obſeruante oculis manus vniuerſa militum, quæ circa illum conglobata, hactenus illum egregiè defenderat, à *Polonis* deleta, ſtrenui ac fortiſſimi quiq; que pugnatores, ante Ducis ſui ora cæſi, mutuoque cadentes fugam & Ducis *Romani*, & cæterorum ſuorum *Ruthenorum* inhibebant. Inter hæc *Romanus* Dux vltimi periculi videns ſibi imminere diſcrimen iam enim & equus cui inſidebat, telis frequentibus confoſſus, excutere illum ſatagebat, per medias acies prorumpens, ad fluuium *Viſtulam* peruenit, vbi equus corruens illum deſeruit. Hinc verò maius obortum periculum, quonam modo manus illorum eſſet euaſurus, & fluuium traiiceret, tandem effœtam vt fertur, equam à ſuis ſibi adminiſtratam aſcendens fluuium ægrè ſuperauit, iumento quoq; illi, quo adiutore fluuium traiecerat, non ſecus quàm parenti ſuo, pro ſua ſalute egit gratias. Mixtus deinde fugientium ſuorum turbæ promiſcuum vulgus à *Polonis* fugientes inſequentibus, & gregarium militem illum exiſtimantibus, obtruncatus eſt. Dum inſuper milites & gentes *Romani* Ducis, qui periculum mortis fugiendo, & tranando *Viſlam* euaſerant, in ripa altera *Viſtulæ* conglobati & denſi, aliorum ſuorum commilitonum proſpectando effugium ſtarent, humus ripæ ab vngulis equorum, & grauitate in ea ſtantium, molem ſuſtinere non valens, diſrupta, dehiſcens radicitus ſuffoſa corruens, plures hoſtium cuneos in *Viſtulam* præcipitatos abſorbuit. Gloria autem totius triumphi, tunc ex *Ruthenis* relati, in *Criſtinum* Comitem Palatinum *Plocenſem* abſq; controuerſia conferebatur; qui & Princeps militiæ erat, & ſuo aſtu & induſtria pugnam confecerat. *Rutheni* cum dudum in fugam ſpectaſſent, niſi *Romano* obſtitiſſet, terga vertunt, & in fluuium *Viſlam* à quo haud longè pugnatu eſt, prout quemq; ſors ferebat, cœci & deſperati deſiliunt, & in gurgites vndarum prolapſi certatim vir virum premens, ſuffocabantur. Plerique etiam ripa *Viſlæ*, vt præmiſſum eſt, ad quam natando fugiebant, ab vngulis equorum contrita, cadente abſorpti ſunt, pauci quos aut natandi ars, aut equorum fortium robur adiuuerat, tranarunt, & hi quoque maiori ex parte à militibus *Polonorum* eos vsque *Wladimiriam* nocte & interdiu proſequentibus, nonnulli ab agreſtibus, dùm vel errarent in ſiluis, vel hoſpitarentur in villagiis, trucidati vel capti ſunt, & de *Romani* illo potentiſſimo frequentiſſimoque exercitu pauci admodum euaſiſſe reperti erant, qui ſuis tam ingentem cladem nunciarent. Ad *Viſlæ* ripas cadauerum, complicabantur acerui, illuc enim cunctantibus *Ruthenis* verticibus vndarum ſe condere, aliquanto maior cædes, quàm pro numero edita eſt, adeò, vt fluuius *Viſla* cruore humano tinctus, aliquandiu rubrum colorem cum natiuo commiſcens, cædis magnitudinem intuentibus, teſtaretur. Multos denique imperitos natandi, qui graues erant armatura, aut ſenio hauſere gurgites, caſtris & ſpoliis *Ruthenorum Poloni* potiti, ex opulentiſſima ſuppellectili illic reperta, vaſis quoque aureis & argenteis celatis, veſtibus, equis, armis, admodum ditati & magnificati ſunt. Victoria quoq; ipſa tàm ſonora & famoſa fuit, vt vicinarum nationum gentiumq; crebris celebraretur ſermonibus. *Poloni* quoq; quibus prouenerat, quoſq; fama diuitiis & honore extulerat, variis illam & ſeriem eius proſequebantur carminibus, quæ etiam in hanc diem canora voce in theatris audimus promulgari. Cadauer *Romani* Ducis, quod iam *Sandomiriæ Leſzkonis* iuſſu ſepultum erat, exhumatum per *Ruthenorum* Proceres, omnibus, quos ceperat, ex *Polonis* reſtitutis in libertatem captiuis, & mille marcis argenti ad ſepulturam à *Leſzkone Polonorum* Duce redemptum, & in *Wladimiriam* delatum eſt: *Leſzko* & *Conradus Polonorum* Duces propitiationi Diuinæ & ſuffragiis Sanctorum, eorum præcipuè, in quorum die pugnauerant, omnem adſcribens victoriam, altare in *Cracouienſi* Eccleſia S. *Geruaſio* & *Protaſio* erigunt, & largiſſimis prouentibus illud dotant. Quibus proceſſu temporis adeo caſtratum eſſe conſtat, vt non niſi in Ligatorum platea lapidea, & hæc ipſa deſerta, & ex ſtillicidio ruinata, & locus in poſtico domorum Canonicalium, ex tam dote ampliſſima remanſerit. Cædes *Romani* Ducis & ſuorum exercituum adeo *Ruthenorum* Proceres nationesque attriuerat, atq; humiliauerat, vt vltra non auderent *Polonorum* terras laceſſere. Epiſcopus *Wladimirienſis* maximum ex illa apud ſuos *Ruthenos* clade præconium conſequutus, fama & opinione, quaſi futuri euentus præſcius cladem *Romano* Duci prædixerit, celebris habebatur. Fertur *Romano* nocte præcedente, cladē per quietem ſomniaſſe, quod paruus

magno vero prælio funditur, in quo ipſe moritur.

1205.

1205.

paruus auium rubra capita (quos *Sczygielki* appellamus,) habentium numerus ab ea parte, qua *Sandomiria* ſita eſt, adueniens, maximum paſſerum numerum deuorauit. Id cum amicis in diluculo retuliſſet, licet plerique iuuenes felix auſpicium pronunciaſſent, ſenes tamen & prudentes aſtruxerunt ſomnium triſte eſſe, & *Polonis* quidem felicem portendere ſucceſſum, *Ruthenis* verò aduerſum & calamitoſum.

Polowcy a Ruthenis funduntur,

Vaſtationẽ crudelem, quam in ſe, terriſq; ſuis *Ruſſiæ* Duces à *Polowcys* pertulerant, dolentes in eam diem eis tranſiiſſe impunitam, expeditionem contra *Polowcos* concludunt, & indicunt; Et opportuno tempore adueniente, vadunt Duces *Ruſſiæ* cum copiis ſuis ex pedite & equite collectis contra *Polowcos*, videlicet *Rurik Kiouienſis, Iaroslaus Pereaslauienſis*, magni *Wſzeuoldi* filius, *Romanus Mſcislawicz, Halicienſis* & *Wladimirienſis*, & *Roſcislaus Mſcislawic*. Et inuadentes tabernacula, quæ ipſi magis proprio & vſitato vocabulo turres, id eſt *wiece*, appellant, magnos greges hominum, vtriusque ſexus, ſenibus trucidatis, magnas prædas camelorum, pecorum & pecudum capiunt, & in *Ruſſiam* deducunt. Plerique etiam *Ruthenicæ* gentis captiui prædis, ac ſpoliis multifariis onuſti, nullam ipſis aduerſitatem aut reſiſtentiam paſſi, in *Ruſſiam* alacres reuertuntur, de quo apud *Rusſiæ* regiones, lætitia immenſa coorta eſt. Et quoniam *Rurik Kiouienſis* Dux *Polowcos* ad vaſtandum *Rusſiæ* terras conduxerat, & omnium malorum, quæ in terrts *Rusſiæ* patrata fuerant, auctor extiterat, à *Romano Mſcislawicz Halicienſi* & *Wladimirienſi* Duce, cæterisque rogantibus & probantibus, dùm ex *Polowcis* redirent, captiuatur, qui illum catenatum in *Kiow* deducens, totondit eum in monachum, & vxorem eius in monacham, filias inſuper eius liberas dimittens, filios ipſius *Roſcislaum* & *Wladimirum* captiuat, & in *Halicz* deducit captiuatos.

& Lithuani.

Eodem tempore *Lithuani* magna multitudine glomerati, veniunt contra *Rusſiam*, contra quos Duces *Olechouici* exeuntes, cum illis campeſtraliter congrediuntur. Et licet multi ex *Ruthenis* cecidiſſent, *Lithuani* tamen ad vltimum conflicti ſunt, & ferè vniuerſis captis, aut occiſis, pauci effugiunt. Tùm quoque primum *Lithuanicæ* gentis nomen, quod in eum latebat diem, auditum: Serui enim *Ruthenorum* exiſtentes, annis pluribus periſomata & ſuberes pendebant.

Suantoslaus Mſcislawic Dux intelligens *Kiouienſem* ſedem vacuam Principe eſſe, fauentibus *Kiouienſibus* arcem *Kiouienſem* ingreditur, cæteris id minus ſuſcipere tunc metu *Romani Mſcislawic Halicienſis* Ducis, non audentibus & in illa in morem Monarchiæ Principatum ſuſcipit. Quod cum *Romano Mſcislawic Halicienſi* Duci moleſtiſſimum foret, quippe qui *Ruthenorum* Monarcha reputari, & ſummam rerum *Ruthenicalium* apud ſe conſiſtere voluit, cum potentiis ſuis in *Kiow* adueniens, *Swantoslaum Miecslawic* ex *Kiow* cum ignominia exturbat & depellit, in ſedeque *Kiouienſi Roſcislaum Kurikowic*, quem apud ſe tenebat captiuatum locat. Alterum quoque germanum ſuum *Wladimirum* de captiuitate dimittit, vt fama tàm potentiæ, quàm clementiæ ſuæ magis ſonora fieret, & æſtimatio ſui nominis augeretur, vt quoque expeditionem, quam in *Polonos* eo anno moturus erat, liberius tranſigeret.

Ordo Cruciferorum inſtituitur.

Albertus tertius *Liuonienſis* alias *Rigenſis* Epiſcopus, qui *Bartholdo Liuonienſi* ſecundo Epiſcopo à *Liuonienſibus* propè *Rigam* interfecto ſucceſſerat, ordinem fratrum de militia *Chriſti* nuncupatum, qui gladium & deſuper crucem mantelo inſutam pro inſignibus deferebant, apud *Liuoniam* inſtituit, pro defenſione fidelium contra barbaros, & tertiam partem bonorum *Rigenſis* Eccleſiæ illis in dotem aſſignauit. Quem *Gregorius* nonus ordini *Teutonicorum* vniuit, & vt in iurisdictione Prælatorum *Liuoniæ* conſiſteret, conſtituit.

1206.

Leſzko Albus Dux *Sandomirienſis*, dùm poſt relatam de *Romano Ruthenorum* Duce famoſam victoriam, & apud exteras & proprias nationes nominatus & celebris haberetur, *Cracouienſibus* tamen Proceribus, qui pro ſolo *Nicolai* Palatini *Cracouienſis* beneplacito naturali relicto, *Wladislaum Miecslauic maioris Poloniæ* Ducem pro Domino & Monarcha aſſumere, & *Cracouiam* illi tradere coacti erant, magis charus magisque deſideratus eſſe cœpit, cùm multis gradibus, & virtutum morumque honeſtate clarior, & felicitate factiuitateque ſuperior, *Wladislao Miecslawic* putaretur, non ſolùm ab his, quos Pater ſuus *Caſimirus* multis beneficiis devinxerat, verum etiam ab his, qui nouandarum rerum ſtudioſi erant, dignus Principatu & Monarchia *Cracouienſi* iudicatus. Et viuente quidem *Nicolao* Palatino *Cracouienſi*, ſtudia Procerum *Cracouienſium* erga *Leſzkonem Album* conticeſcebant, omnibus autoritate & potentia Palatini *Nicolai*, à rerum nouatione deterritis, quamprimum verò anni huius tempore *Nicolaus* Palatinus *Cracouienſis* ex cuius beneplacito ferè ſingulorum voluntas dependebat, morte abſumptus eſt, illicò ſub *Fulconis Cracouienſis* Epiſcopi præſentia, conuentu apud *Cracouiam* celerius indicto, omniumque *Cracouienſium* Baronum & militarium votis & ſuffragiis *Leſzko Albus Sandomirienſis* Dux, Monarcha & Princeps *Polonorum* decernitur, & omnes in eius aſſumptionem, & in *Wladislai Miecslawic* Ducis deiectionem coniurant.

Mortuo Nicolao Palatino Cracov.

Dux interea *Wladislaus Miecslawic* præſidio *Cracouienſi* arci, regioni, & vrbi impoſito, fatis abſumitur, & in Eccleſia maiori *Cracouienſi* iuſto honore ſepelitur. Dictus verò fuit *Laskonogi*, eò quòd erat longarum tibiarum proceræ ſtaturæ, pulcher aſpectu, ſolo intuitu gratiam

& Wladislao Duce Monarchia Poloniæ redit ad Leszkonem.

1206.

in ſe aſpicientium merebatur, militia ſtrenuus, in *Teutonia* à pueritia imò ab infantia nutritus & eruditus, in torneamentis exercitatus, moribus comptis cunctis præeminebat, pauperum, oppreſſorum, viduarum, orphanorum ſagaciſſimus auditor & protector. Cuius morte ſequuta, & impedimento ſublato, miſſi extemplo *Sandomiriam* ad *Leſzkonem Album* Nuncii decretum de eo vniuerſali conſenſu factum publicant, ſimulque orant, *vt ſolium paternum non cunctetur accipere & conſcendere, magis hactenus à Wladislao Miecslawic, potentia Nicolai Palatini* Cracouienſis *cum ſui iniuria occupatum, quàm aliquo iure legitimo poſſeſſum.* Qui tàm *Cracouienſium* precibus, quàm ſuorum Baronum *Sandomirienſium* conſiliis victus, *Cracouiam* adueniens, ab vniuerſis ordinibus ſtatibusque mira fide, deuotione, & honore exceptus, *Cracouienſem* adipiſcitur Principatum, & *Wladislaum Miecslawic maioris Poloniæ* Ducem & capitaneos, Præfectosq; ſuos, de illo effugat, & exturbat, & omnes ciuitates munitas & caſtra fauentibus ſingulis eius imperio, in ſuam redigit poteſtatem. *Wladislaus* autem Dux, qui *Laskonogi* propter tibiarum longitudinem appellatus eſt, ignominiam & iniuriam ſuam, cùm eſſet vir modeſtus & pacificus, patienter ferens, in *Poſnaniam* cum ſuis ſeceſſit, & Ducatu ſuo contentus *Cracouienſem* Ducatum non repetere ſtatuit. Mittit autem *Leſzko Albus* Dux *Cracouienſium*, *Sandomirienſium*, & *Lublinenſium* militum exercitum, præficiens illi *Sulislaum* Caſtellanum *Sandomirienſem* in Ducem & Capitaneum ad vaſtandam *Rusſiam*. Qui *Suantoslaum* Ducem *Rusſiæ* Patrem *Agaſiæ*, quæ poſtea *Conrado Maſouiæ* Duci nupta erat, cum quatuor militibus inſignioribus *Rusſiæ* captiuat, & iuſſu *Leſzkonis* miſerabiliter ſuſpenſos in eculeo interimit, propter quod facinus, reor *Leſzkonem* ipſum etiam occiſum fuiſſe & ſtirpem ſuam non protelaſſe.

Turbæ in Rusſia.

Bohemorum & *Morauorum* exercitus ſuperioribus vaſtationibus, hinc inde habitis, & animis irritatis & frementibus campeſtri certamine congreſſi, dùm mutua colliſione plures milites amiſiſſent, *Morauis* cæſis & profligatis, *Bohemi* efficiuntur victores, licet & ipſis, multis militibus deſideratis, non incruenta ceſſerit victoria. Variis odiorum & diſſenſionum turbinibus *Rusſiæ* Duces clandeſtinè colliſi, tandem in apertum furorem, diutius illum celare non valentes, prodeunt, & hoſtiliter conuenientes, videlicet *Georgius Wladimirienſis* & *Iaroslaus Pereaslauienſis* ab vna, item *Wladimirus Conſtantinus* & *Mſcislaus* Duces *Smolenſes* & *Nowogrodenſes* fratres germani, partibus ab altera. 12. Aprilis mucrone in propria viſcera verſo, confligunt, & multis mortalibus vtrinque cæſis, captis, aut in vndis ſubmerſis, ceſſit *Conſtantino, Wladimiro* & *Mſcislao* victoria. Qui *Georgium Wladimirienſem* Ducem in *Wladimiriam* diffugientem ſequuti, *Wladimirienſem* arcem obſidione cingunt. Videns autem *Georgius* propter defectum militum ſe caſtrum tueri non poſſe, exit ad victores Duces petens pacem, & conceſſa eſt ei pax ea conditione, vt de caſtro excedat. Quo excedente datum eſt *Conſtantino*, exercitum deinde victores Duces contra *Iaroslaum* in *Pereaslaw* poſt fugam ſe continentem ducunt, qui illicò à victoribus pacem petiuit. Quam cum æquis conditionibus, & quod ſibi *Pereaslaw* retinere liceret, impetraſſet, plurima munera reconciliatis transmiſit Ducibus. Cæſa feruntur eo prælio *Ruthenorum* plusquam decem millia.

1207.

Leſzko & Conradus terras ſuas diuidunt.

Monarchia *Polonorum* & *Cracouienſi* Principatu ad *Leſzkonem Album Caſimiridem* plenè deuolutis, *Conradus* natu minor portionem hæreditatis paternæ ſibi ſequeſtrari efflagitare cœpit. Epheborum ſiquidem ætatem transgreſſus, iuris eſſe ſui æſtuabat. Ad quod non ſolùm naturali ferebatur affectione, ſed inſuper aliquorum Procerum fortunam ſuam extolli ambientium inſtigabatur perſuaſione. Conuentu itaque ob eam rem apud *Sandomiriam*, propter Duciſſæ *Leſzkonis* & *Conradi* matris præſentiam indicto, cùm *Fulco Cracouienſis*, & *Getko Plocenſis* Epiſcopi, primique ex Baronibus omnium Principatuum conueniſſent, variis tractatibus, per plures dies habitis, diuiſio tandem Principatuum & terrarum inter *Leſzkonem* & *Conradum* germanos, in hunc modum celebrata & ſancita eſt, vt *Leſzko Albus* velut Monarcha, & natu maior, *Cracouienſem, Sandomirienſem, Lublinenſem, Siradienſem, Lancicienſem*, & *Pomeraniæ* terras, & Ducatus obtineat, *Maſouiam* propter amplitudinem diffuſam, cum *Chelmenſi, Cuiauienſi* & *Dobrinenſi* terris *Conradus* natu minor pro ſua ſorte & portione accipiat. Hæc diuiſio, cum ab vtroque Principe accepta & approbata foret, etiam verbali ſponſione a Ducibus & Baronibus interpoſita, firmata eſt, & anathematis execratio in præuaricationem appoſita, rebusque taliter compoſitis, vterque Dux in ſuam ſedem abiit.

Lithuani a Ruthenis cæduntur.

Lithuanis ea tempeſtate in æſtate terras *Rusſiæ* vaſtantibus, *Ruthenorum* Duces *Wlodimir Rurikowic Kiouienſis* habens in ſuo comitatu *Smolnenſem* militiam, *Romanus Boryſchouic, Conſtantinus, Mſcislaus, & Roſcislaus* filii *Dauid* occurrunt, & *Lithuanos* magna cæde confligunt, multosque ex Ducibus *Lithuanorum* interficiunt, fugientes autem *Lithuanos* in longum proſecuti, multos in vicis, ſiluis, cæterisque abditis locis, quibus ſe à facie perſequentium condiderant, occidunt.

Fulconi Cracouienſi Ep.

Fulco alias *Pełka Cracouienſis* Epiſcopus, cum annis vno & viginti ſediſſet, vndecima die menſis Septembris moritur, & in Eccleſia *Cracouienſi* ſepelitur, genere nobilis, ſed actio-

1207.

actionibus nobilior, plures liberalitates, priuilegia, & immunitates Eccleſiæ *Cracouienſi* apud ſedem Apoſtolicam, & ſignanter, vt Epiſcopus *Cracouienſis* omnibus aliis Epiſcopis Prouinciæ, & Eccleſiæ *Polonæ* loco & voce prior ſit, & primus *Gneſnenſis* Archiepiſcopo in conſecrando manum imponat, obtinuit. in locum eius conformi electione Magiſter *Vincentius Kadlubkonis* de *Karwow* vico propè *Opatow* ſito, Præpoſitus *Sandomirienſis*, cum eſſet genere nobilis de domo & familia *Rozæ*, licet aliquam dignitatem aut præbendam in *Cracouienſi* Eccleſia non obtineret, propter excellentiam ingenii & doctrinæ quibus pollebat poſtulatus, & ab *Innocentio* tertio confirmatus. Cui naturæ prægnantis diues, & fœcundus vterus præclarum ingenium contulerat, quem iam benigno lumine aſtra inſpexerant, vt ſine externæ opis adminiculo, nouum condendo corpus, de annalibus Polonorum, hiſtoriæ magnificos per ſeipſum literarum ſenſus expreſſerit, & literarum ſtudiis decus & ornamenta, mores ingenuos, & normam rectè viuendi comparauerat, diſciplinam pro nobilitate, pro patria, pro parente, pro nutrice adoptauerat. Et quamuis ad illa usque tempora Duces & Monarchæ *Poloniæ*, qui apud *Cracouiam* principabantur ad ſuum beneplacitum ſedem *Cracouienſem* contuliſſent, decedentibus Epiſcopis nouos pro ſuo laicali more ſubſtituendo. Quidam tamen Prælati & Canonici *Cracouienſes* viri elegantes, & fortes columnæ, huic abuſioni, & corruptelæ viriliter reſtiterunt, & vnanimiter præſatum Magiſtrum *Vincentium* in Epiſcopum *Cracouienſem* elegerunt, & electionem eius *Innocentio* tertio Summo Pontifici præſentarunt, qui præſentatum confirmauit, & per *Henricum Gneſnenſem* Archiepiſcopum demandauit conſecrari. Fuit autem ex Prælatis *Cracouienſibus* vnus *Ioannes* Archidiaconus, qui liberam electionem Epiſcopi *Cracouienſis* Capitulo obtinuit.

Vincentius Kadlubkonis.

Reſanorum ea tempeſtate Dux *Chleb* nomine, ſtupendæ crudelitatis & auaritiæ homo, integrum apud *Reſanos* Principatum occupaturus, ſex fratres germanos impia cæde ſuſtulit, ſed & plures de Boiaris, quos cœptis & conatibus ſuis obſtare credidit, vario mortis genere deleuit.

Gregorius Papa nonus anno Pontificatus ſui vndecimo, ad inſtantiam *Rigenſis*, *Oliſienſis* & *Derpatenſis* Epiſcoporum *Liuoniæ*, ordinem fratrum militiæ *Chriſti* vniuit, & incorporauit ordini B. *Mariæ Teutonicorum*, crucem nigram in albo pallio deferentium, & ab eo tempore cœpit eſſe vnus ordo ordinans, & ſtatuens, quod ordo ipſe ſub iurisdictione Epiſcoporum conſiſteret.

Ordo Liuoniæ & Teutonicus uniuntur.

Cracouienſem Epiſcopum *Fulkonem Wratislauienſis* Epiſcopus *Cyprianus*, cùm in ſede ipſa annis ſex ſediſſet, ſecutus eſt, & ſexto Calend. Decemb. diem obiit, in monaſterii *Lubenſis* Eccleſia debito honore tumulatus, *Laurentium* Canonicum *Wratislauienſem* per Canonicam electionem, quam quidem *Henricus cum barba* Dux *Wratislauienſis* ratificauit, electum, habuit ſucceſſorem, nobilem de familia *Doliuimrum* ab *Henrico* Archiepiſcopo *Gneſnenſi* confirmatum, & in *Olobog* conſecratum.

Cypriano Wratislauienſi Ep. ſuccedit Laurentius

1208.

Occiſo apud *Zawichoſt Romano Wladimirienſi* & *Halicienſi* Duce, qui ſibi ferè vniuerſæ *Ruſſiæ*, partim tyrannide, partim largitione & ingenio vſurpauerat dominationem & principatum, *Ruſſiæq;* Duces in ſuum coegerat obſequium & tributum, plures ſibi aut armis, aut prece, aut pretio, *Ruſſiæ* Dominium deſtinabant. Proceres verò & Boiari *Rusſiæ* in varias voluntates ſciſſi, patriam etiam horrendis bellis impleuerant. Ad finitima itaque Regna vt bellum ciuile tolleretur, cenſebant Primores habendum recurſum, vt alicuius illorum viribus & potentia opprimerentur, exorta mala, & oritura. Et licet aliqui *Polonorum* Ducum ſuaderent petere ſuffragia, & in eorum tranſeundum ditionem, recentis tamen cladis apud *Zawichoſt* acceptæ memoria, ne ad *Polonos* deficerent prohibebat, *Pannonii* aptiores rei huic viſi, per Primores *Ruthenorum* aditi ſunt, & Rex *Vngarorum Andreas* à *Ruthenis* ſuppliciter exoratus, *vt filium ſuum Colomanum illis in Dominum præficeret*, offerentes *ſe illi fide, & deuotione ſincera parituros*. In credulitatem Rex *Vngariæ* legatione *Ruthenorum* admiſſa, filium *Colomanum* cum magnis copiis in *Rusſiam*, & motus inteſtinos compreſſurum, & Regnum *Ruthenorum* apud *Halicienſes* accepturum, transmittit. Qui dùm *Haliciam* perueniſſet à primis *Ruthenorum* Ducibus & Boiaris iuſto honore exceptus eſt, & caſtri *Halicienſis* illi tradita poſſeſſio, & *Mſcislaus Mſcislawic* vnus ex *Rusſiæ* Ducibus de *Halicienſi* Principatu excluſus. Qui ſub eodem, quo ingreſſus erat *Haliciam*, tempore, ſe ab Epiſcopis Catholicis videlicet *Vincentio* Epiſcopo *Cracouienſi* & aliis Epiſcopis, quos ſecum ex *Pannonia* adduxerat, in Regem *Haliciæ* inungi & coronari, Regemque vocari & intitulari *Galatiæ*, & vxorem ſuam *Salomeam* Reginam, ita enim à patre doctus erat, procurauit. Quæ res *Ruthenorum* animos fluxam ſuapte fidem habentium, à *Colomano* cum eis inconſultis confecta coronatio fuerit, & alienauit, & in odium, atque irritationem perduxit, portendentibus coronationem ipſam & ritus ipſorum, & generis exterminium effecturam. Omnes itaque in *Colomanum* conſpirant & exercitibus *Colomani*, qui eum in *Rusſiam* conduxerant, ad *Vngariam* reuerſis, dum ſe *Colomanus* tutum crederet, *Ruthenorum* Principes *Mſcislaus*, ob præſtantiam *Chrobi* appellatus, *Ruthenorum* & *Polowconum* adiutus auxiliis *Haliciam* perueniens, nonnullis *Halicienſium* fortaliciis & curiis captis, ſpoliatis & incen-

Colomannus Hungariæ Regis filius in Regem Rusſiæ coronatur.

1208.

ſis, ad *Halicienſem* quoque arcem obſidionem admouit. In cuius oppugnatione dum *Polowconum Dux Misſerwica* alias *Miciewnica* ſupernè occiſus eſſet, *Polowcy* in Ducis ſui vltionem multa & execranda mala *Halicienſi* terræ intulerunt, ſcindendo quosdam *Halicienſes* in quatuor partes, cæteros occidentes, exurendo, mutilando, & plurimos in perpetuam abducendo ſeruitutem. Expugnata & capta arce *Halicienſi* à *Ruthenis* plurimi *Polonorum* & *Vngarorum* Proceres occiſi aut capti, & qui ſe redimere auro parato non poterant, in ſeruitutem venundati. Nouus etiam *Colomanus* Rex eiectus, per fugam turpem, *Vincentio Cracouienſi* Epiſcopo & *Iuone* Cancellario *Poloniæ* ſimul fugientibus, ſibi conſuluit. Eodem inſuper anno præfatus *Colomanus Salomeam* virginem, ſororem *Leſzkonis* Ducis *Cracouienſis*, accipit in vxorem, cum qua vſque ad mortem cælibem vitam ducens, & ſibi & conſorti, decus virginitatis ſeruauit.

ſed mox eiicitur.

Philippus Dux *Sueuiæ* alter contendentium de Imperio dùm fauorem & aſſiſtentiam multorum Principum contra *Ottonem* Comitem *Pictauiæ* aduerſarium ſuum ſibi vindicaſſet, & ab *Adolpho* Archiepiſcopo *Colonienſi*, qui *Ottonem* elegerat & coronauerat, etiam ſe coronari, prece, & pretio obtinuiſſet potentiaque ſua continuò inualeſceret, contra *Ottonem*, à *Bartoldo* Comite *Palatino* de *Vitkinlinbah*, qui partem tenebat *Ottonis*, ſub pace ſimulata in *Bamberg* occiditur. Ex quo magna orta eſt in *Almania* commotio, ſed per *Innocentium* Papam, qui in odium & deteſtationem domus *Sueuiæ*, propter mala *Henrici*, quæ commiſit in *Romanam* Eccleſiam fauebat *Ottoni*, ſedatur. Ipſe quoque *Otto Philippi* competitoris ſui filia deſponſata, pacificatis rebus *Almaniæ* venit cum magno exercitu *Romam*, & magno honore fauoreque ſuſceptus, pridie Calend. Octobris in Eccleſia S. *Petri* ab *Innocentio* Papa Imperialem accepit benedictionem.

Occiſo Philippo Imp. ſit Otto.

1209.

Eiectionem filii ſui *Colomani* de Regno *Halicienſi Andreas Vngariæ* Rex moleſtè ferens, expeditionem inſignem in *Ruthenos*, magno ſumptu & cura parauerat. Pro comperto enim habebat ferè vniuerſos *Rusſiæ* Duces, in eius deiectionem conſpiraſſe, & bellum in eam æſtatem maximis apparatibus gerendum decreuiſſe. Duplex malum ſuperimpendens vitaturi. Vnum, ne *Vngari* regionem eorum iuris ſui facerent, ſi *Colomanus* thronum ſuum in *Halicienſi* Regno ſtabiliret, alterum ne pœnas oppugnati & obſeſſi, anno tranſacto in *Halice Colomani*, & pluribus crudelibus & nefariis operibus in *Halice* per ſe & per *Polowcos* patratis, iuſta ſupplicia darent. Intelligens autem *Andreas Vngariæ* Rex *Rusſiæ* Duces *Polowconum* auxilia in quantitate magna contraxiſſe, & ipſe ad *Leſzkonem Album* Monarcham *Poloniæ* mittens exercitum notabilem, ex *Polonorum* militibus in bellum *Halicienſe* mitti obtinuit. In tempore itaque quo inter *Leſzkonem* Ducem & *Andream Vngariæ* Regem conuenerat, & *Vngaricus* & *Polonicus* exercitus ad *Halicz* conuenit, *Vngaricum* Palatinus *Vngariæ Attilia Filnia*, *Polonicum Nicolaus* Palatinus *Cracouienſis* vir in armis egregius, ducebant. Nec *Rutheni* remorantur, quatuor enim Duces videlicet *Miecslaus Mſcislawic*, *Wlodimirus* Rurikowic, *Roſcislaus Dauidovvic*, & alter *Roſcislaus Mſcislavvic*, cæteris omnibus ſuas copias deſtinantibus adueniunt. *Polovvconum* deinde exortus ingens, & *Vngaricum* & *Polonicum* exercitum geminata ſuperans quantitate. Communi autem conſilio *Vngari* & *Poloni* bellum aduerſus *Ruthenos* geſturi, arcem inprimis *Halicienſem* fortius, quo poſſunt, communiunt, ſed & in ipſa arce ex Eccleſia S. *Mariæ* incaſtellata, alterum caſtellum fortius efficiunt, præſidioque fortiorum, quos inter *Vngaros* & *Polonos* habebant, militum ſuperimpoſito, *Colomano* cum vxore & matronarum fœminarumque, & imbecillium grege relicto, ipſi contra *Ruthenos* & *Halicz* egrediuntur, & aciebus ordinatis prodeunt ad pugnam, *Polonis* dextrum, *Vngaris* & *Halicienſibus* ſiniſtrum cornu tenentibus, leuis deinde armaturæ militibus præmiſſis, exercitum *Ruthenorum* infeſtabant. Duas etiam acies *Rutheni* conſtituerant, vni *Miecslaus Mſcislavvic*, alteri *Wlodimirus* Dux præerat, *Polovvconum* verò turmæ in loco remotiori conſiſtentes id ſibi conſilii & propoſiti ſumpſerant, vt pugna feruente, quaſi ex inſidiis prodirent. *Mſcislaus* autem *Mſcislavvic* quanta hoſtilis foret potentia conſpecturus, in editiorem locum aſcendit, ſed à *Wlodimiro* Duce argutus vehementer, quod in periculoſo tempore ſpeculatoris magis, quam Ducis officium gereret, & ſuo diſceſſu vniuerſo, *Ruthenorum* exercitui ruinam compararet, illicò deſcendit & ſuos ad congreſſum animans, bene illos in virtute S. Crucis triumphum relaturos ſperare iuſſit. Sub quo tempore *Polonicum* agmen exercitum *Wladimiri* fortiſſimè inuadit, plurimisque *Ruthenorum* cadentibus, exercitus *Wladimiri* contritus eſt, & in fugam cum *Wlodimiro* & aliis duobus Ducibus, *Roſcislao Dauidovvic*, & *Roſcislao Mſcislavvic*, qui & ipſi in illo conſliterant, verſus. Fugientes autem in plura miliaria non *Polonicus* tantummodo, ſed & *Vngaricus* exercitus perſecutus eſt, plurimos trucidans, aut captiuans, & iam exiſtimans debellatum. Ea res, eaque tàm longa perſequutio *Polonis* & *Vngaris* victoriam adimens, clade ingenti illos affecit. In terga enim *Vngarorum* & *Halicienſium* qui ſolutis ordinibus incedebant, *Miecslaus* cum *Polovvcis* irruens, ipſos facili negotio fundit & proſternit. Duces inſuper *Roſcislaus Dauidovvic* & *Roſcislaus Mſcislavvic*, dùm *Vngaros* ſeceſſiſſe agnoſcunt, fu-

Quum Hungari Polonorum auxilio reſtituere vellent Colomannum

1209.

gam

1209.

gam ſiſtunt, & in pugnam redeuntes, latus *Vngarici* exercitus inuadunt, plurimiſque cæſis, Palatinum *Vngariæ Attiliam* capiunt, & plenam victoriam de *Vngaris* & *Halicienſibus Rutheni* conſequuntur. Palatino enim capto, *Vngari* & *Halicienſes* animos remiſerant, paſſimque à *Polowcis* trucidantur, quoniam neque dimicandi, neque fugiendi facultas illis eſſe poterat, *Ruthenis* & *Polowcys* vndique circumfuſis. Redeunt interim *Poloni* ex cæde & perſequutione *Wlodimiri*, & ducentes ſecum ſpolia, & maximum captiuorum numerum, carmen patrium, ignari cladis quæ *Vngaris* & *Halicienſibus* acciderat, canebant, exiſtimantes ſe plenam victoriam retuliſſe. Verùm à *Roſcislao Dauidowic* & *Polowcys* ab omni parte circumſepti, dùm neque pugnandi, neque euadendi locus eſſet, occiduntur. Locant deinde *Rutheni* & in altum erigunt *Polonicum* ſignum, ad quod dùm reſiduitas *Polonorum*, qui vel ex cæde diffugerent, vel ex perſequutione *Wlodimiri* redierant credentes illic ſuos conſiſtere, confluxiſſent, omnes paſſim trucidantur. Nec interfectorum poterat numerus æſtimari, adeò vt flumina rubra ex cruore forent, & morientium atque vulneratorum vociferatio in caſtro *Halicienſi* exaudiretur. Iacebant autem interfectorum, velùt arena, cadauera inſepulta, nec erat circumquaque *Halicz*, qui occiſos ſepeliſſet. *Polowcy* autem multis nobilibus ſpoliis, equis, armis, veſtibus potiti, etiam plurimos *Vngaros* & *Polonos* in terras ſuas perpetuam laturos ſeruitutem deduxerant. Mandauerat autem *Mſcislaus Mſcislawic* victoria potitus, ſuperbè ea abutens, ſuis *Ruthenis*, ne quenquam *Vngarum* aut *Polonum* viuum eſſe ſinerent. Quapropter non ab hoſtibus tantum *Ruthenis*, ſed etiam *Halicienſibus* gratificationem *Mſcislao*, & ſuo decreto impenſuris, ad quos confugerant, aut apud quos latitabant, pecorum more ſtrangulabantur, peneque omnis *Polonorum* & *Vngarorum* exercitus deletus eſt. Efferebatur autem tunc *Mſcislaus Mſcislawic* Dux, quod & victoriam retuliſſet, & cædem in deuictos *Vngaros* & *Polonos* fieri iuſſiſſet, à *Ruthenis*. Qui in lætitiam effuſi vociferabantur magnis clamoribus dicentes. *O magne Dux & victor Mſcislae Mſcislauice, ô fortis accipiter ad conterrendum fortes & robuſtos, armaque illorum transmiſſus à Deo, deſignans ſe glorificare, qui te victo, ſibi deſtinabant victoriam, quoniam à te omnes magnifico & glorioſo Domino noſtro humiliati & conflicti ſunt.* Aſſumpto deinde *Mſcislaus* Dux Palatino *Vngariæ Atilia*, ad caſtrum *Halicienſe* acceſſit. Ex quo iam *Vngari* & *Poloni*, futuræ obſidioni ſe præparantes *Halicienſi Ruthenos* cum vxoribus & pignoribus eorum perfidiam eorum & victualium defectum veriti, eiecerant. Et dùm non aperiretur illi caſtrum, quod Palatinus *Vngariæ Attilia* aperiendum, nec victori vltra reſiſtendum, apud quem Duces & imperium Regnumque *Halicienſe* Deus conſiſtere voluit, ſuadebat. *Mſcislaus* ad caſtrum reuerſus, iterum ad eos qui caſtrum obſeruabant, caduceatorem *Demetrium*, vnum ex ſuis *Ruthenis* apertionem perſuadens transmittit. Qui dùm vacuus rediiſſet, iterum perſonaliter ad caſtrum acceſſit, & repulſam tertiò paſſus, vniuerſam arcem die altero ſepiuit, aſſerens ſe obſeſſos non pugnando, ſed cædendo tantummodo confecturum. Dùm autem *Colomanus* & hi qui ſecum vnà in arce erant, negligenter intra obſidionis tempus, portam caſtri poſteriorem obſeruarent, nocte vna *Rutheni* ſuffoſione facta, in caſtrum irrumpunt, & porta occupata *Mſcislaum* cum gentibus *Vngaris* & *Polonis*, pauore nimio conſternatis, & ex caſtro partim diffugientibus, partim ſe præcipitantibus, caligine nocturna metum cauſante, omnia maiora viderentur, intromittunt. Caſtro potitus *Mſcislaus* luce erumpente, ad Eccleſiam S. *Mariæ* & caſtellum in quod *Colomanus* filius *Vngariæ* Regis cum vxore, & potioribus militibus, atque fœminis, ſe irruptione comperta receperat, accedens, illud obſidere cœpit, ſæpiuſque colloquium cum *Colomano* filio Regis *Vngariæ* expetiit. Quod cum ſibi militibus *Vngaris* & *Polonis* ſuadentibus negatum fuiſſet, perſeuerandum in obſidione duxit. Siti deinde *Colomanum* & ſuos premente, vas aquæ illis à *Mſcislao* transmiſſum eſt, quod pro magno munere acceptum, & in capita per menſuram diſtributum, vix dimidiæ parti ſatisfecit. Fame deinde premente obſeſſos, vitam tantummodo pacti ſe *Mſcislao* dedunt, oſtiaque aperiunt. Mandante autem *Mſcislao* educebantur *Vngariæ* Barones, & vxores eorum, & plures inſignes perſonæ, fœminæ & matronæ, nonnullique *Polonorum* milites, quos omnes aut *Polowcys* diſtribuit, aut curienſibus ſuis donauit. Vltimus omnium *Colomanus* filius *Vngariæ* Regis cum vxore ſua eductus, à *Mſcislao* acceptus eſt, & in *Torczsko* transmiſſus, mandante *Mſcislao* vt ſub diligenti cura & cuſtodia aſſeruetur, licentiatiſque exercitibus *Mſcislaus* in *Halicz* conſedit. Dùm autem nuncius tantæ cladis ad *Vngariæ* Regem perlatus fuiſſet, nimio mœrore conſternatus, & manu frontem verberans, lachrymis indulgebat, dolens ſe tàm turpiter conflictum. Quibus ad conſolationem conſortis abſterſis, militem ſuum *Iaroſz* ad *Mſcislaum Ruſſiæ* Ducem mittit, monens *vt filium ſuum, & vxorem eius, cæteroſque vinctos ſolueret, denuncians ſe ni id fecerit, cum omni potentia contra Ruſſiam venturum.* Quo terrorem huiuſmodi nihili pendente, & aſſerente, *non in ſua poteſtate, ſed in Diuina victoriam conſiſtere, & ſe illum ſi venerit, excepturum, & in virtute Dei conflicturum: Hungariæ* Rex *Andreas* ea reſponſione magis magiſque conſternatus, cùm & Conſiliarii illum de ſuperba legatione coarguerent, & niſi gratiorem ei intimaret, filium non

Magno prælio à Ruſſis & Polowcys funduntur,

1209.

& Colomanus capitur.

1209.

eſſet viſurus, meliora conſilia ſequutus, manſuetiorem legationem per eundem *Iaroſz* ad *Mſcislaum* æquis conditionibus offerendo pacem, & ſolui petendo filium transmittit. Conſors inſuper *Andreæ* Regis ſpecialem legationem ad *Mſcislaum* mittens, ſubmiſſius quàm Reginæ conueniebat, pro relaxatione filii ſupplicabat. *Miecislaus* autem veritus, ne, ſi *Colomanum* dimitteret, de nouo contra illum reintegraretur bellum, *Colomanum* relaxare negauit, ſed propriis præfectis in caſtro *Halicienſi* poſitis, in *Kiow* ad *Mſcislaum Romanowic* Ducem *Kiouienſem* tranſiit, & pluribus diebus illic in ſolatiis & voluptate exactis, in *Halicz* rediens, illic regebat Principatum.

Monaſterium in Koſciol fundatur.

Prima Auguſti, *Mſcislaus* filius *Boleslai* victorioſi Dux *maioris Poloniæ* fundat monaſterium S. *Benedicti* in *Koſciol* ante *Kaliſz*, monaſterio *Tynecenſi* illud ſubiiciens. Cui donat pro dote villas *Koſciol*, *Gora*, *Korieiowo*, *Krankowo*, *Glogow*, *Krzywoſandowo*, *Kliſowo*, *Piotrovvo*, *Nadzierzovvo* cum molendino ante *Kaliſz*, & *Liſciec* ante *Konin*, libertando easdem villas & earum bona ab omnibus angariis, tributis, & ſeruitutibus *Polonicalibus*, in præſentia Ducum *Wladislai Opolienſis*, *Wladislai* filii ſui *maioris Poloniæ*, & *Herkembaldi* Caſtellani *Caliſſienſis*.

Philippo Poſnanienſi Ep. ſuccedit Paulus I.

Philippus Poſnanienſis Epiſcopus poſt annos tredecim, quibus *Poſnanienſem* rexit Eccleſiam, hominem exuens, in *Poſnanienſi* Eccleſia ſepultus, *Paulum* primum *Poſnanienſem*, Cancellarium, ex Capitularibus Canonicis electum, & ab *Henrico Gneſnenſi* Archiepiſcopo, de *Wladislai Miecslavvic Maioris Poloniæ* Ducis conſenſu, confirmatum & conſecratum habuit ſucceſſorem.

1210.

Leszko Pomeraniæ res ordinat.

Singulis terris & Prouinciis, quæ in ſuam ſortem & portionem obuenerant, *Leſzko Albus* Dux & Monarcha *Polonorum* prouiſurus, ſingulas eorum ſpecialiter & ſeriatim adibat, calamitatem mœſtitiamque cordis, quæ pectori ſuo ex clade *Ruthenica* apud *Halicz* accepta grauiter inſederat, exterminans, reſtaurans deformata, violentos & calumniatores puniens, & quæſtiones, liteſque ſubditorum diſſoluens. Sed & terram *Pomeraniæ* ſub ſuam ſortem cadentem adiit, cum ampliore Baronum & militum quàm ſolebat frequentia, in ipſam deſcendit, & tam à militibus quàm ciuibus honore debito ſuſceptus, omnem æſtatem, & autumnum in ea exegit. Caſtra & ciuitates illius, videlicet *Nouoſtupsko*, *Gdansk*, *Gnievv* viſitando, ordinando, & iura populis reddendo, adhibitis Palatinis, Caſtellanis, & cæteris, qui Magiſtratus publicos gerebant terreſtres. Verùm quoniam terra ipſa remotius, quàm quæcunque alia à ſede *Cracouienſi* porrecta eſt, & difficile erat ſuper omnibus quæſtionibus & iniuriis ortis & oriendis, ad Ducem *Leſzkonem*, & eius tribunal habere *Pomeranis* recurſum, *Pomeranorum* igitur aſſiduis precibus, & inſtantiis motus *Lesko Albus*, & de pacifico tranquilloque terræ *Pomeraniæ* ſtatu, prouiſurus, *Suantopelkoni* natu maiori genere nobili de domo *Griphonum* filio *Mſciugii* Ducis *Pomeraniæ*, prudentia & ingenio præſtanti, *Pomeraniæ* Capitaneatum committit, & ei in totum in adminiſtranda iuſtitia, in regendo defendendoque Ducatu, in decidendis quæſtionibus, vices ſuas plenariè committit, illique Principatum in *Pomerania* confirmat, neglectis aliis Principibus, Comitibus, & Baronibus, æque claris, moderatis, & inſignibus, credens eum ſingula non inſolenter, nec infideliter, ſed modeſtè & ſincere adminiſtraturum. Vtrumque autem Palatinum, tàm *Gedanenſem*, quàm *Svvecenſem* & cæteros dignitarios, ac officiales, Capitaneos ac tenutarios illius iubet parere ditioni, recepto ab eo iuriſiurandi ſacramento corporali, quod terram præfatam *Pomeraniæ* pro Duce *Leſzkone* filiiſque & ſucceſſoribus ſuis Ducibus *Polonorum* fideliter tenebit, & ipſos colet, & venerabitur fide, obſequio, & obedientia pura, nunquam ab illorum ſubiectione & dominio ſe ſequeſtrando. Præſtabit etiam annis ſingulis marcas mille argenti, & in fiſcum Ducalem *Cracouienſem* curiam inferet, & pro illorum amplitudine & commodis intendet toto poſſe, nunquam illos deſerendo in proſperis, aut in aduerſis caſibus. Verùm *Suantopelkus* præfatus, breui poſt fidem cum tempore varians & mores cum dignitate permutans, fluxa variaque fide eſſe cœpit, & malignitatis aculeum contra proprium calcitrando Principem exacuit, ſitum terræ, & callida eorum, quibus præfectus fuerat, imitatus ingenia, Principi & Domino ſuo *Leſzkoni Albo* vice qualibet tantò illudens acerbiùs, quanto operoſius vberiorem ſpem fidelitatis ſuæ & obſequii repromittebat. *Pomeraniæ* enim gubernationem ſortitus, inſolenter ſe gerere, & in ſumma totius *Pomeraniæ* Principatum appetere cœpit. Metuens autem *Pomeraniæ* Principatum, quem auaritiæ zelo, & multo malignitatis ſpiritu occupandum cenſuerat, amittere, multis ſe actionibus teterrimis vt illum quoquo modo retineret, implicabat.

Filium ſuum *Colomanum* & vxorem eius *Salomeam* alias *Salonicam Andreas Vngariæ* Rex de captiuitate ſoluturus, plures cum *Mſcislao Mſcislavvic* per Barones & Conſiliarios ſuos egit tractatus, & conuentus. In vltimo autem conuentu in finibus *Vngariæ* habito, pax perpetua his conditionibus inter *Vngarum* & *Ruthenum* conuenit, vt alter filiorum *Vngariæ* Regis *Bela*, filiam *Mſcislai Mariam* in conſortem habeat: *Mſcislaus* de *Halicienſi* Ducatu *Colomano* poſt triennium cedat, & tàm ipſum *Colomanum* quàm vxorem ſuam, & omnes ſuæ poteſtatis capti-

1210.

Pax inter Ruthenos & Hungaros.

1211.

uos liberet, quæ omnia eo anno fuere consumata.

Russi Poloniam infestant,

Secundorum euentuum certaminumque A prosperitate, quibus *Colomanum Vngariæ* Regis filium de *Haliciensi* Regno primum eiecerant, deinde insigni pugna fuderant, *Ruthenorum* Duces elati, plures faciebant in regiones *Polonorum* excursiones. A *Lithuanis* insuper, & adiuti & docti, rapta præda cum celeri festinatione in propria recurrebant, & nusquam consistere ausi, magnis incommodis & vastationibus *Poloniæ* Regnum affecerant, iamque eam inflationem pompamque induerant, vt *Polonos* contemptui, & ludibrio haberent. Quibus rebus *Leszko Albus Polonorum* Dux & Monarcha permotus, B habito cum Consiliariis maturo tractatu, *Sulislaum* Castellanum *Sandomiriensem* cum expeditis militibus in *Russiam* talionem *Ruthenis* refusurum, & incursiones eorum oppressurum transmittit. *Sulislaus* autem Castellanus *Sandomiriensis Ruthenorum* terras ingressus, flammis illas vastat, & cædibus, magnoque numero captiuorum congesto, illos in *Poloniam* vinctos remittit. *Ruthenorum* autem Duces vastationem tàm crudelem regionum suarum non ferentes, illi occurrunt, & pugnandi copiam faciunt quàm superioribus annis vafro vsi consilio, detrectauerant.

sed a Polonis vincuntur.

Pugna autem commissa *Rutheni* facili negotio, dùm primas acies *Poloni* strauissent, victi, fugatique sunt, C & *Suantoslaus Mscislawic*; & quatuor alii Duces, videlicet *Georgius*, *Iaroslaus*, *Wladimirus* & *Constantinus*, multusque militum & nobilium *Russiæ* numerus captus est. Sed non minor erat desideratorum, in quos ab ira *Poloni* gladios strinxerant, numerus. Et milites quidem, nobilesque *Ruthenorum Sulislaus* Castellanus *Sandomiriensis* in vinculis habuit in *Poloniamque* deduxit. Quorum plerique aut liberalitate *Leszkonis* Ducis manu missi sunt, aut à suis redempti. *Suantoslaum* verò Ducem & quatuor Duces alios secum captos, propter furtiuas excursiones, quibus *Poloniam* plurimum vexauerant, attriuerantque, vindicandas, & in futurum D prohibendas vinctos tenuit, victoremque exercitum de victorum spoliis ditatum & onustum, non sine sui amplissima laude in *Poloniam* reduxit. Processu deinde temporis Duces *Ruthenorum Suantoslaum Mscislawic*, *Georgium*, *Iaroslaum*, *Wladimirum*, & *Constantinum Polonorum* Dux *Leszko* à captiuitate absoluit.

Cometa visus est.

Cometes stella in mense Maio eo anno apparuit, quæ caudam & faucem ab oriente dirigens in occidentem 18. diebus durauit, regionibus *Russiæ* magis propinqua, cladem, quam in anno sequenti a *Tataris* pertulerant, portendebat.

Miecslaus I. Dux Ratiboriensis moritur.

Mieslaus Dux primus *Ratiboriensis* & *Opoliensis* filius olim *Wladislai* exulis, & circa *Posnaniam* à fratribus conflicti, 13. Maii moritur. Agilis multum & procerus statura, peritus artis gladiatoriæ, multas pugnas duelli & torneamentorum in *Almania* non sine multorum admiratione animosè exercens. Cui filius eius vnicus *Casimirus* succedit in Principatibus.

cui succedit Casimirus filius.

Fundauit autem præfatus *Miecslaus* Dux monasterium Sanctimonialium ordinis Præmonstratensis in *Ribniki*, & sufficientem illi dotem præstitit, quod postea filius suus *Casimirus* in *Carnowasz* ad fluenta fluuii *Malpadensis*, qui illic de prope *Odræ* miscetur, transtulit. Consors autem eius *Ludimilla* obiit tredecimo Calen. Octobris.

1212.

Natalem *Christi* huius anni *Leszko Albus Polonorum* Dux & Monarcha, *Cracouiæ* cum genitrice sua *Helena* Ducissa, & *Vincentio* Episcopo *Cracouiensi* Baronibusque in magna egit solennitate, & aliquot diebus splendidis conuiuiis Consiliarios tenuit. Et quia eo anno res omnes ad tranquillitatem reciderant, singulis hostibus in circuitu aut quiescentibus, aut debellatis, rebus vrbanis & ciuilibus vacatum est, & iudiciis particularibus, & generalibus in singulis districtibus instauratis, iura populis reddebantur. Sed nec ea tranquillitas ad integrum tuta fuit, nam superna vexatio acerbitatem ingessit. In mense siquidem Iulio fulminis ictu ærarium *Cracouiensis* Ecclesiæ de cœlo tactum est, cuius virtute tignis & roboribus tectum, sustentantibus incensis, etiam flamma ad interiora ærarii, nemine ardorem restinguente, peruenit, scriniaque & cistas corripuit, & casulas, cappasque, & multa *Cracouiensis* Ecclesiæ ornamenta atque decora, largitione & liberalitate Regum, Principum, Pontificum, & *Christi* fidelium donata, quæ in cistis ipsis condita erant, dissoluit & deuorauit.

Ecclesia Crac. de cœlo tangitur.

Cracouiensem Ecclesiam suis preciosis & charis indumentis, pignoribusque, quibus vltra cæteras Polonicas Ecclesias dotata erat, priuauit. Quod quidem factum prodigii loco habitum, etiam apud ministros Dei, & alios timoratos viros in religionem versum est, autumantibus conflagrationem ipsam solius Dei nutu propter facinora illum prouocantia prouenisse.

Irruentes Tatari Russos & Polonos magna clade adficiunt.

Potentiam suam *Tatarorum* gens in eam diem ignorata, & vix audita, ad partes septemtrionales extensura, *Polowcys* ex illa parte magis consistentibus, & pluribus aliis nationibus conflictis, deletis aut subiugatis, etiam ad terras eorum, qui citra mare *Ruthenis* confinanter degebant, venit, *Polowcy* de potentia sua diffisi, periculũ quod illis à *Tataris* imminebat, petentes se vniuersis potentiis *Ruthenorum* adiuuari insinuant, denunciando par discrimen, si victi à *Tataris* fuerint *Ruthenis* imminere. Veniunt & sub idem tempus ad *Russiæ* Duces *Tatarorum* nuncii, exorantes eos *ne se bello Polowconum implicent, nec se iungendo Polowcys, necessitatem Tataris bellum contra Russiam mouendi imponant, sed si sapiunt, de suis finibus*

1212.

Polowcos hactenus plurima mala Russiæ terris inferentes, exterminent, cum de aliis regionibus Tatari sint illos verisimiliter exterminaturi. A Duces autem *Russiæ* parum prouido vsi consilio, & nulla super his matura deliberatione præmissa, gentium iure violato, *Tatarorum* interfectis nuntiis vadunt exercitualiter contra *Tataros* auxilium *Polowcys* laturi, videlicet *Mscislaus Romanowic* cum militia *Kiouiensi*, item *Mscislaus Mscisławic* cum *Halitiensi* militia, item *Wladimir Rurikowic*, cæterique *Russiæ*, item Duces *Smolenses*, item Duces *Czernicowienses*, item omnis terra *Polowconum*, & omnes Duces eorum, & aliquibus Ducibus & militibus *Russiæ* in equis euntibus, aliquibus in nauibus perueniunt vsque ad *Protoce*, & inde singuli accensis equis duodecim statiuis ad flumen *Kulcza* B perueniunt, quo iam *Tatari* castra sua posuerant, & illicò *Tatari* respirandi spatio non dato, in *Ruthenos* & *Polowcos* irruunt, *Polowcis* autem contritis & diffugientibus, etiam acies *Ruthenorum* turbantur, & hi duo Duces *Mscislaus Kiouiensis* & *Czernieouiensis* captiuantur, plurimaque cæde edita, multis aut captis, aut necatis, cæteri diffugiunt, sed in fugientes aliud æque horrendum discrimen à sociis *Polowcys* in quorum terras fugam maturabant editum, nulli enim ætati aut conditioni parcendo *Polowcy* agrestes, *Ruthenos*, si equites, propter equos, si pedites, propter vestes, trucidabant. Qui verò ex *Ruthenis* in montes fugerunt, fame moriebantur, plerique C in aquis suffocantur, horrendumque malum in illa die sequutum est, quale nusquam in terris *Russiæ* visum fuit, neque auditum. *Mscislaus* autem *Mscisławic Haliciensis* Dux, dùm fugiendo ad naues peruenisset, superatis fluuiis, naues, persequutionem *Tatarorum* veritus disrumpi mandauit, abindeque fugax in *Halicz* pauore & trepidatione plenus peruenit. Dùm verò alia omnis *Ruthenorum* multitudo ad naues fugiendo peruenisset, & eas offendisset violatas, in mœrorem versa, dùm vndas tranare non posset, fame contabescens illic consumpta est præter Duces & aliquos eorum milites, qui in lembis fluuios traiecerant. *Wladimirus* autem *Rurikowic* fuga & D ipse saluatus, in *Kiow* perueniens, sedem accepit *Kiouiensem*, eaque prima clades extitit quam *Rutheni* pertulere à *Tataris*.

Ottone Siciliam inuadente

Otto Imperator omnibus insignibus Imperialibus functus, & nullum sibi sciens in Imperio competitorem superesse, insolenter se gerere, & *Innocentio* Papæ tertio, cuius fauore protectus & adiutus ad Imperium conscenderat, rebellis & aduersarius esse cœpit, vnde & Regnum *Siciliæ* prætendens illud pertinere ad Imperium, *Innocentio* Papa nequicquam prohibente & obstante inuadit, & magnam illius partem dedentibus se aut expugnatis vrbibus *Friderico* abstulit, propter quam causam *Innocentius* tertius videns se se deceptum ab *Ottone* ipsum excommunicat, & ab Imperio deponit, & omnes Principes ac Barones à fidelitatis iuramento absoluit, mandans Principibus & Electoribus, vt ad electionem alterius procedant. Qui Apostolico patentes mandato, *Fridericum* secundum *Siciliæ* Regem ex *Henrico* quinto, & *Constantia* monacha vetula genitum, in Imperatorem eligunt.

Fridericus II. Imp. eligitur

Fridericus autem in Regem *Romanorum* declaratus, in *Almaniam* descendens, & conuentus aliquot celebrans, beneuolentiam sibi conciliat Principum, & à *Seyfrido Moguntinensi* Archiepiscopo, Apostolicæ sedis tunc Legato, *Aquisgrani* coronatus est, & *Almania* bellis & schismatibus intestinis ferуere cœpit.

B Asserunt annales *Vngariæ* Regis consortem, & B. *Helizabeth* genitricem, vxorem *Bankbani* in curia sua obseruantem fratri suo ad illudendum tradidisse, & *Bankbanum* de genere *Bor* ortum ducentem, in vltionem stupri vxoris suæ Reginam *Gertrudim* occidisse, in genus quoque *Bankbani* varia cæde sæuitum esse.

Miseranda & misrabili casu *Pannoniorum* Regnum ea tempestate afflictum, & apud *Polonos* sibi conterminos, variisque necessitatibus coniunctos, & apud vicinas exterasque nationes sonorum suæ lamentationis edidit eiulatum, cuius Rex *Andreas* filius *Belæ* tertii etsi splendido coniugio & prolis multiplicitate felix & insignis esset, & de consorte C sua *Gertrudi* filia, *Bartoldi Morauiæ* & *Carinthiæ* Ducis sorore germana S. *Heduigis* Ducissæ *Wratislauiensis*, & *Henrici cum barba* consortis, tres filios, *Belam*, *Colomanum*, & *Andream*, quartam verò B. fœminam *Helizabeth Landgrauio Turingiæ Ludouico Hermani* Principis primogenito in ætate tenera desponsatam, & multa sanctitate refulgentem, suscepisset. Tantæ tamen suæ felicitatis fulgorem fortuna nihil ad plenum tribuens caliginoso euentu repente confudit. Præfatam siquidem Reginam *Gertrudim*, vnus ex maioribus *Vngariæ* Baronibus *Bankbanus* vocatus, *Bor* ortus de genere, mucrone transuerberans funesta occisione 4. Calend. Octobr. necauit.

Bankbanus Gertrudim Vngariæ Reginam interficit,

Cuius quidem necis duæ à scriptoribus D feruntur fuisse causæ, vna quidem, quod præfata *Gertrudis* Regina vxorem præfati *Bankbani*, in sua curia consistentem, cuidam fratri suo aduenæ & hospiti illudendam consenserat, in cuius sceleris vltionem *Bankbanus* stuprati coniugii pœnam, quam à patratore non potuit, à conciliatrice exegit; sed absurdum videtur, vt fœmina alioqui per se pudica & casta, & quæ sanctam filiam progenuerat, genusque ab ingenuis, & religiosis parentibus ducebat, stupra & adulteria procurasse credenda sit. Alia vero, quod cùm *Andreas Vngariæ* Rex ad consilium consortis suæ *Gertrudis* plures *Almanos* in *Vngariam* accersisset, &

1213.

cum illis *Vngarorum* caſtra & munitiones expugnaret, Magiſtratus quoque Reipublicæ *Vngaris* neglectis *Almanis* mandaſſet, *Vngari* contemptum iri ſe dolentes, ad occidendum Regem *Andream* conſpirant. Et cum præbente illis animum, & ductum *Bankbano* conſpirationem completuri, in curiam Regis aduenïſſent, *Andreas* quidem Rex à *Gertrudi* Regina auiſatus fugiens, mortem euaſit. *Bankbanus* verò Rege non comperto, *Gertrudem* Reginam ſupplices manus porrigentem pro vita, lanceis & haſtis perfoſſam obtruncauit. In cuius necis tàm horrendæ vltionem, *Andreas* Rex *Bankbanum*, & omne genus ſuum ad interemptionem vsque & exterminium deleuit, corpus Reginæ occiſæ in monaſterio de *Pilis* iuſto cum honore ſepultum eſt. Hæc dùm viueret, in Eccleſiam *Wratislauienſem* liberalem ſe exhibens & munificam, nobilem coronam auream quam pro ornamento diebus ſolennibus geſtare conſueuerat, eidem Eccleſiæ *Wratislauienſi* transmiſit, qua conflata, calix aureus, iuxta eiusdem *Gertrudis* Reginæ voluntatem & deſiderium eſt fabricatus.

& ob id cum ſuis interemtus.

Monaſterium in Olobok fundatur & dotatur.

Tredecimo Calend. Nouemb. *Wladislaus Ottonis* Dux *Caliſſienſis* fundat monaſterium in *Olobok* Sanctimonialium ordinis *Ciſtercienſis* in terra *Caliſſienſi*, & diœceſi *Gneſnenſi*, & illud ſumptibus Ducalibus ex fundamentis extruit, cui in dotem villas & hæreditates infra ſcriptas aſſignauit, videlicet *Olobok*, *Kithadlowo*, *Zydowopole*, *Wroslc*, *Rablany*. Item, *Wierzbieta* filius *Clementis* militis, contulit quatuor villas paternas monaſterio præfato, videlicet *Konarowo*, *Grzybowo*, *Mislakawo*, & *Druſzkowo*. Item, idem Dux *Wladislaus* contulit eidem loco villam *Staw*, commutatam à filiis *Laurentii*, *Dobrogoſtio* & *Creſzacha*, pro tribus villis, *Chotnino*, *Golikowo*, & *Pieniaſzkowo*. *Henricus* autem Archiepiſcopus *Gneſnenſis* ad petitionem *Wladislai* Ducis, conſecrauit in *Olobok* Baſilicam, monaſterio vero contulit decimas Archiepiſcopales de conſenſu ſui Capituli, in villis quæ ſunt incluſæ inter *Olobok* & *Barycz* fluuios.

Diſſidia inter filios Henrici Wratislauienſis Ducis,

Tàm virili ætate quàm viridi *Henricus Wratislauienſis* & *Sleſiæ* Dux cum felici & B. *Heduigi* fœmina conſorte ſua, in proſpera & æquabili fortuna traducta, magna vterque coniugum tempeſtate ſub media pace, dùm iam in occiduam vergerent ætatem, obrutus eſt Duorum ſiquidem filiorum, videlicet *Henrici* & *Conradi*, qui *Criſpus* vocatus eſt, qui vsque in virile robur euaſerat, dùm iam tertius *Boleslaus* fato ſubtractus eſſet, liuoroſo inter illos ſerpente, collidebantur odio, alterum *Eſau*, alterum *Iacob* ex euentu & conditione crederes, cùm pro vno pater *Henricus*, pro altero genitrix ſtaret *Heduigis*. *Henricus* ſiquidem Dux pater minorem natu *Conradum* ſingulari affectione complectens, Ducis *Saxoniæ* illi filiam deſponſat, & *Lubucenſem* terram, *Luſatiæque* regionem perpetua illi conſignat portione. *Henricum* autem natu maiorem B. *Heduigi* perſuadente, *Sleſitis* & *Wratislauienſibus* Ducem deſtinat. Id cum moleſto & irato animo *Conradus* ferret, & ex naturali inſtinctu *Polonis* amicus facilis & blandus, *Teutonicis* vero hoſtis infeſtiſſimus foret, parentum ordinationem armis reſcindere, dùm preces inualidæ eſſent, conſtituit, exercituque notabili ex *Polonorum* & *Lubucenſium* militibus & agminibus comparato, fratrem inuaſit. Et licet vterque parens tollere diſſidium fratrum, & quietare maximis conatibus laboraſſent, videntes tamen labores ſuos in caſſum recidere, vtrumque filium propoſitum ſuum (Dux *Henricus Glogouiam*, & Duciſſa *Heduigis* in *Neptz* ſecedens) exequi paſſi ſunt. Non tulit & *Henricus* natu maior fratris *Conradi* inuaſionem, ſed exercitum ex *Polonis* & ex *Teutonicis* colligens, *Conrado* inter *Legnicam* & aureum montem in loco qui dicitur *Studnica*, ſeu *Ruffa Eccleſia* occurrit, vbi dùm congreſſu facto, fortiter ab vtraque parte pugnatum foret, plurimis in ore gladii cadentibus, *Henrico* ceſſit victoria. *Conradus Criſpus* cum multis ſuorum amiſſis, ex prælio diffugiſſet, ad patrem *Henricum* in *Glogouiam* diuertit, ratus, prout euenit, & ſe illic tutum conſiſtere. Verùm cùm dierum proceſſu in ſiluas *Tarnouienſes* venandi gratia proceſſiſſet, feram agitans ex equo corruit, fractisque cruribus exſpirauit, in monaſterium *Trebnicenſe* delatus, operante ſorore *Agneta* Abbatiſſa *Trebnicenſi*, quæ eum tenerrimè viuentem dilexerat, in Capituli loco ſepelitur. Quo ſic abſumpto fraternum & domeſticum bellum, quod quandoque reſumi & reintegrari nemo dubitabat, conquieuit. Ne autem matri religioſiſſimæ *Heduigi* Duciſſæ mors filii *Conradi Criſpi* præcordia dolore ingenti repente denunciata ſauciaret, non ad funerias filii, ſed ad viſitationem ægroti venire rogata eſt. Illa autem & cladem primum, & mortem filii dudum in ſpiritu præcognoſcens, & illum iam extinctum eſſe ſciens, nuntiis reſpondit: *Quare*, inquit, *languidum Conradum filium meum ſimulantes, viuere illum confingitis, cuius occaſus dudum ante mihi fuit cognitus, quoniam ſua temeritate ſanguis funderetur plurimorum*. Iuit deinde ad exequias filii, & iuſta illi pro Ducalis dignitatis excellentia, & pro maternæ charitatis affectu impendit.

quæ tamen morte Conradi ſtatim ſedantur.

1214.

Nondum pubertatis annos *Wladislaus* Dux (qui ex poſt cùm eſſet in ſputu nimius *Plwacz* agnomen ſortitus erat) filius *Ottonis* filii *Mſcislai ſenis* Ducis *maioris Poloniæ* transgreſſus curatorem ac tutorem ſuum *Wladislaum maioris Poloniæ* Ducem, & *Ottonis* fratrem ab aliquibus, ob proceritatem ſtaturæ ma-

1214.

magnum, ab aliquibus verò ob proceritatem & excellentiam tibiarum *Laskonogi* vocitatum, qui velut patruus ſuus germanus, ipſius tutoriam aſſumpſerat, faſtidiebat, Principatumque *maioris Poloniæ* partiri, & ſibi illius dimidium à patruo conſignari depoſcebat, vehementer ad principandum aſpirans, & diſciplinam patrui ſui magnopere abhorrens. Prauam autem ſuam intentionem non ſolùm innata prouehebat ambitio, ſed nonnullorum nobilium & adoleſcentum, qui ſecum vnà creuerant, nutriebat, incendebatque perſuaſio: Verùm cùm *Wladislaus* magnus *Laskonogi* partim ingeniis, partim autoritate iuuenilem ætatem fruſtraretur, *Wladislaus Plwacz* moræ cuiuslibet impatiens, ſatellitibus aliquibus cinctus, *Caliſſienſe* caſtrum ſubintrat, & patrui ſui Officialibus expulſis, tàm caſtrum, quàm ciuitatem occupat, & ſe in caſtro recludit, reſiſtentiam pro viribus ſi impeteretur, *Wladislao magno* patruo ſuo oppoſiturus. Quod cùm *Wladislao magno* nunciatum fuiſſet, magnas copias ex militibus & agreſtibus ſubitò contrahens, caſtrum *Caliſſienſe* obſidione cingens, nepotem etiam in eo concludit. Qui dùm quindecim diebus obſidionem continuaſſet, victualiaque obſeſſis ſcirentur propediem defectura, veriti obſeſſi, ne ſi caſtrum per violentiam caperetur, iratus *Wladislaus magnus* in eos aliquid grauiùs ſtatueret, caduceatoribus miſſis, vt & incolumes eos eſſe, priſcumque honorem & fauorem retinere liceret, de dedendo caſtro paciſcuntur. *Wladislaus* verò *Plwacz* de fauore patrui diffidens, carceris ſe deputandum pertimeſcens ſqualoribus, cum ſeptem tantummodo comitibus nocturno tempore ex caſtro *Caliſſienſi* dilapſus, verſus *Cracouiam* ad *Leſzkonem Album* contendit, & inde ad *Andream Vngariæ* Regem perueniens, cauſis itineris expoſitis, humanè amiceque ab illo fotus, exceptus, honoratus, & habitus eſt.

Turbæ in Polonia maiore.

1215.

Vincentius Ep. Eccleſiam ſuam Cracouienſem ditat.

Nobilem & illuſtrem *Cracouienſem* Eccleſiã *Vincentius Cracouienſis* Epiſcopus ſui Pontificatus tempore amplius illuſtraturus, pro habendis quotidianis refectionibus vndecim decimas manipulares, & ſeptem pecuniarias in villis circumcirca *Czebow* oppidum ſitis ad menſam ſuam Epiſcopalem pertinentibus, donatione perpetua contulit & donauit. Ex quarum introitibus in vino, luminaribus, cæterisque ſuis neceſſitatibus, procuratur *Cracouienſis* Eccleſia, & Prælatis Canonicisque Eccleſiam ipſam frequentantibus, diſtributiones frequentes ac quotidianæ largiuntur. Nimium fortunatus, nimiumque liberalis Epiſcopus, æterna in laude verſandus, quòd & Eccleſiæ ſuæ prouidit neceſſitatibus, & plurimum illi contulit ſtabilimenti & decoris, ampliſſimam ſui doni compenſationem, per gratiam pontificis & remuneratoris ſuperni, abundè iam conſequutus. Ne autem de nominibus villarum decimas huiusmodi afferentium, à quopiam ambigi poſſet, etiam nomina earum inſerui. Primo quidem manipularium, *Gnoynik*, *Golpridowa*, *Tymowa*, *Twerkowa*, *Iurkow*, *Viazd*, *Opatowice*, *Lucslawice*, *Iazceſchowa*, *Konczyská*, & *Zdania*. Item pecuniarum, *Brzozowa*, *Olszowa*, *Slona*, *Bieznik*, *vel Bruznik*, *Polichta*, *Poſzna*. Item in oppido *Caſimirienſi Cracouiæ* vicino, ita vt candela inextinguibilis nocte dieque ardeat in altari, reliquum Canonici in ſuos vſus conferant. Aſſerunt alii decimas ipſas, non menſæ Epiſcopalis, ſed Eccleſiæ Parochialis in *Czebow* extitiſſe.

1215.

Concilium Lateranenſe.

Actum eſt eo anno in menſe Nouembre apud *Lateranum* concilium celebre & famoſum, per *Innocentium* Papam tertium congregatum, quod tanta frequentia illuſtrium perſonarum fuit inſigne, vt ex Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, aliisque præſtantibus Prælatis mille ducenti quindecim numerarentur, in quo & pro generali ſubſidio terræ Sanctæ ferendo enixius laborauit, & plures ordinationes vtiles pro reformanda Eccleſia Dei, & tollendis abuſibus edidit. Cui etiam Concilio B. *Dominicus* Pater & Inſtitutor ordinis Prædicatorum interfuit, & illic ſui ordinis confirmationem ab *Innocentio* Papa fieri petiuit. Quem in *Toloſanis* partibus verbo & exemplo contra hæreticos prædicando inſtituerat. In eodem inſuper *Lateranenſi* concilio, præfatus *Innocentius* Papa deſiderio animæ ſuæ potitus, quo æſtuans in ſermone in Concilio propoſito, quam quaſi Propheticè inchoauerat, *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum*, obiit. Cui *Honorius* tertius ſucceſſit, à quo B. *Franciſcus* poſt multos labores per multam inſtantiam ordinem ſuum obtinuit confirmari. Beatus inſuper *Dominicus* ex *Hiſpaniis* iterum *Romam* reuerſus, vbi Magiſtrum *Rimaldum* Decanum *S. Auiani Aurelianenſem* de peregrinatione terræ Sanctæ reuertentem offendens, ad aſſumendum ordinem ſuum induxit. Quo aſſumpto, cum B. *Dominico* aduenit *Bononiam*, & cœpit prædicare & commendare ordinem Prædicatorum, & eundem ordinem Domino cooperante per totam *Lombardiam* & *Venetiis* in breui tempore feliciter diſſeminauit. Quaſi enim tuba ſonora, vox prædicationis eius corda audientium percutiebat, & pectora indurata efficaciter liquefaciebat.

Innocentio P.R. ſuccedit Honorius III.

Barthæ Wladislauienſi Ep. ſuccedit Michaël.

Bartha Epiſcopus *Wladislauienſis*, cùm annis prope duodecim *Wladislauienſem* Eccleſiam rexiſſet, rebus excipitur humanis, dolore calculi correptus. Quo apud Eccleſiam *Wladislauienſem* tumulato, *Michael Polonus* nobilis de familia *Godziemba* per electionem Canonicam ab *Honorio* Papa tertio, *Conrado Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Duce eius electionem promouente prouiſus.

1216.

Duobus de Imperio, videlicet *Friderico* & *Ottone* contendentibus, durus bellorum ſtridor *Almaniam* premebat, magnæ etenim atque frequentes pugnæ cum cæde & interitu mul-

1216.

multarum insignium personarum inter *Fridericum* & *Ottonem* habitæ sunt, & nunc vni, nunc alteri obueniebat victoria. Nec dubium quin *Otto*, qui plures amicos & fautores in *Almania* habebat, superior euasisset, nisi *Innocentius* Papa tertius duram sententiam tulisset contra omnes *Ottonis* fautores. Quo suffragio *Fridericus* adiutus contra *Ottonem* præualuit. Et *Otto* ad *Philippum* Regem in *Gallias*, qui suæ parti fauebat, diuertit. Et quamuis *Innocentio* Papæ non placuisset electio *Friderici*, dissimulauit tamen propter odium *Ottonis*, quia durum erat tot Principes perturbare, coronare tamen *Fridericum* distulit, iuuenilem illi ætatem obiiciens, quæ dilatio ab electione *Friderici*, vsque ad mortem *Innocentii*, quod fuit septennale spatium, tendebatur. *Innocentius* autem tertius Papa post concilium apud *Lateranum* celebratum, in *Tusciam* descendit, ad pacificandū *Pisanos* & *Genuenses*, quatenus vnitis potentiis facilius terræ Sanctæ possent ferre suffragia. Sed cùm venisset *Perusium*, infirmatur, & moritur, cùm annos 17. menses 10. dies 23. sedisset, & in Ecclesia *S. Laurentij* in *Perusio* honorificè sepelitur. Procurantibus autem *Perusinis* claudi collegium Cardinalium, Episcopus *Hostiensis Romanus* natione, in summum Pontificem concorditer electus est, & *Honorius* tertius vocatus, qui eodem promotionis suæ anno ordinem Prædicatorum, quem *Innocentius* quidem confirmare decreuerat, sed morte præuentus neglexerat, confirmauit.

Bellum inter Lithuanos & Russos.

Lithuani cùm in anni huius hieme *Russiæ* regionem prædatum venissent, raptaque præda more suo diffugerent, à Duce *Iaroslao Wszeuoldowic*, & *Nouogrodensi* consecuti, prælio inito confliguntur. *Ruthenis* quoque non incruenta cessit victoria, quoniam & Dux *Dauid Choropecki*, & plures alii *Russiæ* milites desiderabantur, sequenti quoque tempore, dùm alius *Lithuanicus* exercitus ciuitatem & regionem *Polocko* vastaret, Dux *Mscislaus Dauidowic* cum *Smolensi* militia celeri cursu in *Polocko* adueniens, *Lithuanos* incautos offendens, absque numero sternit & occidit. Pluresque verò qui in curias aut domos occultandi gratia confugerant, inde extractos vario supplicio necat, alios etiam in lacubus submergit, & paucis euadentibus ferè omnes deleuit.

Premislaus Bohemiæ Rex excommunicatur.

Andreas Pragensis Episcopus, tàm à *Przemislao* Rege, quàm à militaribus & nobilibus *Bohemiæ* plures iniurias & oppressiones, cùm in villarum calculationibus, & tributorum exactionibus, tùm in decimarum denegationibus, quas & sibi, & monasteriis, & piis locis, ac vniuerso Clero irrogabant, perpessus, dùm videret Regem & nobiles inexorabiles, in ampliora Ecclesiarum grauamina grassari, & plus solito ad facinora legi diuinæ contraria procliues esse, & nec precibus, nec admonitionibus salutaribus acquiescere velle, sed deteriora indies sectari B. *Adalbertum*, quondam *Pragensem* Episcopum imitatus, cui meritò successisse se sciebat, primum *Premislaum* Regem & Barones *Bohemiæ* excommunicationis sententia percellit. Deinde cùm Rex & sui censuras irridentes contemnerent, vniuersum Regnum *Bohemiæ* Ecclesiastico supponit interdicto. Et furorem Regium extimescens atque militum quarto Idus Aprilis deserta sede sua, ne contaminaretur sordibus sceleratorum, *Romam* aliquibus Ecclesiasticis & timoratis viris eum comitantibus, secessit, nec ad plebem obstinatam, cuius duram & irrefragabilem ceruicem nouerat, difficulter domari, quanquam Metropolitanus suus Archiepiscopus *Moguntinensis* pluribus instantiis elaborasset eum reducere, vsque ad diem mortis suæ redire acquieuit. Adeò enim grauamina Regis, & militum in Clerum efferbuerant, vt in quibuslibet teloneis, in quibus *Iudæus* nonnisi pro capite nummum reddebat, Presbyteri & clerici ratione coronæ siue tonsuræ triginta soluere cogebantur. Neque ea tantummodo, sed & plura alia ferè barbara adeò, vt plerosque tæderet viuere, subire impellebantur, cum *Christi* Domini sacerdotes viliorem contemptibilioremque apud *Bohemos* quàm *Iudæi* obtinebant locum.

1217. *Conradus Masouiæ Dux*

Tyrannidem qua *Conradi Masouiæ* & *Cuiauiæ* Ducis, germani *Leszkonis Albi*, pectus refertum erat, quam in ætate iuuenili effudit, quamque ex post effusurus erat, horrendus suarum Prouinciarum casus monstrauit. Erat illi Baro & miles insignis *Cristinus* nomine, hæres de *Gozdowo Plocensis* Palatinus, genere nobilis de domo & familia, quæ pro insigni Lilium defert *Gozdouitarum*, sed opere & virtute, quoties quid agendum aut expediendum erat, nobilior, per quem salutem *Polonis* Deus dederat in prælio *Zauichostensi*, cum *Romano* Duce *Russiæ* habito, sub cuius ordinatione & regimine, & Ducatibus *Masouiæ*, & *Cuiauiæ* tranquillitas prouenerat, & Ducales prouentus magnopere augebantur, plectebantur scelerati, & honorabantur virtuosi. Qui dùm effœminatos & lasciuos mores ad quæque turpia deuiè procliues Ducis sui *Conradi* corripit, cùm illum primùm secretè, demum coram Consiliariis, vt quosdam abusus prauos & illecebras rescindat, virtutibusque det operam, reprehendit & inducit. Non tulit *Conradus* correptiones huiusmodi salutares, nec non frugiferas, sed in furorem nefandum excandescens, præfatum *Cristinum* Palatinum *Masouiæ*, sui honoris & salutis sincerum zelatorem, & seruatorem, adolescentiæ insuper suæ præceptorem, pædagogum, & institutorem captiuat, & squalido carceri includit. Sub quo quidem tempore hostes & inuidi sui, plures de eo criminationes & figmenta apud aures *Conradi*, singula ad crudelitatem recipientis, & signanter *Ioannes Czapla* Cancellarius suus Duca-

1217. *Cristinum Masouiæ Palatinum excæcat & interficit.*

calis, ingerebant. Quibus *Conradus* Dux incensus & inescatus, præfatum *Cristinum* Palatinum, primum in villa *Kouale* excæcari præcepit. Sed neque hoc genere crudelitatis contentus, pessimis assentatoribus suggerentibus, cœcatum iugulat, & militem strenuissimum, totiusque *Masouiæ* florem, virum clarum & heroicis splendentem operibus, dùm æquare non potuit, per eleuationem suspicionis & inuidiæ, salutaria monita perosus, indigna morte truculenta tyrannide & improbo consilio *Ioannis Caple*, Scholastici *Plocensis* vsus necauit. Post cuius excessum *Masouiæ* & *Cuiauiæ* Ducatum speciosus status plurima caligine obductus est & variis iactatus casibus, sensim in præcipitem ruinam innocentem sanguinem vindicante Deo, ferebatur. Hunc ea strenuitate & animositate præditum annales perhibent fuisse, vt *Pruthenis*, *Lithuanis*, cæterisque gentibus deuictis, atque domitis, & sub iugum coactis, censuales illos atque tributarios *Polonorum* Ducibus fecerit, victriciaque arma sua vltrà mare proferens, id sibi nomen eamque famam à propriis & exteris, quæsierat, vt magnus *Masouiæ* Palatinus à propriis & finitimis vocitaretur. Quem splendorem Dux *Conradus Masouiæ* impatientius ferens, suum & filiorum suorum statum ab eo depressum, aut eneruatum, iri veritus, ipsum iniusto & crudeli mortis genere consumi mandauit. Corpus tamen suum in maiori *Plocensi* Ecclesia debito honore tumulari passus est. In fortissimum siquidem & fidum militem, sæuiebat etiam in occisum simplici genere mortis in eo non contentus, per quem hostibus in circuitu fuerat formidabilis. Truculentum profectò, & plusquam barbarum tyrannidis ingenium, quod tam nobilem & inclytum militem tàm insignem Ducem & victorem, tàm necessarium bellatorem extinguere potuit. Ab eo quidem *Titus Romanorum* Imperator *Vespasiani* filius habuisse scribitur diuersissimū, qui duos patricii generis in affectatione Imperii conuictos, à reatu & pœna nobiliter absoluens, nihil amplius, quàm vt desisterent à proposito monuit, dicens *Principatum fato dari, si quid præterea poscere ab eo vellent*, promittens *se tributurum*. Nec tantæ præsumptionis iniquitas contenta, suis finibus prolem eius persequitur, & proscribit. Diuinæ verò prouidentiæ iustitia, reddens vnicuique pro opere iustam mercedem, nec permittens tantam iniquitatem præsumptionis impunitam transire, vt iusto Dei iudicio idem Dux *Conradus* puniretur, in quo deliquit, barbaras nationes *Pruthenorum* terrarum suarum conterminas, morte audita *Cristini*, in lætitiam permisit, prorumpere, dicentium. Honor nobis & facilis ad terram *Polonorum* aggressio, post quam ipsi Deum, & liberatorem suum occiderunt. *Cristinum* appellantes Deum. Ipse enim virtute sua heroica & adiutorio Dei suffultus, totam terram protegebat & defendebat. Quo occiso idem Dux *Conradus* Dei adiutorio ob scelus crudelitatis destitutus, terras suas à modo reliquit indefensas. Vnde euenit, vt cùm per frequentes *Polowconum* incursus terra eius deuastaretur, & depopularetur impunè, coactus est inuocare auxilium *Henrici* Ducis *Wratislauiensis*, ad cuius persuasionem barbaris repressis, & terra *Chelmensi* in suum statum restituta, Fratres Cruciferos in sui auxilium aduocat, & ipsis terram *Culmensem* à *Pruthenis* defendendam assignat. Et rectè auaritiam *Conradi* præfati Ducis iustitia puniuit diuina. Nam qui *Cristinum* Palatinum felicitati & amplitudini eius inuidens propter prædiorum & fortunarum, tam apparatuum, quàm ornamentorum & rerum copiosam abundantiam cœcauit, & iugulauit, & prolem eius proscripsit, ipse non solùm prædia, & possessiones, sed etiam Principatuum suorum terram insignem coactus indebitè alienare, & posteritatem suam ac reliquos Principatus, graui vexatione reliquit crudeliter impugnandam.

non sine ingenti suo damno.

Plocensis Ecclesia casuali incendio in castro *Plocensi* exorto, grauem percepit in rebus suis, & suppellectili conflagrationem.

1218. *Vincentio Ep. Cracov. resignanti succedit Iwo.*

Statum suum Pontificalem *Vincentius Kadlubkonis Cracouiensis* Episcopus intelligens diuersis curis & periculis implicitum esse, ex pelago multifariorum naufragiorum euasurus, cum esset vir raræ doctrinæ, & relligionis immensæ, Episcopatu, quem annis iam prope duodecim gesserat, cedere decreuit. Id dudum longo ante tempore perficere nequiuit, aduersantibus eius sancto proposito *Leszkone Albo* Duce, & *Cracouiensi* Capitulo, qui & Rempublicam & Ecclesiam persona tam egregia, & insigni spoliatum iri vehementer dolebant, tandem frequentibus precibus & humilitate profunda, & Ducalem & Capitularem renitentiam expugnauit. Cui dùm successor idoneus quæreretur, *Iwo* filius *Saulis* Comitis de *Konskie*, genere nobilis de domo *Odrowaz* & natione *Polonus* Cantor *Gnesnensis*, Canonicus *Cracouiensis*, & *Leszkonis Albi Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Ducis Cancellarius, inter cæteros Duci & Capitulo dignior videbatur. Qui vt propter literarum peritiam, & prudentiæ humanæ fulgorem, *Vincentio* in Episcopatu succederet. Verùm dùm in admittenda *Vincentij* cessione per summum Pontificem difficultas timeretur, *Iwo* assumpto sibi in Comitem & Consultorem *Iackone de Opoliensi* Prouincia & villa *Lanka*, Canonica *Cracouiensi* viro sensato & industrioso, ad *Honorium* tertium in vrbem se contulit, & tàm *Vincentij* cessionem admitti, quàm suam nominationem confirmari, & in *Cracouiensem* Episcopatum se promoueri, personam suam *Vgolino* Cardinali, Episcopo *Hostiensi* propter familiaritatem præcipuam, quam inuicem in studio *Parisiensi* contraxerant, coram Papa & Cardina-

1218.

nalium collegio altis efferente laudibus, facilè obtinuit. Qui dùm *Romæ* promotionis ſuæ pertractans negotia moraretur, B. *Dominicum* magnis iam prodigiis, initia ſuæ Sanctitatis & religionis declarantem videre, eiusque familiari conuerſatione vti prædicationi ſuæ coram intereſſe promeruit. Et dùm die quadam *Stephanus* Cardinalis ad *S. Sixtum*, vbi vir Dei *Dominicus* cum fratribus ſuis morabatur, veniſſet, nepos Cardinalis præfati equo in foueam præcipitatus, plangentium manibus exanimis efferebatur vir Dei *Dominicus*, obſecrante illum fratre *Tangredo*, viro magnæ religionis atque dicente: *Quid agis Pater? caſus iſte tuæ virtutis experimentum expectat.* De ſuperna autem *Dominicus* certus virtute, defunctum oratione fuſa, vitæ priſtinæ incolumem reddidit. Quo quidem miraculo *Iuo*, *Cracouienſis* Epiſcopus, qui omnibus quæ circa reſuſcitatum agebantur, aderat, prouocatus in *Poloniam* reditu ſus, fratres à B. *Dominico* petiit. Alios autem obtinere non valens, tres ſuos comites & familiares, videlicet *Iackonem* Canonicum *Cracouienſem*, qui & ipſe de domo *Odroważ* erat, item *Ceslaum Polonum*, *Henricum Morauum*, & *Hermanum Teutonicum*, ad ordinem per B. *Dominicum* aſſumi obtinuit, & illos ſecum in *Poloniam* deducens, primus ordinem Prædicatorum in *Polonia* B. *Dominico* adhuc ſuperſtite plantauit. Et *Iwo* quidem ex *Roma* reuerſus, ab *Henrico Gneſnenſi* Archiepiſcopo, in Epiſcopum *Cracouienſem* conſecratus eſt, *Vincentius* verò in *Andrzeouienſe* monaſterium, vbi tunc ſacra *Ciſtercienſium* religio, magnis fratrum ſtudiis colebatur, ſe conferens, & habitum & ordinem ſuſcepit, & ex bono optimus effectus, nudus Chriſtum ſequi, & in vitæ auſteritate Deo ſuo militare cœpit. Vndoſum hoc, quod inter nos & Deum peccatis interlatrantibus ſeparat, præſentis vitæ ſalutem Pontificali exutus amictu, & cura expeditius tranaturus. Cuius generoſus ſpiritus ad ſuperna & cœleſtia, ſummique boni verticem ſemper anhelans, haud tolerare poterat, in terrenis ſicut in vmbra prorſus educari, niſi ad cœleſtes radios in ſanctæ religionis, auſteritate mentis ſuæ aciem attentius dirigeret.

qui ordinem Prædicatorum in Poloniam introducit.

Colomanus ad Halicienſem Ducatum redit.

Colomanus filius *Andreæ* Vngariæ Regis in *Ruſſiam* cum *Vngarorum* copiis adueniens, & ab *Halicienſibus* & à Duce *Mſcislao Mſcislawic* magno honore ſuſceptus eſt. Ducatum autem *Halicienſem* & arcem *Mſcislaus* Dux iuxta fœdus cum Patre ſuo *Andrea* initum, reſignans, & de illis excedens, in *Iorek* ſe contulit, & anno ſequenti rebus humanis exutus, in Eccleſia S. Crucis in *Kiow*, quam fabricauerat, ſepelitur. Cœpitque extunc *Colomanus Halicienſem* Ducatum pacificè poſſidere, non tamen diuturna fuit illi huiusmodi pacifica poſſeſſio.

Ducibus *Cernicouienſibus* copias ſuarum gentium contra *Kamieniec* ducentibus, Dux *Mſcislaus Smolnenſis Polowcos* in ſubſidium transmittit. Cui potentiæ *Camenecenſes* dùm non poſſent reſiſtere, regio eorum variis calamitatibus afflicta ſubiacuit.

1218.

Otto IV. Imp. moritur.

Otto quartus *Romanorum* Imperator, qui cum *Philippo* annis vndecim, ſolus verò annis decem regnauerat, 14. Calend. Iunii apud *Arconburg* fluxu ſanguinis moritur.

Terra S. recuperatur.

Andreas Vngariæ Rex patris ſui *Belæ* votum redempturus, in ſubſidium terræ Sanctæ transfretat cùm Duce *Auſtriæ*, & aliis diuerſarum nationum Cruce ſignatis, & cum *Saracenis* fortiter pugnant, ferè totam terram Sanctam recuperant. Rex verò *Vngariæ* breui illic tempore commoratus, cum magno damno terræ ſanctæ, Patriarcha nequicquam admonente, & ex poſt excommunicante, receſſit, plures peregrinos arma & galeas atque iumenta ſecum trahens.

1219.

Henrico Archiep. Gneſnenſi ſuccedit Vincentius,

Gneſnenſis Eccleſiæ Metropolitanus *Henricus*, cùm in Archiepiſcopali ſede annis decem & nouem ſediſſet, ad horam extremam perueniens, ſalutari ſumpto viatico, 22. Martii moritur, & in Eccleſia *Gneſnenſi* iuſto honore ſepelitur. Poſt cuius mortem Prælati & Canonici *Gneſnenſes* capitulo celebrato, *Vincentium* genere nobilem, natione *Polonum* eligunt. Qui tandem probante electionem ſuam *Wladislao Magno Laskonogi maioris Poloniæ* Duce, ab *Honorio* tertio in Archiepiſcopum *Gneſnenſem* confirmatur. Iſte Archiepiſcopus *Henricus* cùm eſſet animi generoſi in beneficiis diſtribuendis, & funiculis in Eccleſiæ libertatibus *Polonorum* dilatandis, multos labores ſubiit, & ſuſtinuit, pro Eccleſiæ *Polonæ* libertate acquirenda & dilatanda. Nam cùm Cleri & Sacerdotes ad iudicia Iudicum ſecularium, etiam pedaneorum indifferenter traherentur, etiam inuiti, ipſe de conſenſu & decreto vnanimi Ducum *Poloniæ*, per eius ſolertiam & induſtriam ad eam ſententiam inductorum, vniuerſos Clericos, monachos, Eccleſiaſtici fori, priuilegio fecit gaudere, nempè vt non poſſint conueniri, niſi coram ſuis Prælatis, videlicet Archiepiſcopo, Epiſcopis, Abbatibus, Archidiaconis, & aliis Officialibus Eccleſiaſticis, nec per conuentionem, aut aliquam exceptionem ad forum laicorum poſſint compelli, ſed nec coram ipſis Ducibus, aut eorum officialibus reſpondere. Et eandem libertatem obtinuit originariis & aſcripticiis Eccleſiarum. Deinde cùm pro hac libertate confirmanda, *Romam* ſe perſonaliter conferendo, aſſiduo conatu & pio ſtudio laboraſſet, & ibidem rebus omnibus pro libito apud ſedem Apoſtolicam ac pro voto obtentis, & confirmatis, accepto legationis officio, in *Gneſnenſem* Prouinciam, & in Regnum *Poloniæ* rediiſſet, cum magno honore à Ducibus *Poloniæ* receptus, Priuilegium Eccleſiaſticæ libertatis in multis articulis, quibus

qui multa bene ordinat.

1219.

bus vim Eccleſiaſticæ libertatis gnauabatur, petiit & obtinuit confirmari. Tandem Synodo Prouinciali congregata, Clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, vxoribus priuauit. Et quia ex conſtitutione Petri *Capuani* Cardinalis ſedis Apoſtolicæ legati ſuper vxoribus dimittendis, nullus fructus hactenus prouenerat, ne vaga licentia eis admitteretur, ſpecialiter omnes Clericos, tactis Sacroſanctis Euangeliis, vxores deinceps, & quaslibet concubinas, fecit abiurare & ab eis contineri.

1220. Leszko

Proceres *Cracouienſes* veriti, ne propriis Ducibus *Leſzkone Albo* & *Conrado* ſine liberis obeuntibus, in peregrinorum Ducum ditionem deuenire cogerentur, *Leſzkonem* Ducem ſuum, duo & triginta annos habentem, coniugium aſſumere compellunt, varia tamen apud Conſiliarios erant vota, alii enim cum *Vngaris*, alii cum *Almanis*, alii cum *Bohemis*, cæteri cum *Ruthenis* futuram affinitatem præſtantiorem indicarant. Vicit tandem ea pars, quæ cum *Ruthenis* amicitiam ſuadebat. Pro illaque tempeſtate *Ruthenorum* amicitia potior iudicata eſt, cùm vt dominium *Polonorum* latius poſſet porrigi, tùm vt cum *Ruthenis* pax plurimis bellis & ſimultatibus infecta poſſet reformari. Itaque ex Conſiliariorum ſententia, *Leſzko Albus* virginem genere & moribus, formaque ingenuam *Grzimislauam*, filiam *Iaroslai* Ducis *Ruſſiæ*, accipit in vxorem, & nuptiæ, ſumptu & apparatu magnifico, in vrbe *Cracouienſi* celebrantur. Quarum celebritas per actus militares & haſtarum ludos in dies plures fuit protracta. ea demum affinitate, tàm *Polonis* quàm *Ruthenis* certa & optima pax effulſit, iugi bello, quo ſe vtrinque collidebant penitus ſublato, & ſuperioribus inimicitiis obliteratis, captiui quoque in bellis transactis capti, tàm ingenui, quàm agreſtes manumiſſi.

Grzimislauam Ruſſiæ Duciſſa vxorem ducit.

Chriſtinus fit Ep. Culmenſis

Chriſtinus, aliàs *Chriſtianus* Frater ordinis *Ciſtercienſis*, per *Conradum Maſouiæ* Ducem in *Culmenſem* Epiſcopum aſſumptus eſt, & per *Honorium* Papam tertium prouiſus. Huic *Conradus* præfatus, propter ſuas virtutes & probitatem, & quia Ducem *Sleſiæ Henricum Michaëlem Wladienſem*, & *Laurentium Lubucenſem*, Epiſcopos, aliosque plures milites cruce ſignatos ad reparandum caſtrum *Culmenſe* à *Pruthenis* ſolo æquatum, & deſolatum induxit, plus quam centum villas in terra *Culmenſi* donauit.

Fridericus II. Imp. a P. R. coronatur.

Fridericus ſecundus *Romanorum* & *Siciliæ* Rex, *Henrici* quondam Imperatoris filius, morte *Ottonis* Imperatoris ſequuta, rebus Imperii miro modo pacificatis, cum magno apparatu *Romam* veniens, honorifice à Papa *Honorio* & Senatu receptus eſt, & in Baſilica S. *Petri* vigeſimum ſecundum agens annum, Imperiali benedictione ab eodem *Honorio* ſublimatus.

1220.

Colomannus ex Halicienſi Ducatu expellitur.

Magno liuore acti *Ruſſiæ* Duces, quod *Colomannus Vngariæ* Regis filius, pacifice arcem & regionem *Halicienſem* hactenus poſſediſſet, *Danielem Romanowic* Ducem ſuapte ad id procliuem, quod regionem ipſam pater ſuus habuerit, incendunt. Qui illorum adiutus ſuffragiis in *Halicz* adueniens, & omnia neglecta offendens, arcem occupat, & *Colomanum* una cum *Vngaris* expellit.

1221.

Multæ pluuiæ in Polonia.

Motibus exterioribus atque bellis quietatis, nouum diſpendium *Poloniam*, ſiue id cœleſtis faciebat ira, ſiue fatorum neceſſitas, peruaſit. A feſto ſiquidem Paſchæ vsque ad tempora autumalia pluuiarum & imbrium continuus deſcenſus, tantam fluuiorum inundationem cauſauit, vt aquis ſupra modum creſcentibus & inflatis, quidam particularis cataclyſmus terris timebatur accidiſſe, vndarum autem tàm horrenda & inſolita eruptio, pleraſq; villas in baſſo ſitas demolitione perpetua abſorbuit, vernalia frumenta, ſeri prohibuit, & quæ terræ per autumnum inſerta erant, vorauit, præter pauca loca, quorum agros collium aut montium altitudo à peſte huiuſcemodi defenderat. Germina itaque frugum huiusmodi alluuione depaſta, multis incommodis non ſolùm *Poloniam*, ſed & omnes finitimas regiones, in quibus æque prouenerat vexauere. Nam & domeſticorum animalium pabulis deficientibus, mors primum obuenit, deinde fames valida, & ſpatio triennali continuata, etiam plurimos mortales, agreſtes præcipue, victualium inedia tabeſcens, adeò abſumpſit, vt plures villæ & oppida habitatoribus conſumptis, vacuæ deſertæque remanerent. Malum autem huiusmodi ex imbrium multiplicitate proueniens, hiems grandis & ſine exemplo ſubſecuta, ingrauauit, ſub quo etiam tempore pecorum & pecudum magna mortalitas ſequuta eſt.

Fridericus II. Imp. a P. R. excommunicatur.

Fridericus ſecundus *Romanorum* Imperator & *Siciliæ* Rex, quamuis in principio ſui imperii ſincere & religioſè ſe erga ſummum Pontificem geſſiſſet, velut filius ab Eccleſia educatus, & quæ illum cæteris præteritis in culmen Imperiale ſuo fauore, opera & auctoritate euexerat, verum in proceſſu temporis morte matris ſequuta, ab iniquis conſultoribus ſubuerſus, in *Sicilia* Eccleſias grauare, & in ſeruitutem redigere cœpit. Quamobrem *Honorius* Papa paterne primum illum monet, vt à talibus deſiſtat. Quo non obtemperante, contra ipſum procedit per ſententiam excommunicationis. Et cùm magis rebellem contumacemque aduerteret, manum ſuam contra illum aggrauat, & omnes ſubditos tàm Regni *Siciliæ*, quàm Imperii à iuramento fidelitatis abſoluit. A quo quidem tempore *Fridericus* prædictus magnam tyrannidem in Eccleſiam & omnes ſibi deuotos & adhærentes exercuit, & illam vsque in diem mortis ſuæ non remiſit.

1221. Leſzkoni naſcitur filius Boleslaus.

Vndecimo Calend. Iulii apud oppidum *Korczyn* *Grzimislawa* Duciſſa, conſors *Loſzkonis Albi Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Ducis infantem pulcherrimum enixa eſt, qui patre iubente *Boleslaus* nomen accepit. De cuius ortu pater vehementer exultans, cùm illum magnis votis expetiiſſet, & celebritatem magnificam diebus aliquot *Cracouiæ* tenuit, & in Eccleſias, monaſteria, pia loca, & miſerabiles perſonas, multos liberales ſumptus gratificaturus dono ſibi cœlitus præſtito, effudit.

Andreas Vngariæ Rex iniuriam ſuam & filii ſui *Colomanni* per *Danielem Romanowic* Ducem irrogatam, vltum iri ſatagens, duos filios ſuos *Colomannum* & *Belam* contra *Danielem* & *Halicienſes* cum magnis copiarum exercitibus & Baronibus præcipuis transmittit. Qui etſi *Halicienſe* caſtrum tribus hebdomatis obſidione & impugnatione vexaſſent, & propediem illius conquiſitio ſperaretur, duplex tamen malum, videlicet diſenteriæ peſtis, & fames in exercitum & equos eius ſæuiens, ipſos cœpto irrito redire in *Vngariam*, plurimis deſideratis coegit, plures etiam pabulandi gratia longius progreſſi aut capiebantur, aut à *Ruthenis* obtruncabantur.

1222. Monaſterium Dominicanorum Cracouiæ.

Singulari erga *B. Dominicum* & nouum ordinem ſuum iam ab *Honorio* Papa tertio confirmatum, *Iwo Cracouienſis* Epiſcopus flagrans deuotione, aliquanto tempore, ex quo de *Italia* cum fratribus ſibi per *B. Dominicum* conſignatis *Cracouiam* aduenerat, deliberatio illum tenuit, quonam in loco primitias ſeruorum Dei locaret. Communicato autem ſuper hac re cum *Leſzkone Albo Cracouienſi* & *Sandomirienſi* Duce, nec non Capitulo & Conſulatu *Cracouienſi* conſilio, Eccleſiam SS. Trinitatis, quæ mater & origo Parochiarum erat, & locum ſpecioſum pro conuentu & officinis monaſterii fratribus *Dominicanis* aſſignauit, locumque præfatum calicibus, caſſulis, libris, cæteriſque ad cultum monaſterii neceſſariis dotat, fratribus habitacula conſtruit, & eorum defectibus prouidendo, tàm habitum, quàm victum adminiſtrat. Quorum vitam & religionem *Iacek* de Prouincia *Opolienſi* Canonicus *Cracouienſis* æmulatus, ordinem eorum cum pluribus aliis, quorum pectoribus clementia dauina terrenorum contemptum infuderat, aſſumit. Erigit extunc *Iwo* Epiſcopus, in circo vrbis *Cracouienſis* nouam Eccleſiam, & eam in honorem Beatæ *Mariæ* Virginis dedicat, & in eam ius Parochiæ, quæ alias apud S. Trinitatis Eccleſiam conſtiterat, transfudit, ac transfert.

1222. & Ciſtercienſium in Kaczyce inſtituitur.

Eodem tempore atque anno *Iwo Cracouienſis* Epiſcopus præfatus, feruido erga Deum, & cultum nominis ſui augendum æſtuans ardore, in vico patrimonii ſui hæreditario *Kaczycé* vocato, prope oppidum *Slomniki*, in ſua *Cracouienſi* diœceſi ſito *Ciſtercienſis* ordinis monaſterium de nouo erigit atque inſtituit, eique pro dote villam eandem *Kaczyce*, & villas *Prandocin*, *Mankowice*, *Cholewice*, nec non decimas manipulares menſæ Epiſcopalis, in eiſdem quatuor villis prouenientes, conſignat, donat, & inſcribit, locumque vaſis & veſtimentis neceſſariis exornat.

Plocenſis ciuiras per *Pruthenos* & *Pomeranos* vaſtatur, & comburitur, magnaque clade, tàm ciuitas *Plocenſis*, quàm regio *Maſouiæ* à barbaris obruitur, ſed neque in ſolo Pontifice *Cracouienſi Iwone* amor Dei viguiſſe conſpectus eſt, quin etiam in aliorum cordibus flammam ſuæ dilectionis accendit. *Nicolaus* ſiquidem de *Henrichowo* Ducis *Wratislauienſis Henrici cum barba* ſecretorum Notarius, genere & actione Nobilis, dùm annis pluribus in obſequiis eiusdem *Henrici* Ducis *cum barba* verſatus, non paruam rerum & pecuniarum ſupellectilem collegiſſet, Dominæ ſuæ Duciſſæ S. *Heduigi* & conuerſatione ædificatus, & exemplo, quod cœleſti amore totam viderat mancipatam, de conſenſu & annuentia Ducis *Henrici cum* barba in villa patrimonii ſui *Henrichow Wratislauienſis* diœceſis propè oppidum *Niſſam* ſita monaſterium ordinis *Ciſtercienſis* fundat, & tàm villam eandem, quàm alias ad illum locum ſpectantibus dotat. Neque ſua omnia Deo donaſſe contentus, locũ etiã ipſum ſpreto ſeculo ingreſſus, aſſumpto habitu, in ordine vſque ad mortem felix fundàtor militauit.

Colomannus Haliciam recuperat.

Andreas Vngariæ Rex nouo exercitu in eum annum comparato filium ſuum *Colomannum* contra *Halicienſes* transmittit, qui magis quam anno transacto vſus proſpera fortuna *Daniele Romanowic* Duce non vltra audente ſe ſibi potentiæque ſuæ opponere, abſque omni reſiſtentia *Halicienſi* potitus eſt regione & arce.

1223. Iwo Cracouiæ Hoſpitale exſtruit.

Miſerabilium perſonarum quarum in *Cracouienſem* ciuitatem frequens concurrebat multitudo ſtatui & conditioni *Iwo Cracouienſis* Epiſcopus prouiſurus in villa *Pradnik* ante fores *Cracouienſes* ſita, de conſilio & aſſenſu capituli ſui *Cracouienſis* Hoſpitale, vt eſſet omnium miſerabilium perſonarum vtriusq; ſtatus receptaculum, erigit & fundat, quod *Fulco* Epiſcopus *Cracouienſis* fundare & dotare ni morte abſumptus fuiſſet, decreuerat, & villa *Krovvodrza*, item villis vtraque *Wronin*, item decimis nonnullis manipularibus de menſa ſua Epiſcopali ſufficienter dotat, & in hoſpitali huiuſmodi fratres hoſpitalarios, qui de *Saxia* nominantur, duplatam crucem albam, in pallio nigro deferentes ſub Regula B. *Auguſtini* militantes, inſtituit. Verùm perpendens ſitum in villa *Pradnik* hoſpitali huiuſmodi à ſe erecto, velut à frequentia & communicatione hominum longius diſtante parum conuenire, hoſpitale præfatum *Cracouiam* de *Pradnik* transfert, & in Sancti Spiritus honorem Eccleſia dedicata tàm pro fratribus hoſpitalariis, monaſterium & monaſterii officinas, quam

1223.

quam pro infirmis & miſerabilibus perſonis habitacula conſtruit, vtrorumque inopiam de menſa ſua ſuſtentans, & defectus propter famem, quæ altero iam anno *Poloniam*, ſegetibus aquarum imbribus abſumptis, vehementius premebat. In translatione autem huiuſmodi anno Domini 1244. ſexta die Aprilis facta *Iwo* Epiſcopus præfatus, hoſpitali huiuſmodi duas Eccleſias Parochiales, vnam videlicet S. *Crucis* in *Gracouia*, alteram S. *Martini* in villa Epiſcopali *Piskupice*, ſupra *Wieliczkam* ſita, cum earum decimis, & prouentibus, pro eiusdem hoſpitalis ſubſiſtentia vniuit.

Vinc. Kadlubkonis moritur.

Vincentius Kadlubkonis olim *Cracouienſis* Epiſcopus cùm annos quinque in ordine monaſterii *Andrzeiouienſis* religioſè exegiſſet, octaua die menſis Martii laborum ſuorum immarceſcibilem coronam à *Chriſto*, propter quem omnia deſeruerat, percepturus, carnis ergaſtulo ſolutus eſt, & in eodem monaſterio in chori medio ſepultus eſt. Qui dum Epiſcopalem *Cracouienſem* adhuc rexiſſet cathedram, viuacitate ingenii qua pollebat, ſuper rebus geſtis, patriæ, diſcreto, politoque ſtylo, quæ incipit, *Tres tribus ex cauſis theatrales odere ſolennitates* edidit Chronicam, quam ſic accurate, cogitateque perſcripſit, vt ad priſcorum laudem maximè acceſſerit, quos tantopere admiramur. Multa de exteris geſtis, plura quàm de propriis perſtringens, per varia hiſtoriarum, quidquid concinnum & aptum *Polonis* fuit, pulcherrima varietate intexuit, quæ à multis *Polonorum* celebrantur & leguntur, & ob varietatem, tàm domeſticæ, quàm peregrinæ hiſtoriæ, & ob elegantiam ſcriptionis grauitate verborum non vulgarium referra, licet carpatur à quamplurimis, quod verboſus fuerit, alienarum hiſtoriarum diligens, propriarum negligentior ſcriptor. Hic decem Præbendas in *Kielcenſi* Eccleſia, fundaſſe & dotaſſe aſſeritur, decimas quoque manipulares iuxta *Cchow* conſiſtentes ab Eccleſia Parochiali in *Brzezie* abſtractas Capitulo & Eccleſiæ *Cracouienſi* pro adminiſtratione vini & olei contuliſſe.

Wladislaus Ottonis maioris Poloniæ Dux, cùm annis ferè nouem metu patrui ſui germani *Wladislai* magni *Laskonogi* apud *Pannonios* exulaſſet, in *Poloniam* clandeſtine ſub habitu monachali, ne agnoſci à *Polonis* poſſet, reuertitur, icto prius per internuncios affinitatis fœdere cum *Suantopelkone Pomeraniæ* Præfecto, quod illius ſororem germanam *Helingam* nomine ſibi matrimonialiter ſociaret. Qui ſibi in ſpem amplæ dotis ſuffragia, quibus paternam à patruo repeteret ſortem, obligarat ſe laturum. In primo itaque *Wladislai Ottonis* ex *Vngaria* reditu, *Wladislaus* ipſe ferente ſibi *Swantopelkane Pomeraniæ* Capitaneo, opem, ſuaſu & ingenio caſtrum *Vſcie* ſitu & arte fortiſſimum, quod duo fluuii, videlicet *Noteſz* & *Cuida* ambiunt, negligentius à Capitaneo aſſeruatum, ſeptima die Octobris irrupit, occupat, & acquirit, & vicinas ex illo vexare extunc cœpit regiones.

Legatus Pontificis venit in Poloniam.

Gregorius de *Creſcentia* Cardinalis & *Honorii* Papæ tertii de latere legatus, venit in *Poloniam*, & tàm à *Leſzkone Albo*, quam *Iwone* Epiſcopo, & vniuerſis ordinibus *Cracouienſibus* cum magno honore ſuſceptus eſt, vbi & pluribus diebus immoratus, & quoſdam Clericorum reſcidit abuſus, & nonnullas edidit pro Cleri regimine conſtitutiones. Sub cuius præſentia *Iacobus* eiusdem Cardinalis Secretarius natione *Romanus*, ordinem Prædicatorum in monaſterio S. Trinitatis *Cracouiæ* aſſumpſit, ſeculo renunciando, familiaribus eiusdem Cardinalis ingreſſum ſuum fletu & lachrimis proſequentibus, & Eccleſia S. Trinitatis in die S. *Gregorii* per *Iwonem* Epiſcopum conſecrata, in cœnobialem ex Parochiali mutata eſt.

Goslao Plocenſi Ep. ſuccedit Ioannes

Goslaus alias *Gredka Plocenſis* Epiſcopus cùm annis decemſeptem ſediſſet, moritur & in *Plocenſi* Eccleſia ſepelitur. Prælatis autem & Canonicis *Plocenſibus* monſtruoſam & diſcordem electionem de aliquot perſonis celebrantibus, vacatio *Plocenſis* Eccleſiæ in biennium producta eſt. Quo tandem concordia reſciſſa, *Ioannes* ſuccedit, cedente de iure ſuo *Guntero*, qui ſe gerebat pro electo Epiſcopo *Plocenſi*, cùm diſcordia inter eum & *Ioannem* alterum electum in biennium extracta fuiſſet. Fuit autem hic *Ioannes Polonus* nobilis de domo & familia *Gozdauitarum*, ætatis iam tunc infirmæ & fractæ.

1224. Peſtis in Polonia.

Maceratis aut abſumptis in *Polonorum* regionibus biennali fame pluribus mortalibus, annus tertius duobus transactis, ſeuerior aduenit, qui non ſolùm domeſticis animalibus, ſed & hominibus extitit fatalis, & ampliorem ſtragem peſtemque quam duo præteriti, in hominibus & beſtiis cauſauit. Non ob id tamen Legum ſeueritate quicquam detractum aut remiſſum eſt, ſed iura populis in fame iuxta atque vbertate reddebantur. Colloquia autem, quod *Polonis* generale, & ſacroſanctum iudicium eſt, nullam admittens prouocationem, in *Rezegrod* inſtituta, *Leſzko Albus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux ac *Polonorum* Monarcha ſolus per omnes dies, quibus iudicium tendebatur, iudicio præſedit, & non ſine omnium admiratione cauſarum nodos prudentiſſimè diſſecuit. Cum autem eum illic *Cletus Agrienſis* Epiſcopus ab *Andrea Vngariæ* Rege miſſus legatus offendiſſet, cuius legationis ſumma erat, *Andream Vngariæ Regem de transmarinis partibus, in quas pro defenſione terræ Sanctæ paternum votum redempturus, transfretauerat, alacrem & incolumem, & nonnullis Sanctorum oſſibus onuſtum in Vngariam rediiſſe.* Subinferendoque petebat, *vt motus nonnulli inter eos*

Legatio Hungariæ Regis,

1224.

qui Regnorum finitima incolunt, per sui absentiam exorti sedarentur, passisque damnum & iniuriam restitutio proueniret. Orabat deinde, *vt si illum Bohemis bellum inferre contingeret, in sui auxilium, vel personaliter veniret, vel militiam suam transmitteret.* Et de reditu quidem vicini atque amici Regis à *Leszkone* Duce amico more congratulatum est, correctio iniuriarum & restitutio damnorum inter subditos accepta, & ob id dies certa iuxta obseruantiam, in Regnorum metis instituta, sed & suffragium in *Bohemicum* bellum per se aut milites ferendum promissum.

Pruthenì Poloniæ terras vastant.

Pruthenì barbari facta irruptione, in monasterium *Oliua* Abbatem cum fratribus & vniuerso eius conuentu captiuant, & versus *Gdansk* deductos, omnes crudeli morte, interemerunt, & extunc *Culmensem* & *Lubucensem* terras per insultus & excursiones clandestinas vastare cœperunt. Ad quorum compressionem *Conradus* Dux *Masouiæ* fratres Cruciferos, qui dicebantur milites *Christi*, rubeo ense & cruce signatos, accersiit, & castrum *Dobrzyn*, vt contra *Pruthenos* debellarent, eis tradidit, sed illis non proficientibus, & tenuem resistentiam barbaris opponentibus, terræ prædictæ *Culmensis* & *Lubucensis* fuerunt penitus desolatæ & destructæ.

Leszkoni nascitur filia Salome.

Ducissa *Grzymislawa Leszkonis Albi* consors, partum fœmineum edidit. Qui etsi Patri *Leszkoni* semiplenè gratus esset, eo tamen vno incundabatur, quod filia tunc genita, & sterilitatis opprobrium consortis suæ abstulerat, & spes certissima futuræ masculinæ prolis erat. Quæ in baptismo patre iubente *Salomea* vocata est.

1225.

Henricus Silesiæ Dux Monarchiam Poloniæ occupare voluit,

Ad notoriam suam ignominiam & offensam *Henricus cum barba Slesiæ* & *Wratislauiensis* Dux, existimans pertinere, quod *Leszko Albus Casimiri* filius Monarchiam *Polonorum* & *Cracouiensem* Ducatum, qui sibi velut Duci seniori & natu maiori debebatur, occupasset, exercitum tàm de suis, quàm exteris gentibus pretio conductis, comparat, & versus *Cracouiam* procedit, *Leszkonem Album* de Monarchia amoturus *Marci* Palatini *Cracouiensis* & aliorum militum suæ factionis persuasione inductus. Orta enim dissensione inter *Iwonem Cracouiensem* Episcopum, *Hostasium* Comitem, & eorum societatem, qui erant de armis *Odrowasz* ab vna, & *Marcum* Palatinum *Cracouiensem* Magistrum *Andream* filium *Clementis*, & eorum cognatos, de domo *Griphonum* partibus ab altera, pro eo quod Dux *Leszko Cracouiensis Ioannem* militem fratrem germanum præfati magistri *Andreæ* Canonici *Cracouiensis* & nonnullos eius cognatos, habitis officiis dignitatibus & magistratibus, ex ea causa priuauerat, quod cùm in *Masouia* in custodia cum *Derslao* filio *Abrahæ*, & *Budeslao* filio *Crzeslai* fuissent, ad defensionem terræ positi, facto incursu *Pruthenorum*, prædictis *Marci* Palatini cognatis, per fugam sibi consulentibus, *Derslaus, Budeslaus* & alii multi pro defensione patriæ in conflictu ceciderunt. Vnde cùm vidissent ad honores se non posse restitui, machinantur Ducem *Leszkonem* de *Cracouia* eliminare, & *Henricum* Ducem *Wratislauiensem* substituere. Quapropter *Marcus* Palatinus cum suis cognatis & sociis exulando, ad *Henricum* Ducem *Wratislauiensem* proficiscitur. Qui congregato exercitu, venit *Cracouiam* & stitit ibidem octo diebus. Sui autem præpositi *Leszko* non ignarus, & gentes plurimas de Dominiis suis contra Ducem *Henricum* armauerat, & *Conradum Masouiæ* Ducem germanum suum, ad repulsionem huiusmodi iniuriæ, cum omnibus *Masouiensium* & *Cuiauiensium* militum copiis in adiutorium suum accersiuerat, inferendum sibi ab *Henrico* bellum, duplatis viribus & conatu omni atque ad nisu propulsaturus. Iam *Henricus cum Barba* Dux *Slesiæ* vsque ad fluuium *Dlubnia*, non longè à *Cracouiensi* ciuitate peruenerat illicque statiua habebat, dùm vterque Dux *Leszko Albus* & *Conradus* ordinatis aciebus illum excipiunt, ad decernendum parati, & accincti. *Henricus* autem *Slesiæ* Dux, cùm & suaptè esset vir ingenii pacifici & modesti, & à coniuge sua B. *Heduigi* crebro admonitus foret, *vt sede sua Wratislauiensi contentus, statum suum, & suorum quæritando Monarchiam, non adduceret in discrimen*, cum & *Leszkonis* Conradique copias suis multò fortiores superioresque non ignoraret, & milites suos grandi pauore, paucitate sua conspecta, & hostilibus viribus pensatis, intelligeret perculsos missis caduceatoribus, colloquium & tempus expetiit. Quod cùm à *Leszkone* & *Conrado* Ducibus, quippè, vt qui ipsi ciuile & fraternum certamen magnopere abhorrebant, concessum esset, in tabernaculo in medio vtrorumque castrorum ad id defixo, cum certo & æquali Consiliariorum numero, conueniunt. Vbi primum *Henricus* Dux dicere iussus, longum de iure suo, quod sibi in Monarchia *Polonorum* competebat, sermonem disseruit. Cui cum *Leszko Albus* respondendo rationes suas dissoluisset, *Iwonis* Episcopi *Cracouiensis* & communi Baronum interpositione pacificuntur, & in eam concordiam reducuntur. Quod *Henricus Wratislauiensis* & *Slesiæ* Dux de omni iure & titulo Monarchiæ *Polonorum Leszkoni Albo* cedat, & omne ius in Monarchia sibi competens, in *Leszkonem* transfundat. Initum est & à Ducibus speciale fœdus, & iureiurando firmatum, vt vnus alterius procuret honorem, & commoda, & occupationem terrarum & Ducatuum, quos sortiti fuerant, non aspiret. Datis deinde inter se muneribus, celebratis etiam conuiuiis, in magna animorum identitate & amore, ex hostibus facti amicissimi, in suos Ducatus reuertuntur. *Leszko* siquidem *Albus* icto fœdere tam *Henricum Silesiæ*, quam *Conradum Masouiæ* Duces *Cracouiam* inuitauerat,

Sed hæ turbæ statim sopiuntur.

1225.

& tàm ipsos quàm eorum milites magnificis tractauit necessariis. *Conrado* tamen in *Masouiam* diuertente, *Henricus* Dux *Slesiæ* octo diebus *Cracouiæ* moratus est, splendidè & humanissimè à *Leszkone* habitus, etiam amplis donis ab eo sibi datis, onustus, lætus in *Silesiam* remeabat, cum apud *Cracouiam* stando, octo dies absumpsisset.

Colomanno mortuo de Haliciensi Ducatu fiunt dissidia.

Colomanus Andreæ Vngariæ Regis filius, dùm annis tribus in Principatu *Haliciensi* sedisset, apud *Haliciensem* arcem morbo, an veneno, incertum est, correptus, moritur. Post cuius mortem *Daniel Romanowic* Dux, *Ruthenis* fauentibus, arcem & regionem *Haliciensem* occupauit, in eaque consedit. Sed *Izaslaus* Dux *Haliciensem* Ducatum sibi vendicaturus, fretus *Polowconum* auxilio, contra illum venit, & pugna commissa, *Daniel* victus, succumbit. Duxque *Wladimirus* & frater suus, qui *Danieli* auxilia tulerant, captiuantur, propter quod arx, & regio *Haliciensis*, in ditionem *Michalconis* Ducis, fauente *Izaslao* concessit.

Ærarium Ecclesiæ Cathedralis *Cracouiensis*, item turris monasterii Sanctimonialium in *Zwierzyniec*, item dormitorium fratrum Prædicatorum in *Cracouia*, fulmine tacta, accensa & exusta sunt, hominibus illæsis & incolumibus.

Turbæ in maiori Polonia.

Wladislaus Ottonis maioris Poloniæ Dux suffragio filiorum *Ioannis Alberti*, & *Laurentij* adiutus, monasterium *Mogilno* deuastat, & deprædatur. Anno verò insequenti, idem *Wladislaus* Dux, *Dobrogostonem*, & alios multos nobiles *Poloniæ* occidit, & horrea *Wladislai Laskonogi maioris Poloniæ* Ducis in *Miedzwiec*, & in aliis pluribꝰ villis deprædatur & incendit, & *Poloniam* magnæ subiicit vastitati. Eiectus enim fuerat potenti brachio per *Leszkonem* Ducem *Cracouiensem*, & per *Wladislaum senem* patruũ suum de suis Principatibus, videlicet *Calissiensi*, & *Rudensi*, nec in Poloniæ Regno consistere ausus, in *Vngaria*, *Bohemia*, & *Almania* annis aliquot exilium agebat, sed affinitatem & suffragia *Suantopelki Pomeraniæ* Præfecti, ducendo sororem eius in vxorem, nactus, pœnas exiliationis suæ vlturus in singula quæcunque nefanda maximo conatu grassabatur.

1226.

Iniuriam *Wladislaus Magnus* aliàs *Laskonogi*, *Maioris Poloniæ* Dux, per nepotem suum *Wladislaum Ottonis* illatam, vindicaturus, & castrum *Vscie* quod interceperat, recuperaturus, omnium suarum terrarum colligit exercitum, & *Vscie* castrum obsidione vallans, etiam nepotem suum *Wladislaum Ottonis* in eo concludit, omnibusque expugnationum generibus vsus, nunc bombardis illud quatit, nunc turres admouet, nunc militum manu ad eius conquisitionem intendit. Sed cùm à *Wladislao Ottonis* & suis castrum strenuè defenderetur, ipse etiam situs loci, conatus *Wladislai Magni* facilè dissolueret, & spes sua recideret in irritum, obsidio in diem *S. Margarethæ* extracta est, cùm primo vere cœpisset. Remittebant itaque milites animum, & negligentius obsidionis munera illis distributa, siue dùm ad stationes & excubias eundum esset, siue cum hostibus dimicandum, siue ne quid ad obsessos importari posset, prohibendum obibant. Sed & obsessi huiusmodi obsidentium negligentiam cessando ab eruptionibus, & lassos peneque victos se fingendo, amplius nutriebant. In Apostolorum itaque diuisionis die, dùm soluta omnia in castris obsidentium *Wladislaus Ottonis*, quosdam etiam stationibus desertis, longius à castris progressos, quosdam somno stratos, alios inermes, nonnullos per ebrietatem temulentos, supernè ex arce conspexisset, suos ad bellum paucis cohortatus, promittens illos, si paululum adniti vellent, ea die posse fieri victores, in castra hostilia cum omnibus, qui secum obsidebantur, irruit, & tumultuariè inermes agressus, omnes sternit aut fugat, maioremque quàm pro numero stragem cunctis pauore perculsis, aut diffugientibus, edit, sed & Palatinum *Posnaniensem Dobrogostium*, cum pluribus aliis insignibus militibus obtruncat, donec clamore & cohortatione Ducis *Wladislai Magni* milites globo facto, ipsum de castris, nonnullis etiam suis, aut sauciatis, aut cadentibus, in castrum retro cedere compellunt. Qua quidem clade *Wladislaus Laskonogi* deterritus, altera die motis castris obsidionem soluens abiit. Sed *Wladislaus Ottonis* & *Suantopelkonis* affinis, sui & aliquorum militum, qui suæ parti fauebant, fretus potentia, patruum insequutus, *Posnaniense* & *Calissiense* castra & ciuitates, quæ suæ sortis erant, dedentibus se Castellanis & ciuibus comprehendit, & omnia quæ suæ ditionis erant, recuperat, horreaque in *Miedzwiec* & in aliis pluribus locis vastat, prædatur & incendit, & *Maioris Poloniæ* terras pluribus incursionibus & spoliis affligit.

Leszkoni nascitur filius Boleslaus.

Grzimislawa consors *Leszkonis Albi*, Ducis & Monarchæ Regni *Poloniæ*, filium pulcherrimum apud arcem nouæ ciuitatis *Korczyn* enixa est, cuius natiuitas in magnum gaudium cessit. Baptisatus autem à Fratre *Herardo* Prouinciali ordinis Prædicatorum, & Fratre *Artungo* eiusdem ordinis & Satrapis Regni, *Boleslaus* vocatus est, Patre *Leszkone* iubente.

Monasterium Kaczyce transfertur in Mogilam.

Cracouiensis Episcopus *Iwo* monasterii in *Kaczyce* ordinis Cistercienśium, quod nuper fundauerat, conditionem meliorem effecturus, cùm intelligeret situm loci parum idoneum pro monasterio fore, de sui Capituli *Cracouiensis* consilio & assensu, in villam paternæ sortis *Mogilam* propè fluenta fluminis *Vislæ*, locum vberiorem & egregium, & pluribus commoditatibus refertum, illud transfert, nonnullasque decimas manipulares mensæ Episcopalis in oppido *Dobczyce*, & villa *Viniari*, aliisque villis cir-

1226.

circa *Dobczyce* ſituatis, eidem monaſterio donat, pulcherrimoque opere partim ex delata petra, partim ex coƈto latere, tàm Eccleſiam, quàm Monaſterium ædificat, & honori B. *Pauli* Apoſtoli illud dedicat, & intitulat. Quod quidem ſalutiferum opus, cuius tunc iacta ſunt fundamenta, non ſine ampliſſima præfati Pontificis laude temporis ſucceſſu proſperatum, etiam in diem hodiernam, propitia diuinitate, in religionis cultura & temporalium affluentia perſeuerat, præfatus inſuper *Iwo* Epiſcopus, anno eodem ſecundum monaſterium ordinis Prædicatorum, ſub titulo B. *Iacobi Sandomiriæ* erigit, & fratribus loco conſignato, etiam Eccleſiam, cellas, & monaſterii officinas, fratribus conſtruxit.

Synodus Gneſnenſis

Celebrauit & hoc anno *Vincentius* Archiepiſcopus *Gneſnenſis* Synodum, in Eccleſia *S. Blaſii*, vbi contentione, de prima ſeſſione inter *Iwonem* Epiſcopum *Cracouienſem*, & *Laurentium* Epiſcopum *Wratislauienſem*, exorta, *Iwone* Epiſcopo *Cracouienſi* ius ſuum per priuilegia Apoſtolica probante, *Laurentio Wratislauienſi* Epiſcopo nil opponente, aut producente, de loco tamen cedere nolente, *Iwo* ex Synodo receſſit.

Vigeſima tertia Ianuarii, *Suantopelkus Pomeraniæ* Dux, de conſilio & aſſenſu *Michaelis Wladienſis* Epiſcopi, fundat & erigit monaſterium ordinis Prædicatorum, ſub titulo & honore *S. Nicolai* in ciuitate ſua *Gdansk*, & locum prædiƈtum libertatibus & priuilegiis inſigniuit.

Ioanni Plocenſi Ep. ſuccedit Gunterus,

Ioannes Plocenſis Epiſcopus cum annis quatuor ſediſſet, à podagritica vexatus paſſione, obiit. Cui per eleƈtionem Canonicam *Gunterus* Canonicus *Plocenſis* ſucceſſit, nobilis de domo *Pruſſorum*, à *Vincentio Gneſnenſi* Archiepiſcopo apud *Znenam*, *Conrado Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Duce conſentiente, confirmatus & conſecratus.

& Honorio III. P. R. Gregorius IX.

Honorius Papa tertius, cùm annis vndecim, menſibus duobus, diebus tredecim, in Pontificatu *Romano* ſediſſet, *Romæ* moritur, & in Eccleſia *Mariæ maioris* ſepelitur. Cui *Hugolanus* Epiſcopus Cardinalis *Hoſtienſis*, natione *Campanus*, frater ordinis Prædicatorum, *Gregorius* nonus appellatus, apud *Septifolium* electus, nona Martii ſuccedit. Qui multas à *Friderico* Imperatore pertulit aduerſitates.

1227.

Suantopelkus Pomeraniæ Præfectus

Affinitate quam cum *Wladislao Ottonis Maioris Poloniæ* Duce, per ſororem habebat *Suantopelkus Pomeraniæ* Capitaneus, & plurimis opibus terra marique in Præfeƈtura *Pomeraniæ* quæſitis, nec non & ſucceſſuũ felicitate, qui ſibi & *Wladislao Ottonis* prouenerant, in ſingularem pompam elatus, Dominum & Principem ſuum *Leſzkonem Album Cracouienſem* & *Sandomirienſem* Ducẽ, cuius vice & autoritate honore præfeƈturæ apud *Pomeranos* fungebatur, per ſe & crebras legationes ſollicitare cœpit, quatenus illum in Ducem *Pomeraniæ* creare & ſibi vſum purpuræ, titulumque Principatus *Pomeraniæ*, ſuperiore dominio ſibi reſeruato, concedere dignaretur. Hic de armis *Griphonum*, quem inferiori *Pomeraniæ* & *Kaſzubiæ* liberalitas *Boleslai Krzywouſti Polonorum* Ducis, filii *Wladislai*, ex Barone in Principem creauerat. Sed dùm *Leſzko Albus* petitionem ipſam velut friuolam & temerariam damnaret, & plurimum ob id contra *Suantopelkonem* irarum conciperet, *Suantopelkus* repulſa irritatus ad defeƈtionem ſpeƈtare cœpit, tributaque ex *Pomerania Leſzkoni Albo* ſolui ſolita, mittere intermiſit. Cuius rebellionem & contumaciam *Leſzko Albus* antequam altius ſerperet, coaleſceretque, in ipſis initiis oppreſſurus, communicato cum *Henrico cum barba Sleſiæ* & *Wratislauiæ* Duce (in quo rerum & aƈtionum ſuarum ex familiaritate pridem contraƈta ſumpſerat locaueratque fiduciam) conſilio, apud *Zanzauam* prædium monaſterii *Trzemeſznenſis* prope oppidum *Znenam* ſitum, pro die *S. Martini* indicit celebratque conuentum, iubens *Suantopelkonem* Præfeƈtum *Pomeraniæ* perſonaliter illic intereſſe, ſpecie quidem, vt Reipublicæ, velut Monarcha *Polonorum* prouideat, & ſtabilimentum firmitatemque imponat, re autem vera, vt *Suantopelkonem* illuc ſine ſuſpicione aduenientem opprimat, corripiatque, & terris *Pomeraniæ* in quibus ſe admodum firmauerat, in ſuumque nomen milites iurare impulerat, ſine bello & armis exueret.

1227. eiusdem Ducatum ambiens,

Verùm *Suantopelkus Pomeraniæ* præfeƈtus, vt erat vir & calliditate & prudentia rara pollens, conuentum apud *Ganzauam*, non contra alium, niſi ſe & ſuum periculum, prout erat, indiƈtum ratus, omni humanitate abieƈta, cum affine ſuo, *Wladislao Ottonis* in *Leſzkonis Albi*, & *Henrici cum barba*, quem cum *Leſzkone Albo* venturum agnouerat, caput conſpirant, clandeſtinasque conflant inſidias. Ad quas perpetrandas *Wladislaus Ottonis maioris Poloniæ* Dux, quamuis *Leſzkoni Albo* & *Henrico cum barba* propinquo conſanguinitatis gradu coniunƈtus, compertus eſt aſpiraſſe *Suantopelkone Pomeraniæ* præfeƈto ad permulcendum animum eius, vniuerſi Regni *Poloniæ* Principatum *Leſzcone* & *Henrico* ſublatis, deſtinante.

cum Wladislao Ottonis conſpirat,

Cùm itaque ad diem S. *Martini* conſtitutam *Leſzko Albus* fraudem & dolum abeſſe putans, conficiendæ quoque rei, & recuperandæ *Pomeraniæ* ſtudio captus, & *Henricus cum barba Sleſiæ*, & *Conradus Mazouiæ* Duces in *Ganzauam* pro tenendo conuentu cum Baronibus, militibus, & frequentia hominum conueniſſent, & diebus aliquot cum *Wladislao Ottonis*, *Maioris Poloniæ* Duce, in continuis de ſtabilienda inter eum & *Wladislaum Magnum Laskonogi* patruum ſuum *Gneſnenſem* Ducem, pace verſarentur traƈtatibus, in inſidias præcipitati ſunt. Dum enim præfati Duces à *Pomeranis* ſatisfaƈtionem de graſſatu-

1227.

ris & damnis, quæ per frequentes inſultus cum *Wladislao Ottonis* in terris *Maioris Poloniæ* fecerant, peterent, alioquin iniurias propulſando minarentur terras *Pomeraniæ* ſe hoſtiliter inuaſuros, *Suantopelkus Pomeraniæ* præfeƈtus venire differens, aduentum ſuum Duci & Domino ſuo *Leſzkoni Albo* intimabat, frequentibus nunciis magis explorandæ rei, quæ in *Ganzaua* gereretur, gratia, quàm pro ſui excuſatione transmiſſis. Iam quarta, ex quo in *Ganzaua* Duces conuenerant, agebatur dies, & plurimarum rerum expeditione perfeƈta, balnea ad curandum, abluendumque corpora intrauerant, cum *Suantopelkus Pomeraniæ* Capitaneus opportunitatem temporis, per exploratores ſibi declaratam in ſuffragium ſui doli habiturus; nusquam magis ſe Duci *Leſzkoni* nocere ratus, quàm cum amicus putaretur, cum gentium ex *Polonis* & *Pomeranis* colleƈtarum multitudine ſuperuenit, & hoſtiliter tàm hoſpitia, quàm tabernacula Ducalia & militaria irrumpens, ſingulos ſibi reſiſtentes obtruncat. Cuius rei periculo Duces in balneo exiſtentes, intelleƈto, *Leſzko* quidem *Albus*, velut corpore iuuenili vegetior, de balneo exilit, & equo à ſuis ſibi miniſtrato, conſcenſo, verſus villam *Marcinkowo*, paucis illum comitantibus fugere cœpit. Quem *Suantopelkus* omnibus aliis præteritis, velut prædam diu concupitam inſeƈtatus, ſuos omnes in illius necem exhortabatur, aſſerens omnem triumphum ſuum in illo vno corpore conſiſtere. Itaque pauci à multis vndique coarƈtati, quamuis diu ſatisque ſtrenuè luƈtarentur, ad extremum tamen omnes vnà ſimul cum Duce & Domino ſuo *Leſzkone Albo* à nefario perimuntur. Tanta autem fuit *Suantopelkonis* & ſuorum ad delendam ſtirpem Regalem & eorum, qui ſecum vnà venerant, rabies, vt non ſolùm in milites & armatos, ſed etiam in nudos & hos qui in balneo conſiſterent, ſæuirent. *Henricus* enim *cum barba Wratislauienſis* & *Sleſiæ* Dux à carnificibus in balneo comprehenſus, aliquot ſauciatur vulneribus, qui & ipſe tunc occubuiſſet, niſi quidam miles ſuus vocatus *Peregrinus de Weſzemberg* mira fide, miraque deuotione in Dominum & Principem ſuum vſus, corpus Ducale ſuo tegens obſtitiſſet, qui tandem multis vulneribus confoſus, in terramque procidens, etiam cadauer ſuum exanime in corpus Ducale ſuperiecit, & vterque mortuus creditus, ſæuitiam carnificum remiſit. Maximæ profeƈto, & plus quam raræ miles iſte in Principem ſuum fidei, qui occidendi Principis in ſe necem tranſtulit, ſpontaneum ſe pro vita domini ſui conſtituit vicarium. Poterat & *Leſzko Albus* Dux *Cracouienſis* mortem euadere, ſi æque fortem, æque fidum in ſua cohorte iuxta ac Dux *Henricus* naƈtus foret militem, cuius quidem militis peregrini fidem æſtimare verbis arduum eſt, qui ſe primum vulneribus deinde morti, ipſe pro ſuo Principe obiecit, ſeque quàm Ducem ſuum occidi paſſus eſt, meritus vt per omnium ora extenſa laudationis materia caneretur. Magna & in alios ea die quæ fuit 14. Nouembris ſtrages edita eſt quaſi illico *Suantopelcus* cum *Wladislao Ottonis* in *Polonia* eſſent regnaturi. Corpus *Leſzconis Albi* in *Cracouiam* per ſuos, qui ſuperſtites remanſerant, relatum, in Eccleſia *Cracouienſi* cum maximo luƈtu planƈtuque ſepulturæ mandatum eſt, *Suantopelcus* non ſecus quam hoſte Principe & Domino ſuo cæſo, neque ſceleris pœnituit, neque aliqua re funus ſuum honorauit. Ab eo quoque die ſe *Pomeraniæ* Principem legitimum gerere cœpit. *Henricus* leƈtica veƈtus *Wratislauiam* reuertitur, de vulneribus infliƈtis breui curatus, militem ſpeƈtatæ fidei peregrinum ſemper commendans, prolem ſuam larga extulit donatione. Interfuerunt autem huic colloquio in *Gonſaua* habito *Vincentius Gneſnenſis* Archiepiſcopus, *Iwo Cracouienſis*, *Laurentius Wratislauienſis*, *Michael Wladislauienſis*, *Paulus Poſnanienſis*, *Laurentius Lubucenſis*, Epiſcopi, *Gunterus* eleƈtus *Plocenſis* & Barones quàm plurimi.

& Leſzkonem Album interficit.

1228.

Poſt varias in Polonia turbas

Crudeli & infauſta nece *Leſzconis Albi* per *Suantopelkonem Pomeraniæ* præfeƈtum de ſcitu & annuentia *Wladislai Ottonis maioris Poloniæ* Ducis ſequuta, mox nouum bellum, nouaque arma inter ſuperſtites, *Conradum* videlicet *Maſouiæ* germanum *Leſzkonis Albi* ab vnà, & *Henricum cum barba Sleſiæ* & *Wratislauienſem* Duces, partibus ab altera concitatur, vtroque Monarchiam *Polonorum* & *Leſzkonis* puerorum curam ad ſe rapere feſtinante. Et *Conradum* quidem *Maſouiæ* Ducem *Leſzkonis* defunƈti germanum, *Henricum* verò *Sleſiæ* Principem annoſitas, quod natu maior eſſet & Duciſſæ *Grzymislauæ* reliƈtæ *Leſzkonis Albi*, & nonnullorum *Cracouienſium* Baronum, & ſignanter *Marci Cracouienſis*, *Paccoslai Sandomirienſis* Palatinorum, ac cognatorum eorum, partes Duciſſæ *Grzymislauæ* ſequentium, crebro ingeminatæ preces, concitabant. Quæ *Conradi Maſouiæ* Ducis tyrannidem peroſa, ſe filiumque paruulum *Boleslaum* & filiam *Salomeam*, & eius Principatus atque terras in tutelam & gubernationem *Henrici Sleſiæ* Ducis, commendabat, petens *ſe & paruulos à gubernatione Conradi eripi, & vindicari.* Ex hac itaque occaſione & cauſa ciuili & domeſtico inter Duces præfatos bello ſubſequuto, vterque cum gentibus ius ſuum armis defenſurus, verſus *Cracouiam* aduenit, faƈtaque eſt Prouincia *Cracouienſis* ſedes belli. Et arcem quidem & ciuitatem *Cracouienſem Grzymislaua* cum filio obtinebat, non permittens *Conradum* & ſuos contingere illam. *Henricus* verò *Sleſiæ* Dux, duas nouas munitiones, vnam prope oppidum *Scalam* in colle, quam *Pradnik* fluuius præterfluit, & cuius in hanc diem oſtentantur reliquiæ, alteram in *Merbore* erexerat, & forti præſidio militum impoſito, etiam vni-

1228.

uersam *Cracouiensem* Prouinciam occupaturum se sperabat. *Conradus* itaque *Masouiæ* Dux, maximi momenti fore, & ad victoriam A spectare credens, si nouas munitiones per *Henricum* erectas deiiceret, ad oppugnandum munitionem prope *Scalam* sitam copias ducit, vbi illi *Henricus Slesiæ* Dux occurrens, durum prælium secum committit, & plurimis hinc inde cadentibus filius quoque *Conradi Masouiæ* Ducis *Przemislaus* adolescens inter primos pugnans occubuit. *Conradus* signo receptui dato, pro victo abiit, & laus victoriæ penes *Henricum* remansit, cladem autem & ignominiam tunc acceptam, *Conradus Masouiæ* Dux correcturus, versus alteram munitionem *Merbore*, fortunam belli ex loco tentaturus aduenit, sed fortuna sua cum loco mutata non est, maiori enim cæde ab *Henrico Slesiæ* Duce, & suis B prope villam *Wrocirzysz* conflictus, cum suis in proximas siluas & colles refugit, & vtramque munitionem inexpugnatam pluribus de suis aut occisis, aut captis reliquit. Duobus aduersis præliis *Conradus Masouiæ* Dux ab *Henrico Slesiæ* Duce fusus, fugatusque in *Masouiam* secesserat, ad reintegrandum de nouo bellum milites in supplementum lecturus, verùm cùm in eam militiam, ægrè & minus obedienter suos transire, tempus quoque æstatis transfluxisse animaduerteret, omnem apparatum bellicum ad dolos & ingenia conuertit, facilius illis quàm armis ratus *Henricum* aduersarium suum oppressurum. Iam siquidem *Henricus Slesiæ* Dux debellatum, pro Mo- C narchia & *Cracouiensi* Principatu, hostem credens, filium suum *Henricum* cum copiis in *Slesiam*, colonis ab vtroque exercitu vexatis compassus, securus & tranquillus in *Cracouiensi* Ducatu, fidos sibi & puros singulorum animos reputans obuersabatur. De quo *Conradus Masouiæ* Dux ab exploratoribus certior factus in *Cracouiensem* Prouinciam aduenit, & fauentibus illi nonnullis *Cracouiensibus* militibus ad innouandum res procliuis, *Henricum Slesiæ* Ducem in *Spytkowice* consistentem, & auditioni missæ deditum, in Ecclesia captiuat, & in *Masouiam* ad castrum *Plocense*, &, vt alii asserunt, in *Czyrsko* deportat captiuatum. Verùm cùm *Henricus* D filius suus, qui *Annam Othocari* alias *Przemislai* Bohemiæ Regis filiam ex secunda uxore *Constantia*, & filia *Vngariæ* Regis nomine genitam habebat in vxorem, & quatuor filios, videlicet *Boleslaum*, *Wladislaum*, *Henricum* & *Conradum*, & quinque filias, videlicet *Heduigim*, *Agnetem*, *Constantiam*, *Elizabeth*, & *Gertrudim* ex eadem suscepisset, paternam liberationem effecturus, grandem exercitum tam ex propriis quàm mercede conductis militibus congregasset, hostili vexatione *Masouiam* & *Cuiauiam*, ni Pater in libertatem restauraretur, inuasurus. Beata *Heduigis* plurima mala, clades, videlicet, neces, sanguinis Christiani profluuia, desolationes, exustiones, vastationesque terrarum, & agrestium pauperumque A hominum oppressiones & angustias, exinde orituras euersura, in *Masouiam* se personaliter contulit, & *Conradum Masouiæ* apud *Plocko*, vel vt aliis placet, apud *Kruswiciam* & *Czyrsko* adiens, funestum martem iam tonantem extinxit, ad eius siquidem conspectum *Conradus Masouiæ* Dux omnem qua flammabat ferocitatem deposuit, & quasi victus, quodamque terrore correptus, omnibus suis votis & precibus se morem gesturum repromisit. At illa Deo inspirata non solùm *Henricum Slesiæ* Ducem virum suum, & *Conradum Masouiæ* Duces diffidentes prudentia qua pollebat reconciliauit, sed etiam affinitatis iura, quo in post quietiores essent, inter ipsos connexuit. Cessit siB quidem *Henricus cum barba Slesiæ* Dux de iure Monarchiæ & tutoriæ *Conrado*, renuncians iuri, quod sibi in illis quæsierat, captiuosque *Conradi* libertati restituit, renunciationemque ipsam corporali firmauit iuramento. Duas verò Neptes suas, *Henrici* videlicet filii sui filias, ex *Anna* filia Regis *Bohemiæ* susceptas, videlicet *Constantiam* & *Gertrudim*, filiis *Conradi Casimiro* & *Boleslao* desponsat in vxores, *Casimiro Constantiam* & *Boleslao Gertrudim*. His itaque pactis & conditionibus, & B. *Heduigis* fœminæ iam tunc in operibus famosæ meritis, bellum acerrimum gestum & gerendum sublatum est, & *Henricus Slesiæ* Dux ex captiuitate liberatus, in *Slesiam* rediit, *Conra*-C *dus* verò *Masouiæ* Dux se & Monarcham, & puerorum *Leszkonis* tutorem *Grzymislaua* matre eorum ne quicquam aduersante repugnanteque gerere cœpit. *Gregorius* tamen Papa nonus *Henricum Wratislauiensem* Ducem, ab huiusmodi iuramento, tanquam per vim exacto absoluit.

Conradus Masouiæ Dux administrationem Regni suscepit.

In magna multitudine, & quæ vix æstimari poterat, *Tatari Russiæ* terras ingressi, plurima mala, cædes & flammas in illis committunt, & vniuersam terram *Rzeszanska* vastant, spoliant, Ducemque *Rzeszanorum* occiso, etiam senes & impuberes necant, cæteram multitudinem captiuam in seruitutem abducunt, castraque conquisita incendunt, neque his conD tenti, iterum in anni huius hyeme in terram *Susdali* adueniunt, & terra vniuersa peruastata, etiam *Georgium* Ducem & filios eius, pluresque alios *Susdalorum* Duces interficiunt, & *Wladimiro* Duci castrum *Rostow* auferentes incendunt, & captiuis plurimis atque prædis pro libito potiuntur.

Tatari Russiam vastant.

Præmislaus, alias *Otocarus Bohemiæ* Rex valetudinarium & morti proximum se intelligens, filium suum *Venceslaum* ex *Constantia* sorore *Belæ Vngariæ* Regis, quam legitima priore vxore *Adla* viuente superduxerat, susceptum, in Ecclesia *Pragensi* in Regem, consortem verò eius *Cunegundim*, *Philippi* Ducis *Sueuiæ* in Regem *Romanorum* in discordia ele-

Wenceslaus fit Rex Romanorum.

1228.

cti, filiam in Reginam per *Sifridum* Archiepiscopum *Moguntinensem* in Dominica Quadragesimæ, ordinauit se spectatore A inungi & coronari.

Elisabeth Vngariæ Regina canonisatur.

Gregorius Papa nonus B. *Helizabeth Andreæ* Regis *Vngariæ* filiam, & *Ludouici Landgraphi Turingiæ* relictam, canonizat, cuius sacrum corpus *Fridericus* Imperator *Romanorum* in *Margburg* hospitale, quod viuens fundauerat, & munifica largitione dotauerat, de tumulo associatis plurimis Pontificibus, & Principibus, cum solennitate & gloria leuat, & pro testa capitis sui ornanda, corona aurea donat.

In *Brzesko* villa, oppido *Brzesko* propinqua ad fluenta *Vislæ*, monasterium Fratrum B ordinis Præmonstratensis fundat, & in dotem illi conferuntur villæ & decimæ manipulares cum *Brzesko* oppido.

1229.

Concordia inter *Henricum Slesiæ*, & *Conradum Masouiæ* Duces apud *Plockam*, per B. fœminam Ducissam *Heduigim Henrici* consortem, & eius solertissimam interpositionem celebrata, grauique & infausto bello ciuili extincto, rursus aliud bellum inter *Maioris Poloniæ* Duces, *Wladislaum Laskonogi* patruum, & *Wladislaum Ottonis* nepotem exarsit. Proprio siquidem, & externo milite *Wladislaus Laskonogi* adiutus, venit contra *Wladislaum Ottonis*, iniuriam sibi anno superiori illatam vlturus. Nec *Wladislaus Otto*-C *nis* prioribus fidens successibus detractauit bellum, sed aduenienti patruo cum suis militibus occurrit, & quamuis acriter pugnans, cùm esset & robore & numero militum inferior, à *Wladislao Laskonogi* patruo suo victus, pluribus suis desideratis, aut captis, etiam ipse *Wladislaus Ottonis* è prælio fugere turpe ratus, captus est, & à Patruo *Wladislao Laskonogi* in vincula coniectus. Sed cùm processu temporis fauentium sibi suffragio captiuitatem euasisset, in *Pomeraniam* ad *Suantopelkonem* vxoris suæ fratrem, qui *Leszkone Albo* apud *Ganzawam* occiso, totius sibi *Pomeraniæ* dominatum vsurpauerat, auxilia ab eo instaurandi contra *Wladislaum Laskonogi* belli quæsiturus, diuertit. Qui non solum illi gentes suas *Pomeranicas* concessit, sed etiam personaliter cum eo contra *Wladislaum Laskonogi* venit. Quorum aduentu *Wladislaus Laskonogi* deterritus, cùm in suis erga se fluxam & ambiguam nosset fidem, qui illum propter libidines & spurcitias suas, ceterasque actiones Principe indignas in liuore & contemptu habebant, decertare cum adueniente nepote & hoste infesto, ne à suis desertus, captiuitatem incideret, non ausus, castris & munitionibus in maiori *Polonia* relictis, discessit, & in castrum *Ratibor* se recepit, à *Casimiro Mieszkowic Ratiboriensi* Duce amice habitus, & exceptus. Propter quod *Wladislaus Ottonis* militibus & castris se illi prona & obsequenti vo-

Bellum inter Wladislaum Laskonogi & Wladislaum Ottonis maioris Poloniæ Duces.

quo ille captus est, sed paulo post euasit.

luntate dedentibus, & propriam sortem obtinuit, & patruelem occupauit. Habebat & aliorum assertio, quod *Wladislaus Laskonogi* quindecima Iulii fortiter dimicans, succubuit, & fugere turpiter coactus est. Palatino *Posnaniensi* cum multis aliis interfecto.

1229.

Iwo Cracouiensis Episcopus aliquot monasteriorum in sua diœcesi, videlicet *Mogila*, *Dlubnia*, in *Mstow*, item Hospitale pauperum in *Cracouia*, item Ecclesiarum Parochialium in *Dzierzazna*, *Wawrzynczyce*, & *Daleszyce*, Sancti *Pauli* in *Sandomiria* fundator & dotator, splendorem Metropolicum Ecclesiæ suæ *Cracouiensi*, ab aliis Prædecessoribus suis neglectum, satagens restituere, optiB mum & oportunum tempus ratus, quo restitutio ipsa posset prouenire, in *Italiam* ad *Gregorium* Papam nonum sibi multipliciter propter communionem familiaritatis & amicitiæ in studio *Parisiensi*, dùm ambos minor haberet status, contractam, fauorabilem, & affectum se contulit. Tyrannidem etiam *Conradi Masouiæ* Ducis, qui in *Cracouiensi* & *Sandomiriensi* Ducatibus, tutorio nomine principabatur, cum quo tum pro Ecclesiæ, tùm pro iniuriis militarium in plures simultates deuenerat, declinans. Et cùm Papam *Gregorium*, cuius erat in studiis *Galliarum* apud *Parisios* charus socius, & singulari familiaritate obstrictus, in *Perusio* reperiisset, maximo honore obuiam illi multis C Prælatis mandato Papæ euntibus, & exceptus & habitus est, dignitasque & præeminentia Metropolica Ecclesiæ *Cracouiensis* facile *Gregorio* Papa precibus suis morem gerente, restituta. Verùm dùm deuotione feruenti prouocatus, obtenta à *Gregorio* licentia *Romam* ad visitandum Sanctorum limina venisset, febribus correptus est. A quibus nondum liberatus *Roma* egressus, & itineris labore, & solis ardore ingrauauit ægritudinem. Et cùm in *pristinum Burgum* deuenisset 21. Iulii, exactis 12. in Pontificatu annis, moritur, & in *Mutinensi* maiori Ecclesia à familiaribus suis iusta funeri soluentibus, sepelitur, ossa tandem eius post aliquot annorum spacium, per Fratres D Prædicatores domus *Cracouiensis*, quam vt supra narrauimus, ipse fundauerat, ex *Mutina Cracouiam* afferuntur, & in medio chori monasterii S. Trinitatis reconduntur.

Iwo Cracouiensis Ep.

Metropoliticam dignitatem Ecclesiæ suæ restituit,

& paullo post in Italia moritur.

Frequens *Tatarorum* multitudo in *Smolnensem* & *Czernieiouiensem* regiones adueniens, eas crudelissimè cæde & spoliis, nulli parcens ætati, quatit, & peruastat. Castris autem & fortaliciis plurimis, ex quibus & Duces, & milites diffugerant, consistere in illis non ausi, potita ea incendit. Et nullam resistentiam sentiens, singulis à facie eorum in paludinosa & inuia loca se subducentibus, onusta captiuorum multitudine atque præda, in sua reuertitur.

Optimo & heroicæ conditionis viro *Iwone* Ecclesia *Cracouiensis* destitua viduataque

1230.

Diſſenſio propter electionem Ep. Cracouienſis.

Pontifice, cum propter illius mortem, ſingulari confecta eſſet anxietate & mœrore, duplicem ſuper hæc miſerandum & deteſtabilem caſum excepit, diuiſionis vnum, conflagrationis alterum. Quamuis enim Capitulum *Cracouienſe* de ſubſtituendo altero Epiſcopo *Vislaum* Canonicum *Cracouienſem*, natione *Polonum*, genere nobilem, de armis *Zabawa*, vitæ quoque ſpectatæ & doctrinæ elegiſſet, *Rudolpho* tamen Cantore *Romano*, & Magiſtro *Andrea* Canonico, electioni ſuæ quamuis Canonicæ, aduerſantibus, ingens & monſtruoſa diuiſio in Eccleſia *Cracouienſi* integro biennio vigebat. Præfatus enim Magiſter *Andreas*, qui cum *Iwone* Epiſcopo in *Italiam* tranſierat, aſſiſtente ſibi *Rudolpho Romano*, obtinuit ſibi de Epiſcopatu *Cracouienſi* per Papam prouideri, & ob hoc, cauſa *Vislai* & per biennium pendente, differtur conſecratio. Sed *Henrico* Duce *Cracouienſi* & *Wratislauienſi*, qui *Cracouienſem* Ducatum abſolutus à Papa de iuramento recuperauerat, interpoſitionem ſuam apud Papam faciente, electio confirmatur *Vislai*, prouiſione Magiſtri *Andreæ* caſſata. Propter quam & confirmatio *Vislai* apud ſedem Apoſtolicam & conſecratio ex huiusmodi cauſa fuit per biennium non ſine maximo *Cracouienſis* Eccleſiæ diſpendio, & ſubſtantiarum euiſceratione impedita & protelata. *Vislaus* præfatus Epiſcopus de domo *Zabawa* fertur fuiſſe, & Eccleſiam Parochialem in *Koſcielec*, prope *Proſzowice*, pulchro lapide petræ tabulatæ, quod villa ipſa patrimonium ſuum fuerat, ædificaſſe. Cuius progenitores, quia ex terra *Pomeraniæ Cracouiam* aduenerant, pro aduenis habebantur, & maior inuidia *Vislao* in ſua electione propterea origebatur. Dùm inſuper ſub hac contentione turris Eccleſiæ *Cracouienſis* ſumptibus *Iwonis* Epiſcopi, & ſui teſtamenti exequutorum ſollicitudine, plumbo tegeretur, operario negligentius ignem tractante, carbo ignitus ex foco forruito decidit, & proxima laquearia arida reperiens, facile nocte incendit, vniuerſamque Eccleſiam, roboratum ignem pluribus mortalibus ne quicquam reſtinguere aut inhibere audentibus, exuſſit.

Eccleſia Cracouienſis igne abſumitur.

Wladislaus Dux filius *Ottonis* ſumptis ſibi in auxilium quibusdam *Poloniæ* militibus, & ſignanter *Albrechto* & *Laurentio* filiis *Ioannis* monaſterium inſigne *Mogilno* ſpoliat, prædatur & deuaſtat, oſtendens ſe & à ſanguine, & à maioribus moribusque priſcorum Regum, Principum, & Heroum *Poloniæ* magnopere degeneraſſe, cum monaſteria ab ipſis fundata, ipſe deleret.

Ottocarus Bohemiæ Rex moritur.

Decimo Calend. Ianuarii, *Przemislaus* alias *Ottocarus Bohemiæ* Rex moritur, & in *Pragenſi* maiori Eccleſia ſepelitur, cui filius ſuus *Venceslaus* biennio ante, Patre iubente, coronatus ſucceſſit.

Pruſſiæ populis in Regnum *Poloniæ* barbaricam feritatem per clandeſtinas & ſubitas inuaſiones & incendia, abductioneque perſonarum vtriusque ſexus, in ſeruitutem perpetuam euomentibus, *Conradus Maſouiæ* Dux, cum terras ſuas haberet cum eisdem barbaris vicinas & conterminas, multipliciter grauatus & afflictus, ſeptem Fratres Cruciferos de domo *Teutonica* Ordinis Sancti Sepulchri Dominici *Hieroſolymitani*, quorum *Hermanus Ballie* de *Salca* Primicerius & Magiſter habebatur, in ſui auxilium ex *Almania* de conſilio *Chriſtini* Epiſcopi *Culmenſis* viri religioſi de ordine *Ciſtercienſi* accerſiit. In primario quoque eorum aduentu in caſtro *Dobrzin*, à quo Fratres *Dobrzinenſes* appellati ſunt, ipſos locat. Proceſſu verò temporis eis caſtrum & oppidum *Nieſzow*, cum villis *Murzynow*, *Orlow*, & cum ſuis attinentiis donat, largitur, & conſignat. Cùm autem aliquot ſecundis præliis vſus adiuuantibus illum Fratribus Cruciferis ſtragem ingentem in *Pruthenos* ediſdiſſet, precibus aſſiduis *Henrici cum barba Wratislauienſis* & *Sleſiæ* Ducis perſuaſus de conſilio conſortis ſuæ Duciſſæ *Agaſiæ*, & filiorum ſuorum *Boleslai*, *Caſimiri*, & *Semouiti*, nec non Prælatorum & Baronum terrarum ſuarum, videlicet *Gunteri* Epiſcopi *Plocenſis*, *Michaelis* Epiſcopi *Cuiauienſis*, *Criſtini* Epiſcopi *Culmenſis*, *Pacoslai* Comitis *Derſouienſis*, terras *Chelmenſes* & *Lubauiæ* infra fluuios *Oſſam*, *Drwancam*, & *Wrolam* ſitas, in quibus barbari *Rogow* caſtrum & oppidum, & alias munitiones occupauerant, eis inſcribit, & donat, licet de facto, non de iure, cùm in præiudicium Regni *Poloniæ* donationem ipſam *Conradus* Dux non poterat aliquatenus feciſſe. Quæ quidem donatio, etſi pro ea tempeſtate videbatur ſalutaris, ex poſt tamen Cruciferis ad occupandum terras reſiduas Regni *Poloniæ* ſemper anhelantibus, maxima Chriſtiani ſanguinis *Polonis* ſedes ſuas naturales defendentibus, ſequuta ſunt profluuia, & cædes etiam relatu horrendæ commiſſæ. Nec inter Reges & Duces *Poloniæ* præter præfatum *Conradum* extat alius, qui per donationem terrarum prædictarum *Nieſzouienſis* & *Chelmenſis*, & vocationem Cruciferorum, maiorem cladem aut peſtem ad *Poloniæ* Regnum inuexerit, maioribusque bellis *Polonos* inuoluerit. In ea autem terrarum *Culmenſis* & *Lubauiæ* per *Conradum Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Ducem donatione Fratribus Cruciferis facta id primum & præcipuè fuit cautum, & ad id ſe tàm Magiſter *Hermanus*, quàm Fratres Cruciferi patentibus literis aſtrinxerant, quod *Pruthenicæ* terræ & cuiuslibet alterius ſub barbaris conquirendæ poſſeſſio debebat inter *Conradum Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Ducem, ſuosque filios, & ſucceſſores *Poloniæ* Principes, & Magiſtrum atque Ordinem Cruciferorum ex æquo partiri & terrarum *Culmenſis* & *Lubauiæ* donatio, terra *Pruthenica* conquiſita, irritari, & ad *Conradum* Ducem ſuosque ſucceſſores pleno iure deuolui. Ordinatio quoque ipſa & conditiones ei appoſitæ, literarum apicibus fuerunt firmatæ, & per nonnullos fide dignos viros apud *Plocenſes* Duces & eorum cameras viſæ ſæpius & tractatæ. Reliquit autem *Hermanus* de *Salca* Magiſter Ordinis in locum ſuum Fratrem ſuum de *Landisberg Conradum*, qui cum auxilio Ducis *Conradi Maſouiæ* & gentium ſuarum in littore *Vislæ* in loco edito ædificauit caſtellum, quod vocauit *Fogelſang*, ex quo cœpit *Pruthenos* impetere, & eorum ſubitas incurſiones prohibere. Conſultanti autem ſuper donatione terræ *Culmenſis* Cruciferis facienda, *Conrado Maſouiæ* Duci, fabula à *Trogo* deſcripta, & penè in ſimili euentu, dùm *Maſſilienſis* fundaretur ciuitas, ab vno Regulorum in coniectura perſpicaciſſimo à Conſiliariis *Polonicis* in detractationem eorum, quæ conceperant obiicienda erat. *Canem aliquando partu grauidam, locum à paſtore precario petiiſſe, in quo partum effunderet. Quo obtento, iterum ſollicitaſſe, vt ſibi edueare in eodem loco teneros partus liceret. At poſtremo adultis catulis, fultam domeſtico præſidio, proprietatem loci Hero ſuo excluſo, vendicaſſe. Nec ſecus Cruciferos egiſſe, qui ſuos fundatores ſedibus excluſos, eorum terras per fas & nefas occupare non pudebat.*

Cruciferi vocantur in Poloniam.

1231.

Wladislaus Laskonogi fruſtra Gneſnam impugnat.

Moram ſuæ expulſionis & exilii, quæ in quartum iam annum tendebatur, à *Wladislao Ottonis Caliſſienſi* Duce germano nepote patratam, per quam & Ducatu ſuo, & rebus quibuslibet exutus erat, *Wladislaus Laskonogi Poſnanienſis* Dux moleſtè ferens, & propriorum militum, qui ad eum ſub exilii tempore defecerant, & aliquorum voluntariorum, aut ære alieno, aut iudiciis damnatorum nactus auxilia, ex *Ratiborienſi* oppido, in quo miſerabile illud exilium hactenus egerat, diſcedens, verſus *maiorem Poloniam* contendit, & caſtrum *Gnezna*, quod ſui iuris, ſuæque fortis erat, obſidione vallauit, ſperans non illud ſolùm, ſed & caſtra reliqua per deditionem breui recepturum. Verùm cum ſpes non reſpondiſſet, ſtrenue militibus *Wladislai Ottonis* caſtrum *Gneſnenſe* defendentibus, obſidio in duos menſes protracta eſt. Intra quos nemo ex militibus & ſubditis *Wladislai Ottonis* notatus eſt ad *Wladislaum Laskonogi*, omnibus turpes & fœdos mores ſuos abhorrentibus, defeciſſe. Fama quoque non temere orta vulgatum proditumque foret, *Wladislaum Ottonis* cum *Suantopelkone Pomeraniæ* Duce ſocero ſuo, & validis ſuis & exterorum copiis, pro ferenda obſeſſis ope, propediem aduentare, triſtis & gemens, fortunamque ſuam carpens, inexpugnato caſtro *Gneſnenſi*, pro cuius expugnatione tàm vires quàm ingenia intenderat, aliquot de ſuis militibus amiſſis, obſidionem ſoluens diſceſſit, & in ſolitum exilii ſui locum *Ratiboriam* remeauit, & anno eodem 15. Calend. Septembris in oppido *Sroda*, tàm mœrore quàm conſcientia actorum facinorum grauatus, fato ſubtractus eſt, & apud *Ratiboriam*, vel vt aliis placet, in monaſterio *Lubucenſi* ſepultus, nulla ſtirpe relicta. Ex cuius morte, plena ſui Principatus poſſeſſio ad *Wladislaum Ottonis*, velut nepotem germanum tranſiit. Ipſe quoque *Wladislaus Ottonis* Dux vtrumque Ducatum *Poſnanienſem* videlicet & *Caliſſienſem* & omnem *maioris Poloniæ* oram pacifice & abſque omni inſidiarum & defectionis reſpectu poſſidere cœpit.

& poſt moritur.

Conradus Maſouiæ Dux cum fratribus Cruciferis, & nonnullis peregrinis in ſui auxilium aduenientibus, vt amplior, & efficacior *Pruthenis* barbaris opponeretur reſiſtentia, in arbore quercus caſtrum ædificat, & præſidio tàm fratrum Cruciferorum quàm propriorum militum impoſito, *Pruthenos* cœpit à vaſtatione terrarum ſuarum cohibere. Locauit & tunc ciuitatem *Torun*, quam poſtmodum in aptiorem tranſtulit locum. *Pruthenì* verò barbari in eorum præſidiorum, quæ *Conradus* Dux erexerat, deſtructionem, duo caſtra erigunt, vnum iuxta *Vislam* vltra *Torun*, quod vocatur *Rogow*, aliud iuxta *Torun*, in eo loco, vbi nunc antiqua *Culmenſis* ciuitas extat. Fabricat & tertiam munitionem in lacu *Pipinus Pruthenus* Chriſtianis infeſtiſſimus, qui etiam in diem hanc lacus *Pipini* dicitur. Omnia tamen caſtra prædicta infra paucos dies per Fratres Cruciferos & *Polonorum* milites fuerunt expugnata, & *Pipinus* captus. Qui ventre aperto ad quercum per circuitum vsquequo euiſceraretur, agitatus, vecordiæ ſuæ pœnas dedit.

Cruciferis caſtrum ædificatur.

qui Pruthenos vincunt.

Fridericus Auſtriæ Dux vltum iri ſatagens iniurias, quas patri ſuo & Ducatui *Auſtriæ Venceslaus Bohemiæ* Rex intulerat, cum potentia exercituum ſuorum *Bohemiam* inuadit. Quem in id bellum proficiſcentem ſecutus *Przemislaus* Marchio *Morauiæ*, germanus *Venceslai Bohemiæ* Regis cum eodem *Friderico Auſtriæ* Duce confœderatus, item *Otto Morauiæ* Dux, item *Henricus* germanus Ducis *Morauiæ*, *Marchio* de *Werdt*, item *Herebrehardus* Epiſcopus *Bambergenſis*, item *Bartoldus* Patriarcha *Aquilegienſis*, etiam germani Ducis *Morauiæ*, filii *Bartoldi* Ducis *Morauiæ*, & fratris germani B. *Heduigis*, conſortis *Henrici Wratislauienſis* & *Sleſiæ* Ducis cum ſuis gentibus comitabantur. Tantus autem & tam fortis exercitus, cui *Bohemiæ* Rex *Venceslaus* imparem ſe videns, reſiſtere, & cum illo decertare non audebat, cum ex *Bohemis* plures ſibi ſciret parum fidos, & *Przemislai* Marchionis *Morauiæ* partibus fauentes, vno duntaxat caſtro vetero expugnato, & nonnullis damnis irrogatis, propter infirmitatem *Friderici Auſtriæ* Ducis, qua ſubito cor-

Friderici Auſtriæ Ducis expeditio breuis in Bohemiam.

1231.

correptus eſt, in propria parum operatus, rediit.

Andreæ Vngariæ Regi ſuccedit filius Bela,

Andreas Vngariæ Rex & B. *Helizabeth* pater, cum annis triginta *Vngariæ* Regnum ſub tranquillo & felici regimine tenuiſſet, moritur, & in monaſterio de *Egrus* ſepelitur. Cui *Bela* filius eius maior natu ſucceſſit, pridie Idus Octobris in *Alba regali* diademate inſignitus.

Vndecimo Calend. Nouembris *Paulus Poſnanienſis* Epiſcopus cum conſenſu Capituli ſui fundat monaſterium fratrum Prædicatorum in *Srzodka* ad ſiniſtram viæ, quæ ducit de *Srzodka* in *Glogouiam*, è regione Eccleſiæ Sanctæ *Margaretæ*.

Guntero Ep. Plocenſi Petrus.

Gunterus Epiſcopus *Plocenſis*, cùm ſediſſet annis quinque, in *Vienna Auſtriæ Romam* pergens moritur, & illic ſepelitur. Cui *Petrus* dictus *Romanus* Canonicus *Plocenſis* ſucceſſit, per electionem Canonicam de domo *Polukoſa*.

Viſlaus electus *Cracouienſis* conſecratur in Epiſcopum *Cracouienſem*, per *Vincentium* Archiepiſcopum *Gneſnenſem* in Eccleſia *Cracouienſi*, ſublato diſſidio, quod biennio inter eum, & filium *Clementis* Magiſtrum *Andream Cracouienſem*, de natione *Griphonum* viguerat. *Gregorius* enim Papa nonus eidem *Andreæ Romæ* præſenti, iure ſuo de *Cracouienſi* Epiſcopatu prouiderat. *Henrico* tamen *Wratiſlauienſi* & *Cracouienſi* Duce interpoſitionem faciente, ad Papam electio *Viſlai* confirmatur, prouiſione *Andreæ* caſſata.

1232.

Wladislaus Ottonis Eccleſias Gneſnenſem & Poſnanienſem ditat.

Beneficia Diuina *Wladislaus Ottonis*, qui & *Plwacz* cognomen à nimio ſputamine ſortitus eſt, *maioris Poloniæ* Dux, frequentius in eum, & in diræ captiuitatis euaſione, & in hoſtium debellatione collata, repenſurus, cùm & ex obitu patrui ſui Ducis *Wladislai Laskonogi* quies optima, & Principatuum amplitudo, & ex conſorte legitima *Suantopelkonis Pomeraniæ* Ducis ſorore, duo elegantes filii *Przemislaus* primus, & *Boleslaus* Pius, rarum quidem, ſed multiplex bonum prouenîſſet, duabus Eccleſiis Cathedralibus, *Gneſnenſi* videlicet, & *Poſnanienſi*, ſub ditione ſui Ducatus conſiſtentibus, magnas immunitates, libertates, & priuilegia donauit, & conceſſit, abſoluendo Eccleſiarum præfatarum villas habitas & habendas & earum incolas, ab omni ſolutione, ſeruitute, datia, & onere, quæ olim Duci, & eius cameræ præſtabantur, & ab omni ſua ſuorumque Palatinorum, Caſtellanorum, Iudicum, & officialium, à qualibet ordinaria & extra ordinaria iurisdictione, & omne Ducale ius, quod ſibi in bonis Eccleſiarum præfatarum hactenus competebat in *Petrum* Archiepiſcopum *Gneſnenſem*, & *Paulum Poſnanienſem* Epiſcopum, eorumque ſucceſſores conferens, & transfundens. Poteſtatem etiam monetam fabricandi, & venationes in bonis Eccleſiarum exercendi, quod ſibi tunc Principi congruebat, vtrique Pontifici attribuens. Donauit præterea *Poſnanienſi* Eccleſiæ, & eius Epiſcopo *Paulo* villam *Sulkowa Krobia*, largos præbentem introitus. Quapropter paternum corpus *Ottonis* Ducis & *Boleslai* magni primi Regis, & aliorum Regum *Poloniæ* cadauera in ea condita, in qua & ipſe ſepulturam ſibi deſtinabat huiusmodi, ſingulari donatione voluit amplius aſſerere.

Laurentio Ep. Wratislauienſi ſuccedit Thomas,

Laurentius Wratislauienſis Epiſcopus cùm annis 25. ſediſſet, 7. Idus Iulii in *Prichow* moritur, & in Eccleſia *Wratislauienſi* ſepelitur. In cuius locum *Thomas* natione *Polonus*, & genere nobilis, per electionem Canonicam ſubſtitutus eſt, & per *Vincentium* Archiepiſcopum confirmatus. Qui non ſolùm propter nobilitatem generis, de ſtirpe enim *Kozlerogi* ducebat genus, ſed etiam propter ſcientiæ & prudentiæ raras, quibus clareſcebat, dotes, opinione & fama apud proprios & finitimos celebris, in arcem Pontificalem ſublimari promeruit. Accedit autem præfato *Laurentio* mors non vulgaris, ex aſſiduo ſiquidem & nimio roſarum odoratu, morbum rheumatis incurrens, curari non poterat.

Vincentio Archiep. Gneſnenſi Petrus

Vincentius Gneſnenſis Archiepiſcopus cùm annos prope 12. ſediſſet, moritur, & in *Gneſnenſi* Eccleſia ſepultus, per electionem Canonicam *Petrum* habuit ſucceſſorem. Eadem etiam mortis conditione.

1233.

Deuotio & liberalitas *Wladislai Ottonis Maioris Poloniæ* Ducis, in *Gneſnenſem* & *Poſnanienſem* Eccleſias exhibita, mentes & pectora Baronum & Satraparum *Maioris Poloniæ*, tàm ingenti anxietate & liuore exacerbauit confecitque, vt primum occiſionem illius conſpiratione clandeſtina multifarie molirentur. Sed cùm inſidiæ in illum inſtructæ ſpei eorum & intentioni non reſpondiſſent, *Wladislao* Duce machinationes illorum ſolertiſſimè deuitante, in apertam rebellionem verſi ad *Henricum cum barba Wratislauienſem* & *Sleſiæ* Ducem, quem ſciebant *Wladislao Ottonis* Duci ſuo, propter vulnera apud *Ganzauam* in occiſione *Leſzkonis Albi Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Ducis accepta hoſtem infeſtum, adueniunt, & ſibi Principatus *Maioris Poloniæ* tradituros, in eiusque ditionem & obedientiam ſe vniuerſaliter tranſituros, caſtraq; & munitiones conſignaturos, repromittunt. Deditionem autem terrarum *Maioris Poloniæ* tunc ſibi impenſam *Henricus cum barba Sleſiæ* Dux, vir alioquin deuotus, religioſus, & iuſtus, quamuis nouiſſet iniuſtam, & ex iniqua & iniuſta liuoris radice coortam, contra fœminæ S. *Heduigis* conſortis ſuæ perſuaſum, non eſt aſpernatus, vt per occaſionem ipſam iniuriarum ſuarum, & vulnerum a *Wladislao Ottonis*, quem illius ſtragis & tradimenti, in *Ganzawa* commiſſorum, conſtabat principalem fuiſſe commentatorem, poſſet commodius pœnas meritas exigere. Quapropter exercitu non mediocri ex propriis & auxiliariis congeſto, hoſti-

Henricus cum barba

1233.

terras maioris Poloniæ occupat.

liter terras *Maioris Poloniæ*, eas vtcunque occupaturus, ingreditur. Sciens autem & probè noſcens, *Wladislaus Ottonis* animos ſuorum militum a ſe alienatos, ſibique aduerſos & infeſtos eſſe, cum *Henrico* Duce *Sleſiæ* velut cum potentiori congredi veritus, ne à reſiduis militibus, qui in partibus ſuis remanſerant, aut proderetur, aut deſereretur, in caſtris ſe continuit, & caſtris *Bnin* & *Srzem*, ne per *Henricum* occuparentur crematis, caſtrum *Gneſnenſe* forti & fideli militum præſidio communiuit, & ad ſocerum ſuum *Suantopelkonem* Dominum *Pomeraniæ*, in *Pomeraniam* diuertit. Quapropter caſtra & ciuitates principales *Maioris Poloniæ*, *Poſnanienſis*, *Caliſſienſis*, *Pyzdrenſis*, *Sredenſis*, item caſtrum *Biechow*, per Barones & milites *Maioris Poloniæ*, Duci *Henrico cum barba* deduntur, & conſignantur. Qui illorum poſſeſſionem nactus, etiam caſtra demolita & conflagrata, videlicet *Srzem* & *Bnin* reficit & reparat, milibusq; & defenſoribus fortiſſimis communiuit, datque caſtra ipſa nepoti ſuo germano ex ſorore filio *Dipoldi* Marchionis *Morauiæ Borzywoio* in tenutam, vt ex illis quoscunque rebelles & inobedientes in terris *Maioris Poloniæ* cogeret in ſuam ditionem, obedientes verò & deditos in fide contineret. Præfatus ſiquidem *Dipoldus Morauiæ* Marchio à *Venceslao Bohemiæ* Rege, & cognomine *Monoculo* fratre ſuo ex *Morauia* pulſus, in *Vngaria* conſeneſcens obiit. Mater verò eorum *Adleidis* ſoror *Henrici cum barba*, poſt mortem mariti ex *Morauia*, per eundem *Venceslaum* Regem *Bohemiæ* eiecta, in paternam domum cum quatuor filiis, videlicet *Borziwoio*, *Boleslao*, *Premislao*, & *Wladislao* reuerſa eſt. Et Marchioniſſa quidem *Adleidis* in monaſterio *Trzebnicenſi* degens, mortua eſt. Cuius cineribus alter filiorum *Premislaus* breui matrem ſequutus, appoſitus eſt, vltimus filiorum *Boleslaus* ſortem Clericalem optimam ducens, Canonicus *Maideburgenſis* effectus, reliqui duo *Wladislaus* & *Borzywoius*, apud auunculum ſuum *Henricum Wratislauienſem* & *Sleſiæ* Ducem, militabant.

Wladimirus Kiouienſis Dux veritus ritum ſuum *Græcum* per Fratres Prædicatores, videlicet *Martinum* de *Sandomiria* Priorem *Kiouienſem*, & alios Fratres eius, vtpote viros Religioſos, & exemplares peſſundari & confundi, præfatos Fratres de Eccleſia *S. Mariæ* in *Kiow* ordini præfato conſignata, & circa quam habebant ſuum conuentum, expellit, redeundi facultatem eis interminans.

Epheborum ætate, *Boleslaus*, qui *Pudicus* appellari meruit, *Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux, filius *Leſzkonis Albi* transacta, annum prope 15. attigerat, & tàm ſuæ Duciſſæ genitricis *Grzymislauæ*, quam *Cracouienſium* & *Sandomirienſium* Procerum, præcipuè tamen *Viſlai Cracouienſis* Epiſcopi inſtigatione frequenti & perſuaſu, tutoriam patrui ſui *Conradi Maſouiæ* Ducis, ſibi, & Ducatibus ſuis plurimum pernicioſam & damnoſam excutere, & ſe in libertatem vendicare deſtinabat. Verùm *Conradus Maſouiæ* Dux, tutoriam ſibi à nepote eripi, & conſuetis introitibus ſe plurimum dolens ſpoliari, tàm Duciſſam *Grzymislawam*, quam nepotem Ducem *Boleslaum Pudicum* ad colloquium amicabile, quaſi de Rebuspublicis ſuorum Principatuum tractaturus, inuitans, eos captiuat, & in *Maſouiam* deductos, primum in *Czyrsko* caſtro ſuo forti includit, exprobrans, tàm matri, quàm filio præcipitanter nimis & immaturè ad principandi auctoritatem aſpiraſſe. Deinde illos in *Sieciechouienſe* caſtrum ſupra fluuium *Wisla* in diœceſi *Cracouienſi* ſitum transportat, & arctæ deputat cuſtodiæ, è theſauris ſuis omnem ſibi diripit ſuppellectilem, & ad Principatus ſuos occupandos, & ipſum è vita exterminandum, magno conatu animum intendit. Vnde & illum arctæ apud *Czyrsko* includit cuſtodiæ, & Principatum eius cœpit occupare. Interim *Wladislaus Gneſnenſis* Dux petitione & conſilio *Marci* Palatini *Cracouienſis* inductus, perſuadet Duci *Conrado*, vt animo lenitatis nepotem pertractet, nec aliquid in vitam ſuam aut ſuorum præſumat machinari. Qui, vt erat conſiliis tractabilis, in cœnobium *Sieciechouienſe* eos transmittit, ſub diligenti cuſtodia ibidem detinendos, donec deliberet, quem finem præſenti negotio imponat.

Conradus Maſouiæ Dux Boleslaum Cracouienſem cum matre captiuat.

Interea *Boleslaus* filius ſenior *Conradi Mazouiæ* Ducis terram *Sandomirienſem* potentialiter ingreditur, & tanquam vacantem occupat, Fratres quidem muneribus demulcens, & promiſſis, contradictores verò emiſſo edicto proſcribens, bona eorum diripens & diſſipans, coegit exulare. Quorum quidem in *Ruſſiam* alii, alii in partes alias, timore mortis fugientes, diuerterunt, miſericordiam Dei implorantes vt tyrannidem *Boleslai* Ducis deprimeret, orphanisque & deſolatis miſereatur.

Gregorius Papa nonus B. *Dominicum* Ducem & inſtitutorem ordinis Prædicatorum *Bononiæ* ſepultum, pluribus coruſcantem miraculis *Reatæ* canoniſat, & Sanctorum adſcribit catalogo, anno à morte eius vndecimo.

Hermanus Magiſter Cruciferorum caſtro altero *Kwidzin* in terra *Culmenſi* ædificato, caſtrum *Wilna*, quod in vicino ſitum erat à *Pruthenis* occupatum, & ædificatum ſucceſſu temporis expugnat & conquirit, & milites *Pruthenorum*, qui in præſidio illius fuerant, captiuat.

1234.

Expeditio Conradi & aliorum in Pruſſiam.

Infidelium *Pruthenorum* terras vaſtaturi, & barbaricam illam nationem & genus ad cultum religionis noſtræ adducturi, *Conradus Mazouiæ* & *Cuiauiæ* Dux, non ex propriis ſolùm *Cuiauienſibus* & *Mazouienſibus*, ſed ex *Cracouienſibus* & *Sandomirienſibus*, quas pupillari & tutorio nomine *Boleslai Pudici* ne-

1234.

potis ſui tenebat terris, Henricus *Wratiſlauienſis* filius *S. Heduigis*, *Wladiſlaus Ottonis Maioris Poloniæ*, *Suantopelk* & *Sambor* germani *Pomeraniæ* Duces, validum exercitum, validaſque equeſtres & pedeſtres copias, nunquam alias in terris *Pruſſiæ* viſas congregantes, in terram *Pruthenorum Oſſa* flumine ſuperato comitantibus & adiuuantibus illos magiſtro *Hermano*, & Fratribus Ordinis *S. Mariæ Teutonicorum*, quos vt in ſuperioribus præmiſimus, *Conradus* Dux ipſe in ſui auxilium contra præfatos *Pruthenos* clandeſtino & tumultuario bello terras ſuas affligentes acciuerat, Summi Pontificis *Gregorij* noni ſpecialibus literis admoniti, hyemali tempore *Suantopelkoni* Duci cura totius exercitus commiſſa, deſcendunt, & duobus menſibus terram *Pruthenicam* in girum, ignibus, flammis, & ſpoliis, deuaſtantes, cum *Pruthení* decernere non auſi, pugnandi copiam non facerent, cæde de quinque millibus barbarorum edita, & caſtro *Radzin*, quod magis Catholicis imminebat, ſub *Pruthenis* conquiſito, & propriis militibus locato, ciuitate quoque *Kwidzin* locata, in propria redeuntes multitudinem captiuorum & ſpoliorum reduxerunt. Sub ipſo verò tempore, quo *Conradus Mazouiæ* Dux bello *Pruthenico* occupatus erat, *Boleſlaus Pudicus Cracouienſis* Dux, qui vnâ cum genitrice ſua *Grzymiſlawa* Duciſſa *Leſzkonis Albi* relicta, captiuitatis moleſtias in *Sieciechouienſi* caſtro anno vno & paulò amplius pertulerat, beneficio *Nicolai Gallici* Abbatis *Sieciechouienſis* ordinis *S. Benedicti* euaſit. Qui caſtrum *Sieciechouienſe* vigilibus, cæteriſque capti Ducis *Boleſlai* cuſtodibus, tàm pecunia, quàm promiſſis corruptis, Ducem *Boleſlaum* & Duciſſam *Grzymiſlawam* ſolui obtinuit. Gratia ſiquidem Dei quæ ſubuenit in periculis, & in neceſſitatibus laborantibus, oppreſſionem duræ captiuitatis, præfati *Boleſlai* cum matre miſericorditer proſpiciens, conſilium inſpirat *Nicolao* Abbati & quibuſdam aliis eos liberandi. Nam cùm quadam nocte cuſtodes epulis delibati, potu repleti, ſecuritate diſſoluti, ſolitarum vigiliarum excubias intermiſiſſent, *Boleſlaus* Dux cum matre intempeſtæ ſilentio noctis euectionibus clanculè præparatis, clauſtro egreditur. Cui captiuitatem euadenti, duo caſtra *Sandomirienſe* videlicet & *Zauichoſtenſe* vltro tradita ſunt. Quibus forte imponens præſidium, non audens in terris propriis conſiſtere, nec alteram captiuitatem experiri (Dux enim *Conradus* principaliora in *Cracouienſi*, *Sandomirienſi*, & *Lublinenſi* terris caſtra in ditionem *Maſouitarum* tradiderat,) cogeretur, in *Sleſiam* & *Wratiſlauiam* ad Ducem *Henricum cum barba*, tertio affinitatis gradu per lineam directam, ſibi coniunctum, refugit. Qui exulem & fugitiuum blandè & comiter ſuſcipiens, omni honore & humanitate tractauit, omniaque de ſe bene ſperare iuſſit. Qui dùm ſe iuuari, & in Principatus ſuos reſtitui, ſummopere expetiiſſet, *Henricus* quidem Dux in omnibus ſe ſibi morigerum fore repromiſit, *quæ tamen præmia laborum & impenſarum, & quis fructus penes illum manere deberet*, quæſiuit. Tunc *Boleſlaus Pudicus* omnes expenſas & labores ſe refuſurum, aut aliquas ſortes Principatuum ſuorum ſibi largiturum pollicebatur, de quo fuere fœdus & pacta inita. Interea filius *Conradi Boleſlaus* collectis quibuſdam *Sandomirienſibus* militibus & ſuis, terram *Cracouienſem* ingreſſus, furioſè in populum debachabatur, afflictaque ea deprecationibus & graſſaturis, in terram *Sandomirienſem* reuertitur. *Cracouienſes* verò huiuſmodi iniuriam non ferentes, *Viſlicienſem* terram frequentibus incurſibus ſpoliabant, ſicque mutuis viciſſitudinibus vtramque terram crudeliter vaſtantes, in deſolationem miſerabilem redegêre. Auditis & intellectis omnibus iniuriis, quas *Boleſlaus* præfatus *Cracouienſibus* hoſtiliter intulerat, *Wratiſlauienſis* Dux *Henricus cum barba*, cum omnibus potentiis ſuis verſus *Cracouiam* vna cum *Boleſlao Pudico* contendit, & à ſingulis ferè Baronibus *Cracouienſibus* & *Sandomirienſibus* exceptus eſt, & tàm vrbs, quàm arx *Cracouienſis* reliquæque omnes ciuitates, & caſtra, Præfectis *Conradi* Ducis eas deferentibus, facile in ſuam & Ducis *Boleſlai* venêre ditionem. Adeò enim dominatum Ducis *Maſouiæ Conradi* aſpernabantur, vt ad aduentum Ducis ſui naturalis *Boleſlai* ſinguli in eius obedientiam & ſuſceptionem confluerent. *Henricus* autem *cum barba Wratiſlauienſis* Dux, *Cracouienſis*, *Sandomirienſis*, & *Lublinenſis* Principatuum poſſeſſionem nactus, benignum ſe tutorem & curatorem *Boleſlao pudico* præbuit, & tàm *maioris Poloniæ*, quàm *Cracouienſem* & *Sandomirienſem* ſe Ducem geſſit & titulauit, præſertim ne Dux *Boleſlaus* per ætatem Ducalia bona inter milites diſtraheret, omnes tamen regiones ex integro *Boleſlao* reſtituit, & eum cum matre fecit gaudere plena & quieta omnium ſuorum Principatuum poſſeſſione.

Boleſlaus cum matre ex carcere profugus.

auxilio Henrici cum barba.

terras ſuas occupat.

Singularis feruoris & religionis in Deum miles *Theodoricus* Palatinus *Cracouienſis*, genere, fide, & nobilitate inſignis, de domo & familia *Griphonum*, quem difficultate nominis *Græci*, *Polonorum* lingua volens eum *Theodorum* appellare, *Cedronem*, & omnes eiuſdem nominis appellationem ſortitos, appellauit & vocauit, cultum ampliaturus diuinum, & ſibi viam ſtructurus in cœlum, in villa ſua hæreditaria *Ludzimierz* prope oppidum *Nowytarg* ſub *Alpibus Pannonicis* ſita, monaſterium ordinis Ciſtercienſis, ſub titulo *S. Mariæ* ſub Pontificio *Viſlai Cracouienſis* Epiſcopi, & de eius ſpeciali conſenſu fundat, & tàm præfatam villam *Ludzimierz* quàm alias plures ſibi pro perpetua dote conſignat. Cui etiam præfatus *Viſlaus Cracouienſis* Epiſcopus decimarum

Theodoricus Palatinus Cracov. monaſterium in Ludzimierz fundat.

1234.

rum manipularium poſt omnes villas in poſſeſſione & terra monaſterio attributa locandarum, donatione adiecit. Verùm cum Fratribus monaſterii prædicti in *Ludzimierz* ex *Italia* accerſitis, varia à viris Belial prædam agentibus, vidiſſet impedimenta, & ſpolia inferri, decennio lapſo, poſteaquam in *Ludzimierz* fundationem huiuſmodi conſummauerat, in villam *Schyrzyc* à *Suliſlao Ioannis* militis filio Canonico *Cracouienſi* pro centum marcis argenti comparatam illic tranſtulit, vbi in hodiernam diem perſeuerat. Liberalitatem *Viſlai* Epiſcopi, *Prandota* Epiſcopus *Cracouienſis* immediatus eius ſucceſſor, ſupergreſſus de conſenſu Capituli, decimas manipulares menſæ ſuæ in villis *Boznanowice*, *Goſtachow*, & *Dlichow*, & in *Nigra ſylua*, poſt centum manſos *Franconicos*, loco prædicto & cœnobio inſcripſit perpetuò & donauit.

quod poſtea in Schyrzyc transfertur.

Decimo Calend. Februarii, *Dionyſius* de *Gozdzikowo* Comes Palatinus nobilis genere, de domo & familia *Vieniawa*, caput zubronis deferente, miles & Domicellus *Poſnanienſis*, feruorem deuotionis ſuæ, quo in Deum & redemptorem ſuum æſtu magno flagrabat, vberius effundere ſatagens, & cultum nominis ſui propenſius agere, in villa ſua præfata *Gozdikowo*, quæ extunc & in hodiernum diem cœpta eſt appellari paradiſus, monaſterium Fratrum ordinis Ciſtercienſis, ſub honore & titulo glorioſæ virginis *Mariæ* fundat, & primum villam ſuam præfatam *Gozdzykowo*, item & alias villas ſuas videlicet *Liuiam*, *Klodawam*, *Gorzykam*, & *Polenc*, ipſi cœnobio & Fratribus in illo militantibus, & militaturis, quos primum de monaſterio *Leuinenſi* eiuſdem ordinis per *Hermanum* eiuſdem *Leuinenſis* monaſterii tunc Abbatem mitti obtinuerat in dotem perpetuam donat & aſſignat.

Monaſterium in Gozdikowo fundatur.

Quarto nonas Ianuarii, *Warmienſes Pruthení* clauſtrum *Oliwa* incendunt, & ſeptem conuerſos & triginta quatuor monaſterii ſeruos igne, & gladio miſerabiliter interimunt. Sub eodem tempore Fratres Cruciferi cum auxilio Marchionis *Myſnenſis*, victis *Pruthenis* de territorio *Pomeraniæ* in ædes ſuas cum præda euntes, fidem *Chriſti* illos coegerunt ſuſcipere. Caſtrum *Plocenſe* per *Henricum* Marchionem *Myſnenſem* capitur, ſed per Ducem *Conradum* & filios eius *Boleſlaum* & *Caſimirum* reacquiritur, & *Almani* alii miſerabiliter trucidantur, alii cum Eccleſia Cathedrali comburuntur: alii per pedes ſuſpenduntur. Anno quoque eodem per Ducem *Conradum Maſouiæ*, ordo & monaſterium Fratrum Prædicatorum fundatur in *Plockò*.

1235.

Pruthenica expeditione *Conradus* Dux *Maſouiæ*, quam etiam anni huius æſtate facturus erat, omiſſa, omnes vires, omneſque conatus & ſtudia contra *Boleſlaum Pudicum Cracouienſem* Ducem, eiuſque tutorem *Henricum cum barba Sileſiæ* Ducem, non ſecus quam in propria viſcera conuertit, & alta trahens ſuſpiria, vehementi ſtomachatione vexabatur, quod *Boleſlaus Pudicus Cracouienſis* Dux, & *Grzymiſlawa* Duciſſa mater eius manus & captiuitatem euaſerant, quod *Henricum cum barba* in ſuum auxilium acciuerant, quod ei tutoriam, & *Cracouienſis*, *Sandomirienſis*, & *Lublinenſis* Principatuum poſſeſſionem abſtulerant. Cum copiis itaque tàm propriis quàm auxiliaribus in terram *Cracouienſem* adueniens, defectionem aliquorum caſtrorum & ciuitatum ad ſe ſperans, plures ex Baronibus & Capitaneis, vt *Henrico* & *Boleſlao* Ducibus deſertis ad ſe deficerent, tùm largitione, tùm promiſſis ſollicitabat. Sed dùm omnes illum, & eius promiſſa aſpernarentur, maioribus ignibus, vt erat vir in bilem procliuis, agi cœpit, & Eccleſiam *S. Andreæ* ſub caſtro *Cracouienſi*, quæ nondum tunc ambitu murorum ciuitatis *Cracouienſis* erat incluſa, pro ſuburbana habebatur, item Eccleſiam in *Prandocin*, item Eccleſiam Collegiatam *Scarbimirienſem*, item monaſterium *Andrzeouienſe* incaſtellauit, quatuor quoque loca ipſa valido militum præſidio impoſito, armis & victualibus communiuit. Primuſque extat inter *Polonorum* Duces, qui ædes ſacras prophanare & vſibus bellicis applicare auſus, deteſtabilem illum morem ſuis ſucceſſoribus pernicioſo dereliquit exemplo. Quamuis autem *Henricus cum barba Conradum Maſouiæ* Ducem, & eius exercitum, dùm huiuſmodi nefandas incaſtellationes committeret, aut per inſidias, aut per locorum iniquorum occaſionem, plurimum laceſſiſſet, in congreſſum tamen vniuerſæ dimicationis, quoniam facilius illum frangi cunctando, quam decernendo rebatur, non venit. Sibi quidem, & caſtrorum, ciuitatumque munitiones, ſibi militum deuotionem & fidem, ſibi ſupplementum militum, ſibi victualium omnium abundantiam videbat ſuppetere, eà verò breui hoſtibus defutura. Multis ſiquidem difficultatibus *Conradus Maſouiæ* Dux adductus, multa ſui exercitus parte amiſſa, magnis tamen populationibus & damnis terris *Cracouienſibus* & *Sandomirienſibus* irrogatis, in *Maſouiam* mœrore tabeſcens, rediit. Poſt cuius diſceſſum Eccleſia *S. Andreæ* per *Henricum cum barba*, & *Boleſlaum Pudicum*, eorumque milites, tàm arcta & dira obſidione conſtricta, & menſibus aliquot anguſtiata eſt, vt milites *Conradi* pacti ne quid hoſtile paterentur, in deditionem cum caſtello venirent. Contra autem tria reliqua caſtella in *Prandocin*, *Scarbimiria*, & *Andrzeiow* per *Conradum* diſpoſita, alia rurſum tria caſtella ex lignis & blancis è regione, & in vicinio eorum, per *Henricum cum barba* & *Boleſlaum Pudicum* Ducem erecta, atque ædificata ſunt. Et miro bellandi ſtudio, vtriſque pro victoria adnitentibus particularia certamina hinc inde ſæpius celebrata fuêre ab *Henrici cum barba*, & *Boleſlai Pudici* militibus, ne quid ad *Con-*

Conradus Maſouiæ Dux bellum Boleſlao illaturus,

quaſdam Eccleſias munit,

ſed infecta re diſcedit.

1235.

ra-

1235.

radi milites importari poſſit,magna cura prohibentibus. *Conradi* verò militibus excurſiones nocturnas & clandeſtinas, exuſtionesque earum villarum, quæ tributa repromiſſa exoluere neglexiſſent, irrogantibus. Inter hæc tamen coloni & à propriis, & ab hoſtibus vexati intermittebant agriculturam,& agris coloniisque deſertis, in loca tutiora ſe conferebant,calamitasque & deſolatio dietim augebatur. Irrepſit & aliud malum in *Poloniæ* Regnum quæ priorem perniciem duplicauit. Frumentis namque tàm æſtiualibus,quam hyemalibus,cùm per aſperitatem hyemis, tùm per imbrium frequentem inundationem conſumptis,ingens fames vniuerſam *Poloniam* longo tempore oppreſſit, neque facile tantum malum, bello ciuili durante, poterat reſtingui.

Fames in Polonia.

Andreas Vngariæ Rex pater B. *Elizabethæ*, cùm annis triginta regnaſſet,moritur, & in *Varadino* ad pedes *S. Ladislai* Regis ſepelitur. Cui filius eius *Bela* ſucceſſit pridie Idus Octobris in Regem *Hungariæ*, in *Alba regali* coronatus.

Andreæ Vngariæ Regi ſuccedit Bela.

Borzywoi maioris Poloniæ miles multo tempore cum *Paulo Poſnanienſi* Epiſcopo, pro villarum terminis, cæterisque iniuriis Eccleſiæ *Poſnanienſi* irrogatis,diſſidens, cùm in *Srzem* oppidum ad componendum differentias, per amicos communes, data acceptaque ſecuritate veniſſet, *Paulum* Epiſcopum *Poſnanienſem*,nil tale ſuſpicatum in dolo captiuat,ſed captiuitatem ſuam præfatus *Paulus* Epiſcopus euadens, ipſum excommunicat, fuitque prædictus *Borzywoi* per vniuerſam Eccleſiam,pro excommunicato habitus,& in ſingulis Eccleſiis publicè denunciatus. Dum quoque pertinaci contumacia cenſuram tolerans Epiſcopo ſatisfacere,à ſe per fraudem violato,contemneret, apud *Srzem* captus, & necatus ſuæ vecordiæ pœnas dedit. *Wladislaus* ſiquidem *Maioris Poloniæ* Dux caſtro *Srzem* conquiſito, illud incendit,& tam *Borzyuoium* quam *Sandiuogium* auxiliatorem eius occidit.

Paulus Poſnanienſis Ep. capitur & euadit.

Wladislaus Ottonis Maioris Poloniæ Dux fundationem Hoſpitalis & monaſterii ordinis *S. Ioannis Hieroſolymitani* in *Poſnania* per *Miecslaum* auum, & *Wladislaum* patruum ſuum, Duces *maioris Poloniæ*,nec non & dotationem præfato monaſterio, per dictos Duces factam, innouat,& ſub præſentia *Pauli* Epiſcopi *Poſnanienſis*, plurimorumque tàm Eccleſiaſticorum quàm ſecularium donationem, per præfatos Duces ante annos plures de villis infra ſcriptis factam confirmat, videlicet *Obiezierze* cum aſcripticiis, *Wierzibucino*, *Drozin*, cum foro & taberna, *Wielikie*, *Kurzęcino*, *Wyganowo*, *Miloſtowo*, *Ondregowo*, & *Pogorzelica* cum naulo,libertans hæreditates & bona prædicta ab omni ſeruitute,onere,datiis, & tributo,ordinans, vt ex bonis monaſterii prædicti horæ Canonicæ, resque diuinæ expleantur, alantur pauperes & peregrini. Quicquid verò reſiduum fuerit, in ſubſidium terræ ſanctæ domui *Ieroſolymitanæ* transmittatur.

Hoſpitale Poſnanienſe ditatur.

1236.

Ad obtinendam vniuerſi Regni *Poloniæ* Monarchiam, *Henricus cum barba Sleſiæ* & *Wratislauienſis* Dux aſpirans,dum ætate transacta *Conradum Maſouiæ* Ducem de tutoria Ducis *Boleslai Pudici* exuiſſet,& Principatuum *Cracouienſis*, *Sandomirienſis* & *Lublinenſis* poſſeſſionem,velut tutor *Boleslai Pudici* nactus eſſet,rurſum contra *Wladislaum Ottonis Maioris Poloniæ* Ducem expeditionem mouet, & caſtrum *Gneſnenſe*, quod iam vnicum pro *Wladislao Ottonis* tenebatur,cæteraque omnia in Ducalibus *Maioris Poloniæ* ſuperbam & iniuſtam dominationem *Wladislai Ottonis* aſpernantia in ditionem *Henrici cum barba* ceſſerant, obſidione firma cingit, plenam Ducatuum *Maioris Poloniæ*, & pacificam poſſeſſionem,arce illa, quæ ſola reſtabat, conquiſita, habiturus. Magnis itaque viribus & conatibus,ad illius conquiſitionem æſtuando, plura tormenta & machinationes contra caſtrum admouit, & obſeſſos proiectione frequenti tormentorum,& ſagittarum ignitarum, ſperans ſe caſtrum,quod pro maiori parte ex materia lignea fabricatum erat, aliquando incenſurum affligebat. Oppugnabat etiam illud crebra inuaſione & impetu militum, qui ſupernè ab obſeſſis ſaxis obruti mortuos & vulneratos plures deferentes, ſegnius munera obſidionis & expugnationis conatibus eorum ſingulis recidentibus in irritum obibant. Interim cùm & longum tempus in obſidione arcis præfatæ fruſtra abſumptum eſſet, & arx ipſa præſidio militum valido ſepta,qui etiam ad caſtra *Henrici cum barba* per eruptiones continuas laceſſentes, plerosque milites de hoſtibus ceperant, inexpugnabilis videretur. Noua etiam pernicies *Henrico cum barba* acceſſit, tres namque machinæ,quæ potiores habebantur, ex vehementi & continua proiectione fractæ & ruinatæ ſunt. Ex qua re, neque enim apud obſeſſos ex arce omnia ſpectantes ignota eſſe poterant,obſeſſis creuit audacia, obſidentibus verò deſperatio. Itaque *Henricus cum barba* Dux, deditionis ac expugnationis ſpe omiſſa, obſidionem ſoluens,multis damnis in *Sleſiam* rediit. Poſt cuius diſceſſum *Wladislaus Ottonis* cum gentibus & militibus, qui illius partes ſequebantur,caſtra & munitiones, quæ per milites *Henrici* in *Maioris Poloniæ* Ducatibus tenebantur, laceſſere, impugnare, inuaſiones, exuſtionesque villarum, & oppidorum, quæ à ſe defecerant,facere non deſiit. Inter quæ caſtrum *Szrem*, quod *Borzywoio Dipoldi* Marchionis *Morauiæ* filio,& *Henrici* ex ſorore nepoti commiſſum erat,corruptis vigilibus, nocturna irruptione inuadens, & *Borzywoium* Marchionem *Sandiuogiumque* militem, cæteris metu perculſis diffugientibus, ſibi reſiſtentes occidit. Caſtrisque ſpoliato, ne ab hoſti-

Henricus cum barba Gneſnenſe caſtrum fruſtra obſidat.

1236.

bus iterum locaretur, illud incendit, & in *Pomeraniam* ad *Suantopelkonem* ſocerum ſuum diuertit. Deinde in caſtra *Nakiel* & *Vſćie*, quæ in fide ſua manebant, ſe recepit, hoſtilitatem & periculum veritus, intelligens *Maioris Poloniæ* Barones & milites, in fide & obedientia *Henrici cum barba* conſtantes & perſeuerantes fore.

Penultima Iunii conuentus Principum *Poloniæ* apud *Dankow* habitus eſt. In quo Domicillæ *Henrici* Ducis *Sleſiæ* iunioris *Conſtantia* & *Gertrudis* illic perſonaliter aduectæ & adductæ per *Michaelem Wladislauienſem* & *Petrum Plocenſem* Epiſcopos, in facie Eccleſiæ ſolenniter filiis Ducis *Conradi Mazouiæ*, *Boleslao* & *Caſimiro* actualiter deſponſantur. Nuptiarum tamen ſolennitas in aliam diem virginibus in *Wratislauiam* deductis,dilata eſt. Secunda autem die Iulii, *Conradus Mazouiæ* Dux præfatus, fecit diuiſionem Principatuum ſuorum,inter duos filios præfatos, & ceſſerunt Duci *Boleslao* Ducatus *Maſouiæ*, *Caſimiro* vero *Lancicienſis* & *Cuiauienſis* Ducatus, & ambo iureiurando in præſentia *Wladislauienſis* & *Plocenſis* Epiſcoporum & plurimorum Baronum terrarum prædictarum, promiſerunt ſe diuiſionem huiusmodi ſeruaturos.

Sexto Maii *Caſimirus Opolienſis* & *Ratiborienſis* Dux, filius *Mieſzkonis*, filii *Wladislai Ottonis Sleſiæ* Ducis, frater patruelis germanus *Henrici cum barba*, in *Opole* moritur, & in Eccleſia ſui monaſterii *Czarnowas* ordinis Præmonſtranenſis, à ſe illic ex *Rybniki* propter loci commoditatem translato, vnà cum filia ſua eiusdem loci & ordinis Sanctimoniali virgine, pluribus virtutibus & mira deuotione inſigni ſepelitur. Qui duos filios videlicet *Miecslaum* & *Wladislaum* reliquit. *Miecslaus* itaque maior natu exiſtens, virginem *Iuditam* filiam *Conradi Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Ducis in ſponſam accepit, ſed ſterilitatis opprobrium paſſa,nullam prolem reliquit. Suſcepit autem præfatos filios *Caſimirus* ex *Wenceslawa* Duciſſa, quæ & ipſa tertio Idus Martii diem obiit.

Caſimirus Opolienſis Dux moritur.

1237.

Regionibus aliquot & coloniis ex ciuili & domeſtico bello,quo ſe inuicem *Henricus cum barba Sleſiæ* & *Wratislauienſis*,& *Boleslaus Pudicus Cracouiæ* & *Sandomirienſis* Duces ab vna: & *Conradus Maſouiæ* Dux partibus ab altera ferè integro biennio collidebant, vehementer quaſſatis, & afflictis, per Barones, & Conſiliarios communes agitari de pace cœptum eſt. Et aliquot dietis ob eam rem celebratis, tandem execrabili & funeſto bello abrogato, damnis hic inde illatis, compenſatis, & captiuis vtriusque partis abſolutis, pax in hunc modum concluſa eſt: *Vt Boleslaus Pudicus Cracouienſis & Sandomirienſis Dux, ex quo annos pubertatis ſcitus eſt tranſcendiſſe, Ducem Maſouiæ Conradum non teneatur tutorem ferre, ſed liber & ſui iuris vir Dux & Dominus cenſeatur, & pro arbitrio ſuo ſibi curatorem & prouiſorem conſtituat.* Qua quidem pace, pactis, & iureiurando firmata, *Boleslaus Pudicus* ſub omnium præſentia *Henricum cum barba* Ducem *Sleſiæ* ſibi in curatorem depoſcit & aſſumit, ſeque illi & ſuis ſalubribus conſiliis directionibusque repromittit pariturum, germanum patruum *Conradum Maſouiæ* Ducem, non ſecus quaſi acerrimum hoſtem vitans. Qui etſi ob id vehementer ſe quereretur iniuriatum & confuſum, pactis tamen & iureiurando conſtrictus compoſitioni paruit, & præſidia ex Eccleſiis incaſtellatis, videlicet *Scarbimirienſi*, *Andrzeiouienſi*,& *Prandocinenſi* deduxit. Itaque ex eo tempore *Henricus cum barba* ſe Monarcham Regni *Poloniæ* geſſit, & tàm ſolertia, quàm natu & principalioribus, qui in eum confluxerunt, inter *Poloniæ* Duces maior habebatur, nam etſi propter amorem, quo in *Boleslaum Pudicum* flagrabat, à titulo Ducatus *Cracouienſis* & *Sandomirienſis* abſtinuit, ſed duntaxat ſe *Maioris Poloniæ* & *Sleſiæ* Ducem & Dominum nominauit, in ipſis tamen Ducatibus *Cracouienſi* & *Sandomirienſi* magis illi & ſuis Imperiis, quàm proprio & naturali Duci *Boleslao Pudico* poſt fœdus cum *Conrado Maſouiæ* Duce ictum parebatur. Sed & Dux *Boleslaus Pudicus* gratificari *Henrico* curatori ſuo volens, & impenſas,quas pro ſe & ſuis Ducatibus de manu *Conradi Maſouiæ* Ducis eripiendis fecerat, refundere, nobiles Duci *Henrico cum barba* reditus ac introitus, tam in *Cracouienſi* & *Sandomirienſi* Ducatibus, quam in zuppis *Vielicienſibus*, teloneisque conſignauerat, Monarchali autem poteſtate, præſertim in *Cracouienſi* & *Sandomirienſi* terris *Henricus* obtenta, bona monaſterii *Opatowienſis*, *Cracouienſis* diœceſis, videlicet oppidum *Opatow* cum ſexdecim villis,& aliquot manipularibus decimis, templariis excluſis, quorum inſigne illud erat cœnobium, annuente & vltro conſentiente votis ſuis *Boleslao Pudico* Eccleſiæ *Lubucenſi* ſui dominii applicat. Nec his contentus in terris *maioris Poloniæ* oppidum *Caſimierz* cum ſuo diſtrictu, cum 14. villis & totidem decimis, item in terris *Sleſiæ* oppidum *Borek* cum decimis, cum villis & lacubus, præfatæ *Lubucenſi* Eccleſiæ donat.

Pax inter Boleslaum Pudicum & Conradum Maſouiæ Ducem

Henricus Sleſiæ Dux ſe Poloniæ Monarcham gerit.

Dux *Miecslaus* propter mentem capitis parum ſanam appellatus *Choſcisko*, Ducatum *Cuiauienſem* ex patris ſui *Maſouiæ* Ducis *Conradi* conceſſione inter fratres ſortitus, dùm quasdam viduas & orphanos præter æquitatem & iuſtitiam ſpoliaſſet, & vaccis earum mactatis, ſubſtantiisque occupatis, ſplendidum conuiuium ex illis optimatibus & militibus *Cuiauienſibus* præparaſſet, & in illo opipare vſurus conſediſſet, inter prandendum & conuiuandum, iuſtiſſimo Deo, enormia ſua facta præſentia & transacta puniente, mures infiniti conueniunt, ipſumq; deuorare cœperunt. Qui im-

Miecslaus Cuiauienſis Dux a muribus deuoratur.

1237.

imminens periculum euitaturus, nauim conſcendens, ad aquas & flumina perrexit. Quibus nec quicquam ſuffragantibus, à muribus illum per omnes vndas & maria inſectantibus, miſerabiliter conſumptus & deuoratus eſt. Documentum non inutile iniuriæ viduis & orphanis inferendæ poſteris præſtiturus.

Nuptiæ Boleslai Ducis Maſouiæ cum Gertrudi filia Henrici.

Reconciliationi inter *Henricum cum barba maioris Poloniæ* & *Sleſiæ*, & *Conradum Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Duces confecta, nuptiarum etiam ſolennitas *Wratislauiæ* acta eſt: In qua iuxta ordinationem B. *Heduigis* & pacta in *Plocko* per medium eiusdem B. matronæ inita, *Boleslaus* filius *Conradi Maſouiæ* Ducis maior natu, virginem *Gertrudim* filiam filii *Henrici cum barba*, neptem B. *Heduigis* accepit in vxorem. Nam etſi vt in ſuperioribus præmiſimus, matrimonium huiusmodi dudum fuiſſet contractum, non tamen poterat, cùm propter minorennitatem contrahentium, tùm propter bella orientia, niſi eo anno conſumari. Celebritati autem huiusmodi Beata fœmina *Heduigis*, vt perſonaliter intereſſet, nulla poterat prece & ſupplicatione moliri, ſed in monaſterio *Trzebnicenſi* ſe continens, contemplationi & orationi ſanctæ iugiter inſiſtebat. Quæ etiam cum viro ſuo *Henrico Wratislauienſi* Duce continentium ſe lege perpetua vincientes, per annos triginta gratiam coniunctionis non repetebant.

Boleslaus Pudicus Cracouienſis & *Sandomirienſis* Dux precibus & conſiliis genitricis ſuæ *Grzymislawa* Duciſſæ, fœminæ religioſæ & deuotæ, perſuaſus, fratres minores ordinis S. *Franciſci Cracouiam* ex *Praga* vocat, illisque pro Eccleſia & monaſterio in ciuitate *Cracouienſi* locum amplum donat, Ducalibusque impenſis, tàm Eccleſiam, quàm cœnobium pulchro opere ex latere cocto inchoat, & conſumat, quamuis in annis pueritiæ conſtitutus.

Gregorius Papa nonus ciuitatem inſignem *Conſtantinopolim*, quæ vetuſto nomine *Biſantium* vocabatur, de captiuitate liberaturus, *Vilhelmum* Epiſcopum *Mutinenſem*, adiungens ei fratrem *Martinum* de *Sandomiria* ordinis Prædicatorum *Polonum* natione virum prouidum & doctum, ad *Ludouicum Franciæ* Regem transmittit.

Premislaus Marchio *Morauiæ*, germanus *Venceslai Bohemiæ* Regis, ſciens ſibi præfatum fratrem ſuum *Venceslaum* multipliciter infeſtum eſſe, in *Hungariam* effugit, caſtris ſuis *Morauiæ* præſidio fidelium militum commendatis. Qui tandem à Rege *Bohemiæ Venceslao* obſeſſi, caſtra ipſa reddere ſibi coacti ſunt. *Præmislaus* verò Marchio *Morauiæ* à *Bela Hungariæ* Rege benignè habitus, etiam interpoſitione ſua Marchionatum *Morauiæ* rehabuit.

Hermannus Cruciferorum Magiſter domus *Teutonicæ*, *Conradi Maſouiæ*, *Suantopelk* & *Samborii Pomeraniæ* Ducum fretus auxiliis, in *Pruſſiæ* terram deſcenſu per aquam, & terram facto, caſtrum & oppidum *Elbing* in *Pogoſimo* diſtrictu ædificat, militum valido præſidio communit, ciuitati dato nomine à fluuio *Elbing*, qui illuc decurrens, ſtagno magno, quod *Hab* dicitur, ſe miſcet.

1237. *Elbinga ædificatur.*

Fratres Prædicatores, videlicet Frater *Martinus* de *Sandomiria*, cum aliis monaſterii S. Trinitatis in *Cracouia* fratribus, miſſi in *Italiam*, oſſa *Iwonis* Epiſcopi *Cracouienſis* ab Epiſcopo *Mutinenſi* impetrata, *Cracouiam* referunt, & in monaſterio præfato S. Trinitatis in Chori medio condunt.

Boleslaus Pudicus Cracouienſis & *Sandomirienſis* Dux cum matre ſua *Grzymislawa*, dolos & inſidias *Conradi Maſouiæ* Ducis, & filii ſui *Boleslai* perhorreſcens, & in terra *Sandomirienſi*, quam pro ſuo domicilio, & ſtatu Ducali tenendo conſignauerat, non audens remanere, petit ab *Henrico cum barba* in aliqua munitione *Cracouienſis* terræ collocari, donec furor aduerſariorum ſuorum conquieſcat, & Baronibus ſuis congregatis & adunatis, ſtatus Principatuum ſuorum vires reſumens, aduerſus eos inualeſcat. Dux itaque *Henricus* Curator ſuus munitionem rupis, quæ dicitur *Skala* in *Przegimia*, eis concedit ad habitandum, & certis reditibus prouidet ad veſcendum. Vbi collocati ferè quinquennio delituerunt, ipſe verò *Henricus cum barba* Dux cum omnibus prouentibus reditibusque *Cracouiam* ad vſum ſuum retinens, habito communi conſilio Epiſcopi & Baronum, Rempublicam prouide ordinauit, leges, quibus humana audacia coerceretur, inſtituit & conſcripſit, viros induſtrios & prouidos præfecit beneficiis ac magiſtratibus, peſtiferum genus hominum videlicet maleficos & calumniatores exterminauit, leges concuſſionis eliſit, videlicet *Pomocne*, virginale & viduale, et ſi quæ ſunt ſimilia, peroſus extirpauit. Libertatem inſuper Eccleſiæ confirmauit, ſicque in eo ſtatu terra poſita, eoque regnante, quaſi per decennium creuit rerum incrementum & profecit, mutuo vinculo connexa ſocietatis.

1238.

Monarchiam Regni *Poloniæ Henricus cum barba Maioris Poloniæ* & *Sleſiæ* Dux adeptus, ad felicem tranquillumque ſtatum *Polonia* ſub regimine & Principatu tàm iuſti & celebris Principis viſa eſt peruenisse. Sed & *Henricus* Dux præfatus in *Maioris Poloniæ* Ducatu, ſolium ſuum quietum credebatur firmaſſe, cùm ſubito nouum diſpendium, nouaque pernicies Regno *Poloniæ* acceſſit. Dux namque *Henricus* ad partes inferiores Ducatum ſuorum, *Kroſnam*, propè terminos *Bohemiæ* deſcendens, languere grauiter cœpit. Et quamuis de languore ſuo conſors ſua B. *Heduigis* per celerem nuntium certior facta fuiſſet, viſitare tamen illum, quamuis precibus viri multipliciter rogata intermiſit, ne quam ſcintillā coniugalis mœroris viſo ægro

1238.

to marito contraxiſſet, quem infra annos triginta, quibus vterque cælibem agebat vitam rariſſimè, & non niſi in neceſſitate ineuitabili, quum pro neceſſitatibus egenorum, viduarum, pupillorum, monaſteriorum, Eccleſiarum, & miſerabilium perſonarum intercedendum erat, adibat. Ingraueſcente itaque infirmitate, omnibus Eccleſiaſticis ſacramentis ritè & religioſe perfunctus ſex luſtris, vt præmiſimus, in cœlibatu, conſorte in ſororem commutata exactis, 14. Calend. Aprilis in oppido ſuo *Kroſno* feliciter expirauit. Qui ob id *Henricus cum barba* appellationem ſortitus eſt, quoniam à tempore, quo cœlibem vitam ad inſtigationem conſortis ſuæ B. *Heduigis* agere cœpit, barbam in conuerſorum morem creſcere permiſit, ſplendidisque indumentis auro & oſtro nitentibus abiectis, laneo, & humili amictu vtebatur. Cùm autem ad monaſterium *Trzebnienſe* per ipſum fundatum, & liberaliter dotatum, in quo B. fœmina *Heduigis* arctiſſimam agebat inter ſanctimoniales *Ciſtercienſes* vitam, funus ſuum illic ſepeliendum ductum fuiſſet, omnibus monialibus, & pluribus aliis, tàm nobilibus, quàm ruſticanis hominibus vtriusque ſexus, qui ad cohoneſtandum funebrias ſuas ex *Maiori Polonia* & *Sleſiæ* Ducatibus in maxima multitudine obuiam corpori mortuo conuenerant, effuſis, ſola fœmina B. *Heduigis* in monaſterio *Trebnicenſi* ſubſtitit, & honorem illum impendere corpori mariti neglexit. Sed ſanctimonialibus, cæterisque tàm viris, quàm matronis mortem *Henrici* Ducis viri ſui magno eiulatu, magnisque lamentis & vociferatione incondita, deflentibus, hæc ſola ſiccos tenuit oculos, neque in omnium fletu viſa eſt lachrimaſſe. Sed & nonnullas ſanctimoniales obitum *Henrici* Ducis præfati, tàm ingenti mœrore vt penè mortuæ viderentur, perſequentes corripuit, aſſerens *iniquum & ſceleſtum eſſe, tàm inconuenienti & immoderato mœrore voluntati diuinæ, & eius beneplacito aduerſari.* Succeſſit autem optimo viro *Henrico* Duci, in vtroque Ducatu, Dominio *Cracouienſi* & *minoris Poloniæ* videlicet, & *Sleſiæ*, filius ſuus *Henricus*, qui illi, cæteris filiis morte ſublatis, vnicus remanſerat. Neque *maioris Poloniæ* Prælati Barones, & Nobiles quicquam diminuere aut variare, ex præterita obedientia & ſubiectione, quam patri *Henrico cum barba* præſtiterant, in filio dignum ducebant, quamuis ſciebant ſe alium iuſtiorem Ducem, & hæredem *Wladislaum Ottonis*, qui morte *Henrici cum barba* ſequuta, pleroſque eorum magnis promiſſis & precibus, vt de ſe recogitarent, ſibique Ducatum proprium & paternum redderent, ſollicitare non deſiit, firma certitudine freti *Henricum* ſecundum ex Beata *Heduigi* genitum, & paternos & maternos mores optimos ſectaturum.

Henricus cum barba moritur,

Succeſſore filio Henrico.

Apud *Halicienſem* ciuitatem monaſterium fratrum ordinis Prædicatorum fundatur, & fratres Prouinciæ *Polonicæ* domum illic accipiunt. *Petrus* Epiſcopus *Plocenſis* cum annis ſex ſediſſet, ex vitio pulmonis moritur, & in Eccleſia *Plocenſi* debito honore tumulatus, *Andream* habuit ſucceſſorem à *Gneſnenſi* Archiepiſcopo *Fulkone*, *Conradi Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Ducis conſenſu accedente, confirmatum. Hic *Andreas Cracouienſis* Eccleſiæ Scholaſticus, Nobilis genere de domo & familia *Griphonum*, de terra & regione *Cracouienſi* ex villa *Brzeznica* ortus, filius *Marci* Palatini *Cracouienſis*.

1238. *Petro Ep. Plocenſi ſuccedit Andreas.*

1239. *Wladislaus Ottonis moritur.*

Wladislaus Ottonis Maioris Poloniæ Dux, vniuerſali annuentia & conſpiratione de Ducatu ſuo pulſus, mortem *Henrici cum barba* hoſtis & competitoris ſui nullam videns rebus commoditatem, quam ſperauerat attuliſſe, graui dolore & moleſtia actus, apud *Suantopelkonem* in *Pomerania* exulans, languorem contrahit, & infra paucos dies, rebus exuitur humanis. Corpus exanime, ita enim moriturus rogauerat, in *Poſnaniam* adductum, in ſepulchro patrum & auorum ſuorum, Regum & Principum *Poloniæ*, in Eccleſia maiori *Poſnanienſi*, permittente *Henrico Pio maioris Poloniæ* Duce, Beataque matre *Heduigi* mandante, exequiis iuſto honore peractis, humatum eſt. Poſt cuius mortem caſtrum *Gneſnenſe* militibus, qui in eius præſidio erant, longa ſpe fatigatis, in plenam deditionem *Henrici Pij* venit. Reliquit autem *Wladislaus Ottonis* duos filios ex ſorore *Suantopelkonis Helinga*, qui ſibi Ducatum *Pomeraniæ* filio vſurpauerat, genitos, videlicet *Boleslaum* & *Przemislaum*, duorum tantummodo caſtrorum cum eorum attinentiis, videlicet *Nakiel* & *Vſcie*, quæ ſibi vnica dùm moreretur, ſupererant. Nam alia omnia in ditionem & ſubiectionem *Henrici Sleſiæ* Ducis conceſſerant poſſeſſores.

Ex morte *Henrici cum barba Polonorum* Principis & Monarchæ, *Conradus Maſouiæ* Dux faſtuoſus & inſolens eſſe, magnasque iras contra *Boleslaum Pudicum Cracouienſem* & *Sandomirienſem* Ducem, quod ſe contempto *Henricum cum barba* in ſuum tutorem acciuerat, & eo Duce ac adiutore præliis aliquot ſecundis, contra eum vſus fuerat, euomere cœpit. Quapropter haud longe poſt *Henrici cum barba* obitum fœdus ictum irritauit, & clandeſtinis primum deinde publicis inuaſionibus, *Cracouienſes*, *Sandomirienſes*, & *Lublinenſes* terras vaſtabat. Ad cuius inſolentiam compeſcendam *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux, notabilibus Baronibus, videlicet *Clemente* de *Klimuntow* Caſtellano, *Ianusſio* Palatino *Cracouienſibus* ad *Belam Vngariæ* Regem miſſis, filiam eius *Kunegundim* qua *Kinga* dicta eſt, quam ſoror *Boleslai Salomea*, conſors *Colomani Halicienſis* Regis & filii *Belæ*, de præ-

1239.

Nuptiæ Boleslai Pudici.

præstantia virtutum & morum commendauerat, precatus, accipit in vxorem, virginem ea tempestate singularis formæ & virtutis, cuius futuram optimam indolem ipsa etiam crepundia præmonstrauerunt. Quamprimum siquidem anno incarnationis Domini nostri 1204. apud *Pannonias* matris aluo primis in lucem infantula edebatur horis, non ab eiulatu & lachrymis vt cæteri infantes, sed à *Gabrielica* denunciatione suos auspicata est ortus, claram enim articulatam & sonoram, *Aue Regina cælorum*, in idiomate *Vngarico*, edidit vocem. Quartis insuper & sextis feriis semel tantummodo vbera sugere contenta, Præsulem Beatum *Nicolaum* in ipsa infantia æmulabatur. Deducta est autem præfata virgo *Kinga* cum magno apparatu ferens secum amplam quadraginta videlicet millium marcarum dotem *Cracouiam*, vbi & solennitas nuptiarum 12. diebus acta est. Ex eo tamen tempore, & deinceps *Kunegundis* Ducissa præfata, Celsitudinis suæ nomen & meritum ea celebritate per pietatis opera apud regiones *Polonicas*, diffundebat, vt non secus quam altera egregiæ virtutis B. *Heduigis* Ducissa *Trebnicensis*, cuius & ipsa *Kunegundis* neptis ex sorore germana fuerat, in populo *Polonico* videretur surrexisse, & ab omnibus mundanis abhorrens officiis, & ab omni ambitione auersa, hoc vnum concupiscens, nil præter cœlestia desiderauit. Feruntur autem ambo in æuum virgines permansisse, & primo nuptiarum die, primo quidem ad vnum annum, quo lapso, ad alterum, & deinde in tertium, quo effluxo, felici *Kunegundi* operante, & instigante, in omne æuum Domino cœli cœlibatum sponte vouisse & seruasse. Ex quo *Boleslaus Pudicus* Dux meruit appellari. Splendidum autem matrimonium *Conradus Masouiæ* Dux videns nepotem suum *Boleslaum Pudicum* sortitum, lacessere illum destitit, & pacificatus est illi.

Conradus Masouiæ Dux Ioan. Czapla necat.

Externis bellis *Conradus Masouiæ* Dux paululum quietatis, horribilem & detestabilem rem perpetrans, in proprios & domesticos furere cœpit, diabolico vexatus instinctu, *Ioannem Czapla* appellatum, & in iure Canonico peritum, Cancellarium Ducatus sui, Scholasticum *Wladislauiensem* & *Plocensem*, in ordine constitutum Presbyteriali, & filiorum suorum *Boleslai* & *Cazimiri* Pædagogum temerarie per *Semouitum* filium captiuat, & squallido carcere diebus aliquot maceratum, tandem in eculeo tortum, velut furem in publicum patibulum egit, extinctum quoque, & ex priori suspendio sublatum, cùm eum aliqui fratres Prædicatorum depositum in ciuitatem ferrent sepeliendum, Ducissa *Agafia* plena furia eis ablatum, non secus quam altera *Iezabel* sanguinem sacerdotalem sitiens, super currum positum, duobus bobus vectum, in altero rursus patibulo, studiose ad id circa Ecclesiam S. *Dominici* fabricato, supra *Vislam* è regione Ecclesiæ *Plocensis* maioris, suspensum, vt esset tam tremendum quam ignominiosum spectaculum, alligauit. Quem frater *Martinus* Prior *Plocensis* Ordinis Prædicatorum, missis fratribus de patibulo secundo depositum, in Ecclesia maiori ordinauit sepeliri. Leuissima causa ad patrandam tam horrendam tyrannidem, sibi & domui suæ sempiternam ignominiam insuturam permotus, *Casimirus* siquidem alter filiorum præfati *Masouiæ* Ducis *Conradi*, anno eodem virginem *Constantiam* filiam *Henrici Pii Wratislauiensis* Ducis dudum sibi per B. *Heduigim* relictam *Henrici cum barba* desponsatam, acceperat in vxorem. Et nuptiis pro magnificentia celebratis tam soceri quàm generi *Wratislauiæ*, *Casimirus* nouæ sponsæ captus amore, in domo soceri *Wratislauiæ* longum tempus morabatur. Et licet Pater Dux *Conradus* illum tam nunciis quàm literis redire in *Masouiam* iuberet, obauditis tamen paternis imperiis diutius, quàm sat erat, redire tardauit. Credens prædictus *Conradus Masouiæ* Dux permissu & licentia præfati *Ioannis* Scholastici velut Pædagogi & Magistri se & suas iussiones à filio *Casimiro* contemptum iri, & veritus ne in vindictam captiuitatis idem *Henricus* aliquam vexationem terræ suæ inferre moliretur, præfatum *Ioannem* Cancellarium & Scholasticum promissa omni securitate, per se & vxorem suam blande reuocat, quasi consilium ab eo de filii reuocatione petiturus. Verùm omnem culpam & bilem in Magistrum *Ioannem* Scholasticum & Cancellarium retorquens, furori indulgens, non discussa, non examinata veritate, crudele & detestabile facinus in virum innocentem admisit, & Palatini *Plocensis Cristini* de *Gozdowo* viri optimi, & bellatoris eximii, iniustæ morti, aliam iniustiorem addidit, & truculentiam suam altero facinore ingeminauit, propter quod *Andreas* Episcopus *Plocensis* eum & vxorem eius publice excommunicauit.

Reconciliatione celebrata *Conradus Mazouiæ* Dux, castrum *Bidgostiense* quod à *Suantopelkone Pomeraniæ* Duce interceptum & occupatum fuit, recuperat. *Suantopelkus* verò in vltionem amissi castri cum exercitu aliquanto ex equite & pedite congesto, *Cuiauiensem* terram Ducatui suo vicinam ingressus, tumultuario more igne vastat, & oppido *Inowladislauiensi* & pluribus villis exustis, in munitiones se recepit. Eodem anno castrum *Santok* per *Polonos* negligentius custoditum, per *Saxones* intercipitur. *Maideburgensis* Archiepiscopus *Vilebrandus* forti collecto exercitu contra *Poloniam* venit, castrumque *Lubus* obsidione cinxit, asserens illud per *Henricum* quintum Imperatorem *Romanorum* sub *Boleslao Krzywousti* expugnatum, Ecclesiæ suæ *Maydeburgensi* perpetuo donatum fuisse. Dùm autem aliquot hebdomadis obsidionem continuasset, *Henricus Maioris Poloniæ* & *Silesiæ* Dux cum copiis insignibus aduenit, & exercitum hostilem solutum & incautum aggressus, facilè fudit, & in turpem fugam egit, obsidionemque soluit. *Maideburgensis* verò Archiepiscopus *Vilebrandus* pluribus de suis amissis, tristis & mœrens incolumis tamen euadit.

1239.

Cruciferorũ gesta contra Prussos.

Pompinus Cruciferorum secundus Magister, copias suas à *Pruthenis* barbaris eo anno ad internecionem deletas vlturus, in earum supplementum nouas surrogans, castrum *Balgam* sub *Pruthenis* conquirit. Quod repetendum barbari, duobus castris in circuitu erectis, tanta vexatione & fame, non sinendo aliquid importari, Cruciferos strinxerant, vt parum abfuit, nisi *Otto* Dux de *Brunswig* cum noua militia adueniens, barbaros repulisset, quin in hostium vna cum castro venirent potestatem. Eius enim potentia *Prutheni* barbari conflicti sunt, & duo castra barbarica, videlicet *Portegal*, & *Schrandin*, quæ in editioribus locis ædificauerant, & ex quibus *Balgam* & Fratres in eius relictos præsidio penè vsque ad deditionem coangustiauerant, expugnatam, frequenti *Pruthenorum* præsidio, aut occiso aut capto. Sub eo quoque tempore idem *Pompinus*, aliàs *Pompo Prussiæ* Magister, conuentum & monasterium Fratrum Minorum in *Thorun*, sub titulo *S. Mariæ* Virginis erigit, & fratribus minoribus aream ad habitandum assignauit.

1240.

Conradus cum Plocensi diœcesi anathemate percutitur.

Horrendam & execrabilem necem in virum bonum & innocuum *Ioannem* Cancellarium *Masouiæ*, *Wladislauiensem* & *Plocensem* Scholasticum per *Conradum Masouiæ* & *Cuiauiæ* Ducem miserabiliter patratam, in vniuerso Regno *Polonorum* diuulgatam vox mœroris & lamentationis est subsecuta. Quæ *Petrum Gnesnensem* Archiepiscopum ad mulctandam iniquitatem patrati sceleris permouit, *Andrea* Pontifice *Plocense* pauore, qui in virum constantem cadere poterat, ne Ducale facinus in Scholasticum suum admissum, virga Apostolica feriret, mortis respectu constricto. Communicato itaque virorum prudentum, & iuris diuini atque humani peritorum consilio, *Petrus Gnesnensis* Archiepiscopus vniuersas Ecclesias in *Plocensi* diœcesi sitas, & vniuersam *Plocensem* diœcesim missis processibus publicis quibus tam ab Episcopis, quàm clero & populo *Plocensi* paritum est, Ecclesiastico supponit interdicto. Furori primum hæc res apud *Conradum* Ducem fuit, post terrori, dum comperit *Petrum Gnesnensem* Archiepiscopum acriori censura in se vsurum, subito ergo ad pœnitendum conuersus, missis nunciis conuentum sibi dari petit. Quo apud *Lanciciam* constituto, *Conradus Masouiæ* Dux illuc personaliter cum *Andrea* Episcopo *Plocensi*, & Consiliariis adueniens, signa pœnitentiæ de admissa in Christum Dei necem, dedit, se quoque pro diluendo apud Dominum facinore quamlibet pœnitentiam salutarem laturum astrinxit. Definitum tandem, Duce *Conrado* taliter humiliato, & ab omnibus laudatum & acceptum est, vt in expiationem & expurgationem commissi parricidii, villam *Lowic* cum siluis & nemoribus eam in circuitu ambientibus, quæ quondam Ducalis venatio habebatur, Ecclesia *Gnesnensis* & eius Pontifices perpetuo iure possideant, Ducem tamen *Masouiæ* vnam marcam auri soluendo recognoscant. Et quilibet *Gnesnensis* Antistes Ecclesiæ, Canoniam Præbendatam in *Plocensi* Ecclesia obtineat, & Canonicus natus *Plocensis* censeatur. Ecclesiis verò *Wladislauiensi* & *Plocensi* certas libertates, iura, donationes conferat perpetuo duraturas. Definitione itaque huiusmodi probata, donatione etiam villagio *Lowicz*, & eius attinentiis Ecclesiæ *Gnesnensi* per Ducem *Conradum Masouiæ*, verbo & literis roborata, *Petrus Gnesnensis* Archiepiscopus Ducem *Conradum*, & à reatu parricidii, ad cautelam absoluit, & interdictum sustulit, diuinaque in *Plocensi* Ecclesia resumi, & Ducem *Conradum* pleniorem absolutionem apud Summum Pontificem petere mandauit.

1240.

quod tamen ipso pœnitentiam agente soluitur.

Verùm Summus Pontifex *Gregorius* nonus, absolutionem, quam *Petrus* Archiepiscopus *Gnesnensi* Duci *Conrado* impenderat, pronuncians irritam & inanem *Thomæ Wratislauiensi* Episcopo, & *Gerardo Cracouiensi* Scholastico dedit in mandatis, vt recepta à Duce *Conrado* condigna satisfactione, absolutionis beneficium eidem impenderent. Qui priorem satisfactionem *Gnesnensi*, *Wladislauiensi*, & *Plocensi* Ecclesiis per *Conradum* Ducem factam approbantes, Ducem præfatum à reatu parricidii exacta prius à filiis præfati Ducis *Conradi*, *Boleslao Masouiæ*, & *Casimiro Cuiauiæ* Ducibus, omnium eorum quæ *Conradus* Dux Ecclesiis præfatis *Gnesnensi*, *Wladislauiensi* & *Plocensi* contulerat, confirmatione, prout hæc omnia in literis originalibus præfati Ducis *Conradi*, quas *Wladislauiensis* Ecclesia obseruat, à nobis frequentius visis & tractatis continentur, absoluerunt. Quorum tale est exemplar:

Litteræ Conradi

Cum piarum sit mentium ibi culpam agnoscere, vbi culpa minimè reperitur, multò magis vigilare is debet sollicitè & studiosè, quem culpa deprimit manifesta, & euidentia patrati sceleris, ab Ecclesiæ excludit vnitate, qualiter valeat & possit matris Ecclesiæ in gremium reuocari, ac gratiam deperditam consequi sui conditoris. Pensatis igitur his & aliis exhortationibus patrum beatorum, & in corde noctes, diesque reuolutis, ego Conradus Dux Lanciciæ pensans, me Deum & Ecclesiam scilicet Wladislauiensem & Plocensem enormiter offendisse, ex hoc quidem quod in calore indignationis intemperatæ, ductus consilio peruersorum, Dominum Ioannem Scholasticum earundem Ecclesiarum suspendij morte absque deliberatione iussi interire, Ecclesiam Romanam de necessitate super hoc dùm consuluissem, ab ipsa munus absolutionis, per venerabilem patrem meum Petrum Gne-

1240.

Gneſnenſem Archiepiſcopum mihi impartiri petendo confirmationem, quam abſolutionem ſedes Apoſtolica reddens irritam & inanem venerabili viro Domino Thomæ Epiſcopo Wratislauienſi, & diſcreto viro Domino Gerardo Scholaſtico Cracouienſi delegauit, vt recepta à me condigna ſatisfactione mihi impenderent manus abſolutionis. Prædicti vero Patres mei in negotio ſibi commiſſo ratione præuia incedentes, rigorem iuris erga me miſericorditer temperando, ad abſolutionem meam proceſſerunt, ſuſcepta à me eadem ſatisfactione, quam in acceſſu abſolutionis primo factæ ad inſtantiam Domini Archiepiſcopi Eccleſiis prænominatis meo deteſtabili facto læſis, & dehoneſtatis, contuleram, humiliter & deuotè. Verùm quia in ſatisfactione exhibita aſſenſum meorum filiorum Dominus Epiſcopus Wratislauienſis & Scholaſticus Cracouienſis ſupradicti, non inuenerant ad hoc acceſſiſſe, negotium abſolutionis meæ aliquantulum extitit propter hoc prorogatum, & me extunc pia monitione ac paterna exhortatione ſollicitauerunt, quatenus filij mei, ſcilicet Boleslaus Maſouiæ, & Caſimirus Cuiauiæ Duces, in ſuis Ducatibus Eccleſiis nominatis ſatisfactionem impenſam, & libertatem perpetuò indultam ſuo gratuito aſſenſu ſolidarent. Videntes autem filij mei nominati hæc Eccleſiæ Sanctæ cedere ad honorem, & animæ meæ eſſe ad ſalutem, ſatisfactionem iam datam, & libertatem impartitam, ratam habentes, inclinati paterna petitione, Domino Thomæ Epiſcopo Wratislauienſi proprijs ſigillis inſtrumentum communitum, in quo libertas Eccleſiarum prædictarum plenius continetur ſpecificatum transmiſerant. Vt autem hæc donatio robur ſortiatur perpetuæ firmitatis, & à meis ſucceſſoribus inuiolabiliter conſeruetur, ſine omni concuſſione patribus meis Reuerendis Domino M. Cuiauienſi, & Domino P. Maſouienſi Epiſcopis præſens inſtrumentum conferendum duxi, ſupplicando, quatenus has meas collationes, non ſolùm in armario Eccleſiæ Wratislauienſi fideliter & diligenter faciant conſeruari, ſed per Sedem Apoſtolicam meis temporibus procuretur etiam confirmari, vt zelus ambitionis nullum meorum ſucceſſorum, dùm clauſero diem extremum, flectat & inducat, ad facti tàm pii perturbationem.

Gregorio IX. P.R. ſuccedit Cœleſtinus IV.

Gregorius Papa nonus cùm annis 14. ſediſſet, per *Fridericum* Imperatorem multis tribulationibus pro zelo & defenſione Eccleſiæ concuſſus, tandem bono fine menſis Auguſti 14. die ad Dominum tranſiit, & in Eccleſia *S. Petri* ſepultus, *Cœleſtinum* quartum Epiſcopum *Sabinenſem*, natione *Mediolanenſem*, non tamen immediata poſt mortem *Gregorij*, ſed biennio prope transacto, *Friderico* Imperatore diſcordiæ & zizaniarum ſemen ſerente, habuit ſucceſſorem. Cui *Fridericus* Imperator talibus verſibus miſſis minabatur.

Roma diu titubans varijs erroribus acta
Corruet, & mundi deſinet eſſe caput.
Fata docent, ſtellæq; volunt, auiumq; volatus,
Quod Fridericus ego malleus orbis ero.

Cui taliter Summus Pontifex reſpondit:

Niteris incaſſum Petri ſubmergere nauem,
Fluctuat, aſt nunquam mergitur ipſa ratis,
Aſtra ſilent, nil fata monent, nil prædicat ales.
Solius eſt proprium ſcire futura Dei.

Hic Papa cum ſediſſet 18. diebus, moritur, & in Eccleſia *S. Petri* ſepelitur. Poſt cuius mortem vacabat ſedes Papalis 22. menſibus, & diebus 14. Sub quo tempore *Fridericus* Imperator hoſtis Eccleſiæ, multa in Eccleſiæ turbationem ampliorem molitus eſt, fideles quosque & deuotos Eccleſiæ opprimit, deprædatur, & vexat.

Henricus ſecundus *Wratislauienſis* Dux, & B. *Heduigis* ac *Henrici cum barba* filius, monente eadem Illuſtriſſima matre *Heduigi*, fratres minores *Wratislauiam* aduocat, & Eccleſiam *S. Iacobi* Apoſtoli de nouo erectam, & locum pro monaſterio illis donat. Sed dùm cum *Tataris* pro fide & religione noſtra ac fidelium defenſione fortiſſimè pugnans occubuiſſet, *Anna* Duciſſa relicta ſua, & Eccleſiam *S. Iacobi* & monaſterium, quæ maritus imperfecta reliquerat, conſummationi mandare curauit.

Fratres Cruciferi caſtro *Balga* ſub *Pruthenis* conquiſito, valido illud munierant præſidio, contra quos generatio vna de *Varmien* potens & valida, quæ *Bogietina* dicebatur, duas munitiones, quarum vnam *Portegal*, alteram *Schrando* appellabant, extruxit, ex quibus in tantum Fratres Cruciferos coanguſtiauerant, quod de *Balga* fugere diſponebant. Interim verò *Otto* Dux de *Brunſuik*, cùm ſuis militibus ſuperuenit, & *Pruthenos Balgam* obſidentes profligauit, munitiones verò eorum expugnatas confregit, ſub idem tempus Magiſter *Liuoniæ* Frater *Volquinius* ordinem ſuum, qui dicebatur, ordo militum *Chriſti*, cum ordine Cruciferico nigræ Crucis vniuit. Et poſt hæc eodem anno in congreſſu cum *Lithuanis* habito cum quinquaginta Fratribus, & multis ſui ordinis pugnans interficitur.

FINIS LIBRI SEXTI.

IOAN-

IOANNIS DŁVGOSSI
SEV
LONGINI
CANONICI CRACOVIENSIS,
HISTORIÆ POLONICÆ
LIBER SEPTIMVS.

A.C. 1241.

Rouocatus clementiſſimus & optimus Deus *Polonorum* fœdis ſpurcitiis, & impiis execrandisque facinoribus, quibus contra ſuam Maieſtatem per plurimas iniuſtitias, iniquitates & abuſus præuaricando deliquerant, ſuſcitauit *Tartarorum* ferocem & barbaram gentem contra illos. Et qui ſuperioribus annis, aut exteris, aut domeſticis & ciuilibus bellis eorum delicta caſtigârat, ſolitâ manſuetudine & pietate contra percuſſos, & contemnentes ad percuſſorem benignum conuerti, fortis indignationis ſuæ mucronem vibrauit, grauiſſimè ſe *Polonorum* transgreſſionibus offenſum deſignans, dum iram ſuam non peſte, non fame, non Catholicorum hominum hoſtilitate, ſed barbarorum permiſit deſæuire in *Polonos* rabie & ferocitate. *Bathi* ſiquidem *Tartarorum*, ex quo regno exortus erat, tertius Rex, plurimis Regnis orientalium, & Regibus atque Tyrannis eorum ſubiugatis, ſupra modum, ſupraque æſtimationem & ſpem, tam multitudine gentium ſubiugatarum, quàm opibus auctus, quaſi ſedes orientales ſibi & populo *Tartarico* anguſtæ eſſent, in occidentem & partes boreales arma vertit, ſperans ſe tum propter innumeras gentium propriarum & auxilia ferentium copias, tum propter Catholicorum Regum (de qua ab exploratoribus certior factus erat) & ſignanter Eccleſiæ *Romanæ* cum Imperio diſcordiam, occidentem occupaturum.

1241.

Tartari Ruſſia deuicta.

Primùm itaque *Ruſſorum* ampliſſima Regna cum *Tartaris* (antequam in innumerabilem gentem creſcerent) bellare, *Tartaroſque* vincere & fugare ſolitam, *Tanaim*, *Volgam*, *Dniepr*, *Dnieſtr* amnes profundiſſimos; item montes *Sarmaticos*, quos & ſyluas magnas appellamus, ſuperans, inuadit, illaque obterit & deuaſtat, nonnullos quoque *Ruthenorum* Principes decernere auſos, facili negotio deuincit: mirâ deinde celeritate in *Poloniam* venit, & duo oppida in *Polonia* ea tempeſtate populoſa *Lublin* & *Zawichoſt*, vicinosque illis diſtrictus & regiones prædatur & deuaſtat. Videnſque ſe ingenti prædâ captiuorum vtriusque ſexûs ex *Polonis* & *Ruthenis* captâ onuſtum, per viam qua venerat in *Ruſſiam* redit, captiuisque in loca ſecura deductis, in *Poloniam* feſtinanter reuerſus, *Bug* & *Vilha* fluminibus *Poloniæ* tranſitum per glaciem præben-

Poloniam ingreſſi, eam latiſſime vaſtant.

1241.

bentibus, *Sandomiriam* venit, & tàm castro quàm oppido *Sandomiriensi* vndique obsidione coarctato, & tandem expugnato, *Koprziwnicensem* Abbatem, & omnes fratres domus *Koprzywnicensis* ordinis Cisterciensis, & magnum tàm Ecclesiasticorum quàm secularium virorum, matronarum, nobilium & plebeiorum vtriusque sexûs, qui illuc gratia conseruandæ vitæ, aut defendendi loci confugerant, numerum occidunt, maximamque stragem in senes & impuberes edunt, paucis puberibus parcunt, quos & ipsos velut vilissima mancipia diris constringunt compedibus. Excidio tam immani apud *Sandomiriam* acto, per *Visliciam* & *Scarbimiriam*, nemine resistere auso, versus *Cracouiam* (ducatum illis *Polonis* qui capti fuerant monstrantibus) pergebant. Sed ex *Scarbimiria* gratià deducendæ in die Cinerum, quam ex nobilibus & ingenuis agrestibusque personis ceperant, prædæ, in *Sandomiriam* redire cœperant, prædam captam versus metas *Tartaricas* conducturi, *Boleslao Pudico Cracouiensi* & *Sandomiriensi* Duce, & per ætatem & imbecillitatem tam forti hosti resistere non valente, sed continenti se cum *Grzymislaua* matre sua Ducissa in *Cracouiensi* arce, *Vladimirus* Palatinus *Cracouiensis*, apud villagium *Kalina* militum & nobilium conuentum agit, quem pauor & subita trepidatio discurrentium, & a facie *Tartarorum* diffugientium, omniaq; plus iusto de eorum sæuitia & potentia differentium, alibi agi non sinebat, tot & tam insperatis horrendisq; malis, in tam præcipiti hominum discrimine & conuersatione vtcunque valeret, prouisurus. Audiens itaque *Tartaros* ex *Scarbimiria* reuersos esse, omnes arma sumere & sequi se iubet, & ad futurum prælium cum *Tartaris*, pro patria, pro coniugibus, pro liberis capessendis singulos alloquens incendit, aut gloriosam victoriam, aut felicem mortem illos deducens relaturos. Iam *Tartari* oppidum *Połaniecz* ad flumen *Czarna* situm attigissent, & apud villam quæ *maior Tursko* vocatur statiua habebant,

Quibus Vladimirus Palatinus Cracouiensis occurrens,

dum illos *Vladimirus Cracouiensis* Palatinus cum cæteris *Cracouiensibus* militibus, paucis tamen admodum, sed aut vincere, aut mori persuasis, consecutis, subitò aggressus, prælium audacissimè conserit. Verùm etsi propter subitam inuasionem *Vladimirus* magnam cædem in *Tartaros* ediderit, & strenuissimè cum illis pugnam gesserit, tandem tanta paucitate *Tartari* conspecta, se inuicem cohortati, turma ingenti facta, aciem *Polonorum* frangunt, *Polonosq;* deuincunt.

etsi vincere non potest

Adolescens tunc clarus & spectabilis occubuit. Palatinus *Vlodimirus* non sibi sed patriæ consulturus, vt esset qui illam tutaretur, euasit. Inter pugnandum tamen omnis captiuorum multitudo in propinquas & contiguas siluas diffugiens, se recepit. Poterat tunc *Polonis* plena victoria de *Tartaris* prouenisse, sed dum primis aciebus prostratis *Tartarorum*, *Poloni* auidius spoliis inhiant, remissius tractando pugnam, gloria orbati sunt. *Tartari* etsi apud se victoriam remansisse viderant, strage tamen multiplici, tanquam victi & debellati essent, perculsi,

cedere tamen cogit.

non amplius (ne à nouo & recenti inuaderentur exercitu) consistere in *Polonia*, aut prædas agere ausi, citato agmine, morientium suorum *Tartarorum* ex vulneribus secus viam proiicientes cadauera, in *Zawichost*, & exinde in *Sieciechow* sine cuiuslibet molestia perueniunt. Vbi in sylua magna, quæ *Stremech* in *Polonico* dicitur, aliquot diebus & noctibus (vt insequentes fallerent, finalem stragem & excidium, quæ diuina propitiatione, si quis vincere & congredi ausus esset, prouenisset, veriti,) latuerunt. Exploratoribus deinde suis nihil hostile, sed omnia pacifica renunciantibus, sylua *Stremech* egressi in *Russiam* redeunt, & ampliori in supplementum eorum qui apud *Tursko* ceciderant accersito exercitu, repetunt *Poloniam*, magno fremitu magnaque ira vltionem de *Polonis* pro edita in se strage sumpturi, & partes quas superiori transitu vastauerant pacificè prætergressi, dum apud *Sandomiriam* duobus diebus statiua habuissent, exercitum suum, considerata eius multitudine, bifariè diuidunt; & minorem quidem partem, cuius *Kaidanus* ductor & Princeps erat, versus *Łancitiam* & *Cuiauiam* (*Ruthenis* quibusdam *Polonis* infestis gressus eorum & itinera dirigentibus) transmittunt, qui regiones illas sine aliquo obice crudelissimè igne & cædibus vastàrunt. Maior pars in qua solus præsidebat *Bathi* versus *Cracouiam* populatione latius extensa contendit, & omnem oram versus *Itzam* oppidum & flumen *Kamiona* sitam cæde & incendio peruastat. Cuius & in hodiernum diem monstrantur & extant vestigia. Strata enim in villas *Prandoczin* & *Rzechow* Episcopales propè *Itzam* existentes, per quam *Bathi Tartarorum* Imperator ducebat exercitum, via *Bathi* in hodiernum appellatur. Creuerant etiam superiori certamine cum *Tartaris* & *Tursko* inito *Polonis* animi, & *Tartarorum* quantamcunque multitudinem contra se instauratam vinci posse, aut si id minus procederet, felicius in bello honesta morte defungi, quam domi aut in arce, aut inuiis syluis collibusque turpiter, hoste vastante patriam, delitescere rati, in campum copias educunt, & Duce suo *Boleslao Pudico* cum matre *Grzimislaua* & consorte *Kinga* apud *Cracouiensem* arcem relicto, *Vlodimirus* Palatinus, *Clemens* Castellanus *Cracouienses*, *Pacoslaus* Palatinus, *Iacobus Racziborowicz* Castellanus *Sandomirienses* Ducatuum, cum *Tartaris* & eorum potentiis in *Chmielik* villa prope *Schidłow* oppidum sita concurrunt, & nihil *Tartarorum* multitudine, quam & ab exploratoribus cognouerant, & oculis ipsi præuiderant, deterriti, feria secunda in crastino Dominicæ Iudica, alias XV. Cal. Aprilis in solis exortu cum *Tartaris* congrediuntur.

Qui redeuntes

Tar-

1241.

Tartari tamen in duas turmas ingentes diuisi, vna tantummodò cum *Polonis* congressi, alteram paratam stare, & pugnanti laborantique succursum facere iusserant; *Poloni* vna acie vnaque turma glomerati, nullam in subsidiis quæ laboranti ferret opem, propter gentium suarum paucitatem, reliquerant. Cum prima itaq; *Tartarorum* turma, acies *Polonorum* (cuius leuum cornu Palatinus & Castellanus *Cracouienses*, dextrum Palatinus & Castellanus *Sandomirienses* tenebant) fortissimè aliquot horis dimicans, fortioribus *Tartaris* & his qui ordines ducebant cæsis, eam primo loco cedere, deinde pedem referre, vltimò terga dare coëgit. Verùm *Tartaris* ex prima turma in secundam ad subsidia facilè se recipientibus; secunda *Tartarorum* turma, in qua præstantiores bellatores erant, certamen illico iniit, & *Polonos* priori certamine aut fessos, aut vulneratos plurimos obterrere cœpit. Adnitebantur optimi Duces, *Vlodimirus* Palatinus, *Clemens* Castellanus *Cracouienses*, *Pacoslaus* Palatinus, *Iacobus Racziborowicz* Castellanus *Sandomirienses* pro victoria, & non tàm Ducum quàm militum agendo officium, prælium in locis aliquot restituerant. Sed tandem & ipsi vt fortissimis & optimis militibus conueniebat, multis vulneribus pugnando pectore aduerso confossi, cadunt.

Palatinum cum sua multitudine opprimunt.

Quorum occasus à *Polonorum* militibus aut conspectus aut vulgatus, animos illorum primùm perterruit, post fregit. Vnde ab equitatu *Tartarico* etsi multi syluis & notitiâ itinerum tecti euaserint, maior tamen pars exercitûs *Polonici* in prælio illo gloriosam mortem pro fide, pro patria oppetiit. Inter desideratos verò cecidêre *Christinus Sulkowicz* de *Niedzwiedz*, *Albertus Stampoczic*, *Nicolaus Witowicz*, *Zementha*, *Grabina*, *Sulislaus* milites & adolescentes strenui, & alii multi, qui in acie animosè & fortiter pugnauerunt, & quorum laudem & constantiam vniuersos *Polonos* commemorare & efferre conuenit. A flumine autem *Thartar* in regione *Tartarica* decurrente, genus hoc atque lingua ad expiandas præuaricationes, culpas, & scelera *Polonorum*, & cæterorum Christianorum in conflatorium deputata, T*artarorum* nomen sortitum est. Prius enim gentes ipsæ *Mangoli*, a multitudine plerique eos T*artaros* vocitari perhibent; lingua enim eorum multitudo T*artar* appellatur. Sunt autem T*artari* homines impii, & tàm animo quàm factis crudeles, breues staturâ & tibiis, naso plano & adunco, facie lata & imberbi, oculis breuibus & perspicacibus, pectore distensi & largi, colore tetri & nigri, corpore robusti, lacte equino, carne & sanguine, cibisque & carnibus crudis, & præsertim milio cruore equino immixto pascuntur, panis, salis, & omnium deliciarum osores. In omnem tamen libidinem & illecebram carnalem procliui & præcipites, frigoris iuxta atque caloris patientes, parco ac parabili contenti cibo, in se ciuiles, beneuoli, fideles, veraces, & humani, in extraneos primùm quidem blandi, sed temporis processu vafri, callidi, & mendaces, ad petendum importuni, ad dandum tenacissimi.

Strage & occisione fortissimorum militum apud *Chmielik* iusto Dei occultò suo iudicio permittente secuta, in cæterorum qui in Ducatibus *Cracouiensi* & *Sandomiriensi* relicti fuerant pectora, tantus pauor & hebetudo mentis irrepsit, vt plures in *Hungariam*, alii in *Almaniam* diffugerent, cæteri & præsertim agrestes cum coniugibus, pignoribus, & pecore, in paludes, syluas, & in auia loca se conderent, ac singuli prout quemque sors ferebat, latebras quæsitum discurrerent, scientes T*artarorum* rabiem nulli ætati vel conditioni parsuram. Sed & Dux *Cracouiensis* & *Sandomiriensis Boleslaus Pudicus* suorum cæde apud *Chmielik* audita, ex arce *Cracouiensi*, quasi illic minus tutus foret, cum matre & coniuge sua felici *Kinga*, cæterisque charioribus corporibus atque rebus, & vniuersa Ducali supellectili ad socerum suum *Belam* Regem in *Hungariam* effugit; & T*artaris* expost *Hungariam* vastantibus, per *Morauiam* in *Poloniam* rediit, longo tempore in castro propè *Sandecz* ad fluenta *Dunaiecz* sito, commoratus. T*artari* autem post cladem apud *Chmielik* patratam, *Cracouiam* in die Cinerum perueniunt, & eam vacuam hominibus (omnes siquidem in abdita loca diffugerant,) reperiendo, tàm in Ecclesias quàm domos, & quælibet loca sæuientes, die festo Paschæ eam flammis incendunt.

Tartari Cracouiam vastant & incendunt,

Et licet Ecclesiam Sancti *Andreæ* tunc extra muros ciuitatis sitam, in quam homines pauperes & valetudinarii cum suis pignoribus, sarcinis, & fortunis in magno numero se receperant, T*artari* expugnari contendissent, credentes illic omnes fortunas & opes vrbis illatas esse, *Polonis* tamen Ecclesiam magna vi, magnoque animo defendentibus, ab eius oppugnatione T*artaros* cœpto irrito recedere, pluribus ex T*artaris* supernè occisis, coegerunt.

excepto templo Andreæ quod capere non poterant.

Feria verò secunda Paschæ, exercitus alter T*artarorum* ex *Sandomiria* versus *Łancitiam* & *Cuiauiam* directus, regionibus illis & locis per quæ ibat ferro & igne vastatis, & tàm puberibus quàm impuberibus interfectis, *Cracouiam* rediit, & suo Regi *Bathi* & altero exercitui (de quo inter T*artaros* magnus celebratus fuit plausus & exultatio, quod incolumibus vtrisque & victoribus personalem visionem resumere licuit) se coniunxit. Vastauit & tunc T*artaricus* exercitus versus *Łancitiam* directus *Vithouiense* monasterium, & omnes Sanctimoniales, præter tres quæ in syluas diffugerant, barbarica occidit rabie. Propter quod processu temporis Sanctimoniales prædicti monasterii translatæ fuerunt in *Busko Cracouiensis* diœcesis, quasi in locum

ma-

magis tutum. Abbatia verò *Buscensis* ex *Busko* translata in *Vithow*. Hac igitur plaga iusto Dei iudicio in populum Christianum cœlitus permissa, tremor corpora percussit, timor & hebetudo mentis vniuersos occupauit, ita vt pauidi & stupidi ad inuicem se contuentes, & tanquam amentes, remedio consolationis sibi mutuò non possent subuenire. Fuga igitur qua nihil tutius arrepta, alii in *Hungariam*, alii in *Silesiam* & in alias Prouincias abierunt, pauperes verò in syluas fugerunt. Et *Boleslaus* quidem filius *Leskonis* cum matre ad Regem *Hungariæ*, cuius filiam anno gratiæ MCCXXXIX acceperat in vxorem, diuertit. Sed cum propter Paganorum potentiorem insultum, tristiorem statum inuenisset, in *Morauiam* fugiens, in claustro Cisterciensium commoratur.

Wratislauiensis ciuitas & ora à Tartaris vastatur,

Vrbe *Cracouiensi* exustâ & vastatâ, *Bathi Tartarorum* Rex cum agminibus suis versus *Vratislauiam* (hanc quippe secundam *Polonorum* vrbem magis famosam & insignem didicerat) contendit, & per oppidum *Ratiboriam* ducens agmina, fluuium *Odram*, illic pontes singulos disruptos & exterminatos reperiens, aut vado, aut nauigatione qua *Tartari* vltra omnes nationes orbis pollent, superauit. Vnam autem turmam *Tartarorum Odram* transgressam, & discursiones prædandi gratia incautius agentem, *Meczlaus Kazimirides Opoliensis* Dux inito certamine superauit, & vsque ad internecionem deleuit. Sed cum vniuersum *Tartarorum* agmen necem suorum vindicaturum celerrimè superuenisset, Dux *Opoliensis Meczlaus* multitudine eorum conterritus, ad fratrem suum *Henricum Vratislauiensem* Ducem, filium Ducis *Henrici cum barba*, quem & ex propriis, & ex auxiliariis contra *Tartaros* parare exercitum cognouerat, in *Legniczam* vbi *Henricus* cogebat exercitum, diffugit, satius vnitus *Henrico* contra *Tartaros* quàm propriis viribus dimicaturus. *Ratiboriensibus* statiuis *Tartari* citato cursu ad *Vratislauiam* applicant. Quam cum ciues pauore simili quo & *Cracouienses* vnumquemque peruadente, adeò vt magis pretiosis tumultuariè & raptim comprehensis, ciuitatem non solùm victualibus sed & opibus pluribus refertam, certatim quasi *Tartari* coram adessent, diffugiendo reliquissent. Milites & gentes *Henrici* de arce quam tutandam assumpserant egressi & opes & victualia magna celeritate in castrum inuehunt, & tum demum euacuatam vrbem, solerti consilio vsi, ne *Tartari* eius conflagratione gloriari vel illic figere statiua possent, iniectis flammis incendunt. Exustam autem, & tàm hominibus quàm rebus quibuslibet *Tartari* reperientes *Vratislauiensem* vrbem vacuam, castrum *Vratislauiense* circumuallant. Verùm cum obsidionem in dies aliquot expugnatione non tentata protraxissent, Frater *Czeslaus* ordinis Prædicatorum natione *Polonus*, & monasterii *S. Adalberti* in *Vratislauia* primus Prior, qui & ipse in castrum *Vratislauiense* cum Fratribus sui ordinis & aliis *Christi* fidelibus confugerat, oratione cum lachrymis ad Deum effusa obsidionem depulit. Eo siquidem in oratione persistente, columna ignea de cœlo diuinitus super caput eius descendit, & vniuersum territorium atque locum ciuitatis *Vratislauiensis* stupendo atque inenarrabili fulgore illustrauit. Quo prodigio *Tartarorum* pectora adeò in pauorem stuporemque conuersa sunt, vt obsidione soluta fugerent magis quàm discederent. Interim *Tartari*, qui in *Cuiauiam* iuerant, cum his qui de *Cracouia* venerant, in territorio *Vratislauiensi* feria secunda Paschæ conuenientes, terram igne deuastantes, populum sagittis & rompheis perimentes, in *Legniczam* proficiscuntur.

& arx eorum prodigio viso obsidione liberatur.

Tartari Legniczam veniunt,

Tartari & ab exploratoribus propriis, & ab agrestibus, qui in illorum manus incidebant docti, apud *Legnicensem* ciuitatem plures Catholicorum gentes conuenisse, illuc ire pergunt, & a *Vratislauia* versus *Legnicense* oppidum, omnia in circuitu dando in flammas, reflectunt iter. Fœmina Beata *Heduigis*, quæ in monasterio *Trzebnicensi* cum virginibus virginitatem & religionem Cisterciensem professis morabatur, non tam sibi metuens quam Sanctimonialibus, ex *Trzebnicensi* loco neque naturâ neque arte munito, in *Crosnam* castrum in confluentia fluuiorum *Odra* & *Bobr* situm, tàm se quàm sorores, & vniuersa quæ monasterii erant; item *Annam* Ducissam filii sui *Henrici* consortem, & plures alias nobiles fœminas & matronas traduci procurauit, & in illo per omne tempus, quo *Slesiæ* ora à *Tartaris* quassata est, quieuit. *Henricus* Dux *Vratislauiensis* filius suus, dum hæc aguntur, tàm *maioris Poloniæ* quàm *Slesiæ* milites & armigeros, sed & rusticos & agrestes homines, spe potiundæ de *Tartaris* victoriæ quàm maximè fretus, in arma coegerat, nonnullosque dato donatiuo conduxerat, plures voluntarii & cruce signati (iam enim auctoritate Apostolica in multis regionibus crux contra *Tartaros*, velut communes & publicos Christianæ religionis hostes prædicabatur) se illi coniunxerant, item *Meczlaus* Dux *Opoliensis*, item *Boleslaus* Marchio *Morauiæ* filius *Dipoldi* expulsi, & nepos germanus *Henrici cum barba* ex sorore germana *Adleida*, qui *Schepolka* cognominatus est, cum militibus suis, item *Pompo* de *Hostern* Magister Generalis Cruciferorum de *Prussia*, & fratres militiæ ordinis sui, laturi in id bellum solatia *Henrico*, aduenerant. Quem non duplex clades in *Tursko* & *Chmielik Polonis* per *Tartaros* inflicta, non *Tartarorum* fortissima, & quæ dinumerari vix possent agmina, non suarum gentium paucitas à futuro certamine reuocabant, in quamcumq; partem euentus futuri certaminis recideret, se tam spe & animo, quàm voce & sonora in cunctos declamatione portendebat, *pluris eam victoriam maiorisque celebritatis, maiorisq; muneris* existimans *esse debere, per quam illum occidi in corpore, triumphare in anima contingeret, veriorem hunc & immortalem triumphum & sibi ducens, & militibus differens, si tam se quàm illos in prælio pro fide & religione Christiana occumbere feliciter, quàm relatâ victoria viuere, & labe aliqua pollui contigisset.* Cum *Tartaris* itaque dimicaturus, priusquam copias ex *Legnicza* vbi conuentus militum agebatur educeret, tàm se quàm vniuersos Barones, Milites, & eos qui ordinum erant ductores, missa solenniter & deuotè in Ecclesia *B. Mariæ* virginis *Legnicensi* decantata, viatico sacro, confessione præmissa, procurauit saginari. Deinde à matre optima & Benedicta *Heduigi* Ducissa, vt id bellum fortissimè & constanter ageret, animatus est. Quæ quamuis illum occisurum, & omnem suum exercitum clade grandi in futuro certamine ruiturum spiritu reuelante cognouisset, & tam filii necem, quàm sui exercitûs ruinam vni ex sanctimonialibus nomine *Adleidi*, & magis religiosæ, & sibi magis familiari prædixisset, non tamen filium ab incepto opere reuocabat, aut distinebat; sed neque aliquem mœrorem, aut fletum emisit, vel mœstum & turbatum gessit vultum, quinimo talem hilaritatis tenorem, & in pectore, & in vultu retinuit, iuxta acsi illum & suum exercitum victorem & incolumem reuerti præsciuisset, conformans se in singulis & gestu & animo diuino beneplacito, & eius irrefragabili, & semper in optima quæque dirigentis, voluntati.

Henricus contra quos exercitum colligit.

Ex *Legnicensi* oppido *Henrico* Duce cum suis agminibus in bellum cum *Tartaris* gerendum egredienti, lapis de vertice Ecclesiæ *B. Mariæ*, in qua pridie, pro sua & exercitus sui incolumitate Maiestati Diuinæ libamina oblata erant, prolapsus, iuxta caput *Henrici* Ducis, in splendore armorum suorum obequitantis procidit, parumque abfuit quin testam capitis Ducalis non rumperet. Quæ res apud omnes aut in religionem versa, aut pro infesto omine, quemadmodum erat sumpta, futuri discriminis periculum, in quod Dux *Henricus* & suus exercitus ex conflictu recisurus erat, infallibili argumento ostentabatur. Suburbana oppidi *Legnicensis* prætergressus, in planis & campestribus, quæ fluuius *Nissa* circumfluit, exercitum & acies ordinat, & quadrifariam agmina partitur. Agmen primum tenebant cruce signati voluntariique milites ex variis linguis nationibusque collecti. Ad quorum supplementum, quatenus densiores fierent ordines, cum peregrini milites ad id parum sufficientes essent, auri fossores ex oppido *Goltperck* (illic enim auri fodinæ erant) adiuncti sunt, id *Boleslaus* Marchionis *Morauiæ* filius ducebat. Alterum *Cracouiensis* & *maioris Poloniæ* milites, his *Sulislaus* frater *Vlodimiri* Palatini olim *Cracouiensis* præerat. Tertium agmen, milites *Opolienses* & *Pompo* de *Hostern* Magister *Prussiæ* cum fratribus & militia sua tenebant, hos *Meczlaus* Dux *Opoliensis* ducebat. Quartum solus Dux *Henricus* ducebat, in quo *Slesitæ* & *Vratislauienses* erant armigeri, & meliores præstantioresque ex terris *maioris Poloniæ* & *Slesiæ* milites, & nonnulli alii mercede conducti. Totidem erant *Tartarorum* agmina, sed multò viribus, robore, & frequentiâ pugnatorum præstantiora, & quorum quodlibet per se omnia *Polonorum* agmina excedebat. In campo itaque, qui *Bonus campus* siue a soli vbertate, siue quod in omnes partes porrectus & latus est, dum vterque exercitus V. Idus Aprilis, alias feria secunda post octauas Paschæ conuenisset, cruce signatorum & voluntariorum militum, & aurifossorum exercitus primus pugnam (id enim munus magno studio efflagitatum, permittente Duce *Henrico*, consecutus fuerat) cœpit; magno impetu ab vtraque parte concursum est, & cruce signati & peregrini milites primos *Tartarorum* ordines lanceis confecerant, gradumque promouebant. Sed cum gladiis cominus agi res cœpisset, cruce signatorum & peregrinorum militum à *Tartarorum* sagittariis vndique circumacta acies, adeò vt illi per cæteras *Polonorum* acies succurri sine discrimine non posset, labefactata, & deinde multitudine sagittarum (cum in ea plures nudi & inermes essent) non secus, quàm si teneræ aristæ à grandine percussæ, obtrita est. Vbi *Boleslao Dipoldi* Marchionis *Morauiæ* filio, cæterisque primorum ordinum militibus cadentibus, residui qui & ipsi *Tartarorum* sagittis confecti erant, ad *Polonorum* agmina refugerunt. Duo deinde agmina *Polonorum* sub *Sulislai* militis, & *Meczlai Opoliensis* Principis consistentia Ducatu succedunt in pugnam, quam cum tribus agminibus *Tartarorum* incolumes pro sauciis subire facientium, feliciter & constanter gessissent, stragemque ingentem in *Tartaros*, cum a *Tartarorum* sagittis, *Polonorum* balistariis ea defendentibus, tuta essent, edidissent, *Tartarorum* acies primùm pedem referre, & *Polonis* acrius contra perculsos instantibus, mox etiam verti in fugam coactæ sunt. Quidam interea de *Tartarorum* agminibus, & an *Ruthenicæ* vel *Tartaricæ* nationis esset incertum habetur, celerrimo & vago passu hinc inde citrasq; acies discurrens, terribilem vtrūq; exercitum dissonâ adhortans lingua, edebat clamorem, & *Polonica* quidem lingua vociferabatur, *Biegaycie, biegaycie*, id est, *fugite, fugite*, *Polonis* ingerens formidinem & pauorem, *Tartarica* verò lingua *Tartaros* ad pugnam & per-

1241.

perſeuerantiam hortabatur. Ad hanc vocem Dux *Opolienſis Meczlaus*, non hoſtem ſed proprium & amicum ex compaſſione non vafricie credens iſta eſſe vociferatum, deſerto prælio fugit, magnamque militum, eorum præcipuè qui ſibi in tertio agmine parebant, cateruam, in ſimilem fugam traxit. Quo & oculis viſo, & aliorum relatione ad ſe perlato, *Henricus* Dux ingemiſcens, lamentari cœpit dicens: *gorze ſię ſſtało:* id eſt, *magna afflictio accidit nobis.* Nihil tamen *Meczlai* fuga & eorum qui ſub agmine erant ſuo deterritus, quartam ſuam aciem ex melioribus & fortiſſimis pugnatoribus compoſitam in prælium ſubducit, & tres acies *Tartarorum* à prioribus *Polonorum* duabus aciebus debellatas, & disiectas, fortius quò poteſt proſternit & obtruncat, fugamque capeſſere impellit. Sed quarta *Tartarorum* acies, in qua Rex *Bathi* erat, omnibus tribus maior ſuperuenit, pugnamque integram reſtituit, & laborantibus atque disiectis *Tartaris* opem fert, terribilique impetu in *Polonos* inuehitur. Sed non referentibus *Polonis* pedem, pro victoria quoque conſequenda adnitentibus, bellum acerrimum aliquanto tempore durabat inter vtrosque, in quo primoribus *Tartarorum* magna ex parte cæſis, non longè abfuit, vt *Poloni* plenâ victoriâ potirentur, iam ſiquidem *Tartari* ordinibus eorum rarefactis ſpectare cœperant in fugam. Erant in *Tartarorum* exercitu inter alia ſigna vexillum perimmane, in quo tale ſignum X depictum videbatur. In ſummitate verò hoſtilis vexilli, imago capitis tetri & nigerrimi cum mento barbato habebatur. Signifer itaque illius vexilli, *Tartaris* ad vnius ſtadii ſpatium pedem referentibus, in fugamque procliuibus, caput quod haſtili ſupereminebat fortius quo poterat quatire cœpit, de quo illicò vapor, fumus, & nebula tam fœtidiſſimè exhalauit, in totumque *Polonorum* exercitum ſe ſuperfudit, vt præ horrendo & intolerabili fœtore pugnantes *Poloni* penè exanimes & extincti, & ad pugnandum imbelles & inualidi redderentur. Conſtat ſiquidem *Tartaros* ab origine ſua, & vſque præſens in tempus diuinandi, augurandi, ariolandi & incantandi arte & ſcientia ſemper in bellis & extra vſos fuiſſe, & illam etiam in certamine cum *Polonis* tunc geſto exercuiſſe, nec inter barbaras altera reperitur, quæ de ſuis ſortilegiis, diuinationibus, incantationibusque, quantum hæc cum quid agendum eſt, magis confidat. *Tartarorum* itaque exercitus intelligens *Polonos* iam pene victores, ex nebula, fumo, & fœtore, magno pauore, & quaſi quadam deſperatione percuſſos eſſe, clamore horrido ſublato in *Polonos* ſe vertit, & aciebus eorum quæ in id tempus integræ erant diſruptis, ſtrage magna, in qua *Boleſlaus* Dux *Dipoldi* Marchionis *Morauiæ* filius dictus *Schepolka* cum multis aliis inſignibus militibus, felici cruore necatus eſt, & *Pompo* Cruciferorum Magiſter de *Pruſſia* cum ſuis magna clade obrutus, *Polonorum* reſiduum agmen in fugam vertit. *Henricum* tamen Ducem fortiſſimè pugnantem nondum ſuus exercitus deſeruerat. Cæteris tamen fuga lapſis ita à *Tartaris* coronâ cinctus erat, vt à tergo & fronte cæderetur, non ob id tamen pugnam omiſit, ſed obuios quosq; interimendo *Tartaros*, penetrare eorum multitudinem nitebatur, facilè tamen paucitas à multitudine abſumpta & obtrita eſt. Iam circa Ducem *Henricum* nonniſi quatuor milites verſabantur, *Sulislaus* frater *Vladimiri* Palatini *Cracouienſis* apud *Chmielik* occiſi, *Clemens* Palatinus *Głogouienſis*, *Conradus Cunradowicz*, & *Ioannes Iwanowicz*. Aliis itaque certamini intentis, hi quatuor Ducem *Henricum* ne in diſcrimen necis incideret, quanta poſſunt vi & conatu ex acie & prælio educunt, & penetratis hoſtilibus ordinibus, principem incolumem ſeruaturi, quo minus acerba minusque fœda Principe ſeruato clades eſſet, ad fugiendum ſe diſponunt. Reſpondiſſet forſitan eorum propoſito effectus, ſed Ducalis equus plurimis ſauciatus vulneribus ſubſiſtebat. Dux itaque *Henricus* ex inſignibus cognitus per *Tartaros*, veloci concurſu conſecutus, cum tribus militibus, quarto *Ioanne Iwanowicz* ab illis ſegregato, vallatus eſt, cum quibus ſuis tantummodò tribus ſtipatus militibus, aliquanto tempore decertabat. Et licet *Ioannes Iwanowicz* equum recentem à *Roſcislao* cubiculario Ducali repertum, Duci penetratis hoſtium cuneis exhibuiſſet, Dux quoque *Henricus* illo aſcenſo *Ioannem Iwanowicz* qui ſibi viam inter hoſtes præparabat ſecutus, euadere adnixus eſſet, *Ioanne* tamen *Iwanowicz* in ipſo curſu vulnerato, & nihilominus euadente, Duci *Henrico* curſus & euaſio intercipitur, & tertiò à *Tartaris* vallatur. Omni itaq; ſpe quatenus euaderet deſtitutus, iterum atq; iterum nunc læuâ, nunc ſiniſtra contra *Tartaros* audaciſſimè dimicat. Verùm dum manu dextra eleuata *Tartarum* ſibi obuium ferire vellet, ab altero *Tartaro* lanceâ ſub aſcella transfixus, ex equo demiſſo brachio moribundus defluxit, quem *Tartari* clamore ingenti & vocum inconditarum ſtrepitu ſublato capiunt, & extra certaminis locum quantum geminatus eſt baliſtæ iactus, pertractum, framea caput abſcindunt, corpus inſignibus omnibus detractum, nudum relinquunt. Sed & magna Baronum & nobilium *Poloniæ* multitudo in prælio huiusmodi pro fide & defenſione religionis Chriſtianæ felici martyrio conſumpta, inter quos vt ſuperius retulimus, *Sulislaus* frater *Vladimiri* Palatini *Cracouienſis*, *Clemens* Palatinus *Głogouienſis*, *Cunradus Cunradowicz*, *Stephanus* de *Vierbna*, & *Andreas* filius ſuus, *Clemens Andreæ* filius de *Pelcznica*, *Thomas Piotrkowicz*, *Petrus Kuſza*, hi

Henricus Dux cum Tartaris alacriter congreditur,

vbi dum iam pene victor eſſet,

Tartarorum infaſcinatione exercitus eius debilitatus adeo cæditur,

1241.

fuerunt magis clari & inſignes. Quam quidem vniuerſam cladem & filii necem Beata *Heduigis* in *Groſna* degens, per Spiritum ea qua acciderat hora cognoſcens, *Adleidi* virgini reuelauit. *Ioannes Iwanowicz* conſequentibus eum nouem *Tartaris*, dum fugiendo cum duobus ſuis armigeris, *Luzmanno* militi duos ſimiliter familiares habenti, iunctus & aggregatus, in nouem *Tartaros* ſuos perſecutores, in quodam rure à loco prælii vno miliari diſtante ſe reficientes, quamuis duodecim vulneribus transfoſſus, irruit, & octo ex illis occiſis, nonum pro captiuo ſeruauit. Ordinem quoque Prædicatorum procedente tempore ingreſſus, religioſè & deuotè (quòd tam in grandi diſcrimine a Domino cœli protectus fuerit) vitam egit. *Meczlaus* verò *Dux* de *Opol* cum paucis euadens, in caſtrum confugit *Legnicenſe*, indignus cui laurea martyrii cum tot militibus pro fide *Chriſti* contigiſſet.

Maxima victoria de Duce *Henrico* & ſuo exercitu, cæterisque Ducibus ſuis auxiliatoribus *Tartari* potiti, lectis ſpoliis, & vnicuique occiſo (quatenus numerus interemptorum ſciri poſſet) vna auricula abſciſſa, nouem grandes ſaccos vſque ad ſummum auriculis replent, & Ducis *Henrici* capite in haſtam longiorem erecto, ad *Legnicenſe* caſtrum (oppidum enim metu *Tartarorum* exuſtum fuerat) applicant, caputque *Henrici* Ducis caſtrenſibus oſtentant, & per interpretem, *quatenus ſibi Duce ſuo Henrico victo & occiſo caſtrum aperiant*, mandant. Sed à caſtrenſibus conuenienti reſponſo edito, *quòd pro vno interfecto Duce plures illis Duces filii optimi Ducis Henrici ſupereſſent*, vaſtatis & incenſis his quæ circa *Legniczam* villis, in *Othmuchow* ſe conferunt. Vbi quindecim dies continuando ſtatiua, omnem per circuitum regionem vaſtant & incendunt. *Ratiborienſem* oram adeunt, & in *Boleszisko* diebus octo demorati, in *Morauiam* cum magna cæde ſecedunt. Corpus Ducis *Henrici* poſt dies plures, *Tartaris Ratiboriam* abeuntibus, ad ſepulturam quæſitum, dum inter cadauera, eò quòd teſta truncum eſſet, & dinoſci non poſſet, relicta ſua Duciſſa *Anna* ſignum dante, quòd in pede læuo ſex digitos haberet, tandem repertum eſt, & *Vratis lauiam* deductum in Eccleſia *S. Iacobi* apud Fratres minores, ſolutis omnibus, quæ tanti Principis & athletæ Dei funeri ſoluenda erant, in chori medio ſepultum. In eodem inſuper *S. Iacobi* monaſterio corpora *Pomponis* Magiſtri *Pruſſiæ* & Fratrum, *Clementis* Palatini *Glogouienſis*, *Cunradi Kunradowicz*, *Stephani* de *Vierbna* & filii ſui *Andreæ Clementis*, *Thomæ Piotrkowicz*, *Petri Kuſza*, & aliorum humata ſunt. Fœmina benedicta *Heduigis Henrici* cum barba Ducis *Vratislauienſis* relicta, dum ad ſe nuncius triſtis, occiſionem filii *Henrici* & totius ſui exercitus denuncians, perlatus eſſet, omnem animi motum in poteſtate habuit, & ne dum lachrymas emiſit, ſed nec triſtem vultum geſſit. Ducissam inſuper *Annam* filii ſui *Henrici* relictam, & ſanctimoniales tam ingenti dolore afflictas, vt penè mortuæ crederentur, à fletu & lachrymis cohibebat, aſſerens *caſum cladis illius ex Dei voluntate quæ ſibi ante innotuerat procedentem, gratè potius quàm moleſtè ferri oportere.* Tunc quoque exultans ſpiritu, eleuata in Deum deuotione depromebat: *Glorifico te*, inquit, *clementiſſime Deus, quod talem filium te donante genuerim, qui in omni vita ſua debitum ſemper mihi præſtitit honorem, charitatem, & famulatum, neque vnquam præſtitit ſe mihi aut moleſtum aut infenſum. Quem etſi pro conditione mortalis huius & caducæ vitæ optarem ſemper mihi viuere & incolumem eſſe, magis tamen deligo, glorior & exulto, quòd per eius ſanguinem pro te & tua religione effuſum, redditus eſt tibi ſuo creatori, cuius animum ſupplex & proſtrata tuæ Maieſtati commendo.* Corpus *Boleslai* filii *Dipoldi* Marchionis *Morauiæ* in *Lubenſi* monaſterio in conuerſorum choro ſepultum eſt, ſuper cætera corpora fidelium, quæ in prælii loco ſepulturæ mandata ſunt, Eccleſia in hanc etiam durans diem conſtructa. Cladis autem *Tartaricæ* magnitudo & acerbitas, etiam ex literis ſummi Pontificis poteſt deprehendi. Ita enim in literis Apoſtolicis, crucem datam pro ſubſidio *Poloniæ* contra *Tartaros* ſcriptum reperimus: *Porro varia ſunt & diuerſa & admodum grauiſſima, quæ ſine interpoſitione animum noſtrum premunt, videlicet, vrgens negotium terræ ſanctæ, inſtans tribulatio Eccleſiæ, & miſerabilis ſtatus Imperii Romani. Sed vt verum fateamur, iſtorum omnium & noſtri obliuiſcimur, dum perſecutionem Tartaricam cogitamus. Nam penſando ne per huiusmodi Tartaros pereat (quod abſit) nomen Chriſtianum noſtris temporibus, conſideratio ſola omnia oſſa noſtra confringit, medullas exſiccat, corpus macerat, ſpiritus & virtutes extenuat, tantumque nobis affert anguſtiæ & doloris, quod in extaſi quodammodò poſiti, neſcimus quò nos vertere debeamus.*

Non minor cædes & ſtrages fidelium per *Tartaros* in ipſo eorum in *Morauiam* ingreſſu ſecuta eſt, Rege ſiquidem *Venceslao Bohemiæ* in caſtris & tutis locis ſe continente, *Tartari* per omnem *Morauiam* liberè graſſati, vno & amplius menſe, tàm incendiis quàm cædibus, & variis cruciatibus (nemine aut reſiſtere, aut ferre audente auxilium) in *Morauos* debacchati ſunt. Statiua autem illis iuxta *Olomuncz* habentibus, Dux vnus *Tartarorum* apud ſuos tàm genere quàm armis vir magni nominis, cum paucis ſuis ad mœnia vrbis incautius progreſſus, à militibus *Morauiæ* ſuis eum deſerentibus captus eſt. Captiuatori eius ob virtutis inſigne, ſtella pro armis, & caſtrum *Sternburgk* à *Venceslao* Du-

Tartari ad Legnicenſe caſtrum,

& poſtea in Morauiam abeunt.

Dux Henricus & alij occiſi ſepeliuntur.

Morauiam Tartari vaſtant.

Horum Dux vnus inſignis capitur,

1241.

Duce *Bohemiæ* donata. Cuius captiuitas dum in exercitu *Tartarorum* vulgata esset, magnus rumor & eiulatus de captiuitate tanti Ducis in castris coortus, etiam ab *Olomucensibus* exaudiebatur. Cuius liberationem dum nec terroribus, nec aliorum captiuorum relaxatione efficere valuissent, desertoribus & sui corporis custodibus *Olomucensibus* traditis, (quasi *Olomucenses* magis in eos quàm *Tartari* animaduersuri essent) ab *Olomuncz* discedunt, & septimis castris in *Hungariam* perueniunt, ac illam flammis & incendiis atque cædibus crudelissimis pessundant.

Pro quo recuperando quum diu frustra laborassent, tandem in Hungariam abeunt.

Tartari in Hungariam veniunt,

Audiens *Bela Hungariæ Rex Tartarorum* Duces *Batthi* & *Kandanum* cum pluribus legionibus, & innumerabilibus cateruis *Tartarorum*, bigas, quadrigas, vxores, pignora, & imbellem ætatem, pluraque impedimenta secum ducentibus, Regnum suum *Hungariæ* introisse, & illud in magna iam parte peruastasse, ex omni Regno suo militibus & bellatoribus versus flumen *Czissa*, tam ex equite quàm pedite conuenire iussis, in campum vnà cum *Colomanno* nepote suo germano, & curiensibus, militibusq; suis descendit. Ad quem cum frequens Baronum & pugnatorum numerus in magna multitudine, itemMagisterTemplariorum cum fratribus ordinis sui confluxisset, etiam *Pannonici* Pontifices, videlicet *Matthias Strigoniensis*, *Vgrinus Colocensis* Archiepiscopi, *Gregorius Iauriensis* Episcopus, & ferè vniuersi *Hungarorum* Episcopi, cum aciebus & turmis armatis, signisque extensis (quasi ad bella maxime gerenda, non ad sacrificia pro delictis hominum expiandis offerenda, ordinem suscepissent) conueniunt. Inuasionē autem nocturnalem *Bela* Rex a *Tartaris* veritus, exercitum suum omnem in spatii coarctauit angustum, & plures dies illic tenuit statiua. Sub quibus *Tartarorum Batthi* Princeps tabernacula *Hungarorum* (denunciantibus exploratoribus) compressa & coarctata intelligens, primoribus exercitus sui conuocatis, nullam industriam, nullam prudentiam, nullam militaris disciplinæ peritiam in *Hungaris*, qui se tàm arctis spatiis in stando compressissent, docet, ipsosque in pugnam crastina die ineundam animat, corporaque curare iubet. Cumque altera illuxisset dies, ordinatis aciebus in *Hungaros* irruit, & quamuis aliquanto tempore *Hungarorum* acies primæ restitissent & fortissimè dimicassent, ad extremum tandem abundante *Tartarorum* multitudine conflictæ & cæsæ sunt. Quibus cadentibus cætera omnis multitudo *Hungarorum* in fugam dilapsa est. Maior autem fugientium pars, *Tartaris* persequentibus in paludem intrare coacta, aqua & luto suffocata periit. Vbi duo Archiepiscopi *Strigoniensis* & *Colocensis*, & *Gregorius Iauriensis* Episcopus, cum magna multitudine Sacerdotū extincti, quibus satius fuit se suumque populum piis votis, lachrymis & precibus, in sacris ædibus commendare tremendæ Maiestati Diuinæ, quàm accingi armis, & obuersari noctes diesque in castris. Vnde factum est, vt qui vno agmine ibant ad vetitam pugnam, vno interitu inuoluerentur ad pœnam. Non solùm autem Pontifices & sacerdotes, cæterosque Ecclesiasticos viros, sed & plerosque milites & pugnatores mortis metu fugientes, palus huiusmodi limosa (dum nec progredi, nec stare, aut fugere, sed nec in hostes conuerti & honestè fundere animam luto oblitis & captis liceret,) extinxit in clade. Magister templi cum pluribus militibus sui ordinis; item Baronum & militum *Hungariæ* insignis ordo, occisi. Ambo tamen Principes, dum suos cecidisse, & *Tartaros* præualuisse animaduerterent, ex prælio diffugiunt. Et *Bela* quidem Rex fugiendo in *Austriam* diuertit, & illic in castro quodam se per plura tempora condidit. *Colomannus* vero nepos Regius, fugiendo in oppidum *Pesth* peruenit, vbi notabilem exercitum ex *Hungaris* & aduenis collectum offendens, magnopere illis discessionem dispersionemque (asserens eius aduersum *Tartarorum* potentiam tenues esse vires) persuasit. Verùm cum suadere non posset, (agrestis enim & inculta multitudo nulla sana consilia accipiebat) in *Austriam* & ipse diuertit, & in quodam castro latuit, expost verò in *Zagrabiam* venit.

quibus Rex Bela cum Colomanno resistere volens

castris imprudenter positis,

exercitum ingentem perdidit. Vbi etiam duo Archiepiscopi & Episc. vnus interierunt,

Bela & Colomannus in Austriam fugerunt.

Victoria de Rege *Bela* & suis exercitibus *Bathi Tartarorum* Rex relata, in magnam superbiam audaciamque erectus, victorem exercitum versus *Pesth* ducit. Illic enim maxima aduersum se Christianorum agmina ab exploratoribus suis conuenisse didicerat. Prælio autem inito ab vtrisque tribus diebus acerrime pugnatum est. Et quamuis *Hungari* cæterique Christiani pro victoria adnixi fuissent, tertia tandem die ad vesperam cessit *Tartaris* ex occulto Dei iudicio victoria, & reliquiæ miserabilis & miserandi exercitus à *Tartaris* absque vllo pietatis respectu deletæ. Centum & amplius Christianorum millia eo prælio per triduum interfecta. Ad oppida, vicos, & rura per *Tartaros* discursum est, & omnis sexus, omnis conditio, omnis ætas trucidata. Et licet sacerdotes & monachi cæterique Ecclesiastici cum processibus Sanctorum, illorum placaturi furiam eorum aduentum, exciperent, *Tartari* tamen omnibus Ecclesiasticis & ministris Dei crudelissimè enecatis, vasa Ecclesiæ concupiscibilia suis nefariis vsibus applicando, reliquias Sanctorum passim per terras dispergebant, Ecclesiasque incendebant. Oppidum etiam *Pesth* spoliatum ignibus subiiciunt. Et dum nonnulli oppidani, cæterique qui se ex fuga receperant, in multitudine decem millium hominum ad monasterium Prædicatorum confugissent, & illic se tutos defensione interposita putarent, *Tartarorum* rabies monasterium impugnare aggres-

Centum & amplius millia Christianorum prælio triduano à Tartaris occisa.

1241.

gressa, faciliter illud conquirit, & omnia illa decem hominum millia permixti sexus inuoluit igne & extinxit. Dum deinde in castra *Tartarica* plura captiuorum millia ex fœminis eorum & *Hungaris* adducta fuissent, mulieres *Tartaricæ* sæuissima crudelitate in omnes mulieres *Hungaricas*, quæ speciem aut formositatem aliquam habere videbantur, visæ, aut illas interficiebant, aut naso & labiis, auribusque, vt deformes efficerentur, truncabant, veritæ ne viri earum specie & forma capti, ipsis contemptis alienigenis adhærerent. Sed & pueri *Tartarorum*, matribus eorum informantibus & instigantibus, in pueros & adolescentes captorum *Hungarorum* sæuiebant, fuste semel atque iterum capita eorum vsque ad cerebri effusionem verberando. Isque *Tartaricus* puer efficiebatur commendabilior, qui fortius & vno ictu Christianum puerum vsque in mortem cæcidisset.

Clade *Hungarica* vulgata, adeò vicinas *Almanorum* regiones terror peruaserat, vt etiam *Romanorum* Imperator *Fredericus* a summo sollicitatus (vt ferret opem Christianis) Pontifice, non de resistendo, sed de transfugiendo & latitando cogitationes versaret.

Rex *Bela* de ossibus Sanctorum curam gerens, misit in *Albam regalem*, & corpus *B. Stephani* cum aliorum Sanctorum ossibus & clenodiis, vestibus ornamentisque Ecclesiæ per consortem suam *Mariam* Reginam & filium paruulum biennem, ad regiones maritimas ad *Spoletum* transmisit. Reginam & multæ nobiles matronæ sequutæ sunt ex *Hungaria*. Sub hoc tempore Rex *Colomannus* moritur, & in monasterio Prædicatorum apud *Czasma* sepelitur.

Rex Bela Sanctorum reliquias & ornamenta Ecclesiæ ex Alba Regali, cum coniuge & filium Spoletum transmittit. Colomannus moritur.

Post obitum *Henrici* Ducis *Cracouiensis* & *Wratislauiensis* ac *maioris Poloniæ*, à *Tartaris* in prælio *Legnicensi* occisi, Barones & milites *Cracouienses*, *Sandomirienses*, & *Lublinenses*, qui cladi *Tartaricæ* superfuerunt, terras præfatas *Boleslao caluo* filio *Henrici* commendauerant, subiicientes se & terras præfatas eius ditioni & potestati. Qui earum possessionem nactus, *Clementem* filium *Sulislai* de *Rusecza* Palatinum *Cracouiensem* constituens, cæteras quoque dignitates, officia, & Magistratus in alios milites & Barones distribuit. Ægre id ferens *Cunradus Mazouiæ* Dux, & spretum se a *Cracouiensibus* militibus dolens, vlcisci iniuriam suam quamprimum statuit, ob idque assumptis tribus filiis *Boleslao*, *Casimiro*, *Semouito*, assumpto & *Andrea Plocensi* Episcopo, cæterisque consiliariis & primatibus suorum Principatuum, conuentum personalem cum *Swantopelkone Pomeraniæ* Duce agit, implorans illius contra *Boleslaum caluum*, *Vratislauienses* & *Cracouienses* milites solatia. Is etsi se de personali auxilio ferendo variis allegatis causis excusasset, gentium tamen suarum agmen se missurum spopondit, & in tempore constituto misit.

Boleslaus caluus in locum Henrici patris Dux eligitur.

Quæ res Cunradum Masouiæ Ducem offendit.

Hungarorum Rege *Bela*, & exercitu eius conflicto & profligato, vniuersoque Regno *Hungarorum* peruastato, *Tartari* sedes suas, quasi regionem illam in perpetuam hæreditatem accepturi, in *Hungaria* ponunt, & in campestribus inter *Strigonium* & *Iaurinum* sitis, planitiem proportionatam, & in omnes partes æqualiter porrectam habentem, statiua figunt, tabernaculaque in morem suum egesta humo, & pro quolibet tabernaculo speciali fouea disposita constituunt. Vbi propè biennium commorati, *Hungariam* pro parte maiori, agrestibus tyrannidem eorum ferre non valentibus, redigunt in solitudinem & desolationem. Sed nec furor Domini in *Cracouiensem* vrbem quieuit, sed manus adhuc eius super eam extenta. *Bela* siquidem Rege debellato, agmen *Tartarorum* per *Scepusiensem* oram citato & celerrimo cursu *Cracouiam* venit, & habitatores ciuesque illius inermes & impræparatos reperiens, grauiorem priore cædem tam in eos quàm in *Polonos* residuos, nulli conditioni vel sexui deferens, fecit. Vnde & quendam Sacerdotem inclusum, cui *Batthi* Rex in Palmis vitam concesserat, occiderunt, & spoliatis reliquiis vrbis, per *Oswiecimensem* regionem in *Hungariam* ad statiua quæ in hanc diem cernuntur rediit: quorum numerus magnitudo etiam ex ipsis statiuis potest æstimari. Ad *Tartarorum* rabiem, etiam bestiarum rabies accessit; aquilæ, lupi, & vulpes in *Hungaria* grege facto homines solitarios gradientes inuadunt; & victos crudelibus ictibus deuorant, & discerpunt. Adeo insuper *Pannonicas* terras *Tartari* per biennalem mansionem suam, & prædas spoliaque in solitudinem redegerant, vt præ famis angustia matres puerorum suorum carnibus vescerentur, & plerique puluere cuiusdam montis pro farina vtentes miserabilem vitam vtcunque producerent. Tantus autem timor cecidit super omnes posthac Prouincias, vt quilibet existimaret ex eorum insultu, qualibet die sibi mortem imminere, & terram omni populo perituram. Et hic timor annis multis nobiles & ignobiles fatis angariauit & afflixit.

Tartari in Hungaria biennio commorantur & tam vastant: tum & Cracouiam inopinate adgrediuntur, ibique sæuiunt.

Bestiarum interim rabies & fames horrenda Hungariam afflixit.

Altera *Cracouiensis* vrbis per *Tartaros* facta vastatione *Cunradus Masouiæ* Dux cognita, sciens nepotem suum *Boleslaum Pudicum Cracouiensem* Ducem in *Hungariam*, deinde in *Morauiam* a facie *Tartarorum* transfugisse, & præstantiores *Cracouienses*, *Sandomirienses*, *Vratislauienses* & *Opolienses* milites, ipsum quoque *Henricum Vratislauiensem* Ducem, Ducis *Boleslai pudici* auxiliatorem in bellis cum *Tartaris* gestis occubuisse, & *Cracouienses* ac *Sandomirienses* prouincias penè vacuas esse, occasione temporis irritatus, maximo quoque afflictus dolore *Boleslaum caluum* filium Hen-

Cunradus Masouiæ Dux

1241. *Henrici* Ducis *Vratislauiensis* in dictos Principatus successisse, inducit in animũ, vt illas iuris sui faciat. Exercitu itaque ex *Masouiæ* militibus, item ex militibus *Pomeraniæ* sibi per *Swantopelkonem* Ducem *Pomeraniæ* missis, item ex auxiliariis *Pruthenis* & *Lithuanis*, quanto fortiori poterat congesto, aduenit, & vtramque Prouinciam, *Cracouiensem* videlicet & *Sandomiriensem*, omnesque arces & munitiones illarum, omnibus se vltro illius potestati & regimini (cum Ducem suum *Boleslaum* pudicum amplius non crederent reuersurum) dedentibus, occupauit. *Zegotha* siquidem de *bipennibus* cum sua societate & genealogia illi adhæsit. *Clemens* vero de *Ruszcza* Palatinus *Cracouiensis* supradictus & alii, castrum quod *Skała* dicitur intrauerunt, volentes illud defendere nomine *Boleslai* Ducis *Vratislauiensis*. *Cunradus* vero omissa castri *Skała* expugnatione, castrum *Cracouiæ* ædificat, incipiens ab Ecclesia S. *Venceslai*, a sanctuario altaris B. *Thomæ* tendens ad Ecclesiam S. *Gereonis*, & inde vsque ad Ecclesiam B. *Mariæ* rotundam. Rebusque taliter dispositis, in *Masouiam* est reuersus. Interim *Boleslaus caluus* iniuriam rescissurus, congregatis suis & nonnullis *Theutonicis*, *Cracouiam* accedit. Dumque castri expugnare non posset munitionem, *Conradus* cum exercitu validiori superuenit, cum quo non ausus pugnare, recessit, *Clemente* Palatino in castro *Skała* relicto.

Poloniam maiorem ingreditur eamque sibi subiicit.

Castrum tamen Skała pro Boleslao caluo defensum est.

1242. Possessionem plenam *Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Ducatuum *Cunradus Masouiæ* & *Cuiauiæ* Dux nactus, graues illico vniuersis imponit exactiones, easque & per se & officiales ac præfectos suos omni miseratione neglecta exigit & extorquet, & non solum ciues & oppidanos, agrestesque colonos, sed & clerum militesque insolitis tallis & tributis affligit. Ad ædificationem quoque nouorum castrorum & instaurationẽ veterum omnes passim impellit, ratus occupationem præfatorum Ducatuum nonnisi per subditorum (ne ad calcitrandum prorumperent) afflictionem & tyrannidem sibi posse fieri diuturnam. Quapropter vociferatio & clamor tribulatorum per singula loca audiebatur, querentium se post miserabilem vastationem & cædem, post clades & strages frequentes per *Tartaros* factas, miserabilius & calamitosius opprimi & grauari. Missique extemplo in *Hungariam* & *Morauiam* crebri perquisitores & nuncii qui *Boleslaum pudicum Cracouiensem* & *Sandomiriensem* Ducem reperirent, & repertum reducerent, afflictæ & oppressæ multipliciter patriæ subuenturum. Interim vero *Cunradus* ipse Dux castrum *Skała*, quod *Clemens* Palatinus cum suis defendebat, obsidere & expugnare cœpit. Sed *Clemens* Palatinus videns sibi & suis periculum imminere, & nullum auxilium *Boleslai calui* superesse, reconciliationem & gratiam eius petiuit, & obtinuit, & castro *Skała* ei tradito, eius se dominio subiecit. Quo tradito & successo, & omnium militum *Cracouiensium* societate ad sui ditionem fide interueniente adiuuata, castrum *Cracouiæ*, quod idem *Cunradus* erexerat, funditus est disiectum. Talibus rebus gestis, & huiusmodi ordine compositis, & Magistratibus atque beneficiis in milites distributis, in terram suam reuersus per annum in pace quieuit.

Cunradus durissimus in Polonos esse cœpit.

Oppressi Poloni Boleslaum Pudicum per legatos requirunt.

1242. *Interim Cunradus castro Skała expugnato, & rebus dispositis, in Masouiam redit.*

Sed nec in *maioris Poloniæ* & *Slesiæ* terris res quietæ erant, ob sæuitiam *Boleslai calui*, filii *Henrici* occisi a *Tartaris* primogeniti, militibus in defectionem & rebellionem versis. Reliquerat siquidem *Henricus maioris Poloniæ* & *Vratislauiensis* Dux a *Tartaris* occisus quatuor filios, videlicet *Boleslaum*, *Henricum*, *Cunradum*, & *Vladislaum*; & quinque filias, videlicet, *Heduigim*, *Agnethem*, *Constantiam*, *Helisabeth*, & *Gertrudim*, ex eadem matre *Anna*, videlicet filia *Przemislai* alias *Ottokari Bohemiæ* Regis susceptos, occisioneque Patris *Henrici* apud *Legnicz* secuta, duo natu minores *Cunradus* & *Vladislaus*, procurante optima & solerti eorum auia *B. Heduigi*, literis apud *Perusios* operam dabant, *Boleslaus* & *Henricus* natu maiores militiam agebant. Verum cum *Boleslaus caluus* vocatus, plurimas & intolerabiles oppressiones in militares & subditos *maioris Poloniæ* ageret, & quoslibet *Theutonicos* & aduenas quantumcunque pannosos & viles, *Polonorum* optimatibus præferret, Barones, milites, & nobiles *maioris Poloniæ* vniuersi, & signanter *Bogumilus Dirssicraius* Palatinus *Posnaniensis*, *Secundus Gnesnensis*, *Thomas Posnaniensis*, Castellani, *Domaratus* Iudex *Posnaniensis*, eius Principatum & dominium sæuum quidem & crudele, & quod se ab eo contemptum & in largitionibus, donationibus, & magistratuum atque dignitatum distributionibus neglectum iri, cum tamen in *Almanos* effusus & liberalis foret, aduerterent, pertæsi, conuentu apud *Posnaniam* habito, ad *Przemislaum* & *Boleslaum* Duces, filios *Vladislai Ottonis*, Dominos suos & hæredes naturales in castro *Vsczie*, quod vnicum illis restabat (*Nakiel* enim per *Swantopelkonem Pomeraniæ* Ducem, eorum auunculum, fraude paullo ante interceptum tenebatur) hactenus demoratos respiciunt, & *Boleslao Vratislauiensi*, fratribusque suis filiis *Henrici* occisi a *Tartaris* desertis, *Przemislaum* & *Boleslaum* filios *Vladislai Ottonis*, in Principes & Dominos reassumunt, durum iugum & non ferendum, quo eos *Boleslaus* filius *Henrici* occisi a *Tartaris* affecerat, excutiunt, & omnia castra, munitiones, atque ciuitates illis præsentant. Sed & castrum *Przemanth*, cuius præfectus cum illis solus sentire distulerat, conquirunt, & Ducibus *Przemislao* & *Boleslao* consignant. Quam quidem ma-

A Boleslao caluo maior Polonia deficit,

ad filios Vladislai Ottonis;

qua defectio-

1242. *maioris Poloniæ* terrarũ defectionem *Boleslaus Caluus Slesiæ* Dux vna cum fratribus suis, *Henrico*, *Conrado* & *Vladislao*, filiis *Henrici* a *Tartaris* occisi, iubente & persuadente optima auia *B. Heduigi* (quæ terrarum illarum nouerat virum suum *Henricum cum barba* possessionem non legitime vendicasse) non solum æquo animo tulit, sed & successu temporis cum *Przemislao* cui Ducatum *Gnesnensem*, & *Boleslao* cui *Calisiensem* tenere contigerat, affinitatem iunxit, & sororem suam germanam in monasterio *Trzebnicensi* se continentem, non tamen professam *Helisabeth* nomine, matrimonio copulauit.

ne Boleslaus caluus nihil offensus

affinitatem etiam cum Ottonis filio iunxit.

Svantopelkus Pomeraniæ Dux, vir plurimum versutus, vafer & callidus, & qui dolis (cum esset ex *Cracouiensi* Ducatu de genere *Griffonum* oriundus) sibi *Pomeraniæ* Ducatum (præfecturam tunc illic nomine *Lesconis Albi*, *Cracouiensis*, *Sandomiriensis*, & *Pomeraniæ* Ducis agens) falso quæsierat, considerans fratres *Cruciferos*, per *Cunradum Masouiæ* Ducem contra *Pruthenos* gentiles & *Polonis* infestos & graues hostes accersitos, & quibus *Niesczhouiensem* & *Chelmensem* terras donatione conditionali, vt sibi & suis posteris *Prussia* subrogata redderetur, contulerat, sub breui tempore creuisse, & ciuitates atque castra, videlicet *Thorun*, *Chelm*, *Cherszbark*, *Elbing*, *Balgam*, *Vissenburg*, *Barthenstein*, *Brunzberg*, & *Helzberg*, cæterasque munitiones cum suffragio & adiutorio Ducis *Cunradi Masouiæ*, & filii sui *Casimiri*, qui in omnes expeditiones cum sua gente cum Cruciferis ibat, ædificasse, & primoribus *Pruthenorum* deletis, reliquos *Pruthenos* ad suscipiendum lauacrum regenerationis & baptismi coëgisse, vehementer sibi & Ducatui suo *Pomeraniæ* per tyrannidem & dolum occupato, ne & ipse aliquando illo per *Cruciferos* exueretur, timere cœpit, & multis cogitationibus vexatus & distentus, aduersari Cruciferorum profectui & fortunæ, dum teneræ adhuc essent eorum vires, constituit. Et quo id facilius conficiat, omnes *Pruthenorum* nationes, tam *Neophitas*, quam *Idololatras* ad suum propositum inclinat, baptisatosque ritus nefarios resumere inducit. Propter quod vno die omnes *Neophiti* ad idololatriam reuersi, tam *Polonos* quam *Almanos*, & quoslibet Catholicos in *Prussia* demorantes, iubente *Swantopelkone*, nefarie exterminant, & strage miserabili edita, omnia castra & munitiones, præter *Balga* & *Elbing*, quæ Cruciferi ædificauerant, interfectis defensoribus conquirunt, ac Ducem *Swantopelkonem*, in Ducem & Dominum assumunt, astringentes sibi se in omnibus quæcunque iuberet parituros. Obsessa itaque erant & terrestria & aquatica supra *Vistam* per *Swantopelkonem* itinera, & omnes transeuntes, hi præsertim qui ditionis Crucife-

Swantopelcus Pomeraniæ Dux Cruciferorum in Prussia potentiam metuens,

Prussos ad idololatriam pertraxit,

Christianos deinde exterminat, Cruciferorum castra conquirit

rorum erant, aut trucidabantur aut captiuabantur. Et licet nuncius Apostolicus *Guilhelmus* Episcopus *Mutinensis* per *Innocentium IV.* ad sedandum huiusmodi malum missus auctoritate Apostolica *Swantopelkonem* crebris literis & nunciis monuisset, quatenus tam execrabile cœptum omitteret; sed ille maiori obstinatia inductus, cum exercitu *Pomeranico* & *Pruthenico* in terram *Chelmensem* adueniens, omnem igne & spoliis vastauit, & quatuor millia hominum aut gladio extinxit aut cepit, nihilque in terra *Chelmensi* integrum, præter tria castra, *Thorun*, *Chelm* & *Kadzin*, quæ conquirere non potuit, reliquit. Pro eodem insuper tempore, per præfatum *Guilhelmum* Episcopum *Mutinensem* (qui postea in Summum Pontificem promotus *Alexander IV.* nominabatur) vniuersam terram *Prussiæ* in tres Episcopatus, videlicet *Varmiensem*, *Zambiensem*, & *Pomezaniensem* distinxit. Numerus Christianorum *à Swantopelkone* Duce *Pomeraniæ* vix poterat æstimari. Itaque sub eiusdem anni spatio & *Tartarica* & *Pruthenica* clades prouenerat. Et quod *Tartarus* attingere non potuit, *Pruthenus* deleuit.

1242. *Chelmensem terram vastat,*

frustra illum Legato Pontificis dehortante.

Dux *Austriæ Fridericus* districtum *Sminensem* cum valido exercitu vastans, & conflagrans incendiis, magnam ex *Morauia* prædam in *Austriam* detulit, illamque omnem inter milites dispartiit, nullam passus ob id molestiam aut aduersitatem.

Fridericus Austriæ Dux Morauiam vastat.

Cum integro fere biennio sedes Apostolica vacasset, Cardinales apud *Ananiam* vtcunque collecti, *Simbaldum Leodiensem* Archidiaconum in Papam eligunt, qui *Innocentius IV.* appellatus est. Qui anno secundo Pontificatus sui, conatus *Friderici* Imperatoris, quos benignitate Paterna sanare non poterat, oppressurus, in *Franciam* se contulit, & *Lugduni* Concilium celebrauit.

Innocentius IV. Papa eligitur, & Concilium contra Imp. celebrat.

Idibus Martii, *Vislaus Cracouiensis* Episcopus cum annis duodecim in Cathedra *Cracouiensi* præsedisset, & ad promouendam Canonizationem *B. Stanislai Cracouiensis* Episcopi, multa miraculorum sublimitate iam tunc refulgentis, segnis & tardus foret; moritur, & in Ecclesia *Cracouiensi* sepelitur. Cuius etiam torpor & segnicies *Falislao* & *Dominicello* militi *Cracouiensi* per quietem monstrata est. Videbatur enim sibi, quod ad Ecclesiam maiorem *Cracouiensem* gratia audiendi Diuinorum properans, *Vislaum* Episcopum in pede montis induuiis Pontificalibus se spoliantem offendisset; vehementer miratus, quid sibi exspoliatio ipsa vellet, tacitus cogitabat. Cuius occultis cogitationibus *Vislaus* Episcopus respondens, inquit: *Non mireris si Pontificalibus exspolior, & ingredi Ecclesiam meam vetor: Quoniam cum annis XII. Pontifex eius fuerim, nun-*

Vislaus Cracouiensis Ep. moritur.

quam

1242.

quam Canonizationem B. Stanislai promouere curaui. Et ne in hanc muſcipulam Succeſſor meus Prandotha Archidiaconus Cracouienſis & Canonicus Sandomirienſis de domo *Odrovvaſch* & villa *Białaczow* ortus ab omnibus eligentibus, quòd nusquam vel rarò contigit, via ſcrutinii concorditer electus, & in die *B. Vrbani* conſecratus, à *Fulcone Gneſnenſi*, mandato *Innocentij Papæ IV.*

Præfatus *Vislaus* Epiſcopus cum eſſet vir prouidus & diſcretus, controuerſiam, quæ inter tres Epiſcopos *Cracouienſes* Prædeceſſores ſuos, & quosdam milites, occaſione villæ *Kunow* annis multis durauerat, coëmpta ab eisdem militibus villa vicina *Bukowno* pro ſexaginta marcis argenti, & ſex bobus, & vno herpicario, perpetuò ſopiuit & terminauit. Reditus Epiſcopatûs *Cracouienſis* vtiliter inſtruxit, rexit, & auxit. Libertatem Eccleſiæ defendit, & tranquillam conſeruauit. Principes terræ in concordia cuſtodiuit. Turres tres Eccleſiæ *B. Venceslai* erexit, & plumbo texit. Centum marcas argenti Capitulo *Cracouienſi* legauit. In villa patrimonii ſui *Kościelec*, Eccleſiam de muro in honorem S. *Adalberti* ſumptuoſè fabricauit. Fratribus ſuis germanis ſubuentionem facturus, & eorum releuaturus neceſſitatem, in ſyluis & mericis *Radłouienſibus* duas villas *Zabawam* & *Drohczam* locari, non ſine mutilatione bonorum Eccleſiæ conceſſit. Quorum nepotes ex huiusmodi duabus villis precariò illis largitis, ius vniuerſarum ſyluarum *Radłouienſium* ſibi vendicabant, vendicaſſentque, niſi *Zbigneus Cracouienſis* Epiſcopus eorum pertinacem inſtantiam iure terreſtri reſcidiſſet, perpetuorum limitum diſterminatione.

Tartari Strigonium expugnant,

Batthi Duce *Tartarorum* in ſtationibus *Strigonienſibus* cum media parte exercitus remanente, *Kandanus* recepta altera parte exercitûs, iuit contra *Strigonium*, & tàm arce quàm ciuitate expugnatâ, multos illic mortales peremit, & quàm plurima tulit ſpolia. Ad *Albam Regalem* applicans, *Hungaris* egregiè vrbem tutantibus, excluſus diſcedit, & in partes *Zagrabienſes* procedit. Quo audito *Bela* Rex, ex *Zagrabienſi* regione diffugit, comitantibus illum *Stephano Zagrabienſi*, & *Stephano Vatienſi*, *Bartholomæo Quinqueeccleſienſi*, Epiſcopis, & aliis Eccleſiaſticis, & Baronibus primoribus, videlicet *Dioniſio Bano*, *Vladislao* Comite *Curiæ*, *Matthæo* Magiſtro *Cauernicorum*, & *Orlando* Magiſtro *Agazonum*, & peruenit in *Spoletum*. Sed nec ibi ſibi tutum putans conſiſtere, peruenit cum vxore & omnibus ſuis in *Tragurium*. *Kandanus* autem *Belam* Regem *Hungariæ* in omnia loca, quocumque diuerteret, inſecuturus, *Sclauoniam* primùm (magnam captiuorum ex *Hungaris* multitudinem, quam in eundo ceperat, crudeliſſimè ſe inſpectante, in plana deductam, necari fecit) & exinde *Croatiam* ingreſſus, ad *Spoletum* peruenit, & quoscunque extra mœnia vrbis reperit, trucidauit. *Hungari* autem qui in ciuitatem confugerant, & quorum multitudinem vix ciuitas capiebat, actum de ſe putantes, maximo metu perculſi, ſuam & coniugum & pignorum mortem, quaſi extemplo capienda foret vrbs, deplorabant. Sed *Tartarus* parum illic moratus, intelligens Regem *Belam* quem quærebat in vlteriora diſceſſiſſe, in *Tragurium* proceſſit. Sed cum illic quoque repulſus foret, apud *Croatiam* & *Dalmatiam* aliquot menſibus immoratus, in *Boſnenſe* Regnum, iunctus ſimul cum *Batthi*, & his *Tartaris* qui cum eo remanſerant, aduenit. Expoſt *Seruiam* & *Bulgariam* intrant, & data licentiâ omni captiuorum multitudini, vt redirent in ſua, glomeratos omnes, & iam caſtra exeuntes, crudeliſſimè velut oues perimunt. *Bela* Rex ab exploratoribus certior factus, *Tartaros* ex *Hungaria* diſceſſiſſe, in *Hungariam* cum ſuis reuerſus eſt. Sed cladem *Tartaricam* biennalem, mox fames horrida in annum tertium, famem verò luporum rabies cateruatim diſcurrentium, & obuios quosque etiam armatos & repugnantes inuadentium & deuorantium ſecuta. Qui cadauerum, quæ *Tartarica* immanitas occiderat ſollicitati illecebrâ, eſuriem ſuam cadaueribus non extantibus per viuos homines explebant. Sicquè integro triennio *Hungarorum* regiones ferro, fame, & luporum rictu vehementiſſimè attritæ ſunt, & in eam neceſſitatem adductæ, vt bobus, equis, cæterisque pecoribus deficientibus, aratri iugo ſe homines ſubiicerent, & ſic agriculturam exercerent.

Bela Rex Spoletum & deinde Tragurium venit, quem Tartari inſequuntur.

Inde in Dalmatiam, Croatiam, Boſniam, Seruiam & Bulgariam veniunt, & captiuos crudeliter trucidant.

Sed Bela Rex in Hungariam redit.

Fames & luporum rabies in Hungaria dominantur.

Pridie Calend. April. Paulus I. Epiſcopus *Poſnanienſis*, annis tribus & triginta ſede *Poſnanienſi* adminiſtratâ, moritur, & in *Poſnanienſi* Eccleſia ſepelitur. Poſt cuius obitum *Boguphalus* Cantor *Poſnanienſis* & Canonicus *Cracouienſis*, Nobilis *Polonus* de domo *Roſarum*, per electionem Canonicam ſubſtituitur Calend. Maii. Cuius electio Idib. Iunii per *Fulconem* Archiepiſcopum *Gneſnenſem* fuit confirmata, in craſtino in Presbyterum promotus, in die verò *S. Laurentij* per *Fulconem* Archiep. *Gneſnenſem* ad Pontificii ordinem in Eccleſia *Gneſnenſi* conſecratus.

Paulo I. Poſnanienſi Ep. ſuccedit Boguphalus.

Przemislaus primus, *maioris Poloniæ* & *Poſnanienſis* Dux cultum diuinum in ſuis Principatibus aucturus, in villa ſua Ducali *Owięnska* propè fluuium *Wartha* ſita, monaſterium ſanctimonialium ordinis Ciſtercienſis fundat, & lateribus coctis tam Eccleſiam quàm monaſterium, & habitationes pro ſanctimonialibus fabricat, Eccleſiamque monaſterii in honorem *B. Virginis Mariæ*, & *S. Ioannis Baptiſtæ* dedicari procurauit. Monaſteriumque prædictum villis & introitibus Ducalibus dotat. Fluuius autem qui vocatur *Struga Owienska*, per medium monaſterii decurrit, fluens ad coquinam & alias monaſterii officinas, in quo ſunt duo molendina, vnum intra ſepta monaſterii, aliud in parte ſuperiori ante monaſterium. Cuius nunc Abbatiſſa eſt *Catharina* de *Oborniki*, filia *Nicolai Skoræ* Caſtellani olim *Caliſſienſis*, Nobilis de domo *Habdank*.

Monaſterium in Owienska fundatur & dotatur.

1243.

Conradus Dux Maſouiæ Polonos Boleslaum Pudicum expectare præſentiens,

Omnium *Cracouienſium* & *Sandomirienſium* Baronum atque militum *Conradus Maſouiæ* Dux dinoſcens à ſe alienatos animos eſſe, & in Ducis *Boleslai Pudici* nepotis ſui obedientiam & ſubiectionem, cum propter ſui oppreſſionem & tyrannidem, tum propter *Boleslai Pudici*, quòd verus & legitimus hæres eſſet, affectionem & charitatem, gliſcentem defectionem, intellexerat ſiquidem *Boleslaum Pudicum* cum nonnullis *Hungarorum* militibus reuerſurum eſſe, ſatagens reſcindere, in menſe Iulio *Cracouiam* aduenit. Vbi honeſtè & obedienter ſuſceptus, primos & præcipuos *Cracouienſes* & *Sandomirienſes* Barones, & ſignanter *Clementem* Palatinum *Cracouienſem* de domo *Griphonum*, captiuare inſtituit. Conuentum apud *Scarbimirienſe* oppidum (quaſi Rebus publicis prouiſurus, commenta doli in pectore verſans, quomodo militibus *Cracouienſibus* exterminatis, *Cracouiam* poſſit iure perpetuo ſine ſcrupulo retractationis poſſidere) tertio Calend. Iulii indixit. Vbi cum omnes conueniſſent, ſecundum occultam malitiæ diffinitionem, dat ſuis ſignum milites *Cracouienſes* captiuandi. Nec mora, *Przibislaus Wawrzynczowicz*, *Withek Bieniowicz*, *Andreas Sułkowicz* de *Niedzwiedz*, *Nicolaus Iastko*, *Sandek* de *Chodzcza*, & alii ſimplices cum eis captiuantur, & vinculis conſtricti in *Maſouiam* deducuntur, & in arctam cuſtodiam retruduntur. *Clemens* verò Palatinus *Cracouienſis*, cum fratribus, *Sulkone*, *Theodoro*, & aliis, de medio captiuantium, in *Hungariam* aufugerunt, à Rege protegendi. Captiui autem, & diris incluſi ergaſtulis, cum menſibus duobus captiuitatem præfatam perpeſſi fuiſſent, compedibus ferreis confractis, ſub noctis intempeſtæ caligine, illam ſinguli euadunt. Et *Clemens* Palatinus *Cracouienſis* ex *Hungaria*, captiuorum ſolutione audita reuertitur. Diuina enim miſeratio non deferens præſumentes de ſe, prædictos viros captiuos, prima die Auguſti à vinculis abſolutos, illæſos fecit abire. Qui omnes cum *Clemente* Palatino *Cracouiam* venientes, tam arcem quàm ciuitatem, expulſis & eiectis inde *Conradi* Præſidibus, in ſuam redigunt poteſtatem. Aduenienti quoque *Boleslao Pudico* Duci ſuo cum conſorte ſua *Kinga* ex *Hungaria* & *Morauia*, cum magno plauſu & iucunditate occurrunt, & conſentiente atque rogante *Prandotha Cracouienſi* Epiſcopo, ipſum in Ducem & Dominum, iureiurando illi præſtito, aſſumunt. Quorum exemplum cæteri nobiles & Armigeri *Cracouienſes*, quibus caſtra & munitiones *Conradus* Dux *Maſouiæ* commiſerat, ſecuti, ſibi caſtra & munitiones, pacti vitam & veniam, reddunt.

conuentione indicta,

Barones minoris Poloniæ captiuat,

Clemens tamen Palatinus Crac. effugit.

Poſt duos menſes & captiui effugientes, & Clemens Palatinus

Boleslaum Pudicum aduenientem alacres ſuſcipiunt.

Quo rumore *Conradus Maſouiæ* Dux excitus, verſus *Cracouiam*, ſtipatus gentibus multis, *Maſouitis*, *Lithuanis*, *Iaczwingis*, & cæteris barbaris, proceſſit. Et dum pugnandi copiam *Boleslaus Pudicus* non faceret, mœnia defendere contentus, *Conradus* Dux *Maſouiæ*, *B. Andreæ Apoſtoli* Eccleſiam extra muros *Cracouienſes* ſitam, & *S. Georgii* in caſtra incaſtellat, & foſſatis vallisque diſpoſitis, valido impoſito præſidio caſtello *S. Andreæ*, *Boguthæ* militi *Cracouienſi*, hic Armiger erat, commendato, in *Maſouiam* cum potentiori exercitu, mox rediturus diſcedit. Poſt cuius diſceſſum caſtellum *S. Andreæ* per *Boguthàm* eius Præſidem *Boleslao Pudico* redditum eſt, & omnis hoſtilitas, quæ *Cracouienſi* vrbi imminebat, amota. Vocato itaque Duce *Opolienſi Mieczslao*, qui *Henricum Vratislauienſem* Ducem in prælio *Tartarico* deſeruerat, vocato *Przemislao Poſnanienſi* Duce, vocatis *Lithuanis* & *Iaczwingis* in ſui auxilium, *Conradus* præfatus *Maſouiæ* Dux, & filius ſuus *Caſimirus*, terram *Sandomirienſem* hoſtiliter ingrediuntur. Quibus *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* Dux, cum ſuis militibus *Cracouienſibus* & *Sandomirienſibus*, & ſignanter *Clemente* Palatino *Cracouienſi* iam ex *Hungaria* reuerſo, & *Floriano* Palatino *Sandomirienſi*, & nonnullis *Hungarorum* militibus, in *Suchodoł* occurrit; & VIII Calend. Iunii prælium committit. In quo etſi *Conradus Maſouiæ* Dux tàm numero quàm robore militum ſuperior eſſet, *Boleslaus* tamen *Pudicus*, qui iuſtius arma induerat, & pro quo ſine intermiſſione ſacrificia & ſupplicationes fiebant ab Deum, *Conradum* Ducem & ſuum exercitum Diuinitate propitia confregit & debellauit, & pluribus occiſis, pluribusque vulneratis, ipſum etiam Ducem *Conradum* Eccleſiæ *Cracouienſi* & ſuo Antiſtiti *Prandothæ*, quòd eius conſilio & induſtria Ducatum *Cracouienſem* ſibi querebatur ademptum, ſeuera & crudelia minitantem, & filium ſuum *Caſimirum*, item *Mieczslaum* Ducem *Opolienſem*, *Przemislaum Poſnanienſem* Ducem, in turpem fugam egit. *Boleslaus Pudicus* Dux, obtentâ victoriâ modeſtè vſus, plures captiuos ſoluit; cæteris munificum ſe præſtitit. Exercitus ſuus magna prædâ variarum nationum ditatus, victor reuerſus, reſiduas munitiones, quæ pro *Conrado* Duce *Maſouienſi* in *Cracouienſi Sandomirienſique* Ducatibus tenebantur, aut deditione accepit, aut vi expugnauit. Videsnè qualis fuerit fides in pectore *Conradi Maſouiæ* Principis? qui priori crudelitate tyrannideque olim in *Criſtino* Palatino *Płocenſi* cœcato & iugulato, item in *Arnoldo* milite occiſo, item in *Ioanne* Cancellario ſuo & Scholaſtico *Płocenſi* & *Vladislauienſi* crudeliter ſuſpenſo, parùm con-

Quo irritatus Conradus cum exercitu aduenit.

Cum quo Boleslaus congreſſus eum fundit & ſuperat.

1243.

contentus, nullas exhorrebat carnificationes, dummodò pupillum & nepotem ſuum germanum ex ſua ſorte & hæreditate deiiceret. Turpis hæc & peſtifera lues & pernities exempli; vt vnde manſuetudo diſciplinæ debuerat prodire,& fidei puritas eluceſcere, ibi fides & æquitas naufragium patiebantur. Diſcant itaque poſteri abſtinere a Principe, cuius fides ſorduit tot ſignis, totque indiciis euidentibus prodita ſuppliciorum, ſibi & poſteris ſuis inurens ignominiam & labem ſempiternam. Victorioſo huiuſmodi triumpho ſecuto, milites *Cracouienſes* priori aſſumptione *Boleslai Pudici Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Ducis non contenti, iterum illum in Ducem ſuum aſſumunt, & *Prandotha* Epiſcopo *Cracouienſi* cooperante, cum in Eccleſia *Cracouienſi*, ſolenniter re diuina expleta, argento circumfuſum, introuiſant.

Cruciferorum ordo Swantopelkonem vlturus,

Theodoricus Cruciferorum de *Pruſſia* Marſchalcus, conſiderans potentiam *Swantopełkonis Pomeraniæ* Ducis ex aſſiſtentia *Pruthenorum* roboratam, & connexione mutua ſe & ordinem ſuum fractum & penè exterminatum fore, vocatis Senioribus de ordine, quid facto opus ſit, conſultat. Et nemini quidem placebat aperta vi, cum multam gentem haberet, cum illo in dimicationem venire, periculumque euidens incidere. Itaque conſenſu omnium decretum eſt, vt particularibus præliis & inuaſionibus vexaretur, primumq; caſtri ſui, quod *Zarthawicza* vocabatur, clandeſtina & nocturnalis tentaretur interceptio. Itaque iuxta eam deliberationem præfatus *Theodoricus* in vigilia *B. Barbaræ*, cum viginti quatuor tantummodò viris, ad caſtrum *Zarthawicza* perueniens, ſcalis appoſitis, cum negligentius cuſtodiretur, illud conſcendit, & firmioribus locis atque turribus occupatis, captis vigilibus, cum cæteris quinquaginta numero viris, erat illis à noctis medio vſque ad Solis ortum certamen. Quos cum partim occidiſſent, partim in deditionem accepiſſent, reliquo etiam omni quod illic *Swantopełkus* ſeruabat depoſito, ſed & corpore quodam Sancto (quod quidem *S. Barbaræ* ferunt) potiti ſunt. Quam etſi nonnulli aſtruant eam fuiſſe, quæ in *Antiochia* martyrio conſummata eſt, alii tradunt in *Pomerania* alteram eiuſdem nominis fuiſſe, & tàm virginitate quàm cæteris virtuoſis operibus ſanctitatem meruiſſe. Quæ res, vt cæteræ, ſcriptorum penuria, in caliginem vel potius obliuionem verſa, quid veritatis contineat, parùm conſtat. *Svvantopełkus* etſi tam ſuorum quàm *Pruthenorum* fultus ſuffragio, caſtrum *Zarthawicza* obſidione cinxiſſet, ſub ipſo tamen obſidionis tempore, dum expugnatio illius non procederet, in *Chelmenſem* terram cum medietate exercitûs deſcendens, medietate apud *Zarthawiczam* relicta, per *Theodoricum* Marſchalcum, & *Caſimirum Cuiauiæ* Ducem filium *Conradi Maſouiæ* Ducis victus, & caſtris vtriſq; exutus eſt.

caſtrum illius Zarthawicza clam noctu capit.

1243. *Tum Caſimirus Cuiauiæ & Przemiſlaus maioris Poloniæ Duces Viſzegrad*

Dux inſuper *maioris Poloniæ Przemislaus, à Theodorico* Marſchalco, & *Caſimiro Cuiauiæ* Duce rogatus, cum potentia gentium ſuarum advenit, & potentiis vnitis, primùm ad caſtrum *Viſzegrad*, in terra *Pomeraniæ* ſitum, proceſſum eſt. Quo expugnato, etiam omnis terra *Pomeraniæ* vaſtata, atque flammis exuſta eſt, & magna multitudo virorum & fœminarum in captiuitatem ducta. Exinde ad caſtrum *Nakieł*, quod *Svvantopełk* ſub Ducibus *maioris Poloniæ Przemislao* & *Boleslao* interceperat, ventum. Quod illicò *Pomerani*, vitam tantummodò cum paucis rebus pacti, *Przemislao* & *Boleslao* Ducibus tradiderunt. A quibus tandem Ducibus caſtrum *Zbąszin* eo anno erectum & conſtructum eſt. *Svvantopełk* autem & *Polonorum* & Cruciferorum potentiam veritus, nè potentiis vnitis ſua ſequeretur ex *Pomerania* expulſio, cum *Theodorico* Marſchalco & Cruciferis, per operam *Gwilhelmi* Legati Apoſtolici in concordiam rediit, filiumque ſuum *Mſczugium*, item *Weyat* Comitem, & *Vimarum* Burgrabium obſides dedit. Qua celebrata *Cruciferi* omnibus captiuis *Swantopełko redditis*, caſtrum *Zarthawicza* nullâtenus reddere voluerunt, propter cuius reſtitutionem, concordia per *Swantopełkonem* fuit principaliter acceptata.

& Nakiel capiunt,

& nouum caſtrum Zbąszin erigunt.

Opera tandem Legati Apoſtolici obſidibus datis Swantopelkus Duci Polonorum & Cruciferis conciliatur.

Przemislaus maioris Poloniæ Dux cum fratre ſuo iuniore *Boleslao*, & genitrice eorũ *Helinga*, *Miechouienſi* Præpoſito & monaſterio ac ordini S. Sepulchri Dominici *Hieroſolymitani* hoſpitale *S. Ioannis* in *Gneſna*, de conſenſu *Fulconis* Archiepiſcopi & ſui Capituli *Gneſnenſis* ſubiiciunt & conferunt. Curam & adminiſtrationem egenorum, & regimen temporalium eiuſdem hoſpitalis committendo, ordinando & ſtatuendo. Vt in præfata hoſpitalis domo cunctæ languidæ & miſerabiles perſonæ foueantur, & aliqui Scholares pauperes, & quòd ſingulis Magiſter præfatæ domus teneatur prouidere de neceſſariis & expenſis.

Hoſpitale S. Ioannis in Gneſna monaſterio Miechouienſi commendatur & ſubiicitur.

Płocenſis ciuitas altera vice per *Pruthenos*, ciuibus in caſtrum *Płocenſe* euadentibus, vnâ cum monaſterio & domo Fratrum Prædicatorum: ſed & terra *Maſouiæ* in circuitu ciuitatis *Plocenſis*, in magna parte per eoſdem *Pruthenos* depopulatur & vaſtatur.

Prutheni terram Płocenſem iterum populantur.

Fœmina nobiliſſima & Illuſtris *Heduigis* Duciſſa *Vratislauienſis Henrici cum barba* relicta, magna & euidenti in vita pollens ſanctitate, ſeptimo Idus Octobr. moritur, & in *Trzebnicenſi* monaſterio à ſe & viro ſuo fundato & dotato ſepelitur. Cuius corpus, quod in vita croceum & exangue, abſtinentiis & ieiuniis confectum erat, in morte ſplendidum apparuit, ſpeciem habens corporis glorificati. Quæ *B. Stanislai Martyris* canonizationem in ſpiritu præuidens futuram, & in loco monaſterii *Trzebnicenſis*, in parte ſiniſtra Chori, altare illi dicandum fore

Diuæ Heduigis Duciſſæ mors,

1243.

prædixerat, monens ſorores, vt locum illum magna deuotione incolerent, aſſerens maximo Sanctorum illum conſecrari oportere. Quæ omnia prout prædixerat euenerunt. Hæc per annos octo & viginti cœlibem vitam ducens, ab omni illecebra carnem & ſpiritum cuſtodiuit. Et quod humanis ſtupendum eſt ſenſibus, inter ſpinas thori maritalis, vnà cum eodem Illuſtriſſimo marito ſuo *Henrico*, ſicuti lilium germinauit, & tanquam aurum in medio incendiorum probata, voluptatum ignibus per totum tempus prædictum æſtuata non eſt.

& vitæ eius commendatio.

1244.

Conradus Maſouiæ Dux rurſus cum exercitu Poloniam inuadit, & terras Lublinenſem & Sieciechouienſem, vaſtat & incendit,

Cladem ſuam apud *Suchodoł* acceptam, *Conradus Maſouiæ* Dux vlturus, *Lithuanos*, *Pruthenos* & *Iaczwingos*, contra nepotem ſuum *Boleslaum Pudicum Cracouienſem* Ducem, à quo conflictus fuerat, & contra terras ſuas, prece & pretio ſubornat. Qui terram *Lublinenſem* in copioſa multitudine equitum & peditum ingreſſi, ipſam vſque ad flumen *Viſła*, nullo ferente opem, barbarico more crudeliter, omnes Catholicas inflammando Eccleſias: item *Siecziechouienſem* & *Lukouienſem* diſtrictum vaſtârunt, & prædam ingentem tàm hominum, quàm pecorum & rerum in terras ſuas transportârunt & abegerunt. Ab eo quoque tempore terra *Lublinenſis*, tam nobilibus & militibus, quàm agreſtibus & colonis optimè locata & poſſeſſa, cœpit redigi in ſolitudinem & deſertationem. Sed & in cæteras vicinas regiones, ne ſimilem vaſtationem barbaricam experirentur, tantus pauor iniectus eſt, tantaque trepiditas *Sandomirienſes* milites cepit, vt *Boleslao Pudico Cracouienſi* Duce, ſuo proprio Domino & naturali hærede deſerto, deditionem, vniuerſorum voluntate accedente, Duci *Conrado*, quem nouerant barbaros in *Lublinenſem* terram ſubduxiſſe, vltrò facerent. In *Prandotham* verò *Cracouienſem* Epiſcopum, quod cum cæteris militibus *Sandomirienſibus* ſentire noluerit, & *Boleslao Pudico* Duci *Cracouienſi*, puro, fideli, & vniformi tenore adhæſit, *Conradique* Ducis conatibus perſeueranti conſtantiâ reſtitit, *Conradus* ipſe furorem vehementem euomens, miſſis armigeris, curias Epiſcopales in terra *Sandomirienſi* conſiſtentes, videlicet *Tharſenſem*, quæ nunc *Bodzącinenſis* appellatur, *Kielcenſem*, *Kunouienſem* primùm ſpoliatas incendit, & villas præfatorum trium diſtrictuum, multiplici ſpolio afflixit, & omnem prædam ex Curiis & villis Epiſcopalibus congeſtam, in *Maſouiam* abegit. *Prandotha* autem *Cracouienſis* Epiſcopus vir pectoris heroici, nihil huiuſmodi incendiis & ſpoliis conſternatus, à fide & ſubiectione *Boleslai Pudici*, auelli non potuit, quin etiam Ducem *Maſouiæ Conradum* prædictum, cenſuris Eccleſiaſticis & anathemate, ſua auctoritate, ſuoque proceſſu excommunicari & anathematizari, ab vniuerſa *Polonorum* Eccleſia mandauit. Cuius proceſſum & cenſuras, *Fulco* qui & *Pełka Gneſnenſis* Archiepiſcopus, indicta ob id apud *Lancitiam* Synodo confirmans, mandauit Ducem *Maſouiæ Conradum*, velut violentum bonorum *Cracouienſis* Eccleſiæ raptorem & incendiarium, atque iniuſtum inuaſorem, omnibus Prouincialibus Epiſcopis conſentientibus & laudantibus, anathematizatum in ſingulis Eccleſiis denunciari, & pro excommunicato & anathemizato haberi.

vt & prædia Epiſcopatus Cracouienſis.

Hunc Prandotha Ep. Cracov. publice excommunicat.

1244.

Ordinem Prædicatorum *Conradus Maſouiæ* Dux in Dominiis & terris *Maſouiæ* plantaturus, fratribus Ordinis eiuſdem ex conuentu & domo *Cracouienſi Sanctiſſimæ Trinitatis* petitis & acceptis, Eccleſiam & monaſterium ſub titulo *Sanctiſſimæ Trinitatis* in ſuburbanis ciuitatis *Płocenſis* fundat, illicque Fratres Prædicatores locat.

Fratres Prædicatores Płoczkam introducti.

Ruthenorum & *Kiiouienſis* Princeps *Daniel*, terræ *Lublinenſis* ſolitudine & deſertatione comperta, exercitualiter in *Lublin* adueniens, tàm caſtrum quàm ciuitatem capit, & vniuerſam terram *Lublinenſem* ſibi appropriat & vſurpat. Et quò ſibi & poſteris ſuis diuturnior ſit illius occupatio, turrim rotundam ex coctis lateribus in caſtri medio, habentem in ſummitate circuitum & propugnacula, mirâ celeritate ædificat, caſtrumque & ciuitatem foſſis & vallis profundis fortificat, & omnes *Lublinenſis* terræ milites ſibi parere cogit.

Daniel Ruthenorum Dux ciuitatem Lublinenſem & arcem eius capit.

Przemislaus maioris Poloniæ Dux, cum fratre ſuo Duce *Boleslao*, & matre *Helinga*, monaſterium Fratrum Prædicatorum transfert de *Srzodka* in ciuitatem *Poſnanienſem*, ad Eccleſiam Parochialem *S. Gothardi*, de conſenſu *Boguphali* Epiſcopi *Poſnanienſis*. In cuius recompenſam, Eccleſiam *B. Adalberti*, contulit Epiſcopo *Poſnanienſi*, cum iure patronatûs. Qui etiam *Przemislaus* Dux, filiam Ducis *Sleſiæ*, ſibi iungit matrimonio.

Conradus Maſouiæ Dux, vaſtatione terræ *Lublinenſis* parùm ſatiatus, *Cracouienſem* terram, forti iterùm deducto exercitu, noua caſtra, nouaſque munitiones erigendo, illiſque præſidia imponendo, affligit. Quæ dum eo diſcedente per *Cracouienſes* milites, pulſis præſidiis, aut ſponte ſe dedentibus, fuiſſent occupata; *Conradus Maſouiæ* Dux iterum rediens, nonnulla expugnauit, & diruit expugnata, *Boleslaum Pudicum Cracouienſem* Ducem nepotem ſuum, & terras ſuas, tàm per ſe, quàm per barbaras gentes, multifariè conquaſſando. Miſerabiliſque tunc erat terrarum *Cracouienſis*, *Sandomirienſis*, & *Lublinenſis* conditio, externo à barbaris, & domeſtico à propriis, bello vexatarum.

Conradus rurſum terram Cracouienſem turbat affligitq;.

Ad indignationem, apertamque hoſtilitatem *Prutheni* barbari, contra *Conradum Maſouiæ* Ducem verſi, quaſi illis pro aſſiſtentia & labore, quibus illum in deuaſtatione terræ *Lublinenſis*, contra nepotem ſuum *Boleslaum Pudicum Cracouienſem* & *Sandomirienſem* Ducem ad iu-

Prutheni terras Maſouiæ Conrado abſente inuadunt,

1244.

iuuerat, parum iusta retributione respondisset: Equestri exercitu comparato, terras suas (*Masouiæ Swantopelkone Pomeraniæ* Duce ad id illos pellicente) scientes *Conradum* Ducem cum præstantioribus militibus, in terræ *Cracouiensis* conquisitione occupatum esse, inuadunt, & cædibus spoliisque agrestes affectos, etiam oppida & rura incendunt, & vsque ad *Ciechanow* grassantur. Cumque iam multiplicem prædam hominum pecorumque secum vehentes, regredi disponerent, a militibus *Masouiensibus* & *Lancicienfibus* circa *Cziechanow* tertio Idus Iulii inuasi, & prælio conserto, licet acriter restitissent, conflicti, & oppressi, sunt. Et noningentis cadentibus, ducentis captis, cæteri effugerunt. Præda omnis hosti excussa, agrestibus qui & ipsi ad vincendum suas operas nouarunt, reddita est.

Sed dum onusti præda redeunt, a Masouiensibus opprimuntur.

Beata *Heduigi* relicta olim *Henrici* cum barba Ducis *Vratislauiensis* in cœlestes mansiones migrante, nepotes eius, filii *Henrici* a *Tartaris* occisi, cum essent quatuor numero, & duo militiæ, & duo literis intenderent, Principatum *Vratislauiensem* in duas tantummodo sortes diuidunt, videlicet *Vratislauiensem* & *Legnicensem*, ea spe & conditione: vt quoniam *Conradus* & *Vladislaus* natu minores in sortem clericalem, (iam enim *Conrado* in Subdiaconum promoto Episcopatus *Bambergensis*, *Vladislao* Archiepiscopatus *Salczburgensis* destinati fuerant) credebantur transituri, *Conradus* in sorte & portione quæ *Boleslao*, *Vladislaus* in sorte quæ *Henrico* obueniret, includerentur, ex morte aut resignatione ipsorum sortes præfatas perpetuo possessuri. Missis itaque sortibus, *Boleslao Wratislauiensis*, *Henrico Legnicensis* portio contigit. Qua quidem diuisione celebrata, & tandem literis firmata, Ducissa *Anna* præfatorum Ducum genitrix, *Thoma Vratislauiensi* Episcopo assumpto, *Boleslaum* in *Vratislauiensem*, *Heuricum* in *Legnicensem*, Principatus, induxit. Sed *Boleslaus* vocatus *caluus* illico diuisionis taliter celebratæ pœnitere cœpit: & *Legnicensem* sortem existimans præstantiorem, certusque iam existens *Conradum* suæ portionis sortem velut Subdiaconum, & in *Bambergensi* Episcopum breui promouendum, nusquam esse repetiturum, sortes cum fratre *Henrico* commutat, & *Legnicensi* sorte accepta, cedit de *Vratislauiensi Henrico*. De quo iterum prioribus literis irritatis, nouæ confectæ sunt. Verùm interim *Conradus* clericalem sortem fastidiens, studio & Episcopatu deserto, in patriam rediit, & de sorte *Legnicensi* alteram cum *Boleslao* expetebat diuisionem celebrari. Cui etsi *Boleslaus Caluus* primum blanda dederit responsa sperans illius animum temporis processu consilio meliori sanari. *Conrado* tamen perseuerante in proposito, illum a se negata portione exclusit. Qui ad alterum fratrem *Henricum* se contulit, a quo benignè habitus & tractatus est. *Wladislaus* verò, qui in consortem *Henrico* cesserat, in *Salczburgensem* Archiepiscopum promotus, Ducatum *Vratislauiensem Henrico* fratri integrum & immutilatum reliquit.

Quatuor filii Ducis Henrici Wratislauiensis hæreditatem paternam inter se diuidunt.

1244.

Ordo Templariorum subito in variis regionibus Christianorum destruitur, mirantibus vniuersis, quomodo tam magni Domini sic insperate poterant opprimi & extingui. Qui ordo annis centum octuaginta quatuor durauerat.

Templariorum ordo destruitur.

Temerata concordia, & iureiurando, quod *Swantopelkus Pomeraniæ* Dux cum fratribus *Cruciferis* pepigerat, violato, venit *Swantopelkus* cum *Lithuanis*, *Iaczwingis*, & *Pruthenis*, magno exercitu glomeratus in *Culmensem* terram, illamque affecit cæde, incendio, & præda horribili, & animas innumeras pecorum more, in *Culmensi* terra captas, perpetuam seruitutem experturas secum duxit. *Cruciferi* verò deliberabant, qualiter possint & prædam de hostium manibus excutere, & victoria potiri. Et *Theodorico* quidem antiquo Marschalco, suas & hostium metiente vires, placebat, certamen ex iniquo loco & callide agi, & nonnisi medietatem hostium paludem transgressam, reliquam medietatem a tergo, ne primi extremis adiutorio esse possint, inuadi. In quam sententiam omnes prudentiores ibant. Verùm nouus Marschalcus *Berlwinus* non probabat id, asserens *barbaros si adorti in fronte non fuerint, omnes captiuos, omnemque prædam facilè abducturos.* Quod consilium a maiori parte approbatum, cæteris tamen renitentibus, dum exequi pergunt, barbarosque iam flumen *Ossa* transgressos consequuntur, ad quorum conspectum plerique barbari in arces & munitiones cum captiuis & prædis se recipiunt, verùm *Swantopelkus* cum cæteris, Cruciferorum paucitate conspecta, pugna inita ad paludem quæ *Reusin* dicitur, Cruciferos confligit, Marschalcoque interempto, vix viginti effugientibus, cæteros omnes trucidat. Sed & exercitum qui Cruciferis in auxilium post *Thorun* venerat, prima victoria potitus, aggressus, vincit & prosternit, magnaque hilaritate & tripudio ouans, prædis & spoliis interfectorum onustus, in propria victor redit.

Swantopelkus in terram Chelmensem Cruciferorum ingreditur,

& se insequentes Cruciferos prælio fundit, Marschalco quoque eorum interemto.

Non secus barbarorum victoria ex Cruciferis relata, quam propria *Swantopelkus Pomeraniæ* Dux exhilaratus, ad *Remkam* Aduocatum, nonnullosque *Culmenses* ciues nuntios mittit, literasque scribit, rogans, præmiumque promittens, *vt castro Chelmensi irrupto, ad quod illis pro beneplacito patebat introitus, filium suum Mscizugium, cæterosque obsides soluerent, sibique redderent.* Quod cum se *Remka* Aduocatus cæterique ciues *Chelmenses* facturos spopondissent, vnus ex seruitoribus Cruciferorum *Ioannes* vulneribus in prælio confectus, proditione intelligens, Crucifero castrum *Chelm* tenenti indicat. Quo auisamento Capitaneus sumpto, *Remkam* Aduocatum & ciues castrum ingredi volentes, excludit, & in castrum *Zarthawicza* nocte *Mscizuginm* filium *Swantopelkonis*, & alios obsides vinctos, omnibus si mutire auderent interminatus mortem, transportat.

Swantopelkus per ciues Chelmenses corruptos, obsides datos, & filium liberare conatur.

Intelligens autem *Swantopelkus* dolos suos, quos in liberationem filii & obsidum machinatus fuerat, detectos esset, *Culmensem* ciuitatem & *Zarthauicam*, missis quibusdam clandestine satellitibus, procurauit igne immisso conflagrari. Vallatus quoque *Pruthenorum*, *Lithuanorum*, & *Iaczwingorum* multitudine, in *Cuiauiensem* terram venit, & eam fidelesque Christianos, suo & barbarorum brachio (quibus æque ac *Polonis* propterea magis quàm Cruciferis infestus erat, quod *Casimirum* Ducem *Cuiauiæ* filium *Conradi Masouiæ* Ducis omnes expeditiones contra se ac suos, cum Cruciferis frequentare nouerat) vastat & opprimit, pluribusque interfectis, plures etiam in miserabilem captiuitatem deduxit, & vniuersam terram *Cuiauiæ*, per incendia & stragem barbaricam perdidit & vastauit. Cumque Legatus Apostolicus *Wilhelmus* Episcopus *Mutinensis* & scriptis & nunciis *Swantopelkonem* super his corriperet, ille stomachando respondit, *se a persecutione hostium suorum, & præsertim Cuiauiæ Ducis & Polonorum, nedum propter Apostolicum Legatum, sed nec propter solum Papam cessaturum: & nisi sibi filius obses cum cæteris reddatur*, comminatus est *se omnibus conatibus tam Polonos quàm Cruciferos bello vexaturum.*

Quod cum non succedit, vi id extorquere tentat. Cruciferos varie affligit.

Et continuo in *Chelmensi* terra ædificauit castrum *Zanthir* ad ripas *Vistæ*, & nullam nauem inspoliatam reliquit. *Cruciferi* tot malis angustiati, *Samborio* fratri germano *Swantopelkonis*, castrum *Zarthawiczam* per eos interceptum (si *Swantopelkus* pacta cum eis inita se seruaturum, & barbaris suffragia non ministraturum assecuraret) offerebant resignaturos. Sed dum *Swantopelkus* & castri *Zarthawicza*, & filii restitutionem requireret, *Cruciferi* filium *Swantopelkonis* in *Austriam* per triginta armigeros, quos illis *Fredericus Austriæ* Dux in auxilium miserat, transmittunt. *Svvantopelk* liberationem filii effecturus, quiescere non valens in terra *Pomeraniæ* castrum nouum *Svvieczie*, ad fluenta *Vistæ*, vbi *Vista* fortissimos & rabidos edit vortices, vt nauigationem omnem impediret, construere cœpit. *Casimirus* verò Dux *Cuiauiæ*, & *Popo*, alias *Pipinus* Magister cum Cruciferis & gentibus non paucis, *Svvantopelkonem* ab operis noui constructione repulsuri, in nauibus aduenìunt, & multa in destructionem nouorum ædificiorum, ædificando, insuper aliud castrum *Puthirborgk* è regione *Svvieczie* moliti, cœpto irrito discedunt, *Svvantopelkus* & castrum *Svvieczie* consummat, & *Zanthir* militibus & victualibus implet.

Et castra duo ad Vistam locat, & Cuiauiam populatur

1245.

Ad libertatem, Ecclesiis *Gnesnensi* & *Posnaniensi* per *Wladislaum Ottonis* Ducali munificentia largitam, rescindendam, Barones & Militares *Poloniæ* vniuersi, solo liuore acti, conspirant, magnisque illam studiis & interpellationibus, apud *Przemislaum* & *Boleslaum maioris Poloniæ* Duces, precantur cassari. Quæ etsi nulli eorum afferebat præiudicium vel grauamen, offendebantur tamen quàm maximè, Ecclesiasticas sortes, villas, & prædia liberas esse, suis consistentibus sub graui seruitute & tributis. Altius tamen libertati Ecclesiæ *Posnaniensis* erant infesti, in quam nonnulla iura Ducalia, de moneta iure suo & imagine fabricanda, erant transfusa. *Przemislaus* vero & *Boleslaus Maioris Poloniæ* Duces, Baronum & militarium suorum, nullis precationibus, nullis instantiis frangi, & ad propositum eorum molliri poterant: turpe rati Principis & parentis sui Priuilegium in Dei honorem & Ecclesiasticam libertatem donatum, violatum iri, cum violatio ipsa & Diuinitati contumeliam, & ipsis inureret dedecus sempiternum. Confutatis itaque & reiectis eorum friuolis instantiis, libertatem Ecclesiis a genitore eorum *Wladislao Ottonis* donatam, ne à quoquam posset in posterum reuocari in ambiguum, suis specialibus literis innouant & corroborant, & in foris ciuitatum & castellorum Præconum voce iubent illam firmam & illabatam censeri, ab omnibusque suis subditis intemerate custodiri. Conuentu deinde generali, & Curia solenni apud *Gnesnam* indicta, *Przemislaus* Dux natu maior, fratrem suum iuniorem *Boleslaum*, in crastino *B. Adalberti*, in *Gnesnensi* Ecclesia, *Fulcone* Archiepiscopo missam solenniter decantante, sub præsentia *Boguphali Posnaniensis* Episcopi, & multorum *maioris Poloniæ* Procerum, militari cinxit baltheo, & variis ludis atque choreis celebratis, Athletis Ducalia largitus est munera.

Priuilegia libertatum Ecclesiarum Gnesnensis & Posnaniensis Barones Poloniæ tollere contendunt,

Ducibus eo magis has ipsas libertates confirmantibus.

Casimirus Cuiauiæ & *Lancitiæ* Dux, filius *Conradi Masouiæ* Ducis, copiis maioribus, quibus poterat, contractis, in terram *Culmensem* aduenit, & cum fratre *Popone* Crucifero, nonnullisque aliis Cruciferis, item cum *Henrico Lichtersteyn*, item *Druszelisz* (Pincerna hic Ducis *Frederici Austriæ* erat) & paucis quibusdam aliis peregrinis, qui ex *Austria*, Cruciferis opem laturi, gratia prædicatæ Crucis venerant, ordinatis aciebus in *Pomeraniam* ingrediuntur, vastationem de *Chelmensi* & *Cuiauiensi* terris *Svvantopelkoni* digna vicissitudine refusuri. Et *Svvantopelk* quidem cum suis *Pomeranis*, cum *Casimiro* & *Cruciferis* decernere non ausus, *Pruthenos*, quos in auxilium acciuerat, præstolabatur. Interim *Casimirus* Dux cum Cruciferis & peregrinis militibus, plurima oppida & vicos nouem diebus in *Pomerania* exurens, prædam magnam ex ea ducebat. Quem *Svvantopelkus*, *Pruthenis* aduenientibus, consecutus, & a fronte

Casimirus Cuiauiæ Dux nouem diebus Pomeraniam libere vastat,

&

1245.

& a tergo inuadit. *Henricus Lichterſteyn*, & *Druſzeliff* Pincerna, præda in *Pomerania* capta præcedente, ante ſigna ibant, quos *Pomerani* & *Pruthenì* facili negotio fundunt fugantque. *Svvantopelkus* cum tribus cohortibus in *Caſimirum* & *Cruciferos* adeo animoſe & conſtanter inuectus eſt, vt nonnulli deſertis ordinibus, in præcipitem ſe darent fugam. Erat Duci *Caſimiro* miles quidam ſignifer *Martinus Cruszuicienſis*, hic ſua adhortatione milites in locis continuit. Conſerta itaque pugna, acerrimè pugnatum eſt, & neutra parte pedem referente, *Henricus Lichterſteyn* cum nonnullis de *Auſtria* ſuperuenit, (*Druſzeliff* enim Pincerna nonniſi in *Thorun* fugam ſiſtere potuit) & *Svvantopelkonis* exercitum a tergo inuadit. In monento itaque *Svvantopelkus* cum ſuis contritus eſt, & mille quingentis occiſis, cæteri aut capti, aut fuga dilapſi ſunt. Sub eo quoque tempore monaſterium de *Olivva* cum ſuis grangiis ſpoliatum & vaſtatum eſt a *Pomeranis* & *Pruthenis* barbaris.

quem Swantopelkus Dux ſed infeliciter, inſequitur.

Innocentius Papa IV. *Lugduni* concilium celebrat. Quod dum in feſto *S. Ioannis Baptiſtæ* inceptum eſt, ad Octauam Natiuitatis *B. Mariæ Virginis*, quæ tum primum illic inſtituta eſt, durauit, in quo multa vtilia condita ſunt. In proceſſu autem Concilii, hoc eſt XVI. Calend. Auguſti, *Innocentius* Papa, approbante Concilio *Fredericum Romanorum* Imperatorem velut hoſtem Eccleſiæ condemnauit, ipſumque tàm ab Imperio, quam a Regno *Siciliæ, Apulegiæ*, & *Calabriæ* depoſuit & priuauit, & omnes vaſallos à iuramento fidelitatis abſoluit, ſicut apparet *in Sexto, Extra. de ſententia a re iudi gran. Sacro præſente*, & *1. ad Apoſtolicæ* &c. Depoſitionis autem iſtius quatuor aſſignantur cauſæ. Vna fuit periurii, quia non ſeruauit iuramentum quod Eccleſiæ fecerat, tam de Imperio, quam de Regno *Siciliæ*, ratione feudi. Secunda cauſa fuit ſacrilegii, quia procurauit capi Cardinales, & Prælatos, venientes ad Concilium. Tertia, quia notatus fuit de hæreſi. IV. Quia ſex annis non ſoluit cenſum Eccleſiæ *Romanæ* de *Siciliæ* Regno. Idē etiam Papa *Innocentius*, Regem *Portugaliæ*, Baronibus petentibus, ab adminiſtratione depoſuit, quia negligens erat de iuſtitia facienda, vnde Regnum peribat. Et ſubſtitutus eſt loco eius frater ſuus *Alphonſus*, qui erat Comes *Bolonienſis*. Sicut patet in *ſexto extra. de ſupplendo negligentia Prælatorum*.

Innocentius IV. Concilium Lugduni celebrat,

in quo & Fridericum Imp.

& Regem Portugalliæ dignitate ſua priuat.

Chriſtinus Chelmenſis Epiſcopus, cum annis quinque & viginti *Chelmenſem* rexiſſet Eccleſiam, moritur, & in *Culmenſi* Eccleſia ſepelitur, nobilis de domo & familia *Ravva*. Cui *Innocentius* Papa IV. tunc in *Lugduno* agens, nunciis & literis *Conradi Maſouiæ* Ducis rogatus & ſollicitatus, *Henricum* Epiſcopum *Armatenſem* titularem Fratrem ordinis Prædicatorum, virtute & probitate illius delectatus, V. Idus Ian. Pontificatus ſui anno tertio, ſubſtituit.

Chriſtino Ep. Chelmenſi ſuccedit Henricus.

1246.

Grauem & iratum animum *Conradus Maſouiæ* Dux, contra nepotem ſuum *Boleſlaum* Pudicum *Cracouienſem* Ducem gerens, cùm quod ab eo in *Suchodol* conflictus & fugatus fuerat, tùm quod illum a *Cracouienſis* Ducatus poſſeſſione detraxerit, magnis æſtibus & vindictam & viciſſitudinem rependere aſpirabat. Exulceratum quoque ſuapte animum conſors ſua Duciſſa *Agaſia*, muliebribus prouocabat exacerbationibus, ſuadens & inſtigans, vt opprobrium cladis in *Suchodol* acceptæ, propter quam authoritas ſua elanguerat, excuteret, & non ſineret eſſe inultum. *Lithuanis* itaque barbaris ſibi ſolatia præbentibus, terras & Principatus nepotis ſui *Boleſlai Pudici Cracouienſis* Ducis, & ſuarum terrarum & *Lithuanicarum* ſtipatus auxilio, inuadit. Cui *Boleſlaus Pudicus* nepos ſuus reſiſtentiam facturus, cum *Cracouienſibus* & *Sandomirienſibus* militibus in *Zariſzovv* alias *Iaroſzyn* occurrit. Et licet copias ſuas inferiores quàm hoſtiles aduerteret, pugnam tamen conſerit; & forti ac diro inter vtroſque durante prælio, *Conradus Boleſlaum* ſuperat & confligit. Multisque de *Cracouienſibus* & *Sandomirienſibus* militibus aduerſo pectore cadentibus, multi a *Conrado* capti ſunt. *Boleſlaus* Dux *Pudicus* cum paucis, ne viuus in poteſtatem patrui ſui Ducis *Conradi*, a quo ſe extrema paſſurum non ignorabat, incideret, fuga elapſus eſt. Et *Conradus* vaſtata vicina regione, opprobrium acceptum reſarcire contentus, in *Maſouiam* cum præda rediit. Paruo quoque tempore transacto, cum gentibus tantummodo ſuis, ſciens vires *Boleſlai* a ſe fractas eſſe, in *Cracouienſem* terram, habens in comitatu ſuo filium ſuum *Caſimirum Cuiauiæ* & *Lancitiæ* Ducem, item generum ſuum *Mieczſlaum Opolienſem* Ducem, aduenit, & tantum loca (nolens expugnationem caſtrorum & ciuitatum vocare) ciuibus *Cracouienſibus* ſibi deditionem facere aſpernantibus, incaſtellat. Et primum quidem caſtrum contra *Cracouienſem* arcem & ciuitatem, in loco vbi *Rudavva Viſtam* ingreditur, aliud propè monaſterium *Thinecenſe* ſupra ripam *Viſtulæ*, & hæc duo ſuis militibus præſidio commendat: tertium in *Lelow* ædificat, & illud *Mieczſlao* Duci *Opolienſi* genero ſuo dat in tenutam. Sed *Conrado* ex *Cracouienſibus* oris in *Maſouiam* diuertente, *Boleſlaus Pudicus Cracouienſis* Dux cum militibus caſtrum in *Thinecenſi* rupe expugnat & conquirit. Aliud verò quod in faucibus *Rudavvæ* & *Viſlæ* erectum erat, per deditionem accepit: militibus qui in præſidio eius erant verentibus, ne iuxta ac illi de *Thinecenſi* rupe viui in poteſtatem *Boleſlai* Ducis venirent. Contigit non longe poſt *Mieczſlaum Opolienſem* Ducem generum *Conradi*, liberis non relictis mori. Cuius morte vulgata, caſtrum *Lelouienſe*, quod

Conradus Maſouiæ Dux rurſum Cracouienſem terram inuadit,

cum quo congreſſus Dux Boleſlaus vincitur,

Conradus victor caſtra quædam extruit ac firmat;

quæ tamen Boleſlaus expugnat & capit.

1246.

Mieczſlai nomine tenebatur, *Boleſlao Pudico Cracouienſi* Duci illico redditum, & omnes *Conradi Maſouiæ* Ducis labores & machinamenta reciderunt in irritum. In ſortem autem *Mieczſlai Opolienſis* Ducis *Wladiſlaus* germanus ſuus ſucceſſit, Ducatumque *Opolienſem* ex integro poſſidere cœpit. Ad ſuggeſtionem autem & petitionem *Conradi Maſouiæ* Ducis *Lithuani* terram *Sandomirienſem* ſilenti agmine ingreſſi, oppidum *Opatow* & vicinia eius prædantur.

Opiſo Abbas de *Meſſano Innocentii* Papæ IV. in *Poloniam* & *Pruſſiam* Nuncius, ex *Lugdunenſi* Concilio miſſus, pluribus Apoſtolicis fultus facultatibus, *Cracouiam* aduenit, & exinde *Pruſſiam Pomeraniamque* tranſiit. *Swantopelkonem Pomeraniæ* Ducem *Caſimiro Cuiauienſi* Duci & *Cruciferis* fratribus iureiurando pollicentem, cum *Pruthenis* & barbaris contra Chriſtianos non ſentire, neque vlla publica vel occulta inire commercia, a cenſuris, quibus erat per Epiſcopum *Madenſem* etiam Apoſtolicum Nuncium ligatus per annos aliquot, abſoluit, & pecunias denarii S. *Petri* in ſingulis diœceſibus Eccleſiæ *Polonicæ* per annos aliquot recollectas accipiens, ad Papam *Innocentium* rediit. Qui anno eodem *Lugduni S. Edimundum* Confeſſorem *Canthuarienſem* Archiepiſcopum de *Anglia* canoniſat. Ipſius inſuper *Innocentii* Papæ Electores Imperii parentes mandato, *Henricum Landtgrauium* Ducem *Thuringiæ* cognominatum *Aſpe* filium *B. Helizabeth* in Imperatorem eligunt. Cui electioni obuiat & aduerſatur *Conradus Frederici* Imperatoris depoſiti filius, quem Pater ante in *Almania* Regem ordinauerat.

Opiſo Legatus Apoſtolicus Swantopelkum a cenſuris liberat.

Denarium S. Petri in Polonia exigit.

Edimundus canoniſatur,

& Henricus Thuringiæ Landgrauius fit Imp.

Claritatem & præeminentiam Regalis nominis atque faſtigii *Daniel* Ruthenorum *Kiiouienſis* & *Drohicienſis* Dux, & qui pro ea tempeſtate diuitiis, terris, gentibus, factiuitate, & induſtria pollens, inter *Ruthenorum* Principes celebrior habebatur, adepturus, intelligens *Opiſonem* Legatum Apoſtolicum in *Poloniam* aduenìſſe, largisque facultatibus Apoſtolicis præditum eſſe, miſſis ad illum notabilibus nunciis, etiam munera magnæ importantiæ per illos ſibi transmittit, rogans *vt ipſum in Ruthenorum Regem auctoritate Apoſtolica eueheat, coronet atque inunget*. Offerens *ſe cum omnibus Ruſſorum terris ſuæ ditioni ſubiectis Græcorum ritu derelicto, in obedientiam & communionem vniuerſalis Eccleſiæ Romanæ & ſui Summi Pontificis tranſiturum, & tam Ruthenorum quàm aliorum Catholicorum terras, à Tartarorum inuaſione, potenter & animoſè protecturum.* Exhilaratus admodum his Nunciis eaque legatione Legatus Apoſtolicus, & credens vehementer rebus fidei & religionis Chriſtianæ conducere, ſe quoque beatè & feliciter Legationis ſuæ officium obiturum fore, ſi *Daniele Ruthenorum* Principe in *Ruthenorum* Regem euecto, plures & inſignes Prouinciæ atque Regiones, innumerabiles quoque animæ, ex caligine *Ruthenica* ereptæ, in Catholicæ fidei reducentur puritatem. Itaque Nunciis *Danielis* Ducis benignè appellatis, & benè de negotio ſuæ legationis ſperare iuſſis, illos ad *Danielem* Ducē remittit, pollicens *ſe propè diem venturū, & illum, ſi erroribus Græcorum deſertis, veram Catholicam Religionem cum terris & populis ſuis complexus fuerit, in Ruthenorum Regem coronaturum.* Et licet Pontifices *Poloniæ*, & ſignanter *Prandotha Cracouienſis* Antiſtes promiſſum tam temerarium *Danieli* Duci & ſuis nunciis factum, reſcindere *Opiſonem* Legatum Apoſtolicum multis argumentis perſuaderent (quippe probè naturam & mores *Danielis* Ducis, & eius fluxam vaframque fidem optimè dinoſcentes, certo certiùs ſciebant *Danielem* Ducem ſuis illuſionibus, temeratis & promiſſionibus, & religioni noſtræ, & Summo Pontifici, ac ipſi Legato *Opiſoni*, faciliter illuſuram) Legatus tamen Apoſtolicus *Opiſo*, ſiue fidei & religioni Chriſtianæ optimè conſulturus, ſiue Legationem ſuam ex coronatione huiuſmodi illuſtraturus, ſiue quod Pontifices *Poloniæ* parum fideliter & magis ex inuidia, exiſtimabat diſſuaſionem ingeſſiſſe, à ſententia dimoueri non potuit. Sed in *Drohiczyn*, quæ tunc Ducis *Danielis* principalis erat, perueniens, Ducem præfatum *Danielem*, aſtante Principum & Baronum *Ruſſiæ*, ad id ſpecialiter inuitata & accerſita, multitudine, in caſtro *Drohiczyn* Regem ſuper *Ruſſiam* coronat & inungit. Præfato Duce *Daniele* ſolenniter promittente, & ſe iureiurando in manibus præfati *Opiſonis* Legati aſtringente, cum omnibus Baronibus & Principibus, terris & Dominiis ſuis, fidem, ritum, & cærimonias *Romanæ* Eccleſiæ, de cætero fideliter & ſyncere ſectaturum, & *Innocentio IV.* Summo Pontifici *Romano* eiusque ſucceſſoribus pariturum. Miſit ſub iisdem temporibus Summus Pontifex *Innocentius* IV. ad gentem *Tartarorum* conuertendam, & a ſua furia mitigandam fratres *Prædicatorum*, & Minores, zelum Dei habentes, inter quos duo erant principales, ex Prædicatoribus: Frater *Azelinus Lombardus*: ex Minoribus frater *Ioannes* de *Plano*. Iam ſiquidem præfati *Tartari* totam *Perſidem* & *Aſſyriam*, item totam *Turchiam*, quæ ante dicta eſt *Armenia maior*, vbi & *Aſia minor*, armis & crudeli tyrannide occupauerant, antiquis tyrannis & habitatoribus, partim necatis, partim eiectis, aut in ſuū ritum & linguagiū traditis, & traductis.

Daniel Ruthenorum Dux in Regem ab Opiſone Legato Innocentii coronatur.

Fame miſerabili *Culmenſem*, *Pomeraniæ*, & *Pruſſiæ* terras premente, adeò vt plerique *Cruciferi* inedia extinguerentur, miles *Vidzga Gzyorſthin* ex *Cracouienſi* terra, de domo & nobilitate, quæ *Ianina* dicitur, ortum ducens, Ordinem Cruciferorum ingreſſurus, tres naues magnas, vino, medone, tritico, lardo, frumento, butyro, cæterisque victualibus oneratas, per aquas *Viſtæ*, trecenta vero pecora, bo-

Miles Cracouienſis Vidzga in graui fame Cruciferos ſubleuauit,

1246.

ues, vaccas, item armenta, item equos, per terram vsque in *Thorun* transmiſit, gratiſſimum fame laborantibus munus. Solus poſthæc adueniens, in ordinem comiter & benignè ſuſceptus, laudabiliter in eo perſeuerans, defunctus eſt. Attulit etiam tum ſecum magnum pondus auri, in montibus *Polonicis* verſus *Hungariam* ſitis, & ſupra villam *Łanczko* poſitis quæſitum, & totum in ordinem contulit.

ac ſe ordini eorum addixit.

1247.

Maioris Poloniæ Duces hæreditates inter ſe partiuntur.

Maioris Poloniæ Duces, *Przemislaus* & *Boleslaus*, conuentu apud *Poſnaniam* ſuis Conſiliariis indicto, terrarum *maioris Poloniæ* celebrant æquam diuiſionem. Ceſſit autem iuniori natu *Boleslao Caliſſienſis* Ducatus, a fluuio *Proſzna* vſque ad *Przemandt*. Caſtro etiam *Przemandt* incluſo, & ab inde vſque ad fluuium *Wartha* & *Moſzinam* & paludem quæ *Sempno* vocatur, & fluuium *Odra*. *Przemislao* vero natu maiori, *Gneſnenſis* & *Poſnanienſis* ceſſerunt terræ, cum ſuis caſtris & oppendiis Diuiſioque ipſa, etiam iureiurando interpoſito, & anathemate per *Boguphalum Poſnanienſem* Epiſcopum in violatorem, Duce vtroque petente & ſubmittente ſe lato, quaſi quodam duplici funiculo difficulter rumpendo, firmata eſt.

Boleslaus Dux Legnicenſis maioris Poloniæ imperium repetit.

Boleslaus Legnicenſis Dux *Maioris Poloniæ* Ducatus, quos Pater ſuus *Henricus* tenuerat, velut ſui iuris eſſent, repetiturus, ſuper *Odram* nouum caſtrum *Kopaniczam* ædificat, contra quem *Przemislaus* & *Boleslaus maioris Poloniæ* Duces exercitualiter, ædificationem caſtri *Kopanicza* prohibituri, egreſſi, per communes Barones, ne inter fratres affines propinquos horrendum interueniret certamen, pacificantur.

Sed datis aliquot caſtris quieſcit.

Et caſtris *Santhok, Miedzirzec,* & *Zbaſzin Boleslao Legnicenſi* Duci datis, noua munitio caſtri *Kopanicza* demolita eſt.

Barwin Dux Caſſubienſis caſtrum Santhok oppugnat,

Barwin Slauorum ſeu *Caſſubitarum* Dux, caſtrum *Santhok*, quod tunc a *Boleslao Caluo Legnicenſi* Duce tenebatur, prætendens ſui iuris eſſe, collecto exercitu obſidet, & vehementer oppugnat. Succeſſiſſet quoque illius expugnatio propter paucitatem defendentium, & victualium defectum, *niſi Przemislaus Gneſnenſis* & *Poſnanienſis* Dux, qui *Boleslai* Ducis *Legnicenſis* ſororem germanam habebat pro conſorte, feſtinus cum gentibus accurriſſet, tuliſſetque laborantibus & in deditionem caſtri procliuis, opem. Accelerauit & *Boleslaus Caluus Legnicenſis* Dux, cuius caſtrum erat, aduentare cum copiis. *Barwin* Dux *Caſſubitarum* vtriusque veritus potentiam, obſidione ſoluta diſceſſit, nec appoſuit amplius redire. *Boleslaus* autem Dux *Legnicenſis*, Ducis *Przemislai Poſnanienſis*, & *Gneſnenſis* commendata fide & probitate, etiam ſibi caſtrum *Santhok* perpetua largitione donat, vel potius reddit.

a quo facile repulſus eſt.

Caſtrum vero Przemislao donatur.

Boleslaus Caliſſienſis Dux monaſterium Landenſe recuperat.

Non tulit & *Boleslaus Caliſſienſis* Dux frater *Przemislai* ignominiam & iniuriam ſuæ ſortis, quam illi *Caſimirus Cuiauienſis* & *Łancicienſis* Dux filius *Conradi Maſouiæ* Ducis, monaſterium *Landenſe* ad flumen *Warthæ* ſitum incaſtellando, intulerat, ſed cum militia ſua illud aggreſſus, conquirit, præſidioque quod *Caſimirus* impoſuerat depulſo, & vallis foſſatisque, ac vniuerſis propugnaculis diſiectis & demolitis, locum monachis reſtituit.

1247.

Conradus Maſouiæ Dux moritur.

Matura ætate & continua frequentatione bellorum *Conradus Maſouiæ, Cuiauienſis, Łancicienſis* & *Syradienſis* Dux confectus, (qui in omni vita ſua ad conſequendam *Poloniæ* Monarchiam aſpirauerat, & ob id nepoti ſuo *Boleslao Pudico Cracouienſi* Duci iniuſta bella mouerat) moritur, & in *Plocenſi* maiori Eccleſia ſepelitur, duos filios *Caſimirum* & *Semouitum* relinquens. Inter quos ſubita concertatio, ſuper relictis paternis Principatibus, exoritur. Vix enim patris corpore ſepulturæ mandato, dum adhuc funeri relicta ſua *Agaſia*, & filius natu iunior *Semouitus* iuſta perſoluerent, *Caſimirus* natu maior, *Siradienſe* caſtrum, item *Spiczimierz* & *Roſprzam*, ex improuiſo occupauit, & occupata detinuit, moleſtè ferens, quod *Conradus* Pater propenſiori charitate affectus, *Płocenſem* illum ſedem & *Maſouiæ* Ducatum viuens obtinere iuſſerat.

Secundo Magiſtro Cruciferorum *Popone* alias *Pipino* abſumpto, tertius *Henricus* de *Vida* ſucceſſit. Qui in *Pomeraniæ* terra caſtrum *Chriſtburg* conſtruens, illud fratribus & militibus communit, conatus temerarios *Swantopelkonis Pomeraniæ* Ducis facilius repreſſurus. Verum *Swantopelk* tempore opportuno explorato, caſtrum *Chriſtburg* per inſidias nocte intercipit, & *Cruciferorum* partim necato partim captiuato præſidio, ſuum illi imponit. Violatis inſuper pacis ſufferentiis, plurimos ex Cruciferis circa *Golub* cepit aut extinxit. Suo denique & barbarorum exercitu congregato, terram *Cuiauienſem Caſimiri* Ducis hoſtiliter ingreſſus, neque impuberibus neque fœminis miſerendũ duxit: ſed ferro & incendio omnia deuaſtans, magna præda onuſtus in caſtrum ſuum *Szwiecie* ſe recepit. Eo autem *Cuiauiam* vaſtante, aliud caſtrum a Magiſtro *Henrico* & fratribus e regione caſtri *Chriſtburg* extructum eſt. Ad quod oppugnandum conquirendumque cum exercitus ſuus cum curribus & propugnaculis accedens, certamine inito ſuperatus, & in fugam verſus, *Cruciferi* curribus & commeatibus, rebusque plurimis potiti. Eam cladem vltum iri *Swantopelkus* ſatagens, nouo exercitu congregato, nonnullos copias ad laceſſendum *Cruciferos*, qui erant in caſtro *Chriſtburg*, transmittit. Quæ certamine cum *Cruciferis* inito, a *Cruciferis* ex caſtro *Chriſtburg* victi, dum ad *Swantopelkonis* caſtra refugerent, clamore incondito quem fugiendo edebant, adeò *Swantopelkonis* perterruerunt exercitum, vt tabernaculis relictis, trans alteram ripam *Viſtæ*, abſorbentibus nonnullos vndis, diffugerent.

Swantopelcus bis a Cruciferis profligatur.

1247.

Exercitus verò *Cruciferorum*, in terram *Pomeraniæ* deſcendens, grauem vaſtationem per cædes & ignes infert. Sub qua vaſtatione, omnibus horreis & bonis monaſterii de *Oliwa* concrematis, & tam equis quàm pecoribus abductis, monaſterium prædictum extrema egeſtate damnatum eſt.

1248.

Mortuo Conrado cum filio Boleslaus tranquille regnatin Polonia.

Magna tranquillitas certaque pax, *Conrado Maſouiæ* Duce è vita excedente, terris *Cracæuienſi, Sandomirienſi,* & *Lublinenſi*, qui illas & per ſe, & per barbaricas gentes *Lithuanos* atque *Fruthenos* infeſtare ſolitus erat, reddita eſt. Ducis quoque *Boleslai Pudici*, præcipuo hoſte & aduerſario ſublato, firmatus eſt thronus. Cœpitque extunc *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* Dux, collapſa & deformata erigere, & inſtaurare diruta. Et tam apud *Polonorum* Duces, quàm vicinas nationes & Regna, propter probitatem ſuam, morum elegantiam, & virtutum præſtantiam, magnus & celebris haberi. Secutus eſt autem parentem ſuum *Conradum Maſouiæ* Ducem, filius eius *Boleslaus*, & rebus abſumitur humanis.

Boleslaus Caluus Dux Legnicenſis germano ſuo bellum iniuſte infert.

Cracouienſibus & *Sandomirienſibus* oris quietatis, atrox & ciuile bellum in *Sleſiana* ora erupit, *Boleslaus* enim *Caluus Legnicenſis* Dux, magno furore actus, quod & de portione meliori Ducatus *Vratislauienſis*, quæ ſibi ex ſorte debebatur, (*Legnicenſem* ratus meliorem) *Henrico* fratri ſponte ceſſerat, & quod *Conradus* alter frater ſuæ portionis conſors, Subdiaconatu ad quem promotus, & *Bambergenſi* Epiſcopatu ad quem promouendus erat deſertis, militari ſtatu induto, portionis *Legnicenſis* dimidium repetebat; *Henrico* qui *Vladislaum* Archiepiſcopum *Salczburgenſem* habebat conſortem, ex integro ſortem retinente, bellum *Henrico Vratislauienſi*, & *Conrado* fratri apud ſe hoſpitato, Ducibus, mouit. Et *Saxonibus* ſtipendio conductis, in auxiliumque accerſitis, *Vratislauienſem* Ducatum, (*Henrico Vratislauienſi* Duce, quod vires ad decernendum illi tenues erant, vitante conflictum) ſpoliis & incendiis, & qualibet hoſtilitate vaſtat & incendit. Apud *Nouum* quoque *forum* plebe promiſcua ad Eccleſiam confugiente, quingentos homines edaci flamma conſumit. Deinde ad ciuitatem *Vratislauienſom* (quæ tum primum *Henrici* Ducis induſtria a *Theutonicis* diſponi, & iure *Theutonico* locari cœperat) accedens, eam tribus menſibus continua obſidione premebat. Quæ etſi tunc in propugnaculis languida atq; nouella exſtitiſſet, obſidionem tamen *Boleslai Calui Legnicenſis* Ducis, non ſolum fortiter tulit, ſed etiam per frequentes eruptiones exercitum ipſius multifariis damnis moleſtauit, adeò, vt *Boleslaus* ab illius obſidione cœpto irrito recedere cogeretur.

Iacobus Leodienſis Archidiaconus ex *Lugduno* a Papa *Innocentio IV.* in *Poloniam, Pomeraniam* & *Pruſſiam* Nuncius miſſus, aduenit in *Poloniam*, & negotia ſibi a Sede Apoſtolica commiſſa confecturus, Synodum apud *Wratislauiam* agit. Ad quam cum *Fulco Gneſnenſis* Archiepiſcopus, *Prandotha Cracouienſis*, *Boguphalus Poſnanienſis*, *Thomas Wratislauienſis*, *Michael Wladislauienſis*, *Andreas Plocenſis*, *Naukerus Lubucenſis*, *Henricus Culmenſis*, *Polonicæ* Eccleſiæ, & *Gneſnenſis* Prouinciæ Epiſcopi, cum ſuarũ Eccleſiarum Capitulis conueniſſent, *Iacobus Leodienſis* Archidiaconus Nuncius Apoſtolicus, *quantis Sedes Apoſtolica & eius Præſul Innocentius IV. ex diuturna guerra, inter ipſum & Fredericum Imperatorem, pro defenſione libertatis Eccleſiaſticæ, afflicta ſit calamitatibus, in quantas difficultates & debita prolapſa, & quantis circumdata anguſtiis*, longo ſermone edicit: nomineque Romanæ Eccleſiæ & *Innocentii IV. medietatem omnium redituum, per tres annos continuos pro ſubuentione* ab Eccleſia *Polonica*, magno ſtudio flagitare cœpit. Aſſerens *impium & crudelem fore, qui tam euidenti neceſſitati afflictæ & anguſtiatæ matri ſubuenire detractet.* Pontifices autem *Polonicæ* Eccleſiæ, variis conſultationibus habitis, ad ſubueniendum Eccleſiæ *Romanæ* & *Innocentio IV.* de quinta parte ſuarum Eccleſiarum, & beneficiorum ſui Cleri per triennium (medietas enim onerofa videbatur) ſe ſubmittunt. Et quo ſubuentio ipſa in Summi Pontificis conſpectu gratior foret atque commendabilior, pro vniuerſo triennio ſubuentionem ipſam quintæ partis, in conſtituto die celerrimè conferunt, & Summo Pontifici per *Gothfridum* Pœnitentiarium Apoſtolicum, collectam pecuniam & in aurum redactam, transmittunt. Pro quo Pontificibus & Clero *Poloniæ* ab *Innocentio IV.* gratiæ in publico ſunt actæ. Habebatur autem in vniuerſo *Poloniæ* Regno obſeruantia vetus & conſuetudo ab exordio ſuſceptæ fidei, in eam vſque diem, in morem primitiuæ Eccleſiæ & ritum, quem Orientalis Eccleſia obſeruare non deſiit, pro legitima ſanctione cuſtoditum, ieiunium Quadrageſimale, a Dominica *Septuageſimæ* incipere, & in diem *Paſchæ* continuare. Quæ a pluribus ſæpenumero præuaricata perſonis, multarum diſcordiarum inter Clerum & laicalem populum afferebat ſeminarium & fomentum, aut publica aut graui pœnitentia, aut cenſura mulctantibus, aut Eccleſiæ ingreſſum denegantibus; Laicis è contrario opponentibus, conſuetudinem & obſeruantiam præfatam ab Eccleſia *Romana* contraria conſuetudine & obſeruantia in ſingulis Regnis, terris, & Prouinciis *Romanæ* Eccleſiæ ſubiectis abolitam fore, & ſe ad illam more aliorum Catholicorum non teneri. Pluribus itaque diebus in præfata *Wratislauienſi* dieta, per *Iacobum* Apoſtolicum Nuncium & Pontifices *Poloniæ* eorumque Clerum, nodo huiusmodi rei ventilato, prædictus *Iacobus* Apoſtolicus Nuncius, de conſilio & aſſenſu Pontificum & Cleri Eccleſiæ *Polonicæ*, conſeruantiam

1244.

Clerus Polonicus concedit quintam partem omnium redituum Sedi Apoſtolicæ ad triennium.

Tunc primum Quadrageſima a die cinerum incipit, quæ prius a Septuageſima.

1248. & consuetudinem, prædictas multas difficultates & scandala parientem, auctoritate Apostolica sustulit, & tàm Ecclesiasticis quàm secularibus personis, vsum carnium ad Cinerum diem exclusiuè, contraria consuetudine Ecclesiæ *Polonicæ*, neque institutione primitiuæ Ecclesiæ obstante, concessit. Ab eo quoque tempore *Septuagesimæ* Dominica à *Polonis* vetus Carnispriuium denominationem, quam hactenus retinet, accepit.

Przemislaus Bohemiæ Regis filius, patrem Regno exuit.

Venceslaus Bohemiæ Rex, qui ob sinistri oculi defluxum & carentiam *Monoculus* appellatus est, senio & æuo grandæuus, tam hostili odio & liuore (procurantibus & ferentibus huiusmodi odia Baronibus *Bohemiæ*, & signanter *Stiborio*, cognominato ob singularem industriam *Mudra hłowá*, id est, *sapiens testa*) insectatus, quàm à filio suo *Przemislao* angustiatus & constrictus est, vt Regnum illi resignaret, tribus tantummodò castris, videlicet *Szwiekow*, *Łokieth*, & *Ponthe*, sibi reseruatis. Verùm dum nec sic furor filii *Przemislai* & consulentium sibi quiesceret, sed *Przemislaus* ipse *Barszonem* de *Osziek* alias *Kiremburg* (eo quòd cum Patre contra illum sensisset) capitali persequeretur odio, castrum etiam *Ponthe*, quod *Barszo* à Patre tenebat, obsidione vallaret, *Barszo* cum Baronibus de *Szwemberg*, & *Lemberg*, & aliquibus de *Missna*, castra *Przmislai* nocte inuadens, percussit, pluribusque interfectis, *Przemislaum*, & omnes suos in turpem fugam egit.

Qui tandem à Patre captus est,

Rex autem *Venceslaus* & *Bohemorum* & *Austrialium* adiutus assistentia, occupatum à filio Regnum recuperat, & filium ad se in *Thirszow* venientem captiuat, & carceri includit, suorum verò Consiliariorum capita, in monte petrino, trabe iussit decuti. Inter quos etiam caput *Stiborij Mudra hłowá* de *Szumberg* & *Thowaczow* (qui in sua sapientia adeò confidentiam habuisse asseritur, vt Deum posse se in consilium suum vocare gloriaretur) trabe decussum est.

eiq; reconciliatus Morauiam accepit.

Przemislaus verò filius post humiliatus, & per Barones Patri reconciliatus, calcitrare erubuit, & patre concedente, in *Morauia* ad patris mortem gessit Principatum.

Przemislaus & Boleslaus iterum maiorem Poloniam diuidunt.

1249. Diuisionem terrarum & Ducatuum *maioris Poloniæ Przemislaus Gnesnensis* & *Posnaniensis* Dux, inter se & *Boleslaum* germanum suum Ducem *Calissiensem*, superiori tempore celebratam infecturus, castrum & ciuitatem *Posnaniensem*, iuxta Ecclesiam maiorem *Posnaniensem*, magna diligentia atque expensa, variisque ædificiis fossatis & propugnaculis extruxit & consummauit. Et fratre suo Duce *Boleslao Calissiensi* accersito, consignato ei *Gnesnensi* Ducatu, ac castris oppidisque *Bnin*, *Grodecz* seu *Giecz*, *Biechow*, *Ostrow*, *Nakiel*, *Vsczie*, *Czarnkow*, & *Srzem*, castrum & Ducatum *Calissiensem* ab illo in perpetuam possessionem accepit, nouamque diuisionem inter se, & fratrem *Boleslaum* non ex æquo aut Consiliariorum arbitrio, sed ex sensu proprio, priori irrita (*Boleslao* natu minore aduersari non audente) multis viris improbantibus, celebrauit, meliora quæque in suam sortem approprians, & infœcunda & quæque deteriora *Boleslao* fratri relinquens. Coniecit & in vincula præfatus *Przemislaus Posnaniensis* Dux *Thomam* Castellanum *Posnaniensem*, & *Thomislaum* Pincernam, & filium eius *Sandziuogium* Nobiles de domo *Nałencz*: astruens *illos ad se & fratrem suum Boleslaum de maioris Poloniæ Ducatibus eiiciendum, & ad tradendum Ducatus suos præfatos Boleslao Duci Legnicensi, conspirasse*. Quos in castro *Gnesnensi* aliquanto tempore ferreis catenis tenuit constrictos.

Boleslaus Caluus Legnicensis Dux, fratrem Henricum iterum Theutonicis oppugnat,

Boleslaus Caluus Legnicensis Dux, sortem quæ sibi prius obtigerat, & de qua sponte *Henrico* germano suo cesserat, Ducatum videlicet *Wratislauiensem* repetiturus, *Saxonibus* & *Theutonicis*, cæterisque peregrinis militibus, quos pretio in sui auxilium conduxerat, adiutus, alteram in *Wratislauiensem* terram agit expeditionem. Et fratre suo *Henrico* detrectante certamen, & castra tantummodò & munitiones tueri contento, *Boleslaus Legnicensis* Dux, forte & numerosum ducens exercitum, oppida & rura vastat & incendit, & prædam magnam pecorum & captiuorum in terram *Legnicensem* abducit. Terra autem peruastata, etiam ciuitatem *Wratislauiensem* secundâ obsidione constringit. Aliquanto autem tempore in eius obsidione commoratus, pluribus damnis per eruptiones & inuasiones eorum, qui pabulatum se conferebant, exceptis, in *Legnicensem* Ducatum fremens & tristis, quòd duabus expeditionibus nihil prosperè egisset, rediit.

sed suo malo.

Quem in *Legniczam* redeuntem, Barones & milites sui captiuant, & incarcerant, posthæc de sinceritate facienda sponsionem faciens, dimissus in libertatem, castra *Theutonicis* tradit, vt liberius proprios vastaret, suam captiuitatem satagens vltum iri. Donat insuper castrum *Lubuscz* Archiepiscopo *Maydeburgensi* ea conditione, vt sibi in gentibus transmittat auxilia. Quibus cognitis *Przemislaus Posnaniensis* Dux gener suus, qui sororem suam germanam habebat in consortem, ipsum velut delirantem detinuit, & sub honesta custodia seruauit captiuatum.

Nicolaus Pragensis Episcopus, apud *Venceslaum Monoculum Bohemiæ* Regem per æmulos famæ & nominis sui accusatus, quod & ipse cum filio Regis *Przemislao* sensisset, & ipsum ad rebellandum Patri subordinasset, iussu *Venceslai* Regis captus est. Propter quod Interdictum Ecclesiasticum in vniuersa *Pragensi* diœcesi, quousque in libertatem rediit, obseruatum fuit.

Bruno Olomunecensis Episcopus, dignitate Sacerdotii neglecta, oppidum *Ratiboriense*, ob quasdam simultates & inimicitias cum

1249. *Vladislao* Duce *Ratiboriensi* susceptas, obsidione cingens, expugnat, & tàm Ecclesias quàm monasteria & oppidum incendio absumit. Ad castrum etiam *Ratiboriense* machinas admouet, sed inde repulsus, turpiter abiit. Post tractatus autem varios pro pace componenda hinc inde habitos, *Wladislaus* Dux oppidum *Ratiboriense* tribus millibus marcarum à *Brunone* redemit.

Expeditio per Ludouicum Regem Franciæ contra Saracenos male gesta.

Francorum Rex *Ludouicus*, pro libertatione terræ Sanctæ sumpta cruce, cum suis Episcopis, Baronibus & Principibus, transfretaturus iter transmarinum, & in die Ascensionis Domini ex *Cypro*, vbi integra hyeme hybernauerat, nauem conscendens, nauigansque, portum & ciuitatem *Damiatæ* capit. Vltra verò ad expugnandum *Saracenos* procedens, obuiam habuit multitudinem Saracenorum in passibus strictis, vbi multi de suis occiduntur, inter quos fuit frater suus *Robertus*, cuius nimia celeritate clades ipsa acciderat. *Ludouicus* verò *Franciæ* Rex cum pluribus suis capitur, & cum captiuitatem annis quinque pertulisset, data pecunia se ipsum & omnes in libertatem vendicauit.

Andreæ Plocensi Ep. succedit Petrus.

Andreas Plocensis Episcopus, dictus *Cracouiensis*, cum annis vndecim sedisset, febribus maceratus decima septima Ianuarii moritur, & in *Plocensi* Ecclesia sepelitur. Cui *Petrus*, cognominatus breuis, Canonicus *Plocensis*, per electionem Canonicam via compromissi celebratam, succedit. A *Fulcone Gnesnensi* Archiepiscopo apud *Calisz*, *Casmiro* & *Semouito* Ducibus *Masouiæ* illum promouentibus, confirmatus & consecratus est.

Claruit sub hoc tempore in *Lombardia*, vita, doctrina, atque miraculis *B. Petrus* de ordine Prædicatorum, natione *Veronensis*, sed in territorio *Mediolanensi* ab hæreticis, Deum tantummodò visibilium, dæmonem inuisibilium creatorem astruentibus, velut sectæ eorum damnator, occisus, magnis cœpit coruscare miraculis.

Innocentius Papa IV. Albertum Episcopum olim *Armanacum*, tunc verò in Archiepiscopum *Russiæ* promotum, ad *Danielem Russiæ* Regem, obedientiam sibi & *Romanæ* Ecclesiæ ab eo præstitum iri requirens, mittit. Sed Rex callidus & rebellis, neque requisitioni Apostolicæ paruit, neque se fidum, sed hostem *Romanæ* Ecclesiæ egit, Legatumque Apostolicum *Albertum* sine honore dimisit.

Henrico Imp. succedit Wilhelmus.

Henricus Landtgrauius & Dux *Thuringiæ*, cognominatus *Aspe*, filius *B. Helisabeth*, mandato *Innocentij* Papæ, ab Electoribus Imperii, post *Frederici* depositionem, in Regem *Romanorum* electus, moritur, & mandato eiusdem Summi Pontificis *Innocentij*, Electores ad electionem alterius Regis procedentes, *Guilhelmum* alias *Vilkinum* Comitem *Hollandiæ* in Regem & Imperatorem *Romanorum* eligunt.

1249. *Cruciferos Pruthenci cædunt.*

Adunato *Cruciferi*, qui *Balgam* & *Elbing* castra & oppida in *Prussia* obseruabant, non mediocri ex propriis & forensibus militibus exercitu, *Pruthenorum* regionem *Nactaga*, siue *Managa* hostiliter ingressi, tàm flammis quàm cædibus crudeliter vexauerunt. Vastatione autem peracta, dum redirent, à *Pruthenis* iniquorum locorum opportunitate circumsepti, dum neque effugiendi, neque iusta acie dimicandi spatium foret, barbaris qui & ipsi plures numero erant, instantibus, se hostibus (Marschalco Duce exercitus, & *Henrico* Crucifero necquicquam improbantibus) dedunt. A quibus omnes ad vnum trucidati sunt atque deleti, circa villam vocatam *Vitke*. Vbi etiam non mediocris alia cæsa est à barbaris Christianorum multitudo.

1250. Crescentibus stupendis & magnificis miraculis, quæ clementia Saluatoris, per *B. Stanislai* Pontificis *Cracouiensis* gloriosa merita, *Polonorum* genti in earum cladium & afflictionum, quibus & à *Tartaris* & à ciuilibus bellis attrita est, leuamen, operari dignata est: *Boleslaus Pudicus* Dux, & *Prandotha* Episcopus, *Cracouienses*, feruentis ambo deuotionis viri, Nuncios, Magistrum *Iacobum* Decretorum Doctorem Decanum *Cracouiensem* ortum de *Skarzeszow*, humilis quidem sortis, & staturæ infimæ & exiguæ, sed magnæ & raræ doctrinæ, prudentiæ & factiuitatis virum; & Magistrum *Gebhardum* Canonicum *Cracouiensem*, & Fratrem *Boguslaum* Ordinis Prædicatorum Subpriorem domus *Cracouiensis*, *Lugdunum* ad *Innocentium* Papam, miracula ipsa expositiuros transmittunt.

Nuncij Romam missi pro sollicitanda canonisatione S. Stanislai

Quæ etsi summo Pontifici *Innocentio* in facie Consistorii publici per Magistri *Iacobi* de *Skarzeszow* Decani *Cracouiensis* organum, grauiter & disertè enarrata forent, Summus tamen Pontifex, grauitatem in rebus similibus à Sede Apostolica custodiri solitam obseruans, Archiepiscopo *Gnesnensi*, *Wratislauiensi* Episcopo, & Abbati de *Lubens*, examen miraculorum *B. Stanislai* per literas speciales mandat & committit, iubens illis & singulariter iniungens, quatenus propter diuturnam & longæuam earum rerum, quæ de passione & martyrio *B. Stanislai* Episcopi *Cracouiensis* ferebantur, protelationem, quendam militem centenarium (*Gethko* hic erat) cum omni diligentia ac sollicitudine examinent.

& Papa proprium commissarium mittit ad examen.

Qui etsi *S. Stanislaum* non nouerit, eos tamen qui illum nouerant, pro comperto habebatur nouisse, & illis referentibus, vitæ beati viri puritatem & conuersationem, innocenter & religiosè per omne æuum traductam, ordinem denique & causam martyrii, & miracula quæ in vita & morte operatus est, didicisse. Cuius Commissionis tale exstat exemplar.

Commissio Papæ pro canonisatione S. Stanislai.

Innocentius Episcopus Seruus Seruorum Dei. Dilecto filio Iacobo Velletrensi Ordinis fratrum minorum, Salutem & Aposto- li-

1250.

licam benedictionem. Licet venerabili olim fratri noſtro Epiſcopo Cracouienſi, & dilectis filiis Capitulo & Clero Cracouienſis ciuitatis & diœceſis, ſuis nobis literis intimantibus, quòd mirabilis Deus in Sanctis ſuis, piæ memoriæ Stanislao Epiſcopo Cracouienſi tot & tantis dat coruſcare miraculis, vt illius ſanctitas apertis indiciis comprobetur, & ipſius inter alios Sanctos non inuocari ſuffragia eſt indignum, venerabilibus fratribus noſtris Archiepiſcopo Gneſnenſi, Epiſcopo Wratislauienſi, dilecto filio Abbati de Lubens, Ciſtercienſis Ordinis Wratislauienſis diœceſis, dederimus noſtris literis in mandatis, vt aſſumptis ſibi viris religioſis & Deum timentibus, de virtute morum, & veritate ſignorum, operibus videlicet & miraculis, diligentiſſimè inquirentes, quæ inuenirent, Nobis ſuis literis fideliter intimarent. Ipſiſque in negotio huiusmodi procedentibus, & reſcribentibus Nobis, Nos fidem adhibeamus, vt conuenit, propoſiti eorundem: quia tamen in tanto negotio eſt grauitate & maturitate præuia procedendum, te ad partes transmittentes, easdem diſcretioni tuæ auctoritate præſentium, in virtute obedientiæ diſtrictè iniungimus, vt à dictis inquiſitoribus, ſi ſuperſtites & præſentes in Prouincia fuerint, an ſic proceſſerint, ſicut ipſorum ſigillis recepimus, perſcruteris, & ipſorum actorum exempla, ad maiorem certitudinem tecum portes, faciens tibi præſentari eos, qui dicuntur à diuerſis infirmitatibus fuiſſe liberati, quos & quot potueris. Ac illos duos centenarios ſi ſuperſtites fuerint, de quibus mentio eſt in actis: quæ dicuntur ab aliquibus accepiſſe, vel eorum alterum, quòd Sanctum nouerunt eundem, & de ipſius clara & honeſta conuerſatione, dum viueret, audierunt: inquiſiturus ab ipſis & inſpecturus an ita ſit. Nihilominus deuotionem populi, & famam communem ſuper Martyrio & cauſa Martyrii, nec non ſanctitate ipſius inquiras. Inſuper vtrùm Cracouienſis diœceſis Paganis & Ruthenis Schiſmaticis ſit confinis, vt per hoc ex ipſorum confinio lucrum prouenire valeat animarum. Ad hoc librum Chronicorum, quoad capitulum pertinens ad negotium memoratum, ex Archiuo Ducis Poloniæ editum, & etiam librum Annalium & Epitaphium conſidera diligenter. Et his ſummatim ſub obteſtatione iuramenti, vbi tibi viſum fuerit, coram prioribus inquiſitoribus præſtiti, plenius intellectis, ſi aliqui teſtes ſuper prioribus vel nouis articulis fuerint, eos iuratos ſecundum formam recipiendorum teſtium prudentum recipias, & diligenter examinare procures. Et ſic inſtructus ad Nos, vt per te ſuper his inſtruamur plenè, reuertaris. Datum Peruſii. Septimo Calend. Iunii. Pontificatus Noſtri anno IX.

Henricus Danorum Rex ab Abele fratre vita & regno priuatur.

Henricus Danorum Rex Illuſtris, cum velut natu maior patre mortuo in Regnum & paternum ſolium ſuffectus, annis aliquot illud iuſtè, piè, & religioſè adminiſtraſſet, a fratre iuniore *Abel* nomine, Regnum & Dominationem ambiente, tàm Regno quàm vita priuatur. Cum nonnullis ſiquidem ſceleſtis viris, in necem Regis & fratris ſui, tenerrimo illum diligentis affectu, conſpirans, ipſum capit, captumque marinis ſuffocat vndis, Regnumque illicò inuadit. Facinus tamen deteſtandum vlciſcente Deo, neque Principatus neque vita fuère illi diuturna. *Friſonibus* enim, ſub iugum illos cogi ſatagens, bellum anno inſequenti inferens, prælio inito ab illis occiſus, & vitam & Regnum amiſit.

Henricum Legnicenſis Dux Boleslaus fratrem tertio infeliciter inuadit.

Duabus expeditionibus contra *Henricum* Ducem *Wratislauienſem* germanum, ſuumque Ducatum, ſuperioribus annis indictis, *Boleslaus Caluus Legnicenſis* Dux tertiam adiecit, & æſtate anni huius ſtipendio conductis militibus, tertiò & Ducatum *Wratislauienſem* vaſtauit, & ciuitatem obſedit, pluribusque conatibus ad eius oppugnationem curam & cogitationem impendit. Sed tàm militum Ducis *Henrici*, quàm forti ciuium reſiſtentia, tertiò repulſus, in *Legnicz* fremens rediit, & ſingula vaſtauit igne. A militibus *Teuthonicis*, quos conduxerat, pro mercede promiſſa vexatus, omnbius equis, armis, fortunis, & clenodiis ſe exuit, & mercenariis militibus ſemiplenè ſtipendium perſoluit. Propter quod & in ſuo *Legnicenſi* & *Wratislauienſi* Ducatibus, plura fuerunt noua loca per prædones & eos quibus ſolutio facta non fuerat, incaſtellata. Multis autem *Boleslaus Legnicenſis* Dux preſſus incommodis, caſtrum ſuum *Lubecenſe Ioanni* & *Othoni* Marchionibus *Brandenburgenſibus* in leui pecuniarum quantitate (ea etiam ſpe illectus, quòd *Brandenburgenſes* Marchiones illum ſuis gentibus contra fratres *Henricum* & *Conradum* adiuuare ſe aſtrinxerant) obligat. Ab eoque temporè caſtrum & diſtrictus ipſe, à *Polonorum* Regno alienatus, ad Marchionatum *Brandeburgenſem* tranſiit. Verùm dum nec ſic longo bello rebus ſuis, debitis & ære alieno inuolutus, prouidiſſet, à propriis militibus deſertus & contemptus, à mercenariis verò, quibus non exſoluerat, cæteriſque prædonibus caſtra noua occupantibus, adeò exinanitus & in egeſtatem penè extremam detruſus eſt, quòd frequentius pedibus, quàm equo vectus, omnibus deſtitutus familiaribus, vno tantummodo *Surriano Figellatore* miſerrimè aſſociatus, & ſtipe aliena nutritus, paſſim vagaretur. Ab *Henrici* quoque fratris ſui militibus captus, & in vincula apud *Wratislauienſe* caſtrum coniectus, iubente *Henrico* fratre, & calamitatem ignominiamque fraternam, non ſecus quàm propriam piis abhorrente præcordiis, dimiſſus, in *Legnicz* ſe recepit, & contra fratres ſuos *Henricum* & *Conradum* machinari non deſtitit. Et pro excutienda egeſtate qua tenebatur, oppida *Zithauiam* & *Gierliczam* in ſua forte conſiſtentia, in ſummis grauibus Baronibus &

& caſtrum Lubucenſe à regno alienat.

1250.

ſubditis ſuis tradidit & inſcripſit, Ducatumq; ſuum truncatione enormi diſcerpſit. Quæ omnia Beata auia ſua *Heduigis* dum viueret, nonnullis timoatris perſonis prædixerat Ducatibus *Sleſiæ* & fratribus per *Boleslaum Legnicenſem* Ducem fore inferenda.

Fridericus Imp. moritur.

Fridericus IV. Romanorum Imperator, ab Imperio, & *Siciliæ* Regno, per *Innocentium IV.* ſententialiter depoſitus, ex *Italia*, vbi plures clades & infortunia pertulerat, in *Neapuliam* veniens graui ægritudine apud *Feremſolem* preſſus, ſine pœnitentia & in anathematis vinculo moritur. Quem fertur *Manfredus* filius eius naturalis (Regnum *Siciliæ* & theſauros paternos ambiens) vno Secretario Imperatoris conſcio, ne ex infirmitate qua detinebatur conualeſceret, cuſſino ſuper faciem eius poſito, ſuffocaſſe. Qui etiam *Manfredus* morte *Frederici* ſecuta, dominium Regni *Siciliæ*, vſurpare & occupare cœpit. A quo illum *Conradus* Rex filius legitimus *Frederici* de filia *Ioannis* Regis *Hieroſolymitani* ſuſceptus, & quem *Siciliæ* Barones ſingulari proſequebantur fauore, deiecit.

Is Petrum de Vineis falſo accuſatum cœcauit.

Hic *Fredericus Petrum* de *Vineis* Cancellarium ſuum, & omnium rerum ſuarum fidelem & ſolertiſſimum curatorem, viginti notabilibus Curienſibus, coniuratione contra illum ex liuore facta Imperatori *Frederico* illum de certis & enormibus criminibus pari relatione vnoque tenore ſeparatim accuſantibus, fidem præſtans, vtroque lumine excœcauit. Accuſatione tandem diſcuſſa, cum illum innocentem comperiſſet, vehementer doluit. *Petrus* verò de *Vineis* priuationem luminum impatientius ferens, caput ad petram allidens, miſerabiliter expirauit. Qui poſt cœcitatem Imperatori reconciliatus in dolo, conſuluit, vt ad reſcindendam egeſtatem qua laborabat extremè, omnium clenodiorum in Imperio & Regno *Siciliæ* conſiſtentium Eccleſiarum acciperet medietatem. Qui cum id conſilium fuiſſet executus, exprobrauit illi in faciem *Petrus* de *Vineis*, quòd non ſincerè ſed liuoroſè & vafrè illud ſibi præſtitiſſet conſilium, præcipitaturus illum ad Dei indignationem & furorem, & ſupplicium ſuæ cœcationis de eo ſumpturus.

1251.

Opolienſis Dux *Vladislaus*, glotem ſuam germanam Duciſſam *Iuditham* relictam olim fratris ſui *Mieczslai Ratiborienſis* Ducis, & filiam *Conradi Maſouiæ* Ducis, orbam & ſterilem, pro quingentis marcis argenti, quas in *Ratiborienſem* Ducatum pro dote à *Conrado Maſouiæ* Duce Patre ſuo intulerat, ſoluturus, quatenus villas & poſſeſſiones in *Ratiborienſi* Ducatu, occaſione dotis & dotalitii eidem *Iudithæ* Duciſſæ inſcriptas, ab obligatione & eiusdem Duciſſæ tenuta abſolueret, & terram *Rudenſem* à principali caſtro & ciuitate *Ruda* denominatam, quæ nunc *Vielunenſis*, ad amœnos, irriguos & perennes fontes, in baſſo & fœcundo ſolo translocata, cum *Ruda* in editiori loco conſiſtens, ſterilis & inaquoſa eſſet, appellatur. Quam tempore exilii, quo *Przemislaus* & *Boleslaus* filii *Wladislai Othonis*, ab *Henrico cum barba Sleſiæ* Duce de terris *maioris Poloniæ* cum Patre pulſi, de conuenientia eiusdem Ducis *Henrici cum barba*, occupauerat, intelligens ſibi poſſeſſionem eius fieri non poſſe diuturnam, præfatæ *Iudithæ* Duciſſæ gloti ſuæ fratris *Mieczslai* relictæ (Duce *Caſimiro Cuiauienſi* & *Łancitienſi* rem gratificante) tradere diſponit in dotis ſuæ poſſeſſionem. Cum autem dies, de quo inter *Wladislaum Opolienſem*, & *Caſimirum Cuiauienſem* & *Lancitienſem* fratrem relictæ *Mieczslai*, Duces, conuenerat, aduenisset, *Przemislaus Poſnanienſis* & *Caliſſienſis* Dux, de his certior per amicorum auiſamenta factus, ne notabilis portio hæreditatis ſuæ, ex contractu eiusmodi, ampliorem alienationem contraheret, cum expedita militum manu verſus *Rudam* caſtrum aduenit, & tardantibus nunciis & gentibus *Caſimiri* Ducis *Cuiauienſis* & *Łancitienſis* ad poſſeſſionem illius apprehendendam tempeſtivè venire, *Poſnanienſis* & *Caliſſienſis* Dux *Przemislaus* caſtrum *Rudenſe* vacuum reperiens (gentes enim Ducis *Opolienſis Wladislai* iam de illo diſceſſerant, ſolo tenutario, cum paucis, ad tradendum illud *Caſimiro Cuiauienſi* & *Łancitienſi* Duci, relicto) in poſſeſſionem illius intrauit.

Przemislaus Poſnanienſis Dux caſtrum Rudenſe recuperat.

Et in obedientiam & ſubiectionem eius ſingulis militibus terræ *Rudenſis* ſpontè ruentibus, terram *Rudenſem* extunc pacificè, velut ſortem ſui patrimonii legitimam, poſſidere cœpit. Quo cognito gentes *Caſimiri Cuiauienſis* & *Łancitienſis* Ducis, qui tardiuſculè pro caſtro *Rudenſi* poſſidendo aduenerant, abierunt retrorſum concito curſu, veriti ne *Przemislaus Poſnanienſis* & *Caliſſienſis* Dux illos inuaderet. Dux etiam *Opolienſis Wladislaus* ademptum ſibi *Rudenſem* Ducatum æquo animo tulit, nec illum iure aut iniuria à *Przemislao* (ſciens ſe illum violenter & præter æquitatem poſſediſſe) repetiit. Gloti autem ſuæ Duciſſæ *Iudithæ Mieczslai* relictæ, dotis ſummam argento parato *Henrico Wratislauienſi* Duci qui illam in conſortem acceperat, & filium *Henricum* filiamque *Heduigim* ex ea ſuſceperat, exſoluit. Sed & cum *Przemislao Poſnanienſi* & *Caliſſienſi* Duce affinitatem iunxit, & ſororem eius *Eufemiam* accepit in conſortem, nuptiis cum magna ſubditorum hilaritate in *Poſnania* celebratis.

Iterum nuncii pro S. Stanislai canoniſatione Romam mittuntur.

Miraculis Beatiſſimi *Stanislai* Epiſcopi *Cracouienſis* & martyris per Commiſſarios Apoſtolicos, *Gneſnenſem* videlicet Archiepiſcopum, *Wratislauienſem* Epiſcopum & Abbatem de *Lubens* cum magna & exacta grauitate examinatis, & in publicum ſcriptum redactis, priores huius negotii Nuncii, videlicet Magiſter *Iacobus* de *Skarżeſżewo* Decretorum Doctor, Decanus, & Magiſter *Gerrhardus* Canonicus, *Cracouienſis*

1251.

couienſis, canoniſationem Beati viri, apud *Innocentium IV.* Papam ſollicitaturi, ad curiam *Romanam* per *Prandotham* Epiſcopum & Capitulum *Cracouienſe* ſumptibus datis prouiſi, altera vice transmittuntur: & vt res ipſa facilius tranſigi & obtineri poſſet, Nunciis præfatis nonnulli Fratres Prædicatores, & Minores de monaſteriis & domibus *Cracouienſibus* in literis Diuinis eruditi, & zelum Dei habentes, adiuncti ſunt.

Sal in rure Bochnia invenitur.

In villagio & rure *Bochnia*, quinque *à Cracouia* miliaribus diſtante, *Sal* durum & compactum, quod extrahitur in peciebus groſſis, in plerisque locis adeò candidum, vt criſtalli ſpeciem viſentibus præbeat, cuius & hactenus vberrimus vſus, repertum eſt, & oppidum locatum. Eccleſia quoque Parochialis in honorem Sancti *Nicolai* Confeſſoris erecta, & *à Boleslao Pudico* liberaliter dotata eſt. Quæ quidem ſalis repertio, Beatæ fœminæ *Kunegundis* Duciſſæ *Boleslai Pudici* conſortis meritis, iam tunc fulgentis virtutum iubare, aſſcripta eſt.

Boleslaus Caluus Legnicenſis Dux, filius *Henrici à Tartaris* occiſi, bellum ſibi *à Conrado* fratre germano, ob non præſtitam contingentem comportionem, ratus quandoque imminere, *Hinkonem* filium *Mirszonis* Caſtellani *Groſnenſis*, quamuis ſibi inter paucos eorum ſpe exigendæ pecuniæ in *Almanos* & externos, cum quibus omnia ſua agenda communicare conſueuerat, diſtribuendæ, qua parentẽ ſuum *Mirſzonem* abundare ſperauerat, capit, & captum *Almanis*, quibus pecuniam debebat, pecuniâ mulctandum tradit. Quare adeò omnium *Poloniæ* Baronum, in ſuo *Legnicenſi* Ducatu, animi ab eo alienati, & ſibi infenſi facti ſunt, vt caſtrum & oppidum *Croſnam*, cæterasque quæ in eorum poteſtate erant munitiones, *Conrado* fratri & aduerſario ſuo traderent, & in illius ſe conferrent, *Boleslao Caluo* deſerto, (tyrannidem ſuam in dies amplius graſſantem peroſi) ditionem.

A Boleslao Caluo ſubditi ad fratrem Conradum deficiunt.

Viola genere & natione *Bulgara*, Duciſſa de *Opol*, moritur.

Spoliaturi fines *Polonorum* quidam ex caſtro *Lubuſz* latrunculi, in campeſtria caſtri *Zbąſchin* perueniunt, & gregem pecorum haud mediocrem nacti, etiam paſtorem, ne facinus fugiens denunciaret, ſimul apprehendunt. At ille tàm ſe quàm pecus à ſe cuſtoditum in libertatem vendicaturus, *ſi huc*, inquit, *prædatum veniſtis, ampla poteſt vobis præda, ſi pecus meum inuiolatum fuerit, meo iudicio contingere.* Lætis illis, & incolumitatem tam ſibi quam pecori pollicentibus, *caſtrum*, ait, *Zbąſchin, gentibus ad illius excubias pro ſua vice*, (per vices enim cuſtodiri ſolitum) *tardè venientibus, à tribus tantummodò & his pauidis & inertibus, cuſtoditur; illo ſi quid audaciæ vobis eſt, facilè potiri poteritis.* Qui capta præda omiſſa, è veſtigio ad caſtrum perueniunt, & pro cuſtodia caſtri ſe veniſſe, quemadmodum à paſtore docti fuerant, mentiti, ad caſtrum cum fauore intromiſſi, caſtrum occupant, & eos quos ibi reperiebant vinciunt. Cuius facti noctu nouitas, cum ad *Przemislaum Poſnanienſem* & *Caliſſienſem* Ducem, altero ex quo contigerat die, feſtinantiſſimè delata fuiſſet, nihil rei atrocitate, quæ alium pauore perculiſſet, territus, feſtinus & ipſe cum pauca ſuorum Curienſium tantum manu, tàm nobilibus quàm agreſtibus, ſe celerrimè ſequi iuſſis, ad *Zbąſchin* peruenit, & ſpeciem obſidionis occupatoribus monſtrauit. Qua illi exterriti, cum & caſtrum victualium inops eſſet, & nemo obſeſſis opem laturus ſperaretur, vita tantummodò à Principe impetrata, caſtrum dedunt. Prius quoque deditio ipſa facta eſt, quàm illud milites, veram obſidionem effecturi, conſequerentur. Sed & gratiæ illi à latrunculis ingentes actæ ſunt, quòd illis vitam ſcelere eorum demeritam, ſua propitiatione donauerit.

Caſtrum Zbąſchin à latronibus occupatum Przemislaus recuperat.

In maxima egeſtate & penè deſperatione *Cruciferis*, ex clade apud *Nactagam* regionem ſuſcepta, conſtitutis, Marchio *Brandeburgenſis*, item Epiſcopus *Mersburgenſis*, item Comes *Henricus* de *Szwarczburg*, cum gentium armatarum auxiliis adueniunt, & *Pruthenos* ſuperiori victoria exultantes, ſtrage frequentius edita adeò atterunt domantque, vt quinque *Pruthenicæ* regiones armis ſubactæ, videlicet *Pomerani*, *Erminii*, *Pogezani*, *Barthini*, & *Nactangini*, etiam fidem *Chriſti* profiteri, & idola relinquere coactæ ſunt. Sub quo tempore quarto Magiſtro *Pruſſiæ Hermano* de *Zalcza* obeunte, frater *Conradus* Landtgrauius *Thuringiæ*, in Magiſtrum ſuffectus eſt.

Cruciferorum cladem pii Principes in Pruſſia vlciſcuntur.

Henricus alias *Heidenricus*, qui & *Albertus*, olim *Armacanus*, tunc verò *Culmenſis* Epiſcopus, Eccleſiæ ſuæ bonum regimen, & reſidentiam Canonicorum aſſiduam ordinaturus, cum eſſet Frater ordinis Prædicatorum, Eccleſiam prædictam *Culmenſem* in die *B. Mariæ Magdalenæ* de ſeculari in Regularem transfert, & Canonicis Prælatisque ſecularibus amotis & conſentientibus, Collegium Canonicorum Regularium in illa inſtituit. Qui bona temporalia habentes in communi, etiam domicilium haberent vnum, & menſam communem.

1252.

Seceſſione militarium & ſubditorum ſuorum *Boleslaus Caluus Legnicenſis* Dux, quod ſe deſerto, fratri & aduerſario ſuo *Conrado* adhæſerunt, *Crosnamq;* & alias munitiones tradiderunt, vehementer furore irritatus, non à deſertoribus tantummodò ſuis, ſed etiam à *Conrado* fratre, pœnas ſeceſſionis huius & contemptus exigere cogitat, *Conradumq;* fratrem, nihil aliud quàm ſortem ſuam ab eo repetentem, primùm captiuare, deinde occidere deſtinat, (pacificus enim erat Princeps *Conradus*, & cum ob manſuetudinem tùm ob paupertatem iniuriæ opportunus) carnificesque quibus id munus delegat, prece & promiſſis ſubordinat. *Conradus* autem Dux inſidias, ſibi à fratre *Boleslao Legnicenſi* Duce comparatas, declinaturus, ad *Przemislaum Poſnanienſem* & *Caliſſienſem* Ducem (neque enim in altero germano *Henrico Wratislauienſi* Duce plus quam in *Boleslao* ponebat ſpei) diuertit, petens ſui miſereri, & ſe in patrimonii ſui ſortem ſuo brachio reponi. A quo non ſolùm benignè ſuſceptus, ſed etiam comiter & honeſtè habitus eſt, & benè de reſtitutione ſua in ſortem & portionem ſuam ſperare iuſſus.

Conradus per fratrem Boleslaum expulſus ad Przemislaum Ducem Poloniæ fugit,

Primùm itaque *Przemislauus Poſnanienſis* & *Caliſſienſis* Dux ad *Boleslaum Caluum Legnicenſem*, & *Henricum Wratislauienſem*, Duces, Nuncios mittit, qui rogarent, *vt iuſtam, germano eorum Conrado, ex paternis Principatibus ſortem tribuerent, ipſumque de cætero in commune omnium ludibrium, exulem, & ſtipe aliena victum queritantem, non ſinerent.* *Henricus* autem *Wratislauienſis* Dux, etſi de ſorte *Conradum* contingente nihil ſe habere reſpondit, obtulit tamen *ſe apud Boleslaum Caluum Legnicenſem Ducem, qui & ſuam & Conradi portionem occupauit, enixius quò poſſet, de reddenda Conrado portione, interceſſurum.* *Boleslaus* verò *Legnicenſis* Dux, cum huiusmodi *Przemislai* Legationi aſperum & iniquum dediſſet reſponſum, aſſerens *Conradum fratrem ſuum, quòd tonſurâ & Officio Clericali Subdiaconatus relictis, Epiſcopatu etiam Bambergenſi relicto, in ſecularem militiam migrauerit, indignum cui ſors paterna debeatur: Przemislaus Poſnanienſis* & *Caliſſienſis* Dux, tàm de ſuo quàm fratris ſui *Boleslai* Ducis *Gneſnenſis* Dominio, collecto pedeſtri & equeſtri exercitu, in Ducatum *Legnicenſem* & terras a *Boleslao Caluo* poſſeſſas, habens ſecum *Conradum* Ducem, venit, & caſtrum *Bithom* ſupra flumen *Odram* propè *Głogouiam* conſtruxit, illudque forti militum ſuorum impoſito præſidio, foſſatis quoque vallis, ac turribus muniens, Duci *Conrado* tradidit, non prius à vexatione totius Ducatus *Legnicenſis*, donec ſibi æqua per fratrem *Boleslaum* reddatur portio, quieturus. Sub ipſius autem caſtri conſtructionis tempore, *Boleslaus Caluus* Dux *Legnicenſis* incautiùs ſpeculatum, quid *Przemislai* exercitus ageret, progreſſus, à militibus *Przemislai* excubias agentibus captus, & Duci *Przemislao* præſentatus, in vincula coniectus eſt, qui poſtea cuſtodibus corruptis euaſit. Conſummato autem caſtro *Bithom*, *Przemislaus* Dux incolumis *Poſnaniam* reuerſus, ſororem ſuam *Salomeam Conrado* Duci præfato deſponſat in vxorem, & magnificas *Fulcone* Archiepiſcopo *Gneſnenſi*, *Boguphalo Poſnanienſi* Epiſcopo, & Baronibus terrarum ſuarum præſentibus, celebrat nuptias.

a quo in caſtro Bithom reponitur, ipſiq; ſororem Salomeam iungit in matrimonium.

Vbi *Thomam* Caſtellanum *Poſnanienſem*, *Thomislaum* Pincernam, & filium eius *Sandziuogium*, accepta cautione, quòd dolo quolibet circumſcripto, ſibi & fratri ſuo Duci *Boleslao Gneſnenſi* ſinceros fideleſque ſe præſtabunt, à captiuitate abſoluit. In die autem *S. Stephani* Protomartyris anni eiusdem, præfatus *Przemislaus* Dux, generum ſuum *Conradum* in *Poſnanienſi* Eccleſia, *Boguphalo* Epiſcopo Diuina agente, baltheo inſigniuit militari, & plura illi in Clenodiis aureis & deauratis contulit decora.

1252.

Nuncii *Cracouienſis* Eccleſiæ, videlicet Magiſter *Iacobus* de *Skarzeſzow*, Decanus, & Magiſter *Gerhardus* Canonicus, *Cracouienſes*, ad procurandam Canoniſationem *B. Stanislai Cracouienſis* Epiſcopi in *Lugdunum* (illic enim *Innocentius IV* tenebat ſedem) miſſi, etſi grandia miracula ſtupendaque opera viri Dei *Stanislai* coram Papa *Innocentio*, & in Conſiſtorio publico, organis propriis, diſertè & ſplendidè enunciaſſent, examen inſuper teſtium per Apoſtolicos Commiſſarios factum, & in ſcriptis redactum oſtendiſſent, curâ quoque & ſollicitudine ingenti, & *Ioannem Gaietanum* tituli *S. Nicolai in carcere Tulliano*, Diaconum Cardinalem, ad videndum examen teſtium deputatum, & *Innocentium* Papam de conſummando Canoniſationis munere vexarent, pluribus tamen Cardinalibus, propter vetuſtatem & longinquitatem temporis, de veritate eorum miraculorum hæſitantibus, maiora quoque ſanctitatis *B. Stanislai* experimenta poſcentibus, Nuncii negotio infecto in *Poloniam* redire ab *Innocentio* iuſſi, noua mandata Commiſſariis Apoſtolicis afferunt. Quibus mandabatur, vt ſcrupuloſius vitam, genus, martyrium *B. Stanislai*, eius quoque miracula, & ab his quos iam examinauerant, & aliis inueſtigarent, & per noua ſcripta Sedem Apoſtolicam certiorem redderent. Non intulit huiuſcemodi dilatio viro excellenti & optimo *Prandothæ Cracouienſi* Epiſcopo, quæ alium deſperare coëgiſſet, faſtidium, ſed plenus feruore & zelo, & proprios teſtes, & plures alios nouos, *Gethkam* tamen præcipuè militem centenarium, ad Commiſſarios Apoſtolicos induxit, & altiori indagatione illos examinari, dictaque illorum in ſcripta redigi procurauit, & dimidium ferè anni in conficiendo huiusmodi examinationis negotio, ſingula per ſe curans & adiens, abſumpſit.

Commiſſio alia de canoniſatione S. Stanislai,

Diſcedit etiam *Innocentius* Papa ex *Lugduno*, vbi annis nouem fuerat commoratus, & in *Italiam* veniens, apud *Peruſium* conſedit, & *B. Petrum* Martyrem ab hæreticis in *Lombardia* occiſum, illic canoniſauit. Et ad intrandum Regnum *Neapolitanum* contra *Naufredum* eius occupatorem, magnum exercitum comparabat.

qua tandem peragitur.

Fratribus *Cruciferis* terram *Pomeraniæ* vaſtantibus, dum illis *Pomeranorum* exercitus, ſuas depopulationes prohibiturus, occurriſſet, prælio conſerto victus ab illis eſt, & monaſterium *Oliwa* grauibus ſpoliis affectum. Cogebaturque Dux *Pomeraniæ Swantopelkus* per pacis ſufferentiam bellum ſuſpendere. Poſtea verò idem *Swantopelkus* videns ſe & ætate & bellis attritum fore, per medium *Iacobi Leodienſis* Archidiaconi Apoſtolici Nuncii, pacem

Swantopelk9 cum Cruciferis pacem facit.

1252.

cem perpetuam cum *Cruciferis* de *Pruſſia* firmauit.

Caſtrum Drdzen à Pomeranis occupatum Przemislaus recuperat.

Sleſiano bello, *Barwin* Dux *inferioris Pomeraniæ*, cognoſcens *Przemislaum*, *Poſnanienſem* & *Caliſſienſem* Ducem, occupatum, caſtrum *Drdzen*, quod in ſorte *Przemislai* tenebatur, inuadit, & ſopitis nocte vigilibus comprehendit. Sed *Przemislaus* rebus *Sleſiæ* ordinatis & compoſitis, poſt vnius menſis ſpatium cum forti exercitu adueniens, illud oppugnat, & fauore diuo conquirit, milites quoque pro eius defenſione & cuſtodia relictos, rebus omnibus quæ habebant in prædam militibus ſuis datis, captiuat.

Bela Rex Hungariæ Morauiam, Auſtriam & Styriam vaſtat.

Hungariæ Rex *Bela*, valido ex *Hungaris* & *Cumanis* (qui genus *à Tartaris* ducunt, quique *Tartaris* in regiones ſuas ex *Hungaria* abeuntibus in *Pannoniis* conſederant) collecto exercitu, *Morauiam*, *Auſtriam* & *Styriam*, ſui illas iuris aſſerens eſſe, vaſtat. Et multa ſtrage in populo edita, maximam multitudinem vtriusque ſexus hominum ex terris prædictis in perpetuam abducit ſeruitutem, *Bohemiæ* Rege *Venceslao Morauis* non ferente opem. Cuius filius *Przemislaus Margaretham* filiam *Leupoldi* Ducis *Auſtriæ*, relictam *Henrici* filii *Frederici* Imperatoris, ducit vxorem. Quæ cum ſterilis eſſet, vnam de virginibus eius ſequacibus filiam Baronis de *Kunring*, nomine * * * * * accepit in concubinam. Ex qua filium generans, nomen illi *Nicolaus* impoſuit, & illi *Opalienſem* Ducatum (quem *Mieczslao Ratisborienſi* Duce mortuo violenter occupauit) dat in ſortem: ex quo *Opalienſes* & *Ratiborienſes* moderni Duces traxerunt ſuum ortum.

Ducum Opalienſium & Ratiborienſium ex concubina origo.

Lithuanorum Dux Mendog Chriſtianum ſe ſimulans, in Regem coronatur.

Mendog Lithuaniæ Dux conſilio fratrum Ordinis Cruciferorum Domus *Theutonicæ* inductus, & qui præfatis fratribus Cruciferis de *Pruſſia*, aliquot terras *Lithuanicas* donatione perpetuâ inſcripſerat, fidem ſimulatè recipit Chriſtianam, & nuncios ad *Innocentium* Papam IV mittit, Nunciis Magiſtri & Cruciferorum de *Pruſſia* adiunctis, petens coronam, & profitens ſe Catholicam accepiſſe puritatem. In cuius fauorem Papa *Innocentius* fratrem *Henricum* alias *Heidenricum* quondam Prouincialem *Poloniæ* & Officialem *Armacanum*, tunc verò Epiſcopum *Culmenſem* mittit in *Lithuaniam*. Qui veniens cum aliis Epiſcopis de *Riga*, *Mandogonem* in Regem conſecrauerat.

1253.

Miſſi nuncij pro canoniſatione S. Stanislai.

Secundario examine ſuper vita, cauſa, & ordine Martyrii, & magnificis famoſisque miraculis, ac aliis omnibus, quæ ad conſummationem Canoniſationis viri *B. Stanislai Cracouienſis* Epiſcopi conducere videbantur, ritè & iuſtè expeditis, priores Nuncii, Magiſter *Iacobus* de *Skarzeſzow* Decanus, & Magiſter *Gerhardus* Canonicus, *Cracouienſes*, per *Prandotham* Epiſcopum & Capitulum *Cracouienſe*, ad Summum Pontificem *Innocentium IV*, iam ex *Galliis* egreſſum, & in *Italia* conſiſtentem, ſuis & totius Cleri diœceſis *Cracouienſis* (qui in id opus gratuitò quoties requirebantur conferebant) ſumptibus, qui negotio ipſi ſufficerent, abundè prouiſi, tertiò reuertuntur. Qui cum *Innocentium* Papam in *Peruſiis* inueniſſent, nouum illi de vita, miraculis, & Martyrio *B. Stanislai* ſuorum Commiſſariorum exhibent examen, noua omnium Prælatorum *Polonicæ* Eccleſiæ afferunt ſcripta & teſtimonia. Et pro illorum ampliori firmitate, etiam teſtes viuos & præſentes viros inſignes inducunt. In quos aut per merita *B. Stanislai* collata fuerant miracula, aut qui eos, quibus conferebantur, viderant & nouerant, à pluribus languoribus illos detinentibus ſanatos. Iam plures, Nuntii *Cracouienſis* Eccleſiæ in ſollicitando negotio, dies exegerant, & veluti omnibus difficultatibus & impedimentis functi, alacres, laborem ſuorum fructum glorioſum propediem, de quo illos *Ioannes Gaietanus* Cardinalis Commiſſarius, certos faciebat, percepturi, degebant, cum ſubitò, eodem *Ioanne* Cardinali referente, audiunt, *rem certam & claram, nullaque fuſcam caligine*, (de quo Cardinalis ipſe grandi admiratione & indignatione commouebatur) *ad infectum & penè deſperationem recidiſſe, Reginaldo, Epiſcopo Cardinali Hoſtienſi, vitæ magnæ grauitatis & prudentiæ, cui & nonnulli Cardinales, auctoritatem illius non iudicium ſecuti, aſſentiebantur, Canoniſationem viri Dei Stanislai, propter diuturnitatem & moram temporis à die Martyrij ſui transfluxi, perſeueranter obſiſtente, & indignum atq; incredibile iudicante, vt claritas tam illuſtris Martyrij, & tam inſignis ſanctitatis, ſi vera & non ſimulata exiſteret, tanto tempore Sedem Apoſtolicam, & Eccleſiam vniuerſalem latuiſſet.*

Et dum Cardinalis Reginaldus reſiſteret,

Commiſſarium itaque ſuum *Ioannem Gaietanum* Cardinalem Nunciis Eccleſiæ *Cracouienſis*, quid facto opus eſſet conſultantibus, inſpiratus ipſe (licet, vt poſtea referre ſolebat, fortuitò ſe loqui credens) reſpondit: *Neceſſarium habet veſter S. Stanislaus, poſt tot quæ eum egiſſe compertum eſt, vnum finale, ſi Canoniſationem ſuam perfici velit, operari miraculum, vt diſcordes in vnam concordem impellat ſententiam. Hi enim qui obſiſtunt, nonniſi nouo ſigno (cum ſingula alia quaſi vetuſtate obſoleuiſſent in dubium revocant) ad conſenſum induci poterint.* Quid agerent Nuncii *Cracouienſis* Eccleſiæ & Procuratores Canoniſationis viri Dei *Stanislai?* quò gradum verterent? quid ad conſummationem operis adderent? quo Summus Pontifex & Cardinales moueri in Canoniſationem poſſent? neſciebant. Reſtabat vnum, vt deſeri ſe à *Chriſto* & viro Beato *Stanislao* pro illius Eccleſia & veritate paſſo, non poſſe, tenaciſſimè confiderent: qui ideò glorioſi Martyris ſui *Stanislai* Canoniſationis gloriam indifficultari permi-

1253.

miſit, vt illam illuſtriorem nouis prodigiis declaratam efficeret. Re itaque Canoniſationis viri Dei languidata, & penè ab omni cura excidente & elapſa, *Reginaldus* Epiſcopus *Hoſtienſis* prædictus, Canoniſationis viri Dei *Stanislai* præcipuus hoſtis & aduerſarius, cuius etiam ſententiis & conſiliis, propter notam hominis in vtraque ſcientia ſolertiam & prouidentiam, probitatemque, *Innocentius* Papa differebat, graui adeò morbo correptus eſt, vt tam ſuo quàm Phyſicorum iudicio, propinquam ſibi mortem imminere ſperaret. In qua cum dies aliquot laboraret, vigilanti illi, & in camera priuata exiſtenti ſolitario, *B. Stanislaus* in Pontificali amictu cum magno ſplendore apparuit, & in grabato iacenti, de viſioneque ignotæ perſonæ & inſoliti fulgoris ſtupenti, vir Dei *Stanislaus* ait: *Agnoſcisnè me?* Qui tremens ac ſtupens, & verba vix formans, *Non agnoſco* reſpondit: *quæſo tamen quis ſis, qui cum tanta luce, clauſis etiam ianuis, cubile meum intraueris, edicas? Ego ſum*, ait, *Stanislaus Cracouienſis Epiſcopus, pro nomine IESV Chriſti, eiusque Eccleſia & veritate glorioſo Martyrio à Boleslao Rege Polonorum damnatus. Cui tu te aduerſarium, non rectè de vita, & miraculis martyrioq; meo, propitia Diuinitate à me patratis, ſentiendo, conſtituiſti.* Ad quem *Reginaldus* ſpiritu reſumpto, *ignoſce*, ait, *mihi & ignorantiæ meæ, Præſul Sanctiſſime, & veniam præſtare digneris meo errori, fortiorem promotorem Canoniſationis tuæ, quàm impeditorem pertuleras, habiturus.* Cui vir Dei *Stanislaus*, *vt me*, inquit, *in conſpectu Dei & Sanctorum, glorificationem & ſanctificationem, martyrio quod accepi, conſecutum eſſe cognoſcas, à grabato & ægritudine, quibus detineris, valens & incolumis illicò conſurge. Caueque non Canoniſationi meæ de cætero aduerſeris, quam non tantummodò in meam amplitudinem & gloriam, qua ego iam pleniſſimè in videndo Deo perfruor, ſed in omnium fidelium ſalutem & profectum, Diuina decreuit conſummare clementia.* Cardinali *Reginaldo* omnia quæ iubebantur expleturum ſe pollicente, viſio diſparuit. Qui accerſitis ſeruis ſuis, ſterni ſibi equum, quo ad Palatium Papale vehatur, imperat. Qui etſi illum primùm delirare crediciſſent, eo tamen ſine adiutorio & de lecto conſurgente, & equum aſcendente, in magnam & ipſi extaſim, de ſubita Domini ſui conualeſcentia, verſi, illum vsque ad Papale Palatium iucundi comitantur. *Innocentius* denique Papa, *Reginaldum* Cardinalem veniſſe, & plenè ſanum, quem propè horam moriturum ſperauerat, intelligens, etiam aduenienti occurrit, & *quo modo ad bonam valetudinem tàm ſubitò redierit*, ſollicitè inquirit. Cui *Reginaldus* Cardinalis, *Beatiſſimus*, inquit, *Martyr Dei Stanislaus Cracouienſis Epiſcopus, cuius ego Canoniſationis apud Tuam Sanctitatem fui impeditor, hac eadem hora mihi cum claritate vix ferenda apparuit, & ignorantiæ meæ facinore benignè correpto, etiam mihi in euidentiſſimum ſuæ Sanctitatis ſignum, ſanitatem, qua me, ex homine paullò ante infirmo, & ad mortem iudicato, pollere vides, reſtituit, & beneficium pro iniuria rependit. Interminatus etiam vltionem, ſi illius Canoniſationi obſtitero. Scelere itaque ignorantiæ meæ apud Te recognito, & in viri Beatiſſimi Stanislai Canoniſationem pronus eo, & pro illa ſupplex ad pedes Tuos, ne diutius illam differras, procumbo. Interceſſionem etiam ſuam prolapſu in terram teſtatus.*

miraculoſe æger factus,

demum ſanatus,

mox conſentit in canoniſationem.

Id miraculum dum in *Peruſiorum* Vrbe grandi & celebri ſermone vulgatum eſſet, & omnium mentes ac pectora, *Polonorum* præcipuè, & Nunciorum atque Procuratorum Canoniſationis viri Dei, gaudio immenſo repleuiſſet, omnes virum Dei *Stanislaum* certatim Canoniſatione digniſſimum depromebant. Sed & Papa *Innocentius*, cœtus quoque Cardinalium, miraculi, quod in *Reginaldo* Cardinali acciderat, prodigio permoti, omnibus impedimentis quæ imponebantur circumſcriptis, & quaſi quodam ſole ſiccatis, virum Dei *Stanislaum* in ſua ſanctitate glorioſum & magnificum, Canoniſandum decernunt, & diem Natiuitatis *B. Mariæ Virginis*, quæ tempori quo ea agebantur vicinior erat, in *Aſſiſio* (illuc enim *Innocentius* Papa verſus *Neapuliam* exercitum deducens venturus erat) conſtituunt. Ita verbum *Ioannis Gaietani* Cardinalis ad Nuncios *Cracouienſis* Eccleſiæ fortuitò prolatum, in effectum prodiit. Verificari autem & defendi ea res poteſt, ſi quis eam fabuloſam aut commentitiam putet, per literas originales, per præfatum *Ioannem Gaietanum* Cardinalem *Prandothæ* Epiſcopo *Cracouienſi* & ſuo Capitulo, in pargamæno ſcriptas, per nos frequentius viſas & tractatas, in Scriniis Eccleſiæ *Cracouienſis* repoſitas. Quarum tale eſt exemplar.

Litteræ Cardinalis Gaëtani de dignitate S. Stanislai ad Ep. & Capitulum Cracouienſe.

Venerabili in Chriſto Patri & amico chariſſimo Epiſcopo Cracouienſi, & eiusdem Eccleſiæ Capitulo, Frater Ioannes miſeratione Diuina tituli S. Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis, Salutem, & Polonorum Regem glorioſo laudum venerari præconio, qui finitimum gregem ouilis Dominici de inſigni decorauit Martyre Stanislao. O iucundum Diuinæ pietatis indicium, quòd Boleslaus vincendo vincitur, dum ex eius crudeli miniſterio Protomartyr Polonis egregius mirificè miniſtratur. Gratuletur Eccleſia ſe tantis prodigiorum feliciter illuſtratam ſplendoribus, & ita inſignitam coruſcantibus vndique miraculis, quorum multitudinis ſufficiens eſt aceruus. Lætetur Eccleſia Cathedralis Cracouienſis, cui iuſtus titulus & bona fides glebam Sancti pretioſam totaliter appropriauit cum præſcriptione longi temporis: ex cuius felici præſentia, non ſolùm accreſcit loco ſanctitas, ſed etiam ex crebra populi frequentia & confluentia, famæ fœcunditas

1253.

& honoris. Gaudete vos & exultate specialiter, qui quadriennio iam elapso pro tanti Patris Canonisatione totis viribus laborastis, vt A *asscriberetur Sanctorum catalogo: consistentes Procuratorem ad hoc Ecclesiæ vestræ Præpositum, virum oculatæ discretionis, & omni circumscriptione prouidum, qui constanter laborauit, & fideliter in Curia prosequens negotium, toto nisu, sed quot afflictionibus & angustiis affectus exstiterit, in ipsa prosecutione cum Collega sibi deputato, non est nobis facultas præsentibus exprimere, quoniam lingua deficeret nec calamus sufficeret, nec Ælgorithmus inuentor Algorithmi, cum suis radicum extractionibus, aduersitates quas passi sunt, posset efficaciter exarare. Nam si liceret, obuiantium negotio per aculeos obices & dentatas obiectiones seminatim* B *& per ordinem, prout se habet veritas, distinguendo, describere, vix haberetur numerus in millenario. Tantas difficultates audientium, qui pro monstruosis rerum perplexitatibus, vellet fiduciam narrantibus adhibere. Frequenter enim contigit, quòd consummatum, vel quasi coniecturis probabilibus æstimabatur negotium, & tunc ex abrupto inuenit tempestas impeditiua processus habiti, quæ de facto consumpsit, quod ratio prædixerat consummatum. Sic Saturni motus experti sunt per effectum, qui Planeta dicitur maliuolus, procedens & recedens ordine retrogrado. Et sic longanimiter exercuerunt Curiæ studium, quòd multi profecti sunt, & parum profece-* C *runt intra terminum, non habente brauium cursu suo. Tandem verò cum rediisset Frater Iacobus Legatus fidelis, & negotii firma sanitas; vix obtenta fuit ad referendum particularis audientia: quamuis ipse vidisset curatos, & examinasset inquisitores primarios, qui processerant in omnibus bona fide. Nos verò finaliter stupefacti de tanta congerie probationum non admissa, Præposito Procuratori diximus quasi parabolicè: Necessarium habet Sanctus vester, vnum finaliter operari miraculum, quod discordantes in miraculis mirabiliter faciat concordare. Et factum est ita, quòd vbi pestis grauior, ibi salus est suborta propinquior, & subito prius* D *discordes conuersi sunt vnanimiter ad concorditatem concordiæ, decernentes vniformiter talem virum Canonisationis munere dignissimum, & per ea quæ fecit miracula, quorum extat luculenta probatio, veraciter esse Sanctum. Sanè præfatum Procuratorem & Collegam ipsius, pro sua multiplici diligentia, vestræ dilectioni recommendamus diligenter. Nam nostra interest, quòd honorentur qui Nobis astiterunt, in agone certaminis, & quòd tractentur per Vos tanquam benè meriti, saltem pro nostro nomine reuerentur. Quicquid enim honoris, fauoris, vel gratiæ dilectis amicis nostris, cùm pro sua probitate, tùm pro nostro precamine, per Vos exhibitum fuerit, nobis impensum esse generaliter æstima-* A *bimus, & ad Ecclesiæ Vestræ defensionem & conseruationem in suis iuribus, nostram vobis exilem potentiam, ad diligentem ipsorum instantiam, liberaliter præsentamus. Valete in Domino IESV CHRISTO.*

1253.

Canonisatur S. Stanislaus in Ecclesia Assisiensi,

Natali Dominæ nostræ excellentissimæ *Virginis MARIÆ* adueniente die, Pontifex *Innocentius*, cùm Collegio Cardinalium, & multitudine Prælatorum, ad Basilicam *S. Francisci* in *Assisio*, in qua suum & suorum sociorum corpora recondita sunt, ex Palatio, Canonisationem Beati viri *Stanislai* Episcopi *Cracouiensis* expleturus, descendit, illamque multitudine plebis, quæ, futura viri Dei canonisatione vulgata, penè ex omni B *Italia* confluxerat, refertam reperit. Quo in Ecclesia præfata missarum agente solenniter diuina, etiam pietas *Agni* cœlestis, ipsi summo Pontifici *Innocentio*, quanti meriti Sanctus canonisandus apud se esset declarauit. Adolescens enim quidam ex *Assisio*, in ipso articulo canonisationis præfatæ defunctus, ad Ecclesiam *S. Francisci*, parentibus, fratribus, & necessariis magno eiulatu mortuum eum lugentibus, inferebatur, aut tumulandus, aut meritis Sancti canonisandi viuificandus. Propinquis itaque & cognitis, pro eius, obsecrationes & voces emittentibus, resuscitatione, *Innocentius* Papa ante altare cui insistebat C prostratus, fudit cum fiducia orationem in hæc verba: *O Pater & clementissime Domine, si ea, quæ de Beato Stanislao Cracouiensi Episcopo Martyre tuo in nostro conspectu sunt enarrata, vera per omnia, quemadmodum humana habet credulitas, probantur, declara quæso hodierna die nouum Sanctum à me canonisandum, nouo signo.* Vix Pontifex Summus orandi fecerat finem, & mortuus nunciatur illi surrexisse. Tunc itaque mirum in modum, & stupentibus & gaudentibus, ardentesque cereos & luminaria accensa, vt Ecclesiam arsisse putares, gestantibus, Summus Pontifex missarum solennia prosequitur. Quibus expletis, sermone in longum de vita, D martyrio, & miraculis *B. Stanislai* recitato, ambona conscensa, virum Beatissimum *Stanislaum* gloriosum Martyrem *Cracouiensem* Pontificem canonisat, & Sanctorum catalogo asscribit: mandans eius festum VIII Idus Maii ab vniuersa Catholica Ecclesia, inter præclaras Martyrum festiuitates cum debita veneratione venerari. Præsentibus autem omnibus vnum annum & dies quadraginta de Indulgentiis largitus est, & orationem de *S. Stanislao*, tangens in ea ipsius sanctitatis merita, edidit, & per se publicè pronunciauit, quæ incipit: *Populum tuum, quæsumus Domine, intercedente Beato Stanislao &c.* Fabricata insuper est, & in Sancti *Stanis-*

& in ea canonisatione mortuus resuscitatus est.

1253.

lai honorem, & in illius Canonisationis memoriam, in latere Sancti *Francisci* Ecclesiæ in edito loco Capella, a nobis aliquoties A visa, in qua gloriosum martyrium suum desculptum est.

Literæ Canonisationis Sancti Stanislai Episcopi Cracouiensis.

Innocentius Episcopus Seruus Seruorum Dei. Venerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, dilectisque filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Archipresbyteris, & aliis Ecclesiarum Prælatis, ad quos literæ istæ peruenerint, Salutem & Apostolicam benedictionem. Olim a gentilium oculis tenebrarum detersa caligine, & ab eorum cordibus infidelitatis gelida hyeme secedente, vernalis ex eo successit amœnitas, redolentium florum venustate decora. Quod Ecclesiæ prius desertæ ac sterili, filii deuotione præcipui, valloque constantiæ præ- B *muniti nascuntur. Qui vt flores primæui, & diffusam spirant suauitatem odoris, & vberioris, per Dei gratiam, fructum sibi proferunt honestatis. Sicque filiorum sibi multitudine proueniente, innumera, suique loco a mari vsque ad mare tentorii dilatato, infra ipsius inualuit terminos vox turturis, gemitus & doloris, dum sæua mitiscens tyrannorum crudelitas, idolis exterminio traditis, ad lamenta pœnitentiæ suffragante illo, cuius stupenda sunt opera, mirificè se conuertit. Gaudeat itaque ob hoc ipsa Ecclesia, quæ probrosæ sterilitatis detrimenta abiiciens, salubris incrementa fertilitatis suscepit, ac nuptiali fœdere nunc illi* C *gratiosa coniungitur. A quo priusquam assumpta esset de gentibus, inuenerat se desertam. Lætetur igitur, æmulæque suæ de terrestri eiectæ Hierusalem Synagogæ, videlicet, dudum sibi huiusmodi sterilitatis incommoda impingenti, secura res pendeat, quod iam suæ prolis fœcunditate cœlestis muri Hierusalem cicatrix obducitur. Et quæ antiqui habitatores vacua domicilia reliquerunt, ipsa suæ vniuersitatis illustrabit præsentia, felici postmodum refectione sui atque integritate gaudente. Porro ne huiusmodi exuberante lætitia, in valle miseriæ morientium, terra requiem posset sibi polliceri continuam: exterorum castra, militia* D *super terram; ac ne prædicta Ecclesia quæ mater est cunctorum fidelium, maternæ conditionis expers existeret, si solitas in partu quorundam filiorum suorum, matrum parientium molestias non subiret, interdum instauratur quodammodo sibi aduersitas opportuna, sicut in passione piæ memoriæ Beati Stanislai Cracouiensis Episcopi, cuius meritis præfata refulget Ecclesia, patuit euidenter. Cum enim idem in sortem Pontificalis ministerii digne vocatus a Domino, super gregem sibi commissum prudenter custodiret, hostium sagaciter explorauit insidias, malignantium anticipauit consilia; æmulique nostri deprehen-* A *dens laqueos, ipsius caute retiacula dissoluebat. Hic nempe pro suis ouibus, cor suum tradiderat ad vigilandum diluculo, vt si quem graui forte deprehenderet tempore concussum, mox vbere consolationis adhibito, eum erigeret desolatum. Et quem in bono proficientem aduerteret, gratulationis vbere confortaret, vt non minus per hoc deficientibus subditis, se claris indiciis ostenderet esse Martyrem. Verùm cum non sine internæ mentis angustia, Regem Polonorum nomine Boleslaum intentum horrendis voluptatibus subiici, carnisque nefandis illecebris cerneret eneruari, vt in passiones ignominiæ traditus, & in humanis contumeliis afficiens corpus suum, mulierum mamillis, auulsis exinde propriis liberis, catullos apponeret miserabiliter educandos, ne execran-* B *dam fouere malitiam, & iniquitati eiusdem videretur præfatus Pontifex per dissimulationem fauere, postquam à præmissis flagitiis, sedula & paterna correctione, auocare non potuit, in ipsum consultò medicinalem Petri gladium exeruit, & in spiritu leuitatis, sperans vt percussus dolens, ad percutientem se in humilitate conuerteret, Dominum exercituum suppliciter requirendo, percussit. Sed ipse corde indurato medicinam exhorrens, & increpationem abominans disciplinæ, immo malleum velut stipulam reputans, non solum nulla pœnitudine correxit se ipsum, verum etiam ad peiora, in suæ* C *damnationis cumulum, prouocatus, iuxta aram, non ordini, non loco, nec tempori deferens, iussit Pontificalibus indutum Antistitem per suos satellites, diris corporis cruciatibus deputari. Sed ipsi quoties in eum irruere tentant, toties compuncti, toties mansuescunt prostrati. Et tunc idem Rex suæ inseruiens impetuosus tyrannidi, manus in eum conuertit sacrilegas; Sponsum è gremio sponsæ, Pastorem abstrahit ab ouili, Patrem inter filiæ amplexus; & Filium in visceribus maternis penè obtruncauit: iubens irritatus atrocitate ferali, ipsius, proh dolor, corpus inhumaniter in frusta concidi, velut singulis membrorum parti-* D *bus pœnæ inflictio deberetur. Sed ille apud quem patientia pauperum non peribit in finem, non solùm rutilantibus huiusmodi Sanctissimi corporis partes splendoribus illustrauit, verum etiam ipsum, nullo in eo cicatricis apparente vestigio, integritati restituens, aquilarum suarum præsidio miraculosè a ferarum morsibus præseruauit. Gustato denique acerrimo ob zelum iustitiæ calice passionis, cum ab eodem tyranno totaliter putaretur consumptus, ecce vt lucifer oritur, & quasi meridianus fulgor in firmamento consurgit. Propterea eius faciem, in suis nonnulli necessitatibus deuotissime de-*

1253.

deprecantur. Ipse quidem defossus securus dormit, requiescit, & non est qui iam ipsum exterreat. Nec mirum, quia ciuitatem illam, honoris & corona gloriæ insignitus, inhabitat, vbi est mansio secura, populus sine murmure, ac patria totum id continens, quod delectat. Verum ne militans Ecclesia de tali ac tanto Patrono sibi subtracto inconsolabiliter quasi gemitus singultuosos emitteret, si beneficiorum ipsius affluentia, eam non contingeret sæpius irrigari delectabiliter. Ecce gloriosus in Sanctis suis Dominus, volens eiusdem Patris plenitudinem gloriæ indiciis exprimere manifestis, & præstolanti Ecclesiæ grata conferre super hoc recreationis remedia, & tot & tantis fecit ipsum famosis miraculis coruscare. De quibus facta nobis & fratribus nostris prout debuit, per testes idoneos plena fides exstitit, quod eius inter Sanctos cæteros implorare fiduciam & subsidium reputauimus merito non indignum. Nam mortuis vita, lumen cæcis, auditus surdis, verbum mutis, claudis gressus, epilepticis cerebri robur, & dæmoniacis, immundis ab eis eiectis spiritibus, corporum requies, ad eius inuocationem nominis, cœlesti dextra subito conferuntur. Propter quod ne huiusmodi rutilantem lucernam sub modio periculosè abscondi contingeret, quam idem Dominus tot mirificis signis rectè disposuit super Ecclesiæ candelabrum honorifice collocari, præsertim cum ex hoc ignorantium Deum propellantur tenebræ, confundatur peruersum hæreticorum dogma, & fidelium beata credulitas augeatur, eorundem fratrum, nec non Prælatorum tunc apud Sedem Apostolicam existentium, communicato consilio, prædictum Sanctum Stanislaum Episcopum dignè Sanctorum Catalogo duximus ascribendum. Quocirca Vniuersitati vestræ per Apostolica scripta districtè præcipiendo mandamus, quatenus VIII. Idus Maii, die videlicet quo mortis absolutus vinculo, victurus perenniter, ad fontem supernæ prodiit voluptatis festum eiusdem, prout miranda meritorum ipsius magnitudo exigit, celebretis, & faciatis solenniter celebrari: vt id vobis de thesauris cœlestibus, eius pia intercessione proueniat, quod ipse præstante Christo percepisse dinoscitur, & possidere perpetuo gloriatur. Cæterum vt vniuersitati fidelium inuisibilis aulæ consequendi delitias, ex concessa nobis potestate desuper, propitiante Domino sit facultas, quinimo & vt nomen Domini exaltetur Altissimi, si sponte suam venerabilem sepulturam fidelium procuremus accessibus frequentari, omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui ad dictam sepulturam in memorato festo, & vsque ad Octauas ipsius, causa deuotionis accesserint annuatim, ipsius suffragio petituri, de Omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Petri & Pauli eius auctoritate confisi, vnum annum & quadraginta dies; accedentibus vero annis singulis ad prædictam sepulturam, infra eiusdem festi quindenam, quadraginta dies, de iniuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum Assisii, XV. Calendas Octobris. Pontificatus Nostri Anno XI.

Przemislaus Dux Posnaniensis fratrem e carcere soluit, & nouam cum eo hæreditatis diuisionem conficit.

Przemislaus Posnaniensis & *Calissiensis* Dux, a *Fulcone Gnesnensi* Archiepiscopo frequenti castigatione argutus, ne germanum suum *Boleslaum*, quem quasi vitæ & Principatus sui insidiatorem captiuauerat, diutius detineret, ipsum in die festo Paschæ a captiuitate soluit. Et reconciliatione plena per *Fulconem* Archiepiscopum celebrata, noua etiam diuisio Principatuum inter illos, per medium eiusdem Archiepiscopi & Baronum, communi conuentu apud *Giecz* castrum habiro, confecta est, per quam *Gnesna*, *Calisz*, terra *Rudensis* alias *Wielunensis*, *Pyzdry*, *Srzoda*, *Bnin*, *Biechow*, *Giecz* & *Bobiedziska*, *Boleslao* Duci largitis, *Posnaniensem* ciuitatem & terram cum cæteris eius appendiis, solus ipse *Przemislaus* Dux possedit. Ab eo quoque tempore in vnione & concordia fraterna, vnus alteri deferens, vterque vixit.

Monasterii in Staniatki fundatio & approbatio.

Innocentius Papa IV. monasterium Sanctimonialium in *Staniatki* Ordinis *S. Benedicti* in diœcesi *Cracouiensi* situm, quod *Clemens* de *Klimuntow* Comes, de domo & familia *Griphonum*, Castellanus *Cracouiensis*, ex facultatibus propriis muro coctili condiderat, fundauerat, & dotauerat, confirmat. Cuius quidem *Clementis* Comitis Castellani, & suæ consortis *Raczłauæ* corpora, in Sacristia dicti monasterii, specialibus distincta manseolis, sepultura requiescunt.

Boguphalus Ep. Posnaniensis moritur,

Quinto Idus Februarii *Boguphalus Posnaniensis* Episcopus, vir doctus & literarum amator, libris insignibus, quorum multitudine abundabat, Ecclesiæ suæ præfatæ *Posnaniensis* largitis, in prædio Episcopatus sui *Solecz*, cum annis decem, hebdomadis sex, & diebus nouendecem vixisset in Pontificali sede, moritur, & in Ecclesia *Posnaniensi* sepelitur. Cuius opera chorus, priori propter varias rimas deposito, nouus & pulcherrimus muro a fundamentis, largiori Stemmate, secundo Pontificatus sui anno erectus est. Post cuius mortem Capitulares congregatione pro die Dominico Oculi indicta, facto in *Petrum* Præpositum, *Petrum* Decanum, *Gerhardum* Scholasticum, *Posnanienses*, compromisso, prædictum *Petrum* Decanum, genere nobilem de domo *Prawditarum*, virum pium, & religione ac deuotione rarum, per viam compromissi eligunt in Pastorem. Cuius electionem *Fulco* Archiepiscopus *Gnesnensis* confirmare negauit, erat enim sibi ab *Hugone* Cardinali, & Apostolicæ Sedis per vniuersam *Germaniam* & *Poloniam* Legato, Episcoporum confirmatio interdicta.

cui Petrus Decanus succedit.

1253.

Capitulum verò *Posnaniense* Nunciis ad *Hugonem* Cardinalem, etiam altera vice, dum primi capti & spoliati essent, missis, licet & mandatum *Gnesnensi* Archiepiscopo de confirmando suo electo, & literas, quibus prohibitionem suam de non confirmandis Episcopis Ecclesiæ *Polonicæ* reuocabat, retulissent, in termino tamen ad confirmandam eorum electionem eis in *Sławno* per *Fulconem* Archiepiscopum *Gnesnensem* præfixo, *Theophilo* de *Kuszak* Archidiacono *Gnesnensi* & Canonico *Posnaniensi*, *Ioanneque* Archidiacono *Posnaniensi*, electioni suæ, quoniam spreti & non vocati essent, se opponentibus, confirmatio ipsa fuit tunc intermissa. *Opiso* tamen Abbas de *Messano* Apostolicæ Sedis altera vice in *Polonia* Nuntius, partes dissidentes ad se in *Wratislauiam* euocans, pacem & concordiam inter illos composuit, & *Petrum* Decanum *Posnaniensem*, cuius electionem etiam aduersarii præfati, agente *Opisone* Apostolico Nuntio, probauerant, *Fulconi* Archiepiscopo confirmandum & consecrandum transmisit. Qui confirmatione illi impensa, etiam ipsum & *Vitum Polonum* fratrem Ordinis Prædicatorum pro *Lithuanis* in Episcopum nominatum, apud villam *Kozłow* consecrat.

Petro Plocensi Ep. succedit Andreas.

Petrus Plocensis Episcopus, *Posnaniensem* Episcopum *Boguphalum* secutus, morte absumptus, *Andream* Præpositum *Płocensem* *Ciolek* cognominatum, habuit Successorem: cum annis quinque in Pontificatu *Plocensi* sedisset. Præfatus antem *Andreas* genere nobilis erat de domo *Taurorum*, a *Fulcone Gnesnensi* Archiepiscopo, Ducibus *Masouiæ Semouito* & *Casimiro* electionem illius approbantibus, apud *Gnesnam* confirmatus & consecratus est.

Bela Rex Hungariæ Morauiam secundo vastat,

Bela Pannoniorum Rex, alteram in *Morauos* cum *Hungaris* & *Cumanis* agens expeditionem, vniuersam *Morauiam*, fortioribus castris & ciuitatibus exceptis, incendiis, cædibus, & spoliis, nullo resistentiam opponente, vastauit; & pluribus Sanctorum ossibus, campanis, ornamentis, & aliis Ecclesiarum decoribus ipsas spolians, in *Hungariam*, optima secum ferens spolia, rediit. Quo quidem nouo vulgato, tantus *Venceslaum* *Bohemiæ* Regem, & vniuersos *Bohemos* crudelitatem *Cumanorum* perhorrentes, metus inuasit, vt in singulis castris & ciuitatibus munitis, duplicarentur custodiæ, & *Pragensis* ciuitas nouis muris, nouisque reficeretur munitionibus. Suburbiis etiam, ne hosti adiumento essent, demolitis, & eorum habitatoribus in ciuitatem *Pragensem* translatis, tam castrum *Pragense* quàm ciuitas, ad tolerandum angustias obsidionis, victualium copia certatim fulcirentur.

& Bohemis magnum metum iniicit.

Boleslaus Pudicus in gratiam Belæ

Boleslaus Pudicus Crncouiensis Dux & *Polonorum* Monarcha, *Bela Hungariæ* Rego socero suo sollicitante, & deprecante, cum potentiis gentium equestrium & pedestrium, habens in suo comitatu *Danielem* Regem *Russiæ*, & auxilia *Ruthenica*, *Morauiam* ingressus, ipsam populatur spoliis & incendiis. Et magna multitudo captiuorum vtriusque sexus ex *Morauia* & regione *Opauiensi*, quæ amplius vastabatur, in *Poloniam* & *Russiam* deducta est.

Regis Morauiam populatur.

Decimo Calendas Octobris *Venceslaus Bohemiæ* Rex cognominatus *Monoculus*, alterum enim oculum, cum esset venandi cupidus, feram agitando, ramo arboris euulsum, perdiderat, apud *Pragam* moritur, cum annis quatuor & viginti, mensibus octo regnasset, moritur, & in monasterio S. *Francisci*, quod viuens fundauerat, sepelitur. Cui etsi vnicus filius *Przemislaus* successisset, non tamen se *Bohemiæ* Regem, sed Ducem aliquanto tempore nominauit. Hic magni ardoris & deuotionis in Sanctum Dei Martyrem *Stanislaum Cracouiensem* Episcopum existens, cum illius Canonisationem audisset, missis ad *Prandotham Cracouiensem* Episcopum nunciis, eius reliquias nondum ex tumulo leuatas sibi donari magna precatione obtinuit, & *Pragam* allatas, solenni omnium Ecclesiarum & ordinum processione, solus illis ad lapidem septimum obuiam eundo, cum magna reuerentia excepit, ac in maiori Ecclesia *Pragensi* locatas, argento vestiuit.

Reliquiæ D. Stanislai Bohemorum Regi donantur.

Annus hic apud *Polonos*, & Beatissimi Martyris *Stanislai Cracouiensis* Episcopi, quæ ab annis multis neglecta erat, Canonisatione, & duorum sub vno fere tempore *Posnaniensis* videlicet & *Płocensis* Pontificum morte, & nunquam alias apud *Polonos* visa alluuione, insignis. Nocte siquidem & interdiu, a festo Paschæ vsque ad diem vigesimam quintam Iulii, cœlo imbres & continuas effundente in *Polonorum* regiones pluuias, tanta aquarum moles & inundatio erupit, vt in quibuslibet bassis & humilibus locis, aut amnibus proximis, frumenta cooperiret, & agri atque campi iuxta atque amnes nauigabiles forent. quærebantur editiora loca, quæ frumenta collecta susciperent. Ea quoque inundatione, & *Lithuanorum* infestatione, *Visnensis* terra in solitudinem & desolationem redacta est.

Magna inundatio in Polonia.

Cracouiensis Ecclesiæ Nunciis, videlicet Magistro [illegible] de *Skarzeszow* Decano, & *Guielhelmo* Canonico, *Cracouiensibus*, fratribus etiam Prædicatoribus, & Minoribus, ex Curia Romana redeuntibus, & Literas Canonisationis Beatissimi *Stanislai* secum afferentibus, *Cracouiensem* vrbem ingressuris, omnis plebs effusa est: *Prandotha* quoque *Cracouiensis* Episcopus, & vniuersus Clerus, processionem omnium vrbis *Cracouiensis* Ecclesiarum honore, illos excepit. Digni prorsus, quibus honor ille, velut athlethis & triumphatoribus, & longa peregrinatione fessis, publicumque cōmodum referenti-

Post reditum nunciorum Polonicorum ex Assisio.

1254.

tibus, impenderetur. Feliciſſimi certe, quibus labor ille & premiorum fructus, in eorum diem & tempora ſeruatus, obtigit. Ad leuandum autem oſſa *S. Stanislai* de tumulo, octauam diem Maii, qua feſtum eiusdem a Pontifice *Romano* celebrari ſancitum eſt. *Prandotha Cracouienſis* Epiſcopus indixit, & per vniuerſam *Polonicam* Eccleſiam prædicari & diuulgari ordinauit. Quo quidem die adueniente, ex omnibus *Polonorum* regionibus, ſed & ex *Hungariæ* Regno tanta multitudo plebis vtriusque ſexus in *Cracouienſem* vrbem conuenit, vt homines aduenas vrbs tanta non caperet. Sed & in campis, quaſi quidam greges, turbæ conſiſterent. Conuenerant inſuper ad huiusmodi ſolennitatem eleuationis oſſium Sanctorum explendam, plures *Polonicæ* Eccleſiæ Sedium Antiſtites, videlicet *Fulco Gneſnenſis* Archiepiſcopus, *Opiſo* Abbas de *Meſſano* Apoſtolicus Nuncius, *Prandotha Cracouienſis*, *Thomas Wratislauienſis*, *Volmirus Wladislauienſis*, *Andreas Plocenſis*, *Gerhardus Ruthenorum*, *Vitus Lithuanorum*, Epiſcopi; item Abbates, Præpoſiti, Canonici, cæterique Prælati, & Eccleſiarum Parochialium Rectores, & vniuerſi Religioſi, ex *Cracouienſi* ciuitate & diœceſi, & aliarum *Polonicæ* Eccleſiæ diœceſum. *Petrum Poſnanienſem* aduerſa valetudo, *Chelmenſem* vero, *Lubucenſem*, & *Camenecenſem* Epiſcopos, occupatio retraxerat. Conuenerant & Principes *Polonorum* videlicet *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux, qui tunc velut Monarcha *Polonorum* habebatur, *Przemislaus Maioris Poloniæ* & *Poſnanienſis*, *Caſimirus Cuiauiæ* & *Łancitienſis*, *Semouitus Maſouiæ*, & *Wladislaus Opolienſis*, Duces Sub quorum præſentia, & populorum, multitudine infinita, oſſa viri Sancti *Stanislai* ex tumulo prope portam meridionalem in Eccleſia *Cracouienſi* conſiſtente, a Pontificibus qui conuenerant, vino lota, leuata, & populo plaudenti atque vociferanti & patrocinium *Sancti Stanislai* imploranti, oſtenſa ſunt, & in Eccleſias Cathedrales, & alias principaliores Collegiatas, Conuentuales & Parochiales Eccleſias, portio illorum, capite, brachiis, & aliis inſignioribus abud *Cracouienſem* Eccleſiam, cum cineribus ſacri corporis, membris remanentibus, diſtributa ſunt.

octaua die Maii corpus S. Stanislai exhumatur,

& oſſa pro reliquiis in veneratione habentur.

Boleslaus Pudicus Cracouienſis & *Sandomirienſis*, & *Wladislaus Opolienſis* & *Ratiborienſis* Duces, moleſtè ferentes *Opauienſe* oppidum & diſtrictum à *Bohemis* & Rege eorum *Venceslao* mortuo occupatum eſſe, exercitu & de proprio & extremo milite collecto, *Ruthenorum* etiam Principibus *Boleslao Pudico* ferentibus auxilia, terram *Opauienſem* hoſtiliter ingreſſi, eam totam ſpoliis flammis, & cædibus vaſtauerunt. Et omnibus oppidis atque villis exuſtis, cum præda tam hominum vtriusque ſexus, quàm pecorum & variarum rerum, ad propria incolumes reuertuntur. Sed & inter cæteros *Polonorum* Duces, aut odia, aut bella conſerta erant. Nam *Caſimirus Cuiauienſis* & *Łancitienſis* Dux fratrem ſuum germanum *Semouitum Maſouiæ* Ducem, & vxorem eius *Gertrudim* captiuat, captosque in *Siradia* detinet. Et *Przemislaus Poſnanienſis*, & *Boleslaus Caliſſienſis*, germani, & *Conradus Sleſiæ*, gener eorum, Duces, terram *Wratislauienſem Henrici* Ducis, hoſtiliter, & cum exercitibus terrarum ſuarum (quod *Henricus* Dux *Wratislauienſis* mediam ſortem Ducatuum olim *Henrici* a *Tartaris* occiſi obtinens, *Conrado* fratri ſuo, neque illius portionem aliquam dabat, neque vt ab altero fratre *Boleslao Caluo Legnicenſi* Duce daretur, inſtabat; item quia *Przemislaum* Ducem *Poſnanienſem* de quinquaginta marcis argenti, pro quodam *Theutonico* capto & dimiſſo, ſolui obligatis, non contentauerat) vaſtabant. Omnibus autem villis & oppidis circa *Oleſznicam*, *Siczow*, *Trzebniczam*, *Czerequiczam*, & circa omnia montana vsque ad flumen *Widawa*, vno a *Wratislauia* diſtante miliari, peruaſtatis, & in prædam expoſitis, etiam vado in flumine *Odra* reperto, in alteram ripam fluminis *Odræ* transgreſſi, magna vi & numero pecorum & ſpoliorum potiti, ſingula nullo obſiſtente in *Maioris Poloniæ* terras deducunt. In hac autem vaſtatione omnibus Eccleſiarum & monaſteriorum villis & oppidis, Ducum ſeuero mandato, ſuus honos ſuaque libertas ſeruata eſt. Prouiderant quoque Duces adhibitis cuſtodibus, ne quisquam de militibus, villas Eccleſiarum & monaſteriorum, aut eorum homines ac poſſeſſiones, in aliquo vel offenderet, vel contingeret. Læſum ſe eo bello eaque expeditione & vaſtatione *Opiſo* Abbas de *Meſſano* Apoſtolicus Nuncius vehementer queritans, quod eo in *Wratislauia* agente & demorante, ſpoliatio & vaſtatio terræ prædictæ *Wratislauienſis* in ſui & Apoſtolicæ Sedis vituperium & contumeliam tentata fuerit, in *Przemislaum Poſnanienſem* Ducem excommunicationis ſententiam promulgat; nec ea contentus, etiam terram *Poſnanienſem Przemislai* Ducis Eccleſiaſtico (fines non ſolum iurisdictionis, ſed & modeſtiæ ſuæ transgreſſus) ſupponit interdicto. Quod cum ſex & viginti diebus continuatum fuiſſet, tandem Nuncius ipſe Apoſtolicus *Opiſo* Abbas, a nuntiis *Przemislai* Ducis requiſitus, & eorum allegationibus conuictus, & ſententiam in Ducem latam ſuſtulit, & interdictum veritus ne ad notitiam Summi Pontificis deduceretur per appellationem, quæ ſibi nomine *Przemislai* Ducis intimabatur, relaxat.

Varia exorta bella inter Duces Polonorum.

Contagione quadam bellica, nec *Sleſiæ* Duces quieti erant. *Conradus* namque *Sleſiæ* Dux in caſtro *Bithom* per *Przemislaum Poſnanienſem* Ducem ſibi ædificato conſiſtens,

1254.

& portionem patrimonii ſui, neque à *Boleslao Legnicenſi*, neque ab *Henrico Wratislauienſi* Ducibus, exigere valens, *Henricum Wratislauienſem* Ducem fratrem germanum, per prædia & Curias ſuas incautius deambulantem, captiuat. Quem etſi honeſtè ſeruauerit & magis ſe erga illum germanum quàm hoſtem egerit, non tamen ab eo prius dimiſſus eſt, donec obſides dedit, quòd aut portionem ſuam à *Boleslao Caluo* Duce *Legnicenſi* repetet, aut ſi id efficere non poterit ſui Ducatus *Wratislauienſis* portionem ſibi bona fide præſtabit.

Quarto Calend. Iunii *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux, in villa ſua Ducali *Krzyzanowice* ſupra *Nidam* ſita, *Cracouienſis* diœceſis, monaſterium ſanctimonialium ordinis Præmonſtratenſis fundat, Eccleſiamque de petra alba fabricat, conferens eidem monaſterio in dotem, villas, *Krzyzanowice*, *Kouary*, *Leſznica*, *Kowale*, *Sarpkow*, *Kliczanovv*, *Kobylniki*, *Solnik*, *Wola*, *Grochowiſka*, *Svieborowicze*, *Koſtrz*, *Biernatowicze*, & *Innowidz*, libertans hæreditates præfatas ab omnibus datiis, expeditionibus & tributis.

Monaſterium in Krzyzanowice fundatur,

PETRVS *Poſnanienſis* Epiſcopus vir religioſus & deuotus, dum VIII. Calend. Maii apoplexia graui laborare cœpiſſet, V. Idus eiusdem menſis moritur, & in Eccleſia *Poſnanienſi* iuſto honore ſepelitur, cum anno vno, menſibus duobus ſediſſet. In cuius locum *Boguphalus* tertius de *Czirnelin* nobilis genere *Polonus* de domo *Ruſſiæ* per electionem Canonicam via compromiſſi VI. Idus Iunii celebratam, quam *Fulko* Archi-Epiſcopus *Gneſnenſis* confirmauit in *Kurzelow*, ſuffectus eſt, & anno ſequenti in *Landenſi* monaſterio ab eodem Archi-Epiſcopo *Gneſnenſi* conſecratus.

Petro Poſnanienſi Epiſc. ſuccedit Boguphalus III.

Apud *Poſnanienſem* ciuitatem *Helinga Swantopelkonis Pomeraniæ* Ducis ſoror, & *Przemislai* ac *Boleslai maioris Poloniæ* Ducum geuitrix, diem obiit, & in Eccleſia maiori *Gneſnenſi* ſepelitur. Conſors verò *Przemislai* Ducis *Poſnanienſis Eliſabeth*, filia *Henrici Sleſiæ* Ducis à *Tartaris* occiſi, geminas filias vno partu enixa eſt.

Innocentius Papa IV. cum ex *Peruſio Neapolim* cum exercitu, Regnum *Neapolitanum*, contra *Manfredum Friderici* perſecutoris Eccleſiæ filium naturalem, illud poſt mortem *Conradi* occupantem defenſurus aduenisset, & tempore aliquanto *Neapoli* conſtitiſſet, infirmatus, celeriter VI. Idus Auguſti moritur, & in maiori Eccleſia S. *Laurentii* honore debito ſepelitur, cum annis vndecim, ſex menſibus Papatum geſſiſſet. Poſt cuius mortem *Reginaldus* Cardinalis Epiſcopus *Hoſtienſis*, qui canoniſationi Beatiſſimi *Stanislai Cracouienſis* Epiſcopi & Martyris glorioſi aduerſatus fuerat, & quem idem Sanctus de languore grauiſſimo ſubitò curauerat natione *Campanus* de Anania, in Summum Pontificem aſſumitur, & *Alexander IV.* nominatur.

Innocentio IV. P. R. ſuccedit Alexander IV.

Hiſt. Polon. Liber VI.

1255.

Frequentes & inſidioſas vexationes per *Conradum* Ducem, *Henrici* Ducis *Sleſiæ* à *Tartaris* occiſi filium, ob negatam portionem patrimonii, cum per ſe ex caſtro *Bithom* tum per *Przemislaum* & *Boleslaum maioris Poloniæ* Duces, & eorum gentes pro *Conrado* Duce, veluti genero ſuo interpoſitas *Boleslaus Caluus Legnicenſis*, & *Henricus Wratislauienſis* Duces, cum à propriis militibus ſæpe numerò ob eam iniuriam carperentur, ſedaturi, apud *Głogouiam*, vocato *Conrado* Duce fratre, conuentum agunt. Vbi poſt aliquot tractatus, pro pace & concordia interpoſitas, cum cauſa Ducis *Conradi* ſuapte iniuſtitia clara eſſet, *Thomæ Wratislauienſis* Epiſcopi & Baronum communium arbitrio, Dux *Boleslaus Legnicenſis*, quamuis multipliciter detrectans & reſiſtens, & *Henricum Wratislauienſem* iuxta ac ſe ad dandam æquam *Conrado* ſortem deberi aſtruens, conuincitur, vt ſolus ipſe *Legnicenſem* Ducatum cum *Conrado*, velut portionis ſuæ conſorte diuidat, *Henricum* verò *Wratislauienſem* Ducem cum frater alius germanus *Salczburgenſis* Epiſcopus *Wladislaus*, cum quo illi conſortium Principatus contigit, viuus exſtet, ad largiendum aliquid de ſua ſorte *Conrado* non teneri. Quo quidem decreto *Boleslaus Legnicenſis* Dux adductus, Ducatum *Legnicenſem* cum *Conrado*, data ei *Głogouia*, ſibi verò *Legnicza* reſeruata, non ſine anxietate & exacerbatione vehementi ex æquo diuidit. *Conradus* itaque *Głogouiam* ſortitus, & tributa in variis villis & oppidis in *Legnicenſi* & *Wratislauienſi* Ducatibus impoſita relaxat, & obſides *Henrico* Duci reſtituit.

Boleslaus Caluus fratri Conrado hæreditatis eius ſortem reſtituit.

Mendog Dux, in Regem *Lithuaniæ* operâ fratrum Cruciferorum, authoritate *Innocentii* quarti Papæ, eo anno euectus, oppido *Lublin* tunc ligneo exuſto, factisque in eius circuitu multis prædis & ſpoliis, plurimos captiuos deducens, in *Lithuaniam* remeauit. Euectio autem in *Lithuaniæ* Regem, dolo & aſtu fratrum Cruciferorum ex radice auaritiæ procurata, breuiuſculo durans tempore diſperiit. poſtquam Magiſter *Pruſſiæ* & Ordo terras *Lithuaniæ* & *Samogitiæ* ab eo ſibi donatas & inſcriptas dari expetebant.

Mendog Rex Lithuaniæ oppidum Lublin exurit.

Ora *Sleſitica* vix quietata, rurſum in *Pomerania* bellum refulſit, Dux ſiquidem *Pomeraniæ Swantopelkus* pacem pati non valens, *Mſczugium* filium ſuum, qui apud Cruciferos fratres de *Pruſſia* aliquot annis obſes erat, cum exercitu verſus *maiorem Poloniam*, terras nepotum ex ſorore infeſtaturum transmittit. Qui in nocte diem S. *Michaelis* præcedente ad *Nakiel* perueniens, quod caſtrum in ſua ſorte a *Przemislao* Duce *Poſnanienſi*, pacifice tenebatur, & quod *Swantopelkus* aſtruebat, in-

Caſtrum Nakiel Pomerani ſubita & inopinata irruptione capiunt.

1255.

tra terminos *Pomeraniæ* conſiſtere, minus probè (neque enim ab auunculo germano quicquam hoſtile *Przemislaus* aut ſui verebantur) cuſtoditum, aggreſſus comprehendit, vno ex baliſtariis & defenſoribus caſtri, pecunia à *Swantopelkone* corrupto, tradimento & ingenio ſuo pro comprehenſione caſtri præfati operam nauante. Quod cum *Przemislao* Duci nunciatum eſt, paucis interpoſitis diebus, cum fratre *Boleslao* Duce *Caliſſienſi*, & gentibus vtriusque Ducatus illuc ire pergit, & caſtrum *Nakiet* obſidione cingit. Cui in ſubſidium *Caſimirus* Cuiauienſis & *Lancitienſis* Dux cum gentibus terrarum ſuarum perſonaliter venit & *Semouitus* Conradi *Maſouiæ* Dux octingentos, *Boleslaus* verò *Pudicus* *Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux mille milites in auxilium miſerunt. Verùm cum caſtrum *Nakiet*, & ſitu, & munitione difficilem ſui expugnationem portenderet, *Pomeranis* ad defenſionem illius à *Mſczugio* in multiplicato numero relictis, ſtrenuè reſiſtentibus, *Przemislaus* Dux *Poſnanienſis* ſano fretus conſilio, aliud caſtrum è regione caſtri antiqui verſus occiduum intra dies paucos ædificat, & vallis foſſatisque ac copia victualium fulcitum, fortiſſimum de ſuis militibus, qui egreſſum & ingreſſum *Pomeranorum* ex caſtro antiquo arcerent, ratus, vt erat, facilius illius conquiſitionem prouenire, præſidium imponit, & ſoluta obſidione, etiam auxilia remittit. Crebri itaque inter *Polonos* & *Pomeranos* agebantur conflictus & fere diebus ſingulis ab utrisque eruptiones facientibus certamina diuerſo Marte, nunc *Polonis* nunc *Pomeranis* cadentibus, inibantur. *Poloni* inter ſe duos deſideratos milites *Pacoslaum Friderici*, & *Hermanum* velut magis inſignes, amiſerant.

Bohemiæ Dux

Bohemiæ Dux *Przemislaus* alias *Othokarus*, treugarum inducias cum *Bela Hungariæ Rege*, ſibi & terris ſuis hoſte infeſto nactus, exercitu de *Bohemis* & *Morauis* comparato, habens in comitatu ſuo *Brunonem Pragenſem* Epiſcopum, item Marchionem *Brandemburgenſem*, item Marchionem de *Merano*, item Ducem *Auſtriæ*, item *Henricum Culmenſem*, *Anſelmum Hermelienſem*, & *Olomucenſem* Epiſcopos, in *Pruſſiam*, quam veteres *Vlmigiriam* vocauêre, contra Barbaros militiam acturus, aduenit.

Pruſſiam cum exercitu ingreſſus

Ad quam & cruce, per Summi Pontificis mandatum, per *Opiſonem* Abbatem de *Meſſano* Apoſtolicum in *Poloniæ* & *Pruſſiæ* partibus Nuncium, prædicata, & menſa, quam callido & vafro fratres Cruci ingenio, locando in illa Duces, Comites, Proceres, milites, pro cuiusque præeminentia, & illorum acta & ſtirpes, per *Aroldos* ſub omni tempore, quo ad veſcendum reſidebant, plus vero & iuſto efferendo, prouocatus erat. Et barbaris in abditiora loca ſecedentibus, & decernere non auſis, Dux ipſe *Przemislaus* *Pruthenos* in *Samenſi* regione propter vaſtationem igne & gladio illatam, deditionem facientes, per *Pragenſem* Epiſcopum *Brunonem*, ſuum illis nomen imponens, baptiſat.

multos ad Chriſtianam adegit religionem.

In ipſius inſuper præſentiæ memoriam Cruciferi nouam ciuitatem prope *mare Balteum*, & in flumine *Pregor*, quam *Regium montem*, in *Przemislai* Ducis *Bohemiæ*, (quamuis tunc non Rex ſed filius Regis exſtiterat) item aliam *Brunsberg*, in qua Eccleſia Cathedralis *Varmienſis* ſita eſt, in memoriam *Brunonis Pragenſis* Epiſcopi, conſtituunt.

In cuius memoriam mons Regius & Brunsberg conſtruuntur.

Przemislao autem *Bohemiæ* Duce cum ſua comitiua ex *Pruſſia* diſcedente, reliquarum regionum *Pruthеni* in *Samenſes Pruthenos*, quod iniuſſu eorum hoſtibus ſe dediderant, magno debacchantur furore, & terram *Samenſem* hoſtili & valido agmine ingreſſi, incendiis & cædibus cuncta fœdant, atque è regione caſtri *Kinsberg* nouam munitionem quæ a Cruciferis, *Wilow* vocata eſt, erigunt. Tunc quoque Magiſtro *Pruſſiæ* nono *Conrado* Calendis Auguſti obeunte, *Gerhardum* de *Herczborg* in officium aſſumunt, ſecundum verò alios *Poponem* de *Oſterna*.

IACOBUS Archi-Diaconus *Leodienſis*, Apoſtolicus Nuncius & Legatus, qui in *Romanum* Pontificem poſtea promotus *Vrbanus IV.* vocabatur, in *Pruſſiam* veniens, atrox bellum vndecim annis inter *Swantopelkonem Pomeraniæ* Ducem & Cruciferos fratres geſtum intercepit, & per æquas conditiones, pacem perpetuam ordinat, quæ ab vtraque parte fuit deinceps & cuſtodita & ſeruata.

1256.

Przemislaus Dux Poſnanienſis.

Tardius quàm animo deſtinauerat *Przemislaus Poſnanienſis* Dux, caſtri *Nakiet* à *Suantopelkone* Duce *Pomeraniæ* intercepti expugnationem videns ſucceſſiſſe, altera ob eam rem expediendam, ſuis & *Boleslai Caliſſienſis* Ducis Germani ſui terris expeditione indicta, *Caſimiro* inſuper *Cuiauienſi*, *Lancitienſi* & *Siradienſi* Duce *Swantopelkoni* oppidò infeſto, perſonale ſuffragium ferente, ad *Nakiet* peruenit, expugnationem caſtri *Nakiet* intercepti maturaturus. Stragem autem militum ſi impugnare pergeret, aut ignominiam, ſi cœpto irrito reſiliret, veritus, itineribus nocturnis ad caſtrum *Raciąſz*, quod à *Swantopelkone* tenebatur, & in quod plures militares, ciues, & agreſtes, ex *Pomeranis*, cum perſonis, rebus & fortunis, pro comperto habebat confugiſſe, antelucano tempore peruenit, & caſtrum illicò *Racziąſz*, ſingulis qui in illo erant in ſopore exiſtentibus, oppugnare cœpit.

caſtrum Racziąſz Pomeraniæ capit & comburit.

Quibus à ſomno expergefactis, tantus pauor, aliis *caſtrum captum*, aliis *hoſtes iam intra caſtrum*, aliis *iam turres & optima quæq; loca occupaſſe* vociferantibus, iniectus eſt, vt militibus *Przemislai* & *Caſimiri* ignes caſtro in locis frequentibus adhibentibus, ad ſtationes Ducum per medias flammas exilientes, ſe in poteſtatem eorum traderent. Cæteri igne inualeſcente dum

1256.

pergunt fugere, à flammis miſerabiliter fuêre ſuffocati. Caſtrum omne, præter res quæ foueis & cellariis mandatæ fuerant, conflagratione periit. Clade ſuorum & caſtri *Racziąſz* conflagratione irritatus *Swantopelkus*, vices Duci *Przemislao* repenſurus, ad ſuosque qui in caſtro antiquo *Nakiet*, à militibus *Przemislai* in caſtro nouo *Nakiet* conſiſtentibus obſidebantur, victualia illaturus, in Quadrageſimæ medio, cum omni potentia gentium ſuarum, Duces *Przemislaum* & *Boleslaum Maioris Poloniæ* & *Caſimirum Cuiauiæ*, poſt caſtri *Racziąſz* conquiſitionem, in ſua remeaſſe cognoſcens, in quadrigis victualia ferens, verſus *Nakiet* aduenit. Et victualibus non ſine ſuorum euidenti diſcrimine ad ſuos in caſtrum antiquum illatis, omnes vires & induſtriam ad conquiſitionem caſtri noui *Nakiet*, licet illud valido militum præſidio fulcitum noſſet, interponit.

Swantopelkus caſtrum prope Nakiet ædificatum dum non pouſt acquirere,

Primumque lignis aridis & pinoſis comparatis, foſſata huiusmodi lignis implere, & aggeres ex lignis conſtituere, ligna quoque ipſa incendere, & per illa flamma creſcente, nouum caſtrum *Nakiel* conflagrare nitebatur. Verum cum vna lignorum ad foſſata importatio, vix ſuperficietenus foſſata impleſſet, cœptum perfecturus, gentes ſuas ad comportandum ampliorem, & ad opus perficiendum ſuffecturam, lignorum materiam, in ſyluam propinquiorem transmittit. Sub quo tempore, ſpatio requieſcendi dato, milites *Przemislai* ex caſtro nouo certatim deſcendentes, igne adhibito omnes ſtrues iniectas, antequam aliæ adiicerentur, conſumunt, & longum *Swantopelkonis* laborem inflammatione huiusmodi diſſoluunt. At ille milites in ſtationes eo die diſcedere, corporaque curare, altera verò die ad tertiam horam armatos adeſſe iubens, cum milites dicto paruiſſent, ab omni parte nouum caſtrum expugnare adorſus eſt. Milites ſui ex ſcutis teſtudine facta, foſſatis transgreſſis, etiam ad latera caſtri perueniunt, illudque proſcindere, & ignem ſupponere, cæteris illos telis, bombardis, machinis, & fundis ligneis quæ *Proki* vocantur, protegentibus, & caſtrum nouum eiusque defenſores laceſſentibus, conantur. Sed non minor fuit *Przemislai* militibus ardor pro defenſione, quam *Swantopelkonis* pro impugnatione. Itaque viginti ex eis qui propius acceſſerant occiſis, & pluribus vulneratis, cæteri ne prælio inuoluerentur, fugere & expugnationem intermittere coacti ſunt. *Swantopelk* ex impugnatione tentata, cædem ſuorum referens, vario æſtu mentis excruciatus, dùm nulla ſpes propoſito ſuo affulſiſſet, gemens, triſtis, & confuſus ad *Pomeraniam* rediit. Altero deinde exercitu *Swantopelk*, congeſto, in *Nakiet* clam & noctu aduenit, apertis & iuſtis pugnis non proficientibus, arte & aſtu in *Polonos*, &, eos qui nouum caſtrum *Nakiet* obſeruabant, vſurus. Se itaque cum eo quem ſecum aduexerat equitum & peditum exercitu, in montanis locis, quæ haud longe à caſtro nouo ſita erant, velut in inſidiis collocans, quid fieri velit, per fidum nuncium nocte in caſtrum antiquum penetrantem, ad ſuos, & eos qui in caſtro antiquo erant, demandat.

1258.

Primo itaque manè diei ſubſequentis, milites *Swantopelkonis* eruptione ex *Nakiet* facta, militibus *Przemislai* ex caſtro nouo in pugnam prouocatis, certamen cum illis conſerunt, & veluti victos fugere ſe ſimulantes, *Polonos* milites, velut deuictis hoſtibus vsque ad inſidias perducunt. Ex quibus *Swantopelkus*, cum omnibus his copiis, quæ ſecum aduenerant conſurgit, & *Polonorum* militibus ſe oſtendit: extemplo & hi, qui ſe ſimulauerant fugere, ex fuga conuerſi in *Polonos* inuehuntur, & *Poloni* à tergo & fronte circumuenti, velut quædam victimæ, nunc ab his, nunc ab illis cæduntur.

præſidium illius dolo euocat & profligat.

Sed nec tunc *Polonis* animus defuit; ex deſperatione ſiquidem in furorem verſi, magna ſtrage in hoſtibus edita, ad extremum omnes aut trucidati aut capti ſunt, non incruentam hoſti reliquerant victoriam. Captus eſt autem inter alios miles *Mſczislaus* qui multæ probitatis oſtenſis decoris, incumbentem vndique proſternendo hoſtem, *Swantopelkone* iubente, *vt ſui ferro parcerent*, comprehenſus, & cum aliis in *Pomeraniam* deductus. Clades autem hæc cæterorum *Przemislai* militum, qui in caſtro nouo reſidui erant, quamuis illam ſuperne ſpectarent, animos non imminuit, quinimò caduceatoribus à *Swantopelkone* miſſis, *vt caſtrum dederent*, ferox dederunt reſponſum: Plures captis & deſideratis, qui lætitiam de clade fallaciter quæſita inultam fore non ſinent, in caſtro *Przemislai* ſupereſſe. *Swantopelk Pomeraniæ* Dux, etſi victoria potitus ex *Nakiet* remeaſſet, fortius tamen & crudelius bellum pro vnius caſtri iniuſtè poſſeſſi occupatione, ratus inter ſe & nepotes ſuos ex ſorore, eorumque auxiliatores ſerpturum, per Fratrem *Poponem* (*Polonus* hic natione erat, genere nobilis, & *Cracouita*, qui Ordinem Cruciferorum aſſumpſerat, *Swantopelkoni* & *Przemislao* per maternam lineam ſanguine iunctus) egit, vt *Przemislaum* Ducem ad reconciliationem mutuam ſecum induceret. Sed neque *Przemislaus* Dux, monente illum *Popone*, reconciliationem cum *Swantopelkone* aſpernatus, conuentum apud villam *Kcyniam* in vigilia Beati *Iacobi* Apoſtoli cum *Swantopelkone* tenuit. Vbi in prædictum *Poponem* à Principe utroque pleno facto compromiſſo, frater *Popo* prædictus, exploratam habens *Swantopelkonis* voluntatem, pronunciauit compromiſſi auctoritate ſententiam, vt *Swantopelkus Pomeraniæ* Dux caſtrum *Nakiel*, velut iniuſte nepoti ſuo *Przemislao* Duci *Poſnanienſi* interceptum, ſecutura die Sancti *Iacobi*, reſtituat, & omnes captiuos liberos dimittat.

Tandem per Poponem Cruciferum Duces inter ſe paciſcuntur.

Przemislaus verò Dux *Poſnanienſis*, *Swantopelkoni* quingentas marcas argenti, pro expenſis factis, & caſtri *Racziąſz* demolitione in

1265. 56

in certis terminis daturus, interim obſides ſoluat. Qua pronunciatione ſententiæ, ab vtroque Principe acceptæ, ad *Nakiet* itum eſt, & iureiurando interpoſito, quòd alter in alterius terrarum & caſtrorum occupationem aſpirare non debeat, auunculus & nepos oſculo facto reconciliantur, & caſtrum antiquum *Nakiet* per *Swantopelkonem Przemislao* Duci, cum ambo illud pacificati iunctis dextris ingreſſi fuiſſent, reſignatur, nouum verò per *Przemislaum* Ducem incendio deletum eſt. Accepit & tunc *Swantopelkus* à Duce *Przemislao* nouem adoleſcentes nobiles pro obſidibus, *Dirſicraium* videlicet & *Dobrogoſtium* filios *Vincentii*, *Wlodimirum Prandothæ*, *Iacobum Boguphali* de *Czirnelin*, *Ianusſium* de *Pnievv*, *Samſonem Gnievvomirovvicz*, *Derslaum Iaroczevvicz*, *Mroczkonem Przeczlavvicz*, & *Sandiuogium Sbilutovvicz*, qui apud illum comiter tractati demoratique ſunt, quouſque ſibi de quingentis marcis argenti a Duce *Przemislao* præſtita eſt effectualis ſolutio.

Pomeranico bello, quod pro caſtro *Nakiet* à *Svvantopelkone Pomeraniæ* Duce intercepto, tàm animis quàm odiis infeſtis, integro fere biennio inter proprios geſtum eſt, per compoſitionem extincto, in *Sleſia* rurſum bellum auſu ſacrilego Duci *Legnicenſis*, *Boleslai Calui* renatum eſt. Qui quaſi iacturam, quam *Conrado* fratri Duci *Głogouienſi*, dimidium *Legnicenſis* Ducatus dare coactus, pertulerat, inſtauraturus, Patrum ſuorum nonnullorum Regum & Principum *Poloniæ* itinera praua ſectaturus, dum minus proſpere bella cum ſecularibus acta ſucceſſiſſent, cum Eccleſiaſticis ea plus vtilitatis, minus impenſæ & diſpendii habiturus, gerere cœpit. *Thomam* ſiquidem *Wratislauienſem* Epiſcopum, virum & pro Pontificali excellentia, & pro vitæ ſanctimonia, qua inter cæteros *Polonicæ* Eccleſiæ Pontifices ſplenduit, & publico & priuato officio ſibi venerandum, in *Gorka* prædio Abbatis Sanctæ *Mariæ* de *Arena*, in quod nouam Eccleſiam dedicaturus aduenerat, quieſcentem, nocte cum ſuis *Teuthonicis*, quorum ſuaſu & conſilio in id facinus ferebatur, ſuperueniens, cum *Boguphalo* Præpoſito, & *Hecardo* Canonico *Wratislauienſibus*, ſexta Octobris die captiuat, omneſque res, equos, veſtimenta, & fortunas Epiſcopales illic ſecum conſiſtentes diripit, & nonniſi camiſiolâ vnâ, in qua dormitauerat, tectum, equo imponit. Quem cum Satrapæ ſui *Theutonici* didiciſſent, equitandi, iam enim vir grandæuus erat, vſum non habere, equo cui inſidebat transmutato, in alterum equum grauius portantem, illum, ampliorem laborem & dolorem ſibi adiecturi, transponunt. Vnus deinde latrunculus, cæteris omnibus *Theutonicis Boleslai* Satrapis, nuditatem ipſius, & dentium, qui ex frigida cauſa auræ cauſatus eſt, ſtridorem irridentibus, miſertus, vetuſta & virgulata tunica, veteribuſque ſuis ocreis, ne rigore hiemis conſumeretur, illum veſtit. Ac ſic tectum in caſtrum *Boleslai*, *Vlay* nomine, perducunt, & tam Epiſcopum quàm Præpoſitum & Canonicum ſecum vnâ captos, Duce *Boleslao* iubente (qui decimarum manipularium quæ Epiſcopo & vniuerſo Clero *Wratislauienſi* more patriæ *Polonicæ* in campis manipulatim de omni grano ſoluebantur, in fertonalem transmutationem, & decem millium marcarum ſolutionem, à *Thoma* Epiſcopo exigebat) in carcerem & vincula coniiciunt. Id ſcelus horrendum, dum nemo inueniretur qui reſcinderet, (Dux enim *Wratislauienſis Henricus*, ſiue manſuetudo ſiue puſillanimitas id faciebat, nam & à nonnullis de conſenſu ad capiendum Epiſcopum dato inſimulatus eſt, à Capitulo *Wratislauienſi*, quatenus de liberando Epiſcopo nauaret operam, rogatus, rem ſilentio & diſſimulatione abſoluit) *Fulco Gneſnenſis* Archiepiſcopus, Prouincialibus *Poloniæ* Epiſcopis, ad Synodum in *Łancitia* indictam, coactis celerrimè, ſumpta deliberatione, & *Alexandrum* Papam de facinore in *Thomam* Epiſcopum, *Boguphalum* Præpoſitum, & *Hecardum* Canonicum *Wratislauienſes*, per *Boleslaum Legnicenſem* Ducem patrato, literis totius Eccleſiæ *Polonicæ* & veloci nuncio auiſat, & quid Apoſtolica Sedes agendum cenſeat, conſultat, & nihilominus contra *Boleslaum Legnicenſem* Ducem, & ſui ſceleris complices, cenſuras grauiores promulgat, *Wratislauienſem*que diœceſim Eccleſiaſtico ſupponit interdicto. In omnibus itaque Eccleſiis Prouinciæ *Gneſnenſis*, infra miſſarum ſolennia communione finita, & Pſalmus *Deus laudem meam ne tacueris &c.* procidentibus miniſtris Dei in terram, & Oratio *Exaudi quæſumus Domine Eccleſiam, non ſolùm Paganorum percusſionibus attritam, ſed etiam Chriſtianorum prauitatibus afflictam, &c.* vſque ad finem, ſonantibus in vnam partem campanis, agebantur, & Dux *Boleslaus Legnicenſis*, recitata ſua crudelitate, denunciabatur anathematizatus. Sed & Papa *Alexander*, literis Epiſcoporum *Poloniæ*, & nuntii relatione, in vehementem turbationem, ſuper nouitate quæ acciderat, motus, Archiepiſcopo *Gneſnenſi*, & *Cracouienſi* ac *Wladislauienſi* Epiſcopis, dedit in mandatis, vt *Boleslaum Legnicenſem* Ducem, de relaxando *Thoma Wratislauienſi* Epiſcopo, autoritate Apoſtolica requirerent, & abnuentem, perſonam ſuam & facinoris complicum cenſuris, terram verò ſuam Interdicti ſententiis, percellerent. Qui omnia vt iubebantur, exequuti ſunt.

Michael Epiſcopus *Wladislauienſis*, annis 40. in Pontificatu exactis, ſenectute bonâ plenus, octaua menſis Auguſti moritur, & in Eccleſia veteri *Wladislauienſi* ſepelitur. In cuius locum *Wlodimirus* Præpoſitus *Cruſzuicienſis*, Canonicus *Wladislauienſis*, Ducum *Semouiti*

Boleslaus Caluus Thomam Epiſc. Wratislauienſem cum Præpoſito & Canonico captiuat,

quem decem millibg marcarum taxat.

Propter quod ipſe & Ducatus Legnicenſis interdicto ſupponitur.

Michaëli Ep. Wladislauienſi ſuccedit Wlodimirus.

1256.

uiti & *Caſimiri Maſouiæ* Cancellarius, per electionem Canonicam ſuffectus eſt, & per *Alexandrum* quartum Papam, Ducibus præfatis illum promouentibus, confirmatus, nobilis genere de domo *Boleſtarum*.

Boleslaus Gneſnenſis & *Calisſienſis* Dux, & frater *Przemislai Poſnanienſis* Ducis, *Belæ Hungariæ* Regis, fratris germani Beatæ *Helizabeth* filiam, nomine *Iolentam*, quæ à *Polonis Helena* nuncupabatur, conciliante nuptias huiusmodi *Boleslao Pudico Cracouienſi* & *Sandomirienſi* Duce, ducit vxorem. Et ſolennitas nuptiarum huiusmodi *Cracouiæ* habita, (præfata enim *Iolenta* in Curia Duciſſæ *Kingæ*, conſortis Ducis *Boleslai Pudici*, ſororis ſuæ germanæ, ex *Hungaria* traducta nutrita erat) pluribus diebus ſub præſentia multarum inſignium perſonarum acta eſt.

Romanorum Rex *Guilhelmus* alias *Wilkinus* Comes *Hollandiæ*, in *Friſones* detrectantes imperium expeditionem agens, ab eiſdem *Friſonibus*, ſubiectionem & imperata ſe facturos pollicentibus, occiditur. Dum autem Electores pro alterius electione conueniſſent, diſcordem celebrârunt electionem. Vna ſiquidem pars elegit *Alphonſum* Regem *Caſtellæ*, altera *Richardum* Comitem *Cornubiæ*, & fratrem Regis *Angliæ*, qui cum eſſet ditiſſimus, ab Archiepiſcopo *Colonienſi* ſuo Electore coronatus, Regnum *Almaniæ* pro magna parte obtinuit. Durauit autem quæſtio huius ſchiſmatis multis annis, nec terminata fuit, niſi amborum morte ſequuta. Pro qua re, infinita pecunia ab vtroque expenſa eſt, ſed præcipuè à Rege *Alphonſo* viro animoſo, & honorem omnibus præferente. Qui Regnum ſuum *Caſtellæ*, diſſidio huiusmodi durante, multis theſauris, exinaniuit. Ambo hi de Imperio contendentes, ſed & *Guilhelmus* Comes *Hollandiæ* pro breuitate temporis quo regnauerunt, nihil egerunt memoria dignum, & omnes caruerunt Imperiali benedictione.

1257.

Captiuitatis ſuæ continuos languores ſqualloreſque *Thomas Wratislauienſis* Epiſcopus aliquando finiri deſiderans, cum à *Boleslao ſæuo* (id enim cognomen poſt facinus in Epiſcopum patratum ſortitus erat) ex caſtro *Vlay* in *Legniczam* deductus, & in terram proiectus, arctioribus compedibus vinciretur. Cumque cenſuræ Eccleſiaſticæ, tam auctoritate Summi Pontificis, quàm Epiſcoporum *Polonicæ* Eccleſiæ in virum peſſimum *Boleslaum ſæuum Legnicenſem* Ducem, ob id latæ, quas ille velut ſtipulam reputans, ſeuerius in Epiſcopum, & ſuæ captiuitatis conſortes, debacchabatur, nullam eliberationem effecturæ ſperarentur, cum *Boleslao ſæuo*, captiuatore ſuo, paciſcitur. Et commutationem decimarum manipularium, non in ſua tantummodò *Legnicenſi* ſorte, ſed & in vniuerſa *Wratislauienſi* diœceſi, in fertonales, Capitulo ſuo *Wratislauienſi* irrequiſito, Archiepiſcopo inſuper *Gneſnenſi* Metropolitano ſuo, & Epiſcopis *Polonicæ* Eccleſiæ cum Prouincialibus ſuis, qui pro illius libertate & ſubſtantias & ſanguinem parabant ſe effuſuros, inconſultis, duorumque millium marcarum argenti ſolutionem, præter pannos ſarlaticos, à *Boguphalo* Præpoſito, & *Hecardo* Canonico *Wratislauienſi* exactos, pollicitus, medietate pecuniæ per prius ſoluta, de reſidua verò medietate, & promiſſo de transmutandis decimis manipularibus in fertonales implendo, filiis nobilium & Scultetorum ſuorum datis obſidibus, in feſto Paſchæ, à captiuitate, cum ſuæ captiuitatis conſortibus *Boguphalo* Præpoſito, & *Hecardo* Canonico ſolutus eſt. Sæuitiam autem tam fœdam in *Thomam* Epiſcopum, *Boguphalum* Præpoſitum, & *Hecardum* Canonicum, *Wratislauienſes* depromptam, apud obtrectatores ſuos leuaturus, non in *Henricum* ſolummodò *Wratislauienſem*, ſed & in *Conradum Głogouienſem* Duces germanos, eorumque Conſiliarios & Proceres, iurenè an iniuria incertum eſt, retorquebat, licet decimarum manipularium in fertonales transmutatio, etiam pro eorum terris obtenta, patrati ſceleris reos, vehementi ſuſpicione argueret. Nihil itaque mirum, ſi prouidentia Diuina vlciſcens ſcelera Patrum in tertiam & quartam generationes, Principes *Sleſiæ*, id eſt Regni *Poloniæ* hæredes, ex lumbis & ſtirpe Regum *Poloniæ* procedentes, de Regno ipſo fecit extorres, qui ſe variis ſceleribus, & præſertim cæde & captiuitate ac ſanguine Pontificum ac Sacerdotum, decimarumque vſurpatione inquinauerunt, & alienigenas eiuſdem Regni fecit hæredes. Recenti ſcelere, quo in Chriſtos Domini, *Thomam* Epiſcopum, *Boguphalum* Præpoſitum, & *Hecardum* Canonicum, *Wratislauienſes*, *Boleslaus Legnicenſis* Dux, ſacrilegas manus iniiciens, vſus fuerat, aliud adiecturus, germanum ſuum *Conradum Głogouienſem* Ducem, ad ſe in *Legniczam*, verbo quidem vt ſecum conueniret, re autem vt captum Ducatu *Głogouienſi* exueret, inuitat. Qui etſi a nonnullis *Boleslai ſæui* ſatellibus certior factus, ad quàm iucundum & oppiparum conuiuium vocaretur, venire repromittens, plures numero Proceres & milites ſecum in *Legniczam* aſſumit. Quorum maiori parte in ſylua *Legnicenſi* oppido vicina relicta, ipſe cum expedita aliorum manu, quibus inſidias ſibi a *Boleslao ſæuo* ſtructas, patefecerat, & quid eos agere vellet, inſtruxerat, in *Legniczam* peruenit, a *Boleslao* quoque *ſæuo* benignum demonſtrante vultum, exceptus, & in *Legnicenſe* caſtrum perductus, videns *Theutones Boleslai ſæui* milites, turres & quæque ſuperiora mœnia & cacumina occupaſſe, facinus in ſe per *Boleslaum ſæuum* committendum anticipauit, & *Boleslaum ſæuum* antequam ad ſuperna veniret, vbi capi *Conradus* debuerat, aſcenſus captiuat, & extra portam caſtri,

Boleslaus Cracouienſis Dux Belæ Regis Hungariæ filiam accipit in vxorem.

Guilhelmus Romanorum Imp. occiditur.

De eius ſucceſſore diſſenſio inter Electores.

Thomas Ep. Wratislauienſis

transmutatis decimis,

1257.

& datis duobus millibus marcarum argenti

a captiuitate liberatur.

Poſtea volens Conradum fratrem ſuum captiuare,

1257.

antequam milites *Boleslai* ex ſupernis poſſent decurrere, deductum, ad eos qui ſe in ſylua operiebantur, militibus *Boleslai* ſequi non audentibus, transportat, & ab inde illum lento paſſu in *Głogouiam* deducit, & arctæ cuſtodiæ mancipat, nec prius dimiſit, donec omnem pecuniam per *Thomam* Epiſcopum *Wratislauienſem* datam & dandam, ab eo, prædantem prædatus, exigeret.

pſe per eum raptus Głogouiam defertur.

Alexander Papa ob detentionem Ep. Wratislauienſis cruciatam mittit ad Germaniam & Poloniam.

Prandothæ Cracouienſis, & *Volmiri Wladislauienſis*, Epiſcoporum, literis *Alexander* Papa quartus, certior factus *Boleslaum ſæuum Legnicenſem* Ducem, & monita Apoſtolica contemptui, & cenſuras ab eis fulminatas ludibrio habuiſſe, neque *Thomam* Epiſcopum *Wratislauienſem*, & *Boguphalum* Præpoſitum, *Hecardumq;* Canonicum relaxare (adhuc enim tunc illos *Boleslaus ſæuus Legnicenſis* Dux carcere clauſos & compedibus ſtrictos tenebat) à captiuitate voluiſſe, zelo Dei in Eccleſiaſtica libertate, & miniſtris eius defendendis accenſus, inſolentiam & temeritatem *Boleslai ſæui Legnicenſis* Ducis, virga Apoſtolica compreſſurus, vexillum crucis contra præfatum *Boleslaum ſæuum*, & terras ſuas, velut ethnicum, & fidei ac religionis Catholicæ hoſtem decernit. *Gneſnenſi* quoque & *Maydeburgenſi* Archiepiſcopis, dedit per ſpeciales literas, facinus in *Thomam Wratislauienſem* Epiſcopum per *Boleslaum ſæuum* admiſſum declarantem, in mandatis, quatenus per *Poloniam* & *Germaniam*, crucem huiusmodi prædicarent, & omnes Catholicos Reges, Principes, Comites, Barones, & quoslibet fideles, in præfati *Boleslai ſæui Legnicenſis* Ducis, & ſuorum ſubditorum exterminium inuocarent & animarent. Quo mandato *Fulco Gneſnenſis* Archiepiſcopus accepto, altera apud *Lanciciam*, pro die Sancti *Calixti* Synodo Prouinciali inſtituta, *Prandotha Cracouienſi*, *Thoma Wratislauienſi*, qui iam tunc per pacta captiuitatem euaſerat, *Boguphalo Poſnanienſi*, *Wolmiro Wladislauienſi*, *Andrea Płocenſi*, & *Vilhelmo Lubucenſi*, Epiſcopis, multisque Abbatibus, & Prælatis Eccleſiæ *Polonicæ* conuenientibus, mandatum Apoſtolicum omnibus intimat, crucemque contra *Boleslaum ſæuum* prædicat, & illam mandat auctoritate Apoſtolica ab omnibus Epiſcopis ſuæ Prouinciæ prædicari. Argutus eſt & tunc *Thomas Wratislauienſis* Epiſcopus prædictus ab omni Eccleſia *Polonica*, quòd pactionem fœdam tam exemplo peſſimo quàm re, in transmutatione decimarum manipularium in fertonales, violando & libertatem Eccleſiaſticam, & laudabilem *Polonicæ* patriæ, quæ propterea apud exteras nationes celebris habebatur, morem exterminando, fecerit. Qui & *metum, qui in virum conſtantem cadere poterat, & multiplices paſſiones ſuas quas pertulerat*, allegans, ſpoponderat *ſe, licet non impleuerit, promiſſa, de transmutandis decimis manipularibus in fertonales, nullo vnquam tempore ſeruaturum.* Apoſtolicarum autem literarum Archiepiſcopis *Gneſnenſi* & *Maydeburgenſi*, de prædicanda contra *Boleslaum ſæuum* cruce, ſcriptarum, quarum Originales apud Eccleſiam Beatæ *Mariæ Sandomiriæ Cracouienſis* diœceſis nos retinemus, tale extat exemplar:

Literæ cruciatæ contra Boleslaum calnum Legnicenſem Ducem.

Alexander Epiſcopus Seruus Seruorum Dei. Venerabilibus Fratribus Maydeburgenſi & Gneſnenſi Archiepiſcopis, eorumque Suffraganeis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem, &c. Non abſque multa cordis amaritudine iam dudum accepimus, quod venerabili Fratre noſtro Epiſcopo Wratislauienſi, ad villam Gorka ſuæ diœceſis, vbi quondam Eccleſiam erat conſecraturus, diuertente, Nobilis Vir Dux Sleſiæ aſſociatis ſibi quibusdam iniquitatis filiis, eundem Epiſcopum, Præpoſitum, & Heeardum Presbyterum Canonicum, Wratislauienſes, capere vſu ſacrilego non expauit. Epiſcopum ipſum ad quoddam caſtrum ſuum, reuerentia Pontificali poſtpoſitâ, ferè nudum abducens; deguſtaturum ibidem anguſtias carcerales. Propter quod de ipſius Ducis, prout ad noſtrum ſpectat officium, ſalute ſolliciti, per Venerabiles Fratres noſtros, Archiepiſcopum Gneſnenſem, nec non Cracouienſem & Wladislauienſem Epiſcopos, moneri eum mandauimus, vt ipſum, ac etiam alios cum eo captos, abſque difficultate aliqua, priſtinæ reſtituens libertati, eos liberè abire permitteret, & de ablatis rebus & irrogatis iniuriis, ipſi Epiſcopo & Eccleſiæ reſtitutionem & ſatisfactionem plenariam impenſurus. Verùm eodem Duce tam ſalutaria parui pendendo monita, ac eligente in ſuo ſcelere perire potius quàm parere, præfati Archiepiſcopus & Epiſcopi, prout à nobis in mandatis acceperant, ipſum & omnes eius in hac iniquitate conſiliarios & fautores, excommunicatos facientes publicè nunciari, ſuppoſuerunt terram ipſius, nec non & locum ad quem ipſum declinare contingeret, quamdiu ibi eſſet, Eccleſiaſtico interdicto: ſpe tam eis quàm nobis per hoc appoſita, quòd ipſe ſic percuſſus, dolens, ad percutientem ſe, cum deuotione recurreret: congrua culpæ ſuæ requirendo remedia, præſertim cum ſalubrem nonnunquam ſibi doloris immenſitas inueniat medicinam. Porrò idem Dux malleum Eccleſiæ velut ſtipulam reputans, adhuc in ſua perſeuerat obfirmatus malitia, omninò contempta Eccleſiæ diſciplinâ, & quod ad cumulum ſuæ damnationis magis accedit, eos nunc validioribus quàm prius, afficit pœnis & tormentis; pedes enim ipſius Epiſcopi, qui calceati eſſe debent in Euangelium pacis, ferreis nexibus alligantur. Et qui gregem ſuum ſacræ prædicationis vbere deberet reficere, nunc in diri carceris ergaſtulo detinetur, interdicto ſibi Capellani ſui ſuffragio, cui in confeſſione conſcientiam ſuam pandere valeat, & cum quo poſſit interdum ſaltem miſſarum officia celebrare. Equidem cum & nos talis iniuria vulnerat, & non leuem nobis impreſſura mœſtitiam, ad procedendum contra Ducem ipſum acrius nos inuitat. Nam veriſimilitudo non tolerat, vt patiente tanto Eccleſiæ membro, caput non langueat, aut expers doloris exiſtat. Si ergo commiſſum eſt nobis, licet indignis, & curam gregis Dominici ſollicitam gerere, & medelam ſauciati vulneribus adhibere, quomodo Ducem ipſum per mortales campos, per iter mortis vltra patiemur diſcurrere? quin ipſum ad paſcua ſalutis reducamus. Cumque infirmus ſalutaria reſpuat, quærat noxia, & plerumque deſideriis contrariis vrgeamus: Quomodo Ducem ipſum tanquam laborantem freneſi, impiæ relinquemus voluntatis arbitrio? quin ipſi quantumcunque inuito, amara ſalutis pocula propinemus? vt id ad curam ſanus fuiſſe cognoſcat, quod infirmus non poterat præſentire. Sanè poſtquam idem obſtinatus ſpiritualem medicinam reſpuit, poſtquam Petri gladium prout congruit non attendit: quid ſupereſt, niſi vt extrahatur materialis gladius contra ipſum? Et ad quod leui medicamine voluntarius induci non potuit, pœnæ ſaltem formidine pertrahatur inuitus. En habitatores Poloniæ filios ſpeciales relinquemus expoſitos illi diſcrimini, quod ex tam deteſtabili facto ipſorum imminet regioni? Erat enim in tam enormi exceſſu patientia noſtra tanta, vt & negligentius nomen aſſumat, & verè patientius nomen perdat. Et quidem quantumcumque ob generoſitatem ipſius, & ſuorum progenitorum merita, hactenus detuliſſemus eidem, id tamen vlterius non patitur prædicti criminis magnitudo. Accuſat enim ipſum carcer, arguunt vincula, ac contra ipſum Deum ac homines, prouocat ad vindictam. Cæterum more pii Patris, qui ſententiam citò conuertit in veniam, & redire non perire cupit filium, adhuc experiri volentes, ſi de fragmentis conſcientiæ ſuæ, quæ velut lagena figuli eſt, grandi contritione confracta, aliqua teſta permanſerit deuotionis igniculi retentiua, Vniuerſitatem Veſtram rogamus, monemus & hortamur attentè, in virtute ſanctæ obedientiæ vobis diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus præfatum Ducem ſuper liberatione ipſius Epiſcopi, & aliorum, nec non & ſuper præmiſſis omnibus moneatis, & moneri & induci efficaciter faciatis. Quod ſi monitis veſtris (quod abſit) pertinaciter aures obdurauerit cordis ſui, extunc ſinguli veſtrum in ſuis ciuitatibus & diœceſibus, pro liberatione eiusdem Epiſcopi, contra Ducem ipſum, iuxta datam vobis a Deo prudentiam, per ſe, vel per alios viros ad hoc idoneos, prædicetis Verbum Crucis. Nos enim omnibus verè pœnitentibus, contritis & confeſſis, qui ad prædicationem Veſtram eam ſuſceperint, & in propriis perſonis liberationem huiusmodi fuerint proſecuti, illam ſuorum peccaminum veniam elargimur, quæ in terræ Sanctæ ſubſidium perſonaliter accedentibus in generali Concilio eſt conceſſa. Debent enim ad liberationem huiusmodi fideles Chriſti non remiſſi, ſed feruentes & voluntarii reperiri, quin per detentionem ipſius, illi grauis irrogatur iniuria, cuius legatione fungitur, & qui in ſuis miniſtris honorari ſe aſſerit, atque ſperni. Datum in Laterano, tertio Calend. April. Pontificatus noſtri anno tertio. Anno verò Natiuitatis Domini, Milleſimo Ducenteſimo Quinquageſimo Septimo.

1257.

Cracouiæ ius Theutonicum & Aduocatus inſtitutus eſt.

Vrbem ſuam *Cracouienſem*, *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux, ad incrementa, quæ ſub *Polonis* & iure *Polonico* aſſequi non poterat, perducturus, Ius illi largitur *Srzedenſe* ſeu *Theutonicum*, Aduocatumque in ea conſtituit, qui vrbis ſitum & domus, paſſim & ſine lege, ſine ordine conſiſtentem translocat, & transmutat. Et circo vrbis primùm ordinato, etiam plateas ipſius proportionaliter & ex æquo diſtinguit.

Cracouiæ monaſterium S. Marci fundatur.

Alexander Papa quartus nouam religionem mendicantium de Pœnitentia Beatorum Martyrum intitulatam inſtituit. Cuius fratres & Profeſſores *Cracouiam* aduenientes *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux, benignè appellatos ſuſcipit. Et Eccleſia in ſancti *Marci* Euangeliſtæ honorem de nouo fundata, illis locum *Cracouiæ* contulit, & ſumptus pro monaſterii ædificatione atque etiam Eccleſiæ, dari liberaliter iuſſit.

Przemislaus Dux Poſnanienſis moritur,

Pridie Nonas Iunii, in *Poſnanienſi* caſtro nobilis & illuſtris Princeps *Przemislaus Poſnanienſis* Dux, filius *Wladislai Othonis* Ducis *maioris Poloniæ*, poſt quindecim dierum decurſum, quibus ab ægritudine preſſus languerat, triceſimum & ſextum annum tantummodò agens, moritur, funusque ſuum in Eccleſia maiori *Poſnanienſi*, cum cineribus Regum & Principum *Poloniæ*, iuſto honore, & lugubri omnium militum comploratu, ſepultum eſt. Hic inter *Poloniæ* Principes mitiſſimus, ſui temporis & ſupra ætatem prudens, duas præcipuè virtutes, continentiam videlicet & iuſtitiam, ſumma cura ſummoque ſtudio ſectatus, cilicina veſte in diebus Quadrageſimæ, vt caro ſeruiret ſpiritui, & ceruiſia parum ſapida, aut vino lymphato, vtebatur. In pronuncianda verò ſententia, & lite dirimenda, tam modeſtus, tam iuſtus, vt vtraque pars eius probaret decretum. Nemo illum vidit vnquam aut ebrium, aut iratum, aut geſtu, indumento, ſermone aut opere ſuperbum. Sacro Cœnæ die duodecim pauperum ablutis & oſculatis pedibus, quemlibet nouo panno veſtiebat. Media nocte, quod illi cerimoniale iam, & quaſi ex debiti neceſſitate conſuetudinarium factum fuerat, dum à familiaribus quieſcere putaretur, conſurgens, curſum horarum Virginis glorioſæ, quibus finitis Pſalmos aliquos, & orationes quas didicerat, depromebat. Contulit Eccleſiæ *Gneſnenſi* villam *Czirnelin*, *Poſnanienſi Buk*, præter libertates, quibus vtramque Baronibus ei aduerſantibus, magnis prærogatiuis extulerat. Quatuor ex conſorte ſua *Eliſabeth* filias, videlicet *Conſtantiam*, *Veronicam*, *Ophkam*, & *Euphroſinam* reliquit. Ea tamen conſorte ſuâ *Eliſabeth*, dum in morte viri grauida eſſet, filium poſthumum in die Sancti *Calixti*, omnibus ſubditis

vno filio eiusdem nominis poſthumo relicto.

1257.

tis de virili prole magna iucunditate quantibus, effudit. Cui in Patris charitatem & memoriam, *Boguphalus Poſnanienſis* Epiſcopus nomen Paternum in Baptiſmo *Przemislaus* indiderat. Hunc Principem *Baſzko* Cuſtos *Poſnanienſis* in ſuis ſcriptis & annalibus plurima laude celebrat.

Cracouiæ & in vniuerſis *Polonorum* vrbibus & regionibus, terræ motus apud *Polonos*, rei huiuſcemodi inſuetos, pro monſtro & religione habitus, pridie Calend. Februar. editus eſt, tertiarum hora.

Przemislaus Bohemiæ Dux Bauariam ingreſſus, cæditur.

Bohemiæ Dux *Przemislaus Bauariam* hoſtiliter, multis Baronibus *Bohemiæ*, expeditionem ipſam, cum cauſas iuſtas non haberet, improbantibus, ingreſſus, cum eam vſque in *Lanczuth* prædis & rapinis vaſtaſſet, vix Duce *Przemislao* cum modica parte exercitus pontem in flumine *Eunio* transgreſſo, milites qui ſequebantur, ponte confracto, in flumen proiecti, ab vndis, paucis, natare ſcientibus, euadentibus, vorati ſunt. Omnis verò reliquus exercitus ſuus, qui nondum pontem & flumen ſuperauerat, à *Bauaris*, paucis fugientibus deletus eſt, & *Bauari* tam victoria, quàm omnibus ſpoliis & impedimentis potiti. Dux verò *Przemislaus* cum paucis (nam & illi qui pontem tranſierant, à *Bauaris* inſectati aut trucidabantur aut capiebantur) incolumis fugiendo euaſit. Nonnulli ex *Bohemis*, qui in oppidum *Melendorff* Archiepiſcopi *Salczburgenſis* diffugerant, tam diu à *Bauaris* illic obſeſſi, donec æquis conditionibus inter *Przemislaum Bohemiæ*, & *Bauariæ* Duces, pax ſancita eſt.

B. Iacinthus Cracouiæ moritur.

Quindecima menſis Auguſti, nonarum hora, Beatus *Iaczko* Ordinis Prædicatorum, genere nobilis *Polonus* diſtrictus *Opolienſis* ex villa *Lánka*, poſt multos labores & opera, & in dilatatione fidei Chriſtianæ, & ſalute animarum apud *Poloniam* & *Ruſſiam* aſſiduè exhibita, & patratione multorum & ſtupendorum miraculorum, (inter quæ illud extat inſigne, quòd apud *Vſzegradenſe* oppidum, deficiente nauigio, ſtrata ſuper vndas cappa, atque conſcenſa, cum tribus fratribus ſui Ordinis, videlicet *Floriano, Goduino*, & *Benedicto*, vniuerſo populo *Wyſzegradenſi* inſpectante, *Vistam* fluuium ſicco veſtigio tranauit) famoſus, in cœnobio *SS. Trinitatis Cracouiæ*, religioſiſſimè deuotiſſimeque vitá excedit. Ad patriam claritatis æternæ, à Matre miſericordiæ canente, *Ibo mihi ad montem myrrhæ*, & Angelico cœtu proſequente, (quemadmodum virgini deuotæ religioſæque ſanctimoniali *Sromislauæ* in *Zwierzynecenſi* monaſterio profeſſæ, per viſum, in mortis præfati Sancti *Iaczkonis* articulo, monſtratum eſt) deductus, à *Prandotha Cracouienſi* Epiſcopo & populi multitudine in eodem cœnobio SS. Trinitatis ſepelitur. Tantis autem & tam frequentibus prodigiis illum in vita & poſt mortem inſignire & glorificare dignatus eſt Altiſſimus, vt non ſolùm dignus, ſed etiam digniſſimus (ſi ipſa prodia neglectum a *Polonis*, & a notitia Pontificis maximi ſuppreſſum iri non contigiſſet) Canoniſatione videatur. Quinque monaſteriorum ſui Ordinis, videlicet in *Friſak*, vbi fratrem *Hermanum Theutonem* reliquit, in *Cracouienſi* vbi ſolus præerat, in *Praga* vbi fratrem *Hieronymum* præfecerat, in *Wratislauia* quod fratri *Creslao* & fratri *Godnio*, in *Gdansk* quod fratri *Benedicto*, commendauerat, primarius fundator.

1258.

Boleslaus Caliſſienſis Dux Caſtellaniam Landenſem a Caſimiro Cuiauienſi & Lancitienſi Duce recuperat.

Landenſem Caſtellaniam à *Caſimiro Cuiauienſi, Lancitienſi*, & *Siradienſi* Duce, qui illius annis aliquot iniuſtus occupator exſtiterat, *Boleslaus Gneſnenſis* & *Caliſſienſis* Dux (ad illius enim Ducatus ſortem dinoſcebatur pertinere) repetiturus, poſt multas altercationes, inuaſiones, & terrarum hinc inde vaſtationes, per quas agricultura deperibat, & damna inualeſcebant, ſolitudinem terris illatura, expeditionem contra *Cuiauiam* indicit, & de omnibus terris *maioris Poloniæ*, etiam fratris ſui *Przemislai* pridem mortui, quæ obeunte fratre ſuo, velut Curatoris parebant imperio, in notabili equeſtrium & pedeſtrium multitudine conuenientibus, *Boleslaus* Dux *Cuiauiam* inuadit, & oppidum caſtrumque *Innowladislauienſe*, quod primum ſibi *Cuiauiam* ingredienti occurrebat, obſidione cingit, & fortius quo poteſt omni genere & ingenio impugnat. Cui veluti confœderato *Wratislaus Boguphali Slauiæ* & *Caſzubitarum* Dux, cum potentia gentium ſuarum perſonaliter laturus auxilia, aduenit. Quod *Caſimirus Cuiauienſis* Dux conſiderans, vaſtationem Principatus ſui, & periculum quod oppido & obſeſſis cum caſtro imminebat, auerſurus, (neque enim, ſi cum *Boleslao* decerneret, parem ſe fore conſiderabat, copiæ inſuper gentium ſuarum adhuc in arma cogendæ erant) miſſis caduceatoribus, pacem a *Boleslao* depoſcit, offerens ſe & Caſtellaniam *Landenſem* malè occupatam redditurum, & caſtrum *Landenſe* quod ſuperædificauerat, deducto præſidio militari, demoliturum. Ad quæ exequenda, *Boleslao Caliſſienſi* Duce oblatas pacis conditiones velut æquas non abnuente, dies conſtituitur, & pactum literis & ſigillis, ſtipulationeque manuali firmatur. *Boleslaus* quoque *Caliſſienſis* Dux credens hoſtem ſuum *Caſimirum Cuiauienſem* Ducem pactis ſtaturum, & caſtrum & oppidum obſidione ſoluens, in propria redit. Verùm *Caſimirus Cuiauienſis* Dux, hoſtem ſe fefelliſſe, & ex agro obſidioneque deduxiſſe gloriatus, nihil eorum, quæ pactus fuerat, impleuit.

Fulco Gneſnenſis Archiep. moritur,

Quinta die Aprilis, *Fulco Gneſnenſis* Archiepiſcopus, vir grandæuus, literatus, & religione plenus, cum annis quatuor & viginti in Sede Metropolitica ſediſſet, poſt menſem ex quo languerat, *Lancitiæ* moritur, & in Eccleſiam *Gneſnenſem* deductus, iuſto honore tumulatur.

1258. Cui Januſſius ſuccedit.

Ad ſubſtituendum autem alterum Archiepiſcopum, dum Capitulares, XX. Maii indicta, conueniſſent, *Ianuſſium* Præpoſitum *Gneſnenſem*, genere *Polonum* & nobilem, concordibus votis eligunt in Paſtorem. Qui prò obtenta electionis ſuæ confirmatione, *Henricum* Decanum *Posnanienſem*, *Ægidium* Archidiaconum *Lancitienſem*, & *Przibislaum Gneſnenſem*, Canonicos, ad Vrbem transmiſit. Intelligens autem propter conſtitutionem nouam, Eccleſiis Cathedralibus oneroſam, niſi perſonaliter veniret, promotionem & confirmationem ſuam ſequi non poſſe, ad *Alexandrum IV. Romam* ſe perſonaliter fatigauit, confirmationemque ſuam faciliter, feria ſexta ante Dominicam *Inuocavit*, obtinuit. Atque in ipſa Dominica *Inuocavit Romæ* conſecratus, in *Poloniam* incolumis rediit, *Henrico* Decano *Poſnanienſi*, & *Przibislao* Canonico *Gneſnenſi*, comitibus ſui itineris, in *Lombardia* peſte abſumptis.

Boleslaus Pudicus Cracouienſis & *Sandomirienſis* Dux, ſexto Nonas Martii, apud villam *Korczin*, omnium terarrum ſuarum agit conuentum. Ad quem non ſolum *Prandotha Cracouienſis* Epiſcopus, & Barones ac Proceres *Cracouienſis* & *Sandomirienſis* terrarum, ſed etiam *Caſimirus Cuiauienſis*, *Lancitienſis*, *Siradienſisque*, & *Semouitus Maſouiæ*, Duces, *Boleslai Pudici* fratres patrueles germani, perſonaliter cum ſuis Conſiliariis rogati aduenerant. Tractatus autem illic diſſerendi, non de bello hoſtibus inferendo, non de finibus propagandis, non de quæſtu augendo, ſed de rebus honorem Dei concernentibus, erant. Tractauit ſiquidem pius Princeps, & id ſe in ſummis deſideriis, quæ in eo felix ſua conſors *Kinga* accenderat, longo geſtaſſe tempore aſſeruit, vt monaſterium virginum, cum nullum in terris ſuis haberetur, honorem Diuinum aucturus, & Baronum ac nobilium ſuorum filiabus, conditionis infirmæ vel pannoſæ, aut connubia aſpernaturis, prouiſurus, ſatisfacturus inſuper ſororis ſuæ *Salomeæ Gallatiæ* quondam Reginæ precibus, fundaret, petens ſe & propoſitum ſuum *Caſimiri* & *Semoviti* Ducum fratrum ſuorum, *Prandothæ* Epiſcopi, & Baronum congregatorum conſiliis iuuari. Omnibus autem intentionem ſuam magna laude magnaque commendatione certatim efferentibus, *Zawichoſtenſis* oppidi locus aptiſſimus viſus eſt, qui rem deſtinatam, & ab omnibus laudatam expleat.

Monaſterii Primi monialium in Zawichoſt fundatio.

Oppidum itaque *Zawichoſtenſe*, & villas Ducales quinque & viginti, ad illud pertinentes, & nonnullas alias *Sandomirienſi* oppido vicinas, prædia inſuper, lacus, & telonea, quæ pro ſexaginta virginibus poſſent ſufficere, nouo virginum monaſterio in dotem donat, literisque Ducalibus donationem perpetuat. Decernens oppidum & villas a ſe donatas, ſempiterno tempore debere eſſe liberas, & ab omni Regum, Ducum & Dominorum temporalium iuriſdictione, exactione, & tributo immunes. Suis deinde ſumptibus, & Eccleſiam & monaſterium, & habitationes famulabus Dei ædificat & conſumat, atque religionem monialium Sancti *Damiani*, Ordinis Sancti *Frantiſci*, quam in præſens Sanctæ *Claræ* vocitamus, in locum a ſe fundatum & dotatum inducit. Quam quidem Sanctam *Claram*, *Alexander* Papa quartus, anno immediatè præcedenti, Sanctorum catalogo aſcripſerat, religioque ipſa nomine mutato, Sanctæ *Claræ* appellata. Ideò autem *Boleslaus Pudicus* fratres ſuos patrueles *Caſimirum Cuiauienſem*, & *Semouitum Maſouiæ*, Duces, ad id conſilium adhibuit, vt fundatio & dotatio monaſterii prædicti *Zauichoſtenſis*, eorum approbatione & conſenſu, validior atque ſolidior fieret. Cum enim ſterilis atque orbus eſſet, & ſuorum Ducatuum, ſe abſumpto, *Caſimiro Cuiauienſi*, & *Semouito Maſouiæ* Ducibus, & filiis eorum ſucceſſio deberetur, operæ pretium viſum eſt, ſucceſſores in rem approbationem facturos, ne irritari aut reſcindi, ſterilitatis, aut quocumque alio colore, poſſet, acciri. Quo ſiquidem negotio confecto, pia mater *Boleslai Pudici Grzimislaua*, quæ & ipſa fundandi monaſterii præfati *Zauichoſtenſis* ardorem ſedula monitione iniecerat, defuncta eſt, & in monaſterio fratrum Minorum in *Zawichoſt* ſepulta, duobus & triginta annis in viduitate exactis.

Anno eodem, motus terræ per vniuerſam *Poloniam* exortus eſt. Ex quo proceſſu temporis, guerris, diſſenſionibus, & plurimis incommodis vexata eſt *Polonica* regio. Idem quoque motus terræ in *Bohemia*, *Ruſſia* & *Hungaria* fuerat.

Stroinatus Lithuaniæ Dux, partem terræ *Maſouiæ* circa *Czirnin* deprædatus eſt, & caſtrum *Orzimow* conquirens, viros & puberes occidit, impuberes vero concremauit, & plures fœminei ſexus perſonas in captiuitatē abduxit, maximam crudelemq; plusquàm barbaricam in Catholicos exercens tyrannidem & impietatem.

1259. Varczislaus Dux Slauorum Pomeraniam populatur.

Varczislaus Slauorum & *Caſzubitarum* Dux iniurias ſuas, frequentius a *Swantopetkone Pomeraniæ* Duce, ſibi & ſuis terris irrogatas, vlturus, congeſto ex omnibus ſubditis ſuis exercitu, habens inſuper *Boleslai* Ducis *Caliſſienſis* ſibi confœderati, gentium & militum expeditorum auxilia, pro præſenti neceſſitate ſua ei transmiſſa, habens inſuper in ſuo comitatu Epiſcopum *Cuiauienſem Volmirum*, qui iniurias ſibi tam in villis Epiſcopatus ſui illic conſiſtentibus, quàm in manipularibus decimis illatas, æquè propulſaturus, aduenerat, in terram *Pomeraniæ* dicti *Swantopetkonis* hoſtiliter ingrediuntur, eamque incendiis, cædibus, & depopulationibus vaſtare cœperunt. In *Stup* autem *Varczislaus* Dux perueniens, vt expeditius vaſtationem terræ hoſtilis promoueret, impedimenta & ſarcinas, ac pro cuſtodia illarum Epiſcopum *Cuiauienſem* cum aliqua parte copiarum in ſtatiuis *Stupenſibus* relinquens, ipſe cum delectis & expeditis mili-

1259.

militibus ad vaſtandum ire pergit. Quo *Swantopelk* ab exploratoribus comperto, *Varcziſlaum* quidem *Caſzubitarum* Ducem, reputans cum illo decernere periculoſum, graſſari in ſubditos, & recta vri, prædasque & ſpolia agere permittens, ipſe in Epiſcopum *Cuiauienſem*, & milites ad impedimentorum & ſarcinarum cuſtodiam a *Varcziſlao* relictos, cum gentibus irruit, & incautos opprimens & debellans, Epiſcopo *Cuiauienſi* cum paucis fugâ elapſo, cæteros omnes aut occidit aut captiuat, omnibusque ſpoliis potitus, priusquam a *Varcziſlao* & eius exercitu opprimi poſſet, in caſtra & munitiones, plus lucri ex ſpoliis, quam ex hoſtili vaſtatione damni conſecutus, ſe recepit.

Caſimirus Cuiauiæ Dux Caliſsienſem Ducatum vaſtat.

Vicem vaſtationis terræ ſuæ *Cuiauienſis*, per *Boleslaum Caliſsienſem*, & *Varczislaum Caſzubitarum*, Duces, infortunio eiusdem *Varczislai* Ducis, quod ad *Stupenſes* ſtationes a *Swantopelko* pertulerat, accepto, *Caſimirus Cuiauienſis*, *Łancitienſis*, & *Siradienſis* Dux repenſurus, terram *Caliſsienſem* cum omnibus potentiis clandeſtinè ingreſſus, quanta poteſt ampliori ſæuitia in eius deuaſtationem debacchatur. Quod cum per celerem nuncium *Boleslaus pius Caliſsienſis* Dux, ex *Caliſz Poſnaniam* iter faciens, comperiſſet, ex medio itinere reuerſus, triginta tantummodò militibus in locis quæ præteribat recollectis, cum Curienſibus & familiaribus ſuis, agreſtibusque, quibus pecus ereptum erat, *Caſimirum* Ducem, & exercitum ſuum prædâ onuſtum, & pecus abigentem, inſectatur. Quem in pinoſo nemore, quod *Saliecz* dicitur, inter *Opathowek* Archiepiſcopalem, & *Kalinam* alias *Clomeam* militarem villas, ſitum, conſecutus, neque ſuam paucitatem, neq; hoſtilem multitudinem penſi habens, in *Caſimiri Cuiauienſis* Ducis exercitum, concione perprius & in pugnam & in mortem ſuis animatis, a tergo irruit. Et poſtremis aciebus debellatis, primas quoque (fortem & numeroſum exercitum *Boleslai Caliſsienſis* Ducis, cum tegmen opponentibus arboribus, quantus fuerit, dinoſci non poſſet, exiſtimantes) facilè in fugam vertit. Multis itaque cæſis, multis inſuper captis, Duce *Cuiauienſi* per fugam euadente, & præda omnis hoſti excuſſa, & agreſtibus reddita eſt, & *Boleslai Caliſsienſis* Ducis exercitus trecentis equis, cæterisque ſpoliis hoſtilibus potitus. Sed & Palatinus *Cuiauienſis Martinus*, licet ſaucius, viuus tamen in poteſtatem *Boleslai Caliſſienſis* Ducis, cum cæteris nobilibus fugam execrantibꝰ, venit. Referebat poſtea miles *Caſimiri Cuiauienſis* Ducis, tanto ſe pauore, dum illos *Boleslaus Caliſsienſis* Dux inuaderet, correptos fuiſſe, vt circa ſingulas nemoris arbores ingentes hoſtiles copias arbitrarentur conſiſtere. Non quieuit tamen hac clade perculſus *Caſimirus Cuiauienſis* Dux, ſed *Hercobaldum Gneſnenſem*, & *Nicolaum Caliſsienſem*, Palatinos, *Simonem* Presbyterum fratrem *Hercobaldi* Palatini *Gneſnenſis*, pluresque alios nobiles in colloquium euocatos, captiuos ſuos in *Solieczenſi* clade captos liberaturus, captiuat, & in oppido *Pakoſcz*, ad Ducatum & Dominium *Boleslai Caliſsienſis* Ducis pertinente nouum caſtrum ædificat, & per milites in illius præſidium a ſe locatos, vicinam oram ſpoliis & direptionibus infeſtat.

Quem Boleslaus a tergo aggreſſus profligat,

Non tulit autem *Boleslaus Caliſsienſis* Dux tot & tantas *Caſimiri* in ſe & ſuos depromptas iniurias, ſed die ſexta Octobris cum *Boleslao Pudico Cracouienſi* & *Sandomirienſi* Duce patruele, *Ruthenorum* & *Cumanorum* habente auxilia, & *Semouito Maſouiæ* Principe, germano eiuſdem *Caſimiri Cuiauienſis* Ducis, fratribus, ob laceſſitos eorum Ducatuum iniuſtè fines, merito illum infeſtum & exoſum habentibus, & qui contra *Caſimirum Cuiauienſem* Ducem, velut communem peſtem & publicum hoſtem, fœdus & ſocietatem pepigerant, item cum *Romano Danielis* Regis *Ruſsiæ* filio, quem in ſui auxilium *Semouitus* Dux *Maſouiæ* cum *Ruthenorum* exercitu adduxerat, terram *Łancitienſem* eiusdem *Caſimiri* Ducis *Cuiauienſis* ingreſſus, in eius exterminium & vaſtitatem, tàm incendiis quàm ſpoliis & cædibus ſæuiebat.

& cum magna potentia iterum Caſimiri terras inuadit.

& Łancitienſem terram vaſtat.

Vniuerſa autem *Łancitienſis* terra, in miſeram ſolitudinem & calamitatem, etiam hoſti complorandam, redacta. Caſtrum in illa ædificant, & vallis foſſatisque munitum, & victualibus impletum, illud in fidem & poteſtatem *Semouiti Maſouiæ* Ducis commendant. Quibus rebus *Caſimirus Cuiauienſis* Dux, qui alias & in factis & in verbis ſuperbo faſtu tumebat, adeò humiliatus eſt, vt miſſis Legatis, ſufferentias pacis ad diem Beati *Andreæ* Apoſtoli duraturas, à Ducibus præſtandas expeteret, & in eodem Sancti *Andreæ* die, iuxta communium Baronum arbitrium, decretum, & caſtris occupatis & finibus ſe ceſſurum, & impetrata à Baronibus ſe iureiurando ſpopondit impleturum.

Heduigis Duciſſa, conſors *Boleslai Legnicenſis* Ducis, & filia Comitis de *Hanhaldt*, duodecimo Calendas Ianuarii obiit.

Exemplum *Boleslai Pudici Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Ducis, *Boleslaus pius Caliſsienſis* Dux ſecutus, alterum in ciuitate *Gneſnenſi* fœminarum monaſterium Minoriſtarum, ſeu Sanctæ *Claræ*, fundat, & villis, prædiis, & introitibus ex fiſco Ducali liberaliter dotat & libertat.

Monaſterium ſanctimonialium Gneſnæ fundatur.

Principatibus ſuis, *Łancitienſi*, *Cuiauienſi*, *Siradienſiq;*, *Caſimirus* Dux non contentus, caſtrum *Ráciaſch* cum ſuo diſtrictu ab Eccleſia *Vladislauienſi* & Epiſcopo *Volmiro* auferens, per iniuriam occupat, & ſuæ applicat ditioni. *Volmirus* autem Epiſcopus *Vladislauienſis*, tam grauem iniuriam non ferens, *Caſimirum Cuiauienſem* Ducem excommunicat, & terras ſuas Eccleſiaſtico ſubiicit interdicto. Confeſtimq; ne per Ducem *Caſimirum* impe-

Caſimirus Cuiauiæ Dux, caſtrum Ráciaſch Ep. Vladislauienſi eripit.

1259.

impeti poſſet, diœceſi ſua egreſſus, in *Cracouienſi* diœceſi apud *Łagow* morabatur. Dux autem *Caſimirus*, cum in Epiſcopum non poſſet, in bona ſæuire cœpit, & plures curias ſuas cum horreis & frumentis, ſub tempore Quadrageſimæ, igne conſumpſit.

Ianuſsius in Archiep. Gneſnenſem Romæ conſecratur.

Gneſnenſis Eccleſiæ electus Archiepiſcopus *Ianuſſius*, literis nunciorum ſuorum, *Henrici* Decani *Poſnanienſis*, *Ægidii* Archidiaconi *Łancicienſis*, & *Przibislai*, Canonicorum *Gneſnenſis*, doctus, confirmationem ſuam, ob ſtatutum *Alexandri* Papæ quarti, quo cauebatur, *quemlibet in Sedem Metropolitanam electum, conſpectui Summi Pontificis præſentari oportere, ſubſequi non poſſe, in Curiam perſonaliter tranſiit.* Vbi præſentatione Summo Pontifici feria ſexta ante Dominicam *Inuocauit* facta, & electio ſua confirmata eſt, & ipſe mandato Papæ, illic die Dominico *Inuocauit*, conſecratus, tarditatem priorem celeritate ſubſequenti, Papa *Alexandro* præſente, compenſauit. In redeundo verò eo incolumi euadente, nuncios ſuos *Henricum* Decanum *Poſnanienſem*, & *Przibislaum* Canonicos *Gneſnenſes*, in *Lombardia* peſtis abſumpſit.

Tartari Poloniam per tres menſes populantur.

Expertes erant *Cracouienſis* & *Sandomirienſis* terræ, ciuilium, quæ inter Principes *Poloniæ* agebantur, bellorum, ſed hæ quoque rurſus in bellum atrox, & plusquam ciuile (maximè pacis bonum, ſiue actiones ſceleratæ humanæ, ſiue fatorum inuidia id cauſet, rarum & caducum eſt, perturbauerunt) pertractæ ſunt. Aduenit enim in illas, ſtatim poſt feſtum Beati *Andreæ* Apoſtoli, *Tartarorum* ingens exercitus, plures de ſolis *Tartaris*, quorum *Nogai* & *Thelebuga* erant Duces, continens legiones, hunc *Ruthenorum* & *Lithuanorum* Duces, gentes, & copiæ, ingentiorem fecerant. Qui dum *Viſtam* & cæteros fluuios, gelida hyeme & glaciebus induratos facilè tranſiſſent, ſubitò *Sandomiriam* perueniunt, & oppido *Sandomirienſi* incenſo, Eccleſiisque conflagratis, *Sandomirienſe* caſtrum, in quod ferè vniuerſa *Sandomirienſis* regio, cum coniugibus, pignoribus, & fortunis, *Tartarorum* aduentu vulgato, confugerat, corona cingunt, & nec ad quieſcendum aut colligendum animos, ex ſubito pauore, ſpatio dato, illud nocte & interdiu oppugnant. A quo dum militum *Poloniæ* brachio & reſiſtentia repulſi forent, *Waszilko* Dux, frater *Danielis* germanus, *Leo* inſuper & *Romanus*, filii *Danielis* Regis *Ruſsiæ*, videntes caſtri *Sandomirienſis* difficilem & periculoſam expugnationem exiſtere, Caduceatores ad *Petrum* de *Krampa* militem *Sandomirienſem* tunc Capitaneum mittunt, perſuaſuros, *vt ſi ſe cum vniuerſis qui ad caſtrum confluxerant, ſeruare incolumes velit, humiliatus potius in Tartarorum caſtra ſecurus, & tributum a Tartaris imponendum penſurus, quàm reſiſtentiam de cætero facturus, adueniat.* Neq; ea per caduceatores depromere contenti, etiam ipſi perſonaliter *Petrum* de *Krampa* Capitaneum conueniunt, & iisdem quæ a caduceatoribus dicta erant, & amplioribus illum, velut virum ſimplicem, & *Ruthenicæ* doloſitatis atq; fraudis parum gnarum, promiſſis ineſcatũ & circumuentum, tam ſibi quàm omnibus, qui in caſtro erant, ſecuritate data, & quò magis illi fidei ineſſet, treuga in dies aliquot pacta, in ſtatiua tandem *Tartarorum*, haud procul a caſtro conſiſtentia, germanum fratrẽ *Sbigneum*, & alios *Poloniæ* milites magis inſignes illũ comitantes perducunt. Vbi etſi *Tartarorum* Ducibꝰ adoratis tributum ſe illis, quemadmodum inter eum & *Ruthenorum* Duces conuenerat, penſurum obtuliſſet, neq; tamen oblatione *Tartari* ad miſericordiam moti, tam *Petrum* de *Krampa* Capitaneum *Sandomirienſem*, quàm *Sbigneum* fratrem ſuum, & omnes milites *Polonorum*, qui ſecum aduenerant, ſerò ſe à *Ruthenorum* Ducibus querentes proditos, hoſpitali violata fide captiuant, & ſpoliatos verberatosque ad vltimum cæſos capite obtruncant. Cum valido deinde concurſu & clamore ad caſtrũ inuecti, quo vel ſolo imbellis agreſtium, infantium & matronarum turba, Capitaneum ſolum & alios milites & defenſores, audiens crudeli ſupplicio enecatos perterrita, caſtrum facilè (non enim a quoquam defendebatur) irrupit, & omnes penè illic repertos, virginibus tantummodò & ingenuis matronis, pro explenda libidine reſeruatis, ſæuiſſimè trucidant, caſtroque rebus omnibus ſpoliato & incenſo, pleroſq; homines, quibus aliquorum feritas pepercerat, ad vndas fluminis *Viſtæ* grege facto impulſos, quaſi iam dexteræ cæde defatigatæ eſſent, aquis ſuffocant, ſed & homines languidos & valetudinarios ad Eccleſiam Sanctæ *Mariæ* confugientes, laceratos necant. Fertur tantum tunc Chriſtiani & *Polonici* cruoris barbaricâ rabie fuſum, vt ex colle in quo arx ſita erat, in *Viſtam* fluuium arci vicinum, quaſi quodam torrente defluxerit.

Sandomiriam cum caſtro acquirunt & comburunt.

Ea cæde *Cracouiam* perlata, *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux, vehementi dolore, manantibus lacrymis, affectus, dum ad reſiſtendum *Tartarorum* potentiis imparem ſe noſſet, arce *Cracouienſi* in cuſtodiam & defenſionem *Clementis* Caſtellanei *Cracouienſis*, & militum atq; ciuium *Cracouienſium* (qui omnes ſe in illã cum vxoribus, infantibus, & quibuslibet rebus contulerant) commendata, cum *Kinga* Duciſſa conſorte ſua in *Hungariam* abiit, illicq; aliquanto tempore degit, quouſq; intellexit *Tartaros* in ſua rediiſſe.

Boleslao in Hungariam fugiente

Tartari verò clade & ſpoliis *Sandomirienſibus* non contenti, Ducibus *Ruthenorum* & hominibus ductum præſtantibus, *Cracouiam* adeunt. Quam etſi reperiſſent vacuam, in tecta tamen & homines valetudinarios, qui fugere non poterant, ferro ſæuiunt. Multis quoq; ex agreſtibus vtriusque ſexus in eundo & redeundo occiſis aut captis, multo inſuper pecore, multisq; ſpoliis onuſti, miſerabilẽ ſecum deducentes captiuornm turbam, miſerabiliores fletus & eiulatus emittentem, quod parentes, patriam, & pe-

Cracouiam capiunt.

1259.

Tandem nullo reſiſtere audente cum magna præda ad ſuos reuertuntur.

& penates ſuos amplius non eſſent viſuri, in *Tartariam*, nullam reſiſtentiam experti, onuſti præda ingenti, tribus menſibus *Poloniam* A populati, ſub quibus plurimi captiui fuerant apud illos redempti, reuertuntur. Multò maiori clade, maiorique cæde & ſpolio in *Polonos* debacchati, quam quo milites *Cracouienſes* & *Sandomirienſes* ad *Tursko* & *Chmielik*, & *Henricum* Ducem *Sleſiæ* ad *Legniczam*, non ſine ſuorum ſtrage & incruenta victoria, ante annos circiter decem & octo conflixerant. Corpora eorum qui in caſtro *Sandomirienſi* fuêre cæſi, in Eccleſia & cœmiterio Beatæ *Mariæ Sandomirienſi* condita ſunt, & Eccleſiæ illi, nunciis *Boleslai Pudici Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Ducis, *Prandothæ* Epiſcopi, Eccleſiæque *Cracouienſis*, videlicet *Bodzanta* Decano, & *Alberto* Canonico *Sandomirienſibus*, interpellantibus, & quanta fidelium cædes per *Tartaros* illic edita fuerit, declarantibus, par indulgentia, quam Eccleſia Sanctæ *Mariæ* ad Martyres de Vrbe habet, per *Alexandrum* quartum conceſſa. Quam *Polonicus* populus magnam Indulgentiam vocat, & tanto cultu tantaque veneratione, extunc & modò proſequitur, vt ad merendum illas pro die ſecunda Iunii, quaſi etiam reliquias Martyrum, tunc a barbaris occiſorum, honoraturus, ſingulis annis, quod nemini alteri Eccleſiæ in *Polonia* reor contingere, in multitudine frequentiſſima accurrat.

1260.

Mendog Dux Lithuaniæ baptiſatus

Mendolphus, alias *Mendog*, ſiue *Mindak*, *Lithuanorum* Princeps, & quem fratres Cruciferi de *Pruſſia*, frequentibus in *Lithuaniæ* oram expeditionibus vſi, primùm fidem Catholicam cum nonnullis *Pruthenis* & *Lithuanis* ſuſcipere, deinde ſe Regem gerere induxerant, ſub eodem anno, quo baptiſmi lauacro renatus erat, cum omnibus baptiſatis ad vomitum & idololatriam rediit. Huius *Mendolphi* fratres Cruciferi de *Pruſſia*, plures habent literas, quibus illis & illorum ordini, multipliciter ſe ab illis honoratum & adiutum, ſimulatè & fictè magis, quam iuſtè & verè aſtruens, plures terras, quæ ditionis ſuæ erant, videlicet *Curouienſes*, *Iaczwingorum*, *Samogitarum*, *Vczizenſem*, & deinde totam terram *Lithuaniæ*, donatione perpetua & irreuocabili largitur, donat, & inſcribit. Poteratque ſuæ in idololatriam reuerſionis, vel principalis vel acceſſoria eſſe cauſa, doloris magnitudo & pœnitentiæ, quod à Cruciferis ſiue coactus ſiue circumuentus, tot terrarum donationem, quam auerſione reſcindere conabatur, fecerat. Valido deinde exercitu, ex *Lithuanis*, *Ruthenis*, *Iaczwingis*, *Samogitisque*, ac aliis infidelibus nationibus, ſecum ſentientibus, qui triginta millia pugnatorum habuiſſe æſtimatus eſt, congeſto, *Maſouiæ* terram hoſtiliter depopulandam, clandeſtinè & inſperatè ingreditur.

ad idololatriam rediens,

omnem Maſouiam vaſtat,

Et *Semouito Maſouiæ Duce*, qui nec ſpatium ad cogendum milites ſuos in arma habere poterat, pugnam cum tot barbarorum millibus committere, propter euidens periculum, detrectante, *Mendog* præfatus, & ſuus exercitus, in omnem *Maſouiæ* terram & eius incolas crudeliſſimè graſſatus, & caſtrum *Plocenſe* a militibus, & ciuitatem à ciuibus & defenſoribus deſerta eſſe reperiens, ſuccendit. Cætera deinde oppida & villas totius terræ *Maſouiæ*, incendiis, ſpoliis, & cædibus vaſtauit, & plures vtriusque ſexus homines captiuos, in ſeruitutem, cum ingenti pecorum præda in *Lithuaniam* remiſit. Terra autem *Maſouiæ* peruaſtata, in *Pruſſiam* abiit, vbi Cruciferis caſtra tantummodò & munitiones tueri contentis, vrbes quas Cruciferi exſtruxerant, flamma & cæde delet & euertit, & Catholicos omnes illic repertos, cæde promiſcua lacerat & obtruncat, ſtrageque horribili & ingenti in hominibus, quorum etiam (crudelitatem ſuam & furorem demonſtraturus) aſpernabatur captiuitatem, edita, pecus tantummodò & ſpolia in *Lithuaniam* reduxit.

caſtroq; & ciuitate Plocenſi exuſta

& tandem Pruſſia tota depopulata,

rediit cum præda.

Boleslaus Pius Caliſſienſis Dux, vna maiore ex quatuor filiabus *Przemislai* olim Ducis *Poſnanienſis* germani ſui, nomine *Conſtantia*, *Conrado* Marchioni de *Brandeburg* alias *Zgorzelecz*, matrimonialiter deſponſata, pro dote, quam ſecum virgo *Conſtantia* latura erat, caſtrum & caſtellaniam *Santhocenſem*, non ſano vſus conſilio & integritate, Regno *Poloniæ*, cuius ea re ſciſſura agebatur, parum propitius, donat, obligat, & inſcribit. Ab eo quoque tempore caſtri & caſtellaniæ præfatorum *Santocenſis* alienatio orta, longam palæſtram *Polonis* & *Saxonibus*, vtrisque pro illius adeptione & proprietate adnitentibus, ex qua & multum ſanguinis fuſum eſt, & diſpendia hinc inde ſecuta, in hanc uſque diem reliquit. Reliquæ tres ſorores filiæ *Przemislai*, connubia peroſæ, duæ videlicet *Veronica* & *Eufroſina Trzebicenſe* monaſterium ordinis Ciſtercienſis, primùm ſorores, deinde propter morum & virtutum præſtantiam Abbatiſſæ; *Offka* verò *Gneſnenſe* Sanctæ *Claræ* à *Boleslao pio Caliſſienſi* Duce fundatum monaſterium, ingreſſæ, feliciter illic, obſequiis Diuinis mancipatæ, abſumptæ ſunt.

Caſtrum Santhok a Regno Poloniæ alienatum.

Tartarorum validus exercitus in *Poloniam* magna velocitate ingreſſus, caſtro & ciuitate *Sandomirienſi* conquiſitis, multa hominum vtriusque ſexus millia illic reperta, barbaricè trucidat, cæteros pecorum more in *Viſtam* impellendo, aquis ſuffocat. Fœminas ſpecioſas & adoleſcentes in ſeruitutem abduxit. Monaſterium *Zauichoſtenſe* & *Calui Montis* vaſtant, ad *Cracouiam* vsque & *Bithom* agendo prædam & ſtrages, captiuitatesque hominum, graſſantur. Et duobus menſibus integris in *Polonia* commorati, factis multis incendiis, cum maxima hominum captorum & rerum præda, ad propria per *Ruſſiam* (*Ruthenis* & eorum Ducibus eis auxilia ferentibus) reuer-

Tartari in Sandomirienſes cæde edita,

duo monaſteria & alias terras minoris Poloniæ impune vaſtant.

1260.

reuertuntur, nullo multitudini *Tartaricæ* audente reſiſtere. Dux enim *Boleslaus Cracouienſis* in *Hungariam*, *Prandotha* Epiſcopus A *Cracouienſis* in caſtrum *Ratiborienſe* ſeceſſerant, milites & nobiles in arcibus & ſyluis degebant. Ad hanc vaſtationem *Caſimirus Cuiauiæ* Dux *Tartaros* inſimulatus eſt induxiſſe, quem *Poloniæ* Duces delere conati ſunt, & multas ei iniurias & contumelias irrogârunt.

Treugis inter *Belam Hungariæ* Regem ab vna, & *Przemislaum Bohemiæ* Ducem, partibus ab altera, expirantibus, ab vtroque in nouum bellum, occaſione *Stiriæ*, quam vterque ſibi vendicabat, itum eſt, & magnis copiis variisque nationibus geſtum. *Belam* ſiquidem *Hungariæ* Regem *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux, velut gener ſocerum, item *Leſzko niger Siradienſis* Dux, *Caſimiri Cuiauienſis* & *Lancitienſis* Ducis filius, quem ſecum vna *Boleslaus Pudicus* in ſoceris auxilium adduxerat, item *Daniel Rusſiæ* Rex, & filii eius *Leo* & *Romanus*, *Bulgari* inſuper, *Raczones*, & *Boſnenſes*: *Przemislaum* verò *Bohemiæ* Ducem *Henricus Wratislauienſis*, *Wladislaus Opolienſis*, *Vlricus* Dux *Corinthiæ*, *Otho* Marchio *Brandeburgenſis* Duces, adiuuabant. *Belæ* autem *Hungariæ* Regi *Morauiam* ingreſſuro, & tam illam quàm *Bohemiam* vaſtaturo, populationem ſuorum prohibiturus, quarto Idus *Iulii Przemislaus Bohemiæ* Dux cum auxiliaribus prope *Theben*, vbi *Morawa* fluuius miſcetur *Danubio*, occurrit, & vnam ripam *Morauæ Hungaris*, alteram *Bohemis* obſeruantibus, ſtatiuà illic vtriusque exercitus, vsque ad diem Beati *Ioannis* Baptiſtæ, laceſſentibus ſe inuicem *Hungaris* & *Bohemis*, habita ſunt. A quibus *Przemislaus* Dux *Bohemiæ* ſecedens, verſus oppidum *Ława* ire pergit, quem *Stephanus Belæ* Regis filius, aliqua parte copiarum à patre impetrata, facilius in itinere oppreſſurus aggreditur. Vbi certamine inito, *Stephani* exercitus, cum inferior quàm *Bohemicus* eſſet, cum vniuerſis Ducis *Przemislai* potentiis decernens, fuſus fugatusque eſt, & ad reliquum exercitum, quem *Bela Hungariæ* Rex cum Ducibus auxiliaribus in caſtris continebat, accurrens, in flumine *Morauæ* plures quàm prælio amiſit. Treuga deinde aliquot dierum interpoſita, pax inter *Belam Hungariæ* Regem, & *Przemislaum Bohemiæ* Ducem, per communes Barones tractata, & æquis conditionibus, *Bela* Rege iure cedente *Stiriæ*, compoſita & concluſa eſt, adiecta etiam affinitate quò diuturnior foret.

Pax inter Belam Hungariæ Regem, & Przemislaum Bohemiæ Ducem.

Andreas Epiſcopus *Plocenſis* vocatus *Cziołek*, cum annis ſex ſediſſet, moritur, & in *Plocenſi* Eccleſia ſepelitur. Cui à Capitulo electus, & à *Ianuſſio Gneſnenſi* Archiepiſcopo confirmatus, *Petrus* dictus & cognominatus *Niedich*, nobilis de domo *Serpentum*, Canonicus *Plocenſis*, de *Semouiti* & *Caſimiri* Ducum *Maſouiæ* conſenſu, ſuccedit.

Andreæ Ep. Plocenſi ſuccedit Petrus.

Caſtri *Karſzouin* in monte Sancti *Georgii* erectione, per Magiſtrum & Cruciferos *Pruſſiæ* facta, *Pruthent* & *Lithuani* barbari vehementer irritati, pro illius exterminio, cum quanto maioribus poterant copiis, ire pergunt. Duobus autem exercitibus, *Pruſſiæ* videlicet & *Liuoniæ*, qui in defenſionem caſtri aduenerant, offenſis, in die Sanctæ *Margarethæ* iuxta fluuium *Durom* in *Curlandia*, confligunt, & magna ſtrage edita, & *Henrico* de *Horuſchuſzen* Magiſtro *Liuoniæ*, item *Henrico* Marſchalco *Pruſſiæ*, & pluribus aliis Cruciferis occiſis, cæteris verò in fugam verſis, victoria barbari potiuntur, & tam caſtrum *Karſzouin*, quam *Heilsburg*, maceratis fame defenſoribus, conquirunt. Ad caſtrum deinde *Kinsberg* obſidione promota, in ponte quem ſuper flumen *Pregor* conſtruxerat, plures numero à Cruciferis trucidati, obſidionem reſidui ſoluere coacti ſunt.

1260.

Pruthent & Lithuani Cruciferos in Pruſſia inuadunt.

Ex huiusmodi autem victoria *Pruthent* Neophiti in ſuperbiam verſi, ad idololatriam fide Chriſtiana relicta, in vigilia Sancti *Matthæi* Euangeliſtæ apoſtabant. Et conſtituto ſibi *Glippino* pro Duce & Capitaneo, correptis armis, in omnes Chriſtianos, qui intra illorum fines habitabant, crudeliſſimè ſæuiunt. Sacerdotes & miniſtros *Chriſti*, & quoslibet Chriſtiano charactere inſignitos, obtruncant, Eccleſias quaslibet igne conſumunt, ſacramenta contaminant, ſacris vaſis ac veſtibus abutuntur.

Pruthent ad idololatriam reuerſi chriſtianos necant.

Lithuanicam & *Pruthenicam*, eorumque Principis, quem Cruciferi Regem appellare ſoliti erant, *Mendolphi*, enormem populationem & vaſtationem terris *Maſouiæ* & *Pruſſiæ* illatam, vlturus exercitus Catholicus, de terris Regni *Poloniæ*, Cruciferis & *Almanis*, aliisque cruce ſignatis, collectus, ad inferiores terras *Pruſſiæ* ad diſtrictum *Nactangorum*, in feſto Purificationis Sanctæ *Mariæ* (hoc enim aptius tempus, ſtagnis, fluminibus, & paludibus, quibus ora *Lithuanica* ferax eſt, cæterisq; lubricis locis frigore duratis, pro conſumando deſtinato opere, viſum eſt) conuenit. Et aciebus ordinatis, terras *Lithuanorum*, *Samogitarum*, *Iaczwingorum*, & aliorum gentilium idololatrarum intrauit, terras ipſas vaſtitati & cædi, deſolationique per incendia ſubacturus. His autem qui in principio occurrebant, in ſtragem & flammas datis, cum reſiduum iter, quo in interiora *Lithuanorum* & aliarum nationum peruerſarum penetrandum erat, viſcoſum, & pluribus difficultatibus refertum eſſet, fames quoque pabulorum, barbaris frumenta pauca ferentibus, & hæc ipſa in ſyluis & paludibus occulentibus, crederetur tanto exercitui occurſura, quadrigis & impedimentis cum parua militum manu, qui ea tuerentur, relictis, ad meditullium barbarorum itum eſt. Sed *Lithuani*, *Pruthent*, & alii barbari, in armis & potentia ſua diffiſi, animos ad fraudes & do-

1261.

Pruthent & Maſouitæ Lithuaniam ingrediuntur,

1261.

los conuertunt: & ab exploratoribus suis edocti, quæ esset exercitus Catholici facies, quis terror, qui ordo, milites qui ad impedimenta & sarcinas relicti erant, omnibus copiis inuadunt, resistentesque paruo negotio (cum Catholici respectu barbaricæ multitudinis pauci forent) fundunt, & in ore gladii ferè omnem turbam illic consistentem perimunt & delent, sarcinisque potiuntur. Quod dum Christiani, pauci qui fuga euaserant, nunciantibus, persensissent, ad locum sarcinarum celerrimè, barbaros occupaturi, reuertuntur. Erat & barbaris par animus pugnam conferendi, propter quod & christianorum reditum, in sarcinarum loco operiebantur. Conuenientibus Christianis & barbaris, fit durum certamen inter vtrosque, & pluribus horis, Ducibus suos adhortantibus, æquo Marte pugnabatur. Et licet magnæ turmæ barbarorum cecidissent, Christianis tamen primùm pedem referentibus, mox etiam terga vertentibus, barbaris prouenit, iusto Deo facinora Christianorum plectente, victoria. Qui vicisse contenti, & locum insidiarum incidere veriti, profugientes persequi substiterunt, quo factum est, vt clades aliquantò minor, quàm pro numero ederetur. Cecidit autem in huiusmodi prælio miles insignis & bellicosus, *Schinkel de Bythen* genere *Vestphalus*: qui barbarorum cuneos transuerberans, antequam medietatem attigisset, barbaricis frameis obtritus est. Cecidit & Comes de *Keiderer*, & plures alii militaris & equestris ordinis viri. Sed & non parua multitudo viua in manus barbaricas venit. Ex quibus dum iuxta suas nefarias superstitiones, Diis suis pro consecuta victoria oblaturi libamina, vnum sorte deposcerent flammis cremandum, & sors in *Hirczhals* ciuem *Maydeburgensem* cecidisset, beneficio quoque aliquorum barbarorum illum noscentium bis liberatus foret, tertia demum vice, dum illum sors deposceret, sua sponte se obtulit, & sacrilego ritu cum equo cui insidebat, flammis crematus est.

vbi fusi & profligati sunt à Lithuanis.

Pacto & sponsione, de restituenda Castellania *Landensi* iniustè occupata, *Casimiro Cuiauiensi*, *Lancitiensi*, & *Siradiensi* Duce, de quibus inter illum & *Boleslaum Pium Calissiensem* Ducem contractu duplici conuenerat, non seruatis, præfatus *Boleslaus Pius Calissiensis* Dux, cum *maioris Poloniæ* militibus, hostiliter circa festum Sancti *Bartholomæi* terras *Cuiauiæ* intrauit, & illas vastare ac spoliis afficere cœpit. Ad quem etsi *Casimirus Cuiauiensis* Dux, nunciis missis Castellaniæ *Landensis* restitutionem obtulit, *Boleslaus* tamen *Calissiensis* Dux, illusum se iam altera vice respondens, non prius ex *Cuiauia* copias deduxit, donec medietas castri *Landensis*, & castrum quod *Casimirus Cuiauiensis* Dux ædificauerat, sibi & suis Officialibus fuêre reddita, & medietas *Volmiro* Episcopo *Vladulauiensi* post sibi æquè tradenda, fuit resignata.

Castellaniam Landensem Boleslaus Calissiensis Dux bello recuperat.

Pertulit & aliud *Casimirus Cuiauiensis* Dux præfatus, sub eodem tempore infelicitatis eulogium: duo etenim filii sui, *Lesczko niger*, & *Ziemomisl*, quos de prima vxore susceperat, nouerca sua altera patris sui vxore, filia *Swantopelci Pomeraniæ* Ducis, falsone an verè, pro incomperto habebatur, quòd illos veneno tollere conaretur, insimulata, patre deserto, *Ziemomisl Lancitiensis*, *Lesczko niger Siradiensis*, terras & castra, munitionesque earum, Baronibus & militibus terrarum prædictarum, vniuersali assensu & fauore, tyrannidem & iniustitiam Patris eorum perosi, in eorum subiectionem concedentibus, occupant, & detinebant longo tempore occupata.

Succursum facturus Christianis, in clade, cum barbaris pugnantibus, plurimùm debilitatis & perculsis, in *Prussia* militantibus, Comes de *Barboiga* cum sua militia in *Prussiam* aduenit, & *Zambienses* cædibus & spoliis affi cere cœpit. Quem *Zambienses* in die Sanctæ *Agnethis* aggressi, deuictis suis copiis, Comitem ipsum, pluribus suis occisis, captiuant. Et posthæc castrum *Heilsburg*, obsident, quod magis a fame quàm ab eorum armis expugnatum, Cruciferis ex eo saluis discedentibus, consequuntur. Tria deinde castra, nomen Christianum erasuri de terra, circumsident, videlicet *Kruczeberg*, *Kinsberg*, & *Gartensteyn*, quæ obsessi tanta fame macerati, vt etiam dentes amitterent, barbaris dedunt. Quartum verò dictum *Keyszil*, antequam obsideretur, periculum quod alii in tribus castris pertulerant veriti, Cruciferi exustum deserunt.

Cruciferorum quatuor castra capiuntur.

Flagellatorum secta quædam, quæ primùm ex *Galliis* & *Parisiis* manasse ferebatur, errores & prauitates multiplices continens, in *Alemania* mox coalescens, & funiculos suæ peruersitatis dilatans, etiam ad *Poloniæ* regiones peruenit. Incedebant siquidem homines sectam huiusmodi professi, processionaliter velatis capitibus, in claustralium morem, corpore vsque ad vmbilicum denudati, flagellis quoque quadruplici corrigio connodatis, & nodos habentibus in extremitatibus, vnus alterius dorsum acriter cædebat. Agebant insuper stationes, venias, genuflexiones mirabiles, canendo carmen, quilibet iuxta distinctionem suæ linguæ, inconditum, cum ex variis linguis & nationibus colluuies ipsa contracta esset. Mutuò insuper se, quamuis non ordinati sed laici essent, de quantumcunque enormibus peccatis, confessione audita absoluebant, & pœnitentes solenniter introducebant, afferentes sectam suam a Deo placidam exiisse, & animabus propinquorum suorum, etiam damnatorum in inferno existentium & cœlos possidentium, & suis dum obirent adferre magnas consolationes & profectus. Dum autem secta hæc primùm *Cracouiam* aduenisset, Ecclesiis visitatis, & velut pœnitentiis expletis, illicò de *Cra-*

Flagellatorum secta in Polonia.

1261.

couia, *Prandotha* Episcopo, ni celeriter inde recederet, carceres illi comminante, se euoluit. Sed & in cæteris *Polonicæ* Ecclesiæ diœcesibus, *Ianussio* Archiepiscopo *Gnesnensi*, & aliis Episcopis *Poloniæ* eorum errores detegentibus, & Principibus *Poloniæ*, ne quis *Polonorum* errores huiusmodi sectaretur, sub graui pœna & bonorum confiscatione mandantibus, secta ipsa irrisa & spreta est. Apud alia verò Regna, igne & gladio deleta: errorque cæteris eius sectatoribus, illum deserentibus, & quod laudabatur, execrantibus, subitò disperirit.

Casimirus Cuiauiensis, *Lancitiensis*, & *Siradiensis* Dux, vno bello cum *Boleslao pio Calissiensi* Duce, restituendo illi *Landensem* castellaniam, iniustè a se detentam, vix perfunctus, repentè aliud æquè temerarium *Boleslao Pudico Cracouiensi* & *Sandomiriensi* Duci mouit, *Lelouiensem*que districtum, sibi vsurpans, & asserens iuris sui esse, castrum in colle oppido *Lelouiensi* propinquo ædificat. Quod eo discedente *Boleslaus Pudicus* conquirit, & in suam redigit ditionem. Et quoniam *Casimirus* Dux rapere & occupare solitus erat aliena, iusto Dei iudicio promeruit, vt perderet propria. Quapropter duo filii sui, *Lesczko niger* & *Ziemomisl* in illum consurgunt, & machinati hostilia, *Siradiense* castrum sub eo intercipiunt, quibus milites vniuersi *Siradienses*, spreto Patre eorum *Casimiro*, constanter adhæserunt, tyrannidem Patris perosi.

Casimirus Cuiauiæ Dux terram Lelouiensem occupat, quam mox Boleslaus Pudicus recuperat.

Quindecimo Calendas Nouembris *Przemislaus Bohemiæ* Dux *Margaretham* Ducissam contoralem suam, cum qua annos plures in matrimonio exegerat, & propter sterilitatis opprobrium, & quia votum de ingrediendo monasterio fecisse viro primo mortuo insimulata est, dimittit & repudiat, & *Kunegundim* filiam *Rosczislai* Ducis *Bulgarorum* neptem *Belæ Hungariæ* Regis, accepit in vxorem, nuptiis solenniter in *Posonio* celebratis. Octauo vero Calendas Ianuarii, die qui in Natalem Domini cadebat, se in Regem *Bohemiæ*, & præfatam *Kunegundim* nouam nuptam in Reginam per *Vernerum Moguntinensem* Archiepiscopum procurauit *Pragæ* coronari. Vocatus per Electores ad Imperium, venire renuit, palam apud suos iactitans, *pluris Bohemiæ Regnum quàm Imperium fore*. Nondum enim tum *Pragensis* sedes excellentiam consecuta erat Metropolitanam, sed erat *Moguntinensi* Archiepiscopo subiecta, & *Bohemiæ* Rex, quoties Regnum vacare contingebat, precaria & emendicata Archiepiscopi *Moguntinensis* coronabatur & inungebatur manu.

Przemislaus Bohemiæ Dux regiam accipit dignitatem.

Octauo Calendas Iunii, apud *Viterbium* *Alexander* Papa IV. moritur, cum annis septem, & mensibus duobus sedisset, & in Ecclesia Sancti *Laurentii* Cathedrali *Viterbii* sepelitur. Cui *Vrbanus IV.* natione *Gallicus*, *Tricensis*, Patriarcha *Hierosolymitanus*, ex terra Sancta reuersus, & a Cardinalibus concorditer electus, in dieque decollationis Beati *Ioannis Baptistæ*, succedit. Qui exercitum *Saracenorum Siciliam* deuastantem, a *Manfredo* in Patrimonium Ecclesiæ immissum, per crucesignatorum exercitum fugat, & Regnum præfatum *Siciliæ*, *Carolo* Comiti *Prouinciæ*, fratri Regis *Franciæ*, vt illud a *Manfredo* recuperet, confert.

Papa Alexander IV. moritur, cui Vrbanus IV. succedit.

1261.

1262.

Conglutinati in vnum *Rutheni* & *Lithuani*, iam inter se pactis & liga fœderati, cum omnibus potentiis, & gentis vtriusque copiis, hostiliter per syluas & nemora, silenter & clandestinè, quo facilius incautos fallerent & opprimerent, in *Masouiæ* terras veniunt, Ducem quoque *Masouiæ Semouitum Conradi*, in villa & curia sua *Iaszowsko*, alias *Iazdow* vel *Iazden*, se tunc continentem, antequam fama eorum hostilis ingressus denunciari illi posset, nocte in vigilia Sancti *Ioannis Baptistæ* aggressi, occupant, & tam ipsum *Semouitum* Ducem, quam filium eius *Conradum*, & milites vna præsentes captiuant, Ducalemque supellectilem diripiunt. Tantum autem *Ruthenorum* in *Polonos* odium tunc exprompttum est, vt etiam sæuirent in victos & deditos. Dux enim *Swamirus Russiæ*, siue *Swarro*, nepos ex sorore *Danielis Russiæ* Regis, in *Semouitum* Ducem *Masouiæ*, truculentia plusquam carnificina debacchatus, captum & ligatum (in *Ruthenorum* enim cesserat sortem) capite miserabiliter obtruncat. Pari cæde & carnificio in filium suum *Conradum* vsurus, nisi forte *Mendog* Duci & *Lithuanis* (a quibus seruatus, & anno eodem pecunia redemptus est) obuenisset. Barones & milites *Masouiæ*, casu suorum Ducum, & terræ suæ hostili deprædatione, ad quam peragendam *Rutheni* & *Lithuani* ex *Iaszowsko* egressi se diffuderant, & nouitate & atrocitate rei expergefacti, animos tamen non omittunt, sed tam militaribus quàm agrestibus in arma coactis, alterius Principis indignam cædem vlturi, alterius liberationem effectuari, populationemque agrorum, & rerum suorum exustiones prohibituri, in campum descendunt, etiam cum periculo suo (neque enim respectu multitudinis hostilis, iustam & æquam habebant aciem) parati decernere. Hostibus itaque *Ruthenis* & *Lithuanis*, nonis Augusti, in prædio & rure, cui nomen *Dlugosziedle*, consecutis, pugnam ineunt, certamineque feruente inter vtrosque, quamuis *Masouiæ* milites adnitendo pro victoria magnam in hostibus edidissent stragem, ad extremum tamen abundante hostili multitudine, *Masouitis* fugere coactis, *Ruthenis* & *Lithuanis* cessit victoria, pluribus insignibus militibus *Masouiæ* aut occisis aut captis. Posthæc & captiuitate Ducum & victoria elati, vniuersam *Masouiæ* oram, & maiorem partem *Cuiauiæ*, in plures turmas & cuneos effusi, peragrant, & hominibus cuiuscumque conditio-nis,

Lithuani cum Ruthenis iterum clandestinè Masouiam ingressi

Ducem Semouitum interficiunt, & filium eius capiunt,

nobilitate& profligata & omnibus exuta.

1262.

nis, partim necatis, partim captis, immenſas prædas ex pecore & aliis rebus agunt, & tam oppida quàm rura ſuccendunt, onuſtique præda captiuorum & rerum maxima, in terras ſuas redeunt.

ad propria reuertuntur.

Conditionem miſerabilem terræ *Maſouiæ*, in ſolitudinem penè duplici attritione barbarica redactam, *Boleslaus pius Caliſſienſis* Dux miſeratus, & precibus *Gertrudis Maſouiæ* Duciſſæ, relictæ olim *Semouiti* Ducis *Maſouiæ*, frequentius repetitis, peruictus, cum equeſtri & pedeſtri exercitu, architectorumque variæ artis numero, & propugnaculorum atque victualium abundantia, ad illam in feſto Sancti *Michaelis* venit, reliquiasque eius ad ſe concurrentes colligit, ſolatur, & quibus poteſt largitionibus & donatiuis reficit. Ad *Płocenſem* deinde ciuitatem perueniens, caſtrum a barbaris exuſtum & deletum, forti & ingenioſo opere ædificat, foſſatisque & vallis communit. Et omnibus ritè conſumatis, relictæ Ducis *Semouiti*, & filiis eius *Boleslao* & *Conrado*, illud præſentat. Non mediocriter ob id efferendus tam laude quam memoria, quòd opprobrium *Polonicæ* gentis abſtulit, & ne natio & ora *Maſouiæ* a barbaris aut occuparetur, aut prorſus deleretur, ſua liberalitate & benigna fatiga, & impenſa prouidit.

Boleslaus Pius caſtrum & ciuitatem Płocenſem reædificat.

Signis variis & prodigiis, ſanctitatem, fauorem, & ſplendorem, quibus Beatam *Heduigim Sleſiæ* & *Poloniæ* Duciſſam, *Henrici cum barba Sleſiæ* & *maioris Poloniæ* Ducis relictam, pro ſuis operibus & meritis inſigniuit Altiſſimus, in *Poloniæ* Regno & Prouinciis vicinis, longè lateque ſe diffundentibus, Principes *Poloniæ* atque *Sleſiæ*, *Wladislaus Salczburgenſis* Epiſcopus, *Conradus Głogouienſis*, *Henricus Vratislauienſis*, nepotes illius, *Thomas Vratislauienſis* Epiſcopus, cum Clero & Eccleſia ſua permoti, ad procurandam canoniſationem, impenſa collata, *Salomonem* Archidiaconum *Cracouienſem*, Magiſtrum *Nicolaum* Scholaſticum *Cracouienſem*, & *Abengebertum* Decanum *Wiſzegradenſem*, Canonicos *Wratislauienſes*, ad *Vrbanum* Papam quartum transmittunt. Quorum propoſitione, per organum *Salomonis* Archidiaconi *Cracouienſis* in Conſiſtorio publico facta, qua genus, vitam, meritum, & miracula, in vita & poſt mortem edita, Beatæ *Heduigis* explicabantur, *Vrbanus* Papa quartus audita, grauitatem ſolitam ſeruaturus, *Volmirum* Epiſcopum *Wladislauienſem*, & fratrem *Simonem* Ordinis Prædicatorum Prouincialem *Poloniæ*, pro examinatione vitæ & prodigiorum fœminæ Beatæ deputat, & examen huiuſmodi ſpecialibus literis demandat. Continuatum autem fuit examen huiuſcemodi, per *Volmirum Wladislauienſem* Epiſcopum, & *Simonem* Prouincialem *Poloniæ*, vſque ad annum Domini milleſimum ducenteſimum ſexageſimum quartum, cum anno milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſecundo, ſeptimo Calendas Nouembris cœpiſſet.

Canoniſationis B. Heduigis procuratio incipit.

1262.

Ruthenorum, *Tartarorum*, *Lithuanorum*, cæterorumque gentiliũ frequentibus & clandeſtinis in Ducatus ſuos irruptionibus, *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux permotus, ſummoque prouidens & præcauens opere, ne barbaris in Dominia ſua ex improuiſo irruentibus, ancillæ *Christi* ſanctimoniales, in monaſterio *Zauichoſtenſi* a ſe fundato & dotato, aliquo à barbaris probro vel ludibrio tractarentur, *Zauichoſtenſe* monaſterium, & ſanctimoniales in eo degentes, de conſilio *Prandothæ* Epiſcopi *Cracouienſis* & Baronum ſuorum, in tutiorem locum, qui *Skałá* alias *lapis Sanctæ Mariæ* appellatur, tribus miliaribus à *Cracouienſi* vrbe diſtantem, tranſtulit. Et oppido *Skała*, in loco qui *Stankon* vocitabatur, pro nouo monaſterio erigendo, adiecto, etiam priorem donationem, de oppidis, villis, decimis, lacubus, cenſibus & libertatibus factam, nouis priuilegiis & literis, ſexto Nonas Martii apud *Korczyn*, germanæ ſuæ *Salomeæ* Reginæ olim *Gallatiæ*, habitum & profeſſionem prædicti monaſterii & ordinis ſortitæ, precibus deuictus, innouat & confirmat. Et incraſſaturus priorem dotem, villam *Zarnowicze*, & tria telonea, item Eccleſiam ventroſam, cum decimis in *Zarnowicze* illi annectit.

Monaſterium Zauichoſtenſe in Skałám transfertur.

Frater *Guido* tituli Sancti *Laurentii* in *Lucina* Presbyter, Cardinalis, Summi Pontificis *Clementis* Papæ quarti, in *Polonia* Legatus, anno eiusdem Pontificatus ſecundo, committit Abbati & Cuſtodi Sanctæ *Mariæ Wratislauienſi* ordinis Sancti *Auguſtini* Canonicorum Regularium, longam litem & quæſtionem periculoſam, intur *Volmirum* Epiſcopum & ſuam Eccleſiam *Wladislauienſem* ab vna, & *Caſimirum Cuiauienſem*, *Lancitienſem*, & *Siradienſem* Ducem partibus ab altera, occaſione caſtri *Racziąſz*, quod idem Dux *Caſimirus* occupauerat. Hic autem Abbas & Cuſtos Sanctæ *Mariæ Wratislauienſis*, quatuordecima Aprilis, tribunali apud *Wladislauiam antiquam* poſito, partibus auditis cauſæ per compoſitionem, adiudicando caſtrum *Racziąſz*, quod idem Dux *Caſimirus* occupauerat, cum ſuo diſtrictu, *Volmiro* Epiſcopo, & ſuæ *Wladislauienſi* Eccleſiæ. Duce quoque *Caſimiro* abſoluto, interdictum tollunt & relaxant, propter quod occupationem dicti caſtri obſeruabant, anno Domini, milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſeptimo.

Ex commiſſione Legati Apoſtolici caſtrum Racziąſz Eccleſiæ Wladislauienſi adiudicatur.

1263.

Nouam calamitatem, nouamque deprædationem *Lithuani* & *Rutheni* terris *Maſouiæ* anno ſuperiori, & clade apud *Długoſziedle*, nec non captiuitate Ducum & militarium, atque ſpoliis & incendiis afflictæ, illaturi, iterum illûc adueniunt, ſed dum deſideriis, & ſpei eorum non reſponderet ſpoliorum, quæ ſe conſecuturos non dubitabant (omnibus ſuperiori anno incolis *Maſouiæ*, vel in ſeruitutem abductis,

1263.

ductis, vel in loca ſylueſtria & munita cedentibus) effectus, in Caſtellaniam *Łouicenſem*, ad Archiepiſcopum *Gneſnenſem* pertinentem, quam ab exploratoribus & transfugis didicerant integram eſſe, ſe conferunt. Atque illûc concito gradu peruenientes, tam villas, quàm Archiepiſcopales curias, hominibus & iumentis ſpoliatas, incendunt, & igne conſumunt, & prædam ſatis multiplicem, nemine defenſionem ferente, in terras ſuas ſtomachando & ſuperbiendo abducunt. Eadem penè huius fratrum Cruciferorum de *Prusſia* fuit fortuna, quos *Prutheni* barbari in caſtro *Weyſzenburg* aggreſſi, in *Maſouiam* caſtro potiti fugere compellunt. Quos licet perſequi perſeueraſſent, Duce tamen eorum *Dway* vulnerato, perſecutionem omittunt.

Lithuani Łowicz prædantur,

& fugant Cruciferos Prutheni in Maſouiam.

Propitiaturus Clemens Dominus *Polonis* in terris *Maſouiæ* conſiſtentibus, multifariè a barbaris iuſto ſuo permittente iudicio, ob multiplicata & nuſquam pœnitentia deleta ſcelera, afflictis, *Lithuanorumque* & barbarorum in ſuæ virtutis dextera gloriantium, ſuperbam & deliram temeritatem compreſſurus, diſſidium inteſtinum, ciuileſque diſcordias inter illos gliſcere primùm, mox etiam ſuccreſcere & adoleſcere permiſit. Moleſta enim & grauis fuit cæteris *Lithuaniæ* Principibus *Mendo phi* aliàs *Mendog Lithuanorum* Regis, qua ſibi rerum ſummam vſurpare conabatur, potentia, rati illam, ni abrogaretur, in ſuam calamitatem recidere. Quem primùm conuiciis apud vulgum, quòd veteri ritu relicto, in Chriſtianorum fidem conceſſerat, quòd terras naturales *Lithuanorum*, æque ſibi & illis communes, Cruciferis inſcripſerat, lacerant, deinde conſpiratione facta, *Stroinath* aliàs *Trognath*, ſecundus poſt *Mendog* loco, nepos ſuus, dominationem & Principatum apud *Lithuanos* occupaturus, illum quieſcentem per inſidias obtruncat, & omnes filios eius in dolo tyrannicè delet, & rapit per vim Principatum.

Mendog Lithuanorum Rex a ſuis occiditur.

Quarto Nonas Aprilis, frater *Hanno* de *Sangerbauſen*, octauus Magiſter *Prusſiæ*, fundat monaſterium Sancti *Nicolai* Ordinis Prædicatorum in noua *Thorun*, ſupra fluuium *Makra*, qui non longe a ciuitate erupit, conferens pro dote fratribus præfatæ domus, in omnibus fluuiis, ſtagnis, lacubus, & paludibus pro ſuo vſu piſcandi facultatem.

Monaſterium Prædicatorum in Thorun fundatur.

Solis Eclipſis eo anno in die Beati *Dominici* proueniens, multos triſtes in nonnullis regionibus, in *Bohemia* præſertim, cauſauit effectus vbi a grandine & ſiccitate, tanta eſt orta frugum cariſtia, & tandem fames, vt multi homines ſexus vtriuſque, famis inedia perierint.

Eclipſis ſolis.

Petrus Płocenſis Epiſcopus, cum in ſede *Płocenſi* annis duobus & medio ſediſſet moritur, & in *Płocenſi* Eccleſia tumulatur. Cui *Thomas* ſuccedit *Thomka* vocitatus, nobilis genere, de familia & cognatione *Pruſſorum*, ortum ducens a *Ianusſio Gneſnenſi* Archiepiſcopo, apud Eccleſiam Gneſnenſem (fauentibus & conſentientibus *Boleslao* & *Conrado* Ducibus Maſouiæ) confirmatus, & benedictus in ordinem Pontificalem.

Petro Ep. Płocenſi ſuccedit Thomas.

1263.

1264.

Boleslaus Pudicus Cracouienſis & *Sandomirienſis* Dux, contra *Iaczwingos* barbaros, Ducatibus ſuis propter immediatam vicinitatem infeſtiores, & quod Principatus ſuos frequentius laceſſerent, bellum acturus, expeditionem omnibus terris ſuis literis indicit. Et omnibus copiis apud *Zawichoſt* conuenientibus, & ipſe perſonaliter in bellum huiuſmodi ire pergit. Eſt autem *Iaczwingorum* natio verſus aquilonarem plagam, *Maſouiæ*, *Rusſiæ*, & *Lithuaniæ* terris contermina, ſita, cum *Pruthenica* & *Lithuanica* lingua habens magna ex parte ſimilitudinem & intelligentiam, populos habens immanes & bellicoſos, & tam laudis quàm memoriæ auidos, vt decem ex illis cum centum hoſtibus decertarent, ea ſola ſpe illectos, quòd poſt mortem & caſum, ſcirent carminibus de fortibus factis ſe laudandos. Quæ res illis in eam pernitiem verſa, cum pauci à multis facilè ſuperarentur, vt ſenſim natio ipſa fere vniuerſa, cladium interiret exterminio, nemine illorum aut iniquam detrectante pugnam, aut conſertâ fugere perſuadente. *Boleslaus* itaque *pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux, fines illorum ingreſſurus, & acies ordinat, ſumma cura omnia quæ diſciplinam exigunt militarem prouidens, & milites pro concione vocatos in pugnam animat: Pluribus ante certaminibus per ſuos milites commiſſis, quòd cum hoſte pertinaci, aut vincere aut mori deſtinato, pugnam propediem (neque enim *Iaczwingos* laturos, vt agri eorum ipſis incolumibus popularentur) eſſet initurus. Adhibuit & *Boleslaus* Præfectos, qui & vltimum cogerent agmen, & milites a ſignis & locis diſcedere vetarent, tam compoſito ſemper incedens agmine, quaſi hoſtes ſemper in conſpectu forent. Neque illum opinio fefellit, *Iaczwingi* enim, apud quos tunc maior inter Duces *Comath* Princeps erat, *Polonorum* audito aduentu, in arma alacres conſurgunt, & populationem ſuam prohibituri, *Polonis* obuiam eunt. Decimo itaque Calendas Iulii, exploratores *Boleslao* denunciant hoſtes adeſſe, & eodem die ſole illuceſcente, adhuc *Boleslao* tenente ſtatiua, *Iaczwingorum* ſe acies ad pugnam paratæ oſtendunt. Quibus viſis & *Boleslaus Pudicus* acies ſuas educit, & pugnam, alteris in alteros cœca & obſtinata mente ruentibus, committit, & æquis viribus æquaque ſorte, pugna in horas aliquot prolata, cum *Iaczwingi* vincendi mira pertinatia pro victoria adniterentur, *Poloni* multitudine freti, recentes & incolumes, in feſſorum aut deſideratorum locum ſubducentes, acies tan-

Boleslaus Pudicus gentem Iaczwingorum,

quæ vbi locorum fuerat,

& quibus moribus prædita recenſet,

1264. profligatam in toto delet,

tandem *Iaczwingorum* succumbit. Vbi Princeps eorum *Comath*, pugnam restituturus, animosius pugnans, a *Polonis* exceptus, pugionibus confoditur. Neque tam sui Ducis *Comath* casus, neq; prostrata rarefactaque acies, reliquos *Iaczwingos* a prælio diuertere coëgit, ad extremum enim cæsi & obtriti sunt. Neque *Polonis* incruenta victoria fuit, pluribus aut desideratis, aut vulnera grauia perpessis. Eo vno prælio, omnis ferè gens, omnisque natio *Iaczwingorum*, adeò deleta & extincta est, vt cæteris, & his quidem paucis & agrestibus, aut valetudinariis, in ditionem *Boleslai* concedentibus, aut *Lithuanis* se coniungentibus, hactenus ne nomen quidem *Iaczwingorum* extet. Terrâ eorum omni, & pecore, quo plurimùm abundabant, cæteraque eorum supellectili *Boleslaus Pudicus*, & suus exercitus potitus, omnes baptismum suscipere, & fidem Christianam profiteri iussit, detrectantes capite mulctari. Papæque *Vrbano* supplicauit, vt in reliquiis gentis illius, religionem Catholicam professis, Episcopum constitueret, pro *Neophitarum* confirmatione & stabilimento. De quo ne de commento argui possimus, mandatum Apostolicum *Gnesnensi* Archiepiscopo super ea re factum, habes infrascriptum:

reliquis ad baptismum conversis.

Mandatum Papæ ad Archiep. Gnesnensem, vt Iaczwingis Episcopum constituat.

Alexander Episcopus Seruus Seruorum Dei, Venerabili Fratri Archiepiscopo Gnesnensi, Salutem & Apostolicam benedictionem. Ex parte dilecti filii, nobilis viri Boleslai Cracouiensis & Sandomiriensis Ducis, Ecclesiæ Romanæ deuoti, fuit nobis humiliter supplicatum, vt cum contra paganos Iaczwingos, qui terræ ipsius Ducis confines existunt, per Te, ac Suffraganeos tuos, prædicari mandauerimus Verbum Crucis, & tam per hoc, quàm etiam per exhortationem dilectorum filiorum minorum fratrum, quasi pro firmo speraretur, quod iidem pagani ad fidem conuerti debeant Christianam, ipsorumque terra paganorum, eidem Duci sit, vt asserit, ab Apostolica sede concessa, præfici ibidem aliquem Episcopum faceremus. Ideoque Fraternitati Tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si ita est, eisdem paganis, postquam ad fidem Christianam conuersi fuerint, dummodò terra ipsorum infra alicuius Episcopatus limites non existat, aliquam personam idoneam, auctoritate nostra, sine alieni iuris præiudicio, in Episcopum studeas deputare. Datum Romæ &c.

Nominis Diuini & Ordinis Prædicatorum religionem, *Casimirus Cuiauiensis, Lanciciensis & Siradiensis* Dux, in suis Principatibus aucturus, in fratres prædictos a Prouinciali *Poloniæ* petitos, ex *Cracouiensi* conuentu assumptos in illo locat, curamque illorum Ducali munificentia gerens, Ecclesiam pro illis erectam, calicibus, cassulis, cæterisque clenodiis adornat.

Culmensis

Culmensis Episcopus *Henricus* Ordinis Prædicatorum frater, Ecclesiam suam *Culmensem*, quam secularem reperierat, in regularem Canonicorum Regularium Beati *Augustini* transtulisse non contentus, iterum illam in Cruciferorum ordinem, Metropolitano suo Archiepiscopo *Gnesnensi* ignorante & inconsulto, transmutat, & ritu Canonicorum Regularium atque habitu abiecto, habitum atque ritum Cruciferorum ordinis *Theutonicorum* Sanctæ *Mariæ*, vnà cum Capitulo suo *Culmensi* assumit, Generali tunc Magistro *Prussiæ Helmerico* & fratribus sui Ordinis, ipsum ac capitulum suum, ad transmutationem hujusmodi, tam prece quam persuasione impellente, adhibitâ gratificatione & consensu *Anselmi* Episcopi *Varmiensis*, tunc Apostolicæ Sedis in *Prussia* Legati, in Calend. Febr.

1264. Ecclesia in ordinem Cruciferorum commutatur.

Castrum *Bergfridt Pruthenis* barbaris obsidentibus, Cruciferorũ exercitus aduenicns, in barbaros somno pressos irruit, & mille trecentis occisis, reliquos in fugam egit, castrumque *Bergfridt*, ne eo barbari aliquando potirentur, igne deleuit. Reparato nouo fortiori exercitu *Prutheni*, terram *Culmensem* ingressi, spoliis, igne, & cædibus peruastant, contra quos *Helmericus Prussiæ* Magister, cum *Theodorico* Marschalco dimicans, occisus succumbit, & barbaris præualentibus, vires Cruciferorum, quadraginta etiam fratribus cum Magistro & Marschalco cadentibus, attritæ sunt. In locum occisi Magistri *Helmerici*, septimus Magister *Ludouicus* de *Kaldenschein* suffectus.

Cruciferos Pruthen cædunt.

Boguphalus Posnaniensis Episcopus, miserabilium personarum pia miseratione calamitati compassus, in ciuitate *Posnaniensi* hospitale infirmorum, sub honore & titulo Sancti *Spiritus*, extra muros ciuitatis *Posnaniensis* iuxta fluuium *Wartha*, fundat, cui & dotem aliquam de mensa Episcopali largitur. Tunc etiam Ecclesia Parochialis in ciuitate *Posnaniensi* fundata in honorem & titulum Beatæ *Mariæ Magdalenæ*.

Non defuit & hoc anno inter *Lithuanos* & *Pruthenos*, furor & clades ciuilis, & intestina seditio. Nam cum *Mendog* Rex *Lithuaniæ* cum filiis suis a nepote *Stroinath* occisus esset in dolo, *Woyszalk* filius, & *Theophilus* consobrinus *Mendolphi* alias *Mendog Lithuanorum* Ducis occisi, necem *Mendolphi* vlturus, in *Stroinath* Principem, qui *Mendolpho* occiso, summam rerum, & maiorem apud *Lithuanos* Principatum rapuerat, conspirant. Et venationes tractantem aggressi, pluribus ante tormentis illatis, & *Mendolphi* cæde exprobrata, enecatum interimunt, Principatum, quem morte *Mendolphi* amiserant, recuperant. Quamuis autem præfatus *Woyszalk* in monachum *Russiæ* tonsus foret, deserta tamen religione, assumptis & in auxilium sibi adiunctis *Lithuaniæ* Ducibus, patris necem vltum iri cupiens, *Stroinath* occidit, & se Ducem *Lithuaniæ* gerere cœpit.

Stroinath Lithuanorum Dux a filiis Mendog occiditur.

Pro firmiori fœderis, inter *Belam Hungariæ*,

1264.

riæ, & *Przemislaum* alias *Othokarum Bohemiæ*, Reges icti, glutinio, *Bela* Dux, filius *Belæ Hungariæ* Regis, *Kunegundim* filiam *Othonis* tertii Marchionis *Brandeburgensis*, ex *Beatrice* filia *Venceslai*, & sorore *Othokari* siue *Przemislai Bohemiæ* Regum, susceptam, accipit in vxorem, sed sponso *Bela* post biennium mortuo, præfata *Kunegundis* Duci *Luneburgensi* nupsit. Alterius germanæ suæ *Mechtildis* coniugium *Barwin Slauorum* Dux sortitus est.

Cometes apparuit,

Cometes, siue sydus accensum & ignitum, tam largus & mirabilis, qualem nullus mortalium tunc viuens ante viderat, apparuit. Ab oriente enim cum fulgore surgens, vsque ad medium cœli versus occidentem, comam perlucidam protrahebat; durauit autem aspectus illius citra tribus mensibus. Primoque ortûs sui die *Vrbanus* Papa languere cœpit, & vltimo cometis die, vltima Septembris occidit, cum annis tribus, menso vno sedisset. Vt non aliud cometes ipse, quam Summi Pontificis vicinam mortem, præcinisse videretur, in Polonia tamen alium effectum produxit. Eo enim desinente, animalium quadrupedum mortalitas secuta est. Sepulturam autem *Vrbanus* Papa apud *Perusium* in maiori Ecclesia, iusta funeri Cardinalibus soluentibus, accepit. Qui celebritatem de Corpore Christi a Prædecessoribus suis neglectam instituit, Beato *Thoma* de *Aquino* Doctore Officium illius tam cognatis adaptante verbis, vt omnes veteris Testamenti figuras, Sacramentum Corporis *Christi* repræsentantes, contineat, licet institutio ipsa morte *Vrbani* tunc imperfecta remanserat.

quem mors Vrbani Papæ,

& quadrupedum in Polonia secuta est.

Iterum nuncii ad procurandam B. Heduigis canonisationem mittuntur.

Nuncii priores ad procurandam Beatæ *Heduigis* Ducissæ *Poloniæ* & *Henrici cum barba* relictæ, canonisationem, videlicet *Salomon* Archidiaconus, *Nicolaus* Scholasticus *Cracouienses*, & *Abengebertus* Decanus *Viszegradiensis*, cum Regestro examinis testium, & literis Commissariorum Apostolicorum, *Volmiri* Episcopi *Wladislauiensis*, & fratris *Simeonis* Prouincialis *Poloniæ*, in fine Augusti *Perusium* venientes, *Vrbanum* Papam quartum absumptum offendunt, de quo non mediocri consternati dolore, cum omnia ad maiorem difficultatem sua negotia viderant morte *Vrbani* recidisse; substitutionem tamen alterius præstolari coacti sunt.

Boguphalus Posnaniensis Episcopus, quindecima Decembris, in villa suæ Ecclesiæ *Cziazim* alias *Czirmna* moritur, & in Ecclesia *Posnaniensi* sepelitur, cum annos decem in Pontificatu exegisset, virtutibus, quas sibi Deus optimus, & natura contulerat abusus.

1265. Ruthenos terram Sandomiriensem ingressos,

Multus & frequens *Ruthenorum* exercitus, de singulis fere Principatuum variorum *Russiæ* Ducum collectus, *Swarnone* tamen *Russiæ* Duce cæteros in arma & sollicitante & cogente, terras *Sandomirienses* Ducis *Boleslai* inuasit, easque diebus aliquot spoliis, rapinis & incendiis afflixit. Interim autem *Sandomirienses* Barones (Duce etiam suo *Boleslao*, ne hostis rapta præda euaderet, non consulto) in aciem cum agrestibus, vt speciem maioris exercitus *Ruthenis* ostenderent, descendunt. Et opportunitate captata, cum *Ruthenos* sparsos & pallantes per agros, prædationibus & spoliis operam dantes, animaduerterent, in illos irruunt & facili negotio, paucos pugnam cientes, fundunt & prosternunt; cæteros metu nimio perculsos, & in fuga consecutos, captivant aut interimunt, magnaque cæde in hostibus edita, omnibus quæ rapuerant recuperatis, insignem de *Ruthenis*, omnibus eorum rebus, & castris direptis potiti, victoriam referunt.

1265. nobilitas profligat & captiuat.

Boleslaus Pudicus Leszkonem nigrum adoptat sibi successorem.

Leszko niger Dux, a patre suo *Casimiro*, *Cuiauiensi* & *Lancitiensi* Duce, emancipatus, Ducatumque *Siradiensem*, patre *Casimiro* concedente, pro sua portione sortitus, a *Boleslao Pudico Cracouiensi* & *Sandomiriensi* Duce, velut fratris patruelis germani nepos, adoptatur in filium. Qui illum speciali priuilegio & gratia, suorum omnium Principatuum hæredem instituit, & ipsum tantummodò sibi, in omnes terras suas, Ducatus & Dominia, (mactæ enim virtutis sibi & Consiliariis suis apparebat Princeps) successurum decreuit. Qui etiam niger *Leszko*, virginem *Griphinam Roscislai* Ducis *Ruthenorum* filiam, Duce *Boleslao Pudico* huiusmodi affinitatem conciliante, quò terræ suæ quietiores essent, accepit in vxorem. Apparatusque nuptiarum cum magna solennitate in castro *Cracouiensi* exactus est, quod *Boleslaus Pudicus* sub eo tempore nouis & firmissimis ædificiis, uniuersum montem complexus, instaurauerat.

Helisabeth relicta olim *Przemislai Posnaniensis* Ducis, filia *Henrici* Ducis *Slesiæ* a *Tartaris* occisi, nona Ianuarii, in villa sua dotali *Moderz* defuncta & *Posnaniam* relata, in maiori Ecclesia sepulta est, fœmina raræ religionis & sanctimoniæ in Ecclesiam Dei, & in personas religiosas munifica & liberalis.

Post varios competitores

Conuersionis Beati *Pauli* Apostoli, pro eligendo altero *Posnaniensi* Episcopo, instituta adueniente die, *Petrus* alias *Pietrzyk* Præpositus *Posnaniensis*, nobilis genere, filius militis *Drogoslai* de *Skorew*, de domo & nobilitate *Habdanck*, via scrutinii in Episcopum *Posnaniensem* concorditer electus est. Qui etsi electione sua *Ianussio Gnesnensi* Archiepiscopo in *Znina* præsentata, eam petiuisset confirmari, *Ianussius* tamen *Gnesnensis* Archiepiscopus fauens *Falutæ* Decano *Gnesnensi*, quem *Boleslaus Pius* Dux *Calisiensis* & *Gnesnensis*, & consors sua Ducissa *Helena*, ad Episcopatum *Posnaniensem* magnis instantiis promouebant, *Pietrzikoni* electo, ignorantiam literarum, & præsertim Canonum imperitiam obiecit. Propter quod Decanus *Posnaniensis Ioannes*, *Vestkonis*, militis filius, veritus, ne a *Gnesnensi* Archiepiscopo *Pietrzikonis* electio cassaretur, in appellationem prorupit. Sed infra paucos dies, & suo

1265. & suo electo, & appellatione desertis, *Falutæ* Decano *Gnesnensi* adhæsit. Inter hæc Capitulum *Posnaniense Pietrzikone* electo, langui- A dèius electionis prosequente, aliam electionem (quod ipsum quoq; parùm sensatè factum videbatur, iam enim eligendo *Pietrzikonem* iure suo erat perfunctũ) *Pietrzikone* electo de iure electionis cedente, celebrans *Ioannem* Archidiaconum *Posnaniensem*, virum literatum & virtuosum elegit. Is quoque *Gnesnæ Ianussium* Archiepiscopum, pro suæ electionis confirmatione interpellans, repulsam (sed iustam) passus est, allegante Archiepiscopo alium electum exstare. Tum demum noua appellatione interposita, causa ad curiam *Romanam* deuoluta est. Qua non obstante, *Ianussius Gnesnensis* Archiepiscopus, *Falutam* Decanum *Gnesnensem*, in oppido *Pyzdri*, altera appellati- B one, quam Capitulum *Posnaniense* a confirmatione & consecratione præfati *Falutæ* interposuerat, & *Ianussio Gnesnensi* Archiepiscopo per *Nicolaum* Vicarium *Posnaniensem*, vocatum *Collecta*, insinuauerat, reiecta, confirmauit & benedixit. Verùm cum *Clemens* Papa quartus, & *Falutæ* confirmati per *Gnesnensem* Archiepiscopum, etiam apud se præsentis, & *Ioannis* Archidiaconi *Posnaniensis* electionem discuteret, vtraque, quoniam tantummodò merum factum & a iure Canonico abhorrens continebat, cassatâ, *Nicolaum* Scholasticum *Cracouiensem*, Canonisationis negotium Beatæ *Heduigis* tunc prosequentem, extulit & promouit in *Posnaniensem* Episcopum, & in C *Viterbio*, vbi tunc agebat, mandauit consecrari. Sic tribus de Episcopatu *Posnaniensi* contendentibus, quartus, & ipse insuspicabilis, vt Prophetalis complevetur scriptura, rapuit diadema, nobilis & natione *Polonus*.

Ep. Posnaniensis fit Nicolaus.

Castrum *Santhok*, neglectu vulgato, à *Poloniæ* militibus custoditum, *Saxones* ingressu comprehendunt, & *Conrado* Marchioni *Brandeburgensi*, velut consortis suæ *Constantiæ Przemislai* Ducis olim *Posnaniensis* filiæ, munus dotale repræsentant. Sed *Boleslaus Pius Calissiensis* Dux, grauiter se captione castri præfati altruens iniuriatum, collecto exercitu, ad expugnationem illius contendit. Verùm antequam illuc pertingeret, per communes D Barones mediatio interponitur. *Conrado* Marchione cum *Boleslao Pio* conueniente, ea captatur conclusio, vt *Boleslaus* Dux *Calissiensis* castrum suum *Santhok*, *Conradus* verò Marchio alterum castrum *Drdzen*, velut sibi dispendiosa, raptoribus vero & furibus profectum afferentia, demoliat. Quod tandem vterque, prout inter illos conuenerat, executus est.

Castra Santhok & Drdzen demoliuntur.

Romana Ecclesia dum post obitum *Vrbani IV*, mensibus quinque ob discordiam Cardinalium vacasset, tandem quinta Februarii *Guido Fulcodii* natione *Prouincialis* de villa Sancti *Ægidii* Cardinalis, Episcopus *Sabinensis*, licet absens, electus est, & quartus *Clemens* vocatus. Vir magnæ probitatis & exempli, qui omnem statum mundi expertus fuerat, & in quolibet gratiosè & virtuosè se gessit. Primò quidem vxoratus, coniuge verò defuncta, *Onixensis* Episcopus, deinde *Narbonensis* Archiepiscopus, per *Vrbanum* quartum in *Sabinensem* Episcopum promotus, ad pacificandam *Angliam*, bello aspero, inter *Henricum* Regem, & *Simonem* Comitem *Montisfortis*, concitato, feruente, missus, ab inde sub dissimulato habitu, *Perusium*, propter guerrosa itinera, reuersus, vix cum lachrymis Cardinalium vinci potuit, vt Papatum assumeret. Quo assumpto in *Viterbium* cum Curia concessit, sic vigiliis, ieiuniis, & orationibus, ac aliis bonis operibus intentus, quod multas, quas tunc Ecclesia Dei sustinebat tribulationes, Deus suis meritis crediditur exstinxisse.

Vrbano IV. P. R. *succedit Clemens IV.*

1266. Iniustam indignamque necem fratris sui patruelis germani *Semouiti Masouiæ* Ducis, in *Iaszowsko* per *Swarnonem Russiæ* Ducem, nepotem ex sorore *Danielis* Regis *Russiæ*, factam, carnificino more irrogatam, *Boleslaus Pudicus Cracouiensis & Sandomiriensis* Dux vlturus, frequentes quoque eiusdem *Swarnonis* in terras *Poloniæ* insultus & inuasiones repressurus, expeditionem omnibus terris suis, contra *Russiam* indicit. Quam per *Petrum* Palatinum *Cracouiensem*, Consiliariis suis id censentibus, administrat. Copiis itaque apud *Ropczyce* conuenientibus, in terram *Swarnonis* itum est. Veritus autem Palatinus *Cracouiensis* Dux belli, ne, si qua clades exercitui accideret, aut minus prosperè belli successus respondisset, sua id temeritate & negligentia accidisse insimularetur, nil nisi de sententia consilii egit, & cum Dignitariis vnà præsentibus, & signanter *Ianussio* Palatino *Sandomiriensi*, his quoque qui ducebant ordines, singula communicauit; curam quoque exactam, tam de statiuis, quam de progressu & pabulatione præstitit, quam quousque feliciter reditum est, non remisit. Ingredienti *Russiam Polonorum* exercitui, & secundas statiuas agenti, Dux *Swarno* cum magno *Ruthenorum* & *Tartarorum* exercitu, in loco qui *Piatha* dicitur, feria sexta, decima octaua mensis Iunii occurrit, castraque sua haud longè à castris *Polonorum*, speculatus eorum potentiam, locat. Et in illo quidem die, exercitus *Polonicus* à prælio, crastinum operiens, abstinet, credens diem illum, in quem Sanctorum *Geruasii* & *Prothasii* Martyrum cadebat gloriosa celebritas, salubrem & felicem, *Ruthenis* verò fatalem (eo siquidem die cum *Romano Ruthenorum* Duce, fuisque ingentibus copiis, ad oppidum *Zawichost*, feliciter superioribus annis pugnauerant) fore. Sabbato itaque Sanctorum *Geruasii* & *Prothasii* die illucescente, & Palatinus *Cracouiensis Polonos*, & *Swarno Ruthenos*, in aciem producunt. Et *Ruthenis* quidem sagittarum imbrem,

Boleslaus Pudicus exercitu misso contra Swarnonem Ducem Russiæ

brem, *Polonis* tela primùm iacientibus, infestis animis concursum, & acriter ab vtrisque pugnatum est: superior tandem acies *Polonorum* A esse cœpit, & in medios hostes inuecta, maximam in hostibus stragem edidit. *Swarno* etsi non Ducis solùm, sed & militis operâ vsus, prælium & labantes suorum acies in aliquot locis restituisset, ad extremum tamen & ipse, cæsas & rarefactas acies suorum videns, in fugam, ne in *Polonorum* viuus veniret manus, prosiliit. Passim deinde cædes fieri, omnibus *Ruthenis* in fugam versis, cœpta est, & non pauciores in fuga, quàm in certamine (fugientes enim, *Poloni* in aliquot miliaria persequebantur) interempti, magnus & captiuorum fuit numerus, quibus *Poloni*, satiati cæde, pepercerant. Castra posthæc *Ruthenorum* omnis opulentiæ plena, direpta sunt, & biduo in cer- B taminis loco statiuis habitis, *Swarnonis* terrà populatâ incensâque, victorem exercitum, & multiplicem spoliorum variæ supellectilis prædam referentem, ex qua locupletatus est, Palatinus *Cracouiensis*, ouans & ipse, quòd res ductu suo & auspiciis feliciter gesta fuerit, in *Poloniam* reduxit. Hæc autem clades adeò *Ruthenos* exterruit, domuitque, vt *Polonorum* terras posthæc annis multis, nunquam audere contingere. Omnium autem hominum iudicio, triumphus iste tunc de *Ruthenis* relatus, non humanis viribus, cum hostes plusquam in quadruplo excedentes habuerint, sed sola propitiatione Diuina, & suffragiis Ecclesiæ pro gente *Polonica*, sedulius & impensius tunc, sacrificiis, precibus, lachrymis, & obsecrationibus interpellante, maximè tamen meritis Beatæ *Kingæ Boleslai* Ducis consortis, creditus est prouenisse. Cui oranti, & incolumitatem victoriamque *Polonorum* genti de cœlo dari interpellanti, duo viri in albis vestimentis astiterunt, quorum oraculo de futura victoria, *Polonis*, propter suas intercessiones, conferenda, certior facta est, & hi Sancti *Geruasius* & *Prothasius* à nonnullis æstimati.

maximum exercitum Ruthenorum profligat.

Pactis & ordinationi, quæ *Boleslaus Pius Calissiensis* & *maioris Poloniæ* Dux, de castro *Santhok* demoliendo, & de cætero non reædificando, cum *Conrado* Marchione *Brandeburgensi* genero suo inierat, contraueniens *Bole-* D *slaus Pius Calissiensis* Dux, castrum minus Ducale, altero, quod militum & agrestium pro conseruando pecore largioris spatii erat, neglecto, habens secum suarum terrarum equestrium & pedestrium copias, *Saxonum* & *Conradi Brandeburgensis* Marchionis insultum & interruptionem veritus, ædificat, & infra vnius mensis spatium, affatim omni exercitu materiam architectoribus, qui & ipsi frequentes erant, præbentibus, consumat, præsidioque militum castro imposito, & victualibus propugnaculisque prouiso, discedit. Sed abeuntem *Conradus Brandeburgensis* Marchio prosecutus, castrum *Santhok* obsidione vallauit, & ad illius expugnationem magna vi magnoq; ardore animum intendens, adeò illud glebam que illius recentem & crudam, tormentis & bombardis contriuit, vt, ni succurreretur, expugnatio castri propediem erat futura. Certamen itaque *Boleslaus Pius Calissiensis* Dux cum vicino & genero abhorrens, militumque suorum, qui castrum defendebant, saluti & libertati prouidens, missis ad *Conradum* Marchionem Baronibus, pacta se spondet & reseruaturum. Et *Conrado* Marchione conditionem acceptante, castrum *Santhok*, deducto præsidio, mandato Baronum *Poloniæ*, & *Conrado* Marchione eiusque exercitu inspectante, exustum est.

Castrum Santhok, quod contra pacta Boleslaus ædificauerat, *exuritur.*

1266. *Lithuanorum*, *Pruthenorum*, & aliarum barbararum nationum exercitus in vnum conflati, dum alias *Polonorum* terras timeret attingere, in *Masouiam* rursus venit, & eam partem *Masouiæ*, quæ inuastata remanserat, vastant, spoliisque & incendiis affligunt. Magnaque capta præda, *Boleslao* & *Conrado* Ducibus exiguas habentibus vires, & tantummodò castra & munitiones tueri contentis, resistentiam non facientibus, in terras suas, facto etiam in *Płoczkam* insultu, abeunt.

Masouiam Lithuani & Pruteni vastant.

Vigesima prima die mensis Septembris, *Prandotha* Episcopus *Cracouiensis*, vir vitæ venerabilis, & Canonisationis Beati *Stanislai* præcipuus effector & promotor, omnibus sacramentis, audiendo missam, procuratus, religiosè & deuotè circa noctis crepusculum moritur, & in Ecclesia *Cracouiensi*, apud capellam Sancti *Petri* & *Pauli* sepelitur, cum annos decem & octo in sede *Cracouiensi* absumpsisset. Electione autem per Prælatos & Canonicos *Cracouienses*, super eligendo futuro Pontifice celebrata, *Paulus* Canonicus *Cracouiensis* nobilis genere de domo *Polnkosza*, filius Comitis *Iazdonis* de *Przemakow*, *Boleslai Pudici* Cancellarius, concordi electione per viam compromissi inita, ab arbitris, videlicet *Gerhardo* Præposito *Vislicensi*, Magistro *Stephano*, & *Visz̄on*, Canonicis *Cracouiensibus*, septimo Idus Octobris, in Episcopum suffectus est, anno eodem à Metropolitano *Ianussio Gnesnensi*, in die Sanctorum *Simonis* & *Iudæ* Apostolorum in *Vnieiow* confirmatus. Anno verò sequenti in *Lelow* Dominica *Reminiscere* in Episcopum per eundem Archiepiscopum consecratus. Cupiebat autem præfatus *Prandotha* Episcopus *Cracouiensis*, vir sanè optimus, & multis virtutibus clarus & celebris, dudum dissolui, & ex hac malorum sentina ad Creatorem suum, vbi æuo fruatur sempiterno, proficisci.

Prandothæ Ep. Cracouiensi succedit Paulus.

Henricus Slesiæ & *Wratislauiensis* Dux, filius *Henrici* a *Tartaris* occisi, etsi pro omnibus annis, ex quo diuisio secuta erat, paternorum Ducatuum, cum germano suo *Wladislao Salczburgensi* Archiepiscopo, quem suæ portionis habuit consortem, concordem egisset vitam, nonnullis tamen militibus, qui & *Henrico*

Wratislauiensis Ducatus ob fratrum discordiam diuiditur.

1266.

rico præfato toxicum miniſtraſſe inſimulati ſunt, diſcordiam ſerentibus, in eam animorum offenſam irritationemque proruperant, vt Ducatum *Wratislauienſem* bifariè ſcinderent.

quorum vnq Henricus moriturus fratri Wladislao reconciliatur.

Henricus autem Dux, propinquam ſibi ex diuturno languore & veneno ſentiens mortem adeſſe, fratre *Wladislao Salczburgenſi* Archiepiſcopo accito, duplicem prolem, quam ex *Iuditha* filia *Conradi* Ducis *Maſouiæ* prima conſorte ſuſtulerat, videlicet *Henricum* filium, & *Heduigim* filiam, nondum pubertatis annos transgreſſos, & conſortem ſecundam *Saxoniæ* Ducis filiam, quam prima abeunte ſuperduxerat, vnà cum *Wratislauienſi* Ducatu, obſecrans eorum geri curam, commendat, omnibusque ſacramentis procuratus decedit, & in monaſterio Sanctæ *Claræ* ſepelitur, Nonis Decembris abſumptus.

Daniel Rex Ruſsiæ moritur, qui corona accepta ad errores priſtinos redierat.

Abſumptus eſt fere ſub eodem tempore ſchiſmaticus Princeps *Daniel Ruſsiæ* Rex, duos filios relinquens, *Leonem* & *Romanum*. Qui dum ſcelere perfidiæ in Deum fuerat inquinatus, nam ſpondens ſe *Ruthenico* ritu abiecto, veram religionem & vnionem atque dogma Catholicæ & Romanæ Eccleſiæ cum omni gente ſua ſectaturum, adeptus coronam, qua fuit ob eam fidem & deuotionem mandato Apoſtolico inſignitus, & Rex appellatus, ad vomitum rediens, in *Ruthenicum* ritum, a Catholica fide apoſtatans, rediit. Extant in Eccleſia *Cracouienſi*, *Alexandri* quarti, quibus illum de hac apoſtaſia arguit, originales literæ. Quarum tenor talis eſt.

Monitorium Pontificis ad Danielem Ruſsiæ Regem.

Alexander Epiſcopus Seruus ſeruorum Dei. Danieli Regi Ruſsiæ timorem Diuini nominis, & amorem &c. Inter alia quæ nobis ex iniuncto Apoſtolatus incumbunt officio, animarum nos præcipuè conuenit inuigilare ſaluti, vt eas Regum Regi, qui nos illarum (licet immeritos) voluit præeſſe regimini, lucrifacere, ſua nobis cooperante gratia, valeamus. Verùm quia Deo non eſt acceptum obſequium, quod ſine fide præſtatur, nec peruenit ædificatio operum ad ſalutem, quod ſupra fidei firmitatem non conſurgit, ad propagandam & corroborandam eam in mentibus omnium, & ſpecialiter Regum & Principum, intentione tota, omniq; ſollicitudine, ac verbi & operis efficacia laborare debemus, vt Chriſtiana Religione plenius diffuſa per orbem, Patris æterni Filius, multiplicatis ſeruitoribus, plenius honoretur. Sanè tu olim cupiens de infidelitatis tenebris, quæ poſtquam etiam renatus fuiſti fonte Baptiſmatis, oculos tuæ mentis inuoluerant, ad lumen Catholicæ fidei, ſine qua nemo ſaluatur, & ad obedientiam Eccleſiæ Romanæ, nonniſi Diuina inſpiratione redire, iuramento præſtito, promiſiſti, Eccleſiæ prædictæ tanquam fidelis eius filius obedire, ac fidem Catholicam, prout alii Orthodoxi mundi Principes, ſeruare. Propter quod Eccleſia eadem, volens te in ſui deuotione congruis firmare fauoribus, & condignis gratiis confouere, perſonam tuam ad Regalis dignitatis apicem ſublimauit, faciendo te inungi ſacri chriſmatis oleo, tuoque imponi capiti Regni diadema. Sed tu, ſicut ad audientiam noſtram non ſine cordis turbatione peruenit, tam ſpiritualium quàm temporalium beneficiorum ipſius Eccleſiæ immemor, tantæq; gratiæ prorſus ingratus, præſtiti iuramenti religione contempta, id quod circa obedientiam eiusdem Eccleſiæ, ac prædictæ obſeruationem fidei, promiſiſſe dinoſceris, obſeruare poſtmodum non curaſti, in animæ tuæ periculum, ipſius iniuriam fidei, Eccleſiæ prædictæ contemptum, & opprobrium Ieſu Chriſti. Super quo tantò vehementiùs contriſtamur, quantò feruentius, ſuper omnia cordis noſtri deſiderabilia, cupimus, vt cultus eiusdem fidei longius latiusq; diffuſus, continuum auctore Domino ſuſcipiat incrementum. Volentes igitur Apoſtolicis apud te ſuper hoc inſiſtere monitis, & ad veritatem, quæ Chriſtus eſt, paternis te perſuaſionibus reuocare, ac ſperantes, quòd te grauiter contra Deum ac eius Eccleſiam deliquiſſe conſiderans, condignè pœniteas, & errorem tuum corrigere ſtudeas per te ipſum, magnitudinem tuam monendam duximus attentius & hortandam, quatenus ad tuam memoriam reuocans, quanto ſtudio quantaque ſollicitudine circa exaltationem tuam Sedes Apoſtolica laborauerit, conſiderans etiam quod non Eccleſiam ſed te ipſum decipis, tuum in hac parte promiſſum damnabiliter non ſeruando, perditionis viam qua gradieris non differas abiurare, & id quod de ipſius obſeruatione fidei, & prædictæ Eccleſiæ obedientia, iuramento præſtito promiſiſti inuiolabiliter obſeruare procures, ita quod nos tuorum laudabilium operum odore percepto, multa exinde perfuſi lætitia, dulcia ipſius Eccleſiæ vbera, quæ dudum copioſè, in multorum beneficiorum perceptione ſuxiſti, tibi, tuis exigentibus meritis, affectuoſius porrigamus. Alioquin Venerabilibus Fratribus noſtris Olomucenſi & Wratislauienſi Epiſcopis, literis præſentibus iniungimus, vt te ad id per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione remota, compellant, inuocato nihilominus contra te auxilio brachii ſecularis, non obſtantibus aliquibus literis Apoſtolicis, cuiuscumq; tenoris exiſtant, per quas effectus præſentium impediri vel differri valeat, & conſtitutione de duabus dietis edita, & Concilio generali. Datum Laterani. Idibus Februarii. Pontificatus noſtri anno tertio.

Poloni Ruſsiam vaſtant.

Sub eodem tempore & anno, *Poloni* in magna multitudine glomerati, vaſtant terras *Ruſsiæ*, & *Ruthenorum* Principes atque exercitus, cum illis decertare audentes, confligunt.

Cruciferi à Pruthenis cæduntur.

Fratres Cruciferi a *Pruthenis* barbaris hoſtiliter inuaſi, grandi cæde confliguntur, & Dux exercitûs fratrum *Henricus*, dictus *Stange*, Commendator in *Kirczburg*, occiditur.

Cano-

1266.

B. Heduigis Duciſſa Poloniæ canoniſatur.

Canoniſatione Beatæ *Heduigis* Duciſſæ *Poloniæ*, & relictæ *Henrici cum Barba* Ducis *Wratislauienſis*, & propter immutationem vacationemque Sedis *Romanæ*, & emergentium rerum occupationem, in annos aliquot dilata, dum nuncii ad id miſſi inter ſpem & metum poſiti, ob varias difficultates interpoſitas identidem, quàdam diſtinerentur triſtitia & deſperatione, apparuit vni eorum, *Salomoni* videlicet Archidiacono *Cracouienſi* per quietem Beata *Heduigis*, & blandè conſolatum, de expeditione canoniſationis ſuæ, hilarem ac certum eſſe iuſſit, & diem, quo prouentura erat prædixit. Qua viſione cæteris recitata, cum impenſius negotium ſollicitare cœpiſſent, & non tam teſtimonio hominum abſentium, per Commiſſarios Apoſtolicos receptorum, verùm etiam multorum in Curia Pontificum vſi, frequentiùs Papam *Clementem* & cœtum Cardinalium de ipſius canoniſatione fatigarent, conſentientibusque Cardinalibus ferè omnibus, ſolus Papa *Clemens* cum maiori maturitate grauitateque negotium acturus, rem in dies extrahendo differret, Sanctitatem Beatæ *Heduigis* nouo aliquo ſigno experturus. Suſceperat autem ex legitima coniuge, dum ſortis adhuc laicalis eſſet, filiam, quæ debilitate oculorum contracta, lumine perdito, per annos plures cœca erat. Inter miſſarum itaque ſolennia, & ſuas ad Deum fuſas obſecrationes, *Clemens* Papa orare non deſiit, vt ſi Beata *Heduigis* tam percelſi meriti, quemadmodum narrabatur, eſſet, filiam eius cœcam, ſanam & videntem efficeret. Euidentiſſimo certificatus ſigno, filiam ſuam non multis poſt lapſis diebus, accepto nuncio, puritatem videndi percepiſſe, fœminam Beatam *Heduigim Poloniæ* Duciſſam, miro deuotionis & flagrantiſſimi in Deum amoris viduam, in Eccleſia Fratrum Prædicatorum, *Viterbii* decimo octauo Calend. Decembris, Sanctorum adſcribens catalogo, canoniſat, die, quam Sancta prædixerat *Salomoni* Archidiacono *Cracouienſi* per viſum. Cuius canoniſatione ſecuta, Pronepos Beatæ *Heduigis Wladislaus Wratislauienſis* Dux & *Salczburgenſis* Archiepiſcopus, Capellam in monaſterio *Trzebnicenſi* in parte auſtrali penes chorum ſumptuoſo opere ex muro ædificat & exornat.

1267.

Cardinalis Guido Legatus in Polonia,

Guido Ciſtercienſis Ordinis, Sanctæ Eccleſiæ *Romanæ* tituli Sancti *Laurentii* in *Lucina* Presbyter Cardinalis, & Sedis Apoſtolicæ de latere Legatus, à *Clemente* quarto in *Poloniam* miſſus, primùm *Cracouiam* quinto Idus Iulii veniens, à *Boleslao Pudico Cracouienſi* & *Sandomirienſi* Duce, item *Paulo* Epiſcopo *Cracouienſi*, & proceſſionibus omnium Eccleſiarum, honore legationis exceptus eſt. Ex *Cracouia* verò *Wladislauiam* diuertit, vbi Synodum generalem Prouincialem in feſto Purificationis Sanctæ *Mariæ* tenuit. Ad quam cum *Ianuſſius* Archiepiſcopus *Gneſnenſis*, Paulus *Cracouienſis*, *Thomas Wratislauienſis*, *Volmirus Wladislauienſis*, *Nicolaus Poſnanienſis*, *Thomas Plocenſis*, *Vilhelmus Lubucenſis*, *Henricus Culmenſis*, & alii *Polonicæ* Eccleſiæ Epiſcopi & Eccleſiaſtici conueniſſent, *Guido* Cardinalis & Legatus Apoſtolicus, terræ Sanctæ oppreſſionem longo ſermone exponens, & ſuccurri illi celerrimè dignum deducens, ſubuentionem à Clero *Poloniæ* dari ſibi, & laicalem populum ad contribuendum de facultatibus ſuis, & anni Iubilei gratiam percepturum, pro huiusmodi opere ſancto animari expetiit.

contra Saracenos cruciatam publicat.

Crucem inſuper contra *Saracenos* terram Sanctam occupantes, in omnibus Eccleſiis prædicari mandauit, & ſingula tam expetita quàm mandata obtinuit. Conſtitutæque fuerunt per maiores Eccleſias archæ, in quas pecunia per eos qui Iubileum mereri volebant, inferebatur. Omnes Pontifices *Polonicæ* Eccleſiæ benignè appellans, & multipliciter honorans, in *Paulum* tamen *Cracouienſem* Epiſcopum fauore & gratia vtebatur propenſiori.

Leo Ruſsiæ Dux Voyſchalcum Lithuaniæ Ducem circumuencum obtruncat.

Nona die Decembris, *Leo Ruſsiæ* Dux, filius *Danielis* olim *Ruthenorum* Regis, cum in Principatum *Ruſsiæ* patre abeunte ſucceſſiſſet, & tam opibus à Patre relictis, quàm gentibus ſuis potens eſſet, cum *Voyſchalco Mendolphi* alias *Mendog* filio Duce *Lithuaniæ*, pro terris *Ruſsiæ*, quas idem *Voyſchalcus* ſui iuris facere nitebatur, in ſimultates & odia perueniens, præfatum *Voyſchalcum* in quodam rure ſe continentem, circumuentum obtruncat.

Cziechanow caſtrum *Maſouiæ* per *Pruthenos* barbaros capitur & comburitur.

Thomæ Wratislauienſi Ep.

Tertio Calendas Iunii, *Thomas Wratislauienſis* Epiſcopus, in ætate grandæua conſiſtens, exactis in Pontificatu annis quinque & triginta, ſub quibus bona Epiſcopatus ſui notabiliter auxit & ampliauit, moritur, & in Eccleſia *Wratislauienſi* ſepelitur. Cuius ea erat apud Canonicos & Prælatos *Wratislauienſes* reminiſcentia & charitas, vt nepotem ſuum ex ſorore *Thomam*, qui & ipſe de nobili proſapia militum *Poloniæ* erat, eligerent, rati illum auunculo, quemadmodum loco ita & merito ſucceſſurum. Impedita tamen fuit eiusdem *Thomæ* ſecundi confirmatio circa annis tribus.

ſuccedit Wladislaus Archiep. Salczburgenſis.

Wladislaus enim *Wratislauienſis* Dux filius *Henrici* à *Tartaris* occiſi Archiepiſcopus *Salczburgenſis*, per multas interceſſiones, a *Clemente* quarto obtinuerat, vacantem tunc *Wratislauienſem* Eccleſiam, cum vſu & perceptione omnium eius fructuum, ad tempora vitæ ſuæ conferri in commendam.

Frater *Guido*, tituli Sancti *Laurentii* in *Lucina* Presbyter Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis Summi Pontificis *Clementis* Papæ quarti in *Poloniam* Legatus, anno eiusdem *Clementis* Pontificatus ſecundo, committit Abbati & Cuſtodi Sanctæ *Mariæ* monaſterii *Wratislauienſis*, ordinis Sancti *Auguſtini* Canonicorum Regularium, longam litem & quæſtionem periculoſam,

1267.

Lis inter Wladislauienſem Epiſc. & Caſimirum Cuiauiæ Ducem ſedatur.

loſam, inter *Volmirum* Epiſcopum & ſuam Eccleſiam *Wladislauienſem* ab vna, & *Caſimirum* *Łancitienſem* & *Cuiauienſem* Ducem partibus ab altera, occaſione caſtri *Ráciąſz*, quod idem Dux *Caſimirus* occupauerat. Prædictus autem Abbas & Cuſtos Sanctæ *Mariæ Wratislauienſis*, quarta decima Aprilis die tribunali apud *Wladislauiam antiquam* poſito, partibus auditis, cauſam per compoſitionem, adiudicando caſtrum *Ráciąſz* cum ſuo diſtrictu *Volmiro* Epiſcopo & ſuæ Eccleſiæ *Wladislauienſi*, dirimunt. Duce quoque *Caſimiro* abſoluto, interdictum tollunt & relaxant, quod propter occupationem dicti caſtri ſeruabatur.

Oſſa B. Heduigis ex tumulo leuata in veneratione habentur.

Quindecima Septembris die, ad leuandum oſſa Beatæ *Heduigis* Ducifſæ *Poloniæ*, ſuperiori anno canoniſatæ, ex tumulo, indicta, adueniente, confluente numeroſa vtriusque ſexûs, ad *Trzebnicenſe* monaſterium, in quo corpus eius ſacrum conditum erat, fidelium multitudine, *Nicolaus* Abbas de *Lubens*, & *Mauritius* Abbas de *Kamięn*, cum Prælatis & Canonicis *Wratislauienſibus*, oſſa ſacra Beatæ *Heduigis* de ſuo ſarcophago efferunt, & lota vino, nonnulla & inſigniora in thecam ſpecialem, in eodem *Trzebnicenſi* monaſterio præparatam, reponunt, alia in *Wratislauienſem* Eccleſiam, cæteraque in *Polonicas* Eccleſias diſtribuunt. Teſta capitis ſacri leuata, cerebrum nulla putredine tabefactum, ſed omni ex parte ſanum & integrum, quod in hanc diem in *Trzebnicenſi* habetur monaſterio, eundem tenorem integritatis obſeruans. Item tres digiti dextræ manûs à corruptione ſalui, paruulam ex ebore Virginis Benedictæ *Mariæ* geſtantes imaginem, reperti ſunt. Eam ſiquidem imagunculam viuens Beata fœmina *Heduigis* in veneratione habens, & cultu ſingulari proſequens, vbique eam ſecum circumferre inſueuerat. Lapſam deinde fortuitò & amiſſam, magno ob id gemens, cum vario ſcrutinio requiſita reperiri nequiret, anxiata dolore, dum ſus repertam dolabro oris eam geſtans, fœminæ Beatæ in æde ſacra oranti relatam porrexiſſet, tantâ demum illam cura, tanta ſedulitatis tractabat obſeruantia, vt vigilans, dormiens, cibans, & quicquid operis agens, tribus digitis, ne quo caſu iterum excidiſſet, eam compreſſerat. In morte denique articulis, a quibus in vita geſtabatur, adeò infixa adhæſit, vt nequaquam ex his, repetito ſæpius & irrito labore, diuelli poſſet, Genitrici Dei, cui omnia viuunt, membris etiam exanimatis, geſtus officio in ſepulchro, quo corpus cum imaguncula claudi neceſſe erat, ſeruitura. Eleuationi autem oſſium Sacrorum, vnus tantummodò nepos ſuus germanus ex filio, *Conradus Głogouienſis* Dux, cum tribus filiis *Conrado*, *Henrico*, & *Przemislao*, cum præter hunc duo alii, videlicet *Wladislaus Salczburgenſis* Archiepiſcopus, & *Boleslaus ſæuus Legnicenſis* Dux, ſuperſtites forent, interfuit. Quos nedum ex vicina, ſed ex remotiſſima ora, iuſtum erat, & pro auiæ honore, & conſequendo merito, tanto celebritatis ſpectaculo interfuiſſe.

Antiochia à Saracenis capitur, vbi fœde Christiani tractantur.

Antiochia ciuitas inſignis, vna ex Apoſtolicis Sedibus, cum per *Zoldanum Babyloniæ* longâ obſidione premeretur, tabefactis fame defenſoribus, capitur. Cum ante aliquot annos *Hieruſalem*, iam non ferentibus Regibus & Principibus Catholicis, laboranti intus populo Chriſtiano, ſubſidia, capta fuiſſet. Et ſic ſenſim conſumitur terra Sancta à *Saracenis*, in ciuitatibus & caſtris Chriſtianis poſſeſſis. De populo autem Chriſtiano præfatæ *Antiochiæ* ciuitatis tunc captæ, horrendum & nunquam auditum factum eſt per Saracenos exterminium & ludibrium, nullo crudelitatis genere omiſſo.

1268.

Salomea Haliciensis Regina moritur, & inter ſanctos computatur.

Decima Nouembris die, *Salomea* Virgo Illuſtris *Gallatiæ* ſeu *Halicienſis* Regina, ſoror germana *Boleslai Pudici Cracouienſis* Ducis (quæ ſponſo ſuo *Colomanno Gallatiæ* ſeu *Halicienſi* Rege, cum quo omni carnis illecebra profligata, in virginitate & ſumma continentia conuixerat, obeunte, religionem & ordinem Sanctæ *Claræ* profeſſa, in *Zawichoſtenſe* monaſterium ſe contulerat, & *Zawichoſtenſi* monaſterio ad lapidem Sanctæ *Mariæ* aliàs *Skałám* propè *Cracouiam* translato, in obſeruantia regulari & rigore vitæ, Virginum Domino, annis duobus & triginta, nunquam à carne cilicium amouens, ſeruierat, Abbatiſſæ officium gerens in *Zawichoſtenſi* & in *Lapide Sanctæ Mariæ* monaſteriis) moritur. Quæ licet diebus ſeptem iacuiſſet inſepulta, pro fœtore qui cadaueribus ineſſe conſueuit, ſuauis odor ſanctimoniales, corpus ſuum frequentantes, afflabat. Quarto demum Idus Nouembris in eodem monaſterio de *Lapide* ſepultum: anno ſequenti, quarto Calend. Iulii *Cracouiam* transuectum, in Eccleſia Sancti *Franciſci* Fratrum minorum in chori medio, honore congruo humatum. Sed nec tum quidem, quamuis exæſtuante Sole, ex cadauere poterat, a quoquam illud comitantium, fœtor ſentiri. Sed & quædam ex Sanctimonialibus cœnobii præfati *Martha* nomine, virgo religioſa & grandæua, pro conſtanti aſtruebat veritate, etiam tunc ex corpore ſuo, & ſuauitatem fragrantiamque odoris, & ſtillicidium olei manaſſe, quo multi ægrorum peruncti, integram ſe ſanitatem recepiſſe teſtati ſunt. Animam eius benedictam, cœlos in magno fulgore petentem, in viſione vidit frater *Boguslaus* ordinis Minorum, vir deuotus & religioſus, & Angelicum cœtum canentium ſuauitate inenarrabili carmen: *Fronduit, floruit Aaron virgula.* Quæ in carne poſita, frequentibus ſuſpiriis, lachrimis & obſecrationibus, cœleſtem ſplendorem cognatumque deſiderabat, illic degendi normam, piorumque conuentum ſitiens.

1268.

Caſimirus Cuiauiæ Dux moritur.

Caſimirus Conradi, Cuiauienſis, Łancitienſis, & Siradienſis Dux, morbo magis quàm ſenio vexatus, humanis eximitur, & in *Wladislauienſi* Eccleſia ſepelitur; duos filios, videlicet *Leſzkonem nigrum*, & *Ziemomislum* aliàs *Semouitum*, ex *Conſtantia* Ducis *Wratislauienſis Henrici* ſecundi a *Tartaris* occiſi filia, ſuſceptos, relinquens. Et *Leſzko* quidem *niger*, a patre dum viueret, Ducatu *Siradienſi* emancipatus, *Ziemomislum* fratrem reſiduos Ducatus duos, videlicet *Łancitienſem* & *Cuiauienſem*, (quamuis ſors ſua inferior eſſet) paſſus eſt poſſidere. Deſponſauerat autem, vitam agens *Caſimirus* Dux præfatus *Cuiauienſis*, *Semouito* filio ſuo natu minori vxorem, virginem *Salomeam*, filiam *Swantopełci Pomeraniæ* Ducis, ex qua ſucceſſione temporis tres filios, videlicet *Leſzkonem*, *Przemislaum*, & *Caſimirum* Duces *Cuiauiæ* & *Łancitiæ*, & duas filias, *Feminenam* quæ Regi *Hungariæ Stephano* nupſerat, & *Conſtantiam Trzebnicenſis* monaſterii Abbatiſſam, ſuſcepit. Mortem *Caſimiri* Ducis *Cuiauienſis*, etiam caſtri *Bidgoſcza*, quod ad flumen *Brda*, in ſorte *Semouiti* & *Cuiauienſi* Ducatu ſitum eſt, defectio ſecuta eſt.

Caſtri Bidgoſcza proditor ſuo iuſſu occiditur.

Tenutarius enim illius *Theodoricus* genere *Ruthenus*, & qui idololatria relicta, fidem rectam profeſſus erat, nullà neceſſitate actus, tantummodò ſperans ſe largitionem grandem conſecuturum, caſtrum præfatum *Bidgoſcza* fidei ſuæ creditum, *Boleslao Pio Calisſienſi* Duci tradidit. Serò tamen ſe perfidiam admiſiſſe dinoſcens, in deſperationem verſus, de conſciſcenda morte ratione inita, accito familiari, *vt ſe interficeret* imperauit. Qui iuſſa temeraria exequens, ſponte ceruicem tendentem, mucrone, alieno ſe inquinans ſcelere, præcidit. Erexit præfatus *Boleslaus Pius Calisſienſis* Dux tria alia caſtra ſub eo tempore, vnum quidem in villagio Comitis *Scedrici*, quod appellauit *Dupin*, aliud in villa *Gniewomiri* filii *Trzebislai*, quod vocauit *Nieſtuch*, tertium in terra *Rudenſi* ſiue *Wielunenſi* ſuper *Przoſnam*, cui ex nomine ſuo *Bolesławiecz* cognomen dedit: quod ſolum prioribus duobus diſſolutis, videmus a *Caſimiro* ſecundo *Poloniæ* Rege cocto latere firmatum, tantummodo ſupereſſe.

Clemens IV. Papa moritur.

Vltima Decembris die, vir vitæ ſanctiſſimæ *Clemens* Papa quartus, inſignis Iuriſta & Prædicator egregius, diu carnibus abſtinens, aſperrimo lecto, veſtibus verò lineis, & carne nunquam in Papatu vtens, *Viterbii* moritur, cum annis propè tribus ſediſſet, & in Eccleſia fratrum Prædicatorum *Viterbii* honorificè ſepelitur. Poſt cuius mortem ſciſſis in varia vota Cardinalibus, ſtetit Eccleſia *Romana*, non ſine ſuo & totius populi Chriſtiani grandi diſpendio, annis circiter tribus Paſtore viduata.

Swantopelkus Pomeraniæ Dux moritur.

Quatuordecima menſis Iulii die, *Swantopelkus Pomeraniæ* Dux moritur, & in monaſterio apud *Oliuam* ſepelitur, quatuor filios, videlicet *Meſthuinum* alias *Mſczugium*, *Varczislaum*, *Samborium*, & *Ratiborium*, relinquens. Quibus in extremis agens, dedit mandata, quatenus a guerra Cruciferis mouenda, quantum poſſent, ſe continerent. In Principes verò *Poloniæ*, omnem charitatem gererent, & in ſuis neceſſitatibus eorum auxilia expeterent. Hi Ducatum *Pomeraniæ* inter ſe quadrifariè partiti ſunt: circa *Mſczugium* tamen natu maiorem, conſenſu Baronum *Pomeraniæ*, omnis ſuperioritas & iuſſio relicta.

1269.

Zemomisl Cuiauiæ Duce Cruciferos magni æſtimante

Zemomisl aliàs *Semouitus* filius *Caſimiri*, *Cuiauienſis* & *Łancitienſis* Dux, Principatum ex morte Patris adeptus, mores & politiem *Theutonicorum* fratrum, videlicet Cruciferorum, vehementer æmulatus (apud illos enim iuuentam tranſegerat) omnia quæ ſibi agenda erant, cum illis communicabat, eorum ſententiæ & arbitratui ſingula permittens. Barones autem & milites *Cuiauienſes* & *Łancicienſes*, cum ſe contemptum & ſpretum iri a Duce ſuo *Zemomislao* acriter ingemiſcerent, & nunc blandis nunc aſperis verbis vſi, contemptum ſuum reſcindi frequentius caſſo labore interpellarent, *Zemomislao* Duce nequicquam a communione Cruciferorum auerſo, militari murmure primùm, deinde ſeditione gliſcente, mox etiam ſæuior defectio coorta eſt.

Poloni deficiunt,

Ad vnum omnes, ne ludibrio forent, *Zemomislao* Duce ſuo deſerto, & omni obedientia atque ſubiectione eidem ſubtracta, a ſuo ſe Principatu & dominio abdicant; & quo diuturnior ſolidiorque eſſet eorum defectio, ad *Boleslaum Pium Calisſienſem* Ducem faſces deferunt, & illius, redditâ defectionis cauſâ, profitentur ditionem, non ſe hoſtem infeſtum, pro Principe & Domino, qui illos multiplici opprobrio vexauerat, de cætero habituros.

quos tamen ei Boleslaus Pius conciliat.

Serius quàm ſibi expediebat *Zemomislaus* Dux ſuæ transgreſſionis temeritate in milites diſcuſſa, *Boleslaum Pium Calisſienſem* Ducem, magnis fatigatum obſecrationibus, donato inſuper illi caſtro notabili ſortis & Ducatûs ſui *Cruſzuicienſis*, peruincit, quod & deditionem militum *Cuiauienſium* & *Łancitienſium* abnuit, & eos *Zemomislao* Duci, eo tamen pacto, vt Cruciferorum conſiliis abiectis, eorum velut fidiora & probatiora ſectaretur, reconciliauit.

Lithuani Cuiauiam prædantur.

Audientes *Lithuani* inter *Zemomislaum Cuiauienſem* Ducem, & milites ſuos ſeminarium diſcordiarum irrepſiſſe, *Iaczwingis* cæterisque barbaris accerſitis, terram *Cuiauiæ* quarto Nonas Septembris inuadunt, & pluribus ſpoliis commiſſis, raptâ præda hominum & quadrupedum, illam, nemine obſtante, in *Lithuaniam* deducunt.

Diuturna concertatio, quæ inter *Plocenſem* & *Chełmenſem* Epiſcopatus, & eorum Pontifices ſuper finibus diœceſum agebatur, per medium *Volmiri Wladislauienſis* Epiſcopi, & fratris *Meinkonis* de *Guer Dinuorth* Magiſtri *Pruſsiæ* generalis, octauo Idus Decembris intercepta & exſtincta eſt. *Thomas* ſiquidem *Płocenſis* Epiſcopus, ex ſententia prædictorum arbi-

1269.

arbitrorum, parte diœceſis ſuæ, poſſeſſionibusque & decimis, quam & quas obtinebat in terra *Chelmenſi*, cedens, a *Vernero Culmenſi* Epiſcopo pro compenſatione & viciſſitudine villam *Orzechow*, cum menſuris Epiſcopalibus & Iure patronatus, item triginta manſos in terra *Lubauiæ* ſuæ diœceſis *Płocenſis* contigua, nondum tunc cultos recepit, ex quibus proceſſu temporis villæ locatæ ſunt, *Płocenſis* Eccleſiæ ditioni ſeruientes.

Otho Marchio Brandeburgenſis caſtrum Saliencz ædificat,

Santhocenſem Caſtellaniam *Otho Othonis* Marchio *Brandeburgenſis* in proprietatem & ditionem ſuam redacturus, caſtrum *Sulencz*, inter oppidum Regni *Poloniæ Miedzirzecz* & *Lubuſz* properè de lignis, adaptata perprius lignorum materia, ne ſtructura ipſa a *Polonis* diſſolueretur, extruxit. *Boleslaus* autem *Pius Caliſſienſis* Dux, etſi conſumatam iam ſtructuram caſtri præfati *Sulencz* grauiter ferret, intelligens ex ea ſibi terriſque ſuis guerram neceſſario euenturam portendi, abolitionem illius in aliud tempus differens, oppidum ſuum *Międzirzecz* foſſis & vallis, ligneiſque propugnaculis, quæ *Blanki* apud *Polonos* vocantur, per circuitum communire cœpit. Apparari aduerſum ſe a *Boleslao Pio Calisſienſi* Duce *Otho* Marchio bellum. & illius gratia *Międzyrzecz* muniri ratus, cum hoſtili exercitu in *Międzyrzecz* irruens, & opus munitionis ſemiplenum offendens, ſpoliato oppido, & ſuis in prædam dato, tam illud quam cœptum munitionis opus, caſtro *Międzyrzecz* necquicquam expugnato, quamuis ad illius conquiſitionem ampliſſimè niteretur, incendit.

poſtea ciuitatem Międzyrzecz capit.

Diſcedentem a *Miedzyrzecz*, mox *Boleslaus Pius Caliſsienſis* Dux, cum potentiis gentium ſuarum perſecutus, dum conſequi nequiret, terram omnem *Lubucenſem* ſeu *Lubuſanam* præfati Marchionis, igne & ſpoliis in gyrum vaſtauit. Qua peruaſtata, ad caſtrum nouiter a Marchione erectum *Sulıencz* copias deduxit. Milites autem *Polonorum* ex ſcutis teſtudine facta, quamuis ſupernè crebris ſaxis obruerentur, vsque ad parietes caſtri irrumpunt, & glebatione ſecuribus perfracta, lignorum congerie pinoſa & igne admotis, caſtrum ſuccendunt, & conquirunt. In quo fere omnibus *Saxonibus* quos *Otho* Marchio pro præſidio illic reliquerat, igne conſumptis, *Sabel* Capitaneus cum paucis viuus in manus *Polonorum*, inhibentibus *Polonorum* militibus ignem, cui paullò ante nutrimenta addebant, venit. Præda omnis armorum, equorum, & victualium, in caſtro reperta, militibus partita eſt.

Boleslaus vero Pius caſtrum Suliencz capit.

Duæ acies in aere concurrentes viſæ.

Prodigium eo anno in *Poloniæ* regione frequenter viſum nunciatum eſt. Duo enim exercitus armati & equeſtres, aciebus hoſtilibus & infeſtis inter ſe in aëre & nubibus concurrere, & durum certamen gerere conſpecti ſunt. Quod ne perniciem Reipublicæ *Polonorum* portenderet, & deuotis & religioſis viris morientibus, Deo omnipotenti ſupplicationes & obſecrationes habitæ ſunt.

1270.

In caſtri *Sulencz* a *Boleslao Pio Calisſienſi* Duce expugnati & demoliti, vltionem, *Otho Brandenburgenſis* Marchio, obſeruato tempore, quo præfatus *Boleslaus Calisſienſis* Dux, *Cracouiam*, Ducem *Boleslaum Pudicum* viſitatum abierat, caſtrum *Santhok* de lignis circa Eccleſiam Sancti *Andreæ* Februarii diebus ædificat & conſumat, validoque militum præſidio impoſito, foſſis & vallis diſpoſitis, diſcedit.

Otho Marchio Brandeburgenſis caſtrum Santhok readificat.

Boleslaus autem *pius Calisſienſis* Dux ex Cracouia a *Boleslao Pudico* reuerſus, *Othonem* Marchionem & pacta temeraſſe, & hoſtem ſe iam per ædificationem & occupationem caſtri *Santhok* profeſſum eſſe comperiens, caſtrum *Drdzen*, vallatus ſtipatusque forti militum agmine, ædificat. Et cum in die Sancti *Georgii* inchoaſſet, infra dies octo, abundante artificum multitudine, opus cœptum abſoluit, locatque militibus, caſtrum *Santhok* eliſurus. Verùm militibus *Boleslai Pii* tardius & negligentiùs munera præſidii obſeruantibus, caſtrum *Drdzen* a *Saxonibus* nocte, vigeſima ſeptima Decembris die, intercipitur, & pulſo inde *Boleslai* præſidio, *Otho* Marchio *Brandeburgenſis*, caſtrū vtrumque nactus, occupauit.

Boleslaus Pius itidem caſtrum Drdzen extruit, quod Otho cepit.

Longo & aſſiduo languore *Wladislaus* Dux *Wratislauienſis* Archiepiſcopus *Salczburgenſis*, filius *Henrici* à *Tartaris* occiſi, vexatus, (nonnulli enim *Wratislauienſes* milites, inſimulati ſunt toxicum illi per eſcam, dum morte fratris *Henrici* ſecuta, Ducatum *Wratislauienſem*, in nepote relicto patrem & patruum agens, adminiſtrat, præbuiſſe,) vigeſima tertia Aprilis die, in *Salczburg* obiens diem, in Eccleſia *Salczburgenſi* ſepelitur. Quo aſſumpto, *Henricus* quartus pubertatem iam egreſſus, in ſortem patris & patrui ſucedens, *Wratislauienſis* Ducatûs, optimè a patre locati vtroque parente orbatus (iam enim & mater ſua *Juditha* diem obierat, & in *Trzebnicenſi* monaſterio ſepulta erat) ſuſcipit gubernacula. Et *Thomas* electus à Capitulo in Epiſcopatum *Wratislauienſem*, quem idem *Wladislaus* Archiepiſcopus *Salczburgenſis* adminiſtrabat, ſuccedit, & a *Ianuſſio* Archiepiſcopo *Gneſnenſi Siradiæ* confirmatur & benedicitur. Danti huic *Wladislao* in adoleſcentia apud *Patauinum* aliàs *Padwam* literis operam, virgo decoræ formæ a patre *Paduano*, ciue quondam diuite, tunc verò inope, quæſtûs turpis gratia, adducta eſt, cuius ille conditionem miſeratus, facinusque peroſus, & egenti patri ſubuenit, & virgini pudore ſeruato, etiam dotem contulit. Pro quo quidem opere, à ſingulis *Paduani* ſtudii Scholaribus, celebratus eſt inſigni fama.

Wladislaus Archiep. Salczburgenſis moritur,

cui in Ducatu Wratislauienſi Henricus IV.

in Epiſcopatu vero Thomas ſuccedit

Multa monſtra eo anno in *Poloniæ* regionibus accidiſſe, nunciata ſunt. In terra *Cracouienſi* matrona quædam nobilis *Margaretha*, conſors Comitis *Viroboslai* de villa *Nakiel*, triginta ſex pueros vno partu, viuos quidem, ſed eodem die mortuos, effudit *Cracouiæ*, tredecimo Calendas Februarii.

Vno partu 36. pueri eduntur.

1270.

Varia prodigia.

Die Lunæ, octauo Idus Decembris, prima noctis hora, cœlo patulè in crucis modum aperto, lux immenſa, ſpeciem lunæ præferens, apparuit, & tam vrbem quam regionem *Cracouienſem* vniuerſam, nouo fulgore illuſtrauit.

Apud *Caliſz* oppidum, infra natalis *Chriſti* octauas, natus eſt vitulus habens dentes caninos, & duo capita canina, quorum vnum maius in loco ſuo, aliud minus ad caudam ſitum erat, & ſeptem pedes vitulinos, pelle etiam vitulina contectus, cuius cadauer nec canes nec alites volebant contingere.

In *Sleſia Odram* & *Niſſam* fluuius tribus diebus rubra & ſanguineâ aqua fluxiſſe.

In eadem regione apud villam *Michałow* æſtiuo tempore, cœlum ſanguine pro aqua pluiſſe.

Hæc prodigia non in admirationem ſolùm, ſed & religionem verſa, ne in perniciem *Polonici* populi verterentur, aſſiduè à Sacerdotibus, religioſisque & deuotis viris ac fœminis, ſuppliciter obſecrantibus, propitiatio diuina exorabatur.

Nec prodigiis tantummodò, ſed & tempeſtatibus & diluuiis annus hic apud *Polonos* fuit inſignis. A vigeſima ſiquidem & ſecunda die Iunii, vsque propè dimidium Auguſti, continuos nocte & interdiu cœlo fundente imbres, adeò inflati aquis fluuii ripas exceſſerant, vt non ſolùm ſegetes, agros, prata, & campos, ſed etiam villarum faſtigia operirent. *Viſła* inſuper fluuius in tantum exceſſerat, vt vniuerſum ſpatium inter montem *Laſſotinum*, & Eccleſiam Sancti *Stanislai* de *Rupella*, poſitum, occuparet, rabidoque ſuo curſu, & homines & domos plures, pecora, pecudes, iumenta & quæque reptilia, ac molendina abſorbendo, vomeret, & agris ſyluiſque induceret exterminium & orbitatem, non agros ſolùm, ſed & villas culminaque earum, & villarum incolas ſorbens, & demerſos tunc agros, ad longa tempora ſteriles & inutiles efficiens. Scelere humano diluuium huiusmodi *Polonis* contigiſſe creditum eſt, vt qui tunc multis & nouis peruerſitatibus clementiam Dei offenderent, noua & inſolita punitione a iuſto Deo mulctarentur.

Pomeraniæ Dux terras Pruſſiæ

Facilè paternarum iuſſionum *Mſczugius Pomeraniæ* Dux oblitus, fretus *Pruthenorum* infidelium auxiliis, bellum mouens Cruciferis, terram *Culmenſem* vniuerſam, & partem *Pruſſiæ*, Epiſcopatum videlicet *Pomeſanienſem*, ex oppoſito oppidi *Nowe*, ſpoliis, cædibus, & ignibus vaſtauit, & plures Chriſtianos deleuit, quindecim inſuper naues oneratas victualibus, Cruciferis abſtulit. Quo campum & exercitum diſſoluente, *Ludouicus Pruſſiæ* Magiſter, exercitum de fratribus ordinis ſui, & aliis auxiliaribus colligit, in die Beatorum *Petri* & *Pauli* Apoſtolorum, *Pomeraniam* circa oppidum *Nowe* ingreſſus, eam igne & ſpoliis afflixit, pluresque ſuos captiuos ſoluit. Nec eà vaſtatione contentus, aliam expeditionem in *Pomeraniam* in die Sancti *Bartholomæi* egit, & circa oppidum *Thczow*, ſingula ſpoliis & flammis compleuit. Quod malum *Mſczugius Pomeraniæ* Dux mitigaturus, per communes arbitros cum Magiſtro *Ludouico*, & ordine, agere cœpit de pace. Quæ tandem damnis hinc inde compenſatis ſtabilita eſt, & à parte vtraque parum inuiolabiliter cuſtodita.

deinde Cruciferi Pomeraniam vaſtant,

tandem inter ſe pacem componunt.

Quinto Nonas Maii, alias die Veneris, Inuentionis Sanctæ *Crucis*, *Bela Hungariæ* Rex, Socer *Boleslai Pudici Cracouienſis* Ducis, genitor felicis *Kunegundis* conſortis *Boleslai Pudici*, moritur, cum annos triginta nouem regnaſſet, & *Strigonii* in fratrum monaſterio Minorum, quod ipſe Regali ſumptuoſoque opere inchoauerat, corpus eius ſepelitur. Quod licet *Philippus* Archiepiſcopus *Strigonienſis*, de monaſterio huiusmodi per potentiam abſtuliſſet, & in Eccleſiam ſuam *Strigonienſem* tranſtuliſſet, reddere tamen illud, querelam coram Apoſtolica Sede fratribus minoribus facientibus, mandato Summi Pontificis *Gregorii* tertii conſtrictus, ad primæuum locum coactus eſt. Cui filius eius maior natu *Stephanus*, frater *Kunegundis Cracouienſis* Duciſſæ, conſortis *Boleslai Pudici*, in Regno *Hungariæ* ſucceſſit.

Belæ Hungariæ Regi

ſuccedit Stephanus.

Decimo Calendas Octobris habita eſt Synodus Prouincialis in oppido *Siradienſi* de mandato & vocatione *Ianuſſii* Archiepiſcopi *Gneſnenſis*, qui in illa perſonaliter præſidebat. Ad quam *Paulus Cracouienſis*, *Thomas Wratislauienſis*, *Nicolaus Poſnanienſis*, *Thomas Płocenſis*, *Vilhelmus Lubucenſis*, Epiſcopi, conuenerant.

Obeunte *Pruſſiæ* Magiſtro *Ludouico* de *Baltenſzteyn*, octauus Magiſter *Theodoricus* concorditer electus ſuccedit; & *Meſthuinus Pomeraniæ* Dux *Ludouici* morte audita, cum notabili ſuarum gentium exercitu, terram *Culmenſem* ingreſſus, eam ferociter, ſpecialiter tamen bona Epiſcopatûs *Pomeſanienſis* ferro, ſpoliis, & incendiis deuaſtat. Quo cum captiuis & præda diſcedente, *Theodoricus Pruſſiæ* Magiſter, illum cum gente ſua inſecutus, magnam *Pomeraniæ* partem, *Meſthuino* viciſſitudinem referens, populatur igne & armis.

Ludouico Pruſſiæ Magiſtro ſuccedit Theodoricus.

Meſthuinus terram Culmenſem,

Theodoricus Pomeraniam vaſtat.

Thomas qui & *Thomka* Epiſcopus *Płocenſis*, cum annis octo in Eccleſia *Płocenſi* ſediſſet, à paralyſi vexatus moritur, & in Eccleſia *Plocenſi* ſepelitur. Cui per electionem Canonicam *Goslaus* ſecundus Canonicus *Plocenſis*, nobilitatem de domo & familia *Griphonum* ducens, ſuccedit. A *Ianuſſio Gneſnenſi* Archi-

Thomæ Płocenſi Ep. ſuccedit Goslaus II.

1270.

Archiepiſcopo, fretus *Semouiti* & *Conradi* Ducum *Maſouiæ* fauore & conſenſu, confirmatur, & in Epiſcopum *Płocenſem* benedicitur.

Stephanus Hungariæ Rex Cracouiam venit,

Stephanus Hungariæ Rex, limina Beatiſſimi *Stanislai Cracouienſis* Epiſcopi adoraturus, affinemque ſuum *Boleslaum Pudicum*, & Duciſſam eius *Kingam*, ſororem ſuam germanam viſurus, in celebri comitatu, *Cracouiam*, ſeptimo Calendas Septembris, aduenit, & proceſſionum honore ab Eccleſiis, à Duce verò *Boleslao Pudico*, ſingulis neceſſariis, ex quo Regnum *Poloniæ* & terras ſuas intrauit, tractatus & prouiſus, digna congratulatione obuiam illi cum conſorte ſua *Kinga* ad ſeptimum lapidem eunte, exceptus eſt. Aduentum autem noui & grati hoſpitis *Stephani* Regis *Boleslaus Pudicus* Dux, ampliori gratulatione honoraturus, curiam indixit, & haſtarum ludos, & multifarios varii generis aſſiduè fecit, quibus expletis, victoribus propoſita dedit præmia. Multisque diebus *Stephanum* Regem, & omnes milites ſuos, ſplendidis conuiuiis & menſis, & omnium neceſſariorum abundantiâ, munificè & liberaliter ſingula adminiſtrans, feſtinauit. Innouatum eſt extunc inter *Hungariæ* & *Poloniæ* Regna vetus fœdus, vtriusque Regni Conſiliariis id optimum & ſalutare pro quiete Regnorum cenſentibus, & in verba ſacra ſuper lignum Crucis Dominicæ, a *Stephano Hungariæ* Rege, a *Boleslaoq́; Pudico Cracouienſi* & *Sandomirienſi* Duce, Prælatis quoque & Baronibus *Hungariæ* & *Poloniæ* iuratum. Impendentes & euenturas neceſſitates, communibus propulſarent viribus, eosdem amicos, eosdemque hoſtes, manente vno & eodem tenore quietis & amicitiæ, inter eos & Regna habituri. Donatum deinde *Stephanum* Regem *Hungariæ*, & ſuos Primores, muneribus magnificis, *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux, vſque, in *Pannonias* reuertentem, in *Sandecz*, cum *Kinga* Ducissa conſorte ſua, eſt proſecutus.

vbi à Boleslao Pudico optime habitus,

fœdus inter Hungariam & Poloniam renouant.

1271.

Caſtrum Santhok Boleslaus pius recuperaturus

Duplicis pacti præuaricatione *Boleslaus Pius Caliſſienſis* Dux a Marchionibus *Brandeburgenſi* offenſus, quòd videlicet & caſtrum ſuum *Santhok* occupauerant, & aliud *Drdzen* muniuerant, expeditionem contra illos indicit. Et ex omnibus terris *maioris Poloniæ*, tam ſuis quàm nepotis ſui Ducis *Przemislai*, ſed & ex terris *Cuiauiæ*, in eius ditionem concedente *Zemomislao* Duce *Cuiauiæ*, copiis equeſtribus in vnum adunatis, diſtincto in acies & turmas propter numeroſitatem exercitu, in Caſtellaniam *Santhocenſem*, villis & oppidis, per Marchiones iure *Theutonico* optimè locatam deſcendit, & populationem, incendia, vaſtationemque tam ædium, quàm agrorum & villarum latius iuſſit extendi, hoſtes ad pugnam fumorum ſaltem irritatione eliciturus. Verùm cùm aduerteret illos, tradentibus idipſum exploratoribus, decertandi voluntate omiſsâ, in caſtra & munitiones ſe recepiſſe, mœnia tantummodò tueri contentos, ad oppidum *Soldin*, quod magis permunitum erat, copias Aduxit, & ſcalis appoſitis illud capit, & inter milites ſpoliis partitis, incendit. Omni tandem *Santhocenſi* prouincia peruaſtata, demolita, & euerſa, prædarum frequentes greges, & ſpoliorum ſuppellectilem cum captiuis vehens, in ſua rediit, caſtroque *Cruszuicienſi* nepoti ſuo *Zemomislao* Duci *Cuiauienſi* reſtituto, illud, ne a quopiam hoſtium intercipi contingeret, igne adhibito iuſſit deleri.

omnem omnem illius populatur,

& ſed caſtro Santhok irrecuperato rediit.

Gliſcente primùm inter *Mſczugium* ab vna & *Varczislaum* partibus ab altera, de Principatu diuidendo diſcordia, *Pomeraniæ* Duces, fratres germanos *Swantopelci* filios, mox etiam odium hoſtile alterius in alterum coortum eſt, maiore natu *Mſczugio*, & ſuperbè & arroganter ſe erga *Varczislaum* fratrem natu minorem gerente, & Principatûs *Pomeraniæ* differente ex æquo partitionem, quam milites *Pomeraui*, quibus *Varczislaus* fuerat in odio, fieri diſſuadebant, Principatum *Varczislai* quàm maximè peroſi. Ob quam rem veritus in ſe *Mſczugius* aut ſeditionem aut guerram a *Varczislao* excitari, *Varczislaum* nihil hoſtile ſuſpicantem, à militibus ſuggeſtus & inductus, capit, & in vincula coniicit. Qui apud *Redzk* aliquanto tempore tenebatur captiuus & vinculatus, quique, fauentibus illi militibus, *Mſczugii Pomeraniæ* Ducis carceres euadens, confluentibus ad illum plurimis *Pomeranis*, nouarum rerum ſpe ſollicitis, fratri *Mſczugio* bellum infert. Sed certamine cum *Mſczugio* inito, dum *Mſczugius* probatos & exercitatos milites, aciem inſuper magis inſtructam & frequentem haberet, *Varczislaus* tyrones, & hos quidem raros, paruo negotio à *Mſczugio* fuſus, in ſyluas refugit, moxque de alio exercitu inſtaurando animum intendit. Verùm omnibus *Pomeranis* ſtragem mutuam execrantibus, & in militiam ægrè euntibus, *Mſczugius* placitare cum fratre *Varczislao* compulſus, indicta ob id die, *Pomeraniæ* Ducatum ex æquo cum fratre *Varczislao* in præſentia militum partitus, reconciliatione mutua habita, ciuile abrogat bellum. Non quieuit tamen *Varczislai* animus, in *Mſczugium* magnoperè exulceratus, ſed captiuitatis ſuæ dedecus, magno furore magnaque indignatione proſecutus, militibus etiam ſuis ſuaptè ignito animo ampliores flammas adiicientibus, bellum in *Mſczugium* tam proprio quàm externo milite id geſturus, anxius & ſollicitus apparat, non quieturus primum, donec vel *Mſczugium* captum ea quæ ipſe pertulerat, vincitum pati cogat, aut ex *Pomerania* effugiat. Quod vt maturiùs expleat, *Conradum* Marchionem *Brandeburgenſem*, filiam *Przemislai Poſnanienſis* olim Ducis matrimonio habentem, ad ferendum ſibi contra fratrem *Mſczugium* ſuffragia, enixiùs non tam precibus, quàm præmiorum ſollicitabat oblatione. *Conradus* autem *Brandeburgenſis* Marchio, vir & ambitioſus & induſtrius, Ceſtellania *Santhocenſi* in vim dotis ſibi data iam ineſcatus, ad alias quoque terras *Polonorum* occupandas ſpem & animum porrigit, & laturum ſe *Varczislao* contra *Mſczugium* auxilia non abnuit, dummodò vel oblata præmia, vel certitudinem ſuper ipſis acceperit. *Varczislaus* autem Dux, pecuniæ & ipſe ac donatiui inops, conditionem tamen *Conrado* Marchioni *Brandeburgenſi* de præmio dando (tantus fuit vlciſcendi de fratre *Mſczugio* ardor) impleturus, caſtrum ciuitatemque *Gdansk*, quæ ſibi in ſortem ceſſerant, *Conrado* Marchioni *Brandeburgenſi* præfato, donec ſummam, de qua inter illum & *Conradum* prædictum conuenerat, exolueret, obligat. Caſtroque *Gdansk* fortiſſimo *Conrado* Marchioni *Brandeburgenſi* tradito, in caſtrum aliud *Viſzegrad* bellum *Mſczugio* fratri mouendum apparaturus, ſecedit, & graui valetudine ac morbo correptus eſt, & poſt paucos dies decedit, in *Iunioremq́; Wladislauiam* delatus, a militibus apud fratrum minorum monaſterium ſepelitur. Reintegratum ſibi Dux *Mſczugius* morte *Varczislai* fratris ratus Principatum, etſi tam *Viſzegrod* quàm *Thſczow*, *Gniew*, *Szwiecie*, & aliæ munitiones atque caſtra, quæ pro ſorte ſua *Varczislaus* acceperat, morte *Varczislai* ſecuta, in ſuam ditionem ſponte concederent, caſtri tamen & oppidi *Gedanenſis* poſſeſſionem repetenti, à *Saxonibus Conradi* Marchionis nomine illud occupantibus, reſponſum eſt, *caſtrum & oppidum Gdansk, ad ius & proprietatem Marchionis ſui Conradi, ex pactis cum fratre ſuo Varczislao initis, & graues impenſas ob id factas, recidiſſe, proinde abiret, & ſua in quiete poſſidere ſineret.* Quo reſponſo offenſus & irritatus, quid agendum expediret conſultabat. Et nonnullis quidem videbatur caſtrum *Gdansk* obſidione & impugnatione continuâ à *Saxonibus* euincendum eſſe: ſed locus, & natura & arte ſatis munitus, longam obſidionem & difficilem expugnationem portendebat. Occurrebat & hoſtium reſpectus, ne *Conradus* Marchio fortiori fretus potentia, obſidentes obterreret. Implorandum igitur omnes *Boleslaum pium Caliſſienſem* Ducem, ex matertera *Mſczugii* genitum, Principem ea tempeſtate tam animo quàm militia pollentem, vt fratri ſuo *Mſczugio* opem ferat, & portionem tam inſignem *Pomeraniæ* Ducatûs, in quem ipſe *Mſczugio* mortuo, & ſucceſſorem non relicturo, ſucceſſurus erat, abrumpi dolis & vaſricie *Saxonum* non permittat. Ea ſententiâ ab omnibus comprobatâ, ad *Boleslaum Pium Caliſſienſem* Ducem itum eſt, & auxilia ſua in recuperationem caſtri *Gdansk* expetita. Quæ etſi, deliberatione cum ſuis habita, *Boleslaus Pius*, veteribus obliteratis offenſis, conditionem *Mſczugii*, fraude *Saxonum* violati, miſeratus, ſe edixit præſtiturum: hyeme tamen appetente, anni ſequentis tempus, ad obeundam rem huiuſcemodi conſignat: faciliùs aut induratura glacie aqua, aut Solis feruore calidata, quàm caduca & fragili, vicesque varias mutante aura, expugnationem caſtri præfati perfecturus.

Ducibus Pomeraniæ Mſczugio & Varczislao de diuiſione diſcordibus,

fratrem Mſczugius capit,

cui reconciliatus, partem dat Ducatus.

Qui vlturus iniuriam,

à Conrado Marchione Brandeburgenſi ſuppetias petens,

caſtrum & ciuitatem Gdansk illi tradit,

tandem moritur.

Conſors *Leſtkonis Nigri Siradienſis* Ducis, Duciſſa *Griphina*, filia *Roſcislai Ruſſiæ* Ducis, quamuis propè ſex annis in viri ſui *Leſtkonis Nigri* contubernio degeret, virginem tamen ſe geſſit in eam diem, nec à viro ſuo cognitam, impotentiam & fragilitatem illi obiiciens, Baronum & militarium, matronarumque concione aduocata, agente etiam *Leſtkone* Duce coram, & accuſationem ſilentio profitente, deduxit: peplo, quo caput obuoluere vt nupta ſolebat, in monaſterio fratrum minorum in *Cracouia*, ſub multorum præſentia, detracto, virginem ſe deinceps, intecto capite deambulans, gerere, *Leſtkonisque* Ducis conſortia euitare cœpit, coniugii huiusmodi diuortium quæſitura.

Leſtkoni nigro in corona Baronum impotentia obiicitur à coniuge,

quæ poſtea in monaſterium abit.

Bela Hungariæ Rege fatis abſumpto, & in locum eius filio *Stephano* per inſignitionem diadematis ſurrogato, bellum inter *Hungaros* & *Bohemos*, pactis & affinitate compoſitum, mox redintegratum eſt. Idibus ſiquidem Aprilis *Bohemiæ* Rex *Przemislaus* alias *Othokarus*, caſtrum *Preſzburg* ad fluenta *Danubii* ſitum hoſtiliter inuadens, illud conquirit. Capit & *Tarnauiam* & *Nitram*, & eis ſpoliatis in cæteras munitiones & regiones igne & ſpoliis ſæuit. Habita quidem ſunt inter ſuos & *Hungarorum* milites particularia certamina, variam ſortem partibus adferentia, in congreſſum tamen vniuerſæ dimicationis venire vterque Regum diſtulit, ponteque in flumine *Raab* abrupto, *Przemislaus Bohemiæ* Rex prædis & ſpoliis onuſtus, in *Auſtriam* quæ tunc in ſua ditione conſiſtebat, multis militibus amiſſis, rediit. Quæ eo ex *Hungaria* diſcedente, multis & variis tam ſpoliis quàm incendiis, per *Hungarorum* milites vexata atque laceſſita eſt.

Bellum inter Hungaros & Bohemos repetitur,

in quo ſuperior fit Bohemiæ Rex.

Prima Septembris die, Cardinales Eccleſiæ *Romanæ*, qui, ſatore zizaniæ ſerente inter illos diſcordiam, de eligendo Summo Pontifice, plusquam biennio, identidem conclaue ingredientes (quamuis a *Philippo Francorum*, & *Carolo Siciliæ* Regibus perſonaliter aditi, de expedienda electione ſollicitarentur) conuenire non poterant. De *Simbaldo* Archidiacono *Leodienſi* abſente agentes conclaue, conueniunt, qui natione *Lombardus* de ciuitate *Placentina* & domo *Vicecomitum* erat, etiam de Archidiaconatu ſuo *Leodienſi* ab Epiſcopo *Leodienſi* (quem poſtea iuſtius ſede ſua priuauit) expulſus, in Sanctam terram ex deuotione transfretauit. Et electione ſibi præſentata, *Viterbium*, vbi adhuc degebat, Collegium Cardinalium venit, Papatuque accepto, *Romam* petiit, ibique coronatur & conſecratur. Vir miræ in ſæcularibus experientiæ, quamuis modicæ literaturæ. Non pecuniarum lucris, ſed eleemoſynarum in

Electio Papæ in biennium producitur,

tandem Gregorius X. eligitur.

pau-

1271.

pauperes largitioni operam dans. In conſecratione autem *Gregorius* decimus nominatur.

Conradus Głogouienſis Dux ducta alia coniuge,

Orbatus vxore prima *Salomea*, filia *Wladislai Othonis maioris Poloniæ* Ducis, *Conradus Głogouienſis* Dux, aliam ſuperducit *Brigittam*, filiam *Theodorici* Marchionis *Mißnenſis*, relictam quondam *Conradi* nepotis ſui, ex filio *Conrado Romanorum* Imperatoris *Friderici*, a *Carolo Siciliæ* Rege victi, & in *Neapoli* capite cæſi, magnam & in pecunia & in ſupellectili ſecum dotem ferentem. Cui ratione nuptiarum pro dotalitio & dote accepta, *Conradus Głogouienſis* Dux, *Croſnam*, *Grei, enſtein*, & caſtra & oppida, obligauit & inſcripſit.

eidem tria caſtra dotis nomine legat.

Rememoratus autem captiuitatis ſuæ *Boleslaus ſæuus* Dux *Legnicenſis*, quam à germano ſuo *Conrado* pertulerat, oppidum eius *Głogow* intercepit, vbi ſe pariter & *Conradum* Ducem intercepturum rebatur, parum quoque abſuit vt *Conradus* caperetur. Quieſcebat enim in eo oppido ſuo ſecurus, ſed de aduentu hoſtili *Boleslai* fratris ſui paullulùm ante præſcius, cum paucis exiliens, euaſit.

Volmirus Wladislauienſis Epiſcopus, cum annis tribus & viginti ſediſſet, moritur, & in Eccleſia *Wladislauienſi* ſepelitur. Cui *Albertus* Decanus *Wladislauienſis*, concorditer electus, nobilis de domo & familia *Perſtina* ſiue *Wieniáwa*, ſuccedit, per *Gregorium* decimum prouiſus.

Paulus Epiſc. Cracouienſis, vir malus

Ad illicitos & ſtatui culminique Pontificali aduerſos abuſus, *Paulus Cracouienſis* Epiſcopus, Epiſcopali grauitate peſſundata, conuerſus, laſciuiam primùm & voluptates ſectatus, ſanctimoniali quadam ex lapide Sanctæ *Mariæ* violenter abſtracta pro concubina abutebatur, violentus tandem & intolerabilis ſubditis & vicinis, Principi verò ſuo *Boleslao Pudico*, *Cracouienſi* & *Sandomirienſi* Duci, & iudiciis, contumax & rebellis. Aſſiduus in ſyluis, venationibus operam dando, rarus in officio & Eccleſia, Diuinam & humanam contra ſe prouocabat vltionem. Neque ſolùm cum aduerſarits Ducis *Poloniæ* Baronibus, ſed & cum *Lithuanis* & barbaris, connubiis & affinitate ſibi allicefactis, quo aduerſus Ducem & leges tutus & impunis conſiſteret, ſentire cœpit. Conſiſtentem autem illum in villa & Curia Epiſcopali *Kunow*, & tam ſalutaria monita Ducis *Boleslai* & Prælatorum Canonicorumque *Cracouienſium*, quam Legum iudiciornmque ſcita contemnentem, duo militares *Otha* & *Zegotha* de domo *Bipennium*, conſentiente & mandante *Boleslao Pudico*, an iniuſſu eius, incertum eſt, aggreſſi, captiuant, & rebus ſuis inter ſe partitis, captiuum Epiſcopum in *Siradienſe* caſtrum, per ſyluas & nemora, amicorum, fratrum, conſanguineorum, & familiarium Epiſcopi, vim & aduerſitatem veriti, transportant. Vbi à Duce *Leſtkone nigro Siradienſi*, & eius officialibus ſuſceptus, ſub honeſta cuſtodia captiuus, menſe integro detinebatur.

capitur, & in Siradienſi caſtro detinetur.

Quod maiorem ſuſpicionem & coniecturam in *Boleslaum Pudicum* auxit, captiuitatis Pontificalis ipſum fuiſſe auctorem, cum *Leſzko niger Siradienſis* Dux, neque ſuſceptorem, neque obſeruatorem ſe captiui, niſi voluntatem *Boleslai Pudici* habuiſſet exploratam, præſtitiſſet. Captiuitatem illius, *Ianuſſius Gneſnenſis* Archiepiſcopus, vt par erat, deteſtatus, omnem *Gneſnenſem* Prouinciam Eccleſiaſtico Interdicto ſubiicit. Ea neceſſitate & probris populorum *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux affectus, *Paulum* Epiſcopum à captiuitate ſoluit, & in Quadrageſima cum illo per mediatores & arbitros, videlicet Magiſtrum *Derſicragium* Præpoſitum, & *Valterum* Canonicum *Cracouienſes*, ſub certis conditionibus concordauit.

Inde emiſſus per concordiam,

Quarum fuêre hæ inſigniores; vt captiuatores Epiſcopi *Otham* & *Zegotham* puniat, & a ſuo conſilio & communione ſequeſtret, vt ducentas marcas argenti ſoluat, vt ſortem Ducalem in *Dzierzna* illi donet. Quæ ſingula *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux executus, etiam *Otham* & *Zegotham* captiuatos in vincula coniecit, ac per menſem vnum vinctos tenuit.

caſtigatis captiuatoribus

Qui tandem amicorum & fratrum ſoluti ſuffragiis, & pudorem illis illatum, & Epiſcopi, & fratrum ipſius impendentes inſidias euaſuri, hæreditatibus, quas in *Cracouienſi* & *Sandomirienſi* Ducatibus obtinebant, venditis, ad *Wladislaum* Ducem *Opolienſem* commigrauêre, & in *Opolienſi* regione acceperant incolatum.

& magna pæna per Boleslaum Epiſcopo ſoluta.

1272.

Mſczugius Pomeraniæ Dux auxilio Boleslai Pii

Saxonicam & Marchionis *Brandeburgenſis Conradi* affinis ſui perſidiam, in occupatione caſtri & oppidi *Gdanſk* depromptam, *Boleslaus Pius Caliſsienſis* Dux repreſſurus, delectu expeditorum militum ex *maioris Poloniæ* & *Cuiauiæ* terris habito, primùm in *Pomeraniam*, vbi ſe illi Dux *Pomeraniæ Mſczugius*, cum vniuerſo *Pomeranico* exercitu coniungit, quindecima menſis Ianuarii venit, ex inde aciebus inſtructis ad *Gdanſk* applicat, & caſtrum *Gdanſk* tam aqua quam terrâ graui obſidione conſtringit. Quod cum diebus aliquot tormentis & bombardis fruſtra quaſſaſſet, proiectionem tormentorum ſtructuris caſtrum ſua firmitate elidentibus, nona demum die ad expugnationem caſtri milites educit. Et teſtudinibus ex aſſeribus frequentibus, ne ſubeuntes ſupernè obruerentur, diſpoſitis, caſtrum milites aggreſſi, variè illud impugnant. Et hi quidem teſtudinibus caſtro applicatis, ſecuribus parietes violant, alii ignes parietibus adhibent, defenſores flammâ & fumo repulſant, alii ſcalis appoſitis mœnia conſcendunt, ſagittariis mira pertinacia tela in *Saxones* iacientibus in ſuorum tutelam. Neque *Saxonibus* minor animus inerat, tam ſe quàm caſtrum ex impendenti periculo tutandi, quin & ipſi ſaxis in grandinis modum emiſſis, feruenti aqua & pice, *Polonos* & *Pomeranos*

1272.

acrius inſiſtentes, ferirent & proſternerent. Expugnatione tandem in longum diei protracta, cum in ſauciorum & deſideratorum locum *Boleslaus Pius* Dux, ſingula oculis & diligentia luſtrans, nouos & recentes milites ſuccedere iuberet, *Saxones* telis ſaxisque deficientibus pugnam & defenſionem remittunt. Propter quod *Polonorum* & *Pomeranorum* milites ſpatio dato, caſtrum in locis aliquot perforant & perſtringunt, clamoreque valido quem victores edere ſolent, ſublato, caſtrum irrumpunt, & obuios quosque *Saxones*, cum perfidiæ, tum acceptorum vulnerum memores, ſuis parentaturi deſideratis, obterunt & obtruncant. Pauci in turrim editiorem euadunt, qui vitam tantummodò pacti, armis & quæ obtinebant deditis, compedibus & captiuitati miſeræ addicti ſunt. *Poloni* & *Pomerani* caſtro fortiſſimo, præter ſpem, in cuius oppugnatione longum tempus ſe abſumpturos portendebant, breui potiti, etiam ſpoliis *Saxonum* potiuntur.

caſtrum & oppidum Gdanſk recuperat.

Caſtro expugnato, & oppidum quod à ſolis ciuibus ſine militum præſidio tenebatur, Duci ſuo *Mſczugio*, deditionem fecit. In hunc modum perfidia *Saxonum* vlta, & caſtro *Gdanſk* Duci ſuo *Mſczugio* reſtituto, *Boleslaus Pius Caliſsienſis* Dux, proſequente illum *Mſczugio* Duce, & ſe in eius fide, obſequio, & clientela, perpetuò vnà cum terra *Pomeraniæ*, manſurum repromittente, in Ducatus ſuos, exercitu licentiato, abiit. *Mſczugius* autem *Pomeraniæ* Dux, in nonnullos ciues ciuitatis *Gedanenſis*, & ſignanter in *Arnoldum* & *Iacobum*, eorumque cognatos, fratres & affines, vltionem exercens, ipſos capite damnauit, bonaque eorum ſingula redegit in fiſcum, quoniam hi & in mortem ſuam, & ſuorum Baronum conſpiraſſe, propenſiusque Marchioni *Brandeburgenſi* adhæſiſſe, & maiorem hoſtilitatem Duci *Mſczugio* ferebantur monſtraſſe. Duas autem villas quæ ad illos pertinebant, *Skrobotow* & *Vichomino* Eccleſiæ *Wladislauienſi*, & tunc ſuo Epiſcopo *Alberto*, perpetuò donauit, beneficia Diuina recogniturus.

Stephano Hungariæ Regi ſuccedit Wladislaus.

In maiori inſula *Budenſi* in *Begmarum* loco, *Stephanus Hungariæ* Rex, germanus *Kunegundis Cracouienſis* Duciſſæ, cum annis duobus tantummodò regnaſſet, moritur, & apud *Albam Regalem* ſepelitur, duos filios *Wladislaum* & *Andream* relinquens. Cui celebratis ex more exequiis, *Wladislaus* maior natu in Regnum ſucceſſit, ſeptima die poſt obitum paternum Prælatorum & Baronum *Hungariæ* fauore ad Regium culmen ſuffectus. Alter verò germanus ſuus *Andreas* cum minorennis eſſet, Ducale tantum nomen ſortitus, ſub Regis ditione fouebatur.

Boleslaus Pius

miſſo Przemislao Poſnanienſi Duce

Quiete militibus ad expediendum arma, curandaque corpora, quatuor menſium conceſsâ, *Boleslaus Pius Caliſsienſis* Dux, alteram rurſus omnibus paſſim terris ſuæ ditionis expeditionē in *Saxones* & *Brandeburgenſes* Marchiones, iniuriam occupationis caſtri *Santhok* proſecuturus, indicit. Ad quam, ſexto Calendas Iunii copiis equeſtribus & pedeſtribus conuenientibus ire aſpernatus, in locum ſuum *Przemislaū* Ducem *Poſnanienſem* ſedecimum iam agentem annum ſurrogat. Curam tamen traducendi & regendi exercitûs, & omnem iubendi poteſtatem, *Przedpolkoni* Palatino *Poſnanienſi*, & *Ioanni*, qui *Ianek* appellatus, Caſtellano *Caliſsienſi*, & ingenio & manu promptis, & quorum æſtimatio apud cæteros ſupereminebat, demandat.

cum copiis omnem oram Brandeburgenſem vaſtat, & capit caſtrum Strzelce

His itaque Ducibus exercitus *Polonicus*, terras à *Saxonibus* occupatas, vltra *Drdzen* ſitas, ingreſſus, caſtrum *Strzelce*, nouiter à *Conrado* Marchione *Brandeburgenſi* fabrefactum, quod primum terras hoſtiles ingredientib9 occurrebat, oppugnare aggreſſus, impetu & feruore expugnandi ingenti adhibito, capit. Et ferè omnes *Saxones* ad præſidium illic relictos cædit interemitque: paucis vita tributa eſt, quibus vt parceretur, *Przemislaus Poſnanienſis* Dux furentes milites aſſiduâ interpellatione vix peruicit. In tecta deinde & in agros, igne & ſpoliis ſæuitum eſt, & omnis ora *Saxonica* citra *Odram* ſita, hoſtiliter exuſta, & populatione vexata. In *Poloniam* denique cum præda pecorum & ſpoliorum reuerſuro, & iam exercitu iuxta caſtrum *Wieliun* agente ſtatiua, nunciatur, caſtrū *Drdzen* paruo militum præſidio teneri, à *Caſzubitis* quoque, qui in *Polonico* exercitu erant, nauigio caſtrum aggreſſis, & primam portam adortis, igne appoſito incenſum eſſe: militibus, quibus iam diſcedendi in penates facta erat per Duces licentia, ex itinere reuocatis, ad caſtrum *Drdzen* admouit exercitum.

& caſtrum Drdzen

Sed *Saxones* ad præſidium illius relicti, extrema, quæ ſuis in caſtro *Strzelcze* acciderant, ſe paſſuros caſtro conquiſito veriti, vitam tantummodò & libertatem pacti, *Przemislao* Duci de caſtro *Drdzen* deditionem faciunt. Quod illicò, excedentibus de illo *Saxonibus*, & ne violarentur, ſpecialibus militibus ad terminos terrarum conductis, à Duce *Przemislao* firmo militum præſidio locatum eſt. Dux ipſe *Przemislaus Poſnanienſis* tyrocinii ſui primitiis duorum caſtrorum conquiſitione inſignitus, ad obeunda cætera bella, proſpero ſucceſſu initiatus, ouans rediit.

Prutheni a Cruciferis vincuntur.

Duobus Comitibus de *Iulich* & *Marka* in *Pruſsiam* cum gentibus die Sancti *Vincentii*, in auxilium fratrum Cruciferorum, qui iam biennio integro, graues & aſſiduas clades à barbaris *Pruthenis* pertulerant, venientibus, aciebus ordinatis in terram *Sambienſem* fit deſcenſus. Nec *Sambienſes* detrectauêre pugnam, occurrentesque Chriſtianorum exercitui, acerrimè dimicant, ad extremum tamen multis hinc inde cadentibus vincuntur barbari, & ad villam *Skluuen* diffugiunt, vbi certamine innouato, reſidui confliguntur, & Cruciferis plena ceſſit victoria.

Gneſnenſi Archiep. mortuo

Ianuſsius Gneſnenſis Archiepiſcopus, cum annos duodecim in Pontificatu exegiſſet, vigeſima ſexta die menſis Auguſti moritur, & in Eccleſia *Gneſnenſi* ſepelitur. Poſt cuius mortem licet Capitulum *Gneſnenſe* electionem celebrando,

1272.

do, *Philippum Gnesnensem* Præpositum concorditer & canonicè elegisset, electio tamen sua, & propter Sedis Apostolicæ frequentes & diuturnas vacationes, & propter alias causas non fuit confirmata. Quapropter Ecclesia *Gnesnensis*, annis circiter sex, sub quibus magna in suis bonis pertulit dispendia, viduata extabat pastore.

sex annis sedes vacauit.

Głogouiensi Duci altera vxor moritur.

Breuiusculam & non diuturnam *Conradus Głogouiensis* Dux voluptatem altero matrimonio expertus, *Brigittam* secundam sponsam suam *Theodorici* Marchionis *Mißnensis* filiam superiori anno traductam, fato interceptam amisit. Genitor autem illius *Theodoricus* Marchio *Mißnensis*, morte filiæ cognita, dotalia illius bona, per *Conradum Głogouiensem* Ducem inscripta, videlicet *Krosnam*, *Greifensteyn*, & *Przin*, missis Officialibus, *Conrado Głogouiensi* Duce nequicquam prohibente, occupat. Et illorum nactus possessionem, *Conrado* Archiepiscopo *Maydeburgensi* dicto de *Steymberg*, ea in decem millibus florenorum obligat; & ipsum Archiepiscopum & suam Ecclesiam *Maydeburgensem*, præfatorum bonorum, eo iure quod sibi competebat in illis, instituit Dominum, hæredem, & Successorem.

Cuius dotalitia bona parens occupat, & Archiep. Maydeburgensi vendit.

1273.

Przemislaus Rex Bohemiæ & Boleslaus Pudicus, de Ducatu Opauiæ concordaturi conueniunt,

Veteres simultates, differentias, & odia *Przemislaus Bohemiæ* Rex ab vna, & *Boleslaus Pudicus Cracouiensis* Dux partibus ab altera, quæ occasione Ducatus *Opauiensis*, à *Przemislao Bohemiæ* Rege perperam occupati, inter illos annis superioribus gestæ sunt, æquitatis via complanaturi, in *Opauia* conueniunt. Et Baronibus communibus agentibus, plures viæ pro pacificandis Principibus, & tollendo dissidio tentatæ sunt. Verùm cum nulla earum procederet, quoniam neque *Bohemiæ* Rex *Przemislaus* de occupato Ducatu *Opauiæ*, asserens *illum post Miecziślai Ducis Opoliensis mortem, testamento sibi legatum & relictum, ad se legitimè deuolutum esse*, cedere, neque *Boleslaus Pudicus Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Dux, tam notabilem portionem terrarum Regni *Poloniæ* abrumpi, & altero Regno appropriari, vellet assentire, Barones communes & Consiliarii Regnorum, bella in eorum capita & pericula recisura, pro posse euitaturi, Principes quidem inuicem reconciliant, & amicitiæ vinculum inter eos firmant. Quæstionem autem de Ducatu *Opauiæ* in annos viginti per sufferentias pacis, in illud tempus duraturas, suspendunt.

quam concordiam relinquunt suspensam.

Redeuntem ex *Opauiensi* dieta *Boleslaum Pudicum Cracouiensem* & *Sandomiriensem* Ducem, ciuile bellum, & nonnullorum militum suorum seditio, dudum quidem gliscens, sed tum primùm erumpens, excepit, Author illius principalis *Paulus Cracouiensis* Episcopus insimulabatur, quem per licentiæ campos iam tunc gradientem, & grauitate Pontificali omissa, venationes per se tractantem, cum *Lithuanis* quoque & fidei *Polonorum* hostibus, iungentem publicè, quo aduersus proprium Ducem & Dominum *Boleslaum Pudicum* securior esset, affinitates & connubia. Ecclesiam suam *Cracouiensem* rarissime officiantem, & conuentus nonnullos cum militibus rapto aut furto viuere assuetis, aut iudiciis damnatis, vel ære alieno grauatis, agentem, Dux *Boleslaus* vel capiendo vel exiliando, restinguere decreuerat. Erant & plerique milites *Boleslao Pudico* suapte infensi, quòd quosdam illorum pro demeritis, bonis hæreditariis, quosdam capite, nonnullos carcere & captiuitate, mulctauerat. Rebellaturi itaque *Boleslao* suo Duci, & seditionem aduersus illum atque bellum excitaturi, *Wladislaum Opoliensem* Ducem per nuncios secretè primùm conueniunt, & suis grauaminibus illi expositis, & eo præsertim, quod illis inconsultis & dissentientibus, *Boleslaus Pudicus Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Dux, sibi successorem *Leszkonem nigrum*, Ducem *Siradiensem*, Principem eis ingratum, destinârit, deditionem illi terrarum *Cracouiensis* & *Sandomiriensis* offerunt, precantes *vt illam non abnuat suscipere, gratiùs ipsum quàm Leszkonem nigrum in Ducem & Dominum propter multos respectus, & vicinitatem connexionemque terrarum, & commoda inde sequentia, habituri.*

Interim autore Paulo Episc. Cracouiensi milites multi rebellant

Wladislaum Opoliensem Ducem vocantes ad Ducatum.

Elatus hac deditione & oblatione *Wladislaus Opoliensis* Dux, eam parùm deliberatus acceptat, sperans se *Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Ducatuum Dominium, & propter *Boleslai* Ducis orbitatem & senium, quo propediem moriturus destinabatur, facili negotio assecuturum. Mandat quoque *Cracouiensibus* & *Sandomiriensibus* militibus, *vt ad se personaliter pro die certo in Opoliam veniant, deditionem ipsam iureiurando & literis firmaturi.* Ad rem itaque huiusmodi componendam, de consilio & suasu prædicti *Pauli Cracouiensis* Episcopi in numero frequenti, & ferè omni sua & suorum potentia (inuasionem enim a Duce *Boleslao Pudico*, re plurimùm vulgata verebantur) progressi, vsque in *Bogehim* villam monachorum peruenerant, vbi illos *Boleslai Pudici* Ducis exercitus, ex Curiensibus & militibus nobilibusq; qui fidem Duci suo promissam temerare impium & nefas ducebant, collectus, die Veneris quarto Nonas Iunii consequitur. Fit itaque durum certamen inter vtrosque, & tam atroci pugna certatum est, vt ferè nemo loco cesserit, propter quod multi mortales ab vtraque parte cæsi, omnes pectore aduerso, loca quæ ceperant, mortui occupabant. Inter desideratos *Swantoslaus* filius *Wladimiri*, *Rathiborius* Castellanus de *Lukow*, & alii plures numerati sunt. Cessit tamen militibus *Boleslai* victoria, licet non incruenta. Pauci qui euaserant, ad *Wladislaum* Ducem *Opoliensem* se recipiunt fugâ. Sed post victoriam, & in viuos, & in desideratos rebelles, per *Boleslaum* Ducem animaduersum est, & bona eorum singula confiscata, & aut vsibus attributa Ducalibus, aut victoribus distributa. Extabant aliæ magis principales, magisque vrgentes & verificæ seditionum causæ, calumniarum enim

Qua re Boleslaus cognita misso exercitu omnes profligat.

1273.

Item vitia Boleslai Pudici enumerantur.

virus *Boleslao Pudico* Duce & dissimulante & tolerante, per omnia Principatuum suorum loca, adeò diffundebatur grassabaturque, vt plures militares numero viri simplices & iusti, per calumniatorum astus & dolos, iudiciis damnati, & pœnis innocenter addicti, aut exuerentur suis patrimoniis, aut iudiciales transgressiones, quas culpas vocitamus, tam Duci & Iudicibus, quàm actoribus soluere coacti, grauissimis dispendiis subiacerent. Querulantium insuper, & se super suis offensis & iniuriis adeuntium, parùm iustus parumque finalis decisor, munerumque & largitionum sectator, modico accepto munere, facilè in partem vtramque, cum vnius tamen læsione & præiudicio, præceps ferebatur. His accedebat, quod canum nimius & immoderatus amator & fotor, venationum quoque excessiuus & intempestiuus tractator, tam Ecclesiasticis quam secularibus viris, crebra irrogans & ingeminans grauamina, vniuersis suis subditis, qui pro ea tempestate ad tractandum & prosequendum Ducales venationes, ad nutriendú quoq; Ducales canes, erant obnoxii, onerosus & importabilis censebatur.

Lithuani terram Lublinensem prædantur.

Oppresso ciuili bello, aliud æquè horrendum & detestabile barbaricum emersit. *Lithuani* siquidem gentiles, *Pruthenorum* etiam & *Samogitarum* coacti auxiliis, hostili & graui exercitu in terram *Lublinensem* prima die Iulii descendunt, & *Boleslao Pudico* Duce tum propter diminutam ex ciuili bello potentiam, suis non ferente opem, congrassabantur barbari passim in omnes, & maiorem partem terræ præfatæ *Lublinensis*, velut in vltionem eorum, qui ad *Bogehim* ciciderant, peragrando, & incendia & stragem miserabilem edunt, & multos mortales cum spoliis & pecore in seruitutem abducunt. Insimulatus est etiam & hanc cladem *Paulus Cracouiensis* Episcopus, insimulatione vulgata & notoria, *Cracouiensi* Duci *Boleslao* suo aduersario, & terræ *Lublinensi*, velut in vltionem illorum, qui ad *Bogehim* cæsi sunt, procurasse, & *Lithuanos* suapte fidei Christianæ & *Polonis* hostes, ad inferendum *Polonis* & Ducatibus *Boleslai Pudici* bellum, tam literis quàm nunciis, tanquam confœderatos & affines suos, incendisse. Occisorum quoque ad *Bogehim* domestico bello, & in *Lublinensi* terra externo, sanguis adeò illi imputatus est, vt circumstantibus illum in monasterio *SS. Trinitatis* Ordinis Prædicatorum in *Cracouia* tunc commorantem septuaginta viris, vox ex aëre ad eum, bonine an mali Angeli, incertum, prolata ferebatur, eo ipso in tempore sonuisse. *Væ tibi Paule Episcope, satiùs tecum actum esset, si natus non fuisses.* Visus est & a quodam Religioso per quietem lupus, erectis prioribus in sursum pedibus, voce humanâ contra *Paulum* Episcopum exclamasse. *Væ tibi Paule Episcope, quoniam cepisti & occidisti.* Quâ voce & relatione conterritus, plurimùm contritus erat, cum fletibus & lamentis sua scelera in cubiculo solitarius deplangeret, audiuit alteram vocem, *Ne timeas*, inquit, *Paule Episcope, age quodlibet, in anno septimo moriturus.* Cui voci respondit: *Optimè*, inquit, *aget mecum Diuina pietas, si vitam mihi usque in septennium protelauerit, infra illud tempus de factis meis digna pœnitentiâ expiationem obtenturus.* Hæ voces adeò fuerunt sonorosæ, vt etiam ab his, qui fores cubiculi obseruabant, patenter exceptæ sunt.

Quod etiam Paulo Ep. Cracouiensi attribuitur.

Terræ Polesitarum & Pruthenorum a Ducibus christianis populantur.

Lithuanis terræ *Lublinensis* vastationi intendentibus, *Lestko* & *Conradus Cuiauiæ* & *Masouiæ* Duces, terras *Polesitarum* & *Pruthenorum* forti potentiâ ingressi, ipsas igne, spoliis, & cædibus populantur. Nullam quoque à barbaris experti resistentiam, magnum captiuorum & spoliorum numerum in propria deducunt, & vicissitudinem dignam in *Lithuanos*, pro terræ *Lublinensis* vastatione, fœnore geminato reddunt.

Boleslaus Pudicus cum magnis copiis Opoliensem Ducatum deprædatur.

Cladium quas pertulerat ad *Bogehim* & in *Lublinensi* ora, *Boleslaus Pudicus Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Dux, magnam & principalem occasionem *Wladislaum Opoliensem* Ducem, quòd militibus *Cracouiensibus* rebellionem, & nouas res molientibus fauerat, & rebellionis eorum acceptator extiterat, fore ratus, omnem iram in illum, velut suorum Principatuum ambitorem vertit, contractisque ex omnibus suis Prouinciis copiis, ferentibus illi personalia auxilia, *Boleslao Pio Calißiensi Maiorisque Poloniæ*, & *Lestkone nigro Siradiensi*, Ducibus, terram *Opoliensem* infesto agmine in die Sanctorum *Simonis* & *Iudæ* Apostolorum, ingreditur, & vastationem latiùs quò potest, vicos & oppida vrendo, extendit. Ad ipsam quoque ciuitatem *Opoliensem* accedit, & omnia suburbana eius peruastat & inflammat: ab expugnatione & obsidione abstinet, vrere tantummodò tecta & depopulari agros contentus. Non poterant multiplices fumi & flammantes ædes *Wladislaum Opoliensem* Ducem elicere ad pugnam, euidens enim periculum, cum tribus simul Ducibus, expeditos & probatos milites habentibus, si ipse cum paucis decertare statuisset, metuebat, in pabulatores tamen & milites, qui longius a castris progressi agebant prædas, sæpius irruens, & pallantes passim per agros, milites deuincens, multis incommodis cædibusque *Boleslai* exercitum & cæterorum Ducum, secum vnâ militantium affecerat, vt multos aut obtriuerat aut cœperat. Ab *Opoliensi* oppido continuato itinere, versus *Kozle* & *Ratiboriam* itum est, nec ante vastationi finis datus, donec omnes terræ *Wladislai Opoliensis* Ducis dominio parentes peruastatæ sunt.

Nicolao Posnaniensi Ep. succedit Ioannes I.

Nicolaus Posnaniensis Episcopus, cum annis nouem Pontificatum exercuisset, *Posnaniæ* moritur, & ibidem sepelitur. Cui *Ioannes* primus dictus *Wiszkowiecz* Canonicus *Posnaniensis* per electionem Canonicam successit, à *Gregorio* Papa decimo, per fauorem & intercessionem

1273.

Boleslai Pii Caliſſienſis Ducis, & *Przemislai Poſnanienſis* & *Maioris Poloniæ* Ducis, prouiſus, nobilis genere *Polonus*.

Przemislaus Poſnanienſis Dux Nicolai Caſzubitarum Ducis filiam ducit.

Matrimonium propter relinquendum ſucceſſorem, *Przemislaus Poſnanienſis* Dux (vnicus enim erat, a *Boleslao Pio Caliſſienſi* Duce, qui & ipſe, quoad virilem ſexum infœcundus, perſuaſus & inſtigatus) cum annum tunc ſedecimum expleuiſſet, contracturus, in *Slauorum* terras & ad oppidum *Stetin*, ad Ducem *Slauorum Barwin*, neptem ſuam, filiam videlicet filiæ, natam *Henrici* Ducis de *Wiſczimicz*, vel quemadmodum aliis placet, *Nicolai Caſzubitarum* Ducis, nomine *Lukierdem*, viſurus, deſcendit. Et cum tam mores quam forma virginis illi placuiſſet, accepit illam in coniugium. Celebratisque in oppido *Stetin* nuptiis, illam in *Poſnaniam* ſeptima die Iulii aduehit. Quæ & Proceſſionis honore a Cathedrali *Poſnanienſi* cæterisque Eccleſiis, & à *Boleslao Pio Caliſſienſi* Duce, nec non Baronibus & Optimatibus *Maioris Poloniæ*, obuiam illi euntibus, digna reuerentia excepta eſt.

1274.

Recrudeſcebant inter *Boleslaum Pudicum Cracouienſem, Sandomirienſemque*, & *Wladislaum Opolienſem*, Duces, anno ſuperiori cœptæ diſſenſiones, & geſtum bellum, & alter in alterius perniciem copias expediebat, & arma, vicinosque Principes, & vicinas gentes, aut neceſſitatis vinculo, aut donatiuo, contrahebat, maioribus propè odiis quàm armis bellum geſturi. Cum *Wladislaum Opolienſem* Ducem exuſti ſpoliatique Principatûs, & recentes cineres atque fauillæ, in ſua & Baronum ora recidentes; Ducem verò *Cracouienſem Boleslaum Pudicum* indignitas facti, quòd *Wladislaus Opolienſis* Dux in ſuarum terrarum occupationem aſpirauerat, & a nonnullis *Cracouienſibus* militibus iniuſtam deditionem acceperat, ad inferendum bellum ſtimularent. *Boleslaus* interim *Pius Caliſſienſis* Dux, quamuis partium *Boleslai Pudici Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Ducis eſſet, diſſidentes Duces cœpit ad pacis & æquitatis viam reducere, & vtrique pacem perſuadere. Quorum, per plures tractatus & fatigas, flamma tandem reſtricta, æquis conditionibus, quod apud nonnullos vix poſſibile videbatur, redditis hinc inde captiuis, & damnis compenſatis, pacem compoſuit.

Boleslaus Pudicus & Wladislaus Opolienſis reconciliantur.

Quarto Nonas Ianuarii, *Mſczugius* Dux *Pomeraniæ* in caſtro ſuo *Szwiecie* agens, monaſterium in *Polpin* in terris *Pomeraniæ* & territorio *Tunauienſi*, ſub titulo & honore Beatæ *Mariæ* Virginis, ordinis Ciſtercienſis, olim *Nowin Dobrani* appellatum, fundat vel potius transfert. Dudum enim *Samborius* Dux *Pomeraniæ* patruus germanus dicti *Mſczugii* illud fundauerat, & bona *Pogotkow*, *Kobylow* & *Koſzmin* donauerat. Quod propter inhabilitatem loci *Mſczugius* in *Polpin* tranſtulit, & ampla dote ac libertatibus magnificauit.

Puer recens natus dentes habet, & loquitur.

In *Cracouienſi* territorio prodigium nunciatum, plures in admirationem ſui conuertit. Puer enim natus maſculus, ipſo natiuitatis ſuæ die & hora, dentes habere, verbaque articulatè proferre compertus eſt, & vtrumque illi tam dentes quam ſermo ad baptiſmum manſit. Quamprimùm verò fonte ſacro renatus extitit, illicò excidentibus dentibus, etiam ſermo & loquela intercidit, triennio tandem expleto, vitam quoque amiſit.

Lugduni concilium celebratur, in quo Græci cum Latinis vniuntur, Tartari verò conuertuntur.

Gregorius Papa decimus, pro vtilitate terræ Sanctæ, cuius recuperationi decreuerat perſonaliter intendere, ex vrbe & *Italia* in *Gallias* deſcendit, & in *Lugduno* Calend. Maii Concilium, quod ante biennium indixerat, celebrauit, in quo *Græcorum* & *Tartarorum* celebres interfuere nuncii. Et procurante *Pallialogo*, qui tunc *Conſtantinopoli* imperabat, *Græci* ad vnitatem fidei redire promittunt. In cuius ſignum, *Symbolum* alta voce & cum ſolennitate decantauerunt, profitendo *Spiritum Sanctum à Patre & Filio* procedere. Nuncii verò *Tartarorum*, infra Concilium baptiſati, ad propria redierunt. Numerus autem Prælatorum, qui interfuerunt huiusmodi Concilio, fuit quingentorum Epiſcoporum, ſeptuaginta Abbatum, & aliorum Prælatorum mille. In quo Concilio multa ſalubria in ſubſidium terræ Sanctæ ſancita ſunt, & tam transfretantibus in illius recuperationem, quàm conferentibus ſuas ſubſtantias, gratia anni *Iubilei* conceſſa, & trunci in Eccleſiis Cathedralibus *Poloniæ*, ad colligendas eleemoſynas inſtituti.

Rudolphus Imp. a P. R. confirmatur.

Sub idem tempus *Rudolphus* Comes de *Anesburg*, circa partes Baſilicæ, homo inter *Almanos* humilis ſortis & generis, ſed animi magni & celebris, in Regem *Romanorum* eligitur. Quam electionem *Gregorius X.* in fauorem terræ Sanctæ confirmat. Et pro eiusdem Regis quiete in Regno & ſubſiſtentia, *Alphonſum Caſtellæ* Regem, de iure Imperii, pro quo deducendo multos ſumptus & fatigas impenderat cedere, & in ſuis manibus, renunciare, prece & perſuaſione impellit. Qui quietatus & confirmatus in Regno, Cruce illicò cum Principibus & Baronibus *Almaniæ* ſe inſigniuit.

Prutheni Culmenſi terra vaſtata, Henricum Magiſtrum Pruſſiæ vincunt.

Culmenſis terræ grauem vaſtationem, quam illi *Prutheni* barbari *Nactagenſes*, per cædes varias, prædas, & ignes inferebant, *Henricus* Magiſter *Pruſſiæ* prohibiturus, congeſta omni ſua potentia, barbaros prædam ingentem vehentes, inſectari cœpit. Quos apud *Lubauiam* offendens, illorum agmen inuadit. Verùm barbari fuga ſimulata in vicinum nemus abeunt, ex quo fortius Cruciferorum exercitum, viciſſe ſeratum, & ob id ſolutis ordinibus diſperſum inuadunt. Et licet durum & longum certamen inter vtrosq; commiſſum foret, *Prutheni* tamen *Henrico* Magiſtro, & *Theodorico* Marſchallo, pluribusque aliis de exercitu Crucifero occiſis, euaſere victores, ſed & prædam quam tulerant, in ſuam regionem tranſuexerunt. Et licet in ſubſequenti tempore Dux *Brunſzuicienſis*, item Landtgrauius *Thuringiæ*, item

1274.

item Rex *Bohemiæ*, item Marchio *Brandeburgenſis* cum filio, cum ſuis potentiis, Chriſtianis veniſſent in auxilium, nullâ tamen re memorabili, propter hyemis mollitiem & intemperiem, edita, in regiones ſuas abierunt. Marchio tamen *Brandeburgenſis* caſtrum & oppidum conſtituit, quod *Brandeburg* appellauit.

Thomas de Aquino moritur.

Clariſſimus & raræ excellentiæ vir, tam in doctrina quàm in vita *Thomas* de *Aquino* ordinis Prædicatorum, Doctor inſignis, poſt multos ſcripturarum ſacrarum, quibus Eccleſiam Dei multipliciter illuſtrauerat, labores, ad *Lugdunenſe* Concilium per *Gregorium* Papam decimum vocatus, dum ex *Neapoli*, vbi degebat, *Lugdunum* perrecturus, in *Campaniam* perueniſſet, graui languore correptus, cum ſui ordinis monaſteria de propè non extarent, ad monaſterium Ciſtercienſis ordinis, quod *Noua foſſa* appellatur, diuertit. Et ingraueſcente ægritudine, & cum ingenti deuotione, mentis quoque & corporis, qua ſemper ſplenduit, puritate, moritur, & in Presbyterio altaris maioris, monaſterii prædicti, honeſtiſſimè ſepelitur. Cuius ſanctitatem Clemens Dominus multis miraculorum illuſtrauit ſplendoribus.

1275.

Griphina conſors Leſtkoni nigro per Boleslaum Pudicum reconciliatur.

Separationem, qua ſe *Griphina* Duciſſa, *Leſtkonis nigri* Ducis *Siradienſis* conſors, obiectà illi frigiditate & impotentia, quadriennio iam transacto, ſeiunxerat, *Boleslaus Pudicus Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Dux, moleſtè ferens, ignominiam, & dedecus, propterea fratri ſuo Duci *Leſtkoni nigro* inuſtam, abſterſurus, in *Siradiam* perſonaliter deſcendit, & tam per ſe quam per Barones *Cracouienſes*, qui illum comitabantur, tractatibus interpoſitis, *Griphinam* Duciſſam Duci *Leſtkoni nigro* ſexta menſis Auguſti conciliat, & altercationes inueteratas & iurgia inter illos, prouida ordinatione reſcindit, & coniugalem vtrinque inſtaurat & ordinat charitatem, quæ extunc ab vtroque ſyncerè & cuſtodita, & vſque in diem mortis ſeruata eſt.

Boleslaus Caluus alteram ducit vxorem, quæ adulterium illius peroſa ad patrem regreditur.

Heduigis filia *Henrici* Comitis de *Anhalth*, vxor *Boleslai Calui* ſeu *Sæui*, *Legnicenſis* Ducis, moritur, & in monaſterio fratrum prædicatorum in *Legnicza*, per præfatum *Boleslaum* Ducem *Legnicenſem* fundato ſepelitur. Quamuis autem ex illa prolem, tàm virilis quàm fœminei ſexûs ſuſcepiſſet, in alteras tamen nuptias conuolat, & *Adleydam* virginem filiam *Samborii* Ducis *Pomerrniæ*, ſibi aſſumit, læuo & infelici auſpicio, in vxorem. Hæc etſi honeſtis moribus fuerit, propter conſuetudinem tamen ſtupri, quod cum muliere adultera virum habente *Boleslaus* habuerat, illam habuit multipliciter infenſam & exoſam. Qui viri contumelias & pellicis indignitatem non ferens, *Boleslao* deſerto, in domum paternam, dum aliter nequiret, peditando rediit. Adeò enim præfatæ concubinæ & adulteræ *Boleslaus* ipſe, per incantationes & carmina infaſcinatus & illaqueatus ferebatur amore, vt alioquin vir naturâ ſeuerus & ferox, libidine illius domitus, omnia ex ſuo arbitrio egerit. Ex cuius etiam concubitu filium ſpurium ſuſceptum, *Iaroslaum* vocauit.

1275.

Gregorius X. P. R. moritur, & fulget miraculis.

Lugdunenſi Concilio in *Galliis* exacto, *Gregorius* Papa decimus ex *Lugduno* in *Viennam* venit, abinde *Lauſaupum*, conſequenter in *Lombardiam* diuertit, ex *Lombardia Tuſciam*, *Aretium* perueniens, infirmatur, & ex languore continuo quarto Idus Ianuarii moritur, & in Eccleſia maiori *Aretii* ſepelitur. Cui etiam gratia cœleſtis illam virtutem præſtitit, vt per inuocationem ſui nominis, operetur in plerisque locis miracula. Sedit autem annis quatuor, diebus decem, accipiendo tempus quo Pontificio vſus eſt, non quo fuit creatus; inter creationem ſiquidem & acceptationem tres menſes effluxerant.

Puer ſemeſtris Tartarorum aduentum Cracouiæ prædixit.

Prodigium eo anno nunciatum, multos pauore nimio concuſſit. Apud *Cracouienſem* ſiquidem vrbem, puer vix ſemeſtris in vocem articulatam prorumpens, *Tartaros ſuperuenturos, & Polonorum capita præciſuros* prædixit. Quæſitus ab aſtantibus *vnde id noſſet*; *Diuino oraculo ſe fretum iſta noſſe* reſpondit. Interrogatus deinde, *an & ipſe Tartarorum aduentum pertimeſceret? Quàm maximè ſe timere* adiecit, *cum etiam inter alios ſuam forent ceruicem præciſuri.*

1276.

Caſtra ad Maydeburgenſem Eccleſiam deuoluta.

In graue & moleſtum faſtidium caſtrorum & oppidorum *Kroſna*, *Greifenſteyn*, & *Przin*, in manus externas deuolutio, apud Ducum *Sleſiæ* pectora aſcendens, ne caſtra & oppida huiusmodi a *Polonia* alienarentur, per ſuccedentia tempora, Regno aſſiduam ſollicitudinem, ſcrupulumque, non Ducibus ſolùm, ſed & Baronibus militaribusque *Sleſiæ*, iniecit. Magnitudo quoque & grauitas ſummæ, ſed & conditio ſpiritualis & Eccleſia, cui per obligationem addicta erant, quoties recenſebantur, & anxietatem ampliorem, pauoremque pro alienatione, & deſiderium altius pro rehabitione, accendebant. Quis tamen foret liberandi caſtra & oppida obligata modus, non ſatis proſpici poterat, & *Conrado Glogouienſi*, de cuius proprietate & ſorte erant, & *Boleslao Legnicenſi*, Ducibus, & tenues facultates habentibus, & alieno ære grauatis, *Henrico* itaque quarto, *Henrici* ſecundi à *Tartaris* occiſi, ex filio *Henrico* tertio nepoti, *Wratislauienſi* Duci, munus id deſtinabatur: quòd & ſorte ſui Ducatûs præſtantior, & pecunia in pubertatis tempore à Curatoribus collecta, opulentior cenſebatur. Is itaque & conſiliis Baronum ſuorum, & ſpe dilatandi finium ſui Ducatûs inſtigatus, *Conrado Maydeburgenſi* Archiepiſcopo, decem millia florenorum exoluit, & caſtra atque oppida *Kroſnam*, *Greifenſtein*, & *Przin*, de obligatione liberans, ſui iuris fecit. Quod quantum commoditatis Rebuspubl. *Polonorum* præſtitit, tantum diſpendii præfati *Henrici* Ducis *Wratislauienſis* priuatis cauſauit, vtroque Duce, &

Per Henricum Wratislauienſem ab obligatione liberantur.

1276.

Boleslao Legnicensi & *Conrado Głogouiensi*, iam tunc felicitati & incrementis rerum suarum vehementer inuidente.

Mors militis cuiusdam Poloni infelicißima.

Miles quidam *Polonus* sæuus & impius, in proprios subditos & exteros, de vita futura nihil pensi gerens, cum assiduis præuaricationibus contra Deum peccaret, confiteri & pœnitere pro ludibrio ducens, etiam iras in se cœlestium coaceruasset, in grauem incidit languorem. Sed nec tum quidem scelerum conscientia actus, quicquam sibi de impetranda propitiatione Diuina, ratus se superuicturum, & suas transgressiones resumpturum, prospexit. Inualescente tandem morbo, Fratres Prædicatores, per consortem illius pro sananda ægrà mente acciti, militem ad pœnitendum multifariè per salutaria monita inducebant. Quibus miser homo commotus, *serius*, inquit, *ad pœnitendum me impellitis, seriùs confeßionem iudicato iam & damnato suadetis, cùm pœnitentiæ & gratiæ tempore effluxo, confeßionis & pœnitendi spatio mihi subrepto, iusto Dei iudicio in potestatem Spirituum tenebrarum traditus sum.* Vrgentibus deinde maiori instantia ægrum fratribus, & ne qua desperatione commissorum facinorum a confitendo & pœnitendo abstraheretur, opem Diuinam, si confiteri & pœnitere vellet, pollicentibus, extremam edidit vocem. *Frustra*, inquit, *ingeritis de confitendo monita, proprio exuto & spoliato arbitrio, etiam in Dæmonum potestate consistenti, a quorum cateruis supereminentibus torquendus & flagellandus appetor.* Auditæ illicò sunt percussiones horrendæ, ictus frequentes, & atrocissima ex sonitu & collisione atque reciprocatione flagellantium verbera, & in ægri corpore liuores, plagæ, & vulnera à fratribus, & aliis circumstantibus visibiliter, ab inuisibilibus tortoribus illata, conspecta. Inter quæ ille infelix & execrandus homo, nec vocem nec gemitum edens, miserabiliter expirauit. In quo Beatissimi *Augustini* sermo pro Diuino oraculo cuilibet peregrinanti retinendus, impletus est. *Hæc est*, inquit, *iustißima lex Dei, vt qui viuendo obliuiscebatur Dei, moriendo obliuiscetur sui.*

Hiems insueta tempore insolito Cracouiæ.

Frigore immenso & sine exemplo *Cracouiensem* Prouinciam in fine Septembris prementе, sexta deinde Octobris die tanta niuium congeries descendit, *Alpibus Sarmaticis*, qui *Poloniam* & *Hungariam* diuidunt, & aliis quos *Tatri* appellamus de *Kezmark* sitis, insolitum cœli rigorem augentibus, vt omnem regionem spissitudine grossa vestiret, & pro autumno gelidam hyemem induceret.

Helena alias *Iobeleth* Ducissa, consors *Boleslai Pii Kalissiensis* Ducis, partum fœmineum, dum maximè desideraretur virilis, apud castrum *Calisz* peperit. Ob quod quidem puerperium *Boleslaus Pius Calißiensis* Dux, solennitate baptismati instituta, plures dies in hilaritate deduxit, & natam filiam *Annam* nominauit.

1276.

Rudolphus Imp. quarundam prouinciarum repetendarum gratia in Austriam venit,

Romanorum Rex *Rudolphus*, *Austriam*, *Stiriam*, *Carinthiam*, *Portum Naoniæ*, & *Forum Iulii*, quæ à *Przemislao* alias *Othokaro Bohemiæ* Rege, propter matrimonium cum *Margaretha Leupoldi Austriæ* Ducis filia contractum, licet temporis processu dissolutum erat, possidebantur, asserens ad Imperium pertinere, mittit nuncios qui requirerent, vt faceret huiusmodi terrarum cessionem. Quo superbius respondente, *Rudolphus Romanorum* Rex, potentiis Imperii coadunatis, armis terras negatas proponit se quæsiturum. Ad cuius transitum prohibendum, dum *Przemislaus Bohemiæ* Rex exercitum de suis, solus ipse venationes domi tractaturus, versus *Teplam* transmisisset, *Rudolphus* Rex *Romanorum* per alteram partem *Danubii Austriam* ingressus, multas ciuitates & castra, aut per vim, aut per deditionem conquirit. Qua re *Przemislaus Bohemiæ* Rex permotus, & ipse personaliter in campum descendit. Et *Rudolpho* Rege circa *Lincz* statiua habenti, ipse in altera parte *Danubii* castra ponit. Vbi per Imperii & *Bohemiæ* Barones, pax inter Reges tractata & conclusa, affinitate etiam, quò diuturnior foret, firmata est, vt *Rudolphus* filio suo filiam Regis *Bohemiæ Agnetham*, & filius Regis *Bohemiæ* filiam Regis *Romanorum Gutham*, vxores desponsent, *Bohemiæ* Rex terris, pro quibus bellum natum est, cedat. Qua quidem pace ordinata, vterque exercitus regiones suas repetiit.

cum Przemislao tandem reductus in gratiam.

Gregorio X. P.R. succedit Innocentius V, & huic

Ad Sedem *Romanam* ex morte *Gregorii X.* vacantem, vigesima prima Ianuarii die, frater *Petrus* de *Tarantasio* Ordinis Prædicatorum natione *Burgundus* Cardinalis Episcopus *Ostiensis*, vir magnæ religionis & doctrinæ, apud *Aretium* Conclaue celebrantibus Cardinalibus, electus, & *Innocentius* quintus appellatus est. Qui post electionem de *Aretio* cum curia recedens, venit *Romam*, vbi in Ecclesia Sancti *Petri* coronatione suscepta, in *Lateranum* se transfert, ibique quinque tantummodò mensibus, & duobus diebus in Papatu exactis, cum multa & insignia in animo facere destinasset, præter suam & aliorum spem, vigesima secunda die Iunii moritur, & in magna gratia Collegii, præsente *Carolo Siciliæ* Rege, in *Laterano* sepelitur. Deinde vigesima octaua die Iunii, *Othobanus* Diaconus Cardinalis, natione *Ianuensis*, & *Innocentii* quarti nepos in Palatio *Lateranensi* in Papam assumitur, & *Adrianus* quintus vocatur, qui solùm in Papatu vno mense & nouem diebus viuens, antequam ordinaretur in Sacerdotem, sine coronationis & consecrationis munere, *Viterbii* moritur, & ibidem in monasterio Fratrum Minorum sepelitur. In cuius locum in fine mensis Septembris *Petrus Iuliani* dictus *Hispanus*, Cardinalis, Episcopus *Tusculanus*, natione *Portugaliensis*, de ciuitate *Vlixbona* ortus, & *Ioannes XXI.* nominatus, suffectus est. Clericus vniuersalis, sed in sermone præceps, & parùm in moribus grauis,

Adrianus V. illi iterum Ioannes XXI.

1276.

grauis, religiosis quoque minus fauorabilis, doctrina medicinæ multos antecellens.

Vigesima pars prouentuum per Papam à clero Poloniæ exigitur.

Nondum *Innocentio* Papa quinto rebus humanis absumpto, misit præfatus *Innocentius* V. fratrem *Gothfridum Theutonicum*, Ordinis Prædicatorum, vnum ex Pœnitentiariis minoribus, in *Poloniam*. Qui ab Episcopis & vniuerso Clero Ecclesiæ *Polonicæ*, vigesimam partem redituum, iuxta veterem Ecclesiarum & beneficiorum taxam, pro subsidio Ecclesiæ *Romanæ* exegit, quam *Innocentio V.* mortuo, successori suo *Adriano V.* præsentauit.

1277.

Boleslaus Caluus incrementis Henrici probi inuidens,

Amplitudinem, tam Principatuum quàm opum, qua *Henricus* quartus *Wratislauiensis* Dux vocatus *Probus*, cum ex paterna & patrui successione in vniuersum *Wratislauiensem* Ducatum, tum ex coëmptione districtuum *Crosnensis*, *Greifensteinensis*, & *Przin*, ad inuidiam vsque creuerat, *Boleslaus Caluus*, seu *Sæuus Legnicensis* Dux, patruus suus germanus non ferens, cum nonnullis *Wratislauiensibus* militibus, his præsertim, qui *Henricum* tertium, patrem *Henrici* quarti, & patruum *Wladislaum* Archiepiscopum *Salczburgensem* insimulabantur veneno sustulisse, in captiuitatem *Henrici Probi Wratislauiensis* Ducis, verentibus militibus facinus in patre & patruo patratum a filio vltum iri, conspirat. Asserens *Henricum Probum nepotem, ex morte Wladislai Archiepiscopi Salczburgensis, portionem Ducatus Wratislauiensis, æquè ad se & Conradum Głogouiensem Ducem alterum fratrem deuolutam, præter æquum & iustum vsurpasse.* Opportuno itaque tempore, quo destinata perficeret, explorato, *Henricum probum Wratislauiensem* Ducem, nihil minùs quàm patrueles verentem insidias, securius in villa & curia sua *Ielczbe* quiescentem, iussis satellitibus & latrunculis, feria quinta ante Dominicam Quadragesimæ *Reminiscere*, duodecimo Calendas Martii, in nocte soporatum à lecto abstrahit, & captum in castrum suum *Leben* deductum, in dira vincula coniicit, ratus onere & grauamine vinculorum *Henricum* nepotem ad cedendum de certis castris, oppidis, & districtibus impelli posse.

illum per insidias captiuat.

Contra quem Wratislauienses

Captiuitatem Ducis sui *Henrici Probi*, Barones & milites *Wratislauienses* vlturi, & illius liberationem procuraturi, bellum contra *Boleslaum Caluum Legnicensem* Ducem indicunt, & pro illo gerendo, quo maiore possunt vi & conatu, armantur. De propriis autem viribus diffisi, a *Boleslao Pudico Cracouiensi* & *Sandomiriensi*, *Boleslao Pio Calissiensi*, *Przemislao Posnaniensi* & *Gnesnensi*, *Conrado Głogouiensi*, & *Wladislao Opoliensi*, Ducibus, variis supplicationibus interpositis, obtinent se iuuari. Duces enim præfati, scelus *Boleslai Sæui Legnicensis* Ducis in nepote contra ius fasque admissum magna execratione detestati, *Wratislauiensium* petita, & promissa gentium suarum subsidia destinarunt. *Boleslaus* autem *Sæuus Legnicensis* Dux, sentiens aduersum se per *Wratislauienses* magnum apparari bellum, & quinque *Poloniæ* Duces suis gentibus *Wratislauienses* adiuturos, cœpit & ipse enixius apparare bellum, & *Mißnenses*, *Bauaros*, *Sueuos* donatiuo in sui auxilium induxit. Tulisset & *Ioannes* Marchio *Brandeburgensis* cum sua gente *Boleslao* Duci *Legnicensi* suffragium, sed *Wratislauienses* Barones à ferendo subsidio illum auersuri, quatuor millia marcarum dare illi paciscuntur. Et cum parato ære pacta seruare non possent, castrum & oppidum *Krosnam* in summa promissa illi obligant. *Boleslaus* itaque *Legnicesnis* Dux, ne conducta ex *Almanis* gens copiosa frustra stipendium perciperet, primus copias suas, adiuuantibus illum filiis suis, *Henrico* videlicet, *Boleslao*, & *Bernardo*, eduxit, & terram *Wratislauiensem* hostili vastatione aggressus, spoliis & incendio vexare cœpit. Contra quem *Wratislauiensium* copiæ, populationem suorum agrorum prohibituræ, egressæ, in campestribus inter *Skorolcz* & *Proczanum* concurrunt. Sabbato quoque in festo Sancti *Georgii* infestis signis committunt. Magnis viribus ab vtrisque certabatur, tantusque fuit vtrisque pugnandi ardor, vt penè vsque ad interemptionem partis vtriusque, neutra parte pedem referente, conflictus duraret. Cæde quoque ingenti *Boleslaus Legnicensis* Dux suorum conspecta, ad extremumque suos suspicatus vincendos, cum vno tantummodò comite, ne in *Wratislauiensium* veniret manus, è prælio diffugit. Filius tandem suus maior natu *Henricus*, & Ducis & militis officium gerens, pugnam in locis pluribus vel destitutam vel labantem restituit. Animo deinde pertinaci, constantem se exhibens, *Wratislauienses* & eorum auxiliares *Cracouienses*, *Sandomirienses*, *Calissienses*, *Posnanienses*, *Głogouienses*, & *Opolienses* milites, peruicit & debellauit, atque plures de militibus auxiliaribus, turpè fugere ratis, capit. Strages in eo prælio maior quàm pro numero edita est, vt *Legnicenses* quamuis victores, cruenta victoria obtenta, victis insultare nequiuerint. In eo prælio *Przemislaus Posnaniensis* Dux capitur, & plures milites suæ ditionis. Perculsi ea clade *Wratislauienses*, ad *Przemislaum* alias *Othokarum Bohemiæ* Regem auxilia petituri diuertunt. Et quò fidior parti eorum esset, cum velut auunculus germanus *Boleslaum Legnicensem* Ducem arctiori affinitate contingeret, castrum & oppidum *Kłoczko* morte sua in *Henricum* quartum Ducem *Wratislauiensem* reuoluendum, tradunt. Cuius interpositione & operà constituto apud *Kłoczko* placitorum die, pax inter *Boleslaum Legnicensem*, & *Henricum Probum Wratislauiensem*, Duces, sub his conditionibus, licet *Henrico* quarto *Probo* parùm æquis, (iam enim *Boleslaus Legnicensis* Dux ex victoria insolentior factus fuerat) componitur. *Vt Boleslaus Legnicensis Dux nepotem suũ Henricum Pro-*

1277.

auxilio Ducum Polonorum arma sumunt,

& a filio eius superantur,

capto Duce Posnaniensi

Tandem donata ciuitate Kłoczko Regi Bohemiæ

pax fit

1277. *Probum Ducem à captiuitate soluat, Duci quoque Przemislao Posnaniensi, & militibus apud Skorolcz captis, captiuitatem remittat. Henricus Probus patruo suo Boleslao Legnicensi Duci de castris & ciuitatibus Strzegom, Nouo foro, Stroßa, Greisenberg, Przin, & Gesfwmdorff, perpetuò cedat.* Quibus stabilitis, & ab vtroque Duce acceptatis, *Henricus* quartus libertati pristinæ restitutus, *Krosnam* a Baronibus suis *Ioanni Brandeburgensi* Marchioni, ne arma contra eos ferret, obligatam, volens redimere, coactus est præfato *Ioanni* Marchioni damna, sumptus & expensas iniustas computanti, sex millia marcarum persoluere, cum tantummodo in quatuor millibus extiterat obligata. Nonnullos verò suos milites, & signanter *Ianußium* de *Misch, Thomam, Ioannem, Zerzucham*, & alios, qui cum *Boleslao Legnicensi* Duce contra eum sensisse insimulati sunt, captiuat, & graui carcere mulctat. Ex eo autem tempore arx & oppidum *Kloczko*, in *Bohemiæ* Regis *Przemislai*, vsque ad obitus sui diem, consistebat potestate, & in proprietatem Regni *Bohemiæ*, quantùm ad temporale Dominium, in ditionem verò & diœcesim *Pragensem*, per vim & nefas vsque ad nostra tempora concessit; a Regno *Poloniæ* quantum ad temporalia, a diœcesi autem *Wratislauiensi*, quantum ad spiritualia, *Thoma* secundo Episcopo *Wratislauiensi*, iniuriam huiusmodi & suæ diœcesis mutilationem notabilem ferente magis quam rescindente, abstracta.

& Henricus liberatur.

Cladi ex ciuili Ducum *Poloniæ* bello accidenti, alia æquè fœda, quasi vna super alteram, in eum annum cumulante fortuna, clades accessit. *Lithuani* enim gentiles, in multitudine graui terram *Lancitiensem*, quæ tunc a Duce *Zemomislao*, filio *Casimiri* Ducis olim *Cuiauiensis*, fratre germano *Lestkonis nigri* Ducis *Siradiensis* tenebatur, subitò & inopinatè in festo Sancti *Lucæ* Apostoli & Euangelistæ ingressi, eam graui cæde, grauique spolio, tecta etiam vrendo, peruastant: ad satietatem quoque, nemine opponente resistentiam, in eius depopulatione grassati, cæsis senibus & impuberibus, magnum vtriusque sexus numerum mortalium, ad quadraginta millia animarum æstimatum, simul cum pecore & suppellectili, in seruitutem miserabilem abducunt.

Lithuani terram Lancitiensem impune vastant.

Apud *Cracouiensem* vrbem in Circumcisionis Domini nocte media apertum cœlum luce ingenti resplenduit, & non solùm *Cracouiensem* ciuitatem, sed & vniuersam, delectabiliter iuxta ac in media die, *Cracouiensem* regionem illustrans, breuique decidens, prodigii loco habitum est.

Cœlum media nocte apertum.

Ioannes Papa XXI, cum mensibus octo, & diebus aliquot sedisset, & in *Viterbio* cum Curia consisteret, ingressus cameram, quam præter Pontificale Palatium *Viterbii* splendidè nimis sibi ipse ædificauerat, respiciebat se ipsum, ac totus soluebatur risu, quasi glorians in seipso. Tunc subitò camera super eum collapsa, ipsum oppressit, qui inter lapides & ligna collisus, sexta die post casum expirat, sua intentione frustratus, quoniam credebat, in sua confidens cum arte, tùm prudentia & doctrina (quemadmodum multoties ipsemet asserere solebat,) longo se tempore in Papatu victurum. Vir etsi paruæ sapientiæ, humilis tamen, & qui cum singulis quantumcunque tenuibus, dummodò literati essent, conuersari non dedignabatur. Sepultus autem est *Viterbii* apud Ecclesiam Sancti *Laurentii* & vacauit Sedes propter discordiam eligentium per sex menses, videlicet ab hebdomada Pentecostes, vsque ad festum Sanctæ *Catharinæ*. In quo festo *Ioannes Gaiethani* tituli Sancti *Nicolai* in carcere *Tulliano* Diaconus Cardinalis natione *Romanus*, de domo *Vrsinorum*, electus est, & *Nicolaus* tertius appellatus. Qui statim *Viterbio* egressus, & *Romam* veniens, in Basilica Sancti *Petri*, in die Beati *Stephani* Protomartyris, in Presbyterum ordinatus, & subsequenti die Dominico coronatus est. In moribus vir multum compositus, vnde & apud multos appellabatur **** de pulchrioribus mundi Clericus vnus, de magna prudentia & matura responsione commendatus. Religiosorum, sed præsertim Minorum & Prædicatorum, singularis fautor & amator, præcipuus Eleemosynarius. Qui constitutionem *Gregorii* X, de non assumendis de domo *Columnarum* Cardinalibus reuocans, *Iacobum* de familia *Columnarum* creauit in Cardinalem.

Ioannes Papa dum in se ipso delectatur, ab ædificio collapso oppressus,

Nicolaum III. habuit successorem.

Absumpto Magistro *Prußiæ* octauo *Theodorico* de *Gatirsleue*, *Conradus* de *Thirberg* nonus assumitur. Sub quo Duces *Pruthenorum*, vnus *Henricus* de *Naktaga*, alter *Clippe* dictus de *Sczenawa*, regionibus, capti, à Cruciferis in patibulum acti, vitam iugulo consumunt. Tertius *Diuam* de *Barthena* duorum necem misserabilem vlturus, terram *Culmensem* cum copiis tam equestribus quàm pedestribus subintrans, graui exterminio sub paucis diebus in illam grassatus, à *Conrado* Magistro *Prußiæ* & eius exercitu inuasus est. Pugna autem conserta, licet Cruciferi pro referendo triumpho operam nauassent, duodecim tamen Cruciferis & quingentis Christianis cæsis, cæteris cum *Conrado* Magistro in fugam versis, barbaris victoria obtigit. Nec multò post tempore effluxo, *Prutheni* barbari castrum nouum, quod inter *Culmense* & *Pomesaniense* oppida, a Magistro *Conrado* magnis sumptibus erectum erat, item castrum *Radzim*, item castrum *Wartemberg*, fortissima & constanti impugnatione vi, conquirunt, & omnes Cruciferos & Christianos in præfatis castris repertos, rabie barbarica interimunt. Castra verò conquisita, neque tenere, neque tueri ausi, igne consumunt, & in propria remeant.

Theodorico Prußiæ Magistro succedit Conradus, sub quo duo Duces Prußiæ suspenduntur, tertius terram Culmensem vastat, & Cruciferos vincit.

1278. Castri *Santhok*, quod in eam vsque diem a *Brandeburgensibus* Marchionibus detinebatur, iniustam extructionem, *Boleslaus Pius Calißiensis* Dux vlturus, frequentes insuper iniurias, quibus *Saxones* *Poloniæ* fines lacessebant, restricturus,

Boleslaus Pius Calißiensis Dux

1278. cturus, bellum contra *Brandeburgenses* Marchiones indicit, & non solùm ex proprio *Calißiensi*, sed & nepotis sui *Przemislai Posnaniensis* Ducis Principatibus, equestres & pedestres copias ad id bellum armat. Sed & *Mſczugium* fratrem suum *Pomeraniæ* Ducem, cum omnibus *Pomeranicis* gentibus, personalem sibi facere assistentiam requirit. Omnibus tandem copiis, *maioris Poloniæ* & *Pomeranicis* conuenientibus, *Boleslaus Pius Calißiensis* Dux, *Przemislao Posnaniensi* Duce in Ducatibus ad omnes casus relicto, ipso Duce *Pomeraniæ Mſczugio* comitatus, in terras, quas *Brandeburgenses* Marchiones citra *Odram* occupant, descendit, & illas igne & spoliis vastare cœpit. Cum autem vsque *Soldinum* processisset, *Otho Longus*, filius *Othonis* tertii, cum *Saxonibus* & aliis suis auxiliaribus illi occurrit. Vbi prælio commisso, cum multò inferior viribus esset, facile à *Boleslao* & suo exercitu victus, in castra & munitiones refugiens, fortunam belli amplius tentare distulit. *Boleslaus* Dux & spoliis & victoriâ multisque captiuis potitus, omni terra citra *Odram* fluuium peruastata, & sufficienti pro suis iniuriis reddita vltione, in terras suas, spoliis ex æquo cum *Mſczugio* Duce & *Pomeranis* partitis, remeauit.

terras Brandeburgenses depopulatur,

& Marchionis copias frangit.

Samborius Dux, frater *Swantopelci* & filius *Mſczugii*, persecutionē graue nepotis sui *Mſczugii* pertulit, quē illi Deus aduersariū suscitauerat. Qui ab eo fugatus de terra, & a Cruciferis recollectus, in *Thorun* aliquanto tempore stetit. Ab inde verò sub dissimulato habitu, intercipi se enim à Cruciferis verebatur, discedens, ad filiam suā *Cuiauiæ* Ducissam confugit, & illic defunctus, apud *Iuniwladislauiam* extat tumulatus.

Breui & modica ex castris, oppidis, & possessionibus, quæ *Boleslaus Caluus Legnicensis* Dux, a nepote suo *Henrico Probo Wratislauiensi* Duce, post victoriam de eius gente obtentam, exegerat, voluptate & vsu potitus, ex languore & senio apud *Legniczam* moritur, & in monasterio fratrum Prædicatorum a se fundato sepelitur. Vir violentus in proprios & exteros, fœdo pellicis amore, vsque ad mortem vincitus, adeò corrupti & velocis sermonis, vt plerumq; audientes in risum & cachinnum solueret. Tortuosus in factis & moribus, & in iudicando non cognita iustitia, in causis, præsertim, sanguinis, præceps, vnde non solum sæuus, sed & *Rogatkâ*, quod in *Polonico cornutus* significat, a plerisq; vocitatus. Tres filios superstites, quarto *Conrado* in pueritia mortuo, ex *Heduigi* filia Comitis de *Hanhalt* susceptos, relinquens, videlicet *Henricum Legnicensem*, qui *Craßus* & *ventrosus*, quasi abdominis pinguis, appellatus, *Boleslaum Swidnicensem*, & *Bernardum agilem*. Tanta siquidem inerat illi agilitas, vt quatuordecem robora in aliquo ædificio in sursum locationis ordine erecta, cursu præpeti conscenderet, & resiliens in pedibus fixus staret. Habuit ex præfata *Heduigi* de *Hanhalt* vxore sua quatuor filias.

Boleslaus Caluus moritur,

cuius mores & vitia explicantur.

Quarum *Agnethem* vnam ex eisdem filiabus Comiti de *Wartemberg*, tradidit, alteram *Hedwigim Conrado Masouiæ* Duci filio *Semouiti* filii *Conradi* desponsauit, tertia *Anna* in *Trzebnicensi* monasterio Ordinem professa, & tandem Abbatissa, quarta *Catharina* in iuuentute mortua, apud Prædic. in *Legnica* sepulta.

1278.

Boleslaus Dux *Masouiæ*, anni huius æstate, habens secum in auxilio & comitiua *Wladislaum Siradiensem* Ducem, *Henrico Glogouiensi* Duci bellum infert, & circa castrum *Czerwin* secum confligit, omnemq; potentiam *Henrici* Ducis prosternit. A *Martino* Abbate *Lubensi* & *Iesſzouiensi* de hostium clandestina irruptione auisatus. Cuius beneficii Dux *Masouiæ Boleslaus* memor, præfato monasterio suo *Lubensi* & *Iesſzouiensi* de consensu *Semouiti* & *Troiden*, plures libertates priuilegio suo contulit.

Boleslaus Masouiæ Dux Henrici copias vincit.

Nicolaus Papa tertius, quamuis ad prouidendum vacanti Ecclesiæ *Gnesnensi* de Pastore, per literas *Boleslai Calißiensis*, & *Przemislai Posnaniensis* Ducum *maioris Poloniæ*, de persona *Philippi* Præpositi *Gnesnensis* sollicitaretur, ipse tamen cum esset in fratres Prædicatores enixi fauoris, fratri *Martino* ordinis Prædicatorum genere *Polono*, vni ex minoribus Pœnitentiariis de illa prouidit. Sed is vrbe, in Archiepiscopum consecratus, egressus, dum in *Poloniam* pergeret, in *Thusciæ* partibus apud *Bononiam* infirmitate correptus, fato absumptus est, & in *Bononiensi* conuentu fratrum Prædicatorum, propè sacristiam sepultus.

Apud *Cracouiensem* diœcesim, lacus quidam & in longum & in latum notabili spatio porrectus, & infestatione Dæmonum, à piscatura & vsu illius homines variis terroribus & impedimentis arcentium, infamis habebatur. Cum itaque eo anno hyems solito asperior prouenisset, piscaturam lacus præfati tentaturi viciniores, quinque Crucibus & Sanctorum reliquiis atque vexillis assumptis, lacum accedunt. Et laxatis retibus in capturam, primâ quidem vice magna adnitentia & labore, sagenam velut grauidam trahentes, tres tantummodo pisciculos percipiunt. Altera laxatione sagena in orbem contorta contractaque, casso labore sudarunt. In tertia verò, quæ & ipsa maximam ingerebat trahentibus fatigam, captum & extractum monstrum terribile aparuit, cuius oculi rubri, ignei, & flammigeri, ceruix in caprarum caput desinebat. Quo viso vniuersi qui conuenerant, ingenti pauore attoniti sunt, vt crucibus & vexillis relictis, pallati & tremebundi, quo quemque sors ferret, diffugerent. Quorum nonnulli morbidis vlceribus fuere attacti. Monstrum autem terrore hominibus ingesto, in aquam subtus glaciem desiliens, & per lacus amplitudinem, quasi pennigero volatu discurrens, strepitum etiam & sonitum horribilem edebat.

Monstrum in lacu apud Cracouiam captum.

Pactis & fœdere, quibus *Przemislaus* alias *Othokarus Bohemiæ* Rex pacem cum *Rudolpho Romanorum* Rege composuerat, irritatis, vexabant

Przemislaus Bohemiæ Rex

1278. bant enim *Przemislaum* cordacis spiritus virum, *Austria, Stiria, Carinthiaque*, Prouinciæ ademptæ, bellum ex integro, spe recuperandarum ademptarum terrarum, à nonnullis etiam Baronibus *Bohemiæ*, callido magis quàm sano consilio id bellum incendentibus, renouans, cum omni Regni sui potentia in *Austriam* venit, & eam rapinis & incendiis vastare cœpit. Admoto deinde exercitu ad castrum *Drossenzendorff*, illud celerrimè expugnat. Quo *Rudolphus Romanorum* Rex comperto, exercitum & ipse ex omnibus Imperii terris congregat, & *Danubio* transito, *Przemislaum Bohemiæ* Regem, ad flumen *Morawa* statiua agentem, occupat, & multitudine exercitus fretus, coronâ cingit. Erat *Przemislao Bohemiæ* Regi quidam Baro Bohemus *Milotha* de *Dziedzicz*, & ex inueterato odio, & rancore infestus, cui nihil hostile *Przemislaus* suspicatus, *Morauiæ* gubernationem commiserat. Is cum nonnullis aliis ad nouandas res aspirantibus proditoriè se gerens, *Rudolphum Romanorum* Regem de singulis quæ apud *Bohemicum* exercitum agebantur, auisabat, spondens se etiam in fauorem suum, proprium Regem *Przemislaum*, si decernendum duxerit deserturum. *Rudolphus* interea *Romanorum* Rex, cædem Catholicorum horrens, mittit ad *Przemislaum* Regem nuncios, qui monerent, *vt ad bonam mentem rediens, cum fortiori, suorum etiam insidiis septus, signa conferre omitteret.* Sed *Przemislaus* eo nuncio inflatior, altera die illucescente, quæ fuit vigesima septima Augusti, cum Rege *Rudolpho* dimicat, & multis in conflictu hinc inde cæsis, *Rudolphus* præualet, & *Przemislaus* à *Milotha*, & aliis eiusdem factionis *Bohemis* desertus, fortissimè vt labantem restitueret pugnam dimicans, occiditur, & *Pragam* reductus, in maiori Ecclesia sepelitur. Cui in *Bohemiæ* Regno *Venceslaus* filius quinque annorum puer successit, cuius & Regni tutelam *Brandeburgensis* Marchio *Otho Longus*, ita enim pater viuens disposuerat, gessit, & tam paruulum *Venceslaum*, quam matrem eius Reginam *Kunegundim*, ex *Praga* in castrum *Bezdzie* deducit, & *Bohemis* amotis, *Saxones* in eorum obsequia surrogat. Ex tutoria tamen huiusmodi, prementibus *Saxonibus Bohemos*, ad miserabilem conditionem *Bohemia* redacta est. Grassari in *Bohemiæ* Regnum post victoriam *Rudolphus* Rex disponebat, sed precantibus *Bohemis*, & pax & affinitas iuxta pacta superiora reintegrata, filiam suam *Gritham*, occisi Regis filio desponsante.

Austriam cum exercitu ingressus,

per Rudolphum Imp. sternitur, & occiditur.

Cui filius succedit.

Occisione & morte *Przemislai Bohemiæ* Regis secuta, *Henricus* quartus vocatus *Probus Wratislauiensis* Dux, castrum & oppidum suum *Kloczko*, quod sui Barones *Wratislauienses Przemislao* Regi, pro danda parti eorum contra *Boleslaum Rogatkam Legnicensem* Ducem assistentia & fauore, ad vitæ tempora contulerant, & inscripserant, repetiit. Et ne ab aliquibus possessio per *Przemislaum* Regem temporaliter habita ad perpetuitatem traheretur, non *Wratislauiensem* solùm se Ducem, sed etiam Dominum de *Kloczko*, pro rescindenda omnium ambiguitate futurorum, titulauit. Accepit & tunc in consortem *Mechthildim* virginem filiam *Othonis longi Brandeburgensis* Marchionis, qui propter gubernationem Regni *Bohemiæ* famosus & celebris ea tempestate habebatur.

Henricus IV. Kloczko repetit,

1278. & vxorem ducit.

Filius Ducis *Lithuaniæ*, vocatus *Trinothe*, copiis *Lithuanorum* & *Pruthenorum*, quæ triginta millia pugnatorum explebant, recensitis, trifariam easdem diuidit. Hæ autem turmæ quibus *Culmensis* terra obtigerat, castro *Bergelow* sub Cruciferis conquisito & incenso, omni terra *Culmensi* peruastata, multas Christianorum animas in seruitutem abducunt. Eodem anno *Pruthëni* barbari *Sandouithæ*, cum Duce suo *Skomanth*, *Culmensi* terra repetita, duo oppida illius *Lubaw* & *Chelm* obsessa & bombardis expugnata conquirunt, & terram *Cuiauiensem* circa oppidum *Kowalie* prædantur. Sed & *Lancitiensis* ciuitas anno eodem à *Lithuanis* subita irruptione venientibus, perpessa est spolia & damna.

Lithuani & Pruthenti terram Culmensem prædantur, castraque aliquot conquirunt.

Magnæ charitatis in patriam, magnique animi Princeps *Boleslaus Pius Calissiensis* Dux, febribus correptus in languorem incidit, quem cum in dies augeri sensisset, nepotem suum germanum *Przemislaum Posnaniensem* Ducem accersit, eique *Calisiensem* Ducatum ac consortem *Helenam*, & tres filias, videlicet *Hedwigim*, *Helisabeth* & *Annam*, ex ea susceptas, commendat, omnibus tandem sacramentis deuotè perceptis, apud castrum *Calissiense* die Veneris septimo Idus Aprilis moritur, & *Posnaniam* relatus in maiori Ecclesia in Patrum suorum tumulo, *Przemislao* Duce nepote iusta funeri soluente, sepelitur. Post cuius mortem in *Calissiensem* Ducatum *Przemislaus Posnaniensis* Dux successit, & *Maioris Poloniæ* Principatum nactus, tam relictam *Boleslai Pii Calissiensis* Ducis, quàm filias, datis sumptibus & dote abundanti, emancipauit. Et relicta quidem *Boleslai Pii Calissiensis* Ducis *Helena* alias *Iohelcth*, parum apud *Calisz* morata, omnibus rebus & supellectili, quæ ad eam pertinebant, sumptis, *Cracouiam* ad sororem germanam *Kiogam*, deuotionis & religionis singularis fœminam, *Boleslai Pudici Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Ducis consortem, Deo de cætero famulatura, concessit. *Przemislaus* autem *maioris Poloniæ* Dux, neptium suarum curam gerens, *Heduigim* seniorem *Wladislao*, qui ob nimiam breuitatem corporis cubitalis, in *Polonico Loktek* appellatus, filio *Casimiri Cuiauiæ* Duci *Brzestensi*, alteram *Helisabeth Henrico Legnicensi* Duci, *ventroso* appellato, filio *Boleslai Calui* vulgo *Rogatka*, locat in consortem, tertia *Anna* in virginitate diem obiit.

1279. Boleslaus Pius Dux Calissiensis moritur.

Cui in Ducatu succedit Przemislaus Dux Posnaniensis.

Excef-

1279. Boleslaus Pudicus moritur,

Excessum *Boleslai Pii Calissiensis* Ducis è vita, alter *Boleslaus Pudicus Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Dux secutus est, quasi annus hic Ducibus *Poloniæ*, id nomen *Boleslaus* sortitis, fuisset fatalis. Qui cum libertatibus pluribus, priuilegiis, præeminentiis, & gratiis Ecclesiam *Cracouiensem* multipliciter extulisset, & nonnullas Ecclesias, monasteria, & pia loca fundasset, corpore suo ab omni illecebra custodito, & pudicitia tam sibi quam coniugi suæ *Kingæ*, per omnes annos, ex quo suum connubium nactus fuerat, seruata, ob quod insigne virtutis meritum, *Boleslaus Pudicus*, quod nemini alii Principum *Poloniæ* reor contigisse, cognomen sortitus, cœlebs & virgo, die Solis, quarto Idus Decembris, deuotissimè apud *Cracouiam* cum annis septem & triginta regnasset, moritur, & in monasterio Sancti *Francisci* fratrum minorum, quod ipse primus fundauerat, in choro Ecclesiæ ad aquilonarem partem sepelitur. Pompam funeris sui *Lestko niger Siradiensis* Dux ab eo in filium & successorem adoptatus, *Paulus Cracouiensis* Episcopus, *Kinga* sua, & *Helena Boleslai Pii* Ducis, relicta, *Griphina* consors *Lestkonis nigri*, *Barones* & milites singuli, Clerus & populus magna frequentia & concursu, nec secus atque in domestico luctu, mœrentibus publicè cunctis, honorarunt, efferentes laudibus mortuum, quantis ne viuum quidem & præsentem extulerant. Nec à propriis tantummodo, sed à vicinis quoque populis per lugubres fletus & lamenta, ob probitatis & modestiæ opera, in omni vita exhibita, desideratus. Non tulit relicta sua Ducissa *Kinga* amplius mundanis actionibus se misceere, sed corpore mariti Ducis *Boleslai Pudici* vix funerato, cum *Helena* germana, *Boleslai Pii Calisiensis* Ducis relicta, in Ecclesia Sancti *Francisci* ordinem Sanctæ *Claræ* professa, caput velauit, ostendens se ad eam perfectionis religionem dudum aspirasse, & quamprimum coniugali vinculo iugoque solutæ licuit, illico culmen illius apprehendisse. Nec fluere aliquam lachrymarum permisit, sed solum sponsum *Christum* cogitans, gratiarum actiones in illum assiduè celebrabat quod illam onere grandi liberasset. Pluribus quoque vtriusque sexus hominibus, excessum *Boleslai Pudici* deplorantibus, sola *Kunegundis* nullum tristioris animi argumentum ostendit, ita se conuertens ad Deum, vt videretur mortem optasse. Omnem corporis cultum & vestium, adhuc calente corpore mariti, proiiciens, vilibus se induit, & omnibus pretiosis, gemmis, vnionibus, & clenodiis venditis, in viscera egenorum recondidit. Successit *Boleslao Pudico*, nepos illius ex fratre patruele germano *Casimiro* Duce *Cuiauiensi Lestko niger Siradiensis* Dux, tam *Pauli Cracouiensis* Episcopi, quàm omnium Baronum militariumque vniformi concordia, & quod Ducem *Boleslaum Pudicum* striciori consanguinitate contingeret, & quod ab eo adoptatus & designatus successor fuerat, & quod Princeps frugi comisque Principatuque dignus habitus, electus est. Ducissa *Kinga Boleslai Pudici* relicta, & à *Lestkone nigro* Duce, & à Baronibus magnis impetebatur supplicationibus, vt *Cracouiæ* residendo, summam administrandæ Reipublicæ assumeret. Sed cum nullis precibus posset expugnari, geminatus dolor apud Ecclesiasticos & milites coortus est, querentium *se pro vno tempore & optimo Principe, & optima coniuge sua orbatos esse.* Quamuis siquidem mortem mariti molestè ferret, eo tamen vno solabatur, quòd liberius esset Domino cœli de cætero seruitura. Quapropter assumpta sorore sua *Iohelcth* Ducissa *Calisiensis*, in Cœnobium Sanctimonialium *Sandecense* abiit, & residuum illic in operibus sanctis, multa sanctitatis ostendendo prodigia, exegit ætatem, castitatis & religionis exemplo prouocans tam virorum quàm fœminarum studia. Erat autem *Boleslaus Pudicus* vir moribus clemens, sed in decisione causarum varius, & à corruptela munerum parum purus, & à Venere contactuque fœminæ prorsus alienus, vultu placidus, sobrius, venationum pro tempore sectator, vitæ nitidæ atque castæ. Propter cuius præstantiam, vniuersali sententia *Pudici* cognomen sortitus, vir bonus, ingenii simplicis, neque vlla simulatione fucati.

cuius vxor cum sorore Boleslai Pii vxore vitam monasticam complectitur.

Huic Lestko niger Siradiensis Dux in Ducatu succedit.

Substituturi, in locum *Martini Gnesnensis* Archiepiscopi, superiori anno mortui, alium Præsulem Prælati & Canonici *Gnesnenses*, electione apud *Gnesnam* celebrata, *Wlostiborium* Decanum *Gnesnensem*, moribus & genere n[illegible]bilem, in Archiepiscopum per scrutinii formam eligunt. Qui licet Principis *maioris Poloniæ Przemislai* assistentia, fauore, & intercessione adiutus, enixius suam electionem per Sedem Apostolicam confirmari laborasset, pluribus tamen impedimentis illum obruentibus, perditum iri suas impensas & conatus videns, negotii sui prosequendi & feruorem & voluntatem omisit. Videbat enim & sentiebat *Lestkonem Cracouiensem* & *Siradiensem* Ducem, qui cognominabatur *niger*, iam tunc Regni *Poloniæ* Monarcham, infestum sibi aduersarium fore, cum quo & cæteris Ducibus *Poloniæ*, qui cum *Lestkone* sentiebant, quamuis optimo iure fretus, cum esset vir modestus & mansuetus, ducebat indignum litem trahere.

Wlostiborius in Archiep. Gnesnensem eligitur.

In particulari quodam certamine & congressu, Cruciferi de *Prusia* de domo *Theutonica*, à *Lithuanis* gentilibus deuicti, cum inter alios captiuos duos quoque offendissent Cruciferos, vtrumque exquisitis cruciatibus destinarunt necandum. Propositum itaque executuri, primum in editiori arbore proprio equo alligatum, viuum cum equo vna cremandum, altero coram in spectaculum adducto, distendunt. Et igne ingenti extructo, equus qui-

Miraculum de duobus Cruciferis à barbaris Lithuanis editum.

1279.

quidem illico torrente igne videbatur voratus & consumptus, super Crucifero vero aperto cœlo splendor cœlestis demissus, ignis ardorem A in varias partes restringens, corpus Cruciferi reddidit inustum. Cœlum tandem splendor ille, ex quo prodierat repetiit, cum quo simul & corpus Cruciferi in similitudine virginis pulcherrimæ, mirantibus & stupentibus cunctis barbaris adeo, quod nec vllum corporis illius relinqueretur vestigium, conscendit. Verùm cum perfidia *Lithuanica*, non virtute Diuina id actum, sed carminibus & incantationibus procuratum censeret, alter superstes Crucifer, in arboris rimam, per secures & cuneos violenter introductam, includitur, elisisque & excussis cuneis, arbore in suam B naturam redeunte, durissima pressione ab arbore tortus, pyra extructa viuus vrebatur. Hunc quoque auis quædam niueo candida colore, nunquam alias conspecta, de flammæ medio ereptum, deferre (attonitis supra modum barbaris, & Christianorum Deum magnum, suisque cultoribus benigna & propitia dona largientem, profitentibus) visa est in cœlum.

Boleslaus Masouiæ Dux, filius *Semouiti*, accepit in vxorem virginem *Zophiam* de *Lithuania* filiam Ducis *Lithuaniæ Troideni*, & nuptiarum solennitatem in *Płocensi* ciuitate egit.

Kunegundis Regina Bohemiæ nupsit nobili.

Kunegundis Regina *Bohemiæ* ex castro *Bezdziesz*, in quo cum filio suo *Venceslao* ser- C uabatur, quasi anniuersarium mortuo marito actura, *Pragam* venit, & ab inde ad *Nicolaum Opauiæ* Ducem filium mariti sui naturalem diuertit. Eo quoque precante *Zawiszium* de *Krumlaw* de genere *Vitkonidum* seu de *Rozemberg*, accepit in maritum, ex quo grauidata filium genuit, paterno nomine *Zawisza* vocitatum. Quod singulis fere *Bohemiæ* Baronibus, & militaribus execrantibus, & pro ludibrio ducentibus, in singulare fastidium & liuorem cessit.

Terræ motus in Italia,

Vigesima quinta Aprilis, ex repentino & graui terræ in *Italia* motu, septem oppida simul cum habitatoribus absorpta sunt, audiebanturque voces quatriduo vociferantium D identidem ex abysso, *Misericordiam Deus misericordiam.* Eodem etiam terræ motu, qui in quindecim dies tendebatur, nonnulla castra simul cum montibus in quibus sita erant, euersa, montes excelsi ad planitiem, non sine strage proximorum vicorum, deducti, & solo æquati, monasterium sanctimonialium *Cisterciensis* ordinis exanimatis quinquaginta sororibus deleuerunt. Ipse insuper terræ motus duos montes, flumine inter fluenta distinctos, commisit, & vndis fluuii retrorsum conuersis, & agros & villas subuertens, inundatione vastauit. In *Alpibus* quoque *Bononiensibus* ros sanguineus insolitæ quantitatis decidit.

& nubes rorant sanguine.

Pruthenos multos Elbingensium

Glomerati *Prutheni* barbari in aliquot cuneos, pro conquirendo castro & oppido *Elbiag*, aduenniunt, sed cum difficilis expugnatio videretur, molendinum *Elbingense*, in quod principaliores ciues *Elbingenses*, defensuri illud se A contulerant, obsidione coarctant. Non ferentibus autem Cruciferis quod se spoponderant laturos præsidium, eo necessitatis ventum est, vt datis viginti quinque obsidibus ex pacto, reliquis ciuibus in molendino conclusis, patere debebat & vita & libertas. Sed caduca & fluxa est apud barbaros, dum prospera fortuna vtuntur, fides. Obsidibus enim contra ius gentium enecatis, crudeliter etiam vniuersos, qui in molendino constiterant, vario carnificio extinguunt. In quorum vltionem *Prussiæ* Magister *Conradus* regiones *Pruthenorum* ferro & igne aliquot hebdomatis vastans, castrum B *Elsberg* etiam conquirit.

1279. ciues necant.

1280.

Successionem nouam noui Ducis *Lestkonis nigri*, in *Cracouiensem*, *Sandomiriensem* & *Lublinensem* Ducatus, noui motus, nouique bellorum stridores, ab externis & propriis illico sunt consecuti, dum fortunæ *Lestkonis nigri*, & in tot Principatus pro vna vice successioni, a domesticis iuxta ac forensibus inuideretur. Primum itaque *Leo Ruthenorum* Dux, *Danielis* olim *Russiæ* Regis filius, qui inter *Ruthenorum* Duces ea tempestate tam militia quam terris & Dominiis potior habebatur, & multitudine gentium & opum fretus, ad occupandum *Cracouiensem*, *Sandomiriensem*, & *Lublinensem* Ducatus, in animum induxit. Conductoque ex C *Tartaris*, *Lithuanis*, & *Iaczwingis*, cæterisque gentibus, & voluntario & mercenario milite, tribus exercitibus, & pedite & equite refertis, in graui multitudine terram *Lublinensem* ingressus, eam vastare intempestiuè & hyberno tempore, tanta vis animum stimulabat bellandi, cœpit. Qua peruastata, terram *Sandomiriensem*, *Vista* ex hyeme glaciebus gelata præbente iter, introiit, & quæque obuia corripiens & affligens, ad *Sandomiriense* castrum & oppidum peruenit. Cuius expugnatione tentata, militibus *Polonis* egregiè mœnia tuentibus, dum secus quàm sperauerat prouenisset, ad prædandum & vastandum vicos & oppida, vrendumque tecta se conuertit. Quo apud villam *Goszlicze*, duobus a *Sandomiria* miliaribus positam, habente statiua, exercitus *Polonicus*, quem *Warszius* Castellanus *Cracouiensis*, *Petrus* filius *Alberti Cracouiensis*, & *Ianussius Sandomiriensis*, Palatini ducebant, in raro & infrequenti numero; iussu enim *Lestkonis nigri* Ducis, copiæ in alium locum conuenerant, occurrit. Et in solo cœlesti præsidio spe posita, cum hostiles copias multifario numero se excedere viderent, cum *Leone* & eius exercitu die Veneris tertia Februarii confligunt, temere magis quàm animosè dicerem, nisi pro *Polonis* & eorum facto tam audaci quàm insigni fortuna stetisset. Certamine siquidem inito, iis qui apud *Ruthenorum* exercitum ordines ducebant cæsis, reliquos repente tanta trepidatio Diuinitus in barbaros immissa conterruit, vt velut

Leo Dux Poloniæ Regnum cum exercitu ingressus

a copiis Lestkonis profligatur,

1280.

velut lymphatici, proiectis armis, fugam omnes passim inirent. *Tartari* parua & breui oppositione facta, mox & ipsi in fugam agun- A tur. *Poloni* per multa miliaria fugientes insecuti, paucis captis, reliquos necabant. Octo millia cæsa, duo capta, signa militaria septem eo prælio intercepta referuntur. Leo principalis Dux cum paucis itinerum expertis fugiens, & confusus euasit. *Lestko niger* repellere bellum nisi inferret, parum ratus, post dies quindecim exercitibus adunatis & recensitis, cum triginta millibus equitum & duobus peditum, magis expeditorum, *Leonem* insecutus, terras *Russiæ* inuadit, multaque castra a *Ruthenis* deserta, aut minus iusto præsidio locata, occupat, expugnat, & euertit, & vsque ad *Leopolim* terra populata, prædam frequentem tam hominum quàm pe- B corum, *Leone* in vlteriora *Russiæ* diffugiente, & decertare non audente, in *Poloniam* adduxit. In populatione ipsa quinque millia cæsa, quatuor millia in captiuitatem abducta scribuntur.

qui illum vsque ad Leopolim sequitur, & magnas prædas reportat.

Thomas alias *Thomka*, Episcopus *Płocensis*, cum annis octo sedisset, moritur, & apud *Płocensem* Ecclesiam sepelitur. Cui *Goslaus* per conformem capitularem electionem via scrutinii, nobilis genere de domo *Griphonum* successit, a *Martino* quarto Summo Pontifice *Romano*, Ducibus *Masouiæ* consentientibus, confirmatus, & propter *Gnesnensis* Ecclesiæ diuturnam vacationem prouisus.

Nicolaus Papa tertius cum annis duobus, C mensibus nouem, diebus tribus sedisset, ad castrum *Szurianum* supra *Viterbium* ad vnius leucæ distantiam situm, quod cuidam nobili, sub prætextu hæreticæ prauitatis abstulerat, & consanguineis donauerat, se transferens, singulari & noua moritur morte, priuatus omni sensu subito, atque etiam motu, vigesima tertia Augusti. Cuius corpus *Romam* translatum, in Basilica Beati *Petri*, & in capella Beati *Nicolai*, quam ipse ædificauerat, sepultum est. Post cuius mortem variæ seditiones *Romæ*, inter *Vrsiones* & *Hannibaldenses*, fieri cœptæ sunt.

Nicolaus III. P.R. moritur.

Breui tempore quatuor Pruthenorum Magistri moriuntur.

Decimus Magister *Prussiæ Poppo* de *Ostiria*, *Conrado* de *Thirberg* vel per *Pruthenos* occiso, vel excedente è vita, successit. Quo D moriente *Haimo* substituitur, sed cum is quoque absumptus esset, *Hermanus* de *Hodernge* in officium assumptus, duodecimum sortitur locum. Cui *Conradus* de *Vnchtenange* successit, quo libere cedente, *Manegolde* Commendator *Kinsbergensis* suffectus est. Sub cuius regimine in loco castri & oppidi *Czantrin*, veteri nomine abrogato, *Mariemburg* erectum est.

Marienburg ædificatur.

1281.

Henricus Probus Wratislauiensis

Cruciatus quondam & passiones suas, quas in captiuitate apud *Boleslaum Sæuum Legnicensem* Ducem vocatum *Rogatka*, *Henricus* quartus, *Probus* appellatus, *Wratislauiensis* Dux, pertulerat, omnibus conatibus expetens vltum iri, cum apertè id se consecuturum parum & A difficile speraret, ad fraudes & dolos animum intendit. Et quo facilius cogitatum, & diuturno tempore iam in se agitatum facinus perficiat, conuentum in villa *Baricz* instituit, & tam *maioris Poloniæ* quàm *Slesiæ* Duces, literis & nunciis illic conuenturos, & de pace ac bono statu, & ordine Principatuum, deque nonnullis rebus arduis per ipsum proponendis, bonum & profectum publicum concernentibus, tractaturos, inuitat. Et cæteris quidem Ducibus, varias occupationes pro excusatione allegantibus, *Przemislaus maioris Poloniæ*, *Henricus Legnicensis*, *Conradus Głogouiensis*, in Dominica Septuagesimæ, (is enim dies ab *Henrico Wratislauiensi* Duce ad conueniendum in- B dictus erat) nullam fraudem ab *Henrico Wratislauiensi* Duce suspicati, cum omnes tres arcta affinitate contingeret, cum modesto familiarium & militum numero, conueniunt. *Henricus* autem *Wratislauiensis* Dux, etsi dolore ingenti angeretur, quòd pauciores quam animo destinauerat Principes ad suam capturam conuenissent, non distulit tamen cogitatum exequi facinus. Sed præfatos *Maioris Poloniæ*, *Legnicensem*, & *Glogouiensem* Duces, & iure hospitii, & iure gentium, iure quoque Diuino & humano profanato, primo aduentus eorum die, locum consilii ingressos, scelerate per se & milites suos, quos in grandi numero secum adduxerat, captiuat, & captos in *Wratislauiam* deductos, C arctæ custodiæ & vinculis sigillatim includit. Quos cum vsque ad festum Pentecostes vinctos obseruaret, & multis Principibus pro eorum relaxatione fatigas & instantias suas interponentibus, nihil modesti responderet, *Lestko niger*, *Cracouiensis*, *Sandomiriensis* & *Siradiensis* Dux, fratris sui *Przemislai* liberationem, quam precibus & intercessionibus obtinere nequiuerat armis effecturus, cum omnibus suis & terrarum suarum potentiis, in terram *Wratislauiensem* descendit. Cui *Msczugius Pomeraniæ* Dux, item omnes milites *maioris Poloniæ*, auxilium præstituri, adueniunt. Triplici itaque agmine *Wratislauiensem* terram ingressus, eam spoliis & incendiis afficit, & omnium *Polonorum* pecto- D re, iusta, pro Ducis sui *Przemislai* indigna captiuitate, efferuescente ira, plura crudelia eduntur facinora. Nulli siquidem vico, nulli oppido, quod sub *Henrici Wratislauiensis* Ducis ditione consistebat, parsum est, sed vniuerso Ducatu *Wratislauiensi* flammis dato, etiam in suburbana *Wratislauiensia* sæuitum est. Saxeum tamen *Henrici Wratislauiensis* Ducis, & obstinatum pectus, neque tot incendia in conspectu ab eo visa, neq; suorum militum & subditorum frustra opem suam flagitantiū fletus & lamenta, vel ad opponendū resistentiā, vel ad componendam pacē, & relaxandū captiuos, liquescere potuerunt, quin in proposito suo teme-

1281. Dux captiuitatem suam vlturus

sub specie consilii

Posnaniensem Glogouiensem & Legnicensem Duces captiuat.

Lestko autem niger fratris Przemislai captiuitatem dolens

1281.

merè perſeuerans,neque cum hoſte decertare, potentiam hoſtilem & ſuorum caſum veritus, neque ſuorum militum non tàm lachrymis, A quàm variis contumeliis,& increpationibus illum pro iniuſta Ducum captiuitate inceſſentium, potuit ad compaſſionem aut æquitatem inflecti. Quo in ſua obſtinatia perſeuerante, *Leſzko niger Cracouienſis* Dux, vniuerſo Ducatu *Wratislauienſi* in fauillam redacto, & præda ingenti de pecore & aliarum rerum ſupellectili congeſta, in terras ſuas, *Henrico Wratislauienſi* Duce in caſtro *Wratislauienſi* ſe continente,rediit. Duces autem qui captiui ab *Henrico* tenebantur,moleſtias captiuitatis diuturnæ euaſuri,cum illo per pacta de liberatione ſua conueniunt. Et à *Przemislao* quidem *Maioris Poloniæ* Duce, quamuis frater ſuus B amitalis fuerit, terram *Rudenſem*, quæ nunc *Wielunenſis* appellatur, aſſerens *illam ſui iuris eſſe, & ad ſe pertinere, ſuis quoque prædeceſſoribus iniuſtè ablatam* extorquet & depactat. Ab *Henrico* quoque *Legnicenſi*, & *Conrado Glogouienſi*, Ducibus, cum exactionare aliquas ſortes terrarum non poſſet, ſeruituros ſe ſibi cum lanceis triginta, contra quemlibet hoſtem, & in qualibet neceſſitate, obligauit, datisque per Duces de implendo pacto obſidibus,& iuramento ab omnibus exacto, ne occaſione ſuæ captiuitatis quicquam contra illum per ſe vel alios hoſtile molirentur,tum primùm illos ex captiuitate laxatos, in Principatus ſuos remiſit.

terram Wratislauienſem populatur.

Tandem per pacta Duces dimittuntur.

Prutheni à Maſouitis fundantur.

Pruthenorum Primates & animoſiores mi- C lites,in forti exercitu terras *Maſouiæ* ingreſſi,& caſtrum *Plocenſe* ſubita expugnatione adorti in magnæ temeritatis ſuæ ſuperbia, capere illud,& terras *Maſouiæ* cædibus,ſpoliis,& flammis affligere nitebantur. Sed à Duce *Maſouiæ Boleslao* & gentibus ſuis inuaſi, paucis euadentibus,conflicti, temeritatis ſuæ penderunt pœnas.

Semeſtri ſpatio à vacatione Eccleſiæ *Romanæ* effluxo,vigeſima prima Februarii *Simon Thuronenſis* Sanctæ *Cæciliæ* Presbyter Cardilis,in *Viterbienſi* Palatio in Papam eligitur, & *Martinus IV* appellatur, *Thuronenſis* dictus, quia inde tradunt hiſtoriæ originem eum traxiſſe, vel quia ibi nutritus referebatur. D In ſumptibus magnificus,& religionum amator. Poſt electionem autem ex *Viterbio* diſcedit, *Viterbienſem* manſionem peroſus: quod Cardinalem *Matthæum* in priuata camera tempore electionis ciues *Viterbienſes* per contumeliam recluſerant, & venit in vrbem veterem,& illic coronatur,reſidentiaque biennio facta,in *Pariſium* tranſiit.

Martinus IV fit Papa.

Wladislaus Hungariæ Rex relegata vxore Comanas

Hungarorum Rex *Wladislaus* ad laſciuiam & illecebras ſe reſoluens,cum *Comanorum* tunc gentilium habitu & moribus, vnà cum militia ſua vteretur, etiam & vitiis eorum ſe capi & fœdari permiſit. Vxore ſiquidem filia *Caroli Siciliæ* Regis contempta, *Andanam*, *Ruptek*,& *Mandalam*,pluresque alias *Comanorum* mulieres forma præſtantes, accepit in concubinas,& ritu barbarico illis cœpit abuti. A

1281. concubinas accipit,& ſe earum moribus accommodat.

Periculum fidei *Martinus IV* Papa veritus, *Philippum* Epiſcopum *Firminum*, virum magnæ prudentiæ & doctrinæ, in *Hungariæ* & *Poloniæ* Regna Nuncium, cum poteſtate Legati de latere deſtinat. Qui in *Pannonias* primùm perueniens, Rege *Wladislao* adito, multifariis & ſalutaribus conſiliis, precibus,& monitis illum obſecrat, *vt habitum & mores Comanicos deſerens, Catholicis ſe Regibus non ſolùm in habitu & moribus,ſed & in vita conformet,& repudiatis concubinis barbaris,ne cor illius à puritate Catholicæ fidei deprauent & ſeducant,legitimum vxorem reſumat,& in- B caſto pudicoque thoro iuſtæ conſortis viuat. Comanos inſuper, quorum conſiliis regebatur, à ſe abdicet, & Catholicorum potius Baronum conſilia ſectetur.* Qui ſalutarem doctrinam, mulierum & concubinarum deuinctus amore,irridens & contemnens, Nuncium Apoſtolicum parum honeſtè tunc tractauit,expoſt verò in conſpectum non admiſit. Ille grauitatem & rigorem, ſe & Apoſtolica Sede dignam obſeruans,duos Epiſcopos, qui Regis opera fœda mulcebant, & aut diſſimulatione, aut conſenſu nutriebant, de eorum Sedibus deponit. Regem autem primò, ſecundò, & tertiò commonitum,dum deſiperet, & aurem ad corripientem ſe obturaret, excommunicatione primùm, deinde anathemate, velut C Ethnicum & Ethnicis conſentientem inuoluit. Qui ob id inſolentior factus, Apoſtolicum Nuncium præfatum *Philippum* Epiſcopum *Firminum*, miſſis ſatellitibus impiis & *Comanis* captiuat,& aliquibus illi contumeliis irrogatis, in curru illum extra Hungariæ fines educit,interminans illi necem ſi redeat. Barones autem Regni *Hungariæ*, temeritatem Regis ſui,& illius varias in Deum & homines præuaricationes compreſſuri,illum capiunt, & omnibus ſuis concubinis cum ignominia relegatis,in caſtro *Viſzegrod* illum cum vxore legitima ponunt,& claudunt; certis Baronibus ſua & caſtri cuſtodia commiſſa, vt vel ſic lubricitate ſua inhibita, ad iura matrimonii D cuſtodienda animum intenderet, dareturque Reginæ fœcunditas,& Regnum iuſto hærede & ſucceſſore non fruſtraretur.

A quibus cum per nuncium Papæ retrahi non poſſet,

& à ſuis capitur,& cum vxore in caſtro Viſchegrod includitur.

Maiorem *Pragenſem* Eccleſiam *Otho Brandeburgenſis* Marchio & *Bohemiæ* tutor, certo certius cognoſcens,multis opibus, & varia pretioſa rerum ſuppellectili, quam ciues & agreſtes, Eccleſiaſtici & ſeculares, velut in locum tutum illic depoſuerant, refertam eſſe, mittit *Saxones*, qui omnibus ſerris perfractis, opes & clenodia, omneſque nobiles & pretioſas ſarcinas auferunt, & in *Saxoniam* deportant. *Bohemiam* fere omni auro, argento, margaritis, gemmis, & quicquid pretioſum aut concupiſcibile in ea erat, facili negotio ex-

Pragenſis Eccleſia à Marchione Brandeburgenſi ſpoliatur.

1281.

exuunt & denudant. Sed nec repertus eſt aliquis ex *Bohemis*,qui tam grandis iniuriæ genus,ſingulis nec muſcitare audentibus,peteret A reſcindi,omnibus ea tempeſtate *Saxonum* formidine conſtrictis.

Pruthenorum exercitus pedeſtri & equeſtri ordine collecto,terram *Culmenſem* ingreſſus, tanta cæde,tantisque flammis & ſpoliis in eam, Magiſtro & Cruciferis neque decertare neque reſiſtere audentibus, graſſatus eſt,vt quinque caſtris, videlicet *Grudziandz*, *Marieuerder*, *Czartyrn*, *Chriſtburg*,& *Clement* expugnatis & conquiſitis,ſingulos homines permiſcui ſexus, quos in eiſdem reperierant, nulli conditioni, ſexui, vel ætati parcendo, miſerabiliter trucidarent.

Prutheni in terra Culmenſi quinque caſtra conquirunt.

1282.

Lithuani cum Iaczwingis Lublinenſem terram vaſtant.

Iaczwingorum reliquiæ, quæ ſe *Lithuanis* iunxerant,cladem ſuam & exterminium, à *Po*- B *lonis* propitia Diuinitate inflictam,vlturæ,cum *Lithuanorum* copiis,quæ ad quatuordecem equitum & peditum millia æſtimabantur,in terram *Lublinenſem* clandeſtinis itineribus & ſubitò,vigeſima quarta Septembris die perueniunt,& illam cædibus & ſpoliis, exercitu tripartito,& populatione latius extenſa, vaſtant, occiſisque ſacerdotibus & miniſtris *Chriſti*,& duobus fratribus ordinis Prædicatorum, ſenibusque & lactantibus, maximum hominum & pecorum numerum congerunt. Et quindecim diebus in eius vaſtatione & prædatione demorati, prædam ingentem in *Lithuaniam* ſecum deferebant. Agebat pro ea vice *Leſtko niger*, *Cracouienſis*, *Sandomirienſis*, & *Siradien*- C *ſis* Dux *Cracouiæ*,iura reddens populis. Quamprimùm verò nuncius inuaſionem barbaricam in terram *Lublinenſem* denuncians, ei allatus eſſet,illicò cæteris rebus poſtergatis,cum militibus qui ſecum vnà *Cracouiæ* morabantur,ex *Cracouia* egreſſus,verſus terram *Lublinenſem* celerrimo curſu,conquirens & colligens in itinere milites,procedebat,exiſtimans barbaros in *Lublinenſi* terra ſe reperturum, vel hoſtes vincere, vel mortem oppetere exæſtuans. Verùm in *Lublinenſem* terram perueniens, nil præter miſerabiles reliquias (iam ſiquidem barbari prædâ onuſti de illa exceſſerant) offendit. Quid itaquè ageret, perſequereturnè hoſtes, numero & potentia ſuperiores, in ſyl- D vas & lacus,cæteraque loca, nullam pabulationem ſibi,militibusque ſuis præbitura, progreſſos,& an ſubſiſteret vel rediret, ſugillationem & inſectationem multiplicem ſuæ expeditionis ſubiturus? Fluctuantem illum conſiliique inopem,viſio Angelica, quæ ſe *Archangelum Gabrielem* profitebatur,per ſoporem monſtrata monet, *vt quolibet reſpectu & conctatione abiectis,non differat perſequi hoſtes*, certamque illi futuram victoriam promittit. Ea viſione vniuerſis militibus in concione vocatis expoſita,etiam timidos & meticuloſos, perſequique barbaros detrectantes,exhilarat. Nihil enim æquè animos militum & popularium confirmare ſolet,quam denunciata religio. Sumptis itaque tàm cibariis quàm armis,impedimentis verò, quæ eſcas & pabula ferebant, ſe A ſubſequi iuſſis, recentia barbarorum veſtigia intuentes, qua ampliori poſſunt celeritate vecti,barbaros inſequuntur. Et licet illos *Bug* & *Narew* flumina prætergreſſos comperiſſent, certi tamen de oraculi viſione, & ipſi iiſdem fluminibus ſuperatis, barbaros inter *Narew* & *Niemen* flumina conſiſtentes, (neque enim propter prædarum multitudinem facilè agmen barbarorum mouebatur) tredecima die menſis Octobris conſequuntur. Terruit ſupramodum omnes barbaros *Polonorum* conſpectus,& multò maiorem quàm pro numero exercitum, eundemque audacem & animoſum, mori aut vincere deſtinatum,animo & cogita- B tione metiebantur, paucos & timidos in tam abdita & remota loca, nullatenus penetrare poſſe. Habebat *Leſtko niger* Dux in ſuo comitatu,ſex *Polonorum* de equite & pedite, inter quos plures equites erant, millia, haud copias contemnendas,omnes tamen in vnum agmen coactas. Neque enim locus in quo certandum erat,plus ſyluarum quàm camporum habens, diuidi copias in plures acies patiebatur. Quibus adhortatis,vt non tam pro patria, coniugibus,& liberis, quam pro fide *IESV Chriſti*, de cœleſti ſecuri præſidio,viriliter pugnarent, maximo impetu in barbaros, metu & ſubito *Polonorum* conſpectu attonitos,inſiliit. Et quamuis barbari primos *Polonorum* impe- C tus excepiſſent, & aliquanto tempore toleraſſent,primis tamen & ſecundis ordinibus obtritis,reliqui referre pedem, poſtea verò verti in fugam cœperunt. Cædes deinde non pugna in omnes paſſim fugientes edebatur,quàm non ſolùm milites *Polonorum*, ſed à barbaris capti *Poloni*,quos ex *Lublinenſi* terra, in vtroque ſexu abduxerant,operoſè promouebant. Terruerat & barbaros canum, quos ſimul cum captiuis duxerant, viſo *Polonorum* exercitu,vlulatio & vociferatio,exultantium ſpeciem præferens,ſublata, qui & in certamine durante, & in fuga,diris morſibus,quaſi noſſent quos inſectari deberent, laceſſebant. Cæde ingenti, & vſque ad ſatietatem edita,nox ſuperueniens, D proſequendi fugientes, finem dedit. Reliquias *Iaczwingorum* ea clade vſque ad internemptionem deletas eſſe vltimam, hi enim pertinacius reſtiterant, certum eſt. Plures inſuper tàm ex *Iaczwingis* quàm *Lithuanis*, qui fuga euaſerant,pudore acti, dum in penates proprios aut erubeſcunt reuerti, partim laqueo, partim aquarum ſuffocatione, mortem ſibi conſciſcunt, vt ex illo frequenti barbarorum exercitu, pauci fuerint ſuperſtites, qui aut *Polonorum* gladiis non ciciderunt, aut ſibi ipſis mortem miſerabilem non conſciuerint. Mirum dictu & vix credibile, apud *Polonorum* exercitum ſcrupuloſius recenſitum nemo repertus eſt, in eo prælio & in per-

Quos Leſtko niger per Angelum hortatus

1282.

conſecutus

cum parua manu

profligat,

nullo ex ſuis amiſſo,

1282.

persequendo, cecidisse. Quæ res oraculum *Lestkoni* Duci per quietem factum, non phantasticum, non humanum, sed Diuinum & cœ- A leste, eo prodigio monstrauit. *Lestko* Dux, & de hostium strage, & sui exercitûs incolumitate, suorum insuper, quos gentiles ex terra *Lublinensi* captiuos duxerant, liberatione, DEI Omnipotentiam glorificans, eiusque laudes cum omni suo exercitu identidem resonans, spoliis etiam hostium potitus, ouans in suos Principatus rediit. Ab eo quoque tempore Beatum *Michaelem* sui triumphi & successuum felicium auctorem, singulari prosequebatur veneratione & cultura. Ex *Lithuanorum* quoque clade reuersus, in *Lublin* Basilicam Parochialem Sancto *Michaeli* fundat, & eius nomini dicari procurat, quæ etiam in diem hanc beneficia Angelica, tunc *Polonis* collata, & cla- B dem barbaricam attestatur.

& reuersus Ecclesiam Parochialem Lublinensem fundat.

Ex *Lithuanica* & *Iaczwingorum* expeditione, *Lestkonem nigrum Cracouiensem* & *Sandomiriensem* Ducem *Cracouiam* reuersum, & paulisper illic commoratum, militum *Sandomiriensium*, quorum *Ianussius* Palatinus, *Christinus* Castellanus, *Sandomirienses*, erant Duces & capita, cum quibus & *Paulus Cracouiensis* Episcopus astruebatur sensisse, rebellio excepit. Qui ad nouandum res dudum procliui, *Conradum Masouiæ* Ducem, & *Lestkonis nigri* patruelem germanum, quasi ille post *Boleslai Pudici Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Ducis obitum, tàm iure quàm ætate, ad succedendum potior censeretur in terram *Sandomiriensem* C inducunt, & tàm *Sandomiriensem* & *Zauichostensem*, quàm aliorum terræ *Sandomiriensis* castrorum & ciuitatum illi tradunt effectualem possessionem. Nihil ea rebellione & nouitate *Lestko niger* Dux territus, exercitu de curiensibus & terræ *Cracouiensis* armigeris, raptim & tumultuario more congesto, versus *Sandomiriam* processit, cum Duce *Conrado* patrueli fratre pugnaturus. *Conradus* autem & de causa, & de militum animis fluxis & ambiguis diffisus, *Lestkonis nigri*, fratris sui aduentum per exploratores sibi nunciatum sentiens, in *Masouiam* excedit, cum ampliori potentia & copiis reuersurus. *Lestko* interim & castra singula, D quæ *Conrado* dedita erant, recuperat, ac *Ianussium* Palatinum, *Christinum* Castellanum, *Sandomirienses*, cæterosque milites defectionis authores sibi conciliat, & prudenti industria sine armis vicit, & omnem submouet & opprimit rebellionem. Astruunt nonnulli authores *Lestkonem nigrum* Ducem, ob seditionem militarem, in *Hungariam*, seditionum authoribus eum propellentibus, diffugisse, & post aliquantulum temporis, quo illic moratus est, reconciliatione inter Ducem *Lestkonem* celebrata, *Cracouiam*, & suorum & *Hungarorum* agmine comitatum, feliciter reuersum fuisse.

Sandomirienses Conrado Masouiæ Duci terras suas tradunt.

Is tamen audito aduentu Lestkonis ad sua reuertitur,

& Lestko Dux omnibus conciliatur.

Ad intestina & externa bella, fames horrenda, non solùm in *Poloniam*, sed etiam in *Bohemiam* & *Almaniam*, cæterasque horribiliter desæuiens regiones, accessit. Quæ adeò sui A atrocitate agrestes, & plures è plebe integro biennio afflixit, vt pernitiem famis vitaturi, laribus, vxoribus, & pignoribus relictis, aliqui in *Hungariam*, nonnulli in *Russiam*, stipem quæsituri, diffugerent. Sed vtrobique illos crudelior pestis & pernities possedit, qui enim in *Hungariam* diuerterunt, ab *Hungaris*, *Comanis* tunc barbaris, venundati sunt. Qui verò ad *Russiam*, traditi *Tartaris* pro tributo: vt aliquando satius fuerit, famis morte in *Polonia* defungi, quàm miserabilem & perpetuam seruitutem apud barbaras nationes experiri. Nefanda tamen & execrabilis *Ruthenorum* magis quàm *Hungarorum*, qui verum ritum obseruant, conditio, quòd in suam ditionem & fi- B dem fugientes vicinos, calamitate afflictos, ampliori calamitate (nulla commiseratione, quæ etiam brutis & pecoribus inesse solet, ostensa) iure hospitii, iure gentium pessundato, non indignum putârunt inuoluere. Sæuior aliquanto fames *Bohemos* vexabat, qua pressi, matres pietatis oblitæ, quam etiam belluæ non sunt solitæ negligere, fœtus suos, famem exclusuræ, manducabant. Famis malum vulgatis in corporibus, esurie, aut herbis, arborumque foliis, & superfluitatibus nociuis cibis, morbis tabefactis & infectis, sæuissima omnium epidimia secuta est.

Fames in Polonia, Bohemia & Almania,

quam pestis sequitur.

Philippus Episcopus *Firminus*, & Apostolicus in *Poloniæ* & *Hungariæ* Regna Nuncius, à C *Wladislao Hungariæ* Rege & suis ignominiosè tractatus, & exclusus, in *Poloniam* aduenit, & tàm à Duce *Lestkone nigro*, quam ab vniuersis Ecclesiis, cum magno honore exceptus est. Et per omne tempus, quo in *Poloniæ* Prouinciis demorabatur, omnibus necessariis à Pontificibus abundè procuratus, maximis laudibus *Poloniæ* Duces, Pontifices, & nationem vniuersam *Polonicam*, *Romam* reuersus, extulit & celebrauit, munificam liberalitatem & ciuilitatem *Polonorum* prædicans coram vniuersis.

Apostolicus Nuncius in Poloniam veniens humanissime tractatur.

Oldamir Comanorum Dux, in superbam iactantiam eleuatus, & credens se vniuersum D *Hungariæ* Regnum, propter *Wladislai* Regis prauos & leues mores, subacturum, *Hungariam* inuadit. Cui *Wladislaus Hungariæ* Rex circa lacum *Hood* occurrens, secum confligit. Et prælio acri inter vtrosque durante, tempestas ingens coorta, ora & vultus *Comanorum* verberans & obcœcans, magno adiumento *Hungaris* fuit, vt vincerent. Victus tandem est ab *Hungaris Oldamir*, & omnis suus exercitus, paucis, qui fugiendo ad *Tartaros* euaserant, exceptis, deletus.

Comani à Wladislao Hungariæ Rege profligantur.

1283.

Exacerbati ad *Narew* fluuium, clade accepta, *Lithuani* dolore continuo vexabantur, stimulabanturque, ad referendam *Polonis* vicem & talionem. Decreta autem & indicta expeditione, id pro sui desiderii faciliori consum-

Lithuanos terras Sandomirienses vastantes

1283.

matione ponebant in prospectum, quatenus *Polonos*, in intempestiuo & non prospecto tempore, velut incautos inuaderent. Quam A sententiam & consilium secuti, æstate transfluxa, multò maioribus copiis quàm ante, resistentiam veriti, quarta Octobris, *Sandomiriensem* terram per *Łukouiensem* regionem, & syluas in ea consistentes, subitò & improuisè irrumpunt, & multâ cæde passim patrata, per vicos & oppida discurrunt. Interfectisque senibus & impuberibus, viros & fœminas, cæterosque puberes, pecus quoque & armenta capiunt, & citra sex millia *Polonorum*, cum nobilium & ciuium, tum agrestium, pluribus trucidatis, in seruitutem abducunt. Milites autem *Sandomirienses*, etsi non paruo numero *Sandomiriam* conuenissent, tueri tantummodo castrum & ciuitatem contenti, Duce *Lestkone nigro*, qui B tum *Cracouiæ* & colloquium & conuentum agebat, de *Lithuanorum* hostili irruptione per celerem nuncium auisato, à certamine, propter sui paucitatem & hostium numerosum multitudinem, abstinebant, propter quod barbari liberius in cædes, spolia, & prædas grassabantur. *Lestko* itaque *niger*, *Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Dux, de suorum Principatum vastatione plurimùm angustiatus, cum omnibus Baronibus, militibusque, qui illic confluxerant, armis correptis, de *Cracouia* exilit, & tàm nocte quàm interdiu gemebundus & tristis, alta pro captiuis qui abducebantur cum suis militibus edens suspiria, iter quàm celeriùs potest, rectiori gressu versus barbaros conficit, præmissis C nunciis, qui & eos, qui in arcem *Sandomiriensem* confugerunt, & cæteros milites in castris & munitionibus suis consistentes, se ocyus subsequi iuberent, sciens barbaros rapta præda velociter discessuros. Adunato itaque & hiis qui illum ex *Cracouia* comitabantur, & ex hiis qui *Sandomiriam* obseruabant, militibus, qualicumque exercitu, assumptis insuper agrestibus, vt species iustioris exercitus videretur, sciens omnem victoriam non in multitudine, sed in solius Dei potestate & arbitrio consistere, exercitum vniuersum confessionis & Eucharistiæ Sacramento, se quoque primùm communit. Propitiato quoque Deo, qui illi anno superiori non speranti, de eodem hoste trophæa contule- D rat, & militibus in concione animatis, hostes, qui nondum metas Principatûs sui ab exploratoribus nunciabantur excessisse, prosequitur, ratus exercitum suum, spiritualibus & materialibus instructum armis, audacissimè & feliciter cum barbaris, pro patria, pro templis, pro focis, proque gente & natione sua in captiuitatem ducta, pugnaturum. Quos cum in *Łukouiensi* regione consecutus esset, graues præda, eoque impeditiori agmine procedentes, *Lithuani* perniciem superioris cladis vitaturi, ne simul & cum *Lestkone* Duce eiusque exercitu, & cum captiuis quos ceperant, pugnare cogerentur, in syluas proximiores, vastas quidem & densas

Lestko niger parua manu comitatus

limosasque secedunt, vbi illos *Poloni*, veluti in munimento forti consistentes distulerunt in- A uadere, magnaque ob id anxietate acti, quòd hostem è conspectu emisissent. Eadem penè anxietas apud barbaros versabatur, nam & obsideri se à *Polonis* in sylua, in qua delitescebant, & si hinc euaderent, *Polonos* se vsque in *Lithuaniam* secuturos portendebant. Captiuis igitur, ne *Polonis* adiumento forent, in sylua durissimè alligatis, ac sarcinis & impedimentis illic sub custodia paucorum & imbecillium relictis, è sylua glomerati, aciebus ordinatis prodeunt, & ad stationes *Polonorum*, qui in loco **Rowne** appellato consistebant, vociferationes barbaras & inconditas emittentes, perueniunt. Terruit *Polonos* subitus eorum aduentus, & quos fugere putauerant, bel- B lum sibi vltrò inferre videbant; magis tamen multitudine hostili, ad suam paucitatem comparata, mouebantur, propter quod timidiores & inexercitati in fugam spectare cœperant, nisi *Lestko niger* Dux prudenti oratione pauorem militarem excussisset. Astruens *nullum mortis genus sanctius præstantiusque fore, quam quod pro fide & Penatibus susceptum esset. Gauisuros illos potius, quàm trepidaturos, quòd ea occasio pugnandi illos teneret, per quam honestissimè apud futura secula, siue vincerent viuerentque, siue interirent, versarentur, dicens: Recolerent insuper anni transacti victoriam è cœlo sibi præstitam, & nunc quoque eadem & ampliori spe, pro victoria* C *adniterentur, postquam cum eodem hoste recenter & identidem ab illis victo, esset certandum. Mouerentur captiuorum miserabilibus singultibus, qui in eorum dextris, fiduciam suæ liberationis reponunt. Se insuper nil saluti suæ parsurum, sed pro exercitu suo & gente, gratissimè se cuique morti expositurum.* In duas tandem alas exercitu partito, quarum vnam *Zegothæ* Palatino *Cracouiensi*, alteram *Ianussio* Palatino *Sandomiriensi* committit, in hostes insiliit, & obuios quosque prosternit, primasque hostium acies adeò obterit, vt si cæteræ in eadem pugnandi constantia aliquanto tempore constiterint, *Poloni* tamen iam, quasi se putabant, primis or- D dinibus debellatis, victores. Durante prælio, *Zegothæ* Palatini *Cracouiensis* ala (in ea enim curienses Ducis & exercitatiores milites erant) primùm vincere cœpit, à qua tandem ad aliam eadem sors peruenit. Fusi itaque *Lithuani* fugatique, & plura eorum millia eo prælio in stragem data sunt, quamuis & de *Polonis* aliquot insignes milites conciderint. Prælio obtento ad syluas captiuosque *Lithuanorum* & sarcinas itum est, & solutis captiuis, sarcinis quoque *Lithuanorum* in milites diuisis, omnis præda, quam ex *Sandomiriensi* terra tulerant, relata est. Legebantur & per plures dies captiui *Lithuani* & spolia, qui locorum ignari fugiendo oberrauerant. In hunc modum

profligat,

& omnem prædam recuperat.

1283.

dum propitia diuinitate,& hostis funestâ clade obtritus,& omnis præda erepta. Sed nec cognitu facilè erat, prudentissiminè Imperatoris,an strenuissimi militis in pugna, *Lestko niger* Dux, opera ediderit.

Duodecima mensis Augusti, *Thomas* monasterii *Thinecensis* Abbas,in oppido suo *Opathowiecz*, *Cracouiensis* diœcesis,cooperante & instante *Lestkone nigro Cracouiensi*,*Sandomiriensi*, & *Siradiensi* Duce, monasterium Fratrum Prædicatorum fundat & erigit, & ipsis fratribus agros nonnullos, & terram donat ac largitur pro prædio & cultura, cum omni libertate.

Przeislawa Ducissa genere *Ruthena*, consors *Semouiti Masouiæ* Ducis moritur secundo Idus Aprilis, & oppidum *Gostinin* per *Conradum Masouiæ* Ducem vastatur.

Zophia Ducissa consors *Boleslai Masouiæ* Ducis filium enixa est, cui nomen dum baptizaretur, iubente Patre, *Semouitus* datum est.

Paulus Cracouiensis Ep. iterum captiuatur.

Inuasionem *Lithuanorum* eo & superiori anno patratam, *Paulus Cracouiensis* Episcopus procurasse,multorum assertione insimulatus, mandato *Lestkonis nigri*, *Cracouiensis*, *Sandomiriensis*,& *Siradiensis* Ducis,per milites,dum in oppido *Lagow* ageret,capitur,& vinctus altera vice in castrum *Siradiense* deportatur. Vbi aliquanto tempore honestè & humanè habitus est, neque ob sui captiuitatem,vacabat enim tunc *Gnesnensis* sedes, Prouincia *Gnesnensis* censuris interdicti subiacuit.

Pridie Calend. Ianuarii, *Przemislaus* secundus, *maioris Poloniæ* Dux,fundat hospitale ante portam oppidi *Calisz*, pro recollectione infirmorum & miserabilium personarum, & illud cum dote ei collata libertat, fratribus *Ioannitis* illud dans in curam & regimen.

Lukerdis vxor Przemislai maioris Poloniæ Ducis à pedisequis interficitur.

Quatuordecima Decembris die, *Lukerdis* Ducissa, consors *Przemislai Maioris Poloniæ* Ducis,& filia *Nicolai Casubitarum* Ducis, in *Posnaniensi* castro diem obiit, à propriis familiaribus & ancillis iugulata. Quam etsi maritus suus *Przemislaus* Dux fleuerit, & Ducales illi funebrias celebrauerit,infimulatus tamen est,in mortem suam,quoniam sterilis esset, & infœcunditatis gratia, & prolis virilis desiderio, nonnullas personas subordinasse. Auxit quoque suspicionem dissimulata vltio,& præstita authoribus indignæ necis impunitas. Sed & carmina publica, vsque in ætatem nostram decantata, testabantur Ducissam *Lukierdim*, dum se à marito præsensisset destinatam in mortem, flebilibus obsecrationibus rogasse,ne vitam & fœminæ & consorti innocenti pateretur eripi ; sed & pro Dei reuerentia,& honore tam coniugali quam Ducali, permitteret eam in paternam domum, etiam in vnius camisiæ tegmento deduci: æquo animo sortem quantumcunque inopem, dummodo relinqueretur vita, laturam. Facinus suum *Przemislaus* Dux occultum, perpetuoque tegendum silentio crediderat, velut à paucis consciis, & obscurè actum. Quod tamen Deo efficiente,publico & vulgari carmine, in suum dedecus audiebat cantari, quod etiam in nostram vsque ætatem constat pertigisse, nostrique seculi illud concinunt theatra. Trahebaturque præfatus Dux *Przemislaus* in facinoris prædicti vulgari quidem sed veridico iudicio culpam,& à plurimis carpebatur,quod mors præfatæ *Lukierdis*, alieno quidem ministerio,sed suo mandato & iudicio patrata fuerat,neque Ducali reuerentia,neque prohibitione districta, potuit qualitatem sui facinoris de ore & pectore hominum abstulisse. Qui etiam occisione consortis suæ ob sterilitatem, cœlestium firmissimum & irretractabile decretum impedire frustrareque conatus, & scelere se fœdauit teterrimo, & prole virili,altera vxore superducta,non potuit potiri.

Iac. Swinka fit Archiep. Gnesnensis.

Prælatis & nunciis *Gnesnensis* Ecclesiæ Electi sui *Wlostiborii* Decani *Gnesnensis*, electionem suam per Sedem Apostolicam confirmari petentibus,*Martinus* quartus Papa, electione eius cassata, *Iacobo Swinka Polono* & genere nobili de domo *Porcaria*, quæ apud *Polonos Swinka* id est *Sus* vocatur,propter familiaritatem, qua illi in minoribus agenti coniunctus erat,prouidit. Qui anno eodem, die Saturni decima nona Decembris, in oppido *Calisz* in monasterio fratrum minorum ordinatur in Presbyterum, & subsequenti die Solis consecratur à quatuor *Poloniæ* Episcopis, videlicet *Thoma Wratislauiensi*, *Ioanne Posnaniensi*, *Goslao Plocensi*, & *Volmiro Lubucensi*, in Archiepiscopum. Quam solennitatem consecrationis *Przemislaus* Dux *maioris Poloniæ*, exequiis suæ consortis peractis, sua cohonestauit præsentia, & nouo Archiepiscopo *Iacobo* annulum, gemmâ & opere insignem pro munere obtulit.

Sexto Calend. Ianuarii, *Przemislaus* secundus *Maioris Poloniæ* Dux,fundat monasterium sanctimonialium ordinis Prædicatorum *Posnaniæ*. Cui tres villas videlicet *Piasthkow*, *Rudnica*, & *Zaparczice*, item lacum *Gostinino* dat in dotem. Coronatus autem in *Poloniæ* Regem, confirmat donationem per *Vincentium* Cancellarium, ac fratres eius *Nicolaum* Palatinum, & *Miroslaum* de villis *Donathouo* & *Grzimislaw* : item *Nicolai* Palatini *Calissiensis* de villis *Koscizino*, *Biatkozy*, & *Sokolniki*,ac molendino ante *Posnaniam* ; item *Ioannis* Scholastici de villa *Popowo* factam, libertando hæreditates prædictas.

Alberto Ep. Wladislauiensi succedit Vislaus.

Albertus Wladislauiensis Episcopus Nonis Decembr. cum annos duodecem in Pontificatu exegisset, moritur, & in Ecclesia *Wladislauiensi* tumulatur. Vir spectatæ virtutis, & in pauperes religiososque ac quoslibet inopes, liberalitatis profusæ. Cui *Vislaus* Canonicus *Wladislauiensis*, Præpositus *Plocensis* successit, anno subsequenti XIV. Calend. Aprilis à *Iacobo Swinka Gnesnensi* Archiepiscopo in monasterio *Strzelnensi* ordinis Præmonstratensis *Wladislauiensis* diœcesis, prouisus & consecratus, nobilis genere de domo & familia *Zabavva*.

Variis & externis *Bohemiæ* Barones & nobiles vexati incommodis, Principem suum *Venceslaum*, sub cura & tutela *Othonis longi* Marchionis *Brandeburgensis* constitutum, sibi reddi deposcunt. Sed *Otho* Marchio præfatus, callida ad differendum ingenia conquirens, *Bohemorum* expectationem, quam crebris identidem spebus implebat, illudebat, donec *Bohemi* terræ suæ dispendiis dietim ingrauescentibus prouisuri, paciscuntur *Othoni* Marchioni *Budissensem* Marchiam cum nonnullis castris & oppidis, in perpetuum hæreditatem & possessionem, nec non triginta quinque millia argenti, se daturos. His duabus conditionibus *Otho* Marchio motus, postquam sibi à *Bohemis* effectualiter impletæ sunt, Ducem *Venceslaum* illis nono Calend. Iunii in *Pragam* adductum, restituit. Sed hunc ipsum demum genitrix sua *Kunegundis* consors *Zavvissii* de *Rozemberg*, adeò blandimentis maternalibus deuinxit, vt totius *Bohemiæ* regimen & gubernationem victrico suo *Zavvissio* committeret. Qui fastuosius se erga *Bohemiæ* Barones gerens, multorum in se liuores & odia conuertit. Contumeliosiusque tunc *Bohemia* sub eo, quam sub *Othone Marchione* dispendiis plurimis afflicta & pressa est.

Venceslaus fit Dux Bohemiæ.

Tres Mscizugii Pomeraniæ Ducis fratres ordinem Cruciferorum subeunt, donatis ordini sortibus suis.

Germanus *Mscizugii Pomeraniæ* Ducis, & vnus ex filiis *Swantopelci Varczislaus*, tenuitate paternæ sortis, quæ illi obtigerat, considerata, mundo relicto, Ordinem Cruciferorum de *Prussia*, conferens eidem Ordini sortem sui Principatus, assumit. Cuius exemplum duo alii fratres *Samborius* & *Ratibor* secuti, sortes suas ea conditione Ordini donant, vt ordo illos statu & habitu laicali permanentes, & seruitores eorum, expensis & sumptibus decentibus procuret. Non tulit eam alienationem *Mscizugius Pomeraniæ* Dux maior natu, sed omnes tres, trium germanorum sortes in suam ditionem redigens, misso speciali nuncio, apud Summum Pontificem *Martinum* quartum, de Magistri & Ordinis Cruciferici notoria ambitione, qua sortes fratrum ad se recisuras occupare nitebantur, querebatur. Qui ad rem inspiciendam *Philippum* Episcopum *Firmanum*, Legatum in *Prussiam* transmisit. Legatus autem is, auditis vtriusque partis propositionibus & responsis, donationem per tres *Mscizugii* fratres, *Varczislaum*, *Samborium*, & *Ratiborium*, Ordini factam, velut iniustam & iniquam, retractauit & rescidit. Ducem vero *Mscizugium* ad donandum donatione perpetua Magistro & Ordini oppidum & districtum *Gnievv*, cum quindecim tantummodo villis, inducit. Quo sic firmato, Magister & Ordo, castro *Puterberg* demolito, castrum & oppidum *Gnievv* muro ædificauit.

quod per Legatum Papæ informatur.

1284.

Inescatus *Henricus* quartus *Probus* cognominatus, *Wratislauiensis* Dux, suarum fraudum, quas in *Przemislao maioris Poloniæ*, *Henrico Legnicensi*, *Conrado Glogouiensi* Ducibus captiuandis nequiter commiserat, prospero successu, terra *Rudensi* alias *Wielunensi*, de qua pro liberatione sui *maioris Poloniæ* Dux *Przemislaus* illi cesserat, parum contentus, rursus (vt est natura hominum, qui se cupiditati & auaritiæ semel permiserint, audiori pectore aliena appetere) ad occupandos cæteras *maioris Poloniæ* Principatus animum intendit, & nonnullos sibi ex *maioris Poloniæ* Baronibus, eos præsertim qui rerum summæ præerant, cum muneribus,tum promissis amplissimis, allicit & conciliat, opportuno tempore eorum opera, ad consequendas ambitionis suæ fructus, vsurus. Inter quos cum *Sandiuogium Ioannis* Palatini *Posnaniensis* spe & largitione corrupisset, *Sandiuogius* ipse, castrum *Calissiense* habens a *Przemislao maioris Poloniæ* Duce in sua fide, & tenuta, ob nonnullas insuper simultates *Przemislao* Duci, & quod in conferendis Magistratibus & officiis publicis doleret se ab eo præteritum, infensus, vltima Septembris castrum *Calissiense* (ciuitas siquidem paullulum ante, septimo videlicet Calend. Septembris, proprio incendio conflagrarat) *Henrico* quarto Duci *Wratislauiensi* tradit, omnis humanitatis & honestatis suæ oblitus. Qua nouitate, non secus quam par erat, *Przemislaus maioris Poloniæ* Dux permotus, vniuersis militibus suorum Principatuum in arma coactis, versus *Calisz* procedens, castrum *Calissiense*, in quo iam frequens ex *Slesia* militum *Henricus Wratislauiensis* Dux præsidium locauerat, & tam victualium prouisione, quàm propugnaculis munierat, ab omni parte in coronæ modum cinxit, & vallauit, sperans se aut tractatibus interpositis, fame vrgente per deditionem, aut per violentam expugnationem castrum habiturum, caduceatoribus autem ad milites castrum obtinentes missis, qui persuaderent, vt castro reddito, incolumes omnibus ablatis, abirent. Cum nil responderetur pacati, *Przemislaus maioris Poloniæ* Dux, castris propius admotis, in diem tertium pronunciauit , *vt milites pro expugnando castro parati essent*. Quo adueniente , magna vi , magnoque conatu & impetu ad illius expugnationem , vniuerso ferè die, cassos labores impendit; & loci natura, & arte militumque manu, conatus illius frustrante. Inclinata tandem die, cum iam insignes milites expugnatio huiusmodi aut absumpsisset, aut vulneribus confecisset, signo dato receptui, illam plus dedecoris & damni ex ea quàm vtilitatis referens, omisit.

Castrum Calissiense Henrico Probo Wratisl. Duci traditur.

1284.

Interpoſiti tandem ſunt per communes Barones pro pace tractatus, inter bellantes & diſſidentes Duces; & poſt plures ſatigas & labores, ſub his tandem conditionibus, *Przemislao Maioris Poloniæ* Duci parum honeſtis, pax conuenit. *Vt Dux Wratislauienſis Henricus de caſtro Cal'ſz occupato cedat, & illud Przemislao Maioris Poloniæ Duci reddat: Przemislaus vero in Ołobok caſtrum ſuis ſumptibus ædificet, & illud cum regione quæ circa Ołobok conſiſtit Henrico Wratislauienſi Duci conſignet.* In hunc modum pace confecta, obſidio ſoluta eſt.

Quod Przemislaus oblato pro eo caſtro Ołobok, recipit.

Henricus Probus

Guerra humana & ſociali, licet admodum temeraria & iniuſta *Henricus Wratislauienſis* Dux, *Probus*, per antiphraſim appellatus, cum illi magis improbitas conueniret, perfunctus, ad ſacrilegam & magis deteſtabilem, ſiue pectus rerum auidum & inſatiabile, ſiue inflatus, plusquam humana ſuperbia animus id cauſabat, arma vertit: & notabiles pecuniarum ſummas & ſubuentiones, a *Thoma* Epiſcopo & Clero *Wratislauienſi*, ſibi dari ſtricto mandato imperauit. Quæ cum non præſtarentur, magna furia actus, *Othmuchovv* caſtrum Epiſcopale primum, deinde oppidum *Niſſa* Eccleſiæ capit. Et quaſi ea parua eſſent, omnium aliorum caſtrorum, oppidorum, villarum, quæ ad Epiſcopum *Wratislauienſem* aut eius Clerum pertinebant, poſſeſſionem, per ſatellites ſuos, expulſis inde tenutariis & Officialibus Epiſcopalibus & Eccleſiaſticis, apprehendit. Decimas inſuper vniuerſas in ſuo Principatu (quæ ſoli Deo in ſignum vniuerſalis Dominii noſcuntur reſeruatæ) ſub graui interminatione & pœna, iuſſit ſibi præſtari. Habebat inſuper Epiſcopus & Eccleſia *Wratislauienſis* caſtrum *Eudelſten*, in certa pecuniæ ſumma ſibi obligatum, ad illud quoque rapaces manus extendens, in ſuam redegit ditionem. Tot aduerſitatibus & perſecutionibus ſub vno tempore in Eccleſiam *Wratislauienſem* in cuiusdam tempeſtatis & procellæ modum coortis, *Thomas Wratislauienſis* Epiſcopus prouiſurus, honeſtos nuncios ex Prælatis & Canonicis *Wratislauienſibus*, ad *Henricum* Ducem *Wratislauienſem* mittit, pro reſtitutione bonorum rogaturos. Qui etſi humiliter & ſubmiſſe legationem ſuam illi denunciaſſent, ſuperbum tamen & minarum plenum retulerunt reſponſum. Miſſi & alii, itemque alii, & cum in eodem ſuperbiæ & furoris tenore perſtare Ducem *Henricum* monſtraſſent, ad extremum *Thomas* ipſe *Wratislauienſis* Epiſcopus, ad mitigandum ſæuum & trucem animum, ire pergit. Sed à Duce *Henrico*, quamuis blandè & manſuetè iuſtas preces ingeminaſſet, aſperius obrutus, *Iacobo Svvinka Gneſnenſi* Archiepiſcopo ſuo Metropolitano, per literas & nuncios, ſuas & Eccleſiæ ſuæ *Wratislauienſis* preſſuras, prouiſionem flagitans, intimat. Qui calamitatibus Eccleſiæ *Wratislauienſis* paterno & benigno affectu compaſſus, pro ſacra Epiphaniarum die anni ſubſequentis, neque enim temporis qualitas celerius patiebatur rem obiri, Synodum Prouincialem *Łancitiæ* inſtituit, & omnes Prouinciales Epiſcopos ad illam inuitat, tam deteſtabili rei, ne in effectum procederet, occurſurus.

bona Eccleſiæ Wratislauienſis, vi capit

& decimas ſibi dari iubet.

Quæ cum requiſitus non reſtitueret,

1284.

Synodus prouincialis Lancitiæ indicitur.

Quarto decimo Calend. Iunii *Przemislaus Sprotauienſis* Dux, in *Zegano* oppido ſortis ſuæ monaſterium ordinis * * * * ad petitionem & inſtantiam *Alberti* Plebani *Zeganenſis* fundat & erigit, & condignam illi dotem de villis & introitibus Ducalibus largitur.

Mortuo *Manegoldo* Cruciferorum Magiſtro, *Burcardus* de *Svvanden* ſurrogatur. Qui illius probitatis exſtitit, vt etiam ciuitati *Accon* in terra Sancta, diuturna obſeſſione *Saracenica* laboranti, depulſis barbaris ſuccurreret. Poſt paucos verò dies de Officio Fratribus nequicquam flexis genibus rogantibus, cedit, & *Ioannitarum* Ordinem aſſumit. In quo parum grauidè & prouidè habitus, Officium in *Pruſſia* repetere conatus, repulſam paſſus eſt. In cuius locum *Mamer* de *Querinuorth*, natione *Saxo*, ſubſtituitur.

Saraceni ex Acco depelluntur.

1285.

Epiphaniarum feſto adueniente, *Gneſnenſis* Archiepiſcopus *Iacobus Svvinka* in *Łancitienſi* oppido Synodum tenuit Prouincialem. In qua *Paulo Cracouienſi*, *Ioanne Poſnanienſi*, *Vislao Wladislauienſi*, & *Volmiro Lubucenſi*, Epiſcopis, cæterisque inferioribus Prælatis & Abbatibus in notabili multitudine conuenientibus, cauſa *Wratislauienſis* Eccleſiæ, per *Henricum* quartum *Wratislauienſem* Ducem anguſtiatæ & oppreſſæ, tractari & agi coëpta eſt. Et quoniam omni modeſtia erga tyrannum *Henricum*, *Thomas Wratislauienſis* Epiſcopus docuit ſe ſubmiſſius, etiam qua Pontificalem dignitatem decuerat, vſum fuiſſe, *Iacobus Svvinka Gneſnenſis* Archiepiſcopus, de Cœpiſcoporum ſuorum votis & conſilio, Proceſſu ſummario contra tyrannum inſtaurato, ipſum & omnes ſuos ſatellites, familiares, & adhærentes, & ſingulos qui eidem præſtarent conſilium, auxilium, & fauorem pro violentia & oppreſſione, quam Eccleſiæ *Wratislauienſi* intulerat, cenſuras Eccleſiaſticas extendit & aggrauat, & tam *Wratislauienſem* ciuitatem, quàm omnia loca alia Principatus ſui *Wratislauienſis*, Eccleſiaſtico ſupponit Interdicto. Quod etſi mandatis ſui Metropolitani iuſtiſſimis parendo, vniuerſæ Eccleſiæ, vniuerſaque monaſteria *Wratislauienſis* ciuitatis & diœceſis obſeruaſſent, & organa Diuinæ laudis ſuſpendiſſent, ſoli Fratres *S. Franciſci* ordinis Minorum in monaſterio Sancti *Iacobi Wratislauiæ*, illud obſeruare contempſerunt. Sed pro Ducis *Henrici* & ciuium *Wratislauienſium* fauore & beneplacito, non compatiendo quemadmodum cætera nobilia & iuſta membra, capiti, publicè & notoriè profanabant. Eiectus eſt igitur tam Epiſcopus, quàm omnis clerus *Wratislauienſis*, eiecti & Fratres Prædicatores (quos honoris & virtutis cauſa nomino) de *Wratislauienſi* ciuitate & aliis oppidis, atque villis, per Ducem *Henricum* & ciues *Wratislauienſes*, qui ſecum vna ſentiebant, & ſuam fouebant mulcebantque contumaciam & tyrannidem. Et omnes in exilium acti, in *Poloniæ* diœceſes ſeceſſerant, & illic per omne tempus, quo perſecutionis detonabat procella, a *Polonicæ* Eccleſiæ Pontificibus, Prælatis, & Clero, benignè & humanè recollecti, & habiti, morabantur. Soli Minores Fratres humana & temporalia lucra ſectati, non ſine ſua & ordinis ſui nota & ignominia ſempiterna, non apud illa ſolùm, ſed etiam apud præſentia & futura ſecula, deteſtabilem memoriam habituri, reperti ſunt, qui Eccleſiaſticæ doctrinæ neruo temerato, miſerabiliter ſe inquinauerant, & tyranno *Henrico* Duci, eiusque ſatellitibus, & ciuibus *Wratislauienſibus*, per aſſiſtentiam addixerant. Apud quos plus valere viſa ſunt humana quàm Diuina, & iuſſis ſalutiferis præſtantiores victimæ. *Thomas* autem Epiſcopus *Wratislauienſis* ſuam & Cleri iniuriam repreſſurus, ad *Lugdunenſe* Concilium ſe perſonaliter contulit, ſed cum quoque illic ſperatum non offendiſſet remedium, Dux quippe *Wratislauienſis Henricus*, miſſis Procuratoribus, abſolutionem a cenſuris & interdicto *Gneſnenſis* Archiepiſcopi, obtinuit, nulla ſatisfactione de damnis & malis, quorum non erat numerus, *Thomæ* Epiſcopo impenſa, in *Poloniam* & *Lugduno* mœſtus rediit, & in *Ratibor* a Duce *Wladislao Opolienſi* recollectus habitauit.

Henricus Probus eiusque terræ Eccleſiaſtico ſupponuntur interdicto.

quod fratres Minores Wratislauiæ non obſeruant.

1285.

A quo Dux abſoluitur, nulla ſatisfactione Epiſcopo data.

Sedata paullulum, ſiue potius per externa & barbarica bella dilata & condita, militaris contrà *Leſtkonem nigrum Cracouienſem & Sandomirienſem* Ducem, ſeditio atque rebellio, quieſcentibus bellis, maiori rurſus turbine erupit, & tam *Paulo Cracouienſi* Epiſcopo, quàm *Warſzio* Caſtellano, *Zegotha* Palatino, *Cracouienſibus*, *Ianusſio* Palatino, *Criſtino* Caſtellano, *Sandomirienſibus*, cæterisque Primoribus Baronibus terrarum *Cracouienſis* & *Sandomirienſis*, in illius deiectionem, & *Conradi Maſouiæ* & *Czirnenſis* Ducis inſtitutionem vno voto vnò quoque tenore conſpirantibus, *Conradus* præfatus *Maſouiæ* & *Czirnenſis* Dux, notabilibus fretus copiis, primum *Zavvichoſt*, deinde *Sandomiriam*, *Paulo Cracouienſi* Epiſcopo, qui captiuitatis ſuæ vltum iri parans moleſtias, eam procellam excitauerat, ab omnibus aliis Baronibus, obuiam illi euntibus, aduenit. Vbi diebus aliquot, magno celebrato conuentu, in verba ſua ab vniuerſis *Cracouienſibus*, *Sandomirienſibus*, & *Lublinenſibus*, militibus iuratum eſt, & omnium caſtrorũ, ciuitatum, & munitionum facta deditio. Vna ſola *Cracouienſis* arx & vrbs reſtabat, in qua ſe *Leſtko niger* Dux cum *Griphina* conſorte, & paucis admodum familiaribus, a cæteris, ne illis perfidiæ eſſet ſi ſecum ſentirent, deſertus, continebat. Ad eam quoque comprehendendam, *Conradus Maſouiæ* & *Czirnenſis* Dux, ex *Sandomiria* cum copiis, à *Paulo Cracouienſi* Epiſcopo, & Baronibus, & militibus *Cracouienſibus* & *Sandomirienſibus* conſultus, ire pergit, vnam victoriam in vno ſolo *Leſtkonis nigri* Ducis corpore, ſi capi poſſet, autumans conſiſtere. Pernicioſa difficultate vndique *Leſtko niger* Dux coarctatus, vario æſtu mentis fluctuans, quid ſibi agendum reſtaret, mœſtus & conſilii inops, deliberabat, deliberationem autem metus, & denunciatio hoſtilis aduentus, intercipiebat. Arcem quidem *Cracouienſem*, forti defenſorum & militum præſidio locandam eſſe, & ratio & neceſſitas ſuadebant: quatenus ea velut capitali retenta, cætera facilius in ditionem redirent. Sed id quoque conſilium militum defectio & eorum qui remanſerant paucitas, difficilius faciebant. Salubri tandem conſilio *Leſtko niger* Dux inſpiratus, ad *Cracouienſes* ciues *Teutonicos* ſe conuertit, & tam Ducissam *Griphinam* ſuam conſortem, quàm arcem in eorum fidem & tuitionem committit, pollicitus *fidem eorum in neceſſitatis articulo præſtitam, debellatis hoſtibus, abundè ſe præmiaturum*: ipſe cum paucis, arce ciuibus *Cracouienſibus* tradita, ſuæ deiectionis iniuriam amplexatus, in *Hungariam* ad *Wladislaum Hungariæ* Regem, auxilia quæſiturus, quantò celeriori poteſt curſu, quatuordecima die Iulii ex *Cracouia* egreſſus, contendit. *Cracouienſes* autem ciues aduerſus *Conradum Maſouiæ* Ducem, aduerſus quoque priores Barones & proprios milites defendere ciuitatem, quòd & humiles illius tunc muri, & parum prouiſa mœnia eſſent, & tam arcis quàm ciuitatis tuitio, pro vno eodemque tempore, periculoſa videretur, diffiſi, ciuitate deſerta, cum vxoribus, pignoribus & fortunis, ſe in arcem recipiunt, contra quoslibet impetus eam tutaturi. Aduenit tandem cum exercitu *Conradus Maſouiæ* Dux, & vrbem vacuam offendens, in eam ſe recepit. Mittit deinde Barones ad ciues *Cracouienſes Teutonicos* arcem obſeruantes, familiares & notos illis milites, qui monerent, *vt arce reddita, & ipſi in Conradi, quem vniuerſale & concors Baronum & militarium decretum pro Duce delegiſſet, ditionem venirent, neque a communi voluntate militum deſiperent, iuſtum & fauorabilem Ducem Conradum, in eorumque votis ſi quæ poſtulare vellent, clementem & propitium, iuxta & amplius quam Leſtkonem nigrum, ſi ſecum vnâ ſentire cœperint, habituri, præſentis quoque facinoris impunitatem perpetuam; ſin minus, iratum & formidabilem relaturi.* Paruo temporis ſpatio ciues *Cracouienſes* ad deliberationem ſumpto reſpondent: *non licere illis propter iusiurandi Sacramentum, quod omnibus Baronibus Cracouienſibus & Sandomirienſibus Leſtkoni nigro Duci præſtantibus, & ipſi præſtiterant, nouo ſe polluere periurio, & Leſtkone viuente, in Conradi ditionem concedere; non eſſe rem ſuæ conditionis ſuique iuris, obedientiam ſemel præſtitam, Leſtkone ſuperſtite, variare. Deſinerent eos ad rem illam aſciſcere velle, quam integram, cum illi primum non deliberaſſent, ſi nihil de fide ſemel*

Deiecto Leſtkone nigro imperium Conradi Maſouiæ Duci defertur.

1285.

1285.

Lestkoni nigro Duci & Domino suo præstita, etiamsi extrema vrgerentur pericula, mutaturos. Ea ciuium *Cracouiensium* responsione, A tam *Conradus Masouiæ* Dux, quam *Cracouienses* & *Sandomirienses* Barones exacerbati, cum arcis *Cracouiensis* impugnatio, & conquisitio, non minus difficilis quàm periculosa videretur, conceptas responsione ciuium *Cracouiensium* iras, in tecta eorum innocua vertunt, & igne in locis pluribus adhibito, *Cracouiensem* vrbem sæuissimo incendio conflagrant: cuius quondam structuras & ornatum magnopere a Deo, animorum vices versante fortuna, fulsisse optabant. Interim dum ea *Cracouiæ* agebantur, *Lestko niger* Dux cum *Hungarorum* & *Comanorum* exercitu, ex *Pannonia* redibat, *Wladislaus* quippe *Hungariæ* Rex, afflictæ fortunæ suæ compassus, & præstan- B tiores ex Curiensibus suis tam *Hungaros* & *Comanos*, auxilium & restitutionem in Principatus sibi præstituros, secum transmisit, & insuper hortatus est, ad bellum capessendum propere incumbere. Huius quoque rei gratia *Conradus Masouiæ* Dux sibi occursurus, & prælium cum eo conserturus, ex *Cracouia* mouit castra, ratus se cum frequentibus suis copiis facile *Hungarorum* & *Comanorum* paucitatem oppressurum, spei tamen suæ aduersus effectus respondit. In campis siquidem villæ *Boguczice*, haud procul a flumine *Raba*, cum *Lestkone nigro* Duce, & *Hungaris Comanisque* suis adiutoribus collatis signis, secunda die Augusti, cum occasio ipsa nec C differendi nec retardandi occasionem daret, pugnans, superatus atque victus est. Et strage magna vtrinque proueniente, *Lestkoni nigro*, qui iusta arma induerat, cessit victoria. *Conradus Masouiæ* Dux, in aliquorum suorum militum paucitate, quam in hoste contempserat, effugiens, non prius fugam sistere voluit, donec in *Masouiam* & castra eius se recepit. Errorem autem suum, ea clade, quam Diuinitus prout erat, rebatur accidisse, perculsus, recognoscens, impetitionem *Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Principatuum, velut iniustam & deformem, omisit. *Lestko niger* Dux, *Hungaris & Comanis*, a quibus vsque *Cracouiam* deductus est, pro opera quam in prælio nauauerant, munifice remuneratis, & in *Pannonias* remissis, victoria modestissime vsus, & captos Barones in libertatem restituit, & profugas veniam deprecantes, in priorem statum & gratiam admisit. Expertus tunc in se *Lestko niger* Dux *Cracouiensis*, quod quisque qui Reipub. administrationem susceperit, inuidias, obtrectationes, odia, seditiones, repulsas, exilia cædesque subeat, oportet. Ciuibus autem *Cracouiensibus*, qui & arcem illi conseruauerant, & nulla aduersitate ab illius fide poterant diuelli, multas libertates præstitit, & *Cracouiensem* ciuitatem, fossatis, vallis, turribus, & muris muniri, & a solis *Theutonicis* illius regimen & gubernationem obtineri & dirigi, (Baronibus & militibus magna execra- A tione & stomachatione rem improbantibus, ne quando aduersus se calcitrarent,) illis permisit. Tanta denique charitate *Lestko niger Teutonicos Cracouienses* ciues ab eo tempore extulit & coluit, vt se tam coma, quam habitu & moribus conformaret illorum.

Sed Conradus a Lestkone vincitur, & in terram suam Conradus Masouiæ Dux, redit.

1285.

Russiam Masouitæ, deinde Rutheni Masouiam, vastant.

Boleslaus Masouiæ Dux, filius *Semouiti*, potentiis gentium suarum, tam ex equite quàm pedite contractis, terram *Russiæ* ingressus, illam spoliis, igne, & cædibus vastat, & magna spolia in *Masouiam* refert. Cuius exercitu ad propria dilapso, *Rutheni Masouiam* repentina irruptione ingressi, illam vastant, & *Boleslao Masouiæ* Duce detrectante pugnam, spolia & ipsi frequentia in *Russiam* B referunt.

Henricus Dux Wratislauiensis in suos sæuit.

Nondum vna tyrannide *Henricus* quartus *Wratislauiensis* Dux perfunctus, alteram orsus. *Ioannem Niemczicz*, & germanum suum *Petrum*, item *Sbilutonem*, militares & innocentes viros, quod de violentia Ecclesiæ *Wratislauiensi* illata ab eis reprehensus fuerit, trucidat. *Sandiuogium* vero *Ioannis* Palatini *Posnaniensis* filium, qui illi *Calissiensem* arcem tradiderat, item *Beniamin* militem captiuat, & in carcerem atque vincula coniicit. Quos omnium æstimatione exstinxisse creditus, vitæ tandem & libertati reddidit.

Przemislaus Posnan. Dux filiam Regis Sueciæ sumit vxorem.

Successorem & hæredem *Przemislaus* C *Maioris Poloniæ* Dux exæstuans relinquere, cuius rei contemplatione & respectu, *Lukierdim* consortem suam, velut sterilem, insimulatus est per satellites suos iugulo sustulisse, *Rikßam* virginem filiam *Sueciæ* Regis accipit in vxorem. Et vndecima Octobris die adductam, *Posnaniæ* nuptiarum celebrat solennitatem. De iugulatione autem vxoris præfatæ Ducis *Przemislai Lukierdis*, quæ erat ex prosapia Marchionum *Brandeburgensis* progenita, in execrationem tam fœdi sceleris, Deo permittente, carmina vulgaria, ab agrestibus ruditer composita, lingua *Polonica* vsque ad nostra tempora canebantur. In quibus præfata *Lukierdis* obsecrabat Ducem D *Przemislaum*, sibi vitam non eripi, sed in paternam domum etiam in pannis vilibus deduci.

Vermes in Prussia pestiferi.

Pestiferi vermes, caudas velut cancri habentes, in terra *Prussiæ* in magna multitudine in fine mensis Iunii ebulliunt, & plures mortales suo tactu extinguunt, adeo enim eorum tactus lethalis extitit, vt quemcumque rostro pupugerint, altero aut tertio die exanimabatur.

Tartari Hungariam vastant,

Maiori pernicie *Hungaria* à *Tartaris*, quam *Prussia* a vermibus afflicta est. Hi siquidem a *Comanis*, quos *Hungari* vicerant, instigati, in *Hungariam* infra octauas Epiphaniarum adueniunt, & cædibus spoliisque eam

1285.

eam vsque ad *Pesth* & *Budam* peruastant, tanta freti multitudine, vt *Wladislaus Hungariæ* Rex congredi cum illis timuerit. Diutius autem A *Tartari* in *Pannoniis* vsque post festum Paschæ commorati, tantum *Hungaris* dispendium intulerant, vt pecoribus & iumentis deficientibus, homines bigas & aratra trahendo, vicem pecorum supplerent. Grandis tandem mortalitas, quæ multa eorum millia extinxit, secedere illos ex *Pannoniis* coëgit. Inuaserunt eo anno *Tartari* Imperium *Constantinopolitanum*, multasque terras Imperii, cæde ingenti in hominibus facta occuparunt.

& quasdam Imperij CP. terras occupant.

Martino IV Papæ succedit Honorius IV.

Feria quarta infra octauas Dominicæ Resurrectionis, quinto Calend. Aprilis, *Martinus* quartus Papa, apud *Perusium*, tribus annis sedens, moritur, & in maiori Ecclesia sepelitur. B Cui *Iacobus* de *Sabello* Diaconus Cardinalis, natione *Romanus*, de domo *Sabellorum* antiquo genere, *Honorius* quartus vocatus succedit. Vir sapiens & nulli nociuus. Qui post creationem *Romam* recedit, & iuxta Sanctam *Sabinam* in monte *Auentino* fabricat Palatia; pridie mensis Aprilis apud *Perusium* in Papam electus. Quarta verò die mensis Maii per *Latinensem Hostiensem* Cardinalem, primùm in sacerdotem promotus, & tandem in Summum Pontificem consecratus est.

Kunegundis Regina *Bohemiæ*, relicta *Othokari* Regis, & consors *Zawißy* de *Rozemberg*, nona Septembris diem obiit, & apud Sanctum *Franciscum Pragæ* sepulta.

1286.

Conradus Masouiæ Dux castrum Gostinin conquirit.

Indignè & molestè ferens *Conradus Maso-* C *uiæ* & *Czirnensis* Dux, castrum & districtum *Gostinin*, à sua sorte & Ducatu sequestratum esse, & in ditione atque sorte *Wladislai Łoktek*, fratris patruelis *Brzestensis* & *Cuiauiensis* Ducis, consistere, captus illius ambitione; *Lithuanos* & *Ruthenos* in eius captionem subducit & subornat. Cuius vt captio facilius proueniret, nonnullos ex suis in *Gostinin* castrum, tradimentum & fraudem opportuno tempore, de quo inter ipsum & *Lithuanos Ruthenosque* conuenerat, patraturos, submittit. *Lithuanis* itaque & *Ruthenis* ad constitutum diem clanculò & silenter aduenientibus, nauantibus *Conradi* Ducis satellitibus pro tradimento operam, *Lithuani* & *Rutheni* castrum *Gostinin*, D fraude magis *Conradi* Ducis & suorum satellitum, quam robore expugnant & conquirunt, & tanta strage in milites, quos in castro reperierunt, grassati sunt, vt in ore gladii trucidarent plurimos, reliquos in miserabilem ducerent seruitutem. Sexcenti & amplius de ingenuis & agrestibus ea clade aut necati aut capti, castrum *Gostinin* cæde & innocenti Catholicorum sanguine, à barbarorum truculentia effuso, dotatum, *Conradus Masouiæ* & *Czirnensis* Dux accepit. Qui etsi cupidine sua potitus sit, ab vmbris tamen eorum, quorum stragem effecerat, reor illum per quietem identidem vexari. Sed nec diuturna *Conrado Masouiæ* Duci atque militibus suis fuit ea lætitia, hi enim *Lithuani* atque *Rutheni*, qui illum in conqui- A rendo castro *Gostinin* adiuuarunt, sub eiusdem anni spatio *Masouiam* ingressi, & castrum *Sochaczow* conquirunt, & castrum *Płoczko* negligentius custoditum intercipiunt & exurunt; trucidatis vtriusque sexûs hominibus, nonnullis verò in captiuitatem abductis.

1286.

Boleslao Duci Posnan. nascitur filia.

Magna spe; magnaque expectatione, *Przemislaum maioris Poloniæ* Ducem; de futura virili prole, Ducissa & consorte sua *Rikscha* porrigente in dies vterum, exultantem; fœmineus partus ab ea, prima Septembris die editus, à spe & hilaritate deiecit. Baptismalium tamen solennitatem *Posnaniæ* celebrans, à Prælatis & Baronibus quos inuitauerat, etiam viri- B lem sexum sperare iussus, coniugis nomen nouæ filiæ *Rikscha* imposuit.

Wladislaus Łoktek

Stragem suorum militum & hominum in castro suo *Gostinin*, per *Lithuanos* & *Ruthenos* patratam, *Wladislaus Łoktek Brzestensis* & *Cuiauiensis* Dux vlturus, simulque castrum *Gostinin* à *Conrado Masouiæ* Duce occupatum recuperaturus, iusta irâ iustaque indignatione in *Conradum Masouiæ* Ducem succensus, qui primùm fratrem suum germanum *Lestkonem nigrum* Ducem de *Cracouiensi* & *Sandomiriensi* Ducatibus exturbare & deiicere conatus est; se denique ex castro *Gostinin* deturbasset, collecto ex pedite & equite exercitu, in *Masouiam* silenti & latenti agmine veniens, castrum *Płocenses* sub intempestæ noctis spatio aggressus; C vigilibus trucidatis & comprehensis expugnat & conquirit; & in suam redigit ditionem. Quod non prius *Conrado* Duci; cuius erat; restituendum duxit, donec Baronum communium, ciuile & domesticum bellum molestius ferentium, & exstinguere pro viribus satagentium, interpositione, & damna singula circa interceptionem castri *Gostinin* illata, sibi soluta sunt, & castrum *Gostinin* redditum.

castrum Płoczko expugnat; & Gostinin recuperat.

Ioannes appellatus *Viskowiecz Posnaniensis* Episcopus, cum propè annis vndecim sedisset, moritur, & in Ecclesia *Posnaniensi* sepelitur. Cui eiusdem nominis, sed alterius appellationis vir *Ioannes*, cognominatus *traditor* aliàs *Herbut* vel *Gerbisch Posnaniensis* Canonicus, D per electionem Canonicam via scrutinii celebratam successit. Quam *Iacobus Swinka* Archiepiscopus *Gnesnensis* confirmans, præfatum electum in *Landa* monasterio Cisterciensis ordinis, in Episcopum consecrauit.

Lithuaniæ Dux Pelusa

Grauiter & iniquo animo *Pelusa Lithuaniæ* Dux ferens iniurias, quæ illi à Principali Duce *Lithuaniæ*, propinquo sanguine sibi iuncto, inferebantur, easque vltum iri æstuans; ad Commendatorem in *Kinsberg*, *Albertum de Missen* secretò veniens, dari sibi per Commendatorem viginti viros; quorum duo erant principales, *Martinus* de *Golin*, & *Conradus* de *Tunil*, in armis exercitatos, ad inferendum molestias Lithuanis, obtinuit. Dumque cum

1286.

Principalem Ducem nuptias agentem cum ſponſa captiuat, reliquos trucidat.

complicibus ſuis præfatis in interiora *Lithuaniæ* perueniſſet, in caſtrum Principalis Ducis, in quod nuptias ex more celebraturi principaliores *Lithuani* conuenerant, nocte irruit, & omnes per ebrietatem & crapulam ſoporatos inueniens, ſeptuaginta Duces & maiores natu, plurimamque aliam multitudinem hominum permiſcui ſexûs occidit. Sponſum verò & ſponſam cum multis matronis & virginibus, captiuos, onuſtos ſpoliis & clenodiis inſignibus, in *Kinsberg* deducit.

Bernardus Legnicenſis Dux, ob corporis agilitatem & robur, *agilis* appellatus, filius *Boleslai Sæui Rogalki* moritur, & in monaſterio *Legnicenſi* fratrum Prædicatorum in ſepulchro paterno ſepelitur.

Tertio Nonas Iulii, *Venceslaus Bohemiæ* Rex, *Iudithãm* filiam *Rudolphi Romanorum* Regis, & Patris ſui *Othokari* occiſoris, quam neceſſitate ductus dudum deſponſauerat, accepit vxorem, & pro dote ciuitas *Egra* illi à *Rudolpho* pignori data eſt. Sororem verò ſuam *Rudolpho* primogenito filio præfati *Rudolphi Romanorum* Regis vice verſa tradit in conſortem. *Iuditha Venceslai* coniunx viro cautior, inimicitias quæ inter *Venceslaum Bohemiæ* Regem, & *Albertum Romanorum* * * * * conſurrexerant, magno labore & ſtudio interpoſito diremit.

1287.

Diſtrictus & caſtrum Olobok à maioris Poloniæ militibus recuperatur.

Maximum & notorium dedecus, prout erat, milites *maioris Poloniæ* rati eſſe, quòd *Henricus Wratislauienſis* Dux, pro reſtitutione caſtri *Caliſſienſis*, quod ſuo tractatu & blandimentis pollicitationibusque, fraude verò *Sandiuogii* filii *Ioannis* Palatini *Poſnanienſis* interceperat, diſtrictum & caſtrum *Olobok* occupat, iniuſſu Ducis ſui *Przemislai*, facto agmine, illuc ire pergunt. Et die quatuordecima Iunii, caſtrum *Olobok*, quod ex conditione fœderis *Przemislaus maioris Poloniæ* Dux ædificare ſuo ſumptu coactus fuerat, expugnare adorti, aliquot de ſuis deſideratis, aliquot vulneratis, magna vi & contentione conquirunt. Et nonnullis militibus *Sleſiæ*, qui illuc pro præſidio relicti erant, trucidatis, cæteros omnes in vincula coniiciunt, & tam caſtrum *Olobok* quam diſtrictum eius, quod *Henricus* quartus ſuo *Wratislauienſi* Ducatui iniuſtè annexuerat, in priſcam reducunt formam, & ſuæ Prouinciæ ſuoque *maioris Poloniæ* Principatui reſtituunt. Eam autem conquiſitionem etſi *Henricus* quartus *Wratislauienſis* Dux acerbè tuliſſet, miſſisque ad *Przemislaum maioris Poloniæ* Ducem fecialibus, caſtrum & diſtrictum *Olobok* ſibi reddi petiiſſet, *Przemislao* tamen reſtitutionem abnuente, ab armis abſtinuit, ſperans ſe dolo non ferro iniuriam ſuam aliquando vlturum.

Huius inſuper anni tempore, vigeſima octaua die menſis Decembris, prædictus *Przemislaus* ſecundus *Maioris Poloniæ* Dux, dum apud *Gneſnam* ageret, *Conradum* Epiſcopum & ſuam Eccleſiam *Lubucenſem*, notabilibus libertatibus donat, ac bona eiusdem Eccleſiæ *Lubucenſis*, ſub ſuo Principatu conſiſtentia, ab omni ſeruitute & angaria *Polonica* libera eſſe decernit.

1287.

Vicini barbari Dobrzinenſem ciuitatem ſpoliant.

Dobrzinenſem terram, quam *Semouitus* Dux quintus, & vltimus *Caſimiri, Cuiauienſis, Łancitienſis*, & *Siradienſis* Ducis filius, quemadmodum in ſuperioribus narrauimus, in ſortem acceperat, *Lithuani, Pruthenti, Samogitæ*, cæterique gentiles, & barbaræ nationes, furtiuo & ſilenti agmine ingreſſæ, primùm principalem ciuitatem *Dobrzin*, die Dominico, ciuibus nihil hoſtile ſuſpicantibus, & Diuinorum officiorum auditione occupatis, comprehendunt. Spoliata deinde & incenſa ciuitate, trucidatis ſenibus & lactentibus, cæteros & in ciuitate & in rure comprehenſos, in miſerabilem captiuitatem abducunt. Cæſorum & occiſorum numerus, ad tria hominum vtriusque ſexûs creditus eſt aſcendiſſe millia.

Leſtko niger

cruce ſe & exercitum ſuum ſignans,

Recentem *Dobrzinenſem* cladem & vaſtationem, ſuas inſuper veteres atque transactas inuaſiones, & iniurias, quæ & *Lublinenſibus* & *Sandomirienſibus* terris, à *Lithuauis, Pruthenis* & *Samogitis*, cæterisque barbaris inferebantur, *Leſtko niger, Cracouienſis, Sandomirienſis*, & *Siradienſis* Dux vltum & reſtrictum iri ſe ſimulans, generalem expeditionem omnibus ſuis Principatibus indicit, & tàm ſe, quàm milites ſuos & ſatellites, cruce ab Apoſtolica Sede, contra *Lithuanos, Pruthenos*, & cæteros barbaros prædicata & conceſſa, ſignat & communit, quaſi in barbaricum bellum, cum copiis equeſtribus & pedeſtribus, profecturus. Congeſto itaque & recenſito exercitu, barbaris omiſſis, in Catholicos ire pergit, & terram *Maſouiæ* Ducis *Conradi*, hoſtis & aduerſarii ſui, fratris patruelis germani, qui illum de Ducatibus *Cracouienſi, Sandomirienſi*, & *Siradienſi* exturbauerat, triplici agmine ingreſſus, crudeli ferocitate eam cædibus, igne & ſpoliis vehementer, omni clementia & pietate exutus, vaſtauit, prædasque pecorum & pecudum plurimas, *Conrado Maſouiæ* Duce neque decernere audente, neque aliquam reſiſtentiam faciente, ex *Maſouia* in Principatus ſuos aduexit.

Maſouiam multis cædibus & ſpoliis affecit.

Quem tamen Deus vltus eſt.

Pro ludibrio autem & ſimultate, quibus in Deum & Catholicos vſus, arma a barbaris in fideles verterat, adeò illum Diuina vltio perſecuta eſt, vt omni felicitate, quam illi propitiatio Diuina, in bellis & actionibus ſuis largiri conſueuerat, amiſſa, cladibus magis quàm victoriis inſignior eſſet. Nam & in ea, quæ contra *Conradum Maſouiæ* Ducem egerat, expeditione, plures inſignes milites & bellatores fluuiis, dum eos ſuperare conantur, ſuffocatos, amiſit. Grandem deinde *Tartarorum* inuaſionem, poſtremò peſtem & epidimiam in vniuerſos graſſantem, item famem, agrorum & frumentorum alluuionem, mortalitatem quadru-

1287.

pedum, mordacitatem beſtiarum & luporum, varias inſuper plagas Dei ſubinuicem ſuccedentes pertulit, vt tàm ſibi quàm poſteris documento ſit, ne quis de cætero Deo & ſuæ religioni mentiatur & illudat, & quod ſine religione arma, quantumcunque potentia, non vincant.

In annum quintum *Thomæ* Epiſcopi, & ſui Cleri *Wratislauienſis*, patrata per *Henricum* quintum *Wratislauienſem* Ducem exiliatio, & tàm ciuitatum, oppidorum, & villarum, quàm decimarum & introituum Eccleſiaſticorum, execranda occupatio tendebatur, tanti tamen temporis ſpatio, ſatietas ſuæ cupiditatis non poterat expleri. Sed nec Eccleſiaſtico interdicto, à *Iacobo Swinka Gneſnenſi* Archiepiſcopo, in terras atque Principatus ſuos promulgato, ambitio ſua & tyrannis nequiuerat reſtringi. Statum denique ſuum Pontificalem *Thomas* Epiſcopus *Wratislauienſis*, & virorum Eccleſiaſticorum, qui ſecum vnà acti erant in exilium, de cenſibus, introitibus, & decimis, in aliorum Ducum *Poloniæ* terris & ditione conſiſtentibus, quos *Henricus Wratislauienſis* Dux occupare non poterat, ſuſtentans, & in oppido *Ratiborienſi* ſuæ *Wratislauienſis* diœceſis domicilium agens, quod tunc à *Wladislao Opolienſi* Duce tenebatur, exilii ſui & ſuorum moleſtias æquanimus perferebat. Conatus illum *Henricus* quartus Dux *Wratislauienſis*, etiam de ſede illa deiicere, multis nunciis & literis *Wladislaum* Ducem ſollicitat, *ne hoſtem & aduerſarium ſuum Thomam Epiſcopum cum Clero Wratislauienſi in oppido ſuo manere ſinat: hoſtem infeſtum, ſi ſecus agendum duxerit, ex ſe habiturus.* Verum cum à *Wladislao Opolienſi* Duce denunciationes ſuas & terrores contemptum & irriſum iri videret, grandi exercitu tam de proprio milite, quàm donatiuo ex pecunia, quâ Eccleſiam *Wratislauienſem* mulctauerat, conducto, terram *Wladislai* Ducis *Opolienſis* hoſtiliter ingreſſus, oppidum *Ratiborienſe*, propter præſentiam *Thomæ* Epiſcopi, & ſui Cleri *Wratislauienſis* obſidione vallauit. Quam etſi ciues ditiores *Ratiborienſes* aliquanto tempore pertuliſſent, & ampliori ſe ſponderent laturos, vulgus tamen permiſcuum in ſubſtantiis & victualibus tenuum, fame maceratum, continuas lacrymas & voces, gemitusque ſuſpirioſos, execrationibus & improperiis refertos, contra *Thomam* Epiſcopum, & ſuum Clerum *Wratislauienſem*, dum fames & deſperatio in dies creſcerent, & præſidium *Wladislaus Opolienſis* Dux, potentiam *Henrici* veritus, ferre cunctando negligeret, emittebat. Quibus *Thomas*, benigna pietate, qua ſemper affluere viſus, commotus, *Satius*, inquit, *eſt me & Clerum meum incidere in manus tyranni, quàm hos innocentes fame conſumi; liberemus extemplò obſeſſos, metu & fame morituros, periculo, & loci huius, qui nos longo tempore ſuſtinuit & aluit, impendentem perniciem, noſtra captiuitate, aut ſi ita viſum cœleſtibus fuerit, morte ſoluamus.* Induit deinde veſtes ſacras, nonnullos quoque ex Clero iubet amici eisdem, ac ſic tiarâ & Pontificalibus inſigniis, cum Clero ſuo vniuerſo exulante, oppido egreſſus, ad caſtra pergit tyranni, iras ſuas ſupremo humilitatis genere placaturus. Cuius tyrannus viſo à longè aduentu, tantò metu diuinitus perculſus eſt, vt de tabernaculo ſuo exiliens, in occurſum Pontificis ocyus procurreret, & corruens pronus in terram, quaſi Diuinum aliquod numen in Epiſcopo videns, & in ſpem illius æternum Pontificem venerans, transgreſſionum ſuarum veniam precaretur. Quem *Thomas* Epiſcopus ex terra eleuans, omnem ſe illi præuaricationem transactam, dummodò in ea contritione & deuotione perſiſteret, obortis lacrymis, ſpondet indulturum. Et poſt flebiles amplexus & oſcula hinc inde vtrinque præſtita, proximam ædem Beato *Nicolao* ſacratam, Dux atque Pontifex absque arbitris ingreſſi, longis & mutuis habitis tractatibus, his demum conditionibus, eoque pacto, pax & reconciliatio, & omnium offenſarum & iniuriarum obliteratio conuenit: *Vt Henricus Dux Wratislauienſis caſtra, ciuitates, oppida, villas, decimas, & quascumque ſortes Eccleſiaſticas, quas occupauerat, Thomæ Epiſcopo & ſuo Clero Wratislauienſi redderet, & pro perceptis ſatisfactione condigna impenſa, amplas libertates & immunitates Eccleſiæ Wratislauienſi, ſcelus commiſſum expiando, conferret.*

Reconciliatio inter Henricum Probum & Ep. Wratislauienſem.

Ea reconciliatione ſecuta, ſublato & relaxato per *Gneſnenſem* Archiepiſcopum *Iacobum Svvinka* interdicto, & Dux *Henricus* abſolutus eſt, & Diuina Officia in eius Principatu reſumi cœpta. *Thomas* denique Epiſcopus *Wratislauienſis* beneficii & hoſpitalitatis, à *Wladislao* Duce *Opolienſi*, exiliationis tempore, ſibi & Clero ſuo præſtitorum memor, Eccleſiam Collegiatam ſub titulo *S. Thomæ Canthuarienſis*, in caſtro *Ratiborienſi*, à *Wladislao* rogatus fundat, eamque decimis menſæ Epiſcopalis *Wratislauienſis* dotat. Quæ proceſſu temporis ex arce in oppidum transuecta eſt, & plures Præbendæ largitione Ducum *Ratiborienſium* in ea circa translationem fundatæ.

Tartari in Poloniam irrumpunt, eamq; vaſtant.

Ferociſſima gens *Tartarorum, Pſeudo-Machometi* ſpurciſſimos & deteſtabiles ritus profeſſa, tam actione quàm nomine Chriſtiano nomini inimica, dum in ſedibus ſuis fame & inediâ vexaretur, in graui multitudine in terras *Polonorum*, famem ſedatura, Ducibus *Nogay* & *Thelebuga*, proceſſit. Et *Ruthenorum* quidem terris, per quas iter agebat, tributa illi iam tunc reddentibus, aliquantiſper victualium receptione, vt famem excluderet, vexatis, primùm in *Lublinenſem* & *Maſouiæ*, expoſt in *Sandomiriæ*, *Siradiæ*, & *Cracouiæ* oras & terras, in locuſtarum numerum & morem, pluribus agminibus diſpartita,

1287.

XI Decembris die, quamuis fortissimis & maximis frigoribus, & densissimis niuibus, oras omnes *Polonicas* prementibus, peruenit. Et pluribus monasteriis, Ecclesiis, & munitionibus in quas se homines abdiderant, conquisitis & incensis, à castro & ciuitate *Sandomiriensi*, in cuius conquisitione dies aliquot immorabantur, cum ignominia & strage repulsa est, militibus qui in præsidio erant, arcem & ciuitatem strenuè protegentibus. A monasterio insuper Sanctæ *Crucis*, *Calui montis* exercitus *Tartaricus* se continuit, neque illum locum, suadentibus *Ruthenis* qui in eorum comitatu erant, violare, sed nec attingere, si secus facerent, non euasuri, præsumpsit. Applicauerunt posthæc in vigilia *Natiuitatis Christi Cracouiam*, & illam expugnare orsi, dum aliquot insignes pugnatores amisissent, magno vlulatu edito ab ea discedunt, & populationem ac spolium latius per vicos & rura, neminem credentes suæ multitudini posse aut audere resistere, extendunt. Potuisset *Lestko niger Cracouiensis* Dux, palantes per agros, *Tartaros* æquo loco, visa opportunitate, inuadere, sed & multitudo niuium, & militum fractus animus, obstabant. Metu itaque nimio *Lestko niger* Dux correptus, & de viribus suis & militum suorum diffidens, in *Hungariam* secessionem, cum coniuge *Griphina*, & nonnullis Baronibus, fecit. Propter quod *Tartari*, ex captiuis Ducem *Lestkonem* in *Hungariam* secessisse docti, omnem *Cracouiensis* terræ oram, versus *Sandecz* sitam, & vsque ad *Alpes Pannonicas* licentiùs vastabant. Sub quo quidem tam miserabili tempore, felix Ducissa *Kinga*, *Boleslai* olim *Cracouiensis* Ducis, vocati *Pudici*, relicta, cum septuaginta monialium *Sandecensium* cœtu, nec non & duabus germanis suis *Iolenta Boleslai Pii Calissiensis* Ducis, & *Constantia Danielis Russiæ* Regis relictis, quæ & ipsæ sacram religionem & habitum induerant, multisque Sacerdotibus & militibus, in castrum *Pieniny*, quod supra fluuium *Dunaiecz*, & propè oppidum *Krosczienko*, consistens, situm habet natura & arte munitissimum, vno tantum angusto transitu adibile, se contulit, & illic per tempus vastationis *Tartaricæ* secura mansit. Ad quod licet *Tartari* applicuissent cum exercitu, non tamen illud audebant, nedum impugnare, sed nec contingere, Diuinitate illis immittente pauorem. Sed nec monasterium suum quod deseruerat, fuit à barbaris aut incensum aut violatum, efferatam barbariem, prece & merito felicis Ducissæ *Kingæ*, restringente. Terris itaque nominatis, populo Christiano & pecore enormiter spoliatis, senibus, Sacerdotibus, & lactantibus trucidatis, tam ingentem hominum vtriusque sexus, generis *Polonici*, prædam cepisse comperti sunt, vt prædâ apud ciuitatem *Wladimiriensem* partitâ, viginti vnum millia de virginibus iuuenculis, nondum nuptis, fuêre numerata. Ex quo vno magnitudo cæterorum virorum, fœminarum, & paruulorum in captiuitatem abductorum, poterit, iustiori habita æstimatione, censeri. Genus autem pugnæ, quo *Tartari* in bellis vtuntur, à cæteris nationibus diuersum est. Pugnant siquidem eminus, in gyrum iaciendo sagittas in hostes, præcurrentibus equis aut terga dantibus. Sæpè etiam fugam simulant, vt incautè persequentes, aut vulneribus, aut oppressione circumueniant. Timpanis non tubis vtuntur. Plerumque in ipso certaminis ardore, prælia ideò deserunt, vt paullò post repetant, vt cum te maximè vicisse putes, tunc tibi discrimen subeundum sit grauius. Ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia. Prædarum, spoliorum, & largitionum auidi, natura taciti, sed in externos aut domesticos motus inquieti, in libidinem & crapulam cæterasque voluptates proiecti. Fides dicti promissiq; nulla, nisi quatenus expedit.

Zemomisl Cuiauiæ Dux moritur.

Zemomisl Cuiauiæ alias *Wladislauiensis* Dux, filius *Casimiri Cuiauiensis*, *Lanciciensis*, & *Sandomiriensis* Ducis, annis duodecim exilium de Ducatu suo, quòd *Polonos* odire, *Almanos* fouere, & illos *Polonis* præferre solitus erat; iura militarium temerare, hæreditates eorum occupare, & genus *Polonicum* eliminare de terra, perferens, primâ Octobris die mortuus, nullos liberos relinquens. Cuius Ducatûs portio, ad possessionem fratrum superstitum peruenit.

Honorius IV Papa moritur.

Idibus Aprilis, *Honorius* Papa quartus, cum annis duobus & diebus aliquot sedisset, *Romæ* apud Sanctam *Sabinam* moritur, & in Ecclesia *S. Petri* sepelitur. Inclusis autem pro alterius electione Cardinalibus, & septem ex eis, propter temporis qualitatem calidam, mortuis, cæteris qui supererant in varia loca abeuntibus, substitutio Papæ in annum alterum erat intermissa.

1288.

Siradiensis Palatinus iussu Lestkonis nigri Masouiam impunè peruastat,

Furoris & indignationis facibus dudum contra *Conradum Masouiæ* Ducem patruelem fratrem, *Lestko niger*, *Cracouiensis*, *Sandomiriensis*, & *Siradiensis* Dux, exæstuans, alteram in illum & terras suas expeditionem, dum superior parum prosperè cessisset, moliebatur. Verùm *Cracouiensibus* & *Sandomiriensibus* militibus, quòd & bello eodem iam perfuncti, & clade *Tartaricâ* plurimùm vexati erant, militiam huiusmodi detrectantibus, *Lestko niger* Dux, iras suas in *Conradum Masouiæ* Ducem satagens explere, Palatinum *Siradiensem Matthæum*, & terræ tantummodò *Siradiensis* milites, qui minùs vastationis à *Tartaris* pertulerant, contra *Conradum Masouiæ* Ducem destinat. Qui etsi Ducis sui *Lestkonis nigri*, mandata tam fideliter quàm feliciter exequens, vniuersam ferè *Masouiam* spoliis & incendiis peruastasset, *Conrado Masouiæ* Duce, vel ex industria, vel ex impotentia, incertum est, defensionem & repressionem negli-

1288.

gligente, & belli quod gereret, *Matthæum* Palatinum *Siradiensem* sinendo fortunâ defungi, ad extremùm tamen grandis periculi & infelicitatis discrimine *Matthæus Siradiensis* Palatinus, & suus exercitus perculsus est. *Masouiæ* siquidem terra peruastata, agmine ex præda & pecore onusto, & incomposito ordine procedente, *Masouiæ* Dux *Conradus*, cum militum & agrestium, damna & incendia passorum, multitudine, opportunitatem benè gerendæ rei multifariè inuestigans & explorans, per inuia & abdita loca, quo faciliùs hostes falleret, sectabatur.

quem Conradus Masouiæ Dux inuadit,

In confinio tandem *Masouiæ* præfatum *Matthæum* Palatinum *Siradiensem*, & exercitum eius, statiua agentem, apud quem per crebros exploratores, didicerat omnia, vt fit, à re benè gesta, in negligentiam versa & soluta, securè, & custodiis non prouisum, quiescentem, in diluculo, septimo Calend. Iulii, inuadit, stratosque somno & fatiga milites, repentina inuasione adeò perterruit, vt pauci rationis & memoriæ compotes correptis armis, velut lymphantes & attoniti discurrerent, cæteri pauore perculsi fugam maturarent.

occidit,

Matthæus Palatinus *Siradiensis*, Dux exercitûs, cum paucis militibus qui ad se confluxerant, constanter se certamini ingerens, multæ probitatis signis editis, pugnans occiditur. Eadem & militum suorum erat fortuna.

& multis captis prædam excussit.

Conradus Masouiæ Dux, facili negotio *Siradiensi* exercitu fuso & debellato, & hostium castris, fortunis, armisq; potitus est, & omnem prædam de terris suis abactam, nonnullis etiam *Siradiensibus* militibus captis, recuperauit.

Zophia genere *Lithuana*, consors *Boleslai* filii *Semouiti Masouiæ* Ducis, fœmina raræ pietatis & deuotionis in Deum, moritur, & in *Plocensi* Ecclesia sepelitur.

Pestis in Russia.

Ingens pestis & mortalitas in plerisq; *Russiæ* terris inualescens, plurimos mortales in sexu vtroque extinxit: quæ non ex cœlestium influentia, neque contagione aut auræ afflatu causata, sed ex aquis malignitate *Tartarorum*, quos *Rutheni* superiori anno in vastandis *Polonorum* regionibus adiuuerant, seque illis associauerant, infectis, scita est iustissimo Dei iudicio prouenisse, vt *Rutheni* pessimi sui obsequii *Tartaris* in debellatione præstiti, condignam reciperent mercedem, pessimo genere exitii ab his conficiendi, quibus contra Catholicos, qui & ipsi Catholici æstimari volunt, præsidium tulerant. *Tartari* siquidem post partitam, & in varias nationes venundatam, ex captiuis *Polonis* sexus permiscui prædam, terris *Russiæ* excessuri, & *Ruthenis* clandestinam, dum apertam, prohibentibus suis Ducibus, nequirent, perniciem irrogaturi, vndas eorum & flumina hoc modo inficiunt. Corda siquidem Christianorum hominum *Polonorum*, ex captiuorum grege, quos pro sortilegiorum, diuinationum, incantationum, & auguriorum officiis, quibus gens illa magnoperè dedita est, peragendis, plus quam centum numero occiderant, de cadaueribus occisorum extracta, fortissimis venenis inebriant & inficiunt, & tam in profluentes & stagnantes aquas, verubus & lignis in longum proiectis, vt diutius durarent, imposita, immergunt. A quibus aquæ infectæ, adeò in *Ruthenos* qui aquas illas quocumque vsu contingebant, venenum & morbos vulgauerant, vt subitò procumbentes, nullis antidotis profectum afferentibus releuati, occiderint. Serò tandem & plurimis per tabem in corpora ingestam consumptis, latens malum deprehensum est, & aquarum vsus velut fatalis & pestifer à *Ruthenis* fastiditus.

Nicolaus IV. in Papam eligitur.

Vigesima secunda Februarii die, Cardinales, qui ex infectione apud conclauim prouenientes, mortem euaserant, iterum conclaue, viribus resumptis, pro eligendo Summo Pontifice ingressi, fratrem *Hieronymum* ordinis Minorum Presbyterum Cardinalem, virum religiosum, & ab omni carnalitate in nepotes & consanguineos secretum, ex *Marchia Anchonitana* ex ciuitate *Extulo* ortum, *Nicolaum* quartum appellatum in Papam eligunt. Qui illicò ex vrbe se *Reatum* contulit, & vno anno illic immoratus, *Romam* reuersus ad Sanctam *Mariam* maiorem residentiam vsque ad obitum egit.

Quarto Calend. Maii, in die videlicet *S. Vitalis* Martyris, *Wislaus Wladislauiensis* Episcopus, sub tempore & regimine *Engelberti* Abbatis *Bissouiensis*, transtulit monasterium *Bissouiense* de *Bissouia* loco suæ fundationis primario, in locum & villam *Schmeisse*. Quam appellari voluit *Felicem vallem*, quæ hodie vocatur *Koronow*. Monasterium autem præfatum, primùm cœpit in Hospitali in villa supra *Vistam*, è regione ciuitatis antiquæ *Wladislauiensis*, inde *Bischouiam* translatum. Vbi cum annis septuaginta durasset, in *Koronow*, velut locum cultiorem, plures commoditates ob fluuium *Obra*, qui illum præterfluit, habentem, transfertur.

Henricus Probus Wratislauiæ Ecclesiam S. Crucis erigit.

Henricus quartus *Wratislauiensis* Dux, Diuinitatem, quam conscientia meliori mente illustrata & discussa, deprehendit, exiliando *Thomam* Episcopum & Clerum *Wratislauiensem*, bonaque Ecclesiastica tyrannicè occupando, se vehementer offendisse, placaturus, Collegiatam Ecclesiam, in summo *Wratislauiensi*, sub Sanctæ *Crucis* honore & titulo, pulcherrimam & insignem, ædificat, fundat, & erigit, ac certum Prælatorum & Canonicorum numerum, Vicariorumque in eadem, qui iugiter laudes Deo concinerent, & sacrificia offerrent, instituens, dotem vnicuique munificam, de villis & introitibus suis largitur & consignat. In crastino verò huius fundationis, fratres suos patrueles germanos, *Henricum Legnicensem*, vocitatum *Crassum*, & *Boleslaum Swidnicensem*, militari baltheo accinxit. In eam insuper religionem præfatus *Henricus* quartus *Wratislauiensis* Dux, siue præteritæ præuaricationis in Deum, & Ecclesiam recordatio & gehennæ metus, siue orbitas id efficiebat, per-

1288. perductus eſt, vt ciuitatem *Wratislauienſem* cum ſuis ſuburbiis & attinentiis vniuerſis, Eccleſiæ & Epiſcopatui *Wratislauienſi*, perpetuâ & irreuocabili donatione decreuiſſet conferre, niſi *Thomas* Epiſcopus *Wratislauienſis* donationem ipſam, veritus ſe ciuitatem proceſſu dierum, ab hoſtili inuaſione tueri non poſſe, patenter & expreſſè abnuiſſet.

1289. *Leſtkone mortuo*

Variis cladibus & bellis ſub triennii ſpatio infeliciter geſtis, cæteriſque tam domeſticis quàm externis caſibus, ſub idem tempus accidentibus, *Leſtko niger Cracouienſis, Sandomirienſis*, & *Siradienſis* Dux vexatus, graui mœroris & mentis anguſtia angi cœpit adeò, vt ſenſim in viribus deflueret. Altiori deinde morbo & ægritudine correptus, vltima Septembris die, in caſtro *Cracouienſi*, ſacro percepto viatico, animam exhalat, & in monaſterio ordinis Prædicatorum, in parte chori ſiniſtra, quem locum viuens delegerat, iuſto & Ducali honore ſepelitur. Poſt cuius mortem, quoniam non hæredem, non ſuperſtitem, non ſucceſſorem, propter ſimultates, dudum inter illum & Barones, ac militares exortas, reliquerat, bellicus illicò ſtridor, & ciuilis commotio inter *Poloniæ* Principes ebuliuit, dum *Cracouienſis, Sandomirienſis, Lublinenſis*, & *Siradienſis* Principatuum, qui cæteris in *Poloniæ* Regno præſtant, vacantem ex morte *Leſtkonis nigri* ſucceſſionem, ſibi, alius potentia, alius opibus fretus, alius germanitatem, alius conſanguinitatem, alius electionem, alius deſignationem, prætendens, deſtinant. Paulus interim Epiſcopus *Cracouienſis*, Baroneſque & militares Principatuum, *Cracouienſis Sandomirienſis*, & *Lublinenſis*, (iam ſiquidem *Siradienſi* ſequeſtrato à tribus cæteris, facto in *Wladislai Łoktek Cuiauienſis* Ducis ditionem conceſſerat) de futuro Duce ſibi prouiſuri, conuentum apud *Sandomiriam* agunt, & *Boleslaum Maſouiæ* Ducem, faſtidio germano ſuo *Conrado*, pro quo toties periculis ſe, cum proprio Duce *Leſtkone nigro* pugnando, addixerant, & cui identidē iureiurando ſe aſtrinxerant, mores illius peroſi, & ne quid grauius Principatu adepto, pro vaſtatione hoſtili ſuo *Maſouiæ* Ducatui irrogata, in eos conſuleret, in Ducem eligunt & aſſumunt.

Barones Boleslaum Maſouiæ Ducem eligunt,

Quem pro gerendô Principatu honeſtis nunciis a *Maſouia* accerſitum, *Cracouiam* deducunt, & tàm arcis quàm ciuitatis *Cracouienſis*, ſibi aſſignant poſſeſſionem. *Boleslai Maſouiæ* Ducis electionem & ſubſtitutionem, per *Paulum* Epiſcopum & Barones, militareſque *Cracouienſes* & *Sandomirienſes* factam, ciues *Cracouienſes* velut ſibi pernitioſam, nè, Baronibus ſuadentibus, *Boleslaus* nou9 Princeps in eos, pro *Conradi* fratris ſui repulſa animaduerteret, irritaturi, *Henricum* quartum *Wratislauienſem* Ducem *Cracouiam* accerſunt, ſpondentes ſe illi arcem & vrbem *Cracouienſem*, cæteraſq; munitiones conquiſituros, qui confeſtim congeſto exercitu, verſus *Cracouiam* ire pergit.

Ciues autem Cracou. Henricum IV. Wratislau. vocantes præualent, & Cracouiā ducunt.

Aduenienti verò eo, *Cracouienſis* ciuitas per ciues, carnificum maximè operâ, qui tunc inter cæteros mechanicos præſtabant, patefactis portis, quas *Boleslaus Maſouiæ* Dux ocluſerat, tradita eſt. *Boleslaus Maſouiæ* Dux à caſtro *Cracouienſi* prorumpens, ad *Cracouienſes* & *Sandomirienſes* milites, facturus Duci *Henrico* quarto *Wratislauienſi* reſiſtentiam, ſe recepit, & in caſtro *Sandomirienſi* paruo tempore commoratus, non illic perſeuerandum diutius ducens, altera die, militibus acies inſtruentibus, & ne ſe deſereret, ſummoperè precantibus, operamque ſuam pro repulſione *Henrici* quarti *Wratislauienſis* Ducis pollicentibus, furore & indignatione plenus, quòd ſe non ad Principatū, ſed ad bellū, cuius incertus euentus foret, accerſiſſent, diſcedit. Cuius diſceſſu Barones & militares *Cracouienſes Sandomirienſesq;* perculſi, ad *Henricum* quartum *Wratislauienſem* Ducem *Cracouiæ* conſiſtentem, cui etiam arcem *Cracouienſem*, *Boleslao Maſouiæ* Duce recedente, didicerant conſignatam, inſignes nuncios mittunt, certasq; illi, ſi apud illos Principari velit, proponunt conditiones. Quibus ab *Henrico* quarto *Wratislauienſi* Duce, nihil enim præter æquum continebant, approbatis, vniuerſorum pari conſilio, voto, & conſenſu, *Henricus* quartus *Wratislauienſis* Dux, in *Cracouienſem*, *Sandomirienſem*, & *Lublinenſem* Principem electus eſt & aſſumptus. Qui rebus ap. *Cracouiā* compoſitis, *Wratisl.* reuertitur.

Caſimirus Opolienſis Dux Bohemiæ Ducí ſe ſubiicit.

Quam pluribus largitionibus, donis & promiſſis, *Caſimirus Opolienſis* & *Bithomienſis* Dux, *Wladislai* quondam *Opolienſis* Ducis filius, à *Venceslao Bohemiæ* Duce pellectus, & ſuæ Regiæ ſtirpis, & proſapiæ nobiliſſimæ, quàm à Regibus *Polonorum* ducebat, oblitus, non bello victus, non eruptionibus hoſtilibus fractus, non deniq; aliqua probabili aut euidenti neceſſitate proſtratus, ſed temerariam & auaram ſecutus mentem, ſe dominio & ditioni præfati *Venceslai* Ducis *Bohemiæ*, necdum enim in Regnum euect9 erat, ſubiicit, ſe illius & *Bohemiæ* Regni, non in ſui ſolùm, ſed & ſtirpis ſuæ & Ducum *Poloniæ* dedecus, Regniq; *Poloniæ* enormem iniuriā & offenſam, vaſallum & ſubiectum profeſſus.

Monaſterium in Thſczow fundatur.

Octaua Maii, *Mſczugius* tunc *Pomeraniæ* Dux, pro die illa agens in ciuitate ſua *Swieczie*, de conſenſu *Vislai Wladislauienſis* Epiſcopi, in titulum & honorem glorioſiſſimæ *Virginis Mariæ*, fundat monaſterium ordinis Prædicatorum in *Thſczow* ſ. *Derſchaw*. Donans monaſterio & fratribus monaſterii præfati arcem & inhabitationem à pede montis propè fluuium *Viſta* ſiti verſus orientem, vsq; ad cimiterium Parochiæ verſus occidentem. A meridie autem à platea ciuitatis, quæ à foro directè tendit verſus *Viſlā*, vsq; ad aggerem inter duo foſſata poſitum inter aquilonem. Dans inſuper eis poteſtatem & licentiam in vniuerſo Principatu ſuo ligna, lapides, cementum recipiendi, ſcindendi & comburendi, nec non *Viſta*, & in riuulis, fluuiis, torrentibus, & quibuslibet aquis, circum ciuitatem fluentibus, liberam piſcaturam, item per *Viſtam* naulum & tranſitum liberum, absque omni thelonei & nauli ſolutione.

1289. *Victricum ſuum Dux Bohemiæ captiuat & obtruncat.*

Victricum ſuum *Zawiſſium* de *Rozemberg*, matris videlicet ſuæ *Kunegundis* maritum, multorum *Bohemorum* ſimultate & inuidia, partim iuſta partim ficta, *Venceslaus Bohemiæ* Dux apud ſe inſimulatum peroſus, etiam illum de Capitaneatu *Bohemiæ*, in quem illum euexerat, deiicit. Qui nouiter editi à ſe de filia *Wladislai Hungariæ* Regis, quam nonnulli monialem profeſſam aſtruunt, & quam ſecundo matrimonio duxerat, filii ſolennitatem baptiſmalium acturus, *Venceslaum Bohemiæ* Ducem ad illam, ſimulque ſocerum ſuum *Vladislaum Hungariæ* Regem, & *Henricum* quartum *Wratislauienſem* Ducem inuitat. Verùm antequam ſolennitas huiusmodi adueniſſet, *Venceslaus Bohemiæ* Dux *Zawiſſium* de *Rozemberg*, quaſi cum *Wladislao Hungariæ* Rege ſocero ſuo, & *Henrico* Duce *Wratislauienſi*, in ſuum interitum, in baptiſmalibus futuris efficiendum, conſpiraſſet, captiuat, & biennio in *Pragenſi* caſtro vinculis & carcere excruciatum, ante caſtrum ſuum *Friburg*, vt de illo *Venceslao* Duci cederet, perductum, renitentem, capite truncauit.

Lithuani Sambienſem oram ſpoliant.

Lithuanorum Dux & exercitus, in numero octo millium hominum, *Sambienſem* regionem ingreſſus, cædibus, flammis, & ſpoliis eam vaſtauit. Cruciferis autem decertare cum hoſtium multitudine non audentibus, exercitus *Lithuanicus* ſpoliis onuſtus in propria rediit, quinquaginta tamen de ſuis deſideratis, qui per Cruciferos ſunt intercepti.

1290. *Wladislaus Łoktek*

Oppreſſum, per ſubſtitutionem *Henrici* quarti *Wratislauienſis* Ducis, in *Cracouienſem*, *Sandomirienſem* Ducatus, & *Boleslai Maſouiæ* Ducis ceſſionem, ciuile bellum, rurſus erupit, per *Wladislaum Łoktek Cuiauienſem* Ducem, & qui iam *Siradienſem* Ducatum obtinebat, reintegratum. Qui grauiter & irato animo ferens, *Leſtkonis* germani ſui Ducatus, ſe, qui & germanus, & propinquior cenſeri debebat, præterito, per *Henricum* quartum *Wratislauienſem* Ducem occupatos, omnibus viribus, omnibusque conatibus ad conſequendum illos, & ad excludendum *Henricum* quartum de *Cracouienſi* ſede intendit. Ad quod non ſolùm ſuapte, qui naturâ ferox, manu & lingua promptus erat, ſed omnium *Maſouiæ*, *Łancitiæ*, & *Maioris Poloniæ*, item *Pomeraniæ* Ducum, ſolatia ſua illi ad rem pollicentium mouebatur. Primo itaq; vere, ex propriis & acquiſitis terris congeſto exercitu, *Caſimiro Łancitiæ*, *Boleslao* & *Conrado Maſouiæ*, Ducibus, in propriis perſonis, *Przemislao* verò *Maioris Poloniæ*, & *Mſczugio Pomeraniæ*, Principibus, per milites illi auxilia ferentibus, verſus *Cracouiam*, præſidium *Henrici* quarti deiecturus, contendit. De hac hoſtilitate *Henricus* quartus *Wratislauienſis* Dux, & nunciis *Cracouienſibus*, & rumore certior factus, nequiens propter valetudinem quâ iam corripiebatur, belli impendentis mun9 obire, *Henricum Legnicenſem*, *Przemislaum Sprotauienſem*, Duces, cum gentium ſuarū copiis, ad *Cracouiam* tuendam transmittit. Quos, rebus ad *Cracouiam* benè ordinatis, relictisque nonnullis militib9, qui ciues & populares in fide continerent, in *Sleſiam* reuertentes *Wladislaus Łoktek Cuiauienſis* Dux, cum cæteris Ducibus, circa oppidum *Sziewior* ſtatiua agentes inuadit, illis quoque in arma ruentibus, atrox prælium inter fratres & milites, quanto Calend. Martii, committitur.

1290. *fuſo Henrici exercitu*

Et poſt multam ſtragem, vtrinq; prouenientem, *Wladislao Łoktek*, & his qui illū comitabantur, ceſſit, licet non incruenta, victoria, pluribus *Sleſianorum* militibus cæſis, aut in fuga captis. In eo prælio *Przemislaus Sprotauienſis* Dux, filius *Conradi Głogouienſis* Ducis, vix adoleſcentiam pertingens, occiditur, & in *Sleſiam* relatus, in monaſterio *Lubenſi*, cui ad id, in quo concidit, bellū iturus, duas villas, videlicet *Lieſſoskowicze* & *Zirkow* donauerat, ſepelitur. *Boleslaus Opolienſis* Dux capitur vulneratus. Duo quoq; certamina, alterū apud *Skałam*, alterum apud *Swietnicz*, per milites edita, duas quoq; ſtrages in *Sleſiæ* militibus effecerant. *Wladislaus Łoktek Cuiauienſis* Dux, victoriâ & ſpoliis hoſtium potitus, maiori ſpe & fiducia potiundi *Cracouienſis* & *Sandomirienſis* Principat9, ex *Sziewior Cracouiam* diuertit; cui velut victori, & tam *Pauli* Epiſcopi quàm Baronum & militum *Cracouienſium*, adhærentiam ſortito, *Cracouienſes* ciues aduerſari non auſi, portas aperiunt, & tam arce quam vrbe *Cracouienſi* ſuſceptus, Princepsq; *Cracouienſis* declaratus, in caſtro *Cracouienſi* conſedit, Baronibus & militaribus magis, quàm ciuibus *Cracouienſibus*, propenſiori illum colentibus fide & deuotione.

pro Principe à Cracouienſibus ſuſcipitur

Nihil ſua & ſuorum clade, quam apud *Sziewior* pertulerat, *Henricus Wratislauienſis* Dux perfractus, nouas copias *Cracouiam*, ſpem deditionis haud ambiguam nonnullis ciuibus *Cracouienſibus* afferentibus, ſub *Henrici* Ducis *Legnicenſis* ductu, cum ſolus aduerſa valetudine detineretur, transmittit. Exercitus itaq; Ducis *Wratislauienſis Henrici*, latenter *Cracouiam* aduenienſ, à ciuibus *Cracouienſibus*, partes *Henrici* Ducis *Wratislauienſis* ſectantibus, nocte in vrbem exceptus, parùm abſuit vt *Wladislaum Łoktek* inter præſidia militum in ciuitate obuerſantem, viuum non caperet. Qui cum nonnullis militibus, pedeſter hoſtium manus, quorum aduentum tardiùs perſenſerat, in fratrum Minorum S. *Franciſci* habitu, illum per murum, ſuo cœnobio coniunctum, demittentium, ægrè effugit.

Breui tamen Cracouiam Henricus recuperauit.

Plures tamen ſui milites dum reſiſtunt repugnantque, aut cæſi aut capti à *Sleſitis* ſunt. Sed neque *Paulo* Epiſcopo *Cracouienſi* parſum, qui & ipſe velut præcipuus *Henrici* Ducis *Wratislauienſis* adverſarius, rebus omnibus exutus, captus & abductus, & aliquanto tempore velut captiuus habitus eſt, captiuitatis calamitatem tertia iam vice expertus. In bona deinde rebellium militum, & qui *Wla-*

1290.

Wladislao Loktek Duci Cuiauiensi se addixerant, aut qui in ditionem Henrici Wratislauiensis Ducis detrectabant concedere, per Slesiæ & Henrici Wratislauiensis Ducis milites & exercitum animaduersum est; & agri eorum peruastati, & Curiæ eorum ædesque incensæ. Quibus malis militares attoniti, Henrico Duci Wratislauiensi se rursus subiiciunt, qui Episcopum Cracouiensem Paulum, & omnes milites captos relaxans, præsidium forte militum in Cracouia iussit consistere, quod & Wladislaum Loktek Ducem Cuiauiensem ab inuasione arceret, & desciscendi à se occasionem militibus præcideret. Fratribus Minoribus, qui Wladislaum Loktek, & suos nonnullos milites seruauerunt, peracto bello, gratiæ habitæ, eorumque cœnobio tam largitiones quàm immunitates Ducales concessæ.

Henricus IV. Probus moritur.

Valetudinem aduersam ex veneno, sibi per suos Slesitas subministrato, à quo plus quam semestri detinebatur spatio, Henricus quartus Probus alias Pius Wratislauiensis Dux, intelligens sensim inualescere, & vim veneni augeri & diffundi, Thoma Wratislauiensi Episcopo, & Primoribus Baronibus accersitis, cum nullum superstitem relinqueret, Wratislauiensem Ducatum Patruo suo Conrado Glogouiensi, Cracouiensem verò & Sandomiriensem Przemislao maioris Poloniæ, Ducibus, testamentali ordinatione consignat. Cæteras res suas, partim Ecclesiæ, partim consorti suæ Methildi, partim miserabilibus personis partitus, vndecimo Cal. Augusti in castro Wratislauiensi decedit, & in Ecclesia S. Crucis à se nouiter erecta & dotata sepelitur.

Wratislav. Ducatum Conrado Glogov. Cracouiensem vero Przemislao maioris Poloniæ Duci relinquens.

Post cuius obitum Conradus Glogouiensis Dux, cum se ab Henrico quarto hæredem, & in Wratislauiensem Ducatum successorem nosset declaratum, Wratislauiam aduenit, sperans se Wratislauiensem Ducatum pacificè & absque competitore possessurum. Principatum autem illius nonnullis tam militaribus, quàm ciuibus Wratislauiensibus magnoperè, quod & in guerras bellaque & dissensiones procliuus, & in sermone parum verax foret, fastidientibus, quibusdam verò approbantibus, re ex altercatione & iurgiis iam in seditionem spectante, Henricus Legnicensis Dux, filius Boleslai Sæui Rogatká, moribus & virtute inter Slesiæ Principes spectatior, per maiorem & saniorem militarium & ciuium Wratislauiensium partem accersitus aduenit, & Conradum Glogouiensem Ducem Patruum germanum, in Wratislauiensis Ducatûs possessione aliquanto tempore permanentem ex Wratislauia discedere coëgit. Veritus siquidem Conradus Dux Glogouiensis, ne ab Henrico Duce Legnicensi vinciretur, per vnam portam Wratislauiensi ciuitate egreditur, dum per alteram Legnicensis Dux Henricus, militaribus & ciuibus in obuium illi effusis, ingrederetur. Militari itaque & ciuili fauore Henricus Legnicensis Dux, in Wratislauiensem Ducatum succedens, plenam & pacificam illius obtinuit aliquanto, non tamen diuturno tempore, propter insidias, quas illi pro deiectione sua Conradus Glogouiensis Dux molitus est, possessionem.

Sed Wratislauienses Conradum perosi,

Henrico Legnicensi se subiiciunt.

1290.

Methildis relicta Henrici quarti, ad patrem suum Othonem Longum ex Wratislauia, solutione dotis habita, diuertens, & in viduitate Domino seruiens, moritur, & in monasterio Leninensi sepelitur.

Andreas Hungariæ Dux insidias fratris fugiens

Germanum fratrem Andream Ducali tantummodò nomine in eam diem contentum, Wladislaus Hungariæ Rex, de Regni ambitu, habens delatum & suspectum, cum & ingens in se propter execranda facinora Primorum Hungariæ odium, & in Andream fratrem, ipsum ad succedendum, fratre depulso aut capto, in Regnum, notorius fauor, suspicioni delationique fidem faceret, ad occidendum illum clandestinè carnifices destinat, & subornat. Quo periculo Andreas cognito, cum non reperiret in Hungaria locum, in quo securus à fraternis insidiis consisteret, cum paucis consciis in Poloniam contendit. Et primùm ad materteram suam Kunegundim Cracouiensem Ducissam, in monasterio sanctimonialium in Sandecz antiqua, consistentem, peruenit, à qua per signa in corpore demonstrata, recognitus, causis itineris & fugæ expositis, benignè diebus pluribus habitus est. Qua etiam intercedente, mansio illi per Przemislaum Cracouiensem & Maioris Poloniæ Ducem, apud Curiam Regalem Chroberz, consignatis introitibus aliis, qui suæ conditioni suppeterent, concessa est. Verùm quo vitam tutatum seruatumque venerat, illic ibi ei breui erepta est. Nonnulli siquidem Hungari à Wladislao Hungariæ Rege corrupti, & immissi, ad Andream Ducem in Chroberz, quasi sui fidissimi, per Wladislaum Hungariæ Regem, nisi aufugissent, vltimo supplicio propter fauorem in Andream deprompturn, se simulantes plectendos, perueniunt. Qui charissimo affectu ab Andrea Duce, velut compatientes & vnanimes, licet pectus proditione refertum gestarent, tractati, viso opportuno tempore, Ducem Andream comprehensum, in flumine Nida, qui villam Chroberz circumfluit, nihil præsentem & hospitalem veriti Deum, submergunt, scelereque huiusmodi patrato, antequam vulgaretur, in Hungariam, carnificii sui meritum, ab Hungariæ Rege Wladislao, cuius mandato illud egerant, percepturi, diffugiunt. Corpus Andreæ Ducis a nautis in flumine Nida repertum, primùm apud monasterium Fratrum Minorum in Korczin, post paucos verò dies, prouidente deuotissima fœmina Kunegundi Cracouiensi Ducissa sua matertera, ad monasterium Sandecense, decima octaua Nouembris die, deductum est. Pro cuius a morte resuscitatione Sanctimonialium importunis precibus deuicta feruentissima supplicationis oratione in pri-

in Poloniam fugit.

Postea iussu Wladislai aquis immergitur.

1290.

uato oratorio instante, tres moniales variis & vicariis exauditis vocibus, videlicet Gertrudis, Aldegundis, & Grzimislawa, ad oratorium prædictum, in quo & corpus præfati Andreæ Ducis iacebat exanime, accurrunt. Et videntes fœminam Beatam Kunegundim splendore cœlesti illustratam, etiam illam cum quibusdam personis, quarum neque essentiam neque personam videre poterant, colloquentem, quærentem quoque & responsa accipientem, percipiunt. Vident & in corpore Andreæ Ducis filii Stephani Hungariæ Regis, pridem vndis apud Chroberz suffocati, viuificationis & resurrectionis signa. Ad quod Beata fœmina Kunegundis, cum religiosis & deuotis sororibus accedens, & pedes illius tangens, surgere illud prohibuit. *Quiesce, inquit, quiesce, quoniam ita Clementissimo tuo & meo Saluatori beneplacitum est, & tuæ saluationi congruum, in pace.* Et illicò signis vitæ ad imperiosa verba euanescentibus, funeri sua & mortis signa reddita sunt, corpusque sepulchro mandatum. Cum autem fœmina benedicta Kunegundis, per religiosas sui ordinis sorores, cur mortuum corpus nepotis sui Ducis Andreæ resurgere non siuisset, quæreretur, silentio multifariis vicibus absoluit quæstionem. A sororibus autem identidem vexata, rupto silentio, quærentium molestias euasura, tres fuisse causas diuinitùs sibi reuelatas, propter quas mortui Ducis Andreæ cadauer, ad preces suas viuificatum non exstitit, edixit. *Vnam, quòd mors illi salubris, & nullo peccato mortali pro ea vice irretito, acciderat, cui si vita donaretur, pleris〈que〉 scitus erat inquinandus sceleribus. Secundam, quia multus Christianorum sanguis sui occasione veniebat fundendus. Tertiam, quòd viuificatio illius in vulgarem gloriam apud Polonici & Hungarici generis populares homines, quæ meritum præteritorum operum Benedictæ fœminæ mutilasset, verteretur.*

Mscyzugius Pomeraniæ Dux Przemislaum successorem designat.

Videns Mscyzugius Swantopelci filius Pomeraniæ Dux, se filiis & filiabus orbum esse (vixerat enim incontinenter & lubricè, fouendo pro concubina sponsam Christi sanctimonialem de monasterio Stolpicensi Sulkam nomine) Przemislaum secundum, maioris Poloniæ Ducem, propter identitatem & propinquitatem sanguinis, sibi designat hæredem & successorem, & ei de Principatu Pomeraniæ cedit. Cui milites vniuersi Principatus prædicti Pomeraniæ, iubente Duce eorum Mscyzugio, fidelitatis & omagii præstiterunt iuramenta.

1291.

Funesto Marte, per funestas concertationes & prælia, inter cognatos & propinquos Polonorum Duces gesta, apud Cracouiensem & Sandomiriensem Ducatus, & pro illorum consecutione & ambitu, ferociter detonante, cum Wladislaus Loktek Cuiauiensis Dux, cui iam Siradiam & Sandomiriam obtinenti, sola Cracouia deerat, à Przemislao maioris Poloniæ Duce occupata, multifariè Przemislaum præfatum maioris Poloniæ Ducem pro illius cessione, armis & bello lacessitum iri, contenderet, amplior quoque Ducatibus ipsis pernicies accessit. Ducissa namque Griphina, Lestkonis nigri, Cracouiensis, Sandomiriensis & Siradiensis Ducis relicta, siue eiectionem & expulsionem de dotalitii sui bonis, si Wladislaus Loktek Cuiauiensis Dux consequeretur Principatus, verita, siue guerris intestinis, quæ post mortem mariti intumescebant, & damnis ex illorum continuatione prouenientibus, afflicta, ad Venceslaum Bohemiæ Ducem, nepotem suum ex sorore Cunegunde genitum; nuncios mittit, donans illi donatione perpetua, ex auctoritate, quam in se per Lestkonem nigrum maritũ olim suum, literis etiam publicis attestantibus, astruebat transfusam, Cracouiensem & Sandomiriensem Ducatus, & rogans *vt vel per se veniat, vel gentes suas mittat, ad capessendum Ducatuum præfatorum, antequam ab aliis iniustis Dominis occupentur, possessionem.* Ludibrio & cachinno alius hanc donationem excepisset, cum monstro persimile foret, matronam Bulgariæ ortam, Polonorum Principatus donandi & conferendi potestatem nactam esse, quam falsè sibi a Lestkone nigro Duce viro suo ementiebatur, literis, si quæ extabant, vitiatis, & præter mariti voluntatem falsè signatis, attributam. Quamuis nec Lestko niger Dux præfatus, orbus ipse, & ad principandum in Cracouiensi & Sandomiriensi Ducatibus, accitus, poterat in fratrum suorum germanorum, & cæterorum Poloniæ Ducum, stricta illum affinitate contingentium, præiudicium, Griphinæ Ducissæ huiusmodi facultatem contulisse. Venceslaus tamen Bohemiæ Dux, qui ad occupandum Polonorum Principatus vehementer flagrabat, & qui anno superiori suum consobrinum & fratrem Nicolaum, de Ducatu Opauiensi per iniuriam eiecerat, tenuissima hac occasione, quasi iure iusto & legitimo pellectus, temerariam materteræ suæ Griphinæ Lestkonis relictæ, caduco & labili, & plusquam arundineo fundamento innixam, acceptat de Cracouiensi & Sandomiriensi Ducatibus donationem, & Thobiam Pragensem Episcopum cum exercitu Cracouiam destinat. Poterat Przemislaus maioris Poloniæ Dux, in cuius ditione Cracouia consistebat, Thobiam Episcopum Pragensem & exercitum Bohemicum à Cracouiensi vrbe, arce, & Ducatu excludere, copiis & milite, & omni apparatu bellico Bohemis superior & instructior, liuore tamen, quo in Wladislaum Loktek Cuiauiæ Ducem, agebatur, ne Cracouiensis illi ad reliquos, quos obtinebat, Principatus accederet, perustus, Thobiæ Pragensi Episcopo de arce atque Cracouiensi Ducatu cedit, & illius sibi, Griphina Ducissa Lestkonis relicta, & nonnullis militibus & ciuibus Cracouiensibus, Wladislao Cuiauiæ Duci infestis, procurantibus, & fauentibus, tradit possessionem. Cracouiensi autem arce & vrbe in possessionem recepta, pro consequendo Sandomiriensi Ducatu, Bohemicus exercitus versus Sandomiriam, militibus aliquibus Cracouiensibus auctus, progressus, Visliciam oppidum, natura & situ, flumine insuper Nida, longo & porrecto ambi-

1291.

Donatione iniusta Griphina Lestkonis vidua

& concessione Przemislai

Ducatus Cracov. in Wenceslai Bohemiæ Ducis potestatem venit.

1291.

ambitu circumquaque illud ſtagnante, forte, deditione capit. Caſtrum inſuper *Oblekom* propè fluenta *Viſtæ* ſitum, in quo præſidium *Polonicum* habebatur, expugnat. A *Sandomirienſi* verò caſtro & oppido per *Wladiſlaum Łoktek* Ducem *Cuiauienſem* & eius milites, dum illud expugnare, deditione non proueniente, contendit, turpi repulſa & ignominia, ſtrageque, plurimis *Bohemis* militibus, partim deſideratis, partim vulneratis & captis, diſcedens, *Cracouiam*, & deinde in *Bohemiam*, præſidio militum *Bohemiæ* in caſtro & ciuitate *Cracouienſi* relicto, redit. *Griphinam* etiam Duciſſam *Leſtkonis* relictam, ne quo pacto donatio de Ducatibus *Cracouienſi* & *Sandomirienſi*, *Venceslao Bohemiæ* Duci per eam facta, ad irritum recideret, ſecum ducens. Quæ apud *Bohemos Pragæ* annis aliquot contemptui & ludibrio habita, tandem moritur, & in monaſterio Minorum Sancti *Iacobi*, iuxta ſororem ſuam *Cunegundim*, matrem *Venceslai Bohemiæ* Ducis, ſepelitur. Ex eo tandem tempore *Venceslaus* præfatus *Bohemiæ* Dux, ſe Ducem *Cracouienſem* & *Sandomirienſem* geſſit & titulauit. Exercitu *Bohemico* & eius Ductore *Thobia Pragenſi* Epiſcopo ex *Cracouienſi* ora diſcedente, continuò *Wladiſlaus Łoktek Cuiauiæ* Dux, armis & potentia adeo ſuperior in *Bohemos* euaſit, vt & præſidium *Bohemicum* de *Viſlicenſi* oppido expelleret, & *Viſlicenſi* oppido in ſuam ditionem redacto, cæteras à *Bohemis* poſſeſſas munitiones & præſidia, euerteret expugnaretque, & vsque ad *Cracouienſis* ciuitatis ſuburbia, cuncta aut vaſtaret, aut ſuis cogeret ſeruire tributis. Propter quod militibus & ciuibus *Cracouienſibus* querelis de ſua oppreſſione *Venceslaum* Bohemiæ Ducem fatigantibus, *Thobias Pragenſis* Epiſcopus cum nouo exercitu in *Poloniam* ad *Cracouienſem* Ducatum transmittitur, auxilium grauatis pace per treugam compoſitâ, aut defenſionem laturus. Sed *Wladiſlao Łoktek Cuiauienſi* Duce omnem compoſitionem & ſufferentiam aſpernante, & continuas in rebelles & *Bohemos* apud *Cracouiam* agentes, excurſiones & congreſſus edente, *Thobias Pragenſis* Epiſcopus re infectâ *Pragam* reuertitur, denuncians *Wladiſlai Łoktek Cuiauienſis* Ducis potentiam inſolentem & fortem, cui à ſe reſiſti non poſſe, & ad illius oppreſſionem domationemque fortioribus copiis, quàm quæ ſibi mandatæ fuerant, opus fore.

Cuius exercitus apud Sandomiriam fugatur,

& Wladiſlaus Łoktek omnia à Bohemis capta præter Cracouiam recuperat.

Sedecima menſis Iulii die, *Rudolphus Romanorum* Rex, ægritudine & ſenio grauatus, Imperiali benedictione non habitâ *Erfordiæ* moritur, & in *Spiram* ciuitatem *Alſaciæ* deductus, propter ſtrenuitatem in ſepulchris Imperatorum condigno honore ſepelitur. Qui quamuis Comes de *Anusberg*, tenuis & modicæ ſubſtantiæ fuerit, ex ſua tamen probitate Regnum *Almaniæ* in magna pace, annis decem ſeptem, recuperatis etiam nonnullis terris ab Imperio alienatis, poſſedit. Electores Imperii tam Eccleſiaſtici quàm ſeculares, celebrato conuentu, *Adolphū* Comitē de *Anaxone*, virū ſtrenuum in armis, ſed in potentia debilē eligunt in Imperatorem. Paucos ſiquidē habebat introitus, & parū in parentella radicatus; in corde tamen fuit magnificꝰ, & virtute plenꝰ; qui reſpectꝰ Electores Imperii ad eligēdū eū pertraxerat.

Rudolpho Imp.

1291. ſuccedit Adolphus.

Nona menſis Iulii die, *Wladiſlaus* Rex *Hungariæ*, *Andreæ* Ducis germanus & occiſor, in tabernaculo ſuo, propè caſtrum *Kirilſztegi*, quieſcens, à *Comanis*, & ſignanter à *Barbuſis*, *Trantek* & *Kementhe*, eorumq; cognatione, quorum ritui & moribus, Eccleſiæ prohibitionem habens oſtentui, ſe addixerat, diris vulneribus multipliciter ſauciatus, occiditur, & in *Canadmo* ſepelitur: iuſtò atque innoxio *Andreæ* Ducis filii *Stephani Hungariæ* Regis ſanguine, ad Dei tribunal de terra vociferante, ſanguini innocenti *Andreæ* Ducis parentatur. In cuius locum, quoniam orbus moriebatur, *Andreas* de *Venetiis*, ex ſemine Regum *Hungariæ* ducens genus & originem, decimo octauo poſt *Wladiſlai* necationem die, in Regnum ſubſtituitur & coronatur. Cuius ea fertur fuiſſe, quam ſuperficietenus attigiſſe ſat erit, originis propago. Cum *Hungariæ* Rex *Andreas*, huius nominis ſecundus, quarti *Belæ* Regis & *Colomani* Ducis vxore primà *Gertrudi*, Beatæ *Heliſabeth* genitrice, aſſumpta, facto in terram Sanctam paſſagio, in reuertendo, hoſpitio per Marchionem *Eſtenſem* exceptus, filiam ſuam raræ pulchritudinis illic offendiſſet, accepit illam in coniugem, & in *Hungariam* deducit, tractatq; vt Reginam. Verùm *Andrea* Rege rebus humanis exempto, Regina in paternam domum, priuignis cogentibus, reuerſura, ſe grauidatam Epiſcopis & Baronibus *Hungariæ* ſignificans; & ad patrem reuerſa, edidit infantem, nomen Regum *Hungariæ Stephanus* illi imponens. Qui ad ætatem legitimam perueniens, auum Marchionatu *Eſtenſi* priuare nititur, à quo pulſus, ad *Iacobum Aragonum* Regem, ſororem ſuam ex primo matrimonio, filiam *Andreæ Hungariæ* Regis habentem pro vxore, ſe contulit. Vbi aliquanto tempore exacto in *Italiam* redit, & à *Rauennatibus* in poteſtatem aſſumitur; ſed inde iterum pulſus, *Venetias* ſe confert, & à potente ac diuite *Venetiarum* ciue, qui illum ſanguinis Regii fuiſſe nouerat, collectus, etiam in generum aſcitus eſt, filia ſua illi deſponſata. Ex qua filium ſuſcipiens, auitum nomen *Andreas* illi optauit. Qui cum adoleuiſſet, ſuffragio amicorum matris in pulcherrimo comitatu in *Hungariam* venit ad *Wladiſlaum* Regem, & tam moribus quam virtute, quis & vnde eſſet, ſe & Regi & Baronibus inſinuans, *Pannoniorū* diadema *Wladiſlao* occiſo, cū nemo alius de ſanguine Regio ſuperſtes foret, ademptus. Qui anno ſecundo Regni ſui *Auſtriam* cum exercitu valido ingreſſus, ipſam vaſtauit. Contra quem *Bonifacius* Papa octauus, a *Ioanne* & *Henrico Hungariæ* Baronibus frequenti ſtudio ſollicitatus, *Carolū* vndecim annorum adoleſcentem, à Regibus *Hungariæ* per lineam maternam deſcendentem, adiungens Legatum de la-

Wladiſlaus Hungariæ Rex occiditur:

cui ſuccedit Andreas Venetus.

1291.

tere in ſubſidium, transmittit in *Hungaria* regnaturum. Sed reſiſtentiam faciente *Andrea* Rege, nullo profectu habito, excluſus eſt.

Deiectione ſua à *Wratiſlauienſi* Principatu *Conradus Głogouienſis* Dux, per *Henricum V. Legnicenſem* Ducem irrogata, cuius ſibi fuerat ab *Henrico* quarto vocato *Probo Wratiſlauienſi* Duce in extremis agente, ſucceſſio demandata, graui exacerbatus irritatione, omnes cogitatus conatusque ſuos, ad guerram & hoſtilitatem, *Henrico* quinto *Wratiſlauienſi* & *Legnicenſi* Duci opportuno tempore inferendam, intendit. Quam propalam & vi aperta, quod *Henricus* tam gentibus quam opibus excelleret, perficere deſperans, verſutiis & dolis agendum duxit. Nam Ducatus *Wratiſlauienſem* & *Legnicenſem*, per nocturnas clandeſtinasq; excurſiones, prædationes, captiuationes, & incendia plurimùm & multifariè vexauit, afflixitque. Et cum *Boleslao Swidnicenſi* Duce, *Henrici* quinti germano, qui & ipſe in *Henricum* fratrem felicitati illius magnoperè inuidens, iniquo erat animo, occultis conglutinatus fœderibus, captiuitatem aut necem *Henrico* quinto moliebatur. Conſpiraſſe fratrem ſuum *Boleslaū Swidnicenſem* Ducem aduerſus ſe & in ſuam perniciem ignorans *Henricus*, ferri ſibi præſidium, & ſe ab illo tam armis quàm conſiliis, contra *Conradum Głogouienſem* Ducem, iuuari & defendi, crebris nunciis precibusque optat: faciliùs mutuo & fraterno auxilio *Conradi* inſidias ſuperaturus. Quo operam ſuam, dummodò ſibi aliquam ſortem de *Wratiſlauienſi* Ducatu, iuxta ſe ac illum contingente, donare conſentiat, deuouente, fœdus ſecum paciſcens, duas illi ciuitates *Iawor* & *Strzegom* ex pacto donat. Qui donatione huiusmodi ſuſcepta, aſtringit ſe iureiurando, omnem defenſionem & aſſiſtentiam *Henrico* quinto, contra *Conradum Głogouienſem* Ducem præſtiturum.

Conradus Glogov. Dux, incurſionibꝰ Ducatum Legnic. affligit,

& cum fratre Henrici Lignic. conſpirat.

Sed fratres conciliati

Conrado fiunt infeſti.

Sub hoc tempore, *Tripolis*, *Achon*, & *Tyrus*, ciuitates terræ Sanctæ munitiſſimæ, & à Chriſtianis in eam diem, licet *Hieruſalem* amiſſa, poſſeſſæ & defenſæ, vi prælii a *Zoldano* captæ ſunt, triginta millibus Chriſtianorum & amplius à *Saracenis*, qui de illis varia & inenarrabilia conſtituebant ludibria, occiſis. Quibus conquiſitis, nihil de Regno *Hieroſolymitano* remanſit, quod non fuerit a *Saracenis* occupatum.

Saraceni reſiduum Regni Hieroſolymitani conquirunt.

Cruciferi Sanctæ *Mariæ* de *Pruſſia*, Duce Fratre *Bartholdo* de *Brunhauin* Commendatore *Kinsbergenſi* vſi, terras *Lithuaniæ* prædatum ingreſſi, caſtro *Kolcin* conquiſito, & exuſto, multis *Lithuanis* peremptis, & ſeptingentis captis, in *Pruſſiæ* oram reuertuntur. Inuaſionem autem Cruciferorum *Lithuani* in terras ſuas prohibituri, caſtrum *Mingedin* extruere cœperunt. Cuius extructionem Commendator *Kinsbergenſis Bartholdus* auerſurus, nouo comparato exercitu, illuc ire pergit. Sed *Lithuanorum* multitudine, quæ ædificantes obſeruabat, deterritus, in alia loca diuertens, caſtrum *Lithuanicum Mederabe* conquirit. Vbi omnes Catholicorum ſoluit captiuos, barbaros verò obtruncat, aut captiuitati reſeruat. Vix dum *Bartholdꝰ* Commendator *Kinsbergenſis* ex *Lithuania* redierat, cum continuò Magiſter *Pruſſiæ Memer*, cum forti & numeroſo exercitu *Lithuaniam* aggreſſus, duos diſtrictus *Poſthonow* & *Gierſchow* in cinerem redigit, & cum multa præda captiuorum & pecorum reuertitur. Agit & tertiam, Magiſtro reuerſo, *Henricus* Commendator de *Balga* in *Lithuanos* expeditionē, & mille quingentis vigintiq; militibus aſſumptis, duos diſtrictus *Okain* & *Mingedin* igne & cædibus vaſtat. Poſt paucos deinde dies *Lithuanorum* Dux *Vithenenſem*, hoſtiliter terram *Cuiauienſem* ingreſſus, ſpoliis & cædibus circa oppidum *Brzeſczie* patratis, hominum & rerum prædam non paruam ſecum abduxit. Et licet *Wladiſlaus Łoktek*, & *Caſimirus*, *Cuiauiæ* & *Łancitiæ* Duces, cum militibus ſuis eos fuiſſent inſecuti, Magiſter quoq; *Pruſſiæ Menhardus* accerſitus, tempeſtiuè aduenſſet, re tamen memorabili nulla editâ, omnes abiere retrorſum. Communi naturæ vitio, vt reor, *Lithuanorum* inſultu, tumultuario quidem & repentino, quod illos tunc *Lithuanorum* latebat tenuis & incognita conditio, territi, eos perſequi, ac cum illis decertare deſtiterunt.

Cruciferi Lithuaniam,

1291.

Lithuanorum Dux Cuiauiam vaſtat.

Crebra ac identidem repetita militum ſuorum, qui *Cracouiam* obſeruabant, *Venceslaus Bohemiæ* Dux querela & prece, de ferendo anguſtiatis & oppreſſis per *Wladiſlaū Łoktek Cuiauiæ* Ducem, ſuffragio victus, quam maioribꝰ copiis ex *Bohemis* & *Morauis* conuenire iuſſis, verſus *Poloniam*, ad ferendum ſuis opem, ire pergit. Et cum propriæ copiæ ad id bellum gerendum languidæ viderentur, *Othonem longū Brandeburgenſem* Marchionem, ſuum in pueritia curatorē, in ſui auxilium conducit, bipartitoq; exercitu, per *Opolienſem* Ducatum, traductis copiis, poſt Aſſumptionis Dominæ noſtræ diem, *Cracouiam* perueniunt. Vbi à *Cracouienſibus* militibus & ciuibus honore iuſtò exceptus, aliquot hebdomadis illic, de ordine belli contra *Wladiſlaū Łoktek Cuiauiæ* Ducem gerendi conſultando, commoratus eſt. Et nonnullis verſus *Sandomiriam*, cæteris verſus *Siradiam* (ambæ enim arces & ciuitates à *Wladiſlao Łoktek* tenebantur) exercitum promouendum cenſentibus, *Viſlicienſi* oppido, itineri verſus *Sandomiriam* afferente & obiiciente diſcrimen, verſus *Siradiam* itum eſt, & agri tantummodò villarum & oppidorū, quæ *Wladiſlao Łoktek* parebant, populati vſtiq; *Wladiſlaus* enim *Łoktek Cuiauienſis* Dux in pugnam vniuerſæ dimicationis cum *Venceslao Bohemiæ* Duce, & exercitu eius, prudentiſſima conſultatione non veniens, in ſingulis locis & ſtatiuis, quoties ſe offerret occaſio & opportunitas vtilis, *Bohemicū* & *Almanicum* exercitum nocturnis inuaſionibus laceſſebat. Sed & milites pabulatoresq;, longius pabulandi aut populandi gratia à caſtris progreſſos,

1192. Venceslaus Bohemiæ Dux cum ingenti exercitu

Cracouiam venit.

1292.

gressos, obterebat fundebatque. Tantumque metum hostibus locorum imperitis, peritus ipse iniecerat, vt vigiliæ in castris *Bohemicis* & *Almanicis* duplicarentur, & nemo pabulatum auderet, nisi sub forti militum conductu, prodire. Sub tot & tantis difficultatibus *Venceslaus Bohemiæ* Dux, cum *Othone Longo Brandeburgensi* Marchione, *Siradiam* perueniens oppidum *Siradiense* obsidione cingit, & in die Sancti *Venceslai* conquirit. Arcem verò *Siradiensem* conquirere se posse desperans, palude enim & vndis vndique consepta, præsidio insuper forti munita, aut impossibilem aut diuturnam sui conquisitionem portendebat, in *Bohemiam* parum prospere re gesta militibus aliquibus *Cracouiam* pro tuendis subiectis remissis, ex statiuis apud *Siradiam* habitis, gloriabundus, quòd oppidum *Siradiense* nec arte nec na- B tura munitum cepisset, redit. Quo discedente, *Wladislaus Loktek Cuiauiensis* Dux in *Siradiensi* & *Cracouiensi* Ducatibus principari non desiit, pertinaciusque in *Bohemos* & rebelles grassatus.

Postea oppido Siradiensi capto in Bohemiam redit.

Kinga Ducissa Cracouiensis moritur.

Magnæ sanctitatis & religionis, miræque deuotionis in Deum, fœmina & virgo Ducissa *Kinga Boleslai Pudici Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Ducis relicta & filia *Belæ Hungariæ* Regis, cum annos tredecim in monasterio *Sandecensi* in magna abstinentia, & proprii corporis mortificatione exegisset, graui infirmitate anno propè vno vexata, vigesima quarta Iulii deuotissimè moritur, & in monasterio *Sandecensi* sepelitur: diem & horam mortis suæ habens multo ante tempore diuina reuelatione patefactam. In hora transitus sui felicis, *Christianus* Canonicus *Vslicienſis*, vir religiosus & deuotus, *Vslicia* in oratione positus, vidit animam eius ex corpore egressam, niueo candore in cœlum, canentibus agminibns sanctis, *Regnum mundi*, deferri. Quod cum admiratione magna cerneret, dictum illi est, *animam Beatæ Kunegundis esse in illo momento a corpore solutam.* Quæ quidem visio etiam pluribus aliis deuotis personis monstrata est. Et quemadmodum pietas agni cœlestis in vita stupendis miraculis eam extulerat, ita & post felicem obitum amplioribus prodigiis, varios curando languores coruscabat. Ab anno siquidem mortis suæ vsque ad annum Domini millesimum trecentesimum D vigesimum nonum, meritis suis octingenti mortui vitæ pristinæ redditi sunt, sexaginta cæci illuminati, 15 captiui a vinculis soluti, septingenti insuper homines vtriusque sexus à variis ægritudinibus curati, vt satis mirandum sit, ætatis illius Prælatos & Principes *Poloniæ*, canonisationem tam sanctæ tamque venerabilis Ducissæ, propter candorem virgineũ quem annis multis in thoro coniugali seruauit, inter martyres computandæ, non procurasse. Tantam siquidem circa illam Regis æterni benignitas magnitudinem suæ gloriæ, consolidando contractos, restaurando paralyticos, suscitando mortuos, mundando leprosos, liberando energumineos, illuminando cœcos, erigendo claudos collapsosq;, & multiplices ægritudi- A nes suis sanando meritis, multipliciter noscitur effudisse, vt ex illis præstetur certa & euidens fiducia, quòd quæ in vita præsenti dignitate præfulgebat Regia, per gratiam Regis cœlestis, glorificationem sit amplissimam inter superos consecuta. Nec mirum, coluit enim & custodiuit assiduè integritatem mentis, & nobilissimo pudore integerrimæ virginitatis castimoniam, sub nimio & arduo labore transegit. Expers palmæ non credenda martyrii, quæ puritate mentis duplici cum mortificatione, carnis suæ videlicet & mariti; assiduè cum oculis, cum naribus, cum cæteris sensibus, cum quiete & otio, cum silentio & solitudine, cum ipso deniq; fastu & apparatu Regio, cum cibis & potibus opipare conditis, cum rerum temporaliũ affluentia, & successuum felicitate, vestiũ, gemmarum, & vnionũ purpura, nocte atq; interdiu confligens, momentisq; singulis animi & corporis perferebat cruciatus, sanguineam rosam præseferens, centeno fructu & geminata laurea, virginitatis videlicet & sanguinis meruit coronari. Virginitatẽ enim magnopere custodiens, mente & spiritu hostẽ sæuũ, quocumq; se verteret, secũ ferebat, assiduo premebatur certamine, sine iuduciis bellũ gerens, non vesperè, non nocte, non diluculo, non meridie, non manè respirasse permissa. Sed singulis diebus atq; horis, fornacis medio succensa, auri instar probata, purior prodibat. Cogita quanti officii labor sit C & fatiga. Hæc constante matrimonio vixit modestè, castigatè & abstinenter. Non cultus in ea luxuriosior, non conuersatio cum viris, sed nec cum viro licentiosior, non conuictus splendidior. De qua sanè & eius virtutibus atque sanctis operibus tanta dici possunt, vt ad longum vsque volumen excrescerent.

1292.

Repressurus graues excursiones & incendia *Henricus* quintus *Wratislauiensis* & *Legnicensis* Dux, quæ sibi & Ducatibus suis per *Conradi Glogouiensis* Ducis subministrationem irrogabantur, germanum suum *Boleslaum Svvidnicensem* Ducem, cuius mentem largitione duorum oppidorũ, *Iavvor* videlicet & *Strzegom*, se crederat sibi in totum conciliasse, de ferendo contra *Conradum Glogouiensem* Ducẽ, quemadmodum iureiurando pollicitus erat, auxilio, requirit. Qui nunc languorem, nunc militum renitentiam, nunc intemperiem aeris allegans, cunctando, tempusq; extrahendo, *Henricum* fratrẽ *Wratislauiensem* Ducem fallebat. Pro exploranda itaq; & sananda *Boleslai Svvidnicensis* Ducis mente, alter instituitur conuentus. In quo *Boleslao Svvidnicensi* Duce tenuem se sortem ab *Henrico Wratislauiensi* Duce recepisse causante, recusanteque succursum, *Henricus Wratislauiensis* & *Legnicensis* Dux, tria rursum illi oppida, videl. *Reymchembach*, *Frankesten*, atque *Strzelin*, ad priora adiicit, nouũq; & iteratũ iusiurandũ accipit, pollicentẽ se omnib9 viribus & potntiis, re-

1292.

bus atque fortunis, & proprio corpore, *Henricum* contra *Conradum* adiuturum. Parem tamen altero iuxta ac priori sacramento dans A virtutem: præuaricato vtroque, cunctatorem se magis, quam adiutorem negotiis *Henrici* præstabat.

Paulo Cracouiensi Ep.

Paulus Cracouiensis Episcopus cum annos duos & triginta *Cracouiensem* obtinuisset Sedem, penultima mensis Nouembris, in Curia sua Episcopali in *Tharschek*, moritur, & in *Cracouiensi* Ecclesia tumulatur. In cuius locum *Procopius* ortus de *Russia*, Cantor *Gnesnensis*, Præpositus *Sandomiriensis*, Canonicus *Cracouiensis*, & *Lestkonis* nigri *Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Ducis Cancellarius, & ipsius *Lestkonis* Ducis, ex parte matris cognatus, & Canonica electione, & Principum *Wladislai Loktek*, & *Venceslai Cracouiensis* & *Sandomiriensis* Ducum, consensu & fauore, nobilis de stirpe *Cyphorum*, succedit, per B *Iacobum Svvinka Gnesnensem* Archiepiscopum confirmatus. Hic autem *Paulus* Episcopus, in tantam venationis feruore ferebatur erupisse insaniam, vt conditionis Pontificalis oblitus, tractando in districtu *Kielcensi* venationes, venatorem qui feram incautius, ne vsque ad casses procederet, dispulerat, lancea manu gestata, indignabundus transfoderet, non veritus hominem pro bestia perdere, quem vnigenitus Filius Dei pretiosissimo sanguine suo redemit.

succedit Procopius.

Nicolaus IV. P. R. moritur.

In Parasceue die, *Nicolaus* Papa quartus, cum annis quatuor, mensibus citra duobus sedisset, *Romæ* moritur, & apud Sanctam C *Mariam* maiorem sepelitur. Cardinales autem de communi consensu *Perusium* se transferunt, & illic conclaue ingressi, discordibus votis vsi, nullatenus de futuro Summo Pontifice concordare potuerunt, & vacauit Ecclesia integro biennio. Quo quidem tempore magni fuerunt in *Italia* terræ motus, sed maxime versus *Neapolim* in valle de *Biuano*. Ruerunt enim illic castra & villæ multæ, personæque plurimæ cum illis corruendo perierunt.

Terræmotus in Italia.

Thoma II Ep. Wratislauiensi

Idibus Martii *Thomas* secundus Episcopus *Wratislauiensis* cum annis viginti duobus sedisset moritur, & apud maiorem Ecclesiam *Wratislauiensem* sepelitur. Cui *Ioannes* voca- D tus *Rhomka* vnanimem electionem sortitus succedit, de annuentia & consensu *Henrici Wratislauiensis*, *Boleslai Svvidnicensis*, & *Conradi Glogouiensis*, Ducum, ægre ab illis obtento, qui potius Ducem *Zegam*, filium *Conradi Glogouiensis* Ducis Præpositum *Wratislauiensem* succedere maluissent. Ab Archiepiscopo *Gnesnensi Iacobo Svvinka* confirmatus & consecratus. Nobilis *Polonus* de domo *Sulima*.

succedit Rhemka.

Meinhardus Prussiæ Magister fere occiditur.

Prussiæ Magister *Meynhardus*, dum exercitu non paruo collecto, *Lithuaniam* populaturus, ad fines illius peruenisset, coniuratione per vnum de *Pruthenis*, de qua inter *Lithuanos* barbaros, & *Pruthenos* quamuis baptisatos conuenerat, detecta, & ad notitiam A perlata, celerrimè in *Kinsberg* nocte & interdiu, reuertitur. Et coniuratione oppressa, ingens periculum depulit: quoniam & per *Lithuanos* a fronte, & per *Pruthenos* proprios, qui ad gentilitatis errorem relabi statuerant, a tergo, nisi sibi celerrimè consuluisset, debebat inuadi.

1293.

Intelligens *Conradus Glogouiensis* Dux conspirationes, quas cum *Boleslao Svvidnicensi* Duce, contra *Henricum* quintum *Wratislauiensem* & *Legnicensem* Ducem, in eius captiuitatem vel mortem congesserat, cunctatione & astu callido *Boleslai Svvidnicensis* Ducis, qui suis tantummodò consulebat profectibus, & per hostilitatem *Conradi Glogouiensis* Ducis, castra ciuitates, & oppida ab *Henrico Wratislauiensi* & *Legnicensi* Duce, sub prætextu ferendi B auxilii pro suo libito emungebat, retardatas & neglectas esse, exquisito continuoque studio, quonam pacto cogitata perficeret, intentus, *Boleslao Svvidnicensi* Duce omisso, qui eum crebris fallacibus promissis deluserat, Consiliarium quendam *Henrici* quinti *Wratislauiensis* & *Legnicensis* Ducis *Luthkonem* nomine, inter paucos *Henrico* quinto charum, & inter Consiliarios præcipuum in illius captiuitatem aut necem incendit. Erat in obsequiis & consilio Ducis *Henrici* quinti, priusquam ex morte *Henrici* quarti *Probi Wratislauiensis* consequeretur Ducatum, miles quidam *Pakoslaus Luthkonis* parens, C de stirpe & genealogia *Habdank*, qui & famulatu & industria factiuitateque adeò sibi *Henricum* quintum deuinxerat, vt cæteros suos Consiliarios fauore & authoritate anteiret. Is cum quendam militem vicinum suum, siue casu, siue arrogantia, incertum est, occidisset, fratres & consanguinei occisi, quorum multitudine occisus præstabat, *Pakoslaum* occisorem, coram *Henrico* quinto, mœsto nimium, & pro casu qui *Pakoslao* acciderat anxio sollicitoque, & eius tribunali, conueniunt. Causam itaque *Pakoslaus* a Duce *Henrico* quinto, flentibus, querentibus, & iustitiam expostulantibus amicis occisi, dicere iussus, insolenti & D superba responsione vtitur. Et in fauore Principis, amicorumque multitudine, insolentiam suam nutrientium confidens, tumide & iactanter respondet, *se militem occidisse, & occisionem suam patratam, nullo pacto à se inficiari velle.* Amicis occisi iustam pronunciationem post confessata ferri petentibus, *Henricus* quintus *Pakoslao* correpto, monet *vt amicis consulat, aliter de se factæ querelæ respondeat.* A iudicio itaque digressus, consultis amicis, arrogantius edit responsum, profitens *se obiectum homicidium perpetrasse*, & haud multum a magnitudinis Ducalis fastigio se distare credens, inficiari noluit cri-

Luthko

(Cuius parentes Pakoslaum Henricus V. multis bonis sibi deuinxerat)

1293.

crimen. Ea reſponſione *Henricus* quintus Dux turbatus, partibus iudicis omiſſis, partes amici aſſumit, & *Pakoslaum* obiurgat. *Stultisſime*, inquit, *virorum, quis te ſpiritus exagitat, vt proprio ore propriaque confeſſione in necem tuam debaccharis? Secede itaque a Tribunali meo, & ſaltem pro vice tertia, tibi tuæque vitæ, dum licet, conſule, poſitaque dementia, ad bonam mentem redi, de cætero me magis iuſtum iudicem, quam miſericordem Ducem, niſi tibi mitiori reſponſione proſpexeris, experturus.* Non mouit *Pakoslaum* tam clemens & repetitus monitus, ſed deliberatione cum conſultoribus habita, occidiſſe ſe vicinum gloriabundus & ſtomachans fatebatur. Expetentibus itaque amicis occiſi, *Henricus* Dux in *Pakoslaum* ſententiam pronunciat, & ex propria confeſſione in mortem damnat, atque ex atrio per ſcalas in *Legnicenſis* caſtri, vbi iudicium agebatur, medium, deductum, capite obtruncat: & quem plurimis beneficiis ornauerat extuleratque, hoc vno fatali & extremo caſu damnat. Sed nec *Pakoslao* perempto fauorem remittit, vnum enim filium *Pakoslai*, vigeſimum agentem annum, qui *Luthko* vocabatur, pro familiari continuo ſuſcipit, & propenſiori gratia pertractat. Verum a Conſiliariis identidem, ne a ſe damnati *Pacoslai* filium, verſari apud ſe & in camera ſua patiatur, ne in vltionem paternam quicquam moliretur aduerſi, argutus, *Vehementer*, inquiunt, *ſuſpicamur Luthkonem, necem Patris iniquo animo laturum, & eius interitum tibi imputaturum fore, cogitaturumque omni tempore & hora, quo pacto illam tuo periculo vindicet, maiore in te quam caput auſurus.* Aſpernabatur *Henricus* Dux ſibi fideliter ſuadentium, & periculum ſuum portendentium, conſilia, tutiorem ſe factum ratus, & gratia quam Patri viuo præſtiterat, & beneuolentia quam in filium depromebat. *Luthkonem* tamen aduocat, & præſentibus Conſiliariis in hunc alloquitur modum. *Vidiſti*, inquit, *quantis deſideriis & laboribus æſtuauerim, quantosque conatus adhibuerim, vt parentem tuum Pakoslaum ex morte, quam ipſemet ſibi, & occidendo innoxium, & homicidii in iudicio profitendo crimen, conſciſcebat, eriperem, nouiſti quoque patrem tuum ſua ſuperbia arrogantique dementia, damnationem ſibi nexuiſſe. Ex duobus itaque vnum infra tempus bimeſtre elige, aut damnationem patris iuſtè a nobis factam perpetuò obliuiſcere, aut ex curia noſtra, nunquam ad illam reuerſurus, ſecede.* Lapſo tandem conſtituto ad reſpondendum ſpatio, *Luthko* adueniens, & *iuſtè legitimeque patrem damnatum, iureq; interiiſſe*, publica voce prohibet, & *ſe illius necem, non verbo, non facto, non publicè, non occultè, ſed neque nutu memoraturum, aut vlturum, moleſteque laturum* iureiurando confirmat, obſecrans *Henricum* Ducem, *ne ſe & ſuam fidem ſuſpectum iri permittat, ſe ea conditione eaque mente fretum eſſe, vt fidelisſimè conſtanterque & ſincerè, obliterata paterna nece, ſit illi famulaturus.* Excuſſit hæc *Luthkonis* vox *Henrico* Duci lacrymas, & complectens illum ait: *In parentis me habebis loco, ea ſumpturus ex me beneficia, pro quibus & tu, & cognati neceſſarii tui, perpetuas mihi gratias agere poteritis.* Nec ſermoni Ducali virtus veritasque defuit, nam & *Luthkoni* plerasque donationes liberaliter contulit, & ipſum ſuis intimis Conſiliariis inſeruit, breuique effecit, vt auctoritate & fauore ferè ſingulos excederet. Igitur hunc *Conradus Głogouienſis* Dux, tam promiſſis, quàm blanditiis, in captiuitatem aut necem ſui Domini & benefactoris *Henrici* quinti, aſſerens non eſſe ferendum, vt ſui parentis indignæ non compateretur morti, ſubornat. Qui opportunum tempus, ad exequendum ea, quæ cum *Conrado* Duce *Głogouienſi* pepigerat, obſeruans, in Dominum ſuum *Henricum* quintum, in balneo ad fluenta *Odræ* prope *Wratislauienſe* caſtrum corpus curantem, cum ſatellitibus armatis aduenit. Cuius etſi a miniſtris *Henrici* quinti præuiſus fuerit, & *Henrico* Duci denunciatus aduentus, *bonum tamen & quietum eos habere animum, & omnem ſuſpicationis pauorem deponere* iuſſit, *cum Luthko ſuus familiaris Curienſis, & Conſiliarius exiſtat, & impoſſibile ſit quicquam ſiniſtri illum moliri.* Verum *Luthko* omnium beneficiorum, & parenti & ſibi præſtitorum oblitus, balneum in quo Dux lauabatur, circumdat, & familiaribus Ducis fugientibus, & reſiſtentiam nudis contra armatos, iniquum enim foret certamen, facere non audentibus, *Henricum* Ducem & Dominum ſuum, nona Octobris captiuat. Quem etſi vnus ex familiaribus defendere niſus fuiſſet, & ſuo corpore Ducale prætexiſſet, a *Luthkone* tamen & ſuis, vulneribus variis confoſſus, interiit.

eum Henricum captiuat.

Captus itaque *Henricus* quintus Dux, & ex balneo ignominioſè nudo corpore tractus, in equum imponitur, & vili palliolo ſuperiniecto, tota die & nocte illa ſubſequenti, qua captus eſt, equitare curſu vehementi coactus, in *Sandvvoth* abducitur, & Duci *Głogouienſi* per *Luthkonem* præſentatur, infelicitate ſua ab eo proditus, cuius parentem in ſummum gradum prouexerat, & ipſum quoque proditorem promouere maturabat. Quem illico *Conradus Głogouienſis* Dux *Głogouiam* perducens, in dira coniecit vincula, vinctum quoque & catenatum, non ſolum horrendo carceri, ſed in vas ferreum anguſtum, & ex omni parte coarctatum, duo tantummodo foramina, & hæc ipſa plurimum breuia & ſtricta, habens, vnum quo eſcam excipere ſpirareque poſſet, aliud, quo aluum purgaret, & in quo non ſedendi, non ſtandi aut iacendi, ſed vix ægrè hærendi, relicta erat facultas, includit. Vbi per ſex menſes, adeò tortus vexatusque eſt, vt de ſcapulis & femore eius, & ſanies & multitudo vermiũ ſcaturiret. Mortem itaque & crudeles paſſiones euaſurus, dum videret germanum ſuum *Boleslaum Svvidnicenſem* Ducem pro ſua liberatione nullam operam nauaſſe, triginta marcarum millia in pontis medio, ſupra flumen *Czarna*, qui *Legniczam* circumfluit, ex compoſito primum ſoluit, deinde infraſcriptos diſtrictus, caſtra, & oppida, videlicet *Namisłouiam*, *Berelchovv*, *Kruczborg*, *Byczynam*, *Kunczeſtadt*, *Rozemberg*, *Hainouiam*, & *Boleslauiam*, cum terminis & diſtinctionibus ſuis, *Conrado* Duci *Głogouienſi* donat & inſcribit, illisque perpetuo renunciat.

& hoſti Conrado Glogouienſi tradit.

Quem Conradus tam diro genere carceris premit,

vt ei multa in ſui liberationem dederit.

Poſt liberationem continuo languore affligebatur, quem illi feralis captiuitas cauſauerat, nec ad diem mortis ad vigorem priſtinum poterat reſtitui. Balneorum fomenta *Polonorum* Principibus inimica & execrabilia, & ſub illorum vſu, ſcrupuloſiori, ad ſui cuſtodiam, vtendum illis cura. Tres enim conſtat *Polonorum* Principes ſub balneandi tempore periclitatos fuiſſe. Vnum de quo modo narrationem abſoluimus, *Henricum* quintum in valetudine. Item *Leſtkonem Album Cracouienſem, Sanodmirienſem* & *Pomeraniæ* Ducem, *Poloniæque* Monarcham, in vita. Tertium *Henricum cum barba Wratislauienſem* Ducem in corpore, propè ad mortem vulneribus lacerato.

Wladislaus Loktek plures de Bohemis refert triumphos,

Apud *Cracouienſem* & *Sandomirienſem* oras, cœptum inter *Wladislaum Loktek Cuiauienſem*, & *Venceslaum Bohemiæ*, Duces, pro Principatibus ipſis bellum accerrimè gerebatur, & per *Venceslai Bohemiæ* Ducis abſentiam, qui ſub eo tempore cum *Rudolpho Romanorum* Rege in *Miſſna* apud *Grunhain* agebat conuentum, & affinitatem modico duraturam tempore, dando filiam ſuam *Agnethem Ruperto* filio Regis, iungebat; pars *Wladislai Loktek Cuiauienſis* Ducis, plures ex *Bohemis* referebat triumphos. Superuenit tandem ingens *Tartarorum* multitudo, & exercitus in aliquot agmina diuiſus, & nonniſi ad *Sandomiriam* graſſatus, correpta præda & hominum vtriusque ſexus magna multitudine capta, & ſeruituti mancipata, in *Tartaricos* campos, vnde ebullierat, rediit. Quæ res vires & potentiam *Lokietkonis* Ducis, cui circa oram *Sandomirienſem* parebatur, plurimum hebetauit.

Cuius potentiam Tartari diminuunt.

Conradus Stange Commendator de *Ragnetha*, circa feſtum Sancti *Iacobi* Apoſtoli, in *Lithuaniam* cũ gentibus ſuis, licet paucis, veniens, caſtrum *Mingede*, quamuis multiplici præſidio *Lithuanorum* ſeptum, impugnans comprehendit, & magnam multitudinem *Lithuanorum*, paucis diffugientibus, aut capit, aut occidit. Quorum ſecutus eſt veſtigia *Vithenen* Dux *Lithuaniæ*, & cum multitudine *Lithuanorum Ruthenorumque*, *Pruthenicam* oram diebus octoginta vaſtat. Infra quos a Cruciferis inuaſus, victus ſuccubuit, & pluribus de ſuis amiſſis, cum paucis fugiens, euaſit.

Cruciferi caſtrum Mingede occupant.

Lithuani Pruſſiam vaſtant.

1294.

Vithenem Dux Lithuaniæ Lanciciam ingreſſus,

Non defuit & hoc anno Diuina indignatio, per rabiem barbaricam deſæuiens in *Polonos*. *Vithenen* enim *Lithuaniæ* Dux, cum mille octingentis militibus, ex *Lithuanis*, *Pruthenis*, & *Samogitis* collectis in *Lancitienſem* terram impetum fecit. Quam dum feria quinta Pentecoſtes per ſyluas & nemora, Duce *Boleslao Maſouiæ* permittente & fauente, tam ſilenti & ignoto agmine, vt quoslibet prætereuntes fallerent, ingreſſi fuiſſent, primum ad Eccleſiam Collegiatam accurrunt, populique vtriusque ſexus præſentiam, qui illuc gratia celebrandi feſti confluxerat, aut trucidant, aut captiuant. Prælatos, Canonicos, & Sacerdotes Domini miſerabiliter captiuant, veſtes ſacras, vaſa, & clenodia diripiunt, cæteros qui ad Eccleſiam confugerant, & in illa ſe viriliter defendebant, vicinis domibus quæ Eccleſiam circumſtant, incenſis, in Eccleſiam *Lancitienſem* incendium inferentibus, ſuffocant & exſtinguunt. Ad rura deinde & vicos diſcurrunt, & præda plurima ex hominibus & pecore comparata, citato curſu redibant.

Eccleſiam Collegiatam ſpoliat & conflagrat.

Non tulit & ſuam & gentis ſuæ calamitatem *Caſimirus Lancitienſis* Dux, ſed cum ſingulis terræ *Lancitienſis* militibus, barbaros perſequi cœpit. Quos cum in villa *Zukovv*, propè oppidum *Sochaczovv* ſupra fluuium *Bzura* ſitum, ſecundum alios circa villam *Troianovv* conſecutus fuiſſet, paucitate ſui agminis & hoſtili multitudine minime penſata, in barbaros irruit. Et magna ſtrage edita, multisque captiuis feruente prælio elapſis, à multitudine barbarica victus, ſuccumbit, & inter confertiſſimos & primos hoſtes audaciſſimè pugnans, nobilem excipit mortem. Quo occidente, fuga paſſim per *Polonos* fieri cœpta eſt, & plures ex *Polonis*, dum mortem honeſtam vitant, & in mortem turpem incidunt, & in flumine *Bzura*, vltra quod pugnatum eſt, aquis plus tunc ſolito ex imbribus inflatis, ſubmerguntur. *Lithuani* & præda & victoria potiti, eam tunc ex captiuis *Polonis* prædam aſſeruntur retuliſſe, vt cuilibet barbaro viginti Chriſtiani *Poloni* in ſorte ceſſerint. Non reliquit *Caſimirus Lancitienſis* Dux aliquem ſuperſtitem, propter quod *Lancitienſem* terram *Wladislaus Loktek Cuiauienſis* Dux germanus ſuus, legitimè in ſe deuolutam accipit.

Prælio conſerto moritur Caſimirus Dux Lanciciæ,

cui ſuccedit frater Wladislaus Loktek.

Duodecimo Calend. Nouembris, *Conradus* Dux *Maſouiæ* & Dominus *Czirnenſis* filius *Semouiti* in *Iazdovv* a *Lithuanis* occiſi, in monaſterio Fratrum Canonicorum Regularium in *Czirwieńsko* moritur, & in eodem monaſterio iuſto honore ſepelitur. Conſtruxit hic monaſterium in *Błonie*, & tam introitibus, quàm clenodiis, & ornamentis, munificentia Ducali dotauit.

Conradus Dux Maſouiæ moritur.

Biennio & amplius, Cardinalium Collegio, ſuper electione Summi Pontificis, per varias voluntates diuiſo, ad perſuaſionem *Latini Hoſtienſis* Epiſcopi, Fratrem *Petrum* de *Murone*, Eremiticam vitam Ordinis Sancti *Damiani*, ſub Regula S. *Benedicti* agentem, virum maximæ orationis, totum Deo conſecratum, in partibus *Aprucii*, in magna vitæ auſteritate in eremo habitantem, ſeptima die Iunii eligunt in

1294.

Cœlestinus V Eremita fit P.R.

in Papam. Qui ex eremo *Aquilam* veniens, in die Decollationis Beati *Ioannis* Baptistæ, in Ecclesia *S. Mariæ* de *Colomadio* in Papam consecratur, & *Cœlestinus V* vocatur. Vbi & Curiam suam aliquanto tempore tenuit, & Cardinales illûc ex *Perusio* venire fecit. Verùm licet opera viri Sancti fecerit, & à primi statûs innocentiâ non recesserit, eandem humilitatem, eandem puritatem obseruando, decipiebatur tamen, velut vir in regimine Pontificali inexpertus, & ob impotentiam senectutis, cum ætatis decrepitæ foret, in gratiis & signaturis, non sciens versutiis & fraudibus Curiæ occurrere. Propter quod ferè à singulis Cardinalibus, periculo, in quo Status Ecclesiæ versabatur, intellecto, editâ constitutione, vt Papa posset cedere Papatu, in vigilia *S. Luciæ* Neapoli, in præsentia Cardinalium cedit Papatu. Et

cui cum Papatu cessisset,

Papatûs deponens insignia, præbuit humilitatis, stupendum cunctis, imitabile paucis exemplum, cum à septima die Iulii, vsque ad decimum nonum vel citra Decembris diem sedisset. Cardinales deinde ad electionem alterius procedentes, *Benedictum Gaiethani*, tituli *S. Martini* in montibus Presbyterum Cardinalem, natione *Campanum* de *Anania* oriundum, longò tempore Curiæ experientiam habentem in Papam eligunt,

succedit Bonifacius IIX.

quem *Bonifacium VIII* appellant. Qui prædecessorem suum *Cœlestinum*, ad eremum latenter fugientem, schismati præcauens, cum ab aliquibus dubitabatur, an cedere Papatu potuisset, capit, & in castro *Fumonis* sub honesta custodia includit, vbi viuens, tandem quatuordecimo Calend. Iunii, anno vno, mensibus quatuor, diebus viginti exactis & octo, moritur, & in monasterio Sancti *Antonii* de *Ferentino*, Ordinis sui, millesimo ducentesimo nonagesimo sexto anno, sepelitur. Multis deinde coruscans miraculis, à *Clemente V.* sub nomine *S. Petri* canonisatur. *Bonifacius* ex *Neapoli* Curiam in Vrbem transferens, illic suam mansionem aliquanto tempore agens, sextum librum Decretalium composuit. *Idem Cœlestinus*, vt aliqui aiunt, in Ecclesia Sancti *Petri*, vbi crucifixus refertur, in monte trans *Tyberim* extra Vrbem, post cessionem Papatus, sanctiori vitam solitariam ducere deuotione cupiens, inhabitauit. Quem *Bonifacius* successor, suspicatus & veritus, ne vnquam alio spiritu ductus, Papatum repeteret, comprehendit, & vinctum squallore carceris miserabiliter extinguit. Hic successor, cessori tyrannicam pro beneficio reddit vicem. Quo metu posteri docti, in sua vocatione cum diuturniori vita consultiùs manere deligunt, quàm ea contemptâ, intempestiuam sibi consciscere mortem, & ex benefactoribus facere tyrannos.

1294. Iudæis diem suæ redemptionis expectantibus,

In quarto mense, qui apud *Iudæos* vocatur *Chamicz*, vltima die ipsius mensis, in qua die prædixerant Rabi *Iudæorum*, *quòd Iudæi debebant habere signum redemptionis suæ à Deo miraculosè factum.* Ad quorum proclamationem, omnes *Iudæi* fecerunt suas pœnitentias in ieiuniis multis, cum satisfactionibus, eleemosynis, quasi ad Deum reuersi, orantes vt sibi prædictum suæ salutis ostenderet. In quo anno, die, & mense assignatis, intrauerunt synagogas suas, ad orandum Deum, induti syndonibus albis lineis seu sericis, prout est moris apud eos, in die expiationis, scilicet in die decima mensis septimi. Et tunc altissimo DEO cooperante, qui nullum tempus sine bonitatis suæ testimonio reliquit, in syndonibus

in omnium syndonibus crux apparet.

quæ seruabantur, apparuerunt signa crucis in omnibus, & vbicumque erant, etiam in illis syndonibus, quæ condebantur in suis apothecis. Quo signo viso, multi eorum fuerunt turbati. Quorum quidam dicebant, quòd hoc fuerat factum Diabolica arte, nimirùm cum prædecessores eorum de *Christo*, maxima miracula faciente, *in Belzebub eiicit Dæmonia Matth. cap. 9.* id ipsum dicebant. Nonnulli dubitabant, non audentes loqui, nec aliquid circa hoc iudicare. Alii verò crediderunt hoc signum fuisse veri *Christi crucifixi*, & disposuerunt se ad eius fidem cum baptismo recipiendam, isti tamen fuerunt pauci, iuxta illud *Hierem. cap. III. Assumam vos, vnum de ciuitate, & duos de cognatione.* Et attendendum, quòd inter duos prædictos terminos, qui per prædictos Rabones, in suis libris & tractatibus assignati fuerunt, fuit terminus alius à duobus *Iudæis* in *Hispania*, qui Prophetæ dicebantur, assignatus. Quorum vnus erat in ciuitate *Abulensi* prouinciæ *Compostellanensis*, & alius in villa quæ dicitur *Aylon*, *Saguntinensis* diœcesis, *Tholetanensis* Prouinciæ. Qui quidem duo tam magnalia loquebantur semper Prophetæ, vt quandoque futura prognosticabant, & occulta reuelabant: secundum morem eorum honestè viuebant, quòd ab omnibus *Iudæis* regionis, reputabantur semper Prophetæ. Et isti duo assignauerunt tempus, ad videndum signum suæ redemptionis, in anno à creatione mundi, videlicet millesimo quinquagesimo quinto, secundum eorum computationem. Qui quidem annus concurrit cum anno Domini, millesimo ducentesimo nonagesimo quarto, præsenti.

Meinhardus Prussiæ Magister varia castra in Lithuania

In fine hyemis *Prussiæ* Magister *Meinardus* hostilibus armis, terras *Lithuaniæ* inuadens, duos districtus *Pasthow* & *Gierszow* iterum vastat, & castrum *Lithuanicum Mingedin*, bombardis quatit & impu-

1294.

& Viznense Masouiæ expugnat.

pugnat. Duobus autem castris inferioribus conquisitis & exustis, dum tertii expugnatio difficilior videretur, captiuis *Lithuanorum* in *Prussiæ* castra remissis, ad castrum *Viznense Boleslai Masouiæ* Ducis exercitum ducit, illudque iuxta ac barbaricum & hostile, propterea quòd *Lithuani* in eo habebant receptaculum, & frequentiùs etiam ex illo terras *Poloniæ* & *Prussiæ* infestabant, oppugnat, nec *Boleslaus Masouiæ* Dux, legationibus ac nunciis fatigatus, facinus id rescindere volebat, conquirit & exurit. *Lithuanorum* castro *Kimel*, *Ludouicus* de *Ragnetha* Commendator, armis sub idem tempus conquisito, eandem incensionis infert sortem.

1294.

Msczugio Pomeraniæ Duci succedit Przemislaus maioris Poloniæ Dux.

Octauo Calend. *Msczugius Pomeraniæ* Dux moritur, & in monasterio *Oliwa* in Prædecessorum suorum sepulchris sepelitur. Post cuius mortem *Przemislaus* Dux *Maioris Poloniæ*, ad quem successio Ducatûs *Pomeraniæ*, tàm sanguinis quàm designationis iure pertinebat, venit *Gedanum*, & totius Ducatûs *Pomeraniæ* accepit plenam & pacificam possessionem.

Ciuitatemque *Gdansk* primus blancis muniri procurauit.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

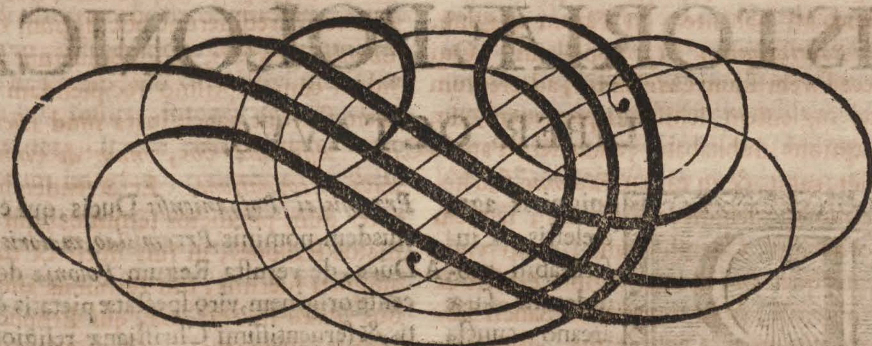

IOANNIS DŁVGOSSI
SEV
LONGINI
CANONICI CRACOVIENSIS,
HISTORIÆ POLONICÆ
LIBER OCTAVVS.

1295.

BEnignitas agni cœleſtis, ex inſcrutabili prouidentiæ ſuæ arcano cuncta proſpiciens, cunctaque ratione gubernans, multifariis ſciſſuris, calamitatibus & guerris, quæ in Regno *Poloniæ* à tempore, quo vir Sanctus & Protomartyr *Poloniæ* inclytus *Cracouienſis* Epiſcopus *Stanislaus*, ab impio Rege *Boleslao*, felici tenore membratim truncatus eſt, miſeratione ſolitâ compatiens, & propitiam atque placatam de ſcelere in Sanctum ſuum commiſſo, ſe demonſtrans, lacerum, & ex eorum qui in regionibus *Polonorum* principabantur malitiâ monſtruoſum, & deforme Regni *Poloniæ* corpus, reintegrare, & priſcam illi gloriam, priſcumque tribuere diſponens ſplendorem, parua illi primùm, quò altior eius futurus notari poſſet profectus, indidit initia, quod ſæpe in rebus ad ſummum prouenturis, humile exordium habentibus, videmus contingere. Suſcitauit namque ſpiritum viri heroici, & ea tempeſtate illuſtris, *Przemislai Poſnanienſis* Ducis, qui ex Patre eiuſdem nominis *Przemislao, maioris Poloniæ* Duce, de vetuſta Regum *Poloniæ* domo ducente originem, viro ſpectatæ pietatis & virtutis, & feruentiſſimi Chriſtianæ religionis cultoris, & ex *Eliſabeth* Duciſſa, fœmina religioſa atque deuota, editus, eiuſdemque matris ſolerti ſtudio & cura ab ineunte ætate, virtuoſis moribus, (Pater enim ante natiuitatis ſuæ diem obierat) eruditus, ad hoc vnum ſollicitum ſtudium animumque intenderat, vt reliquias patriæ non tàm miſerandæ, quàm miſerabilis ſeruaret, ſimulque illam ad culmen Regium, & ad vnam Monarchiam redigeret, ſanctam illam felicemque futuram ratus, ſi ſuo Ducatu ſuiſque conſiliis & auſpiciis, pro pluribus Principibus vnum Regem & Monarcham ſortiretur. Irritabant ingentis ſpiritûs virum, *Pruſſia, Sleſia, Saxonia, Wratislauiaque* ademptæ, lugebat *Cracouiam*, cæteraſque Regni *Poloniæ* Prouincias, obeuntes ſine liberis *Leſtkone nigro, Cracouienſi, Sandomirienſi*, & *Siradienſi* Duce, quinto conſanguinitatis gradu eum contingente, mutuis cladibus collidi, & plusquam ciuili gladio belli, in propria viſcera conuerſo, diſcerpi. Grandi itaque & ſupra vires ſupraque ætatem animo fretus, quamuis varios & fre-

1295. Przemislaus Poſnanienſis Dux

1295.

quentes videret naturales Dominos, in Regni *Poloniæ* Prouinciis principari, non cupidine tamen terreni imperii, non ambitione terrenorum Dominiorum & Regii faſtus, ſed ſola pietate charitateque in patriam, permotus, magnis auſibus, vniuerſi Regni *Poloniæ* Diuinitate inſpirante, ſe conſtituit in animo & deſtinat Monarcham. Ad quod conſequendum non ſolùm illum proprius & diuinitùs infuſus agitabat inſtinctus, ſed etiam Prælatorum & Baronum *Poloniæ* & *Pomeraniæ* inuitabat mira affectio, & conſenſus. Paternis enim clariſſimis moribus, & maternis inſtitutis non contentus, adiectione propriorum radiabat; vnde facilè in ſe tàm primorum quàm inferiorum fauorem conuerterat: illeque vnus inter *Poloniæ* Principes dignus viſus, habituſque, cuius tempora inſigni Regio adornarentur. Iam annum ætatis agebat trigeſimum octauum, iam *Pomeraniæ* Ducatum, mortuo *Mſczugio* ſine liberis, iuxta pacta inter eos in vita ſtabilita, obtinebat, iam matrimonii iure virginem *Rickſcham* filiam Regis *Sueciæ*, fœminam honeſtis moribus plenam, conſilio & ordinatione *Boleslai* Ducis *Caliſſienſis* patrui ſui germani, copulauerat, ex qua vnicam filiam, nomen ei maternũ imponens *Richſcham* genuerat, cum vniuerſorum Prælatorum & Baronum *Poloniæ*, concordi voto, deliberatione, & pari conſenſu diadema decretum, qui cæteris religione, innocentia, fide, iuſtitia, integritate, clementiaque præſtaret. Itaque cum præclaras maiorum ſuorum imagines, tùm res a ſe feliciter iuſto bello paceque geſtas, tùm denique omnibus in rebus modeſtiam ſuam ſuſpicerent, par omnibus viſum fuit, ſibi vni genus *Polonicum*, ſalutemque illius committere. Et vt cunctis ordinatio ſua innoteſceret, Regiaque veneratione à ſingulis coleretur, anno natiuitatis Domini noſtri, milleſimo ducenteſimo nonageſimo quinto, die Solis vigeſima ſexta Iunii, aliàs die Dominico, id feſto Sanctorum *Ioannis* & *Pauli* Martyrum, celeberrimus Pater *Iacobus Swinka Gneſnenſis* Archiepiſcopus, in Eccleſia Metropolitana *Gneſnenſi*, celebratis ex more de Sancto Spiritu miſſarum ſolenniis, præfatum Ducem *Przemislaum* in Regem, Duciſſam verò & conſortem ſuam *Richſcham Poloniæ*, inungit, ſublimat, & diademate Regio, quod, mirum dictu, ſtudio arteque virorum Eccleſiaſticorum, per plures tranſactas ætates, ſeruatum cuſtoditumque eſt, coronat: aſſiſtentibus ſibi *Ioanne Gerbis Poſnanienſi, Ioanne Romka Wratislauienſi, Goslao Plocenſi, Conrado Lubucenſi*, Epiſcopis, Palatiniſque & Baronibus *Poloniæ* principalioribus, ac multitudine copioſa. *Procopius* autem *Cracouienſis*, & *Vislaus Wladislauienſis*, Epiſcopi, cæteriſque partium *Cracouienſes* Barones, etſi coronationi præfatæ non aderant, expreſsè tamen & concorditer in illam conſenſerant, & de eius conſumatione feſtos lætoſque ducebant dies. In hunc itaque morem ſceptra regalia, honoſque Regius, & dignitas *Poloniæ*, fauente Diuinitate, reddita ſunt, quibus per annos propè ducentos caruerat. Celebris quoque dies ille, & annus mirum in modum inſignis habitus eſt, in quo quaſi quadam deteſtanda, & pernicioſa Principum pluralitate diſpulſa, & vulnere veteri curato, *Poloniam* clementia Saluatoris, ad florentem tranquillumque ſtatum, & ad vbertatem ponduſque culminis Regii perduxit.

in Regem Poloniæ inungitur.

1295.

Przemislaus Ratiborienſis Dux raræ in Beatiſſimum *Stanislaum Cracouienſem* Præſulem vir deuotionis, & monaſterii Sanctimonialium in *Ratibor* ordinis Prædicatorum fundator & dotator, cum in omni vita ſua Sanctum *Stanislaum* mira deuotione coluiſſet, in honorem ſuum annis ſingulis, in die ſui natalitii, à *Ratiborionſi* caſtro, vſque ad monaſterium Prædicatorum, cereum grandem vires ſuas excedentem deferre ſolitus; apparuit ei in extrema ægritudine laboranti *B. Stanislaus*, & benigniùs conſolatum, *vt ſe ad feſtum ſuum celebrandum præparet*, admonuit. Cui reſpondenti, *quomodo potero id facere, cum ſim valetudinarius, & graui ægritudine oneratus?* Sanctus Dei adiecit; *Ego te*, inquit, *adiuuabo, præſtaboque vires.* Dux *Przemislaus* ſe id facturum deuouens, in vigilia Beati *Stanislai* moritur, nulla prole relicta, & in die ſuo feſto, quamuis & duo germani ſui, videlicet *Caſimirus Bithomienſis* & *Mieczlaus Theſſnenſis*, Duces & *Ratiborienſes* Barones, diutiùs in aduerſum niterentur, corpuſque in alium diem ſepeliendum ſeruari vellent, in monaſterio Prædicatorum in *Ratibor*, Ducibus & Baronibus ſententias mutantibus, ſepelitur; feſtum Beatiſſimi *Stanislai* non annuè, ſed continuè de cætero celebraturus.

Ratiborienſi Duci ægroto S. Stanislaus apparuit, à quo ad celebrationem feſti eius inuitatur, & in vigilia S. Stanislai moritur.

Coronationis ſolenniis ritè magnificeque peractis, *Przemislaus* Rex *Poloniæ*, cum Prælatis & Baronibus ſuis voluebat agitabatque deliberationes, quatenus ægrum lacerumque ſui Regni corpus, debita ſoliditate componeret, & terras ab eo abſtractas, & per *Almanos* occupatas, eidem reuniret. Maior tamen & præcipua omnibus cura fuit, ne ex inteſtina *Varczislai* & *Mſczugii Pomeraniæ* Ducum diſcordia, *Pomeraniæ* Ducatus, & præſertim ciuitas cum caſtro *Gdansk* in Cruciferorum ditionem perueniret. Licet enim per Ducem *Boleslaum Calisſienſem* germanum patruum *Przemislai* Regis, præfati Cruciferi, non ſine ſtrage plurimorum ex caſtro *Gdansk*, cuius occupatio in magnum tunc illis diſcrimen ceſſerat, fuiſſent eiecti, ciuitatis tamen prædictæ *Gdansk* ſitu contemplato, quòd maritima eſſet, & facilè opibus mari importandis excelleret, continuis ſtudiis ad eius occupationem anhelabant. Quid tamen *Przemislaus* Rex primùm ageret, quouè ſe verteret, igno-

Przemislaus Rex Regnum reintegraturus, inteſtina mala componit,

1295. ignorabat: cæteris Regni Prouinciis, mutuis aut exteris stragibus laborantibus, & suffragia per Legatos implorantibus, distentus. Placuit tamen Consiliariis & Regi, per conditiones pacis, nonnulla minores morbos habentia componi, vt fortior ad expedienda cætera posset præstari vacatio: placuit & bella cum finitimis siue propriis gerenda in longum, quò tenerum & molle Regni *Poloniæ* corpus coalesceret, & in virile robur euaderet, differri. Verùm licet cunctis in circuitu finitimis tyrannis, & nationibus, *Przemislai* Regis in solium Regale sublimatio fuisset inuisa & molesta, & varii ad rescindendum eam, tam inter *Poloniæ* Duces, qui fremebant se gloria Regali per *Przemislaum* anteiri, quàm inter finitimos, quibus mox terribilis & suspecta cœpit esse Regalis potestas, conquerentur rumores, Marchionibus tamen de *Zgorzelecz*, alias de *Brandeburg*, videlicet *Othoni Longo*, & alteri *Othoni*, & *Ioanni*, maioris suspitionis & odii subministrauit ardorem, verentibus, ne Regia dignitate, & accessione multarum terrarum, ipsius regimen sponte subeuntium, auctus, eos de Marchionatu prædicto, captatâ opportunitate temporis, exterminet, quos priuatus, & vix decimum sextum agens annum ex munitionibus *Strzelcze* & *Drdzen*, malè per eos possessis, exturbauerat, periculum sibi & suis Dominiis, nisi per eos Rex *Przemislaus*, cuius clarissimam indolem adhuc in puero habebant perspectam, morte subita tolleretur è medio, euenturum rati, in necem eius Diabolica inspiratione & instigatione conspirant, propositum scelestæ rei, antequam prodi posset, executuri.

externa bella prorogat.

Cui inuidentes Marchiones Brandeburgenses

in eius necem conspirant.

Cracouiensis Episcopus *Procopius*, cum annis duobus, mensibus tribus in *Cracouiensi* Sede sedisset, moritur, & in Ecclesia *Cracouiensi* sepelitur. Cui *Ioannes Muscatha* Magister artium, Archidiaconus *Lancitiensis*, nobilis genere, natione *Wratislauiensis*, deferens pro armorum insigniis, in campo cœlestino nouem lilia glauca, in die *Sancti Benedicti* Confessoris, concorditer electus.

Procopio Cracouiensi Ep. succedit Io. Muscatha.

Molestè ferens *Boleslaus Masouiæ* Dux castri sui *Wizna* destructionem per Magistrum Cruciferorum factam, aliud rursum castrum cœpit fabricare. Cuius consummationem *Menhardus* Cruciferorum Magister prohibiturus, omnes homines *Prusiæ* seruos & liberos cogit in arma; sub quo tempore *Zambienses* & *Noctagenses Prutheni*, clandestina conspiratione inita, apostatando à fide, fratres Cruciferos in *Bertensten*, nihil tale suspicantes, comprehendunt & occidunt. In aliis quoque locis populationes, cædes, & spolia in Cruciferos & cæteros Christianos vtriusque sexus peragunt. Quo malo Commendator *Kinsbergensis* cognito, expeditione contra *Boleslaum Masouiæ* Ducem omissa, in *Prussiam* reuersus, gliscentem seditionem oppressit, & capita conspirationis instaurato iudicio puniuit. In *Lithuaniam* deinde traducto exercitu, munitionem quandam, ex qua *Lithuani* diffugerant, exurit. Castrum verò *Kimel* à quo sæpius Cruciferi repulsi fuerant, occisis multis *Lithuanis*, qui illud defendebant, conquirit.

Cruciferorum Magister castri noui consummationem Boleslao Masouiæ Duci prohibiturus colligit exercitum, sed conspiratione domestica ab incepto reuocatur.

1296. Natalem Domini, qui in diem Dominicum cadebat, & sequentes solennitates, *Przemislaus* Rex *Poloniæ*, circa Ecclesiam *Posnaniensem* exegit, & celebri ac deuota religione in veneratione Diuinitatis vsus, in erogandis pro *Christi* nomine eleemosynis, supplendisque quorumlibet egentium necessitatibus, munificum se vniuersis atque liberalem præstabat. Primitias regiminis sui in administranda iustitia, in defendendo pupillo & vidua, cæterisque sanctis operibus, cœlorum Regi, vt suum stabiliretur imperium, & suis cœptis assisteret Diuinitas, deuouens atque consecrans, ampliori cultu & veneratione in Deum, largiori dextera in egenos, & propensiori pietate in patriam, nisi fatis appetitus fuisset, vsurus. Ne autem pietas sua quam in erigendo Regno *Poloniæ*, & ex iure Ducali ad fastigium Regale vindicando, monstrauerat, processu temporis decideret, in sigillo Maiestatis, ordinatione sua pulcherrimè fabricato, literis capitalibus in gyrum circa aquilam hunc textum inscribi in parte vna iussit: *Reddidit ipse solus victricia signa Polonis.* In altera autem parte, sedebat in throno Regio imago Regalis, tenens in manu dextra sceptrum, in qua etiam consistebat galea cum insigniis *Polonicalium* armorum, in leua verò tenebat pomum cruce signatum, cum titulo literis capitalibus inscripto: *Sigillum Przemislai Polonorum Regis, & Ducis Pomeraniæ.*

Przemislaus Rex sigillum Regale confici iubet

Celebrato autem Catholico & patrio ritu Saluatoris Natali, *Przemislaus* Rex *Poloniæ* primùm ex *Posnania Gnesnam* contendit, vbi aliquanto tempore, quantum expeditio rerum publicarum permittebat, commoratus, pro diebus Carnispriuii in *Rogozno* descendit, & Curiam Regalem illic celebrans, victoribus certaminum præmia proponens. Cognito autem per exploratores *Otho longus*, & alius *Otho*, & *Ioannes Conradi*, Marchiones de *Brandeburg*, *Przemislaum* Regem in *Rogozno* solatiis deditum, absque cuiuslibet hostilitatis suspicione consistere, & vitæ salutisque suæ custodiam, pro explorato habentes neglectum iri, loci insuper, qui nullo vallo aut muro septus erat, debilitate prouocati, non propriis solùm, sed aliunde quæsitis, gentibus glomerati, per noctium latebras & syluarum abdita, ne à quoquam conspecti, temeritatis pœnas soluerent potius quam inferrent, feria quarta Cinerum, sexto Idus Februarii, quæ fuit dies Sanctæ *Dorotheæ* virginis, in *Rogozno*, die illucescente, tam inopinatè & latenter, vt singulos fallerent, (ita enim inter illos conuentum sancitumque erat) perueniunt, atque in Regem *Przemislaum* in cubiculo Regio quiescentem, proditoriè & fallaciter, nullis enim illi literis aut nunciis diffidauerant, in suosque milites variis hospitiis & locis disiunctos, & ex hesterna crapula & mero graui sopore mersos, ebrietate graues, omnes certè inermes, incompositos atque imparatos, insiliunt & irruunt.

Przemislaus Rex per Marchiones Brandeburgenses

1296. Et quamuis rei atrocitate nouitateque Rex *Przemislaus* perculsus, à quibus quantisq; hostibus peteretur, penitus existeret ignarus, dispulso tamen pauore, vt erat vir animi robo risque præclari, cum suis, quos pro facienda hostibus resistentia, exhortatione, sermone, opereque animabat, in hostes insilit. Et congressione facta, multos ex illis aut vulnerat, aut prosternit. Militis autem magis quàm Regis aut Ducis *Przemislaus* Rex officiis aduersus hostes vsus, abundante hostium multitudine, pluribus sagittarum gladiorumque ictibus petitus ad extremum fortissimè, vt stirpi suæ conueniens erat, dimicans, cadit: corpore ex multitudine vulnerum in terram defluente. Ab hostibus autem semiuiuus exceptus, grandem illis voluptatis iucunditatisque materiam præbuit. Satagebant enim illum, in triumphi speciem, in penates suos & terras deducere viuum, magnum suis & cæteris populis spectaculum, simulque maximum famæ & nominibus suis monimentum, apud *Almanorum* nationes præbiturum. Verùm dum ex lethalium vulnerum multitudine languidatum ac penè iam mortuum *Saxones* seruare, & in regionem eorum ducere conati equo imposuissent, & imbecillior foret, quàm qui equo insidere, aut curru vehi possit, moribundus titubante corpore defluxit in terram. Dum insuper nulla vitæ Regiæ spes in crastinum duraturæ posset portendi, in rabiem furoris conuersi, in corpus captiuum & saucium suapte moriturum sæuiunt, & illud pluribus pugionibus confodiunt, & crudelissima nece sexto Idus Februarii extinguunt: eo vno illos ad tantum scelus irritante, quòd *Przemislaus* Rex non incruentam illis victoriam, dum plures & notabiles de suis desiderarent, reliquisset.

interficitur.

In hoc autem tam nefando execrandoque scelere, etsi *Teuthonicorum* erga *Polonos* malignus inuidusque perspici possit animus, qui orientem gloriam Regni *Poloniæ*, quantum in ipsis erat, extinguere rescindereque ac pessundare conati sunt, tamen crudelitas *Ioannis* Comitis *Brandeburgensis* præfati, non satis admirari potest. Qui cum esset præfati *Przemislai* Regis nepos germanus ex sorore sua germana *Constantia*, patris sui filia, quam *Conradus* Marchio *Brandeburgensis* desponsauerat, susceptus, in necem tamen auunculi germani, & Christi Domini, priuato etiam officio sibi venerandi, dextram extendere, & sanguinis sui parentem cruento mucrone, de rerum natura tollere, non expauit, pietatis violator acerrimus, & honoris sui atque famæ proditor malignus. Habet & nonnullorum assertio, quosdam *Poloniæ* Barones & milites, de armis *Nalencz* & *Zarembi*, necis præfati *Przemislai* Regis fuisse contubernales & consocios, & præfatorum *Othonis Longi*, & alterius *Othonis*, atque *Ioannis Brandeburgensium* Marchionum consiliorum participes, & patrati sceleris adiutores: siue quod Rex ipse *Przemislaus* velut vegetioris vir ingenii, questus eorum & lucra abrogauerat, aut verisimiliter credebatur abrogaturus: siue quod in eos, aut eorum affines, pro quibusdam excessibus animaduerteret: siue quod eo sublato, aliam, cuius fauore & statum & fortunas suas auctum iri succedere sperabant. Neque enim tanti Regis occisio prouenire credenda est, nisi hostium machinationem, domesticorum & familiarium adiuuisset accessio. Fama insuper est, vsque ad tempora *Casimiri* secundi & optimi *Poloniæ* Regis, nobiles domorum & familiarum prædictarum, in horrorem patrati sceleris, ea pœna & mulcta notatos esse, vt neque inter equestrium Ordines aciebus instructis consisterent, neque rubeo colore in vestibus vti auderent. Quæ tandem per præfatum Regem *Casimirum*, dum cum *Russiæ* Principibus pugnatum fuit, abolita est. Funestum autem *Przemislai* Regis corpus exanime, dum ex *Rogozno Posnaniam* duceretur, plurimas tam Ecclesiasticis quàm secularibus personis excussit lacrymas. Lamentantibus cunctis, tam optimum Regem & Reip. Regni *Poloniæ* restauratorem atque parentem, tam crudeli & subita nece concidisse, & *Polonorum* Prouinciis nouam orbitatem induxisse. Sepultus autem est in Ecclesia Cathedrali *Posnaniensi*, in sepulchro Prædecessorum suorum & Regum *Poloniæ Ioanne* Episcopo, Prælatisque & Canonicis *Posnaniensibus*, nec non Baronibus *Poloniæ* eius cohonestantibus exequias, & omnia funeralia, iusta illi lege atque ordine, iuxta magnificentiam Regio corpori debitam, soluta. Vixit annos triginta octo, menses tres, dies viginti quatuor. Regnauit verò mensibus septem, diebus vndecim, vir à *Polonica* gente summis per omnes successiones, & ætates celebrandus efferendusque laudibus, qui patriam prostratam & exanguem erexit, & vicinarum regionum Dominam reddidit, ac spiritum vitalem per multa secula feliciter victuræ, lucem quoque ex caligine, & libertatem ex seruitute, ex mœrore gaudium primus infudit. Quamobrem vt olim prompemodum infelicissimi habebamur, collisi omnibus scopulis, naui fracta hinc inde fluctuabamus, & illud *Herculis* verbum, nobis veriùs ac ipsi accidisset, *Finis vnius mali, gradus erat futuri:* Ita beati nuncupari possumus, qui omnes pro-

1296.

procellas Dei clementia, & *Przemislai* Regis prouida ordinatione, nedum placatas, ſed in leuem placidumque zephyrum aſpicimus conuerſas. Habuit habetque nonnullorum, ſcrupuloſius ſingula rimantium æſtimatio, quòd tam crudelis ſubitaque mors *Przemislao Polonorum* Regi, ob necem in *Lukierda* prima conſorte ſua patratam acciderit, facinus deteſtabile pari pœna Diuinitate vlciſcente, quàm ipſe malè ſuſpectam habens, vel vt aliis placet, ob ſterilitatis opprobrium exoſam ducens, iugulari procurauerat. Poſt cuius mortem a *Pomeranis* accerſitus, aliquanto tempore *Pomeraniæ* tenuit Principatum.

Marchiones Brandeburgenſes Præpoſitum Santhocenſem

Non quieuit poſthæc Marchionum *Brandeburgenſium* præfatorum furor, ſed in altiorem facem excandeſcens, ab humanis ad Diuina iura perturbanda prorupit. Præpoſituram enim Sancti *Andreæ Santhocenſis*, villa *Kiovvo* cæteriſque redditibus inſignem, cuius Præpoſitus in Clero ac populo, & in ſingulis Eccleſiis infra *Odram*, *Iuam*, *Drauam*, *Wartham*, & *Noteſz* fluuios conſtitutis, iurisdictione ordinaria vtebatur, ad collationem, prouiſionem, & omnimodam diſpoſitionem *Poſnanienſis* Epiſcopi pertinentes, abſtrahunt. Et ne quid commune cum *Polonis* habere viderentur, Præpoſituram prædictam & eius iurisdictionem, Capitulo Eccleſiæ *Soldinenſis* attribuunt & applicant.

Capitulo Soldinenſi attribuunt.

Ex quo deinde magnam diœceſis *Poſnanienſis* in *Santhocenſi* Caſtellania, & quicquid gentium infra flumina prædicta ſitum eſt, paſſa eſt ſui corporis ſequeſtrationem. Pro qua reſcindenda tam *Andreas Simonovvicz*, quam *Domancus Poſnanienſes* Antiſtes, nullum diligentiæ humanæ in Apoſtolico Conſiſtorio, diſtracta & alienata repetens, genus omiſit. Sed his *Ioannes Lodzia* ſuccedens, rem optimè actam, & vſque ad fines victoriæ, magnis ſumptibus & fatigis propè deductam, proſequi deſtitit, diſſimulatione ſua & neglectu, ſciſſuram & iniuriam Eccleſiæ ſuæ nutriens, & tam parta quàm paritura confundens.

Ne autem Regnum *Poloniæ* per occiſionem *Przemislai* Regis, diuiſionum guerrarumque laqueis contingeret inuolui, & per Principes tyrannoſque vicinos, in prædam direptionemque exponi, Prælati Baroneſque *Poloniæ* Regni, & Ducatûs *Pomeraniæ*, conuentione generali *Poſnaniæ* pro die Sancti *Adalberti* celebrata, id primum ſibi agendum præcipuum exiſtimarunt, vt aliquem Principem prudentem, animoſum, & maturum in Regem ſubſtituant; attento quòd Rex *Przemislaus* nullum virilis ſexûs, præter vnicam filiam *Richſcham* nomine, reliquerit hæredem. Et quamuis aliquorum haberet aſſertio, iniquum iniuſtumque fore, filiam *Przemislai* Regis a ſorte Regni excludi, & hæreditatem paternam ſibi auferri, beneficiaque plurima Regis *Przemislai*, per ſurrogationem externi Principis, ſimul cum ſtirpe Regia obliteratum extinctumque iri: periculorum tamen ingentium moles, qua, niſi probatæ virtutis vir ſubſtitueretur, Regnum *Poloniæ* verebantur peſſundari, & filiæ Regis *Przemislai*, quæ octauum tunc agebat annum, iuuenilis ætas, a cœpta ſententia illos deſiſtere coëgit. Votis igitur ſingulorum ſcrutatis, omnium deliberatione, conſilio, & aſſenſu *Wladislaus Loktek*, *Cuiauiæ* Dux, *Caſimiri* Ducis *Cuiauienſis*, filii *Conradi Cuiauiæ* & *Maſouiæ* Principis, ſextum a *Boleslao Poloniæ* Rege, Sancti *Stanislai* interfectore, conſanguineitatis ducens gradum, cum eſſet inter fratres ſuos, *Leſtkonem nigrum*, *Cracouienſem*, *Sandomirienſem*, & *Siradienſem*, *Zemomisl*, *Caſimirum*, & *Semouitum*, *Łanciciæ*, *Cuiauiæ* & *Dobrzinenſem* Duces, tertius natu, in Regem & Dominum *Poloniæ* eligitur, aſſumitur, & nominatur: cùm quod Princeps eſſet raræ & ſingularis animoſitatis & prudentiæ, tùm quòd illi poſt mortem germani ſui *Leſtkonis nigri*, *Cracouienſis*, *Sandomirienſis*, & *Siradienſis* Ducis, item ratione ſuæ conſortis *Heduigis*, filiæ olim *Boleslai Pii*, *Caliſſienſis* & *Poſnanienſis* Ducis, dictorum *Poſnanienſis* & *Caliſſienſis* Ducatuum, iure iuſto & legitimo debebatur ſucceſſio.

Wladislaus Loktek Dux Cuiauiæ

eligitur in Regem Poloniæ.

Hic quoque vnus credebatur, qui diſtractum in plures Ducatus *Poloniæ* Regnum, ad vnius corporis reduceret compaginem, & adunaret illud in veræ ſtabilitatis vnitatem. Conſtituuntur & in terra *Pomeraniæ* tres Capitanei, *Petrus Svvancza* Cancellarius *Pomeraniæ*, *Laurentius* & *Iaſchko* de *Slavv*, eiſque & gubernatio & defenſio terræ illius, interim quo Dux *Wladislaus Łoktek* aliter diſpoſuerit, mandatur. Auctoritate igitur electionis huiuſmodi de ſe factæ, tam *Cracouienſis*, *Sandomirienſis*, *Lancitienſis*, *Siradienſis*, quàm *Maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ* Ducatuum, ſortitur poſſeſſionem, & omnes in illius obedientiam & ditionem accedunt: caſtraque omnia Ducatuum prædictorum in poteſtatem ſuam traduntur, præter aliqua caſtra in *Sandomirienſi* & *Cracouienſi* Ducatibus, de quibus ſe *Venceslaus Bohemiæ* Rex, poſt mortem *Leſtkonis nigri*, *Cracouienſis*, *Sandomirienſis*, & *Siradienſis* Ducis, intromiſerat, & ratione illorum, ſe non ſolùm *Bohemiæ* Regem, ſed *Cracouienſem* & *Sandomirienſem* Ducem, & Marchionem *Morauiæ* intitulabat.

Cruciferi Ecclesiam Culmenſem Rigenſi Archiepiſcopo ſubiiciunt.

Conuerſationem & omnem communionem *Polonorum*, Magiſter & Cruciferi Sanctæ *Mariæ* de *Pruſſia*, peroſi, *Culmenſem* etiam Eccleſiam a Metropolitani ſui *Gneſnenſis* ditione, ſub qua annis plusquam trecentis conſtiterat, ſequeſtrant, & Eccleſiæ *Rigenſi* eiusque Archiepiſcopo in *Liuonia* illam ſubiiciunt. Neque puduit illos pro acceptis beneficiis referre iniuriam,

1296.

& ex iuſto *Gneſnenſis* Eccleſiæ corpore, in corpus adulterinum, per remotiſſima terrarum mariumque ſpatia, *Culmenſem* Eccleſiam transferre. Eam iniuriam *Iacobus Svvinka Gneſnenſis* Archiepiſcopus moleſtiùs ferens, cauſam *Culmenſi* Epiſcopo ſub ſubiectione Metropolitica, coram *Debegneo* Decano, Præpoſito, & Scholaſtico *Wladislauienſibus* mouet, auctoritate reſcripti Apoſtolici, cuius talis extat tenor. *Bonifacius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Dilectis filiis Decano & Præpoſito, ac Scholaſtico Wladislauienſis Eccleſiæ, Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Sua Nobis Venerabilis frater noſter Iacobus Archiepiſcopus Gneſnenſis petitione monſtrauit, quòd Venerabilis frater noſter Epiſcopus Culmenſis eius Suffraganeus de Prouincia Gneſnenſi ſe non eſſe prætendens, ab ipſius Archiepiſcopi iurisdictione, in his quæ ad legem Metropoliticam pertinent, ſe abſtrahere nititur, ſibique tanquam Metropolitano ſubeſſe, indebitè contradicit. Quocirca Diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus partibus conuocatis, audiant cauſam, & appellatione remota, decidant fine debito: facientes quod decreueritis authoritate noſtra firmiter obſeruari. Teſtes autem qui fuerint nominati, ſi ſe gratia, odio, vel timore ſubtraxerint, per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione ceſſante, cogatis veritati teſtimonium perhibere.*

Poſt electionem de ſe ad Regnum *Poloniæ* factam, Dux *Wladislaus Loktek* in partes *maioris Poloniæ* ex *Cuiauia* domicilio ſuo, Nunciis & literis Prælatorum & Baronum partium illarum euocatus, poſt feſtum Paſchæ aduenit, & in *Poſnania*, ille enim locus tunc inſignior habebatur, manſionem ſuam figens, omne illic tempus expendit æſtatis: expoſt verò in *Caliſz*, & deinde in *Pomeraniam* diuertit, de caſtris & Dominiis ad ſe deuolutis, diſponens, & nouos Capitaneos ſubſtituens. Benè meritos de ſe nobiles, donatione villarum & poſſeſſionum remunerans, & iudicia iuſta querulantibus decernens. Et in *Gdansk* perueniens, a Duce *Leſtkone* filio Ducis *Zemomisl*, nepote ſuo germano, qui terram ipſam ratione materni generis, vt propriam & hæreditariam vſurpare moliebatur, item a Baronibus & nobilibus vniuerſis, item ab omnibus ordinibus & ſtatibus, cum ſolenni proceſſione, quæ illi ad medium miliare occurrerat, ſuſcipitur, & claues caſtri *Gdansk* per Ducem *Leſtkonem* ſibi traduntur. Egreſſus autem ex *Pomerania* Nobilem *Voislaum* terræ *Pomeraniæ* Capitaneum generalem conſtituit, & ſibi illius terræ omnimodam gubernationem & ordinationem committit. *Leſtkone* Duce nepote proprio inde, ne res ſtatum terræ perturbantes moueret, ſecum educto. Quamuis autem omnium terrarum *maioris Poloniæ* & *Pomeraniæ*, nactus fuiſſet plenam & pacificam poſſeſſionem, diademate tamen Regio, occupante Rege *Bohemiæ Venceslao Cracouienſem*, *Sandomirienſem*, & *Siradienſem* Ducatus, diſtulit inſigniri, ſuccedere tempus ratus, quo prædictis Ducatibus in ſuam obedientiam redactis, eius coronatio poſſet, circumſcripta qualibet ambiguitate tergiuerſantium, expleri. Vnde non ſe regem *Poloniæ* ſed Ducem & hæredem Regni eiusdem ſcribere & gerere contentus, ſua cunctatione magnum & ſuis & publicis rebus, vt in ſubſequentibus narrabimus, diſpendium attulit & iacturam.

1296.

Wladislaus ſe in Regni Poloniæ iacturam non Regem ſed hæredem Regni ſcribit.

Goslao Plocenſi Ep. ſuccedit Ioannes.

Goslaus Epiſcopus *Płocenſis*, dum annos ſedecim ſediſſet, moritur, & in *Płocenſi* Eccleſia ſepultus, *Ioannem longum* habuit ſucceſſorem, ex patre *Alberto* & genere nobili ortum ducens, ob proceritatem corporis *Altus* cognominatus, a *Iacobo Svvinka* Archiepiſcopo *Gneſnenſi* confirmatus & conſecratus, nobilis de domo *Sulima*.

Decimo ſeptimo Calend. Nouembris, *Ioannes Poſnanienſis* Epiſcopus, de Eccleſia Parochiali in *Głuſchin* ſuæ diœceſis, fundauit Collegiatam Eccleſiam, Præpoſitum & tres Canonicos in ea inſtituendo, & certas decimas, redditus, & prouentus eisdem aſſignando.

Henricus Wratislauienſis Dux

Moleſtiis & tormentis transactæ captiuitatis Dux *Henricus Wratislauienſis*, filius *Boleslai*, ſe in corpore & valetudine debilitatum & confectum intelligens, & ſenſim ſe ad portas mortis appropinquare agnoſcens, accerſito germano ſuo Duce *Boleslao Svvidnicenſi*, huiuſcemodi verba facit: *Quamuis*, inquit, *anguſtiarum & acerbitatum mearum, huius quoque mortis, quæ aduentat, te cooperatorem nouerim, exceſſurus tamen è vita, & tribunal æterni iudicis petiturus, ſingula tibi indulgeo, & trium natorum meorum, Boleslai, Henrici, & Wladislai*, tot enim relinquebat, *tibi curā & tutelā mando, rogans, vt te fidelem & propitium nepotibus tuis patruum geras.* Qui etſi ad id ſe pronum offerret, tutoriam tamen ſubire, niſi ſibi de caſtro *Sobotha* perpetuo cederet, recuſabat. Qua re vehementius Dux *Henricus* quàm conueniebat incenſus, adiecit: *Prioribus*, inquit, *malis quæ a te pertuli, non contentus, etiam quæ reſidua ſunt, auferre conaris.*

Boleslao Svvidnicenſi tutoriam liberorum ſuorum tradita

Dum itaque re infecta *Boleslaus* Dux *Svvidnicenſis* diſcederet, Nobiles & ciues *Wratislauienſ.* perſuaſerunt Duci *Henrico*, etiam de caſtro *Sobotha*, ratione tutoriæ cedendum eſſe: ne ex orphanitate plura amittere cogerentur. Duce itaque *Svvidnicenſi Boleslao* reuocato, ſic illum Dux *Henricus* eſt allocatus: *Ex quo*, inquit, *abſque caſtri Sobotha renunciatione, tutoriam puerorum meorum abnuis ſuſcipere, non ſolum caſtrum Sobotha tibi reſigno, ſed & natos meos, deinde vniuerſos Nobiles, Vaſallos, ciues & ſubditos, & vniuerſa quæ ditionis meæ ſunt, tuæ fidei ſimpliciter trado.* In hunc itaque modum tutoria cura, Dux *Boleslaus Svvidnicenſis*, in ſe ſuſcepta, Dux *Henricus* Wratisla-

1296. *moritur.*

tiſlauienſis poſt triduum, octauo videlicet Martii die moritur,& in monaſterio ſanctimonialium ſanctæ *Claræ* ſepelitur, tres filios, vt præmiſimus, & quinque filias relinquens. *Heduigim*, quæ deſponſata fuerat Marchioni *Brandeburgenſi*, quo mortuo intrauit ordinem Sanctæ *Claræ* in *Wratiſlauia*, *Annam* in virginitate mortuam, *Helenam* & *Eliſabeth*, ordinem Sanctæ *Claræ* in *Gneſna* profeſſas, & *Euſemiam* aliàs *Oſkam*, *Othoni* Marchioni *Carinthiæ* deſponſatam.

Lithuani & Prutheni mutuis ſe cædibus afficiunt.

Withenen Lithuaniæ Dux, terram *Culmenſem* in frequenti exercitu ingreſſus, Magiſtro *Pruſſiæ* detrectante pugnam, eam ſpoliis, cædibus, & igne, & præſertim *Golubienſem* diſtrictum affligit, deinde in *Liuoniam* copias ducit. Quo comperto *Siffridus* Commendator, & alius Commendator de *Kingsberg*, *Lithuaniam* ingreſſi, caſtrum *Garthin* obſident. Quo non quæſito, cædibus, ſpoliis, & exuſtionibus factis, dum comperiſſent Ducem *Lithuaniæ*, *Liuonia* non vaſtata, in propria reuerſum eſſe, quam celerrimè redeunt, mille animas captiuorum ſecum ferentes.

1297.

Pomeraniæ terra, eiusque caſtris & ciuitatibus, *Wladiſlaus Łoktek*, hæres & Dominus Regni *Poloniæ* vnicus, ordinatis, & vtcunque poterat, bono modo compoſitis, in partes *maioris Poloniæ*, & deinde in terras *Cracouienſes* diuertit. Plures enim in oris illis habebat Barones, qui illum nimia colebant affectione. Sed & in *Cracouiam* liber patebat ingreſſus, vniuerſis in ſuum Principatum & regimen, quàm in *Venceslai Bohemiæ* Ducis, propenſiori fauore inclinatis, magiſque ſibi in Ducatibus *Cracouienſi*, *Sandomirienſi*, & *Siradienſi*, quam Duci *Bohemiæ Venceslao*, vbicumque diuertebat, præter municipia quæ per Barones tenebantur, parebatur. Sed neque *Bohemiæ* Ducis Præfectos, aut eos, quoscumque ſciebat de *Polonis* partium *Venceslai* Ducis eſſe, ſinebat pacificos conſiſtere; ſed continuis inuaſionibus, per ſe & gentes ſuas, quas prædarum & ſpoliorum aſſiduitate ſibi illexerat, laceſſabat. Animaduertens autem *Sleſiæ* Principes de eius in Regnum *Poloniæ* aſſumptione facere iocos, fabulas, & deriſiones, tàm ex *Polonis*, quàm ex *Hungaris*, qui ſecum voluntariè militabant, & quos, vt præmiſimus, ſpoliorum impunitate alebat, iuſto collecto exercitu contra *Sleſiam* inſtituit expeditionem, cùm vt Duces *Sleſiæ*, tanquam totius Regni *Poloniæ*, cuius ipſi extant membra, Domino parere induceret, tum ne ſuum & gentium ſuarum militare robur, pacis voluptate langueſceret. *Sleſiam* autem ingreſſus, maiorem partem æſtatis illic abſumpſit, & *Sleſiæ* Ducatuum plurimas oras igne & ſpoliis, præſertim tamen Ducatum *Wratiſlauienſem Henrici* mortui vaſtauit, vltum iri cupiens iniuriam, quam ſibi prædictus *Henricus Wratiſlauienſis* Dux poſt mortem *Leſtkonis nigri* germani ſui, *Cracouienſem* ciuitatem & Ducatum occupando, irrogauerat, atque plurimis prædis, ſpoliis, & captiuis onuſtus, ad propria cum omni ſuo exercitu, rediit ſanus & incolumis.

Łoktek Duces Sleſiæ inuadit, & depopulatur.

1297.

Boleslaus Swidnicenſis Dux Conrado Glogou. bellum indicit, quod breui ſopitur.

Varii etiam diſſenſionum & deinde bellorum motus, inter *Boleslaum Svvidnicenſem*, & *Conradum Głogouienſem*, Duces, ſuborti ſunt. Dux enim *Swidnicenſis Boleslaus*, moleſtè ferens germanum ſuum *Henricum* Ducem *Legnicenſem* & *Wratiſlauienſem*, captiuitatis moleſtiis vexatum & extinctum, & notabili portione Ducatûs *Wratiſlauienſis* exutum, moleſtare illum cœpit. Et tractatibus pacis interpoſitis, duo oppida videlicet *Haynow* & *Bolesław* quidem pro ſe & filiis retinuit, & in diſtrictu eius caſtrum *Kliczdorff* erexit. *Haynouiam* verò pueris *Henrici Wratiſlauienſis* Ducis, fratris ſui, ſeruauit. In cuius etiam limitibus caſtrum *Koczonow* conſtruxit. Iuſtitiâ autem & modeſtia ſuos & nepotum ſuorum Principatus gubernans, ſub breui tempore magnas opes habuiſſe creditus eſt. Vnde caſtra & ciuitates *Bregam*, *Nyempcz*, *Grodkow*, muris notabilibus erigens, præcipuus inter Duces illarum partium habebatur. Vnde & Duci *Bohemiæ Venceslao*, terris ſuis vaſtationem minitanti, congregato Principatuum ſuorum exercitu, occurrere, vsque ad locum *Landiſhute* gradiens, cum eo decertare paratum ſe oſtendit. Ad ciuitatem quoque *Wratiſlauienſem*, rebellionem ſibi tanquam tutori nepotum molientem, cum notabili exercitu accedens, & obſidione eam ſtringens, non prius ſupplicibus ciuibus, temeratam mentem ignoſcere, aut ciuitatem *Wratiſlauienſem* ingredi conſenſit, donec altitudo ciuitatis quatuor cubitis fuit detruncata.

Variæ turbæ inter Liuonos & Lithuanos.

Prima Iunii die, *Liuoniæ* Magiſter *Bruno*, circa flumen *Credira* cum *Lithuanis*, *Liuoniam* hoſtiliter vaſtantibus, pugna conſerta, mille quingentis occiſis, reliquos egit in fugam, & de ſuis tria millia per *Lithuanos* capta, & coniecta vinculis, in libertatem vindicat. Decedit eo anno *Pruſſiæ* Magiſter *Meyner*, & *Ludouicus* de *Schippin* ſufficitur. *Lithuani* poſthæc *Liuonitarum*, à quibus victi fuerant, paucitate comperta, in pugnam redeunt; Et Magiſtro *Liuoniæ Brunone* occiſo, omnem eius exercitum deleuerunt. Qua victoria *Rigenſes* ciues, cum Cruciferis graui odio & armis diſſidentes, in quorum auxilium *Lithuanorum* Dux *Vithenen*, cum gentibus ſuis accerſitus, venerat, plurimum exhilarati; quoniam ſperabant ſe Cruciferos de *Riga* eiecturos, qui etiam propriis armis, abſque *Lithuanorum* adiutorio Cruciferos, *Liuonitas* verò certamine conflixerant, petito poſthæc & accepto *Lithuanorum* ſuffragio, obſident *Rigenſe* caſtrum nouum molendinum, & fortiter illud impugnant. Prouenìſſetque illius conquiſitio, niſi Magiſter Generalis Ordinis *Gothfridus* de *Hoenlech*, exercitum ſub Ducatu fratris *Bruhan* miſiſſet. Qui vltima Iunii cum *Rigenſibus* & *Lithuanis* congreſſus, & obſidionem ſoluit, & *Rigenſes* & *Lithuanos* cæcidit.

1297.

Dux Bohemiæ in Regem coronatur.

Quarto Nonas Iunii in Penthecoſtes feſto, Dominico die, *Venceslaus Bohemiæ* Dux ſe in Regem, & coniugem ſuam *Iuttham* in Reginam, in *Pragenſi* Eccleſia, per *Maydeburgenſem* Archiepiſcopum, procurauit coronari, & extunc ſe *Bohemiæ* Regem gerere cœpit. Poſt triduum verò noua Regina, ſed vetus coniunx *Iuttha* defuncta eſt.

Albertus Auſtriæ Dux Adolphum Imp. occidit, eiúsque ſuccedit.

Nonnullorum Electorum Principum Imperii, qui conditionem *Adolphi Romanorum* Regis deſpectum iri moliebantur, *Albertus* Dux *Auſtriæ*, filius *Rudolphi Romanorum* Regis, fultus præſidio, contra præfatum *Adolphum Romanorum* Regem conſurgit, & propè *Varmatiam* in loco qui dicitur *Hazenpul*, exercitibus vtriusque magna pugna, tertio Nonas Iulii concurrentibus, *Adolphus* Rex ſuccumbens occiditur, & in locum eius *Albertus Auſtriæ* Dux victor, ab Electoribus *Magunthiæ* electus ſurrogatur. Cuius electionem etſi *Bonifacius IIX* reieciſſet, & approbare negaſſet, conſurgentibus tamen inter Papam *Bonifacium*, & *Philippum Franciæ* Regem guerris, Papa non ſolum electionem ſuam approbauit, ſed & Regnum *Franciæ* illi ſubiiciendum decreuit. Quæ res multorum malorum quæ ſecuta ſunt, fuit ſeminarium & origo.

1298. *Ob deſidiam Łoktek magna prædonum licentia.*

Siluit terra *Poloniæ* anno illo, nec cum externis per circuitum hoſtibus bella geſſit. *Wladiſlaus* quoque *Łoktek* Dominus Regni *Poloniæ*, ab expeditionibus in vicinas hoſtileſque terras, quieuit. Milites autem ſui, ſpoliis & rapto viuere aſſueti, externis deficientibus, in proprios & domeſticos manus conuertunt, & in terris *Maioris Poloniæ*, in quibus *Wladiſlaus Łoktek* frequentius manere conſueuerat, maior oppreſſio pauperum, & bonorum Eccleſiaſticorum direptio creſcebat. Et quamuis hæc iniuſſu *Wladiſlai* fierent, expers tamen culpæ putari non poterat, qui huiusmodi oppreſſiones & ſpolia, ſua diſſimulatione alebat. Acceſſit & alia Regno *Poloniæ* tunc pernicies, nam in animalium, brutorum, & pecorum corpora, peſtis ſiue ex inclementia cœli, ſiue in expiationem humanorum ſcelerum, diuinitus immiſſa, tantum debacchata eſt, vt plurimi etiam ex locupletibus, ad inopiam redigerentur, & in variis locis agrorum intermitteretur, ex mortalitate & penuria iumentorum & boum, cultura. In *Pomeraniæ* quoque terras, *Saxones*, & alii hoſtes ſæpius graſſati, prædis & ſpoliis eas vehementer premebant: domeſticorum quoque prædonum terrebantur continua vexatione. Adeoque, Duce *Wladiſlao Łoktek* maleficorum & prædonum negligente coërcere exceſſum, furor proceſſit, vt terra *Pomeraniæ* ad quandam vaſtitatem videretur redacta. Diſſolutum enim ſe tunc Dux *Wladiſlaus* agebat Principem, & in mulieres malè temperatum.

Peſtis animalium.

1298.

Lithuani vincuntur.

In feſto Sancti *Michaelis*, *Lithuani* irrruptione in terram *Culmenſem* facta, nouæ fundationis oppidum *Strasburg* vaſtant, cædunt, & diripiunt, vaſa ſacra contaminant. Quos *Conradus* de *Szak* Commendator cum *Culmenſibus* militibus in nemoribus conſecutus proſternens confligit, & omnem prædam hominum, rerum, & pecorum reduxit.

Henricus Pomeraniæ Dux Poloniæ Regnum ambit.

Henricus Dux Regni *Poloniæ*, *Pomeraniæq;* & *Sleſiæ* hæres ac Dominus *Głogouienſis*, in feſto Sancti *Ioannis* apud *Coſthan* agens, patentibus literis ſe obligat & inſcribit: quòd ſi Regias infulas Regni *Poloniæ* fuerit aſſecutus, Cancellariatus Regni *Poloniæ* apud *Poſnanienſem* Epiſcopum perpetuò remaneat, promittens illi aſſignare reditus, iuxta quaslibet ciuitates, vbi frequentius cum Curia illum demorari contingeret. At ego felix & auſpicatum Regnum *Poloniæ* dixiſſem, ſi eius diademata *Henricum* Ducem *cum barba*, & ſuam nobiliſſimam & Beatam conſortem *Heduigim* ſortiri contigiſſet, cuius præfatus *Henricus Głogouienſis* Dux extabat pronepos.

Glogouienſis Dux Conradus Diaconus veneno interficitur.

Głogouienſis Dux *Conradus*, quem in ſuperioribus Diaconi gradu, ex ſpe conſequendæ *Bambergenſis* Eccleſiæ inſignitum monſtrauimus, à nonnullis ſuis militaribus venenatus, apud *Głogouiã* moritur, & in Eccleſia Collegiata *Głogouienſi*, quam cum *Thoma Wratiſlauienſi* Epiſcopo communiter fundauerat, ſepelitur, duos filios ſuperſtites ex *Salomea* filia *Wladiſlai Othonis Maioris Poloniæ Ducis*, cum tribus filiabus, *Anna*, *Euſemia*, & *Heduigi*, ſuſceptos, relinquens. *Henricum Głogouienſem*, *Conradum Stinauienſem*, qui & gibboſus corpore, ob eam deformitatem Dux *Kokirlenſis* nuncupatus, in Præpoſitum *Wratiſlauienſem* proceſſu dierum, quo deformitas ipſa minus haberet probri, promotus poſt obitum patris, & in vita huiusmodi Ducatus ſortitos. Tertius verò *Przemiſlaus Sprothauienſis* Dux, in prælio apud *Sziewior* habito, ætatem iuuenilem agens, occiderat.

Sedecimo Calend. Martii, *Wladiſlaus* dictus *Łoktek* Dux Regni *Poloniæ* fundat monaſterium Fratrum Minorum in *Radzieiow*, in diœceſi *Wladiſlauienſi*.

Ioanni Poſnanienſi Ep. ſuccedit Andreas.

Ioannes Gerbiſz Epiſcopus *Poſnanienſis*, cum annis duodecim ſediſſet, moritur, & in *Poſnanienſi* Eccleſia ſepelitur. Cui *Andreas* Canonicus *Poſnanienſis* ex patre *Simone* vocatus *Simonowicz*, nobilis genere de familia *Zaremba*, per electionem canonicam ſuccedit: à *Iacobo Swinca Gneſnenſi* Archiepiſcopo confirmatus & conſecratus.

1299. *Wladiſlaus Loktek Poſnanienſem Ep. vexans.*

Inualeſcente dietim oppreſſione, creſcentibusque grauaminibus, quibus Eccleſia *Poſnanienſis*, nonnullique militares, per *Wladiſlaum* Lok-

1299.

Łoktek, ſuosque milites & Curienſes, erant affecti, eò malignitatis deuentum erat, vt iuribus Diuinis & humanis nefariè violatis, etiam ab A ædibus ſacris non abſtineretur. Sed & ipſe *Wladislaus Łoktek* Dux in vitia militum prolapſus, virginum, & ingenuarum matronarum pudicitiam violenter proſtituebat. Cerneresque quaſi contagione quadam, & impunitate ſcelerum ſingula vel iam deformata eſſe, vel prope deformanda. Quapropter *Andreas* Epiſcopus *Poſnanienſis*, Eccleſiæ ſuæ, Clerique & populi ſuæ diœceſis, iniurias & oppreſſiones, pro quibus apud *Wladislaum Loktek* ſæpè literis & Nunciis, tandem perſonaliter queſtus, nullam poterat correctionem, emendam, & iuſtitiam referre, in animum inducens, tollerantiamque tot malorum Maieſtatem ſupernam credens offenſurum, defenſionem ſuæ dexte- B ræ extendens, generali diœceſim ſuam *Poſnanienſem* ſupponit interdicto. Et in omnibus locis, in execrationem horum quæ gerebantur malorum, prohibet celebrari Diuina. Quæ res *Wladislaum Loktek*, & in eorum quæ geſſit, & geri non prohibuit pœnitudinem, & ſi quæ gerenda meditabatur cautelam, induxit. Vnde & per certas Eccleſiaſticas ſæcularesque perſonas, reconciliari Eccleſiæ, & *Andreæ Poſnanienſi* Epiſcopo, & Eccleſiaſticum tolli interdictum, reſtitutione ablatorum per prius impenſâ, obtinuit. Huius autem anni maiorem partem præfatus *Wladislaus Loktek* in partibus *Maioris Poloniæ* abſumpſit, dirigendo & ordinando negotia publica, & pro hyemis tempore in oras *Cracouienſes* remeauit

interdicto ſupponitur.

Cui reconciliatus Loktek omnia reſtituit.

Sexingenti *Lithuani* equeſtres, terram *Pruſſiæ* ingreſſi, illam barbarica vaſtabant tyrannide. Contra quos Commendator de *Brandeburg*, collecta equeſtri & pedeſtri ſuorum multitudine egreſſus, apud *Noctagenſem* regionem aliquandiu latuit, *Lithuanos* illuc aduenientes facilè ex improuiſo obtriturus. Verùm *Lithuanis* venire tardantibus, gentes Crucifericæ ad propria dilabuntur. *Lithuani* interim ſuperueniunt, & *Noctagenſes* vaſtant ac prædantur: Ducentos quoque & quinquaginta de Chriſtianis aut occidunt, aut captiuant.

Lithuani Pruſſiam vaſtant.

Ioannes dictus *Zwerin* Archiepiſcopus *Rigenſis*, per Magiſtrum *Liuoniæ* & fratres Cruciferos domus *Teutonicorum* Sanctæ *Mariæ*, quia ipſorum crudeli propoſito, in ſubiicienda ipſis fratribus ciuitate *Rigenſi*, aut funditus delenda, renuebat conſentire, captiuatur. Quod malum non ſolùm in perſona ipſius *Ioannis Zwerin*, ſed etiam in aliis duobus, videlicet *Ioanne Veclita*, & *Alberto* Archiepiſcopo, anteceſſoribus ſuis, attentauerunt. Superioribus quoque annis *Fredericum* de *Hazeldappe* Epiſcopum *Darbacenſem*, à ſuo Epiſcopatu proiectum excluſerant.

Archiep. Rigenſis per Cruciferos captiuatur.

FINIS LIBRI OCTAVI.

IOANNIS DŁVGOSSI
SEV
LONGINI
CANONICI CRACOVIENSIS,
HISTORIÆ POLONICÆ
LIBER NONVS.

1300.

Rælati & Barones *Poloniæ*, graui amaritudine A & odio contra *Wladislaum Loktek* concepta, quòd in quandam inconſtantiam tyrannidemque conuerſus, non defenſioni & amplitudini Regni *Poloniæ*, ſed oppreſſioni & rapinis ſubditorum vacabat: & quia deprauatas actiones ſuas, à quibus ſe ceſſaturum, à Primoribus correptus, ſpoponderat, reſumebat; conuentum apud B *Poſnaniam* omnium terrarum agunt. Vbi poſtquam grauamina, oppreſſiones, cæteræque afflictiones per *Wladislaum Loktek* aut ſuos illatæ, recenſita ſunt, ſubiit ſingulorum pœnitentia & deſperatio animos, de Duce *Wladislao Loktek* aliquando electionem celebraſſe, & Regni *Poloniæ* Principatum ei mandaſſe; qui regiminis ſui primitias, præter ſpem opinionemque de illo habitam, indignis mancipaſſet abuſibus, & ab inſtitutis moribusque Catholicorum Principum degenerans, maioribus altioribusque transgreſſionibus & tyrannide, præſumebatur ſuccedente tempore vſurus, qui nondum ſtabilito confirmatoque, nondum ornatus diademate Regio, inſoleſcens, ad plures deformitates nullatenus tolerabiles proruperit. Dans demonſtransque ingenii & propoſiti ſui monimenta haud dubia, qualiter Regnum adminiſtraturus erat, ex his quæ in ipſis initiis nouauerat. Feliciterque actum ſecum putant, quòd coronationis & vnctionis decoris nondum inſignitus, facilius eius imperium & Principatus poterat reſcindi. Abrogandum itaque & finiendum eius regimen, tanquam inutile ſibi, vniuerſali ſententia omnes decernunt. Et quò magis eorum ratum validumque ſit decretum, & minus poſſit aut ab ipſo *Wladislao Loktek*, aut quocumque alio infirmari, *Venceslaum Bohemiæ* Regem, & qui ſe *Cracouienſem* & *Sandomirienſem* Ducem, propter *Griffinæ* relictæ *Leſtkonis nigri* donationem, de eisdem Ducatibus, vt in ſuperioribus præmiſimus, factam, gerebat, eligunt in Dominum & Regem. Perſpicaci ad id reſpectu permoti, quatenus & reintegratio Regni *Poloniæ*, quod præfata ſcindere conabatur *Griffinæ* Duciſſæ donatio, & iuſtius modeſtiusque illius proueniret regimen.

Poloni Wladislao Łoktek regimen abrogant, & Venceslao Bohemiæ Regi tradunt.

1300.

Nuncii Polonorum Venceslaum ad ſuſcipiendum regnū,

Decreto huiuſmodi nullo diſcrepante condito, & ab vniverſis approbato & laudato, Nuncii ſolennes nomine Prælatorum & Baronum Regni *Poloniæ Pragam* ad *Venceslaum* Regem *Bohemiæ* deſtinantur. Qui illuc venientes, omni dignatione & honore excepti ſunt, & in conceſſa audientiæ die, mandata Prælatorum & Baronum *Poloniæ* exponunt, ac *Venceslaum Bohemiæ* Regem deprecantur, *quatenus electioni de ſe ad Regnum Poloniæ concorditer factæ, benignum præbeat aſſenſum, & illius acceptet imperium & regimen, neque ad aſſentiendum ſcrupulum prioris electionis, de Duce Wladislao Łoktek factæ, animum ſuum perturbaret, cum electio ipſa reintegra, & ipſius Ducis Wladislai exigentibus demeritis caſſata ſit, & eius imperium atque regimen conſenſu vniuerſali abrogatum, exiguoque laboris & fatigæ impendiolo Venceslaum Bohemiæ Regem, ſi Regnum Poloniæ acceptauerit, & illuc perſonaliter acceſſerit, cunctas aduerſitates & oppoſitiones Ducis præfati Wladislai diſpulſurum.* Quæ vt faciliùs iuſtiuſque proueniant, ſuggerunt *Polonorum* Legati *Venceslao Bohemiæ* Regi, quatenus virginem illuſtrem *Richſcham* aliàs *Eliſabeth*, filiam olim *Przemislai Polonorum* Regis, veram ac vnicam *Poloniæ* Regni hæredem, & generis nobilitate, & virtutum claritate, formæque venuſtate plurimùm celebrem, accipiat in conſortem, felix iuſtumque Imperium Regni ex huiuſmodi connubio habiturus.

& ducendam Richſcham Przemislai Poloniæ Regis filiam inducunt,

Rex autem *Bohemiæ Venceslaus* huiuſmodi *Polonorum* legationem, cum conſilio Prælatorum & Baronum ſuorum diebus plurimis dirigens, & intelligens eam in ſuam cedere amplitudinem & profectum, electioni de ſe ad Regnum *Poloniæ* factæ, publicum & expreſſum præbet conſenſum. Ac Legatis *Poloniæ* eum conducentibus, *Poloniam* in pulcherrimo magnificoque apparatu ingreſſus eſt, primùm *Caliſz*, & tandem *Gneſnam* pertingens, & in Eccleſia *Gneſnenſi* per *Iacobum Swinka Gneſnenſem* Archiepiſcopum, aſſiſtentibus ſibi *Vislao Wladislauienſi, Andrea Poſnanienſi, Ioanne Romka Wratislauienſi*, Epiſcopis, Palatinorumque, Baronum, & Nobilium Regni *Poloniæ* multitudine copioſa, in Regem *Poloniæ* cum vnctione debita & ſolenni, ac vniuerſorum Statuum alacritate & fauore, vngitur & coronatur.

qui Gneſnæ in Regem coronatur.

Venceslaus Rex Richſcham ducit in vxorem.

Coronationis peractis ſolenniis, *Venceslaus Poloniæ & Bohemiæ* Rex, ex *Gneſna* in *Poſnaniam* diuertit, & virginem excellentem raræ formæ *Richſcham* alias *Eliſabeth*, filiam olim *Przemislai* Regis *Poloniæ*, & eiuſdem Regni *Poloniæ* vnicam hæredem, quæ curâ ſollicitudineque Baronum *Poloniæ Poſnaniæ* educata, iam ad annos nubiles peruenerat, præſentibus Conſiliariis *Poloniæ & Bohemiæ* Regnorum, in conſortem deſponſat, matrimoniumque cum ea in facie Eccleſiæ contrahit, & tandem conſumat. Vbi nuptiis Regio more celebratis, & haſtiludiis cæteriſque ſpectaculis iuxta magnificentiam peractis, munera Prælatis & Baronibus *Poloniæ* partitur. Iam enim præfati *Venceslai Poloniæ & Bohemiæ* Regis prior ſponſa *Britta* filia *Rudolphi* Regis *Romanorum*, & ſoror *Alberti Auſtriæ* Ducis, vnico filio *Venceslao* edito, diem obierat. Nuptiis autem huiuſmodi ritè peractis, omnium terrarum Regno *Poloniæ* ſubiectarum, ſed & terræ *Pomeraniæ*, plenam nanciſcitur poſſeſſionem, quarum gubernationem præfectis ſuis committit. In caſtris tamen principalioribus, quò ſolidius eius Regnum conſiſteret, *Bohemorum* Barones locat, & *Hinconi* de *Duba Bohemiæ* Baroni, *Maioris Poloniæ* committit Capitaneatum. Ducem verò *Wladislaum Łoktek*, collecto *Polonorum* notabili exercitu, non ſolùm terris *Cracouienſi, Sandomirienſi, Siradienſi, Maioris Poloniæ & Pomeraniæ* priuat, & omnia caſtra & præſidia, quæ nomine illius tenebantur, in ſuam redegit ditionem: ſed etiam patrimonio ſuo Ducatu *Cuiauienſi & Łancitienſi* exuit, & exutum de Regno *Poloniæ* expellit: non paſſus illum in aliquo loco conſiſtere: Diuinitate hanc ſibi reddente iuſtiſſimè vicem, qui in Principatum Regni *Poloniæ* magis fauore Diuino, quàm ſuo merito euectus, animum aſſentatorum artibus ineſcatum, in Eccleſiarum & ſubditorum oppreſſionem intenderat. At *Wladislaus Łoktek* magna animi conſtantia vſus, dum vrgebatur ſtabat, dum vrgebatur fidebat, aſſurgebat dum premeretur. Eaque animi moderatione & patientia fortunam ſuperabat aduerſam, & mittebat ſub iugum. Sub huius autem *Venceslai* regimine, *Boreslaus* Prior heremi in *Szwarnogacz*, cum fratribus ſuis in monaſterium *Oliwam* ſe transferens, habitum & profeſſionem Ciſtercienſem vnâ cum fratribus ſuſcepit. Rex quoque *Poloniæ Venceslaus* præfatus, omnes poſſeſſiones & reditus, quas heremus prædicta donatione *Poloniæ* Principum habuerat, monaſterio *Oliuæ* donauit & vniuit. Tranſiit autem præfatus *Venceslaus Poloniæ & Bohemiæ* Rex in *Maſouiam* ex *Pomerania*, & poſitis caſtris circa *Goſtinin* *Płoczkam* conquirere & obtinere nitebatur. Sed cum conatus ſui non haberent effectum pluribus prædis & ſpoliis factis, inde diſceſſit.

Rutheni Poloniam liberè vaſtant.

Occupato autem *Venceslao Poloniæ & Bohemiæ* Rege in ordinatione rerum publicarum *Poloniæ*, & expeditionem aduerſus caſtra, quæ pro Duce *Wladislao Łoktek* tenebantur, cum militia *Polonica* agente, Principes *Ruſſiæ* motis exercitibus, & congregato omni exercituum ſuorum robore, Regnum *Poloniæ* inuadunt, ac interim in terram *Sandomirienſem*, hæc enim illis erat vicinior, arma vertunt: inteſtinum Regni *Poloniæ* diſ-

1300.

ſidium & bellum, quo Rex & *Poloni* occupati erant, omnium actorum & agendorum ſuorum, rati ſuffragium & fortunam. Nec opinione ſuâ fruſtrati ſunt: primùm enim *nouam Ciuitatem*, quæ tunc humili lignorum conſtructa erat congerie, comprehendunt, deinde vniuerſam terram vacuam tunc militibus, in bello Regio militantibus percurrentes, prædas agunt, & aut cæde in homines, aut igne in tecta ſæuiunt, ac pluribus damnis illatis, ingenti præda tàm captorum hominum, quàm pecorum onuſti, in regiones ſuas, nulla impetitione ex aduerſo læſi, reuertuntur. Carptim enim & torrenter huiuſmodi prædas agebant & ſpolia, reſiſtentiam & inuaſionem veriti. Nam adeò ſubito concitoque curſu graſſati ſunt, vt perprius ſuos penates poſt raptam prædam repeterent, quam eorum repentinus inſultus ad notitiam Regis *Venceslai & Polonorum* poſſet deferri. Ab eo autem, quo *Venceslaus* in Regem *Poloniæ* coronatus eſt, tempore, dies aut nox, tempuſque vllum Duci *Wladislao Łoktek*, quietum nunquam fuit, neque loco, neque mortali cuiquam, præter paucos, ſatis fidere *Polonos*, *Bohemosque* in ſuſpicione habere, circumſpectare omnia, doctus frigora & caumata, imbres ac ſolem iuxta pati, humi requieſcere, inediam & quemlibet laborem, egeſtatemque contra decus Regium tolerare, & in paludibus, denſis quoque ſiluis, & auiis locis noctu, rarò ſub tecto deliteſcere.

Łoktek nullibi ſatis tutus, Romam vadit,

Itaque vagus incertuſque, poſt longam exagitationem, dum perfidiam ſuorum expaueſceret, *Pannonias* petere ſtatuit, ex *Pannoniis* autem *Romam* in habitu priuato iuit, vbi quicquid in Regnum *Poloniæ* deliquerat, expiauit.

Venceslaus verò cum conſorte in Bohemiam.

Ordinato autem, *Venceslaus Poloniæ & Bohemiæ* Rex, Regni *Poloniæ* ſtatu, vniuerſiſque terris & caſtris eiuſdem Regni ſuæ ditioni ſubiectis, Prælatis & Baronibus *Poloniæ*, Præfectiſque ſuis Regni *Poloniæ* gubernatione commendata, quod ſibi de cætero neque ad illud redire contigit, in Regnum *Bohemiæ* cum *Eliſabeth* alias *Richſcha* noua nupta & Regina regreditur.

Vislao Wladislauienſi Epiſc.

Succedit Geruardus.

Abſumptus eſt anno eodem *Vislaus Wladislauienſis* Epiſcopus vigeſima ſeptima die menſis Nouembris, & in Eccleſia *Wladislauienſi* ſepultus, cum annos ſedecim in Pontificatu exegiſſet, & in locum eius *Geruardus* Canonicus *Wladislauienſis* vir conſilii & ingenii ſingularis, ac zelator Reip. feruentiſſimus, nobilis genere de ſtirpe & genealogia *Acerruitarum*, quæ & *Laska* appellatur, per electionem Canonicam, & de conſenſu ac fauore *Venceslai Poloniæ* ac *Bohemiæ* Regis ſurrogatus eſt, & per *Iacobum Swinka* Archiepiſcopum *Gneſnenſem* confirmatus, ac in *Strzelenſi* monaſterio in Pontificem benedictus.

Anacephalæoſis anni peracti.

Annus hic inſignis & coronatione Regis *Venceslai* in Regem *Poloniæ*, & Ducis *Wladislai Łoktek* expulſione, & multarum pluuiarum & imbrium continua tempeſtate atque deſcenſu. Et quod omnia præmiſſa ſuperat, Iubilei celebratione. Pro quo merendo, de vniuerſis Chriſtiani orbis regionibus, maxima peregrinorum in Vrbem concurrebat frequentia. Iniuriam autem ſui exilii adeò forti tulit Dux *Wladislaus Łoktek* animo, vt calamitati ſuæ compaterentur plurimi, modeſtiam verò mirarentur vniuerſi. Cui inſuper exilium ſuum non delicti ſupplicium, ſed illuſtrandæ virtutis occaſio & materia extiterit.

Elingo Cruciferorum Magiſtro ſuccedit Conradus.

Succeſſit hoc anno apud Cruciferos in Officium Magiſterii *Elingus* de *Goltbach*, natione *Duringus*, *Ludouico* de *Schippen* abſumpto. Sed paucis diebus ſuperuiuens, *Conradum* dictum *Szak* habuit ſucceſſorem.

Lithuani cæduntur.

Lithuani ſpoliis in *Pruſſia* commiſſis, in anguſtiis ſyluarum quas præterire non poterant, in redeundo à Commendatore de *Brandeburg* occupati, tribus tantummodò ex illa cohorte euadentibus, occiduntur. *Droyko Lithuanus* caſtro *Onkaim* Cruciferis prodito in *Lithuania*, fidem *Chriſti* ſuſcepit.

1301.

Polonia per Bohemos & Morauos iuſte gubernatur,

Sedente *Venceslao Poloniæ & Bohemiæ* Rege in *Praga*, & Regnum *Poloniæ* per Præfectos & Capitaneos adminiſtrante, (Deſtituto enim *Hinkone* de *Duba*, *Nicolaum Oppauiæ* Ducem, Capitaneum Regni *Poloniæ* in terris *Cracouienſibus*, *Friczonem* verò *Sleſitam* genere in terris *Maioris Poloniæ & Pomeraniæ*, *Thaſzam* de *Viſchemburg* in terris *Cuiauiæ* creauerat) etſi quidem abſentia Principis, & quòd alienis forenſibuſque, & præſertim *Bohemis*, naturali ſuperbia inflatis, ſibique inuiſis, parere cogebatur, plurimas illis moleſtias anxietateſque produceret, æquis tamen animis inſuetum iugum, propter pacis, quæ largius ſolito prouenerat, reſpectum, ferebant, & amœnitas largitaſque pacis vberior, plurimorumque grauaminum ſublatio diſſoluebat, præ hæredis naturale deſiderium, & anguſtiatis ſuper iugo alienigenarum animis, afferebat leuamen: cùm, vt fit frequentiùs, externi iuſtius modeſtiùſque, quam proprii Principes imperitent. Contigit autem anno eodem *Andream Hungariæ* Regem quatuordecima die menſis Ianuarii in caſtro *Budenſi* excedere ex hac vita. Qui cum nullum hæredem in maſculino aut fœminino ſexu reliquiſſet, inter Prælatos & Barones *Hungariæ*, tractatu de ſurrogando altero Rege celebrato, grauis diſſenſio exorta eſt. Et aliis quidem placebat *Venceslaum Poloniæ & Bohemiæ* Regem, quòd auia ſua, ſoror Regis *Hungariæ Andreæ* exſtiterat; aliis *Carolum Marcelli* Regem *Siciliæ*, cuius genus & ſtirpem in ſubſequentibus explicabimus, quòd is Regem *Hungariæ Andream* ſtrictiori affi-

1301.

affinitate, velut nepos ſuus germanus ex ſorore *Maria* genitus, contingebat, in *Hungariæ* Regni regimen aſſumi. Qui viuente *Andrea* Rege, ad Regnum *Hungariæ*, dum vndecim eſſet annorum, procurante *Bonifacio* octauo Papa, introductus, nutriebatur, tanquam Regi *Andreæ* ſucceſſurus. Tali quoque monſtruoſa electione celebrata, vtraque pars electionem ſuam proſecuta, & alterius irritata, ad quoslibet modos & ſuffragia recurrebat. Vnde hi qui *Venceslaum* *Poloniæ* & *Bohemiæ* Regem elegerant, miſſis vsque in *Pragam* ſolennibus Nunciis, videlicet *Ioanne Kołoczenſi* Archiepiſcopo, *Andrea Agrienſi*, *Henrico Waradienſi*, *Haab Vacienſi*, *Anthonino Conadienſi*, *Nicolao Bolnenſi*, Epiſcopis; *Dominico* filio *Stephani* Magiſtri *Tauernicorum*, *Demetrio* & *Henrico*, Regem *Venceslaum* de acceptanda corona *Hungariæ* ſollicitant. Sed *Venceslaus* Rex ſenem ſe & morti proximum attendens, omniaque filio quàm ſibi mallens, *Venceslaum* filium vnicum ex *Britta* priore ſponſa genitum, in duodecimo anno conſtitutum, *Hungariæ* Legatis, id nomine aliorum & petentibus & approbantibus, in *Hungariam* ſtipatum inſigni militum robore, transmittit. Qui à Prælatis & Baronibus *Hungariæ*, partem ſuam ſequentibus, magna hilaritate exceptus, in *Albam Regalem* deductus, & illic ex more per *Ioannem Colocenſem* Archiepiſcopum, (vacabat enim tunc *Strigonienſis* Sedes) coronatur, & nonnullorum caſtrorum & prouinciarum nanciſcitur poſſeſſionem. Altera parte quæ *Carolum Marcelli Siciliæ* Regem elegerat, ingenti ſollicitudine & ſtudio opponente reſiſtentiam, & intendente ad ea, quæ præfati *Venceslai* Regis *Bohemiæ* cauſari poſſent regiminis in Regno *Hungariæ* eneruationem. Quorum factionem *Bonifacius* Papa octauus, mittendo in *Hungariam* *Nicolaum* Cardinalem *Hoſtienſem*, Fratrem Ordinis Prædicatorum pro Legato de Latere, adiuuabat.

& filius Venceslai in Regem Hungariæ eligitur.

Vtroque Ducatu, *Swidnicenſi*, videlicet & *Wratislauienſi*, annis pluribus in rigore & iuſtitia gubernato, Dux *Boleslaus Swidnicenſis*, alter filiorum *Boleslai Legnicenſis* Ducis, qui primus exactiones Principatibus ſuis & nepotum impoſuit, & nobilium ſubditorum ſuorum ſeruitia, quanta videlicet quisque arma in bellum laturus eſſet, habendo ad bona hæreditaria reſpectum, conſcripſit, qui & monaſterium ordinis Ciſtercienſis in *Griszow* dotauit & fundauit, moritur, & in eodem monaſterio *Griſzouienſi* ſepelitur, tres filios relinquens, *Bernhardum* cui Ducatus *Swidnicenſis* ceſſit; *Henricum* qui *Iaworenſem*, & *Boleslaum* qui *Sambicenſem* alias *Minſterbergenſem* ſortitus eſt Principatum.

Boleslaus Dux Swidnicenſis moritur.

1301.

Abſumitur anno eodem, decimo tertio Calend. Decembris, *Romka Wratislauienſis* Epiſcopus, cum annis nouem ſediſſet. Cui *Henricus* de *Virbna* genere *Polonus*, nobilis de domo & familia *Działoſſa*, ſuccedit, à *Iacobo Swinka Gneſnenſi* Archiepiſcopo confirmatus. Cui ob induſtriam probitatemque ingenii, poſt mortem *Boleslai Swidnicenſis* Ducis, filiorum *Henrici* quinti *Wratislauienſis* & *Legnicenſis* Ducis, qui nondum annos maturitatis impleuerant, Baronum & militarium *Legnicenſium* & *Wratislauienſium* concordi conſenſu, gubernatio & tutoria mandata eſt. Qui ſumptus profuſos faciens, theſaurum puerorum in *Legnicza* à *Boleslao* Duce *Swidnicenſi* conditum, ad ſexaginta millia marcarum ſe extendentem, pro magna parte conſumpſit. Pro quo à Ducibus & Baronibus *Wratislauienſibus* magnas perſecutiones expoſt pertulit.

Romka Epiſc. Wratislauienſi ſuccedit Henricus de Virbna.

Autumnali tempore, ſtella crinita in occidentali parte in Scorpionis ſigno apparuit. Quæ per vnum menſem durans, facis ſuæ radios aliquando ad orientem, aliquando ad meridiem emittebat.

Cometa.

Lithuanorum exercitus, ad ſex millia pugnatorum habere æſtimatus, terram *Dobrzynenſem* magna vaſtitate afflixit eo anno, & tàm truculentia quàm ſpoliis in eam debacchatus eſt. Et licet *Polonici* milites eos fuiſſent inſecuti, non tamen illis poterant raptam prædam, & in abdita ſyluarum conditam, excutere. Interim *Lithuanicus* exercitus maioris prædæ auiditate ſtimulatus, in *Culmenſem* terram deſcendit, & prædas atque cædes agere cœpit: quem fratres Cruciferi aggreſſi fundunt, & ſeptuaginta occiſis, cæteros in fugam vertunt, captiuasque virgines & matronas *Dobrzinenſes*, eripiunt atque ſoluunt.

Terram Dobrzinenſem Lithuani vaſtant, & à Cruciferis funduntur.

1302.

Quietato *Poloniæ* Regno ſub *Venceslai Poloniæ* & *Bohemiæ* Regis regimine & gubernatione, Barones, Proceres, & Nobiles *Cracouienſis* & *Sandomirienſis* terrarum, pudoroſum & ignominiæ plenum exiſtimantes, quòd caſtrum & terram *Lublinenſem Rutheni*, pendentibus inteſtinis in Regno *Poloniæ* guerris & ciuilibus diſſenſionibus, annis aliquot impunè occupauerant, & à corpore Regni *Poloniæ* abſtractam, ſuæ illam facere conabantur ditionis, expeditionem pro reſcinderda huiusmodi infamia indicunt. Et exercitu de terris duntaxat *Cracouienſibus* & *Sandomirienſibus* congregato, verſus *Lublin* exercitum perducunt. *Ruthenorum* autem Principes id ſemper venturum veriti, quò fortiorem poſſent *Polonis*, de quorum aduentu tàm rumore quàm viſione perſonali certificationem acceperant, reſiſtentiam opponere,

& Poloni.

1302.

Lithuanos & *Tartaros*, cæterasque nationes barbaras in ſui auxilium tàm prece quàm pretio adſciſcunt, & copioſum ex ſuis externisque auxiliatoribus, *Polonicoque* multò & viribus & numero ſuperiorem exercitum conficiunt. Vnde & *Polonis* aduenientibus propè *Lublin* occurrunt, & aciebus inſtauratis prælium committunt. In quo cum aliquandiu ancipiti Marte traheretur pugna, & *Poloni* robore, *Rutheni* numero vincere ſperarent, omnipotente tandem Deo iuſtiorem adiuuante aciem, omnis fortitudo *Ruthenorum*, *Lithuanorum*, & barbarorum contrita eſt, & in fugam verſa. Plures numero aut cæſi, aut ſunt capti: nonnulli verò qui fuga dilapſi in caſtrum *Lublinenſe* ſe receperant, à *Polonis* obſeſſi, cum fame cæterisque difficultatibus contabuiſſent, recentis quoque fugæ & cædis pauor animis oculisque eorum obuerſaretur, nec aliquid ſpei de ferendo à ſuis auxilio ſupereſſet, tam caſtrum quàm ſe ipſos *Polonis* dedunt. *Poloni* alacres, & victoria & ſpoliis, recuperationeque caſtri & terræ *Lublinenſis* inſignes, reuertuntur. In hunc modum terra *Lublinenſis* à *Ruthenorum* inuaſione, propitia Diuinitate, vindicata eſt.

fuſis Ruthenis & Lithuanis Lublinenſe caſtrum recuperant.

Gothfrido Magiſtro *Pruſſiæ* ſponte ex officio cedente, *Sifridus de Vnchwange* ſubſtituitur.

1303.

Exutus & naturalibus & quæſitis terris *Wladislaus Łoktek* Dux & Dominus Regni *Poloniæ*, & de omnibus caſtris, fortaliciis, & munitionibus, quæ pro eo tenebantur, non ſolùm potentia & viribus *Venceslai Poloniæ* & *Bohemiæ* Regis, qui illum & omnes ſibi adhærentes odio proſequebatur hoſtili, ſed etiam vniuerſali Baronum & Nobilium Regni *Poloniæ* conſpiratione & conſenſu eiectus: clandeſtinè tamen aliquorum Baronum Regni *Poloniæ*, in quorum pectoribus ſinceræ fidei & deuotionis erga ſe relictam credebat conſtantiam, præſentiam & domicilia in priuato & diſſimulato habitu adibat, petens & obteſtans *ne ſe deſerent, neuè in ignominiam ſui generis, & Polonicæ gentis, eum exulem & errabundum & vagum in oris externis verſari paterentur*: illi tamen ſiue potentiam & indignationem *Venceslai Poloniæ* & *Bohemiæ* Regis, ſiue ne commune edictum Regni præuaricarentur, & ob hoc in illos & familias eorum aliquid conſuleretur grauius, pertimeſcentes, nihil in eum præter nudam verborum ſupellectilem, & promiſſionum blandarum vmbram, in cuiusdam compaſſionis ſpeciem, conferebant, alienosque reperit, quos beneuolos crediderat: fidem enim, ingenii humani more, mutauerant cum tempore. Qui ſtatum & conditionem ſuam, etiam ab his, quos ſibi nunquam defuturos fallaci ſpe præſumebat, deſertum ſpretumque iri agnoſcens, cedendum tempori, communi furore vbique ſpiranti, optimum ducens, in ignota abditaque loca, ſyluarum denſitate conſita ſeceſſit. Ibi quoque ſe prodi, & à Præfectis Regis *Venceslai*, & ſignanter ab *Vlrico* de *Boskowicz*, tum *Cracouienſi* & *Sandomirienſi* Capitaneo genere *Bohemo*, cui ſuæ captiuitatis per Regem *Venceslaum* mandata erat cura, comprehendi metuens, in *Hungariam* cum paucis, qui ab illius latere nulla aduerſitatum rabie poterant auelli, perniciem periculumque capitis deuitans, ſeceſſit; Et longis erroribus exul, ad *Amadeum* Palatinum *Hungariæ*, Baronem ea tempeſtate potentiâ & diuitiis clarum, peruenit. Apud quem deploratis ſuis & domeſticarum rerum & ærumnarum neceſſitatibus, ex tanta rerum conuerſione *Amadeum* ad miſericordiam flexit, quòd & potens & diues Princeps, ſupplex ad illum, & omnium rerum egens, exilio inſuper calamitoſus aduenerit. Qui Regiam in eo magis, quàm exulis veneratus Maieſtatem, benignè illum excipit, proſequitur, & tractat. Ac *bono animo eſſe* iubet, diffidentemque rebus & fortunis ſuis erigit & confirmat: pollicitus illi *non ſolùm iura hoſpitii, ſed etiam in Regni ſui recuperationem quæque auxilia opportunè præbiturum.* Cui profundiori compaſſus charitate, liberaliorem ſe in illum agens & munificum, quo magis intelligebat illum indignum illa ſortis iniuria. Erexit autem anno eodem *Venceslaus Poloniæ* & *Bohemiæ* Rex ciuitatem nouam *Sandecz* in confiniis *Hungariæ* ſitam, & in loco villæ *Kamienica* ad *Cracouienſem* Epiſcopatum pertinente, ſitu enim loci, dum in *Poloniæ* Regno ageret, contemplato, quòd editiorem collem ſortitus, duobus etiam fluminibus, paruo videlicet *Danubio* & *Biała*, in vtrumque latus cingeretur, ad conſtituendam futuram ciuitatem, aptiſſimus videretur, dato caſtro & ciuitate *Biecz*, *Ioanni Muſchata* tunc *Cracouienſi* Epiſcopo, locum cambiuit: Iurepatronatus Eccleſiæ Sanctæ *Margarethæ* velut filiæ, & Sancti *Adalberti* velut matris, Epiſcopo *Cracouienſi* reſeruato: de quo & Priuilegium eius exſtat ſpeciale. *Wladislaus* autem *Łoktek Polonorum* Dux, in externis poſitus oris, patientia admirabili exilium ſuum tulit, iuſtiſſima lege Dei recognoſcens ſe perculſum eſſe, & multò minora, quàm demerita ſua exigebant, pertuliſſe. Cumque ſuarum transgreſſionum in Deum & legem ſuam facies ante oculos obuerſaretur, ſubibatque grauis pœnitudo animum eius, quòd mandata Diuina prævaricatus, Eccleſias Dei & miniſtros eius per deſcenſus, ſtationes, & tal-

Łoktek timens potentiam Venceslai Regis

ad Amadeum Palatinum Hungariæ venit.

Noua Sandecz ædificatur.

1303. tallias grauauerit, quòd matronis & virginibus ingenuis stupra intulerit, quod viduarum & orphanorum & grauatorum causas parùm diligenter audiuerit, nec pro illis defensionem opposuerit, quòd salubri sprito auxilio, & arbitrio proprio, multa Deum & Rempublicam offendentia egerit: vouens & destinans in corde suo, & id etiam apud milites proprios & familiares, sui exilii comites, crebrius ingeminans: quòd si propitiatio Diuina illi in Regnum suum reditum largiretur, alium se vellet agere hominem, aliis studiis & obsequiis legem colere Diuinam, aliis operibus se insinuare Deo, alium se vniuersis subditis præstare, rectorem. Virginis insuper gloriosæ *Mariæ*, & Sanctorum omnium, præsertim tamen Sancti *Stanislai* Martyris atque Pontificis implorabat patrocinia, & non tam precibus, quàm lachrymis & suspiriis se eorum intercessioni commendabat. Sedulus etiam in oratione persistens, etiam eleemosynarum largitioni, vtcumque poterat, vacabat: vota vouens Domino, si illi hæreditatem patrum suorum restituere dignaretur, ingenii humani vitio & more clarius quam præsentia perpendens transacta, & quantum voluptatis Patriæ conspectus & fruitio afferat, profundius intelligens carendo quàm fruendo.

Venceslaus Rex consortem suam Pragæ coronat

In festo Pentecostes anni eiusdem die, *Venceslaus Poloniæ* & *Bohemiæ* Rex, consortem suam Illustrissimam *Richscham Elisabeth*, *Przemislai* olim Regis *Poloniæ* filiam, & ob nobilitatem generis, & resplendentiam probitatis, charissimo diligens affectu, volensque illi ampliora venerationis insignia, & apud externos & proprios procurare, de speciali & expresso consensu *Moguntinensis* & *Gnesnensis* Archiepiscoporum, eam in Reginam *Poloniæ* & *Bohemiæ* Regnorum in Ecclesia *Pragensi*, per *Henricum* de *Virbna Wratislauiensem* Episcopum, coronari & inungi, sub plurimorum Baronum frequentibus disposuit, Curiamq; Regalem illo & subsequentibus diebus celebrans, hastarum & aliorum generum ludos instaurauit. *Nicolao* insuper *Oppauiæ* Duce à tenuta & Capitaneatu Regni *Poloniæ*, propter querelas & oppressiones, quæ de illo afferebantur, amoto, *Friczkonem* de *Schafschowicz Bohemum*, in Regno *Poloniæ*, & terrarum *Pomeraniæ* & *Cuiauiæ* Gubernatorem & Capitaneum ordinat & constituit.

& Polonis Bohemũ dat præfectum.

Conradus Dux *Stinauiensis*, ob gibbositatem à natura productam, *Kokirlensis* appellatus, filius *Conradi Glogouiensis* Ducis, Præpositus *Wratislauiensis*, in *Salczburgensem* Archiepiscopum concorditer electus, possessionem eiusdem Archiepiscopatûs accepturus, notabilibus Prælatis & Baronibus *Poloniæ*, ipsum conducentibus, illuc pergit. Verùm ad *Viennam* vsque pertingens, dum cognouisset *Salczburgam* vinum tantummodò, & non cereuisiam triticeam, qua ab infantia nutritus erat, habere, relicto Archiepiscopatu, ex *Vienna* in *Poloniam* in Ducatum suum *Stinauiensem*, iam à fratre suo *Henrico* possessum & occupatum reuertitur. Quem armis repeteret, capitur à Duce *Henrico*, & in *Glogouiam* captus deportatur, turrique & compedibus vincitur. Qui suorum vasallorum & militum, videlicet Nobilium de *Rudna* & *Lubin*, sollicitudine & cura, de ergastulis nocturno tempore ereptus, Ducatum suum plenè repetens, anno subsequenti, quinto Idus Octobris moritur, & in *Lubinensi* monasterio sepelitur: & vniuersus *Glogouiensis* Ducatus, ad solum *Henricum*, qui *Mechtildim* filiam *Alberti* Ducis *Brunsuicensis* habuit vxorem, deuoluitur. Tenui impedimento à titulo & consecutione culminis Pontificalis Archiepiscopatûs *Salczburgensis*, ob tenuitatem, vt reor, sensus, & ingenii, tam leuiter auersus, qui potis erat ex proprio frumento & extero, genus cuiuslibet cereuisiæ sibi ordinare, & Pontificale petalum legitimè sibi quæsitum non contemnere.

Philippus Francorum Rex

Irritatus exacerbatusque *Francorum* Rex *Philippus*, quòd *Bonifacius* octauus, consilio contra ipsum *Romæ* conuocato, ipsum excommunicauerit & Regno priuauerit; conuentu maximo apud *Parisium* indicto, tam ab Ecclesiasticis quàm secularibus sui Regni, petiturus contra *Bonifacium* Papam consilium & auxilium. Et obiecta fuerunt Papæ crimina, & titulus hæresis, & Prædecessore suo *Cœlestino* viuente, intrusio & ingressus illegitimus ad Papatum, & quòd ei non erat parendum. Fuitque contra ipsum facta prouocatio ad Concilium generale. Deinde præfatus *Philippus* Rex, præfatum *Bonifacium* Papam in vigilia Natiuitatis *B. Mariæ*, in *Anagnia* ciuitate suæ originis residentem, per *Gwilhelmum* de *Nogaretho*, & nobiles de *Columna*, captiuat, & thesaurus diripitur. Qui captiuitatem die tertia euadens, vrbem rediit. Vbi propter magnitudinem iniuriæ sibi irrogatæ angustiatus, quinto Idus Octobris moritur, & in Ecclesia Sancti *Petri* sepelitur, cum annos octo, menses decem, sedisset. Cui frater *Nicolaus* ordinis Prædicatorum *Hostiensis* Episcopus, natione *Lombardus* de *Teruiso*, vndecimo Calendas Nouembris electus, qui *Benedictus* vndecimus vocatus est, succedit. In ea autem captiuitate *Bonifacius* Papa, præposita sibi Cruce & Sanctorum reliquiis, *Philippum Franciæ* Regem, vsque in quartam generationem fertur maledixisse, & dictum *Guilhelmum* hæreticum & hæretici filium ostendisse, nec in manibus inimicorum suorum territum fuisse, in magnam arrogantiam erectus: vt se ipsum in spiritualibus & temporalibus Dominum totius orbis assereret. De quo scriptum est:

Bonifacium VIII. P. R. captiuat. Qui captiuitatem euadens moritur, succedente Benedicto XI.

1303. est: *Intrauit vt vulpis, regnauit vt Leo, moritur vt canis.*

Duplex Cruciferorum in Lithuaniam expeditio.

Frequenti numero peregrinorum militum in *Prusiam* confluente, duplici agmine in *Lithuaniam* itum est. Et vnum quidem agmen, cuius Commendator de *Brandeburg Conradus* erat Capitaneus, in districtum *Gartim*; alterum, quod *Bernardus* Commendator de *Kruczborg* regebat, in districtum *Pogradum* irruens, cæde & igne omnia vastauit. Et strage magna in *Lithuanis* commissa, cum spoliis & magno numero captiuorum rediit. Egit & alteram in *Lithuanos*, sub Quadragesimæ tempore, Commendator de *Kingsberg* expeditionem, & spoliis ac exustionibus villarum patratis, plures ducens captiuos, triginta tantummodò de suis desideratis, rediit incolumis.

1304. Licet superioribus annis, & à tempore, quo ex obitu *Andreæ* Regis Regno *Hungariæ* prouenerat vacatio, inter *Venceslaum* filium *Venceslai Bohemiæ* & *Poloniæ* Regis, & eorum Baronum *Hungariæ*, qui partes suas sequebantur ab vna, & *Carolum* filium *Roberti* Regis, in ætate puerili tunc constitutum, & aliorum Baronum suæ parti adhærentium, partibus, ab altera, guerrarum vigerent & tractarentur discidia: altiori tamen flammâ tunc agi & frequentari cœpta sunt. Cœpit quoque & pars *Venceslai* sensim languidior hebetiorque esse: desciscentibus præcipuis Baronibus ab eo, & in partem *Caroli* Regis facientibus secessionem, quod & *Carolus* ad succedendum Regi *Andreæ* erat propinquior, singularique ingenio & indole, atque venustate morum præclarus, *Hungarorum* mentes in sui venerationem & culturam inflexerat, & *Venceslaus* desidia & superbia, cæterisque corruptis moribus & flagitiis, odium in se & alienationem animorum prouocabat. Quo effectum est, vt castra municipiaque obedientiam *Venceslai* Regis professa, Regi *Carolo* dederentur, & in personæ suæ clandestini celebrarentur tractatus, quò facilius ciuile bellum intercipi posset, expulsionem vel discrimen. Barones insuper *Hungariæ*, nulli partium fidi, nutrire magis diuisionem quàm extinguere visi sunt, vt castrorum & introituum Regalium impunis illis esset detentio. Quare ad *Venceslaum Bohemiæ* & *Poloniæ* Regem in Pragam literis & nunciis perlata, grandi fremitu & colera incandescens, comparato ex Regnis Dominiisque suis numeroso exercitu, *Hungariam* ingreditur, eamque militibus suis imperat diripi, & deuastari. Ciuitatem quoque *Strigoniensem* aggressus capit, & militibus exponit in prædam. A *Strigonio* versus *Budam* procedens, filium in mortis magis periculo, quàm regiminis solio constitutum eripit, & pluribus grauibusque damnis in *Hungaria* commissis, in *Bohemiam* reuertitur, coronamque materialem Regni *Hungariæ* secum asportat & abducit. Non magnoperè pendens Regnum *Hungariæ* à filio suo alienandum frustrandumque esse, cum & vnicus illi fuerit, & Regni *Bohemiæ*, patre obeunte, illi debebatur ampla largaque & certa successio. Superuacuum ratus, externa Regna bello quærere, cum propria & hæreditaria, nullumque discrimen habitura suppetant. Inter hæc *Wladislaus Łoktek Poloniæ* Dux, aduersarium suum *Venceslaum Bohemiæ* & *Poloniæ* Regem, bello *Hungarico* implicatum intelligens, *Amadei* hospitis sui fretus suffragiis, in *Poloniam* contendit, & castrum Ecclesiæ *Cracouiensis Pelczyska*, *Wislicienski* oppido imminens, occupat, & exinde fauentibus sibi indigenis, præsidium *Bohemorum* ex *Vislicia* disturbat, & expellit. *Vislicienſe* oppidum, situ plurimùm munitissimum, item castrum & oppidum *Lelow*, in suam redigit potestatem, Regionemque circumquaque positam compellit ad præstandum sibi deditionem & tributum.

Quum occupatus esset Venceslaus bello Hungarico, *Loktek cum gentibus Poloniam ingressus aliquot castra & ciuitates capit.*

Venceslao Bohemiæ & *Poloniæ* Rege, cum filio suo de *Hungariæ* Regni possessione & iure excedente, filii *Henrici*, & cæteri *Hungariæ* Barones, ad nouandum res procliui, *Othonem Bauariæ* Ducem, vt factionis suæ parti contra *Carolum Roberti* prodesset, introducunt. Vbi in *Alba Regali*, corona legitima, prece vel pretio sibi per *Venceslaum Bohemiæ* & *Poloniæ* Regem restituta, per *Benedictum Vesperiminensem*, & *Anthoninum Conadiensem*, Episcopos inungitur in Regem *Hungariæ*, & coronatur. Exindequè primùm *Budam*, deinde in *Septem castrensem* regionem procedens, à *Wladislao Waiewoda* captiuatur: & post miserabiles carceres, quos aliquanto tempore sustinuit, de Regno *Hungariæ* cum dedecore propulsatur. In qua etiam captiuitate corona materialis Regni *Hungariæ*, per præfatum *Wladislaum Waiewodam*, à præfato *Othone Bauariæ* Duce, fuit extorta & recepta.

Venceslaus Rex filium à Regno Hungariæ reuocat, in cuius locum creatur Otho Bauariæ Dux.

Sub eodem tempore *Leschko Michalouiensis* & *Gniewkouiensis* Dux, filius *Semomisli Cuiauiæ* Ducis, *Wladislai Łoktek* nepos germanus, volens molestiam captiuitatis, in quam pro *Carolo* Rege *Hungariæ* militando, in manus *Venceslai Bohemiæ* & *Poloniæ* Regis inciderat, euadere, terram suam & fratrum suorum *Przemislai* & *Casimiri*, communem *Michalouiensem*, ipsis etiam fratribus *Przemislao* & *Casimiro* indiuisis reclamantibus & inuitis, *Conrado Hzaac* Magistro *Prussiæ*, in centum & octoginta marcis *Thorunensibus*, pignoris nomine, pacto & conditione legis Commissariæ obligat, videlicet quòd intra biennium habeat posse eam, reddito mutuo, liberandi: aliàs lapso biennio, & pecunia non solutâ, Ducatus ipse *Michalouiensis*, ad Magistrum & ordinem Cruciferorum censeatur deuolutus. De quo & Ma-

Leschko Dux Michalouiensis terram suam obligat Cruciferis.

1304.

Magister *Conradus* prædictus literalem dedit recognitionem. Quamuis autem in processu temporis tam ipse Dux *Leschko*, quàm fratres sui *Przemislaus* & *Casimirus* & per se, & per Nuncios, & signanter per *Ioannem* de *Plomikovv* Palatinum *Wladislauiensem* plenam & integram mutuatæ pecuniæ Magistro *Conrado* prædicto & ordini obtulissent solutionem: nullatenus tamen ad recipiendum mutuum, & ad relaxandum & reddendum terram *Michałouiensem*, quibuscumque precibus poterat induci. Propter quod Duces prædicti, à patrimonio & hæreditate sua, ludificatione prædictorum Cruciferorum, tam miserabiliter exclusi, *Wladislai Loktek* solatiis & expensis fouebantur. Terra quoque prædicta *Michałouiensis*, tam turpi & fœdo commercio, à Magistro & Ordine Cruciferorum, cœpta est damnabiliter detineri. Vt autem hæc posteris præbeant notitiam, clariorem copiam obligationis Magistri *Conradi* in maiorem euidentiam eorum, quæ narramus, subnexui Quæ talis est.

Quæ postea repetita fratribus Leschkonis negatur.

Tenor obligationis terræ Michalouiensis Magistro Prussiæ.

Vniuersis præsentium inspecturis, Nos frater Conradus Saccus, Magister Fratrum domus Teutonicorum per Prussiam, notum volumus esse. Quòd cum de consensu Fratrum nostrorum, Illustri Principi Domino Lestkoni Duci Cuiauiæ, & Domino iunioris Wladislauiæ, ad instantiam ipsius, centum & octuaginta marcas Thorunenses denariorum, ac demum centum & viginti marcas denariorum eorundem fideliter mutuassemus, ipse Nobis & nostris fratribus, pro eadem pecunia territorium suum Michałouiense, cum omnibus terminis suis nomine pignoris obligauit, ita videlicet: quod si idem territorium à proximo festo Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi intra biennium per ipsum aut fratres suos Przemislaum & Casimirum inclytos Duces & Dominos Cuiauiæ a Nobis & Fratribus nostris per solutionem supradictæ pecuniæ non fuerit exolutum, cum nullus alius exoluere debeat, extunc Nobis & Ordini nostro præstiterunt, & sic ad Nos & Ordinem nostrum deuolutum perpetuò possidendum. Si autem intra præfatum biennium, quocumque tempore fuerit, nobis prædictus Dominus Lestko, aut fratres eius Principes prædicti, pecuniam soluerint prædictam, ex tunc ipsis supradictum territorium, prout ad ipsos pertinet, reddemus, & tenebimur reddere bona fide. Promisimus etiam & promittimus prædicto Domino Leskoni interim, quod tenemus & habemus nomine pignoris prædictum territorium, in eo contra voluntatem eius, nullam faciemus taxam, nec sumptus aliquos, ad quorum solutionem faciendam, ipsum postmodum compellere deberemus. In quorum omnium memoriam & tutelam, sigillum Nostrum præsentibus est appensum. Testes sunt Frater Guntherus de Svvarczburg Prouincialis terræ Culmensis, Frater Henricus de Dubin Commendator in Thorun, Frater Otho Commendator in Scheuen, Frater Henricus de Wederth Commendator in Heszovv, Frater Gosuinus Vice Commendator, Frater Petrus Commendator in Redino: & plures alii Ordinis nostri fratres. Datum Thorunii. Anno Domini millesimo tricentesimo quarto. Calixti Papæ & Martyris.

1304

Vernerus comes de *Hohenberg*, *Adolphus* cum germano suo de *Vinthuel*, & *Theodorus Elner*, plures quoque alii *Rinenses* milites *Prussiam*, Cruciferis contra *Lithuanos* auxiliaturi, adueniunt. Itaque *Prussiæ* Magister *Conradus Szak* exercitu bipartito *Lithuaniam* ingressus hyemis tempore, illam circa territorium *Garthin* cædibus & flammis vastat, spoliaque in hominibus & pecoribus secum refert. Sub tempore deinde Quadragesimæ, Commendator de *Kinsberg* vocatus *Svvirtil*, in ampliori gentium turma venit in *Onkaim*, vbi *Lithuanus* quidam iuxta clandestinam pollicitationem Cruciferis factam, castrum præfatum, cuius erat Burgrabius, Cruciferis aperit. Qui illud nocte ingressi, omnes passim mares & fœminas, senes & paruulos interimunt, castrum flammis tradunt. Et discurrendo in vicinas regiones, congesta præda, eam in *Prussiam* deducunt.

Conradus Mag. Prussiæ terras Garthin depopulatur.

Commendator de Kinsberg castrum Onkaim acquirit.

Quinto Idus Octobris, *Conradus* Dux *Zeganensis* & Præpositus *Wratislauiensis* primogenitus *Conradi* Ducis *Głogouiensis*, obiit, in monasterio *Lubensi*, in medio chori sepultus.

Benedictus XI. cum mensibus tantummodò octo, diebus decem & septem sedisset, Nonas Iulii in *Perusio* moritur, & in Ecclesia fratrum Prædicatorum, ante maius altare sepelitur, qui plurimis miraculis asseritur coruscasse. Post cuius mortem Cardinalibus super futuri Pontificis electione discordantibus, vacauit Sedes *Romana* mensibus decem, viginti nouem, Cardinalibus stantibus inclusis. Et licet multis artatis a Pe * * * non valentibus concordare, in duas enim se partes Cardinales sciderant, vna *Gallica* pro Rege *Franciæ*, altera *Italica* hostis illi & infesta nimis, & quæ partem *Bonifacii* fouebat octaui. Cardinalis itaque *Nicolaus* de *Prato* Ordinis Prædicatorum Episcopus *Hostiensis*, vir solertis ingenii, voluit se ad partem *Bonifacii* inclinare, & persuasit vt *Burdegalensis* Archiepiscopus Regis *Franciæ* hostis *Bernhardus* eligeretur. Quod cum effecisset, significauit occultissimè Regi *Franciæ*. Qui illicò Archiepiscopum *Burdegalensem* sibi reconcilians, iureiurando illum astrinxit, quòd in *Francia* resideret, & decimas sibi per decem annos remitteret, ac *Columnenses* ad Dignitatem restitueret. Quæ

Benedicto XI. P R succedit

1304. *Clemens V.*

Quæ omnia impleuit, & vocatus est *Clemens V.* genere vasto. Et sedit in *Auinione*, coronatus in *Lugduno*, decimo octaua Calend. Decembris. Cumque de loco coronationis cum frequenti populorum turba procederet, concurrentibus & comprimentibus se turbis, & Papam coronatum videre gestientibus, cuiusdam muri ruinata materia cecidit, & *Ioannem Britanniæ* Ducem cum aliis vndecem collidens extinxit, Papæ etiam coronam de capite decerpens, & ex corona carbunculum pretii sex millium florenorum auellens. Ex quo plurimis admirantibus, varii successus ominabantur prodituri.

Iacobo Svvinka Gnesnensi Archiep.

Quarta mensis Martii, *Iacobus Svvinka Gnesnensis* Archiepiscopus in *Vnieiovv* moritur, & in Ecclesia *Gnesnensi* nona mensis eiusdem Martii, funeri suo omnibus legitimè persolutis sepelitur. Prima autem die mensis Maii, pro electione futuri Metropolitani *Gnesnensis* consignata, *Borzislaus* Archidiaconus *Posnaniensis* & Canonicus *Gnesnensis*, per formam compromissi concorditer eligitur. Qui non per Nuncios, sed per se ipsum negotium electionis celeriori volens consumationi demandare, in *Perusium*, vbi *Benedictus* vndecimus cum curia residebat, processit. Quò perueniens, & *Benedictum* Papam rebus humanis absumptum reperiens, confirmationis suæ dilationem integro ferè biencio pertulit. *Cardinalibus* enim Ecclesiæ *Romanæ* post mortem *Benedicti* vota varia in conclaui fundentibus, electio *Romani* Pontificis tanto tempore fuit protelata. Ad *Clementem* deinde *V*, qui *Benedicto* successit, in *Auinionem* venit, & illic electionis suæ confirmationem non sine difficultate obtinuit.

succedit Borzislaus.

Lancitiensem terram Rutheni vastant;

In die Sancto Pentecostes, *Lithuanorum* exercitus, *Lancitiensem* terram furtiuè & nullo denunciante ingressus, eam spoliis & cædibus deuastat, ciuitatem quoque *Lancitiensem* accedens, & sine resistentia capiens, eam succendit. Cui cum præda graui onusto, impeditiori quoque & pigro agmine incedenti, *Casimirus Dobrzinensis* Dux & *Wladislai Loktek* germanus, cum gentibus suis, reuertenti occurrisset, durum certamen in villa *Troianovv* committitur inter vtrosque. Licet autem fauore Diuino cedentibus fugientibusque *Lithuanis*, & in tergis eorum hærentibus *Polonis*, cessisset victoria, & omnis præda *Lithuanis* partim cæsis partim captis, fuisset erepta; Dux tamen ipse *Casimirus*, non solùm Ducis, sed & militis occupans officia, & in ala quæ laborare cœperat pugnans fortiter, multitudine telorum lancearumque confossus, generoso spiritu fuso, gloriosum quidem & celebrem, sed non incruentam *Polonis*, mortem suam miro affectu lugentibus, dereliquit victoriam. Declinassent autem *Lithuani*, eo ipso tempore omni nisu ingenia sua secuti, certamen, nisi illos *Polonicus* exercitus, in loco apto consecutos, decertare coegisset. Gens enim prædociniis assueta, & propter inopiam domesticam, explendamque esuriem, vicinorum agros incursare solita, pugnæ discrimen magnoperè deuitabat. Tentauit sub hoc tempore, dum in *Poloniam Lithuani* prædatum iissent, castrum *Garthin* per fratrem *Albertum* de *Hayn* Magister *Prussiæ* intercipere, sed cum secus res cessisset, venit solus, tandem in castro validum præsidium reperiens, retrocedit. Quem *Lithuani* aggressi, vsque ad meridiem cædendo & inuadendo ipsum lacessabant, & multi hinc inde occisi, vulneratique.

quibus Casimirus Dux prædam eripit,

victoriaque Polonis, amisso Duce cessit.

1304.

1305.

Consistente *Venceslao Bohemiæ* & *Poloniæ* Rege in *Praga*, vnà cum filio suo *Venceslao* ex *Hungaria* pridem reducto, valetudo aduersa siue ex morbo, siue ex senio, siue, vt quorundam habuit assertio, ex veneno illum cœpit impetere, & sensim inualescere & grassari. *Albertus* interim *Romanorum* Rex *Bohemiam*, filius vero suus *Rudolphus Morauiam*, duplici agmine ingressi, hostiliter populantur, & circa montes *Kuthnenses* vtroque coniuncto exercitu, maiori vastitate & spoliis *Bohemiam* per incendia & rapinas subiiciunt. Ea belli nacta occasione, quod morte *Grittæ* consortis suæ, & eiusdem *Alberti Romanorum* Regis sororis, secuta, *Venceslaus* Rex de *Egra* ciuitate & *Misnensi* prouincia excedere, ac de montibus *Kuthnis*, qui in diebus præfati *Venceslai* Regis argenti fodinam cœperant producere, de octoginta millibus argenti, pro Imperiali camera debitis, pendere recusaret. Et quamuis *Venceslaus* Rex ex gentibus Dominio suo subiectis, & ex Marchionatibus *Misnensi* & *Brandeburgensi*, moliretur comparare exercitum, resistentiam *Alberto Romanorum* Regi, & filio suo *Rudolpho* Duci *Austriæ* oppositurus: tardius tamen, & in pauciori numero, quam sat erat, auxiliis propriis & externis conuenientibus, exercitus *Romanorum* Regis, patratis in Regno *Bohemiæ*, & Marchionatu *Morauiæ*, pluribus incendiis, rapinis, & spoliis, ad propria incolumis rediit: præter aliquos, quos infectio aquarum, ex virulenta decoctione purgamentorum argenti, & sordibus latrinarum, aquis per ciues *Kuthnenses* immissa & procurata, sub obsidionis tempore extinxerat. Ingrauescente autem morbo, præfatus *Venceslaus Bohemia* & *Poloniæ* Rex, nono Calend. Iulii ex phthisi in *Pragensi* ciuitate absumptus est, & in monasterio aulæ Regiæ ordinis *Cisterciensis*, quod ipse viuens erexerat, fundauerat, & dotauerat, iuxta Regalem magnificentiam sepulturæ traditus anno Regni Bo-

Marchionatus Morauiæ ab Alberto Imp. & filio vastatur.

Venceslaus Bohem. & Poloniæ Rex moritur.

1304.

Bohemiæ ſexto, *Poloniæ* quinto. Poſt cuius mortem *Boleslaus Wratislauienſis* Dux filius ſenior *Henrici* quinti *Wratislauienſis* Ducis, qui in quindecimo anno exiſtens, filiam *Venceslai Bohemiæ* Regis *Margaretham* nomine, ex prima vxore *Iuttha* genitam deſponſauerat, & poſt deſponſationem quadriennio, in domo & curia ſoceri morabatur, in *Poloniam* ex *Bohemia* cum ſponſa ſua *Margaretha* reuertitur.

Venceslaus II. patri in Bohemia ſuccedit,

Erectus eſt in *Bohemiæ* Regem, atque in ſolio locatus paterno, morte *Venceslai Bohemiæ* & *Poloniæ* Regis ſecuta, & funebriis ſuis iuſto honore celebratis, filius ſuus vnicus *Venceslaus*, & conſenſu vnanimi Prælatorum & Baronum *Bohemiæ*, in Regem *Bohemiæ* coronatur. Qui etiam expletis huiusmodi coronationis inſigniis cum tunc eſſet adoleſcens annorum decem & ſeptem, vxorem accipit virginem *Filiolam* nomine, natam Ducis *Mieczslaui*, Ducis *Theſchenſis*, & vinculo matrimonii contracto, tertio Nonas Octobris, nuptiæ ex more celebrantur. Præfatus inſuper *Venceslaus* ſecundus *Bohemiæ* Rex, nihil de his, quibus Pater principabatur, minuendum ducens, etiam ſe *Poloniæ* Regem quamuis nondum de illo inueſtitus & coronatus fuiſſet, & gerebat & ſcribebat, cum nonnulla caſtra & municipia pro eo in *Polonia* per ſuos Præfectos adminiſtrata tenerentur. Non tamen res hæc *Wladislaum Loktek Poloniæ* Ducem pauidum in agendis fecit. Sed morte *Venceslai* primi Regis ad eum perlata, ad ſubiiciendum ſibi *Sandomirienſe* caſtrum, & cæteras terræ *Sandomirienſis* munitiones, exercitum magis agreſtibus, quàm militaribus refertum habens, proceſſit: & dum tenuem languidamque reſiſtentiam inueniſſet, (ex morte enim *Venceslai* primi Regis, ferè ſinguli in Ducis *Wladislai Loktek* obedientiam & regimen, quàm in *Bohemorum*, quorum iam illos ſatietas & faſtidium cœperat, *Poloni* erant procliuiores) non ſolùm caſtro, ſed vniuerſa terra *Sandomirienſi* potitur: mira fide & deuotione ſuum ſingulis aſpirantibus regimen & Principatum. Vnde & præſidia *Bohemorum*, in quibuscumq; locis terræ *Sandomirienſis* conſiſtentia, tunc aut exterminata ſunt, aut fugata. Res quoque præfati *Wladislai Loktek*, ab eo tempore in proſperitatem conuerſæ, meliori ordine & loco cœperunt conſiſtere: quoniam Barones & milites, atque Optimates *Cracouienſium* & *Sandomirienſium* terrarum, videlicet *Wierzbiatha* Caſtellanus, *Albertus* de *Zmigrod* Palatinus, *Cracouienſes*, *Zegotha* Palatinus, *Prandotha* Caſtellanus, *Smil* Iudex, *Sandomirienſes*, *Clemens* Cancellarius & Canonicus *Cracouienſis*, & plures alii in ſuam ditionem conceſſerant. A quibus & pluribus aliis cum gaudio ſuſceptus, fides promiſſa, effuſus fauor. Plures enim ſe illi ex *Polonis* iunxerant, more quodam ingenii humani, exilium longo tempore paſſo, & quem periiſſe plerique crediderant, ad miſericordiam adſtipulabantur, quam etiam *Bohemorum* ſuperbia & auaritia coauxerat, quos exterminatum iri, & de *Polonia* pelli, incredibili odio omnes flagrabant. Et licet *Wladislaus Loktek* debile, & penè nullum ærarium habuerit: in conuentu tamen abundabat armis & equis. Quoniam ſinguli ferè *Poloni Cracouienſes* & *Sandomirienſes*, ad aduentum ſuum, mortuo *Venceslao* primo, *Bohemiæ* & *Poloniæ* Rege, officia intenderant.

& Poloni plerique Bohemis expulſis ad Loktek deficiunt,

1305.

Conflagratione villarum, & captione hominum apud *Lithuaniam* Frater *Philippus* de *Balanth* patrata, præda & captiuis cum aliquanta parte copiarum ſe præcedere iuſſis, à Duce *Lithuanorum* & ſuis gentibus conſecutus, belli certamine excipitur. In quo dum & ipſe & alii quatuor Cruciferi, qui ordines ducebant, cecidiſſent, clamore ad ſe qui præceſſerant cum captiuis perlato, accurrunt, & *Lithuanos*, Ducemque eorum, iam victoria exultantes, metu perculſos, magna cæde edita, in fugam vertunt, & male partam victoriam, *Lithuanos* cogunt euomere.

1306.

Venceslaus II. ſentiens Poloniam occupari per Loktek,

Terra *Sandomirienſi* in ſuam obedientiam atque ditionem Dux *Wladislaus Loktek* redacta, in *Cracouienſem* terram, non iam cum tenui, ſed cum iuſto & notabili exercitu (omnes enim partium *Sandomirienſium* Nobiles, ad ſecum militandum coëgerat) aduenit. Vbi non ſolum primorum Baronum, ſed *Ioannis Muſchatæ* Epiſcopi *Cracouiæ*, quem ſibi promiſſa reſtitutione caſtri *Biecz*, per *Hungaros* intercepti, reconciliauerat, & *Adalberti* Aduocati, atque ciuium *Cracouienſium* fauore, ſummam rerum adeptus eſt, & in *Cracouienſem* Vrbem, caput & metropolim Regni *Poloniæ*, cum gentibus ſuis, prima die Septembris, admiſſus, caſtrum etiam *Cracouienſe*, quod tunc per *Bohemos* tenebatur, per deditionem accepit: *Bohemis* nec quicquam reſiſtere auſis, cum & victualium premerentur inopia, & *Bohemiæ* Regem *Venceslaum* nullatenus ſperarent ſibi ſuccenſurum. Rex autem *Bohemiæ Venceslaus* ſecundus, & ſuorum, qui ex *Poloniæ* caſtris deiecti fugatique turpiter fuerant, continuis querelis, & his, quæ per Ducem *Wladislaum Loktek* gerebantur, prouocatus, expeditionem in *Poloniam* parat, & vt *maioris Poloniæ* partes, quæ nondum à Duce *Wladislao Loktek* ſubactæ fuerant in fide contineat, & ipſum Ducem *Wladislaum* de terris *Cracouienſibus* & *Sandomirienſibus*, ac de vniuerſo Regno *Poloniæ*, cuius ſe Regem intitulabat & ſcribebat, excludat. Occupaturum ſe Regnum *Poloniæ*, & iure ſucceſſionis paternæ, & beneficijs armiſque præſentibus facilè apud *Polonos* regnaturum crediderat. Sed fatum ineuitabile quo appetebatur, ſpes cogitationesq; illius veluti inſanas, irridebat. Comparato autem ſatis valido ex propriis & auxiliariis exercitu, ver-

congregat exercitum,

1306.

verſus *Cracouiam* procedit. Et dum in *Olmuncz* conſiſteret, recenſendo pugnatorum propria & externa auxilia, vbi ad illum nonnulli ex militibus *Poloniæ*, parti ſuæ fauentibus aduenerant, & in domo Decani *Olomucenſis* in meridie, vna duntaxat camiſia propter intemperiem aeris velatus, ſe ſopori dediſſet, à quodam milite, qui huiuſce rei dudum curam ſuſceperat, pluribus vulneribus, quod ebrietati, & turpiſſimæ parti corporis dies noctesque indulgebat, aliorum bona diriperet, aliorum vxoribus illuderet, tertia die Auguſti confoſſus & obtruncatus eſt, omnibus quibus cuſtodia corporis Regii mandata erat minime id ſentientibus, & aut propriorum negotiorum actioni, aut ſopori tunc deditis & occupatis. Vnde & facinus huiusmodi eá obſitum erat caligine, vt quis autor necis huiusmodi extiterit, quauè de cauſa patratum ſit, & præſentes & futuros latuerit. Inſimulatus tamen de vitio huiusmodi miles quidam *Conradus* de *Potenſtein*, natione *Duringus*, quòd à quibusdam ex Curia Regis, & de domo Decani *Olomucenſis* currere, & gladium cruore aſperſum ferre viſus ſit, furore eorum qui Regem lamentabantur occiſum correptus, & repentina rabie, cauſa non digeſta nec diſcreta, trucidatus eſt: cadauerque ſuum canibus proiectum & ab eisdem deuoratum eſt. Et funeri, occiſi *Venceslai* Regis, iuſtè an iniquè, certum eſt, vnius duntaxat militis capite parentatum. Illic quoque furor militum, in cædem paſſim & vltionem Regis prorumpentium conquieuit. Aſſertio nonnullorum habet, *Albertum Romanorum* Regem tres *Sueuos* milites ad Curiam *Venceslai* Regis *Bohemiæ* miſiſſe, & huiusmodi necem procuraſſe. Altera die, videlicet quarta menſis Auguſti, corpus Regis fauore militum in Eccleſia maiori *Olomucenſi* ſepultum eſt. Quod poſtea per ſororem ſuam *Eliſabeth*, in monaſterium aulæ Regiæ *Pragenſis* translatum eſt. Habet & nonnullorum aſſertio, *Venceslaum* Regem prædictum conſpiratione propriorum militum necatum eſſe, quod & parum grauitatis Regiæ in ſe habens, leuia quædam, & hæc ipſa magnum inconſtantiæ & variationis fluxum habentia, tractare ſolitus fuerit, & quod caſtra Regia & introitus in ipſis mox Regni ſui primitiis, prodiga largitione diſtraxerit; veriſimili coniecturâ, ampliora, niſi ſublatus morte fuiſſet, diſtracturus. Nonniſi vno plus minusuè anno regnauit, & in eo ſoboles maſculina *Bohemiæ* Regum deleta prorſus & extincta eſt. Cœpitque ab eo tempore *Bohemia* externis & alienis principibus ſubiecta eſſe, plus incrementi an peſſundationis, incertum eſt, ex eorum regimine ſuſceptura. Barones etenim *Bohemiæ*, conuentum apud *Pragam* in octaua Aſſumptionis *B. Virginis Mariæ* ſuper eligendo futuro Rege habentes, in varia vota ſciſſi fuêre: cum nonnullis placuiſſet *Henricum* Ducem *Carinthiæ* tunc *Pragæ* præſentem, qui filiam Regis *Venceslai* primi, & ſororem ſecundi, *Margaretham* ſeniorem habebat in conſortem, in Regem aſſumi *Bohemiæ*. Tandem Primoribus, Baronibus, id pluribus & euidentibus rationibus magis probantibus, *Rudolphus* Dux *Auſtriæ* filius *Alberti Romanorum* Regis, *Henrico Carinthiæ* Duce ex *Praga* excluſo, concorditer eligitur, & in Regem *Bohemiæ* aſſumitur & coronatur. Et quò iuſtius ſolidiusq; ſuum eſſet imperium, *Eliſabeth* quæ *Richſcha* vocabatur, vxor *Venceslai* primi *Bohemiæ* & *Poloniæ* Regis, filia *Przemislai* Regis *Poloniæ*, ſibi matrimonialiter copulatur: quamuis filiæ Regis *Bohemiæ* & *Poloniæ* *Venceslai* primi, & ſorores ſecundi, videlicet *Margaretha* conſors *Henrici* Ducis *Carinthiæ*, & *Anna* conſors *Boleslai* Ducis *Głogouiæ*, ac *Eliſabeth* virgo innupta, Barones *Bohemiæ*, *ne ſe deſererent, neuè de patrimonio ſuo exhæreditarent, & notis ac propriis externos & indignos præponerent*, flexis genibus, non tam precibus quam lacrymis, fuiſſent aliquoties deprecatæ. Præfata inſuper *Richſcha*, *Przemislai Poloniæ* filia, & *Venceslai Bohemiæ*, Regum, olim conſors, ſecundo marito *Rudolpho* Duce *Auſtriæ* & Rege *Bohemiæ* mortuo, tertium, videlicet *Hiſpaniarum* Regem, ſortita eſt. Ex qua filiam, *Sanciam* nomine, ſuſceptam, *Aldiſonſus Aragonum* Rex accipiens in vxorem, tres filios ex ea progenuit, videlicet *Petrum*, *Aldiſonſum* & *Fernandum*, & tres filias, *Conſtantiam*, *Cleonoram*, & *Sanciam*.

ſed paulo poſt occiditur.

Cui in Bohemiæ regno ſuccedit Rudolphus Dux Auſtriæ.

In *Poloniæ* quoque Regno, *Venceslao* Rege prædicto occiſo, etiam viſcarium ſchiſmatis non defuit. Nam licet *Cracouienſis*, *Sandomirienſis*, *Siradienſis*, *Lancizienſis*, *Cuiauiæ*, & *Dobrzinenſis*, terræ conuentione in *Cracouienſi* ciuitate in die Sancti *Ægidii* celebrata, Duci *Wladislao Loktek* tunc præſenti innouaſſet Regnũ, ac in eius Principatum & regimen, nemine diſcrepante conſenſiſſent: terræ quoque *Pomeraniæ* Barones & milites, *Bohemorum* Capitaneis & præfectis eiectis, morte *Venceslai Bohemiæ* Regis cognitâ: non enim ea tempeſtate vir in armis melior, & Regnum *Poloniæ* facilius adiuuaturus reperiri credebatur; Prælati tamen, Barones & milites *maioris Poloniæ*, videlicet *Poſnanienſes* & *Caliſſienſes*, inueterato odio contra eum vſi, quod illis nimis auarè ſuperbeque ſuperiori tempore imperitaſſet, poſuerunt tunc nefandam abominabilemque ſciſſuram. Nam *Henricum Sleſiæ* & *Głogouiæ* Ducem, filium *Conradi* Ducis *Głogouienſis*, eò quòd ex ſorore germana Regis *Poloniæ Przemislai Salomea* genitus eſſet, in ſuum Principem & Dominum eligentes, eius Principatu & Regimine aliquot annis vſi ſunt. Et ipſe Dux *Głogouienſis Henricus*, per omne tempus quo vixit, ſe *Dominum & hæredem Regni Poloniæ* ſcribebat & nominabat, licet, altero

Loktek ab omnibus fere in Dominum aſſumitur:

ſoli Barones maioris Poloniæ Henricum Głogouiæ Ducem accipiunt.

altero videlicet *Wladislao Łoktek* in *Cracouienſi* & aliis Ducatibus Regni *Poloniæ* principante, benedictionem & vnctionem Regalem nunquam fuerit ſortitus. In adminiſtranda iuſtitia nimis ſeuerus & infeſtus *Polonis*, mores & conditiones eorum plurimùm faſtidiebat. *Mechtildim* filiam *Alberti* Ducis *Brunſzwicenſis* habens in vxorem, furum, prædonum & ſpoliatorum, cæterorumque malefactorum, præcipuus perſecutor & mulctator. Propter quod ſub regimine ſuo terra *maioris Poloniæ* ſecura, pace & quiete abundabat. Quo effectum eſt, vt Ducis *Wladislai Łoktek* truncato & diuiſo Principatu, etiam eius in Regem *Poloniæ* per annos plures protelaretur coronatio: cum & Archiepiſcopus *Gneſnenſis Borzislaus*, vnctionem & coronationem Regi impoſiturus, alterius ditionis & obedientiæ Principis, nondum ex *Auinione* rediiſſet: & corona cæteraque inſignia Regalia in *Gneſna*, vbi tunc *Henricus Sleſiæ* & *Głogouiæ* Dux principabatur, conſiſterent. Vt autem terræ *Pomeraniæ* vbique hoſtibus circumſeptæ firma ſibi duraret poſſeſſio, eam duobus Ducibus, *Przemislao* & *Caſimiro* nepotibus germanis, filiis olim Ducis *Zemomisl* germani ſui cum vniuerſis caſtris dat in tenutam, caſtro duntaxat & ciuitate *Gdansk* excepto, quod Nobili, *Boguſſio* videlicet *Pomeraniæ* Iudici, in gubernationem commendat. Et his taliter compoſitis, collecto ex *Cracouienſi*, *Sandomirienſi*, *Siradienſi*, *Łancitienſi*, *Pomeraniæ* & *Cuiauiæ* terris, exercitu, expeditionem contra aduerſarium ſuum *Henricum Głogouiæ* Ducem mouit, & multum æſtatis tempus, populando Dominia ſua, abſumpſit: *Henrico* Duce prædicto, cum inferiorem ſe conſpiceret, in caſtris & fortalitiis ſe continente. Expeditione autem feliciter peracta, in terram *Pomeraniæ* deſcendit, & in ea ordinando negotia publica vniuerſa, hyemis tempus morabatur, omnibus *Pomeraniæ* militibus plurimùm lætantibus de ſuo Principatu & ſibi deuotam exhibentibus obedientiam & ſubiectionem. Ipſe inſuper *Henricus* ſecundus *Głogouiæ* Dux, propter *Wladislai Łoktek* Ducis impedimentum, in Regem *Poloniæ* coronari nullâ ratione valuit. Quam coronationem ſuam *Gneſnenſis* Archiepiſcopus *Borzislaus* nondum ex *Auinione* reuerſus, ſi eam præſtitiſſet, multa incommoda cauſaturam verebatur. Vnde præfatus *Henricus* non ſe Regem ſed *hæredem Regni Poloniæ, Ducem Sleſiæ, & Dominum Głogouienſem, Poſnanienſem, & Caliſſienſem* ſcribebat & gerebat. Deſcenderat autem *Wladislaus Łoktek* perſonaliter in *Gdansk*, maximo honore tam militum quàm Ciuium, de ſuo Principatu exultantium, receptus. Vbi a *Swyancza* Palatino *Gedanenſi*, *Voislao* Caſtellano de *Puczki*, *Petro* Succamerario *Stolpenſi*, *Boguſſio* Iudice *Pomeraniæ*, *Petro* & *Laurentio* filiis *Swyancze*, *Petro* de *Polnow*, *Iaszkone* de *Slawa*, *Laurentio Rugimuolda*, nec non vniuerſis Baronibus *Pomeraniæ*, fidelitatis & homagii accepit iuramenta. Comitabantur autem Ducem *Wladislaum Łoktek* in *Gdansk*, & ibi ſecum notabili morabantur tempore, *Geruardus Wladislauienſis* Epiſcopus, *Wierzbiętha Cracouienſis*, *Kelcius Poſnanienſis*, *Broniſſius* Cuiauienſis, Palatini, & *Clemens* Caſtellanus *Siradienſis*.

Durante Regni ſciſſione

Ad inteſtinam monſtruoſamque Regni *Poloniæ* diuiſionem, geminatum aliud malum eidem Regno, ſuperna permittente iuſtitia acceſſit. *Lithuani* enim tunc gentiles, audientes Regnum *Poloniæ*, taliter vt præmiſimus ſciſſum eſſe, per ſyluarum & nemorum luſtra & inuia intrantes, in *maiorem Poloniam* ſubitam faciunt irruptionem, & oppida *Caliſch* & *Stawiſchin*, & villas in finibus eorum ſitas inuadunt. Ac ſenibus & impuberibus trucidatis, multiſque mortalibus permiſcui ſexûs captis, plura millia, nullo defenſionem aut reſiſtentiam faciente, ſecum in ſeruitutem abducunt. Principibus *Poloniæ* & *Maſouiæ*, per quorum terras & Dominia captam abigebant prædam, diſſimulantibus genti ſuæ liberationem impendere, & conſurgere in hoſtes, nullâ re quàm nomine metuendos. Intelligens Magiſter *Pruſſiæ* frater *Henricus* de *Płoczk*, eo anno in officium aſſumptus, natione *Saxo*, *Lithuanos* ad vaſtandum terras Regni *Poloniæ* deſcendiſſe, & *Lithuaniam* defenſoribus vacuam eſſe, ad vaſtandum eam exercitum transmittit. Qui ad caſtrum *Lithuanicum Garthin*, forti *Lithuanorum* præſidio munitum, ſub tegmine nebulæ accedens, & illud apertum reperiens, *Lithuanos* omnes ſubito hoſtium aduentu perterritos, nullam facientes reſiſtentiam, aut capit, aut trucidat. Et ſpoliato caſtro atque incenſo, in propria remeabat. Commendator autem de *Kingsberg*, moleſtè ferens ſuos caſtrum *Garthin* ſitu forte deſeruiſſe, neque in eo militum poſuiſſe præſidium, cum eodem exercitu illuc ire pergit. Sed præoccupatum locum à *Lithuanis* offendens, impugnationem factam recidere videns in irritum, nouis irrogatis ſpoliis diſceſſit. Multis deinde militibus peregrinorum *Pruſſiam* aduenientibus, nouum infertur *Lithuanis* bellum. Qui cum ad pugnam elici non poſſent, diſtrictu *Karſchouin* ſpoliis & igne vaſtato, Chriſtianorum exercitus in *Pruſſiam* remeauit. Sub idem tempus Commendator de *Ragnetha* caſtrum *Lithuanicum Puthemken* impugnare adorſus, caſtrum inferius conquirit: & *Lithuanis* illic repertis peremptis, ſuperioris caſtri, quòd probè à *Lithuanis* viderat defendi, conquiſitionem omiſit. Quem in *Ragnetham* redeuntem, *Lithuanorum* nonnulli perſecuti, dum in

Lithuani maiorem Poloniam,

& Cruciferi Lithuaniam vaſtant impune.

ſpoliis dant operam, omnes, tribus tantummodò fugientibus trucidantur. *Lithuanorum* vnus *Spudo* nomine, caſtro *Lithuanico*, cui præfectus erat, *Puthemken* vocato, in poteſtatem Cruciferorum tradito, fidelis efficitur. Caſtrum à fundamento illic diſiectum eſt, ſpolia caſtri, & captiui, in *Pruſſiam* adducta. Incendio quoque caſuali in *Cracouienſi* ciuitate, propè Parochialem Eccleſiam Sanctorum omnium erumpente, carbo ignitus vento flante octaua menſis Maji in Cathedralem Eccleſiam laminis plumbeis tectam delatus, non ſolùm tectum eius, a plumbo magis alitus quàm reſtrictus, abſumpſit, & muros parietesque colliſit: ſed & vniuerſum caſtrum *Cracouienſe*, cum ſuis turribus, cum ſuis Palatiis, domibus, & ſtructuris, ex lignorum materia fabrefactis, ſua voragine perpetuo exterminio diſſoluit: ſatis documenti & cautelæ poſteris tribuens, ne in tegendis Eccleſiis, magis ſplendidis & nitorem præ ſe ferentibus plumbi laminis, quàm in coctis lateribus minus ſplendoris habentibus, confidant. Ciuitas inſuper *Cracouienſis*, in pluribus domibus ſuis, & in hoſpitali, demolitionem tectorum, & grauem iacturam ex huiusmodi incendio perpeſſa eſt.

Incendium Cracouiæ.

Semouitus filius *Boleslai* Ducis *Maſouiæ*, monaſterium *Lubenſe*, & domum *Ieſzouienſem*, amplioribus gratiis, quàm genitor ſuus *Boleslaus* libertat. Sed in recompenſam libertatis datæ, quaſi mercato, & in putidam mercedem villam *Kroſznoua* a *Paulo* Abbate *Lubenſi*, & *Benedicto* Præpoſito de *Ieſzow* recepit.

Regnum inſuper *Hungariæ* ſimili diſcidio, ſed breuiorem durationem habituro, quaſi quadam peſte ſerpente, contagionatum eſt. Dux enim *Bauariæ Otho*, in locum *Venceslai Bohemiæ* Regis, quem *Hungari Ladislaum* vocabant, contra *Carolum Siculum* adoleſcentem, per aliquos Barones *Hungariæ*, qui rebus nouis ſtudebant, ſurrogatus, nouis *Hungariam* inuoluerat diuiſionum & guerrarum ſtridoribus. Accitus autem in Regnum *Hungariæ Otho* præfatus *Bauariæ* Dux, coronam materialem Regni *Hungariæ*, quam *Venceslaus Poloniæ* & *Bohemiæ* Rex, reducendo ex *Hungaria* filium *Venceslaum*, ſecum in *Pragam* detulerat, a *Rudolpho* tunc Rege *Bohemiæ*, ſibi reddi obtinuerat, & illam ſecum in *Hungariam* vaſculo ſubtiliter incluſam, ne præualente hoſtium multitudine capi poſſet, ferebat: maximum rebus ſuis, apud *Hungaros* efficere credens proſperamentum, ſi corona ipſa, quam *Hungari*, velut ſacroſanctum inſigne ſpeciali venerabantur ſcripturarum cultura, inſigniretur, & *Hungaris* per eum dictæ coronæ proueniret redditio. Sed quod ordinatum erat in ſalutem, id penê in perniciem verſum eſt. Intempeſta enim nocte, iter *Othone* prædicto faciente, vaſculum cum corona decidens, tam *Othonis* quàm ſuorum animos, quaſi quoddam fatale ſupereminens malum turbauerat, vt ab omni ſpe excidiſſe viderentur. Illuceſcente autem die, vaſculum coronam continens repertum, nouá iucunditate, mœrore diſpulſo, *Othonem* & ſuos refecit. In *Albam* autem *Regalem* perueniens, per *Benedictum* Epiſcopum *Veſprimienſem*, & Fratrem *Anthoninum Conadienſem* Epiſcopum, in Regem *Hungariæ* coronatur & inungitur. Et ex inde *Budam* veniens, & in capite coronam geſtans, inſpectante populo, *Budenſis* caſtri & ciuitatis nanciſcitur poſſeſſionem. Non poſt multos verò dies, in inſulam *Czyepel* iter faciens, vacat venationibus, a Voieuoda tandem *Transſyluaniæ Ladislao* capitur, coronaque Regni *Hungariæ* materialis, quam etiam ſecum ferre ſolitus erat, aufertur, & ipſe in vincula eſt coniectus. Qui captiuitatem beneficio cuiusdam effugiens miniſtri, & terram ſuam *Bauariæ* pertingens, Ius Regni *Hungariæ*, ingenium gentis fluxum ac variabile expertus, proſequi deſtitit. Ab eoque tempore res *Caroli Marcelli*, meliori loco eſſe cœperunt, & Baronum *Hungariæ* fides ſincerior illi præbita. Cuius etiam firmandi ſolii cauſa, Summi Pontifices *Romani*, *Bonifacius* octauus, & *Clemens* quintus ſibi ſuccedens, mittendo Legatos de Latere, videlicet *Nicolaum* Epiſcopum *Hoſtienſem Gentilem* tituli Sancti *Martini* in montibus Presbyterum, Cardinales, & alios Nuncios, plurimùm exhortationibus & conſiliis, nonnunquam etiam cenſuris Eccleſiaſticis cogendo Barones, ad bonorum Regalium, quæ detinebant, reſtitutionem, magnoperè adiuuabant. Qui etiam pro ſui ſtatûs ampliori robore, *Mariam* virginem ſpecioſam, filiam *Caſimiri* Ducis *Teſchnenſis*, accepit in vxorem.

Dux Bauariæ Otho

in Regem Hungariæ coronatur.

Poſtea à Voieuoda Transſyluaniæ captiuatur.

Qui tandem effugiens, Regno cedit, & Carolus eo potitur.

Obtenta *Borzislaus Gneſnenſis* electus, a *Clemente* quinto, poſt diutinam præſtolationem ex vacatione biennali Sedis Apoſtolicæ cauſatam, & poſt diligentem rigidamque examinationem ſuæ electionis confirmatione, in qua neminem habuit contradicentem; Accepta inſuper à *Petro* Cardinali & Epiſcopo *Hoſtienſi*, de mandato Sedis Apoſtolicæ conſecratione, dum in *Auinionenſi* Curia ſummi Pontificis, negotia Regni *Poloniæ* & Eccleſiæ ſuæ, & præſertim cauſas iniuriarum, contra Magiſtrum & Ordinem Cruciferorum, ſuper *Culmenſis* abſtractione Epiſcopatûs, promouendo & ſollicitando conſiſteret, correptus ægritudine, vltima die Iunii occubuit, & in Eccleſia Sancti *Ioannis* Euangeliſtæ Fratrum Prædicatorum, *Auinione* ſepulturam accepit. Poſt cuius mortem, *Clemens* Papa quintus

Archiep. Gneſnenſis Auinione moritur,

1306. cui ſuccedit Ianuſſius.

quintus *Ianuſſio* Archidiàcono *Gneſnenſi*, viro Nobili de domo *Sulima*, & probatæ induſtriæ, tunc in *Auinione* præſenti, quem *Borzislaus* Archiepiſcopus, pro benè gerendis & expediendis rebus ſuis ſuæque promotionis, in ſuis tenebat obſequiis, non expectata Capitulari electione: cum prouiſio Eccleſiæ in Curia ſummi Pontificis accidens, diſpoſitionis ſolius Sedis Apoſtolicæ effecta eſſet, de ipſa Eccleſia *Gneſnenſi*, ſeptima die Nouembris prouidit. Qui etiam illic conſecratione accepta, ad Sedem *Gneſnenſem* reuerſus, miro omnium fauore & hilaritate exceptus, & poſſeſſionem eiusdem Eccleſiæ nullo obice interueniente nactus, Sedem Gneſnenſem annis pluribus gubernabat.

Iudæi ex Gallia pulſi.

In feſto Beatæ *Mariæ Magdalenæ*, in *Galliarum* Regno, mandante & ordinante *Philippo Francorum* Rege, omnes *Iudæi*, in quibuscumque ciuitatibus & oppidis, aut locis commorantes, vna die fuêre per ſatellites & Officiales Regis capti. Et bonis eorum ſingulis confiſcatis, vniuerſi ex Regno *Franciæ*, ſine ſpe redeundi, expulſi.

1307.

Nondum vno aduerſario, videlicet *Henrico Głogouiæ* Duce debellato, nondum terris *Maioris Poloniæ*, quæ eiusdem *Henrici* Ducis *Głogouienſis* regebantur imperio, quietatis, nouus in terra *Pomeraniæ* Duci *Wladislao Łoktek* aduerſarius eſt exortus. *Petrus* enim *Swyancza* Cancellarius *Pomeraniæ*, filius *Szwyancze Gdanenſis* tunc Palatini, Principatum eiusdem *Wladislai Łoktek*, & ſuorum Capitaneorum moleſtè ferens, ſeque ab eodem Duce *Wladislao* negligentius, quàm ſorti ſuæ conuenire præſumebat, indigniusque tractari dolens, & in magnarum pecuniarum quantitate, quam in tuenda *Pomerania* expendiſſe aſſerebat, ſolutione a Duce *Wladislao* petitâ, repulſum ſe iri dolens, nouare res, & Principatum eiusdem Ducis *Wladislai* in terris *Pomeraniæ* turbare, proſapiâ generis & poſſeſſionum copia ſibi ſubminiſtrante audaciam: a patre inſuper ſuo *Szwancza* Palatino *Gdanenſi* ſuggeſtus, in animum induxit, Marchionibusque *Brandeburgenſibus Woldemaro* & *Ioanni*, multiplici reſpectu Duci *Wladislao* hoſtibus infeſtis, adhærens, tradere illis terram *Pomeraniæ* repromittit, & ad occupandam eam, corda eorum cupiditatis & hoſtilitatis ardore flammantia, facilè, dum eſſet nouem caſtrorum in terra *Pomeraniæ* Tenutarius & poſſeſſor, & inter Barones & Nobiles terræ *Pomeraniæ* natu & conditione maior, perlicit. Machinamentis autem præfati *Petri* Cancellarii, cognitionem *Wladislao Łoktek*, à fidelibus ſuis celerrimè, vt conditio & rei neceſſitas expoſtulabat, perlatis, *Wladislaus Łoktek*, nouitate acerbitateque rei, non ſecus quàm dignum erat, permotus, in terram *Pomeraniæ* in frequenti & potenti exercitu veniens, præfatum *Petrum* Cancellarium in *Pomerania* comprehendit & in *Cracouienſi* caſtro captiuitati includit. Quem ſi in captiuitate huiusmodi detinere perſeueraſſet, neque Regni *Poloniæ* per alienationem terræ *Pomeraniæ* truncatio, neque Regni eiusdem per crebras guerras à Cruciferis motas turbatio, deſolatioue prouenisset. Verum duobus germanis dicti *Petri* Cancellarii, cum aliis Baronibus Regni *Poloniæ*, pro liberatione præfati *Petri* Cancellarii, ſollicito ſtudio laborantibus, & in fratris locum ſubire captiuitatem, ipſumque *Petrum* Cancellarium, in fide & poteſtate *Wladislai Łoktek* futurum, varia ſponſione repromittentibus, Dux ipſe *Wladislaus* debita rigiditate omiſſa, petitionibus eorum condeſcendens, *Petrum* Cancellarium à captiuitate ſoluit: in locum quoque eius, duos germanos eius, *Nicolaum* & *Ioannem*, non parem vicem habiturus, in vincula pro obſidibus coniecit. Sed hi aliquanto tempore carceres & captiuitatem perpeſſi, cuſtodibus pecuniâ corruptis, ſiue quòd verius puto, incautius aſſeruati, ruptis vinculis, captiuitatem euadunt, & in *Pomeraniam* ad fratrem *Petrum* Cancellarium, de liberatione ſua plurimum ouantes, perueniunt. In publicam autem & apertam rebellionem mox conuerſi, Marchiones præfatos de *Brandeburg* alias de *Zgorzelecz*, *Voldemarum* & *Ioannem*, multis promiſſionibus ad inuaſionem terræ *Pomeraniæ* inducunt. *Volmarus* ſiquidem præfatus, & propriis, & *Ioannis* nepotis ſui, cuius tunc tutoriam agebat, gentibus fretus, in *Pomeraniam* exercitualiter aduenit. Et cum præfati *Petri* Cancellarii, fratrumque ſuorum & conſanguineorum aſſiſtentia & conſilio, quædam loca & municipia expugnat & intercipit, quædam incendiis & ſpoliis deuaſtat. Deinde ad caſtrum & ciuitatem *Gdanske*, velut ad caput terræ *Pomeraniæ*, quod tunc per *Boguſſium* Iudicem terræ *Pomeraniæ Wladislai Łoktek* nomine tenebatur, exercitu admoto, illud obſidione vallatum, fortius quò poteſt impugnat: ciuibus *Gdanenſibus*, quorum præſtantior pars ex *Almanis* iam tunc erat, aperto fauore & aſſenſu, in dominationem & obedientiam Marchionum *Brandeburgenſium* inclinatis, dedentibus Marchionibus ciuitatem. In his itaque periculis *Boguſſius* Iudex *Pomeraniæ* & Capitaneus *Gdanenſis*, vnà cum *Alberto*, *Voislao*, & pluribus militibus & Nobilibus terræ *Pomeraniæ*, qui in defenſionem caſtri ſuo mandato vocati confluxerant, videns ſe circumdatum, cum & victualia ſciebat ſibi in breui defectura, & non tam hoſtium impugnatione, quàm ciuium *Gdanenſium* defectione, & patenti dolo atque rebellione premeretur, plurimorum virorum, qui ſecum militabant, concilio congregato, Ducem *Wladislaum Łoktek*, in quantis periculis & anguſtiis ipſe & ſui, caſtraque & fortalitia terræ *Pomeraniæ* vniuerſa verſentur, auiſandum, & vt celerius laborantibus ſuccurrat, orandum, decernit.

Petrus Swyancza Cancellarius Pomeraniæ

vocat Marchiones Brandeburgenſes ad occupandam Pomeraniam.

Quem captum,

1307.

acceptis duobus fratribus illius obſidibus, dimittit.

Illi aufugientes

iterum reuocant Marchiones.

1307.

Et quò celerius neceſſitati huiusmodi poſſit conſuli, & imminens periculum depelli, caſtro *Gdansk* aliorum fidei Baronum commendato, ipſe cum altero Barone, inter cæteros natu & conditione præſtante, *Nyemiera* vocato, aſſumpto, ad Ducem *Wladislaum Łoktek* celeriori quo poteſt curſu pergit. Quem cum in *Sandomiria* tunc agentem offendiſſet, *quanta hoſtilitas & oppugnatio, caſtro, ciuitate Gdanenſi amiſſa, & toti terræ Pomeraniæ a Marchionibus Brandeburgenſibus, inſtigatione maliuolâ Petri Cancellarii & fratrum ſuorum concitatis, & in quantis verſentur anxietatibus*, ex ordine edicit, & *vt celerem ſuccurſum rebus laborare incipientibus impendat*, ſummè precatur & orat. Dux autem *Poloniæ Wladislaus*, vt erat vir ad ſingula agenda & conficienda non impiger, & animo ac manu promptus, *ſe perſonaliter venturum, & celerrimum laturum auxilium* reſpondet. Verum dum præfati Nuncii *Boguſſius* & *Nyemiera*, *ſaniori cum conſilio vſurum* deducerent, *ſi Magiſtrum & Ordinem Cruciferorum de Pruſsia, ſingulari tunc amicitia & beneuolentia ſibi cuniunctum adſciſceret, & eius ſuffragio, quod ex vicinitate continuò prodire poſſet, in hoſtium repulſam vteretur. Se quoque non ſolùm benè ſperare, ſed certos exiſtere, Magiſtrum & Ordinem Cruciferorum, quòd & eleemoſynarii ſui eſſent, & pluribus beneficiis obligati, pronis animis deſideriis Wladislai Łoktek geſturos, & neceſsitati præſenti, quamprimùm requirerentur, omni potentia ſuccurſuros*, humaniſſimum propoſitum ſuum variauit fato impellente; exiſtimans ſe ſuccurſum, quem locorum intercapedine per ſe difficile ferre potuit, per Cruciferos compendioſiùs laturum. Hæc enim Nunciorum *Pomeraniæ* ſententia probabilis & compendioſior, & Duci & Conſiliariis viſa, & tandem, vt eſt omnium hominum, & præſertim *Polonorum* natura, vt maluit ea quæ ferro adminiſtranda ſunt, per alios diſponi, accepta eſt, & præfato *Boguſsio* Iudici *Pomeraniæ* & Capitaneo *Gdanenſi*, omnis huius negotii diſpoſitio & ordinatio, per *Wladislaum Łoktek* Ducem mandata. Is autem cum rediiſſet, illicò Magiſtrum *Pruſsiæ Henricum* de *Płoczski* & Ordinem conuenit, & omnia, quæ, vt Ducis *Wladislai Łoktek* Legatus, ferebat, fideliter exponens, ſuffragium per Magiſtrum & Ordinem Duci *Wladislao*, & terræ *Pomeraniæ*, ab hoſtibus afflictæ, & præſertim caſtro *Gdansk*, ne in hoſtium dederetur manus, commemoratis plurimis beneficiis, per auum ſuum *Conradum Maſouiæ* & *Cuiauiæ* Ducem ipſorum primarium fundatorem, Ordini præſtitis, expetiit: dignam viciſſitudinem & meritum pro opere impendendo, fauore & brachio Ducis *Wladislai Łoktek*, pollicetur in futurum. Magiſter autem *Henricus* & Præceptores, ad occupandam terram *Pomeraniæ*, cuius cupidine dudum inteſtinâ ambitione flagrabant, aptam illis credentes viam, in omnia Ducis *Wladislai Łoktek* poſtulata, non ipſius Ducis, ſed propriis conſulturi profectibus, quemadmodum in proceſſu temporis experientia apparuit, ad liquidum certitudo, conſentiunt, & pactis quibusdam, & ſignanter quod caſtrum *Gdansk* pro ſui medietate, altera medietate dicto *Boguſſio* Iudici, & *Polonis* remanente, vno anno integro cuſtodirent, & viriliter defenderent propriis fatigis & impenſis, nullo reſpectu, nulloue caſu in debitum aut pignus *Wladislao* Duci, aut caſtro *Gdansk*, & terræ *Pomeraniæ* computandis. Quo lapſo, expenſas illic in ſubſequenti tempore faciendas, computare inciperent, de medietate caſtri *Gdansk*, ſolutione expenſarum poſt lapſum vnius anni ſpatium compenſandarum & computandarum, a Duce *Wladislao* habita, nudè & ſimpliciter abſque damnorum aut aliarum difficultatum interpoſitione, ceſſuri. Sub his pactis, fide & literis firmatis, Magiſter *Pruſſiæ Henricus* dolo & verſutiâ plenus, ſubſidiorum ſuorum mittit auxilia: ſpecie quidem iuuandi *Łoktek* Ducem, & propellendi Marchionem, re verâ autem acerbiſſimâ occupandæ terræ *Pomeraniæ* cupiditate, mentem iam circumferens. Cuius gentes medietatem caſtri *Gdansk* a *Boguſsio* Iudice *Pomeraniæ* Capitaneo *Gdanenſi* accipiunt, & Fratrem *Guntherum* de *Szwarczburg* Cruciferum, cum aliis Cruciferis & gentibus, in notabili numero, ad gerendum bellum contra Marchiones *Brandeburgenſes* & *Saxones*, cum victualium congruenti prouiſione transmittunt; In alteram medietatem *Boguſſio* præfato cum Baronibus ſuccedente, reſidenteque. Is quoque *Polonorum*, de terra *Pomeraniæ* alienanda, primarius fuit prolapſus, difficulter & anxiè per multas ætates erigendus. Cruciferis autem taliter, vt præmiſimus, in caſtrum *Gdansk* introductis, & caſtro victualibus in parte vtraque referto, *Saxones*, *Polonorum* & Cruciferorum vnitis potentiis, a caſtri *Gdansk* mœnibus ſæpè repellebantur confuſi, ſæpe plures ex eis, vltronea *Polonorum* & Cruciferorum inuaſione, cadebant trucidati, adeoque *Polonis* & Cruciferis creuerant auſus, vt etiam crebri in caſtra fierent incurſus: quos vitaturi, in ciuitatem ſe recipiunt. Sed dum quoque illic impeterentur, Marchiones *Brandeburgenſes* videntes de conquiſitione caſtri *Gdansk* omnem ſpem ademptam, cum ſitu, & aquarum paludumque confluentiâ eſſet munitiſſimum, & præſidium eſſet duplicatum, famis quoque ſublatum eſſet, in qua vna omnis ſpes eorum de conquirendo caſtro verſabatur, diſpendium, cum etiam iam æſtate necquicquam & inaniter conſumpta, hyemis rigor plus ſolito illas oras premens, exercitui eſſet oneroſus, obſidi-

Vnde Magiſter Pruſsiæ vocatus in auxilium Łoktek,

1307.

recepto exercitus ſui agmine,

& repulſo hoſtili,

1307.

obſidionem ſoluunt, & tam ciuitati *Gdanenſi*, quàm aliquibus locis præſidiis impoſitis, de *Pomerania* excedunt. Poſt quorum exceſſum, illicò ciuitas *Gdanenſis* per *Polonos* & Cruciferos capta & expugnata eſt, & occiſi quàm plurimi milites præſidii. Quorum corpora *Rudgerus* Abbas de *Oliwa*, ad monaſterium ſuum deducta, in cœmiterio Sancti *Iacobi* ante clauſtrum ſepeliuit. Ciuesque defectionis autores capite cæſi. Ad mulctam tandem *Petri Szwancze* & fratrum ſuorum *Wladislaus* Dux procedens, eos & fratres eorum duobus caſtris, videlicet *Trcziel* & *Zbaſchin*, & duobus oppidis *Babimoſth* & *Zbaſchin*, quæ adhuc in *Polonia* obtinebant, exuit, & illa ſuo fiſco Ducali applicauit.

Incipit ordini ſuo vſurpare Pomeraniam.

Ducis *Henrici* de *Bauaria*, & ſuarum gentium comitatus caterua *Theodoricus* de *Aldemberg* Magiſter *Pruſſiæ*, expeditionem in *Lithuanos* barbaros agit; & in vicinio caſtri vocati *Vielunya*, *Lithuanorum* duo caſtra noua, nomen vni imponens *Fridiberg*, id eſt, *Mons pacificus*, alteri *Beier*, id eſt *Bauariæ*, erigit, & frequens ac forte, tam Cruciferorum, quam militum aliorum præſidium, eisdem imponens, eaque armis, bombardis, pro magna parte per *Henricum Bauariæ* Ducem derelictis, & victualibus fulciens, diſcedit: ratus & caſtrum *Lithuanicum Vielunya* ad deditionem & *Lithuanos* oræ illius, in ſuam obedientiam cogi poſſe. *Gediminus* autem, *Lithuaniæ* Dux ſupremus, impendens periculum diſpulſurus, Magiſtro *Theodorico* in *Pruſſiam* abeunte, caſtra noua cum forti exercitu circumdat; & pro illorum conquiſitione duos & viginti dies magnâ curâ & ſtudio intendit, & multiplici inuaſione obſeſſos quatit. Erat inter obſeſſos *Pruſſiæ* vnus Crucifer ſagittandi peritus, & qui ob id Sagittariorum Magiſter vocabatur, qui igneis ſagittis barbaros vexans, dierum vnâ, Ducem *Lithuaniæ Gediminum* igneâ ſagitta in dorſum per corpus transfixit, a quo vulnere moribundus, animam illicò exhalauit. Cuius morte ſecutâ, exercitus *Lithuanicus* obſidionem ſoluit, & in propria abiit. Magiſter verò *Pruſſiæ Theodoricus*, alteram vno anno in *Lithuanos* expeditionem reſumens, *Henricum Pruſſiæ* Marſchalcum in *Lithuaniam* cum exercitu miſit. Qui diſtrictu vocato *Wiedukki*, tam cædibus quam flammis vaſtato, ſpoliis & captiuis onuſtus, in *Pruſſiam* rediit.

Magiſter Pruſſiæ contra Lithuanos duo noua caſtra extruit.

Dux Lithuanorum interficitur.

Duplex expeditio in Lithuaniam.

In die Sancti *Galli*, *Lithuani* irruptione clandeſtina in Regnum *Poloniæ* facta, terram *Siradienſem* & *Caliſſienſem*, ferocius quam cæteras, inuadentes ſpoliant, & cæde igneque plurimùm vexatam, prædam ex ea ingentem rapientes, antequam robur *Polonici* exercitûs in defenſionem adunatum eſt, in *Lithuaniam* concito greſſu deducunt.

Lithuani Siradienſem & Caliſſienſem terras vaſtant.

Obſidionem ciuitatis *Horaſzdziegiowicz*, *Rudolphus Bohemiæ* Rex anno eodem faciens, & duorum Baronum *Bohemiæ*, videlicet *Bauari* de *Strakowicz*, & *Vilhelmi* de *Haſzemburg*, qui ſuo aduerſabantur imperio, rebellionem punire & abrogare volens, diſenteriâ percuſſus, quinto Nonas Iulii interiit, & Regnum *Bohemiæ*, quod vno anno poſſederat, ſine hærede reliquit. Cuius corpus cum in Eccleſia *Pragenſi* ſepultum eſt, *Eliſabeth* ſiue *Richſcha* conſors ſua, olim *Venceslai* ſecundi *Bohemiæ* Regis relicta, & *Przemislai Poloniæ* filia, altare ſub titulo Sanctorum *Simonis* & *Iudæ* Apoſtolorum, ad tumulum ſuum erexit, & vt ſacrificia pro ſalute viri ſui prædicti agerentur, Miniſtros cum dote ſufficienti inſtituit. Barones autem *Bohemiæ*, in congregatione, pro eligendo futuro Rege in *Pragenſi* ciuitate indicta, in ſeditionem verſi, *Dobesſium* de *Bethin* & nepotem eius, qui *Frederici* Ducis *Auſtriæ*, & nuper mortui *Rudolphi Bohemiæ* Regis partem promouens, *Fredericum* prædictum ſurrogandum in fratris locum aſtruebat, crudeliter obtruncant. Et hac nece patrata, rumore altius conſurgente, clamorem attollunt, clamitantes *Auſtrales Duces aſpernandos eſſe, & ad propaginem Regum Bohemiæ redeundum.* Qua ſententia comprobata ab omnibus, *Henricus Strigiæ* Dux, qui *Annam Venceslai* primi *Bohemiæ* Regis filiam habebat pro vxore, eligitur, & in Regem *Bohemiæ* præficitur & coronatur. Qui non longo transacto temporis ſpatio, celebrata apud *Pragam* curia ſolenni, Barones principales, quos ambiguæ & ſuſpectæ erga ſe ſuggeſtione ciuium *Pragenſium*, reputabat fidei, aut obtruncat, aut captiuat. Seditione quoque creſcente, ſæpe præfatus *Henricus* Rex, *Miſſnenſem* Principem cogebatur ad tutelam ſui capitis inuocare. Suſpectiorem autem conſortis ſuæ germanam virginem *Eliſabeth* habens, ne aliquis Princeps connubio ſuo potitus, ei *Bohemiæ* Regnum ſurriperet, ipſam non alicui illuſtri, ſed cuidam ſortis humilis nobili Baroni de *Bergow* deſponſare deſtinabat. Rogata autem à Rege, *vt huic deſponſationi conſentiret*, petebat *ne in ignominiam generis ſui inferiori iungeretur, aut daretur ſibi libertas ad ingrediendum, quatenus ſuſpicio omnis conquieſceret, religionem.* Verùm preces repetente Rege, & ipſa abnuente omnem precem, charioremque tali matrimonio ducens mortem, in captiuitate, iuſſu Regis, recluſa eſt.

Rudolphus Bohemiæ Rex moritur.

Cui ſuccedit Henricus Strigiæ Dux.

1308.

Marchionibus *Brandeburgenſibus* & *Saxonibus* a caſtro *Gdansk* expulſis, viribus etiam & potentia *Petri* Cancellarii & fratrum ſuorum confractis & debilitatis, ciuitate inſuper *Gdansk* quæ rebellauerat, ſubacta, & in obedientiam ſubiectionemque Ducis *Wladislai Łoktek* redacta, Cruciferorum præſidium, quod in primordiis ingreſſûs ſui in *Gdansk* tenue, pannoſum, & humile erat, frequenti ſubingreſſione gentium, ad id ſtudioſè per

1308.

Magiſtrum *Henricum* directarum, adeò auctum dilatatumque eſt, vt cum *Boguſſa* Iudice *Pomeraniæ*, & alterius partis caſtri *Gdansk* Capitaneo, ſæpe ad lites & controuerſias apertas inflato ſpiritu deſcenderit, tantaque in pietatis & defenſionis locum, eorum ſucceſſit ambitio, & impietas, vt præfatum *Boguſſam*, & Barones militesque *Pomeraniæ* principales, in captiuitatem coniicere, cum eſſent numero & robore ſuperiores, & vniuerſi caſtri *Gdansk* poſſeſſionem ſibi vſurpare non horruerint. Præfatus autem *Boguſſa* Iudex, ſuæ & eorum qui ſecum detinebantur conſulturus libertati, noua pacta & ordinationes cum Magiſtro *Pruſſiæ* & ordine conficit, literisque confirmat. His cauebatur, vt Iudex præfatus *Boguſſa*, de altera caſtri *Gdansk* medietate cum ſuis excedat, & illud gubernandum & defendendum Magiſtro & ordini relinquat: Magiſter verò & Ordo teneantur de illo ad requiſitionem Ducis *Wladislai Łoktek* pure cedere & illud dicto *Wladislao* Duci *Łoktek* reſtituere & reſignare: habita tamen omnium expenſarum, quas pro conſeruatione & cuſtodia caſtri præfati deinceps facturi eſſent, plenariâ & integrâ ſolutione. Verùm etſi ordinationem prædictam dolum fraudemque continere conſtaret: à prædicto tamen *Boguſſa*, & cæteris *Pomeraniæ* Baronibus, & in libertatis ſuæ, & in caſtri *Gdansk* qualemcumque retentionem Duci *Wladislao Łoktek*, improbè & inconſultè accepta eſt: & ſub huiuscemodi pacto *Boguſſa* Iudex *Pomeraniæ* prædictus, cum *Stephano* de *Pniſcze*, & *Nyemiera*, aliisque Baronibus *Pomeraniæ*, ex caſtro *Gdansk* eiectus magis, quàm dimiſſus eſt, & Cruciferi præfati cœperunt ad occupandam terram *Pomeraniæ* intendere ardentius.

Eiecto Boguſſa Cruciferi ciuitatem Gdansk occupant.

Et necem paternam, & patriæ vaſtationem, *Olgerth Lithuanorum* Dux, qui *Gedimino* patre extincto ſucceſſerat, vlturus, forti exercitu ex *Lithuanis* & *Ruthenis* congregato, *Pruſſiam* hoſtiliter ingreſſus, eam cæde & ignibus vaſtat; populationeque latius extensâ, capta hominum & pecorum præda, in *Lithuaniam* remeabat. Quem *Henricus Pruſſiæ* Marſchalcus quatuordecima Auguſti die, apud nemus quod *Galebonke* nominatur conſecutus, quamuis ſe hoſti videbat imparem, confligit: vtrisque autem pro victoria adnitentibus, tanta cædes vtrinque edita eſt, vt pars vtraque pro victa diſceſſerit. Maior tamen aliquanto clades in *Lithuanis*, qui mille ducentis & viginti ex ſuis deſideratis, etiam captiuas animas & pecus relinquere coacti ſunt.

Lithuani Pruſſiam vaſtant,

quibus Pruſſiæ Marſchalcus prædam eripit.

Berengarius quidam ſenex Sacerdos, Regis quondam *Venceslai Bohemiæ* ſeruitor, prolem Regiam, *Eliſabeth* videlicet virginem, & Domini ſui filiam, malè tractari, & in captiuitatis cuſtodiâ aſſeruari dolens, eam, *Ioanne Viſchegradenſi* Præpoſito, quem *Venceslaus* Rex ex concubina ſuſceperat, adiuuante, à captiuitate ſoluit, & ſolutam in oppidum *Nemburg* ſuper *Albam* poſitum deducit. Quæ ciuibus eiusdem oppidi conuocatis, *qua eſſet, & qua neceſſitate impulſa in eorum fidem confugiſſet*, aperit. Ac demum ad eos concionata, multa beneficia Patris ſui ciuitati præſtita, *quòd eam ex vico ruſticana in ciuitatem haud contemnendam erexerit, quòd eam muro forti cinxerit, quòd eam pluribus libertatibus & priuilegiis inſignem famoſamque reliquerit*: ac demum ſuos caſus, & *Henrici* Regis *Bohemiæ* crudelitatem in ſe depromptam commemorat; & *quod duabus ſororibus ſuis, alteri Henrici Regis prædicti, alteri Boleslai Głogouienſis Ducis felix & fauſtum coniugium ſortitis, ſibi indignitatem coniugii, quod illam Rex Henricus ſuſcipere compellebat, aſpernanti, in libertate & perpetuo caſtitatis voto conſiſtere non licuerit*; orans *ne ſe in eorum præſidium confugientem excluderent, ne Patris beneficia in ea mori & extingui ſinerent, ne quoque eam in ludibrium conditionis ſuæ & generis, vagari per externas regiones paterentur.* Omnium autem animis huiusmodi oratione in miſericordiam flexis, cura eius à ciuitate ſuſcepta eſt, & omnis ſecuritas atque fidelitas illi repromiſſa. Ea autem illic exiſtente, cœpit ad illam Baronum *Bohemiæ*, eorum præſertim, quos *Henricus* Rex in ipſis aut cognatis violauerat, fieri concurſus, vbi & frequentes tractatus de abrogatione Regni, contra *Henricum* habiti ſunt. Ex quibus nec in *Praga* quietus paſſus eſt conſiſtere. Sed ab his qui partes *Eliſabeth*, ab eo deficientes, ſequebantur, pluribus inſultibus per caſtri *Pragenſis*, in quo reſidebat, impugnationem, eo etiam inſpectante, laceſſitus. Omnium etenim *Bohemorum*, ad nouandum res, quamprimùm ſe occaſio offert, aut lucri vel liuoris reſpectus ſuggerit, animus eſt naturaliter procliuus.

Eliſabeth Venceslai filia Nembergam confugit.

Romanorum Rex *Albertus* Dux *Auſtriæ*, nepotis ſui germani *Ioannis Sueuiæ* Ducis, propter iuuenilem eiusdem ætatem, curam gerens, illum in curia ſua donec adoleſceret, detinuit. Verùm ille ex fauore patrui inſoleſcens, conſpiratione facta, patruum ſuum *Albertum Romanorum* Regem, nihil tale ſuſpicantem, cum egrederetur è naui, tranſito *Rheno*, obtruncat, & interficit. Cuius occiſione patefacta, Electores Imperii concorditer *Henricum* de *Lucemburg* in *Romanorum* Regem *Frankfordiæ* in die Sanctæ *Catharinæ* eligunt. Qui ab *Henrico Colonienſi* Archiepiſcopo *Aquisgrani* Epiphaniarum die coronatus, corpora ſuorum prædeceſſorum *Adolphi* & *Alberti* in locis occiſionum tumulata effodiens, *Spiram* deduxit, & honeſtiſſimè ſepeliuit. Et miſſis ad *Clementem* quintum in *Auinionem* duobus Epiſcopis, & tribus Comitibus, electionem ſuam confirmari, & pro benedictione Imperiali *Romæ* ſuſcipienda, tempus & diem, biennio videlicet elapſo, conſignari, obtinuit.

Albertus Imp. occiditur,

cui ſuccedit Henricus Comes Lucemburgenſis.

Exclu-

1309.

Exclusione Iudicis *Pomeraniæ Bogussæ*, & aliorum militum de castro *Gdansk*, ad Ducem *Wladislaum Łoktek* in terris *Cracouiensibus* tunc agentem perlata, magnâ cœpit vnà cum Prælatis Baronibusque & Consiliariis torqueri anxietate: intelligendo Cruciferorum velatam dolis fidem in perfidiam versam esse, & in Marchionum *Brandeburgensium Saxonumque* locum, magis callidos, magisque duros & fallaces hostes subiisse. Vehementique tunc primùm cœpit pœnitudine vrgeri, quòd Marchionum *Brandeburgensium* & *Saxonum* impetus, non suis repulisset armis, sed animi & propositi sui sententiâ mutata, Cruciferis frangendos mandasset, vtrosque pro infestis hostibus, cum multarum difficultatum accessione, habiturus. Nondum tamen in Magistro *Henrico* & Cruciferis *Prussiæ* omnem extinctam esse ratus fidem, credens quoque per tractatus mutuos, eorum perfidiam posse restringi, honesta Legatione Magistrum præfatum *Prussiæ Henricum*, per Nuncios requirit, quatenus secum in aliquo loco competenti conueniat, iniuriam quam sibi in *Bogussæ* Capitanei *Gdanensis*, & militum suorum de castro *Gdansk* eiectione querebatur illatam, in beneuolentia animorum discussurus. Annuente Magistro, in villa *Kray*, alias *Kraiowicze* prope *Radzieiow*, in terra *Cuiauiensi* sita, Magistro personaliter cum aliquot Commendatoribus accedente, conueniunt. Vbi in præsentia *Gerwardi Wladislauiensis* Episcopi, aliorumque *Poloniæ* Baronum, & eorum præcipuè, qui de castro *Gdansk* per Cruciferos exclusi fuerant, *Wladislaus Poloniæ* Dux querimoniam exorsus, commemoratis pluribus beneficiis, per eum & Prædecessores suos præstitis, iniuriam eiectionis militum suorum de castro *Gdansk*, longa oratione disseruit: petens & requirens eam cum castri *Gdansk* restitutione rescindi. Iniquum & acerbum, apudque ætates futuras infame nimis & detestandum cunctis seculis scelus, si ex auxiliatoribus hostes, ex eleemosynariis persecutores, & ex amicis & sociis infestos suos & suarum terrarum impugnatores debeat experiri. Magister autem *Prussiæ Henricus*, verbis competentibus ad diluendum patratum facinus vsus, *non ad iniuriam sed ad profectum Ducis Wladislai Łoktek, exclusionem Bogussæ & militum Pomeraniæ, vt seditio sæpius inter diffidentes & rixantes Ducis Wladislai Łoktek & suas gentes, euitaretur*, astruit *egisse. Se quoque in fide data & pactis cum Bogussa Iudice Pomeraniæ percussis, mansurum esse, nihilque de eis diminuturum: offerens se de castro Gdansk excedere, & illud Duci Wladislao Łoktek, ad cuius dominium & iurisdictionem non diffitebatur illud semper pertinuisse, ac spectasse, resignare: dummodò sibi & Ordini promissa per pacta, impensarum illic factarum per Ducem Wladislaum Łoktek impendatur refusio.*

Dux Łoktek super expulsione Bogussæ ex castro Gdansk cum Magistro Prussiæ conuenit.

Tali responso Dux *Wladislaus Łoktek*, nullam ei reputans inesse vafriciem, exhilaratus, *omnem expensarum quantitatem, etiam cum gratiis*, offert *se restituturum, & pacta per Bogussam Iudicem, quamuis eo ignorante, inita, seruaturum: ediceret tantummodò quota esset huiusmodi impensarum de vno duntaxat anno factarum quantitas.* Magister verò *Henricus*, latens virus effundere coactus, *centum millia marcarum latorum grossorum*, respondet *se in castri Gdansk defensionem, custodiam, & conseruationem expendisse, multosque insignes milites, quorum non posset dari æstimatio, in gerendo bello contra Saxones, perdidisse: non tamen aliud quàm solutionem impensarum flagitare, sine qua resignationem castri Gdansk, nullo colore, nulloue ingenio secuturam.* Dux autem *Wladislaus Łoktek*, etsi immoderatissimam expensarum taxam pluribus & euidentibus rationibus refelleret, & quicquid iustus æquusque arbiter decerneret, se refusurum promitteret; Magistro tamen perseuerante in sententia, & arbitrariam abnuente decisionem, dum nihil aliud quàm fraus & dolus ex verbis responsionibusque Magistri elici possent, re infecta, animisque irritatis magis quàm pacatis, ex huiusmodi rure discessum est.

Qui impensas in Gdanensi castro factas ad centum millia æstimat, quibus negatis discessum est.

Suspectam deinde habens Magister Crucifericus ciuium *Gdanensium* fidem, superbiam quoque eorum quæ se efferre cœperat humiliaturus, tædebat enim iam illos iniusti & vsurpati Dominii, munitiones præfatæ ciuitatis, ne in Ducis *Wladislai Łoktek* legitimum redirent imperium, demoliri penitus procurauit, atque frangi.

Clemens Papa quintus ad *Ruthenorum* Regem Nunciis insignibus missis, hortatur & requirit eum, vt iuxta pollicitationem suam per Nuncios & literas factam, ad obedientiam & vnionem Ecclesiæ *Romanæ* venire non negligat. Qui Nuncios Apostolicos vacuos remittens, in schismate inueterato perseuerauit, & errorum *Græcorum* potiorem duxit Catholicâ pietate.

Papa Nuncios ad Regem Prussiæ pro abnegando schismate mittit.

1310.

Castro *Gdansk*, ordine eo, quo præmisimus, in ditionem potestatemque suam, Magister & Cruciferi *Prussiæ* redacto, dum Ducem *Wladislaum Łoktek* & occupatione belli *Lithuanici* & *Ruthenici*, & ex diuisione intestina Regni *Poloniæ*, cum alius in terris *Maioris Poloniæ* imperitaret, pluribus & difficilibus curis distentum esse viderent, & ad sufferendam illatam, & inferendam iniuriam opportunum, plures *Almaniæ* partibus gentes donatiuo conducunt, vniuersam terram *Pomeraniæ*, ex quo eis castri *Gdansk* aliquanto tempore impunè subactio prouenerat. Valido itaque & potenti exercitu congesto, cum apparatu bellico repentino aduentu terram, quæ tunc, vt præmisimus, per *Przemislaum* & *Casimirum Gniewkouiensem* & *Michałouiensem* Duces, nomine Ducis *Wladislai Loktek* gubernabantur, ingrediuntur, & ciuitatem *Gdansk*, quæ in obedientia Ducis *Wladislai* tunc consistebat, ipso die Sancti *Dominici*, pro quo ibi Nundinarum dies, & populi ad forum frequentior concursus esse consueuit, obsidione circumuallat. Hæc cum pluribus diebus obsidionem tolerasset, militibus & nobilibus *Pomeraniæ* eam strenuè animoseque defendentibus; ad vltimum fraude aliquorum ciuium *Gdanensium Teutonicorum*, qui de prodenda ciuitate per tractatus clandestinos, cum Cruciferis conuenerant, nocte tradita est, & hostes per portam vnam intromissi, ciuitatem comprehendunt. Omnesque milites & Barones ac Nobiles *Pomeraniæ*, & quod crudelius est, vulgus permiscuum occidunt, & vario mortis genere extinguunt, nec vlli *Polonicæ* gentis parcunt conditioni, sexui, aut ætati. Sed tam puberes quàm impuberes, & ætatem infantilem & lactantem, absque vllo miserationis respectu extinguunt: vt fama crudelitatis tantæ diffusa corda cæterorum perculsa, ad faciendam in aliis ciuitatibus & munitionibus resistentiam, pauescerent, vtque deletis Nobilibus & Baronibus, militibusque regionis, securior illis occupatio dictæ terræ proueniret. Raro cædes inhumanior, raro vnquam *Polonici* sanguinis in alicuius loci conquisitione plus effusum, nec vllum iniuriæ aut crudelitatis genus omissum, per quod hostilis manus in *Polonorum* exterminium debacchata non fuerit. Indignum facinus atque teterrimum, nulli barbaro quantumcumque tyranno comparandum, ingeminare ausi. Primum quidem ad defensionem castri *Gdansk*, a Duce *Wladislao Loktek* implorati, mox expulsis cum dedecore his, quibus opem tulerant, castrum interceperunt. Paullatim deinde procedente tempore, ciuitatem *Gdansk* militibus, qui ad Nundinas venerant, iuxta ac quibusdam victimis trucidatis, occuparunt: quippe vt *Polonis* optabilius fuerit, superatum se iri a *Saxonibus*, quam cum Cruciferis *Saxones* superasse. Nam siue victoribus victorum iure seruissent, siue de sedibus suis pulsi essent: non tamen inter dormiendum & quietem, inter sacros aditus & patrios focos, pecorum more miserabiliter trucidati, scelestissimis suffragatoribus omnia bona sua mobilia & immobilia, longo tempore parta, omnes denique fortunas longo tempore cumulatas, ipsas insuper coniuges, filios, & pignora, calamitosè seruituras reliquissent.

Capto castro Gdansk, Magister Prussiæ ciuitatem per deditionem capit, & omnes Polonos necat.

Conquisita ciuitate *Gdansk*, & Baronibus Nobilibusque *Pomeraniæ*, vulgo quoque & lactantibus, feritate plusquam barbarica trucidatis, Magister *Prussiæ Carolus* de *Lucemburg*, ad conquirenda cætera castra *Pomeraniæ*, exercitum suum promouit, & versus *Tczovv*, contendit, incendiis, cædibus, & spoliis vniuersa quassando. Quod dum *Casimirus* Dux *Gnievvkouiensis*, qui castrum & ciuitatem *Tsczovv*, nomine Ducis *Wladislai Loktek*, patrui sui germani, gubernabat, agnouisset, ad exercitum Magistri & Cruciferorum, non longè iam à *Tsczovv* tenentem statiua, assumpto secum *Vincentio* Decano *Gnesnensi*, tunc apud eum præsente, & duobus Baronibus, processit. Et illuc perueniens, ad tabernaculum Magistri deductus, post missæ auditionem, qua Magistrum reperit occupatum, verba facit, orat, precatur, *vt armis depositis, à terræ Pomeraniæ, fidei & gubernationi suæ commissæ, conflagratione se temperet, vt illam contra ius fasque capere, & sibi vsurpare desisteret, vt ex auxiliatore maiorem perniciosioremque se hostem, quàm contra quem inuocatus sit, cum sui & Ordinis sui infamia sempiterna non constitueret, vt promissionum & pollicitationum multiplicium eidem Duci Casimiro crebrius ingeminatarum meminerit, quibus tam sibi, quam Duci Przemislao germano suo pollicebatur; vt si terram Pomeraniæ eos tenere contingeret, nullam se illis hostilitatem, sed securitatis & auxiliorum solatia deuouebat præstiturum.* Et quò Magister & Commendatores sibi assistentes facilius ad compassionem & miserationem flecti possent, supplicationem suam genibus flexis, manibusque complicatis, ad Magistrum repetiit. Magister autem Cruciferorum *Carolus*, humilitatem precesque aspernatus Principis, illisque magis ad superbiam, quàm in pietatem pertractus, respondit. *Non diffiteor*, inquit, *te fratremque tuum Przemislaum Ducem, ad terræ Pomeraniæ suscipiendam gubernationem, meam Ordinisque mei repromittendo assistentiam & fauorem animasse, & vtrique vestrum bonam spem fecisse. Vos enim duos, quàm aliquem alium grauem mihi & potentem Principem in dictæ terræ Pomeraniæ gubernationem malebam succedere. Nunc verò promisso meo non variato, sed mutato in melius, de terræ Pomeraniæ magis mihi & Ordini meo, quam tibi aut cuicumque alteri faueo. Id autem habebis a me & frater tuus Przemislaus humanitatis præstitum, vt cum gentibus, rebusque omnibus tuis quocumque libuerit excedas, & castra terramque Pomeraniæ, per me & Ordinem meum de cætero possidendam, relinquas, aut si id tibi conuenire minimè astruis, defensionem opponas.* Quo dato responso, Ducem *Casimirum* prædictum & suos omnes prandii honore excepit. Inter prandendum autem exercitus Magistri, motis castris versus *Thczovv* processit, & tam castrum quàm ciuitatem vallauit. Dux autem *Casimirus* prandio peracto, tristis gemensque abscessit, & versus *Thczovv* properans, castrum

Ad Magistrũ Prussiæ obsidentem castrũ Thczovv, Casimirus Dux gubernatore supplex venit, obsidionem orans solui.

Vix autem obtinuit, vt cum suis castro relicto solus euaderet.

1310.

ſtrumque obſidione cinctum videns, gradum continuit, ne mortis aut captiuitatis periculum incideret; & è veſtigio *Vincentium* Decanum *Gneſnenſem* ad Magiſtrum remittit, petens, *vt libertas ei & ſuis de recedendo, ſaluis rebus perſoniſque ſeruaretur, & quod Dux Caſimirus ſecurus poſſet caſtrum Thczow accedere, & gentes ſuas atque res de illo auferre.* Cui Magiſter reſpondens aiebat. *Credidit fortè Dominus tuus nos ſomno & dormitione occupatos eſſe, & ab expugnatione caſtrorum terræ Pomeraniæ quieuiſſe. Non in ſomnum, ſed in laborem, tam valido & potenti exercitu comparato egreſſi ſumus: non prius, donec vniuerſam terram Pomeraniæ ditioni noſtræ ſubiiciemus, quieturi. Non igitur Dominum tuum falſa ſpes decipiat: Sed ſi ſapit, celerius cum ſuis omnibus excedat, aut ad opponendam exercitui noſtro reſiſtentiam ſe coarmet.* Dux autem *Caſimirus* videns ſe & viribus imparem eſſe, & caſtrum *Thczovv* nec arte nec loco munitum, ſed nec victualibus prouiſum eſſe, & ſuo & ſuorum prouidens periculo & indemnitati, de caſtro *Thczovv* cum omnibus excedit, & poſſeſſionem illius Magiſtro tradit. Quod illicò a Magiſtro & exercitu ſuo incenſum incineratumque eſt; & ipſe Dux *Caſimirus*, deducentibus eum gentibus Magiſtri, ſaluus in perſona & rebus in caſtrum *Szvviecie* conceſſit.

Magiſter Pruſſiæ obſidet caſtrum Szvvieczie,

Redacto in ditionem ſuam caſtro *Thczovv*, *Carolus Pruſſiæ* Magiſter exercitum ſuum in partes vlteriores terræ *Pomeraniæ* promouit. Et aliquot oppidis & vicis ignobilibus, videlicet *Choynicza*, *Novve*, & aliis captis, partimque exuſtis, verſus caſtrum *Szvvieczie* aduenit. Id enim adhuc vnum in terra *Pomeraniæ* per milites & duos Duces *Przemislaum* & *Caſimirum Gnievvkouienſes*, pro *WladislaoLoktek* Duce tenebatur: cætera omnia aut expugnatione, aut deditione, in poteſtatem Magiſtri & Cruciferorum deuenerant. Id quoque gentibus militaribus & victualium abundantia refertum, obſidionem & impetum hoſtilem tolerare, & ne vniuerſa terra *Pomeraniæ* in Cruciferorum ſubiectionem veniret, reſiſtentia ſua efficere credebatur. Vnde & Cruciferi ampliori cura & ſtudio eius oppugnationem adorſi, quatuor validis bombardis caſtri ſtructuras tunc humiles & ligneas, interdiu & nocte validiſſimè quatiebant. Duobus quoque patibulis contrà faciem caſtri erectis, denunciabant *Przemislao* & *Caſimiro* Ducibus, aliiſque militibus caſtri defenſoribus, *niſi caſtrum dederent, ſe patibuli ſupplicio, expugnato caſtro*, quod propediem euenturum rebantur, *punituros.* Et quo meliori percellerentur defendentes caſtrum terrore, ſingulis diebus duos aut tres vel plures homines agreſtes in rure captos ſuſpendebant. Durante inſuper obſidionis tempore Crucifer quidam *Ziffridus*, quem Commendatorem oppidi *Gnievv* titulabant, genti *Polonicæ* infenſiſſimus, aduerſus eam hanc crudeliſſimam tyrannidem depromebat. Caſtris ſiquidem manè egreſſus, & funibus corpori equi, cui inſidebat, alligatis onuſtus, deuouebat *ſe die illa non prius comeſturum, donec in Polonorum ſuſpenſione omnes chordas illas conſumeret.* Quo quidem immaniſſimo ſcelere efficiebat, vt agreſtes & miſerabiles, atque valetudinarii homines, qui in vrbes munitas non refugerent, per præfatum *Ziffridum* Commendatorem ſuſpenſione immerita, etiam crudeliſſimis barbaris deteſtanda, tormentarentur. His facinoribus, Magiſtro nequaquam prohibente, immò magis vel diſſimulante vel probante, dum præfatus *Ziffridus* haberetur in exercitu Magiſtri *Pruſſiæ* inſignis militari fauore, vt eſt belligerantium genus in commendationem eorum quæ crudeliter aguntur procliuum, nobilitante & efferente ſua flagitia, ſubita & conuenienti vltione a Diuinitate perculſus eſt. Dum etenim dierum vna ad focum artus reficiens conſiſteret, à Dæmone repente correptus & iugulatus, & tandem in ignem deiectus eſt. Dignas profectò operum ſuorum pœnas pendens, vt qui alios iugulando innocenter perimerat, beneficiumque ſepulturæ ſuſpenſis abſtulerat, iugulatus & ipſe Sathanæ miniſterio, non in terra, quam mortibus innocentum hominum inquinauerat, ſed ignis abſumeretur incendio. Non mouit autem horum omnium quæ agebantur, milites caſtrum defendentes, de propinquo monſtratus conſpectus, nec alicui eorum pauiditas iniecta eſt; ſed pari fortitudine atque animo omnes tolerandam obſidionem, & quoſcunque caſus decernebant. Magiſter autem præter ſpem opinionemque ſuam obſidionem trahi, & oppugnationem ſuam nihil profectus afferre videns, veritus, ne conatus ſui ad irritum reciderent, cum & caſtrum ſitu eſſet forte (abluit enim illud & circumfluit pro magna parte *Viſla* fluuius aquis illic inflatus) & munitiſſimum, militum quoque magna defenderetur ſtrenuitate, animum in dolos, viribus necquicquam proficientibus, conuertit, & vnum ex militibus caſtri, vocatum *Andream Czedrovvicz* de armis & familia *Gryphonum* ducentem genus, auro corrumpit. Qui tradimentum, ad quod conuentus erat, executurus, chordas baliſtarum & omnia inſtrumenta bellica, intempeſtæ noctis ſilentio violat, frangit, & præcidit. Et militibus caſtri, dum nouarum chordarum & rerum, ac inſtrumentorum ad defenſionem ca-

1310.

ſtri ordinatorum, non poſſet prouenire inſtauratio, præcipuum genus impetendi hoſtes, & refellendi eorum conatus, eneruat, ex adiutore quoque factus transfuga, miniſterium quod præſtiterat, Magiſtro patefacit. Qua nouitate Magiſter & vniuerſus exercitus exhilaratus, maiori auſu in expugnationem caſtri contendit, & turribus caſtri mœnia vincentibus extructis, eiſdemque ad vicinium caſtri, ab ea parte, qua caſtrum flumine nudum eſt, promotis, continua ac valida impugnatione, à telorum iactu, experientia etiam prodente, videns ſe ſecurum, cœpit impetere. Caſtrenſes autem, etſi diebus aliquot impugnationi tantæ corporibus oppoſitis reſtitiſſent, in periculum tamen ingens videntes ſe detruſos, ne grauius in ſe, caſtro conquiſito, per Cruciferos conſuleretur, cum Magiſtro & Cruciferis paciſcuntur, vt Dominum ſuum Ducem *Wladislaum Loktek* de repellenda obſidione per ſpecialem Nuncium eis requirere & implorare liceat. Quæ ſi intra menſem non prouenerit, ipſi caſtro ſaluis omnibus rebus & perſonis, excedant. Verùm Nuncio tanti periculi ad Ducem *Vladislaum* perlato, quamuis Dux *Vladislaus* ſuccurrendum, obſeſſorum periculo animum intendiſſet, Baronum tamen ſuorum ſaniori conſilio, qui vires hoſtiles ſuperiores ſuis nouerant, & ſummam rerum in diſcrimen adduci, delirum putabant, reuocatus, Nuncium ad *Svvieczenſes*, *vt ſibi qualicumque poterint ratione, ſi repulſa intra menſem non interuenerit, conſulant*, remittit. *Andream* verò Caſtellanum *Roſpergenſem*, gentibus ſuis in Ductorem præficiens, laturum obſeſſis ſuffragium, iubet quam celeriter accedere. Qui negligentius iuſſa agens, retrorſum, non laceſſito, nec viſo exercitu hoſtili, abiit. Menſe itaque elapſo, dum petitum & promiſſum non apparet ſubſidium, caſtrum *Szvviecie* poſt decem hebdomadas, ex quo obſideri cœpit, Magiſtro & Ordini deditum eſt, & ambo Duces germani *Przemislaus* & *Caſimirus*, *Bogumil* Capitaneus, *Otho* Caſtellanus, *Lekxik* inter Barones præcipuus, aliaque multitudo Baronum & Nobilium *Pomeraniæ*, fortunam ſuam increpantium, quæ illis læuo ſidere, & fraude deteſtanda *Andreæ Czedrovvicz* acciderat, cum rebus omnibus excedunt, & ad Ducem *Wladislaum Loktek* non ſine profluuio multarum lacrymarum profecti, ab eoque benignè ſuſcepti, domiciliis & hæreditatibus ſtatui cuiuslibet congruis donati ſunt. In hunc modum per eum ordinem, quem in auxilium contra exteras & barbaras gentes *Poloni* aduocauerant, quem quoque ex inope & pannoſo, largitione & donatione Principum ſuſtulerant & erexerant, *Pomerania* primum Regno *Poloniæ* cum ſtrage & interitu multorum militum hominum *Polonici* generis adempta eſt. Tales quoque fructus ex aduocatione & fundatione Ordinis præfati referre cœpimus.

quod proditione capit.

Maioris Poloniæ Baronum animos, *Henricus maioris Poloniæ* & *Głogouiæ* Dux, à ſe alienatos, & ſibi primùm infenſos, propter nonnullorum rituum & iurium violationem, intelligens, ſeditionem dietim gliſcentem compreſſurus, *Ianuſſium* Comitem dictum *Beberſtein*, cum forti exercitu, non ex propriis tantummodò, ſed etiam ex *Almanis* collecto, in partes *Maioris Poloniæ* transmittit. Qui cum caſtrum *Kleczko* primum obſidere cœpiſſet, *Dobrogoſtius* de *Schamotuli* cognominatus paruus de domo *Nalencz*, filius quondam *Thomislai* Palatini *Poſnanienſis*, congregato ex *Polonis* notabili exercitu, venit contra *Ianuſſium Beberſteyn*, & congreſſu inito, multis vtrinque cadentibus, præfatum *Ianuſſium Beberſteyn* conflixit, & caſtris ac omnibus ſpoliis ſuis potitus eſt.

Henrici Glogouienſis exercitus profligatur.

Secundo Calendas Maii in oppido *Kovvalye* terræ *Cuiauienſis*, Duciſſa & conſors *Wladislai Loktek Heduigis*, filium *Caſimirum* enixa eſt. Cuius ortum & natalem ſingulari commemoratione, dignum futuræ tradere ætati ratus ſum. Per illum enim ad legum inſtituta, abrogatis abuſibus *Polonicis*, redacti ſumus, & florentem atque beatum ſtatum eius ope & prudentia, quæ etiam in puero reluxit, ſortiti. Eius etiam cura, ſumptu & animo munifico, Regnum *Poloniæ* pulcherrimorum murorum fabrica exornatum eſt.

Wladislao Loktek naſcitur filius Caſimirus.

Quinto Idus Decembris, *Henricus maioris Poloniæ* & *Głogouiæ* Dux in *Głogouia* moritur, & in *Lubenſi* monaſterio ſepelitur, quatuor relinquens filios, videlicet *Henricum* cui *Zegan*, *Conradum* cui *Olſzna*, *Ioannem* cui *Stinauia* & *Gora*, & *Przemislaum* cui *Głogouia*, cum ſuis pertinentiis in diuiſione ceſſerunt. Terrarum autem *maioris Poloniæ* nulli illorum contigit portio. Prælati enim & Barones *maioris Poloniæ* morte *Henrici* Ducis ſecuta, receſſerunt à filiis ſuis, quos videbant conſiliis & regimine *Teutonicorum* inſtinctos ad id inflammari & conduci, vt vniuerſam gentem *Polonicam* exſtinguerent, & delerent. Quo factum eſt, vt *Gneſnæ* conuentione generali habita, Ducem *Wladislaum Loktek* in Dominum & Regem eligerent, Principatu & Dominio filiorum Ducis *Henrici* in totum abrogato: quatenus deprauato ſchiſmate, quo ſe a cæteris *Poloniæ* terris ſequeſtrauerant, ſublato, facilius totius Regni *Poloniæ* adunatio proueniret. Ea autem concluſione & decreto Prælatorum & Baronum *maioris Poloniæ* non obſtante ciues *Poſnanienſis Przemek* ciuitatem *Poſnanienſem* Duci-

Poſt mortem Henrici Ducis,

Polonia maior ſe Lokietkoni dedidit.

ſed Poſnanienſes turbas mouent.

1310.

cibus *Głogouienſibus*, velut hoſtibus patriæ tradidit; & Eccleſiam maiorem *Poſnanienſem* incaſtellauit, præſidiumque in ea hoſtile admiſit, per quod crudeliter nimis in Prælatorum & Canonicorum *Poſnanienſium* domos fuit ſæuitum, fueruntque omnes ædes eorum exuſtæ, & *Nicolaus* dictus *Schamotula* interfectus. Multa quoque damna alia & ſtrages commiſſæ. Præſidio autem huiusmodi per milites *Polonicos* depulſo, & pace reddita, in pœnam criminis per *Przemkonem* ciuem *Poſnanienſem* commiſſi, fuit ſancitum & laudatum, quod nemo ex filiis ciuium *Poſnanienſium* ad dignitates aut Præbendas Eccleſiarum Cathedralium Regni *Poloniæ* debeat promoueri vel aſſumi.

Ioanni Epiſc. Plocenſi ſuccedit Io. Abrahæ.

Ioannes Altus Epiſcopns *Płocenſis* moritur, dum annos quatuordecem ſediſſet, moritur & in Eccleſia *Plocenſi* ſepelitur: cui *Ioannes Abrahæ* ſuccedit, & Prælatis & Canonicis *Płocenſibus* via ſcrutinii electus, & per *Ianuſſium* Archiepiſcopum *Gneſnenſem* confirmatus & benedictus, nobilis genere & actione de domo & familia *Nałencz*.

Poſt varias ſeditiones, diuiſionesque inteſtinas; quibus *Hungariæ* Regnum poſt mortem *Andreæ* Regis afflictum eſt alia quoque pernicie premi cœpit. Frater enim *Gentilis* de ordine Minorum *S. Martini* in Montibus Cardinalis per Sedem Apoſtolicam, cui tunc *Clemers* quintus præſidebat, procurante *Philippo Francorum* Rege, cui ſtricta affinitate iungebatur, ad pacificandum Regnum *Hungariæ*, & ad ſtabiliendum thronum *Caroli Marcelli* miſſus, annis tribus & amplius ſalutiferas admonitiones ſuas, quibus Barones *Hungariæ* ad reſtituendum occupata per eos, & longo tempore poſſeſſa Regalia inducebat, contemptum & perditum iri animaduertiſſet, Principales Barones Regni *Hungariæ*, & hos præſertim, qui maiorem rebellionem ſuis monitis opponebant, auctoritate Apoſtolica damnat anathemate, & eorum terras & Dominia Eccleſiaſtico ſubiicit interdicto. Quo effectum eſt, vt multa corpora morientium Baronum & Nobilium *Hungarorum*, extra ædes ſacras & cœmiteria terræ prophanæ mandarentur. Quo malo *Hungari* perculſi, conuentum in *Peſt* agunt. Vbi in primis *Wladislaum Woieuodam Tranſyluanienſem*, coronam materialem, quam capto, vt præmiſimus *Othone Bauariæ* Duce, nactus fuerat, qui & ipſe per Cardinalem prædictum, quod cum *Stephano Seruiæ* Rege ſchiſmatico, data ei filia, affinitatem iunxerat, excommunicationis vinculo innodatus erat, & omnes Barones, reddere Regalia *Carolo Marcelli*, & ipſum veneratione Regia & cultu proſequi compellunt. Quibus compoſitis, & omnibus Regalibus redditis, & interdictum cum cenſurarum relaxatione ſublatum eſt, & *Carolus* prædictus in *Alba Regali* tunc primum ab ipſo Cardinale vnctus, & in Regem *Hungariæ* coronatus, ſolidum & pacificum Regni *Hungariæ* regimen, ſublatis competitoribus & diuiſionibus ciuilibus, adeptus eſt. Qui etiam proceſſu temporis, *Mariam* filiam *Caſimiri Poloniæ*, *Theſznenſis* Ducis *Bithomienſisque* accepit in conſortem, virginem tunc forma rara præſtantem.

Hungari interdicto vniuerſali coacti

Carolum Marcellum in Regem eligunt.

1310.

In Italia & Sarmatia tota, inundatio & fames maxima.

Eo anno in *Italia*, *Polonia*, *Bohemia*, & *Almania*, maximis tempeſtatibus coortis, tanta inundatio ſubſecuta eſt, vt multa oppida, villæ, & rura ſimul cum hominibus & pecoribus perpetua alluuione abſorberentur. Sol quoque vltima Iunii paſſus eſt eclipſim, ex qua ſubſecuta eſt magna ſterilitas vini & bladi, qualem nemo meminerat à Prædeceſſoribus audiſſe. Præ inopia quoque panis & bladi, herbas & radices ad trahendum vitam homines manducare compulſi ſunt.

Boleslaus Wratislauienſis Henrico Glogouienſi bellum infert;

Paternas iniurias *Boleslaus Wratislauienſis* Dux filius *Henrici* quinti in filio *Conradi Głogouienſis* Ducis *Henrico* vlturus, mouet illi bellum, & terram ſuam crebris inuaſionibus vaſtat. *Henricus* verò *Głogouienſis* Dux ſatis animi ad reſiſtendum habens, cum *Boleslao* confligit, & multis hinc inde cadentibus, ſuccumbit. Ea victoria *Boleslaus Wratislauienſis* Dux elatus oppidorum & villarum militibus ſuis donationes facit. Curias inſuper, choreas, & haſtiludia celebrare cœpit. Et ad famam ſuæ libertatis multis concurrentibus militibus, grandi ære alieno ſe inuoluit. *Henricus* autem *Głogouienſis* Dux præfatus, qui & ipſe Regnum *Poloniæ* obtinere nitebatur, cum eſſet a Prælatis & Baronibus *Maioris Poloniæ*, velut nepos ex ſorore *Salomeæ Przemislai* Regis *Poloniæ* ad *Poſnanienſem* & *Caliſſienſem* Ducatus aſſumptus, & ob id ſe non ſolum *Głogouienſem* Ducem, ſed & Regni *Poloniæ hæredem* titulabat, quinto Idus Decembris apud *Głogouiam* moritur, & in *Lubenſi* monaſterio ſepelitur, quatuor filios ex *Melchide* filia *Alberti* Ducis *Brunſzuicenſis* relinquens, videlicet *Henricum* cui ſorte ceſſit *Zeganum*, *Conradum* qui *Olſznam*, *Przemislaum* qui *Głogouiam*, & *Ioannem* qui *Stinauiam* & *Goram*, ſortiti ſunt. *Poſnanienſis* enim & *Caliſſienſis* Ducatus, patre eorum *Henrico* abſumpto, filios, qui *Teutonicorum* tantummodo ſecuti conſilia, ab illis regebantur, pertæſi, illicò in *Wladislai Loktek* conceſſerunt obedientiam, vt facilius reintegratio corporis Regni *Poloniæ* efficeretur. Inter filios autem præfati *Henrici Głogouienſis* Ducis, cum *Przemislaus Głogouienſis* Dux vegetioris eſſet ingenii, & prius eligeret mori, quam *Ioanni Bohemiæ* Regi, ad id illum, & fratres ſuos ſtringenti, ſubiici, veneno à pro-

Eoque mortuo, bona inter filios quatuor partiuntur.

1310.

à propriis vaſallis toxicatus, nullam ex ſe relinquens prolem, interiit, & apud *Lubenſe* monaſterium requieſcit. Ceſſit autem *Henrico Zeganenſi*, & *Ioanni Stinauienſi*, Ducibus, in commune *Głogouia*, *Conrado* per *Stinauiam* contentato. Sed illicò *Ioannes Stinauienſis* Dux, *Ioanni* Regi *Bohemiæ*, mediam partem oppidi *Głogouienſis* ſe concernentem, non eo quidem anno, ſed proceſſu temporis vendidit, & *Henrico* fratri venditione huiusmodi multa diſpendia ſubminiſtrauit. *Ioannes* enim *Bohemiæ* Rex, alterius partis, quæ Ducis *Henrici* erat, Capitaneo largitione corrupto, exercitualiter verſus *Głogouiam* aduenit, & *Głogouienſes* ciues detrectantes eum ad poſſeſſionem totius ciuitatis admittere obiurgatos, ciuitatem à Capitaneo *Henrici* Ducis ſibi traditam ingreditur, & vniuerſum *Głogouienſe* oppidum perperam in ſuam redigit ditionem. Sub hac oppreſſione & grauamine *Henricus Zeganenſis* Dux abſumptus, & in monaſterio *Lubenſi* ſepultus, filius eius vnicus eiusdem nominis *Henricus*, adeò paternam iniuriam moleſtè tulit, vt pro recuperatione mediæ partis *Głogouienſis* oppidi, *Ioannem Bohemiæ* Regem, & filium ſibi in Regno ſuccedentem *Carolum*, continuis guerris & inuaſionibus vexaret. Neceſſeque haberet *Carolus Bohemiæ* Rex, cum notabili exercitu aduenire, & *Głogouienſibus* ciuibus ferre opem, longo iam tempore ab *Henrico* laceſſitis. Patris autem occupationem alterius partis *Głogouienſis* Oppidi ratus, prout erat, iniuſtam, eam *Henrico Zeganenſi* Duci, ſuam ditionem & ſubiectionem profitenti, reſtituit, & diuturnam concertationem, meliori compoſitione extinguit. Obeunte inſuper *Ioanne Stinauienſi*, & oppido *Gora*, inter *Conradum Olſznicenſem* Ducem patruum, & nepotem ſuum *Henricum Zeganenſem* & *Głogouienſem* Ducem partito; *Conradus* præfatus *Olſznicenſis* Dux, ad grandæuam ſenectutem perueniens moritur, & in *Trzebnicenſi* monaſterio ſepelitur, vnicum filium *Conradum* relinquens.

Bohemiæ Rex Głogouia potitur.

1311.

Vniuerſa terrâ *Pomeraniæ*, & caſtris eius Magiſter *Carolus Pruſſiæ*, & Cruciferorum Ordo, dolo armisque expugnatâ; Baronibus quoque & Nobilibus eius partim necatis partim expulſis, Magiſter *Carolus* prædictus pro eius ampliori occupatione animum ſimul & curam intendit, & per Nuncios literasque Ducem *Wladislaum Loktek* precatur, *vt ſecum in loco competenti conueniat, ſuper terra Pomeraniæ & eius occupatione concordiam inturus.* Dux autem *Wladislaus Loktek*, terræ *Pomeraniæ* prædictæ reſtitutionem, & damnorum refuſionem ſperans, per aliquos tractatus & conditiones poſſe melius quàm per bellum componi, in conuentionem cum Magiſtro & Ordine ob huiusmodi cauſam tractandam conſentit. Tandem in *Brzeſczie Cuiauienſi* oppido, dum tàm Dux *Wladislaus* cum Prælatis & Baronibus Regni *Poloniæ*, quàm *Carolus* Magiſter cum Commendatoribus ſuis conueniſſent, cœpit *Wladislaus Poloniæ* Dux, commemoratis primum multifariis beneficiis à Principibus *Poloniæ* Ordini impenſis, per quæ ab humili ſorte ac tenui, in eam amplitudinem atque ſubſtantiam perueniſſent, graues ſuas iniurias à Magiſtro & ordine ſibi illatas queri; *quòd videlicet Patrimonium ſuum & hæreditatem, terram Pomeraniæ hoſtiliter, denunciatione belli non præmiſſâ, oppidis & villis exuſtis, occupaſſent: & quod in Baronibus & Nobilibus, aliisque fidelibus ſuis crudelem cædem aut excluſionem egiſſent. Attenderent religionem ſuam, attenderent & vocationem, recentiaque ſui aui Conradi beneficia, qui eos primùm in regiones has accerſiit, & donationes largas contulit, obliteratum iri non ſinerent: neuè eum prædicta hæreditate Pomeraniæ, in cuius defenſionem adſciti fuerant, ſpoliare dignum ducerent: Diuinam vltionem, ſi humana deficeret, quandoque contra ſe in compenſationem tot malorum effundendam habituri.* *Carolus* autem Magiſter, nihil horum quæ obiiciebantur ſciens, valensque defendere, omnia enim ſonora, & nulla caligine aut excuſatione velari, nulloque ingenio humano poterant refelli, ſupplicare Duci *Wladislao*, & Prælatis Baronibusque Regni *Poloniæ*, quàm obiecta purgare nefanda adorſus, magno ſtudio maiorique calliditate flagitans, *vt terram Pomeraniæ, circa Ordinem ſinerent conſiſtere: vtque ab eo & Ordine, tàm terræ Pomeraniæ, quàm damnorum illatorum, refuſione in auro & argento accepta, ius illius, proprietatem & titulum per patentes literas ſe profiterentur in perpetuum vendidiſſe & reſignaſſe.* Offerebat ad hæc Magiſter & Ordo *Cœnobium*, *cuiuscunque Wladislaus Dux mallet Ordinis, de numero quadraginta Monachorum, pro ſua ſuorumque progenitorum ſalute, data ſufficienti dote, fundaturum; caſtrum quoque Nyeſchaw, cum villis Orłow & Murzinow, reſtituturum: & pro qualibet ſuâ & Regni Poloniæ neceſſitate, quadraginta lanceis ſuis damnis & expenſis propriis ſeruiturum.* Non mouit autem hæc ſupplicatio oblatioque Ducem *Wladislaum*, ſed ad indignationem choleramque accendit, dum contra ſuam & Conſiliariorum ſpem, non terræ *Pomeraniæ* reſtitutionem, ſed quædam in-

1311.

Conuenit Magiſter Pruſſiæ cum Loktek ſuper terris Pomeraniæ tractaturi,

1311.

indigna & leuia videbat offerri; & proinde edito ad hanc supplicationem responso, *quòd nulla supplicatio nullauè oblatio ad venditionem terræ Pomeraniæ posset eum peruincere: Iniquas* differens *eleemosynas, iniqua sacrificia prouocatura Deum in deterius, quæ de raptis & contumeliis illi contigerit offerri*, tristis & furibundus, & de recuperatione terræ & hæreditatis suæ *Pomeraniæ*, secum & Consiliariis suis multa voluens, ex *Brzesczie* discedit. Tenuitque ab eo die, vsque ad tempora *Casimiri* tertii *Poloniæ* Regis, & vsque ad annum Domini millesimum quadringentesimum sexagesimum sextum, Ordo Crucifericus *Pomeraniam*, tyrannicè & per iniuriam occupatam: vltra, quàm tanta Ordinis conditio, & Christianitatis Religio postularet, donec miseratione Diuinâ operante, propriis militibus, ciuibus, & subditis, contra Ordinem consurgentibus, & annis quindecim *Casimiro* tertio *Poloniæ* Rege, assiduè bello Ordinem premente, Regno *Poloniæ* reddita & reunita est.

Quærens Magister Prussiæ aliquid iuris ad terras Pomeraniæ,

Repulsum se, & in petitione ac spe sua Magister *Prussiæ Carolus* spretum videns, magno tamen ardore ad occupandam terram *Pomeraniæ*, propter portum maris, cuius iam inescatus erat largo introitu, feruens, curam & studium, vt quocumque titulo etiam phantastico & colorato, eam sibi ac Ordini appropriet & vsurpet, intendit. Ad *Waldemarum* itaque Marchionem *Brandeburgensem*, & nepotem suum *Ioannem*, destinata animo executurus, Nuncios mittit, & vt sibi terram *Pomeraniæ* pro decem marcarum millibus latorum grossorum vendat, & perpetuâ venditione inscribat, donet, & resignet, paciscitur. Nihil veritus, ab eo se terram *Pomeraniæ* petere, quem non longo transacto tempore, *Polonorum* & suis armis ab eius iniustâ occupatione fugauerat. *Waldemarus* autem Marchio *Brandeburgensis*, pecuniam decem millium marcarum sibi per Magistrum oblatarum, pro lucro insperato & votiuo gaudens offerri, cum sciret se & præfatum *Ioannem* nepotem suum, nihil iuris, proprietatis, & tituli habere, in venditionem & resignationem huiusmodi, velut in rem non sui iuris, vltrò annuit & consensit. Et pecunia, decem millium marcarum sibi in latis grossis oblatarum, in *Słupsk*, vt verò alii asserunt, in *noua Calisch*, per Nuncios & homines suos, videlicet *Peczkonem* de *Leszow*, & *Ludkonem* de *Wel*, à Magistro & Ordine accepta & numerata, terram *Pomeraniæ* Magistro & Ordini, per certi tenoris literas, se vendidisse & resignasse profitetur. Illarum tenorem inserere libro huic, operæ pretium visum est, vt summa ambitio, summaque iniquitas, scelerata voluntas & vendentis & ementis appareat; simulque constet, quàm nefariis & exquisitis dolis, fraudibus, & ingeniis, ad occupationem terræ *Pomeraniæ* Magister & ordo aspirârit. Literarum itaque Marchionum *Brandeburgensium* huiusmodi venditionem & resignationem testantium, tenor est talis.

illas à Waldemaro Marchione Brandeburgensi emit.

Cuius venditionis tenor inseritur.

In Nomine Domini. Amen. Quoniam iuxta verbum viri sapientis, generatio præterit & generatio aduenit: nihil stabile, nihilque permanens est sub Sole, sed vanitati atque mutabilitati subiacent vniuersa: Et ne cum labentibus annis, rerum magnificè gestarum & perutiliter, pariter labatur & aboleatur memoria, munificentias & libertates, præsertim in pias causas & loca religiosa collatas, scripturâ conuenit perpetuari. Nos igitur Waldemarus Dei gratia Brandeburgensis, Lusatiensis Marchio, tutorque Illustris Ioannis Marchionis Brandeburgensis, ad vniuersorum notitiam præsentium & futurorum cupimus deuenire. Attendentes, quæ, quanta, & qualia virtutum, religionis, ac deuotionis beneficia per religiosos viros Christi milites Magistrum, & fratres Ordinis Hospitalis S. Mariæ Teutonicorum Hierosolymitanensium Ecclesiæ Christi, in suis membris in Prussiæ partibus, maximè in plantanda extensione fidei Christianæ, ac eiusdem plantatæ defensione, continuè impendantur: quemadmodum tam eorum sanguis, qui pro Christi nomine signa suæ militiæ, proprio sanguine rubricantes, ad Dominum emigrârunt, quàm eorum vita, qui in negotio fidei adhuc fruentes spiritu, sub continuâ expectatione Martyrij, pro æterno gaudio, gladios & tormenta infidelium subire non metuunt, quotidiana facti euidentia satis perlucidè manifestat. Proinde ad brachium fortitudinis paganorum conterendum, & ob salutem & prosperum atque pacificum statum Christi fidelium terræ Pomeraniæ incolarum, de nostrorum Consiliariorum sano consilio & consensu, ad laudem & honorem Dei, & gloriosæ matris eius Virginis Mariæ, & in remissionem nostrorum, & progenitorum nostrorum, peccaminum, ac etiam vt præfatorum Fratrum bonorum operum nonnihil participentur, eisdem Christi militibus, quorum spes verus Deus est, videlicet Magistro & Fratribus, ac eorum Ordini, partem prædictæ terræ nostræ Pomeraniæ, videlicet castra & ciuitates, Danczik, Derschouiam, atque Szwyecam, nec non omnem terram circumiacentem, quæ ad dicta castra ab antiquo pertinebat, pro decem millibus marcarum Brandeburgensium argenti & ponderis, purè, ritè, ac rationabiliter vendidimus ac vendimus, cum castris, castellis, villis, monetis, teloneis, vectigalibus, foris, cum agris cultis & incultis, viis & inuiis, pascuis, syluis, nemoribus, lacubus, paludibus, venationibus, piscationibus, borris, mellificiis, cum omni vtilitate & fructibus, quæ de dicta terra in præsenti percipi poterint in his quæ super terram humano se repræsentant conspectui, aut qui percipiendi sub terra futuro tempore apparebunt, videlicet in sale, plumbo, ferro, cupro, argento, auro, aut in cuiuslibet generis metallo, quocumque nomine censeatur, & si in ea quomodolibet poterint reperiri, cum omni iure, dominio, iudicio, ac proprietate in perpetuum liberè possidendam. Quam nominatam pecuniam nobis recognoscimus esse solutam, integraliter ex toto, & ad vsus nostros & inclyti Ioannis Marchionis Brandeburgensis, cuius tutelam gerimus, esse conuersam. Sæpedictam verò terram, præfatis Magistro & Fratribus, ac ipsorum Ordini voluntariè resignamus, ipsosque ac ipsorum Ordinem in possessionem eiusdem quietam & pacificam inducimus, cum omni pleno dominio, & integrali libertate & proprietate: renunciantes nihilominus pro nobis, ac pro Illustri Ioanne Marchione Brandeburgensi superius nominato, ac pro nostris suisque successoribus & hæredibus legitimis in perpetuum omni actioni, impetitioni, defensioni, exceptioni, omnibusque priuilegiis ac literis gratiam & iustitiam continentibus, iam impetratis seu impetrandis, seu iam habitis vel habendis, ac omnibus quæ in posterum quocumque iure canonico vel ciuili cautelis, contra præsens instrumentum de facto vel de iure possent obiici vel opponi; nihil prorsus iuris, dominij, vtilitatis, aduocatiæ, patronatus, vel cuiuslibet alterius iurisdictionis vel potestatis, quocumque nomine possit appellari, nobis seu Inclyto Ioanni Marchioni Brandeburgensi, & hæredibus seu successoribus nostris, in omnibus contentis in parte prædictæ terræ nostræ sic venditæ, retinentes: Sed omnia & singula cum libertatibus ac pleno iure, proprietate, possessione, & dominio, in prædictos Magistrum & Fratres, ac ipsorum Ordinem in perpetuum transferentes. Insuper profitemur & recognoscimus, nos sæpedictis Magistro & Fratribus, à Serenissimo nostro Domino Henrico Dei gratia Romanorum Rege semper Augusto, super huiuscemodi nostro contractu confirmationis literas impetrasse. Vt autem hæc omnia piæ donationis nostræ facta rata permaneant, & inuiolabilia perpetuo tempore perseuerent, præsens scriptum super his confectum, nostri sigilli appensione duximus roborandum. Quod etiam dictus Marchio Ioannes, sui etiam sigilli patrocinio, cum ad annos ætati legitimæ deputatos peruenerit, confirmabit. Testes autem huiusmodi contractûs sunt nostri fideles, Domini, Henricus de Regestein, & Vlricus de Lindow Comites, Ludolphus & Haszo de Vedele, Bernardus de Płoszek, Henricus & Fredericus de Heluensleue, Droyseco de Ghrache, Henricus, Heningus, & Henricus de Slegeli, Bernardus de Bruk, & Henricus de Verbin, Milites: Henricus de Gradzon Præpositus, Slateto nostræ Curiæ Prothonotarius, & quàmplurimi alij, nihilominus fidei testimonio decorati. Actum & Datum in Curia Bredensi, in vigilia B. Iacobi Apostoli. Anno Domini, millesimo tricentesimo vndecimo.

1311.

Crescente in dies Baronum *Bohemiæ*, contra Regem suum *Henricum Carynthiæ* Ducem indignatione & odio: seditione insuper militum & rebellione populi sensim gliscente, sæpe Rex ipse *Henricus* inuasione hostili lacessitus, pluresque de suis *Australibus* pro eo militantes, aut cæsos aut captos videns, in castro *Pragensi* supernè prospectans, suorum & hostium certamina intra se concludebat: accipiens in sui tutelam & defensam nouorum militum ex *Austria* supplementum. Non enim aliter etiam intra proprios parietes constitisse à fraude *Bohemicâ* rebatur securus. Barones autem *Bohemiæ*, dum aperta rebellio doli quoque contra *Henricum* Regem sæpe tentati secus acciderent, ad alia ingenia aliosque dolos rursum conuersi, *Henricum* septimum *Romanorum* Regem, Comitem de *Lucemburg*, qui propter præstantiam morum, virtutum & actionum suarum, quibus alios Illustres & in Principatu constitutos anteibat, *Alberto Romanorum* Rege & Duce *Austriæ*, scelere & impietate germani nepotis *Ioannis* occiso, ad Imperium fuerat concorditer surrogatus, in ciuitate *Spirensi* tunc agentem, adeunt. Et causis aduentûs sui, discriminibus quoque Regni *Bohemiæ*, quibus collisione intestina attritum est, expositis, precibus & persuasionibus plurimis pelliciunt, *vt filium suum Ioannem, quatuordecimum annum tunc agentem, Elisabeth virgini, filiæ olim Venceslai secundi, & sorori Venceslai tertij, Regum Bohemiæ, ad quam Regni Bohemiæ ex pluribus respectibus venit successio & hæreditas, matrimonialiter coniungat, & de Regno Bohemiæ inuestiat Imperiali iure & vxoris sorte; Henrico Carinthiæ Duce, vniuersis Bohemis infesto & exoso, eiecto, illic regnaturum.* *Henrico* autem *Romanorum* Rege ad singula quæ *Bohemi* deposcebant persuaso, *Elisabeth* virgo vigesimum sextum annum agens, in *Spiram* adducitur: & nuptiis iuxta magnificentiam Regalem celebratis, præfatoque *Ioanne* de Regno *Bohemiæ* Iure Imperiali inuestito, ipsum cum sponsa noua & gentibus armatis, adiungens illi *Petrum Maguntinensem* Archiepiscopum, & quosdam Comites & Barones *Almaniæ*, pro faciliori *Henrici Bohemiæ* Regis exterminio, in *Bohemiam* remittit. Qui cum *Pragam* perueniens, illam obsidione cinxisset, *Henricus* quoque *Bohemiæ* Rex resistentiam opponeret, fraude tamen ciuium *Pragensium*, Nonis Decembris, portis ciuitatis apertis, *Ioannes* Comes *Lucemburgensis* cum omni gente secum militante, in *Pragam* receptus est. *Henricus* autem Rex *Bohemiæ*, videns fraudibus & dolis *Bohe-*

Bohemi eiecto Rege suo Henrico

1311.

hemicis vbique ſe ſeptum, altiora diſcrimina & ſui ſtatûs dedecus veritus, è caſtro *Pragenſi* cum *Margaretha* conſorte, & ſuis omnibus, intempeſtæ noctis ſilentio excedit, in penatibus ſuis *Carinthicis* ſecurius de cætero manſurus. *Pragenſis* autem ciuitatis cæteræ exemplum ſecutæ, omnes deditione factâ in *Ioannis* Comitis *Lucemburgenſis* obedientiam venêre. Ipſe quoque *Ioannes* Comes, Baronibus *Bohemiæ* id procurantibus & ſollicitantibus pridie Nonas Februar. in Regem *Bohemiæ*, conſors verò *Eliſabeth* in Reginam, per *Petrum Colonienſem* Archiepiſcopum inungitur in Eccleſia *Pragenſi*, & coronatur. Qui à tempore coronationis prædictæ, Baronibus *Bohemiæ* ad id illum inſtigantibus, ſe non ſolùm *Bohemiæ*, ſed & *Poloniæ* titulabat & gerebat Regem, quamuis nullum ius Regni *Poloniæ* electione, vocatione, aut ſucceſſione, quantumlibet remota, ſortiri illum contigerat. Ex eoque tempore vsque ad *Sigismundum* Imperatorem, *Bohemia* per annos fermè centum & viginti ſex in poteſtate *Lucemburgenſium* fuit. Sub illis quoque, & præſertim ſub *Venceslao* quarto, in varias, hæreſes & errores prolapſa eſt, quos ſub diuerſis Regibus & annis multis, vt in ſequentibus narrabimus, tenuit, practicauit & dogmatiſauit.

Ioannem Comitem Lucemburgenſem eligunt.

Primarius *Lithuanorum* Dux *Vichtenen*, omnibus ſuarum gentium copiis collectis & ordinatis, terras *Pruſſiæ* ſub Carnispriuii tempore ingreſſus, magnam partem per cædes & flammas redegit in deſolationem & fauillam. Captis autem quingentis hominibus, in *Lithuaniam* proſperè, prædâ ſpoliorum & captiuorum onuſtus, reuerſus; idolis ſuis de fortuna, quæ illi apud *Pruſſiam* contigerat, gratias agens, quaſi hæc illi eorum propitiatione contigiſſet, holocauſta & libamina offerebat.

Lithuani Pruſſiam duplici,

Commendator interim de *Kingsberg*, vno agmine, & quinque Commendatores altero agmine diuerſoque itinere in *Lithuaniam* furentes & bilem geſtantes ingreſſi, ſingula quæ occurrebant, nulli deferendo ætati, conditioni, vel ſexui, aut occidunt, aut exurunt: Et tam Ducem *Lithuanorum Vichtenen*, quàm gentem ſuam poſt actam expeditionem, vacantem in comeſſatione & voluptatibus, grauiſſimè perturbant & laceſſunt. *Lithuanis* autem decertare non auſis, magno captiuorum numero potiti, in *Pruſſiam* abſque incommodo reuerſi ſunt. Eam vaſtationem Dux *Lithuanorum Vichtenen*, vltum iri ſatagens, quatuor millibus pugnatorum, facto ex cæteris delectu, comparatis, in vigilia Ramis Palmarum *Pruſſiæ* oram intrat, & cuncta ferro & igne, cædendo, prædasque agendo, vsque ad *Brunsberg* graſſatus, Eccleſias Dei, vaſis & cleinodiis ſuis ſpoliatus, dat in flammam; Diuiniſſimum quoque *Euchariſtiæ Sacramentum*, in terram cum ignominia proiectum, ore conſpuit, & pedibus obterit, & conculcat; exprobrans captiuis Chriſtianis Deum eorum, cui cultum & honores Diuinos exhibent, ſe diſperdidiſſe. Maxima itaque cæde & incendiis in Catholicos debacchatus, Magiſtro & Cruciferis pugnam detrectantibus, in *Lithuaniam*, pellens captiuorum magnam multitudinem, & ſpoliorum ſupellectilem, regrediebatur. Dum autem ſtatiua in vna ſyluarum ad collem in limitibus terrarum conſiſtentem locaſſet, recogniturus & inter ſuos diuiſurus, captiuos adducit, & virginibus atque ancillis, quæ ſolæ abſque viris & matronis mille quadraginta numerum explebant, cœpit illudere: quærens *an noſſent vbi eorum Deus* conſiſteret. Iubens autem ſacrarium in *Pruthenorum* terris, in quo *Sacramentum Corporis Ieſu Chriſti* claudebatur, receptum afferri, fracto Sacrario, prophana manu Diuiniſſimum *Euchariſtiæ Sacramentum* exertum, ante pedes virginum & aliorum captiuorum proiecit: Quod nefando ore conſpuens, & ſpurciſſimis pedibus calcans atterebat, cum ea contumelia atque probro: *En Deum quem colitis & inuocatis, ſub veſtris oculis contero, non valentem neque mihi reſiſtere, neque vobis ſuis cultoribus aut ſibi auxiliari; Iam Deus veſter, me illum conculcante & conterente diſperiit. Dii mei potentiores ſunt, quorum adiutorium proſperor, & quorum nutu vos captos & vinctos detineo: ſatius eſt honorem & cultum Diuinum iis, quàm veſtro exhiberi.* His improperiis & contumeliis ſauciati, necquidquam contra barbari Principis rabiem hiſcere velut captiui auſi, ſuſpiriis & fletibus immenſis, quos magnitudo doloris pro iniuria ſui conditoris eliciebat, barbari ſuperbam arrogantiam contundi tacitè precabantur. Non tulit ſuperna Maieſtas diutius blaſphemari nomen ſuum. Altera ſiquidem die diluculo, octauo videlicet Idus, die Martis, menſis Aprilis, *Henricus* de *Płoczk*, cum octoginta militibus Fratribus de Ordine, & forti aliorum gentium propriarum & exterarum numero, Ducem & exercitum *Lithuanicum*, in eisdem ſtatiuis, quibus nomen blaſphemauerat Diuinum conſecutus, pugnam acriter conſerit. Et licet *Lithuani* aliquandiu fortiter reſtitiſſent, ad extremum tamen omnes victi fugatique ſunt. Infugientes verò & victos acriter ſæuitum, neminem ſeruari placuit, ſinguli captiuorum aut in patibulum acti, aut vndis ſuffocati. Ex tanto *Lithuanorum* numero, nemo præter Ducem & eius Comites duos, qui & ipſe in capite vulneratus, aufugit. Cruciferi tam victoria, quàm caſtris & ſpoliis hoſtium potiti, ſolutis etiam ſuorum captiuorum agminibus, alacres in domos reuerſi, in memoriam tam famoſi triumphi, Monaſterium ſanctimonialium in *Thorun* fundant, fabricant, atque dotant. Egit & alteram Commendator de *Brandeburg* in *Lithuanos* expeditionem, & vaſtato diſtrictu *Pogrodne*, ne cum Duce *Lithuanorum* tam *Lithuanos* quàm *Samogitas* continente in armis confligere cogeretur, citato agmine diſcedit. Egit & tertiam eo anno in *Lithuanos*, Magiſter *Henricus* de *Płoczk* expeditionem, & ſecunda Iulii *Lithuaniam* ingreſſus, ferro & igne diſtrictum *Salſemkey* vaſtans, etiam tria caſtra illic conquirit & incendit. Datis autem multis militibus *Lithuanorum* in ſtragem, ſeptingentos in captiuitatem ducens, ſuperato *Memel* flumine, duodecim Fratribus deſideratis, qui per inſidias *Lithuanorum*, dum Cruciferi *Memel* fluuium traiicerent, occiſi ſunt, regreſſus eſt.

Pruthenì vero atq; Cruciferi triplici expeditione Lithuaniam vaſtant.

Illi SS. Euchariſtiæ Sacramentum

blaſphemant & proculcant:

hi victores monaſterium in Thorun fabricant & dotant.

1311.

Clemens Papa quintus in *Auinione* tunc agens, Magiſtrum & Fratres, totumque Ordinem Domûs *Teutonicorum* Beatæ *Mariæ* de nigra Cruce in *Pruſſiæ* & *Liuoniæ* partibus conſtitutos, plures crudelitates, in varias Catholicorum prouincias perpendens perpetraſſe, *Ioanni* Archi-Epiſcopo *Bremenſi*, & Magiſtro *Alberto* de *Mediolano* Canonico *Rauennatenſi* Capellano ſuo, tam horrendorum facinorum per literas Apoſtolicas committit inquiſitionem & examen. In quibus cædem per ipſos fratres in ciuitate Regni *Poloniæ Gdansk* factam, & alia teterrima ſcelera commemorat. Quarum literarum tale habetur in Eccleſia *Rigenſi* originale, in quo triginta & vnus articuli contra eosdem Fratres conſcripti deducuntur. *CLEMENS Epiſcopus Seruus Seruorum DEI. Venerabili Fratri Ioanni Archi-Epiſcopo Bremenſi, & dilecto Filio Magiſtro Alberto de Mediolano Canonico Rauennatenſi, Capellano noſtro, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. In vinea Domini licet immeriti cultores poſiti & Cuſtodes, ſic in ipſius culturæ ſalubrisque cuſtodiæ nos debemus miniſterio exercere, vt in ipſa infatigabiliter operantes, extirpandis vitiorum ſpinis, & peccatorum tribulis, quæ ſuperficiem eius interdum obumbrare conantur: nec non plantandis virtutum germinibus, in quibus Altiſſimus delectatur, feruore Spiritûs & diligenti ſollicitudine intendendo, ipſam ab illis præſertim oppreſſionum diſcriminibus tueamur, quæ ſub pietatis ſpecie cautius ſubintrantes difficiliùs præcauentur. Sanè tam Prædeceſſorum Noſtrorum Romanorum Pontificum, quàm noſtris continuatis ſucceſſiuè temporibus, ex clamore validò & inſinuatione famoſâ, ad audientiam Sedis Apoſtolicæ eſt deductum, quòd Præceptores & Fratres Hoſpitalis Sanctæ Mariae Teutonicorum, ad hoc ſolum per Sedem eandem, in Rigenſi, Liuonienſi, & Pruſſiæ Prouinciis, conſtituti, vt Eccleſias ac perſonas Eccleſiaſticas, aliosuè Catholicæ fidei profeſſores, vallo fortitudinis munientes, ipſos à paganorum & ſchiſmaticorum tueantur incurſibus, & ad dilatandum ibi Catholicæ fidei nomen & cultum, iugiter elaborent: in gravem (pròh dolor) noſtri Redemptoris iniuriam, fidelium cunctorum opprobrium, & eiusdem fidei detrimentum, facti ſunt hoſtes domeſtici, & familiares ſunt redditi inimici. Non inſurgentes pro Chriſti nomine aduerſus hoſtes fidei, ſed in eorundem fauorem (quod ſtupet auditus) variis calliditatum generibus dimicantes, potius contra Chriſtum. Ad id præcipuè, prout euidentia facti oſtendere dicitur, intendentes, vt Eccleſiis omnibus, earumque facultatibus, & aliis bonis fidelium, dictarum partium, earum vſibus applicatis, in rerum amplitudine contabeſcant. Propter quod dimiſſa Chriſti militiâ, imò contra Chriſti fideles, armis nequitiæ, bellum miſerabile conferentes, nonnullos Archi-epiſcopos qui fuerunt pro tempore, aliosque Prælatos & perſonas in dignitatibus conſtitutas, illarum partium, non abſque iniectione manuum in ipſos, timore Dei poſtpoſito, temerè, violento, deteſtabili & ſacrilego auſu capere, diris mancipare carceribus, & alias eis graues corporales afflictiones inferre, damnabiliter præſumpſerunt. Sic de quatuordecim Eccleſiarum Suffraganeis, quas Eccleſia Rigenſis Metropolis partium earundem habere conſueuerat, ſeptem totaliter deleuerunt, ſeptem aliis in tali ſtatu dimiſſis, vt plus ſint dedecori & pudori decentiæ paſtoralis, quàm ſi penitus non adeſſent. Nam de quatuor earumdem Eccleſiarum eiectis Canonicis, in eis Canonicè inſtitutos fratres ſui Ordinis, pro Canonicis in dictis Eccleſiis locârunt, quos in eisdem de facto inſtituunt & deſtituunt ſicut volunt. Et tales eorum Confratres, pro Canonicis ſe gerentes eligunt in ipſos, quos iidem Præceptores fratres mandant de ſuis confratribus eligendos. Electi verò taliter falſâ, imò veriùs confirmatione aliqua non obtenta, in Epiſcopos ſe faciunt conſecrari, nullam obedientiam eidem Rigenſi Eccleſiæ locorum Metropoli facientes. In reſiduis autem tribus Cathedralibus Eccleſiis vacantibus, intrudunt perſonas quas volunt, etiam minus dignas: De quibus per potentiæ ſuæ abuſum electionem faciunt celebrari, ac de modo & forma electionum huiusmodi, nullâ examinatione præmiſſâ, per antedictos Fratres ſui Ordinis pro Epiſcopis ſe gerentes, Electos huiusmodi in Epiſcopos faciunt conſecrari; omnia bona earumdem Eccleſiarum, quæ inſignes conſueuerunt habere Pontifices, cum ſolennibus Capitulis, la-*

Ad inquirenda Cruciferorum ſcelera Papa Legatos deſignat

per literas,

quarum tenor inſeritur.

1311.

1311.

tis & magnis facultatibus & redditibus abundantes, propriis vsibus, non absque pernitioso earundem Ecclesiarum dispendio, enormiter applicant; seque, vt liberiùs in prædictam Metropolim & Ecclesias, cæterosuè Prælatos, & fideles partium prædictarum valeant desæuire, eorumque munitiones, castra, terras, iurisdictiones, & iura propriæ subiicere ditioni; eisdem Paganis nequam amicitiæ fœdere vnientes, ac publicum eis aduersus dictos fideles impendentes auxilium, consilium, & fauorem, ferrum, arma, equos, & alia mercimoniorum genera, per quæ dicti pagani fideles eosdem possint acerbiùs impugnare, vendunt, & per alios ipsis vendi permittunt. Quodque grauiùs est, iidem Præceptores & fratres, non solum à confinibus eorumdem paganorum, in quibus contra illorum incursus debuissent se murum defensionis opponere, in detrimentum fidelium recesserunt, sed quoddam castrum Rigensis Ecclesiæ, eisdem paganis pro certa quantitate pecuniæ venundârunt. Regnum Płoczech, quòd quondam Rex Płochensis, ad fidem Christi conuersus, prolem non habens legitimam, eidem Ecclesiæ Rigensi contulerat pro animæ suæ salute, dictis paganis, non absque iactura multitudinis numerosæ fidelium dimiserunt. Cuius occasione duæ solennes Cathedrales, Zelouiensis videlicet & Ruthenensis Ecclesiæ, consistentes in Regno prædicto, totaliter sunt deletæ: Quibus castro & Regno prædicto, ad manus dictorum infidelium taliter deuolutis, dicti pagani à locis confinium repulsis fidelibus, magnam partem dictarum prouinciarum, tunc fidelium multitudinem populosam, in solitudinem redegerunt, eisdem fidelibus partim peremptis gladio, partim eorumdem paganorum miserabili iugo suppositis perpetuæ seruitutis. Quodque detestabilius est, si quando iidem Præceptores & fratres offendendi paganos sub cuiusdam vmbræ pallio velint ostendere se gerere voluntatem, illos fraudulenter impugnant, vt ex eorum facto fideles atrocius impugnentur, eosdem Paganos ex tenuis prædæ damno modico, ad destruendum reliqua castra eiusdem Rigensis prouinciæ, prauis nocendi artibus irritantes. Fertur etiam de ipsis execrabile facinus, quòd cum Rex paganorum cum suis subditis fuisset ad fidem Christi conuersus, ac diuersos Episcopos successiuè & Presbyteros seculares, ac fratres Prædicatorum, & Minorum Ordinum, in toto Regno suo ordinasset, ad extirpationem errorum, & illuminationem plantationemque fidei Orthodoxæ permansuros, iidem Præceptores & fratres prædicti, prôh pudor, velut eiusdem fidei subuersores, quosdam eorundem Episcoporum & fratrum ex inde deiici, quosdam verò interfici, latentibus & occultis studiis procurârunt: & taliter pagani etiam ad fidem conuersi, lumine veritatis abiecto, errores, prôh dolor, pristinos resumpserunt. Et sic quondam Lechouiensis Ecclesia Cathedralis in dicto Regno consistens, cum sua ciuitate & diœcesi, non absque multorum fidelium animarum & corporum deplorando periculo, miserabiliter fuit deleta. Populum etiam Christianum terræ Semigalliæ, habentem Episcopum & Presbyteros Orthodoxos, qui eis Ecclesiastica Sacramenta ministrabant, iidem Præceptores & fratres totaliter deleuerunt. Nobiliores eiusdem terræ, quos ad conuiuium inuitârunt, proditionis nefandæ & miserandæ sæuitiâ, mutilatione capitum peremerunt: Reliquam multitudinem dictæ terræ vltrâ quàm centum millia populi vtriusque sexûs, ad terras paganorum crudeliter profugârunt, dictique fideles eorundem paganorum, in depressionem fidei, perpetuæ sunt redditi seruituti. Propter quod & Episcopatus Semigalliæ, qui per septem dietas amplam diœcesim obtinebat, totaliter de medio sublatus fuerat. Et vt omninò impediatur ampliatio fidei, & proponendi Verbum Dei facultas qualibet subducatur, ex eo quòd Fratres Ordinis Minorum castri Brunsberg eiusdem Rigensis prouinciæ, prædicationi dictorum paganorum insistentes, verbum Dei continuè diffundebant, ac quidam Frater dicti Ordinis, iugiter per Paganos discurrens, virtute verborum & operum coruscando, die quolibet multos paganos cognitione veræ fidei illustratos, sacro regenerationis lauacro innouabat; eisdem fratribus Minoribus de dicto loco ignominiosè eiectis, eundem locum funditus destruxerunt: nullos omninò eiusdem verbi prædicationi insistere permittentes, Ecclesias quoque, oratoria, & capellas ædificare pro Neophitis non permittunt: ita quòd dicti Neophiti in rudimentis fidei non instructi, ac in Ecclesiis cum Orthodoxis participium non habent, nec in fide nec in moribus fidelibus sunt conformes: pessimum etiam vitium eorundem paganorum sectantes, confratres suos, si quos contigit interdum in hostili congressu vel conflictu aliquo vulneribus sauciari, contra morem eiusdem fidei Orthodoxæ, priusquam expirent, impietate quadam sæuissimæ feritatis extinguunt, eorum corpora flammarum incendio concremando. Ac vt præmissa & alia eorum detestabilia scelera eiusdem sedis effugiant notionem, vniuersos fideles clericos & laicos, cuiuscumque dignitatis & statûs existant, ad exponendum querelas de ipsis tantarum persecutionum, necessitate cogente, ac Sedem Apostolicam accedentes, crudeliter persequuntur, mortem eis per se & alios inferendo. Sicut hæc in personis quondam Magistri Alexii Doctoris Decretorum, & aliorum quàm plurimorum, quos redeuntes de Romana Curia, ad quam venerant contra eos, crudeliter occiderunt,

1311.

runt, dicuntur liquidò apparere. Nec dum finem præmissis enormitatibus imponentes, sed mali esse, boni credi, sub pallio ignoratæ nequitiæ cupientes, passus & itinera debita, per quæ de ciuitate Rigensi exitus & reditus ad eandem quadam necessitate ineuitabili peraguntur, sub ea faciunt custodia detineri, vt nonnisi personis, quas volunt, gressus ex ea pateat vel regressus. Sicque dicta ciuitas exitum & reditum non habendo liberum, eiusdem obsidionis & angustiæ dispendia cogitur deplorare. Ad quam quidem obsidionem, præclusis itinerum quorumcumque vestigiis, fortiùs angustandam, quoddam castrum à superiori parte ad portum monasterij Dimimundensis, Cisterciensis ordinis eiusdem ciuitatis ac diœcesis Rigensis, in quo eadem Ecclesia Rigensis ius obtinet patronatûs, ab inferiori parte eiusdem ciuitatis Rigensis consistens, absque quibus ciuitatem eandem, nec per terram, nec per maris vestigia vllus potest ingredi, vel exire, quodam illicito emptionis titulo, cum monasteriis alienatio sit prohibita sacris Canonibus, & etiam ipsius monasterii Dimimundensis propitiæ memoriæ Gregorij Papæ noni Prædecessoris nostri priuilegio speciali cuiuslibet alienationis contractus foret specialiter interdictus, temeritate propriâ occupârunt, & detinent occupata. Propter quæ in eisdem prouinciis, in quibus Ecclesiam suam fœtu nouæ prolis ad fidem conuersæ Dominus ampliabat, familiari peste intestinam exercente sæuitiam, non solùm fides radicata & fundata non proficit, sed etiam persecutione domestica, & nisi celeri occurratur remedio, nomen ibi deperit Christianum. Nouissimè ad nostrum peruenit auditum, quòd dicti Præceptores & fratres Hospitalis eiusdem, dilecti Filij Nobilis viri Wladislai Cracouiensis & Sandomiriensis Ducis terram hostiliter subintrantes, in ciuitate Gdansko vltra decem millia hominum gladio peremerunt, infantibus vagientibus cuiusuis mortis exitium inferentes, quibus etiam hostis fidei pepercisset. Iidem quoque Præceptores, & Fratres, quàm plura alia detestanda dicuntur committere, quorum series se nimis extenderet, si singulariter singula præsentibus clauderentur. Nos igitur, qui disponente Domino, eiusdem Dominicæ vineæ regimini præsidemus, desiderantes vt in ea virtutes & virtutum palmites conualescant, succisis vitiorum tribulis: Attendentes quoque quòd præmissa quæ de dictis Præceptoribus & fratribus referuntur, vt porè pernitiosa, & nostræ fidei contraria, imò Christi fidelium cunctorum cordibus inimica, sub dissimulatione transire saluâ conscientiâ nequeamus: Considerantes etiam, quòd in talibus debitum correctionis referre remedium, nihil esset aliud, quàm licentiam sceleribus indulgere, discretionem Vestram, de quorum circumspectionis industria, plenam in Domino fiduciam obtinemus, hortandum attentè duximus & monendum, Vobis per Apostolica scripta districtè præcipiendo mandantes, quatenus ad partes illas, seu loca illarum partium, quæ vobis pro executione huiusmodi negotij videri poterunt magis apta, vos personaliter conferentes, & habentes præ oculis solum Deum, contra prædictos Præceptores eiusdem Hospitalis, in dictis prouinciis & partibus consistentes, super præmissis omnibus & singulis, nec non super articulis, quos sub bulla nostra Vobis destinamus inclusos, ac super aliis criminibus & excessibus, super quibus eos inuenietis publicè diffamatos, inquiratis diligentiùs veritatem: eaque diligenter ac sollicitè inquisitâ, quæcunque inueneritis, in scriptis redacta & sufficienter instructa, nobis sub sigillis Vestris procuretis fideliter intimare. Cæterum, castrum & monasterium Dimimundense, quòd dicti Præceptores & Fratres, vt permittitur, sub cuiusdam emptionis colore retinent, occupatum, per eosdem Præceptores & Fratres, facientes expeditum & liberum dimitti, & illud vsque ad nostrum beneplacitum præfatæ Sedis nomine teneri, ac per personas idoneas atque fideles, quas ad hoc eligendas industria vestra perspexerit, faciatis cum diligentia custodiri. Vt autem ad præmissorum executionem eò liberius intendere valeatis, quo maiori fueritis per nos auctoritate muniti, vobis inuocandi auxilium & succursum, ad præmissa omnia & singula exequenda, vbi & quando expedire cognoueritis, tàm Prælatorum, quàm etiam Principum, & alium secularium cuiuscumque conditionis vel statûs existant, vel quacumque dignitate præfulgeant, contradictores quoque & rebelles, nec non testes, quos ad hoc duxeritis conuocandos, per excommunicationis, suspensionis, & interdicti, nec non priuationis priuilegiorum eisdem concessorum à Sede prædicta, sententias compescendi, tàm de duabus dietis, in Concilio generali, quàm de aliquo extra ciuitatem & diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & illis vltra vnam dietam à fine suæ diœcesis ad iudicium vocando, & aliis quibuscumque constitutionibus, quæ vestræ possent iurisdictioni vel potestati, eiusque libero exercitio quomodolibet obuiare, aut si testes quos ad hoc euocari contigerit fuerint, Prædicatorum vel Minorum Ordinum quorumcumque, vel si prædictis Ordinibus à prædicta Sede indultum existat, quòd prædictorum Ordinum Fratres ad perhibendum testimonium in quibuscumque causis vel negotiis compelli non possint: seu si dictis Præceptoribus & Fratribus ab eadem sit Sede indultum, quòd excommunicari, suspendi, vel interdici non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, & quibuslibet aliis indulgentiis, & literis Apostolicis quibuscumque, in quacumque formâ

1311.

verborum concessis, per quæ præsentibus non expressa vel totaliter non inserta præmissorum executio posset quomodolibet impediri, nequaquam obstante, plenam vobis concedimus tenore præsentium facultatem. Quòd si non ambo his exequendis potueritis interesse, alter vestrum ea nihilominus exequatur. Datum Auinione tredecimo Calendas Iulii. Anno Domini, millesimo tricentesimo vndecimo. Pontificatûs nostri quinto.

1312.

Mutilato Regno *Poloniæ* in magna & notabili sui corporis, terræ videlicet *Pomeraniæ* portione, Duce quoque *Wladislao Loktek* spiritum ob id gerente mœstum & afflictum, altera quoque afflictio illi subministrata est. *Albertus* namque *Cracouiensis* Aduocatus, cum ciuitatis *Cracouiensis* Consulatu & Magistratibus, regimen & Principatum Ducis *Wladislai* molestè ferens, quòd & taliis exactionibusque grauibus pro administrandis bellis quibus impetebatur, eos premeret, & furum prædonumque flagitia, per quæ stratæ solitam securitatem amiserant, non coerceret, cum *Boleslao Oppoliensi* Duce, missis Nunciis, & habitis clandestinis tractatibus, de dedenda *Cracouiensi* ciuitate componunt. Is namque quæ secum decocta compositaque erant executurus, congesto notabili exercitu *Cracouiam* possessurus aduenit, & ab Aduocato Consulatuque, & vniuersâ *Cracouiensi* ciuitate, portis apertis, susceptus est, cum omni subiectione & honore. Castrum tamen *Cracouiense*, quod in fide Ducis *Wladislai* manebat, quamuis molientibus ciuibus, nullâ arte aut ingenio poterant redigere in suam ditionem. Propter quod in domo *Alberti* Aduocati prædicti recollectus, aliquanto tempore *Cracouiæ* mansionem firmauit. *Wladislaus* autem Dux periculi damnique grauitate plurimùm angustiatus, quid sibi in tam pernitiosa nouitate, exterminium Statûs sui redolente, acturus esset, consultabat. Omnibus autem, quamprimùm periculum rescindendum, & congregatis tam militarium quàm agrestium copiis, *Cracouiensem* vrbem obsidione arctandam suadentibus, Dux ipse *Wladislaus* saluberrimo vsus consilio, exercitum quidem fortem, *Cracouiam* obsessurus congregare non negligit; Legatos tamen ad *Boleslaum Oppoliensem* Ducem *Cracouiæ* consistentem mittendos, de pace tractaturos, cum certis mandatis, quibus suaptè æger in occupanda aliena vrbe animus sanari posset, plurimùm censuit: cum notabili exercitu eos subsequens, vrbem & occupatorem, nisi ciuitas redderetur, obsessurus. Hi cum ad præsentiam *Oppoliensis* Ducis *Cracouiam* aduenissent, & mandata Ducis *Wladislai*, quibus eum ad excedendum de hæreditate sua requirebat, exponerent, petentes, *vt sorte sui Ducatûs contentus, infame turpeque sibi putaret, ad leuem ciuium Cracouiensium auram, Cracouiam venisse, & eo superstite, filio insuper suo Casimiro in spem successionis procreato, illam vsurpare posse. Corrigeret, dum nondum funestius Mars inter vtrosque desæuiret, & cœpta mutaret in melius: sibique documento esset quam irato molestoque animo sui patrimonii occupationem esset laturus. Sin verò in sententia persisteret, pro maiori se illum, quam Albertum Aduocatum & ciues Cracouienses, per quos in id scelus adscitus sit, hoste habiturum.* *Boleslaus* autem *Oppoliensis* Dux, eorum omnium quæ in eiectionem oppugnationemque suam composita erant non ignarus, submissè ac modestè Nunciis respondit: Aduentûs quoque sui *Cracouiam* & occupationis eiusdem, causas in *Albertum* Aduocatum, & ciues *Cracouienses* retorquet, asserens *se nihil hostile, aut moribus suis indignum egisse, & Cracouiensem vrbem ad persuasiones Aduocati & ciuium Cracouiensium venisse. Cuius dum sibi iuxta spem præmissam iustum non sentit prouenire imperium, se de illa sine cuiuscunque læsione & iniuriâ ad penates suos excessurum.* Nec responsionis remoratur effectum, veritus, ne à Duce *Wladislao* & exercitu suo occupatus, captiuitatis aut fugæ dedecus exciperet. Sed *Alberto* Aduocato *Cracouiensi*, & aliquibus ciuibus *Cracouiensibus*, qui se nouerant pro suis fore factis puniendos, metu graui illos premente, cum se nossent per defectionem maiora commisisse, quàm quibus posset ignosci, assumptis, in *Oppol* regreditur, fremens dolensque, quòd eiusdem Aduocati & ciuium verbis fide præstita, se occupationi *Cracouiensis* ciuitatis, non sine grandi obtrectatione & infamiâ miscuerat. *Wladislaus* autem Dux *Cracouiam* frequentiori numero, quàm solitus erat, ingressus, Aduocatiæ *Cracouiensis* omnes reditus, & introitus molendinorum, camerarum, macellorum, domorum, & aliorum locorum, habentium largam supellectilem, suæ Ducali mensæ attribuit & infiscat. Aliquos autem ciues *Cracouienses*, seditionis præfatæ auctores, in horrorem patrati sceleris, vt essent pro exemplari & cautela futurorum, comprehendit, & equis per vicos tractos, in patibulum aut rotam egit. Ex domo autem Aduocati arcem erigit, & in valua *S. Nicolai* turrim extollit, atque illic militum collocat præsidium: Vacillantem cæterorum ciuium *Cracouiensium* fidem, arce illâ & præsidio fidam sibi de cætero effecturus. Insimulatus est etiam, licet falsè, *Ioannes Muschata* Episcopus *Cracouiensis*, eò quòd natione *Wratislauiensis* & *Silesita* esset, traditmenti prædicti conscius fuisse, & in *Wladislai* Ducis exclusionem, *Boleslai* quoque *Oppoliensis* admissionem, cum *Alberto* Aduocato, & ciuibus *Cracouiensis* formaliter & expressè, consensisse & ob id plures persecutiones & odia in persona & bonis Ecclesiæ suæ crebro, & captiuitatem per *Wladislaum* Ducem intentatam pertulit, nec castri & districtus *Byecensis* pos-

Albertus Aduocatus Cracouiensis cum ciuibus

vocat Ducem Oppoliensem,

& dat illi ciuitatem.

Qui per Wladislaum monitus

recedit cum Aduocato,

cuius bona confiscantur

Et Episc. Cracouiensis proditionis iniustè insimulato

Byecensis di-

1312.

sessionem & restitutionem, de quo per *Hungaros*, regente illud Abbate *Thinyecensi*, spoliatus fuerat, poterat promereri. Præfatus autem *Albertus* Aduocatus *Cracouiensis*, nec in *Oppoliensi* oppido sibi tutum consistere ratus, cum & illic sæpius tam à Duce, quàm à Nobilibus & ciuibus pro fraude in Dominum suum naturalem commissa, non probris solùm variis, sed & captiuitate squallida, & diuturno tempore perpessa afficeretur, tristis & mœstus *Oppolia* excedens, in *Pragam* se contulit; atque illic cum coniuge & liberis, pannosam & miserabilem vitam, scelus quod in Dominum suum Ducem *Wladislaum Loktek* commiserat, frequenti sermone & memoria increpans & damnans, duxit.

Concilio generali *Clemens* quintus apud *Viennam* congregato, Ordinem *Templariorum*, qui annis circiter centum octoginta quatuor durauerat, propter inauditam, & quam nec dici fas est præuaricationem & infamiam, aboleuit & destruxit: bonaque temporalia eiusdem Ordinis, Hospitali Sancti *Ioannis Hierosolymitani*, & aliis religionibus concessit. Anno verò sequenti, in duorum Cardinalium ad id specialiter missorum præsentia, Magister *Templariorum* cum nonnullis eiusdem Ordinis Commendatoribus *Parisiis* igne publico, vndecima mensis Martii crematus est. Cuius causa post publicata est, quæ fuit prophana professio, cum abnegatione *Christi*, & expuitione super Crucem in opprobrium Crucifixi, prout plures eorum confessi sunt.

Henrico de *Ploczk Prussiæ* Magistro officio cedente, *Henricus* de *Trirquin*, qui & *Carolus* appellatus, succedit. Qui castro *Christmemel* propè *Ragnetam* in confinibus *Lithuanorum*, ad fluenta *Memel* ædificato, ad fulciendum illud, naues & homines quadringentos cum victualibus transmittit, quorum plures coorta tempestate periêre. Duæ expeditiones eo anno in *Lithuaniam*, vna quidem per Magistrum contra castrum *Bisen* se itinere terrestri, altera per *Bernerum* Commendatorem de *Ragneta*, nauali classe per fluuium *Memel*, contra castrum *Mergist* actæ, parùm attulere profectus. Nam præter paucos captiuos & spolia nullo effectu vterque exercitus potitus est. Egit & tertiam *Henricus* Marschalcus, sed cum sua & exercitus sui pernicie ingenti. Nam castro *Bisensi* inconquisito relicto, in tres districtus, videlicet *Miedniki*, *Crmuicin*, *Trzunicani* abiit. In quibus castro ignobili *Sirdithin* expugnato, hominibus singulis in abdita syluarum dilapsis, in tecta innocua per dies plures sæuiebat. Sub quibus exercitus suus nusquam locorum victualia reperiens, magna fame cœpit vexari. Qua in dies inualescente, redire per spatium centum & amplius miliarium coactus, de suis multos inedia extinctos amisit. Sed & hi, qui domos vna die, viginti miliaribus iter agendo, attigerant, auidius, quàm stomacho debili conueniebat esca sumpta, extinguebantur. Miserat & Dux *Lithuaniæ* Præfectum suum *Surminum* virum ingeniosum & callidum, cum centum nauium classe contra castrum *Christmemel*, qui naues Cruciferorum vacuas in flumine *Memel* reperiens, incendit. Tandem à Cruciferis ex castro cum eo confligentibus victus, tricentis quinquaginta de suis amissis, cum reliquis eadem classe vectis, in *Lithuaniam* refugit.

1313.

Fraude & furore *Alberti* Aduocati, & reliquorum ciuium *Cracouiensium*, qui sceleris patrati erant suscitatores & capita, condigna animaduersione expiata, cæteræ multitudini, quæ magis contagione quàm deliberata voluntate insanierat, à Duce *Wladislao Loktek* parsum est. Cum nonnulli eorum ne tunc quidem nosse videbantur, quo audaciæ progressi fuerant, quidque facinoris in Principem, quid in patriam, quid inter parentes & liberos moliebantur. Veritus autem *Wladislaus*, ne furoris extincti aliquando scintilla in flammam proditura resurgeret, potentiam ciuitatis in eligendo consulatu & Magistratibus restrinxit, vt quò truncatior illis esset auctoritas, eò minus in Principem rebellionis, calcitrationisque ederent. Mulctat itaque *Wladislaus* Dux ciuitatem *Cracouiensem* iure eligendi consules, quæ in illam diem erat illi perennis, & eam Palatino *Cracouiensi* pro tempore existenti attribuit. Ordinans atque constituens, vt non solùm in decedentium Consulum locum, viros spectatæ & singularis virtutis, ex ciuium *Cracouiensium* numero deligat: sed etiam decernendi potestas circa illum consistat. Qui Consules annis singulis vrbem regere, & in Consulatu præsidere, resque vrbanas administrare quotannis debeant. Eo itaque modo Consulum *Cracouiensium* creatio & ciuitati adempta, & in *Cracouiensis* Palatini ditionem translata est. Grassabatur & assiduè furor *Wladislai* Principis incrudescebat in *Albertum* olim *Cracouiensem* Aduocatum, in eam coleram progressus, vt vltionem de absente, quam non poterat, fuga interueniente, à præsente, exigeret. Villam enim optimam *Lanthkovvice*, non longe à fluuio *Srzeniavva* sitam, & vberem glebam habentem, per vxorem *Gnievvomiri*, & filium eius monasterio *Miechouiensi*, in primordio fundationis eius donatam, nullo alio interueniente demerito, nisi quia idem *Albertus* à fratre suo germano tunc præposito *Miechouiensi* temporali donatione obtinebat, violenti & iniusto brachio a monasterio *Miechouiensi* abstulit, & fisco Ducali appropriauit. Ab eoque tempore monasterium *Miechouiense* villa præfatâ castratum est.

Octauo Calend. Maii, Dux sæuissimus, sed

strictus adimitur.

Ordo Templariorum aboletur,

& Magister eorum cum aliquot fratribus publicè crematur.

Henrico Prussiæ Magistro succedit Carolus.

Tres expeditiones in Lithuaniam.

Castigatis ciuibus Cracov. Loktek multitudini parcit.

Sed ciuibus facultatem eligendi Consules adimit & Palatino attribuit.

1313. Boleslaus Masouiæ,

sed iustus & prudens, furum, prædonum & malefactorum præcipuus persecutor & hostis, *Boleslaus Masouiæ* Dux, filius *Semouiti* filii *Conradi Masouiæ*, frater patruelis Ducis *Wladislai Loktek*, in *Vischegrod* moritur, & in Ecclesia *Plocensi* sepelitur: tres superstites filios, videlicet *Semouitum*, *Troydeuum*, & *Vankonem*, qui sibi in Ducatu *Masouiæ* successerunt, derelinquens. Duas in vita vxores sortitus, vnam *Lithuanam* multùm honestam, ex qua *Semouitum* & *Troydeuum*, alteram *Bohemam*, ex qua vnicum filium *Venceslaum*, qui & *Vanko* appellatus est, & vnam filiam suscepit.

& Boleslaus Oppoliensis Duces moriuntur

Quem *Boleslaus Oppoliensis* Dux secutus, diem & ipse in *Oppoliensi* castro obiit, XII. Maii in monasterio Minorum sepultus.

Henricus VII. Imp.

In Apostolorum Sanctorum *Petri* & *Pauli*, quod in diem Dominicum eo anno cadebat, festo, *Henricus* septimus *Romanorum* Rex, & Comes de *Lucemburg*, sumpta corona secunda apud *Mediolanum*, duabus ciuitatibus *Verona* & *Cremona* expugnatis, murisque earum & turribus demolitis, vxore quoque sua *Margaretha* filia Ducis *Brabantiæ* apud *Ianuam* obeunte, apud Minores sepulta, *Romam* veniens, per *Hostiensem* Episcopum *Nicolaum*, & alios duos Cardinales ex *Auinione* per *Clementem* quintum Papam missos, in Ecclesia Sancti *Ioannis* de *Laterano*, *Roberto* interim *Siciliæ* Rege potenti gentium manu Ecclesiam Sancti *Petri*, & burgum ei contiguum, in illius ignominiam & aduersitatem occupante, in *Romanorum* Imperatorem benedictus, vnctus, & coronatus est.

Romæ coronatur:

Sub ipso autem coronationis die, & aliis subsequentibus diebus, quibus *Henricus* Imperator *Romæ* demoratus est, crebro inter Imperatoris *Henrici*, & Regis *Siciliæ Roberti* gentes, proueniebant strages & certamina, nonnullis *Romanis* partes Regis *Roberti* enixius adiuuantibus. Vnde euenit, vt & *Leodiensis* Episcopus, & Abbas *Vizumbergensis*, & plures alii de parte Imperatoris insignes milites, in seditionibus huiusmodi sanguinem profunderent, & si qui caperentur *Romani*, passim gladio aut aquarum suffocatione plecterentur.

Qui Florentiam obsidens,

Tandem *Henricus* Imperator *Roma* egressus, *Florentiam* suum detrectantem Imperium obsidere contendit. Cuius dum impugnationi intenderet, obsessique, præsertim de vulgari populo, fame premerentur, in sacro Assumptionis Dominæ nostræ die Veneris, pro deuotione sua Sacramento altaris volens refici, per hostiam sibi pro Sacramento, per quendam fratrem Ordinis, vt fama fert, Prædicatorum ministratam, venenatus, siue vt aliorum habet verior assertio, naturali ægritudine de pustula sub dextri cruris genu exorta, quæ anthrax vocatur, vexatus, apud *Bonum Conuentum* pagum, duodecim miliaribus à *Senis* distantem, occubuit.

hostia venenata accepta moritur.

Cuius morte secuta, *Florentiæ* ciuitatis obsidio soluta est, & cadauer suum *Pisas* delatum, in *Pisarum* maiori Ecclesia, magnifico & Excellentiæ Imperiali conuenienti cultu, sepulturæ mandatum est. Post cuius mortem varia gerebantur in terris Imperii disturbia. Vir nunquam elatus prosperitate, nunquam deiectus aduersitate. Imperauit annis circiter quatuor, mensibus octo, & diebus decem & octo.

1313. eiusque filius à Bohemis Regno pellitur.

Ioannes insuper filius suus *Bohemiæ* Rex, ex eo tempore insanire & insolescere, *Bohemiæ* Barones, Proceres, milites, & Nobiles contemptui habere cœpit, præferens illis quoslibet *Almanos*, & vniuersos *Bohemos* habens ludibrio, conferens officia & Magistratus in *Sueuos* & *Rinenses*, *Bohemos* ab eis excludens. Eam contumeliam *Bohemi* iniquo animo vt par erat ferentes, ipsum de Regno *Bohemiæ* turpiter eiiciunt & propulsant, Regina *Bohemiæ Elisabeth* in *Praga* apud se retenta.

Clemens V. Papa moritur,

Apud castrum *Maurum* supra *Rhodanum*, *Clemens* Papa quintus moritur, & inde corpus suum transportatum fuit *Carpentoratum*, vbi curia fuit; & exinde *Vasconiam* transuectum, sepultum est in Ecclesia *S. Mariæ* de *Vyesta* *Vaszatensis* diœcesis, in villula minus insigni. Sedit annis octo, mensibus decem, diebus quindecem. Qui *Petrum* de *Morono*, olim *Cœlestinum* Papam sub nomine Beati *Petri* canonisauit.

& sedes vacat biennio.

Et vacauit sedes annis duobus, mensibus tribus, diebus septemdecem. Nam licet Cardinales numero viginti tres morte *Clementis* secuta, apud *Carpentoratem* ciuitatem conclaue ingressi, ad Electionem futuri Pontificis procedere statuissent, discordiis tamen subortis, electionem irritam reliquerunt. Et vacauit sedes annis duobus, mensibus tribus. Hic composuit *Clementinas*.

1314. Magister Prussiæ prohibet dari decimas manipulares,

Non contentus *Carolus Prussiæ* Magister, & Ordo Cruciferorum temporali Dominio terræ *Pomeraniæ*, Duci *Wladislao Loktek* contra ius fasque violenter ablato; in ea quæ Diuinitati & Ecclesiis dicata sunt, famescentem ambitionem extendit, & decimas quidem omnium frugum, quæ iuxta consuetudinem Patriæ vetustam in manipulis Archiepiscopo *Gnesnensi* & *Wladislauiensi Posnaniensique* Episcopis, cæterisque monasteriis, Prælatis, & Beneficiatis diœcesum prædictarum, annis singulis soluebantur, abrogat, & in pecuniales, vix vicesimam partem eorum, quæ prius importabant, valentes, reducit. Prohibens de quolibet manso culto & possesso, de quo ante occupationem suam decima manipulatim soluebatur, nonnisi duos scottos, vsuales pro decima per colonos reddi. Sua verò & omnium Commendatorum, atque terrigenarum prædia, à solutione cuiuslibet decimæ etiam pecunialis decernit esse penitus libera & exempta. Quasdam insuper villas Ecclesiarũ, & monasteriorũ diœcesum prædictarũ proprietati & Dominio suo applicat & vsurpat. Ex quo nimirum Archiepiscopales, & monasteriorum, aliorumque beneficiorum

1314.

inferiorum introitus plurimum extenuati, & in perpetuam quandam maciem redacti sunt. Nonnulla quoque beneficia cum titulis suis periêre. Verum etsi *Gnesnensis* Archiepiscopus, *Wladislauiensis* Episcopus, in cuius diœcesi ferè vniuersa terra *Pomeraniæ* consiltit, *Posnaniensis* etiam Episcopus, & alii monasteriorum & beneficiorum rectores, defensione ecclesiastica vsi, Magistrum & Ordinem in genere & specie, villarumque rusticos, pro tam enormi iniuria, & beneficiorum suorum læsione, censuris Ecclesiasticis percellerent, subiiciendo etiam quædam loca Ecclesiastico interdicto: Magister tamen & Ordo appellationibus ad Sedem Apostolicam interpositis se tuebantur, & rigorem censurarum eludebant. Atque sub huiusmodi appellationum præsidio, continuatis ausibus, in vsurpationem eorum, quæ iuris Diuini & Ecclesiarum erant, vehementius grassabantur: non cum hominibus tantummodò, sed cum ipsa quoque Diuinitate & Cœlicolis in explementum suæ auaritiæ bellum gesturi. Ea quoque tempestate *Culmensis* Ecclesia in pluribus & notabilibus villis, quæ illi Regum & Principum *Poloniæ* munificentia donauerat, per Magistrum & Cruciferos damnabiliter spoliata est.

Duo Romanorum Impp. eliguntur,

Electores Imperii, pro eligendo Imperatore, post mortem *Henrici*, agentes in *Frankford* supra *Magum* conuentum, in diuersa vota scissi, discordem electionem conficiunt. Et Archiepiscopus quidem *Coloniensis*, *Henricus Rudolphus Palatinus Rheni* & *Saxoniæ* Dux, *Fridericum Austriæ* Ducem, *Alberti* olim *Romanorum* Regis filium; altera vero pars, videlicet *Ioannes Bohemiæ* Rex filius *Henrici* Imperatoris, *Petrus Moguntinus*, *Balduinus Treucrensis* Archiepiscopi, & *Voldemarus Brandeburgensis* Marchio, *Ludouicum* Ducem *Bauariæ* in Regem *Romanorum* eligunt. Et *Ludouicus* quidem *Bauariæ* Dux, per Electores partis suæ *Aquisgranum* deductus, a *Moguntinensi* Archiepiscopo *Petro* coronatur. *Fridericus* autem *Austriæ* Dux ab *Henrico Coloniensi* Archiepiscopo *Bunæ* coronationis suæ accepit insignia. Ex quo Imperii Principibus in duas partes diuisis, & vnoquoque suam partem enixè promouente, varia hinc inde inter partes consurgebant bellorum discrimina. Prælio autem campestri inter *Ludouicum Bauariæ*, & *Fredericum Austriæ* propè *Moludorff* commisso, quamuis à parte vtraque acerrimè æquo Marte aliquantulum pugnatum est, (nam vtraque pars cum magnis copiis in prælium descenderat) *Ludouico* tamen Duci *Bauariæ*, quem *Ioannes Bohemiæ* Rex cum gentibus suis *Bohemis* personaliter adiuuabat, cessit victoria adeo insignis, prospera & famosa, vt etiam *Fredericus Austriæ* Dux competitor suus in *Romanorum* Regem electus, captus, & viuus in suam potestatem veniret.

obtinet tamen Ludouicus Bauarus.

Ab eo quoque tempore *Ludouicus Bauariæ* Dux possessionem eorum, quæ Imperio debebantur, sortitus, *Romanorum* Regnum securiùs liberiusque administrauit. *Fredericum* autem *Austriæ* Ducem, competitorem suum, de iure Regni, & munitionibus, quæ suæ obedientiæ erant cedentem, iuramento fidelitatis & subiectionis ab eo exacto, a captiuitate absoluit.

1314. Duo cometæ

Circa Natale Domini cometes apparuit, cursumque suum circa polum in nocte faciens, longam comam suam nunc in occidentem, nunc in orientem, aliquando verò ad austrum & aquilonem porrigebat: durauitque vsque in finem mensis Februarii. Paullo post apparauit & alter cometes in parte orientali, qui sicut erat priori loco par, ita & duratione. Tres etiam simul Lunæ in cœlo apparuere.

& tres lunæ apparuere.

1315. Fames in Polonia.

Bellis externis & commotionibus domesticis paulisper in Regno *Poloniæ* sedatis, fames omni bello atrocior *Poloniæ* regiones inuasit. Dum etenim, niuibus vltra solitum terram occupantibus, dies veris superuenissent, fruges terræ mandatæ, a calore vernali paludamento niuis opertæ, depastæ & extinctæ sunt. Ex qua cœli inclementia, contagio famis ad vniuersos perueniens, plures ex agrestibus afflixit, plures atrocitate suâ confecit, tam senes quàm impuberes.

Henrici Ducis Wratislav. filii Ducatus inter se partiuntur.

Annos pubertatis *Henricus* & *Wladislaus* Duces, filii *Henrici* quinti Ducis *Wratislauiensis*, transgressi, seniorem fratrem suum *Boleslaum* scientes cœptam prodigalitatem in donando & expendendo non remisisse, *Wratislauiensem* Ducatum magna importunitate obtinuerunt sibi partiri, quatenus fraterna prodigalitas in solius *Boleslai* verteretur, non in commune discrimen. Iuxta autem numerum Ducum, tres designatæ sunt partes, vna *Wratislauiensis* secunda *Legnicensis*, tertia *Brigensis*: ea tamen conditione appositâ, quòd is qui *Wratislauiensem* portionem sortiretur quadraginta octo marcarum: is vero qui *Legnicensem*, triginta duo Marcarum millia, ei soli, cui *Brigensis* obtingeret, propter inæqualitatem portionum, esset superadditurus. Quod cum à Ducibus probatum fuisset *Boleslaus* ad habendas pecunias aspirans, *Brigam* præter sortem accipit. Reliqui duo *Henricus* & *Wladislaus* sortiri designatas portiones iussi, *Henrico* obuenit *Wratislauiensis*, *Wladislao Legnicensis*. Et *Henricus* quidem *Wratislauiensis*, Dux, pecunia apud militares & ciues *Wratislauienses* mutuata, fratrem suum *Boleslaum Brigensem* Ducem, quadraginta octo millibus marcarum iuxta ordinationem diuisionis contentauit. Dux verò *Legnicensis Wladislaus* natu iunior, & qui in Ecclesiasticam sortem aspirans in Subdiaconi gradum erat promotus, non valens pecuniam acquirere, *Legnicensem* ciuitatem

1315.

tatem *Boleslao* fratri Duci *Brigenſi* in triginta duobus millibus marcarum obligat. Cum quo velut germano & manere, & cibum capere, & conuerſari vnâ ſimul in *Legnicza* cœpit.

Samogithæ

Exercitu forti & numeroſo *Samogithæ* congeſto, ſubito *Ragnetham* aggreſſi, obſidione cingunt. Pro quorum repulſione etſi Cruciferi & cæteri *Ragnethæ* defenſores, vario congreſſu adniterentur, victi tamen & cæſi à *Samogithis*, dimicationem, tueri tantummodò mœnia contenti, omittunt. *Samogithæ* etſi longum tempus in obſidendo exegiſſent, cum caſtri expugnationem intelligerent, quod probè a Cruciferis defenderetur, difficilem, conculcatis ſegetibus, quæ vsque ad maturitatem pertigerant, omnia etiam in circuitu vaſtant & exurunt, ac in domos regrediuntur. *Samogiticum* cœptum *Lithuaniæ* Dux *Vithenen* adiuturus, cum frequenti *Lithuanorum*, *Samogitarum*, & aliarum gentium numero in *Pruſſiam* veniens, caſtrum *Chriſtimemel* obſidione vallauit. Ad cuius expugnationem proiectione bombardarum decem & ſeptem diebus varios conatus intendit. Dum autem ducenti milites ab *Henrico Pruſſiæ* Magiſtro miſſi penetrare, & ad obſeſſos ingredi omni ingenio contenderent, à *Lithuanis* cæſi, & vsque ad vnum omnes obruti ſunt. Id vbi Magiſter *Henricus* comperit, contractis tam equeſtribus quàm pedeſtribus copiis ſex millium armatorum, aduerſus illum ire pergit. Sed *Lithuanorum* Dux certior ab exploratoribus factus, Magiſtrum *Pruſſiæ* aduentare, obſidione ſolutâ, in ſua ſe recepit. Quem Magiſter *Henricus* conſequi non valens, in terras nihilominus hoſtiles *Lithuaniæ* ſe contulit, & plures de *Lithuanis* aut occidit aut capit. Regreſſusque ad caſtrum *Chriſtimemel*, quicquid per barbaros erat ruinatum inſtaurat.

& Lithuani Pruſſiam,

Pruſſi vaſtant Lithuaniam.

1316.

Maturum & longa expectatione digeſtum tempus, diuiſione præſertim inteſtina, ex morte *Henrici Sleſiæ* & *Glogouienſis* Ducis ſublata, & terris *Maioris Poloniæ*, videlicet *Poſnanienſi* & *Caliſſienſi*, in vnam Monarchiam, a qua viuente *Henrico* Duce *Glogouienſi* prædicto, peſtifero ſchiſmate exciderat, reductis, *Wladislaus Loktek* Dux, Dominus & Monarcha Regni *Poloniæ* aduenisse ratus, quo eidem Regno ſui decoris & excellentiæ poſſit reſtitui imago. Simul quoque de recuperatione terræ *Pomeraniæ*, de qua ſuper Eleemoſynarios ſuos fratres Cruciferos de *Pruſſia* ſpoliatum gemebat, ſollicitus, communicato Prælatorum & Baronum Regni *Poloniæ* conſilio, *Geruardum Wladislauienſem* Pontificem, virum ſingularis & raræ prudentiæ, & feruentiſſimum patriæ, ad cuius commoda ſeſe natum educatumque depromebat, amatorem, ad Summum Pontificem *Ioannem* vigeſimum ſecundum, in *Auinione* tunc tenentem Sedem (qui poſt biennalem Sedis Apoſtolicæ, propter diſcordiam inter Cardinales exortam, vacationem eo anno electus fuerat) decreuit mittendum; ſuapte legationis huiusmodi munus, ad reſcindendas & patriæ & ſuæ *Wladislauienſis* Eccleſiæ graues atrocesque iniurias à Cruciferis de *Pruſſia* illatas, & dietim exuberantes, depoſcentem. Huic in inſtructionibus mandatum eſt, vt Ducem *Wladislaum Loktek*, cui ferè omnium Ducatuum Regni *Poloniæ* ceſſit ſucceſſio, ſtrenuitate & animoſitate ſublimem, induſtria verò, prouidentia, diſciplinaque militari, cæteros ſuæ ætatis Duces excellentem, Summus Pontifex, Statui Regni *Poloniæ* multipliciter collapſo, ex coronatione huiusmodi contra barbaros & vicinas nationes illud infeſtantes, priorem reſumpturo vigorem. Item vt Magiſtrum & ordinem Cruciferorum de *Pruſſia*, terram *Pomeraniæ* nuper per violentiam a Regno *Poloniæ* abſtractam & temerè occupatam, reddere, & de illa cedere Apoſtolica authoritate compelleret. Hæc enim via, Regno *Poloniæ* ſuperioribus guerris & inteſtinis diſſidiis debilitato & quaſſato, nondumque in robur virile erecto, pro recuperatione terræ *Pomeraniæ*, aptior commodiorque viſa eſt: nec occupatio dictæ terræ, dum armis & materiali gladio expediri reſcindique pro illa tempeſtate non potuit, ſaltem in Eccleſiaſtico gladio, præſertim ne per diuturnitatem ſeneſceret, reſcinderetur. Cruciferi quoque noſſent acceptam iniuriam, & terræ *Pomeraniæ* occupationem *Polonis* curæ eſſe, & ex cordibus animisque eorum nunquam abolendam. Inſtructionibus autem verbo datis, etiam literæ Prælatorum & Baronum Regni *Poloniæ*, ad Summum Pontificem & Cardinalium cœtum titulatæ, ſuperadditæ ſunt, vt magnitudinem earum rerum, pro quibus *Gerwardus Vladislauienſis* Epiſcopus mittebatur, & feruorem mittentium, ſermonis & ſcripturæ geminatio teſtaretur.

Wladislaus Loktek

Wladislauienſem Epiſc. ad Papam, mittit,

1316.

petens coronã regiam.

Quamuis poſt obitum *Clementis* quinti Cardinales ad ſubſtitutionem Summi Pontificis proceſſuri, conclaue apud *Carpentoratum* ingreſſi fuiſſent, ob grandem turbationem illic exortam inde receſſerant, & in diuerſis ciuitatibus aut villis amplius quàm annis duobus ſtabant: Diligentia tamen *Philippi* Comitis *Pictauienſis* fratris Regis *Franciæ*, qui ſuper his anno & dimidio laborauerat, apud *Lugdunum* congregati, & in conuentu Fratrum Prædicatorum, in vigilia S. Apoſtolorum *Petri* & *Pauli* incluſi, quadrageſima die, videlicet ſeptima menſis Auguſti, ab incluſione *Iacobum* de *Cathurto*, ex Patre *Arnoldo* Epiſcopum *Portuenſem* Cardinalem, concorditer eligunt, qui *Ioannes XXII* eſt appellatus; Nonis Septembris in *Lugdunenſi* Eccleſia coronatus, ex *Lugduno* curiam in *Auinionem* traiecit, & Sanctum *Ludouicum* Epiſcopum *Theloſanum* Ordinis Minorum, filium *Caroli* ſecundi *Siciliæ* Regis, & patruum germanum *Ludouici Hungariæ* & *Poloniæ* Regis canoniſat ſeptimo Idus April. apud *Auinionem*. Anno quoque ſequenti Prædeceſſoris ſui *Clementis* conſtitutiones ordinat publicari, & ad ſtudia generalia transmitti. Anno verò milleſimo tricenteſimo vigeſimo, quindecimo Calendas Maii, Beatum *Thomam Euſodenſem* Epiſcopum, Theologiæ & Canonum Doctorem canoniſat. Huius tempore *Ludouicus* Dux *Bauariæ* in *Romanorum* Regem electus, miſſis ad *Ioannem* Papam Nunciis, rogabat vt *Romam* ad coronandum eum perſonaliter venire dignaretur. Sed Papa *Ioanne* iuſtam excuſationem opponente, *Ludouicus* ipſe in coleram, de conſilio ſuorum & quorundam *Romanorum*, abſentiam Papæ moleſtiùs ferentium, Antipapam alium creauit, appellauitque *Nicolaum*. Quem *Ioannes* Papa legitimus, propter ſcandalum & errorem ſchismatis, ex malignitate inductum, anatematiſauit, vnà cum præfato *Nicolao* Antipapa & ſequacibus ſuis: *Bauariæ* terram Eccleſiaſtico ſubiiciendo interdicto.

Ioannes XXII Papa eligitur.

1316.

Cui Ludouicus Imp. Antipapam conſtituit.

Marſchalcus *Pruſſiæ Henricus* de *Płock*, *Saxo* genere, ex proprio tantummodo milite exercitu collecto, *Lithuaniam* ingreſſus, diſtrictum *Paſzow* vaſtat & exurit. Et quingentis *Lithuanis* captis, in *Pruſſiam* regreſſus, plures milites ex *Rheno* in *Kinsberg*, gratia exercendæ in barbaros militiæ, offendens, alteram illicò in *Lithuaniam* expeditionem egit; diſtrictumque *Medeniki* ingreſſus, caſtro *Biſen* conquiſito & exuſto, octoginta quoque *Lithuanis*, qui illic reperti erant, necatis, etiam diſtrictum *Myednicenſem* continuâ vaſtatione & incendiis redegit in fauillam. Magiſter deinde *Pruſſiæ Henricus* cum maioribus copiis *Lithuaniam* repetens, caſtro inferiori *Gedemin* expugnato & exuſto, cum ſuperius probè defenderetur, dum *Lithuanos* ad congreſſum intelligeret elici non poſſe, exercitu quadrifariam diuiſo, populationem, vaſtationem, & incendia, iuſſit latiùs extendi. Quo effectum eſt, vt plures numero diſtrictus *Lithuanorum* ad eam diem intacti, & incenſi ſunt, & captiuorum longus ordo congeſtus. Dum autem ſpoliis & captiuis Chriſtianorum exercitus ſubfarcinatus ex *Lithuania* rediret, *Pruſſiæ* Marſchalcus pedibus iter, quo propoſitum ſuum fieret ſecretius, conficiens, ad *Indegin* caſtrum diluculo perueniens, illud ſe arbitrabatur facilè, ob torporem & neglectum *Lithuanorum* intercepturum. Sed dum ſpe ſua fruſtratus, caſtro tantummodo inferiori exuſto, regrederetur ad ſuos, à *Lithuanis* illum perſequentibus inuaſus eſt. Multis autem vtrinque occiſis, hi qui de parte Marſchalci fuerant, denſitate ſyluarum tecti, manus *Lithuanorum* effugiunt. Frugibus autem ad maturitatem pertingentibus, intrat iterum Marſchalcus *Lithuaniam*, & duobus caſtris *Piſthin* & *Indegin* expugnatis & exuſtis, omnia etiam ſata aut conculcat, aut adurit. Eam vlturus moleſtiam *Dauid* Præfectus caſtri *Lithuanorum Garthin*, cum octingentis armatis *Pruſſiam* inuadens, diſtrictum *Vonſtorff*, agendo cædes, ſpolia, & captiuitates hominum, deuaſtat. Hunc Commendator de *Capiow*, dum rediret, conſecutus, certamine inito, & captos ab eo liberat, & quinquaginta quinque occiſis, cæteros in fugam agit.

Variæ vaſtationes Pruſſiæ & Lithuaniæ.

1317.

Cognito Magiſter & Ordo Cruciferorum de *Pruſſia Geruardum Wladislauienſem* Epiſcopum, ad Summum Pontificem, & pro decernenda coronâ Duci *Wladislao Loktek*, & ad querendum de eorum temerariis auſibus & malefactis *Auinionem* tranſiſſe, cœperunt vehementer ſolliciti eſſe, vt vtriusque rei impedirent conſumationem. Et exactione quidem vniuerſis terris, quas occupauerant, conſtitutâ, pro adminiſtrandis & exequendis his, quæ aduerſus miſſionem *Geruardi* præparauerant, de vnicâ terrâ *Pomeraniæ*, quamuis ex recenti bello languida & pannoſa, ſcotum vſualem a marca exigendo, triginta millia marcarum feruntur habuiſſe. His quidem & aliis pecuniis ex portu *Gdanenſi* & mercibus naufragio periclitatis, quas lege, quæ appellatur *Rhodia*, ex tunc vſurpare cœperunt, ſub breuiuſculo tempore res eorum coaluerunt, creueruntque in immenſum. Creſcentibusque opibus, animus ſuapte temerarius & inſolens, in maiorem ſuperbiam erigebatur. Miſſis itaque in *Auinionem* Nunciis, qui propoſitiones & querelas Regni *Poloniæ* friuolis & ſiniſtris reſponſis eliderent, alios Nuncios ad *Ioannem Bohemiæ* Regem, cum donariis & largitionibus magnæ importantiæ transmittunt, eumque pretio & precibus ſollicitant, & facilè inclinant, *ne in Regno Poloniæ patiatur Wladislaum Loktek in Regem erigi, hoſtem illum ſuum & Regni ſui futurum habiturus, præſertim cum & ipſe poſſit ius Regni Poloniæ iuſtius quàm Wladislaus petere, ratione conſortis ſuæ Eliſabeth, quæ erat filia Venceslai Bohemiæ & Poloniæ Regis, illum legitimè contingente.* In hanc ſententiam Nuncii Regis *Bohemiæ Ioannis*, *Auinionem* miſſi, petitionem Regni *Poloniæ* per *Geruardum Wladislauienſem* Epiſcopum factam, priuatim & publicè impediunt, & pluribus reſpectibus Regnum *Poloniæ* ad *Ioannem Bohemiæ* Regem, qui etiam illius titulo in hanc diem fungebatur, aſtruunt deuolutum: offerentes *ſe loco & tempore, ſingula quæ propoſuerant, & allegauerant, probaturos.*

Magiſter Pruſſiæ

Ioannem Bohemiæ Regem ad petendam Poloniæ coronam inſtigat.

Electus propter multiplices transgreſſiones iuſtas & legitimas, *Ioannes* Comes de Lucem-

Ioannes Comes Lucem-

1317.

Lucemburg Bohemiæ Rex, à Baronibus & Militibus *Bohemiæ*, eiectionem suam ignominiosam vlturus, contractis *Almanorum* & signanter *Sueuorum* auxiliis, adiuuante etiam illum *Boleslao Brigensi* & *Legnicensi* Duce, *Bohemiam* ingreditur, & eam igne, spoliis & cæde peruastat. Cui *Guilhelmus Zaiacz* occurrens, primùm *Sueuos* confligit: deinde & *Ioannes Bohemiæ* Regem auxiliis *Sueuorum* nudatum, expellit. *Ioannes* ipse Rex pro hoste *Bohemorum* iudicatus, qui *Teutones* in primis haberet acceptos, Regnumque *Bohemiæ* multis expost calamitatibus subiacuit, & omnium ferè *Bohemorum* odiis in eum concitatis, pluribus contumeliis & probris, auditio sua & nomen per *Bohemorum* Proceres lacerabatur. Subibat quoque animos *Bohemorum* magna pœnitudo, quòd virum *Almanici* sanguinis, suapte sibi & linguagio eorum *Slauonico* infestum, scabrosis quoque moribus plenum, in *Bohemiæ* Regem delegissent, iam tunc in eorum perniciem grassantem, & amplius, nisi sibi consuluerint, grassaturum.

Bohemiam vastat. Sed a Guilhelmo Zaiacz profligatus eiicitur.

Fames in Polonia.

Tanta eo anno fames *Poloniam* & *Bohemiam* inuasit, vt matres filios angustiatæ comederent. Lupi insuper famem euasuri, in obuios quosque etiam tensas portantes balistas, irruerent, & peruictos edacissimè deuorarent.

Quindecima die mensis Decembris, *Maria* consors *Caroli Hungariæ* Regis, & filia *Casimiri Poloniæ* Ducis *Theszyensis* & *Bithomiensis*, in *Themeszwar* moritur, & in *Alba Regali* sumptu Regio tumulatur. Cuius morte secutâ *Carolus Hungariæ* Rex, *Beatricem* filiam *Henrici Romanorum* Imperatoris, & germanam *Ioannis Bohemiæ* Regis, in secundum matrimonium superduxit. Quæ & ipsa vix vno anno vitam producens, fatis intercepta, apud *Varadinum* sepelitur.

1318.

Wladislaus Legnicensis Dux Ducatum suum recuperaturus, expeditionem parat

Tactus grandi & intrinseco dolore *Wladislaus Legnicensis* Dux, filius *Henrici* quinti *Wratislauiensis* Ducis, quòd sortem suam & Ducatum *Legnicensem*, germano suo Duci *Boleslao Brigensi* in triginta duobus marcarum millibus, vigore diuisionis inter fratres celebratæ, debitarum obligasset, cum eo pannoso & egeno existente, *Boleslaus* & *Legnicensem & Brigensem* sortem haberet possessam, guerrandum contra *Boleslaum Brigensem* Ducem fratrem suum, iniquorum consultorum seductus consilio, duxit: ratus per guerram fratrem *Boleslaum*, & debitum relaxaturum pecuniarum, & fratri de *Legnicensi* Ducatu cessurum. Quantis itaque potest amplioribus, & *Legnicensem* proprium, & *Brigensem* fraternum Ducatus, rapinis, spoliis, incendiis, & prædis deuastat. Cuius temeritati *Boleslaus Brigensis* Dux validam resistentiam opponens, cum milite præstaret, sumptu & armis, conatus suos perfringit. Et sæpius fusum fugatumque, tandem comprehendit, & in carcerem in *Legnicensi* castro coniectum, dimidio anno in pedibus & manibus alligatum, detinet captiuum. Agentibus deinde communibus amicis, fit reconciliatio inter eos, eo pacto & conditione, *vt Boleslaus Brigensis Dux, Legnicensem Ducatum in pecunia sibi decreta teneat, & Wladislao fratri annis singulis octingentas marcas, quibus statum suum ducere possit, soluat.* In hoc fœdus à captiuitate *Wladislaus Legnicensis* Dux solutus, de his quæ pepigerat seruans, *Boleslaum Brigensem* Ducem, asserens illum largas & multiplices largitiones promisisse, grauiter & molestè impetit. Quo promissionem negante, coactus est *Boleslaus Brigensis* Dux, arbitris & Baronibus communibus decernentibus, per triplex iusiurandum facere purgationem. Dum itaque *Wladislaus Legnicensis* Dux, secus sibi omnia cessisse quàm sperauerat vidisset, frenesim hausit, & delirans, militi cuidam, qui castrum *Horusberg* situm in montibus habebat, se adiungit, & ex castro huiusmodi cum exiliatis, profugis, & ære alieno grauatis, prædas agere in *Legnicensi* & *Brigensi* Ducatibus cœpit. Sed dum in villas *Iankow* & *Virbin* in terra *Brigensi* sitas, spoliaturus illas, impetum fecisset, à rusticis, qui pro suâ securitate centum armatos conduxerant, captus est cum viginti complicibus, & *Boleslao Brigensi* Duci præsentatus. Qui cum illum in vincula trusum anno integro in *Legnicensi* castro detinuisset, tantam tamque ingentem frenesim induit, vt se ipsum & singulos sibi ministrantes conaretur occidere, nemoque illi auderet appropinquare. Mitigata tandem frenesi, à vinculis dimissus, nunquam stabilem tenuit gradum, sed delirantis in modum, cum vno vel duobus comitibus, nunc apud Ecclesiasticos, nunc militares aut Sculteto hospitatus vehebatur: Sub hac quoque mentis alienatione & insania aliquanto tempore versatus, ad animi tandem sui competentiam redierat.

1318.

Opponente *Gerardo Wladislauiensi* Episcopo in Curia *Romana* tunc in *Auinione* constituta, super iniuriis Ecclesiæ suæ, à Magistro & Ordine de *Prussia*, debitam defensionem, & prædictos Magistrum & Ordinem cum propositionibus publicis, in Apostolico consistorio editis, tum monitoriis pœnalibus à Sede Apostolica in restitutionem eorum, quæ in decimis & villis, mensam *Wladislauiensem* contingentibus in terra *Pomeraniæ* occupauerant, decretis, debitâ animaduersione

1318.

Magister Prussiæ Procuratorem Episc. Wladislau. captiuat, quem trecentis marcis acceptis a captiuitate soluit.

percellente, Magister & Cruciferi, cum in Episcopum sæuire non possent, in suos conceptam depromunt crudelitatem, & *Paulum* eiusdem *Geruardi* Episcopi in terra *Pomeraniæ* Procuratorem in villa *Sokowo* captiuant, & carcerali deputatum custodiæ, longo tempore tormentant. Qui diros cruciatus & captiuitatis molestias volens euadere, trecentas marcas pro sui liberatione iuxta depactationem, numerata Magistro persoluit. Conceperat enim Summus Pontifex *Ioannes* vigesimus secundus, & ex *Geruardi Wladislauiensis* Episcopi, & aliorum multorum instructione graue odium in Crucifericum Ordinem, pluribus præuaricationibus laborantem: adeoque illum execrabatur, quòd illum iuxta ac Templariorum exterminare disponebat.

Io. Abrahæ Płocensi Ep. succedit Florianus.

Absumitur eo anno *Ioannes Abrahæ Płocensis* Episcopus: octo annis in Pontificatu exactis, & iusto ordine apud *Płocensem* Ecclesiam sepultus, *Florianum* de *Kosczielecz* natione *Cuiauiensem* habuit successorem: ex peste epidimiæ infectus, quæ vniuersum *Polonicum* Regnum grandi infestatione vexabat. Erat autem *Florianus* ipse genere nobilis, de stirpe & domo *Aceruorum*, electione Capitularium substitutus, & a *Ianislao Gnesnensi* Archiepiscopo confirmatus & consecratus, de speciali annuentia & fauore *Venceslai* aliàs *Vankonis Masouiæ* Ducis.

Solutio denarii S. Petri.

Solutio denarii *Petri* pro lampadibus, per *Casimirum* primum Regem *Poloniæ*, *Romanæ* Ecclesiæ & eius Pontifici repromissa, quæ in id tempus perfunctoriè reddebatur, Collectoribus Apostolicis agentibus, innouata est. Licet enim ab exordio institutionis ipsius de domo & familia qualibet tres tantummodò denarii vsuales, & auenæ cribrum, soluerentur, huiusmodi tamen consuetudine abrogatâ, sancitum est, vt de quolibet capite, coloni & rusticani homines, vnum denarium vsualem annuatim exoluant. Quæ etiam in diem hanc, & vsque in ætatem nostram continuatur.

1319.

Pontifex Rom.

Propter obiecta Ioannis

Concertatione super iure & titulo Regni *Poloniæ*, coram *Ioanne* Papa vigesimo secundo, & Consistorio Apostolico, per *Geruardum Wladislauiensem* Episcopum, pro *Wladislao Poloniæ* Duce & Monarcha; & Nuncios *Ioannis* Regis *Bohemiæ*, in longum progressâ; quamuis allegationes pro parte *Ioannis* Regis *Bohemiæ* præpositæ, fuissent per *Geruardum Wladislauiensem* Episcopum sufficienter ad plenum confutatæ, & præfatus *Geruardus* Episcopus, etiam post Nunciorum Regis *Bohemiæ* ex *Auinione* discessum, solicito studio Summum Pontificem & Cardinales de decernenda sibi pro *Wladislao Loktek* corona sollicitaret; Papa tamen nolens esse *Ioanni* Regi *Bohemiæ*, qui cum *Francorum* Rege *Philippo* affinitatem iungens, filiam eius filio suo *Venceslao* acceperat, & in Curiam *Francorum* Regis educandam tradiderat; vbi mutato nomine, *Caroli* nomen est sortitus; molestus, a decreto quidem, super quo nomine Regni *Poloniæ* instabatur, abstinuit, literas tamen, quibus Prælatorum & Baronum *Poloniæ*, animi, dubietatis caligine dispulsa, in coronationem Ducis *Wladislai* prouocarentur, eisdem *Poloniæ* Prælatis & Baronibus *Poloniæ* scripsit: Se quidem de non dato decreto excusans, Prælatorum verò & Baronum *Poloniæ* mentes ad celebrandum coronationem *Wladislai* Ducis, subtilius celaturis, & quid fieri vellet redolentibus, inflammans. Super quo & *Geruardus Wladislauiensis* Episcopus, negotii præfati feruentissimus promotor, schemate largiori Apostolicam habens exploratam voluntatem, Ducem *Wladislaum*, Prælatosque & Barones *Poloniæ*, per literas & Nuncios commonefecit, cùm suam residentiam apud curiam *Romanam*, donec negotia Regni & Ecclesiæ votiuum sortirentur effectum, ipse firmauerat, quatenus sine cunctatione aliqua coronationem Regiam felicem habituram exitum expediant & peragant. Super autem terræ *Pomeraniæ* occupatione, Papa rescriptum Archiepiscopo *Gnesnensi*, *Posnaniensi* Episcopo, & Abbati de *Mogilno* transmisit. Mandans *vt summariâ informatione acceptâ, si Magistrum & Ordinem Cruciferorum terram Pomeraniæ occupare repererint, eos ad restitutionem per censuram ecclesiasticam, cum brachii secularis inuocatione compellant.* Quæ omnia vt ad liquidum possint à succedentibus ætatibus agnosci, & nullo pacto aut ingenio in dubium reuocari, vtriusque Rescripti Apostolici continentiam, fidem his, quæ referimus, daturam, adiecimus. *Ioannes Episcopus Seruus Seruorum Dei. Venerabilibus Fratribus, Archiepiscopo Gnesnensi, eiusque Suffraganeis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Dudum Venerabilis Frater noster Geruardus Episcopus Wladislauiensis, Vester, & dilectorum filiorum vestrorum Abbatum, monasteriorum, Priorum, Prædicatorum, & Gardianorum Minorum Ordinum, & conuentuum eorundem: nec non Capitulorum, Ecclesiarum, ac nobilium virorum, Ducum, Comitum, Baronum, ac Vniuersitatum, ciuitatum, & castrorum, per Regnum Poloniæ consistentium, Nuncius, ad hoc specialiter deputatus, & destinatus, ad præsentiam nostram accedens, Nobis Vestras, & eorum literas præsentauit: per quas Apostolatui nostro inter cætera significare curastis, quòd ab olim post obitum claræ memoriæ Regis Poloniæ, qui tunc seditionibus ac dissidiis, ac guer-*

1319.

Bohemiæ Regis

Wladislaum nolens promouere

scribit literas satis honestas.

1319.

guerrarum diſcriminibus inteſtinis, inter ipſius habitatores Regni, peccatis exigentibus, ſuſcitatis, Regni Status eiusdem, quod ſolebat florere diuitiis, tam propter hoc, quàm etiam propter crebros Tartarorum, Lithuanorum, Ruthenorum, & aliorum Paganorum incurſus, qui Polonorum gentem quaſi nonnullam deſidem, captiuam diuerſis vicibus abducentes, in miſerabilem redegerant ſeruitutem, & lumine fidei derelicto, in noſtri contumeliam Redemptoris, Idololatriæ ſeruire cogebant; nec non propter occupationes diuerſarum Regni eiusdem partium, & locorum defenſore carentium, quæ nonnulli alienigenæ violenter inuaſerant, erat grauiſſimâ depreſſione collapſum. In Eccleſiis verò, monaſteriis, & aliis Deo dicatis locis, fidelium deuotione conſtructis, in quibus deuotis laudibus colebatur omnipotens, cultus Diuini Nominis neglectui tradebatur; quorum aliqua ſpeluncæ latronum effecta, aliqua ſolitudini derelicta, & ipſorum multæ ruinæ vaſtatibus ſubiacebant. Adiicientes nihilominus in literis ſupradictis, quòd niſi per prouidentiam Sedis Apoſtolicæ, & circumſpectionem ſuper his occurreretur celeriter remedio opportuno, veriſimiliter poterat formidari, ne terra ipſa ad exinanitionem irrecuperabilem deueniret. Propter quod tam vos per Epiſcopum, & literas ſupradictas, quàm idem Epiſcopus per ſe ipſum, cum multa inſtantia nobis ſupplicaſtis: vt cum Regnum ſupradictum eſſet nobis & Romanæ Eccleſiæ, nullo mediante ſubiectum, & in ſignum ſubiectionis huius, cenſus qui denarius Beati Petri vocatur, nobis & eidem Eccleſiæ deberetur eiusdem Regni, aperientes viſcera pietatis, & eius calamitatibus ac preſſuris, paterno compatientes affectu, & illud clementis propitiationis oculis intuentes, de tali Rege prouideremus, eidem qui ſe patenter oſtenderet exemplum, qualiter ſubditos oporteret per iuſtitiæ ſemitas ambulare, quique in potentia virtutis Altisſimi dirigeret indirecta, inſolentes reprimeret, & reſtauraret deperdita, dictumque Regnum tantæ calamitatis anguſtiis, quibus ſubiicitur inceſſanter, Deo auxiliante ſubductis, ſtatum reſumeret quietis & dulcedinis primitiuæ, dilectum filium nobilem virum Wladislaum, Cracouienſem, Sandomirienſem, Siradienſem, Łancicienſem, Cuiauienſem, Regni Poloniæ ac Pomeraniæ Ducem & hæredem, ac etiam poſſeſſorem, ſtrenuitate ſublimem, induſtriâ, militiâ ſtipatum, multitudine vaſallorum onuſtum, munitionibus, diuitiis, & fortalitiis præpotentem, promouendum per nos in Regem Poloniæ concorditer nominando, ſupplicantes inſtanter, vt præfatum Ducem in Regem dignaremur ipſius Regni Poloniæ de benignitate Apoſtolicâ promoueri, & coronari diademate Regio mandaremus. Quia verò Nobis ex præmisſis firmæ ſpei fiducia ſuggerebat, quòd præfatum Regnum per promotionem huiusmodi ad virium ſuarum potentiam reſtauratam, fortius dictorum paganorum præualeret incurſibus, & faciliùs peſtiferos conatus reprimeret eorundem, vbertate pacis, cultu ſeruato iuſtitiæ frueretur libertas Eccleſiaſtica, ex præmisſis disſidiis conculcata, ſuum reſumeret Deo propitiante vigorem, Eccleſiaſticæ quoque perſonæ dicti Regni, ipſis & Eccleſiis eorundem, ab oppresſionibus releuatis, poſſent vacare commodius, circa cultum Diuini Nominis ampliandum, ipſiusque Regni fideles, in Diuinis beneplacitis proſequendis, & eiusdem Eccleſiæ Romanæ, quam ipſi Matrem eorum & Dominam recognoſcunt, fidelitatis & deuotionis firmiùs ſtabiliri conſtantia, prædictos Epiſcopum & literas benignè recepimus, & ea quæ idem Epiſcopus ſuper eiusdem promotionem Ducis proponere voluit coram nobis, libenter audiuimus, dictarumque literarum tenorem, cum multa iucunditate perſpeximus diligenter. Demum autem chariſſimi in Chriſto filii noſtri, Ioannis Regis Bohemiæ illuſtris, ſuperuenientibus Nunciis, per eos fuit Apoſtolatui noſtro humiliter ſupplicatum, vt, cum eidem Regi, in dicto Regno Poloniæ ius competeret, quod ſe offerebant ſuo loco & tempore probaturos, abſtinere ab eiusdem promotione Ducis dignaremur. Sed idem Epiſcopus poſt Nunciorum ipſorum inſtantiam, ſicut prius, crebris vicibus contrarium certitudinaliter affirmando propoſuit, quòd Rex præfatus in dicto Regno Poloniæ nullum ius proprietatis ſeu poſſeſſionis ſibi poterat vendicare, cum plenum ius prædicto Duci, tanquam ipſius Regni Domino naturali, & hæredi legitimo, cui ſuccesſit iure naturæ a ſuis progenitoribus, debebatur, in Regno competeret ſupradicto, pro huius ſæpe dicti Ducis promotione, tam pro parte veſtra, quàm per ſe ipſum ſuppliciter inſiſtendo. Nos igitur volentes vnicuique iura ſua ſeruare, ab huiusmodi promotione ipſius Ducis petita, ad præſens prouidimus abſtinendum: non intendentes per hoc iuri veſtro & aliorum ſupplicantium prædictorum, præiudicium aliquod generari, quin illo ſic vti, ſi & quando vobis expedire videbitur, valeatis, quòd ius cuiusuis alterius non lædatur. Datum Auinione, tredecimo Calend. Septembris. Anno Domini milleſimo tricenteſimo decimo nono. Pontificatûs noſtri tertio.

Ioannes Comes Lucemburgenſis

Duplici malo, expulſione videlicet de Regno *Bohemiæ* turpi, & clade pernitioſa, *Ioannes* Comes de *Lucemburg Bohemiæ* Rex inſperatè obrutus, quid ageret ignarus, neque enim opes neque vires ſibi ſuppetere, ad humiliandam *Bohemorum* rebellionem, videbat, ad Summum Pontificem *Ioannem* vigeſimum ſecundum, & ad Eccleſiaſticum auxilium confugit, & cenſuras, vt vxor ſua *Eliſabeth* ſibi redderetur, dari obtinuit. Sed cum Proceres *Bohemiæ* cenſuras & interdictum nihili pendendo contemnerent, ab Eccleſiaſticis *Bohemiæ* rogati, ire Reginam *Eliſabeth* ad Regem *Ioannem* in *Lucemburg* decernunt, dantque

1319.

que libertatem & licentiam abeundi, conducentibus illam *Almanis* à *Ioanne* Rege miſſis. Vſque ad *Pilznam* cum perueniſſet, Proceres *Bohemiæ* pœnitentiâ acti, illam inſequuntur, & propè *Tachow* conſecuti, *Almanis* repulſis, ad *Pragam* reducunt. Ab eo quoque tempore, nullâ ratione poterant induci, vt reddere Reginam Regi, quàm ſuſtinere cenſuras animo contumaci & obdurato mallent. *Ioannes* autem Comes *Lucemburgenſis* & *Bohemiæ* Rex, armis omiſſis, dolis vtendum potius ratus, ad quos illum etiam ſuapte vafra natura, & callidum ingenium adiuuabat, per communes amicos agit cum *Bohemis* de pace, illosque ſibi, morum ſuorum & actionum correctionem per iusiurandum pactionem & fœdus repromittens, conciliat, Regnique *Bohemiæ* annis aliquot intermiſſam adminiſtrationem aſſumit. Ardens tamen pro contumeliis, vituperiis, & cladibus quas ſuperioribus annis ſuſceperat, in *Bohemicam* vltionem, clandeſtine illam effecturus, cum aptè non poſſet, nec auderet, amœniſſimum pratum muro circumdat, & in eius circuitu turres locat, ludumque torneamenti *Bohemis* indicit; per *Almanos* milites in huiusmodi turribus includendos clandeſtinè, Barones & Proceres *Bohemiæ* ſub medio certamine torneamenti diſtentos occiſurus. Id malum, hanc quoque fraudem, dum *Eliſabeth* Regina *Bohemiæ* præſenſiſſet, gentis ſuæ tam miſerabilem necem auerſura, *Bohemiæ* Baronibus, quæ in eorum capita comparata ſunt mala, denunciat. At illicitato agmine exercitualiter congregati, ad torneamenti pratum conueniunt, & tam circularem murum quàm turres in eorum diſcrimen magno ſumptu fabricatas, à fundamentis ſubruendo diſſoluunt. Quâ nouitate perculſus *Ioannes Bohemiæ* Rex, veritus ne quandoque fraudes ſuæ & doloſitates in caput ſuum reciderent, non appoſuit amplius fraudes pernicioſas ſtruere, & contra *Bohemos* debacchari.

Henrico Epiſc. Wratislau. mortuo

Mortuo ſub hoc tempore *Henrico* de *Wyerzbno Wratislauienſi* Epiſcopo, nono Calend. Octobris, & in Eccleſia *Wratislauienſi*, ſepulto, *Wratislauienſe* Capitulum electionem de futuri Pontificis ſubſtitutione celebrans, bifariam diuiſum eſt. Quidam enim *Vithum*, alii *Lutholdum* Canonicos *Wradislauienſes* eligunt. Et diſcordia peſtifera tam inter Electos, quàm eligentes, liuoroſâ æmulatione conſurgit. Neutra autem parte de iure cedente, fidebat enim vterque Electus iuri ſuo, quæſtione ad tribunal Summi Pontificis delata, annis propè ſeptem litigatum eſt, & grandes ſumptus inutiliter emuncti. Licet enim poſt multas altercationes *Vitho* ceſſiſſet victoria, octo tamen tantummodò diebus, poſt relatum ex aduerſario *Lutholdo* triumphum ſuperuiuens, morte ſubtractus eſt.

ſedes ſeptem annis vocat.

Boleslaus Legnicenſis Dux iniuriam patris vlturus

Amaro & exulcerato *Boleslaus Brigenſis* & *Legnicenſis* Dux ferens animo, & patris ſui *Henrici* quinti captiuitatem depactationemque, & nonnullarum ciuitatum & oppidorum alienationem, in *Conradi* Ducis *Głogouienſis*, patris ſui captiuatoris & depactatoris nepotes ſæuit, & *Conrado* filio *Henrici Głogouienſis*, cui *Olſchna* & ciuitates a patre ſuo depactatæ obtigerant, bellum mouet. Quod tam infeſto tractat peragitque animo, vt *Conradi Oleſznicenſis* aduerſarii ſui Principatu incendiis & ſpoliis peruaſtato, & per aliquot certamina fuſo, *Conradum* ipſum ad fundum egeſtatis redegerit, vt potè, qui equum tantummodo retinens vnum, pallio lineo amiciebatur. Bello tamen huiusmodi Baronum communium interpoſitione ſedato, coactus eſt *Conradus Oleſchnicenſis* Dux, ex fœdere tunc icto, *Namislauiam, Beroltbow, Kruczborg, Piczen,* & *Kuncenſtad*, Duci *Boleslao Brigenſi* & *Legnicenſi* reſtituere, & perpetuam de illis ceſſionem facere. *Volouiam* autem atque *Lubens*, etſi ad *Legnicenſem* Ducatum pertinuerint, & à patre ſuo *Henrico* quinto iniuſtè abſtractæ fuerint, *Boleslaus Brigenſis* & *Legnicenſis* Dux, *Conrado Oleſchnicenſi*, ſuæ compaſſus egeſtati, dimiſit & donauit. Acceſſione autem tot bonorum ditatus, *Sleſiæ* Principes, gloria & ſama anteibat. Quam amplius cumulaturus, in milites, clientes & vaſallos, liberalius quam ſat erat ſe gerere; ſumptus inſuper prodigos & damnoſos facere rurſum cœpit. Ex quo multifariis ſe debitis, per vſurarios contractis, inuoluens, oppidum *Nyeptz* cum ſuo diſtrictu, Duci *Bernardo Swidnicenſi*, item *Haynouiam*, & *Aureum Montem*, in pluribus marcarum millibus creditoribus ciuibus *Wratislauienſibus* obligat.

Conrado Oleſchnicenſi bellum infert, atque eo ad ſummam egeſtatem redacto omnium potitur.

Fames Polonos adegit corpora humana vorare.

Famis malum cum annis duobus transactis *Poloniæ* Regnum variis & execrandis vexaſſet incommodis, etiam in annum tertium ebulliens, & ampliori quàm ante ſæuitia vniuerſos percellens, adeò pleroſque affecit, macerauitque, vt parentes filios, & filii parentes, pro excludenda fame, occiderent, & illorum nefandis carnibus veſcerentur. Nonnulli inſuper cadauera in patibulum actorum raperent, vt ventrem rugientem illis implerent. Erant qui cibo immoderatiùs ſtomacho debili & exangui commiſſo, in ipſo comeſtionis articulo, aut cito poſt, cadebant extincti.

Prælati & Barones, Proceresque & Nobiles vniuerſi Regni *Poloniæ*, Summi Pontificis *Ioannis* vigeſimi ſecundi auditis literis, & his quæ tacitè ſuadebant, digeſtione ſingulari recenſitis, auiſamentis inſuper *Geruardi Wladislauienſis* Epiſcopi perſuaſi, Ducem *Wladislaum Łoktek*, expreſſiori decreto Papæ non expectato, in Regem *Poloniæ* coronandum, vniuerſali acclamatione, fauore, conſenſu decernunt, & diem Dominicum Sanctorum *Fabiani* & *Sebaſtiani*, ad eam rem conficiendam indi-

1320.

inducunt. Vt autem coronationis prædictæ feliciora & magis decora eſſent auſpicia, placuit à *Gneſnenſi* Eccleſia, honorem coronationis *Poloniæ* Regum reſcindi, & illum *Cracouienſi* Eccleſiæ, quæ & ipſa quondam Metropolica fungebatur excellentiâ, applicari. Dignum & iuſtiſſimum exiſtimantibus Patribus & Proceribus vniuerſis, *Cracouienſem* Eccleſiam & vrbem, quæ cum ſitu, tum frequentia & cohabitatione hominum, tum murorum ſtructuris, & omnium rerum, quæ illi à circumuicinis porriguntur prouinciis, celeberrima, variis etiam decoris, præſertim tamen S. *Stanislai* Martyris, & Sanctorum plùrimorum corporibus extat miro cultu, & veneratione nobilitata, prærogatiua illa amplius illuſtrari. Die itaque Dominico, feſto Sanctorum *Fabiani* & *Sebaſtiani* *adueniente*, ad *Cracouienſem* vrbem ab omnibus ſtatibus Ordinibusque Prælatorum & Baronum itum eſt, & Dux *Wladislaus Łoktek* in *Cracouienſi* Eccleſia per *Ianislaum Gneſnenſem* Archiepiſcopum miſſam de Spiritu Sancto ſolenni officio celebrante, aſſiſtentibus ſibi *Ioanne Muſchata Cracouienſi*, *Domarato Poſnanienſi*, Epiſcopis, & *Thyniecenſi*, *Mogilenſi*, *Andrzeiouienſi*, *Brzezenſi*, Abbatibus, in pluuialibus & mitris infulatis, ac multitudine Procerum, Baronum, & Nobilium copioſa, in Regem, Duciſſa verò *Heduigis* conſors ſua, Ducis *Boleslai Poſnanienſis* filia, in Reginam *Poloniæ* inunguntur, & diadematibus Regiis, quæ etiam ex *Gneſna* cum pomo & ſceptro, aliiſque inſigniis Regalibus *Cracouiam* tranſlata ſunt, coronantur; & dies illa cum omni celebritate, & hilaritate omnium traducta. In craſtino verò coronationis, *Wladislaus* Rex falligiis veſtitus, in vrbem *Cracouienſem* ad thronum ſibi præparatum, cum Prælatis & Baronibus deſcendens, gyrata prius vrbe, à ciuibus *Cracouienſibus*, vltrò illud præſtantibus, omagium & fidelitatis iuramentum accepit. Ab eo autem tempore *Cracouienſis* Eccleſia iure coronandi *Poloniæ* Reges, primùm dotata, inſignita, & priuilegiata eſt, perpetuis temporibus illo fruitura. Communique edicto ſancitum, vt in *Cracouienſi* caſtro, velut arce firmiſſima, corona, aliaque deponantur & obſeruentur Regalia, quæ in rure *Gneſnenſi*, hoſtilem inuaſionem necquicquam prohibere valente, tutè ſeruari non poterant; & in Eccleſia *Cracouienſi* Regum & Reginarum *Poloniæ* de cætero coronationes expediantur; quòd & *Cracouienſis* vrbs ſit multorum hominum capaciſſima, & in procurandis alendisque eiſdem, in omnibus rebus ad vſum hominum pertinentibus, fœcunda, tam propriis quàm forenſibus aduenis, voluptates & delicias, pulcherrimumque & ſecurum ſui ſpectaculum præbitura. Ab ea autem die *Wladislaus Poloniæ* Rex, ab omnibus ſubditis Regni *Poloniæ*, magna reuerentiâ, timore, & charitate cultus eſt: & cuius fata dum in *Pannoniis* errabat irriſerant; illius poſtea thronum ſupplices ſumma veneratione adorabant.

Wladislaus Łoktek Cracouiæ in Regem coronatur.

Correptus aduerſâ valetudine *Ioannes Muſchata Cracouienſis* Epiſcopus, dum illam hebdomadas aliquot ferret, tandem ſeptima Februarii, Sacramentis omnibus procuratus, religioſè & deuotè de vita mortali, cum *Cracouienſem* Eccleſiam annis ſex & viginti rexiſſet, exceſſit. Cuius corpus in monaſterium *Claræ Tumbæ* delatum, illic in choro in latere ſiniſtro, iuxta ordinationem, quam viuus fecerat, conditum eſt, & funeri iuſtæ honeſtæque ſolutæ exequiæ. Poſt cuius mortem Prælati & Canonici *Cracouienſes*, qui tunc pro feſto Purificationis S. *Mariæ* recenter elapſo, generale *Cracouiæ* iuxta morem agebant Capitulum, *Wladislao Poloniæ* Rege inſtigante, vocatis abſentibus, ad electionem futuri Pontificis procedentes, *Nankerum* Canonicum *Cracouienſem*, genere nobilem de domo *Okſcha*, ex prouincia *Oppolienſi* ortum, propter virtutum & morum ſingularium, quæ in illo iamdudum perlucebant, redolentiam, in Epiſcopum *Cracouienſem*, per formam ſcrutinii concorditer eligunt. In quem & *Wladislaus Poloniæ* Rex, à Capitulo *Cracouienſi*, & ipſo *Nankero* electo, rogatus, Regium vt Patronus præbuit aſcenſum. Fuit autem electio ſua per *Ioannem* vigeſimum ſecundum confirmata, & ipſe per *Ianislaum Gneſnenſem* Archiepiſcopum in Epiſcopum *Cracouienſem* ordinatus. Quanti autem pretii vir, & quantæ religionis Pontifex fuerit, in ipſo ſuæ aſſumptionis primordio mox monſtrauit. Nam Eccleſiam ſuam *Cracouienſem* ſitum anguſtum habere perſpiciens, quæ opere veteri, iuxta opes illius temporis, ex humillimis conſtans ſtructuris, recenti etiam erat deformata incendio, nouam demolitâ veteri, opere ſumptuoſo ex quadrata petra initiauit, latitudinem eius atque longitudinem, quantum ſpatia loci patiebantur, extendens. Hinc quoque ſubſecutum eſt, vt multa inſignia ſepulchra Principum & Pontificum, nouâ ædificatione ſuperueniente obruta perierint. In ædificationem autem tam nobilem tamque ſumptuoſam Eccleſiæ Cathedralis *Cracouienſis*, non ſolùm *Nankerus Cracouienſis* Epiſcopus duas partes, & Capitulares tertiam, ſed & Clerus totius diœceſis *Cracouienſis*, ſubuentionem charitatiuam contulit & cuiuslibet beneficii & Parochialis Eccleſiæ de collatione Regia & laicali vacantis, primi anni fructus, in ſumptus fabricæ exigebantur & reddebantur.

Io. Muſchata Cracou. Epiſc.

ſuccedit Nankerus,

qui Cracouienſem Eccleſiam ædificauit.

Poſt peracta coronationis ſolemnia, *Wladislaus* Rex *Poloniæ* de rebus publicis, præſertim de ſtratarum publicarum pacificatione, furumque & prædonum exterminio, Prælatis & Baronibus *Poloniæ*, ſuis conſiliis, certatim eum reuelantibus, varias conſtitutiones & edicta decreuit, & vt executioni omnia tempeſtiuè mandarentur, prouidit. Quoniam autem de amiſſione terræ *Pomeraniæ* & eius occupatione, vehementi angebatur dolore, de eius occupatione quam potuit tunc curam intendit. Ordinauit itaque Conſiliariis ſuis id laudantibus & probantibus, vt iuxta commiſſionem Apoſtolicam, Archiepiſcopo *Gneſnenſi*, Epiſcopo *Poſnanienſi* & Abbati de *Mogilno* factam, iudiciarios contra Cruciferos inſtaurare proceſſus, reſcriptumque Apoſtolicum in ſua præſentia, *Ianislao* Archiepiſcopo *Gneſnenſi*, & Epiſcopo *Poſnanienſi* iubet exhiberi, vigore cuius citatio contra *Fridericum* Magiſtrum & Commendatores Cruciferorum de *Pruſia*, ad inſtantiam præfati *Wladislai* Regis eſt decreta, & Pontifices præfati pro adminiſtratione iuſtitiæ rogati, omnem operam enixè ſe ad id nauaturos obtulerant. Quibus taliter confectis, Pontificibusque & Baronibus pro cuiuslibet merito præmiatis, ex *Cracouia* diſcedens, & in *Sandomiriam* ſe cum Illuſtri *Heduigi* Regina conferens, tempus Quadrageſimale illic exegit; vbi *Philippum* Cancellarium, *Sbigneum* Vice Cancellarium Regni *Poloniæ*, & *Ioannem* Canonicum *Rudenſem* Capellanum ſuum, in Procuratores, & cauſæ contra Cruciferos, ſuper terræ *Pomeraniæ* occupatione defenſores & tractatores conſtituit, & eos ad procurandum & promouendum cauſam cum ſufficientibus inſtructionibus & impenſis, remittit. Dans eis & cuilibet eorum in mandatis, vt cauſam prædictam feruenti ſollicitudine, quàm celerius poſſent procurent, & ad debitam conſumationem producant. Cœpit & ex tunc *Wladislaus* Rex vota, quæ in exilio poſitus vouerat, Domino reddere. Iuſtitiam quoque & pietatem cunctis præferre, iura reddere, viduis, orphanis & aduenis benignus eſſe, facilem aditum ad ſe præbere. Potentes iuxta ac inopes in decernendis iuſtis iudiciis æſtimare, & ſingulas ſuas actiones ad morem legis Diuinæ referre, adeò vt felix cenſeri potuit ſuum exilium, in quo legi Diuinæ & mandatis eius obſequi didiciſſet. Sed & rebus publicis magnum affert profectum, Reges & Principes fuiſſe calamitoſos & miſeros, & alienum manducaſſe panem. In propria enim anguſtia cognoſcunt, quales ſeſe Diuinitati, quales ſe ſubditis debeant exhibere.

1320.

Wladislaus Łoktek præſentat commiſſionem iudicibus Apoſtolicis,

& Magiſtrum cum Ordine de Pruſsia citans

Procuratores mittit,

Ipſeque iuſtitiæ intentus eſt.

Intermiſſam hactenus *Lithuanorum* vaſtationem, Marſchalcus *Pruſsiæ Henricus* de *Płoczk* reſumpturus exercitu tam de equite quàm pedite inſtructo, habens ſecum quadraginta fratres Ordinis, qui ordines ducerent, *Lithuaniam* inuadit, & *Myednicenſem* diſtrictum quàm protenſius poteſt, in partes ſingulas conflagratione & cæde peruaſtat. *Lithuani* interim ſe & *Samogithæ*, nihil eâ vaſtatione deterriti, armis accingunt, & anguſtias vnius ſaltus, quem Cruciferi in redeundo tranſituri erant, occupant, & maioribus arboribus circumquaque ſaltum ſuccifis, Marſchalco *Pruſſiæ* & eius exercitui inſidias ſubornant. Dum autem Marſchalcus *Pruſſiæ*, & exercitus eius inſidiarum ignarus, ſaltum ingreſſus eſſet, à *Lithuanis* circumuentus, in primis ipſe, deinde primores milites ſtrangulantur, & quaſi laqueo capti, ad vnum omnes aut deleti, aut capti ſunt. *Lithuani* & victoria & ſpoliis hoſtium potiti, Diis ſuis pro præſtita victoriâ litando thura, ingenti pyra extructa, vnum ex Cruciferis fratrem Aduocati de *Samlenth*, cum equo & armis in holocauſtum incendunt, *Gerhardus Rude* nomen eius.

Henricus de Płoczk

Myednicenſem Lithuaniæ diſtrictum lacerat.

Tandem in redeundo a Lithuanis captus, & ad vnum cæſus eſt.

Iudiciario proceſſu contra Magiſtrum *Pruſſiæ Fridericum*, & Commendatores, totumque Cruciferorum Ordinem per Procuratores *Wladislai* Regis *Poloniæ* inſtaurato, citatione a Iudicibus delegatis Apoſtolicis, videlicet *Ianislao* Archiepiſcopo *Gneſnenſi*, *Domarato Poſnanienſi* Epiſcopo, & fratre *Nicolao* Abbate de *Mogilno Gneſnenſis* diœceſis, Ordinis S. *Benedicti* decreta, & debitæ executioni mandata, Magiſtroque Commendatoribus, & Ordine perſonaliter, per *Potentianum* Archidiaconum *Vnieiouienſem*, & *Laurentium* Plebanum, in *Brzescye* apprehenſis & citatis, primus terminus in *Brzeszie* præſidentibus, omnibus tribus Iudicibus ſeruatus eſt. In quo Procuratoribus Regiis propoſitiones & articulos contra Magiſtrum & Ordinem Cruciferorum offerentibus, *Ziffridus* de *Papow* Presbyter, nomine Procuratorio *Friderici* Magiſtri & Ordinis Cruciferorum comparens, mandatumque ſufficiens ad cauſam coram Iudicibus reproducens, contra eorum iuriſdictionem verbo excepit: cuius cauſa fuiſſent replicationes repulſæ; appellationem nomine Magiſtri & Ordinis, a grauamine præſenti, & omnibus inde ſecuturis ad Sedem Apoſtolicam interpoſuit, & *Brzeszcye* exceſſit. Iudices autem Apoſtolici friuolâ appellatione Magiſtri & Ordinis non obſtante, decreuerunt, inſtantibus Procuratoribus Regiis, ad vlteriores actus & terminos procedendum. Tribunal quoque ſuum ex *Brzeszcye Iuniuladislauiam* tranſtulerunt, per annum fere integrum ad omnes actus & terminos eſſentiales, in contumaciam Magiſtri & Ordinis, per Procuratores Regios, coram Iudicibus præfatis fuit proceſſum. Et pro verificatione articulorum pro parte *Wladislai* Regis *Poloniæ*, contra Magiſtrum & Ordinem Cruciferorum oblatorum, teſtes notabiles, Pontificali, Abbatiali, & Militari dignitate inſignes, fuerunt inducti, & ſufficienter examinati, quo proceſſus ipſe Iudiciarius, plus ſoliditatis contraheret per proceſſus Iudicum, & publica edicta in valuis Eccleſiarum in *Thorun* fuerunt affixa, quibus Magiſter & Ordo ad omnes & ſingulos actus vocabatur gradatim & ſucceſſiuè.

In cauſſa Pruthenica,

poſtquam a friuolo grauamine per Procuratorem Magiſtri fuit appellatum,

Iudices in Iuniuladislauia per edictum procedunt.

Hunga-

Carolus Hungariæ Rex

Hungariæ Rex *Carolus*, superatis extinctisque bellis intestinis, quibus non à vicinis hostibus, sed à propriis Baronibus, & signanter à *Matthæo* de *Tranczin* Palatino *Transyluaniensi*, ea tempestate opum & gentium multitudine potente premebatur, rebellibusque Baronibus partim exterminatis, partim bello occisis, aut sub iugum missis, ipso etiam *Matthæo* Palatino *Transyluaniensi* morte absumpto, dum gloriosus & pacificus victor, in throno Regni *Hungariæ*, ex triumphis superioribus de aduersariis suis relatis, firmatus consisteret, lætabatur quidem pacis amœnitatem vbique sibi prouenisse: orbitatis tamen suæ reminiscentiâ secretis cruciabatur suspiriis. Nam etsi duas illustres matronas, videlicet *Mariam Casimiri* Ducis *Bithomiensis* & *Theschnensis* filiam; & ea obeunte *Beatricem Henrici* de *Lucemburg* Comitis, *Romanorum* Regis filiam, & *Ioannis Bohemiæ* Regis sororem, sibi matrimonialiter iunxisset, fructus tamen filiorum in spem *Hungariæ* Regni generandorum, ex vnius sterilitate, ex alterius verò in partu periclitatione, orbus est. Cuius sterilitatis opprobrium, & orbitatis suæ dedecus volens excutere, ad *Wladislaum* Regem *Poloniæ* procis notabilibus missis, filiam eius virginem *Elisabeth*, formâ & moribus præstantem & decoram, sibi in consortem dari exposcit. Cuius preces de Prælatorum & Baronum *Poloniæ* consilio *Wladislaus Poloniæ* Rex, dum ad gratiam exauditionis admisisset, firmantur literis & promissis sponsalia, & virgo prædicta *Elisabeth*, à Baronibus & Proceribus *Poloniæ*, cum sufficienti dote & Regali apparatu *Budam* deducta, *Carolo Hungariæ* Regi, die Dominico in Octaua Sanctorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum, copulatur. Quam, celebratis ex more nuptiis, procurat coronari in *Alba Regali* in *Hungariæ* Reginam. Cui tanta à Diuinitate collata fuit fœcunditas, ut qvinque illi pulcherrimos masculos, videlicet *Carolum*, *Wladislaum*, *Ludouicum*, *Andream*, & *Stephanum*, per successiones & interualla annorum produceret. Quæ cum tanta filiorum numerositate esset sublimis; humilitatis tamen excellentiâ & largâ liberalique pietate & erogatione in omnes, & præsertim in Ecclesias, & earum ministros, orphanos, & pauperes, adeò sibi omnium statuum & ordinum homines deuinxerat, vt vniversi illam miris efferrent laudibus, & singulari colerent velut parentem veneratione.

petit connubium Elisabeth Poloniæ Regis filiæ,

qvo impetrato

eam in Hungariæ Reginam coronari iubet.

Domarato Ep. Posnan.

Duodecima Martii *Domaratus Posnaniensis* Ecclesiæ Episcopus, vir nobilitate & virtutibus clarus, de domo & familia *Grzimilitarum* stirpem ducens, cum in *Posnaniensi* Ecclesia * * * * annis sedisset, moritur, & in *Posnaniensi* Ecclesia sepelitur: Cui *Ioannes* tertius dictus *Doliwa*, nobilis de genere *Doliuitarum*, Præpositus *Posnaniensis*, succedit: à *Gnesnensi* Archiepiscopo *Ianislao*, de consensu & annuentia *Wladislai Poloniæ* Regis, confirmatus, & in Ecclesia *Posnaniensi* consecratus.

succedit Ioannes III.

Grauatus & pressus ære alieno *Boleslaus Brigensis* & *Legnicensis* Dux, in *Henricum* sextum germanum suum *Wratislauiensem* Ducem, virum mitem & simplicem, & ex moderatione locupletem, liuoris stimulum conuertit, dolens illi *Wratislauiensem* portionem, velut inter sortes præstantiorem obtigisse. Vnde ipsum per certos Barones pulsat, & requirit, *quatenus Legnicensi Ducatu, qvod hæredes masculini sexus non relinquebat, recepto, sibi qui abundabat filiis cederet de Wratislauiensi*. Verùm dum *Henricus VI. Wratislauiensis* Dux id facere recusasset, maiori bile *Boleslaus* excandescens, Ducatum suum *Wratislauiensem*, ordinauit clandestinis spoliis, rapinis, inuasionibus, ex *Marczinkowice*, cæterisqve *Bregensis* districtus curiis & munitionibus, fingens se omnium quæ fieri mandauerat ignarum, affligi & vexari. Sed cum has quoque vexationes *Henricus VI. Wratislauiensis* Dux partim patienter ferret aut dissimularet, partim per milites suos reprimeret, *Boleslaus Bregensis* & *Legnicensis* Dux, iam non fratri *Henrico*, sed Consiliariis suis iratus, *Nicolaum* de *Bancz* Canonicum *Wratislauiensem*, *Henrici* Ducis Consiliarium de Ecclesia Sancti *Ægidii* trahi per satellites suos mandauit, & in *Ielcze* deduci. Vbi aliquanto tempore vinctus, tandem amicorum & fratrum intercessione, vix absolutus. Alium insuper *Henrici* Ducis Consiliarium, ciuem *Wratislauiensem* vocatum de *Molensdorff*, de Ecclesia Sanctæ *Elisabeth* per Curienses extrahi ordinauit: & Canonico & ciui pro culpa imponens, quòd in *Henrici* Ducis consilio personam suam sugillassent. Qui equo impositus, valido clamore ferri sibi præsidium per ciues petiit, captiuatoribus nisi sileret, occisionem sibi minantibus. Sed cum in clamore perseueraret, veriti captiuatores per concursum populi periculum, de equo proiectum occidunt, & de ciuitate celerrimè se, ne apprehenderentur, euoluunt: Duciqve suo *Boleslao Bregensi* & *Legnicensi*, qui ante portam illorum operiebatur aduentum, seriem gesta per eos rei exponunt. Ille autem plurimâ perturbatione afflictus, quòd spe sua in singulis frustrabatur, viuum enim & incolumem ciuem *Wratislauiensem Molensdorff* optabat accipere non cæsum: quoniam per illum credebat se ab *Henrico* Duce aliquam concordiam suæ ambitioni profectum allaturam extorsisse; alias rursum vias quibus cogitata perficeret, moliri non desit.

Boleslaus Legnicensis ambiens fratris Henrici VI. Wratislav. Ducatum,

& eo potiri nequiens, obstante Henrico,

in Consiliarios suos sævit.

1321.

Causa super terra *Pomeraniæ* & eius occupatione, contra Magistrum & Ordinem Cruciferorum de *Prussia*, anno integro per Procuratores *Wladislai Poloniæ* Regis, coram *Gnesnensi* Archiepiscopo, Posnaniensi Episcopo, & Abbate *Mogilnensi* ventilata, & omnium terminorum essentialium obseruatione, literarum, priuilegiorum, & munimentorum exhibitione, testiumque notabilium inductione, ad plenum & sufficienter fundata & instructa, dum adeò maturata & perfecta esset, vt non nisi finalis decisio, & sententiæ diffinitiuæ prolatio in ea restaret agenda, petentibus Procuratoribus Regiis, per Iudices Apostolicos in ea conclusum est, & dies decima Februarii mensis ad ferendam diffinitiuam sententiam pro termino peremptorio in *Iuniuladislauia* assignata. Cum autem dies prædicta aduenisset, Procuratores Regii citatione, ad ferendum sententiam diffinitiuam, contra Magistrum & Ordinem, per affixionem patentem in valuis Ecclesiæ *Thorunensis*, & in aliis Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis, per organum & publicam denunciationem Vicariorum & Hebdomadariorum, debitam executionem demonstrantium, reproducta, sententiam diffinitiuam ferri instantiùs exposcebant. Iudices autem Apostolici, Magistro & Ordine diutiùs expectato, & sæpius citato, dum *Ziffridus* de *Papow* gerens se Procuratorem Magistri & Ordinis, compareret, & priores replicationes, prioremq; appellationem verbo & scriptis interponeret, replicationibus & appellationibus huiusmodi, tanquam friuolis & temerariis reiectis, & refutatis, concluserunt in causa, & ipso *Ziffrido* procuratore Magistri & Ordinis præsente, ad sententiam diffinitiuam in Ecclesia *S. Nicolai*, in circulo *Iuniwladislauiensis* oppidi sita, tribunali posito, processerunt. Ipsamque per organum *Ianislai* Archiepiscopi *Gnesnensi*, sub ratihabitione aliorum duorum, videlicet *Domarati Posnaniensis* Episcopi, & *Nicolai* Abbatis de *Mogilno*, vt ab omnibus populis astantibus intelligeretur, promulgauerunt; Magistrum Cruciferorum & Ordinem, ad restitutionem terræ *Pomeraniæ* illicitè occupatæ, & ad solutionem triginta millium marcarum monetæ & numeri Regni *Poloniæ*, ratione fructuum perceptorum, & damnorum; & ad soluendum centum quinqvaginta marcarum latorum grossorum *Bohemicalium*, ratione impensarum in causa huiusmodi factarum, astante Cleri & populi multitudine, condemnârunt. Cuius quidem sententiæ tenor, pro maiori elucidatione eorum quæ narrauimus, talis est. *In nomine Domini Amen. Exorta coram Nobis Ianislao Diuinâ & Apostolicæ Sedis prouidentia, Sanctæ Ecclesiæ Gnesnensis Archiepiscopo, Domarato Dei gratia Posnaniensi Episcopo, fratre Nicolao Abbate de Mogilno diœcesis Gnesnensis Ordinis S. Benedicti, à Sede Apostolica delegatis, inter Inclytum Principem Wladislaum Poloniæ Regem Illustrem parte ex vna: religiosos viros Magistrum & Fratres domus S. Mariæ Teutonicorum parte ex altera, super terra Pomeraniæ, materia quæstionis: Sanctissimus Pater Dominus Ioannes Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Summus Pontifex suas nobis direxit literas in hæc verba. Ioannes Episcopus Seruus Seruorum Dei. Venerabilibus fratribus, Archiepiscopo Gnesnensi, & Episcopo Posnaniensi, ac dilecto filio Abbati monasterii Sancti Benedicti de Mogilno, Salutem & Apostolicam benedictionem. Grauem dilecti filii Nobilis viri Wladislai Ducis Poloniæ querelam accepimus, continentem, quòd Magister & ordo domus Sanctæ Mariæ Teutonicorum, non attendentes, quòd quondam Conradus Dux Poloniæ auus eiusdem Ducis, eosdem Magistrum & fratres, quos veros credebat Catholicæ fidei defensores, & ad partes illas pro defensione ipsius fidei primitus aduocauit, & nonnulla mobilia & immobilia bona liberaliter concessit; eosdem alias dictus Conradus, & successores sui benignè & fauorabiliter prosequendo. Sed ipsi dicto Duci se reddentes ingratos, & ad bona ipsius rapacitatis manus extendentes, illicitè Ducem ipsum terrâ sua Pomeraniæ Wladislauiensis diœcesis, quæ de Regno Poloniæ fore dinoscitur, temeritate propria spoliantes, illam cum hominibus, vasallis, castris, villis, possessionibus, & bonis existentibus in eadem, contra iustitiam occupârunt & detinuerunt iam per octo annos & amplius, sicut adhuc detinent violenter, fructus, prouentus ac redditus prouenientes ex illa percipientes indebitè & iniustè, illam sibi reddere contradicunt, in ipsius Ducis graue dispendium, & Regni prædicti diminutionem enormem, & scandalum manifestum. Quare Nobis Dux præfatus humiliter supplicauit, vt prouideremus sibi de remedio super hoc opportuno. Nos igitur nolentes eidem Duci in suo iure deesse, in quo sumus omnibus debitores, discretioni Vestræ per Apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus Vos, vel duo Vestrum, vel per alios, super præmissis, auctoritate Nostra, summariè de plano, sine strepitu & figura iudicii procedentes, si rem inueneritis ita esse, Magistrum & fratres prædictos, ad restituendum dicto Duci terram, homines, vasallos, castra, villas, possessiones, & bona prædicta cum fructibus, redditibus, prouentibus, medio tempore perceptis, per censuram Apostolicam, appellatione postposita, compellatis, inuocato ad hoc, si opus fuerit auxilio brachii secularis. Non obstantibus de duabus dietus editis in Concilio generali, & felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. Prædecessoris nostri, per quas Iudices à Sede deputati prædicta, extra ciuitatem & diœcesim, in quibus deputati fuerint, & alibi quàm in ciuitatibus & locis insignibus, procedere, aut vires suas committere, vel aliquos vltra vnam dietam, à finibus suæ diœcesis trahere prohibentur, & aliis contrariis constitutionibus quibuscumque, dummodò vltra tertiam vel quartam quis extra suam diœcesim ad iudicium non trahatur: seu si dictis Magistro & fratribus, vel quibusuis aliis communiter vel diuisim, à sede Apostolica sit indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari, aut extra vel vltra certa loca trahi, vel ad iudicium euocari non possint Literas Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem: Et quibuslibet priuilegiis*

Obseruatis omnibus terminis, Iudices

tulerunt sententiam diffinitiuam de restituenda Pomerania contra Magistrum & Ordinem Cruciferorum,

Cuius tenor inseritur.

1321.

giis, indultis, & literis Apostolicis generalibus vel specialibus, eisdem Magistro & fratribus ac Ordini concessis, communiter vel diuisim, quorumcunq; tenorum existant, per quæ Vestræ Iurisdictionis explicatio poßit hac in parte quomodolibet impediri, & de quibus quorumcunq; tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis. Datum in Auinione, tertio Idus Septembris, Pontificatûs nostri anno quarto. Nos igitur iuxta formam mandati nobis directi, præfatos Magistrum & fratres, ad nostram præsentiam fecimus euocari. In termino itaq; peremptorio, ipsis partibus per nos assignato, discreti viri, Dominus Philippus Cancellarius Regni Poloniæ, & Sbigneus Cancellarius Siradiensis, tunc Vice Cancellarius, ac Magister Ioannes Rudensis, Procuratores eiusdem Domini Regis, nomine Procuratorio ipsius comparuerunt coram nobis, suum Procuratorium exhibentes; ex parte verò dictorum Magistri & fratrum, frater Ziffridus de Papow eiusdem Ordinis, Procurator eorum, similiter cum Procuratorio comparuit. Petitione autem pro parte præfati Regis Poloniæ accepta, & diligenter discussa, considerantes iuxta tenorem literarum Apostolicarum, quòd in causa eadem posset, lite non contestata, procedi, testibus pluribus idoneis, pro parte dicti Regis, & eis secretò & sigillatim examinatis, attestationibusq; ipsorum apertis & publicatis, ac ipsius causæ meritis plenè discussis, parte dictorum Magistri & fratrum citatâ, ad audiendum sententiam diffinitiuam, & præsente ipsorum procuratore prædicto, coram nobis in termino ad hoc præfixo constituto, & præhabita nobiscum deliberatione sufficienti, & communicato sapientum consilio, Procuratoribusq; præfati Regis præsentibus, & sententiam proferri cum instantia postulantibus; Dei Nomine inuocato; Quia iidem Procuratores Domini Regis intentionem suam clarissimè comprobauerunt, prædictum Magistrum & Fratres Domus S. Mariæ Teutonicorum, ac dictum Ziffridum Procuratorem ipsorum præsentem, eorum nomine, & Commendatorum de Gdansk, Gniew, & Szwieczie, qui dictam terram Pomeraniæ possident, ad restitutionem eiusdem terræ cum suis pertinentiis, & ad solutionem triginta millium marcarum monetæ & ponderis Regni Poloniæ, ratione fructuum perceptorum, & qui percipi potuerunt ex illa, prout Procuratores de violentia illatâ, probata per testes, quantitatem prædictam fructuum per suum iuramentum legitimè comprobauerunt, & ad satisfactionem expensarum in causa factarum, præfato Domino Regi Poloniæ, seu Procuratoribus eiusdem prædictis faciendam, in his scriptis sententialiter condemnauimus. Quas quidem expensas ad centum quinquaginta marcas grossorum Pragensium taxamus, eo quòd Procuratores dicti Regis præfati, se eas dixerunt in hac causa expendisse, prout suis declarauerunt iuramentis. Lata est hæc sententia in Ecclesia Sancti Nicolai in Iuniwladislauia Wladislauiensis diœcesis, post missam, quarto Idus Februarii. Anno Domini millesimo tricentesimo vigesimo primo. Præsentibus Fratribus nostris Nicolao Decano, Gerlibo Scholastico, Gnesnensibus. Ioanne Archidiacono Posnaniensi. Petro Cantore Wladislauiensi, Michaele Præposito Kruszwicensi, Venceslao Calissiensis, Potentiano Vnieiouiensis Ecclesiarum Archidiaconis. Vincentio & Alberto Gnesnensis, Voislao Posnaniensis, Ioanne Płocensis, Ecclesiarum Canonicis. Et Religiosis viris Francisco Priore Posnaniensi Ordinis fratrum Prædicatorum, Wyerzchoslao Custode Prouinciali, Michaele Guardiano Wladislauiensi fratrum Minorum, & aliis quàm plurimis secularibus & religiosis. In quorum omnium testimonium, & euidentiam certiorem, prædictam sententiam per subscriptum publicum nostrum scribi, & in publicam formam redigi fecimus. Et ad maiorem cautelam, nostrorum sigillorum appensione muniri. Et ego Boguslaus de Sandomiria, & ego Nicolaus quondam Ludouici de Strigonia, Clerici Posnanienses.

Diffinitiua sententia per Iudices Apostolicos, super terræ *Pomeraniæ* occupatione, & damnis ac sumptibus inde secutis, pro *Wladislao Poloniæ* Rege obtenta & promulgata; Nuncio quoq; Magistri & Ordinis *Ziffrido* de *Papow*, refutatoriis Apostolicis consignatis, sententia ipsa, quia non tenebatur aliqua legitima appellatione suspensa, petentibus Syndicis Regiis, per Iudices prædictos Apostolicos, executioni mandata est, & processus executoriales, cum omni censurarum fulminatione, interdicto etiam Ecclesiastico in terras & loca, in quibus Magister & Commendatores demorarentur adiecto, decreti vigore. Quorum in vniuersis terris & Dominiis Regno *Poloniæ* & Prouinciæ *Gnesnensi* subiectis, Magister & Ordo Cruciferorum, singulis diebus festiuis coram populi multitudine denunciabantur excommunicati & anathematizati. Et in eorum præsentia & aduentu, Ecclesiasticum interdictum tenebatur. Et licet vigore appellationis a sententia diffinitiua pro *Wladislao Poloniæ* Rege per Iudices Apostolicos lata, causa amissa pro absolutione, multis variisq; fatigis & impensis, apud Sedem Apostolicam adhibitis, etiam fauoribus & promotionibus variorum Principum desudassent, nullâtenus tamen illam, Regiis Procuratoribus impedientibus, & quaslibet eorum propositiones & allegationes elidentibus, donec in totum rei parerent, iudicatæ, potuerunt impetrationem eius peruincere.

Magister & Ordo Cruciferorum Ecclesiastico interdicto fulicitur.

In festo Exaltationis Sanctæ Crucis, *Lithuani* terram *Dobrzinensem*, quæ tunc à Ducis *Semouiti* relicta tenebatur, irruentes, improuiseeam vastant. Et oppido *Dobrzin* prædato & exusto, raptis vtriusque sexûs hominibus, nonnullis verò trucidatis, veloci fugâ disgrediuntur.

Lithuani terram Dobrzinensem spoliant.

Dantes Alegiheri Florentinus Poëta, *Rauennæ* in exilio moritur, ætatis suæ anno quinquagesimo sexto. Qui in vulgari suo *Italico* opere insigni, in quo de cœlestibus sphæris, & inferni atq; anteinferni

1321.

inferni cameris curiosissime tractat, personas virtuosas & scelestas inducens) edito, memorabilis apud Italos habetur & insignis atq; celebris.

Die Veneris vigesima sexta Iulii eclipsis Solis notabilis, a tertiis vsque ad horam sextam perseuerans, apparuit.

1322.

Ioannes Bohemiæ Rex ambiens Wratislau. Ducatum,

Considerans *Iohannes Bohemiæ* Rex, & Comes de *Lucemburg* Principes *Poloniæ* & *Slesiæ*, & eos præcipuè qui Regno *Bohemiæ* per vicinitatem erant proximi & confrontati, viros simplices & parum industrios existere, iam enim & ex conuersatione, & aliorum relatione, qualia sortiti essent ingenia, quibusque vterentur moribus, habebat exploratum, eorum Principatus, castra, ciuitates, & dominia, iuris sui & proprietatis facere in animum induxit. Vnde & aliquos ex illis ad maiorem conuersationem, & familiaritatem suam plurimis largitionibus, simulque & affabilitate adsciscit & perlicit & pluribus artibus calliditatem vafram redolentibus, tanquam vicinos & notos sibi conciliat & deuincit. Ea enim est callidorum natura, vt in paruis & exiguis fidem astruant, quò facilius in magnis & arduis fallant. Primùm itaque *Boleslaum* Ducem *Zambicensem* alias *Monsterbergensem Bernardi* Ducis *Swidnicensis* germanum, suorum ingeniorum hamo comprehendit, & cum pecuniis & largitionibus, tum liberalibus & amplissimis promissionibus inescatum, ad ea quæ moliebatur, inclinat. Castrum quoque & oppidum *Kłoczko*, quod in *Poloniæ* Regno situm, vtriusq; Regni, videlicet *Poloniæ* & *Bohemiæ*, claudebat confinia, ab eo sibi resignari, & pro leui tenuique pecunia vendi, faciliter velut ab homine parum prouidentiæ & sensûs habente, disponit. Cuius possessionem & proprietatem sortitus, homines illic prædæ & rapinis assuetos, in quantitate notabili locat, mandatque vt Duces *Poloniæ* & *Slesiæ* sibi contiguos, spoliis, rapinis, aliisque incommodis lacessere non intermittant. Filium deinde *Carolum* Marchionem *Morauiæ* mittit, qui obsidione *Frankstein* cingat & ad feudum *Boleslaum Falkembergen* cogat. Sed inde repulsus, etiam pecunia apud filium suum *Nicolaum*, *Frankstein* coemit munitionem. Inter ipsos quoque *Poloniæ* & *Slesiæ* Principes, discidiorum germen facit, & in cædes guerrasque mutuas illos coarmat, vt ciuilibus domesticisque collisionibus attriti, sua suffragia & arma expetere cogerentur, aut ipse pro dirimendis litibus arbiter electus, decernendi quæ vellet, imperium nancisceretur, facillimè in Principum discordia, cupiditatem suam expleturus. *Wratislauiensis* insuper ciuitatis ambiens dominium, vario æstu mentis, quòd id assequeretur, nocte & interdiu flagrabat, omnesque suas curas præcipuè ad id vnum efficiendum intenderat. Vnde *Boleslaum* alterum, *Legnicensem* & *Bregensem* Ducem, filium quondam *Henrici Wratislauiensis* Ducis, in fratrem germanum *Henricum*, cui *Wratislauiensis* Ducatus sorte obuenerat, pecuniarum & clenodiorum, rerumq; concupiscibilium, profusa donatione subornat.

Boleslaũ Legnicensem ad bellum fratri inferendum animat,

Qui cum ab eodem fratre *Boleslao* guerrarum & iniuriarum spoliorumque multiplici genere, vt in superioribus præmisimus, premeretur, cum esset vir pacificus, & bellis insuetus; sed nec posset Ducatûs sui, propter pauperiem, facere contra germanum, Regis *Bohemiæ* sumptibus bellum sibi inferentem, liberationem & repulsam, ad *Wladislaum Poloniæ* Regem, sciens illum virum bonum & iustum, propinquo affinitatis gradu sibi coniunctum, se totum conuertit, & *Wratislauiensem* ciuitatem & Ducatum sibi perpetuò concessit & resignauit, mallens illum à *Polonis*, quàm à *Bohemis* possessum iri. *Wladislaus* autem *Poloniæ* Rex, etsi possessionem Ducatûs & ciuitatis *Wratislauiensis* apprehensam, aliquanto tempore illam gubernasset, & Ducis *Boleslai Legnicensis* compescuisset conatus, expost tamen eiusdem *Henrici* Ducis paupertati compassus, Ducatum & ciuitatem *Wratislauiensem* sibi restituit, vt & suæ fratrisque germani *Wladislai*, qui iam in Diaconum promotus erat, nubilibusque iam quatuor sororibus, de dotibus & necessitatibus prouideat, & debitæ fidei ac beneuolentiæ vicissitudinem rependat.

Henricus autem non potens se defendere Regi Poloniæ Ducatum Wratisl. inscribit, quem tamen ille restituit.

Ioannes itaque *Bohemiæ* Rex, *Henricum* Ducem *Wratislauiensem* Ducatum recuperasse audiens, plurimùm gaudii & voluptatis ex hoc cœpit, qui de *Wladislai* Regis *Poloniæ* in *Wratislauiensem* Ducatum successione spiritum amarum & anxium gestauerat. Non igitur bellis & impressionibus contra illum, sed callidis ingeniis & blanditiis vtendum satius putat. Propter quod illum ad se accersitum, multiplici honore & largitione pertractat, & tam liberalitate suâ, quàm astutiâ, ad resignandum sibi ciuitatem & Ducatum *Wratislauiensem*, inducit. Præfatus enim *Henricus Wratislauiensis* Dux, in *Boleslaum Legnicensem* & *Bregensem* Ducem grandi odio æstuans, eius quoque impressiones & grauamina euitaturus, facilè in resignationem & alienationem ciuitatis & Ducatûs *Wratislauiensis* militaribus & ciuibus etiam *Wratislauiensibus* suis consiliis ad id eum impellentibus consensit. Recepto itaque à *Ioanne Bohemiæ* Rege oppidi *Kłoczko* solùm ad vitæ tempora vsu & tenutâ, ciuitatem & Ducatum *Wratislauiensem* sibi perpetuò resignat, & de illo excedit perpetuâ donatione, licet cum graui Regni *Poloniæ*, de cuius corpore Ducatus & ciuitas *Wratislauiensis* semper fuerat, iacturâ & iniuriâ, Ducatum prædictum *Ioanni Bohemiæ* Regi inscribendo. Venditio autem prædicta, non solùm in Regni *Poloniæ*, sed etiam in duorum fratrum suorum germanorum, videlicet *Boleslai Legnicensis* & *Bregensis*, qui illum a Rege *Bohemiæ* pecunia corruptus, bello in suam pernitiem vexauerat, & *Wladislai* Diaconi, & trium filiarum, *Agnetis*, *Margarethæ*, & *Elisabeth*, cedens discrimen; nec Diuino & humano iure, sed sola iniquitate, violentiâ, & impressione

Tandem astu Ioannis Bohemiæ Regis seductus hunc ipsum Ducatum Bohemiæ Regi inscribit.

1322.

one. conſtat eſſe confecta. Quippe *Henricus* ipſe Dux *Wratislauienſis*, nullam poſteritatem ſui femoris virilem relinquens, nullâ arte iuſtâ aut ingenio reſignationis aut donationis huiusmodi perpetuæ, poterat celebrare contractum. Qui cum eſſet tam ſceleſtus & iniquus, poterat, niſi potentia Regis *Bohemiæ*, & fauor militarium, & ciuium *Wratislauienſium*, qui in ſortem Regis *Bohemiæ* ſe lætabantur translatos, obſtitiſſet, quolibet iure per fratres *Boleslaum* & *Wladislaum* Duces, quibus eiusdem ciuitatis & Ducatûs, obeunte *Henrico* Duce, debebatur ſucceſſio, reſcindi. Ab eo itaque tempore Ducum *Wratislauienſium* ceſſauit ſucceſſio, & ciuitas *Wratislauienſis* obedientiam Regis *Bohemiæ* profeſſa à *Poloniæ* Regni corpore ſe velut apoſtatatrix curauit ſubducere, & alterius ditionis apparere. Sed cenſus denariusque Sancti *Petri*, qui ex illa vniuerſa *Wratislauienſi* diœceſi præſtatur Summo Pontifici, & Eccleſiæ Cathedralis *Wratislauienſis*, per *Boleslaum* primum Regem *Polonorum*, & patrem ſuum Ducem *Myeſchkonem* fundatæ, *Gnesnenſi* Archiepiſcopo iure Metropolitico ſubiectio, multaque alia inſignia & decora, quorum obliteratio ſæpius tentata nunquam prouenit, ſed magis proluxit, clamant & demonſtrant *Wratislauiam Polonorum* Regni prouinciam fuiſſe, propitia Diuinitate ad corpus & vnitatem Regni *Poloniæ*, abrogato iniuſto ſuperboque imperio, quandoque redituram, poſtquam Dominus *Polonicæ* plebi propitiatus fuerit, & *Poloni* ſordes ſcelerum ſuorum, ob quæ huiusmodi mutilatio Regni eorum ſecuta eſt, dignis contributionibus abſterſerint.

Ab eoque tempore Ducatus iſte a regno Poloniæ alienatus eſt.

1323.

Wratislauienſis Ducatûs & ciuitatis donationem & alienationem nefariam & temerariam, ex cauſa ſceleſta, & contra ius fasque confectam, *Boleslaus Bregenſis* & *Legnicenſis* Dux, in cuius principaliter præiudicium redundabat, reſcindere adorſus, *Ioannem Bohemiæ* Regem monet precaturque per affinitatis iura, duas enim ſorores germanas vxores habuerant, *ne patrimonium ſuum, & ſortem hæreditariam, ad ſe & natos ſuos, morte Henrici ſexti Ducis Wratislauienſis ſecutâ, deuoluendam, Ducatum videlicet & ciuitatem Wratislauienſem, occupare iniuſtè contendat. Memor iusiurandi, quod ſibi ſuper Diuiniſſimo Euchariſtiæ Sacramento præſtiterat, nunquam ſe ad terras & Dominia eum quomodolibet contingentia aſpiraturum, & contra quamlibet perſonam Eccleſiaſticam & mundanam ſe ſibi auxiliatarum. Repeteret inſuper ſuperiora tempora, ſub quibus in difficili & periculoſo temporum articulo, contra nonnullorum Bohemornm hoſtilitatem, vitæ & ſtatui ſuo inſidiantium, arma cum notabili ſuorum militum cateruâ, proprio ære, proprioque periculo, nullam conſecutus viciſſitudinem aut præmiationem, pro eo, & in ſui defenſam tulerit, quod illum propè ex Bohemia ignominiosè pulſum, per ſe & gentes ſuas reſtituerit; & pro tot officiis, deſiſteret ſaltem in eius grande damnum & præiudicium graſſari.* *Ioannes* verò Rex *Bohemiæ*, omnibus ferè quæ *Boleslaus* Dux *Bregenſis* commemorabat, ſilentio abſolutis, id vnum refellendum duxit. *Fateor*, inquit, *me tibi contra quamlibet perſonam auxilia deuouiſſe, ſed non contra me ipſum, quem promiſſione ipſa circumſcribebam.* Dum itaque irritatis magis, quàm quietatis animis, alter in alterius odium inflatior inuicem diſcederent, *Ioannes Bohemiæ* Rex ciuibus *Wratislauienſibus*, iam ditionem ſuam & obedientiam profeſſis, mandauit, *quatenus ſibi Haynouiam, & Aureum Montem, quæ illis Boleslaus Bregenſis Dux pignori obligauerat, præſentarent:* comminatus *ſe ea per potentiam, niſi dicto parerent, recepturum.* Rediit interea ex *Maſouia Wladislaus* Subdiaconus, *Legnicenſis* Dux, germanus *Boleslai* Ducis *Bregenſis*, vbi veteri virgine filia *Boleslai Maſouiæ* Ducis, in matrimonium propter dotis quantitatem ducta, certo tempore, donec dotali pecuniâ conſumpta, etiam conſortem peroſus, inde remearet, immoratus fuerat. Is quoque Regem *Bohemiæ* accedens, *Legnicenſem* ei Ducatum, quem *Boleslao Bregenſi* Duci in triginta duobus marcarum millibus obligauerat, venalem exhibuit: aſtruens Ducatum præfatum *Legnicenſem* ſortis ſuæ fore: de quo & ciuium *Legnicenſium* literas patentes produxit. *Rex* autem *Bohemiæ Ioannes*, ſolitâ vafriciâ vſus, literas quidem *Legnicenſium* ad ſe recipiens, *deliberaturum ſe* Duci *Wladislao* reſpondit, *Boleslao* verò *Bregenſi* Duce in cameram paucis arbitris adhibitis accerſito, literas *Legnicenſium* ciuium monſtrat: monens *vt ipſe exemplum fratris Henrici Wratislauienſis Ducis ſequens, in ſuam & Regni Bohemiæ ditionem concederet, ablaturum ſe illi Ducatum Legnicenſem minitans, ſi calcitraret.* Territus *Boleslaus Bregenſis* Dux huiusmodi denunciatione, & propter facultatum ſuarum diminutionem, ex prodigo ſumptu & largitione ſecatum, parum animi ad reſiſtendum habens, periculum & altius, alienationem quoque *Legnicenſis* Ducatûs veritus, *Ioannis Bohemiæ* Regi ſe ſubiecit, & aliena illicitè appetens, priuatur propriis, & tam ſibi, quam filiis, fratribus, & poſteris connectit iugum, & catenam miſerandæ ſeruitutis.

Boleslaus Legnicenſis a Ioanne Bohemiæ Rege Ducatum Wratislau. repetit,

1323.

dolo tamen malo eundem cum iisdem Ducatibus in ſuam ditionem Rex redigit.

Notabili militum ex *Poloniæ* Regno *Bohemia*, & *Miſchna*, numero, videlicet *Bernardo* Duce *Swidnicenſi* cum gente ſuâ, item Domino de *Sueuia*, item duobus de *Rheno*, in *Pruſſiam* pro agenda in barbaros militia, aduentante, Chriſtianorum exercitus, Cruciferis illum dirigentibus, in *Lithuaniæ* & *Samogithiæ* oras deſcendens, primum diſtrictum vnum *Varken*, deinde alios duos *Ruſcigen* & *Erlogen* vaſtat, & caſtrum *Piſten* conquirit. Barbaris autem diſtrictuum præfatorum callido & vafro ingenio facientibus deditionem, & ſe ſingula obedienter implere pollicentibus, a cæde

Chriſtianorum vna in Lithuanos,

1323.

à cæde & captiuitate eorum temperatum eſt, neque in vicos eorum ſæuitum. Sub idem autem tempus *Lithuaniæ* Dux in *Liuoniam* expeditionem agens, Epiſcopatu *Darbatenſi*, & aliis diſtrictibus vaſtatis concrematisque, quinque millia Chriſtianorum apud *Liuoniam* captorum, cum cætera præda & ſpoliorum multitudine in Lithuaniam deduxit. Eam moleſtiam Chriſtianorum exercitus vindicaturus, etſi alteram iam appetente hyeme, in *Lithuanos* & *Samogithas* expeditionem egiſſet; aſperitate tamen hyemis preſſus, nullo memorabili edito opere, in *Pruſſiam* remeat. Verùm *Dauid* caſtri *Lithuanorum Barthin* Præfectus & Capitaneus, nihil frigoris intenſione motus, cum frequentibus copiis in *Pruſſiam* ingreſſus, diſtrictum *Keuel* in *Liuonia* vaſtat. Et pluribus Chriſtianorum interfectis, Eccleſiis quoque incenſis, & ſacris vaſis receptis, Sacerdotibus quoque Domini aut cæſis aut captis, quinque millia captiuorum ſecum ferens, in ſua ſe recepit, cum prædâ ingenti. *Lithuani* deinde & *Samogithæ*, ſub eadem hyeme ciuitatem *Memel*, & tria caſtra in eius vicinio oppugnant & conquirunt. Et multis Chriſtianorum illic cæſis, aut captis, multiplicibus etiam ſpoliis potiti, tam ciuitatem quàm caſtra exurunt. Poſthæc diſtrictum *Wilow* adeunt, & ſtrage magnâ editâ, Commendatorem de *Kapiow* cum ſuo exercitu occidunt & confligunt, & cum multitudine captiuorum & ſpoliorum in *Lithuaniam* reuertuntur. Vaſtauit & *Dauid* Capitaneus *Lithuanorum* de *Barthin Maſouiæ* Ducatus, & pluribus villagiis, Eccleſiis, & vicis ſpoliatis & incenſis, hominibusque aliquibus cæſis, etiam plures agreſtes in *Lithuaniam* deduxit.

& quatuor horum in illos expeditiones.

Lithuanorum Princeps de ſuis aliisque gentibus exercitu collecto, videns ſibi ſuperiores terrarum *Poloniæ* vaſtationes impunè, vaſtationem verò *Pruthenicam* proſperè & votiuè ſucceſſiſſe, furtiuis clandeſtinisque itineribus in terram *Dobrzinenſem*, quæ tunc a Duce *Wladislao Semouiti* filio, *Wladislai Poloniæ* Regis germano nepote tenebatur, inſiliunt. Ad oppidum autem *Dobrzinenſe*, caput terræ, in die Conuerſionis Sancti *Pauli*, vel ſecundum alia annalia, in die Exaltationis S. *Crucis*, oppidanis impetum eorum & ſubitum aduentum non præſentientibus, irruentes, illud primò comprehendunt, & illo ignis voragine conflagrato, terram *Dobrzinenſem* diebus aliquot, ſenes & impuberes occidendo, variis complent ſpoliis & cædibus. Deinde more ſuo certatim & feſtine iisdem ſyluis & latebris, quibus venerant, ducentes ſecum hominum grandem numerum ad nouem millia æſtimatum, & ſpoliorum prædarumque magnam ſupellectilem, in ſua tuguria *Lithuanicæ* redierunt. Duplici tamen agmine a militibus, qui ex *Rheno* & *Bohemia Pruſſiam* aduenerant, & a Cruciferis inuaſi, multa, non faciendo locum pugnæ, pertulerunt incommoda, igneque in tecta, & in barbaros ferro ſæuitum eſt, multisque profligatis & cæſis, non mediocris numerus ſpoliorum & captiuorum in *Pruſſiam* relatus.

Lithuani Pruſſiam & terram Dobrzinenſem vaſtant,

quibus maxima pars ſpoliorum eripitur.

Valetudine aduerſa *Geruardus Wladislauienſis* Epiſcopus, in Curia *Romana*, quæ tunc ſub *Ioanne* vigeſimo ſecundo in *Auinione* conſiſtebat, infirmatus, dum illic annos ſeptem, iura Epiſcopatûs ſui *Wladislauienſis*, quæ Magiſter & Ordo Cruciferorum de *Pruſſia* peſſundare moliebantur, heroico ſpiritu defendendo, exegiſſet, ad vltimum inualeſcente ægritudine, ad extremam horam perueniens, prima die menſis Nouembris, ſpiritum Chriſto reddidit, & in Eccleſia S. *Ioannis* Euangeliſtæ fratrum Prædicatorum requieſcit tumulatus; in Pontificatu *Wladislauienſi* tribus & viginti annis exactis. *Ioannes* autem Papa prædictus, Capitulari electione non expectatâ, cum vacatio Eccleſiæ *Wladislauienſis* reſeruatione in corpore iuris clauſa, eſſet ſolius Sedis Apoſtolicæ prouiſioni reſeruata, *Matthiæ* de *Golanczeuo* Decano *Wladislauienſi*, tunc in *Auinione* præſenti, de Epiſcopatu, tertia menſis Decembris, & Pontificatu *Ioannis* Papæ prædicti anno ſeptimo, prouidet, & ipſum Eccleſiæ *Wladislauienſi* præficit in Paſtorem. Qui de mandato Summi Pontificis, a *Petro* Epiſcopo *Peneſtrino* Cardinali in Epiſcopum Idus Ianuarii anni ſubſequentis conſecratus, in *Poloniam* ad Sedem ſuam rediit, & fauore *Wladislai Poloniæ* Regis ſuam prouiſionem & conſecrationem gratificante, à Clero & populo proceſſionaliter exceptus, pacificam Eccleſiæ ſuæ adeptus eſt poſſeſſionem. Cognominatus autem eſt præfatus *Matthias* Epiſcopus *Páluká*, vir Nobilis de domo & familia *Bipennium*, de villa *Rozniathani*, ex Patre *Sławnik* Caſtellano *Nakłenſi* ortus. Cuius mater dum duodecim filios partu prodigioſo & vno effudiſſet, cæteris omnibus eodem die quo geniti & baptizati fuerant extinctis, *Matthias* præfatus ſolus ſuperuixit, qui de illorum numero vnus aſſeritur extitiſſe.

Geruardus Epiſc. Wladislauienſis moritur,

cui ſuccedit Matthias.

Ludouicus Bauariæ Dux, *Romanorum* Rex, competitore ſuo in *Romanorum* Regno *Friderico Auſtriæ* Duce, cum auxilio *Ioannis Bohemiæ* Regis deuicto, & deinde ſibi pacificato & reconciliato, *Italiam* ingreditur, & obſeſſa *Piſa* ac deuicta, *Romam* aduenit, magnâ populi lætitiâ ſuſceptus. Vbi in contumeliam *Ioannis* Papæ vigeſimi ſecundi, quoniam *Friderico Auſtriæ* Duci contra ipſum fauerat, fratrem *Petrum* de *Cronaria* Ordinis Minorum in Papam eligit. Qui illicò vt ſuæ inſaniæ nihil deeſſet, nouos Cardinales creat, & *Ludouicum Romanorum* Regem in Imperatorem in Eccleſiâ S. *Petri* coronat. Et ab illo die ſchiſma magnum in Eccleſia Dei inualuit, *Ioanne* Papa cum Curia ſua in *Auinione* conſiſtente. Intelligens autem *Ludouicus Roma*-

Ludouicus Imp.

Romam veniens,

& ab eo coronatur.

Tandem cum Papa & Carnerum

1323.

[Car]dinalibus in Almaniam rediit

norum Imperator *Italorum* animos fluxos & variabiles fore, & tradimentum à *Romanis* veritus; *Ioannes* enim Papa ingeniis vtens, duos Cardinales, vnum de domo *Columnenſi*, alium de domo *Vrſinenſi*, creauit; relictâ *Româ* & *Italiâ*, ducens ſecum Papam & Cardinales ab eo creatos, in *Almaniam* rediit, & quadraginta duos annos imperans, & cenſuras Apoſtolicas nihili pendens, dum venationi daret operam, cadens ex equo colliſus, ceruice fracta, expirauit.

Wladislaus Dux Dobrzinenſis Lithuanis non valens reſiſtere,

Dobrzinenſis terra per *Lithuanicam* inuaſionem, & per Cruciferorum de *Pruſſia* continuam vexationem, qui illam prædis & ſpoliis, partim publicis, partim ſecretis, non ſinebant quietam eſſe, vehementer afflicta, & penitus deſolata, *Wlatislaus Dobrzinenſis* Dux, & *Wladislai Poloniæ* Regis germanus nepos, videns quòd prædictam terram non valeret aduerſus duos aduerſarios potentes defendere, veritus etiam ne terra ipſa in Cruciferorum venire cogeretur ditionem, ſano vſus conſilio, ad *Wladislaum Poloniæ* Regem, *Cracouiæ* tunc agentem, perſonaliter venit, illumque obſecrat & rogat, *quatenus ſibi & genitrici ſuæ Anaſtaſiæ, relictæ olim Semouiti Ducis Dobrzinenſis, in magno anguſtiarum diſcrimine conſtituto, ſubueniat, & aliquod Dominium, in quo cum matre ſua prædicta, honeſtum ſtatum ducere poſſit, conſignet; poſt mortem ſuam, cum orbus ſine liberis eſſet, ad ipſum & Regnum Poloniæ reuerſurum: quodque terram Dobrzinenſem cum caſtris & municipiis illius ab eo acciperet reſignatam, ne eam à barbaris, vel cruciferis occupari contingat.* Profitens *ſe non poſſe intendere ad illius defenſionem.* *Wladislaus* autem *Poloniæ* Rex, communicato Conſiliariorum ſuorum conſilio, precibus præfati *Wladislai* Ducis *Dobrzinenſis*, & iure permotus ſaguinis & neceſſitatis, ampliora quàm petebat, terram videlicet & Ducatum *Lancicienſem*, tam vberi glebâ, quàm introitibus, aliiſque conditionibus optimis, terrâ *Dobrzinenſi* multò ſuperiorem, ſibi, & matri ſuæ Duciſſæ *Anaſtaſiæ*, ad vitæ duntaxat tempora concedit, largitur, & inſcribit, & ſibi illius dat plenam poſſeſſionem; terrâ nihilominus *Dobrzinenſi* ab eo receptâ. Cuius deſolationibus & ruinis *Wladislaus* Rex *Poloniæ* plurimùm compatiens, ad eius defenſionem, locationem, & refectionem, plurimos ſumptus & curas (ſingulari enim ad illam afficiebatur charitate, tanquam eam, quæ auitâ ſucceſſione illum contingebat) impendit.

terram Dobrzinenſem Regi Poloniæ perpetuo titulo donat.

Ad componendam differentiam & litem, annis iam aliquot inter Archiepiſcopum & ciues Rigenſes ab vna, & Magiſtrum *Liuoniæ* fratreſque ſuos, partibus ex altera, graui odio vigentem, duo Apoſtolici Nuncii *Rigam* perueniunt. Qui Ducem *Lithuaniæ Gediminum* adeuntes, relinquere idola, & fidem Chriſti perſuadebant ſuſcipere. Omnes tamen eorum conatus reciderunt in irritum.

Nuncii Pontificis Ducem Lithuanorum conuertere nituntur.

1324.

Sub quo tempore *Dauid* de *Garthin* Capitaneus, iuſſu eiuſdem Ducis *Gedimini*, terram *Maſouiæ* hoſtiliter inuadens, oppidum *Poltowsko* Epiſcopi *Płocenſis*, & centum triginta villas in circuitu, in die Sanctæ *Eliſabeth* inuadens, cædibus, flammis, & ſpoliis vniuerſa vaſtauit, & triginta Eccleſias Parochiales igne deleuit, & quatuor millia hominum in captiuitatem duxit. Alius quoque *Lithuanicus* exercitus in *Liuoniam* deſcendens, & eam in aliquot locis vaſtans, prædam cum captiuis reduxit.

At ille ſub idem tempus Maſouiam & Liuoniam vaſtare iubet.

1325.

Wladislaus Rex propter Lithuanorum potentiam

Sollicito ſtudio & ſedulâ meditatione perpendens *Wladislaus Poloniæ* Rex, plures terras Regni ſui *Poloniæ*, *Lithuanorum* furtiuis & clandeſtinis inuaſionibus, abductis colonis & inhabitatoribus, vacuatas & deſertas eſſe: *Lithuanoſque* raptâ prædâ, pugnandi facultatem non facere, ſed in terras ſuas ſyluis denſis, fluminibus, lacubus, & paludibus ſtagnoſis clauſas, lupino & ferali more reuerti. Quas ſi illum cum exercitu ingredi, ad refellendas propulſandaſque iniurias contingeret, verebatur ne exercitus ſuus fame, defectuque victualium, (neque enim terra illa tunc ſerebatur; ſed *Lithuani* ſylueſtribus feris, & piſcibus aquaticis contenti, agriculturam, & cætera ad vſum & voluptatem hominum pertinentia negligebant) contabeſceret, vel cum pudore iacturaque ſui ampliori, quàm hoſtili rediret, vel hoſtili impugnatione languidatus, fame periret, aut in ſyluis ignoratis circumuentus, turpem deditionem aut ignominioſam mortem ſubire cogeretur. His igitur crebra deliberatione cum Prælatis & Baronibus ſuis calculatis & digeſtis, dum efficax remedium pro reſcindenda *Lithuanorum* lupinâ inuaſione diu quæſitum reperiri non poſſet, illud captum & tractatum eſt, quatenus affinitates & parentelæ cum illis iungerentur, ſi quo modo homines ferales ad manſuetudinem victumque humanum poſſent deduci. *A Gedimino* itaque *Lithuanorum* pro ea tempeſtate Principe ſupremo, miſſis procis *Wladislaus Poloniæ* Rex filiam in coniugem filio ſuo Principi *Caſimiro* dari optat: non aurum, non argentum (expertes enim horum omnium tunc *Lithuani* erant) ſed omnium captiuorum, qui ſuperioribus annis in *Poloniæ* regionibus per *Lithuanos* capti & abducti erant, reſtitutionem, pro dotalibus muneribus ſecum laturam. Cum magnâ gratulatione *Gediminus Lithuaniæ* Dux, procis auditis, in affinitatem huiuſmodi vltroneum, iuxta conditionem interpoſitam, præſtat conſenſum: & Nunciis Regiis filiam ſuam tradens, omnes *Polonorum* captiuos, cuiuſcunque ſexûs, ſtatus, & conditionis, relaxat, & in Poloniam ad ſedes ſuas, incolumes remittit. Relaxatione itaque captiuorum dotata nupta, *Cracouiam* perueniens, *Nankero Cracouienſi* Epiſcopo de fi-

Filiam Gedimini eorum Ducis filio ſuo Caſimiro deſponſat

1325.

de inſtructa, gentili errore depoſito, & barbaro nomine abrogato, in *Cracouienſi* Eccleſia in vigilia *SS. Petri* & *Pauli*, baptiſmatis vndâ abluta eſt, & *Anna* nominata. Quam *Caſimirus* Princeps filius Regius, qui iam annum ſedecimum attigerat, in parentis vtriuſque, & Prælatorum Baronumque præſentiâ, in eadem *Cracouienſi* Eccleſiâ, agente *Nankero Cracouienſi* Epiſcopo, miſſarum ſolennia, deſponſat, & nuptiæ iuxta magnificentiam Regalem *Cracouiæ*, cum magna omnium hilaritate & tripudio celebrantur. Pace autem per huiuſmodi affinitatem inter *Polonos* & *Lithuanos* compoſitâ, hi qui ex *Lithuania* ſoluti erant, & alii *Poloniæ* inhabitatores, ſecuritate bona præſtita, terram diutius ferentem ſterilitatis opprobrium, colere adorſi, ſub breui tempore mirum in modum, non veteres ſolùm, ſed & nouas, in crudaque radice locatas villas, fecerunt habitabiles: & multorum hominum locatione, Diuinitate præſtante fœcunditatem tam hominibus quâm *Lithuanis*, locupletem & refertam, tam *Polonis* quam *Lithuanis*, a bellis, quibus ſe impetere conſueuerant, quieſcentibus, & magnam inter ſe obſeruantibus vnionem & charitatem.

Qua ex re denuo Regnum florere cœpit.

Poloni Płocenſem ciuitatem conquirunt.

Cracouienſes & *Sandomirienſes* milites iuſſione *Wladislai Łoktek Poloniæ Regis Maſouiam* hoſtiliter ingreſſi illam magnâ depopulatione vaſtant. Et ciuitate *Płocenſi* conquiſitâ, flammis ipſam tradunt, pluribus ſpoliis illic potiti. *Venceslaus* enim, aliás *Vaniek Maſouiæ* Dux, conditionis ſuæ oblitus, & felicibus ſucceſſibus Regni *Poloniæ* tortus, cum Cruciferis de *Pruſſia* fœdere inito, eorum hoſtilitatem infeſtam, contra Regnum *Poloniæ*, omnibus ſuis conatibus & ſtudiis adiuuabat. In cuius vltionem expeditio ipſa cum colliſione gentis propriæ acta eſt.

Wladislaus Rex memor iniuriarum, quos Regno Poloniæ Brandeburgenſes Marchiones intulerant,

Hoſtili lupinoque impetu, qui à *Lithuanis* terris Regni *Poloniæ* ſolebat inferri, ſublato, & propter quem in cæteros aduerſarios & rebelles crebro diſpoſitam expeditionem intermitti oportebat, *Wladislaus Poloniæ* Rex, reuocatis in animum ſuum plurimis ſcandalis & iniuriis, quibus Regnum *Poloniæ* Rex, per Marchiones *Brandeburgenſes* ſuperiori tempore, & interfectione doloſâ *Przemislai* Regis, & in vaſtatione terræ *Pomeraniæ*, ac eiuſdem iniquâ venditione, fuit multifarie laceſſitum, expeditionem eâ æſtate contra *Marchiam Brandeburgenſem* & *Voldemarum* eius Marchionem indicit. Et contractis magnis ſuarum gentium copiis, auxiliis etiam vicinorum populorum, videlicet *Ruthenorum*, *Valachorum* & *Lithuanorum* ſtipatus, *Marcham Brandeburgenſem* citra & vltra *Odram* ſitam, poſt feſtum *S. Ioannis* Baptiſtæ ingreditur, & a *Brandeburg* vſque ad *Franckfordiam*, quantò latius fieri poterat, populationem iuſſit extendi; neque expugnationi caſtrorum aut vrbium intendit, ſed omnia rura & villæ dabantur in deprædationem & flammam. Et cum vniuerſam *Marchiam* complendo omnia ſpoliis, cædibus, & flammis, ſine reſiſtentiâ aliquali plurimum itineris conficiens pertranſiſſet, pedeſtribus copiis firmauit caſtra, equitibus in hoſtium agrum nondum violatum excurſionem facere iuſſis. A quibus dum præda omnis generis, hoſte nunquam reſiſtere audente, adducta fuiſſet, (neque enim Marchiones *Brandeburgenſes* in patulum prodire, aut acies conſerere cum potentiis ſuis auſi erant) ditatus prædâ ingenti & ſpoliis, magniſque rerum copiis, cum vniuerſo exercitu ſuo, ſanus & incolumis, *Saxonibus* humiliatis & debellatis, pluribuſque eorum in captiuitatem abductis, talione redditâ, in *Poloniam* felix & ſoſpes triumphator rediit. Multa fœda in ea expeditione, & in Eccleſias Dei, & monaſteria ac miniſtros eorum, in virgines quoque & matronas, a barbaris, cum *Polonis* vnâ militantibus, *Wladislao* Rege *Poloniæ* necquicquam auſus ſacrilegos & nefarios inhibente, commiſſa ſunt, & impuberes atque ſenes cæſi. In captiuitatem verò miſerabilem a *Polonis* & *Lithuanis*, plusquam ſex hominum millia abducta. Sanctimonialis quædam, ne ſtupri vim à barbaro pateretur, *inſtructuram ſe illum, ſi ſe ab ea abſtineret*, ſpopondit, *quo pacto nullo vnquam ferro poſſet violari: experimentum promiſſi, feriendo ceruicem eius primùm ſumpturus.* Id dum barbarus exequitur, virgine occiſâ ludificatus, didicit ſeruandæ vindicandæque pudicitiæ gratia, in id facinus ab ea ſe accerſitum: morte ipſa exemplum relinquens, menti honeſtæ atque Deo dicatæ, magis pudicitiam curæ eſſe, quàm vitam. Miles quidam *Polonus Andreas* ex *Maſouia*, iniurias ſuas & gentis ſuæ a *Dauid Lithuano* Capitaneo in *Garthin* illatas, æſtuans vltum iri, in *Lithuanicum* exercitum, iam tunc à *Rege Poloniæ* licentiatum, venit, & præfatum *Dauid* in omnium conſpectu obtruncans, perſequentium illum *Lithuanorum* manus effugit. Centum quadraginta villæ, totidem Eccleſiæ igne conſumptæ. Duo Griſeorum, & duo Monialium monaſteria exuſta.

1326.

omnem Marchiam depopulatur & vaſtat.

& cum maxima præda redit in Poloniam.

Sexta Maii *Bernardus Sleſiæ* & *Swidnicenſis* Dux, gener propter filiam *Wladislai Poloniæ* Regis obiit. Cuius filius vnicus *Boleslaus* ſibi ſuccedens, fidelitatem incontaminatam erga Regnum *Poloniæ* ſeruans, aliis omnibus Ducibus *Sleſiæ* a Regno *Poloniæ* apoſtatantibus, & ſe in ſeruitutem Regis & Regni *Bohemiæ* dedentibus, in fide & obedientia Regis & Regni *Poloniæ* ſolus durauit, furore & inſania plenum ducens, propriis & naturalibus Regibus neglectis, *Bohemicos* præponere.

Bernardo Sleſiæ & Swidnicenſi Duci filius Boleslaus ſuccedit.

Sub hoc anno & tempore *Nankerus Cracouienſis* Epiſcopus, per Ioannẽ Papam vigeſimũ

Nankerus Ep. Cracouienſis

1326. ſecundum, ad Eccleſiam *Wratiſlauienſem*, per mortem primùm *Henrici* de *Wyerzbna*, deinde *Viti* vacantem, tranſlatus eſt. Tranſlationis autem ſuæ ea potiſſimum fuit cauſa, quòd dum Eccleſia *Wratiſlauienſis* per mortem *Henrici* de *Wyerzbna* Epiſcopi *Wratiſlauienſis* viduata extitiſſet, fuit ſuper ea integro ferè ſeptennio & amplius, per duos, *Vitum* videlicet & *Lutoldum*, in diſcordia electos, in Curia *Romana* litigatum. Et licet *Vitus* triumphaſſet, vix tamen octo diebus poſt victoriam ſuperuiuens, morte, vt monſtrauimus, fuit ſubtractus. Ne igitur præfatam Eccleſiam *Wratiſlauienſem*, lite ſuperiori depreſſam, nouis litibus & iacturis inuolui contigiſſet, Epiſcopus *Nankerus* poſtulationi de ſe per *Wratiſlauienſe* Capitulum, quòd Eccleſiam *Wratiſlauienſem* prouidentiâ & ſagacitate ipſius *Nankeri* inſtaurari & refici credebat, conſenſit: alapæ etiam contumelia, quàm a *Wladiſlao Loktek Poloniæ* Rege, pro executione iuſtitiæ, & defenſione iurium Eccleſiæ ſuæ *Cracouienſis*, conſtanter ſe opponens, patienter pertulit, ipſum impellente, dum in Eccleſia *Cracouienſi* ſex annis cum dimidio perſediſſet.

…uienſis fit Epiſc. Wratiſlau.

Nankero autem *Cracouienſi* Epiſcopo in *Wratiſlauienſem* Eccleſiam tranſlato, *Ioannes Grothonis* de *Słupcza*, nobilis de domo *Rauitarum*, ſuccedens, à *Ioanne* vigeſimo ſecundo Papa in Epiſcopum confirmatur *Cracouienſem*. Et licet *Wladiſlaus Poloniæ* Rex alium, videlicet *Othonem* Præpoſitum *Gneſnenſem*, Cancellarium Regni *Poloniæ*, in Epiſcopum *Cracouienſem*, miſſis etiam ob id ſpecialibus Nunciis, promoueri inſtituiſſet: *Ioannes* tamen Papa, de conditione *Ioannis Grothonis*, & an viueret (in ſtudio enim *Bononienſi* alter alterius familiaritatem contraxerat) inquirens, Nunciis Regiis eum de moribus, prudentia, & ſcientia, ignorantibus, id negotio ſuo nociturum, efferentibus: Papa *Ioannes* precibus *Wladiſlai Poloniæ* Regis neglectis, *Ioannem Grothonis* de *Słupcza*, velut ſuum notum & contubernalem, pronunciat & promouet in *Cracouienſem* Epiſcopum, motu proprio, & ipſo *Ioanne* penitus ignorante. Qui decima octaua Iunii, in anno ſubſequenti, in *Cracouienſem* Epiſcopum conſecratur per *Ianiſlaum Gneſnenſem* Archiepiſcopum. Is erat nobilis genere, ex patre *Grothone*, & matre *Anna*, de domo & familia *Rauitarum*.

cui ſuccedit Io. Grotho.

1327. Principes *Poloniæ Sleſiam* iure ſucceſſionis paternæ obtinentes, *Bohemorum* Regno vicini, & ſignanter *Oppolienſis*, *Teſchnenſis*, *Głogouienſis*, *Legnicenſis*, *Zeganenſis*, *Oleſchnicenſis*, *Stinauienſis*, *Falkembergenſis*, & *Bregenſis*, in acerbam inuidiam, moleſtamque amaritudinem prouocati, quòd *Wladiſlaus Loktek* ſibi impoſuerat Regni *Poloniæ*, ipſis inconſultis & inuitis, diadema: quòd ſe *Poloniæ* Regem vocitabat & gerebat; cum *Poloniæ* Dominia potiora ſub eorum Ducatibus conſiſterent, minorque & inferior portio, in qua *Wladiſlaus* Rex *Poloniæ* imperitabat eâ, in quibus ipſi principabantur, videretur. Vnde illum non *Poloniæ* Regem, ne appellatio ipſa in ignominiam vulgata, amplitudinem eorum priſcam diminueret, titulisque eorum detraheret & aboleret fulgorem; ſed *Cracouienſem* Regem & ipſi vocitabant, & a ſuis ſubditis mandabant vocitari.

1327. Omnes Sleſiæ Duces ægre ferentes Wladiſlaum ſe Poloniæ Regem ſcribere,

Veriti tamen ne *Wladiſlaus* Rex *Poloniæ*, aut aliquis eius in Regno *Poloniæ* ſucceſſor mactæ virtutis adeptus potentiam, illos aut eorum filios, vel nepotes, ſibi in Regno *Poloniæ* faceret feudales & ſubiectos; pluribus congregationibus mutuò habitis, & quid illis pro euitando iugo, per parem quondam Principem, ſed etiam nunc vix dimidiam & humiliorem partem Regni *Poloniæ* obtinentem, imponendo facere expediat, crebris tractatibus decoquunt. Inuidia autem, qua *Polonorum* genus enixius, quàm cæterarum nationum vigere, prout in initio operis præfatus ſum, operante, ad id Ducum præfatorum, & eorum Conſiliariorum peruenit maligna conſpiratio, & conſenſus, vt ad *Ioannem Bohemiæ* Regem, tunc ſuaptè *Wladiſlao Poloniæ* Regi hoſtem infeſtum deficiant, & in illius iugum & feudum, nulla amplius re quàm liuore impellente, & nonnullis cauſis, quas expreſſimus, ſe transferrent.

ab eo ad Ioannem Bohemiæ Regem deficiunt,

Abrogata itaque nobilitatis ſuæ libertate, qua in eum vſque diem perfuncti erant, tam ſtirpi ſuæ vetuſtæ, qua ex Regum *Poloniæ* Illuſtriſſima domo originem acceperant, quam poſteritati ſuæ futuræ impium dedecus, pectore inuidia deprauato, inuſturi; ad prædictum *Ioannem Bohemiæ* Regem, liberalitate & largitionibus etiam eos ad ea quæ animo deſtinauerant, inuitantem, *Pragam* accedunt; & ſtirpis, conditionis, atque nobilitatis ſuæ obliti, in iugum feudumque *Bohemicum* ſe ſupponunt, & præfato Regi *Bohemiæ* præſtant cum ſuis Baronibus & nobilibus homagium, & fidelitatis atque obedientiæ iuramentum.

eique homagium præſtant,

Neque tanti mali patratione contenti, in aliud facinus prorumpunt: candidam enim *Aquilam*, quæ eſt Regni *Poloniæ* vniuerſale inſigne, & quam ipſi quoque pro armis & Ducalibus ornamentis geſtare conſueuerant, immutant. Et hi quidem albam in nigram, alii glaucam, cum camporum varietate & permixtione, transmutant, ne quid commune cum *Poloniæ* Regno habere viderentur.

inſignia etiam ſua mutant.

Procurante autem humani generis hoſte, & ſuperſeminante in optima quondam terra lolium, Principes & nobiles *Sleſiæ* adeò *Polonos* contemptos & exoſos habere dehinc cœperunt, vt de eorum felicitate, amplitudine, & gloria, mordeantur & doleant; in eorum verò caſibus & infortuniis, magnoperè lætentur & exultent. Nec vlla gens in vicinatu Regni *Poloniæ* conſiſtens, fertur eſſe *Polonis*, quantum gens *Sleſitica*, magis aut inuida, aut infeſta. Qua in re etiam

1327. ſuam demonſtrat apoſtaſim, corrodendo vterum ſuum, a quo excidit, licet ab ea pietatis charitatisque maternæ vbera, quibus quoslibet *Sleſiæ* Principes & alumnos, ad ſe in ſuis neceſſitatibus & preſſuris confugientes, iuxta ac proprios ſolatur & reficit, nunquam fuerint auerſa: ſperans aliquando in tam præcipitem errorem lapſos filios, ex regione diſſimilitudinis ad ſe ſuumque gremium, recognito excuſſoque errore, quandoque propitiatione inſpiratos ſupernâ, reuerſuros. Factionem autem præfatam Illuſtris Princeps *Boleslaus Swidnicenſis* Dux, filius *Bernardi* Ducis, execratus, & reliquos *Sleſiæ* Principes ne eâ contaminarentur, prudentiſſima perſuaſione admonuit, & ipſe ne in eam prolabatur, quantumcunque altis Regis *Bohemiæ* oblationibus potuit peruinci, *Poloniæ* ſe Ducem clamitans, & à *Poloniæ* Regni vnitate & corpore nunquam diſceſſurum, fratribus, conſanguineis, & nepotibus ſuis, in vita & morte, ne in diſceſſionem ſequeſtrationemque huiusmodi trahi ſe permitterent, interminans.

Vltima menſis Iulii, Cruciferorum exercitus, quem *Otho* Crucifer Prouincialis ducebat, & *Vanko Maſouiæ* Dux, qui eisdem Cruciferis præbebat perſonalia auxilia, in terram *Cuiauiæ* facto hoſtili deſcenſu, vaſtant illam ſpoliis & flammis, caſtrum quoque *Kowale* circumallantes expugnant, & concremant. Nec erubuit præfatus *Vanko Maſouiæ* Dux, vipereo more vteri ſui, nationis & gentis corroſor & vaſtator, cum gente *Maſouitica* exiſtere, & perfidiam grandem, nullo vnquam tempore abolendam, hircino fœtore olidiorem, de ſe, & genere *Maſouitico* relinquere poſteris: communione & conſanguineitate, identitate quoque ſanguinis, & idiomatis tam Dux ipſe, qui erat *Wladiſlai Poloniæ* tunc Regis nepos propè germanus, ex patre *Boleslao* patruele fratre germano, Duce *Maſouiæ*, genitus, quàm ipſa gens *Maſouiæ*, quæ debebat excidium & Regni proprii, & gentis *Polonicæ*, non ſecus quam pernitioſam peſtem abhorrere, minimè attenta.

Vanko Dux Maſouiæ cum Pruthenis vaſtat Poloniam.

Nona menſis Martii, *Lithuanorum* Princeps, collecto ex propriis gentibus, aliis finitimis notabili exercitu, itineribus ſecretis & inuiis *Saxoniam* ingrediuntur, & circa *Francfordiam* ſupra *Odram* ſtatiuis poſitis, vniuerſam terram *Saxoniæ*, quamuis ſuperiori anno per *Wladiſlaum Poloniæ* Regem bello vexatam & attritam, in ſuis reſiduitatibus & reliquiis, barbarico furore inuadunt, *Saxonesque* aut trucidant, aut capiunt. Et nemine aduerſante, raptâ præda, feſtinaque fuga, in *Lithuaniam* reuertuntur.

Lithuani Saxoniam vaſtant impunè.

1328. Obſtinatos, & cenſurarum Apoſtolicarum rigorem contemptui habentes, Magiſtrum & Ordinem Cruciferorum de *Pruſsia*, *Wladiſlaus Poloniæ* Rex perpendens, actusque nimiâ cordis anxietate, quòd patrimonium ſuum & hæreditatem, terram *Pomeraniæ* annis iam propè viginti occupaſſent, & eam detinerent occupatam, caſtra & fortalitia muris fortiſſimis erigendo in eadem, & omnia iura Diuina & humana, quibus eos *Wladiſlaus Poloniæ* Rex, ad reſtitutionem dictæ terræ *Pomeraniæ* ſtringi inducique ſperabat, ducentes in ludibrium & abuſum: Sciens videnſq; ſibi patrocinium cenſurarum Apoſtolicarum, in quibus ſordeſcere quàm occupata reddere malebant, in nullo profuturum; quin imò Cruciferos rebellionis & maioris pertinaciæ animos induiſſe, expeditionem contra illos indicit, & auxilia à genero ſuo *Carolo Hungariæ* Rege, cæterisq; vicinis Principibus contrahit, armis iniuriam ſuam, & Cruciferorum improbam temeritatem vindicaturus. Ordinatis itaq; exercitibus, qui ex propria gente, & ex ſolatiis auxiliatorum, in grandi numero conuenerant, potenti virtute *Chelmenſem* terram ingreditur.

1328. Wladiſlaus Rex

Neque expugnationi caſtrorum aut vrbium intendit, ſed omnem terram *Chelmenſem* vſque ad *Oſſam* vaſtant, & omnes villas eius atque curias flammis conſumunt. Peruagataque terra *Chełmenſi* & exuſtâ, nullam reſiſtentiam reperiens, (Cruciferi enim mœnia tantummodò tueri contenti, occaſionem pugnandi non faciebant, nolentes in apertum prodire diſcrimen: Itaque omnis regio nullo reſiſtente, facilè patuit direptioni) cum omni prædâ, & vniuerſis illic comprehenſis & quæſitis ſpoliis, ſanus & incolumis in *Poloniam*, deinde *Cracouiam* eſt feliciter regreſſus. Vbi præbitis donatiuis his, qui ſecum vnà militauerant, externis auxiliis, eos plurimum pro virtute & merito cuiuslibet, honoratos & ornatos in propria remittit.

Cruciferorum terras vaſtat,

In Ducem autem *Maſouiæ Venceslaum* alias *Vankonem*, *Wladiſlaus Poloniæ* Rex iuſtam iram gerens, quòd Cruciferos hoſtes ſuos publicè & clandeſtinè gentibus ſuis & victualibus in eo bello iuuerat, miſſo exercitu, omnem Ducatum ſuum igne & ſpoliis vaſtauit. In cuius vltionem viciſſitudinariam Crucifericus exercitus cum præfato *Vankone Maſouiæ* Duce & gentibus ſuis, terram *Cuiauiæ* hoſtiliter ingreſſus, eam ſpoliis & igne vaſtabant. Militibus autem *Poloniæ*, vaſtationem ſuam repreſſuris, in aciem prodeuntibus, duro certamine inter vtrosque commiſſo, frangitur Cruciferica & *Maſouitica* acies. Et Duce *Maſouiæ Vankone* per fugam ſibi & ſuis conſulente, Commendator *Thorunenſis*, Ductor Cruciferici exercitûs, ferè cum ſuis omnibus occiditur, & vniuerſus hoſtilis in exterminium datur exercitus.

eosque cum Duce Maſouiæ vincit.

Disgreſſo *Wladiſlao Poloniæ* Rege ex terra *Chełmenſi*, & in *Cracouia* quieſcente, *Ioannes Bohemiæ* Rex Comes de *Lucemburg*, ſollicitatus multis Cruciferorum largitionibus & promiſſis, cum exercitu ex *Bohemis* & *Almanis* mercenariis militibus congeſto in *Pruſsiam* aduenit, Cruciferis auxiliū contra *Wladiſlaum Poloniæ* Regem laturus. Cuius aduentu *Vernherus* de *Orſzela Pruſsiæ* Magiſter, qui poſtea ab vno de Ordine miſerabiliter interfectus occubuit,

1329. Ioannes Bohemiæ Rex Cruciferis auxilio veniens,

1329.

castrum & terram Dobrzinensem,

buit, & Ordo Cruciferorum in magnam superbiam erecti, in *Dobrzinensem* terram eodem *Ioanne Bohemiæ* Rege & exercitu suo comitatus, aciebus ordinatis, æstate nunquam expectata, in Quadragesimæ tempore descendit. Et castro *Dobrzinensi* vallato, illud machinis proiectionibusq; lapidum, aliquot septimanis nocte & interdiu quatiebat, gentibus Regiis strenuam & animosam opponentibus defensam. Tandem montibus, propugnaculis, & munitionibus demolitis & dirutis, castrum *Dobrzinense* Magister prædictus, per deditionem *Pauli* de *Spiczimir* dicti *Ogon*, Palatini *Łancicienſis*, qui in illo tunc erat Capitaneus, & aliarum gentium Regiarum, qui nullatenus ad eius defensionem poterant amplius intendere, comprehendit, & totam terram *Dobrzinensem*, Præfectibus & Tenutariis Regiis, & his nobilibus, qui violare fidem Regi promissam nefas ducebant, exclusis, in suam redegit possessionem atque potestatem. Committebant autem Regii milites cum gentibus Cruciferorum particularia certamina, & multos ex illis, & præsertim qui frumentatum pabulatumque ibant, referebant triumphos. Sed & naues, in quibus flumine *Visla* vehebantur pro Rege *Bohemiæ* & Cruciferorum exercitibus victualia, suffocatis gentibus eas ducentibus, intercipiebant, & Cruciferorum agmina quàm maximè lacessebant. Occupatione autem terræ *Dobrzinensis* & castri non contenti,

deinde Wladislauiam occupat, Ecclesiaque illic combusta,

nono Calend. Maii in ciuitatem *Wladislauiensem*, frater *Kerstang* Crucifer, qui castrũ *Dobrzinense* tenebat, cum multitudine exercitûs ex eodem castro improuise adueniens, Ecclesiam Cathedralem & ciuitatem *Wladislauiensem*, & singulas Canonicorum domos spoliat, & ipsam Ecclesiam, cui sæpè barbari pepercerant, cum ciuitate & domibus Canonicorum, igne supposito exurit: Sanctorum reliquias quæ seruabantur in ea, nouo quinimò nefando sacrilegii genere, cum omni decore & ornatu eorum, & nonnullos homines, Ecclesias quoque & villas in circuitu, ignis incendio concremârunt, & quamplures etiam alios in cœmiterio eiusdem Ecclesiæ, crudeliter occiderunt. *Matthiæque* Episcopo & Canonicis eiusdem Ecclesiæ, ac aliis Clericis, laicis, & inhabitatoribus ciuitatis *Wladislauiensis*, post combustionem ipsius, sub pœna capitis, & mutilatione membrorum prohibentes expresse, ne domos seu quoduis aliud ædificium ædificare illic quouis modo præsumerent. Territorium insuper *Czechocin*, ad mensam Episcopalem pertinens occupantes, nulli alii, nisi Magistro & Ordini census & datias, ac tributa mandabant solui, & in omnibus deferri & obedire. Deducit posthæc & *Ioannes Bohemiæ* Rex, & Magister *Prusſiæ Vernherus* suos exercitus in *Masouiam*, & ciuitate *Płocensi* per plures dies impugnata & obsessa, maximis spoliis & incendiis *Masouiam* afficiunt: Duce autem

etiam Ducem Masouiæ suæ ditionis facit:

Masouiæ obligante se *Ioanni* Regi *Bohemiæ*, vt ei tanquam *Poloniæ* Regi subesset, obsidio soluta est. Crudelitatem corde gestatam, & odium in *Polonos* depromens, dum non in humanas solùm, sed etiam in sacras ædes, & ei virgini, cuius se falsò Regulares profitentur, dicatas, flammis & spoliis grassaretur: violentam insuper, & quandoque perituram sciens se Magister & Ordo habere terræ *Pomeraniæ* possessionem, à *Ioanne Bohemiæ* Rege prædicto, qui se, vt superiùs memorauimus, non solùm *Bohemiæ*, sed & *Poloniæ* Regem & gerebat & titulabat, data grandi argenti aurique pecuniarum summâ, petit terram *Pomeraniæ*, velut per Regem *Poloniæ*, & plenam ad id potestatem habentem, de nouo conferri, donari, & inscribi venditionem & resignationem: *Voldemari* & *Ioannis* Marchionum *Brandeburgensium*, quam superius commemorauimus ratus, prout erat, inanem & irritam, & absque viribus esse, nullitatem iuris magis quam efficaciam ostensuram.

& scribens se Poloniæ Regem,

Præfatus autem *Ioannes Bohemiæ* Rex, & sacra auri cupiditate, & liuore, quo in *Wladislaum Poloniæ* Regem flagrabat, illectus, prædictam terram *Pomeraniæ*, nullo iure, titulo, vel proprietate eundem contingentem, præfato Magistro *Prusſiæ Vernhero* & Ordini Cruciferorum, donat, largitur, resignat, & inscribit; ab omni postera ridendus ætate, qui ad eam leuitatem temeritatemque, se prece & pretio trahi permisit, vt alienas terras & Dominia vsurpatione nefariâ venderet; & ementium improbâ instantiâ & largitione pellectus, sortes hæreditatesque alienas, pro libito donaret & conferret. Potest etiam in præmissis maximus ambitionis Cruciferorum Ordinis ardor notari, qui, vt terræ *Pomeraniæ* occupatio eis posset licentiùs prouenire, donationem præfati *Ioannis Bohemiæ* Regis, de prædicta terra, quam sciebant verum & legitimum patrimonium Regis *Poloniæ Wladislai* existere, & vnam insignem ex prouinciis Regni *Poloniæ* esse, non sunt veriti petere, donatione ipsa violentam occupationem terræ *Pomeraniæ*, apud homines duntaxat non Deum, qui non operum solùm, sed mentium inspector & retributor est, contecturi. Sed ne his, qui rerum harum & meritorum causæ prædictæ ignari sunt, vana quædam & deliramenta in patriæ fauorem videamur scripsisse, copiam donationis *Ioannis Bohemiæ* Regis prædicti, pro verificatione præmissorum, quæ talis est, annectimus.

Pomeraniam Cruciferis donat.

Littera Ioannis Bohemiæ Regis, quibus Pomeraniam Cruciferis donat.

Nos Ioannes Dei gratia Bohemiæ & Poloniæ Rex ac Luccemburgensis Comes, ac Elisabeth per eandem gratiam eorundem Regnorum Regina ac Comitissa Lucemburgensis contoralis sua: Ad vniuersorum notitiam tam præsentium quàm futurorum, tenore præsentium in perpetuum volumus peruenire. Quod

1329.

Quòd cum inter singula pietatis opera, quibus ad æterni Regis peruenitur solium, illud maximè animarum saluti prodesse credamus, cum religiosis locis, aut Deo dicatis hominibus, qui Domino quotidie famulantur, aliquid, de quo proficientes in melius, augmentum accipiant, datur liberaliter & confertur. Sanè quia Religiosi viri, frater videlicet Vernherus de Orszela fratrum Ordinis hospitalis S. Mariæ Domûs Teutonicorum Hierosolymitanæ Magister generalis, ipsi quoque fratres Prusſiæ, quorum conditio laudabilis, vitæque & religionis sacræ gestant exercitium memorabile, nos allicit, graues & intolerabiles pro dilatatione fidei Orthodoxæ, ob cuius defensionem contra Lithuanos, & ipsorum secutores quoslibet hostes Christi pestiferos, prout ipsi vidimus, murum inexpugnabilem se exponunt, angustiati, secti, cæsi, & irremediabiliter sæpius sunt afflicti, Nos vt Magister & fratres prædicti, labores, & expensas, ac curas huiusmodi, in se & suis adiutoribus & subditis ferre, ipsisque intendere, vt antea, & resistere fidei Christianæ oppressoribus possint vberiùs, participationem bonorum, quæ per eos fiunt vbilibet, operum affectantes, vt de bonis huius mundi cœlestia nancisci, & Regum Domino congregare æternaliter mereamur, pro Prædecessorum, Primogenitorum, ac hæredum nostrorum, nostraque animarum salute, nec non peccaminum nostrorum remedio, ipsis Magistro & fratribus, ac toti Ordini, communicatâ manu, pari consensu ac vnanimi voluntate, nulla fraude inducti, seu dolo aliquo circumuenti, purè, liberè, & irreuocabiliter inter viuos, nomine simplicis puræque eleemosynæ propter Deum, & venerationem gloriosæ virginis Mariæ, de liberalitate & munificentia Regia, consensu nostrorum fidelium accedente, damus, donamus, & conferimus terram Pomeraniæ, & quicquid ad eam, vel in ea, in toto, vel in eius parte, nobis, hæredibus & successoribus nostris Bohemiæ & Poloniæ Regibus aut Reginis, iuris, proprietatis, dominii, aut actionis competiit hactenus, aut competere poterit quomodolibet in futurum, ad habendam, tenendam, & regendam, vtifruendam & possidendam, per eosdem Magistrum & Fratres, successoresque eorum, ac totum Ordinem, iure proprietatis perpetuo, pacificè, & quietè, quicquid eis, aut suis successoribus deinceps placuerit, in perpetuo faciendum, cum omnibus & singulis, quæ infra prædictam terram, seu intra aut supra, vel etiam subtus terram eandem, cum accessibus & regressibus suis continentur, cum omnibus videlicet suis iuribus, appendiis, pertinentiis, ciuitatibus, oppidis, castris, villis, allodiis, campis, agris cultis & incultis, pratis, hortis, montibus, vallis, planis, rubetis, deserto, viis & inuiis, fluminibus, ripis, riuis, stagnis, aquis, aquarum decursibus, molendinis in aqua vel ad ventum expositis, venationibus, occupationibus, piscationibus, piscinis, Iurisdictionibus, monetis seu theloneis, Iurispatronatibus Ecclesiarum, feudis, vasallatibus, militiis, clientibus, censitis, agricolis, seruitoribus, omagio quocumque seu alio quouis titulo, censibus, redditibus, prouentibus, & fructibus: & vniuersaliter cum omnibus & singulis vtilitatibus, quæ habentur supra, infra, vel intra terram prædictam, vel etiam sub terra eadem mineris, vel metallis, auri, argenti, cupri, stanni, plumbi, ferri, vel generis alterius cuiuscumque, vt puta, lapidibus, sale, vel aliis obuentionibus quibuscumque, & in quibuscumque rebus consistant, in integrum cum omni vsu, seu requisitione nobis, aut alteri nostrum successoribus, aut hæredibus nostris ex eis, vel pro eis rebus, aut aliqua earum modo quolibet pertinente. Nihil in eadem terra aut suis pertinentiis, nobis, hæredibus, vel successoribus nostris, proprietatis, iuris, actionis, vel dominii penitus reseruantes. Vt autem hæc præsens donatio nostra, purè & simpliciter propter Deum, sicut prouidè & rationabiliter, ac iustæ donationis titulo celebrata & consumata, robur perpetuæ obtineat firmitatis, promittimus nostro, hæredum, ac successorum nostrorum nomine, contra eam nullo vnquam tempore facto aut iure facere, vel venire per nos vel alios, publicè aut occultè, in toto vel in parte, nec eam reuocare in vita vel in morte, occasione ingratitudinis cuiuscumq;, seu tam præsentium quàm superuenientium liberorum. Volentes ad maiorem certitudinem seu etiam cautelam, ex nunc Inclytus Carolus primogenitus noster, fide præstitâ, corporalis loco iuramenti, spondeat & promittat dictis Magistro & fratribus, pro se suisq; successoribus stipulantibus, quòd dictam terram, seu aliquam eius partem, per se vel alios, nullo vnquam tempore impetet, de iure vel de facto, modo aliquo, seu inquirat: Sed ipse cum omnibus suis conterminis, donationem huiusmodi ratam, gratam habeat firmiter in futurum. Renunciantes spontè & expreßè, pro nobis, nostrisque successoribus & hæredibus vniuersis, exceptioni, doli mali, in factam actioni, beneficio restitutionis in integrum constitutioni, & consuetudini cuiuslibet contrariæ, literis & Indulgentiis Apostolicis, Imperialibus, seu à Romanis Regibus impetratis, vel etiam impetrandis, omniq; iuris Canonici vel ciuilis auxilio, per quod nobis, hæredibus, aut successoribus nostris sæpesatis, posset aliquo modo suffragium, Magistro verò aut fratribus seu ipsi etiam Ordini præiudicium quomodolibet generari: Imò etsi ipsa terra, seu aliqua eius pars Pomeraniæ, per Inclytam Dominam Elisabeth Bohemiæ & Poloniæ quondam Reginam, relictam quondam recolendæ memoriæ Venceslai olim Bohemiæ & Poloniæ Regis, soceris & prædecessoris nostri, vel hæredes eius, fuerit impedita; ipsam terram & quamlibet eius partem, ab impetentibus & quolibet impetente, disbigare & liberare nostris promittimus laboribus & expensis. In quorum omnium testimo-

1329.

1329.

teſtimonium & cautelam, præſentia ſcripta fieri, & ſigillis noſtris iuſſimus communiri. Actum & datum in Thorun Dominica Inuocauit. Anno Domini milleſimo tricenteſimo vigeſimo nono. Præſentibus Spectabilibus & Nobilibus viris fidelibus noſtris, Iofrido Comite de Lunigi, Henrico Comite de Wilnow, Vlrico Domino de Hanow, Petro de Hezeburg, Henrico de Lippa iuueni, Vilhelmo de Lankſteyn, Cunone de Kolurz, Othone de Bergaw, Bernardo de Sumeburg, & aliis plurimis fide dignis, quos in omnium ſupradictorum, teſtes duximus requirendos.

1330.

Vernerus Magiſter Pruſſiæ

Feſtiuitate Sancti *Ioannis* Baptiſtæ proximante, cum ex nimio feruore ſolis, ſegetes in maturitatem debitam vltra ſolitum curſum productæ eſſent: *Vernherus* de *Orſzela Pruſſiæ* Magiſter, mercenario milite ex *Almanis* & *Bohemis* conducto, ad oppugnandum cæteras Regni *Poloniæ* prouincias, ex aſſiſtentia & inſtigatione *Ioannis Bohemiæ* Regis auſus ſumens, in frequenti & numeroſo exercitu, ad caſtrum *Nakyel* veniens, illud die nona Iulii capit & exurit; Vbi & capitaneum eius *Henricum* militem, cum aliis defenſoribus comprehendit. Ab inde autem abducit, & in terram *Cuiauienſem* ad caſtrum *Viſchegrad* deſcendens, illud conquiſitum exurit. Ne autem caſtro *Radzieiow* potiretur, & Regnum ex illo prædis & ſpoliis afficeret, gentes Regiæ, antequam Magiſter ad illud pertingeret, igne ſpontè adhibito, illud ſeptima die Iulii conſumunt. Applicat poſthæc exercitum ad caſtrum Epiſcopi *Wladislauienſis Ráciąſz*, & illud pluribus diebus, machinis, cæteriſque inſtrumentis fortius quo poteſt quatit & oppugnat. Et licet plures nobiles & vtriusque ſexûs homines, qui fortunas ſarcinaſque ſuas illuc depoſuerant, viriliter defenſioni caſtri intendiſſent, non tam caſtro, quàm perſonis, coniugibus, liberis, pignoribusque & ſubſtantiis ſuis, quæ illic congeſſerant, conſulturi: crebra tamen bombardarum proiectione, omnibus propugnaculis aut confractis aut debilitatis, dum nec quiſquam poſſet defenſionem oppoſiturus conſiſtere; puteus quoque ex quo caſtrenſes aquâ reficiebantur, eſſet illis Cruciferorum potentiâ ademptus, multique tam ſenes quàm paruuli ſiti periclitarentur, quatuordecima die menſis Iunii, patefactis vndique introitibus, caſtrum *Raciąſz* conquiritur: Et Magiſter *Pruſſiæ*, eiusque exercitus, pluribus pecuniis, armis & theſauris, variarumque rerum & ſpoliorum ſupellectili potitur: Plurimos etiam homines, nobiles, & plebeios illic captiuat. Quos *Matthias* Epiſcopus *Wladislauienſis*, compaſſus eorum calamitatibus & miſeriis, ſolutis ex pacto quadringentis marcis *Polonicalibus*, à Magiſtro redemit, & priſtinæ libertati reſtituit. Et quoniam in caſtrorum conquiſitione milites multos inſignes amiſerant, (neque enim ceſſit illis ſine multa ſanguinis effuſione victoria, vt ſtrages cladeſque tunc accepta, magna illos pœnitudine & amaritudine pro deſideratis, quorum numerus in decuplo ſtrage hoſtili ſuperior erat, afficeret) in rabiem quandam verſi, ſuorum parentando funeribus, omnes *Polonici* generis homines, tam ſenes, quàm adultos, viros & mulieres, & quod horrendum eſt, Sacerdotes & Miniſtros Dei, paruulosque & ſugentes vbera, miſerabiliter perimebant; ſpoliiſque & cædibus huiusmodi non contenti, etiam in tecta innocua, & in villas circumiacentes, quæ poſt ſuperiora incendia paucæ remanſerant, & quæ aliquantulum fuerant refectæ, flammis ea demoliendo ſæuiebant. His autem patratis, in domos, pluribus ſuorum amiſſis, reuertuntur, cum magna ſpoliorum & pecorum prædà. Capti autem fuerunt in conquiſitione caſtri prædicti, *Swantoslaus* frater *Matthiæ* Epiſcopi *Wladislauienſis* germanus, *Vincentius* Caſtellanus de *Starogrod*, *Nicolaus Zabłotny*, *Nicolaus* de *Wolya*, & alii quàm plurimi. Interfecti verò *Paulus* de *Kruſzino*, Iudex *Gniewkouienſis*, *Zira* de *Klobia*, *Demeter* Succamerarius *Breſtenſis*, *Bogutha* filius *Criſtini* Iudicis *Wladislauienſis*, *Albertus* de *Trzaskowo*, *Czoło* de *Smarzowyce*, *Iacobus* de *Ráciąsz*, & alii quam plurimi.

& Raciąſz cum multis hominibus capit & incendit.

1330.

Quindecima quoque menſis Septembris, caſtrum *Gniewkouienſe* per eoſdem Cruciferos conquiritur & crematur. Ad ſoluendum autem fratrem ſuum *Swantoslaum*, cæteroſque captiuos, & ad retrahendum caſtrum *Racziąsz*, cæteraque bona in *Pomerania* per Cruciferos occupata, *Matthias* Epiſcopus *Wladislauienſis*, tanto ferebatur, ſiue id puſillanimitas quædam ſiue carnalitas efficiebat, affectu, vt iniuſſu *Wladislai Poloniæ* Regis, & ſui conſilii, habito cum Magiſtro *Pruſſiæ Vernhero* apud *Thorun* in die S. *Bartholomæi* conuentu, ignominioſum fœdus, ſuis & Capituli ſui *Wladislauienſis*, firmatum literis, pepigerit: omnes decimas terræ *Pomeraniæ* manipulares, qui ſibi & Clero ſuo iuxta morem vetuſtum Regni *Poloniæ* & prouinciæ *Gneſnenſis* manipulatim de quolibet grano ſolui conſueuerant, remiſerit in ſex tantummodo groſſos, obligando ſe præfatæ remiſſionis primùm Metropoliticam, deinde Apoſtolicam confirmationem infra vnum annum expediturum; menſam ſuam Epiſcopalem, & Cleri ſui beneficia vehementer mutilando.

Matthias Epiſc. Wladislau. cum Cruciferis fœdam conuentionem paciſcitur.

Wladislaus Rex

Cruciferis autem in *Pruſsiam* diuertentibus, *Wladislaus Poloniæ* Rex, qui ſub illo anni tempore, quo Cruciferi terras ſuas hoſtiliter inuaſerant, magna cura & ſtudio exercitum de propriis & externis gentibus conquirebat, volens cum Cruciferis, niſi celerius exceſſiſſent, decernere. In ſui quidem & *Hungarorum* exercitûs, cui *Vilhelmus Auſtriæ* Dux præerat, à *Carolo Hungariæ* Rege miſſus, & *Gedemin Lithuaniæ* Dux cum *Lithuanorum* & *Samogitarum* exercitu aduenerant perſonaliter, terram

1330.

omnem fere Pruſsiam populatur

ram Cruciferorum in forti robore ſui exercitus ingreditur, & terram *Culmenſem* paſſim vrit & depopulatur. In vltionemque ſuorum, qui per Cruciferos inhumaniter cæſi, cædes in omnes iubet latè extendi, nec vlli ſexui aut conditioni indulgere. Clauſerant autem Cruciferi Regi *Wladislao* iter & ripas vtraſque fluuii *Drwancza*, in quo & *Pruſſiæ* Magiſter *Vernherus* de *Orſzela*, & *Liuoniæ* Magiſter perſonalem præſentiam agebant, Regium operiebantur aduentum: tranſitum ſibi per fluuium *Drwancza*, & bombardarum proiectione, & campeſtri prælio, confiſi de viribus gentium ſuarum, robore, & arte, qua fluuium muniuerant, prohibituri. Rex autem *Wladislaus*, ad fluuium *Drwancza* perueniens, pluribus diebus illic conſiſtere coactus eſt. Quocumque enim ſe Rex cum exercitu vertebat, illic Cruciferorum copiæ è regione ſua aduentabant, & ne Rex cum gentibus ſuis fluuium *Drwancza* in locis præſertim languidiorem vndam habentibus, ſuperaret, ſummâ vi, ſummâque cura, bombardis atque telis adnitebantur. Rex autem vnius agreſtis inſtructione vado fluminis comperto, à flumine *Dzrwancza*, motis ſtatiuis iter retrogradum flectit, verſus *Brodniczam* ſe ſimulans iturum, vt hoſtes à defenſione ripæ auertat. Locat autem in ſyluis, abditiſque locis, gentium ſuarum expeditarum aliquot millia: hiſque mandat, vt quàm celerius poſſint, hoſtibus à ripa auerſis, fluuium ſuperent, fumoque ſignum præſtent. Quæ omnia dum iuxta ordinationem Regis prouenissent, & omnis exercitus Cruciferorum ad *Brodniczam* diuertiſſet, credens & illic Regem venturum: milites Regii ex ſtatione prodeuntes, fluuium *Drwancza* abſque impedimento, & prohibitione aliquali tranſeunt, & fumo, iuxta quod erat imperatum, Regi, qui ad tria miliaria verſus *Brodniczam* iter confecerat, ſignum oſtendunt. Quo rex accepto, reflexo itinere & gradu concito, ad fluuium *Drwancza* ex heſterna ſtatiua ſuâ perueuiens, flumine præfato *Drwancza*, circa molendinum *Lubicz* facilè ſuperato, molendino conquiſito & incenſo, & his qui erant in præſidio cæſis, aliquibus captis, acies ordinat, conflictumque cum hoſtibus magno æſtu, magnaque auiditate præſtolatur. Iuſtis enim armis indutus, & copias tam pedeſtres quàm equeſtres habens exercitatas & pugnaces, nihil auidiùs quam cum hoſtibus pugnam conſerere, & aut glorioſam victoriam ex hoſte tam infeſto & improbo referre; aut honeſtam mortem, ſi ita fatis datum fuiſſet, obire æſtuabat. Cruciferi autem præter ſpem & opinionem ſuam exercitum Regium mactæ virtutis ſuo multò ſuperiorem fore videntes, cum & exercitum haberent ex nouo & mercenario milite, & multis generibus collectum, nec illis ſatis fidere auderent; venire in certamen, & aperta acie decernere diſcriminoſum putantes, diſſoluto campeſtri exercitu, in munitiones & caſtra diſcedunt. Rex autem deſiderio pugnæ fraudatus latius mandat vaſtationem extendi. Milites autem imperata Regis exequendo, omnem terram *Culmenſem*, igne, cæde, & ſpoliis infra quindecim dies conficiunt, & quoslibet vicos & ciuitatum ſuburbana exurunt. Fretus quoque multitudine & militum numero abundans, multas paſſim manus in *Pruſſiæ* regionem, & in extrema quæque finium prædandum mittebat, prædamque & magnam vim pecorum aliquoties coactam in *Poloniam* remittebat, agros vaſtans, vicos exurens, oppida funditus demoliens, multa illic fortiter egit, multos agros hoſtiles incendiis & populatione vaſtauit, & tempeſtatis inſtar, multa ſolo ſtrauit. Deſcendit poſthæc in *Dobrzinenſem* terram, & caſtrum *Dobrzinenſe* expugnare aut intercipere ſatagens, aliquot diebus in eius expugnatione immoratus, dum videret illud ſtrenuè defendi, in *Culmenſem* terram reuertitur, & circa caſtra *Schonſcze* & *Lipno* aliquantulum immoratus, in vlteriora exercitum producere parabat. Caduceatores ex parte Magiſtri & Cruciferorum apud *Grudząc* exiſtentium, cum blandis oblationibus de pace miſſi, Regem a propoſito auertunt. Qui cum potuiſſet cum tam potenti exercitu, etiam terram *Pruſſiæ* vltra *Oſzam* poſitam, quemadmodum in animo deſtinauerat, poſuiſſe in deſolationem & exterminium, ſuaſque iniurias vltum iri, reſtitutione terræ *Dobrzinenſis*, & omnium caſtrorum ac munitionum, quæ in illa aliiſque locis Cruciferi locauerant, prius percepta, de campeſtribus ſtatiuis excedere, & ab ampliori vaſtatione terræ abſtinere, firmatis inſcriptisq; treugis, ad diem SS. *Trinitatis* anni futuri duraturis, conſentit. Ea tamen conditione interpoſitâ, vt ſuper occupatione terræ *Pomeraniæ*, & damnis inde ſecutis, durantibus treugis, *Carolus Hungariæ* Rex pro parte *Wladislai* Regis *Poloniæ*, pro parte verò Cruciferorum *Ioannes Bohemiæ* Rex, arbitri tunc electi, haberent plenum poſſe iuſtum pronunciandi arbitramentum, & compellendi vtramque partem ad ſuæ deciſionis obſeruationem. Hæc etenim conditio *Wladislaum Poloniæ* Regem amplius mouit, vt armis depoſitis, treugas acciperet, ſperans per illas ſuæ hæreditatis & patrimonii, abſque effuſione ſanguinis Chriſtiani, reſtitutionem prouenire. In hunc modum pace in die S. *Ioannis* Baptiſtæ per ſufferentias compoſita, guerra atrox intercepta eſt, & *Wladislaus* Rex *Poloniæ*, cum omni exercitu ſuo incolumis & alacer in Regnum ſuum, *Lithuaniæ* Duce *Gedimino* in *Lithuaniam* diuertente, reuerſus eſt.

1330.

Magiſter vero videns ſe inferiorem

promiſſa reſtitutione terræ Dobrzinenſis

ad annum fœdus parauit:

Et de Pomerania in Bohemiæ & Hungariæ Reges compromittunt.

Carolo Hungariæ Rege, pluribus iam annis ſtatum agente in *Hungariæ* Regno beatum & tranquillum, ab omni bellico fremitu interno & externo circumſcriptum, dum & pulcherrimorum filiorum numero puta-

1330.

putaretur inter mortales feliciſſimus, & raræ prudentiæ dote, qua plures ante ſe Reges anteibat, tam ſubditis quàm aduenis eſſet ſpectabilis & admirandus, ſubitò in tam clara ſtabilique ſerenitate, grandis tempeſtas coorta, penè eius & filiorum ſtatum euertit, & in miſerrimam ſortem eius felicitatis curſum, niſi Diuiua propitiatio prouidiſſet, mutauit. Erat quippe inter Barones *Hungariæ* quidam Nobilis *Felicianus* nomine, vir primùm ſortis mediocris, & qui ſuperiori tempore in *Matthiæ* de *Tranczyno* Palatini *Tranſyluanienſis* obſequiis moratus, ab eo in gradum potiorem & præcipum fuit euectus. Quo relicto ad Regis *Caroli* obſequia ſe conferens, fauore largitioneque Regis celebris inter Barones primores habebatur. Regis inſuper *Caroli* animum ſedulitatis & obſequiorum officio adeò deuinxerat, vt quæque Regis abdita & penetralia, pro quolibet tempore ſibi paterent pro ingreſſu. Cœca itaque cupidine occupandi Regni, magnis auſibus inflammatus, tàm Regem, quam Reginam, & prolem eorum, cæde cruenta ſummouere in animo deſtinat, & ad perficiendum temerarium ſcelus, ſæpè de loco & tempore, quo id aptius exequeretur ſecum tacitus pertractat.

Carolus Rex Hungariæ cum coniuge inter prandendum

Dum autem *Carolus* Rex feria tertia poſt Octauas Paſchæ, que erat dies Martis decima octaua Maii in Curia ante caſtrum *Viſchegrad* ſita, cum conſorte ſua Regina *Eliſabeth*, & duobus filiis *Lodouico* & *Andrea*, inter prandendum conſiſteret, nullusque ex militibus & cuſtodibus corporis, præter miniſtros tabulæ deſeruientes, & hos quidem paucos in numero, adeſſet; *Felicianus* filio & familiaribus aliquot comitatus, ſolita licentia, Rege veſcente, ingreſſus, acutiſſimum mucronem, quem ſub chlamyde tectum geſtabat, vehementiſſimo impetu, & qualem ſpes & extrema deſperatio cauſabant, in Regem vibrat & Reginam.

a Feliciano vulneratur.

Quibus ſubito periculo perculſis, contra mucronis tamen ictum dextras, pro capitum incolumitate opponentibus, *Carolo* Regi in manum ſiniſtram cruentum, leue tamen inflictum vulnus eſt. *Eliſabeth* verò Reginæ dextra, quà orphanos & pauperes alere, miſerabilibus perſonis miniſtrare, veſtes ſacras & ornamenta ſarcire, & alia pietatis opera ſolita erat exercere, amputatis quatuor digitis, mutilata. Ad pueros deinde Regios, fratres duos, conuerſus, in eorum necem toto niſu, priorem in parentibus admiſſum correcturus errorem, velut furibunda præda graſſabatur: ſed Curatoribus & Pædagogis puerorum periculum in ſe excipientibus, conatus *Feliciani* recidunt ad irritum. Ferueſcente autem huiusmodi rumore, *Ioannes* filius *Alexandri* de Comitatu *Potoken* adoleſcens ingenuus, qui Dapiferi officio tunc fungebatur, *Felicianum* in pueros crudelitatis & necis opera edere anhelantem, primus aggreſſus eſt, ſic, vno ictu inter collum & ſcapulas inflicto, depreſſit debilitauitque, vt corruens deflueret præceps in terram. In quem cæteri milites & ſerui Regii certatim pro fide declaranda irruunt, & corpus multis pugionibus attritum, in partes diſcerpunt. Capitur & tunc *Feliciani* filius, qui familiaribus pro magnitudine periculi & ſceleris in fugam verſis, vt patris fieret deſertor, nequaquam poterat induci.

Quo facto ille cum omni ſua progenie miſere occiditur.

Comprehenduntur & in fuga *Feliciani* ſatellites, & tam ipſi, quàm infelicis *Feliciani* filius, ad caudam alligati equorum, tamdiu per vicos & plateas tracti ſunt, donec oſſibus nudatis miſerrimè expirarent: quorum cadauera paſſim per vicos iacentia, dum illis ſepulturæ officium exhiberi cenſeretur indignum, à canibus diſcerpta atque depaſta ſunt. Teſta capitis *Feliciani*, *Budam*, manus verò & pedes, cæteraque cadaueris membra, in principaliores Regni *Hungariæ* ciuitates diſtributa, in horrorem & notionem tanti facinoris, portarum valuis affigenda, translegabantur. Ad filiam tandem miſeri *Feliciani*, *Claram* quidem nomine, ſed ſorte ei proueniente obſcuram, furor militum enixius in vltionem tentatæ mortis & vulnerum Regiorum operam nauantium peruenit. In curia Reginæ *Eliſabeth*, inter virgines Nobilium Reginam concomitantium morabatur, pulchritudine & formâ excellens, facilè aliarum omnium decorem peruincebat. Sed calentibus adhuc militum animis, nec formæ delatum eſt; de grege coæuarum extracta, quoniam factionis paternæ credebatur fuiſſe conſcia, in naribus, labiis, & vtriusque manus digitis truncata, per ciuitates vicinas, & villas, in ſpectaculum ſemianimis & miſera ducta, vociferare crimen ſuum & paternum confeſſione publicâ compellitur. Iuſtè illi truncationem membrorum, propter ſcelus in Regem, Reginam, & prolem eorum, non cupiditate Regni, ſed iniuriæ magnitudine tentatam accidiſſe. Hâc excruciata, altera filia *Feliciani*, *Zeba* nomine, natu maior, & cum marito *Kopay*, cui nupſerat, in exilium acti. Plures denique alii præfati *Feliciani* fratres & cognati, aut morte, aut exilio mulctati ſunt. Nonnulli in *Poloniam* venientes, illic perpetuum agunt incolatum, vocitanturque *Amadeiones*, aquilam albam ſine pedibus pro inſigni Nobilitatis deferentes. Quorum ſucceſſio & genus, quamuis ex humili & vix notà ſorte, etiam & hactenus perdurat. Habet & nonnullorum aſſertio, *Felicianum* militem in eam rabiem lapſum ideò fuiſſe, quod *Eliſabeth* Regina *Hungariæ*, filiam ipſius *Feliciani*, *Claram*, apud ſe demorantem, germano ſuo *Caſimiro* filio *Wladiſlai Poloniæ* Regis, tunc in *Hungaria* agenti, eius decore capto, proſtituendam tradiderit, vel vt proſtitueretur, diſſimulatum vultum & animum geſſerit.

Proſtituta autem erat filia Feliciani Clara Caſimiro Poloniæ Regis filio,

Valetudinarium enim ſe præfatus Dux *Caſimirus*, quò facilius facem ſuæ libidinis impleret, fingens, velut languens lecto iacere cœpit. Ad quem viſitandum, cum ſoror germana *Eliſabeth* Regina *Hungariæ*, à qua plus quam germano diligebatur affectu, introiſſet, & cordis illi non corporis ægritudinem, quâ ſuper virginis *Claræ* cruciabatur amore, probe noſſet, familiaribus qui ægrum obſeruabant, quaſi ſecum nonnulla ſecreta tractatura, de cubiculo eiectis, ſola illic nonniſi cum præfata virgine *Clara* eam comitante remanſit, & verbis aliquot in ſpeciem factis, diſceſſura, virginem *Claram* apud Ducem *Caſimirum* proſtituendam reliquit: rata proſtitutionem huiusmodi, parui aut nullius momenti culpam fore, & nec prodituram ad publicum, neque aliquot cauſaturam diſcrimen. Diuinitate autem ſcelus proſtitutionis exhorrente, ſecus omnia quàm Regina *Eliſabeth* rebatur prouenere. Virgo enim *Clara* a *Caſimiro* Duce pro libito oppreſſa proſtitutaque, proſtitutionis ſuæ dedecus, *Feliciano* parenti ſecretè, vltum iri obſecrans, ſtuprum ſuum inſinuat. Qui indignitate rei & iniuriæ permotus, ad obtruncandum *Carolum* Regem Dominum ſuum, & *Eliſabeth* Reginam, eorumque pignora, ſciens *Caſimirum* Ducem ſe ex *Hungaria* in *Poloniam* euoluiſſe, animum deſtinat, & obtruncationis facinus, ordine, quem deſcripſimus attentans, ſibi & vniuerſæ ferè domui ſuæ miſerabiles cruciatus innexuit. Aſſerunt *Pannoniorum* Proceres, ex eo die, quo huiusmodi facinus apud illos patratum eſt, omnem felicitatem ab illis & Regno eorum defluxiſſe, & innumeras clades & vaſtationes a Barbaris, etiam vsque ad noſtra tempora deriuatas, in illos recidiſſe. *Eliſabeth* etiam *Hungariæ* Regina, opprobrium miniſterii ſui in vita & morte ferre coacta, *Kikuthana* Regina, in vulgari *Polonico*, quod ſignificat *manu manca*, vocitabatur. *Caſimiri* vero Ducis, expoſt *Poloniæ* Regis ſemen, paruo tempore durans, vltio Diuina deleuit. Sororinum ſuum, ſed alioquin exitu crudelius in *Hiſpanorum* annalibus legimus accidiſſe: *Gothorum* enim Rex *Rodericus*, filiæ *Iuliani* Comitis *Spartanorum*, apud Curiam ſuam demoranti, vim inferens, ab eodem *Iuliano* Comite, *Arabibus*, illum adiuuantibus circa flumen *Videlac*, octo continuis diebus dimicans, conflictus & occiſus eſt, & vniuerſis ferè *Hiſpanis* ab *Arabibus* occupatis, *Gotthorum* gens *Aſiæ*, *Europæ*, & *Aphricæ* inclyta triumphis, vnius hominis peſſundata flagitio, propè in excidium exterminiumque acta, armis *Arabicis* incuruata ſuccubuit.

Carolus Hungariæ Rex … dum ſine

Caſuali & extraordinario periculo *Carolus Hungariæ* Rex euitato, in aliud æquè ingens, voluntarium quidem & deliberatum, non tam ſibi, quam ſuis exitiale, eſt prolapſus. *Bazarado* enim *Valachiæ* Voieuodæ, ſuggerentibus, & ad id eum multiplici ſuaſu pellicentibus, *Thoma* Voieuoda *Tranſyluanienſi*, & *Dionyſio* Baronibus, bellum, belli cauſa non extante, indicit: *Thoma* & *Dionyſio* præfatis, *Valachiæ* ambientibus Principatum.

cauſa Valachum inuadit

Seuerino autem expugnato, & *Dionyſio* tradito, Legati *Bezaradi* veniunt ad *Carolum*, petentes *vt ab armis diſcederet: Bazarad ſeptem millia marcarum argenti, & Seuerinum, dato filio pro vade, ei largiturum, & in poteſtate ſua futurum: vlteriorem in terras ſuas expeditionem, ſine Regis & exercitûs ſui periculo, tranſigi non poſſe.*

ac æquas conditiones oblatas ſpernit,

Rex autem *Carolus*, æquæ humilique legationi ſuperbè reſpondens, comminatus eſt *Bazaradum velut vnum ex bubulcis & paſtoribus ouium ſuarum, de tuguriis per barbam extracturum.* Et licet a Conſiliariis, rogatus, *vt mitius reſponſum, ſuſceptis quæ offerebantur, ederet*, à ſententia & priori reſponſo non poterat dimoueri, & promoto exercitu, non prouiſis commeatibus, neque itineribus exploratis, *Alpes* & inuias ſyluas; arentiaque intrauit loca, illas quoque diebus aliquot peragrans, famis inedia, antequam eas ſuperaret, exercitus laborare cœpit. Ad quam reſtringendam, ampliora etiam Regem veritam diſcrimina, treugæ pacis a *Bazarado* magis petitæ quam dam datæ ſunt. Ea conditione appoſita, vt à *Bazarado* darentur ſcioli & fideles itineris Duces, Regem *Carolum* & copias exercitus eius, compendioſiori via, in plana Regni *Hungariæ* reducturi. Sequebatur itaque *Carolus* Rex & ſuus exercitus Duces a *Bazarado* datos, iter monſtrantes: nullum dolum pace data hoſti reconciliato ineſſe præſumens. Duces autem itineris, iuxta inſtructionem & mandata, quæ à *Bazarado* acceperant, Regem & exercitum eius ad ſtricta & concaua montium perducunt.

per ipſum funditus dolo profligatur,

Vbi *Valachi* & a fronte, & a tergo, Regis exercitum inuadunt. Cæteri autem ſupernè tela & ſaxa iacientes, plures mortales, cum nec pugnandi, nec reſiſtendi præſtaretur facultas, tuti ipſi ab omni inuaſione, paſſim miſerabili morte conficiunt. *Carolus* Rex ſerò ſuperbæ reſponſionis, & ſpretæ oblationis & Conſilii pœnitens, cum videret fortiſſimos quosque milites ſuos, abſque dimicatione, ante conſpectum ſuum & oculos, morte indigna confectos eſſe, induviis inſignibusque Regalibus, ne agnoſceretur, abiectis, & in filium *Dionyſii*, *Deſzow* nomine, collatis, qui & ipſe poſtea Rex creditus, ſaxis & telis obtritus eſt, fugam capeſſit, & cum paucis ignominioſam mortem, aut calamitoſam captiuitatem ægrè euadit.

ipſo Rege vix euadente.

Reliquus exercitus Regius, aut miſerabili morte, aut turpi captiuitate vel fugâ confectus. *Valachi* omnium rerum quæ tantus habere conſueuit exercitus, ſine bello potiti, reliquias miſerabilis exercitus, Sacerdotibus etiam Domini, qui Regem comitabantur, non parcendo, aut crudeliter trucidabant, aut pro voto depactabant. *Carolus* Rex fugâ cum paucis ſaluatus, in *Viſchegrod* priuato ſordidoque habitu, plurimos lugubres eiulatus & lachrymas de

1330.

de ſtrage & ruinâ ſui exercitus vociferans & effundens, pervenit: præſentibus & poſteris abutendi humili oblatione, & conditiones hoſtis inflato ſpiritu aſpernandi, efficax præbiturus remedium.

Decimo ſexto Calendas Iunii, *Venceslaus* alias *Vanko*, filius iunior *Beleslai Maſouiæ* Ducis ex *Bohema* ſuſceptus, crudelis & ſeuerus in milites & ſubditos, in *Viſchegrod* moritur, & in *Plocenſi* Eccleſiâ ſepelitur, filium vnicum *Boleslaum*, quem ex filia *Gedimini Lithuaniæ* Ducis ſuſceperat, relinquens.

Fratres S. Mariæ de nigra Cruce Rigam occupant.

Sub Pontificatu *Ioannis* vigeſimi ſecundi, Archiepiſcopo *Rigenſi* tunc in *Romana* Curia agente, fratres domûs *Teutonicorum S. Mariæ* de nigra Cruce, poſt varias oppreſſiones, violentius, & damna, fundatoribus ſuis Epiſcopis *Liuoniæ*, & eorum ſubditis illatas, Ciuitatem *Rigenſem*, a primæua eius fundatione ad *Rigenſem* in temporalibus & omni dominio pertinentem Eccleſiam, obſident, occupant, & expugnant, ac ſui iuris faciunt: eo nimirum in Archiepiſcopum *Rigenſem* fundatorem ſuum vſi officio, quo & Cruciferi de *Pruſſia* in Reges & Principes *Poloniæ* fundatores ſuos in occupanda terra *Pomeraniæ* vſi fuerunt.

Vernhero Magiſtro Pruſſiæ ſuccedit Lutherus.

Decima nona Octobris, in caſtro *Marieburgenſi Vernherus* de *Orſzeda Pruſſiæ* Magiſter, ab vno ſuorum fratrum Cruciferorum *Ioanne* de *Gindorff*, in cœnaculo multis vulneribus confoſſus interiit, & pœnas occupatæ terræ *Pomeraniæ* dedit. In cuius locum *Lutherus* de *Brunſzmik* ſucceſſit.

Antipapa a Ludouico Imp. conſtitutus captiuatur,

Piſani Petrum Corbarienſem, fratem Ordinis Minorum, falſum *Romanum* Pontificm, quem Imperator *Ludouicus* in *Germaniam* tranſiens *Piſis* reliquerat, captiuant, & ad *Ioannem* Summum Pontificem in *Auinione* tunc agentem, tranſmittunt. Apud quem errorem ſuum confeſſus, vitam tantummodò ſibi concedi ſuppliciter exorabat. Sed iuſſu Papæ in carcerem honeſtum truſus, & triennio moleſtias captiuitatis perpeſſus, interiit.

& in carcere moritur.

Præfatus ſiquidem *Ludouicus* Imperator, moleſtè ferens ſe a *Ioanne* Papa vigeſimo ſecundo excommunicatum nunciari, præfatum *Petrum Corbarienſem*, vnitatem Eccleſiæ ſciſſurus, in Antipapam erexerat, ſchiſmaque vigeſimum primum introduxerat. Quod paruo tempore durauit, eodem *Petro Corbarienſi* capto decedente.

Wladislaus Rex a Papa petit crucem & pecuniam contra infideles.

Wladislaus primus Rex Poloniæ miſſis ad *Ioannem* vigeſimum ſecundum Papam, in *Auinione* tunc agentem, notabilibus, oratoribꝰ & expoſito quanta bella, inuaſiones, depopulationes terrarum Regni ſui, à *Tartaris* & *Lithuanis* barbaris, interdum ſimul coniunctis, interdum ſparſa manu & clandeſtinis inuaſionibus Regnum *Poloniæ* atterant, prædaque citato agmine raptâ, ſenibus & impuberibus necatis, puberibus verò in ſeruitutem miſerabilem redactis, fugientes abducant; petebat ſe paſſagio vniuerſali ſiue Cruce, contra *Tartaros* & *Lithuanos* danda, a *Ioanne* Papa, & conſignatione aliquot millium florenorum, quò facilior barbaris fieret reſiſtentia, iuuari. Summus autem Pontifex interpoſitis quibusdam rationibus & excuſationibus, vtrumque negauit. Ne tamen Nuncios Regios vacuos a ſe remiſiſſe, absq; aliquâ conſolatione videretur, *Iubilæi* anni gratiam in feſto Sancti *Stanislai* in Maio tribus diebus, & in translatione eiusdem *S. Stanislai* in autumno, aliis tribus diebus, in Eccleſia maiori *Cracouienſi* agendam conceſſit: ea conditione, vt quilibet illam meritutus duos aureos in capſas imponeret, in defenſionem contra tartaros, *Lithuanos*, & barbaros a *Wladislao Poloniæ* Rege conuertendos.

Et accepto Iubilæo

Agebatur itaque *Cracouiæ* in vtroque feſto S. *Stanislai* annus Iubileus. Et multi tudine magna non ſolum ex vniuerſo Regno *Poloniæ*, ſed & Regno *Hungariæ*, *Sleſiæ* orâ, vicinisque partibus concurrente, non mediocris ſumma auri collecta eſt, & pro defenſione Regni *Poloniæ* per *Wladislaum* Regem fideliter conuerſa.

magnam pecuniæ ſummam colligit.

1331.

Bellum per *Wladislaum* Regem Cruciferis illatum, & cum illis geſtum, etſi anno ſuperiori, prout demonſtrauimus, per treugam aliasque conditiones, pacem perpetuam effecturas, fuiſſet dilatum, Cruciferis tamen conditionem in treuga appoſitam negligentibus, & *Ioannem Bohemiæ* Regem iuxta obligationem ſuam pro decidenda quæſtione, & lite ſuper terra *Pomeraniæ* exorta, non adducentibus, nec pollicitationi aut conditioni huiusmodi in aliquo parentibus, licet *Wladislaus Poloniæ* Rex *Carolum Hungariæ* Regem ad diem & locum conſtitutum, ſatisfacturus compactatis, adduxiſſet; mox de integro renouatum; maximo Regni *Poloniæ* periculo, ſummam rerum (niſi propitiatio Diuina tuliſſet remedium) euerſuro, bellum geri cœptum eſt. Id autem ex re & occaſione, vt fit, tenui ortum, maximum parturiuit confecitque incendium. *Wladislaus* enim *Poloniæ* Rex, ab obeunda belli imminemtis munera, & ad expediendas res publicas Regni ſui, quæ corporalem requirebant præſentiam, videns ſe grauem & ſenio grandæuum eſſe, in feſto *SS. Trinitatis* in oppido *Chenczini*, quarta decima die Iunii menſis, generalem omnium terrarum ſuarum agit conuentum.

Senex iam Wladislaus

Vbi & de bello cum Cruciferis gerendo, & de rebus publicis expediendis, Prælatorum & Baronum ſuorum ſano vſus conſilio, certas facit ordinationes & edicta. Inter quas filium ſuum *Caſimirum*, viginti & vnum annos natum, cæterùm adoleſcentem ea indole, vt iam tum appareret eum Regnum opulentius, quam in quod à Patre ſucceſſurus eſſet, facturum, terris *maioris Poloniæ* præficit, & plenam illarum gubernationem, & adminiſtrationem ſingularum rerum, vt domeſtica rectè curarentur, & quietior

Caſimirum filium maiori Poloniæ præficit,

1331.

ipſe, curis magis longinquarum terrarum ſolutus, *Cracouiæ* conſiſtat ad reliqua, abrogatò deſtitutoque *Vincentio* de *Szamotuli Poſnanienſi* Palatino a *maioris Poloniæ* Capitaneatu, de mandat: pluribus monitis & interminationibus illum obſtringes, *vt iuſtum in ſubditos ageret imperium, & pro recuperanda terrâ Pomeraniæ, cæterisque Gadibus Poloniæ Regni, à Cruciferis, Saxonibus, & Bohemis occupatis, omnes conatus, labores, & ſtudia conferret. Inuaſiones quoque Pruthenicas, pubeſcentibus tunc lacertis patrium imitatus morem, & militum robore refelleret. Habiturus in omnibus, ſi metum & amorem Diuinum in pectore ſyncerè geſtauerit, & a ſubditis ſubiectionem deuotam, & in ſingulis actionibus ſuis continuam proſperitatem.*

depoſito Vincentio de Schamotuli.

His mandatis filium ſtabilitum & inſtructum, & munia patris exequi pollicentem, in *Maiorem Poloniam* cum militum caterua, non ſine lachrymarum effuſione remittit, ipſe *Cracouiam* ingreditur, ſeniles annos in quietis dulcedine de cætero abſumpturus. Sed quod in Statû Regni erat ordinatum ſtabilimentum, id illicò ſæuam perniciem produxit. *Vincentius* enim de *Szamotuli* Palatinus *Poſnanienſis*, de nobilitate & familia, quæ *Faſciam* defert pro inſigni, & in vulgari *Polonico* domus *Natencz* vocitatur, ademtum ſibi *Maioris Poloniæ* Capitaneatum, & lucris ex illo prouenientibus, quibus eius æſtimatio in ſublime tendebatur, ſe priuatum, grauiter & iniquo animo ferens, magno furore indignatus, non ſecus quam aliquam hæreditatem naturalem amiſiſſet, qui non conſueuit alicui niſi precario, quo & ipſe, modo, illum conſecutus fuerat, concedi: ſimulque quòd quædam ſua fore facta poſt deſtitutionem ſuam plurimum patefactionis & inuidiæ habitura, metuens vltum iri, crimen prodendæ patriæ, ſed non ad vltimum exitiale, opus non ſanè legitimum, ſed ſpiritu malignitatis auſum, in animum inducit Nec in illo exequendo aut ſecum, aut cum aliquo fido amico quidquam deliberationis aut conſilii captat, ſed ſine omni cunctatione, quâ poteſt celeritate, ſpe nouandarum rerum, & cupiditatis ac ſuperbiæ effrenata temeritate incenſus, ad Magiſtrum *Pruſſiæ Lutherum* aduentat.

Qui ægre illud ferens,

ad Magiſtrum Pruſſiæ fugiens

Quem cum in *Marienburg* offendiſſet, pluribus verbis, & promiſſionibus eum perlicit, *vt armis ſumptis Poloniam maiorem inuadat; nunquam præceſſiſſe tempus, ſed nec affuturum eſſe* aſtruit, *in quo vberioribus donis fortunæ Magiſter & Ordo, ni id velint ſuapte negligere, potiri poſſunt, & Ordinis ſui efficere dilatationem, cum tam ipſe, quàm genus ſuum, quo nullum aliud ea tempeſtate in illis oris oſtendebat præſtantius, partes Magiſtri & Ordinis eſſent enixius adiuturi, ſe Ducem belli, ſe exploratorem, ſe omnium quæ expeditio illa requireret adminiſtratorem, ſe denique caſtra & municipia maioris Poloniæ, adhuc ſub ſua poteſtate conſiſtentia, reſignaturum, & filium Regis Ducem Caſimirum in manus Magiſtri viuum pollicebatur traditurum.* Tam amplæ oblationis & benè gerendi belli, quod propediem cum *Poloniæ* Regno geſturus erat, occaſionem Magiſter *Pruſſiæ Lutherus* nequaquam ſibi negligendam duxit, ſed ſatis potenti & frequenti exercitu, qui ex *Almaniæ* regionibus donatiuo conductus aduenerat, collecto, illum, duos Capitaneos eidem præficiens, videlicet *Theodoricum* de *Aldemburg*, Marſchalcum, & *Othonem* de *Lutenburg*, ex ſententia Commendatorum & *Vincentii* Palatini *Poſnanienſis* cuncta geſturos, in Poloniam quam ſecretius poteſt traſmittit: in *Thorun* ipſe Magiſter ſub expeditionis tempore moraturus. Exercitus itaque Magiſtri, ſuperato circa *Thorun* flumine *Viſta*, ad caſtra & oppida *Brzeſczie* & *Iuniuladislauiam* primum, *Vincentio* de *Szamotuli* Palatino Ducatum præbente, in die *S. Mariæ Magdalenæ* applicat, & oppidanis remiſſe vigilas obſeruantibus, pro propriis & amicis crediti hoſtes, ad ipſas portas quæ patebant inſiliunt: parumque abfuit, vt tam caſtris quam oppidis prædictis pòtirentur, donec per ſigna armaque hoſtes cogniti, per ciues militesque in caſtris conſiſtentes, plurimâ cæde in his, qui laxius portis mœnibusque acceſſerant, editâ, ignominioſe repelluntur.

cum exercitu usque ad Pizdri omnia comburit

Accepta in *Brezesczie* & *Iuniuladislauia* non mediocri Cruciferi ſuorum clade & repulſa, in *maioris Poloniæ* interiora furtiuis itineribus, concito gradu, antequam eorum hoſtilis ingreſſus vulgaretur, & prius quam *Wladislao* Regi tumultuarios milites colligendi eſſet vlla facultas *Vincentio* Palatino *Poſnanienſi*, ad euertendam concremandamque patriam dirigente monſtranteque viam, perueniunt, & oppidum *Stupczam Poſnanienſis* Epiſcopi, nil tunc hoſtile veritum, facto repentino inſultu, capiunt. Quo omnibus ſpoliato fortunis & incenſo, principalioribusque ciuibus in vincula coniectis, properè in *Pizdri*, ibi enim filium Regium Ducem *Caſimirum* conſiſtere ab exploratoribus *Vincentius* Palatinus didicerat, perueniunt. Ea ſibi ſpe propoſitâ, quòd illic eſſent præfatum Ducem *Caſimirum*, aduentum eorum & irruptionem minimè ſuſpicantem, occupaturi. Vehementi itaque inuaſione oppidum *Pizdri* aggreſſi, facilè illo, cum adhuc omnia neglecta, nulla prouiſa in defenſionem forent, potiuntur. Dux tamen *Caſimirus*, periculo quod imminebat, parum ante denunciato, ex *Pizdri* cum fidelibus militibus diſcedens, & in loca ſylueſtria velut tutiora ſe conferens, ſpes hoſtiles fauore Diuino fefellit. Cruciferi itaque nobilem & præcipuam prædam ſe amiſiſſe dolentes, maiori furore & colera in ciues *Pizdrenſes* debachantur, & pluribus captiuatis, cæteris cæſis, aut tortis, oppidum *Pizdri*, cum Eccleſiis & monaſteriis ſuccendunt,

1331.

dunt, ſpoliis non modicis illîc ditai. Conflagrato autem & ſpoliato oppido *Pizdri*, omnem oram oppido vicinam, citra vel vltra *Vartham* ſitam, ſpoliis & incendiis (*Vincentio* Palatino *Poſnanienſi* in omnia huiusmodi facinora pauidos & repreſſionem verentes erigente) hoſtili animo corripiunt. Demolitis autem & igne paſtis plurimis oppidis & villis, nullam experti, iuxta aſſecurationem à *Vincentio* Palatino præſtitam, reſiſtentiam, in *Thorun*, multorum oppidorum & villarum *Maioris Poloniæ* ſecum vehentes prædam, *Vincentio* Palatino *Poſnanienſi* etiam illos comitante, reuertuntur. Cruciferi ſiquidem, vitii magis quàm ingenii humani more, in cupiditatem, quo plura per iniuriam occupauerant, ampliorem incenſi, nec acceſſione *Pomeraniæ* contenti, totius Regni *Poloniæ* Imperium affectare, aut ſaltem illud, ne alicui vſui foret, delere, ſin minus, languidare ex mala conſcientia, digna quandoque ſibi per illud euentura cœperunt: diuturnam earum terrarum, quas oppreſſione & ſanguine occupârunt, poſſeſſionem non habituri.

& cum victoria ad Thorun redit

Succeſſibus, & ſpoliis ex P*olonia*, per exercitum ſuum *Lutherus* de *Brunszwik* Magiſter *Pruſſiæ* relatis primum exhilaratus, commendato *Vincentio* de *Szamotuli* Palatino *Poſnanienſi*, quod fidem promiſſam ſyncerè cuſtodiendo, ea ad quæ iuerat executus fuiſſet, maiores auſus, maioresque ſpiritus, ipſo etiam Palatino *Vicentio* illos, & fide præſtitâ, & in poſterum præſtanda verbis augente, aſſumit: multoque mercenario milite ex *Rheno*, ex partibus *Almaniæ* conducto, etiam copias non ſolum ex propriis gentibus, ſed etiam ex *Liuoniæ* regionibus, per Magiſtrum *Liuoniæ* miſſas, in frequenti numero contrahit, & exercitum ingentem ordinat; præficiensque illi *Theodoricum* de *Aldemburg* Marſchalcum in Capitaneum, *Othonem* Prouincialem, *Zigardum Egilperpegenſem*, *Ioannem Dobrzinenſem*, item omnes Commendatores ſingularum terrarum, videlicet *Culmenſis*, *Michalouienſis*, *Pruſſiæ*, & *Pomeraniæ*, quas ſuperioribus annis dolo & fraude occupauerant, omniumque conuentuum pugnatores & milites, vt exercitus eſſet auctior; illi adiungit: & ad vaſtandum vniuerſum Regnum *Poloniæ*, ſub ductu *Vincentii* Palatini *Poſnanienſis*, quem largitionibus & promiſſis, præſentibus & futuris, ad fidem æquè præſtandam obligat, transmittit: Aduenisse rarum tempus, & nullâtenus negligendum ratus, in quo vaſtatio Regni *Poloniæ*, & illius qæque direptio, impunè poſſet prouenire: Regem quoque Poloniæ derenunciando iuri Pomeraniæ terræ poſſe impelli. Grauem itaque equitum, ſed & peditum

Vincentius de Schamotuli

inſignem numerum, & milites expeditos, & armis exercitatos habens, exrercitus, *Pruthenicus* circa *Thorun*, cuius *Otho* de *Lucemburg* Commendator Prouincialis Ductor fuerat, *Viſlam* traiicit, & terra *Cuiauiæ* nulla vaſtatione propter commeatus violata, (illam enim iuris ſui & proprietatis in redeundo facere deſtinauerant) in terram *Łancicienſem* perueniunt, & ciuitatem principalem eiusdem terræ *Lancicienſis*, caſtro per milites Regios egregiè defenſo, conquiruut, & omnes villas eiusdem terræ atque oppida, diſcurrendo gyrum ſuccendunt. Ex *Łancicienſi* terra ad oppidum *Caliſz* iter vertunt, & caſtro conquiſito, ab oppido cum multa ſuorum ſtrage repulſi, quinque diebus *Ioannis Bohemiæ* Regis, qui ſe in illorum auxilium cum *Bohemico* exercitu venturum ſpoponderat, præſtolando aduentum, ſtatiua agunt. Sed aduentu *Bohemiæ* Regis fruſtrati, a *Caliſz* promoto exercitu, verſus *Znenam* & *Gneſnam* peruenientes, etiam Eccleſiæ Metropolitanæ *Gneſnenſi*, cum ſuo oppido *Znena*, *Nakiet*, *Srzoda*, *Pobiedziska*, *Kleczko*, *Koſtrzin*, & villis atque oppidis, paſſim diſcurrendo, flammas iniiciunt. Flagrabant autem omni ſtudio corpus Sancti *Adalberti* in *Gneſna* reperiendum inde auferre. Primum itaque Eccleſiam *Gneſnenſem* adorti, & ſpe ſuâ fruſtrati, corpus ſanctum diutius quæſitum nec repertum, cætera Eccleſiæ *Gneſnenſis* ornamenta, vaſa ſacra & clenodia, non ſecus quam barbari diripiunt. A *Gneſna*, *Vincentio* Palatino greſſus eorum regente, verſus *Vnieiow* & terram *Siradienſem*, dando ſpoliis & incendiis, violentisque virginum & mulierum deflorationibus & corruptionibus operam, procedunt, & caſtrum principale *Siradienſe* caſtrumque *Vnieiouienſe*, & oppida eis annexa capiunt. Item oppida *Vartham*, *Schadek*, *Staw*, & villas circumquaque conſiſtentes, monaſteria quoque & Eccleſias, in dictis oppidis & villis conſiſtentes, ablatis omnibus concupiſcibilibus, & rebus quas illic reperire poterant, ignis conflagratione demoliuntur. Priori autem monaſterii *Siradienſis* ordinis Prædicatorum *Nicolao*, genibus curuatis prouoluto apud *Hermannum* Commendatorenm *Elbingenſem*, cuius notitiam bonam, dum eſſet conuentus *Elbingenſis* Prior, contraxerat, ſupplicanti, *vt à cæde hominum innocentum, & præſertim à ſpolio monaſterii eorum & Eccleſiæ, concremationeque, in quod ſe plures cum bonis & fortunis contulerant, abſtineret, & ædibus ſacris parceret*, deſpectis prioris precibus Pruthenico linguagio pro maiori ſuperbia demonſtranda reſpondit: **Ne preſth**/ id eſt *non intelligo*. Monaſteriumque irruens, ſingulas res Diuino nomini in calicibus, crucibus, ornamentis, caſulis dicatas, & fortunas diuerſorum hominum

1331.

terras Łancicia,

Siradia,

1331.

minum, fractis concuſſisque ſcriniis & ciſtis, abſtulerunt. Monachos quoque Sancti *Dominici* quotquot in conuentu erant cappis, homines vero vtriusque ſexus induuiis, vsque ad extremam denudationem ſpoliore non horrebant. *Siradienſi* terrà ſpoliata & exuſta, iterum ad oppidum *Caliſz* exercitus hoſtilis applicuit. Quod dum aliquot diebus ſine aliquo profectu (locus enim alueo fluminis *Proſznæ*, qui in pluribus partibus ſtagnat, munitiſſimus) impugnaſſent, facile, naturâ enim & ſitu fluuii *Proſznæ* ubique ſeptum, inacceſſibile eſt, eorum impugnationes, conatus, & ſtudia irriſit; & plures de exercitu eorum propius portas & mœnia, pro demonſtranda animoſitate audentes accedere, interceptos, iuſta nece extinxit. In quorum vltionem Cruciferi in oppidum *Konin* & in villas, & oppida tectaque innocua, multifarie diuiſi, complendo omnia ſpoliis, incendiis, & cædibus, ſæviebant: cum agris magis quam cum hominibus, vrendo populandoque, impium trahebant bellum. Nunquam tot incendia, tamque late manantia facinora committere auſi, niſi illos *Vincentii de Szamotuli* Palatini *Poſnanienſis*, patriæ propriæ proditoris, obſtinata iniquitas ad ea peragenda & incendiſſet & adiuuiſſet. Quapropter maledictus furor impii *Vincentii* Palatini, quia pertinax, & indignatio eius, quia dura, veſanus furiâ, animoſus indignatione, impetuoſus furore, oblitus fidelitatis, immemor religionis, contemptor honeſtatis, crudelis in ſe, homicida in proprios, proditor in Dominum, hoſtis in domeſticos, vaſtator in Patriam, reus in omnes, ſibi & domui ſuæ improperium ſempiternum, omnia pectora *Polonorum* ſua memoriâ prouocaturus in amaritudinem, & ſe ſuamque progeniem fœdo notaturs cauterio.

& Poloniæ maxima crudelitate

Tam graui autem & tam horrenda vaſtatione milites & nobiles *Poloniæ*, qui ad lacum *Niezamisl*, & in circum eius habitant, cognita, arcturi hoſtes, ne ad ſe quoque penetrarent, ſeptem miliaribus in longum aggerem a *Zwolna* & *Kempa* villis incipientes, vsque ad oppidum *Głuſchino* extruunt, foſſaque profunda cingunt, lacusque à ſe diſtantes foſſato huiusmodi committunt, rati hoſtes trans aggerem penetrare non auſos. Verum cognito ad lacum prædictum plures milites & agreſtes conueniſſe, & pecus frequens, ex regionibus quas vaſtauerant, illic conditum eſſe, tria equeſtrium millia illuc *Prutheni* transmittunt, nobilem & frequentem prædam conſecuturi. Milites autem & Nobiles *Poloniæ*, qui ſe illìc abdiderant, certiores de aduentu hoſtium, denunciantibus agreſtibus, facti, *Wladislaum Poloniæ* Regem properè auiſant: Qui illis Marſchalcum ſuum, cum aliquot centenis Curienſium ſuorum trans mittit. Quo auxilio erecti, hoſtibus ad aggerem occurrunt. Et agreſtibus copias eorum au-

Milites & Nobiles Poloniæ per ſeptem millia aggere facto ſe & ſua tuentur

Quo cognito Prutheni tria millia eo mittunt pugnatorum,

gentibus, hoſtes tanta cæde confligunt, vt pauci admodum cruentam mortem (neminem enim capi, aut captum ſæuientibus agreſtibus ſeruari licebat) euaderent. Cladem tunc Cruciferis inflictam, etiam oſſium humanorum multitudo in palæſtræ loco conſiſtens, in eam vsque atteſtatur diem.

quos omnes Poloni occidunt.

Quamuis autem *Wladislaus Poloniæ* Rex, cognito Cruciferorum in terras ſui Rgeni in forti multitudine altero ingreſſu, in ætate plenè decrepita eſſet conſtitutus, & in diebus ſuis longius progreſſus, quæ Martis opus omne & bellicos ſtridores, mollitis ac temperatis affectibus, refugeret, & rugoſa iam fronte ſenex tepeſcens viribus, & corpus gerens in mortem, ſenecta corporis ad munera belli inualidus, ſeniles & languidos artus ſuperioribus bellis & annis ſentiret exhauſtos: virtute tamen vicit naturæ incommodum, difficultates & labores bellicæ adminiſtrationis, iuſtâ ira, viuacitatem ſubminiſtrante & vires, & cum exercitu plurimorum ſuorum ex *Cracouienſibus*, *Sandomirienſibus*, *maioris Poloniæ* terris collecto hoſtibus præfatis Cruciferis, tunc terræ *Lancicienſi* imminentibus occurrit: ſtatuens cum illis quamprimum decernere, & tam ſæuam Regni ſui vaſtitatem reprimere & propulſare. Grauis enim licet, non militaribus ſolum ſed domeſticis quoque abſceſſiſſet muneribus, in corpore tamen decrepito vigebat vis animi conſiliique. Pluribus autem gradibus copias hoſtiles ſuis videns ſuperiores, plurimum ſub ſignis equitatum in ordinibus ſtare, a quo, ſi pugnam inire contingeret, poſſit ſua acies interrumpi, in diſcrimen vniuerſæ dimicationis, quemmadmodum animo deſtinaverat, non ſatis ad obſiſtendum ſibi virium ratum venire eum infirmiore robore veritus, exercitum hoſtilem, in omnia ad quæ diuertebat loca ſequendo, ex abditis & inſidioſis locis, datâ opportunitate, grandi & crebra ſtrage & irruptione aſſidua afficiebat, eos præſertim qui pabulatum frumentatumque ibant, aut ad ſpoliandas incendendasque villas diſcurrebant. Conſtituerunt autem Cruciferi, dum apud *Konin* in redeundo agerent, prælio Regem inuadere, ordinatisque aciebus perlicere eum credebant ad pugnam. Sed Rex tunc ſuas vires metiens, & de ſtatiuis propere ſecedens, diſtulit certamen. Hinc effectum eſt, vt hoſtes ſua inuaſione territi, aut prodire longius ad inflammanda rura pertimeſcebant, aut prodeuntes obterebantur, nec late manare potuit ab vniuerſo hoſtili exercitu patratum incendium, huiusmodi repreſſione & pauore ſæpius reſtrictum. Rex interim *Wladislaus* corpore cruciabatur & ſpiritu, dum & ſui Regni prædam & incendium intueri cogeretur, fumo & fauillis ſæpius oculos eius & exercitus ſui implentibus & ſtrepentibus clamoribus plorantium ſubditorum, opemque ſuam non tam vocibus quam fle-

Wladislaus Rex, quamuis iam decrepitus,

bellum tamen meditatur.

Videns autem ſe imparem viribus

congreſſu omiſſo,

1331.

fletibus, exposcentium, ad miserationem moueretur: ad certamen tamen ineundum, & suorum paucitate dissuasioneque, & aperta periclitatione prohibeatur. Fluctuans igitur multa spiritus anxietate, inopsque consilii, & quid in tot malis sibi restaret agendum secum voluens, mira dudum exercitati intellectus eruditione inspiratus concipit, deficientibus viribus, iustis dolis vtendum esse, & eo instrumento vires hostium contundendas fore, quo ipsi quam maxime in gerendo bello præsenti valebant. Ad *Vincentium* itaque de *Schamotuli* Palatinum *Posnaniensem*, hostilem exercitum suo ductu suaque industria gubernantem, expertæ fidei Nuncios secretè mittit, monetque illum, *vt miseræ afflictæque patriæ, sua proditione in deformitatem etiam hosti lugendam perductæ, reliquiis consulat, studia quoque sua & ingenia, pernitiem & interitum patriæ afferentia, in eius salutem & stabilimentum conuertat. Nec cunctetur hostes sua proditione traducere ad ruinæ laqueum, qui patriam hosti prodere duxit non indecorum: habiturus perpetuam impunitatem patratæ in Regem & Patriam proditionis, si, scelus scelere compensando, Cruciferos perduxerit ad metam stragis, & iustæ ultionis.*

prius ad Vincentium de Schamotuli mittit,

Motus his verbis infelix proditor *Vincentius*: iam enim furori suo, pro destitutione sua à Capitaneatu *maioris Poloniæ*, patria in fauillam & cineres redactâ, & eius miserabilis imago satietatem præstiterat, pœnitentia animum subibat, in tam horrenda execrandaque opera, sibi & posteritati suæ perpetuæ infamiæ notam inurentia cecidisse; offert *se ad omnia, quæ salutem Patriæ afferre possent, fidelem operam nauaturum: pariturumque in omnibus Regis Wladislai ordinationi.*

eum sibi conciliat,

In conspectu quoque Regis nocte, præbita occasione Cruciferis quasi exploratum iret, perueniens, paucis consciis in secreta colloquia admissus, primum sibi per Regem & filium suum *Casimirum* Ducem, tunc etiam præsentem, petit *de his, quæ in Regem, filiumque suum, & patriam admiserat, ignosci.* Quo minus cunctanter obtento, *hostilem exercitum, numero quidem magnum, re autem ipsa tenuem & languidum, impedimentis magis quam viris refertum, facile si quis inuadere audeat vincendum, magis ad fugam quam ad pugnam proclivum, & ipso sarcinarum spoliorumque onere sibi ipsi grauem, semper ne quæsita amittat, pauidum: vastam & tumultuariam multitudinem paucitati expeditæ cessuram,* plurimis verbis sententiisque ad erigendum *Polonorum* animos astruit & declarat. Et quo minor de relatione sua trahatur ambiguitas, *se ad ciendum pugnam & inuadendum a fronte hostem primosque hostiles impetus, qui feroces & validi consuerunt esse, excepturum* pollicetur. Magna oratione persuasioneque sua & Regi & militibus audaciam futuri triumphi formauerat, in magnosque ausus animos perculsos erexerat. Neque enim magis posse prodesse amicum in bello, quam cum se hostem fingeret, neque magis nocere hostem, quam cum amicus putaretur. *Wladislaus Poloniæ* Rex, quod magnopere optauerat, adeptus, rem spei permittit, opportunitatemque tribuente fortuna, congressionis cum hoste, facinus gnauiter adimpleturus. In hanc spem conclusionemque dimissus, datâ acceptaque fide, monitus magis, quam rogatus, syncerè eaquæ spoponderat exequendi, ad Cruciferos regreditur, pacata omnia referens *per explorationem didicisse. Wladislaus* autem Rex *Poloniæ*, etsi probe nosset, neque magnitudine se neque numero patem esse futuræ dimicationis, fortunæ tamen rem committendam, & altero die prælium cum hoste conserendum decreuit. Præstare enim visum est omnia extrema perpeti, quam prælium cum hoste, qui patriam in fauillam redegerat, omitti. Filium tamen *Casimirum* ex ipsa pene acie iubet in castrorum fortiorum loca discedere, *Gregorio Nekanda* militi, illius salute & cura commissa, de genere hic erat *Bipennium*, Regno & patriæ, si hostes potiri victoriæ sorte contigerit, suo tempore succursurum. Iam exercitus *Pruthenicus* in *Prussiam* redibat, iam in Regium villagium *Płowcze*, quod alio nomine *Blewo* dicitur, vicum ignobilem, sed futuræ cladis emersurum magnitudine, prope *Radzieyow* oppidum situm, in sua strage insigniendum peruenerát: opportunum ad explicandas ac ordinandas acies vastam & exepeditam habens planitiem, locum liberum; nihil enim syluestre circa est, etiam ad ea quæ in remotioribus sunt, habens prospectum. Iam illic hostis statiua fixerat, dum subitò Rex & suus exercitus, qui retrorsum abiisse creditus fuerat, aciebus ordinatis, infestisque signis, illucescente vigesima septima Septembris die, sole primum oriente, cum exercitu instructo, & ordinibus ad pugnam paratis se ostentans, Cruciferos diu, an apparere aut decernere auderet discredentes, donec strepitus armorum & hinnitus equorum fidem fecisset, in ambiguitate detinuit, vehementem & subitum pauorem in *Pruthenicis* castris exciuit, & in tantam turbationem terroresque coniecit, vt vix cum magno clamore & tumultu se colligendi, atque acies & ordines constituendi, spatium daretur: Obiectis tamen ne *Poloni* in pauidos & inpræparatos penetrarent, catenis ferreis, tumultuario magis quam iusto ordine Cruciferi aciem constituunt. Correptis itaque Cruciferi armis, aciebus vtcunque extructis, obviam Regi & suo exercitui procedunt. *Wladislaus* Rex paulisper, vt interim caligo nebulæ, quæ adeo densa erat, vt vix vir virum cerneret, dissolueretur, suos continens, pro adhortatione militum, breui & abscissa oratione, prout temporis qualitas patiebatur, vsus: *Hiccine*, inquit, *prodire auspiciis hostes, in quos pergimus, aui mei Conradi beneficio eleemosynaque, ad eam vsque furiam, quæ pro delendo meo Regno, pro vestroque sempiterno grassatur exterminio, perductos: qui pro impartitis a Regno nostro & gente beneficiis, furiosum sequendo Palatinum, patriam nostram, cuius beneficio hactenus creuerant, ademptione & occupatione iniustâ terræ nostræ Pomeraniæ, & militum meorum fratrum vestrorum in ea degentium, cæde & exterminio parum contenti, spoliis & incendiis delere conati sunt, deputantes pudori, quòd fundationis & originis eorum superest memoria. Quos nisi superbiæ, & inexpletæ auaritiæ terras nostras residuas occupare gestientes, exagitaret furor & facinus, respicerent profectò, si non Deum cœlestesque superos, suæque quàm solo habitu deferunt, religionis normam, beneficia certè & suam vocationem in has oras Conradi Ducis Polonorum aui mei, & obligationis suæ manu propriâ scriptæ, tenorem, quo se & de Chelmensi terra, conquisita Pruthenicâ, excessuros, medietatem impartituros, & contra barbaros Principibus Poloniæ auxiliaturos, inspicere & reminisci deberent. Qui horum omnium obliti, ingenuas virgines & matronas, cæterasque generis nostri fœminas, libidinibus suis polluere, templa Deo sacrata violare, cæde mares & mulieres innocentes perimere, omnia denique Diuina & humana pessundare non sunt veriti. Incredibilis auiditas in illis Regni nostri aut occupandi aut euertendi, insatiabilis sanguinis nostri profundendi sitis. Iustis itaque contra tam nefarios homines induti armis, ferociùs quò possumus pugnemus: neminem in loco vbi consistimus ignauum esse licet; hauriet hostis tuum, si suum sanguinem fundere detrectaueris. Vnusquisque nostrum non se, sed coniugem, sed liberos, sed patriam, cæteraque pignora defendere cogitet. Idque in animo & in respectu habeat, qualis nostra virtus in præsenti certamine enituerit, talem deinde fortunam & patriæ, liberorum, & pignorum nostrorum fore. Iusto nostro certamini ferre Diuinitatem opem certos vos facio, quæ & pro iustiori consueuit stare acie, & hostili agmini pro execrandis facinoribus in hoc impio bello admissis, se monstrabit infestam: pœnas debitas ab illo per vestras dexteras exacturas. Dispar præterea pugnandi nobis & illis ratio: Illi enim mercenario milite oppugnatum nos veniunt, pleni spoliis cædibusque prophanis, nobisque iniustum bellum inferunt: nos bellum non tàm gerimus quàm repellimus; multifariisque iniuriis prouocati, pro reliquiis miseræ patriæ, pro coniugibus & liberis, pro templis, & sacris in hac acie stamus: hostes compellunt nos, vim & arma inferentes, subditi nos & amici, quorum voces exaudire mihi videor, in subsidium vocant. Illic variarum gentium colluuies, & onustum nefariis sarcinis, flagitiis, & spoliis agmen, geminatis spoliis si viceritis potituri.* Orabat postremò nonnullos ex nomine appellans, *ferrent opem adiuuarentque, suasque & patriæ iniurias pro agro & incenso & adempto vltum irent, nullo alio in loco æquè sibi gloriam paraturos.* Sic fatus, videns milites suâ adhortatione in certamen accensos, canere signa iubet. Primamque cohortem ex quinque vnam, in qua Curiensium & veteranorum militum robur fuit, cunctis pro locis, ordinibusque muneris sui pollicentibus operam, in medios hostes inducit. Concurrente autem vtraque acie infensis animis, numero hostis, virtute superabat *Polonus*, variaque tunc manuum & animi à *Polonis* edebantur facinora, ex quibus plures hostium contingebat aut occumbere aut vulnerari, raros capi, paucos enim parcendi aut miserandi *Polonorum* tangebat cura, singuli ad vincendum aut vlciscendum intenti. Anceps prælium aliquanto tempore stetit: in cadentium enim aut sauciatorum numerum, multitudine abundante, Cruciferi vegetas & integras iubebant succedere acies. *Poloni* tunc iusta irâ stimulante, heroica edendo opera, obstinauerant animos vincere aut mori: Vnde nec referebant pedem, sed quodam indissolubili glutinio glomerati, in eorum quos strauerant locum gradum promouebant. Præsentia quoque Regis, non animosis tantummodo, sed & ignauis cunctationem auferebat. Accedebat solis dieique, dispulsis nebulis, quæ maiori ex parte in autumno suscitari solent, serenitas, mirificũ & aptum pro conferendo prælio & alacritate animis pugnantium infundendo tempus. Curam tamen iniecerat tam Regi quàm militibus *Vincentii* de *Schamotuli* Palatini *Posnaniensis* dolositas, ne fallaci versutiâ suá exercitum *Polonicum* in cladem occultam adduceret, qui patriam communem incendiis conflagrasset. Ipse verò *Vincentius* de *Schamotuli* Palatinus *Posnaniensis*, qui in illam diem in castris Cruciferorum obuersatus fuit, *Wladislaum Poloniæ* Regem non fefellit: sed in perturbatos hostes cum gentibus suis irruens, fidior Regi & patriæ post fugam, quàm Magistro & Cruciferis post beneficia, plurimam in hostibus stragem fecit: & ad purgandam extenuandamq; suæ proditionis infamiam, multa suæ fidelitatis & strenuitatis decora, inspectante Rege & vniuerso exercitu, demonstrauit, præliumque in aliquot locis remissius gestum, acclamando adhortandoque, non militis solùm, sed & Ducis munere fungens, restituit, atque notorio euidentique experimento pollicitationis suæ constantiam solidauit. Conscientiâ quippè contractæ culpæ, in prodenda patria obiurgatus, illam quoque, vt sibi fides & honos apud suos posset restitui, detrusurus, vltima audere, mortemque oppetere in animum induxerat: morte honesta turpem actionem exornaturus, quam quantò fuit crudeliùs committi, tantò gloriosius adhibita pietate resecari. Cæsis interea prostratisque principalioribus hostium aciebus, quas milites de Ordine aut mercede conducti ducebant, & sub

1331.

quibus *Hermannus Elbingenſis*, & *Albertus* Comendatores, Cruciferorum inſuper longus ordo ceciderat, dum ad reliquas copias minus animi, minusque roboris habentes *Polonorum* agmen pugnando perueniſſet, perculſæ ſuorum ſtrage, parumper reſiſtunt; *Polonisque* ferocius inſtantibus cedunt, & auerſæ vt ſemel dedêre terga, etiam certiorem capeſſere fugam. Plenam *Wladislao* Rege victoriam ſe conſecutum fuiſſe autumante, nouus exercitus, quem magnus Commendator *Petrus* de *Pławen* ducebat, & qui ad obſidendum oppidum *Brzescie* diuerterat, aduenit. De cuius aduentu Rex certior à ſpeculatoribus factus, *Theodoricum* de *Aldemburg* Marſchalcum, *Othonem* de *Brundsdorff* Commendatorem, & quinquaginta ſex alios ex Cruciferis potiores, in ſuperiori certamine captos, iuſſit obſeruari. Militesque monuit ne labori ſuccumberent, ſed fortibus animis pugnarent, eundem fructum ſuæ dimicationis, eamque fortunam in ſecundo, iuxta atque in primo bello percepturi. Commendatoris itaque magni exercitu veniente, prælium ex integro reſumptum eſt, Commendatore magno, qui de aliis cædem fieri iuſſerat, inprimis, & *Hermanno* de *Elbing*, ac *Alberto in Gdansk* Commendatoribus, cum plurimis aliis cæſo, hoſtibusque pro magna quantitate obtritis, tumultu turbationeque repletis, etiam in fugam ſpectantibus, plenior *Polonis* prouenit victoria: Cruciferis in fugam conuerſis; inde iam non pugna, ſed fugientium cædes permaxima fuit. *Polonus* enim ſuorum, quos iniuſtâ cæde hoſtis extinxerat, parentando funeribus, magis cædi quàm captiuitati fugientium inſiſtebat. Rex nullum ſpatium perculſis & fugientibus dari oportere exiſtimans, milites cohortatur magna voce, vt hoſtes a tergo circumueniant fugientes, fortunam illis præclari facinoris opportunitatem dare, vt fortunæ beneficio vſi, fugientes capere cædereque non deſiſterent. Qui etſi magno labore fatigati, quantum tamen eorum vires ad perſequendum, laſſæque manus ad cædendum, valebant, animo ad omnem laborem parati, parituri Regis Imperio, quantum equorum vires ad currendum, & dextræ ad necandum valebant, cædendo, animo vegeto, obedientes Regio Imperio, fugientes perſequebantur: Memores ſiquidem *Poloni*, quanta ſuperioribus & præſentibus guerris ſtupra fœminis intuliſſent, quàm crudelibus incendiis patriam eorum deformaſſent, nulla parcendi aut miſerandi cura tangebantur, ſed deditionem offerentes, paſſim trucidabant. Ad horam enim nonam durauit pugna, cum in ortu ſolis cœpiſſet: adeò fuerat vtrique parti ad vincendum pertinacia. Quadraginta & amplius hoſtium millia cæſa ea pugna feruntur, pauca capta, ſterni enim & extingui *Polonus* fugientes malebat, multumque cædis a iuſta ira editum. De *Polonis* duodecem tantummodò nobilitate inſignes, inter quos hi præcipui, *Zegotha* de *Morawicza* Vexillifer *Cracouienſis*, *Criſtinus* de *Oſtrow* Vexillifer *Sandomirienſis*, filius *Prandothæ* Caſtellani *Cracouienſis*, & *Iacobus* de *Schumsko* Caſtellanus *Zarnouienſis*, quingenti de vulgo communi deſiderati: vt non mirandum ſolum, ſed ſtupendum ſit, tam inſignem triumphum, tam paucorum impendio ſtetiſſe. Diuini muneris nullus ambigat præſentem victoriam benignitate, & Beatiſſimi *Stanislai* Patroni & Protomartyris *Poloniæ* ſuffragiis & meritis proueniſſe, cum & in dicata Sancto *Translationis* die mirificus ille triumphus acciderit, & tam pauci ex *Polonis* ceciderint. Caſtris hoſtilibus omni genere ſpoliorum refertis, erercitus *Polonicus* potitus, magnas illic diuitias opesque comperiens, vehementer ditatus eſt. Captiui omnes inſigniores, & inter alios nobiles *Petrus* de *Płauen*, qui ſe ad portas vrbis *Cracouienſis* exercitū adducturum comminabatur, *Cracouiam* cum ſignis hoſtilibus perducti, locum quem animo metiebatur, in diſpari tamen ſorte, & fortuna applicuit. Tum primum Cruciferi cum *Polonis* gerere ſe bella ſentire cœperunt. Superiori enim tempore Cruciferi adeò *Polonorum* militiam agminaque contempſerant, vt nunquam ſe robur ſuum à *Polonis* vinci poſſe aſtruebant.

eiusque auxilio hoſtes maxima cæde proſternit

Victoria *Cracouiæ* aliisque locis Regni *Poloniæ* nunciata, lætum ſpiritum ex admodum triſti in hominibus, & pro incendio Regni afflictis, & pro futuro euentu pugnæ, ne in diſcrimen caderet, ſollicitis creauit. Poſtero die vbi primum illuxit, *Wladislaus Poloniæ* Rex, in certaminis locum ad legenda ſuorum corpora, fœdamq; etiam hoſtium ſpectandam ſtragem, deſcendit. Vbi dum ſuorum legit recognoſcitque cæſorum cadauera, offendit illic vnum de militibus ſuis, qui in pugnâ egregiè dimicans, multis confoſſum ſpiculis habebat corpus, inter cæſos & mortuos ſupinato corpore iacere viuum, vtraque manu, patefacto ex vulnere ventre, viſcera atque inteſtina propria attrectantem, *Florianum* nomine, cognominatum *Schari*. Quem diligentiùs intuitus, & pia illi miſeratione compaſſus, ad milites illum comitantes conuerſus; *quàm atrox*, inquit, *eſt humanus noſtri militis quem contemplamur, pœna?* Tum ille ſpiritu reſumpto; *Atrocior eſt*, reſpondet, *ſi quis durum vicinum in vna villa conſiſtentem, qualem ego ſum expertus, tulerit.* Tum Rex, *æquo animo*, inquit, *eſto, & ſi ex præſenti vulnere incolumis euaſeris, ſcito te liberatione mea duri vicini ſocietate cariturum.* Sublatus inde poſtea, & perfectam curationem adeptus; Regia quoque largitione in feliciorem gradum euectus, ſtirpi ſuæ, quæ tres lanceas defert, pro inſigni ex ipſo rei euentu, Proclama nouum, abrogato vetuſto *Kozlierogi*, indidit *Ielitha*. Oſſium humanorū acerui, etiam in præſentē diem in *Płowcze* conſiſtentes, cladis magnitudinē teſtantur. Quæ *Matthias Wladislauienſis*

Florianus Schari inſigna vulneratus,

nouum inſigne accipit.

1331.

lauienſis Epiſcopus, ædificato illic Oratorio contexit. Eam pugnam magnificè glorioſeque geſtam ſcriptores, *Polonicalium* rerum annales, vt ferè cæteras omnes, abſciſſo ſcribendi genere, mandarunt memoriæ. Quam nec ego ſcripſiſſem extenſius, niſi à nonnullis, qui dum gereretur interfuerant, ad mea vsque tempora ſuperſtitibus, incorruptam illius ſeriem agnouiſſem. In qua plura quàm quadraginta millia hoſtium deſiderata traduntur; ex *Polonis* tantummodo quingenti. Heroicâ ſpectataque virtute *Wladislaum Poloniæ* Regem fulſiſſe eo bello notatum eſt, maxima enim iuxta ac minima per ſe adminiſtrabat & adibat. Nec prouidebat aut imperabat modò quæ in rem eſſent, ſed pleraque per ſe conficiebat, nec labori aut vigiliis indulgens, ad ſingula belli munera operam nauabat, non minoris in his quæ Marte expedienda forent, vir animi quàm conſilii, quo prouidebat, vt milites munia ſua fidentius atque alacrius obirent. Omnium quoque oculi tunc in eum coniecti, admiratione percellebantur, eò, quòd vir abſciſſæ ætatis & decrepitæ, cui ſat erat ſpectatorem ſe tantummodò certaminis præbuiſſe, ardua & periculoſa adiiſſet inuaſiſſetque facinora, & audentiæ fortitudinisque ſingularia opera edidiſſet. Quanta autem in Rege ipſo fuerit virtus, quantus in defenſionem & vltionem patriæ ardor, hinc cognoſci poteſt, quòd membris frigeſcentibus, calore penè extincto, & corpore gelido & effeto, imbecillitatis ſuæ oblitus, periculoſam dimicationem aſſumpſit. Tantò tamen glorioſior, quantò per maiora obſtacula erumpens, hoſtili ſanguine patriæ incendia reſtrinxit, & ſuis deſideratis clade ingenti parentauit. Ab ortu ſiquidem ſolis, vsque ad veſperam vegeto corpore conſtitit in acie. Et quoties impendebat diſcrimen, aduerſus hoſtem dextra læuaque acinacem & clypeum opponebat, feſſis & laborantibus ſubueniens, & ſauciis integros ſubducens. Nunquam notatus eſt mœſtum & conſternatum, ſed ſub vnius hilaritatis tenore erectum ſemper vultum habuiſſe. Quæ quidem ſenectute egit graui affectus. Cuius tamen & imbecillitatem naturæ virtus animi, & bellicas ſuperabat difficultates; pronâ libidine effuſurum animam, dummodo vlciſcendi cupidine potiretur, neque ignauiæ aut negligentiæ quicquam admiſit. Nihil ſenectute de priſco vigore flammaque militari notatus remiſiſſe, quamuis neruis æger, corporeque difficilis. Non minor autem erat omnium Cruciferorum, & eorum præcipuè qui exercitum ductabant, & eorum qui ordines ducebant, imò & omnium militum mercede conductorum, pro conſequenda ſuæ parti victoria, pertinax prouidentia atque cura; ſinguli enim propugnatores, qui non ſolùm in primis aciebus, ſed etiam qui in ſequentibus Ordinibus collocati fuerant, ne acies eorum diſſoluerentur à *Polonis*, aut milites ſuo loco diſcederent, & reſilirent a pugna, longis catenis ad inuicem per baltheos coniugati atque connexi, dimicabant. Sed militum *Poloniæ* furioſus animus, à iuſta ira coortus, aſſiſtente illis propitiatione Diuina, & præſidio Beati *Stanislai*, facile omnia eorum machinamenta contriuit & diſſoluit.

Laus Wladislai Regis.

Strage huiusmodi tam rumore quàm Nunciis per *Pruſſiæ* Magiſtrum deſtinatis, ad *Ioannem Bohemiæ* Regem tunc *Wratislauiæ* agentem, perlatâ, Rex de ſtatu Ordinis & caſu eius plurimùm ſollicitus, triſtis & anxius: veritus ne *Poloniæ* Rex grauius quicquam in Ordinem poſt victoriam conſuleret, aut de euertendo Ordine, & recuperandis terris per Ordinem occupatis curam operamque nauaret, altero bello ſibi inferendo auertendum diſtinendumque illum ſtatuit. Et proinde celeritate nimia cum copiis, quas vndecumque contrahere potuit, in *Poloniam* deſcendens, *Poſnanienſem* ciuitatem obſidione cingit. Quâ nouitate ad *Wladislaum* Regem prælatâ, *Pruſſia*, in quam vaſtandam proceſſerat, omiſſa, verſus *Poſnaniam*, cum *Bohemiæ* Rege congreſſurus, exercitum ducit. Sed Rex *Bohemiæ* & victorem exercitum, recentique hoſtili cæde madentem, & ſuis copiis multò ſuperiorem pertimeſcens, auertiſſe quoque *Prusſiæ* vaſtationem, quod tantummodò intendebat, contentus, de ſuis quingentis militibus amiſſis, & bombardis cæterisque inſtrumentis conquirendarum vrbium relictis, citato curſu fugæ ſpeciem habente, ne præoccuparetur, *Wratislauiam* rediit.

Bohemiæ Rex Poſnaniam obſidet, ſed ſtatim relinquit.

Ampliores autem clades inter Regem *Poloniæ Wladislaum* & Cruciferos, duo Reges, *Hungariæ Carolus*, & *Ioannes Bohemiæ*, prohibituri, in die Sancti *Martini* ſimul conueniunt, & pacificare *Wladislaum* Regem cum Cruciferis ſtudiis ſuis conati ſunt. Verùm cum de *Pomeraniæ* terra Regem *Poloniæ* nullàtenus ceſſurum conſtaret, conatus Regum fuit irritus. Cruciferi vocatis ex *Almania* ſtipendiariis, inter quos principaliores erant, Comes de *Bergow*, & *Popo* de *Kokerzicz*, circa diem S. *Eliſabeth*, *Cuiauienſem* terram ingreſſi, eam igne & ſpoliis vaſtant, & quatuordecem diebus in ea abſumptis, cum ſpoliis in Pruſſiā redeunt.

1331.

Hungariæ & Bohemiæ Reges dum Cruciferos cum Polonis pacificare nequeunt,

Cuiauia a Cruciferis igne vaſtatur.

Boleslaus Dux *Maſouiæ* & *Ruſſiæ*, filius Ducis *Troydeni Maſouiæ* vxoratur, & accipit in vxorem filiam *Gedimini* Ducis *Lithuaniæ* gentilem & barbaram. Qua fonte baptiſmatis a ſordibus idolorum ablutâ, nuptiæ ex more apud *Płoczkam* celebrantur.

Dux Maſouiæ ducit vxorem filiam Ducis Lithuaniæ.

Cladem ſuam Cruciferi ad villam *Płowcze* habitam, in triſti & amaro recenſentes ſpiritu continuo ſtudio, meditationeque adnitebantur intendebantque caſum tam notorium & acerbum, per quem apparebat & famam,

opinio-

1332.

opinionemque potentiæ eorum, apud exteras nationes plurimùm celebrem & vulgatam, diminutam obſcuratamque eſſe, & robur neruumq; eorum militiæ elanguiſſe, miſſis in *Baſſam Almaniam* & *Bohemiam*, crebris Nunciis literisque, nouos milites in ſupplementum eorum, qui ſuperiori ſtrage ceciderant, conducunt, ad occupandamque terram *Cuiauiæ*, & expugnandum eius munitas vrbes, exercitum poſt diem Circumciſionis Domini traducunt, oppidumque *Brzesczie* obſidione cingunt. Quod dum Crucifericus exercitus, vsque ad Paraſceue, ſola obſidione contentus, fame conſtrictum ſibi dedendum putârit, iratus, ſpe non reſpondente, in die Veneris ſancto, deuotione tanti temporis, quam etiam agreſtis colluuies non prærerit, neglecta, impugnat, & illud cum caſtro infra dies quinque bombardis fortiſſimis vexatum, dedentibus ſe oppidanis, conquirit. Et præſidio illic locato, *Iuniwladislauiam* per ſpontaneam deditionem capit, illud ſimiliter præſidio forti militum locato, reliquit. Ad caſtrum deinde *Gniewkow*, quod tunc à *Caſimiro* Duce *Gniewkouienſi* tenebatur, perueniens, ad eius expugnationem intendit, quatitque crebris arietibus, & proiectionibus bombardarum mœnia. Dux autem *Caſimirus* videns ſe reſiſtentiam facere non poſſe, paciſcitur cum illis, vt ſaluis rebus, perſonis ſuis atque fortunis caſtro excedat, & illud incendat. Sub hoc pacto promiſſus excedere, hoſte ſpectante, caſtrum ſuum quod vnicum pro ſuo Principatu habebat, flammante incendio, in naturam cineris redactum, conflagratumque eſt, & Cruciferi tam terram *Cuiauiæ* quàm *Dobrzinenſem* occupantes, caſtra, ciuitates, & municipia, in locis principalioribus, & ſitu naturâque munitis, ex coctis lateribus fabricare, quò terræ prædictæ faciliùs ſolidiusque in ius proprietatemque eorum concederent, cœperunt. Milites autem & Nobiles terrarum prædictarum, de villis hæreditatibusque ſuis, rebus fortunisq; omnibus primùm ſpoliati, eiecti, in *Cracouienſem* terram cum vxoribus pignoribusque ſuis ſe conferentes, in conſpectum *Wladislai* Regis admiſſi, prouideri ſibi non tam precibus quam fletibus precabantur. Quorum calamitati *Wladislaus* Rex piâ miſeratione compaſſus, Regales villas, prædia, & oppida illis conſignauit. Hanc autem calamitatem *Abertus* de *Koſczielecz Brzeſtenſis* Palatinus magno deuitans animo, vnus ſolus repertus eſt, qui in caſtro *Pakoſcz* ſe recludens, & egregiè illud tutatus eſt, & ſæpè hoſtibus fuſis, deuinci, arctarique non potuit in deditionem. Conſiderantes autem Cruciferi oppidum *Brzescie* languidum habuiſſe & habere ſitum, illud demoliuntur & ruinant; ne Rex *Poloniæ* opportunitate quæſitâ, illud aliquando conquirat, ipſoque potiri poſſit; & in loco alio apto & idoneo arcem & ciuitatem locant, muriſque coctilibus ac foſſatis profundis communiunt, quæ etiam in hodiernum diem vsque perſeuerat.

Cruciferi terram Cuiauienſem & Dobrzinenſem vaſtant.

Terræ *Cuiauienſis* occupationem, ſuorumque militum & Nobilium de ſuis ſedibus indignam excluſionem, *Wladislaus Poloniæ* Rex, magna anxietate animi & ſpiritûs, vt par erat, excipiens, velut cui inter cæteras prouincias Regni ſui, incunabula & priſcæ ſortis ſuæ recentia veſtigia præferenti, magis peculiari afficiebatur charitate, ad illius recuperationem omni niſu, animo ætatem repugnantem peruincente, intendere decreuit. Et contractis & propriis & auxiliaribus copiis, cum & *Carolus*, Rex *Hungariæ* gener ſuus, qualitate neceſſitatis ſoceri penſatâ, aliquot millia militum pro illa expeditione, illi pro ſuffragio præſtitiſſet, circa feſtum Aſſumptionis S. *Mariæ*, exercitum in hoſtiles terras, perſonaliter habens ſecum filium Ducem *Caſimirum* in virile robur tendentem pro comite, & quo ad obeunda belli munera, quaſi quodam inſtrumento, pro exercitio illius, & militiæ fauore vtebatur, per terras *Maſouiæ* deſcendit. Hoſtes autem, cum pugnandi facultatem, ſuperiori clade adhuc pauidi, non facerent, ſpoliis & incendiis terram *Chełmenſem* vaſtat, & omnes vicos villaſque eius incendit. Quibus *Lutherus* Magiſter excitatus, copias eduxit, decernere ipſe ferox animo æſtuans. Verùm ab aliquibus Commendatoribus & ſtipendiariis correptus, quòd ad effuſionem Chriſtiani ſanguinis tam præceps eſſet, non intelligens Martem vtriſque eſſe communem, & Regem milite & armis præſtantiorem fore. Itaque ne in terras cæteras promoueretur incendium, Caduceatores à Magiſtro & Ordine mittuntur, qui pacem perſuadent, pacem petunt: pollicendo *Magiſtrum ſub æquis conditionibus & pacem accepturum, & ea quæ bello occupauerat redditurum.* Hac oblatione ſeductus magis Rex quàm motus, bellum treuga, ad feſtum SS. *Trinitatis* alterius anni duratura ſuſpendens, ad *maiorem Poloniam* armatus, cum vniuerſis copiis remeabat; *Poloniæ* Ducibus, qui ab eo ad *Ioannem Bohemiæ* Regem deſciuerant, in eo quod reſtabat æſtatis autumnique tempore, ne in caſſum militiæ robur comparaſſe videretur, bellum illaturus, qui terras ſui Regni furtiuis & clandeſtinis inuaſionibus laceſſebant. Quinquaginta autem & amplius Ducum ipſorum munitionibus fortalitiiſque expugnatis, & incenſis, Principatus inſuper ipſorum & terras, igne & ſpoliis conſumens, exterminans, ad caſtrum & oppidum *Koſczian*, quod pro Rege *Bohemiæ* tenebatur, peruenit, & illud cinxit obſidione. Sed dum *Bohemi*, *Sleſitæ* & *Almani*, qui caſtrum tuebantur, loci naturæ, qui paludibus & ſtagnis vbique

Wladislaus Rex terram Chełmenſem vaſtat.

a quo Magiſter inducias obtinet.

Wladislaus defectionem Ducum Poloniæ caſtigat.

1332.

ſeptus eſt, confiſi, obſidionem ſuam irriderent, filius Regius *Caſimirus*, tam proprios quam externos milites cohortatus, ad impugnandum caſtrum iniuſſu patris proceſſit. Quo viſo, vniuerſus exrrcitus mirâ celeritate accurrens, non prius oppugnandi finem fecit, donec conſcenſis mœnibus, & defenſoribus ſuperatis, caſtrum obſtinatis ad moriendum animis, in ſuam poteſtatem mirabili virtute redegit. Nec oppidum capto expugnatoque caſtro moram fecit: ſed ex templo per ciues in Regis *Poloniæ* ſubiectionem, cuius ditionis ſe & locum eſſe meminerant, procliuos, deditum eſt. In eorum autem, qui expugnationi caſtri intentendo cæſi vel affecti vulneribus fuerant, vicem, *Caſimirus* Dux neminem ex his, qui caſtrum defendebant, hoſtibus, vitæ reſeruatum permiſit. Iuſſu etenim ſuo ſinguli, vt deſideratis parentaretur, mucrone percuſſi ſunt. His taliter geſtis, *Caſimirus* Dux ore omnium ac ſermone, ſummas in eum laudes depromentium, celebris habebatur; creditus in virum egregium tam domi quam foris euaſurus. Ab eo autem tempore caſtrum & oppidum *Koſczian* Regno *Poloniæ*, beneficio & brachio *Wladislai* Regis & filii ſui *Caſimiri* redditum, in eius fide & ditione perſeuerat. Hoc tanquam fatali & vltimo Imperatorio militarique *Wladislaus* Rex edito opere, exercitum in Regnum, ſanum & incolumem reducens, copias diſſoluit, & ipſe cum *Hungarorum*, & *Cracouienſium* militum equitatu, ac cum filio *Caſimiro* Duce *Cracouiam* remeauit. Cui redeunti omnium Eccleſiarum proceſſiones, & omnium ordinum atque ſtatuum homines, vltrò obuiam egreſſi, illius felicem regreſſum deuotione & fauorre cohoneſtârunt. Singulis autem militibus, auxiliariis præſertim, pro eorum merito expeditis, cum & grandæuus ſenio ætateque *Wladislaus* Rex, & bellicis fatigis ſudoribusque fractus eſſet, debilitari atque langueſcere cœpit, & in grabbatum decidit, omnemque rerum publicarum adminiſtrationem a ſe ex tunc abdicauit.

Siccitas magna in Polonia.

Ingens adeo ſolis ardor æſtusque in *Poloniæ* regionibus eo anno prouenerat, vt ante feſtum Beati *Ioannis Baptiſtæ* fruges debitam maturitatem nactæ, ad quemlibet vſum aptæ forent, & vndis deſiccatis, alueos ſuos flumina desererent. Et tam feruida ignitaque ſiccitas, apud homines veteranos, ſine exemplo accidens, ſummâ cum admiratione, prodigii monſtrique loco habebatur.

Vincentius de Schamotuli interficitur.

In feſto Beati *Ioannis* Baptiſtæ, *Vincentius* de *Schamotuli* ſeu *Pomorzani* Palatinus *Poſnanienſis* cuius proditionis facinora in ſuperioribus declarauimus, dum iuxta fidem a Rege ſibi præſtitam in ea patria, quæ ſuo ductu ſuiſque conſiliis perierat & flagrauerat: Regio etiam tutus edicto, ne violaretur, neue deſideraretur eorum quæ in patriam admiſerat, vix quicquam aut parum penſi habens, conſiſteret, eorum qui vaſtationis ſuæ & incendii angebantur incommodis, conſpiratione, telis confoſſus & obtritus, teterrimæ proditionis, per quam templis delubriſque, facultatibus atque tectis, & Numinum cœleſtium, & ciuium ſociorumque, ſceleratas faces & expilationes acerbas iutulit, pœnas dedit, incertum morte ſuâ relinquens, proditane an adiuta patria magis inſigne facinus admiſerit. Sera quidem ſed digniſſima morte mulctatus, qui vitam, & decus, a patria acceptum, ad illius perniciem calamitatemque conuerterat, qui templis & aditibus ſuperum horridas faces iniecerat, qui in tecta innocua, & in facultates fratrum & contribulum ſuorum incendiis & rapinis ſæuierat, qui ordinibus vniuerſis ſceleratas & acerbiſſimas intulerat explicationes, qui denique omnia Diuina atque humana ad explendum truculentum cupiditatis ſuæ genus inquinauerat, qui prodendæ & exterminandæ patriæ rationem & ſocietatem cum hoſtibus coniunxerat. Cuius facinus inauditum, hominum memoria atrox, nefarium, pernicioſum, abhorrens ab omni natura & ciuilitate, ex peſſimo opere, peſſimum ſortitus finem, dignum moribus factiſque ſuis exitum vitæ iniueniſſe arbitratus.

1333.

Wladislaus Poloniæ Rex

Languore *Wladislai Łoktek Poloniæ* Regis, ſenſim & dietim gliſcente, cum naturalis vigor ſuffragio ſuo illum deſereret, Calendis tamen & temporibus menſis Martii, qui ſenibus mœſtior infeſtiorque eſſe conſueuit, proximantibus, valetudo aduerſa mortem imminentem infallibili argumento denuncians, magis perſpecta. Quam cum & Rex ipſe breui affore deficientibus viribus agnouiſſet, fratre *Helia*, ordinis Prædicatorum, religioſo, & tam vitæ conuerſatione, quam doctrinæ lumine conſpicuus, accerſito, in humiliato & contrito corde, plenam ſuorum facit ſcelerum confeſſionem. Singulari autem auctoritate Apoſtolica in mortis articulo Regi præbita, abſolutus, Diuiniſſimum *Euchariſtiæ Viaticum*, & olei ſacri vnctionem, circumſtantibus illum Prælatis & Baronibus, exceſſumque ſuum fletibus & ſuſpiriis proſequentibus, excepit. Quem his quæ ad animæ ſalutem pertinebant, ſalubriter perfunctum, *Spiczimirus* Caſtellanus, & *Iaroslaus* de *Skotniki* Archidiaconus, *Cracouienſes* quibus in admonendo ſe plenam Rex poteſtatem admiſerat, propius adeuntes verba faciunt. *Quam prona*, inquiunt, *& deuota militum ac ſubditorum tuorum erga te voluntas & affectio fuerit, & teſtantur teſtabunturque opera, & tu ipſe plane noſti. Nec ab re. Multifariis enim probitatis benignitatiſque tuæ fauoribus, vt te tam fideli pectore, locupletes iuxta ac pauperes, ſenes & iuuenes, colerent, pro tuorum commodis ac periculis, fortunas corporaque negligendo, illos merueras. Relicturus tamen eos, filium*

1333.

lium tuum Illuſtrem Caſimirum Ducem, illorum pietati deuotionique commenda: Exhortare eos, vt quem ſuperſtitem dimittis, Regem ſibi Dominumque conſtituant, fidemque & deuotionem, quibus te proſequi ſoliti ſunt, in eum vertant. Rex etſi morbo implicitus, animam ægre traheret, hanc tamen admonitionem ſalubrem & neceſſariam ratus, rauca voce ad Prælatos, Barones, vniuerſumque populum vtcunque poterat, eſt concionatus. *Expertam* inquit, *Proceres & Commilitones mei erga me veſtram habentes fidem, nulla ambiguitate, ſeceſſurus è vita, diſtineor; ſed voluptate ſingulari credulitateque afficior, illam vos filio meo Caſimiro æque ac mihi præſtituros. Quem non ſolum ex charitate beneuolentiaque, quæ a me vobis ſeruata eſt, in vos vſurum ſcio; ſed etiam ampliora vobis Patriæque decora adiecturum. Meis enim moribus, meis diſciplinis inſtitutus, nemo illum ambigat me in operibus non expreſſurum: cuius iam in vos & patriam plura extant plena fauoris, plena officii merita. Illum itaque in ſpem huius, quod hactenus lacertis periculisque meis defenſaui protexique, Regni, genitum, commendatum facio vobis. Voſque quorum recentia in me ſunt merita, deprecor & obteſtor, vt præſentem hunc filium Caſimirum, in ſolium Regnumque meum ſurrogetis, & veſtram fidem, ſubiectionem, & beneuolentiam erga eum, quem mactæ virtutis eſſe, niſi me fallat affectio, auguror, augeatis. Te quoque, Caſimire fili, adhortor, vt gentem Polonicam, cuius te Regem præſidemque relinquo, pietatis ſtudio & iuſtitiæ legibus gubernes, & pro illius commodis vigiles, lucubres, & intendas, & hoc præcipuum in animum inducas, vt hæreditates terrasque Poloniæ Regni per Cruciferos occupatas, & ſignanter Pomeraniæ terram, recenter mihi & doloſe ſubreptam, reſtituas. Nec vllo pacto vllaue neceßitate adducaris, vt de illa cedas, aut gloriam æternam, ſi quæ iubeo egeris, aut dedecus ſempiternum, ſi neglexeris, habiturus.* Tam filio quam milite, quæ monuerat & imperauerat, ſe cuſtoditurum deuouente, Rex ipſe inter precationes ſolennes, inter coniugis ſuæ *Heduigis* Reginæ, fœminæ illuſtris & deuotæ, cuius curam iam filio ſuo Rex mandauerat, & inter Prælatorum Baronumque manus, vti Catholico & religioſo Principi conueniens erat, reddito Chriſto ſpiritu, ſecunda die Martii, quem tunc in diem Dominicam *Reminiſcere* cadebat, in caſtro *Cracouienſi* obdormiuit.

moritur.

Inter virtutes præcipuas, quæ etiam in priuatis admirabiles ſunt, humilitate, clementia, & patientia ſpectandus. Faciles aditus ad ſe præbens, nec geſtu nec ſermone cuiquam ſuperbus aut grauis extitit. Talem ſe erga noxios iniuriatoresque ſuos gerens, vt damnari eum intelligerent. Quapropter remunerator omnium Deus, corpori ſuo exanimi eam gratiam contulit, vt quamuis pluribus iaceret cadauer inſepultum diebus, non olebat tamen; ſed cum magna omnium admiratione gratulationeque, decorem ſpeciemque quaſi viuentis & ſpirantis hominis præferebat. Frequentiori autem Regis morte vulgata, nobilium militumque numero *Cracouiam* aduentante, in Eccleſiis ciuitatis *Cracouienſis* Conuentualibus & Parochialibus primum, deinde in Cathedrali maiori *Cracouienſi*, ſolennes iuxta magnificentiam cultumque Regalem aguntur exequiæ, & iuſta debitaque lege, omnis honeſtas funeri tanti Principis, & tam clari Regis, perſoluta. Cuius ne dum memoriæ, ſed & cineribus plurimum deberi *Poloniam* certiſſimum extat: qui pro illius ſalute & defenſione crebros agones & certamina ſubire non deſiit: Sed nec vnquam bellorum impreſſionibus, cæterisque iniuriis aut damnis per Cruciferos illatis, ſed nec oblationibus multifariis frangi inducique potuit, vt iuri patrimonii ſui, terræ *Pomeraniæ* renunciaret. Qui tunc in extremis laborans, quanto dolore terræ *Pomeraniæ* iniuſtam abſtractionem pertulerit, qui moriturus etiam filio ſuo *Caſimiro*, ne vnquam ſuper eius dimiſſione, ingenium & mores ſuos imitatus, cum Cruciferis licitaret, interdixit. Sepultum eſt corpus ſuum, in Eccleſia maiori *Cracouienſi* è regione altaris ſummi in parte leua, albaque petrâ per ſculpturas & teſtudinem adornatum, ante Sancti *Wladiſlai* Regis altare; quod ipſe viuens erexerat & dotauerat. Ibi enim vt coronari, ſic & tumulari Reges *Polonos* mos eſt, nec alium æque inſignem Regum buſtis apud *Polonos* locum reperiri fas eſſet. Regnauit annis duodecem, menſe vno, diebus ſedecim: ſuperiori tempore regiminis ſui, quod ante coronationem effluxerat, dum Dux priuatusque eſſet, non computato. Vir manu & animo ferox, non ex habitu corporis, quem illi anguſtiorem natura donauerat, ſed ex heroica anima, in ſuccincto quidem ſed vegeto corpore habitante, æſtimandus. Vir ab adoleſcentia ſua vsque ad decrepitam ætatem animo robuſtus & manu. Quem ſi ex habitu corporis æſtimare quis voluiſſet, ne militis quidem ſpecie dignum iudicaſſet. Verum corpus exiguum (ob cuius diminutionem & ſtaturam breuiorem, cognomentum *Łoktek*, quaſi *cubitalis*, ſortitus) anima nobilitabat heroica, truncatam habitudinem anguſtioribus viribus compenſans.

De nouo Rege in *Wladiſlai Poloniæ* Regis nuper morte abſumpti locum ſurrogando, Prælati & Barones, Nobilesque *Poloniæ*, præſertim propter impendens a Cruciferis bellum ſolliciti, conuentum omnium terrarum apud *Cracouiam* agunt, futuri Regis electionem celebraturi. Ad quos in re huiuscemodi occupatos, Nuncii *Caroli Hungariæ*

1333.

gariæ Regis perueniunt. Qui facta dicendi poteſtate ad concilium intromiſſi, orant, precantur, & ſuadent, *vt Ducem Caſimirum filium Regium in patris ſolium, quacumque cunctatione & mora omiſſa, ſubſtituant. Neminem alium Principem extare, qui ad id magis idoneus aptusque eſſet, & ad quem ſucceßionis iure Regnum pertineret, præſertim cum & morituri patris voce preceque, Rex teſtamento deſignatus ſit, eam indolem habeat, cui Principatus, ſi imago ſucceßioque paterna non mouerent, deberet vltro inferri.* Quoque gratior eſſet precatio, offerunt *Carolum Hungariæ* Regem affini ſuo Duci *Caſimiro* in neceſſitatis articulo, quæque poſſibilia ſuffragia, gentibus, equis, & armis, laturum. Qvamuis autem ſuapte omnium *Polonorum* animi in Ducis *Caſimiri* coronationem eſſent proni, feruidi, & procliui, res tamen in conſilium & deliberationem refertur. Vbi dum omnium vota rogata ſcrutataque eſſent, non alium ſe, quam *Caſimirum* Ducem, qui in hanc ſpem genitus ſit, tam Primores, quam cætera nobilitas, iuxta preces paternas, vnanimi non voto ſed vociferatione Regem declarant. Quo facto feſtum *S. Marci* Euangeliſtæ, quod in diem Solis cadebat, pro ſua & conſortis ſuæ *Annæ*, *Gedimini* Ducis *Lithuanorum* filiæ, coronatione, conſtituitur. Sed a ſeniore Regina *Heduigi* relicta *Wladiſlai* Regis & *Caſimiri* Ducis genitrice, quæſtio ſuborta, pleraſque difficultates de coronanda *Anna* conſorte *Caſimiri* iniecerat: negabat enim, *ſe ſuperſtite, in præiudicium iuris, alteri fœminæ legitime diadema poſſe imponi.* Tandem filii præfati Ducis *Caſimiri*, quem plus quam genitricis diligebat amore, precibus expugnata, non ſolum conſortem ſuam æquiori animo coronandam fore permittit; ſed ſatis ſe felicem, filium in throno & diademate Regio viſura, rata, in cœnobium Sanctimonialium in antiquam *Sandecz* excedit. Et illic habitum Sanctimonialium induens, Regulam etiam *S. Franciſci* profeſſa, religioſe viuens, reliquum ætatis, ieiuniis & orationibus intenta, expleuit. Illuceſcente autem Beati *Marci* die, *Caſimirus* Dux in aula per Pontifices indumentis Regalibus indutus, & ad Eccleſiam *Cracouienſem* perductus, per *Ianiſlaum Gneſnenſem* Archiepiſcopum, aſſiſtentibus ſibi *Ioanne Cracouienſi*, *Ioanne Poſnanienſi*, *Matthia Wladiſlauienſi*, *Stephano Lubucenſi*, Epiſcopis, & Principum, Baronum, ac Nobilium *Poloniæ* copioſa frequentia, multitudine, & fauore, in Regem *Poloniæ*, conſors vero ſua *Anna*, in Reginam *Poloniæ*, cum ingenti celebritate, ſolennitate & gloria vncti & coronati ſunt, & dies ille cæterique ſubſequentes, in magna omnium lætitia & hilaritate, in choreis, haſtiludiis, & ſolatiis deducti. Et quoniam *Caſimirus Poloniæ* Rex nouus nondum ad annos maturæ & digeſtæ ætatis peruenerat, *Iaſchko* de *Melſchtin* Caſtellanus *Cracouienſis*, vir frugi, induſtrius, & in Rempublicam magni & experti zeli, in Gubernatorem illi adiunctus eſt, ex cuius ſententia & ordinatione adminiſtratio cotius Regni ſalubriter dirigebatur. Cuius quoque prouidentia magnæ opes breui congeſtæ, ærarium locupletatum.

Caſimirus in Regem coronatur,

cui Iaſchko de Melſchtin datur gubernator.

Cum annis quindecem *Florianus* de *Koſzielecz* Epiſcopus *Płocenſis* perſediſſet, moritur. Cui *Clemens* Præpoſitus *Płocenſis*, vigeſima quinta die menſis Iulii, Canonice electus, ſuccedit. Mortuus autem præfatus *Florianus* Epiſcopus in *Pultowsko*, die vigeſima prima Iunii, & in *Plocenſi* Eccleſia in die *B. Ioannis Baptiſtæ* ſepultus. Fuit autem *Clemens* ipſe Nobilis genere *Polonus*, de domo & familia *Pierzchatá*, quæ *Marſchalcum Skakálem* defert pro inſigni, alias *Rochum*. Cuius electio a *Ianiſlao* Archiepiſcopo *Gneſnenſi*, obtento a *Caſimiro Poloniæ* Rege, licet ægre, conſenſu, aliquem enim de ſuis aulicis præfici in Epiſcopum *Płocenſem* æſtuabat; apud *Gneſnam* fuit confirmata, & Pontificalis conſecratio etiam fuit ei illic impenſa.

Floriano Epiſc. Płocenſi ſuccedit Clemens.

1334.

Suſcepto adeptoque Regni *Poloniæ* regimine *Caſimirus* Rex, duo ſibi præcipue in primitiis, quibus Regnum ſuum augeri firmarique poſſet, duxit prouidenda. Primum, vt Regnum ſuperiori guerra & incendio per Cruciferos afflictum, vexatumque, & ad grandem exinanitionem perductum, pace reddita, reſpiret. Alterum, vt furum prædonumque, quorum patris ſui *Wladiſlai* Regis diſſimulatio frequentiam gigni ſiuerat, exterminio Regnum purgaret, ſtrataſque publicas & priuatas, & quæque itinera tuta præſtaret. Et primum quidem efficere conatus, bellum cum Cruciferis de *Prußia* gerendum, cum cæteræ omnes partes eſſent quietæ, continuatione firmationeque vlterioris treugæ ad feſtum *S. Ioannis Baptiſtæ* anni ſubſequentis ſuſpendit. Et quo certior pax & terrarum quas Cruciferi occupauerant, prouenire poſſit, duobus Arbitris (quorum vnum videlicet *Carolum Hungariæ* Regem, *Caſimirus* Rex pro ſua, & *Ioannem Bohemiæ* Regem alterum, quem Magiſter & Ordo Cruciferorum pro ſua parte eligunt) omnem quæſtionis & differentiarum molem decidendam committunt, ac in eos plena voluntate compromittunt. Ea tamen conditione appoſita, vt treugis pendentibus caſtrum & oppidum *Brzeſtenſe*, in manu *Semouiti* Ducis *Maſouiæ*, vel eo refutante, in *Matthiæ Wladiſlauienſis* Epiſcopi poteſtate conſiſteret; caſu quo pax per Reges arbitros ſequi non poſſet, Magiſtro & Ordini reddendum. Nondum enim *Caſimirus* Rex *Poloniæ* tantum ſe virium habere arbitrabatur, vt cum Cruciferis, *Ioannis Bohemiæ* Regis aſſiſtentia, & ſuis viribus pollentibus, poſſet in apertam guerram dimicatio-

Caſimirus Rex inducias cum Cruciferis prorogat,

1334.

cationemque, Regno suo adhuc cineres, fauillas & carbones spirante, prodire. Alterum verò, quod ex auctoritate sua dependebat, mox A præstitit, & multos mortalium tam ex Nobilibus, quàm ex Baronibus, communiq; populo, nullam conditionem reueritus, furtis, rapinis, & spoliis, superiori more imbutos, studentes, patibulo, partitione, rotatione, suffocatione, cœcatione, mutilatione, exilio, gladio, aut extinxit, aut mulctauit: paucis qui scelere minus se inquinauerant, importuno Prælatorum & Baronum suffragio, venia tributa. Ex quo nimirum subsecutum est, vt sentina prædonum sublata, proprii & aduenæ frequentiam in viribus ex solitudine efficerent, & breui Respublica coalesceret. Rex quoque *Casimirus* spectatæ prudentiæ specimen in se ostendens, cunctis esset admirationi & terrori.

Regnumque a prædonibus liberat.

Nix grandis cadit.

In die Sancti *Adalberti* ingenti mole nix cum gelu in Regno *Poloniæ* descendens, cum quinque diebus durasset, pauoremque grandem, ne per illam fruges depasci absumique contingeret, in æstimatione hominum, præsertim agrestium produxisset, tandem quinta die dissoluta, præstitit humo & frugibus suo imbre & roratione insolitam fœcunditatem, qualem nec stercoris satio contulisset.

Ioanni XXII P. R.

Ioannes Papa vigesimus secundus, cum annos decemocto, menses quatuor apud *Auinionem* sedisset, die Solis quarta Decembris in *Auinione* moritur, & in maiori *Auinionensi* Ecclesia sepelitur. Et cessauit Episcopatus diebus quindecem. Post cuius mortem Cardi-C nales conclaue ingressi, *Iacobum* de *Tolossa*, alias de *Furno*, fratrem Ordinis Cisterciensis, Magistrum Theologiæ, tituli Sanctæ *Priscæ*, Presbyterum Cardinalem vigesima Decembris concorditer in Papam eligunt, qui *Benedictus XII* est appellatus. In crapulam aliquantulum procliuis, rigorosus, & vix consanguineos cognoscens: Quibus & dicebat Papam consanguineos non habere. Ab infantia ad mortem bonæ vitæ; qui & ordinem Cisterciensem reformauit. Feruidus fidei zelator, censuras Prædecessoris sui *Ioannis* innouans, *Ludouicum Romanorum* Regem & *Bauariæ* Ducem anathematisatum & interdictum denunciauit. Moriebatur autem D præfatus *Ioannes Romanus* Pontifex anno ætatis suæ nonagesimo, relinquens in thesauris suis ingentem numerum auri & argenti. Cuius recta computatio fuit, aurearum dragmarum viginti quinque millia: quod scripsisse arduum & penè incredibile videtur. Sed nec legitur aliis vnquam temporibus Ecclesia *Romana* fuisse locupletior.

succedit Benedictus XII.

1335.

Pro guerra & differentia occasione terrarum Regni *Poloniæ* per Ordinem Cruciferorum occupatarum, per *Carolum Hungariæ*, & *Ioannem Bohemiæ*, Reges, potestate arbitraria decidenda, tempus appetebat: Conuenerantque inter se Reges, vt pro die Sanctæ *Elisabeth*, in *Hungaria* in castro *Vischegrad* coirent, illicque de iuribus partium cognoscerent, & pronunciationem arbitrariam ferrent. Rex itaque *Poloniæ Casimirus*, de causa suâ solicitus, quamuis conditio in treuga expressa, de tradendo castro & oppido *Brzesczie* in manus tertii, videlicet Ducis *Masouiæ Semouiti*, aut *Matthiæ Wladislauiensis* Episcopi, sibi per Cruciferos nusquam fuerit seruata, ad informandam illam personaliter adueniens, causam suæ iniuriæ, & quo ordine, ex quâue causa, primum terra *Pomeraniæ*, deinde *Cuiauiæ* & *Dobrzinensis* occupatæ, & à Regno *Poloniæ* per Magistrum & Ordinem Cruciferorum, non sine clade & interitu multorum mortalium, & reliquarum terrarum Regni *Poloniæ* desolatione, abstractæ B sint, & suo & Aduocatorum organo clarissimè deducit, & articulos instructionesque in scriptum redactas, præsentibus Regibus ordinat. Nec Magister & Ordo satisfacere compactatis negligunt. Missis enim *Henrico Ruthæno*, Prouinciali *Culmensi*, *Manquardo* de *Sparerubertb Thorunensi*, & *Conrado* de *Bruneystein Szwiecziensi*, Commendatoribus, qui in comitiua Regis *Bohemiæ* aduenêre, datis in scriptis articulis, causam & ipsi suam pluribus coloribus, figmenta potius quàm resistentiam redolentibus, iustificare instruereque contendunt. Re autem & controuersia huiusmodi, in Regum deliberationem, & eorum Consiliariorum, quos sibi vterC que Rex ad consultandum asciuerat, adductâ, apparuit *Ioannem Bohemiæ* Regem, Aduocati magis quàm arbitri Officio fungi, & calliditate eloquentiaque quâ pollebat, partem Cruciferorum, quorum erat arbiter, quorumque expensis adductus, largitionibusque & muneribus inescatus, præsumebatur enixè defendere. Eo etiam præsertim respectu motum, ne donatio vel potius venditio per eum, velut Regem *Poloniæ*, Magistro & Ordini Cruciferorum de terra *Pomeraniæ* in *Thorun* facta, cuius ipse se constituerat euictorem, & pro qua notabilem in auro, argento, & pecunia summam dinoscebatur accepisse, recideret in irritum. Vnde & *Carolum Hungariæ* Regem D suosque Consiliarios facilè perlicit, vt ea prorsus, quæ in *Bohemia* cum Cruciferis digesserat, punctaueratque, secum sentiant, *Cuiauiensique* & *Dobrzinensi* terris Regi *Poloniæ Casimiro* adiudicatis, terram *Pomeraniæ*, quæ pluribus gradibus illis Ducatibus opulentior feraciorque est, iuris & proprietatis Magistri & Ordinis esse decernat. *Casimirus Poloniæ* Rex, etsi patrimonio hæreditateque suâ terra *Pomeraniæ* arbitramento huiusmodi spoliatum se iri animo mœsto amaroque duceret: depressis tamen viribus suis, etsi bellum recrudescere contingeret, ampliùs deprimendis, cum etiam aliunde hostium superesset, & ipse animo bellum *Russiæ* inferendum gestaret, paterno

1335.

Pomerania Cruciferis, Dobrzinensis vero & Cuiauiensis terra adiudicatur Regi Poloniæ ab arbitris.

terno præuaricato imperio, in conditiones huiusmodi, & terræ *Pomeraniæ* abrogationem, cupidine restituendarum sibi *Cuiauiensis* & A *Dobrzinensis* terrarum: & persuasione precéque sollicita vtriusque Regis pellectus, consentit. Castro nihilominus *Nyeschow*, quamuis de sorte terræ *Cuiauiensis* esset, circa Magistrum & Ordinem, vt vtriusque ripæ fluminis *Vistæ* facultas, & nauigii emolumentum apud eos consisteret, remanente. Vigesima itaque die mensis Nouembris, *Casimiro* Rege *Poloniæ* pro se, & prædictis *Henrico* Prouinciali *Culmensi* & *Thorunensi*, *Szwecensique* Commendatoribus pro Magistro & Ordine, præsentibus, in castro *Vischegradensi* profertur sententia: superioribus, vt monstraui, qualificata conditionibus. Cuius in euidentiam futurorum, tenor talis extat.

Tenor sententiæ arbitrariæ.

In Nomine Domini, Amen. Nos Carolus, & Ioannes, Dei gratia, Hungariæ, & Bohemiæ, Reges, perpetuæ memoriæ tenore præsentium notum facimus, quibus expedit, vniuersis &c. B *Cum Magnificus Princeps Casimirus eadem gratia Rex Poloniæ ex vna, & Religiosi viri, Magistri generales, Præceptores, & fratres vniuersi Ordinis Cruciferorum, de domo Teutonica, parte ab altera, super terris, prouinciis, seu districtibus, Culmensi, Dobrzinensi, Cuiauiæ, Pomeraniæ, & Thorunensi; super quibus a multo retroactis temporibus, adhuc inter Excelsum Principem Dominum Wladislaum quondam eiusdem Poloniæ Regem, & tandem ipso feliciter migrante ad Dominum, inter ipsum Dominum Casimirum Regem, & dictos Cruciferos, materia dissensionis & quæstionis suborta, dinoscebatur in nos Reges Hungariæ & Bohemiæ, tanquam communiter arbitratores, & amicabiles compositores, per eosdem iamdudum &* C *nunc, mediantibus legitimis instrumentis, & literis compromissariis efficacibus, electos, pacis alumni & amici fore inuicem cupientes, se sponte & liberaliter commisissent, & purè compromisissent: Nos inter cætera, huius rei causâ circa festum Omnium Sanctorum anno Domini millesimo tricentesimo trigesimo quinto, in alto castro Vischegrad in Hungaria simul in vnum conuenissemus, tractaturi de præmissis, & prædicto Domino Casimiro Rege personali præsentia, & pro memoratis Magistro generali, Præceptoribus, & vniuersitate fratrum Cruciferorum dictæ domus Teutonicæ, fratre Henrico Rutheno Prouinciali eiusdem Ordinis de terra Culmensi, & Marquardo de Spaneberg Thoru-* D *nensi, & Conrado de Brunestein Szwecensi, dicti Ordinis Commendatoribus & Confratribus, cum plenis & legitimis, & ad infrascripta cum plenè sufficientibus Procuratoriis literis, comparentibus, assumptis nobiscum Prælatis & Baronibus nostris, quos communiter voluimus, quibusdam diebus continuatis, vtriusque partis, iura etiam infrascripta, quæ habere dinoscebantur, diligenti & fideli perscrutatione examinassemus. Tandem fauente Domino, aciem mentium nostrarum æquo libramine dirigen-* A *tes, taliter arbitrandum duximus, & pronunciando diffinimus inter partes. Quòd Dominus Casimirus Rex Poloniæ, terras Cuiauiæ & Dobrzinensem, cum prouinciis ac districtibus, ac quibusuis vtilitatibus & pertinentiis vniuersis ab antiquo ad easdem spectantibus, iuxta limites ac metas sui antiquas, cum plenitudine iuris & titulo pleni dominii, prout ad progenitores & prædecessores suos, & per consequens ad ipsum, iusto & vero ac hæreditario titulo, ab olim pertinuisse & pariter pertinere cognouimus, & specialiter in eadem terra Cuiauiensi, cum portione Ducis Casimiri quæ ipsum contingit, cum pertinentiis in eadem, debeat possidere, tenere pacificè, quietè, perpetuo, & habere in filios filiorum, & successorum hæredes, saluo, quòd omnia bona & possessiones, quæ & quas in terris Cuiauiæ, Dobrzinensique, ante motam guerram,* B *pacificè & quiete Cruciferi possiderint, ita & nunc, prout antea eas, & ea cum omnibus iuribus, iurisdictionibus, & pertinentiis quibuslibet, possideant, habeant, & teneant, sub veris metis & terminis antiquitus obseruatis. Magister verò generalis, & fratres Cruciferi domûs Teutonicæ prænominati, terram Pomeraniæ, cum suo districtu iuxta antiquos limites suos, cum pertinentiis similiter & vtilitatibus eiusdem vniuersis, quam eisdem fratribus, & idem Dominus Casimirus Rex Poloniæ causâ Diuinæ retributionis, & ob remedium animarum prædecessorum suorum & progenitorum, ac suæ salutis in perpetuam eleemosynam, nec non propter perpetuæ pacis bonum, coram nobis, renunciando omni iuri, actioni, impeti-* C *tioni, & repetitioni, quod vel quæ eidem Domino Regi Poloniæ, in eadem terra Pomeraniæ ab antiquo competebat, vel competere posset, etiam ipse promisit, iuxta ipsam nostram arbitrariam pronunciationem vel diffinitionem, eodem iure & modo, quo terræ Culmensis & Thorunensis, eisdem fratribus per progenitores & prædecessores suos fuerunt legatæ & donatæ, eandem legationem & donationem, eo iure & modo, quo fuerat tunc facta, ratam habendo, quietè, pacificè, & perpetuò tenere debeant, habere pariter & possidere. Ordinauimus ad vltimum diffiniendo arbitrando, quòd omnia damna, iniuriæ, & quæcumque molestiæ, quocumque modo hinc inde illatæ, vel Regi Polo-* D *niæ, vel eius subditis; siue Cruciferis vel eorum subditis, compescantur & tollantur in totum: sic quòd de cætero inter ipsos, super eisdem nulla petitio & quæstio oriatur. Ne autem quicunque feudales, vel Regis Poloniæ, seu fratrum Cruciferorumque, qui guerris pendentibus inter ipsos, a bonis suis facti sunt profugi, siue de Cuiauiæ seu Dobrzinensi, vel de Culmensi Pomeraniæque, a nostra diffinitione videantur exclusi: ordinauimus & diffinimus,*

1335.

finimus, quod huiusmodi omnes profugi, bonis ſuis omnibus & gratiis Dominorum ſuorum ſint præſentibus reformati: ſic quòd vel ad bona ſua liberè reuertantur, ſi velint, aut eisdem liberè venditis, ſe transferant, quò placebit. In quorum omnium teſtimonium atque robur, ſigilla noſtra præſentibus ſunt appenſa. Actum & datum in Viſchegrad in Hungaria. Præſentibus R. R. in Chriſto Patribus, ac Magnificis & nobilibus viris infraſcriptis: videlicet Chanadino Strigonienſis, loci eiusdem Comite perpetuo, & fratre Ladislao Colocenſis, & aulæ Regis eiusdem Regni Hungariæ Cancellario, Eccleſiarum Archiepiſcopis, Villerino Drugenſi Palatino Regni Hungariæ, Demetrio Magiſtro Tauernicorum, Thoma Voieuoda Tranſyluano Comite de Zunnen, Mimethbano totius Slauoniæ Comite, Paulo Iudice Curiæ Regis Hungariæ. Nec non Vithgone Miſsnenſis, & Ioanne Ołomucenſis, Eccleſiarum Epiſcopis, Rudolpho Duce Saxoniæ, Carolo Marchione Morauiæ, Boleslao Sleſiæ & Domino Legnicenſi, Thymone de Coldich, Henrico de Lippa: Et quàm plurimis aliis fide dignis ad præmiſſa rogatis ſpecialiter & vocatis. Anno Domini milleſimo tricenteſimo trigeſimo quinto, Dominica proxima poſt feſtum Sanctæ Elizabeth. Qui pace compoſitâ, datis inter ſe magnificis donis, & fœdere perpetuæ pacis icto, ad propria disgrediuntur.

Io. Doliwa Epiſc. Poſnanienſ.

Decima ſeptima Martii, *Ioannes Doliwa Poſnanienſis* Epiſcopus, vir ingenuus de domo *Doliuitarum*, & religione & deuotione conſpicuus moritur, & in *Poſnanienſi* Eccleſia tumulatur. Sedit annis in Eccleſia *Poſnanienſi* circiter quindecim, ſolatioſus & hilaris. Huic per electionem Canonicam *Ioannem* vocatum *Łodzya*, nobilem de armis *Nauem* deferentium, ex quo & cognomen ſortitus erat, *Poſnanienſe* Capitulum, *Caſimiro* Rege vt Patrono conſentiente, ſurrogat, & eleganti diſpoſitione corporis, & ſingulari ſcientiæ munere præſtantem.

ſuccedit Io. Łodzya.

Vigeſima octaua menſis Martii, *Anaſtaſia Semouiti* Ducis *Łancicienſis*, quondam *Dobrzinenſis*, fratris germani *Wladislai Łoktek* Regis *Poloniæ*, relicta, *Łanciciæ* defuncta eſt, forte quam tenebat ad *Caſimirum* Regem *Poloniæ* recidente.

Tredecima Iulii, *Boleslaus* Dux *Poloniæ* & Dominus *Bregenſis*, in oppido ſuo Ducali *Brega*, fundat monaſterium fratrum Ordinis Minorum. Quod *Nankerus* Epiſcopus *Wratislauienſis* in anno ſubſequenti, vigeſima nona Iunii, auctoritate *Ioannis* Papæ vigeſimi ſecundi confirmat.

Multæ locuſtæ,

Pertulit eo anno *Poloniæ* Regnum, acerbum & rari exempli diſpendium. Locuſtarum enim ingens multitudo, per turmas & exercitus diuiſa, in *Poloniam*, frumentis & ſegetibus in ſpicas luxuriantibus, eo numero, frequentiâ, & ſpiſſitudine, vt ſolis radios adumbrarent, aduenit, tantaque altitudine ſuper terræ faciem proſtrata eſt, vt equorum vngulas excederent & cooperirent. Quæ tam frumenta quàm herbas, & ſingula germina in locis, ad quæ illam deſcendere contigit, morſu ſuo aſſiduo eraſit & conſumpſit. Locuſtas verò validiſſimus ventus, vigeſima nona Septembris accidens, & multas domus atque arbores euertens, ſecutus eſt. Qui etiam longo tempore perdurans, mortales pluribus affecit moleſtiis. Validaque tempeſtas & venti horribiles, ferè vniuerſum Regnum *Poloniæ* concutiebant & vexabant.

& validus ventus in Polonia.

Luthero de *Brunſzwik* Magiſtro *Pruſſiæ* mortuo, *Theodoricus* de *Aldemburg* Marſchalcus, *Saxo* genere, iam tunc a *Polonica* captiuitate ſolutus, in Magiſtrum ſuccedit.

1336.

Sententia arbitraria in *Viſchegrad Hungariæ*, ab *Hungariæ* & *Bohemiæ* Rege confecta & pronunciata, vtraque parte emologante, approbante, & acceptante, Nunciis quoque & Procuratoribus Magiſtri & Ordinis, reſtitutionem terrarum *Cuiauiæ* & *Dobrzinenſis*, iuxta arbitramenti ordinationem, crebris ſermonibus pollicentibus, per Reges ex *Viſchegrado* diſceſſum eſt. *Caſimirus* tamen *Poloniæ* Rex, detinente eum genero *Carolo Hungariæ* Rege, & *Eliſabeth* ſorore germana *Hungariæ* Regina, illic vſque ad feſta Chriſti permanſit, & diem Natalis Domini *Budæ* celebrauit. Quo exacto, genero valedicens, in *Poloniam* rediit; ac deinde per Nuncios & literas *Theodoricum* de *Aldemburg* Magiſtrum *Pruſſiæ*, & Ordinem, monet & requirit, quatenus iuxta *Hungariæ* & *Bohemiæ* Regum decretum & ſententiam, de terris *Cuiauiæ* & *Dobrzinenſi* excedant, & illarum ſibi poſſeſſionem reſignent. Magiſter autem & Ordo ſolitâ calliditate & vafricie vſi, quamuis in ſuum fauorem pronunciatam fuiſſe perſpicerent; veriti tamen ne ſententia Regum aliquando poſſet in dubium reuocari, præſertim Prælatis, Baronibus, Nobilibus, ciuibus, & communitate Regni *Poloniæ*, expreſsè non conſentientibus in eius emologationem, ſine quorum conſenſu omnis alienatio Regni cenſetur irrita & inanis, reſpondent: *Se quidem ſententiæ & deciſioni arbitrali parituros, dummodò Rex cum Principibus Prælatis, Baronibus, Nobilibus, ciuibusque Regni Poloniæ, per patentes literas, terris Pomeraniæ, Chełmenſi, & Michałouienſi, corporali etiam præſtito iuramento, renunciet, & deciſionem huiusmodi, literis ſe ſeruaturum obliget. Interim enim huiusmodi non extantibus, nihil ſe* Magiſter & Ordo reſpondet *de priori tenore mutaturum, nec terras Cuiauiæ & Dobrzinenſem gladio & potentia quæſitas, caſtra quoque pluribus ſumptibus cocto latere in eis erecta, minimè reſtituturum.*

Theodoricus Pruſſiæ Magiſter Cuiauiæ & Dobrzin. terræ reſtitutionem negat, niſi Baronum Poloniæ literis fuerit roborata concordia.

1336.

Regis enim *Caſimiri* & ſuas vires menſi, ſupremum fortunæ orbem ſe tunc comprehendiſſe, & illius ludum apud ſe conſiſtere rati. Animaduertentes inſuper Regem *Caſimirum*, ad pacem plurimum cupidum, feruidum, & anhelum, omnia quæque dura & difficilia Regi, ſibi verò vtilia & accomoda, & violentam poſſeſſionem terrarum occupatarum firmantia, interponebant; rati (vt tandem euenit) *Caſimirum* Regem ſingula de eorum voto & ſententia impleturum.

Duces Lithuaniæ Maſouiam depopulantur.

Sexto decimo Calendas Nouembris, *Olgerth, Keyſtuth, Coributh, Patrikig, Lubardus, Suriwil, Guthaw, Lithuanorum* Duces, filii *Gedimini*, & patricius filius *Dauid Ruthenus*, cum *Lithuanorum* & *Ruthenorum* cohortibus, per fraudem & clandeſtinè Principatus *Maſouiæ* ingreſſi, quamuis cum *Maſouiæ* Ducibus & affinitates iunxerint, & pacem perpetuam firmauerint, illos hoſtiliter prædantur, vrunt & deuaſtant, & plusquam mille ducentos Catholicos homines, & pecoris prædam in *Lithuaniam* abducunt.

Monaſterium in Rathibor fundatur.

Przemislaus Ratiborienſis & *Oppauienſis* Dux, deuotione ſpeciali actus, fundat monaſterium Sanctimonialium Ordinis Prædicatorum in Eccleſia S. *Spiritus* in *Rathibor*, & dat illis pro dote villas Ducales, molendina, & alios introitus; libertans omnes donationes ſuas priuilegiis inſignibus, & Diuinam vltionem contra turbatores inuocans. Proceſſu autem temporis *Offka* Duciſſa *Maſouiæ*, coëmit pro eodem monaſterio oppidum *Bauorow* cum ſeptem villis, quod & quas *Nicolaus* Dux *Rathiborienſis*, filius *Ianuſſii* violenter occupans, ſibi appropriauit. In cuius vitium filii ſui *Venceslaus* & *Ianusſius* ſuccedentes, bona præfata non ſecus quam hæreditaria, Apoſtolicis cenſuris, quæ extendebantur in illos, ſpretis & contemptis, inter ſe diuiſerunt.

Boleslaus Legnic. Dux heluo bonorum ſuorum,

Sumptibus & donationibus diffuſis *Boleslaus Bregenſis* & *Legnicenſis* Dux, quos ſui ferre nequiuerant Principatus, ſe in dies ſuamque ſubſtantiam inconſultè & prodigè deuorans & conſumens, cum & *Legniczam* caput & principaliorem ſui Dominii partem, item *Haynouiam*, item *Aureum montem*, in notabilibus pecuniarum ſummis, ad plura marcarum millia ſe extendentibus, ſuis creditoribus obligaſſet; filios inſuper duos, *Venceslaum* & *Ludouicum*, ex *Margaretha* filia *Venceslai Bohemiæ* Regis ſuſceptos, terrenis & hæreditariis bonis non extantibus, pro obſtagio in *Wratislauia* mercatoribus pro magna debitorum quantitate dare non ſine nominis ſui dedecore, eſt compulſus. Tanta denique actus eſt egeſtate, vt omnibus ferè conſumptis aut obligatis, quonam terrarum diuerteret, aut quibus ſumptibus de cætero ſe aleret, non haberet. Moritur interea conſors ſua *Margaretha*, & ipſe diebus luctûs expletis, aliam de *Cracouia Catharinam* ſuperducit: doteque per eam allatâ, *Bregam* & *Olauiam* a pignore quo tenebantur abſoluens, domicilium ſuum in *Brega* conſtituit. Filiis verò *Venceslao* & *Ludouico* terram *Legnicenſem*, ſed variis pecuniarum ſummis, & ære alieno grauatam, ceſſione perpetua reliquit, vt ſibi ſuæque conditioni, quantum ſcirent, prouiderent. Qui ſuffragio a militibus & agreſtibus petito & obtento, *Legnicenſem* terram a creditoribus liberant & exoluunt, nonnullis creditoribus, eorum conditioni miſerantibus, ſummarum pecuniariarũ remittentibus portionem.

filios etiam pro vadio donare non eſt veritus.

Mortua tamen conſorte, ſuperducta altera conditionem ſuam nonnihil releuat.

Pruthenicaſtrum Pullen conquirunt.

Numeroſo exercitu ex *Almaniæ* & *Auſtriæ* oris, ad ferendum Magiſtro & Ordini Cruciferorum contra barbaros ſubſidium, in *Pruſſiam* adueniente, inter quos Margrabius *Brandeburgenſis*, Comes de *Namen*, & Comes de *Hamenberg*, numerabantur principales, in *Lithuanorum* terras itum eſt, & caſtrum pluribus diebus oppugnatum *Pullen*, in quod *Lithuani* ex quatuor diſtrictibus ſe, ſuasque coniuges, pignora, liberos, fortunas, atque pecus, quòd locus tam natura quàm arte munitus erat conferendo, quatuor millium hominum numerum expleuerant. Et quamuis *Lithuani* in caſtro prædicto concluſi, probè, ſaxis ſupernè feriendo impugnatores, reſtitiſſent; in pluribus tamen locis caſtro ex arietatione bombardarum diruto & patefacto, videntes caſtrum ab hoſtibus capiendum, pyrâ in medio caſtri extructa, omnes fortunas ſuas & ſubſtantias, ne hoſtis illis potiretur, incendunt, coniugibus quoq; & paruulis trucidatis, iugulum Præfecto caſtri omnes præbent, ne viui in hoſtium manus venirent. Interim a Chriſtianis caſtrum conquiſitum eſt. Et irruentibus in illud militibus, pauci ſuperſtites ex tanto numero *Lithuanorum* aut necantur aut captiuantur. Caſtro autem præfato funditus incenſo & demolito, regione in circuitu vaſtatâ, in *Pruſſiam* Catholicus exercitus rediit.

1337.

Caſimirus Rex celebrato conuentu generali ſuper literis Cruciferorum ordini dandis:

Nullum profectum *Caſimirus Poloniæ* Rex ex arbitrali duorum Regum pronunciatione & ſententia ſibi & rebus ſuis videns acceſſiſſe, quinimò Magiſtrum & Ordinem in maiorem pompam animos induraſſe, generalem terrarum Regni ſui agit conuentum: deliberaturus, an ad ea, quæ Magiſter & Ordo Cruciferorum, ſuper terrarum *Pomeraniæ, Chełmenſis* & *Michałouienſis*, renunciatione & titulo, & iuramento præſtando, concedendisque literis ad præmiſſa, a Rege expetit, annuendum, vel quid opus facto foret. In deliberationem autem re perductâ, omnium Prælatorum & Baronum vota ſententiæque, euidentiſſimis rationibus reſpectibusque concludebant, nullatenus Cruciferorum petitioni, deciſionem Regum excedenti, ne in poſterum ad debiti & coactionis neceſſitatem poſſit referri, & iuris Regno *Poloniæ* in terris prædictis, *Pomeraniæ, Chełmenſi*, & *Michałouienſi*, compe-

dum Poloni eam pacem ſuſcipere nolunt,

1337.

competentis, abdicatio cauſari, aſſentiendum. Ad extrema ventum fore & peiora ominari, ſi ſub am iniquis acerbisque conditionibus, non per electos arbitros Reges, quod id quoque graue eſſet, ſed per hoſtes victorum ſpeciem præferentes, quod non graue ſolum, ſed & turpiſſimum toleratu eſſet, dictatis, pax debeat non confici ſed appendi. Seruitutem itaque omnes clamant non pacem, belli futuri ſeminarium, & animorum in guerram & odium irritationem, non quietem. Negantque *ſe vllo pacto in conditiones ipſas conſenſuros.* Sed dum de gerendo bello, quod pace infectâ impendebat, ad conſultandum ventum eſſet, placuit bellum non inferri, ſed ſi inferretur, repelli: & Sedi Apoſtolicæ queſtum iri, eiusque ſuffragium implorari. Ad hanc rem cum Legatus tanto oneri aptus quæreretur, *Ioannes Grothonis* de *Stupcza Cracouienſis* Epiſcopus propter plures reſpectus electus eſt, quòd & vir præſtantis eſſet ingenii, & pro gubernandis rebus publicis magnæ experientiæ, prudentiæque & ſingularis valoris. Is anno eodem ſufficienter de meritis cauſæ inſtructus, in *Auinionem* ad *Benedictum* Papam duodecimum profectus eſt; & iniurias Regni *Poloniæ*, & pertinaciam Magiſtri & Ordinis, cenſurarumque Eccleſiaſticarum vilipendium, & contemptum, Summo Pontifici & collegio Cardinalium expoſiturus. Onus autem iterque illud, propterea minus cunctanter ſuſcepit, quoniam ſperabat ſe per perſonalem præſentiam Metropolicum honorem Eccleſiæ ſuæ *Cracouienſis*, Prædeceſſorum ſuorum *Cracouienſium* Epiſcoporum diſſimulatione & negligentia ademptum, facilius reddi poſſe: præſertim cum ad id *Caſimirum Poloniæ* Regem compertum haberet ſuam operam, ſuosque fauores impenſurum.

Rex nuncium ad Papam mittit pro ſuffragio contra Cruciferos.

Polonorum Principibus, qui *Sleſianam* oram incolunt, *Ioannes Bohemiæ* Rex, partim dolis, partim blanditiis, & promiſſis ſubactis, *Wratiſlauienſi* inſuper ciuitate & Ducatu, nonnullisque caſtris, oppidis, & munitionibus, quæ ad *Sleſiæ* Duces, deuolutionis & ſucceſſionis iure, peruentura erant, neque iuſto, neque legitimo iure occupatis, ad ſpoliandam quoque *Wratiſlauienſem* Eccleſiam, quam *Sleſiæ* Principes dotare & ornare inſueuerant, animum intendit. Et caſtrum *Mielicz* iubet ſibi per Epiſcopum *Wratiſlauienſem Nankerum* & Capitulum præſentari. Quo velut viro magnanimo iuſſa Regis irridente, aſpernanteque, *Bohemiæ* Rex *Ioannes* exercitu valido, quem & ciues Conſulesque *Wratiſlauienſes* ſuâ præſentiâ coauxerant, congeſto, caſtrum *Myelicz*, quod tunc *Henricus* de *Wirbna* Archidiaconus & Canonicus *Wratiſlauienſis*, nomine Capituli *Wratiſlauienſis*, tenebat & poſſidebat, expugnare cœpit. Expugnationem autem illius longam & difficilem, propter caſtri fortitudinem (fluuius enim *Baricz* ab omni parte caſtrum cingens, difficultatem adiicit loco) *Ioannes Bohemiæ* Rex ratus, doctus a ſciolis *Henricum* de *Wirbna* Archidiaconum & Canonicum *Wratiſlauienſem* ad potationes vinorum auidum & procliuum fore, mittit nonnullos *Sleſianos* milites illi familiares, qui & *Henricum* Archidiaconum, lagenarum vinis varios ſapores habentibus, quas in frequenti numero ſecum ferebant, inebrient, & tam terroribus, quam blanditiis ad reſignationem caſtri inclinent. Quibus imperata exequentibus, vir ſimplex & pauidus *Henricus* Archidiaconus & minis peruictus & mero, caſtrum *Myelicz*, nulla illum neceſſitate, aut defectu, ſtringente, reſignat, & de illo cum familiaribus excedit. Cuius oppugnationem *Nankerus* moleſtè ferens, primum per literas & Nuncios apud *Ioannem* Regem egit, *vt caſtrum Eccleſiæ ablatum reſtitueret.* Quo abnuente, diœceſim omnem *Wratiſlauienſem*, Eccleſiaſtico ſupponit interdicto. At vbi *Ioannes* Rex *Wratiſlauiam* aduenisſet, plures ſuper caſtri *Myelicz* reſtitutione interponebantur tractatus. Quos dum videret *Nankerus* Epiſcopus ad irritum recidere, Prælatis Canonicisque ſuis mandat, *vt ſecum vnâ ad Regem tranſeant; perſonaliter illum, ſi caſtrum non reddiderit, excommunicaturi.* Sed ferè omnibus illum tyranni timore deſerentibus, verentibusque ne in ſe grauius quicquam conſuleret, cum quatuor tantummodò, quorum Deus perſeuerantiæ vigore firmauerat corda, videlicet *Apeczkone* Scholaſtico, qui poſt in *Lubucenſi* Epiſcopum fuerat promotus, *Othone* de *Donin*, *Cunczkone* de *Schalkow*, & *Petro* de *Bithkow*, Canonicis *Wratiſlauienſibus*, ad monaſterium Minorum S. *Iacobi*, Regem in ſtubella parua, refectorio proxima, ſe continentem, intrepidè acceſſit, & fores ſtubellæ pulſare cœpit. Cui cum a Rege reſponderetur, *non poſſe, aliis occupatum, illi audientiam præſtare*, in pulſando perſeuerauit, donec a Principibus *Sleſiæ* Conſiliariis, & Conſulibus *Wratiſlauienſibus*, qui intus vnâ erant, perſuaſum eſſet Regi, vt intromitteretur. Geſtans itaque in collo ſtolam, & in pectore crucem, habitaculum Regium ingreſſus, ait: *Moneo te Domine Rex primò, item ſecundò, item tertiò & peremptoriè, vt caſtrum Mielicz à te violenter occupatum, mihi & Eccleſiæ meæ Wratiſlauienſi reddas.* Negante Rege reſtitutionem, & aſſerente *ſe illud iuſte acquiſiuiſſe, iuſteque poſſidere:* Tum *Nankerus* Epiſcopus, Cruce in manum cum ligno Dominico accepta, *Auctoritate*, inquit, *omnipotentis Dei, te velut Eccleſiaſticorum bonorum inuaſorem, excommunico, excommunicatumque denuncio, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.* Stupentibus Principibus *Sleſiæ*, Conſiliariisque Regiis, & ne quicquam muſitare audentibus, *Ioannes* Rex in furorem verſus: *Quam procax*, inquit, *& temerarius eſt Pop, id eſt Sacerdos*

castrum Myelicz Episcopi Wratisl. capit,

cuius cauſa diœceſin Wratiſlau. Eccleſiaſtico interdicto ſupponit,

ipſumque Regem perſonaliter excommunicat,

1337.

ſte, & quam temere aſpirat mori. Quærit quis trucidet eum, vt Martyris conſequatur aureolam. Prouocat me verbis, aſt ego a ſuo ſanguine continebo me. Alium tyrannum & perſecutorem, ſi eſſe Martyr cupit, quærat neceſſe eſt. Egredientem a conſpectu Regis Epiſcopum *Nankerum* Conſules *Wratiſlauienſes* circumſtant, arguuntque *quod Regem in faciem, modeſtioribus viis neglectis, excommunicauerit.* Quibus Epiſcopus inquit: *Satagite Regem veſtrum inducere, vt quæ illicite Eccleſiæ meæ abſtulit, reſtituat: cum & vos ipſi oppugnationem ipſam veſtra præſentia & armis adiuuiſtis.* Illis *ſe eam poteſtatem habere* diffitentibus, ſubintulit Epiſcopus *Nankerus: Ego vos Conſiliarios & adiutores ſuos eadem auctoritate Dei Omnipotentis, qua & Regem veſtrum, excommunico & excommunicatos decerno. Sed neque Rex veſter ſe glorietur fore Regem, cum magis Regulus quam Rex putandus & exiſtimandus eſt.* His verbis fortius duriusque quam cenſurarum denunciatione, perſtrepentibus Principibus *Sleſiæ* & Conſiliariis *Bohemicis* & *Wratiſlauienſibus*, iniuriamque in maius extollentibus, motus Rex, mittit ad Epiſcopum *Nankerum*, *vt ediſſerat quo reſpectu, quaue ex cauſa Bohemiæ Regem putet Regulum non Regem appellandum.* Quibus Epiſcopus: *Notoriam*, inquit, *& quæ inficiari nequit, æſtimo & confirmo me veritatem promulgaſſe: Indignum ſiquidem eſt, vt is Rex & non potius Regulus putari debeat, qui proprio in Regno ſuo carens Metropolitano, in Coronationem ſui prece & pretio aliarum nationum Archiepiſcopos conducit. Cum omnes Catholici Reges, ſed & vicini nobis, Poloniæ, Hungariæ, Daniæ, Archiepiſcopos habeant: Veſter vero Rex in omni ſuo Regno, Metropolico priuatus honore, aut Moguntbinenſem aut Colonienſem Archiepiſcopum, ad coronandum ſe, quod & de eo ipſo experti ſumus, precario conducit.* Sugillatio autem huiusmodi tunc obiecta, *Iohannem Bohemiæ* Regem adeo mouit & irritauit, vt ex *Pragenſi* Eccleſia *Moguntbinenſi* ſuffraganea Eccleſiæ, Metropolitanam creari, pro obolenda huiusmodi nota, proceſſu temporis procurauerit. Epiſcopus deinde *Nankerus*, cum nil pacati, nil æqui a Rege obtentum ſe iri cerneret, poſt triduum ex *Wratiſlauia* diſcedens, in *Niſſam* cum omni Clero Regulari & ſæculari, quem Rex quia appellationi a ſe factæ non adhærebat, eiiciendum mandauit, ſeceſſit, & omnes Eccleſias Epiſcopus obſerari iuſſit. Rege tandem mandante, & *Wratiſlauienſibus* ciuibus Eccleſiæ, *S. Mariæ Magdalenæ*, *S. Eliſabeth*, & *S. Spiritus*, per violentiam patefactis, officiari per Presbyteros vagos & diſcolos cœptæ ſunt. Quas dũ communis populus faſtidiret, ingredi compellebantur a lictoribꝰ & recuſantibꝰ veſtes detractæ. Maioribꝰ itaque cenſuris *Nankerus* Epiſcopus, & Regem Conſiliariosque ſuos, & ciues *Wratiſlauienſes*, feriendum ratus, mandauit eos velut excommunicatos & contemptores cenſurarum, arctius a ſingulis euitari: mandans illis ſubtrahi & negari Sacramenta Eccleſiaſtica, & eorum participes pro excommunicatis cenſeri. Poſt quæ in vehementiorem furorem Rex verſus, omnia bona temporalia tam Epiſcopi quam monaſteriorum, & quarumcunque Eccleſiarum occupat, & *Sileſiæ* Ducibus mandat occupare. Sed omnibus aliis iuſſionem deteſtantibus, *Boleslaus Bregenſis* Dux, egeſtati & inopiæ ſuæ ſuccurſurus, exequitur imperata, & omnes Eccleſiarum villas, oppida, decimas, cenſus & introitus, in Ducatu ſuo *Bregenſi* iuuadit, & dripit. Pro quo tam ipſe excommunicatione graui innodatus, & terra ſua fuit, quod longo tempore pertulit, interdicto. Denunciante autem *Nankero* Epiſcopo *Wratiſlauienſi* per literas & Nuncios, Sedi Apoſtolicæ, illatas ſibi & vniuerſo Clero ſuo per *Ioannem Bohemiæ* Regem oppreſſiones, ſpoliationes, & grauamina, Summus Pontifex *Benedictus* duodecimus, in *Auinione* agens *Nankerum* Epiſcopum commendans, & bono ac conſtanti animo eſſe iubens, ſententias ſingulas per ipſum in *Ioannem Bohemiæ* Regem & *Wratiſlauienſes* ciues latas, confirmat & aggrauat, Regemque & ciues *Wratiſlauienſes* anatematizat. Quamuis autem præfatus *Ioannes Bohemiæ* Rex frequenter apud Papam pro abſolutione inſtiterit, non prius tamen Summus Pontifex *ſe illi abſolutionem impenſurum* reſpondit, *donec & de caſtro Mielicz cederet, & omnium quæ Eccleſiis & Clero Wratiſlauienſi abſtulerat, plenam faceret reſtitutionem.* Sed Rege in propoſito perſeuerante annis aliquot, Clerus & Eccleſia *Wratiſlauienſis* ſpolia & direptionem Eccleſiarum, & earundem introituum pertulit, & *Ioannes Bohemiæ* Rex cum ciuibus *Wratiſlauienſibus* anathema.

Quæ omnia Papa confirmat.

In feſto Sanctæ *Heduigis Lithuani* terram *Maſouiæ* furtiuis itineribus ingreſſi *Pultowsk* & *Cziechanow* oppida, eorumque vicinia peruaſtant, & plures de vtroque ſexu mortales captos, in terras ſuas abducunt. Quos *Maſouitæ* milites inſecuti, prædam raptam & captiuos ab eis excutiunt. Certamen autem detrectantibus, ſolito more in fugæ præſidio ſalutem ponunt. Sed fluuium *Narew* ſuperaturi, dum alter alterum præceſſurus ſe impediunt, ab vndis plures ex eis, hi præſertim qui ſarcinas non abiecerant, ſuffocati.

Lithuani Maſouiam vaſtant, quos Maſouitæ ſpoliis exuunt.

1338.

Benedictus XII. Papa,

Auditâ Summus Pontifex *Benedictus XII. Regis Caſimiri* & totius Regni *Poloniæ* querela, per *Ioannem Grothonis Cracouienſem* Epiſcopum prudenter matureque propoſita, vix creditum præſtare potuit, Magiſtrum & ordinem Cruciferorum, in tam ſæuam Chriſtiani ſaguinis effuſionem, & Catholicarum terrarum occupationem, quæ coram eo deducta

1338.

cta eſt, Magiſtrum & Ordinem Cruciferorum, ad contraria horum quæ egerant inſtitutum, perpetraſſe, niſi *Ioannes* Epiſcopus *Cracouienſis* pro verificatione propoſitorum, euidentibus documentis Papæ & Cardinalium ambiguitatem, docendo ſingula, quæ propoſuerat, ampliora per crudelitatem Magiſtri & ordinis eueniſſe, diſſoluiſſet. Tunc quidem Summus Pontifex veritate comperta, altiori cura, maiorique miſeratione, de ſcelere Ordinis indagando, & Regni *Poloniæ* calamitati prouidendum, quam cœperat, in animum duxit. Miſſisque duobus ſpecialibus in *Poloniam* Apoſtolicæ Sedis Nunciis, videlicet *Gathardo* de *Carceribus Titulenſ.* Præpoſito *Colocenſi*, & *Petro Geruaſii* Canonico *Atticienſi*, per literas & commiſſiones Apoſtolicas, largas prærogatiuas & conditiones, iurisdictionem poteſtatemque eorum plurimum perpetuantes ac firmantes, iniunxit & mandauit: quatenus Magiſtrum & ordinem, ac omnes illus adhærentes, vel præſtantes auxilium, conſilium, vel fauorem, tanquam maleficos & incendiarios, auctoritate Apoſtolica in ſingulis terris Regno *Poloniæ* ſubiectis, & aliis vicinis Regnis nunciarent, nunciarique mandarent; pro tam enormibus ſceleribus, coram Sede Apoſtolica deductis & verificatis, excommunicatos. Et nihilominus ſummaria informatione, de occupatione terrarum Regni, & damnorum illatione inde ſecutorum recepta, compellerent Magiſtrum & ordinem Cruciferorum, ad omnium terrarum occupatarum, & damnorum illatorum, plenam & effectualem, per excommunicationis, ſuſpenſioniſque in perſonas, & interdicti in terras & Eccleſias, communitates, & vniuerſitates, ſententias, promulgationem, reſtitionem, & ſi in his contumaces apparerent & rebelles, aut perſonaliter, aut per edictum illos præſentiam Sedis Apoſtolicæ citare curarent, rigidiorem correctionem & mulctam pro rebellione & contemptu ſubituros. Præfati autem *Galhardus* & *Petrus* Apoſtolici Nuncii in Poloniam venientes, ad executionem literarum Apoſtolicarum, iuris ordine in omnibus ſeruato, procedunt. Tribunalique, quominus eorum proceſſus poſſit a Magiſtro & Ordine cruciferorum carpi, & Iurisdictio inculpari, in *Varſchouia*, tuto loco, & Cruciferis propinquo, poſito, *Theodoricum* de *Aldemburg* tunc Magiſtrum *Pruſſiæ*, & Ordinem Cruciferorum, ad quartam diem Februarii, per certi tenoris literas, in *Wladislauienſi* Eccleſia Cathedrali, & in *Iuniwladislauienſi*, per *Nicolaum* Præpoſitum *S. Crucis Oppolienſem Wratislauienſis* diœceſis, per edictum citare procurarunt. Dum autem præfata dies, quarta videlicet Februarii, adueniſſet, Magiſter *Bertholdus*, *Alberti* de *Rathibor*, Syndicus *Caſimiri* Regis *Poloniæ*, petitionem in ſcripto Iudicibus obtulit. Pro parte vero Magiſtri & Ordinis Cruciferorum, Magiſter *Iacobus* Plebanus de *Arnoldi villa Culmenſis* Diœceſis, comparens, Iudicibus Apoſtolicis pro tribunali ſedentibus, appellationem ab eorum iurisdictione interpoſuit, eaque relicta, diſceſſit. Iudices autem Apoſtolici, intelligentes ex cauſis diffugii, & declinatoris, fruſtratoriis & commentatis, appellationem interpoſitam eſſe, in præſentia *Ianislai* Archiepiſcopi *Gneſnenſis*, & *Ioannis Poſnanienſis* Epiſcopi, aliarumque perſonarum grauium, Iudices ſe, datis Procuratori ordinis Apoſtolicis refutatoriis, pronunciarunt competentes; & deinceps in prædicto oppido *Varſchouienſi* poſitionibus & articulis, pro parte *Caſimiri Poloniæ* Regis oblatis, receptis, & notabilium ac inſignium teſtium inductioni & examinationi, pro eorundem articulorum verificatione, per vnum ferè annum intendebant.

duos nuncios mittit in Poloniam.

Qui Varſoniæ iudicant

parte Magiſtri Cruciferorum appellante.

1339.

Eſſentialibus terminis in cauſa, inter *Caſimirum Poloniæ* Regem ab vna, & *Theodoricum* de *Aldemburg* Magiſtrum, & ordinem *Pruſſiæ*, partibus ab altera, occaſione terrarum Regni *Poloniæ*, per Magiſtrum & ordinem Cruciferorum occupatarum, vertente, per Commiſſarios & Iudices Apoſtolicos *Galhardum* & *Petrum* in loco oppidi *Varſchouiæ*, cum omni maturitate & diligentia, rite & legitime conſeruatis, commiſſarii & Iudices prædicti, cauſam ſufficienter, per productionem literarum & priuilegiorum, inductionemque inſignium teſtium, videntes fundatam & inſtructam, aduenisse tempus maturum rati, concluſerunt in cauſa, & ad ferendum diffinitiuam ſententiam, quintam decimam menſis Septembris diem *Warſchouiæ* partibus aſſignauerunt. Ad quam rem ſolidius conficiendam, *Caſimirus Poloniæ* Rex *Ianislaum Gneſnenſem* Archiepiſcopum, *Ioannem Poſnanienſem*, *Clementem Płocenſem*, & *Stephanum Lubucenſem*, Epiſcopos cæteroſque præcipuos, Eccleſiaſtici & Secularis ſtatus viros, curauit pro illo tempore perſonaliter deſtinare. Qua quidem die quinta decima Septembris adueniente, Iudices & Commiſſarii Apoſtolici præfati ad pronunciandum ſententiam, Magiſtro & ordine Cruciferorum perprius ad hunc actum legitime ſpecialiter citatis, proceſſerunt, & in Eccleſia Parochiali *S. Ioannis* Baptiſtæ *Warſchouiæ* ſententiam ſuam in ſcriptis protulerunt: adiudicandoque *Caſimiro* Regni & Regno *Poloniæ*, *Pomeraniæ*, *Culmenſem*, *Michalouienſem*, *Cuiauiæ*, *Dobrzinenſem* terras, tanquam veras dicti *Caſimiri* Regis & Regni *Poloniæ* hæreditates, & ratione damnorum perceptorum, ad centum nonaginta quatuor millia & quingentas marcas *Polo-*

Sententia pro Polonis contra Cruciferos pronunciatur.

1339.

Polonici ponderis, & ad 1600. marcas ratione impenſarum Magiſtrum & Cruciferos condemnando, prout hæc omnia in copia ſententiæ, quæ talis eſt, latiùs continentur.

Cuius tenor inſeritur.

In Nomine Domini, Amen. Nouerint vniuerſi, quòd Nos Galhardus de Carceribus Præpoſitus Titulenſis Colocenſis diœceſis, & Petrus Geruaſii Canonicus, Auicienſis, Eccleſiarum, Apoſtolicæ Sedis Nuncii & Executores, & Iudices in cauſa, quæ vertitur, inter Magnificum Principem Dominum Caſimirum Dei gratiâ Regem Poloniæ Illuſtrem ex vna parte, & Venerabiles ac Religioſos viros Magiſtrum & fratres Ordinis B. Mariæ Teutonicorum, in partibus Pruſſiæ, parte ab altera, ab eadem Sede Apoſtolica, ſpecialiter deputati, pridem literas Apoſtolicas veras & integras, ac omni ſuſpicione carentes, bullâ plumbea Sanctiſſimi Patris & Domini noſtri, Domini Benedicti Diuinâ prouidentia Papæ duodecimi, in filo canapi, more Romanæ Curiæ bullatas, vt prima facie apparebant, cum ea qua decuit reuerentia accepimus, de verbo ad verbum tenorem, qui ſequitur continentes. Benedictus Epiſcopus Seruus Seruorum Dei. Dilectis filiis Magiſtro Galhardo de Carceribus Præpoſito Titulenſi Colocenſis diœceſis, & Petro Geruaſii Canonico Auicienſis, Eccleſiarum, Apoſtolicæ Sedis Nunciis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Querelam grauem pro parte Chariſſimi in Chriſto filii noſtri Caſimiri Regis Poloniæ Illuſtris, in Conſiſtorio coram Nobis & fratribus noſtris propoſitam, audiuimus, continentem. Quòd olim Magiſter & Fratres domûs B. Mariæ Teutonicorum, qui tunc erant in Pruſſiæ partibus commorantes, nonnullas terras & Dominia infra Regnum ſuum Poloniæ conſiſtentes, videlicet Culmenſem & Pomeraniæ dudum, nec non à paucis citra temporibus, Magiſter, qui tunc erat, & fratres dictæ domûs, Wladislauienſem, Brzeſtenſem, Dobrzinenſem, & Michalouienſem, terras, ad Regem & progenitores eius de iure ſpectantes, infra Regnum ipſum conſiſtentes, non ſine magna ſtrage Chriſti fidelium, & concrematione centum Eccleſiarum vel citra, hoſtiliter inuaſerunt, & per violentiam occupauerunt, & adhuc de facto detinent occupatas, in animarum ipſorum perniciem, ipſius Regis (ad quem ratione dicti Regni ſui dictæ terræ, vt præmittitur, ſpectare noſcuntur, ſicut etiam per ſententiam latam ſupra dicta terrâ Pomeraniæ per certos Iudices delegatos, per felicis recordationis, Ioannem Papam vigeſimum ſecundum prædeceſſorem noſtrum, dum adhuc ageret in humanis, ad inſtantiam claræ memoriæ Wladislai Regis Poloniæ tunc viuentis, genitoris Caſimiri Regis prædicti, deputatos, ab olim dicitur liquidè apparere, ac dicti Regni (quod eſt Romanæ Eccleſiæ cenſuale, quodque poſt Deum, nullum, præter ipſam Eccleſiam, recognoſcit ſuperiorem in terris, nec non & eiusdem Eccleſiæ Romanæ, quæ propterea cenſu, qui denarius B. Petri dicitur, eidem Eccleſiæ, in ipſo Regno debito, multipliciter extitit defraudata, in graue præiudicium atque damnum. Supplicatum igitur nobis eſt pro parte dicti Regis, vt prouidere ſuper his de opportuno remedio curaremus. Nos apud Sedem Apoſtolicam informari volentes, an Magiſter & fratres prædicti ſuper præmisſis laborarent infamia, delecto filio noſtro Petro, tituli Sanctæ Praxedis Presbytero, & bonæ memoriæ Ioanni S. Theodori Diacono, tunc viuenti, Cardinalibus, commiſimus oraculo viuæ vocis, vt ſuper hoc apud Sedem ipſam plenius ſe informarent, nobiſque referrent, quæ per informationem huiuſmodi reperirent. Ac deinde per eos ſuper huiuſmodi infamia informatione recepta, dictoque Ioanne poſtmodum, ſicut Domino placuit, de hac luce ſubtracto, ipſoque Petro, Cardinalibus, ſe de ſpeciali mandato noſtro, de Romana Curia, pro certis arduis negotiis abſentante. Demum Venerabilis Frater noſter, Ioannes Epiſcopus Portuenſis, de ſpeciali mandato ſibi facto, de informatione huiuſmodi, per dictos Cardinales, vt præfertur, recepta, cuius Acta ſibi fecimus aſſignari, fecit in conſiſtorio coram nobis, ac dictis fratribus noſtris relationem plenariam & fidelem. Et quia per relationem huiuſmodi nobis conſtat, quòd Magiſter & Fratres prædicti ſuper præmiſſis noſcuntur infamia laborare; Nos nolentes nec valentes illa ſi vera ſint, ſalua conſcientia, conniuentibus oculis pertranſire, contra inuaſores, occupatores, incendiarios, ſacrilegos, & malefactores huiuſmodi, prout prædictorum exceſſuum enormitates expoſcunt, ne ipſorum impunitas, aliis in exemplum tranſeat, debitè procedentes, Diſcretioni veſtræ, de dictorum Fratrum noſtrorum conſilio per Apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus vos & alter veſtrum, per vos vel alium ſeu alios, incendiarios Eccleſiarum prædictarum, cuiuſcunque ſtatûs, ordinis, & conditionis exiſtant, auctoritate noſtra in Eccleſiis, & locis aliis, vbi expedire videbitur, generaliter excommunicatos publicè nuncietis, & faciatis per alios nunciare. Quorum abſolutionem Sedi Apoſtolicæ duximus ſpecialiter reſeruandam. Ac deinde de prædictis inuaſionibus, occupationibus, & incendiis, ſiue damnis ſimpliciter & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicii vocatis, qui fuerint vocandi, informari curetis. Et ſi vobis conſtiterit legitimè de inuaſionibus, occupationibus, damnis & incendiis ſupradictis, ac perſonis quæ talia perpetrârunt, eoſdem incendiarios nominatim excommunicatos, publicè nuncietis, diebus Dominicis & feſtiuis, et per alios in locis vbi expedire

1339.

expedire videritis, nunciare faciatis, & ab omnibus arctius euitari, & tam eos quam alios inuasores, occupatores, nec non damnorum huiusmodi illatores, & ad reædificationem Ecclesiarum, vel occasione ipsorum, vt præmittitur, destructarum, & satisfactionem, & emendationem aliorum bonorum mobilium, nec non ad restitutionem plenariam dictarum terrarum, cum fructibus inde perceptis, & rerum mobilium ex inde ablatarum, seu amissarum solutionem, æstimationem ipsarum rerum mobilium seu emendationem, damnorum super dictis bonis mobilibus illatorum, taxatione prius per vos facta, de dictis bonis mobilibus, pro personarum & negotii qualitate, ac valore seu æstimatione ipsorum ablatorum mobilium, seu incensorum, & disperditorum, vbi ipsorum mobilium valor seu æstimatio aliter probari non poterit, iuramento eiusdem Regis, & aliorum qui pertulerunt damna huiusmodi, declaranda, eidem Regi & aliis damna passis, integraliter faciendam, nullo super hoc eisdem inuasoribus, occupatoribus, incendiariis, raptoribus, & damnorum huiusmodi illatoribus, appellationis suffragante remedio, condemnetis, huiusmodi sententiam, quam super præmissis proferri contigerit, executioni debitæ demandandum. Contradictores quoslibet & rebelles, cuiuscumque Status, dignitatis, & ordinis vel conditionis extiterint, per excommunicationes & suspensiones in personas, ac interdictum in terras, seu Ecclesias earundem terrarum, ac vniuersitates seu communitates earundem terrarum, & alia iuris remedia, prout expedire videritis, compescendo. Inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Non obstante felicis recordationis Bonifacii Papæ octaui, prædecessoris nostri constitutione: qua cauetur, ne aliquis extra suam ciuitatem & diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis vltra vnam dietam, a fine suæ diœcesis, ad iudicium euocetur: Seu ne Iudices a Sede deputati, prædicta, extra ciuitatem & diœcesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, siue alii vel aliis vices suas committere, vel, aliquos vltra vnam dietam, à fine diœcesis eorum trahere præsumant. Ac de duabus dietis in Concilio generali, ac aliis quibuscumque constitutionibus, à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, tam de Iudicibus delegatis, quam de personis vltra certum numerum ad iudicium non vocandis, Aut aliis editis, quæ vestræ possent in hac parte iurisdictioni aut potestati, eiusque libero exercitio, quomodolibet obuiare. Seu si eisdem Magistro & fratribus, vel quibusuis aliis, communiter vel diuisim, ab eadem Sede sit indultum, quod excommunicari, suspendi, vel eorum, Ecclesiæ, ciuitates, castra, & quælibet loca, Ecclesiastico subiici interdicto, seu quod vltra vel extra loca ad iudicium euocari non possint, per literas Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi, eorumque locis, personis, ordinibus, & nominibus propriis, mentionem. Ac quibusuis aliis priuilegiis, indulgentiis & literis Apostolicis generalibus vel specialibus, quorumcumque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta vestræ iurisdictionis explicatio in hac parte quomodolibet valeat impediri, & de quibus, quorumque totis tenoribus, de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis. Cæterum volumus, & auctoritate Apostolica decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum, etiam per alium inchoatum, quamuis ille inchoans, nullo fuerit impedimento Canonico præpeditus. Quodque vobis & vtrique vestrum a data præsentium, sit in præmissis omnibus, & eorum singulis, perpetua potestas & iurisdictio attributa, vt eo vigore, eaque firmitate possitis, in præmissis omnibus & singulis, & propræ dictis procedere, acsi prædicta omnia & singula coram nobis cœpta fuissent, & iurisdictio vestra super præmissis omnibus, & singulis eorum, per citationem, vel modum alium legitimum perpetuata extitisset, quacumque constitutione contraria non obstante. Quod si præfati Magister & Fratres in hac parte processibus vestris efficaciter parere non curauerint, ac etiam obedire, eos ex parte nostra peremptorie citetis, & intra semestris temporis spatium, post citationem vestram huiusmodi, cum omnibus, & eorum, & dictæ Domus exemptionum priuilegiis, si quæ habent, idem videlicet Magister & fratres, quos per informationem huiusmodi principales, & præcipuos repereritis prædictorum excessuum patratores, personaliter, alii vero per Procuratorem vel Procuratores idoneos, plenum & sufficiens mandatum, ac plenam & liberam potestatem habentem seu habentes, ad obediendum & ad parendum eorum nomine, & pro parte sua super præmissis, iudicio, vel concordia iniungenda & statuenda duxerimus, plenarie parituri, & alia facturi & recepturi, quod de Sedis eiusdem processerit beneplacito voluntatis. Alioquin nisi comparuerint, & dicta priuilegia portauerint, illa dictæ Sedi Apostolicæ ostensuri, extunc priuilegia ipsa suspendimus, & ipsos interim suis ordinariis volumus esse subiectos, Ac nihilominus contra eos, vt iustum fuerit & expedire viderimus, procedemus: eorum absen-

tia non obstante. Cæterum si forte præfatos Magistrum & fratres, per vos, vel alium, seu alios, ausi non fueritis in domibus seu domiciliis eorundem citare, vel ipsi impedimentum præstiterint ne citari valeant, in eisdem volumus & decernimus, vobis & cuilibet vestrum præsentium auctoritate, licere ipsos diebus aliquibus Dominicis & festis, cum populus conuenerit ad Diuina, vt sic facta citatio ad eos peruenire verisimiliter præsumatur, citare vel citari facere publicè, in Ecclesiis ciuitatum, vel locorum insignium magis vicinorum, in quibus possitis tute morari, & deinde procedere contra illos, siue citati taliter, statuto ipsis peremptorio termino competenti, coram vobis compareant, siue comparere contemnent, iuxta formam præsentium, acsi citati legitime extitissent. Quem quidem citationis modum vobis sit licitum obseruare, etiam in aliis citationibus faciendis, de illis seu contra eos, & vt coram vobis debeant, vt præmittitur, comparere. Quas quidem citationes ita volumus & decernimus eosdem arctare citatos, acsi eos personaliter comprehendissent, & in eorum præsentia factæ essent, quacumque constitutione contraria non obstante. Diem vero citationis, per quam prædicti Magister & fratres citati fuerint, vt coram nobis debeant, vt præmittitur, comparere, ac formam, & quicquid super præmissis duxeritis faciendum, nobis per vestras literas, aut instrumentum publicum, harum seriem continentem, intimare curetis. Datum Auinione, quarto Nonas Maii. Pontificatus nostri anno quarto. Quarum quidem literarum Apostolicarum auctoritate, ad instantiam dicti Regis, seu Procuratoris eiusdem, prædictos Magistrum & fratres dicti Ordinis, ac specialiter & nominatim Aduocatos & Commendatores eiusdem ordinis, videlicet Commendatorem generalem, Aduocatum Culmensem, ac Commendatores de Thorun ac Grudzancz, Lipaniensem, Radinensem, Ehilpelgensem, Golubensem, Strosbergensem, Papouiensem, Wyeczslauiensem, ac de antiquo castro Thorun; & in terra Cuiauiensi, Nieschouiensem, Orlouiensem, Murinensem, Brzestensem, Kowaliensem, Radzieiouiensem: & in terra Pomeraniæ, Suecensem, Gdanensem, Derschouiensem, & Camensem: in terra autem Prussiæ, Marieburgensem, Stumensem, Laszinensem, Elbingensem, de Lesk, & Rigensem: ac quoscumque dictarum terrarum Aduocatos, atque Commendatores, coram nobis in iudicium, iuxta mandatum Apostolicum, ad certum locum & terminum fecimus euocari. Comparente igitur in iudicio coram nobis, loco & termino peremptorio supradictis, Magistro Bartholdo de Rathibor, Iurisperito Procuratore dicti Domini Regis Poloniæ, nomine procuratorio ipsius, qui de mandato suo seu procuratorio, fidem fecit per publicum instrumentum scriptum, & signatum per manum publici notarii, & sigilli dicti Domini Regis appensione munitum. Dicto igitur Procuratorio producto, idem Procurator libellum siue petitionem suam obtulit in scriptis, petens contra Magistrum & fratres, ac Commendatores prædictos, vel personam aliam pro ipsis legitimè interuenientem, procedi per nos iuxta tenorem petitionis ipsius, ac literarum Apostolicarum continentiam prædictarum. Quibus propositis & oblatis, comparuit etiam discretus vir Dominus Iacobus de Arnoldi villa Plebanus, Culmensis diœcesis, Procurator, & nomine Procuratorio Magistri & fratrum prædictorum, qui de procuratione sua fidem fecit, per publicum instrumentum, scriptum & signatum, per manum publici Notarii, & dicti Magistri sigilli appensione munitum. Prædicto etiam producto Procuratorio, dictus Procurator protestatione præmissa, quod non intendebat in nos consentire, tanquam in iudices suos, seu Dominorum suorum, nec comparere, alias coram nobis ex causis friuolis & minus rationalibus, a nobis ad Sedem Apostolicam appellans, à præsentia nostra confestim illicentiatus recessit. Nos vero attendentes, quod in dicta causa prædictorum Magistri & fratrum, ac Commendatorum, seu Procuratorum, eorum absentia non obstante, de iure & vigore Apostolici rescripti procedere poteramus, instante Procuratore dicti Domini Regis, per nos quoque procedi in causa prædicta petente, petitionem oblatam ipsius pro parte dicti Domini Regis recepimus. Qua recepta, præstitoque iuramento de calumnia & veritate dicenda, litem animo constanter contestandi, per dictum Procuratorem dicti Domini Regis, in contumaciam partis aduersæ, datis etiam articulis & testibus prædictis, productis & examinatis, ipsisque & eorum attestationibus publicatis, productis etiam instrumentis, quibus vti voluit idem procurator; tandem in causa prædicta, pro parte dicti Domini Regis Poloniæ, per dictum Procuratorem ipsius, renunciatum exstitit & conclusum, & nos in partis alterius contumaciam habuimus pro concluso. Nos igitur visis & auditis informationibus ac probationibus, ac aliis in dicta causa productis & acticatis, iuribusque causæ ipsius, & meritis iustitiæ lance discussis, & diligenter examinatis, deliberatione præhabita diligenti nobiscum, ac etiam cum peritis, dictisque Magistro & fratribus, ac Commendatoribus citatis, ad audiendum nostram diffinitiuam sententiam ad diem præsentem, dictoque Magistro Bartholdo Procuratore dicti Regis Poloniæ, ad hoc in nostra præsentia constituto & præsente, & proferri per nos diffinitiuam sententiam postulante, præfatis Magistro & fratribus, ac Commendatoribus contumaciter absentibus, quorum absentiam

Dei præsentia repleat, Sacrosanctis Dei Euangeliis positis coram nobis, vt nostrum de vultu Dei prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem: Sedentes pro tribunali, in loco partibus ad hoc assignato, Dei nomine inuocato, qui præcepit iustè filios hominum iudicare, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. Quia constat nobis, informatione præhabitâ plenariâ & diligenti, ex productis & probatis, ac actiatis coram nobis legitimè pro parte dicti Domini Casimiri Regis Poloniæ Illustris, & Procuratoribus ipsius, in prædicta causa, quòd Frater Theodoricus de Aldemburg, nunc Magister Ordinis domûs Hospitalis B. Mariæ Teutonicorum, tunc Marschalcus fratris Lutheri de Brunszwik tunc Magistri Ordinis supradicti, ac Commendatores & Aduocati, Culmensis, de Thorun, de Grudzancz, Lipanensis, Radinensis, Egilpergensis, alias dictus de Brodnicza, Papouiensis, Venceslauiensis, ac de antiquo castro Thorun; atque de terra Cuiauiæ, Nieschouiensis, Orłouiensis, Murinensis, Brzestensis, Kowaliensis, Radzieiouiensis, & Mosburgensis, alias dictus de Przedecz; ac de terra Pomeraniæ Swecensis, Gdanensis, Derschouiensis, Camensis; nec non de terra Prussiæ, Marieburgensis, Stumensis, Laszinensis, Elbingensis, de Lesk, ac Rigensis, nec non fratres dicti Ordinis, prædictorum ac aliorum locorum, partium prædictarum, qui tunc erant cum valido & hostili exercitu, & vexillis erectis, timore Dei postposito, & Diabolo suadente, Regnum Poloniæ deuastando, Ecclesias videlicet de Nakieł, de Wartha, de Schadek, de Baldrzichow, de Konin, de Słup, de Pobiedziska, de Kaczewo, nec non fratrum Minorum & S. Crucis in Pizdri, igne incenderunt, & ablatis per eos inde primitus libris, calicibus, thesauris, & aliis depositis dictarum Ecclesiarum, eas cum sanctuariis, & Sanctorum reliquiis & imaginibus, penitus combusserunt, & quorum occasione incensæ & combustæ fuerunt, Auctoritate Apostolicâ nobis in hac parte commissâ denunciamus his scriptis excommunicatos, ac per Episcopos & Prælatos, & Ecclesiarum rectores, ciuitatum & diœcesum, Gnesnensis, Posnaniensis, Wladislauiensis, Płocensis, Cracouiensis, Lubucensis, Wratislauiensis, & Culmensis, sub pœnâ suspensionis ab eorum officiis, in Ecclesiis suis, diebus Dominicis & festis, dum populus ad Diuina conuenerit, mandamus publicè nunciari. Absolutione ipsorum, fratris Theodorici de Aldemburg Magistri, & Commendatorum, ac fratrum prædictorum, aliorumque dictarum Ecclesiarum incendiariorum, Sedi Apostolicæ tantummodò reseruata. Prædictosque Magistrum, Commendatores, & fratres locorum & partium prædictarum dicti Ordinis, domûs B. Mariæ Teutonicorum de Prussia, ad reædificationem prædictarum Ecclesiarum, per eos vel occasione eorum destructarum & combustarum, ad restitutionem & emendationem aliorum bonorum immobilium, his scriptis sententialiter condemnamus. Præterea quia constat nobis, præhabitâ informatione plenaria & diligenti prædicta, ex productis & probatis legitimè acticatis, coram nobis ex parte dicti Domini Regis Poloniæ, in causa prædicta per procuratorem ipsius Domini Regis, quòd terræ Culmensis, Pomeraniæ, Wladislauiensis, Brzestensis, Dobrzinensis, & Michałouiensis, cum suis ciuitatibus, castris, oppidis & villis, ac suis iuribus pertinentiisque vniuersis, sitæ sunt infra metas Poloniæ, & infra Regnum ipsum, & tanquam de Regno, & ad ipsum Regnum pertinentium, & Reges ac Principes Regni Poloniæ, progenitores dicti Domini Regis Casimiri Poloniæ Illustris, qui pro tempore fuerunt, eas possiderunt, & tenuerunt: Constatque nobis etiam ex prædicta informatione, productisque ac probatis, & acticatis coram nobis, quòd prædicti, Magister, Commendatores, & fratres qui pro tempore fuerunt domûs sæpedictæ Ordinis B. Mariæ Teutonicorum de Prussia, sæpe dictas terras, Pomeraniæ, Brzestensem, Wladislauiensem, cum suis castris, villis, spectantes & pertinentes ad dictum Dominum Regem, & Progenitores ipsius, consistentes infra Regnum Poloniæ, cum magna strage fidelium in Dei offensam, ac ipsius Domini Casimiri, ac claræ memoriæ Domini Wladislai patris ipsius, Regis Poloniæ, in iacturum grauem & læsionem, hostiliter inuaserunt & occupârunt; & adhuc dictus Magister qui nunc est, & Commendatores fratresque prædicti Ordinis, violenter terras Culmensem & Michałouiensem, cum suis ciuitatibus, castris, & villis, ac iuribus & pertinentiis vniuersis, infra dictum Regnum Poloniæ consistentes, & ad Regem ipsum pertinentes, iniustè & indebitè detinent occupatas. Constat nobis etiam, quòd idem Magister, Commendatores, & fratres dicti Ordinis, terram maioris Poloniæ, ad ipsum Dominum Regem spectantem, cum valido exercitu hostiliter & vexillis erectis intrantes, & inuadentes, terram ipsam, castra, villas, ciuitates, & oppida, igne penitus combusserunt, vastauerunt, & desolauerunt, videlicet Gnesnensem ciuitatem Metropolitanam dicti Regis Poloniæ, Znenam, Nakieł, Lanciciam, Vnieiow cum castro, Siradiam cum castro, ibidemque Wartham, Schadek, Baldrzichow, Chartupia, omnes villas in territorio seu districtu Calissiensi, Pizdri cum castro & claustro seu monasterio fratrum Minorum, ibidem Konin, Słup, Kleczow, Pobiedziska cum castro, ibidem & Kosczien, ciuitates seu oppida munita, cum omnibus villis sibi adiacentibus, & eorum districtibus & territoriis, constitutis, ipsis primitus spoliatis omnibus bonis mobilibus & se mouentibus, & multis hominibus interfectis,

& pluribus ex dicta terra in captiuitatem deductis, denudatisque mulieribus & oppressis, igne penitus combusserunt, vastauerunt, & desolauerunt, & alia damna dicto Domino Regi, & Regno suo, suisque subditis, plurima intulerunt. Eapropter ad restitutionem dictarum terrarum, Pomeraniæ, Wladislauiensis, Brzestensis, Dobrzinensis, Culmensis, & Michałouiensis, plenariam & integram faciendam, dicto Domino Regi Poloniæ, ac fructuum, redituum, & prouentuum inde perceptorum, & bonorum ablatorum, incensorum, & deperditorum: Nec non emendationem damnorum super bonis immobilibus & mobilibus illatorum, seu veram æstimationem, valorem omnium, tam fructuum perceptorum, quàm bonorum mobilium ablatorum, perditorum, & incensorum, & damnorum super bonis mobilibus illatorum, quæ omnia taxamus ad centum nongenta quatuor millia, & quingentas marcas Polonici ponderis & monetæ, prout etiam dictus Dominus Rex, in nostris manibus proprium iuramentum, sacrosanctis Dei tactis Euangeliis, ipsa damna, in præfata summa declarauit, præstando. Insuper & ad restitutionem expensarum factarum in dicta lite, & occasione ipsius, per dictum Dominum Casimirum Poloniæ Regem, seu Procuratorem ipsius, faciendam dicto Domino Regi, quas in mille sexingentis marcis prædictorum ponderis & monetæ taxamus, prout dictus Procurator in nostris manibus, tactis prædictis sacrosanctis Euangeliis, asseruit dictum Dominum Regem fecisse & expendisse. Et etiam declaramus prædictos, Magistrum generalem, Commendatores, & fratres domûs Ordinis B. Mariæ Teutonicorum, prædictarum terrarum illicitos detentores, & occupatores, dictorum damnorum illatores & excessuum patratores, dicto Procuratore ipsius Domini Regis Poloniæ, nomine procuratorio eiusdem, his eisdem scriptis, per hanc eandem nostram sententiam diffinitiuam, sententialiter condemnamus. In quorum omnium testimonium, euidentiam, & certitudinem pleniorem, præsentem sententiam diffinitiuam, vnâ cum insertione Rescripti Apostolici, ac duorum Procuratorum supra insertorum, & conscriptorum scribi, & in hanc formam publicam redigi mandauimus, per Notarios publicos, scribasque nostros infrascriptos, & sigillorum nostrorum appensione muniri. Et vt fides plenaria & indubitata transcripto rescripti Apostolici, ac Procuratorum prædictorum superius transcriptorum, adhibeatur vbicumque, & coram quibuscumque in iudicio vel extra, ac si originalia apparerent: Ac omnibus aliis, & singulis supradictis, scriptis, & narratis, nostram auctoritatem iudiciariam interponimus & decretum. Acta fuerunt hæc Varschouiæ Posnaniensis diœcesis, intra Ecclesiam S. Ioannis Baptistæ, dicti loci, anno a Natiuitate Domini millesimo tricentesimo trigesimo nono, Indictione septima. Pontificatûs Sanctissimi Patris & Domini nostri, Domini Benedicti Diuinâ prouidentia Papæ duodecimi, anno quinto, & die quindecima Septembris, circa horam vesperarum. Præsentibus Reuerendissimis in Christo Patribus & Dominis, D. Ianislao Archiepiscopo Gnesnensi, D. Clemente Płocensi, D. Ioanne Posnaniensi, & D. Stephano Lubucensi, Episcopis, ac Venerabilibus patribus, fratre Guillino de Sulkow, fratre Ioanne de Mogila, Abbatibus; & D. Nicolao Agriensi, Gregorio Czesznensi, Zagobrensis diœcesis, & Petro Lancicensi, Præpositis; & pluribus aliis tam Clericis quàm laicis, in magna multitudine, testibus fide dignis, ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Et ego Petrus de Montilio Clericus Auiciensis, auctoritate Apostolica & Imperiali Notarius publicus, prolationi huiusmodi præsentis sententiæ diffinitiuæ, dum ad supradictum Dominum Galhardum de Carceribus, de voluntate & expresso consensu, præfati Domini Petri Geruasii Collegæ sui recitabatur & legebatur, personaliter interfui, vnâ cum Notario publico subscripto, & testibus suprascriptis, & de mandato eorum prædictas commisionis literas Apostolicas vidi & tenui, cum vera bullâ plumbea in filo canapi pendente, non cancellatas, non vitiatas, nec abolitas in aliqua sui parte, ac Procuratoria libellumqúe, & earum tenorem de verbo ad verbum, in hac sententia diffinitiua apposui & transcripsi, nil addens vel minuens, quo rei veritas immutetur, & diligenter etiam auscultaui, vnâ cum Notario publico subscripto. Et quia diligenti facta auscultatione cum originalibus, & præsenti publico instrumento ea concordare inueni, hîc me subscripsi, & signum meum apposui requisitus consuetum, & præfati Domini Iudices, ad ipsius præsentis sententiæ diffinitiuæ, & omnium & singulorum supradictorum & scriptorum confirmationem & robur, eorum auctoritatem iudiciariam interposuerunt, & decretum, & eorum sigillis mandauerunt appensione muniri, ad euidentiam & certitudinem omnium præmissorum. Et ego Albertus Cristini Clericus, Cracouiensis diœcesis, publicus Apostolicâ & Imperiali auctoritate Notarius, prolationi præsentis sententiæ diffinitiuæ, dum supradictum Dominum Galhardum de Carceribus, de voluntate & expresso consensu præfati Domini Petri Collegæ sui recitabatur & legebatur, vnâ, cum Notario publico & testibus suprascriptis præsens interfui, & de mandato eorum prædictas commißionis literas Apostolicas vidi & tenui, cum verâ bullâ plumbeâ, in filo canapi pendente, non cancellatas, non vitiatas, nec abolitas, aut in aliqua parte sui suspectas, & ea omnia vnâ cum Notario publico suprascripto diligenter auscultaui. Et quia facta diligenti auscultatione cum originalibus, & præsenti publico instrumento, ea concordare inueni, hîc me subscripsi, & signum meũ consuetum apposui requisitus.

1339.

Casimirus Rex filiis orbus

Orbum se & sterilem fore, nullumque masculum successorem relicturum *Casimirus Poloniæ* Rex dinoscens, sollicito studio curam gerens de statu Regni *Poloniæ*, vt morte sua secuta, euaderet direptionem, omnium terrarum Regni sui *Cracouiæ* agit pro festo Sancti *Stanislai* in Maio generalem conuentum. Ad quem cum frequens multitudo Prælatorum & Baronum Regni *Poloniæ* conuenisset, & per dies plures, quis tam pio Regi in *Poloniæ* Regnum succederet, consilia varia & tractatus sub præsentia Regis agitarentur, cum plerique Consiliarii *Semouitum* Ducem *Masouiæ*, alii *Ianussium* etiam *Masouiæ* principem, alii *Wladislaum Oppoliensem* Ducem, dignos diademate *Polonico*, tanquam ex semine & prosapia veteri Regum *Poloniæ* satos, pluribus laudibus & commendationibus efferrent. Indignum & miserabile rati, vt cum semen Regum *Poloniæ*, & in *Masouia* & *Slesia* germinis sui propaginem late diffunderit, notis præponant ignotos, & propriis peregrinos. Hæc sententia & plurimorum Consiliariorum, & totius erat vulgi, quod sibi ægre Regem exterum dari patiebatur. Abhorrebat *Casimirus* Rex *Poloniæ*, & plerique secum sentientes Consiliarii stomachabantur ferocius, differendo, ne ex *Slesiæ* Ducibus quisquam deposceretur in Regem, qui se absque necessitate & oppressione, in ditionem Regis *Bohemiæ*, proprio pessundato, subtraxerant, reddideruntque se indignos, in quos talis honos, tantaque dignitas debeat, tanquam in desertores & apostatas suæ gentis, suæque linguæ, suæque patriæ, conferri. Ex *Masouiæ* vero Ducibus, nihil amplitudinis, nihil incrementi, quippe qui Regno feudales homagialesque sunt, accessurum Regno. Quærendus talis Rex talisque successor, per quem & defensio, & amplitudo Regno *Polonico* proueniat. Nominatque *Casimirus* Rex, & qui secum sentiebant Consiliarii, *Ludouicum Hungariæ* Regis *Caroli* tertio genitum, adolescentem ingenuum, & pluribus virtutibus pollentem, qui & suus nepos secundum carnem ex sorore sit, & alterius Regis filius. Hæc sententia ab omnibus Proceribus *Poloniæ* tandem laudata, & accepta est, & Rex *Casimirus* assumptis secum duobus Episcopis, *Ioanne Cracouiensi*, *Matthia Wladislauiensi*, & aliquot secularibus Baronibus, videlicet *Ioanne* Castellano *Cracouiensi*, *Msczigneo* Castellano *Radomiensi*, *Paulo* Iudice *Sandomiriensi*, *Sbigneo* Præposito *Cracouiensi* & *Ioanne* Regni *Poloniæ* Cancellario, ac aliis, contulit se personaliter in *Hungariam*, & septima die mensis Iulii in *Vischegrad*, ad generum suum *Carolum Hungariæ* Regem perueniens, præfatum *Ludouicum* nepotem suum a sorore, in *Poloniæ* Regem, sub certo fœdere tunc coram ipso, & conditionibus vtilibus & necessariis, rem huiusmodi qualificantibus, accepit & designauit, in *Poloniæ* Regem, se absumpto sibi successurum. Fœdusque huiusmodi litteris & priuilegiis publicis fuit hinc inde sancitum & firmatum.

de consilio suorum

Ludouicum Caroli Hungariæ Regis filium sibi successorem ordinat, quam ob rem Casimirus in Hungariam proficiscitur.

Casimirus Poloniæ Rex singularem habens ad Beatum *Stanislaum Cracouiensem* Episcopum deuotionem, fratrum minorum monasterium, sub titulo & honore præfati Martyris in oppido suo Regio *Calisch* fundauit, & muro coctili erexit, vel potius vetus monasterium innouauit & transtulit. Erat enim monasterium prædictum Fratrum minorum dudum alias in veteri ciuitate *Calisiensi* fundatum. Sed ciuitate veteri in alium locum magis commodiorem, in meditullium videlicet amnis *Prosznæ* translata, etiam monasterium prædictum transferebatur.

Monasterium Calisiense innouatum ciuitatem Calischo transfertur.

1339.

Vigesima octaua mensis Iunii die, Princeps *Anna* Regina, consors *Casimiri* Regis *Poloniæ*, & filia *Gedimini Lithuanorum* Ducis, in graueri infirmitate incidens, in *Cracouiensi* castro diem obiit: & in *Cracouiensi* Ecclesia sepulturam, quæ in funeris decus pertinebant, solutis, accepit: vnicam filiam ex *Casimiro* Rege *Elisabeth* susceptam relinquens. Fœmina honesta, & viro ac Regi morigera, & in religiosos pauperesque liberalis & benefica: sed choreis, solatiis, & mundanis lætitiis dedita. His enim artibus & moribus a pueritia apud barbaros parentes imbuta, Christianitatis ritu suscepto, illas non reliquerat. Quinimo *Casimiro* dissimulante magis quam probante, siue equo, siue curru vehebatur, timpana, sambuce, fiale, & varii generis harmonia modulando canendoque, illam præcedebat. Vnde in horum quæ egerat detestationem, fato portentoque terribili & monstruoso fertur excessisse e vita.

Anna Poloniæ Regina moritur.

Consulum & ciuium *Wratislauiensium* obstinatam pertinaciam & cordis duritiem, neque ordinariis, neque Apostolicis censuris domitam, in qua anno plus quam vno efferuescebant, *Nankerus* Episcopus *Wratislauiensis*, rigidiori virga domiturus, præsertim cum eorum rebellio in dies altius ingrauesceret, & vniuersæ *Wratislauiensi* Ecclesiæ grandem procuraret afflictionem, & iacturam; Inquisitorem hæreticæ prauitatis, seu *Wratislauiensis* diœcesis, fratrem *Ioannem de Schwenkenfelth* Ordinis Prædicatorum in Theologia Magistrum, virum vitæ innocentia conspicuum, & absque reprehensione, ad se in *Nissam* accersit, consulum quoque & ciuium *Wratislauiensium* mentem obstinatam detegit: petens contra illos velut censurarum contemptores, & in hæresi suspectos, per ipsum procedi. Qui cum singula in quibus Consules & ciues *Wratislauienses* deliquissent, & quæ vir Dei *Nankerus* Episcopus cum clero suo perferret, probe nosset, obtulit se seruato moderamine, in eos sui officii auctoritate animaduersurum. *Wratislauiam* itaque ingressus, Dominicali die Cathedra ante Prætorium locata, ad vniuersum populum, qui in magna multitudine confluxerat, prolixo sermone concionatus, Consulum & ciuium *Wratislauiensium*, tam profanationem Diuinorum a se subministratam, quam cordis duritiem increpans, vt ad Ecclesiæ sanctæ reuerterentur obedientiam & gremium, magnopere persuadebat. Citans in fine sermonis omnes & singulos Consules & Duces *Wratislauienses* & iuratos, iubensque *vt coram se die crastina comparerent, articulis ex officio proponendis responsuri.* Quibus parere contemnentibus, *Ioannes* Inquisitor præfatus, Spiritus fortitudine indutus, vsque in Prætorium personaliter venit, Consulesque & iuratos *Wratislauienses* tunc congregatos, iterum monuit, *vt non contenderent diutius ad finem Ecclesiasticum conuerti, Diuinam & humanam vltionem si secus agerent, in se propediem, pro tam obstinata mente & patratis sceleribus, experturi. Se quoque sic stabilitum esse, omni virtute adniti per officium suum velle, quatenus eorum superbia & pertinacia sensim ascendens domaretur.* Et licet plurimo sermone inter Inquisitorem & Consules certatum fuerit, Inquisitor tamen casso se labore sudasse perspiciens, Prætorio excedit, & maledictis contumeliisque, & dentium stridore a nonnullis insectatus, parum abfuit, ne vir ipse constaas & animosus, aut desideretur, aut violaretur.

Hæretica prauitatis Inquisitor Nankero Episcopo Wratislauiam mittitur.

qui nihil proficit

Forti exercitu *Theodoricus* de *Aldemburg* Magister *Prussiæ* congregato, habens in suo comitatu Comitem Palatinum *Rheni* & *Almanos Lithuaniam* ingressus hyeme, castrum *Wielunya* obsidione cingit, & multiplici infestatione oppugnat. Verum cum omnes suos conatus recidere videret in irritum, quippe & locus egregie natura munitus, etiam probe a barbaris tutabatur. Frigore etiam gelidissimo premente exercitum, redire in *Prussiam* coactus est. Æstate vero adueniente, cum multis forensibus & peregrinis militibus ter in *Lithuaniam* expeditionem egit, & pro maiori parte singulos eius districtus vastans, mortalium multos ex *Ruthenis* & *Lithuanis* captiuos duxit. Tres quoque aggeres, & totidem alueos & aquæ ductus, quibus barbarorum subita & clandestina in terras *Prussiæ* arcerentur inuasio, disposuit.

Magister Prussiæ ter Lithuaniam vastat.

1340.

Leopoliensem terram, cæterasque *Russiæ* prouincias Regno *Poloniæ* vicinas, *Boleslao*, filio *Troydeni* (ex *Lithuano* & *Ruthena* matre Ducissa *Maria* filia *Gedimini* suscepto) *Masouiæ* Ducis, gubernante (mortuo enim Duce *Russiæ*, videlicet *Leopoliensi*, & *Wladimiriensi*, *Lombardo*, filio Ducis *Lithuaniæ Gedimini*, auunculo suo germano, Principatum & regimen, Baronum *Russiæ* nobilium que consensu, & iure sanguinis propinquitatisque nactus adeptusque fuerat) Primorum *Russiæ* contra illum liuor indignatioque grandis, & tandem in necem machinatio, & vehemens feruidaque conspiratio consurgit. Et licet in dies glisceret, viresque assumeret: multi tamen respectus in apertam rebellionem prodire, & Principi suo patulam moliri mortem vetabant. Dolis itaque vtendum decernunt, veneno in potu propinato, in die Annunciationis *S. Mariæ*, alias nono Calandas Aprilis, illum extinguunt. Odii autem & necis causas varias plerique astruunt, quod videlicet ritus eorum schismaticos abrogare, & fidei Catholicæ duritatem, ritumque & obedientiam *Romanæ* Ecclesiæ introducere, firmareque illic plurimo studio quæsiuerit; siue quod tributis datiisque crebro illos exactionauerit grauaueritque, siue quod coniuges filiasque eorum sua incontinentia fœdauerit; siue quod Præfectos suos & Officiales Curiensesque ex *Polonis* & *Bohemis*, & *Almanis* collectos, probris & iniuriis eos afficere non prohiberit. Quæcumque tamen harum causarum, *Ruthenos* in extinctionem Principis mouerit, pro satis comperto nequit affirmari. Ea tamen mihi præcipua visa est, fidei ritusque disparitas, quæ sub pietatis religionisque specie animos *Ruthenorum*, his, quas expressi, & aliis causis, suapte violentatos & incensos, in Principis extinctionem, quasi quoddam sacrificium gratum Deo præstituros, ne in *Latinum* transire ex *Græco* ritum cogerentur, perstrinxit. Eius morte *Casimirus* Rex *Poloniæ* in sui notitiam deducta, ex Curiensibus suis & Baronibus, aliquibus copiis contractis, *Russiam* concito cursu post Octauas Paschæ ingressus, ciuitatem *Leopoliensem* obsidione cingit. Quæ cum aliquanto tempore obsidionem tolerasset, pressa tandem & afflicta nimia fame, vna cum Proceribus *Russiæ*, qui vtrumque castrum, altum & bassum, ciuitatemque defendebant, caduceatores ad Regem mittit, deditionem non abnuens, dummodo Rex ritum fidei eorum non se violaturum aut mutaturum, repromittat. Quo in hanc conditionem consentiente (sciebat enim, si conditionem repelleret, *Ruthenos* obstinatis animis obsidionem toleraturos, & extrema quæque passuros,) apertis portis, Regem cum exercitu in ciuitatem suscipiunt; eique vtroque castro tradito, fidelitatis præstant homagium, & debitæ subiectionis iuramentum. Rex castris & ciuitate *Leopoliensi* potitus, plura antiquorum *Russiæ* Principum, magni valoris in auro, argento, gemmis, lapidibusque clenodia & deposita illic reperiens, inter quæ duas cruces aureas, notabili portione ligni Dominici insignes, duoque diademata lapides & graues censu vniones habentia, tunica & sella auro & gemmis superba, monstrabantur, in suum redigit ærarium. Accessit deinde & *Wladimiriam*, & tam arcem quam oppidum, & totam terram *Vothinensem*, in suam redigit ditionem. Castris quoque *Leopoliensi* & *Wladimiriensi*, quæ tunc ex materia lignorum fabrefacta erant, & quæ ad sui tutelam custodiamque, magnum gentium numerum & armorum requirebant, ne ad rebellionem eo discedente specta-

Boleslao Russiæ Gubernatore veneno extincto,

Casimirus Poloniæ Rex omnem Russiæ terram sibi subiicit.

1340.

ſpectarent, crematis, conſtituto ex militibus ſuis terræ & ciuitati *Leopolienſi* Capitaneo, & aliquibus gentibus ſuis, vt ſaltem metu nouiter dediti in fide continerentur, relictis, in *Poloniam* incolumis & victor, atque ſpoliis largitionibusque, & donis *Ruthenorum* magnificatus, remeabat, ocyus illic, theſauro ſpoliiſque *Cracouiæ* depoſitis, cum maiori potentia reuerſurus. Parum autem temporis *Cracouiæ Caſimirus Poloniæ* Rex moratus, quo ſolummodo de copiis in *Ruſſiam* tempeſtiuo tempore traducendis conſulto diſponeret, tranſacto, Natiuitatis *S. Ioannis* Baptiſtæ die, exercitum ex omnibus terris contractum, in *Ruſſiam* producit, & tam *Przemislienſe*, quam *Halicienſe*, *Luczenſe*, *Wladimirienſe*, *Sanocenſe*, *Lubaczow*, *Trabovla*, caſtra & ciuitates, cæteraſque *Ruſſiæ* munitiones & fortalitia expugnat, nonnullis vltro ſe dedentibus, & in ſuam redigit poteſtatem, ac vniuerſam terram *Ruſſiæ*, ſub vno anno, vnaque æſtate & expeditione, plerisque Nobilibus & Boiaris *Ruſſiæ* Principatum ſuum vltro expetentibus, ſibi & Regno *Poloniæ* ſubiicit, & illam in formam prouinciæ redactam, Regno *Poloniæ* perpetuo applicat, incorporat, vnit, & annectit. Nec ab illo tempore a Regis & Regni *Poloniæ* ſubiectione & obedientia viſa eſt diſceſſiſſe, ſed ſemper in illius fide, ſincera integritate & deuotione permanſit. Quamuis autem nonnulli ex *Ruſſiæ* Nobilibus, Principatum *Caſimiri Poloniæ* Regis aſpernantibus *Tartarorum* ſuffragiis freti, reſiſtentiam *Caſimiro* Regi facere crebris excurſionibus tentaſſent, pluribus tamen certaminibus (cum vniuerſum dimicationis euentum, magnopere potentiam Regis veriti, extimeſcerent) fracti ac vsque ad interemptionem deleti, fugatique ſunt, & vniuerſus *Polonicus* exercitus poſt multorum caſtrorum & munitionum expugnationem, & poſt ſubactam *Ruſſiæ* terram, victor & incolumis ad propria reductus.

Eccleſia denuo Wladislauiæ fundatur.

Vigeſima quinta Martii, fundatur nouus chorus in *Wladislauia* antiqua in monte, in medio antiquæ ciuitatis, per *Matthiam* Epiſcopum *Wladislauienſem*. Cui in temporis proceſſu, addidit & corpus, & nouam Eccleſiam, opere pulcherrimo & munifico, Cathedrali titulo dignam conſumauit.

Lithuani vaſtant Maſouiam.

Octaua Septembris, *Lithuani* cum ſuis Ducibus in magna multitudine *Maſouiæ* terras ingreſſi, illas barbarico more vaſtant, & nullo opponente reſiſtentiam, multos captiuos & ſpolia inde abducunt, ſeptem quoque Sacerdotes interficiunt.

Heduigis conſors Loktek moritur.

Heduigis Poloniæ olim Regina relicta *Wladislai Loktek*, & genitrix *Caſimiri* ſecundi *Polonæ* Regum, moritur, & in *Sandecenſi* monaſterio tumulatur. *Caſimiro Rege* iuſta funeri ſuo ſumptu magnifico perſoluente.

1341.

Caſimirus Rex Adleydam Landgrauii Heſſiæ filiam ducit uxorem.

Opprobrium viduitatis ſterilitatiſque ſuæ, *Caſimirus Poloniæ* Rex volens excutere, & ſolutam ceruicem a coniugali iugo, per noui, matrimonii contractum Diuinæ legi ſubiicere, & ne per incontinentiæ, laxatis habenis, vagetur campos, altero thori conſortio coercere, miſſis ad *Henricum Heſſiæ* Landtgrauium Nunciis, filiam eius virginem *Adleydam*, de virtutum morumque præſtantia, & formæ dote plurimorum ſermone & relatione celebratam, ſibi expetit dari in conſortem. *Henricus* autem Marchio *Heſſiæ*, de affinitate tanti Regis vehementer lætatus, Nunciis Regiis magno honore tractatis, precationi eorum vltroneum præbet conſenſum, & filiam ſuam præfatam *Adleydam* eis tradens, ipſam nihilominus vsque *Cracouiam* perſonali præſentia, pro maiori & Regis, & ſua filiæque honeſtate perduxit. Quo cum peruentum fuiſſet, gratus fuit *Caſimiro* Regi, & *Henrici Heſſiæ* Landtgrauii, & nouæ ſponſæ virginis *Adleydæ* moribus, venuſtiore quam forma aduentus. Vnde illis obuiam ab Eccleſiarum proceſſionibus, & ſingulorum Statuum ordinibus, ex *Cracouienſi* ciuitate itum eſt, & nuptiæ cum magna ſolennitate, & maiorum Prælatorum & Baronum Regni *Poloniæ* confluentia, pro die *S. Michaelis*, & diebus ſequentibus peractæ. In dotem autem filiæ ſuæ *Henricus Heſſiæ* Landtgrauius, duo tantummodo ſexagenarum latorum groſſorum *Pragenſium* millia ſe daturum Regi *Caſimiro* genero ſuo in ſcripſit. Quantitate tam tenui, quæ etiam inter Barones moderni temporis, ſolui darique pro dotalibus muneribus ſolita eſt, vel modeſtiam illius ætatis, in qua Reges ea dote contenti erant, quam nunc mediocres Barones faſtidiunt, vel ſuam tenuitatem, cum terra *Heſſiæ* in ſterili loco ſita ſit, teſtatus. Nuptiarum ſolennitate tranſacta, *Henricus Heſſiæ* Landtgrauius, magni ponderis donis a *Caſimiro* Rege, cum ſuis omnibus militibus muneratus, in propria, omnibus neceſſariis, in locis Regni *Poloniæ*, per quæ ibat, abunde per Regios Officiales tractatus, remeauit.

quam exoſam habens, in Zarnowiecz ſeruauit.

Cohabitauit autem huiuſmodi ſponſæ ſuæ *Adleydæ*, *Caſimirus Poloniæ* Rex, annos quindecim, habens illam & oſtentui & deſpectui: aliarum, vt æſtimabatur, plurimarum concubinarum, conſuetudine peſtifera, a legitima vxore auerſus & diſtractus, vel potius infaſcinatus. Quapropter illam a ſe relegauerat, nec faciem Regis, nec contrectationem aut affectionem maritalem, per annos illos aut ſenſit, aut vidit. Sed in curia Regia oppidi *Zarnowiecz*, omnibus procurata abunde neceſſariis iuxta ac vidua degebat. Opprobrium ſuum ac contemptum patientia ſingulari perferens, & ab omni illecebra carnali ſe præſeruans.

Ianislao Archiep. Gneſnenſi ſenio

In die Sanctæ *Barbaræ*, quæ fuit quarta Decembris, *Ianislaus Gneſnenſis* Archiepiſcopus

1341.

ſenio & laboribus confectus, in ægritudinem incidens, procuratus omnibus Sacramentis, in Curia Archiepiſcopali *Lancicienſi*, circa Eccleſiam Collegiatam ſita, plenus bonorum operum, & magnus Reipub. Regni, Eccleſiæque *Gneſnenſis* amator & defenſor, moritur, & in Eccleſia *Gneſnenſi* accepit ſepulturam.

ſuccedit Iaroslaus,

Huic per electionem Canonicam, quatuordecima Februarii *Gneſnæ* concorditer anno ſequenti celebratam, *Iaroslaus* de *Skotniki*, genere nobilis de domo *Bogoria*, *Sandomirita*, Archidiaconus *Cracouienſis* & Canonicus *Gneſnenſis*, cooperante *Caſimiro Poloniæ* Rege, ſuccedit, per *Benedictum* Papam duodecimum confirmatus. Qui extunc & deinceps, ad decorandum *Gneſnenſem* Eccleſiam, & ampliandum eius introitus, ſollicito ſtudio, cœpit intendere, & tam curias Epiſcopales quam caſtra muro primum ædificare. Sed & diſtrictum *Łouicienſem*, quem tenuem & exanguem reperit, vicorum & villarum locatione, caſtrique *Łowicz* conſtructione, vberrimum & fæcundum effecit.

& Nankero Epiſc. Wratislauienſi

Decima menſis Aprilis, quæ tunc in diem Paraſceue cadebat, in oppido *Niſſa*, *Nankerus Wratislauienſis* Epiſcopus quem de *Cracouienſi* Eccleſia translatum in *Wratislauienſem* fuiſſe, prout in ſuperioribus deſcripſimus, vir ſingularis conſtantiæ & religionis, plenus operibus ſanctis, moritur, & in Eccleſiam *Wratislauienſem* reductus, in ea ſepulturæ mandatur. Fertur autem ſubordinatione & iuſſu *Ioannis Bohemiæ* Regis & Comitis de *Lucemburg*, veneno ſibi clam propinato, mortem violentam ſuſcepiſſe, quod præfatum *Ioannem* Regem, caſtrum *Myelicz* Eccleſiæ *Wratislauienſis* occupantem, monuerit, & publicè excommunicatum nunciauerit; cenſuraſque vilipendentem, in maiorem ſui ſceleris deteſtationem, in ciuitate, & diœceſi *Wratislauienſi* vniuerſa, interdictum poſuerit, & Clerum *Wratislauienſis* ciuitatis appellationi ſuæ adhærere, & Diuina in præſentia ſui *Wratislauiæ* agere detrectantem, de ciuitate *Wratislauienſi* turpiter eiecerit, & ex cluſerit. In exitu autem animæ *Nankeri* Epiſcopi *Wratislauienſis* de corpore, ſuauiſſimus cantus, a quadam religioſa fœmina auditus eſt. Quæ cum admirans ad ſonum cantus conſiſteret, reuelatum eſt illi animam *Nankeri Wratislauienſis* Epiſcopi in cœlos ab Angelis deferri. Miræ deuotionis, ſanctæ ſimplicitatis, & magnæ abſtinentiæ, corpus ieiuniis & orationibus nocte interdiuque affligentem, conſtat illum fuiſſe, & hac inter alias conditione celebrem, vt omnes miſſas, quotquot in Eccleſia, in qua aderat, legi poterant, audiret, & ad quamlibet illarum ſpecialem oblationem offerret. Singulis quoque annis, poſtquam *Wratislauiam* translatus fuerat, certam ſummam pecuniæ, Vicariis Eccleſiæ *Cracouienſis*, pro columbationis dono mitteret. Sedit in Eccleſia *Wratislauienſi* annis quindecem.

Przeczlaus.

Cui per electionem canonicam *Przeczlaus* de *Pogorzelecz* Canonicus *Wratislauienſis*, Polonus natione, & nobilis de armis & domo *Grzimalitarum* tres turres deferentium, abſens licet, & in ſtudio *Bononienſi* agens, quinta Maii electus ſuccedit. Cuius electionem cum *Iaroslaus Gneſnenſis* Archiepiſcopus, *Caſimiro* Rege *Poloniæ*, qui aliquem ex ſuis *Polonis* æſtuabat promouere, impediente, cunctaretur confirmare, ad *Benedictum* Papam duodecimum tranſiit, & ſe tam confirmari quam conſecrari, eodem reuoluto anno, quo electus fuerat, quinta menſis Maii die, obtinuit. Sedit autem *Nankerus* præfatus ſex annis cum dimidio in *Cracouienſi* Eccleſia, in *Wratislauienſi* vero annis cirtiter quindecem, ſyncere & religioſe in vtraque obſeruatus.

De *Nankeri* Epiſcopi *Wratislauienſis* exceſſu, Conſules & ciues *Wratislauienſes*, non ſecus quam ſi de Eccleſia *Wratislauienſi* triumphaſſent, exhilarati, ad *Ioanem Bohemiæ* Regem, de *Ioanne* Inquiſitore *Wratislanienſi* queſtum veniunt, & multis ſe ab eo probris & contumeliis violatos confingentes, Regem etiam in illius odium accendunt. Qui *Henrico* de *Barib* Præpoſito, & *Apeczkoni* Scholaſtico, *Wratislauienſibus*, Epiſcopatus *Wratislauienſis*, Sede vacante, Adminiſtratoribus ſcripſit, *quatenus Ioannem Inquiſitorem plenam ſecuritatem habiturum, ad ſe Pragam mitterent, quatenus illum Conſulibus Wratislauienſibus faceret reconciliatum.* Quo illuc ſub conductu *Conradi* de *Falkenhain Wratislauienſis* Capitanei aduentante, illico eidem inſidiæ paratæ fuere. Conſiſtente enim eo in camera apud monaſterium Sancti *Clementis* Ordinis Prædicatorum, duo ſceleſti, quorum vnus *Knauſel*, adueniunt, & audiri ſe confeſſionem, pulſata camera, inſtantius depoſcunt. Quo in aliud tempus petitionem eorum differente, reſpondent, *niſi celerius audiantur, dum in eis contritionis vigeret ardor, ſe poſtmodum deſperaturos.*

Inquiſitor hæreticæ prauitatis Wratislauiæ occiditur.

Qui ex camera, qua, ſermonem ad Clerum habiturus ſtuduerat, egreſſus, a viris Belial in dolo ſuum egreſſum expetentibus, tribus gladiis confoſſus occubuit. De cuius nece Rex capitaneum & Conſules *Wratislauienſes* habens ſuſpectos, cepit: ſed ſuſpicionem iuramento purgantes abſoluit. *Knauſel* tamen & ſocius eius poſt annum & dimidium capti, & capite damnati, referebant ſe per *Merkelinum Schertelczan* & *Hellenbolden Wratislauienſes* Conſules, triginta marcis corruptos, & ſubarratos, in flagitium & cædem viri Dei conſenſiſſe.

Duciſſa *Czirnenſis Maria* moritur vxor *Troydeni Maſouiæ* & *Czirnenſis* Ducis, natione *Ruthena*: quam anno eodem vir ſuus *Troydenus Czirnenſis* Dux fato ſimili ſecutus eſt. Ambo in Eccleſia *Plocenſi* iuſtis funeribus humati ſunt.

Theodorico

Quindecima Iunii *Theodoricus* de *Aldemburg Pruſſiæ* Magiſter moritur. Cui *Lutherus Pruſſiæ*

1341. *Magiſtro ſuccedit Lutherus.*

maior Commendator natione *Saxo* ſuccedit, alias *Ludolphus Konik* dictus. Aduenerat ſiquidem *Carolus* Marchio *Morauiæ*, filius *Ioannis* Regis *Bohemiæ* ſub eodem tempore in *Pruſſiam*. Et dum aliquanto tempore commoraretur in *Thorun*, *Theodoricus* quoque præfatus Magiſter *Prusſiæ* ad honorandum & procurandum eum illic deſcendiſſet, graui morbo correptus, ſub præſentia eiusdem *Caroli* moritur, & in *Mariemburg* relatus, in capella Sanctæ *Annæ*, quam ipſe fundauerat, ſepelitur.

1342.

Poſt miſerabilem cladem in terra *Moldauiæ*, aſtu & dolo *Bezaradi* Voieuodæ, *Carolo Hungariæ* Regi & ſuo exercitui, permittente Deo, inflictum; In qua, vt præmiſimus, robur exercitûs *Hungariæ*, ad concaua montium perductus inſidiis, periclitatum obrutumque eſt, *Carolus* Rex, ſiue dolore acceptæ ſtragis, ſiue naturali deficiente vigore, crebris variisque morbis implicitus, in repellendis aut inferendis bellis vacationem de cætero captare coactus eſt, doloribus ſuis, præſertim podagriticis vexationibus conſulturus. Ingraueſcente tandem valetudine aduerſâ, ſenſimque illum vitali potentiâ deſerente, feria tertia proxima poſt feſtum S. *Margarethæ*, decimo ſeptimo Calendas Auguſti, in caſtro ſuo *Viſchegradenſi*, ſalutari procuratus viatico, cæterisque Sacramentis Eccleſiæ rite perſunctus, rebus exutus eſt humanis, cum annis triginta duobus regnaſſet, cæteris annis qui in diſcordia cum *Venceslao Bohemiæ* Rege, & *Henrico* Bauariæ Duce competitoribus ſuis, transacti fuêre, non computatis. Cuius corpus in *Albam Regalem* delatum, ab Illuſtri Regina *Eliſabeth* conſorte ſua, tribusque filiis, *Ludouico*, *Andrea*, & *Stephano*, quos ſuperſtites reliquit, Prælatisque & Baronibus *Hungariæ*, Regio honore tumulatum. Ne autem Regni *Hungariæ* vacatio protelata, aliqua ſchiſmata aut bella forinſecus & intra poſſet excire, Prælati & Barones *Hungariæ*, quamprimum Regio funeri debitum honorem ſoluiſſent, ad prouidendum de futuro Rege curas vertunt, & vnanimi voto ac conſenſu, *Eliſabeth* Regina præſente, ſeniorem filium *Caroli* mortui Regis *Ludouicum*, decimum ſeptimum ætatis annum agentem decernunt coronandum. Dominico itaque die, feſtum S. *Iacobi* Apoſtoli immediatè antecedente, duodecimo Calendas Auguſti, *Ludouicus* Dux per *Chanadium Strigonienſem* Archiepiſcopum, aſſiſtentibus ſibi *Wladislao Quinqueeccleſienſi*, *Nicolao Agrienſi*, *Mieczslao Veſprimienſi*, *Colomanno Iaurienſi*, *Petro Sirmienſi*, *Vito Nitrienſi*, & *Laurentio Boſnenſi* Epiſcopis, Baronumque & Nobilium multitudine copioſa, in Regem *Hungariæ* in Eccleſia *Albæ Regalis*, iuxta ritum & obſeruantiam veterem vnctus & coronatus eſt, cum magno omnium aſſenſu & fauore. Abinde *Budam* veniens, honore proceſſionum & occurſu ſingulorum Statuum exceptus, compoſitis quibusdam rebus publicis celeriorem expeditionem poſcentibus, in *Viſchegrad* patris morem ſequens, moraturus illic diuertit. Cogitabat autem *Carolus Hungariæ* Rex dum viueret *Stephanum Hungariæ* Regno præficere, qui *Ludouici Romanorum* Regis & *Bauariæ* Ducis filia traducta, vnicam ex ea filiam ſuſceperat, *Andream* autem Regno *Siciliæ*: ſed vtroque immaturâ morte abſumpto, ſolus *Ludouicus* cui *Poloniæ* Regnum a patre deſtinabatur, ſuperuiuens, & *Pannonico* & *Polonico* Regno proceſſu temporis potitus eſt. Poſtquam autem *Caſimiro Poloniæ* Regi, obitus *Caroli Hungariæ* Regis, per literas *Eliſabeth Hungariæ* Reginæ, & frequentes Nuncios *Ludouici* noui Regis *Hungariæ*, innotuit, venit perſonaliter cum multo comitatu Epiſcoporum & Procerum Regni *Poloniæ* in *Viſchegrad*, & magnificas ſub præſentia *Eliſabeth Hungariæ* Reginæ, & nepotis ſui *Ludouici Hungariæ* Regis, exequias celebrauit, viduitatem conſolatus ſororis, promotionē gratificans nepotis.

Carolo Hungariæ Regi — *ſuccedit filius Ludouicus.*

1342.

Cum magno omnium fauore, grandique exultatione, de *Pogorzelecz Wratislauienſis* Epiſcopus *Przeczslaus*, ex Curia *Romana* reuerſus, a Clero populoque ſuæ *Wratislauienſis* diœceſis exceptus, in *Niſſam*, (perdurante *Wratislauienſi* ciuitate in ſuæ mentis obſtinatione) diuertit, illicque conſedit. Vbi ad illum *Carolo* Marchio *Morauiæ*, filius *Ioannis* Regis *Bohemiæ*, venit, & reconciliationem per plures tractatus, cum *Przeczslao* Epiſcopo Cleroque ſuo habitos, æquis conditionibus, quibus & ablata, & illicitè percepta reddebantur, compoſuit. Ex *Niſſa Przeczslaus* Epiſcopus cum Clero ſuo, *Carolo* Marchione eum concomitante, *Wratislauiam* ſedem ſuam aduenit, & Conſules iuratosque *Wratislauienſes*, pedibus nudatis & capitibus, palliis quoque & cingulis amotis, ex Prætorio vsque ad monaſterium Sancti *Adalberti* ad ſe venientes, & ſuppliciter proſtratos, culpa quoque ſimpliciter recognita, veniam humili ſupplicatione depoſcentes, & per plures execrationes aſtringentes *ſe nunquam ſimili rebellione Eccleſiam Wratislauienſem moleſtaturos*, ad gratiam reconciliationis admiſit, ſuſtulitque interdictum. Quibus omnibus *Poloniæ* Principes adhibiti ſunt, videlicet *Boleslaus Bregenſis* & *Legnicenſis*, *Wladislaus Bithomienſis*, *Conradus Olieſznicenſis*, *Boleslaus Falkembergenſis*, & *Boleslaus Oppolienſis*; Baronumque & militarium multitudo, vt celebrior eſſet huiusmodi reconciliatio. Et quamuis *Carolus* Marchio *Morauiæ* polliceretur *Boleslao Bregenſi* & *Legnicenſi* Duci, pro damnis & ſpoliis, ac iniuriis, quibus Eccleſiam & Clerum *Wratislauienſem* affecerat, parem reconciliationem ordinaturum: nulla tamen interpoſitione facta, ex *Wratislauiâ* diſcedens, *Boleslaum* Ducem *Bregenſem*, magnis anxietatum ſuppliciis nodisque, & quid ageret

Wratislauienſes cum Przeczlao nouo Epiſcopo reconciliantur.

1342.

conſilii, inopem, illaqueatum dimiſit. Quia tamen Epiſcopus *Wratislauienſis Przeczslaus* ex Ducatu ſuo oriundus extabat, & in guerra à *Conrado* Duce *Oleſznicenſi* ſibi mota, adiuuabatur per Ducem *Bregenſem Boleslaum*, beneuolentia inter Epiſcopum & Ducem propterea ſecuta, modeſtius de cætero cum illo ſingula agebantur. Non poterat tamen Dux, negantibus his, quos annis pluribus de eorum introitibus ſpoliauerat, ſibi & terris ſuis abſolutionis & relaxationis beneficium obtinere. Ciuibus autem *Wratislauienſibus*, poſt reconciliationem huiusmodi, ſe iuſtificatos & purificatos exiſtimantibus, & in commeſſatione lætitiaque dies & tempora ducentibus, Diuina plaga, & expulſionem indignam Pontificis & Cleri, Diuinorumque prophanationem, & cædem *Ioannis Wratislauienſis* Inquiſitoris, vltura, repente aduenit. Caſuali enim igne, *Wratislauia* in feſto Sancti *Stanislai* Martyris, octaua videlicet menſis Maii, die exorto, licet ad reſtringendum illum vniuerſi operam ſuam enixiùs impendiſſent, non prius tamen ſedatus eſt, donec tota ciuitas fuit conflagrata. Viſus eſt inſuper à quadam religioſa fœmina apud Sanctum *Mauritium* extra muros *Wratislauienſes* incluſa, ſub ipſo incendii tempore ſupra *Wratislauienſem* ciuitatem Angelus, vibratum & contra ciuitatem *Wratislauienſem* extenſum geſtans gladium ſtare, & viuis ardentibusque carbonibus ferire ciuitatem & incendere, & incenſæ ampliores flammas, quo periret, maturiùs adhibere.

Incendium Wratislauiæ.

Lithuani Pruſſiam vaſtant,

Lithuani in frequentibus copiis, & exercitu numeroſo in *Pruſſiam* ingreſſi, ferè vniuerſam ſpoliis, cædibusque, & captiuitatibus hominum impleuerunt: Magiſtro *Pruſſiæ Luthero* non ferente ſuis defenſionem, & in expeditione contra Catholicorum terras, videlicet *nouam Marchiam*, quam ſibi geſtiebat ſubiicere, ſuſcepta occupato. Qui ex ea reuerſus, tanta animi conſternatione de ſuorum cæde & captiuitate per barbaros facta vexatus eſt, vt ſenſu amiſſo, delirus & amens fieret. In cuius locum *Henricus Duſemer* in Magiſtrum ſuffectus eſt.

quare Lutherus Magiſter turbatus mente capitur — *cui ſuccedit Henricus Duſemer.*

Benedicto XII. Papa

Vigeſima tertia Aprilis, *Benedictus* Papa duodecimus, cum annis ſeptem, menſibus quatuor, diebus quatuordecem ſediſſet, moritur, & in *Auinionenſi* Eccleſia tumulatur. Et ceſſauit Epiſcopatus diebus decem & ſeptem. Electionem autem de futuro Summo Pontifice Cardinalibus in conclaui incluſis celebrantibus, *Lemonicenſis* frater Ordinis Sancti *Benedicti* Archiepiſcopus *Rotomagenſis*, tituli Sanctorum *Nerei* & *Achilei* Presbyter Cardinalis, Prouincialis de *Emanſo*, in die præfatorum Sanctorum *Nerei* & *Achilei*, quæ fuit duodecima Maii, concorditer eligitur, & in feſto Pentecoſtes in Papam conſecratur, *Clemens* ſextus appellatus. Qui ſuorum Prædeceſſorum *Ioannis* & *Benedicti* innouando cenſuras, *Ludouicum Romanorum* Regem & *Bauariæ* Ducem, ab omni Regali & Imperiali & Ducali dignitate, propter eius obſtinatiam, depoſuit, & eius filios ac nepotes, ad omnes dignitates tam Eccleſiaſticas quàm mundanas inhabilitauit; terras ſibi parentes Eccleſiaſtico ſupponens Interdicto. Iſte nomine & re *Clemens*, totusque virtuoſus, multa per *Benedictum* rigoroſè acta mitigauit, & quosdam priuatos reſtituit. Laudabilis fuit ſtrenuitas *Benedicti* duodecimi: ſed amabilior *Clementis* benignitas; Sermocinator egregius, nullum inconſolatum a ſe abire permiſit.

1342. *ſuccedit Clemens VI.*

1343.

Tolerantibus *Ludolpho Konik* Magiſtro *Pruſſiæ* & Ordine Cruciferorum Cenſuras Eccleſiaſticas, per *Galhardum* & *Petrum* Nuncios & Iudices Apoſtolicos, contra illos ſuper reſtitutione *Pomeraniæ*, *Chelmenſis*, & *Michałouienſis* terrarum, iniquè & iniuſtè per illos occupatarum, vsque ad ſententiam interdicti incluſiue latas, & ſub prætextu vmbraque appellationis per eos interpoſitæ, rigorem illarum eludentibus, terrasque occupatas detinentibus, *Caſimirus Poloniæ* Rex bello *Ruthenico Lithuanicoque* ſe implicatum videns, veritus ne ſub vno & eodem tempore cum triplici hoſte belligerare cogeretur, in conditiones a Magiſtro & Ordine Cruciferorum petitas, Pontificibus licet omnibus reluctantibus, & graues atque oneroſas demonſtrantibus, conſentire, pacemque ſub tam iniquis conditionibus, cum Magiſtro & Ordine conficere & inſcribere, in animum induxit. Animus enim ſuus a patrio plurimùm degenerans, ea quæ bello armisque adminiſtranda erant abhorrens, componi res etiam cum iniuria malebat. Nunciis itaque Magiſtri & Ordinis ad ſe in *Caliſz* pro die Sancti *Procopii* aduenientibus, pacemque cum prioribus conditionibus afferentibus, conſenſurum ſe in conditiones, tam ſibi quàm Regno plurimum graues & funeſtas, reſpondet. Et quò res certior ſolidiorque exiſtat, literis ſuis in die Sancti *Kiliani* ſcriptis firmat: In quibus eò vel neceſſitatis vel dementiæ ſe monſtrauit progreſſum, vt non ſolùm de iure & proprietate terræ *Pomeraniæ*, duarumque aliarum terrarum, *Chełmenſis* videlicet & *Michałouienſis* cederet, ac illam in poſterum petitioni & actioni renunciaret: Sed etiam titulo Ducatûs *Pomeraniæ* nunquam vti, & de ſigillo Maieſtatis illum eradere ſe obligaret. Diſſimillimus patri viſus, qui diutius bellicis in rebus verſatus, prius & ſenecta & morte ſe opprimi paſſus eſt, quàm in ali-

Caſimirus cum Cruciferis pacem facit, — *terrisque Pomeraniæ, Chełmenſi & Michałouienſi cedit.*

1343.

in aliquam ex his conditionibus poſſet induci: exiſtimans ſe rei militaris exercitio plures diuitias, maximas opes, exquiſitos honores, amplitudinem ſibi & Reipublicæ abunde per bella cum hoſtibus indeſinenter geſta, apud præſentem & futuram ætatem parauiſſe. Conuentionem inſuper cum Magiſtro & Ordine, in *Iuniuladislauia* pro die Sanctæ *Mariæ Magdalenæ* tenendam indicit: Principum, Baronum, & ciuium Regni *Poloniæ*, literas de tenenda ſub huiusmodi conditionibus pace, ſigillatim à quolibet Statu dandas, acceptis reuerſalibus, redditurus. Conuentionis autem die adueniente, dum & *Caſimirus* Rex cum Prælatis Baronibusque, & Magiſter *Pruſſiæ Ludolphus Konik* cum Commendatoribus ſuis per præſentiam corporalem conueniſſent, pacem iniquam *Caſimirus* Rex facit, ardens terrarum naturalium *Cuiauiæ* & *Dobrzinenſis*, ſibi per Cruciferos ereptarum deſiderio, & pacis perpetuæ fœdus, & corporali per vtramque partem præſtito iuramento, & *Semouiti Viznenſis*, & alterius *Semouiti Czirnenſis*, *Boleslai Płocenſis Maſouiæque*, *Caſimiri Gniewkouienſis*, & *Wladislai Lanciciæ*, Ducum, Baronumque *Cracouienſium*, & *maioris Poloniæ*, item ciuitatum, *Cracouienſis*, *Poſnanienſis*, *Sandomirienſis*, *Sandecenſis*, *Caliſſienſis*, *Wladislauienſis*, & *Brzeſtenſis* literis firmatum, ictum, & initum eſt; Solis Præſulibus, videlicet *Iaroslao Gneſnenſi* Archiepiſcopo, *Ioanne Cracouienſi*, *Matthia Wladislauienſi*, *Ioanne Poſnanienſi*, & *Clemente Płocenſi*, Epiſcopis, à tam turpi fœdere, quamuis præſentes eſſent, auerſis. Quæ res ſola peremit peremptur aque eſt hoſtis funiculos, quos Magiſter & Cruciferi ad vſurpandum ſibi terræ *Pomeraniæ* ius, proprietatem, & iuſtum Dominium, exquiſitis ingeniis, conati ſunt texuiſſe. At ego verò non ſatis *Caſimiro* Regi *Poloniæ* ſubiraſci poſſum, qui a belli muneribus ad quietis conſilia animum diuertens, vt certaret ſumptuoſius, vt in theſauris maius auri pondus conditum poſſidere ſe gloriaretur, vt ſomno indulgeret, ventrique & Veneri; vt quietiorem & voluptatibus famoſam vitam abſque labore ageret. Epiſcopis & ſacra tractantibus ſe monſtrauit in defendenda patria, neglectis mandatis patriis, magis puſillanimem & deſidem, animoque quietis, & vtinam non ignauiæ auido inferiorem. Quem non animo ſolùm, ſed induſtria, actione, labore, & ſudore omnibus reliquis præſtare oporteret, longam & diuturnam *Polonis*, & ſucceſſoribus ſuis Regibus *Poloniæ*, pro terra *Pomeraniæ* palæſtram, breui pacis compendio, cras etiam ſi ita caſus ferret, pro minima quaque iniuria violandæ, relicturus.

Caſimirus Rex

Pace cum Magiſtro & Ordine Cruciferorum compoſitâ, terriſque *Dobrzinenſi* & *Cuiauiæ* in poſſeſſionem plenariam receptis, *Caſimirus Poloniæ* Rex æſtate eadem, contra *Henricum Zeganenſem* Ducem, & fratres ſuos expeditionem inſtaurat, & cum omnibus terrarum ſuarum militibus, aliiſque gentibus mercede conductis, magno armorum, equitum, & peditum apparatu (*Ioannis* cum Regis *Bohemiæ* repreſſionem verebatur) contra *Zeganenſem* Ducem procedit: fortunam belli & cum *Ioanne Bohemiæ* Rege, & quocumque altero ſecum decernere volente, repoſita primùm à Deo, deinde in cauſa belli, quam iuſtam ſe habere rebatur, fiduciâ, tentaturus.

1343. *Zeganenſem Ducatum vaſtat,*

Belli cauſa ea extabat: Occupauerat ſiquidem *Henricus* ſecundus *Głogouienſis* & *Zeganenſis* Dux, huius *Henrici* auus, pluribus annis *Wladislao* Rege *Poloniæ*, pluribus guerris, & his præſertim quibus la Cruciferis premebatur, diſtento, oppidum & territorium ei annexum *Wſchoua*, ad Regnum *Poloniæ* pertinens ex antiquo, cuius detentio erat illi annis aliquot impunita. Pro cuius reſtitutione, crebris Nunciis & literis *Caſimiri* Regis requiſitus, ſuperba & faſtidioſa edebat reſponſa: aſſerens *ſe extrema quæque prius, quàm ceſſionem eius faceret, experturum.* Primum itaque *Caſimirus* Rex oppidum *Wſchoua* obſidione cingens, & illud pluribus diebus omni expugnationum genere quatiens, militibus pro eius defenſa per Ducem *Zeganenſem* miſſis, necquicquam reſiſtere valentibus, ruptis & demolitis muris conquirit, & ab oppidi quidem prædatione milites abſtinere iuſſit, ea tamen quæ defenſorum oppidi erant, militibus ſuis conceſſit: non pauco illic captiuorum numero habito, oppidoque & vniuerſo territorio in ſuam recepto ditionem.

ciuitatem & territorium Wſchouenſe recuperat,

In Ducatum deinde *Zeganenſem* copias produxit, & caſtrum atque oppidum *Stinauiam*, *Polonicè* appellatum *Czieniawa*, quamuis murorum altitudine & ſitu ſatis munitum, expugnat, & omnes muros eius ſolo æquat. In agros inſuper, vicos, & villas, & oppida quæque ignobilia populationem latiùs iuſſit extendi, & omnes villas, oppida, & municipia, ſpoliis & incendiis conſumari.

Stinauiam expugnat.

Serò itaque *Zeganenſis* Dux *Henricus* ſuæ temeritatis ſe pœnas pendiſſe aduertens, caduceatores de pace rogaturos ad Regem mittit. Iam enim Rex, depopulata conflataque in cineres *Zeganenſi* vniuerſa regione, ad ipſam quoque principalem ipſorum ciuitatem & arcem *Zeganenſem*, obſeſſurus & oppugnaturus illam, promouebat. Offerebant autem Nuncii Ducales preces humiles Regi, deprecantes illum, *vt nubilo indignationis ſuæ reſtricto, reliquiis funeſtis & miſerabilibus parcere dignaretur, Ducem Henricum Zeganenſem, & fratres, Conradum Oleſchnicenſem, Ioannem Stinauienſem, & Przemislaum Głogouienſem, iuri poſſeſſionique terræ & oppidi Wſchowa, & actioni offenſarum iniuriarumque renunciaturos, offerentes & cæteras conditiones per Caſimirum Regem dicendas ſuſcepturos.*

Petenti autem Duci

1343.

Flexus Rex tanta hoſtium humiliatione, illos ad ſe iubet accedere. Quibus perſonaliter venientibus, *Animi*, inquit, *æquioris eſtote, verbis enim ſubmisſis veſtris, expugnaſtis & viciſtis iram meam; Zeganenſem patriam ſucceſſione quidem veſtram, iure verò belli meam, precibus veſtris ſubmisſis vobis dono; iniuriam quam a vobis in occupatione oppidi & territorii Wſchowa pertuli, remitto, pacemque æquis conditionibus, quæ duntaxat & vos erga me, & Regnum meum odia depoſuiſſe, & ea quæ geſſimus, irrogauimus, & intulimus, bella obliteraſſe, & vos nihil vnquam iuris & proprietatis, aut tituli in territorio Wſchoua habuiſſe, teſtentur, compono. Vos tantummodo cautiores eſtote, ne fœderum præſentium violatores vos conſtituatis, & cœleſtes measque iras in vos vertatis.*

Pacem dat.

In hunc modum pace etiam literis firmata, agros *Zeganenſes* & ſtatiuis & populatione ſoluit, & in Regnum ſoſpes rediit. Territorium autem & oppidum *Wſchoua*, corpori Regni *Poloniæ* reſtitutum, quædam iura ſingularia prærogatiuasque, & ſignanter monetam cudendi ſpecialem, quibus tunc vſum eſt, etiam *Caſimiro* Rege eas non abrogante, in hanc diem cum fidei ſinceritate obſeruat. Gloriam & voluptatem ſingularem adeptum ſe iri gaudens, quod ab iniuſtis poſſeſſoribus, ad veros & naturales hæredes, & in vnitatem legitimi corporis Regni *Poloniæ* rediit: ſub quo & hactenus perſeuerat.

Eliſabeth vidua Caroli Hungariæ Regis Neapuliam & Romam inuiſat,

Hungariæ Regina *Eliſabeth Caroli* relicta, filium ſuum *Andream Neapuliæ* Regem viſitatura, & *Romam* viſura, galeis aſcenſis pelago vecta, in *Neapuliam* peruenit, cum celebri & magnifico comitatu; & a filio *Andrea Neapuliæ* Rege, conſorteque ſuâ *Ioanna* Regina, plurimo honore ſuſcepta eſt. Faſtu & moribus *Ioannæ* Reginæ plurimùm offenſa, aliquanto tempore in *Neapulia* commorata, *Romam* viſitauit. Et reliquiis templiſque Sanctorum adoratis, ad *Clementem* ſextum tunc in *Auinione* agentem, Nuncios miſit, coronationem *Andreæ* filii ſui obtenturos. Quam non aliter, niſi promisſis quadraginta quatuor millibus argenti poterant obtinere. Quibus peractis, filio ſuo *Andreæ* plurimum timens, videbat enim illum apud *Ioannam* Reginam, fœminam ſuperbam, ambitioſam, trucem, & lubricam, contemptui & odio eſſe; conſumptis viginti ſeptem millibus marcarum argenti, & decem & ſeptem millibus anni, triſtis & mœſta in *Hungariam* rediit, iam tunc periculum grande ſcelere *Ioannæ* Reginæ filio ominata.

& cum Clemente P. R. de corona Neapuliæ pro Andrea filio obtinenda agit.

Boguslao Stetinenſi

Crebris procis, & nunciis inſignibus *Boguslai Stetinenſis* Ducis, *Caſimirus Poloniæ* Rex, pro affinitate & matrimonio filiæ ſuæ virginis *Elizabeth*, quæ iam ad annos nubiles peruenerat, ſollicitatus, habitâ Prælatorum & Baronum ſuorum deliberatione, credensque præfati Principis *Boguslai* affinitatem ſibi & Regno *Poloniæ* vtilem futuram, admiſſis procorum obſecrationibus & precibus, qui vsque *Cracouiam* ſuam excellentiam, huiusmodi precando matrimonium, adibant, affinitatem cum Duce *Boguslao* prædicto iungit, & filiam ſuam virginem *Elizabeth*, quæ tunc vnica illi erat ex *Anna* prima coniuge ſua, filia *Gedimini Lithuanorum* Ducis, ſuſcepta, illi deſponſat.

1343. *Duci filia Caſimiri Poloniæ Regis copulatur.*

Ea primùm conditione interueniente & contractu, quod præfatus *Boguslaus* Dux *Stetinenſis* cum duobus germanis ſuis *Barwin* & *Varczislao*, per patentes literas, etiam corporali ſubſecuto iuramento firmatas, aſtrinxit ſe & obligauit *Caſimirum* Regem contra quoſcunque hoſtes, & ſignanter contra Magiſtrum & fratres Cruciferos de *Pruſſia*, in qualibet neceſſitate & belli articulo, fideliter vt patrem & Dominum adiuuaturum, eique pro quolibet bello cum quocumque hoſte gerendo, quadringentis galeatis armatorum, & coronæ *Poloniæ* perſonali auxilio adfuturum. In hanc itaque ſpem & concluſionem in ciuitate *Poſnanienſi*, pro feſto S. *Matthiæ* Apoſtoli, quod in Carnispriuium cadebat, nuptiæ per *Caſimirum Poloniæ* Regem cum magna ſolennitate celebratæ actæque ſunt, & pro dotalibus muneribus eidem virgini *Elizabeth*, & ſponſo ſuo *Boguslao* Duci, viginti millia marcarum latorum groſſorum *Pragenſium*, & ſuppellex in vaſis aureis argenteis, veſtibus, equis, cæteriſque rebus & clenodiis, pro magnificentia tanti Regis filiam locantis, ſuperba & ditiſſima, in prompta & numerata pecunia, aſſignata. In cuius quidem dotis reuerſalem & vicariam viciſſitudinem, præfatæ virgini *Elizabeth*, certa caſtra, ciuitates, & villæ, in terra ſua *Pomeraniæ*, duo millia marcarum cenſuum puri argenti ſingulis annis reddentes, fuêre per Ducem *Boguslaum* donatæ, firmatæ, & inſcriptæ.

Reges Hungariæ & Bohemiæ expeditionem in Lithuaniam agunt.

Militiam in *Lithuanos* tunc barbaros acturi, *Ludouicus Hungariæ* Rex, *Ioannes de Lucemburg Bohemiæ* Rex, *Carolus* Marchio *Morauiæ*, Comes de *Hallis*, & alii quam plurimi viri Illuſtres, in *Pruſſiam* cum eorum potentiis aduenerant. Magiſter autem *Pruſſiæ Ludolphus Konik*, tantam conueniſſe videns potentiam, ſignificauit Magiſtro *Liuoniæ*, vt non timeret inuadere *Samogithas*, videlicet *Barchones*, *Eiſckones* & *Oſſolienſes*, qui a fide apoſtatantes, etiam proprios Præſides, & quoslibet Chriſtianos ſecum commorantes occiderant.

1343.

derant. Et cum Magiſter *Liuoniæ* in prædicta territoria deſcendiſſet, Magiſter quoque cum Regibus in *Lithuaniam* deſcendit, eam vaſtaturus. *Lithuani* interim cum omni potentia, & interim cum eorum terra vaſtabatur, deſcenderunt in prouinciam *Zambienſem*, & vaſtabant eam. Propter quod Magiſter *Ludolphus* cum Regibus, *Lithuaniæ* vaſtatione omiſſa, voluit eis occurrere, ſperans ſe pugnaturum. *Lithuani* vaſtatione *Zambienſis* prouinciæ potiti & ſpoliis, in *Liuoniam* quoque deſcenderunt: quam cum vacuam inueniſſent, multis irrogatis ſtragibus & prædis, rediêre cum ſpoliis incolumes. Quæ rerum varietas adeò Reges afflixit, vt Magiſtrum conuiciarentur, huius tam peſſimi euentûs & ſui dedecoris auctorem, per prauum conſilium fuiſſe. Quod *Lutherus* grauius ferens, in amentiam incidit. A qua cum annis aliquot ſolui non poſſet, reſignauit officium. In cuius locum Frater *Henricus Duſemer* ſuccedit.

Lithuani Zambienſem & Liuonienſem terram depopulantur.

Semouitus Maſouiæ & *Sochaczouienſis* Dux, filius *Boleslai* moritur, & apud *Płocenſem* Eccleſiam ſepelitur.

1344.

Zeganenſi expeditioni, & rerum publicarum ordinationi *Caſimiro* Rege vacante, nonnulli *Ruſſiæ* Barones, quibus Principatus Regis *Caſimiri* erat inuiſus & moleſtus, longa ſua diſtantia & abſentia a terris *Ruſſiæ* contemplata, clandeſtinos facientes conuentus, crebris ſermonibus tractatibusque inueſtigabant ordinem, vt nouum ſibi ſuperimpoſitum iugum, quo ritum ſuum ſchiſmaticum ſenſim portendebant extingui, poſſent excutere. Id quacumque ratione efficerent, nihil penſi, nihil proſpectûs habebant. Vires autem proprias, & depreſſas & diſtractas eſſe videntes, plures enim ex illis ad Catholicæ & *Romanæ* Eccleſiæ puritatem nouo baptiſmo renati acceſſerant, plures cum *Caſimiro* Rege militabant, pluribusque & præſertim fidem Catholicam profeſſis, officia, dignitatesque publicæ collatæ erant, quos omnes certum erat in rebellionis ſententiam pertrahi non poſſe. Duo duntaxat ex Primoribus, videlicet *Daſzko*, quem *Caſimirus* Rex Capitaneatui & terræ *Przemislienſi* præfecerat, & *Daniel* de *Oſtrow* cum paucis, bellum & rebellionem coquebant. Secretis itaque Nunciis ad *Tartarorum* Imperatorem miſſis, declarant *Caſimirum Poloniæ Regem, in recenti tempore terras Ruſſiæ, ex quibus Tartaris tributa pendebantur, occupaſſe, iurisque ſui feciſſe, & omnes datias & tributa, quæ Tartaris cedere ſolebant, vſurpaſſe.* Suggerentes poſtremò, *ne Imperator ipſe tantam offenſam & contemptum ſui, tributorumque ſuorum abrogationem, ſineret ſeneſcere, & Regi Caſimiro ac Polonis inultam fore: ſed cum aliis Ruthenis in eius fide & obedientia perſiſtentibus, operas ſuas quamprimum exercitus Tartaricus in Ruſſiæ partes accederet, ad reſcindendum Caſimiri Regis Poloniæ imperium, nuper Ruthenis impoſitum, nauaturos.* Hac legatione *Tartarorum* Cæſar, quoniam & vera & amica nunciare videbatur, permotus, validum exercitum Regnum *Poloniæ* vaſtaturum, & terras *Ruſſiæ* ſuo Imperio reſtituturum, transmittit. Rumore noui & inſperati belli *Caſimirus* Rex *Poloniæ* non ſecus quàm vt par erat perculſus; doctus enim ab exploratoribus & aliis fidelibus ſuis erat, *Tartarorum* copias ſuapte numeroſas & fortes, & *Daskonis* & *Danielis* de *Oſtrow*, plurimorumque aliorum *Ruthenorum* nouas res molientium acceſſione auctas eſſe. Quamuis autem tantis potentiis inferiorem ſe ſciret: non tamen intra parietes aut ſyluas deliteſcendum duxit; ſed omnium terrarum ſuarum peruicaciter & raptim copiis accerſitis, hoſtibus obuiam proceſſit, & caſtra in vna fluminis *Viſtæ* ripa oppoſita, ne hoſtis flumen ſuperare poſſet, infeſtaturus locat. Ab exploratoribus enim pro comperto habebat, hoſtes ad flumen, traiiciendi illud gratia, peruenturos. Prohibere itaque tranſitum hoſtium contentus, & a certaminibus abſtinere: ſi verò ſe ſuperiorem agnoſceret, vrgere in hoſtem, & bene oblatam occaſionem non negligere. His itaque, vt Rex ſperauerat, euenientibus, *Tartarorum Ruthenorumque* agmina ad *Viſtam* perueniunt, ad caudas equorum, vt mos *Tartarorum* eſt, vndas tranſituri. Dum verò alteram ripam, viris, equis, armisque completam vndique conſpiciunt, & exercitum Regium ad reſiſtendum paratum, ab vlteriori tranſitu, notorium vitaturi diſcrimen, deſiſtunt. Dies tamen aliquot circa ripas vtrisque copiis perſeuerantibus, fiebant per arcus & baliſtas, bombardarumque proiectiones, vtroque inſpectante exercitu, præludia ſub quibus vir nobilis *Albertus Czieley* de *Wrzaui* & *Sepnycza* Palatinus *Sandomirienſis*, de domo familiaque *Habdank*, *Tartarico* telo fortuitò percuſſus, cæteris omnibus incolumibus, occubuit. Videns autem *Tartarorum* & *Ruthenorum* exercitus flumen *Viſtæ* traiici non poſſe, per viam qua venerat regreſſus, prædas agebat & ſpolia. Ad caſtrum autem *Lublinenſe*, quod pro illa tempeſtate de lignis conſtructum erat, perueniens, pluribus diebus illud impugnabat. Sed militibus Regiis ſtrenuè illud defendentibus, ſpe potiundi caſtri amiſſa, ducens ſecum magnam captiuorum hominum vtriusque ſexus in terra *Lublinenſi* comprehenſam prædam, in propria diuertit.

1344. *Tartarorum exercitus a Ruthenis euocatus Poloniam depopulatur, ſed Viſtam tranſire non audet.*

Sugillationis opprobrium, quod *Ioannes cæcus Bohemiæ* Rex, a *Nankero Wratislauienſi* Epiſcopo pertulerat, qui illum Regulum iuſtiùs quàm Regem nominari debere aſtruebat, propterea, quòd ab exteris Metropolitanis munus conſecrationis ſumere, Sede Metropolitana in *Bohemia* non extante, *Bohemiæ* Rex cogeretur, à ſe & *Bohemiæ* Regno excuſſurꝰ, *Pragenſem* Eccleſiã, hactenus Epiſcopalẽ & Archiepiſcopi *Moguntinenſis* Suffraganeam in Archiepiſcopalem & Metropoliticam; *Lutomislienſem* verò, quæ Abbatialis & Conuentualis erat, monachis *S. Benedicti*, in quorum vſum & religionem dicata & fundata erat, excluſis, in Cathedralem, ne altera *Pragenſis* Eccleſia, ſi ſuffraganea illi deeſſet, notaretur confuſionis ludibrio, procurauit pluribus precibus & interceſſionibus, *Philippo Francorum* Rege enixius factum adiuuante, per *Clementem* Papam ſextum, vltima die menſis Aprilis in *Auinione* erigi, creari, & ſublimari. Et *Arneſtum Pragenſem* tunc Epiſcopum Archiepiſcopali & pallii honore inſigniri, & *Olomucenſem* Eccleſiam in Suffraganeam adiici.

Pragenſis Eccleſia ex 1344. *Cathedrali in Metropoliticam erigitur.*

Terræ motus maximi fuerunt, & peſtilentiæ, & fames in variis Regnis & terris Catholicis, & ciuitas *Baſilea* terræ motu quaſi tota cum pluribus caſtris in circuitu corruit. Tunc homines in ſyluis cum beſtiis morabantur, nec ciuitates introire audebant. Vigebant enim pro illa tempeſtate iniquitates & peccamina multa ac plurima, & hæreſes ſectæque inter Chriſtianos, ita, vt Beata *Brigitta* de *Scotio* diceret: *Mundum rigore iuſtitiæ Diuinæ meritò iam perire debere, quia deterior eſſet quam tempore diluuii.* Sed Dei miſericordia, & Sanctorum precibus ſibi parceretur, ſupplex orabat.

Terræ motus, peſtis, & fames in pluribus Regnis

1345.

Tartarico, Ruthenicoque bello *Caſimirus Poloniæ* Rex perfunctus, a *Ioanne Bohemiæ* Rege, qui in oculorum nobili membro ſemper languidus, ad extremum extunc iam cœcus, cognomen *cœci* ſortitus fuerat, nouo bello laceſſitur. Dolens ſiquidem & pro magna iniuria atque dedecore frequenter recenſens, quòd *Caſimirus Poloniæ* Rex, terram *Zeganenſem*, quam ipſe Regno *Bohemiæ* feudalem aſtruebat, in fauillam cineremque redegerat, quodque Duci *Zeganenſi* oppidum & territorium *Wſchoua*, quod proprietatis & ſortis Regni *Poloniæ* erat, occupanti, potentiæ ſuæ viribus abſtulerat, & quòd *Boleslaum Svvidnicenſem* Ducem, *Caſimiri* Regis *Poloniæ* ex ſorore germana nepotem, in fide & deuotione Regni *Poloniæ* mira conſtantia perſeuerantem abſtrahere, & ad feudum homagiumque ſibi & Regno *Bohemiæ* præſtandum, licet id pluribus ingeniis & callidis repromiſſionibus tentauiſſet, nequiret, cum magnarum copiarum exercitu ex *Almanis*, *Bohemis*, & *Sleſitis* collecto, contra *Poloniam* perſonaliter aduenit. Cœcusque exiſtens, & ſenio laboribusque confectus, arma tamen tractare etiam tunc non deſtitit. Tanto namque cum liuore in perniciem Regni *Poloniæ* adductum incenſumque ferunt, vt mori vitaque excedere ſibi glorioſum putaret, ſi illum cum exercitu ſuo ante *Cracouiam* figere ſtatiua, murosque ciuitatis *Cracouienſis* manu cœcus palpare, & *Poloniæ* vaſtationem aliquam inferre contigiſſet. Omnium autem ſuperbarum mentium & actionum violentarum inſpector vltorque Deus, paſſus non eſt ſua ſcelerata intentione, quam pro exterminio Regni *Poloniæ* agitabat, potiri. Quinimo *Caſimiro* Regi & genti ſuæ, quos ipſe *Bohemiæ* Rex cogitatione & facto contemnebat, conceſſit ex *Bohemis*, maxima cæde tunc deuictis, glorioſam & magnificam victoriam referre. Quamuis enim iuxta intentionis ſuæ deſtinatum propoſitum *Ioannes Bohemiæ* Rex, per *Oppauienſem*, *Teſchnenſem*, & *Oſſzvviacimenſem* diſtrictus, Regnum *Poloniæ* ingreſſus, primum ad *Cracouienſem* vrbem, duodecima menſis Iulii, in *Czerzin* antè *Cracouiam*, duobus diebus totidemque noctibus caſtra metatus fuiſſet, & partem Regni *Poloniæ* ad *Sleſiam* verſam, ſpoliis & incendiis afficeret, *Caſimirus* tamen *Poloniæ* Rex & exercitus ſuus, quem ad reſiſtentiam *Ioanni* Regi *Bohemiæ* contraxerat, aut in caſtris, aut in locis abditis occaſionem benè gerendi certaminis, ſi quæ daretur ſors, benè, & pro voluntate rei explendæ, callidè & ſolicitè explorans, ſe continebat. Dum itaque præfatus *Ioannes Bohemiæ* Rex, a *Cracouia* repulſus, diſcedens, verſus *Bohemiam* cum paucis remearet, omnem exercitum ſuum reliquum bifariè diuidens, vnum verſus *Lieliovv*, alterum verſus *Ilkuſz*, maiori latiorique vaſtitate & damnis *Poloniam* affecturus, tranſmittit. Milites & gentes *Caſimiri Poloniæ* Regis, videntes ſcientesque diuertiſſe *Bohemicum* exercitum diuiſim, ad vaſtandum *Poloniam* procedere, armis correptis, celeri curſu poſt illum contendunt, & eum quidem qui verſus *Ilkuſz* in villa *Pogonia*, eum verò qui verſus *Lielovv* procedebat, in villa *Byała* conſequuntur, tergaque exercitus *Bohemici* clamore valido inuadentes, optimos quosque milites & bellatores faciliter deiiciunt & obtruncant, ac proſternunt. Acies autem primæ, periculo ſubito perculſæ, non ad pugnam, (iam enim vltimas acies ſuas omnes fractas, ruptasque eſſe, fama omnia, vt fit, in maius extollente, & pauore omnia in deterius augurante, crediderant,) ſed ad fugam ſpectabant. Pauci autem quibus altior honoris fuit cura, & hi præſertim qui ducebant ordines, cæteris omnibus in fugam lapſis, ad locum vbi pugna latius creſcebat, accurrunt, & prælium aliquanto ſpatio reſtituunt, à *Polonis* tamen *Bohemos* confuſos, & acies eorum debilitatas fuga conſpicientibus, animo creſcente facilè vincuntur. Strages tamen non modica in duplici congreſſu in *Pogonya* & *Byała* habita; Diuinitate ſuperbiam *Bohemicam* conterente, in palantes & fugientes habita eſt & edita, & multi inſignes Barones *Bohemiæ*, inter quos *Hinek* de *Damb*, *Zaięcz*, *Phtaczek*, *Alſo* de *Strumberg* & plures alii capti & vincti, & vulneribus in his quidam acceptis, ad *Caſimirum Poloniæ* Regem perducuntur. Qui poſt vulnera mederi a Rege iuſſa, longo diuturnoq; tempore capti-

1345. *Ioannem Bohemiæ Regem cum maximo exercitu Poloniam ingreſſum, Caſimirus Poloniæ Rex profligat.*

1345.

captiuitatis molestias in *Polonia* perferebant. Rex *Bohemiæ Ioannes*, aliam viam tenens, discrimen cladis præfatæ vitauerat. Qui fuga & strage suorum audita, in magnos dolores & eiulatus ruens, cum reliquis qui se fuga saluauerant, in *Bohemiam* tristis & confusus rediit. Armis, spoliis, & impedimentis omnibus, tam interemptorum quam captiuorum & fugientium *Polonus* potitus. *Polonorum* Rex *Casimirus Praudotham Gałkam* de *Niedzvviedz* de domo *Odrovvąsz* militem, quo Duce contra *Bohemos* feliciter pugnatum fuerat, cæterosque *Polonorum* milites, quos constabat fortia opera in pugna edidisse, ex præliis huiusmodi reuersos, munificè remunerat, & baltheo insigniuit militari. Milites de domo *Bipennium* in signum relati triumphi, & *Hinkonis* de *Dąmb* a se capti memoriam, pluribus in suo genere filiis & nepotibus, *Hinkonum* nomen indidere.

Prussi expeditionem agunt in Lithuaniam.

In Calendis Martii mensis, Magister *Henricus Dusemer* Cruciferorum de *Prussia*, habens in suo comitatu *Hungariæ* & *Bohemiæ* milites, item Marchionem *Holandiæ*, & nonnullos ex *Almania* milites & nobiles, in *Lithuaniam* & eorum terras expeditionem agit. Et licet exercitum haberet fortem & frequentem, ac omnium victualium & necessariorum abundantia refertum; parua tamen vastatione terræ *Lithuaniæ*, *Lithuanis* in castris & nemoribus delitescentibus, perfunctus, de *Lithuania* excedere, propter glacierum dissolutionem, & terræ lubricitatem, ac in *Prussiam* redire, nullo edito memorabili facto, coactus est.

Semouitus Masouiæ Dux, & Dominus *Vizensis* diem obiit, apud *Płocensem* Ecclesiam sepultus.

Andreas germanus *Ludouici*, & filius *Caroli* Regis *Hungariæ*, nepos ex sorore *Casimiri* Regis *Poloniæ*, à *Roberto Siciliæ* Rege, qui patrem eius *Carolum*, & fratrem suum germanum & primogenitum, a Regno *Siciliæ*, fraude, dolo, & potentia, vt soli principari liceret, excluserat, in *Siciliam* accersitus, & ordinatione eiusdem *Roberti*, qui se videbat per mortem vnici filii sui *Caroli Ducha*, duas tantummodò filias *Ioannam* & *Mariam* relinquentis, ad orbitatem redactum esse, *Ioannam* filiam fratris sui *Caroli* patruelis germani, vt successio Regni *Siciliæ* in domo *Francorum* continuaretur, & in externum non transiret genus, dispensante *Benedicto* duodecimo, accepit in consortem. Quæ etsi biennio cum eo commorata, filium ex eo *Ioannem* suscepisset, maligno tamen agitata spiritu, sericeum funem soporato iniicit, & suspensum atque ingulatum in ciuitate *Auersa* per fenestram de thalamo præcipitat. Cuius indignam mortem *Ludouicus Hungariæ* Rex vlturus, cum magnis copiis *Siciliam* intrat, & pleraque loca vastat, castraque conquirit. Cuius aduentum *Ioanna* malefica non ferens, versus *Gallias* abiit, & in prouincia *Prouinciæ*, in castrum firmissimum se recepit. Ita coniugium sanctæ consanguineitatis, pessimo exitu solutum est. Fertur autem præfata *Ioanna* Regina, ob lubricitatis & lasciuiæ ardorem & stupri, quod cum milite *Loyzo* alias *Ludouico* de *Tarento* habebat consuetudinem, & æstuans illum potius, quàm *Andream* habere in maritum, tam immane & horrendum facinus in maritum & fratrem admisisse, & cum eodem *Loyzo* in *Franciam* diffugisse. *Ludouicus* autem *Hungariæ* Rex, cum in *Neapoliam* venisset, & primo impetu ciuitatem *Cariæ* à *Venetis* tunc obsessam liberare constituisset, parum tamen proficiens, pluribus susceptis incommodis, in *Hungariam* regressus est, nulla re memorabili gesta: *Poloniæ* plerosque milites, qui secum illam expeditionem obierant, munificè remunerans. Fuit autem *Ioanna* præfata, inter cæteras fœminas, origine, potentia, & moribus, æuo suo illustris mulier, *Caroli Calabriæ* Ducis, & primogeniti *Roberti*, *Hierusalem* & *Siciliæ* Regis, ac *Mariæ Philippi Francorum* Regis filia, prima scelestos homines dominiorum suorum tanto afficiens supplicio, vt omnes vultum suum horrerent. Scelus autem huiusmodi, opera *Conradi* de *Cathantiis*, asseritur fuisse patratum.

Ioanna Siciliæ Regina Andream maritum suffocat,

1345. *& in Galliam fugit.*

1346. *Ioannes Bohemiæ Rex*

Ad ignominiam & sugillationem tam suam, quàm Regni sui *Ioannes cæcus Bohemiæ* Rex, reputans singularem, quod singulis ferè *Slesiæ* Ducibus, ditionem & obedientiam suam professis, solus *Svvidnicensis* Dux *Boleslaus*, nepos *Casimiri Poloniæ* Regis ex sorore, sibi subiici fastidiens, & detrectans, *Poloniæ* potius Regno, quàm *Bohemiæ* se adhæsurum subiectumque omnibus viribus conatibusque adniteretur; variis & frequentibus guerris & infestationibus, cœpit illum & Principatus suos, percellere & vexare. Sed cum magno animo bella sua & hostilitates refelleret, magno exercitu congesto, versus *Svvidniczam* adueniens, eandem obsidione vallauit. Sed conatus suos intelligens recidere, militibus *Boleslai Svvidnicensis* Ducis, strenuè in defensionem ciuitatis operas suas nauantibus, ad irritum, soluta obsidione discessit, & *Landishutham* cepit, præsidioque imposito, cum cæcutiret, & ad munera bellica obeunda parùm idoneus esset, in *Bohemiam* rediit. Post cuius discessum *Boleslaus* in quadrigas milites armatos imponens, ad *Landishutam* illos ire iussit. Quæ cum ad oppidum *Landishutam*, merces enim non milites ferre rebantur, admissæ fuissent, prosilientibus ex improuiso militibus, recuperatur op-

frustra Boleslaum Ducem Svvidnicensem a Regno auertere tentans,

1346.

oppidum, præsidio *Bohemicali* partim capto, partim expulso. Armis itaque *Boleslaus Svvidnicensis* Dux inuictus, a vitiis, cupiditate videlicet & ambitione, victus est. Succedens enim *Ioanni cæco* patri suo *Carolus Bohemiæ* Rex, non bellis sed ingeniis & largitione sibi *Boleslaum Svvidnicensem* Ducem concilians, prima vxore, quam ex *Francia* duxerat, mortua, cum *Boleslao* Duce *Svvidnicensi* affinitatem iungit neptemque suam *Annam* germanam, filiam *Henrici Iavvriensis* Ducis, vnicam, accepit in consortem. Eo fœdere primum sancito, vt pro dotis vice tam *Iavvriensem* quam *Svvidnicensem* Ducatus, *Boleslao Svvidnicensi* Duce, qui orbus erat, excedente, succedit: euidentissimam iniuriam patruo suo *Boleslao* Duci *Zambicensi*, aliàs *Monsterbergensi*, & filio suo *Nicolao*, filiisque *Nicolai*, *Boleslao* & *Henrico*, & suis nepotibus *Nicolao*, *Henrico*, & *Ioanne*, Ducibus *Monsterbergensibus*, fœdere huiusmodi irrogans, & Principatus præfatos ab eorum successione dirimens & sequestrans: quibus illorum successio debebatur. Ex præfato siquidem *Boleslao* Duce *Zambicensi*, *Nicolaus* filius patri succedens natus, oppido *Franksteyn* Regi *Bohemiæ* vendito, ad Sepulchrum Domini transiit. Et in redeundo apud *Hungariam* mortuus, in *Henrichovv* relatus, illic sepultus. Qui cum duos filios *Boleslaum* & *Henricum* reliquisset, *Henricus* Cruciferorum Ordinem in *Prussia* professus, post longam apostasiam, qua factus erat vagus super terram, in Ordinem rediit, illicque diem absumpsit, *Boleslaus* verò germanus suus, secundo Idus Iunii, anno Domini millesimo tricentesimo duodecimo decedens, *Nicolaum*, *Henricum*, & *Ioannem* filios, & quinque filias, *Dorotheam* alias *Offkam*, *Heduigim*, *Elizabeth*, & *Agnethem*, *Catharinamque*, dereliquit.

moritur. Cuius filius Carolus

eidem Boleslao neptem suam copulans,

Ducatum Svvidnicensem sibi ab eo inscribi obtinet,

Voldemarus Marchio Brandeburgensis, qui 29 annos latuit,

Voldemarus Marchio *Brandeburgensis*, qui putabatur ante annos nouem & viginti mortuus & in *Cherin* sepultus, rediit, & se in forma pauperis & peregrini atque heremitæ, pœnitentiam tanto tempore egisse astruxit, pro eo quod cognatam in secundo grandu indispensatus in vxorem duxerat. Et dum Marchionatum *Brandeburgensem* a *Ludouico Bauariæ* Duce, filio quondam Imperatoris occupatum repeteret, multos habuit suæ causæ suffragatores, videlicet *Saxoniæ* & *Magnopoliensem* Duces, Episcopum *Maydeburgensem*, & alios. Ego autem credo, eam sibi aduersitatem & hunc casum Diuinitus fuisse immissum, pro eo, quod terram *Pomeraniæ* ad Regnum *Poloniæ* pertinentem, iniustissimè Cruciferis de *Prussia* vendiderit, nullum habens in ea ius, titulum, aut proprietatem.

rediens Marchiam repetit.

Io. Lodzya Episc. Posnaniensi

Ioannes Lodzya Episcopus *Posnaniensis*, in aduersam valetudinem incidens, ad horam extremam perueniens, vita excessit mortali, & in Ecclesia *Posnaniensi* sepultus requiescit. Qui viuens, etsi pro tempore solatiis & hilaritati operam daret, singulariter tamen Virgini Beatæ deuotis famulabatur obsequiis. Vnde & in illius honorem, canticam, quam Ecclesia *Polonica* post completionem Primæ canere consueuit, videlicet, *Lux clarescit in via*; & Sequentiam de eiusdem Virginis Assumptione, quæ incipit, *Salue salutis ianua*; item Sequentiam de *S. Adalberto*, in laudem Sacro Præsuli; item Sequentiam de *S. Petro*, *Tu es Petrus*, item Sequentiam de *S. Paulo* composuit, magnumque sui monimentum apud Ecclesiam *Posnaniensem*, quæ Sequentiarum prædictarum vsum sonora voce obseruat, reliquit. Sedit annis vndecem. Cui per Canonicam electionem *Albertus Paluka* Præpositus *Wladislauiensis* & Canonicus *Posnaniensis* de domo & familia *Bipennium* successit. Passus tamen plures instantias & impedimenta, confirmationem suæ electionis, & deinde consecrationem nonnisi post biennium potuit sortiri, videlicet vigesima octaua Ianuarii, anno Domini millesimo tricentesimo quadragesimo septimo.

1346.

succedit Andreas Paluka.

Philippus Franciæ Rex

Philippo Francorum Regi affini suo, *Ioannes cæcus Bohemiæ* Rex, contra *Eduardum Angliæ* Regem, *Franciæ* Regnum crebris expeditionibus oppugnantem, laturus auxilia, forti ex *Bohemis* & *Almanis* exercitu congesto: item Reges *Maioricæ*, *Nauarræ*, & *Arragonum* in *Franciam* adueniunt. Prælio autem inter *Franciæ* & *Angliæ* Reges durissimo commisso, quamuis *Franciæ* Rex & robore & numero militum præstaret, (æstimatus enim est ad centum millia pugnatorum habuisse) cessit tamen *Anglis* victoria. Quod cum *Ioannes Bohemiæ* Rex euenisse à referentibus intelligeret, in locum quo consertior erat hostis & pugna validior se duci iubet. Et in hostes insiliens, fortiterque dimicans, *Philippo Franciæ* Rege cum filio, & *Nauarræ* Rege terga vertentibus, occiditur, & in *Lucemburg* relatus, in Ecclesia maiori tumulatur. Et quoniam clades hæc in die Sancti *Ruffi* prouenerat, dies ea apud *Bohemos* atra atque abominabilis habetur. Ceciderunt in ea pugna de exercitu Regis *Franciæ* militum viginti millia equitum, & peditum quadraginta millia, Comites & Duces circiter quinquaginta. De exercitu Regis *Angliæ* ceciderunt sagittariorum sedecem millia, & decem milites. Victoria autem huiusmodi *Angliæ* Rex modestè vtens, omnes captiuos *Bohemorum*, *Almanorum*, *Hispanorum*, & forensium, liberaliter soluit. Fertur autem pugna hæc ab hora diei prima, vsque ad quartam noctis durasse. *Gallicos* verò duris compedibus clausos depactans, aliquot castra notabilia in *Anglia*, auro depactationis soluto fabricauit.

ab Eduardo Angliæ Rege vincitur,

quo prælio Ioannes Bohemiæ Rex occiditur.

1346. *Magister Prussiæ Lithuaniam inuadens*

Henricus Dusemer Prussiæ Magister, valido exercitu ex propriis & aduenis congesto, hyeme *Lithuaniam* ingressus, infesto agmine ad quadraginta millia æstimato, eam vastare cœpit, adeò crudeliter sæuiri in barbaros iubens per milites, vt nec fœminis nec impuberibus parceretur. *Olgerdus* autem *Lithuaniæ* Dux, habens secum non solùm *Lithuanorum*, sed & *Smolensium, Polocensiumque* & *Ruthenorum* cæterorum auxilia, in die Purificationis *Sanctæ Mariæ* cum Magistro & exercitu suo confligit. Et maximâ cæde vtrinque editâ, *Lithuani* & *Rutheni* succumbunt, Magistro autem & Cruciferis cedit victoria. Duo & viginti millia *Lithuanorum* & *Ruthenorum* cæsa referuntur. Magister & Cruciferi multis spoliis & captiuis potiti, in propria reuersi, in signum obtentæ victoriæ, monasterium virginum in *Kinsberg*, quod se *Prussiæ* Magister ante conflictum, si victoriâ potiretur, deuouerat fundaturum, dotant & constituunt. Æstate verò adueniente, non instaurato exercitu, alteram in *Lithuanos Henricus Dusemer Prussiæ* Magister expeditionem agit, & castrum *Wyelunia* obsidione cingit. Cuius conquisitione per deditionem obtentâ, populatis vicis & villis, atque incensis, castro etiam *Wyelunya* conflagrato, spolia ferens & captiuos, in *Prussiam* rediit. Audiens autem Cruciferorum Magister *Henricus Dusemer*, quod *Olgerdus Lithuanorum* Dux, valido congregato exercitu, terram *Zambiensem* parabat intrare, collecto ex propriis & mercenariis militibus exercitu, in campestria & ipse descenderat, & confinia obseruabat, populationem barbaricam prohibiturus. Verùm cum tædio fessus campum soluisset, exercitus in terram *Zambiensem Lithuanicus* ex improuiso irruit, & aliquot Christianorum millia permiscui sexùs capta in suam terram deducit.

Olgerdum Ducem vincit,

& ex voto monasterium in Kinsberg erigit.

Lithuani Zambiensem terram vastant.

Contra Ludouicum Bauarum Carolus Imp. eligitur.

Romanorum Regem *Ludouicum* & *Bauariæ* Ducem, suas & Prædecessorum suorum censuras, *Clemens* sextus intelligens habuisse ostentui, duriori vltionis genere in pertinacem vsurus, *Carolum* Marchionem *Morauiæ*, & filium *Ioannis cæci Bohemiæ* Regis, ordinat, per Electores Imperii, in *Romanorum* eligi Regem, in *Ludouici* adhuc tunc viuentis ignominiam & discrimen. *Philippo* deinde *Francorum* Rege, cuius præfatus *Carolus* filiam, *Blankam* nomine, habebat in consortem, & in solatium patris in bello *Anglico* occisi, procurante, *Carolus* prædictus in *Auinione* per *Clementem* sextum in Regem *Romanorum* anno eodem fuit coronatus: guerrâ acerrimâ, quæ vniuersam conquassabat, ex dissidio contendentium de Imperio, *Almaniam*, coronationem huiusmodi subsequente.

1347. *Casimirus Rex iura*

Detestabilem & abominabilem abusum, vario calumniarum & iniuriarum genere refertum, quo vniuersum Regnum suum *Casimirus Poloniæ* Rex, omnium suorum prædecessorum Regum & Principum *Poloniæ* tempore nouerat in proferendis iudiciis, & decidendis litibus, quæstionibus, & differentiis, pestifero nimis grauamine laborasse, in eo videlicet, quòd iudicia terrestria, non ex legum aut constitutionum scriptarum auctoritate & declaratione, sed ex iudicantium & præsidentium sensu & capite, passionem, affectionem, & corruptelam plerumque redolente, accipiebant decisionem, volens rescindere, & vniuersum Regnum suum æquis & iustis legibus regulare: senserat enim, & multifariâ experientia ab ineunte ætate doctus erat, *Polonicalia* iudicia, & ea præsertim quæ aut ex consuetudine vitiosa, aut ex ingenio passioni aut libidini obnoxio, definiebantur, variis calumniis & exquisitis dolis & calliditatibus abundare: nouerat dolis & calumniis huiusmodi non potentes aut noxios, sed tenues, & de sorte humili, in causa iusta percelli & oppressum iri. Ipsa quoque iudicia pro libito iudicantium in vna eademque persona, aliter & aliter pronunciari, & ferè quibuslibet in iudiciis, aut retractationes priorum decisionum fieri, aut contrarias & diuersas sibi sententias, passione suggerente, aut amore proferri, adeò vt in eiusmodi iudiciis, nihil stabile, nihil solidum, æquum aut iustum posset deprehendi. Ex quo (próh dolor) rixantium & dissidentium crescebant litigia, & per prouocationes grauatorum tribunal Regium aut Ducale, pluralitate & confluentia appellationum, à quibus pauperes licet iustitiam habentes, premente illos impensarum defectu, aut difficili Palatii aditu, resilire cogebantur, extabat continuè oneratum. Erant prætereà & alia his sororio in iudiciorum exercitio grauaminum & abusum genera, quibus & iustificatus & condemnatus, primùm Regi aut Duci, deinde Palatinis, Castellanis, Iudicibus, Subiudicibus, & quibuslibet iudicio præsidentibus, sed & ipsi Ministeriali, aut pro pœnis, aut pro sententia obtenta, in grauibus pœnis & solutionibus condemnabantur, in quarum exactione, superuacuum fuit cuiuspiam gratiam, præsertim inopi & misero implorare. Accedebat ad hæc omnia, quam gentilitatis iniquitas horrenda introduxerat, barbara consuetudo, nec apud ipsos Scythas vnquam audita, quòd tenor iuramenti actori aut reo dabatur in scriptis per illum in vulgari præstandus. Qui si in eius pronunciatione in vno verbo, idem etiam significatum habente, aut errasset, aut variasset, aut titubationem mutilationemque verborum aut syncopationem admisisset, illicò causa sua quantumcumque ponderosa & grauis, ac in omnibus aliis iustitia & veritate subnixa, in periculum & casum perpetuum recidebat, & malè aut incongruè, aut semiplenè, aut non in eo tenore, licet in eadem significantia & intellectu, quo iuramentum decisorium scriptum erat, proferens, iuxta ac reus & iniustus

1347. scripta & leges primus dat Polonis.

1347.

stus veniebat condemnandus, vt Iudicia ipsa *Polonica* chaos quoddam, & omnium monstruosarum iniuriarum sentinam, rectiùs quiuis quàm iusta iudicia potuisset vocitare. Vbi iustus & innocens non ex defectu aut iniquitate causæ, sed inscitiâ & palpitatione succumbebat linguæ, & nocens atque reus profectum ac commodum suæ, pro qua meritò plecti & mulctari debebat, reportabat culpæ. Tot itaque & tantis pressuris & grauaminibus, hominum sortis tenuis & humilis, contra quos iniqua plerumq; edebantur iudicia, *Casimirus* Rex *Poloniæ* consulens, & tam sceleratas calumnias & abusus, volens in perpetuum à gente suâ eneruare & tollere, & thronum Regni sui veris & iustis legibus & iudiciis roborare, generalem & grandem apud *Visliciam* oppidum terræ *Sandomiriensis* pro die Dominico *Lætare* conuentum indicit. In quo conuenientibus omnibus Pontificibus, videlicet *Iaroslao Bogoria Gnesnensi* Archiepiscopo, *Ioanne Grothone Cracouiensi, Alberto Paluka Posnaniensi, Matthia Wladislauiensi* Episcopis, nec non Palatinis, Castellanis, Officialibus, & Dignitariis omnium terrarum, tam *Cracouiensis*, quam *Maioris Poloniæ* partium, *Rex Casimirus* personaliter in huiusmodi conuentione præsidens, adhibitis viris doctis, in lege Diuina & humana peritis, super omnibus quæstionibus, differentiis, litibus, causis, cum maxima maturitate, sagacitate, industria, pondere & mensura, miscendo Diuina cum humanis, nonnulla verò ex æquo iusto rectoque vsu temperans, leges condit Polonicales, & iura Regni municipalia, perpetuam durabilitatem stabilitatemque habitura, conficit, ordinat, pronunciat, & decernit. Et longo diuturnoque examine digesta, ne à quoquam possint abrogari, mutari, variari, vel refelli, ea disponit, pro perenni perpetuaque memoria, facilibus & planis verbis, quominus posset eorum sensus & verba subtilitate ingeniorum ad aliquam calumniam pertrahi & retorqueri, in scriptum redigi & exemplari. Quæ à prædecessoribus suis inconditè constituta fuerunt, vigilanti studio corrigens, plurimas verò leges ab eis prætermissas salubriter adiiciens, plerasque verò superfluas resecans. Mandatque constitutione districtâ, & decernit, vt veteribus Iudiciis, Statum Regni & iustitiam perturbantibus, in omnibus succisis, reiectis, & abrogatis, in omnibus iudiciis, & terminis particularibus & generalibus, ac generaliter in omnibus causis, forum seculare contingentibus, in vniuerso Regno *Poloniæ* per Iudices quacumque fulgentes dignitate, conditione & ordine, tàm ordinarios quam extraordinarios iuxta leges tunc scriptas, conditas, & promulgatas, celebrentur teneanturque iudicia, & sententiæ, decisionesque causarum, quæstionum, & litium, iuribus huiusmodi, & ex eorum tenore & demonstratione, proferantur: Liceatque vnicuique quantumcumque misero aut tenui, iniquam & legibus contrariam sententiam pertimescenti, ad ius scriptum se referre, & prouocatione ferendam sententiam, donec liber legum, & causa super qua actio est digesta fuerit, protelare. Publicatæ autem fuerunt leges & constitutiones huiusmodi, sub eodem tempore & anno, & ab omnibus Regni *Poloniæ* incolis & subditis, cum magna deuotione, commendatione, & obedientia susceptæ. Ex tunc quoque & Diuinitas generi *Polonico* iustas leges habenti, & illas practicanti, propagationem ampliorem contulisse, & in dies conferre, euidentibus insigniis deprehensa & credita est: cuius Maiestati priora iudicia barbara, præuaricationes legum Diuinarum & humanarum, oppressionesque pauperum continentia, creduntur plurimùm displicuisse; & Regnum *Poloniæ* tàm in vrbibus, quàm in vicis & rure, per *Almanos* & forenses, cultum & habitabile effectum, & hominibus *Polonis* mitia, magisque iusta & modesta prouenêre ingenia. Quis hunc Regem felicem, quis omni laude & sempiterna commemoratione dignum non iudicet? quis eius animæ, imò cineribus illius se, dummodò vir *Polonici* generis & amator iustitiæ sit, plurimùm debere non fateatur? qui *Polonos* professione quidem Catholicos, institutionibus & actione barbaros, ad iustè, æquè, & religiosè viuendum traduxit, & eorum Rempublicam sanctis & iustis legibus, magis quàm castrorum, ciuitatum mirificâ extructione, & terrarum deperditarum restitutione, & nouarum adiectione extulit & dignificauit, primus iustarum legum conditor apud *Polonos* exstitit, & sibi illud venerandum spectabileque nomen, quod nullus successor eripiet, nulla vetustas conficiet, nulla obliterabit ætas, promeruit. Amplioribus extollendus celebrandusque carminibus, quàm apud *Athenienses Solon* celebratus sit, apudque *Lacedæmonenses Lycurgus*. Quid enim præclarius, quid excellentius, quid sanctius, quid vtilius, quid felicius, si animo singula humanorum actuum opera lustraueris, *Polonis* poterat afferri? quàm solidæ iustitiæ semitas offendisse? Quid tam præcipuum, quam iustas leges edidisse? Quid tàm *Polonico* generi aut magis necessarium, aut salutiferum, quàm calumniosis & vafris iudiciis abrogatis, recta & eiusdem tenoris iudicia præscripsisse, & potentes inferioribus exæquasse? pro inopibus, pro infirmioribus, pro viduis, orphanis, pupillis, proque omni conditione, ætate, & sexu, scutum & defensionem opposuisse? nullam ciuilem viuendi normam, nullam solidam laudem, nullam politiem, nullam denique libertatem Regno suo inesse existimans, si non illud optimis & æquis legibus instituisset reliquisset: tum verò florere atque augeri Rempublicam *Polonorum* credebat, si suarum legum guberna-

1347. naculis niteretur: Occasuram verò, & non secus ac cœcam & errabundam, atque omnium auxilio destituendam, defluxuram, collapsuramque, si eas à Polonis abrogatum & præuaricatum iri contigisset. Expedire autem videtur in præfatis Casimiri Regis legibus, debito aut reseruationis, aut mutationis, aut additionis informare aliquo remedio: cum nonnulla in legibus ipsis reperiantur non solùm improuida, sed etiam reprobanda.

Detestabili auri fame plerique mortales in ciuitate Cracouiensi acti, Dæmone accensi, in Omnium Sanctorum Parochialem Ecclesiam, sub Sacratissimis Corporis Christi Octauis, furtiuè & clandestinè ingressi, sacrario clauibus adulterinis reserato, Diuinissimum Eucharistiæ continentem Sacramentum monstrantiam cupream, pulcherrimâ elaboratam arte, & cuius materiam superabat opus, crasso & fuluo illitam auro, auferunt & furantur. Compertò deinde quòd æerei metalli monstrantia foret illam in paludem Mathe arbustis plenam, non remotè ab Ecclesia S. Laurentij distantem, quæ tunc Parochialis erat in villa Bawol, ad proprietatem Capituli Cracouiensis pertinente, in qua postmodum Casimirus secundus Poloniæ Rex oppidum Kazimiercz locat fundatque: ne deprehensi graui pœnâ afficerentur, proiiciunt. Erat pro tempestatis illius tempore palus illa profunda & cœni plena, altibus tantummodò non mortalibus, aut bestiis quadrupedibus peruia. Luminaria tamen cœlestia noctè & interdiu in ea relucebant. Id cum plures mortales pro comperto cognouissent, prodigiosum (vt erat) rati, ad Pontificem Cracouiensem Bodzantam eiusque Venerabile Capitulum, ac deinde ad Casimirum Poloniæ Regem secundum, Principem deuotissimum, rem perferunt. Qui tot & tantarum lucernarum cœlestium otiosum nullatenus putantes apparentiam, processionibus totius vrbis ordinatis, locum paludinosum, triduano primùm ieiunio indicto & exacto, cum hymnis & canticis, ac vexillis adeunt; mysterium candelarum diligenti scrutantur indagine. Vbi dum furto ablatam de Ecclesia omnium Sanctorum monstrantiam Corpore Christi Sacratissimo illustratam comperissent, illam ad Ecclesiam omnium Sanctorum processionis honore, omnium vrbis Ecclesiarum referunt, Ecclesiæque restituunt. Excellentissimus autem Casimirus Poloniæ Rex, prodigium huiusmodi tam memorabile, & sanctum atque insigne, ad se & propter se ratus accidisse, in loco inuentionis tam ineffabilis Sacramenti, quamuis paludinoso & cœnoso, deuouet se insignem Ecclesiam in titulum & honorem Corporis Christi & fundaturum & muraturum. Nec mora, anno altero votum, quod anno transacto nuncupauerat, soluit. Et Ecclesia in palude inuentionis Corporis Christi Parochiali fundata, & Parochia quam Ecclesia S. Laurentii ex antiquo habebat, ei adiuncta, chorum & sacristiam coctò latere initiat & consumat: calicibus, crucibus, casulis, cæterisque Clenodiis, munificentia Regia exornat. Quo parùm contentus, titulum Corporis Christi, quo Ecclesia Sancti Francisci à primæuâ sua fundatione clarificata illustrataq; fuerat, Fratribus Minoribus prece pretioque contentatis, vt solidior sua fundatio, vetusto titulo abrogato permaneret, procurat extingui. Villa quoque Bawol in suam ditionem & potestatem traducta, oppidum populosum muris communitum, temporis processu, monasteriumque insigne in decus & titulum Sanctæ Catharinæ, ordinis Fratrum heremitarum B. Augustini illic, vt coram cernere licet, constituit. Chorum quoque eiusdem monasterii, magnifico & liberali sumptu, vsque ad integrum, muro coctili & excelso cum sacristia locauit. Cui expost deuotio fidelium corpus, laterali muro, capellis ampliatum, adiunxit. Quam Wladislaus secundus Poloniæ Rex, Casimiro & Ludouico succedens, in Regularem Beati Augustini Canonicorum Regularium, quemadmodum inferius narrabimus, procurauit transferri.

Monstrantia cum Eucharistia Cracouiæ surrepta,

inuenitur, & Ecclesiæ suæ restituitur,

ac ibidem Ecclesia corporis Christi erigitur.

Quinta die mensis Augusti, Ioannes Grothonis Episcopus Cracouiensis, in oppido suo & curia Wawrzynczycze, posteaquam ex Auinione, vbi negotia Regni Poloniæ contra Cruciferos apud Summum Pontificem promouerat, redierat, more Catholici Præsulis, omnibus Ecclesiæ Sacramentis perfunctus, moritur, & in Ecclesia Cracouiensi in capella S. Ioannis Euangelistæ tumulatur, tàm patriæ, quàm Ecclesiæ suæ Cracouiensis amator defensorque mirificus. Nam ne sui prisci fulgoris per successionem temporis, quo Metropolitico iure negligentia prædecessorum suorum interrupto præeminebat, frustraretur, decore eam rationali, quod Pallium B. Petri appellatur, in Auinione existens, per Summum Pontificem Benedictum Papam duodecimum innouari, ornarique ordinauit. Cuius vsum Cracouiensis Ecclesia ab illo tempore in hanc diem obseruat. Quâ quidem prærogatiuâ & cæteras Ecclesias Poloniæ priuilegio & vsu antecellit; & dignitatis iurisque Archiepiscopalis propitiâ Diuinitate sibi reddendæ se fuisse futurumque esse debere dignam, attestatur. Molienti Casimiro Regi Poloniæ in fundo & villa Cracouiensis Ecclesiæ Sokolniki, nouum oppidum, ex quo Scarbimiriense oppidum propter propinquam vicinitatem desertum iri constabat, erigere publicè restitit. Censurisque Ecclesiasticis Regem a cœptis desistere coëgit, ita, vt Rex ipse enormi iniuria discussa, ab erectione præiudiciali ciuitatis cessandum, & fortem quam nondum Ecclesia Cracouiensis in villa Sokolniki habebat, adiecit, præstans per literas suas oppido Scarbimiriensi amplas libertates, & Episcopum Cracouiensem Ecclesiæ S. Ioannis Baptistæ Scarbimiriensis, Patronum fe-

Ioanni Grothonis Episc. Cracov.

1347. cit. Sedit annis decem & nouem. Huic Petrus Schirzik de Falkovv genere Nobilis, de domo & familia Dolivva, Regni Poloniæ Vicecancellarius, Præpositus S. Floriani, & Canonicus Cracouiensis per electionem Canonicam, voto vnanimi de eo celebratam, succedit.

succedit Petrus Schirzik.

Frequentiori robustiorique exercitu, pro vindicando germani sui Siciliæ Regis sanguine Andreæ, & ad vlciscendum atrox facinus, Ludouicus Hungariæ Rex comparato, & cum nonnullis Italiæ Principibus, & signanter Mastino de Laskala Domino Veronensi, amicitiæ intelligentiæque firmato fœdere, de mense Nouembri per Veronam, Ferrariam & Romandiolam, itinere terrestri Neapuliam ingressus, cæde, igne, & gladio, illam plurimùm afflixit. Et omnibus Siciliæ Baronibus & ciuitatibus se illi, in detestationem sceleris per Ioannam Reginam patrati, apud Narbonensem prouinciam se cum viro altero Loiszo continentem, dedentibus, Ludouicus Rex fratris sui necis authoribus interfectis aut proscriptis, regimen Siciliæ pluribus mensibus in pace obtinuit, donec sequestro Romano Pontifice Clemente sexto, qui Legatum ad litem dirimendam, Guidonem Portuensem Episcopum Cardinalem misit, pax his legibus dicta est, vt Ioanna Regnum recuperet. Aduersari autem Apostolicæ ordinationi Ludouicus Rex turpè ratus, cum & pestis Neapuliam peruasisset, Trinacriam relinquere coactus, in Hungariam rediit, & Ioanna Siciliæ regimen fauore Apostolico resumpsit. Filium tamen Andreæ Ioannem nepotem suum ex Ioanna susceptum secum in Hungariam deduxit; qui sub paucis diebus fato absumptus est. Ioanna Regno excedens, Florentiam primùm, ob antiquum ius amicitiæ, inde in Prouinciam confugit; mox in Regnum, abeuntibus Hungaris restituta est; fortunam secundam ad extremam vsque ætatem experta: Regnumque tenuit summa pace, supra prudentiam muliebrem, adeò, vt nullo sub Rege floruerit magis.

Ludouicus Hungariæ Rex necem fratris vlturus

Siciliam occupat.

Beneficio tamen Papæ Ioannæ Regine regnum restituitur.

1348. Lustro duntaxat vno, Magisterio Henricus Dussemer Prussiæ Magister exacto, rebus eximitur humanis, & in Epiphaniarum de Vnrich de Kniprode Commendator generalis substituitur in Magistrum. Qui primitias officii sui magis celebres & gratas effecturus, in exercitu copioso Lithuaniam ingressus, Pastrim districtum cæde, flamma, & spoliis vastat. Cæteros districtus Lithuanicos adire molitus, assiduis imbribus prohibitus, cum captiuis & spoliis in Prussiam reuertitur. Cuius vestigia Olgerdus Lithuaniæ Dux cum fratribus Keystutho, Patrikig, & aliis secutus, in terram Prussiæ exercitu Catholico dispersò irrupit, & crudeli ac ma na cæde in Christianos, nullo ferente subsidium, debacchatus, patratis multis spoliis & exustionibus, septingentas insuper Catholicorum animas captiuas ducens, in Lithuaniam spoliis onustus reuersus est. Nec multò post, Dux de Smolensko, cum nouis Lithuanorum & Ruthenorum copiis, Prussiam, circa castrum Labiovv ingressus, singula in circuitu complet ferro & vastitate. Commendator autem de Labiovv, belli fortunam tentaturus, copiis suis, quamuis longè imparibus, in aciem eductis, cum eo confligit. Cadentibus autem ex parte vtraque plurimis, cedit Cruciferis victoria, & Lithuani cum suo Duce Smolnensi acti in fugam, dum flumen, ad quod pugnabatur, more tumultuario superare contendunt, plures illic ab vndis, quam ab hostibus in pugna, suffocantur. Sed & Smolnensis Dux in eodem flumine submersus, celebriorem victoriam apud hostes, sed infestiorem cladem apud suos effecit. Cadauer illius ex insignibus cognitum, Lithuanis ad castrum Wyelunya per Commendatorem de Labiovv remissum est, & incendio ritu patrio crematum.

Henrico Dussemer Magistro Prussiæ succedit Vnrich de Kniprode,

qui Lithuaniam inuadit,

& Lithuani Prussiam.

1348. Grauis epidimiæ pestis apud Poloniæ Regnum sæua mortalitate in vniuersos irruens, non Poloniam tantum modò, sed & Hungariam, Bohemiam, Almaniam, Daniam, Franciam, & ferè vniuersa Christianitatis, & barbarica Regna, horrenda lue quassauit. Quam cùm nonnulli ex occasione Iudæorum venena æetheri miscentium ortam fuisse commentarentur: Iudæi in pluribus locis trucidati & combusti sunt, alii suspensi, nonnullis vt Christianorum manus euaderent, se, vxores, filios, filias, & propinquos necantibus, præter paucas prouincias & ciuitates, quæ illis propter auaritiam pecuniis corruptæ pepercerant. Ad pestis quoque malum, terræ motus ingens, die Veneris Conuersionis S. Pauli ortus, & per omnes Catholicorum & barbarorum nationes discurrens, multis insignibus ciuitatibus corruentibus, nonnullæ etiam funditus deletæ & absorptæ sunt, vt vix illarum discerni possint fundamenta. Cœpit autem pestis prædicta epidimiæ in mense Ianuario, in Pontificatu Clementis sexti, anno eius sexto, & durauit per septem menses continuos, duobus modis agitata. Primus quidem tendebatur duobus mensibus per febrem continuam & sputum sauguinis, moriebanturque patientes intra triduum. Secundus tendebatur quinque mensibus per febrem similiter continuam, apostemata & antraces, quæ in exterioribus potissimè sub ascellis, & inguinibus erumpebant; qui patientes intra dies quinque extinguebat. Tantæ vterque contagionis, vt non ex conuersatione tantummodò & anhelitu, sed ex solo aspectu infectio pestifera sequeretur. Horrebantque & fugiebant parentes curare natos, & n ti parentes, execrati alii alteros. Videbaturque charitas mortua, spes prostrata. Ab oriente in occidentem se portendens, totum ferè mundum infectione sua attriuerat, vt vix quarta pars mundi hominum putaretur relicta.

Pestis in Polonia,

& terræ motus.

Quamuis electionis suæ confirmationem Pe-

1348. Petrus Schirzik Electus Cracouienſis

Petrus Schirzik, *Cracouienſis* Epiſcopus electus potuiſſet per Nuncios, non enim aliquis reperiebatur competitor, expedire, beneplacito tamen *Caſimiri* Regis deferens, qui nonnulla ardua publicè & priuatim, apud Sedem Apoſtolicam impellebatur petere, perſonaliter ſe in *Auinionem* contulit: & Regni & ſua negotia expediturus. Electionis autem ſuæ à *Clemente* Papa ſexto confirmatione faciliter obtentà, dum anno integro in obeundis expediendisque rebus Regiis & Regni, quæ plus difficultatis grauitatisque, quàm ſuæ habere noſcebantur, *Auinione* verſaretur, preſſus ægritudine, ſexta die menſis Iunii moritur, & *Auinione* tumulatur.

Auinione moritur,

Cuius morte ſecuta, *Clemens* Papa prædictus, Capituli *Cracouienſis* electione non expectata, *Bodzantæ* de *Iankowo*, territorii & diſtrictûs *Gneſnenſis*, Nobili de domo *Roſæ*, Decano *Cracouienſi*, qui præfatum *Petrum Schirzik* Epiſcopum in *Auinionem* comitabatur, de Eccleſia *Cracouienſi* prouidit, & conſecrari in *Auinione* mandauit. Qui prouiſionem & conſecrationem præfatas ſortitus, in *Poloniam* reuerſus, à clero & populo *Cracouienſi*, fauente etiam *Caſimiro* Rege *Poloniæ*, cum omni reuerentia ſuſceptus, plenam & pacificam poſſeſſionem Epiſcopatûs *Cracouienſis* apprehendit.

cui ſuccedit Bodzanta.

Ludouico Imp.

Ludouicus Romanorum Rex venationem pertractando, & agitando feras, equo ceſpitante, vel iuxta aliorum aſſertionem, per quandam Duciſſam venenatus, in terram collapſus, poſt paucos dies moritur, & in Eccleſia ſepelitur. Nonnulli autem ex Electoribus, electione *Caroli Bohemiæ* Regis, quam fecerant, & coronatione non obſtante, *Guntherum* Comitem de *Sworcburg* in *Romanorum* Regem eligunt. Recrudeſcebatque bellum inter *Guntherum* & *Carolum* hactenus agitatum, quod morte *Ludouici* credebatur extinctum; cum & *Guntherus* & *Carolus* cum magnis exercitibus pararent ſe ad guerram. Interim autem *Gunthero* humanis abſumpto, *Carolus* Imperium pacificè poſſedit. Electoribus, quos ſibi infeſtiores nouerat, per munera placatis.

ſuccedit Guntherus, & huic Carolus.

Nona Februarii *Elizabeth* filia *Bernardi Swidnicenſis* Ducis, neptis germana ex ſorore *Caſimiri Poloniæ* Regis, & conſors *Henrici Oppolienſis* Ducis primi moritur, & apud fratrum minorum, in *Oppol*, monaſterium ſepelitur.

1349. Caſimirus Rex terras Luczkouienſem,

Frequenti & numeroſo *Caſimirus Poloniæ* Rex, ex equite & pedite comparato ordinatoque exercitu, terras *Ruſſiæ* reliquas, quæ nondum ſuo parebant imperio, ad ſubiiciendum eas ſibi, ingreditur, & primùm ad terram *Łuczko*, quam tunc *Lubardus Lithuanus*, filius *Gedimini*, eiectis antiquis *Ruſſiæ* Principibus, cum nonnullis aliis pertinentiis occupabat, applicat, & obſidione caſtra *Łuczko* & *Wladimiriam* cingens, ea manu robuſtâ conquirit. Deinde ad terram *Brzeſtenſem* promoto exercitu, infra paucos dies totam terram & caſtrum *Brzeſtenſe*, in ſuam redigit ditionem: cæteræ enim munitiones minus fortes, per ſuos poſſeſſores ſponte dedebantur. Ad *Chełmenſem* poſthæc terram deſcendit, & caſtro principali *Chełm* crebris proiectionibus bombardarum expugnato, multis fortunis & clenodiis nobilibus illic potitus eſt. Cætera omnia poſt caſtri principalis acquiſitionem, in obedientiam Regiam venêre.

1349. Brzeſtenſem & Chelmenſem à Lithuanis acquirit, & Regno incorporat.

Nonnullorum autem Ducum *Ruſſiæ* (plures enim ea tempeſtate extabant) precibus placatus, eos in gratiam & feudum ſuſcipit, & iuramento fidelitatis & homagii ſuſcepto, omnia quæ iuris eorum eſſe dinoſcebantur, reſtituit. Terris itaque prædictis tribus per eum conquiſitis, debitoque ordine compoſitis, à Capitaneis *Polonis* in caſtris principalioribus, locatis, glorioſus triumphator, cum militari & totius populi fauore, quo per ora omnium ſtatuum ſua prouidentia in ordinandis, & celeritas in conficiendis negotiis celebrabatur in *Poloniam* redibat. Cui *Cracouiam* venienti, & tot triumphos, multipliciaque hoſtium ſpolia ſecum referenti, à proceſſionibus omnium Eccleſiarum, & à ſtatibus omnium ordinum, obuiam itum eſt; & Rex ipſe cum magna pompa & gloria, præcedentibus cum militaribus copiis, & ſubſequentibus captiuis, *Cracouiam* ingrediebatur, in omnium conſpectu & admirandus & glorioſus. Multos enim habebat admiratio ſimul & voluptas, quòd Rex ipſe, tres terras notabiles, facili & breui conquiſitione ſui Regni *Poloniæ* adieciſſet imperio, præſentiumque rerum exitus, futurorum euentuum, & conſumationem eorumque finem, ad quæ operationes ſuas dirigeret, portendebat. Nec ſpes & opinio, eorum iudicium fefelliſſet, ni Rex ipſe, vt naturale & penè proprium eſt fortunato victori, & ſucceſſibus ſecundis inſoleſcere cœpiſſet. His ſiquidem elatus, auferente ſibi curſu proſpero rectum modeſtumque, quo alias vigebat, ſenſum, ad incontinentiæ, impatientiæque peſtem diuertit, quibus adeò immoderatè vſus eſt, vt fulgorem ſui Principatûs magnâ caligine obfunderet, & glorioſorum operum ſuorum famam celeberrimam, in ignominiam confuſionemque præcipitaret.

Elatus verò victoria

Dum etenim coniugali reuerentia peſſundata, per licentiæ campos diſcurreret, & conſorte ſua Regina *Heduigi* aliàs *Adleyda*, fœmina tàm forma quàm moribus honeſta, ſpreta & contempta, concubinarum amplexibus publicè & priuatim frueretur, quarum greges in *Opoczno* & *Czchow*, in *Krzeczow*, & aliis pluribus locis, quaſi turpitudinis officinas locauerat: dum quoque & Pontificum & Baronum ſuorum ſalubria monita & conſilia, ſæpius illum carpentia, negligeret; Summi Pontificis *Clementis* Papæ ſexti rigoroſo proceſſu, Pontificum Eccleſiæ *Polonicæ* ſtudiò impetrato,

reliquit vxorem, & multas concubinas & fouet.

De quo per

1349. Pontificem monitus

to, moneri iuſſus eſt, *vt concubinis omnibus à ſe ſequeſtratis, & circumſcriptis, in toro continentiaq; coniugali de cætero permaneret*, terrenas illecebras, & carnales petulantias, neque Diuina neque humana falce in ſe ſuccidere permittens, ad violandum quoque Eccleſiaſticas libertates animum impellens, villas *Zlotenſis* tenutæ Epiſcopalis, quæ propè *Sandomiriam* conſiſtunt, per *Othonem* de *Pilcza* Palatinum & Capitaneum *Sandomirienſem*, de domo *Bipennium*, tributis, laboribusque ſeruire cogebat.

ſpiritualibus fit infeſtus, & villas Zlotenſes Ep. Cracov. occupat.

Quam iniuriam *Bodzanta* Epiſcopus *Cracouienſis* moleſtè ferens, primùm *Othonem* de *Pilcza* Palatinum Capitaneumque *Sandomirienſem*, deinde illo obſtinatiùs ſe gerente *Caſimirum Poloniæ* Regem cenſuris Eccleſiaſticis & proceſſibus percellit. Ad quos exequendos, *Martinus Bariczka* Vicarius Eccleſiæ *Cracouienſis*, cæteris metu Regio ſe ſubtrahentibus, per *Bodzantam Cracouienſem* Epiſcopum directus, intrepidè Regem adiens, mandatum Epiſcopale monendo perſonaliter expleuit.

Pro quibus per Vicarium Cracov. monitus,

Caſimirus autem Rex, etſi tunc in iram verſus, pluribus contumelioſis verbis *Martinum Bariczka* obruiſſet, manus tamen ab eo continuit. Expoſt verò militum & ſatellitum ſuorum, animum ſuum ſuapte furentem inflammantium, & eum qui Regem Epiſcopalibus mandatis percellere auſus, mortali mulctâ dignum iudicantium, in facinus enorme, dando impatientiæ manus, conſentit, & præfatum *Martinum Bariczka* in die *S. Luciæ* diſponit & mandat comprehendi: & ſequenti nocte in flumine *Visla*, per *Cochanum* ſeruitorem & familiarem ſuum, facinoris huiusmodi præcipuum adminiſtratorem, & directorem, ſuffocari.

Vicarium iuſſit ſuffocari,

Quo quidem facinore, patrum ſuorum menſuram partim impleuit, partim exceſſit, *Boleslaum* ſecundum Sancti *Stanislai Cracouienſis* Epiſcopi interfectorem exprimens: Parentem verò ſuum *Wladislaum Łoktek* Regem, *Nankeri Wratislauienſis* Epiſcopi maxillatorem excedens. Nihil itaque mirandum, ſi Diuina iuſtitia ipſum & ſtirpem eius peroſa, de ſolio Regni *Poloniæ* eiecit; ſed neque aliquem ſtirpis ſuæ ſuperſtitem, ſingulos enim, qui ex lumbis eius deſcendêre, extinctos nouimus, viuere permiſit. Inuidia itaque hoſtis humani operante, ſuperſeminata tunc fuit apud *Polonicum* Regnum in poteſtate ſuperbia, in pace diſcordia, in abundantia luxuria, & inter Clerum & populum liuor, odium, atque diſcordia, peſſimo quoque & deteſtabili officii genere Rex ipſe *Caſimirus*, pietati Diuinæ, pro mirificis beneficiis, in ſe & Regnum ſuum collatis reſpondit. Qui & ſeruitute Eccleſiam grauauit, & in Chriſtum Domini diram truculentiam peregit.

Magiſter Pruſſiæ Lithuaniam vaſtat.

Vigeſima quarta Ianuarii, Magiſter Cruciferorum de *Pruſſia*, *Henricus*, cum quadraginta millibus armatorum, qui de *Francia* & *Anglia* venerant, terram *Lithuanorum* ingreſſus, eam cædibus paſſim, omnem ſexum occidens, & ætatem, vaſtat. Et dum ſpoliis onuſtus rediret, Dux *Lithuanicus Keyſtuth* cum *Lithuanis* & *Ruthenis*, pugnam cum eo conſeruit, in ea ſtrages vtrinque facta eſt. Et ceciderunt de *Lithuanis* & *Ruthenis* decem & octo millia: de Cruciferis *Gerhardus* de *Stegin* Commendator *Gdanenſis*, item Commendator *Bobienſis*, ſex fratres de Ordine, quinquaginta milites, & plures alii equeſtris & pedeſtris Ordinis pugnatores.

1349.

Peſtifer hic annus etiam apud *Polonos* fuit, morboque epidimiæ paſſim graſſante, multi mortales tam de nobilitate, quàm de plebe conſumpti ſunt. Dum quoq; nullum diuturni mali eſſet remedium, & plures non domos ſolùm, ſed oppida & villas peſtis deſertaſſet, homines ad religionem conuerſi, credentes id malum propter indignationem Diuinam, ſceleribus hominum prouocatam, accidiſſe, conuerſi, flagellis virgisque ſe mutuò verberabant, aliisque pœnitentiæ generibus ſe affligebant, donec propitia Diuinitas peſtiferam auram ſuſtulit, & mortalitatis molem ceſſare fecit.

Eccleſia in Clara tumba conſumatur.

Eadem æſtate *Caſimirus Poloniæ* Rex, ſpeciali deuotione & religione accenſus, moleſtè quoque ferens monaſterium *Claræ tumbæ* alias *Mogila*, Ordinis Ciſtercienſis, propè *Cracouiam* ſitum, à ſuo fundatore *Iuone* de *Konskye* Epiſcopo *Cracouienſi*, fragmentatum & inconſumatum relictum fore, Regiam munificentiam in illud extendens, murum Eccleſiæ monaſterii prædicti, verſus meridiem porrectum conſumat, tectumque illi ſuperimponit. Teſtudinibus etiam Eccleſiam ipſam exornat; inchoans teſtudines ipſas à turri Eccleſiæ ab oriente, vsque ad finem verſus occidentem perficiens, & teſtudines tranſuerſales, & ad Aquilonem & ad meridiem.

Funeſtam ac ſceleratam *Martini Bariczká*, Eccleſiæ *Cracouienſis* Vicarii, necem, mandato *Caſimiri* Regis *Poloniæ* patratam, Diuina clementia, & ſibi diſplicibilem, & ſuper hæc cunctis execrabilem, monſtrauit, iraſque ſuas non ſolùm in *Caſimirum Poloniæ* Regem, ſed etiam in populum ſuum *Polonicum* vertit, & veterem aduerſarium, videlicet populum *Lithuanicum*, non in arcu aut gladio confidentem, aut certaminis facientem copiam; ſed in clandeſtinis & furtiuis ſpem ponentem itineribus, raptà prædâ fugere aſſuetum, ſibi ſuſcitauit. Ea ſiquidem æſtate, tandem & hyeme, *Lithuani* plures fecerunt in Regnum *Poloniæ*, primùm quidem in terram *Łukouienſem*, deinde in terram *Radomienſem*, & poſtea in *Sandomirienſem*, ſubitos & citatos incurſus. Et patratis pluribus & deteſtandis cædibus, rapinis, & ſpoliis, raptam hominum prædam vtriusque ſexûs & pecorum, in *Lithuaniam* deducebant. Excurſioneſque ſubitas & inſperatas, crebris & interpellatis vicibus facientes, Regnum *Poloniæ* magnà vaſtitate & calamitate affecerant, vt vulgus promiſcuum &

Lithuani Poloniam vaſtant.

1350.

& commune, non tàm crudelitate efferata, quàm pauore & subito ingressu, & raptu concusserant. Et licet milites & nobiles *Poloniæ*, *Lithuanorum* non ferentes incursiones, copiis equestrium & pedestrium in vnum coactis, iusto exercitu & æqua acie, cum illis in particularia descendissent certamina, volentes chara suorum colonorum, rusticorum, & amicorum, tam corpora quàm pignora, per eos rapta, de illorum potestate excutere: in huiusmodi tamen particularibus congressibus, sequebatur, permittente Dei occulto iudicio, *Polonorum* fuga, & *Lithuanis*, licet non incruenta, cedebat victoria. Abstulerat enim Deus, in vindictam Christi sui, & aliorum facinorum, à Rege *Poloniæ Casimiro*, & populo suo, omnes felices successus, spoliatumque donis gratuitis, pluribus casibus obruebat aduersis, & omnia quæ agebat, agereque disponebat, aut in contrarium recidebant, aut in irritum. Et populus suus cùm *Lithuanis* aut *Ruthenis*, prælia aut certamina particularia exercens, victus in manu cadebat hostili. Rex quoque ipse cum actionibus & molimentis suis, apud vicinos & hostes, patebat contemptui, & iustis ludibriis, vt tàm ipse quàm omnes sui, tot infelicibus successibus fracti, tot funestis cladibus obruti, manum Domini super se, pro scelere Presbytericidii commisso, & nondum dignâ pœnitentiâ expiato, vociferarentur vibratam.

Pro Epiphaniarum die, *Iaroslaus* Archiepiscopus *Gnesnensis* Synodum Prouincialem apud oppidum *Calisch* tenuit. In quam *Bodzanta Cracouiensis*, *Albertus Paluka Posnaniensis*, *Sbilutus Wladislauiensis*, *Clemens Plocensis*, *Ioannes Lubucensis*, *Przeczlaus Wratislauiensis*, Episcopi, cum suis quisque Capitularibus conuenerant.

Ludouicus Hungariæ Rex Siciliam vastat,

Fraternæ necis & iniuriæ recordatione, quæ retractando alitur, *Ludouicus Hungariæ* Rex, iterum exercitu comparato, cum gentium propriarum, & mercenariorum robore, contra *Ioannam Siciliæ* Reginam ire pergit. Et circa diem *S. Georgii*, *Senis* egressus, per mare *Neapuliam* ingreditur, quam igne & cædibus vastat, castra conquirit, vrbes euertit, vltionem in plures extendit, donec rogatu *Clementis* Papæ sexti, furore indignationis temperato, quiescens, *Romam* venit; vbi iusto honore exceptus & tractatus, exinde *Pannonias* reuertitur. Quiescere tamen non valens, *Carolum Roberti* filium cum exercitu in *Neapuliam* remittit, qui pœnas interfecti viri ex *Ioanna* reposceret. Et hic deletis *Ioannæ* copiis, & capta *Neapoli*, *Siciliæque* Regno in suam potestatem redacto, *Ioannam* in noua arce obsedit. Sed *Ludouico Andegauensi* ad eam liberandam cum non exiguâ manu veniente, ad exhortationem Papæ, ne sanguis *Francorum* collideretur, obsidionem soluit. Paullo tamen post, præfatus *Carolus Durachinus Vrbani* Papæ, cuius stultitia, ne dicam furore, schisma tunc in Ecclesia excitatum est, cohortatione & solatiis adiutus, vnico prælio Reginæ exercitu fuso, & deleto, Reginam annis confectam, puluillo ori superiecto, ad mortem compulit.

sed suasu Papæ quiescit.

Carolo tamen Roberti commisso suo exercitu eandem populatur.

1350.

Carolus Imp. in Regem Bohemiæ coronatur.

Quarto Nonas Septembris, *Carolus Romanorum* Rex, & Marchio *Morauiæ*, Patri suo *Ioanni* cœco in *Bohemiæ* Regno, tàm naturali iure, quàm omnium Prælatorum & Baronum Regni *Bohemiæ*, vltroneo assensu, & approbatione succedens, in *Pragensi* Ecclesia per *Arnestum* primum *Pragensem* Archiepiscopum, coronatur & inungitur in *Bohemiæ* Regem, & consors sua *Blanka* filia *Francorum* Regis, in Reginam.

Bregæ Ecclesia S. Heduigis fundatur.

Sub titulo & honore Beatæ *Heduigis* electæ, in oppido *Bregensi*, Collegiata Ecclesia per Principes *Legnicenses Ludouicum* & *Venceslaum*, filios olim *Boleslai Legnicensis* & *Bregensis* Ducis, fundatur, dotatur, erigitur, & dos congrua pro Canonicis & Vicariis, illic Diuina ministeria nocte & interdiu expleturis assignatur. Felices nepotes, quos primùm Deo, deinde protauæ suæ Beatæ *Heduigi*, id sacrificium, huncque honorem impendere contigit.

Lithuani terras Leopoliensem, Belzensem, Chelmensem & Brzestensem depopulantur.

Crebram terrarum Regno *Poloniæ* subiectarum, *Lithuani* Principes videntes vastationem sibi impunè prouenisse, ad attentandum maiora ausus sumunt. Et exercitu haud contemnendo, tàm ex *Lithuanis*, quàm *Tartaris* & *Ruthenis*, his quoque gentibus, quas ad seruitutem abduxerant, congregato, versus *Leopolim* procedunt, & ab expugnatione quidem ciuitatis & castrorum *Leopoliensium* (iam enim illa *Casimirus* Rex *Poloniæ* muris fortibus & altis, fossatisque profundis munierat) abstinent: Omnes tamen villas in circuitu & oppida ignobilia spoliant, & quosdam ex hominibus & habitatoribus trucidant, aliquos in seruitutem abducunt, & deinde passim incendia diffundunt. Ex *Leopoliensi* terra versus *Betz* diuertunt, & castro *Betzensi* conquisito, etiam ad castrum *Wladimiriense*, & *Brzesczie* applicato exercitu, diuturno tempore illa impugnantes, vtrumque, non ferente *Casimiro* obsessis opem, per deditionem accipiunt, & terras quatuor notabiles & fœcundas, videlicet *Betzensem*, *Wladimiriensem*, *Chełmensem*, *Brzestensem*, à Regno *Poloniæ* abstrahunt, & earum se constituunt Dominos & possessores. Ex castris autem huiusmodi, quorum vnum, videlicet *Brzesczie*, *Casimirus* Rex cocto latere firmare cœperat, *Lithuanis* patebant in *Poloniæ* Regnum crebræ excursiones. Antequam enim castrum *Brzesczie* sui iuris fecerant, difficiles illis & periculosi in Regnum *Poloniæ* aditus erant, & sæpe illic, aut de propè, aut stragem de suis, aut raptorum restitutionem, perferre cogebantur. Situm enim illud castrum optimum habet, paludinibus longè versus *Poloniam* protensis, & limosis gurgitibus, alueoque fluminis *Bug*, qui in illo loco vada raro præbet, aliisque qualificationibus plurimis natura consitum & munitum, vt quasi quidam portus & ianua in terras *Lithuaniæ* & *Russiæ* possit æstumari. *Casimirus* tandem *Poloniæ* Rex, habens in sui solatio *Ludouicum Hungariæ* Regem, in *Lithuanos* grandem expeditionem agit, & *Wladimiriensem* terram castrumque eius conquirens, etiam Ducem *Keystuthonem Lithuaniæ*, in quodam singulari certamine, cæsis & stratis *Lithuanis*, capit. Qui cum omnibus fratribus, *Lithuaniæ* Ducibus, & suis terris se fidem Christianam & baptisma suscepturum iureiurando promittens, a Regibus comiter & honestè habitus est. Sed violato iuramento Reges deludens, noctis tempore effugit.

1351.

Quos postea Rex profligat, & Ducem eorum capit.

Sub ea quoque tempestate, & flagello, ob scelera *Polonorum* Diuinæ vltionis vindice gladio in *Polonos* immisso, non deerant scelerati *Poloniæ* impostores magis quàm filii, latrones quàm milites, & in propriam patriam proditores. Qui cum *Lithuanis* barbaris iungerent societates & commercia, & detestabili mercede accepta, ductum illis per saltus, stagna, paludes, & flumina, quo inopinatiores Regno *Poloniæ* accederent, præberent. Inter alios autem *Petrus Pschonka* de *Babin*, & de *Radovviecz* terræ *Lublinensis* terrigena, de armis *Ianina*, & *Otha* de *Szekarzowvicze*, de armis *Bipennium*, proditores & ductores insigniores habebantur. Is & locorum & vadorum peritus, cum aliquoties rem nefariam, inducendo *Lithuanos* in propriæ patriæ pernitiem, peregisset, & pro voto illi cuncta succederent, nec scelere, nec metu Dei, neque crudelitate, qua *Lithuani* in genus suum, & in contubernales suos grassabantur, auri & donorum cupidine, & quod prædiis suis & villis a *Lithuanis* parcebatur, inescatus, reuocaretur, contigit vltionem, Domino amplius teterrimum facinus suum non ferente, vt iuxta morem solitum à Ducibus *Lithuaniæ Iagyellone* & *Skirgalone*, ad explorandum vada fluminis *Vista*, & quid hostile à *Polonis* in ea, quam tunc agebant, incursione paterentur, præmitteretur. Is cum exploratis & prouisis singulis *Vistam* inflatam vndis inuenisset, haud longe tamen a *Zauichostensi* oppido vado clam nocte ægrè reperto, virgis altioribus infixis, illum quàm diligentissimè consignans, ad *Lithuanos* reuertebatur. Interim vero piscatores *Poloni*, virgis & signaculis, proditore abeunte deprehensis, & quid significarent, facilè intellectis, in fundum profundiorem *Vistæ* illas infigunt, & transponunt. Venit post noctis silentio, quo facilius *Polonos* falleret & opprimeret exercitus *Lithuanicus*, & *Petro Pschonka* vadum intrepidè iuxta signa irrumpere, & superare flumen, quasi vadosum, iubente, a vorticibus *Vistæ*, illum facilè haurientibus, in aliquod millibus absorptus & suffocatus est. Quo malo Duces *Lithuaniæ Iagyello* & *Skirgyello* deterriti, & proditori *Petro Pschonce*, existimantes illum dolum in se admisisse, irati, explorata fraude, caput gladio in ripa auferunt, & per dies in latibulis saltuum quiescendo, noctibus tantummodò, ne a *Polonis* præoccuparentur, promoti, post tam insignem suorum cladem, turpi fuga in *Lithuaniam* à *Polonorum* proditore iustissima pœna exacta, reuertuntur. Processu autem temporis *Iagyello* Dux *Lithuaniæ*, in Regem *Poloniæ* assumptus, vtrumque proditorem pœna insigni mulctat. Et *Petri* quidem *Pschonce* hæredibus aufert villam *Krzczonovv*, quæ & in hodiernum diem fisco Regio applicata, sub castro *Lublinensi* manet. Hæredibus vero *Othonis* siue *Othæ*, aufert *Sczekarzovvycze*, quam in extrema ætate agenti, *Zaklicæ Tarło*, eiusdem *Othonis* nepoti, multis intercessionibus, & *Zaklicæ* meritis fatigatus, ægrè restituit.

Pschonka & Otho Poloni soliti Paganos per latebras in Poloniam deducere

dum Iagyellonem cum exercitu per Vistæ vada inducere volunt,

[illegible] decepti,

multa millia Lithuanorum suffocant, & proditionis pœnas luunt.

Boleslaus Masouiæ & Plocensis Dux moritur.

Absumptus est ex vita in ea expeditione XIII. Calend. Septembris *Boleslaus Masouiæ* & *Plocensis* Dux, filius *Vankonis*, & in Ecclesiam *Plocensem* relatus, illic sepultus. Vir optimorum morum, & ea præcipuè virtute insignis & clarus, quòd iura libertatesq; Ecclesiæ non sinebat a quoquam lædi aut offendi. Sed illarũ acerrimus existens propugnator & defensor, Pater & amicus Ecclesiæ meruit vocitari.

Ex Hungaria Flagellatores in Poloniam veniunt, qui statim dissoluuntur,

Pauore pestis & mortalitatis, quæ multos mortalium præsertim apud *Hungariæ* Regnum subito inuasit & extinxit, plerique homines perniciem illius vitaturi, glomerati ex vtroque sexu, de *Hungaria* in *Poloniæ* Regnum adueniunt. Ex vexillis eorum procedentibus, processionaliter quasque Ecclesias obuias, & præsertim in ciuitatibus & locis insignioribus ingressi, corpora vsque ad vmbilicum denudant, & flagellis virgisque vsque ad sanguinis effusionem verberant, carmen quoddam inconditum, in linguagio suo & lamentatione decantantes. Et quamuis secta huiusmodi fuerit aliquanto tempore per Episcopos Ecclesiæ *Polonicæ* tolerata, credita a nonnullis aliquam religionem continere, tamen cum pro comperto illustratum esset, sectam præfatam & erroribus quibusdam, dum se passim & mutuò ab enormibus peccatis absoluerent, & illecebris carnalibus (plures enim fœminæ inter illos versatæ vteros porrexerant) fore inquinatam, conformi Pontificum *Polonicæ* Ecclesiæ præcepto, videlicet *Iaroslai* Archiepiscopi *Gnesnensis*, *Bodzantæ Cracouiensis*, *Przeczlai Wratislauiensis*, *Alberti Paluka Posnani*-

nienſis, & *Sbiluti Wladislauienſis*, ſecta ipſa ex finibus *Poloniæ* depulſa eſt, & tandem etiam Apoſtolico interueniente mandato, diſſoluta. A

1352.
Caſimirus Rex ad Papam pro iniungenda ſibi pœnitentia mittit.

Expiationem grandis ſceleris in nece *Martini Bariczka* Vicarii Eccleſiæ *Cracouienſis* contracti, ex quo vltionum, Domino permittente, plures clades, & aduerſi caſus & ſucceſſus, continuè emergebant, *Caſimirus Poloniæ* Rex volens efficere, *Albertum* Cancellarium *Dobrzinenſem* & Plebanum *Bochnenſem*, ad Summum Pontificem *Clementem* Papam in *Auinionem*, culpam ſui facinoris eius nomine ſimpliciter recogniturum, & pœnitentiam per Apoſtolicam Sedem infligendam, cum omni promptitudine, manſuetudine, & contritione ſuſcepturum, & cætera ſua & Regni *Poloniæ* negotia expediturum. Simul quoque ne *Wratislauienſis* Eccleſia a ſuo *Gneſnenſi* alienaretur Metropolitano, quam *Carolus* tunc *Romanorum* & *Bohemorum* Rex, miſſis ſolennibus & B ſpecialibus nunciis, *Pragenſi* Archiepiſcopo ſubiici iure Metropolitico magnis inſtantiis depoſcebat, impediturum transmittit. Qui illicò adueniens, a *Clemente* Papa benignè auditus, facinore Regio in occiſione *Martini Bariczka* patrato, Papæ expoſito, & abſolutionis beneficium, & modificationem pœnitentiæ obtinuit. Conditiones autem pœnitentiæ ſibi impoſitæ, in omnibus *Caſimirus Poloniæ* Rex deuotè ſuſcipiens, in corde amaro & contrito illas ſuſcepit & peregit.

Qui varias Eccleſias erigit,

Primùm enim ius libertatis vniuerſis Eccleſiæ *Cracouienſis* villis reddidit. Deinde Eccleſiam *Viſlicienſem*, ad quam ſpeciali afficiebatur deuotione, (nam parenti ſuo *Wladislao Poloniæ* Regi, multis calamitatibus afflicto, imago Virginis Benedictæ in lapide deſculpta, ipſa Eccleſia *Wiſlicienſi* adhuc apparens, ad quam ſæpè mediis noctibus proſtratus, pro ſuis neceſſitatibus explendis, lachrymoſis ſuſpiriis recurrebat, ſubuenire, & poſtulatum ferre præſidium, vulgata eſt.) quadra & polita petra ſumptuoſo opere, priori Eccleſia, quæ anguſtos & humiles muros habebat demolita: itemque Eccleſiam *S. Mariæ Sandomirienſem*, item *Stobnicenſem*, *Schidłouienſem*, in *Zagoſcz*, & in *Gargow* Eccleſias, in ſatisfactionem ſceleris, & ſupplementum pœnitentiæ, pulcherrimis muris formauit, ædificauit, & erexit, & cæteras pœnitentiæ partes, digna ſatisfactione, nihil remittens, perfecit & abſoluit. Obtinuit etiam *Albertus* præfatus a Summo Pontifice, vt *Caſimiro* Regi contra ſubitos *Lithuanorum* inſultus, pro ea vice (vt in ſuperioribus demonſtrauimus) plurimum Regnum *Poloniæ* afficientes & affligentes, per decimam quadriennalem vniuerſus *Poloniæ* ſubueniret Clerus. Eccleſiam inſuper *Wratislauienſem* a corpore *Gneſnenſi* Metropolitico ſcindi, & *Pragenſi* Eccleſiæ ſubiici, per publicas concertationes in Conſiſtorio Apoſtolico, ſuper hac ſæpius re ventilatus, prohibuit, clariſſimis & euidentiſſimis teſtimoniis oſtendens, *Wratislauienſem* Eccleſiam per Reges & Duces *Poloniæ* fundatam, dotatam, & fabricatam eſſe, & *Gneſnenſi* Archiepiſcopo iure Metropolitico ſemper fuiſſe & eſſe ſubiectam. Et valdè iniquum & acerbum, vt Ducatibus *Sleſiæ* a Regno *Poloniæ* præter æquitatem abſtractis, iura *Polonicæ* Eccleſiæ nefaria mutilatione truncarentur; & Eccleſiæ *Pragenſi* iniuſtus & adulterinus honor; cum maximo *Gneſnenſis* Eccleſiæ præiudicio & grauamine proueniret. Dum certum eſſet Eccleſiam *Wratislauienſem*, & iuris, & dotationis, atque gremii Regni *Poloniæ*, ac *Gneſnenſis* Eccleſiæ eſſe, ſola denarii Sancti *Petri*, ſi de cætero euidentiſſima documenta ſilerent, præſtatione. His ſiquidem & aliis pluribus propoſitionibus magno veritatis teſtimonio ſubnixis, optimo iuri fauores ceſſerunt immenſi. Et *Clemens* Papa prædictus Eccleſiam *Wratislauienſem* ſub Metropoli *Gneſnenſi* conſiſtere, & nullo vnquam tempore *Pragenſi* applicari cenſuit, ſanxit perpetuò, & decreuit.

1352. Wratislauienſem Eccleſiam Gneſnenſi ſubditam obtinuit,

Sub eo quoque tempore *Caſimirus Poloniæ* Rex per vniuerſam diœceſim *Cracouienſem*, de ducendis in horrea Eccleſiaſticarum perſonarum manipularibus decimis, inhibitionem, quam ſola indignatione permotus fecerat, meliori ſaniorique ductus conſilio, XIII. Calend. Iulii *Cracouiæ* non ſolum abrogauit, reuocauitque, ſed certo priuilegio Eccleſiæ & diœceſi *Cracouienſi* conceſſo, omnes colonos & ruſticos ad ducendum manipularem decimam ad loca per eos electa, decimarum Dominis C & poſſeſſoribus, decreuit perpetuo eſſe aſtrictos & ſubiectos.

Tartari per Olgerdum conducti vaſtant Poloniam.

Tartari magna glomerati multitudine, & ab *Olgerdo Lithuaniæ* Duce donis & promiſſionibus variis illecti, terram *Podoliæ* Regno *Poloniæ* ſubiectam, varia cæde & ſpoliis vaſtarunt. Grandi enim præfatus *Olgerdus* Dux *Lithuaniæ* cruciabatur ſpiritu, quòd *Caſimirus Poloniæ* Rex, plenam *Leopolienſis* terræ poſſeſſionem, mortuo *Boleslao*, filio *Troydeni* Ducis *Maſòuiæ* nactus fuiſſet. Is *Olgerdus* genitor fuit *Wladislai* ſecundi expoſt *Poloniæ* Regis, qui in gentilitate poſitus, *Iagyello* D vocabatur.

Clementi VI. P. R. ſuccedit Innocentius VI.

Clemens Papa ſextus, cum sediſſet annis decem, menſibus ſex, diebus ſedecim, moritur, & in maiore *Auimonenſi* Eccleſia ſepelitur. Cui per electionem Cardinalium ſucceſſit *Innocentius* Papa ſextus *Leonicenſis*, amator religioſorum. Qui monaſterium Carthuſienſe propè Sanctum *Andream* in *Francia*, fundat & dotat, eidemque ordini, ſpecialem ad illum gerens fauorem, plura & ſingularia priuilegia concedit. Canonum peritiſſimus.

1353.

Fremitu magno & furore *Lithuanorum* Duces, *Olgerth*, *Keyſtuth*, *Skyrgello* ſuccenſi, quod *Caſimirus Poloniæ* Rex, cum nepotis ſui *Ludouici Hungariæ* Regis aſſiſtentiâ perſonali, terras, & diſtrictus *Ruſſiæ* ab eis occupatos hoſtili- A ter vaſtauerat, & *Wladimirienſem* terram in ſuam redegerit ditionem: ſatagebant continuè de ea inuaſione ſe vltum iri.

1353.
Lithuani magna damna inferunt Polonis,

Lubardus itaque *Lithuanorum* Dux, fortiori quò poterat exercitu congeſto, ſecretius ad *Halicienſem* ciuitatem, quæ iam tunc per *Caſimirum Poloniæ* Regem tenebatur, ſeptima die menſis Iulii perueniens, treugisque inter *Caſimirum* Regem & *Lithuanos*, quæ iureiurando firmatæ fuerant, fraudulenter & iniquè violatis, eam comprehendit, & magna ciuium & mercatorum multitudine occiſâ, ferali etiam ſtrage in fœminas & pueros, qualem barbarica gens edere ſolet, factâ, plurimis ditatus & onuſtus ſpoliis, non audens illic conſiſtere, ciuitatem B ſuccendens, veloci fuga in *Lithuaniam* effugit. Præda autem apud *Halicz* capta, in ſuis munitionibus, caſtris & tuguriis depoſitâ, maioribus copiis auctus, verſus *Zawichoſt* nona die Septembris venit, & villas atque rura in quatuor miliaribus, a ſingulis partibus conſiſtentia, ſpoliis, cæde, & igne vaſtauit. Et antequam milites *Polonorum* arma ſumerent, raptam prædam ſuſtulit, & in ſyluarum latibula deduxit.

contra quos Płocenſe caſtrum & vrbs muro cingitur.

Ne autem in cæteras regiones & Principatus *Poloniæ* excurſiones furtiuas *Lithuani* conuerterent, *Caſimirus Poloniæ* Rex, caſtrum & ciuitatem *Płocenſem*, muro coctili communiuit eo anno.

Duces Lithuaniæ Pruſſiam impune vaſtant.

Congeſto ex *Lithuanis* & *Ruthenis*, *Olgerth*, *Keyſtuth*, & *Patrikig*, *Lithuaniæ* Duces, C exercitu, in *Pruſſiam* ire pergunt: cladem apud *Labyow* acceptam, & ſubmerſionem *Smolenſis* Ducis vlturi. Quam circa diſtrictum *Reſil* ingreſſi, ſeueritate barbaricâ paſſim in ſingulos tàm ſenes quàm impuberes ſæuiendo vaſtant. Populatione autem latiùs extenſâ, multis mortalibus trucidatis, & plurimis captis (inter quos quingenti Nobiles præter vulgum & agreſtes numerabantur) nullam paſſi reſiſtentiam, in *Lithuaniam* redierunt.

Ludouicus Hungariæ Rex Eliſabeth filiam Regis Boſſnæ ſibi iungit.

Vigeſima die menſis Iunii, *Ludouicus Hungariæ* Rex, nepos *Caſimiri Poloniæ* Regis, virginem *Eliſabeth*, filiam *Stephani* Regis D *Boſſnæ*, quem *Hiſupuſban* vocant, elegantis formæ fœminam deſponſat: & Summo Pontifice permittente, matrimonialiter ſibi coniungit: celebratis ex more apud *Budam* nuptiis. Genuerat ſiquidem præfatam *Eliſabeth Ludouici* nuptam, *Eliſabeth* filia *Caſimiri Gniewkouienſis* Ducis, ſoror patruelis Reginæ *Hungariæ Eliſabeth* ſenioris germana *Caroli* relictæ, & *Ludouicum* quarta conſanguinitatis linea contingebat.

Nix valida circa finem Maii decidit,

Euenit in *Poloniæ* Regno anno eodem Sabbatho in vigilia Pentecoſtes, prodigioſum, & nunquam antea viſum, ac ſine exemplo portentum. Nam dum menſis Martius, Aprilis, & maior pars Maii calida, manſueta, & apta tempora edidiſſent, frugesque ſolis & temporis A ſuauitate, in culmos & ariſtas ſuccreuiſſent, in vberem frugem prouenturæ, ſubito frigoribus immenſis coortis, gelu terram vehementer premebat. Quo aliquantulum reſtricto, valida nix & immenſa, duorum cubitorum altitudinem faciens, inſperatè & ſubitò deſcendit, omnesque regiones Regni *Poloniæ* ſuâ mole corripiens, hómines, præſertim agriculturæ deditos, violento & groſſo ſuo deſcenſu, plurimum exterruit, præſertim quòd vsque in ſextam diem ſine aliqua reſolutionis ſpe, perduraſſet: veritos ne ſub tam graui mole & ſtatera, frumentorum genera imbre huiusmodi & niuibus exterminatum deuoratumque iri contigiſſet. Verùm vniuerſis colonis ad tam inauditum ſpectaculum pauentibus, & fortunas ſuas atque labores perditum iri fletu & lamentis vociferantibus, pietas agni cœleſtis affuit. Et quod humanus intellectus & ratio ad interitum credebat deſcendiſſe & perniciem, id Diuina propitiatio, quæ ex inſolitis operibus vileſcentibus, & nullam rationem afferentibus quotidianis, vult laudari, vertit in augmentum & ſalutem. Niuoſus ſiquidem ipſe imber, ſexta die reſolutus, non ſolùm fruges vernales & hyemales, quibus inſidebat, non læſit, nec perculit, imò illas ſuâ placidâ infuſione, quaſi quodam rore ſuauiſſimo adeò rigauit, viuificauitque, vt nullum humanum ingenium, per ſtercoriſationem proueniens, tantam fœ- C cunditatem & vbertatem agris & frugibus afferre potuiſſet. Vnde ex admodum terribili & triſti anno, fœcundus & hilaris, omnium abundantiam & locupletationem ſecum ferens, apparuit, & colonos euentu feliciſſimo refecit.

quæ magnã fertilitatem effecit.

1354.
Lithuaniæ Duces Pruſſiam vaſtant

Copiis in frequentiori quo poterant numero *Olgerth*, *Keyſtuth*, *Patrikig*, & *Skirgyello*, *Lithuaniæ* Duces, in expeditionem coactis, *Ruthenorum* inſuper vſi auxiliis, in *Pruſſiæ* terram deſcendunt, & regionem circa *Wartemberg* aggreſſi, in homines & tecta ſæuiunt. Necatisque ſenibus & impuberibus, vicisque incenſis, neque Magiſtro *Pruſſiæ Vinricho* de *Kniprode*, neque aliquo ex Commendatoribus D decernere cum barbarorum multitudine audente, in *Lithuaniam* regrediuntur, tàm cum pecore & ſpoliis, quàm cum vtriusque ſexus captiuis, in miſerabilem ſeruitutem traductis.

Maſouiæ Dux *Caſimirus*, filius *Troydeni* Ducis *Maſouiæ*, vigeſima ſexta Nouembris abſumptus, & in Eccleſiam *Płocenſem* ad ſepeliendum relatus.

1355.
Semouitus Maſouiæ Dux recuſat Caſimiro homagium præſtare.

Vetus & diuturna, iamque longo tempore agitata, inter *Caſimirum Poloniæ* Regem ab vna, & *Semouitum Maſouiæ* Ducem, Ducatusque & terras ſuas, partibus ab altera, quæſtio differentiaque conſurrexerat. Exigebat enim *Caſimirus Poloniæ* Rex & requirebat, vt ſibi

1355.

bi tanquam Poloniæ Regi, de terris & Ducatibus Masouiæ præstaret solenne homagium, & per patentes literas profiteretur & recognosceret se terram huiusmodi & Ducatus habere, tenere, & possidere, titulo & iure feudali. Differentiaque huiusmodi ad testatas & notorias iniurias peruenerat, adeò, vt Casimirus Poloniæ Rex, resistentia & contradictione Semouiti Masouiæ Ducis irritatus, & veritus, ne Dux ipse in alterius alicuius Regis, & præsertim Bohemiæ transiret, per Ducū Slesiæ sequelam, ditionē. Vbi monita, persuasiones, & requisitiones suas, perditū iri videbat, altioribꝰ rigidioribusq́; remediis vtens, tam castrum & ciuitatem Płocensem, quam Rauam, & cætera omnia, quæ iuris & proprietatis Ducum Masouiæ erant, in suam proprietatem, dominium, & ius pertraheret, & his tanquam propriis vteretur, ad eum post mortem Casimiri Masouiæ Ducis, absque prole aliqua defuncti, iure feudi deuoluta. Sub suo quoque regimine & gubernatione, tàm Płocense quàm Rauense castra, fortibus & insignibus muris perfecta sunt, pluresque libertates & obseruantiæ salubres, veteribus seruitutibus abrogatis, Ducatibus & terris Masouiæ sub sua præsidentia accesserant: Omnibus Baronibus & Nobilibus Masouiæ, imperium & regimen Regis Casimiri, propter suam iustitiam & æquam gubernationem magnoperè probantibus. Sano itaque & prudenti Dux Masouiæ Semouitus vsus consilio, priori resistentià, quà cum Casimiro Poloniæ Rege (turpe ratus antiquam suæ stirpis nobilitatem & libertatem, alicuius feudi & subiectionis iugo contaminare) certauerat, depositá, in præstationem homagii & susceptionem feudi consentit. Ad quod perficiendum, cum & locus oppidi Calisch, & dies Sancti Ioannis Euangelistæ dicta fuisset, venit personaliter Dux præfatus Semouitus, cum Nicolao Płocensi Episcopo, & vniuersis maioribus Masouiæ Baronibus, & in prædicto oppido Calissiensi, tertia die post Natiuitatem Christi, Casimiro Regi Regalibus vestito, & diademate ornato, & Regno Poloniæ solenne & publicum homagium, cum suis Masouiæ Baronibus, Banderia cum insignibus & armis, ad pedes Casimiri Regis in throno & solio Regio consistentis, proiiciendo, & sibi fidelitatis & subiectionis debitæ, tanquam vnico naturali Domino, corporale iuramentum, iuxta morem præstando, exhibuit, & per literas patentes & publicas, omnes terras, Ducatus, Dominia, & districtus terrarum Masouiæ, recognouit, pro se & suis successoribus, habuisse & habere a Casimiro Rege & Regno Poloniæ in feudum, & iure ac titulo feudali. Promittens seque obligans cum terris & Ducatibus prædictis tunc habitis, & in posterum quocumque iusto titulo habendis, in omni casu, necessitate, & guerra, Casimiro Regi & Regno Poloniæ assistere, & nunquam ipsum Casimirum Regem & Regnum Poloniæ deserere in aduersis. Ad rescindendum autem cuiuslibet super præmissis ambiguitatis & incredulitatis scrupulum, copiam literarum prædictarum inserendam duxi, ex originalibus, quæ Cracouiæ in Regio asseruantur thesauro, fideliter transsumptam. Et hæc est talis.

A quo dum Płocensi & Rauensi terris priuatur,

homagium & iuramentum præstare coactus est.

1355.

Nos Semouitus Dei gratia Dux Masouiæ, & Dominus Czirnensis, vniuersis tenore præsentium significamus, & publicè protestamur; ab Excellentissimo Principe Casimiro Dei gratia Illustri Rege Poloniæ patruo nostro dilecto, omnes terras, villas, seu munitiones, quas vel quæ olim Dux Casimirus piæ memoriæ frater noster habuit, & quæ ex ipsius morte ratione feudi, quod ipsi Domino Regi præstiterat, iure obuenerunt, similiter in feudum recepimus, videlicet Varschouiam, Sochaczow, Wiskitki, Ciechanow, Nowigrod quod iacet super fluuium Pisz, & Nowidwor, cum eorum districtibus & Dominiis, secundum quod sunt in eorum limitibus situata pro nobis & nostris genitis habendas & possidendas, eo iure, quo feudales similia dominia sponsione homagij Domino præstita tenere consueuerunt. Innouamus insuper feudum per nos olim Domino Regi factum, cum nostris terris seu castris, videlicet Czirsko, Raua, Liw, & Gostinin, quæ castra siue terras, ab ipso Domino in feudum recepimus, & homagium sibi debitæ fidelitatis præstamus. Promittentes pura fide, & absque dolo cuiuslibet fraudis, cum potentia nostræ gentis, tam in illa gente, quam in antea habuimus, tam cum ea modò ex feudo lucrata, pro nostro posse ipsum Dominum Regem nostrum Poloniæ in omnibus guerris, expeditionibus, & controuersiis, habitis & habendis, cum omnibus gentibus, Paganis, vel Christianis, & contra quaslibet personas, Reges, vel Principes, cuiuslibet statûs vel conditionis existant, fideliter adiuuare, & ipsum non deserere in aduersis. Spondemus insuper, quòd nullam concordiam, aut contractum cum aliquibus hominibus, & præcipuè cum Lithuanis inire volumus, præter præfati Domini Regis scientiam & bonam voluntatem. Et quia castrum Płoczko nobis nec non fratri nostro bonæ memoriæ Duci Casimiro præmortuo, per eundem dictum Dominum Regem in duobus millibus marcarum Polonici ponderis extitit obligatum, ipsum exnunc à solutione præfatæ pecuniæ, solutum purè facimus & quietum, idem castrum Płoczko ad possessionem ipsius Domini Regis restituendum, tantum tempore vitæ suæ tenendum, habendum. Post exitum verò animæ suæ, etiam prole sua masculina existente, nihilominus ad nos, & ad nostros filios seu successores, prælibatum Płocense castrum, cum tota terra similiter in feudum, à suis tantum liberis, si quos habebit, tenebimus, sicut & alias terras, à præfato Domino Rege, obtinemus. Præterea volumus, quòd illa bona, quæ tenet Serenissima Princeps Domina relicta Vankonis, possessiones & hæreditates sitas in districtibus Sochaczouiensi & Gostinensi, post decursum vitæ suæ ad nos in totum pertinebunt. Illa autem quæ sunt ex illa parte fluminis Vislæ, ad ipsum Dominum Regem, post mortem ipsius, ad Płoczko volumus pertinere. Volumus etiam, quòd si quam donationem Dominus Rex fecerit in terra Płocensi, tam in villis quàm molendinis, ratam obseruare. In cuius rei testimonium præsentibus sigillum nostrum duximus appendendum. Actum & datum in Calisch die S. Ioannis Euangelistæ. Anno Domini MCCCLV.

1355.

Alberto Posnan. Episc.

Pridie Calendas Iunii Albertus Paluka Posnaniensis Episcopus, cum aliquanto iam tempore infirmitatis molestias passus est, Domino illum vocante, in villa sua Episcopali Soliecz, mortuus est, & exinde Posnaniam relatus, in Ecclesia Cathedrali accepit sepulturam; cum annis septem Ecclesiæ Posnaniensi præsedisset. Capitulum autem Ecclesiæ Posnaniensis die pro electione futuri Pontificis indictâ & publicata, Ioannem Præpositum Posnaniensem, de domo Doliwa elegit, à Iaroslao Gnesnensi Archiepiscopo confirmatus.

Succedit Ioannes.

Carolus Romanorum & Bohemiæ Rex, pacificatis & conciliatis per solertem industriam prudentiamque Tyrannis Italiæ, assumpta sibi societate & conducta Comitum de Mediolano, cum exercitu magno ex Bohemis, Polonis, & Almanis comparato, Italiam profectus, & ab omnibus ciuitatibus Italiæ comiter habitus & exceptus, tandem Romam peruenit. Vbi in die Paschæ per Cardinalem Ostiensem ab Auinione missum, de mandato Innocentij Papæ sexti, cum consorte sua Anna, filia Henrici, & Iawriensis, & Lubauiæ Ducis, & nepte Boleslai Ducis Swidnicensis, ex qua iam filium Venceslaum apud Norenbergam XXIII Februarii MCCCLI susceperat, & quam primâ mortua Blanca, superduxerat, coronatur & benedicitur in Imperatorem. Qui benedictione Imperiali perfunctus, per plures ciuitates transitum faciens, & ab eisdem tam censum Imperio debitum, quàm munera emungens, congregato satis grandi thesauro, multa florenorum millia, Ducibus Austriæ, propter dotes filiarum ipsum affinitate propinquâ contingentium, largitur. In Bohemiam deinde reuersus, filium Venceslaum, vix quadriennem, in Bohemiæ Regem obtinuit coronari.

Carolus Imp. coronatur,

& Venceslaum filium in Regem Bohemiæ coronat.

Ordinante, & id tunc optimum censente, Casimiro Rege Poloniæ, mittuntur in Hungariam ad Ludouicum Hungariæ Regem, germanum ex sorore Casimiri Regis nepotem, speciales nomine totius Regni Poloniæ Legati, videlicet Ioannes Castellanus Woynicensis, Florianus Præpositus & Cancellarius Łancitiensis, Petrus Tribunus, & Petka Subagaso Cracouienses. Hi cum Ludouicum Regem Hungariæ Budæ offendissent, legationem eis impositam eis exponendo, rogant Regem, *vt cum Casimirus Poloniæ Rex auunculus suus orbus filiis declinet, & in senectam & dissolutionem, & sibi vigore pactorum, dudum inter Casimirum Poloniæ, & Carolum Hungariæ Reges initorum, & per ipsum Ludouicum Regem innouatorum, Regni Poloniæ debeatur successio, Regni Poloniæ Prælatos, Barones Militares, Nobiles, & ciues, in euentum successionis huiusmodi, de obseruandis & manutenendis priuilegiis, libertatibus, iuribusque eorum, & signanter quòd Regnum Poloniæ nullis taliis, exactionibus, & collectis; sed nec Stationibus aut descensibus in loca Ecclesiastica vel secularia grauabit, sed sumptibus Regiis sibi comparabit necessaria. Etsi ipsum & nepotem suum germanum Ducem Ioannem, prole masculina non extante, decedere contigerit, vt Prælati, Duces, Barones, Militares & Nobiles Regni Poloniæ eo ipso pactis, promissionibus, iuramentis & homagijs, sibi & fratribus suis, in euentum mortis Casimiri Poloniæ Regis præstitis, intelligantur soluti, per suas patentes literas in Regnum Poloniæ referendas, certificet & assecuret.* Ludouicus autem Hungariæ Rex, cum Legatos Poloniæ iusta omnia & æqua postulasse cum Consiliariis suis digessisset, singulos articulos benigniter concedendos, & specialibus literis roborandos decreuit. Quarum tale est exemplar.

Legati Polonorum ad Ludouicum Regem Hungariæ missi,

obtinent iura & libertates confirmari iuxta Priuilegium.

Tenor libertatis Polonorum

Nos Ludouicus Dei gratia Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Rauiæ, Seruiæ, Gallatiæ, Comaniæ, Bulgariæque Rex, Princeps Gallernianus, & honoris montis sancti Angeli Dominus. Significamus quibus expedit vniuersis, præsentium per tenorem. Quòd cum Ioannes Castellanus Woynicensis, Florianus Præpositus & Cancellarius Łancitiensis, Petrus Tribunus, & Petka Subagaso Cracouienses, ad nostram accedentes præsentiam, nobis ex parte vniuersorum Regnicolarum Regni Poloniæ super concedendis eisdem clementer articulis infrascriptis, humiliter supplicassent: Nos eorum, imò verius ipsorum Regnicolarum petitionibus gratiosè inclinati, promittimus & assumimus bona fide, absque omni dolo & fraude, verbo nostræ Regiæ Maiestatis, vt si, disponente Domino, in ius & regimen Regni Poloniæ prænotati, iuxta formam compositionis, seu ordinationis, inter Serenissimos Principes, Dominos, Carolum quondam Regem Hungariæ genitorem nostrum, ipsiusque sororinum, in nostri & fratrum nostrorum personis, dudum initæ & firmatæ, ac nobiscum nouissimis temporibus innouatæ, processu temporis succedere nos contingat; nullas collectas seu exactiones nos & Successores, nostri, & eorundem regiminis in prædicto Regno tempore, exigi faciemus à Regnicolis prænotatis; quos recolendæ memoriæ Dominus Pater ipsius Domini Regis, aut idem Dominus Rex, aliquibus ex causis, vltra consuetam & solitam libertatem, ab eisdem Regnicolis, & præsertim Prælatis & personis Ecclesiasticis, eorum villis & populis seu incolis, Nobilibus, ac eorum villis & populis, seu ciuibus Regni eiusdem, cuiuscumque statûs & conditionis, exigi seu extorqueri fecissent, sed his

1355.

his contenti erimus, quæ ipsi consueuerunt soluere ab antiquo, vel quæ ad cameram Regiam, seu ius Regale constiterit pertinuisse seu constabit. Sed si ciues, exceptis tamen Nobilibus dicti Regni Poloniæ, ac aliqui dictorum ciuium de eodem Regno, occurrente aliquo necessitatis seu opportunitatis tempore, contribuere voluerint, ad id faciendum seu soluendum nullo modo eos compellemus. Item si per Regnum illud quocumque tempore nos procedere contingat, descensus super Prælatos, Ecclesias, Monasteria, ipsorumque populos supradictos, seu Regni antedicti Nobiles, & eorum Iobagiones populos vel inquilinos, non faciemus contra eorum voluntatem, nec aliquid occasione descensus exigi faciemus ab eisdem. Quod si aliàs pro faciendo descensu diuertere non possemus, extunc pro nostris sumptibus & pecuniis nos procurari in victualibus, & aliis necessariis faciemus. Cæterum si in nostri & successorum regiminis tempore pro aliqua expeditione facienda, vltra fines Regni procedere nos contingat & expediat, vel eosdem de damnis, si quæ Regnicolæ eiusdem Regni, in eadem expeditione nobiscum, aut aliquo nostrorum successorum, existentes in nostris aut ipsorum seruitijs, subierint, plenariè eisdem satisfactionem impendemus, & ipsi ijdem impendere teneatur. Demum si (quod absit) nos aut Dominum Ioannem nepotem nostrum, Ducem absque hærede masculini sexûs decedere contingat, extunc omnia pacta, conuentiones, dispositiones, ordinationes, iuramenta fidelitatis & homagij, & obligamina qualibet confecta super facto Regni Poloniæ supradicti, quæ nos aut nostros & ipsius hæredes contingebant, eo ipso annihilentur, irritentur, & viribus maneant caritura, nec alij Successores nostri, præterquam hæredes memorati, horum pactorum occasione, ad liquidum iuris in eodem valeant vlteriùs vendicare. Sed Regnicolæ ipsi Regni Poloniæ super ipsis liberi sint penitus & exempti, ac per omnia expediti; saluis solutionibus quinque millium sexagenarum grossorum Bohemicalium, inclytæ Dominæ, filiæ seniori eiusdem Domini Regis, tempore maritationis ipsius, prout per prædictum Dominum genitorem nostrum assumptum fuerat, per nos plenè & integrè eidem persolutis, de quibus in prædictorum compositionis & irritationis, ordinationis & annullationis euentu, volumus vt nostris successoribus seu hæredibus satisfactio impendatur per illum, qui præfato Poloniæ Regno præsidebit. Sic tamen, si prædictum Regnum in nostras, vel dicti Domini Ioannis Ducis, nostrorumque vel ipsius hæredum manus deuenire non contingat. Quod si deuenire contigerit, eo ipso præfati, Rex & Regnum à debito dictorum quinque millium sexagenarum sint per omnia expediti. Pacta autem, conuentiones, dispositiones, & ordinationes quascumque & instrumenta confecta super ipsis temporibus quibus supra, cum omnibus ipsorum obligationibus ac promissionibus & firmamentis quibuscumque præsentibus, ratificamus & approbamus, & illibata iuxta conuentionum contentorum in eisdem, formam sub eiusdem sacramenti vinculo promittimus omnibus temporibus obseruare. Insuper omnes Duces, Prælatos, Ecclesias, Ecclesiasticasque personas, Barones, Proceres, Milites, Nobiles, ciuitates, villas, eorumque populos & inquilinos, in eorum libertatibus promittimus conseruare, nec eos contra illas intendimus aggrauare, vel per alios patiemur aggrauari modo aliquali. In quorum omnium testimonium atque robur, præsentes concessimus literas nostras duplicis ac pendentis sigilli nostri munimine roboratas. Datum Budæ vigesima quarta mensis Iunij. Anno Domini millesimo tricentesimo quinquagesimo quinto.

Cruciferi Lithuaniam depopulantur.

In vigilia Purificationis Sanctæ *Mariæ*, *Henricus* de *Kniprode Prussiæ* Magister, cum Cruciferis peregrinisque & propriis militibus *Lithuaniam* ingressus, districtum *Myedniki*, & vniuersam *Samogitharum* regionem populatur & vastat. Incensis autem villis tectisque ac impuberibus senibusque cæsis, cum captiuorum multitudine ac spoliis *Ragnetham* rediit. Vbi castrum *Ragnetha* fortuito igne conflagrauit, & *Henricus* Magister equo prolapsus, in dextra manu confractus est.

1356.

Casimirus Rex cassat appellationes ad ciuitatem Magdeburg interponi solitas,

Sublatis abrogatisque iudiciis legibusque iniquis, quibus *Casimirus Poloniæ* Rex, vniuersum Regnum suum *Poloniæ*, premi, grauari, & pessundari, quoad militares & Nobiles, prospexerat, ad abrogandum quoque grauamina, quibus ciues, Aduocati, & Sculteti, cæterique vsum iuris *Maydeburgensis* non habentes, magna & continua mole affligebantur, animum intendit, vt tam in militari quam ciuili statu, omnium grauaminum & abusuum onere sublato, vterq; status iusto æquoque iure & obseruantia viuens, sub auctore & moderatore tam sollicito, & in moribus, & in substantiis posset reflorere. Quamuis siquidem iudicia ciuilia, ex æquo & iusto tenore, secundum *Maydeburgenses* leges, in ciuitatibus, oppidis, & villis celebrarentur; quia tamen à sententiis decisionibusq; Iudicum, crebras contingebat prouocationes, appellationesque, per partes se grauatas existimantes, interponi: Appellationumque articuli, cum vtriusque partis propositione & responso in *Maydeburg* (vnde iura *Srzedensia* seu *Theutonica* habuêre ortum) expensis & periculis prouocantium, velut ad supremum tribunal deferebantur, & quicquid illic responsum sancitumque fuisset, id pro perpetua obseruabatur decisione. Suorum itaque subditorum grauamini, suique Regni commodo & honestati *Casimirus Poloniæ* Rex consulens, cum turpe indignumque censeret, vt ciuibus & subditis suis, iure *Srzedensi* litigantibus, *Maydeburgenses* ferrent iura, obseruantiam huiusmodi, communicato Prælatorum & Baronum suorum consilio, velut perniciosam, nociuam,

1356.

& subditorum suorum fortunas & substantias deuorantem, abrogauit, prouocationesque & appellationes ad *Maydeburg* amplius prohibuit fieri, aut factas admitti. Ne tamen rigor & processus iuris & iudicii *Srzedensis*, abrogatis appellationibus, cedere posset grauatis in dispendium aut læsuram, ius supremum *Theutonicale* & eius tribunal in castro principali *Cracouiensi* constituit, & Aduocatum per solum Regem legendum, septem verò Scabinos ex certis ciuitatibus & villis *Cracouiensi* vrbi vicinis, de ciuibus, Scultetis, & Aduocatis, per Procuratorem generalem *Cracouiensem* legendos, & quoties aliquis tam excessu vel obitu vacaret, assumendos, in iure *Srzedensi* peritos constituit, ordinans, vt hii in castro *Cracouiensi* supremum tribunal iuris *Maydeburgensis* teneant, iudiciaque iusta exerceant, & responsa ac iura appellantibus & prouocantibus, iuxta iuris *Srzedensis* ordinationes & tenores, in vniuerso Regno *Poloniæ* reddant. Quod si aliqui responsum & sententiam, pro iure supremo per Aduocatum, & septem Scabinos prædictos ferendam improbauerint, & se grauatos per illam crediderint, ad tribunal Regium prouocationem suam interponant, decisionis sex ciuitatum, videlicet *Cracouiensis*, *Sandecensis*, *Bochnensis*, *Vieliciensis*, *Ilkuschiensis*, & *Casimiriensis*, finalem sententiam, a qua deinceps nulli licebit appellare, recepturi. Aduocatum autem & Scabinos huiusmodi iudicio supremo præsidentes, *Casimirus Poloniæ* Rex, quò onus iudicandi beniuolè subeant, & in iudicando exactam & solicitam diligentiam ostendant, pluribus libertatibus priuilegiauit, & singularibus extulit prærogatiuis, per patentes literas, infrascriptum habentes tenorem.

& ius Teutonicum transfert ad castrum Cracouiense.

Transsumptum ordinationis super translatione iuris Maydeburgensis ad castrum Cracouiense.

In Nomine Domini. Amen. Quoniam humana conditio dominantis sibi iugo libenter caruisset, & homines libertatem minimè abdicassent, si non impunita vita graui pernicie scelerum venundassent: Ideò Diuina scientia dati sunt Reges populo, & Domini subiectis, vt necessario iustitiæ & iudicio ac imperio Regum subessent vniuersi, cuilibet vero æquo libramine, statera, lance, appensa, ipsi Reges iustitiam ministrarent. Et proinde Nos Casimirus Dei gratia Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ Pomeraniæque Dominus, & hæres Russiæ, ad extollenda iustorum præconia, & transgressorum insolentias reprimendas, animaduertente nostro Regno contra decorem & honorem illibatas, eiusdem Regni nostri, præter scientiam nostræ Regiæ Maiestatis versasse corruptelis. Quia cum Aduocati, Sculteti, Scabini iurati iudiciorum bannitorum iuris Teutonici, dant litigantibus, in iudiciis eorum bannitis contendentibus, sententias interlocutorias & diffinitiuas, in causis quam pluribus promulgant, dicti contendentes, ad partes remotas Rinenses, in Maydeburg ciuitatem: cui nullo iure subsint, & vltra fines Regni nostri appellationes & prouocationes interponunt, nostræ Maiestatis proprio Tribunali & Solio, nec non proprij Principis & Domini iure & iurisdictione omissis & contemptis, & in detrimentum Regni nostri, & Regnicolarum nostrarum grauamen. Aduocati quoque Sculteti, Scabini, Iurati, prædicti Regni nostri à contendentibus eisdem, pro emendis sententijs à Scultetis in Maydeburg, per nouem fertones latorum grossorum Pragensium, & nonnullas summas pecuniarum pro expensis exigant, & extra Regnum nostrum in Maydeburg, pro prædictis sententijs emendis transmittunt: Per quæ honori, decori, iurisdictioni, solio, tribunali, illibatis nostris prædictis detrahatur, & turpitudo reseruatur. Et quod deterius est, dicti Aduocati, Scabini, Sculteti, Iurati, Iurisdictionum Theutonicalium, cum inter litigantes iustitiæ reddere deberent complementum, difficiles se in hac re reddentes, ad ciuitatum nonnullarum dicti Regni nostri Consules, Aduocatos, Scabinos, Iuratos, quibus nulla à nobis super iure supremo, & dandis sententijs iure Maydeburgensi, à nostra Maiestate Regali, nulla prorsus fuit vel est eis specialis, ad aliqua loca ipsorum, extra eorum loca constituta, vltra terminos iurisdictionis eorum, attributa potestas, & ad vendendum ius summum, nostro Solio & tribunali duntaxat annexum, & sententias aliquas dandum, extra fines eorum iurisdictionis, ad illas ciuitates, villas, & loca, auctoritas concessa. Sed ex quadam temeritate, contendentes coram eis, in causis tam paruis quàm magnis, pecunias compulerunt ponere non paucas, pro quibus sententias à dictis ciuitatum Regni nostri Consulibus, Aduocatis, Scabinis, Iuratis, nullius prorsus ad hæc auctoritate fungentibus, sententias extraxerunt, & ius emerunt. Quod viribus caruit, & non subsistebat, insontesque contendentes deludebant, sumptibus, laboribus, impensis, & in expensis, ac earum pœna, fatigando minus iustè, contra quæ in nostro Regno clamor ascendit, & insinuatio manifestat: quod Maiestas nostra, fama deferente, & clamore incitante, sine periculo pertransire, & sine scandalo tolerare, & per nostram Serenitatem oculis conniuentibus transgredi non potest. Itaque cum Reuerendis in Christo Patribus Iaroslao Archiepiscopo Gnesnensi, Bodzanta Cracouiensi, Sbiluto Wladislauiensi, Ioanne Posnaniensi, Nicolao Plocensi, & Ioanne Lubucensi, Episcopis; nec non Abbatibus, Præpositis, Decanis, Archidiaconis, cæterisq; Prælatis & Canonicis tàm Cathedralium quàm Collegiatarum, & aliarum Ecclesiarum Capitularibus & Beneficiatis, tàm secularibus quàm Regularibus, exemptis, & non exemptis, Magnificis Castellanis, Palatinis, Camerarijs, Succamerarijs, Iudicibus, Subiudicibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Consulibus, Aduocatis, Scabinis, Iuratis, ciuitatum Scultetis, & Officialibus villarum, & locorum singulorum vniuersis,

1356.

Synodum, Concilium, & Conuentionem celebramus. De quorum omnium & singulorum consilio, appellationes, prouocationes, in dictis iudiciis faciendas, à litigantibus prædictis, pecuniaque prædicta ementes, exercentes, admittentes, sententiasque prædictas in Maydeburg ementes, & ad ciuitatum aliquarum dicti Regni nostri, Iudicibus, Aduocatis, & Scabinis Iuratis, ius aliquot absque nostra speciali auctoritate per quospiam Iudices, Aduocatos, Scabinos, Iuratos, litigantes, ementes & recipientes, sententias aut ius aliquod, & receptis aliqualiter stantes, aut ea pro iure habentes, sub pœna amissionis omnium bonorum ipsorum, auctoritate nostræ Maiestatis Regiæ inhibemus. Volentesque nostris prædictis Regnicolis, damna, grauamina, fatigas & sumptus remouere, profectum quoque & vtilitatem eis, nostrique Regni & Regiæ Maiestatis honorem & decorem ampliare, libros iuris Maydeburgensis ordinamus, & in thesauro nostro castri Cracouiensis deposuimus. In eodem quoque castro nostro Cracouiensi, constituimus ius supremum Theutonicale Prouinciale, vice & loco iuris Maydeburgensis, de libris eiusdem promulgari debere, sententias & iura per Aduocatum nostrum, & septem scultetos seu Aduocatos, dicti Iuris Prouincialis peritos, quos nostræ Maiestatis Procurator generalis qui pro tempore fuerit dicti castri & terræ nostræ Cracouiensis, vna cum Aduocato nostro prædicto de locis infrascriptis, inter Aduocatos & Scultetos seu alios Scabinos Iuris peritos, duxerit recipiendos, nominandos, eligendos, & ad tempora iura eorum iudicio nostro Summo Prouinciali, castri Cracouiensis, banniendo more consueto, temporibus competentibus & locis, videlicet de Bochnia, Wieliczka, de Dobczyce, de Lipnicza, de Mislinice, de Ilkusch, de Volbram ciuibus, Aduocatis, de Lipniki, de Suliszovva, de Irzmanovvicze, Scultetis nostræ Regiæ Maiestatis, de Bodzanovv, de Calonna, de Iapschicze, de Skavvina, de Ribna, de Bischki Thinciensis, de Brzesko, de Kunovv Brzestinensis, de Głogovviecz Sczirzicensis Abbatum, de Lubocza, de Pobiednik, de Bibice Zvvierzynensis Præpositi, monasteriorum, Aduocatis & Scultetis, nec non aliis locis Scabinis, honestis & circnmspectis viris in dicto iure Maydeburgensi peritis, & qui Sede Scabinali sunt digni, qui sint septem in numero, semper præsidentes perpetui, & quod septennalis numerus non excedatur. Ad quod quidem iudicium in numero, numerum summum, Prouinciale castri nostri Cracouiensis, & Aduocatum nostrum, nec non Aduocatos, Scultetos, & alios septem præsidentes, eidem iudicio lato, prædictarum prouocationum, & ad appellationem in Maydeburg prorumpi consueuerunt, licitum erit eis ab his omnibus Iudicibus, Aduocatis, Scultetis tam ciuitatum quam villarum, quibuscumque contendentibus & litigantibus, appellare & prouocare, & coram eisdem prosequi, & finire, decidereque suam appellationem, seu super eisdem, & alias per simplices propositiones, sine appellationibus, ius & sententias postulare de libris nostris prædictis, iure Maydeburgensi. Quibus sententiis & iuri ex eisdem promulgatis, auctoritate nostræ Regiæ Maiestatis decernimus, velut legi standum, & tanquam legem obseruandum, nisi aliqui contendentium prædictorum duxerint super suis quæstionibus & causis, ius melius & sententias proponentes, & ex eisdem ab ipsis ad tribunal, & in alium nostræ Maiestatis promulgatorum iuris & sententias licebit eis appellare, & infra tempus dum ius Maydeburgense librorum nostrorum a nobis, super eorum prouocatione obtinere certos Commissarios, quos volumus & decernimus fore Consules ciuitatum, vnde ipsos appellantes nominauerint, alteri parti non suspectos, de qualibet ciuitate per duos Consules, videlicet de Cracouia, Sandomiria, de Bochnia, de Wieliczka, de Casimiria, de Ilkusch, qui ex nostra speciali commissione decident appellationem, & finem negotii appellationis causæ imponent. Et ne præfati Aduocatus noster, & alii Aduocati, Sculteti, & Scabini, septem prædicti perpetui præsidentes, circa iudicium nostrum & iura prædicta dando & laborando, super eisdem dies in vanum exponant, vt litigantes prædicti laboribus, fatigis, & expensis more pristino non grauentur, constituimus obseruandum in antea, pro qualibet sententia danda, duntaxat per septem scotos, videlicet medietatem pro fisco nostro, & medietatem alteram prædictis præsidentibus septem Scabinis inter ipsos pro labore ipsorum diuidendam, per Notarium memorialia & Priuilegiorum literas eorum dandas. De quibus iuxta eorum moderationem disponere habent ratione onerum leuandas & dandas. De pœnis autem dicti Iudicii nostri, pro nobis Aduocatus noster quatuor pœnas, & quintam pro Scabinis prædictis exigere debebit. Et vt præfati Scabini dicti nostri Iudicii supremi, eo fortius, & cum exacta diligentia, Iudicio summo prædicto nostro, & sententiis promulgandis diligentius insistant & continuent, ipsos septem Scabinos & quemlibet eorum, Maiestas nostra extollere volens prærogatiua, fauore, & gratia speciali, ipsos & eorum quemlibet, eximimus ab omnibus exactionibus, tributis, contributionibus, & aliis collectis, laboribus, seruitiis, expeditionibus, ad quascumque partes per nos & successores figendis, & obedientiis quibuscumque, tam nostris, quam ipsorum Dominorum; nec non a iudiciis & iurisdictionibus ipsorum Dominorum, nec non & Castellinorum, Palatinorum, Iudicum, Subiudicum, Camerariorum, Succamerariorum, cæterorumque Officialium terrestrium, nec non Aduocatorum, Consulum, Scabinorum, & quarumcunque potestatum, quilibet nulla ratione obediet. Neque citati in magnis vel paruis causis, coram nobis aut Officiali ipso comparere & respondere tenebuntur, sed duntaxat ad præsentiam nostram, & speciale Sigillum nostrum, coram nobis aut speciali Commissario nostro ad hoc deputato respondere te-

1356.

tenebuntur, & quilibet eorum respondebit. Vt autem præmissa omnia robur obtineant perpetuæ firmitatis, præsens Priuilegium de consilio & consensu prædictorum omnium Dominorum Assessorum nostrorum scribi, & Sigilli Nostræ Maiestatis Regalis maioris appensione fecimus communiri. Actum & datum Cracouiæ, anno Domini millesimo tricentesimo quinquagesimo sexto, in crastino S. Francisci. Præsentibus præfatis Archiepiscopo & Episcopis; nec non Magnificis viris Dominis, Luca Castellano, Imramo Palatino, Andrea Iudice, Cracouiensibus; Vilczkone Sandomiriensi, Raphaele Vislicensi, Petro Sandomiriensi, Castellanis, & aliis quàmplurimis.

Fulgore plurimarum virtutum, & præsertim iustitiæ & æquitatis, quamuis *Casimirus Poloniæ* Rex non solùm intra fines Regni & Dominii sui, sed etiam apud exteras nationes celebris & inclytus haberetur, vt fama & odore eius, variæ nationes, & præsertim *Almanicæ*, quas speciali prosequebatur beneuolentia, & prærogatiua, attractæ, natiuo solo & propriis sedibus derelictis, ad Regnum *Poloniæ* se transferrent, & in eius dominio perpetuum cum pignoribus & fortunis eligerent incolatum. Nonnulli quoque Barones & Nobiles Regni *Poloniæ*, quos à grauamine & iniusta deroboratione propriorum cmethonũ coercuerat, dum priscas suas passiones facere per Regem vetarentur, illum sibi grauem, molestum, & inuisum quererentur, blanda tamen labe, & humani generis acerrima peste luxuria, carere non potuit. Sed vt in superioribus commemorauimus, plures pellices pro societate libidinis explenda, ex variis locis lectas, in variis locis & curiis seruans, vxore propria *Adleyda* Regina, fœmina deuota & religiosa, contempta, & derelicta, illarum contubernio & cohabitatione publica & notoria, se nomenque suum Regium plurimùm adeò fœdauit, vt cæteras quoque virtutes suas obscuratum iri pateretur. Regina itaque præfata *Adleyda*, quæ in Curia *Zarnovviecz* pulcherrimo muro & cocto latere per *Casimirum* Regem constructa, quasi quædam relegata & vile mancipium seruabatur, raro videns faciem Regis, quamuis omnibus necessariis sufficienter & abundè procuraretur, opprobrii tamen sui molestias, quas annis propè quindecem tulerat pertæsa, grauiter ferens se contemni, & pellices suo honesto & casto thoro præferri, ac loco superiori haberi, parentem suum *Henricum* Landgrauium *Hessiæ* (adhuc enim viuebat) literis & Nunciis compellebat, precabaturque *vt se à calamitate opprobrioque eriperet, & eam in domicilium paternum, ne videre cultum & pompam pellicum cum suo contemptu & ignominia cogeretur, transferret.* *Casimirum* enim *Poloniæ* Regem maritum suum illecebras carnales, nedum iuxta admonitiones & consilia Pontificum & Consiliariorum abdicasse, sed effusius in illas præcipitatum fuisse constabat. Qui sollicitis precibus non contentus, *Bohemam* quandam Nobilem *Rokiczianam* nomine, forma rara & præstanti, ex *Praga* (in quam sæpè descendere, & illic immorari consueuerat) abductam, ea tempestate sibi iunxerat; & eius cohabitatione, quam nonnisi per desponsationem Abbatis *Thyniecensis* Pontificalibus indutum, muliere Episcopum *Cracouiensem* credente, in suos transire amplexus pellexerat, insignior in facinore apud proprios & exteros censebatur. *Henricus* itaque Landtgrauius *Hessiæ*, precibus filiæ victus, *Poloniam* ingressus, & in *Zarnovviecz* perueniens, Reginam *Adleydam* cum omnibus quæ ad illam pertinebant, & omni supellectili ex *Zarnovviecz* educit, & in *Hessiam* Rege *Casimiro* & Capitaneis suis non prohibentibus, XVIII. Calend. Octobris transfert & traducit. Vbi præfata Regina *Adleyda* non post longum tempus, quam præter scientiam & licentiam mariti sui *Casimiri Poloniæ* Regis discesserat, diem obiit. *Casimirus* deinde *Poloniæ* Rex, quamuis concubinam suam præfatam, specie illius captus, *Rokiczianam*, ardenti diligeret amore, relatione tamen vnius cubicularii sui doctus, & tandem relationi parum fidens, oculis propriis iudicium permittens, dum comperisset quod in capite calua & scabiosa foret, eam illico repudiauit; & *Iudaici* generis fœminam, *Hester* nomine, propter formæ elegantiam, in concubinam asciuit: ex qua duos filios *Niemierzam*, & *Pełkam* suscepit. Ad preces quoque præfatæ *Hester Iudææ* & concubinæ, exorbitantes prærogatiuas & libertates per literas singulis *Iudæis*, in Regno *Poloniæ* habitantibus, quæ falso scriptæ ab aliquibus insimulabantur, & quibus Diuina Maiestas contumeliatur & offenditur, concessit: quarum fœtor olidus etiam in diem hanc perseuerat. Et alter quidem filiorum, ex *Iudæa* susceptorum, Regiorum, *Pełka*, naturali morte & immatura diem obiit: *Niemierża* verò, morte *Casimiri* secuta, in obsequiis *Wladislai Lithuani*, postea *Poloniæ* Regis, obuersatus, oborta contentione propter Padvvodarum exactionem, ab oppidanis in *Koprzivvnicza* occisus est. Id quoque abominabile & execrandum, quod filias ex eadem *Iudæa Hester* susceptas, in ritum *Iudaicum* transferri asseritur permisisse.

Regina Adleyda in Zarnovviecz

diu pellices Casimiri Regis ferens,

obtinet a patre se in Hessiam reportari.

Rex Bohemam quandam secrete ducit in vxorem,

postea Iudæam pellicem accipit,

cuius gratia multas Iudæis libertates donat.

In Vigilia Sanctæ *Agnethis Lithuanorum* Duces, *Olgyerth, Keystuth, Patrikig*, in magno & forti exercitu terram *Prussiæ* ingressi, pluribus diebus tam in longum quam in latum eam cædibus, igne, & spoliis populantur. Adeò quoque tunc in illam (Magistro & Cruciferis non prodeuntibus in aciem, sed tueri tantummodò castra contentis) grassati, & fere vniuersam *Prussiam* crediti sunt hostiliter peruagasse. Cæde autem barbarica in senes & impuberes edita, cum plurimis & penè innumerabilibus tam captiuis quam spoliis, in *Lithuaniam* rediere.

Lithuani omnem Prussiam depopulantur.

1357.

Venceslaus Bregensis Dux sua sorte non contentus, in Ludouici fratris sortem aspirat.

Anxiatus mente & corpore *Venceslaus* filius natu maior, *Boleslai* olim *Bregensis* & *Legnicensis* Ducis, quod *Legnicensis* ciuitas, & terra, fratri iuniori *Ludouico*, in diuisionis sorte cessisset, quæ ad sortem in eum cadentem, *Haynouiam* videlicet, *Golthberg*, & *Lubin*, multis gradibus potior, propter mineram auream, in montibus *Legnicensibus* exortam (de qua singulis hebdomadis centum quadraginta marcæ auri, pro sorte, lucro, & decima Ducali proueniebant) censebatur, graues guerras dissensiones, & odia, in *Ludouicum* Ducem *Legnicensem*, germanum suum, cœpit mouere; ratus illum ad ineundum alteram diuisionem magis æquam, de prioris iniquitate & circumuentione multa questus, cogi posse.. Sed *Ludouico Legnicensi* Duce contractum & ordinem celebratæ semel diuisionis nolente infringere, & fraternas in se guerras per patientiam excipiente, *Venceslaus* maiori odio in *Ludouicum* fratrem æstuans, quòd in nullo voto vellet illi esse morriger, *Carolum* tunc adhuc Marchionem *Morauiæ*, in absentia Patris sui *Ioannis Bohemiæ* Regis, apud *Francorum* Regem in *Galliis* agentis, *Bohemiæ* administrantem Regnum accedens, sortem omnem quæ ei obuenerat, sibi exhibebat venalem, *Ludouico* fratri *Legnicensi* Duci, & filiis eius successionem (se, qui tunc infœcundus extabat, moriente, liuore illum exagitante,) præclusurus. Non abnuente autem *Carolo* Marchione *Morauiæ* oblatam sibi per *Venceslaum* Ducem emptionem, conclusionem tamen facere in tempus differente aptius, *Venceslaus* Dux ex *Praga* reuersus, apertis deprædationibus & rapinis, fratrem suum Ducem *Ludouicum*, & suum Principatum *Legnicensem* lacessebat. Communes itaque Barones & militares, discordias fraternas extincturi, prouisurique ne ex venditione per *Venceslaum* Ducem, de sorte sua *Carolo* Marchioni fienda, exhæreditatio *Ludouico* & filiis eius, iam de filia *Henrici Głogouiensis* & *Zeganensis* Ducis susceptis, proueniat, *Ludouicum* Ducem *Legnicensem*, demonstrando quòd germanus suus *Venceslaus*, homo languidus, & propediem moriturus esset, ad cedendum de sua sorte *Legnicensi*, & ad sortem recipiendam *Venceslai*, pretio & largitione corrupti, inducunt. Priore itaque diuisione, in spem quòd sors vtraque debeat ad *Ludouicum* ex morte propinqua *Venceslai* deuolui, irritata, nouus celebratur contractus, *vt videlicet Venceslaus Dux Legnicensem sortem habeat, Ludouicus Haynouiensem & Venceslao obeunte, etiamsi liberos eum relinquere contingat, Ludouicus vtramque Principatus, ad vita tempora possideat, nec possint filii Venceslai, eo viuente, aliquam obtinere, portionem. Sed decedente Ludouico, noua ex æquo inter Venceslai & Ludouici filios diuisio celebretur.*

Quam etsi esset assecutus,

Contractu huiusmodi literis & iureiurando firmato, *Ludouicus* Dux in tenuem sortem redactus, Sedem sui Principatus in villa *Buchvvalt*, castris non exA tantibus, apud quæ consisteret, ponere coactus statum suum Ducalem nonnisi quadringentis marcis, quæ erant sortis suæ totales introitus, vtcunque sustentabat. *Venceslaus* autem *Legnicensis* Dux, quasi cum exosa sorte etiam languorem reliquisset, ex debili fortis, ex claudo, baculorum sustentaculis reiectis, sanus effectus, largitionibus & sumptibus vacare diffusius cœpit. Quibus adeò exinanitus, & ad egestatem (aureis mineris prodigam vitam suam explere non valentibus; quæ & ipsæ, post annos octo ex quo cœperant, aruerunt) perductus est, vt nec vilem expensam ducere, famem sæpè pati coactus, potuerit.

se tamen ab egestate vindicare non potuit.

Coniugem alteram, *Adleydam* Reginam, *Casimirus Poloniæ* Rex, rebus excessisse humanis cognoscens, tertiam superduxit. Et missis ad *Henricum Głogouiensem* Ducem procis, filiam eius *Heduigim*, virginem tam forma quàm moribus spectabilem, accepit in consortem, & nuptias *Cracouiæ* ex more celebrat.

Casimirus tertiam ducit vxorem.

Vigesima sexta mensis Aprilis, *Cunegundis* filia *Casimiri* Regis, & vxor *Romani* Ducis *Saxoniæ* moritur.

Graui & diuturna ægritudine *Clemens Płocensis* Episcopus vexatus, cum annos quatuor & viginti sedisset, moritur, & in Ecclesia *Płocensi* sepelitur. Et licet Capitulum *Płocense*, electione septima Aprilis die celebrata, conformiter & canonicè *Ianislaum Wronsky* Canonicum *Płocensem* elegisset, Summo tamen Pontifice, Duce *Masouiæ Semouito* consentiente, electionem eius variis modis impediente, confirmatio sua fuit protelata. Quam cum assecutus esset, a *Iaroslao* Archiepiscopo *Gnesnensi* confirmatus, & consecratus, possessio tamen illius per Ducem *Semouitum* fuit negata. Præfecerat enim Sedes Apostolica, electione Capitulari non obstante, in *Płocensem* Episcopum Fratrem *Bernhardum* de ordine Prædicatorum, natione *Masouitam*, qui & per Ducem *Masouiæ Semouitum*, & Capitulum prohibitus & impeditus, ad possessionem Ecclesiæ non poterat peruenire; durauitque controuersia ipsa annis septem. Tandem anno septimo, lite pendente, præfatus *Ianislaus* in Episcopum consecratus est, & tum primùm bonorum Episcopalium possessionem adeptus, *Casimiri Poloniæ* Regis intercessione adiutus. Quæ omnia Bullæ Summi Pontificis exemplar, quod subscribitur, declarat.

Clemente Płocensi mortuo

eligitur Ianislaus Wronsky,

Papa autem eligit Bernardum.

Obtinet tandem post annos septem Ianislaus.

Tenor bullæ P. R. ratione Episcopatus Plocensis.

Innocentius Episcopus Seruus Seruorum Dei. Venerabilibus fratribus Archiepiscopo Gnesnensi, & Wladislauiensi ac Posnaniensi Episcopis Salutem & Apostolicam benedictionem. Nuper charissimus in Christo filius noster Casimirus Poloniæ Rex Illustris, per suos Ambasiatores & Nuncios, super his & cæteris aliis ipsius Regis negotiis, ad nostram præsentiam destinatos, coram Nobis fecit reuerenter proponi. Quòd licet Ecclesia Płocensis, quæ in suo Regno Polonia existit, secundum qualitatem illius regionis, nobilis & solennis; & in finibus Christianitatis, in

1357.

frontario infidelium Lithuanorum constituta, & per ipsius Regis progenitores dotata & fundata existat: nonnullaque ipsius castra, munitiones, & loca fortia & insignia pro defensione Christi fidelium, in confinio infidelium fore noscantur; eisdemque Christi fidelibus esset expediens & necessarium, talem eidem Ecclesiæ præesse Pastorem, qui gratus & fidelis esset prædicto Regi, ac omnibus fidelibus & incolis dicti Regni, & in quo idem Rex confideret, quique castra, munitiones, & loca prædicta, securitatemque eiusdem Regni, contra incursus hostium crucis Christi, vellet & valeret fideliter præseruare: ac genitor Venerabilis fratris Nostri Bernardi Episcopi Płocensis, pro eo quòd ciuitatem Sandomiriensem, quæ in dicto Regno existit, in manus infidelium, hostium Regis & Regni prædictorum, proditoriè, etiam læsæ Maiestatis ex hoc, & alias damnabiliter incurrendo crimen, traduxerat, exinde conuictus, de huiusmodi Regno, cum dicto Bernardo, & aliis descendentibus ab eodem Patre, vsque ad tertiam generationem, perpetuò bannitus & proscriptus fuisset: Ipseque Bernardus propterea eiusdem Regis & Regni inimicus, & eis suspectus existeret, ipsiusque Ecclesiæ fructus, reditus, & prouentus, sex millium florenorum auri summam excedere dinoscerentur; ac olim dicta Ecclesia per obitum bonæ memoriæ Clementis Episcopi Płocensis, qui in partibus illis diem clausit extremum, vacans, dilectus filius Ianislaus, eiusdem Ecclesiæ Płocensis Canonicus, in Episcopum Płocensem, per dilectos filios, Capitulum ipsius Ecclesiæ concorditer electus, eiusque electio auctoritate Metropolitanâ confirmata fuisset: tamen præfato Bernardo de præmissis penitus mendaciter suggerente, Nobis prædictam Ecclesiam modicum, eiusque fructus, valoris anni trecentorum florenorum auri vel citra existere. Nos suggestione & taciturnitate huiusmodi circumuenti, de persona dicti Bernardi eidem Ecclesiæ, cuius prouisio antea fuit dispositioni Apostolicæ reseruata, prouideramus, eumque illi præfeceramus in Episcopum & Pastorem. Idemque Bernardus tanquam sibi malè conscius, & mala quæ contra dictum Regem gerebat, in mente per actus exteriores ostendens, cum literis quæ super prouisionem huiusmodi ad dictum Regem iuxta morem dirigebantur, non ad præsentiam eiusdem Regis, à quo castra, & loca huiusmodi, & omnia bona temporalia dictæ Ecclesiæ in feudum teneri noscuntur, neque ad Ecclesiam ipsam per se vel per alium, vt fidelis & diligens administrator, sed velut ipsius manifestus hostis & mercenarius, non diligens oues sibi commissas, ad quosdam notorios inimicos dictorum Regis & Regni se transferens, multos inibi per se, vel per alios, de dicto Regno Clericos & laicos, processus excommunicationis, suspensionis sententias, & alias censuras & pœnas continentes, fecerat, & etiam publicauerat, in magnum dictorum, Regis & Regni, præiudicium, ac subditorum & Ecclesiæ prædictorum non modicam læsionem: seque cum eisdem dicti Regni inimicis confœderauerat & coniunxerat, habitans cum eisdem, & ex his atque aliis ita infidum & suspectum dictis Regi & Regno se reddiderat, quòd idem Rex de maiori contra se & dictum Regnum, per ipsum Bernardum facienda, quàm prædicta, alia proditione, dubitabat. Nos dilecto filio nostro Francisco, tituli Sancti Marci Presbytero Cardinali, commisimus viuæ vocis oraculo, vt se de præmissorum infamiâ informaret: quæ exinde reperiret, nobis deinde delaturus. Cumque postmodum idem Cardinalis, huiusmodi informatione per eum recepta, nobis retulisset, se præfatum Bernardum reperisse super his diffamatum, Nos vobis nostris dedimus literis in mandatis, vt vos, vel vnus vestrum, vel vos per alium seu alios, eundem Bernardum ex parte nostra citare curaretis, vt infra trium mensium spatium, post citationem huiusmodi computantes, nostro se conspectui repræsentaret, facturus & recepturus pro præmissis, quod iustitia suaderet. Et deinde omnes prædictos, & propter præmissa, & eorum occasione, etiam literarum nostrarum factos processus, extunc vsque ad quinque menses, à data præsentium computandos, auctoritate Apostolica suspendimus. Eidemque Bernardo districtius inhibemus, ne interim occasione præmissorum processus per se vel per alium, seu alios, vsque ad huiusmodi finem dictorum quinque mensium, seu prætextu dictarum literarum, vel alias fieri faceret vel procuraret, extunc decernimus irritum & inane; si secus super huiusmodi negotio, vel quocumque alio, scienter vel ignoranter contingeret attentari, prout in diuersis nostris inde confectis literis plenius continetur. Nos igitur ipsius Regis supplicationibus inclinati, fratribus vestris per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos aut duo aut vnus vestrum, per vos, vel per alium, vel per alios, huiusmodi suspensionem, inhibitionem, & decretum, vbi & quando vobis expedire videbitur, auctoritate nostra solenniter publicare curetis. Contradictores auctoritate nostrâ, appellatione postpositâ, compescendo, non obstante, si aliquibus communiter vel diuisim, à Sede Apostolica sit indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas, non facientibus plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de Indulto huiusmodi mentionem. Insuper cum pro parte dictorum Regis, Clericorum, & laicorum asseuratur, prædictas excommunicationis sententias secundum præmis-

1357.

missa fore nullas, Nos ipsorum Clericorum & laicorum animarum saluti & statui vberius prouidere cupientes, Vobis & vestrum cuilibet, per vos vel per alium seu alios, prædictos Clericos, & laicos, ab huiusmodi excommunicationum sententijs, si hoc humiliter petierint, & de stando iuri super præmissis cautionem præstiterint, ad cautelam absoluendi, & cum ipsis super irregularitate, si quam sic ligati, non tamen in contemptum clauium, celebrando Diuina, vel immiscendo se illis, contraxerint, dispensandi, plenam & liberam eadem auctoritate, concedimus tenore præsentium facultatem. Datum apud Villam Nouam Auinionensis diœcesis, secundo Idus Augusti, Pontificatûs nostri anno octauo.

Prussiæ Magister in Lithuaniam agit expeditionem

Crudeli clade & vastatione *Pruthenicæ* terræ per *Lithuanos* anno superiori irrogatâ, *Almanorum* Principes & milites, postquam Magistri & Cruciferorum Nunciis eam euenisse accepissent, permoti, in frequenti numero & multitudine, de *Franconia*, *Anglia*, *Sueuia*, inter quos Dux *Nurumburgensis* principalior habebatur, Catholicis contra gentiles laturi auxilium, adueniunt. Quapropter *Prussiæ* Magister *Vinricus*, ex eorum aduentu magnos ausus sumens, expeditionem suis contra *Lithuaniam* indicit. Et exercitu notabili ex forensibus, & propriis armato, cuius *Ziffridum* de *Dawelth Prussiæ* Marsehalcum constituit Ductorem, in *Lithuaniam* veniens, Barbaris non facientibus dimicationis copiam, in agrestes, (quorum præcipua pars in syluas & in loca paludinosa & inuia se condiderant) in tecta item & rura, omne genus sæuitiæ iussit depromi. Et peragrata vniuersa ferè *Lithuania*, atque flammis in cineres & fauillam redacta, cum spoliorum multitudine & captiuorum magno numero, nullam hostilitatem & resistentiam expertus, in *Prussiam* rediit.

1358.

Singulas deordinationes, spolia tamen præsertim & furta, *Casimirus Poloniæ* Rex abhorrens, pro eorum eliminatione præcipuam curam intendere non omittebat, nulli deferens conditioni, auctoritati, statui, vel ætati. Erat ea tempestate Baro quidam in *Poloniæ* Regno, & generis nobilitate & opibus insignis, ex domo quæ caput ceruinum, cornibus in altum porrectis, & intra cornua lupum pro insigni deferre consueuit, & vulgare proclama habet *Napiuowye*, ortus, *Matthias* nomine, qui apud *Polonos* vulgari appellatione *Maczko Borkowicz* dicebatur.

Matthias Borkowicz

Hunc *Casimirus Poloniæ* Rex, etiam Magistratu publico, Palatinatu videlicet *Posnaniensi* extulerat, æstimans illum Reipublicæ plurimum profuturum. Is autem furum & prædonum in oris illis, in quos animaduertere debuerat, cœpit esse primùm clandestinus receptator: expost verò ipsorum furtorum & spoliorum præcipuus auctor.

1358. *propter furum & prædonum conseruationem*

Quem *Casimirus* Rex *Poloniæ*, correctione benignâ primùm obiurgans, deinde pœnarum denunciatione decernens atque deterrens, non poterat à proposito reuocare, nec consuetudinem radicatam aliena rapiendi, in viro propriis abundanti, euellere. Quamuis enim per literas patentes sigillo suo munitas, se *Casimiro* Regi pariturum, & à singulis factis cessaturum promiserit, in generis tamen sui præeminentiâ & dignitate Palatinatûs confidens, ad ea quibus se abdicauerat, quibus se quoque nunquam amplius vsurum iureiurando astrinxerat, relabebatur. Querelis subiectorum crebro Regem hac in re impetentium, ipsa quoque indignitate rei Rex *Casimirus* motus, *Matthiam Borkowicz* Palatinum *Posnaniensem* prædictum ad se in *Calisz* venientem captiuat, & pro suis notoriis facinoribus, decreto Regio in mortem condemnat, ac catenatum in castrum *Olschtin* transmittit, & in fundum horridi carceris deponit. Nec simplici morte mulctare illum contentus, fame & inedia excruciatum iussit consumi.

fame necatur,

Iussu enim Regis nonnisi manipulus fœni, & scyphus aquæ sibi appositus, in eam rabiem hominem vertit, vt proprias carnes quoad posset, satiando famis voraginem, ex manibus cæterisque locis detraheret. Denunciatus fuit germanus suus, *Ioannes* hæres in *Czacz*, in vltionem mortis fraternæ, seditionem, rebellionemque contra Regem suscitaturus; sed & hunc *Casimirus* Rex corripiens peremit.

vna cum fratre,

Castra quoque eorum & fortalitia, videlicet *Kozmin* & *Czacz*, & vniuersa quæ iuris erant illorum, abstulit, & proprietati Regali adiecit.

& bona eorũ confiscantur.

Habet & nonnullorum assertio, *Casimirum* Regem in *Matthiam* Palatinum, pro eo, quòd de stupro Reginæ insimulatus fuerit, tam sæuam sententiam exercuisse; Propter quod quadraginta diebus fame tabescens mori non potuit, donec sacro viatico procuratus, condignam se mortem pertulisse in ipso agone vniuersis denunciauit. Filius autem suus in *Saxoniam*, in *Brandeburgensem* Marchionatum, sæuitiam *Casimiri* Regis veritus, diuertens, clandestinis inuasionibus Regnum *Poloniæ*, spoliis, igne, & captiuatione nobilium & mercatorum, aliquanto tempore affligebat. Processu verò temporis in oppido *Kostrzazow*, dum prædas ageret, à rusticanis hominibus inuasus, cum suis omnibus occisus, temeritatis suæ pœnas pendit.

Quindecimo Calend. Februarii, *Casimirus Poloniæ* Rex, apud oppidum Episcopale *Racziąsz* agens, *Ioannem Posnaniensem* Episcopum, cum *Semouito* Duce *Masouiæ* & *Varschouiæ* componit, & magnam sedat differentiam.

Masouiæ Duces & subditi decimas Posnan. Episc. reddere coguntur.

1358.

Mandando per sententiam diffinitiuam, vt Dux *Semouitus*, & sui subditi, decimas in villis noualium consistentes & consurgentes, Episcopo *Posnaniensi*, & suæ mensæ reddant, & reddere sint astricti. Proferens huiusmodi sententiam sub præsentia *Matthiæ* Episcopi *Wladislauiensis*, *Wladislai* Ducis *Gniewkouiensis*, & aliorum plurimorum.

Feria tertia infra Octauas Sanctorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum, *Casimirus Poloniæ* Rex secundus, monasterium vel potius cellam fratrum Canonicorum Regularium Sancti *Augustini*, quod primariè fuerat in villa *Mąká*, medio miliari à *Siradiensi* oppido fundatum, de consensu *Conradi* Abbatis *S. Mariæ Wratislauiensis* de Arena, sub cuius tunc consistebat ditione & obedientia, transfert in *Calisch*, & fratribus dicti Monasterii, Ecclesiam Parochialem *S. Nicolai* in *Calisch* assignat, quæ tunc per fugam sui Rectoris immediati *Martini* vacabat.

Monasteriũ ex Mąka in Calisch transfertur.

Præfatus enim Plebanus, parum modestè iniuriam cocæ suæ, quam nonnulli adolescentes filii ciuitatis, in dolium aqua sordida plenum, iocando proiecerant, vnum ex illis gladio transfossum occidit, & ex *Calisch* fugiens, amplius redire non præsumpsit. Tulit autem *Casimirus* Rex à monasterii præfati fratribus, quatuor villas, videlicet *Mąkam*, *Polkowo*, *Wąglowo*, & *Luboradzice*, & eas Regiæ mensæ applicauit. In quarum recompensam monasterio *Calissiensi* villam optimam *Kuchari*, cum prædio, item duas vineas, circa *Calisch* contulit. Cuius monasterii sic translati, Præpositus fuit primus, frater *Matthias*.

Ludouico Hungariæ Regi nata est filia *Catharina*, ex Regina *Elisabeth*, filia *Stephani* Regis *Bossnæ*, suscepta. Quæ paucis annis superuiuens, in virginitate diem obiit.

1359. *Turbæ variæ feliciter sedantur.*

Crebris Baronum, Nobilium, & militarium instantiis, & querelis *Casimirus Poloniæ* Rex petitus & vexatus, qui se à Pontifice & Clero *Cracouiensis* diœcesis in pluribus articulis, perceptione scilicet decimarum, & iudicio spirituali, exactioneque medietatis omnium fructuum beneficii vacantis pro primo anno, pro Ecclesiæ *Cracouiensis* fabrica, aliisque nonnullis plurimum grauari & opprimi querebantur, conuentum in *Cracouiensi* ciuitate, pro die *SS. Trinitatis*, ad reformandum huiusmodi grauamina, nec non ad rescindendum *Baronum*, Nobilium, & militarium oppressiones atque abusus, quibus in redditione & emptione decimarum, se Clerus *Cracouiensis* ab illis afflictum, vociferabatur, instituit.

1359.

Per *Nankerum* siquidem, tunc *Cracouiensem* Episcopum, Capitulo *Cracouiensi* consentiente, sancitum decretumque erat, vt pro fabrica Ecclesiæ Cathedralis, quam præfatus *Nankerus* opere pulcherrimo inchoauerat, cuiuslibet beneficii in diœcesi *Cracouiensi* vacantis, medietas prouentuum iuxta rerum valorem, primo vacationis anno applicaretur. Quod cum ab anno Domini millesimo tricentesimo vigesimo, quo Ecclesiæ *Cracouiensis* cœpit fieri fabricatio, vsque ad annum Domini millesimum tricentesimum quinquagesimum nonum fuisset practicatum, petebant illud & militares & Nobiles, ac Clerus, (iam enim Ecclesiæ *Cracouiensis* plena prouenerat consumatio) tolli & abrogari. Vt autem differentiæ partis vtriusque iustiùs faciliusque possent decidi & componi, *Iaroslaus Gnesnensis* Archiepiscopus sollicitatus *Cracouiam* aduenit. Vbi dum pluribus diebus inter *Bodzantam* tunc Episcopum & Clerum suum *Cracouiensem* ab vna, & Barones, Militares, ac Nobiles partibus ab altera plures tractatus agitati fuissent, tandem *Casimiro Poloniæ* Rege, & *Iaroslao Gnesnensi* Archi-Episcopo, fideliter mediatorum vicem agentibus, singulæ differentiæ, tam in perceptione, vsu, & redditione, quàm in exactione decimarum & tractandis Iudiciis Spiritualibus, in tenendis interdictis, in erigendis de nouo Ecclesiis, & quibuscumque aliis articulis, æquâ iustaque ordinatione prouisæ & compositæ sunt, iuxta quam Clerus Ecclesiæ & diœcesis *Cracouiensis*, erga seculares, & viceuersi Secalares erga Clerum, suas extunc regulare cœperunt actiones. Exactio quoque medietatis fructuum beneficii vacantis primi anni pro fabrica, tunc sublata est, & per triginta annorum spatium, libertas terris *Lublinensi*, *Siecziechouiensi*, & *Łukouiensi*, per *Tartaros* & *Lithuanos*, superioribus annis desolatis & vastatis, vt earum posset prouenire locatio, à decima manipulari per *Bodzantam Cracouiensem* Episcopum ad preces *Casimiri* Regis concessa. Quæ quidem ordinatio vt perpetua & sincera in futura duraret tempora, in scriptum & priuilegium digesta, sigillis *Bodzantæ* Episcopi & Capituli *Cracouiensis* communita. Hæsitantibus autem, aut exquisitorem illius indaginem habere cupientibus, per copiam quam inserui, prostans talis est.

In Nomine Domini. Amen. Nouerint vniuersi, præsentium notitiam habi-

Copia Priuilegii.

1359. modo soluendi decimas.

turi. Quòd Nos Bodzanta Episcopus Cracouiensis, attendentes, quod terræ Lublinensis, Szieczìechouiensis, & Łukouiensis Nostræ diœcesis, per insultum infidelium Tartarorum & Lithuanorum, peccatis exigentibus, sunt plurimùm desolatæ: volentesque vt ad possidendum easdem, populus Christianus feruentiùs inuitetur, ad petitionem instantem Serenissimi Principis & Domini nostri, Domini Casimiri Dei gratia Poloniæ Regis Illustris de voluntate & consensu fratrum nostrorum Capituli Cracouiensis, omnibus & singulis, qui in terris prædictis se locauerint, aut hactenus sunt locati, in villis, prædijs, & possessionibus, in quibus ad mensam nostram Episcopalem decimæ pertinebant, à solutione decimæ, triginta annorum spatio, à data præsentium, plenam & omnimodam concedimus libertatem. Ita tamen, quod si dicta durante libertate, præfatus Dominus Rex, aut Procuratores sui vel Nobiles, quicumque in bonis suis sitis, in terris prædictis decimam à suis colonis receperint, vel pro suis vsibus voluerint vsurpare, extunc libertate non obstante, decima bonorum eorundem ad Nos & ad mensam nostram, sine conditione aliqua reuertatur. In alijs autem bonis, in quibus decima recepta non fuerit, libertas permaneat sic concessa. Per hanc autem libertatem nostram, monachis & Clericis secularibus quibuscumque, qui in terris prædictis ratione suorum monasteriorum, aut beneficiorum Ecclesiasticorum possederunt aut possident decimas, nullum volumus præiudicio grauare: quinimò ipsorum quilibet circa ius suum permaneat sicut prius. Cæterùm ordinamus, annuente ad id Domino nostro Rege prædicto, vt vbicumque per totam nostram diœcesim, in ciuitatibus, castris, oppidis, villis, prædijs, & possessionibus quibuscumque, decimæ manipulares hactenus in campis manipulatim tollebantur; ibi adhuc eodem modò, eædem decimæ in posterum tolli debent, conditione cuiuslibet non obstante. Verùm Sculteti & Aduocati ciuitatum, oppidorum, seu villarum, in quibus decimæ manipulatim persoluuntur, quatuor mansis Aduocatiæ seu scultetiæ suæ, quos coluerint proprijs laboribus, & expensis, de quolibet mansorum prædictorum in festo Sancti Martini mense Nouembre, quatuor scottos grossorum Pragensium pro decima nobis soluent. Sed si plures mansos quàm quatuor colere voluerint, aut dictos quatuor alteri vendiderint, locauerint, aut tradiderint ad colendum, de ipsis dabunt decimam manipulatim in campo, prout alij incolæ eorum vicini soluere consueuerunt. Et ne labores hominum propter decimarum desidiam retardentur, decernimus, vt quilibet in octaua Sancti Iacobi, ad recolligendum suam decimam per se vel Nuncium idoneum sit paratus. Aliàs depositis & relictis in campo quinque manipulis, de qualibet quinquagena, frumenta hominum liberè conducantur. In noualibus autem exortis, vltra Visłam, versus & citra metas Russiæ, & Hungariæ progressiuè, vsque ad limites terræ Osszwiancimensis, in quibus nobis hucusque manipulatim decima non dabatur, libertate expletâ, de quolibet manso paruo siue magnò, locato siue locando, ferto grossorum Pragensium in festo Sancti Martini prædicto, annis singulis nobis pro decima prædiali, à rusticis solui debet. Aduocati verò & Sculteti noualium prædictorum, de quatuor mansis Aduocatiæ, vel Scultetiæ suæ, quos colunt proprijs laboribus, vt præfertur, de quolibet mansorum prædictorum, tres scottos grossorum soluant illi Ecclesiæ pro decima, vbi audiunt Diuina, & percipiunt Ecclesiastica Sacramenta. Sed si plures mansos, quàm quatuor, colunt, siue illos quatuor, aut ipsorum aliquem alijs vendiderint, locauerint, aut tradiderint ad colendum, de quolibet ipsorum vnum fertonem grossorum, sicut alij rustici, in festo prænotato nobis pro decima soluant. Et insuper pro gratia, quam eis facimus, in solutione decimæ, vt præfertur, ijdem Sculteti & Aduocati, fertones nostros decimales, in festo S. Martini superiùs nominato, sub iuramento fidelitatis ipsorum, à rusticis exigere, nobisque vel Procuratori nostro, infra quindecem dies, dictum festum immediatè sequentes, præsentare fideliter & integraliter tenebuntur. Sed tamen vbi in prædictis noualibus nobis antea manipulatim decima soluebatur, adhuc futuris temporibus perpetuò solui debet, nec ipsam propter hoc remittimus ad fertones. Verùm quia in districtibus circa Długiepolye & Czorastein, sub ea limitatione, videlicet inter viam, quæ currit de Mislinice versus montem, qui dicitur Obidowa, vsque ad Dunaiecz, vt intelleximus, sunt agri steriles, & frigora grandia diutius terram premunt, ita, quòd paruo tempore anni inibi laboratur, volentes gratiosiùs agere cum incolis districtuum prædictorum, statuimus, quòd incolæ prædicti, qui iam ibi locati sunt, vel in posterum locabuntur, in festo S. Martini prædicto pro decima prædiali, de manso quolibet tres scotos grossorum Pragensium, annis singulis nobis soluant. Quam pecuniam Sculteti locorum prædictorum colligent, nobisque vel Procuratori nostro præsentabunt, prout in casu simili superiùs est expressum. Hanc autem limitationem de solutione fertonum pro decima in locis superiùs iam expressis, taliter cum Casimiro Rege prædicto ordinauimus permanere, quod deinceps ad ciuitates, oppida, & villas, prædia, & possessiones quascunque totiùs nostræ diœcesis, vbi manipu-

1359.

pulatim decima soluitur ab antiquo, nullo vnquam tempore extendatur. Item decernimus, quod vbicumque aliquis nobilis alteri nobili sibi æquali, necessitate cogente, hæreditatem suam obligauerit, & creditor agros coluerit, in eadem decimam frugum de agris suis soluat illi Ecclesiæ, cui is qui obligauit soluere consueuerat ab antiquo. Sed si fortè labores suos dictus creditor voluerit ampliare cmethones repellendo & eorum agros excolendo, de agris cmethonum, quos colet, decimam in Gonithwam soluere teneatur. Præterea ne propter causam decimalem Iudex Ecclesiasticus de Nobilitate nobilium iudicare contendat, quod vbi quis Clericus petens decimam illiberam ab aliquo qui se dicit Nobilem, ipsum propter hoc ad iudicium Ecclesiæ cumuerit euocare, volumus vt causa nobilitatis, coram nobis vel Officiali nostro, per ipsum proposita, clypeoque suo & parentela nominatis, per nos vel Officiales nostros, nullâtenus iudicetur, sed remittatur ad iudicium seculare, vt ibi nobilitatis quæstione primitùs expeditâ, doceat Ecclesia, quo iure talis censeri debeat, circa solutionem Decimæ Prædialis. Demum statuimus & ordinamus, voluntate & consensu Domini Regis prædicti specialiter ad hoc accedente, quòd vbicumque ab antiquis agris progressiuè quispiam, syluas, rubeta, vel mericam extirpauerit, ille decimam percipiet de noualibus huiusmodi, ad quem antiquorum agrorum decima pertinebat. Verùm si à dextris vel à sinistris, ab antiquis incolæ aliqui fuerint collocati, extirpauerintque syluas, rubeta, nemora, vel mericas, prædicti incolæ de agris ipsorum taliter extirpatis, nobis & nostris successoribus decimam soluere tenebuntur. Insuper volumus, quòd collumbatio illibera per Rectores Ecclesiarum, à suis Parochianis non exigatur de cætero: sed quod quis sponte petenti offerre voluerit, cum gratiarum actionibus tolli debet. Prohibemus etiam Archidiaconis, Præpositis, nostræ diœcesis, iurisdictionem habentibus, vt in visitando non excedant numerum euectionum, à iure diutiùs institutum, neque ratione visitationis pecuniam à subiectis exigant, Plebani, Rectoresque Ecclesiarum pro Sacramentis Ecclesiasticis, quæ gratis administranda sunt, nihil exigant, aliàs ipsos grauiter puniemus. Clerici verò cuiuscumque gradûs, statûs, vel conditionis existant, bona patrimonialia possidentes, ad expeditionem cum Domino Rege de ipsis transeant, iuxta ipsius omnimodam voluntatem. Et vt Diuinus cultus nostris partibus augeatur, promittimus, quod vbicumque quis Nobilis congruam sustentationem Clerico & Presbytero assignare curauerit, eandem Ecclesiam in bonis suis fundabimus citra dilatationem. Prætereà volumus, quòd laici deinceps pro debitis, & in alijs causis ciuilibus, per Clericos ad forum Ecclesiasticum non trahantur, nisi fortè sit causa spiritualis, vel spirituali annexa, vel debitum decimale fuerit. Quod etiam pro fabrica Ecclesiæ nostræ Cathedralis medietas redituum primi anni à Clericis exigi consueuerat, hoc eisdem tenore præsentium sit remissum. Vt autem prædicta nostra ordinatio, constitutio, seu decretum, temporibus perpetuis inuiolabiliter perseueret, ipsam conscribi iussimus, nostrique ac Capituli nostri prædicti Sigillorum appensione muniri. Actum & datum Cracouiæ, die XIV. Iunij. Anno Domini, millesimo tricentesimo quinquagesimo nono. Præsentibus & Ordinantibus, Venerabili in Christo Patre, Domino Iaroslao Diuinâ prouidentia Sanctæ Gnesnensis Ecclesiæ Archiepiscopo; ac Honorabilibus Viris, Dominis, Othone Præposito Gnesnensi, Ianussio Decano, Floriano Præposito, Nicolao Custode, Cracouiensibus: Sweslao Visliciensi, Nicolao Scarbimiriensi, Præpositis: Nec non Vilczkone Sandecensi, Castellano, Andreâ Succamerario, & Petro Tribuno Cracouiensibus, & alijs. Per manus Nicolai Licentiati in iure Canonico, Plebani Luborzicensis, Curiæ nostræ.

Stephano Valachiæ Palatino contra fratrem

Stephano Moldauiæ Voieuodæ, apud Valachos mortuo, quorum maiores & aboriginarii de Italiæ Regno pulsi (genus & natio Volscorum esse fuisseque creduntur) veteribus Dominis & colonis Ruthenis, primùm subdolè, deinde abundante in dies multitudine, per violentiam expulsis, illam occupârunt, in Ruthenorumque ritus & mores, quo facilior proueniret occupatio, à propriis degenerantes, transmigrarunt. Dura inter duos filios mortui Palatini, videlicet Stephanum & Petrum, contentio de Principatu & illius successione, suboritur. Petro enim, quamuis minori natu, quòd ingenii liberalioris esset, maior pars Valachorum fauebat. Is quoque & industria quâ pollebat, & Prouincialium Hungarorum fauore, pulso Stephano & Boiaris, quos in suam partem pellicere non poterat, solus occupat Moldauiæ Principatum. Stephanus autem natu maior, cum suarum partium Boiaris, & indignitatem suarum iniuriarum non ferens, & veritus, ne Petrus frater, nactus Principatum, crudelius in se quicquam consuleret, ad Casimirum Poloniæ Regem, & thesauris & milite abundantem confugit, petens se per illum in Principatum restitui, & suæ necessitati propitiâ subuentione misereri: Spondens & obligans tàm se, quàm vniuersos suos Successores Palatinos, & terram Moldauiæ, in fide, obedientia, & subiectione Casimiri Regis, & suorum successorum Regum Poloniæ, perpetuò mansuros. Quæ quidem con-

1359. *auxilia mittit.*

conditio, cum à *Caſimiro* Rege, Conſiliariis Regni probantibus, accepta eſſet, mittit *Caſimirus* Rex, ex *Cracouienſibus*, *Sandomirienſibus*, *Lublinenſibus*, & *Ruſſiæ* militibus exercitum, cum *Stephano*, qui illum in Sedem *Moldauiæ* reſtituat. Is poſt diem SS. Apoſtolorum *Petri* & *Pauli*, ex penatibus egreſſus, dum terram hoſtlem attigiſſet, pluribus ſecundis ſucceſſibus vſus, aliquot etiam particulares conflictus, fœliciter cum hoſte, in plenam & vniuerſalem dimicationem non veniente, reportauit. *Petrus* autem minor natu, dum cum *Stephano* & *Polonorum* exercitu apertè decernere ſibi periculoſum vidiſſet, aſtu & dolo rem tentare aggreſſus eſt. Syluæ erant vaſtæ, & in longum porrectæ, *Płonyni* à ſolitudine, & quòd profectum non afferunt, nec cultæ ſunt aut arabiles, in terra *Sepenicenſi* ſitæ, quas, vt præmiſimus, *Płonyni Valachi* vocant, quibus exercitus *Polonicus*, vt gradum ad interiora & plana promoueret, tranſiturus erat; Earum ſyluarum dextrà læuaque ſecus viam *Valachi* de parte hoſtili, ita ſerris arbores inciderant, vt immotæ ſtarent, ictu facilè impulſæ prociderent, easque accuratiſſimè, ſabulo contecti & gramine, obſeruabant. *Polonis* itaque ſaltum intrantibus, *Valachi* extrema arborum ſucciſarum impellunt, aliam in aliam cadentem & ruentem, atque viciniorem præcipitantem, & ſtrage ancipiti viros, equos, armaque ſine bello obruunt & deuincunt. Arborum ſiquidem truncis, & ramorum fragmentis, milites inſignes exanimati & oppreſſi ſunt, plerique in pedibus, aut manibus, aut aliqua parte corporis mutilati. Cætera omnis multitudo inopinato malo perculſa, ſub iugum & deditionem venit: maiorque aliquanto captorum, quàm cæſorum numerus fuit. Præda omni & ſpoliis hoſtes potiti, tantò hoſti gratior, quantò integrior. Nam etſi equorum magna pars ſtrage arborum conciderit; arma tamen, veſtes, & cæteræ res; quoniam per fugam euadere quiſquam, nec referre quicquam valuit, à victoribus occupatæ. Ad eas inſidias *Polonorum* exercitus, *Valachorum* parte, cui ferebat ſuffragia, prodente, præcipitatus eſt magis, quàm ſua negligentiâ aut ignauiâ, quæ cum parte aduerſa reconciliatione & intelligentia habita, auxiliares ſuos *Polonos*, inſidias huiuſmodi & laqueos, malignâ vafricie perferre coëgit. Ea clade *Caſimiro* Regi nunciata, illicò miſit, qui omnes captiuos redimerent. Et *Valachis* poteſtatem redimendi captiuos facilè facientibus, omnes milites, & omne vulgus permiſcuum, facili ære redemptum eſt. Captus fuit in clade huiuſmodi, *Sbigneus* de *Oleſchnicá* miles, de domo *Dambno*, *Sbignei* Cardinalis & Epiſcopi *Cracouienſis* auus. Qui in diem mortis claudicare coactus, propter tibiarum violationem, quæ tunc illi prouenerat. *Nauogius* de *Thæcin*, filius *Andreæ* de *Thæcin Cracouienſis* Palatini, cum inter tumultum manus *Valachorum* effugiſſet, patris & amicorum deuitans conſpectum, ex cladis loco *Romam* abiit, & ſe fieri Presbyterum (iam enim vnica conſors quam duxerat diem obierat) ordinauit. Qui poſtea in patriam reuerſus, in Decanum *Cracouienſem* fuit promotus. Syluarum huiuſmodi denſitas, temporis proceſſu in culturam & camporum planiciem redacta. Vndecim ſigna ea clade capta, quorum tria Regia ſiue terreſtria, *Cracouienſe*, *Sandomirienſe*, & *Leopolienſe*, nouem militaria, videlicet *Bipennium*, quod præfatus *Nauogius* erexerat, alterum de *Leliwa*, tertium *Vulpium*, quartum *Rauitarum*, quintum *Gryphonum*, ſextum *Srzeniauitarum*, ſeptimum *Habdancorum*, octauum *Polucoſarum*, & nonum *Streparum* erant.

Quæ aſtu Palatini in ſiluis arboribus occiduntur.

1359.

1360. *Peſtis ingens in Polonia.*

Cladem apud *Valachiam* acceptam, grauior clades, tolerabilior tamen, & quæ ſenſibus humanis non poterat refelli, inſecuta eſt. Peſtis enim epidimica, ſiue à Diuinitate propter multiplices hominum transgreſſiones, in vltionis locum immiſſa, ſiue à ſyderum diſpoſitione, conſtellatione, & coniunctione ſiue ex quacumque alia ignota cauſa accidenti, in vniuerſa ferè occidentis Regna, prouinciasque eis ſubiectas & vicinas, ebuliens, etiam *Poloniæ*, *Hungariæ* & *Bohemiæ* Regna infecit. Adeò quoque in ciuitates, oppida, vicos & rura Regni *Poloniæ* graſſata eſt, vt partem maiorem hominum de ſingulis ſtatibus, in ſexu vtroque per menſes ſex, quibus continuè diffundebat virus ſuum, abſumpſerit. Apud *Cracouienſem* verò ſolam vrbem, viginti millia hominum peſte huiuſmodi deceſſiſſe comperta ſunt. Apud nonnulla verò oppida, vicos, & rura, tam ingentem ſtragem dedit, vt omnia ad ſolitudinem redegerit. Sed nec extabant, qui cadentibus & deficientibus ſepulturæ impenderent. Absque exemplo mortalitas ipſa ferebatur prouenıſſe, quoniam maiori parte mortalium deleta, oppida & rura vacua habitatoribus cernebantur. Cœpit autem peſtis prædicta circa feſtum Sancti *Michaelis*, quæ per febres acutas, bocios, carbunculos, & antraces, magnam ſtragem edidit, & interpellatim, non tamen ſine augmento ſerpendo, vsque ad medium anni inſequentis, & poſtea ita furioſè vsque ad tres menſes ſuas dilatauit fimbrias, quæ in plerisque locis vix dimidietatem reliquit gentium. In eo vel maximè à ſuperiori, quæ ante annos duodecem prouenerat, differens, quod prior plures ſua rabie abſumpſerat è medio plebis populares, hæc verò plures nobiles & locupletes, item pueros & mulieres.

Pruſ-

1360. *Pruſſiæ Magiſter tres expeditiones in Lithuanos agit,*

Pruſſiæ Magiſter *Vinricus* de *Kniprode*, aduentu Marchionis *Brandeburgici*, & aliorum ex *Almania* militum animatus, in *Lithuanos* expeditionem agit, & exercitui proprio & peregrinorum Marſchalcum vocatum *Schindekop* in Ducem præficiens, terras *Lithuaniæ*, cædibus, flammis, & ſpoliis vaſtat, & ſpolia captiuosque in *Pruſſiam* reducens, alteram expeditionem hyeme iam appetente, in *Lithuaniam* reſumit. Quâ non contentus, tertiam eadem hyeme egit. Quibus tandem tribus expeditionibus *Lithuaniam* vehementer adeò afflixit, vt pro maiori parte eam vaſtam & deſertam reliquerit. Expeditio tertia duabus reliquis Ducis *Keyſtuth* captiuitate, viſa inſignior. Qui datis pluribus Catholicorum captiuis, apud *Pruſſiam* captis, eodem anno à captiuitate ſolutus & dimiſſus eſt.

& Ducem Keyſtuth capit.

1361. *Diſcordiæ inter nobilitatem Cracouienſem & clerum de decimis & cenſuris*

Satore zizaniarum Sathanâ ſuggerente, durum peſtiferumque ſchiſma & diſſidium inter *Bodzantam* Epiſcopum *Cracouienſem*, & Clerum ſuæ diœceſis eiuſdem Epiſcopatûs, Nobilesque & militares terrarum, *Cracouienſis*, *Sandomirienſis*, & *Lublinenſis*, eiuſdem diœceſis, iure ordinario ſubiectarum, occaſione decimarum manipularium, & tarda eorum decimatione, venditione, & raptu, ac ſeminibus, frugibusq;, quæ in hortis in fraudem decimarum ſerebantur, aliiſque pluribus coortum iterum eſt. Ad quod ſedandum *Caſimirus Poloniæ* Rex, velut Eccleſiæ Aduocatus, Patronusque, ſuas partes interpoſuit, & *Iaroslaum Gneſnenſem* Archiepiſcopum, tunc officio viſitationis in diœceſi *Cracouienſi* incumbentem, accerſiit. Qui cum certum tempus, ad rem componendam deciden damque partibus conſignaſſet, *Cracouiam* aduenit, & parte vtraque auditâ, compromiſſio *Caſimiri* pro parte Nobilium & militarium ex vna, & *Bodzantæ Cracouienſis* Epiſcopi, pro parte Eccleſiæ & Cleri, omniumque Beneficiatorum *Cracouienſis* diœceſis in ſe facto & ſuſcepto, cum per aliquantos dies deliberabundus *Cracouiæ* ſtetiſſet, communicato virorũ prudẽtium & timoratorum, iuriſque Diuini & humani peritorum conſilio, tandem in *Wieliczkam* propter præſentiam *Caſimiri Poloniæ* Regis, qui tunc illic agebant, deſcendens, ſententiam ſuam deciſoriam, octauo Idus Nouembris, in *Caſimiri* Regis & Baronum *Poloniæ* præſentia, tulit & pronunciauit; Decernens diffiniensque, vt pro raptu decimæ per hæredem villæ facto, etiam excommunicentur cmethones; caſu quo raptor per tempus ſemeſtre cenſuras tolerauerit. Emere quoque volens hæres decimam, ante feſtum *S. Iacobi* cum Domino decimæ forum contractumque perficiat, aliàs poterit cuilibet alteri liberè vendi. De frugibus autem ſiue in horto ſiue in campo ſeminatis, cuiuscunque generis exiſtant, decimam reddendam mandauit; prout eæ, & plures aliæ ſuper obſeruatione interdicti ordinationes diffinitionesque latiùs in copia priuilegii, quod hic inſerimus, continetur. Cuius talis tenor extat.

Per Gneſnenſem Archiep. ſedantur.

1361.

Tenor ſententiæ arbitralis.

Nos Ianislaus Diuina prouidentia Sanctæ Gneſnenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, in Cracouienſi diœceſi, & officio viſitationis conſtituti, vniuerſis ad quos præſentes peruenerint, volumus fore notum. Quòd cum inter Sereniſſimum Principem Dominum Caſimirum Dei gratia Regem Poloniæ & Patronum noſtrum, ex vna, & Dominum Bodzanta fratrem noſtrum chariſſimum Epiſcopum Cracouienſem parte ex altera, quædam dubitatio ſuper decimis, & aliis articulis inferiùs contentis fuiſſet hinc inde exorta, demum eædem partes, volentes ad calculum concordiæ ſine ſcrupulo conſcientiæ peruenire, in nos voluntariè, & ex certa ſcientia, nec per errorem, nec aliquo dolo & fraude circumuenti, ſuper articulis infrapoſitis, pro ſe ſuisque Succeſſoribus omnibus concorditer conſentientes, compromiſerunt, tanquam in arbitrum compromiſſarium arbitratorem, laudatorem, diffinitorem, ſeu amicabilem compoſitorem. Dantes & concedentes nobis liberam & omnimodam facultatem, vt poſſimus de plano ac ſine ſtrepitu & figura iudicij, ſuper ordine non ſeruato, qualitercunque & quomodocunque, prout nobis meliùs videbitur, expedire. Nos itaque Dei nomine inuocato, & conſilio ſapientum communicato, nobiſcum etiam habitâ deliberatione ſufficienti, pro bono pacis, & vtilitate Eccleſiæ Cracouienſis, ex vigore compromiſſi prædicti, Chriſti nomine inuocato, laudamus, ordinamus, & diffiniendo arbitramur, inter Dominum Regem & Epiſcopum prædictos, videlicet, pro raptu decimæ prædialis alicuius nobilis, vel pro cauſa qualicumque rationabili, talis raptor vel malefactor, monitione præmiſſâ excommunicetur. In qua excommunicatione, ſi infra ſex menſes perſtiterit, extunc incolæ in eadem

vil-

1361.

villa degentes, cum teneantur decimare, excommunicentur cum raptore decimæ eiuſdem. Vbi autem vxor alicuius Nobilis, viro abſente, decimam rapuerit, per cenſuram Eccleſiaſticam ad ſatisfactionem vſque condignam contra ipſam procedatur. Si verò infra ſex menſes in eadem excommunicatione perſtiterit animo indurato, tunc cmethones in eadem villa, vbi decima ſit rapta, cum Domina eadem excommunicentur. Præterea vbi Clericus vel Presbyter ordinati, eſſet occiſus, vulneratus, captus, vel detentus fuerit, illius loci Eccleſia vel Eccleſiæ ſi ſint plures, à iure ſint interdictæ, & ideò non debet in eis officium Diuinum celebrari, quouſque malefactor Domino Epiſcopo tradatur. Quòd ſi deprehendi non poterit, tunc habitatores eiuſdem loci præſtabunt iuramentum, quod malefactorem detinere nequiuerunt, nec occaſionem effugiendi dederunt. Demum Ordinarius tollat interdictum à iure ſtatutum, & nihilominus malefactor ſit proſcriptus, & per quemcumcumque capi poterit, Domino Ordinario impunè tradatur, & excommunicetur. Item quicunque Dominus villæ, in ipſa villa ſua decimam emere voluerit, ante feſtum Beati Iacobi cum Domino decimæ foriſare procuret, alioquin Dominus decimæ, liberè decimam vendet, impedimento à Domino villæ ceſſante. Item vbicumque aratro in hortis vel campis aratum fuerit, decima plenariè exoluatur, exceptis rapis, papauere, caulibus, cepis, allio, & his ſimilibus, quæ in hortis ſuis quis ligoniſando plantat, decima ab eo de prædictis nullâtenus repetatur. Pro decima verò canapi taliter ſtatuimus, quòd quicumque cmetho arat cum integro aratro, quotcunque boues habuerit ſiue equos, det quatuor ligaturas canapi parati, iuxta conſuetudinem terræ antiquam. Qui verò cum medio aratro arat, duas ligaturas dare teneatur. Qui autem non arat, à decima canapi, debet eſſe & liber ſolutus. Item ſuper interdicto ſeruando ita decernimus, quod cum ex caſu qualicunque euenerit in ciuitate Cracouienſi interdictum Eccleſiaſticum teneri & obſeruari, ciuitas Caſimiria iuxta fluuium Viſlam eidem interdicto non debet ſubiacere, & è conuerſo. Statuimus inſuper, quòd vbicumque & ad quemcumque locum Eccleſiaſticum excommunicatus à iure vel homine venerit, & Eccleſiam vel cimiterium fuerit ingreſſus, tunc ceſſetur à Diuinis, ipſo tamen de Eccleſia vel cimiterio recedente, Diuina licitè reſumantur. Inter cætera decernimus & ſtatuimus expreſſè, quòd interdictum triduanum, quod alias ſeruabatur per omnes Eccleſias propter aduentum alicuius excommunicati, exnunc per quempiam nullâtenus teneri debeat nec obſeruari: ne pluralitas plebis deuotæ, propter crimen vnius obſtinati, ſalutaribus Diuinis officiis, & ſuâ orbetur deuotione. Vbi autem ſententia ſedis Apoſtolicæ fuerit, cui nos legem dictare non poſſumus, volumus quòd forma mandati in ſcripto poſita, diligenter ſeruetur & exequatur: clauſulâ ſuperius de interdicto triduano præmiſſa non obſtante. In cuius rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus duximus appendendum, in teſtimonium præmiſſorum omnium. Actum & datum in Wieliczka octauo Idus Nouembris, ſub anno Domini milleſimo tricenteſimo ſexageſimo primo. Præſentibus honorabilibus viris, Dominis, Martino Archi-Diacono, Nicolao Cancellario, Gneſnenſibus, Svvecƶlao Officiali Cracouienſi, Sbiluto Præpoſito Plocenſi, & aliis pluribus fide dignis.

Innocentius VI.

Innocentius Papa ſextus, cum annis decem ſediſſet, apud *Auinionem* moritur, & in monaſterio Carthuſienſi, propè Sanctum *Andream*, quod ipſemet fundauerat & dotauerat, ſepelitur. Cardinales autem conclaue ingreſſi, fratrem Monachum ordinis Sancti *Benedicti*, Abbatem *Maſſilienſem*, Decretorum Doctorem, virum raræ ſanctitatis eligunt: qui *Vrbanus* quintus vocatus eſt. Crucem prædicari ſtatuit contra *Turcas*, & ordinauit paſſagium.

ſuccedit Vrbanus V.

S. Brigitta claret.

Brigitta de *Scotia* vidua ſanctiſſima claruit. Quæ habuit multas reuelationes, omnem ſtatum inſtruentes. Prædicens Cruciferis de *Pruſſia* clades, Regibus verò *Poloniæ* victorias. Hæc Ordinem nouum inſtituit, & pro confirmatione Regulæ ſuæ, a *Chriſto*, ad *Vrbanum* Papam quintum miſſa eſt. Eius feſtum agitur die vigeſima ſecunda Iulii.

1361.

Rector quidam ordinis Prædicatorum in *Cracouia* frater *Paulus* nomine, negans Beatam *Mariam* virginem conceptam fuiſſe ſine peccato originali, coram omni Clero & populo, ad quos tunc in maiori *Cracouienſi* Eccleſia in vulgari *Polonico* declamabat, cecidit & expirauit, priuſquam prædicationem ſuam compleuiſſet.

Studium vniuerſale Pragæ inſtituitur.

Studium vniuerſale *Pragæ*, a *Carolo Romanorum* & *Bohemiæ* Rege inſtituitur & dotatur. Quod *Innocentius* Papa ſextus ad inſtantiam *Caroli* Regis confirmauit. Id cum annis vix quinquaginta duraſſet, a peſte hæretica exterminatum periit.

Caſimirus Rex vniuerſitatem Caſimirienſem fundare cœpit.

Caſimirus Poloniæ Rex, volens Regnum ſuum *Poloniæ* ſtudio generali *Cracouienſi*, ad inſtar aliorum Regnorum magnificare & decorare, in oppido *Caſimirienſi* ab eo circa *Cracouienſem* ciuitatem, in villa Capitulari vocata *Bavvol* fundato, ſtudium generale ſecus murum, in loco amplo & ſpatioſo, ad mille & amplius paſſus, in omnes partes ſe protendente, domoſque pulcherrimas, cameras, lectoria, & primas officinas ex lapideo muro, pro cohabitatione Doctorum & Magiſtrorum, dictæ nouæ Vniuerſitatis, pulcherrimo opere ædificat. Miſſis autem notabilibus Nunciis, & Oratoribus ſuis Eccleſiaſticis & Secularibus in *Auinionem*, ad *Vrbanum* Papam quintum, fundationem huiuſmodi a Sede Apoſtolica admitti obtinuit. *Gneſnenſis* enim Archiepiſcopus *Iacobus* ſecundus, dictus *Szvvinka*, a Summo Pontifice præfato *Vrbano* quinto, iuſſus per ſpeciales literas, præfatum ſtudium *Caſimirienſe* ſiue *Cracouienſe* confirmat. Quod tamen morte *Caſimiri* Regis interueniente, non fuit proſperatum, nec donatio ipſa & dotatio fuit ſortita effectum. Sed procedente tempore, *Ioannes Długoſch* Senior Canonicus *Cracouienſis*, anno videlicet Domini, milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo octauo, voluit illic de conſenſu *Caſimiri* tertii *Poloniæ* Regis cœnobium Carthuſienſe erigere & fabricare. Verùm contradixerunt inſenſati *Caſimiritæ*, propter locum, quem tanto tempore vacuum domibus & hortis, nullo eis Regio iure ſuffragante, occupauerant, nec permiſerunt, proſcriptione allegata, opus & clenodium pulcherrimum, toti Regno *Poloniæ* profuturum; quamuis ipſe *Ioannes Długoſch* offerebat ſe omnia iura eorum ciuilia refarſurum, ædificare.

Incendium Wratislauiæ.

Vigeſima quinta menſis Iulii, caſuali in *Wratislauienſi* ciuitate incendio exorto, cum primùm flammarum impetus ciuium deſidia non forent oppreſſi, in fortem, & nullo ingenio humano reſtringendam virtutem ignis inualeſcens, vniuerſa ferè vrbis habitacula conſumens & deuorans, ciuitatem *Wratislauienſem* in cinerem & fauillam redegit. *Wratislauienſes* autem pro damno ingenti, quod ignis permiſſione Diuina intulerat, in *Iudæos* (quorum tunc apud illos frequens erat numerus) iras vertunt, & ipſos, nulli deferendo ætati, ſexui, & conditioni, quaſi ipſi machinatores incendii extitiſſent, ſæua inuaſione trucidant, ſubſtantiiſque eorum direptis, eos è *Wratislauia* eliminant.

Pruſſi Lithuaniam vaſtant,

Regionem *Lithuanicam Vinricus Pruſſiæ* Magiſter, & ſuapte ſterilem, ſyluiſque nemoribus, & paludinibus, frequentiorem quam vicis & vrbibus, & vexatione hoſtili afflictam, deſertam fore dinoſcens, exercitum ex aduenis & propriis collectum, præficiens illi *Henricum Kramſelth* generalem Commendatorem in Ducem, in *Ruſſiæ* terras, quæ & *Lithuanis* parebant; quod & *Lithuanos* armis gentibuſque iuuerant; & propter ſoli vbertatem (diues enim eſt illic tam pecoris, quam cæterarum rerum ſuppellex) ad vaſtandum illas transmittit. Sed propoſitum tam ſuum quam exercitus, aſſiduus imbrium deſcenſus damnauit, quorum obſtaculo exercitus *Pruthenicus*, a cœpto verſus *Ruſſiam* itinere reuerti coactus, ne fruſtra arma induiſſe videretur; *Lithuaniam* deſcendit, & in *Lithuaniæ* oram ignibus & cæde vaſtare cœpit. Quod *Lithuanorum* Principes, *Olgyerth*, *Keyſtuth*, & *Patrikig* moleſtè ferentes, clandeſtinis itineribus, cum ſuis copiis aduenientes, *Pruthenicum* exercitum, nihil aduerſi ſuſpicantem, inuadunt, duroque certamine commiſſo, plures hinc inde concidunt interfecti. Sed Cruciferis tam numero, quàm equis, armiſque pollentibus, ceſſit, deuictis barbaris, victoria, eo quidem gratior quo inſperatior. Auxit autem triumphi gratitudinem *Keyſtuthi* Ducis captiuitas, qui ab *Henrico* de *Ekkersberg* Crucifero, equo deiectus, viuus in manus hoſtiles venerat. Alter verò Ducum *Lithuaniæ Patrikig*, ex equo & ipſe a *Conrado* de *Hoberg* præcipitatus, a ſuis protectus defenſuſque periculum euaſerat. Cruciferorum exercitus, tam victoria quàm ſpoliis potitus & captiuis, in propria rediit. Dux autem *Lithuanorum Keyſtuth*, in caſtrum *Mariemburgenſe*, velut præda nobilis, delatus, & illic in teſtudine forti vinctus, catenatus, & concluſus, moleſtias capti-

& Keyſtuth Ducem capiunt.

1361.

Sed is captiuitate aſtu liberatus,

ptiuitatis biduo tantummodò perferens, vnius *Lithuani* neophiti, apud *Mariemburg* demorantis adiutus ſuffragio, euadit. Et pallio albo cum cruce nigra ſe amiciens, omnes obuios tam Cruciferos quàm ciues, habitu huiusmodi, equo vectus, fallendo, euaſit. Is ſyluam deinde vaſtiorem perueniens, equo relicto, in palude diebus aliquot, perſecutionem euaſurus, latuit. Noctibus deinde pedeſtri itinere gradum promouens, dum ſe verſus *Lithuaniam* ire credidit, in *Maſouiam* peruenit. Vbi a filia germana *Anna* alias *Danutha* Duciſſa, conſorte *Ianusſii Maſouiæ* Ducis cognitus, & ab ea cum magno gaudio exceptus, in *Lithuaniam*, datis equis & armigeris, deductus, magno ſolatio tam fratribus quàm genti fuit. Congeſto autem exercitu captiuitatem ſuam vlturus, in *Pruſſiam* irrupit; & caſtrum S. *Ioannis* primùm oppugnans, conquirit & incendit. Ab inde ad caſtrum *Danzik* venit, & illud conquirens, & Commendatorem *Ioannem Collin*, cum multis aliis capiens, exurit. Applicat poſthæc ad caſtrum *Ekkersberg*, & conquiſitum incendit. Multisque ſpoliis, multis incendiis & cædibus commiſſis, præda ingenti oneratus redibat. Quem duo Commendatores de *Roſtemberg* & *Barthenſteyn*, cum exercitu perſecuti, confligunt, ſpoliaque & captiuos repetunt. Dux ipſe *Keyſtuth* in eo certamine, equo a *Vernero* de *Vindeken* deiectus, pedes audaciſſimè pugnans, deiectoris ſui equo interfecto, per commendatorem de *Nieſchoua* vulneratur, & a Commendatore de *Barthenſteyn* capitur. Sed parùm prouidè dum rediret aſſeruatus, iterum Cruciferos fallens, de quo apud eos magni morſus habebantur, captiuitatem euaſit, & in *Lithuaniam* peruenit.

Pruſſiamque inuadens

iterum capitur,
& euadit.

Caſimirus Rex

Amplitudinem religionis Chriſtianæ, *Caſimirus* ſecundus *Poloniæ* Rex, in terris *Ruſſiæ* ſuo deditis imperio effecturus, per Nuncios & Oratores ſuos in *Auinionem* miſſos, Eccleſiam Metropolitanam in ciuitate Principali *Leopolienſi*, per *Vrbanum* Papam quintum octauo Idus Aprilis obtinuit, ad dotationem ſuam ſufficientem, erigi & fundari. Præfatus enim *Iacobus Szvvinka Gneſnenſis* Archiepiſcopus literis Apoſtolicis ſibi præſentatis, à *Caſimiro Poloniæ* Rege requiſitus, iuit perſonaliter *Leopolim*, & ex Parochiali Eccleſia *Leopolienſi*, Metropolitanam, inſpectante *Caſimiro* Rege, & vniuerſa militia eius, & dotem ſufficientem largiente, erexit, & in primum Archiepiſcopum dictæ Sedis *Chriſtinum* virum nobilem inſtituit & conſecrauit.

Leopoli Metropolim erigit.

1362.

Fames in Polonia,

Exterarum guerrarum, & differentiarum ciuilium, ſedato oppreſſoque motu, peſte quoque ſæuiſſima mitigata, cariſtiæ & famis pernicioſum malum, ſubito in Regno *Poloniæ* & partibus vicinis, (demeritis hominum vltionem Diuinam prouocantibus) coortum eſt. Licet ſiquidem fruges pro hyemali & vernali tempore terræ mandatæ, ſpem fructuum percipiendorum cum vbertate, per germen ſecundo tenore vſque ad Iunium menſem progreſſum, cultoribus præbuiſſent: frugibus tamen ipſis de menſe Iunio, & ſequentibus florere incipientibus, validiſſimorum ventorum, cum pluuiis & tempeſtatibus ab aquilone coortorum flatus adueniens, & curſum ſuum longo continuans tempore, omnes paſſim fruges percuſſit, & ablatis a ſpicis floribus extinxit, deleuit, & corrupit, granorumque coaleſcentiam à frugibus auferens, ſteriles & aridos culmos, & inanes paleas meſſoribus reliquit, & in Regnum *Poloniæ* parteſque vicinas, famem validam & horrendam induxit. *Caſimirus* itaque *Poloniæ* Rex, qui per omne tempus ſui regiminis & Principatus, curam ad ſerendos ſuorum prædiorum, per colonos & factores ſuos, agros, intenderat, & cui annis ſingulis plura aceruorum in vario frumentorum genere millia, proueniebant, gentem ſuam *Polonicam*, nationeſque vicinas, videns fame atroci laborare, horrea ſua in ſingulis terris Regni ſui, frugibus redundantia, aperuit, & de illis quibuslibet fame confectis, ſagaci prouiſione, ſubueniri mandauit. Et aduenis quidem & forenſibus frumenta per Regios præfectos moderato pretio vendebantur, proprii verò pecunias ad emendum non habentes, aut rerum commutatione, aut labore, præſtatum illis frumentum merebantur. In ſingulis ſiquidem ſui Regni terris & diſtrictibus, *Caſimirus Poloniæ* Rex præfatus, cum caſtrorum & ciuitatum fabricas & muros, tum aquæ ductus, & ædificiorum variorum ſtructuras, extendi & initiui, non tam pro neceſſitate aut vſu, ſed pro releuanda omnium mechanicorum & cmethonum inopia iuſſit. Concurrebant itaque ad ſubeundos, perficiendoſque inceptos & incipiendos labores, omnium hominum genera, & pro excludenda fame, etiam mulierum puerorumque infirmus ſexus, & languida ætas, operas ſuas in laboribus, ad merendum frumentum, enixius, quam eorum ferebat conditio, edebant. Singulis autem affatim, aut pecuniæ pro labore, aut iis præſtantius frumentum ſoluebatur. Qua quidem frumentariæ rei largitione, *Caſimirus Poloniæ* Rex, maxima a propriis & forenſibus celebratus eſt laude. Et in theſauro Regio argento & auro ex pluribus locis importato, & in murorum, ædificiorum, piſcinarum, & foſſatorum opere, vehementer auctus, ex qui-

1361.

vbi Caſimirus ſubditis ex proprio horreo ſubuenit,

multaque ædificia exſtruit.

1362.

quibus illud inſigne & memorabile foſſatum, quod à *Cracouienſi* vrbe verſus *Bochnyam* tendi, & flumine *Viſta* in illud immiſſo, ligna per illud ſalque traduci deſtinabat, adhuc eminet; Pater & reſtaurator patriæ creditus & appellatus eſt.

Prutheni multa Lithuaniæ caſtra,

inter quæ & Kovvno, capiunt.

Numeroſo & potenti exercitu, ex peregrinis & domeſticis *Vinricus* de *Kniprode Pruſſiæ* Magiſter, congeſto, primo veris tempore ingreditur terras *Samogithiæ* & *Lithuaniæ*. Et remotioribus regionibus vaſtatis, caſtrum *Kovvno* tam muris & arte, quàm ſitu & natura (duo enim non ſpernendi amnes, *Nyemen* & *Viſta* illud circumfluunt) obſidione cingit. Obſidionem autem huiusmodi, *Olgierth*, *Keyſtuth*, & *Patrikig*, *Lithuaniæ* Duces repulſuri, cum ſuis copiis adueniunt; & certamine cum Magiſtro *Pruſſiæ* & ſuo exercitu, feria quinta ante Dominicam *Reminiſcere*, inito, victi, refugiunt. Quibus fugatis, Magiſter *Vinricus*, ſtrictiori obſidione caſtrum *Kovvno* coarctans, munera obſidionis inter Commendatores & milites diſpartitur: caſtrumque bombardarum crebra concuſſione, & ignitorum telorum proiectione, nocte & interdiu quatit. Et quamuis *Voydath* filius Ducis *Keyſtuthi*, cum tribus millibus *Lithuanorum* caſtrum probè defendiſſet, & in exercitu Cruciferorum plures clades faceret, & ſubeuntes milites ad murum perimeret: pertinacia tamen & perſeuerantia Cruciferorum, aut mori illic, aut caſtrum ſe conquiſituros deuouentium, caſtrum ad conquiſitionem ſpectabat. Cui *Lithuani* laturi auxilium, etſi nouas copias reparaſſent, & cominus in colle, ex quo ſingula, quæ Cruciferi agebant, ſpeculari poterant, conſiſterent; in exercitum tamen Magiſtri & Cruciferorum, vallo & foſſis profundis & amnibus facto, aquæ ductibus repletis, non audebant inſilire. Colloquio tandem *Keyſtuth* cum Magiſtro *Pruſſiæ* petito, petit ſolui obſidionem. Quod cum impetrare non poſſet, ſuperbo ſermone vſus, iactabat ſe, ſi ad obſeſſos in caſtrum penetrare poſſet, caſtrum à qualibet expugnatione tutaturum. Sed cum illi a Magiſtro non per ſe ſolum, ſed quibuscumque vellet, caſtrum intrandi poteſtas facta eſſet, rogaretur inſuper, vt non cunctaretur confligere, offerente Magiſtro ſe ſuum exercitum ex foſſis & aggeribus ad plana, & æqua loca, ſi decernere vellet, deducturum, *Keyſtuth* ſilentio rem abſoluens, re infecta diſcedit. Et Magiſter cum ſuo exercitu feria ſecunda poſt Dominicam Palmarum, inceſſabili irruptione nocte & die, vſque ad Paraſceue, cum caſtrum laceſſiſſet, tandem Sabbatho in vigilia Paſchæ, caſtrum, *Lithuanorum* Ducibus ex editiori colle, non ſine lachrymarum effuſione inſpectantibus, muro ſuffoſſo, qui ruens, plures mortalium de Cruciferorum exercitu oppreſſit, & caſtro igne accenſo, quo magna multitudo *Lithuanorum* periit, capit, cum illud in Dominica Reminiſcere oppugnare cœpiſſet: magnamque in captos & deuictos cædem edit. Tria millia *Lithuanorum* in ea obſidione cæſa & mortua referuntur. *Voydath* verò filius *Keyſtuthi*, cum triginta ſex potioribus captiuitati reſeruatus. Dies *Reſurrectionis* Dominicæ, miſſa per *Bartholomæum Sambienſem* Epiſcopum expleta, feſtiuata eſt. Die verò ſubſequenti, murorum parietibus ruinatis, & omnibus foſſatis ſolo æquatis, ad caſtrum *Piſten* Magiſter exercitum applicat; quod à *Lithuanis* deſertum reperiens, incendit; & ad caſtrum *Wielunya* veniens, quarta die per impugnationem illud conquirit, & multis *Lithuanis* occiſis, quingentos capit. Caſtrum autem *Wielunya* funditus euertens, cum multitudine captiuorum & ſpoliorum, in *Mariemburg* rediit.

1362.

Cometa apparet

Vndecima menſis Martii, & poſt, pluribus diebus, cometes ſtella crinita, in fine aquarii, & prope Venerem apparuit; caudam ſeu facem in loco Mercurii, & in Piſcibus verſus orientem retorquens: quæ curſum ſuum vſque in quinque hebdomadas produxit. Sub quo tempore *Anna* conſors *Caroli Romanorum* Imperatoris & Regis *Bohemiæ* ſecunda obiit, & *Carolus* ipſe tertiam, virginem videlicet *Mecellinam* de ſanguine Barbarorum ſibi iungit. Filio verò ſuo *Venceslao*, *Ioannam* filiam *Alberti* Ducis *Bauariæ*, Comitis *Holandriæ* atque *Haynouiæ*, quam idem Dux *Albertus* ex *Margaretha* filia *Ludouici* Ducis *Bregenſis* ſuſceperat. Patruo verò *Sobeslao* Marchioni *Morauiæ*, neptem *Roberti Ruffi* Comitis Palatini *Bauariæ* deſponſat. Connubia cum *Bauariæ* domo eo propoſito ingeminans, vt ſeminario & fomite odii, quod *Carolus* Imperator Regnum *Romanorum* ſub *Roberto* Duce *Bauariæ* viuente occupandum acceptauerat, per huiusmodi affinitates abolito, fidam ſibi & amicam, ex hoſtili & infeſta, domum *Bauariæ* efficeret.

Anna conſors Rom. Imp. moritur.

1363.

Ad reſcindendas componendaſque quasdam inter *Hungariæ* & *Bohemiæ* Regna differentias, quas Nobiles & ſubditi Regnorum, inter ſe rapinis, ſeditionibus & furtis, cæteriſque mutuis factionibus & iniuriis, laceſſendo ſe inuicem conflauerant, Legatis *Ludouici* Regis *Hungariæ*, ad *Carolum Romanorum* Imperatorem & *Bohemiæ* Regem queſtum ambulantibus, & reformationem iniuriarum fieri poſtulantibus, ex *Caroli* Imperatoris, & Regis *Bohemiæ* ſuperbo probroſo ver-

1363.

Propter iniuriam Reginæ Hungariæ a Legatis Imp. illatam

verbo, quo paſſione & ira, ea quæ *Hungariæ* Legati detulerant, refellendo, incenſus, matrem *Ludouici Hungariæ* Regis, parum pudicam aſſerendo protulerat, maior flamma ſubito prodire, & vehementer oriri cœpit. Legati enim *Hungariæ* faciem & præſentiam *Caroli Romanorum* Imperatoris & *Bohemiæ* Regis, parum veriti, pro tuenda ſui Regis, & genitricis eius *Eliſabeth* honeſtate, contumeliam tantam non ferentes, reciproca contumelia, quantum poſſunt, refellunt, & purgant. *Quamuis*, inquiunt, *eadem temeritate, qua Sereniſſimi Regis noſtri, & matris eius Illuſtriſſimæ Eliſabeth Reginæ honorem, & glorioſum nomen & famam probro tuo violare non erubuiſti, & nos eiuſdem Legatos videmus, & præſumimus, te violaturum eſſe, omnia tamen pro honore Regis noſtri & matris eius paſſuri, leuia exiſtimantes, aſſertioni tuæ, qua genitricem Sereniſſimi Regis noſtri, & conſequenter Dominum noſtrum Ludouicum Regem, de impudicitia notaſti, publica, clara, & libera voce contradicimus, & te in verbo huiuſmodi Regio, noſtro & Illuſtriſſimæ atque honeſtiſſimæ Matri, iniuriatum vehementer eſſe, iterum atque iterum aſſeueramus: parati æquo Marte & loco, pro honore Regis noſtri & matris eius, ſiue tecum, ſiue alio tuum ſermonem defendere volente, ingredi duellum & certamen. Et nihilominus pro huiuſmodi grandi iniuria, quæ à te, cum ſis primus Regum, nec nominari debuit, te & Imperium tuum, & Regnum Bohemiæ, & omnia Dominia tua, nomine Regis noſtri, & omnium Regnorum ſuorum, ex nunc diffidamus.* *Carolus* autem Imperator, & ſua conſcientia, intellectuque, ac Conſiliariorum Eccleſiaſticorum & Secularium, circa illum præſentium, correptione remorſus, nihil durum Legatis *Hungariæ*, (videbat enim illos iuſtiori, quàm ſe, adductos ira, in viciſſitudinarias contumelias prorupiſſe) reſpondendum duxit; ſed mitigâre animos *Hungariæ* Legatorum, & verbum probroſum, quod in dedecus *Heliſabeth Hungariæ* ſenioris Reginæ protulerat, verbis extenuare cœpit; proteſtans *ſe illud ioco non ſerio dixiſſe.* Legati autem *Hungariæ*, *facinus tam atrox, in ſui Regis, & matris eius redundans infamiam, parum verbis extenuari poſſe* reſpondent: *ſed ſanguine dilui & expiari oportere: nec iam ſua, ſed Regis ſui intereſſe, vt infamiam ſuam & matris ſuæ, ſupplici & veniam poſtulanti remittat.* Atque ita irritatis magis quàm pacatis animis ex *Praga*, vbi *Carolum* Imperatorem offenderant, diſcedunt, & ad Regem ſuum *Hungariæ* in *Viſchegrad* peruenientes, ſingula quæ illis apud *Carolum* Imperatorem acciderant, & quotaqualique criminatione *Eliſabeth* Reginam ſeniorem *Hungariæ* genitricem ſuam, carpſerat, ex ordine referunt, & declarant. Rex autem *Hungariæ Ludouicus*, probitate & fide, in defendendo ſuo & matris ſuæ honore, Legatorum collaudata, etiam quòd *Carolum Romanorum* Regem, pro huiuſmodi probro, ſuo nomine diffidauerint, & verbis commendat, & largitione munifica extollit, ac bellum ingens, vlturus ſuam, & matris ſuæ iniuriam, ſollicita aſſiduaque meditatione, *Carolo* Imperatori & *Bohemiæ* Regi, per patentes literas, verbali diffidatione Legatorum non contentus, indicit. Exercitus itaque ex omnibus Regnis & Dominiis ſuis comparat, ſubſidiaque & ſolatia vicinorum Regum & Principum, miſſis variis Nunciis, contrahit. Et primum quidem ad auunculum ſuum germanum *Caſimirum Poloniæ* Regem Nunciis miſſis rogat, *vt ſororis ſuæ Eliſabeth Reginæ probrum inultum eſſe non ſinat, ſed ſecum commune bellum geſturus, cum omnibus potentiis Dominiorum ſuorum conſurgat.* Et *Caſimirus Poloniæ* Rex, communicato Prælatorum & Baronum ſuorum conſilio, *non ſolum gentibus & potentiis ſuis, ſed etiam perſonali præſentia, bellum cœptum ſe adiuturum, & auxilia Lithuanorum, Ruthenorum, & Tartarorum ſe adducturum* repromittit. Deinde ad *Sigiſmundum Daniæ* Regem Nuncii, tam *Ludouici Hungariæ*, quàm *Caſimiri Poloniæ*, Regum, aduenientes, ipſum ad ferendum eis omnium potentiarum ſuarum auxilia (erat enim is *Boguſlai* Ducis *Stolpenſis* generis *Caſimiri Poloniæ* Regis conſanguineus) expoſitis cauſis & iniuriis belli, perliciunt & inducunt. *Carolus* autem Imperator, & rumore & Nunciis, auiſamentisque ſubditorum & amicorum, bellum grande confici, & varias nationes atque Regna armari contra ſe intelligens, Electores Imperii, & ſingulos Principes *Auſtriæ* & *Almaniæ*, ad ferendum ſibi exercitualia auxilia, literis & crebris Nunciis inuitat, corrogat, & inclinat. Vtraque itaque pars ſe armis, gentibuſque, robore & numero ſuperiorem futuram eſſe magnoperè ſatagens, varias gentes, Catholicas & barbaras, in ſua auxilia, precibus & donatiuo conducebat, vt hinc orientem, illinc occidentem videres ad funeſtum bellum inuicem gerendum, commotos & concitatos. *Vrbanus* itaque Summus Pontifex appellatus Papa quintus, & tantos Reges intelligens inconſulto iracundiæ calore prouocatos, & odiorum impulſu, ex vno duntaxat probro incenſos, in atrox bellum parari, ad intercipiendum illud, ne furor bellicus poſtquam inciperet, altius ſerperet, & grauiores cauſaret occaſiones, mutuis armis ſe inuicem collidendi, more pii patris de interitu filiorum ſolliciti, omnes conatus ſuos

1363.

Ludouicus Hungariæ Rex ingentem comparat exercitum.

1363.

os & ſtudia conuertit ad componendum Reges taliter furore colliſos: raræ prudentiæ & ſingularis doctrinæ virum religioſum, fratrem *Ioannem* ordinis minorum, prudentia & eloquentia pollentem, cum certis inſtructionibus & mandatis, in aliis agendis ſuam expertus induſtriam, factiuitatem, & ingenium, transmittit. Et hoc illi ſpecialiter iniungit, *vt quibuſcumque poteſt honeſtis artibus & ingeniis, congeſtum & gerendum bellum diſſoluat.* Qui mandata Apoſtolica ſollicito executurus ſtudio, primùm ad *Carolum* Imperatorem ad *Pragam*; hinc ad *Ludouicum Hungariæ* Regem in *Budam*, poſtremò ad *Caſimirum Poloniæ* Regem *Cracouiam*, concito gradu adueniens, Sedis Apoſtolicæ mandata exponens, vnumquemque Regem ſingulari prece, perſuaſioneque ad reſcindendum impium bellum, plus cladis quàm victoriæ, plus dedecoris, quàm honoris, plus damni quàm commoditatis habiturum, & innumeras animas extincturum, Barbariſque nationibus in Catholicas terras debacchandi, animos & occaſionem aucturum, cohortatur & inducit. Nec precibus & perſuaſionibus contentus, vtramque partem, magis tamen *Carolum* Imperatorem, à quo belli omnis gerendi manauit initium & origo, terret, & nomine Summi Pontificis denunciat, per vtram partem ſtetiſſet, quominus diſcederetur ab armis, eam ſe, cum altera pacem non abnuente, conſiliis & auxiliis enixè Pontificem maximum adiuturum. Hac denunciatione, dum *Carolus* Imperator, qui bello præfato ſe cauſam dediſſe, & illud ſuſcitaſſe non ignorabat, plurimùm pauoris concepiſſet, veritus, ne Sedis Apoſtolicæ mandatum & auctoritas, *Almaniæ* Principes, ſuapte de aſſumpto iniuſto bello, querelam & iniuriam ingeminantes, ab eo auertiſſet, in omnes pacis conditiones, per Nuncium Apoſtolicum dictandas, ſe pro bono Chriſtianitatis, & ſanguinis Chriſtiani euitando profluuio, accepturum, in Summique Pontificis poteſtate futurum eſſe reſpondendo, ſpopondit. Nuncius itaque Apoſtolicus, *Carolo* in partem ſuæ intentionis perducto, ſæpius, iam *Ludouicum Hungariæ*, iam *Caſimirum Poloniæ*, Reges, âdibat, & maxima inſtantia precabatur & orabat, *vt paſſione animi frenata, ſe, populoſque ſuos, & Regna, propter vnius verbi, leuitate prolati, quod iuſta compenſatione expiandum ſe Imperator Carolus offerebat, probrum, non ponerent in diſcrimen, nec ad iniuſtum bellum, & nullos ſucceſſus felices aut triumphos habiturum, ſuæ iniuriæ, eis oblatâ ſatisfactione contempta, prorumperent illud geſturi.* Dum quoque *Hungariæ* & *Poloniæ* Reges *æquas & iuſtas conditiones ſe non abnituros* reſpondiſſent, decerpto vlcere ex cordibus frementium contra ſe Regum, & animis eorum modeſtiæ tenore qualificatis, ex arbitro procus factus, cœpit *Ludouicum Hungariæ*, & *Caſimirum Poloniæ*, Reges, & Summi Pontificis auctoritate viceque, & *Caroli* Imperatoris nomine deprecari, *vt pro ſtabilienda inter eos pace, & eo lolio quod Sathanæ ſuperſeminauerat calliditas euellendo, iungerent inter ſe affinitatem, & Illuſtrem Virginem Eliſabeth, Boguſlai Ducis Stolpenſis filiam, & Caſimiri Regis Poloniæ ex filia Eliſabeth neptem, ac Ludouici Hungariæ Regis conſobrinam, ex amitali ſorore ſuſceptam, dignarentur Carolo Romanorum Imperatori, cui tunc ſecunda vxor Anna Imperatrix, filia Henrici Ducis Iawrienſis, ſed & tertia Mecellina, breui tempore coniugio ſuo potitæ, diem obierant, deſponſarent in vxorem.* Reges autem prædicti, mutuis tractatibus habitis, communicato Prælatorum & Baronum vtriuſque Regni conſilio, procationi huiuſmodi, pro Sedis Apoſtolicæ honore, & Chriſtianitatis pace, fideique Catholicæ exaltatione, ſuum præbent conſenſum. Erat enim Regis *Hungariæ Ludouici*, *Carolus Romanorum* & *Bohemiæ* Rex ſocer, filiam enim eius ex prima vxore *Blanka*, filia Regis *Franciæ* ſuſceptam, primùm in vxorem *Ludouicus* duxerat, & reconciliationem prioris amicitiæ non abnuebat, & quem habebant habiturique erant inuiſum hoſtem, hunc in generum & affinem deligunt & aſſumunt, diemque nuptiarum *Cracouiæ* pro tempore & diebus Carnispriuii edicunt, & conſtituunt. Ita enim Nuncius Apoſtolicus, per *Carolum Romanorum* & *Bohemiæ* Regem, & iuſſus & rogatus erat, vt huiuſmodi affinitate petita & obtenta, etiam & diem nuptiarum, quò faciliùs bellum cœptum, & eius totalis ſuſpicio tolleretur, concluderet. Omnibus itaque iuxta *Caroli* Imperatoris votum, per Nuncium Apoſtolicum, apud *Hungariæ* & *Poloniæ* Reges ordinatis & confectis, omnique hoſtilitate per contractum nouæ affinitatis ſublatâ, pace quoque inter Regna tria reformata, Apoſtolicus Nuncius *Pragam* rediens, Regi *Romanorum* labores ſuos & ſudores *Carolo*, quos in conficienda pace, & affinitate concludenda habuerat, declarat. Qui Deo, & Summo Pontifici *Vrbano* magnas gratias per literas & Nuncios agens, inſinuauit, ſe armis depoſitis, mandatis & ordinationibus Apoſtolicis in omnibus paruiſſe, & affinitatem cum his Regibus, quos hoſtes experturus erat, con-

Sed Pontifex per Nuncium Pacem componit.

136

quæ affinitate roboratur.

1363.

contraxisse. Quo nouo ad aures Summi Pontificis, & *Almaniæ* Principum perlato, magna exultatio & animorum iucunditas, vbique apud singulos est infusa.

Carolus Imp. atq; Hungariæ, Daniæ & Cypri Reges Cracouiã veniunt ad nuptias.

Ad futuram itaque nuptiarum solennitatem, quarum sibi curam procurationemque *Casimirus* Rex, velut auus virginis susceperat, magnifico & excellenti sumptu gerendam, præfatus *Casimirus Poloniæ* Rex, vicinos Reges & Principes, videlicet *Ludouicum Hungariæ* nepotem suum, *Sigismundum Daniæ*, & *Petrum Cypri*, Reges; *Othonem Bauariæ*, *Semouitum Masouiæ*, *Boleslaum Swidnicensem*, filium sororis suæ, *Wladislaum Oppoliensem*, & cæteros *Poloniæ* Principes, per speciales Nuncios corrogat, & inuitat. Qui omnes dum ad constitutum diem conuenissent: Rex enim *Cypri Petrus*, *mari Leonino* vsque in *Valachiam* vectus, tandem per continentem, terras videlicet *Valachiæ* & *Russiæ*, abundè omnibus necessariis, per *Casimiri* Regis *Poloniæ* Præfectos, procuratus: *Sigismundus* verò *Daniæ* Rex, in *Stolpensem* Ducatum mari Oceano adueniens, cum *Boguslao* Duce *Stolpensi* affine suo, & virgine *Elisabeth* noua nupta, *Cracouiam*, in sumptibus & expensis *Casimiri Poloniæ* Regis aduenit. Tandem & *Ludouicus Hungariæ* Rex, compendiosiorem stratam habens, per *Sandecz* & *Bochnyam*, cum notabili apparatu, & frequenti Baronum suorum comitatu, aduenit. *Carolus* verò *Romanorum* & *Bohemiæ* Rex per *Slesiam* adueniens, à Præfectis *Casimiri Poloniæ* Regis in *Bithom*, in eius occursum missis, exceptus, & in *Bądzin*, *Ilkusz*, cæterisque locis Regni *Poloniæ*, cum omnibus Principibus & Baronibus suis copiosè procuratus, aduenit. Cui obuiam quatuor Reges, *Hungariæ*, *Poloniæ*, *Daniæ* & *Cypri*, cum Principibus & Baronibus in multitudine copiosa, ad vnum miliare egressi, ipsum cum omni benignitate & honore excipiunt. Et Rex quidem *Carolus*, nunciato sibi Regum aduentu, equo cum Principibus & Baronibus suis descendens, longum spatium pedestri itinere, antequam cum Regibus conueniret, præcedente Reges longo turmarum ordine, confecit. Quo Regibus nunciato, descendentes & ipsi de equis, *Carolo Romanorum* Regi occurrentes, dextras cum fletu & effusione multarum lachrymarum, amplexibus & osculis, præsente *Ioanne* fratre Nuncio Apostolico, iungunt. Magnitudo siquidem lætitiæ, de tot Regum in vnum diem & locum mutua conuentione, & eorum reconciliatione, tam Regibus, quàm eorum Principibus & optimatibus, lachrymas quasi quosdam cordis indices, excutiebat. Resumptis autem equis, cum vrbi appropinquarent, virgo *Elisabeth* cum patre Duce *Boguslao Stolpensi*, multis comitata virginibus, in Regio apparatu *Carolum* futurum sponsum suum excepit. Processiones deinde omnium Ecclesiarum & statuum *Cracouiensis* ciuitatis subsecutæ, exceptione sua diem txaxerunt in vesperam: Regibus omnibus speciales habitationes & thalami, purpuris & cortinis, auro & ostro, gemmisque superbæ, in castro *Cracouiensi* assignatæ, cæterisque Principibus, Baronibus, & familiis eorum, honesta hospitia, ad vsum voluptatemque hominum omnibus necessariis plena, distributa. Quamuis autem cuilibet Regi, Principi, & Baroni, speciales Prouisores & Ministri, ex Baronibus & Nobilibus *Poloniæ*, per *Casimirum Poloniæ* Regem deputati fuissent: omnes tamen *Vinrzikoni* Consuli *Cracouiensi*, is genere Nobilis & natione *Rinensis* de domo & armis *Łągodá*, parere iussi. Vnus enim hic aulam *Casimiri Poloniæ* Regis, & omnia officia in Curia Regis gubernabat: idem, quod præcipuum est, introituum & pecuniarum Regalium receptor & dispensator: idem consiliorum omnium particeps, moderator & auctor. Illi vni *Casimirus Poloniæ* Rex, propter notam hominis industriam, fidem, prouidentiam, & factiuitatem, curam & summam administrandorum omnium, quæ in tam celeberrimo & frequenti Regum conuentu, rerum essent necessaria, mandauerat. Qui *Casimiro Poloniæ* Rege iubente, tantam Regibus Principibus, Baronibus, & quibuslibet hospitibus & aduenis, tàm inuitatis, quàm suapte venientibus, monstrauit in procurandis illis pluribus diebus, magnificentiam, opulentiam, & liberalitatem, vt singulis non solùm victualia largissima & expensæ præberentur, sed etiam quæ postulasset cuiusque priuata necessitas & vsus, in abundantia vltrò largirentur. Et ne quisquam de quocumque defectu possit queri, vltra necessaria omnium rerum, in hospitia Regum, Principum, Baronum, nobilium, & hospitum importata, in circo ciuitatis *Cracouiensis*, crebris in locis dolia, vasaque raræ magnitudinis, plena vino optimo, & quædam grano auenæ locari, & pro quolibet tempore in plenitudine consistere *Casimirus Poloniæ* Rex ordinauerat. Ex quibus singuli hospites & inuitati, ne dum pro necessitate, sed pro libidine hauriebant. Tertia aduentûs in *Cracouiam Caroli Romanorum* Imperatoris & *Bohemiæ* Regis die, ipse *Carolus Romanorum* Imperator, virginem *Elisabeth* Ducis *Boguslai* filiam, & *Casimiri Poloniæ* Regis neptem ex filia, in Ecclesia maiori *Cracouiensi*, Regibus, Pontificibus, Principibus, & Baronibus præsentibus, *Iaroslao Gnesnensi* Archiepiscopo dictante verba, desponsat. Cui *Casimirus Poloniæ* Rex, centum florenorum millia, dat in dotem. Instaurantur postea hastarum, chorearum, & plausuum ludi, & pluribus continuantur diebus. Victoribus quoque & athletis proposita præmia, per *Casimirum Poloniæ* Regem liberaliter largiuntur. Opulentiam autem & diuitias, & Regni sui & suas, *Casimirus Poloniæ* Rex, quibus supra omnes superiores *Poloniæ* Reges abundabat, demonstraturus, singulis diebus, quibus illa nuptiarum durabat solennitas, Reges, Principes, & Barones, qui conuenerant, delicatis excipiebat conuiuiis, opiparè vnumquemque pertractans. Nec his contentus, post singula fercula, diebus omnibus, singulis Regibus & hospitibus, magni pretii mittebat munera, quorum valor & frequentia, Regibus, Principibus, & hospitibus, magnam admirationem pariebat. Nec *Winrzinek* Consul *Cracouiensis*, Regiarum opum, vt præmisimus, administrator, vicem suam negligendam duxit: Verùm quinque Regibus, & vniuersis Principibus, Baronibus, & hospitibus, in domum suam ad prandium inuitatis, impetratâ à Regibus licentiâ, vt iuxta proprium arbitrium loca Regibus distribueret, *Casimirum Poloniæ* Regem primum & superiorem locum, secundum *Carolum Romanorum* & *Bohemiæ* Regem, tertium *Hungariæ*, quartum *Cypri*, & vltimum *Daniæ* accipere iussit, ratione redditâ, quòd nulli magis quàm Domino suo *Casimiro Poloniæ* Regi, pro immensis beneficiis, quibus illum, quamuis forensem & aduenam extulerat & ditauerat, ad fauendum de amplissimo honore obligaretur. Quos cum cibariis delicatis pauisset, etiam vnicuique excellentia munera inter prandendum obtulit. Verùm ea quæ *Casimiro Poloniæ* Regi, aliis Regibus inspectantibus obtulit, tanta fuisse perhibentur, vt summam centum millium florenorum excederent. Nec in admirationem solùm, sed etiam in stuporem pluribus mortalibus essent. Diebus autem conuiuii, qui vsque in vigesimam diem tendebantur, peractis, firmata inter se Reges & Principes amicitiâ, & icto perpetuæ pacis fœdere Sacramenti iuramento confirmato, missis inter se muneribus, multa gratiarum & laudum, in *Casimirum Poloniæ* Regem certatim pro honore eis impenso, & muneribus in se & suos collatis, celebrata actione in Regna, Principatus, & Dominia sua, *Casimiro* Rege *Poloniæ*, singulis per præfectos & Prouisores, vsquequo proprias regiones contingerent, administrante necessaria, disgrediuntur. Et *Carolus* quidem *Romanorum* Imperator & *Bohemiæ* Rex, amplioribus gratiarum actionibus, quam cæteri, & pro Illustri sponsa, & munifica dote vsus, multis precibus *Casimirum Poloniæ* Regem constringit & obligat, vt aliquando in *Pragam* ad se venire, & illic pro libito stare dignaretur, neptem suam, & prolem ex ea suscipiendam visurus. Ac sic noua sponsa recepta, cum magna animorum hilaritate, cum Principibus & Baronibus suis, de munificentia, prudentia, & opulentia *Casimiri Poloniæ* Regis, continuos sermones edentibus, rediit. Pro ea autem tempestate *Casimiri* Regis *Poloniæ* famosum & celebre nomen erat, in singulas partes ex eo tempore diffusum, & in omnia Regna Catholica & barbara, munificentiâ actionum suarum, per ora populorum diuulgabatur.

Prussi vastant Lithuaniam.

In die Sanctæ *Agnethis Vinricus* Magister *Prussiæ*, videns Comitem *Bauariæ Lupum*, aliàs *Wolff*, & plures alios armigeros de *Almania*, ad militandum contra barbaros conuenisse, motis castris, vadit contra *Lithuaniam* & *Samogithiam*. Eam grauissimè in multis locis, & præsertim in districtibus *Parunen*, *Eroglem*, *Labima*, cædibus, flammis, & spoliis affligit. Cui Magister de *Liuonia* cum altero exercitu, in duo agmina (quorum alterum Magister, alterum Marschalcus regebat,) dispartito, in auxilium aduenit. Iunctisque potentiis, per vniuersam *Lithuaniæ* Regionem, *Lithuanis* decernere non ausis, grassabantur. Et quoniam fluuius *Nyemen* glaciebus erat permeabilis, fluuio transito, maximis calamitatibus *Lithuanos* trans fluuium *Nyemen* habitantes, afficiunt. Et multis captiuis onusti, alter in *Prussiam*, alter in *Liuoniam*, nullà hostilitate lacessiti, redeunt. Resumpsit & alteram in *Lithuanos* & *Samogithas*, Marschaleus *Prussiæ Schindekop* expeditionem, & castrum *Garthin* expugnare aggressus, à Duce *Lithuanorum Patrikig*, qui illud probè tuebatur, repulsus, spoliato districtu *Garthin*, in *Prussiam* cum captiuis remeauit.

1364. *Ludouicus Haynouiensis & Venceslaus Legnicensis Duces contendunt.*

Sterilitatis opprobrio, quod *Venceslaus* Dux *Legnicensis* annis propè viginti, cum consorte sua, filia *Teschnensis* Ducis pertulerat, abrogato, expetita magnoperè fœcunditas succedit. Nati sunt enim illi succedentibus temporibus, quatuor filii, videlicet *Rupertus*, *Venceslaus*, *Boleslaus*, & *Henricus*, & vna filia *Heduigis*. Tot itaque pignoribus præter suam & omnium hominum spem, *Venceslaus* Dux *Legnicensis* susceptis, magnis æstuabat conatibus, quatenus pacta, inter eum & fratrem Ducem *Ludouicum* super Principatûs deuolutione & diuisione superiori tempore celebrata, reciderent in irritum, & filii sui Ducatum *Legnicensem* pro hæreditate perpetuâ possiderent. Propter quod nonnullos militares, & Nobiles *Legnicenses*, pacta inita recusantes temerare, de Sedibus & hæreditatibus eorũ expellit, ciuesque *Legnicenses*, vt non alios quàm Natos suos pro hæredibus, suâ morte secutâ, tenerent, coarctat. Tunc primùm *Ludouicus* Dux *Haynouiensis* se delusum & circumuentum intelligens, graui torqueri acer-

1364.

bitate, ſe de ſorte *Legnicenſi*, ſibi legitimè proueniente, ob ſpes inanes exceſſiſſe, & in eam ſortem ſucceſſiſſe, quæ nullam munitionem, nullum fortalitium, vbi tutus conſiſteret, haberet. Modeſtia itaque vſus, ſuppreſſo quem geſtabat dolore, *Lebin* oppidum, ſitu & arte munitum, in *Legnicenſi* Ducatu conſiſtens, per *Venceslaum* fratrem obligatum, blanditus fratri, & de eius conſenſu redimit, & in ſuam redegit ditionem, libeeriùs de cætero alienationes fraternas, & iniurias repreſſurus. Plures itaque alienationes, & obligationes per *Venceslaum* Ducem fiendas reſcindit, & *Iudæum* quendam, cui *Aureus mons* obligatus erat, in *Legnicz* captum, & in *Lebin* deductum, ad reſtituendum ſingula quæ tenebat, compellit. Iratus ob id *Venceslaus* Dux *Legnicenſis* fratri *Ludouico*, grauiter illum opprimere cœpit, & vniuerſas villas, quæ ditionis ſuæ erant, in terra *Legnicenſi*, incendit. Mortua denique patris eorum *Boguslai* relicta, Duciſſa *Catharinâ* & *Bregenſi* Ducatu ex æquo inter eos partito, *Venceslaus* Dux *Legnicenſis*, fratrem *Ludouicum* grauaturus, ſortem ſuam in *Bregenſi* Ducatu, *Boleslao Swidnicenſi* Duci vendidit. A quo *Ludouicus* Dux nouis & grauibus guerris, quemadmodum *Venceslaus* Dux *Legnicenſis* animo geſtiebat, fuit laceſſitus, quatenus & reſiduam ſortem *Bregenſis* Ducatûs vendere cogeretur. Agente deinde *Carolo* Imperatore & *Bohemiæ* Rege, pacificantur fratres præfati ea conditione & fœdere, vt vniuerſum Ducatum *Bregenſem* *Ludouicus* obtineat, & medietatem eam, quæ *Svvidnicenſi* Duci *Boleslao* vendita fuerat, habeat, *Swidnicenſi* Duce mortuo, liberandi poteſtatem, fratrique *Venceslao Legnicenſi* Duci, *Haynouiam* cum *Legnicenſi* Ducatu perpetuò relinquat. Nec multò poſt, *Venceslaus* Dux *Legnicenſis*, & egeſtate & ære alieno grauatus, moritur, & in Eccleſia Collegiata *Legnicenſi*, quam fundauerat & dotauerat, ſepelitur. *Ludouicus* verò *Bregenſis* Dux, germanus ſuus, filiorum ſuorum curam & tutelam, concorditer ad id electus & rogatus, ſuſcipiens, tàm ſollicitè, fideliter, & prouidè eorum adminiſtrauit rexitque Principatum, vt in breui plurima, à fratre *Venceslao* contracta debita, abſolueret, & Principatum *Legnicenſem*, ſuâ prouidentia reduceret in vberem conditionem & frugem. Proceſſu denique temporis, duobus filiis *Venceslai Legnicenſis* Ducis, videlicet *Ruperto* & *Boleslao*, in ſeculari militiâ, & ſtatu permanentibus, *Venceslaus* primùm *Lubucenſem* Epiſcopatum adipiſcitur, & exinde translatus, ad *Wratislauienſem* promouetur. Nec *Henrici* inferior ſors extitit: ex *Wratislauienſi* enim Decano, *Wladislauienſem* fuit Eccleſiam conſecutus. Soror eorum *Heduigis*, matrimonium ſenioris Ducis Henrici *Zeganenſis* ſortita.

quos Carolus Imp. reducit in gratiam.

Nec multo poſt Venceslaus moritur.

Matthias Epiſcopus *Wladislauienſis*, dum Pontificatûs ſui adminiſtratione fulgeſcens, annos duos & quadraginta in Pontificatu exegiſſet, & Eccleſiam *Wladislauienſem* in ciuitatis loco (quoniam prima Eccleſia ante caſtrum ſita, parùm auguſta, parumque celebris habebatur) à fundamentis initians, item caſtrum *Wladislauienſe*, item caſtrum *Racziaſz*, item Eccleſiam Sancti *Vitalis* in *Wladislauia*, pulcherrimo opere & muro coctili principiaſſet, ordinaſſet, & conſumaſſet, ſenio & labore confectus, cœcitate inſuper grauatus, Epiſcopatum *Wladislauienſem* in fauorem *Sbiluti* de *Golanczâ* Præpoſiti *Wladislauienſis*, nepotis ſui germani, nobilis de domo & familia *Bipennium*, ſiue *Thopor*, cedit. Fuitque præfato *Sbiluto* de conſenſu *Caſimiri Poloniæ* Regis velut Patroni, per Summum Pontificem *Vrbanum* quintum, ſexta die Decembris prouiſum, qui ex patre *Sbiluto* Caſtellano *Poſnanienſi*, & matre *Philomena* ortus erat, anno Domini, milleſimo tricenteſimo ſexageſimo ſexto, de prædicta *Wladislauienſi* Eccleſiâ prouiſus & conſecratus. Præfatus autem *Matthias* olim Epiſcopus, quatuor annis poſt reſignationem ſuperuiuens, & frequentes querelas non in priuato tantummodò, ſed & in publico, contra nepotem ſuum, quaſi illum parùm honeſtè prouideret, ingeminans, anno Domini milleſimo tricenteſimo ſexageſimo octauo, ſedecima May obiit, & in ſacriſtia Eccleſiæ maioris *Wladislauienſis* ad auſtrum, in loco lauatorii ſepultus.

Matthias Epiſc. Wladislauienſis pontificatum Sbiluto reſignat.

Fundat eo anno *Caſimirus Poloniæ* Rex in terra & diœceſi *Cracouienſi*, oppidum nouum *Krzepicze* iuxta fluuium *Wartham*, arcemque fortem non longè ab oppido, in loco paluſtri & limoſo fabricat ex muro coctili. Cuius quidem oppidi Parochialem Eccleſiam, *Bodzanta Cracouienſis* Epiſcopus de *Iankowo*, de domo *Roſæ*, cum à *Caſimiro* Rege rogatus dotare recuſaret de menſa ſua, *Iaroslaus Gneſnenſis* Archiepiſcopus, de domo *Bogoria*, interpellationibus Regiis acquieſcens, duas decimas manipulares menſæ ſuæ, in villis Regiis, vtraque videlicet *Záyaczki*, non longè à fluuio *Wartham* ſitis, item decimam pecunialem, in præfato oppido *Krzepicze*, cuius ius & dotatio non ad eum, cum non in ſua, ſed in *Cracouienſi* diœceſi, vt potè, quia vtriusque diœceſis fluuius *Wartha* limes perpetuus erat, conſiſteret oppidum præfatum, pertinebat, in dotem confert. Et *Caſimiro Poloniæ* Rege conſentiente, limites diœceſum confundens, præfati oppidi iuriſdictionem iniuſtè oc-

Krzepicze oppidum fundatur.

1364.

cupauit, & in ſuam violenter traxit diœceſim. Eamque violentiam & iniuriam, *Bodzanta Cracouienſis* Epiſcopus ſenectute & cœcitate affectus, & tandem morte præuentus, reſcindere vt tenebatur non valuit.

Prutheni caſtrum Kowno per Lithuanos reparatum

Caſtrum *Kowno* ſuperiori tempore à Magiſtro *Pruſſiæ Vinrico* expugnatum & demolitum, refecturi Principes *Lithuanorum*, *Olgiert*, *Keyſtuth*, & *Patrikig*, conueniunt, & infra dies paucos per ligna & robora illud inſtaurant pro magna parte, ruinas. Sed & pontem, maximum pro tuendo caſtro munimentum, in flumine *Nyemen*, pro ſuo graui, propter fluminis tàm profunditatem quàm rapacitatem, labore conſtituunt. Quam quidem ædificationem inſtaurationemque Cruciferi abrogaturi, in non paruo exercitu, quem Commendator de *Ragnetha* ducebat, adueniunt: Ponte primùm in flumine *Nyemen* exuſto, *Lithuanis*, qui caſtrum *Kowno* reficiebant, diffugientibus, opera ſingula quæ erexerant, flammis exurunt, & caſtrum funditus euertunt disiiciuntque. Interim *Vinricus Pruſſiæ* Magiſter, cum magno exercitu ad caſtrum *Piſtow* venit, quod vacuum, fugientibus *Lithuanis*, repetiens, incendit. Deinde ad caſtrum *Wyelunya* exercitu admoto, illud oppugnat. Congeſtaque magnâ lignorum ſtrue & incenſa, validiſſimo vento adiuuante, caſtrum *Wyelunya* incendio conquirit. In quo etſi, multis *Lithuanis* flammâ pereuntibus, caſtri Capitaneus *Gaſtawdus* captus fuerit: inter ducentium tamen illum ad tabernaculum Marſchalci manus, ab *Almanis* occiditur. Cruciferorum autem exercitu ad propria redeunte, Dux *Lithuaniæ Keyſtuth* clandeſtinis itineribus *Pruſſiam* cum exercitu ingreſſus, omnem regionem circa *Iorgemberg* vaſtat, ſpoliat, & incendit: & multâ prædâ, in *Lithuaniam* reuertitur. Commendatore de *Iorgemberg* paucos quoſdam ex *Lithuanis*, qui tardius agmen ſequebantur, in deſerto captiuante. Marſchalco deinde *Pruſſiæ Samogitharum* terram vaſtante, *Keyſtuth* Dux *Lithuaniæ* occurrens, extremum agmen ſui exercitus inuadit & ſternit: prædaque recuperatâ, & ſtrage aliquantâ editâ, Marſchalcum cum reliqua parte in fugam egit.

disiiciunt, & alia multa conquirunt.

Dux Lithuaniæ Pruſſiam vaſtat.

Romanorum Imperator *Carolus* & *Bohemiæ* Rex, quamuis *Vrbano* Papæ quinto in *Auinione* perſonaliter viſitato ſpopondiſſet, illum *Romam* reducere; *Vrbanus* tamen Papa, *Carolo* cunctante implere promiſſum, ſolus *Romam* rediit. *Carolus* deinde Imperator *Italiam*, ad pacificandam illam, exercitualiter ingreſſus, parùm profecit propter peſtem, quæ exercitum eius inuaſerat. Ex qua *Boleslaus Poloniæ* & *Swidnicenſis* Dux, & quingenti *Bohemi* mortui ſunt, & apud *Mantuam* ſepulti. *Carolus* poſtea *Romam* veniens, *Eliſabeth* conſortem ſuam tertii matrimonii, neptem *Caſimiri Poloniæ* Regis, procurat in die Omnium Sanctorum per Papam *Vrbanum* quintum coronari in Imperatricem.

Carolus Caroli Imp. coronatur in Imperatricē.

Annus hic apud *Polonos* magnitudine auſteritateque hyemis, quæ ſolito intenſior & ſine exemplo prouenerat, inſignis, multis mortales affecit incommodis. Frigoris ſiquidem immenſitas, aſſiduas niues fundens, & longo tempore perdurans, non domeſtica tantummodò animalia, ſed & ſylueſtria, plerumque etiam aues, ſua aſperitate extinxit, & plurimas frugiferas arbores emarceſcere faciens, perpetuâ ariditate necauit.

Aſpera hiems.

Eliſabeth conſors *Vankonis* Ducis *Maſouiæ*, & filia *Gedimini Lithuaniæ* Ducis, rebus abſumitur humanis, & in *Plocenſi* Eccleſia tumulatur.

1365.

Semom[illegible] *Gniewkouienſi* Duce, fratre germano *W[illegible]dislai Łoktek* Regis *Poloniæ* obeunte, Du[illegible]tus ſuus *Gniewkouienſis*, inter tres fili[illegible], *Przemislaum*, *Leſtkonem*, & *Caſimirum*, quos reliquerat, in hunc modum partitus eſt. *Przemislao* ſiquidem ceſſit *Bidgoſtia*, *Leſtkoni Iuniuladislauia*, & *Caſimiro Gniewkow*. Verùm *Przemislao* & *Leſtkone* non relinquentibus hæredes, cum ſolus *Caſimirus* natu maior in ſortes fratrum ſucceſſiſſet, & plures filios & filias procreaſſet, ferè ſingulis morte abſumptis, vnicus tantummodò ſuus filius *Wladislaus*, à candida cæſarie cognominatus *Albus*, & vnica filia *Eliſabeth* ſuperſtites relicti ſunt. Et filiam quidem *Eliſabeth* præfati *Caſimiri* Ducis, cùm formæ præcellentis & raræ eſſet, *Eliſabeth Hungariæ* Regina conſors *Caroli Hungariæ* Regis, velut conſobrinam, tertio affinitatis gradu ſibi coniunctam, in Reginam aſſumens, eam Regi *Boſſnæ Stephano Hiſzubusban* deſponſat. A qua pulcherrima filia edita, & ingenuè educata, à *Ludouico Hungariæ* Rege filio *Caroli* in coniugium, prima vxore filia *Caroli* Imperatoris & *Bohemiæ* Regis obeunte, accepta eſt. Ex qua *Ludouicus Hungariæ* & *Poloniæ* Rex, quemadmodum in ſequentibus narrabimus, duas filias, *Mariam* & *Heduigim* noſcitur ſuſcepiſſe. Filius verò *Caſimiri* præfati Ducis, *Wladislaus Albus* Dux, cum ex filia *Alberti* Ducis de *Strzelcze*, quæ illi vnica erat, nullam prolem generaſſet, inſolentiùs ſe erga milites Regni *Poloniæ* gerens, *Stanislaum Kiuálá* Iudicem *Cuiauienſem* opprimeret in ſolo ſuæ hæreditatis, à *Caſimiro* quoque *Poloniæ* Rege cauſam diſtinguendarum hære-

di-

1365.

ditarum, pro qua a Iudice conuentus, coram tribunali Regio erat, dicere iuberetur, ad inſanam mentem verſus, de caſtro & ciuitate *Bidgoſtienſi*, quod & quam patruo ſuo germano *Przemislao*, absque liberis mortuo, & *Caſimiro Poloniæ* Rege in feudum acceperat, quaſi ſuum, quod iura reddendo, decreuerat, non ferens imperium, excedit, & caſtrum atque ciuitatem *Bidgoſtienſem*, inordinato actus furore, reſignat. A cuius poſſeſſione tunc excedens, nullis conatibus ad eam *Poloniæ* Rege *Caſimiro* omnes ſuas preces abnuente, poterat habere regreſſum.

Wladislaus Albus Gniewkouienſis Dux Ducatum ſuum Regi Caſimiro reſignat,

Conſorte ſua tandem obeunte, quam ardentius quam ſat erat amauerat, omnem Principatum *Gnievvkouienſem*, *Caſimiro Poloniæ* Regi tradidit, ſuſceptis ab eo mille florenis. Et ſepulchro Crucifixi Domini noſtri viſitato, in Curia *Caroli* Imperatoris & *Bohemiæ* Regis aliquanto tempore obuerſatus, anno ſubſequenti, videlicet milleſimo tricenteſimo ſexageſimo ſexto, ex *Bohemia* per *Cuiauiam* non facto deſcenſu in caſtrum aliquod, quod ſuæ ditionis erat, *Pruſſiam* ſe contulit, & illius anni hyeme cum Cruciferis contra *Lithuanos* & barbaros, militauit. Ex *Pruſſia* autem eodem itinere quo venerat ſub diebus Quadrageſimæ, iterum *Bohemiam* properè repetiit, feſtoque Paſchæ *Pragæ* exacto, in *Auinionem*, vbi *Vrbanus* Papa quintus tunc reſidebat, cum Curia, venit. Ab inde poſt XIIII. dies, nullo *Polonorum*, cum quibus in *Auinione* hoſpitatus & conuerſatus fuerat conſulto aut conſcio, in *Ciſtercium* abiit.

& in monaſterium ingreditur.

Et habitu monachali ſuſcepto, profeſſionem in ordine fecit. Sed tam locum quàm religionem breui pertæſus, *Diuionem* ciuitatem *Burgundiæ* adiit, & in monaſterio *S. Benigni*, ordinis *S. Benedicti* in *Diuione*, griſeo habitu in atrum commutato, alteram profeſſionem faciens, annis quatuordecim pro monacho & profeſſo illic manſit. Sub quo quidem tempore & *Caſimirus Poloniæ* Rex, & Regina *Hungariæ* *Eliſabeth*, conſors *Ludouici*, neptis ex ſorore germana præfati *Wladislai Albi*, in ſuum, & monaſterii apud quod degebat, ſumptuum ſolatia, ſummas illi pecuniarum frequentes mittere conſueuerat.

Henrico Lubucenſi Epiſc. ſuccedit Petrus.

Vniuerſali fato *Henrico* Epiſcopo *Lubucenſi* abſumpto, *Petrus* Canonicus *Lubucenſis*, in Comitiorum die, a Capitularibus concorditer electus, per *Vrbanum* Papam quintum, tunc in *Auinione* tenentem Curiam, ſexto Idus Iunii, Pontificatus anno quinto, prouiſus & confirmatus eſt.

Eccleſia & monaſterium in Vnieiovv fundatur.

Iaroslaus Archiepiſcopus *Gneſnenſis*, caſtro pulcherrimo *Vnieiovv* ad flumen *Wartha* coctili muro perfecto, Eccleſiam Collegiatam in oppido *Vnyeiovv* ſimili muro fundat, erigit, & conſumat; duosque Prælatos videlicet Præpoſitum & Archidiaconum, item quinque Canonicatus & Præbendas, ſeptem quoque vicarios in ea creans, dotem ſufficientem cuilibet adiungit. Eccleſiam quoque ipſam *B. Virgini Mariæ* dedicat. Fundat & in eodem oppido *Vnyeiovv* monaſterium & Eccleſiam S. *Nicolai* ordinis S. *Benedicti*, ſubiiciens illud *Thincienſi* monaſterio diœceſis *Cracouienſis*. Cui contulit in dotem villam *Beldrzichovv* cum omni iure, ſuper flumen *Nothes*, vbi *Ovvnya* fluuius ſibi miſcetur.

1365.

Prutheni & Lithuani vtrinque regiones ſibi vaſtant.

Lithuaniæ Dux *Keyſtuth*, pedeſtribus & equeſtribus copiis *Lithuanorum* & *Samogitharum* collectis, per ſyluarum inuia & latebras, quoslibet excubitores Cruciferorum fallens, *Pruſſiam* ingreſſus, caſtrum *Angerborg* impugnat, & per vim conquirit. Vaſtataque vicina regione, in *Lithuaniam* prædam & ſpolia ducens, reuertebatur. Secutus eum Aduocatus *Schumenſis*, & aliqui ex Commendatoribus, dum prædam raptam excutere nequeunt, regionem *Lithuaniæ* & diſtrictum *Eroglenſem* vaſtant, ſpoliaque in *Pruſſiam* referunt. *Lithuaniæ* deinde quatuor Duces, videlicet *Olgyerth*, *Kieyſtuth*, *Patrikig*, & *Alexander*, magnis potentiis, quas ex *Lithuanis* & *Ruthenis* collegerant, freti, quadripartito agmine *Pruſſiam* ingrediuntur, eamque crudeli vaſtatione & cæde barbarica affligunt. Expugnato autem caſtro *Ragnetha* & aliis, incenſisque multis vicis, etiam illic Diis ſuis patrio ritu victimas & libamina de pecorum ſanguine agunt, & tandem nulla reſiſtentia reperta, octingentos captiuos ex Chriſtianis, item ſeptuaginta equos maiores, quos vocant ſpadones, referentes, in *Lithuaniam* remearunt. Magiſter deinde *Pruſſiæ* *Vinricus*, barbaricam vaſtationem ſibi illatam reſarturus, proprio milite tantummodo contentus, *Lithuaniam* intrat, & eam in multis locis prædatur & vexat. Amnem quoque *Nyemen* transgreſſus, cædes in ſenes & impuberes, & flammas in tecta, iuſſit latius, *Lithuanis* in ſyluis & munitionibus ſe continentibus, extendi. Et multis damnis patratis, ducens non paruum numerum captiuorum, in *Pruſſiam* rediit.

Duo Duces Lithuani fidem Chriſtianam amplectuntur.

Sub eo tempore *Surivvil* & *Buthavv* germani *Olgyerdi* & *Keyſtuthi* Ducum, cum nonnullis *Lithuanorum* Boiaris & Nobilibus, in *Pruſſiam* venientes, fidem Chriſtianam, baptiſmo apud *Kinsberg* ſuſcepto, profeſſi ſunt. Et Magiſter *Vinricus* alteram expeditionem in *Lithuaniam* agens, aliquot munitiones eorum capit & incendit, & cum præda ac captiuis in *Pruſſiam* regreditur. Quo reuertente, *Lithuani* per itinera occulta, in *Pruſſiam* circa *Nordenberg* ingreſſi, maxima damna hominibus incautius ſe gerentibus committunt, & cæde magna edita, cum ſpoliis & captiuis euadunt. *Keyſtuth* quoque *Lithuaniæ* Dux, etiam expeditionem contra *Pruſſiam* reſumit, & caſtrum *S. Ioannis* impugnat & conquirit, ſpoliatumque incendit. Necatisque plurimis fidelibus, cæteros ligatos in *Lithuaniam* traxit.

1365.

Ianislao Epiſc. Plocenſi ſuccedit Nicolaus.

Quarta die menſis Iulii *Ianislaus Wronsky* Epiſcopus *Płocenſis*, de Pontificatu exceſſit & de vita: apud *Płocenſem* Eccleſiam ſepulturæ mandatus. Cui *Nicolaus* de *Golczeuo* Cantor *Płocenſis* genere Nobilis de domo & familia *Pravvditarum* per Canonicam electionem ſuccedit, ſeptima auguſti electus, & Idibus Decembris in Curia *Romana* in Epiſcopum conſecratus.

Eliſabeth Hungariæ Regina conſors *Ludouici* filiam progenuit. Quæ dum regeneraretur, *Mariæ* nomen accepit.

1366.

Terras Ruſſiæ per Lithuanos occupatas

Abſtractionem occupationemque terrarum *Brzeſtenſis*, *Lucenſis*, & *Chełmenſis* atque *Bełzenſis* per *Lithuaniæ* Duces ſuperiori tempore factam, *Caſimirus Poloniæ* Rex, iniurioſam grauemq; ſibi, ex tolerantia tanti temporis, quod transactum fuit, nimis probroſam & pudoroſam (prout erant,) in animum reuocans, generalem expeditionem Regni ſui vniuerſi indixit, & apparatus bellicos ordinauit. Copiisque tam equeſtribus quàm pedeſtribus conuenientibus, ad recuperandum terras occupatas, & ad reddendum *Lithuanis* ſuperiorum vaſtationum Regni *Poloniæ* viciſſitudinem, in valido & potenti exercitu, poſt feſtum Sancti *Ioannis* Baptiſtæ ingreſſus in terras prædictas, ad conquiſitionem earum omnes curas & ingenia intendit. Et Duces quidem *Lithuaniæ* impares ſe viribus, comparatis vtrinque potentiis deprehendentes, dolis fraudibusque magis quam armis & reſiſtentia decernunt vtendum. *Georgius* itaque Dux, qui terram *Bełzenſem* (ad quam *Caſimirus Poloniæ* Rex primum exercitum promouerat) occupabat, *Caſimiro Poloniæ* Regi terram *Bełzenſem* intranti, occurrit, & blandis verbis humilibusque ſermonibus in dolo Regem exorat, *ne quid hoſtile in illum & terram Bełzenſem fieri permittat: ſe non hoſtem ſed ſubditum, non aduerſarium, ſed feudalem & ſubiectum, & omnia imperata facturum, perpetuamque, puram, & fidelem Caſimiro Poloniæ Regi, & Regno ſuo Poloniæ ſeruitutem, fidem & obedientiam, perpetuo non ſolum cum terra Bełzenſi, ſed & cum terris habitis & habendis exhibiturum pollicetur.* Petens poſtremò, *vt terra Bełzenſis ſibi precario, in iure feudali conceſſa, ipſum ſeruitoribus ſuis adnumeret; fidum & ſtudioſum curatorem & adiutorem contra quoslibet hoſtes & aduerſarios terrarum ſuarum illum de cætero habiturus.* *Caſimirus* autem *Poloniæ* Rex, verbis tam humilibus & compoſitis, nihil putans fraudis aut vafriciei ineſſe, ac ſimulatione veri fractus, venia illi de primoribus factis tributa, ipſum in ſeruum & homagialem Principem ſuſcepit, & ſibi terram *Bełzenſem* feudali iure, ad vitæ duntaxat tempora tenendam, conceſſit. Exercitumque ſuum ex agro terræ *Bełzenſis*, nihil in illum agens hoſtile, abducit, & verſus terram *Lucenſem* contendit. *Lubardus Lithuaniæ* Dux, illius tunc erat occupator, vir ambiguæ fidei, & doloſitatis plurimæ; *Caſimiro* Regi inuiſus exoſusque, quippe qui ſuperioribus bellis captus, & ad cautionem fratrum ſuorum verbo & literis præſtitam, dimiſſus, Regem, non redeundo ad conſtitutam diem fefellerat, primusque cum caſtro *Luczko*, & terra *Wladimirienſi*, ſibi poſt primam expugnationem per *Caſimirum* Regem factam, conceſſo, rebellionem oſtentauerat. Nulla itaque verbo & oblationibus ſuis, deditionem pollicentibus, fides data, Rex & in agros ignem, populationemque latè iuſſit extendi, & ipſe cum reliquo exercitu, & bombardis, cæterisque apparatibus, caſtra *Luczko*, *Wladimiriam*, *Olesko*, & cæteras omnes munitiones in terra *Wladimirienſi*, quæ etiam vetuſto nomine *Volenska* appellatur, conſiſtentia, aggreſſus, in forti brachio capit, comprehendit, & expugnat; & vniuerſam terram *Wladimirienſem*, cum caſtris ſuis, munitionibus, & præſidiis, *Lubardo* inde effugato, in ſuam redigit ditionem.

1366.

Caſimirus recuperat,

Duobus autem caſtris principalioribus, videlicet *Luczko* & *Wladimiria* ſibi reſeruatis, quæ Baronibus *Poloniæ* dedit in tenutam, reliquam terræ *Wladimirienſis* portionem Duci *Alexandro* *Lithuaniæ*, filio *Michaelis* alias *Koriath*, Ducis *Lithuaniæ*, & nepoti *Olgyerdi* & *Keyſtuthonis*, viro expertæ ſinceræque fidei, quo ab inuaſione Ducis *Lubardi* & cæterorum *Lithuanorum*, tuta pacificaque conſiſteret, in gubernationem commendat.

& Wladimirienſe caſtrum muro format.

Caſtrum vero *Wladimirienſe* ligneum, & in pluribus locis putridatum, vt proprietas eius, & terræ *Lucenſis* ſibi & Regno *Poloniæ* eſſet perpetua, atque diuturna, forti muro excocto latere, extunc & annis ſequentibus, ſumptuoſo opere cœpit extruere. Poſtremo ad terram *Chełmenſem* deſcendens, quæ etiam per *Lubardum* & gentes eius tenebatur, caſtro principali conquiſito, cætera omnia in deditionem venere; eam cum capitali caſtro *Georgio Bełzenſi* Duci committit in tenutam. Ac ſic præda onuſtus, & victoria glorioſus, terris *Ruſſiæ*, quarum occupationem, defectionemque annis quindecem tolerauerat, feliciter recuperatis, victorem exercitum in *Poloniam* reduxit. Et Dux quidem *Alexander*, cui *Wladimirienſis* terra commendata fuerat, in promiſſa fide perſtitit, verbo, pariter & opere ſe purum & ſub-

1366.

ſubiectum erga *Caſimirum Poloniæ* Regem demonſtrans: Dux vero *Georgius Betzenſis*, crebris calliditatibus vſus, ſæpe rebellionem facere tentauit, in vtramque partem notatus eſt claudicaſſe.

Caſimirus Rex Pruſſiam luſtrat, & a Cruciferis honorifice excipitur.

Recuperatione terrarum *Ruſſiæ* facta, *Caſimirus Poloniæ* Rex exercitum ſoluens, in *Lancicienſem* & *Cuiauienſem* terras ſe conuertit, exinde vero in *Culmenſem* & *Pruſſiæ* terras tranſiit, & vſque ad *Mariemburg* caſtrum, ordinem & politiem Cruciferorum ſpeculaturus, peruenit. Vbi a Magiſtro *Pruſſiæ Vinrico* cum magno honore & gloria exceptus, per triduum quo illic morari voluit, ſumptuoſe & opiparè, cum omni militum ſuorum caterua, procuratus eſt. Ex *Mariemburg* vero in terram *Pomeraniæ* deſcendit, & ex ea in *maioris Poloniæ* terras rediit. In omnibus autem locis, ſub ditione Magiſtri *Pruſſiæ* conſiſtentibus, per quæ ibat, & ad quæ diuertebat, per ſpeciales Commendatores ad id ſpecialiter deputatos, ſingula illi fuerunt, & ſuis omnibus, neceſſaria præbita.

Bodzanta Ep. Cracouienſi

Bodzanta Epiſcopus *Cracouienſis*, cum annis decem & octo *Cracouienſi* Cathedræ præſediſſet, viſu ante mortem aliquot annis debilitato, & tandem perdito, cœcitatis aliquanto tempore patiebatur anguſtias. Vnde a cmethonibus Epiſcopalium villarum, *ſlepy Biskup* cognomen ſortitus eſt; duodecima die Decemb. in Curia ſui Epiſcopatus *Kielcenſi* moritur, & *Cracouiam* adductus, in Eccleſia maiori, in capella Corporis Chriſti, cum debito honore ſepelitur. Hic oppido *Bodzancinenſi* & ſitum & nomen indidit, & plures ſalubres ordinationes Eccleſiæ *Cracouienſi* reliquit. Poſt cuius ſepulturam *Florianus* de

ſuccedit Florianus.

Mokrsko Præpoſitus *Cracouienſis*, nobilis genere de terra *Sandomirienſi*, ex patre *Petro* Caſtellano *Sandomirienſi*, & matre *Chriſtina* de domo *Ielithonum*, tres haſtas pro inſigni deferentium, per Prælatos & Canonicos *Cracouienſis* Capituli, via ſcrutinii electionem pro die Purificationis Sanctæ *Mariæ* celebrantes, anno Domini 1367. electus eſt, & vigeſimum octauum locum inter *Cracouienſes* Epiſcopos adeptus, ac per *Gregorium* Papam vndecimum in *Auinione* confirmatus & conſecratus. Perſonali enim præſentia, iuxta conſtitutionem tunc practicatam, *Gregorium* Papam vndecimum adiens, & confirmari ſuam electionem, & ſe conſecrari illic obtinuit: *Caſimiri Poloniæ* Regis, tanquam Patroni, adiutus interceſſionibus & conſenſu. *Bodzanta* autem Epiſcopus *Cracouienſis* præfatus, annis aliquot, priuſquam morte abſumeretur, limites inter bona Epiſcopalia ab vna, & bona monaſterii *Caui Montis*, conficiendo, cœcitatem, de qua in ſuperioribus ſcripſimus, incurrerat.

1366.

Terna Pruthenorum in Lithuanos expeditio.

Peregrinorum & forenſium militum *Pruſſiæ* Magiſter *Vinricus* motus aduentu, duplicem eo anno in *Lithuanos* egit expeditionem. Et magna vaſtatione per cædem & ignem facta, captiuis pluribus *Lithuanorum* onuſtus in *Pruſſiam* reuertitur. Quem Dux *Lithuaniæ Keyſtuth* inſecutus, tam ſecreto & ſilenti agmine *Pruſſiam* ingreſſus eſt, vt parum abfuit, quin caſtrum *Iſterburg* interciperet, & Commendatorem prandio ſe reficientem captiuaret: ægrè tamen & caſtrum defenſum & Commendator ſaluatus. Omnibus tamen equis & rebus, quæ ad Commendatorem pertinebant, receptis, duobusque diſtrictibus ſpoliatis, vaſtatis, & incenſis, cum pecorum & captiuorum præda, in *Lithuaniam* euaſit. Propter quod Magiſter *Pruſſiæ Vinricus* tertiam in *Litduanos* mouet expeditionem. Et longius progreſſus, vaſtando ſingula, etiam ſupra fluuium *Nyemyen*, caſtrum & pontem ædificat, *Lithuanorum* clandeſtinas irruptiones reſtricturus. Eam ædificationem *Keyſtuth* Dux *Lithuaniæ* impedire conatus, vice bina cum gentibus ſuis exercitum *Pruthenicum* laceſſebat: ſed fugatus inde & repulſus, in congreſſum vniuerſæ dimicationis venire veritus eſt.

Bithomienſes ciues Plebanum ſuum interficiunt.

Montibus & foueis *Bithomienſis* oppidi in terra & diœceſi *Cracouienſi* ſitis, plumbum argento permixtum, in abundanti copia fundentibus, oppidanis quoque *Bithomienſibus* vberrimo lucro ex montibus huiuſmodi aſſiduè prouenienti vehementer ditatis, cœpit animus eorum ex rerum & diuitiarum affluentia ſuperbire & intumeſcere. Quo tumore elati, *Petrum* de *Kozlie*, virum Iuris Canonici peritum Plebanum *Bithomienſem*, frequenter quoties quid graue conſultandum erat, in Prætorium per bedellum, non petitione ſed imperio accibant: Qui id ad notoriam referens iniuriam, dum vno dierum, vt in Prætorium iret a bedello iuberetur, *Nicolaum* de *Piskovvicze* Prædicatorem, cum diuiniſſimo Sacramento, dum ſe ipſe in domo propria contineret, ire iuſſit. Qui dum illuc perueniſſet, Conſulibus rei nouitatem mirantibus, cœnaculum in quo conſiſtebant, introiit. Et ſupercilii quo tegebatur, parte abſciſſa, menſam ſternens, Sacramentum locauit, & tandem reſumptum Sacramentum in Eccleſiam reportauit. Acti ob id in furorem ciues *Bithomienſes* auctore *Laurentio*, alias *Lorencz*, Conſule, ſecunda die Septembris in Plebanum & Prædicatorem manus ſacrilegas & violentas iniiciunt. Et ignominioſè in eorum habitationibus comprehenſos, & vſque in Prætorium, ligatis poſt tergum manibus, in latronum & furum morem pertractos, ſuis legibus deteſtabilibus, Actores ipſimet & Iudices, iudicant, & ad indignam mortem, nulla legitima defenſione conceſſa, condemnant. Verberati deinde bipennibus, & frequentibus vulneribus cruentati, affecti, & obruti, educuntur ex Prætorio, & in piſcinam propè Eccleſiam Sanctæ *Margarethæ* ſitam proiecti, in vndis ſuffocantur, breui mortis impendio coronam immarceſcibilem conſecuti. Corpore autem *Nicolai* Prædicatoris viuo ſupernatante, iuſſit *Laurentius* carnifex illud per lictorem profundius ſubmergi, & continuo oculi eiuſdem *Laurentii* ex orbibus elapſi erupuerunt. Mortua tandem corpora, in Eccleſiam Parochialem relata, in choro Eccleſiæ ſepulta ſunt. Facinore tam immani & horrendo, ad Epiſcopum *Cracouienſem Florianum* perlato, *Laurentium* carnificem primiductorem ſceleris, cæteroſque *Bithomienſes* Conſules & ciues Presbytericidii huiuſcemodi patratores, ad tribunal ſuum euocat, & crimen ſuum confitentes, omni honore, dignitate, & officio priuat, filioſque & nepotes eorum, ad ſuſcipiendos ordines ſacros, & ad obtinenda Eccleſiaſtica beneficia inhabilitat; & oppidum *Bithomienſe* cum Eccleſiis & Parochiis ſibi vicinis, Eccleſiaſtico ſupponit interdicto. Et licet cenſurarum huiuſmodi interdictique opprobrium excutere apud Summum Pontificem, quem ſibi placabiliorem, quàm ſuum Ordinarium fore rebantur, tentauiſſent: vix tamen biennio elapſo, magna auri quantitate cameræ Apoſtolicæ ſoluta, & altari in Eccleſia *S. Mariæ Bithomienſi*, in remedium peremptorum; cuius vnicus *Cracouienſis* Epiſcopus eſt Patronus, ſub titulo *S. Sigiſmundi* fundato, & duodecim marcis latorum groſſorum annui cenſus è Prætorio *Bithomienſi* ſoluendorum dotato, multis ſumptibus & fatigis meruerunt ab excommunicatione, & Interdicto abſolui.

Ab eoque tempore argenti & plumbi vena apud eos aruit.

Ex eo autem tempore plumbi & argenti venæ in montibus *Bithomienſibus*, ob facinus in Chriſtos Domini patratum, arefactæ & ſucciſæ, & omnis minerarum prædictarum vſus, & ſtillicidium fertur deſiiſſe. Ne autem facilem pro ſuo nefando reatu veniam ciues *Bithomienſes*, apud Summum Pontificem conſequerentur, *Marcus* Præpoſitus *S. Vincentii* extra muros *Wratislauienſes*, qui Eccleſiæ *Bithomienſis* collator eſt, & cuius monaſterium plures decimas & introitus Eccleſiæ *Bithomienſis* tenet incorporatas, per ſuos Procuratores & impenſas, apud Cardinalem Sancti *Petri* obſtitit. Cui prædicta cauſa audienda & expedienda a Sede Apoſtolica fuit commiſſa.

Pruſſiæ Marſchalcus Lithuaniam vaſtat.

Henricus Pruſſiæ Magiſter ex propriis duntaxat militibus comparato exercitu, & in gubernationem *Henrici Schindekop* Marſchalci generalis tradito, illum in terras *Lithuaniæ* vaſtandas tranſmittit. Qui terras *Lithuaniæ* ingreſſus, nullam reſiſtentiam reperiens, ferociter illas, & gradu concito vaſtat. Quinque autem diſtrictibus celeriter peruaſtatis, & cæde ſenum & impuberum facta, vſque ad *Kovvno* graſſatus eſt, octingentosque captiuos, & plures equorum & pecorum greges in *Pruſſiam* adduxit.

1367.

Nicolao Epiſc. Plocenſi ſuccedit frater Stanislaus.

Nicolaus Płocenſis Epiſcopus, cum annis propè duobus ſediſſet, moritur, & in Eccleſia *Płocenſi* ſepelitur. Cui *Stanislaus* primus *Wladislauienſis* Eccleſiæ Præpoſitus, per electionem Canonicam ſuccedit: Frater germanus *Nicolai* abſumpti de *Golczeuo*, villa, & ſtirpe *Pravvditarum* ducens genus, a Summo Pontifice *Vrbano* quinto confirmationem, a Cardinali verò *Oſtienſi* conſecrationem ſortitus.

1368.

Lithuani caſtrum & oppidum Puthovvsko comburunt.

Robore, ac ſolicita ſedulaque repreſſione, *Caſimiri Poloniæ* Regis, *Lithuanorum* Principes, rapto bellare quondam aſſueti, perterriti & perculſi, nunquam enim ſine ſua graui clade & incommodo vexare terras Regni *Poloniæ* Capitaneis & præfectis Regiis, magna cura, iuxta quod a *Caſimiro* Rege docti iuſſique erant, obſeruantibus quæque itinera, ac illorum agmina laceſſere, prædaſque raptas excutere non deſinentibus contingebat. Recenti inſuper bello, quo terris *Ruſſiæ* eos exuerat & eiecerat, atterriti maceratique, cum terras Regias inuadere, aut prædas ex illis agere ſibi periculoſum formidoloſumque putarent, in terras *Maſouiæ* ex vicinitate ſibi propinquiores, vbi minus reſiſtentiæ cautelæque rebantur, (prout erat,) prouiſum, diuertunt. Et facto ingenti agmine, Duce *Kieyſtutho* vſi, (illi enim omnem curam illius profectionis mandauerant) clandeſtinis itineribus per inuias ſyluas, ad *Pułtovvsko* caſtrum & oppidum Epiſcopi *Płocenſis* inſperatè perueniunt. Et oppido quidem hominibuſque in eo degentibus, & fortunis eorum, cum munitum non fuerit, illico potiuntur. Caſtrum autem cum enixius a Caſtellanis, & ab his qui fuga diſſipati in illud confugerant, defenderetur, crebris lignorum pinaticorum ſtruibus, mœnibus ad propinquū appoſitis, incendunt. Ex quo quidem incendio ſerpente flamma, & caſtrum & homines in eo concluſi, non valentes quoquomodo virtutem ignis reſtringere, conflagrarunt. In vicinas denique villas populatione extenſa, mnlta hominum & pecorum aliarumque rerum præda capta, antequam *Semouitus* Dux *Maſouiæ* iuſtum poſſet ex gentibus ſuis congregare exercitum, celeriori curſu, quàm venerant, in *Lithuaniæ* terras diffugierunt. Id bellum *Lithuanis* apud *Maſouiam* agentibus, *Pruthenicus* exercitus Duce *Henrico* Marſchalco *Pruſſiæ*, ingreſſus in *Lithuaniam*, multas cædes, multa in-

1368.

incendia peregit: & cum captiuorum ac prædarum multitudine in *Prussiam* reuersus est.

Quindecima mensis Maii, *Matthias* olim *Wladislauiensis* Episcopus, annos tantummodo quatuor, ex quo Pontificatui, propter cœcitatem quæ acciderat illi, cesserat, superuiuens, moritur, & in Ecclesia *Wladislauiensi*, quam in omnibus partibus suis muro erexerat & consumauerat sepelitur. De successore suo & nepote *Sbiluto* querelas dum viueret, apud aures Prælatorum & Canonicorum *Wladislauiensium*, cum *Sbilutho* Episcopo recumbentium, ingeminare solitus, quod negligentius ab eo, sibi beneficii præstiti oblitus, tractaretur: obtestans omnes, ne de sedibus suis vel beneficiis cuiquam, quantumuis charo vel proximo, cederent, casus sui documento affectiones suas moderaturi.

Multa bella ciuilia in Europa.

Stridor grandis bellorum ciuilium, dura quoque seditionum & commotionum afflictio & tempestas, in terris & regionibus *Brandeburgensibus*, *Lubucensium* Marchionum, item in terris *Svvantoborii* Ducis *Stetinensis* & *Pomeraniæ*, alias *Stolpensis* item in regionibus *Vedlensium* & *Sczegloczonum* Baronum: in terris item Comitum de *Novvigrod*: item in terris *Cassubitarum*: item in regione Episcopatui *Kamyenensi* subiecta, exorta est, & adeò grassata, vt Principes & primores dictarum terrarum, in viscera propria mucrone conuerso, se inuicem consumerent, vt præter castra & oppida munita, nullum remaneret villagium, nullus vicus, qui non ignis voragine deleretur.

Stetinensis Dutatus a gentibus Ianussii Vedelski vastatur, sed non impune.

Octaua Decembris, gentes *Ianussii Vedelski*, tam equestres quam pedestres, ex castro *Człopensi*, eidem *Ianussio Wedelski*, per *Ioannem* Iudicem *Posnaniensem* & germanum suum *Vincentium* obligato, egressæ, pedestrium etiam de *Thuczin* & de *Człopensi* districtibus, copiis adiutæ, terram *Stetinensis* Ducis *Svvantoborii* inuadunt, spoliant, vastant, & exurunt. Cum autem die tertia cum multiplici præda reuerterentur, *Svvantoborius* Dux, cum gentibus *Wratislai* Ducis, de *noua Stetin* patrui sui, & cum auxiliaribus ciuitatum aliquarum, & signanter oppidi *Stargard*, circa quoddam stagnum, (fugere enim, dulcedine prædæ illecti, licet poterant, nolebant) consecutus, fortiori ipse *Svvantoborius* Dux fretus exercitu, conflixit; & pluribus occisis, prædam omnem recuperauit & reduxit.

Mortuo Duce Svvidnicensi Boleslao

Vigesima septima Iulii, *Boleslaus Svvidnicensis* Dux, nepos ex sorore *Casimiri Poloniæ* Regis, nullam prolem de *Agnethe Austriæ* Ducissa consorte sua suscipiens, in *Szvvidnicz* moritur, & in monasterio *Grissouiensi* sepelitur. In hoc *Svvidnicensium* Ducum deficiente stipite, & *Svvidnicensis* & *Iavvriensis* Ducatus, ad *Bohemiæ* Regem *Carolum*, ratione consortis suæ secundæ *Annæ* filiæ vnicæ *Iavvriensis* Ducis, *Henrici*, fratris germani *Boleslai Svvidnicensis*, est deuolutus. Qui extunc Duces habere desinens, in prouinciæ formam redactus est. Ex hac secunda consorte *Anna Carolus Bohemiæ* Rex, vnum filium *Venceslaum*, morte patris secuta, *Romanorum* & *Bohemiæ* Regem, & vnam filiam, * * * Duci *Austriæ* desponsatam susceperat.

1368. Ducatus eius ad Imp. deuoluitur.

Henricus I. Dux Opoliensis moritur,

Svvidnicensem Ducem *Boleslaum*, *Henricus I. Oppoliensis* Dux secutus, apud *Opoliam* vltima Decembris moritur, & apud monasterium fratrum minorum sepelitur, duos filios *Wladislaum* & *Boleslaum* relinquens, ex *Elisabeth* filia *Bernardi* Ducis *Svvidnicensis*, & nepte germana *Casimiri* Regis *Poloniæ*, susceptos.

Inundatio in Polonia.

Quindecima Augusti, grandis aquarum inundatio ex assiduo pluuiarum imbre in Regno *Poloniæ* proueniens, in frequentibus locis frumenta, fructus terræ, oues, boues, pecora & iumenta submersit.

Stanislao Episc. Plocensi succedit frater Boleslaus

Stanislaus primus *Płocensis* Episcopus, ex vrbe, confirmatione & consecratione sua obtenta, reuersus, biennio, ex quo promotus fuerat, non impleto, paralysi excruciatus, moritur, & in *Płocensi* Ecclesia sepelitur. In cuius locum Capitulares electione pro prima die Ianuarii celebrata, *Boleslaum Sovvka* de *Golczevvo* Nobilem *Pravvditam* Canonicum *Płocensem*, & duorum immediatè præcedentium Episcoporum, videlicet *Nicolai* & *Stanislai* germanum, via scrutinii eligunt; a *Ianussio Gnesnensi* Archiepiscopo, de fauore *Semouiti* & *Ianussii* Ducum *Masouiæ* confirmatum & benedictum.

1369. Bellum inter Duces Slesiæ.

Bregensis Ducatus partem dimidiam, per *Venceslaum* Ducem *Legnicensem*, in liuorem fratris *Ludouici*, *Boleslao* Duci *Svvidnicensi* venditam, *Ludouicus* præfatus *Bregensis* Dux, iuxta fœdus, quod *Carolus* Imperator & *Bohemiæ* Rex, inter dissidentes fratres, *Venceslaum Legnicensem*, & *Ludouicum Bregensem*, concordando, pepigerat, liberaturus, *Oppoliensibus* Ducibus *Wladislao* & *Boleslao*, quibus partem ipsam *Boleslaus Svvidnicensis*, velut consanguineis suis, moriturus donauerat, duo millia soluit marcarum, & ciuitatum eiusdem sortis, videlicet *Grodkovv*, *Piczczen*, & *Cruczborg* principalium, accipit possessionem. *Oppolienses* autem Duces *Wladulaus* & *Boleslaus*, ad grandem reuocantes iniuriam, quòd de sorte Ducatus *Bregensis* dimidia, fuerunt per *Ludouicum* Ducē *Bregensem* exclusi & redemti, multiplicibus guerris, damnis, &

1369.

& inuasionibus Ducatum *Bregensem* inuadunt, & afficiunt. Quorum inuasionem *Ludouicus Bregensis* Dux non ferens, opponit illis resistentiam, & ex parua odiorum scintilla, in vniuersalem dimicationem per vtramque partem ventum est. Certamine autem propè *Cruczborg* inito, edita vtrinque strage, cessit *Ludouico* Duci *Bregensi*, iustius bellum & arma tractanti, victoria. Magna extunc pace vsus, *Bregense* oppidum, fundatam illic a se, & fratre suo *Venceslao* Duce, ad honorem *S. Ioannis* Baptistæ, & *S. Heduigis*, quorum meritis & suffragio se aduersarios profitebatur vicisse, Collegiatam Ecclesiam, & certum numerum in ea instituens, impetrato a Sede Apostolica priuilegio, vt Decanus illius diebus solennibus, mitra vtatur Pontificali, item fundatis Mansionariis, qui Beatæ Virgini *Mariæ* horas annis & diebus singulis psallerent, nobilitat, & oppidum *Bregense*, de multiplicibus debitis, vsuris, obligationibus, censibusque, quibus illud pater suus *Boleslaus Bregensis* Dux inuoluerat, eximit, libertat, & exoluit. Duobus filiis, videlicet *Henrico* & *Venceslao*, ex quibus *Venceslao* immaturè mortuo, *Henricus* solus sortem paternam possedit. Item idem tribus filiabus inclytus. Prima erat *Margaretha*, *Alberto Bauariæ* Duci desponsata, altera *Heduigis* quæ Duci *Wsvvviczimensi*, nupserat; *Catharina tertia*, in *Trzebnicensi* monasterio Abbatissa.

Casimirus Rex auream crucem Cracop. Ecclesiæ donat.

Duodecima die Februarii, *Casimirus Poloniæ* Rex crucem magnam de auro purissimo, margaritis & lapidibus pretiosis, distinctam, ligno insuper Dominico gloriosam & magnificam, Ecclesiæ *Cracouiensi* donauit. Et quamuis *Cracouiensis* Ecclesia pluribus clenodiis; liberalitate Regum & Principum atque Pontificum refulgeat insignis, non habuit tamen, nec in hanc diem habet clenodio crucis præfatæ quicquam vel nobilius, vel excellentius.

Henricus Dux Glogouiensis moritur,

Henricus Zeganensis & *Głogouiensis* Dux, quem a *Carolo Bohemiæ* Rege mediam partem *Głogouiensis* oppidi, contra ius fasque per *Ioannem Bohemiæ* Regem occupatam, exegisse monstrauimus, *Casimiri Poloniæ* Regis, propter tertiam vxorem *Elisabeth*, socer, moritur, & in *Zegano* apud Canonicos Regulares iuxta paternum sepulchrum sepelitur; tres filios, videlicet *Henricum* seniorem, *Rudolphum* & *Henricum* iuniorem, relinquens. Inter quos Principatus *Zeganensis* taliter partitus est. Nam *Henrico* seniori cessit *Zegan*, *Grosżna*, *Neuemburg* & *Svviebodzin*. *Rudolpho* media pars *Głogouiæ*, *Goræ*, & *Stinauiæ*, ac *Heycendorff*. *Henrico* vero iuniori, qui *Sperling* cognominatus est, *Freystath* & *Sprotauia*.

1369. Vrbano V. P. R. succedit Gregorius XI.

Vrbanus Papa quintus, cum annos octo sedisset, veneno intoxicatus, obiit. Post cuius mortem Cardinales conclaue ingressi, *Gregorium* vndecimum eligunt: qui ante vocatus est *Petrus* de *Belle*, Diaconus Cardinalis. Post eum sequitur tribulatio Ecclesiæ, quam Beata *Brigitta*, propter peccata hominum futuram prædixit.

Magister Prussiæ castrum in oris Lithuanorum ædificat.

Auxiliis militum peregrinorum, qui ex *Almaniæ* oris venerant, *Vinricus Prussiæ* Magister exhilaratus, in *Lithuaniam* hostiliter ire pergit. Et quo efficacior sua foret expeditio, lapides, cæmentum, & lateres, castrum constructurus, secum vehit. Ad fluuium itaque *Nyemyen* perueniens, multam materiam pro erigendo muro a *Lithuanis* in exstructionem castri congestam reperiens, & prosperari suum desiderium agnoscens, castrum a fundamentis, nomen ei *Gothisvverder*, id est, *Insula Dei*, imponens, initiat, & infra tempus semestre consumat. Præsidioque forti militum imposito, reuertitur in *Prussiam* pro festo Pentecostes: terra *Lithuaniæ* circumcirca populata, prædata, & exusta. *Lithuanorum* autem Duces *Olgyerth* & *Keystuth*, super extructione castri, & patriæ suæ occupatione furore & indignatione pleni, Magistro *Prussiæ* discedente, cum potentiis suis contra castrum *Gothisvverder* adueniunt, & quinque hebdomadis illud assiduè nocte & interdiu impugnando, Cruciferis dissimulantibus, neque probè illud tuentibus, conquirunt.

Quod cum Lithuani conquirerent,

Et maiori parte præsidii trucidata, cæteros in dira vincula coniiciunt. Et quamuis postea de vtriusque partis beneplacito commutatio captiuorum acceptata fuerat, in dieta tamen ad id exequendum indicta, Duce *Keystuth* contra *Prussiæ* Marschalcum *Henigum Schindekop* superius loquente, re infecta discessum est. Quapropter *Henigus* Marschalcus in *Prussiam* reuersus, magno exercitu comparato, intrat *Lithuaniam*, & castrum *Beiern* circumdat, & vehementi impetu expugnatum conquirit. Requisitus autem per Nuncios Ducis *Keystuth*, vt castrum conquisitum, antequam in eum grassaretur, reddat; in indignationem versus, & castrum, & centum nouem *Lithuanos* cum castro conflagrat, cæteros vincit. Dux itaque *Kieystuth* mansuetiori animo vsus, colloquium petit: Vbi captiuorum hinc inde permutatio secuta est. Sed nec Dux *Kieystuth* modestiam seruare potuit, sed comminatus est pro anno futuro se in *Prussiam* aduenturum. Ea comminatione Magister *Prussiæ Vinricus* motus, duplicem iterum eodem anno hyeme in *Lithuanos* expeditionem per Marschalcum *Henigum Schindekop*, in vulgari *Polonico Odrzygłovvá* egit, & in vtraq; feroci cæde & flamma in *Lithuanos* de-

iterum ac tertio in eos agit expeditionem.

1369. debacchatus, castrum *Pastow*, Capitaneo illius, *Gerdo* nomine, effugato, conquisiit, & magnam prædam captiuorum & spoliorum retulit.

1370. Natalem Domini nostri IESV CHRISTI, *Casimirus Poloniæ* Rex diem cum debita solennitate & veneratione *Cracouiae* peragens, inde dum iam Quadragesimales dies propinquassent, in terras maioris *Poloniæ* cum curia sua diuertit. In quibus cum veris & æstatis tempora exegisset, versus terras *Sandomirienses* & *Russiæ*, autumnum & partem hyemis, vacando ferarum capturis, illic exacturus, iter suum reflexerat. Iamque in curiam Regii oppidi *Przedborz*, pulcherrimo muro per eum constructam, perueniens, diem Natiuitatis Sanctæ *Mariæ* illic festiuabat: Vbi insperato morbo & aduersa valetudine vehementer obrutus est.

Casimirus Rex venatum iturus

Ascensuro siquidem Regi currum iam aptatum præparatumque in tantæ festiuitatis die, & in venationem ceruorum in syluam propinquam transituro, per viros timoratos & deuotos consultum est, *ne in dicata Virgini gloriosæ die, venandi aggrederetur opus, superesse plures dies, quibus id licentius posse aiebant suppleri, diemque illam seruili opere non violare.* Vera & sana Rex illos suggessisse ratus, animum à venando reuocauerat, aliorum tamen susurratione incensus, variato priori saniorique consilio, curru ascenso, ad nemus venatum perrexit. Vbi dum die altera venationi dans operam, fugientem ceruum auidius insequitur; gradario cui insidebat, propter obstacula & inuia, in cursu veloci cadente, Rex ipse velut homo carnosus & senilis, adeò vehementer concussus collisusque est, vt nonnisi in curru, ad hoc vix in villa propinquiori reperto veheretur.

febri corripitur

Febri deinde correptus, industriaque medicorum ab ea solutus, versus *Sandomiriam* contendit: spretisque medicorum, & præsertim Magistri de *Colonia*, viri in arte illa solertis, & experti, consiliis, in crapulam & balnea, vtendo fructibus, inordinatè se resoluit. Ex balneo autem *Sandomiriæ*, cuius vsum Magister *Henricus* sibi, quasi cuiusdam veneni vim, vitandam iniunxerat; mox graui recidiua, iuxta quod medicus pronunciauerat, vexari cœpit. Sentiensque morbum inualescere, versus *Cracouiam* redeundum satiùs esse duxit. Et *Sandomiriâ* egressus, flammam febris credens rescindere, medico nequicquam inhibente, gelidam aquam bibit, quæ illi acriores ignes illicò incendit. Illo itaque die in *Chrobrzani* ad militem Curiæ suæ *Goworkonem* perueniens, grauissimâ febri, tot incommoditatibus, quas sibi ipsemet conflauerat, affectus, torquebatur adeò validò dolore, vt tam milites quàm medici illum nocte subsequenti animam exhalaturum existimarent. Verùm altera die febrium flammis aliquantulum arte medici restrictis & inhibitis, ex *Chrobrzani* discedens, ad vehiculum impositus, per milites certatim rhedas subeuntes, & vicissim subcollantes, vsque ad monasterium *Kopriuiacense* ordinis Cisterciensis, lento & pedestri gradu vehebatur. In quo grandis erga Regem militum charitas pietasque monstrata est, qui in iumentorum morem pro efficienda Regis sui salute, ministerium rhedariorum implere non horrebant. In monasterio autem *Kopriwnicensi*, quiescens octo diebus, ad religionem votaque conuersus, templi *Płocensis*, in quo caput *Sigismundi* Regis & Martyris, singulari seruabatur veneratione, ruinas se reparaturum; & pro Vicariis eiusdem *Płocensis* Ecclesiæ, pro Dei & Matris eius honore, quotidianas distributiones, quæ quartæ appellantur, se ordinaturum deuouit. Et pro illo exequendo Capellanum Curiæ suæ *Ioannem* de *Skrzin* in *Płoczkam* transmittit, vtriusque rei effectum celerrimè, vt Rex ipse mandauerat, plenariè executurum. Alleuiationem autem ægritudinis suæ præsentiens, ex *Kopriwnicensi* monasterio, in *Osziek* perueniens, & Magistri *Matthæi* alterius medici permissu, cæteris omnibus medicis improbantibus, medonem bibens, in ampliorem recidiuationem deuenit. Ex *Osziek* in castrum pulcherrimum & nobile nouæ ciuitatis *Korczin*, quod opere sumptuoso fabricauerat, aduectus, aliquantam moram, donec virium restaurationem & ægritudinis diminutionem sentire cœpit; in eo immoratus, versus *Cracouiam*, Magistro *Matthæo* instigante, contendit. Mox quoque in primo nocturno, siue intempestiuo motu, siue virtute morbi, validis cœpit febribus, non simplicibus quidem, sed erraticis, & nunc quartanis, nunc tertianis, interdum quotidianis agitari. Et dolor quidem errante febre, tolerabilis putabatur. Verùm dum prima die Octobris *Cracouiam*, febre coadunata, adductus, validiùs à languore premeretur, altera die, prima videlicet Nouembris, mandauit per interpretem à medicis perquiri, *num iam Cracouiam peruenissent.* Quibus interrogationem suam velut delirantis irridentibus, adiecit: *Non ignoro siquidem me Cracouiam aduenisse, sed vestrorum promissorum inquisitione mea inscitiam vanitatemque coarguo, qui curari me quamprimùm Cracouiam ingrederer, sicis herbis, & cæteris apothecarum contentis, quæ in rure minimè haberi poterant, promittebatis.* Medicis autem rubore perfusis, & ope-

1370. ras suas in eius curatione pollicentibus, exigere ab illis destitit, quatenus omni pauore circumscripto, quid de conualescentia sua sentirent, plenè & intrepidè panderent. Et si mors propinqua immineret, quatenus domui suæ tempestiuè consuleret, denunciare non dubitarent. Medicis autem non solùm conualescentiam ex præsenti morbo, sed & longam vitam, copiosis dilatisque sermonibus portendentibus; Rex altiori sensu se intelligens debilitari, quamprimùm tertia dies Nouembris illuxit, *Floriano Cracouiensi* Episcopo, & *Wladislao* Duce *Oppoliensi* nepote suo, & *Elisabeth* Ducissa *Swidnicensi*, *Boleslai* germana, filia sororis *Casimiri* Regis, quem *Ludouicus Hungariæ* Rex, ad visitandum Regem transmiserat, & præstantioribus Prælatis & Canonicis *Cracouiensibus*, & militibus suis, in cubiculum accersitis, primum fidei Catholicæ articulos Symboli oratione professus, testamentum condidit.

& varijs varia legans

Per quod duabus filiabus suis virginibus, *Annæ* & *Heduigi*, ex filia *Henrici* Ducis *Głogouiæ* tertia vxore susceptis, omnia ornamenta lectorum, cortinas, & velamenta, bysso, purpurâ, gemmis, margaritis, & lapidibus pretiosis rari operis fulgentia, item omnium vasorum iocalium & clenodiorum de argento medietatem, reliquam medietatem *Heduigi* consorti suæ. Item nepoti suo ex filia *Elisabeth* primi matrimonii *Casimiro* filio *Boguslai* Ducis *Stetinensis*, *Siradiensem*, *Lancitiensem*, & *Dobrzinensem* Ducatus, & quatuor castra, *Kruszwiciam*, *Bidgostiam*, *Balachow*, & *Walcz*. Item Ecclesiæ *Cracouiensi* crucem magnam auream, pluribus gemmis & lapidibus ornatam, notabilem portionem Dominici ligni habentem, quæ decem millibus florenorum appenditur. Item Ecclesiæ *Gnesnensi*, monstrantiam argenteam deauratam & insignem, reliquiis Sanctorum refertam, & Bibliam. Item brachium Sancti *Cosmæ* in ciborio argenteo deaurato Ecclesiæ *Posnaniensi*. Item duobus filiis suis naturalibus *Nyemyerze* quem ex *Iudæa* susceperat, & *Ioanni Bogudzæ*, villas *Kuthaw*, *Iurzincz*, & *Drugnya*. Item *Sbigneo*, & *Przedborio*, atque *Pakossio*, filiis *Sbignei* de *Brzesczie*, oppidum *Włodzisław* Regium, cum aliquot villis. Item *Ioanni Zakliká* castrum *Międzigorze* in terra *Sandomiriensi*, *Iasczkoni Zorawski Podgaie*. *Paulo Złodzi Nieklay*. Et pluribus aliis Curiensibus, militibus, & seruitoribus suis, villas, oppida, Aduocatias, possessiones, domos, pecunias, in certo numero & quantitate dedit, contulit, & legauit. *Ioannem* de *Strzelcze* vocatum *Suchiwilk* Decanum *Cracouiensem*, & Cancellarium Regni *Poloniæ*, huiusmodi testamenti sui, constituens legitimum executorem. His itaque & aliis multis, memorabili ordine compositis, Diuinissimo Eucharistiæ, cum magna deuotione & lachrymarum effusione, percepto viatico; sacro etiam oleo, confessione suorum scelerum perprius vicibus aliquot facta, delinitus, vt Catholico Principi conueniebat, religiosissimè in *Szala basza* magna in castro *Cracouiensi* ad meridiem sita, feria tertia proxima ante festum Sancti *Leonardi*, quæ fuit quinta Nouembris, Spiritum suum, vt piè credendum conuenit, Christo reddidit, & in pace feliciter obdormiuit, humanæ sorti subtractus maiore *Polonorum* damno quàm suo.

moritur.

Rumore autem, qui in tali re etiam velocitatem Nunciorum præire solet, mortem suam diuulgante, ad vicinos Prælatos & Barones Regni *Poloniæ* perlato, *Iaroslaus Gnesnensis* Archiepiscopus, quæ & ipse ad compatiendum Regi super sua infirmitate *Cracouiam* veniebat, item *Petrus* Episcopus *Lubucensis*, & magna Baronum, militarium, atque popularium, ex terris, præsertim vicinioribus, *Cracouiensium*, & *Sandomiriensium*, multitudo suapte, ad cohonestandum funebrias chari Regis, conuenit. Tertia itaque mortis die, quæ fuit septima Nouembris, à tribus Pontificibus, *Gnesnensi*, videlicet, *Cracouiensi*, & *Lubucensi*, à Duce *Wladislao Oppoliensi*, & Baronum, militarium, & popularium frequenti numero, in omnibus Ecclesiis & monasteriis vrbis *Cracouiensis* exequiis celebratis; postremò dum ad maiorem Ecclesiam ventum est, *Iaroslaus Gnesnensis* Archiepiscopus, assistentibus sibi cæteris Episcopis, missam defunctorum peragens, cætera omnia quæ vel salutis, vel honestatis esse credidit, lege iustissimâ persoluit. Corpus deinde exanime, non in paterno sarcophago, sed in speciali loco, in latere dextro propè maius altare, terræ mandatum est. Arbitrantibus vniuersis statibus, singulari eum decorandum manseolo, qui singulari in patriam & Ecclesiam *Cracouiensem* vsus est charitate. Quod successu temporis sumptu Regio, tabulis imaginibusque marmoreis, faciem etiam Regis *Casimiri*, qualis viuus apparere solebat exprimentibus, ornatum est. Tantus autem in funere Regio, corpus sepeliendo, coortus erat Ecclesiasticorum & Secularium, militarium & popularium, diuitum & pauperum, ploratus & luctus, vt non solùm *Cracouiensis* Ecclesia, sed vniuersa vrbs *Cracouiensis*, vocibus, pium Regem deflentium, & sibi immaturâ morte ademptum querentium, resonaret: vt vnumcumque mœrori & fletibus indulgentem, parentem crederes filium, aut matrem

1370.

trem vnigenitum, amiſiſſe. Silentium deinde apud omnes obſtinatum, & ſurdæ ad omnia ſolatia aures, queſtionesque crebræ variæ, quid deinde futurum eſſet? & & cæteræ lamentationes, quales in tali caſu dolor ſuggerit, mœroris quoddam oſtentabant producebantque certamen. Dolor inſuper nuper amiſſi & perditi Regis, cuius charitas & virtus, priuatione magis quàm fruitione notata, percepta & cognita eſt, vniuerſos in luctu continuo verſari cogebat. Annum tunc ætatis ſexageſimum, cum exceſſit, impleuerat. Non ſecus propter charitatem in patriam, & iuſtitiam in ſingulos, quàm quod in florenti & viridi deceſſiſſet ætate, à ſuis omnibus Eccleſiaſticis & ſecularibus, locupletibus & inopibus, deſideratus.

Semouitus Maſouiæ Dux quædam caſtra ſui iuris fecit.

Semouitus Maſouiæ Dux, *Caſimiri Poloniæ* Regis morte per filium, quem ob id in Curia Regis tenebat, nunciata, caſtra illicò *Płoczko*, *Rawa*, *Viſchegrod*, *Goſtinin*, & *Sochaczow*, adiit, & ea extunc iuris ſui fecit: Capitaneis & Tenutariis eorum, & ex præcepto *Caſimiri* Regis, quod viuens illis fecerat, & ex pretio, quod illis datum & promiſſum à *Semouito* Duce *Maſouiæ* fuerat, in ditionem illius vltrò ſpectantibus.

Laudes Caſimiri.

Ex omnibus ſiquidem Regibus & Principibus, quos vnquam Regnum *Poloniæ* ſuperioribus temporibus habuit, *Caſimirus* ſecundus *Poloniæ* Rex, meritò à *Polonis* plangendus deſiderandusque erat, præſertim cum nullum lumborum in ſexu virili legitimum ſuperſtitem reliquiſſet. Is enim inter Reges *Poloniæ* vnus extat, qui Regnum ipſum non ſolùm viuificauit, ſed & amplius magnificauit; & variis caſtrorum, templorum, ciuitatum, & curiarum muris, pulcherrima ſtructurà & opere extulit.

Quid per ipſum ſit ædificatum

Nam primùm caſtrum *Cracouienſe*, palatiis, thalamis, turribus, foſſatis, ſculpturis, picturis, tectis; item ciuitatem *Caſimiriam* iunctam *Cracouienſi* vrbi, item *Wieliczkam*, *Skawinam*, *Ilkuſz*, *Będzin*, *Lublin*, *Caliſch*, *Pizdri*, *Lelow*, *Sandomiriam*, *Visliciam*, *Schidłow*, *Radom*, *Opoczno*, *Wąwelnicza*, *Stawiſzin*, *Wielun*, *Conin*, *Piortkow*, *Łancitiam*, *Płoczko*, *Inowłodz*, *Leopolim*, *Sanok*, *Croſnam*, *Czchow*, ciuitates, caſtella, & oppida; item caſtra & curias, *Poſnanienſe*, *Caliſſienſe*, *Sandomirienſe*, *Płocenſe*, *Niepołomicenſe*, *Lublinenſe*, *Leopolienſe*, *altius & inferius Pizdrenſe*, *Siradienſe*, *Wielunenſe*, *Lancitienſe*, *Coło*, *Schidłow*, *Przedborz*, *Brzeznica*, *Bolesławiec*, *Oſtrzeſzow*, *Przemislienſe*, *Lanczkoronenſe*, *Będzinenſe*, *Łelouienſe*, *Czorſchtin*, *Ocziec*, *Krzepicze*, *Sieciechow*, *Solecz*, *Zawichoſt*, *Nouæ Ciuitatis dictam Korczin*, *Conin*, *Nakieł*, *Velen*, *Międzirzecz*, *Cruſzwicza*, *Złotoria*, *Bidgoſtia*, *Lubaczow*, *Trąbowlią*, *Halicz*, *Coſten*, *Opoczno*, *Schidłow*, *Prziſzow*, *Rauam*, *Viſchegrod*: Item templa & ædes ſacras, videlicet duas Eccleſias Collegiatas in caſtro *Cracouienſi*, videlicet *S. Michaelis* & *S. Georgij*, item hoſpitale in *Stradomia*; item *Sandomirienſem*, & *Wislicienſem* Collegiatas; item in *Stobnicza*, *Schidłow*, *Łapſchice*, *Gargow*, *Niepołomicze*, *Solecz*, *Opoczno*, *Corczin*, Sancti *Stanislai* in *Rupella*: Item monaſteria, in *Piotrkow*, *Łancitia*, *noua Ciuitate Korczin*, muris, ſtructuris, picturis, tectisque ſumptuoſis conſtruxit. Ac eisdem Eccleſiis & monaſteriis, cruces, calices, libros, iuxta magnificentiam Regiam, in auro, argento, & gemmis, donauit. Ac ne ſingula in longum proſequar, haud vllum facilè præteriit Regni *Polonici* locum, vetuſtarum arcium atque vrbium, in quo nouos muros non erexerit, labantes non renouauerit, aut quæ deeſſe videbantur, appoſitis non extulerit. Ad cætera verò caſtra, curias, Eccleſias, & domos ſub ſuo regimine, ex muro per militares, ciues, aut populares erecta, petentibus liberalia præſtabat ſuffragia, & ad perfectionem cœptorum operum, illos verbo & exhortatione animabat. Tantus enim illi ad magnificandum, locupletandumque Regnum *Poloniæ* inerat amor, vt grauiſſimos & notabiles ſumptus, in erigendis ex muro Eccleſiis, caſtris, ciuitatibus, & curiis, faciendo ad id omnem ſolicitudinem, curamque intenderat, vt *Poloniam*, quam luteam, ligneam, & ſqualidam reperierat, lateritiam, glorioſam & inclytam, ſicut euenit, relinqueret. Nam quicquid *Polonia* in caſtris, Eccleſiis, ciuitatibus, curiis, & domibus murorum continet, id pro maiori parte ab ipſo *Caſimiro* Rege, & ſuis Regiis ſumptibus eſt perfectum. Et licet, vt ſuperiùs perſtrinximus, procliuis in libidinem fuerit; Clericos tamen, quos ſciebat pudicos & continentes, factiuosque, vel in aliqua parte peritos & excellentes, etiamſi ſortis humilis & obſcuræ originis fuiſſent, ſingulari illos proſequebatur honore & fauore: & neglectis præteritisque nobilibus, ſuis ſeruitoribus & familiaribus, eos in beneficia ſuæ collationis, & ad regimen caſtrorum, curiarum, & bonorum ſuorum, motu proprio promouebat. Id quoque in peculiari habebat cura, vt Prælati, Canonici, & Eccleſiarum Parochialium Rectores, circa ſuas Eccleſias, reſidentiam facerent perſonalem. Et cmethonibus colonisque, vt à militaribus & Nobilibus non fierent oppreſſiones & iniuriæ: quo factum eſt, vt cmethones & co-

1370.

coloni, ſub militaribus & Nobilibus degentes, quotiescumque per ſuos Dominos & hæredes grauabantur, toties ad illum habebant fidum reſponſum atque recurſum, ipſeque pro illis & eorum iniuriis, effectualem oppoſitionem ſeuerè & rigidè interponebat, vt nemo, quantumcumque magnus, potens, & diues, auderet in ſuos eſſe cmethones violentus, grauis, & iniurius: Rege *Caſimiro*, vnumquemque pro ſua factione, exceſſu, aut demerito, dignâ mulctâ coercente. Ob quam rem aſperius, (vt militaribus apparebat) in eos practicatam, ſugillationem vitare non potuit, quin *ruſticorum Rex* a Nobilibus & militaribus vocitaretur. Quam notam patienter & æquo animo ferens, in defendendo pupillo, aduena, vidua; in adminiſtranda cuilibet iuſtitia, in plectendo ſure, prædone, oppreſſore, latrone, nihil rigoris, nihil animi remittebat: eundem tenorem in paupere iuxta ac diuite demonſtrans, virtutibus præmia, ſceleribus ſupplicia compenſans. Bonos in pretio haberi, peſſimum quemque calcari, florere iuſtitiam, honorem eſſe viris fortibus, exulare malos Nobiles & ciues ex rapto viuere aſſuetos, bonos autem atque honeſtos in ſuum Regnum ſuique Regni vrbes vndecumque transferri: in conſtruendis, reparandis, ornandisque Sanctorum Baſilicis, munificus, & ſtudioſus: Vir ſtatura eleuata, corpore craſſo, fronte venerabili, crine circino & abundanti, barba promiſſa, voce aliquantulum balba ſed ſonora. Præceps in comeſſationes, venationem, Venerem, & cæteras voluptates. In patriam clemens, in ſubditos modeſtus, in amplianda ornandaque patria, & Republica, cupidus, comis, & frugi, cuilibet conditioni, generi, atque ætati, facilis ad eum patebat acceſſus: ſummæ humilitatis, per quam pauperi iuxta ac opulento, ſe impartiebatur, & propter illam, offenſionem militum vitare non potuit, propenſiorem curam ruſticorum, quàm ſat Regi erat, eum habuiſſe criminantium. Tanto ſanè iuſtitiæ cultu & moderamine in omnes, tam nobiles quàm agreſtes propenſus, vt colonis proprios Dominos & hæredes iniquitatem & iniuriam inferre prohibuerit. Ipſosque iuxta ac peculiares tutatus eſt; exemptoque interdum maiori nummo, homini de hærede ſuo querenti, monens vt ignili mercato & ſilice in campo reperto (ſi aliter non daretur) incendio ſe vltum iret, illum tradebat. Eaque licentia multorum hominum militarium; fortunas ſubiectorum ſuorum expilantium, aut illos grauantium refrenauit. Craſſus & medius corpore, vultu plenus, comeſſationis cupidus, ad diligendum patriam naturali inſtinctu promptus, vt nihil magis quæreret, quam illi prodeſſe, & ornare illam decoribus quàm plurimis. Cuius ea charitas in patriam, ea munificentia, ea liberalitas, ea ſolicitudo, ad ornandam illam, vt ſuperiores omnes *Poloniæ* Reges, & qui illum ad noſtram ætatem ſecuti ſunt, charitate vicerit. Per promulgationem edictorum & iurium, per diſtinctionem ſtratarum, per conſtructionem & locationem artium & vrbium, marmorea mole aut petroſa lucentium, per ædificationem Eccleſiarum; Certo rectoque iudicio ſtatum Regni, ordines, Magiſtratus, & officia ſtabiliens; ornatum ſuum, ſtabilimentum, & ſplendorem, ſub inerti licet & inculto gubernatore, ex *Caſimiri* ordinatione retentura. In popinam ventremque procliuis. Non exigua illi cura fuit, quid eſſet, quid quoque biberet, per omnem ætatem, teſtimonio eorum qui nouerant illum viridem, & poſtea iam ſenem: redimens vitia virtutibus; plura habebat quæ meritò laudari debuerant, quàm quibus debebat ignoſci. Erat inſuper in eo fides ſincera, pietas domeſtica, & par quædam in omnes æquitas: Regius denique ſplendor atque munificentia. Lubricus tamen, vt præmiſimus, & intemperantis in mulieres ingenii. Tutelam pro vniuerſis opponens ſuæ defenſionis & iuſtitiæ, quibus minus reſiſtentia potentiæ ſuffragabatur. Exacta diligentia quoslibet calumniatores graui mulctâ afficiens. Moleſtè enim tulit, dum nocentem adumbrata liberabat veritas, & innocentem ingenioſa falſitas obruebat. Inter Reges & Principes ſui temporis manſuetiſſimus. Per annos quadraginta Regni *Polonici* Principatum obtinens, facilitate ac manſuetudine faſtum temperans Regiæ dignitatis. Pro augenda exornandaque Republica Regni ſui *Poloniæ*, feruidi animi. Nec prudentiæ vulgaris, ſed in ædificando, quod Principes egregios decet maximè, ſumptuoſus. Adeò iuſto iure imperans, vt nihil ferè ad iuſtorum Principum modum deſideraretur: omniumque ab eo initiata ſunt in *Polonia*, ſtudia murorum.

Duces Lithuaniæ Pruſſiam vaſtant,

Comminationes ſuas contra Cruciferos de *Pruſſia* anno ſuperiori prolatas, *Kieyſtuth Lithuaniæ* Dux impleturus, *Tartarorum*, *Ruthenorum*, & cæterorum barbarorum quæſitis auxiliis, cum ingenti equitatu peditatuque in *Pruſſiam*, vnà cum *Olgyerdo* germano ſuo *Lithuaniæ* Duce aduenit, & diſtrictum *Sambienſem*, bipartito exercitu ac populatione latiùs extenſâ, vaſtat, incendit, & prædatur. Quo in ſolitudinem & vaſtitatem redacto ad caſtrum *Ortelsberg* ducit exercitum, & illud conquirit & incendit. Ab inde verſus *Rudow* aliàs *Kodwin*, caſtra ponit. Vbi *Pruſſiæ* Magiſter *Vinricus*, cum omnibus potentiis, ad quas (peregrinis militibus deficientibus) augendas, etiam ciues & agreſtes armauerat, aduenit, & barbaros in Dominica *Exurge quare obdormis &c.* inuadit. Vtrisque autem magno im-

1370.

impetu cientibus, atrox ſtrages commiſſa eſt. Et multis hinc inde, videlicet *Henigo Schindekop* Marſchalco *Pruſſiæ*,& fratribus viginti de ordine,centum armigeris de parte Cruciferorum, mille verò barbaris cadentibus, Duces *Lithuaniæ*, dato ſigno receptui, pro victis abeunt,& proximis ſyluis ſe committunt. Quibus tumultuario labore inciſis, ne finali clade ſuperari poſſent,ſe tutantur: Multis tùm tàm rebus quàm captiuis eorum *Pruthenus* potitus eſt: Multi ex vulneribus, plerique ex frigore & fame, in ſiluis errabundi intereunt *Lithuani*.

& à Magiſtro Pruſſiæ vincuntur.

Aduenit poſthæc *Ludolphus Auſtriæ* Dux, Ordini in auxilium, cuius ſuffragio Magiſter & Ordo freti, in *Samogithiæ* terram quadripartito agmine deſcendentes, ferè vniuerſam *Samogithiam* ſubiiciunt incendiis & vaſtitati. Cæſis autem ſenibus & impuberibus, puberes in magno numero captiuos, præfatus *Auſtriæ* Dux & Ordo, in *Pruſſiam* deduxit. Quem abeuntem Dux *Lithuaniæ Kieyſtuth* ſecutus, caſtrum & diſtrictum *Gogelanken* inuadit & expugnat. Et multis vtriuſque ſexûs hominibus cæſis, aut captis, properiter in *Lithuaniam* refugit. Commendator verò de *Inſterberg*, *Vigandus* de *Belderſteyn*, eo diſcedente, in *Lithuaniam* cum ſuis ingreſſus, villas nondum vaſtatas inuadit, & multis captiuis atque ſpoliis potitus, in *Inſterberg* regreditur.

Samogithia & Lithuania per Cruciferos.

& hæc iterum per Lithuanos vaſtatur.

1370.

FINIS LIBRI NONI.

IOANNIS DŁVGOSSI *SEV* LONGINI CANONICI CRACOVIENSIS, HISTORIÆ POLONICÆ

LIBER DECIMVS.

1370

LARISSIMO *Polonorum* ſidere,& qui immenſa feruentiſſimaque charitate Regnum & gentem *Polonorum*, erexerat, extulerat, amplificaueratq; Illuſtriſſimo videlicet *Caſimiro* ſecundo, *Polonorum* Rege, occidente, ad occupandum Regni *Poloniæ* terras, munitiones, confinia,& caſtra, multorum hoſtium inuidorum Regni eiuſdem, qui metu *Caſimiri* Regis, dum viueret, continebantur, flagrare coepit ambitio. Et quaſi ſigno dato, morte Regis *Caſimiri* ad ſui notitiam perlata, in occupationem *Poloniæ* Regni, graſſabantur. Nam *Haſſo* miles de *Huchterihayn*, filius *Sonis* de *Vedel*, *Othonis* Marchionis *Brandeburgenſis*, filii *Ludouici* olim *Romanorum* Regis, Capitaneus, duobus *Saxonibus*, qui in caſtro *Santok* morabantur, per tertium ſibi, & paucitatem gentium & victualium, & abſentiam *Sandivogii* de *Wirſch* Caſtellani *Bninenſis*, & eiuſdem caſtri *Santok* Capitanei, ſignificantibus caſtrum *Santok* cum paucis, quorum maior pars ex agreſtibus erat, obſidione cingens, expugnare coepit, violato fœdere de obſeruandis pacis ſufferentiis, recenter cum Baronibus maioris *Poloniæ* icto. Opponente autem *Sandiuogio* de *Sleſſino* iuuene acerrimo & audaci continuam reſiſtentiam, fuit caſtrum per plures dies defenſum. Quo vigiliis & labore continuo, tribus *Saxonibus*, qui ſecum vnà in caſtro erant, nulla ſubſidia ferentibus, fatigato, cum & *Przecław* de *Gołuchowo* Palatinus *Caliſſienſis*, & maioris *Poloniæ* Capitaneus, expeditione indicta, tardius cum gentibus, pro ferendo obſeſſis ſubſidio, adueniret, caſtrum *Santok*, *Haſſoni* deditum eſt. *Kieyſtuth* inſuper *Lithuanorum* Dux, cum *Lubardo*, cæteriſque Ducibus *Lithuaniæ*, morte *Caſimiri* Regis comperta, *Wladimirienſe* caſtrum, quod a *Caſimiro* Rege *Polonorum*, & ſuis Præfectis tenebatur, valida obſidione illico conſtrinxit. Poterat autem obſidio ipſa non ſolum fortiter, ſed & lætanter tolerari & obiri, omnibus ad tolerantiam ſuppetentibus, ſi tantummodo bona mens *Petraſſo Turſki*, (*Lancicitha* hic erat) affuiſſet, & ſuis. *Caſimirus* ſiquidem *Poloniæ* Rex, *Wladimirienſem* terram ſolum fœcundum & craſſum habere conſpiciens, pro retinenda ea, nobili & ſumptuoſo opere, ex coctis lateribus, caſtrum *Wladimirienſe*, ligneo, ne opus a *Lithuanis* præpediri poſſet, ſtante, erigere cœperat, & prope finem perduxerat. Eam cœpto operi adhibens curam, ut tricenti homines, & multa iuga

Caſimiro Rege Poloniæ mortuo,

Haſſo de Huchterihayn

vi caſtrum Santok

1370

Lithuanorũ vero Duces

proditione Petraſſi Thurſki,

Wladamirienſem arcem

1370 boum, calcem, lateres, lapides, ligna, & quæ in opus necessaria erant, conducentia, integro biennio iam exacto, tam nocte quam interdiu, ad consumationem operis solicito studio intenderent. Infra quod tempus plus quam tria millia marcarum latorum grossorum, in opus huiusmodi Rex *Casimirus* expendisse compertus est. Sed & moriturus, castri eiusdem curam egit; & quarta die priusquam excederet, *Venceslao* de *Thaczin* Presbytero, qui operi præerat, sexcentas marcas latorum grossorum consignauerat, ad perficiendum castrum impendendas. Quæ pecunia Rege mortuo in thesaurum relata est. Poterat autem obsidio castri præfati, per milites *Polonorum* auerti, & exercitus *Lithuanicus* illud obsidens, vel debellari, vel depelli: sed segnities & negligentia *Polonis* naturaliter inhærens; cum & inter Barones reperiretur nemo, qui id munus assumeret, magno parta labore facile amisit. *Elisabeth* quidem Regina *Hungariæ* soror *Casimiri* Regis *Poloniæ*, & mater *Ludouici Hungariæ*, quæ *Casimiro* Rege defuncto *Cracouiam* festine aduenerat, missis ad Ducem *Kieystuth* nunciis, quorum missio a Baronibus *Poloniæ*, non verbis sed armis obsidionem censentibus rescindi oportere, dissuadebatur, obsidionem solui monebat. Sed tam ille, quam cæteri *Lithuaniæ* Duces, legatione pro ludibrio habita, & amplius legatione ipsa animati quam fracti, in obsidione perseuerabant, maximis continue *Petrassium* Capitaneum, & suos lacessendo, ni castrum dederet, terroribus. Quibus infelix & formidolosus homo ille conterritus, nulla illum necessitate stringente, parum honori suo, parum patriæ & Reipublicæ consulens, absente etiam *Alexandro*, filio *Michaelis* alias *Coriath* nepotis *Olgyerdi* Ducis Lithuaniæ, tunc in *Cracouia* agente, cui castrum & terra *Wladimiriensis*, a *Casimiro* Rege erant commendata, & *Petrassius* ipse sibi parere iussus, cum *Lithuanis* miserabiliter paciscitur: & cum singulis quæ castrum obtinebat exire permissus, castrum *Lithuanis* vtrumque tradit. At illi castro ligneo contenti, præsidio forti imposito, castrum nobile a *Casimiro* Rege pulcherrimo opere prope perfectum, demoliuntur, & vsque ad fundamenta in perpetuam redigunt ruinam. In hunc modum vir improbus *Petrassius Thursky*, clenodium Regni *Poloniæ* nobile, fidei suæ creditum, hostibus & fidei & regni tradidit, ac prostituit; turpem famam integra vita potiorem ducens. Nec his contenti *Olgyert* & *Kieystuth* Duces *Lithuaniæ*, vexaturi Regnum *Poloniæ*, per *Lublin* intrant *Sandomiriensem* terram. Quam cum ad *Calvi Montis* vsque monasterium vastassent, audito quod *Polonorum* milites contra illos procedunt, cum illis prælium conserturi, citato agmine cum captiuis & spoliis regrediebantur. Ceperant autem tunc *Lithuaniæ* Duces Sanctæ Crucis in monasterio *Calvi Montis* lignum viuificum. Et dum fines Regni *Poloniæ* vellent egredi, currus, in quo lignum Dominicum vehebatur, repente substitit, neque ab equis, bobus, hominibusque poterat moueri: sed equi, boues, cum hominibus auxiliantibus, subita morte concidebant. Quæ res cum Duces *Lithuaniæ* in extasim & terrorem verteret, Flamines *Lithuanicus* respondit, Lechicam crucem, alias *Laozki Krzyz*, in quadriga consistere: nec prius posse currum, nisi ea in locum suum reddita, moueri. Paritum est illico Flamini; & Crux gloriosissima in *Caluum Montem*, per vnum *Polonum* Nobilem, *Chorabalam* dictum, captiuum, qui ob id etiam libertati donatus est, remissa; & statim lues omnis a *Lithuanis* conquieuit. Ob quod prodigium tunc in conspectu *Lithuanorum* patratum, in summa, lignum viuificæ Crucis apud *Caluariæ* montem consistens, habetur veneratione.

interceptam demoliuntur.

Et redeuntes in Lithuaniam terram Sandomiriensem vastant,

lignumque S. Crucis a monasterio Calvi Montis auferunt. Quod tandem subsistente curru in finibus Regni remittere coguntur.

Avunculum suum germanum, *Casimirum Poloniæ* Regem, *Ludovicus Hungariæ* Rex ex frequentibus literis & nunciis diem obiisse comperiens, multa secum & consiliariis, fluctuans animo, versabat; iretnè cum *Hungarorum* copiis in *Poloniam*: ne motus novos & impedimenta, tum à duabus filiabus *Anna* & *Heduigi*, quas *Casimirus Poloniæ* Rex, ex *Heduigi* filia *Henrici Glogouiensis* Ducis genuerat, tum a nepotibus *Casimiri* Regis Ducibus *Masouiæ* & *Cuiauiæ*, item *Casimiro* Duce *Stetinensi*, nepote germano ex filia, quibus successio iustior debebatur, veritus, oppressurus, ac in *Hungaria* subsisteret: donec exploratum haberet, quid *Polonorum* Proceres de illo sentirent. Venerant tandem Regni *Poloniæ* Oratores ad illum, videlicet *Florianus* Episcopus *Cracouiensis*, & *Ianussius* Regni *Poloniæ* Cancellarius, petentes, ut Regni *Poloniæ* sceptra assumeret. Diu cunctatus est. Instantibus vero *Polonorum* Oratoribus, Vrgentibus deinde Regni *Hungariæ* Consiliariis, tam ecclesiasticis quam secularibus, aliquanto tempore recusavit, ignorare asserens vtrosque quid suaderent, satis dubitans, ne vtrumque Regnum ad periculum illâ suasione traherent. Astruens non convenire duos greges, locis distantibus, ab vno pastore probe a morsibus luporum seruari: nec vni viro duas vxores legitime posse coniungi: nec duos Pontificatus in vnum rite conferri: *Romam* vix despectum tugurium habentem, duos simul Reges ferre non potuisse. Pertimescendum ne meum distractum regimen vtrumque Regnum pessundaret: et quæsiturus profectum Regni, exitio illis sim. Ad extremum vtrorumque petitione victus, suscepit Regnum *Poloniæ*. Quod si illum tam *Poloni*, apud quos regnaturus erat, quam *Hungari*, apud quos iam regnabat, suis ingeniis vti passi

Ludovicus Hungariæ Rex per legatos Polonorum vix inductus Regnum Poloniæ suscipit.

1370 gassi fuissent, latius & tunc & hactenus Regnum *Poloniæ*, quod eo regnante, in pluribus Provinciis & thesauris ac clenodiis spoliatum & mutilatum fuit, præsidentiæ suæ funiculos extendere valuisset. Cui novam *Sandecz* intranti, multitudo Prælatorum & Baronum *Poloniæ*, Proceresque, & natu majores occurrunt, & versus *Cracoviam* vrbem regiam & caput regni perducunt. Itum est autem illi a processionibus Ecclesiarum, & ab omnibus ordinibus civitatis *Cracouiensis* obviam: præcedenteque vexillo civitatis *Cracouiensis*, in quo arma civitatis picta erant, omnium mechanicorum cuiuslibet artis subsequebantur. Quibus per signiferos *Ludouico* Regi deditionem & subiectionem significantibus, oblatis, Rex ipse cum maxima pompà & honore *Cracouiam* & Ecclesiam *Cracouiensem* introiuit, castrumque *Cracouiense* conscendit. Altera autem adventus sui die *Ianussius Suchiwilk* Decanus *Cracouiensis* & Regni *Poloniæ* Cancellarius, testamenti Regis *Poloniæ Casimiri* Executor, *Ludouicum* Regem perquirit, an singula quæ avunculus suus *Casimirus Poloniæ* Rex, per testamentum suum fieri iusserat, & donationes ab illo de Ducatibus, terris, castris, oppidis, & villis factas, rata manere censeret. Quo vniuersa se probaturum & admissurum respondente, suggestum est illi parum prouidam & cautam responsionem dedisse, cum *Casimiri* Regis testamentalis ordinatio, plures donationes & alienationes, Regno *Poloniæ* perniciosas, secum ferens, falsis scripturis & codicillis signata foret. Correcto itaque Rex *Ludouicus* responso, donationes ipsas, etiam iam literis & sigillis maioribus munitas, ad consilium Prælatorum & Baronum *Poloniæ* reiicit, committens vt inuestigent decernantque, si donationes huiusmodi admittendæ sint, vel irritandæ. Et illi quidem omnes donationes *Casimiri* Regis robur habere, duas tantummodo, quarum vna *Casimiro* Duci *Stetinensi*, de terris *Siradiensi*, *Lanciciensi*, *Dobrzinensi*, & castris *Crusficensi*, *Bidgostiensi*, *Wlothowo* & *Walcz*; altera filiis naturalibus *Casimiri* Regis, *Nyemyerze* & *Ioanni*, de nonnullis villis; quoniam in scissuram & dismembrationem Regni *Poloniæ* & in illius grave præiudicium factæ noscitabantur, rescindendas & penitus abolendas, decernunt. Mittitur tandem & a *Ludouico* Rege *Wladislaus Oppoliensis* Dux, ad Prælatos & Barones *Poloniæ*, vt per sententiam suam pronuncient, quid iuris sit, si licuit *Casimiro* Regi *Poloniæ*, & propinquis, & Prælatis, & Baronibus suis *Poloniæ* inconsultis, terrarum & Ducatuum notabilium facere alienationes. Sed Prælatis & Baronibus *Poloniæ*, odia horum, quibus donationes a Rege *Casimiro* in morte factæ fuerant, & præsertim *Casimiri* Ducis *Stetinensis*, vitantibus, & quæstionem dissimulatione aut silentio absoluentibus, nuncio Regis Duce *Oppoliensi* instante, determinationem huiusmodi ad Iudices terrestres reiiciunt. Locati igitur extemplo ad Iudiciarium Tribunal *Petka Zamb* Iudex *Sandomiriensis* & *Wilczko* de *Naborowo* Subiudex *Cracouiensis*. Qui a Procuratoribus *Ludouici* Regis rogati, pronunciant donationes *Casimiri Poloniæ* Regis in morte factas, tanquam in læsionem notabilem Regni, & præiudicium proximorum, irritandas & rescindendas fore. Gratus ea pronunciatione *Ludouicus* Rex, petit, vt Prælati & Barones *Poloniæ* huic pronunciationi & decreto iudiciario se subscribant, sigillisque communiant. Quibus abnuentibus, *Ludouicus* Rex cum Duce *Stetinensi*, *Casimiro* agere cœpit, vt *Gniewkouiensi* Ducatu accepto, de iure cæterorum sibi per *Casimirum Poloniæ* Regem legatorum, excedat. Quo conditionem refutante, sciebat enim *Gniewkouiensem* Ducem *Wladislaum* Album, *Casimiri* filium, verum hæredum illius, quamuis monasticam vitam agentem, superesse: *Ludouicus* Rex cum eo denuo placitat: Et *Casimiro* præfato gratificante & assentiente, *Dobrzinensem* Ducatum cum castris & oppidis, *Bidgostiensi*, *Wlatouiensi*, & *Walcz*, illi donat. Neque enim *Ludouico* Regi securum visum est, *Casimiro Stetinensi* Duci, singulos Ducatus a *Casimiro* Rege *Poloniæ* donatos committere, ne illorum possessione nacta, etiam *Poloniæ* Regnum (cuius erat iustior, quam *Ludouicus Hungariæ* Rex, hæres) cum *Caroli* Imperatoris *Romanorum* & *Bohemiæ* Regis, qui sororem germanam *Elisabeth Casimiri Stetinensis* Ducis habebat in consortem, auxilio, subriperet. Donatione itaque *Casimiri* Ducis *Stetinensis* truncata, filiorum vero naturalium *Casimiri Poloniæ* Regis *Nyemyerzæ*, & *Ioannis* in totum rescissa, cæteræ omnes donationes Regis *Poloniæ Casimiri* in morte factæ, pronunciatione iudiciaria non obstante, effectus suos sortitæ sunt, quamuis adulterinis codicillis ferebantur conscriptæ. Ex aduentu autem *Ludouici Hungariæ* Regis in *Poloniam*, mediocris tenuisque, & pene nulla dulcedo & voluptas tam militarum quam popularium animos inuaserat, *Casimiri* quippe nuper defuncti Regis radicata charitas prohibebat, & *Ludouico*, & cuicumque alteri moderato Regi, ei succedenti, fauorem impendi. Cuius etiam imperium, respectu desiderati & adempti sibi Regis permoti, aspernabantur. Lugebaturque & desiderabatur mirum in modum, & magis quam in funere Rex illustris, quod & patriam primus muris arcibusque ornauerat, & specimen iustitiæ illi infuderat; quodque non in vltimis laudum suarum scribendum est, omnibus indigentibus & grauatis, facilem se aditu præbuit. Aures illius ad querimoniam agrestium, egenorum, viduarum, & quorumlibet oppressorum, adeo semper intentæ, vt nec vnquam tenuis cuiusque vel calamitosi colloquium, aut propositionem repudiaret. Qui etiam ob sua legi-

Qui Cracoviam veniens honorifice excipitur.

Tandem a Consiliariis doctus duas donationes per Casimirum Regem olim testimonialiter inique factas esse,

moderando alteram earum, Casimiro Duci Stetinensi terras Dobrzinenses donat;

alteram vero, qua certa bona duobus suis naturalibus filiis Casimirus Rex contulerat, penitus irritat.

1370

gitima & iusta instituta, claraque & claritatem patriæ diffundentia facinora, facilius a successoribus omnibus laudari, quam exprimi & æmulari potuit. Calumniatores puniens districtione singulari, calliditatem a pacificis & innocentibus satagebat rescindere improborum. Qui vitæ annorumque numerum, multitudine egregiorum operum, arces fabricando & vrbes, superauit.

Ludovicus Hungariæ Rex, dum coronationem suam apud Polonos consummari petit, Gnesnensis Archiepiscopus ut Gnesnæ coronetur satagit

Quæstione nodosa & difficili, de donationibus *Casimiri Poloniæ* Regis in morte factis, absoluta, coronationem suam *Ludouicus Hungariæ* Rex in *Poloniæ* Regnum maturandam duxit, & frequenti petitione atque instantia, eam per Prælatos & Barones *Poloniæ* petiit consummari. Iniecta autem fuit per *Iaroslaum Gnesnensem* Archiepiscopum & Barones maioris *Poloniæ* noua, & occultanda magis quam vulganda, difficultas: Rogantes *Ludouicum* Regem, vt *Gnesnam Cracouia* procederet, coronationis suæ & vnctionis in Regem *Poloniæ* chrismata percepturus. *Floriano* autem Episcopo & Baronibus *Cracouiensibus* huiusmodi rogationem refellentibus, *Ludovicus* Rex auum suum *Wladislaum Lokteck*, & filium eius auunculum suum *Casimirum*, immediatos ante se Poloniæ Reges, non *Gnesnæ* sed *Cracoviæ* coronatos perstringens, nihil se de prisca obseruantia, circa auum & auunculum obseruata, immutaturum, & ius Ecclesiæ & ciuitatis *Cracouiensis* quæsitum, non se aliquatenus infecturum respondet.

Tandem sententia sua detrusus Cracoviæ eundem coronat,

ea ratione, ut regalibus indutus Gnesnæ appareat,

Rogante deinde *Iaroslao Gnesnensi* Archiepiscopo, & *Ludouico* Rege non abnuente, vt saltem ad honestandam *Gnesnensem* Ecclesiam, regio amictu & diademate ornatus, in illa appareat, ad coronationis absoluendum officium processum est, & *Ludouicus* ipse *Hungariæ* Rex per præfatum *Iaroslaum Gnesnensem* Archiepiscopum, assistentibus sibi, *Floriano Cracouiensi* & *Petro Lubucensi*, Episcopis, Præsidentibus vero *Casimiro Stetinensi* & *Dobrzinensi*, *Wladislao Oppoliensi*, Ducibus, Baronumque & militarium Regni *Poloniæ* multitudine copiosa, in *Cracouiensi* maiori Ecclesia, die Dominico post festum Sancti *Martini*, quæ fuit decima septima Nouembris, cum honore immenso & solennitate, genitrice sua *Elisabeth Hungariæ* Regina, seniori, cum altera Regina *Casimiri Poloniæ* Regis relicta *Heduigi*, & duabus filiabus *Casimiri*, *Anna* & *Hednigi* inspectantibus, in *Poloniæ* Regem coronatur & inungitur: & regni *Poloniæ*, vt regnet super duo regna, accipit regimen.

Coronatus autem mox regni Poloniæ corpus donationibus iniquis Wladislao Oppoliensi Duci

In ipsis autem regni primitiis, mox ad illius & status sui depressionem & eneruationem procedens, *Wladislao Oppoliensi* Duci, ex *Elisabeth* filia sororis *Casimiri Poloniæ* Regis genito, & Regni *Hungariæ* Palatino, terram *Wielunensem*, quæ olim *Rudensis* antiquitus vocabatur, cum vniuersis castris in ipsa terra *Wielunensi*, item cum castris & oppidis *Olschtin*, *Krzepicze*, & *Bobolicze* in terra *Cracouiensi*, item castro & oppido *Brzeznycza* in terra *Siradiensi*, consistentibus, per *Casimirum* Regem Poloniæ muro pulcherrimo & mirifico extructis, donatione perpetua & irreuocabili (Prælatis & Baronibus *Poloniæ* necquicquam aduersantibus & improbantibus) donat & inscribit, ac regni *Poloniæ* corpus, per plures alias alienationes multifarie mutilatum & distractum, ampliori scissura hebetat & corrumpit: vt prorsus etiam tunc appareret, *Ludouicum* Regem, ditissimo *Hungariæ* regno locupletem, nihil pensi de regno *Poloniæ* stabiliendo, aut de his, quæ illi a *Bohemis*, *Saxonibus*, & *Cruciferis* abstracta erant, vindicandis habuisse, neque de illius profectu & incremento, sed de dismembratione cogitationes & curas intendisse.

factis, mutilat, Polonis nec quicquam impedientibus, [?] um carpentibus,

Ad mitigandum autem & restringendum dolorem & acerbitatem Prælatorum & Baronum regni *Poloniæ*, pro donatione tam perniciosa *Oppoliensi* Duci *Wladislao* facta, ipsum carpentium, & rescindi illam petentium, tam a Duce *Oppoliensi Wladislao* super terra *Wielunensi* & cæteris castris, & oppidis regni *Poloniæ* sibi donatis, quam a *Casimiro Stetinensi* & *Dobrzinensi* Duce super ducatu & terra *Dobrzinensi*, cæterisque castris illi inscriptis, feudum accepit: profitente vtroque Duce, se terras, districtus, ducatusque prædictos a *Ludouico* Rege *Poloniæ*, in feudum & iure feudi accepisse, deuoluendas ad regnum *Poloniæ*, si illos absque liberis masculini sexus mori contigerit.

id tandem extorquentibus, ut donatarii donata se recepisse in feudum fateantur.

Coronatione Ludovici peracta celebrantur exequiæ funebrales Casimiri Poloniæ Regis (quarũ pompam, ordinem & apparatũ exacte describit.)

Coronatione de regno *Poloniæ Ludouicus Hungariæ* Rex suscepta, ad peragendum auunculo suo *Casimiro Poloniarum* Regi exequias, in eam vsque diem intermissas, animum & curam intendit. Et die Martis decima nona Novembris illucescente, funeris & exequiarum pompam per officiales *Casimiri* Regis instructam, in hunc modum agit. Processiones siquidem omnium Ecclesiarum & Monasteriorum *Cracouiensis* vrbis præibant; quas sequebantur qvatuor currus, de nigro cum suis aurigis vestiti; deinde quadraginta armati milites, equos de purpura amictos singuli insidentes, quorum vndecim Regni *Poloniæ* Ducatuum, vnumquemque Ducatum per signa banderiis impressa, designantia, duodecimo, quod maius omnium, & in quo candida aquila regni *Poloniæ* insigne erat; ea præcedente, sequebantur, milite vno nobilissimo, vestibus regiis, gemmis & auro ostroque superbis, in nobiliori equo, qui & ipse de præstantiori velatus erat purpura (personam enim mortui Regis repræsentabat) subsequente. Ibant post hos bini & bini processionaliter sexingenti, ceroferarii totidem, candelas accensas magnæ quantitatis & ponderis, (duæ enim singulæ & singulæ

1370

lapidem vnum ceræ appendebant) in manibus gestantes. Hinc feretrum auro, pannis, argento intextum, item purpuris variis, item laneis pannis, qui postmodum Ecclesiis & Ecclesiarum ministris partiti sunt, onustum. Ambiebant feretrum plusquam mille milites, omnes mortui Regis familiares, & lugubri veste induti, lugubrem fletum & eiulatum, carmenque inconditum, implentem sidera, & pene singulis mortalibus excutientem lachrymas, emittebant. Antecedebat feretrum miles, in singulas partes latos *Pragenses* grossos spargens, vt liberior esset transeuntibus via, obsidentibus varii generis hominibus singula itinera. Subsequebatur *Ludovicus* Rex, a *Iaroslao Gnesnensi* Archiepiscopo, *Floriano Cracouiensi*, *Petro Lubucensi* Episcopis, Baronibus *Poloniæ* & *Hungariæ*, cæteraque innumerabili multitudine comitatus. Et tribus Ecclesiis, videlicet ad Sanctum *Franciscum*, ad Sanctam *Mariam* in Circulo ad Sanctam *Trinitatem* visitatis, sacrificiisque & oblationibus in eis peractis (in quarum singulis dum tractarentur diuina, duæ pelues latorum grossorum *Pragensium* impletæ, tenebantur ad feretrum, ex quibus accipiebant pro libito singuli, altari oblationem imposituri: & quibus euacuatis per nouarum pecuniarum supplementum, fiebat repletio) ad maiorem tandem Ecclesiam *Cracoiensem* itum est. Vbi *Floriano Cracouiensi* Episcopo ad maius altare prosequente diuina, cæteræ omnes aræ a sacerdotibus officiabantur: singulis autem altaribus duplex oblatio de grossis latis suprapositα est. Viro quoque virum premente, nonnisi militibus submouentibus multitudinem, aræ ab offerentibus ægre poterant frequentari. Altari maiori insigniora dona ab Officialibus & Præfectis Regis mortui *Casimiri*, iuxta officia & ministeria quæ administrabant, superimposita. Vicethesaurarius siquidem, & Camerarius, *Swyamoslaus*, pelues argenteas regias, manutergia mensalia, altari obtulit. *Przedborius* Dapifer cum Subdapifero, quatuor scutellas argenteas maiores: Item vterque Pincerna cuppas & picarios. Item Marschalcus potiorem dextrarium. Vltimo præcedentibus duodecim signiferis, ibat miles optimo equo insidens, & personam *Casimiri* Regis repræsentans. Quo a Subagasone oblato, signa vniuersa duodecim a militibus confringebantur.

cum magno fletu omnium subditorum,

Ex quorum fragore tam ingens militarium & popularium, vniuersæque plebis planctus & gemitus coortus, vt nemo, quantumcunque duri cordis, inter senes & iuuenes, mares & foeminas reperiebatur, qui fletibus & lamentis non indulgeret: querentibus *se singulis*, *optimo, liberali, pacifico, & iusto Rege immature priuatos esse. Sub cuius defensione & tutela felicem & sanctam agebant vitam; illum Patrem Patriæ, illum Regni Poloniæ restauratorem, illum iustitiæ præcipuum cultorem, vocitantes.* Increpabant deinde sortem suam, quod semine Regum *Poloniæ* abdicato, semini extraneo, Regique peregrino, non ingenita lingua, sed per interpretem alloquendo, & in remotis regionibus, vbi difficiles eis essent aditus, demorando, orbandi familiaritate sua & conuersatione, orbandi visione, præsentialitate, sermone, pia quoque commiseratione & compassione, orbandi officiis, prærogatiuis, largitionibus & ministeriis, essent de cætero parituri.

stirpem regiam Polonorũ cum ipso extinctam esse dolentium.

Veniebant in memoriam clades plurimæ, & strages, desolationes, exustionesque terrarum frequentes, & diuturnæ, quibus *Poloniæ* Regnum, *Przemislao* primo *Polonorum* Rege, apud *Rogozno* absque liberis mortuo, fuit (petentibus illud exteris) attritum & vexatum. Iamque tunc futurorum malorum grauissima dispendia, quasi præsentia ex necessario euentura, augurabantur prouenisse. Maximus autem popularium fauor, in præfato funeris die erga *Casimirum* Regem monstratus est: cum omnes illum iuxta ac parentem, Patremque Patriæ, veris non fictis lachrymis deplangerent, ita vt illius benignitatem, beneuolentiam, comitatem, pietatem, nomen, famam nec præsentis Regis *Ludouici*, nec cuiusque alterius succedentis, decoloratura in *Polonorum* pectoribus putaretur inuidia. Sed nec vlli *Polonorum* Regi aut Principi in funebriis, tot lachrymis & fletibus, tot effusis lamentationibus, tot querelarum ingeminatione, fuit parentatum. Summoque omnium consensu & dolore desiderabilior, quod pignus virile non reliquerat, plangebatur abrogatus. Vir dignus prioribus, seculis, non in tyrannos, vt plerique nostrorum, sed in regios mores se componens. Coluit doctos, sensatos, atque excellentes viros. Auidus laudis & gloriæ, & quod in magnis viris admodum laudi datur, benignus & perhumanus. Ex cuius morte genus vetustum Regnum *Poloniæ*, in ea usque tempora continuatum, extinctum est, quantum ad Reges: Et diadema Regni *Poloniæ*, a veris, iustis, & naturalibus Principibus, ob varias præuaricationes & dolos, in alienigenas & exteros, iusto DEI permittente iudicio, translatum.

Originem Regis Ludovici altius repetens eam ex tertio ordine & origine Regum Franciæ fuisse colligit

Et quoniam ad peregrinum & externum ventum est Regem, operæ pretium putaui, altius illius originem repetere quatenus præsentibus & posteris clarescat, sub quali & quanto Rege degebamus. Triplicem apud *Gallos* ex historiis constat tam ordinem quam originem Regum *Franciæ* extitisse. Prima si quidem origo coepit anno Domini, quadringentesimo vigesimo, a *Pharamando* Rege, & per aliquot successiones durauit. Qua anno Domini septingentesimo sexagesimo primo desinente, *Ca-*

1370

rolus Magnus exortus eſt. Sed & huius quoque progenies, in plures Reges deriuata, in *Ludovico* ſexto, circa annum Domini nongenteſimum octogeſimum ſeptimum deſiit. Habebat autem præfatus *Ludovicus* ſextus *Francorum* Rex, in *Caroli* ſtirpe vltimus, Baronem quendam genere *Saxonem*, Marſchalcum *Franciæ*, & Comitem *Pariſienſem*, vocatum *Hugonem Capeta* vel *Caper*, virum prudentiae, induſtriæ, & factiuitatis tam ſpectatæ & tam raræ, vt vniuerſi Regni *Franciæ* ſtatus, ordo & regimen, fauentibus & Rege & Baronibus, & ex eo penderet, & apud illum conſiſteret. Is ex magna nobilitate ortus apud nonnullos inſcribitur. Aliqui autem ferunt illum obſcuræ ſortis, & vnius macellatoris filium fuiſſe, ſed per operationem & ſapientiam, in gradum eminentem euaſiſſe. Huic *Ludouicus* ſextus, vltimus ſecundæ originis *Franciæ* Rex, moriturus, tam regnum & conſortem, quam filiam vnicam virginem a ſe relictam, commendans, monuit iuſſitque, vt non alteri nuberet, niſi illi quem *Hugo Capeta* deſponſandum mandaret. Habens itaque præfatus *Hugo* filium notabilem & adultum *Carolum* nomine, filiam *Ludovici* ſexti, vnicam Regni *Franciæ* hæredem, illi coniungit & deſponſat. A qua tertia linea Regum *Franciæ*, etiam in hunc diem durans, cepit originem. Ex hac etiam ſtirpe & familia deſcendens *Carolus Ciotti Siciliæ* Rex, tres filios ex filia *Ludouici* ſexti ſuſcepit, videlicet *Carolum Marcelli*, Sanctum *Ludouicum*, & *Robertum*. *Carolus* deinde *Marcelli*, ex *Clementia* filia *Rudolphi* Imperatoris, filii *Alberti*, cum filium genuiſſet *Carolum Marcelli* appellatum, diem obiit, & illico frater ſuus *Robertus* tertio genitus, *Ludovico* Sancto ſecundo genito, ſpernente & abdicante ſe a Regno, *Siciliæ* Regnum inuaſit, primo genito fratris ſui *Carolo* excluſo. Qui tandem in ætate tenera ad Regnum *Hungariæ* delatus, non ſine grandibus rigoribus & diſpendiis illud obtinuit, & ex *Eliſabeth* filia *Wladiſlai Loktek Poloniæ* Regis, plures filios generans, tres tantummodo, videlicet *Ludouicum*, *Andream*, & *Stephanum*, moriens reliquit. *Robertus* tandem *Siciliæ* Rex, vnum tantummodo filium *Carolum Duha* produxit, qui nonniſi duas filias *Ioannam* & *Mariam* reliquit. *Robertus* itaque *Siciliæ* Rex, qui filio *Carolo* ſuperuixit, iniuriam, quam nepoti ſuo *Carolo Hungariæ* Regi intulerat, inſtauraturus, cum eſſet ſenex & decrepitus, & vt poſſeſſio Regni *Siciliæ* in domo & familia ſua continuaretur; facinus inſuper ſuum correcturus, præfati nepotis ſui *Caroli Hungariæ* Regis, cui Regni *Siciliæ* legitima poſſeſſio debebatur atque ſucceſſio, filium *Andream* accerſiit, & filiam filii ſui *Ioannam*, in tertio gradu conſanguinitatis ſibi coniunctam, deſponſari, *Gregorio* vndecimo diſpenſante, ordinauit. Quæ poſt biennium filio ex eo ſuſcepto, maritum, vt in ſuperioribus narrauimus, fune ſericeo ſuſpenſum, & iugulatum, in *Auerſa* ciuitate, extra cubiculum proiici iuſſit. Reſiduus filius *Caroli Hungariæ* Regis *Stephanus*, vnicam filiam ex filia *Ludouici* Ducis *Bauariæ* & *Romanorum* Imperatoris generans, extinctus, omnem ſucceſſionem *Ludouico* reliquit. Qui & *Carolo* patri in *Hungariæ*, & *Caſimiro* auunculo, in *Poloniæ*, regnis, ſuccedens, ex filia Regis *Boſſnæ* quam in matrimonio habuerat, nomine *Eliſabeth*, duas tantummodo filias, *Mariam* & *Heduigim*, generat.

Cui initium Carolum filium Hugonis Capetha ſeu Caper, Saxonis, Marſchalci Franciæ, (qui eidem filio ſuo Ludouici ſexti, ſecundæ originis ultimi, Regis Franciæ, filiam Regni hæredem, fidei ſuæ a patre prædicto commiſſam deſponſaverat) dediſſe oſtendit.

Egreſſus tandem *Ludouicus Hungariæ* & *Poloniæ* Rex *Cracouia*, in terras maioris *Poloniæ* proceſſit. Poſt cuius receſſum genitrix ſua *Eliſabeth Hungariæ* ſenior Regina, theſaurum a fratre ſuo *Caſimiro Poloniæ* Rege relictum, inter relictam Regis *Heduigim*, & filias Regis *Annam* & *Heduigim*, iubente *Ludouico* Rege, iuxta ordinationem *Caſimiri* Regis in morte factam, diuiſit. Et relicta quidem *Caſimiri Heduigis* Regina, portione tertia illam contingente, quæ nonniſi ad tricentas triginta tres marcas & dimidiam argenti, & mille marcas latorum groſſorum tendebatur, accepta, ad paternam domum reuerſa, *Ruperto* Ducis *Legnicenſis Wladiſlai* filio nupſit. Filiæ vero Regis, *Anna* & *Heduigis*, cum omni theſauro, & ſupellectili, eis a Patre largito, per *Eliſabeth* Reginam, ne potentes maritos ſortitæ, ad nouandum res pro *Poloniæ* Regno procliuiores forent, transferuntur. Vbi a *Ludouico* Rege inſtaurato iudicio, quaſi non de legitimo thoro natæ forent, abiudicatur eis Regni *Poloniæ* ius, ſucceſſio, & proprietas atque hæreditas. Deſponſatur tamen vna maior natu *Anna* Comiti *Ciliæ Wilhelmo*, altera *Heduigis Romero* Duci. In qua quidem re, iuſtiſſimi Dei iuſtiſſimo & exactiſſimo iudicio, ſingula mortalium ferientis & percellentis facinora, libet contemplari & admirari diſpenſationem: Qui præfatas duas *Caſimiri* Regis Polonorum *Annam* & *Heduigim* filias, in paterni ſceleris expiationem & paterna hæreditate priuari, & non iuſti thori opprobrium illis obiici permiſit: in eo loco filiarum Regis *Caſimiri* præfati ſinens decus parum iuſto decreto deffundari, in quo ipſe filiæ alterius, decus pudicitiæ eripuerat.

Ludovicus Hungariæ & Poloniæ Rex Annam & Heduigim filias olim Caſimiri Poloniæ Regis diviſo inter illas paterno theſauro in Hungariam mittit. Illicque non legitimo thoro natas probat, omni propinquitate Regni Poloniæ abdicat. Maritis tamen illas locat.

Venientem in terras maioris *Poloniæ Ludouicum* Regem, variæ & frequentes Baronum & militarium, partium illarum cohortes, excipiunt, & in *Gneſnam* deducunt. Vbi etſi in *Gneſnenſi* Eccleſia regius fuerit thalamus illi præparatus, recuſauit tamen illum conſcendere; aſſerens *id ad ſuum ludibrium verti poſſe. Sed nec ſuæ, nec Polonorum conuenire honeſtati, vt coronatio in ſolito Regiæ vrbis Cracouienſis loco ſemel accepta, debeat iterum velut ambigua, apud Gneſnam, variato & infecto more maiorum, innouari.* Duobus itaque diebus apud *Gneſnam* abſumptis, per *Lancitiam* & *Siradiam*, *Cracouiam* remeauit. In pleriſque autem locis, *Hungaris* oppidanos & agreſtes violantibus, & nonnullas res per vim ab-

Ludouicus Hungariæ & novus Poloniæ Rex Gneſnam & alia loca maioris Poloniæ, ut pro-

1370

ſtrahentibus, frequentes ad Regem concurrebant querelæ: quæ ad audientiam Regis, (*Hungaris* oppidanos, agreſtes, cæterosque iniuriam ferentes repellentibus) non poterant perduci. Pauco deinde tempore, *Ludouicus* Rex, ex quo de terris maioris *Poloniæ* redierat, *Cracouiæ* immoratus, Reginam *Eliſabeth* matrem ſuam, ad gubernandum Regnum *Poloniæ* relinquens, non ſtabilito, non ordinato regno, neque caſtris *Santocenſi* & *Wladimirienſi* regno abſtractis, recuperatis, gradu concito in *Hungariam*, coronam Regni *Poloniæ* materialem, ſceptrum, pomum, gladium, & cætera regni inſignia ex *Cracouia* auferens, ne alius Rex a *Polonis* ſubſtituendus, quod quam maxime & propediem verebatur, ob ſui abſentiam, & nonnullorum *Poloniæ* Ducum iuſtiorem ſucceſſionem, accidere, illis poſſet inſigniri, per viam qua venerat, rediit. Ex eo quoque tempore *Regnum* Poloniæ, amplius per fœminam, Reginam videlicet *Eliſabeth* ſeniorem, quam per *Ludouicum* Regem adminiſtrari cœptum eſt: amotis quoque antiquis Conſiliariis, Præfectis, & Officialibus, quibus *Caſimirus Poloniæ* Rex vſus eſt, noui, paruam quidem rerum publicarum peritiam habentes, ſed qui optime nouerant muliebri conditioni blandiri, ſub quibus Reſpub. regni *Poloniæ* vehementer concidere & labi cœpit, ſurrogati. Tunc quoque ex comparatione *Ludouici* Regis, excitabatur in omnium *Polonorum* pectoribus deſiderium *Caſimiri* Regis. Tum etiam primum ſentire cœperunt, quam ſanctum & quam vtilem Regem amiſerant, charitate quoque *Caſimiri*, non poterat *Ludouico* Regi ſuccedenti fauor & a nobilitate & a popularibus haberi. Quam rem *Ludouici* Regis, parui regnum *Poloniæ* pendentis, augebat cauſabatque abſentia.

miſerat Archiepiſcopo Gneſnenſi, inviſit. Deinde Cracouiam reuerſus, commiſſo regno Poloni. Eliſabeth Reginæ Hungariæ ſeniori, matri ſuæ, filiæ olim Caſimiri Regis Poloniæ, in Hungariam ipſe abiit.

Tumultuario exercitu comparato, *Kieyſtuth Lithuaniæ* Dux, *Pruſſiam* ſubintrat, & diſtrictu qui *Stiſten* nominatur, vaſtato & incenſo, facta ſtrage in Chriſtiano populo, ſe celerrime cum captiuis & ſpoliis ex *Pruſſia* euoluit. Quam vaſtationem Magiſter *Pruſſiæ Vinricus* vlcum iri ſatagens, cum omnibus copiis, & peregrinis militibus in *Lithuaniam* intrat. Et exercitu in quatuor partes diſpartito, populatione longe lateque acta, plurimos captiuos & ſpolia in *Pruſſiam* deducit. Quo redeunte, *Eluer* Commendator de *Balga* partes *Ruſſiæ* ingreditur, & caſtrum *Drewnik* impugnat. Quod cum conquirere nequiret, ſpoliata regione, cum captiuis in *Pruſſiam* rediit. Confluentibus deinde multis forenſibus, tertia expeditio in *Lithuanos* acta eſt, & a Commendatore de *Inſterburg* Duce, caſtrum *Durſenne* expugnatum & incenſum, & multi *Lithuanorum* occiſi aut capti.

Lithuani Pruſſiam & Prutheni viciſſim Lithuaniam vaſtant.

Suadentibus & inſuſurrantibus nouis Conſiliariis, quorum perſuaſionibus & monitis *Eliſabeth* ſenior *Hungariæ* Regina, Regnum *Poloniæ* (permittente *Ludouico Hungariæ* & *Poloniæ* Rege) adminiſtrans, permiſerat ſe, veteribus, & ſana conſilia præbentibus, abrogatis, deliniri, *Przeczlaum* de *Goluchowo* Palatinum *Caliſſienſem* Capitaneatu *maioris Poloniæ*, quem probe & animoſe ſcitus eſt rexiſſe, in diebus Carnisprinii amouet, & *Othonem* de *Pilcza* virum & militem ea tempeſtate liberalem & inſignem inſtituit. Id militibus & Nobilibus *maioris Poloniæ* querentibus, ſe ea munitione oppreſſum, & iura ſua atque obſeruantias veteres peſſundatum iri, quod Baronibus *maioris Poloniæ* contemptis, & prætentis, *Otho* præfatus nullas poſſeſſiones in ora *maioris Poloniæ* retinens, eis præficeretur: Et ſubiici illi atque parere, veluti Capitaneo, detrectantibus, moleſte aliquanto tempore latum, tandem ipſius *Othonis* liberalitate & induſtria, qui nonnullos ex militaribus *maioris Poloniæ*, magis ſibi aduerſos, in Præfectos, Officiales & Tenutarios caſtrorum, in eodem Capitaneatu aſſumpſerat, ſedatum & ſublatum eſt.

Anno Domini 1371 Eliſabeth Hungariæ Regina, Regni Poloniæ gubernatrix Przeczlao de Goluchowo Capitaneatu maioris Poloniæ amoto Othonem de Pilcza Cracouigenam præficit.

Creſcente vero in dies, prædonum, furum, & hoſtium clandeſtinis excurſionibus, fines maioris *Poloniæ* inuadentium, numero, & pro illorum perſecutione & exterminio, militaribus maioris *Poloniæ* operas ſuas, in odium *Othonis* Capitanei, ſubtrahentibus, in militiam quoque iuſſu *Othonis* ire aſpernantibus, *Otho* præfatus mores eiuſmodi & liuorem in ſe conceptum militarium pertæſus, ſponte cedit Capitaneatui. Cui *Sandiuogius* de *Szubino* illarum partium miles & indigena ſuccedit. Sub cuius regimine & Capitaneatu, anno eodem & ſequenti, plurimæ deprædationes & ſpolia, nemine prohibente, in Regno *Poloniæ*, & ab hoſtibus in circuitu exteris, & a propriis ac ciuibus committebantur. Acceſſit & aliud æque & amplius malum, & lues peſtifera epidimiæ, regnum *Poloniæ* vniuerſaliter inuaſit, & plurimos mortales anno eodem & ſequenti, adeo vt plurimæ domus remanerent abſque habitatoribus, extinxit.

Qui ob multas perſecutiones eidem renuncians, Sandiuogius de Szubino in locum ipſius ſucceſſit.

Quindecima Aprilis, apud *Poſnanienſem* Eccleſiam, vertex dextræ turris fulmine percuſſus, & extremitas anguli turris eiuſdem diſrupta eſt. Exiguo inſuper teſtudinis foramine in capellam regiam virtus fulminis penetrans, & fortiſſimum impetum agens, a ſingulis quæ apud capellam erant abſtinens, imagines *Przemiſlai Poloniæ* Regis, & conſortis ſuæ Reginæ *Richſchæ*, in parietibus capellæ inſculptas, quaſi id vnum confecturus adueniſſet, fregit & decuſſit. Qui euentus pro ſingulari prodigio habitus eſt.

Fulmen Poſnanienſis Eccleſiæ turrim deiicit imaginesque ſculptas olim Przemislai Regis & conſortis ſuæ demolitur.

Tertio fœcundata vtero, *Eliſabeth* conſors *Ludouici Hungariæ* & *Poloniæ* Regis, dum mirum in modum a parente vtroque, & ab optimatibus Regni *Pannonici*, proles maſculina deſi-

Ludouico Regi tertia filia Heduigis naſcitur.

1371 deſideraretur, fœmineam effudit, quæ in baptiſmo *Heduigis* nomen accepit.

Viciſſitudinaria ac reciproca Lithuanorum cum Pruthenis concertatio & deprædatio.

Viciſſitudine reciproca, inter Cruciferos de A *Pruſſia* & *Lithuanos* eo etiam anno vaſtationes habitæ ſunt. Nam & *Kieyſtuth* Lithuaniæ Dux, non in paruo exercitu in *Pruſſiam* veniens, diſtrictum *Stiſtenſem* vaſtat, & multis Chriſtianorum occiſis & captis, ſpolia cum captiuis in *Lithuaniam* reducit. Et *Pruſſiæ* Magiſter *Vinricus*, primum cum aduenarum & propriorum militum auxiliis *Lithuaniam* & *Samogithiam* vaſtat, cædit, & vrit, ac cum ſpoliis & captiuis reuerſionem facit. Poſtea vero Commendator de *Balga* frater *Eluer*, altero exercitu expeditionem contra *Ruſſiam* agit, caſtrumque *Drewnik* expugnare adorſus, cœpto irrito B deſtitit; ſpoliis tantummodo & captiuis onuſtus, *Balgam* redit. Egit & ſecundam in *Lithuanos* expeditionem Commendator de *Inſterberg*, & cum forenſi militia caſtro *Durſenne* expugnato & incenſo, multos *Lithuanorum* aut cœpit, aut necauit.

Dobeslaus Epiſcopus, Płocenſis moritur.

Tertia menſis Decembris *Dobeſlaus* appellatus *Sowká* *Płocenſis* Epiſcopus, dum ex *Putthowſko Płoczkam* procederet, in villagio quodam prope *Gorzno*, ad menſam ſedens, apoplexia percuſſus, inconfeſſus & inuiaticus repentina morte abſumitur, dum annis tantummodo tribus cathedræ præfuiſſet. In *Płocenſi* eccleſia excepit ſepulturam. Corpore autem ſuo nondum ſepulto, Capitulares præſentes, a C Ducibus *Maſouiæ Semouito* & *Ianuſſio* inſtigati, abſentibus non vocatis, electione celebrata, ſexta Decembris, *Stiborium* de *Radzimno Płocenſem* Archidiaconum eligunt, genere nobilem de domo & familia *Oſthoia*. Cuius electionem etſi *Ioannes Suchiwilk Gneſnenſis* Arhiepiſcopus apud *Znenam* agens, decima octaua Decembris confirmaſſet, ipſumque ibidem in Epiſcopum conſecraſſet, ne tamen confirmatio ſua poſſet reuocari in dubium, electionem ſuam ab *Vrbano* quinto obtinuit etiam confirmari. Qui in villagio ſui natalitii *Radzimno* eccleſia lignea & humili demolita, Eccleſiam nouam de cocto latere opere pulchro fabricauit adornauitque.

ſuccedente Stiborio de Radzimno.

1372 *Iaroslaus Gnesnenſis Archiepiſcopus a Petraſſio filio Criſtini Palatini Płocenſis in bonis damnificatus*

Integro fere biennio *Iaroſlaus Gneſnenſis* Archiepiſcopus, in bonis menſæ ſuæ diſtrictus *Lowicienſis*, a nonnullis militaribus & nobilibus Maſouiæ, & ſignanter a *Petrasſio* filio *Criſtini* Palatini *Płocenſis*, grauibus frequentibusque exquiſitis moleſtationibus, deprædationibus, & rapinis laceſſitus; Ducem *Maſouiæ Semouitum*, quatenus præfatum *Petraſſium*, ditioni ſuæ ſubiectum, ad raptorum occupatorumque reſtitutionem, & quietem cogeret, nunciis & literis multifarie fatigat. Verum Duce *Semouito* coertionem de malis, qua a *Petraſſio Gneſnenſi* Eccleſiæ inferebantur, ex occupatione ne an ex induſtria diſſimulante, cum & a nonnullis inſimularetur vexationem huiuſmodi admiſiſſe & mandaſſe, ſpiritualem gladium, patientiæ vagina hactenus concluſum, erexit, & vniuerſum *Maſouiæ* Ducatum Eccleſiaſtico ſuppoſuit interdicto. Quo malo interdicti *Semouitus* Dux, Eccleſiaſticis & ſecularibus vniuerſis, omnem culpam in eum referentibus, perculſus, ab anathematis vinculo terras ſuas ſolui efflagitat, offerens ſe iuſtitiam & æquitatem de *Petraſſio* impenſurum. Sed dum *Iaroſlaus Gneſnenſis* Archiepiſcopus non iuſtitiam aut æquitatem ſuper notoriis grauaminibus, prædis, & ſpoliis ſibi illatis, ſed realem tantummodo ſatisfactionem ſe recepturum reſpondiſſet, omnibus propterea anxiatis, & ſingulari confectis dolore, arbitris communibus negotium committitur. Quorum B deciſione *Iaroſlaus Gneſnenſis* Archiepiſcopus, duabus villis in refuſionem ſuorum damnorum in perpetuam Eccleſiæ ſuæ ſortem acceptis, placatus, interdictum reſoluit.

1372 totam Maſouiam Eccleſiaſtico ſubiicit interdicto.

& duas villas pro damnis accipit.

Iaroslaus Archiepiſcopus Gneſnenſis coecus factus

Naturali calore *Iaroſlaum Gneſnenſem* Archiepiſcopum ſenſim deſerente, virtus quoque viſiua illi, vigeſima prima die Decembris, adeo ſubito ſubducta eſt, vt ex vidente cæcus repente fieret. Quapropter Eccleſiæ ſuæ *Gneſnenſi*, cum qua plus quam octo luſtris concorditer vixerat, quamque murorum ædificiis celeberrimis, & villarum locationibus extulerat ac magnificauerat, conſulturus, *Nicolao* de *Koſchutow* Præpoſito *Gneſnenſi*, conſanguineo ſuo, de ſede ſua cedendum duxit, Procu- C ratoresque ad cedendum conſtituit. Qui parum prouide rebus ſuis proſpiciens, neque Capitulari conſenſu, neque Regio fauore ſuffultus, ratus nudam ceſſionem ſibi ſufficere, in *Auinionem* ad *Gregorium* Papam ſe contulit, prouiſionem Eccleſiæ *Gneſnenſis*, facili vt ſperabat impendio obtenturus. Sed a *Ianuſſio Paſchonis* Cantore *Gneſnenſi*, qui illum apud *Auinionem* eadem celeritate qua ille venerat, conſecutus, vice & nomine Capituli *Gneſnenſis* impeditus, multis ſumptibus & fatigis, inutiliter anno integro (ſub quo a peſte inguinaria aduerſarius ſuus *Ianuſſius* Cantor extinctus eſt) geſtis, infecto & deſperato negotio vacuus rediit. Præpoſito autem *Nico-* D *lao* animum remittente de proſequendo, Archiepiſcopus *Iaroſlaus* ſemel cœptum propoſitum de cedendo intendit. Et noua conſtitutione ad cedendum honori & oneri Archiepiſcopali, in perſonam nepotis ſui ex ſorore germani *Ioannis Suchiwilk*, Decretorum Doctoris, Decani *Cracouienſis*, & Canonici *Gneſnenſis*, ex terra *Sandomirienſi* & villa *Strzelcze*, prope oppidum *Schidłow* ad *Sichodnya* ſita, de domo & familia *Grzimalitarum* orti, Procuratores conſtituit. Verum dum nuncii præfati *Ioannis Suchiwilk* Decani, *Demorath* miles, & *Iarandus* Canonicus *Gneſnenſis*, *Ludouici Hungariæ* & *Poloniæ* Regis intercedentibus pro Decano literis fulti, caſſo labore apud *Gregorium* vndecimum *Auinione*, *Ludouico* eadem facilitate qua conceſſerat, interceſſiones ſuas

priore reſignatione, quam Nicolao de Koſchutow fecerat,

non proficiente,

nepoti ſuo Ioanni Suchiwilk de Strzelcze reſignat,

1372 ſuas aliis literis reuocante, pro conficiendo negotio inſtitiſſent, *Ioannes* Decanus præfatus, nouis literis a *Gneſnenſi* Capitulo, quibus ſui A nuncii fulciti non erant, item literis *Ludouici* Regis *Poloniæ*, item literis *Caroli Romanorum* Imperatoris & *Bohemiæ* Regis armatus, *Auinionem* ſe perſonaliter contulit. Et *Guilhelmo* Cardinali propinquo ſanguine *Gregorio* Papæ coniuncto, cauſam ſuam promouente, de Eccleſia *Gneſnenſi* per *Gregorium* Papam, anno ſubſequenti, videlicet milleſimo tricenteſimo ſeptuageſimo tertio, prouiſus eſt. Et de ſpeciali mandato Papæ, *Auinione* in Dominica *Miſericordiæ* conſecratus. Subito deinde ſe ex *Auinione* propter graſſantem illic peſtem euoluens, *Gneſnam* feria tertia, menſis Iulii B prima die, eſt ingreſſus, & Proceſſionum honore ſuſceptus; alteroque aduentus ſui die, videlicet in feſto Viſitationis B. Mariæ virginis, in Pontificalibus miſſarum ſolennia peregit, & pacificam plenamque Archiepiſcopatus poſſeſſionem nactus eſt, præter *Pomeranicum* & *Opathouienſem* diſtrictus, & *Caliſſienſes* decimas, quæ ſedes Apoſtolica *Iaroslao* olim *Gneſnenſi* Archiepiſcopo, pro manutenendo ſtatu ſuo reſeruauerat. Faſtidiens quoque prædictus *Iaroslaus* Archiepiſcopus ſecularium habitationem & conuerſationem in monaſterio *Landenſi* prope *Pizdri*, integro pene biennio pœnitentians, & ſeipſum diſciplinans, verſatus eſt. Hunc autem *Ioannem Suchiwilk* Archiepiſco- C pum *Gneſnenſem*, aliqui ortum tradunt ex villa *Strzelcze* prope *Paczanow* in terra *Sandomirienſi* ad fluuium *Schodnya* ſita, aliqui ex villa *Gołuchowo* prope *Caliſz*, ex patre *Przeczlao* Palatino *Caliſſienſi*.

& intrat Landenſe monaſterium.

Ludouici Regis filia Maria deſponſatur Imperatoris filio.

Ludouicus *Hungariæ* Rex atque *Poloniæ*, filiam ſuam *Mariam* natu maiorem, *Sigiſmundo* filio *Caroli* Imperatoris & *Bohemiæ* Regis, *Brandeburgenſi* Marchioni deſponſat.

Ingens peſtis in regno Poloniæ

Cum anno proxime tranſacto epidimiæ morbus in corpora humana apud *Poloniæ* Regnum parco & caſtigato languore ſæuiſſet, eo anno adeo graſſabatur per agros, fora, oppida, rura, atque vrbes, vt in plerisque locis libitina vix ſufficeret.

Cruciferorum de Pruſſia in Lithuanos duplex expeditio.

Duplex & hoc anno a Cruciferis de *Pruſſia* in *Lithuanos* expeditio habita eſt. Quarum vnam frater *Vigandus* de *Belderſteyn*, alteram Commendator de *Inſterberg* adminiſtrauit. Nihil memorabile in vtraque geſtum, neque enim *Lithuani* crebra vaſtatione feſſi in diſcrimen dimicationis prodibant. Vſta itaque ſunt tecta, & cædibus in ſenes & impuberes indultum, & captiuorum aliqualis numerus in *Pruſſiam* adductus.

1373 *Wladislaus Albus Dux Gniewkouienſis Poloniæ Regni hæres, multis annis regulam S. Benedicti profeſſam obſeruans, audita Caſimiri Regis morte*

Ad nouandum res, nonnulli ex *maioris Poloniæ* Baronibus, procliui, & regio ſemini *Polonorum* affecti, *Wladislao* Albo Duci *Gniewkouienſi*, in ordine & religione Sancti *Benedicti*, apud *Diuionem Burgundiæ*, in monaſterio Sancti *Benigni*, annis prope quatuordecim demoranti, mortem *Caſimiri* Poloniæ Regis quamprimum ſecuta eſt, literis & nunciis A ſignificant. Et illum, vt monaſterio & religione deſertis, in Regnum *Poloniæ* veniat, ſucceſſionem illius, velut *Caſimiro Polonorum* Regi per lineam maſculinam proximior, ſua & aliorum Baronum *Poloniæ* ſecum vna ſentientium ſententia, habiturus, animant. Nec nunciis & literis contenti, ipſimet ad perquirendum Ducem ſuum *Wladislaum* Album priſco exemplo, quo *Caſimirus Polonorum* Rex ex *Cluniaco* (vbi ordinem & regulam profeſſus, etiam in Diaconi gradum euectus fuerat) exierat, excitati, propriis expenſis ire pergunt. Et *Wladislaus* quidem Albus *Gniewkouienſis* B Dux, morte *Caſimiri* Regis percepta, vt erat ad leuitates resque nouandas præceps, ad capeſſendum Regnum *Poloniæ* magnis ſpebus incenſus, excedit e religione & monaſterio. Et primum *Aninionem*, diſpenſationem a Sede Apoſtolica quæſiturus, vt ei in *Poloniæ* liceat ſuccedere Regnum, ſpe animoque Regni *Polonici* Dominatum & Imperium complexus, deſcendit, *Polonorum* Baronibus, quos ad ſe perquirendum & reducendum aduentare nouerat, apud *Baſileam Rheni* Vrbem, aduentum ſuum operiri iuſſis. Ex *Auinione* tandem omni ſpe de obtinenda diſpenſatione fruſtratus, recedens nonnullos *Baſileæ*, quosdam in *Argentina* Barones *Polonicos*, & ſignanter C *Przedpełkonem* de *Staſzewo*, *Stephanum* de *Trlang*, & *Viſchotam* de *Kurnik*, pluresque alios eorum comites, offendit, eorum procuratus expenſis, eorumque directus conſiliis, ad *Ludouicum Hungariæ* & *Poloniæ* Regem, apud *Budam* tunc agentem, primum adiit. Vbi parum grate ſuſceptus, Baronibus *Poloniæ* illum deſerentibus, & inanem ſpem proſequi deſiſtentibus, plusquam biennio deguit. Aſſiduis autem obſecrationibus conſortis ſuæ *Eliſabeth* Reginæ *Hungariæ* iunioris, *Wladislai* Albi ex ſorore germana neptis, *Ludouicus Hungariæ* & *Poloniæ* Rex expugnatus, *Wladislaum* Ducem Album, ad Papam *Gregorium* vndecimum in *Auinionem*, & cum eo notabi- D les Oratores, rogaturos, vt diſpenſatus Dux *Wladislaus* Albus, ſeculum & Ducatum fas illi ſit repetere, tranſmittit. Supplicationis autem ſuæ repulſam paſſus, cum ad diſpenſandum nulla legitima cauſa, qua ſummus Pontifex moueretur, extaret, ex *Hungaris Ludouico* Rege ignorante, quatuor tantummodo comitatus familiaribus, temporalium flagrans deſiderio, in *Poloniam maiorem* deſcendit. Et primum apud *Gneſnam* feria ſexta die Natiuitatis B. Virginis *Mariæ*, ab hoſpite cognitus, propere inde digreſſus, *Wladislauiamque* veniens, cum nemo prohiberet, caſtrum occupat, ciuibusque *Wladislauienſibus* in caſtrum accerſitis, & dicto parentibus, ſacramento illos, de fide ſibi & non alteri ſeruanda, obligat. Præſidio autem aliquali caſtro *Wladislauienſi* in-

dum a Pontifice diſpenſationem non poſſet obtinere ad Regni ſuſcipiendum in Poloniam per quosdam milites vocatus

veniens,

1373

impoſito, exiliens, mira celeritate *Gniewkow* in ſuam ditionem redigit. Iamque aliquibus militibus, ciuibus, & agreſtibus, ad ſuum aduentum exultantibus comitatus, *Ramlikonem* caſtri *Złotoria* Tenutarium, in rure ſe *continentem*, ex improuiſo adorſus, captiuat: & vinctum ad caſtrum *Złotoria* adducens, familiaribus illius caſtrum *Złotoria* obſeruantibus, caſtrum reddi imperat: abnuentes terret, ſe illico Dominum illorum *Rumlikonem* capite damnaturum. His illi fracti, & Ducis *Wladislai* Albi promiſſionibus eos mulcentibus exhilarati, caſtrum *Złotoria* tradunt. Sub vno itaque die, trium caſtrorum nactus poſſeſſionem, die altera, videlicet *Sabbatho*, cum *Gniewkouienſibus* & *Wladislauienſibus* ciuibus, *Scharley* caſtrum obſidere cœpit. Vbi aliqualem reſiſtentiam eo tantummodo die quo venerat expertus, die Dominico mane caſtrum *Scharley* per deditionem, vno tantummodo de ſuis deſiderato, accepit. Occupatione caſtrorum quatuor, ſibi tam breui tempore ſecuta, *Sandiuogius* de *Szubino*, maioris *Poloniæ* Capitaneus, expergefactus, & magnopere conſternatus, cum caſtra ipſa ſub eius Capitaneatu & ditione conſiſterent, dolore frequenti conſilio aduocato, quid facto opus ſit, deliberat. Veloci itaque nuncio Regi *Ludouico* in *Hungariam*, inuaſionem & occupationem prædictorum caſtrorum ſignificans, ipſe expeditione indicta, quam etiam literæ regiæ ex *Hungaria* celerrime relatæ, fieri iubebant, *Wladislaum*, conuenientibus copiis vniuerſarum *maioris Poloniæ* terrarum, obſidione vallauit. Et continuo *Wladislaus* Albus Dux, a militaribus & Nobilibus, qui illi adhæſerant, regiarum literarum metu, deſertus, quid ageret, quorum imploraret ſuffragia, penitus ignarus, in ſpe ſua defluere & collabi cœpit. Longam autem obſidionem *Wladislauienſis* ciuitas non tolerans, cum fame ſæuiſſima pluribus diebus laboraſſet, & nihil præſidii in *Wladiſlao* Albo Duce tam pecuniis quam gentibus inope, ſciret repoſitum, facinore ſuo recognito, obſecrans ſibi ignoſci, deditionem facit. Quo *Wladiſlaus* Dux cognito, maiori fluctuatione colliſus, amicis ſuadentibus, caſtra ſingula quæ occupauerat, & ſingulis victualibus, integro anno famem toleratura, fulciuerat, *Sandiuogio* de *Szubino* Capitaneo *maioris Poloniæ*, vberem gratiam *Ludouici* Regis ſe conſecuturum ſperans, *Sandiuogio* Capitaneo, & cæteris Baronibus *Poloniæ*, ſuam augente ſpem, & pro ea impetranda ſuas pollicentibus interceſſiones & operas, ex integro reſtituit & reſignat. Hic *Wladislaus* Albus Dux, filius fuit *Caſimiri* Ducis, filii *Semouiti*, filii *Caſimiri* Ducis *Cuiauiæ*, *Lanciciæ*, *Siradiæ*, & *Dobrzinenſis*. *Caſimirus* autem fuit filius *Conradi*, Ducis *Maſouiæ*, fratris *Monarchæ* Regni *Leſtkonis Poloniæ*. Iſte *Zemomisl*, Dux *Gniewkouienſis*, habuit tres filios, *Przemislaum*, *Leſtkonem*, & *Caſimirum*. Secuta autem morte paterna, diuiſione Ducatuum celebrata, ceſſit *Przemislao* maiori natu *Bidgoſtia*, *Leſtkoni Iuniwladislauia*; *Caſimiro Gniewkow* & Caſtellania in *Slawsk*. *Przemislaus* & *Leſzko*, cum orbi deceſſiſſent, ſolus *Caſimirus* ſuperſtes remanens, licet plures habuiſſet filios & filias; vnus tamen *Wladislaus* Albus & vna filia fuere, cæteris fato abſumptis, ſuperſtites. Cui cum vxor ſterilis mortua foret, dimiſſis Principatibus ſuis in poteſtatem *Caſimiri Poloniæ* Regis, & mille florenis ab illo receptis, animo nunquam in *Poloniam* reuertendi, in terram ſanctam ex *Venetiis* pelago transfretauit. Et viſitato ſepulchro Domini, in *Aninionem* diuertitur. Ciſtercienſemque Ordinem profeſſus, illic longo tempore manſit. Tandem *Ciſtercienſem* ordinem peroſus, in *Diuionem* ſe contulit, & in monaſterio Sancti R*emigii*, ordinem ſancti *Benedicti*, habitu griſeo in nigrum commutato, uſque ad annum Domini milleſimum tricenteſimum ſeptuageſimum tertium manſit: Morte tandem *Caſimiri Poloniæ* Regis, tarde licet audita, in *Poloniam* ſe conferens, plurimis ſe & alios malis inquinauit & inuoluit. Et dum aliud conſequi & obtinere apud *Hungariæ* & *Poloniæ* Regem *Ludouicum* per interceſſiones neptis ſuæ germanæ ex ſorore *Eliſabeth* Reginæ, & conſortis *Ludouici* non poſſet, decem millibus florenorum a *Ludouico Hungariæ* & *Poloniæ* Rege, venditionis nomine receptis, & inaniter conſumptis, etiam Abbatiam quandam Sancti *Benedicti*, a Rege *Ludouico* in *Hungaria*, ſatis pinguem & ventroſam obtinuit, & ſecundum aliquorum aſſertionem, dies ſuos illic conſumauit.

duobus diebus quatuor caſtra conquirit facile,

& amittit.

Commendator de *Balga* frater *Eluer*, comparato exercitu, *Ruſſiæ* bellum infert, & terram *Volinska* vaſtare aggreſſus, vſque ad *Kamienyecz* graſſatus eſt. Patrata autem cæde, & congeſtis captiuis, & pecore, *Balgam* rediit. Quadrageſimali autem tempore, *Kieyſtuth Lithuaniæ* Dux, omnes vigiles Cruciferorum fallens, per deſerta nemora in *Pruſſiam* ingreſſus, circa villam *Biberſteyn*, aliquali mora facta, hoſtilitate in Chriſtianos barbarica vſus, plures aut occidit, aut capit. Ab exploratoribus vero ſuis certior factus, de Cruciferorum exercitu in ſui repreſſionem collecto, in ſyluas & deſerta illico refugit, relictis inſidiis in locis opportunis & abditis, ſi Cruciferi fugientem inſequi auderent. Commendator itaque de *Brandeburg* qui ducebat exercitum, inſidias incidere veritus, perſequi Ducem *Kieyſtuth* deſtitit.

Ruſſiam Prutheni,

Pruſſiam Lithuani ingreſſi eas ſpoliis & cædibus complent.

Vigeſima ſecunda Iulii *Brigida Scotiæ* Regina moritur. Pro cuius canoniſatione coram *Gregorio* vndecimo in Conſiſtorio publico Magiſter *Matthæus* de *Cracouia* inſignem fecit propoſitionem, virtutum eius & actionum efferendo miracula; quæ conſtabat illam & in vita,

S. Brigida Scotiæ Regina moritur, & Romæ ſolicitatur canoniſatio illius.

1373

vita, & in morte egiſſe dignamque quæ in cœlicolarum transferretur numerum deducens. Cuius etiam & in præſentiarum ſanctitas eſt in catholico orbe, & ſignanter in *Poloniæ* Regno celebris, & ordo illuſtris.

1374

Repetens Ludouicus Rex a Polonis

Largiſſimis & integris Regni *Poloniæ* introitibus *Ludouicus*, *Hungariæ* & *Poloniæ* Rex, parum contentus, qui nemini ante illum *Poloniæ* Regum integriores prouenerant, vniuerſos Pontifices, Barones, & quoslibet Regni *Poloniæ* Proceres, monet per Officiales ſuos atque Præfectos & requirit, *ne theſaurum Regium & cenſum diminuant, ne ſe Caſimiro Poloniæ Rege auunculo olim ſuo, inferioris depreſſiorisque conditionis putent, & tributum ratione vniuerſalis Dominii, de quolibet poſſeſſo laneo ſolui pro camera Regia ſolitum, ad ſex ſcotos latorum groſſorum, vnam menſuram ſiliginis, & vnam auenæ ſe extendens, (quod Krolewczyzna, id eſt, Regalis Cenſus, aut Poradlne vocabatur) etiam ſibi iuxta vetuſtam legem & obſeruantiam vſque ad tempora ſui regiminis cuſtoditam, & in praxi habitam, perſoluant.* Prælati autem & Barones *Poloniæ*, ſolutionem tributi, non ſecus quam peſtis cuiusdam & ſeruitutis, agros eorum, & villarum colonos magnopere demolientis, onus execrati, reſpondent, *benignitate Caſimiri Regis, pro ſuis in eum & Regnum meritis, a tributo huiusmodi ſe, & agros ſuos ſolutos & liberatos eſſe, & cenſum huiusmodi perpetuo aboleuiſſe.* Huiuſcemodi autem reſponſione ad *Ludouicum* Regem per ſpeciales nuncios tranſmiſſa, rogatus eſt *Ludouicus* Rex frequenti prece & inſtantia a *Polonorum* Legatis, *ne libertatem ſuper ſolutione præfati tributi, a Caſimiro Poloniæ Rege auunculo ſuo donatam, violatum & abrogatum iri contenderet, quin potius gratiam ſemel factam, ratam perpetuo eſſe ſineret, & eam pro futura ſubſiſtentia & robore literis confirmaret.* Et Rex quidem *Ludouicus*, de meritis & qualificatione huiusmodi negotii, a nonnullis *Polonis* præfectis, & aulicis ſuis informatus, reſpondet: *Prædeceſſorem quidem & auunculum ſuum Caſimirum Poloniæ Regem, de relaxando abolendoque tributo Poradlne, pollicitationem Prælatis & Baronibus feciſſe, at nunquam impleuiſſe, & contraria obſeruantia atque exactione, vſque ad diem ſui obitus producta, ſponſionem ipſam & temeraſſe & reſcidiſſe. Non tamen ſe abnuiturum, quin pro Regni Poloniæ, Prælatorum, Baronum, & Procerum eius incremento & commodo, noua ſua conceſſione, atque dono tributi præfati in parte maiori in ſignum dominii minori remanente, relaxatio ſubſequatur, dummodo Pontifices, Prælati, Proceresque & Barones Regni Poloniæ ſibi velint eſſe morigeri, & nouis pactis nouisque literis filias ſuas. Mariam & Heduigim, ſe pro hæredibus habituros, & ad poſſidendum Poloniæ Regnum admiſſuros, obligent, prioresque ſuas promiſſiones & pacta, tempore Caſimiri Regis, de filiis duntaxat Ludouici, & Ioanne nepote ſuo, filio Andreæ in Auerſa Ciuitate per Ioannam conſortem ſuam Reginam Siciliæ impie occiſo, filiis deficientibus, inita, quæ ſtirpem filiarum excludebant, etiam ad filias extenderent, poſtquam Ludouicus Rex ipſe orbus filiis, Ioanne inſuper nepote germano in Sclauoniæ Ducem a Ludouico creato, filio Andreæ Regis Siciliæ, fato abſumpto, duas tantummodo filias, Mariam & Heduigim, relinquebat.* Pontifices itaque Barones, & Proceres *Poloniæ*, graue & oneroſum tributi præfati *Poradlne* iugum, & ſuis & ſucceſſorum ſuorum ceruicibus excuſſuri, in conditionem a *Ludouico* Rege oblatam conſentiunt. Et alteram ex filiabus Regis, eo mortuo, pro hærede ſe ſuſcepturos (*Ludouico* Rege tributum *Poradlne* per literas relaxante, & nonniſi ad duos groſſos in ſignum Dominii reſtringente) aſtringunt. Pontifices tamen Regni *Poloniæ*, cum ſuis Capitulis, donationi & relaxationi ſuperiori per *Caſimirum Poloniæ* Regem, de prædicto tributo factæ, quæ omnem ſolutionem tollebat, inhærendo, etiam duos groſſos in ſignum Dominii relictos ſoluere detrectarunt: monaſteriorum ruſticos & colonos ad ſolutionem integri tributi, Præfectis Regiis, relaxatione *Ludouici* Regis non obſtante, cogentibus. A qua quidem tam euidenti iniuria, loca religioſa, quibus huiusmodi inferebatur violentia, parum tunc fuerunt a Pontificibus, ſe & ſua tantummodo tueri ſatis ducentibus, defenſa.

cenſum, Poradlne videlicet, ſex ſcotos groſſorum, & menſuram ſiliginis, & alteram auenæ,

Poloni eum ſibi donatum per Caſimirum allegant.

Tandem obtinens ab eis filiarum ſuarum in Regno Poloniæ ſucceſſionem, hunc ipſum cenſum ad duos tantum groſſos relaxat.

Quos ſpirituales ſeculares inhærendo donationi Caſimiri ſoluere renuerunt, Regulares vero ad ſolutionem integrã dicti cenſus coacti fuerunt.

Quatuordecima Februarii, *Ioannes* domus & familiæ *Doliwa* Épiſcopus *Poſnanienſis*, in villagio Eccleſiæ ſuæ *Zbikowo*, ex hydropitico morbo moritur. Et *Poſnaniam* adductus, vigeſima ſecunda eiusdem menſis, in Eccleſia *Poſnanienſi* ante altare B. *Mariæ* virginis ſepelitur. Vir ſingulari clementia & liberalitate in oppreſſos & egenos inſignis, & qui *Poſnanienſis* Eccleſiæ introitus, aut locando, aut coëmendo villas, & oppidum *Dolsko* fundando, auxerat. Altera autem, poſtquam corpus Epiſcopale humatum fuit, die, *Nicolao* de *Kurnik* Præpoſito Sanctæ *Mariæ* in *Cracouia*, & Canonico *Poſnanienſi*, Decretorum Doctore, dirigente, qui ad nutum ſuum tribus ante diebus, quam iuſta funeri ſoluerentur, adminiſtratores ſibi fauentes ordinauerat, non vocatis abſentibus, celebratur per ſcrutinii formam electio. Verum dum eligentium vota in *Troianum* Præpoſitum *Poſnanienſem*, & præfatum *Nicolaum* de *Kurnik* fuiſſent diuiſa, ſeptem compromiſſariis res committitur. Ex quibus dum quatuor in *Nicolaum* de *Kurnik* vota direxiſſent, *Nicolaus* ipſe de *Kurnik* nobilis genere de domo *Lodzya*, electus, pronunciatus eſt: reliquis tribus arbitris ad quatuor accedentibus. Cuius dum electionem *Ioannes Gneſnenſis* Archiepiſcopus, ob quaſdam ſimultates & odia, confirmare abnueret, *Nicolaus* electus in *Auinionem* ad *Gregorium* vndecimum ſe perſonaliter conferens, quamuis &

Ioannes Dolua Epiſc. Poſnanienſis moritur,

ſuccedente Nicolao de Kurnik.

1374 *Ludouici Poloniæ* & *Hungariæ* Regis, cuius pro ſua electione neglexerat obtinere conſenſum, & aliorum prouocationibus impediretur & literis, & ſuam electionem a *Gregorio* confirmari, & ſe in Epiſcopum conſecrari obtinuit. Et *Poſnaniam* pro die *S. Martini* reuerſus Epiſcopatum *Poſnanienſem*, nullo impedire auſo, quiete poſſedit.

Lithuania per Cruciferos Pruſſiæ vaſtatur.

Commendator de *Inſterburg*, cum pedeſtri & equeſtri agmine *Lithuaniam* ingreſſus, ad diſtrictum *Veygow* perueniens, igne & cæde cuncta peruaſtat, & cum ſpoliis captiuis in *Inſterburg* rediit. Conſurgunt omnes poſtea Commendatores *Pruſſiæ* in arma, & terram *Dirſungen* & *Veygow*, Duce *Gothfrido* de *Thilia* Marſchalco *Pruſſiæ* ingreſſi, omnia ferro & igne vaſtant; ſeptingentosque captiuos ex *Lithuania* in *Pruſſiam* ducunt.

1375

Wladislaus Albus ſtipe aliena alitus,

Anno pluſquam vno, *Wladislaus* Albus *Gniewkouienſis* Dux, ſtipe aliena, *Bodcze* de *Drdzen*, alitus, exacto, cum ſpei, ſibi per *Sandiuogium* de *Subino* Capitaneum, & Barones maioris Poloniæ, de gratia per *Ludouicum* Regem monſtranda, factæ, effectus non reſpondiſſet, & ipſe graui egeſtate hoſpiti etiam ſuo *Bodcze* de *Drzden* grauis & faſtidioſus, vrgeretur, ad recuperandum Ducatum ſuum *Gniewkouienſem*, ſtudio pertinaci, plurimis

Ducatum ſuum Gniewkouienſem ambiens

ſuaſoribus animum ſuapte irritatum inflammantibus, intendit. Non tamen machinationes ſuæ adeo fuere tectæ & ſecretæ, quin in publicum non prodirent. Vulgaueratque percurrens omnia fama, Ducem *Wladislaum* Album, aliquot ex caſtris, quæ olim ditionis ſuæ fuerant, dolo & virtute intercepturum. Quo rumore *Sandiuogius* de *Subino*, maioris *Poloniæ* Capitaneus, ſub cuius poteſtate & cura, caſtra a Duce *Wladislao* Albo occupanda conſtiterant, incitatus, ne Dux ipſe machinationes ſuas impleret, prouiſurus, *Criſtinum* de *Skrzipino* militem, ſororem ſuam pro conſorte habentem (grauis enim iam tum annis, quum his, quæ ferro adminiſtranda erant, exceſſerat, & ad diſpellendum denunciatum periculum, minus idoneus, videbatur) a caſtro *Zlotoria*, cui *Sandiuogius* magis timebat, amouere, alterique magis apto & induſtrio caſtrum committere, inſtituit. Sed *Criſtino* de *Skrzipino* deſtitutionem ſuam grauius ferente, & allegante, non conuenire ſuo honori, vt in tempore periculoſo & difficili, velut inutilis & ineptus, a caſtri tenuta debeat excludi; *Sandiuogium* Capitaneum & ſuis & conſortis ſuæ precibus peruicit, ne ipſum tam notorio deturpet dedecore: omnem inſuper metum & ſolicitudinem *Sandiuogium* Capitaneum de caſtri ſibi crediti amiſſione deponere iubet, aſtruens ſe illud ab omni inuaſione, interceptione, & periculo hoſtili, probe ſeruaturum. Corrupti interim a familiaribus & exploratoribus Ducis *Wladislai* Albi pecunia & promiſſis, piſcatoriam exercentes artem, & ſufficienter, ab eis de prodendo caſtro *Zltoria* inſtructi, in caſtrum *Zlotoria* aliquot vaſcula, vino meliori impleta ferentes, *Criſtinum* Tenutarium illo inebriaturi, quem nouerant ebrietati deditum, perueniunt, & vino præſentato, a *Criſtino* fauoroſe excepti, & conſedere iuſſi, quod attulerant vinum, in commune cum *Criſtino*, potus auido, hauriunt. Quo breui epoto, aliud rurſum in quantitate maiori ex *Thorun* ordinarunt propere afferri. Nec prius inde diſcedunt, donec viderint ex bibitione forti & continua *Criſtinum* inebriatum & hebetatum fore. *Criſtino* itaque in grauem ſoporem ex ebrietate nocte inſequenti ſoluto, familiares & exploratores Ducis *Wladislai* Albi, ſcalis appoſitis, caſtrum *Zlotoria*, in die Aſſumptionis B. *Mariæ* Virginis conſcendunt, & tam *Criſtinum* Tenutarium, quam pleroſque ſuos familiares, ex potatione heſterna vix expergefactos, captiuant, Ducique *Wladislao* & caſtrum *Zlotoria* ab eis interceptum, & *Criſtinum* eius Tenutarium vinctum, præſentant.

1375 caſtrum Zlotoria, inebriato per ſuos Skrzipinski Capitaneo in ebrietatem plus æquo prono, capit.

Dux autem *Wladislaus* Albus ſuo potius deſiderio, caſtrum quidem *Zlotoria*, multis vagis inopibus, alieno ære grauatis, aut damnatis per iudicia, extemplo ad illum confluentibus, valido firmat præſidio. *Criſtinum* vero militem, in *Sandiuogii* Capitanei odium & exacerbationem, diro torquet carcere. A quo tandem, *Sandiuogio* Capitaneo liberationem ſuam negligente, & ſuam ſæpius illi exprobrante ebrietatem, & deſidiam, aliis amicis agentibus, quingentis ſexagenis ſolutis, pro quibus in omni vita reſidua ſufficiens vinum, ſi ſobria mens fuiſſet, poterat habuiſſe, redemptus, & captiuitate ſolutus eſt.

Vlricus de Oſthen ferens Wladislao Albo opem

Laturus *Wladislao* Albo Duci auxilia, quarta die ex quo caſtrum *Zlotoria* interceptum eſt, *Vlricus* de *Oſthen*, filius *Bodcze* de *Drdzen*, ducens ſecum aliquantos equites & pedites, aduenit. Qui iuuenis impiger, fortunam Ducis Albi enixius promoturus, caſtrum Epiſcopale *Ràcziąſz* accedens, campanili & ſtuba quæ cominus caſtrum ſita erant conſcenſis, caſtrum fortiſſime impugnat. Sed caſtrenſibus ſtrenue ſe & mœnia defendentibus, inde repulſus verſus *Gniewkow* contendit, & caſtrum *Gniewkouienſe* graui impugnatione vexare cœpit. Et licet eius Tenutarius *Geruardus* de *Stoniewo* fortiter cum illis reſtitiſſet, & *Vlrici* ſuorumque fregiſſet & eliſiſſet impetus & conatus: oppidanis tamen *Gniewkouienſibus* *Vlricum* adiuuantibus, & magnos palearum & ſarmentorum aceruos circumquaque caſtrum congerentibus, impugnatione caſtri omiſſa, igne paleis & ſarmentis ſuppoſito, vento flammas inſtructas adiuuante, ignis ardore correptum eſt.

caſtrum Gniewkouienſe capit.

Quo ne conflagraret, *Geruardus* cum fratre & duobus filiis, & aliis duobus & viginti familiaribus, armis quoque & equis, in captiuitatem *Vlrici* ſe dedere coactus eſt. A qua per *Sandiuogium maioris Poloniæ* Capitaneum,

1375 taneum, non parua pecuniarum quantitate Duci *Wladislao* Albo ſoluta, redemptus eſt.

poſtea Wladislaum deſerit,

Mandantibus deinde *Dobrogoſtio* & *Arnoldo* germanis, *Vlricus* Ducem *Wladislaum* Album, ne de crimine læſæ Maieſtatis, cum regius foret ſubditus, conuictus, etiam cæteris fratribus ignominiæ notam inureret, deſeruit, & in propria cum ſuis omnibus remeauit.

Ad opprimendum *Wladislai* Albi Ducis aſſiduas terrarum *maioris Poloniæ* impugnationes, inuaſiones, incendia, militarium captiuitates, neces atque conatus, qui eo uſque proceſſerant, vt illis per ſolum *Sandiuogium* de *Subino* Capitaneum *maioris Poloniæ* non quiuerit reſiſti, *Ioannes* qui & *Iaſchko Kmitha Siradienſis* Capitaneus, de domo & genere *Srzeniauitarum*, expeditione indicta, cum militibus & copiis *Siradienſibus*, verſus *Zlotoriam* ad obſidendum eam veniebat. Militibus autem & copiis quas ducebat, aliud iter tenentibus, & nullum hoſtilem reſpectum, dum in terra *Cuiauienſi* conſiſteret, verentibus, currus ſui & ſuorum militum, cum cæteris impedimentis, a gentibus *Wladiſlai* Albi Ducis capti ſunt. Et omnibus rebus quas vehebant, in auro & argento, & cætera ſuppellectili Dux Albus *Wladiſlaus* potitus;

Wladislaus Dux Albus

magnos ex eo euentu *Wladiſlaus* Dux auſus conſpiciens, flumine *Viſla* ſuperato, ciues & agreſtes quoslibet *Gniewkouienſes*, & quamlibet imbellem ætatem ad militandum cogens, numeroſo magis, quam expedito agmine, ad obſidendum *Iuniwladislauiam* pergit.

caſtrum Iuniuladislauienſe occupaturus a Iaſchkone Kmitha Capitaneo Siradienſi profligatur,

Sed *Iaſcko Kmitha* Capitaneus *Siradienſis* de ſuo aduentu ab exploratoribus certior factus, potentiis cum *Barthoſſio* de *Veyſzemburg* Capitaneo *Brzeſtenſi*, coniunctis, prope *Gniewkow* illi occurrens, cum eo confligit, & facili negotio eundem fudit fugatque. Dux *Wladiſlaus* Albus, ne viuus hoſtibus traderetur, per inuia & indirecta loca, verſus *Nieslauiam* tribus tantummodo comitatus ſociis, feſtinus & pauidus tendens, manus perſequentium euaſit, & fefellit.

& Zlotoriam fugiens

Quo perueniens, equis relictis, nauigio *Zlotoriam* rediit. Sui vero a gentibus *Kmithæ* & *Bartoſſii*, vsque ad *Thorunenſe* nauigium perſecuti, magna ſtrage aut deleti aut capti ſunt.

inde continuas incurſiones facit in Poloniæ regionem

Nihil tamen ea clade Dux *Wladislaus* Albus perculſus, & ſuburbana oppidi *Wladislauienſis*, & plures in *Cuiauia* villas flammis dedit: Nobileſque, ciues, & quoslibet mercatores captare non deſiit. In munitione itaque *Iaroslai* de *Sluceno*, & nonnullis aliis locis, forte militum præſidium a *Sandiuogio maioris Poloniæ* Capitaneo, locatum eſt. Quo necquicquam prohibente, captiuationes, ſpoliationes, & exuſtiones per Ducem Album & ſuos, non in *Cuiauia* ſolum, ſed & in *maiori Polonia* agebantur.

Heduigis filia Ludouici Hungariæ & Poloniæ Regis,

Alteram filiarum ſuarum *Heduigim*, natu quidem minorem, ſed præſtantiorem forma, *Ludouicus Hungariæ* & *Poloniæ* Rex, dum ſe valetudinarium & morbis implicitum cognouit, *Wilhelmo* Duci *Auſtriæ*, filio *Leopoldi* deſponſat. Qui ex *Auſtria* in *Pannonias* adductus, ſub omni tempore, quo *Ludouicus* Rex vitam produxerat, filiali indulgentia, ſub oculis & in aula ſoceri nutriebatur.

1375 nupſit Wilhelmo Auſtriæ Duci.

Ruthenorum regiones, a *Caſimiro Polonorum* Rege frequentibus & iuſtis armis expugnatas, poſſeſſas, & locatas *Ludouicus Hungariæ* & *Poloniæ* Rex, pro comperto habens, Catholicorum numero & multitudine refertas eſſe, ſolennibus nunciis ad *Gregorium* vndecimum in *Auinionem* deſtinatis, obtinuit, quod *Halicienſe* oppidum Archiepiſcopali, *Przemislienſe* Epiſcopali, pro fidei & religionis orthodoxæ augmento & Catholicorum in terris *Ruſſiæ* degentium profectu, fuit inſignitum excellentia & honore.

Ludouicus Rex Halicienſem Metropolim & Cathedrales Przemislienſem & Wladimirienſem Eccleſias ordinat a Gregorio Papa erigi.

Quæ quidem *Ruthenicæ* terræ ſibi & *Poloniæ* Regi, cum in earum poſſeſſione nunquam alias fuerit, morte *Caſimiri Poloniæ* Regis ſecuta, primum prouenerant. Fuit autem ad præfatam Metropolitanam *Halicienſem* Eccleſiam, recenter a *Gregorio* vndecimo erectam, *Iacobus* natione *Polonus* conſecratus, & ſedi ſuæ Eccleſia ibidem *Græci* ritus conſignata. Ad *Przemislienſem* autem Eccleſiam, per *Gregorium* Papam præfatum, promotus fuit vir religioſus & conſecratus primus Epiſcopus *Ericus* frater ordinis minorum, natione *Almanus*, nobilis genere, & moribus omnibus virtuoſus, qui illam pulcherrimo ordine regulauit.

Pruſſiæ Cruciferi Ruſſiam & Lithuaniã inuadunt,

Geminata expeditione Cruciferi de *Pruſſia*, in *Ruthenos* & *Lithuanos* vſi ſunt. Maior ſiquidem exercitus, in quo erant omnes Commendatores, in *Lithuaniam*; Commendator vero de *Ragnetha* in *Ruſſiam*, cum maiori agmine diuertunt. Vterque autem exercitus ſpoliis, cædi, & exuſtioni intentus, prædis & captiuis refertus, rediit.

Lithuani quoque tripartito exercitu Pruſſiam ingreſſi, eam cædibus complent.

Interim vero *Lithuaniæ* Duces, videlicet, *Olgierdus*, *Kieyſtuth*, & *Swierderke*, cum propriis & auxiliaribus gentibus, in *Pruſſiam* intrant. Et trifarie diuiſi, *Olgierd* quidem in diſtrictum *Wielow*, *Kieyſtuth* in *Thaplawken*, *Swierderke* in *Inſterburg*, ingreſſi, eos igne, cædibus, & ſpoliis vaſtant, & crudeli cæde in Catholicos graſſantur. Occiſis autem noningentis chriſtianis, caſtro etiam *Inſterburg* expugnato & exuſto, magnum captiuorum & ſpoliorum numerum in *Lithuaniam*, nullam reſiſtentiam aut offenſam experti, retulerunt. Secunda deinde menſis Iulii die, *Geruardus* Commendator de *Ragnetha*, cum exercitu proprio, & de fratribus ordinis collecto, per vnam partem, frater vero *Theodoricus* per alteram partem, *Lithuanorum* terras ingreſſi, cædibus & ſpoliis dies aliquot, nullam experti reſiſtentiam, vacabant: comprehenſis quoque centum quinquaginta captiuis, in *Pruſſiam* reuertuntur.

1376 Creſcentes vires Wladislai Albi

Diſpendia grauia & aſſidua, quæ per *Wladislaum* Album *Gniewkouienſem* Ducem & ſuos *Cuiauiæ* & *maioris Poloniæ* terris ex caſtro

1376

Złotoria inferebantur, creſcente in dies maleficorum, & rapto furtoque viuere aſſuetorum, ad illum confluentium, numero, *Sandiuogius* de *Subino* Capitaneus *maioris Poloniæ*, intelligens per præſidia frequentia, quæ in pleriſque locis poſuerat, coerceri & ſedari non poſſe, expeditionem omnibus *maioris Poloniæ* terris indicit, Ducem *Caſimirum Stetinenſem* & *Dobrzinenſem* requirens, vt & ipſe cum ſuis gentibus ferret auxilia. Quo ſuam pollicente operam, motis *Sandiuogius* exercitibus, caſtrum *Złotoria*, cum *Barthoſſio* de *Viſzemburg* Capitaneo *Cuiauiæ*, & *Barthoſſio Sokołowski*, obſidione vallat. Quibus *Caſimirus Stetinenſis* & *Dobrzinenſis* Dux, cum potentia gentium ſuarum in ſubſidium perſonaliter adueniens, ampliori obſidione obſeſſos terruit. Applicatis itaque & admotis machinis, cæteriſque expugnationum generibus, pulcherrimi caſtri a *Caſimiro Poloniæ* Rege pro decore & defenſione Patriæ cocto latere extructi, parietes turres, & mœnia nocte & interdiu quatiebantur. Sed & obſeſſi, facto ex caſtro per naues clandeſtino & nocturno deſcenſu obſidentes, & eos præcipue, qui longius a caſtro progreſſi pabulatum iiſſent, & qui in caſtris ſolutius ſe geſſiſſent, vehementer laceſſebant. Erat apud Ducem Album quidam molendinator, in caſtro, *Hanko*, *Brzeſtenſis* molendini hæreditarius poſſeſſor. Qui ab eodem Duce in prima caſtrorum interceptione captus, & ad ſimplicem dimiſſus ſponſionem, dum moneretur vt ſponſionem impleret, illeque Capitaneum ſuum *Barthoſſium* de *Viſzemburg* conſuleret, atque ille conſulere diſſimulans, ipſum ſuo relinquebat arbitrio. Spontaneus ſub ipſo obſidionis tempore *Wladislai* Albi, ad conducendum illum venientibus, quadrigam pro eo miſſam conſcendens, captiuitati ſe, quam per prima pacta exoluerat, repræſentat. Cuius & alterius molendinatoris, qui caſtrum *Złotoria* prodiderat, arte & miniſterio machinæ & tormenta in obſidentem exercitum ex caſtro torquebatur. Veritus itaque *Hanko Brzeſtenſis* molendinator, ne ea res aliquando ſibi noxæ fieret, & ne pro lato hoſtibus ſuffragio, cum probe noſſet, Ducem Album, diuturnam obſidionem, victualibus deficientibus, laturum non eſſe, molendino *Brzeſtenſi* priuandus veniret, de caſtro *Złotoria* tradendo cum *Sandiuogio maioris Poloniæ* Capitaneo per internuncium paciſcitur, & illi claues a portis & ianuis caſtri, apud ſe conſiſtentes obligat tranſmiſſurum. In ſuſpicionem vero vehementem ex nonnullis ſignis apud Ducem Album adductus, capitur, & tormentis veritatem fateri compulſus, futuram caſtri traditionem ex ordine edicit. Dux itaque Albus *Wladislaus* generum *Hankonis* cum clauibus ad *Sandiuogium* Capitaneum tranſmittens, mandat illi, vt nomine *Hankonis* præſentatis clauibus, de hora & tempore, quo caſtrum recepturus ſit, cum illo conueniat. Lætus primum eo nuncio *Sandiuogius* Capitaneus, nil ea de re Duci *Caſimiro Stetinenſi*, nihil *Bartoſzio* de *Viſzemburg* indicat, ne futuræ caſtri conquiſitionis fama, brauium, & gloria, ad plures quam ad ſe vnum perueniret. Sed *Hankonis* genero a ſe cum inſtructionibus dimiſſo, aſſumptis magis animoſis militibus, ſub horam de qua cum *Hankonis* genero conuenerat, ad caſtrum venit. Ianua itaque per clauem reſerata, viginti ſex militibus ingreſſis, *Sandiuogio* Capitaneo cum reſiduis foris adhuc ſe continente, *Wladislai* Ducis Albi milites, in frequenti numero ad exequendum id munus poſiti, cratam ianuæ impendentem, & duobus ſaxis pro vno, vt celerius curreret, ingrauatam, demittunt. Cuius mole *Fridericus* de *Vedel*, & Dominus de *Vſzcie* miles ſtrenuus & inſignis, oppreſſus, illico expirat. Cæteri qui intrauerant ſaxis obruti ſuperne, in captiuitatem Ducis Albi venêre. *Sandiuogius* Capitaneus plurimum de ſuorum captiuitate, & *Friderici* de *Vedel* morte anxiatus, triſtis in caſtra rediit. Illuceſcente vero ſequenti die caſtrum *Złotoria* cum vniuerſo exercitu ab omni parte impugnare cœpit. Sed integræ diei ſpatio in huiuſmodi expugnatione fruſtra abſumpto, pluribuſque militibus vulneratis, paucis deſideratis, in tabernacula reditum eſt. Graui etiam ſaxo in ea oppugnatione *Caſimirus Stetinenſis* & *Dobrzinenſis* Dux in caſſide ictus, & in caſtra relatus, non longo poſt tempore ex vulnere tunc accepto, diem obiiſſe creditus eſt. Dux interim *Wladislaus* Albus *Hankone* molendinatore & genero ſuo, item & his, quorum opera caſtrum *Złotoria* intercipiendum erat, pyra publica ante caſtrum extructa, inſpectante obſidentium exercitu, iuſtam illis redditurus mercedem, crematis, cum *Sandiuogio maioris Poloniæ*, & *Bartoſſio Cuiauiæ*, Capitaneis, de reddendo caſtro, quod pertinaci ſtudio videbat ab exercitu *Polonico* obſideri, deficientibus victualibus, famem veritus, componit, illiſque gratiam *Ludouici* Regis, ſe ſibi ordinaturos, pollicentibus, caſtro cum ſuis omnibus, manumiſſis captiuis excedit. In ipſo autem exceſſionis articulo, acutis haſtis *Bartoſzium* de *Viſzemburg* ludere ſecum obtinens, a *Bartoſzio* graui vulnere ſauciatus eſt. Quo curato per *Bartoſzium* de *Viſzemburg*, & *Bartoſzium* de *Sokołowo*, eorum etiam expenſis in *Hungariam*; ad *Ludouicum Hungariæ* & *Poloniæ* Regem deductus, poſt plures altercationes & tractatus, *Ludouico* Regi, pro decem millibus florenorum Ducatu ſuo *Gnieukouienſi* vendito, & Abbatia in *Hungaria* notabili ordinis *Ciſtercienſium*, in qua ad vitam degeret, accepta reconciliatus Regi, illic conſtitit, & reſiduum fere vitæ tempus, illic exegit. Milites vero, nobiles ciues, & agreſtes, in Regno *Poloniæ*, qui illi adhæſerant, & ſuffragia tulerant, a

Sandiuogius de Subino Capitaneus maioris Poloniæ curans reprimere

illum in Złotoria cum auxiliaribus copiis obſidet

diu,

donec ſe dedidit,

& in Hungariam ad Ludouicum Regem iuit.

A quo pro contentatione decem millia florenorum & Abbatiam accepit.

Capi-

1376

Capitaneis Regiis, ob facinus in Regem & Rempublicam admiſſum, capti, ac poſt carceres & vincula exactionati, egeſtatem ſupremam ſubire, Principe cui inſeruierant, gemitus & querelas eorum non audiente, nec ferente ſubſidium, coacti ſunt. Habitationem deinde apud *Pannonios* Dux præfatus *Wladislaus* Albus peroſus, relicta Abbatia in *Burgundiam* tranſiit: & apud monaſteriun *Diuione* degens, non ſibimet ipſi ſolum, ſed etiam funeri voluntarium indixit exilium. Ibique non ſolum ſiſtendum, ſed & moriendum duxit. Conducibilius ratus, poſt tam amaras ſalſedines quas in patria pertulerat, extra natale ſolum, æuum reſiduum traducere, & facinora enormia, cædes & homicidia, quibus ſe, in *Polonia* agens, inquinauerat, ſalubri pœnitentia diluere.

Ibique non diu moratus, ad monaſterium in Diuionem rediens

in eo diem clauſit extremum.

Poſnanienſem Epiſcopum, *Przeczlaus* de *Pogorzala Wratislauienſis* Epiſcopus ſecutus, in medio Quadrageſimæ moritur, cum annis triginta quinque in *Wratislauienſi* ſede vtiliter perſediſſet, & in Eccleſia *Wratislauienſi* in Capella Manſionariorum ſepelitur. Quem aſſeritur *Ioannes* cæcus *Bohemiæ* Rex, ob veteres ſimultates & odia, veneno ſuſtuliſſe. Is a *Boleslao Legnicenſi* & *Bregenſi* Duce, caſtrum & ciuitatem *Grodkow* cum ſuo diſtrictu in ſortem *Wratislauienſis* Eccleſiæ coëmerat, & Collegium Manſionariorum in prædicta Eccleſia *Wratislauienſi*, & duodecim pauperum laicorum ſtipem ſingulis diebus, & annuum amictum ſumentium in *Niſſa* fundauerat & dotauerat. Eccleſiamque *Wratislauienſem*, murorum ædificiis, piſcinarum ſtructuris, villarum emptionibus, & locationibus, vaſis aureis & argenteis, ornamentiſque & decoris variæ ſupellectilis, adeo ornauerat, extulerat, magnificauerat, vt vulgari fama, vocitatione, & nomine, Aureus Epiſcopus vocaretur. Prælati autem & Canonici *Wratislauienſis* Eccleſiæ, dicta die pro futuri Pontificis electione, *Polonis* viris virtuoſis & idoneis de ſuo gremio contemptis, *Theodoricum Bohemum* Decanum *Wratislauienſem*, qui de Decanatu præfato *Albricum* Plebanum *Bochnenſem* & *Dobrzinenſem*, Cancellarium Regis *Poloniæ Caſimiri* apud Sedem Apoſtolicam Oratorem & Nuncium, cui tanquam de beneficio reſeruato de illo prouiſum perperam, *Caroli* Imperatoris *Romanorum* & *Bohemiæ* Regis, cuius coquinæ erat expenditor & Notarius, ſpoliauerat, in Epiſcopum eligunt. Quo electionis ſuæ apud *Gregorium* vndecimum in *Auinione* petente confirmationem, Papa introitus Eccleſiæ, quam fama, plus iuſto ſingula celebrans, auream eſſe, & Pontificem eius mortuum *Przeczlaum*, magnam auri quantitatem reliquiſſe, vulgauerat, ambiens, occaſione ex literis *Caroli* Imperatoris & Regis *Bohemiæ*, qui electionem *Theodorici* multipliciter impugnabat, ſumpta, electionem *Theodorici* Decani confirmare differens, reſpondit, non prius ſe de Eccleſia *Wratislauienſi* velle diſponere, donec ex *Auinione Romam* tranſmigraret. Interim vero mittit ad *Wratislauienſem* Eccleſiam, fratrem *Nicolaum* Ordinis Prædicatorum, Epiſcopum *Maiorienſem*, vt *Wratislauienſis* Eccleſiæ fructus & reditus, velut eius curator & gubernator percipiat, & omnia per *Przeczlaum* derelicta, Cameræ Apoſtolicæ reddi ad plenum imperet, & procuret. Qui *Wratislauiam* adueniens, publicato mandato Apoſtolico, *Wratislauienſe* requirebat Capitulum, quatenus illius exequerentur contenta. Verum Capitulum *Wratislauienſe*, per plures dies digeſta, cum intelligeret per alienigenæ & forenſis gubernationem, varia pericula & diſpendia *Wratislauienſi* Eccleſiæ prouentura, cum Nuncio Apoſtolico *Nicolao* Epiſcopo *Maiorienſi*, his pactis conueniunt, vt ſingulis annis quoad *Wratislauienſem* Eccleſiam vacare contigerit, octo millia florenorum Apoſtolicæ reddant Cameræ, pro derelictis *Przeczlai* Epiſcopi, triginta millia, pro collecta & contributione biennali Eccleſiæ *Polonicæ* impoſita, pro forte Eccleſiam *Wratislauienſi* contingente, duo millia, & pro expenſis & fatiga, in pecunia huiuſmodi vrbem ferenda, ſubeundis, vnum mille reddere tenerantur. Eo itaque pacto inito, *Wratislauienſe* capitulum Nuncio Apoſtolico *Nicolao* Epiſcopo *Maiorienſi*, viginti tria millia florenorum ſub vno die & tempore perſoluit. *Gregorius* autem Papa, & præſentis pecuniæ ſumma, manibus ſui Nuncii conſignata, & futuræ quantitate illectus, *Theodorico Wratislauienſi* Electo, etiam Romæ illum de ſua confirmatione frequentius ſolicitanti, prouidere diſtulit: Sed Eccleſiam *Wratislauienſem*, a tempore ſuæ vacationis & *Przeczlai* morte, plusquam biennio fructus percipiens ex illa, vacare permiſit, animo & intentione maiores ſumptus ab Eccleſia *Wratislauienſi* emuncturus.

Mortuo Przeczlao Wratislauienſi Epiſcopo

qui Eccleſiam Wratislauienſem largiſſimis elenodiis ampliauerat;

Theodoricus

in locum illius eligitur. Is cum Auinionem pro confirmatione peteret,

eum Papa diſtulit ad biennium.

Et Nuncio ſuo Wratislauiam miſſo

pecuniam emungit,

ac fructus Eccleſiæ percipit.

Dvos Pontifices, *Poſnanienſem* & *Wratislauienſem*, tertius illorum quondam Metropolitanus, *Iaroslaus* de *Skotniki*, qui *Gneſnenſi* Archiepiſcopatui ceſſerat, ſequebatur. Is plenus dierum, habitationem monaſterii *Landenſis* peroſus, in *Caliſch* veniens, in Archiepiſcopali domo ſedecima Septembris moritur, & vigeſima eiuſdem menſis in *Gneſnenſi* Eccleſia, in capella ab eo fundata & dotata, iuſto honore ſepelitur. Oppidi *Kamien* in metis *Pomeraniæ* ſiti primus fundator & *Znenenſis* inſtaurator. Hic ad ornandam amplificandamque tam patriam quam Eccleſiam, caſtra *Łowicz*, *Opathow*, *Caliſch*, *Vnieyow*, *Kamyen*; item Eccleſias in *Gneſna*, *Vnieyow*, *Kurzelow*, *Opathow*, *Caliſch*; item curias in *Gneſna*, *Lancicia*, *Wielyun* & *Caliſch*, pulchro & ſumptuoſo muro conſtruxit. Diſtrictum *Łouicenſem* deſertum pene, vt pote qui non niſi duas marcas, in cenſibus reperiens, locatum & populoſum, octingentas fundentem de annuo

Iaroslaus de Skotniki olim Archiepiſcopus Gneſnenſis, moritur

ædificator caſtrorum & ciuitatum præcipuus

cenſu

1376

cenſu marcas, reliquit. De quo etiam fertur memorabile illud factum, quod dum in *Bononienſi* ſtudio (cuius ipſe ea tempeſtate Rector vltramontanus extabat) *Anglicus* ſtudens pro adulterio cum quadam muliere, marito ob egeſtatem vltro aſſentiente, damnatus capite eſſet, ſtudium ex *Bononia* auctoritate ſua, cui tunc illico paritum eſt, tranſtulit, nec prius reſtituit, donec a ciuibus Bononienſibus, in remedium *Anglici* damnati, capella ſpecialis erecta eſt, & perpetua dote prouiſa. Sedit in *Gneſnenſi* ſede annis quatuor & triginta. Poſt ceſſionem vero vixit annis duobus, vir magnus conſilio, proſpera ſemper vſus fortuna, nec liberalitate inferior. Qui Eccleſiam Sanctæ *Mariæ* in *Caliſch* de nouo inſtaurauit. Cui & contulit duo prædia in dotem, vnum in *Thyniecz*, aliud in *Dobrzicza*, item vnum hortum ante valuam qua itur ad *Wratislauiam*. Fertur & illud de præfato *Iaroslao* factum ſingulare & mirabile: Moriturus enim mandauit, vt non oſtio Eccleſiæ, ſed foramine diſrupto in Eccleſiam *Gneſnenſem* ſepeliendum corpus ſuum inferretur, poſtquam non oſtio, ſed aliunde *Gneſnenſem* Eccleſiam intrauerat. Quod & factum eſt. Nam murus meridionali in parte capellæ ab eo fundatæ diſruptus, ſui mandati & diſruptionis oſtentat indicium.

& inuſitato modo ſepelitur.

Contributio per Nuncium Apoſtolicum petita

Nicolao Epiſcopo *Maiorienſi* Nuncio Apoſtolico, Contributionem biennalem ab Eccleſia *Polonica* petente, *Ioannes Gneſnenſis* Archiepiſcopus, Synodum apud *Vnyeiow*, pro die Natiuitatis ſanctæ *Mariæ* Virginis indicit. Quo, Sbiluto *Wladislauienſi*, *Dobeslao Plocenſi*, Epiſcopis, in perſonis propriis, cæteris vero per Nuncios conuenientibus, ſancitum atque diffinitum eſt, vt quælibet diœceſis, pro ſuæ rata diœceſis Apoſtolicum Nuncium contentet. Prædictus itaque *Nicolaus Maiorienſis* Epiſcopus, rigore, quo primum vti cœperat, laxato, a ſingulis *Polonicæ* Eccleſiæ diœceſibus, modeſtam quantitatem, de marca videlicet qualibet taxæ Papalis, duos groſſos recipere conſenſit.

Synodo Epiſcoporum conceditur.

Regina Hungariæ Eliſabeth

Eliſabeth ſenior *Hungariæ* Regina, vexata & afflicta pœnitudine vehementi, quod *Poloniæ* Regni gubernacula, propter eiusdem Regni frequentes commotiones & diſturbia, perosa, ea filio ſuo *Ludouico* Regi, anno ſuperiori, notabilibus introitibus in Regno *Dalmatiæ*, a filio contentata, reddiderat: rurſum ſibi ea dari obtinuit, etiam non ſine contumelioſa exprobratione, quam prudentiusne an patientius, dinoſci non poterat, Rex tulit committi. In comitatu itaque & apparatu, licet octogenaria, ingenti & ſplendido in *Poloniam* reuerſa, mandat Baronibus & eorum matronis, introitum ſuum circa *Sandecz* excipi. Quod cum obedienter impleuiſſent, *Sandomirienſis* terræ Barones, illi ad *Bochnyam* aduenienti denunciant, *ſe per ſuos exploratores doctos eſſe, vniuerſam Lithuanorum potentiam, hoſtiliter ad partes Sandomirienſes inuadendas conſpiraſſe, & inuaſionem earundem, ni prouideatur, propediem prouenturam.* At illa muliebri animo, nil penſi ſuper denunciato & imminenti periculo habendum rata, reſpondet Baronibus: *Non eos ſollicitos eſſe oportere, filium ſuum* Ludouicum *Regem, ea fretum potentia, & tam validum & extenſum geſtare brachium, ut non Lithuani ſolum, ſed & vniuerſæ in circuitu nationes, ad eius nomen contremiſcant.* Eo verborum faſtu, vaporem ad modicum tempus apparentem continente, *Sandomirienſes* Barones in defenſionis & prouiſionis vicem, a Regina *Eliſabeth* accepto, quaſi verbis non armis vincendi eſſent hoſtes, ſecuros ſe reputantes, in denunciatum periculum incidunt.

iterum ad gubernandum Regnum Poloniæ reuertitur.

Interim Iagyello & Vitholdus cum aliis Ducibus Lithuaniæ

Duces enim *Lithuanorum* *Kieyſtuth*, *Iagyello*, *Withawdus*, ex *Troki*, *Vilno* & *Grodno*, item *Lubardus* de *Luczko*, & *Georgius* de *Betz*, per *Lublinenſis* terræ vaſtas ſolitudines, citato agmine & ſilenti, luna ſemipleno lucente orbe, noctu iter agentes, interdiu vero in locis dumoſis & imperuiis latitantes, uſque a flumen *San* ſecunda Nouembris die perueniunt. Quo ſuperato, populationem longius quo poſſunt, cæde mixtam, extendunt. Trucidatisque ſenibus, Sacerdotibus, & impuberibus, vniuerſam oram inter *Viſtam* & *San* fluuios ſitam, vaſtant, & magnum numerum vtriusque ſexus hominum cum præda & pecore, in ſeruitutem, Eccleſiis exuſtis, abducunt.

facta incurſione valida in Poloniam

eandem inter San & Viſtam flumina prædantur,

Tardius illorum irruptionem ad villam ſuam *Baranow*, *Petraſius* filius *Cztani*, germani *Ianuſſii Gneſnenſis* Archiepiſcopi, dinoſcens, quamuis euadendi neque locus neque ſpatium ſupereſſet, animo tamen forti, & nihil ſubita inuaſione hoſtili deterrito, arrepta coniuge & paruulo infante nondum baptiſato, equoque cui inſidebat impoſitis, per medios hoſtes exiliens, fluctibus *Viſtæ* fluminis, *Lithuanis* illum perſequentibus, & frequentiſſima tela contra eum iacientibus ſe committens, hoſtilem captiuitatem euaſit. *Michaelis* autem de *Tarnow* relicta Caſtellani *Viſlicienſis*, in ipſo articulo, quo ex villa ſuo *Wielowieſz*, ad excipiendam Reginam *Eliſabeth* in apparatu magnifico *Cracouiam* procedebat, ſuperuenientibus *Lithuanis*, ægre a ſatellitibus ſuis defenſa, ſuperata *Viſta*, *Sandomiriam* deducta eſt. Plures tamen ingenuæ matronæ cum liberis captæ. Accepto de tam infauſto euentu *Eliſabeth* Regina nuncio, anxietatem ſpiritus, vultus hilaritate tegere, & doloris magnitudinem in pectore *Polonorum* coortam, fruſtra ſolari conata eſt, aſtruens *filium ſuum Ludouicum Regem celerrime, irrogato a Lithuanis malo, ſubuenturum & Lithuanos ad reſtitutionem captiuorum, & ablatorum, arctaturum.* Verum ad id genus belli, quo *Lithuani* vtebantur, par genus reſponſionis erat neceſſarium: *Lithuani* enim in forma

& vaſtant impune

1376

forma prædocinii expeditiones ſuas agebant; præda rapta, ſyluis, nemoribus, locis paluſtribus & inuiis ſe condebant; & *Polonicis* cedendo legionibus, raro in dimicationis veniebant diſcrimen. Quas vbi diſceſſiſſe ſenſerant, mox agros *Polonicos*, eodem quo prius, tenore, incurſabant, viciſſitudinarioque ludibrio nunc quietem oſtentabant, nunc bellum. Quæ tam inſidioſa vexatio *Polonos* pluribus incommodis affecerat, a quibus nec reciprocum bellum, vndis limoſis & fluminibus obſtantibus agi poterat, nec illatum, diffugientibus *Lithuanis*, repelli. Nouerant enim vires ſuas *Lithuani*, nec ſecus quam ſubitis incurſionibus, felicius ſibi bella prouenire, ſeque *Polonis*, niſi ea bellandi arte, quæ multos paſſim diffundendo cum præda aufugeret, quam quæ in vnam exercitus molem coiret, & pugnandi copiam faceret, ſuperiores fore. Paludinoſis inſuper locis atque ſilueſtribus, adhæc etiam iugi rigentibus frigore, incluſos, fluminibus quoque & lacubus ſtagnatos, difficilius aliquanto videbatur adire, quam vincere: Quos etiam *Polonorum* ſegnitie & diuiſione magis audaces conſtabat fuiſſe, quam propria virtute.

Pruſſiæ Magiſter

Venricus Pruſſiæ Magiſter, intelligens *Lithuanos* in Regni *Poloniæ* expeditione occupatos, in terram *Samogithiæ* proprium duntaxat militem, ex equite & pedite lectum traducit. Vbi nullo prohibente, diſtrictus, videlicet *Myedniki*, *Eroglen*, *Aruiſten*, *Roſgein*, *Gezow*, & *Paſtow*, cæde & flammis vaſtat. Caſtrum poſtea *Kowno* oppugnare aggreſſus, dum in illius expugnatione plerique notabiles milites de ordine cecidiſſent, clade ſuſcepta, & caſtro inexpugnato relicto, Marſchalcum cum decem millibus armatorum mittit, qui vniuerſam regionem ad *Niemyen* ſitam demolitur, & in *Pruſſiam* cum multitudine captiuorum remeat.

ſex diſtrictus Lithuaniæ ſpoliat & comburit.

Eliſabetha Regni Poloniæ gubernatrix oblita vaſtationis per Lithuanos illatæ Regno, dum choreas tractat,

Lugubrem oræ, ad *San* fluuium ſitæ, vaſtationem per barbaros *Lithuanos* patratam, *Eliſabeth* ſenior Regina, de pectore & cogitatione propellens, choreas, cantus, & tripudia apud *Cracouienſem* arcem, dum ſatius lamentis, ad propitiandam diuinæ bonitatis clementiam, vacaſſe conueniret; die Dominico in craſtino *S. Nicolai* inſtaurat, & eorum ſe conſtituit ſpectatricem. Sed mox ſuperno verbere attrita eſt. *Hungari* ſiquidem, qui cum illa *Cracouiam* venerant, conſuetudine ſua & moribus vſuri, pleroſque currus in *Cracouienſe* forum cum blado & fœno ductos occupabant. Id & ſuis curribus & fœno, quod in ſuam domum, valuæ *Bochnenſi* conterminatam, ducebatur, accideret: *Przedborius* de *Breſzczie* miles, poſita familia, quæ *Hungarorum* ſolitam rapinam arceret, prouiderat. *Hungaris* itaque ad occupandum fœnum pro *Przedborio* adductum concurrentibus, & familiaribus *Przedborii* defenſionem opponentibus, clamore ab vtrisque ſuos in ſubſidium vocantibus, ſublato, frequenti concurrente tam *Polonorum* quam *Hungarorum* multitudine, ingens ſeditio exorditur. Ad quam ſedandam *Iaſchko Kmitha* de *Viſnicze*, de *Srzeniauitarum* domo, Capitaneus *Cracouienſis*, iuſſu *Eliſabeth* Reginæ, equo vectus, & pedeſtri familia illico comitatus, aduenit, & contentionem ſeditionemque extinguere moliens, telo *Hungarico* ab vno de *Hungarorum* numero, cuius ſors & conditio erat ignota, in collum & locum neruoſum percuſſus, ex equo defluens in terram, in oribus expirat.

Iaſchko Kmitha de Viſnicze Capitaneus Cracouienſis ad dirimendam litem inter Hungaros & Polonos excitatam, miſſus, ab Hungaris interficitur: cuius amici eo ipſo die omnes Hungaros necant.

Cuius morte vulgata, fratres, cognati, & familiares ſui, indigna cæde permoti, in magna multitudine concurrunt, in furiamque verſi, vniuerſos *Hungaros*, nec eos tantummodo, qui ſeditionem exciuerant, ſed eos etiam, qui apud hoſpitia ſe continebant, parentando morti iniuſtæ ſui affinis & domini nulli dignitati deferendo, occidunt. Miles quidam *Slauus Pogan Michael* de veſtibulo ſui hoſpitii, in quo ſe tuto latere credebat, extractus, miſerabiliter occiditur. Duo adoleſcentes ingenui, & Reginæ *Eliſabeth*, pro parentum meritis, & eorum probitate chari, a *Przedborio* de *Brzeſzczie*, ad cuius domum confugerant, ne violarentur, potiori cameræ includuntur. Sed *Przedborio* in caſtrum, Reginæ vitam illorum pro magno doloris lenimine ſignificaturo, ex domo diſcedente, fracto oſtio *Przedborii* familiares, duos illos adoleſcentes, argenteis cingulis & veſtibus nudatos, periment, & corpora peremptorum intra muros proiiciunt. Tantus inſuper furor & indignatio fratres & familiares *Kmithæ* ceperat, vt *Hungaros* in caſtrum fugientes, aut gladiis aut ſagittis obruerent. Eos vero qui euaſerant, & a matronis virginibusque occultabantur, inde ereptos, ex feneſtris ſuperne præcipitabant. Centum ſexaginta *Hungari* eo die ſunt cæſi. *Eliſabeth* tripudiorum & chorearum ſerius quam ſuæ conditioni congruebat, oblita, valuas caſtri diligentius obſerari, & turres mœniaque frequentibus armatis cuſtodiri per triduum, *ne reliquiæ Hungarorum delerentur*, iuſſit.

Et Eliſabeth Regina perculſa dolore

Pauco deinde interiecto tempore, flens & eiulans, ſortemque ſuam increpans, tam de *Cracouia*, quam de *Polonia* (in *Lancitienſem* Capitaneatum *Petro Kmitha*, licet admodum iuuene, in ſolatium necis paternæ, præfecto) excedit, *Budamque* ad filium *Ludouicum* Regem, anxium gerens ſpiritum, reuerſa, altera iam vice, Regni *Poloniæ* gubernacula illi reſignat, & remittit.

filio Iaſckonis occiſi Petro Kmithæ Capitaneatum Lancicienſem confert, ipſa vero in Hungariam reuerſa, gubernationem Regni Poloniæ in manus Ludouici cedit.

Succeſſionem Imperii, magno feruore æſtuans, Imperator *Romanorum Carolus* & *Bohemiæ* Rex, in ſua familia ſuoque genere continuare, & illius decus in filios transferre, multifariis largitionibus precibusque, Electores Imperii tam Eccleſiaſticos, quam ſeculares perlicit & impellit, ad filium ſuum *Venceslaum* natu maiorem (iam enim ex quarta coniuge *Eliſabeth*, *Caſimiri Polonorum* Regis ex filia

Carolus Rom. Imp.

1376

filium ſuum Venceſlaum in Imperatorem eligi & coronari procurat

nepte, alterum filium *Sigiſmundum* ſuſceperat) in Regem *Romanorum* eligendum: electum autem, quo electio ſua nequiret variari aut reſcindi, procurauit per Archiepiſcopum *Moguntinenſem* in *Aquiſgrano* coronari. Diſplicebat electio & coronatio eiuſmodi *Gregorio* Papæ vndecimo & Cardinalibus, quod de homine parum legitimam ætatem habente, & probitatis nondum notæ, fuit celebrata. Propter quod ad confirmandam illam, & àd titulandum *Venceslaum* Regis *Romanorum* nomine, licet *Carolo* Patre magnis inſtante tam conatibus quam muneribus, non poterat induci. Electus autem fuit in die *Barnabæ* Apoſtoli *Francofordiæ*, per ipſum *Carolum* Imperatorem tanquam *Bohemiæ* Regem, *Ludouicum Maguntinenſem*, *Simonem Treuerenſem*, *Fredericum Colonienſem*, Archiepiſcopos: *Robertum* Ducem *Bauariæ*, Comitem Palatinum *Rheni*, *Venceslaum Saxoniæ* Ducem, *Sigismundum* Marchionem *Brandeburgenſem*, eiuſdem *Venceslai* electi germanum. Et coronatus *Aquiſgrani* in octaua Apoſtolorum *Petri & Pauli*, non habens tunc niſi annum decimum ſextum ætatis.

anno ætatis decimo ſexto.

1377

Ludouicus, Rex cum copiis Hungarorum Poloniam ingreſſus, Sandiuogium de Subino Cracouienſi, Domaratum vero de Pyerzchno maioris Poloniæ Capitaneatui præficit:

Vaſtationem Regni ſui *Poloniæ* per *Lithuanos* in terra *Sandomirienſi* illatam, *Ludouicus Hungariæ & Poloniæ* Rex vlturus, expeditionem contra *Lithuanos* & terras quas occupabant, tunc indicens, in *Cracouia Sandiuogium* de *Subino*, in *maiori Polonia Domaratum* de *Pyerzchno*, Regina *Eliſabeth* eum promouente (quod is ſub tempore quo occidebantur *Cracouiæ Hungari*, multos a morte defenderat) in *Cuiauia Barthoſzio* de *Viſzemburg*, & *Barthoſzio* de *Sokołowo*, ſtrenuis defenſoribus deſtitutis, *Petraſſium Malocha* de *Malochouo Sandomiritam*, & genere *Grzimalitam*, duo millia marcarum ſingulis annis reddere, cum a ſuperioribus Capitaneis octingentæ ſoluerentur, ſe obligantem, pro Capitaneo inſtituit. *Maioris* itaque *Poloniæ* Capitaneus *Domarathus* de *Pierzchno* ex *Hungaria* reuerſus, regalibus literis, quas ſecum attulerat, publicatis *Polonicæ* Eccleſiæ monet & rogat Pontifices, quatenus *Ludouico* Regi barbaricam expeditionem obituro, gentium armatarum mittant auxilia. Verum Pontifices, *ne ſe, & Eccleſiam, obnoxios ſeruituti redderent, nulla ſe ſubſidia miſſuros* reſpondent. Subſidium inſuper a cmethonibus eorum poſtulatum, & quod Rex *Ludouicus* exigendum mandauerat, negant.

& ipſe contra Lithuanos vadit.

Ludouicus tandem Rex, cum copiis *Hungaricis* itinere rectiori verſus *Sandomiriam* per *Alpes Sanocenſes*, quæ *Poloniæ* Regnum ab *Hungarico* diſterminant, aducnit. Vbi Epiſcopis & Baronibus *Poloniæ* ad illum confluentibus, conuentu habito, copiis coniunctis, verſus *Betz* (ita enim *Sandomiriæ* deliberatione communi conſtitutum erat) proceſſit. Verum videns copias ſuas validas & frequentes eſſe; milites enim de domo *Bipennium*, ſeptem in ea expeditione habuere banderia, *Otho* de *Pilcza* Palatinus & Capitaneus *Sandomirienſis* vnum, *Sandiuogius* de *Subino* Capitaneus *Cracouienſis* ſecundum, *Iaſchko* de *Thaczin Voynicenſis* Caſtellanus tertium, *Nicolaus* de *Oſſolin Viſlicienſis* Caſtellanus quartum, *Drogoſſius* de *Chroberz* Iudex *Cracouienſis* & Capitaneus *Siradienſis* quintum, *Zaklika* de *Międzygorze* Regni *Poloniæ* Cancellarius ſextum, & *Ioannes Votczek* de *Lowicza* ſeptimum, eorum agmina diuidit. *Cracouienſes* vero & *Sandomirienſes* milites, ſub ductu *Sandiuogii* de *Subino* Capitanei *Cracouienſis*, ab obſidendum caſtrum *Chełmenſe* transmittit, ipſe cum reſiduis verſus *Belz* ire pergit. Et *Cracouienſem* quidem & *Sandomirienſem* exercitus, *Chełmen* caſtro infra dies octo, ex quo obſideri cœptum eſt, expugnato, & in ſuam poteſtatem redacto; aliis inſuper caſtris, videlicet *Grabowiecz*, *Hrodło*, *Seuoloſch*, aditis & expugnatis, ad *Ludouicum* Regem obſidionem caſtri *Betz* agentem, peruenit.

Terriſque eorum populatis circa Betz

Ludouicus vero Rex, caſtrum *Betz*, ſitu magis quam arte munitiſſimum, expugnare non valens, in eius obſidione perſeuerandum duxit: ratus obſeſſos fame ſaltem ad deditionem pellici poſſe. Aduenit interim *Kieyſtuth* Dux *Lithuaniæ*, & caſtra Regis ſub ſaluo conductu ingreſſus, ex hoſte mediator factus, pacem his conditionibus componit, vt captiuis, quos *Lithuani* ceperant, reſtitutis, *Georgius* Dux caſtrum *Betz* Regi dedat, & illius gratiæ ſe permittat. Deditione caſtri facta, *Ludouicus* Rex iniuriam beneficio penſaturus, *Georgio* Duci caſtrum *Betz*, obliganti ſe illud regio nomine, pro eo & prole ſua, Regnoque *Poloniæ* fideliter adminiſtraturum, reddit. Aliud quoque caſtrum *Lubaczow* adiicit, & centum marcas cenſus annui ex *Zuppa Bochnenſi* tollendi, ad vitæ tempora inſcribit. In hunc modum *Ludouicus* Rex, rebus *Ruthenicis Lithuanicisque* compoſitis, itinere quo venerat, in Hungariam rediit.

concordiam cum Duce Kieyſtuth init,

& redit in Hungariam.

Orta autem fuit, ſub tempore expeditionis præfatæ inter *Polonos & Hungaros* contentio. In qua *Petro Schafranıecz* de *Łuczice* milite *Polono* per *Hungaros* in facie vulnerato, res in ſeditionem grandem ſpectare cœperat. Quam Rex *Ludouicus*, veritus ne *Hungari* a *Polonis* robore & numero ſuperioribus opprimerentur, compoſitione ſedat. Et dato *Petro Schafranıecz* donatione perpetua caſtro regio *Pyeſchkowa Skałá*, gliſcentem ſeditionem extinguit.

Petro Schafranıecz Pyeſchkowa Skałá donatur.

Secunda Ianuarii menſis die, *Caſimirus Boguslai*, *Stetinenſis*, *Dobrzinenſis*, & *Caſſubitarum* Dux, nepos olim *Caſimiri Poloniæ* Regis, ex *Eliſabeth* filia, vulnere, quod in caſtri *Złotoria* conquiſitione in capite pertulerat, ſenſim ingraueſcente, in caſtro *Bidgoſcza* moritur, & in monaſterio *Biſzouienſi* terræ *Pomeraniæ* ordinis *Ciſtercienſis* ſepelitur, nullam prolem ex filia *Semouiti Maſouiæ* Ducis,

Caſimirus Caſſubitarum & Dobrzinenſis Dux moritur.

1377

& terræ illius ad Ludouicū Poloniæ Regem deuoluuntur.

quam prima obeunte ſuperduxerat, relinquens. Quo euenit, vt & Ducatus *Dobrzinenſis*, & caſtra *Bidgoſcza*, *Wlatow* & *Walcz* ad *Ludouicum* Regem, & Regnum ſuum *Poloniæ*, iure feudi deuoluerentur. Fuit autem præfatus *Caſimirus Stetinenſis* Dux liberalitate, quæ ad prodigalitatem accedebat, inſignis, ea largitione in milites ſuos vſus, ut oppidis, villis, & introitibus ducalibus, in milites ſuos parum prouide diſtributis, ſub egeſtate degeret, donec Patre ſuo *Boguslao* Duce *Stetinenſi* abſumpto, in theſauros & terras ab eo relictas ſuccedens, ſe de inopia parum vindicaſſet. Afferebantur inſuper illi a germana ſorore *Eliſabeth*, *Caroli* Imperatoris *Romanorum* & *Bohemiæ* Regis conſorte, ſortem eius miſerante, frequentes pecuniæ, vaſa argentea, & varia diueſque ſupellex. Quæ *Caſimirus*, Imperatrice *Eliſabeth* necquicquam prohibente, in milites & aulicos erogans, in ſolitam egeſtatem recidebat. Audax & magnanimus, ſed vehementis & parum grauis animi, corporis inſuper debilis magis quam robuſti.

Ludouicus Hungariæ & Poloniæ Rex videns ubertatem terrarum Ruſſiæ, mox illas Hungariæ Regno incorporare cogitans,

Terrarum *Ruſſiæ*, *Ludouicus Hungariæ & Poloniæ* Rex, anno ſuperiori glebam vberem & ſitum contemplatus, quarum ſibi ignotus antea erat conſpectus, cum eſſet in *Hungaros*, magis quam *Polonos*, tam affectione quam largitione propenſior, applicare illas & ſubjicere *Hungariæ* Regno, & a *Poloniæ* Regno ſequeſtrare, in cuius ditione eas fuiſſe reperierat, in animum inducit. *Wladislaum* itaque *Oppolienſem* Ducem, cui pleroſque diſtrictus & caſtra in *Ruſſiæ* terris, Regis *Poloniæ* auctoritate, perpetua largitione donauerat: & qui ex eo *Ruſſiæ* Princeps, vulgato & communi ſermone, titulo naturalis Ducatus *Oppolienſis* ſuppreſſo, denominabatur, ex terris *Ruſſiæ* & diſtrictibus, atque caſtris ſibi inſcriptis, quo facilior Regno *Hungariæ* illarum accedat ſucceſſio, amouet, Ducatumque *Dobrzinenſem*, cum caſtris *Bidgoſcza*, *Wlatow*, & *Walcz*, ex morte *Caſimiri Stetinenſis* Ducis deuolutum, item *Gniewkouienſem* Ducatum, pretio decem millium florenorum apud *Wladislaum* Album Ducem comparatum, illi perpetuo, quo æquiori animo deſtitutionem terrarum *Ruſſiæ* ferret, donat; caſtraque, diſtrictus, oppida & villas *Ruſſiæ Hungaris*, *Polonis* necquicquam obſtantibus, aut improbantibus, aut committit, aut partitur. *Wladislaus* autem *Oppolienſis* Dux, *Gniewkouienſem* Ducatum, & caſtra *Bidgoſcza*, *Wlatow*, & *Walcz*, tunc nactus, *Gniewkouienſem* Ducatum, obtinente illum in dote octo millium marcarum *Caſimiri* Ducis *Stetinenſis* relicta, nonniſi morte ſua ſecuta, nanciſci potuit.

Ducem Oppolienſem,

dando ei Dobrzinenſem, Caſſubitarū & Gniewkouienſem Ducatus

inde amouet & caſtra inter Hungaros partitur.

Viciſſitudinaria ac mira Lithuanorū cum Cruciferis de Pruſſia concertatio, ut poſt tot prælia & deprædationes, quis ſit ſuperior, haud facile videas.

Dolis magis quam viribus *Kieyſtuth Lithuaniæ* Dux, Cruciferis de *Pruſſia* bellum illaturus, copias ſuas per *Maſouiæ* terras, Principibus *Maſouiæ Semouito & Ioanne*, vel diſſimulantibus vel annuentibus, traducit, & omnem oram circa *Działdow* & *Nidborz*, vigeſima nona Septembris, graui cæde & igne, cum multarum animarum (improuiſus euim & ſubitus aduenerat) captiuatione vaſtat. Multis autem captiuis vtriuſque ſexus comprehenſis, graue agmen tam ſpoliorum quàm captiuorum referens, via qua venerat per *Maſouiam*, ſine obice reuerſus, ſpolia quæ tulerat, cum Ducibus qui in *Lithuania* remanſerant, diuidit. Circa feſtum vero Sancti *Iacobi*, filius *Kieyſtuth*, adoleſcens manu & animo promptus, *Withawdus*, primam in *Pruſſiam* expeditionem egit. Et circa *Thaynow* & *Inſterburg*, populationem & conflagrationem peragens, tam ſpoliis quam captiuis onuſtus, ad patriam illæſus rediit. Magiſter itaque *Pruſſiæ Venricus*, duplicem inuaſionem terrarum ſuæ tunc ditionis, moleſte ferens, cum frequenti militum ſuorum armatura, primum in oram *Ruſſiæ* deſcendit. Et circa caſtrum *Bielagi* aliquot diebus ſtatiua tenuit. Deinde in *Camienyecz* applicauit. Ab inde vero in terras *Lithuanorum* & *Samogitharum* deſcendit. Quas cum ferociter cædibus & flammis peruaſtaſſet, cum ſpoliis & captiuis in *Pruſſiam* regredienti, tendunt *Lithuani* inſidias, & ſilua vaſta, qua iturus eſſet, in pleriſque locis ſucciſa, exercitum *Pruthenicum* ſiluam huiuſmodi ingreſſum, adorti, & iniquitate loci adiuti, in primario congreſſu viginti milites de Ordine qui ordines ducebant, ſternunt: cæteri latebris ſiluarum tecti, manus baarbaricas & truculentiam effugiunt. Fecerunt poſthæc duo *Lithuanorum* Duces *Olgierth* & *Kieyſtuth*, in terras *Pruſſiæ*, habentes fortem exercitum trifarie diuiſum, deſcenſum. Et terra circa *Inſterburg* & *Velow* exuſta, & in ſolitudinem redacta, in terram *Salow*, quam Canonici de *Kingsberg* obtinent, aduentant, eamque funditus, cædibus, ſpoliis, & flammis euertunt. Atque per *Iurgeborg* cum cœtu magno captiuorum vtriuſque ſexus, atque ſpoliorum, in *Lithuaniam* reuertuntur. Commendator deinde de *Ragnetha* vno agmine, item Commendator de *Balga* altero, item frater *Kune* de *Hatteſten* tertio, ſeorſum in *Lithuaniam* ingreſſi, quilibet populatione latius quo poterat extenſa, multa ſpolia atque incendia peragunt. Et pluribus *Lithuanis* captis, eos in *Pruſſiam* deducunt. Congerit poſthæc omnia *Venricus* Magiſter generalis exercitum copioſum, cum quo *Lithuaniam* ingreſſus, duo caſtra in eius confiniis erigit & ædificat, videlicet *Barthemburg* & *Demrin*. Interim vero quo perficiebatur opus, *Gothfridum* de *Linda* Marſchalcum, cum expeditiori milite in *Lithuaniam* transmittit. Qui frequenti exuſtione vſus, plures captiuos cum ſpoliis incolumis reduxit. Sed neque ea expeditione Magiſter *Pruſſiæ Venricus* contentus, aduenientibus in ſui auxilium contra barbaros auſtralibus, in *Samogithiam* tranſiit. Et duabus regionibus, videlicet *Calthaneuen* & *Veduke*, per dies decem vaſtatis, ſpoliatis, & in-

1378

censis, plurima spolia & numerosam captiuorum multitudinem, in *Prussiam* quadrigis reduxit.

De ordinationibus commotionibusque variis, quæ faciem futuræ & propinquæ seditionis portendebant, in *Poloniæ* Regno, propter Regis longe distantis absentiam, & publicorum facinorum impunitatem, assidue crescentibus, *Ludouicus* Rex prouisionem aliquam, de qua a Prælatis & Baronibus *Poloniæ* frequentibus literis & nunciis vexabatur, impensurus, cum & genitrix sua *Elisabeth* senior Regina, propter *Hungarorum* stragem *Cracouiæ* in suo conspectu patratam, *Poloniæ* Regni gubernationem a se penitus abdicans, & omne regiminis onus filio *Ludouico* Regi resignans, nunquam se ad illud redituram deuouisset: *Ludouicus* vero Rex, causatus *auram Polonicam, naturæ suæ perniciosam fore, neque a se tolerari posse*, venire ad illud annis singulis, & submouere illius difficultates deformitatesque, ac plectere facinorosos, *Hungaricis* rebus distractus fastidiret, *Wladislaum Oppoliensem* Ducem, ad gubernandum *Poloniæ* Regnum, cum plena & extensa auctoritate transmittit.

Vocatus in Poloniam Ludouicus Rex, dum ire nollet, Ducem Oppoliensem Wladislaum pro gubernatore mittit.

Cuius aduentum etsi ciuiles & rusticani homines probarent, regimenque illius magnopere, velut sibi profuturum, commendarent, & deposcerent, Barones tamen, Proceres, & nobiles, tam *Cracouiensis*, quam *maioris Poloniæ* oræ, in *Vislicia*, & *Gnesna* conuentu habito, nouitate huiusmodi altius digesta, *non se Ducis Oppoliensis Wladislai regimini vllo pacto permissuros*, conformiter diffiniunt. Asserentes *& suæ grauitati, & iuribus Regni non conuenire, vt a Duce, a se non probato neque electo, sed ex Regis dato arbitrio, Respublica eorum deberet disponi, & status eorum atque Regni conditio, si Regibus parere consueti in ditionem redigerentur Ducalem, pessundari*. Spectatæ itaque virtutis viros, de Baronum & militarium numero lectos, ad *Ludouicum* Regem in *Hungariam* transmittunt. Qui Rege apud *Vischegradum* offenso, orant, *ne in eorum Regni ludibrium, iurium quoque Regni, quæ non se violaturum adacto sacramento astrinxit, læsuram, Wladislao Duci Oppoliensi eos parere cogat, cum illius regimen non essent quoquomodo passuri. Extare inter eos mactæ industriæ & probitatis viros, quibus iustius possit ab eo id munus mandari*. Ea *Polonorum* legatione *Ludouicus* Rex audita, rebellionem ad quam nonnullorum animos nouitati huiusmodi vehementer infensos spectare didicerat, veritus, *Wladislaum* Ducem *Oppoliensem*, a gubernatione Regni *Poloniæ* reuocat, & per patentes literas *Polonorum* legatis tributas, regimen illius, de quo Dux ipse ingenti dolore & rubore, *Polonis* non Regi vehementer succensus, tortus est, rescindit.

Et Poloni legatis ad eum missis obtinent illum reuocari, non sine ipsius rubore.

Vno grauamine vix dum sublato abrogatoque, aliud illico erupit, *Ludouicus* siquidem *Hungariæ* & *Poloniæ* Rex, nonnullorum Baronum & Præfectorum *Poloniæ* sorti ecclesiasticæ parum fauentium, suggestione pulsatus, mandata in *Poloniam* destinat, *vt Ecclesiarum coloni, ratione tributi, quod Krolesthuo seu Poradlne dicitur, sex grossos in pecunia, dimidium eius quod alias soluere soliti erant, & duas mensuras, vnam siliginis, alteram auenæ in blado suæ Regiæ Cameræ persoluant*. Asserens *relaxationem a se vniuerso Regno Poloniæ de prædicto tributo factam, & ad duos tantummodo grossos restrictam ad villas Ecclesiasticas non extendi, & pro singulari ac liberali gratia a Pontificibus & Ecclesiasticis personis censeri, vt dimidii remissione habita, de dimidio se responsuros non excusent*. Detrectantes mandato huiusmodi, mandabat Rex ad solutionem totius *Poradlne* prisco more compelli.

Ludouicus Rex tributum a Cmethonibus spiritualibus Poradlne dictum exigi mandat.

Capitaneis itaque & præfectis Regiis, qui se exinde commodum censebant relaturos, mandata regia solicita diligentia exequentibus, Ioannes *Gnesnensis* Archiepiscopus, ad *Wladislaum Oppoliensem* Ducem nuncios mittit, *vt Capitaneis & Præfectis regiis rigorem, quem in exactione tributi prædicti ingesserant, interim donec Ludouicus Rex a Nunciis Polonicæ Ecclesiæ adiri & exorari possit, cum tributi huiuscemodi reputetur exactor primarius, suspendere iniungat*. *Wladislaus* autem Dux præfatus apud castrum *Krzepicze*, a nunciis Episcopalibus, *Ioanne* Archidiacono *Gnesnensi*, & *Derslao* de *Giwno* Subdapifero *Galissiensi* feria sexta ante Dominicam *Lætare*, quo die treugarum diem cum *Barthoszio Peregrini* de *Chotel*, Tenutario in *Odolanow*, Ducatum suum circa *Olscham* multiplici vexante spoliatione, firmabat, offensus, votis Archiepiscopi morigerum se præbens, exactionem a Rege *Ludouico* in ecclesiasticis bonis indictam, vsque in diem Beati *Iacobi* Apostoli, intermitti mandauit & suspendi. Totalem vero solutionem *Ioannes Gnesnensis* Archiepiscopus abrogaturus, Synodum Prouincialem apud *Calissiense* oppidum conuocat, non hanc tantummodo, quam ad summouendam contributionem a Rege; sed & alteram quæ a Summo Pontifice, & eius Collectoribus, *Nicolao* Episcopo *Maioriensi*, & *Nicolao Strosberg* imperabatur. Ex ea Synodo *Florianus Cracouiensis* Episcopus, singulorum Episcoporum & spiritualium Ecclesiæ *Polonicæ* supplicatione victus, cum *Dobrogostio* Decano *Cracouiensi* in *Hungariam* profectus, Regem *Ludouicum Budæ* conuenit.

Ad quem Cracouiensis Episcopus missus

Vbi mandatis totius Ecclesiæ *Polonicæ* expositis, prudenti & grata oratione Regi, docuit, persuasitque: *Iniquum valde & Christianæ religioni aduersum esse, nec catholico Regi, semen a sancta ducente progenie, conuenire, vt vniuerso Regno Poloniæ a solutione Poradlne liberato, sola Ecclesia tributaria permaneat, quam conueniebat primario & iustiori ordine, a catholicis Principibus seruato, liberationem ipsam persensisse*. Persuasioni itaque Rex acquieuit, & exactio tributi tam Ecclesiasticorum bonorum temporalium, quam militarium, in vnam libertatem addicta.

1378

perpetuis temporibus illud dimitti obtinet.

Oppido *Walcz* multipliciter a Nobilibus de *Pomerania*, vocitatis *Borkowie*, per frequentes inuasiones & insultus afflicto & vexato, etiam conflagratio ex fortuito incendio proueniens, accessit. Geminato itaque oppidani malo sub vno tempore attriti, & processu dierum rati se affligendos, municipium præfatum statuerunt, transmigratione in alia loca facta, deserere, nisi *Domarathus* Capitaneus *maioris Poloniæ*, congesto ex familiaribus, fratribus, & aliquibus *maioris Poloniæ* militibus, exercitu, *Pomeraniam* ingressus, fortalitia, oppida, & villas, ac singula quæ ad dictos nobiles pertinebant, expugnando, incendendo, vastando, insolentiam prædictorum Nobilium & humiliasset & restrinxisset.

Pomeraniæ milites Borkowie vocatos Domarathus Capitaneus maioris Poloniæ expugnat.

Vigesima nona die mensis Septembris, sidus crinitum, quod appellamus cometam, iuxta vrsam maiorem, inter Arietem & Taurum apparuit. Quod contra firmamentum cursum dirigens atque facem, motu velocissimo ferebatur. Quinque tantum noctibus perdurans; grauissimum Schisma Ecclesiæ, & tam Sacerdotii quam Imperii mutationem, quæ omnia eodem anno subsequebantur, portendebat.

Cometa apparuit quinque noctibus.

Mortuo in urbe *Gregorio* vndecimo ex *Auinione* reuerso, in Dominica *Lætare*, qui annis octo sederat, & in Ecclesia Sancti *Petri* sepulto; Cardinales qui tunc fuerunt omnes fere Vltramontani, præter quatuor *Italicos*, pro substitutione futuri Pontificis agentes conclaue, *Romanorum* circumsedit populus, vnicuique Cardinalium, nisi *Romanum* in Papam eligant, mortem interminans. Pro maiori enim parte Collegium Cardinalium tunc ex *Gallis* constabat. Verebantur vero *Romani*, ne *Gallo* in Summum Pontificem assumpto, *Roma* suis, curia in *Auinionem* translata, lucris fraudaretur. Cardinales autem electionem agentes, licet conformi electione *Robertum* tituli Basilicæ duodecim Apostolorum Presbyterum Cardinalem *Gebenensem* appellatum in Papam elegissent, & *Clementem* septimum appellassent, necem tamen, & impendentem procellam tempestatis a *Romanis*, qui obsidionem conclauis continuabant, euasuri, ea cautela & figmento vtuntur. Erat inter alios *Romæ* ortus, & Cardinalibus cognitus, *Bartholomæus Barensis* Episcopus, qui sanctitatem simulando, vir raræ religionis creditus, in magna veneratione habebatur. Hunc Cardinales in conclaue accersitum rogant, vt ex manibus *Romanorum* stragem illorum meditantium eos vindicet, & se ab eis appellari Papam simultaneum ferat, & nomini sibi indicendo & simulachro, ipsis cum vero Papa *Roberto Clemente* septimo urbe excedentibus, excessurus, Conditione accepta, & iureiurando per *Bartholomæum* Episcopum *Barensem* firmata, Cardinales se illum pro Papa elegisse simulant, & *Vrbanum* sextum vocant.

Mortuo Gregorio Papa Romani Cardinalibus, nisi Romanum in Papam elegerint, necem singulis minantur. Quam euasuri Cardinales electo vero Papa Clemente VIII, simultaneum quendam Romanum pronunciant, Vrbanum VI. Euadentes autem verã electionem publicant.

In hunc modum Romani populi tumultu sedato, Cardinales cum *Roberto* eorum electo *Clemente* septimo, vrbe *Viterbium* egressi, electionem fidelem *Clementis* publicant, *Vrbani* simultaneam detegunt, *Vrbanumque* requirunt, vt quæ iureiurando pollicitus est, obseruaret. Sed *Vrbanus*, tribus sibi Cardinalibus, *Iacobo S. Petri* scilicet de *Vrsinis*, *Mediolanensi*, & *Florentino* conciliatis, Papatui cedere detrectans, & pro vero se Papa gerere, ac in Paschatis die in Papam a tribus Cardinalibus facinori suo & ambitioni fauentibus, consecrari procurans, cœpit. A Cardinalibus tandem, errori suo fauentibus, desertus, alios mox viginti sex Cardinales vna die ex diuersis nationibus, sed præsertim ex omni *Romanorum* statu; & inter alios *Quinqueecclesiensem* Episcopum, in fauorem *Ludouici Hungariæ & Poloniæ* Regis, substituit & creauit.

At simultaneus pro vero se gerens Pontifice maximum schism. fuc[...]

Et ex castro Sancti *Angeli*, quod pro *Clemente* tenebatur, proiectionibus machinarum vehementissime impugnatus, ex Palatio Sancti *Petri*, ad Sanctum *Mariam* trans *Tiberim* se contulit, vbi anno integro mansit. *Britonibus* autem *Romanos* strage magna pro *Clemente* vincentibus, ad necem forensium, & præcipue *Gallorum* conclamatum est. Sed seditione & tumultu populi vix sedato, forenses vrbe exulant, & *Clementem* verum Papam in *Auinionem*, vbi, in *Italia* consistere non ausus, sedem posuerat, sequuntur. *Clemens* itaque *Vrbanum*, & *Vrbanus Clementem* cum sequacibus suis anathematisat. Et exinde grauissimum schisma, Cardinalium pusillanimitate & metu mortem expauescentium, quam potius, quod *Capellus* insigne eorum designat, subire, quam Schismati occasionem præstare debuerant, introductum & secutum est. Quod cum scandalo & interitu multarum animarum annis quadraginta vigens, *Constantiensis* Concilii opera extinctum est. *Italia* autem, & Regnis *Poloniæ*, *Hungariæ*, *Bohemiæ*, *Daciæ*, *Sueciæ*, *Noruegiæ*, ac vniuersa *Germania*, obedientiam *Vrbani* profitentibus, *Galliarum*, *Anglicorum*, *Hispanorum*, & *Siciliæ* Regna, *Clementem* septimum, sectata sunt. Vt prorsus Saluatoris verbum adimpletum sit, *Gentem contra gentem, & Regnum aduersus Regnum, per schisma pestiferum mutuis cauillationibus & contumeliis insurrexisse*. Erat autem præfatus *Robertus* alias *Clemens* septimus, de domo & genere Comitum *Gebenensium*, *Almanici* idiomatis aliqualem habens peritiam, pede vno parum claudicans, largæ conscientiæ, mediocris staturæ, eloquens & dapsilis. *Vrbanus* vero erat homo tenuis & pauper, Decretorum tamen Doctor egregius, *Neapoli* in platea Nidi, in loco qui infernus appellatur, ex Patre *Pisano* & matre *Neapolitana* ortus, bre-

1378 uis ſtatura & ſpiſſus, coloris liuidi & fuſci. Et licet præfatus *Vrbanus Roma Tiburtum* deſcendens Cardinales ſibi pacificare contendiſſet, ipſi tamen omnibus oblationibus ſuis ſpretis, apud *Fundanā* ciuitatem, *Clementis* electionem publicarunt, & ortum fuit ſchiſma duodecimum, omnium, quæ præceſſerant peſſimum, ſubtiliſſimum, adeoque perplexum, vt & docti & conſcientioſi viri non poſſent diſcutere, cui eſſet magis obediendum.

Electus Wratislauienſis Theodoricus ad Epiſcopatum Wratislauienſem a Clemente,

Electus *Wratislauienſis Theodoricus*, uſque in *Auinionem Clementem* ſeptimum ſecutus, confirmatione ſuæ Electionis ab eo facile obtenta, in *Wratislauiam* redibat. Sed *Gneſnenſem* Prouinciam, cui *Wratislauienſis* diœceſis ſubiecta eſt, intelligens alterius ditionis B & obedientiæ eſſe, non ſe de cætero aut electum, aut confirmatum *Wratislauienſem* agere præſumpſit. Iuſto Dei iudicio a Pontificatu excluſus, qui alium a Decanatu *Wratislauienſi* perperam & violenter exclnſerat.

& Carolus Imperator filii ſui Venceslai electionem ad Imperium antea factam ab Urbano confirmari obtinent.

Carolus inſuper *Romanorum* Imperator & *Bohemiæ* Rex, tam *Italiam* quam *Germaniam* obedientiæ *Vrbani* ſexti ſe addixiſſe intelligens, in illius partem diuertit, & filium ſuum *Venceslaum Romanorum* Regem, eiusdem electionem & coronationem ad Imperium, per præfatum *Vrbanum* ſextum apud *Tiburtum* agentem, miſſis ſpecialibus oratoribus, quod anteceſſor *Gregorius* vndecimus facere detrectauerat, confirmari obtinuit.

In Lithuanos octo expeditionibus a Cruciferis de Pruſſia & Liuonia pugnatum eſt,

Vigandus de *Belderſtein*, Commendator de *Capiow*, habens in ſuo comitatu *Pruthenicas* tantummodo gentes, in *Lithuaniam* deſcendens, omnem terram circa *Nyemyen* fluuium ſitam ſpoliat, vaſtat, & exurit, ac in captiuorum & ſpoliorum multitudine ad propria reuertitur. Quo reuerſo *Gothfridus* de *Linda Pruſſiæ* Marſchalcus, cum altero exercitu tranſiens in regionem *Lithuanorum* ad *Narew* ſitam, eam igne, ſpolio, & cæde vaſtat. Exinde in vetus *Kowno* diuertit, & fluuium *Niewiaza* aſcendendo nauibus, cuncta incendit, multosque ex *Lithuanis* ducens captiuos, cum ſpoliis reuertitur. Magiſtro deinde *Liuoniæ*, oppido *Pruthenico Pakow* a *Lithuanis* obſeſſo, D auxilium laturo, illuc cum ſuis *Pruthenicis* copiis aduenit, & *Lithuanos* obſidionem ſoluere compellit. Fecit & alteram eo animo *Gothfridus* Marſchalcus in *Lithuaniam*, expeditionem, & diſtrictibus pluribus, videlicet *Labnyow*, *Egelow*, *Paſtow*, vaſtatis, captiuorum & ſpoliorum ſarcinas ferens rediit. Tertiam expeditionem facturus Marſchalcus, ægritudine diſtentus, Commendatorem de *Balgā* mittit. Qui & ipſe nullam reſiſtentiam expertus, poſtquam plures diſtrictus vaſtauerat, incolumis rediit. Magiſter inſuper *Liuoniæ* circa diem ſanctæ *Scholaſticæ* hoſtiliter *Lithuaniam* ingreſſus, diſtrictum *Myedniki* & ſex alios adeo ſæue vaſtauit incendiis, vt in ſingulis nec vnius tugurii veſtigium poſſit reperiri. In tempore denique Carnispriuii, Commendator de *Oſterod*, *Bucardus* de *Manſwelth*, in *Kamienyecz* prope *Brzeszczie* exercitum ducens, A oppidum ſuccendit, & magna præda hominum & pecorum potitus, in *Pruſſiam* rediit. Poſt diem vero Aſſumptionis *B. Mariæ* Virginis, Commendator de *Balga*, *Theodoricus* de *Eluer*, exercitu quem habebat trifarie diuiſo, diſtrictus *Ruthenicales*, *Drobiczin*, *Myelnik*, & *Brzesczie* vaſtat, caſtrumque *Brzeszczie* obſidione terret. Quo inexpugnato relicto, vaſtatis ſingulis in circuitu cum ſpoliis & captiuis reuertitur. Tot autem & tam frequentibus vaſtationibus ex *Pruſſia* & *Liuonia* fatigati *Lithuani*, deſperatione iniecta, dum ſe nullo pacto B exterminationem perpetuam crederent euaſuros, deferendæ patriæ agitabant tractatus. Conſiliumque fuit, tam hominibus agreſtibus & coloniam exercentibus, quam pecoribus & pecudibus in vnum collectis, in ſiluas & indagines palude & aquis tutas, & non dum habitatas transmigrare, Cruciferisque *Lithuanicam* & *Samogithicam* terram relinquere. Quæ quidem deliberatio executa tandem fuiſſet, ſi non *Polonorum* auxilia, Duce *Lithuanico Iagyellone* in Regem aſſumpto, diſceſſionem huiusmodi auertiſſent. Quod & *Dux Alexander Withawdus*, quamuis florentes res ſuas videret, ingenue profitebatur, aſſerens *ſuam & ſuorum omnium electionem & diſ*C*ceſſionem, ex terris Lithuaniæ & Samogithiæ, beneficio Polonico eſſe & fuiſſe auerſam & prohibitam, Poloniſque Patriæ potitæ & reſtitutæ gratificationem perpetuo deberi.*

adeo vt deſperatione adducti, ſedes ſuas deſerere, & in locis aditu difficilibus degere conſtituerent,

quod & feciſſent, niſi id ſucceſſione Iagellonis in regnum Poloniæ immutatum eſſet.

Kieyſtuth Lithuanorum Dux reſumpto animo, caſtrum Prutenicum conquirit & exurit.

Eodem anno, poſt feſtum Pentecoſtes, *Kieyſtuth Lithuaniæ* Dux, ſingens ſe per dolum graui ægritudine correptum, intrat clandeſtinis itineribus terram *Pruthenicam*, caſtrumque *Eckersberg* impugnat, conquirit, & incendit. Caſtri quoque Præfectum *Ioannem Szumbach* captiuat. Quem etſi ſui conarentur viuum, pro libamine Diis ſuis incendere; præfatus tamen Dux *Kieyſtuth*, abominandum facinus fieri prohibuit.

Expeditio in Lithuaniam per Cruciferos de Pruſſia Trocenſi agitur,

Gothfridus de *Linda Pruſſiæ Marſchalcus*, D habens in ſuo comitatu duodecim millia pugnatorum, *Lithuaniam* ingreſſus, uſque ad caſtrum *Troki*, quod a Duce *Kieyſtuth* tenebatur, oppugnaturus illud, aduenit. Trocenſi autem diſtrictu vaſtato, etiam *Vilnenſem* ſimili ſubiicit vaſtitati. Cuius potentiam Dux *Kieyſtuth* plurimum perhorreſcens, petit colloquium. Ad quem *Pruſſiæ* Marſchalcus, fide data & recepta, venit. Et tractatibus mutuis factis, rogatus a *Kieyſtutho* Marſchalcus, a cæde & flammis ſibi temperat, & partis tantummodo contentus in *Pruſſiam* exercitum reducit. In continenti vero Marſchalco regreſſo, Commendator de *Ragnetha* frater *Kuy* de *Hatteſteyn*, cum nouo exercitu in die ſancti *Ioannis Baptiſtæ*, *Samogithiam* & *Lithuaniam* ingreſſus, diſtrictus *Przezwan*, *Labiow*, *Aruiſch*, *Paſterin*,

1378 *Paſterin*, *Eroglen*, & *Peruaren*, cædibus, ſpoliis, & flammis vaſtat, & cum multitudine ſpoliorum & captiuorum, redit in *Ragnetha*. A Cum noua deinde militia, quæ ex *Almaniæ* oris aduenerat, *Gothfridus* de *Linda Pruſſiæ* Marſchalcus tertiam agit in *Lithuanos* expeditionem, habens in ſuo comitatu omnes Commendatores. Et prima quidem ſtatioa apud *Dirſumusky* ponit, ſecunda apud *Syedmiliſchki*, tertia apud caſtrum *Troki*, quarta in *Rudno*, quintis vero caſtris omnia igni & cædi ſubjiciendo, in *Vilno* perueniunt. Dux autem *Kieyſtuth* qui tunc in caſtro *Vilnenſi* agebat, treugis in quintum diem obtentis, petebat ab exuſtione oppidi *Vilnenſis* abſtineri. Quod & ſibi fuerit per *Gothfridum Pruſſiæ* Marſchalcum pro- B miſſum: media tamen pars oppidi igne conflagrata, altera ægre defenſa eſt. Treugis expirantibus caſtri *Vilnenſis* tentata expugnatio. Quam cum Marſchalcus prouenire non poſſe, defendentibus *Lithuanis* probe mœnia, animaduerteret, obſidione ſoluta, in *Pruſſiam* remeabat.

qua usque ad Wilno peruentum eſt. Cujus mediętate exuſta deſperata conquiſitione in Pruſſiam reditum.

Withawdo filio Kieyſtuth victualia præparata Cruciferis præripiente,

Interim vero *Withawdus Kieyſtuthi* filius, cum quingentis *Lithuanorum*, *Pruthenorum* exercitum antecedens, commeatus, quos Cruciferi in ſolitudine pro reditu reliquerant, occupat, recipit, aut diſtrahit. Quapropter *Pruthenicus* exercitus illuc adueniens, & victualia præoccupata inueniens, ſex diebus atrocem famem in ſe & equis perpeti coactus eſt.

Carolus Imp. Rom. & Bohemiæ Rex moritur, relinquens duos filios, Quorum maior natu in Imperio & Regno,

Penultimo Decembris *Carolus Romanorum* C Imperator & *Bohemiæ* Rex, cum annis vno & triginta imperaſſet, apud *Pragam* moritur, & in *Pragenſi* maiori Eccleſia ſepelitur: tam Imperium quam *Bohemicum* Regnum *Venceslao* filio derelinquens. Qui etſi in vtroque *Carolo* Patri ſucceſſiſſet, a moribus tamen paternis degenerans, neque militiam neque ſtudia diligens, ſed vanis & inutilibus inſiſtens, leueſque perſonas in ſuam communionem ſuumque conſortium adſciſcens, leuium & humilium rerum ſe ſectatorem, magnarum vero & fortium oſorem eſſe, demonſtrabat.

alter in Marchionatu Brandeburgenſi conſedit,

Alter autem filiorum *Sigismundus*, quos relinquebat *Carolus* Imperator, ex paterna donatione Marchionatum *Brandeburgenſem* aſſecutus, & a *Ludo*D*uico Hungariæ* & *Poloniæ* Rege in generum adoptatus, filiam ſuam natu maiorem *Mariam* pro coniuge ſortitus eſt: in alterum ex duobus, quod *Ludouicus* orbus filiis, relicturus erat Regnum, propter huiusmodi coniugium ſucceſſurus. Clarus profecto prædictus *Carolus* Imperator fuit, niſi *Bohemici* Regni gloriam magis quam *Romani* quæſiuiſſet. Illud quoque ſplendori ſuo officit, quod *Venceslaum* filium largitione ad Imperium promouit. Nam cum Electores haud facile ad eam rem trahi poſſent, cuilibet centum millibus aureis promiſſis, rem confecit. Quos cum repræſentare non poſſet, publica illis Imperii obligauit vectigalia. Adeoque Imperium peſſumdedit, vt deinceps Imperium caput extollere non potuerit: cum Electores omnia ſibi retinerent, Imperatoremque iureiurando adige- A rent, ne pignora reuocaret. Mortuus autem eſt anno *Romanorum* Regni trigeſimo tertio, Imperii trigeſimo quarto, cum iam *Venceslaus* regnaſſet, cum *Carolo* Patre annis octo regnauit, poſtea ſolus annis viginti duobus.

1379 *Sandiuogius de Vyr,*

Stipendia ſua, quæ *Sandiuogius* de *Vyr*, Caſtellaneus *Bninenſis*, nobilis *Polonus* de domo & familia *Nałęcz*, apud *Caſimirum Stetinenſem* & *Dobrzinenſem* Ducem in bello, quod aliquanto tempore per præfatum *Caſimirum* & Marchionem *Brandeburgenſem Othonem* gerebatur, in frequenti familiarium ſuorum numero & apparatu equeſtri militans, meruerat, B ex morte *Caſimiri* Ducis *Stetinenſis* inſperata, perditum iri, propter ſumptuum emeritorum quantitatem, moleſte ferens, *Swantiborium* Ducem *Stetinenſem* & *Caſimiri* Ducis mortui ex altero thoro germanum fratrem, velut hæredem & ſucceſſorem conuenit, ſolutionem ſtipendii requirens ab eodem. Quo abnuente, *Sandiuogius* prædictus, ferente illi *Ioanne* de *Czarnkow*, Iudice *Poſnanienſi*, nepote ſuo, auxilia, *Swantiborio Stetinenſi* Duci guerram mouit, terramque ſuam & dominia crebris ſpoliis, inuaſionibus, & incendiis laceſſiuit.

Swantiborio Duci Stetinenſi pro ſalario retento bellum mouet, adiutus per Ioannem de Czarnkow,

Swantiborius itaque *Stetinenſis* Dux, vexationem huiusmodi ratus iniuſtam, ad reprimendam illam, expeditione indicta, cona- C tus ſuos intendit. *Stargardienſiumque* & plurimarum aliarum ciuitatum maritimæ oræ adiutus copiis, in multitudine graui pedeſtris & equeſtris exercitus, curruumque frequentia, Regnum *Poloniæ* ingreditur: & caſtrum *Człopen Ioannis* de *Czarnkow* Iudicis *Poſnanienſis* hæreditarium, obſidione vallauit. Quod expugnare altera die aggreſſus, facilem ſibi futuram illius conquiſitionem, quod foſſata eius arida & inaquoſa eſſent, portendens, a tertiarum hora usque ad veſperam, ab illius conquiſitione, ſubſtituendo integros feſſis & vulneratis, non deſtitit. Nec minor militum ſuorum feruor fuit: Omnia ſiquidem foſſata transgreſſi, ad parietes caſtri peruenerant. Quos dum ſe- D curibus conantur effringere, a *Ioanne* de *Czarnkow* Iudice *Poſnanienſi*, & familiaribus ſuis ſuperne obruti, teſtudine ex ſcutis & aſſeribus facta necquicquam eos tuente, grauem ſtragem & cædem in ſuos editam, contemplati, ſerius ab oppugnatione caſtri reſiliunt. Interpoſitione deinde *Suliſſii* de *Vedel*, vt deſideratos ſepelire liceret, treuga in diem alterum tantummodo confecta, *Swantoborius Stetinenſis* Dux graui ſuper ſuorum nece actus mœrore, ſoluta obſidione copias diuidens, populationem exuſtionemque villarum in circuitu *Człopen* caſtri iuſſit latius extendi. Qua perfecta, in terram ſuam copias reducens, cum *Sandiuogio* de *Vyr*, & *Ioanne* de *Czarnkow*, hoſtibus ſuis, parem exuſtionem terrarum ſuarum veritus, placitauit, & per communes arbitros

& ita ſtipendam

dam-

1379

dium meritũ ab eo extorquet.

damna irrogata, & debita, soluere compulsus, gestum bellum & gerendum, prudenti solertia extinxit.

Intestina bella, apud vicinas Poloniæ terras exorta magnã perniciem incõmodumque suis attulere.

Externo bello sedato, proprium & intestinum bellum, & in Ducatibus *Stetinensi, Cassubiæ, Pomeraniæ*, & in Marchionatu *Brandeburgensi*, & dominiis Comitis de *Nowigrod*, & Baronum *Vedlensium*, & *Scztigliczonum*, agi cœptum est. Principibus autem & Baronibus prædictis, longo bellorum stridore se inuicem collidentibus, tantus furor singulorum occupauerat pectora, vt præter ciuitates munitas & castra, singulas villas, oppida & rura, flammis & incendiis deleuerint; & terras præfatas, odiis magis quam armis certando, ad tam patentem vastitatem & ruinam posuerint, vt nec B vna quidem villa in tot regionibus reperiri poterat, quam bellicus furor non conflagrasset.

1380

Ianussius de Vedel ex castro Złopensi, quod a Dominis de Czarnkow oppignoratum tenebat irrupit cum exercitu Polonico in Ducatum Stetinensem, intestinis bellis flagrantem. Ubi facto damno dum cum præda rediret,

Ianussius de *Vedel*, *Stetinensium* Ducum & Nobilium ciuili bello permotus, ex castro *Człopen*, cuius ipse possessionem, obligantibus sibi illud in certa quantitate pecuniæ, *Ioanne* de *Czarnkow* Iudice *Posnaniensi*, & *Vincentio* germano suo, nactus erat, non paruum equestrium numerum de suis & amicorum familiaribus collectum, adiungens maiorem numerum peditum, quem de *Thucensi* & *Człopensi* districtibus ex agrestibus coegerat, in *Stetinensi* terra spolia & prædas acturum transmittit, ratus ex intestino bello *Stetinensium*, nullam suum exercitum iacturam sensurum. Vastata itaque ora *Pirzicensi* biduo, & præda spoliorum & pecorum nocte & interdiu congesta, versus *Człopen* castrum exercitus *Ianussii* redibat. Hunc *Swantoborius Stetinensis* Dux, *Varczislai* patrui sui Ducis *nouæ Stetin*, *Stargardiensiumque*, & aliarum ciuitatum fœdere sibi iunctarum gentibus, ex pedite, & equite collectis, adiutus, in metis Regni *Poloniæ* consecutus, inuadit. Cui etsi, præda relicta, euadere in castrum *Człopense*, (non enim remote aberat) licuisset: suorum tamen paucitate, quæ & ipsa maiori ex parte de agrestibus constabat, & hostium frequentia parum pensata, cum hostium caternis confligit. Vbi licet *Polonorum* & gentium *Ianussii* acies aliquamdiu imperterrita stetisset, ad extremum tamen abundante multitudine victa succumbit.

per Ducem funditur.

Quadringenti quinquaginta in eo prælio de Polonis cæsi: centum vndarum gurgitibus in palude, apud quam pugnatum est, suffocati.

Clerus Polonicus nuncios in Hungariam ad Ludouicum Regem

Sub eodem quoque tempore cum *Ioannes Gnesnensis* Archiepiscopus, & omnes sui Episcopi *Poloniæ*, iniurias suas & grauamina, quæ ipsis & Ecclesiis, Cleroque eorum assidue a militibus insolenter bona Ecclesiæ diripientibus, questuri, fratrem *Andream Ceretensem* Episcopum Suffraganeum, *Bartham*, Cantorem *Wladislauiensem*, *Nicolaum* de *Stronow* Canonicum *Cracouiensem*, ad *Ludouicum* præfatum Regem vsque *Budam* fatigassent,

1380

pro leuandis atque reformandis iniuriis, quas a Nobilitate perferebat, mittit.

petentes *iniurias suas reformatum iri, & grauamina tolli*; non aliud obtinuerunt responsum A, nisi *Ludouicum Regem, dietam instituturum generalem, & in ea grauamina Ecclesiæ correcturum.*

Floriano Episcopo Cracouiensi

Florianus Cracouiensis Episcopus, dum annos tredecim in Pontificatu exegisset, sexta Februarii, ad horam extremam perueniens, moritur, & in Ecclesia *Cracouiensi*, in capella Sancti *Thomæ* per eum dotata, sub tabula ærea sepelitur. Hic in oppido *Bodzanczin* castrum muro prudenti, dispositione erexit; & tam *Bodzanczin* quam *Iłża* oppidum, muro & turribus cinxit. Ecclesiam in *Dobrouoda*, & alteram in *Vaglyeschin* villa patrimonii sui muro B construxit. Calicem aureum gemmis pretiosis decoratum, cassulam & dalmaticas de flaueo axamento, pro decore domus Dei, Ecclesiæ *Cracouiensi* reliquit. Domum lapideam & in aliqua parte sui muris refertam, Capitulo *Cracouiensi* tradidit: Obligans habitatorem eius ad duas marcas, Vicariis *Cracouiensibus*, pro eius anniuersario persoluendas. Altare sancti *Ioannis* ante Portam Latinam, data decima in *Pielgrzymouicze*, dotauit.

Succedit Zawisz ius de Kurozwaki,

Cracouiense autem Capitulum in Dominica *Lætare*, ad electionem alterius Pontificis procedens *Zawiszium* de *Kurozwaki* Archidiaconum *Cracouiensem*, genere Nobilem de domo *Rosæ Elisabeth* seniori Regina *Hungariæ*, apud quam C Vice Cancellariatus fungebatur officio, & *Ludouico* filio eius *Hungariæ* & *Poloniæ* Rege operantibus, per viam compromissi, eligit. Cuius electio a *Ioanne Gnesnensi* Archiepiscopo in *Calisch*, festo die Paschæ confirmata, & ipse *Zawiszius*, de mandato *Vrbani* sexti, per *Strigoniensem* Archiepiscopum, in *Strigonio* in Episcopum consecratus.

1381

Moritur Elisabeth senior Hungariæ Regina.

Elisabeth Caroli olim *Hungariæ* Regis relicta, filia *Wladislai Łoktek*, & soror *Casimiri* Poloniæ Regum, genitrix vero *Ludouici Hungariæ* & *Poloniæ* Regis, vigesima nona Decembris, in ætate grandæua, in castro *Buda*, *moritur*, & in monasterio in insula *Budensi*, sepelitur.

Et Rex Ludouicus conuentum Polonis indicit prope Budam.

Qua excedente, *Ludouicus Hungariæ* D & *Poloniæ* Rex, nouum & iustiorem in Regno *Poloniæ*, qui quasi matre superstite prouenire non poterat, statum formaturus, Prælatis & Baronibus *Poloniæ*, conuentum apud *Budam* pro medio Quadragesimæ indicit: offerens *se pro die illa singulorum oppressorum & grauatorum querelas & causas iusto & legitimo ordine expediturum.* Ad quam licet longa distantia porrectam, frequens Prælatorum & Baronum, de sua Republica & eius statu conseruando assidua meditatione sollicitorum, frequentior tamen ex grauatis & passis iniuriam, numerus ex *Poloniæ* Regno conuenisset; post plures tamen deliberationes & tractatus, ad formandum salubrem Regni *Poloniæ* statum diebus aliquot habitos, nulla salubris & efficax reperiebatur via, singula enim quæ propo-

1381

sita erant, verebantur propter Regis absentiam, in irritum recisura. Et tandem paucis suggerentibus, & pluribus improbantibus, A captum, & a *Ludouico* Rege decretum est,

Ubi Zauissium Episcopum, Dobeslaum de Kurozwaki Canonicum, & Sandiuogium de Subino Capitaneum Cracouienses, Vicarios Poloniæ Regni creat,

vt apud Zauissam Episcopum, Dobeslaum de Kurozwaki Castellanum Cracouiensem, & Sandiuogium de Subino Palatinum Calissiensem & Capitaneum Cracouiensem, Vicariatus & administratio totius Regni Poloniæ consistat. Ii quoque tres, & Rempub. Regni Poloniæ stabiliant, insolentes & violatores compescant, iuraque reddant poscentibus. Quo promulgato decreto, *Ludouicus* Rex conuentum dissoluit, & querulantium, qui ex longinquo ad eum *Budam* aduenerant, causas, nedum vt pollicitus erat expedire, sed nec audire sustinuit; uerum B singulos ad decisionem *Zauissii* Episcopi, *Dobeslai* Castellani, & *Sandiuogii* Capitanei, *Cracouiensium*, Vicariorum suorum in Regno *Poloniæ*, remisit. Ab eo itaque tempore *Zauissius Cracouiensis* Episcopus, se Regni *Poloniæ* Vicarium & scripsit & gessit: & frequentissimum militum, familiarum, & equorum, subuectionumque numerum, ut regiam magis quam Pontificalem æstimares, in sua curia tenuit.

omniaque officia conferendi Episcopo tribuit potestatem.

Cui etiam pro bene administrando Vicariatu prædicto, *Ludouicus* omnes dignitates & officia in Regno *Poloniæ* conferendi, pro suo arbitrio, Castellanatu & Palatinatu *Cracouiensi* exceptis per certi tenoris literas, quæ in *Cracouiensi* conseruantur Ecclesia, plenam contulerat facultatem. Quam cæteri Proceres *Poloniæ* plurimum carpebant & improbabant, velut sibi grauem, ignominiosam & liuorosam.

Oppoliensis Dux

Probibens decimarum solutionem ex terra Dobrzinensi

a Płocensi Ep. excommunicatus,

Oppoliensi, Wielunensi, & Dobrzinensi Duce *Wladislao* soluta dote relictæ *Casimiri Stetinensis* olim Ducis, Ducatus *Dobrzinensis* consecuto possessionem, & a colonis duntaxat villarum, quas in Ducatu *Dobrzinensi* Ecclesia *Płocensis* obtinet, mediam marcam de laneo pro tributo exigente; decimas insuper campestres manipulo soluere detrectante; *Dobeslaus Płocensis* Episcopus suæ Ecclesiæ grauamen non ferens, Ducem *Wladislaum* suosque Officiales, Capitaneos, & Præfectos, censuris, quibus in vniuersa *Gnesnensi* Prouincia paritum D est, percellit, loca etiam in quæ deuenirent, Ecclesiastico supponens interdicto. Cumque censuras ipsas aliquanto tempore tolerasset, & Sacramentalis illi pro festo Paschæ negata fuisset communio, ad *Ioannem Gnesnensem* Archiepiscopum personaliter se contulit, & tum in ea re, pro qua excommunicabatur, tum in suggestione, quam apud *Ludouicum* Regem, de non remittendo tributo *Poradlne* Ecclesiarum colonis, fecerat, reatum suum recognoscens, obtulit se ad arbitrium Archiepiscopi pro singulis satisfacturum. Absolutus itaq; ab Archiepiscopo, XIII. Maii, expost cum *Dobeslao Płocensi*, *Sbiluto Wladislauiensi*, Episcopis, eorumq; Capitulis, in castro *Złotoria* conuentu acto, & grauamen sustulit, & omnem pecuniam pro

1381

iniusto, & a *Ludouico* Rege relaxato tributo, post varias altercationes, quibus sibi exactarum A pecuniarum summam summopere indulgeri conatus est, *Płocensis* Episcopi *Dobeslai*, qui ad huiusmodi remissionem faciendam nulla prece aut ingenio flecti poterat, visa constantia, restituit.

ad earum solutionem cogitur.

Semouitus Dux Masouiæ moritur, tres filios relinquens.

Decima septima Iunii, *Semouitus* totius tunc *Masouiæ* vnicus Dux, *Troydeni* filius, in castro *Płocensi* mortuus, patribus suis appositus est, & in Ecclesia *Płocensi* tumulatus; tres filios, quorum duos ex prima vxore, filia *Nicolai* Ducis *Oppauiæ*, videlicet *Ianussium* & *Semouitum*, tertium *Henricum* ex filia *Wladislai* Ducis *Zambicensis*; item duas filias, quarum vnam B *Wladislao Oppoliensi, Wielunensi*, & *Dobrzinensi*, alteram *Casimiro Stetinensi*, quo absumpto, *Henrico* filio *Bregensi*, Ducibus, in coniuges tradiderat, relinquens.

Hic secundã coniugem interfecerat.

Qui dum secundam vxorem *Zambicensis* Ducis filiam, cuius propter formæ raritatem venustatemque nimio zelotypio detinebatur & amore, ex aui samento suæ sororis *Tesnensis* Ducissæ, quæ a nonnullis *Semouiti* seruitoribus, facinus Ducissæ apud coniugem prodere verentibus, acceperat, stupri consuetudinem cum quodam nobili gessisse, didicisset, quamuis ab ancillis suis nullis tormentis facinoris huiusmodi confessio exprimi poterat, a punitione illius (vterum enim tunc impleuerat) abstinuit. Virili C vero partu edito, per satellites coniugem iugulauit. Notatum autem de adulterio in *Prussia* captum, equis primo distractum, in patibulum egit. Indignatione deinde mitigata, mox ingenti torquebatur pœnitentia & dolore, præcipue cum videret filium *Henricum* per eam genitum, & per filiam suam Ducissam *Casimiri Stetinensis* & *Dobrzinensis* relictam educatum, formam suam expressisse. Hunc processu temporis literis eruditum, singulari amore & charitate prosecutus, primum in *Płocensem* deinde in *Łancicensem* Præpositum promoueri obtinuit. Assecutioni autem *Łancicensis* Præpositura, Archiepiscopali prouisione *Pełcze* de *Grabow* se opponenti, & Ducis familia- D res ex dote & curia Præpositura *Łancitiensis* ignominiose illos eiicienti *Semouitus* Dux iratus, in furiamque versus, vno exercitu introitus & decimas Præpositura *Łancicensis* occupauit; altero castrum *Łowicz* obsedit, nec ante soluit, donec spoliis multis patratis, *Pełka* prouisioni suæ cessit. Pluribus hic libertatibus *Gnesnensem*, *Płocensem*, & *Posnaniensem* Ecclesias in adolescentia extulerat: quas postea in altiori ætate rescindere conatus ignominiosas censuras & interdicti sententias, in eum & Ducatum suum fulminatas pertulit. In milites & subditos suos sæuus & præceps, in omni fere vita. Singulis onerosus: graues talias, subuectiones, & exactiones crebras, a militaribus & popularibus exigens, quo facilius liberalitatem qua pollebat, produceret, & sumptus

1381

diffusos expensasque inutiles, æquo tenore continuaret. Ducatu autem *Masouiæ* in duos tantummodo filios suos bipartito, *Ianussio* A *Varschouiensis* cessit Ducatus, *Semouito Płocensis*.

Carthusiensium monasterium in villa quatuor miliaribus a Gdansk distante fundatur.

Carthusiense monasterium, octaua Augusti, inter duos lacus, prope villam * *** quatuor miliaribus a ciuitate *Gdansk* distantem, in *Wladislauiensi* diœcesi fundatur: Et locus ex eo tempore *Paradisus Mariæ* vocitari cœptus est. Fundatum est autem monasterium prædictum, per *Ioannem Rusczinski* militem, natione & genere *Polonum*: qui pro insigniis nobilitatis suæ Leonem cum capite Sturionis deferebat. Is in dotem præfato monasterio tres villas suas hæreditarias donauit, *Kolpin*, *Czaple*, & *Gdinya*, de prope fluuium B *Radunya* in terra *Pomeraniæ* consistentes. Fuit autem id secundum monasterium pro ordine & religione Carthusiensium in Regno *Poloniæ*, & sub *Polonica* Ecclesia fundatum. Ad quod formandum & incolendum, fratres ex *Pragensi* monasterio Carthusiensium assumpti sunt: felicius illic habitaculum, & diuturnius, quam in *Praga*, vbi illorum, hæresibus *Bohemia* infecta, secuta est eiectio, habituri.

Vicarii Regni Poloniæ per Ludouicum Regem deputati euntes in maiorem Poloniam ministraturi iustitiam, nulli querulanti eandem faciunt.

In maioris *Poloniæ* terras, & primum in *Brzeszczie*, in crastino sancti *Ioannis* Baptistæ, deinde *Kruszwiciam*, *Trzemesznam*, *Gnesnam*, *Posnaniam*, & *Calisch*, *Dobeslaus* de *Kurozwaki* Castellanus, *Sandiuogius* de *Subino* Capitaneus *Cracouiensis*, & Magister *Ioannes* de *Nasziechowicze* Archidiaconus & Cancellarius *Cracouiensis*, ingressi, & cuilibet C querulanti & oppresso iustitiam; hæreditatibus vero spoliato restitutionem, per generale edictum, proclamatione in foris publicatum, administrare polliciti, magno fauore hominum excepti sunt. Verum dum pro constitutis ad reddendam iustitiam diebus, frequens querulantium, oppressorum, & spolium hæreditatum suarum passorum, numerus confluxisset, & iuxta Baronum præfatorum ordinationem, querelas suas, oppressiones, & spolia, atque iniurias contra Capitaneos & Præfectos regios, in scriptis ostendendo hæreditatum, a quibus pulsi erant, Priuilegia offerrent, D illi querulantes & oppressos de loco in locum se subsequi, quasi deliberabundi de ferenda sententia, iussos, magnam multitudinem se vsque in *Calisch* sequentium, & causas eorum quas se decisuros promiserant, vno absoluerunt responso. Responderunt siquidem *Zauissii Cracouiensis Episcopi, qui inter eos vicarius Regni primarius censebatur, obstante absentia, quem sperauerant pro festo Sancti Iacobi ad eos accessurum, de administranda iustitia, & de restituendis hæreditatibus, sibi potentiam Regiis literis fore penitus interdictam.* Quo audito omnis illa querulantium multitudo, in fletus & ampliores, quas ferebat, querelas, conuersa, probris & maledictis Regem, & suos Vicarios, a quibus se querebatur delusam, insectando, in propria rediit.

1381

Barthoscius de Chotel ex castro Odolanow quod ex eo multos mercatores depactabat,

A Improbam temeritatem, & ausus sceleratos *Barthoszii* filii *Peregrini* de *Chotel*, qui ex castro Regni *Poloniæ Odolanow*, prædis, spoliis, & rapinis, vicinam illi oram vastauerat, & quosdam *Gallicos* milites & mercatores captos, depactatosque, ad solutionem notabilis quantitatis arctauerat; *Ludouicus Hungariæ & Poloniæ* Rex, conquerentium assiduitate permotus, oppressurus, *maioris Poloniæ* terris bellum, per literas & Capitaneos suos indixit; obsiderique castrum *Odolanow* & expugnari mandauit. Vniuersis itaque militibus terrarum *maioris Poloniæ*, iuxta iussum Regis, sub ductu B *Domarathi maioris Poloniæ* Capitanei, in huiusmodi expeditionem proficiscentibus, vndecima Septembris, post varias vastationes & spolia, in villis *Gnesnensis* & *Lubucensis* Ecclesiarum commissa, *Skarbimirzice* villam Præpositurae *Gnesnensis*, frequentior conuentus habitus est. Vbi *Barthoszio* pacem petente, in aliquot dierum statiuis, pax his conditionibus componitur: *Vt Barthoszius castro Odolanow excedat, illudque Regiis Capitaneis consignet, decem & octo florenorum millia, pro quibus castrum Odolanow cum suis pertinentiis æstimatum est, & illorum solutionem, a Rege & suis Vicariis & Præfectis (pecunia tamen qua Gallicos mulctaueret, de numero decem & octo* C *florenorum millium præfatorum, primum defalcata & detracta) habiturus.* Quibus omnibus adimpletis, belli intestini exortus stridor conquieuit.

per Domarathum maioris Poloniæ Capitaneum iussu Regio datis illi decem octo millibus florenorum ac damnis ex illis defalcatis eiicitur.

Eam expeditionem, qua ecclesiastica bona plurimum afflicta sunt, castri Archiepiscopalis *Vnyeiow*, in hunc modum proueniens, occupatio secuta est. Inter epulas siquidem, a *Petrassio Malocha Lancicìensi* Capitaneo in prædio regio, quod *Dabie* appellabatur, instructas *Pełka* Præpositus *Curzelouiensis*, & castri *Vnyeiow* tenutarius, a *Nicolao* Castellano *Lancìciensi*, suborta occasione quarundam venationum contentioso sermone familiaribus Præpositi sedata contentione abeuntibus, cul-D tro percussus, illico expirans, interficitur. Familiares autem *Pełcze* Præpositi, nece sui domini comperta, fugientem *Nicolaum* Castellanum *Lancicìensem* consecuti calente & subministrante iusta ira vires, pluribus vulneribus inflictis perimunt. Germanum suum *Pełka Curzelouiensem* Præpositum, *Bernardus* de *Grabow Sandomirita*, in cuius fidem castrum *Vnyeiow* discedens commendauerat, intelligens in seditione huiusmodi extinctum, Archiepiscopali thesauro effracto sexingentas marcas in auro & argento exinde sustulit. Et magno pecorum pecudumque numero mactato, & in castrum importato, qui decim diebus rebellis suo Domino, Archiepiscopo *Gnesnensi*, permansit, donec per *Domarathum maioris Poloniæ*, *Petrassium Malocha Cuiauiæ*, Ca-

Pełka Præpositus Curzelouiensis & Capitaneus Vnyeiouiensis a Nicolao Castellano Lancicìensi inter epulas cultro interficitur. Qui & ipse a familiaribus Pełcze necatur. Cuius frater in Vnyeiow existens effracto thesauro Archiepiscopo rebellis factus

1381

castrum sub pactis vix restituit.

pitaneos; *Derslaum*, *Gnesnensem*, *Grzimałam Costrzinensem* Castellanos, pactis, quibus sibi ablatorum & patratorum plena daba-A tur remissio, persuasus & illectus, fidefragus & infamis, castro excedens, illud Archiepiscopo *Gnesnensi* reddidit.

Dobeslao Płocensi Episcopo

Prima Decembris, *Dobeslaus* cognominatus *Sowka Płocensis* Episcopus, in defendenda Ecclesiastica libertate propugnator, & disperditorum collapsorumque instaurator egregius, dum annis tantummodo XIII in *Płocensi* sede sedisset, in quodam rure prope *Gorzno*, ex *Putowsko* transitum faciens, sedendo ad mensam moritur, apoplexia inuasus. Quo nondum in Ecclesia *Płocensi*, vbi illi tumba comparata erat, sepulto, Ducibus *Masouiæ*, *Ianussio* & *Se-*B *mouito*, instigantibus, absentibus non vocatis electione festina celebrata, *Stiborius* Archidiaconus *Płocensis* eligitur. Cuius electio, nemine improbante, decima octaua mensis Decembris, a *Ianussio Gnesnensi* Archiepiscopo apud *Znenam* confirmatur. Cui quidem confirmationi *Stiborius Płocensis* Episcopus parum fidens, velocem nuncium in vrbem transmittit. Qui receptis a *Iudæis Cracouiensibus* sexingentis sexaginta marcis latorum grossorum, cum accrescentia vsurarum, *Romam* pertingens, alteram confirmationem ab *Vrbano* sexto, in sua obedientia nominato, reportauit, in nullo sibi necessariam aut fructuosam.

succedit Stiborius.

Nicolaus Præpositus Gnesnensis damnatus furti in Cameram Apostolicam commissi perpetuis carceribus deputatur.

Anno eodem, die vigesima Decembris, *Ni-*C *colaus* de *Strosberg*, Præpositus *Gnesnensis* & Sedis Apostolicæ fructuum ex Regno *Poloniæ* collector, a *Thoma* Episcopo *Lucerino* Nuncio Apostolico, Cameram Apostolicam primum in mille quingentis florenis, quos restituere cogebatur, deinde suspicione aucta ex quitationibus & Regestris Succollectorum, coram se per compulsoriam productis, in duodecem millibus florenorum decepisse, conuictus, capitur, & perpetuis carceribus deputatur.

Ad diuturnam Ecclesiæ *Wratislauiensis* turbationem, quam per vacationem sui Pontificis annis sex iam pertulerat, alia quoque amplior anxietas, fortuna in eum annum molestiam super molestiam cumulante accessit. Ceruisiæ siquidem *Swidnicensis* propinationem, per D maioris & Sanctæ Crucis Ecclesiarum *Wratislauiensium* vicarios, in eorum domibus tractatam, Consules *Wratislauienses*, damnosam eorum lucris rati, abrogaturi, graui prohibent edicto, ne aliquis *Swidnicensem* potum, pro Clero *Wratislauiensi* audeat *Wratislauiam* inferre. Vector interim quidam a *Ruperto Legnicensi* Duce, aliquot vasa præfatæ ceruisiæ *Henrico* Decano *Wratislauiensi* germano, dono ad celebritatem instantis Natalis *Christi* missa, aduehens, Consules *Wratislauienses* rogat, *vt liceret illi cum ceruisia prædicta ad Decanum, cui mittebatur, habere ingressum.* Consules vero rigorem suæ auctoritatis extensius quam conueniebat promulgaturi; vectore capto ceruisiam etiam auferunt. Propter quod *Venceslaus Lubucensis* Episcopus & *Wratislauiensis* A Ecclesiæ Sede vacante Administrator, Capitulo *Wratislauiensi* consulto, *Wratislauiensem* Ecclesiastico ciuitatem supponit interdicto. Et cum Prælatis & Canonicis, Cleroque *Wratislauiensi*, in *Nissam*, seditionem popularem veritus, transmigrat. Sedaturus itaque dudum gliscentem, & tunc per operis effectum vehementer initiatam inter Clerum & populum *Wratislauiensem* discordiam, *Venceslaus Bohemiæ* Rex, *Wratislauiam* die vigesima septima Iunii aduenit. Et propter aduentum suum a Clero qui relictus fuerat, diuina resumi petiit; offerens *se Consules Wratislauienses,* B *culpa eorum cognita, ad refusionem damnorum coacturum.* Sed Clero abnuente, ne in profanationis vitium incideret, Rex *Venceslaus* iratus, Abbatem Sanctæ *Mariæ* de Arena penultima Iunii captiuat, & octo diebus in Prætorio *Wratislauiensi* detinet captiuatum. Pertulisset eandem sortem Sancti *Vincentii* extra muro Abbas frater *Marcus*, nisi se altera die in infula, diuina coram Rege celebraturum fingens, nocte insequenti cum singulis sui monasterii Canonicis, ex monasterio omnium victualium abundantia referto, fugiens in Regnum *Poloniæ*, in monasterium *Strzelnense* sui ordinis, vbi tutus constitit, diuertisset. In oppida deinde & villas Ecclesiæ & monaste-C riorum sæuitum est, & tam ingens pecorum pecudumque numerus, villis ecclesiasticis, mandato Regis, per *Bohemos* spoliatis, *Wratislauiam* inuectus est, vt ducentæ oues pro tribus marcis communibus, bos & vacca pro fertone, exhiberentur venales. Non tamen ea vilitas pretii pecorum numerum absumere potuit, quin maior illius portio ad venundandum in *Bohemiam*, propter emptorum penuriam pelleretur. Vniuersis itaque Prælatis & Canonicis, ac singulis de *Wratislauiensi* Clero tyrannidem pertimescentibus regiam, in varia loca, prout quemque sors tulit, diffugientibus, *Venceslaus Bohemiæ* Rex, curiam Episcopalem, curiasq; monasteriorum, Canonicorum, Vicariorum, & quorumlibet Spirituali-D um, militibus suis spoliandas, diripiendas, & occupandas permisit. A quibus aurum, argentum, pecunia, vasa, vestimentaque pretiosa, & varia rerum concupiscibilium suppellex, in notabili quantitate, etiam non in locis tantummodo clausis, quæ confregerant, sed etiam abditis, & mira auiditate scrutatis reperta, Rege partem tollente, diuisa atque direpta est. Oppida insuper & villas Ecclesiæ, obedientiam & tributa iussit sibi præstari: abnuentes suum imperium grauibus pœnis mulctari. Durauit hæc occupatio notabili tempore, Rege *Venceslao*, & *Bohemis*, Ecclesiarum monasteriorumque substantias, prædia, & plena promptuaria, pro libito consumentibus & ex patrimonio IESV CHRISTI, rebusque diuino nomini

1381

Wratislauiensem Ecclesiam Wenceslaus Bohemiæ Rex bonis omnibus priuat,

& domos omnium spiritualium prædæ committit.

Ac nihil cuiquam dando omnia bona occupat,

1381

mini dicatis, opipare veſcentibus, & aſſidue agentibus conuiuia ſplendida, profuſa, & delicata.

Inuadens Siciliam Ludouicus Hungariæ & Poloniæ Rex, per Ducem Duratiæ affinem ſuum

Inſtigatus multipliciter & perſuaſus *Ludouicus Poloniæ* & *Hungariæ* Rex, per *Vrbanum* ſextum, ad inuadendum Regnum *Siciliæ*, quod tunc *Iaanna* Regina cum *Othone* Duce *Brunſzwicenſi*, marito ſuo ſecundo obtinebat, *Carolum* Ducem *Duratiæ*, affinem & aulicum ſuum, cum ducentorum armigerorum comitiua transmittit; recepturum vltionem de præfata *Ioanna* Regina, quæ virum ſuum & fratrem patruelem *Stephanum*, & germanum *Ludouici* crudeliter peremerat. Qui cum auxilio & ſumptibus dicti *Vrbani*, *Neapolim* & plura caſtra Siciliæ *conquirens*, etiam *Ioannam* Reginam cum viro ſuo *Othone* cepit. Et *Ioannam* quidem Reginam ad quoddam caſtrum in *Aprutio* deductam, miſſis quatuor *Hungaris*, ſtrangulauit; *Othonem* vero poſt triennium ex quo captus fuit, in carceribus extinxit. In hunc quoque modum *Ioanna* interempti mariti & fratris ſui, iuſtiſſimas pœnas ſoluit.

Ioannam cum marito, qui Siciliæ præerat, capit, & interimit.

1382

Zauiſſius Epiſcopus Cracouienſis acerum aſcendens ſcala colliſus moritur,

Duodecima Ianuarii, *Zauiſſius Cracouienſis* Epiſcopus cum annis duobus & dimidio *Cracouienſi* Eccleſiæ præfuiſſet, in villagio Eccleſiæ ſuæ *Cracouienſis Dobrouoda*, prope *Visliciam* ſito, infirmatus, ſiue vt nonnulli ſcriptis & relatione tradidere, dum aceruum ſcala aſcendere niteretur, colliſus, moritur, & in Eccleſia *Cracouienſi* in Corporis Chriſti capella ſepelitur. Patre autem *Dobeslao* Caſtellano *Cracouienſi*, & *Krzeslao* germano Caſtellano *Sandomirienſi* ordinantibus, militari more pompa ſui funeris, equis purpura velatis cadauer præcedentibus, & tandem in Eccleſiam introductis, acta eſt. Propter quod nocte ſubſequenti a ſanctuariis, vigilias in Eccleſia *Cracouienſi* obſeruantibus, ſtrepitus velut equorum, & vociferatio dæmonum audita eſt, vt monſtraret Dominus pompam funebralem, mundano more introductam, in corporibus militum exoſam, in Pontificum deteſtandam fore. Hic anno Pontificatus ſui ſecundo, Collegium manſionariorum de ſeptem perſonis, quæ officium Virginis benedictæ Dominæ noſtræ in Eccleſia *Cracouienſi* iugiter pſallerent, donando duodecim decimas manipulares, & unum hortum in nigra villa menſæ Epiſcopalis, fundauit. Felix profecto eo vno opere, qui rem multipliciter meritoriam, & *Cracouienſem* Eccleſiam decorantem, ab omnibus prædeceſſoribus ſuis neglectam inſtaurauit, & primus atque vnus inclytum & ſingulare meritum rapuit. Fundauit & Eccleſiam Parochialem in villa patrimonii ſui *Chodow*, in villa *Poremba*, & aliis, decimas manipulares eis largiens pro dote. Cuius contemplatione & interuentu villa *Pieſtrzecz* cum allodio dicto *Kruſchice*, & domus lignea cum turri lapidea in caſtro *Cracouienſi*, in recompenſam Domus Epiſcopalis, quæ nunc granarium vocitatur regium, receptæ per *Ludouicum Hungariæ* & *Poloniæ* Regem collata eſt. Vir, ſi nonnullorum ſcriptis ſtandum eſt, mundanis amplius quam diuinis inhians, & ad illecebras procliuus carnales.

& militari pompa in Eccleſia Cracouienſi ſepelitur.

Obidque nocte inſequenti in eadem Eccleſia ſtrepitus equorum & vociferatio dæmonum audita.

Is manſionarios in Eccleſia Cracouienſi fundauit.

Ioannem Radlicza Medicum habuit ſucceſſorem.

Die autem Purificationis Sanctæ *Mariæ*, pro eligendo futuro Pontifice *Cracouienſi* a Capitularibus indicta, *Ioannes Radlicza* Medicinæ Doctor, Canonicus *Cracouienſis*, & Regni *Poloniæ* Cancellarius, affectuoſiſſimis precibus pro eo *Ludouico* Rege apud *Cracouienſe* Capitulum intercedente, cum & probitate & virtute eſſet inſignis, electus eſt. Hic ſiquidem *Ioannes* ortum habens ex *maiori Polonia*, ex parentibus nobilibus de domo & familia, Galeam nauticam alias *Korab* deferente pro inſigni, patre *Michaele*, matre *Criſtina*, de villa *Radlicze* prope *Caliſch*, poſt liberalia ſtudia in adoleſcentia abſoluta, in virile robur euadens, Medicinis (natura eum ad id vnum magis inclinante) operam dedit. Et pro conſequenda Medicinæ artis peritia, *Galliam* adiens in *Monte Peſſulano* annis pluribus immoratus, & *Ludouico Hungariæ* & *Poloniæ* Regi, variis inuoluto ægritudinibus a Rege *Francorum* medicos ſibi expertos mittere petenti, deſtinatus, facile pro doctrina artis ſuæ, qua etiam ex naturali inſtinctu pollebat, & Regis *Ludouici*, & Baronum *Poloniæ*, in ſe prouocat affectum. Electione ſua a *Ioanne Gneſnenſi* Archiepiſcopo confirmata, & ipſe, *Vrbano* ſexto iubente, in Epiſcopum conſecratus.

Nicolaus de Kurnik Epiſcopus Poſnanienſis,

Decima octaua Martii, *Nicolaus* de *Kurnik Poſnanienſis* Epiſcopus, cum biennio in loco genitalium grauiſſimo cancri morbo vreretur, febre quartana correptus, in gutture & lingua adeo vlceratus, vt officio loquelæ priuaretur, in curia Eccleſiæ ſuæ *Ciązin* moritur, & in Eccleſia *Poſnanienſi*, vigeſima prima eiuſdem menſis ſepelitur. Vir loquax, & in altercationes atque lites, plusquam grauitati Pontificali conueniret, præceps. In cuius locum vigeſima nona Aprilis, a Prælatis & Canonicis *Poſnanienſibus*, electionem de futuro Paſtore apud Poſnaniam celebrantibus, *Nicolaus* Scholaſticus *Poſnanienſis*, conformi electione ſuffectus eſt. Cuius electione *Ioannes Suchiwilk* Archiepiſcopus *Gneſnenſis*, in grabbato apud *Zneam* graui languore decumbens, velut iuſta & Canonica confirmata, quinta die Aprilis in Paſchæ vigiliam cadente, poſt crepuſculum *Znenæ* de vita excedit, annis nouem in *Pontificatu* exactis. Cuius theſaurus, & omnis Archiepiſcopalis ſupellex, illico per nepotes, fratres, & conſanguineos ſuos, in frequenti numero præſentes, quibus plusquam ſat erat, carnali amore affectus, ſingula *Gneſnenſis* Eccleſiæ caſtra gubernanda tradiderat, direptus eſt. Singularis & raræ tam prudentiæ quam induſtriæ vir, dum in priuato ſtatu verſaretur, habitus. Ad Pontificale vero culmen promotus, dum iræ indulget, dum affectionem in ſanguinem & carnem depromit, dum

& Ioannes Suchiwilk Archiepiſcopus Gneſnenſis moriuntur.

1382

ſeculari poteſtati Clerum grauanti aſſentit, magis, quam reſiſtit, dum in Sacerdotes ſuæ diœceſis dictis & factis probroſis ſæuit, de priſca prudentia parum viſus eſt retinuiſſe; in *Gneſnenſi* Eccleſia, in chori, quem teſtudine & tecto ornauerat, medio, ſub tabula pulcherrima ærea, *Fladrenſi* ſculpta magiſterio, ſepultus, caſulam nobilem Eccleſiæ *Gneſnenſi* relinquens.

Semouitus Maſouiæ Dux caſtrum Łowicz obſidet, quod a Derslao Archiepiſcopi fratre tenebatur.

Semouitus Maſouiæ & *Płocenſis* Dux, *Ioannis Gneſnenſis* Archiepiſcopi morte ad ſe feſtino nuncio perlata coactis militibus & agreſtibus in arma, caſtrum *Łowicz* Archiepiſcopale, nulla re læſus, quanquam a *Derslao* Caſtellano *Gneſnenſi* tenebatur, fere ſecunda Paſchæ obſidere expugnareque & bona Eccleſiæ Gneſnenſis diripere cœpit. Miſſus ad eum extemplo a *Gneſnenſi* Capitulo *Andreas Ceretenſis* Epiſcopus Eccleſiæ *Gneſnenſis* Suffraganeus. Qui cum obſidionem ſoluere ſuaderet, & *ex qua cauſa eam intuliſſet*, inquireret, accepit reſponſum, *Ducale ius ſuum exiſtere, vt caſtrum Łowicz nemo alius, ſub vacatione Eccleſiæ Gneſnenſis, quam ipſe poſſideat. Non ſe tamen iuris huiusmodi vſum ſibi vendicaturum, & ab obſidione caſtri temperaturum fuiſſe, ſi illius tenuta & gubernatio, apud aliquem ex Canonicis Gneſnenſibus, non apud ſuum præcipuum hoſtem Derslaum Caſtellanum Gneſnenſem conſiſteret.*

Tandem Dobrogoſtio de Nowidwor electo,

Ea reſponſio Ducis, & accelerare futuram electionem Archiepiſcopalem, & magis conformem fore coëgit. Sedecimaque Aprilis *Dobrogoſtius* de *Nowidwor* Decretorum Doctor, Decanus *Cracouienſis* & Cantor *Gneſnenſis*, genere Nobilis, de domo *Nałęcz*, concordibus votis canonice electus, ſuo & Capituli *Gneſnenſis* nomine, *Bronislaum* Cancellarium, *Boguslaum*, Canonicos *Gneſnenſes*; *Sandiuogium* de *Kazimierz*, *Ioannem* de *Czarnkow* Iudicem *Poſnanienſem* Caſtellanum *Naklenſem*; *Oſſeponem* de *Grodzisko*, ad Ducem *Semouitum* continuantem obſidionem, deſtinat. Quibus obſidionem petentibus ſolui, deſtitutionemque *Derslai* Caſtellani *Gneſnenſis* pollicentibus, *Semouitus* Dux morigerum ſe præbens, grauibus damnis irrogatis, de agro & obſidione abſceſſit, *Derslaoque* deſtituto & familiaribus, qui obſidionem tolerabant, ducentis marcis ſalariatis, *Boguslaus* Canonicus *Gneſnenſis* poſſeſſionem *caſtri* accepit.

petente

inde diſcedit multis incommodis illatis

Ludouicus Rex nullo pacto conſentiens in electiones Archiep. Gneſnenſis & Ep. Poſnanienſis,

Fauorem & conſenſum *Ludouici Hungariæ* & *Poloniæ* Regis Patroni, pro electionibus ſuis, *Dobrogoſtius Gneſnenſis* & *Nicolaus Poſnanienſis* Electi, obtenturi, *Ioannem* de *Czarnkow* Iudicem *Poſnanienſem* Caſtellanum *Naklenſem*, & *Petrum* de *Znena* Canonicum *Gneſnenſem*, in *Hungariam* deſtinant. Ipſi res, ſumptus & equos, Romam (quo facilior electionum ſuarum ſubſequatur confirmatio) perſonaliter profecturi, expediunt. Sed *Ludouicus* Rex maligna ſuggeſtione præoccupatus perſuaſusque, *Dobrogoſtii* ad *Gneſnenſem* Eccleſiam electionem, ſibi & proli ſuæ pernicioſam fore, cum *Dobrogoſtius* ipſe eo reſpectu electionem conformem ſortitus eſt, vt *Ludouici* morte ſecuta, *Semouitum* Ducem *Maſouiæ* in *Poloniæ* Regem & promoueat & coronet; *Nicolai* vero *Poſnanienſis* Electi, iuri ſuo aduerſarii, nunciis præfatis ægre tertia die admiſſis, & parum benigne auditis, reſpondit: *Se omnifario pacto electiones Dobrogoſtii & Nicolai impediturum.* Vnde per ſe, & per amicos in locis plerisque, quibus illos verſus Vrbem tranſitum facere ſuſpicatus eſt, ipſis laqueos & tendicula ſubminiſtrat. De quo, dum iter agendo *Wratislauiam* perueniſſent, auiſati, iter ſuum nihilominus quanto cautius poſſunt, maturant, & apud *Treuiſium* in inſidias incidunt, Duceque *Venetorum*, pro Regis *Ludouici* complacentia, iubente, captiuantur. Altero tamen die, *Gneſnenſi* Electo *Dobrogoſtio*, cum ſuis familiaribus & ſarcinis retento, *Nicolaus* Electus *Poſnanienſis* (*Wladislao Opolienſi* & *Wielunenſi* Duce, qui nepotem ſuum germanum *Boleslai Oppolienſis* Ducis filium *Ioannem*, nondum ætatem debitam attingentem, iam tamen eiusdem *Wladislai* Ducis patrui ſui interceſſione, Præpoſituram Sancti *Martini Scepuſienſem* ſortitum, *Bononiæ* literis dantem operam, ad *Poſnanienſem* Eccleſiam conſequendam, *Ludouici* Regis fauore & conſenſu impetrato, promouebat, agente, ne pro captiuitate ipſius, quaſi ab eo ſubminiſtrata, a fratribus & cognatis ſuis hoſtilitate laceſſeretur, & futura ſui nepotis promotio, velut per impreſſionem facta, carperetur,) ex captiuitate & arreſto dimiſſus, *Romam* ire pergit. Verum antequam illuc perueniſſet, *Vrbanus* ſextus, propter ſchiſma ab eo deriuatum, Principum fauores ſibi quæſiturus, nunciis *Ludouici* Regis, quos eam ob rem in Vrbem deſtinauerat ſolicitantibus, de *Gneſnenſi* Eccleſia *Bodzantæ* de *Scheligi Sandomiritæ*, genere Nobili, de domo quæ Lunam Cruce ornatam defert pro inſigni, quæque ſe *Scheligas* appellat, & generali *Cracouienſi* Procuratori; de *Poſnanienſi* vero præfato *Ioanni* qui *Kropidło* cognominatus eſt filio *Boleslai* Ducis *Oppolienſis*, eo maxime permotus, quod Duces *Oppolienſes*, pari quo & ipſe, glauca videlicet aquila in campo cœleſtino vterentur pro inſigni, nona Iunij prouidit, contemptis ſed nec præſtolatis viris optimis, in regimen vacantium Eccleſiarum legitime acceſſitis. Vigore itaque prouiſionis præfatæ, in grande & euidens *Dobrogoſtii* & *Nicolai* Electorum, præiudicium, & *Bodzanta* in *Gneſnenſem* & *Ioannes Kropidło* Dux in *Poſnanienſem*, Eccleſias, ſucceſſit. *Dobrogoſtius* Electus *Gneſnenſis*, a captiuitate & arreſto, integris rebus ſingulis ſuis remanentibus, ſolutus in *Poloniam* in feſto Aſſumptionis B. *Mariæ* Virginis reuerſus, ad caſtrum *Łowicz* primum applicuit, ratus ſe illud cum conſenſu & fauore capitulari, contra *Bodzantam*, cum quo de iure Eccleſiæ *Gneſnenſis* certare intendebat,

& Archiepiſcopum euntem Romā pro confirmatione, Venetiis capi obtinet,

quem poſtea, Bodzanta in Archiepiſcopum,

& Ioanne Kropidło in Epiſc. Poſnanienſem confirmatis,

dimittit.

1382

poſſeſſurum. Sed inde egredi iuſſus *Gneſnam* venit. Et pro ſumptibus, quos pro iure Eccleſiæ proſequendo fecerat, ac pro ſui conſeruatione, ſibi caſtrum *Łowicz* aut *Kamyen* dari depoſcens, in petitione ſua auditus non eſt, reſpondente Capitulo, diſtributionem caſtrorum Archiepiſcopalium nunquam ſibi licuiſſe, multoque minus iam licere, *Bodzanta* confirmato & promoto.

Caſtrum Vnyeiow nepotes olim Suchiwilk Archiepiſcopi Gneſnenſis occupant,

Pertulit & aliud Eccleſia *Gneſnenſis*, mortuo *Ioanne Suchiwilk* Archiepiſcopo, ſuæ calamitatis incommodum; Nam *Petrus* & *Nicolaus* fratres germani, filii *Cztani* de *Strzelcze* & nepotes *Ioannis* Archiepiſcopi germani, quibus Capitulo ignorante, *Caſtrum Vnyeiow* commiſerat, multis grauaminibus & ſpoliis in B bonis Eccleſiaſticis patratis, caſtri *Vnyeiow* reſignationem, pro variis terminis pollicitam, facere detrectarunt. Propter quod a *Ioanne* Archidiacono, & *Bronislao* Cancellario Adminiſtratoribus, ſententiis interdicti fuerant irretiti. Quas cum contumaciter contemnerent, mittuntur ad *Ludouicum* Regem in *Hungariam*, *Bronislaus* Cancellarius, vnus ex Adminiſtratoribus, & *Ioannes* de *Trlang* Archidiaconus *Cracouienſis*, & redditionem caſtri *Vnyeiow* petituri, & purgaturi ſuſpicionem, qua Capitulum *Gneſnenſe* falſe accuſabatur, in fauorem *Semouiti Maſouiæ* Ducis, pro conſequendo Regno, in perniciem *Ludouici*, & prolis ſuæ regiæ excluſionem, *Dobrogoſtium* C in Archiepiſcopum elegiſſe. Et quamuis caſtrum *Vnyeiow* reddi Rex ſub pœnis diſtrictiſſimis iubebat, non tamen prius ab occupatoribus redditum eſt, donec *Bodzanta* poſſeſſionem Archiepiſcopatus *Gneſnenſis* nactus, inſolentiam eorum partim terrore, partim modeſtia perdomuit.

tandemque ex eo cum ſumma difficultate diſcedunt.

Vacanti Eccleſiæ Wratislauienſi per ſeptennium Venceslaus Lubucenſis Epiſcopus præficitur,

Wratislauienſem Eccleſiam, & eius vacationem *Vrbanus* Papa ſextus reſpiciens, & illius diſpendia, quæ ex ſeptennali vacatione pertulerat, auerſurus, nunciis *Wratislauienſis* Capituli, eniaius perſonam *Venceslai Lubucenſis* Epiſcopi, filii *Boleslai* Ducis *Legnicenſis*, efferentibus, & illum Eccleſiæ *Wratislauienſi* pro Pontifice dari obſecrantibus, præfa- D to *Venceslao* Epiſcopo *Lubucenſi*, & Eccleſiæ *Wratislauienſis* Adminiſtratori, de Eccleſia *Wratislauienſi* prouidit, ſubſtituens in *Lubucenſem* Eccleſiam *Adam* de *Kietlicz* Canonicum *Lubucenſem*. Quam quidem prouiſionem *Wenceslaus Bohemiæ* Rex, quod ſe non petito neque conſentiente, expedita fuerit, perofus, pro ea reſcindenda multiplices conatus edidit. Et ne caſtrorum & ciuitatum Eccleſiæ *Wratislauienſis* ſibi conſignaretur poſſeſſio, Prælatis & Canonicis *Wratislauienſibus* ſub pœnis grauiſſimis interdixit. Pleriſque autem Canonicis *Wratislauienſibus* in ſententiam *Venceslai Bohemiæ* Regis vltro euntibus, & contra prouiſionem *Venceslai* Epiſcopi prouocatione ſe tuentibus, a parte tamen maiori & ſeniori pro legitimo Pontifice habitus, poſſeſſione caſtrorum & ciuitatum Eccleſiæ *Wra-* A *tislauienſis*, necquicquam Rege interminante, accepit. Serpentibus autem partium ſtudiis & ex temporis diuturnitate fomentum accipiente huiuſmodi diſcordia, tandem ſub iniquis conditionibus ſedata eſt. Per quas & omnia damna Eccleſiæ *Wratislauienſis* per *Venceslaum* irrogata, & quinque millia marcarum *Carolo* Patri ſuo per Capitulum *Wratislauienſe* mutuatarum debita, remiſſa ſunt; & quantitas nouarum pecuniarum, quæ iratum placaret Regem, adiecta. Id tamen vnum pro ſui doloris lenimine, retulit, & eo ſe ſolatur, quod prædictis conditionibus ſancitum eſt, vt B Conſules *Wratislauienſes* de nouo creandi, ex Prætorii loco, creatione celebrata, lares proprios non introeant, niſi primum Eccleſia *Wratislauienſi* adita, corporale iuramentum de defendendis & manutenendis iuribus & libertatibus Eccleſiæ, in manibus Canonicorum præſtent.

& eodem tempore ordinatio ſit, ne Conſules Wratislauienſes electi prius intrent domus proprias, quam in manus Capituli præſtiterint iuramentum.

Seditionem & cladem apud *Lithuanos*, & eorum Principes, per plura tempora gliſcentem, in annum vero præſentem erumpentem, præſenti operi inſerturus, a rebus *Polonorum* digreſſionem facere cogor: Principumque *Lithuaniæ*, quibus propitiatione diuina, Principibus *Poloniæ* reprobatis ob facinora, apud Polonos deſtinabatur imperium texere origi- C nem, quo rerum geſtarum & gerendarum intelligi clarius poſſit ordo & conditio.

Lithuaniæ Dux Gediminus

Erant *Gedimino*, qui in *Lithuanos* longo tempore dominatione rapta, & iuſto Principe, apud quem Stabulatus officio fungebatur, occiſo, imperium exercuerat, ſeptem filii, quibus Pater, dum adhuc viueret, terras a *Ruthenis* abſtractas & occupatas diuiſit.

inter ſeptem filios partitur dominia.

Montuino ſiquidem natu maiori conſignauit *Kernow Slomni*, *Narimunto Piensk*, *Olgyerdo Krenam*, cui Dux *Ruſſiæ* de *Witewsko* vnica quam relinquebat filia in matrimonium tradita, Ducatus ſui ſucceſſionem tradiderat; *Iawnutæ Vilnam* caput gentis, vt magni Ducatus ſucceſſio apud illum conſiſteret; *Kieyſtutho Troky*, *Coryatho* D *Nowogrodek*; ſeptimus & vltimus *Lubardus* ſortem inter fratres non accepit, matrimonium filiæ vnicæ Ducis *Wladimirienſis* ſortitus; Cum qua illi Ducatus *Leopolienſis* & *Wladimirienſis* obueniebant. Inter prædictos autem ſeptem germanos Duces, *Olgyerth* & *Kieyſtuth*, vegetiora ſortiti ingenia, etiam ſtrictiori ſe complexati ſunt glutinio & charitate.

Ex quibus Olgyerth & Kieyſtuth ſimul ſentientes

Indignumque rati parere *Iawnuthæ*, deiicere illum ex *Vilna* & Ducatu magno, diemque quo deſtinata exequantur, conſtituunt. Serius autem *Olgyerdo* de *Witewsko*, propter itineris longitudinem, veniente, *Kieyſtuth* die qua inter eos conuenerat, cum gentibus armatis *Vilnam* occupat. Parumque abfuit, quin & *Iawnutham* Ducem, nihil hoſtile de *Kieyſtutho* ſuſpicantem, occupaſſet. Qui ſub tumultus

Iawnutha fratre Vilna

1382

priuato, expulſoque,

multus tempore *Vilna* exiliens, in monteſque & ſiluas tranſmigrans, pedibus præ frigore rigeſcentibus, a perſecutoribus captus, *Vilnam* A relatus eſt. Miſit itaque *Kieyſtuth* in fratris ſui Ducis *Olgyerdi* occurſum nuncium, ſignificans ſe & *Vilnam* & Ducem *Iawnutham* cepiſſe. Qui *Olgyerdum* in itinere apud *Krenam* offenſum, celerius, euentu nunciato, venire *Vilnam* coëgit. Quo veniente, quis eorum ad præſidendum in Ducatu magno conſiſtere debeat, aliquanto tempore, vnoalteri deferente honorem Imperii, certamen habitum eſt. *Kieyſtuthum Olgyerdus* iure cogebat victoriæ, *Kieyſtuthus* iure refellebat ætatis. Tandem ea conditio capta, vt aliquibus diſtrictibus inter ſe partitis, Duci *Iawnuthæ* quem eiecerunt con- B ſignaretur *Zasław*, cum ſuis pertinentiis; *Olgierdus Vilnam* & magnum Ducatum obtinens, in ſingulos fratres exerceret imperium.

& Olgyerdo omnibus imperante

foedus inter ſe faciunt, atque illud iuramento confirmant.

Si una terrarum obueniret occupatio, intet *Olgyerdum* & *Kieyſtuth* ex æquo partiretur. Et vnus alterius fide & iureiurando interpoſito, non ambiret necem aut dominia, ſed pro poſſe procuraret commoda & profectus. Verum quam probe id ſacramentum ſeruatum ſit, ſequentibus narrabimus. Neque enim inter barbaros tuta poſſunt durare fœdera, inter quos verus ignoratur DEus. Nulla quoque viget fides, nullum ſacroſanctum iuſiurandum, nulla legitima religio.

Olgyerdus Dux Lithuaniæ duodecim filiis relictis

In magnum itaque *Lithuaniæ* Ducatum *Ol-* C *gyerdus* fauore Ducis *Kieyſtuthi* euectus, felix & inſignis Principatu, ſed multiplici prole felicior cenſebatur. Erant namque illi duodecim filii ex eadem matre *Ruthena*, hæc erat Ducis *Twerenſis* filia, ſuſcepti, videlicet *Iagyello*, *Skirgyello*, *Boris*, *Coributh*, *Vigunth*, *Corigal*, *Marimunt*, *Langwin*, *Lubard*, *Andreas*, *Buthaw*, & *Switrigello*; omnes adoleſcentes ſpectabiles, quos genitrix eorum ad mores formabat *Græcos*, ritum *Græcum* illis inſtillans. Dux vero *Kieyſtuth* ſex filios ex vna coniuge generans, videlicet *Withawdum*, *Patrikig*, *Totwil*, *Sigiſmundum*, *Voidat*, & *** Et duobus quidem ex his, videlicet *Withawdo* & *Sigiſmundo*, principari in Ducatu *Lithuaniæ* contigit. *Totwil* in obſidione caſtri *Vilnenſi* ictus bombarda occubuit. *Withawdum*, quod mores patrios, formamque & indolem, ſingillatius expreſſerat, ſingulis anteponebat. Eademque *Iagyellonis* apud *Olgyerdum* fuit ſors & conditio: qui quaſi unum illum genuiſſet, cæteris neglectis, charitate plusquam paterna eum adamabat. Iunxerant & ipſi duo filii a patre amati, ſocietatem inter ſe, & ex aſſiduo contubernio, germanitatis ſe proſequebantur amore. His quoque duobus Patres, *Olgierdus* & *Kieyſtuth*, per mutuas condictationes, ſuorum ſoliorum ſucceſſionem deſtinabant.

moritur,

Abſumitur interim *Olgierdus*, anno Domini milleſimo tricenteſimo octuageſimo primo, Et *Kieyſtutho* ſeruante fidem, *Iagyello* patri in magno Ducatu ſuccedit.

Inter quos Iagyello maior natu Ducatum ſuſcipit, ſeruante foedus Kieyſtutho,

Quem *Kieyſtutus* patruus ſuus, eadem, qua patrem ſuum *Olgierdum* ſolitus erat, coluit ſubiectione & reue- A rentia: frequentando eius ſolium & conſilia, & fideliter conſulendo pro bene adminiſtrando ſuo regimine & Principatu. Sed puritati fidei ſuæ, teterrimo præmii genere reſponſum eſt. Erat apud Ducem *Olgierdum* vir quidam vocitatus *Voydilo*, ſortis ruſticanæ & obſcuræ, primum apud *Olgierdum* priſtinarii, deinde Cubicularii, poſtremo Pincernæ munus agens. Qui ſe adeo *Olgierdo* in officiis huiuſmodi inſinuauerat, vt primus & maior inter omnes ſuos haberetur. Nec *Iagiellonis* filii ſui minor erga illum erat fauor & affectio, qui pa- B trem officio & beneuolentia victurus, ſororem ſuam germanam *Mariam*, quæ poſtea Duci *Dauid* nupſerat, *Kieyſtutho* Duce non conſulto, & affinitatem ipſam increpante abhorrenteque, matrimonio coniungit *Voydiloni*. *Voydilo* itaque præfatus, ſuſpectam habens Ducis *Kieyſtuthi* erga ſe fidem, prudentiam quoque, induſtriam & potentiam *Kieyſtuthonis* pernitioſam ſibi & ſorti ſuæ veritus, etiam illum apud Ducem *Iageyllonem* criminatur, & vehementiſſime effecit tam odioſum quam ſuſpectum;

Sed Iagyello inconſulto Kieyſtutho patruo, ſororem ſuam Voydiloni ruſtico, ſibi patrique charo, dat in uxorem.

Cuius opera Iagyello cum Magiſtro Pruſſiæ foedus init.

Voydiloniſque perſuaſione & ſuggeſtu, cum Magiſtro & ordine Cruciferorum de *Pruſſia*, *Iagyello* magnus Dux Lithuaniæ, poſt frequentes conuentus clan- C deſtine habitos, clandeſtinum contra patruum ſuum *Kieyſtuthonem* Ducem de *Troky* celebrat & inſcribit fœdus. De quo Dux *Kieyſtuth* per *Sundeſteyn Oſterodenſem* Commendatorem, ex affinitate ſecum iuncta (filiam enim *Danutham* in barbaro, ſuſcepta vero fide *Annam*, *Ianuſſio Maſouiæ* Duci deſponſatam, de ſacro fonte leuauerat) auiſatus, vocato filio *Withawdo*, *quam ambiguæ fidei ſit, quibusque dolis & ingenio laqueos illus paret Iagyello Dux magnus Lithuaniæ, cum quo plus quam germane Withawdus verſari, & de ſingulis communicare conſueuit*, edicit.

Quod Kieyſtuth audiens

Quo ſuſpicionem paternam, ex auiſamento *Oſterodenſis* Commendatoris natam, pluribus argumentis D extenuante, & aſſerente *impoſſibile eius ſe conſpirationes latere, quo cum aſſidue verſaretur*; mittitur a *Iagyellone Lithuanicus* & *Ruthenicus* contra *Polocenſes*, Ducem germanum ſuum *Skyrgiellonem* detrectantes ſuſpicere, exercitus. In cuius auxilium Magiſter *Liuoniæ* cum ſuo exercitu, iuuaturus fœderatos, aduenit perſonaliter. Et vtroque exercitu *Polocenſes* affligente, *Polocenſes* vehementer inopes conſilii, quid agerent, anguſtiabantur. Rurſus *Kieyſtuth* Dux his ad ſe perlatis, *Withawdum* filium prioribus querelis conuenit, *Non eſt*, inquit, *amplius cunctandum: Nepos meus Iagyello, ſorore ſua, nepte mea, in ſordidum & ruſticanum matrimonium tradita, cum infeſtiſſimis hoſtibus noſtris, cum quibus nos hactenus aſſidua geſſimus bella, foedere per inſcriptiones iun-*

1382

iuncto, Polocenses impugnat eaque impugnatio fidem auisamento ab Osterodensi Commendatore facto, facit, insidias meo & tuo capiti fore a Iagyellone nexas & comparatas, nisi aliquid nobis interea prospiciamus, pecorum more inuoluimur. Sic fatus, suis se copiis subsequi iussis, filio Withawdo nequicquam dissuadente, & retrorsum in Drobiczin, quod tunc iuris sui fecerat, abeunte, ad Vilnaw agmine silenti veniens, & Iagyellonem Ducem, & castrum Vilnense comprehendit. Singulis autem in suam ditionem redactis, dum & inscriptionum fœdera, quibus Iagiello cum Magistro & ordine Cruciferorum se alligauerat, deprehendisset Withawdo filio per celerem nuncium de his quæ egerat auisato, & iuxta patris imperium, in Vilno festine (vno etenim die spatium itineris de Grodno in Vilnam emensus erat) veniente, Diis, inquit, fili, quorum ope vita nostra ab impendenti periculo seruata est, & hostis in sensus Iagyello oppressus, gratiæ agendæ sunt. Et qui fideli & amicæ denunciationi, pluribus etiam experimentis comprobatæ, fidem præstare nolueras, saltem nunc, visis his inscriptionibus, quibus per Iagyellonem ictum est cum hostibus contra nos fœdus, (tollebatque in altum deprehensas fœderis literas) crede, tam infesto tamen hosti omnis honos a me (neque enim illum vinxi, neque thesauros suos diripui, neque minimis de rebus ad illum pertinentibus quicquam tuli.) præstitus est, præstabiturque Nam etsi ipsum ex sede hac magni Ducatus bello, magnitudo periculi mihi & tibi comparati impellit, sortem tamen suam paternam Witewsko & Krena sibi reddo. Exhilaratus Dux Iagyello de Ducis Withawdi aduentu: verebatur enim pro sua perfidia Kieystuthum Ducem patruum suum graue aliquid in se consulturum: facinore perfidiæ vtcunque purgato, fidum se nepotem, & in singulis prosperis & aduersis adiutorem Kieystutho Duci pollicitus, fœderi cum Cruciferis inito renunciat & abdicat iureiurandoque firmat: vno periurio subsequens polluturus. Reconciliatione inita, Iagyello Dux cum fratribus, & singulis fortunis pignoribusque & mancipiis a Kieystutho dimissus, Vilna excedens, Duce Withawdo eum conducente, in Witewsko se contulit, & illic magno Ducatu Lithuaniæ sibi ablato, manere cœpit. Mittit autem extemplo Dux Kieystuth duos nuncios, vnum ad exercitum Lithuanicum Polocenses obsidentem, alterum ad obsessos, obsessis quidem suffragium solutionis se in tempore laturum pollicens; obsidentibus vero, vt soluta obsidione redeant, denuncians. Magno gaudio nuncii excepti, vtrisque fuerunt solatio. Parendoque Lithuani Kieystuthi iussionibus Duce Skyrgellone deserto, Vilnam redeunt. Magister vero Liuoniæ propter sui exercitus paucitatem in obsidione consistere non ausus, sibi & suis consulens, in Liuoniam reuertitur. Quem & Dux Skyrgiello sequi compulsus, apud Liuonitas aliquanto tempore deguit, sollicitus mente & spiritu, multaque in animo tacitus secum voluens, qualiter Patruo suo Duci Kieystutho, eiectionis suæ ex Vilna & magno Ducatu Lithuaniæ vicem redderet, & tam vita quam Ducatu, castroque Vilnensi quocumque colore, arte, & occasione, nihil pensi habens, exueret.

Vilnam & castrum cum Iagyellone capit.

& tandem mediante Vitholdo reconciliatur.

& Ducatus apud Kieystuth relinquitur.

Indicit deinde Dux Magnus Lithuaniæ Kieystuth expeditionem. Et tam Ruthenicis quam Lithuanicis copiis coactis, vadit contra Schewyersky Nowogrodek, & Ducem eius Coributh suæ ditioni parere detrectantem, Voydilone Ducis Iagyellonis genero, (quem vnum suum præcipuum hostem reputabat) in patibulum acto: filio vero suo Withawdo in Lithuania & castris suæ ditionis derelicto. Et quamuis Dux Iagiello in patrui sui Ducis Kieystuth terras cum gentibus & fratribus suis, se aduenturum promiserat, violato tamen promisso, dolos conceptos nectens, Hamilonem & primores Vilnenses ciues in partem suam precibus & promissis perlicit. Quorum caterius, Withawdo agente in Troky, Vilnense a Iagyellone ex Vilna castrum primum obsessum, deinde Iagyellone ex Witewsko, cum omnibus fratribus & exercitibus suis veniente, sibi traditum est. Quo in suam potestatem redacto, ducit Iagyello copias contra Troky. In cuius auxilium Marschalcus cum forti exercitu Pruthenico veniebat. Withawdus itaque & a Lithanico, & a Pruthenico exercitu se in Troky obsidendum cognoscens, Duci Kieystutho, Nowogrodeck obsidenti, his quæ apud Lithuaniam acciderant, significatis, de Troky cum matre effugiens, in Grodno castrum se recepit. Trocenses autem paucis diebus obsidione tolerata, dedunt castrum Duci Iagyelloni. Propere autem Dux Kieystuthus, deserta Nouogrodensi obsidione, Lithuaniam remeans, dum per Pruthenica auxilia cognoscit potentiam Ducis Iagyellonis vehementer inualuisse, & Principatum magnum Lithuaniæ sibi ereptum, duobusque castris præcipuis, Vilno & Troki, se priuatum fuisse, in Grodno perueniens, versus Samogithiam (exercitum nouum ex Samogithis collecturus, quo Iagyelloni resistat) ire pergit. Et Withawdo in Grodno relicto, consortem suam in Brzesczie, de Masouiæ Duce Ianussio genero suo confisus, destinat, aut si illic obsideretur per Ducem Ianussium obsidionem soluturum, aut si inde excederet, velut suam socrum recollecturum. Verum Ianussius Dux Masouiæ, vir oculatus & industrius, nequaquam temporis opportunitatem negligendam ratus, militibus suis arma induere iussis, castra duo, Drobiczin & Myelnik, in suam redigens, dedentibus se Ruthenis & Lithuanis, potestatem, præsidio valido & frequenti eis imposito, Szuras, Byelsko, Camyeniecz, & Brzestensi districtibus vastatis, castrum Brzesczie

Dux Kieystuth dum Nowogrodek obsidet, Voydilonemque rusticum generum Iagyellonis Ducis suspendit.

& Troki priuatur.

Quod Kieystuth cum cognouisset in Samogithiam ad colligendum exercitum pergit,

& uxorem suam in Brzescie relinquit Duci Masouiæ Ianussio illam commendando. Is autem Drobiczin & Myelnik &

1382

sczie circumuallat; subacturus illud, nisi socrus suæ præsentia illic cognita, obsidionem soluisset.

Comparato apud Samogithas Dux Kieystuth exercitu, venit ad flumen Vilia. Cui filius Withawdus cum aliis copiis de sorte sui patrimonii in arma coactis duobus miliaribus vltra Kowno occurrit. Iunctis itaque copiis, & in eodem loco amne superato, versus Troki pergunt, & castrum Troki obsidione coarctant. Iagyello autem Dux, hunc euentum futurum ratus, & suos in armis tenuerat, & ab vtroque Magistro Prussiæ & Liuoniæ confœderatis suis, de ferendo subsidio certitudinem acceperat, versus Troki obsessis laturus auxilia, Pruthenicas & Liuonicas copias de propinquo cognoscens, processit. Cuius Dux Kieystuth ab exploratoribus comperto aduentu, soluta obsidione, copias suas ordinatas, decernere æstuans, educit. Vtroque itaque exercitu ad pugnam instructo, & ad iactum trium aut quatuor sagittarum a se inuicem distante, veniunt in Ducis Kieystuthi exercitum caduceatores a Iagyellone missi. Et Withawdo Duce conuento orant, vt sit inter Ducem Iagyellonem, & Patrem suum Kieystuth Ducem, pacis arbiter, paceque sub conditionibus æquis sua vnicuique tribuentibus, profluuia sanguinis, cæde mutua fundendi, mox secutura, intercipiat, & Ducem Iagyellonem securus ad conficiendam pacem huiusmodi, accedat. Withawdus vero patrem suum Ducem Kieystuthum super his interim consulturus respondit. Non se in exercitum Iagyellonis aliter iturum, nisi Dux Skyrgello personaliter veniat, & de tute veniendo & redeundo, securitatem faciat. Qui cum propere venisset, fidemque fecisset, patre Kieystutho permittente, Dux Withawdus ad Ducem Iagyellonem, vtroque exercitu agente inducias, aduenit. Resumente autem Duce Iagyellone caduceatorum orata, placuit Ducem Kieystuthonem ad tractatum pacis acciri: suadenteque Withawdo, Dux Iagyello & Skyrgiello suis nominibus facturi Duci Kieystutho securitatem, ipse Skirgello ad Ducem Kieystuth pergit. A quo, filioque suo Withawdo Dux Kieystuth rogatus, data acceptaque fide, venire ad placitandum de pace consentit, nullumque dolum in sermonibus huiusmodi latere ratus, parum prouida vsus solertia, non relicto ad castra filio suo Withawdo, sed secum vna venire iusso, (neque enim altero ex eis ad castra propria remeante, patrandi fraudem ausus Iagyello cepisset) de pace placitaturus, in Iagyellonis exercitum aduenit. Vbi circumdante illos in coronæ modum Iagyellonis & Pruthenico exercitu, se in laqueum recidisse deprehendunt. Astruente autem Iagellone Duce, neque loci, neque temporis qualitati de pace tractanda conuenire, redeundumque Vilnam, & illic de pace agendum, ab vtroque exercitu, quasi signo dato, discessum est. Verum cum ad Vilnam, Duce Kieystutho, & filio suo Withawdo resistere non ausis, ventum esset, Duce Withawdo sub custodia Vilnæ reseruato, Dux Kieystuth ferreis catenis vinctus, Creuamque ductus, ad fundum turris obscuræ & sordidæ proiicitur vinculatus. Quinta denique nocte, a Proxa Ducis Iagyellonis Pincerna, item fratre suo Bylgieni, item Mosthen, Gethkone, Krewlanin, Kuczuk, Liszicza qui Zibinthæ focum & lucernas accendentis gerebat officium, cæterisque, quibus id munus a Iagiellone imperatum erat, indigna se morte perimi, iure gentium & fœdere violato, vociferans, iugulatur, & funus suum a Duce Skyrgellone Vilnam relatum, ritu veteri, additis armis, equis, vestimentis, canibus potioribus & charioribus, crematum est. Pro liberatione autem Withawdi, non solum Lithuaniæ Duces & Boiari, sed & Magister Prussiæ intercedentes, non fuere auditi: quoniam Iagyello Dux eidem sorti, cui & patrem, illum addicere destinabat, subtilitatem ingenii sui, sibi & germanis suis suspectam habens. Ita princeps Kieystuth, præter fidem, egregius, dira morte absumptus est a propriis & consanguineis, quem exteri & alienigenæ seruare omni conatu satagebant. Pater hic Withawdi erat, quia sicut cæteri filii a patribus, ita hic, qui tale lumen progenuit, a filio nominandus est. Inter omnes Gedimini Ducis filios magis prudens magisque industrius, & quod illum plurimum honestabat, ciuilis, humanus, & verax in sermone.

Kieystuth Dux cum Withawdo filio collecto exercitu versus Troki procedunt.

Dumque Iagyello pacem per Withawdum petit

eam obtinet,

& data fide ut pater & filius prædicti ad castra sua venirent,

eos comprehendit.

Tandem Kieystutho in carcere necato.

Withaudum etiam ad id ipsum destinat.

Kieystutho Duce crudeli nece consumpto, Iagyello Dux in eos, quos per suspicionem habuit mortis Voydilonis, chari sui familiaris & generi, fuisse auctores, sæuire cœpit. Et duos quidem, quos extinctionis eius magis conscios credidit, videlicet Vidimund patruum germanum relictæ Kieystuthi & matris Withawdi, alterum Buthrin nepotem germanum, neci Voydilonis parentando, rotis distraxit, cæteros capite damnauit. Ducem vero Withawdum, cum sua coniuge Anna, in Creuam, sub honesta, arcta tamen obseruandum custodia, transmisit. Vbi Duce Withawdo in camera priuata, frequenti custodum numero septa, consistente, nec limen egredi auso, consorti suæ Ducissæ Annæ cum duabus fœminis ad maritum pro nocte ingrediendi, & de mane egrediendi, facta fuit potestas. Rumore itaque communi, qui in populo personauerat, maritum suum Ducem Withawdum, eandem necis sortem, qua & patrem, subiturum, permota, suadet Duci Withawdo experiri fortunam, & vnius foeminæ, quæ secum ingrediebatur & egrediebatur, induto habitu, maturare fugam. Consilio vxorino probato, quod suaserat exequitur, & fœminam se ex habitu simulans, camera (Ducissa Anna alteram ex fœminis in cubiculo, quæ Ducem Withawdum repræsentaret, relinquens,) egreditur, ac nocte insequenti per funem se ex castro demittens, ad maritum sororis suæ Ianussium Masouiæ Ducem primum peruenit. A quo recol

Cum Withawdus in custodia servaretur, necandus,

uxor sua induens ipsi habitum foeminæ, cum qua ad eum intrare solebat, illum e carcere educit.

Qui primum ad Ianussium Ducem Masouiæ deinde ad Magistrum Prussiæ fugit.

lectus, & iuxta assertionem aliorum, lotus baptismate, *Conradique* nomen sortitus, possessione insuper aliquarum villarum donatus, consistere illic, ne a Duce *Iagyellone* opprimeretur, parum ausus, in *Prussiam*, Magistro *Conrado* eum colligente transiit. Quem omnis *Baronum*, in sorte sui patrimonii consistentium, turba, cum familiis & mancipiis, nec non & *Anna* coniuge sua, quam *Iagyello* Dux, fuga *Withawdi* cognita, liberam esse iusserat in *Prussiam* miro affectionis more secuta est. Arguebatur autem a Magistro *Prussiæ* & Commendatoribus suis, *quod non tempore feliciori, dum castrum Vilnense cum hominibus & terris Lithuanicis sui iuris, suique dominii forent, ad eos diuertisset:*

A quo benigne susceptus

benigne deinde & fauorabiliter tractatum, bene de se & ordine suo sperare *Withawdum*, & omnes suos sequaces iussit, pollicens *se illum in solio Magni Ducatus Lithuaniæ locaturum.* Duce *Withawdo* vicissitudinarie adstipulante, *quod pro beneficio & auxilio sibi impenso & impendendo, vellet gratiam Ordini perpetuo referre, & illi seruiendo cum suis omnibus, subiectus & auxiliator fore.* Clandestino deinde accessu, non credentibus *Samogithis* ipsum in *Prussiam* venisse, *Samogithas* personaliter accedens, ipsos sibi conciliat.

Samogithas fidissimos reperit

Et pollicentibus *Samogithis se pro illo contra Iagyellonem suas nauare operas, & se sibi in omni casu fideliter auxiliaturos, & suo in singulis parituros imperio,* quibus etiam, quo fidiores essent, Magister *Prussiæ*, arma, equos, & vestes donat. Ea autem recollectio & gratia tunc *Withawdo* per Magistrum & Ordinem sub tempore & articulo necessitatis exhibita, adeo mentem *Withawdi* deuinxerat, suoque insederat animo, vt ad diem mortis suæ fauore nimio eum prosecutus, ad delectationem illius non posset induci.

Ludouicus Hungariæ & Poloniæ Rex Sigismundo Marchioni Brandenburgensi filia Maria nupta creat illum in Regem Poloniæ,

Ad *Polonorum* res, a quibus disgressum feceram, redeundo *Ludouicus Hungariæ & Poloniæ* Rex sensim se considerans a viribus destitui, de duorum Regnorum, duarumque filiarum statibus prouisurus, *Sigismundum* Marchionem *Brandeburgensem* filium *Caroli* Imperatoris *Romanorum* & *Bohemiæ* Regis, ex secunda vxore *Elisabeth Boguslai* Ducis *Stolpensis* filia susceptum, in generum legit. Eique quatuordecimum annum tunc agenti, filiam suam natu maiorem *Mariam*, Regnum *Poloniæ* pro dote consignans, locat. Indicto deinde pro die Sancti *Iacobi* in *Zolio* alias *Zwolen* oppido in *Hungaria* prope *Krenniczam*, *Polonis* conuentu, Prælatos & Barones *Poloniæ*, qui illic aduenerant, ad suscipiendum *Sigismundum* Marchionem *Brandeburgensem* in Regem, & ad præstandum illi homagia, & fidelitatis iuramenta impellit.

cui homagium præstant Poloni.

Quibus *Ludouici* Regis iussa in singulis exequentibus, ad recipiendum possessionem Regni *Poloniæ*, castrorumque regalium, & ad rescindendum plerasque in *Poloniæ* Regno insolentias & commotiones præfatum *Sigismundum* Marchionem *Ludouicus* Rex, cum copiis *Hungaricis*, A & sub *Bodzantæ* Archiepiscopi *Gnesnensis*, *Sandiuogii* de *Subino Cracouiensis*, & *Domarathi maioris Poloniæ*, Capitaneorum, cautela & conductu destinat.

Veniens autem is in Poloniam cum exercitu Hungarico, castra Barthoszii de Odolanow expugnant.

Qui in *Poloniam*, militarium cateruis illi occurrentibus, ingressus, castrum & oppidum *Kozmin*, item duo fortalitia, *Nabiszicze* & *Kozminiecz*, quæ ditionis hæreditariæ *Barthoszii* Capitanei in *Odolanow* erant, in vltionem earum factionum, quas patrauerat, breui expugnat. Castrum vero *Odolanow*, *Barthossio* pacta secum inita non seruante, circumsidet. Sed cum illius expugnatio difficilior censeretur, nouis pactis de castro B dedendo firmatis, & certa pecuniæ quantitate ad quam villarum castro pertinentium æstimatio perducta est, promissa, post grandia damna vtrobique in Ecclesiarum bonis irrogata; *Sigismundus* Marchio *Polonicas* & *Hungaricas* copias in *Masouiam* (ita etenim soceri iussione doctus erat) traducens, Ducatum tantummodo *Semouiti*, præstare *Ludouico* vti *Poloniæ* Regi homagium & obedientiam detrectantem (*Ianussius* enim alter *Masouiæ* Dux dudum in ditionem regiam concesserat) vastare spoliis & incendiis cœpit.

Dumque vastaret Masouiam, Ludouicus moritur.

Interim vero *Ludouicus Poloniæ* & *Hungariæ* Rex, fatis apud oppidum *Hungariæ Tarnawa* interceptus, quatuordecima Septembris moritur; ad *Al*-C *bamque Regalem* relatus, in capella ab eo dotata sepelitur, cum apud *Polonos* annis duodecem, non sine *Polonorum* grauamine, pernicie, & assidua seditionum & inuasionum ciuilium, sensim inualescentium, quos morbo & senio grauatus opprimere & extinguere neglexit, vexatione, apud *Hungaros* annis quadraginta imperasset. Cuius excessu *Sigismundus* Marchio, per festinum nuncium sibi nunciato, & ipse de agro *Masouitico* excedit, versusque *Posnaniam* ire pergit.

Deinde Posnaniam eundo,

A *Posnaniensibus* autem ciuibus honore congruo exceptus, fidelitatis iuramenta exegit. Quo illic agente, omnium fere Baronum & militarium *maioris Poloniæ*, per legatos impetitur prece, D vt *Domarathum* de *Pierzchno*, eis multipliciter grauem & molestum, a *maioris Poloniæ* Capitaneatu destituat, pronam eorum, dummodo apud Regnum *Poloniæ* personaliter velit residere, cum absentia regia, multifariis Regnum *Poloniæ* cladibus & calamitatibus afflixerit, subiectionem & obedientiam habiturus.

dum Domarathum Nobilitati inuisum de Capitaneatu reiicere renuit, Nobiles contra se irritat.

Quo destitutionem *Domarathi* clara responsione abnuente, omnium *maioris Poloniæ* Baronum & militarium, quæ ad illum confluxerat, caterua, ex *Posnania* animis irritatis discedit.

Hungari Russiæ castra tenentes

Sub idem tempus, parum prospera *Poloni* vsi fortuna, ingens dispendium suæ Reipublicæ excipiunt. *Hungarorum* enim milites, quibus *Ludouicus* Rex castra *Russiæ* insigniora, a *Casimiro* olim *Poloniæ* Rege, *Polonorum* sangui-

ne expugnata, quæsitaque, *Polonis* destitutis, *Russiæ* terras a *Polonorum* Regno sequestraturus, & Hungariæ Regno adiecturus) tenenda A commiserat, morte *Ludouici* Regis comperta,

audita morte Regis Ludouici omnia Duci Lubardo vendunt,

castra quæ possidebant, videlicet, *Camyeniecz*, *Olyesko*, *Hrodło*, *Łopathin*, *Sniathin*, Duci *Lubardo*, tunc castrum *Łuczko* obtinenti, produnt. Magnaque auri & argenti quantitate ab eo corrupti, castra Regni *Poloniæ* fidei eorum commissa, venundant. Et castris præfatis excedentes, turpi lucro suffarcinati, in *Hungariam* redeunt.

& in Hungariam redeunt.

Non tulit autem *Elisabeth* Regina *Ludouici relicta* impune hanc eorum perfidiam, sed plerosque eorum aut in carceres coniecit, aut capite mulctauit, bonaque eorum, hæreditates, & quaslibet possessio-B nes, applicauit fisco regio, & tam ipsis, quam vniuersæ stirpi eorum, notam perpetuæ infamiæ inussit.

Sigismundus Marchio veniens Gnesnã

Sigismundus Brandeburgensis Marchio, ex *Posnania* egressus, in die Beati *Venceslai Gnesnam* veniens, a *Bodzanta Gnesnensi* Archiepiscopo qui ante octo diebus Archiepiscopatus nactus fuerat possessionem, & vniuerso Clero ac populo, processionis honore susceptus est.

Ludouici Regis exequias celebrat.

Exequiis autem pro *Ludouico* Rege, magnifico sumptu solennique ritu, in *Gnesnensi* Ecclesia, vltima die Septembris celebratis, *Cracouiam* diuertit. Cui apud *Brzesczie* agenti, nonnulli Baronum & militarium *maioris Poloniæ*, priorem repetunt petitionem, & *Domarathum a* C *maioris Poloniæ Capitaneatus regimine amoueri* deposcunt.

Iterumque rogatus, dum Domarathum renuit Capitaneatu destituere

Sed dum ex consilio iuuenili prauo, & parum digesto, *se id nullo pacto*, adiectis insuper quibusdam comminationibus, si *Poloni* suum imperium abnuerent, respondisset, apud *Myelostauiam* habito conuentu, omnium animis a se alienatis, mittuntur ad *Cracouienses* Prælatos & Barones nuncii, qui communem apud *Radomskie* oppidum agi conuentionem pro die Sanctæ *Catharinæ*, ad prouidendum de statu Regni *Poloniæ*, persuadeant.

Poloni dietã ad prouidendum statui Regni indicunt

Quo impetrato, & frequenti Prælatorum & Baronum numero pro die constituto veniente, etsi magnæ parti Prælatorum & Baronum, ad regendum *Poloniæ* Regnum *Semo*-D *uitus Masouiæ* Dux aptior, quam Marchio *Sigismundus*, iuncta illi altera *Ludouici* defuncti Regis filia *Heduigi*, videretur;

& Heduigim filiam Ludouici maritandam

post varias tamen altercationes & tractatus, ea conclusio capta est, *vt Rempublicam Regni Poloniæ, & eius statum, vniuersi æqua & conformi fide, mutuisque consiliis, auxiliis, & periculis promoueant, & iuxta pactorum & iuramentorum suorum ordinem, alteri ex filiabus Ludouici Regis præstent homagium; Principem prudentem, & qui verisimiliter in Poloniæ Regno continuam & personalem facturus foret residentiam, alteri ex filiabus Ludouici iungendum, pro Rege indubitato habituri.*

illique parendum vna cum Nobilitate Craconiensi concludunt.

Cum autem huiuscemodi conclusio *Sigismundi* Marchionis exclusionem a *Poloniæ* Regno clandestina dispositione includeret, *Bodzanta* Archiepiscopus *Gnesnensis* & *Domarathus* Castellanus *Gnesnensis*, & *Maioris Poloniæ* Capitaneus, *se illi assensuros* magnopere abnuebant, asserentes *se Marchioni Sigismundo & fidem fecisse, & castrorum quæ per Domarathum tenebantur, deditionem facere spopondisse:*

Archiepiscopo & Domaratho nequicquam obstantibus

Ipsis tamen necquicquam recusantibus, conclusio præfata, & scripto, & sigillorum appensione roborata est; & nunciis ad dietam *Vislicienſem* a *Cracouiensibus* & *Sandomiriensibus* militibus pro die S. *Nicolai* tenendam, pro conclusionis præfatæ maiori firmitate, sunt transmissi.

Vigesima prima Septembris *Boleslaus* tertius *Oppoliensis* Dux in *Strzelcze* moritur, & in B monasterio fratrum Minorum apud *Oppoliam* tumulatur. Quem *Henricus* Dux *Falkenbergensis* in *superioris Głogouiæ* Ecclesia sepultus, & quarta decima eiusdem mensis absumptus, præcesserat.

Ad dietam Vislicienſem

Sancti *Nicolai* lucescente die, magnus *Visliciæ* conuentus Baronum & militarium haberi cœptus est. Cui cum *Sigismundus* Marchio obedientiam, & fidelitatis iuramentum pro se a *Cracouiensibus* & *Sandomiriensibus* militibus petiturus, cum *Bodzanta Gnesnensi* Archiepiscopo & *Domaratho* Castellano *Posnaniensi* & *maioris Poloniæ* Capitaneo, interessent, duo Episcopi, videlicet *Stephanus Agriensis*, & *Ioannes Conadiensis*, totidemque *Hun*-C *gariæ* Barones, ab *Elisabeth Hungariæ* Regina *Ludouici* relicta, destinati, venerunt.

Regina relicta nuncios mittit,

Qui obtenta audientia, ingentibus primum nomine præfatæ Reginæ *Elisabeth*, & filiarum eius Prælatis & Baronibus *Poloniæ*, quod erga se & filias suas gessissent intemeratam fidem, actis gratiis, ad extremum precati sunt, *ne cui alteri, sed nec Sigismundo Marchioni fidem & subiectionem præstent, donec per eam de utraque filia certior ordinatio subsecuta fuerit.*

rogans Polonos ne quicquam certi de Regno concludant, nisi altera filia nupta.

Gratis & æquis auribus legatio huiusmodi audita est. Proceribus *Poloniæ Sigismundo* Marchioni, quod & in *Bohemos* propensioris esset quam *Polonos* fauoris, & pelli eos, cibum sumpturus, ex aula patiebatur:

Quod libenter faciunt.

Sed & Præposituram *Zwier*-D *zinensem*, *Nankero*, *Polono*, pro quo primores *Poloniæ* Barones studiose intercedebant, neglecto, *Bohemo* contulerat, quam maxime infensis. Quapropter conclusionem apud *Radomskie* habitam, frequenti & conformi approbatione, ratam esse hi, qui *Visliciæ* conuenerant, iubent & decernunt. Cui & Archiepiscopus *Gnesnensis Bodzanta*, & Capitaneus *maioris Poloniæ Domarathus*, per expressum assentiri coacti sunt. Offerebat & tunc *Domarathus maioris Poloniæ* Capitaneus, militaribus *maioris Poloniæ*, ipsum & actiones suas vehementer carpentibus, legitimam iustificationem. Sed a nunciis militarium *maioris Poloniæ* accepit responsum; *Neque licere, neque conuenire iustificationem eius accipere, nisi postquam a Capitaneatu amotus fuerit, vel se ipse abdicauerit.*

1382

Et Sigiſmundus Marchio Cracouiam ingredi prohibitus in Hungariã rediit.

Ex *Viſlicienſi* dieta, *Sigiſmundus* Marchio, licet *Cracouiam* venire maximo æſtuauerit deſiderio; *Dobeslao* tamen de *KurozWaki* Caſtellano *Cracouienſi* diſſuadente, ne pro reſcindenda concluſione in *Radomskye* & *Viſliciæ* firmata, nauaret operam, admiſſus non eſt. Sed *Viſta* apud *Wawrzynczycze* ſuperata, in *Niepołomicze*, exinde vero *Bochnyam* & nouam *Sandecz* deductus eſt, & ſumptu publico procuratus, in *Hungariam* rediit. Mouebant enim callidi & perſpicacis ingenii virum *Dobeslaum* de *KurozWaki* Caſtellanum *Cracouienſem* qui tunc & arci *Cracouienſi*, & ſummæ rerum apud *Polonos*, velut maior Domus, præſidebat, plures reſpectus. Is tum quam maxime, ne *Sigiſmundus* Marchio *Cracouiam* ingreſſus, ſimulata infirmitatis cauſa, moram manſionis ſuæ in longum extraheret, ac ſub illo tempore, gentibus immiſſis, arcem & urbem occuparet, *Polonorumque* animos, donis, largitionibus, & promiſſionibus corrumperet.

Barthoſſius de Kosmin, accedens Semouitum Maſouiæ Ducem, illum ad occupandum Regnum Poloniæ hortatur.

Et gentibus ab eo acceptis, caſtrum Caliſſienſe fruſtra accipere tentat,

Conſulturus rebus ſuis *Barthoſſius* miles de *Kozmin*, Tenutarius in *OdolanoW*, *Semouitum Maſouiæ* Ducem ad conſequendum *Poloniæ* Regnum vehementi ardore affectum adit, ſeque in illius ditionem & obſequia, iureiurando cum caſtro *OdolanoW* mancipat. Pactis inſuper claudeſtinis cum eo percuſſis, ex *Maſouia* cum gentibus *Semouiti Maſouiæ* Ducis, in ſuum & eorum, quæ pro Duce *Semouito* acturus erat, auxilium deſtinatis, reuerſus, in vigilia Beati *Thomæ* Apoſtoli caſtrum *Caliſſienſe*, pro ſe & *Semouito* Duce *Maſouiæ*, vniuerſo conatu tentat intercipere. Iamque nonnullis ex ſuis, caſtri mœnia conſendere, vigilibus ſoporatis, adnitentibus, vnus ſuorum portam verſus molendinum ſitam terebrauerat, admotaque ſerra ad loca foraminata, exculpere largius foramen, hominum ingreſſurorum capax, parabat, occaſum lunæ quæ pro ea vice pernox lucebat, *Barthoſſio* (quo facilius caſtri proueniret interceptio,) præſtolante. Sonitus interim ſerræ ad piſtoris, caſtro panes coquere, lignaque pro clibano ſcindere, conſurgentis, peruenit aures. Qui anhelitu temperato, ad portam quæ ſerrabatur, perueniens, periculo deprehenſo, ſecuri quam geſtabat, ſerram adeo lente, vt etiam is qui ſerrabat non ſentiret, facit recuruam. Miranti ſerratori, & quidnam ſerræ accideret, apud ſocios, ipſum opus maturare, cum prope aurora eſſet, inſtigantes, querenti, piſtor his qui in caſtro erant, celerrime excitatis, in quo periculo verſentur, denunciat. Qui clamore ſublato, ſaxis & tormentis ſuperne proiectis, *Barthoſſium* & ſuos a caſtro diſpellunt, fugientemque ſuis omnibus integris, veriti inſidias, non inſequuntur. Qui ſequenti die, caſtri *Caliſſienſis* interceptione fraudatus, ad *Kozminyecz* fortalitium ſuum, paullo ante a *Sigiſmundo* Marchione *Brandeburgenſi* expugnatum applicans, illud intercipit & conquirit. Exinde mouens, & *Chotecz* perueniens, domum, a *Caſimiro* Poloniæ Rege, cocto latere illic ædificatam, incaſtellatam, ponteque ſuper fluuio *Proſzna* tumultuario opere conſtructo, ad caſtrum ſuum & oppidum *Koźmin*, a *Sigiſmundo* Marchione conquiſitum, venit. Sed a gentibus *Domarathi* Capitanei *maioris Poloniæ*, quas pro illius præſidio locauerat, fœde repulſus, ad fortalitium *Michaelis Thomaſſii* de *OſtroWączno*, quod *Parsk* appellatur, diuertit. In cuius occupatione atque oppugnatione octo diebus immoratus, *Michaelem Thomaſſii*, conquiſitionem fortalitii ſui expaueſcentem, *Domarathum* Capitaneum *maioris Poloniæ*, contra illum adhæſionem pollicere coëgit, obſidionemque ſoluit.

dolum piſtore præſentiente

Kozminiecz ſuum a Sigiſmundo Marchione expugnatum recuperat, & Parsk fortalitium Thomaſſii de OſtroWączno, cum Domaratho Capitaneo ſentientis obſidens ipſum, ab eo diſcedere cogit.

Octauo Calendas Iulii, *Venricus* de *Kinprode Pruſſiæ* Magiſter moritur, vnum & triginta annos in *Magiſterio* exigens. Cui *Conradus Coluer* de *Roteſteyn* ſuccedit.

Monaſterium in antiqua CząſtochoWa, Oppolienſis Dux Wladislaus fundat dotatque.

Nona die Auguſti, *Wladislaus Oppolienſis*, & tunc *Wielunenſis*, *Oſtrzeſchouienſis* & *Dobrzinenſis* Dux, de Eccleſia Parochiali Sanctæ *Mariæ* in antiqua *CząſtochoWa*, matre filialis Eccleſiæ in oppido *CząſtochoWa* ſibi propinquo, de conſenſu *Ioannis* Epiſcopi *Cracouienſis*, & *Henrici Biel* de *Bleſzno Cracouienſis* & *Gneſnenſis* Canonici, de familia *Oſtoya*, Plebani in antiqua *CząſtochoWa*, ſponte illi renunciantis, fundat monaſterium fratrum Heremitarum ordinis ſancti *Pauli* primi heremitæ, militantium ſub Regula Beati *Auguſtini*. Cui monaſterio Dux præfatus, pro dote aſſignauit, & donauit donatione perpetua villas, antiquam *CząſtochoWa* & *KroWodrza*, cum fabrica ſerrificii, molendino, & prædio eidem adiacentibns: item decimas pecuniales teloneorum, in oppidis *OſtrzeſchoW* & *CząſtachoWa*: item decimas frumentales in villis *Gaięnczycze*, *DWorziſchoWicze*, *Dupicze*, *Kruplin*, & antiqua *Brzeznicza*, conſiſtentes. Item decimas frumentorum & braſeorum, de molendinis conſtructis & conſtruendis oppidorum *CząſtochoWa* & *Zari*. Item decimas mellis villarum *PrzemiłoWicze*, *PrzeWodziſchoWycze*, *BabroWniki*, *Nadalicze*, *Koſchaczin*, *Biskupicze*, in diſtrictu *Olſtinenſi*; *BobroWniki* & *Kamyen*, in diſtrictu *Wielunenſi*. Libertando bona Monaſterii prædicti, ab omnibus oneribus, tributis, & datiis ordinariis & extraordinariis vniuerſis. Dux autem ipſe *Wladislaus Oppolienſis*, Ducatus præfatos ſiue terras Regni *Poloniæ*, videlicet, *Wielunenſem Dobrzinenſem*, *Oſtrzeſchouienſem*; item caſtra *Olſtin*, *Krzepicze*, *Bobolicze* in terra *Cracouienſi* conſiſtentia, ex donatione perpetua ſibi per *Ludouicum Hungariæ* & *Poloniæ* Regem facta, conſecuta in recompenſam & viciſſitudinem terarum *Ruſſiæ*, videlicet *Leopolienſis*, *Przemislienſis*, *Halicienſis*, & *Podoliæ*, ab eo reſignatarum, quas ſibi idem *Ludouicus*, vt & tanquam *Poloniæ* Rex, etiam perpetuo donauerat, intelligens, donationem ipſam terrarum propter enormem læſionem Regni *Poloniæ*, ſibi non poſſe fore diuturnam; *Ludouico* etiam Rege inſtante, qui donationem ipſam, vel potius alienationem, & Regni *Poloniæ* multilationem, conſcientia illum remordente, ferre non potuit.

1383

Rumore quodam de Domaratho de Pierzchno, Capitaneo maioris Poloniæ ſuſcitato,

Baronum & militarium *maioris Poloniæ* in *Domaratum* de *Pierzchno*, *Grzimalitarum* genere Capitaneum *maioris Poloniæ*, tam furorem quam liuorem dudum, mutua animorum irritatione agitatum, & qui facile poterat interpoſitione, ſi quis affuiſſet mediator, opprimi, vulgaris fama, mendaxne, incertum, an vera, qua perhibebatur *Domarathum* præfatum in animum ſuum induxiſſe, quoad ſe vlciſcendum reſcindendumque ignominiam, qua Barones & militares illi de cætero, vt Capitaneo vetuerant diſtrictiſſimo edicto, ſub capitis & bonorum mulcta, parendum eſſe; *Bohemos*, *Saxones*, *Caſſubitas*, & quoslibet hoſtes, in caſtra regia, in ſua ditione conſiſtentia, pro auxiliatoribus induceret, & per ſuam ac eorum potentiam Barones & militares *maioris Poloniæ*, ex eorum curiis & laribus traheret, opprimeret, probriſque, vinculis, ſpoliis, & quolibet grauaminum genere afficeret, & ſuæ parere cogeret ditioni, in altiorem indignationem & odii flammam accedens, ingens & deteſtandum bellum ciuile, quo & cædes mutuæ, & agrorum tectorumque plusquam hoſtilis vaſtatio, direptio oppidorum, ſtrageſque acerbæ ſecutæ ſunt, exciuit. Barones ſiquidem & militares *maioris Poloniæ*, ne ea quæ in capita ſua comparata a *Domaratho* ſenſerant, pati cogerentur, Duce *Vincentio* de *Kąpa* Palatino *Poſnanienſi* arma ſumunt. Et *Bartoſſio* de *Kozmin*, cum *Maſouitarum* gente, eorum adiuuante factionem, die *Dominico* infra octauas Epiphaniæ, oppidum & caſtrum *Pizdri*, primum expugnare adorti, quatuor diebus ad illius expugnationem intendunt. Quarto demum die, dedentibus ſe ciuibus, pactis, ne quid hoſtile paterentur, & inuitis his, qui in arce erant, portas aperientibus, arcis quoque expugnatio fieri cœpta eſt, quam tandem die tertio, propter victualium, & præſertim aquæ, inopiam, milites *Domarathi*, cum ſingulis equis, armis, & rebus, abire ſalui permiſſi, dedunt. Quibus in ſuam ditionem redactis, præſidio arci impoſito, *Vincentius* de *Kąpa* Palatinus *Poſnanienſis* exercitum verſus *Caliſch*, vigeſima Ianuarii traducit; *Sandiuogio SWidWa* Caſtellano *Naklenſi* cum certis copiis, ad ciuitatis *Poſnanienſis* cuſtodiam & defenſionem, ne quid hoſtile ex caſtro, in quo præſidium *Domarathi* erat, pateretur, deſtinato. Iam ſiquidem *Poſnanienſis* ciuitas, & cæteræ, miſſis verſus *Pizdri* ad *Vincentium* Palatinum & exercitum nunciis, ſe in eorum poteſtate pollicebantur futuras. Quod *Domarathus* Capitaneus intelligens, ciuium *Poſnanienſium* precibus & inſtantiis expugnatus, ut ciuitate abiret, caſtrum *Poſnanienſe*, & illius præſidium, in *Przedpełkonis* de *Staſcheuo* Caſtellani *Międzyrzecenſis*; caſtrum vero *Caliſſienſe* in *Ioannis* de *Łakoſchiny* Caſtellani *Łancicienſis* fidem, diſceſſurus, genteſque auxiliares, contra *Vincentium* Palatinum *Poſnanienſem* & eius exercitum, conquiſiturus, commiſit. Applicanti autem *Vincentio* Palatino *Poſnanienſi* & eius exercitu ad *Caliſch*, ciuitas *Caliſſienſis* illico dedita eſt. Arx vero, præſidio militum illam animoſe defendente, reſiſtens, obſeſſa. Cuius obſidione durante, *Conradus Cleſchnicenſis* Dux, laturus *Domaratho* auxilia, a *Derslao* de *GiWno* Caſtellano *Gneſnenſi*, fratre *Domarathi*, amplis & vanis promiſſis illectus, quaſi caſtrum *Caliſſienſe* in ſuam redacturus ditionem, aduenit. Verum omnes aditus caſtri videns obſtructos, & occupatos eſſe, a *Vincentio* Palatino *Poſnanienſi*, quod ſe *Domaratho* communi eorum hoſti iunxiſſet, graui reprehenſione argutus, copias, cum quibus, caſtrum *Caliſſienſe* poſſeſſurus, venerat, in *Derslaum* de *GiWno* maledicta ſpargens, in propria reduxit. *Vincentius* vero Palatinus, & ſuus exercitus, obſidere tantummodo non expugnare arcem contenti, ſingulas Eccleſiarum & monaſteriorum villas, in *Caliſſienſi* circuitu conſiſtentium, iuxta ac ſi hoſtis, aſſidua populatione & direptione vaſtabant, miſeraque *maioris Poloniæ* regio, quæ per annos quadraginta ſub dominatu *Caſimiri* Regis, in optima pace conſtiterat, innouatis antiquæ ſeditionis cladibus, a domeſticis lacerabatur. Non ex iuſta aliqua, quæ nunquam ſuberat, cauſa, ſed ex inuidia, ira, & falſo rumore.

Poloni moti, exercitu collecto Vincentium de Kąpa Palatinũ Poſnanienſẽ eidem præficiunt.

Qui oppido Pizdri capto

caſtrum Caliſſienſe obſidet

& bonis Eccleſiarũ dãmna infert.

Sandiuogius SWidWa

Eadem quoque apud *Poſnaniam* belli ciuilis erat facies & fortuna. *Sandiuogius* etenim *SWidWa* Caſtellanus *Naklenſis*, cum parte copiarum ei a *Vincentio* Palatino *Poſnanienſi* attributa, *Poſnaniam* ingreſſus, ſtubam ligneam magnæ quantitatis, ſupter caſtrum ſitam, in ſuam poteſtatem redigit, militeſque in ea, ne ex caſtro in ciues irruptio fieret, ponit, vna quoque ea re, quaſi per illam expugnatio caſtri ſequi poſſet, & quæ per milites exiſtentes in caſtri præſidio, quibus per portam verſus campeſtria ſitam, ſingula inſerebantur victualia, ludibrio habita eſt, prouiſa, ad vaſtandum villas Eccleſiæ *Poſnanienſis* hoſtilibus armis ſe conuertit. Actus deinde pudore, & a *Poſnanienſibus* ciuibus, quod proprios, non aduerſarios vaſtatum iri ſineret, correptus, duas tantummodo villas *Domarathi* Capitanei, *Pierzchno* videlicet, & *Kromolicz*, & paucas quasdam alias ſibi adhærentium inuaſit, diripuitque. *Domarathus* autem Capitaneus cum ſuis, ad irroganda aduerſariis damna & ſpolia, præcipua cura intentus, ipſe ex caſtris & fortaliciis, *Międzichod*, *Vałon*, *Międzirzecz*, *Zbaſchino*, *KiebloW*, *Grzymała* vero de *Oleſchnicza Coſtrzinenſis*, *Andreas* de *SWerzadoWe Camyenenſis* Caſtellani,

villas Eccleſiæ Poſnanienſis & Domarathi comburit,

 Wyerzby-

1382

Wyerzbyata de *Smogulecz*, & *Theodoricus* de *Margonino* fratres ſui & conſanguinei de caſtro *Nakyel* quod in eorum ditionem *Domarathus* commendauerat, item præſidia reliqua ex caſtro *Labiſchino Alberti* Palatini *Cuiauienſis* & *Pakoscz* fortalitio *Hectoris* olim *Cuiauienſis* omnem oram circa *Gneſnam*, *Kleczko*, *Zwanowo*, *Znenam*, *Kiſchkowo*, *Wronki*, *Schamotuli*, *Buk*, conſiſtentem, aſſiduis & crudelibus ſpoliis rapiniſque, captiuando viros, matronas verò ingenuas & agreſtes, eorum exuendo decoris & induuiis, omnem denique auferendo domorum ſupellectilem, nulli deferendo conditioni, immaniter vaſtabant.

& alia multa indigna in maiori Polonia fiunt.

Miſerabilis erat & calamitoſa vniuerſæ regionis *maioris Poloniæ* pro ea tempeſtate conditio. Si quis enim cum *Vincentino* Palatino *Poſnanienſi*, Baronibuſque, & militaribus, contra *Domarathum* Capitaneum non ſentiret, hoſtis patriæ iudicatus eſt, & hæreditas ſua veniebat confiſcanda. Sentiens vero cum *Vincentio* Palatino *Poſnanienſi*, a *Domaratho* & ſuis graui, per ſpolia preſſus aut captus, incommodo deperibat. Sed & mercatorum, ſub tam infauſto bello conquieuerat negotiatio, quibuſdam eorum circa villam *Voznyki*, nona Februarii occiſis ſpoliatiſque, quibuſdam circa *Poniecz* ab his, qui *Labiſchinenſi* & *Kleczenſi* præſidio conſtiterant, vehementer laceſſitis. Qui freti multitudine, necatis aliquot inuaſoribus, reliquis perterritis, imprudens periculum propulerant.

Domarathus colligit contra Vincentium Palatinum Poſnanienſem ex variis nationibus copias.

Vehementis ſpiritus & animoſi *Domarathus* de *Pierzchno* Caſtellanus *Poſnanienſis*, & maioris *Poloniæ* Capitaneus, rebus his, quæ illi a *Vincentio* Palatino *Poſnanienſi* & militaribus *maioris Poloniæ* irrogabantur, irritatus, *Pomeranis*, *Saxonibus*, & *Caſſubitis*, in ſui auxilium prece & pretio accerſitis, fortunam vniuerſæ dimicationis cum aduerſariis experturus, dedecuſque ſibi illatum & inferendum, obſidionem quoque duorum caſtrorum, *Poſnanienſis* videlicet & *Caliſſienſis* depulſurus, in campeſtria gentem ſuam deducit. Vaſtatoque oppido *Wronky*, & villis in eius circuitu, in villa & curia *Piortrkowycze* prope *Schamotuli* ſita, *Sandiuogii Swidwa* Caſtellani *Naklenſis*, caſtra ſua locat, Oppidumque *Schamotuli* diripit, gradum in vlteriora promoturus. *Sandiuogius* autem *Swidwa* de ſingulis quæ *Domarathus*, conducendo *Pomeranos*, *Caſſubitas*, & *Saxones*, fortemque coadunando exercitum, agitauerat, ab exploratoribus certior factus, *Barthoſſium* de *Odolanow*, item Caſtellanum *Srzemenſem*, & plures alios, vt armati, in frequentiori quo poſſent numero, aduenirent, per nuncios ſecretos auiſat. Quibus Sabbato ante Dominicam *Reminiſcere Poſnaniam* venientibus, *Sandiuogius Swidwa* nocte eadem, vt facilius *Domaratum* occupet, ſuorum copiis, quæ tricentas lanceas effecerant, eductis, citato agmine, ad *Domarathi* caſtra pergit.

Quod Sandiuogius Swidwa cum didiciſſet,

1383

Cuius aduentum exploratore ſub nocte media ſibi denunciante, *Bartoſſium* de *Odolanow*, & Caſtellanum *Srzemenſem* aduenifſe ignarus, potentiam tantummodo *Sandiuogii*, & eius paucitatem metitus, curare ſuos corpora ſinens, nihil quod ſalutare ſibi & exercitui contra hoſtes imminentes foret, prouiderat. Illuceſcente autem Dominico die, quæ fuit quindecima Februarii, hoſtes ab exploratoribus conſpecti, *Domaratho* denunciantur magna celeritate venire, ſtatiua ſua, niſi illis feſtine occurrat, irrupturi. Trepidatum itaque in caſtris *Domarathi* eſt, & hoſtibus irruentibus, neque ad expediendum arma & equos ſpatium dantibus, *Domarathus* medietate ſui exercitus tumultuarie vix armata, medietate inermi ex caſtris exſilit & acie parum inſtructa, cum *Sandiuogio* & eius exercitu dimicat.

ipſum celeriter & improuiſe aggreditur,

& profligat.

His autem, qui in exercitu *Domarathi* in acie conſtiterant, partim cæſis, partim ex equis deiectis, reliqui inermes, facile in fugam aguntur. Quos *Sandiuogius Swidwa*, dum per ſe ipſum & ſuos, diſciplinæ militaris parum peritus, campo certaminis excedens, ad plura miliaria cædendo captiuandoque perſequitur, partam feliciter victoriam, quaſi non ferente Diuinitate, cuius templa, templorumque villas, grauibus ſpoliis & diſpendiis affecerat, eo illum triumphi honore ad extremum dignari, infeliciter præcipitat. *Wierzbyetha* ſiquidem de *Smogulecz*, partium *Domarathi*, qui nocte præcedenti circa *Obrziczsko* vltra flumen *Vartha*, certaminis euentum nulla ratione ſuſpicatus, nocturnauerat, centum lanceas equitum, & quingentos pedites habens in comitatu, copias cum *Domaratho* Capitaneo coniuncturus, veniebat.

Sandiuogium vero victorem Wierzbyetha de Smogulecz partium Domarathi ſine ordine tendentem fudit,

Qui a fugientibus de inito conflictu, & debellato *Domaratho* certior factus, quod alii terrori fuiſſet, pro ſui adiumento vertens, in prælii locum concito gradu aduenit. Et gentes *Sandiuogii* palantes per agros, aut ducentes capienteſque profligatos, aut legentes ſpolia, & hoſtilia arma, ex quibus aliquot aceruos effecerant, inuadit, ſternitque, paucos, reſiſtere auſos, obtruncat, paulloque ante victores debellat, & ex gente *Domarathi* captos & vinctos diſſoluit. Ad quem *Domarathus* Capitaneus, & cætera fugientium multitudo illico collecta, & ſpolia ablata repetit, & hoſtibus potitur, victoribuſque victus inſultat. *Sandiuogio Swidwa* a perſecutione hoſtium reuertenti in caſtra hoſtilia, ſpoliaque & captos ducenti, dum nuncius cladem ſuorum, & hoſtium victoriam referens, allatus eſſet, in hoſtes tamen cum his, qui ſecum vna glomerati redibant, ire pergit. Quorum conſpecta cominus multitudine, mente conſternatus ſuos vt ſibi quiſque proſpiciat, exhortans, ipſe equo vectus diffugit, & ad fortalitium *Derslai Grocholæ* Caſtellani *Santocenſis Oſtrorog*, cum paucis comilitibus receptus *Domarathi* & *Wyerzbiethæ* illum

1383

auidius perſequentium, manus euadit. Cætera tamen exercitus ſui multitudo, a *Domaratho* tam armis quam equis exuta, captaque eſt. Sed & deſiderati non exiguum numerum expleuerant. In certamine autem præfato, variante fortuna vicem, diuerſo marte commiſſo, pars vtraque paribus acclamationibus vſa, *infeſtioribus ſe odiis aliquanto quam armis, acclamatione ipſa, quæ vnius ditionis &* obedientiæ eos eſſe teſtabatur, bella geſſiſſe fatebantur. Primarius autem & ſeditionum, & odiorum inter Barones militareſque, & *Domarathum maioris Poloniæ* Capitaneum, exortarum, fomes creditus eſt, quod *Domarathus* conformem & Canonicam *Dobrogoſtii* ad *Gneſnenſem* & *Nicolai* Scholaſtici ad *Poſnanienſem* Eccleſias, ſcitus erat apud *Ludouicum* Regem electionem infeciſſe, quoniam cætera grauamina, & cæterarum pœnarum immoderatarum exactiones, belli ciuilis impium non exciuiſſent ſtridorem. Fortalitium deinde *Oſtrorog*, ad quod ſe *Sandiuogius Swidwa* receperat, *Domarathus* Capitaneus expugnare adorſus, dum illius integra die tentata expugnatio non proueniſſet, & integer militum *Poloniæ* a *Poſnania*, pro ſubſidio *Sandiuogio* præſtando, exercitus venturus falſo nunciaretur: *Domarathus* expugnatione fortalitii, vano metu omiſſa, copias ſuas in oppidum *Oborniki* deducit, illicque decima ſeptima Februarii, uſque ad octauam Martii agens, vniuerſam oram inter *Poſnaniam*, *Buk*, *Wronki*, & fluuium *Vartham* conſiſtentem, aſſidua deprædatione vaſtabat. Similis quoque vaſtatio, eo iubente, ab auxiliaribus ſuis, ex caſtris, variis regionibus, militaribus necquicquam prouidentibus, illata.

& Domarathus omnem Poloniam vaſtat.

Eliſabeth Hungariæ Regina a Polonis rogata,

Crebris *Eliſabeth Hungariæ* Regina, *Ludouici* relicta, a *Polonorum* nunciis fatigata precibus, vt celerius vnam ex filiabus in *Poloniæ* Regnum, Principi *Polonis* grato coniungendam, & apud *Polonos* regnaturam tranſmittat, denunciantibus *vacationem Regni*, *cladibus in maiore Polonia efferueſcentibus*, *non ſe diutius toleraturos*, in conuentionem generalem, quæ *Siradiæ* antepenultima Februarii habita eſt *Nicolaum Veſprimienſem* Epiſcopum, & duos Barones tranſmittit. Hi in conſilium, frequenti Prælatorum & Baronum *Poloniæ* redundantem numero introducti, dicendi poteſtate facta, ſingulos Prælatos, Barones, & Proceres Regni *Poloniæ*, auctoritate in patentibus literis ſpecialiter deſignata, & iuramentis & fide, qua filiæ *Ludouici* Regis natu maiori *Mariæ*, & eius ſponſo *Sigiſmundo* Marchioni *Brandeburgenſi* ſe deuinxerant, abſoluunt, relictamque *Ludouici* Reginam *Eliſabeth*, alteram filiam natu minorem *Heduigim*, *Auſtriæ* Duci *Wilhelmo* a *Ludouico* Rege in coniugium repromiſſam, & iuxta nonnullorum aſſertionem deſponſatam, pro feſto Paſchæ inſtanti in Regnum *Poloniæ* deſtinaturam aſtruunt, dummodo Prælati & Proceres Regni *Poloniæ* ſcripto & iureiurando primum ſe aſtringant, virginem regiam præfatam *Heduigim Polonico* inſignituros diademate, & illico genitrici ſuæ *Eliſabeth* prædictæ Reginæ, triennio propter ætatis teneritudinem ſub cura materna educandam, in *Hungariam* remiſſuros.

alteram filiã Heduigim Duci Auſtriæ deſponſatam illis ſe miſſuram promittit,

at ita, ut coronata ad eandem educanda reuertatur.

Pontificibus autem & Proceribus *Poloniæ*, legationem huiuſmodi in digeſtionem referentibus, dum ſententiæ non conuenirent, placuit alteram conuentionem in eodem Siradienſi oppido, vigeſima octaua menſis Martii indici, & nuncios Reginæ *Eliſabeth* reſponſum interim præſtolaturos detineri.

Deliberaturi ea de re Poloni conuentum Siradiæ indicunt

Miſſi deinde ſunt ad intercipiendam guerram domeſticam, inter militares & *Domarathum* Capitaneum *maioris Poloniæ*, graſſantem, *Spitko* de *Melſchtin Cracouienſis*, *Sandiuogius Caliſſienſis* Palatini, *Nicolaus Bogoria Zawichoſtenſis* Caſtellanus, & *Krzeslaus Sczukowski*.

& interim per certos nuncios

Qui vigore literarum Reginæ *Hungariæ Eliſabeth*, quibus fulciti erant, cum primum ad *Caliſſienſe* caſtrum, quod in eam diem a militaribus obſidebatur, applicuiſſent, mandabant *Ioanni* de *Lakoſchino* Caſtellano *Lancicienſi*, & cæteris qui caſtrum obſeruabant, caſtrum ſuæ poteſtati & manibus reddi. Quod, & ſingula alia, quæ a *Domaratho* tenebantur, vt guerra facilius pleniuſque poſſit reſcindi, in ſuam ditionem recepturi, aduenerant. *Vincentio* autem Palatino *Poſnanienſi* & militaribus *maioris Poloniæ*, qualificationem huiuſmodi expreſſe abnuentibus, tandem conuenit inter partem vtramque, quod *Caliſſienſe* caſtrum *Ioanni* Caſtellano *Caliſſienſi* obſidione ſoluta, excedentibus de illo *Domarathi* Præfectis, commiſſum eſt.

auctoritate Reginæ inducias inter Domarathum Capitaneum & hoſtes illius militares maioris Poloniæ paciſcuntur.

Ex eo autem loco *Spitkone Cracouienſi*, & *Sandiuogio Caliſſienſi* Palatinis, in *Hungariam* ad *Eliſabeth* Reginam profecturis, diſceſſionem facientibus, *Nicolaus Bogoria*, *Zauichoſtenſis* Caſtellanus, & *Krzeslaus Sczukowski*, cæteras belli inteſtini flammas reſtricturi, *Poſnaniam* adueniunt. Et poſt varios tractatus, in villa Capitulari *Starczinow*, inter militares & *Domarathum*, fluuio *Radzim* eos ſegregante, habitos, atrox & perniciosum bellum, quo antea proprius & ciuilis, & hauſtus eſt, & hauriendus erat ſanguis, & in propria tecta, proprioſque colonos ſæuiendum, poſſeſſione caſtrorum & ciuitatum apud *Domarathum* remanente, ex integro per pacis ſufferentias, in feſtum Sancti *Ioannis* duraturas dirimunt.

Vigeſima octaua Martii die adueniente, in frequentiſſimo Prælatorum, Baronum, & Militarium *Poloniæ* numero, *Wladislao* etiam *Oppolienſi*, *Vielunenſi*, & *Dobrzinenſi Duce* præſente, *Siradienſis* conuentio agi cœpta eſt. Vota autem Pontificibus & Proceribus Regni, ſuper reſponſione *Eliſabeth Hungariæ* Reginæ fienda, fundentibus, fere vniuerſorum ſententiis, *Semouitum Maſouiæ* Ducem in *Poloniæ* Regem aſſumi, eique regiam virginem *Heduigim*

In conventu Siradienſi omnium voto Maſouiæ Dux in Regem Poloniæ eligitur

1383

Verum genero ſuo Wladislao Oppolienſi Duce obſtante,

gim placuit deſponſari. Et quoniam *Wladislaus Oppolienſis* Dux & *Vielunenſis*, quamuis germanam ſororem *Semouiti* Ducis haberet in matrimonio, ſententiam huiusmodi plurimum auerſatus, ne decretaretur, vehementer obſtabat. Electione enim *Semouiti*, ratus illam ex auiſamentis nonnullorum futuram, ſpretum ſe, cui Regnum *Poloniæ* conuentiorem rebatur ſucceſſionem, moleſtiſſime ferens iri, conſulto *Siradiam* pro dieta præfata aduenerat. Plerique milites & Proceres *Poloniæ Semouiti Maſouiæ* Ducis fauentes amplitudini, captiuare illum machinati ſunt. Proueniſſetque machinata cogitatio, niſi illam Primores coërcuiſſent. Singulis itaque Pontificibus & Baronibus Regni *Poloniæ Semouitum Maſouiæ* Ducem pro Rege habendum decernentibus, *Gneſnenſis* Archiepiſcopus *Bodzanta*, qui & ipſe ad procurandum *Semouito* Regnum erat propenſior, conſurgens, a multitudine Nobilium & militarium quærit, *placeretne & ipſis Semouitum Maſouiæ Ducem aſſumi & coronari in Poloniæ Regem?* Quibus nimia vociferatione conformi, tum & concinna ſententia *Semouitum Regem inſtituendum, coronandumque* clamantibus, tumultu ac murmure conquieſcente *Iaſchko* de *Thaczin Voynicenſis* Caſtellanus, filius olim *Andreæ* Palatini *Cracouienſis*, his verbis concionatur:

& Iaſchkone de Thaczin ſuadente

Turpis eſt, inquit, *o Proceres, periculoſaque in re quam tractandam perficiendamque ſuſcepimus, feſtinatio: diuturnam pœnitentiam cum pernicie noſtræ Reipub. ſi eo quo tenditis, agatur ordine, habitura; cum vniuerſi veſtrum probe norint, Heduigi filiæ regiæ primum nos debitores eſſe & obnoxios, cuius aduentum pro feſto Pentecoſtes proximo, illi peremptorie inducendum, præſtolari re integra, exigendumque, vt cum marito, & ſibi & nobis grato, perſonalem apud nos agat præſentiam, cenſeo. Qua pro conſtituto die non veniente, tum demum ad prouiſionem & ſubſtitutionem Regis ſuadeo procedi.* Ea ſententia ab omnibus collaudata probataque, placuit *Semouiti* Ducis electionem in tempus aptius differri, & Legatis Reginæ *Eliſabeth* reſponderi. Vocato itaque *Veſprimienſi* Epiſcopo, & ſuis comitibus in conſilii medium, Primum *quibus cladibus & calamitatibus Regnum Poloniæ ex diuturna eius vacatione affligatur, & timeatur plus affligi*, exponunt. *Se quidem quod ad iuſiurandum* Ludouico *Regi & ſuis filiabus præſtitum, & eius religionem pertinebat, ſyncere cuſtodiſſe: non tamen ea religione eouſque quo pereant, detineri vanis promiſſis debere. Si itaque filia Regis Ludouici Heduigis, pro feſto Pentecoſtes inſtanti in Regnum Poloniæ aduenerit, & in eo cum viro ipſi coniungendo manſuram, & ſingula ab illo alienata distractaque, & ſignanter terras Ruſſiæ, item terras Vielunenſem & Dobrzinenſem recuperaturam ſe ſpoponderit, ſe illam pro Domina & Regina habituros. Si minus, quæſituros ſibi vtilem Regem, nec admiſſuros vt per tot & tam frequentes dilationes ſuſpenſioneſque, Respublica & Regnum Polonicum intereat.*

Heduigi Ludouici Regis filiæ deferre prius & tempus eidem præfigi pro feſto Pentecoſtes in Poloniam veniendi: ſententia illius approbata,

nuncii in Hungariam eo nomine expediuntur.

1383

Ad excipiendam Eliſabeth & Heduigim Poloni in Sandecz conueniunt. Ad quos Sandiuogius de Subino Palatinus Caliſſienſis a Regina reuerſus eam eſſe Caſſouiæ, nec poſſe propter inundationem aquarum in Poloniam venire, exponit. Ad quam iterum Barones plures profecti,

Aduentum *Eliſabeth* Reginæ *Hungariæ Ludouici* relictæ, & filiæ illius *Heduigis*, de quo per Legatos *Hungariæ* apud *Siradiam* agentes ſpes certa fuerat, excepturi, Barones & Proceres Regni *Poloniæ*, pro die Pentecoſtes, qui in decimam Maii cadebat diem, ad nouam *Sandecz* conueniunt. Ad quos *Sandiuogius* de *Subino* Palatinus *Caliſſienſis* & Capitaneus *Cracouienſis*, mandata *Eliſabeth* Reginæ perferrens, aduenit. Qui *Reginam Eliſabeth cum filia Heduigi vſque Caſſouiam deſcendiſſe & abinde propter inundationem aquarum in Poloniæ Regnum procedere non potuiſſe*, aſtruens rogabat, *illi non ſuccenſeri*, offerens *eam, ſi id ſibi non remittatur, etiam cum periculo venturam.* Perſuaſit deinde, ac perſuaſioni adiecit preces, *quatenus Primores ex Baronibus ſe illam viſitatum iri dignarentur, certiora quæque coram concluſuri.* Mediocribus itaque ad propria reuerſis, a primoribus, videlicet *Dobeslao* de *Kurozwaki* Caſtellano; *Spitkone* de *Melſchtin* Palatino *Cracouienſibus*, *Iaſchkone* de *Tarnow Sandomirienſi*, *Vincentino* de *Kapa Poſnanienſi*, *Sandiuogio* de *Subino Caliſſienſi*, Palatinis, *Domaratho Poſnanienſi* Caſtellano in *Caſſouiam* itum eſt. Vbi poſt nonnullos tractatus, in derogationem concluſionis, quæ apud *Siradiam* facta fuerat, pacta noua inita ſunt, *vt videlicet pro die Sancti Martini futuro, Heduigis filia Cracouiam adueniat, Regnum Poloniæ, ſponſo, ex ſententia Prælatorum & Baronum illi iungendo, poſſeſſura. Quæ ſi prolem non relinqueret, ad germanam ſuam Mariam, ea obeunte, deuoluatur Regni Poloniæ ſucceſſio, vice reciproca & ipſa proleſque ſua in Hungariæ Regnum, ſi Maria orba decederet, ſucceſſionem habitura: continuareturque Regnorum Hungariæ & Poloniæ liga & vnio, & proli ex ſororibus præfatis, aut earum altera producendæ integra vtriuſque Regni hæreditas remaneret.* Dilatio autem aduentus *Heduigis* filiæ Regiæ tunc accepta, arbitrantibus pleriſque etiam in tempus longius illum extrahi debere, acerrimas clades ſtrageſque apud *Polonos* exciuit.

alios tractatus faciunt, & Heduigis aduentum ad feſtum S. Martini differunt.

Siradiæ Semouithus Maſouiæ Dux ſcienſſe electum,

Electionem de ſe, in conuentione *Siradiæ* habita, *Semouitus* Dux *Maſouiæ*, *Bodzanta Gneſnenſi* Archiepiſcopo, & fere ſingulis *maioris Poloniæ* Prælatis & Baronibus ſpem illius mulcentibus, fini & conſumationi mandaturus, ſperans inſuper *Heduigim* filiam Regis *Ludouici*, & eius coniugium ſe poſſe adipiſci, in præfati *Bodzantæ* Archiepiſcopi *Gneſnenſis*, & *Bartoſſii* de *Kozmin*, comitiua, verſus *Cracouiam* ſeptima die Maii, celata ſua præſentia, aduenit. Sed propter frequentiam militarium *Maſouiæ*, qui haſtas quingentas explebant, aduentu ſuo in publicum vulgato, *Cracouiam*

1383

veniens Cracouiam non admittitur. Qui in Præpoſitura S. Floriani manens a Conſulibus auiſatus ut diſcederet, in nouam ciuitatem progreditur concluſionem rerum Regnum Poloniæ tangentium ibidem expectaturus,

couiam ingredi non permiſſus, in curiam Præpoſiti Sancti *Floriani*, extra muros *Cracouienſes*, quam *Bodzanta Gneſnenſis* Archiepiſcopus Præpoſitus exiſtens, muris inſigniuerat, declinauit, ibique conſtitit. Ibi denique legatione *Cracouienſium* conſulum, qui latitationem ſuam, euidens ſuæ ciuitatis rati continere periculum, æquis animis vllatenus non toleraturos aſſeuerabant, vexatus crebris excubiis, ne ex urbe in eum fieret irruptio, ea nocte per milites inſtructis, die ſequenti, ſole oriente, relinquens *Cracouiam*, in nouam ciuitatem *Korczin* ſe recepit. Vbi diebus quindecim immoratus, earum rerum, quæ in *Hungariam* per Barones *Poloniæ* cum *Eliſabeth* Regina agitabantur, finalem exitum operiebatur. Militum ſuorum & armata & frequens caterua vulgauerat illum prodideratque, *Heduigim filiam regiam, ſuggerentibus id pleriſque Poloniæ Proceribus, ſi ſponte non daretur, vi Regnum Poloniæ ingreſſum, rapturum.* Et eo reſpectu Barones *Poloniæ*, qui in *Caſſouiam* deſcenderant, permotos, aduentum *Heduigis* filiæ Regiæ, in tempus longius, ut *Semouitus* Dux cogeretur abire ad abrogandum deſtinatas inſidias, conſulto protelaſſe, nonnullorumque Capitaneorum deſtitutionem, eorum præſertim, qui *Semouiti* Ducis ſeditioni ſubſtrauerant, ſuaſiſſe.

Ex minori Polonia, Semouitus Maſouiæ Dux

Semouitus Maſouiæ Dux, ſpes ſuas de adipiſcendo Regno *Poloniæ*, & *Heduigis* filiæ regiæ connubio, aliter quam ratus ipſe fuerat, ſuccedere videns, ex *Cracouienſi* & *Sandomirienſi* terris, quarum Conſiliarios & Barones, & ſignanter *Spitkonem* de *Melſchtin* Palatinum *Cracouienſem*, & *Iaſchkonem* de *Thaczin*, Caſtellanum *Voynicenſem* obſtare magis quam fauere propoſito ſuo cognouerat, diſcedere, & in *Maſouiæ* Ducatus, & terras *maioris Poloniæ*, ne excluſio ſua a *Cracouienſi* arce & vrbe, pectora Prælatorum & Baronum *maioris Poloniæ*, ſibi de Regno fauentium, inficeret, variaretque, redire conſtituit, præſentia ſua illos æſtimans in fide continere. In *Spitkonem* autem de *Melſchtin* Palatinum *Cracouienſem*, quod adoleſcens pene, & nondum virilem ſortitus ætatem, (nondum enim annum decimum octauum ſupergreſſus erat) Palatinatus *Cracouienſis* Magiſtratus fuerat illi mandatus, deiicere illum a Regno *Poloniæ*, cuius ſibi & naturali, & electionis conformis iure debebatur ſucceſſio, anhelantem, grauiter iratus, in oppidum ſuum *Xiaſch* hæreditarium, dum in *Maſouiam* reuerteretur, adueniens, flammis illud non ſecus quam hoſtile conſumit, tam ſibi quam cæteris, qui illius obſiſtebant regimini, formidinem iniecturus.

in terras maioris Poloniæ proficiſcens Spitkoni de Melſchtin Palatino Cracouienſi infeſtus,

oppidum eius Xiaſch comburit.

Semouitus Maſouiæ Dux

De ſingulis autem, quæ apud *Caſſouiam* ordinata fuere, *Semouitus Maſouiæ* Dux ab his, qui partium ſuarum Barones extiterant, certior factus, non proficientibus clandeſtinis machinationibus, apertis vtendum duxit. Intelligens quoque *Stiborium Mſcziczonis* militem, ad regendam *Cuiauiam Lanciciamque* & eius caſtra, *Petraſſio Malocha*, qui in vehementem ſuſpicionem de ferendo *Semouito* Duci auxilio, adductus erat, deſtituto, per Reginam *Eliſabeth*, & Barones *Poloniæ*, miſſum eſſe; *Abraham Socha* Palatinum *Płocenſem* & *Krzeslaum* militem, filium *Dobeslai* Caſtellani *Cruszuicienſis*, ad occupanda caſtra terræ *Cuiauienſis*, de fide & aſſiſtentia *Petraſſii Malocha*, Capitanei *Cuiauiæ*, confidens, reuerſus ipſe in *Maſouiam* ſingulos ſuos ſubditos armaturus, transmittit. Quibus in caſtrum *Breſtenſe* per *Derslaum* germanum nepotem *Iaroslai* olim Archiepiſcopi *Gneſnenſis*, & generum *Petraſſii Malocha*, vigeſima tertia Maii intromiſſis, *Stiborius Mſcziczonis* ſerius adueniens, a *Brzeſtenſibus* ciuibus, *Semouiti* Ducis Principatum, propter eius tyrannidem execrantibus, magno fauore excipitur. Sed Ducis *Semouiti* gentes obſidione illico ciuitatem cingunt: Quapropter *Stiborius Mſcziczonis* in arcto ſe poſitum videns, ne quid hoſtile pateretur, pactus, ciuitate excedit. *Petraſſius* vero *Malocha*, ciuitatem *Brzeſtenſem* & caſtrum ingreſſus, pleriſque *Brzeſtenſibus* ciuibus, qui authores recipiendi *Stiborium Mſcziczonis* in oppidum, ſe abſente, fuerant, in dira vincula coniectis, boniſque eorum confiſcatis, caſtrum & ciuitatem *Brzeſtenſem* cæteraque *Cuiauiæ* caſtra, *Semouito* Duci prodidit. Ab inde exercitus *Semouiti* Ducis, *Abraham Socha* Palatino *Płocenſi* Duce, diſcedens, caſtrum *Cruszuicienſe*, quod per militares *maioris Poloniæ*, a *Petraſſio Malocha*, qui & ipſe cum *Domaratho* Capitaneo eiuſdem generis fratre ſentiebat, oppugnatum, deditioneque acceptum, *Dobeslaus* de *Koſciel* Caſtellanus *Cruszuicienſis*, ſuo & Caſtellani *Brzeſtenſis Iakuſſii Kulig*, de *Przemeczorzino* nominibus, a militaribus commendatum tenebat, circumuallat. Acceperat præfatus Caſtellanus *Brzeſtenſis*, qui & ipſe conuentui apud *Caſſouiam* habito interfuit, a Regina *Eliſabeth* de caſtro *Cruszuicienſi*, in manus & poteſtatem *Stiborii Mſcziczonis*, reſignando, perſonale mandatum quod conſulto neglecturus, dolumque conceptum contecturus, tardius ex *Hungaria* rediit. Caſtrum enim *Cruszuicienſe* de ſua annuentia, & *Dobeslai* Caſtellani *Cruszuicienſis*, & nonnullorum aliorum terrigenarum *Cuiauiæ* mandato, quemadmodum per ſecretas conſpirationes inter eos & Ducem *Semouitum* conuenerat, *Abrahæ Socha* Palatino *Płocenſi* per *Iakuſſium Kulig* deditum eſt.

1383

Breſtenſe

& Cruſzuicienſe caſtra.

miſſo Abraham Socha, Palatino Płocenſi, deditũ eſt.

Cuiauienſi terra, & ſuis caſtris, *Semouitus Maſouiæ* Dux, in ſuam ditionem redacta, conuentum apud *Siradiam* generalem, omnibus Regni *Poloniæ* Prælatis & Baronibus, per *Laſzotam* de *Stauiſchino* Dapiferum *Cuiauiæ*, & nonnullos ſuæ partis militares, pro die Sancti *Viti* indicit, *dicto ſuo parituros, & in coronationem ſuam conſenſuros ſe præmiaturum, abnuentes vero ſuum imperium, hoſtilibus armis & incen-*

Semouitus Maſouiæ Dux occupata Cuiauienſi terra & aliis in maiori Polonia, Siradiæ in conentu

1383

incendiis, vexaturum, denuncians. Sed dum fere ſinguli Optimates Ducis *Semouiti* aſpernarentur edicta, ſolus *Bodzanta Gneſnenſis* Archiepiſcopus, cum nonnullis *maioris Poloniæ* militaribus, *Siradiam* pro die conſtituto adueniens, *Semouitum Maſouiæ* Ducem, *Poloniæ* Regem, in Monaſterio fratrum Prædicatorum, ſingulis qui conuenerant, probantibus, pronunciat, in altumque fauore militari ſublatum, Regē acclamat. Et niſi paucorum reſtitiſſet diſſuaſio, etiam illum in loco eodem regio diademate, quo pronunciatio ſua & decretum minus reſcindi poſſet, aſſiſtentibus ſibi *Stiborio Płocenſi* & *Nicolao Cuiauienſi* Epiſcopis, ad expediendum munus id conſulto adſcitis, coronandum inſigniendumque ſanxerat. His perfectis *Semouitus* Dux *Maſouiæ*, cum iam & *Lancicienſe* caſtrum ciuitasque a *Petraſſio Malocha* ſibi dedita forent, in terras *maioris Poloniæ* exercitum gentium ſuarum, ſperans & illas iuris ſui facere, deducit; oppidumque *Caliſſienſe Bartoſſio Odolanowski* ſuadente, ferenteque auxilia, expugnare adorſus, propugnaculum in aggere verſus *Conin* conſiſtens, ciuibus necquicquam probe illud tuentibus, conquirit. Cui *Conradus Oleſchnicenſis* Dux auxilia laturus, caſtrumque *Odolanow*, *Bartoſſio* cedente, in ditionem ſuam ex compoſito recepturus, cum tricentis lanceis aduenit, & ab altera parte *Caliſſienſe* oppidum obſidione arctauit. Dux autem *Semouitus* aliquot diebus in ea obſidione moratus, dum & expugnatio caſtri & oppidi difficilis, & deditio nulla ex parte prouentura videretur, exercitu ad obſidendum relicto, *Lanciciam* ſe contulit.

a Bodzanta Archiepiſcopo Gneſnenſi paucis ad id conſentientibus Polonis Rex pronunciatur.

Variis interim *maioris Poloniæ* ora cladius belliſque flagrare cœpit. Nam *Grzimała de Oleſchnicza Coſtrzinenſis*, *Albertus* de *Swieradowo Kamyenenſis*, Caſtellani & *Wyerzbiątha* de *Smogulecz*, ex caſtro *Nakieł*, vigeſima prima Iunii facto deſcenſu, *oppidum Znena Archiepiſcopale, ne in Semouiti Maſouiæ Ducis ditionem concederet, tradi ſibi a* ciuibus magnopere efflagitant: *Ni tradatur, allodiis eorum exuſtis, oppidi expugnationem ſe tentaturos*, promiſerant. Oppidanis autem *Znenenſes* in dies aliquot, ſub quibus conſulere Archiepiſcopum poſſint, obtinentibus, ad *Gąmbicze* oppidum regium, quod a Præfecto Ducis *Maſouiæ* iam tenebatur, aliquot leuis armaturæ homines mittunt, & velut hoſtile direptum, prædam illic quæſitam in *Nakieł* referunt. Vigeſima vero quinta Iunii, *Bandzimirus* de *Radzicze*, gente eadem quæ apud *Nakieł* demorabatur, fretus, oppidum Archiepiſcopale *Kamyęn* in *Pomerania*, oppidanis mendacio præfati *Bandzimiri*, quod *Gneſnenſis* Archiepiſcopus ex Regno *Poloniæ* per *Eliſabeth* Reginam exiliatus profligatusque ſit, circumuentis, intercipit. Arcem deinde fortiſſime impugnans, gentibus Archiepiſcopi propter defendiculorum penuriam ſe dedentibus,

Grzimała de Oleſchnicza cum aliis ex caſtro Nakłenſi oppidum Znena ne in poteſtatem Semouiti Maſoviæ Ducis veniret,

& Bandzimirus de Radzieze caſtrum Kamyęn Archiepiſcopi Gneſnenſis capit.

conquirit. *Bodzanta* itaque Archiepiſcopus *Gneſnenſis*, plurimum ſuper his aduerſitatibus anxiatus, *Znenam* adueniens, cum *Grzimała & Wyerzbiątha*, ne quid quid hoſtile ab eis pateretur, quadraginta quinque marcis latorum groſſorum, & decimis *Palucenſibus* largitis, paciſcitur. Sed vno hoſte conciliato, alter mox erumpit. Pactis enim quæ *Bodzanta* Archiepiſcopus cum *Grzimalitis* de *Nakyeł* pepigerat, *Abraham* Palatinus *Płocenſis*, *Slawiecz Vexillif.r Maſouiæ*, cæterique Ducis *Semouiti*, qui *Cruszuicienſia* caſtra, cæterasque *Cuiauiæ* munitiones obſeruabant, Præfecti, irritati, octaua Iulii *Kwieczieſchewo* oppidum & villas Archiepiſcopales plures numero, multifariis ſpoliis direptionibusque afficiunt. Apparuitque quantas ſeditiones & bella apud *Polonos* verus Regis defectus excitaturus foret, cum ſola abſentia & interregnum tam horrendas procellas exciuiſſet.

Maſſouitæ vero oppidum Kwieczieſchekuo prædantur.

Durior deinde anxietas afflictioque præfato *Bodzantæ* Archiepiſcopo *Gneſnenſi*, ab his quoque, quos ſe placaſſe crediderat: Diuinitate illi hanc pro eo quod poteſtate ſæculari, legitimo electo excluſo, in *Gneſnenſem* ſedem conſcenderat, tentationem immittente, inflicta eſt. Domarathus enim Caſtellanus *Poſnanienſis*, pridem ex *Hungaria*, Capitaneatu *maioris Poloniæ*, qui *Peregrino* de *Vągleſchin* nepoti germano *Floriani* olim Epiſcopi *Cracouienſis* commiſſus erat, reſignato, reuerſus, *Znenam* ad *Bodzantam* Archiepiſcopum Gneſnenſem cum ſocero ſuo *Alberto* Palatino *Cuiauienſi*, *Grzimała & Wierzbiątha*, decima Iulii ſe conferens, *in quanto periculo ipſe ſtatusque ſuus verſetur*, primum arbitris excluſis, mox etiam adhibitis, edicit. Aſtruxit ſiquidem, *quod propter adhæſionem quam Semouito Duci Maſouiæ, & ſponſionem de eo in Regem Poloniæ coronando, caſtriſque Eccleſiæ ſibi dedendis, noſcitur feciſſe, ab Eliſabeth Regina Hungariæ, eiusque genero Sigiſmundo Marchione Brandeburgenſi, hoſtis infeſtus iudicatus ſit, & quod ſupplicatio per nuncios ſpeciales, Reginæ & Marchionis nomine, Summo Pontifici directa ſit, vt eum velut præuaricatorem iuriſiurandi & communium fœderum, criminique læſæ Maieſtatis obnoxium, ſede Gneſnenſi priuet, & alterum in eius locum ſubſtituat.* Monet deinde *Domarathus*, *vt pro tollenda ſuſpicione, reſcindendoque, quod ſibi nectitur periculo, Znenam ſuæ poteſtati, nomine Heduigis filiæ Regiæ tenendam de cætero conferat, expugnationem eiuſdem oppidi & vaſtationem villarum Archiepiſcopalium a ſe inſligendam, ſi ſecus agendum perſeuerauerit, viſurus.* *Bodzanta* autem Archiepiſcopo crebra execratione diluente obiectum crimen, *Domaratho* vero pro deditione oppidi inſtante; Archiepiſcopus hac illi voce reſpondet: *Video* me, inquit, *anguſtiis in vtramque partem circumſeſſum iri. Nam ſi ſuſpicionem diluturus*

Timens Bodzanta Archiepiſcopus Gneſnenſis Domarathi de Pierzchno Caſtellani Poſnanienſis, qui iam Capitaneatum maioris Poloniæ reſignauerat, potentiam

Znenam

1383

Znenam tibi contulero, a tuis hoſtibus vaſtabitur: Si, quod petis, renuero, eandem vaſtationis ſortem a te & tuis, me probe video ſubiturum. Malo tamen vt a te tuiſque vaſtatus, ſubeam rerum diſpendium, quam meam innocentiam aliqua ſuſpicionis contagione, quæ ex eo ſolo, ſi tibi Znenam contradicerem, emergeret, contaminem. Hac reſponſione edita, in craſtinum tamen ſe deliberaturum aſtruens, ſaniori vſus conſilio, *Znenam* non in *Domarathi*, ſed in *Grzimałæ* de *Olieſchnicza Coſtrzinenſis* Caſtellani poteſtatem ſe conſignaturum, ad oſtendendum ſuæ puritatis intentionem, obtulit. Sed *Grzimała* præfato, ſi *Wyerzbiątha* de *Smogulecz* pro comite indiuiduo non adiungatur, rem aſpernante, *Znena* eo pacto, ut nihil hoſtile cuiquam inferatur ex ea, neque ſumptus & expenſæ illic quomodolibet fiendæ repetantur, vtriusque fidei in ſolidum ab Archiepiſcopo commiſſa eſt.

Caſtrum Znena ne occuparetur, ad fideles manus Grzimałæ & Wierzbiąthæ, concedit, donec ſe de obiecto crimine læſæ maieſtatis expurgaret.

Ciuili & domeſtico bello apud *maioris Poloniæ* oras dietim intumeſcente, externum quoque acceſſit, *Glogouienſes* enim Duces, *Henricus* vocitatus *Sperling*, &

grauiter, & moleſte ferentes, quod de terra *Wſchouenſi*, quam occupauerant, per *Caſimirum Poloniæ* Regem fuerant deiecti; recuperaturi illam, arma ſumunt, & oppidum *Wſchowa* impugnare & conquirere moliuntur Verum dum per oppidanos cum ignominia a mœnibus pulſi forent, in maiorem furorem acti, terram prædictam ſpoliis, incendiis, vaſtabant. Quorum inſolentiam reſtrictum iri *Peregrinus* de *Vągliſchin* Capitaneus *maioris Poloniæ*, & ciues *Caliſſienſes* ſoluere obſidione, qua a *Conrado Oleſchnicenſi* Duce, & *Bartoſſio Odolanowski*, ac exercitu *Semouiti Maſouiæ* Ducis premebatur, ſatagens, militaribus *maioris Poloniæ* expeditionem indicit. Verum cum pauci huic imperio paruiſſent, vaſtatis pleriſque villis *Poſnanienſis* Eccleſiæ & Monaſterii *Lubenſis*, nullo militari edito opere, *Poſnaniam* rediit. Sub quo tempore *Conradus Oleſchnicenſis* Dux *Ponyecz* caſtrum ſuis gentibus circumſidens, facta cum *Thomislao Viſchota*, qui illud tenebat, pactione clandeſtina, per deditionem illius poſſeſſione potitus eſt. Fraudem autem huiuſmodi *Peregrinus maioris Poloniæ* Capitaneus non ferens, *Thomislaum Viſchotam*, & fratrem eius, velut fraudis præfatæ auctores, in vincula coniecit. Quorum conſilio & ſuggeſtu, proditum caſtrum recuperaturus, dum cum gente ſua verſus illud procederet, & Ducis *Conradi* gentes pro præſidio relictæ, ſola fama aduentus eius in pauorem actæ, antequam applicaſſet, caſtro incenſo, diffugiunt, cuius ex nouo conſtructioni *Peregrinus* Capitaneus inſiſtens, villas *Poſnanienſis* Eccleſiæ iuxta *Krobya & Dolsko* conſiſtentes, frequentibus ſpoliis inhumane oppreſſit. Altera inſuper vice, diſtrictiori edicto, militares in *Vynyecz* villam *Poſnanienſis* Epiſcopi con-

Glogouienſes Duces

cum Wſchouenſes terras recuperare nequeunt, illas cæde vaſtant & igne.

Quod Peregrinus de Vagliſchin Capitaneus maioris Poloniæ prohibiturus, & Ducem Oleſchninenſē ab obſidione ciuitatis Caliſſienſis pulſurus colligit milites,

vaſtatiſque villis Eccleſiæ Poſnanienſis nihil aliud egit, quam caſtrum Ponyecz interceptum Thomislao proditore capto recuperat

uenire armatos imperat, pro depulſione *Conradi* Ducis, & *Bartoſſii Odolanowski* ab obſidione oppidi *Caliſch* proceſſuros. Pluribus autem huic edicto parentibus, & in deſignatum locum conuenientibus, *Bartoſſius Odolanowski* eam expeditionem impediturus, in *Vynyecz* adueniens, ſingulos qui conuenerant incautius ſe gerentes opprimit, & armis equiſque, ac cæteris rebus exutos, pleroſque etiam captiuitati addixit.

Cracouienſes & Sandomirienſes Barones, apud quos omnia quieta erant, graui ferentes moleſtia terras *maioris Poloniæ* inteſtino & externo bello collidi, conuentum apud *Cracouiam* pro die Sancti *Iacobi* Apoſtoli indicunt. Ad quem *Semouitus Maſouiæ* Dux, & *Bodzanta Gneſnenſis* Archiepiſcopus, frequentibus nunciis & literis *Cracouienſium* Baronum rogati, de ſtatu & tranquillitate Regni *Poloniæ* prouiſuri, conueniunt. Et poſt varios tractatus, dum de pace ad liquidum reintegranda non conueniret, ſufferentia, in diem Sancti *Michaelis* tantummodo duratura, ægre obtenta eſt. Et licet ex pacto *Caliſſienſibus* obſidio ſolui, & vaſtatio deprædatioque villarum debuerat quieuiſſe, *Bartoſſius* tamen *Odolanowsky*, *Semouiti* Ducis negligens ſpernensque imperium, in dies octo ex quo iuſſus eſt diſcedere, obſidionem extraxit, ſub quibus quaslibet villas & oppida in circuitu, plurima deprædatione vaſtauit, donec *Maſouiæ* Dux *Semouitus* perſonaliter adueniens, *Bartoſſium* & exercitum ſuum ab obſidione, quatuordecima Auguſti, amouit. Sed & alii quoniam Ducis *Semouiti*, in caſtris *Cruszuificienſis Brzeſtenſis*, & *Przedecenſis* Præfecti, ſeruare treugam ictam iuſſi, ad ſpoliandum Eccleſiarum & militarium bona, curam plus ſolito intenderant.

Maioris Poloniæ Barones, indicto conuentu Cracouiæ obtinent a Semouito Maſouiæ Duce inducias ad feſtum Michaëlis per totam maiorem Poloniã fieri.

Sub idem tempus, *Hungarorum* exercitus, duodecim armatorum explens millia, Duce *Sigiſmundo* Marchione *Brandeburgenſi*, & qui in ſuo comitatu *Demetrium* Strigonienſem Archiepiſcopum habebat, hoſtilitates *Semouiti Maſouiæ* Ducis coerciturus, in *Poloniam* aduenit; ſuperatiſque *Alpibus*, quæ *Poloniam* & *Hungariam* dirimunt, primum ſtatiua ad oppidum *novæ Sandecz* poſuit. Grauis ſubinde diſſenſio inter *Cracouienſes* Barones, ſubſiſteretne exercitus *Hungaricus*, an in *Maſouiam* ire pergeret, ſuborta eſt, aſtruentibus nonnullis *pacta cum Duce Semouitho inita, ſeruanda eſſe*; aliis, & quorum ſententia accepta eſt, in aduerſum nitentibus, differentibusque *pactis ſe, cum ea prior Dux Semouithus, & ſui violaſſent, non teneri.* Poſt plures itaque dies, *Sigiſmundus Marchio* motis a *noua Sandecz* caſtris, *Cracouienſium & Sandomirienſium* militum auctus exercitu per *Radomienſem* diſtrictum in *Maſouiam* contendit, & ſingulas poſſeſſiones, vicos, & rura, quæ ad *Semouithum* Ducem & ſuos pertinebant, Duce *Semouito* decernendi non faciente poteſtatem, & vaſtauit

Sigiſmundus Marchio Brandeburgenſis cum duodecim millibus Hungarorum

& Cracouienſibus ac Sandomirienſibus militibus

&

1383

Maſouiæ partem Duci Semouito ſubiectã, magna clade incommodoque afficit.

& incendit, variasque & horrendas crudelitates in eam duntaxat *Maſouiæ* oram, quæ a *Semouitho* Duce obtinebatur, potentiam & molimina Ducis præfati oppreſſurus, & ipſum ad præſtandum homagium filiabus Regis *Ludouici* coacturus, exercuit. Eam vero *Maſouiæ* oram, quæ ditionis *Ianuſſii* erat, neque infeſtari, neque violari a quoquam permiſit. Dux enim *Ianuſſius* in fide, quam *Ludouico Hungariæ* & *Poloniæ* Regi fecerat ſincere perſeuerans, etiam filiabus ſe eandem fidei integritatem, præſtito homagio, ſpoponderat. Sed neque *Poloniæ* Regni occupandi ambitione, proprio Ducatu contentus detinebatur.

Domarathus cum ſuis, & Znenenſi Naklenſique populo, caſtrum Laſſow Arnoldi de Waldow demoliri fruſtra conatur.

Erectionem noui Caſtelli *Loſzow*, per *Arnoldum* de *Valdovo*, *Domarathus* de *Pierzchno* Caſtellanus *Poſnanienſis*, contra ſe & partem ſuam, ratus editam eſſe, cum fratribus & coadiutoribus ſuis, *Andrea* de *Sweradouo Camyenenſi*, *Grzimała* de *Oleſchnicza Coſtrzinenſi* Caſtellanis, & *Wyerzbiatha* de *Smogulecz* agreſtium inſuper ex diſtrictibus *Znenenſi* & *Naklenſi*, notabili manu, diſſolutionem illius facturus, aduenit. Quod diebus octo impugnans, cœpto irrito, vno ex ſuis adoleſcente ingenuo *Ioanne Przeslai* de *Margonino* deſiderato, pluribus vero vulneratis, diſcedit.

Arnoldus vero ex Znenenſi & Naklenſi terris prædã pecudum ingentem abigit

Arnoldus vero de *Valdono Znenenſibus* agreſtibus, qui contra ſe arma tulerant, iratus, ſub diebus quibus fortalicium ſuum a *Domaratho* oppugnabatur, & *Znenenſis* oppidi & villarum Archiepiſcopalium *Znenenſis* diſtrictus cum inopinate veniſſet, ingentem gregem pecorum pecudumque & equorum numerum ſuſtulit, & in *Golanczam* abegit. Diſtrictum deinde *Naklenſem* potenti fretus amicorum & familiarium numero, qui a *Domaratho* & ſuis auxiliatoribus tenebatur, ingreſſus, pluribus diebus vaſtauit. Sub idem tempus oppidum *Lekno*, a *Grzimała Coſtrzinenſi*, & *Alberto Camyenenſi Caſtellanis*, oppidanis ad excutiendam raptam prædam incaute ſe ex oppido effundentibus, & in oppidum refugere viſis inſidiis conantibus, interceptum, ſpoliatum, & exuſtum eſt.

& oppidum Lekno exurit

Mortuo Zlibuto Epiſcopo Wladislavienſi

Wladislauienſis Epiſcopus *Sbilutus*, nobilis de domo *Bipennium*, ſiniſtram corporis partem mediam ex paralyſi læſam, annis aliquot perferens, die Veneris vltima Iulii, in caſtro ſuo Epiſcopali *Racziąſz*, moritur, & in *Wladislauienſi* Eccleſia ante maius altare ſepelitur. Qui pro Eccleſiæ ſuæ decore, plura vaſa aurea & argentea, libros, & pecunias, in Capituli manibus reliquit.

Drogoſſius Capitaneus Siradienſis fratrem ſuũ Nicolaum de Chroberz eligi volens, & nihil proficiens, caſtrum & oppidum Wolborz

Satagens autem *Drogoſſius Siradienſis* Capitaneus ſuæ domus & generis fratrem *Nicolaum* de *Chroberz Wladislauienſem* Cantorem ad *Wladislauienſem* ſedem euehere, caſtrum *Volborz*, quod tunc ab *Henrico* Canonico *Wladislauienſi* tenebatur, per familiarem ſuum *Iakuſzium Kuczkowski*, & cæteros ſatellites, ad id conſulto deſtinatos, de occulta eiuſdem *Henrici* Canonici conniuentia, occupat, & intercipit, & oppidanos atque agreſtes diſtrictus illius, pluribus taliis & contributionibus grauauit.

captum ſpoliat.

Capitulum *Wladislauienſe* nihil his, quæ a *Drogoſſio* inferebantur, oppreſſionibus motum, die Mercurii vndecima Augusti, in caſtro *Racziąſz* Electionem futuri Pontificis celebrans, per viam compromiſſi, in *Theodoricum Wladislauienſem*, *Troianum Poſnanienſem*, Præpoſitos & *Ioannem Archidiaconum Gneſnenſem*, Canonicos *Wladislauienſes*, facti, vnum ex compromiſſariis, videlicet *Troianum* Præpoſitum *Poſnanienſem* elegit.

Troianus autẽ ſuccedit Præpoſitus Poſnanienſis.

Cuius electionem *Bodzanta* Archiepiſcopus *Gneſnenſis* etſi in die Aſſumptionis S. *Mariæ* Virginis in caſtro *Vnyeiouienſi* confirmauerit, conſecrationis tamen munus impendere diſtulit. Hic *Sbilutus* Epiſcopus, Chorum Eccleſiæ conuentualis in *Brzeſth* ordinis Prædicatorum ſuæ diœceſis cocto latere fabricauit. Sedit in Cathedra *Wladislauienſi* vno & viginti annis.

Peregrinus de Vaglischin maioris Poloniæ Capitaneus

Vacantis Eccleſiæ *Wladislauienſis* oppreſſionem narrauimus, ſed ea, quam narraturi ſumus, *Gneſnenſi* Eccleſiæ Pontificem ſuum habenti accidit. *Peregrinus* namque de *Vaglischino*, *maioris Poloniæ* Capitaneus, cui ſuperiores expeditiones contra hoſtes Regni indictæ, parum proſpere ceſſerant, in proprios graſſatur, vt quod minus in hoſte habuerat, in proprio suppleret, in *Gneſnenſem* Archiepiſcopum *Bodzantam*, cum *Vincentio* Palatino *Poſnanienſi*, *Derslao* de *Oſtrorog Santhocenſi*, *Sandiuogio Swidwa Naklenſi*, Caſtellanis, *Arnold de Waldowo*, cæterisque *maioris Poloniæ* Proceribus, quaſi is iuxta ac *Maſouiæ* Dux *Semouitus* (cuius Ducatus ea tempeſtate *Hungarico*, *Cracouienſi* & *Sandomirienſi* exercitu duriſſime vaſtabatur) conterendus veniret, arma ſumit, & ſexta Septembris, caſtris ad *Znenam* poſitis oppidum oppugnat.

cum Vincentio de Kapa Palatino Poſnanienſi & aliis

bona Archiepiſcopi Gneſnenſis Bodzanthæ paſſim prædantur, & curiam eius Gneſnenſem ac domos Canonicorũ dat in direptionem

A cuius conquiſitione repulſus, in agreſtes & tecta innocua ſæuire cœpit, prædiis ſuburbanis exuſtis, villas Archiepiſcopales *Znenenſes* vaſtat, diripit, & ſpoliat. Prædaque ingenti ex pecore onuſtus, ſtatiuis in villa Archiepiſcopali *Biskupicze* habitis, *Gneſnam* venit, curiamque Archiepiſcopalem & Canonicorum domos cum gentibus ſuis ingreſſus, exponit in prædam, ratus ſe inſigne & glorioſum expleuiſſe facinus, quod proprios & agreſtes, nullam opponentes reſiſtentiam, ſpoliis & incendiis vexarit.

Sigiſmundus Brandeburgenſis Marchio vaſtata Maſouia & Cuiauia dum Brzeſczie obſidet treugis cum Semouito Duce Maſouiæ factis

Ducatu *Maſouiæ* vniuerſo, qui ad ditionem *Semouiti* Ducis pertinebat, *Sigiſmundus Brandeburgenſis* Marchio cum *Hungaris Cracouienſibus* & *Sandomirienſibus* ſpoliis & igne crudeliter peruaſtato, *Brzeſtenſem* ciuitatem, quæ & ipſa Duci *Semouito* parebat, obſidione, frequenti, vigeſima quinta Septembris, vallauit. Sub vndecem autem diebus quibus ipſius extracta eſt obſidio tam *Polonicus* quam *Hungaricus* exercitus, *Cuiauienſem* terram, perinde ac hoſtilem vaſtare non deſtitit. Dux deinde *Wladislaus Oppolienſis Vielunenſis*, & *Dobrzinenſis* mediatorem ſe ingerens, treugas in feſtum

1383

ſtum Paſchæ duraturas, inter *Sigiſmundum* Marchionem, & *Semouitum Maſouiæ* Ducem ordinat. Quibus per conditiones æquas firmatis *Hungaricus* exercitus, qui in eo bello crudelitate vſus barbarica, templa & ſacraria, ad explendum cupiditatis ardorem, ſpoliis proſtituerat, cum Duce ſuo *Sigiſmundo* Marchione *Brandeburgenſi*, *Polonorum* manubiis & ſpoliis ad ſatietatem onuſtus, ditatusque, *Hungariam* repetiit.

cum multa præda in Hungariam redit.

Domarathus de *Pierzchno* Caſtellanus *Poſnanienſis*, qui, fauorem *Sigiſmundi* Marchionis, & *Eliſabeth* Reginæ *Hungariæ* propenſius vindicaturus, *Saxonibus* & *Pomeranis* in ſui auxilium conductis, *Cuiauienſem* terram & ipſe ſub diebus, quibus a *Sigiſmundo* Marchione *Maſouiæ* vaſtabatur, ſpoliorum ingeminatione ex oppido *Znenenſi* attriuerat. Vno tamen dierum, gentes ſuæ, Ducis *Wladislai Oppolienſis*, apud *Iuniwladislauiam* demorantis prohibitione, qua per ditionis ſuæ terram, raptam prædam agere illas vetuerat, contempta, a gentibus Ducis præfati magna ſtrage, prædia inſuper, quam abigebant, excuſſa, obrutæ ſunt.

Bodzanta Archiepiſcopus Gneſnenſis

Bodzanta Gneſnenſis Archiepiſcopus, dolis & fallaciis *Domarathi* de *Pierzchno* Caſtellani *Poſnanienſis* pro ſua depoſitione *Sigiſmundum* Marchionem *Brandeburgenſem*, & *Eliſabeth* Reginam *Hungariæ* apud Papam laboraſſe, eo quod cum *Semouitho Maſouiæ* Duce ſentiret, vehementer inſimulantis, ex ſermone & tractatu cum *Sigiſmundo* Marchione, in obſidione *Brzeſtenſis* oppidi, apud quem obiectum ſcelus purgare viſus eſt, habito, intelligens ſe deluſum & circumuentum, moleſte inſuper ferens, ex oppido præfato, patriæ bellum & aggreſtibus, ſpolia inferri, *Grzimalam* & *Wyerzbiąthām*, in quorum fidem oppidum *Znenam*, ad purificandum ſuggeſtionem de ſe falſe vulgatam, commiſerat, de illius reſignatione requirit.

oppidum ſuum Znenam, quod Grzimalæ & Wyerzbyątæ fidei commiſerat; illis invitis

Quibus abnuentibus, & contra pacta, ſumptus & expenſas illic factas, ſibi in magna quantitate primum reddi petentibus, *Bodzanta* Archiepiſcopus cum Magiſtro & Primoribus ciuium *Znenenſium* ſecrete re communicata, portas ſibi aperire diſponit. Quas cum notabili gentium numero nona Octobris ingreſſus, *Saxonibus Pomeraniſque* per potentiam eiectis, *Znenam* recuperat illiusque regimen *Iarando Gneſnenſi* Decano committit.

recuperat,

Iagyello Lithuaniæ Dux caſtrum Drobiczin Maſouiæ obſidet,

Seditionum & ciuilium cladium ſtridore, *Lithuani* & eorum Duces, Regnum *Poloniæ* audientes, ſimulque *Maſouiæ* Ducatum, a propriis & externis afflictum eſſe, magnis auſibus conceptis, caſtrum *Drobiczin*, quod a *Maſouiæ* Ducibus tenebatur, expugnaturi adueniunt. Abſens tunc ab illo *Saſſinus* Ducis *Maſouiæ* Marſchalcus, eius Tenutarius fuerat. Qui impendens periculum (nouerat enim paucas gentes in caſtro *Drobiczin* ſe reliquiſſe) depulſurus, cum triginta lanceis, & ſexaginta baliſtariis, per media hoſtium caſtra intrepidus tranſcurrens, ad arcem peruenit, a ſuisque agnitus, illico apertis portis intromiſſus, virilem defenſionem hoſtibus opponens, frequentique ſtrage illos affligens, ſpem *Lithuanis* conquirendi caſtri ademerat. Interim tamen a *Ruthenis*, caſtro conſiſtentibus, pretio corruptis, in locis aliquot caſtrum incenſum eſt. Qui incendio patrato, per funes in hoſtium ſtationes effugerant, flammaque (*Lithuanis* caſtrum vniuerſo exercitus robore impugnantibus) non poterat extingui. Quapropter multis mortalium ab igne, & telis *Lithuanicis* abſumptis, *Saſſinus* Marſchalcus ſtrenuiſſime decertans, ad extremum tandem eum reliquis, qui flammis hauſti non erant, ſe Principi *Lithuanorum Iagyelloni*, is enim in exercitu hoſtili primarius habebatur, ſe dedere coactus eſt.

igneque appoſito per Ruthenos in caſtro exiſtentes pretio corruptos, Saſſinus Marſchalcus ipſius Tenutarius, licet caſtrum ſtrenue defendit, ad extremum ſe tamen Iagyelloni Duci dedidit.

Prutherici Cruciferi dum caſtrum Troky Lithuaniæ conquirunt, mox ab eius poſſeſſione per Iagyellonem pelluntur.

Eandem quoque Cruciferorum de *Pruſſia* exercitus in *Lithuania* ſortem & fortunam pertulit. Nam cum Magiſter *Pruſſiæ Conradus Czolner*, caſtrum *Troky* obſidione aſſidua, & bombardarum frequenti proiectione vexatum, & pro maiori parte fractum dirutumque *Lithuanis* vlteriorem reſiſtentiam opponere non auſis, illud dedentibus, conquiſiſſet, & forti militum atque victualium præſidio impoſito abſceſſiſſet, *Iagyello* magnus Dux *Lithuaniæ* illico caſtrum, antequam ruinæ illius reintegrari poſſent, noua obſidione vallauit, omnibusque conatibus ad illius conquiſitionem inſiſtens, Cruciferos & *Almanos*, vt cum rebus omnibus abſcedere liceret, pactos, viderant enim præſenti & tranſacta expugnatione ſingula caſtri mœnia concidiſſe, reddere quæſitum paullo ante caſtrum coegit.

Annus hic epidimiæ peſte fere vniuerſum orbem feriente, inſignis, *Poloniæ* quoque ſingulas regiones peruadens, mortalium plures numero extinxerat.

Per Carolum Siciliæ Regem Urbanus Papa capitur.

Vrbanus Papa ſextus, ex vrbe in *Siciliam* deſcendens, & in *Auerſa* ciuitate agens, per *Carolum Siciliæ* Regem capitur: Sed poſt paucos dies, operantibus Cardinalibus relaxatur. In publicam quoque audientiam *Carolus* Rex aduenien[s], ad pedes *Vrbani* proſtratus, flens, ſibi veniam præſtari petiit.

A quo poſtea proſtratus Rex facti pœnitens veniam petit,

Ex *Auerſa* vero in *Neapolim Vrbanus* reuerſus, in caſtrum *Luceriæ*, quod *Franciſcus Butellus* nepos ſuus germanus, ex donatione *Caroli* Regis habuerat, diuertit. Vbi ſtando, ſex Cardinales, videlicet *Adam* Cardinalem *Angliæ* Ordinis S. *Benedicti*, item Cardinalem *Venetiarum*, item Cardinalem *Ianuenſem* Ordinis Minorum, Theologiæ Magiſtros, item Cardinalem *Corphonenſem* Legum, item Cardinalem de *Sandro*, & *Marinum* Cardinalem *Tarentinum*, Decretorum Doctores; item Epiſcopum *Aquilegienſem*, quaſi in mortem ſuam vel captiuitatem conſpiraſſent, vltima Auguſti captiuari, & crudelibus tormentis quæſtionari mandauit. Creauit & tunc multos nouos Cardinales: inter

Et Vrbanus dimiſſus ſex Cardinales

quaſi captiuitatis ſuæ auctores crudeliter necat

1383

nouis quoque Cardinalibus creatis & iis honorem Cardinalatus aſpernantibus iterum ab eodem Rege obſeſſus euadit manus illius.

inter quos erant, Colonienſis, Maguntinenſis, & Treuerenſis, Archiepiſcopi; item Arnoldus Leodienſis, & Venceslaus Wratislauienſis, Epiſcopi, & Petrus de Rozemberg, nobilis de Bohemia. Qui omnes vnanimi voluntate Cardinalatus ſpreuerunt honorem. Moleſte interim ferens Carolus Siciliæ Rex hoſtilitates Vrbani, ipſum per exercitum ſuum in Luceria vallauit. Quem Raymundus de Bancio cum Britannibus adueniens, & ex obſidione educens, ad portum Fluuiarii perduxit. Vbi Ianuenſium galeas aſcendens, cum Cardinalibus & Curialibus Ianuam peruenit, magno illic exceptus & celebratus honore. Vbi ad petitionem Richardi Angliæ Regis, Adam tituli S. Ceciliæ Cardinalem Angliæ relaxauit carcere. Cæteros quinque in calcem viuam proiectos extinxit. Secundum vero aliquorum aſſertionem, ſecuri percuti, aut in mari obſocari, diſponit. Aquilegienſem vero Epiſcopum propter crudeles torturas, debilius in equo & ſuo conſpectu gradientem, per lictores mactari iuſſit.

1384

Sandiuogius de Subino Capitaneus Cracouienſis pro obiurganda Eliſabeth Regina, quod Hedwigim filiam pro die conſtituto non miſerit dum legationem ſibi iniunctam exequitur,

& nihil proficit iratus diſceſſum celerrime parat. Quod Eliſabeth ſuſpectum habens Iaſchkonem de Tarnow ad præoccupandum caſtrum Cracouienſe mittit. Id autem Sandiuogius intelligens, cumque paucis aufugiens Cracouiam celerrime aduenit.

& Regina nobiles iuuenes per eum in Hungaria relictos captiuari procurat.

Pacta, quæ apud Caſſouiam, cum Polonorum Proceribus, Eliſabeth Hungariæ Regina Ludouici relicta pepigerat, quibus ſe pro die Sancti Martini filiam Heduigim Cracouiam miſſuram ſtrinxerat, temerante, Sandiuogius de Subino Caliſſienſis Palatinus & Cracouienſis Capitaneus, militarium filiis magis præſtantioribus & ingenuis coaſſumptis, ex Ioannis Epiſcopi & Baronum Cracouienſium auctoritate, in Hungariam tranſiit, Reginam Eliſabeth & carpturus de negligentia, & auerſionem diſceſſionemque, Polonorum, ſi ſecus agere perſeuerauerit, cladesque innumeras, quibus Regni Polonici atteruntur coloniæ, oſtenſurus. Quam dum apud Iadram Dalmatiæ Metropolim offendiſſet, ſingulis mandatis, quemadmodum iuſſus erat, per ordinem expoſitis, preces tandem adiecit, rogauitque, vt diuturna Poloniſque periculoſa cunctatione abrogata, filiam Regiam Heduigim Cracouiam dirigat, mox in Hungariam pro complemento annorum nubilium, coronatione ſuſcepta, & Regno cladibus afflicto ſtabilito, reuerſuram. Et ſi ſermoni, & promiſſo ſuo publica auctoritate prolato diffidat, nobilium filios ſecum vna miſſos, in obſides interim quemadmodum per nuncios ſuos poſtulare viſa eſt, accipiat. Eliſabeth autem Regina vnam & aliam excuſationem pro his, quibus accuſabatur purgandis, nectente, reſponſiſque vtente ambiguis, Sandiuogius Palatinus ſuas & Polonorum ſpes, legationesque recidere proſpiciens in irritum, irritatus, & in furorem iuſtum actus, remeandum quamprimum ſtatuit. Verum Regina Eliſabeth metu iniecto, ne Sandiuogius Palatinus cum caſtro principali Cracouienſi deſciſceret, Iaſchkonem de Tarnow Caſtellanum Sandomirienſem, qui arcem Cracouienſem in ſuam ditionem redigeret, & Hungaris poſt ab ea mittendis, quatenus Cracouienſes continerentur in fide, traderet, Cracouiam præmittit, A Sandiuogio ex Iadra inhibito receſſu. Sandiuogius autem omnium eorum, quæ contra ſe ordinata fuerant, conſcius, equis per varia loca, quibus redeundum erat, locatis, Cracouiam inſuper directo nuncio, qui moneret mandaretque, ne Cracouienſis arcis obſeruatores a ſe relicti, etiamſi ipſum Dominum ſuum igne conflagrari proſpicerent, arcem dedant, ipſe cum paucis ex Iadra euulſus, equos mutando, in naturali vno die, quod vix credibile dictu eſt, ſexaginta Hungarorum miliaria, quæ Almanicis craſſiora ſunt, conficiens, Cracouiam defatigatus & anhelus, nuncios quoque præueniens, peruenit. Cuius relatione moti Proceres, conuentum, quem in Lelow agendum decreuerant, in diem ſecundam Martii & in oppidum Radomskie, quo propinquior Baronibus ex Polonia procuretur acceſſio, transferunt. Fugam autem & diſceſſionem Sandiuogii Capitanei Cracouienſis & Palatini Caliſſienſis Eliſabeth Hungariæ Regina, graui & exulcerato animo ferens, Maczkonem Succamerarium Caliſſienſem, & ſingulos filios Nobilium adoleſcentes & ingenuos, magna ex parte præfati Sandiuogii aut nepotes aut conſanguineos, quos obſides habitura erat, captiuat, in præſentes ſæuiens, dum in abſentem non poterat.

Mittunt iterum Poloni alium nuncium ad Eliſabetham Reginam,

Ad conſtitutam ſecundam menſis Martii diem, Bodzanta Archiepiſcopo Gneſnenſi, & cæteris Prælatis & Baronibus Regni Poloniæ, in Radomskie conuenientibus, vario ſermone, variiſque ſententiis de ſubſtituendo Rege, ſtabiliendaque Republica, & bello inteſtino reſcindendo, certatum eſt. Sed cum ſingulas iuſtas, legitimaſque deliberationes, vnus ſcrupulus de Heduigi filia Regia, & pactis cum Patre ſuo Ludouico iureiurando firmatis, inficeret, ampliora externa & interna bella, ſi negligeretur exercitus, vnum leuem nuncium ad Eliſabeth Reginam mittere placuit, vt lenitas Legati mittentium grauem & exacerbatum animum, atque in rebellionem & contemptum ſpectantem, teſtaretur. Prohibitum quoque edicto publico, ne qua de cætero ad eam legatio fieret, neue quis ipſam publice aut priuatim adiret; Przeclaus Vquelski miles extemplo miſſus. Qui apud Budam Reginam Eliſabeth conueniens, Prælatorum & Baronum Regni Poloniæ mandata ei exponit. Rogat in primis, vt verbis & promiſſis frequentius repetitis, præſtet aliquando virtutem, & filiam Heduigim pro die octaua Maii, feſto videlicet B. Stanislai, Cracouiam tranſmittat: abſtineatque ludibriis, quibus in Polonos tantopere vſa eſt. Prælatos enim & Primores, ac Proceres Regni Poloniæ, neque eam iniuriam idque ludibrium de cætero laturos, neque miſſionem Heduigis filiæ Regis per alios legatos quæſituros, ſe extremum fore, qui in ea re

1384

mandata ad eam perferat. Denunciat inſuper Polonos iureiurando ſe obſtrinxiſſe, feſto S. Stanislai lapſo, ſibi de Rege, ſi Heduigis Regia filia Cracouiam conducta non fuerit, prouiſuros. Mouit tam aſpera legatio Eliſabeth Reginam, frequentique conſilio aduocato, Sigismundum Marchionem Brandeburgenſem generum ſuum, ad regendum Poloniæ Regnum, quo filia Heduigis adoleſcat, viris, armis, equis, & opulenta ſuppellectili prouiſum, in Poloniam deſtinat. Quod cum apud Cracouienſes Barones percrebuiſſet, irritati, quod Præfectis, ex Hungarorum & matronarum arbitrio datis, parere cogerentur; Mores inſuper Sigismundi Marchionis pridem pertæſi, iuſto exercitu collecto, vsque in Sandecz procedunt. Miſſis itaque ad Sigismundum Marchionem, qui iam apud Lubowla hoſpitabatur, nunciis, monent, ne Regnum Poloniæ eis inuitis introeat, ſe illum neque pro Rege, neque pro gubernatore vllo pacto accepturos, quin etiam ingreſſum illi iuxta ac hoſti armis interdicturos. Qui hac denunciatione deterritus, gradum preſſit. Miſſiſque reuerſalibus nunciis, mitti ad ſe in Lubowlam, aliquos Poloniæ Barones, ſecum de arduis rebus, ſtatum Regni Poloniæ & eius profectum concernentibus, tractaturos, magna prece, magnaque inſtantia extorſit. Miſſi Sandiuogius de Subino Palatinus Caliſſienſis & Capitaneus Cracouienſis, Spitko de Melſtin Palatinus Cracouienſis, Iaſchko de Tarnow Caſtellanus Sandomirienſis. Quibus poſt varios tractatus, Marchio Sigismundus id ægre perſuaſit, vt aduentus Heduigis Regiæ filiæ a feſto S. Stanislai ad feſtum Pentecoſtes prorogaretur, aſtruens illam pro die præfato certo certius, ſe ad id omnem poſſibilem nauante operam, Cracouiam venturam. Ferunt autem Sandiuogium de Subino, ideo dilationem ipſam etiam cæteris diſſuadentibus accepiſſe, quod Sigismundus Marchio, Maczkonem Caliſſienſem Succamerarium, & omnes adoleſcentes in Iadra, poſt fugam ſuam, per Reginam Eliſabeth captos, ſe quamprimum rediret, vaſta pollicitatione (cuius e veſtigio oblitus eſt) abſoluturum obſtrinxerat. Interim autem in maiori Polonia, variæ militarium viciſſitudinariæ, & inteſtinæ captiuitates, cædesque exortæ ſunt. Nam Przeczlaus Ianuſſii de Gołuchowo, per gentes Dobeslai de Golancza, ex caſtro Vſczie, curia ſua Velma exuſta, rebusque ſpoliatis, tandem captus eſt. Ianuſſius de Skoki, per Przibkonem de Przeſzeka; & Ioannes Gałaska ex inſidiis, Martinus de Zwanowo per Iaraczonem de Sedlcze, & Ioannem Dobrogoſtii de Schamotuli, capti, & lethalibus affecti vulneribus; Ianuſſius Aduocatus de Oborniki, a Swidwa de Galowo occiſus. Pluresque alii militares ac nobiles maioris Poloniæ mutua ſe captiuitate aut ſtrage concidebant.

que mittit Sigismundum Marchionem Brandenburgenſem generum ſuum ad Gubernandũ Poloniæ Regnum.

Cui Poloni ingreſſum in Regnum prohibituri collecto exercitu in Sandecz procedunt, indeque miſſis ad eum nunciis venire vetant,

& aduentum Heduigis ad feſtum Pentecoſtes differunt.

Interim multæ cædes & ſeditiones inteſtinæ in Polonia committuntur.

Feſto Sancti Stanislai in Maio adueniente, iterum Conuentus Baronum & Procerum Cracouienſium & Sandomirienſium, apud Sandecz oppidum habitus eſt, Heduigis filiæ regiæ præſtolantium aduentum. Quæ cum diutius præſtolata non veniret, ſed nec ſpes reſtaret ſui proximi aduentus, noua conſilia a Baronibus agitata ſunt. Et licet placuiſſet ſingulis duos nuncios, videlicet Spitkonem de Melſtin Palatinum Cracouienſem & Petrum de Sczekoczin Caſtellanum Lublinenſem in Hungariam mitti, & Eliſabeth Hungariæ Reginam, de Heduigis filiæ ſuæ miſſione, denunciatione & inſtantia rigidiori vrgeri; Przeczlao tamen Vquelski milite, longo diſſerente ſermone, neque eorum, neque ſuæ, qua ex Hungaria recenter legatione functus rediit, vt de cætero aliqui nuncii in Hungariam mittantur, honeſtati conuenire, cum legatio ſua de mendacio notabitur, quæ aſtruebat nullos de cætero legatos in Hungariam venturos, miſſio præfatorum Baronum retractata eſt. Nouoque edicto ſancitum, ne cui publice aut priuatim in Hungariam ire liceret. Quo præuaricato Sandiuogius de Subino Capitaneus Cracouienſis ſuorum procuraturus ſolutionem, ſe in Hungariam contulit, & priuato non publico vſus officio, Heduigim mitti celerrime in Poloniam, & niſi mittatur, rem in diſcrimen penitus reciſuram, perſuaſit.

Conuentu in Sandecz a militaribus celebrato interdicitur ne quis publice aut priuatim in Hungariam ſe conferat. Præuaricat id tandem primus Sandiuogius de Subino.

Magna indignatione Peregrinus de Vaglischin Capitaneus maioris Poloniæ, Vincentius de Kapa Palatinus Poſnanienſis & Vincentius Swidwa Caſtellanus Naklenſis contra Nicolaum de Łodzya, quod cum Domaratho de Pierzchno Caſtellano Poſnanienſi & ſua parte, contra illos ſentiret, permoti, fortalicium ſuum Bithin circumuallant. Et pro illius expugnatione machinis a ciuibus Poſnanienſibus commodatis, illud vehementer tormentant. Sed cum a Nicolao de Łodzya & ſuis, non ſolum animoſam reſiſtentiam, ſed etiam excurſiones in caſtra, & ſuorum ſtrages & vulnerationes animaduerterent fieri, villis ad eum pertinentibus primum ſpoliatis, mox etiam exuſtis, cœpto irrito ab obſidione diſcedunt, treugaſque inter ſe ab vna, & Domarathum eiuſque auxiliarios, parte ab altera, conficiunt. Quas dum Vincentius Swidwa Caſtellanus Naklenſis, & Viſchota de Kurnik detrectarent ſuſcipere & Domarathum vilem & infirmum hoſtem fore, nec dignum cum quo pacis ſufferentiæ inirentur, aſtruerent, Domarathus contemptum ſui & ludibrium vlturus, cum valida ſuorum auxiliatorum manu, in oppida Kazimierz & Schamotuli irruens, tam illa, quam quæque villagia & rura in eorum circuitu conſiſtentia, quæ ditionis Swidwa, aut Viſchotæ, vel ſuorum auxiliatorum fuerant, crudeliter deſpoliat. Et Swidwa ex ſuo fortalitio Golancz, Peregrino etiam Capitaneo maioris Poloniæ, apud illum tunc hoſpitato, inſpectante, nec ſuis ferente opem, ſingula quæ deſpoliauerat, exurit. Ita Swidwa & Viſchota, dum hoſtiles vires deſpiciunt, pro-

Palatinus Poſnaniæ & Capitaneus maioris Poloniæ cum Vincentio Swidwa fortalitium Bithin Nicolai de Łodzya, cum Demaratho ſentientis fruſtra expugnare nituntur; villis tamen illius exuſtis treugas inter ſe conficiunt.

Quas Swidwa & Viſchota de Kurnik cum in contemptum Domarathi non ſuſciperent, ab eo Kazimierz & Schamotuli aliaque ipſorum bona comburuntur.

1384

propriaſ vero plus iuſto ſuperba iactantia metiuntur, paucitati quam in hoſte contempſerant, ſuccumbunt.

Ioannes Olith alias Kropidło, filius Ducis Oppolienſis ex Poſnanienſi ſede in Wladislavienſem transfertur.

Wladislauienſis Eccleſiæ ex morte *Sbiluti*, nobilis de domo *Bipennium* vacantis, electione & confirmatione Canonica, de *Troiano* Præpoſito *Poſnanienſi* facta, *Vrbanus* in ſua obedientia vocatus Papa ſextus, reprobata, *Ioanni Olith*, filio *Boleslai* Ducis *Oppolienſis* & Epiſcopo *Poſnanienſi*, de illa prouidet, & de *Poſnanienſi* in *Wladislauienſem* transfert. Qui cum vndecima menſis Februarii ad *Wladislauienſem* Eccleſiam cum mandatis Apoſtolicis acceſſiſſet, & ab electo *Troiano*, & a Capitulo *Wladislauienſi* in Epiſcopum acceptus eſt; & caſtra *Wladislauia* & *Racziąſz*, illi conſignata.

in Poſnanienſem autem ſuccedit Dobrogoſtius de Nowydwor.

De *Poſnanienſi* autem Eccleſia per translationem *Ioannis Olith* alias *Kropidło* vacante, *Dobrogoſtius* de *Nowydwor* alias *Lanſchenicze* (genere hic nobilis erat de domo & familia *Nałencz*) prouidit, quem in ſuperioribus ad Eccleſiam *Gneſnenſem*, ex morte *Ioannis Suchiwilck* vacantem, electum fuiſſe monſtrauimus.

Heduigis filia Ludouici Regis ex Hungaria a Polonis magnopere expetita

Crebras promiſſiones ſuas, *Eliſabeth Hungariæ* Regina, & *Ludouici* relicta, de filia ſua *Heduigi* in *Poloniæ* Regnum deſtinanda, impletura, dum ſpes *Polonorum* in longius tempus ſine rerum diſcrimine extrahi non poſſe intelligeret, ipſam in magno Baronum & militum, & præcipue *Demetrii*, tituli Sanctorum quatuor Coronatorum Presbyteri, Cardinalis, & Archiepiſcopi *Strigonienſis*, & *Ioannis Cavadienſis* Epiſcopi comitatu, ferentem ſecum in auro, argento, in vaſis, pannis, clenodiis, gemmis, & cortinis, inſignem & regiam ſuppellectilem, transmittit. Ad cuius aduentum Prælati & Barones *Poloniæ*, de quo iam pene deſperauerant, excitati, certatim illi occurrunt

Cracouiam veniens

& ipſam cum ingenti alacritate animorum, *Cracouiam*, omnium Eccleſiarum proceſſionibus, omniumque ſtatuum ordinibus obuiam illi effuſis, perducunt.

cum maxima hominum lætitia ſuſcepta.

Tanta autem erat erga illam Prælatorum & Baronum *Poloniæ* affectio, & tam charitas immenſa, vt viros ſe eſſe obliti, parere tam inſigni & virtuoſæ fœminæ putarent non inglorium. Ea inſuper charitate & affectione deuicti, non dato, non procurato illi ſponſo, quaſi ipſa ſola ad gubernandum *Poloniæ* Regnum ſine marito ſufficeret, & ipſam in *Cracouienſi* Eccleſia, die Solis quindecima Octobris, quo die apud *Polonos* Sanctæ *Heduigis* agitur celebritas, per *Bodzantam Gneſnenſem* Archiepiſcopum, *Ioannem Cracouienſem*, *Ioannem Wladislauienſem* & *Dobrogoſtium Poſnanienſem* Epiſcopos, ſub præfati *Strigonienſis* Archiepiſcopi Cardinalis, & Baronum ac militarium vtriusque Regni, *Polonici* videlicet & *Hungarici*, copioſa frequentia, procurarunt in *Poloniæ* Reginam diademate reginali inungi & conſecrari, tributa ei plenaria facultate, quatenus *Poloniæ* Regnum interim quo illi ſponſus aptatur & quæritur, adminiſtret.

in Reginam Poloniæ coronatur, & datur illi totale Imperium.

Nec mirum: Nouerant enim illam ita educatam atque inſtitutam eſſe ab annis teneris, vt formam honeſtas, ſpeciem pudor, pulchritudinem virtutes, gloriam & diuitias continentia atque modeſtia, potentiam manſuetudo, antecellerent. Cui etiam raræ eximiæque ſpeciei decorem a natura videbant donatum, doctam inſuper literis, moribus eruditam, decorum non tantum genere quantum & fœminea dignitate, moderatam natura, pudore quoque ingenuo ſingularem. Cui ex munere cœleſti, amplior & magis venuſtior, nullique obnoxia ætati forma contigerat, matronarum vnicum decus & ornamentum pudicitia. In qua omnis virtutis numerus ab incunabulis vsque inſtillatus cum lactis nutrimento putabatur. Quæ infantiæ annos egreſſa, ita mature & grauiter ſapere cœpit, ut quicquid diceret, quicquid faceret, ex anili grauitate manare videretur.

1385

Iagyello Dux Lithuaniæ, vt aduentum in Regnum Poloniæ Heduigis filiæ Ludouici ſentit,

Intelligens *Iagyello* Magnus Dux *Lithuanorum* virginem regiam *Heduigim Ludouici* filiam apud *Poloniæ* Regnum ex *Hungaria* traductam, & diademate reginali inſignitam, eique vniuerſi Regni *Poloniæ* adminiſtrationem & regimen mandatum eſſe, & tam aſſiduo rumore, quam frequenti ſuorum nunciorum, quos exploratum mittebat, relatione, cognoſcens virginem prædictam regiam adeo venuſtam decoramque exiſtere, vt pro illa tempeſtate in orbe vniuerſo, parem in forma non habere credita ſit, duos Duces fratres ſuos, *Skirgyellonem* videlicet & *Boriſch*, item *Hanulonem Vilnenſem* Capitaneum, *Cracouiam* ad *Heduigim*, & Prælatos Baroneſque, ad precandum virginem præfatam ſuo connubio, transmittit.

oratores mittit, illam in uxorem petens,

Qui ad conſilium, quod & præſentia *Heduigis* Reginæ, & conſiliariorum frequentia ornauerat, introducti, muneribus magnæ æſtimationis & pretii, Reginæ *Heduigi*, nomine Ducis *Iagyellonis* præſentatis, verba per *Skirgyellonis* Ducis organum, in hunc modum faciunt: *A longo*, inquiunt, *tempore, & a magnis Principibus Regibusque, potentiſſimus noſter & Lithuanorum magnus Dux Iagyello ſolicitatus eſt, vt fidem Chriſtianorum, propria, & in qua a parentibus ſuis relictus eſt, deſerta, ſuſciperet, nunquam tamen ad id poterat quacumque perſuaſione, ſed nec guerris a Cruciferis de Pruſſia identidem illatis, moliri, Summo DEO, optima Illuſtriſſimaque Regina, hunc tibi & Regno Poloniæ honorem, idque primum, in multa ſecula duraturum, reſeruante. Verum ſi tua Excellentia, præfatum Dominum noſtrum Iagyellonem Magnum Ducem Lithuaniæ in ſponſum accipere dignaberis, non ea tantummodo, quæ de fidei Catholicæ ſuſceptione, ab aliis Regibus & Principibus ab eo petita ſunt, ſed & his nonnulla grandiaque pollicetur adiecturum. Spondet ſiquidem in primis fidem Catholicam Romanam, & eam quam tu Regnumque tuum Poloniæ practicat & obſeruat ſe, cum omnibus fratribus ſuis Lithuanorum Ducibus, Proceribus, & Primoribus, ſed & cum vniuerſa Lithuanica Samogithicaque gente, ſuſcepturum.*

& conuerſionem ad Catholicam fidem

ac alia multa Regno Poloniæ commodatura promittens

Offert & ſingulos Chriſtianorum captiuos, ſignanter tamen ex Poloniæ Regno ſublatos, & iure belli ſeruituti deditos, ſoluturum. Offert ſingulas terras ſuas naturales Lithuaniæ & Samogithiæ, ſed & nonnullas Ruſſiæ armis quæſitas, Regno Poloniæ, perpetua & irreuocabili vnione & inuiſceratione, incorporaturum. Offert Pomeraniæ & Culmenſes, Sleſiæ, Dobrzinenſes, & Vielunenſes, ac quaſcunque alias terras a Regno Poloniæ alienatas, occupatas, & diſtrictas, ad poſſeſſionem & corpus Regni Poloniæ ſe reducturum. Offert ſingulos ſuos paternos auitoſque theſauros, ſe in regnum Poloniæ illaturum, & nonniſi pro commodis Regni Poloniæ illos conuerſurum. Offert poſtremo ducentorum millium florenorum, de conſumando matrimonio inter virginem regiam Heduigim, & Vilhelmum Auſtriæ Ducem, vadium interpoſitum, ſe ſoluturum. Hæc barbarus. Ea legatio etiamſi *Heduigi* Reginæ parum grata, Prælatis vero Baronibuſque *Poloniæ* accepta foret, ad voluntatem tamen & arbitrium *Hungariæ* Reginæ *Eliſabeth Ludouici* relictæ, & *Heduigis* Reginæ genitricis, reiecta eſt.

Quibus auditis Poloni ad Reginam Hungariæ Eliſabeth matrem Heduigis mittunt

Iidem quoque nuncii, *Skirgyello* videlicet & *Boriſch* Duces, & *Hanul*, in *Hungariam* ire iuſſi. Cum quibus & tres *Polonorum* Barones, videlicet *Włodko* de *Ogrodzyniecz* Subpincerna *Cracouienſis*, *Nicolaus Bogoria* Caſtellanus *Zauichoſtenſis* & *Criſtinus* de *Oſtrow* Tenutarius *Caſimirienſis*, quo res in celeriorem expeditionem veniret, profecti ſunt. Qui dum *Eliſabeth Hungariæ* Reginam apud *Budam* offendiſſent, legationem *Cracouiæ* habitam, apud illam & generum ſuum *Sigiſmundum* Marchionem *Brandeburgenſem* reſumunt. Et quamuis diebus pluribus ſeries legationis huiuſcemodi digeſta fuerit: non tamen ſatis tutum & efficax medium poterat reperiri: cum hinc fidei Catholicæ dilatatio, & cæteri oblati profectus, ad ſuſcipiendam conditionem impellerent, hinc religio pacti cum *Vilhelmo Auſtriæ* Duce, per *Ludouicum Hungariæ* Regem, & deſponſatio *Heduigis* filiæ regiæ, ſolenniter celebrata obſiſteret; Nunciis tamen *Polonorum*, conſumationem huius rei maximos Chriſtianitati & Regno *Poloniæ* fructus allaturam diſſerentibus, *Eliſabeth Hungariæ* Regina reſpondet, *ſe ad omnia, quæ in fidei & Regni Poloniæ profectum cederent beniuolam eſſe, contentamque fore, vt filia ſua Virgo Regia Heduigis, Prælatique & Barones Regni Poloniæ id agant; quod & Reipublicæ Chriſtianitatis, & ſuæ profuturum duxerint.*

hæc autem omnia Baronibus exequenda committit

Mouit *Lithuanica* legatio pleroſque, & præſertim *Cracouienſes* Proceres, quibus externarum acceſſione regionum roborari *Poloniæ* Regni vires, & peregrinos magis quam proprios circumſpicere Reges placebat. Itaque *Semouito Maſouiæ*, & *Wladislao Oppolienſi* Ducibus neglectis, quod ex eorum aſſumptione tenuis acceſſio fieret, *Vilhelmoque* Duce *Auſtriæ* repudiato, quod ſerum & longinquum ex eo ſperaretur auxilium, in *Iagyellonem Lithuaniæ* Ducem ſpes deliberationesque conſiliorum conuerſæ. Is enim tunc apud *Lithuanos*, *Kieyſtutho* apud *Kreuam* extincto, & filio ſuo *Vithawdo*, Ducibus, in *Pruſſia* apud Cruciferos exulante, præſtantiora a natura ultra omnes *Lithuanorum* Duces, ingenia ſortitis, & ſummæ rerum præerat, & ob multiplicatam germanorum fratrum, licet hebetis ipſe & ſimplicis ingenii vir, ad tractandas venationes, regendamque Rempublicam Principatuum, celebris habebatur. Quæ quidem res & reſpectus mouerunt *Polonos*, quod hunc potius quam *Vithawdum* animo magnanimum, & opere glorioſum *Alexandro* Macedoni perſimilem, in Regem ſibi depoſcerent.

1385

Reſponſum modeſtum & beniuolum ab *Eliſabeth Hungariæ* Regina *Ludouici* relicta editum, & per *Polonorum Lithuanorumque* legatos relationem, multorum ex *Polonorum* Baronibus animos mouit, vt de præficiendo Duce *Lithuanorum Iagyellone* in Regem, & de tradenda *Heduigi* Regina, nouas cogitationes aſſumerent.

Ex Conuentu Cracouienſi

Conuentu itaque apud *Cracouiam* indicto, ad quem ex Baronibus *maioris Poloniæ*, ſiue quod ora illa nondum ab inteſtino bello ad plenum quietata erat, ſiue quod in *Semouithi Maſouiæ* Ducis ſubeundam ditionem erat procliua, paucos quoſdam memoratum eſt veniſſe, de aſſumendo *Iagyellone Lithuanorum* Duce in *Poloniæ* Regem plurium dierum deliberatio concertatioque habita eſt. Graue enim & moleſtum nonnullis Conſiliariis videbatur, propriis & Catholicis Principibus neglectis præteritiſque, extraneum & barbarum ad faſtigium regale euehere. In eamque ſententiam ſinguli, qui *Heduigi* Reginæ, *Iagyellonis* connubium faſtidienti, familiariores erant, ibant. Verum maior & ſanior pars Chriſtianæ fidei fauore & dilatione principaliter, & quiete Regni *Poloniæ*, aliiſque conditionibus, quæ a *Lithuano* offerebantur, permota, *Iagyellonem* pro Rege *Poloniæ* aſſumendum, aduerſas ſententias, & *Heduigis* Reginæ faſtidium, magnarum gentium atque populorum ad fidei Catholicæ acceſſionem, confutans, decernebat; *ampliſſimum meritum ampliſſimamque commendationem & laudem omni memorandam æuo, Regnum Poloniæ conſecuturum aſtruens, ſi per illius operam Catholicæ fidei ſplendor & puritas, apud Lithuanicas Samogiticaſque & cæteras barbaras nationes proluxerit.* Hæc ſententia cum *Heduigis* Reginæ fœminæ iam tunc deuotæ & religioſiſſimæ faſtidium, ſolo fidei Chriſtianæ reſpectu temperaſſet, facile quoque ab aliis accepta eſt.

oratores mittuntur ad Ianus

Extemploque nuncii, videlicet *Włodko* de *Ogrodzyniecz* Subpincerna *Cracouienſis*, *Criſti-*

1385

gyellonem Ducem vt accepta noua sponsione de implendis conditionibus per nuncios eius oblatis ipsum Cracouiam sponsum Heduigi Reginæ, & Regem Poloniæ futurum adducant.

nus de *Ostrow* Tenutarius *Casimiriensis*, *Petrus Schafraniecz* de *Łuczycze*, *Hinczka* de *Roskowicze* hæres, qui in *Lithuaniam* irent, & *Iagyellonem Lithuanorum* Ducem noua sponsione de implendis conditionibus ab eo oblatis, primum ab eo recepta, *Cracouiam* (Regnum *Poloniæ* & connubium *Heduigis* Reginæ sortiturum) adducerent, decreti. Propriis itaque Ducibus, velut parum vtilibus instrumentis abiectis, ad externorum suffragia itum est, peregrinosque Reges legere, quam proprios placuit. Et cum pars *Semouithum Masouiæ* Ducem, pars *Wilhelmum* Austriæ, pars *Wladislaum Oppoliensem*, Duces accersendum censeret, occurreretque, *Semouithum* & *Wilhelmum*, suffragiis terues fore, *Oppoliensem* vero Regnum scidisse, & ad *Bohemum* defecisse, in *Lithuanum* omnes eo pacto consensere, si fidem Christianam cum terris sibi subiectis susciperet.

Sigismundus Marchio, Brandeburgensis ob leuitatem ex Regno Hungariæ, & coniugio Mariæ, Ludouici Regis filiæ, sponsæ suæ, eiicitur.

Sigismundus filius Caroli *Romanorum* Imperatoris & *Bohemiæ* Regis *Brandeburgensis* Marchio, cui iam *Hungariæ* Regnum, propter sponsalia cum *Maria* filii *Ludouici Hungariæ* Regis, destinatum erat, propter leuitatem morum suorum, quibus socrum suam *Elisabeth* Reginam *Hungariæ Ludouici* relictam & Primores *Hungariæ*, grauiter offenderat, ex *Hungaria* per eandem *Elisabeth*, & Consiliarios *Hungariæ* eiectus, dissolutionem & leuitatem morum illi exprobrantes, in *Bohemiam* ad germanum suum *Venceslaum Bohemiæ* Regem confugit. Regina quoque *Hungariæ Elisabeth Ludouici* relicta, procurante & operante, *Carolus de Pace* ex *Neapulia* accersitus, in *Hungariam* aduenit, & in Regnum *Hungariæ*, & in coniugium *Mariæ* sponsæ *Sigismundi* Marchionis *Brandeburgensis*, vt successio Regni *Hungariæ* in familia *Durachiensi* continuaretur, successurus.

& Carolus Siciliæ Rex accersitus, veniens

Elisabeth Hungariæ & Poloniæ Regina, relicta quondam *Ludouici Hungariæ & Poloniæ* Regis, exosum habens *Sigismundum* Marchionem *Brandeburgensem*, filium *Caroli Romanorum* Imperatoris & *Bohemiæ* Regis, Generum suum, & filiæ suæ maritum, propter quasdam eiusdem *Sigismundi* leuitates, sequestrare filiam suam præfatam *Mariam* a consortio præfati *Sigismundi* conabatur, satagens eam tradere vna cum Regno *Hungariæ* Duci Aurelianensi, fratri Regis *Franciæ* in consortem. Super qua re conficienda, notabiles nuncios in centum quinquaginta equorum numero, ex *Hungaria* in *Gallias* destinauerat, matrimonium huiusmodi conclusuros. Sed cassus fuit eorum aduentus. Iam enim præfatus Dux *Aurelianensis*, de ducenda filia Ducis *Mediolanensis*, contractum solennem fecerat. Practicam autem præfatæ *Elisabeth Hungariæ & Poloniæ* Reginæ, nonnulli *Pannoniorum* Barones, qui partes *Sigismundi* Marchionis fouebant, habentes molestam, præfatam *Elisabeth*, aut capere, aut Regno pellere nitebantur. Quæ sibi consulens, in castrum firmissimum, cum eadem filia *Maria*, *Sigismundi* Marchionis *Brandeburgensis* sponsa, se recepit. Diuisionem autem tam monstruosam in Regno *Hungariæ* exortam *Carolus* de *Duracio Siciliæ* Rex intelligens, occupare Regnum *Hungariæ* modis omnibus, Regno *Siciliæ* parum contentus, in animum induxit; & contra iusiurandum, quod *Ludouico* tunc *Hungariæ* & *Poloniæ* Regi viuenti præstiterat, ne videlicet vllo tempore, in præiudicium filiarum suarum *Mariæ* & *Heduigis*, Regna, *Hungariæ* & *Poloniæ* ambiret, veniens: factus insuper immemor beneficiorum eiusdem *Ludouici* Regis, cuius gentibus, armis, & sumptibus Regnum *Siciliæ* conquisiuerat, cum magna militum comitiua, de ipso *Siciliæ* Regno in *Hungariam* properauit; siue sua sponte & arbitrio, siue secundum aliorum assertionem, per dictam Reginam *Elisabeth* accersitus. Atque illuc perueniens, fauentibus sibi nonnullis Baronibus *Hungariæ*, (vt est illa gens partialitatibus dedita,) se in Regem *Hungariæ* coronari fecit. Cuius coronationem Regina *Elisabeth* moleste ferens, verebatur enim filiarum suarum *Mariæ* & *Heduigis* de Regno *Poloniæ* exclusionem, multiplicibus insuper nunciis & persuasionibus *Venceslai*, *Romanorum*, & pro ea tempestate *Bohemiæ* Regis, culpam & facinus germani sui *Sigismundi* Marchionis *Brandeburgensis* diluentis, & omnium errorum repromittentis emendam; *Elisabeth Hungariæ* Regina *Ludouici* relicta expugnata, singula errata, quibus in eam *Sigismundus* Marchio deliquerat, relaxans eum sibi reconciliat, & reuocat ex *Bohemia* reconciliatum. Non enim filiæ suæ *Mariæ* posse rebatur coniungi alium legitimum virum, cum qua *Sigismundus* Marchio matrimonium per verba de præsenti contraxerat. Euadendi autem *Caroli de Pace*, quem pro Regno *Hungariæ* regendo acciuerat, Baroni *Hungarico Ferkacz* curam mandat. Qui cum *non aliter se illum nisi obtruncatione capitali euasurum* respondisset; *Nihil*, inquit Regina, *ad me attinet, quomodo illum euadas, dummodo illius onere me liberes.* Vno autem mane, *Ferkacz* Baro, ad *Carolum de Pace* in suum cubile, gladio exerto, quasi iocabundus (iocari enim cum *Carolo* solitus erat) ingressus, fingens arte iocum & insaniam, quo facilius destinatum exequeretur scelus, *Carolum* nihil tale suspicatum, & sibi applaudentem, in lecto apud *Budam* obtruncat. Pro quo facinore ipse & posteritas sua, castro notabili *Gimel* donatus est, & matrimonium per *Sigismundum* Marchionem cum *Maria* filia *Ludouici* innouatum & consumatum. Aliis placet, dolo *Elisabeth* Reginæ & *Ferkacz*, *Carolum* in cubiculo percussum, inde ad castellum quoddam adductum cum vulnus haud lethale esset, veneno interemptum, prædictoque *Ferkacz*

in Regem Hungariæ contra pacta cum Ludouico inita coronatur.

Sigismundo & tandem reuocato

Reginæ Elisabeth iussu Carolus per Ferracz occiditur.

cui Regina castrum Gimel donat.

1385

1385

kacz pro huiusmodi occisionis scelere, castrum notabile *Gimel*, prope *Nutriam Hungariæ* perpetue donauit, & inscripsit. Audiens autem *Margaretha Siciliæ* Regina, maritum suum in *Hungariæ* Regem fuisse coronatum, solenni Pompa in *Neapoli* in conta, quæ Regula vulgariter nuncupatur, instituta, choreas & hastiludia spectare cœpit. Verum interim illi nuncius lugubris cum literis allatus est, significans maritum suum *Carolum* Regem apud *Pannonicos* trucidatum esse. Quo intellecto & diuulgato, celebris illa solennitas velut fumus disparuit. Et omnibus a tam solenni officio ad luctum conuersis, *Margaretha* Regina, pro muliebri more fletibus indulgens, filium vnicum superstitem *Wladislaum*, ad vlciscendum indignam Patris mortem multifarie hortabatur. Sed nec *Ferkacz* prædictus, sugillatione solenni, ex occisione *Caroli* de *Durachio* Regis *Neapuliæ* ei tunc inusta caruit, stirpe quoque sua caritatura. Quoties enim ab illo tempore usque nunc ipse *Ferkacz* veniebat, siue etiam stirps sua nunc venit in Regiam, toties in detestationem sui facinoris in *Carolum* commissi, gladius Regius de vagina exeritur, & nudus coram *Hungariæ* Rege vibratusque portatur, quousque ipse *Ferkacz*, aut aliquis ex genere suo, aula fuerit ad plenum egressus.

ob idque nudus gladius ante Regem Hungariæ portatur, aliquo ex familia prædicta Faracz in curia regia existente.

Wilhelmus Austriæ Dux

Fama & denunciatione rerum, quæ apud *Poloniam* agebantur, *Wilhelmus Austriæ* Dux (cui *Ludouicus Hungariæ & Poloniæ* Rex filiam suam natu minorem *Heduigim*, dum viueret, dandam pro coniuge decreuerat) expergefactus, cum notabili militum comitiua, & omnibus clenodiis thesaurisque suis, & vniuersa supellectili in *Poloniam* se conferens, *Cracouiam* inopinatus applicuit. Et quamuis *Dobeslao* de *Kurozwaki* tunc Castellano *Cracouiensi* & maiori Domino, cæterisque Baronibus, aduentus suus, non mediocrem nauseam & molestiam parturisset, ne res cum *Iagyellone Lithuanorem* Duce tractari cœptæ, ad irritum reciderent; *Heduigi* tamen Regina illum gratificante, per quam a nonnullis credebatur per *Gnieuossium* de *Dalewycze* Succamerarium *Cracouiensem*, qui & ipse præbebat illi conductum, accersitus, longo tempore suam *Cracouiæ* mansionem continuauit, nemine Baronum audente beneplacitum Reginæ *Heduigis* rescindere. Quæ & paternam ordinationem impletura, & adolescentis ingenui virtuosis moribus adducta, nubere illi potius noto visoque, quam barbaro ignoto & nunquam viso, quem ex nonnullorum falsa suggestione, non moribus tantummodo sed & forma agrestem, & moribus gestibusque barbarum crediderat, æstuabat. Sed & propositum suum plerique Barones *Poloniæ* (vt sunt hominum variæ affectiones passionesque) & signanter *Gnieuossius* de *Dalewycze* Succamerarius *Cracouiensis*, in quem *Vilhelmus Austriæ* Dux omnes curas, cogitationesque & spes suas, quasi per illum rerum suarum consumatio prouentura esset, & in cuius fidem omnes suos thesauros & clenodia contulerat, permulcebant. *Dobeslao* autem de *Kurozwaki* Castellano *Cracouiensi*, qui & ipse arci *Cracouiensi* & summæ rerum præerat, *Vilhelmo Austriæ* Duci, ad castrum *Cracouiense* negante, prohibenteque ingressum, *Heduigis* Regina frequenter cum militibus virginibusque suis, ad Cœnobium *S. Francisci Cracouiæ* situm ex castro faciens descensum, in eiusdem cœnobii refectorio, cum *Vilhelmo Austriæ* Duci, prædicto, chorearum solatiis, parco tamen & castigato atque honestissimo moderamine, vtebatur. Fama insuper & plurimorum assertione proditum est, adeo *Iagyellonis Lithuanorum* Ducis connubium perosam pertæsamque fore, ut, *Poloniæ* Baronibus nequicquam dissuadentibus & prohibentibus, barbari exclusura coniugium, sponsalia per verba de præsenti cum *Vilhelmo Austriæ* Duce, in facie Ecclesiæ, *Ludouico* Patre iubente, dudum contracta, sub frequentia militum suorum & Procerum, sub id tempus, quo *Iagyellonem* Ducem *Lithuaniæ* vulgatum erat, pro accipiendo Regno & consumando matrimonio in *Poloniam* procedere, consumare statuisset. Verum dum ad *Cracouiensem* arcem thalami secreta cum *Heduigi* Regina suscepturus cubilia, perductus esset, cura & mandato Baronum *Poloniæ*, quibus copulatio ipsa summopere displicebat, tam ex arce, quam ex thalamo cum dedecore & iniuria, exclusus expulsusque est, & ab omni carnali commercio Reginæ prædictæ sequestratus. *Heduigis* autem Regina, exclusionem *Wilhelmi* ex castro moleste ferens, in ciuitatem ad illum facere parabat descensum. Cumque portas castri Baronum cura & mandato clausas offendisset, violare illas, petita dataque securi, manu propria nitebatur. *Demetrii* tandem militis de *Goray* precibus expugnata, cœptum omisit. Timens autem Dux *Vilhelmus* se aut desiderari aut violari, e *Cracouia* in *Austriam* clanculo, paucis consciis, refugit, omnibus thesauris & clenodiis magnæ æstimationis, apud *Gnieuossium* præfatum Succamerarium *Cracouiensem*, relictis, quos nullo vnquam tempore repetiit, & quorum sibi proprietaten & vsum præfatus *Gnieuossius* retinuit. Pro quibus *Gnieuossius* præfatus Succamerarius de genere & familia *Strzegomia*, notabiles hæreditates villasque coëmit, quæ a filiis suis processu dierum parum solerter sumptum facientibus, prodigaliter expensæ, in tertiam non venere generationem.

Cracouiam cum magnis thesauris venit, vt cum Heduigi Regina sibi promissa sponsa copula carnali iungeretur.

Verum dum thalamum cum Regina ingredi vult, per Polonos ex castro cum dedecore pellitur,

& castrum per Castellanum clausum ne Regina Austriacum sequeretur.

Qui relictis thesauris Gnieuossio de Dalewycze qui partes suas apud Reginam promouebat, in Austriam fugiens, relictos thesauros nunquam repetiit.

Regnum *Poloniæ* & connubium *Heduigis* Reginæ suscepturus Magnus Dux *Lithuaniæ Iagyello*, cum fratribus suis & comitatu grandi, quadrigis insuper thesauros suos, & plurimam rerum variarum suppellectilem ferentibus, in *Poloniam* aduenit. Et conducentibus

1386

1386

bus eum *Poloniæ* Legatis, primum *Lublinense* oppidum ingressus, aliquot diebus, ex composito, ut fama aduentus sui apud *Polonorum* Primates vulgaretur, illic mansit. Ex *Lublin* vero graui & tardo gradu versus *Cracouiam* tendebat. Paucis autem admodum Baronibus *Poloniæ* occursu suo illum inter quos *Spitko* de *Melsztin* Palatinus *Cracouiensis* præcipuus erat & de cuius aduentu *Iagyello* Dux enixius gratulabatur, excipientibus, frequens & subitus Prælatorum & Baronum *Poloniæ* ad *Heduigim* Reginam *Cracouiam* fiebat concursus. A quibus summa cura, summoque studio precata, vt magno fidei fructu, qui principaliter a *Polonis* quærebatur, pensato, barbari Principis non fastidiret coniugium. Diu & grauiter propter superius fœdus cum *Vilhelmo* ictum reluctabatur, mittit tandem familiariorem & secretum nuncium suum *Zauisium* de *Oleschnicza* in Ducis *Iagyellonis* occursum, mandans, *vt eo viso, & forma sua staturaque, quam celeriter redeat, & fideliter eius formam, staturamque, & mores enarret.* Caueatque ne munus aliquod a Duce *Iagyellone* acceptet. Non ignarus *Iagyello* Dux, pro dinoscenda forma & proportione sui corporis, quam multorum falso relatio turpem esse confinxerat, legatum a Regina ad se missum comiter & humane excepit, & quo plenius non formam solum, sed & singula sui corporis lineamenta exploraret, ad balnea secum ducit. Qui omnibus ad satietatem visis & contemplatis, muneribus insuper quæ a *Iagyellone* ingerebantur, neglectis, ad Reginam *Heduigim* reuersus, *corpus Ducis Iagyellonis gracile, venustum, & proportionatum, formam mediocrem, vultum hilarem, faciem oblongam, nulla tamen turpitudine notatam, mores graues & Principe dignos* enunciat, & Reginæ *Heduigis* anxietatem, de agresti & deformi *Iagyellonis* Ducis corpore dudum conceptam, dissoluit. Mitigato leniroque *Heduigis* Reginæ mœrore, a pluribus *Poloniæ* Baronibus, Duci *Iagyelloni* obuiam itum est, & ampliori animorum concordia fauoreque, singulæ restractari cœptæ. Transmisit autem *Iagyello* Dux ex *Sandomiria Demetrium* de *Goray* Regni *Poloniæ* Vicethesaurarium, qui illic cum cæteris *Poloniæ* Baronibus iam occurrerat, in *Prussiam*, petens & inuitans *Conradum Czolner Prussiæ* Magistrum, quatenus personaliter *Cracouiam* adueniat, & ipsum baptismatis vnda a spurciciis barbaricis diluendum, de fonte leuet, & tam coronationis suæ quam nuptiarum intersit solenniis. Ex *Sandomiria* deinde egressus, die Martis duodecima Februarii *Cracouiam*, non tam *Lithuanis* & *Ruthenis*, quam *Poloniæ* Baronum multitudine comitatus, cum ingenti gloria & pompa ingressus est; & in castrum *Cracouiense* perductus, primum Reginam *Heduigim*, in thalamo suo cum frequenti virginum & matronarum numero consistentem, adit, excipit, & inuitat. Cuius speciem & decorem,

Iagyello Cracouiam aduenit cum magna pompa.

Ad quem visendum, & de eius forma se informandu Heduigis Regina mittit.

Ipse vero Magistrum Prussiæ ad nuptias & ad baptismum suum per nuncium inuitat,

Reginaque quam primũ salutata,

& contemplans & admirans, (neque enim pro ea tempestate in vniuerso orbe parem æstimata est in pulchritudine habuisse) altero die illi magnæ æstimationis dona, in auro, argento, gemmis vestibusque, per *Withawdum, Borisch* & *Swidrigalonem*, Duces, transmittit. Iam enim *Withawdus* Dux fratri *Iagyelloni* reconciliatus ex *Prussia* redierat. Ferunt & sub eodem tempore *Vilhelmum Austriæ* Ducem ex *Austria Cracouiam* sub habitu dissimulato mercatorio, non sine annuentia *Heduigis Poloniæ* Reginæ clandestine aduenisse, & per omnes temporis tractus, quo *Wladislaus* Rex *Poloniæ Iagyello Cracouiæ* morabatur, aut in *Lobzow* castello in nigra villa, aut in æde *Morustensi*, paucis consciis, latuisse. Dum quoque ædes *Morustensis* a sollicitis & industriis perquireretur scrutatoribus, in camini interiora, ad tigna ad id præparata ascendisse, & sic inuestigatores fefellisse regios. Considerans autem *Vilhelmus* præfatus, se Regnum *Poloniæ* & Reginam *Heduigim* recuperare non posse, *Ioannam* filiam olim *Caroli de Duracio*, & sororem *Ladislai*, Regum *Siciliæ*, accipit in vxorem: cum qua breui tempore commanens, decessit. Quæ ad Regnum *Siciliæ* reuersa, post plures viduitatis annos, *Iacobo* Comiti *Marchiæ* in Regno *Neapolitano* nupsit.

pretiosa illi dat munera.

Solicitudine deinde & cura multiplici, tam Prælatorum quam Baronum *Poloniæ Heduigis* Regina obsecrata, rogata, & tandem saluberrimo consilio atque suasu, ostendentium, ad sponsalia cum *Vilhelmo Austriæ* Duce, in anno & tempore impuberi contracta, eam minime teneri, expugnata est, vt, vt priori fœdere irritato, nubere *Iagyelloni* Duci *Lithuaniæ*, non voluptatis aut libidinis explendæ causa, sed fidei orthodoxæ amplitudinem, & Christianorum quietem procuratura, consentiret. Eo itaque consensu apud illam obtento, die Iouis quatuordecima Februarii, alias festo *Sancti Valentini*, Dux Magnus *Lithuaniæ Iagyello* primum, deinde fratres sui *Lithuaniæ* Duces, Boiari, & Nobiles, in fide Catholica & eius articulis ad liquidum edocti, fidem Sanctam orthodoxam, gentili errore abiecto, profitentur & suscipiunt, & in Ecclesia *Cracouiensi*, per *Bodzantam* Archiepiscopum *Gnesnensem*, *Ioannem Cracouiensem* Episcopum, cum magna alacritate baptisantur. Abrogatisque barbaricis nominibus, Duci Magno *Iagelloni* Principum nomen *Poloniæ Wladislaus*, item *Withawdo Alexander*, *Corigaloni Casimirus*, *Swidrigieloni Boleslaus*, aptata impositaque sunt. Reliqui *Lithuaniæ* Duces, fratres Ducis *Iagyellonis*, cum dudum ante *Græcorum* ritu baptisma sortiti fuerint, ad iterandum, vel verbo significatiori vtar, ad supplendum baptisma non poterant induci. Principale autem & primarium Sacramentum *Wladislaus Iagyello* Dux adeptus, die rursus eodem alterum sortitus est, & in Ecclesia prædicta *Cracouiensi*, cum vir-

Iagyello deuicta prius Heduigi Regina.

cum fratribus suis & Baronibus in Cracouiensi Ecclesia baptisatus nomen Wladislaus accipit.

1386

virgine decora & insigni *Heduigi Poloniæ* Regina, moribusne incertum est an forma venustiore, per *Bodzantæ Gnesnensis* Archiepiscopi ministerium, matrimonium per verba de præsenti contraxit. Terrasque *Lithuaniæ*, *Samogithiæ*, & *Russiæ* in quibus naturali iure & acquisito, habebat dominium merum & mixtum, ditioni suæ parentes, Regno *Poloniæ* perpetuo inscripsit, vniuit, inuiscerauit, adiunxit, & incorporauit; ac earum populos se baptisaturum, & ad fidem orthodoxam reducturum, iureiurando astrinxit. Et quamuis prædictus *Wladislaus Poloniæ* Rex, Procerum & Optimatum consilio & persuasione instigaretur, vt charactere Christiano biduo, antequam se regio insigniri permitteret diademate, dissensit tamen, & decus baptismatis absque regio suscipere detrectauit, collusionem veritus. Ferunt & *Heduigim* Reginam, ne suo iungeretur connubio, diutius obluctatam, & vix tandem prece optimatum ad consentiendum inductam fuisse. Probe enim nouerat, matrimonium secundum contrahendum, priori obstante, legitimum fieri non posse. Facinus quoque adulterii exhorrens, alteris nuptiis suam contaminare pudicitiam, amarius morte putabat. Neque enim a plurimorum notitia sciebat ignoratum, quod cum præfato *Vilhelmo* Duce Austriæ post contracta de præsenti sponsalia, quindecim diebus in thoro, carnali copula etiam subsecuta, manserat. Timor quoque diuinus, & vis conscientiæ mentem suam, quasi quodam exagitante, terrebant. Ex eo insuper facinore, a Proceribus *Poloniæ* pro ea tempestate in contemptum Christianæ religionis patrato, qui Catholico Principe *Wilhelmo Austriæ* Duce, a legitima vxore ignominiose excluso, fœminam renitentem, *Iagyelloni* barbaro, non abhorrendo adulterii facinus, iungi procurarunt, creditus est omnipotens vltionum Dominus flagellis *Polonos* per inordinatum regimen & Reges, *Lithuanis* quam *Polonis* propensius fauentes, plurimum afflixisse.

& postea matrimonium cum Heduigi Regina Poloniæ contraxit, terrasque Lithuaniæ Samogithiæ & Russiæ perpetue Regno Poloniæ incorporat,

Duobus Sacramentis *Wladislaus Iagyello*, Magnus *Lithuaniæ* Dux pro Regno *Poloniæ* consequendo, die vno initiatus, rursus die quarto Solis, videlicet decima septima Februarii, quæ in Dominicam Quinquagesimæ cadebat, ad recipiendum coronationis & vnctionis insigne, quod solis Regibus præstari solet, ex thalamo cum ingenti gloria & solennitate, ac Ducum, militariumque, & populi multitudine copiosa procedens in Ecclesiam *Cracouiensem* aduenit. Vbi sponsa sua nobilissima *Heduigi* Regina præsente spectanteque, nouo diademate ex auro & gemmis pridem fabricato, cum vetus & priscum *Ludouicus Hungariæ* & *Poloniæ* Rex, præcauens ne quisquam amplius quam proles sua in *Poloniæ* Regnum succederet, in *Hungariam* transtulisset, per *Gnesnensem* Archiepiscopum *Bodzantam*, assistentibus sibi *Ioanne Cracouiensi*, & *Dobrogostio Pos-*

Wladislaus Iagyello Magnus Dux Lithuaniæ

naniensi Episcopis in *Poloniæ* Regem vnctus & coronatus est. Et ex gente *Lithuanorum* primus apud *Polonos*, & eorum fauore, sub vno & eodem tempore, tria amplissima decora, quod nemini priscorum reor contigisse, sacrum baptisma, splendidissimum matrimonium, & nobile diadema consecutus. Quæ quidem ornamenta eo feliciora magis iudicanda sunt, quod propriis & naturalibus *Poloniæ* Principibus, & Catholicis parentibus genus ducentibus, diuina permissione propter eorum excessus & demerita, reprobatis & neglectis, in barbarum & alienum Principem collata. Quæ quidem Principum & Regum naturalium mutatio, quantum accessione terrarum prodest, tantum distractione introituum regalium nocet. Temperati siquidem nobilitatis *Polonicæ* a cupidine in eam diem mores, tunc primum *Wladislao Lithuano* regnante consurgere & se erigere cœperunt, Regnumque *Poloniæ* impetrationibus immodicis lacerare, quousque in nostra tempora, minus virtutis, plus ambitionis habentia, ventum est, & Regno omnes sui sumptus, omnes introitus publici & priuati, quousque ad Sedes Pontificales, cæteraque minutiora beneficia veniretur, adempti: Sub eo itaque tempore stirps & progenies Regum *Poloniæ*, quæ a *Pyast* Mellicida ortum habuit, sceptrum & diadema amisit. Et illa cadente, *Lithuanica* natio ex *Romano* sanguine ortum trahens, successit. Vt non glorietur, nisi in Patre luminum, omnis caro, qui glorificat glorificantes se, qui illum contemnunt, erunt ignobiles.

in Regem Poloniæ coronatur.

Cuius diuitiæ Polonorum modestiam in ambitionem mutarunt.

Altero coronationis die *Wladislaus* secundus *Poloniæ* Rex, iuxta vetustum ritum ciuitate *Cracouiensi* & eius circo, in apparatu Regio peragrata, in throno ad Prætorium ciuitatis in propatulo ad id specialiter erecto, consedit, & a Magistro ciuium, consulibus, & vniuersa *Cracouiensi* ciuitate homagium accepit. In arcem vero *Cracouiensem* reuersus, tertia die nuptiarum solennitatem diebus pluribus, sub quibus hastarum & gladiatorii ludi, & choreæ plaususque edebantur, exegit. Sub idem autem tempus *Conradus Czolner Prussiæ* Magister futuram amplitudinem & Regni *Poloniæ* & terrarum *Lithuaniæ*, ex mutuo glutinio & fœdere, vario liuoris & suspicionis æstu, ne sibi & ordini suo fatalis fieret, inuitationem per *Demetrium* de *Goray*, vt *Wladislaum Poloniæ* Regem de fonte leuaret baptismatis coronationisque suæ & nuptiarum adesset solenniis, habens ostentui *Pruthenico* & *Liuonico* exercitu congregato, agmine duplici *Lithuaniæ* terras, ex quibus nouerat & *Iagyellonem* magnum Ducem, & cæteros Duces fratres suos, principaliores que Barones & milites, versus *Cracouiam* discessisse, ingreditur. Habens in sua comitiua germanum *Iagyellonis* Magni Ducis *Andream*, ritum *Ruthenicum* professum, qui ad Cruciferos confugiens, summa rerum apud *Li-*

Magister Prussiæ inuitatione sui spreta ad baptismum & coronationem Wladislai Iagyello non venit. Verum collecto exercitu cum fratre Regis Andrea Lithuaniam vastat

thua-

1386

thuanos & *Ruthenos* potiri, Cruciferorum auxilio, æſtuabat; quem temporis proceſſu *Wladislaus Poloniæ* Rex captum, & in caſtro *Chęcziny* carceres & vincula pati coactum, velut peſtem communem, integro triennio mulctauit. *Conradus* autem *Czolner Pruſſiæ* Magiſter *Lithuaniæ* terram vacuam & deſertam reperiens, vaſtationem eius diſpartitis agminibus, iuſſit latius extendi, & in crucis modum atque gyrum, eam prædis & incendiis vaſtauit. Caſtrum inſuper *Lubowlia Lithuanicum* impugnatum conquirit, & illud dat Duci *Andreæ* in poſſeſſionem & tenutam. *Potocenſes* quoque ab obedientia *Wladislai* Regis & fratrum ſuorum, deſciſcunt, & tam regionem ſuam quam arcem Duci *Andreæ* dedunt. Quibus *Wladislaus Poloniæ* Rex cognitis, *Skirgallonem* germanum & *Vitholdum* patruelem fratres, plures *Polonorum* milites eis adiungens, in *Lithuaniam*, reſiſtentiam Cruciferis facturos, remittit. Qui dum hoſtes, vaſtatione peracta, in *Pruſſiam* rediiſſe comperiſſent, directo itinere ad caſtrum *Lubowlia* contendunt, & infra paucos dies expugnatum, præſidium inde *Andreæ* Ducis & Cruciferorum, ejiciunt, captiuant, & trucidant. *Potoçenſem* poſtea regionem, quæ a fide deſciſcens receſſerat, aggreſſi, neque Cruciferis neque Duce *Andrea* ferentibus *Potocenſibus* opem, *Potocenſes* in gratiam, defectionis authoribus ſecuri percuſſis, recipiunt.

& occupat Potocenſes terras.

Miſſis autem Rex Skirgallone & Vitholdo cum Polonis militibus omnia recuperat.

Singulos autem Primorum, *Wladislaus Poloniæ* Rex liberalibus donationibus, coronatione ſua perfacta remunerans, in *Spithkonem* de *Melſtin* Palatinum *Cracouienſem* profuſiori donatione vſus, ſandalia illi ſua, gemmis, auro, margaritis, vnionibus, & lapidibus pretioſis ſuperba, donat. Hunc enim crediderat vocationem ſuam in Regnum *Poloniæ* & coronationem operoſius quam cæteros procuraſſe.

Ipſe vero Proceribus Polonis multa donat, Spithkoni Malſtin ſandalia margaritis pretioſa dedit.

Sub idem tempus Dux maior *Smolnenſis Szwieczlaw* cum duobus filiis diem obiit.

Circa Quadrageſimæ medium, *Wladislaus* ſecundus *Poloniæ* Rex *Cracouia* diſcedens, in oras *maioris Poloniæ* vna cum noua ſponſa *Heduigi* Regina, ad reſcindendas ſeditiones & guerras ciuiles, diuturno tempore illic radicatas Prælatis & Baronibus *maioris Poloniæ* ſummopere id precantibus armatos milites ex ex *Cracouienſibus* & *Sandomirienſibus* partibus, quo facilius ſeditionum authores opprimi poſſent, ſecum ducens, contendit. Dum autem apud *Gneſnam* conſiſteret, & a laicis ſuggeſtus, ſtationem ſeu Curationem a Capitulo *Gneſnenſi* requireret, quam negante Capitulo, villas Capitulares pignoraret, atque ob id pignorati coloni cum coniugibus & liberis *Gneſnam* venientes, in fletus & lachrymas reſoluti, clamores plurimos ederent, *Nicolaus Strozberg* natione *Polonus* ex *Poſnania* ortus Præpoſitus *Gneſnenſis* poſito ob eam rem interdicto, ex *Gneſna* receſſit, Quo malo *Heduigis* Regina commota, errore Regis correcto, ſingula pignora reſtituit, & interdictum ſolui procurauit. Ferturque tunc in amaritudine pectoris ſui dixiſſe; *Etſi pecora colonis reddimus, quis illis effuſas lachrymas reſtituet?*

Wladislaus Rex cum vxore ſua in Poloniam maiorem vocatus per Barones gratia componendarum ſeditionum, tendens, & Gneſnam veniens, dum ſubditos Capituli, ſtationem dare negantes, pignorat; interdictum propterea lapſum opera Reginæ relaxatur.

Paſcha autem Domini apud *Poſnaniam* celebrato, primum guerram quæ inter *Domarathum* de *Pierzchno* Caſtellanum *Poſnanienſem* & *Grzimalitas* ab vna; & *Vicentinum* Palatinum *Poſnanienſem* & *Swidwam* de *Schamotuli* Caſtellanum *Naklenſem*, cæteroſque *Nalęczithas*, partibus ab altera, non ſine pernicie communi agebatur, extinguit. Et diſſidentibus pacificatis, *Gneſnenſis & Poſnanienſis* Eccleſiarum bona, quæ occupabat, iuſtis dominiis reſtituit.

Guerram inter Domarathum de Pierzchno & Vincentium de Kapa & eorum ſequaces componit.

Ioannem Krwawi Diabel hæredem de *Venetiis*, Iudicem *Poſnanienſem*, qui ob impias transgreſſiones & opera *Krwawi diabel* id eſt *Cruentus Sathan* appellabatur, genere & familia *Płomyenitham*, ſententiis & diffinitionibus ſuis iniquiſſimis, quibus plures numero iuſtos & innocentes, eorum hæreditariis poſſeſſionibus priuauerat, retractatis, & quem conſtabat multa execranda facinora commiſiſſe, hæreditariis bonis mulctatum, in carcerem, quem pluribus annis perpeſſus eſt, coniicit. [*Bartoſſium Odolanowski* hæredem de *Kozmin*, qui & ipſe plurimarum ſeditionum & bellorum ciuilium fax & origo erat, ad præſentiam ſui venire detrectantem, de Regno effugat, & proſcribit) & caſtrum *Odolanow* in ſuam redigit ditionem.

Ioannem vero Krwawi Diabel iudicem Poſnanienſem nequiſſimum carceri includit, & Barthoſſio Odolanowski de Kozmin proſcripto

caſtrum Odolanow recipit.

Breuique tempore guerrarum ciuilium ſtridoribus penitus euacuatis, *maioris Poloniæ* oram in pacis optatæ amœnitatem, pluribus etiam munitionibus demolitis, vindicat, omneque in ordinandis & componendis rebus, quæ guerris & ſeditionibus domeſticis afflictæ & deformatæ erant, apud *maiorem Poloniam* conſumit tempus autumni & æſtatis. Inſignis is annus apud *Polonos Lithuaniæ Samogithiæque* terrarum, quæ quondam hoſtiles & infeſtæ erant, acceſſione, & propriarum a diuturna & domeſtica guerra quietatione; & quod omnia ſuperexcedit & ſuperegreditur, Principis exteri & barbari, naturalibus & propriis abrogatis, mutatione fuit.

Ianua relicta, *Vrbanus* Papa ſextus de menſe Decembri, naturali itinere *Lucam* adueniens, nouem menſes illic exegit. Vbi per nuncios Regum & Principum, Prælatorumque, *Germaniæ*, *Poloniæ*, & *Hungariæ* ſolicite rogabatur, quatenus ad reuniendum Eccleſiam Dei intenderet, pertinaci contumacia reſpondebat, *ſe verum Papam eſſe, nec quicquam poſſe aliter ſentire.*

1387

Gentem & regionem *Lithuanicam*, *Wladislaus Poloniæ* Rex, quemadmodum in fœdere cum Regno *Poloniæ* & *Heduigi* Regina icto, iureiurando ſe obſtrinxerat, ab idolatria & ſuperſtitione gentili, ad cultum vnius veri Dei, & religionem fidei orthodoxæ, reducturus, præ cunctis mentis ſuæ deſiderabilibus, Catholicæ fidei affectans incrementum *Bodzanta*

Wladislaus Rex

1387

zanta Gneſnenſi Archiepiſcopo, & pluribus viris Eccleſiaſticis, & religioſis, & exemplaribus, ex Regno *Poloniæ*, quorum doctrina, cura, & opera, Chriſtiana religio, apud ſupradictam gentem profanis ritibus deditam, ſeri & florere poſſet, aſſumptis, in *Lithuaniam* ire pergit, apud quam *Chriſtus* hactenus fuit incognitus & inuiſus. Non contentus autem Eccleſiaſticis viris, *Heduigim* Reginam, nouam patriam nouamq; regionem & gentem ſui coniugis viſuram, item *Semouitum* & *Ioannem Maſouiæ*, *Conradumque Oleſchnicenſem* Duces, *Bartoſſium* de *Viſzemburg* Palatinum *Poſnanienſem* *Criſtinum* de *Kozyegłowy Sandecenſem*, *Nicolaum* de *Oſzolin Viſlicienſem*, *Zaklikam* de *Miedzygorze* Cancellarium, *Nicolaum* de *Moskorzow* Vice-Cancellarium Regni *Poloniæ*, *Włodkonem* de *Charbinowicze* Pincernam, *Spithkonem* de *Tarnow* Succamerarium, & *Thomkonem* Subpincernam *Cracouienſem*, pluresque alios *Poloniæ* Barones & milites, ſecum ducit.

cum Heduigi Regina in Lithuaniam vadit,

Cum autem in *Lithuaniam* peruentum eſſet, conuentum pro die Cinerum apud *Vilnam* agit. Quo cum fratres Regii, *Skirgallus Throcenſis*, *Vithawdus Grodnenſis*, *Wlodimirus Kiiouienſis*, *Coributh Nouogrodenſis*, Duces, & militum populariumque frequens numerus, regio iuſſu, conueniſſet, pluribus diebus a *Wladislao Poloniæ* Rege, adiuuantibus illum Catholicis Ducibus, qui conuenerant, apud milites & populares laboratum eſt, vt falſis diis, quo hactenus, vano gentilium errore decepti, colebant, abiectis, vnum verum Deum, eiuſque Chriſtianam religionem venerari, credere, & colere conſentirent. Reluctantibus barbaris, & ſe ſuaque numina (erant autem hæc præcipua, Ignis quem credebant perpetuum, qui per ſacerdotes, ſubiectis lignis, nocte atque interdiu adolebatur; ſiluæ, quas putabant ſacroſanctas, & aſpides ſerpenteſque, in quibus Deos habitare & latere credebant) impium & temerarium contra maiorum inſtituta deſerere & peſſundare aſſerentibus; *Wladislaus* Rex ignem, qui perpetuus ab illis putabatur, in *Vilnenſi* ciuitate, quæ caput & metropolis gentis erat, ſeruatum, & a ſacerdote eorum, qui *Zincz* appellabatur, & qui ſupplicantibus, ac de futuro rerum euentu Numen conſulentibus, falſa edebat (quaſi hæc a Numine accepiſſet) reſponſa, cuſtoditum, & ſedula lignorum adiectione nutritum, barbaris inſpectantibus, extingui, & templum aramque, in quibus hoſtiarum fiebat immolatio, diſrumpi, ſiluas inſuper quæ ſacroſanctæ putabantur, ſuccidi, & lucos eorum confringi, aſpides etiam & ſerpentes, quæ & qui in ſingulis domibus veluti penates Dii reperiebantur, interfici & necari (barbaris fletibus tantummodo & lamentis, falſorum ſuorum Deorum & Numinum, ruinam & cladem, ac exterminium, cum muſſitare contra Regis imperium non auderent, proſequentibus diſpoſuit.

& idolis effractis

Confractis autem & exterminatis Idolis, dum Deorum ſuorum falſitatem, a quibus hactenus ſe ludificatos intellexerant, oculis peruidiſſent, vniuerſa *Lithuanorum* gens & natio, fidem Chriſtianam ſuſcipere, & vetuſto errori renunciare, prona & obedienti deuotione conſenſit. Per dies autem aliquot, de articulis fidei, quos credere oportet, & oratione dominica, atque Symbolo per Sacerdotes *Polonorum*, magis tamen per *Wladislai* Regis, qui linguam gentis nouerat, & cui facilius aſſentiebat, edocta, ſacri baptiſmatis vnda renata eſt, largiente *Wladislao* Rege ſingulis ex popularium numero, poſt ſuſceptum baptiſma, de panno ex *Polonia* adducto, nouas veſtes, tunicas, & indumenta.

omnes gentes baptizat,

donans illis pannum ex Polonia adductum.

Qua quidem prouida liberalitate & largitione effecit, vt rudis illla natio & pannoſa, lineis in eam diem contenta, fama huiuſmodi liberalitatis vulgata, pro conſequendis laneis veſtibus, cateruatim ad ſuſcipiendum baptiſma, ex omni regione accurreret. Et quoniam labor immenſus erat, vnumquemque credentium baptiſare ſingillatim, concurrentis ad baptiſma populi *Lithuanici* vtriuſque ſexus multitudo mandante Rege, ſequeſtrabatur in turmas, & cuneos, & vniuerſis de qualibet turmarum, benedicta aqua ſufficienter conſperſis, cuilibet etiam turmæ & vniuerſis, qui in ea conſtierant, nomen Chriſtianum & vſitatum, abrogatis barbaricis, videlicet primæ turmæ *Petrus*, ſecundæ *Paulus*, tertiæ *Ioannes*, quartæ *Iacobus*, quintæ *Stanislaus* &c. Fœminis vero, quæ & ipſe proprias faciebant turmas, competentia nomina videlicet *Catharina*, *Margaretha*, *Dorothea*, &c. iuxta numerum & quantitatem turmarum, imponebantur. Militaribus tamen, & natu maioribus, ſpecialis impendebatur baptiſmus, qui & ipſi cum conſortibus, paruulis, & cognatis, ſacrum Baptiſma ſuſcepturi, & Chriſtianæ fidei articulos cognituri, *Vilnam* certatim ruebant. De quibus omnibus Chriſtianiſſimus Rex a Summo Pontifice *Vrbano* ſexto commendatus eſt, per huiuſmodi ſcripta.

Breue Apoſtolicum.

Vrbanus Epiſcopus, Seruus Seruorum Dei Chariſſimo in Chriſto filio, Wladislao Regi Poloniæ illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Gaudemus in Domino, fili chariſſime, & de tanto lucrifacto filio, paternus animus iucundatur: gaudemus, inquam, fili, & lætamur, quod illuminator omnium gentium, candor lucis æternæ, ſuæ lumen gratiæ, tuo & tuorum cordibus, per donum chriſmatis, clementer infudit. Ex hoc enim altiſſimo vitulos perſoluimus labiorum, quod ſponſam ſuam ſacroſanctam Romanam Eccleſiam matrem tuam, quæ te in aqua regenerauit & ſpiritu, noua ſemper prole multiplicat, & propagatione fidei Orthodoxæ fœcundat, de tenebris ad lucem reducens filios, & euocans de Ægypto, vt DEUM Deorum

Cui Vrbanus Papa eo nomine gratias agit.

1387

Deorum in Syon contemplentur. Sane fili chariſſime, nuper venerabili fratre Noſtro Dobrogoſtio Epiſcopo Poſnanienſi nobis referente, didicimus, quod poſt ſuſceptum per te regenerationis lauacrum, conſolator omnium, perſonam tuam gratiæ ſuæ dono perfudit, ſicque grandem animum præbuit, ad ſua beneplacita proſequenda, quia tanquam Princeps Chriſtianiſſimus, eximiæ deuotionis, & illuſtrium virtutum titulis inſignitus, apud Deum & Sedem Apoſtolicam gerens reuerentiam filialem, Eccleſias & Perſonas Eccleſiaſticas Regio fauore proſequeris, & iacentes in tenebris, ad lumen veritatis, & viam cognitionis Diuini nominis, ardenti ſollicitudine reuocas & reducis, fana dæmoniorum, in quibus infelicium animæ illudebantur ſubuertens, & erigens ibidem & conſtruens templa Domini, ad honorem prædictæ ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ matris noſtræ, in cuius charitatis viſceribus præcipuum locum obtinens inter Principes orbis terræ. Euge igitur, vt ſeruus fidelis, fili chariſſime, qui pro præmiſſis pignus nobile, terreni videlicet culmen ſolii, & procul dubio Regni coeleſtis, acquiſiſti. Et merito oportet te etiam fili gaudere, quod qui cum multis perieras, quaſi theſaurus abſconditus es inuentus. Iucundari etiam debent tua præcordia, quod de tuis ſtudiis talia prædicantur, & quod tam charus, & tam acceptus in ſinu Matris Eccleſiæ, cum famoſi nominis vbertate recumbis. Eapropter, fili chariſſime, præmiſſa cum incrementis virtutum continua, id quod accepiſti a Domino, in fidei firmitate conſeruans, ac Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas, vt cœpiſti, ſemper habeas in honore. Fratres ad fidem reuoca, & in tuæ operationis miniſterio, Marthæ ſollicitudinem aſſumas, & in altitudinem Mariæ contemplationis conſurgas, ita vt theſauros perennis vitæ theſauriſes in ſuperis, & poſt curſum huius vitæ labilis, optimam partem elegiſſe læteris, & cum electis DEI, quietis beatitudinem merearis. Cæterum, fili chariſſime, quod Serenitati tuæ alias non ſcripſimus, hoc non prouenit ex Patris ſed potius ex Nunciorum ſolemnium negligentia per te non miſſorum, & ex aliis rationabilibus cauſis. Sed nuper præfato veniente Epiſcopo, ipſum contemplatione mittentis, & grate audiuimus, & expediuimus gratioſe. Datum Peruſii XV. Calendas Maii. Pontificatus noſtri anno decimo.

Wladislaus, Rex Vilnæ fundat Cathedralem Eccleſiam,

Satagens autem deuotiſſimus Rex *Wladislaus*, vt fides in Lithuania per eum plantata, robur & incrementa ſuſciperet, in *Vilnenſi* ciuitate Eccleſiam Cathedralem in Sanctiſſimæ *Trinitatis* honorem, & ſub titulo Sancti *Stanislai* Pontificis & Martyris glorioſi & magnifici, fundat & erigit, quatenus *Polonici* & *Lithuanici* populi, quos in vnione tam fidei & religionis, quam ditionis, & imperii, vnionem & gratiam coniunxerat, vno etiam Præſide & Patrono gloriarentur, & aſſidua memoria nusquam obliteranda, recolerent ex *Polonis*, & per eorum curam, ſubducta errorum caligine, fidei lumen ſibi & poſteris proluxiſſe. Principalem autem aram in loco, vbi ignis, qui falſo perpetuus creditus eſt, accendebatur, conſtituit, vt error gentilitatis fieret cunctis patentior. Conſtituit inſuper quatuor in prædicta *Vilnenſi* Eccleſia a ſe fundata, & per *Bodzantham* Archiepiſcopum *Gneſnenſem* conſecrata, Dignitarios & Prælatos, & octo Præbendarios Canonicosque, & ſufficientem dotem, villas, prædia, introitus, lacus, & notabiles poſſeſſiones largiendo, qua Epiſcopus, Prælati & Canonici ſuſtentari, & congruum ſtatum ducere poſſent, largitur, donat, inſcribit, & aſſignat, virumque ſpectatæ & raræ religionis, *Andream Vaſzilo, Polonum* natione, nobilem genere, de Domo *Accipitrum* ſeu *Iaſtrzębczonum*, profeſſione fratrem Ordinis Minorum olim *Eliſabeth* Reginæ *Hungariæ* confeſſarium, & verbi DEI Prædicatorem inſignem, Epiſcopum *Cerethenſem* in Epiſcopum ordinari & præfici *Vilnæ* procurat. Cui vt Pontificalem ſtatum inter Neophitos & rudes populos honeſtius poſſit ducere Eccleſiam Parochialem in *Kłodawa Gneſnenſis* diœceſis, quæ notabiles prouentus habebat, adiungit.

cuius primus Epiſcopus Andreas Polonus, Accipitrum familiæ ordinatur.

Fundat inſuper ſeptem Eccleſias Parochiales, in locis opportunis & neceſſariis, videlicet, in *Volkomaria, Miſzocholi, Nyemcza, Miednyki, Kreua, Obolcze*, & *Hayna*. Item Præbendam Sancti *Martini* in caſtro *Vilnenſi* altiori. Et tam Eccleſiis Parochialibus prædictis, quam Præbendæ *S. Martini*, bona dotalia inſcribit & aſſignat, & in huiusmodi Eccleſiis Præſbyteros *Polonos*, zelum Dei habentes, & ſacra celebraturos, & populum *Lithuanicum* in fide Chriſti, articuliſque, & ceremoniis eius inſtructuros, reliquit.

Septem inſuper Eccleſias Parochiales erigit,

Sed & *Heduigis* Regina, fœmina deuotiſſima ac religioſa, primum Cathedralem *Vilnenſem*, deinde Parochiales Eccleſias *Lithuanicas* calicibus, libris, monſtrantiis, crucibus, imaginibus, caſulis, cæteriſque ornamentis & clenodiis, veſtibuſque dotalibus impleuit. Et quanti eſſet feruoris in DEVM, & in ampliitudinem ſuæ religionis, in ætate laſciua monſtrauit.

quibus multa largitur Heduigis Regina

Lucana ciuitate relicta, *Vrbanus* ſextus de menſe Septembri *Peruſium* aduenit. Vbi anno integro demoratus, poſtquam temporale illius dominium conquirere non poterat, circa medium Auguſti ex *Peruſio* diſcedens, in *Narniam* venit. In quo itinere, mula, cui inſidebat, corruente, vehementer læſus, *Peruſiam* redire faſtidiens, *Tiburtum* vehiculo, & exinde *Pherenum*, intentione *Siciliam* reintrandi, ferebatur. Verum deficientibus ei pecuniis, propoſitum mutare coactus, *Romam* prima Octobris venit. Vbi ex tunc per totum illum annum degens, & in reuolutione eiuſdem anni per viginti octo dies grauiter languens, diem obiit: multis aſtruere volentibus, quod

Urbanus VI. Papa moritur Romæ.

1387

ſumpto veneno perierit. Et quanquam pro guerris & frequentibus itineribus grandes ſumptus fecerit, nunquam tamen prouiſos Eccleſiarum grauauit. Quinimo Simoniam magnopere exhorrens, & beneficia liberaliter conferens, antiquis iuribus Cameræ Apoſtolicæ, quantumcumque modicis, contentabatur. Hic annum Iubilæum abbreuiaturus, de triginta tribus annis, in annos triginta tres ordinauit. Satagens, vt anno domini milleſimo tricenteſimo octuageſimo nono, annus Iubilæus *Romæ*, ſicut euenit, inciperet & duraret. Quem tamen, morte præuentus, non vidit. Sedit annos vndecim.

Lithuanorum ortum,

Quamuis autem parum conſtet, cum id nemo Scriptorum reliquerit, qualiter, quomodo, & quando gens *Lithuanica* & *Samogithica* in has, quas modo incolit, Septemtrionales regiones venerit, aut a qua ſtirpe gentem & genus ducat; veriſimilis tamen præſumptio, & idiomatis ac linguæ earum ſonus & proportio, ex variis circumſtantiis & rerum qualificationibus ſumpta, oſtendit, *Lithuanos* & *Samogithas Latini* generis eſſe, etſi non a *Romanis*, ſaltem ab aliqua gente *Latini* nominis deſcendiſſe, & ſub tempore bellorum ciuilium, quæ primum inter *Marium* & *Syllam*, deinde inter *Iulium* Cæſarem & magnum *Pompeium*, eorumque ſucceſſores efferbuerant, ſedibus veteribus, & ſolo patrio, credentes omnem *Italiæ* oram clade ciuili perituram, derelictis, in regiones vaſtas & ſolitudines, ſolis feris peruias, quæ aſſiduis fere vruntur frigoribus, quæque a ſcriptoribus titulantur indagines, ad plagam ſeptemtrionalem cum coniugibus, pecore, & familiis veniſſe, & regioni ex patrio & vetuſto nomine *Lithalia*, genti vero *Lithali*, quæ hodie *Lithuania* ex *Ruthenorum* & *Polonorum* immutatione appellatur, vnam tantummodo literam L, quam etiam nunc *Italici* homines ſuæ adiiciunt vulgari locutioni, præponendo, indidiſſe.

nomen,

& mores ab Italis habent;

Eadem quoque ſacra, eosdem Deos, eosdem ſacrorum ritus, eaſdem cæremonias, quæ & qui *Romanis* gentilibus erant, ante ſuſceptam fidem, coluiſſe, videlicet ſacrum ignem, qui & credulitate ab illis perpetuus habitus eſt, & in illo *Iouem* tonantem, per Virgines Veſtales *Romæ* cuſtoditum, cuius neglectam extinctionem capite expiabant. Item ſiluas quas vocabant ſacroſanctas, & quas ferro contingere profanum atque mortiferum erat; omnes ſiquidem illas ferro contingentes & violantes, Satanæ doloſitas & verſutia, in manu, oculo, pede, aut ailquo membrorum, ut cultores ſuos in fide ſacrilega contineret, DEO permittente, offendebat, & non niſi arietum & vitulorum holocauſtis placatus, ſimulatam reddebat ſanitatem. In ſiluiſque huiusmodi, DEVM ſiluarum, cæterosque Deos, iuxta illud Poëticum *Habitarunt dii quoque ſiluas*: conſiſtere putans. In aſpidibus vero & ſerpentibus, Deum *Æſculapium* in forma anguis, pro peſte epidimiæ grauiter graſſante, ſedanda, *Romam* & *Græciæ* & *Epidauro* naui aduectum. Talibusque & ſimulibus ſacris, etſi non ad liquidum *Romanos* & *Italos* exprimebant, pro magna tamen parte imitabantur. Erat inſuper *Lithuanis* ex patrio ritu conſuetudinarium & cærimoniale, dum illos gentilitatis detineret caligo, ad ſiluas, quas ſanctas putauerant, collectis frugibus, ſub principio menſis Octobris, cum coniugibus, pignoribus, & familiis venire, & Diis patriis, boues, vitulos, arietes, & cætera animalia, per triduum in holocauſta & victimas, offerre. Et oblatis, ſacrificatiſque, ſub eodem triduo, vacando comeſſationibus, ludis, & choreis epulari, conuiuari, & veſci libaminibus. Id inter omnia præcipuum & ſolenne ſacrificium, quod nemini negligere licebat, habebatur. Ex hoſtilibus quoque terris, triumphum aut prædas referentes, reuerſi, congerie de lignis & pyra extructa, ad cuius extructionem vnusquisque lignum iaciebat, præſtantiorem & inſigniorem ex captiuis iniicere, & conflagrare, exiſtimantes Deos ſuos huiusmodi incenſo prophano, quam maxime & gratificari, & placari. Idne a maioribus ſuis acceperint, an, vt ſolet, deluſa gentilitas in errore paſſim graſſari, hunc ritum per ſe quæſierit, incertum habemus. Mortuos inſuper ſuos, quod non *Italis* & *Latinis* tantummodo, ſed & cæteris nationibus legimus fuiſſe ſolenne, comburebant. *Lithuani* tamen, cum ſiluarum & nemorum abundarent multitudine, habebant ſpeciales ſiluas, in quibus ſingulæ villæ, & quælibet domus atque familia, ſpeciales focos obtinentes, decedentium cadauera ſolebant conflagrare. Adiungebantur autem cremando corpori quæque potiora, equus, bos, vacca, ſella, arma, veſtes, cingulus, torques, annulus, & ſimul vna cum cadauere, non habito reſpectu quod aurea vel argentea forent, cremabantur. In hunc quoque morem *Olgyerdus* filius *Gedimini*, Magnus Dux *Lithuaniæ*, & *Wladiſlai Poloniæ* Regis genitor, in gentilitatis errore fatis abſumptus ſilua *Kokiweytus*, prope caſtrum & villam *Miſcholi*, cum equo optimo, iopula margaritis & gemmis intexta, veſte oſtro & auro ſuperba, baltheo argenteo deaurato amictus, exuſtus eſt. Tam *Lithuanicæ* autem quam *Samogithicæ* gentes, gelidiſſimum ſeptemtrionis axem magna ex parte ſpectant, adeoque imbre & frigore rigeſcunt, vt plerosque vis algoris extinguat, multos naſis, quod illic maior videtur ineſſe humor, in quem agat, mutilet. Duobus tantummodo menſibus in vtraque regione ſentitur magis quam habetur æſtas, reliqua anni tempora frigore rigent. Coguntur proinde male matura frumenta igne torrere, & artificioſo calore illis maturitatem conferre. Terræ autem quam inhabitant, & cœli, ſub quo aluntur, proprietas, gentis quoque *Ruthenicæ* conuictus & commixtio,

& ſitus naturaque Lithuaniæ deſcribitur.

1387

veterem illorum & priſcam commutauit in pleriſque, non tamen in totum ſuſtulit, indolem. Qui a peregrinis voluptatibus excepti, contagione & alimento degenerant, populationibus incurſionibusque, quam dimicatione, meliores. *Lithuanica* regio in annis ſuperioribus, adeo contempta, obſcura, & vilis fuerat, vt *Kiiouienſes* Principes ab ea & eius incolis, ob egeſtatem, & ſoli natiui ſterilitatem, ſola periſomata & ſubera, in ſignum tantummodo ſubiectionis, exigerent. *Vithenen* Dux *Lithuanorum*, rebellionem primus contra *Ruthenos* inducens, & ſe ipſum Ducem inter populares conſtituens, aſtu Principes *Ruſſiæ* aggreſſus conflixit. Senſim quoque adeo creuit viribus, vt iugo Principibus *Ruſſiæ* iniecto, etiam in tributa eos redigeret ſibi pendenda, quæ per plures ætates *Ruthenis* ipſe penderat. Magnam partem ſeruitorium *Lithuani* retinent. Ex quorum concubitu, cæteri in eandem ſortem generati, nonnulli quoniam vel tributa, vel iudiciorum pœnas, quæ apud illos exceſſiuæ ſunt, dependere nequeunt, ex liberis in ſeruitutem redacti aut venundati, numerum ſeruitorium in dies multiplicant: miniſteriisque & ſudore ſeruorum & ſuppellectilem congerunt & opes, arcana ſua & Principum, veteri diſciplina edocti, mira celant fide.

Lithuani, *Samogithæ*, & *Iaczwingi*, licet appellationem diuerſam ſortiti, & in familias plures diuiſi, vnum tamen fuere corpus a *Romanis* & *Italis* ducentes genus, & natio longo & diuturno tempore ignobilis & obſcura, tum primum erupit. Hi *Romanorum* & *Italorum* feruentibus bellis ciuilibus, inter *Iulium Cæſarem* & *Pompeium* exules fuere. Qui ſub tempore huiuſmodi bellorum, partes *Pompeianas* ſecuti, victo primum in campis *Pharſalicis*, deinde apud *Alexandriam* in *Ægypto* occiſo *Pompeio*, quoniam & proximi nonnulli ex eis erat cognatione *Pompeio* & partes *Pompeii* propenſius quam cæteri *Romani* adiuuabant, victorem *Iulium Cæſarem* peroſi & veriti, ne in eos veluti ſibi hoſtiliores, & magis inuiſos ac ſuperſtitioſos, crudelius ſæuiret; *Roma* cum omni ſubſtantia & ſeruitiis, anno conditæ Vrbis ſeptingenteſimo quartodecimo, relicta, ſeptemtrionales regiones, apud quas tute & impune latere poſſent, conceſſerunt. Hoc etiam ipſorum appellatione & vocabulo manifeſtatur. Omnes enim illæ gentes *Lithalos* ſe vocabant, & ex veteri conſuetudine *Italici* ſermonis, qua & hactenus in ſuo vulgari, *Itali* vt communiter vtuntur, L, addendo in præpoſitione pluribus verbis. Eisdem ſacris, diiſque, & cerimoniis, quibus & *Romani* in errore gentili vſi, *Vulcanum* in igne, *Iouem* in fulmine, *Dianam* in ſyluis, *Æſculapium* in viperis & ſerpentibus colunt; in ciuitatibus principalioribus tenendo ignem, quem vocabant & putabant æternum, a Sacerdote cuſtoditum, qui etiam a Dæmone inſtructus, ſacrificantibus & petentibus, ambigua dabat reſponſa. *Iouem* autem in fulmine venerando, vulgari ſuo illum *Perkunum*, quaſi percuſſorem appellabant. Siluas etiam pleraſque non ſecus quam ſacroſanctas colebant, quas & intrare, & per detruncationem aut arboris aut frondis violare, capitale fuit, Detruncator enim frondium, aut ſiluæ ingreſſor, aut iugulabatur a Dæmone, aut in aliqua mutilabatur corporis parte. Viperas inſuper & ſerpentes, fere ſingulorum hominum continebant domus, quibus & nutrimenta præbebant in lacte, & gallos illis velut hoſtias placationis immolabant. *Lithuani* enim, qui ſe primum *Lithalos*, proceſſu vero temporis V. addita, & L mutata in N, ab aliis gentibus *Lithuani* appellati ſunt, domeſticis bellis & ſeditionibus *Roma* & *Italia* pulſi, ſolitudines vaſtas inter *Poloniam*, *Ruſſiam*, *Liuoniam*, & *Pruſſiam* ſitas, furtim occupauere, quas ex magnitudine frigoris, pro maiori anni parte hibernale gelu premebat. Ibi primum oppidum *Vilno*, quod & in hanc diem caput genti eſt, ex nomine *Villii* Ducis, quo authore & *Italiam* deſeruerant, & regiones illas ingreſſi fuerant, condidere. Fluminibus quoque circa illud fluentibus, *Villia* & *Vilna*, ex eiuſdem Ducis nomine, indidere nomina. Deinde non intercedentibus finitimis, primum pro libito ſuo iure vſi viuentes, dum germinando excreuiſſent, terram inferiorem verſus *Pruſſiam*, quam ex proprietate ſermonis ſui *Samogithiam*, quod ſonat terra inferior, ad extremum terram *Poloniæ* contiguam, quam *Iaraczones* vocauerunt, populati ſunt. Principes *Ruſſiæ* & *Kiiouienſes*, profectibus eorum permoti, ipſos, quoniam ſiluas eorum ditionis occupaſſent, vile tamen & modeſtum, in ſignum tantummodo ditionis & dominii, illos coëgerunt. Pendebantque pro tributo annis multis ex quercinis frondibus periſomata, cum craſſius ab his, ob terræ ſterilitatem, exigi non poſſet. Sermo his latinus modica varietate diſtinctus. Qui etiam ex commercio gentium vicinarum, ad proprietatem vocabulorum *Sclauonicorum* defluxit, veſtis & abſciſſio capillorum ac barbæ, breuis olim moris fuit. Exercitus partem maiorem ex ſeruis his conficiunt, quibus omnia ædificia & officia domeſtica explent, illaque pro dote generibus tribuunt. In quo nimiam auſteritatem & parſimoniam pluſquam barbaricam exercent. Nusquam vel raro manumittere ſoliti, ac per hoc omnibus ſeruis naſcentibus, creſcit in dies eorum numerus. Frequenter inſuper & liberi, debitis aut ære alieno nexi, aut iudiciis damnati, dum ſolutionem facere nequeunt, in ſeruorum conditionem retruduntur. Quod & pleriſque per violentiam, calumniam, aut iniuriam ſolet prouenire, in noſtræ præſertim ætatis tempeſtate; in qua Princeps *Lithuaniæ* principalis (quem illæ gentes more maiorum magnum vocare ſolent, qua etiam appellatione

Lithuani oppido Vilno condito, illi, & fluminibus circa illud currentibus, Villia & Vilna, ex nomine Ducis ſui Villi, nomen impoſuerunt,

& ob egeſtatem Ducibus Ruſſiæ in ſignum ſubiectionis nomine tributi periſomata pendebant.

1387

ne *Pompeius* vocitabatur) nullam pro oppreſſis & grauatis opponebat defenſionem. Locupletiſſimus vt quisque eſt, ita plures in bellum Principi ſuo armatos præbet. Cibus genti parcus, caſtigatus, paſcedis & ollis ex farina formatis coctus, igne magis quam aqua torritus. Inter Septemtrionales populos obſcuriſſimi, *Ruthenorum* ſeruituti & tributis vilibus obnoxii, vt cuiuis mirum videatur, ad tantam eos felicitatem, ſiue per finitimornm ignauiam & deſidiam prouectos, vt imperent nunc *Ruthenis*, ſub quorum imperio annis prope mille, veluti ſeruile vulgus fuere. Funera illis gentilitatis tempore non alia fuere quam *Italis*: omnia enim cadauera cremabant igne, quibus equum, veſtem, vas, quæ viuenti ſciebant chariora, adiungebant, nunc illa terra obruunt. Ingenia genti tumida, ſeditioſa, fraudulenta, procacia, mendoſa, & parca. Natura taciti, arcana ſua & ſuorum Principum ſilentio tegunt. In liberos laſciui, in Rempublicam ſuam incenſi & ſtudioſi, in libidinem, ebrietatem, & aſſentationem procliui, Sortilegiorum & diuinationum ſtudioſi, & rari ſectatores. Parſimoniæ dediti, & in cibum parci, niſi quoties cœnarum apparatus & conuiuia inſtruunt pro hoſpitibus & aduenis. In cærimoniis & ritibus ad curam rerum diuinarum pertinentibus, Proceribus & Satrapis gentis præcipua cura, vulgo tenuis eſt. Fœminæ eorum gubernatione & incremento rerum domeſticarum, & in procuratione ciborum & victualium, ac omnifariorum ſtaminum, quæ ex lino texuntur, magno ſtudio & cura callent, & in ebrietatem ipſæ pronæ. Has *Vithawdus* alias *Alexander*, duabus rebus obedienter parentes habuit, ſine quibus irritus eſt & precarius, vmbræque ſimilis omnis Principatus: Timore quidem, quod eſſet ad pœnam pronus, atrox, & rigidus; diligentia quoque, quod in expeditionibus, & in expediendis ſingulorum neceſſitatibus erat celer, munificus, & magnanimus.

Wladislaus Rex Heduigim Reginam in Poloniam remittit, & ipſe in reducendis ad Chriſtianitatem Ruthenis & Lithuanis, omnem curam impendit.

Tanta autem diligentia, & tam feruenti atque ſolicita deuotione *Wladislaus Poloniæ* Rex, in plantanda fundandaque in *Lithuanis* fide & religione orthodoxa tenebatur, vt *Heduigi* Regina ad *Poloniam* remiſſa, anno integro in *Lithuania* verſaretur, regiones, oppida, villas, & quæque rura per ſe adiens, & nondum baptiſatos, ad cultum veri Dei perliciens pertrahensque, & ſacra vnda per ſe ipſum, & Duces, Baronesque, & Sacerdotes *Poloniæ* baptiſans, ſanctis monitis, & ſalutaribus dogmatibus inſtituens, ac in pluribus locis Eccleſias, Oratoria, & loca ſacra ædificans, erigens, dotans, atque fundans, vt non immerito *Lithuaniæ* gentis conuerſor, & Apoſtolus poſſit cenſeri. Edidit & tunc religioſus Rex in fidei feruorem, publicas conſtitutiones atque edicta, easque authenticis literis ſanciuit, vt *Ruthenorum*, ſchiſmaticorum, & *Romanæ* Eccleſiæ fidem non auſcultantium *Lithuani* fideles & Catholici vitent & deteſtentur connubia. Quæ ſi contraxerint, mandauit vxorem *Ruthenam*, fidem fidelis mariti, & *Ruthenum* maritum fidem fidelis vxoris ſequi, & profiteri, ritu *Græco* penitus omiſſo, oportere, & ad id illos corporali mulcta impelli. Bona inſuper Eccleſiarum habita & habenda, ab omnibus tributis, datiis, collectis, ſeruitiis, expeditionibus, ſtationibus, contributionibus; & quibuscumque grauaminibus ordinariis & extraordinariis, libera perpetuo eſſe decreuit.

Sigiſmundus Marchio Brandeburgenſis in Regem Hungariæ coronatur,

Ramis Palmarum Dominico die *Sigiſmundus Brandeburgenſis* Marchio, ex Reginæ *Eliſabeth Hungariæ*, *Ludouici* relictæ, & omnium tam Eccleſiaſticorum quam ſecularium *Hungariæ* Primorum, approbatione, conſenſu, & decreto, apud *Albam Regalem* in Regem *Hungariæ*, per Archiepiſcopum *Strigonienſem Dioniſium*, inungitur & coronatur. Poſt paucos vero dies, Regina *Eliſabeth*, & *Maria* filia ſua, a Baronibus *Hungariæ* comprehenſæ, & vſque ad *Slauoniam Hungariæ* deductæ, & in quodam caſtro firmiſſimo, velut captiuæ habitæ ſunt: donec *Sigiſmundus* Rex liberaturus illas, caſtrum potenter obſedit. Sub qua obſidione *Eliſabeth* Regina ab obſeſſis iugulata, & extra feneſtras dicti caſtri ſuſpenſa eſt. In vltionem autem ſocrus ſuæ, *Sigiſmundus* Rex, triginta notabiles *Hungaros*, mortis ſuæ conſcios, vna die publico damnauit gladio, cæteros banniuit & proſcripſit.

& Eliſabeth Regina cum Maria filia, vxore Sigiſmundi captiuatur.

Quas cum Sigiſmundus liberare intendit ſuſpenditur Eliſabeth & vxor Sigiſmundo redditur,

Vltima Decembris, *Ioanna Bohemiæ* Regina, conſors *Venceslai Romanorum* & *Bohemiæ* Regis, & filia *Alberti Bauariæ* & *Hollandiæ* Ducis, moritur, & in Eccleſia maiori *Pragenſi* ſepelitur.

1388

Wladislaus Rex

Celebrato apud nouam Eccleſiam *Vilnenſem* Cathedralem Natiuitatis Chriſti die, *Wladislaus Poloniæ* Rex, Ducibus & Baronibus tam *Polonis* quam *Lithuanis* comitatus, primum in *Witewsko*, deinde in *Połoczko* regionis *Ruſſiæ* diuertit, pluribusque diebus illic immoratus, ſeditioſos motus, qui conſurgere nunciabantur, oppreſſit extinxitque. Sed & ſeditionis capita, carcere, & bonorum confiſcatione mulctauit. Ad *Lithuaniæ* deinde oras reuerſus, compoſito & ordinato earum ſtatu, conſtitutoque fratre germano *Skirgallone* pro principali Duce, vt ſummæ rerum in *Lithuania* præeſſet, cui ſingulos alios Duces parere iuſſit, data inſuper ſorore germana *Alexandra* nomine Duci *Semouito Maſouiæ*, *Anna* vero ſorore Ducis *Withawdi* germana, *Ianuſſio* alteri *Maſouiæ* Duci in conſortes, nuptiisque vtrorumque apud *Vilnam* celebratis, in *Poloniæ* Regnum diuertit. Et ad *Łuczkam* itinere huiuſmodi declinans, caſtrum *Łuczko*, & omnem regionem ad illam pertinentem, *Crzeslao* de *Kurozwaki* Caſtellano

ſorores ſuas Alexandram & Annam Maſouiæ Ducibus in uxores dat,

1388

Sandomiriensi, quatenus illud suo & Regni *Poloniæ* nomine gubernaret, contulit in tenutam. Sororis autem suæ *Alexandræ* maritum *Semouithum* Ducem *Masouiæ*, quem nouerat ad succedendum in Regem & Regnum *Poloniæ*, ius naturale & per electionem quæsitum habuisse, volens efficere super adempto Regno placatum, *Radomiensem* terram pro dote, perpetua donatione largiturum se illi astringit. Verum cum donationem huiusmodi Barones & milites *Poloniæ* intelligeret nullatenus toleraturos, terram *Belzensem* vberrima gleba fœcundam, aquis, stagnis, & pascuis irriguam, & omnibus conditionibus *Radomiense* superiorem, non sine Regni *Poloniæ*, cuius erat terra proprietaria, multo sanguine quæsita, grauamine & præiudicio, perpetua donatione dotis nomine largitur, confert, & inscribit, iniuriam adempti *Poloniæ* Regni, huiusmodi donatione compensans.

Semouitho terram Belzensem donat in perpetuum.

Ad Regnum posthæc *Poloniæ* reuersus, denunciante sibi *Gnieuossio* de *Dalewicze* Succamerario *Cracouiensi*, *Vilhelmum Austriæ* Ducem secrete *Cracouiam* introisse, & sub diebus aliquot, quibus illic immoratus est clandestinos tractatus cum Regina *Heduigi* habuisse, in Reginam *Heduigim* falsis quæstionibus accusatam, iras zelotypiæ vertit, quæ tandem prudenti & sollicita Baronum interpositione, simultates huiusmodi inter coniuges execrantium, fuerunt extinctæ.

Postea in Poloniam reuersus iram contra Heduigim Reginã ex delatione Gnieuossii de Dalewicze concipit.

Mortuo, vt præmisimus, *Vrbano* sexto, & in Ecclesia Sancti *Petri* sepulto, Cardinales conclaue ingressi, *Petrum* de *Thomacellis* Cardinalem concorditer in Papam elegerunt, qui *Bonifacius IX.* appellatus est, & in festo Beati *Martini* coronatus. Vir proceræ staturæ, ac decorus facie, natione *Neapolitanus*, quadragesimum quintum ætatis tunc agens annum, scribendi & cantandi inscius, ignarus insuper Pontificalis officii grauitatem; in auaritiam & Simoniam procliuis. Et licet Simoniam per annos septem publice exercere, bonorum Cardinalium reprehensionem veritus, ausus non fuerit; bonis tamen Cardinalibus obeuntibus, publice eam practicare cœpit, exigens a vacantibus Ecclesiis & monasteriis anni primi integros fructus, & beneficia vacantia plurimis personis vendens. Hic paullo postquam assumptus fuit in Papam, *Ladislaum* filium *Caroli* de *Duracio*, in decimo septimo anno constitutum, in *Siciliæ* Regem coronari fecit. Patrem vero suum *Carolum* in *Pannoniis* occisum, needum tunc sepultum, absoluit. *Roberti* Ducis *Bauariæ* Comitis Palatini *Rheni* ad Regnum *Romanorum* electionem, per Archiepiscopos *Maguntinensem*, *Coloniensem* & *Treuerensem*, in præiudicium *Venceslai Romanorum* & *Bohemiæ* Regis, factam, approbauit; promittens publice Apostolicos se illi fauores contra *Venceslaum* impensurum.

Bonifacius IX. in Papam eligitur,

qui auaritiæ dans operam simoniam exercet.

1389

Ordo & Status terrarum *Russiæ* & *Samogithiæ* atque *Lithuaniæ*, in quibus illas *Wladislaus Poloniæ* Rex, in *Poloniæ* Regnum reuersurus, prouida industria reliquerat, eo abeunte, mox collidi & labefactari cœpit, cum ex pluralitate Principum, tum ex *Skirgallonis* germani *Wladislai* Regis ab vna *Trocensis*, & *Withawdi* patruelis sui, fratrum, *Grodnensis* Ducum, veteri & recenti æmulatione, quæ sensim serpens adeo inualuerat, vt alter alterum grauissimo odio, iuxta ac si infestum ac capitalem hostem, prosequeretur, Erat enim *Skirgallo Trocensis* Dux, audax & ferox natura, arte, manu & lingua ad omnia promptus, expauescendus omnibus, nisi illum assidua ebrietas ad vilitatem & sui contemptum redegisset: Plerosque mortalium, & eos præcipue, qui secum una vel vt amici, vel vt familiares obuersabantur, in temulentia ferro violans. Quorum vulnera a se inflicta, discussa ebrietate, arte medicinæ chirulicæ, qua naturaliter præditus erat, curabat. Hunc *Withawdus Grodnensis* Dux, magis modesti, magisque vegeti & semper sobrii vir ingenii, & propter *Ruthenorum* assistentiam, qui illi propter ritus sui identitatem magnopere afficiebantur, & propter *Wladislai Poloniæ* Regis germanitatem, pertimescens, & ex plerisq; auisamentis præsumens, illum, in suam omniumque suorum necem, ferro, veneno, & qualibet occasione inferendam, vehementer grassari, vitæ suæ ac suorum consulturus, cum *Anna*, coniuge sua, & omnibus Boiaris militibus, ac familiis suæ ditionis, *Grodno* & *Brzesczie* castris, quæ suo parebant imperio, forti militum præsidio locatis, ex *Lithuania* effugit.

Vitholdus timens fratris Skyrgiellonis potentiam,

Et primum ad *Ianussium Masouiæ* Ducem maritum sororis suæ *Annæ alias Danuthæ*, quem affinitatis parum memorem, & in fouendo se plus quam ratus erat, tenaciorem, offendens, ad *Semouitum* alterum *Masouiæ* Ducem peruenit. A quibus dum contra suam & suorum spem, parum benigne & humane susceptum se & tractatum prospiceret; Dux siquidem *Masouiæ Ianussius* in quo plus reponebatur, velut in propinquo affine, spei, ius hospitii in exule & amico minus comiter, minusque fauorose, quam sorti vtrique conueniebat, exercens, etiam auream pateram illi (quod genus iniuriæ nullo vnquam tempore poterat in suo pectore obliterari) fertur ademisse, ad *Conradum Czolner Prussiæ* Magistrum, & Cruciferos, tunc *Wladislao Poloniæ* Regi & *Lithuanis* infestos, *Masouia* & affinibus Ducibus derelictis, quemadmodum in superioribus scripsimus, diuertit. A quibus benigne susceptus est & habitus, iureque hospitii annis aliquot, sub quibus & *Teutonicum* idioma, & disciplinam morum ac rei familiaris condidicit, propensius, quam sperauerat, fotus & cultus, non tam pro officio, quam rerum suarum, quas eius auspiciis, eiusque ductu, contra *Lithuanos* prosperari crediderant, vtilitate. Cuius fuga ex *Lithuania* secuta, pestifero schismate *Lithuania* & *Samogithia* bifarie, in *Wladislai* Regis & *Withawdi*

ad Duces Masouiæ Semouithum & Ianussium fugit.

A quibus male acceptus

ad Magistrũ Prussiæ iuit:

ibique multis annis bene tractatu

1389

di partes diuisa, & externo ac domestico bello, cladibusque frequentibus laborare & affligi cœpit. Castro autem principali *Vilnensi* quod quandoque a *Lithuanis* & *Ruthenis* suæ partis, ambiguæ fidei hominibus, *Withawdo* Duci & Cruciferis prodi *Wladislaus* Rex *Poloniæ* verebatur, prouisurus, *Nicolaum* de *Moskorzow* Regni *Poloniæ* Vice Cancellarium, militem cum bombardis, balistis, & apparamentis bellicis in *Lithuaniam* transmittit, eique castrum *Vilnense Skirgallone* Duce destituto, & nonnullis *Lithuanis* & *Ruthenis*, qui in scelus tradimenti putabantur procliui, eiectis, dat in gubernationem & tenutam. Sub ea autem fuga & exiliatione *Withawdus Lithuaniæ* Dux apud Cruciferos degens, fœderis perpetui atque colligationis, cum Magistro & Ordine Crucifericο pactum iniit, iureque iurando & inscriptionibus firmauit, & baptismum Christianæ religionis, quo solidius fœdus fieret, cum nonnullis Boiaris secum vna exulantibus apud *Thopeiow*, leuantibus eum de fonte *Vigando* Commendatore de *Ragnetha*, & Scultetissa de *Thopeiow*, suscepit.

fidem Christianam suscepit.

Clandestinis autem nunciis ad *Wladislaum* Regem *Poloniæ* ex *Prussia Withawdus* Dux missis, Regem non solum sibi placat, sed & conciliat. Ex proprio siquidem, & ex Cruciferorum, apud quos hospitabatur, ingenio, suspectam habens perfidiam, haud sane æquo animo Ducatum *Lithuaniæ* ambiens, terrebat Regem, & proditionem suorum, qua sola id assequi poterat, Rex verebatur, & certificatus a Rege, quod ipsum Rex debeat magno Ducatui *Lithuaniæ* præficere, latenti agmine, Cruciferis non consultis, ex *Prussia* in *Lithuaniam* discedens, tria ordinis castra, ad quæ velut confœderatus & amicus intromittebatur, & singulis procurabatur per Cruciferos necessariis videlicet, *Iurgenburg*, *Mariemburg*, & *Nauandz*, comprehendit, fratribusque ordinis ea administrantibus, occisis, & in fossata proiectis, castris quoque igne conflagratis, cæteram omnem multitudinem quam in dictis castris repererat, secum captiuam in *Lithuaniam* deduxit.

Tandem tribus fortissimis castris Cruciferorum captis, & combustis,

Verum cum procedente tempore, *Withawdus* Dux spes suas per *Wladislaum Poloniæ* Regem, de consequendo magno Ducatu *Lithuaniæ* factas, videret differri, castrum *Vilnense* fraude molitus est obtinere. Ordinatis namque pluribus vehiculis, in quæ homines armatos incluserat, summitates vehiculorum, quasi nuptias sorori suæ celebraturus, carnibus ferarum cooperuit, & castrum *Vilnense* occupaturus illud, transmisit. Fraude autem detecta, metuens sibi *Withawdus*, cum vxore & amicis refugit in *Prussiam*. Et nouo per literas & iuramentum icto fœdere, biennio in castris tribus, videlicet *Ritheszwerder*, *Nangard*, & *Metemburg*, in metis *Lithuaniæ* sibi per Ordinem ædificatis mansit, & cum auliis gentium Crucifericarum, *Lithuanos*, & eorum terras, afflixit, & infestauit.

spe Ducatus Lithuaniæ potiundi, redit Vilnam.

Frustrata autem spe de Ducatu concepta iterum ad Cruciferos cum uxore diuertit.

Nouo dissidio, nouaque simultate, inter *Wladislaum Poloniæ* Regem & *Heduigim* Reginam, frequenter propter nonnullas suspiciones, quas adulantium serebat malignitas, consurgente, dum Consiliariorum industriam, qui coniugalia odia identidem renascentia oppresserant, improbitas vinceret assentatorum, id genus concordiæ per optimos Consiliarios pronunciatum sancitumque est, & ab vtroq; contendentium acceptum probatamque, vt ab vtroq; falsus delator proderetur. Compositis siquidem insimulationibus, per assentatores quibus ea res non exiguo questu erat, inter se execranda gigni odia, non ante quietura, nec delatores improbos defuturos, quamdiu credula suppeditabitur audientia, & delatores sincere per alterutrum publicabuntur cum singulis, quæ ore mendaci detulerant.

Crescentibus odiis inter Wladislaum & Heduigi Reginam,

detectus est

Et præcipuus decum tam Rex quam Regina *Gnieuossium* de *Dalewicze* Succamerarium *Cracouiensem*, genere de domo *Strzegomitham*, satorem omnium zizaniarum, cuius promptior lingua, & secretorum prodiga, multa odia inter Regem & Reginam seruerat, & qui castam optimæ & religiosæ fœminæ *Heduigis* Reginæ pudicitiam, apud virum suum *Wladislaum Poloniæ* Regem, mendaci suggestione, & confieto crimine insimulauerat, expressisset, coniugibus ipsis ad plenum reconciliatis pacificatisque, petente & instante *Heduigi* Regina *Gnieuossio* Succamerario, fœderum coniugalium insidiatori, in *Vislicięnsi* oppido dies acta est. Qua adueniente, *Heduigis* Regina, per *Iaschkonis* de *Thaczin* Castellani *Voynicensis* organum; Is enim causam Reginæ, corporali iuramento edoctus certificatusque, nullam illam, præter *Wladislai* Regis mariti sui nouisse cubile, aduocandam susceperat, coram frequenti Baronum iudicio, ob eam rem instaurato, queritur, *castum suum thorum, castamque suam pudicitiam, spurcitia Gnieuossii, & eius mendaci ore, apud Wladislaum Regem maritum suum, sugillatam & infamatam esse*, offerens *se pudicitiæ suæ ablatum honorem, iuxta iudiciale decretum purgaturum.* Petens *malignum delatorem ad reuocationem maledicti compelli.* *Gnieuossio* vero neque inficiari facinus obiectum, (nouerat enim regio & multorum Baronum conuincendum se testimonio) neque refellere quicquam petitioni reginali atque propositioni, [astabant enim duodecem milites, pudicitiam Reginæ, oblato duello, vindicaturi] audente, Iudices, instante Procuratore reginali, reum vt responderet frequenter petitum, silentem, & non iudicio sed clementia secum agi simpliciter deposcentem, ad reuocationem probri in dedecus reginalis pudicitiæ impudico ore prolati, e vestigio, inspectante & præsidente

præcipuus delator Gnieuossius de Dalewicze.

Qui pudicitiam Reginæ falso tentans maculare

1389

corona iudicii, in morem canis fiendam condemnant, Reginam vero *Heduigim* puram & innocentem, à probro & suspicione, ex falsa & mendaci delatione *Gnieuossii* exorta, pronunciant. Decretum autem sententiæ huiusmodi, *Gnieuossius* implere extemplo compulsus, subter bancum corpore curuato intrauit. Et reuocatione facta, in qua se profitebatur falso & mendaci probro, Reginam *Heduigim* insimulasse, publicum etiam latratum edidit. Quo quidem tam seuero iudicio, *Heduigis* Reginæ pudori & innocentiæ, atque coniugali concordiæ, saluberrime consultum prouisumque est, vt omnibus assentatoribus calumniatoribusque, ne aliquam suspicionis notam alteri coniugum contra alterum deferrent, perterritis, sine suspicione, sine iurgiis, rixisque, in amœnitate dulcedineque, coniugalis fœderis, stabili concordia & charitate, vtriusque status permansit.

Sub scamno iudicialiter latrare & reuocare compulsus est.

Venceslaus Romanorum & *Bohemiæ* Rex, noua affinitate cum *Ioanne Bauariæ* Duce per procos contracta, *Zophiam* virginem eiusdem Ducis *Bauariæ Ioannis* filiam, pro secunda vxore desponsans, nuptias celebrat apud *Pragam*. Quas horrendus casus paullo post secutus est. Sacerdote siquidem ex Parochia Sancti *Valentini* diuinissimum Sacramentum ad infirmos deferente, *Iudæorum* caterua blasphemias in Sacramentum impudico ore euomens, Sacerdotem etiam, Sacramentum ferentem, proiectione lapidum obruebat. Qua iniuria ad vulgares perlata, seditio mox, iusto Dei permittente iudicio, coorta est, ex qua omnium *Iudæorum* primum strages, deinde concrematio secuta est apud *Pragam*.

Venceslaus Romanorum & Bohemiæ Rex contrahit aliud matrimonium. Iudæi vero paulo post Pragæ in Sacerdotem ad ægros sacram Synaxim ferentem sæuiunt, & ob id puniuntur.

Obeunte *Conrado Czolner Prussiæ* Magistro, *Conradus Vallerode* suffectus est.

Iubilæo anno *Romæ* indicto, innumerabilis multitudo peregrinorum, ex *Almaniæ*, *Poloniæ*, *Hungariæ*, *Bohemiæ*, & *Angliæ* Regnis, cæterisque Prouinciis, *Bonifacio* Papæ parentibus, *Romam* aduenit. Ex quorum oblationibus, & Ecclesiæ Vrbis fuere reparatæ, & *Bonifacius* Papa multifarie ditatus. His tamen oblationibus, licet ad maximas summas ascenderant, ipse *Bonifacius* parum contentus misit ad diuersa Regna Quæstuarios, vendendo dictam indulgentiam, offerentibus tantum, quantum essent in *Romano* itinere expensuri. Concessit insuper diuersis Ecclesiis exorbitantes indulgentias, adeo large & diffuse, vt, indulgentiis ipsis non Ecclesias tantummodo, sed & stabula vociferabatur impleuisse. Propter quod tam ipse, quam Quæstuarii sui supra modum, auro & argento, equis & Clenodiis fuere ditati. Sub anno autem eodem, *Roma Perusium* venit, vbi aliquanto tempore immoratus, in *Assisium* se contulit. Ab inde vero *Romam* reuersus, plures annos illic exegit.

Iubilæus annus Romæ indictus,

per Quæstuarios Papæ venditur.

Quo etiam stabula plena fuisse commemorantur.

Vigesima sexta Decembris, *Bodzantha* de *Scheligi* Archiepiscopus *Gnesnensis* cum annis septem sedisset, in villa Archiepiscopali *Chelm* moritur, & in *Gnesnensi* Ecclesia, in capella ab ea murata & dotata sepelitur. Ad Ecclesiam autem *Gnesnensem*, cum *Ioannes Kropidło Wladislauiensis* Episcopus *Wladislai Poloniæ* Regis & Capitularium *Gnesnensium* neglecto fauore & consensu, in electionis & electi præiudicium, procurasset se de *Wladislauiensi*, cui iam sex annis præerat, transferri, per *Bonifacium* nonum, schismate durante, ratus translationem & prouisionem suam ad *Gnesnensem* Ecclesiam, iuxta ac duas superiores, *Posnaniensem* videlicet & *Wladislauiensem*, facilem effectum, ob prosapiæ eminentiam, & fratrum Ducum *Oppoliensium* auxilia & assistentiam, habituram, a magna spe & alta decidit. Et *Wladislao Poloniæ* Rege, magno indignationis nubilo contra illum furente, a *Gnesnensi* exclusus, etiam *Wladislauiensem* amisit. Et *Henricus Legnicensis* Dux, cui idem *Bonifacius* per translationem *Ioannis Kropidło* de illa prouiderat, in possessionem eius in odium *Ioannis Kropidło* admissus. Et licet præfatus *Ioannes Kropidło* se Archiepiscopum *Gnesnensem* gereret, & titularet, Prælatosque & Canonicos *Gnesnenses* in genere & specie, signanter autem *Bronislaum* Archidiaconum, & sub omni vacationis tempore in Spiritualibus & temporalibus *Gnesnensis* Ecclesiæ Administratorem, nobilem de domo *Grabya*, variis *Bonifacii* Papæ censuris percelleret, non parebatur tamen illis. Sed & ipse *Ioannes Kropidło*, per *Sbigneum* de *Brzesczie* Regni *Poloniæ* Marschalcum captus, & omni substantia sua exutus, a Rege tamen *Poloniæ Wladislao* dimissus est. Cum autem in annum septimum litigium huiusmodi extractum foret, *Ioannes Kropidło* magno alieno ære contracto, in magnam etiam deuenerat egestatem. A Cruciferis autem de *Prussia* succurrebatur illi, apud quos etiam illa tempestate tute hospitabatur.

Mortuo Bodzanta Archiepiscopo Gnesnensi, cum Ioannes Kropidło Wladislauiensis Episcopus se transferri ad Archiepiscopatum, Rege irrequisito, obtinuisset possessionem eius non habuit & Wladislauiensem amisit.

Captus insuper vix est dimissus.

1390

Laboranti Patriæ, *Lithuanorum* terræ, quæ domestico bello afflicta, mutuis odiis *Lithuanorum* & *Ruthenorum* se vehementer æmulantium, & nunc illas, nunc alteras partes sequentium, proprio mucrone consumebatur, *Wladislaus Poloniæ* Rex, pia motus commiseratione, succursurus, collecto ex *Polonorum* militibus exercitu, in mensis Februarii principio, dum hibernandum non pugnandum foret, illum contra castra *Brzeszie*, paruum *Camienyecz*, & *Grodno*, quæ a Duce *Withawdo* tenebantur, & ex quibus incursiones in regiones *Lithuanorum* fiebant, educit, castrumque *Brzesczie* obsidione cingit. Quod cum infra decendium conquisisset, *Polonicus* exercitus propter victualium penuriam & defectum, quem equis tabescentibus tulerat, quemque, si in vlteriora itum foret, propter regionis sterile & incultum solum, sese toleraturum non ignorabat, petita & facile obtenta a Rege li-

Wladislaus Rex pacificaturus, Lithuaniam, illo vadit, & castra Brzeszie, Camienyecz, Grodno Vitholdi Ducis capit.

1390

centia (intelligebat enim Rex milites, etiamsi, non præstaret licentiam, illum deserturos) in propria remeauit, nonnullis tamen militibus præsertim aulicis & exercitatis, numerum centum triginta hastarum tantummodo explentibus, remanentibus, cum Rege. Propositum tamen suum *Wladislaus* Rex expleturus, castro *Brzesczie* militi *Polono Hincze* de *Roskowicze* commendando, ad expugnanda duo residua *Withawdi* Ducis castra, exercitus qui cum illo remanserat paucitate parum pensata, ire pergit. Liberandæ siquidem patriæ amore, & ferendi illi subsidii auiditate deuictus, etiam cum paruis & infirmis auxiliis proficisci in *Lithuaniam* non dubitauit, quamuis inter *Lithuanos* plures nosset fidei fluxæ & ambiguæ. Milites voluntarios noningentis sane pauciores, secum ducit, exercitatos tamen, & strenuitate roboreque præstantes. Et castro *Kamyeniecz* facili impugnatione conquisito, & *Zuidramo* de *Maschkowicze* militi tradito, ad *Grodno* in Quadragesimæ principio peruenit; & superato fluuio *Nyemyen*, obsidione castrum vallauit. Cui obsidionem huiusmodi per omnem Quadragesimam continuanti, fratres sui *Skyrgiello*, *Wlodimirus*, & alii, *Lithuanicas* & *Ruthenicas* copias in auxilium miserant. Dux *Coributh Nouogrodensis*, vnus ex germanis regiis, de *Græcorum* ritu personaliter adueniens, plures tam armis quam equis insignes milites, quam aliquis *Lithuaniæ* Principum visus est adduxisse. Non ignarus autem *Withawdus* Dux, castrum *Grodno* diuturnam obsidionem ferre non posse, liberationem obsessis præstiturus, cum Cruciferis de *Prussia*, & eorum exercitu aduenit. Castrisque e regione castri *Grodno*, ex altera fluminis *Nyemyen* parte, positis, collem ex terra congerere, & in illo arcem erigere nouam, nitebatur. Is autem labor irritus fuit, neque obsessis vllum afferebat lenimen, qui & per expugnationem inferioris castri, per regios milites factam, & ex continua bombardarum proiectione plures numero in castro superiori uiolati & mortui, in pauorem & desperationem versi, non se diutius obsidionem toleraturos *Withawdo* nunciabant. Qua re *Withawdus* & Cruciferi permoti, catenam ferream per fluuium *Nyemien* distendunt, ad id vnum peragendum, dum principale nequirent exequi, soliciti, quatenus adminiculo catenæ huiusmodi, locatis per amnem nauibus, quas catenæ alligauerant, vulneratos & ægros ex castro ad se transferrent, & nouos atque recentes cum victualibus, quæ & ipsa obsessis defecerant, surrogarent. Sed & ea *Withawdi* & Cruciferorum prouida machinatio, a regio exercitu damnata est. Milites siquidem *Polonici*, salubri vsi consilio, arboribus altis & spissis de pino, cum ipsis radicibus atque ramis in notabili numero; in superiori parte fluminis succisis, eas in flumen proiiciunt. Quæ sua mole, & fluminis rapacitate, versus castrum celeriter appulsæ, catenam rumpunt, naues quoque nonnullas obterunt, aliquas cum hominibus partis hostilis in eis consistentibus, & contra vim arborum luctantibus, submergunt. E quorum numero vnus imminentis mortis, ne ab vndis suffocaretur, periculum euitaturus, in ripam regiorum castrorum tranabat. Qui a pluribus de Cruciferorum exercitu in *Almanico*, vt se potius mergi & mori sineret, quam ad castra hostilia veniret, alta & sedula inclamatione monebatur: Vno tamen ex militibus *Poloniæ*, *Zauissio* de *Roskow*, lanceam sibi porrigente euadens, suorum omnem positionem, & ipsos nocte insequenti, stationibus desertis, fugituros, patefecit. Quæ quidem fuga, quemadmodum fugitiuus prodiderat, secuta est. Omni autem spe obsessi amissa, quinto festi Paschæ die, castrum *Wladislao* Regi dedunt. In ea autem obsidione, tanta obsidentes *Poloni*, *Lithuani*, & *Rutheni* milites premebantur vexabanturque fame, vt nonnisi grosso & atro panis edulio se ipsos, equos vero foliis & frondibus arborum, aut veteri palea ex domorum tuguriis detracta, & vix in quatuordecem miliaribus reperta, reficerent.

Lithuanica expeditione *Wladislao Poloniæ* Rege occupato, Illustrissima consors eius *Heduigis Poloniæ* Regina, Regni *Poloniæ* profectibus prouisura, congregato ex Baronibus & militibus *Poloniæ* altero exercitu, in *Russiæ* terras processit. Cuius tanta erat apud milites affectio & charitas, vt omnes illi iuxta ac viro parerent, & singula quæ iubebat, obedienter exequerentur. Sub breui autem tempore castrum *Przemisl*, *Iarosław*, *Grodek*, *Halicz*, *Trebowlia*, ciuitatem *Leopolim* & castrum in monte, ac omnia alia castra *Russiæ*, aut militum expugnatione, aut spontanea deditione sub milite *Hungariæ Babek*, cuius fidei & regimini, a parente suo *Ludouico Poloniæ* & *Hungariæ* Rege commendata extiterant, conquirit. Et omnibus *Hungaris* atque *Slesitis*, qui illa de manu *Ludouici* Regis Poloniæ, & *Wladislai* Ducis *Oppoliæ* occupauerant, propulsis & eiectis, conquisita castra & dedita, Baronibus *Poloniæ* committit, & terras *Russiæ* prædictas perperam, & cum iniuria a Regno *Poloniæ* alienatas, eidem Regno *Poloniæ*, sempiternum apud *Polonos* pro huiusmodi heroico opere habitura recordium, reintegrat & reunit.

Sub absentia Wladislai Regis Heduigis Regina collecto exercitu in Russiam, proficiscitur,

& Hungaris expulsis, omnem Russiam facile recuperat, per Parentem suum alienatam a Regno.

Sempiternum memoriale, quo clementia Redemptoris genus *Slauonicum* extulit, & mirifice honorauit, donando illi gratiam specialem, vt omnia sacra officia, & res diuinæ tam diurnæ quam nocturnæ, ipsa quoque sacrarum missarum arcana, idiomate ipso possent celebrari; quod nemini alteri linguagio, prælerquam *Græco*, *Latino*, & *Hebræo* videmus contigisse: quorum excellentiæ etiam bonitas diuina *Slauonicum* æquauit; *Wladislaus*

Wladislaus Rex cum Heduigi Regina

1389

dislaus ſecundus *Poloniæ* Rex, cum conſorte ſua *Heduigi* fœmina deuota, & nobiliſſima, volentes etiam in Regnum *Poloniæ* diffundere, & de multiplicibus beneficiis, diuinitus eo anno eis præſtitis, oſtendere erga Deum gratitudinem & munificentiam regalem, incitati exemplari ſimili, quod in ciuitate *Pragenſi* habetur monaſterium *Slauorum* ordinis Sancti *Benedicti*, & ſub eius regulari obſeruantia duraturum, ſub honore & titulo Sanctæ *Crucis*, extra muros *Cracouienſes* in oppido *Cleparz*, non longe a flumine *Rudawa*, ſub Pontificatu *Petri Viſz* Epiſcopi *Cracouienſis*, feria quinta poſt feſtum Sancti *Iacobi* Apoſtoli, fundant, condunt, & dotant, & pulcherrimo muro latericio circuitum Eccleſiæ tam chori quam corporis, opere ſumptuoſo & magnifico deſignant, chorumque eiuſdem Eccleſiæ cum *Sacriſtia* perficiunt, & coſumant, corporis vero fundamenta ſolum iaciunt; quemadmodum vſque in præſentem diem id coram cernere licet. Et domum pro monaſterio ligneam cum horto conſtruunt, fratresque ex monaſterio *Pragenſi* ſumptos ad illam introducunt: dantes eis pro dote quamuis tenui, viginti marcas, ſingulis annis de cenſibus & prouentibus thelonei *Cracouienſis*. A quibus vſque ad mea tempora, & ſub oculis meis Eccleſia illa Sanctæ *Crucis*, & in re diuina, & in matutinis horiſque canonicis, cæteriſque cerimoniis Eccleſiaſticis, ſonoro cantu & lectione in idiomate *Slauonico*, per monachos fratreſque Sancti *Benedicti*, officiabatur & adminiſtrabatur. Deliberauerat autem Illuſtriſſimus *Wladislaus Poloniæ* Rex, cum ſua nobiliſſima conſorte *Heduigi*, monaſterio & loco illi dare amplam dotem, quæ triginta monachos, præter alios familiares & ſeruitores, ſuſtentare potuiſſet. Deliberauerat etiam & monaſterium, cum omnibus cellis & officinis ſuis lateritio muro fabricare, ſed interim Regina clariſſima *Heduigis* ſorte fatali abſtracta eſt. Qua obeunte, omnis ardor ad quem illum ſtimulo ſuo Regina *Heduigis* concitabat extinctus eſt, & omne opus vſque in hanc diem, omniſque fabrica Eccleſiæ & monaſterii intermiſſa.

monaſterium Slauorum ordinis S. Benedicti Clepardiæ ſub titulo S. Crucis fundat,

& fratres Praga accerſit, Slauonico idiomate diuina officia celebraturos.

Expugnationem caſtrorum *Brzeſczie* & *Grodno*, *Withawdus* Dux, & Cruciferi, vlturi, bellumque *Lithuaniæ* Ducatui illaturi, notabili tam ex propriis quam ex aduenis, inter quos *Lancaſtro* filius primogenitus *Henrici Angliæ* Regis, cum *Anglicis* & *Gallicis* erat militibus, item *Fredericus* Marchio cum pluribus Comitibus *Almaniæ* collecto exercitu, *Lithuaniam* triplici agmine, quorum vnum Magiſter *Pruſſiæ Conradus Valerod* cum forenſibus, *Anglicis* videlicet, & *Almanis* & *Franczigenis*; alterum Magiſter *Liuoniæ*, tertium *Withawdus* Dux, circa feſtum Sancti *Ioannis Baptiſtæ*, ducebant, hoſtiliter introeunt. Et primo apud vetus *Kowno* menſa militari in magna ſolennitate ordinata & exacta, adeuntes oppidum & caſtrum *Troki*, ſuccendunt. Deinde & caſtra *Vilnenſia* graui coarctant obſidione. Ponit autem *Withawdus* Dux ſtatiua ſua & gentium ſuarum, ex *Lithuanis* & *Ruthenis* adunatarum, prope caſtrum curuum, Magiſter *Pruſſiæ* a parte fluuii *Vilna*, verſus *Poloniam* & villam *Ponari* Capituli *Vilnenſis* ſpectante. Magiſter *Liuoniæ* poſt fluuium *Vilna*, verſus villam *Miſcholi*. Nec dum vis aliqua ex caſtris hoſtilibus fieri in obſeſſos cœpta, *Lithuani* & *Rutheni* qui fideles Regi *Wladislao* putabantur, in fauorem *Withawdi* Ducis, & ex eius ſubordinatione *caſtrum curuum Vilnenſe* incendunt. Cuius conflagratio cum ex irruptione hoſtili non poſſet prohiberi, *Caſimirus* alias *Corigal* Dux, frater *Wladislai* Regis *Poloniæ* germanus, ex medio incendio fugere cœpit, ab hoſtibus tamen, in magna multitudine caſtrum incenſum circumſiſtentibus, viuus capitur, & e veſtigio decollatur: Cuius capite ad altam haſtam hoſtes impoſito, *Polonis* qui ſuperius caſtrum *Vilnenſe* defendebant, ad perterrendum eos, illud oſtendunt. Simulque monent, vt Rege eorum occiſo, ſe & caſtrum illis dedant. Polonis autem, quamuis in *caſtro curuo* per propriorum fraudem prodito, de ſuis *Polonis*, *Lithuanis*, & *Ruthenis*, quatuordecem prope millia vidiſſent, aut flamma voratos eſſe, aut hoſtili gladio cecidiſſe, terrorem huiuſmodi verbis & factis irridentibus, & aſpernantiibus, continuæ fiebant nocte & interdiu in caſtrum, per bombardarum fulmina, proiectiones, ex quibus caſtrenſes muri ad vnius iactum ſagittæ demoliti, & ſolo æquati ſunt. Capitaneus autem *Vilnenſis* aliquam ſpeciem inſtaurati muri obſidentibus obiecturus, cutes in ea loca ſuſpendi ordinauit, vt laxo cutium ſinu, omnis tormentorum ictus eluſus fruſtraretur. Occiſus tunc eſt in parte Cruciferica *Algardus* Comes de *Hoenſtein*. Fuiſſet autem eadem ſors de caſtro ſuperiori *Vilnenſi*, quæ & de *curuo*, ſecuta, niſi *Poloni* omnia obſeſſorum munera inter ſe partiti, *Lithuanos* & *Ruthenos* propter vehementem ſuſpicionem, ea obire vetuiſſent. Vbi etiam tanta *Polonorum* animoſitas & conſtantia effulſit, vt locum omnem per machinas nudatum & demolitum, in die & nocte ſtando, ad omnia bombardarum tormenta muri loco exponerent, & hoſtes foramine huiuſmodi ad caſtrum ſummis conatibus irumpere ſatagentes, prohiberent: ſed & in locum interfecti cuiuſlibet illico alter viuus ſupergrediebatur. Duabus itaque rebus *Poloni* maxime reſiſtebant, vna exteriorem terra, fimo, & corrigiis pecorinis obſtruentes pro diruto muro, altera, quod in occiſorum loca ſuccedendo, eruptione etiam ſubita in opera hoſtium & cuſtodias, hoſtes quam infeſtiſſime laceſſabant. Omni enim arte efficacior neceſſitas, non vſitata modo præſidia, ſed & quædam

Vitholdus fretus auxiliis Magiſtri Pruſſiæ, ad quem filius Regis Angliæ cum Gallis venerat, Lithuaniam ngreditur.

1390

captisque nonnullis caſtris, caſtrum Vilnenſe obſidet,

& caſtro curuo capto fratrem Regis Wladislai Caſimirum, alias Corrigal, decollat,

Polonis alia caſtra ſtrenue defendentibus.

1390

dam etiam noua admouit: reficiendo muros pellibus animalium, quæ & miſſilia & tormenta impune exciperent. Propter quod vtriſque magnopere pro victoria adnitentibus, ſub obſidionis tempore, quæ a feſto Sancti *Ioannis Baptiſtæ* vſque ad feriam ſextam poſt feſtum Sancti *Michaelis* durauit, tanta interfectorum ſtrages ab vtraq; parte ſecuta eſt, quod canes domeſtici occiſorum hominum cadaueribus ſaginati, & in lupinam rabiem verſi, obſidione ceſſante, per villas combuſtas & vaſtatas gregatim diſcurrebant, & plures etiam equeſtres mortalium, ſine comitatu pergentes frequenti, ſanguinem humanum lambere aſſuefacti, abſorbebant.

Magno odio atque furore *Venceslaus Romanorum* & *Bohemiæ* Rex, in *Wladislaum* cæteroſque *Oppolienſes* Duces excandeſcens, *Procopium* Marchionem *Morauiæ*, & *Oppauiæ* Duces *Nicolaum* & *Vilhelmum*, ad vaſtandum *Oppolienſes* terras tranſmittit. Qui cum illas in Autumno cum ſuis & a Rege *Venceslao* datis copiis, attigiſſent, Ducibus *Oppolienſibus* in dimicationem non prodeuntibus, illas igne, cædibus, & ſpoliis vaſtant, prædaque onuſti in propria reuertuntur. Ex eo autem tempore clandeſtinis excurſionibus *Oppolienſes* Duces in *Bohemos*, *Moranos*, & *Oppauienſes* vſi, variis incommodis dominia ipſa (prædonibus & furibus aſſiduo inualeſcentibus, & ſtratas turbantibus) affecerunt.

Oppolienſem terram exercitus Venceslai Romanorum & Bohemiæ Regis cædibus & ſpoliis impune vaſtat.

Oppolienſes vero Duces in Bohemos clam excurrentes, maleficiis anſam præbent.

Barthoſſius deinde de *Odolanow*, & *Venceslaus* de *Huguicz* oppidum *Olſchna* intercipiunt, & terram *Conradi* Ducis *Oleſchnicenſis* vaſtatione hoſtili inuadentes, illam diripiunt & incendunt. Inter ciues quoque ciuitatis *Wratislauienſis* diſſidii & ſeditionis pernicies ſerpere cœpit; & Conſularibus inferiores, inferioribus quoque aduerſus Conſulares infeſtis & irritatis animis furentibus, plura prouenere mala. Ciuitatis quoque gloria ex inteſtina colliſione notabiliter diminuta, ſtridoreque bellico apud *maiorem Poloniam* conquieſcente, apud *Sleſiæ* oram oriri cœpit, & pectora non militarium tantummodo, ſed etiam ciuium peruaſit.

Oleſchnicenſis terra vaſtatur.

inter Wratislauienſes quoque inteſtina oritur ſeditio.

Quamuis autem *Nicolaus* de *Moskorzow* Regni *Poloniæ* Vice Cancellarius, caſtrum ſuperius *Vilnenſe*, cum *Polonorum* militibus adminiſtraret, Dux tamen *Skyrgyello* frater germanus regius, ſummæ rerum præerat, & ex caſtris inferioribus, cum *Lithuanis* & *Ruthenis* imperio ſuo parentibus, magis nocturnis & clandeſtinis, quam diurnis excurſionibus hoſtilem exercitum laceſſendo, pluribus hoſtium cæſis, aut vulneratis, victor aſſidue reuertebatur in caſtra. Qua indignitate *Vithawdus* Dux permotus, Ducem *Narimunth*, qui regias arces tuebatur, in duellando captum, & in arbore *Wiaſcz* per pedes in prato, in quo bombardæ *Pruthenicæ* conſtiterant, ſuſpenſum, ſagittis *Lithuanorum*, *Ruthenorum* & *Tartarorum* in eum iactis, crudelius quam vtriuſque conueniebat conditioni, enecauit, Cuius vxorem *Iulianam* ſororem germanam *Annæ* conſortis *Withawdi* Ducis, *Moniuid Lithuanus* proceſſu temporis in vxorem habuerat. Sed & *Totiuil* Dux, *Withawdi* germanus, bombarda ex caſtro ictus ſubito interiit, & apud *Vilnenſem* Eccleſiam accepit ſepulturam.

Skyrgiello Dux Wladislai Regis frater ex caſtro ſuperiore Vilnenſi noctis excurſionibus laceſſit exercitum Vitholdi.

Vnde Narimunth Ducem captum in duello Vitholdus ſuſpenſum ſagittis conficit.

Totiuil etiam frater Vitholdi ex caſtro bombarda ictus interficitur.

Obſidione autem durante, crebræ inter partes vtraſque altercationes & improperia ſuccreſcebant, *Polonos Francigenis* criminantibus, quod barbaris contra fideles opem ferrent. *Polonis* refellentibus, ſancte & pie agere, dum neophytos in fidei fauorem defenſarent, contra peruerſos religioſos. Conuentumque fuit inter vtroſque, vt tam *Poloni* quam *Francigenæ*, ad probandam ſuæ actionis iuſtitiam, in curia *Venceslai*, ea tempeſtate *Romanorum* & *Bohemiæ* Regis, in æquo quaternarii numero, militarem pugnam & duellum pro die certa *Pragæ* inirent. Qua adueniente, ab vtriſque pacto paritum. E quatuor militibus pro parte *Wladislai* Regis, videlicet *Ioanne* de *Wloſczewo* Caſtellano *Dobrzinenſi*, *Nicolao* de *Vaſchmunthow*, *Ioanne* de *Zdakow*, & *Iaroslao Bohemo*. Pro parte vero *Francigenarum*, aliis quatuor militibus *Pragæ* comparentibus, in hortum ferarum, ad experiendam palæſtram & vim fortunæ itum eſt. Verum *Venceslao Romanorum* & *Bohemiæ* Rege mandante, *Poloni* milites, per *Ioannem* Ducem *Lucemburgenſem* germanum *Venceslai* Regis, *Galli* vero per *Iodocum* Marchionem *Morauiæ*, a congreſſu amoti & retracti. Et *Polono Gallum*, *Gallo Polonum* aſſociante, ad menſam regiam perducti, primum opipare tractati, poſt etiam per *Venceslaum* Regem, velut mediatorem, reconciliati, & ad pacem reducti ſunt.

Et Galli cum Polonis de militia certaturi, quatuor & quatuor in Bohemiam ad Regem vadunt.

Verum Rege duellum non permittente reconciliantur.

Quodam obſidionis tempore *Polonis* & *Lithuanis* prandio occupatis, hoſtes ex improuiſo ad caſtrum inferius *Vilno*, in quo eſt Sancti *Stanislai* Cathedralis Eccleſia ſita, in eam partem, in qua nunc domus Epiſcopalis locata eſt, irruerant; iamque muro conſcenſo, velut triumpho potiti, unus ex militibus *Pruſſiæ*, qui murum occupauerant, clamabat Vather ver Vather: ſed è ueſtigio ab uno militum *Poloniæ* ex muro præcipitatus, audaciæ & inſaniæ ſuæ pœnas dedit. Sed & cæteri hoſtes ſuo exemplo, aut deterriti, aut *Polonorum* brachio ex muro deiecti ſunt. Videns autem *Withawdus* Dux & Cruciferi, conatus ſuos & ſpes conceptas non ſuccedere, ſed uerti in irritum, feria ſexta poſt octauam Sancti *Michaelis*, Catholicorum Eccleſiis nouiter per *Wladislaum* Regem extructis, crematis, paruulis & lactentibus ad palos confoſſis, uariaque & crudeli patrata ultione, obſidione ſoluta, plurimis etiam ſuis deſideratis, in *Pruſſiam* reuertuntur; *Withawdoque* Duci, a Magiſtro & Ordine petenti auxilia

Ab obſidione caſtr Vilnenſis

Withawdus Dux & Cruciferi magna uſi crudelitate diſcedunt, & Pruſſiam reuertuntur.

Indeque Wi-

1390

Withawdus auxilio Cruciferorum crebras excursiones in Lithuanos agit,

xilia (nouerat enim suas vires infirmas) *Ioannes Rapentein* Commendator de *Ragnetha*, & *Conradus* de *Lichtenstein*, Præfectus de *Insterburg*, cum pluribus *Almanicis* & peregrinis militibus, adiuncti sunt. Quorum fretus auxilio, crebras in terras *Lithuaniæ* & *Samogithiæ* faciebat excursiones, captiuando & occidendo utriusque sexûs homines, exurendo uicos, & spolia patrando plurima.

Wladislaus Rex in Lithuaniam veniens

animos Lithuanorum afflictos ac pene desperantes reficit.

Calamitati & desolationi *Lithuaniæ*, a *Withawdo* Duce, & Cruciferis infectæ, *Wladislaus Polonorum* Rex succursurus, in mense Nouembre, ducens secum armorum, bombardarum, balistarum, sagittarum, pannorum, uestimentorum, & victualium in quadrigis magnam molem, in *Lithuaniam* peruenit, & res *Lithuanicas* afflictas, & pene exangues, suo aduentu, suisque largitionibus & liberalitate erexit, & tam *Lithuanos* quam *Ruthenos* in desperationem spectantes, in fide firmauit.

Cumque Nicolaus de Moskorzow R. P. Vice-Cancellarius Capitaneatum Vilnensem ob crudelitatem hostium & tyrannidem Skyrgiellonis Ducis, perfidiamque nonnullorum resignaret, nullusque Polonorum in locum eius succedere vellet, Iaschkonem de Oleschnicza Capitaneum Vilnensem denunciat.

Vilnensem autem & *Lithuaniæ* Capitaneatum, *Nicolao* de *Moskorzow* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellario, genere *Pilaua*, Regi resignante, dum neque ipse ad continuandum, nec quisquam ex Polonis miles, ad suscipiendum illius regimen (singulis qui ad id sollicitabantur, potentiam & crudelitatem hostium, priorum verò tradimenta & perfidiam, Ducis insuper *Skyrgiellonis* germani Regis tyrannidem, metientibus) posset induci, *Iaschko* miles de *Oleschnicza*, generis quod *Dąbno* dicitur, a Rege precibus conuictus, Capitaneatum *Vilnensem*, & totius *Lithuaniæ* suscepit. Quem ut liberius solertiusque gerere posset, Dux *Skyrgiello* ad regendam *Kiiouiam* transfertur, & *Wladislaus* Rex in *Poloniam* reuersus, præfato *Iaschkoni* de *Oleschnicza* Capitaneo *Lithuaniæ*, notabiles Barones & milites Regni *Poloniæ*, nouasque gentes, in supplementum eorum, qui aut ceciderant, aut in *Poloniam* abierant, item machinas & victualia, in defensionem & fulcimentum castrorum transmittit.

1391

Withawdus Dux Lithuaniam cum magno exercitu veniens

Nouo & forti *Withawdus* Dux, & *Prussiæ* Magister instaurato comparatoque exercitu, primo æstatis tempore in *Lithuaniam* reuertuntur, & ad castra *Vilnensia*, quæ superiori anno circumsidere & expugnare cœperant, properant, rati ea *Lithuanorum* & *Ruthenorum* tradimento, quod dum *Withawdus* confecerat, facile, & sine quolibet suorum discrimine, capturos. Capitaneus autem *Lithuanicus Iaschko* de *Oleschnicza*, solerti vsus industriâ, *Vilnensi* ciuitate, ne hosti venienti fieret adiumento & receptaculo, concremata, circulationes ex roboribus, quæ *Schranki* seu *Kobilyenie* appellantur, in pluribus locis, quo facilius hostes a castris arceri possent, disponit. Venienti autem Duci *Withawdo* & *Prussiæ* Magistro, ac eorum exercitui, agmen ex militibus collectum, pedestri itinere vsque ad Ecclesiam Sanctæ *Mariæ* occurrens, in exercitum hostilem insilit. Et pluribus hostium stratis aut vulneratis nullo ex suis capto aut desiderato, in arces incolume reuersum est.

frustra Vilnense castrum obsidet,

Intelligens *Withawdus* Dux, & *Prussiæ* Magister, per *Skyrgiellonis* Ducis destitutionem, conflatam ab eo, in dedendis aut succendendis castris per *Lithuanos* & *Ruthenos*, oppido *Skyrgielloni* infestos, fraudem nullo pacto, quemadmodum sperauerant, sed neque violentam expugnationem, propter frequens & stabile militum *Polonorum* præsidium, prouenturam, paucis diebus in obsidione exactis, obsidionem soluunt. Motisque castris, ne tantus exercitus non aliquid memorabile egisse videretur, ad *Vilkomiriam* & *Nowogrodek* castra, supra flumen *Vilia Skyrgiellone* Duce constructa, ire pergunt. Quæ infra dies paucos, *Polonis*, qui in præsidio erant, necquicquam resistere hostili potentiæ valentibus impugnant & conquirunt. Vbi pluribus occisis, *Clemens Birowo*, *Joannes Losz*, *Ziemia*, & alii plures *Polonici* milites capti, & in *Prussiam* deducti, apud castrum *Elbing* fœdam captiuitatem integro septennio perpessi sunt.

Volkomiriam & Nowogrodek, aliquot Polonis captis comburit.

Castris autem præfatis *Wilkomiria* & *Nowogrodek* incensis & demolitis, Magister *Prussiæ* & Dux *Withawdus*, in *Prussiam* diuertunt. Sub eiusdem quoque anni tempore, *Withawdus* Dux cum Cruciferorum gentibus, quas ducebat *Marguardus* Crucifer, bis *Lithuaniam* inuadens, *Myedniki* & *Velszam* combussit, captiuos cum spoliis abducens.

Withawdus, Dux cum Magistro Prussiæ

tria castra, Naugarder videlicet, Ritteruerder, Metemburg, supra fluuium Nyemen ædificat

Æstiuali expeditione *Withawdus* Dux & *Conradus de Valerode* Magister *Prussiæ* quam in *Lithuaniam* exercuerunt, parum prospera fortuna vsi, alteram hyemis tempore suscipiunt, & ad castrum vsque *Kowno*, in quo regium præsidium erat progressi, tria castra in circuitu castri *Kowno*, singula supra flumen *Nyemyen*, de lignis erigunt: nomen vni quod vicinum erat castro *Kowno*, *Naugarder*, quod sonat *noua Insula*; a secundo *Ritteruerder*, quod sonat *militum Insula*, tertio *Metemburg*, quod sonat *castrum metarum*, imponunt. Et duobus quidem castris nouis, videlicet *Naugarder*, & *Metemburg*, *Prussiæ* Magister, forti militum præsidio imposito, illa per Commendatores & fratres sui ordinis administrabat. Castrum vero *Ritteruerder*, Dux *Withawdus* in suam ditionem & sortem accipiens, & in illud se, cum Ducibus, Boiaris, militibus, qui suas partes sequebantur, recolligens, frequentibus & clandestinis inuasionibus, Cruciferis illi ex duobus castris ferentibus auxilia, terras *Lithuaniæ* (ratus eas eo hostilitatis genere quæsiturum, aut saltem sortem sui patrimonii per *Wladislaum Poloniæ* Regem ademptam recuperaturum) assiduis spoliis & incendiis lacessebat. Cuius insolentiam *Iaschko* de *Oleschnicza* Capitaneus *Lithuanicus* repressurus, collecto ex *Polonis*, *Lithuanis*, *Ruthenis* exercitu aliquali, præficiens illi in Capitaneum *Alexandrum*, alias *Vigunth* Ducem, Regis *Poloniæ* germanum, ad obsidendum castrum eius transmittit.

1391

& Alexander Dux, frater Regis Wladislai Naugarder castrum, quod Withawdus tenebat, fortissime impugnat, re tamen infecta abit.

Qui illuc nondum soluta acie perueniens, adeo constanter & fortiter illud expugnare adorsus est, vt parum aberat, quod ex planctu ac vlulatu virorum & mulierum in castro commorantium, imminens periculum deflentium significabatur, quin caperetur. Multitudine tamen defensorum abundante, ægre (quod & Dux *Withawdus* postea fatebatur) ea vice defensum est.

Mortuo Plocensi Episcopo

Stiborius primus *Plocensis* Episcopus, cum *Plocensem* Ecclesiam annis decem & nouem gubernasset, infirmatus, moritur & in *Plocensi* Ecclesia sepelitur. Post cuius mortem Capitulares *Plocenses* vigesima prima Februarii agentes comitia, a *Semouito* & *Ianussio* Ducibus *Masouiæ* interpellati, *Henricum* filium *Semouiti* senioris mortui, & germanum *Semouiti* viuentis iunioris Ducis *Masouiæ* in Episcopum eligunt, in Subdiaconatus ordine constitutum. Cuius electio etsi per *Bonifacium XI.* fuerit confirmata, ipse tamen Statum Pontificalem leuipendens, biennio se distulit consecrari: & interim secrete a *Wladislao Poloniæ* Rege, ad *Withawdum* in *Prussia* exulantem, & in castro *Ritteruerder* prope *Kowno* agentem, destinatus, reconciliatione inter Regem & Ducem confecta, germanam *Withawdi*, *Ringalam*, statu suo peffundato, vxorem accipit, nuptiasque ex more celebrat. Post paucos deinde dies, veneno toxicatus, interiit. De cuius morte, noua insimulabatur sponsa *Ringala*; & apud *Plocensem* Ecclesiam inter Duces *Masouiæ* tumulatus; documento non inultæ præuaricationis & spretæ religionis futurus.

Henricus filius olim Semouiti Masouiæ Ducis in Ep. eligitur. Qui obtenta confirmatione consecrationem neglexit, & Subdiaconus existens,

uxorem duxit. Cum qua paucis diebus viuens tandem veneno interiit.

Wladislaus Rex Lithuaniam milite & victualibus providere cogebatur ex Polonia, donec guerra inter eum & Ducem Withawdū componeretur,

Necesse autem habebat *Wladislaus Poloniæ* Rex, pro omni tempore, quo inter eum & Ducem *Withawdum* guerra durauit, pro conseruatione & subsistentia terrarum *Lithuaniæ* & *Russiæ*, castrorumque & munitionum illarum, & omnium personarum sexus vtriusque tam nobilium quam agrestium, non propugnacula tantummodo, milites, & arma; sed & frumenti, lardi, pecoris, milii, cæterorumque victualium, magnam vim, magnumque numerum, mensibus singulis, propter vastitatem & concremationem terræ, quam *Withawdus* Dux, & *Pruthenicus* exercitus induxerat, ex *Polonia* propriis euectionibus in *Lithuaniam* destinare: quæ *Iaschkonis* de *Oleschnicza* Capitanei *Lithuanici* prouida industria castris & personis partiebantur. Nisi enim *Wladislaus Poloniæ* Rex rem frumentariam prouidisset, & victualium in *Lithuaniam* intelliget necessitateem deserebatur *Lithuania* & ab agrestibus, & militaribus, facileque poterat a Cruciferis & inuadi & occupari. Nam neque milites consistere in præsidiis, neque agrestes agros serere, nisi omnibus in commune prouisum ex *Polonia* foret, potuissent: fames enim horrenda peruaserat vniuersos. Qua pressi, deserere *Lithuaniam*, nobiles iuxta ac agrestes firmauerant, nisi illis omni genere victualium, ex Regno *Poloniæ* fuisset subuentum.

Bohemia per Marchiones Misnenses impune populatur.

Marchiones *Missnenses*, exercitu ex propriis & mercenariis militibus collecto, Regnum *Bohemiæ* hostiliter inuadunt. Et multis patratis per ignem & spolia damnis, nonnullis vero ciuitatibus & oppidis expugnatis, & in suum ius ditionemque redactis, *Venceslao Romanorum* & *Bohemiæ* Rege, nullam per se aut milites opponente resistentiam, in propria reuertuntur.

Clemente Papa mortuo,

Petrus de Luna,

alias Benedictus XII. eligitur.

Clemens Papa septimus in sua obedientia nominatus, tredecim, & secundum alios, quindecim, in Pontificatu exactis annis, apud *Auinionem* ciuitatem *Galliarum*, moritur. Post cuius mortem, Cardinales suæ obedientiæ conclaue ingressi, *Petrum* de *Luna*, tituli Sanctæ *Susannæ* Presbyterum Cardinalem, in Papam, pro sua obedientia eligunt, genere *Cathelanum* de Regno *Arragoniæ* ex Baronibus oriundum, breuis staturæ, hominem gracilem, ingeniosum, & ad inueniendum res nouas subtilem, quem *Gregorius* vndecimus in Cardinalem promouerat, Iuris Canonici Doctorem peritum. Is autem ante assumptionem suam in Papatum, in singulis legationibus quas apud *Francorum* Regem, & alios Reges & Principes, nomine *Clementis* obibat, in singulis insuper suis sermonibus, verbis, & tractatibus innuebat; quod si in locum *Clementis* succederet, omnibus modis vnionem in Ecclesia DEI procuraret. Propter quod Cardinales *Clementis*, credentes ipsum corde gerere, quod tam frequenter ore depromebat, *Clementi* illum surrogarunt. Qui extunc *Benedictus XII.* in sua obedientia appellatus est. Antequam insuper ad electionem processissent, vouerunt DEO, & iurisiurandi astrictione, per scriptum manus propriæ, se obligarunt, quod ille qui ex eis eligeretur in Papam, ad requisitionem ipsorum Cardinalium suo cederet Papatui, dum tamen & alter Papa iuri suo cederet. Omnium tamen promissorum & iuramentorum factus immemor, cessionem huiusmodi toto vitæ suæ tempore facere detrectabat, se vnicum & indubitatum Summum Pontificem multis rationibus disse- differerens, & chartam obligationis suæ manus, quam de cedendo in conclaui subscripserat, a Cardinalibus exigens. Quæ omnia in subsequentibus narrabimus.

1392

Alexander frater Wladislai Regis veneno necatus obiit.

Ferro & armis, immanæ & hostili tam machinationi quam ambitioni, parum respondente, latentibus insidiis in Principum *Lithuaniæ* fratrum *Wladislai Poloniæ* Regis capita sæuitum est. In huius quoque anni principio, *Alexander* Dux, qui & *Vigunth*, veneno, quod proprii familiares *Lithuani* cibo miscuerant, in corpus grassante, extinctus, & in *Vilnensi* Ecclesia sub vno mausoleo, cum corpore germani sui *Casimiri* alias *Korigal*, a *Witha-*

1392

vir Catholicus & virtuosus, ipsique Regi charus

wdo & Cruciferis capite truncati, sepultus. Qui post regenerationis lauacrum in *Cracouiensi* Ecclesia susceptum, adeo singulos barbaros, & patrios gestus & mores, in habitu, loquela, tonsura, & omni conuersatione a se relegauerat, totumque se *Polonorum* moribus sanctis & religiosis addixerat, vt non neophytus aut tiro, sed veteraneus fidei & religionis Catholicæ miles, crederetur. Neque moribus tantummodo, sed intellectu, factiuitate, industriaque inter *Lithuaniæ* Principes vegetior censebatur. De cuius morte Dux *Withawdus* a pluribus insimulatus est, & propter mores suos & prudentiam, quæ quandoque suæ credidit obstare amplitudini, veneno illum (falsene an vere, incertum est) vulgatus erat sustulisse. Matrimonium filiæ *Wladislai Oppoliensis* Ducis, & ex donatione *Wladislai Poloniæ* Regis (qui illum tenerrimo prosequebatur affectu) *Bidgostiam* & *Iuniuladislauiam*, cæterasque possessiones & introitus in Regno *Poloniæ* sortitus, nullam prolem reliquit. Princeps nobilis, & inter regios fratres probitate modestiaque conspicuus.

Wladislaus Rex,

Vitholdo Duci

Germano ex omnibus chariore, Duce *Alexandro Vigunt*, *Wladislaus Poloniæ* Rex orbatus, patriæ primum *Lithuanorum* terræ, cuius ingenti detinebatur amore, statui & quieti, & reliquorum suorum germanorum incolumitati, ne & ipsi veneno appeterentur, prouisurus, *Vithawdum* Ducem sibi reconciliare, & terrarum *Lithuaniæ* & *Russiæ* gubernacula eidem committere, (cum fratres sui germani, quod plerique eorum in venationes & ebrietates procliui, ad regendum populos parum idonei putabantur) in animum inducit. Missus itaque secrete *Henricus Masouiæ* Dux, qui alias fuerat Ecclesiæ *Plocensis* electus, & illius introitibus biennio vsus; sed tandem sorti Ecclesiasticæ renuncians, germanam Ducis *Withawdi Ringalam* acceperat in vxorem: reconciliationem inter *Wladislaum Poloniæ* Regem, & Ducem *Withawdum*, velut fidus mediator celebrauit. Hic primum ad Commendatorem *Balga* de *Crisborg* veniens, benigne habitus, in *Ritteruerder* ad *Withawdum* destinatus est. Et illic tribus manens hebdomadis, & matrimonium cum *Ringala* sorore *Withawdi* contraxit, & nuptias ex more celebrauit, *Withawdumque Wladislao* Regi conciliauit. *Withawdus* autem Dux, de clementia & reconciliatione *Wladislai* Regis certior factus, Cruciferis & mercatoribus, qui apud illum in castro *Ritteruerder* morabantur, comprehensis & ligatis, cum omnibus Ducibus, Boiaris, familiis, & cuncta suppellectili, bombardis, balistis, castro *Ritteruerder* incenso, in *Lithuaniam* regressus, a *Iaschkone* de *Oleschnicza Lithuanico* Capitaneo, qui super hoc mandatum a Rege acceperat, benigne acceptus & habitus est. Cognito autem Cruciferi, qui in

per Henricũ Electum Plocensem Masouiæ Ducem

& postea generum eiusdem Vitholdi reconciliatus

reliquis duobus castris, videlicet *Naugarder* & *Metemburg* morabantur, *Withawdi* discessu, sibi armati occurrunt. Et certamine inito, cum victi succubuissent, *Withawdus* præda potitus, ad castra accedens, ex quibus Cruciferi descenderant, facile capit, & spoliata incendit. Cuius reuersione *Wladislaus* Rex comperta, circa finem Iulii mensis in *Lithuaniam* profectus est. Quo apud *Ostrow* septima Augusti agente, Dux *Withawdus*, cum primoribus suæ partis illi occurrit. Et frequenti ac lugubri prece, lachrymis etiam obortis, humiliter sibi & suis omnibus deprecabatur ignosci. *Wladislao* autem Rege, plenam tribuente de transgressionibus suis veniam, *Vilnam* itum est; vbi *Iaschkone* de *Oleschnicza* ex Capitaneatu *Lithuanico* amoto, *Withawdo* Duci illius demandat regimen. Et non solum sortem illi paternam & castra adempta restituit, sed & vniuersorum castrorum *Lithuaniæ* & *Russiæ*, & administrationem plenariam terrarum prædictarum suæ tradidit ditioni; obligante se Duce *Withawdo* tam iureiurando quam publicis literis, terras præfatas pro Rege & Regno *Poloniæ* fideliter tenere, & Reges atque Regnum *Poloniæ* nunquam deserere in prosperis & aduersis. Nouerat siquidem *Wladislaus Poloniæ* Rex, ex prisco & vetusto contubernio cum Duce *Withawdo* in adolescentia habito, Ducem *Withawdum* virum solertis & tractabilis ingenii fore, neque alium ad regendum *Lithuaniam*, & ad instaurandas eius ruinas & desolationes, ex superioribus guerris causatas meliorem. Quapropter illum, quatuor suis germanis, qui supererant, videlicet *Skyrgiellone*, *Coributh*, *Lubard*, & *Swidrigello*, neglectis, terræ *Lithuaniæ* Rectorem præfecit. Neque Regem *Wladislaum* spes fefellit. Sub breui enim tempore, *Vithawdi* Ducis prouidentia & opera, terræ *Lithuanicæ* instauratio notabilis secuta est. Feracior proventura, nisi *Boleslaus Swidrigello* germanus regius liuore maligno, quod sibi prælatum videret *Withawdum* ad Cruciferos perfugisset. Quorum adiutus suffragio, bello renouato, *Lithuaniam* lacessebat.

1392

ipsum Cruciferos fundentem recursũ sibi in Lithuaniam impedientes, & tria castra Cruciferorũ comburentẽ

toti Lithuaniæ, præficit, a moto inde Iaschkone de Oleschnicza, CapitaneoLithuaniæ,

& fratribus germanis neglectis.

Acerbe ferentes Cruciferi *Withawdi* Ducis discessum & trium succensionem castrorum, cum magna multitudine tam aduenarum militum quam propriorum, sub Ducatu *Engelchardi Raue* Marschalci, in castrum *Ioannis* perueniunt. Vbi mensa militari ad honorem exterorum militum posita atque tenta, in castrum *Lithuanicum Schurasz* perueniunt. Et pugna conserta cum *Lithuanis*, qui ex castro ad duellandum descenderant, plures occidunt, castrumque per deditionem accipiunt. Parumque abfuit quin *Henricus Masouiæ* Dux gener *Withawdi* in eo caperetur, nisi sibi per fugam tempestiue consuluisset. Faciunt & aliam in hieme incursionem, abundante forensium

Pruteni in Lithuaniam duplici expeditione grassantur, atque aliquot castra conquirunt.

1392

militum multitudine, sub ductu *Verneri Thetingar*, & duo castra sub *Lithuanis*, videlicet *Barthen* & *Stramel* conquirunt. Et aliquibus per inuidiam occisis, tria captiuorum millia in *Prussiam* de sexu vtroque abducunt.

Ioanne Episc. Cracouiensi mortuo,

Duodecima Ianuarii, *Ioannes Cracouiensis* Episcopus, appellatus minor ob breuitatem staturæ, *Cracouiæ* moritur, & in Capella Mansionariorum *Cracouiensis* Ecclesiæ in angulo, dum annos decem in Pontificatu exegisset, sepultus. Vir mansuetus, virtuosus, patiens, & modestus. Quamuis autem Capitulum *Cracouiense* electione celebrata *Setegium* de *Chmielik* Cantorem *Vislicienſem* & Canonicum *Cracouiensem* de domo *Rosæ*, canonice elegisset, ad intercessionem tamen *Wladislai Poloniæ* Regis, *Heduigi Poloniæ* Regina operante *Petrus Visch* de *Radolina* Decretorum Doctor, Præpositus *Wladislauiensis*, & eiusdem *Heduigis* Reginæ Cancellarius, nobilis de domo *Aceruorum*, cum præfati *Setegii* electi iniuria, per *Bonifacium* nonum suffectus est.

per Capitulum electus est Setegius de Chmielik. Quo postea abiecto ad Regiam intercessionem Petrus Visch eligitur.

Die Solis XXVIII Octobris, *Iacobus* de *Haliciensi* Ecclesia prouisus, in Ecclesia *Tarnouiensi*, per *Matthiam Przemisliensem* Episcopum, in Archiepiscopum *Haliciensem* benedicitur & consecratur.

Intelligens *Bonifacius* Papa IX, per geminatam causam, contractum videlicet matrimonii, & deinde per mortem *Henrici Masouiæ*, Ducis, & confirmati *Plocensis*; videns quoque capitulares *Plocenses* in electione tardos & negligentes esse, omnem prouisionem dictæ Ecclesiæ a se recidisse ratus *Mamphiolum* consanguineum suum, natione *Italum*, genere nobilem *Romanum* præficit in *Plocensem* Episcopum. Et quamuis primum literis fauorabilibus, deinde formidabilibus censuris, pro habenda possessione apud Duces *Masouiæ*, & Capitulum *Plocense* institisset, omnes tamen conatus sui, & scihsmate & vilitate censurarum elidebantur. Gessit tamen se consecratione *Romæ* suscepta, *Plocensem* Episcopum quadriennio. Sub quo vita functus in monasterio ad *Aram cæli* sepelitur

Bonifacius Papa IX. Episcopatum Plocensem per contractum matrimonium ab Henrico Masouiæ Duce vacantem suo confert affini. Verum possessione illius non est potitus,

1393

Discordiis ortis inter fratres patrueles Vitboldum & Skygiellonem Duces,

Externo & fugitiuo hoste *Boleslao Swidrigello* sedato, alius internus & domesticus, eo perniciosior, quo ingenio, manu, & lingua promptior *Skyrgello* Dux, germanus *Wladislai Poloniæ* Regis, contra *Alexandrum* alias *Withawdum Lithuaniæ* Ducem, accessit. Qui *Withawdi* ad regimen & gubernationem terrarum *Lithuaniæ* & *Russiæ* institutionem, grauiter & iniquo animo, se neglecto ferens, plures in *Withawdum* rixas & contumelias militum sibi fauentium subornabat. Iamque eo rixarum processum erat, vt ad notoriam seditionem spectare inter Duces discordiæ viderentur. Quo malo *Wladislaus Poloniæ* Rex cognito, cum *Heduigi* Regina in *Lithuaniam* itinere veloci peruenit. Sub quorum præsentia, dum ab vtroq; contendentium Ducum, verbis variis & quæstionibus, feria sexta post festum Sancti *Michaelis* certatum est, dum appareret *Skyrgiellonis* Ducis causam & querelam in *Alexandrum* alias *Withawdum* parum iustam fore, opera Regis & Reginæ, lis eorum execranda, in perniciem cæterorum, ni celeriter opprimeretur, redundatura, sublata est. Et Duces præfati omnis indignationis nubilo vtrinque remisso, ad charitatis fraternæ vinculum reducti & reconciliati. Et quo plenius ingentis iræ & spiritus Princeps *Skyrgiello* mitesceret, *Wladislaus Poloniæ* Rex ad *Kiiouiensem* Ducatum, etiam illi *Krzemieniecz*, *Starodub*, & *Stare Troki* adiecit in Tenutam. Mandans vt *Alexandro* alias *Withawdo* Duci in singulis pareat. Conuentum autem erat, vtroque probante, vt si nouæ simultates, rixæ, & odia inter illos, orirentur, ad *Heduigim Poloniæ* Reginam, quam sibi vterque in arbitrum communem elegerat, pro decidendis quæstionibus exorituris, quod & patentibus literis firmatum extitit, haberetur recursus.

Wladislaus Rex cum Heduigi Regina in Lithuaniam profecti

1393

illas componunt.

Ducatu Kiiouiensi Skyrgielloni concesso,

Duodecima die mensis Februarii, *Elisabeth Romanorum* Imperatrix & *Bohemiæ* Regina, *Romanorum Caroli* Imperatoris relicta, filia *Boguslai Stolpensis* Ducis, & neptis ex filia *Casimiri Poloniæ* Regis, & genitrix *Sigismundi Hungariæ* Regis moritur, & in Ecclesia *Pragensi* sepelitur.

Romanorum Imperatrix, neptis Casimiri Regis moritur.

Venceslaus Romanorum & *Bohemiæ* Rex, suggestione & suasionibus Baronum suorum *Bohemiæ*, instigatus & adductus, fratres Cruciferos sanctæ *Mariæ*, *Teutonicorum* Ordinis cum nigra Cruce, de vniuerso Regno suo *Bohemiæ*, asserens eos inutiles fore, ex omnibus eorum domibus & monasteriis eiicit, eliminat, & expellit, & bona temporalia, castraque *Kaden*, ciuitates, villas, & quoslibet introitus eis aufert, & aut fisco regio adiungit, aut inter Barones *Bohemicos* distribuit. Postea tamen aliqua illis restituit.

Cruciferi de regno Bohemiæ pelluntur, & omnibus priuantur bonis.

Demolitione castri *Lithuanici Barthen*, superiori anno per Cruciferos de *Prussia* facta, *Lithuaniæ* Dux *Withawdus* missis frequentibus copiis & artificibus, instaurat. Quo cognito exercitus Crucifericus, per Magistrum *Prussiæ* externis plenus militibus, expeditus, sub ductu *Verneri Thetingar* Marschalci, aduenit. Et superato cum maxima difficultate fluuio *Memel*, pluribusque notabilibus illic per aquarum voragines amissis, castrum *Barthen* conquirit, & illius munitiones incendit. Resumpsit posthæc præfatus Marschalcus suum in *Lithuaniam* viagium, habens in suo comitatu Dominum de *Virtemburg*, & plures alios *Francigenas* & *Almanos*. Et fluuio *Memel* nauibus superato, terram *Samogitharum* diebus aliquot cædibus & spoliis vastant, & quadringentas animas in captiuitatem abducunt

Reintegratum castrum Barthen per Lithuanos,

iterum Cruciferi exurunt.

Conradus Vallerode Prussiæ magister moritur.

1393

ſitur. Cui *Conradus* de *Iungen* ſuccedit, concorditer electus.

Wladislaus PoloniæRex fundatum monaſterium Czaſtochouienſe & Vielunenſe auget dote ampliore, conſignans prædia atque villas

Wladislaus ſecundus *Poloniæ* Rex, poſſeſſionem Regni *Poloniæ* adeptus, quamuis donationes ſingulas, decreta, & actus *Wladislai Oppolienſis* Ducis, quas in Regno *Poloniæ*, proprietatem *Vielunenſem*, *Oſtrzeſchouienſem* & *Dobrzinenſem* terrarum nactus, faciebat, exoſas haberet, fundationem tamen monaſterii *Czaſtochouienſis* ab eo fundati & dotati, reſcindere noluit, ſed illud de nouo vigeſima ſecunda Februarii & fundauit & dotauit. Et reſcindens dotem incertam & languidam, quam illi *Wladislaus* Dux *Oppolienſis*, in decimis frumentorum, braſeorum, theloneorum, & mellis conſignauerat, dotem certam, villas videlicet regias, antiquam *Czaſtochowa*, *Krowodrza*, *Grabowa*, *Scharkciowska*, *Elgotha*, item angulum mellificiorum villæ *Zakrzow* vocatum *Ianiska*, item ferrificium, piſcinam, & prædium monaſterio donat perpetua & irreuocabili donatione. Vigeſima inſuper Februarii, fundationem monaſterii Sancti *Nicolai*, exrra muros *Vielunenſes* Ordinis S. *Pauli* innouat, & villam Regiam *Derſili* in terra *Vielunenſi*, & decimas frumentorum in villis *Trabaczow*, *Ianuſzowa*, *Niwiska*, *Sczity*, item duas vrnas mellis in villa regia *Sokolniki* illi donat.

Wladislaus Rex muros caſtri Cracouienſis altius erigit & auget cenſum Burgrabiis.

Humilitatem murorum arcis *Cracouienſis*, moleſte ferens, *Poloniæ* Rex *Wladislaus* ſecundus mœnia eorum coctili muro in altum erexit. Burgrabiis quoque Caſtrenſibus, ad ſalarium quinquaginta marcarum, per *Caſimirum* ſecundum ſuum anteceſſorum illis conſignatum decem marcas annui cenſus, ex Zuppis *Vielicienſibus* & *Bochnenſibus*, ſingulis adiecit. Eo tamen pacto, vt quilibet eorum, vnum equum & ſagittarium pro omni tempore *Cracouiæ* teneat, ad quamlibet neceſſitatem, in defenſionem arcis *Cracouienſis* Capitaneum *Cracouienſem* aut eius Vice capitaneum, ad propulſandum & repellendum hoſtilia, illum adiuturus.

1394

Magiſter Pruſſiæ cum Swidrigiellone Duce vaſtat Lithuaniam.

Diſceſſionem *Alexandri*, alias *Withawdi*, *Lithuaniæ* Ducis, ex caſtro *Naugarder* factam, & Cruciferorum captiuitatem violationemque ſub eodem tempore patratam, Magiſter *Pruſſiæ* *Conradus* de *Iungen*, & Ordo Cruciferornm acerbe ferens, & ſcelus huiusmodi, quod proditorium appellabat, vltum iri ſatagens, cum nouis copiis & expedito milite, habens in ſuo comitatu germanum *Wladislai Poloniæ* Regis, *Boleslaum Swidrigiello*, quem *Lithuanorum* & *Ruthenorum* profugarum non ſpernenda multitudo ſequebatur; item *Francigenas* & *Almanos* plures numero, item Sagittarios de *Geneuel* centum quinquaginta, in *Lithuaniam* circa finem menſis Iulii ingreſſus, eam duplici agmine pervaſtat. Non reperiens autem aliquam reſiſtentiam: neque enim Duci *Withawdo* tantæ vires erant, quibus *Pruthenico* exercitui poſſet ſine diſcrimine euidenti, propter A *Lithuanorum* & *Ruthenorum* fidem fluxam reſiſtere; caſtra *Vilnenſia* obſidione cingit, & ad illorum expugnationem magnis, ſed ad irritum recidentibus, conatibus, bimeſtri ſpatio vtebatur. Obſederat autem *Withawdus* Dux omnia itinera ſilueſtria, ex iniquis locis, facilius exercitum Magiſtri oppreſſurus. Quo a captiuis cognito, Magiſter per loca paludinoſa & inuia exercitum traduxit, pontibus ſibi viam ſternens. Vbi ex Boiaris *Lithuaniæ* militem vnum *Sudimunth* intercipiens, per talos in arbore ſuſpenſum necat. Multa autem iumen- B ta, multos equos, a paludibus abſorptos aut illaqueatos, multos denique milites, telis ſtratos, *Lithuanorum* in quolibet loco incumbentium exercitus *Pruthenicus* amiſit. Præmiſerat ſiquidem *Wladislaus Poloniæ* Rex, plures ex *Polonis* exercitatos milites in *Lithuaniam*, auxilia Duci *Withawdo* contra Cruciferos laturos, quos æſtate prædicta conſtabat, *Lithuaniæ* bellum, ſpecie quidem ferendi *Boleslao Swidrigiello* auxilia, reuera autem *Lithuaniam* occupandi, illaturos. Venerant & plures numero voluntarii ex *Polonia* milites, plerique *Polonorum* Barones proprio ære proprias cohortes armatorum miſerant.

cum quibus Vitholdus ſæpius confligit pugna incerta.

Qui etſi in congreſſum vniuerſæ dimicationis *Withawdo* (quod de ſuis parum fideret) pro- C hibente, non venirent; hoſtilia tamen caſtra & ſtationes inuadendo, tam frequentes & tam fortes in ea edebant inſultus, vt certamen aſſiduum & particulare, dimicationem vniuerſalem pene æquaret. Reſtabat *Boleslao Swidrigiello* & Magiſtro *Pruſſiæ*, in *Ruthenorum* religioſis, quos in ſuo vulgari *Colayros* appellant, in caſtris obſeſſis obuerſantibus, proditionis vnica ſpes. Hii ſiquidem a *Boleslao Swidrigiello*, ſectæ *Ruthenicæ*, quam maxime fauente, largitionibus & promiſſis onerati, incendendorum caſtrorum curam ſuſceperant. Sed dum hæc quoque ſpes adempta foret, Duce *Withawdo* fraude per vnum ex his *Colayris*, qui illam confecturi erant, detecta, *Colayros* D variis pœnis & cruciatibus afficiente, Magiſter *Pruſſiæ* obſidionem ſoluens, in *Pruſſiam* vna ſimul cum *Boleslao Swidrigiello* rediit. In redeundo autem per Ducem *Withawdum* & ſuas gentes in locis paludinoſis & iniquis frequentius inuaſus, plures de ſuis amiſit: nam & in noctibus irruebant *Lithuani*, & multos cædebant. Neque tamen *Lithuanis* incruenta fuit inuaſio, quingenti enim deſiderati. At multo plures ceciderunt de ordine Magiſtri, qui in crebris locis cogebatur, interdum a fronte & in tergo inuaſus, decernere, tanta ſuorum clade inſignis, vt expeditiones contra *Lithuaniam* velut pernicioſas ſibi & ſuis longo tempore intermitteret.

Cui in auxilium Wladislaus Rex ex Polonia milites mittens, Regni theſaurum magnopere exhauſit.

Non ob id tamen *Wladislaus Poloniæ* Rex ſingulis annis mittere nouos

1394

nouos ex *Polonia* milites in auxilium Duci *Withawdo*, cum omne tempus de bello per Cruciferos *Lithuaniæ* inferendo, ſuſpicione plenum eſſet, intermiſit. Qua quidem re & theſauros regios Prædeceſſorum ſuorum Regum *Poloniæ*, in donatiua militum, *Lithuaniam* a Cruciferis tuentium, & in arma defendiculaque illuc miſſa, diſtribuit; & plures enormes bonorum regalium Regni *Poloniæ* donationes, alienationesque militibus, qui in *Lithuania* meruerant, fiendas decreuit.

Et militibus in Lithuania merentibus multas poſſeſſiones in regno Poloniæ donat.

Ea autem obſidione, quam præmiſimus, durante, gentes Ducis *Withawdi*, *Lithuani* & *Rutheni*, populationem & vaſtationem hoſtilem prohibituri, prælium cum hoſtibus infeſto agmine conſeruerant. In quo etſi acriter decertaſſent, a gentibus tamen Magiſtri victi, plures eorum fuere deſiderati aut capti. Nec de gentibus Magiſtri pauciores, hi præſertim, qui pabulatum eundo, pugna aut inſidiis *Lithuanorum* necabantur.

In Lithuaniam triplex Pruthenorũ expeditio non ſine clade Lithuanorũ

Perſonalem expeditionem *Conradus* de *Iungen Pruſſiæ* Magiiſter, parum proſpere videns ſibi ceſſiſſe, *Vernerum Thetingar*, Marſchalcum cum copiis forenſium & propriorum militum, plures enim ex *Galliarum* & *Almaniæ* partibus ipſis in auxilium acceſſerant, in *Lithuaniam* transmittit ſub tempore hiemali. Qui primum ad caſtrum *Naugarthen* accedens exuſtum illud a *Lithuanis* reperit. Ab inde vero vsque in *Lidam* proceſſit, Sed & *Lidenſes* eius aduentu perterriti, caſtrum incendunt & diffugiunt. Marſchalcus vero populatione latius extenſa, neque enim ſuperiori tempore profundius quiſquam in terram *Lithuanicam* graſſatus fuerat, magnam captiuorum vtriusque ſexus multitudinem congerit, & in *Pruſſiam* abducit. Deſcendit poſthæc vice altera *Vlricus* de *Iungen* Aduocatus *Sambienſis*, & germanus magiſtri, cum forti exercitu propriorum & externorum militum, gloriam & prædam per vaſtationem *Lithuanicam* quæſiturus. Qui cum apud *Roſziten* conſiſtens prædas ageret, perculſus magno & ſubito terrore, omiſſa populatione & præda, tumultuario itinere rediit. Dux enim *Withawdus* in D frequenti exercitu in *Pruſſiam* deſcenderat, & circa *Inſterborg* omnem regionem igne & cæde vaſtabat, a quo ſe vinci & intercipi verebatur, Quo abeunte, *Conradus* de *Kreborg* Commendator de *Balga*, terram *Drobiczenſem* ingreditur, & incautos reperiens illius incolas, multam prædam congerit, ac tricentos captiuos abducit.

Vigeſima ſecunda Decembris, *Henricus* Dux *Oppolienſis*, dum ex ſtudio *Bononienſi* reuerteretur, infirmitate correptus, diem obiit.

Sigiſmundus Hungariæ Rex Reginã Poloniæ Hedwigim viſitans,

Heduigim Poloniæ Reginam, conſortis ſuæ *Mariæ* germanam, *Sigismundus Hungatiæ* Rex viſitaturus, vigeſima quarta Iulii in *Poloniam* aduenit. Cuius aduentum Regina *Heduigis* præfata, aliquot nunciis ſibi ſignificatum, iuſto honore exceptura, circa caſtrum *Ritter* illi cum celebri & magnifico comitatu occurrit: ac ab ea iu *Sandecenſe* oppidum deductus, pluribus diebus illic benigne & A ſplendide habitus, ſingulis etiam & opulentis neceſſariis, cum omnibus militibus ſuis tractatus eſt. Factis autem variis tractatibus, ſtatum tranquillum Regnorum firmantibus, donis, a Regina *Heduigi* muneratus magnificis, in ſua rediit.

ab eam Sapdecz honorifice exceptus & muneratus in Hungariam rediit.

Ianuſſius Dux Maſouiæ ædificans caſtrum Zlotoria

Maſouiæ Dux *Ianuſſius*, ad fluenta *Narew*, in terra & Ducatu ſortis ſuæ, arcem nouam erexit, quam & appellauit *Zlotoria*. Et dum pro illius conſumatione perſonaliter illic cum militibus ſuis, quo celerius & perfectius opus perficeretur, adſiſteret, nullas hoſtiles inſidias veritus, ſuperuenit repente comes *Rudolphus*, B Commendator de *Balga* & *Valrode* Commendator de *Reyno*, cum populo multo, a *Pruſſiæ* Magiſtro *Conrado* de *Iungen* transmiſſi, & tam in milites Ducis *Ianuſſii* ipſumque Ducem, quam in eos qui fabricabant arcem hoſtiliter graſſantur.

a Cruciferis ſubito inuaſus rapitur cũ multis militibus.

Et arcem quidem quæ fabricabatur ex ligno, necdum perfecta fuerat, in ſuam poteſtatem redigunt, & omnes illius munitiones flammis exurunt, Ducem vero *Maſouiæ Ianuſſium*, in eqvam impoſitum, ligatis ſub ventre equæ Ducalibus pedibus, quamuis terminum repræſentationis enixius depoſceret, cum cæteris *Maſouiæ* militibus æque vinculatis ad præſentiam Magiſtri *Pruſſiæ Conradi* de *Iungen* deducunt: non veriti contumeliam teme- C rariam & iniquam inferre Ducali ſanguini, & fundatoris ſui primarii Pronepotl. Quibus parua videbatur terrarum *Chelmenſis* & *Pruthenicæ* acceſſio, *Pomeraniæ* vero violenta & doloſa occupatio, niſi etiam in *Maſouiæ* regiones ſua arbitria ſuaque imperia pro libito extendiſſent. Captiuitate illius *Wladislaus Poloniæ* Rex cognita, miſſis ad Magiſtrum *Pruſſiæ* nunciis, ſolui illum extemplo, queſtus apud Magiſtrum de perpetui fœderis violatione, obtinuit. Et quamuis acerbo animo captiuitatem Ducis ſui *Ianuſſii* Rex tulerit, continuit ſe tamen ab omni guerra, quam ob tantam & tam inſignem iniuriam, & fœderis rupturam, plures anhelabant *Pruthenicæ* ſuper- D biæ inferri.

Skirgiello Dux frater regis Wladislai veneno necatur ob tyrannidem.

Dux *Trocenſis Skyrgiello*, *Wladislai Poloniæ* Regis germanus, tyrannicum & graue in *Ruthenos* exercens imperium, plures illorum capite damnauerat, nonnullos vulneribus diris affecerat, eo quidem ſubditis intolerabilior, quo crudelitatem ipſam, dum magis temulentus foret, depromebat. Quapropter ab uno religioſo *Ruthenorum*, licet & ipſe ritus *Ruthenici* eſſet, in caſtro *Viſchegrod* prope *Kiiouiam* ſito in poculo, quod prægustatum digito annulari, in quo virus locauerat, in vas immiſſo, infecerat, venenatus moritur, nullam prolem relinquens, & in *Pieczari* ſepelitur. Adeo *Ruthenis* formidabilis, vt etiam poſt fata timeretur. *Græcum* ritum abiicere, & *Romanum* Catholicumque profiteri, a *Wladislao* Rege perſuaſus, *Romam* ſe iturum, & nonniſi illuc

vtrum-

1394 vtrumque impleturum, deuouit, propositum tamen eius repentina mors dissoluit.

Regis Bohemiæ primum a suis,

Enormes, leuitates, exorbitantesque & tyrannicos mores, quibus *Venceslai Romanorum* & *Bohemiæ* Regis pectus refertum fuerat, Barones *Bohemiæ* facta verbi monitione nullum afferente profectum, ne Rempublica tam Imperii quam Regni, ab eo & consiliariis suis, quos ex leuissimis quibusque hominibus legerat, pessundatum iri contingeret, castigaturi, aut saltem restricturi, præfatum *Venceslaum* Regem in oppido suo Regio *Verona*, tribus miliaribus a *Praga* distante, captiuant, honestæque custodiæ, & loco honesto inclusum, leues consiliarios ab eo remouent, & viros maturos & graues illi adhibent, quatenus B ex eorum sententia & decreto, singula Imperii & Regni administrarentur negotia. Huius captiuitatis *Sigismundus Hungariæ* Rex, & *Brandeburgensis* Marchio, principalis auctor ferebatur fuisse, qui per illam sperabat in fratre suo *Venceslao* Rege mores, a Regia grauitate abhorrentes, posse rescindi. Erat enim voluptatum sequax, ac labores fugiens, ebrietatis & crapulæ, quam Regni, curiosior. *Ioannes* tamen Dux *Lusatiæ*, & *Procopius* Marchio *Morauiæ*, magno Reipublicæ malo illum soluerunt. Captus fuit & secundo per

deinde a fratre Hungariæ Rege captiuitas,

Sigismundum Hungariæ Regem, & *Alberto Austriæ* Duci in custodiam datus. Custodia eius apud *Viennam* ædibus, in quibus degebat, *Praga* nomen reliquit. Sed cum parum diligenter costodiretur, fugam arripuit. Regnoque rursum potitus est; non tamen mores & vitam mutauit.

Ioannes Kropidło videns se Archiepiscopatum Gnesnensem assequi non posse iure suo cedit, quem postea impetrat Dobrogostius de Nowidwor Ep. Posnaniensis,

Animaduertens *Ioannes Kropidło Gnesnensis* Archiepiscopus, & *Oppoliensis* Dux, & ob schisma in Ecclesia Dei, inter contendenteas de Papatu exortum, quod in dies grassabatur, & quia *Wladislaus Poloniæ* Rex hostem suum notorium illum, vt erat, ostendebat, Sedem consequi *Gnesnensem* non posse, sponte de illa cessit, per Procuratores ab eo constitutos: Ad quam *Dobrogostius* de *Nowidwor* in *Masouia*, Decretorum Doctor, ex patre *Thomislao*, nobilis de domo *Nałącz*, a *Wladislao Poloniæ* Rege nominatus, *Posnaniensis* tunc Episcopus, dum in sede *Posnaniensi* annos vndecim exegisset, per *Bonifacium* iu sua obedientia Papam IX. appellatum, sexto Calendas Aprilis, in Vrbe tunc præsentem (*Wladislai* enim Regis præfati Orator, ab eo specialiter destinatus, grandia apud *Bonifacium* Papam præfatum, & signanter confirmationem duarnm Ecclesiarum Cathredalium fundationis in *Lithuania*, videlicet *Vilnensis* & *Myednicensis*, a se fundaturum expediebat) translatus & suffectus est. Verebatur enim *Bonifacius* prædictus, ne si in desideriis suis *Wladislaus Poloniæ* Rex negligeretur, ad competitorem suum *Petrum* de *Luna* deficeret. Prouidit & tunc ipse *Bonifacius*, *Ioanni Kropidło*, v-

& Kropidło ver Papam

traque Ecclesia, videlicet *Gnesnensi* & *Wladislauiensi* orbato, de Ecclesia *Camyenensi*, terræ A *Stolpensis*, satis tenui & pannosa. De Ecclesia vero *Gnesnensi*, ad intercessionem præfati *Wladislai* Regis, *Dobrogostio* de *Nowidwor*. De Ecclesia vero *Posnaniensi Nicolao Kurowski* Cantori *Gnesnensi* & Decano *Cracouiensi*, *Polono* nobili genere de familia *Nałącz*. Qui apud *Heduigim* Reginam *Poloniæ*, familiaritus fungebatur officio.

1394 de Ecclesia Camyenensi in terra Stolpensi, de Ecclesia vero Posnaniensi Nicolao Kurowski, prouidentur.

1395 Wladislaus Rex dolens Vielunensem, Dobrzinensem & Ostrzechouiensem terras Regni Poloniæ Wladislao Duci Oppoliensi donatas,

Fœdam & pernitiosam terræ *Vielunensis*, *Dobrzinensis*, & *Ostrzeschouiensis*, per *Ludouicum Hungariæ* & *Poloniæ* Regem, a corpore Regni *Poloniæ* alienationem, *Wladislaus Poloniæ* Rex quemadmodum iureiurando & B inscriptione solenni pollicitus, in assumptione sua in Regnum fuerat, restauraturus *Wladislaum Oppoliensem* Ducem, cui de terris prædictis donatio præiudicialis, & iniqua, per *Ludouicum* Regem facta fuerat, honesta requisitione per legatos identidem missos, sollicitat, *quatenus terras Regni Poloniæ iniuste occupatas, reddat, Se enim non passurum, vt tam notabilis Regni sui Poloniæ portio, ab eo debeat diuelli.* Duce autem *Oppoliensi Wladislao* requisitionem regiam variis refellente frustranteque responsis, ac astruente *donationem terrarum prædictarum, sibi & suis proximioribus* C *pro meritis, & perpetuo a Ludouico Rege Poloniæ & Hungariæ factam, non posse a quoquam rescindi*, res & quæstio huiusmodi, nihil modeste, nihil quiete, nihil æque *Wladislao Oppoliensi* Duce respondente, cœpit spectare in arma. Quæ, *Wladislaus Poloniæ* Rex, omni conditione honesta vitaturus, nouis Legatis ad eum fatigatis, nouam quidem illi conditionem, sed æquissimam, quam non præsumebatur abnuisse, proponit, *vt videlicet pro terris prædictis, nihil sibi hostile vereatur accidere, homagium duntaxat Regiæ Poloniæ præstet, & se occasione terrarum prædictarum Regis & Regni Poloniæ profiteatur feudalem.* Orbus enim *Oppoliensis* Dux filiis & filiabus erat, facileque & sine bello apparrebat terras Regni D *Poloniæ* ab eo occupatas, eo mortuo, ad *Poloniæ* Regnum posse recidere, si minus oblatam conditionem impediuisset. Sed cum tam æquam conditionem oblatam aspernatus, superba etiam iactantia vsus, *neque Poloniæ Regem illius potestatis neque se illius pusillanimitatis fore responderet, vt propter terras, se & suos nepotes & affines, solido & optimo iure contingentes, quarum sibi a Ludouico Poloniæ & Hungariæ Rege simplex & omnimoda donata esset, qua in ea diem pacifice vtebatur, proprietas, Regis & Regni Poloniæ consentiret esse feudalis, & vasallus.* *Wladislaus Poloniæ* Rex, & prædictare integrationem Regni sui, & prædictarum terrarum restitutionem, certo certius expertus, quietis consiliis procurari non posse, ad belli consilia animum deinceps vertit, & de bello *Wlatislao Oppoliensi* Duci, in sequen-

& hortatur illum vt homagium præstet, & se feudalem fateatur.

Quod cum facere nollet, secrete Rex in

1395 eum bellum parat.

sequentis anni æstate inferendo, in secretissimo consilio, ad quod nonnisi quinque consiliarii adhibebantur, agitare deliberationem A cœpit. *Wladislao Oppoliensi* Duci enim, tantus ad scindendum terras occupatas a *Poloniæ* Regno inerat dolor, vt plures colles pro *Gadibus*, terras occupatas disterminare a *Poloniæ* Regno satagens, prope oppidum *Zithno*, quæ vsque in præsens cernuntnr, locauerit, quasi in sua potestate situm fuerit, terminos & limites in Regno *Poloniæ* pro libito constituendi.

Sigismundus Rex Hungariæ ingenti exercitu Christianorum ex varijs Regnis collecto dum ad inuadendum terras Turcarum proficiscitur,

Turcarum genti, & illius Cæsari *Beyzath*, *Sigismundus Hungariæ* Rex bellum illaturus, cum ad id multorum Catholicorum Principum, & signanter *Franciæ* Regis, & *Burgundiæ* Ducis, militiam suam sibi in auxilium repromittentium, assidua sollicitaretur instan- B tia, multiplicem ex variis gentibus & nationibus militiam accersit, & tam propriis copiis quam externis frequentissimo comitatu stipatus, ad *Turcarum* terras & dominia ire pergit. In cuius auxilium *Franciæ* Rex, insignem militum suorum cohortem misit. Dux vero *Burgundiæ Ioannes* personaliter cum gente sua venit. Copiis autem variarum linguarum atque gentium collectis in vnum, tam multiplex & numerosus Catholicorum erat exercitus, vt in eo quadruplex numisma a Principibus cuderetur. Verum tanto & tam fortissimo exercitui Dux deerat, & disciplina militaris, nihilque consulebatur in commune. Sed & ipse totius exercitus Princeps, *Sigismundus Hungariæ* Rex, ad quem a singulis habeba- C tur respectus, nihil, quod tanto exercitui salubre esset, prouidebat. Sed robore tot gentium, tot legionum, fretus, hostem adeo contempserat, vt arma sua, neque loco, neque tempore crederet, idque publice vulgaret sustineri a *Turcis* posse. Dum itaque ad oppidum *Romaniæ*, quod ditionis *Turcarum* erat, *Nicopolim* ventum foret, nunciatur subito *Turcarum* Cæsarem *Beyzath* alias *Calepinum*, cum potentiis suis ad decernendum instructum, vix duobus miliaribus abesse. Sed neque hæc denunciatio *Sigismundum Hungariæ* Regem ad prouidendum de summa rei, & in- D struendum, dum tempus pateretur, aciem, permouit, sed in tabernaculo curando corpus, & quieti, & solatiis dando operam, gloriabatur se tanto exercitu septum esse, quem nedum *Turcarum* Cæsar, sed nec omnes orientales tyranni inuadere auderent. Quo tam ampullosum parumque modestum apud suos concionante sermonem, *Turcarum* Cæsar *Beyzath*, alias *Calepinus*, cum multitudine armatorum adueniens, Catholicum & *Sigismundi* Regis, sine lege, sine ordine, sine armis sparsum exercitum, reperiens, quod plerique leuitate petulantiaque *Gallorum* & præripiendæ pugnæ insolenti cupiditate actum affirmant, tanquam in gregem bidentium errantem, & *Hungarorum* primoribus cum *Sigismundo Hungarorum* Rege, ad vada *Danubii*, qui in

& confisis viribus

Cæsarem Turcarum Bayzath contemnit

ab eo facile & turpiter profligatur

propinquo circa *Nicopolim* decurrit, vt eo nauibus, superato, imminens periculum decli- A narent, fugientibus, *Galli*, *Poloni*, *Almani*, *Bohemi*, *Burgundi*, *Hispani*, & nonnulli *Hungari*, cum *Turcis* congressi, facile ab eis debellati & conflicti sunt. Et paucis fuga euadentibus, cæteri aut occisi aut capti. Castra exercitus Catholici maximæ opulentiæ, a *Turcis* direpta. Dux *Burgundiæ Ioannes*, dum fœdum & turpe fugere putaret, cum multis militibus, par decus militiæ custodientibus, captus, & nonnisi biennio centum florenorum millibus redemptus; capti aut desiderati *Galli*, *Poloni*, *Bohemi*, *Almani*, *Hispani*, *Hungari*. Tantaque clades Christiani exercitus secuta, vt inualidæ sint ad scribendum literæ, quan- B tum robur Catholici exercitus a barbaris deletum, quanti milites capti, & in miserabilem seruitutem abducti, quantæ fortunæ interceptæ. Ex *Polonis* militibus vir heroicus *Sasinus* Castellanus *Vischegradiensis*, cum optimo filio *Kolando*, aduerso pectore fortissime depugnans, occisus; *Stiborius* de *Stiborzicze* de domo *Ostoia*, & *Thomas Kalski* de domo *Rosæ* milites, in comitatu *Sigismundi* Regis saluati. *Swantoslaus* vero miles, ex terra *Siradiensi* de domo *Lyada* ortus, *Scenya* appellatus, dum nauim in qua *Sigismundus* Rex cum militibus primoribus vehebatur, conscendere non posset, repulsus, cum & manus eam intrare nitentibus, ab his qui in illa constiterant amputarentur, C verentibus, ne nauis multitudine onerata præcipitaretur in profundum, de virtute & robore corporis confisus, in vndas *Danubii*, vt erat armatus ad prælium, ferro onustus insiliit, & alueum *Danubii* in illo loco torrentem & protensum tranando, sibi incolumitatem quæsiuit. *Hungariæ* Rex *Sigismundus*, omnia turbata videns, veritus ne & ipse viuus in *Turcarum* veniret manus, pauens & desperans, æquori se credidit, & trepida fuga, *Hungaris* plerisque desperantibus incolumem euasurum, nusquam tutum, amne superato, consistere ausus, *Constantinopolim* diuertit, vbi anno vno D obuersatus, beneficio & classe *Venetorum Dalmatiam* aduectus, in *Pannoniam* rediit. Hæc tam ingens clades, tam grandis ignominia, magnas profecto vires, & ingens robur *Turcarum* animis visa est addidisse; vt hinc instauratis animis, audaciores efferacioresque effecti, ad maiora patranda animum sumpserunt. Subsequenti enim hieme, præfatus *Turcarum* Cæsar *Beyzath*, copiosum exercitum in *Hungariam* mittens, eam cædibus & spoliis vastauit, & plura Christianorum vtriusque sexus, ætatis floridæ, millia, in miserabilem seruitutem abduxit.

1395 cum iactu ra ingenti Christianorum.

Qua clade Turca patrata in ausus & robur maximum consurgunt.

Cœnobio extra muros *Cracouienses* in *Arena*, & Ecclesia in titulum & memoriam Visitationis Virginis benedictæ *Mariæ*, *Wladislaus Poloniæ* Rex, & *Heduigis* Regina, singulari deuotione, ad amplitudinem honoris Virgi-nis

Monasteriũ extra muros Cracouienses in Arena fundatur.

1395

nis gloriosæ, & festi Visitationis nouiter instituti, permoti, erectis, Ecclesiam præfatam regali sumptu de muro principiant, & in notabili parte consumant, quam cum illius cœnobio, fratribus sanctæ *Mariæ* de monte *Carmeli*, Ordinis mendicantium, consignant. Quem *Albertus* Patriarcha *Hierosolymitanus*, anno gratiæ millesimo ducentesimo quarto, in monte *Carmeli* instituerat.

Maria Regina Hungariæ moritur.

& Sigismundus Rex de Regno Hungariæ periclitatur.

Die Lunæ decima septima Maii, *Maria Hungariæ* Regina, *Sigismundi* consors, & germana soror *Heduigis Poloniæ* Reginæ, *Budæ* moritur. Qua absumpta, *Hungarorum* primates, ad sufficiendum sibi nouum Regem, quasi *Sigismundus*, coniuge mortua, Rex eorum esse desierit, animos intenderant. At ego iniquum valde reor, vt cuique fœminæ quantumcunque insigni, nomen debeat aptari *Maria*, cum illud solum excellentissimæ Dominæ nostræ debeat congruere.

Rex Francorum ad vnionem Ecclesiam reducere volens, de cessione Papam utrumque requirit. Quam cum Benedictus renueret, conuentus generalis indicitur, & in eo Benedictus capitur.

Francorum Rex schisma in Ecclesia Dei moleste ferens, cum sciret vtrumque contendentem de Papatu, videlicet *Bonifacium IX.* & *Benedictum XII.* ea conditione in Papatum, assumptos, vt requisiti de Papatu, pro vnione Ecclesiæ cederent, per Electores Imperii, & Principes *Almaniæ*, *Bonifacium IX*, requirit de cedendo. Qui cum se spontaneum ad cedendum offerret, etiam *Benedictum XII.* vt cederet, requirit, Quo renuente, & Christianitati maxima imminere dispendia, si cederet, respondente tenta fuit in *Francfordia* supra *Mænum*, ad procurandam vnionem in Ecclesia Dei, generalis dieta. In qua cum vnio propter contumaciam & ambitionem vtriusque contendentis de Papatu prouenire non posset, captiuatur *Benedictus XII.* per Proceres *Franciæ*, & in *Auinione* triennio, subtracta sibi obedientia, detinetur captiuus. Post triennium vero in habitu dissimulato ex Palatio *Auinionensi* fugiens, ad fauces *Rhodani* in nauicula, ad galeas ex *Arragonia*, ad conducendum eum præparatas veniens, *Arragoniam* deuectus est. Et licet processu temporis per medium Ducis *Aurelianensis Galliarum* obedientiam recuperasset, Duce tamen *Aurelianensi* occiso, quoniam dolis & fallaciis vtendo, vnionem facere dissimulabat, iterum sibi fuit subtracta.

1396

Wladislaus Rex contra Oppoliensem Ducem Wladislaum arma mouens mittit Cristinum de Ostrow Castellanum Sandomiriensem cum exerci-

Anno plusquam vno decoctum agitatumque secreto consilio bellum, *Wladislao Oppoliensi* Duci, ad recuperandum terras ab eo occupatas, inferendum, *Wladislaus Poloniæ* Rex, ad consumationem votiuam perducturus, expeditione generali Regno suo indicta, *Cristinum* de *Ostrow* Castellanum *Sandomiriensem*, cum aliqua copiarum parte, ad conquirendam terram *Dobrzinensem*, simulato consilio, vulgata fama, quasi illum cum reliquis copiis subsecuturus, transmittit, quatenus ab eo, quod parabat, bello, in alterius rei curam, animum *Oppoliensis* Ducis *Wladislaus* conuerteret.

1396

tu versus terram Dobrzinensem.

Qui militibus & terrigenis *Cuiauiensibus*, in sui adiumentum reassumptis, castrum *Bobrowniki* terræ *Dobrzinensis*, quod nomine *Wladislai Oppoliensis* Ducis *Slesita Schari* tenebat, obsidione arctauit. Quæ res solerter principiata, *Wladislaum Oppoliensem* Ducem, ne castris terrarum *Ostrzeschouiensis* & *Vielunensis*, ac aliis, quæ primum Rex *Poloniæ* impugnare decreuerat, prouideret, distinuit, & ab omni suspicione belli, ad terras *Vielunensem* & *Ostrzeschouiensem* transferendi, auertit, pro constanti credulitate *Poloniæ* Regem cum militibus suis, quos arma induisse audierat, non alium locum quam *Dobrzinensem* terram petiturum.

Ipse autem Vielunensem & Ostrzeschouiensem terras Ducis prædicti ingressus

Aliquanto autem tempore, *Cristino* de *Ostrow* Castellano *Sandomiriensi* obsidionem castri *Bobrowniki* continuante, Magister *Prussiæ Conradus* de *Iungen*, cum notabili exercitu, laturus obsessis auxilium, aduenit. Cuius potentiæ, *Cristinus* de *Ostrow* se sciens parem non esse soluta obsidione discedit. Rex interea *Poloniæ Wladislaus*, omnium communi & vulgari iudicio, pro conquisitione terræ *Dobrzinensis* processurus, copiis conuenientibus, reflexo mutatoque itinere, ad castrum *Olschtin*, quod etiam hostis *Oppoliensis* Dux tenuerat, *Spithkone* de *Melschtin* Palatino *Cracouiensi*, cum aliis copiis ad obsidendum castra alia, videlicet *Vielun*, *Ostrzeschow*, *Bolesławiecz*, transmisso, contendit. Vbi *Semouitus* & *Ianussius Masouiæ* Duces, cum notabili exercitu venientes, exercitum regium suapte fortem, fortiorem efficiunt. Quamuis siquidem *Wladislaus Oppoliensis* Dux, *Offkam* germanam sororem *Semouiti* & *Ianussii Masouiæ* Ducum, in matrimonio habuerit, ferre tamen contra affinem *Poloniæ* Regi & Regno arma, velut feudales coacti sunt. Impetu contra castrum *Olschtin*, quamuis in rupe altissima situm, tertio die ex quo obsideri cœptum est, a militibus iussu Regis facto, illud (*Borzischnicz* eius Capitaneo cum fratribus & familiaribus, necquicquam fortiter & animose resistente) conquirunt, *Borzischniczonesque*, qui omnia studia pro illius defensione intenderant, capti. Quorum conditionem *Wladislaus* Rex miseratus, cum abunde foret vitam concedere, etiam bona hæreditaria in terris *Russiæ*, circa oppidum *Tlumacz*, largitur.

breui castrum Olschtin,

Expugnato conquisitoque castro *Olschtin*, rapacissimo itinere ad *Krzepicze*, *Vielun*, *Bolesławiecz*, *Ostrzeschow*, *Brzeznicza*, *Bobolicze*, & *Grabow* castra, quorum nonnulla a gentibus regiis obsidebantur, magis discursum quam itum est. Exigua fere apud omnia resistentia, regio nimio pauore singulis qui castra obtinebant consternatis, consiliique inopibus, obiecta est; neque aliquem, castro *Olschtin* fortissimo expugnato, vinci puduit. Intra dies septem omnia castra & ciuitas *Wielun*, præter vnum castrum *Bolesławiecz*, per Regem aut suos Præfectos, per deditionem accepta. *Stanczyk* de *Ruda*

& alia castra ciuitatesque terrarum earundem capit, præter Bolesławiecz.

1396

Ruda Capitaneus *Vielunensis* de genere & domo *Porcariorum*, apri caput manu humana illud distrahentis deferens, quoniam ciuitate dedita, aliquandiu resistens, aliquos ex arce saxis offenderat, castro expugnato, gladio percuti iussus, clementia Regis in ipso necis articulo, quo carnifex iam mucronem vibrauerat, incolumitati donatus est. Serius *Oppoliensis* Dux *Wladislaus*, post omnium fere castrorum, & duarum terrarum amissionem, expergefactus, ad castrum *Bolesławiecz*, flumine *Prosna* vndique circumseptum, & tam arte quam situ munitissimum, transmittit arma, milites, & victualia, illud defensurus. Vbi exercitus regius forti resistentia reperta, septennio illud, constructis & erectis in circuitu plurimis castellis, ex quibus in obsessos iaciebantur bombardæ, obsedit. Sub quo quidem tempore, etsi *Wladislaus Oppoliensis* Dux morte absumptus fuerat, castrum tamen *Bolesławiecz* pro sua relicta Ducissa *Offka* tenebatur. Quæ tandem reconciliatione obtenta, *Wladislao* Regi illud reddidit.

quo septennio obsessam

Wladislao Duce mortuo

tandem conquirit.

Si quis autem huius expeditionis facilem & compendiosum exitum scrupulosius velit metiri, profecto reperiet, quantum bonum, quamque sublime sit, publicas & regias actiones, eas præcipue, quæ armis & ferro administrandæ sunt, strictissimo secreto occulere. Non enim alia æque res quam regii consilii secreta obseruatio, *Wladislaum Poloniæ* Regem & suum exercitum, in tam breuiusculo tempore, tam tenui impendio, duarum terrarum, & plurimorum castrorum fecit victorem, & quod exercitus fortissimus vix conquisiuisset, consilii publici stricta obseruatio facile confecit. Discant *Poloni*, Reges, Principes, & Barones, non in armis & fortitudine, sed in DEI brachio, & prudenti ac secreto consilio, omnium iustarum rerum, quas efficere satagunt, felicem successum consistere.

Dux autem prædictus adhuc viuens terram Dobrzinensem Magistro Prussiæ in quadraginta millibus florenorum obligauit.

Wladislaus Oppoliensis Dux, nimia vexatus amaritudine & dolore, terram quoque *Dobrzinensem*, quæ in ditione sua permanserat, veritus sibi vt cæteras ereptum iri, illam, & castra eius *Dobrzin*, *Bobrowniki*, *Ripin*, *Lipno*, *Złotoria*, Magistro *Conrado* de *Iungen*, & Ordini Cruciferorum de *Prussia*, & in suæ acerbitatis solatium, & in regium opprobrium, in quadraginta florenorum millibus obligat. Quæ quidem obligatio & expressam vsuram, & manifestam iniuriam præiudiciumque Regni *Poloniæ* redolens, a Magistro & Ordine Cruciferorum, si per illos, & ad diuinum præceptum, & ad fœdus pacis perpetuæ cum Regno *Poloniæ* ictum, iustus habitus fuisset respectus, nullo pacto, nullaque causa poterat aut debebat acceptari. Continuas autem septem æstates totidemque hiemes, castrum *Bolesławiecz* circumsessum, tandem fame sitique obsessos vrgente, per relictam *Wladislai Oppoliensis* Ducis *Offkam* deditum est. Quo vno perseuerandi genere, quantumcumque munitissima, siue artem spectes siue naturam, expugnatum iri videmus loca.

1396

Psalteristæ in Ecclesia Cathedrali funduntur.

Ad benedictæ *Trinitatis* præcipuam laudem, & genitricis Dei Virginis *Mariæ*, Beati quoque *Stanislai Cracouiensis* Episcopi & Martyris, decus & memoriam, *Wladislaus Poloniæ* Rex, & *Heduigis* sua consors Regina, collegium de sedecim Presbyteris manualibus in Ecclesia *Cracouiensi*, iugi iubilatione, cantu ordinario cessante, Psalmos *Dauidicos* bini & bini, in dextro & sinistro choro, vicibus & choris inter se partitis ex æquo, decantaturos, fundant, ordinant, & constituunt, & cuilibet pro dote, decem & octo marcarum summam de introitibus zupparum *Vieliciensium* & *Bochnensium*, donatione perpetua largiuntur. Quam collationem, substitutionem, prouisionem, & omnimodam dispositionem, in Episcopum & Capitulum *Cracouiense* transfundunt.

De Episcopatu Płocensi Bonifacius Papa Iacobo de Korzkiew Polono prouidet.

Bonifacius Papa IX, durum & parum possibile perpendens, *Mamphiolum Italum*, prouisum suum, Episcopatus *Płocensis* possessionem, & propter linguæ imperitiam, & generis inuidiam, & schisma assidue gliscens, consequi posse, ipso etiam *Mamphiolo* renunciante, & post renunciationem diem obeunte, *Iacobo* de *Korzkiew* Decretorum Doctori, *Polono* nobili de domo *Sirokomlia*, Palatii sui Auditori famoso, in Subdiaconatus Ordine constituto, Præposito *Wratislauiensi*, secundo Calendas Augusti *Romæ* prouidet, ex Patre *Floriano* milite de *Kurdwanow*, & matre *Catharina* de *Cracouiensi* prouincia ortus. Quem etsi *Masouiæ* Duces, *Semouitus* & *Ianussius*, Capitularesque *Płocenses* aliquandiu recusassent admittere, virtute tamen sua, probitate, & doctrina permoti, illum cum benigno fauore admiserunt. In quo per omnem vitam tam probe & laudabilitet versatus est, vt Duces & Capitulares duceret pœnitudo, quod virum tam vtilem, doctum, & optimum, motibus propriis non optassent.

Wladislaus Rex terram Podoliæ Spithkoni de Melschtin Palatino Cracouiensi iure feudi donat.

Commendabili donatione narrata, reprehensibilem & perniciosam, cum sub eodem tempore acciderit, subnectemus, precibus *Spithkonis* de *Melschtin* Palatini *Cracouiensis Wladislaus Poloniæ* Rex peruictus, terram notabilem, melle, lacte & pecore refertam, *Podoliam*, quam *Casimirus* secundus *Poloniæ* optimus Rex, armis & ferro de *Tartarorum* potestate & manibus acquisiuerat, præfato *Spithkoni* de *Melschtin* Palatino *Cracouiensi*, inscriptione perpetua sed feudali, *Heduigi Poloniæ* Regina, Prælatis quoque & Baronibus Regni, necquicquam improbantibus & dissuadentibus, ea tamen conditione, vt ex illa Regibus & Regno Poloniæ, vt feudalis & vasallus, assidua præstet obsequia, donat. Quæ quidem donatio *Heduigi* Reginæ, & toti consilio, grauis, iniuriosa, & onerosa, ab omnibus etiam odio & ludibrio habita est:

1396

Cuius donatio paruo tempore durauit.

propter quod durare non poterat, ſed velut fumans ſtipula contrita, periit. Et præfata terra *Podoliæ* cum omni dominio ſuo mero & A mixto, proprietati *Poloniæ* Regni reddita eſt.

Wladislaus Rex propter rapinas & furta, quæ Dux Oppolienſis Wladislaus in Polonos committebat,

Clandeſtina, & ſi fas eſt dicere, furtiua hoſtilitate, *Wladislaus Oppolienſis* Dux, cum aperta & iuſta nequiret, & in Regem & Regnum *Poloniæ* vſurus, mercatores Regni *Poloniæ*, ad nundinas *Wratislauienſes*, in Quadrageſimæ medio celebratas, transeuntes, interripit, ſpoliat, atque captiuat. Et varia rerum & pecuniarum, atque mercium ſuppellectili potitus, gloriabatur ſe iniurias, in terrarum *Vielunenſis* & *Oſtrzeſchouienſis* ademptione, vtcumque vltum eſſe. B *Wladislaus* autem *Poloniæ* Rex, quo iuſtius aduerſus tam infeſtum & iniuſtum hoſtem arma indueret, faciles nuncios primum ad illum mittit. Quibus nullam ablatorum reſtitutionem referentibus, aſſiduis de nouo ſpoliis, per latrones proſcriptos, per profugos, & ære alieno, & iudiciis damnatos *Polonos*, qui apud illum tutum repererant diuerſorium, infeſtabat. Inter quos famoſior erat *Petrus Pſchonka* de *Kurow*, nobilis de genere *Ianina*, qui ex eo quod caſtrum *Lowinicza*, iratus in illius hæredem *Kolczkonem*, qui illi venationibus danti operam, partem caſſium, modicam terram ſuæ hæreditatis occupantium, confregiſſet, incenderat, proſcriptus. Miles inſuper *Innocens Raphael Gedcziczki* de domo *Gryphonum*, cum duobus filiis, *Martino* & *Ioanne*, in curia ſua, *Gedczicze*, a latrunculis Ducis præfati *Wladislai*, quos ad infeſtandum Regni *Poloniæ* milites & mercatores, ſurtiuo ingreſſu ſubmittebat, & qui ad eum nuncio præmiſſo, ſub fratrum & amicorum ſpecie, ſe venire ementiti erant, vt facilius incautum fallerent, in Sabbato magno captus, & in *Oppoliam* deductus. Illicque dum ſenex & valetudinarius foret, & captiuitatis moleſtias ſufferre nequiret, & a fœtoribus ſterquilinii, in quod eum *Wladislaus* Dux *Oppolienſis*, vt altiorem depactationem præſtaret, proiecerat, notabiliter languidatus & infectus, mori coactus eſt, & in monaſterio *Czarnowąſz* ſepultus eſt. Ad reprimendum itaque *Wladislai Oppolienſis* Ducis inſolentias, & ad coercendum duplex ſuum facinus, in obligatione terræ *Dobrzinenſis*, & ſpolio mercatorum Regni admiſſum, validو congregato exercitu, & ſuas & nepotum ſuorum terras inuadit. Et pleriſque caſtris & oppidis ſuæ & ſuorum nepotum ditionis, conquiſitis, ciuitatem *Oppolienſem* & duo caſtra eius, obſidione coarctat, murorum & turrium eius propugnacula, aſſidua bombardarum proiectione conterit, & ponit in ruinam villas vero & rura in flammam. Dum autem *Wladislaus Oppolienſis* Dux *Venceslai Romanorum* & *Bohemiæ* Regis, & per ſe ipſum, & per nuncios, imploratum defenſionis auxilium, intelligeret ſibi prouenire non poſſe, reſpondente *Venceslao Romanorum* & *Bohemiæ* Rege, *iuſtiſſime* A *illi propter prædas & ſpolia, vexationem præſentem accidiſſe*; caduceatores ad *Wladislaum Poloniæ* Regem *Conradum Oleſchnicenſem*, & *Bernardum Niemodlienſem* Duces *Sleſiæ* mittit. Quorum interceſſione *Wladislaus Poloniæ* Rex placatus, omnium ſpoliorum pro ſuis mercatoribus ſatisfactione ad plenum percepta, obſidionem quidem ſoluit; ſed caſtra iure belli quæſita, videlicet *Lubieniecz*, *Strzelcze*, & alia in ſua ditione, dans illa *Spithkoni* de *Melſchtin* Palatino *Cracouienſi* in tenutam, reliquit. Quorum reſtitutio non aliter ſequi poterat, donec *Bernardus* Dux *Niemodlienſis*, B nepos *Wladislai Oppolienſis* Ducis germanus, caſtro *Boleslawiecz* Regi dedito, *Heduigim* filiam *Spithkonis* de *Melſchtin* Palatini *Cracouienſis*, ſibi matrimonio iungeret. Quæ pro dote, quam ſecum ad virum latura erat, fauore Regio, caſtra conquiſita, Duci *Bernardo* reſtituit.

cum exercitu Ducatum eius vaſtans, & Oppoliam obſidione cingens, duo caſtra capit,

& Spithkoni de Melſchtin donat,

quæ ipſe filia locata Duci Niemodlienſi loco dotis donat

1397

Conuenit Regina Heduigis cum Magiſtro Pruſſiæ

Dobrzinenſis terræ obligationem per *Wladislaum Oppolienſem* Ducem, Magiſtro & Ordini Cruciferorum de *Pruſſia* factam, *Wladislaus Poloniæ* Rex moleſte ferens, fœdus pacis perpetuæ per Magiſtrum & Ordinem violatum iri proſpiciens, tam animo quam corpore, & omni niſu ſpectabat in bellum. Sed cum hæc C conditio, Conſiliariis renitentibus, ſibi negaretur; gerendi enim cum Cruciferis belli, magis ob liberandam excutiendamque de illorum manibus *Samogithiam*, quam ob vleiſcendum terræ *Dobrzinenſis* iniuſtam occupationem, occaſio quærebatur, ne prædictæ terræ *Dobrzinenſis* occupatio, neglectum iri, & in obliuionem verti a Rege & Conſiliariis putaretur; conuentus ea de re cum Magiſtro & Ordine in *Iuniuladislauia* habendus, concluſus eſt. Ad quem *Heduigim* Reginam ſatius, quam *Wladislaum* Regem, ne animus ob ſuperiores & recentes *Lithuanicæ* patriæ vaſtationes exulceratus, duriori ſermone effuſo, bellum cuius euentus magnopere vitabatur, conflaret, ire placuit. D Qua illuc in magnifico apparatu, & Prælatorum ac Baronum frequenti numero adueniente, cum *Conrado* de *Iungen* Magiſtro, & Commendatoribus *Pruſſiæ*, de reſtituenda *Dobrzinenſi* terra, per dies aliquot variis tractatibus, caſſo labore tractatum: Aſpernantibus, Magiſtro & Commendatoribus, omnes iuſtas & æquas, quæ ab *Heduigi* Regina & Conſiliariis *Poloniæ* exhibebantur, conditiones, & pro more ſuo, nunc illas, nunc alias excuſationes, eo pacto interponentibus, vt terram *Dobrzinenſem* occupatam, diutius detinendo, iuxta ac *Pomeraniam*, aliasque Regni *Poloniæ* terras, per vſurpationem temporis vendicarent. Obiurgatis autem Magiſtro & Commendatoribus, quod tam cupidi forent, & appetitores alieni, etiam id fœmina benedicta, cœleſti quodam ſenſu inſpirata, adiecit: *Se*

Cumque de reſtitutione terræ Dobrzinenſis tractarent, & Cruciferi reſtitutionem denegarent,

1397

Se quidem viuente, belli, tum ob præſentes, & præteritas iniurias, Poloniæ Regno illatas, ſuppreſſuram furorem; fatis vero A *abſumpta, ſcirent, maximas ſibi clades euenturas, ex iuſtiſſimo DEI decreto, quod Dominis & patronis, fundatoribusque ſuis, quorum ſtipe, eleemoſyna, & donatione viuerent, ſpirarentque, tam infeſti forent hoſtes, & pro acceptis beneficiis, pro collatis terris & dominiis, iniurias rependerent; & tranſacta occupatione Pomeraniæ terræ, ad Regnum Poloniæ a primæua fundatione ſpectantis, parum contenti, ad occupandam terram Dobrzinenſem, auarum & inexpletum animum intendiſſent, ad integritatem corporis Regni Polonici, iuxta ac terræ Vielunenſis & Oſtrzeſchouienſis, niſi ipſi callidum & iniquum præſtarent impedimentum, redituram.* Et quamuis *Conradus* de *Iungen Pruſſiæ* Magiſter, cum Commendatoribus ſuis, in dieta huiusmodi *Iuniuladislauienſi* obiurgatorium ſermonem *Heduigis* Reginæ veritate ſubnixum non diffiterentur, & ipſi *Heduigi* Reginæ gratias tunc egiſſent, quod tam illam ad pacem communem retinendam qualificatam offendiſſent, immenſas, reddere tamen terram *Dobrzinenſem*, niſi ſub iniquis conditionibus, ſi illis primum quadraginta florenorum millia reddantur, non poterant adduci. Propter quod animis infeſtis & magis irritatis, ex huiusmodi dieta, Conſiliarii *Poloniæ* diſcedebant.

re infecta diſceſſum eſt.

Withawdus Lithuaniæ Dux cum exercitu vltra Tanaim proficiſcens

C *Boleslao Swidrigiellone* germano Regis reconciliato & locato in *Polonia*, ne ſeminarium nouæ ſeditionis per illum concitaretur, *Alexander* alias *Withawdus Lithuaniæ* Dux, aliquantulum quietis ab inteſtino & externo bello nactus, primam (Catholicum ſe demonſtrans Principem) in *Tartaros* agit expeditionem. Et notabili exercitu ex *Polonis*, & *Lithuanis Ruthenisque* congeſto, terras & regiones ingreditur *Tartarorum*. Quos etſi vltra fluuium *Don*, qui *Latine Tanais*, & prope fluuiorum maximum *Volgam* vaſtando peragraſſet, nullam tamen reſiſtentiam reperiens, in *Tartarorum* ſtationem, quæ *Orda* appellatur, irruens, plura millia *Tartarorum* cum vxoribus, paruulis, & pecore cepit, & vſque D in *Lithuaniam* deduxit. Quorum medietatem *Wladislao* Regi, & Prælatis, Baronibusque *Poloniæ*, in victoriæ ſignum, pro munere miſit, reliquam medietatem ſibi retinuit. Et *Tartari* quidem in *Poloniam* tranſlati, depoſito gentilitatis errore, fidem *Chriſti* profeſſi ſunt, & vnus populus cum *Polonis* iungendo inuicem matrimonia, effecti. Hii vero qui in *Lithuania* reſederant, ſecta ſpurciſſimi detinentur *Machometi*, atque in vno angulo terræ *Lithuaniæ* a *Withawdo* Duce locati, ſuis moribus, ſuoque deteſtando ritu viuunt.

multa millia Tartarorum abduxit in Lithuaniam.

Pridie Calendas Martii, *Henricus* cognominatus *Sperlink* Dux *Glogouienſis*, dum apud *Legniczam* haſtis luderet, grauiter vulneratus occumbit, & in monaſterio *Lubens* ſepelitur.

Heduigis Poloniæ Regina pro Lithuanis in ſtudio Pragenſi Collegium fundat.

A Plantationem fidei orthodoxæ nouellam in *Lithuaniæ* terris, a *Wladislao Poloniæ* Rege pio & religioſo ſtudio inſtitutam, *Heduigis Poloniæ* Regina rigatura, in *Pragenſi* ſtudio tunc florente, domum muratam, optimis ſtubis, cameris, & officinis refertam, in antiqua ciuitate *Pragenſi*, non longe a regia, & prope curiam reginalem ſitam, cuius poſticus in foſſam verſus nouam ciuitatem tenditur, propinquam Collegiis Sancti *Venceslai*, & * * * * coëmens, ſpeciale Collegium pro *Lithuanorum* natione in huiuſmodi domo operam ſtudiis dante, die decima Septembris inſtituit, ac B cenſu perpetuo ducentarum ſexagenarum latorum groſſorum *Pragenſium*, de ſpeciali conceſſione & licentia *Venceslai* tunc *Bohemiæ* Regis, coëmendo certas & liberas villas, pro notabili pecuniarum ſumma, prope *Pragam* quæ habitantes reficerent, dotauit. Quod etiam in hanc diem meritorium & egregium fœminæ illuſtris præfatæ opus teſtans, in ſua eſſentia & dote, poſt plurimas clades, euerſiones, & ruinationes aliorum piorum locorum, a rabie hæretica in *Bohemia* & *Praga*, illatas, inuiolatum perſeuerat appellatione ſui aſſidua. Collegium etenim illud, vulgato & communi ſermone vocitatur, *Collegium* (fundatricis ſuæ factum memorabile diuulgans) ſiue *Domus Reginæ* in eam diem.

1398

Henricus Dux Legnicenſis & Epiſcopus Wladislauienſis moritur, & ſepelitur Wratislauiæ, Wladislauiam peroſus.

C Duodecima Decembris, *Henricus* Epiſcopus *Wladislauienſis* & Dux *Legnicenſis*, cum annis circiter nouem *Wladislauienſi* Eccleſiæ præfuiſſet, obiit & in maiori Eccleſia *Wratislauienſi*, (peroſus, vt præſumitur, *Wladislauienſem*,) ſub tumba ærea intrando chorum poſt limen ſepultus. Hic pro inſigni & armis in clypeo per quadrum in duabus partibus aquilas nigras in cæruleo, & in aliis duabus partibus *Skakalem* tabulam deferebat in rubeo, campis.

Sigismundus Hungariæ Rex ad Wladislaum Poloniæ Regem veniens Cracouiam,

Sigiſmundus Hungariæ Rex, ſola ciuilitate, nulla enim inuitatio præceſſerat, motus, *Cracouiam* ad *Wladislaum Poloniæ* Regem venit, & ampliſſima humanitate benignitateque, a *Wladislao Poloniæ* Rege, & *Heduigi* D *Regina*, pro tam humaniſſima affectione, exceptus, & pluribus diebus ſplendide & abundanter omnibus neceſſariis, cum vniuerſo ſuo comitatu & militia, tractatus. In cuius etiam decus & amplitudinem, curia ſolenni per *Wladislaum* Regem *Poloniæ*, propoſito præmio victoribus, indicta, *Sigiſmundus Hungariæ* Rex, ab omnibus militibus, propter regiæ dignitatis eminentiam, & armorum ſplendorem, qui in palæſtra certauerant, appetitus, haſtiluſit. Acceptis autem a *Wladislao Poloniæ* Rege donis regiis, & vicaria conſimili liberalitate remiſſis in *Hungariam* hilari vultu reuertebatur.

in curia haſtiludiis interfuit, & muneratus eſt.

Ambitioni ſuæ *Bonifacius* Papa IX, nec non

Bonifacius & Papa ciuita-

1398

tem Rigensem olim Archiepiscopi Rigensis,

& Magistri & Ordinis Cruciferorum de *Prussia* & *Liuonia* satisfacturus, ciuitatem *Rigensem* in *Liuonia*, quæ in spiritualibus & temporalibus, dominio quoque mero & mixto, ad Metropolitanam Ecclesiam *Rigensem* pertinebat, cum eius castris, territorio, & pertinentiis, vniuersis, inuito & contradicente Archiepiscopo & Capitulo *Rigensi*, Magistris & fratribus Hospitalis sanctæ *Mariæ Teutonicorum* nigræ Crucis de *Prussia* & *Liuonia*, perpetua venditione vendidit, pro quindecim millibus florenorum auri, præter aliquas florenorum summas, quæ inter mediatores, seu pro sententia huiusmodi transactionis & venditionis fuerant diuisæ.

quindecim millibus Ducatorum vendidit.

Et cum Ecclesia ipsa *Rigensis*, a primæua sui fundatione, tam in Archiepiscopo quam in Prælatis & Canonicis fuerit Regularis, de Ordine Sancti *Augustini* Canonicorum Regularium, ipse tamen *Bonifacius*, auro huiusmodi illectus, ipsam in alium statum & Ordinem dictæ nigræ Crucis Ordinis *Teutonicorum* transtulit inuitam: licet prædictus Archiepiscopus & Ecclesia *Rigensis*, per annos quinquaginta & vltra, in Curia *Romana* cum eisdem, Magistro & Ordine litigando, ne astu priori in Crucem nigram transferretur, aliquot sententiis diffinitiuis triumphauerit.

& statum Ecclesiæ, quæ Canonicos Regulares S. Augustini obseruabat, in nigram crucem Teutonicorum mutauit.

Ea nimirum Magister & fratres prædicti, in emptione ciuitatis *Rigensis* prædictæ & territorii sui, vsi fallaci dolositate & versutia, qua terram *Pomeraniæ* ab *Othone* & *Ioanne* Marchionibus *Brandeburgensibus*, qui nunquam in ea aliquid iuris, proprietatis, tituli, vel dominii habebant, sed sola intentione abstrahendi illam a corpore Regni *Poloniæ*, & sibi perpetuo vendicandi, vsi fuerant.

Ex morte *Henrici Wladislauiensis* Episcopi, & Ducis *Legnicensis*, erexerat se *Ioannes Kropidło* Episcopus *Camyenensis* & *Oppoliensis* Dux in magnam spem, intercessione fratrum suorum *Oppoliensium* Ducum, & fauore *Bonifacii IX.* ad *Wladislauiensem* Ecclesiam restituendum. *Wladislaus* tamen *Poloniæ* Rex, indignationem suam continuans, multifariis obsecrationibus Ducum *Oppoliensium* ad pietatem flecti non potuit. Cuius propositum *Bonifacius* Papa IX exploratum habens & a restitutione *Ioannis Kropidło* se continuit, & *Nicolaum Kurowski* Episcopum *Posnaniensem*, quadriennio in sede *Posnaniensi* pontificantem pro quo *Wladislaus Poloniæ* Rex intercedebat, ex *Posnaniensi* in *Wladislauiensem* transtulit. Ad *Posnaniensem* vero, eodem Rege operante *Albertum Iastrząmbiecz* de *Lubnicza*, Scholasticum *Cracouiensem* genere nobilem, de domo *Accipitrum*, sedecimo Calendas Maii promouit.

Episcopus Posnaniensis Nicolaus Kurowski, ad Wladislauiensem Ecclesiam transfertur. Posnaniensi vero Ecclesiæ Albertus Iastrząmbiecz de Lubnicza, Episc. præficitur.

Celebritatem suæ famæ & nominis, apud Catholicos & barbaros Principes, *Alexander* alias *Withawdus Lithuaniæ* magnus Dux (cui eodem anno per *Wladislaum Poloniæ* Regem, magnus *Lithuaniæ* Ducatus donatus, & ad vitæ tempora precario concessus fuerat) quæsiturus, alteram in *Tartaros* expeditionem, felici successu prioris accensus, *Wladislao Poloniæ* Rege, & *Heduigi* Regina, magnopere nequicquam dissuadentibus, indicit.

1399

Collecto ex Polonis, Lithuanis, & aliis Catholicis exercitu, Vitholdus Lithuaniæ Dux dum contra Wladislai Regis consilium, & Reginæ denunciationem visione reuelatam

In qua frequentissimus ex *Polonica* gente, militarium numerus se armauerat, nisi *Heduigis Poloniæ* Regina, spiritu reuelante, *Alexandri* magni Ducis *Lithuaniæ*, & Catholici exercitus ruinam, barbarorum vero victoriam præuidens, pene vniuersos *Poloniæ* milites, paucis exceptis ab illa auertisset. Dux tamen magnus *Lithuaniæ Alexander*, reuelationem sui casus *Heduigi Poloniæ* Reginæ factam, credens fantasticam, nullis precationibus, nullis ingeniis, a prosecutione illius poterat auerti. Apud *Kiiouiensem* itaque ciuitatem, per totum mensem Iunii, militari posita mensa, & propriorum & externorum militum præstolabatur aduentum. Quibus ex variis Catholici Orbis regionibus, ad militiam tam insignem capessendam confluentibus, præfatus *Alexander*, magnus Dux *Lithuaniæ* ex *Kiiouia* castris motis, ratus grandem & fortem se, ad quemlibet cum *Tartaris* conflictum, suffecturum exercitum congessisse, in regiones *Tartarorum* processit, habens ex *Polonis*, *Almanis*, *Lithuanis*, *Ruthenis* plures expeditas legiones expeditosque milites.

ex Kiow contra Tartaros in regionem illorum processisset,

Nam & *Spithko* de *Melschtin* Palatinus *Cracouiensis*, cum insigni terræ *Podolicæ* exercitu *Sandiuogius* de *Ostrorog*, *Dobrogostius* de *Schamotuli*, *Ioannes Głowacz de Laszenice Masouiæ* Palatinus, *Ioannes* de *Dąmbrowa*, cum pulcherrima militia ex *Polonis* aduenerant. Erat præterea in comitatu Ducis magni *Lithuaniæ Alexandri*, *Tartaricus* Cæsar *Thaktamis*, quem plura millia *Tartarorum* sequebantur. Dum itaque fluuiis *Niepr*, *Zimna woda*, *Pszło*, & *Sula* superatis, ad campestria planitiem in singulas partes diffuse porrectam habentia, circa flumen *Vorzskla*, quatuordecima Augusti, feria videlicet tertia, post festum Sancti *Laurentii*, peruentum fuisset, acies *Tartarica*, quam non Cæsar *Tartaricus Themerlin*, sed vnus ex Ducibus *Ediga* (Cæsares etiam instituere destituereque solitus, ducebat. Cuius quantitas & numerus ad liquidum non poterat æstimari, & in cuius comparatione, *Alexandri* magni *Lithuaniæ* Ducis, & Catholicorum exercitus, pusillus cœptus est reputari, apparuit, & magno Catholicorum exercitum concussit terrore.

Edigam Ducem Themerlani Tartarorum Cæsaris fortunatissimi, cum exercitu suo multo superiorem videns,

Spithko de *Melschtin* Palatinus *Cracouiensis*, vir solertis ingenii, ad quantum periculum, si decerneretur, res Christiana recideret, auscultans, oraculo etiam *Heduigis Poloniæ* Reginæ, quæ ipsum in id bellum, læuo auspicio gerendum ire vetuerat, reuocato in animum, de pace agendum, Duce etiam magno *Lithuaniæ Alexandro*, propositum suum probante, duxit.

consilio Spithkonis de Melschtin de pace tractare instituit.

Neque *Ediga Tartarici* exercitus Dux pacem aspernatus, sub certis conditionibus, per tractatus vicissim factos, consensurum se in illam astrinxit.

Quam etiam Ediga non recusaturus cernebatur.

Verum cum conditiones ab Ediga Duce *Tartarorum* propositæ, parum honestæ viderentur, *Spithko* de *Melschtin* Palatinus *Cracouiensis*, a nonnullis *Polonicis*, *Almanicis*, *Lithuanicis*, & *Ruthenicis* militibus, celeriora magis, quam tutiora deligentibus consilia, de pauore exprobratus, agere de pace omisit. Et de innocentia suarum actionum paullulum differens, postquam inconsultam & temerariam pugnam magis quam certam pacem assumi placebat, *se omnis culpæ, omnis sanguinis fundendi, omnis infelicis pugnæ, postquam monuisset nec impetrasset, quid in rem satius foret, innocentem* testabatur, exhortans: *viderent vt iuxta manus in certamine, iuxta ac linguam in obiurgando, promptas ac pugnaces ostenderent.* In *Paulum* tamen *Sczukowski Poloniæ* militem genere nobilem de domo *Gryphonum*, qui ferox rapidusque, lingua immodicus, illum mordacius carpendo dixerat; *vt si amore pulchræ coniugis, & multiplicitate bonorum temporalium mori metueret, cæteros æquo animo mortem in prælio oppetituros, a pugna non distraheret*, acrius inuectus, & sermonis indignitate accensus; *Propitio*, inquit, *Deo, & te hodierna die turpiter fugiturum, & me honeste moriturum confido.* Nec secus quam prædixerat, *Spithkoni* honesta mors, *Sczukowski* fœda fuga, obtigit.

multis tamen Polonis & præsertim Paulo Sczukowski Spithkonem pauoris arguentibus

Quapropter vtroque exercitu prælium expetente, infestissimis signis concursum, & æquo marte ab vtrisque aliquanto tempore pugnatum. Abundante tamen multitudine *Tartarica*, Christianorum res deteriori loco esse cœpit.

cum hostibus pugna inita est,

Alexander alias *Withawdus* magnus Dux *Lithuaniæ*, aciem suorum inclinatam videns, militibus ad custodiam sui corporis, *Sandiuogio* de *Ostrorog*, & *Dobrogostio* de *Schamotuli*, relictis, hortantibus, ne viuus in potestatem hostium veniens, cladem diei illius insigniorem effecisset, equos mutando effugit. Exercitus vero suus a multitudine *Tartarica* fusus, atque deuictus est Fugientes autem, *Tartari*, in plura miliaria iubente Duce suo *Ediga*, sequebantur.

& Christiani profligantur

Captus in eo prælio miles *Polonus Zuczka* de *Vayschino* de *Prawditarum*, *Raphael* de *Tarnow*, filius *Ioannis* Palatini *Sandomiriensis*, *Spithko* vero de *Melschtin* Palatinus *Cracouiensis* de *Leliwa*, *Ioannes* de *Laszenice* de *Nałącz*, *Varsius* de *Michow* de *Raua*, *Socha Płocensis*, *Pilik Varschouiensis*, Palatini, *Hannus* de *Dąmbrowa* de *Vadwicz*, *Thomas Vierzink* filius primi *Vierzink* de domo *Lagoda*, *Petrus* de *Milosław* miles de *Doliwa*, desiderati: *Bolesład Swidrigello* germano Regis *Poloniæ Wladislai*, *Sandiuogio* de *Ostrorog*, *Dobrogostio* de *Schamotuli*, cum Duce *Alexandro* euadentibus. *Tartaricus* Cæsar *Themerlin*, cum cuius gente infeliciter a Catholicis pugnatum est, varia bella cum finitimis gerens, prospera fortuna semper vsus est. Nam & *Turcarum* Cæsarem, cum quo apud *Nicopolim*, vt in superioribus narrauimus, *Sigismundus Hungariæ* Rex infeliciter pugnauerat, exercitu *Turcarum* deleto, cepit, & in captiuitate extinxit. Adeoque per terram circa mediterraneum mare (subiiciendo sibi nationes & terras) grassatus est, vt & *Damascum* in *Syria*, *Zoldani Babyloniæ* exercitu conflicto, vastauerit.

1399

Hortatus *Spithko* de *Melschtin* Palatinus *Cracouiensis*, ab *Alexandro Withawdo* magno Duce *Lithuaniæ*, acie Christiana iam inclinata in fugamque spectante, *vt impendens periculum declinando, secum vna fugiendo, sibi per fugam consuleret, nihil illum propterea astruens dedecoris, sed magis gloriæ, si Principem exercitus saluaret, contracturum*; fugere turpissimum ratus, remansit, & intrepide, vt militi & viro Christiano congruebat, in hostes se infundens, & plurimos obuios prosternens, multis tandem telis confossus, & iaculis barbaricis, magnanimum spiritum effudit.

Vitholdo cũ Sczukowski fugiente, & Spithkone pugnante.

Gloriosior mihi videtur *Spithko* Palatinus morte, quam *Withawdus* Dux vita. Præclare enim ego secum actum reor, qui aliis per fugam vitam seruantibus, ipse & præsentis æui diuturnam gloriam, & futuræ beatitudinis perenne gaudium, brauium occupauit. Rogatus insuper & multifarie monitus ab *Ediga Tartarorum* Duce, ne prælio futuro se misceret, aut si in proposito perseueraret, pileum ab eodem *Ediga* sibi destinatum in capite gestaret, quatenus huiusmodi insigni a militibus suis, quibus id districtissime præceperat, cognitus, seruaretur potius quam violaretur, vtrumque detestatus & perosus, vitæ mortem præferens, nobilissimam mortem, & quæ cum perennitate temporis celebrabitur, oppetiit, & gloriosior aliquando occubuit quam vixit. Plures & ex eius familiaribus in hoc prælio desiderati sunt; videlicet *Bernardus* Marschalcus, *Nicolaus* Pincerna, *Procopius* Notarius, *Przeczlaus* Vicethesaurarius, *Dobrogostius Sczepyeczki Fricz*, *Ioannes Oderski*, & plures alii. *Paulus Kosczien* de *Sandiszow* de domo *Iastrzembczi* alter ex suis Thesaurariis saluatus per fugam, quoniam in *Poloniam* veniens, & plures hæreditates coëmerat, thesauros suos tulisse & sibi vendicasse insimulabatur.

Intelligens *Wladislaus Poloniæ* Rex, consortem suam, nobilissimam fœminam *Heduigim*, concepisse, ingenti exultans iubilo, *Bonifacio* Papæ IX, & nonnullis Regibus & Principibus Catholicis, gaudio huiusmodi significato, ad futuri pueri propitia Diuinitate edendi, illos ad baptismalia specialibus Nunciis & literis corrogat & inuitat. Sed & vniuersum *Poloniæ* Regnum, grauidatione Reginæ percrebrescente, mira impletum hilaritate, lætabatur se per vteri Reginalis fœcunditatem, felicissimum hæredem Regno *Poloniæ* in præsens, & in

Reginã Heduigi grauida facta, Wladislaus Rex Pontificem Bonifacium, & Reges Principes ad baptismũ inuitat.

1399

Pontifex vero mittit cum breui Albertum Iaſtrzambiecz de Lubnicz electum Poſnanienſem ſuo nomine puerum baptiſandum, & illi ex nomine ſuo nomen Bonifacius imponendũ. Breue Apoſtolicum.

in futurum vtiliſſimum, accepturum. *Bonifacius* itaque Papa IX, voto regio ſatisfacturus, *Albertum Iaſtrzambiecz* de *Lubnicza* Scholaſticum *Cracouienſem*, vice ſua ad futuræ ſolennitatis ſolennia, plena authoritate ſuffultum, nomen ſuum futuræ proli, aptato in vtrumque ſexum vocabulo, iubens imponi, transmittit. Idem quoque faciunt alii Reges & Principes inuitati. De quo ſpeciales literæ, præfati *Bonifacii* Papæ, tales extabant:

Bonifacius Epiſcopus Seruus Seruorum Dei, Chariſſimo in Chriſto filio Wladislao Regi Poloniæ illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Ad Serenitatem tuam, cum ſis pugil & athleta fidei, noſtræque fortitudinis brachium ſingulare gerens, nec immerito & ad ſtatum tuum, præcipue dilectionis affectum, & ad chariſſimam, in Chriſto, filiam noſtram, Heduigim Reginam Poloniæ illuſtrem conſortem tuam, ac ſentientes eandem ex te, intra vteri clauſtra ſui, ſemen prolis viuificum (DEO ſit honor & gloria) ſuſcepiſſe, in creatorem omnium, ad quem preces & rogamina noſtra, de noſtri arcano cordis intra miſſarum ſolennia, iugiter, vt Serenitatem tuam ſuamque felici prole potentem efficere dignaretur, effundimus, fuimus non immerito exultati, vt ad futuram poſteritatem, ſuper illuſtrante diuina gratia, ad omnipotentis DEI laudem & gloriam, orthodoxæ fidei augmentum, noſtrum & Eccleſiæ noſtræ ſponſæ ſtatum, nominis tui propagationem, Regnique & Dominiorum ſalutem tuorum, transmittere valeat ex tuo ſuoque corpore Regios ſucceſſores, Deum timentes, noſque & Succeſſores noſtros Romanos Pontifices, canonice intrantes Romanam Eccleſiam ſponſam noſtram, Eccleſias, Eccleſiaſticaſque perſonas, propter Deum, cordialiter venerantes, ac præfatum Regnum in pacis pulchritudine, & ſubditos vniuerſos, proſtratis in virtute Altiſſimi barbaris, Chriſtiani nominis hoſtibus, in finitimis & remotis partibus & nationibus gubernantes. Et quia iam tandem ad futurum Regium partum, præmiſſis & nonnullis aliis conſiderationibus paternaliter afficimur, & pro incremento tui nominis atque ſtatus diſpoſiti ſumus, caſibuſque quibuscumque, quantum cum Domino poterimus, exponere totius diligentiæ noſtræ curas proponimus, vt futura proles tua, quam præfata Regina ex te, præſtante Domino, fuerit enixa, vltra nomen, quod ex ſacro regenerationis lauacro reportauerit, de noſtro Bonifacii nomine, binominum ſumat nomen, prout ſecundum ſexus emergentiam fuerit accommodum. Nec non ad perferenda fortiter ac potentiſſime bella hoſtis humani generis, per armaturam ſacri myſterii Chriſmatis, ac proſternenda feliciter, in exhibitione ac impreſſione huiusmodi myſterii noſtro nomine facere, iuxta ritum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ retineri, ac in compaternitatem, cum eadem tua & ipſius Reginæ Serenitate contrahere ſalutarem; Circa quæ loco & tempore celebranda, dilectum filium Albertum Iaſtrzabiecz Electum Poſnanienſem, Oratorem tuum, tuique ſtatus & nominis (ſicut manifeſte cognouimus) feruentiſſimum zelatorem, in præmiſſis, & eorum quolibet, ac dependentibus & connexis, cum plenæ facultatis officio, tenore præſentium, noſtrum Procuratorem & Nuncium, ſpecialiter deputamus: rata & grata, quæ in præmiſſis aut circa ea neceſſaria & vtilia vel opportuna per eundem facta fuerint, habituri. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, tertio nonas Maii. Pontificatus noſtri anno decimo.

1399

Partus tempore appetente, monet *Wladislaus Poloniæ* Rex conſortem ſuam *Heduigim* Reginam literis & nunciis, *vt pro futuro puerperio, lectum & thalamum, cortinis, tecturis, & velaminibus, auro, gemmis, & margaritis intextis, adornare non negligat.* Quæ Regi reſpondendo, reſcribit, *ſe pompam ſeculi dudum a ſe abdicaſſe, ſed nec ea in mortis articulo, quam ſæpius partus conſueuit cauſare, vti velle, neque DEO cœli, qui ſterilitatis opprobrio ablato, fœcunditatem præſtitit, in gemmarum & auri nitore, ſed in humilitatis manſuetudine placere.* In quo vno feruens ſua in Deum deuotio notari potuit, quæ etiam licita, & regio ſtatui congrua, verita illis Deum offendi, abnuebat. Die vero partus adueniente, *Heduigis* Regina duodecima Iunii, filiam enixa eſt. Quæ in *Cracouienſi* Eccleſia a *Petro Viſch, Cracouienſi* Epiſcopo, baptiſata, binomine nomine, videlicet *Eliſabeth Bonifacia*, appellata eſt. Qua edita, ab ægritudine Regina *Heduigis* vexari cœpit. Puella vero nata infra triduum diem obiit. Cuius obitum in eo momento, quo animam exhalabat, matronis eam obſeruantibus, & celare, ne ex dolore ægritudo augeretur, ſatagentibus, nunciauit. Ex poſt vero, infirmitate graſſante, procurata ſacratiſſimo Euchariſtiæ viatico, & oleo benedicto peruncta, deuotiſſime & religioſiſſime, quemadmodum beato ſanguini conueniebat, decima ſeptima Iulii in caſtro *Cracouienſi*, ſanctis & deuotis plena operibus, ſub meridianis horis defuncta, & in *Cracouienſi* Eccleſia ad partem læuam maioris altaris, de prope ſacrarium ſepulta. Facie venuſtiſſima, ſed moribus & virtutibus venuſtior; Catholicæ fidei in *Lithuania* plantatrix. Hæc ſtudium generale, a *Caſimiro* ſecundo *Polonorum* Rege, in oppido *Caſimirienſi* cœptum fundari, inſtaurauit: hæc Pſalteriſtarum Collegium in *Cracouienſi* Eccleſia, iugiter laudes creatori canentium conſtituit: hæc duo altaria in Eccleſia *Cracouienſi*, vnum ſub titulo Sanctæ *Annæ*, aliud ſub titulo Viſitationis *S. Mariæ* Virginis: hæc monaſterium fratrum *Slauorum*, ſub titulo Paſſionis Chriſti fundare & murare cœperat, quod eius morte imperfectum remanſit: hæc in Quadrageſimæ & Aduentus Domini diebus, cilicio & mira abſtinentia corpus domabat. In egenos, viduas, aduenas, peregrinos,

Heduigis Regina puellam peperit, quæ Eliſabeth Bonifacia, appellata intra triduum obiit.

Deinde paucis poſt diebus etiam Heduigis Regina illius genitrix mortua eſt, multis clara miraculis.

1399

& quaslibet miſerabiles & indigentes perſonas largitione liberali profuſiſſima. Nulla in ea leuitas, nulla ira, nulla notari poterat ſuperbia, inuidia, vel ſimultas. Summa in ea deuotio, immenſus amor Dei, omnibus mundanæ prauitatis faſtibus a ſe relegatis, abdicatiſque, tantummodo ad orationem & lectionem librorum diuinorum, videlicet veteris & noui teſtamenti, Omeliarum quatuor Doctorum, Vitas Patrum, Sermonum & Paſſionum de Sanctis, Meditationum & Orationum Beati *Bernardi*, Sancti *Ambroſii*, reuelationum Sanctæ *Brigittæ*, & plurimorum aliorum de *Latino* in *Polonicum* translatorum, animum & cogitationem intenderat. Hæc plures ingenioſos adoleſcentes, Gymnaſiis dantes operam aluit. Hæc omnia clenodia ſua, veſtes, pecunias, & omnem regiam ſuppellectilem, in releuamen miſerabilium perſonarum, & in fundationem Vniuerſitatis ſtudii *Cracouienſis*, eroganda, Executoribus ſui teſtamenti a ſe conſtitutis, videlicet *Petro* Epiſcopo, & *Iaſchkoni* de *Rhaczin* Caſtellano *Cracouienſibus* mandauit. Hæc *Cracouienſi* Eccleſiæ caſulam, cruce margaritis & lapidibus pretioſis intextam, & Rationale margaritis plenum, reliquit. Hæc vniuerſo Orbi catholico adeo propter claritatem morum grata & celebris, vt omnes illam veluti ſanctitatis ſimulachrum in vita venerarentur. Quod vt legentibus clarius pateat, ſummi Pontificis *Bonifacii* Papæ IX, Epiſtolam, illi in vita ſcriptam ſubiicio.

Quæ quemadmodum a ſummo Pontifice honorata ſit, ex Breui huc ſcripto adparet.

Bonifacius Epiſcopus Seruus Seruorum Dei. Chariſſimæ in Chriſto filiæ Heduigi Reginæ Poloniæ illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Significamus Serenitati tuæ, quia nos in noſtræ mentis intuitu, conſiderantes eximiæ & ſinceræ deuotionis affectum, quem ad nos & Romanam geris, prout hucuſque laudabiliter veſtigiis recolendæ memoriæ progenitorum tuorum inhærendo geſſiſti, Eccleſiam, eidem Serenitati tuæ plurimum afficimur: Et ſemper fuimus & ſumus diſpoſiti, eandem Serenitatem tuam proſequi ſpecialibus gratiis, & fauoribus opportunis. Ac petitiones tuas, maxime honorem & ſtatum tuum, & chariſſimi in Chriſto filii noſtri Wladislai Regis Poloniæ viri tui, ac ipſius Regni, concernentes, quantum cum Deo poterimus, benigne exaudire, adeo quod ſi merita humana progenitorum tuorum cumulata gratioſa meruerint, maiora in veſtris & veſtrorũ perſonis intendimus ampliare. Hortantes eandem Serenitatem tuam, vt dictum Regem virum tuum, in quo ſcimus etiam totam fidem ipſorum Regnorum, & omnium ipſarum partium conſiſtere, tuis prudentibus & ſanis conſiliis continue inducere & allicere, vt in fide & deuotione noſtra, prout laudabiliter conſueuit, velit perſeuerare, & de bono in melius, vt confidimus, continuare, & a fide deuiantes, ad fidelitatem & deuotionem, ac obedientiam huiuſmodi ſollicite inducere, vt proinde præter retributionem diuinam, quam ex inde conſequimini, humanam laudem & gloriam, ac noſtram & Apoſtolicæ Sedis beniuolentiam, merito conſequi mereamini affluenter. Præterea quia, vt ſcimus, ſæpe contingit, Serenitatem tuam propter importunitatem petentium, & ad preces multorum, quibus cum honore Regiæ Maieſtatis non vales reſiſtere, ſuper aliquorum promotione nobis ſcribere, præter & contra affectionem mentis tuæ, cum potius alios promoueri & ipſis præferri affectares, de quo multoties non valemus certiorari: Propter quod contingit ſæpe, nos aliter prouidere, quam Serenitas tua vellet; hortamur eandem Serenitatem tuam, ut aliquod ſignum ſpeciale nobis, velit deſtinare, per nos cuſtodiendum. Sub quo ea, quæ affectuoſe & ſpecialiter nos volueris facturos, nobis, quotiens occurrerit, valeas ſignificare, & nos votis tuis huiuſmodi, vt appetimus, gratioſe annuere, ad quod diſpoſiti ſumus toto corde. Et omnia talia, cum dilecto filio Magiſtro Petro de Radolina Protonotario noſtro, honoris & ſtatus tui zelatore feruido, ac nobis & eidem Serenitati tuæ fideliſſimo, communicare, vt per eum etiam clare valeamus de affectibus tuis huiuſmodi informari. Cui in referendis eidem Serenitati tuæ ſuper præmiſſis & nonnullis aliis ex parte noſtra, Serenitas ipſa credere velit, ac ſibi ab ore noſtro proprio audires, ſicut nos ſibi credere voluiſti: quia de eo, prout tu, fiduciam ſumpſimus ſpecialem. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum quarto Calend. Ianuarii, Pontificatus noſtri anno tertio.

1399

Huius præterea deuotiſſimæ benedictæque mulieris ſanctitas poſt mortem & cineres, apud nos declarata & monſtrata eſt, & in eam declaratur diem, & apud futura ſecula, refrigeſcente multorum charitate, declarabitur. Ipſius ſiquidem patrocinio & meritis, mortui vitam, claudi greſſum, cœci lumen, muti linguam, a dæmonio obſeſſi liberationem, languidi & variis ægritudinibus afflicti, in multifariis preſſuris, conſolationem recipiunt & ſanitatem. Quæ etiam infra ſcripto celebrata eſt Epitaphio:

Heduigis Reginæ Poloniæ ſanctitas poſt mortem declarata miraculis

& Epitaphium eiuſdem.

Sidus Polonorum, iacet hic Heduigis eorum
Regina nobilis, generoſa quippe fuit.
Hanc tamen Hungaria hæredem eſſe fatetur,
Quam ſibi naturæ gratia grata dabat.
Hæc quaſi de teſta Ludouici Regis egeſta,
Nucleus inſignis, nobilitate clarens.
Prodiit de porta Regalis ſtirps, & orta
Franciæ nido Domus, denique iuncta viro;
Fibula facta fuit, Lithuaniæque Polonorum
Fœderis amplexu diſſona Regna ligans:
Cœco Paganorum cœtui lumenque miniſtrans
Fidei: cauſante & operante Deo.
Sed more Gigantis animum ratione frenabat.
Se ſibi ſubiiciens; nota pupillis erat.
Dos Cleri, ros miſeri fuit, Eccleſiæque columna,

1399

Gratia nobilium, ciuium tutrixque pia.
Quid gestus humilis, quodue superbia nouit,
Noluit esse potens, maluit esse mitis.
Illa premit hostem cœlitus in austeritate,
Hæc mundi pretium impietate vocat.
Sic bonis humilis, malis fueratque suauis,
Et libens & grata, cunctis æqualis fuit.
Non ibi delituit scintilla fastus & iræ,
Sed mitis & patiens, & sine felle fuit.
Teneris in annis calcata cupidine carnis,
Mentis in arcano obsequiturque Deo.
Lectores format, quos certis redditibus ornat,
Quo sui memoria iugi in orbe viget.
Cætera non esse credo narrare necesse.
Obsequia multa præstitit ipsa Deo.
Si rerum pondus ratio bene consultat omnis,
Floruit in illa non temerata fides.
Tandem fœmina prole fœcunda Regali,
Hanc parit exultans, protinus inde venit.
Res mala, res flebilis res omni digna mœrore,
Nam parens & nata occubuere simul.
O quantos populo lux attulit illa dolores!
Qua sidus insigne luce relicta fugit.
Mille tricenteno, anno, nonagesimo nono,
Luna in Aquario, ludente Cancro sole.
Hora terdena Iulii die septima dena
Petiit occasum, heu, reginale sidus.
Occubuit inopum solamen, & miserorum,
Et Mater, & Domina, spesque fidesque simul.

Aret, quæ floruit, quam nostri viuere, somnum.
Lethalem patitur, lethali labe carens.
Quid recensemus vitæ præsentis occasum,
Quod oritur, occidit, fænum quod floruit.
Pessima prauorum mors, optima certe piorum,
Non obiit, abiit, quæ vitam adiit.
Et quia non planctu, sed prece iuuare necesse,
Orate supplices corde voceque simul.
O Rex Polorum Reginam hanc Polonorum.
Suscipe locandam in Paradiso tuo.
Spirat vbi nardus, nascuntur aromata, nectar
Conficitur, sudant balsama, mella fluunt.
Dulcia mella fluunt, resonat harmonia, cantus,
Pellitur vnde fames, tollitur vnde calor.
Odor vbi fragrat, rosa pullulat, scaturit amnis,
Ver vbi non glacies, nec ubi regnat hyems.
Amen.

Aliud Epitaphium.

Hoc iacet Heduigis tumulo Regina, Poloni
Quæ merito Regni nobile sidus erat.
Hæres Pannoniæ quondam felicis, iniquum
Cum nondum ferret Cæsaris acta iugum.
Extitit hæc quondam Ludouici clara propago,
Qui Rex Pannoniæ Sarmatiæque fuit.
Cuius in amplexum veniens Iagyello decorum,
Dux Lithuanorum Sauromatumque fuit.
Heduigis thalamo iunxit duo Regna pudico,
Copula Lithuanis facta Getisque simul.
Hæc quoque serpentes, ignem, siluasque colentes,
Duxit ad immensi numina magna Dei.
Se ratione gerens magnorum ex more virorum,
Subdita pene sibi, fastu abeunte, fuit.
Improba forte aliquos, si quando pressit egestas,
A *Hanc larga semper sustulit ipsa manu.*
Magnanimoque Pios facientes Sacra Tonanti
Non est passa sitim, non tolerare famem.
Templa decorabat magnorum sacra Deorum,
Adiuuit ære tuam sic pie Christe domum.
Ciuibus hæc tutrix mitissima, gratia diues
His, qui fulgebant nobilitate, viris.
Vt bene quid posset pomposa superbia norat,
Sic, quo mitia sint pectora habenda loco;
Norit vtrumque licet: tamen est moderata superbum
Fastum; sic mitis, sic pia semper erat.
B *Adde pietatis studium, virtutis amorem,*
Illius Heduigi maxima cura fuit.
Propterea est populi multa celebrata per ora,
Inclyta nil virtus, nil pia facta negant.
Hac faciente, viget quæ nunc Academia doctis,
Fundamen cæpit principiumque suum.
Aduocat hæc doctos peregrina a sede Magistros,
Colligit & celebres qualibet arte viros.
Præmia lectori dat sufficientia docto,
Sic clarum spargit nomen in orbe suum.
Ista Bonum summum coluit de pectore toto,
Quod tonat in cœli nubibus, atque micat.
Recta fides omni florebat tempore castæ
Heduigis, spreuit quæ mala cuncta fremens.
Post vbi magnanimo fuerat coniuncta marito,
Compleratque vterum semine casta Ducis.
C *Tempus erat nondum maturæ prolis ab aluo,*
Cum venit matris regia nata suæ.
Venit, & exultans in corde puerpera toto,
Nescit quo genitam fata sinistra trahant.
Nec Natam tantum teneram, ast cum prole Parentem,
Sub vacuos manes inuida Parca rapit.
Eheu, occubuit tenera hæc cum matre puella,
Sic geminas animas abstulit vna dies.
Abstulit, ah, populumque in acerbo funere mersit.
Vna dies, mortis bina venena tulit.
Quis populi gemitus caligine voluitur atra,
Quanti singultus dente sonante strepunt.
Heu, quantos populo lux attulit illa dolores,
D *Qua Regina solo, transit ad astra, ruens.*
Ardens littoreum Cancrum Sol igne cremabat,
Siluestris leporis sidera luce premens.
Cum Regina parens, & dulcis filia, somno
Mortifero pariter lumina mœsta grauant.
Diues pauperibus spes est sublata salutis,
Solamenque viris abstulit atra dies.
Plangite nunc miseri, quibus est fortuna sinistra,
Occidit heu vestræ spesque salusque rei.
Quod prius ingenti sidus splendore micabat
Reginale, carens ecce nitore fugit.
Scilicet humanæ texuntur stamina vitæ,
Atque retexuntur, fata vbi dira volunt.
Credo equidem fatis Reginam ad tecta vocatam
Splendida Diuum, quos summus Olympus habet.

1399

At vos, quos nondum triplices rapuere sorores,
Reginam votis, oro, iuuate piis.
A *Quam tu, summe DEVS, nostræ spes vna salutis,*
Participem Regni fac, precor, esse tui.
Amen.

Wladislaus Rex

Triste nuncio *Wladislaus Poloniæ* Rex, de morte consortis suæ *Heduigis* Reginæ accepto, gemens *Cracouiam* aduenit. Et diebus aliquot in luctu & mœrore absumptis, accersitis Prælatis & Baronibus Regni, funerias regio apparatu illi in *Cracouiensi* Ecclesia, quatuordecima Augusti celebrauit. Iusta quoque funeri persoluens, in terras *Russiæ*, quibus longo tempore immoratus est, ex *Cracouia* abiit.

postquam funeri Reginæ Heduigis iusta persoluisset, in Russiā Cracouia abiit;

Venerat etiam sub eadem tempestate *Cracouiam Withawdus* alias *Alexander* Dux *Lithua-* B *niæ*, cum *Anna* Ducissa consorte sua prima, *Heduigim Poloniæ* Reginam in puerperio visitaturi, & insignibus honoraturi muneribus. Sed solutis funeri iustis exequiis, ocyus in *Lithuaniam* rediere. Tunc etiam morte *Heduigis* secuta, non vulgaris metus *Wladislaum Poloniæ* Regem peruaserat, de Regno *Poloniæ* se eiiciendum fore. Quapropter parabat assidue discessionem ex Regno: astruens *non congruere sibi in alieno Regno, postquam hæres eius Heduigis Regina sublata foret, immorari.* Id cum etiam in auribus Consiliariorum vulgasset, & reuertendi in *Lithuaniam* peteret licentiam, a proposito tam meticuloso & pusillanimi, C Consiliariorum sano consilio reductus est, & confirmatus in Regno, metu omni dispulso, asserentium extare aliam hæredem *Heduigi* propinquiorem, *Annam* videlicet Comitis *Ciliæ* filiam, *Casimiri* secundi Poloniæ Regis ex filia neptem, copula matrimonii illi consociandam.

seque de Regno Regina mortua timens, dum petit a Polonis reuertendi in Lithuaniam licentiam, in Regno confirmatur.

Die Veneris quindecima Augusti, mulier quædam de *Posnania*, procurata, in monasterio fratrum Prædicatorum *Posnaniæ* diuinissimo Eucharistiæ Sacramento, illud ex ore sustulit, *Iudæis Posnaniæ* commorantibus venditura. Quod in pratis ciuitatis *Posnaniensis* repertum, magna mortalibus beneficia in loco inuentionis præstare cœpit. Cuius rei deuotione *Wladislaus Poloniæ* Rex motus, in eodem loco fratrum D Carmelitarum erigit cœnobium, sub titulo *Corporis Christi.* Et choro monasterii de cocto latere pulcherrime fabricato, molendinum regium pro sustentatione fratrum dat prædicto cœnobio in dotem.

Wladislaus Rex cœnobiū corporis Christi extra muros ciuitatis Posnaniensis fundat & dotat.

Sedecima Iunii, *Otha Chelmensis* Episcopus languore correptus, dum annis septem in sede *Chelmensi* præsedisset, moritur, & in Ecclesia Cathedrali *Chelmensi* debito & iusto honore sepelitur. Cui *Iacobus* Canonicus *Chelmensis*, vir spectatæ virtutis, & ex nobili familia *Polonorum* * * * * ortum ducens, per electionem Canonicam scrutinii via celebratam succedit, a Summo Pontifice *Clemente* Papa VI. confirmatus.

Othæ Ep. Chelmensi succedit Iacobus.

Wladislaus

1400

Contorali sua fœmina nobili ac beata, *Heduigi Poloniæ* Regina & hærede vnica, ex cuius connubio nouerat se diadema & *Poloniæ* A Regnum sortitum & adeptum fuisse, *Wladislaus Poloniæ* Rex orbatus, spretum se & abiectum iri a Prælatis & Baronibus *Poloniæ* Regni, nulla prole extante, metuens, quam maxime consternatus, destitutoque similis effectus, totus ad regressum in *Lithuaniam* spectabat, ratus Prælatos & Barones *Poloniæ*, alium sibi Regem quæsituros. Eo mentis æstu *Wladislaum Poloniæ* Regem fluctuantem, consiliarii Primores adorsi, vt summa rerum diffusum & dubium confirmant, & illum se pro Rege & Domino habituros, sinceræque fidei subiectionem illi præstituros, repromittunt. Mo- B nent insuper, *ne vnius consortis & hæredis Regni Poloniæ fatis absumptæ, deiiciatur, conficiaturque, & se a Regno Poloniæ resiliisse, priuandumque fore præsumat, mœrore. Superesse aliam hæredem Regni Poloniæ æque iustam, virginem nubilem Annam, Comitis Ciliæ Vilhelmi filiam, quam illi Anna Casimiri* secundi *Poloniæ* Regis filia pepererat. Ad cuius Patrem procos mittendos persuadent, nihil priore inferiorem. Quod etiam *Heduigis* Regina e viuis excessura, assumendum rogauerat, connubium habiturum. Summo consensu summaque hilaritate, *Wladislao* Rege id probante consilium, proci extemplo *Ciliam* mittuntur, *Ioannes* alias *Iwan* de *Obichow* Castellanus C *Srzemensis* de domo *Vienyawa*, *Hinczka* de *Rogow* de domo *Działoscha*, & *Ioannes* de *Ostrowcze* de domo *Bipennium*. Quorum legatione Comes *Ciliæ*, *Hermannus* patruus virginis (iam enim Pater suus *Vilhelmus* diem obierat) audita, in lachrymas, quas magnitudo gaudii eliquabat, resolutus, neptem suam absque vlla cunctatione, Legatis regiis tradidit, felicem se & domum suam professus, postquam tam alta meruit affinitate illustrari. Quæ per *Pannoniorum* terras in *Poloniam* aduecta, *Cracouiam* introiuit. Quam *Wladislaus Poloniæ* Rex, Principum & Baronum magnifica comitatus caterua, in occursum eius extra portam egressus, hono- D rifice excepit. A Processionibus insuper omnium Vrbis Ecclesiarum obuiam illi itum est. Et quoniam virgo præfata nullam linguam præter *Almanicam* nouerat, ordinatione regia, octo prope mensibus *Cracouiæ*, sub quibus *Polonico* imbuebatur idiomate, stetit. Quod priusquam magis intelligere didicisset quam sonare, regio toro coniuncta est. Venerant autem conducendo *virginem* præfatam *Annam*, milites ex *Cilia* videlicet, *Vlricus Schenk* de *Osterwicz*, *Albertus* de *Koszyak*, *Andreas Puxer*, *Conradus Perner*, *Fredericus Lendeker*, *Ludouicus Schasz*, & *Nicolaus Volker*: qui feria sexta post festum omnium Sanctorum, cum *Petro Cracouiensi*, *Nicolao Wladislauiensi* Episcopis, & Baronibus *Ioanne* de *Thaczin* Castellano *Cracouiensi*, *Ioanne* de

Rex in Regno Poloniæ post mortem Heduigis Reginæ confirmatus

mittit ad Ducem Ciliæ pro filia Anna in matrimoniū sibi desponsanda, Casimiri olim Poloniæ Regis nepte.

Quam oratores adducunt,

1400 *Tarnow* Palatino *Sandomiriensi*, *Petro Kmitha* de *Wiszniczę Lublinensi*, *Nicolao* de *Michalow Voynicensi*, *Clemente* de *Moskorzow* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellario, & *Zegotha* Vexillifero *Cracouiensi*, conuentu apud *Biecz* habito, desponsationem apud *Ciliam* factam, innouant, & matrimonium inter *Wladislaum* Regem, & *Annam* virginem, nouis pactis, nouisque fœderibus, stabiliunt & confirmant. Abnuere enim & rescindere illud *Wladislaus Poloniæ* Rex aliquanto tempore, quod *Anna* virgo parum præstantis formæ sibi appareret, moliebatur. Vnde & in procos suos *Iwanum* de *Obichow*, *Hinczkam* de *Rogow*, & *Ioannem* de *Naschian*, quod visa virgine, conclusionem sanxerant matrimonii, fuit iratior: nec indignationem propterea conceptam, nonnisi post annos aliquot, multorum Consiliariorum precibus expugnatus, remisit.

& ob eius deformitatem Wladislai Regis indignationem incurrunt.

Imperii Electores, videntes Regnum *Romanorum*, ex segnitie & leuitate *Venceslai Romanorum* & *Bohemiæ* Regis, decus suum sensim amittere, conuentu apud *Francfordiam* supra *Mœnum*, in festo Sancti *Bartholomæi* habito, *Rupertum Bauariæ* Ducem vocatum *Clema*, in Regem *Romanorum* eligunt. Qui de se electioni factæ parum prouide (cum *Venceslaus* nisi iudicio superioris deponi non posset) consentiens, se *Romanorum* Regem & scripsit & gessit. Imperio abiectus *Venceslaus* domi torpens, & ex prisca consuetudine vino ciboque marcens, & lucem nocti dormiendo coniungens, illaudatum egit æuum.

Wenceslaus Rom. Rex de Regno deponitur, & Rupertus Bauarus sufficitur.

Amplitudinem fidei & religionis Christianæ, honorem diuinum eiusque cultum, ac gentis *Polonicæ* & *Lithuanicæ Wladislaus Poloniæ* Rex zelatus profectum, in ciuitate regia *Cracouiensi Polonorum* capite & metropoli, feria secunda post festum Sancti *Iacobi* Apostoli, studium erigit fundatque generale. Cuius fundationem *Heduigis* Regina, magna instantia maximoque conatu & prece, dum viueret, procurabat. Doctoribus autem & Magistris cuiuslibet facultatis & professionis ex *Pragensi* vniuersitate, *Polonici*, *Bohemici*, & *Almanici* idiomatis accersitis, nouellæ Vniuersitati census regios, in Zupparum, qui sal gignunt, montibus, villis, cæterisque introitibus, item Prælaturas & Præbendas omnes collationis & Iurispatronatus Regii, Sancti *Floriani* sola Præpositura sibi reseruata, largitur. Ex domo autem lapidea *Akersdorff* in platea Sanctæ *Annæ* Artistarum & Theologorum; ex domo vero *Sandiuogii* de *Subino* Palatini *Posnaniensis* in platea Castrensi, sitis, Canonistarum & Medicorum, Collegia, quarum vtraque pecuniis *Heduigis* Reginæ in opus huiusmodi derelictis, per Executores comparata est, eriguntur. Cœpit autem studium generale *Cracouiense*, per *Wladislaum Poloniæ* Regem & *Heduigim* Reginam primarie fundatum, & a Summo Pontifice *Ioanne XXIII*, & postea a *Martino* quinto Papa confirmatum, extunc in suppositis & variis scientiis, artibus & doctrinis, vehementer florere ac crescere, & viros de genere *Polonico* doctos, industriosos, & sensatos producere, *Polonicique* Regni famam & gloriam diffundere & dilatare. Cuius etsi plura, propitia Diuinitate numerentur extentque decora, nullum tamen reor *Polonico* generi æque magnificum ac necessarium, æque fœcundum & vtile, æque gloriosum ac illustre, pro confutandis opprimendisque hæresibus & erroribus, pro serendis virtutibus, pro illuminandis vitiis, pro defendenda iustitia, pro illustranda veritate. Quod etsi dudum per *Casimirum* secundum *Poloniæ* Regem ordinatum fuerit, & Collegium muro in *Casimiria* erectum, non tamen consummatum. Circa autem fundationem Vniuersitatis & Studii *Cracouiensis* per *Wladislaum* Regem *Poloniæ* factam, fuerunt præsentes, *Petrus Visch Cracouiensis*, *Nicolaus Kurowski Wladislauiensis*, *Albertus Iastrzembiecz Posnaniensis*, Episcopi: *Ioannes* de *Thaczin* Castellanus *Cracouiensis*, *Ioannes* de *Tarnow Sandomiriensis*, *Iacobus* de *Konieczpole Siradiensis*, *Ioannes Ligęza Lanciciensis*, *Sandiuogius Calissiensis*, *Matthias Gniewkouiensis*, *Crzeslaus Brzestensis*, *Palatini*: *Petrus Kmitha Lublinensis*, *Cristinus* de *Koziegłowy Sandecensis*, *Imramus Zauichostensis*, Castellani: & *Clemens* de *Moskorzow* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarius.

Collegium maius Artistarum, in platea S. Annæ, & Canonistarũ in platea Canonicorum Cracouiæ a Rege Wladislao fundantur.

Zelum & deuotionem viri nobilis *Ioannis* de *Tarnow* Palatini *Sandomiriensis*, quibus laudis diuinæ, cultusque sui amplitudinem in Dominio suo *Tarnouiensi*, procurare sub diebus suis magnopere æstuabat; *Petrus Cracouiensis* Episcopus supplici instantia ab eo rogatus, impleturus, in oppido eiusdem *Ioannis* Palatini *Sandomiriensis* hæreditario, *Tarnow*, sub titulo Beatissimæ Virginis *Mariæ*, ex Ecclesia Parochiali, titulo eius extincto, fundat & erigit Collegiatam. De prouentibus autem Ecclesiæ prædictæ *Tarnouiensis*, tres Prælatos creauit; Præpositum, cui curam animarum & Vicariorum committit, custodem & Primicerium siue Cantorem, & cuilibet certos prouentus in dotem consignat. Item duos Canonicatus & Præbendas: quorum vni Prouentus Præbendæ castrensis in *Tarnow*; alteri prouentus Altaris Sancti *Bartholomæi* annectit. Et tam Dignitatum quam Præbendarum, Præsentationem & collationem, præfato *Ioanni* Palatino *Sandomiriensi*, & posteritati suæ, sexus duntaxat masculini, reseruat, item quinque Vicarios, horas Canonicas, nocturnas & diurnas cantaturos, per Prælatos & Canonicos salariandos. Processu autem temporis, sub *Alberti Iastrzębiecz* Pontificatu, ad petitionem *Ioannis* de *Tarnow*, Palatini *Cracouiensis*, filii *Ioannis* de *Tarnow* præfati Palatini *Sandomiriensis*, alii duo Canonicatus Præbendati, in eadem *Tarnouiensi* Ecclesia fuere creati & instituti.

Collegiatam Ecclesiam fundat Ioannes de Tarnow, ibidem, Palatinus Sandomiriensis.

Prima die Ianuarii *Przemislaus Osswyaczimensis* Dux iunior, filius *Przemislai* senioris vocati *Noszak*, filii Ducis *Teschnensis*, dum vehiculo vectus ex *Gliwicze* in *Theszin* procederet, subordinatione *Ioannis Rathiboriensis* Ducis, per *Martinum Bohemum*, dictum *Chrzan*, & suos complices, occisus est, & in *Theszin* apud monasterium fratrum Prædicatorum sepultus. Tantus autem *Przemislao* seniori Duci *Theschnensi*, sanguinis filialis iniuste effusi fuit vlciscendi ardor, vt apud *Bohemos* & *Morauos*, & signanter apud Baronem *Morauiæ* de castro *Zampach*, in quorum obsequiis morabatur, præfatum *Martinum Chrzan* mille sexingentis millibus latorum grossorum *Pragensium* sexagenis coëmeret, & per terrigenas *Theschnenses* & *Osswyaczimenses*, numerum sexingentorum equorum explentes, in *Theschin* deductum, se & magna populi multitudine inspectante, in equo æneo viuos carbones intus habente, per singulos vicos, plateas, & circum *Theschin* vectum, tribus carnificibus igneis forcipibus corpus eius per pecias frangentibus, & ad extremum viscera eius effundentibus, vario & raro mortis genere excarnificaret. Reliquit idem *Przemislaus* iunior, vnicum filium Casimirum. Simili damnationis genere complices præfati *Chrzan*, videlicet *Petrus Watrobka*, *Ioannes Trzeczen*, & alii quatuor occisi sunt.

Osswyaczimensis Dux Przemislaus in itinere occiditur.

Cuius necis autorem Theschnensis Dux pater occisi magna summa æris emptum nouo & acerbissimo mortis genere necat.

In Quadragesimæ principio, stella crinita seu cometes apparuit. Quæ caudam versus occidentem protendens, per dies quadraginta vel circiter durauit. In illius vero anni æstate, conflictus pergrandis inter *Themerlinum Tartarorum*, & *Bayzethum Turcarum* Imperatores, commissus est. In quo *Themerlino Tartarorum* vincente, *Bayzethus Turcarum* Cæsar conflictus, captus, & occisus est.

Cometes apparet, & Temerlinus Tartarorum Imperator Bayzethum Turcarum vicit.

1401 Tempus hiemis fere vniuersum in ora *Lithuanica*, *Poloniæ* Rex *Wladislaus* immoratus, in Regnum *Poloniæ*, ducens secum carnes siluestrium ferarum varii generis, quas apud *Lithuaniam* venatione ceperat, diuertit, & *Cracouiam* pro diebus Carnispriuii venit. Vbi virgine *Anna*, Comitis *Ciliæ* filia, & *Casimiri Poloniæ* Regis nepte, solenni voto in Ecclesia *Cracouiensi* desponsata, solennitatem etiam celebrat nuptiarum: Ducis magni *Lithuaniæ Withawdi* alias *Alexandri*, & suæ consortis *Annæ*, & multorum Principum & comitum, ex variis terris, qui inuitati conuenerant, præsentia personali honoratam. Curia autem regia proclamata, pluribus diebus per Duces, Comites, & milites, hastis dimicatum & lusum est. Solennitate vero nuptiarum expedit Dux magnus *Lithuaniæ Alexander*, & consors sua *Anna*, quam cæteri Principes, Comites, & hospites, per *Wladislaum Poloniæ* Regem, magnificis honorati muneribus, & singula necessaria, in abundantia aduenientibus, præsentibus, & reuertentibus, per Regios Præfectos administrata.

Nuptiæ inter Wladislaum Regem, & Annam olim Casimiri Regis neptem, celebrantur.

Conuentu in *Francofordia* supra *Mœnum* Imperii Electores celebrato, *Venceslaum Romanorum* & *Bohemiæ* Regem, moribus suis actionibusque, & eo præcipue, quod in petenda corona Imperii cunctantius se, quam sat erat, gessit, & morum suorum leuitate offensi, a *Romanorum* Regno & iure ipsius destituunt, & *Rupertum Clemam* Ducem *Bauariæ*, & Comitem Palatinum *Rheni* concordi electione substituunt. Qui cum prima coronatione apud *Aquisgranum* percepta, pro residuis consequendis in *Italiam* maturasset, a Duce *Mediolani Galeacz* nomine, quem *Venceslaus Bohemiæ* Rex ex Barone Ducem *Mediolani* creauerat, molestius ferente a suo creatore fastigium Imperiale rescindi, ne *Mediolanum* ingrederetur, prohibitus, in *Almaniam* cœpto irrito redit. Vtroque autem se pro *Romanorum* Rege gerente, annis sex, quibus *Rupertus Clema* vixit, schismate execrabili *Romanorum* Imperium rotari non desiit. Et quasi parum esset Ecclesiam Dei scissam esse, similis quoque pestis, non tam diuturno tamen tempore grassatura, in Imperium irrepsit.

Rupertus Dux Bauariæ coronatione Imperiali assecuta, in Italiam accelerat. Prohibitus tandem a Duce Mediolani, per Venceslaum Bohemiæ Regem ex Barone creato, redit in Almaniam. Rege Venceslao & eodem Ruperto se pro Imperatore gerente.

Mores & actiones *Sigismundi Hungariæ* Regis, Barones & milites *Hungariæ* vehementer perosi, Conuentu apud *Budam* indicto, præfatum *Sigismundum* Regem, vltima Aprilis, in *Budensi* castro captiuant. A facinore autem & dedecore mortis suæ, quam illi accidere æstuabant, se satagentes ostendere immunes, *Nicolao* de *Gara* filio *** Palatini *Hungariæ*, eo præcipuo impulsi respectu, quod *Nicolao* in solatium necis paternæ eum esset extincturus, tradunt. Patrem enim præfati *Nicolai* de *Gara* Palatinum *Hungariæ*, ob quædam demerita, & signanter, quia *Carolum* de pace, *Sigismundo* repulso, *Hungaris* Regem præficere conatus est, *Maria* consorte sua procurante, & vltum iri Palatini perfidiam æstuante, capite damnauerat. Frequentibus autem literis & nunciis *Wladislai Poloniæ* Regis, Prælati & Barones *Hungariæ*, pro relaxatione *Sigismundi Hungariæ* Regis, quibus astruebat, honori eorum non conuenire, vt proprius Rex detineatur ab illis captiuus, solicitati, conuentum in *Thopolczani*, vndecima Iunii celebrant, & *Henricum* militem, ad *Wladislaum Poloniæ* Regem transmittunt: allegantes plures causas, quibus vrgentibus impulsi, voluntati suæ vim inferendo, Regi suo *Sigismundo*, captiuitatem, (quam vocabant arrestum) intulerant. *Poloniæ* tamen Rex *Wladislaus* etiam post expositas captiuitatis causas, procurare dimissionem *Sigismundi* Regis, magnopere perseuerauit. Fidissimus autem *Sigismundo Hungariæ* Regi miles *Stiborius* de *Stiborzicze*, *Polonus* genere de domo *Ostoia*, in quem

Sigismundus Hungariæ Rex captus Nicolao de Gara, cuius patrem Palatinum Hungariæ damnauerat traditur. A quo matris instinctu honeste in captiuitate habitus, & tandem etiam, Wladislao Rege pro relaxatione illius instante, & Stiborio de Stiboricze

1401

domus Oſtoia, propter captiuitatem illius, cui inſeruierat, in Hungariam hoſtiliter graſſante,

quem omnes curas cogitationesque ſuas, & liberationis ſpem, *Sigismundus* Rex verterat, ex caſtris *Trɶczin*, *Nitra*, & aliis, cum frequenti *Polonorum* & *Bohemorum* manu armata in vniuerſum *Hungariæ* Regnum graſſatus, multas arces munitiſſimas, multosque Barones ceperat, relaxationem Domini & Regis ſui, ſtudio vigilantiſſimo intendendo. Pro qua fide *Sigismundus* Rex, ipſum & ſemen ſuum vſque in diem mortis ſuæ, magno dignatus eſt tam præmio extollere, quam honore. Conſulente autem ſolerti & prouida matre, Palatini relicta, ne filius quicquam graue in captiuum, & ſibi traditum *Sigiſmundum* Regem conſuleret, cum excarnificato Rege, ſempiternam ſibi & domui ſuæ ignominiæ notam, nullo ſolatio de parentis nece, qui amplius viuificari non poſſet, quæſito, foret inuſturus, præfatus *Sigiſmundus* Rex, eadem agente & procurante matre, vt filius paternæ necis iniuriam beneficio penderet, a captiuitate ab eodem *Nicolao* de *Gara*, quem altis proceſſu temporis efferre non deſtitit honoribus, benigne habitus & fotus eſt, & finaliter dimiſſus.

dimiſſus.

Pertulit & ipſe *Sigismundus* Rex eodem anno grande ſui ſtatus diſpendium.

Interea vero Ladislaus Siciliæ Rex in Regem Hungariæ coronatur,

Nam *Bonifacius IX. Siciliæ* Regem *Ladislaum* ſatagens amplius extollere, omnem cenſum, in qua *Romanæ* Eccleſiæ obligabatur, indulgens, & triennalem decimam in Regno *Siciliæ* concedens illi, eundem etiam in *Hungariæ* Regem, per *Angelum* Cardinalem Epiſcopum *Hoſtienſem*, appellatum *Florentinum*, ciuitate *Dalmatiæ Iadra*, in qua Corpus Sancti *Simeonis* ſenis aſſeritur quieſcere, ſub præſentia aliquorum Baronum *Hungariæ*, coronari in præiudicium veri Regis *Sigiſmundi*, procurauit.

& per Sigismundum ex Dalmatia pellitur.

Quo cognito *Sigismundus* Rex, cum forti exercitu *Dalmatiam* ingreſſus, *Ladislaum* ex illa turpiter depulit. Fautores vero illius, tam Eccleſiaſticos quam ſeculares, pœnis grauiter mulctauit.

Vitholdus Lithuaniæ Dux Liuoniæ Magiſtrū terras Lithuaniæ ingreſſum dum in Liuoniam ſecurus rediret inſequendo, multa damna Liuonitis infert,

Nouis ſimultatibus inter *Lithuaniæ* magnum Ducem *Alexandrum* alias *Withawdum* & Cruciferos *Pruſſiæ* & *Liuoniæ* coortis, Magiſter *Liuoniæ*, cum hoſtili exercitu *Lithuaniam* ingreſſus eam multifarie peruaſtat. Cui *Alexander Withawdus* magnus Dux *Lithuaniæ*, qui ſe viribus inferiorem, & ſubditorum ſuorum fluxos, & fidei noſceret ambiguæ reſiſtentiam facere non audebat. Milites tamen & pugnatores ſuos in *Vilno* conuenire iuſſos, continebat. *Liuonitis* autem vaſtatione peracta, in propria abſque hoſtili metu de *Lithuania* regredientibus, *Alexander* magnus *Lithuaniæ* Dux, auxilio militum, quos illi *Wladislaus Poloniæ* Rex transmiſerat, coauctus, *Liuonitas* adeo ſilenti agmine perſequi cœpit, vt quoslibet eorum cuſtodes falleret, & in ſtatiua eorum heſterna, in quibus focos ardentes, & fœni atque auenæ reperiebat reliquias, pedetentim die altera ſuccedebat. *Liuonitico* autem exercitu in propria pertingente, & in varia loca, ad videndum coniuges & pignora, præpeti curſu diſtracto, *Alexander* magnus Dux *Lithuaniæ Liuoniam* ingreſſus, pluribus vicis & oppidis, cæde, ſpolio, & igne vaſtatis, oppidum munitum *Dwina* capit.

& caſtrum Dwina cum ciuitate munitiſſima diripit & conflagrat.

Quo in prædam militi conceſſo, arcem, ad quam plerique oppidanorum confugerant, quamuis illius difficilis & periculoſa conquiſitio videretur, expugnare adorſus, per deditionem *Cruciferorum* ac militum illud tenentium, qui cum Diuiniſſimo Sacramento proceſſionaliter egreſſi, tantummodo ne in eos ſæuiret, capit. Ex cuius ſpoliis (plurimæ enim in illo de varia materie congeſtæ erant opes) exercitus *Withawdi* ditatus eſt, *Petrus Ritherski* de *Piſzari*, *Polonicus* miles, de domo *Bipennium*, in ea expeditione telo ictus, dum ferrum extrahi Chirurgorum induſtria nequiret, triennio illud, grauiſſimam vexationem perferens, geſtauit: quod tandem carnem perforando, in pedis planta erupit. Oppido autem & arce conflagratis, *Withawdus Lithuaniam* (veritus ne ab hoſtili præoccuparetur exercitu) felix & incolumis repetiit.

Marchio Morauiæ Bohemiam vaſtat.

Iodocus Morauiæ Marchio, ob quaſdam ſimultates contra *Venceslaum Romanorum* & *Bohemiæ* Regem, ſpiritu indignationis & furoris exagitatus, inito & percuſſo cum *Miſſchenſibus* Marchionibus fœdere, ac eorum adiutus perſonali præſentia, *Bohemiam* cum hoſtilibus ingreditur exercitibus. Et magna parte eius vaſtata, in vituperium & opprobrium hoſtis ſui *Venceslai* Regis, in ferarum horto, e regione caſtri *Pragenſis* ſito, caſtra ſua ſimul cum Marchionibus *Miſſchnenſibus* ponit. & diebus aliquot ibi ſtatiua continuat, *Venceslao Romanorum* & *Bohemiæ* Rege, in caſtro *Pragenſi*, cum ſuis militibus præſente & inſpectante.

Octaua Maii *Wladislaus Oppolienſis* Dux, nulla prole relicta apud *Opol* moritur, & in monaſterio Fratrum Minorum *Oppoliæ* in Choro ſepelitur. *Caſimiri* ſecundi *Poloniæ* Regis nepos ſecundum carnem ex ſorore germana.

1402

Anna conſors Wladislai Regis in Reginam Poloniæ coronatur.

Nuptiarum ſolennitati *Wladislaus Poloniæ* Rex, quam anno ſuperiori tranſegerat, coronationis adiicit ſolennitatem, & in Dominica Quinquageſimæ, in *Cracouienſi* Eccleſia, per *Dobrogoſtium Gneſnenſem* Archiepiſcopum, *Annam* conſortem ſuam, in *Poloniæ* Reginam coronari & inungi procurat. Confluxerat autem in eam diem Pontificum, Principum, Comitum, & Baronum, a Rege *Wladislao* ſpecialibus Nunciis rogatorum, multitudo. In quorum meliorem honorem, diebus aliquot, a militibus dimicationis ludus habitus eſt, & athletæ a *Wladislao* Rege præmiati. Aduenerat etiam ad coronationem hanc, genitrix Reginæ coronatæ *Anna* filia Regis *Caſimiri*, quæ primo viro Comite *Ciliæ Vilhelmo* mortuo, Comiti de *Dek* nupſerat, a

1402

Wladislao Poloniæ Rege inuitata, & immenſo perfuſa expletaque gaudio, quod illi & patrium inuiſere Regnum, & prolem ſuam in regio leuatam throno ſpectare contigerat, pluribus a *Wladislao* Rege honorata muneribus, ad virum rediit.

Mittunt Legatos Hungari ad Wladislaum Poloniæ Regem, ut Regni Hungariæ diadema ſuſciperet.

Moleſtias captiuitatis ſiue arreſti, *Sigismundo Hungariæ* Rege perferente, notabiles Nuncii a Prælatis & Baronibus *Hungariæ* deſtinati, ad *Wladislaum Poloniæ* Regem, decima octaua menſis Iunii *Cracouiam* peruenerunt. Et recitatis cauſis, ex quibus iuſtam ſe rebantur captiuitatem Regi ſuo *Sigismundo* intuliſſe, precabantur *Wladislaum* Regem, *quatenus Regni Hungariæ, cuius ſibi iuſta, ratione Heduigis Reginæ filiæ Ludouici Regis, debebatur ſucceſſio, ſuſciperet diadema.* Qui ea legatione permotus, in nouam *Sandecz* ex *Cracouia*, nullo *Hungarorum* nunciis edito reſponſo, venit. Vbi nouis & grauibus ab *Hungarorum* Legatis, de aſſumendo *Hungarico* Regno ſolicitatus inſtantiis, reſpondit:

Quibus ſe id non poſſe legitime facere, Rege eorū viuo veroque exiſtente, reſpondit.

Neque ſuæ, neque illorum conuenire honeſtati, iuſto & viuenti Regi Regnum adimi: Soluerent potius Regem, quem ceperunt, vinculis, & ſe probro eo vno, facile ſuæ & Regni ſui neceſſitati & indigentiæ honeſtius prouiſuri. Neminem eo dementiæ labi, vt ſe ludibriorum nodis, quibus alium tractari conſpicit, inuoluat. Eo reſponſo *Hungaris* tam ingens pudor iniectus eſt, vt reuerſi, illico *Sigismundum* Regem ſoluerent. Ad quem Nuncii *Wladislai* Regis *Poloniæ* miſſi, quibus *ſe* ſignificabat, *pro illius ſolutione omni officio intendiſſe, & ni ſecuta fuerit, armis & ferro eam effecturum fuiſſe*, magna *Sigismundum Regem* hilaritate impleuerant.

Nicolaus Kurowski a Wladislauienſi Eccleſia ad Gneſnenſem transfertur, & biennio tenet utramque quouſque ad Wladislauienſem Ioannes Kropidło reſtituitur.

Dobrogoſtius Gneſnenſis Archiepiſcopus, exactis in *Gneſnenſi* Pontificatu annis circiter octo, in villa ſua Archiepiſcopali *Chełm* prope *Vnieiouienſe* oppidum, moritur, & in Eccleſia *Gneſnenſi* ſepelitur. Cui *Nicolaus Kurowski Cracouita* de domo *Srzeniawa*, *Wladislauienſis* Epiſcopus, anno eodem per Canonicam electionem, & Regiam interceſſionem ſuccedit; & integro biennio vtramque ſedem, fructus vtriusque percipiens, tenuit: donec *Ioannes Kropidło Oppolienſis* Dux ad *Wladislauienſem* ſedem, a qua pulſus, & annis multis excluſus, ob perfidiæ facinus, fuerat, quod cum Cruciferis de *Pruſſia* ſenſiſſe ferebatur, Rege placato, reſtitui obtinuit. Cui in exilio agenti, Magiſter & Ordo *Culmenſis* Sedem conferri procurauerant. Fuit tamen de *Culmenſi* proceſſu dierum, in *Camyenenſem* translatus. In qua tenuem & triſtem ſtatum ducens, annis aliquot deguit.

Benedictus XII. ad Bonifacium IX nuncios pro abolendo ſchiſmate mittit.

Venientibus *Romam* ſolennibus Nunciis *Petri* de *Luna*, alias *Benedicti* duodecimi, & in publica audientia humiliter & ſubmiſſe *Bonifacio IX*, *ſupplicantibus, quatenus cum eorum Domino Benedicto duodecimo, ad id optime diſpoſito, inueterato ſchiſmati finem poneret:* *Bonifacio* ſuperbe & ample ad huiusmodi petitionem reſpondenti, & ſe verum Papam, *Benedictum* vero Antipapam arroganter deducenti, præfati Nuncii reſpondendo, *Dominum ſuum Benedictum XII*, aſtruebant *Simoniacum non eſſe*, innuendo typice *Bonifacium* Simoniacum fore.

Qui offenſus a nuncio exprobratione Simoniæ moritur.

Quo verbo *Bonifacius* ipſe, plus quam credi poteſt, offenſus, & in choleram immoderatam accenſus, calculi morbo agitari cœpit, atque in lectum ægritudinis decidens, tertia expoſt die, immediate ſequente, prima videlicet Octobris, efflauit animam; dum annos quatuordecim ſediſſet. Captiuati autem fuerunt iſti Nuncii *Petri* de *Luna*, violato ſaluo conductu & iure gentium, per Capitaneum caſtri *S. Angeli*, quaſi occaſionem mortis *Bonifacii* præſtitiſſent, nec prius, niſi ſolutis quinque millibus florenorum, ex caſtro *S. Angeli*, in quo detinebantur, dimiſſi. Sepulto autem corpore præfati *Bonifacii* in Eccleſia *S. Petri*, Nuncii præfati *Petri* de *Luna* Cardinales *Bonifacii* conclaue ingreſſuros accedentes, ſummopere rogabant, *vt ſe ab alterius Pontificis electione abſtineant, pacemque afflictæ procurarent Eccleſiæ, gratiſſima noua poſt paucos dies, ſi ſe continuerint, audituri.* Sed repudiatis huiusmodi precibus, Cardinales prædicti conclaue ingreſſi, primum iurarunt omnes & vouerunt, *vt quicunque ex eis eligeretur in Papam, vnionem omnibus procuraret viribus, & de iure Papatus [Petro de Luna cedente] cederet.*

In cuius locū Cardinales Innocentium VII. eligunt.

Deinde ad electionem noui Papæ procedentes, *Coſſmatum* tituli Sanctæ *Crucis* in *Ieruſalem* Presbyterum Cardinalem, elegerunt in Papam, qui vocatus eſt *Innocentius VII* Vir modeſtus, pacificus, & probus, ex oppido *Salmone* in *Sicilia*, de mediocri ſtatu oppidanorum natus, caſtæ vitæ Canonum Doctor, & in Poëſi ſufficienter doctus, per *Bonifacium IX*, cum eſſet Epiſcopus *Bononienſis*, in Cardinalem promotus. Sub eo autem tempore ablatum fuit Dominium temporale vrbis a Papa, & per ſeptem *Romanos*, qui *Prudentes* appellabantur, regebatur. Quod moleſte ferens nepos dicti *Innocentii*, *Ludouicus* de *Melioratis*, præfatos ſeptem Regentes occidit. Ob quorum necem ſeditione exorta, *Cortiſani* plures numero violati & occiſi *Innocentius* vero Papa cum Cardinalibus, *Roma* relicta, fugiens, *Viterbium* peruenit Papale. Cuius Palatium per *Ioannem* de *Columna* & gentes ſuas, ſpoliatum & direptum *Romæ*.

1403

Vitholdus Lithuaniæ Dux, Ducatum Smolnenſem, vi per decenniū

Congeſto ex *Polonorum*, *Lithuanorum* & *Ruthenorum* militibus exercitu. *Alexander Withawdus*, magnus *Lithuaniæ* Dux, procedit ad conquirendam terram *Smolnenſem*, regionem opulentam & fœcundam, a *Ruthenis* inhabitatam. Quam annis decem, bellis vexare non deſtitit aſſiduis, in quibus illi *Wladislaus Poloniæ* Rex annis ſingulis nouas *Polonorum*

1403

Polonorum auxilio acquisitum.

rum cohortes mittere solitus fuerat, & sine quorum auxiliis aliquam expeditionem contra *Smolnensem* non obibat, Regione autem *Smolnensi* spoliis & incendiis vastata, castrum *Smolensko*, caput & Metropolim gentis, in quod *Smolnenses*, coniuges, liberos, fortunas, & quæue pretiosiora pignora congesserant, obsidione vallat. Ad cuius expugnationem omni studio & conatu intentus, primum bombardarum proiectione illius structuras quatit, & comminuit. Mox deinde vniuerso exercitu ad mœnia illius succedere iusso, *Smolnensibus* imminens periculum necquicquam strenue & probe refellentibus, structuris castri audacia militum violatis, castrum capit. Non tamen ea conquisitio militibus *Alexandri* paruo impendio & cruore prouenit. Multi desiderati, sed multo plures numerabantur vulnerati. Ex *Polonis* miles notabilis *Ioannes* Castellanus *Calissiensis* occisus, *Wyerzbiątha Kąpinski* Vexillifer *Vielunensis* in facie grauissime vulneratus. *Vaszilo Smolnensis* Dux, castri sui principalis conquisitione audita, ex *Smolnensi* ora in *Hungariam* profugit, & annis pluribus, in obsequiis *Sigismundi Hungariæ* Regis versatus, in cuiusdam castri conquisitione interiit. *Smolnenses* primi non vltra Duci *Alexandro* resistere ausi, se suasque reliquas munitiones illi dedunt. Ab illoque tempore *Smolnensis* Ducatus, *Lithuaniæ* Ducatui adiectus, & in Prouinciæ formam redactus est. De thesauris autem & rebus magnæ opulentiæ, vasis quoque & clenodiis, aureis argenteisque, gemmis & vnionibus pretiosis, castro conquisito, in ditionem *Alexandri* magni Ducis *Lithuaniæ* ex integro relatis, *Alexander* Dux partem insigniorem *Wladislao* Poloniæ Regi transmisit, partem residuam in eos milites, qui amplius meruerant, & quorum virtus clarius spectata est, erogauit.

in prouinciæ formam redigit, & Lithuaniæ adiicit.

In fine Martii & principio Aprilis cometes inter orientem & Septemtrionem in vespera apparauit. Qui faucem seu caudam suam a meridie in septemtrionem flammando porrexit.

Groth Stupeczki Rawczicz, & Ioannes Rogala Castellanus Wladislauiensis proscripti, Regno Poloniæ diffidant, & nobiles in domibus eorum ac mercatores captiuando in Moraviam ad castrum Schowsten portant.

Diffidato Regno *Poloniæ Groth* de *Słupcza*, ex genere *Rauitharum* ortus, qui ob indignam necem, in *Ioanne de Oszolin* Castellano *Vislicensi* de domo *Bipennium*, ob limites villæ Ecclesiæ *Sandomiriensis Dwiekozy* patratam, & *Ioannes Rogala* Castellanus *Wladislauiensis*, de genere *Rogalitharum*, ob suas factiones, de Regno *Poloniæ* banniti & proscripti, Regnum præfatum ex castro *Moraviæ Schowsthen*, (ibi enim receptaculum quæsierant) multifarie nobiles, mercatores, & subditos *Poloniæ* captiuando, & in prædictum castrum importando, lacessebant. Quod *Wladislaus Poloniæ* Rex grauiter ferens, dum querelis suis, ad *Iodocum Moraviæ* Marchionem, ob id factis, nulla æqua responderet vicissitudo, curiensium tantummodo suorum exercitu in *Moraviam* misso, castrum præfatum *Schowsten*, facta forti impugnatione, conquirit & incendit, *Ioannemque Rogala* Castellanum *Wladislauiensem*, hostem & exulem Regni, cum suis omnibus captum, in *Poloniam* reducit. Hic annis multis carceres & vincula perpessus, intercessione *Zauissii* nigri de *Garbow* militis, qui & ipse aliquot captiuos in *Hungaria Polonos* sua prece soluerat, dimissus est. In vltionem vero sceleris *Groth* de *Słupcza*, qui captiuitatem euaserat, bona sua omnia mobilia & immobilia publicat, & perpetuo illum exilio condemnat. Castrum suum *Konari*, in terra *Sandomiriensi* situm, *Wladislaus Poloniæ* Rex a militibus conquisitum, in locis frequentibus mandauit (quoniam petra ædificatum erat) perfodi, & ruinari. Decernens in pœnam præfati *Groth*, & suorum facinorum, vt nullo vnquam tempore, absque suo & suorum successorum Regum *Poloniæ* instauraretur, speciali consensu. Captiuauerat autem præfatus *Groth Słupeczki* præfatus, *Andream Nekanda*, appellatum *Zbrozek*, nobilem de domo *Bipennium*, in curia sua *Siecziechowice*, & *Petrum Zborowski*, nobilem de Armis *Iastrząmbiecz* in domo sua in *Zborow*, & in castrum *Schowsthen* deportauerat; qui castro conquisito soluti sunt. Ad depopulationem insuper Regni *Poloniæ*, & publicarum stratarum eius, & mercatorum deprædationem atque spolium, in quibus variæ hominum contingebant captiuitates & homicidia, manum truculentam laxauerant.

1403

Tandem castro per Aulicos Regis Wladislai cum Rogala capto, ac post ea ad preces Zauissii nigri de Garbow militis insignis, dimisso, Grothonis bona confiscantur.

Comparato de propriis, & externis militibus Magister *Prussiæ Conradus* de *Iungen*, & Cruciferi, notabili exercitu, habentes in suo comitatu *Boleslaum Switrigiello*, germanum *Wladislai Poloniæ* Regis, qui fluxi, & magnæ varietatis vir ingenii, ad nouandum res procliuus, de *Lithuania* per *Alexandrum* Ducem, *Wladislao* Rege necquicquam prohibente, eiectus, ad Cruciferos se contulerat: *Lithuaniæ* terras circa festum Sanctæ *Dorotheæ*, hostiliter ingrediuntur. Duce autem *Withawdo*, ex castro *Vilnensi* spectante, & ferente (quod viribus esset inferior, & de fide suorum ambiguus) magis quam prohibente, primum ad castrum *Merecz* applicant; Quo conquisito & incenso, dum versus *Grodno* ituri crederentur, itinere reflexo, versus *Troki* diuertunt. Et vna nocte apud stagnum *Dawgen* immorati, promoto in *Zamieniki* gradu, duobus diebus illic tenuerunt statiua. Ab inde in locum *Olawa*, vno miliari a *Troki* distantem, peruenirunt. Et quamuis *Withawdus* Dux magno auctus fuisset metu, ne ex *Olawa* ad castrum *Troki* obsidendum descendissent; dimisso tamen castro *Troki* in dextera parte, ad villam *Steygwik*, penes fluuium *Strawa* sitam, applicant. Ex qua per *Syedmilischki Sthoklischki*, & *Nerouena*, septimis castris (omnia loca per quæ ibant, & quæ attingere poterant, igne & spo-

Magister Prussiæ & Liuoniæ multa damna Lithuanis inferunt, ordinatione Swidrigiellonis.

1403

liis vastando) ad fluuium *Nyemyen* perueniunt. Quo facile, glaciebus enim constrictus erat, transito, in terras suas, circa *Ragneth*, ducentes secum permiscui sexus ex *Lithuania* mille animas captiuas, redeunt. Quæ Duce *Withawdo* instante, & pro eorum redemptione **** promittente, fuere dimissæ. Sed & Dux *Withawdus*, similem & ampliorem captiuorum numerum ex terris *Prussiæ* Magistro petente & cautionem præstante, laxauit. *Prussiæ* autem exercitu de terris *Lithuaniæ* egresso, repente nouus exercitus Magistri *Liuoniæ* eas ingressus, & factis multis spoliis, exustionibus, & damnis, in crastino Sanctæ *Agnethis*, circa *Thurowno* & *Lakonari*, pluribus hominibus captiuatis, in *Liuoniam* rediit.

Mansionarii in Ecclesia Posnaniensi fundantur, per Albertum Iastrambiecz Episcopum Posnaniensem.

Tredecima Nouembris, *Albertus Iastrząmbiecz* Episcopus *Posnaniensis*, fundat Collegium Mansionariorum, pro decantandis horis, B. V. *Mariæ*, in *Posnaniensi* Ecclesia, conferens pro dote eidem aliquot altarium eiusdem Ecclesiæ introitus, item decimas mensæ Episcopalis circa *Calisch*, & *Odolanow*, in villis, *Głogowa*, *Bandzieschino*, *Krąpa*, *Sczuri* vtraque, *Gałaski*, *Iąnkowo*, *Naboczicze*, *Łąkocziny*, *Wyerzbno*, *Damschino*, *Guthouo*, *Bieganino*, *Raskowo*, *Pogrzibowo*, *Kpischeuo*, *Przygodzicze*, *Oczansche*, *Gołuchowo*, *Bomno*, *Lewkowo*, *Boczkowo*, *Gwiazdowo*, *Gorzno*, & *Byenino*: ordinans, vt Vicarii *Posnanienses* habeant huiusmodi Mansionarias, & tertia pars eorum horas, missas, & officia Mansionariorum expleant.

Wladislaus Rex fratrem Swidrigalū ex Prussia reuocans, terras Podoliæ a filiis Spithkonis de Melschtin possessas illi donat, & multa alia Regni Poloniæ bona. Qui nihilominus iterum fugit, & Præfecti illius in Podolia Wladislao rebellant.

Infestationem terrarum *Lithuaniæ* per *Boleslaum Swidrigal* hactenus procuratam, *Wladislaus Poloniæ* Rex auersurus, missis Nunciis ipsum ex *Prussia*, solutis magnis pecuniarum summis, quibus se illic stando inuoluerat, reuocat, & ei, pro manutenendo statu suo, terram *Podoliæ*, a relicta *Spitkonis* de *Melschtin Elisabeth*, & filiis suis *Ioanne* & *Spithkone*, solutis ex pacto quinque marcarum, grossorum *Bohemicalium*, millibus, liberatam: item terram *Zidaczouiensem*, item districtus *Striy*, *Schidłow*, *Stobniczam*, *Drugnyam*, *Vszczie*; item mille quadringentas marcas annui census, in zuppis regiis assignat. Ea tamen beneficii & largitionis magnitudo, leuem *Swidrigali* animum stabilire non potuit, quin castris *Podoliæ*, præsidio *Polonorum* & *Ruthenorum* locatis, nulla lacessitus iniuria, ad Cruciferos, potiundi Ducatus *Lithuaniæ*, quæ illi a Cruciferis repromittebatur in dolo, possessione, perfugeret. Post cuius fugam de castris *Podoliæ*, *Wladislao Poloniæ* Regi, ea sibi resignari requirenti, a *Polonis* & *Ruthenis* eâ tenentibus, aperta rebellione insultatum est.

Innocentius Papa septimus, frequentibus *Romanorum* precibus expugnatus, *Romam* ex *Viterbio* in Dominica *Reminiscere* reuersus, & magna lætitia populari exceptus, *Ladislaum* de *Duratio* Regno *Siciliæ* priuat, propter impressiones plurimas, quas & Vrbi & Regno intulit. Solicitabatur & tunc præfatus *Innocentius*, per notabiles Nuncios *Petri* de *Luna*, de vnione consumanda. Quo negante, contrarias sibi scribebant epistolas, certando ad inuicem, & scripturis huiusmodi populum Christianum ludificando. Correptus fuit deinde præfatus *Innocentius* morbo paralytico: a quo post paucos dies liberatus, iterum circa finem secundi anni Pontificatus, de mense Nouembre, in eandem infirmitatem relapsus, moritur. Ortaque extunc fuit magna perplexitas inter Cardinales, an alium eligerent, vel an ab electione abstinerent. Sed tandem satius visum est ad electionem procedere. Qua in conclaui celebrata, *Angelum* de *Corona*, natione *Venetum*, tituli Sancti *Marci* Presbyterum Cardinalem, quem ipse *Innocentius* in Cardinalatum promouerat, repetito tamen perprius voto & iuramento, quod quilibet eorum, si in Papam eligeretur, pro bono vnionis Papatui cederet, concorditer vltima die Nouembris, in Papam elegerunt, credentes illum in omnibus habiliorem feruentioremque per quem sublato schismate, vnio in Ecclesia Dei sequeretur. Erat enim Theologiæ Magister, & ætate grandæus, octogesimum vel citra creditus annum tunc habuisse, *Gregorius* duodecimus nuncupatus. Qui coronationis acceptis insigniis, in publica sessione, & votum & iuramentum de cedendo, lachrymis etiam effusis repetiit. Sed vtramque pollicitationem parum fideliter seruauit, cognominabaturque a nonnullis *Errorius*.

1403

Innocentius VII. Papa moritur in cuius locum Angelus, alias Gregorius XII. sufficitur.

1404

Conueniunt in Racziąscz, Wladislaus Rex, Vitholdus, & Magister Prussiæ: datisque arbitris

Festo Pentecostes adueniente, dieta generalis in oppido Episcopali *Racziąsch*, pro stabilienda inter Regnum *Poloniæ* & magnum Ducatum *Lithuaniæ* ab vna, & Cruciferorum terras partibus ab altera, proque sedandis differentiis, super occupatione *Dobrzinensis* & *Samogithiæ* terrarum exortis, tenta est. Ad quam cum & *Wladislaus Poloniæ* Rex cum *Polonicis* & *Lithuanicis* Consiliariis, & Magister *Prussiæ Conradus* de *Iungen*, cum Commendatoribus suis, personaliter aduenissent; tractatores pacis & simultatum moderatores, per partem vtramq; dati sunt. Ex parte quidem *Wladislai Poloniæ* Regis, *Nicolaus Kurowski Gnesnensis* Archiepiscopus, *Petrus Cracouiensis*, *Albertus Iastrząmbiecz Posnaniensis*, Episcopi, *Iaschko* de *Thączin* Castellanus, *Ioannes* de *Tarnow* Palatinus *Cracouiensis*, *Michael* de *Bogumiłowicze Lublinensis*, *Clemens* de *Moskorzow Vislicensis*, Castellani: *Gnieuossius* de *Dalewicze* Succamerarius *Cracouiensis*, & *Nicolaus* Præpositus Sancti *Floriani*, Regni Poloniæ Vice-Cancellarius. Ex parte vero Prussiæ Magistri & Ordinis sui, *Arnoldus Culmensis*, *Ioannes Pomesaniensis* Episcopi: *Conradus* de *Lechtynsteyn* magnus Commendator, *Ioannes* de *Rumpenheym* in *Elbing*, Fri-

1404

Fridericus de *Venden* in *Thorun*, Commendatores, frater *Ioannes* de *Rogethelen* Canonicus *Varmienſis*, *Petrus* de *Lapide*, *Petrus* de *Bayzen* milites, & *Gotſridus Rheber* Magiſter ciuium de *Thorun*. Hi diebus aliquot, deliberatione habita, pacem ſub his conditionibus conficiunt: *Vt Wladislaus Poloniæ Rex, & Alexander Withawdus, magnus Lithuaniæ Dux, Magiſtro & Ordini Cruciferorum, de terra eorum naturali Samogithiæ excedant, & illi per literas patentes renuncient, Samogithasque dare Magiſtro & Ordini filios in obſides, & homagium præſtare compellant. Item quod Wladislaus Poloniæ Rex terram Dobrzinenſem, in quadraginta millibus florenorum a Magiſtro & ordine redimat, & donationes per Magiſtrum in terra Dobrzinenſi factas, ratificet. Item quod profugos & exiliatos hinc inde non foueant, neque receptent, captiuosque ſoluant & manumittant.* Hæ pacis conditiones etſi graues viderentur, *Wladislaus* tamen *Poloniæ* Rex, & *Withawdus Lithuaniæ* Dux, guerrarum anfractus toto niſu declinaturi, eas acceptant, literisque confirmaturos repromittunt, an ſi quidem armis expugnari terra *Dobrzinenſis* an pecuniis redimi debuerit, conſultatio *Wladislaum* & conſiliarios eius, aliquanto tempore diſtinuit, ne expugnata, belli cauſa; redempta, ad cætera per iniquitatem occupanda, irritamentum fieret. Redimi tamen illam, quamuis cum dedecore Regni & grauamine, quam occaſionem præbere bello, placuit.

ordinant, ut Samogithia Cruciferis reddatur; & Dobrzinenſis terra 40 millibus florenorum a Cruciferis redimatur.

Wladislaus Rex in Thorun a Magiſtro inuitatus per triduum honoratur.

Ex *Racziąſz Wladislaus Poloniæ* Rex per Magiſtrum *Pruſſiæ Conradum* de *Iungen*, & ſuos Commendatores, multiplici precum inſtantia rogatus, cum maiori Conſiliariorum ſuorum parte, deſcendit in *Thorun*; vbi per triduum ſplendide a Magiſtro tractatus eſt, & in eius honorem ludi haſtarum inſtituti. In quibus *Dobeslaus* de *Oleſchnicza Polonicus* miles, omnium in ſe, propter animi & corporis vigorem, ſpectantium oculos conuerterat, vnde & vltra omnes certantes, athletæ, illi honos cum præmio delatus eſt. Dum enim *Wladislaus Poloniæ* Rex ſuos *Polonos* parum proſpera vti fortuna videret, *Dobeslao* prædicto, vt haſtiluderet imperauit. Ad regium itaque iuſſum, equo conſcenſo, adeo certantes contriuit, vt ex campo omnes deſcendere coëgerit: circa horam quoque noctis tertiam, ſolus & vnicus viſus eſt in palæſtra remanſiſſe, quamuis vicibus aliquot recentes & noui milites de curia Magiſtri *Pruſſiæ* contra eum ſurrogarentur. Sub illo inſuper triduo, *Wladislao* Rege *Poloniæ*, per oppidi *Thorunenſis* plateas, cum Magiſtro *Pruſſiæ* pro contemplando ſitu oppidi obequitante, fœmina quædam ex coquina ſqualoribus coquinalibus *Wladislaum* perfudit. Quæ Magiſtri iuſſu comprehenſa, & ſuffocationi vndarum addicta, beneficio Regs ſeruata eſt. Vtrum autem conſulto vel fortuito facinus id peregerit, incertum habetur. Multorum tamen ferebatur præſumptione, fœminam prædictam ex ſubordinatione Cruciſerorum, ſqualIores prædictos in Regis ignominiam conſulto iecisſe, poſtquam in tanta hominum multitudine, qui Regem & Magiſtrum præcedebant & comitabantur, non alium quam Regem *Wladislaum* aſperſio ipſa contigerit.

Vbi Dobeslaus de Oleſchnicza in haſtiludiis victor evaſit,

Rex vero a fœmina ſqualloribus perfuſus eſt.

Commendatores & Cruciferi de *Pruſſia* nulla iniuria aut moleſtia læſi, ſed ſua liuoroſa & ſuperba acti malitia, terras *Maſouiæ* & Ducatus *Ianuſſii*, Ducis *Maſouiæ*, *Czirnenſis*, & *Varſchouienſis*, cum magno exercitu clandeſtine, nulla diffidatione præmiſſa, hoſtiliter ingrediuntur, & præfatum Ducem *Ianuſſium* in curiis ſuis, cum conſorte ſua, filiis, & Baronibus Curienſibusque ſuis, famulis & militibus, ſecure & fiducialiter, velut ſibi nihil conſcium, & Cruciferis in nullo obnoxium, habitantem inuadunt, & tam ipſum, quam omnes Barones milites, & conſiliarios ſuos, ac Curienſes captiuant. Omnis quoque humanitatis & honeſtatis obliti, Ducem præfatum *Ianuſſium*, virum nobilem, virtuoſum, & optimum, (omitto ſui Ordinis ſuumque fundatorem & dotatorem, priuato etiam officio illis colendum) & omnes ſuos turpiter funibus ligatos, in arces & oppida ſuæ ditionis, fœde tractandos deducunt. Quem *Wladislaus Poloniæ* Rex, nouitate huiusmodi per celeres Nuncios ad ſe perlata, miſſis ad Magiſtrum *Pruſſiæ Conradum* de *Iungen* notabilibus Nunciis, ſuam & totius Regni ſui *Poloniæ* in captiuitate præfati Ducis *Ianuſſii* & ſuorum, queſtus violationem & iniuriam, liberationem ſuam & ſuorum celerem, præfato Magiſtro *Pruſſiæ*, licet nequiter & mendoſe, præter ſuum ſcitum admiſſum inficiante facinus, procurat.

Cruciferi Ianuſſium Maſouiæ Ducem cum uxore & filiis incautos capiunt, & ligatos ad caſtra ſua deducunt;

Et tandem procurante Rege Wladislao eorum ſolutionē dimittunt.

Ad prouidendum de ſolutione quadraginta millium florenorum, Magiſtro & Ordini *Pruſſiæ* in liberationem & redemptionem terræ *Dobrzinenſis*, repromiſſa, *Wladislaus Poloniæ* Rex ex *Thorun* diſcedens, & in terris *maioris Poloniæ* vniuerſa æſtate manſionem figens, conuentus particulares agi *ordinauit, vt in illis vniuerſa nobilitas, de ſuis priuatis introitibus, ad ſolutionem huiusmodi impendendam, ſuffragium pecuniarum conferret.* Ex terris vero *maioris Poloniæ* in autumno diſcedens, in ciuitate noua *Korczin*, pro die Sancti *Martini*, totius Regni ſui generalem tenuit dietam. In qua de vniuerſorum Prælatorum, Baronum, militariumque, totius Regni gratificatione & conſenſu, pro redemptione terræ *Dobrzinenſis* ſancitum eſt, vt de quolibet laneo poſſeſſo, duodecem groſſi (vſualibus duobus regalibus incluſis) ſoluerentur. Ita tamen, quod huiusmodi gratuita ſubuentio, neque præiudicialis eſſet iuribus & libertatibus militum, neque ad debiti neceſſitatem in poſterum traheretur. Cœpit extunc ſubuentio ipſa exigi, & in manus collectorum a *Wladislao Poloniæ* Rege deputatorum, in ciuitatibus principalioribus conſignari, pro conditione colonorum & villarum, & fidelitate exactorum, ad centum marcarum millia comperta, inito calculo aſcendiſſe.

Pro redemtione terræ Dobrzinenſis conſtituitur duodecem groſſorum exactio.

Quæ centum millia marcarum pecuniæ fertur feciſſe.

1404

Poloniæ & Bohemiæ Reges conueniunt Wratiſlauiæ.

Frequentibus Nunciis & literis *Venceslai Romanorum* & *Bohemiæ* Regis, de conueniendo ſecum, *Wladislaus Poloniæ* Rex ſolicitatus, in noua ciuitate *Korczin*, Conſiliariorum ſuper ea re tenuit conuentum. Vbi ad illum *Ioanne* Duce *Oppauiæ*, nomine præfati *Venceslai Romanorum* & *Bohemiæ* Regis veniente, & inuitante ad conueniendum, conuentio apud *Wratislauiam* pro feſto Sancti *Iacobi* Apoſtoli, accepta eſt. Quo veniente, ambo Reges illic conueniunt. Tanta autem Prælatorum & Baronum, militumque, *Wladislaus Poloniæ* Rex frequentiſſimâ caterua ſtipatus erat, ut in ſuo comitatu plusquam quinque millia de electiſſimis militibus creditus eſt habuiſſe. Sed & *Sbigneo* de *Brzeſczie* Regni *Poloniæ* Marſchalco, ad diſtribuenda hoſpitia, *Wladislaum Poloniæ* Regem, cum familiaribus Baronum numero ſexingentis, præcedente, *Venceslaus Romanorum* & *Bohemiæ* Rex, ratus Regem *Poloniæ* eſſe, illi occurrerat. Stabat autem *Wladislaus Poloniæ* Rex *Wratislauiæ* diebus octo, ſingulis neceſſariis a *Venceslao* Rege abunde procuratus. Cauſa autem conventionis erat. Inſtabat *Venceslaus Romanorum* & *Bohemiæ* Rex, inſtabant & Principes Baronesque *Bohemiæ* & *Sleſiæ*, inſtabat & *Miſſnenſis* Marchio, ut fœdus perpetuum Reges & Regna iungerent, firmarentque. Et pro qualibet ſua & Regni *Bohemiæ* neceſſitate, & præcipue germanum ſuum *Sigiſmundum Hungariæ* Regem, altera vice illum captiuante, quadringentis lanceis *Poloniæ* Rex, ipſi auxilio foret. Offerens ſe Regi & Regno *Poloniæ*, uniuerſam terram *Sleſiæ*, cum illius Ducatibus, iniuſte a Regno *Poloniæ* alienatam, & ciuitates Regias, *Wratislauiam*, *Namislouiam*, *Swidniczam*, *Vradz*, *Iawor*, *Srzodam*, & alias, reſtituturum. Eam conditionem etſi *Wladislaus Poloniæ* Rex contentus eſſet accipere; Prælatis tamen & Baronibus Regni *Poloniæ* improbantibus, & ſeminarium bellorum ex ea oriri verentibus, repudiata eſt. Dederunt autem Reges ſibi ampliſſima munera. Inter quæ crux aurea, in pectoralis modum, particulam de ſpinea corona & ligno vitæ continens, Regi *Poloniæ* a *Bohemiæ* donata, præcipuum & inſigne munus cenſebatur. Ea conuentio ſalutaris erat Regnis utrinque & ſubditis, cum ex vnione & charitate Regum, ſubditorum etiam ſenſim commoda & profectus ſuccreſcerent. Non repudiaſſet autem *Wladislaus Poloniae* Rex conditionem de reddenda ſibi *Sleſiæ* regione, per *Venceslaum Romanorum* & *Bohemiæ* Regem oblatam, quippe qui ſciebat *Sleſiam* ſui Regni *Polonici* nobile membrum fore, & Regno ſuo *Poloniæ*, per dolos & iniuriam ademptam, niſi genus ſeruitutis, quo quadringentis lanceis, pro ſingulis bellis Regibus *Bohemiæ* auxilio adeſſe, ſtringebatur, horruiſſet. Ad ſingularem referens iniuriam, ſi Regi æque pari inuita ferre auxilia ſe obligaſſet. Potuiſſet & id genus ſeruitii moderari, ſed *Ioannes Szmirziczki* vnus ex Baronibus & conſiliariis *Bohemiæ*, in *Wratislauiam* ſuperueniens, reſtitutionem *Sleſiæ* pene iam compoſitam & concluſam, in pectoribus *Venceslai* Regis, & Conſiliariorum *Bohemiæ* infecit.

& tractant de reſtituenda Regno Poloniæ Sleſia.

Ex *Wratislauienſi* dieta, *Wladislaus Poloniæ* Rex reuerſus, in *Podoliæ* terram, de manibus *Polonorum* & *Ruthenorum*, illam nomine *Switrigiellonis Boleslai* Ducis occupatam, recuperaturus, proceſſit. Quem aduenientem ciuitas *Camyeniecz*, continuo illum, velut iuſtum Dominum, portis patefactis, excepit. Quam ingreſſus, illico ad caſtrum *Camyeniecz* expugnandum operam nauat, bombardisque illud quatit. Capitaneus autem caſtri, & ſcelus perfidiæ, & captiuitatis periculum (iam ſiquidem nimium coarctatus erat) euaſurus, obtenta primum apud Regem & literis firmata, conditione, quod caſtra & terram *Podoliæ* nulli principi, ſed tantummodo vni ex *Polonis* militi, in tenutam committeret, caſtrum dedit. Quam deditionem cætera *Podoliæ* caſtra ſecuta, in deditionem Regis venere. Caſtris autem & terris *Podoliæ*, *Wladislaus* Rex *Petrum Schaffraniecz* præficit. Quo poſt annos plures deſtituto, *Petro* dicto *Carnaczian* Caſtellano *Dobrzinenſi*, eo vero amoto, *Andreæ* de *Thączin* Subdapifero *Cracouienſi*, quo cedente *Petro Włodkowicz Charbinowski*, terram & caſtra *Podoliæ* committebat.

Caſtra & terras Podoliæ, nomine & per Præfectos Switrigalli, germani Regis ad Cruciferos profugi Rex recuperat.

Non implente *Withawdo Lithuaniæ* magno Duce conditionem de terra *Samogithiæ*, Magiſtro & ordini *Pruſſiæ* dedenda, in dieta apud *Racziąſz* habita, firmatam; Magiſter & Cruciferi, cum forti exercitu *Lithuaniam* ingreſſi, hoſtiliter illam quatiunt & deuaſtant, Duce *Withawdo* laceſſente quidem ex inſidiis hoſtilem exercitum, ſed in conſpectum & congreſſum, propter diſcrimen imminens, venire detrectante. Cuius neceſſitate *Wladislaus* Rex comperta, non paruum illi ex *Polonis* militum numerum in auxilium deſtinat. Qui nonniſi per obliqua & inuia itinera, Duce *Withawdo* comperto, ad experiendam cum hoſtibus belli fortunam, eum animant. Verum Magiſter *Pruſſiæ* & Cruciferi, percepto *Polonicum* exercitum Duci *Withawdo* in ſuffragium aduenisſe, fortioremque & frequentiorem, quam pro numero, rati, illico celeri curſu in propria dilabuntur.

Magiſter Pruſſiæ Lithuaniam invadit, ſed inde aufugit, Polonicum exercitum adventare ſentiens.

1405

Ad feſtum diem Pentecoſtes, tam *Wladislao Poloniæ* Rege cum ſuis conſiliariis, quam *Conrado* de *Iungen Pruſſiæ* Magiſtro & ſuis Commendatoribus in oppidum *Gniewkow*, ciferis, ad firmandas literis concluſiones, pro pace terrarum anno ſuperiori in *Racziąſz* digeſtas, con-

In concluſione pacis facta cum Cruciferis, cum adhuc peterent, vt Rex

1404

Wladislaus nec titulo nec armis Pomeraniæ vteretur,

conuenientibus, noua difficultas & quæstio circa compactatorum sigillationem, a Magistro & ordine iniecta est. Producebant enim literas *Casimiri* secundi *Poloniæ* Regis, die Sancti *Kiliani*, millesimo, tricentesimo, quadragesimo, tertio, in *Calisch* scriptas, per quas iuri & titulo terræ *Pomeraniæ* renunciabat, promittens eo amplius non vti, & illius ex Maiestatis sigillo facere abrasionem. Iuxta quam petebat, *ne Wladislaus Poloniæ Rex titulo huiusmodi vteretur, ac de Sigillo Maiestatis mandaret illum deponi, cum nullatenus ferre possent, vt Regio sigillo titulum Pomeraniæ habente, literæ conficiendæ & parti eorum tradendæ, sigillarentur, cum sigillatio ipsa ius eorum notabiliter perimeret, & cessionem Casimiri Regis de terra Pomeraniæ in dubium reuocaret.* Adiicientes *sui propositi esse, vt Pomerania tam re quam nomine, Ordinis terra censeatur; nec sibi in illa quisquam vendicare iuris possit quicquam; sed nec tituli additamentum.* *Wladislao* autem *Poloniæ* Rege, & Consiliariis suis, petitionem Magistri & Ordinis magnopere & aspernantibus & refellentibus, re infecta discessum est.

re infecta discessum est.

1405

Conueniunt bis Magister Prussiæ & Vitholdus Lithuaniæ Dux,

Deterior aliquanto alterius conuentionis, quam *Alexander Withawdus* magnus *Lithuaniæ* Dux, cum Magistro *Conrado* & Cruciferis de *Prussia*, ad fluenta *Nyemyen*, in loco, qui dicitur *Salin*, inferius *Kawno* sito, pro die Sanctorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum tenuerat, fuit euentus. Ad quam *Wladislaus* Rex *Poloniæ*, duos e Consiliariis suis, videlicet *Clementem* de *Moskorzow* Castellanum *Visliciensem*, & *Nicolaum* de *Brzezie*, Regni *Poloniæ* Marschalcum, ne Dux *Withawdus* dolis Cruciferorum circumueniretur, transmiserat. Post multos siquidem tractatus pro pace, & terræ *Samogitharum*, per *Withawdum* Ducem Ordini fiendæ, cessione, habitos, non sine animorum irritatione, discessum est. Exprobrantibus *Withawdo* nonnullis Cruciferis, & signanter *Marquardo* de *Salczbach*, Commendatore de *Brandeburg* & *Simberg*, crimen perfidiæ; & qui tam ipsum quam genitricem suam variis probris & maledictis incessere. Eam tamen *Withawdus* moleste tulit iniuriam. Maluit enim & illas, & plures alias indignitates perpeti, quam bellum *Lithuanicis* viribus gerendum, Cruciferis mouere, aut motum refellere, quod superioribus annis tentatum secus cesserat. Alterum deinde *Alexander Lithuaniæ* Dux, cum Magistro & Ordine Cruciferorum celebrans conuentum, assiduis Cruciferorum pressus defatigatusque vexationibus, pacem necessariam magis quam honestam componit, de terraque *Samogithiæ* cedere, & armis *Samogitas* in ditionem Magistri & Ordinis impellere, *Wladislao* Rege necquicquam abnuente inhibenteque, consentit, terramque præfatam *Samogithiæ*, per literas publicas, geminato idiomate, *Latino* videlicet & *Almanico* scriptas, Magistro videlicet & Ordini donatione perpetua, (quæ Duce *Alexandro* interpellante, etiam a Rege *Poloniæ Wladislao* est confirmata) donat & inscribit.

& primo irritatis animis,

secundo amici facti, terram Samogithiæ Dux dat Cruciferis, & possessionem assignat.

1405

Imperium autem Magistri & Ordinis Cruciferorum *Samogithis* aspernantibus, *Alexander Withawdus* ex fœdere cum Magistro & Ordine icto, *Samogithiam* cum suis copiis, in qua iam Magister & Cruciferi cum suo exercitu constiterant, armatus venit, & *Samogithas* in obedientiam & iugum Magistri & Ordinis venire coarctabat. Reluctabantur tamen pro viribus *Samogithæ*, & nocturnis insidiis *Pruthenicum* exercitum vehementer lacessendo, magnam cladem, sed maiorem pauorem, adeo vt excubias duplicari oporteret, *Pruthenico* exercitui intulerant. Sed & *Alexandrum* Ducem, eiusque exercitum, luctuosa prece & eiulatu alloquebantur ex siluis, *ne eos a suo Principatu & Lithuanis, cum quibus vna gens & vnus populus, tam linguæ identitate quam morum cognatione forent, sequestratum & Cruciferis subiectum, ne quoque illos amplius, tanquam proprios & fideles subditos & amicos, quoniam nullo pacto Vakkis abridlis, id est Cruciferis Teutonicis, vellent subiecti esse, vastatum & oppressum iri sineret; cum Samogithia lingua eorum sonet, terra inferior, ad differentiam Lithuanicæ, quam vtraque gens superiorem appellat, id vocabulum sortita.* His tam lamentabilibus vocibus, etsi *Lithuaniæ* Dux *Withawdus* pia commiseratione commoueretur, satius tamen ratus pactis standum esse, terram *Samogithiæ* Magistro & Ordini *Prussiæ* subiicit; *Samogithasque* obsides filios Cruciferis dare coegit. Et quo Cruciferis possessio illius esset & quietior & diuturnior, duo castra in flumine *Niewiasza*, & tertium in flumine *Nyemyen*, vbi *Dubiesza* fluuio *Nyemyen* miscetur, construxit. Ad cuius gubernationem *Michael* Kuchmagister Crucifer, a Magistro & Ordine in Aduocatum & Capitaneum relictus est.

Samogithasque renitentes dare filios in obsides compulit.

Marsiliam vsque ad *Petrum* de *Luna*, Nunciis notabilibus *Gregorius XII.* Papa missis, eam captat conclusionem, vt in ciuitate *Saonensi* riparia *Ianuensium*, in subsequenti festo Sancti *Michaelis*, aut ad vltimum in festo Sanctæ *Mariæ* Purificationis, amborum contendentium de Papatu teneretur pro celebranda vnione conuentus. Sed termino appropinquante *Gregorius XII.* conclusionem elusurus, quindecima Augusti *Roma* egressus, *Viterbium*, & exinde *Senas* peruenit. Illicque longo tempore moratus, vtrumque terminum, licet *Petrus* de *Luna* cum suis Cardinalibus, pro constituto die venerat, neglexit. Et quamuis a pluribus Cardinalibus & Prælatis, zelum vnionis habentibus, ad transeundum in *Saonam* instigaretur, figmentis tamen vsus, iter propter insecuritatem detrectauit. Propter quod a curialibus suis, non *Gregorius*, sed *Errorius*, vocitari cœptus est. Ex *Senis* vero in *Lucam* diuertens, plures menses illic exegit, pluribusque artibus, ingeniis, & ludificationibus vtens, nullam operam pro consequenda vnione impendere voluit. Nec minoribus ingeniis, ludificationibus, & dolis *Petrus* de *Luna* vtebatur, ne vnionis negotium prosequi cogeretur.

Gregorius Papa ad Petrum de Luna alterum Papam alterum nuncios pro celebranda vnione certum terminum constituturos mittit, ipse tamen ad diem dictam venire negligit.

1406

Fundatur Varschouiæ Ecclesia collegiata, & vna præbenda, & aliud genus ordinatur.

Ianussius Dux *Masouiæ* & Dominus *Czirnensis* de consensu *Alberti Iastrzambiecz* Episcopi *Posnaniensis*, in Ecclesia Parochiali Sancti *Ioannis Varschouiæ*, fundat Collegiatam Ecclesiam die Mercurii quinta Ianuarii, & tres Præbendas de capella Sanctorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum Castri *Czirsko* in illum transfert. Item de Ecclesia *Parochiali Tarczin*, fundat Præposituram, de Ecclesia in *Varka* custodiam, de Ecclesia *Varschouiensi* Decanatum. Item abstulit & dismembrauit præfatus *Albertus* Episcopus, ab Archidiaconatu *Czirnensi*, in Ecclesia *Posnaniensi* sito, de consensu *Alberici*, ipsius tunc Archidiaconatus Archidiaconi, decem decimas manipulares, videlicet in triplici *Czarnouo*, *Bruinouo*, *Calen*, *Mrokowo*, *Borona*, *Granicze*, *Swiaczicze*, & *Bieniewicze*, & creauit ex eis Præbendam, quam suæ reseruauit prouisioni. Ipsum vero Archidiaconum *Czirnensem* cum reliquis prouentibus, præfatæ inuiscerauit Ecclesiæ *Varschouiensi*. Item fundauit alias septem Præbendas Canonicales, super villis, censibus, & decimis manipularibus, quas & quos præfatus *Ianussius* Dux, cuilibet deputauit Præbendarium. Quarum quidem decimarum proprietatem, a *Dobeslao Plocensi* Episcopo & Capitulo, pro certis bonis vicissitudinario modo permutatis, præfatus Dux *Ianussius* habuerat. Item fundauit quatuordecim Vicarios perpetuos, horas nocturnas & diurnas, in eadem Ecclesia *Varschouiensi* expleturos, ordinans, quod Præpositus *Varschouiensis* duarum Cancellariarum, videlicet, *Zakroczimensis* & *Vischegradiensis*, prouentus perpetuo percipiat, & quod nullus Prælatorum dignitatem siue personatum cum Præbenda, in eadem Ecclesia simul obtineat.

1407

Castrum Drabim per Cruciferos interceptum,

Thomas de Vaglischin iussu Regis recuperat.

Vsurpationem castri *Drabim*, a Cruciferis *Ioannithis* occupati, *Wladislaus Poloniæ* Rex, ne processu temporis coalesceret, & in proprietatem veniret, quemadmodum de castro *Santok* contigit, quod æque a corpore Regni *Poloniæ*, per eosdem Cruciferos *Ioannithas* abstractum est, non sinens esse diuturnam, ad Magistrum Ordinis prædicti Nuncios destinat. Qui monerent *aut castrum Regni Poloniæ Wladislao Regi redderet, aut ex illo feudum Regno & Regi præstaret.* Sed Magistro vtramque conditionem aspernante, *Thomas* de *Vagleschin* dictus *Kozlierogi*, de domo *Ielithonum*, Castellanus *Sandomiriensis*, & Capitaneus *maioris Poloniæ* generalis, a Rege mittitur in illius expugnationem. Qui iussa Regis peragens, infra quatriduum robore militum illud, Cruciferis necquicquam defendentibus, conquirit. Quod ab illo tempore in obedientia & ditione Regni *Poloniæ* perseuerat.

1407

Withawdus Lithuaniæ Dux, icto fœdere cum Cruciferis, Moschouiam impune vastat.

Alexander Withawdus, Magnus Dux *Lithuaniæ*, solutus infesta & assidua Cruciferorum de *Prussia* inuasione per fœdus ictum, in terras *Moschouitarum* & eorum Ducem, collecto ex *Polonis*, *Ruthenis* & *Lithuanis* exercitu, primam expeditionem facit. Quas ingressus, castrorum expugnatione omissa, prædas tantummodo & spolia agere contentus, populationem iussit extendi. Verum cum nec ea iniuria *Moschouitæ* ad decernendum elici possent, terra *Moschouitarum* validissime vastata, multis prædis & spoliis onustus, in *Lithuaniam* remeauit, multis *Polonorum* militaria referentibus insignia, quæ ad flumen *Vhra* (quod in *Moschouitarum* terra censetur principalius) Duce *Alexandro* donante, acceperant.

Pheter Iudæus adulterinæ monetæ autor

Iudæorum *Cracouiensium* vnus numero *Pheter* vocatus, ducere Principum *Slesiæ* nummos, & Regiis illos miscere, atque exinde magnum sibi captare lucrum, Reipublicæ vero incommodum deprehensus & conuictus, iudiciali sententia damnatus est: ac in corona, cui nummi adulterini, qui ab eo veris immiscebantur, erant insuti, per fora & plateas ciuitatis *Cracouiensis* ductus, publicantibus Præconibus scelus suum, igni publico damnaus est.

Cracouiæ exuritur.

Plebs Wratislauiensis contra Magistratum seditionem mouens, nouos Consules e medio sui lectos instituit, veteribus destitutis.

In sanctæ Crucis Exaltationis profesto, commune ciuitatis *Wratislauiensis* furorem, quem diu contra consulatum ceperat, ructuans, sumptis indutisq; armis, in seditionem versum, in Prætorium in quo consules consistebant clausi, & extrema veriti, irruit: Et ostiis, dum sponte non aperiebantur, per vim effractis, destitutis seditione populari veteribus, tanquam superbe, a- uare, inutiliter & negligenter Rempub. administrassent, Consulibus, & de Prætorio excedere Magistratibusque se abdicare, coactis, nouos ex se lectos instituit.

Iudæi,

Magnis opibus, vsuraria prauitate tantummodo quæsitis, & vsque ad insolentiam atque inuidiam Iudæos, in ciuitate *Cracouiensi* frequentes & locupletes, nonnullaque impietatis patrantes impune scelera, humana coercere atque rescindere potestate negligente, seuerior aliquando vltio diuina, humanum neglectum supplicii grauitate pensatura, seditione populari ex leui (vt fit) momento coorta, mulctauit. Feria siquidem tertia post festum Paschæ, quæ erat vigesima septima Martii dies Magister *Budek* Canonicus *Visliciensis*, pronunciato in Ecclesia *S. Barbaræ* ad populum sermone, e Cathedra descensurus, significabat *se per chartam in Cathedra locatam, rogatum & admonitum esse, quatenus quantam nouitatem, abominandum facinus continentem, populo intimaret, se huiusmodi rogationem, cum ex*

1407

pari auisamento grandem seditionem in ciuitate Pragensi prodiisse constabat, consulto suppressisse. A multitudine deinde, auidius occulta cognoscere gestiente, *vt quidnam rei esset, edicere non cunctaretur*, magna instantia rogatus, Cathedra resumpta, leuius quam Magistro conueniebat, rogationem nefandam publicat. Continebat autem rogatio ipsa, *Iudæos in Cracouiensi Vrbe habitantes, nocte quæ præcesserat, Christianorum infante necato, in illius sanguine abominationes impietates egisse, & in Sacerdotem, ad ægrotum Diuinissimum Eucharistiæ Sacramentum deferentem, lapides iecisse.*

ob Christianum infantē Cracouiæ necatum

Quo audito vniuersus populus, quasi signo dato in seditionem versus in Iudæos vltione graui debacchari cœpit, & vnam Iudæorum plateam, plurimis eorum interfectis, spoliauit. *Clemens* deinde de *Moskorzow* Castellanus *Visliciensis*, & Capitaneus *Cracouiensis* cum *Nicolao Lithuos* Procuratore generali, & armatis militibus accurrens, tam seditionem quam spolium restrinxit.

vulgi seditioso furore primum per Capitaneum restricto,

Cum autem omnis seditio & tumultus populi multitudine, quæ ad spolia aut spectaculum conuenerat, abacta, & in domos reuersa quieuisse videretur, plateæque Iudæorum a militibus seruarentur, campana Prætorii, vt consules & Magistratus ciuitatis, pro castigandis seditionis & spoliorum autoribus, conueniret sonante, etiam vox ab vno inter populares emissa, sonuit, *Consules & Magistratum Vrbis sono campanæ Iudæorum spolium & stragem imperare.* Ad hanc vocem, maximo omnium consensu, ex vniuersa ciuitate, a plebe concursum est, & spoliatio direptioque atque strages Iudæorum, quam inhibere nemo ausus erat, ex integro instauratur, vulgique furiosa temeritas, in potestatem necandi atque prædandi semel progressa, nulla cohibitione poterat auerti.

& deinde instaurato spoliantur,

Quæ vt facilius conquiesceret, Iudæorum domibus (a Christiano incertum est an Iudæo) incensis, & latius manante, dum nemo restringeret, incendio, ædes Sanctæ *Annæ*, & aliquot plateæ vrbis conflagratæ. Collegium vero Artistarum, maximo nobilium studentium conatu & labore, ægre defensum.

ædes S. Annæ & aliquot plateæ igne domibus Iudæorum supposito, conflagrantur,

Iudæorum nonnulli, discrimen mortis euitaturi, in turrim Sanctæ *Annæ*, ad cerdonum habitacula spectantem, vicinam se recipiunt. In qua cum prope crepusculum se defendissent, igne adhibito succensi, se vltro dedunt. Durauit autem strages huiusmodi ab hora diei sexta, vsque ad crepusculum, sub qua plures numero Iudæi fuerunt cæsi aut capti. Multi tamen ex eis superstites sponte baptisati. Omnes insuper Iudæorum pueri, quibus Christiani pepercerant, aut quos de mediis flammis seruauerant, sacro fonte Christianorum cura renati.

& multi eorum necis metu baptizantur.

Thesaurorum & rerum nobilium magna suppellex, in domibus eorum reperta, direpta est. Ex quibus plerique Christianorum diuites effecti, in statu & fortunis vehementer aucti sunt. Sed in domibus eorum, quiescente seditione, plures thesauri in sabulo aut cloacis celati, reperiebantur. Annus hic insignis Iudæorum strage, quæ pro vno & eodem die, non in *Cracouiensi* tantum vrbe, sed & in *Nissa*, & in *Francfordia*, duobus *Slesiæ* oppidis, item in *Canthuaria Anglicana* ciuitate, anno eodem, iusto Dei permittente iudicio, prouenerat.

Wladislaus Rex Annam coniugem suam adulterii quasi cum milite de Kobilani, ac Chrastowski patrati, suspectam facit,

Duodecima Octobris, *Wladislaus Poloniæ* Rex, zelotypiæ spiritu actus, quem in pectore eius duo Consiliarii, fœdi assentatores, secreto accenderant, *Iacobum* de *Kobilani*, militem de domo *Grzimalitarum*, quasi stupri cum *Anna* Regina habiti, reum, captiuat, & castro superiori *Leopoliensi* compeditum vinculis, quæ annis prope tribus perferre coactus est, includit. Alius insuper miles *Nicolaus Chrzastowski* de domo *Strzegomia*, eodem insimulatus probro, in voluntarium exilium abiit. Alterius autem captiuitate, alterius vero exilio, *Anna Poloniæ* Regina, vulgari infamiæ (quam stubæ Reginalis in castro *Cracouiensi* nullo impetu ruinatæ casus, paucis ante diebus accidens portendebat) parum sensatæ, & multorum opinione innocenter addicta est: quoniam & *Wladislaus Poloniæ* Rex de leuitate (quam in infamanda consorte egerat) a Consiliariis, apud *Niepolomicze* conuentu eodem anno habito, argutus, eam per organum *Nicolai Kurowski Gnesnensis* Archiepiscopi declarauit immunem, & anno insequenti accusatores Reginæ, graui vltione diuinitus immissa, mulctati sunt. Sed nec *Andreas Thaczinski* miles de domo *Bipennium* huius notæ expers fuit. Quippe & ipse in tempore & loco secreto, in castro *Cracouiensi* deprehensus, de commercio *Annæ* Reginæ, modestius tamen & minus vulgatius, quam duo reliqui, insimulabatur.

autore Clemente de Moskorzow qui falsæ infamationis conuictus, probrum Reginæ reuocare cogitur.

Clemens autem de *Moskorzow* Castellanus *Visliciensis* & Capitaneus *Cracouiensis*, insimulationis huiusmodi primarius author, iure, quod Regina *Anna* contra illum instaurari obtinuerat, de falsa infamatione conuictus, probrum Reginæ a se vulgatum, & auribus Regis *Poloniæ Wladislai* infusum, reuocare coactus est.

1408

Conueniunt in Kowno Wladislaus Rex & Magister Prussiæ, pacem inter Lithuaniæ & Prussiæ terras composituri.

Iniuriarum & discordiarum seminario, sensim inter *Lithuaniæ & Prussiæ* Dominia, gliscente, *Wladislaus Poloniæ* Rex, quieti patriæ suæ *Lithuanicæ* prouisurus, cum *Vlrico Prussiæ* Magistro, in oppido *Lithuaniæ Kowno*, pro die festo Epiphaniarum Domini tenuit dietam. Et quamuis cum *Wladislao Poloniæ* Rege, Prælati, & Barones *Poloniæ* primores in huiusmodi dietam descendissent; & cum *Prussiæ* Magistro *Vlrico* & suis Commendatoribus, qui se in vna insula prope *Kowno* oppidum locauerant, de reformandis abrogandisque iniuriis & discordiis, plures dies in tractatibus, absumpsissent, Magistro tamen *Prussiæ* iam tunc gerente spiritum furentem & inflatum,

Quæ infecta, animis irritatis, donis tamen mutuo datis discedunt.

atque a quietis consiliis per facti & sermonum euidentiam, quos ampullose fundebat abhorrente, infensioribus, & magis quam ante irritatis animis, nulla salubri conclusione edita, ab inuicem discessum est. Non tamen adeo infestis, vt pro hostibus se gererent, cum *Wladislaus* Rex & munera Rege digna Magistro *Prussiæ* miserit; & alia rursus a Magistro remissa acceperit: gliscentem furorem, & in bellicam cladem spectantem voluntatem, in tempus aptius prolaturi.

Withawdus Polonorum & Cruciferorum militibus auctus, cum Moschouiam exercitualiter ingressurus esset,

Alteram expeditionem contra *Basilium Moschouiensem* Ducem generum suum, filiam suam quæ ei vnica erat, *Anastasiam* habentem, *Alexandro Withawdo* magno Duci *Lithuaniæ*, pro nonnullis iniuriis, & occupatione limitum, paranti, *Wladislaus Poloniæ* Rex, quinque banderia mille lanceas continentia, ex militibus *Polonorum* probatis & exercitatis, in auxilium transmittit. Præficiens genti a se missæ *Sbigneum* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marschalcum, in Capitaneum & Ductorem. Multi vero Barones & milites *Poloni* in id bellum, aut voluntarii ibant, aut gentes expeditas mittebant. Sed & a Magistro *Prussiæ Vlrico* de *Iungen Marquardus* Crucifer, cum vno gentium expeditarum banderio missus aduenit. In crastino itaque Sancti *Ioannis Baptistæ* die, *Alexander Withawdus* ex *Vilna* discedens, cum forti & numeroso *Polonorum*, *Lithuanorum*, Cruciferorum, *Ruthenorumque* exercitu, in *Moschouitarum* terram irrumpens, eam hostiliter igne & gladio vastare cœpit.

Dux Switrigello exustis bonis suis, quæ in Lithuania obtinebat,

in auxilium Basilio Duci Moschorum aduenit, & Withawdum Moschouiam vastantem ex insidiis lacessit.

Sed mox illi alter hostis coortus, Dux siquidem *Switrigal* germanus *Wladislai Poloniæ* Regis, vir instabilis, & ad nouandas res procliuis ingenii, castris *Bransko & Starodub*, quæ ex *Wladislai Poloniæ* Regis, & *Alexandri* magni Ducis donatione in *Lithuania* obtinebat, succensis, in odium & contumeliam *Alexandri Withawdi*, cum nonnullis *Polonis*, *Lithuanis & Ruthenis*, partes suas sequentibus, ad *Basilium* Ducem *Moschouiensem* transfugit, & ex insidiis locisque iniquis *Alexandri Withawdi* exercitum nocte & interdiu lacessiit, variisque incommodis gentes Ducis *Withawdi* vexabat pro *Moschouitis*. Vnde & exercitum Ducis *Alexandri*, *Okkam* fluuium maiorem, in meditullio terræ *Moschouitarum* situm, superare contendentem, transire prohibuit.

Tandem venientibus nunciis a Moscho, pacem cum eo firmat.

Legati interim Ducis *Moschouiensis Basilii* venerunt, pacem petentes. Quæ post multos tractatus, tandem sub æquis conditionibus, restitutis ad plenum possessionibus, quas Dux *Moschouiensis* vsurpare nitebatur, firmata est.

Et dum ad vxorem properat, exercitũ in Moschouia relictum, in magnum periculum famis atque hostis coniicit,

Vix pace firmata & conclusa, *Alexander Withawdus* exercitu suo in terra *Moschouiæ* relicto, cum in voluptates venereas nimium esset præceps & procliuis, ad vxorem suam, equos permutando, velocissime cucurrit. Propter quod exercitus suus, nullo Duce, nulla lege gubernatus, plurimis incommodis in redeundo laborare cœpit. Primum siquidem & in homines, & in equos fames sæuissime grassata est, in regione illa, suapte natura siluis & nemoribus obsita, paucas villas, & has ipsas aut ab hoste aut a proprio milite spoliatas & afflictas habente: *Tartaris* insuper, quos Dux *Moschouiensis* in sui auxilium acciuerat, pabulationem prohibentibus. Quæ tandem (quadrigis, in quibus nonnulla habebantur victualia, in nemore, deficiente subuectione, relictis) in homines peruenit. Quam cum quidam glande gestiebant excludere, tenendo in ore glandem, animam tabescentem exhalabant. Multique in hunc modum mortales fame consumpti sunt. Accessit & itineris tam immensi lubricitas, ex pluuiis superne prouenientibus, quod regio *Moschouiensis* nimis bassa est, vt pene omnes equos fame tabescentes, sua asperitate deleuerit. In vna quoque siluarum longiore, tanta erat luti immensa profunditas, vt cogerentur milites in plerisque locis, e cadaueribus equorum mortuorum & deficientium sternere viam, & constituere pontes, neque enim aliter poterant itineris illius difficultatem superare. In his angustiis & pressuris, exercitum Ducis *Alexandri* constitutum, acies *Tartarorum* a tergo inuadit: & a *Polonis*, Cruciferis, *Lithuanisque* militibus, pedestri magis quam equestri certamine pugnatum est, victique *Tartari*, in latebras siluarum diffugiunt. Milites vero *Poloni*, armis, equis, & plerisque seruitoribus in ea expeditione amissis, nonnisi pro die Sancti *Martini*, ad *Wladislaum Poloniæ* Regem in *Nyepolomicze*, ea, quæ in expeditione huiusmodi amiserant, sua liberalitate repetituri reuertuntur. Quorum iacturis, fatigis, & damnis *Wladislaus Poloniæ* Rex compassus, & militiam eorum splendide præmiauit, & singula damna, quæ illis acciderant, liberalius quam voto expectabant, non secus quam si pro Regni *Poloniæ* defensione & amplitudine militassent, resarciuit.

subuenturus fame laborantibus Lithuanis Poloniæ Rex, mittit viginti naues frumenti Withawdo,

Intelligens *Wladislaus Poloniæ* Rex oram *Lithuaniæ* graui & infesta fame pereuntem, & ex nimio imbrium descensu, tam hiemali quam vernali satione oppressam esse; *Alexandri Withawdi* magni Ducis *Lithuaniæ* precibus & Nunciis solicitatus, trituratis in terra *Cuiauiensi* omnibus regiis allodiis, quæ ab annis aliquot factiuitas & industria *Zaklicze* de *Miedzigorze* Regni *Poloniæ* Cancellarii de domo *Bipennium* & *Ioannis* alias *Iwan* de *Obichow* Castellani *Srzemensis*, Capitaneorum *Cuiauiensium*, frumentis ornauerat, mittit in *Lithuaniam* viginti naues grossas, frumento plenas, *Visla* vsque in *Ragneth*, abinde vero flumine *Nyemyen* sursum ascendendo ituras. Quæ in *Ragneth* perductæ, mandato *Prussiæ* Magistri *Vlrici* de *Iungen*, in excusationem quidem & colorem facinoris a se patrati, allegantis, *quod in nauibus illis arma barbaris & infide-*

quæ iussu Magistri Prussiæ apud Ragnetam intercepta

1408

infidelibus, contra Chriſtianos & fideles veherentur re autem vera, inuidentis ſtomachantisque, frumenta ſua & Ordinis, a longis temporibus in granariis ſeruata, a *Lithuanis* coëmi in pretio alto (quemadmodum annis ſuperioribus contingebat) ſpretum iri. Hæc autem frumenti iniurioſa receptio, originem materiamque, & cauſam præſtitit bello, inter Regnum *Poloniæ* & Ducatum *Lithuaniæ* ab vna, & Cruciferorum Ordinem partibus ab altera, in annis ſubſequentibus agitato. Mouerat huius offenſæ magnitudo *Wladislaum Poloniæ* Regem, & totus in bellum Cruciferis inferendum ſpectare cœpit. Sed a Conſiliariis Regni *Poloniæ* coargutus, ferendam potius iniuriam, quam properandum in arma cenſentibus, *Nicolaum Kurowski* Archiepiſcopum *Gneſnenſem*, *Nicolaum* de *Michałow Sandomirienſem*, *Ianuſſium* de *Tuliskow Caliſſienſem*, & *Vincentium* de *Granow Naklenſem*, Caſtellanos, ad *Vlricum* de *Iungen Pruſſiæ* Magiſtrum transmiſit, rogans & requirens, *vt frumentorum receptorum plenaria ſibi præſtaretur reſtitutio.* *Vlricus* autem *Pruſſiæ* Magiſter, vir pectoris alti, & in ſeditionem rixasque præcipiti, legatione tam nobili & ſubmiſſa necquicquam emollitus, reſpondet: *Non ſe frumenta, ſed arma contra ſe, & Ordinem ſuum, cæterosque fideles, infidelibus miſſa, intercepiſſe, & nullatenus ea ſe reſtituturum: Regem autem & Polonos improbe agere, quod & barbaros armis iuuent, & miſſa atque intercepta repetant.* Adiecit ad hæc *Vlricus de Iunigen Pruſſiæ* Magiſter alteram iniuriam *Alexandro* Duci magno *Lithuaniæ* inferre:

neque reſtituta occaſionem præſtitere bello per Polonos poſtea cum Cruciferis geſto.

Interim tamen Withawdus ob direptionem ſuorum mercatorum per Magiſtrum,

Et violatis captisque *Lithuaniæ* mercatoribus qui apud *Ragnetham* negotiabantur, etiam eorum fortunas & merces variarum maneriérum diripuit. Non tulit *Alexander Withawdus Lithuaniæ* Dux eam iniuriam, neque de repetendis ablatis per Feciales agendum duxit. Sed tam ſuperiori iniuria in receptione frumentorum, & altera violatus, clandeſtino *Wladislai Poloniæ* Regis obtento conſenſu *Samogithiæ* terram Magiſtro & Ordini Cruciferorum donatam inſcriptamque, auferendam & repetendam duxit. Miſſoque *Kinboldo Lithuaniæ* Marſchalco cum gentibus, *Michaelem* Kuchmagiſtrum, Aduocatum *Samogithiæ*, cæterosque Cruciferos, & vniuerſum eorum in caſtris nouiter erectis præſidium, captiuat, eiicit, & expellit: pronaque deuotione *Samogithis* in fidem & obedientiam Ducis *Alexandri* aſpirantibus, in priſcam ſuam, terram *Samogithiæ*, redegit ditionem.

Samogithiam Cruciferis donatam recuperat.

Heduigis filia Regi Wladislao naſcitur.

Die Solis Dominica Ramis Palmarum, *Anna Poloniæ* Regina, filiam ex *Wladislao Poloniæ* Rege conceptam, effudit. Quæ poſtea in Dominica tertia poſt feſtum Paſchæ, in qua canitur, *Vocem iucunditatis*, per *Petrum Viſch Cracouienſem* Epiſcopum, in *Cracouienſi* Eccleſia baptiſata eſt, & nomen illi *Heduigis* impoſitum. Solennitas baptiſteriorum pluribus diebus continuata.

Vltima Menſis Iunii *Gregorius XII*, ex *Luca* progreſſus, iterum *Senas* peruenit. Sub quo tempore ab omnibus fere Cardinalibus ſuæ obedientiæ, propter dolos & fallacias, quibus, ne vnionem faceret, vtebatur, deſertus eſt. Qui ſchiſma amplius dilataturus, nouos ſtando *Senis*, creauit Cardinales, videlicet *Antonium* nepotem germanum, *Gabrielem* de *Cundulmario*, ambos *Venetos*, & nonnullos alios. Ex *Senis* in *Ariminum* ſe contulit; vbi hiemando, in Quadrageſimæ tempore, ad terram ciuitatis *Auſtriæ Aquilegienſis* diœceſis acceſſit, & Conciliabulum, circa feſtum Pentecoſtes, in pauciſſimo numero perſonarum Eccleſiaſticarum, celebrauit: *Petro* de *Luna* aliud conciliabulum, in Regno *Arragoniæ*, ſub frequentiori tamen numero Prælatorum Eccleſiaſticorum, per plures ſeſſiones celebrante, & decreta pro ſuo libito edente. Quintadecima tandem Auguſti, dum Cardinales vtriusque Papæ, videlicet tam *Gregorii* quam *Benedicti*, per diuerſa vagarentur loca, nec haberent locum determinatum & ſecurum, in quo pro facienda vnione Concilium poſſent tenere generale. Iam etenim a *Petro* de *Luna* alias *Benedicto XII* ad Regnum *Arragoniæ* de territorio *Genuenſium* transire diſponente, nouem Cardinales ſuæ obedientiæ diſceſſerant, & ſe Cardinalibus *Gregorii* coniunxerant, *Balthaſar* de *Coſza*, tituli Sancti *Euſtachii* Diaconus Cardinalis *Bononienſis* legatus, *Petrus* de *Candia* Ordinis Minorum, & *Ioannes* nepos olim *Innocentii* per *Bonifacium* IX Cardinales creati, obtinuerunt a *Florentinis* ciuitatem *Piſanam* ad celebrandum generale Concilium eis concedi. Vbi extunc Cardinales vtriusque obedientiæ conuenientes, Concilium tenere incœperunt, citantes perſonaliter *Gregorium XII*, *Senis* reſidentem; *Petrus* vero de *Luna* per edictum. Ad quod & *Petrus Viſch Cracouienſis* Epiſcopus, vtriusque Iuris Doctor, ex *Cracouia*, in frequenti notabilique comitiua, & ſplendido apparatu acceſſit, & pro omni tempore, quo Concilium durauit, illic pro honore Dei & Eccleſiæ ac Regni *Poloniæ*, & pro tollendo ſchiſmate ſtetit, faciens ſumptus magnificos & liberales. Comparuerunt autem in Concilio *Piſano* præfato, per ſuos notabiles Procuratores, *Albertus Poſnanienſis*, *Iacobus Płocenſis*, *Venceslaus Wratislauienſis*, *Arnoldus Culmenſis* Epiſcopi. Item Vniuerſitas ſtudii *Cracouienſis*, Capitulum Eccleſiæ *Płocenſis*, item *Iscislaus* Abbas *Thynyecenſis* item Clerus ciuitatis & diœceſis *Wratislauienſis*. Venerat etiam perſonaliter *Ioannes Lubucenſis* Prouinciæ *Gneſnenſis* Epiſcopus. Conuenerant autem in Concilium huiuſmodi Cardinales amborum de Papatu contendentium, videlicet *Gregorii* & *Benedicti*.

Gregorius & Benedictus Pontifices a ſuis Cardinalibus deſeruntur.

1408

Et vtroque depoſito, pro reunienda Eccleſia Dei, *Petrum* de *Candia* natione *Græcum*, fratrem Ordinis Minorum anno proxime ſubſequenti elegerant, qui *Alexander V.* eſt appellatus. Rebus autem Concilii & Eccleſiæ Dei ſtabilitis, *Petrus Viſch Cracouienſis* Epiſcopus ſepulchrum & cunabula Saluatoris noſtri & ſanctam terram viſitauit. Qui peregrinatione exacta, dum *Venetias* incolumis rediiſſet, a forti laxatiuo iuxta conſilium medici ſumpto, multiſarie debilitatus, morbum lethargicum contraxit, a quo in diem mortis ſuæ ad plenum non poterat abſolui. Depoſitione autem huiusmodi, per Cardinales vtriusque obedientiæ & Prælatos Concilii *Piſani*, de *Benedicto* & *Gregorio* facta, necquicquam obſtante, vterque ſe pro Papa gerere non deſtitit. *Gregorius* Papa inſuper a ſuis Cardinalibus vnionem zelantibus deſtitutus, nouem nouos Cardinales, in eorum ſupplementum, qui ſe deſeruerant, creat. Propter quod ſchiſma, quod ſe Concilium *Piſanum* extinxiſſe credebat, non ſolum reintegratum eſt, ſed etiam vehementer auctum, dum duobus pro ſummis Pontificibus ſe gerentibus, videlicet *Benedicto* & *Gregorio*, tertius, videlicet *Petrus* de *Candia*, in ſua obedientia *Alexander V*, appellatus, acceſſiſſet. Præfati inſuper duo contendentes de Papatu, videlicet *Benedictus* & *Gregorius*, præſidendi libidine cœci, ab vnionis tractu impudenter diſcedentes, ad perpetuationem ſchiſmatis, & concilii *Piſani*, quod tunc agebatur, eneruationem, noua conciliabula in locis & temporibus variis indicebant, nouosque creabant Cardinales. Et licet *Gregorius* præfatus, vt debitum ſuum erga Deum & Eccleſiam perageret, & iuxta pollicitationem ſuam pro ſedando ſchiſmate ad Concilium *Piſanum*, quod pro vnione indictum erat, perſonaliter veniret, per *Aquilegienſem* & *Mediolanenſem* Cardinales rogatus fuiſſet, & requiſitus, auribus tamen ad omnia ſalutaria monita obturatis, quod pollicitus iureiurando fuerat, temerauit. Licet inſuper ex ſchiſmate huiusmodi, ciuitates & populi Eccleſiæ *Romanæ*, plures ſtrages, rapinas, vexationes, & incommoda pertulerint, ipſe tamen *Gregorius XII*, nulla ſuper his compaſſione & pietate mouebatur: Sed vt ſcripta Cardinalium *Wladislao Poloniæ* Regi miſſa continebant, ſtabat immobilis iuxta vt ferreus foret. Et quanto plura & maiora ſcandala videbat ſuccreſcere, tanto ſapidiori cibo ſaturari credebatur. Quapropter *Wladislaus Poloniæ* Rex literis Cardinalium permotus, obedientiam *Gregorii XII*, zelatus & ipſe vnionem Eccleſiaſticam, abſtraxit, & cum Regno *Poloniæ*, Ducatuque magno *Lithuaniæ*, *Alexandro* quinto ab vtraque parte Cardinalium electo, adhæſit. Audientes autem *Gregorius* & *Benedictus* depoſitionis ſententiam contra ſe in Concilio *Piſano* latam fuiſſe, vehementer vterque ſuæ parti timere cœpit. Et *Petrus* quidem de *Luna* dictus ira excandeſcens, ad dilatandum ſchiſma in *Hiſpaniæ* & *Arragoniæ* Regnis, nouos Cardinales, vt præmiſimus, creauit. *Gregorius* vero in habitu diſſimulato, cum duobus tantummodo pedeſtribus, ex ciuitate *Auſtriæ* vbi conciliabulum celebrauerat, pedeſter & ipſe diſceſſit: ac per hoc inſidias, quas ſibi *Antonius* Patriarcha *Aquilegienſis*, ex eo, quod ipſum nulla interueniente rationabili cauſa, Patriarchatu *Aquilegienſi* in *Luca* priuauerat, inſtruxerat, euaſit, & ad duas galeas, quas ſibi *Ladislaus Siciliæ* Rex transmiſerat, beneficio illarum in *Apprutium*, deinde *Gaietham*, vbi longo tempore dicti *Siciliæ* Regis ſub protectione degebat, peruenit.

Qui cum nouos Cardinales crearent & vnionem recuſarent, a Cardinalibus ſimul conuenientibus autoritate Concilii Piſani ſede Pontificia moti, Alexander V creatur, & ſchiſma magis auctum quam extinctum eſt.

Sigismundus Hungariæ Rex, expeditione contra *Boſſnenſe* Regnum, quod a fide & obedientia ſua diſceſſerat, indicta, in virtute potenti illud inuadit, habens in ſuo exercitu de *Polonorum* gentibus milites inſignes & præſtantes, videlicet *Zauiſſium* nigrum de *Roznow*, *Ioannem Varſchewski*, *Domarathum* de *Kobilani*, *Zauiſſium* de *Oleſchnicza*, *Skarbkonem* de *Gori*, *Ioannem Farurey* de *Garbow*, & plures ailos, & multa caſtra quæ faciebant reſiſtentiam, gladio conquirit, & multos *Boſſnenſes*, aut depriuat capite, aut deiicit de muro. Regnumque vniuerſum redegit in obedientiam & tributum.

Boſſna in ſidem Regis Hungariæ redigitur.

Secundo Eccleſiæ *Vilnenſi* Pontifice *Iacobo* fratre Ordinis Minorum, *Vilnæ* in Carniſpriuio diem obeunte, *Nicolaus* de *Gorskow* Decanus *S. Floriani* ante *Cracouiam*, Canonicus & Officialis *Cracouienſis*, nobilis de domo *Oſſmarani*, propter eius virtutes plurimas, & vitæ ſanctitatem, in *Vilnenſem* Epiſcopum aſſumitur. Et quamuis eſſet vir tam ſenio quam labore confectus, & obtineret ex patrimonio & beneficiis amplam dotem, redditus Epiſcopatus *Vilnenſis* excedentem, in fauorem tamen & dilatationem fidei, penatibus & beneficiis relictis, regimen Eccleſiæ *Vilnenſis* ſuſcepit. Et Eccleſiam illam optimo ordine & exemplari vita, plurimum regulauit. Vir pietate, zelo, & deuotione plenus. Sub cuius regimine *Vilnenſis* Eccleſia, in fide & religione Chriſtiana, & in Spiritualibus & temporalibus, notabilia ſuſcepit incrementa. Hunc quidem virum *Heduigis Poloniæ* Regina dum viueret, pro dilatatione fidei ſollicita, mortuo primo Epiſcopo *Vilnenſi Andrea*, pro ſua virtute ſubſtituere decreuerat: ſed eius piiſſimum propoſitum immatura mors impediuit. Quapropter non fuit, niſi ſecundo Epiſcopo *Iacobo* mortuo, *Vilnenſi* Eccleſiæ, operante deuotiſſimo Rege *Wladislao*, & optimam intentionem conſortis ſuæ prudentiſſimæ *Heduigis* exequente, præfectus.

Nicolaus de Gorskow Vilnenſi Ep. Martino mortuo ſuccedit.

1409

Tranſeunte *Wladislao Poloniæ* Rege, per *maioris Poloniæ* oram, & in oppido *Oborniki* ſub frequentiſſimo militum numero agente, vene-

De Samogithia per Wi-

1408

venerunt ad illum feria quinta ante festum S. Ioannis Baptistæ, Vlrici de Iunigen Prussiæ Magistri Nuncii, videlicet *Thorunensis* & de antiquo castro Commendatores, quos *Prussiæ* Magister callide miserat, magis vt suum propositum diceret, id quod tandem euenit, quam spe impetrari, quod exigebat, posse. Qui cum graui querela, & mentis anxietate questi sunt, *Alexandrum Withawdum magnum Ducem Lithuaniæ, terram Samogithiarum quamuis eam Magistro & Ordini perpetua donatione patentibus literis inscripsisset, & omni iuri sibi in illa competenti renunciasset, abstulisse & suos atque Ordinis Præsides & Capitaneos, cum dedecore & ignominia aut necasse aut captiuasse. Et licet Magister & Ordo per plures Nuncios, prædictum Alexandrum Withawdum de reddenda terra occupata, & reddendis captiuis, multifariaprece & instantia sollicitassent, nunquam tamen fatigis & precibus eorum respondit. Alexandro Duce Lithuaniæ, eorum instantias & requisitiones eludente.* Cum itaque ipsi ex necessitate iniuriæ illatæ eis, cogerentur bello & armis repetere terramque eis ablatam, & damna eorum atque iniurias punitum iri. Supplicabant Regi instantia vehementi, declararet sibi, *velletne fratrem suum Alexandrum Ducem Lithuaniæ in ea causa adiuuare, quatenus Magister & Ordo explorata m habentes suam voluntatem, tempestiue suis rebus prouiderent. Wladislaus* autem *Poloniæ* Rex, huic tam perplexæ legationi, quia non satis in promptu habebat quid responderet, legationem ipsam iniuriarum & diffidationum tenorem continere intelligens, respondet: *Non se pro ea vice, propter pondus & grauitatem legationis, & consiliariorum suorum paucitatem, quicquam illis respondere posse. Institutum autem se pro die S. Alexii, in Lanciciа dietam generalem, & ex illa propriis Nunciis, Magistro & Ordini responsurum.* Qua responsione Commendatores non contenti, apud cœtum militum, Procerum, & vulgum Regni *Poloniæ*, publicas protestationes facere cœperunt. Declarando *qualiter, Magister & Ordo parati essent, cum Regno Poloniæ, fœdera pacis perpetuæ, inter Casimirum secundum Regem Poloniæ, & Magistrum atque Ordinem firmata, seruare. Sed postquam Wladislaus Rex Poloniæ nollet dimittere fratrem suum Alexandrum Ducem Lithuaniæ, & in causa iniusta vellet sibi auxiliari, milites & Proceres Regni Poloniæ non succenserent Magistro & Ormi, si bellum Regno Poloniæ intulerit, graui iniuria lacessitus.* Ea autem protestatione in publico edita, etiam responso Regio non audito, furore & ira pleni discedebant, vt prorsus ex gestibus bilique, immoderatius quam Nunciis conueniebat, & superba iactantia effusa, constaret illos bellum *Poloniæ* Regno, quamprimum occasio temporis adesset, motu-

thawdum a-demta, apud Regem Poloniæ Magistri Prussiæ nuncii querentes,

cum Rex in futura comitia responsum reiiceret, facta publica protestatione non per Magistrum stare, quo minus pacta cū Regno Poloniæ inita seruarentur,

ira pleni redeunt in Prussiam.

ros. Ex ademptione siquidem terræ *Samogithiæ*, per *Alexandrum Withawdum* magnum A Ducem *Lithuaniæ* facta, & *Wladislai Poloniæ* Regis in reddendo responso, tergiuersatione, constabat Magistrum & Ordinem, quam maxime fuisse offensum, vt bellum non quidem aperte aduersus *Polonos* decerneret; sed tacitis animis, & deinde ebulliente ira & indignatione, subesse bello, quamprimum opportunitas afflueret, monstraret. *Wladislaus* enim *Poloniæ* Rex, quasi ancipiti constitutus in biuio, Magistri & Ordinis legatione interrogatus, quo se verteret, & qualem ad legationem huiusmodi ederet responsionem, parum in prospectu habebat. Nam neque Ducem *Withawdum* & *Lithuanos*, in eorum aduersis periculisque deserere, neque a *Lithuanis* in se B Regnumque suum, volebat bellum durum, *Polonorum* Consiliariis id maxime execrantibus, maximoque studio & cura, ne exortum adolesceret & exoriretur, adnitentibus, transferre.

Die Sancti *Alexii* aduениente, Prælatis & Baronibus Regni *Poloniæ* in multiplici numero *Lanciciam* conuenientibus, dieta generalis ad edendum Magistro & Ordini *Prussiæ* responsum, habita est. Ex qua *Nicolaus Kurowski* Archiepiscopus *Gnesnensis*, *Nicolaus de Michałow* Palatinus *Sandomiriensis*, & *Ianussius* de *Thuliskowo* Castellanus *Calissiensis* ad *Vlricum* de *Iunigen* Magistrum, & Ordinem *Prussiæ*, destinantur. Qui cum illum apud C Magistrum offendissent, in eam sententiam responsionem pronunciant: *Nihil*, inquiunt, *Wladislaus Poloniæ Rex, te & Ordinem tuum ignorare putat, Alexandrum Withawdum Ducem magnum Lithuaniæ, contra quem super ablatione terræ Samogithiæ, cæterisque iniuriis questus es, etsi primarium Principem, vinculo quoque prope germani sanguinis Regi coniunctum, Regno tamen Poloniæ & Regi subiectum esse, terram quoque & Ducatum Lithuaniæ, nonnisi ex donatione & concessione Regis, ad tempus vitæ suæ obtinere. Quapropter non licet Regi & in hac guerra, a vobis Alexandro Duci & terræ Lithuaniæ mouenda, & in quocumque casu alio aduerso, illum deserere, quinimo o- D mnibus potentiis, & suffragiis illum iuuare. Placeat itaque continere se ab omni guerra, & in loco atque die competenti conuentionem agere, in qua Wladislaus Rex curaturum se offert omnia, præter iustitiam & æquitatem acta, reformare & rescindere, ac fratrem suum Ducem magnum Alexandrum, velut Principem sibi & Regno Poloniæ subiectum, ad singula, quæ pacem & æquitatem redolent, stabilire.* Magister autem *Prussiæ* nihil tam humili responsione motus, continuas apud Nuncios Regios, contra Ducem *Alexandrum*, ampullosis verbis exaggerabat ingeminabatque querelas, astruens *se non vltra iniuriam suam & Ordinis tole-*

1408

Wladislaus Rex Magistro Prussiæ per Nuncios respondet

sibi non licere ut Withawdum fratrem deserat, se tamen curaturum quis conditionibus iniurias illatas complanare; verum offert Magistro bellum minatur.

1409

toleraturum, sed cum omnibus potentiis suis in Lithaniam exemplo iturum. Nicolaus autem *Kurowski* Archiepiscopus *Gnesnensis*, A vnus ex Nunciis Regiis, terrores Magistri tantopere ingestos non ferens, indigestum, & minus cautelosum, contra Regis & Consiliariorum prohibitionem, miscuit ad Magistrum sermonem: *Desinas*, inquit, *nos Magister terrere bello Lithuaniæ inferendo; Quoniam si illud agere te in animum induxeris, te Lithuaniam petente, non dubites Regem nostrum Prussiam inuasurum. Lithuanorum nos hostes pro nostris ducimus, conuersuri in te arma, si illos lacesseris.* Id vtrum Archiepiscopus sua sponte per inconsideratum sermonem dixerit, an quia iussus fuerit, non tam certum est, quam asseritur. Lætus eo sermone Magister B subintulit: *Gratias*, inquit, *tibi habeo, Pater Reuerendissime, quod propositum Regis tui non celasti. Ego siquidem tuo sermone doctus, quam certificatus, caput potius petam quam membra: terram potius possessam quam desertam; & oppida atque villas, quam nemora: guerram & arma contra Lithuaniam destinata, in Regnum Poloniæ conuersurus. Plus enim me & Ordinem meum iuuat, verticem quam pedes, & culta quam deserta, agrosue, siluas, & dumeta, impetere.* Nec moram dictis facit: Nunciis enim Regiis ab eo discedentibus, arma corripit, exercitum parat. Et in Vigilia Assumptionis Sanctæ *Mariæ* Virginis, *Wladislao Poloniæ* Regi apud C nouam ciuitatem *Korczin* agenti, missis literis diffidatoriis, castrum *Dobrzin* circumuallat, & continuis quassationibus bombardarum, item proiectione ignearum sagittarum frequentius iactarum, conquirit & exurit, militesque *Poloniæ* qui illud defendebant, capite plectit. Quo facto oppida *Ripin*, *Lipno*, *Dobrzin*, vastat, ac multas virgines & matronas, in illis repertas obtruncat. Ita sermo *Gnesnensis* Archiepiscopi *Nicolai*, parum concinne parumque caute prolatus, bellum, quod differebatur, adoleuit, & pacis medius ac belli sequester, bellum sermone intempestiuo accendit. Castro *Dobrzinensi* conquisito, *Ioannem* de *Płomini*, nobilem de domo D *Prussi* Capitaneum *Dobrzinensem* captum, capite truncauit. Pluresque crudelitates in milites *Polonos* & agrestes, ferociter edidit. Deinde versus castrum *Bobrowniki* procedens, illud similiter continua expugnatione, per deditionem conquirit. Notabiles siquidem *Polonorum* milites, quos *Wladislaus Poloniæ* Rex, præfati Castri defensione transmiserat, & quorum Capitaneus erat *Varczislaus* de *Gotartowicze*, de domo & familia *Vulpium*, nulla angustia & grauedine acti, cum victualium copia illis suppeteret, & fere omnes muri, præter vnam portionem integri essent, Magistro illud dedunt. Propter quod præfatus *Varczislaus* captiuitatem expost longo tempo-

Regii Nuncii inconsiderato dicto

incitatur, vt in Regno Poloniæ moueret,

Mox quædam castra & oppida Regni Poloniæ expugnat.

re pertulit, & in turri obscura angustias carcerales. Milites autem cæteri, videlicet *Barthossius Płomikowski*, de domo *Plomyani*, *Nicolaus Ragoschowicz*, & cæteri, qui castrum prædictum dediderant, omnes apud Regem *Wladislaum* priuati erant fama & reputatione. Quapropter præfatus *Barthossius Płomikowski*, verecundia ob id vexatus, & vario æstu mentis fluctuans, factus erat ab illo tempore delirus. Qui tamen postea in conflictu magno, in die Diuisionis Apostolorum habito, altam de se exhibebat strenuitatem, nunquam tamen sanus erat ab illa dementia. Nam post annos multos *Craconiæ*, equo insidens, catenam platealem voluit transilire. Propter quod de equo prolapsus, gladio, quo erat cinctus, ex impetu saltus prosiliente de vagina, vulneratus & transuerberatus est, atque ex illo vulnere mortuus. Nec solum ipse, sed & proles sua dementiam contraxerat. Castro *Bobrowniki*, *Vlricus Prussiæ* Magister, conquisito, castrum *Złotoria* circumuallat, & octo diebus stetit in eius obsidione. Sub quibus diebus ducebantur matronæ & virgines de *Thorun*, & in earum præsentia impetus & expugnatio fiebat contra castrum. Octauo autem obsidionis die, traditur Magistro castrum, quoniam maior pars militum castrum defendentium, ex proiectione bombardarum erat interfecta, nec poterant se amplius sustinere. Vnde omnes residui per Cruciferos erant capti. Inter quos erant *Dobeslaus Oliwyenski*, *Hebermut*, *Iwan* de *Gori*, & alii, qui notabili tempore tenebantur per Cruciferos in captiuitate. Et quamuis *Alexander* Dux *Lithuaniæ* in relaxationem militum apud *Złotoriam* captorum, certos captiuos Cruciferis relaxasset, Cruciferi tamen non seruarunt fidem, & *Polonorum* milites captos tenuerunt. Castro autem *Złotoria* sic conquisito, castrum *Bidgostia*, quod per *Thomam* de *Vaglischin maioris Poloniæ* Capitaneum tenebatur, quoniam situ est munitissimum, videntes se conquirere nullatenus posse, Burgrabium castri pecunia corruptum ad deditionem perliciunt. Quo audito *Thomas* prædictus, nimio dolore mortuus est. Post cuius obitum, Capitaneatum *maioris Poloniæ* *Wladislaus* Rex, *Vincentio* de *Granow* Castellano *Naklensi* contulit in tenutam.

Wladislaus Rex *Poloniæ*, amare & molestissime ferens tot & tam graues sibi per Cruciferos illatas iniurias, & tot sibi castra ablata, expeditionem mox totius Regni sui commouit, & omnibus Regni sui subditis mandat, quatenus in *Volborz* in octauam Natiuitatis S. *Mariæ* Virginis, conueniant exercitualiter, abinde in *Prussiam* processuri. Duci autem magno *Lithuaniæ* Alexandro per literas & nuncios crebro intimat, *quatenus cum genium suarum potentia, sibi prope metas Prussiæ occurrat.* Conuenit itaque iuxta Regis imperium

1409

Wladislaus Rex expeditione indicta

1409 rium magnus exercitus in *Volborz* pro die inſtituta, de omnibus terris Regni *Poloniæ*, videlicet *Cracouienſi*, *Sandomirienſi*, *Lublinenſi*, *Ruſſiæ*, atque *Podoliæ*, cum quo *Wladislaus* Rex egreſſus, procedit verſus *Lancitiam* & prope *Lanciciam* in gaiis quatuor diebus, præſtolando reſiduos exercitus, agit ſtatiua. Ab inde vero diſcedens, prima ſtatiua in campis villæ *Siedlecz*, ſecunda in campis villæ *Koczawie*, tertia prope *Radzieiow* ſupra lacum, & ibi exercitum per vexilla ordinare non negligit, quarta in campis villæ *Scharley*, quinta in *Tuczno* ſupra lacum, vltra *Iuniuladislauiam* per milliare, ſexta in *Bidgoſtia*. Et in die Sancti *Michaelis*, caſtrum *Bidgoſcza* graui fortitudine circumuallat, & ſcutis ſeu palliis, quaſi muris in circuitum ſupra vallum ſepit, bombardisque concutit. Ex quarum continua proiectione, Commendator & Capitaneus caſtri fuit interfectus. Sentiens autem Magiſter *Pruſſiæ* caſtrum conquirendum eſſe, mittit ad *Wladislaum* Regem, *Conradum Oleſchnicenſem* Ducem, poſtulans, *vt Rex obſidionem ſolueret*, & offerens *caſtrum Bidgoſcza, in manus Venceslai Bohemiæ Regis, ſe reſignaturum, & in illum compromiſſurum.* Cui legationem ſuam in craſtino *S. Franciſci* exponenti, reſponſum eſt: *Si magiſter ſimilem reſignationem, de terra Dobrzinenſi & caſtris eius, in manus præfati Regis Venceslai effectualiter ſe facturum pollicitus fuerit, non abnuere Regem diſcedere ab obſidione.* Stabat autem Rex cum exercitu ſuo, in eiuſdem caſtri obſidione, octo diebus in borra, octauoque die caſtrum armis & potentia conquirit. Et reparatis eius ruinis, dat illud *Matthiæ* de *Labiſzin* Palatino *Brzeſtenſi* in tenutam. Sub diebus autem obſidionis, Magiſter *Pruſſiæ* gentes ſuas circa *Swieczie* conuenire præceperat. Quo intellecto *Wladislaus* Rex, aliquot gentium ſuarum banderia illuc mittit. Quorum intellecto aduentu gentes *Pruſſiæ* fugiunt; & exercitus Regis tentoria derelicta occupat, & ſpoliis multis hoſtilibus potitur. Iniuriis autem tam frequentibus, tamque atrocibus, *Wladislaus Poloniæ* Rex laceſſitus a Cruciferis, ad varios Reges & Principes Catholicos ſuper grauaminibus ſuis ſcribit, querelam per literas ſpeciales, quarum exemplar inferius continetur. Dux inſuper *Lithuaniæ Alexander*, ſub diebus illis mittit ad *Wladislaum Poloniæ* Regem, *Iacobum Glinyani* de *Lublin*, Notarium ſuum, ſignificans Serenitati ſuæ in ſecreto, *quod pro tempore illo nullatenus poteſt cum gentibus ſuis venire ſibi in ſuccurſum.* Rogans & ſupplicans, *quatenus ſibi non ægre ferat:* conſulensque *vt cum hoſtibus inducias conficiat vſque ad æſtatem futuram, quo interim ſingulis pro guerra ordinatis, poſſet cum ampliori gentium ordine, & bellico apparatu venire armatior, atque paratior ſibi in ſuccurſum.*

tendens in Pruſſiam,

Bidgoſtia recuperat,

Caſtro *Bidgoſtienſi* conquiſito, *Wladislaus* Poloniæ Rex cum ſuis deliberat, quid ſibi facere expediat. Plerique ſic faciendum cenſebant: *vt Wladislaus Rex, poſtquam tam fortem collegit exercitum, in terram Pomeraniæ procedat, & eam igne & gladio deuaſtet.* Aliis viſum eſt ſalubrius, factis treugis, redire, & bellum futura æſtate inſtaurare, attento, quod exercitus tantus, hiemis aſperitatem nullatenus in campo poſſet ſufferre. Interim venerunt Nuncii *Venceslai Romanorum* & *Bohemiæ* Regis, videlicet Dux *Conradus* antiquus *Oleſchnicenſis*, & *Ienko* Capitaneus *Szwidnicenſis* & *Wratislauienſis*, & bellum huiusmodi nomine eius intercipiunt. Petentes *Wladislaum Regem, quatenus ſufferentiis pacis, ad diem S. Ioannis Baptiſtæ acceptatis, a bello deſiſtat, & ipſum Venceslaum Regem, in arbitrum aſſumat: pro omnibus differentiis quomodolibet exortis, inter Regem & Magiſtrum, iuſte arbitraturum. Et pro die Dominica Inuocauit, Pragam Nuncios ſuos, plene inſtructos, pro habendo arbitramento, deſtinet.* Precibus itaque dictorum Nunciorum *Romanorum* Regis, & ſuorum conſiliis, *Wladislaus Poloniæ* Rex deuictus, treugas cum Cruciferis, uſque ad diem *S. Ioannis Baptiſtæ*, ad ſolis occaſum inſcribit & firmat, & diem Dominicam *Inuocauit*, pro tractanda & conficienda pace perpetua, per Regem *Romanorum* acceptat. Turpia hæc ſufferentiarum pacta videbantur, ad potentiam exercitus, quem Rex ducebat, habendo reſpectum; Sed tempori congruebant. Conſiliarii tamen Regii, omnes contumelias & improperia, a vulgaribus, quaſi treugas ipſas, auro Cruciferico corrupti, admiſiſſent, non poterant effugere. Non formidinis autem, neque licitationis ea, ſed cautionis erat propenſa moderatio, quamuis nonnulli illam, velut meticuloſam, & auro expreſſam carpebant.

Romanorum & Bohemiæ Rex Wenceslaus

a Wladislao Rege induciæ ad feſtum Ioannis Baptiſtæ Cruciferis obtinet.

Querela Wladislai Poloniæ Regis contra Cruciferos de Pruſſia, in vniuerſum omnibus literis publicata.

Querela Regis Wladislai contra Cruciferos.

Wladislaus Dei gratia Rex Poloniæ Dux ſupremus Lithuaniæ, hæres Pomeraniæ, & Ruſſiæ Dominus & hæres &c. IVſte Deus, Iudex fortis, alme ſcrutator cordium, te inuoco & imploro, vt me in pronunciatione neceſſitatum ingruentium, oberrare non permittas, ſeu contra veritatem, quicquam fulminare. Noſcite igitur & attendite, percipiteque vniuerſi Reges, Principesque tam Spirituales quam Seculares, Comites, Barones, Nobiles, milites, Communitates ciuitatum &c. & omnes qui inhabitatis terram, ſacroſanctæ fidei Catholicæ profeſſores. Quomodo in factis, quæ inter nos & fratres Cruciferos de Pruſſia ventilantur & occurrunt, per ipſos erga nos nullus penitus pietatis aſſenſus adhibetur, ex quo patientiam, ad quam ex præcepto Ieſu Chriſti Regis pacifice ſeruandam, fuimus obligati, in nobis dilacerant

1409 *rant & violant; ipſam a nobis prætendentes ſequeſtrare. Quamuis enim nobis cum firmiſſimo pacis fœdere, & literarum robore fuiſſent colligati, quod vtique fœdus, nullis prorſus occaſionibus violari ſperabatur, ipſi tamen contra fœdus huiuſmodi ſic firmatum, ſub colore fictæ amicitiæ, innocentiam noſtram fictis accuſationibus, & confictis adinuentionibus, coram aliquibus, Principibus, & multis probis detulerunt, proditorem aſſerentes, quod temporibus noſtris, & Vithawdi Alexandri Ducis Lithuaniæ, non multum fides Catholica, per baptiſmum gentis noſtræ Lithuanicæ fuiſſet roborata, quia nullus gentis noſtræ ad fidem Chriſtianam per nos fuiſſet conuerſus & attractus, & quod illi de fide Ruthenica, qui per nos fuere baptiſati, ſub colore fidei Catholicæ, ſectam ipſorum tenerent ſecrete & occulte. Sed quia Eccleſia de occultis non iudicat, ſufficit nobis puræ deuotionis diligentia quam in augendo fidei Catholicæ adhibemus. Si enim ſciremus tales, qui fidem tenerent palliatam, nunquam ſine pœnali vindicta ipſos dimitteremus incorreptos. Et ſi perfecta charitas maneret in cordibus Cruciferorum, aut ſi in fœdere nobiſcum facto fideliter ſtare vellent, hos quos ſciuerunt aut ſciunt de noſtris, a fide exorbitantes, nobis ipſos ſincere debuerunt indicare. Et ſi ipſos non correxiſſemus, iuxta Euangelium, teſtes debuerunt aſſumere, & nos inducere ad correctionem eorundem. Et demum ſi noluiſſemus ſtare inductioni eorundem, tum primum debuerunt nunciare Eccleſiæ. Sed ipſi ordine præpoſtero, dimiſſo principio, a fine incipientes, contra nos & fratrem noſtrum chariſſimum Ducem Withawdum, iniuſtas querelas incœperunt fulminare. Nec ſperandum eſt, quod ipſi religionem mundam & immaculatam ſectentur, ex quo habenas linguæ laxantes ad vaniloquia, noluerunt vera loqui; & libertate linguæ freti, elegerunt loqui aduerſum nos, non vera ſed iniqua. Non enim nos animaduertimus iuſtificationem noſtram multiplicitate verborum oſtentare; ſed per realem efficaciam clarificare volumus noſtrorum opera factorum. Immo, ad ſubiiciendam rem oculis, nos realiter volumus innuere, & hæc realiter volumus innuere, & hæc realiter oſtendere, quod cultus religionis Chriſtianæ, per neophitos noſtros, in terris Lithuaniæ, Chriſto Duce, laudabiliter exercetur: quia ibidem, de gratia Dei, Cathedrales, & alias multas Parochiales, & Conuentuales, ereximus Eccleſias: ipſas de bonis patrimonialibus hæreditando perpetuo, ſufficienterque dotando. De quo quilibet certus reddi poterit, qui pro experientia habenda, easdem partes Lithuaniæ, per nos de gentilitatis errore eductas, vellet viſitare, & ea, quæ ſcribimus, non aliter ſe habentia, propriis oculis contueri. Sed ipſi, proh pudor, pudorem ſquallidum tegunt proprium, alieno ſibi ficto pudore, culpas proprias in alios transferendo. Bene quidem facerent, ſi prius de propriis oculis trabem eiicerent, antequam de alienis feſtucam eiicere feſtinarent. Ipſi enim ſcientes & videntes contrarium aſſerunt, quod pauca infra viginti quatuor annorum decurſum, a tempore baptiſmi noſtri, in augmento fidei Catholicæ accreuiſſent. Dicant ergo ex aduerſo, quæ quantaque in terris Pruſſiæ, per ipſos occupatis, forte a ducentis annis vel vltra, per eos accreuerunt. Pro certo, reſpectu eorum, quæ in terris Lithuaniæ facta ſunt, poſſent minima reputari, cum & eos, quos baptiſauerunt, Pruthenos, vtique bene conſtat, ſub annuentia ipſorum, quaſi ſub quodam palliato rigore, ritus gentiles minime poſtpoſuiſſe, & reuera neminem huiusmodi gentilium fideliter ad fidem inuitant Catholicam, prout de Samogithis experientia teſtatur, quos ad baptiſmum allicere debuerant, quorum tamen nullum infra quinquennium, licet baptiſmi gratiam affectando, ad fidem Catholicam vocauerunt. Solum namque in eo curſu gratulantur ſui propoſiti, vt terras qualiter taliter poſſideant alienas. Vnde probabilis rationis colligimus argumento, quod ſi tali tamque peruerſo modo, cum cæteris Principibus circuibunt, quemadmodum erga nos nunc procedunt, pro certo difficulter aliquis poſſet ſubſiſtere. Nec dubium, quod in poſterum, niſi ope DEI refrenentur, omnes Principatus & Dominia, ipſorum ditioni taliter ſubiugabunt. Illud quoque circa diſpoſitiones ipſorum eſt valde doloroſum, deteſtabile, & deflendum, quod poſitionis ſuæ curſum ſemper habent retrogradum, in nullis penitus, cum legum inſtitutionibus, & Canonum ſanctionibus concordare volentes. Hoc etenim ipſe curſus eorum non admittit, vt voluntas ſequatur rationem: ſed portendit hoc potiſſime, quod ratio cedat & ſubſit ſemper imperio voluntatis. In hoc namque ipſorum tota fundamentaliter conſiſtit intentio & voluntas, vt propria teneant, aliena recipiant, aut concupiſcant. De alienis vtilitatibus ſemper vti volunt, nec cuipiam iuri ſeu iudicio parere & ſubmitti, par eisdem. Et quicumque prætextu huius, ob pacis amorem, virtute patientiæ ipſis ſe quanto magis humiliat, tanto magis horum humilitate contempta, per arrogantiam pede calcare nituntur. Et quamuis ita ſumma patientia virtutis, DEO ipſi Creatori, deuotionem noſtram voluiſſemus humiliter commendare, & ipſius clementiam in pacis dulcedine liberius exorare, illud ſcriptum ſemper retinendo in animo; quod niſi in pace bene poteſt coli author pacis, pacem cum eisdem fratribus Cruciferis, conſtitueramus perpetuam atque firmam. Per quam pacem ipſi Saluatori nos duplicem ſperabamus feciſſe ſeruitutem. Quarum vna in eo conſiſtit, quod cum proximis & domeſticis fidei pugna ceſſaſſet, & ſopita fuiſſet omnium materia iurgiorum: Alteram autem in hoc poſueramus ſtabilitam, quod durante pacis fœdere, Chriſtianam potuiſſemus*

1409 *semus ampliare religionem, & incredulos quoscumque, per baptismum Catholicæ adducere vnitati, eo quod abiectis & euulsis cordis rancoribus, locum puræ præbuissemus charitati, omnesque iniuriarum flammas pia mansuetudine suffocando, immo pro reductione constantiorum fœderum, & propter bonum pacis, terram Dobrzinensem ad Coronam pertinentem, per ipsos Cruciferos iniuriose a nobis, & corona nostra ablatam, & aliquot annis contra fœdus, tempore piæ memoriæ Casimiri olim Regis Poloniæ, inter Regnum Poloniæ ictum, & per Ordinem ipsorum fratrum occupatam, in multa pecuniarum liberauimus quantitate. Neque hoc quidem profuit nobis, cum pacem in pace inuenire non potuimus, quia mox post firmata pacis fœdera, ipsi grauioribus plusquam præteritis iniuriarum aculeis infestare & afficere nos cœperunt, dum præter alias quam plurimas nobis illatas iniurias castra nostra, videlicet Drzeszno & Santok cum territoriis etiam aliquibus, ad nos, & ad Ducem Masouiæ Ioannem fratrem nostrum spectantibus, aliisque nostris vtilitatibus, omni iure, & iustitiæ modo, postpositis, friuole occupantes. Quas huiusmodi iniurias non sine magna patientia sustinuimus, fœdere tali, quod omni guerra durius reputauimus, inuoluti firmiter & ligati. Et quamuis multiplicatis instantiis, per literas & solennes Nuncios, affectuose ipsos hortati fuerimus, vt iuxta inscriptiones nobiscum stabiliti fœderis, iniurias ipsas æquitatis moderamento temperassent, ipsi autem per hoc facientes de nobis ridiculum, nulla ratione facere voluerunt. Interdum tamen quasi delusorie intimabant nobis, se velle easdem iniurias rigore iustitiæ moderari: quod & demum ad effectum, sicut alias, omnino deducere renuerunt. Ideoque ad querelas contra ipsos, prorumpere nos oportet, & iniuriarum nostrarum animo turbato grauedines explicare, quas in chartula speciali singillatim Vestræ Claritati describimus. Eandem Vestram attentius rogando Claritatem, quatenus dictis & relatibus, imo & accusationibus eorundem Cruciferorum, si quas contra nos & fratrem nostrum Ducem Withawdum leuitate linguæ emiserint, fidem velitis subtrahere creditiuam. Iniquis enim & dolosis accusationibus nos deprauant, soli prauitatis vitio claudicantes. Velitis etiam, quæsumus, ab ipsorum hortamentis iniquis auertere mentes vestras, & dum illi aliquas sibi gentes Dominiorum vestrorum in subsidium contra nos, & prædictum fratrem nostrum Ducem Withawdum, venturas vocauerint & postulauerint, hominibus vestris illic transitum prohibere. Ipsi enim verissime contra fideles Catholicæ fidei professores, & contra eos, qui ad fidem Catholicam promoueri dudum aspirant, se armant, gentis armatæ suffragia postulantes. Datum Opathouiæ, ipso die Sancti Laurentii Martyris, anno Domini millesimo quadringentesimo nono.*

Antequam autem conclusio treugarum seu induciarum huiusmodi Duci magno *Lithuaniæ Alexandro*, per *Wladislaum Poloniæ* Regem intimata esset, miserat prædictus Dux *Alexander* germanum suum Ducem *Sigismundum*, cum *Lithuanorum* aliquanto exercitu, latenter in terras *Prussiæ*. Qui illas ingressus, exustis & spoliatis plurimis villis, oppida etiam *Działdow*, *Thamow*, *Neuerken* spoliat & exurit, & magnum numerum hominum vtriusque sexus in Lithuaniam abducit. Quod factum licet fuisset per Ducem magnum *Alexandrum*, tanquam ignarum de treugis attentatum, Cruciferi tamen nullatenus poterant adduci, vt id ad magnam non adscriberent iniuriam, & Duci magno *Alexandro*, prout soliti erant, reddere vicem.

Withawdus induciarum per Regem cũ Cruciferis factarum ignarus, vastat Prussiã

Collecto itaque clandestino exercitu, illum per solitudinem sitam inter *Grodno* & *Byelsko*, per loca *Rzebno*, *Stoki*, *Iaskier*, & fluuium *Nyetupa*, transmittunt. Et hominibus Ducis, qui in solitudine excubias faciebant (fumus enim illos prodiderat) circa *Iasker* comprehensis & interfectis, die Dominico Ramis palmarum, in *Volkoniska*, vbi non paruus populus *Lithuanorum* ad diuina audienda conuenerat, irrumpunt, & omnem populum vtriusque sexus de *Lithuanis* & *Ruthenis*, spoliato & exusto loco illo, captiuant, & cum captiuis per viam qua venerant, celerrime reuertuntur.

ac vicissim hostem prouidus ex improuiso in suis terris recipit

Qua nouitate Dux magnus *Alexander*, qui in *Vstonini* septem miliaribus distabat a loco illo, turbatus, & pauore nimio consternatus, illico, tantummodo consorte sua *Anna* recepta, in densas siluas, & aquosa lutosaque latibula versus *Zdithow* se contulit: Vbi mansit, donec de recessu Cruciferorum certificatus fuisset. Locus autem per quem Cruciferorum ibat & redibat exercitus, magnam effecit stratam in huiusmodi solitudine. Quæ in signum facti huius, etiam in hanc diem apparet & perseuerat. Ab indeque solitum est obseruari, vt excubatores nonnisi ex corticibus quercinis, quæ fumum non dant, ne prodi possint, focos extruant.

Vigesima tertia Iunii, Cardinales vtriusque obedientiæ conclaue ingressi, fratrem *Petrum* Ordinis Minorum, tituli duodecem Apostolorum, Presbyterum Cardinalem, in Papam concorditer, vt supra tetigimus, elegerunt, ætate septuagenarium. Qui *Alexandri* quinti appellationem sortitus, nonis Iulii, *Pisis* coronatus est. Hic natione *Græcus*, ex *Creta* oriundus, nunquam parentes, cognatos, aut aliquos carnis identitate coniunctos, quemadmodum relatione ipsius compertum est, dinoscens, sed quærentem eum in pueritia, per mendicitatem victum, quidam frater Ordinis Minorum *Italicus*, recolligens, in latino sermone instructum, regulari habitu induit, & ad *Italiam* perduxit. Vbi artibus liberalibus eruditus, primum in *Oxoniense*, deinde in *Perusense* studium destinatus, insignis Magister in Theologia euasit.

1409 Posthæc *Longobardiam* veniens, fauore Ducis *Mediolanensis*, Ecclesias Cathedrales, & postremo *Mediolanensem* rexit. Homo benignus & liberalis, omni petenti se nihil negare sciens. Ob quam rem Curia Romana, sub breui tempore per inexperientiam, simplicitate & liberalitate ipsius fuit notabiliter deformata. Fratres Minores ad Episcopatus & Prælaturas promouens. *Balthasaris* de *Cossa* Cardinalis, qui illius electionem ad Papatum, se neglecto persuaserat, in singulis agendis consiliis directus. Excepit autem prædictus *Alexander*, *Ludouicum* Ducem *Andegauensem*, filium quondam *Ludouici*, ad se in *Pisas* venientem, magno honore, & ipsum de Consilio Cardinalium, in *Siciliæ* Regem sublimat.

Alexander V Papa, Ludouicum Ducẽ Andegauensẽ Regem Siciliæ creat,

Circa finem autem mensis Octobris, propter pestem epidimiæ, ex *Pisis* recedens, in *Pratum*, deinde in *Pistorium*, vbi aliquanto tempore mansit, se contulit. *Bohemiæ* quoque Regem *Venceslaum*, pro Rege *Romanorum*, & non *Rupertum*, nominare cœpit. Ex quo illi *Rupertus* offensus, obedientiam suam in *Germania* turbare non destitit.

& Venceslaũ Regem Bohemiæ nominat Regem Romanorum.

Treugis confectis, quæ tamen vulgaribus & rerum ignaris, erant plurimum displicibiles & molestæ, quique illas, corruptis largitione Consiliariis, calumniabantur interpositas, exercitu licentiato, *Poloniæ* Rex *Wladislaus* a *Bidgostia* recedit, & per *Znenam*, *Posnaniam* vadit, & abinde, indicta generali conuentione in villa *Niepołomicze*, procedit versus *Crachouiam*, & in festo *S. Martini* agit conuentionem generalem in *Niepołomicze*. Vbi conuenientibus Prælatis & Baronibus Regni, instauratur iudicium horrendum contra *Varczislaum* de *Gotartowicze*, qui infideliter agens, castrum *Bobrowniki*, nulla pressus necessitate, Cruciferis tradiderat. Et quamuis prædictus *Varczislaus* pro excusatione sui facinoris allegasset, quod resignationem castri prædicti, de scientia *Nicolai Kurowski* Archiepiscopi *Gnesnensis*, & eius mandato fecisset, & fuissent literæ super hac materia productæ, & scrupulosius examinatæ, compertum tamen finaliter, eundem *Varczislaum* inique egisse, & merito culpabilem esse. Propter quod traditus erat *Wladislao* Regi, tanquam reus & culpabilis puniendus. Qui illum in castrum *Chęczini* in captiuitatem perpetuam tradi mandauit. Verum expost anno sequenti, de Cruciferis obtenta victoria, illum sicut & omnes alios captiuos absoluit. Sed post illam absolutionem pauco tempore idem *Varczislaus* superuixit. In eadem conuentione, nominati fuerunt & electi Nuncii notabiles, Prælati & Barones, in *Pragam* pro die Dominico *Inuocauit*, ad audiendam sententiam arbitralem, inter *Wladislaum Poloniæ* Regem, & Cruciferos, proferendam, ituri, & omnes eis tunc fuerunt instructiones ad rem præbitæ.

Exercitus Polonicus dimittitur, & comitia celebrantur, vbi Varczislaus de Gotartowicze ad perpetuos carceres damnatur, & Legati ad Bohemiæ Regem Arbitrum mittuntur.

Hæresis *Vikleff*, quæ ante annos multos Regnum *Angliæ* grauissime infecerat, in Regno *Bohemiæ* in ciuitate *Pragensi*, vbi tunc generale vigebat studium, per *Ioannem Huss* *Bohemum* reaccensa & resuscitata est, permittente occulto Dei iudicio, & in breuissimo tempore, dissimulante *Venceslao Bohemiæ* Rege, & *Zophia* de *Bauaria Bohemiæ* Regina cum aliquibus Consiliariis eam nutriente, serpens totum Regnum *Bohemiæ* infecit.

Ioannes Hus hæresin Vikleff Pragæ excitat.

Solo autem liuore & inuidia dictus *Ioannes Huss*, quia per impetrationem cuiusdam, de Præbenda *Pragensi* fuit iure exclusus, huiusmodi *Vikleffistarum* fabricare hæresim cœpit. Et quia erat homo magnæ scientiæ & eloquentiæ, singularis quoque & exemplaris vitæ, & propter prædicationem suam expressiuam plurimum dilectus a vulgo, facile æstimatione sua *Bohemorum* pectoribus, suapte ad nouandas res, & in arrogantiam singularem pronis, hæresis huiusmodi virus plantauit. Qua fimbrias suas sensim dilatante, Studium generale mandato sedis Apostolicæ dissolutum, & practicari in *Praga* prohibitum est, & omnes exterarum gentium Scholares, item omnes Religiosi & Sacerdotes, qui hæresim ortam abominabantur, de studio e ciuitate pulsi, plerique etiam trucidati, seditiones magnæ in populo exortæ, bella intestina & latrocinia aucta, & omnis vnitas, ordo, pulchritudo & decus Regni *Bohemiæ* pessundata. Inualescente siquidem hæresi præfata, fuerunt passim per laicos temporalia Ecclesiæ Dei & ministris eius ablata, & omnes spirituales, qui in hæresim consentire nolebant, aut occisi, aut violati, aut expulsi. Templa incensa, profanata, & diruta, ossa insignia Sancti *Venceslai* patriæ illius Principis & Patroni, aliorumque Sanctorum disiectæ & conculcatæ reliquiæ, gloriosum Carthusiensium monasterium, & plures aliæ ædes sacræ, vsque ad solum ruinatæ: & omnibus bonis partim trucidatis, partim exclusis, & diffugientibus, malignus quisquam illic habuit receptaculum & cubile. Multiplicatis autem scelestis viris, plurium iniquitates studiis malignorum hominum in Bohemia pullularunt. Eoque malignitatis ventum fuerat, vt etiam nonnulli Satanæ satellites, sectam *Picardorum*, publicos & permiscuos concubitus permittentem, aliquanto tempore exercuerint. Auxerat dogma peruersum, *Petri Anglici* in *Pragam* aduentus. Qui ex eo tempore vsque ad diem mortis suæ illic degens, *Anglicana* venena, quæ ex libris *Vikleff* didicerat, *Bohemicæ* nationi propinabat. Quæ omnia mala (proh dolor) *Bohemico* Regno præstiterunt, Magistrorum inflatorum, & Doctorum prurientium, & plusquam oportet sapere enitentium, in opinionibus diuisiones, & interpretationes improuidæ scripturarum, atque eæ ex superbiæ tumore prouenientes, ita vt ex inde patria gloriosa, & natio præ-

1409

præclara *Slauonica*, redderetur fœda, turpis, & ingloria.

Stante *Wladislao Poloniæ* Rege in *Nyepolomicensi* conuentu, venit ad suam Maiestatem Nuncius Cardinalium *Romanæ* Ecclesiæ, *Nicolaus* de *Volauia*, cum literis eorundem Cardinalium, significantibus, *qualiter ipsi vnionem Ecclesiæ, diuturno iam tempore scissæ, zelati Gregorium Venetianum de Corario duodecimum, & Benedictum XII alias Petrum de Luna de Papatu contendentes, & sua contentione schisma pestiferum nutrientes, coniuncti ipsi in vnam obedientiam, deposuissent, & Alexandrum de Candia Papam indubitatum elegissent.* Petentes *Wladislaum Poloniæ* Regem, *quatenus & ipse cum ipsis sentiat, & obedientia Gregorio XII. subtracta, in Alexandri de Candia Papæ quinti obedientiam concedat.*

Wladislaus Rex Alexandro V. Papæ obedientiam profitetur.

Qua re ad concilium relata, decernentibus Consiliariis, *Wladislaus Poloniæ* Rex, *Gregorio* duodecimo, quamuis sibi amicissimo deserto (is enim Decanatum *Cracouiensem* & Præposituram *Gnesnensem* ius conferendi duntaxat ad vitæ tempora *Wladislao* Regi contulerat) *Alexandri V.* in *Pisano* Concilio, quod tunc agebatur, conformiter in Summum Pontificem electi, obedientiam professus est. Erat insuper *Alexandro* quinto, iam inde ab eo tempore, dum in minoribus agens, terras *Russiæ* visitaret, familiaritas contracta cum *Wladislao* Rege *Poloniæ* adhuc in gentilitatis errore constituto.

Wladislaus Rex de apparatu belli Pruthenici cum Withawdo Duce consultans

Discessu a *Niepołomicze* facto, *Wladislaus Poloniæ* Rex versus *Lithuaniam* contendit, conuentionem in *Brzesczie Ruthenicali* cum *Alexandro* Duce magno *Lithuaniæ*, quam sibi denunciauerat, acturus. Festo autem Sanctæ *Catharinæ* apud *Lublin* celebrato, pro festo Sancti *Andreæ* venit in *Brzesczie*, vbi suam Maiestatem Dux *Lithuaniæ Alexander*, vno miliari occursu facto, debita reuerentia excepit. Ibi omnem progressum belli futuri contra Cruciferos gerendi, *Wladislaus* Rex *Poloniæ*, cum *Alexandro* magno Duce *Lithuaniæ*, solo *Nicolao Traba* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellario conscio, secretissime conficiunt. Imperatorem denique *Tartarorum*, quem Alexander Dux *Lithuaniæ* in *Brzesczie* adduxerat, pro futuro bello, cum gente *Tartarica* eis auxilia latura, perliciunt. Illic insuper componunt, quo die, quoue loco copiæ *Polonicæ* & *Lithuanicæ* conueniant, & quo pacto *Vislam* superent.

deque fabricando in nauibus ponte,

Disponunt etiam fieri pontem, nunquam alias visum ex nauibus. Cuius fabrica *Dobrogostio* nigro de *Odrziwol* Capitaneo *Radomiensi* nobili de domo *Nalencz*, a *Wladislao* Rege fuit mandata. Parabatur autem pons huiusmodi expensis Regiis, in *Kozyenicze*, secrete, per quendam subtilem artificem *Iaroslaum*, & tota hiems illa in eius perfectione absumpta. *Wladislaus* tandem *Poloniæ* Rex, rebus omnibus pro instaurando bello futuro *Pruthenico* ordinatis, ex *Brzesczie* vadit in *Camyeniecz* Ruthenicale, *Alexandro* Duce magno *Lithuaniæ* eum comitante.

nuncium Alexandri Papæ de obedientia sibi præstanda accipit,

Vbi ad suam Serenitatem *Bullæ Alexandri V.* speciali Nuncio allatæ sunt, quibus significabat suam conformem electionem, & rogabat, *vt sibi, tanquam vniuersalis Ecclesiæ indubitato Summo Pontifici, a Cardinalibus vtriusque de Papatu contendentis electo, præstare obedientiam non negaret.* Quod & *Wladislaus Poloniæ* Rex, iuxta decreta conuentionis in *Niepolomicze* facta, vna cum *Alexandro* Duce *Lithuaniæ* respondit se facturum. Ex *Camyeniecz Wladislaus* Rex processit ad venationem in *Bialowycze* vltra fluuium *Lszna*, *Alexandro* Duce *Lithuaniæ* cum *Tartarorum* Imperatore in *Lithuaniam* diuertente. Quem pro toto hiemis tempore, & vsque prope festum *S. Ioannis Baptistæ*, in terris suis cum gente sua & vxoribus tenuit.

ferasque venatione captas sale condit, & Ploczkam mittit,

Wladislaus autem *Poloniæ* Rex, venationi dans operam apud *Bialowycze* octo diebus demoratus, sub quibus multas feras siluestres cepit, & sale infusas in vasis per *Narew* & *Vislam*, in *Ploczko*, pro futuro bello asseruandas, transmisit.

& templum Lubomliæ ligneum uno die excitat.

Deinde in terram Regni sui *Chelmensem*, per *Camyeniecz*, *Laski*, & *Kobrin* perueniens, dies Natalis *Christi* apud *Lubomlia* egit. Vbi etiam vno die Ecclesiam pro Catholicis illic degentibus, ex lignis fabricat, dotat, & per *Gregorium Wladimiriensem* alias *Lucensem* Episcopum fratrem Ordinis Prædicatorum consecrari procurat. Idcirco hieme illa *Wladislaus Poloniæ* Rex in *Lithuaniam*, iuxta consuetudinem obseruatam, ire distulit, quoniam difficile fuisset *Alexandro* Duci magno *Lithuaniæ*, & stationibus Regem procurare, & expeditioni rerum in bellum necessariarum intendere. Sed & *Wladislaus Poloniæ* Rex necesse habebat, in Regno suo *Poloniæ* curam de multis intendere, quæ illum non permiserunt in *Lithuaniam* procedere iuxta morem.

Ruperti Romanorum Regis

Landulphus Cardinalis *Barensis*, ex concilio *Pisano* in *Germaniam* missus, pro die Epiphaniæ *Francfordiam* supra *Manum* peruenit: Vbi *Rupertus Romanorum* Rex, cum *Maguntinensi* & *Colonensi* Archiepiscopis, *Henrico* Duce *Brunszwicensi*, *Hermanno* Landtgrauio *Hessiæ*, *Frederico Misnensi*, & *Frederico Brandeburgensi*, Marchionibus, cæterisque *Almaniæ* Principibus, item *Francorum* & *Angliæ* Regum Oratoribus, dietam, ad procurandam vnionem in Ecclesia Dei, tenebat. Vbi dum sex dies, practicando modos vnionis, exegissent, venit ex parte *Gregorii XII.* nepos suus *Anthonius* Cardinalis, & prolixo sermone vsque ad fastigium vsus est: factum *Gregorii* iustificans, & Cardinalium qui *Pisis* congregati erant opera impugnans.

factionem Gregorii fouentis vnionemque Ecclesiæ dissoluentis

Rupertus itaque *Romanorum* Rex prece, incertum est, an pretio, corruptus, contemptis saluberrimis Principum *Almaniæ*, & Oratorum *Franciæ* & *Angliæ* Regum, consiliis, vnionem per medium Concilii *Pisani* procurari suadentibus, partes *Gregorii* notabiliter fouere cœpit, notabilesque ambasiatores, videlicet Archiepiscopum *Rigensem*, Episcopum *Varmatiensem*, & Electum *Verdensem* ad *Gregorium* præfatum destinauit. Ex quo *Gregorius* ipse obstinatior factus est. Placita enim sibi, prout iussi erant, & non vnionem promouentia, loquebantur. Propter quod *Gregorius* ipse, placere amplius *Ruperto* volens, Episcopum *Varmatiensem* creauit in Cardinalem, quem tamen, ne Episcopatu priuaretur, suscipere detrectauit. Electus deinde *Verdensis*, in *Pisis* ad concilium accedens, persuadere Cardinalibus & Patribus, in eo congregatis, quemadmodum per *Gregorium* instructus erat, nitebatur, vt alium locum *Gregorio* aptum pro Concilio deligerent. Quod cum obtinere non posset, in appellationẽ prorupit. Asserens nomine *Ruperti* Regis, Concilium generale, in casu schismatis, nisi auctoritate Imperiali, congregari non posse.

legati in Pisano Concilio ridentur.

Feruntur autem, ipse Romanorum Rex *Rupertus*, & Consiliarii, atque ambasiatores sui, a doctis & grauibus viris, non secus quam delirantes, irrisi; vt qui vnionem quam promouere debuerant, variis & infestis modis eandem perturbabant.

FINIS LIBRI DECIMI.

IOANNIS DŁVGOSSI

SEV

LONGINI

CANONICI CRACOVIENSIS,

HISTORIÆ POLONICÆ

LIBER VNDECIMVS.

1410

Esto Natalis *Christi Wladislaus Poloniæ* Rex apud *Lubomlia* exacto, in *Lubochnya*, *Thur*, *Saczko*, *Rathno* secedens studium, venandi resumit, captas feras pro *Pruthenico* bello reseruans. Ex *Chelmensi* terra in *Parczow* processit; deinde in *Lublin*, *Kazimierz*, *Sieczyechow*, & feria quinta ante Carnispriuium, in *Kozienycze* descendit; Reginam quoque *Annam* ex *Cracouia* illuc aduenientem offendens, ex *Kozienycze* pro Carnispriuio in *Iedlnam* diuertit.

Hermannus Comes Ciliæ a Wladislao Poloniæ Rege humaniter excipitur.

Illic ad eum venit *Hermannus* Comes *Ciliæ*, frater patruelis *Annæ* Reginæ, *Wladislaum* Regem, & sororem suam *Annam* Reginam visitaturus. In cuius præsentia, pro honore suo & Regni, *Wladislaus* Rex curia indicta, procurauit fieri varia hastiludia, solatia, & choreas. Tenuit autem præfatus *Wladislaus Poloniæ* Rex præfatum *Hermannum Ciliæ* Comitem in curia sua, omnibus rebus abunde prouisum, & ex *Iedlna*, in *Itzam*, *Opathow*, & *Sandomiriam* discedens, datis ei *Sandomiriæ* Regalibus & magni ponderis muneribus, remisit consolatum. Huius insuper Comitis interpositione & practica, cum fratre suo Duce magno *Lithuaniæ Alexandro*, ad tenendam personalem conuentionem in *Kezmark* cum *Sigismundo Hungariæ* Rege, fuit persuasus & inductus.

Przemislaus Dux Theschenensis diuiso filiis Ducatu, moritur.

Trigesima tertia die mensis Maii, *Przemislaus* senior Dux *Theschnensis*, qui (quoniam propter podagricam infirmitatem, annis triginta illum vexantem, baiulabatur assidue in sella) cognomen *Noschak* sortitus fuerat, post multas defatigationes quas pertulit, vt Cruciferos ad pacem cum *Wladislao* Rege reduceret, ex *Prussia* reuersus, apud *Theschin* moritur, & in monasterio fratrum Prædicatorum in *Theschin* sepelitur, vir prudens, industrius, & sensatus. Qui ex *Catharina* filia Ducis *Legnicensis Boleslai*, duobus filiis, *Boleslao* & *Przemislao* susceptis, Principatus suos fuerat partitus. Nam *Boleslao* natu maiori, contulerat *Theschin*, *Głogouiam maiorem*, *Goram*, *Szyewior*, & medietatem *Bithom*: natu vero minori *Przemislao* a *Chrzan Bohemo* occiso, *Oszwiacim*, *Strzalim*, *Thosczek*, *Zathor*, *Kathi*, & *Ziwiecz*.

Legati Wladislai cæterorumque militarium

Termino, quo *Venceslaus Romanorum* & *Bohemiæ* Rex, differentiam inter *Wladislaum* Regem, & Magistrum ac Ordinem Cruciferorum, erat sua sententia Arbitrali diremturus, appetente, *Albertus Iastrzambiecz* Episcopus *Posnaniensis*, *Sbigneus* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marschalcus, *Vincentius* de *Granow* Castellanus *Naklensis*, & maioris *Poloniæ* Capitaneus *Andreas* de *Prochocziczi*, & *Dunin* de *Skrzin*

1410

Regius Notarius, vice & nomine *Wladislai* Regis & Regni *Poloniæ:* item *Buthrim* miles *Lithuanus*, & *Nicolaus Czebulka* Notarius Ducalis, nomine *Alexandri* magni Ducis *Lithuaniæ*; item *Stiborius Rogala* de *Sanchoczino* Marſchalcus *Ianuſſii*, item *Plichta* Marſchalcus *Semouithi*, Ducum *Maſouiæ* vice & nomine, cum magnifico apparatu *Pragam* deſtinantur. Quo cum perueniſſent, & tam ipſi Nuncii Regales & Ducales, quam Cruciferorum, ſuas propoſitiones, articulos, & inſtructiones, coram eodem *Venceslao Romanorum* & *Bohemiæ* Rege, tanquam coram arbitro communi, & iudice electo produxiſſent, ſperantes ipſum, cum pro ſua, tum pro cauſæ grauitate, cauſam mature digeſturum. Ipſe vero Rex tædio affectus, & raro ſobrius, ſuiſque oblectamentis intentus, ad cauſam ſuæ fidei creditam, iuſto decidendam iudicio, nihil penſi habens, examinare illius merita faſtidiebat. Ne tamen Rex ipſe *Romanorum* fuiſſet, de euidenti leuitate, in præſentia tot Nunciorum, notatus, ne inſuper Nuncii Regales, Ducales, & Cruciferorum abſceſſiſſent abſque fine, Cruciferorum Nunciis, tam prece quam pretio ipſum, & Conſiliarios ſuos ſolicitantibus, *Iodocus Morauiæ* Marchio, Regi *Poloniæ Wladislao*, & ſuæ parti infeſtus grauiter, quod aduerſarium ſuum, alterum Marchionem *Morauiæ Procopium*, frequenter armis & exercitibus adiuuerat, cum aliquibus *Bohemis* & *Almanis*, deciſioni cauſæ huiuſmodi ſe ingeſſit, & certos articulos, crudos quidem, & apparentem iniquitatem redolentes, ad ferendam arbitralem ſententiam compoſuit, præfatumque *Venceslaum Romanorum* & *Bohemiæ* Regem, ad pronunciationem ſententiæ, iuxta articulorum huiuſmodi continentiam, induxit. De quo ambaſiatores *Wladislai Poloniæ* Regis, & *Lithuaniæ* ac *Maſouiæ* Ducum auiſati, compromiſſum limitatum & ſemiplenum, pleno apud ſe reſeruato, produxerunt: ne pronunciatio ſententiæ iniquæ, Regem & Principes afficere & ſtringere in aliquo potuiſſet. Poſt multos itaque dies, aſſignatur terminus parti vtrique, ad audiendum ferri ſententiam arbitralem. Quo adueniente, conuenit pars vtraque in Regiam, ſententiam huiuſmodi auditura. Silentio itaque indicto, *Venceslao* Rege ſtante, & cuiuſdam ligni ciſuræ intendente, Notarius menſam editiorem aſcendens, ſententiam in *Almanico* pronunciare cœpit. Quo pronunciationem inchoante ambaſiatores *Poloniæ* Regis, *Wladislai*, & *Lithuaniæ* ac *Maſouiæ* Ducum, nulla petita licentia, quamuis eorum aliqui *Teutonicum* tam intelligere, quam ſonare plene nouiſſent, ex aula cœperunt diſcedere. A quibus *Venceslaus Romanorum* & *Bohemiæ* Rex, cur recederent, interrogans, reſponſum accepit: *Quoniam* (inquiunt) *ſit hic prædicatio in Teutonico: nos qui Poloni ſumus, & vulgare Almanicum ignoramus, tranſimus hinc in alia loca, prædicationem Polonici idiomatis reperturi.* Quo replicante, *ferrent paulisper moram, æquo animo ſimilem pronunciationem in Bohemico audituri. Et nos* inquiunt, *nec Bohemicam nouimus.* Tunc vero *Venceslaus* Rex, *ambæ* (inquit) *linguæ conſonæ ſunt, & vna alteram ſonando intelligit. Non ſunt,* inquiunt, *Rex Illuſtriſſime ambæ vnius intelligentiæ & ſoni. Nam vbi Bohemica Syodłak agricolam & ruſticanum incolam exprimit, ibi Polonica Sellarum Magiſtrum atque opificem intelligit.* Hoc reſponſo faceto & riſu pleno, *Venceslao* Regi dato, diſcedunt ex aula, neque ſententiæ qualicunque ferendæ linguagio, pronunciationi intereſſe voluerunt, iam certi de eius iniuſtitia & iniquitate. *Venceslaus* autem *Romanorum* & *Bohemiæ* Rex, tenorem illius ſub ſuo ſigillo, ambaſiatoribus Regiis & Ducalibus transmiſit. Quæ inter alias, duos ridendos continebat articulos: Diffiniebat ſiquidem *Venceslaus Romanorum* Rex, vel potius *Iodocus* Marchio *Morauiæ*, quod terra *Dobrzinenſis* per Cruciferos occupata, debebat tradi cum omnibus caſtris & pertinentiis in manus ſuas. Qui eius poſſeſſione habita, infra annum debeat deliberare, ad quem eiusdem terræ Dominium pertineat. Item quod Regnum *Poloniæ* amplius & de cætero, nunquam ex *Lithuaniæ* aut orientis partibus, debeat ſibi aſſumere Regem, ſed ex Principibus occidentis vnum. In quo vno apparet ad liquidum temeritas & iniquitas ſententiæ, quoniam ſuper re in quæſtione non deducta, neque aliquatenus neceſſaria, pronunciationem ſuam extendit. Non erant ambaſiatores, *Wladislai Poloniæ* Regis, & *Lithuaniæ* ac *Maſouiæ* Ducum, aliqua alia per *Venceslaum Romanorum* & *Bohemiæ* Regem, humanitate tractati, præter id, quod illos vice vna honore menſæ excepit, & choream, finito prandio, in qua conſors ſua Regina in Corona cum Virginibus & matronis ſplendide ſe gerens ſaltauit, fieri procurauit. Stantibus autem Regiis & Ducalibus ambaſiatoribus in *Praga*, *Boczek* de *Pozdzebrath* Baronis *Bohemiæ*, eos præter demeritum & culpam diffidat. Qui huiuſmodi diffidatione accepta, *Venceslaum* Regem petunt, *quatenus ipſis in Regno ſuo de ſaluo conductu* prouideat. Verum *Venceslaus* Rex reſpondet, *diffidationem huiuſmodi ignotam ſibi eſſe, neque ſaluo conductu eos indigere.* Ambaſiatores vero *Wladislai Poloniæ* Regis, & *Lithuaniæ* ac *Maſouiæ* Ducum, de leuitate *Venceslai Romanorum* & *Bohemiæ* Regis, & in factis & in verbis ſufficienter edocti, de diuino ſuffragio, & proprio militeque armis, (ſexingentarum enim perſonarum numerum impleuerant) confiſi, ex *Praga*, circumſcripto omni pauore, & decernere, ſi inuaderentur, parati, diſcedunt, & per *Hradecz*, *Kleczko*, *Swidnicza*, & *Wratislauiam*,

irriſa iniuſta ſententia Wenceslai Arbitri

Praga diſcedunt

1410

ſani & incolumes in Regnum *Poloniæ* redeunt, nulla offenſa a diffidatore accepta, quamuis die qualibet præfatus *Boczek* ſequeretur illorum veſtigia, quærens opportunitatem ex loco iniquo eos, aut aliquem de eorum numero, inuadendi, adeo vt frequenter excubiæ partis vtriusque ſe aſpicerent, & dierum vna, cuſtodia ambaſiatorum Regalium & Ducalium, ſe ſuperiorem aduertens, in hoſtilem cuſtodiam irruit, & in tantum in illam graſſata eſt, vt cogeretur in *Labá* flumen inſilire, & fluuium tranando traiicere. Erat autem præfatus *Boczek* de *Pozdzebrath*, *Viclephiſticæ* ſectæ iam tunc venenis infectus, rapto & prædocinio viuere ſolitus, proprio Regi *Venceslao* contumax, & ad nouandas res atq; ſeditiones procliuus. Qui proceſſu temporis, dolis & aſtutiis, *Ladislao Hungariæ* & *Bohemiæ* Rege, *Alberti* filio, veneno, (vt ferunt) abſumpto, vel vt aliis placet, compreſſione teſticulorum necato, in *Bohemiæ* Regnum ſucceſſit & Primoribus Regni corruptis auro, diadema *Bohemicum* rapuit. Cuius illi, vt male & ſceleſte quæſiti, non diuturna manſit & poſſeſſio & ſucceſſio.

Ex *Sandomiria* feria tertia poſt *Dominicam Reminiſcere*, *Wladislaus Poloniæ* Rex venit in *Prziſſow*, vbi iterum venationi intentus, multas feras ſylueſtres onagrinas & zubrinas, quæ in Polonico *Loſzi* vocantur, cepit, & quinquaginta vaſa de illis complens, ea in *Płoczko*, pro futura expeditione cum aliis ſeruanda, per vndas transmiſit. Ex *Prziſſow*, per *Lezaysko*, *Kopki*, & *Iarosław* procedens, pro Dominica *Lætare*, *Przemisliam* pro Dominica vero *Iudica Leopolim* peruenit. Ex inde diſcedens, *Podoliæ* terram, quam tunc *Petrus Włodkowicz* de *Charbinowicze* Subpincerna *Cracouienſis* de domo *Sulima*, ſuo & Regis ſui nomine tenebat, curſim peragrans, ex *Camyenıecz* pro Dominica Ramis Palmarum in *Halicz* aduenit. Ab inde vero pro feſto Paſcha *Leopolim* rediit. Quo illic agente, certificatus eſt de conuentione, quam ſecum *Sigismundus Hungariæ* Rex in *Kezmark* tenere diſponebat. Et fratre ſuo *Alexandro*, Duce magno *Lithuaniæ*, de progreſſu præfatæ conuentionis in *Kezmark*, quatenus & ipſe illi perſonaliter interſit, per velocem Nuncium auiſato, ex *Leopoli* diſcedens, per *Grodek* & *Medicam*, in *Lancuth* diſcedit. Vbi feria tertia poſt conductum Paſchæ, *Alexander* Dux magnus *Lithuaniæ* ad illum peruenit. Habens itaque *Poloniæ* Rex *Wladislaus* fratrem ſuum Ducem magnum *Lithuaniæ Withawdum* in comitatu, per *Rzeſchow*, *Ropczicze*, *Pilzno*, *Biecz*, & *Grebow* tranſitum faciens, pro Dominica *Miſericordiæ*, in nouam *Sandecz* peruenit, vbi iam magnus numerus Prælatorum & Baronum *Poloniæ*, iuſſu Regio, conuenerat. Et tam Rex, quam Dux, vnius lapideæ *Gerzdorff* fuerunt recepti hoſpitio. Neceſſitate autem præſenti ad conſilium reiecta, ex multiplici reſpectu, Regem ſimul & Ducem in *Kezmark* ire non placuit. Quapropter *Wladislaus Poloniæ* Rex, ſolus interim in noua *Sandecz* ſe continens, *Alexandrum* Ducem magnum *Lithuaniæ*, adiuncta illi Prælatorum, Baronum, & militum *Poloniæ* caterua, ad conueniendum cum *Sigismundo Hungariæ* Rege in *Kezmark* transmittit. Cauſa autem principalis, propter quam prædictus fiebat conuentus, non alia extabat, niſi vt *Sigismundus Hungariæ* Rex fuiſſet ſtabilitus & firmatus, quatenus cum Regno *Poloniæ* treugas pacis, per annos ſedecim confectas obſeruaret, quarum iam quatuor anni reſtabant, vt liberius expeditio in Cruciferos, nullo a tergo hoſte relicto, agi poſſet. Dum itaque *Alexander*, magnus Dux *Lithuaniæ* cum *Sigismundo Hungariæ* Rege in *Kezmark* conueniſſet, & eum de obſeruatione huiuſmodi treugarum pacis ſolicitaſſet, *Sigismundus Hungariæ* Rex pro finali reſponſo dixit, *ſibi ſeruari treugas huiuſmodi licitum non eſſe, ſi Cruciferi bello impetantur.* Obtulit tamen *ſe efficaci interpoſitione, pro dirimendo bello exorto, laboraturum, deſtinando ad Magiſtrum & Ordinem ſpeciales & notabiles Nuncios.* Spectabat iam tunc *Sigismundus Hungariæ* Rex ad comprehendendum faſtigium *Romani* Imperii, & quibuscumque poterat artibus, fauores ſibi Principum *Almaniæ* venabatur. Sed & cum Magiſtro Cruciferorum *Vlrico* de *Iunigen* & Ordine, ſecretas practicas decoquebat, promittens eis grandia gentium auxilia ſe contra *Poloniæ* Regem laturum, ſi duntaxat Magiſter atque Ordo auri certam quantitatem ſibi ſoluerent, pollicitatione huiuſmodi aurum ſe credens verborum figmentis a Cruciferis emuncturum. Inter hoſce autem tractatus, qui ſuper obſeruatione treugarum, inter *Sigismundum Hungariæ* Regem, & *Withawdum*, magnum Ducem *Lithuaniæ*, agebantur, *Sigismundus Hungariæ* Rex, lethiferum virus, quo *Withawdum* Ducem magnum *Lithuaniæ* a fidelitate & obedientia *Wladislai Poloniæ* Regis ſcinderet, commentari cœpit. Tracto enim *Alexandro* Duce magno *Lithuaniæ* in locum ſecretum, omnibus arbitris ſemotis, callida & vafra perſuaſione illum vehementer ſolicitabat, *quatenus fratre ſuo Wladislao Poloniæ Rege deſerto, ſecum fœdus & ligam iniret.* Offerens *ſe auctoritate Romanorum Regis* (iam ſiquidem ab Electoribus, leuitatem *Venceslai* germani ſui *Bohemiæ* Regis moleſte ferentibus, morte etiam *Ruperti Clema* Ducis *Bauariæ* & Comitis Palatini *Rheni*, ſecuta, in *Romanorum* Regem electus erat) *Withawdum in Lithuaniæ Regem creaturum, & ab obedientia, fidelitate, iureq; iurando Wladislai Poloniæ Regis abſoluturum. Omnem quoque amicitiam, & aſſiſtentiam fidelem & puram, contra Wladislaum Poloniæ Regem, & quoslibet alios, in quolibet neceſſitatis articulo, iureiurando interpoſito, ſibi præſtiturum. Alexander* autem, Dux magnus *Lithuaniæ*, etſi dolum in verbis *Sigismundi* Regis aduerteret,

Withawdus vice Wladislai fratris Kezmarkum profectus,

ad confirmandum fœdus inter Hungaros & Polonos ictũ,

dolis Sigismundi Hungariæ Regis

& promiſſo Regno

impugnatur frustra, ut a

1410

fide Regis Wladislai diſcederet.

pro temporis tamen & loci conditione benigne reſpondit. Secedens itaque in hoſpitium, conſcenſis feſtinanter equis, ex *Kezmark* A ſe, *Sigismundo* Rege, qui ſibi non modici valoris contulerat munera, inſalutato, euoluit. Cuius repentino & inſperato, *Sigismundus Hungariæ* Rex diſceſſu comperto, illum inueſtigat, & in vno milliari circa villam *Byalla* vix conſecutum, valedicit, neque ad aliquos tractatus cum eo deſcendit, intelligens ſuam perſuaſionem repudiatum iri. Quod quidem virus, etſi tunc oppreſſum extinctumq; fuerat, proceſſu tamen temporis *Sigiſmundus* Rex illud ſuſcitauit, & in Regnum *Poloniæ* atque Ducatus magni *Lithuaniæ* perniciem graſſari illud & ebulire ſuſtinuit. Paſſum autem B fuit Oppidum *Kezmark*, ſub diebus, quibus præfatus agebatur conuentus caſuale, ſed late patens incendium, quo Barones & milites *Poloniæ*, in equis, rebus, & fortunis ſuis notabile exceperant diſpendium. Diſcedens itaque *Withawdus* Dux magnus *Lithuaniæ* ex *Kezmark*, ad *Poloniæ* Regem *Wladislaum* in nouam *Sandecz*, ſingulos tractatus cum *Sigismundo Hungariæ* Rege habitos aperuit, & vniuerſos dolos, quibus eum ad defectionem, & noui diadematis aſſumptionem perlicere conatus eſt, detexit. Habitaque iterum ſecretiſſima ſuper progreſſu belli contra Cruciferos gerendi deliberatione, Dux *Withawdus* obtenta a *Wladislao* Rege licentia, in *Lithuaniam* concito curſu in *Podwodis* properat, & in *Lublin* tertia die, ex quo de *Sandecz* diſceſſerat, quarta vero in *Brzeſczie*, vbi reditum ſuum conſors ſua *Anna* Duciſſa operiebatur, perueniens, omnes terras ditioni ſuæ ſubiectas, commouet, & conſurgere iubet in *Pruthenicam* expeditionem.

Hoſpitale & monaſterium in noua Sandecz erigitur.

Wladislaus Poloniæ Rex ſub diebus, quibus in *noua Sandecz* agebat, perſuaſus precibus & multiplicibus inſtantiis, fratris *Ioannis* de *Bohemia*, Prædicatoris ſui, viri religioſi & exemplaris, de Præmonſtratenſi ordine, qui pro illo tempore raræ ſanctitatis vir habebatur, & qui verbo ſuæ doctrinæ, & vitæ arctitudine, multas virtutes in *Poloniæ* Regno D plantauerat; fundat monaſterium ſeu Hoſpitale Sancti *Spiritus* in *noua Sandecz*, de eodem ordine Præmonſtratenſi: Et illi pro dote villam ſum *Dąbrowka*, item viginti marcas cenſus annui, in zuppis *Vielicenſibus* conſignat. Abbatemque in illo infulatum inſtituit: Hoſpitalis monaſterio contigui & annexi, miſerabilium perſonarum in illo degentium, curam & regimen habiturum.

Wladislaus Rex imperatis contra Cruciferos armis

Perpendens *Wladislaus Poloniæ* Rex, quod nulla ſibi de habenda pace cum Cruciferis ſpes reſtaret, præcepit omnibus Baronibus militibus, & ſubditis Regni ſui *Poloniæ*, & Dominiorum eidem ſubiectorum, arma capeſſere, & contra Cruciferos in *Pruſſiam* procedere, miſſis literis & teſtibus. Volens vero ſines Regni ſui ab *Hungaria* relinquere ſecuros, *Ioannem* de *Sczekoczino* Caſtellanum *Lublinenſem*, de domo *Odrowąſz* militem, in oppido & caſtro *Sandecenſi* Capitaneum reliquit, & omnes milites de diſtrictibus *Sandecenſi* & *Sczirzicenſi*, ſingulos eius imperio parere iubens, item milites de terra *Byecenſi* adiunxit, quam tunc Epiſcopo *Agrienſi*, & fratri ſuo *Ladislao* de *Laudoncz*, a facie *Sigiſmundi Hungariæ* Regis fugientibus, dederat in tenutam, a *Pruthenica* expeditione eos abſoluens, in auxilium defenſionis & dimicationis futuræ, ſi bellum a *Sigismundo* Rege *Hungariæ*, finibus Regni *Poloniæ* inferretur.

1410 *ab Hungaria collocat præſidium.*

Sabbato ante Dominicam *Cantate*, *Wladislaus Poloniæ* Rex, ordinata partium *Sandecenſium* prouiſione, ex *Sandecz* egreſſus, per *Czchow* & *Bochnyam* tranſitum faciens, feria tertia poſt Dominicam *Cantate*, *Cracouiam* aduenit. Vbi quindecim diebus immoratus, reſiduos milites & curienſes ſuos, quatenus in expeditionem *Pruthenicam* ſe diſponerent, in eorum lares licentiat atque remittit. Vocat inſuper & ſtipendio conducit, nonnullos *Bohemos* & *Morauos* belli peritos, qui tegere exercitum, ordines ducere, loca apta pro locando exercitu eligere noſſe credebantur. Inter quos fuere præſtantiores, *Sokoł*, *Zoława*, *Zbiſchek*, *Ławek*, *Koſika*, *Stanisławek*, & plures alii. Quamuis ſiquidem *Wladislaus Poloniæ* Rex, ex proprio milite fortem & numeroſum habiturum ſe non dubitaret exercitum, ad conducendum tamen peregrinum militem, conſilio ſuorum *Poloniæ* Conſiliariorum ſaluberrimo, ex cauſa multiplici & rationabili reſpectu, fuit pertractus; ſuadentium fortia & frequentia exterorum auxilia, ad bellum gerendum ex eo potiſſimum reſpectu acciri, vt ſi victoria Regi cederet, certum foret victos, & ſtipendia & quæcumque imperarentur, victoribus pendi oportere. Si minus, ſtipendium, deſiderati, capti & victi, non forent requiſituri. Accedebat inſuper, ne milites forenſes, a Rege conducti & conducendi, donatiuo præoccupati, in partem hoſtilem, robur eorum aucturi, tranſirent. Longa quidem fuit de hac re inter Conſiliarios *Poloniæ* concertatio, *Ioanne* de *Tarnow* Palatino *Cracouienſi*, (cuius ſententiam cæteri, tanquam viri raræ dexteritatis, ſequebantur) ſuadente, vt proprii potius milites, ad bellum non obligati, tanquam fidiores patriæ, operoſius ad nauandam victoriam, operas ſuas adiuncturi, mercede traherentur: Sed vicit *Sbignei* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* tunc Marſchalci ſententia, forenſes & peregrinos milites præferendos, idque magis Reipub. conducere: Nam ſi viciſſent, non ſuis opibus aut Regni, ſed manubiis hoſtium facturum ſatis. Si victi eſſent, nec eos qui repeterent, nec a quibus repeti deberent, ſuperſtites relictum iri.

Externus milites ad bellum Pruthenicum conducitur.

Nec prætereundum eſt, quod *Wladislaus*

1410

Poloniæ Rex, antequam ex *noua Sandecz* diſceſſionem feciſſet, miſit duos Nuncios, videlicet *Zauiſſium* de *Oleſchnicza* linguæ *Hungaricæ* peritum, & *Stanislaum Cziołek* Notarium, ad *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, ſollicitans eum & requirens *quatenus fœdus ſufferentiarum, ſecum percuſſum & firmatum obſeruaret.* Qui tot & tam frequentibus Nunciis *Wladislai Polonorum* fatigatus, reſpondit: *Quod pro pace inter Wladislaum Poloniæ Regem & Cruciferos reformanda, ire perſonaliter in Pruſſiam deliberaſſet: dummodo Wladislaus Poloniæ Rex tranſitum illi per Regnum ſuū permittat, & ei de Saluo conductu prouideat.* Offerens, *pace inter Regem & Cruciferos reformata, non ſolum reſiduos treugarum annos ſe ſincere cuſtoditurum, ſed etiam fœdus pacis perpetuæ, cum Rege & Regno initurum.* Redeuntibus autem Regiis Nunciis cum huiuſcemodi reſponſo, *Wladislaus Poloniæ* Rex auidus, per quemcunque modum cum Cruciferis vitare bellicum diſcrimen, *Stanislaum Cziołek* Notarium, ad *Sigismundum Hungariæ* Regem cum literis, plenum ſaluum conductum continentibus, remittit, ſpondens & offerens de reali ſaluo conductu, per Regnum ſuum *Poloniæ*, ſibi efficaciter prouidere. *Sigismundus* autem *Romanorum* & *Hungariæ* Rex, propoſito ſuo, & oblatione *Wladislao* Regi facta, variatis, in *Pruſſiam* ire perſonaliter, impeditum ſe aſſerens, diſtulit.

Legati Sigismundi Hungariæ Regis

Duos tamen Barones Regni ſui, videlicet *Nicolaum* de *Gara* Regni *Hungariæ* Palatinum & *Stiborium* de *Stiborzicze* Palatinum *Tranſſyluanienſem* Polonum genere de domo *Oſtoia*, *Gregorium* de *Kerzdorff Sleſitam* illis adiungens, ſpecie quidem ad intercipiendum bellum, re autem vera ad emungendum quadraginta florenorum millia, quæ ſe Magiſter & Ordo Cruciferorum *Sigismundo* Regi, ſi *Wladislaum Poloniæ* Regem diffidaret, aſtrinxerat daturum transmiſit. Et hi quidem *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis Nuncii, *Polonorum* Rege *Wladislao* adhuc *Cracouiæ* immorante, venerunt *Cracouiam*, habentes ſecum ducentos equos in comitatu: quos *Wladislaus* Rex humaniſſime tractatos & remuneratos, in *Pruſſiam* per Regnum ſuum ire permiſit, datis illis tribus conductoribus, qui illis non ſolum de ſaluo conductu, ſed & de omnibus neceſſariis, per vniuerſum Regnum *Poloniæ* largiſſime, iuxta Regium mandatum prouidebant. Eo autem reſpectu *Wladislaus Poloniæ* Rex Legatos *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis in *Pruſſiam* ire iuſſit, aut videlicet compoſituros pacem, aut ſuſpenſuros bellum, aut illos teſtes ſuæ modeſtiæ futuros, penes Cruciferos omnem culpam belli eſſe, ipſum iuſta & plus quam neceſſaria ſumpturum & laturum arma.

Cracouia in Pruſſiam eunt,

inter Polonos & Pruthenos bellum compoſituri.

Wladislaus

Comparatus & diſpoſitis *Wladislaus* Rex *Poloniæ* ſingulis, quæ ad belli *Pruthenici* progreſſum videbat opportuna relicto, in caſtro *Cracouienſi Nicolao Kurowski* Archiepiſcopo *Gneſnenſi* (qui expeditione *Pruthenica* durante, vices Regis agens, vniuerſorum negotiorum emergentium, curam & expeditionem ſibi habebat delegatam) feria quinta ante feſtum Pentecoſtes ex *Cracouia* egreditur, & per *Mogilam*, *Proſchouicze*, *Visliczam*, venit in nouam ciuitatem *Korczin*; Reſiduis quoque militibus & curienſibus, quatenus in bellum *Pruthenicum* ſe pararent, licentiatis, cum *Anna* Regina, & exiguo adoleſcentum, & eorum militum, quos pro cuſtodia Regni relinquebat, numero, feſta Pentecoſtes, *SS. Trinitatis*, & *Corporis Chriſti*, apud nouam ciuitatem *Korczin* exegit, vbi ad eum ſocrus ſua, & genitrix *Annæ Poloniæ* Reginæ, Duciſſa de *Dek*, *Anna* filia *Caſimiri* ſecundi Regis *Poloniæ* (iam enim alterum virum Ducem de *Dek*, priore, *Vilhelmo* Comite *Ciliæ*, mortuo, acceperat) venit. Quæ aliquot diebus apud generum commorata, & donis munerata Regalibus, ad propria rediit. Feſto autem Corporis *Chriſti* & eius Octauis, apud nouam ciuitatem peractis *Wladislaus Poloniæ* Rex, Sabbato ante *S. Viti* diem, noua ciuitate expeditur, ad bellum contra Cruciferos proceſſurus. Et per *Stobnitczam* & *Schidłow*, venit in *Stup*, ſtetitque illic duobus diebus: ſub quibus pedeſtri itinere monaſterium Sanctæ *Crucis Calui Montis* aſcendebat diluculo, & tota die genu flectens, orationi & eleemoſynis vacabat, commendans ſe & cauſam ſuam diuinæ ſanctæ Crucis defenſioni. Nec redibat ex orationibus & monaſterio ad refectionem, niſi in crepuſculo totius diei, abſtinentia & oratione defatigatus.

1410 *Rex relicto in caſtro Cracouienſi Nic. de Kurowski in bellum egreſſus*

ſolennia feſta Corczini peragit.

ac in monaſterio S. Crucis orationibus ac ieiuniis vacat.

Exorto bello Pruthenico milites Poloni

Morabantur autem pro ea tempeſtate plures *Polonici* milites, & ſignanter *Zauiſſius* niger, *Ioannes Farurey*, germani, hæredes de *Garbow*, de domo *Sulima*, *Thomas Kalski* de domo *Roſæ*, Albertus *Malski* de domo *Nałęcz*, *Dobeslaus Puchała* de *Vagri*, de domo *Wyeniawa*, *Ianuſſius Brzozogłowi* de domo *Grzimała*, *Skarbek* de *Gori*, de domo *Habdank*, & nonnulli alii, in *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis curia & obſequiis. Qui intelligentes Principem & Dominum ſuum naturalem *Wladislaum Poloniæ* Regem, expeditionem contra Cruciferos inſtauraſſe, & inter ſuam Serenitatem & *Sigismundum* Regem, cui obſequebantur, odia & ſimultates, procellam tandem guerræ parituras, exortas eſſe, recepta a *Sigismundo* Rege, qui eos donis & promiſſis variis conabatur a propoſito reducere, & apud ſe detinere, licentia, relictis omnibus, poſſeſſionibus, quas eis *Sigismundus* Rex in *Hungaria* donauerat, leuipenſis inſuper fauoribus ſuis, & liberaliſſimis promiſſis, diſcedunt ab eo, & ad *Wladislaum Poloniæ* Regem perueniunt, contra hoſtes ſuos, & alios quoslibet milita-

Sigismundo Rege Hungariæ, & amplis fortunis, quibus in Hungaria aucti erant, relictis

1410

ad suum Regem Wladislaum perueniunt.

militaturi. Quos benigne & placide excipiens, fidei eorum præstantiam dignis præmiis compensabat. Vnde & tunc castrum regium *Bidgoscza*, *Ianussio Brzozogłowi*, militi audaci & fortunato, dedit in tenutam. De quo ipse multiplices ex Cruciferis referebat triumphos, & pluribus eos offensionibus infestabat. Sed & aliorum eiusdem societatis militum insignis, & in prælio cum Cruciferis commisso, & in pluribus aliis actibus virtus heroica sæpe numero enituit.

Miserat insuper *Wladislaus Poloniæ* Rex, quadringentos equites militum & Curiensium suorum in castrum *Iuniuladislauiense* pro præsidio, treugis inter Regnum & Magistrum atque ordinem expirantibus, Regni metas ab hostili insultu protecturos. Quibus Capitaneus *Iuniuladislauiensis Borowiecz*, & equis eorum, de omnibus necessariis prouidebat. Alios item milites & Curienses, similem hostibus defensionem opposituros, in *Brzesczie* collocarat. Qui simul iuncti, treugis expirantibus in die Sancti *Ioannis Baptistæ*, in borra quæ *Służewska* appellatur prope *Thorun*, se posuerunt in latibulis. Et sole occidente, tabernas ad ripas fluminis *Vistæ* sitas item villas *Nyeschow*, *Murzinow*, & alias plures pulcherrimas & bene locatas, in Magistri & Ordinis Cruciferorum possessione tunc consistentes, sedente Magistro *Prussiæ Vlrico* cum *Nicolao* de *Gara* Palatino *Hungariæ* & *Stiborio* de *Stiborzicze*, Nunciis *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis, & pluribus Commendatoribus ad tabulam in cœna, igne adhibito incendunt, & pulchrum quidem, sed molestum videntibus præbuere spectaculum.

Præsidia Polonica incensis aliquot Cruciferorum pagis

Quam incensionem *Prussiæ* Magister *Vlricus*, plusquam moleste tulit, non damno illam deputans, sed pudori, & plurimis inuectiuis in *Poloniæ* Regem, & suos milites, qui id facinus committebant, vsus, ad Barones *Hungariæ* fertur dixisse: *Qualis est tractatus iste, & quam vafer, quem vestra interpositione agitatis nobiscum de pace: cum sub meo conspectu fumos, incendia, cædes & spolia mei Dominii patrari videam?* Recepit autem a Baronibus *Hungariæ* conueniens responsum: *Non officit præsens incendium exiguum & tenue, pacis dispositioni & tractatui; habet enim guerra conditionem iusque suum: Attendis quidem ad damnum modicum, tibi ex Regno Poloniæ illatum, & non attendis damna, cædes, & incendia, quæ Regno Poloniæ, vastando & occupando terram Regni eiusdem Dobrzinensis, intulistis. Vt igitur facilior & efficacior possit per nos interponi pacis tractatus, consultum apparet nobis, vt aliquot dierum firmentur inter vos treugæ.* Annuit huic consultationi vltro Magister *Prussiæ*, & sufferentias pacis dierum decem tenere se repromisit, & literis firmauit. Quæ *Wladislao Poloniæ* Regi & Regno suo, quam maxime necessariæ fuere & fructuosæ.

ad petendum fœdus decem dierum Vlricum Magistrum cogunt.

Sub illarum etenim interuallo, milites singuli & Capitanei Regii præparabant se ad bellum deposito omni hostili respectu, & Regiones commetaneæ inuasionem hostilem non sustinebant, donec *Wladislaus Poloniæ* Rex cum omnibus potentiis adueniens, & terras hostiles inuadens, suis omnibus ampliorem præstitit securitatem.

Ex monasterio *Calui Montis S. Crucis*, feria quinta in die Sanctorum *Geruasii* & *Prothasii*, *Wladislaus Poloniæ* Rex egressus venit in *Bodzączin*, & illic duos dies mansit, propter aduentum Nunciorum Ducis *Stolpensis*, *Stetinensis*, & *Magnopolensis*; offerentium Regi contra Cruciferos ampla quidem & fortia in verbis, in virtute autem & effectu simultanea & ridenda subsidia. Quibus *Wladislaus* Rex expeditis, sabbatho ex *Bodzączin* iuit in *Blisżmi*, die Dominico venit in *Zarnow*. feria secunda in *Suleiow*, feria tertia in die *S. Ioannis Baptistæ*, audita missa in monasterio *Suleiouiensi*, & facto illic prandio, venit in *Volborz* oppidum, in quod iam, iuxta iussum Regis, nonnulli Prælati & Consiliarii, *Polonici* vero exercitus fere omne robur, præter gentes & milites *maioris Poloniæ* qui Regi nonnisi circa *Vistam* obuiauerant; item *Sokoł Bohemicalis* Baro, cum aliis exteris militibus donatiuo conductis; Item subuectiones & quadrigæ bombardarum, & commeatuum, cæteraque belli apparamenta conuenerant. Illic *Wladislao* Rege tribus diebus cum Consiliariis in deliberationibus assiduis stante, venerunt ad suam Serenitatem Nuncii Baronum *Hungariæ*, *Nicolai* de *Gara*, & *Stiborii* de *Stiborzicze*, significantes *se treugas decem dierum, a die S. Ioannis Baptistæ, inter Regem & Cruciferos confecisse:* petentes Regem *vt illas mandaret obseruari, & non permitteret hostiles terras interim vexari aut offendi.* Eas inducias *Wladislaus* Rex acceptat. Erant enim sibi & suæ parti plurimum vtiles, quoniam intra dies treugarum poterant exercitus Regni sui *Poloniæ*, & Ducatus magni *Lithuaniæ* conuenire, & terras Cruciferorum contingere.

Wladislaus Rex inducias decem dierum confirmat.

Feria quinta post festum Sancti *Ioannis Baptistæ*, egreditur *Wladislaus Poloniæ* Rex cum copiis & agminibus exercituum suorum facto prandio, de *Volborz*. Et prima statiua agens in *Lubochnya*, feria sexta in *Vischokonicze*, Sabbato ad ferri fodinam Episcopalem & piscinam magnam vocatam *Seymicze*, vbi fulmen plures equos & vnum hominem occidit, alterum semiuiuum reliquit: scutellam vero plenam coctis piscibus in tentorio *Dobeslai* de *Oleschnicza* militis, ad tabulam pluribus manducantibus, positam, consumpsit, nemini tamen discumbentium nocuit. Die Dominico in festo Sanctorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum, in *Kozłow* villam Episcopi *Posnaniensis*, supra fluuium *Bzuram* positam pertigit,

Exercitum Wladislai Regis ictus fulminis turbat.

1410

tigit, Nunciumque *Alexandri* Ducis magni *Lithuaniæ* accepit, significantem Ducem *Alexandrum* ad flumen *Narew*, cum suis & *Tartarorum* copiis superuenisse; petentemque a Rege, vt aliquot banderia gentium *Polonicalium* in occursum sui & conductum transmittat: timebat enim progredi metu hostium vltra *Narew*. Cui *Wladislaus* Rex illico duodecim banderia de militibus *Polonicis* transmisit.

Alexander superato flumine Narew

Feria autem secunda in crastino *SS. Petri* & *Pauli* Apostolorum, motis *Wladislaus* Rex ex villa *Kozłow* castris, venit ad *Vistam* supra monasterium *Czerwyensko*, ad locum, in quo pons ex nauibus apud *Kozienycze* ordinatus, applicatus erat, & die illa transiit Rex pontem & flumen, & vniuersus exercitus regius ordine literato, cum quadrigis & mole bombardarum & commeatuum, cæteraque mole sequebatur. Iam siquidem illuc non solum potentiæ & robur vniuersi exercitus *Polonici* Regni, sed & duo *Masouiæ* Duces *Ianussius* & *Semouithus* cum suis exercitibus, mercenarii quoque milites conuenerant.

& iunctis cum Wladislao Rege copiis,

Transito & superato flumine *Vista*, pontis naualis beneficio, *Wladislaus Poloniæ* Rex statiua sua, ad alteras ripas eiusdem fluminis *Vistæ* ponit. In quæ eodem die Dux magnus *Alexander*, cum gentibus suis, & *Tartarorum* Imperatore, tricentos tantummodo *Tartaros* habente in suo comitatu, aduenit. In cuius occursum *Wladislaus Poloniæ* Rex, cum caterua Principum & militum suorum, ad quartale vnius miliaris exiuit, & benigne illum excipiens, ad castrorum loca deduxit. Tenuit autem *Wladislaus* Rex, & Dux *Alexander* in loco illo tribus diebus statiua, quousque vniuersus exercitus omnium terrarum Regno *Poloniæ* subiectarum aduenit, & pontem atque flumen transiit. Posuerat autem *Wladislaus* Rex ad pontis ingressum, optimum ordinem, & milites armatos, qui pressuram & confusionem ingredientium prohiberent, locauerat; latera insuper muniuerat grossis lignis, quæ *Kobilyenye* vocantur, vt nemo latera occupare posset. Cogebantur autem omnes ad introitum pontis, æquali & distributo ordine, cum curribus, personis, & equis aduenire. Et postquam vniuersus regius exercitus, ponte sustentante, flumen *Vista* transiit, regio iussu pons ille illico solutus est, & in *Płoczko*, ad suum & exercitus reditum conseruandus, reductus est.

Vistulam transit,

& pons dissoluitur,

Intra dies autem illos tres, quibus *Wladislaus* Rex & *Alexander* Dux circa flumen *Vistam* morabatur, festum Visitationis *S. Mariæ* in feriam quartam cadens, vterque cum Proceribus suis & militia, in monasterio *Czirwyensko* egit. *Iacobus* autem *Płocensis* Episcopus velut loci Diœcesanus, missa solenni officio celebrata, sermonem etiam in vulgari *Polonico*, apud vniuersum exercitum, ad ædes sacras in frequentissimo numero congregatum, habuit. Multaque de bello iusto & iniusto, cum esset vir raræ literaturæ, habens donum sermonis, differens, mutiplici & euidenti ratione, bellum Regium contra Cruciferos assumptum, iustissimum fore deduxit, & omnium audientium militum pectora, miro persuasionis modo, ad dimicandum viriliter contra hostes, animauit.

Iacobus Ep. Plocensis concione Polonos ad bellum animat.

Sub diebus etiam illis, venit *Dobeslaus Skoraczewski*, Nuncis Baronum de *Hungaria Nicolai* de *Gara*, & *Stiborii* de *Stiborzicze*, ad *Wladislaum* Regem, petens suorum Dominorum nomine, *quatenus dignaretur illis diem & locum consignare, in quo & ad quem suam Serenitatem possent accedere, exploraturi & sciscitaturi mentem Regiam super practica futuræ pacis, postquam iam Magistri Prussiæ & suorum agnouissent: Wladislaus* autem Rex deliberatus, Nuncio respondit: *Dominis tuis ad nos venire volentibus, Sabbatum & Dominicum proxime venturos dies assignamus, locum autem certum assignare non possumus, eo quod exercitus nusquam in locis certis subsistit, nec potest transitum suum aliquibus distinctis determinare locis.*

Dobeslaus Skoraczewski Legatorum Regis Hungariæ Nuncius

Dum autem *Dobeslaus* prædictus in *Thorun* ad Barones *Hungariæ* rediisset, & responsum Regium renunciasset, *Prussiæ* Magister *Vlricus*, cum magna ab eodem *Dobeslao* diligentia, an ex castris *Poloniæ* venisset Regis, & in quo loco illum dimisisset, requirere cœpit. Quo respondente: *Mansi in castris Regiis biduo, & eum in statiuis, flumine Vista superato, ad Monasterium Czyrwyensko reliqui.* Quærente deinde Magistro, *an Dux Lithuaniæ Withawdus secum conuenisset? Dobeslaus, ea,* inquit, *die, qua ego castra Regia veni, Dux magnus Lithuaniæ Alexander, in potenti, splendido, & numeroso exercitu aduenit, & potentias suas cum Regiis adiunxit.* Tum Magister: *in Withawdi exercitu maior posset reperiri numerus cochleariorum quam armorum. Dobeslaus: Credas, velim mihi, Magister,* inquit, *exercitum Withawdi Ducis, non solum magnum & potentem, sed & optimis armis vestitum esse.* Magister: *melius illum nos, quam tu, nouimus, & quantus aut qualis sit, frequenti vsu experti sumus. Sed narra, quæso, nobis de ponte, quem asseritur Poloniæ Rex in aëre fabricasse? Dobeslaus: Vidi,* inquit, *pontem ex nauibus subtili opere elaboratum, non in aere quidem, cum ille solis volatilibus cesserit, sed in flumine Vista positum, quo vniuersus exercitus Regius per Vistam, me inspectante, sicco vestigio transuectus, grandes quoque bombardæ, grauedinem nec notatus est sensisse.* Magister vero *Prussiæ Vlricus*, cachinno edito, relationem *Dobeslai* ludibrio deputans, ad Barones *Hungariæ* sermonem conuertens; *Leuia* inquit, *sunt hæc, & omnem speciem continentia mendacii, quæ homo iste ausus est referrre, Venerunt enim fidissimi exploratores*

a Rege Wladislao redit Thorunium,

& vera de Polonis narrans

ab Vlrico

1410

Magiſtro irridetur.

tores noſtri ſignificantes, quod Rex Poloniæ circa Viſtam fluuium verſatur & obequitat: Et conatur illum quidem, ſed non valet ſuperare. A *Iamque plures ſui, vada tentantes, vndis merſi ſunt. Withawdus vero circa flumen Narew immoratur, & transgredi illum non audet.* Quo audito *Dobeslaus Skoraczewski*, ſermones Magiſtri refellens, aiebat: *Poſtquam ambiguæ me fidei relatorem aſtruis, qui omnia, de quibus a me quæſiſti, ſincere tibi explicaui, quemcumqve fideliorem inter tuos habes, mitte mecum, & intra triduum ſingula, quæ retuli, vera eſſe monſtrabo.* Tum vero Magiſter: *Non eſt* inquit *neceſſe; nam euentus & experientia declarabit veritatem: tu enim loqueris vt Polonus, & potentiam ac res tui Regis vltra iuſtum refers.*

Wladislao in Zochow ſtatiua agente

Feria quinta in craſtino Viſitationis *S. Mariæ*, mouit *Wladislaus Poloniæ* Rex ſuos & Ducis magni *Lithuaniæ* exercitus, a loco *Viſlæ* & Monaſterio *Czirwiensko*, & verſus terras hoſtiles pergens, apud villam *Zochow* ſtatiua tenuit. Cui in itinere conſtituto, nunciatur clades ingens, quam *Ianuſſius Brzozogłowi* Capitaneus *Bidgoſtienſis* in Cruciferos & eorum gentes patrauerat. Is ſiquidem expirantibus decem dierum treugis, ad offendendum hoſtes ſemper intentus, collecta non exigua gentium manu, ad caſtrum & ciuitatem hoſtilem *Szwieczye* noctu contendit, & poſitis in loco apto inſidiis, ſpolia ipſe & incendia ante *Szwyeczie* incaſtigato ſuorum numero agit. Quo viſo Cruciferi qui *Szwyeczie* obſeruabant, confeſtim C equis aſcenſis, *Ianuſſium Brzozgłowy* fugientem perſequebantur, exiſtimantes eum in tam parua gentium caterua aduenisse. Qui ab eorum conſpectu ſtudioſe fugiens, hoſtes vsque ad inſidiatum locum perduxit. Militibus autem qui in inſidiis latebant, conſurgentibus, hoſtes & a tergo & a fronte circumuenti, cum euadendi nulla ſpes aut occaſio ſubeſſet, in certamen ex deſperatione accenduntur, præliumque atrocius pro numero edunt. Ad extremum tamen vniuerſi, aut capti, aut occiſi. Quinque ex Ordine fratres, præter deſideratos, in numero captiuorum habebantur. Hoc primordium ſimulque omen belli, de ſumma rerum prænuncians, quemadmodum *Polonos* proſperitatem bellicam, ita Cruciferos cla- D dem habituros portendebat infeſtam. Ingenium itaque *Brzozogłowi*, & animi audaciam, quam in conficiendis rebus ſolebat oſtendere, Magiſter & Cruciferi veriti, ad cauendum & repellendum diligentius eius inſidias, *Henricum Pławyenski* Commendatorem *Swyeczenſem*, cum omnibus diſtrictus *Swyecenſis* militibus, apud *Swyeczie* relinquunt, adiunctis etiam illi nonnullis mercenariis militibus, inuaſiones prædationesque *Brzozogłowi* prohibituris, quoniam aperta vi, nihil quicquam auſurum putabant. Feria ſexta, quarta die Iulii, de *Zochow Wladislaus Poloniæ* Rex egreſſus, apud prata cuiusdam ignotæ villæ diem illam exegit. Vbi nocte inſequenti, viſi ſunt ignes, per gentes Regis, iam in terris hoſtilibus accenſi, maximo ſplendore in locis variis collucere. Licet enim iter quatuor dierum exercitui ad terras hoſtium adhuc reſtaret, multi tamen de regio exercitu, diſciplina militari neglecta, iniuſſu Regis & Principum, ſua ſponte, ſe in terras hoſtium clandeſtinis itineribus conferebant, & eas ſpoliis, cæde, & igne vaſtantes, optima ſpolia & prædas in caſtra noctu, cum interdiu, caſtigationem veriti, non auderent, referebant.

Strategemate Ianuſſii Brzozgłowi præſidium Szwecenſe cæditur,

& prædæ ex Pruſſia referuntur.

Wladislaus Rex propoſitis conditionibus pacis,

Sabbato, quinta die Iulii, *Wladislaus* Rex ad villam *Iezow* caſtra ponit, illicque a Baronibus *Hungariæ Nicolao* de *Gara*, & *Stiborio* de B *Stiborzicze* aditus eſt, qui illum, & *Alexandrum* magnum Ducem *Lithuaniæ*, pacem accipere, pacis quoque dicere conditiones, exhortabantur. Venerat & cum eis *Gregorius Kerzdorff*, potentiam & Ordinem exercituum Regis & Ducis *Alexandri* exploraturus. Die vero Dominico ſequenti, quæ erat ſexta Iulii, *Wladislaus Poloniæ* Rex, exhortationi Baronum *Hungariæ*, deliberatione cum Duce *Alexandro* & Conſiliariis habita reſpondet: *Nunquam ſe a quietis conſiliis alienum & exterum fuiſſe; nunc quoque ne Catholicorum ſanguinem fundi contingat, nullam æquam pacem abnuere. Pacem autem tunc æquam fore, ſi & Ducatui magno Lithuaniæ terra ſua vetuſta & naturalis Samogithia integra remaneat. Terra vero Dobrzinenſis, a Magiſtro Pruſſiæ & Cruciferis occupata iniuſte, Regno Poloniæ & ſibi reddatur. De damnis autem illatis, arbitrio & deciſioni Sigismundi Romanorum & Hungariæ Regis ſe offerebat ſtatuturum.* Contenti & exhilarati *Hungariæ* Barones, ſperantes Magiſtrum & Ordinem Cruciferorum, in conditinoes propoſitas, velut æquiſſimas, vltro conſenſuros, etiam prandio Regio refecti ſunt. Quo exacto, mouit Rex caſtra, & die illa, in villagium vnum, ſupra fluuium *Wkra* conſidens, peruenit. *Alexander* autem Dux magnus *Lithuaniæ*, die illo *Lithuanicum* ordinat exercitum. Et diuidens illum vetuſto patriæ more per cuneos & turmas, in quolibet cuneo milites in equis humilioribus, aut parum bene armis veſtitos, in medio conſtituit, quos alii in equitatu potiori, & inſigniter armati includebant. Cunei autem huiusmodi preſſi & glomerati, ordinum raritatem abhorrebant: vnus tamen cuneus ab altero, per late patens ac diſtinctum ſpatium tendebatur. Hos tandem cuneos, *Alexander* magnus Dux *Lithuaniæ*, quadraginta ſignis, quæ banderia vocitamus, attribuit, & ſingulas quasque cohortes & turmas ſequi ſigna, & parere ſuis Ducibus iuſſit. Aſcenderat autem *Wladislaus Poloniæ* Rex, cum *Hungariæ* Baronibus, in editiorem collem, ex quo vniuerſus ſuus exercitus *Polonicus* & *Lithuanicus* poterat, propter ſubiectam, & late patentem cam-

1410

porum planiciem, videri. Subter quem etiam exercitus *Lithuanicus* diſtinctis iam ordinibus ibat, quem præfatus *Kerzdorff Sleſita* at- A tentiſſime, quanti foret, æſtimabat. Eodem inſuper die, iuſſu regis, ſimultaneus hoſtium nunciatur aduentus, & vniuerſus Regius in arma commouetur exercitus. Eo autem reſpectu Rex hoſtes venire, quamuis de eorum aduentu nulla haberetur ſuſpicio, nunciari, & quaſi hoſtis pugnaturus adeſſet, turbari præcepit, vt exercitus ſuus *Polonicus* & *Lithuanicus*, ad ſecuritatem, ſomnum, & deſidiam ſe non reſolueret, ſed pro omni hora ſuſpicionem de venturis hoſtibus habens, non ſecus quam ſi in conſpectu hoſtis foret, paratus ad reſiſtentiam & dimicandum ſtaret.

exercitũ fama hoſtis venientis excitat,

Tartarorum & Lithuanorum crudelitas,

Feria ſecunda, ſeptima Iulii, motis *Wladislaus Poloniæ* Rex caſtris, venit in villam *Bądzino* ſupra fluuium *Wkra* ſitam, & biduo illic ſtatiua tenuit. Quamuis autem diſtrictus ille, quem præfatus fluuius *Wkra* ambit & circumfluit, ſit & fuerit de ſorte *Maſouienſis* Ducatus, tunc tamen illum Magiſter *Pruſſiæ* & Cruciferi, in quinque millibus marcarum latorum groſſorum, a *Semouitho* Duce *Maſouiæ* obligatum detinebant. Propter quod *Lithuani* & *Tartari*, iuxta ac terras hoſtium diſtrictum illum ferociter & barbare vaſtabant, & non ſolum puberes, ſed & impuberes, & in cunis vagientes paruulos, occidebant. Alios autem cum matribus in ſua tentoria, ad captiuitatem perinde ac hoſtes & exteros pertrahebant; cum omnes diſtrictus illius homines, & generis & linguagii *Polonici* forent. Veniebant autem nuper interfectorum paruulorum ſparſis crinibus matres, & magno vlulatu ante tabernaculum Regium trucidationem pignorum ſuorum deplorabant. Qua re Prælati & Barones *Poloniæ* perciti, ſinguli ad Regem oratum obſecratumque veniunt, cauſam tam trucidatorum quam captorum, ſeuerius, quam conditioni militari conueniebat, agunt: *Crudelitatem barbaricam reſcindi, & captiuos ſuis reddi* precantur. *Quod ni fiat, omnes ſe militiam & caſtra tam nefaria, vltionem diuinam tandem exceptura,* pronunciant *deſerturos.* His *Wladislaus Poloniæ* Rex, cum *Alexandro* magno Duce *Lithuaniæ*, non ſecus quam par erat, obtemperans, omnes captiuos ſolui, & ad *Alberti Iaſtrząbiecz* Epiſcopi *Poſnanienſis* tabernaculum ſcrupuloſe recolligi, ſuisque & libertati reddi iuſſit: Capitale inſuper, ſi quis illam crudelitatem reſumeret, cenſuit. Exceſſit autem Pater optimus *Albertus Iaſtrząbiecz Poſnanienſis* Epiſcopus ex ſuo tentorio, & mulieres atque paruulos in illo benigne & recolligi & aſſeruari ſpatio noctis inſequentis permiſit. Ab illoque loco ſequi Regem deſiſtens, in *Poloniæ* Regnum, obtenta a Rege licentia, rediit, quem vsque in ea caſtra ex Regno *Poloniæ* comitabatur.

Proceribus Poloniæ

& Alberto Ep. Poſnanienſi non probatur,

Wladislaus Rex cum exercitu ſuo ſigna explicans,

Feria quarta, nona Iulii, ex villa *Bądzino*, *Wladislaus Poloniæ* Rex, cum *Alexandro* Duce magno *Lithuaniæ* egreſſus in terras hoſtiles A felici ductu, auſpicio, & itinere, propitiatione diuina, borra itineris duorum miliarium ſuperata, in planiciem cuiusdam campi, longius in omnes partes porrectam, peruenit, in qua primum ſigna militaria duo & octoginta numero, tam propria Regia, & *Alexandri* magni *Lithuaniæ* Ducis, quam Ducum *Maſouiæ Semouithi* & *Ianuſſii*, ac Baronum *Poloniæ* exerta & extenſa ſunt, cum rara atque ſingulari omnium deuotione & mœrore. Rex ſiquidem *Poloniæ Wladislaus*, vexillo magno, rorantibus oculis, accepto, in quo aquila alba, alis extenſis, roſtro aperto, diadema in capite geſtans, ſubtili B arte contexta erat, quæ eſt totius Regni *Poloniæ* inſigne, ea obſecratione in illius extenſione vtebatur: *Tu qui omnium cordium ſecreta, prius quam concipiantur, noſti, clementiſſime DEVS, ex alto proſpicis, quod præſens bellum in quo ſto, coactus ſuſcepi, in tuo & Chriſti Filii tui nomine confiſus auxilio, variis ſiquidem laboribus, impenſis & ingeniis, pacem cum omnibus Catholicis, & præſertim Cruciferis, cuſtodire geſtiebam: quamuis pro eorum demerito, & terrarum Regni mei occupatione fœda & illicita, in eos fuerim iratior: ſpretis tamen æquis & iuſtis conditionibus meis, non me illam reor, niſi* C *armis & ferro apud ſuperba & faſtuoſa pectora, conſecuturum. In tuo itaque Nomine, pro defenſione iuſtitiæ & gentis meæ, vexillum iſtud extendo. Tu, piiſſime Deus, velis mihi & populo meo propitius eſſe defenſor & adiutor: & ſanguinem Catholicum fuſum & fundendum non de mea, ſed de hoſtium meorum manu, qui id concitarunt & alunt, bellum, requiras.* Is ſermo in ea deuotione, & humilitate, ſonoritateque, vt a circumſtante militum concione exaudiri poſſet, a Rege depromptus eſt, magnæ parti exercitus excuſſit lachrymas: vidiſſesque ſingultibus & lachrymis plurimos indulgentes. Simili quoque deuotione Dux magnus *Lithuaniæ Alexander*, Duces inſuper *Maſouiæ*, & Barones *Poloniæ*, in ſuorum ex- D tenſione ſignorum vtebantur. Quibus diſſolutis & extenſis, vniuerſus exercitus patrium carmen **Bogarodzicza** cœpit vociferari. Omnibus autem *Bohemis* & *Morauis*, qui bellorum periti putabantur, curam & ordinationem Exercitus Regii, & Ducalium ſuſcipere, & Principis militiæ officium gerere faſtidientibus, ne in ipſorum caput parum proſpere ductionis recidat euentus, propter eius molem & numeroſitatem, cura & ordinatio illius *Zindramo* de *Maſchkowycze* Gladifero *Cracouienſi*, Nobili de domo quæ Solem pro inſigni defert, mandata eſt, viro quidem ſtatura paruo, ſed factiuo & animoſo. Non enim aliquis ex *Bohemis* & *Morauis* apud Regem merentibus tantum exercitum prouidere & regere æſtimabat ſe idoneum. Extenſis itaque in præfata planicie ſignis, proceſſit *Wladis-*

lachrymis obortis Deum inuocat, cauſam belli in hoſtes reiicit,

& Zindramo de Maſchkowycze curam exercitus cõmittit.

1410

Wladislaus Rex, & die illa inter duos lacus, quorum vocatur vnus *Tsczino*, alter *Chelsth*, prope oppidum *Lutherberg*, iam per gentes suas spoliatum & exustum; castra metatus est. Contigit autem die illa nouum inauditumque spectaculum, dum siquidem *Polonorum* Proceres & milites, viderent *Lithuanos* & *Tartaros* in Ecclesiarum spolia, in virginum & matronarum oppressiones barbarice grassari, & in cuiusdam Ecclesiæ spolio, corporis diuinissimi Sacramentum ex Sacrario eiectum, ludibrio & despectui haberi, vehementi intrinsecus tacti dolore, veriti quoque ob eas abominationes, se & vniuersum exercitum a iusto Dei iudicio vltum iri, iterata querela *Wladislaum* Regem *Poloniæ*, & *Alexandrum* Ducem magnum *Lithuaniæ* conueniunt, crudelitates barbaricas depromunt, asserentes *se illas, ni abrogentur, & debita plectantur animaduersione, nullo pacto toleraturos, & nec ad signa, neque ad Ordines, nisi vltione debita secuta, ituros.* Quorum clamoribus & inuectiuis sermonibus *Wladislaus* calefactus; Ecclesiarum spoliatores, & Sacramenti diuinissimi inhonoratores, perquiri studiosissime iussit. Cui cum duo *Lithuani* magis culpabiles oblati fuissent, iussu Ducis magni *Lithuaniæ Alexandri*, seipsos in patibulum agere coacti sunt. Qui iussa Ducis *Alexandri* complentes, primum patibulum propriis manibus contextum ponunt, deinde illud nullo impellente conscendunt, ad extremum sibi ipsis iugulum iniiciunt, præmissa vnius ad alterum correptione, qui cunctantior videbatur; vt celerius imperata, antequam ira Ducis altius excandesceret, exequeretur. Ea res ab vniuerso exercitu spectata & visa, tantum deinceps pauorem singulis incussit, vt nemo Ecclesiis vim inferre, nemo ad Ecclesiarum spolia manus rapaces extendere auderet. Nam etsi pro omni tempore, præcipue tamen cum bellum immineat, illicitis implicari non licet, & non solum magna & execrabilia, sed & quæque minima facinora tunc scrupulosius conuenit purgari & rescindi, vt rectis & sanctis actionibus Diuina placata Maiestas, successus prosperos & votiuos triumphos largiatur.

Dux autem Alexander duos sacrilegos Lithuanos suspendit.

Feria quinta ante festum Sanctæ *Margarethæ*, quæ fuit decima dies Iulii *Wladislaus Poloniæ* Rex, a lacubus oppidi *Luterberg* mouens castra, & duo miliaria conficiens, mane, nondum rore decidente, venit ad lacum magnum *Rubkowo*, prope castrum & oppidum *Kurzathnik*, castraque supra lacum constituit. Exercitus autem Magistri *Prussiæ* haud procul a castris Regiis agebat statiua post fluuium *Drwancza*, cuius vtramque ripam Cruciferi multis ante diebus spissis altisque tignis, ne ab exercitu Regio transiri posset, muniuerant. Cognito itaque aliqui milites *Poloniæ*, exercitum Cruciferorrm de prope esse, ad lacessendum illum accurrunt. Et quinquaginta equis hostilibus, qui in flumine *Drwancza* adaquabantur, sessoribus deiectis, potiti, incolumes ad castra regia perueniunt. Quibus visis regius exercitus, aut refectionem sumens, aut corpora curans, hostes propter equorum raptorum speciem, adesse ratus, in immensum commotus est, & prandia linquens, carptim induit arma, pulueribus complet æthera, sole nimium desuper diffundente æstum. Discusso tandem vano metu, exercitus quieuit. Aduesperascente autem, & solis mitigato feruore, *Wladislaus Poloniæ* Rex, primoribus Consiliariis, octo tantummodo ex eis eligit, qui de progressu totius belli, cæteris se in tentoriis continentibus, consulant, prouideant, statuant & ordinent. Summa quoque belli & numerus eius apud illos consistat. Nominat itaque & eligit primum fratrem suum Ducem magnum *Lithuaniæ Alexandrum, Cristinum* de *Ostrow* Castellanum, *Ioannem* de *Tarnow* Palatinum, *Cracouienses*; *Sandiuogium* de *Ostrorog* Palatinum *Posnaniensem*, *Nicolaum* de *Michałow* Palatinum *Sandomiriensem*, *Nicolaum* Præpositum Sancti *Floriani* Vice Cancellarium, *Sbigneum* de *Brzezie*, Regni *Poloniæ* Marschalcum, & *Petrum Schafraniecz* de *Pieszkowa Skała* Succamerarium *Cracouiensem*. Ii autem octo secretissime deliberabant de omnibus agendis & concludebant. Et signanter quo itinere exercitus incedere, & quibus locis castra in crastinum metari debebat, duobus Ductoribus, videlicet *Troiano* de *Kraszniſtaw*, & *Ioanne Grinwaldt* de *Parczow*, Aduocatis, (qui ambo ex *Prussia* orti, omnes illius semitas, omniaque loca & itinera probe norant, & qui continuo ante fores consilii astabant) aliquando, cum de statiuis & itineribus crastinis aliquid differendum foret, adhibitis. Prouisum autem erat, & strictissime prohibitum, ne quisquam auderet egredi de exercitu, donec Marschalcus *Poloniæ* Regni *Sbigneus*, cum signo Regis minori, alias z Proporczem egrederetur, vt quoque illum singuli, nullo præire auso, sequerentur. Item, vt nemo tuba in vniuerso exercitu canere auderet, præter vnicum tibicinatorem regium, ad cuius primarium sonitum ante auroram, vel in diluculo, aut alio quocumque tempore editum, consurgebat, & se armabat exercitus. Ad secundum vero sonitum tubæ, sellabantur equi, ad tertium mouebatur & procedebat exercitus, sequens Marschalcum præcedentem & signa, sub quibus consistebat. Dux itaque *Alexander Withawdus*, vir factiuitatis raræ, cum septem præfatis Consiliariis agitando, quærendo, consulendo. Aduocatis interdum Ductoribus, & locorum sciolis, exequebatur; quem in crastino castris locum exercitus caperet, qua postero die castris motis, tutum ma-

Exercitu Polonico posito ad lacum Rupkowo

Septem senatores & duo Ductores eliguntur, qui de summa totius belli, & itinerum commoditate consultent.

1410

maxime, compendiosius, atque aridius foret iter, quo opportuna aquatio, quo pabuli lignorumque copia suppeteret.

Wladislaus Rex, pace per Sigismundi Regis Legatos nequicquã tentata,

Qvanquam autem *Wladislaus Poloniæ* Rex, pace aliquoties petita, omnia & ipse consilia in bellum verterat, die tamen illo, militem suum *Petrum Korczbog*, Nobilem de domo *Korczbog* quæ tres carpiones defert pro insigni, ad Barones *Hungariæ*, tunc in exercitu Magistri *Prussiæ* & Cruciferorum haud longe constitutos, transmittit, exigens ab eis certum, super pacis confectione, cum Magistro & Ordine facienda, responsum, & requirens, *an aliqua spes de conficienda ac reformanda pace restaret.* Qui iuxta iussum & instructiones Regis, ad castra Cruciferorum perueniens *Hungariæ* Barones, de dando finali responso conuenit & requirit. Illi deinde Magistrum & Commendatores petunt atq; conueniunt, pacemque multiplici persuadent ratione. Sed & conditiones pacis per Regem *Poloniæ* oblatas, docent astruuntq; æquas & honestas esse: magnopere sollicitando illos, *ne antequam discessum foret in aciem, cum communis Mars, & incertus adhuc belli esset euentus pacem æquis conditionibus accipere non detrectarent.* Magister autem *Prussiæ Vlricus* de *Iunigen*, in secretum consilium secedens, aliquot Commendatoribus assumptis, videlicet, *Frederico Varlath Marschalco, Conrado Lichterstein*, magno Commendatore, *Vernero Tetingar Elbingensi*, *Sworczborg Thorunensi* Comite de *Mendemeuen*, *Gothfrido Hoczfelth Nieschouiensi*, *Henrico Tuchdiensi*, *Vilhelmo Nippensi* de antiquo castro, *Nicolao Vilcz* in *Schonsze*, *Vilhelmo Elsfekc* in *Grudzancz*, *Burkardo Volck* in *Echgelsberg*, *Boldemino Stolm Brodnicensi*, *Alberto* de *Baden Schlochouiensi*, *Peczenhayn Osterodensi*, *Alberto* de *Eczbor* in *Scithno*, *Marquardo* de *Zalczbach Brandeburgensi*, *Ioanne* Comite de *Seyn Thorunensi*, & aliis, aliquanto tempore de summa pacis & belli deliberabat. Et quoniam tam Magister *Vlricus* quam sui Commendatores, a nullo vnquam hoste se conflictum aut oppressum iri, vana superstitione, quod quasdam Sanctorum retinerent reliquias, rebantur, procliuiores erant arroganti spiritu in bellum, quam in pacem, tale Magister *Prussiæ*, per organum *Varlath* Marschalci Baronibus *Hungariæ* dedit responsum: *Non abnueremus, Magnifici viri, persuasioni & inductioni vestræ esse morigeri, & pacis, cum Rege Poloniæ ingredi tractatum, si Rex ipse ante ingressum hostilem, in terras nostras factum, pacem, in terris Regni sui positus, quæsiuisset. Nunc vero postquam Poloniæ Rex, terras Ordinis nostri incendiis, spoliis, damnis grauibus aggressus pacem, quærit, turpe iudicamus nobis post tot damna & incendia, pacem aliquam cum eo practicare, postquam ab eo tempore, quo Ordo noster in his terris plantatus est, nemo vnquam Regum & Principum, iuxta ac ipse terras Ordinis nostri, tam infesto agmine præsumpsit inuasisse. Propter quod ad practicandam pacem cum Rege prædicto, nullis persuasionibus flecti possumus, nullis precibus aut orationibus deleniri, donec illata ab eo Ordini nostro damna & incendia, vindici mucrone nostro vlciscemur. Certaminum denique nostrorum discordias, non verba nostra, Cæsareo licet nomine prolata, nec cuiusuis alterius potestatis interpositio, sed gladius & arma de cætero diriment: postquam populari regiones nostras & uri tecta conspicimus, incendia nostra hostili sanguine restincturi.* Tam superba & arroganti responsione Barones *Hungariæ* audita, iterum atque iterum sollicitant, persuadent, atque instant, *quatenus iuxta Sigismundi Romanorum & Hungariæ Regis interpositionem, ad pacis tractatum & amplexum, se flecti & trahi permittant, & mitigatis passionibus, quælibet pacis media, priusquam certamen & arma, experiri non fastidiant.* Verum inconsulto cum iræ tum superbiæ Magistro & Commendatoribus furore agitatis, in dato quoque responso tam acerbo, & ab omni æquitate abhorrente, persistentibus, solus Comes de *Vende* Commendator *Meuensis*, inter tot qui pacem oderant, amplectendam pacem persuadens, verba facit: *Videtur mihi optimum & salutare, iamdudum, quid pax quid bellum ferat, experto, quibuscumque iniuriis & damnis, per Regem Poloniæ quomodo libet irrogatis, non appensis, vincendi & vlciscendi voluntate abiecta, in pacis deuenire tractatum, postquam etiam multoties, exercitibus & aciebus in conspectum venientibus, & ad congrediendum accinctis, pax practicatur & conficitur. Et cum belli euentus dubius sit, torrenti etiam discriminum alluuione cuncta permiscens, meliorem certam pacem, quam speratam victoriam iudico.* Hoc sermone *Vernerus Thetingar Elbingensis* Commendator offensus, passionem animi cohibere non valens, Comitem de *Vende* Commendatorem *Meuensem*, carpere cœpit: *Poteras*, inquit, *Commendator Meuensis, tali animo, quem hic eructas, qualificatus, in domo, & sub tectis remansisse, aptior curandis fratribus languidis, quam belli artibus.* Qua sugillatione Comes de *Vende* parum motus, respondit: *Ego quidem non ambigo me & fideliter & vtiliter pro pace consuluisse, discursu meo, pacem omni bello præstantiorem, iudicasse; & execrabile existimans, vt in diebus nostris, pacis omissis mediis, quæ offeruntur, sanguis Catholicus fundatur. Et quamuis pacem persuadeam, pacemq; summe exoptẽ, vbi tamen permittente Deo pugnã funesto Marte iniri contigerit, strenue, quemadmodũ sanguini ingenuo conuenit, decertabo; Tu vero, quid, qualiter, & quomodo consulis, prouidentius attendas, idque quam maxime caueas, ne quod intra hos parietes ferociter de bello disputas, ex futura dimicatione, velut galeatus*

lepus

1410

lepus, fugam capessas. Cœperat posthæc, rixam Commendatorum intercipiendo, vnus ex Baronibus *Hungariæ, Stiborius* de *Stiborzicze*, A aliis itemque aliis mediis pacem suadere, & *militem se veteraneum, in bellis assiduum, multas quoque belli varietates, & conditiones expertum, crederet saltem sibi, & dum liceret, pacem non respueret.* Accepit autem a Magistro *Prussiæ Vlrico* responsum: *Loqueris*, inquit, *Stiborie, vt Polonus; scimus enim te ex Polonia & ex terra Cuiauiensi ortum esse, & propterea in partem & fauorem gentis tuæ persuades pacem & consulis; quam nullatenus mihi & ordini licet acceptare.* Qua in re magnum constat Cruciferorum vitium esse, quod superbam præ se ferebant arrogantiam, tantisque se & viribus & opibus iactabant pollere, vt B non putarent inter Reges Orbis fore quemquam, qui illis bello & pugna æquari possit; tantumque sibi a cæteris omnibus deferri debere arbitrabantur, quantum sibi ipsis animo & cogitatione fiduciarum adsumpserant. Fugiebatque illos tali caligine obcœcatos, neminem, tanto consensu omnium, probatum aut validum fuisse, cui periculum, etiam ab imbecilli, non immineat. Barones *Hungariæ* animum Magistri & suorum Commendatorum intelligentes ad pacem, æquis conditionibus suscipiendam, inexorabilem esse, Nuncium Regium *Petrum Korczbog* remittunt; significantes *Wladislao Poloniæ* Regi, *se quidem omnia studia, ingenia, ac labores impendisse, im-* C *pensurosque quoad licebit fore: nondum tamen Magistrum & Commendatores suos, in acceptandam pacem conduxisse, necdum etiam spem ordinandæ pacis deposuisse, offerentes se Regem per proprium Nuncium in crastino mittendum, de finali intentione Magistri & suorum, certificaturos.* Redeunte vero *Petro Korczbog* ad Regem, & responsum Baronum *Hungariæ* referente, singula quoque, quæ *Petrus Korczbog* in Cruciferorum exercitu viderat & odorauerat, declarante, intellexit nullam amplius de pace habenda sibi spem superesse. In eam siquidem diem, tam *Wladislaus Poloniæ* Rex, & *Alexander Lithuaniæ* Dux quam D eorum Proceres & Consiliarii pacem & optabant & sperabant. Et ea spe illecti, ad fluminis *Drwancza* ripas, & statiua Cruciferorum Regius exercitus propinquabat, vt si pacem practicari contingeret, facilius pacis artibus posset vacari, vtriusque partis copiis in altera ripa constitutis. Relatione autem *Petri Korczbog* auisatus & instructus Rex, *Prussiæ* Magistrum sorti suæ destinatum, & cuiuslibet sani consilii impatientem, singula pacis media contempsisse, quodque fluuius *Drwancza* altis tignis in ripa vtraque munitus, absque certamine transmeari non possit, exercitu hostili ripas eius, taliter munitas, bombardis, sagitis & quibusuis propugnaculis defendente, dubitari cœptum est, vtrum pergeret Rex qua cœpisset ire via, amnemque *Drwancza* pontibus A extructis superaret, an obliquando paullulum retrocederet, tandem consilio optimo & salubri vsus, ire retrograde, & flumen in ortu eius sicco vestigio decerni superare satius; indicans, paruam moram temporis, & fatigam retrogradam subire, quam exercitum & eius milites, propediem in acie cum hostibus dimicaturos, superando flumen, in discrimen committere, retrogrado etiam fluuius itinere a superuacuo pontium liberandus labore. Facileque ratio tam salubris consilii accepta est, & tandem data in executionem.

Superandi fluminis Drwancza consilium capit

Feria sexta ante festum Sanctæ *Margarethæ*, duodecima Iulii, ad sonitum tubæ in diluculo, B Regius motus exercitus, eadem via qua venerat, regreditur, peruenitque in stationum suarum loca prope oppidum *Luterberg*, in quibus feria quarta transacta quieuerat. Abinde quoque via, qua ex *Masouia* intrauerat, in dextra dimissa, in sinistram flectit iter, & per loca montuosa procedens, prope oppidum *Działdow* in villa *Vissoka*, figit tentoria. Et quoniam exercitus ex longo & aspero itinere defatigatus, quiete indigebat, in castris eisdem duobus diebus, videlicet feria sexta & Sabbato habita sunt statiua. Sub quibus venit ad *Wladislaum Poloniæ* Regem *Fricz* de *Repthi Slesita*, qui nomine Baronum *Hungariæ Nicolai* & *Stiborii* missus, & ad secretum consilium intro- C ductus, verba facit: *Quamuis*, inquiens, *Serenissime Rex, fidelem & assiduam, Barones Hungariæ, apud Prussiæ Magistrum & Ordinem, fecissent pro pace interpositionem, cassa tamen fuerunt omnia eorum studia, cassi labores. Prussiæ enim Magister per improuisa suæ superbiæ præcipitia tractus, nihil, quod æquum, quod salubre erat, accepit; sed vtroque calcato, quod bellicus furor illi suggerit, id prosequendum decreuit; non æquitate, non iure, non compositione, non denique viri alicuius arbitrio, passus est dirimi, sed ferro & Marte absolui. Cum itaque Sigismundus Hungariæ Rex, cuius Legatione Barones mei funguntur, sit Romani* D *Imperii Vicarius, & non licet sibi Magistrum & Ordinem Cruciferorum, qui Romano subest imperio, in præsenti eorum necessitatis deserere articulo, quapropter eiusdem Sigismundi Hungariæ Regis, diffidationis literas, quibus tuam Excellentiam in fauorem Magistri diffidat, tuæ Serenitati iussu Baronum Hungariæ, præsento.* *Wladislaus* autem Rex responso finali, de non speranda pace & diffidatoriis literis *Sigismundi Hungariæ* Regis acceptis, vtrumque arcanum districta fide celari præcepit, ne si diffidatio *Sigismundi* Regis *Hungariæ* ad notitiam militum perueniret, animi eorum a præsenti munere belli, imminuta audacia, reuerterentur. Suggessit *Fricz* Nuncius *Wladislao* Regi, nomine Baronum *Hungariæ*, ad partem, quate-

Wladislaus Rex litteras diffidatorias Sigismundi Regis Hungariæ accipit

1410

quatenus diffidationem Hungariæ Regis Sigismundi, pro nihilo penderet, cum diffidationum suarum literæ, caro satis pretio, quadraginta A *videlicet millibus florenorum, per Magistrum & ordinem Cruciferorum apud illos comparatæ, ad terrorem tantummodo confectæ, nullum forent effectum parituræ.* Animat deinde Regem, *vt cœptum, quolibet terrore circumscripto, atque neglecto, continuet, & cum Cruciferis, qui viribus, gentibus, armis, & qualibet conditione, dinoscantur inferiores, quanto celerius congredi non differat, certam victoriam, propitiatione Diuina, habiturum.* Asserens *Hungariæ Barones, non Magistri & Ordinis, sed Regis sui Sigismundi, & propriis commodis, in eam diem vacauisse.* Quæ quidem *Friczonis* relatio pro sincera & fideli, prout erat, accepta est. Neque enim Barones *Hungariæ* Regis prædicti, pacis conficiendæ respectu in *Prussiam* a *Sigismundo* Rege missi erant, quippe qui bellum exortum malebat produci, quam finiri: Sed vt viis subdolis & ingeniis, a Magistro & Ordine aurum, de quo facile vulgatus fuerat vnam turrim implesse, emungeret. Patefacto itaque & declarato Cruciferis, quod literas diffidationis *Sigismundi Hungariæ* Regis, pro Magistro & Ordine, & contra *Wladislaum Poloniæ* Regem secum ferrent, declararunt se etiam mandatum & instructiones, ab eodem *Sigismundo* suo Rege accepisse, quod nullatenus huius- C modi diffidationis literas, *Wladislao Polonorum* Regi præsentarent, donec eis quadraginta millia aureorum forent per Magistrum & Ordinem persoluta. Magister itaque & Ordo Cruciferorum, magnam vim, subsidium &, importantiam, suæ causæ, suique triumphi, in huiusmodi diffidationum literis, clausam fore existimans, dare præfata quadraginta millia florenorum, pro exigua diffidationis charta, consensit. Quorum medietatem in campestribus dedit, reliquam medietatem in *Gdansk*, eisdem *Hungariæ* Baronibus, persoluit. Nec pro tanta auri quantitate alium fructum, nisi easdem diffidationis literas in præsens & futurum retulit, quæ tamen iussu Baronum *Hungariæ*, non in palam, sed ad D partem Regi fuerunt præsentatæ, nemoque de vniuerso Regio exercitu nouerat, præter octo Consiliarios, huiusmodi diffidationis literas allatas extitisse.

Transitum retrogradum *Wladislao* Rege feria sexta prædictâ faciente, explorator *Pruthenicus* puluere conspersus, & sudore oblitus, ad castra Magistri perueniens, *Poloniæ* Regem, & suum exercitum, discessum facere, & fugere astruxit. Cuius relatione *Prussiæ* Magister *Vlricus* admodum exhilaratus, ad Barones *Hungariæ Nicolaum* & *Stiborium* illum perducens, inquit: *Ecce homo, qui & natione Polonus, exploratum missus, rediit: nuncians nobis castra Poloniae Regis diebus*

Vlricus de Iungingen Magister falso gaudio exer-

aliquot quæsisse, neque ad illa pertingere potuisse: Statiuorum quidem suorum loca offen- A *dens, vasa aliquot vacua, & equos aliquot languidos relictos, bombardarum insuper lapides reperit proiectos. Vestigia deinde exercitûs sequens, ad compita perueniens, in quæ loca diuerterit exercitus, nullo pacto discernere potuit. Certum itaque teneo, Poloniæ Regem, & suum exercitum, vires & potentiam meam veritum, fugam iniisse, cum discessus certum soleat indicium timentis esse: fluctuoque, quid me agere expediat, hoste meo sic latenter fugiente. Consulite precor quid acturus sum? persequarnè hostem fugientem, an subsistam?* Barones enim *Hungariæ*, noua re- B latione exploratoris audita, taliter differunt: *Proiectio vasorum & quidem vacuorum, equorumque debilium, non est efficax discessionis aut fugæ signum. Deliri enim censerentur, qui secum vacua & clauda ferrent. Lapidum tamen bombardaricorum proiectio, dat præsumptionem aliquam subiti recessus aut fugæ. Maiori tamen & certiori indagine res examinanda est, nec fuga tanti exercitus illico pro vero accipienda.* His & veteranus quidam miles de exercitu Magistri, libera adiecit contumacia: *Verearis*, inquit, *Magister, ne fuga hæc, quæ nunciatur, exercitus Regii, lauet tibi caput, & non prius a vana opinione, qua gaudes, desistere incipias, donec intelligas,* C *exercitum Regium ciuitates tuas irrupisse.* Quibus verbis Magister adeo motus est, vt extemplo non de persequendo Rege, sed de defendendis vrbibus cogitaret: exercitumque suum mouens, & ad castrum *Brathian* perueniens, illic statiua ponit, & intra muros castri, cum Baronibus *Hungariæ* se recipiens, duodecem pontes super flumen *Drwancza*, quibus exercitus suus traduci posset, fieri ordinat. Et ex hinc, assiduis statiuis secretis tamen, ad hostium castra ire pergit, fiduciarum plenus, & adulatorum verbis inflatus, asserentium sibi futuram dimicationem pro voto cessuram.

citus Polonici quasi fugientis perfunditur:

postea tamen vrbes suas munit, & ad dimicandum accingitur.

Die Dominico Sanctæ *Margarethæ* tredecima Iulii *Wladislaus Poloniæ* Rex missarum solenniis, in loco stationum suarum prope D *Działdow* in villa *Vissoka*, exactis Nuncio *Hungariæ* Baronum *Friczone* ad consilium secretum accersito in eam sententiam respondit: *Nunquam credebamus Fratrem nostrum Sigismundum Hungariæ Regem, ad eam hostilitatem contra nos prorumpere debuisse, ut debeat nos, qui illi non sanguine solum, & affinitate, sed & fœdere iuncti sumus, pro Cruciferis diffidare, & sacram auri famem, neglecto Deo, neglectâ iustitiâ, ipsi etiam sanguini præponere? Aliud siquidem nobis, Nunciis & literis repromittebat, asserens se omni studio & conatu, & personaliter & per Nuncios, pacem inter nos & Cruciferos practicaturum. Nos siquidem de verbis suis Regiis confisi, Legatos suos Nicolaum & Stiborium in Regnum nostrum* adue-

Wladislaus cum Legatorum Hungariæ nuncio secreto expostulans, Regem Sigismundum beneficiorum suorum immemorem coarguit.

1410

aduenientes, benigne habuimus, & in Pruſſiam tranſeuntes, velut pacis tractatores, ſingulis neceſſariis procurauimus, quibus omnibus non æque ſyncere, neque humane videmus nobis reſponſum. Experimur quod frater noſter Hungariæ Rex, reperit tempus & opportunitatem, quibus graſſetur contra nos, & Regnum noſtrum atque Dominia ſibi vſurparet, longe diſpari nos illum in ſuo geminato caſu proſequebamur affectione & charitate: Primum dum profligatus per Turcas eſſet, & incertum exiſteret, captusne foret, mortuus, vel viuus. Item dum illum Barones ſui Hungariæ captum in mortem deſtinaſſent, nosque ad regimen Regni Hungariæ conformiter delegiſſent, & frequentibus literis atque Nunciis, quatenus celerius venire, & Regni Hungariæ acceptare regimen dignaremur, nos impetiſſent. Nos illico motis gentibus noſtris, proceſſimus in Hungariam, liberationem ſuam, omni poſſe noſtro & viribus effecturi. Si itaque beneficiis noſtris æquâ lance reſpondet, Deus inter nos & illum diiudicet, & unicuique noſtrûm pro merito retribuat. Nos quidem ſuis non mouemur nimis, ſed cauſa iuſtitiæ noſtræ, omnipotenti Deo commiſſa, iniurias noſtras proſecuturi exurgemus, ex quo intelligimus amplius nullam ſpem, in pacis tractatu relictam, quamuis etiam die hac pacem accipere, ſi quis mediatorem ſe ponere vellet, toto cordis noſtri niſu & deſiderio eſſemus parati. Sed forſitan Clementiſſimus Deus, humilitatis noſtræ & pacifici pectoris, hoſtilis quoque ſuperbiæ inſpector, cauſam hanc ſolus tractandam ſuſcepit; iuxta ſui occulti iudicii diſpoſitionem eam deciſurus. Eo die *Wladislaus Poloniæ* Rex, & vniuerſus fere *Poloniæ* exercitus, diuiniſſimo ſe procurauit viatico *Corporis* videlicet & *Sanguinis Chriſti Sacramento*, ratus, prout, euenit, propediem vniuerſali dimicatione cum hoſte ſe manus conſerturum. Pacem quoque a ſe aliquoties, & multifariis ſtudiis expetitam non poſſe prouenire intelligens, in bellum omnia conſilia convertit, quanquam pro ſua animi manſuetudine pacem occupare maluiſſet æqua conditione quam bellum. Precabaturque pius & religioſus Rex, vt poſtquam iam nihil ſpei in pace ſupereſſet, felix pugna, & matura de hoſtibus præſtaretur ſibi e cœlo victoria.

ex exercitum ſuum ſacramento Corporis Dominici expiat.

Nuncio Baronum *Hungariæ Friczone* licentiato, *Wladislaus Poloniæ* Rex in die Sanctæ *Margarethæ*, a *Dzialdow*, poſt exacta miſſarum ſolennia, mouens caſtra, quadrigis & impedimentis duabus ante horis præcedere iuſſis, verſus oppidum *Dąbrowno*, quod muro, turribus, lacu etiam ambitur, & fluctibus alluebatur, quod *Teutonico* vulgari *Gilgemborg* appellatur, flectit iter, & in planicie camporum ſupra lacum, medio pene miliari a *Dąbrowno*, vocatum Dąbrowſkie iezioro, locat ſtatiua; ſolari die illo, plus ſolito

Oppidum Dąmbrowno natura & arte munitum

A æſtuante caumate. Quo ad veſperam mitigato, plures milites ex caſtris regiis verſus oppidum *Dąbrowno* gratia oppidi & ſitus eius videndi, procedunt. Sed gentibus, quæ oppidum venerant defenſuræ, impugnationem ſuam & oppidi verentibus, progredientibus in aduerſum, grauis contentio illico ſuboritur. Quæ adeo efferbuit, vt *Polonici* milites, ſuperatis hoſtibus, & in oppidum fugere compulſis, ad conquiſitionem oppidi in magna multitudine glomerati, iniuſſu Regis proſilirent. Erat oppidum non ſolum muris altis & ſpiſſis, turres quoque & propugnacula in circuitu habentibus, ſed etiam ſitu munitum: Stagnum enim a parte maiore illud ambit, & vndis in circuitu vallatum, exiguum & anguſtum terreſtrem aditum habet, profundis foſſis B præcluſum. Fit in caſtris Regiis rumor magnus, quo *Wladislaus* Rex agnito, iubet conquiſitionem oppidi voce Præconis inhiberi, veritus in conquiſitione oppidi milites ſuos offendi, & inutiles effici in futurum certamen. Prohibitione tamen Regia nequicquam attenta, concurſu ingenti, ad conquiſitionem oppidi fatis iam illud appetentibus, feſtinatum eſt. Neque opidani ſegniter reſiſtunt, ſed bombardis, & ſaxis ad murum ruentes, ſubmouent. Verum abundante multitudine milites *Polonici* lacum inſiliunt, & muros oppidi debilitant, & ſuffodere conantur, cæteri ſcalis appoſitis, illos conſcendunt, & in breuiſculo tempore oppidum vtroque ſexu poC pulosum rebusque omnibus & diuitiis, longa pace quæſitis, in quod etiam ex aliquot diſtrictibus propinquioribus Nobiles & populares cum rebus & ſubſtantiis ſuis confugerant, opulentum conquirunt, omnibusque fortunis oppidi victores potiuntur. De ſpoliis autem oppidi prædicti fere vniuerſus exercitus Regius ditatus, etiam quadrigas ſuas victualium mira abundantia impleuerant. Incredibile enim dictu eſt, quantis opibus & victualibus oppidum refertum fuerit. Spoliis nondum ad plenum egeſtis, oppidum incenſum eſt, & plures mortalium, qui ad Eccleſiam confugerant igne exuberante extinguuntur: Multa autem captiuorum millia, vtriusque ſexus, illic caD pta, & ad Regia caſtra deducta, *Wladislao* Regi *Poloniæ* ſunt dedita. In multos inſuper cædibus ſæuitum eſt, nec cædem quiſquam aut captiuitatem effugit, præter paucos, qui in lintribus & alueis euaſere in lacum. Nulla illic ætatis contemplatio, nulla ætatis miſericordia: quod non tam iure belli, quam *Dobrzinenſis* terræ, quæ ab hoſtibus exuſta erat, dolore, & effuſis in Cruciferos odiis, *Poloni* exequebantur. Magiſter *Vlricus*, cum *Wladislaum Poloniæ* Regem, referentibus exploratoribus, audiſſet *Dąbrowno* expugnaſſe atque incendiſſe, & verſus *Marienburg* exercitum ſuum ducere ſtatuiſſe, magna percitus ira, non vltra pugnam differendam ratus, cum

vi a Polonis capitur.

1410

1410

cum toto ſuo penitus robore, dimicare quam primum conſtituit, & ad inuadendum Regem, celeriori quo poterat greſſu, proceſſit. Nec alius in pectoribus Commendatorum & Cruciferorum ſuorum erat furor, in eam recidiſſe fortunam; ut qui olim *Pomeraniæ*, *Cuiauiæ*, *Dobrzinenſi*, terris, caſtrisque earum, expugnatis, ſuique iuris factis, Regnum quoque *Poloniæ* ſupra dimidium flammis dediſſent, uerſo Marte *Pruſſiæ* depopulationem, vrbium excidium, & caſtri *Marienburg* obſidionem viſuri forent.

Ea inſuper die, *Matthias* de *Vąſchoſze* Palatinus *Caliſſienſis*, & Capitaneus *Naklenſis*, cum gentibus, quæ ſibi pro cuſtodiâ granicierum relictæ erant, cum omnibus videlicet militibus, infra flumen *Velna* & *Pomeraniam* conſiſtentibus, terram *Pomeraniæ* hoſtiliter ingreſſus, ſpolia & populationem in ea committebat. Aduocatus autem de *noua Marchia Michael Kochmagiſter*, populationem *Pomeraniæ* prohibiturus, *Matthiæ* Palatino occurrens, prælium cum eo committit. Et quamuis *Polonorum* milites pro uictoria acrius pugnaſſent, præfato tamen *Matthia* Palatino, qui genere nobilis de domo *Bipennium* erat, fugam capeſſente, reliquus exercitus pugnâ omiſſâ diffugit. In eo prælio *Iaroslaus* de *Giwno*, Vexillifer *Poſnanienſis*, miles notabilis *Hiſpanicus*, genere *Grzimalitha*, cum pluribus aliis, turpe fugere putantibus, captus eſt. Hæc tamen clades ſilentio tunc ſuppreſſa, & nonniſi Rege caſtrum *Marienburg*, poſt victoriam obtentam, obſidente, ad notitiam Regis perlata eſt. Quam etiam ſciuiſſet occultare, niſi militis prædicti captiuitas *Iaroslai* illam diuulgaſſet.

Pruſſia Polonica Pruthenifundunt fugantque.

Wladislaus Rex

Feria ſecunda in craſtino Sanctæ *Margarethæ* quarta decima Iulii, quamuis *Wladislaus Poloniæ* Rex ſtatuiſſet in locum vlteriorem caſtra & copias traducere: manſit tamen apud ſtatiua diem illum, eo ſolo perſuaſus reſpectu, ut reliquias rerum & victualium, in cellariis & foueis oppidi *Dąbrowno* reconditas recolligeret, & de captiuis apud *Dąbrowno* captis ordinaret. Reſeruatis itaque fratribus Cruciferis, item Nobilibus & terrigenis, omnes oppidanos, populares, agreſtes, item omnes matronas & virgines, ſingulasque mulieres cuiuscumque conditionis, a captiuitate abſoluit. Diligenti inſuper cuſtodia prouidet, ne quis de exercitu ſuo, viris & fœminis abſolutis, noceret, illuderet, aut eos inuaderet. Sub occaſum vergente die, pronunciare iter in diem alterum, militesque tabernacula petere, & corpora curare iubet, quo craſtino antelucano tempori, quod Rex pronunciandum mandauerat, efficerentur aptiores. Subſequens autem nox, in ſtatiuis Regiis benigna & pacifica erat, cuius in exercitu Crucifero diſpar erat facies. Ventus quippe validus ſingula taberna-

nobilioribus captiuis ſeruatis, cæteros utriusque ſexus dimittit,

cula quatiendo, ſolo proſtrauerat, noctemque pene inſomnem tranſegerant. Sub ea A autem nocte lunam, quæ tunc pleno lucebat orbe, prodigium ſingulare denunciaſſe, & Regi victoriam portendiſſe, quod ſequentis diei probauit confirmauitque euentus, nunciatum eſt. Conſpectum ſiquidem fuit a nonnullis per noctem excubantibus, atrox aliquandiu in lunæ circulo, inter Regem ab vna, & monachum parte ab altera, certaminis ſtetiſſe diſcrimen. Ad extremum tamen monachum a Rege victum, & ex corpore lunæ deiectum præcipitatumque extitiſſe. Hoc prodigium frequenti relatione, in altera die vulgatum, *Bartholomæi* Plebani in *Kłobuczko*, Capellani ReB gii, oculis ſe propriis viſionem huiusmodi ſpectaſſe aſſeuerantis, aſſertio confirmabat: ſiue id animi victoriam præſagientis fuerit indicium ſiue aërearum figura impreſſionum, ſiue quælibet alia ex abditis cauſis proueniens oſtenſio, incertum habemus. Nonnullorum inſuper militum ex Crucifero exercitu, non temera, neque vulgaris, ſed conſtans & ſolida habebat relatio: Sub tempore omni, quo prælium habebatur, diei craſtinæ viſum a ſe ſupra exercitum *Polonicum*, hominem Reuerendum Pontificali amictum veſtitu: qui & benedictionem & aſſiduam confortationem *Polonis* dimicantibus largiebatur, & certam repromitteC bat *Polonis* victoriam. Hæc in prodigiorum loco fuere nunciata, per quæ indubie futura Regis victoria ſignabatur.

Prodigia in cœlo viſa.

Feria tertia in die Diuiſionis Apoſtolorum, quindecima die Iulii, licet *Wladislaus Poloniæ* Rex in loco ſtationum in diluculo ſtatuiſſet miſſas audire, tentorium tamen, ſub quo agebantur diuina, vento flante & rapiente celeritate qua iubebatur, neque figi neque explicari poterat, nec quod explicatum fuerat, manebat. Fuderat ſiquidem nox præcedens pluuias, fulgura, & coruſcationes; multo tamen validiores in caſtris Cruciferorum, quam in Regiis, adeo, vt fere vniuerſa tentoria diſiiceD rent, quod fuit omen cladis craſtinæ. Terris quoque luce reddita, ventorum flatus validus oriri cœperat. Dum itaque capella tentorii Regalis, diutius ſtabiliri, vento impugnante, non poſſet, Ducis magni *Alexandri* ſuaſu, Rex a *Dąbrowno* caſtra mouet, ſpatioque duorum miliarium confecto, ſub quo hoſtiles villæ in circuitu vrebantur, in campos villarum *Tanenborg* & *Granwaldt*, futuro certamine nobilitandos, ſuperueniens, inter arbuſta & gaiios, quorum in loco eodem extabat frequentia, ſtatiua exercitus metari, & tabernaculum capellæ ſupra collem editiorem, lacum *Luben* ſpectantem, locari præcepit, diuina ſub tempore, quo exercitus ſtatiuorum locationi intenderet, auditurus. Iam *Pruſſiæ* Magiſter *Vlricus* de *Iunigen*, in villagium *Granwaldt*, clade ſua illum inſigniturus, peruenerat, in propinquo quoque agens

140

Wladislaus Rex quamuis iam fere premente hoste,

agens adhuc tamen a Regiis excubatoribus ignorabatur. Capella itaque tentorii extenta, & Rege pro audiendis diuinis accelerante, venit *Hanek* miles de *Chelm*, de domo *Ostoia*, nuncians *hostilem exercitum paucis passibus distantem, se vidisse:* Rege autem petente, *quanti essent*, respondet, *vnum tantummodo se illorum banderium aspexisse, & illico ad annunciandum eorum aduentum cucurrisse.* Adhuc eo loquente, venit *Derslaus Wlostowski* miles de domo *Okscha*, *& duo banderia hostium se vidisse* asserit. Quo nondum finiente sermonem, veniebat tertius, quem sequebatur quartus, quintus, & sextus, concordi pronunciatione referentes, *hostiles acies, iam in pugnam accinctas, prope adesse.* Rex autem *Wladislaus*, nihil tam propinquo & repentino hostium aduentu motus, operæ pretium existimans, prius rebus diuinis quam Martialibus defungi, in capellam veniens, duas missas, per *Bartholomæum* Plebanum in *Kłobuczko*, & *Iaroslaum* Præpositum *Calissiensem* Capellanos suos lectas, deuotissime exaudit, opemque supernam exposcens, rem diuinam solenniori concentu quam pro more faciebat. Neque his contentus, flexis genibus in Oratione longo tempore procumbens, precabatur Deum cœli, quatenus sibi & genti suæ, fausta fieret expeditio, & felix pugna, & matura ex hoste proueniret victoria. Et quamuis alter, magnus Dux *Lithuaniæ*, qui omnia ferre facilius poterat, quam moram, *Wladislaum* Regem, *quatenus Diuinis & orationibus neglectis, consurgens properaret in bellum, cum hostium exercitus, decernere paratus, staret, iam aliquanto tempore ad pugnam accinctus, & periculum foret, si irruens, arma prior inferret*, variis precibus & instantiis primum per internuncios, deinde per se ipsum vociferatione ingenti vexasset; nullis tamen precibus, nulla obsecratione, nulla denique periculi denunciatione a diuinis & oratione, nisi complemento facto, abduci poterat. Siquidem hostilis *Pruthenicus* exercitus, quamuis robore inferior, tamen aut victoriam sibi vendicasse, aut saltem ingentem cladem in Regio exercitu edidisse, si quamprimum Regis exercitum, sine lege, sine ordine consistentem, & locatione castrorum occupatum, armatus ipse & paratus, inermem & incautum inuasisset. Existimans tamen non fortuito, sed ex composito, inter gaiios & arbusta Regium exercitum constitisse, & ad insidiarum loca trahi, ab inuadendo Regio exercitu, donec omnes in ordines & signa venirent, solo metu Regis, fortuna regente, abstractus est. Nihil itaque mirum, si Regi religioso & deuotissimo, omnibus victoriis & periculis diuina anteponenti, Diuinitas victoriam famosam largita est, quæ Cruciferos contempsisse, & nihili pendisse constabat. Cui ante pugnam, in pugna, & post pugnam, creduntur fauisse venti, & in hostium vultus & ora, flatum & puluerem vertisse; vt non immerito illud *Claudiani* Poetæ dictum sibi posset aptari.

a sacris tamen abduci non potest.

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica venti.

Ordinum vexillorum, & insignium terrarum Regni, ac virorum, qui bello Pruthenico interfuerunt, enumeratio.

Rege *Polonorum Wladislao*, circa Diuinorum auditionem, & in obsecrationibus perseuerante, vniuersus Regius exercitus, in ordines suos & signa, *Zindramo* de *Maschkowicze* Gladifero *Cracouiensi* dirigente; *Lithuanicus* vero solo *Alexandro* magno *Lithuaniæ* Duce ordinante, mira celeritate accessit, aciemque aduersus hostem constituit. Et cum *Polonicus* exercitus in læuum cornu flexisset, *Lithuanicus* dextrum tenuit. Sed in ea quoque necessitate omnis celeritas tarda videbatur. Quinquaginta signa, quæ vexilla appellamus, in eo prælio, numerum habentia, scitus, & visus est exercitus *Polonicus* habuisse. Primum vexillum magnum *Cracouiensis* terræ, cuius alba aquila coronata, extensis alis, in campo rubeo, erat insigne, in quo omnes præstantiores Barones & milites *Poloniæ*, & omnes veterani & exercitati, ordines acceperant, robore & numero, omnia alia signa excedens. Cuius Ductor fuit præfatus *Zindramus* de *Maschkowicze* Ferentarius, *Marcissius* de *Wroczimowicze* stirpis *Polukoszie*: & in quo, pro sui excellentia, & merito, milites nouem primo ordine, & in fronte, consistebant, videlicet, *Zauissius* niger de *Garbow*, de domo *Sulima*, *Florianus* de *Korytnicza*, de domo *Ielithonum*, *Domarad* de *Kobilani*, de domo *Grimalitarum*, *Skarbek* de *Gori* de domo *Habdanck*, *Paulus Słodzey* de *Biskapyce* de domo *Nieszobya*, *Ioannes Varszewski* de domo *Nałącz*, *Stanislaus* de *Charbynowicze* de domo *Sulima*, *Iaxa* de *Thargouisko*, de domo *Vulpium*. Secundum vexillum *Goncza*, cuius duæ cruces cæruleæ in campo cœlestino, erat insigne. Id *Andreas* de *Brochoczice* miles de domo *Osoria* ducebat. In cuius fronte quinque milites consistebant, hi videlicet, *Ioannes Sunimk* de *Nabrosz*, de domo * * * qui annis sedecem, apud *Turcarum* Cæsarem, Ducis functus officio, militauerat, *Barthoszius* & *Iaroslaus* de *Płomikow*, de domo *Pomyani*, *Dobeslaus Okwia* de domo *Wienyawa*, & *Sigismundus Pikna Bohemus*. Tertium Cubiculariorum, cuius vir armatus equo candido insidens, gladiumque manu vibrans, in campo rubeo, erat insigne. Id *Andreas Cziołek* de *Zelechow*, de domo *Taurorum*, *Ioannes* de *Sprowa* de domo *Odrowąsz*, ducebant. In cuius fronte hi consistebant milites, *Mszugius* de *Skrzin*, de domo *Cygnorum*, *Alexander Gorayski* de domo *Ciphorum*, *Nicolaus Powala* de *Taczow*, de domo *Poualorum*, *Saszinus* de *Vichucza*, de domo etiam *Poualorum*. Quartum Sancti *Georgii*, habens crucem albam in campo rubeo pro insigni. Sub quo omnes *Bohemi* & *Mo-*

raui, pretio conducti, consistebant. Cuius Ductores erant *Sokol & Zbisławek Bohemi.* Ferentarius vero *Ioannes Sarnowsky Bohemus*, *Wladislao* Rege hunc linguagio *Bohemico* deferente honorem. Quintum terræ *Posnaniensis*, albam aquilam in campo rubeo, non coronatam, habens pro insigni. Sextum *Sandomiriensis* terræ, in quo pro vna medietate tres barræ, seu tractus glauci, in campo rubeo, pro altera septem stellæ in campo cœlestino, habebatur insigne. Septimum *Calissiense*, caput bubali in skakorum tabula, diademate Regio ornatum, ex cuius naribus circulus rotundus pendebat, habens pro insigni. Octauum terræ *Siradiensis*, in quo pro vna medietate, medietas aquilæ albæ in campo rubeo, pro altera medietas leonis flammei in campo albo, habebatur insigne. Nonum terræ *Lublinensis*, ceruum cornibus extensis in campo rubeo, habens pro insigni. Decimum terræ *Lancitiensis*, cuius insigne media pars nigræ aquilæ, media vero albi leonis picti, in campo cæruleo, capita habentes coronata. Vndecimum terræ *Cuiauiensis*, in quo pro vna medietate aquilæ nigræ in campo cæruleo medietas; pro altera medietas leonis albi in campo rubeo, capita coronata gestantes, erat insigne. Duodecimum terræ *Leopoliensis*, leonem cæruleum per modum petram conscendentem, in campo cœlestino habens pro insigni. Tredecimum terræ *Vielunensis*, lineam niueam transuersitate, in campo rubeo proportionaliter locatam, habens pro insigni. Cui Rex propter raritatem ordinum, milites ex *Slesia* mercenarios pro supplemento adiunxerat. Quartum decimum terræ *Premisliensis*, quod aquilam cœruleam, duo capita a se inuicem proportionaliter auersa, in campo cœlestino, habebat pro insigni. Quintum decimum terræ *Dobrzinensis*, faciem humanam senilem ad femur se portendentem, capite diademate coronato cornibus quoque exasperato, in campo cæruleo, habens pro insigni. Sextum decimum terræ *Chelmensis*, vrsum album inter duas arbores consistentem in campo rubeo habens pro insigni. Decimum septimum, decimum octauum, & decimum nonum, terræ *Podoliæ*, tria enim signa, abundante multitudine habebat, quorum quodlibet faciem solarem, in rubeo campo, habebat pro insigni. Vigesimum terræ *Haliciensis*, monedulam nigram in capite coronatam, in campo albo habens pro insigni. Vigesimum primum, & vigesimum secundum, Ducis *Semouithi Masoniæ*, aquilam albam absque diademate, in campo rubeo, habentia pro insigni. Vigesimum tertium Ducis *Masouiæ Ianussii*, quod in quadrum diuisum, pro duabus medietatibus albam aquilam, pro reliquis duabus per transuersum se aspicientibus, nicticoracem scacatam albi & rubei coloris, habebat insigne. Vigesimum quartum *Nicolai Kurowski* Archiepiscopi *Gnesnensis*, flumen cruce signatum, *Srzenyawa*, in campo rubeo habens pro insigni. Vigesimum quintum *Alberti Iastrząbiecz* Episcopi *Posnaniensis*, babatam crucem in medio habens, in campo cœlestino; Cuius *Iarandus* de *Brudzewo* miles erat ductor; habens pro insigni. Vigesimum sextum *Cristini* de *Ostrow* Castellani *Cracouiensis*, vrsum coronatam virginem gestantem, in campo rubeo, habens pro insigni. Vigesimum septimum *Ioannis Tarnowski* Palatini *Cracouiensis*, lunam cornutam stellam complectentem in campo cœlestino, habens pro insigni. Vigesimum octauum *Sandiuogii* de *Ostrorog* Palatini *Posnaniensis*, fasciam arcuatam & circumligatam, & in extremitates protensam, in campo rubeo, habens pro insigni. Vigesimum nonum *Nicolai* de *Michałow* Palatini *Sandomiriensis*, rosam albam in campo rubeo, habens pro insigni. Trigesimum *Iacobi* de *Konyeczpolye* Palatini *Siradiensis*, babatum album, infra parte potiori demissa, & cruce signatum, in campo rubeo, habens pro insigni. Trigesimum primum *Ioannis* de *Obichow* Castellani *Srzemensis*, caput zubronis, a cuius naribus circulus dependens rotundus, in campo croceo, habens pro insigni. Trigesimum secundum *Ioannis Liganza* de *Bobrek* Palatini *Lancicienfis*, cuius caput asininum in campo rubeo, erat insigne. Trigesimum tertium *Andreæ* de *Tączin* Castellani *Voynicensis*, cuius in campo rubeo vna bipennis erat insigne. Trigesimum quartum *Zbignei* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marschalci, cuius, caput leoninum flammam euomens, in campo cœlestino, erat insigne. Trigesimum quintum *Petri Schaffraniecz* de *Pieschkowaskała* Succamerarii *Cracouiensis*, cuius equus albus nigro tegmine in medio præcinctus, in campo rubeo, erat insigne. Trigesimum sextum *Clementis* de *Moskorzow* Castellani *Vislicensis* cuius duæ cum media cruces cæruleæ, in campo flaueo, erat insigne. Trigesimum septimum *Vincentii* de *Granow* Castellani *Srzemensis*, & *maioris Poloniæ* Capitanei, cuius luna arcuata stellam continens in medio, in campo cœlestino, erat insigne. Trigesimum octauum *Dobeslai* de *Oleschnicza*, crucem albam, & sub quarto crucis angulo tricem habens, in modum duplicis VV tracturam, in campo rubeo pro insigni habens. Trigesimum nonum *Spithkonis* de *Iarosław*, cuius luna arcuata, stellam continens in medio, in campo lazurico, erat insigne. Quadragesimum *Martini* de *Sławsko*, superiorem partem leonis, & quatuor lapides in parte inferiori, habens pro insigni. Quadragesimum primum *Dobrogostii* de *Schamotuli*, fasciam arcuatam & in medio constrictam, in campo rubeo, habens pro insigni. Quadragesimum secundum *Cristini* de *Koziegłowi* Castellani *Sandecensis*, sagittam geminatam cruce ornatam, in campo rubeo, ha-

bens pro insigni. Quadragesimum tertium *Ioannis Mązik* de *Dąmbrowa*, duos pisces, qui trutæ appellantur, vnum in campo albo, alterum in campo rubeo habens pro insigni. Quadragesimum quartum *Nicolai* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarii, tres tubas in campo albo habens pro insigni. Quadragesimum quintum *Nicolai Kmithæ* de *Visznicze*, flumen rubeum cruce ornatum habens pro insigni. Quadragesimum sextum, fratrum & militum *Gryfonum*, album gryfonem in campo rubeo, habens pro insigni: cuius ductor erat *Sigismundus* de *Bobowa* miles, Subiudex *Cracouiensis*. Quadragesimum septimum, militis *Zakliczæ Korzekwiczki*, tracturam albam in modum duplicis VV, cruce signatam, in campo rubeo, habens pro insigni. Quadragesimum octauum, fratrum & militum *Kozlierogi*, tres hastas transuersaliter, in campo rubeo deferentium; cuius ductor erat *Florianus* de *Korythnicza* Castellanus *Vislicziensis*, & in *Przedecz* Capitaneus. Quadragesimum nonum *Ioannis Ienczikowicz* Baronis de *Morauia*, quod albam sagittam distensam, & in finibus recuruatam, in campo rubeo, quæ apud *Polonos Odrowąsz* nominatur, habebat pro insigni: cuius ductor erat *Helm Morauus*, & in quo soli *Moraui* militabant, quod præfatus *Ioannes Ienczikowicz Wladislao Poloniæ* Regi in auxilium, beneficiorum, Patri suo *Ienczkoni*, per *Wladislaum* Regem præstitorum, memor, præstiterat. Quinquagesimum *Gnieuossii* de *Dalewicze* Subdapiferi *Cracouiensis*, quod sagittam albam in medio ad partem læuam & dextram protensam, cruce super protensionem transuersalem consignatam in campo rubeo, habebat pro insigni. Sub quo tantummodo mercenarii milites, non ex *Polonis*, sed ex *Bohemis*, *Morauis*, & *Slesitis*, per præfatum *Gnieuossium* Subdapiferum conducti, militabant. Domus autem & nobilitas, arma huiusmodi insigniorum deferens, apud *Polonos* vocatur, corrupto & truncato nomine, *Strzegomya*, quæ potius **trzy gory** / id est, tres montes, deberet vocitari, a ciuitate *Slesiæ Trzigori* alias *Trzegom*, quoniam in illorum ditione tunc consistebat, originariam sumens denominationem. Quinquagesimum primum *Sigismundi Koributh Lithuaniæ* Ducis, quod equum armatum hominem gestantem, in campo rubeo, habebat pro insigni. Erant præterea in exercitu *Lithuanico Alexandri Withawdi*, Ducis magni *Lithuaniæ*, quadraginta vexilla, sub quibus milites *Lithuani*, *Rutheni*, *Samogithæ*, & *Tartari*, tantummodo consistebant. Rariores tamen habebant ordines, & arma pauciora quam *Poloni*: equis quoque *Polonos* non æquabant. Signa autem vexillis huiusmodi affixa, paria erant pene. Fere enim quodlibet armatum virum equo albo, interdum nigro, aut ruffo, vel vario, insidentem, & manum cum gladio vibratam extendentem, habebat in campo rubeo pro insigni. Decem tantummodo signum aliud habebant, & triginta aliis distinguebantur. In quibus in campo rubeo, signa quibus *Withawdus* equos, quorum multitudine abundabat, insignire consueuerat, depicta erant. Quæ quidem in hunc modum quoniam, rebus describi non possunt pingebantur [symbol] Denominabantur autem vexilla huiusmodi aliqua, a nomine terrarum *Lithuaniæ*, videlicet *Trocensis*, *Vilnensis*, *Grodnensis*, *Kownensis*, *Liddensis*, *Myednicensis*, *Smolensis*, *Potocensis*, *Vitepscensis*, *Kiiouiensis*, *Punensis*, *Nouogrodensis*, *Brzestensis*, *Volkouischensis*, *Drohiciensis*, *Myelnicensis*, *Krzemienicensis*, *Starodubensis* &c. Aliqua vero ex personis Ducum *Lithuaniæ*, qui illis a *Withawdo* Duce præfecti fuerant, videlicet *Sigismundo Coributh*, *Langwinowicz*, *Simeone*, *Georgio*, &c.

Quæ vexilla viri, & ordines exercitus Cruciferici fuerint.

Pruthenicus exercitus, quemadmodum milite & robore, ita & signis inferior erat. Duo signa seu vexilla Magister habebat, vnum & primum magnum; in quo, quicquid roboris erat, locatum est; alterum minus: ambo crucem nigram, aquilam similiter nigram in medio continentem, habebant pro insigni. Item Ordinis totius, cuius in campo albo lata crux nigra erat insigne: cuius ductor erat *Fridericus* de *Vallerod* Marschalcus *Prussiæ*. Item *Conradi* Ducis albi *Canthner Oleschnicensis*. Quartum, aquilam nigram in campo cœruleo habens pro insigni, qui solus personaliter cum gentibus suis ex Ducibus *Slesiæ* prælio interfuit, licet voluntate & affectione singulos *Slesiæ* Duces non dubites interfuisse. Item *Casimiri* Ducis *Stetinensis* quintum, gryfonem in campo albo habens pro insigni, qui & ipse personaliter cum gentibus suis, Magistrum & Cruciferos adiuuabat. Item sextum vexillum, Sancti *Georgii*, quod crucem rubeam in campo albo, habebat insigne; cui ductor erat *Georgius Kerzdorff*, & cui potior fuerat militaris virtus quam fuga. Item septimum vexillum *Pomesaniensis* Episcopi, Beati *Ioannis Euangelistæ*, in specie aquilæ cœruleæ, imaginem gestans, & duabus curuaturis cœruleis circumdatam, habens pro insigni, quod *Marquardus* de *Roszemburg* ducebat. Item octauum banderium Episcopi & Episcopatus Zambiensis, tres mitras rubeas in albo campo, habens pro insigni: quod *Henricus* Comes de *Camencz* de *Missna* ducebat. Item nonum banderium Episcopi & Episcopatus *Chelmensis* alias *Riszemburg*, quod in campo albo, gladium rubeum nudatum, & curuaturam æque rubeam transuersaliter sibi iunctam, habebat pro insigni: cuius ductor erat *Theodoricus* de *Souemburg*. Item decimum banderium Episcopi & Episcopatus *Varmiensis*, alias *Elsberg*, quod in campo pro medietate rubeo, Agni Dei albam imaginem, vexillum paruulum pede vno supra se porrigentem, & ex cuius gutture sanguis in calicem antepositum defluebat, item alte-

alteram medietatem campi albam tantummodo habebat pro insigni. Item vndecimum banderium magnæ Commendatoriæ, quod in campo rubeo barram habuit altam latam, pro insigni: cuius *Conradus Lichtersten* magnus Commendator erat ductor. Item duodecimum banderium ciuitatis *Culmensis*, quod fluctus vndosos pro medietate albos, & pro aliqua medietate rubeos, cruce nigra & tractu nigro superadditis, habebat pro insigni; cuius ferentarius erat *Nicolaus* dictus *Nikſz*, Vexillifer *Culmensis*. Quem *Henricus* de *Plawen* Magister Crucifericus, *Vlrico* de *Iungen* succedens, quasi parum fideliter egisset, capite damnauit. Ductores autem eius *Ianussius Orzechowski*, & *Conradus* de *Koplow* milites. Item tredecimum banderium thesaurarii Ordinis, quod clauem albam in campo rubeo pro insigni habebat: cuius ductor erat *Morcheyn* Thesaurarius Crucifericus. Item quartum decimum banderium Commendatoriæ & ciuitatis *Grudzancz*, quod in campo albo, caput zubronis nigrum habebat pro insigni. Cuius ductor erat *Vilhelmus Elphestein* Commendator de *Grudzancz*. Item quintum decimum banderium, Commendatoriæ & ciuitatis *Balga* quod in campo albo lupum rubeum habebat pro insigni. Item sextum decimum banderium Commendatoriæ & ciuitatis *Schonsze*, quod in campo albo duos pisces rubeos arcuatos se inuicem ore contingentes & cauda, habebat pro insigni. Cuius ductor erat *Niklosz Vilcz* Commendator in *Schonsze*. Item decimum septimum banderium ciuitatis *Kingsbergensis*, quod in campo rubeo album leonem, coronam cœruleam in capite gestantem, cui suprasita erat crux nigra, in campo albo, habebat pro insigni. Cuius ductor erat Vicemarschalcus seu Vice Commendator *Kinsbergensis*. Item decimum octauum banderium Commendatoriæ de *antiquo castro*, quod per quadrum habebat quatuor campos partim albos partim nigros. Cuius *Vilhelmus Nippen* Commendator de *antiquo Castro*, erat ductor. Item decimum nonum banderium Comendatoriæ & ciuitatis *Tucholya*, quod duos campos, rubeum & album, lineis tamen nigris in medio distinctos, habebat pro insigni. Cuius *Henricus* de *Tucholya* Commendator, erat ductor. Cuius in tantum ascenderat pompa, furor, & elatio, vt a tempore, quo in expeditionem præsentem venerat, duos nudos gladios ante se, quocumque iret, deferre iuberet. Monentibus autem illum nonnullis viris bonis & timoratis, *ne se tam superbe gereret*, sacramento se adegit: *non prius se gladios præfatos conditurum in vaginam, donec vtrumque in sanguine Polonorum cruentaret.* Item vigesimum banderium castri & Commendariæ *Nieschouiensis*, quod in medio album campum, a parte vero vtraque duos nigros, habebat pro insigni. Cuius *Conradus Hoczfelth* Commendator *Nyeschouiensis* erat ductor. Item vigesimum primum banderium militarium & stipendiariorum de *Vestwalia*, quod duas sagittas rubeas per transuersum in campo, habebat pro insigni. Item vigesimum secundum banderium Aduocatiæ & ciuitatis *Rogozno*, quod tres rosas in tractura rubea transuersali in albo campo habebat pro insigni. Cuius ductor erat *Fridericus Ved* Advocatus in *Rogozno*. Item vigesimum tertium banderium Commendariæ & ciuitatis *Gdanensis*, quod duas cruces, vnam videlicet rubeam in albo campo, & alteram albam in rubeo campo, habebat pro insigni. Ductor eius fuit *Ioannes Schomenfelth* Commendator *Gdanensis*. Item vigesimum quartum banderium commendariæ & ciuitatis *Engelsberg*, quæ in *Polonico* vocatur *Pokrziwno*, quæ imaginem Angeli candidi, alas & manus extendentis in campo rubeo, habebat pro insigni. Cuius ductor erat *Baldeuin Stoll*, Commendator *Brodnicensis*. Item vigesimum quintum banderium Commendariæ & ciuitatis *Bridicensis*, quod ceruum cum cornibus rubeum in albo campo, habebat pro insigni. Id *Bucardus Vbrk* ducebat. Item vigesimum sextum banderium castri *Brathian* & ciuitatis nouæ, quod tria cornua ceruina in gyrum coniuncta, in campo albo habebat pro insigni. Cuius ductor erat *Ioannes* de *Redere*, Aduocatus in *Brathian*. Item vigesimum septimum banderium ciuitatis *Bransberg*, quod duas cruces, vnam albam in nigro campo, alteram nigram in albo campo, habebat pro insigni. Item vigesimum octauum banderium mercenariorum militum, quod vnam sagittam cuspidatam, alteram absque ferro & cuspide ligneam tantummodo, vtramque tamen rubeam in albo campo transuersaliter se contingentes, habebat pro insigni. Item vigesimum nonum banderium mercenariorum militum; quod album lupum in rubeo campo habebat insigne. Sub quo erant gentes *Sweyczeronum*, qui Magistrum & Ordinem *Prussiæ* propriis sumptibus adiuuabant. Item trigesimum banderium Commendariæ & ciuitatis *Laschin*, alias *Leszken*, quod tres campos, superiorem rubeum, inferiorem nigrum, medium vero album habebat insigne. Ducebat illud *Henricus Kuszeczki*, Aduocatus de *Laszin*. Item trigesimum primum banderium Commendariæ & ciuitatis *Slochow*, quod in parte superiori habebat imaginem Agni Dei, album vexillnm supra se vno pede tenentis: Cui de pectore in calicem manabat sanguis, in rubeo campo, in parte vero inferiori album tantummodo habebat campum pro insigni. Ducebat illud *Arnoldus* de *Baden*, Commendator *Schlochouiensis*. Item trigesimum secundum banderium Commendari ciuitatis *Osterodensis*, cuius quatuor campi in quadrum distincti, albi videlicet & rubei, erat

1410

erat insigne. Id ducebat *Peczenthan* Commendator *Osterodensis*. Item trigesimum tertium banderium ciuitatis *Barthescheteyn*, cuius ascia alba in campo nigro erat insigne. Item trigesimum quartum banderium, militarium terræ *Culmensis*, fluctus vndarum rubeos & albos, nigra cruce superposita, habens pro insigni. Quod *Ioannes* Comes de *Seyn* Commendator *Thorunensis* ducebat. Item trigesimum quintum banderium Commendariæ & ciuitatis *Elbingensis*, duas cruces albas, vnam in superiori parte, alteram in inferiori, in campo rubeo habens pro insigni. Quod *Vernerus Thetingar* Commendator *Elbingensis* ducebat. Item trigesimum sextum banderium militum forensium, ex *Almania inferiori*, lineam transuersalem in albo campo habens pro insigni. Item trigesimum septimum banderium Commendariæ & ciuitatis *Thorunensis*, quod castellum cum tribus turribus, ex rubeo, & porta nigra, ostiis duobus apertis coccineis, in campo albo habebat pro insigni. Ducebat id Vice-Commendator *Thorunensis*. Item trigesimum octauum banderium, ex militibus de *Rheno* venientibus collectum, quod in campo albo, lineam nigram latam transuersalem, habebat pro insigni. Idem trigesimum nonum banderium oppidi *Gniewkow*, alias in *Teutonico Meue*, quod ducebat *Ioannes* Comes de *Vende*, Commendator *Gnieuensis*. Sub quo erant terrigenæ & ciues districtus *Gnieuensis*, quod ex militibus de *Franconia* venientibus collectum erat: quod in campo rubeo duas albas habebat sagittas, transuersaliter se contingentes, vnam quidem cuspidatam, alteram vero absque ferro & cuspide ligneatam. Item quadragesimum banderium ciuitatis, quæ vocatur Swięta Siekierka/ in *Teutonico Helgebeyth*, magno in campo habens asciam albam pro insigni. Item quadragesimum primum banderium Commendariæ *Brunswik*, quod in campo cælestino habebat leonem rubeum, in tribus tamen locis, videlicet in pectore, in ventre, & vno pede dealbatum, glaucam coronam in capite gestantem, habebat pro insigni. Item quadragesimum secundum banderium Commendariæ ciuitatisque *Gdansk*, quod in superiori parte crucem rubeam in albo campo, in inferiori crucem albam in rubeo campo, habebat pro insigni, ductor eius erat Vice Commendator *Gdanensis*. Item quadragesimum tertium banderium, quod ex militibus *Missnensibus* constabat, & quod in superiori parte crucem albam in campo rubeo, in inferiori vero crucem rubeam in albo campo, habebat pro insigni. Item quadragesimum quartum banderium Commendariæ & ciuitatis *Sczithno*, cuius albus & rubeus campus, diametraliter se inuicem contingens, erat insigne. Id ducebat *Albertus* de *Elczbor* Commendator de *Sczithno* alias *Orzsburg*. Item quadragesimum quintum banderium Commendariæ & ciuitatis *Ragnetha*, habens tres pileos rubeos in albo campo pro insigni. Ducebat illud Comes *Fridericus* de *Czolrn* Commendator de *Ragnetha*. Item quadragesimum sextum banderium ciuitatis *Knippow*, quod in superiori parte habebat coronam rubeam in albo campo, in inferiori vero crucem albam in rubeo campo. Item quadragesimum septimum banderium, quod ex *Liuonitis* constabat, & quod habebat pro insigni tres campos, superiorem glaucum, medium album, & inferiorem rubeum. Item quadragesimum octauum banderium Aduocatiæ & ciuitatis *Tsczow*, habens quatuor campos albos & nigros per modum barrarum pro insigni. Quod *Matthias Beberuch* Aduocatus *Thsczowiensis* ducebat. Item quadragesimum nonum banderium ciuitatis *Holsten* maioris, alias *Molzak*, habens tres campos, superiorem nigrum, medium album, & inferiorem rubeum, pro insigni. Item quinquagesimum banderium militum mercenariorum, habens quatuor campos, duos cælestinos, per quadrum distinctos pro insigni. Item quinquagesimum primum banderium Commendariæ & ciuitatis *Brandeburgensis*, habens aquilam rubeam in campo pro insigni. Id *Marquard* de *Salczbach* Commendator *Brandeburgensis* ducebat. Banderium autem Commendariæ & ciuitatis *Szwieczie*, quod scacales campos albos & rubeos habebat pro insigni a præsenti pugna tantummodo aberat. *Szwieczensis* enim Commendator *Henricus* de *Plawen*, cum omnibus Commendariæ *Szwieczensis* terrigenis & militibus, ad prohibendum inuasionem, & vastationem terræ *Pomeraniæ*, quam per *Ianiszium Brzozogłowy* ex castro *Bidgoscza* fieri verebantur, relictus erat, & certamini cum suo banderio & gentibus interesse non poterat.

Hac die trecenti *Bohemi* mercenarii ex castris Regiis, Rege inconsulto & ignaro, fecerat discessionem, metune, an pretio hostili corrupti, incertum est. Quos cum *Nicolaus* Regni *Poloniæ* Vice Cancellarius, serius castra Regia sequens, abeuntes offendisset, & quonam pergerent quaue ex causa discederent interrogans, *quod emeriti stipendii solutio illis per Regem non penderetur* responsum accepisset: *Scio*, inquit Vice Cancellarius, *Wladislaum Regem, singula quæ meruistis, etiam priusquam meremini, abunde soluisse, neque discessionem vestram præsentem vos iniuria, de qua vtique apud Regem & Consiliarios, primum queri debebatur, sed pauor & ignauia, cum didiceritis hodierna die, Regem prælium cum hostibus habiturum, facere coegit.* Qui sermo tam forti verbere *Bohemos* perstrinxit, perfoditque, vt discessione omissa, castra Regia, quæ linquerant, repeterent, & cum militibus Regiis, mox cum hostibus manus conserturis, in prælium properarent.

Vice-Cancellarii reprehensione Bohemi a defectione reuocantur.

1410

Completis ad integrum *Wladislaus Poloniæ* Rex obsecrationibus suis, non iam solum Ducis magni *Lithuaniæ Alexandri*, sed & militum suorum, illum in arma ad prælium vocantium, precibus clamoribusque fatigatus, surgit, & arma induens, splendidissimis armis, a vertice vsque ad plantam vestiens corpus, nouis, & altis militum vociferationibus, vt celerius signum pugnæ daret, impugnabatur, nihil enim satis prospere fieri videbatur. Nam etsi tam *Polonicus* quam *Lithuanicus* miles, aciebus instructis, in prælium descendisset, hostilis quoque exercitus e regione ad pugnam & ipse armatus consisteret, & ab inuicem ad tractum vnius sagittæ vix distarent, præludia quoque concertationum inter illos per singularia certamina fierent, nonnisi tamen signo a Rege accepto, cum hoste decernere, honestum ducebat. *Polonorum* milites obstinauerant animos, aut vincere, aut mori. *Pruthenica* acies non tam constantes animos induerat; velut in qua colluuies variarum linguarum atque nationum, turba quoque mechanicorum, lixarum, atque calonum, bello inutilis, consistebat. Rex itaque armatus, equum conscendit, & omnibus insignibus Regiis relictis, præter id, quod paruæ quantitatis signum, alba aquila intextum, ante illum deferebatur, ad videndum hostilem exercitum, in editiorem montem processit, atque in collem vnum inter duo nemora situm, planicieque larga refertum ex quo facilis & plenus poterat haberi in hostes prospectus, conscendens, oculis magis quam ratione, suas & hostium vires pensans, interdum læta, interdum tristia sibi ominabtur. Quantitate hostili ad satietatem contemplata, in inferiora descendit, & magnum *Polonorum* numerum baltheo militari cingens, ac eisdem bellandi incentiuum, breui quidem sed graui sermone infundens, & vnumquemque suæ probitatis admonens, confessionem facinorum, equo, vt erat, insidens, apud *Nicolaum* Vice-Cancellarium Regni *Poloniæ* innouauit. Mutato deinde equo, spadonem fortem & robustum, ex millibus electum, coloris subruffi, alias *Cyszawy*, exiguam tenuemque habentem in fronte caluitiem, conscendit, galeamque petit. Quam oblatam manibus tenens, ad *Nicolaum* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarium mandata facit, eumque cum singulis Presbyteris & notariis, cæteraque turba imbelli, & ad pugnam inutili, ad currus ire, & suum aduentum, aciebus compositis, fiendum operiri iubet. Sancitum enim fuerat secreto, & salubri consilio, Regem non prodire in prælii discrimen, sed continere se inter currus & castra. Impleturus itaque *Wladislaus Polonorum* Rex suorum Consiliariorum decretum, *Nicolaum* Vice-Cancellarium ad castra præire iubet, spem de aduentu suo & ipse pollicens, ne redire & ipse, si spem subsequi non fecisset, Consiliariorum impulsu, ad currus cogeretur.

Wladislaus Rex colle conscenso, hostilem contemplatur exercitum,

& non aptos bello a castra impedimentorũ remittit,

Sub hoc diei spatio, Crucifericus Magister *Vlricus* de *Iunigen*, dum Regias & suas copias in grandi multitudine vidisset conuenisse, & ad dimicandum accinctas, in aciebus & ordinibus consistere, vltimi discriminis horam perhorrescens, fiduciam, qua vsque ad superbiam insanierat, in solicitudinem vertit, ac in locum abstractum secedens, non mœrori tantummodo, sed & lachrymis vbertim manantibus, indulgebat. Id dum Commendatoribus suis, quorum caterua tunc circumfusus erat, admodum dispiliceret, *Elbingensis* Commendator *Vernerus Thetingar*, illum aggressus, publice obiurgat, monens, *vt virum se non fœminam gerat, & strenuitatis potius de se quam ignauiæ exemplum, militibus suis signum pugnæ ab eo præstolantibus, præbeat.* Eam obiurgationem *Vlricus* Magister modeste ferens, respondet: *non meticulositate aliqua aut ignauia, lachrymas, quas coram cernebant, se profudisse, sed religione & vera compassione, quod videlicet sub suo Magistratu & regimine tantum Christiani sanguinis, quantum qui oculis non subiiceret, animo & æstimatione concipere posset, futurus foret, fusum iri. Vereri quoque se, ne effusus iam & prope horam fundendus sanguis, de suis requiratur manibus, & propterea anxietatem siue ægri siue præsagientis animi occulere non valuisse.* Adiecit quoque, *se vt virum constantem & pugnam absque metu initurum, & in eius discrimine, in quamcumque partem eius sors casura foret, perseueraturum. Seipsum potius, ipse Vernerus Thetingar aspiceret, de se quoque potius & sua persona, statu atque conditione curaret, ne superbe & ferociter de se & viribus suis præsumens, tanto turpius dum ad pugnam ventum foret, caderet, quanto se inflatius supra cæteros eleuaret.* Nec inanis fuit hæc denunciatio. Magister enim *Prussiæ Vlricus*, pugnando aduerso pectore, cecidit, nec suo exercitui victo superesse dignum duxit. *Vernerus Thetingar* Commendator *Elbingensis*, turpiter ex prælio fugiens, non prius fugam, quam in *Elbing* deuenisset sistere potuit, documentum non inultæ superbiæ & præsumptionis singulis futurus.

Magister Prussiæ Vlricus, contemplatus suum & hostilem exercitum, fundit lacrymas,

& ob id a Wernero Thetingar obiurgatur.

Mandatis Regiis *Nicolaus* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarius acceptis, præire cœperat ad currus Rege galeam capiti superponente, & in pugnam procedere gestiente, dum subito nunciatur, duos *Aroldos*, quorum vnus *Romanorum* Regis, nigram videlicet aquilam in aureo campo, alter *Stetinensis* Ducis, rubeum gryfonem in albo campo, deferebant insignia; ex hostium exercitu egressos, duos enses nudos, & vagina vacuos, deferentes in manibus, ad præsentiam requirentes Ragis, millitum *Poloniæ* tutelæ, ne violarentur, ad Regem conductos adesse. Illos siquidem Magister *Prussiæ Vlricus* ad *Wladislaum* Regem transmiserat, ad conserendum prælium sine cun-

Superbam Vlrici Magistri Prussiæ legationem, & duos strictos enses, Wladislaus Rex moleste acceptans,

cunctatione, & dimicandum acie, exciturus, additis insuper superbis mandatis. Quibus *Wladislaus Poloniæ* Rex visis, ratus illos, vt erat, aliquid nouæ & insolitæ legationis ferre & nuncios esse, *Nicolaum* Vice-Cancellarium reuocare iubens, in eius atque certorum Baronum, quibus Regii corporis custodia mandata fuerat, videlicet Ducis iunioris *Masouiæ Semouithi*, nepotis germana ex sorore Regii, *Ioannis Mązik* de *Dąmbrowa*, *Zolauæ Bohemi*, *Sbignei* de *Oleschnicza* Secretarii, *Dobeslai Kobila*, *Volczkonis Rokuthi*, *Boguphali* Magistri Coquinæ, *Sbignei Czayka* de *Nowodwor* Regiam lanceam, *Nicolai Morawiecz* Vexillum paruulum, *Danilkonis* de *Russia* sagittas Regias deferentium; quoniam festinatio in prælium, *Alexandrum* Ducem magnum *Lithuaniæ*, & occupatio eius circa componendas suorum acies, vetuit acciri, *Arroldorum* legationem audit. Qui reuerentia aliquali apud Regem facta, legationis suæ verba, *Theutonico* idiomate *Ioanne Mązik* interpretante, in hunc modum differunt. *Illustrissime Rex: Magister Prussiæ generalis Vlricus, mittit tibi & fratri tuo*, suppresso & *Alexandri* & Ducis nomine, *per nos Aroldos, præsentes duos gladios, in suffragium pugnæ futuræ, quatenus cum eo, & gente sua, minus cunctanter, & magis audaci, quam quem præsefers, animo, congrediaris, neque de cætero latites, & intra syluas nemoraque consistens, pugnam trahas. Si autem strictum & arctum campum te ad explicandum tuorum acies habere existimas, offert tibi Magister Prussiæ Vlricus, quatenus te ad certamen eliciat, de planicie campi, quam suo exercitu occupauit, & quantum voles, excedere; aut saltem, ne pugnam vlterius dilatum a te iri contingat, Marti campum quemlibet delige.* Hæc Aroldi. In ipso autem legationis Aroldorum puncto, Cruciferorum exercitus denunciationem suam, per Aroldos factam, testatus, retrocessionem ad spatium haud exiguum notatus est fecisse, vt appareret eum fidem Aroldorum & intimatorum suorum opere expressisse. Stulta profecto, & parum eorum religioni congrua, hæc denunciatio, quasi fortunam in suo consilio, suaque potestate habitam nouissent, quid cuique luce illa allatura foret. *Wladislaus* autem *Poloniæ* Rex, superba & arroganti legatione Cruciferorum audita, gladiis de manibus Aroldorum acceptatis, non in bilem aut indignationem aliquam, sed in lachrymas resolutus, responsionem suam, nulla deliberatione, mira tamen & quasi superna humilitate, patientia & modestia fretus, ad Aroldos facit: *Quamuis*, inquit, *in exercitu meo sufficientes gladios habens, hostium meorum gladiis non egeam, pro maiori tamen suffragio, tutela, & defensione causæ & iustitiæ meæ etiam hos duos gladios, ab hostibus meis, meum & gentis meæ excidium sitientibus, missos, & per vos delatos, in nomine DEI accepto. Ad quē velut iustissimum intolerandæ superbiæ vindicem, ad eius quoque genitricem Virginem Mariam, ad Patronos quoque meos & Regni mei, Stanislaum, Adalbertum, Venceslaum, Florianum, Heduigim confugiam, precaborque illos, vt in hostes tam superbos quam impios, qui nulla æquitate, nulla humanitate ac humilitate, nulla oblatione mea, nisi sanguinem fundant, viscera lanient, iugulum ceruici admoueant, placari pacificarique possunt, iras suas vertant. In certissimo DEI & Sanctorum eius præsidio, & illorum suffragio & pietate, fiducia mea collocata, quod illi me, populumque meum, suis viribus, suaque intercessione protegent, & non permittent me, populumque meum, succumbere tam immanibus hostibus, apud quos frequentius pacem quæsiui, quam & præsenti hora, dummodo æquis conditionibus prouenire posset, non fastidirem accipere, & vibratam in pugnam manum retraherem, etiam nunc, quamuis de cælo victoriam mihi ex horum mucronum, quos attulistis, euidentissimo ostento viderim portendi a conflictu. Campi vero electionem non mihi vendico neque arrogo, sed illius designationem, quemadmodum Christiano, & homini, & Regi conuenit, Diuinitati reseruo: eum locum pro certamine, eum belli euentum habiturus, quem Diuina propitiatio, & præsentis diei fortuna, est assignatura. Confidens furori Crucifericо a superis dari eos exitus, quibus & in præsens & in posterum, domabitur illorum tam impia & non ferenda superbia. Superos enim compertum habeo pro iustiori causa staturos. Tantam talemque hostium meorum superbiam, cælotenus se efferentem, campus quem calcamus, in quo concurrendum est, & Mars communis belli, & æquus iudex, conteret humiliabitque: sperans DEVM mihi & genti meæ præsentis certaminis auxilia præbiturum.* Seruantur prædicti duo acinaces, per superbiam, *Polonorum* Regi, in subsidium missi a Cruciferis in thesauro Regio *Cracouiæ* in hanc diem: alterius arrogantiam & cladem, alterius humilitatem & triumphum, noua & recenti semper memoria testaturi. Sic fatus, *Aroldis Dziuiszio Marzacky* de domo *Ielithonum* militi in custodiam traditis; Vice-Cancellario in castra iterum ire iusso, galeam capiti supra ponit, & in nomine Domini exercituum procedens in pugnam, signa canere, præliumque inchoare milites præcepit, superos inuocans obsecransque, *vt iras suas in Cruciferos non fœderum tantum ruptores, sed arrogantiæ execrandæ viros, & omnis æquitatis osores, verterent, militum quoque suorum erigerent & adiuuarent virtutem.* Quærere siquidem & tunc inter stridentia arma, inter concrepantes clangore tubas, Rex mitissimus nitebatur æquitatem & iudicium, singula belli instrumenta, dummodo pax æquis conditionibus conuenire posset, depositurus: verum contumeliosa & arroganti Cruciferorum legatione audita, cessit ex sententia, spemque omnem pacis, quam in eam horam distinebat, deposuit, considerans frustra sese obniti, quando tanta streparent Cruciferi superbia. Optimus plane Rex, qui hostes suos non tam gladio, quam mansuetudine & æquitate vincebat, plus sacrificiis & oratione dimicans, quam telis. Comparatum siquidem & maturo consilio digestum fuit, quod *Wladislaus* Rex, ad nullam certam aciem, cuiuscumque banderii ordinatus erat, descenderet, sed cura præcipuissima eius caput & vita magnopere fuit tunc custodita. Et pro euidentissima ordinatione constitutum, vt in loco abstracto, securo, & secreto Rex ipse, non solum ab hostibus, sed etiam a suis ignoratus, consisteret, turba & exercitu notabili custodum & militum vallatus. Equi etiam veloces per loca varia dispositi, in quibus, transmutando illos, periculum, acie hostili vincente, euaderet: velut is, qui solus pro decem millibus computabatur. Habebat autem in exercitu custodum suorum, vt in superioribus præmisimus, banderiolum, in quo erat pro insigni aquila alba, cuius signifer erat *Nicolaus Morawiecz* de *Kunoszowka* de domo *Powala*. Exercitus autem ipse custodum, sexaginta lanceas militum continebat. Principales autem custodes Regii corporis erant hii: *Semouithus* iunior Dux *Masouiæ* filius *Semouithi* senioris, nepos Regius ex germana sorore: *Fyeduschko* alias *Theodosius* Dux *Lithuaniæ*, habens non contemnendum de suis gentibus exercitum, *Sigismundus Coributh*, *Lithuaniæ* Dux, nepotes Regii patrueles; & hii tres Principes cognatorum. Item *Nicolaus* Regni *Poloniæ* Vice Cancellarius de domo *Tubarum*, post *Gnesnensis* Archiepiscopus, *Sbigneus* de *Oleschnicza* de stirpe *Dąbno*, post *Cracouiensis Episcopus* & Cardinalis, *Ioannes Mązik* de *Dąbrowa* de domo *Wadwicz*, post Palatinus *Leopoliensis*, *Ioannes Zolawa Bohemus* Baro, de domo *Towaczow*, *Bienyaschius Wierusz* de *Byała*, senior Cubiculariorum Regiorum, de domo *Wieruszonum*, *Henricus* de *Rogow* de domo *Dzyalescha*, expost Regni *Poloniæ* Vicethesaurarius, *Sbigneus Czayka* de *Nowidwor* de domo *Dąbno*, qui hastam Regiam deferebat; *Petrus Medelansky*, de domo, quæ duos vomeres aratrales, dorsis sibi iunctos, in campo cœlestino defert pro insigni, cuius in *Polonico* est proclama * * * * *Ioannes Sokol* Bohemus, & plures alii. *Alexander* autem *Withawdus*, Dux magnus *Lithuaniæ*, capitis sui & corporis custodiam, soli Deo derelinquens, per vniuersum tam *Polonicum* quam *Lithuanicum* volabat discurrebatque exercitum, equos frequentius mutando, paucos habens comites, corporis vero custodes nullos, fractos ordines & pugnam in locis multis apud *Lithuanicum* exercitum restituens, fugamque suorum magnopere vsque ad extremum valido clamore & vociferatione ne quicquam inhibens.

Custodes corporis sui assignat.

Signis canere incipientibus, Regius vniuersus exercitus, partium carmen **Bogarodzicza** sonora voce vociferatus est, deinde hastis vibratis, in prælium prorupit. Exercitus tamen *Lithuanicus*, iussu Ducis *Alexandri*, omnis moræ impatiens, prior ad congressum venit. Iam se *Nicolaus* Regni *Poloniæ* Vice Cancellarius, cum Sacerdotibus & Notariis ad castra Regia processurus, in multarum lacrymarum effusione, a conspectu Regis auerterat, dum illi per vnum ex Notariis suggestum est, *subsisteret parumper, acierumque inter tam validissimos exercitus præstolaretur congressum: rarum sane, nec in post videndum spectaculum vnquam.* Cuius ille dicto persuasus, ad prælii congressum oculos & vultum conuertit. In ipso autem temporis articulo, acies vtræque in vallis medio, quæ exercitus diuidebat, sublato ab vtrisque clamore, quem pugnaturi edere consueuerunt, Cruciferis *Polonorum* acies, geminata duntaxat bombardarum proiectione, casso sudore offendere & confundere nitentibus, congressæ sunt, quamuis *Pruthenica* acies impetu clamoreque validiori, & ex editiori loco concurrisset in certamen. Erant in congressus loco sex quercus altæ, quas & earum ramos, plures mortalium conscenderant, de Regisne an Cruciferorum exercitu, incertum; primarium acierum congressum, & fortunam vtriusque exercitus, superne visuri. Tantus autem fragor & sonitus, aciebus congressis, quasi moles quædam immensa ruinata foret, ex fractione lancearum, & collisione armorum, tam sonorus a gladiis crepitus editus est, vt etiam ab his, qui aliquot miliaria distabant, prope audiretur. Pes insuper pede pressus, & armis quatiebantur arma, mucronesque in ora dirigebantur. Signisque collatis, timidus non poterat a strenuo, neque fortis ab ignauo discerni, vtrisque sibi quadam connexione cohærentibus. Nec secus mutabant locum, aut promouebant gradum, donec hoste deiecto, aut interfecto, victor victi locum occuparet. Hastis denique confractis, adeo cohærebant vtrinque acies, & arma armis, vt nonnisi mucronibus & securibus longius ligno extensis, ingentem sonitum, qualem in fabricis mallei incudibus efficiunt, pugnando ederent, equisque pressi dimicarent, Marsque tunc inter pugnantes, manu tantummodo & gladio conspiciebatur fortissimus.

Congressus & pugna acerrima Polonorum cum Lithuanis.

Congressu inito, vterque exercitus ancipiti prælio ad vnius pene horæ spatium, dimicabat, & neutro exercitu referente pedem, fortissimeque pro victoria adnitente, ambiguum erat dinoscere, in quam partem inclinaret fortuna, aut quæ pars prælio superior euasura foret. Cruciferi cum animaduertissent, in cornu

1410

nu læuo & exercitu *Polonico*, durum sibique perniciosum certamen, deletis iam præstantioribus ordinibus, committi, in dextrum cornu, in quo acies *Lithuanica* constituta erat, quæ & ordinibus rara, & equis armisque tenuis & languida, ad vincendum facilis videbatur, vires conuertunt: ea pulsa in *Polonorum* acies facilius grassaturi. Non tamen proposito eorum ad plenum spes respondit. Pugnâ inter *Lithuanos*, *Ruthenos* & *Tartaros* feruente, acies *Lithuanica* deteriori loco, impetum hostilem sustinere non valens, esse cœpit: pedem quoque ad vnius iugeris terræ spatium retulit. Cruciferis autem amplius eam prementibus, iterum atque iterum cedere & tandem verti in fugam coacta est: Duce magno *Alexandro* necquicquam fugam verbere & clamore valido sistente. Traxitque secum magnam etiam *Polonorum*, qui ei comixti fuerant, multitudinem. Quam hostis cædendo captiuandoque fugientes, ad plura miliaria persequebatur, ratus se iam ad plenum debellasse. Tantus autem metus peruaserat fugientes, vt plerisque nonnisi in *Lithuaniam* peruenientes, fugam sisterent, & cæsum Regem, cæsum quoque *Alexandrum* magnum Ducem *Lithuaniæ*, cæsos insuper eorum exercitus, vsque ad internecionem, nunciarent. In eo conflictu *Smolnenses* milites *Rutheni*, ad tria propria consistentes signa, pertinacius pugnando, soli fugæ expertes, laudem meruerant. Nam etsi sub vno signo cæsi forent durissime, & signum vsque humo proculcatum, in duobus tamen reliquis, quemadmodum viros & milites conueniebat, fortissime pugnando, victores euaserant, seque tandem *Polonicis* agminibus adiunxerant, solique in exercitu *Alexandri Withawdi* laudem dimicationis tulerant fortis & heroicæ illo die: cæteri omnes relictis in dimicatione *Polonis*, cursu effuso ad fugam, hoste persequente, ferebantur. Fugam autem suorum *Alexander Withawdus* magnus Dux *Lithuaniæ* molestissime ferens, veritusque ex infelici suorum pugna, animos *Polonorum* perculsos fore, aliis atque aliis velitibus a se missis, vt omni cunctatione omissa, properaret Rex, necquicquam deprecantibus solus, ipse & incomitatus concito cursu aduenit, magnopere rogans Regem, vt in prælium procederet, præsentia sua plurimum animositatis & audaciæ pugnantibus collaturus.

Lithuani terga vertunt,

Fugerat etiam ea tempestate & Sancti *Georgii* ex parte Regia vexillum, sub quo tantummodo *Bohemi* & *Moraui* mercenarii militabant, quod *Ioannes Sarnowsky Bohemus* ferendum acceperat, & cum omni gente *Bohemica* & *Morauica* in nemus, in quo *Wladislaus Poloniæ* Rex fideles militari insigniuerat baltheo, diuerterat, stabatque in nemore illo, neque in prælium regredi aduertebat. Quod *Nicolaus* Regni *Poloniæ* Vice Cancellarius prospiciens, & non *Bohemicum* sed *Dobeslai* de *Oleschnicza* militis, & sui generis atque familiæ existimans; Nam crux alba in eodem vexillo depicta, aliquam crucis albæ, quam *Dobeslaus* de *Oleschnicza* in signo gestabat pro insigni, similitudinem expresserat, grandi indignatione permotus, ex castris Regiis cum Notariis & Presbyteris exsiliens, vsque in locum, in quo constiterat, aduenit, & *Dobeslaum* de *Oleschnicza* illic esse ratus, his illum sermonibus carpit & obiurgat: *Poterasne o infidelis & execrande miles, pugna inter Regem tuum & gentem tuam feruente, commilitonibus tuis襲 ferociter pugnantibus, & in discrimine positis, in turpem fugam verti? & in hac sylua delitescendo latitandoque, te subducere a prælio non vereris? qui olim solebas corporis tui singulari virtute, plures ex priuatis certaminibus referre triumphos; Conuenitne id honori tuo? qui facinore te hoc, & vniuersum genus tuum coinquinas perimmenso, nullo vnquam tempore tam validas vndas ad diluendum illud habiturus.* Perculsus huiusceemodi sermone, & ad se prolatum ratus prædictus *Ioannes Sarnowsky Bohemus*, Vexillifer, amoto galeæ suæ dolabro, *Nicolao* Vice-Cancellario respondit: *Neque metu, neque mea sponte, Pater Reuerende, sed impetu & tractu fugientium ex prælio, & sub signo meo consistentium militum, huc sum delatus.* Milites antesignani ex *Bohemis* & *Morauis*, *Iawor*, *Sigismundus Rakowyecz* de *Rakowa*, & alii: *Tibi*, inquiunt, *testamur vir egregie: quod ductu huius hominis pessimi, nostri Primipilarii, nos in has syluas ex certaminis loco trusos & adductos esse: & ne nobis facinus fugæ possit exprobrari a quoquam, Ductore suo, signoque quod fert, desertis, ad certamen reuertimur.* Neque dictis faciunt moram; sed *Ioanne Sarnowsky* & signo derelicto, celerius quo possunt redeuntes, ad palæstram certantium militum *Polonicalium* se agminibus miscuerunt. Erat autem eo tempore præfatus *Ioannes Sarnowsky Bohemus* infamis. Quem & vxor propria, ex *Poloniæ* Regno post conflictum redeuntem, neque thoro neque castro excipere perseuerauit, meticulositatem & fugam illi exprobrans. Quibus contumeliis atque improperiis affectus, pauco vixit tempore, tædioque & dolore extabescens extinctus est. Fraus enim sua & pusillanimitas, quam eo die in *Wladislao Polonorum* Rege, fugiendo voluntarie ex pugna, in vulgarem & apud *Sigismundum Hungariæ* Regem, & apud *Bohemiæ* & *Morauiæ* Barones, ascenderat notionem, nec poterat aliquo processu temporis aboleri, dilui, vel obliterari. Fugam autem huiusmodi & discessionem, præfatus *Ioannes*, pusillanimitatene an auro Cruciferico corruptus fecerit, parum constabat.

Miles Bohemicus & Morauicus cedens

a Vice Cancellario obiurgatus

ad prælium redit, & Dux eius infamis fit.

Lithuanico exercitu in fugam acto, ingenti puluere, qui pugnam & pugnantes confundebat,

1410

debat, per descensum modestæ & suauis pluuiæ, suppresso, inter *Polonicum* & *Pruthenicum* exercitum, acerrimum instauratur in locis variis certamen. Cruciferis quoque pro victoria adnitentibus, magnum banderium *Poloniæ* Regis *Wladislai*, aquilam albam habens pro insigni, cuius *Martinus* de *Wroczimowycze* Vexillifer *Cracouiensis* miles de domo *Polukosza* erat gestator, prolabitur hostili impetu in terram; verum a pugnacissimis militibus & veteranis, qui ad illud constiterant, illico ruinam illius rescindentibus, sublatum est, & suo loco restitutum. Quod, nisi circa illud egregia fortissimorum militum manus se opposuisset, corporibusque & armis illud defendisset, erigi non poterat. Eam autem indignitatem & probrum *Polonici* milites correcturi, sæuissimo impetu grassantur in hostes, & omne illud robur, quo cum illis manus conseruerant, fundunt, prosternunt, & debellant. Interea redit Cruciferorum exercitus, *Lithuanos* & *Ruthenos* fugientes insectatus, multitudinem captiuorum secum ducens, & victorem se agens, magna iucunditate in castra *Pruthenica* properabat. Videns autem infestis armis viribusque agi bellum, captiuis & sarcinis abiectis, in prælium insiliit, parti suæ, segnius iam tunc decertanti succursurus. Fit asperum, succedentibus nouis pugnatoribus, inter vtrosque certamen. Et corruentibus hinc inde quam plurimis, acies Cruciferica grandi in militibus iactura excepta, ordinibus insuper confusis, & his qui ordines ducebant peremptis, ad fugam inclinatura sperabatur; Cruciferorum tamen de Ordine labans prælium, militum *Bohemicorum*, *Almanicorumque* perseuerantia in locis plerisque restitutum est. Pugna inter vtrumq; exercitum in suo feruore durante stabat *Wladislaus Poloniæ* Rex, animositatem pugnantium eminus prospiciens, fiduciaque sua in diuina propitiatione reposita, hostium, quos in locis aliquot fusos profligatosque viderat, fugam & deuictionem extremam operiebatur tacitus. Sedecim interim hostium cohortes, sub totidem signis, nouæ, integræ, & nondum fortunam belli expertæ, in prælium succedebant. Et aciebus in partem, qua Rex *Poloniæ* cum custodibus tantummodo constiterat, versis, petere illum lanceis vibratis videbantur. Ratus autem Rex se acie hostili, paucitatis suæ respectu ex composito peti, veritus sibi imminere extremum discrimen, *Sbigneum* de *Oleschnicza* Secretarium suum, ad gentes suas e propinquo positas, & sub signo cubiculariorum militantes, transmittit, iubens, *quatenus propere illi in subsidium accedant, ingens periculum a capite Regis sui propulsuri; in quod, ni celerius succurrerent, recisurus esset.* Erat & vexillum illud in puncto & præcincto ad faciendum cum hostili agmine congressum. Miles itaque Regius *Nicolaus Kiełbasza* de domo *Nałęcz*, vnus ex antesignanis, contra Regium Nuncium *Sbigneum* Notarium acinacem stringens, grandi illum voce discedere propere iubens, obiurgat: *Videsne*, inquit, *o funeste, ab hostibus nos inuadi, & cogis, vt superimpendenti pugna omissa, in Regis defensionem concedamus. Quod, quid aliud est, nisi fugere ex acie, & terga retrocedendo hosti præbere, & tam nos quam Regem, manifesto periculo, viribus nostris confractis, adiicere.* Ea obiurgatione *Sbigneus* de *Oleschnicza* repulsus a cohorte cubiculariorum, cui se medius ingesserat, discessit & extemplo gentes Regiæ cum hostibus congrediuntur, fortissime quoque dimicantes obterunt, & hostes fundunt, *Sbigneo* de *Oleschnicza* ad Regem reuerso, & singulos milites circa prælium occupatos fore nunciante, addente quoque, *quod a pugnantibus, seu in pugnam spectantibus, nullum consilium, nullum imperium posset accipi. Cæteras autem cohortes pugnam cientes, Sbigneus se non adiisse* apud Regem nunciabat, *quoniam apud illas præ strepitu & tumultu, neque consilium accipi poterat, neque imperium.* Paruum vexillum Regium, quod ferebatur post illum, albam aquilam in campo rubeo habens pro insigni, ne Regem illic consistere proderet, prouide subductum, & custodibus corporis Regii mandantibus, suppressum est: & circumstantium militum equis & corporibus *Wladislaus* Rex, ne illic stare coniiceretur, adumbratus. Aspirabat *Wladislaus* Rex vehementi ardore in prælium, & calcaribus vrgens equum, in hostium confertissimos insilire, custodibus corporis renitentibus ægre, obstantibusque, nitebatur. Vnde & *Zolawam Bohemum*, vnum ex custodibus corporis, ferocius manu frenum equi, ne procedere valeret, complexum, lanceæ suæ extremitate Rex, modeste tamen ferit, *dimittique se in pugnam* rogat, donec vniuersorum corporis custodum, omnia se prius extrema, quam id eueniat, passuros, profitentium, prece & duriori renitentia, reuocatus & cohibitus est. Miles interea de exercitu *Pruthenico Alamanus* genere appellatus *Dippoldus Kikerzicz* de *Dieber*, de *Lusatio*, cingulo aureo, alba diploide *Teutonica*, quam in *Polonico* appellamus *Iakkam* seu *Kawtan*, & armis in toto corpore vestitus, ex acie maioris vexilli *Pruthenici* inter alia sedecim consistentis, in equo ruffo exiliens, in locum vsque, quo Rex stabat, decurrebat, vibransque hastam, vniuerso hostili, sub sedecem signis constituto exercitu inspectante, inuasurus Regem videbatur. Quem dum *Wladislaus* Rex, vibrata & ipse hasta sua, excipere niteretur, a *Sbigneo* de *Oleschnicza* Regio Notario, nudo & inermi, semifractam lanceam gestante, ictumque Regis præueniente, in latus exceptus, & in terram ex equo præcipitatus est. Quem palpitantem & supinum *Wladislaus* Rex in fronte, quam, casside sursum versa, habebat nudatam, hasta feriens, intactum

Signum vi hostium collapsum restituitur a Polonis,

Rutheni a persecutione Lithuanorũ redeuntes pugnam suorum restituunt,

ac unus eorũ qui in Regem totis viribus impetũ facit

ab inermi Sbigneo Notario Regio occiditur.

tactum reliquit. Sed illico a militibus Regem obseruantibus occisus, a pedestribus vero, armis & spoliis exutus est. Facere aliquis in illa pugna aliquid felicius potuit? *Sbignei* profecto opere nihil fortius, nihil audacius, qui inermis & nudus, cum armis vndique vestito, adolescens cum viro, & necdum tyro, cum veteraneo congredi ausus, per semitruncatam hastam, aduersarii prælongam elisit: & hostem ex equo infestum deiiciens, non tam Regis sui, quam totius exercitus, periculum ex casu & nece Regis prouenturum, auertit. Quem dum *Wladislaus Poloniæ* Rex, custodibus sui corporis, certatim animositatem illius apud aures Regis efferentibus, baltheo cingere ornareque militari, ac decus operis sui præmiari magnopere gestiisset, non sustinuit ingenuus adolescens eo se honore a Rege tractatum & insignitum iri, sed *Wladislao* Regi, fasces sibi militares imponenti, respondit: *non seculari militiæ, sed Ecclesiasticæ se adiiciendum fore, & Christo malle, quam Regi terreno & mortali, perpetuo militare.* Tum *Wladislaus* Rex: *Ex quo,* inquit, *sortem potiorem delegisti; At ego si vixero, ad Pontificale culmen te promouere, præmiaturus tuum opus, non intermittam.* Ab eo itaque tempore *Sbigneus* ipse charior Regi esse cœpit, & in conspectu omnium singulari gratia & fauore conspicuus, in Episcopum deinde *Cracouiensem* fauore Regio processu temporis promotus, irregularitatis tunc contractæ notam *Martino* quinto dispensante, promeruit.

Agmen Cruciferorum, sub sedecim signis consistens ex quo miles *Missnensis Kikerzicz* Regem inuasurus, ausu temerario magis quam audaci, prodierat, videns præfatum militem *Kikerzicz* truncatum esse, conuerti illico cœpit vno Crucifero, qui signa ducebat, albo insidente equo antesignanos milites lancea ad retrocedendum impellente, clamanteque in *Teutonico* herum/ herum. Conuersus autem ibat in partem dextram, in qua vexillum maius Regium cæde hostium iam perfunctum, cum nonnullis signis Regiis aliis constiterat. Milites autem Regii, viso exercitu sub sedecim signis posito, plerique hostilem, vt erat, rati, alii ingenii vitio humani, in spem meliorem proni, *Lithuanicum* exercitum propter versatiles lanceas, alias *Sulicze*, quarum in eo frequens numerus habebatur, astruentes, non subito illum aggressi sunt: dubietatis concertatione inter eos crescente, suspensi. Quam gestiens *Dobeslaus* de *Oleschnicza* miles de domo Crucis, quæ *Dąbno* appellatur, soluere, vrget, vibrata lancea, equum vnicus in hostem, contra quem Crucifer, signa & Ordines ducens, de turma *Pruthenica* exilit. Et venienti *Dobeslao* contra se occurrens, vibratam hastam *Dobeslai*, sua vibratili lancea in sublime exceptam, per caput submittit. Primo siquidem *Dobeslaus Oleschniczky* emisit hastam, quam Crucifer modica declinatione & submissione capitis, sarissa etiam in altum sublata, euitauit ictumque *Dobeslai* ferire illum conantis, elusit. *Dobeslaus* autem frustratum se ictu suo aduertens, & cum vniuerso hostili agmine decertare temerarium & insanum ducens, concito cursu ad suos regrediebatur. Quem Crucifer persecutus, infestam & ipse sarissam, equo calcaribus adacto, in *Dobeslaum* contorquens, emittensque vulnus in lumbi equi *Dobeslai* per tecturam quam *Kropierz* vocitamus, non lethale infligens, citato cursu, ne a *Polonorum* militibus occuparetur, suis se viceuersa coniunxit. *Polonorum* itaque acies, dubietate, quæ illos tenuerat, discussa, sub frequentibus signis irruunt in hostes sub sedecim signis constitutos, in quæ & reliqui alii, apud alia signa conflicti, confugerant, & lethale cum illis certamen conserunt. Et licet hostes aliquandiu restitissent, ad extremum tamen multitudine exercitus Regii vndequaque circumdati, strati, obtritique sunt, & fere singulæ gentes, sub sedecim signis militantes, cæsæ aut captæ; Et agmine hostium deuicto profligatoque, quo & Magistrum *Prussiæ* generalem *Vlricum*, Marschalcos, Commendatores, & quoslibet milites, Proceresque de exercitu *Pruthenico* præstantiores constabat cecidisse, cætera multitudo hostilis auerti, & vt semel dedit terga, etiam certam fugam capessere cœpit, victoriam quoque etsi feram laboriosamque, plenam tamen & certam, *Wladislaus Polonorum* Rex & exercitus suus, de Magistro & Ordine Crucifero consecuti. Tunc siquidem *Georgius Kerzdorff* miles, qui in Cruciferorum exercitu *S. Georgii* banderium detulerat, capi honeste, quam turpiter fugere malens, cum quadraginta commilitonibus *Przedpełkoni Kopidłowsky Polonico* militi de domo *Drija*, occurrens, flexis genibus in terram, in captiuitatem militarem, quemadmodum precabatur, signo etiam contradito, receptus est. Recepti & hii duo Duces, *Casimirus Stetinensis* per *Skarbkonem* de *Gory*, *Conradus* albus *Oleschnicensis*, per *Iosthonem* de *Zalcz Bohemum*, qui propriis gentibus, & signis Cruciferorum partem adiuuerant. Capti præterea multi alii diuersarum gentium & nationum milites. Plerisque autem militibus, qui ex acie *Pruthenica* diffugerant, currus *Pruthenicos*, ad castra, defensionis gratia, ingressis, a gentibus Regiis, curribus & castris *Pruthenicis* perruptis, inuasi & oppugnati, aut trucidati fuere aut capti. Castra quoque hostilia, multiplici opulentia plena, & currus, & omnis Magistri *Prussiæ* & sui exercitus supellex, per *Polonicos* milites direpta. Repertæ autem fuere aliquot in Crucifero exercitu quadrigæ, vinculis tantummodo & catenis onustæ, quos Cruciferi, certam sibi ominati, Diuinitate inconsulta, victoriam, nec prælium meditati sed triumphum, ad vinciendum *Polonorum*

Pruthenis cæsis fusisque

castra eorū diripiuntur.

norum captiuos conduxerant. Reperti & alii pleni facum, currus, quæ pinosæ, sepo tamen & pice oblitæ, tela insuper, sepo & pice perfusa, circumdatæ, cum quibus debellatos & fugientes persequerentur, per antecessum, rem in manu Dei sitam tumido, & de victoria fidenti animo, non reseruata potestate superis executuri. Vinculis tamen, & catenis huiusmodi, iusto Deo præsumptionem eorum conterente, a *Polonis* alligabantur. Erat spectaculo digna, & pro æstimatione rerum sortis humanæ miranda res, quod Dominos proprios, propria vincla & catenæ includerent, & hostiles currus plura explentes millia, intra quartale vnius horæ, a Regio exercitu direpti, adeo vt nec minimum illorum relinqueretur vestigium. Erant præterea in castris & curribus Pruthenicis, vasa vini multa, ad quæ Regius exercitus, debellatis hostibus, prælii fatiga & feruore æstiuo defatigatus, ad refocillandam sitim concurrerat. Nonnullique militum, galeis, cæteri chirotecis, & calceis hauriendo merum, sitim sedabant. Veritus autem *Wladislaus Poloniæ* Rex, ne exercitus suus a vino inebriatus, redderetur inutilis, facile si quis congredi auderet, etiam ab ignaui hoste vincendus, ne quoque ex nimia potatione in morbos & languores solueretur, vasa vini discindi fragique iubet. Quibus ad imperium Regis celerrime confractis, defluebat vinum in occisorum cadauera, quorum erant in loco statiuorum hostilium haud paucæ congeries: & mixtum cum hominum equorumque interfectorum cruore, rubeum torrentem efficiens, vsque ad prata villæ *Thamberg* visum est defluxisse, & alueum ripasque ad modum torrentis sua impetuositate effecisse. Inde vulgari fictioni & fabulæ occasionem præstitam ferunt, qua vulgatum erat, tantum eo prælio sanguinis fusum esse, vt cruor torrentis in modum deflueret. Reperta deinde sunt in silua parua, arboribus, quas multicoraces vocamus, obsita, & haud procul a statione hostili distante, septem hostium banderia a fugientibus derelicta, & terræ tantummodo infixa & mandata, quæ ad Regem continuo delata sunt. *Henricus* Commendator de *Tucholya*, qui deferri ante se mandando duos gladios, a superbia sua reuocari, per bene suadentes, nequicquam potuit, dum ex prælio turpiter fugiendo in villam *Wyelgnow* deuenisset, ab insequentibus consecutus, miserabiliter capite cæso obtruncatus, temeritatis & superbiæ suæ, funestas quidem, sed meritas pœnas dedit. Conspectus autem sub prælii tempore fuit in aëre a nonnullis viris deuotis & timoratis, & quibus id videre diuina propitiatio concesserat, vir quidam Pontificalibus amictis personam egregiam repræsentans, *Polonicum* exercitum iugiter, & donec pugnaretur, & *Polonis* cederet victoria, benedicens. Beatissimus *Stanislaus Cracouiensis* Episcopus, *Polonorum* Patronus & Protomartyr, creditus, cuius intercessione & suffragio tam celebrem victoriam constat *Polonis* prouenisse.

Vincula, in Polonos parata inuenta, collo hostis imponuntur,

& ex vino, vasis iussu Regio confractis, cum sanguine cæsorum mixto torrens rubeus defluit.

Curribus hostilibus distractis, exercitus Regius ad collem, in quo hostium statio & castra erant, peruenit, hostiumque ex fuga dilapsorum, plures turmas & cuneos ex sole reuerberante, fulgentibus armis, quibus pene omnes vestiti fuerant, perspexit. Ad quos persequendos se vltro accingens, in prata quædam lubrica ingressus, in hostes insiliit, & paucis admodum resistere ausis, deuictis, agmen reliquum, absque violatione, absque vulnere, iubente Rege, ferro vt milites parcerent, agebatur. Tunc quoque *Wladislaus Poloniæ* Rex, milites, persequi fugientes hostes, signo dato iussit, commonitos, vt cædibus quam maxime abstinerent. Ad plura itaque miliaria persecutio extensa est. Et paucis, qui fugam maturauerant, euadentibus, plures mortales comprehensi, in castra quoque reducti, & clementer a victoribus habiti, altero die dediti sunt: multi in piscina a prælii loco duobus miliaribus distante, ex tumultu & pressura, vndis suffocati. Hostium eo prælio quinquaginta millia occisa, capta quadraginta. Signa militaria referuntur quinquaginta vnum intercepta, spoliis hostilibus admodum ditati. Quamuis difficile credam, quanti ex hostibus ceciderint, exacta supputatione asserere; Strata autem fuit in aliquot protensa miliaria mortuorum corporibus via, terra madefacta interfectorum cruore, aer ipse moribundorum & eiulantium vocibus implebatur.

Fugientium hostium per Polonos persecutio,

& captiuorum occisorumque numerus.

Exercitu Regio ad persequendum fugientes hostes, ad Regis imperium conuerso, *Wladislaus* Rex in collem editiorem perueniens, se illic collocat, reliquam illius diei fortunam & faciem, quæ cum in persequendis, tum in reducendis hostibus a *Polonorum* militibus edebatur, perspecturus. Quem illic *Alexander* Dux magnus *Lithuaniæ* post relatam victoriam primum offendens, quippe, qui sub pugnæ omni tempore, inter *Polonorum* signa & cuneos versabatur, fessis & laborantibus, nouos & recentes submittendo, & quæ fortuna foret vtriusque partis, scrupulosius aduertendo; refert pro magna & iucunda nouitate, *duos fratres de Cruciferorum ordine, Marquardum videlicet de Salczbach Commendatorem Brandeburgensem, & Sumberg, in prælio captos esse: qui conuentionis tempore, inter præfatum Alexandrum magnum Ducem Lithuaniæ, & Magistrum atque Ordinem, supra flumen Nyemyen prope Kowno habitæ, Duci præfato Alexandro, & eius genitrici, quod ci parum pudica fuerit, sermone contumelioso & obiectos illoto improperauerant;* subinferens *se in eis debitam vindictam per capitis truncationem accipere statuisse.* *Wladislaus* autem *Poloniæ* Rex, felicitate victoriæ non elatus, sed benignitate

Duos fratres Cruciferi, propter superbos sermones Withawdo Lithuaniæ Duci proterue

Histor. Polon. Lib. XI.

1410

tate & humilitate ſolita vſus, prohibuit præfatum Ducem *Alexandrum*, in captos & deditos, exercere aliquam vindictam. *Non conuenit,* inquit, *chare frater, amplius in eos hoſtes, quos non noſtra virtute, ſed clementis DEI permiſſione, acie ſuperauimus, ſæuire, neque noſtras iniurias & offenſas in captiuos vltum iri, ſed in altiſſimum DEVM, gratiarum actione, pro collato triumpho, celebrata, omnem manſuetudinem & clementiam victis & calamitoſis præſtare. Satis enim iuſto DEI agente iudicio, iam illos & cöercuimus & mulctauimus, iuſtumque eſt vt & nos parcamus illis, quibus vis & fortuna belli pepercit.* Geſſiſſet autem Dux *Lithuaniæ Alexander* monitis Regiis morem, niſi præfatorum Cruciferorum *Sumberg,* & *Marquardi,* ſuperbi, arrogantes, tumentesque ſermones, illum ad complendum cogitatam vltionem de nouo irritaſſent. Verbis enim eorum, qui in captiuitate poſiti, fundendo comminationes, ſubmiſſe loqui, veniamque petere, dedignabantur, præfatus Dux *Alexander* offenſus, eos die Dominico immediate ſequenti, vigeſima die Iulii, in ſtationibus prope *Morunk,* capitis obtruncatione, *Wladislao* Rege necquicquam inhibente, damnauit. Dum ſiquidem *Alexander Withawdus* a *Marquardo* Crucifero, præſentis fortunæ conditionem, in qua foret inueſtigaret, & matris ſuæ probra illi obiiceret, *Marquardus* ſuæ ſortis & Ducalis iræ, dudum in eum expromptæ oblitus, quem placare verbis manſuetis debuerat, ſuperbius locutus, irritat. *Nihil,* inquit, *præſenti fortuna deterreor, cuius ſucceſſus ex æquo parti vtrique ſuffunditur, ſorte commutata id nobis victis craſtina die, quo vos potimini hodie victores, largitura.* Quo verbo, velut inclementiori, a captiuo prolato, Dux magnus *Withawdus,* quamuis in illum nihil crudele attentare cogitarat, offenſus, *Marquardum* Commendatorem, & *Sumberg,* ad capitale ſupplicium pertrahi iuſſit. Culpatus a multis *Marquardus,* quod cui miſericordia opus fuerat, iram & odium irritabat. Dux vero *Alexander,* rectene id egerit an perperam, ſæuiendo in captiuos & deditos, expediendum mihi non aſſumo.

inuito Rege

ab eo capitali pœna plectuntur.

Sole in decliuum tendente, *Wladislaus Poloniæ* Rex, colle, in quo aliquanto tempore conſtiterat, & prælii relicto loco, ad ſpatium quartalis vnius miliaris, ſequentibus eum curribus in multitudine copioſa, verſus *Marienburg* procedens, ſupra locum caſtra poſuit. Vbi & vniuerſus exercitus, a perſequendis hoſtibus reuerſus, conuenit. Erat autem cunctis in commune lætitia immenſa, quod ingenti, & multis ſeculis memorando, de ſuperbo & potenti hoſte relato triumpho, patriam ab inclementi & iniuſta Cruciferorum occupatione & inuaſione, ſe ipſos vero ab imminenti necis aut captiuitatis periculo, in brachio DEI excelſo vindicarant. Tota inſuper nocte inſequente, gentes Regiæ, a perſecutione hoſtium, cum captiuis & ſpoliis innumeris redibant, captiuosque & ſigna hoſtium, Regi, illa nocte excubias in obſeruationibus agenti, dedebant; quos & quæ ille iubebat in craſtinum reſeruari. Deſcendens autem, dum ad ſtatiua lacus prædicti ventum foret, *Wladislaus* Rex, de equo deſcendens, antequam tentorium adaptatum eſſet, fatigatus ex labore & æſtu, poſuit ſe ſub vmbra rubi cærulei ad quietem, ſtrato ex frondibus platani compoſito, ſolo *Sbigneo* de *Oleſchnicza,* Notario ſibi aſſiſtente. Ex clamoribus autem validis, quos fecit durante prælio, commonendo & incitando milites ad pugnam, erat vox ſua adeo rauca, quod ægre poterat, & nonniſi de propinquo, illo & ſequenti die intelligi. Tentorio vero diſpoſito, intrauit Rex in illud; & armis tum primum depoſitis, apparari celerius prandium iubet: non enim die illa Rex, ſed neque exercitus ſuus quicquam guſtauerat; ſed erant omnes vsque ad veſperam ieiuni, nec prius, quam in ſolis occaſu, tam Rex, quam exercitus, refectionem ſumere cœpit. Sole occidente, cecidit pluuia, & nocte integra proceſſum ſuum continuans, plerosque vulneratos de vtroque exercitu, Regio & *Pruthenico,* in prælii loco relictos, qui viuere, ſi inde ſublati & curati forent, potuiſſent, vis algoris extinxit. Rege deinde mandante, Præconis Regii *Boguthæ* voce, publicum editur ad vniuerſum exercitum, in noctis conticinio, proclama, quatenus die ſequenti in tabernaculum Regium, ad audiendum ſolennia ſacrificiorum, ad agendum quoque excellentiſſimæ Diuinitati, de præſtita victoria, gratias, conueniat: Signa quoque & captiuos Regi, aut ſuis Præfectis & Officialibus repræſentet, futuram etiam diem in eiſdem ſtatiuis exacturus. *Mſczugio* de *Skrzin* nunciante *Wladislao Poloniæ* Regi, *Vlricum* Magiſtrum *Pruſſiæ* generalem occiſum eſſe: & in necis ſuæ confirmationem, *Wladislao* Regi, aureum pectorale, Sanctorum refertum reliquiis, quod familiaris præfati *Mſczugii,* nomine *Iurga,* occiſo detraxerat, oſtentanti: graui ſuſpirio *Wladislaus* Rex ingemuit, atque in lachrymas reſolutus, conuerſionem fortunæ & formas reſolutus, conuerſionem fortunæ & formis, vel potius elationis humanæ admirabatur. *En,* inquit, *o milites mei, quam fœdum eſt ſuperbire in DEVM. Is enim, qui heſterno die plures regiones, & Regna, ſuo deſtinabat imperio, qui parem ſuæ potentiæ non æſtimabat reperturum, iacet omni deſtitutus ſuorum auxilio, miſerrime trucidatus: quantum ſuperbia humilitate inferior ſit, oſtendens.* In laudes itaque Creatoris Rex ora ſoluens: *Glorifico te,* inquit, *omnium clementiſſime DEVS, qui humiliaſti vt vulneratum ſuperbum, & in brachio virtutis tuæ, confregiſti aduerſarios meos, & dexteram tuam in me, & populo meo, die hodierna glorificaſti.*

exercitu ad ſacra Deo facienda vocato,

Vlrici Pruſſiæ Magiſtri mors nunciatur.

Conſulentibus decernentibusque Regiis Conſi-

1410

liariis, quatenus *Wladislaus Poloniæ* Rex, cum omni exercitu ſuo, victorem ſe agens, in prælii loco triduum exigeret. Refellebant cæteri, fortiſſimisque vrgebant rationibus *ut pulſâ omni morâ, nocte & interdiu verſus Marienburg citato agmine contenderet. Si id conſilium, velut parum utile, damnaret, facto tamen delectu, præſtantiores gentes, ocyus quo fieri poſſet, ituras, in obſidionem caſtri Marienburg, tranſmitteret: principali caſtro, dum terror mœrorque occuparet animos, facile conquiſito, cætera extemplo ſe dedituræ, quiete & ſine armis poſſeſſurus.* Id conſilium non ratione prudentius fuiſſet, quam felicius euentu: cum in caſtro *Marienburg* a ſingulis caſtrum obſeruantibus, qui & ipſi pauci erant, clade nunciata, fuerit magno pauore trepidatum. Maiorque ratio de caſtro dedendo, quam defendendo, ſi Rex altero aut tertio die poſt victoriam, exercitum admouiſſet caſtro, inita, ſi *Wladislaus Poloniæ* Rex & Conſiliarii ſui ſcrupuloſius illud digeſſiſſent. Lætitia tamen illius diei occupati, debellatumque rati, deſtinatum omni ratione ſaluberrimum conſilium, negante natura vtriuſque boni, ſolertiæ videlicet & felicitatis largitionem ne fuere proſecuti. Apparuitque Regem & Conſiliarios neſcire vti parta victoria, neque fortunæ & temporis, tam opportunitate quam fauore. Contritis ſiquidem Cruciferorum viribus, ſi confeſtim & mature victor Rex, victorem exercitum, ad obſidionem oppugnationemque caſtri *Marienburg* admouiſſet, nemo ſatis dubitat rebus ſuis conduxiſſe plurimum, & finiti belli gloriam ſibi vni ceſſiſſe. Is quoque error permaximus Regis, inter diſciplinæ militaris peritos, computabatur, quod milites mittere ad occupandum de facili arcem *Marienburg* recuſauit & neglexit, dum pene deſerta & vacua eſſet propugnatoribus, & antequam in illam *Henricus* de *Plawen* Commendator de *Swieczie* cum præſidio intraſſet. Præſertim dum omnium, & paucorum quidem, qui arcem obſeruabant, abalienatis ob recentem cladem animis trepidatio valida, & morbus letargicus peruaſerat, ſiue quia præſenti lætitiâ & voluptate, manubiis potius legendis, & hoſtibus capiendis, quam conquirendis arcibus *Poloni* vacare maluerunt, ſiue quod triduo manendum in loco triumphi, iuſtum & legitimum plurimi cenſebant, ſiue quod fortunam nulli ad plenum gratificari conſueſſe, uſu & natura conſtat, ſiue, quod ego magis reor, ſuperna quædam fortuna Crucifero Ordini tunc parcens, in deſtinatum, conquirendæ arcis *Marienburgenſis,* tempus aptius, euentum illum ſeruauit.

Poloni occaſionem arcis Marienburg conquirendæ, cunctatione ſua amittunt.

Feria quarta, in craſtino Diuiſionis Apoſtolorum, ſedecima Iulii, dies ſerenus, pluuiâ ceſſante illuxit, & e ueſtigio in diluculo, *Wladislaus Poloniæ* Rex, *Pruſſiæ* Magiſtri *Vlrici,* Marſchalci, Commendatorum, cæterarumque illuſtrium perſonarum bello peremptarum corpora perquiri inter cadauera iuſſit, Eccleſiaſticæ ſepulturæ debitâ honeſtate ea traditurus. Æque glorioſum exiſtimans, & hoſtem vincere, & infelici ac victo ſcire miſereri. Rex vbi potitus eſt cadauere Magiſtri *Vlrici,* quod duo vulnera, unum in fronte, alterum in mamilla habebat, reperto per *Bolemiensky* terrigenam terræ *Culmenſis,* vnum ex captiuis, cui ea cura demandata fuit, familiarior quippe inter omnes *Magiſtro* Pruſſiæ extiterat; item cadauere Marſchalci *Friderici Vallerode;* item cadauere magni Commendatoris *Conradi Lichtenſteyn,* item cadaueribus, *Ioannis* de *Seyn Thorunenſis Ioannis* Comitis de *Vende Meuenſis, Arnoldi* de *Baden Schlöchouienſis,* Commendatorum, dum illorum ſpeciem, habitumque, & vulnera, quibus occiderant, contemplatus, nulla exprobrationum aut contumeliarum verba, riſum, aut hilaritatem emiſit, quin potius lacrimis ſuffuſus ora, piâ manſuetudine illorum caſum miſerebatur; Sindone munda illa inuoluit, purpuriſque cooperta in quadriga, in *Marienburg* funeranda tranſmiſit. Corpora uero aliorum Commendatorum, & illuſtrium ac Nobilium perſonarum, vt in Eccleſia Parochiali lignea in *Thamberg* ſepelirentur, ſaucii vero, qui euadere poterant, medicarentur, prouidit, victoriam ſuam plus celebritatis, minus inuidiæ habere ratus, ſi illam ſpectatâ moderationis virtute adornaſſet. Quo facto geminæ humanitatis & gratiæ in deuictos demonſtrans Rex clementiam, maximum comitatis & vrbanitatis ſignum *Wladislaus* Rex, non apud proprios ſolum, ſed etiam hoſtes, & exteros populos de ſe præbuit: victoriamque ſuam plus iuſtitiæ & modeſtiæ temperamento ornauit, quam liuore inuidiæ exacuit. In qua quidem Eccleſia & corpora eorum, qui in *Polonico* exercitu ceciderant, a notis ſuis & charis perquiſita & inuenta, fuêre ſepulta. Nec ſplendidiorem humationem nacti ſunt victores quam victi. Semiuiuis & vulneratis ad caſtra perductis, tam de exercitu *Polonico* quam *Pruthenico,* omnis medela, qua curarentur, impenſa eſt. Supputatione autem factâ, compertum eſt, duodecim tantummodo notabiles milites, de exercitu Regio cecidiſſe. Inter quos hi præſtabant; *Iakubowsky* de domo *Roſæ, Imramus Czuliczki* de domo *Czewnya,* vt certe mirandum ſit, tam exiguo militum *Polonorum* impendio, exercitus potentes & numeroſos debellatos extitiſſe, de Cruciferorum exercitu, omnibus præſtantioribus militibus aut cæſis aut captis. *Vernerus Thetingar* Commendator *Elbingenſis,* pacis diſſuaſor, quemadmodum illi Commendator de *Mewe,* Comes de *Vende,* fatauerat, de prælio eorum quæ ſuperbe dixerat, oblitus, effugit. Et per caſtra Ordinis tranſitum

Magiſtrum Pruſſiæ cæterosque tam ſuos, quam hoſtium, qui in acie ceciderant, curat Rex ſepeliendos.

Vernerus ex acie fugit.

1410

ſitum faciens, nulli ſe committere auſus, non prius fugam ſuam ſiſtendam duxit, donec in *Elbing* peruenit. Sed expoſt de *Elbing* faciens diſceſſionem, his qui in *Marienburg* diffugerant, ſeſe immiſcuit. Commendator vero de *Mewe*, Comes de *Vende*, pectore aduerſo pugnans, repertus eſt inter deſideratos cecidiſſe. Præſtabilius autem & glorioſius iudicio meo, *Wladislaus Poloniæ* Rex egiſſet, ſi corpora Magiſtri, Marſchalci, & Commendatorum *Pruſſiæ* non remittendo illa in *Marienburg*, illa in aliqua Cathedralium, aut Conuentualium, ſeu Collegiatarum Eccleſiarum Regni ſui, humari ordinaſſet, triumphum ſuum magnificum, radio viſionis, aſſidue renouatura. Agebantur poſthæc in capella Regia, quæ in ſe & chorum & corpus, ad inſtar Eccleſiæ, habebat, voce ſonora, Diuina, vniuerſo *Polonico* exercitu, ad audiendum ea congregato. Fuitque prima miſſa cantata de benedicta domina noſtra *Maria*, ſecunda de *S. Spiritu*, tertia de *SS. Trinitate*. Miſſæ vero in aliis altaribus, pro defunctorum animabus, qui heſterna die occiderant, legebantur. Tabernaculum capellæ, ſignis vexillisque hoſtium vndique in gyrum circumſeptum, quæ milites Polonici die illa in Regium conſpectum deferentes, Capellæ affixerant. Quæ extenſa & reuoluta, ſonitum grandem, flante leni aura, edebant. Fecit autem *Wladislaus Poloniæ* Rex grande conuiuium die illa, & tam Principes, quam Optimates proprios, videlicet *Alexandrum* magnum Ducem *Lithuaniæ*, *Ianuſſium*, *Semouitum* ſeniorem & iuniorem *Maſouiæ*, quam captiuos, *Conradum* album *Oleſchnicenſem*, *Caſimirum Stetinenſem*, Duces, cæterosque magis illuſtres, ad illud inuitat, & oppipare tractat. Hii enim duo Duces *Conradus* albus *Oleſchnicenſis* & *Caſimirus Stetinenſis*, in parte Cruciferica capti fuerant: ſupra tamen captiuorum fortunam a Rege tractati habitique ſunt, & facile ſoluti, licet opus eorum ſceleſtiſſimum vltionem dignam exigeret.

Proceres ſuos, & duos hoſtium Duces captos conuiuio Rex excipit

Baronibus *Hungariæ Nicolao* de *Gara*, & *Stiborio* de *Stiborzycze* in *Marienburgenſi* caſtro agentibus, & Cruciferis de Ordine ad cuſtodiam caſtri relictis, magnopere ſuper euenturæ pugnæ propediem agendæ, quo euaſura foret, ſolicitis, veniebat loricatus homo & anhelus, fugiens ex conflictu. Qui cum a Baronibus *Hungariæ*, vnde veniret, aut quæ noua ferret, quæreretur de caſtris ſe Magiſtri *Pruſſiæ* veloci curſu veniſſe, & *Wladislaum Poloniæ* Regem magna cæde Magiſtrum Pruſſiæ viciſſe, omnesque illius copias deleuiſſe aſtruebat. Geſtientibus autem *Hungariæ* Baronibus rem ad liquidum intelligere, & quo ordine prælium agi cœptum eſt, quoue finitum, Cruciferi caſtrum *Marienburgenſe* obſeruantes, relationem illam intercipiendo, mutandoque, deducebant nondum exercitum *Polonicum* & *Pruthenicum* in vniuerſalem congreſſum veniſſe, ſed tantummodo particulariter inter eos dimicatum eſſe. Verum Baronibus *Hungariæ*, extra valuas caſtri diſgredientibus, repente cuneus fugientium ex acie, & paria his, quæ prior retulerat, diſſerentium veniebat. Inter quos vnus erat *Petrus Swinka* miles, olim *Dobrzinenſis* Vexillifer, qui ante inchoatam guerram, a *Wladislao Poloniæ* Rege ad Magiſtrum *Pruſſiæ* defecerat. Is omnem progreſſum triumphi Regii, & Cruciferorum caſum ad plenum declarauit. De qua nouitate dum familiares *Stiborii* de *Stiborzycze*, cum omnes fere *Poloni* exiſterent, ouarent lætitia immenſa, *Stiborius* vt vir oculatus, iucunditatem vt intra ſe circumſcriberent, iuſſit. Vulgata vero & publicata lætitia, cum inter *Pruthenicos* parietes conſiſterent, hilareſcere eos interdixit; apud Cruciferos ſiquidem in *Marienburg* commorantes, victoria *Wladislai Poloniæ* Regis, primum incredibilis adeo viſa eſt res, vt non pro vano modo, ſed vix pro ſano, primus cladis Crucifericæ relator audiretur. Deinde vt ſuper alium alius, idem omnes affirmantes venirent, tandem facta fides: ac ſingulis in mœrorem ac conſternationem animi verſis, omnes de caſtro *Marienburg* deſerendo, ac de fuga, quo ſors quemque tuliſſet, ineunda, omnes cogitationes ſuas, conſilia, & reſpectus verterant. Et ſi *Wladislaus Poloniæ* Rex celeri curſu, quemadmodum illi prudentiſſimo & ſaniſſimo conſilio a nonnullis ſuaſum, poſt relatam victoriam in *Marienburg* aduenifſet, abſque omni ſuo & ſuorum damno & periculo primo die aduentus, caſtrum deditione aut irruptione conquiſiſſet. Non ſecus enim a Cruciferis Eccleſiaſticis & ſecularibus, cæterisque caſtrum *Marienborg* obſeruantibus, iuxta ac limphaticis diſcurſum eſt, per domos, aulas, & cameras. Et plures dies atque noctes in lamentis & mœroribus, querelisque abſumpti. Deditumque fuiſſet, ſingulis trepidantibus, & in fugam ſpectantibus, caſtrum, ſi quis illud de manibus trepidantium ſumere contendiſſet.

Clade nunciata in Marienburg trepidatur.

Captiuitatis olim ſuæ, turpisque & fœdæ attrectationis & ligaturæ, ante annos ſex per Cruciferos patratæ, *Ianuſſius Maſouiæ, Czirnenſis*, & *Varſchouienſis* Dux, amaritudinem & moleſtiam, quæ in eius pectore per annos ſex iugiter recrudeſcebat, quod ſemper omnibus votis expetebat, compenſatam & vltam eſſe clade Cruciferica videns, ad tabernaculum Regium acceſſit; Primumque clementiſſimo DEO, deinde *Wladislao Poloniæ* Regi, illic cum *Alexandro* & cæteris Ducibus & Proceribus *Poloniæ* præſenti, proſtratus, flexis genibus cum omni militia ſua in terram agere gratias cœpit, exclamans & vociferans: *Tibi*, inquit, *benigniſſime Deus, qui omnium iniuriarum iuſtiſſimus vltor es, qui ſuperbiam omnem abominaris & damnas, ac contritorum & mœrentium humiliumque non ſpernis precem & affectum, de ſe quoque præſumentes humilias: Tibi inſuper Wladislae, Rex Illuſtriſſime, gratias ingentes ago, qui die heſternâ ignominiam captiuitatis meæ abſterſiſti, mequoque de hoſte ſuperbo & intolerabili magnificâ & glorioſâ clade vindicaſti, quem hoſtem ego cum omnibus fratribus & Proceribus meis, per paternam & auitam hæreditatem noſtram, tuique Regni Poloniæ ſpolium, ſuſpirabamus arrogantem, faſtuoſum, & locupletem, & quem Protauus meus Conradus Maſouiæ Dux, falſâ & ſimulatâ religione, vel ut verius loquar, ſuperſtitione, deceptus, ſuſcepit, tenuitque mendicum; celebrem hunc diem, & quotannis mihi, & uniuerſæ poſteritati meæ uenerandum obſeruandumque, ſemper habiturus. Te quoque Rex Excellentiſſime, tuumque Regnum Poloniæ, fide, ſubiectione, obedientiâ ſyncerâ, fideli, & purâ, omnique meâ & Principatûs mei ope, ſubſtantia, & potentia, in quolibet neceſſitatis & temporis articulo, per me, & quam coram cernis, militiam meam, poſteritatemque noſtram, in te, & ſucceſſoribus meis.*

Ianuſſius Dux Maſouiæ, Deo & Wladislao agit gratias, & gratulatur de victoria.

1410

Prandio Regio in magna ſolennitate exacto, iubentur milites ſingulos reddere captiuos, & in planicie vna, proſpectum liberum in omnes partes habente, præſentare: in qua *Wladislaus Poloniæ* Rex, ſex Notarios, captiuorum nomina, genus, & conditionem, conſcripturos, locauerat. Ducebantur itaque captiui, & primum Regi, deinde Notariis præſentabantur: ſeorſim Cruciferi de Ordine, ſeorſim milites *Pruthenici*, ſeorſim *Culmenſes*, ſeorſim *Liuonitæ*, ſeorſim ciues *Pruthenicarum* vrbium, ſeorſim *Bohemi*, ſeorſim *MorauI*, ſeorſim *Sleſitæ*, ſeorſim *Bauari*, ſeorſim *Miſſnenſes*, ſeorſim *Auſtrales*, ſeorſim *Rinenſes*, ſeorſim *Sueui*, ſeorſim *Friſones*, ſeorſim *Luſatienſes*, ſeorſim *Daringi*, ſeorſim *Pomerani*, ſeorſim *Stetinenſes*, ſeorſim *Caſſubitæ*, ſeorſim *Saxones*, ſeorſim *Franconæs*, ſeorſim *Veſtphali*. Tot ſiquidem nationes & gentes, in copioſa multitudine, ad delendum nomen & genus *Polonicum*, conuenerant. Et quamuis de ſingulis nationibus prædictis, grandis foret frequentia, *Bohemicarum* tamen & *Sleſiticarum* gentium numerus, cæteras excedebat. Facta itaque cuiuslibet gentis ſeparatione, accedebat Regius Notarius, & ſingulis in circuli modum ſtare iuſſis, ſtans inter illos, medius, nomina, dignitates, officia, conditionem, & genus eorum annotabat. Quibus ad plenum conſignatis, venerunt duo Barones Regii *Sbigneus* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalcus, & *Petrus Schafraniecz* Succamerarius *Cracouienſis*, & quemlibet ſingillatim captiuum, noua ſponſione, nouoque obligarunt Sacramento, quatenus ſub fide, & militari honore, ſe perſonaliter in caſtro *Cracouienſi*, coram *Ioanne Ligaza* de *Przecztaw*, Palatino *Lancicienſi*, *Iaſchkone* de *Oleſchnicza*, Iudice *Cracouienſi*, & *Przedborio* de *Przechodi* Vice-Capitaneo *Cracouienſi*, in die Sancti *Martini* proximo affuturo, repræſentent. Qua obligatione accepta, *Wladislaus* Rex modeſtum ſe victorem agens, omnes fere captiuos, paucis reſeruatis, ad ſimplicem militarem ſponſionem abire permiſit. Duces vero, *Caſimirum Stetinenſem*, & *Conradum Oleſchnicenſem*, item *Chriſtophorum Kerzdorff*, & *Venceslaum* de *Dunin Bohemum*, item omnes Cruciferos de ordine, retinuit, & per caſtra Regalia, *Lancicitiam*, *Siradiam*, *Thaczin*, *Lublin*, *Sandomiriam*, *Leopolim*, *Przemisliam*, & alia, diſtribuens, cuſtodiri obſeruarique illos ſollicite iuſſit. Interim vero quando ſignabantur captiui, *Wladislaus Poloniæ* Rex, equo conſcenſo, cum fratre ſuo, magno Duce *Lithuaniæ Alexandro*, in certaminis locum, occiſos viſurus, proceſſit. Et milite *Bolemowsky* declarante Regi, oſtendenteque, quamuis & Rex per ſe nonnullos, & præcipue Comitem de *Vende*, agnoſceret iacentium, & proſtratorum cadauera recognoſcebat. Quibus viſis, nonniſi in crepuſculo rediit in ſtatiua. Ex quibus ſpecialem Nuncium Cubicularium ſuum *Nicolaum Morawiecz* de domo *Powała*, & de villa *Konoſzowka* prope *Xiaſch*, in Regnum *Poloniæ* cum literis tranſmittit. Denuncians conſorti ſuæ Reginæ *Annæ*, item *Nicolao Kurowsky* Archiepiſcopo *Gneſnenſi*, item Baronibus caſtrum *Cracouienſe* obſeruantibus, item Vniuerſitati, item Conſulatui *Cracouienſi*, magna ſe cæde in Cruciferos, magnaque victoria perfunctum eſſe, iubens per ædes vniuerſas, ſacras gratiarum actiones in Deum celebrari. In fidem autem victoriæ & lætarum rerum, Nuncius *Morawiecz* banderium Epiſcopi *Pomeſanienſis*, Beati *Ioannis* Baptiſtæ formam in aquilæ effigie habens pro inſigni, Rege iubente, deferebat. Quo *Cracouiam* adueniente, & Regis denunciante victoriam, vniuerſa vrbs maximo iubilo & iucunditate, Eccleſiis laudes Deo canentibus, perſonuit, & vniuerſa nocte, ignis, teſtantibus lætitiam, colluxit. Triumpho deinde per latitudinem Regni *Poloniæ* diffuſo, voces & iubilationes in ſingulis ciuitatibus, & vicis Polonicis, ſuam & ſuorum felicitatem & victoriam immodico celebrantium gaudio, reſonabant.

captiui recenſiti, alii ſacramento obſtricti dimittuntur, alii cuſtodiæ traduntur.

Cæſorum cadauera a Rege & Alexandro contemplantur.

& in Poloniam lætus de obtenta victoria nuncius mittitur.

Feria quinta, in die *S. Alexii*, decima ſeptima Iulii, licentiatis *Wladislaus* Rex *Poloniæ*, & abire permiſſis omnibus, quos ceperat, captiuis, quorum numerus æſtimatus eſt ſupra quadraginta millia hominum habuiſſe, dato eis munificentia Regia viatico & veſtitu, datisque, inſuper fidis conductoribus, qui illos in proximum oppidum *Oſterod* conducerent, mouet copias ſui exercitus, & ad caſtrum oppidumque

Oppidum Ho-

1410

Hoensten cum castro deditur Regi

que *Hoensten* perueniens, statiua locat. Facta autem in manus Regias tam castri quam oppidi *Hoensten* deditione, Rex illa *Ioanni Kretbkowski* de domo *Dolaga* tradidit in tenutam. Qua quidem modestia, liberalitate, & clementia, quam *Wladislaus* Rex exercuit in captiuos & deuictos, magnificentius aliquanto victoria vsus esse, quam vicisse æstimatus est: maximumque fructum, maximam & laudem mansuetudinis, soluendo vinctos & miseros, & non sæuiendo in deditos, consecutus est.

& nuncius Ep. Varmiensis ad eum venit, orans parci bonis Ecclesiæ

Venit autem die illo ad Regem Nuncius, Episcopi *Varmiensis Ioannis*, rogans, *vt ipsum, & bona sui Episcopatus habens pro deditis, vastari vrique illa non sineret.* At Rex, Nuncio respondens, negat *se, cum & Nuncius ambiguæ fidei homo æstimatus est, precibus Episcopalibus annuiturum & staturum esse, non abnuere tamen preces eius, si personaliter veniens, se & bona sua dediderit.*

Henricus Commendator Szwecensis

Henricus Commendator de *Szwieczie*, comperiens Magistrum Cruciferorum *Vlricum* de *Iunigen* & omnem exercitum suum, cæsum atque conflictum esse, & rem Ordinis in discrimen venisse, saluberrimo vsus consilio, ne Ordinis negotium ad extremum periculum recideret, ordinemque contingeret deletum iri, cum omnibus suis Commendariæ *Szwecensis* gentibus, pedestribus & equestribus, ad *Mariemburg* peruenit, & eos, qui per fugam illic confugerant, donatiuo liberali dato, in spem meliorem, nonnullos vero ex aliis castris & munitionibus, quæ deseruerant, collegit, & castrum *Marienburg*, cum quinque millibus militum, animose tueri cœpit.

Marienburg præsidio seruat firmissimo.

Qui nisi tam celerrimo cum nouis & recentibus gentibus venissent ad *Marienburg* cursu, & factiuitate sua, prouidentia, atque industria, animos in fugam spectantes erexisset & confirmasset, summamque rei in se vnus assumpsisset, actum foret non de castro *Marienburg* solum, sed de vniuerso Cruciferorum Ordine. Qui, castro *Marienburg* per Regem *Wladislaum* comprehenso, fuisset absque omni ambiguitate deletus & exterminatus.

Feria sexta in die Sancti *Arnolphi* decima octaua Iulii, mouet Rex mane castra, & ad lacum qui vocatur *Hoestenskii* lacus, inter *Morag* & *Hoensten* positum, perueniens, statiua locat.

Castra Prussiæ deduntur Regi.

Confluentibus autem ex castris viciais nunciis, castrorum deditionem facientibus, Rex castra a singulis accipiens, ea gubernanda militibus suis committit. *Henricus* vero de *Plawen* Commendator, conquisitis prece & pretio quingentis stipendiariis, ad castrum *Mariemburg* die illo, tutelam illi & defensionem impensurus, peruenit. Ante cuius aduentum vix quinquaginta personæ pauoris plenæ illud obseruabant, facilemque illius, & consequenter omnium aliorum, deditionem *Wladislaus Poloniæ* Rex fuisset sortitus, si prælio obtento, victoriâ uti sciuisset, & repente illud obsidione vallasset. Barones insuper *Hungariæ*, facto ex castro *Marienburgensi* discessu, in *Gdansk* se conferunt, ubi illis residua viginti florenorum millia, dudum per *Vlricum* Prussiæ Magistrum fuêre consignata.

Sabbato, decima nona Iulii, *Wladislaus Poloniæ* Rex, motis exercitibus, venit ad castrum & oppidum *Morag*. Quod etsi paludibus, & lacubus illud ambientibus, situ sit munitissimum, e vestigio tamen Regi deditum est. Quod ille unà cum oppido in tenutam *Andreæ* de *Borchoczicze* militi committit. Mirabilis deinde fuit victoriæ cursus, dedentibus se vltro tam castris quam ciuitatibus singulis *Prussiæ*, & in occursum Regium ultro euntibus. Terror enim vehemens, post *Grinfeldensem* pugnam singulos affecerat, pauidæ ex omnibus fere arcibus fugæ, pauida in vrbibus, vicis, & oppidis silentia, non existimantibus se, Magistro *Prussiæ* occiso copiisque deletis, *Polonorum* robori, & victorum viribus posse quemquam obsistere. Nulla itaque vi oppugnata, sed neque circumsessa dedebantur castra, arces, & vrbes, quod ob pugnam infeliciter actam, Magistri quoque & Commendatorum casum & necem, animi quoque cæterorum, exercitu deleto, ceciderant.

Die Dominico ante festum Sanctæ *Mariæ Magdalenæ*, vigesima Iulii, motis Rex castris a *Morag*, supra villam & lacum *Czolpye*, prope castrum *Prusmorg* statiuis locatis, quieuit. Vbi venerunt ad Regem plures Cruciferi de Ordine, ad defensionem castri *Prusmorg* relicti, Regeque suppliciter adorato, castrum *Prusmorg* illi tradunt & resignant. Quod ille *Mroczkoni* de *Iopuchow*, militi *maioris Poloniæ* de domo *Lasski*, consignat in tenutam.

Castrum Prusmorg deditum Rex donat Mroczkoni.

Verum quia nonnullæ res ponderosæ & notabiles, thesauri quoque plurimi in castro eodem recondití referebantur, Rex ad introuisandum *Mruczkonem* in castrum, & ad conscribendas castri singulas res, & fortunas, *Ioannem Socha*, Notarium suum de domo *Nalecz*, cum eodem *Mroczkone* in *Prusmorg* transmittit. Qui dum introuisato prædicto *Mroczkone*, & rebus conscriptis, rediret, in itinere, siue a propriis, siue ab hostibus, incertum habebatur, cum omni sua comitiua est necatus. Insimulatus est vehementer præfatus miles *Mroczek* necem suam procurasse, ne conscriptarum rerum & thesaurorum castri *Prusmorg* apud Regem, illius relatione, innotesceret conditio. Rege autem apud *Marienburg* obsidionem agente, a fratribus & consanguineis *Ioannis Socha*, interfecti, de occisione sua *Mroczek* culpatus, iudicio instaurato, crimen obiectum iureiurando diluit.

Feria secunda, in die Sanctæ *Praxedis*, vigesima prima Iulii, *Wladislaus Poloniæ* Rex promotis castris statiua supra lacum *Bolstath* prope oppidum & castrum *Dzierzgon* locat. Feria vero tertia, in die *S. Mariæ Magdalenæ*, vigesima secunda Iulii, peruenit ad castrum & oppidum *Dzierzgon*.

Castrum Dzierzgon, vacuum hominibus, omnium rerum copia refertum capitur.

Quod, nullo prohibente, Rex ingressus, fratribus de Ordine, & aliis, pro tutela illius relictis, aduentu Regio audito, pauore nimio consternatis, ex illoque diffugientibus, coquinam feruentem, & tabulas mensalibus vestitas, cellaria quoque & promptuaria, vino, auena, cereuisia, piscibus, carnibus, frumentis insuper cuiuslibet generis, referta, item cameram vestiariam, in vulgari *Teutonico* trapariam, purpuris & pannis pretiosis, item vestibus Ordini Crucifero congruentibus, plena offendit. Ex qua Rex plures purpuras & vestes, in milites liberaliter erogauit. Vniuersus denique Regius exercitus, Rege permittente, abunde & ad satietatem, de victualibus in castro *Dzierzgon* repertis, cepit, & quadrigas suas ceruisia, vino, carne, pisce, & frumento, cæterisque commeatibus impleuit. Audiuit Rex die illo missam in castro *Dzierzgon*; sed & alteram diem, feriam videlicet quartam, vigesimam tertiam Iulii, illic absumpsit.

Indeque in Poloniam imagines asportantur.

Pulcherrimas autem imagines, ex ligno cilas, in capella castri offendens, eas in Regnum *Poloniæ* deduci procurans, Ecclesiæ Sanctæ *Mariæ Sandomiriensis Cracouiensis* diœcesis, una cum cruce argentea deaurata, in *Brodnicza* expost recepta, illas donauit. Quæ *Sandomiriensis* Ecclesiâ retinet, pro sempiterno triumpho, & dono memorabili, usque in hodiernum diem.

Feria quinta, in vigilia Sancti *Iacobi* Apostoli, vigesima quarta Iulii, *Wladislaus Poloniæ* Rex castro *Dzyerzgon*, in regimen & potestatem *Sbignei* de *Brzezie* Marschalci tradito, discedens, statiua sua inter *Mariemburg* & *Dzierzgon* in itinere medio, supra villam & lacum *Staritarg* locauit.

Wladislaus Rex

Duobus autem miliaribus ex castro *Mariemburg* illuc aduenientibus, & Nunciis *Henrici* de *Plawen* in numero frequentiori, ad Regem venturis, securitatem præstari petentibus, respondit Rex *propitia Diuinitate se crastino die in Marienburg aduenturum, & largiturum Nunciis quibuslibet securitatem.* Oppidum die illa *Marienburg*, ne conquisitum Regi *Poloniæ* & suis in præsidium & arcem fieret, & castrum *Mariemburg* contingeret ex illo strictius coarctari, iubente *Henrico* de *Plawen* Commendatore, incendio conflagratum.

ad castrum Marienburg cum exercitu contendit.

Feria sexta in die Sancti *Iacobi* Apostoli, vigesima quinta Iulii, *Wladislaus Poloniæ* Rex, ad castrum *Mariemburg*, præmissis aliquot militum vexillis, qui loca occuparent opportuna, & quaslibet insidias & pericula propellerent, primo supra lacum *Grintan* locat castra, exinde in *Mariemburg* feliciter peruenit; & continuo ex omni parte obsidione castrum vallat. Exercitu autem *Polonico* in superiori castri parte versus orientem & meridiem locato, *Lithuanicum* exercitum in inferiori partte constituit, gentes insuper terrarum Regni sui *Podoliæ* & *Russiæ*, posuit in speciali loco contra meridiem.

Circa oppidum Marienburg Polonorum & hostium leuis concertatio.

Habita est autem tota die illa, inter milites Regis & hostes leuis concertatio, pro *Mariemburgensi* oppido, iam exusto, ægreque ne *Polonici* milites illud introirent, ab hostibus defensum, neque enim difficile fuit, vrbem properato capi, quæ nec naturali fulta est munimine, & a suis esset dilabentibus deserta, atque destituta.

Sabbato in crastino festi Sancti *Iacobi* Apostoli, vigesima octaua Iulii, Regiis gentibus de duobus vexillis de *Oleschnicza*, custodiam pro sorte & vice sua obseruantibus, & oppidum *Mariemburg* irrumpere adnitentibus, hostibus vero irruptionem magna animositate prohibentibus, ad certamen ventum fuit, hora diei vespertina. In quo dum plures de hostibus, *Polonorum* multitudine abundante sensim caderent, refugere in castrum hostes, & de possessione *Mariemburg* oppidi excedere coacti sunt. Primusque oppidum *Mariemburg*, *Iacobus Kobilensky* de domo *Grzimala*, secundus *Dobeslaus* de *Oleschnicza* de domo *Dabno*, milites, aliis eos sequentibus, fuere ingressi.

Castrum Mariemburg quin caperetur parum abfuit.

Nec hii duo milites, *Iacobus* & *Dobeslaus* cessandum sibi duxerunt, sed illico oppido conquisito, hastis vibratis, cum clamore valido pro castri conquisitione, vsque ad Ecclesiam & prope mœnia grassati sunt. Quos si cæteræ gentes Regiæ pari animositate adiuuissent, potuisset castrum *Marienburg* in horæ illius momento conquiri. Patebat enim tunc ex foramine largo & nondum concluso, patulus ad illud, quo milites irrumpere poterant, aditus. Præterea omnibus hostibus qui castrum obseruabant, ad arces & loca tutiora diffugientibus, consternationeque pauoris & doloris nimii, non secus quam si castrum captum foret, occupatis: tunc quoque fuit occasio altera bene gerendæ rei, & conquirendi castri *Marienburgensis*, fortuna Crucifera sic regente, a *Polonis* neglecta. Crepusculo veniente, hostes proprium pontem, supra *Vistam* fluuium versus *Thsczow* positum, veriti, ne ex eo impetus in castrum a *Polonorum* militibus fieret, igne consumunt: quod Regio exercitui in magnum cessit profectum; pabulatoribus ex castris Regiis, flumine *Vistæ* tranatato, facientibus *Zolaua* omni die securum descensum. Foramen autem illud patulum, ex quo euidentis castro periculi fieri poterat accessio, fortissimis roboribus tota nocte insequente hostes obstruunt, muniunt, & occludunt.

Tandem bombardas Wladislaus Rex in Ecclesiam oppidi nocte inferre iubet, & castrum diu nequicquam oppugnat

Sed & *Poloniæ* Rex *Wladislaus*, nocte eadem bombardis maioribus in Ecclesiam oppidi introductis, continuis percussionibus ex illis castrum quatit. Locatæ & aliæ bombardæ fuere in exercitu *Lithuanico*, aliæ circa pomerium, aliæ in pede montis ex altera parte *Vistæ* exusti, & ex omnibus illis castrum quatiebatur fortissime in quadrum. Collocatum erat taber-

1410

tabernaculum Regium cum capella & æstuario, in colle editiori supra *Vistam*, ex quo Rex totum exercitum & castrum poterat contemplari. Continuabat autem *Wladislaus Poloniæ* Rex obsidionem illam duobus mensibus integris. Sub quibus suam Serenitatem *Albertus Iastrząbiecz Posnaniensis* Episcopus visitaturus, illuc aduenit: gratusque fuit Regi & Optimatibus suis aduentus eius, propter prudentiam & factiuitatem; sed febrim, quæ eum vno anno, & mensibus sex, detinuit, illic positus, incurrens, redire ad diœcesim suam, iubente Rege, coactus est.

Magna pars Prussiæ Regi Poloniæ se dedens, sacramento fidelitatis obstringitur.

Mariemburgensi castro obsesso, nobiles & militares terrarum *Prussiæ, Culmenses & Pomeraniæ*: item omnes ciues fere singularum ciuitatum in prædictis terris consistentium, & signanter principaliores, videlicet *Gdansk, Elbing, Thorun, Chełm, Kinsberg, Szwieczie, Gniew, Czczow, Noua Brodnicza, Brandeburg*, item quatuor Episcopi, *Ioannes Varmiensis, Arnoldus Culmensis, Henricus Pomesaniensis*, & *Ioannes Zambiensis*, ad *Wladislaum Poloniæ* Regem personaliter venientes, se, & omnia sua, castra videlicet & ciuitates dediderunt, præstito de fidelitate, homagio, obedientiaque corporali iuramento. Nobiles tamen & ciues, tam terrarum quam ciuitatum prædictarum, qui in captiuitatem Regis prælii tempore venerant, priusquam homagia & fidelitatis iuramenta præstitissent, obtinuerunt precibus, se a captiuitate dimitti, non putantes sibi licere, donec censerentur captiui, acta iuramentorum & homagii celebrare. Rogatus autem *Wladislaus Poloniæ* Rex a militibus & ciuibus, iuribus & libertatibus antiquis, confirmationem præstitit, & veteribus noua adiecit. Inter omnes autem *Prutheni*cos ciues, *Elbingensium* fides & deuotio in Regem spectata est.

Egregia fides Elbingensium in Regem.

Qui *Vlrico Thetingar* Commendatore *Elbingensi* per fugam a prælio dilapso, & castro *Elbingensi*, in quod confugerat, eiecto, castrum *Elbingense*, nullis fortunis aut victualibus mutilatum, *Wladislao Poloniæ* Regi, vna cum ciuitate dediderunt. Quod *Wladislaus Poloniæ* Rex, *Ioanni* de *Tarnow*, Palatino *Cracouiensi* tradidit in tenutam. Cuius prædictus Palatinus possessione recepta, plures res nobiles illic reperiens, centum vasa aurea & argentea *Wladislao Poloniæ* Regi, ex illo remisit.

Excubatorū regiorum cū hostibus ex castro Marienburg egressis, acerrima pugna.

Sub obsidionis tempore, militibus trium vexillorum, videlicet *Dobeslai* de *Oleschnicza*, *Kmithæ* de *Visznice*, & *Gryphonum*, excubias ad bombardas obseruantibus, hostiles milites facto ex castro descensu, irrumpere ad excubiarum locum versus bombardas nitebantur. Sed milites Regii ex tribus signis præfatis, cursum eorum præuenientibus, eis ad flumen *Vista* occurrunt. Vbi duro certamine instaurato, hostes pro maiori parte cæsi, in castrum refugiunt. Quod *Polonorum* milites vsque ad turrim rotundam, cædi & captiuitati insistentes, fuere persecuti. Ad quos A repellendos, hostes ex castro murum, Regiis bombardis debilitatum, ruinant. Cuius mole & casu, in *Polonorum* militibus grandis oppressio subsecuta est. Cæteros sagittæ ab hostibus in magna frequentia superne emissæ, impleuerant, non tamen cum lethali vulnere. *Petri* de *Oleschnicza*, Venatoris *Sandomiriensis*, galea, ictibus lapidum concussa, nonnisi malleis fabrorum violata, ex capite poterat dimoueri.

Castra & ciuitates deditas Rex suis militibus distribuit.

Deditione castrorum & ciuitatum *Pruthenicarum*, *Wladislaus Poloniæ* Rex accepta, ea inter milites suos guberanda partitur. Castrum siquidem *Brodnicza Nicolao* de *Michałow* Palatino *Sandomiriensi* committit. Qui B possessionem illius nactus, multas res in auro & argento, item libros optimos, & signanter quinque partes speculi *Vincentii*, item tabulas insignes, auro & argento ornatas, item capsulas, cruces, & ornamenta, aliaque plura clenodia in castro reperiens, singula Regi fideliter præsentat. Quorum clenodiorum & rerum partem, etsi Rex Ecclesiæ *Cracouiensi*, & signanter speculum *Vincentii* condonasset, insigniores tamen res & clenodia Cathedrali *Vilnensi*, & Parochialibus *Lithuanicis* Ecclesiis distribuit. Item Castrum *Koprziwno* alias *Engelsperg*, *Dobeslao* de *Oleschnicza*. Item castrum & ciuitatem *Tczow*, *Petro Vągl*. Item castrum *Grabin*, *Alberto Malski*. Item C ciuitatem *Gdansk*, *Ianussio* de *Thuliskowo* Castellano *Calissiensi*. Item castrum & ciuitatem *Gniew*, *Paulo* de *Wscheradow* Castellano *Camenensi*. Item ciuitatem *Thorunensem*, *Vincentio* de *Granow* Castellano *Naklensi*, quo illic fatis per venenum, vt multorum habebat assertio, soluente diem *Sbigneum* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marschalcum surrogat in locum eius. Item castrum *Wyencztaw*, & castrum antiquum, in quo Sanctæ *Barbaræ* caput seruabatur, quod *Wladislaus* Rex, non permisit inde, licet multiplici persuasione impugnaretur, auferri. Item ciuitatem & castrum *Grudzancz*, *Moszcicio* de *Staszowo* Castellano *Posnaniensi*. Item castrum *Golub*, D *Nyemsthæ* de *Sczithniki*. Item castra *Osterod* & *Nidborg*, Duci *Masouiæ Ianussio*. Item *Dzyałdow* & *Sczithno* castra, Duci *Masouiæ Semouitho*. Item castra *Kurzątnik* & *Brathian*, *Ioanni Kretkowsky*. Item castrum *Kowalye*, *Nicolao* Regni *Poloniæ* Vice Cancellario. Item ciuitatem *Szwieczie* tantummodo, castrum enim ab hostibus detinebatur, *Dobeslao Puchalæ*. Item castra & ciuitates *Bithow* & *Hamerschten*, Duci *Stolpensi Boguslao*: qui ad suam serenitatem in castri *Marienburg* obsidione veniens, Regi & Regno *Poloniæ* perpetuo se seruiturum & auxiliaturum cum militaribus, ciuibus, & quibuscumque subditis, literis patentibus inscripsit. Ad cuius

1410

ius preces & cautionem, *Wladislaus Poloniæ* Rex, nepotem suum germanum *Casimirum* Ducem *Stetinensem*, relaxari permisit. Item A castrum & ciuitatem *Lamberg*, *Petro Chelmsky* & suis germanis. Item castra *Kinsberg* & *Holand* cum ciuitatibus, Duci magno *Lithuaniæ Alexandro*. Item piscariam vltra *Elbing* multitudine piscium abundantem, *Ioanni Tumigralæ*. Item castrum *Rogozno Hincikoni Bohemo*. Item castrum & ciuitatem *Tucholya*, *Ianussio Brzozogłowy*. Item castrum *Schtum*, *Andreæ Brochoczky*. Vniuersæ siquidem, terrarum, *Prussiæ*, *Pomeraniæ*, *Michałouiensis*, & *Culmensis*, ciuitates, oppida atque castra, in potentiam Regis *Wladislai* dedita fuere, præter castra *Marienburg*, *Radzin*, *Gdansk*, *Szwieczie*, *Płochow*, *Brandeburg*, *Balga*, *Ragneth*, *Triopeda* alias *Memel*. Castrum tamen *Radzin*, a gentibus Regiis obsidebatur. Castrum vero *Gdansk* ne obsidionem perferret, obtinuerat per pacta cum Rege inita, quibus cauebatur, castro *Marienburg* conquisito, mox illud Regi dedi debere.

Wladislaus Rex elatus victoria

Integro mense Iulio, sub quo *Wladislaus Poloniæ* Rex castri *Marienburgensis* obsidioni vacauerat, in omni loco, actione, & congressu Rex ipse & suus exercitus, prospera & æquabili vsus fortuna, maiora sibi in dies augurabatr pertendi. In primordio autem mensis

Henricum de Pławen Commendatorem supplicem, & æquas conditiones pacis offerentem

Augusti, *Henricus* de *Pławen* Commendator, quatenus *Wladislaum Poloniæ* Regem, ex castro *Marienburg*, adire & alloqui liceret, missis qui id peterent, Nunciis, obtinuit. Cumque in Regis, & Principum atque Procerum suum conspectum & conuentum, iuxta pomerium habitum, germano fratre laico, *Henrico* de *Pławen*, & aliquot *Bohemis* & *Slesitis* comitatus venisset, quid adferret, quidque expeteret, dici iussus, verba facit. *Maximo*, inquit, *prælio, maximaque strage, legionibus, exercitibusque nostris, & Ordinis nostri, pridem a te, Rex potentissime & illustrissime, deuictis & deletis, domiti, aduersa quoque fortuna fracti, in quam superos inferosque constat consensisse, dum Prussiæ Magister Vlricus & sui Commendatores ad insaniam versi, pacem a te æquis conditionibus oblatam abnuerent, superba quoque denunciatione & duobus gladiis vagina vacuis, terrerent: Te victorem mansuetum & pacificum rati, oratum obsecratumque venimus, spem, auxilium, & misericordiam, a tua clementia obtenturi. Tuam itaque inuictissimam Maiestatem ego oro & interpello, vt cuius magis interest, quia vicem Magistri gero; oro, inquam, per Passionem Domini nostri Iesu Christi, & eius cruorem pro reconciliatione generis humani fusum, & per eius genitricem Virginem benedictam Mariam, eiusdemque Virginis lac purissimum, quo Dominus noster ipse Iesus Christus vbere de cœlo pleno ablactatus & alitus est, dignetur tua Excellentissima Maiestas, suæ indignationis nubilo mitigato, etiam vltionis flagellum postquam pompam, & arrogantiam no*A*stram sufficienter coercuit, a nobis & nostro ordine auertere, neque in nostri ordinis perpetuam deletionem aspirare. Et si tua benignitas preces nostras, ad exauditionis gratiam admiserit, perpetuum beneficium nos, atque Ordinem nostrum, accepisse, a tua Maiestate fatebimur. Contentique sumus & erimus, si tua Excellentia Pomeraniæ, Culmensi, Michałouiensi terris & earum castris, ciuitatibus, & oppidis receptis, quæ de Regni tui Poloniæ iure, corpore, & proprietate sunt, & propter quas sæpe bellum inter Regnum & Ordinem initum est: Prussiæ terras, magno numero &* B *gentis vestræ Polonicæ, cæterarumque nationum Catholicarum cruore fuso, a barbaris quæsitas, Ordini reliquerit, ne Crucifericum Ordinem, ad militandum, pro defensione Christianorum a Paganis, institutum, ex Pruthenicis regionibus, funditus extirpatum iri contingat.* Ea legatione petitioneque *Henrici* de *Pławen* Commendatoris, in frequens consilium deducta, cum plus diffidentiæ quam humilitatis crederetur continere, variæ erant Procerum & Principum sententiæ, secundis rebus rectum consilium auferentibus, & non pensantibus Consiliariis, breues & mutabiles rerum vices esse, nec vnquam fortunam alicui C simpliciter indulsisse. Minus Consiliariis, quam Regi, oblatio placebat, existimantibus castrum *Mariemburg* longam obsidionem non toleraturum, & Cruciferorum Ordinem, si illi Prussiæ relinqueretur terra, ad conquisitionem earum terrarum, quibus se abdicabat, nacta occasione temporis, aliquando grassaturum. Plus itaque habendi, quam quæ offerebantur, *Polonos* transuersos, & ingenium humanum secutos agebat cupiditas. *Wladislaus* quoque Rex, aliam ex alia credens sibi felicitatem succedere, spe maioris quæstus, etiam eorum, quæ oblata fuerant, fecit naufragium; magna felicitate ingerente mentibus humanis cæcam caliginem. D Etenim secundum tam prosperam fortunam, atque pugnam ad *Granwaldt* relatam, victoriæ insolentia *Wladislaus* Rex tumidus, inflatius quam Regi & victori conueniebat, respondendum consensit. In hunc itaque modum dari *Henrico* de *Pławen* responsum diffinitum est: quod *Sbigneus* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marschalcus, iussu Regio, pronunciat: *Si bona*, inquit, *fide, Commendator Henrice, ad pacem petendam venisses, non ea Regi nostro consignares, quæ diuina & humana lege, & sua & Regni sui semper constitit, atque constat fuisse, & iusta deditione ad eum recidisse; aliorum certe quæ deditionem abnuunt, & inprimis castri Marienburgensis, te conueniebat deditionem obtulisse; quoniam & ea quæ dedita sunt, & ea quæ deditionem renuunt, scias victoris præmium esse.* Non itaque habet Rex, de

1410 de quo tibi gratias agat. *Verum si de castro Marienburgensi excesseris, pro illius cessione Rex noster est tibi gratias habiturus. Non etiam recusaturus, Margeburgensi castro dedito, Crucifer ico Ordini congruam, & illi, quam in Almaniæ regionibus habet, conformem facere prouisionem.* Ad hæc Henricus Commendator. *Estne igitur hæc finalis Regia voluntas, & non debemus sperare benigniorem?* Sbigneo vero Marschalco dicente, *eam quam pronunciarat, peremptoriam fore, & si pace indigeret conditiones consideratiores afferri oportere.* Adiecit Commendator: *Confidebam,* inquit, *æquissimam supplicationis meæ oblationem Regem vltro acceptaturū, calamitosorumq; miserturū. Verum ego legatione, humiliatione & oblatione præsenti expiatū ratus, quicquid ex rupto fœdere irarum in nos sæuiebat cœlestium, de castro Marienburgensi nullo pacto excedam, quinimo, omnipotentis DEI auxilio, & Beatæ Virginis Mariæ tutelæ confisus, defendere illud pro viribus conabor: Nec patiar Ordinem meum, etiamsi extrema perferenda sint, sic faciliter deletum iri.* Conuentu dissoluto, Rex in tabernaculum, *Henricus* in castrum *Marienburg* se recepit. Oblatio autem Commendatoris *Henrici*, tam submissa & humilis, magnam credita est commoditatem Cruciferi cæ parti attulisse; & quicquid ex fœdere rupto irarum cœlestium in Cruciferos superfuerat, vel expiasse, vel diminuisse: Parti vero Regiæ ob superbiam nocuisse: temerariumque docuit esse, responsio illa cuique, donec victoris & victi incerta est conditio, & priusquam eludatur bellum, insultare. A die enim illa, felicitate Regis & suorum sensim labente, causa Ordinis magis secundos euentus habere cœpit. Paucis siquidem post diebus, hostes ex castro, in milites terræ *Vielunensis*, negligentius circa bombardas obseruantes excubias, insiliunt; & capituato Primipilario, vulneratisque non paucis, aliquot etiam bombardas violarunt. Paullo vero post, Ducis *Masouiæ Ianussii* vexillo, pares faciente excubias, impetu suo bombarda murum vnius exustæ lapideæ collidens, ingenti milites, qui subter murum constiterant, sua mole oppressit. Sed neque tunc tantummodo, sed & postea Regem in plerisque euentibus atque progressibus, casus aduersi comitabantur, habendo ad priorum temporum, quibus illi grandis felicitas arriserat, comparationem & respectum: Tanta denique in Regio exercitu muscarum, ex cadaueribus morientium equorum, ex intestinis pecorum aut pecudum atque ex fœtore & fimo, generata multitudo succreuerat, vt non in nauseam tantummodo exercitui, sed & in pœnam verteretur. Vniuersorum vero commeatuum grandis & vix credenda abundantia, qualem nec quis in propria æde & domicilio sortiri posset, quolibet defectu circumscripto, habebatur. Equi fere de vniuerso exercitu in insulam *Zolauam*

respuens

ad fortiter defendendum castrum Marienburg animat.

deducti, in bladis villarum, quas coloni deseruerant, non secus quam bestiæ indomitæ pascebantur. Quorum custodes domos agrestium transfugarum ingressi, cum singula promptuaria, singulis victualibus redundarent non solum curabant reficiebantque corpora; sed & frumentis in vicinarum ciuitatum fora deductis, magnam vim pecuniæ, vestitu pro se prius mercato, in domos congesserant. In plerisque etiam villis *Prussiæ & Pomeraniæ* magna vis reperiebatur grani frumentarii, in specubus subterraneis recondita, propter frequentiam guerrarum, ab agrestibus studiosè præparatis & egestis. Nec secus *Polonorum* exercitus, in castri *Marienburg* obsidione, quam in propria terra, propriisque domatibus, silente vbique terra *Prussiæ*, morabatur: habens omnium commeatuum & rerum affluentiam, fœcunde prouenientem.

Liuoniæ Magister *Hermannus* de *Vintkimschem*, castro *Marienburg*, quod nimium angustiatum senserat, clandestinum auxilium laturus, in *Prussiæ* terras cum quingentis armigeris aduenit, & circa oppidum *Kinsberg* in locis abditis latere cupiens, se locauit. Cuius ingressu Rex ab exploratoribus cognito, *Alexandrum* Ducem magnum *Lithuaniæ*, adiunctis illi duodecem *Polonorum* militum banderiis, ad decernendum cum illo, transmittit. Qui illum circa flumen *Pasżaria* vltra *Holand* offendens, inuadere illum altero die conabatur. Verum Magister *Liuoniæ Hermannus*, dolis non armis rem Ordinis tutius, vt dudum animo destinauerat, fore prosequendam, cum Duce *Alexandro* petit colloquium. Quo impetrato ad castra sua personaliter veniens, omnibus arbitris exclusis, clandestinos cum illo agit ventilatque tractatus, ipsumque amplissimis promissis & oblationibus, de abiudicandis, & nullo vnquam tempore petendis *Samogitarum* terris, quarum occasione in arma ventum erat, in fauorem Ordinis perlicit: suæ magis *Lithuanicæ*, quam *Polonicæ* patriæ reintegrationem consequi gestientem. Ducis itaque *Alexandri Lithuaniæ* mercato fauore, *Balgam de Brandeburg* suo *Liuonico* exercitu remisso, ipse tantummodo cum quinquaginta equitibus, ad castra Regia in *Marienburg*, sub Ducis *Alexandri* conductu, pacta occulte Duci *Alexandro* promissa impleturus, processit. Vbi perueniens, eiusdem Ducis *Alexandri* practica & interuentione, promissis occultis inescati, ad castrum *Marienburg*, quasi deditionem & fœdus pro Regis beneplacito persuasurus, ingredi est permissus. Illic diebus aliquot consumptis, & tractatibus, consiliisque, de recuperatione castrorum, ciuitatum, & terrarum amissarum, de pactione quoque occulta, cum Duce *Lithuaniæ Alexandro* celebrata, cum *Henrico* de *Plawen* habitis, discendit. Ab eo autem tempore præfatus *Henricus* de *Plawen*

Hermannus Liuoniæ Magister Poloniæ dolo malo circumuenit

it Marienburgum.

1410 *Plawen* Commendator, maximos & alacres spiritus, in quos illum præfatus *Liuoniæ* Magister *Hermannus* direxerat, concipiens, pertinax, arrogans & fastidiosus esse, neque de cætero de pace vllam mentionem habere cœpit, quin in tractatibus cum illo Regis nomine de pace habitis, ad obseruationem earum conditionum, quas ipsemet accipi supplex rogauerat, & quas se Rex fera æstimatione, quantum bonum abnuisset, perpendens, offerebat accepturum, nullo pacto poterat inflecti: sciens cor *Alexandri* Ducis magni *Lithuaniæ*, iam esse plurimum immutatum, & à prosecutione obsidionis, eiusque continuatione prorsus auersum, vt oblatio terrarum Regno *Poloniæ* facta, in *Lithuanicum* transiret profectum. Accessit & alter Regi Regnoq; *Poloniæ* pernicies; præfato siquidem *Hermanno* Magistro *Liuoniæ* ex castro *Marienburgensi* discedente, Plebanus de *Gdansk*, Ordine Crucifer, ætate vero vetulus & senex, quasi obsidionis molestias exosus, discedebat, Rege id faciliter permittente, cum discessus suus grandi periculo plenus, grandem pestem foret, Regiis rebus, allaturus. Per hunc siquidem Plebanum, aliter nullatenus rebatur tutum, *Henricus* de *Plawen*, triginta aureorum nobilium millia, inter *Gdanenses*, *Schlochouienses*, & *Szwecenses*, Commendatores, partienda, transmittit. Qui denique iuxta illius mandatum & instructionem auro huiusmodi, non paruam mercenariorum militum manum, ex *Bohemis*, *Hungaris*, *Slesitis*, & *Almanis* conduci procurarunt. Ex quo cuiuslibet sanus concipere potest discursus, quantum afferat discrimen, in castra & ciuitates, sub obsidionis tempore, permittere licentiam introeundi vel exeundi.

Appetebat Dominæ nostræ Virginis *Mariæ* natalis dies, in feriam secundam cadens, & *Alexander* magnus Dux *Lithuaniæ*, varias occasiones, variaque ingenia congerebat, quibus posset cum exercitu suo *Lithuanico*, castri *Marienburgensis* obsidione deserta, in *Lithuaniam* reuerti: asserens exercitum suum ægritudine dysenterica, ex cibo delicato, cui non insueuerat, vexari, & ni ocyus abeat, ampliori inualescentia vexatum iri: Quod etsi verum fuerit, poterat tamen huiusmodi ægritudo, facili curatione, si bona tantummodo mens affuisset, rescindi. Quem etsi *Wladislaus* Rex conaretur multis studiis & promissis reuocare à proposito, ad extremum tamen animum eius videns variatum & parum sincerum esse, passus est eum cum omni gente sua abire. Qui licentia Regis obtenta, feria quinta intra Octauas Natalis *Mariæ* Virginis, sui exercitus castra mouit, & ab obsidione *Marienburgensi* discessit. Non tamen ausus est, ne a *Liuonitarum* gente & aliis Cruciferis, eorumque stipendiariis, inuaderetur, ire sine Regio conductu. Quapropter *Wladisla-*

Plebanus Gedanensis triginta marcarum millia ex Marienburgo exportat.

Alexander prætextu languoris dysenteriæ sui exercitus, obsidionem Marienburg deserit.

us Rex, gentium ex Polonis sex banderia illi attribuit. Qui eum ad fines *Lithuaniæ* perducentes, ad obsidionis stationes incolumes reuersi sunt.

Discesserunt & paullo post cum gentibus suis *Masouiæ* Duces, *Semouithus*, *Ianussius*, & *Semouithus* iunior. Rex tamen cum reliquis exercitibus Regni sui, quos constabat ex dissessione *Lithuaniæ* & *Masouiæ* Principum diminutos esse, continuabat. Dum siquidem Cruciferi obsidionem castri *Marienburgensis* & eius conquisitionem propediem finiendam, si continuata fuisset, auer suri, spem de restituenda *Samogithia*, maxima auiditate ab *Alexandro* expetitam, & ab effectu non abhorrentem, ei dederunt, vt *Alexander* ea inescatione inductus, alia mente, alioque animo, obsidionem & bellum desereret, Penatesque repetere, in animum induceret, alius *Withawdus*, quam fuerat, esse cœpit. Statui etiam suo *Withawdus* Dux vehementer timuit, ne Rege vniuersa *Prussia* pacifice potito, ipse a *Lithuaniæ* Ducatu deiiceretur.

Interim *Bohemi* mercenarii, castri *Marienburg* defensores, videntes trahi in longum obsidionem, in anxietatem versi, cœperunt habere cum *Wladislao Polonorum* Rege per medium *Iaschkonis Sokol Bohemi*, militis Regii, de prodendo castro *Marienburg* practicam & tractatum. Iamque inter Regem & proditores conuenerat, vt nocte ea qua illis excubiæ obtingerent, exercitum Regium portis in castrum intromitterent patefactis: re secuta, proditionis præmium, quadraginta florenorum millia, & impunitatem omnimodam habituri. Re autem huiuscemodi in examen secreti consilii deducta, iniquum & turpe Consiliariis Regiis censentibus, hostium castra, fraude, dolis, proditioneque & auro intercipi, cum ferrum haberent, quo illa sine suo & cuiuslibet alterius probro, licitum foret expugnari: licitaminis practica de conquirendo *Marienburgensi* castro, qua & iustos bellatores frequentius visos esse legimus, conquieuit.

Falsa post hæc suggestione rumor, in Regiis castris vulgatus, percrebuit, *Sigismundum Hungariæ* Regem, cum gentibus & potentiis validis fines Regni *Poloniæ*, spoliis & incendiis consumentem omnia, inuasisse. Ex quo exercitus Regius, animum perfractum & ad redeundum procliuum, habere cœpit. Nec deerant Barones plerique, assidua instantia persuadentes recessum. Quo nouo & fama illius, militares & ciues *Prussiæ* vehementer perculsi, zelo nimio & amore, quo *Wladislao Poloniæ* Regi afficiebantur, Regem personaliter adeuntes, conueniunt; persuadentque Serenitati suæ, *vt obsidionem castri Marienburgensis nullatenus intermittat, continuatione obsidionis illius, & castri conquisitione, quod propediem sperandum esset, tum optimum fructum victoriæ suæ percepturum: aut illius conquisitione neglecta, cum singula castra, & ciuitates, suum do-*

Duces insuper Masouiæ domum redeunt.

Poloni obsidentes castrū Marienburg pacta Bohemorum de cō prodendo, turpia ducentes respuunt.

1410

dominium profeſſa, in obedientiam Cruciferorum & Ordinis reditura forent, amiſſurum. Rege autem *Wladislao* defectum pecuniarum, propter quem mercenarii milites illi plurimum moleſti eſſent, allegante, & conquirendarum pecuniarum gratia, in *Poloniam* geſtiente reuerti, ſalubre illi conſilium, a militaribus & ciuitatibus *Pruthenicis* conſtat datum fuiſſe, quatenus ſingulis ciuitatibus *Pruſſiæ* exactionem imponeret, ſufficientes pecunias, non pro expediendis tantummodo ſtipendiariis, ſed & pro trahendo bello, continuandaque obſidione habiturus. Rex tamen, ne ciuitates *Pruthenicas* in primordio ſui Principatus, & in fide ac deuotione ſua fragiles, offenſum, iuraque eorum violatum, & ob id in defectionem iri contingeret, ab impoſitione exactionum abſtinere elegit. Sed & aliud conſilium æque optimum fuit illi perſuaſum, caſtra, & ciuitates, in *Pruſſiæ, Chelmenſi, & Pomeraniæ* terris, ſuæ Serenitati deditas, militibus mercenariis invicem debiti, quo illis obligabatur inſcriberet, ipſis, conditionem eam ſe accepturos, vltro profitentibus; Et nihilominus in caſtri *Mariemburgenſis* obſidione ipſe perſeueraſſet. Sed neque conſilium illud, quamuis ſaluberrimum Rex probandum duxit, veritus, ne ſtipendiarii ciuibus & colonis *Pruthenicis* exiſterent, aut ponerent eorum fortunas in direptionem, aut de prodendis ciuitatibus & caſtris, cum hoſtibus, pecunia corrupti, ſentire inciperent. Dum itaque *Wladislaus Poloniæ* Rex alienis grauaminibus conſuluit, coactus eſt poſtea in ſe, & ſuis, maiora diſpendia experiri. Ex omnibus autem Conſiliariis Regiis, nemo tenacius, nemo feruentius & diligentius ſolui obſidionem, & redire in penates, quam *Andreas* de *Thaczin* Caſtellanus *Voynicenſis* præſumebat atque perſuadebat. Plures etiam ex militaribus & nobilitate in ſuæ opinionis votum conducens: *Annæ* de *Kraſznik* filiæ *Demetrii* Regni *Poloniæ* Vicetheſaurarii, amore, quam vnice adamabat ineſcatus. Ex omnibus vero Baronibus, nemo feruentius & liquidius, quam *Nicolaus* Regni *Poloniæ* Vice Cancellarius, obſidionem caſtri *Marienburgenſis*, vſque quo illud expugnari vel dedi contingeret, continuandam, multiplici aſſeuerabat perſuaſione. Oſtendens, obſidione ſoluta, plures graues & amaras Regi & Regno calamitates, impreſſiones, confeſtim emerſuras. Nec ſimplici conſilio & inſtantia contentus, lachrymas & ſuſpiria perſuaſionibus miſcebat.

Varia de ſoluenda Marienburgenſi obſidione conſilia.

Grauatus *Poloniæ* Rex *Wladislaus* ſuorum mercenariorum militum crebra, & ſibi plurimum infeſta admonitione, victus quoque nonnullorum ſuorum Baronum perſuaſu, atque inſtantia, caſtro *Marienburgenſi* inconquiſito, ab obſidione illius ſecedere deliberat. Et licet iuſſiſſet ſtricto ſilentio tegi huiusmodi arcanum, percrebuit tamen illico in exercitu Regio rumor, obſeſſosque magna hilaritate refecit. Veneris itaque die, ante feſtum Sancti *Matthæi* proxima, decima nona Septembris, *Pruthenicorum* militum & ciuium vtili & ſalubri necquicquam deterritus conſilio, ſtatiuis incenſis, ex medio gloriæ ſpatio, obſidione ſoluta diſcedit, victi magis quam victoris, in patriam, referens formam. Quod & illi in diſceſſionis articulo infauſto omine monſtratum eſt. Dum ſiquidem equus ſuus *Giſzawy*, cui conflictus magni tempore inſederat, duceretur ad aſcendendum, & ſonoro clamore, pedibus terram ſcalpens, hinniret, ſtrepe iam pedem Rege inferente, ſubito cadens extinctus eſt: mortis ſuæ fato indicans, per receſſum Regium a caſtri *Marienburgenſis* obſidione, lætas res & ſecundas, quibus hactenus Rex vſus fuerat, occaſuras fore portendi. Certum ſiquidem erat, imo certiſſimum, caſtrum *Marienburgenſe*, vnius tantummodo menſis ſpatio exacto, in prteſtatem Regis venturum, cum obſeſſi commeatu, multis annis in eam rem comparato, deficiente, mandere ſiliginem coctam cogerentur. Quo cibo corpora humana infecta, & in diſenteriæ morbum verſa, atrocem peſtem contraxerant, qua plurimi dietim extinguebantur mortales. Non valentes itaque tam peſtiferam perferre luem, *Henricum* de *Pławen* Commendatorem ſinguli conueniunt, anguſtiiſque ſuis expoſitis, non ſe vlterius obſidionis moleſtias propter imminentis mortis, quæ illos ſenſim conſumit, periculum, toleraturos, ſed caſtro exceſſuros declarant. Qua denunciatione *Henricus* Commendator perterritus, aliquot aureorum millia inter obſeſſos partitur. Inſtantiſſime deprecans, *quatenus diebus tantummodo quindecim obſidionem ferrent. Se auiſatum & certum fore diſſerens, Poloniæ Regem ab obſidione propediem receſſurum.* Qui tam prece & pretio permolliti, ſuſtinere quidem obſidionem diebus quindecim paciſcuntur. Ea conditione interiecta, vt illis lapſis, poteſtas omnis apud illos, de caſtro *Poloniæ* Regi dedendo, conſiſteret. Antequam igitur dies illi quindecim lapſi forent, *Wladislaus Poloniæ* Rex, diſſuadentibus & improbantibus, fideliſſimis Conſiliariis, & diſſuaſionem illam gemitu & lachrymis proſequentibus, diſceſſit, & victoriarum ſuarum ſempiternos titulos, tam facili & merito deplangendo titulo, fuſcauit. Vbi tum primum ad liquidum apparuit, neſciſſe Regem, poſt conflictos hoſtes, victoria & tempore vti. Multa einm execrabilia & peſtifera bella receſſus ille perduxit. *Andreas* de *Thaczin* Caſtellanus *Voynicenſis* diſceſſionis huiuſmodi primarius prohibebatur author. Qui cum inter militares vulgaresque non mediocri authoritate polleret, facile plurimorum ex communitate militum, coniuges, domos, & pignora reuidere geſtientium, animos ad diſcedendum animavit, interiecta occaſione, quaſi ter-

Marienburgenſis caſtri obſidio ſoluitur.

1410

1410

ræ *Cracouienſes & Sandomirienſes, ab Hungarorum* vrerentur vaſtarenturque exercitu. A cæteris quoque Conſiliariis *Polonorum*, ab his præſertim, quos Dux *Alexander Withawdus* pretio vel pollicitatione aſſerebatur perſuaſiſſe, ſumma ope enixum eſt, vt Rex obſidionem *Marienburgenſis* caſtri quantocyus ſolueret. Ita bonum publicum, vt contingere frequentius ſolet, a priuato deprauatum eſt, *Waldiſlao Poloniæ* Rege, non ex ſuo, ſed ex aliorum arbitrio, propter hebetudinem tam factiuitatis quam ingenii, ſingula in bellicis & domeſticis rebus adminiſtrante.

Caſtri *Marienburgenſis* obſidione *Wladislaus Poloniæ* Rex diſcedens, & graue præda omnis generis agmen trahens, die illo in *Quidzin* peruenit. In tranſitu autem ſuo in caſtrum *Schtum* deſcendens, miſſa illic audita, *Andreæ Brochoczki* militi, dat illud in tenutam, relinquens illi in ſubſidium nonnullos Curienſes ſuos, viros bellatores, videlicet *Hankonem Chełmski*, *Canimirum* de *Tuchowiecz*, *Ioannem Goli*, *Pakoſzium Biſtranowsky*, *Petrum Czebrowsky*, *Bieniaſſium Goworzincsky*, *Barthoſſium* de *Trebowla*, & alios. Qui poſt Regis ex *Pruſſia* receſſum, adeo infeſtis dimicationibus, inuaſionibus, damnis, & vexationibus Cruciferos in *Marienburg* conſiſtentes, offendebant, laceſſebantque, vt etiam illis dierum vno, decem millia florenorum pro ſtipendiariis fouendis vecta, magna cæde in conductores edita, abſtulerint. Rege veniente in *Quidzin*, *Henricus Pomeſanienſis* Epiſcopus loci illius, cum Canonicis & Clero, Regi proceſſionaliter occurrens, debita veneratione illum excepit. Regeque Eccleſiam Cathedralem ingreſſo, cuiusdam *Dorotheæ* fœminæ religioſæ, & deuotæ, quæ ſolitariam & arctam vitam ducens, pleriſque clareſcebat miraculis, nondum tamen Canoniſatæ, cellam & habitationem oſtendebat. Datis autem Epiſcopo, Clero, & ciuitati, quas petebant, libertatibus, ex *Quidzin*, die altero diſcedens, claudi ciuitatem, genteſque ſuas ad illam ingredi prohibuit, veritus Epiſcopum, & ciues, ſpoliatum violatumque iri. In caſtris tandem, medio miliari a ciuitate locatis biduum exegit, & ſequenti Sabbato die plures currus victualibus oneratos, in *Schtum*, pro eius fulcimento tranſmiſit. Caſtra autem ipſa ſupra oppidum & lacum *Gardzieie* ſita erant.

Henricus Mag. Pruſſiæ ad apparandum bellum pecuniam conquirit.

Henricus autem de *Pławen*, in locum Magiſtri *Pruſſiæ* ſuffectus, amiſſum prælium, & terras *Pruſſiæ* recuperaturus, miſſis ad *Venceslaum Bohemiæ* Regem Nunciis, bona Ordinis notabilia *Chomathow*, in Regno *Bohemiæ*, quatuor millia florenorum de introitibus habentia pro centum quindecim millibus florenorum vendidit eidem *Venceslao* Regi in auro parato, ſub ſpe redemptionis, quæ non ſunt redempta in hanc diem. Hiſque pecuniis mercenario milite conducto, bellum ex integro reſtaurauit. Alia inſuper centum florenorum millia, apud ciues *Gedanenſes* iam in ſuam ſpectantes ditionem, facile ſibi præbita, in mutuum accepit.

Die Dominico Sancti *Matthæi*, vigeſima prima Septembris, motis Rex a *Quidzin* caſtris, venit mane ad caſtrum *Radzim*, in cuius obſidione gentes Regiæ a tempore conflictus magni vſque in diem illam, ciuitate in fide & obedientia Regis exiſtente, inſederant. Et poſitis ſtatiuis in vnius miliaris quartali a caſtro ſupra lacum *Meldeze*, deliberat Rex, ſoluerene ſibi illius obſidionem, an expugnationem ipſius intendere conueniat. Capta autem erat deliberatio, Regem nullatenus caſtri conquiſitionem tentaturum, cum ſitu & munitione foret firmiſſimum; Egregios inſuper haberet defenſores: ſimulaturum tamen impugnationem craſtina die, ſi quo modo obſeſſi pauore conſternati, ad deditionem perlicerentur. Itaque primos *Radzinenſium* ad colloquium euocatos, vt caſtrum ſine ſanguine ſibi dederent, perlicere conatus eſt. Quibus aſpernantibus, vi & armis illos adoriri in craſtinum diſtulit. Id conſilium non induſtria ſagacius, quam euentu extitit felicius. Vulgata enim in exercitu fama, Regem die craſtina obſeſſorum impugnationem decreuiſſe, vix prandio finito milites ſuapte in arma & expugnationem *Radzin*, iniuſſu Regis, traduxit. Nullo enim exercitus ſolicitatus monitore, auidiſſime proceſſit, caſtrumque ab omni parte maximo impetu expugnare cœpit. Et quamuis Cruciferi, & obſeſſi cæteri, quinque & amplius horis probe reſtitiſſent, tamen a militibus *Poloniæ*, feruentiſſime impugnationi inſiſtentibus, telis & ſagittis, tam denſa & frequenti proiectione, vt nemo digitum auderet exerere, confoſſi, animoſitate relicta, & defenſionem omittere, & de poſſeſſione caſtri excedere, coacti ſunt. Iam ſiquidem *Dobeslaus* de *Oleſchnicza* miles, cum ſui banderii gentibus, valuam caſtri inferioris perfregerat, & ſcuto ſuo effractorem protegens, bombardæ minoris ſeu fiſtulæ ictum, qui ſcutum perforauit, exceperat. Iam inſuper caſtrum altius *Petrus Chelmsky* miles primus, *Floriano* de *Korytnicza* Caſtellano *Vislicenſi*, & aliis illum ſequentibus, conſcenderat, & Vice-commendatorem caſtri, virum animoſum, ſibi in *Parkani* muro occurſantem, certamine inito, in fugam verterat. Iam antemurale caſtri *Petrus* de *Oleſchnicza Sandomirienſis* Venator, cum aliis militibus intrauerat, & in uno pede vulneratus, ſolo ſe clypeo ne ſuperne violaretur, defendebat. Obſeſſi itaque tot malis anguſtiati, ne in poteſtatem furentium militum deuoluti, extrema pati cogerentur, caſtrum Regi, armis abiectis, dedunt. Quod Rex circa Completorii horam ingreſſus omnibus obſeſſis & captis, inter quos quin-

Caſtrum Radzim capitur.

1410

1410

quindecim Cruciferi, viri ſenes & grandæui habebantur, mortem indulſit, eos tamen in captiuitatem coniecit. Notabilibus inſuper theſauris, clenodiis, & rebus nobilibus, & victualium abundantia caſtrum refertum reperiens, theſauros & res nobiles, in milites erogauit, caſtro vero victualia reliquit.

Rex collatis præſidiis caſtro Radzim

Caſtro *Radzim* conquiſito *Wladislaus Poloniæ* Rex, feria tertia poſt feſtum Sancti *Matthæi*, vigeſima tertia Septembris, commendato caſtro *Radzim* in tenutam *Iaſckoni Sokoł* militi *Bohemo*, fidei ſpectatæ & animoſitatis, cum quo in eodem caſtro frequens *Polonorum* & *Bohemorum* numerus remanſerat, & inter alios *Ziſchka Bohemus*, proceſſu temporis famoſus exercituum in *Bohemia* ductor, crebris nobilitatus victoriis, item *Angelus*, aliique quam plurimi. A *Radzim* diſcedens ad caſtrum *Rogozno*, ab inde vero in *Golub* feria quarta peruenit. Vbi in caſtro pranſus, fluuium *Drwanza* transgreditur. Et terram ingrediens *Dobrzinenſem*, copias exercituum ſuorum licentiat, & vnumquemque in ſuam remittit regionem.

dimiſſoque exercitu

Exacto autem die eodem nocturno, prope *Czechocin* feria quinta ante diem translationis Sancti *Stanislai*, Rex in *Przipuch* deuenit, *Vislam* ponte ex nauibus, qui illuc demiſſus ex *Ploczko* fuerat, ſuperaturus. Stabat autem in *Przipuch* quinque diebus, quoniam inter illos fato quodam occulto, pons ægre componi ſtabilirique poterat, qui alias Rege in *Pruſſiam* procedente, dimidio diei ſtabiliebatur. Rex quoque non ſine labyrintho, & graui conatu *Vistam* traiecit cum ſuis, vt etiam in ea re fortunam pro comperto habitum eſt, ſuam erga Regem alacritatem variaſſe. Tunc quoque exercitus *Polonicus* in loca varia ſuorum domiciliorum diuertit, onuſtus auro & argento, cæteraque nobili ſupellectili, quam ſecum quiſque ad proprios penates lætus & gaudens deferebat.

Viſtulam ponte ſuperat in Poloniam reuerſurus.

Sabbato in die translationis Sancti *Stanislai*, diſcedens *Wladislaus* Rex a *Przipuch*, venit in *Racziaſz*, die vero Dominico *S. Venceslai*, nauibus & mediocri comitiua in *Thorun* deſcendit. Quem omnis Clerus & populus, honore proceſſionis ſingularum Eccleſiarum de nauibus egredientem excepit, licet Plebanus *Thorunenſis* Crucifer fuerit, canendo Reſponſorium; *Tua eſt potentia, tuum Regnum Domine:* & in Eccleſiam Parochialem Sancti *Ioannis* introduxit. In qua Rex ſolenni & ſonora audita miſſa, in caſtrum *Thorunenſe*, prandii vnius tantummodo refectionem ſumpturus ſe recepit. Vbi dum ad ſuam Serenitatem *Iaſchko Sokoł* Capitaneus Regius in *Radzim* aduenisſet, triſti fato obruitur. Per vnum ſiquidem ex ciuibus *Thorunenſibus* in conuiuium exceptus, atque in luceo venenatus, graui contracta valetudine, iuſſu Regio in *Brzeſczie* deductus, illic extinguitur, & ſepelitur. Ex vniuerſis autem *Bohemis* apud Regem militantibus, nemo alius præter hunc, ob animoſitatem fidemque, ac alias egregias, quæ in eo ſitæ erant, virtutes, acceptior Regi habebatur. Cuius obſequia præmians, etiam duorum filiorum *Nicolai* & *Iaroslai* paternam curam geſſit, eosque in vrbe ſua *Cracouienſi* ſplendide educari, & literis latinis atque *Almanicis*, cæterisque artibus, quibus ingenia politiora fiunt, imbui diſpoſuit.

Rege Thorunium deflectente

Iaſchko Sokoł veneno perimitur.

Cuius filiorum Rex curam paternam ſuſcipit.

Caſtro *Radzim* in regimen militis *Dobeslai Puchała*, & *Alberti Malski* commiſſo *Nicolaum Noſtwicz*, *Thorunenſium* ſupplicatione matronarum deuictus, a captiuitate abſoluens, veſpere ex *Thorun* in caſtrum *Nyeſchow* nauibus tranſiit: matronis, fœminis & virginibus *Thorunenſibus Wladislaum Poloniæ* Regem in coronæ modum circumſtantibus, & faceto ſermone, precibus intermixtis, orantibus: *vt poſtquam viros earum, parentes, & cognatos in pugna Grinfeldenſi occidiſſet, ſtatus earum miſertus, de viris ipſis & curatoribus prouideat:* Rege reſpondente: *id ſe perquam libenter facturum, & cuique ſtatui earum prouiſurum.*

Feriam ſecundam, diem videlicet Sancti *Michaelis*, item tertiam & quartam, *Wladislao* Rege apud *Nyeſchouiam* agente, certus inibi nuncius allatus eſt, ſignificans *caſtrum Tucholya, quod Ianuſſius Brzozogłowi adminiſtrabat, vallatum, ciuitatem vero per oppidanos Cruciferis deditam. Hoſtes denique ad irrogandum Regno Poloniæ damna & incendia, ni opponatur reſiſtentia, breui graſſaturos fore.* Qua nouitate, non ſecus quam par erat, Rex commotus, plures ex Curienſibus ſuis milites vacationem efflagitantes, prece & largitione retinuit. Vix tamen ex omnibus Curienſibus & militibus ſuis Regiis, centum, vel paulo amplius, poterant numerari lanceæ, quos Rex pro defenſione Regni, adiunctis illis maioris Poloniæ aliquibus diſtrictibus, in oppidum *Coronow* ſitu & muris debile, transmittit. Qui etſi in armis, equis, ſumptibus, & veſtitu parum prouiſi, arma ſiquidem rubigo, equos macies, ſumptus a domo longior militia, veſtes cauma & pluuia attriuerat, locum tamen prædictum, iuxta acſi arcem tutiſſimam, militare illic agendo præſidium, obſeruabant. Auxerunt etiam exercitum Regium *Sandouogius* de *Oſtrorog* Palatinus *Poſnanienſis*, qui cum banderio proprio, intellecta Regni neceſſitate aduenerat, & *Dobrogoſtius* de *Schamotuli* Caſtellanus *Poſnanienſis*, qui etiam gentes proprias miſerat.

Oppido Tucholya dedito Cruciferis,

Wladislaus Rex in Coronow collocat præſidium.

Sabbato in die Sancti *Franciſci*, *Wladislaus Poloniæ* Rex egreditur de *Nyeſchowa*, & in *Iuniwladislauiam* veniens, ſe & Curiani ſuam illic ſtabilit & locat. Defenſionem autem terrarum Regni ſui prouiſurus, certos milites in *Brodnicza*, alios in *Brzeſczie*, alios in *Nakieł*, alios in *Ripin*, *Cuiauienſes* & *Dobrzinenſes* terrigenas inter illos partitus, præſidia & excubias contra hoſtes continuaturus, tranſmiſit, paucis admodum *Polonis* & *Bohemis* cum eo in *Iuniwladislauia* remanentibus. Quo illic agente, nouitas ad eum perlata eſt, caſtra *Oſterod*, *Nidborg*, *Dzyałdow*, quæ *Maſouiæ* Ducibus Rex commendauerat, propter defendentium paucitatem a Cruciferis intercepta eſſe. Duo etiam milites *Stanislaus Charbinowski* de domo *Sulima*, & *Nicolaus Sinowiecz* de domo antiquorum *Caballorum*, veriti, ne extrema paterentur, ex *Coronenſi* præſidio fecerant diſceſſionem, & ad Regem *Iuniwladislauiam* venientes, aſſerebant, ad cohoneſtandum ſuum diſceſſum, hoſtium (vt re vera erat) maxima, ſua minima præſidia eſſe, & ni deducantur, periculum ingens exceptura. Anxium itaque de ſuorum ſalute Regis animum, intentiorique ſolicitudine grauem, & profluuio lachrymarum frequentius mœrentem effecerant. Nam neque illos ex *Coronow* reuocare cautum putabat, hoſtium veritus profundiorem in Regnum ſuum irruptionem, neque gentes aliquæ ſuberant, cunctis in domos diſcedentibus, quibus eorum paucitatem coaugere potuiſſet. Tunc quoque ad liquidum apparuit, in quantas difficultates & moleſtias, ſoluendo caſtri *Marienburgenſis* immature obſidionem Rex ſe ipſum & Regnum ſuum immature præcipitaſſet, & quantum partam ex victoria gloriam ſuam & gentis ſuæ obſcuraſſet. Dinoſcique ad integrum poterat, quantum bonum perſeuerantia, quam *Nicolaus* Regni *Poloniæ* Vice Cancellarius perſuadebat, quantum malum diſceſſio ab *Andrea* de *Thaczin* Caſtellano *Voynicenſi* procurata, ſecum trahebat.

De præſidio Coronenſi Wladislaus Rex ſollicitus.

Cognito Cruciferi, qui caſtrum *Tucholya* obſidione cinxerant, exercitum Regium in numero tenui in præſidium aduenisſe oppido *Coronow* debili, & nullis munitionibus firmato, forti & numeroſo ex omnibus mercenariis militibus congeſto exercitu, inter quos fuit principalis Capitaneus *Kochmagiſter*, *nouæ Marchiæ* Aduocatus, & multi ex Curia *Sigismundi Hungariæ* Regis milites, qui in multitudine notabili, in Cruciferorum ſubſidium, ſufficienter ab ipſis ſalariati, *Sigismundo Hungariæ* Rege impellente, aduenerant, ad inuadendum eos exercitualiter proceſſerunt, quaſi certam prædam & victoriam eſſent occupaturi: ſuam videlicet multitudinem, hoſtium vero paucitatem, animo metientes. Veneris itaque die Sancti *Gereonis*, exercitus Regius venire aduerſum ſe hoſtem in graui multitudine habens pro comperto, *Thomam Scheligam* de *Wrzeſnia* de ſtirpe *Roſæ*, Succamerarium *Siradienſem* & *Nicolaum Dąbicki* de ſtirpe *Grifonum*, ſpeculatum hoſtium quantitatem & numerum, transmittunt. Qui parum ſenſate & longius quam ſat erat, progreſſi, ab hoſtibus eos inſequentibus, ad quoddam lubricum lutum remorati, comprehenduntur, ſtatimque ab eis diligens per hoſtes inquiſitio exacta eſt, qualis & quantus eſſet in oppido *Coronow* exercitus Regius. Qui ſubdole finxerunt illic gentes eſſe confuſas, agreſtes, & inexpertas, & faciliter, ſi quis inuadere præſumat, vincendas. Quos dixiſſe vera hoſtes rati, properantius verſus *Coronow* contendunt. Quo cum cominus perueniſſent, omnes de equis deſcendunt, pedeſtri itinere oppidum irrupturi. Milites autem Regii, prandio, quod ſumere cœperant, neglecto, hoſtium viſo aduentu, ſinguli in monaſterium, quod ſub monte ad fluenta fluminis *Dbra* ſituatum eſt, ſe tumultuando recolligunt. Armisque propere indutis, per ſecretos & hoſtibus ignotos meatus, congreſſuri, glomerata acie ſe euoluunt. Quorum conſpectu hoſtes deterriti vehementer, equis velociſſime, antequam a *Polonis* occuparentur, reaſcenſis, retrorſum, quanto ampliori poſſunt feſtinatione, abeunt, trahendo retrogradum iter ad ſpatium miliaris integri, ea quidem arte & dolo, vt Regiis gentibus in diſtantia remota ab oppido *Coronow* agentibus, non poſſet ex oppido a pedeſtri milite, ſub certaminis neceſſitate præſtari ſuccurſus. In huiusmodi tamen retrogrado proceſſu, ſagittarii ex Regio exercitu, telis frequentibus illos obruunt, infeſtant, vulnerant, & in hoſtilem exercitum crebra irruptione inſilientes, plures de illis proſternunt. Si quando vero hoſtes in ſagittarios ad dimicandum gradum reuerterent, ſagittarii ad cuneos ſuorum reuerſi, & ab eis tutati, impetu eorum fruſtrato, noua irruptione hoſtes laceſſebant. Huiuſcemodi præludio integro miliari inter gentes Regias & hoſtiles certatum eſt. At vbi ſatietas vlterioris progreſſus hoſtes cepit, monte in circuitu editiori occupato, prope villam monaſterii *Cracouienſis* dictam *Lanzko*, ſito, gentium Regiarum in eo, ad decernendum inſtructi operiebantur aduentum: rati ſe ex loci opportunitate maximum ad victoriam adiumentum habituros. Verum gentes Regiæ, ne ſimul cum hoſte & loco pugnare cogerentur, rectiori itinere verſus hoſtes omiſſo, in partem montis decliuiorem ſecedunt.

Erant in vtroque exercitu copiæ, vt numero, neque genere hominum, neque vſu rei militaris contemnendæ viderentur, maximisque animis deſcendebant in pugnam. Priusquam tamen venirent in congreſſum *Conradus Nyemcz Sigismundi Hungariæ* Regis miles, *Sleſita*, ante acies, priuatus petens certamen, progreſſus, a *Ioanne Scziczky* milite *Polono* de domo *Doliwa*, munus ilud occupante proſtratus, & ex equo deiectus, quo vtriusque exercitus fortuna arriſura foret, monſtrauit. Acies poſthæc maximo ab vtraque parte clamore ſublato congrediuntur, vnaquaque parte ſtrenue excipiente impetum, & fortiſſime dimicante. Vtrinque pari animoſitate, atroci

1410

atroci parique Marte, horis aliquot pugnabatur, & aliquamdiu prælium dubium fuit, genusque hominum, armis, probitate, & exercitatione par, certamen in vtraque parte æquauerat. In ſuo enim quiſque gradu, vrgendo aduerſarium, ſine reſpiratione pugnabat. Bello itaque aſperrimo feruente inter vtroſque, & neutra parte inclinata aut referente pedem, tam vehementi labore & pugna vtraque laſſata eſt, vt pugnæ, quaſi ex compoſito fieret interruptio. Acclamatur itaque ab vtroque exercitu, vt pugnandi parumper obſeruentur induciæ. Quas vtroque exercitu acceptante, diſgrediuntur acies, & abſterſis ſudoribus reſpirant, pauſant, geſtaque nonnulla & actus militares, velut familiaritate & conuerſatione noti, memorantur. Facta reſpiratione & pauſa aliquali, ſublatis induciis, acies iterum congrediuntur. Ac eadem qua & prius in vtriſque animoſitate manente, plures mortales hinc inde, aut cadebant, aut capiebantur. Deinde laſſitudine vtroſque inuadente, & nondum fortuna monſtrante, qua datura foret vires, vice altera ad reſumendum inducias, ab vtroque exercitu eſt acclamatum. Quibus acceptis & exercitibus disgreſſis, noua requie bellatores ſtrenuiſſimi potiti, ſuos & equorum ſudores abſtergunt, vulnera ligant, pauſant, ſermocinantur, commutant captiuos, equos ſibi interceptos hinc inde viciſſim reſtituunt. Pro quibus recognoſcendis licebat adire hoſtilem exercitum. Vina ad ſitim propellendam inuicem mittunt, ex equis intra præliandum deiectos, vulneribusque ita afflictos, vt conſurgere non valerent, ex palæſtræ loco, ne conculcarentur, ſubuehunt, vt merito non hoſtiles, ſed amiciſſimæ acies, a rerum ignaro credi poſſent. Dato poſthæc requiei & pauſæ repudio, tertio quanto fortius poſſunt, decertant. Non aliud certamen vehementius fuiſſe, memoriæ proditum eſt, duorum nobiliſſimorum exercituum, in quibus & exercitatos, & veteranos milites conſtat conueniſſe, & pro victoria, quousque vel violarentur, vel caperentur, ſumma vi, ſummoque conatu adnixos eſſe. Vſque ad tertium autem congreſſum anceps gerebatur inter vtroſque certamen, tenorque pugnæ par vtriſque erat. Sed interim miles Regius *Ioannes Naſchian* de *Oſtrowcze*, de *Bipennium* domo, hoſtilem primipilarium ſternit ex equo, & hoſtili vexillo adempto, ſellæ ſuæ contorques illud apponit, & illico *Polonorum* exercitus ſuperiori loco, hoſtis vero pauore perculſus, ſigno amiſſo, deteriori eſſe cœpit. *Polonicus* itaque miles, grauius in perculſos & fugam ſpectantes inuectus, graui hoſtes cæde premit & ſingulis manipulis hoſtilibus auerſis, omnem exercitum hoſtilem, propitiatione Diuina, vincente pudorem metu, aut captiuauit, aut egit in fugam. Ceſſit autem hoſtis gradum, acrius inferentibus ſigna *Polonis*, deinde terga vertit. Et cum inſtitiſſent fugientibus victores, octo millia hoſtium cæſa, fugientesque quantum eorum vires ad perſequendum, dextræ quoque ad cædendum valebant, inſequebantur.

Prælio ad oppidum Coronow facto Cruciferi a Polonis vincuntur.

Raro vllum certamen clarioribus decoris cum hoſtili pernicie conſtat fulſiſſe; ſi dies quiuiſſet: ſed nox ſuperueniens, ne ad integrum caperentur, contexit. Fuſi fugatique hoſtes & cæſi, edita paſſim per agros funera, decantatæque per ora virorum victoriæ erant. Inter diſciplinæ militaris peritos, congreſſus præſens & triumphus, magis celebris, magisque glorioſus & magnificus, propter vtrorumque conſtantem & pertinacem pugnam, quam conflictus magnus, eo anno in die Diuiſionis Apoſtolorum, apud *Grinwaldt* habitus, cenſebatur. Prælium enim atrocius quam pro numero pugnantium, (adeo vtraque acies animos ad vincendum obſtinauerat) edebatur. Vtriſque idem animus ad moriendum deſtinatus, & in prælio potius mortem, quam in fuga, oppetere. Nec immerito, vtraque enim acies habebat milites celeberrimos, frequentibus præliis exercitatos, corpore ſtrenuos, & animo fortes, quales difficile foret in quocumque altero progreſſu pari virtute adæquatos reperire, & omnes ad ſupremum certamen accenſos. Ab vtroque exercitu ſub vno tantum ſigno pugnatum eſt. Et exercitus quidem Regius geminatam crucem puniceam, in alba ſyndone inſutam pro ſigno habuit. Cuius *Petrus* de *Riterz* miles de domo *Bipennium* erat geſtator. Exercitus Crucifericus campum album & rubeum, diametraliter ſe contingentem, gerabat pro inſigni. Huius ferentarius erat *Henricus Francus* genere, in fuga captus, quæ proceſſu dierum fuit ſibi a ſuis contribulis frequentius exprobrata. Habitus quoque fuiſſet pro infami, niſi ipſum literæ Regiæ ab huiuſmodi nota, pro quibus perſonaliter Regem adierat, vindicaſſent. Rarum quoque certamen adeo clarum inter Catholicos & barbaros geſtum fuiſſe, memoria noſtræ ætatis, proditum eſt. In qua tanta conſtantia, ex parte vtraque pugnantes pro victoria forent adnixi. Et quamuis *Coronouienſis* triumphus re quidem minor fuit, quam *Grinfeldenſis*, verum exiſtimatione periculi, & feruore conſtantiaque certaminis, & illic depugnantium, palmæ etiam *Grinfeldenſi* anteferendus.

Capti autem fuere in ea clade atque fuga *Michael Kochmagiſter* Aduocatus *nouæ Marchiæ*, Capitaneus exercitus Cruciferici principalis: *Conradus Nyemcz* de *Sleſia*, & multi *Sigiſmundi Hungariæ* Regis Curienſes: *Conradus Elkinger, Conradus Truklſzeſz* in Magiſtrum Sancti *Ioannis* de *Lagow* poſtea promotus, *Balthaſar* de *Głowno*, *Hannus Lebel*, & multi alii; *Francones; Sleſitæ, Bauari, Duringi, Bohemi, Rinenſes, Miſnenſes, Saxones, Suevi.* Exercitus quoque Regius, equis, armis, pecuniis cæteriſque ſpoliis vehementer ditatus. Suc-

1410

Victoriam nuncianti militi quingentas marcas Rex donat,

Succeſſum autem tam triumphalem & felicem exercitus Regius *Wladislao Poloniæ* Regi celerrime curauit per *Zaklikam* de *Korzkew* militem ſignificare. Qui nouitate tam inſigni percepta, in ſingultus, ſuſpiria, & fletus ruens, gratias agebat in DEVM immenſas, & prædictum *Zaklikam* de *Korzkew*, bona & felicia ſibi nunciantem, quingentis marcis remunerat. Sabbato in craſtino conflictûs. *Polonici* milites notabilioribus captiuis aſſumptis, in certaminis locum deſcendunt & propriorum atque hoſtium interfectos collectos, curribusque impoſitos, in *Coronouienſe* monaſterium deducunt, & ſolennibus exequiis celebratis, omnibus captiuis præſentibus, & ſuorum & ſuam cladem magno eiulatu deflentibus, honorifica condunt ſepultura.

Suis & hoſtibus iuſta peragit,

Erat inter deſideratos adoleſcens notabilis *Vlricus Erkingar* adeo locuples, vt pro redemptione ſua parum illi foret ſexaginta millia florenorum exoluiſſe. Cuius mors a captiuis ſingulariori deflebatur luctu, & quem obtinuerunt ſingulari humari ſepulchro. Die Dominico ante feſtum Sanctæ *Heduigis*, duodecima Octobris exercitus Regius de *Koronow*, ducens in ſuo comitatu captiuos & ſpolia, diſceſſit, & *Bidgoſtiam* veniens, tribusque diebus illic quieſcens, hoſtilia ſpolia, belligerantium more, ex æquo partiebatur: Poſthæc feria quarta in feſto Sanctæ *Heduigis*, *Iuniwladislauiam* ad Regem, in graui equorum & curruum multitudine, venit, quem longus captiuorum ordo, qui aut in ſexaginta quadrigis, ob eam rem per Regem tranſmiſſis, aut equis vehebantur aut pedes ibant, velut athletas ſequebatur. Apparari autem *Wladislaus* Rex pro captiuis ſplendidam cœnam, eorumque mederi & alligari vulnera iubens, certos milites, qui illis ad tabulas ſedentibus deſeruirent, adiunxit.

ad captiuos cœna liberaliter exceptos

Ad omnes denique ſuos milites vulneratos *Wladislaus* Rex propria in perſona, nocte illa, cum candelis, viſitaturus, eos, in loca apud quæ hoſpitabantur deſcendit: neminem neglectum reliquit, quin foueret antidotis, & extolleret verbis, priuatum non Regem crederes, ad colligendam gratiam, priuati hominis in morem nihil negligentem. Et omnibus militibus ſuis pro fortibus actis eorum, in præfato prælio oſtenſis, dona Regalia liberaliſſime eſt largitus. Eodem præterea die, cœna finita, *Wladislaus Poloniæ* Rex, quam magna euidenti iuſtitia & æquitate ſua, quam vero ingenti iniquitate & iniuſtitia Crucifericа cauſa referta eſt, apud captiuos longo ſermone diſſeruit. Et poſt hæc argutos, *non recte illos egiſſe, quod pro cauſa iniqua pro Cruciferis arma aſſumerent.* Reſponſum a captiuis accepit: *Non ſe vnquam, ſi Ordinis iniquitatem & Regis æquitatem noſſe valuiſſent, ad infauſtum bellum deſcenſuros, vt pro Ordine contra Regem arma ferrent.*

Verba facit,

Feria quinta in craſtino Sanctæ *Heduigis*, captiuorum nominibus, conditionibus, & dignitatibus conſcriptis, *Wladislaus Poloniæ* Rex, dato repræſentationis termino & loco, ſingulos captiuos pia benignitate remiſit; ſolo *Michaele Kochmagiſter* Aduocato *nouiæ Marchiæ* excepto, quem Rex in caſtrum *Chaczinenſe* vinctum relegauit.

& vno excepto omnes dimittit,

Milites autem, qui tam inſignem de hoſtibus retulerunt triumphum, hos conſtat fuiſſe: *Sandiuogius* de *Oſtrorog* Palatinus *Poſnanienſis* de armis *Nałęcz*; *Matthias* de *Łabiſzin* Palatinus *Brzeſtenſis* de domo *Bipennium*; *Petrus* de *Myedzwiedz* Capitaneus & Dux Regii exercitus de antiquo equo, *Mſczugius* de *Skrzin* de Armis *Cygnorum*; *Iacobus Kobiliensky Grzimalitha*; *Nicolaus* de *Powała* multis clarus vulneribus; *Gnieuoſſius* de *Dalewycze* de *Strzegomya*; *Ioannes Farurey* de *Garbow* de *Sulima*; *Nicolaus Chrząſtowky* de *Strzegomya*; *Petrus Ritersky*; *Ioannes Naſchian* de *Oſtrowicze*; *Ioannes Noſz* de *Dobrkow*, omnes hii tres de armis *Bipennium*, *Skarbek* de *Gory* de familia *Habdank*, *Dzik* de *Kadłub*, *Nicolaus Bielawsky* de *Kozlierogi*; *Stanislaus Ielitho* de *Doliwa*; *Bartholomæus Plomikowsky* de domo *Wyeniawa*; *Zaklika Korzekwiczky* de *Srokomlya*; *Criſtinus Magiero* de *Goworziczow*, de armis *Rawa*, *Ioannes Scziczki* de *Doliwa*, *Dobeslaus Oleuinski* de domo *Oſtoya*, *Dobeslaus Okwya* de familia *Wyeniawa*, *Ioannes Rey* de *Nagłowicze* de armis *Okſcha*, *Domarathus Kobilinsky* de *Grzimała*, *Albertus Malsky* de *Nałęcz*, *Dobeslaus Puchała* de *Wągri* de *Wyeniawa*, *Thomas Kalski* de *Roza*, *Derslaus Włoſtowsky* de *Okſcha*, *Alexander Gorayski* de *Cyphis*, *Caſimirus* de *Tuchowiecz* alias de *Kunraczicze* de domo *Zgraia*, *Grzimała Zernicki*, *Ioannes Czeluſtka*, *Martinus* de *Wroczymowicze* de domo *Polukoza* Vexillifer *Cracouienſis* *Andreas Brochoczky* de *Oſzoria*, *Swiątopełk* de *Zawada* de *Vulpibus*, *Ioannes Grzimałka*, *Budek* de *Zaborze*, *Slanka* de *Rudka*, *Nicolaus Borowyecz*, *Ioannes Lion*. Quos omnes dignitatis & honoris cauſa, & propter eorum heroicam virtutem, factaque fortia, nomino: celebritatem, famam, decusque inſigne, & immarceſcibilem laudem apud præſentes, & poſteros, & in omnium, qui præſentia noſtra legerint, ſcripta, pectoribus pro ſingulis, vnoquoque eorum, relicturus.

ſuos milites præmiis honorat.

Id ipſum demum Cruciferorum attriuit hebetauitque ſuperbiam, frementibus contra illos propriis militibus & ciuibus, quod impia & contra fœdus ictum bella gererent, nullam proſperitatem, niſi regiones & ſubſtantias, quas abſtulerant, Regno *Polonico* reformarent, habituri. Cuius belli magnitudo & celebritas, etiam ex hoc maxime poteſt perpendi, quod poſt pugnam præfatam, Cruciferi & eorum Duces, nuſquam contra *Polonos* iuſtam pugnam conſerere, aut aciem inſtruere in annos multos, tumultuariis tantummodo contenti præliis, audebant.

Secuta fuit ſecundas res ad *Coronow* geſtas ad-

1410

aduersa fortuna. Sabbato siquidem in crastino Sancti *Gereonis*, altera videlicet die post conflictum, Cruciferi castrum *Tucholya* obsidentes, plures homines armis indutos, & idiomatis *Polonici* gnaros signanter quendam militem *Nawir*, qui proprio Rege deserto, ad Cruciferos transfugerat, coram *Ianussio Brzozoglowy*, & cæteris in castro *Tucholya* obsessis, producunt & ostentant. Asserentes se de exercitu Regis ante *Coronow* insignem triumphum retulisse, & in signum victoriæ, præfatos armatos quasi illic comprehensos, adduxisse. Et vt fides relationi eorum vafræ astrui posset, ornauerant præfatum *Nawir Dobrzinensem* militem, rotundo & ex margaritis texto crinali, quod *Poloniæ Patlik* appellant, & quod feruente certaminis *Coronouiensis* progressu, a *Nicolao Powała* ex equo deiecto, & pene iam capto, *Almanus* quidam detraxerat. Ostentant itaque Cruciferi prædictum *Nawir*, huiuscemodi crinali & armis ornatum, *Ianussio Brzozogłowy*, finguntque illum *Nicolaum Powałam* esse. Verum etsi *Ianussius Brzozoglowy* crinale, quod monstrabatur, *Nicolai Powała* Regii militis agnouisset, quærit tamen a *Nawir*, vt *quis esset, quæque fortuna foret*, ediceret. Qui se *Nicolaum Powała*, & exercitum Regis a Cruciferis deuictum esse mentitus, *Ianussium Brzozogłowy* & in credulitatem eorum omnium quæ Cruciferi commentauerant, & in grandem pauorem impellit. Ea enim denunciatione perculsus, & ignarus cædis de Cruciferis factæ, quæ sibi nocte superueniente; a Capitaneo Regio, alia occupatione mentem distinente, difficulter poterat intimari, cum hostibus de dimittendo castro *Tucholya*, tractatum ingressus, pacifcitur. Et impletis pactis, castro dimisso cum omnibus qui secum obsidionem tolerauerant, ad Regem *Iuniwladislauiam* venit. Intelligens autem exercitum Regium, magnificum de hostibus retulisse triumphum, & se hostium dolis circumuentum, in flebiles singultus prorumpens, & manu violans discerpensque capitis sui cæsariem, pudore & dolore nimio angebatur, quod vir alioqui in bellis exercitatus, & disciplinæ militaris peritus, tam fœda & callida vafricie se permisisset circumueniri, & castro firmissimo per collusionem & fraudem spoliari. In omni siquidem vita sua & subsecuta & transacta, in nullam tam fœdam & sibi turpem a fortuna, quæ illi plurimos largiebatur successus, præcipitatus erat.

Ianussius Brzozogłowy dolis hostium circumuentus

castrum Tucholya dedit Cruciferis.

Collegerat post hæc *Prussiæ* Magister *Henricus* de *Plawen* magnum numerum mercenariorum nouorum militum, ex variis nationibus & linguis. Inter quos *Ebrehardus Herbipolensis* Episcopus, *Ioannes* Dux *Minsterbergensis*, alias *Sambiensis* de *Slesia*, præcipui habebantur, qui curruum, bombardarum, cæterorumque bellicorum apparatuum multitudine freti, ordinatione *Prussiæ* Magistri & Cruciferorum in *Tuchelam* deducti, ad inuadendum *Poloniæ* Regnum, grassabantur, nudatam præsidiis oram petituri. Qua nouitate per exploratores *Wladislaus Poloniæ* Rex comperta, terras *maioris Poloniæ*, *Vielunensem*, *Posnaniensem*, *Lanciciensem*, *Cuiauiensem*, *Dobrzinensem*, *Siradiensem*, mouit in expeditionem. Ipse de *Iuniwladislauia* die Dominico, ante festum Sanctorum *Simonis* & *Iudæ* egressus, facit nocturnum in **** Feria vero secunda in vigilia Sanctorum *Simonis* & *Iudæ* Apostolorum, venit *Bidgostiam*, quo iam copiæ suorum militum ex terris prædictis conuenerant, deliberatione, quid agi expediret, inita, Rex in *Bidgostia* se continens, exercitum, qui conuenerat, in terras hostiles transmittit, adiunctis illi suæ curiæ militibus, & præficiens exercitui sub duodecem signis militanti, *Petrum Schafraniecz* Succamerarium *Cracouiensem*, in Capitaneum & Ductorem. Feria itaque tertia in die Sanctorum *Simonis* & *Iudæ*, exercitus Regius, equitum peditumque haud contemnenda cohors, maiorum quam pro numero speciem gerens, ex *Bidgostia* egressus, *Wladislao* Rege ad spatium medii miliaris cum suspiriis & lachrymis eum prosequente, omnibusque quadrigis & impedimentis, quo expeditior foret ad singula, in *Bidgostiam* remissis, celerrimo cursu, vastando & incendendo hostilia, die eodem vsque in *Tucholya* peruenit. Et collocato exercitu in apto insidiarum loco, sexingentos balistarios ad irritandum hostes, in *Tucholia* consistentes, transmittit. Quibus prædas & spolia in pepore agentibus, hostes ex *Tucholya* graui agmine facto, in sexingentos *Polonorum* stipendiarios, trepidationem & fugam simulantes, propero cursu, non plures quam se ostenderant rati, inuecti, vsque ad insidiarum locum pertrahuntur. Contra quos Regius exercitus, signis extensis, ex insidiis consurgens, ad decernendum properabat. Hostes vero quamuis numero superiores, conspectu Regii exercitus territi admodum, omnes in præcipitem dilabuntur fugam: Quos fugientes, *Petrus Schafraniecz* militiæ Regiæ Capitaneus, licet multipliciter a militibus rogatus, pares quas struxerat insidias, & ipse veritus, longo tempore prohibuit, nec nisi discusso metu, videns hostes effuse nimis cursum in oppidum agere, exercitui Regio ad persequendum signum dedit. Quos licet tarde, animose tamen, vsque ad portas oppidi *Tucholya* persecuti, multis cæsis atque captis, etiam quinque hostium Capitaneos, videlicet *Ioannem Czolowroth* de *Cornohusz*, item *Zachicz*, *Ioannem*, *Henricum Malowiecz Bohemos*, *Herward Reydburg* de *Slesia*, & *Henricum* de *Zeben* de *Lusatia*, comprehendunt. Castris insuper hostilibus & omnibus curribus eorum, ante oppidum consistentibus, qui per trepidationem & festinationem, pressura etiam fugientium impediente, in oppidum nullatenus poterant inferri, exercitus

Præsidium Tucholiense Poloni fundunt fugantque,

Regius potitus, magnam prædam illic repertam diripuit. Creditum fuit a multis, peritiam rei militaris habentibus, quod si in bono tempore *Petrus Schafraniecz* Capitaneus persequendi fugientes licentiam dedisset, clade nimia omnis ille hostilis exercitus, paucis euadentibus, fuisset deletus. Spectabant, dum præmissa agerentur, *Conradus Nyempcz* Regius, & *Ioannes* iunior *Powala* Crucifericus, captiui, nonnullique alii, ex castri *Tucholya* muro. Visoque *Conradus Nyempcz* banderio Regio, quod geminatam crucem cœruleam in campo cœlestino habebat pro insigni, feritur ad circumstantes dixisse: *Ex quo hoc signum, & hæc plachta prolabi in fugam ignara, prodiit, e vestigio contuebimur pulcherrimum certantium præludium.* Videns tandem suos nullo congressu facto, fugisse, adiecit: *Succensentur nobis, quod clade Coronouiensi ad extremum victi, in manus victorum venimus; quanto magis his succensendum est, qui solo hostili respectu territi, nulla necessitate acti, vertere terga. Nos quidem, vt viros decuit, ad Coronow pugnauimus, virtutisque nostræ egregia dedimus, semel & secundo, & tertio congressi, experimenta: ii vero neque pugnæ initium libarunt. Experti quoque profiteri possunt, si quid mucro, & brachium Polonorum, valent.* Fugit tunc inter alios Dux *Ioannes Minsterbergensis*, & omnes notabiliores. Quidam vero cum se oppidum ingredi desperassent, equis relictis, vndis se crediderunt: vbi eorum magnus numerus suffocatus interiit. Plures extabant aquis quam gladio desiderati. Multi denique neque in *Tucholya* se securos rati, versus *Choynicza* velut locum munitiorem diffugerant: sed & in illa quoque fuga a *Polonis* persequentibus captiuabantur.

Nocte adueniente, exercitus Regius totius diei labore, fatiga, & esurie pressus a *Tucholya* disgredi cœpit, sibi & equis victualia in aliquo loco reperturus; Hostium autem spoliis & quadrigis sarcinatus, & nullo regulatus ductore, noctem illam caliginosam nimis, cum neque luna pernox esset, neque sydera lucerent, hinc inde errans gyrabat. In diluculo vero, agnoscens se nonnisi medium miliare tota nocte illa confecisse, & a castri *Tucholya* conspectu nondum abiisse, vehementi timore, ne quid hostes in fatigatos, lassos, & famelicos auderent, perculsus est. Itaque in *Bidgostiam* regredi cœpit. Nebula autem ad multum diei adeo densa, vt lucis quoque eriperet vsum, perdurans, metum cuiuslibet periculi submouerat; quoniam illius latebra exercitus Regius tectus, incolumis *Bidgostiam* applicuit. *Wladislaus* interim *Poloniæ* Rex, cum per *Gnieuossium* de *Dalewycze* militem, ab exercitu ad eum missum agnouisset, exercitum etiam suum post felices successus, quibus in hostium pauida fuga potitus est, reuersurum, partim propter hybernum tempus, partim ob spolia, hostilibus castris detracta, equo conscenso, celeriter ex *Iuniwladislauia* versus *Labischin* & *Schubino* gradiebatur, exercitum suum & retracturus a reditu, & ad obseruandum atque obsidendum, qui in *Tucholyam* fugerant, hostes conuersurus. Quamuis autem properanter iuisset: tardiusculе tamen venit, exercitu iam in varias partes diuertente, nec vllatenus poterat illum multipliciter dispersum adiuuare. Quapropter regredi unde venerat diffiniens, prandio in die Omnium Sanctorum in *Schubino*, & nocturno in *Labischin* facto, die Dominico in crastino Omnium Sanctorum *Iuniwladislauiam* regressus est. Ad cuius conspectum multitudo omnis captiuorum ad *Tucholyam* captorum, feria secunda post festum Omnium Sanctorum adducta est. Ad quam Rex itidem, causam habere semper iustissimam, cum pars aduersa Cruciferorum iniqua vteretur, astruxit. Conscriptis quoque captiuorum nominibus & dignitatibus, vniuersos ad simplicem militarem sponsionem, consignato eis repræsentationis die ac loco, dimittit. Cum vno tamen ex illis *Ioanne Zaicz Bohemo*, verba facit: *Curiensem te*, inquit, *& familiarem nostrum inficiari non valens, quo pacto pro hostibus meis Cruciferis, contra me arma tuleris, edissere; & facinus quo in nos vsus es, refelle.* Ad hæc *Zaicz*. *Non abnuo, piissime Rex, me tuæ Maiestatis & Curiensem & seruitorem esse; sed quod te neglecto, ad hostes tuos transiuerim, conditio animositatis meæ, qua vix audax & impauidus, Rabk, sum & æstimor, transire honestius duxi ad partem deiectam & prostratam: audiui enim triumphos tuos celebres frequenter de Crucifericо Ordine relatos. Et si me contulissem in tuum auxilium, consolatrix mea* (*Zophiam* Reginam *Venceslai Bohemiæ* Regis consortem notans) *improperiis me obruisset, quod metu pugnæ, ad te, cui cesserunt hactenus felices victoriæ, declinassem. Iui itaque ad eos, quibus parum secundæ res erant, animositatem meam, quemadmodum euenit, demonstraturus, quoniam Teutonicis fugientibus, ego fugere turpe ratus, in tuæ militiæ manus deueni. Fac igitur mecum vt libet.* Interrogatus deinde a Rege, *quid de se captiuo & Curiense & familiari, victorem dignum censeret statuere? Quod*, inquit, *tibi tua suadet Clementia, qua in deuictos vsus, victoriam videris in tuum fauorem obligasse.* Tam faceta responsione Rex pellectus, eum, ut & cæteros, ad sponsionem militarem dimittit.

Exercitus Polonus a Tucholya recedit,

& Rex captiuos ad militarem sponsionem dimittit.

Interea milites Curienses Regii, qui cladem in hostes ad *Tucholya* ediderant, scribunt *Ioanni* Duci *Minsterbergensi*, & omnibus Cruciferorum stipendiariis, in *Tucholya* agentibus, disertis ornatam verbis epistolam, eamque per Aroldum transmittunt, dura requisitione

Polonici milites & præsidium Tacholiense literas inter se vltro citroque mittunt.

1410

sitione illos monentes, *quatenus iuxta ius & obseruantiam militarem, omnia arma, equos, & insignia bellica, & signanter pallia, arma tegentia, quæ Vaponrokki vocantur, cum quibus in aciem prodierant, eis reddant: ad eos tanquam victores deuoluta, ex quo in campum ad decernendum progressi, & nullo certamine edito, in fugam versi, plusquam victi debeant æstimari. Nec fugacem arma decent sed virum, audens quoque armatus in aciem prodire teneatur, iure, si fugiat, arma tradere victori.* Acceperunt ab eis responsum: *Qui pro omni tempore curæ fuit eis proprius honor, neque unquam credunt illum se alicuius fugæ turpitudine contaminasse: defensuri militari more honorem suum, in Regum* & *Principum Curiis, & inculpationem suã atque vituperium, manu armata purgaturi.* Offerebantque pro suæ innocentiæ declaratione, in distatissimis locis Curias pugnæ atque duelli, tanquam ii qui fugam suam aliter nisi arrogantibus & nudis verbis, honestare non poterant. *Polonorum* militibus eos in *Alexandri* Ducis magni *Lithuaniæ*, item Ducum *Masouiæ*, *Semouiti*, *Ianussii*, & *Boleslai*, Curias, euocantibus, & omnem pollicentibus securitatem. Illis e contrario, *Franciæ*, *Angliæ*, & *Hispaniarum*, atque *Neapuliæ* Regum, Curias. *Poloniæ* militibus nominantibus, vt pudorem suum qualicumque colore cohonestarent. Quas etsi *Poloniæ* milites acceptatum iri contigisset, non seruassent tamen Cruciferorum stipendiarii oblatas, sed nouo excusationis fuco opposito, eas corrupissent.

Henricus de *Plawen Prussiæ* Magister, animaduertens conatus suos, quibus cum exercitu stipendiariorum, & suarum gentium, terras Regni *Poloniæ* inuadere destinauerat, propter fortem & constantem *Polonorum* resistentiam, recidisse in irritum, exercitum ex *Pomerania* amouens, in *Prussiam* ire pergit; & castrum *Schtum*, quod per *Andream Brochoczky* tenebatur, obsedit, damna ingentia, & continuas infestationes & molestias, quæ castro *Marienburgensi*, propter vicinitatem, gentes Regiæ inferebant, ex eo auersurus. Quod dum sex hebdomadis continua impugnatione, nulla spe molitioni respondente, vexasset, contigit, casune incertum est an tradimento, turrim castri maiorem supra portam sitam, cum telis, propugnaculis, & victualibus, quæ in ea condebantur, conflagrari. Ex quo apud obsessos desperatione crescente, in dies de castro dedendo, non aliter imminens periculum euasuri, tractatum cum Magistro ineunt. Duobus itaque militibus *Casimiro* & *Goliian*, sub Magistri *Prussiæ* consensu & conductu, ad Regem *Iuniwladislauiam* missis, quam infelix ex turris & propugnaculorum exustione acciderit casus, qualeque eos periculum, si resistere perseuerauerint, maenat, exponunt. Permittente autem & iubente Rege, pacti prius, vt eis cum equis, armis, & quibuslibet rebus, incolumibus abire liceat; non castrum tantummodo *Schtum*, sed & castrum *Morag*, cui par periculum imminebat, Magistro & Ordini resignant.

Poloni castrum Schtum & Morag Cruciferis dedunt.

Nouos & magnos ausus *Henricus* de *Plawen Prussiæ* Magister ex duorum castrorum cessione adeptus, tertium castrum, videlicet *Radzim*, simili obsidione coarctat, & sex hebdomadis illud continua bombardarum proiectione impugnat. Gentibus autem Regiis probe illud defendentibus, coactus est ab eius obsidione cum pudore resilire, magnam suorum vulneratorum quantitatem in oppido *Radzim* medendi gratia relinquens. Non poterat hoc milites Regios, qui castrum *Radzim* obseruabant, latere. Quapropter nocte subsequenti, velocem ad alias Regias gentes in castri *Brodnicza* præsidio consistentes Nuncium destinant, rogantes, *quatenus eis veniant celeriter in succursum. Oppidum Radzim & Substantiam eius cum gentibus, quæ in eo a Cruciferis erant, cum pro defensione, tum pro medela derelictæ, facile inuasione occupaturi.* Quorum petitioni gerendo morem milites ex præsidio *Brodniczensi*, videlicet *Albertus Malsky*, *Dobeslaus Puchala*, & alii plures, in tempore, & hora diei, de qui bus inter eos conuenerat, adueniunt. Quorum comperto aduentu, milites ex castro *Radzim* propere descendentes, oppidum *Radzim* in valua quæ respicit castrum, inuadunt, & militibus *Brodniczensibus* coniuncti, vicissitudinariis viribus portam & valuam ciuitatis, ciuibus & gentibus Crucifericis necquicquam resistentibus, concuciunt, & disrumpunt. Posita autem erat in ore valuæ magna bombarda, quam Sacerdos vnus, ciuibus suis, quorum magna pro repellendo impendenti periculo concurrerat ad portam multitudo, succursurus, præoccupato alterius officio, incendit, quo suo impetu in medium ciuium ruens, quatuor & viginti ex ciuibus, ex Regiis vero gentibus tres tantummodo extinxit. Eo malo & ciues, & gentes Crucifericæ, deterriti, defensionem intermittunt & gentes Regiæ ciuitatem occupant, & omnibus eius fortunis & spoliis potiuntur, spoliatam in cinerem redigunt. Et multis mortalibus ex stipendiariis Cruciferorum & ciuibus *Radzimensibus* captiuatis, læti atque incolumes ad castra sua reuertuntur.

Magistro Prussiæ a castri Radzim oppugnatione reiecto, oppidum castrum a Polonis incenditur.

Confecerat Magister *Prussiæ Henricus* de *Plawen*, sub tempore, quo ad castri *Radzim* obsidionem steterat, cum ciuibus de *Thorun* *Gdansk*, deditionem, obedientiam, & fidelitatem Regiam professis, de dedendis sibi præfatis ciuitatibus, clandestinum tractatum, & suapte in id proclines, dedi sibi præfatas ciuitates persuasit. Castri itaque *Radzim* obsidionem soluens, exercitum versus *Thorun* traducit, vtraque ciuitate iuxta diffinitum potiturus. Ciues interim *Thorunenses* & *Gedanenses*, dolos suos & perfidiam palliaturi, ad

1410

Wladislaum Poloniæ Regem legationem mittunt. *Thorunenses* quidem per *Albrecht Roth*, Ciuium Magistrum, & *Petrum Scheligam*. Ciues vero *Gedanenses* per literas; significantes *Prussiæ Magistrum Henricum, ad obsidendum eos propediem venturum fore*, & petentes *sibi & ciuitatibus suis defensionem impendi.* Quibus *Wladislaus Poloniæ* Rex benigne respondens, *bono & constanti animo esse, bene quoque omni circumscripto pauore, sperare* iussit: offerens *se efficax suffragium & defensam vtrique ciuitati tempestiue præstiturum. Stetis*, inquiens, *vos in vestris ædibus pacifici, mihi tantummodo & meis militibus mœnia linquite & turres: Crastina die dehinc egressus, ad vos cum quinque, octo, & decem millibus equitum, & quantis opus sensero, propere contendo. Nauium interim, quibus Vislam superem, agitate curam.* Ea responsione *Thorunenses* a Rege accepta discedunt, & ad suos reuersi, Regiam optime dispositam referunt mentem. Rex autem responsioni suæ dando virtutem, in crastinum cum omni curia sua in *Gniewkow* deuenit. Quem priores *Thorunenses* Nuncii itidem conueniunt. Quibus visis, sciscitari solicite ab eis cœpit, *haberentne pro eo & gentibus suis naues paratas.* Qui quæstione silentio absoluta, asserunt *se nouam legationem ad eum detulisse.* Quibus dicendi potestate facta, *Venimus*, inquiunt, *Rex Illustrissime, ad te, ciuitatis nostræ nomine tibi significaturi, nos ea angustia pressos esse, vt si ad crastinæ diei solis occasum laboranti ciuitati nostræ succursum non tuleris, scias nos ciuitatem Magistro tradituros.* Cui legationi respondendo Rex: *Antequam*, inquit, *crastini solis veniat occiduum, suffragaturum me vobis, dummodo vos præstetis nauigium, polliceor.* Tum illi non amplius perfidiam suam intelligentes posse celatum iri: *Iam certa*, inquiunt, *pacta cum Magistro, quæ rescindere fas non est, iniuimus, die crastina ciuitatem sibi tradituri.* Accendisset tam patens perfidia alium in ingentem bilem: *Wladislaus* tamen Rex, nihil ea motus, pia mansuetudine exprobrare tantummodo Legatis contentus, illos corripit: *Haccine*, inquit, *est fides vestra, hoccine iusiurandum, hæ sponsiones, quibus vos mihi addixistis; Quorum omnium obliti, non erubuistis pacisci cum hoste meo?* Illi facinoris conscii, ne dum aliquid respondere, sed neque mutire ausi: etiam gestu & oculis in terram deiectis, scelus fatebantur. Et quamuis a Consiliariis suaderetur Regi, vt *Thorunensium* legatos velut perfidos & fœdifragos, damnare capite iussisset, documentum non iuultæ perfidiæ futuros: At Rex vt erat benignus & mitis, negat se, fidem suam secutos, violari Nuncios debere: præstantius asserens *Thorunensium* & *Gedanensium*, quam suam illis fidem defuisse. Redeuntibus Nunciis, *Thorun* & *Gdansk* in ditionem Magistri, nulla necessitate ciues impellente, traditæ sunt. Qui e vestigio castrum *Thorunense*, quod a Præsidio Regio tenebatur, circumuallat. Militibus tamen Regiis, virili constantia illud tuentibus, & crebras excursiones & strages in obsidentes edentibus, nullatenus poterant illius conquisitione potiri.

Thorun & Gdansk Magistro Prussiæ deduntur.

Thorunensium & *Gedanensium* perfidia ciuium, *Wladislaus* Rex *Poloniæ* illusus, ex *Gniewkow* *Iuniwladislauiam* reuersus est. Voto autem suo, quo se pro honore diuinissimi Sacramenti, monasterium *Posnaniense* visitaturum, ante conflictum magnum astrinxerat, satisfacturus, ex *Iuniwladislauia* per *Strzelno* & *Kwiecziszow*, in *Trzemesznam* peruenit. Deinde vero pedibus pro Dei, & Sancti *Adalberti* honore & reuerentia, *Gnesnam* adiit. Ex *Gnesna* in *Pobiedziska* venit. Ab inde quoque pede iter, vsque *Posnaniam* ad monasterium *Corporis Christi*, confecit. Quo cum feria secunda in vigilia Sanctæ *Catharinæ* peruenisset, tribus diebus illic exactis ac religione & voto cum magna deuotione perfunctus, per eadem qua venerat loca *Iuniwladislauiam* rediit, sua præsentia Regnum *Poloniæ* ab hostibus protecturus, nouaque vocatione terras *maioris Poloniæ*, item *Siradiensem*, *Lanciciensem*, *Cuiauiensem*, *Dobrzinensem*, in *Pruthenicam* expeditionem commouet. Ad cuius imperium, dum exercitus prædictarum terrarum *Iuniwladislauiam* conuenisset, in *Pomeraniam* illum transmittit, præficiens exercitui *Sandiuogium Ostrorog* palatinum *Posnaniensem*. Quam ingressus, oppidum *Nowe* conquirit, vastat, & incendit. Vniuersa deinde *Pomerania* in longum latumque spoliis & incendiis peruastata, conquisitione castrorum & ciuitatum hostilium, & quæ defecerant, intermissa, dum hostes pugnandi copiam non facerent, onustus & grauis hostilibus spoliis, ad propria incolumis rediit. Cum autem hybernali bello pars vtraque lassata, quiescere optaret, treugas interponi placuit. Ad quas componendas, cum *Petrus Schafraniecz* Succamerarius *Cracouiensis* in *Thorun* missus, illas conficere nequiret, pro die tamen Conceptionis Sanctæ *Mariæ* Virginis, in oppido *Raciasch*, conuentum Regis & Magistri, pro constituendis & stabiliendis eiusmodi treugis, & ordinat, & indicit.

Wladislaus Rex Ecclesiam Gnesnensem, & Corporis Christi extra Posnaniam visitat.

& collecto rursus exercitu Pomeraniam vastat.

Sub idem tempus *Stiborius* de *Stiborzicze* *Transyluaniæ* Palatinus, cum duodecim banderiis gentium *Sigismundi Hungariæ* Regis, ex *Bohemis*, *Morauis*, & *Australibus*, collecta rum (*Hungari* siquidem fœderis, quod illis cum *Polonis* quasi sacrosanctum & sempiternum est, memores, neque cogi, neque perlicii in arma poterant.) fines Regni *Poloniæ*, per *Schramowicze* ingreditur: gentibus Regiis quæ *nouam Sandecz* obseruabant, tædio &

Stiborius, qui iussu Regis Hungariæ in Poloniam irruptionem fecerat,

longa

1410

longa quiete in ædes proprias dilapſis. Et oppidum *veteris Sandecz, nouæ* vero ſuburbium cum aliquot villis exurens & ſpolians, citato agmine in *Hungariam* per fluuium *Poproth* verſus *Muſhinam* via montuoſa & difficili regrediebatur. Ideo autem *Sigimundus Hungariæ* Rex, inuaſionem Regni *Poloniæ* per *Stiborium* fieri procurauerat, vt pro quadraginta florenorum millibus, a Magiſtro & Ordine receptis, declararet ſe ſuæ diffidationi, Regi & Regno *Poloniæ* factæ ſatisfeciſſe, & vt Magiſtro & Ordini, qui eum vehementer pro defenſione ſua, & in Regni *Poloniæ* hoſtilitatem ſtimulabant, oſtenderet ſe ſua pollicitatione duodecim banderiorum, contra *Poloniæ* Regnum expeditione, perfunctum eſſe. Non tulit autem gens Regia, ad tuendum fines Regni relicta, id probrum, hancque iniuriam, ſed præcipiti concurſu conueniens, *Stiborium* & eius exercitum ſequebatur. Fuerunt autem in gente Regia, hi principales, *Stiborius Agrienſis* Epiſcopus cum germano. Item *Spithek Iarosławski* ex propriis gentibus habens banderium. Item *Ioannes Sczekoczky* Caſtellanus *Lublinenſis*, *Ioannes Valach* de *Chmielnik*, & alii. Quem iam *Alpes* transgreſſum, prope *Bardiow* conſecuta, & illum & exercitum eius, multo ſe ſuperiorem inuadit. Certatum eſt autem aliquando pugna accerima. Et multitudine contra paucitatem conſurgente atque præualente, ſpectare in fugam *Poloni* cœperunt, niſi *Bochunyek Caſpar*, & *Dalibor*, qui ducebant Ordines, præliis in aliquot reſtitutis locis, turpem fugam inhibuiſſent. Prælio itaque reintegrato, quamuis Stiborius numero & robore *Polonis* ſuperior eſſet, ad extremum tamen conflictus & debellatus, in *Bardiow* refugit, exercitu ſuo in parte maiori aut capto aut cæſo.

Stiborius magna parte exercitus ſui amiſſa ægre aufugit in Hungariam.

Sabbato in vigilia Sancti *Andreæ* Apoſtoli, *Wladislaus Poloniæ* Rex ex *Iuniwladislauia* diſcedens, die Dominico in *Brzeſczie* peruenit. Quo illic degente, inſignis iterum illi & famoſa de Cruciferis prouenit victoria. Magiſter ſiquidem *Liuoniæ Hermannus* de *Vintkimſzemch*, forti & numeroſo ex variis nationibus collecto exercitu, Magiſtro *Pruſſiæ* auxilia laturus, in *Pruſſiam* aduenit. Robore autem totius exercitus ſui in *Golub*, vt facilius *Dobrzinenſem* terram ex vicinitate poſſet affligere, tranſmiſſo, ipſe in *Marienburg* cum paucis diuertit. Quo agnito gentes Regiæ, pro præſidiis in *Bobrowniki* & *Ripin* locatæ, deductis ex vtroque præſidio militibus, parum iuſtum congerunt exercitum, quem *Dobeslaus Puchala*, de domo *Wyeniawa* ducendum & regendum ſuſcipiens, verſus *Golub*, frequentiam illic hoſtilem ſciens conſiſtere, intrepidus ire pergit. Quo cum perueniſſet, diſpoſitis in loco apto *Dobeslaus Puchała* inſidiis, agmen militum, ad inferendum damna, pecusque abigendum, verſus portas oppidi transmittit. Id dum vniuerſum gregem ex oppido in paſcua egreſſum, patratis damnis & incendiis, abigeret; *Liuonitarum* exercitus in armorum ſplendore, & frequens in numero & virtute, de oppido exiliens, *Polonorum* agmen, pauorem & fugam ſimulans, quousque ad inſidiarum locum peruentum foret, inſectabatur. Continuo autem exercitus Regius, ex inſidiis prodiens, & in terga hoſtium ruens, hoſtes cædit, proſternit, & profligat. Hoſtium enim exercitus nimio pauore perculſus, neque reſiſtentiam qualemcunque oppoſuit, ſed in fugam continuo dilapſus, in oppidum redire feſtinabat, Regio exercitu in ſuis tergis hærente. Nec minor erat in oppido & muris trepidatio, ex qua, verentibus ciuibus, ne in oppidum victores cum victis irrupiſſent, nondum medietate ſuorum ingreſſa, portas occludunt. Cadebant autem plures ex hoſtibus, cum fugiendo propellerentur a *Polonis*, & ſe ipſos mutuo collidebant. In ipſis denique portis grauior orta eſt compreſſio & vnoquoque alium premente, & præuenire conante, impediebatur hoſtium fuga, & frequentior proueniebat collapſorum interitus. Quapropter maior *Liuonici* exercitus medietas, ab ingreſſu oppidi excluſa, in exercitus Regii captiuitatem, quamuis illo quadruplo ſuperior exiſteret, precibus etiam adiectis ſe vltro ſubiecit. Captiuantur itaque fratres de Ordine plurimi: item milites inſignes, & armis detractis, ducuntur a Regiis militibus vinculati. Vix credibile dictu, captiui, eos qui capiebant, numero quadruplici, excellerant adeo omnem ſenſum territis excutiente fortuna, vt nec hoſtium paucitatem nec ſuorum multitudinem ſatis proſpicerent. Cœperat ſiquidem hoſtes ante & poſt cladem ea credulitas, alium capitaliorem exercitum Regis, ſiluis, & nemoribu clauſum eſſe, & cum, a quo capti erant, comitari. Eoque reſpectu deluſi, & in fugam abierant, & precario ſe captiuitati ſubiecerant. Vnde cum per gentes Regis verſus *Ripin* ducerentur, quonam locorum capitalior Regis exercitus conſiſteret, & an ſe ſecutus foret, aſſidua quæſtione ſuas Ductores pulſabant. Gentes vero Regiæ periculum, ſi verum faterentur e captiuis veritæ, fortem & capitalem exercitum in propinquo ſuo comitatu ſemper eſſe, & fuiſſe, captiuis aſtruunt; & ex certis reſpectibus nondum in publicum prodiiſſe: talibusque terroribus & figmentis captiuos diſtentos in *Ripin* perducunt. Tunc quoque primum captiuis in vincula coniectis, non ampliorem fuiſſe exercitum Regium, quam qui eos profligauerat & vinctos duxerat, edicunt. Quo audito captiui in miſerabiles ſingultus & lachrymas prorumpunt, publica & ſonora voce profeſſi, nonniſi propter iniuſtum, ad quod veniſſent, bellum, in tam miſerandam ſortem, eos prolapſos fuiſſe, & vltionis Diuinæ gladium, ob impia

Memoranda clades Liuonorum in auxilium Magiſtro Pruſſiæ venientium.

impia bella eis accurriſſe, poſtquam tanta eorum multitudo paucitati, vix ferendæ, ſuccubuiſſet: quoniam poterat & ad valuas oppidi *Golub*, & poſtea cum duceretur, ſua numeroſitate & hoſtium paucitate diſcuſſa, trucidaſſe. Ex *Ripin* deinde, omnes captiui, in *Wladislai* Regis conſpectum, in *Brzeſczie* adducti ſunt. Qui de tam ſublimi dono, gratiarum actionibus in Deum exolutis, omnes milites & fratres de Ordine, item omnes *Curſzones*, qui homines ambiguæ fidei æſtimabantur, turribus incluſit. Cæteros vero militares homines, Sacramento, vt ſe repræſentarent, addictos, ad ſimplicem dimittit ſponſionem.

Wladislaus Rex colloquio cum Magiſtro Pruſſiæ in cœna habito,

Conceptionis Sanctæ *Mariæ* die, *Wladislaus Poloniæ* Rex ex *Brzeſczie* egreſſus, conuentum cum Magiſtro *Pruſſiæ* acturus, in *Raczyąſz* aduenit. Cumque & Magiſter *Pruſſiæ Henricus* de *Pławen*, habens in ſuo comitatu *Ebrehardum* Epiſcopum *Herbipolienſem*, & Comitum atque militarium magnam caterùam, a *Wladislao Poloniæ* Rege comiter exceptus, cum omnibusque ſuis ad cœnam inuitatus & magnifice tractatus atque honoratus eſt. Vbi prædictus Magiſter *Henricus* inter cœnandum, in familiariorem ſermorem cum Rege reſolutus, ea verba cum illo habuit: *Contulerat*, inquit, *tibi, Illuſtriſſime Rex, DEVS & fortuna, vice triplici tempus aptiſſimum, licet vti illo neſcieris, in quo caſtrum Marienburg conquirere, & terras Ordinis perpetuo poſſidere, facile potuiſſes. Primum quidem erat, dum Prædeceſſorem meum Vlricum Pruſſiæ Magiſtrum, & omnes eius copias cæde magna usque ad internecionem conflixiſti: Nam ſi die altera aliquot gentium banderia ad caſtri Marienburgenſis obſidionem tranſmiſiſſes, fuiſſet e veſtigio tuæ ditioni conſignatum, cum pauciſſimæ & infirmæ, imbecillesque gentes, apud illud conſiſterent. Secundum, ſi, oppido Marienburgenſi conquiſito, caſtrum quoque impugnatum iri perrexiſſes, quoniam per foramen intra caſtrum & Vistam poſitum, nondum a nobis per trepidationem obſtructum, caſtrum gentes tuæ irrumpere potuiſſent. Tertium ſi obſidionem caſtri Marienburgenſis continuaſſes, tantummodo diebus quindecim; ea enim eramus inedia afflicti & fame, quod pro ea multitudine, quæ caſtrum tuebatur, nonniſi duos mutones viuos & tres pernas lardi habebamus: Panis inſuper defectu oppreſſi, & ob id dyſenteriæ languore admodum vexati, nullatenus vlteriorem obſidionem, ſi perſeueraſſes tuliſſemus.* Rege autem *Wladislao* reſpondente; *nihil poſſe apud mortales, abſque DEI nutu, vniuerſa prouida ordinatione gubernantis*, cœna ſoluta eſt. Habiti deinde fuere in craſtino, ſuper treuga indicenda, varii tractatus. Quæ cum concludi non poſſet ſoluto conuentu, & *Wladislao* Rege in *Brzeſczie*, *Pruſſiæ* vero Magiſtro *Henrico* in *Thorun*, redeuntibus, nouo tractatu per *Petrum Schafranyecz* Succamerarium *Cracouienſem* interpoſito, treuga ad vnius menſis tantummodo ſpatium accepta eſt. Qua confecta, *Wladislaus Poloniæ* Rex e *Brzeſczye* egreſſus, per *Przedecz*, *Lanciciam*, & *Łowicz*, in *Viskitky* peruenit, & a *Semouito* Duce *Maſouiæ*, ac conſorte ſua, germana Regia *Alexandra*, & quinque filiis eorum communibus, *Semouitho*, *Wladislao*, *Alexandro*, *Troydeno*, & *Caſimiro*, magna charitate & honore exceptus, & habitus eſt. Poſt dies autem quatuor, quibus ferarum venationi operam dederat, ex *Viſkitky* disgreſſus, per *Oſuchow*, *Badkow*, & *Stromiecz*, *Iedlnam* perueniens, Natiuitatis illic *Chriſti* feſtos dies egit. Annus is non apud *Polonos* ſolum, ſed & apud finitimos ſocios hoſtesque, memorabilis Cruciferorum magna cæde: qua & virtus illorum, & ſuperbia domita eſt, diesque triumphi quotannis habetur celebris: & propter alios plures triumphos, ex eisdem circa *Koronow*, *Tucholya* & *Giolub*, ac de gentibus *Sigismundi Hungariæ* Regis, relatos, circa *Bardiow*.

Ictoque cum Pruthenis unius menſis ſpatio fœdere Pruſſiam reliquit.

Petrus Viſch Cracouienſis Epiſcopus, poſt peractum apud *Piſas* Concilium, Sepulchro *Chriſti* viſitato, *Cracouiam* languens, propter nimiam laxationem, & exinanitionem contractam, apud *Venetias* ſumptis medicinis, reuerſus eſt; nec ab illo tempore integræ ſanitatis vigor poterat illi refundi. *Alexander* etiam Papa quintus, natione *Græcus* ex *Candia*, ordinis Minorum frater, cum paruo tempore & vix vno anno in Papatu ſediſſet, apud *Bononiam* moritur, & in fratrum Minorum monaſterio *Bononiæ* ſepelitur. Poſt cuius obitum Cardinales conclaue ingreſſi, *Balthaſarum* de *Roſa* Cardinalem in Papam eligunt, a ſtipendiariis, qui ſub ductu & auſpiciis eiusdem *Balthaſari* Cardinalis militabant, rogati, requiſiti, & minarum terroribus, quibus illis, ſi ſecus facerent, extrema omni prouentura ſcirent, impulſi. Qui *Ioannes XXIIII* appellatus eſt: a plerisque, quod Prædeceſſorem ſuum *Alexandrum* veneno ſuſtulerit, inſimulatus, cum *Gallicana* & *Hiſpanica*. Eccleſia *Petrum* de *Luna* tunc tenuerit. Mors autem præfati *Alexandri* ordine eo ſcribitur proueniſſe. Nam dum Officiales *Wladislai Siciliæ* Regis per *Balthaſarum* Cardinalem S. *Euſtachii*, & *Paulum* de *Vrſinis*, ex Vrbe depulſi eſſent, & *Roma Alexandro* ſubiecta eſſe cœpiſſet, *Alexander* ipſe & Cardinales omnes, nouo huiuſmodi ad ſe dum *Piſtoriæ* agerent, perlato, *Romam* redire æſtuabant. Quod *Balthaſar* Cardinalis calidiſſimo ingenio auertens, ipſum *Alexandrum* ex *Piſtorio*, per aſperos montes, glaciebus & niuibus oppletos, in frigido tempore *Bononiam* deduxit, eique ſuos domeſticos pro Cubiculariis, licet moleſte ferente, contradicere tamen non audente, deputauit. Ex quo, non multo poſt, in grauem valetudinem incidens, quam nonnulli illum ex auſteritate hiemis, nonnulli ex veneno

Mors Viſch Cracouienſis Ep.

& Papæ Alexandri V.

& electio Ioannis XXIIII

1410

no clam propinato, contraxisse astruebant, tertia die mensis Maii, hora quarta noctis, diem obiit, dum mensibus decem, diebus vndecim sedisset. *Slauonicæ* linguæ peritus, & *Wladislao Polonorum* Regi, familiari notitia, dum in minoribus ageret, coniunctus. Quindecima autem die mensis Maii Cardinales conclaue ingressi, *Balthasarum* de *Rosa*, tituli *S. Eustachii* Diaconum Cardinalem, natione *Neapolitanum* in Papam, vt præmisimus elegerunt. Qui ex tunc *Ioannes XXIIII* appellatus, vigesima quinta Maii coronationis suæ accepit insignia. Piraticam, dum adhuc adolescens esset, cum quibusdam fratribus suis exercens vitam, per *Bonifacium* nonum primum in Archidiaconum *Bononiensem*, deinde in Cardinalem promotus, ad *Bononiam* regendam missus est. Vbi multa spolia & occisiones hominum innocentum asseritur commisisse, incestibus, stupris, adulteriis, & cæteris detestabilioribus facinoribus ante & in Pontificatu infamis. Simoniam publice practicans & exercens. Qui ex *Bononia Romam* reuersus, Curiam illic suam tenuit. Facta tamen perprius concordia cum *Wladislao Siciliæ* Rege: quam ipse *Wladislaus* Rex pauco obseruans tempore, *Romam* obsedit, cepit, & spoliauit. Propter quod ipse *Ioannes* Papa, castro Sancti Angeli non confidens in *Sutrium*, & eadem nocte *Viterbium*, post vero in montem *Flasconum* & *Senas*, de *Senis* vero *Florentiam*, fugiens, deuenit, vbi extunc aliquot mensibus habitauit.

1411

Wladislaus Rex a Regina coniuge sua & longo ordine captiuorum, Opathouiæ exceptus

Festo natalis Christi apud *Iedlnam Wladislaus Poloniæ* Rex exacto, sabbatho in die Sancti *Ioannis* Euangelistæ *Iedlna* egressus, per *Itzam* & *Kunow* transitum faciens, in *Opathow* venit, quo iam *Anna* Regina, reditum Domini & Regis, & victoris tum primum exceptura, aduenerat; sequente eam longo ordine captiuorum, qui pro die *S. Martini*, repræsentatione apud *Cracouiam* facta, ad Regem remissi erant. Ex *Opathow* dato altero ad repræsentandum termino, per *Lagow* & *Kielcze*, in *Radoschicze* perueniens, festis Epiphaniarum illic exactis, & *Anna* Regina *Cracouiam* remissa, *Pruthenicam* expeditionem ex integro acturus, per *Suleyow*, *Pabiianicze* & *Laczicza*, in *Brzesczie*, in die Sancti *Marcelli* aduenit; quo iam iussu suo exercitus de terris totius *Poloniæ* Regni confluxerat. Aduenit & posthæc *Alexander* Dux magnus *Lithuaniæ*, cum exercitu suo *Lithuanico* cum quo *Wladislaus* Rex, in die Conuersionis Sancti *Pauli*, apud *veterem Wladislauiam* copias coniunxit. Cumque *Wladislaus Poloniæ* Rex, suorum Consiliariorum deliberatione fretus, fluuio *Vista*, qui frigore nimio gelatus, superari non egebat, transito, & quem iam plura quadrigarum *Polonicalium* centena transierant, terras *Prussiæ*, spoliis & incendiis, & oppidum *Thorunense*, cui se Magister *Prussiæ* cum suis incluserat, vallare statuisset. Ea tamen deliberatione, quamuis salubri, omissa, aliam rursum, Duce magno *Alexandro*, in pacis artes magis quam belli procliuo, instigante, acceptat, & ex *Wladislauia* in *Przipusch*, abinde vero aciebus ordinatis in borram, vnum a *Raczyasch* miliare distantem, mouens castra, in prædicta borra statiua locauit, ad fluuium illic decurrentem, vt exercitui suo ligna pro focis sufficerent. Quæ in eodem loco vsque ad Purificationis diem habita sunt. Sub eo autem tempore in Insula prope *Thorun*, pax perpetua per Consiliarios partis vtriusque, treugis impositis, practicari cœpta est.

in Prussiam cum exercitu reuertitur.

1411

Sub pacis tractatu

Contigit autem sub tempore, quo pax perpetua in *Thorunensi* insula tractabatur, veterum treugarum tempus finitum esse, & per Consiliarios vtriusque partis, priusquam laberentur, prorogatas esse, *Ianussius* tamen *Brzozoglowy*, veteres expirasse, nouas autem nondum indictas esse perpendens, rescito ab exploratoribus, equos nobiliores Magistri *Prussiæ*, & suorum mercenariorum militum, in antemurali *Papow* esse inclusos, ex *Bidgostia*, apud *Solecz Vista* fluuio, qui iam dissolutus erat, superato, cum quadraginta tantummodo militibus, illuc ire pergit. Illucque perueniens, antemurali, quod negligentius circa pacis tractatum aduersabatur, disrupto, magnam equorum nobilium multitudinem, tam Magistri quam suorum stipendiariorum, aufert & abducit. Et antemurali succenso, equorum nobilium gregem versus *Vistam* traducit. Quem mercenarii milites ex *Thorun*, damno Magistri & suo cognito, in glomerata multitudine persequi cœperunt. Qui persequentium manus euasurus, equorum gregem cum suis præire, & *Vistam* superare, iussit, ipse vero cum duodecim tantummodo, hostes, duci se ad insidias, veritos, decipit, tamdiu resistendo, & fugam simulando, donec ad naues, quæ eius aduentum operiebantur, peruenit. Quibus conscensis, persequentibusque se & primum metu dispulso in eum irruere satagentibus, valedicens, incolumis, & hostilibus grauis spoliis, *Bidgostiam* euasit, omnibus equis Magistri, & suorum mercenariorum militum apud *Papow* captis, ad plenum potitus. Quæ res Magistrum *Prussiæ* maximo afficiebat dolore, quod ab hoste tam debili, tam fœde & notorie inuasus, & tam ingenti damno violatus & affectus fuerit.

Ianussius Brzozoglowy magnam copiam equorum hostilium Bidgostiam abigit.

Wladislaus consultore Alexandro Polonis turpe & damnosum cum Pruthenis perpetuum init fœdus.

Post varios tractatus pro perpetua pace in *Thorunensi* insula per consiliarios vtriusque partis interpositos, per operam *Alexandri* Ducis magni *Lithuaniæ*, ad reintegrationem tantummodo sui Ducatus *Lithuanici*, & ad retrahendam terram suam *Samogithiæ*, de qua per Cruciferos exutus fuerat, magnopere & feruide æstuantis, sub conditionibus parum æquis Regno *Poloniæ* & vtilibus, conclusa, firmata, & inscripta est. Principalium autem

1411

tem conditionum ea fuit continentia, *vt Poloniæ Rex omnia castra in terris Prussiæ iure belli quæsita, Magistro & Ordini restituat, & de illis excedat. Item vt omnes Magistri & Ordinis, in quibuslibet conflictibus captos, soluat in integrum & relaxet. Item quod Magister & Ordo Wladislao Poloniæ Regi & suo Regno, pro tribus terminis, festo videlicet S. Ioannis Baptistæ, item Sancti Michaelis, item S. Martini anni tunc currentis, centum millia sexagenarum latorum grossorum Pragensium, exoluat, cum Wladislaus Rex a solis captiuis centum millia exigere potuisset. Item quod terra Samogithiæ Ducatui magno Lithuaniæ debebat relinqui, post mortem Wladislai Regis Poloniæ, & Alexandri magni Ducis Lithuaniæ, ad Magistrum Prussiæ & Cruciferorum Ordinem reuersura.* Prout hæc omnia in literis fœderis perpetui, tunc icti, latius continentur. Mirum autem est, in ea pacis perpetuæ confectione, neque *Wladislaum* Regem, neque Ducem *Withawdum*, neque quenquam alium animaduertisse, quanta iniuria Regnum *Poloniæ* afficeretur: cum aperte omnes illæ terræ, quæ antiquitus ad Regnum *Poloniæ* pertinebant, & quæ in obsidione castri *Marienburgensis*, vltro *Polonis* a Cruciferis reddebantur, nunc isto iam turpi & perpetuo fœdere, a Regno *Poloniæ* in perpetuum alienarentur. Nulla enim *Wladislaus Poloniæ* Rex, terrarum Regni sui *Poloniæ*, videlicet *Pomeraniæ* & *Culmensis*, atque *Michalouiensis*, recuperandarum mouebatur cura; Quam conditionem circa obsidionem castri *Marienburgensis*, sibi vltro oblatam spreuit, in præsenti vero pacis tractatu omisit: sufficere vna cum Duce magno *Lithuaniæ* sibi ratus, si Ducatus magnus *Lithuaniæ* integrationem acciperet, quamuis Regno *Poloniæ*, cuius prior & potior habenda erat ratio, mutilato. Cuius etsi enormem intelligerent Consiliarii *Poloniæ* mutilationem; nihil tamen aduersum illam proloqui audebant, ne Regem & Ducem offenderent. Vanissimo itaque consilio tam Regis, quam Ducis, & Consiliariorum, magnifica illa & memorabilis *Grinfeldensis* victoria, in irritum & pene ludibrium recidens, nullum Regno *Poloniæ*, magnum vero Ducatui *Lithuaniæ* attulit profectum.

Wladislauiensis Ep. in carcerem a consulibus Wratislauiensibus conii-citur.

Sexta Decembris, *Ioannes Kropidło Wladislauiensis* Episcopus, & *Oppoliensis* Dux, Prætorium *Wratislauiense* ingressus est, ibique dum parum honesta & modesta verba funderet, per Consules *Wratislauienses*, *Leonardum Reycharth*, *Nicolaum Lamberg*, *Iacobum Schworcz*, & alios captiuatur. Ob cuius captiuitatem *Wratislauiensis* Episcopus *Venceslaus*, Consules patratæ captiuitatis reos anathematisat. Ciuitatem vero *Wratislauiensem* Ecclesiastico subiicit Interdicto, quod fuit vsque ad feriam quartam magnam assidue continuatum. Tandem reconciliatio per mediatores facta fuit ea conditione: *Quod Consulatus Wratislauiensis perpetuis temporibus, in Ecclesia maiori Wratislauiensi ante Sacrarium, vnam candelam quatuor talenta ceræ continentem, teneat accensam.* Captiuitatis autem suæ, ea vel præcipua fuit causa, quod germani sui *Boleslaus* & *Bernardus Oppolienses* Duces, aliquot currus, oneratos variis fortunis & mercibus ciuibus *Wratislauiensibus* per vim acceperant. Cuius facinoris *Ioannes Kropidło Wladislauiensis* Episcopus expers, iniustæ captiuitati addictus erat.

Inter Polonos & Pruthenos icto fœdere

Pace perpetua inter *Wladislaum Poloniæ* Regem, & *Alexandrum* magnum Ducem *Lithuaniæ*, & eorum Principatus & Dominia ab vna, ac Magistrum atque Ordinem *Prussiæ*, partibus ab altera, confecta, & literatum robore firmata, *Henricus* de *Pławen Prussiæ* Magister, in splendido & singulari comitatu, *Wladislaum Poloniæ* Regem accedens personaliter, in planicie cuiusdam campi ex opposito *Złothoriæ* siti, in quo tabernaculum Regium erat, cum prædicto *Wladislao Poloniæ* Rege, & fratre suo *Alexandro* magno Duce *Lithuaniæ*, magnas militum cateruas habentibus, conuenit. Vbi articuli pro pace perpetua ordinati, stipulatione manuali partis vtriusque, & accepti, & firmati sunt. *Wladislaus* siquidem *Poloniæ* Rex castra & ciuitates, quæ pro sua Serenitate in *Prussiæ* terris tenebantur, sub certis terminis se dimissurum Magistro *Prussiæ* promittit. Captiuos etiam tunc omnes manu & verbo a captiuitate absoluit, adiecta tamen conditione, si illi per Magistrum & Ordinem centum millia sexagenarum latorum grossorum *Pragensium* solutio impensa fuerit. *Henricus* vero *Prussiæ* Magister, se centum sexagenarum latorum grossorum millia, *Wladislao* Regi, & suo Regno *Poloniæ*, soluturum obligat. Pro quo nobiliores captiui se ponunt sponsores, in pristinam captiuitatem, si solutionem negligi contingeret, redituri. His & pluribus aliis ordine legitimo consummatis, *Prussiæ* Magister *Henricus*, duodecim picarios argenteos, singulos tamen deauratos, pulcherrimo elaboratos opere, *Wladislao Poloniæ* Regi donatione obtulit personali. Cui *Wladislaus Poloniæ* Rex vicissitudinem referens, aliquot vestes sabellinis pellibus subductas, vicissim misit dono.

Wladislaus Rex captiuos dimittit,

pactus ab Henrico Magistro centum millia sexagenarum.

Exerceturque militare iudicium inter Polonum militem & Pruthenum.

Causatus apud hunc conuentum *Almanus* quidam Cruciferorum miles mercenarius de *Nicolao Powala* de *Thaczow*, quasi ab eo in conflictu ante *Coronow* habito, deuictus & captus, repræsentare se illi, iuxta sponsionem a se præstitam, honoris sui parum memor, neglexisset, *Nicolao Powala* inficiante, & iustificaturum se offerente, ad iudicium militare reiectus est. Quod cum ex frequenti milite partis vtriusque lectum confessum fecisset, actor *Almanus* replicata querela, *Nicolaum Powala, se vicisse & cepisse constanter astruens, dedi sibi illum a Iudicibus, & ad faten-*

1411

fatendum captiuitatem compelli, deposcebat. *Nicolaus* autem *Powala Almanum* aduersarium suum, ipsius armis & verbis victurus, quærit ab eo, *haberetne aliquot documentum vel signum, quo temeraria propositio sua vera esse posset conuinci? Habeo*, inquit Actor: Et nihil moratus, sertum margariticum, quod *Nicolaum Powala* capite in prælio gestasse constabat, producit. *Hoccine*, inquiens, *est insigne, quod te victo & capto, tibi detraxi.* Tum *Nicolaus Powala* aduersarium in id, quod gestiebat, prolapsum esse, vehementer lætatus; *Mos*, inquit, *Iudices, gentium fuit & est, in militaribus actibus, hastiludiis & pugnis, diutius & vsque in nostra tempora obseruatus, vt quoties serta, ornamenta, & quæque nobilia insignia pugnantibus decidunt, ea non militares homines & pugnæ intenti, qualem se hic vult videri; sed latrones, nebulones, & homines ignauissimi, rapere & intercipere consueuerunt. Signum itaque ab aduersario productum concludit, non solum me ab aduersario non esse victum, sed eum pugna omissa, decidentium insigniorum collectioni, cum cæteris eiusmodi generis hominibus, quibus auaritia non militia curæ est, vacauisse. Etenim si me obtinuisset victum, alia deuictionis signa, militibus non latronibus consentanea, in vestram iudicium detulisset.* Actoris & rei propositione ac responsione Iudices diligentius examinata, pronunciatione concordi, *Nicolaum Powala* Regium militem, neque captum, neque ad repræsentandum se obligatum fuisse declarant, & ab instantia actoris absoluunt. Sed & Iudices *Pruthenici* his illum improperiis insectantur: *Poteras, si nostris consiliis contentiosum iudicium tibi dissuadentibus obedisses, probris, publice in te ab aduersario depromptis, caruisse. Sentis iam quo te, spretis nostris monitis, tua leuitas perduxit, cum aduersarius cum amplissimo honore, graui te infamia perstrinxerit, & tuo te mucrone confodiens reliquerit infamatum.* *Wladislao* deinde Rege *Poloniæ*, & *Alexandro* Duce magno *Lithuaniæ* ad exercituum suorum statiua, Magistro vero *Prussiæ* in *Thorun*, diuertentibus, conuentus solutus est.

Wladislaus Rex Podolia data Alexandro in tenutam

Crastina die, quæ tunc conuentum secuta est, illucescente, *Wladislaus Poloniæ* Rex, terram insignem, & portionem Regni *Poloniæ*, *Podoliam*, *Alexandro* Duci magno *Lithuaniæ* dat in tenutam, *Petro Wlodkowicz* de *Charbinowicze* milite Subdapifero *Sandomiriensi*, qui illius regimen & Capitaneatum annis pluribus gesserat, destituto, Prælatis & Baronibus Regni *Poloniæ* inconsultis, & ob id plurimum exacerbatis: parum perpendens futura discrimina, quæ propterea *Poloniæ* Regno forent prouentura. Die quoque eodem, de loco stationum suarum, vniuerso exercitu suo tam *Polonico* quam *Lithuanico*, licentiato, disgressus, in *Iuniwladislauia* nocturnum egit. Ab inde vero per *Lanciciam*, *Pyortkow*, & *Opathow*, *Sandomiriam* adueniens, dies Carnispriuii cum consorte sua Regina *Anna*, quæ accersita illuc venerat, *Sandomiriæ* exegit. Vt autem Regni sui *Poloniæ* limites, ex parte *Hungariæ* Regni forent prouisi, ad tenendum præsidia illuc transmittit. Quæ fines Regni *Poloniæ* tueri non contenti, Regni *Hungariæ* oppida, ciuitatis, & villas, multis spoliis & incendiis lacessendo, inuadebant. Posuit autem se *Zauissius* niger de *Garbow* miles, inter dissidentes Reges, cum vtriusque Curiensis & familiaris existeret, mediatorem. Et frequentibus itineribus hinc inde gyrando vsus, disgratiatos Regum animos prouidentia singulari componebat. Diebus Carnispriuii apud *Sandomiriam* exactis, *Anna* Regina *Cracouiam* reuersa est. *Wladislaus* autem Rex terram *Chelmensem* descendit, & apud *Lubomlya* vsque ad Quadragesimæ medium commoratus, venationibus assiduam operam dabat. Conficit interea *Zauissius* niger, post varios tractatus, pacis sufferentias, in festum *S. Martini* duraturas, inter Reges. Quarum certificatione *Wladislaus Poloniæ* Rex accepta, cum *Hungariæ* Regis *Sigismundi* hostilitatem semper haberet suspectam, & longius progredi pernitiosam existimaret, tum primum in *Lithuaniam*, cuius videndæ dudum flagrauerat desiderio, ex terra *Chelmensi* post medium Quadragesimæ egressus, securior & mente liberior: & illic totum veris & æstatis tempus, terras *Lithuaniæ* & *Russiæ* peragrando, absumpsit, a Duce *Alexandro* vbique comitatus. In *Vilno* quidem naui conscensa venit in *Kowno*, & ab inde in *Iudborg* descendens, aliquanto tempore venandi illic occupatur voluntate.

in Hungariæ finibus collocat præsidia,

ipse vero Lithuaniam & Russiam peragrat.

Nicolaus Regni Poloniæ Vice Cancellarius in Archiep. Haliciensem,

Haliciensi Ecclesia Metropolitica, ex obitu *Iacobi* Archiepiscopi fratris ordinis Minorum, vacante, *Nicolaus* de *Sandomiria*, Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarius ad eam promouente illum *Wladislao Poloniæ* Rege, per *Ioannem XXIV*, quarto decimo Calend. Iulii, *Romæ*, schismate pestifero durante, suffectus est, natione *Polonus*, genere nobilis de domo *Tubarum*, tres tubas nigras in albo campo pro insigni deferente, ex patre *Vilhelmo*; omnibus beneficiis suis, videlicet Præpositura Sancti *Floriani* extra muros *Cracouienses*, & Præbendas, in *Gnesnensi*, *Cracouiensi*, *Sandomiriensi*, Sancti *Georgii* in *Cracouiensi*, sancti *Viti* in *Kruschuicensi* castris, & altari in Ecclesia *Cracouiensi* propter tenuitatem Ecclesiæ *Haliciensis*, reseruatis. Quinto Idus Maii, ad Ecclesiam *Camenecensem* siue *Podoliensem* per mortem *Alexandri* sui Pontificis immediati vacantem, *Andreas* ad petitionem *Wladislai* Poloniæ Regis, per *Ioannem* de *Kosza*, qui Papa *XXIII* in suo obedientia appellatus est, durante schismate, prouisus.

& Andreas ad Camenecensem sufficiuntur.

Wladislaus Rex cum ingentibus donis ad Ioannem XXIV. Legatos mittit, obedientiam denuncians.

Venationes apud *Iudborg Wladislaus Poloniæ* Rex tractando, ad curam rursum publicarum rerum mentem vertens, *Andream Laskari* de *Gostawicze* Præpositum *Wladislauiensem*, *Martinũ* de *Wroczimowycze* Vexilliferum *Cracouiensem*, & *Sbigneum* de *Oleschnicza* Secretarium suum, in vrbem ad *Ioannem* Papam *XXIV*, obedientiam illi præstituros, destinat: dona magnæ excellentiæ, videlicet, quatuor scutellas aureas, item duos picarios raræ quantitatis aureos, item tres vestes pellibus sabellinis subductas, item tecturam largam pro lecto, pellibus de vario ab vna, & emerlinis ab altera partibus contextam, transmittens. Præfatis itaque Nunciis Regiis, feria sexta ante festum Natiuitatis Sanctæ *Mariæ* Virginis *Romam* ingressis, magnus honos a Prælatis & Curiensibus vniuersis obuiam illis ad extremum lapidem euntibus, impensus est, & introitus eorum exceptus cum omni decentia & honore. Data autem Legatis Regiis audientia, quatuor principalia *Wladislao* Regi, a *Ioanne* Papa, concedi petebant. Primum. *vt declararet eum iustum bellum cum Magistro & Ordine Cruciferorum agitasse.* Secundum. *vt Rex omnia in Ecclesiis quibuscumque apud Prussiam recepta, licite retinere, & aliis Ecclesiis in Poloniæ Regno donare potuisset.* Tertium, *vt Regi contra Tarturos Crucem & generale passagium largiretur.* Quartum. *vt indulgentias, quas Ecclesia Sanctæ Mariæ Sandomiriensi, Cracouiensis, diœcesis, in vetusto tempore secunda Iunii practicat, & celebrat, roboret Apostolicis literis & confirmet.* Et quoniam Poloniæ Rex *Wladislaus* iusta, a Papa *Ioanne*, petere videbatur, Papa precibus suis deferens, tria illi solenniter concessit: *Iustum videlicet illum cum Cruciferis egisse bellum, & iuste quæ in Ecclesiis Pruthenicis recepta fuere, retinere, & Ecclesiis Polonicis donare posse, declarans.* Indulgentias quoque apud Sanctam *Mariam* in Ecclesia *Sandomiriensi*, *Cracouiensis* diœcesis, hactenus maximo omnium concursu & religione secunda Iunii practicatas, quod ea forte die *Polonorum* sanguis, ciuitate a *Tartaris* conquisita, abunde fusus est, confirmat, roborat, supplet, & innouat. Quartum Passagium contra Tartaros, impedientibus Nunciis *Sigismundi Romanorum* Regis & Cruciferorum, nullatenus concedendum duxit. Asserens illud Passagium contra *Ladislaum* de *Duratio Neapuliæ* Regem instituisse: quod ex altero, contra *Tartaros* concedendo, & aresceret & deflueret. Responsio hæc in colorem, ne *Wladislaum* Regem & suos Oratores, maxima dona mittentem, offensum iri contingeret, magis quam pro rerum veritate, edita est. Et ita Regis *Poloniæ* Nuncii, nouem hebdomadis in Vrbe exactis, in Regnum *Poloniæ* salui, licet multæ illis in via tensæ fuissent insidiæ, pro festo Natalis *Christi*, *Cracouiam* reuertuntur.

De *Iudborg*, *Wladislaus Poloniæ* Rex *Vilnam* applicans, aliquot diebus exactis in *Poloczko*, deinde *Vithepsko*, *Smolensko*, posthæc in *Krziczow* & *Zaslaw* processit, ex *Zaslaw* nauibus per fluuium *Dniepr* vectus, in *Kiiow* descendit, *Alexandro* Duce magno *Lithuaniæ* eum cum consorte sua *Anna* in locis prædictis comitante, & suæ Serenitati atque suis, necessariorum & domorum procurante abundantiam. Ex *Kiiow*, *Alexandro* Duce magno *Lithuaniæ* illic relicto, processit *Wladislaus Poloniæ* Rex per *Dniepr* in *Czirkaszy*, *Swinigrod*, *Sokolecz*, *Karawol*, *Bracztaw*, & tandem in *Kamyeniecz* peruenit; Ex *Kamyeniecz*, *Leopolim*, inde in *Gliniany* accessit, quo iam *Alexander*, magnus Dux *Lithuaniæ*, aduenerat; quemadmodum inter Regem & eum, tractatibus secretis, conuenerat, ad agendum seuerum de *Nicolao Kurowsky Gnesnensi* Archiepiscopo iudicium, quasi in Regiam Maiestatem graui offensa deliquisset, solicitando videlicet *Annam* Reginam de stupro, secundum eiusdem Reginæ assertionem. Præfatus autem *Nicolaus Kurowsky Gnesnensis* Archiepiscopus, dum in *Glinyani* ad Iudicium huiusmodi subeundum procederet, ex casu, quem in *Krzeczow*, lapsus equo, contraxerat, in languorem incidens, die Dominico in vigilia Natiuitatis *S. Mariæ*, *Ropczicze* veniens, nocte superueniente, Confessionis duntaxat Sacramento refectus, diem obiit, & *Gnesnam* relatus, Ecclesiasticæ traditus est, ante chori ingressum, sepulturæ. Hic magnas opes, in auro, argento, gemmis, castris, prædiis, villis, mittendo frequentius naues, carne & frumento oneratas in *Flandriam*, pro fratribus & nepotibus suis quæsierat. Quæ morte sua secuta, per fratres & consanguineos suos, & signanter per fratrem suum germanum *Petrum Kurowsky* occupatæ & distractæ, licet *Wladislaus Poloniæ* Rex ab obtinendum eas, magnis conatibus adnitens, etiam castrum *Vnieiouiense*, in quo conditæ erant, vallauerit, misso exercitu: cuius Ductor erat *Nicolaus* de *Michałow* Palatinus *Sandomiriensis* & Capitaneus *Siradiensis*. Fertur, quod Archiepiscopus præfatus, dum in *Glinyani* procederet, non ignarus ad quam infestum & inuidiosum pergeret iudicium, non exiguam auri quantitatem secum detulisse, euacuaturum se credens, datis muneribus, insignibus, directæ aduersum se accusationis inuidiam. Magnitudine opum, quas *Petro Kurowsky* germano suo reliquerat, quam aliquo in Ecclesiam aut patriam, pietatis opere, insignior.

Nicolaus Kurowski Archiep. Gnesnensis, priusquam se Regi de stupro purgaret,

in itinere moritur,

opum magnitudine spectatior quam virtute.

Wladislaus Alberto Iastrabiecz reiecto

Ex *Glinyani Alexandro* Duce magno *Lithuaniæ* in Lithuaniam remisso *Poloniæ* Rex *Wladislaus Leopoliensis* rediit. Quo illic stante, Capitulum *Gnesnense* ad electionem futuri Pastoris procedens, *Albertum Iastrabiecz Posnaniensem* Episcopum, concorditer, nullo discrepante, in Archiepiscopum *Gnesnensem* postulat. Qui ad *Wladislaum Poloniæ* Regem perueniens *Leopolim*, conformem & Canonicam postulationem suam, a Rege *Wladislao*

Wladislao velut Patrono, admitti & gratificari expetebat. *Wladislaus* autem Rex *Poloniæ*, parum iusta ira motus, quod *Gnesnense* Capitulum, eo inconsulto, postulationem *Alberti Iastrząbiecz* celebrasset, *Nicolaum* Archiepiscopum *Haliciensem* & Regni *Poloniæ* ViceCancellarium, ad Ecclesiam *Gnesnensem* nominat; *Alberti Iastrząbiecz* iustis & legitimis rationibus repudiatis. Qui litigare sibi cum Rege & Principe in Ecclesia *Romana*, pestifero vrgente schismate, graue & difficile existimans, prosequi tunc Canonicam suam electionem omisit, haud multo post tempore, in officiosum ad Ecclesiam *Cracouiensem* ascensum, indulgentius quam Pontifici conueniebat, quæsiturus. Vt autem nominatio ad *Gnesnensem* Ecclesiam de *Nicolao Trąba Haliciensi* Archiepiscopo, contra fas & ius facta, celeriorem expeditionem susciperet, *Ioannem Slyedz* Doctorem, & Capellæ suæ Regiæ Magistrum, ad *Ioannem* Papam XXIV. cum literis & supplicationibus transmisit. Qui literis & precibus & Regiis morem gerens, cum nemo foret qui niteretur in aduersum, *Romæ* tunc agens, secundo Nonas Augusti, *Nicolao Haliciensi* Archiepiscopo, in *Gnesnensem* Ecclesiam translato, *Ioanni Rzeschowski* Præposito *S. Michaelis* in castro, & Canonico *Cracouiensi* de domo *Pulkosza*, vtroque beneficio sibi reseruato, iuxta Regium beneplacitum atque precem, de *Haliciensi* Ecclesia prouidit. Processu quoque temporis Metropoliticam dignitatem, *Wladislao* Rege instante, ex *Haliez Leopolim* transtulit, & ciuitatem *Leopoliensem* honore geminato, Pontificali videlicet & Metropolicito insigniuit.

Nicolaum Trąba Haliciensem Archiep. nominat Gnesnensem.

Ioannes Rzeschowski fit Archiep. Haliciensis.

Haliciensis sedes Leopolim transfertur.

Ex *Leopoli Wladislai Poloniæ* Rex in *Niepołomicze* pro die Sancti *Martini* diuertens, & dies quindecim illic absumens, *Cracouiam* pedester, in die Sanctæ *Catharinæ*, Sanctorum *Stanislai*, *Venceslai*, & *Floriani*, limina visitaturus, magna prælatorum multitudine, vexilla & signa Cruciferorum, in magno prælio capta, ferentium extensa comitatus, & oppidum *Casimiriense* primum ingressus, in Rupellam venit. Vbi adoratis Sanctorum reliquiis, in arcem *Cracouiensem* ad Ecclesiam maiorem, præcedentibus eum vexillis Cruciferorum, ascendit, & in Ecclesia maiori Sancti *Stanislai Cracouiæ*, omnia Cruciferorum banderia, in signum magnificæ victoriæ deposuit; quæ & in hunc diem a dextris illic & a sinistris pendendo, magnum propriis & exteris præbendo spectaculum, Regium triumphum, & Cruciferorum cladem assidue ostentant. Ex *Cracouia Wladislaus Poloniæ* Rex in *Lithuaniam* processit, atque illic magnam hyemis partem exegit. In templum *Cracouiense*, quod nobilissimum & excellentissimum habet *Polonia*, vnum & quinquaginta Cruciferorum signa tunc illata, splendorem & decus templo adiecere, quæ in perpetuum memoriale & insigne a *Polonis* custodienda seruandaque sunt, & in locum vetustiorum noua retexenda, vt propter incredibilem ingentemque dimicationem, & triumphum ex ea relatum, extet tantæ victoriæ exemplar, & partim eadem illa signa videantur, partim tanquam illa eadem essent, apppareant. Sancitum autem fuit tunc, & vniuersali decreto a *Wladislao* Rege, & omnibus statibus Ecclesiasticis & Secularibus, concordi sententia & consensu institutum, vt diuisionis Apostolorum dies solennis agatur, & feriata in vniuerso *Poloniæ* Regno celebretur. Doceantque Patres, suos filios, nepotes, pronepotes, & successores, vt diem illum obseruent, colantque memoria sempiterna. In qua benignitas DEI, misericordiam suam cum *Polonorum* natione & stirpe, magnificasset; & vt singulæ Ecclesiæ tam vrbanæ, quam vicanæ, per vniuersum Regnum *Poloniæ* constitutæ, & celebritate singulari, & missarum processionumque officiis, diem tanti triumphi cum plebe sua recolant, & agant ingentes DEO, pro beneficio *Polonorum* genti impenso, gratiarum actiones.

Signa Cruciferis ablata in Ecclesia Cracouiensi appendentur

Et supplicatio pro relata victoria indicitur.

Prussiæ Magister *Henricus* de *Pławen*, in anni huius fine, vehementer in Vexilliferum, & cæteros *Chelmenses* militares iratus, quasi erga se, & Ordinem Cruciferorum parum synceri existerent, & perfidiam in ipsum & Ordinem fuissent moliti, capite eos obtruncat, ope cuiuslibet defensionis legitimæ ipsis denegata, videlicet *Nicolaum* dictum *Niksz* Vexilliferum *Chełmensem Ianussium Orzechowsky*, *Conradum* de *Ropkow*, milites; Duos insuper Magistros ciuium, *Gdanensium* videlicet *Petrum Neczko*, & *Bartholomæum Grosz*, ad se in castrum *Gdanense* pro prandio inuitatos, securi, negata confessione extrema & viatico, percutit, eorumque cadauera, quasi parum tormenti viui excepissent, fimo obruit. Quamuis enim crimen eis obiectum nullo fulciretur euidenti argumento, causas tamen captiuitatis & vinculorum, satagens fore iustas, ipsos tam præcipiti morte damnauit.

Henricus Magister Prussiæ quosdam necat, causa indicta.

Wladislaus Poloniæ Rex, ex venationibus, quas per vniuersum Aduentus Domini tempus circa *Gonyądz* tractauerat, reuersus, Natalis dies apud *Grodno* egit. Sub eo autem tempore *Arnestus Austriæ* Dux, cum Marschalco suo *Sweimpelk*, in parua comitiua & dissimulato habitu, *Cracouiam* latenter aduenïens, fœdus & affinitatem cum *Wladislao Poloniæ* Rege, quo aduersus potentiam infestam *Sigismundi Hungariæ* Regis beatior consisteret, iungere gestiebat. Reuelato autem suo aduentu, & per celerem Nuncium ad Regem in *Lithuaniam* perlato, *Wladislaus* Rex properantius ex *Lithuania* in *Poloniæ* Regnum processit, Ducem prædictum *Arnestum* honoraturus. Dum autem oppidum *Proschowicze* attigisset, nocte ex *Proschowicze* consurgens, diluculo *Cracouiam* & domum, qua *Arnestus Austriæ* Dux

Wladislaus Rex cum Arnesto Austriæ Duce, Cracouiam, paucis comitibus veniente

hospitabatur, ingressus, Ducem præfatum, nondum sopore solutum, conueniens, quo pacto Regnum suum & ciuitatem absque saluo conductu ingredi præsumpsisset, iocoso sermone territum, magna benignitate & comitate excepit. Habitis deinde per dies sequentes mutuis tractatibus, quibus & fœdus & affinitas a *Wladislao* Rege per Ducem *Arnestum* petebatur; *Wladislaus* Rex virginem *Czimbarcam*, neptem suam ex sorore germana, *Semouithi Masouiæ* Ducis filiam illi desponsans, dotemque amplam illi largiens in auro, & fœdus & affinitatem secum, vt optauerat, consumat. Celebratis autem ante dies Carnispriuii, in magna solennitate, pro magnificentia, & tradentis & accipientis vxorem, in vrbe *Cracouiensi* nuptiis, præfatus *Arnestus Austriæ* Dux, magnificis, & dotalibus, ac aliis priuatis acceptis, a *Wladislao* Rege, muneribus, in propria regrediebatur. Cui cum propriæ familiæ paucitate, ne *Sigismundi* Hungariæ Regis insidiis violaretur, ire metuenti, sexingentos milites ex Curiensibus suis, præficiens eis *Petrum Schafranyecz*, Succamerarium *Cracouiensem* in Capitaneum, in auxilium dedit. A quibus vsque in *nouam ciuitatem Austriæ*, vna cum noua sponsa fœmina *Czimbarca* perductus, celebrem curiam instituit. Qua peracta, conductoribus suis remuneratis, eos in *Poloniam*, per *Viennam* & *Morauiam*, via qua venerat, perpetuis beneficiis *Wladislai* Regis *Poloniæ* se profitendo obstrictum, remisit. Ex huiusmodi *Arnesti* & *Czimbarcæ* connubio, dierum processu *Fredericus* natus est, qui *Romani* imperii annis plurimis tenuit gubernacula.

Societatem & affinitatem iungit:

Dux *Venetiarum Michael Stheno*, specialibus literis & Nunciis ad *Wladislaum Poloniæ* Regem vsque *Cracouiam* transmissis, maxima prece suam Serenitatem hortatur & obsecrat, *ne bellum cum Sigismundo Hungariæ Rege cœptum deserat, nec secum fœdus iungat: offerens pro militibus Regiis, quingentas hastas explentibus, se in auro numerato stipendia, guerra durante, largiturum.* Agebatur siquidem ea tempestate, inter *Sigismundum* Regem *Romanorum Hungariæque*, & *Venetorum* Dominium pro Regno *Dalmatiæ*, a *Venetis* occupato, durum bellum. Quapropter satagentes *Veneti* a bello *Dalmatico* illum auertere, sumptus liberales & pecunias necessarias, iuxta Regis ordinationem, pro quingentis lanceis in bellum *Pannonicum*, offerebant. Res tamen hæc, quamuis Regi & Regno *Poloniæ* plurimum vtilis, Regni *Hungarici* respectu accepta non est.

Legatio Ducis Venetiarum ad Regem Poloniæ, ne fœdus cum Hungaro ineat.

Nuptiis Ducis *Austriæ Arnesti*, & gentibus suis, quæ illum in *Austriam* conducerent, expeditis, *Wladislaus Poloniæ* Rex, ex *Cracouia* in *nouam Sandecz*, cum *Anna* Regina consorte sua, processit. Et illic, conuenientibus ad eum *Semouitho* Duce *Masouiæ* seniore, & *Alexandra* consorte sua; item Duce *Boleslao Masouiæ*; item *Sigismundo Coributh* Duce *Lithuaniæ*, item Ducissa *Rathiboriensi Helena*, & Baronum atque militum multitudine magna, dies Carnispriuii in solatiis & hilaritate, exegit. *Sigismundus* autem *Romanorum* & *Hungariæ* Rex, res suas in pericula veritus recisuras, ex fœdere, in quod firmandum *Wladislaus* Rex a *Venetorum* Dominio solicitabatur; & ne a duplici & forti hoste, a tergo & a fronte impeteretur, placare sibi *Poloniæ* Regem quacumque arte decreuit. Itaque *Branda* tituli Sancti *Clementis* Presbitero Cardinali, ac *Stiborio* de *Stiborzicze* Palatino *Transyluaniensi*, ad *Wladislaum* Regem in *nouam Sandecz* missis, hostilitatem, per quam in *Wladislaum* Regem deliquerat, longo sermone extenuabat: petens *secum fœdus nouum & perpetuum componi, & personalem onuentionem teneri.* Ad quam tenendam, asserebant *Sigismundum* Regem dudum per Barones Regnorum, pro die *S. Elisabeth*, anno transacto in antiqua villa indictæ conuentioni pariturum, in *Scepusium* aduenisse, & in eam diem moratum esse. *Wladislao* autem *Poloniæ* Rege, & suas, quibus a *Sigismundo* Rege lacessitus est, aggruante iniurias, & fluxæ fidei hominem *Sigismundum* Regem differente; Cardinalis & Palatinus prædicti, diffidentes animos Regum compositurī nunc illum, nunc alium, varia frequentatione adibant. Quo tractatu pendente *Wladislai* Regis permissu, *Anna* Regina *Poloniæ* variis precibus & literis *Sigismundi* Regis expugnata, visura consobrinam suam *Barbaram*, *Sigismundi* Regis consortem, cum splendida & notabili comitiua *Poloniæ* militum in *Kezmark* accessit, magno honore & charitate Regis & Reginæ excepta. Interea opera Cardinalis *Brandæ*, & *Stiborii* Palatini *Transyluaniensis Wladislaus* Rex deuictus, agere in *Lubomlya* oppido personalem visionem cum *Sigismundo* Rege consensit. Ad quam cum Sabbato ante Dominicam *Lætare*, habens in suo comitatu *Boleslaum Masouiæ*, *Sigismundum Lithuaniæ*, Duces, & Prælatorum ac Baronum *Poloniæ* frequentiam, aduenisset, *Sigismundus Romanorum* atque *Hungariæ* Rex, in vertice *Alpium* occurrens, aduentum suum excepit. Et factis mutuis salutationibus & osculis, in oppidum *Lubomlya*, vbi iterum ab vtraque Regina excipiebatur, deduxit. Quamvis autem Reges diebus septem per se & Consiliarios suos de pace egissent, non tamen pax poterat inter illos conuenire. Iam itaque Sabbato ante Dominicam *Indica Wladislao Poloniæ* Rege cum suis omnibus ad discessionem accincto, *Sigismundus* Rex noua rogatione peruicit illum, quatenus faciat secum, omnibus arbitris exclusis, ad secretam cameram ingressum. Vbi cum vterque resedisset, *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, vt erat

Wladislaus Rex a legatis Sigismundi persuasus

Lubomliam venit.

ad

1411

ad ingenia & versutias plenus, sic ad *Wladislaum Poloniæ* Regem orsus est: *Cum & sanguine propinquo, Illustrissime & Charissime frater, & affinitate geminata simus inuicem obstricti, habeamus insuper Regna vicina, & variis inter se necessitudinibus ex tempore vetusto coniuncta, disgredi hinc, pace non stabilita, fœdum & turpe vtrique nostrum existimo, præsertim cum inimicitiæ nostræ non in longum progressæ, facile possunt, dummodo bona mens affuerit, rescindi. Ego quoque cum tua Excellentia, tuisque Dominiis in pacis amœnitate existere summopere exoptem; Sed quoniam a me pro Cruciferis cœptum est bellum, cuius iam tædet pœnitetque me; Pollicebor itaque tibi, & iusiurandi, si in perpetuæ pacis fœdus mecum redire sincere consentis, sacramento firmabo, & Cruciferos me a die hac, & in sempiternum deserturum, & cum omnibus meis potentiis, pro eorum exterminio, personalia auxilia me tibi, ea tamen conditione interposita, præstiturum repromitto, ut postquam propitia Diuinitate eos vinci, & exterminari contigerit, terræ Culmensis, Michałouiensis, & Pomeraniæ, quas proprias & naturales Regni tui Poloniæ profiteor, ad te & Regnum tuum simpliciter & plenarie recidant: Terram autem Prussiæ eo inter nos sortiamur pacto, vt alter ex nobis maiorem partem illius accipiat, qui maiores exercitus in guerram conduxerit.* Credidit Princeps simplex & rectus *Wladislaus Poloniæ* Rex, huic vafro callidoque *Sigismundi* Regis promisso, existimans apud illum æque, vt apud se, religionem iusiurandi, fore debere intemeratam & sacrosanctam.

ibique dolo Sigismundi illectus

Itaque voluntati & deprecationi *Sigismundi*, in singulis vltroneum, Consiliariis suis ignorantibus, præbuit consensum. Et altero in manibus alterius, per lignum viuificæ Crucis, de obseruando & adimplendo huiusmodi tractatu & contractu, præstante iuramentum, fœdus perpetuum, grauitate suarum iniuriarum non discussa neque digesta, iecit.

Senatoribus inconsultis secretum sed Regno Poloniæ perniciosum init fœdus.

Magnitudine insuper pollicitationis, a *Sigismundo* Rege factæ, *Wladislaus Poloniæ* Rex pellectus, non solum omnium iniuriarum & damnorum, quibus illum, graui & infesto bello occupatum, *Sigismundus* perculerat, oblitus est; sed etiam ad nonnullos articulos, Regno suo *Poloniæ* & in præsens, & in futurum, perniciem afferentes, & allaturos, se a *Sigismundo* Rege protrahi, deducique consensit. Nam licet *Poloniæ* Regnum a vetusto tempore certa, iusta, legitima, atque pacifica, terrarum *Russiæ* & *Podoliæ* fruetur possessione, *Wladislaus* tamen *Poloniæ* Rex clarum & certum ius Regni sui, in contractu huiusmodi & fœdere, in dubium verti permisit, omnemque quæstionem (quæ tamen nusquam suscitata erat) occasione prædictarum terrarum, inter Regna *Poloniæ* & *Hungariæ*, vsque ad obitum suum, & eiusdem *Sigismundi* Regis, & ex post ad spatium quinque annorum suspendi: terram vero *Valachiæ*, quæ & ipsa *Polonis* feudalis & tributaria est, eiectis ex illa tyrannis, partiri inter *Poloniæ* & *Hungariæ* Regna, ex æquo, consensit. Et dum fines Regni sui propagare nititur, in ambiguitatem coniecit propagatos. *Sigismundus* siquidem *Hungariæ* Rex, perspectam habens *Wladislai Poloniæ* Regis sinceritatem, abditis & secretis tractatibus, omnibus arbitris exclusis, secum reconciliationem facere, & fœdus inire voluit, singula ex sententia sua & voto, quemadmodum euenit, consecuturus, quæ sciebat, si consiliarii Regni *Poloniæ* in rem & tractatum adhibiti forent, nullatenus se obtenturum.

1412

Percusso fœdere cum Sigismundo Rege,

Fœdere per conclusionem inter Reges icto secretam, conclaue ambo egressi, ad locum quo Reginæ constiterant, procedunt. Quo cum ventum esset, *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, caput mitra nudans, *Wladislaum Poloniæ* Regem solicite rogare cœpit, *vt postquam in Lubomliensi oppido, ad quod, petitionibus suis motus, descendere dignatus fuisset, iuxta status & dignitatis suæ Regiæ exigentiam, honorari nequiuerit, Cassouiam non dedignetur, oppidum magis populare & politicum, accedere; ampliori cultu honorē illic & charitatem suscepturus.* *Wladislaus* autem *Poloniæ* Rex, nulla cum suis deliberatione præmissa, petitioni annuens, ire cum *Sigismundo* Rege in *Cassouiā* repromisit. Argutus illico per *Ioannem* de *Tarnow* Palatinum *Cracouiensem*; *Cur tam faciliter ire ad hostem sine securitate exacta, parum deliberatus consensisset?* silere Palatinum Rex velut rerum ignarum, iussit, facilitatem suam, arcano cognito, laudaturum. Excepit deinde eadem die *Wladislaus Poloniæ* Rex, & *Sigismundum* Regem & Reginam suam *Barbaram*, atque omnes natu maiores *Hungariæ* Barones, honore mensæ & magnificis epulis contractauit. Prandio vero expleto, *Wladislaus Poloniæ* Rex, cum singulis Prælatis, Principibus, Baronibus & militibus suis, qui cum eo in *Lubomlyam* accesserant, in *Cassouiam*, *Sigismundo* Rege eum comitante, processit.

Wladislaus Rex Cassouiā deducitur

Et primum nocturnum in *Sobinow*, secundum die Dominico *Iudica*, in *Operiasz*, egit; tertio vero feria secunda post Dominicam *Iudica*, in *Cassouiam* perueniunt, cum suis omnibus, magnificis procuratus necessariis, octo dies mansit.

Regibus apud *Cassouiam* agentibus, vocat vterque Consiliarios quatuor ad Consilium secretum, *Wladislaus* quidem *Poloniæ* Rex *Nicolaum Gnesnensem* Archiepiscopum, *Albertum Iastrzabiecz Posnaniensem* Episcopum *Ioannem* de *Tarnow* Palatinum *Cracouiensem*, & *Sbigneum* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marschalcum. *Sigismundus* vero *Hungariæ* Rex, *Ioannem* Archiepiscopum *Strigoniensem*, *Hermanum* Comitem *Ciliæ*, *Nicolaum* de *Gara* Palatinum *Hungariæ*, & *Simonem* de *Rozgon*, Iudicem

1412

cem suæ Curiæ Regalis; eisque secretas conclusiones in *Lubowlya* habitas aperiunt. Et quamuis Prælati & Barones *Poloniæ*, pacta Regum non probarent, velut Regno *Poloniæ* plurimum periculosa & nociua, non valentes tamen Regis sui Decretum, quomodolibet irritare, inuiti pactis assentiunt. Dum autem iuxta conditiones pactorum minutæ literarum forent confectæ, & articulus primus de exterminio Cruciferorum, quorum Nuncii eo tempore ad *Sigismundum* Regem venerant, & de *Prussiæ* terra diuidenda, tanquam principalis, propter quem cæteræ inconuenientiæ fuerant admissæ, positus notatusque fuisset, *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, tali calliditate obtinuit eum apud *Wladislaum Poloniæ* Regem, ex literis principalibus aboleri.

Articulus principalis in literis fœderis omittitur,

Petiuit siquidem *Wladislaum* Regem, quatenus *Anna* Regina *Poloniæ Cracouiam* remissa, ex *Cassouia* secum in *Varadinum*, deinde *Budam*, *Vischegrod*, & alia Regni *Hungariæ* loca insigniora, procederet; pollicens eum in venationes feris opulentas, quibus sciebat *Wladislaum Poloniæ* Regem delectari, traducturum, & omnibus necessariis splendide tractaturum. Quem cum sensisset ea oblatione inescatum, alteram rursus petitionem adiecit: *Nosti*, inquit, *Illustrissime & amantissime frater, me in Romanorum Regem nouiter assumptum esse, & nondum Sedem Imperii ad integrum conscendisse; Rogo itaque te, quatenus de Cruciferorum exterminio & terræ Prussiæ diuisione, stipulatione manuali, & corporali iuramento, inter nos firmatam, literis communibus fœderum non permittas misceri conclusionem: grauem indignationem, ex qua mea non ignominia tantummodo, sed etiam ex Imperio depositio, apud Imperii Electores, Cruciferis propter genus & ditionem fauentes, mihi conflaturam. Faueas itaque, sicut frater amantissimus, honori meo, & articulum prædictum per quem ego apud Electores, & alios Principes Imperii, magnis odiis & opprobriis me insimulatum iri non dubito, æquo animo ex inscriptionum fœdere detrahi permittas. Ego enim articulum illum, quemadmodum tibi iuramento pollicitus sum corporali, & omnes alios, iuxta quos fœdus sancitum est, syncere, pure, & integre obseruabo, perinde ac si foret in literis fœderis, plene notatus & expressus.* Annuit iterum *Wladislaus Poloniæ* Rex, *Sigismundi* Regis callidæ petitioni, & articulum de Cruciferorum exterminio, & *Prussiæ* diuisione, rescindi ex literis permittit.

Wladislao dolo ignaro annuente.

Huiuscemodi quoque venabulo se ludibriari, neque turpe, neque inglorium duxit. Conscribuntur itaque, ordinantur, & sigillantur literæ, articulo potiori & meliori abrogato. Tenor autem fœderis extat talis.

Fœderis literæ inter Hungariæ & Poloniæ Reges icti.

Sigismundus Dei gratia Romanorum Rex semper augustus, ac Hungariæ, Dalmatiæ, Croaciæ, Rasciæ, Serviæ, Galatiæ, Lodoringiæ, Cumaniæ, Bulgariæque Rex. Ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum. Inter bonas solicitudines, curasque multiplices, quæ ministerio Regiæ dignitatis incumbunt, de pacifico & salubri statu Regnorum nostrorum, solicite cogitare nos conuenit, vt Regnis ipsis ac subditis nostris, vigeat tranquilla beatitudo quietis, & solidæ pacis gratia nutriatur. Summopere igitur est occurrendum, vt non crescant iurgia, sed iuxta magistram bonorum omnium charitatem, quæ nihil sapit extraneum, nihil asperum, nihil confusum, imo æquitate nutrit concordiam, dissociatos coniungit, pacem & vnitatem consolidat. Cupientes itaque omnium displicentiarum, odiorum, iniuriarum, damnorum & guerrarum, materias & fomites, inter nos ab una, & Serenissimum, ac Prælatos, Principes, Dominos Wladislaum Regem Poloniæ, & Alexandrum alias Withawdum, Ducem magnum Lithuaniæ, fratrem eiusdem Regis Wladislai, partibus ab altera, ac Regna & subditos cuiuslibet nostrûm, quoquomodo hactenus exortas & attentatas, tollere & suffocare, ac ad statum debitum mutuæ charitatis & fraternitatis, vnione laudabili deducere, ad huiusmodi connexionis, pacis, fraternitatis, & concordiæ, inconcusse duraturam deuenimus vnionem. Primo nempe ex certâ scientiâ nostrâ, & in virtute fidei Catholicæ perfectæ, & puro corde, ac verbo Regio, accedente etiam ad hoc Prælatorum & Baronum, Procerumque Regni nostri Hungariæ consensu, pariter & assensu, assumimus & pollicemur, quod ab hoc die & hora in antea, puram, veram, & sinceram fraternitatem, eisdem, Wladislao Regi, & Alexandro Duci, pro quo præfatus Wladislaus Poloniæ Rex, nobis fecit cautionem, quod idem Dux Alexander viceuersâ, nobis eandem fraternitatem iugiter obseruabit, & per suas authenticas & Priuilegiales literas firmabit, exhibebimus & seruabimus. Ipsosque contra omnem hominem viuentem, eos hostiliter inuadere molientem, totis nostris viribus adiuuabimus. Et quod auxilium vel consilium nunquam dabimus nec consentiemus, contra ipsorum statum seu personas, neque in periculum seu necem personarum ipsorum, per nos, vel per alium seu alios aliquatenus machinabimur, aut machinari volentibus consentiemus; sed potius conseruationem sanitatis & vitæ ipsorum vtriusque, honores quoque eorum, pro posse procurabimus. Et quod de Regno, Ducatu, terris, Dominiis, Vasallis & subditis ipsorum nullo vnquam tempore quicquam attentabimus. Damnum quoque & periculum statûs, personarum, & honoris ipsorum auertemus. Proditoribus & rebellibus ipsorum non consentiemus, immo fraternitates eorum in talibus, vbi sciuerimus, præmuniemus, eis intimando defendemus, ac ipsis assistemus, ac alia omnia & singula erga eorum fraternitates generaliter & specialiter attendemus, & efficabiliter obseruabimus, quæ vera & sincera

ræ fraternitatis vinculum exigit, & quæ in præsentibus literis nostris per distinctiones & continentias earundem, in suis punctis, clausulis, A & articulis, sententiis quoq; & Capitulis vniuersis comprehenduntur, promittimus, inuiolabiliter, & effectualiter attendere & tenere, prout præfati Domini, Wladislaus Rex, & Withawdus Dux, fratres nostri charissimi, vicariâ & reciprocâ uicissitudine, hæc nobis tenenda & obseruanda repromiserunt. Verum quia super terris Russiæ, Podoliæ Moldauiæ, inter nos & ipsũ Dominum Wladislaũ Regem Poloniæ, & occasione earundẽ, inter cætera, dissensionis materia vertebatur: in facto itaq; terræ Russiæ, inter nos & præfatum Dominum Wladislaum Regem, concordatũ extitit hoc modo: Vt vita nobis, & sibi insimul comite, vsque ad diem obitûs vniûs ex nobis, B quem videlicet prius nutu diuino ex nobis exemi contingat ab humanis, inter nos & ipsum Dominum Wladislaum Regem, necnon præfatum Withawdum Ducem, pacis & treugarum fœdera habeantur, & inconcusse obseruentur, modo infra scripto. Quibus treugis durantibus præfatus Dominus Wladislaus Rex Poloniæ, terram ipsam Russiæ pacifice teneat prout tenet, sine impedimento nostro, vel Regni, aut subditorum nostrorum aliquali. In terra vero Podoliæ, promittimus eundem Dominum Wladislaum Regem per nosmetipsos non impedire, nec per nostros subditos facere impediri; neque alicui ad illam impediendam consilium, fauorem, vel auxilium præstare, treugis durantibus infra scriptis. Item in casu, quo nos C Regem Sigismundum, memorato Domino Wladislao Rege fratre nostro, vocatione diuinâ præmori contingat, extunc post obitum nostrum prædictæ treugæ, infra quinque annos immediate sequentes, debent perdurare. Et e conuerso, si prædictum Dominum Wladislaum Regem prius nobis decedere accidat, fœdera huiusmodi treugarum, similiter intra quinquennium, inter Poloniæ & Hungariæ Regna, post huius decessum, debent firmiter obseruari; & infra prædictos quinque annos treugarum, videatur de iustitiâ & iure partium, secundum seriem & continentiam literarum, alias per Prælatos & Barones vtriusque Regni, Hungariæ videlicet & Poloniæ, D primum in Iglo, alio nomine in noua Villa, & alterâ vice in antiqua villa, confectarum, quarum contenta habentes hic sufficienter pro insertis, quo ad hæc, in suo robore volumus permanere. Præterea de terra Moldauiæ, vt sequitur, inter nos & eundem Dominum Regem Poloniæ, fratrem nostrum charissimum, est mutuo concordatum. Ex quo enim magnificus Alexander pro nunc Vayuoda Moldauus, ad beneplacita & mandata ipsius Domini Wladislai fratris nostri se dinoscitur obligasse, quam obligationem nos, Sigismundus Rex prælibatus, ob amorem puræ & sinceræ fraternitatis, præfati Domini Wladislai Regis, nolentes turbare vel impedire; Ideo dispositum extitit & firmatum, vt quotiescumque Turcæ & infideles, terras Regni Hungariæ, cum A valido exercitu hostiliter inuaderent, ac easdem depopulari & deuastare molirentur, aut quandocumque nos Sigismundus præfatus Rex contra præfatos Turcas & infideles, mille lanceas vel plures armaremus, & contra ipsos in expeditionem extra fines Regni nostri Hungariæ destinaremus, extunc ad nostram intimationem & significationem, idem Rex Poloniæ frater noster charissimus, mandare debet supradicto Moldauo, ut ipse propria in personâ, cum sua tota potentiâ, nobis & nostro exercitui succurrat, & obsequia præstet fideliter & constanter, saluo, si Moldauus ipse infirmitate notabili & graui tunc esset præuentus. Quo B casu nihilominus potentiam suam, cum Rectore exercitûs sui idoneo transmittere debebit, vel si saltem in seruitio memorati Domini Wladislai Regis, fratris nostri charissimi, cum sua potentiâ protunc foret præoccupatus. Qui si de mandato memorati Domini Wladislai Regis, vt prælibatur, in succursum contra Turcas vel infideles personaliter venire, vel infirmitate præueniente, mittere suam potentiam recusaret, extunc nos ambo, videlicet Sigismundus & Wladislaus Reges, simul debebimus terram Moldauiæ, non obstãte prædictâ obligatione, potenter inuadere, & ipsum Vayuodam Moldauum ab eadem remouere, & ditioni nostræ subiugare, obtentamque inter nos Reges diuidere, & per limites seu terminos C infrapositos distinguere, & celebrari tali modo: Quod syluæ maiores, Bukowina dictæ, incipiendo a montibus seu Alpibus Regni Hungariæ, inter eandem terram Moldauiæ, & terram Sepenyecensem situatæ, penes Sereth, protendentes se ad aliam syluam minorem Bukowina dictam, usque ad fluuium Pruth, debent per medium diuidi, seu dimidiari. Et quod forum Iasznasither, in sinistra parte situm, maneat pro eodem Domino Wladislao Poloniæ Rege. Forum vero seu villa Berleth, in dextra parte sita, maneat nobis Sigismundo Regi, & Regno nostro Hungariæ. Transcenso D autem fluuio Pruth, residuæ syluæ, directe procedendo per campos desertos vsque ad mare, pari modo cum eisdem campis desertis, per medium diuidantur. Itaque Feiernar alias Belegrod cum æquali medietate, pro suprascripto Domino Wladislao Rege Poloniæ, & Kilia cum alia æquali medietate, pro nobis Sigismundo Rege, & Regno Hungariæ, maneant taliter dimidiatæ & diuisæ. Et pars illa quæ ex diuisione cedet Domino Wladislao Regi prædicto, remaneat in manibus eiusdem, sub forma pacis & treugarum super terra Russiæ sæpius expressarum. Vbi autem præfatus Moldauus constanter & fideliter mandata per præfatum Dominum Wladislaum Regem sibi iniungenda, in nostrum subsidium & succursum adimplebit, tunc prædicta totalis terra Moldauiæ remanebit apud eundem, etiam post obitum

tum alterius nostrûm Regum prædictorum, ad quinquennium sub fœdere treugarum prædictarum, saluo iure partis vtriusque. Item si A aliquis vel aliqui ex subditis cuiuscunque nostrûm, alterius Regnorum nostrorum, aut terrarum, aliquas vastationes, prædas, rapinas, vel incendia, vel quæcumque maleficiorum genera, in Regnis & terris alterius commiserit, uel commiserint, quod per hoc treugæ præmissæ non infringantur, sed quod iidem malefactores ad satisfactionem iudicialiter impellantur, ita quod damna per ipsos facta, de bonis eorum resartiantur: Et si iudicio parere contemnerent, vterque nostrum ipsos tanquam maleficos persequi & impugnare tenebitur & debebit. Et, vt prælibatur, nullo dissensionis, B displicentiæ, controuersiæ, & maleficii genere superueniente, & accidente, interrumpi possit & debeat quomodolibet, vel dissolui fœdus treugarum vel inscriptionum prædictarum, sed vt in talibus delicta non remaneant impunita, disposuimus, vt vndecumque contingat in talibus delinqui, aut excessum fieri, recurratur & intimetur per iniuriam & damnum patientem, ad alterius oppidum, vt pote de incolis Regni Hungariæ, ad Oppidum Sandecz, & de incolis Regni Poloniæ, ad oppidum Lewtcze; quæ quidem oppida teneantur, iudicibus hinc inde ex vtraque parte deputatis & deputandis, casum, delictum, & excessum intimare, & ipsos inuocare, vt in termino com- C petenti, Iudices quatuor numero videlicet comites Comitatuum de Szarisz, Scepusiensis, Vinauensis, & Semplimensis, protunc constituti, & per nos deputati, ad instantiam & querelam incolæ de Polonia, in antiqua Villa: ex aduerso totidem Iudices, per præfatum Wladislaum Regem constituti, & in literis suis nominatim expressi, vt pote Sandecensis & Voynicensis Castellani, Iudex & Succamerarius Cracouiensis, etiam pro tempore constituti, in villa Schramowicz, aut in eisdem locis, minor pars iudicum eorundem, prout rei qualitas depoposcerit, conueniant, ac iudicium & iustitiam faciant simpliciter de plano, nec non subterfugiis cessantibus, in delinquentes digne D animaduertant. Et in corroborationem, fidem, & testimonium cautelæ vberioris, sigilla Prælatorum, Baronum, & Procerum Regni nostri, quorum nomina singulariter inferius describuntur, penes Sigillum nostrum Regale, præsentibus sunt appressa. Nos quoque miseratione Diuina Ioannes Archiepiscopus Strigoniensis, Comes perpetuus in Strigoniensi & Colocensi Prouinciis, Primas & Apostolicæ Sedis Legatus, ac Aulæ Romanorum Regis Cancellarius: Stiborius Agriensis, Stephanus Transyluaniensis, Ioannes Iawriensis, Philippus Vaciensis, & Ladislaus Tiniensis, Episcopi; nec non Hermannus Comes Ciliæ, Nicolaus de Gara, Palatinus Regni Hungariæ, Stiborius de Stiborzicze Voieuoda Transyluanus Comes, Simon de Rozgon Iudex Curiæ Regiæ, Philippus de Ozora Comes Themessiensis, Ioannes Bebek & Pelszewscz Tauernicorum, A Ioannes filius Ioannis Ianitoris, Ioannes filius Gregorii Pincernarum, Petrus Czoch Agazonum, Magistri, Nicolaus de Czak pridem Vaywoda Transyluanus, Petrus de Peren pridem Comes Siculorum, Zuborius Thesaurarius, Paulus Bissenus, Banus, Nicolaus Treutel de Newna, Philpes de Goroch, Nicolaus Hederuar Ianitoris, Georgius de Ilzwa filius Palatini Pincernarum de Seugara, Agazonum Reginalium Magistri; Dauid Laczk de Zankowo, Petrus filius Henrici Comes Scepusiensis, Ioannes de Hamonna, Matthaeus de Paloncz Castellanus de Gorzghwo Comes Vinariensis, B Stephanus Compolth, Ioannes Rozgon Comes de Garas, Ladislaus Frank Vayuoda, Petrus Frebek filius Detrici Palatini, Georgius Comes de Bozen, Bartholomæus Fauthi, Gallus de Zeech, alias Comes Zolensis, Benedictus Zudar, Nicolaus filius Beke de Velike, Petrus filius Porze, Michael filius Pauli de Kerzkeghas, Ioannes Iank, Wladislaus Theteus, Dionisius filius Bani de Lochucz, Nicolaus, Sigismundus, & Ioannes de Chetnek, Ioannes filius Iacobi de Nagwihal, Michael Zakech de Kuzal, Stephanus filius Pauli de Somus, Emericus filius Ioannis de Derenhen, Ioannes filius Ribalf de Tharku, & Ladislaus filius Matthiæ, bona fide & Christianice, nostris, & fratrum, Regnicolarumque v- C niuersorum vice & nominibus, assumimus, pollicemur, & fideiubemus, quod omnia & singula superius scripta, & expressa, præfatus Dominus noster Sigismundus Rex attendet & seruabit, nosque attendemus & seruabimus; suam quoque Serenitatem toto conamine inconcusse obseruanda pro posse inducemus, dolo & fraude, in præmissis omnibus, procul motis. Datum Liblio. Anno Domini, millesimo, quadringentesimo duodecimo; quindecimo die Martii. Regnorum nostrorum Hungariæ vigesimo quinto, Romanorum vero secundo.

Wladislaus Rex ad Venetos mittit, suadens pacẽ cum Hungariæ Rege.

Multiplicibus instantiis *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis *Wladislaus Poloniæ* Rex solicitatus, vt se inter eum & *Venetos* mediatorem ageret, *Thomam* de *Diako* Canoni- D cum *Cracouiensem*, *Venetias* transmittit: Duci & Domino *Venetorum* persuadens, quatenus bello omisso, ad quietis consilia animum inclinaret. Quæ vt facilius confici posset; Nuncios suos, cum plena potestate, *Budam*, pacem eo mediatore tractaturos transmittat, sperare se asserens æquis conditionibus pacem confecturum.

Feria sexta ante Dominicam Ramis Palmarum, *Anna Poloniæ* Regina ex *Cassouia* in *Poloniæ* Regnum reuertitur: Prælatis, Principibus, Baronibus Regni *Poloniæ* secum vna redeuntibus, comitata. Quam cum *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex egredientem conduceret, ex equo, cui insidebat, collapsus, & grauiter collisus, a suis pro semiuiuo collectus est. Crescente autem de vi-

1412

ta ipſius deſperatione, omnis nobilitas & vulgus *Hungariæ* ſecretas deliberationes coquebat, non ſe alium pro *Hungariæ* Rege, quam *Wladislaum Poloniæ* Regem, habiturum. Volente tamen Deo, *Sigiſmundus* Rex, breui ad perfectam ſanitatem rediit. Feria ſecunda in craſtino Dominicæ Ramis Palmarum, ambo Reges de *Caſſouia* egreſſi, faciunt nocturnum in *Thokay.* Feria tertia tranſuadato fluuio *Cziſſa* in rure, feria quarta in *Dobrziczam*; feria quinta *Wladislaus* Rex *Poloniæ*, limina ſancti *Wladislai Hungariæ* Regis, cuius corpus in *Varadino* requieſcit, honoraturus, pedibus iter conficiebat, *Sigismundo* Rege *Hungariæ* eum itinere equeſtri præcedente. Quindecim diebus Reges ambo apud *Varadinum* morati, Paſcha Domini illic agunt. Quo Nuncius *Venetorum* Theologiæ Magiſter, frater de Ordine Auguſtinenſium heremitarum, eloquentia & prudentia rarus, adueniens, ſaluum conductum pro Nunciis *Venetorum*, ad tractandam pacem venturis, iuxta formam & plenitudinem, quam petebat, accepit. Ante feſtum ſancti *Adalberti*, egrediuntur ambo Reges *Varadino*, & in campos vaſtos & ſolitudinem ſpirantes, vltra villam *Berſchemyani* facto deſcenſu, venationi operam nauabant. Capta autem ſub triduo multitudine ferarum, venerunt in *Mochay*, deinde in *Dzurdz*, poſt in *Agriam*, vbi Rogationum & Aſcenſionis Domini diebus expletis, fecerunt deſcenſum in *Budam*. In qua ſolennitate dierum Pentecoſtes peracta, ad *Czepel* Inſulam ſe contulerunt agitationi ferarum & cædi intenti. Feria tertia poſt feſtum *S. Trinitatis*, *Budam* reuerſi, maximo cultu maximaque veneratione, circa honorandum feſtum *Corporis* Chriſti fuere verſati, vterque autem Rex *Budæ* manſionem ſuam continuabat in diem vſque Sancti *Ioannis Baptiſtæ.* Et in craſtino Corporis *Chriſti*, Curia militibus ad haſtiludendum indicta eſt, quæ *Arneſti* & *Alberti Auſtriæ*, *Ludouici Bregenſis*, *Conradi Oleſchnicenſis*, *Ianuſſii Rathiborienſis*, *Ioannis Lubenſis*, *Sendal Boſſnenſis*, Ducum; Item centum militum in palæſtra biduo, a mane in veſperum, pugnantium, frequentia nobilitata eſt. Ad quam milites de his nationibus, conſtat confluxiſſe, videlicet *Græcos*, *Italos*, *Gallos*, *Polonos*, *Bohemos*, *Hungaros*, *Auſtrales*, *Miſſnenſes*, *Rinenſes*, *Francones*: *Lithuanos*, *Ruthenos*, *Boſſnenſes*, *Bulgaros*, *Valachos*, *Albanos*, *Raſcianos.* Ex *Polonis* hi fuere milites, *Dobeslaus* de *Oleſchnicza* Caſtellanus *Voynicenſis*, *Mſczugius* de *Skrz'n*, *Zauiſſius* niger, & *Ioannes Farurey*, germani de *Garbow*, *Domarath* & *Iacobus* germani de *Kobilani*, *Nicolaus Powala*, *Albertus Malsky*, *Petrus Czebrowsky*, *Martinus Rithwensky*, *Andreas Baliczky*, *Ioannes Goli* de *Strzałkow*, *Martinus Sczodrowsky*, & *Stiborius iadrzni* de *Stiborzicze*, qui ad ingrediendum primi, & deſcendendum vltimi, cæteris a pugna quieſcentibus, ipſi in ſe ipſos ludum & pugnam edebant. Et quamuis *Sigismudus Romanorum* & *Hungariæ* Rex zelotypiæ odio in *Arneſtum Auſtriæ* Ducem iratus, eum pelli ex Curia huiusmodi iuſſiſſet, *Arneſtus* tamen publicum faciens ex *Buda* egreſſum, certamen athletarum clandeſtinus introiuit, & in illo vſque in finem verſabatur. Rex *Boſſnenſis Carwen*, ſua & ſuæ conſortis præſentia, ludum hunc celebriorem effecerat, cum & ſui milites, altæ & proceræ ſtaturæ, ſtrenui & animoſi in pugna ſpectarentur.

Ludus militaris Regum & Principum frequentia celebris Budæ peragitur.

Imperatoris *Tartarorum Zolthan Zeledini* Nuncii, *Budam* vſque ad *Wladislaum* Regem *Poloniæ* perducti, tribus camelis panno coopertis, *Wladislao* Regi ex parte ſui Cæſaris, & aliis muneribus præſentatis, in legatione ſua, nomine ſui Cæſaris *Wladislao* Regi facta, Cæſarem ſuum, cum omnibus potentiis ſuis contra quoslibet ſuos hoſtes, impenſurum auxilia offerebant. Quæ legatio nationibus exteris erat magnæ admirationi & terrori. Satagens autem *Wladislaus Poloniæ* Rex, *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Regi, grata honoris & beneuolentiæ viciſſitudine reſpondere, eosdem qui ad ſe ex parte *Tartarorum* Cæſaris venerant, iubet, vt parem legationem apud *Sigismundum* Regem reſumant. De quo prædictus *Sigismundus* Rex admodum lætatus, & ipſam in magnum gloriæ & & ſuæ famæ cumulum referens, hoſtes ſuos, *Venetos*, legatione ipſa territabat.

Legati Tartarorum ad Regem Wladislaum Budam veniunt.

Verirus *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, ne *Poloniæ* Rex *Wladislaus* illum, iuxta fœdera percuſſa, & iuramento firmata, de ſubſidio contra Cruciferos ferendo, requireret: Iam ſiquidem Magiſter & Ordo Cruciferorum, pacis perpetuæ fœdus cum *Poloniæ* Rege ictum, ſolutione pecuniarum, pro primo termino facta, pro reſiduis vero duobus, *Sigismundo* Rege mandante, neglecta, præuaricati fuerant, & bellum ſibi ex integro inferri, per *Poloniæ* Regem, licet etiam duorum reſiduorum terminorum ſolutionem impleuiſſent, ob ſolum temporis neglectum & tarditatem formidabant: Ea arte *Wladislaum* Regem circumueniens, a bello Cruciferis mouendo abducit. Perſuadet ſiquidem ei, vt poſtquam Magiſtri & Ordinis Cruciferorum Nuncii, pleno mandato plenaque authoritate ſubnixi, *Budam* veniſſent, & omnes differentias hactenus ventilatas, ſuo arbitrio crederent, non cunctaretur & ipſe *Poloniæ* Rex ſuum iudicium & deciſionem ſubire, & poteſtati ſuæ cauſam credere, frequenti & geminata pollicitatione ſpondens, ſe pro *Poloniæ* Rege, velut ſuo amiciſſimo confœderato, fauorabilem ſententiam pronunciaturum. *Wladislao* autem Rege *Poloniæ*, tam operoſæ affirmationi Regis *Sigismundi* fidem danti, & pro arbitro atque Iudice Regem *Sigismundum*

Cauſam Wladislai Regis & Cruciferorum ſuſceptam, Sigismundus Hungariæ Rex in alios reiicit,

1412

acceptanti, inſtauratur ſolenne iudicium. Et *Sigismundo* Rege cum Prælatis & Baronibus Regni *Hungariæ*, in eo præſidente, pars vtraque ſuas propoſitiones, reſponſiones, iura, & munimenta producit. Et quamuis *Sigismundus* Rex poterat tunc creditam ſibi a parte vtraque cauſam expediuiſſe, vt tamen dilationibus *Poloniæ* Regem a guerra diſtineret, & Cruciferorum crumenam pro libito emungeret, cauſam in longius continuat, & repentino in *Italiam* diſceſſu, pro guerra cum *Venetis* pro Regno *Dalmatiæ* ordinanda; ſe occupatum iri prætendens ad audiendum partium vlteriora producta, *Ioannem Strigonienſem* Archiepiſcopum, *Nicolaum* de *Gara*, & alios *Hungariæ* Barones ſurrogat, & ipſis cauſam inter Regem *Poloniæ* & Cruciferos tractandam, & ad plenum expediendam, demandat.

vt bello in tempus longius arte dilato, Cruciferos auro ſpoliaret.

Venerunt interim hi duo *Venetorum* ad *Wladislaum Poloniæ* Regem in *Budam* Nuncii, videlicet *Franciſcus Moczenigo*, poſtea in Ducem *Venetorum*, *Michaele Steno* abſumpto, promotus; & *Antonius* de *Lauredano*, ſuper Regno *Dalmatiæ* cum *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege, *Wladislao Poloniæ* Rege Mediatoris vicem gerente, placitaturi. Verum poſt varias propoſitiones & reſponſa, poſtquam varias altercationes, in audientia *Poloniæ* Regis, per vtramque partem habitas, *Venetorum* Nunciis nullo pacto ex Regni *Dalmatiæ* poſſeſſione, nuper Regi & Regno *Hungariæ* detracta, cedere velle aſſerentibus, & nonniſi album equum purpura tectum, pro tributo annuo ſibi & ſuis ſucceſſoribus *Hungariæ* Regibus, ſolui a *Venetis* pro Regno *Dalmatiæ*, & eius donatione, ſi illis ipſam facere contigerit, offerentibus; *Sigismundus* Rex, non placitatum ſe, ſed irriſum & ludificatum iri dolens, in magnam iram excandeſcens, quinque Venetorum ſigna bellica, per Capitaneum ſuum *Piponem* de *Florentia*, cæſo *Venetorum* exercitu apud *Forum Iulii*, ante vnum annum capta, per plateas oppidi *Budenſis*, & circa ædes, apud quas *Venetorum* Legati hoſpitabantur, Legatis ipſis *Venetorum* inſpectantibus, & *S. Marci* ſub forma leonis imaginem, item Ducis ſui & aliorum arma recognoſcentibus, per terram ignominioſe trahi, & in gyrum circumferri, ad extremum in *Budenſe* caſtrum referri, & in ſtrata magis trita, vt conculcarentur a tranſeuntibus, & vt opprobrio cunctis fierent, poni iuſſit. Et dum taliter ſtrata & deformata conſiſterent, contigit ſimul vtrumque Regem illac facere iter: *Wladislaus* itaque Rex *Poloniæ*, ludibrium ſignis mutis & innocuis inferre non ſuſtinens, in obliquum cum omni militia, ſigna pedibus obterere faſtidiens, flectit iter. *Sigismundum* vero Regem illa percalcantem, pia correptione obiurgat: *Non conuenit*, inquiens, *frater chariſſime, tuis inſultare hoſtibus, & eorum ignominioſe attrectare ſigna, ſed gratitudinem referendo, actione & ſpiritu coram Deo humilitatem monſtrare. Ego ſiquidem documento tibi eſſe poſſum, qui infeſtis hoſtibus cæde magna apud Pruſſiam deuictis, omnem benignitatem præſtiti; ſignaque eorum in Vrbem Regiam & Regni ac populi mei Metropolim Cracouienſem, pedibus iter cum militibus meis conficiendo, inferens, ad ſacras ædes, pro honore diuino, cuius brachio cepiſſe me illa profiteor, pendere ordinaui, omnem gloriam relati ex Cruciferis triumphi ſoli Deo attribuens, & ab omni me continens ſuperbia atque faſtu.*

Pace per Wladislaum inter Venetos & Sigismundum non compoſita,

Budæ ſigna Venetorum bellica antea in prælio capta Sigismundus iratus conculcat, nunciis Venetorum præſentibus.

Feria quarta in vigilia Sancti *Ioannis Baptiſtæ Wladislaus Poloniæ* Rex *Buda* egreſſus, in *Albam* Regalem peruenit, & die Sancti *Ioannis Baptiſtæ* cum aliquot ſequentibus illic exactis, in *Thata*, & die altero in *Langdorff* villagium ad fluenta *Danubii* ſitum, perueniens, & crapuloſius caſeis, ex lacte bubalo recenter coagulatis, ſe replens, ac indigeſto cibo, balnei, poſtremo vero vndarum *Danubii* fomentis, prope horis duabus ſe reficiens, febrim acutam tertianam contraxit, & nihilominus die altero in *Moroth*, locum venationum *Strigonienſis* Archiepiſcopi, duos illic Phyſicos a Rege *Sigiſmundo* pro curando corpore miſſos offendens, ex *Moroth Strigonium* venit. Vbi cum diebus quinque, *Ioanne Strigonienſi* Archiepiſcopo illum omnibus neceſſariis ſplendide tractante, lenimen ſuæ ægritudinis ſumpturus, ſtetiſſet, ſexta demum die nauali itinere *Viſchegradum* introiuit; graſſanteque morbo, ſeptem diebus illic immorari coactus eſt. Sub quibus *Sigiſmundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex *Viſchegradum*, viſitandi Regis *Wladislai*, & ſolandi ſuum languorem gratia, perueniens, omnes ſuos ex caſtro diſcedere iuſſos, *Viſchegradum* in Regis & ſuorum militum poteſtatem commiſit. Abinde per Regem vtrumque per *Maruſzam* in *Varprim* venationum locum itum eſt, & aliquot illic dies, reſumendi virium reſpectu, abſumpti. Intelligens autem *Sigiſmundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, animum *Wladislai Poloniæ* Regis anhelare in reditum; iam ſiquidem illi priſtinæ ſanitatis refuſus erat vigor, reddidit ſibi & præſentauit per *Andream Rozen* de *Roznow* militem ſuum tunc familiarem de domo *Gryphonum*, coronam materialem Regni *Poloniæ* auream, qua primi Regis *Polonorum Boleslai* magni *Otho* Imperator tertius tempora inſigniuerat; item ſceptrum & pomum aureum, item gladium *Sczerbyecz* quem gruem vocant. Quæ omnia, & alia plurima Regni *Poloniæ* decora, *Eliſabeth* ſenior, germana *Caſimiri Poloniæ*, & mater *Ludouico Hungariæ*, Regum extulerat in *Hungariam*; *Ludouico* Rege vtrumque Regnum adminiſtrante, verita, ne in filii ſui *Ludouici* Regis dedecus, negligentius

Wladislaus Rex ex morbo inualeſcens

ac reditum parans in Poloniam dona accipit,

1412

us omnia publica Regni *Poloniæ* agentis negotia, *Poloni* alium ſibi Regem ordinarent. Donat inſuper præfatus *Sigiſmundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex *Wladislao Polonorum* Regi varia Sanctorum oſſa & reliquias, in monſtrantia argentea deaurata, annulo olim *Ludouici Hungariæ* Regis ſignátas; item tria ſtamina axamenti ſimplicis, item tria ſtamina panni *Florentini*, item tres ſpadones. Portitorem autem huiuſmodi munerum *Andream Rozen* militem, *Wladislaus* Rex duabus villis in Regno *Poloniæ* & *Sandecenſi* diſtrictu, largitione perpetua ſibi inſcriptis, & centum marcis latorum groſſorum remunerat. *Sigiſmundo* autem *Romanorum* & *Hungariæ* Regi in viciſſitudinem & recompenſam, dona alia inſignia & ſplendida, ſchubas videlicet pelliceas, & diploides pellibus ſabellinis, mardurinis, amerlinis, & griſeis ſuperbas, item equos ambulatores, & ad veloces curſus aptos, auesque varii generis ad venandum inſtructas, remiſit.

& viciſſim dat Sigiſmundo Hungariæ Regi.

Feria quinta in die S. *Mariæ Magdalenæ*, *Reges* vna ſimul ex *Vaprin* egreſſi, in monaſterium, quod appellatur *Noſtra*, fratrum heremitarum primi heremitæ, ſitum in ſolitudine, perueniunt. Et ſermonibus multifariis atque amplexibus in magna charitate atque dulcedine celebratis, valedictione alter in alterum impenſa, diſceſſionem faciunt. *Wladislaus* quidem *Poloniæ* Rex in Regnum ſuum *Poloniæ* reuerſurus, per *Trączin*, *Międzirzecz*, *Brunow*, & *Kłobuk*, *Morauiam* perueniens, a *Iaczkone* Barone *Morauico* ſubmiſſe ac magna deuotione exceptus, ac victualium neceſſitate biduo procuratus eſt. Ex *Morauia* per *Hiczin*, *Przeborow*, *Theſzin*, in Regnum ſuum perueniens, die Dominico ante feſtum Sancti *Laurentii*, *Cracouiam* ingreſſurus, coronam materialem Regni ſui *Poloniæ*, gladium, pomum, & ſceptrum, apud *Hungariam* ſibi per *Sigiſmundum* Regem reddita, ante ſuum conſpectum iuſſit in patulo deferri. Cui in obuium *Anna* Regina *Poloniæ* conſors ſua, proceſſionesque omnium Eccleſiarum effuſæ, reditum ſuum iucundiſſima teſtabantur hilaritate. In feſto deinde *Aſſumptionis B. V. Mariæ*, *Wladislaus* Rex apud Parochialem Eccleſiam S. *Mariæ Cracouienſem* miſſarum ſolennia audiens, coronam materialem, gladium, pomum, & ſceptrum, ſupra locum ſuæ ſtationis, in ſtallis, publice iuſſit exponi, pro populi lætitia & admiratione.

Wladislaus Rex Cracouiam ingreſſus munera Sigiſmundi Hungariæ Regis ante ſe deferri iubet.

Feria ſecunda in craſtino *Aſſumptionis B. V. Mariæ*, *Poloniæ* Rex *Wladislaus*, *Cracouia* egreſſus, apud caſtra, oppidaque ſua & curias, videlicet *nouam Ciuitatem*, *Sandomiriam*, *Prziſchow*, *Sczekarzowicze*, *Lublin*, *Chelm*, *Rubieſchow*, tranſitum faciens, feria quarta in die S. *Michaelis*, ſuper flumen *Bug*, vno miliari a *Rubieſchow*, cum *Alexandro Withawdo* Duce magno *Lithuaniæ*. perſonalem tenuit conuentum, & vniuerſa quæ cum *Sigiſmundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege egerat, quæque fœdera ſecum iecerat, qualesque euentus in *Hungaria* habuerat, certo ordine exponit, & fere ſingula munera, quibus a *Sigiſmundo* Rege in *Pannoniis* honoratus erat, ſibi largitur.

Wladislaus dona ab Hungariæ Rege

1412 accepta Alexandro dat,

Aduenerat in eam dietam *Petrus Viſch* Epiſcopus *Cracouienſis*, grandem ſuam iniuriam ſatagens poſſe reſcindi. Obtinuerat ſiquidem *Wladislaus Poloniæ* Rex apud *Ioannem* Papam XXIIII, expoſito quod delirus eſſet & lethargo ſimilis, illum a ſede *Cracouienſi* in *Poſnanienſem* transferri; & in *Cracouienſem Albertum Iaſtrzębiecz Poſnanienſem* Epiſcopum ſurrogari, quaſi *Poſnanienſis* Eccleſia tam miſerabilis conditionis exiſteret, vt a deliro regi poſſet, & prouiſionem bullis allatis, Vir optimus *Petrus Cracouienſis* Epiſcopus, excedere de ſua Eccleſia, brachio Regali impellente, ſtringebatur: Supplicabat itaque & per ſe & per neceſſarios ſuos, & ſignanter *Ioannē Łaskari* Præpoſitum *Wladislauienſem*, *Wladislao* Regi, *ne illum ſede ſua cedere pateretur, faueretque vt liceret ſibi ſuam iuſtitiam iuris remedio defenſare.* Sed dum *Wladilaus* Rex inexorabilem ſe oſtenderet, ad ſingulorum iuſtam huiusmodi cauſam promouentium ſuffragia, omnes inſuper fratres & amicos eiuſdem *Petri Viſch* Epiſcopi, graui indignationis & obiurgationis correptione percelleret, iuſtæ reprehenſionis aculeos, apud præſentem & ſuccedentem ætatem, non euaſit. Præfatus itaque *Petrus* Epiſcopus *Cracouienſis*, deſertum ſe a fratribus, cognatis, & familiariſſimis ſuis iri dinoſcens, de *Cracouienſi* Epiſcopatu cum ingenti lachrymarum effuſione, & tam vehementi amaritudine & dolore, vt ſingulis circumſtantibus fletum excuteret, in *Poſnanienſem* Epiſcopatum diſceſſit, vltionem diſtrictam ſuæ eiectionis authori, ingeminato clamore frequentius ab vltionum Domino imprecatus. Quæ quidem translatio, magnum in populo & Clero parturiit ſcandalum, laicosq; reddidit plus ſolito Eccleſiaſticis infeſtiores. Sed neque in diem hanc eius poterat ad liquidum amaritudo aboleri: nam & *Mroczek* de *Poſzadow* alias de *Łopuchow* miles *maioris Poloniæ*, propinqua cognatione per lineam directam *Petro Viſch* Epiſcopo iunctus, deiectionem ſuam ignominioſam moleſtius ferens, aptum obſeruabat tempus, quo *Albertum Iaſtrzębiecz* Epiſcopum occideret. Dietaque generali apud *Gneſnam* inſtituta, pro Pentecoſtes die, ad quam *Albertus Iaſtrzębiecz* Epiſcopus certo certius ferebatur venturus, *Mroczek* præfatus cum quingentis armatis, hoſpitium illius inuadere, & *Albertum* Epiſcopum obtruncare, iureiurando ſe aſtrinxerat. Verum *Alberto Iaſtrzębiecz* dietam huiusmodi declinante, facinus cogitatum executioni mandatum non eſt. Quantus autem pudor fuerit quanta DEO iniuria, & Eccleſiæ *Cracouienſi* contumelia, quantum pernicioſi & deteſtabilis

& Petrum Viſch Ep. Cracouienſem ex ſede ſua in Poſnaniam transfert,

& Albertum Iaſtrzębiecz ſufficit.

1412

res exempli, quantum Regiæ Maieſtatis & totius Regni dedecus, vt Rex alioqui deuotus & Catholicus, & Princeps illuſtris & magnificus, ad vnius Epiſcopi deiectionem ſudauerit, & contra virum bonum & ſimplicem (eſto, verum ſit in amentiam lapſum) extenderit potentiam ſuæ fortitudinis & Maieſtatis. Qui quanto donis potioribus ſe a Deo inſignitum meminerit, tanto ſcrupuloſiori diligentia, & ſolertiori cura inuigilare debuerat, ne gloria ſui nominis, tam fœda macula cum Regnorum ſuorum atque Principatuum pernicie & dedecore fuſcaret, ſaluti ſuæ derogatura atque famæ. Maior enim *Petro* Pontifici præfato, ſi delirus fuerat, debebatur miſeratio, ſub cuius ſacerdotio, pax Regno *Poloniæ*, & triumphus ille famoſus ex Cruciferis apud *Grinfeld* relatus prouenerat. Libertasque Eccleſiis, concordia plebibus, moribus diſciplina, eo vero amoto, magna deformitas in Clero & populo graſſari cœpit. Huius tamen deformitatis nullus alius fuiſſe cauſa, niſi *Albertus Iaſtrzębiecz* inſimulabatur. Qui primus apud Polonos tam peſtiferi exempli deponendi Pontificis, & ſibi ſuccedendi, author extitit, inſignem ambitionis titulum occupaturus.

Conuentione expedita, quæ ſupra fluuium *Bug* pro die Sancti *Michaelis* habita eſt, *Wladislaus Poloniæ* Rex in *Medicam* proceſſit. Quo illic diebus quindecim commorante *Sigiſmundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis legati, videlicet *Ioannes Strigonienſis* Archiepiſcopus, & *Michael Kochmagiſter nouæ Marchiæ* Aduocatus, in die Sanctæ *Heduigis* ad ſuam Serenitatem perueniunt. Hi, data audientia, orant precanturque, *quatenus Wladislaus Poloniæ Rex, ad proſecutionem Imperialis faſtigii, Sigiſmundo Regi quadraginta ſexagenarum latorum groſſorum Pragenſium millia mutuo daret, quæ propediem Magiſter & Ordo Pruſſiæ Polonorum Regi iuxta condemnationem iudiciariam pro pœna, damnis, & intereſſe, quod in conſtitutis diebus Capitalem ſummam, centum videlicet millia ſoluere neglexerat, ſoluturus erat.* Offerentes in pecuniarum prædictarum ſumma, terram *Scepuſienſem* Regni *Hungariæ*, Regi & Regno *Poloniæ* dare in obligationem & pignus. *Wladislaus* autem *Poloniæ* Rex, participato ſuorum Baronum conſilio, vt & *Sigiſmundum* Regem maioris neceſſitatis, & amicitiæ vinculo obſtringeret, & ad implendum fœdus de Cruciferorum exterminio, iuramento vtrinque firmatum, arctius obligaret, mutuare *Sigiſmundo* Regi præfata quadraginta ſexagenarum latorum groſſorum millia, terra *Scepuſienſi* in pignus recepta, conſentit, præfatoque *Michaeli Kochmagiſter nouæ Marchiæ* Aduocato, perſonaliter demandat, vt præfata quadraginta ſexagenarum latorum groſſorum millia in poteſtatem & manus *Sigiſmundi* Regis conſignet: Magiſtrum & Ordinem Cruciferorum de *Pruſſia*, ſpecialibus literis quietans de eiſdem. *Ioannes* itaque Archiepiſcopus *Strigonienſis* legatione ſua votiue perfunctus, pluribusque & notabilibus donis per *Wladislaum Poloniæ* Regem honoratus, in *Hungariam* reuertebatur.

Legati Sigiſmundi

pro repetendis quadringentis millibus ſexagenarum

promiſſarum ſuo Regi in pignus Scepuſii,

ad Magiſtrū Pruſſiæ remittitur,

Ex *Medica*, *Przemisliam Wladislaus* Rex, habens in ſuo comitatu *Strigonienſem* Archiepiſcopum, & *Michaelem Kochmagiſter*, proceſſit, & ſub eorum conſpectu infamiæ ſuæ notam, iniuſte ſibi ab *Almanis*, quaſi ſchiſmaticorum fautor, & præcipuus receptator foret, iniuſtam purgaturus, Eccleſiam Cathedralem pulcherrimo opere ex petra quadrata fabricatam, in *Przemislienſis* caſtri medio ſitam, ritu *Græco* hactenus per Pontificem *Ruthenorum* adminiſtrari & officiari ſolitam, eiectis ex tumulatis primum *Ruthenorum* cadaueribus & cineribus, conſecrari in Catholicam, & latini ritus Eccleſiam ordinauit. Quod ad ſingularem ſui ritus contumeliam & opprobrium *Ruthenorum* Sacerdotes & populus deputantes, factum, amaris ſingultibus, vociferatione, & fletibus, illud proſequebantur. Qua progreſſu temporis, ſub anno videlicet Domini, milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo; ſub Pontificatu *Nicolai Przemislienſis* Epiſcopi, ruinata, ſinguli eius quadri lapides in fabricam Cathedralis Eccleſiæ in ciuitate ſitæ, conuerſi poſitique ſunt.

& templum Ruthenum Latino ritu conſecratur Przemisliæ.

Nunciis *Sigiſmundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis licentiatis, *Wladislaus* Rex *Przemislia* diſcedens, gyratis pluribus oppidis, caſtris, & curis ſuis, videlicet, *Grodek*, *Wyſznia*. *Leopoli*, *Gliniani*, *Bobrka*, *Nadzyeyczicze*, *Medinicze*, *Drohobicz*, *Ozimini*, *Sambor*, *Medica*, pro feſto omnium Sanctorum iterum *Przemisliam* adiit. Quo illic exacto, per *Sanok*, *Kroſznam*, *Biecz*, *Voynicz*, *Bochnyam*, pro die Sancti *Martini* in *Nyepołomicze* aduenit. Vbi diebus quindecim cum Prælatis & Baronibus *Poloniæ*, qui ad illum confluxerant, exactis, per *Przemąkow*, *Visliciam*, *Schydłow*, *Opathow*, *Vrządow*, *Lublin*, *Brzeſczie*, *Bielsko*, in *Lithuaniam* adueniens, fere totam hyemem illic abſumpſit, & reſidua *Hungarica* munera, quibus fuerat a *Sigiſmundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege, a *Charwen Boſnenſi* Rege, cæterisque Prælatis, Principibus, & Baronibus, honoratus, in fratrem ſuum *Alexandrum* Ducem *Lithuaniæ*, & in filiam eius *Anaſtaſiam* Ducis *Moſchouitarum Baſilii* conſortem, quæ Regem & Ducem viſitatura, in *Lithuaniam* aduenerat, liberaliſſime erogauit. Nuncius iterum alius *Sigiſmundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis, *Benedictus* de *Makra Hungarus* miles, in *Lithuaniam* aduenit, terminos & limites terrarum *Lithuaniæ* & *Pruſſiæ*, quibus disterminantur fluminibus, aut locis, coram conſpecturus. Ex parte Regis atque Cruciferorum præſente, ſingulos terrarum prædictarum ſitus diligenter recenſens, inueſtigans, atque examinans, & in ſcriptum redigens, muneratus a Rege *Wladislao* & *Alexandro* Duce, in Hun-

Legatus Regis Hungariæ terminis Lithuaniæ & Pruſſiæ bene perſpectis

1412 *in Hungariam reuertitur.*

Hungariam, viua ferens testimonia rediit, pro causæ, quæ cum Cruciferis agebatur, decisione faciliori.

Hussitarum hæresis Pragæ oritur.

Labem hæræticam & plures pestiferos errores, a *Ioanne Husz* natione *Bohemo*, in *Pragensi* ciuitate superseminatos, *Ioannes* Papa XXIIII extirpaturus, *Ioannem* tituli Sancti *Petri* Diaconum Cardinalem in *Bohemiam* transmittit. Qui processu legitimo contra *Ioannem Husz* synodo videlicet apud *Pragam* in die Sancti *Lucæ* indicta, ipsum propter erronea sua dogmata, & ad populum frequentius pronunciata, & manu sua conscripta, anathematis processibus percellit. A quibus ille ad iudicium Summi Dei prouocans, appellationem in valuis pontis *Pragensis*, affigit, & in illa se tunc & deinceps protegens, ferocius in dehonestationem Sedis Apostolicæ, & suorum Cardinalium, serendo pestifera dogmata, grassabatur, maius periculum breui paritura. Quæ quidem dogmata *Venceslai Bohemiæ* Regis illibrata ad omnia lenitas, non secus atque calamus, ventis succedentibus agitatus, roborabat.

Hiems calidissima.

Anni huius hiems calidissima, & absque exemplo ab omni horrore pruinæ aliena, adeo vt frigidissima Regio *Lithuanica*, circa Purificationis *S. Mariæ Virginis* festum, olera & flores, de quibus vsus communis habebatur, producens, vulgo pene in miraculum, atque vt dici solet, in religionem fuerit.

Ioannes Papa XXIIII, *Florentia* egressus, *Bononiam* duodecima Mensis Nouembris intrauit: circa finem vero Nouembris, cum Cardinalibus transiens, apud *Laudam & Cremonam* cum *Sigismundo Romanorum & Hungariæ Rege* conueniens, Concilium generale apud *Constantiam* ciuitatem *Germaniæ*, ad reuniendam Ecclesiam Dei, multipliciter scissam, celebrari consensit. Reges quoque, & Principes Christianorum, vt illi per se, vel per Nuncios suos interessent, inuitauit.

Concilium Constantiense indicitur.

Ladislaus Siciliæ Rex dum contra Papam bellum parat,

Interim vero *Ladislaus Siciliæ* Rex, corrupto Capitaneo castri Sancti *Angeli*, castrum prædictum per proditionem conquirit. Maximo quoque exercitu collecto, circa principium mensis Iunii, persequi *Ioannem* Papam, & apud *Bononiam* obsidere illum disponebat. Verum medio tempore *Ladislaus* ipse, cuius tremor & pauor tam Papam & Cardinales, quam suos omnes Curiales vehementer peruaserat, igne sacro in membro virili, priusquam dimidiaret dies suos, tactus, obiit, & extunc *Ioannes* Papa in *Bononia* mansit quietior.

igne sacro correptus moritur.

Natalis Christi sacratis diebus *Wladislaus Poloniæ* Rex apud *Lithuaniam* in *Vilno* exactis, sub quibus diebus quadraginta millia sexagenarum latorum grossorum *Pragensium*, debita, a Magistro & Ordine *Prussiæ*, per *Wladislaum Poloniæ* Regem, iuxta pacta, effectualiter mutuata sunt *Sigismundo Romanorum & Hungariæ* Regi, & terra *Scepusiensis*, castrum videlicet *Lubomlya*, cum quatuordecem ciuitatibus terræ *Scepusiensis*, Regi & Regno *Poloniæ* in pignus & possessionem data, & in manus *Pauli Gladisch*, cui propter linguæ *Hungaricæ* peritiam Rex *Wladislaus* tradi illam commiserat, consignata, non prius reddenda, donec præfata quadraginta sexagenarum millia, per Reges & Regnum *Hungariæ* fuerint Regi & Regno *Poloniæ* ad plenum exoluta:

Legatus Sigismundi Regis a Prussiæ Magistro accipit pecuni-

1412 as pignore Scepusii.

Venit *Wladislaus* Rex pro Septuagesima in *Parczow*, pro Carnispriuio in *Iedlnam*; ex *Iedlna Cracouiam*, abinde vero in *maiorem Poloniam*, per solita castrorum & stationum suarum loca, diuertit. Dum autem per solita castrorum & stationum loca gradiendo intra Octauas *Corporis Christi Posnaniam* deuenisset, magnitudinem iniuriæ, qua *Petrum Visch*, olim *Cracouiensem*, tunc *Posnaniensem* Episcopum, e sede sua *Cracouiensi* pelli, & in *Posnaniam* detrudi procurauerat, fera æstimatione prospiciens, eo in capellam accito, flexis genibus prostratus, & facinus suum confessus, noxam illam petebat, vbertim lacrymas fundens, sibi ignosci. Nec Pontifex *Petrus* iacere prostratum Regem diutius sustinuit: sed illico illum e terra erigens, omne scelus in se admissum dimisit, præfatus atrocitatem suæ exclusionis non aliter prouenturam fuisse, nisi illam æmulus suus *Albertus Iastrzębiecz* conflasset.

Wladislaus Rex a Petro Visch Ep. veniam supplex petit.

Ex maiori *Polonia* in terram *Cracouiensem* rediit, & festum Assumptionis *B. V. Mariæ* apud *Visliciam* egit. Exortam tandem in Regno *Poloniæ* epidimiæ generalem pestem vitaturus, in siluas & nemora versus *Przischow*, abinde vero in *Lublinensem & Chelmensem* terras, quodlibet oppidum & villam, ne quid infectionis contraheret, multis & notabilibus Curiensibus suis peste nihilominus cadentibus, prætergrediens, declinauit. Ad tenendam generalem cum fratre suo *Alexandro Withawdo* Duce magno *Lithuaniæ*, dudum indictam dietam, in oppidum *Hrodlo* supra fluuium *Bug* secunda mensis Octobris peruenit, quo iam & ipse Dux magnus *Lithuaniæ Alexander*, & Prælatorum, Baronum, militariumque Regni *Poloniæ* & Ducatus magni *Lithuaniæ*, vniuersitas in frequenti multitudine accersita, confluxerat. Satagentes siquidem prædicti duo insignes & nobilissimi Principes, *Wladislaus Poloniæ* Rex, & *Alexander* magnus *Lithuaniæ* Dux, terrarum & Principatuum suorum Rectores optimi *Lithuaniæ Samogithiæque* terras, dudum *Poloniæ* Regno incorporatas, annexas, inuisceratas & vnitas, geminato funiculo difficile soluendo, eidem *Polonia* Regno arctius solidiusque conglutinare; & *Polonicos* populos cum *Lithuanicis & Samogithicis*, fœdere iungere sempiterno, suadente id *Sigismundo Romanorum & Hungariæ* Rege, conuentum præfatum instituunt, & familias domosque Regni *Poloniæ*, per arma, insignia, & cognationes, distinctas, cum familiis & domibus pri-

Lithuani libertates & insignia non dissimilia Polonis accipiunt.

1413 primorum Baronum *Lithuaniæ* iungunt, glutinant, & vniunt, arma & nobilitatis insignia, quæ nobiles Regni *Poloniæ* a vetustissimo tempore, ex parentibus & progenitoribus suis propter actus heroicos, & merita conquisita habuerunt, concedendo deferre *Lithuanis*, & armis *Polonorum* eos nobilitando, insigniendoque, qui ante neque conditionem nobilitatis norant, neque insignia seu nobilitatis arma gestare consueuerant. Largiendo insuper *Lithuanorum* Baronibus iura & libertates optimas, & eis, quibus Regnum *Poloniæ* inclytum est, conformes, remittendo illis tributa, seruitutes, & onera, quibus non secus quam emptitii, & Sclaui, premebantur. Quod latius tenor literarum superinde confectarum, qui talis est protestatur:

Literæ desuper conficiuntur.

In Nomine Domini. Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Debitores sumus spiritualis alimoniæ, salutaria illis pocula ministrare, quibus præsidentes, temporalium commodorum præstitimus suffragia, vt quos ad corporis necessitatem sustentamus, salutis etiam ipsis, quantum nostra sufficit facultas, ministeria porrigamus: ne, dum temporalibus insistimus profectibus, vitæ commoda negligere videamur. Et vnde dona benedictionis, & brauium expectamus sempiternum, inde vitæ detrimenta sentiamus, & præmiis destitui adoptatis, nulla laboris nostri commoda consequamur. Expedit exquirere, & debita attentare ratione, vt dum hominibus impartimur carnis beneficia, meditemur, qualiter ipsis cœlestia præbeamus alimenta. Et quos in hoc sæculo transitoriis rerum condimus copiis, illis viam beatitudinis æternæ demonstremus: quatenus & hic nostræ munificentiæ cognoscant præsidia, & tandem futuræ gloriæ compendia, per exercitia directionis nostræ, apprehendant in omnium Saluatore. Proinde nos Wladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Lithuaniæ Princeps supremus, Pomeraniæ Russiæque Dominus & heres: & Alexander alias Withawdus, magnus Dux Lithuaniæ, nec non terrarum Russiæ Dominus & heres. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, vniuersis, præsentibus & futuris, præsentium notitiam habituris. Quomodo terras Lithuaniæ & earum incolas, nostro subditos dominio, in quos sæpe liberalitatis nostræ dexteram extendimus, & profectui ipsorum intendentes multa frequentia, statum & conditionem eorum semper studuimus facere meliorem. Feruenti desiderio cupientes, in assumptæ fidei deuotione iugiter solidare & fundare vt ipsos Altissimus, quo præstante, lumen fidei per nostram operam receperunt, ad laudem & honorem sui nominis, & eiusdem fidei Catholicæ augmentum, gratiæ suæ charismate confirmaret; cum eos sæpe munificentiæ nostræ donis reficimus, summopere affectamus spiritualibus gratiis refouere, & per quæque legitima studia & labores, id firmius mancipare. Qui vt se in fidei constantia commodius exerceant, & crescant de virtute in virtutem, iugum seruitutis, quo hactenus fuerunt compediti & constricti, de ceruice ipsorum deponentes & soluentes, ex innata nobis benignitatis clementia, ipsis libertates, immunitates, gratias, exemptiones, & Priuilegia, dari Catholicis solita, iuxta continentiam articulorum subscriptorum, tenore præsentium conferimus & largimur. Et primo, quamuis eo tempore quo almo spiritu inspirante, fidei Catholicæ recepta claritate, coronam Regni Poloniæ assumpsimus, pro Christianæ Religionis incremento, & bono statu ac commodo terrarum nostrarum Lithuaniæ prædictarum, ipsas, & cum terris ac dominiis ipsis subiectis & connexis, præfato Regno nostro Poloniæ appropriauimus, incorporauimus, coniunximus, vniuimus, adiunximus, confœderauimus, de consensu vnanimi nostro, & aliorum fratrum nostrorum, & omnium Baronum, Nobilium, Procerum, & Boiarorum eiusdem terræ Lithuaniæ, voluntate accedente & assensu. Volentes tamen terras prædictas Lithuaniæ, propter hostiles insultus & insidias Cruciferorum, & eis adhærentium, ac aliorum quorumcumque inimicorum, qui præfatas terras Lithuaniæ, & Regnum Poloniæ demoliri nituntur, & in ipsorum destructionem machinantur, in certitudine, securitate, & tutela meliori reponere, & eis perpetuum commodum procurare, easdem ipsas terras, quas semper cum pleno dominio, ac iure mero & mixto hactenus habuimus, & habemus vsque modo, a progenitoribus nostris, & ordine geniture, tanquam Domini legitimi, Baronum, Nobilium, Boiarorum, voluntate, ratihabitione, & consensu adhibitis, prædicto Regno Poloniæ iterum ipsas, cum omnibus earum dominiis, terris, Ducatibus, Principatibus, districtibus, proprietatibus, omnique iure mero & mixto, Coronæ Regni Poloniæ, perpetuis temporibus, irreuocabiliter volumus semper esse vnitas. Cæterum omnes Ecclesias terrarum Lithuaniæ prædictarum, tam Cathedrales quam Collegiatas, Parochiales, & Conuentuales, videlicet Vilnensem, & cæteras in eis erectas, erigendas, fundatas & fundandas, in omnibus ipsarum libertatibus, immunitatibus, Priuilegiis, exemptionibus, & consuetudinibus vniuersis, conseruamus, harum serie literarum mediante, iuxta consuetudinem Regni Poloniæ. Barones etiam, Nobiles, Boiari, terrarum nostrarum Lithuaniæ prædictarum, donationibus, priuilegiis, & concessionibus ipsis datis, impartitis, & collatis, duntaxat Catholici & Romanæ Ecclesiæ subiecti, & quibus Clenodia sunt concessa, gaudeant, participent, & fruantur; prout Barones & Nobiles Regni Poloniæ suis potiuntur & fruuntur. Item Ba-

1413

rones & Nobiles prædicti, bona ſua paterna pari iure obtineant, ſicut Barones Regni Poloniæ ſua noſcuntur obtinere. Et donationes noſtras, ſuper quibus literas obtinent a nobis efficaces & fulcitas perpetui roboris firmitate, ſimiliter obtinebunt, & liberam habebunt facultatem ipſas vendendi, commutandi, alienandi, donandi, & in vſus ſuos conuertendi, noſtro tamen conſenſu ad hoc ſpecialiter accedente, ſic tamen, quod ipſa alienando, commutando, vel donando, coram nobis vel noſtris Officialibus, iuxta conſuetudinem Regni Poloniæ reſignabunt. Item poſt mortem patrum liberi, non debent bonis hæreditariis priuari, ſed ea cum ſuis ſucceſſoribus poſſidere, prout Barones & Nobiles Regni Poloniæ ſua poſſident, & in vſus conuertunt beneplacitos. Similiter vxoribus ſuis dotalitia, in bonis & villis, quas ex ſucceſſione paterna, vel conceſſione noſtra perpetua habuerint, vel fuerint habituri, poterint aſſignare, prout in Regno Poloniæ aſſignantur. Filias autem, ſorores, conſanguineas, & affines ſuas, præfati Barones, & Nobiles terrarum Lithuaniæ, copulare poterint, viris duntaxat Catholicis, & tradere coniugio iuxta beneplacitum eorum voluntatis, & iuxta conſuetudinem Regni Poloniæ, ab antiquo obſeruatam. His autem libertatum conceſſionibus non obſtantibus, Barones ad erectionem & conſtructionem caſtrorum vias expeditionales facere, & tributa dare, iuxta antiquam conſuetudinem aſtringantur. Hoc ſpecialiter expreſſo, quod omnes Barones & Nobiles terrarum Lithuaniæ, fidelitatem, & debitam ac Chriſtianicam fidei conſtantiam, nobis videlicet Wladislao Regi Poloniæ, & Alexandro alias Withawdo magno Duci Lithuaniæ, & ſucceſſoribus noſtris, tenere debebunt & ſeruare, prout Barones & Nobiles Regni Poloniæ ſuis Regibus tenere ſoliti ſunt & ſeruare. Super quo Barones, Boiari, & Proceres terrarum Lithuaniæ prædicti, iuramentum iam nobis præſtiterunt; prout clarius in literis ipſorum continetur, quas cum Baronibus Regni Poloniæ, ſibi inuicem conceſſerunt, pari modo ſub fidei Sacramento, & ſuorum bonorum amiſſione, nullis Principibus aut Baronibus, vel aliis cuiuscumque conditionis hominibus, terris Regni Poloniæ aduerſari volentibus, conſilia, fauores & auxilia miniſtrabunt, vel præſtabunt; ſed eos tanquam hoſtes terræ & Dominiorum Lithuaniæ, totis viribus perſequentur, & ad nullum alium reſpectum habebunt, niſi ad nos, & noſtros ſucceſſores; prout hoc ipſum Barones & Nobiles prædicti, pro ſe & ſuis poſteris, per fidei Sacramentum, cautionem præſtiterunt & fecerunt. Item dignitates, ſedes, & officia, prout in Regno Poloniæ inſtitutæ ſunt, inſtituentur & locabuntur; in Vilna ſcilicet Palatinus & Caſtellanus Vilnenſis, & demum in Troki, ac in aliis locis, vbi nobis videbitur expediri, iuxta noſtræ beneplacitum voluntatis, temporibus perpetuis duraturæ. Et huiusmodi Dignitarii non eligantur, niſi ſint fidei Catholicæ cultores, & ſubiecti ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Nec etiam aliqua officia perpetua, vt ſunt Dignitates, Caſtellanatus, &c niſi Chriſtianæ fidei cultoribus, conferantur; & ad conſilia noſtra admittantur, & eis interſint, dum pro bono publico tractatus celebrantur: quia ſæpe diſpares cultus, diuerſitatem inducunt animorum, & conſilia patent talibus diuulgata, quæ traduntur ſecreto obſeruanda. Item omnes, quibus huiuſmodi libertas & Priuilegia conceduntur, nunquam nos Wladislaum Poloniæ Regem, & Alexandrum Withawdum magnum Ducem Lithuaniæ, quoadusque vixerimus, & noſtros Succeſſores Reges Poloniæ & Duces Lithuaniæ, a nobis & noſtris Succeſſoribus, ſtatuendos & locandos, deſerant, vel recedant ab eisdem, ſed ſub fide & honore pariter iuramenti, fideliter & firmiter nobis & Succeſſoribus noſtris, adhærebunt, fauoribus, conſiliis, & auxiliis perpetuis temporibus & in æuum. Hoc etiam addito, quod prædicti Barones & Nobiles Lithuaniæ, poſt mortem Alexandri alias Withawdi magni Ducis moderni, nullum habebunt aut eligent pro magno Principe & Domino Lithuaniæ, niſi quem Rex Poloniæ & ipſius ſucceſſores, cum conſilio Prælatorum & Baronum Poloniæ & terrarum Lithuaniæ, duxerint eligendum, ſtatuendum, & locandum. Sic ſimiliter Prælati, Barones, & Nobiles Regni Poloniæ, Rege Poloniæ ſine liberis & ſucceſſoribus legitimis decedente, Regem & Dominum non debent ſibi ipſis aſſumere, ſine ſcitu & conſilio Alexandri magni Ducis, Baronumque & Nobilium terrarum Lithuaniæ prædictarum, iuxta tenorem & contenta priorum literarum. Præterea prædictis libertatibus, Priuilegiis, & gratiis, tantummodo illi Barones & nobiles terræ Lithuaniæ debent vti & gaudere, quibus arma & Clenodia Nobilium Regni Poloniæ ſunt conceſſa, & cultores Chriſtianæ Religionis, & Romanæ Eccleſiæ ſubiecti, & non ſchiſmatici vel alii infideles ſint. Item omnes literas, quaſcumque Regno Poloniæ & terris Lithuaniæ ante ſeptem vel octo annos, a poſt vel citra coronationem noſtram conceſſimus & dedimus, tenore præſentium confirmamus, ratificamus, & approbamus, & robur perpetuum imponimus eisdem, habentes ipſas præſentibus pro inſertis. Hoc etiam addito ſpecialiter & expreſſe, quod præfati Barones & Nobiles Regni Poloniæ & terrarum Lithuaniæ, conuentiones & Perlamenta, quod neceſſe fuerit, in Lublin, vel in Parczow, & aliis in locis aptis de conſenſu & voluntate noſtra celebrabunt, pro commodo & vtilitate Regni Poloniæ, & terrarum Lithuaniæ prædictarum meliori. Præterea nos Alexander alias Withawdus, de conſenſu ſereniſſimi Principis Domini Wladislai Regis Poloniæ, fratris noſtri chariſſimi, eligi-

ligimus ad arma & Clenodia Nobilium Regni Poloniæ, terrarum noſtrarum Lithuaniæ Nobiles infraſcriptos, quos ipſi Regni Poloniæ Nobiles, ſimul cum omnibus, qui ex eorum ſtirpe originem ſuam ducunt, ad confraternitatis & ad conſanguinitatis, conſortia receperunt. Et primo Leliuæ Nobiles, Moniwid Palatinum Vilnenſem; Item Zadora Iawnum Palatinum Trocenſem. RawaMinigal Caſtellanum Vilnenſem, Liſzi Smigał Caſtellanum Trocenſem, Iaſtrząbczi ſeu Iaząki alias Beleſiii na ſora vocati Nemir, Trąbi Hoſticonem, Topori Bubrim, Item Labencz alias Skrzinſczi Go igunth, Poraie Nicolaum Bilimin, Dąbno Corewan, Odrowaſz Viſch, Wadwicz Petrum Mondigerd, Driia Nicolaum Tawtigerd, Habdanieczl oannem Gaſtoldi, Polukoza Wloczkonem Culwa, Gryphones Ruthowdum, Srzeniawa Iadath, Poboze Kalonem, Grzimala Ioannem Rymonidowicz, Zaręba Gineth Czonczowicz, Pyerſchala Daroza, Nowyna Nicolaum Boynar, Dzialoſcha Volczkonem Rokitowicz, Kopacz Getoweth, Rolya Dangyel, Srokomlia Iacobum Mingyel, Cattus marinus Woyznar Wylkolewicz, Powala Georgium Sangaw. Item Pomiani Saka, Doliwa Naczkonem, Scharza Twerbuth Dolaga Monſtulth, Bogoria Stanislaum Viſzigin, Ianina Voyſzini Damyeykowicz, Bichawa Monſtold, Swinka Andream Dewknetowicz, Kolda Minimund Seſnikowicz, Sulima Radziwil; Item Nalacz Koczanum, Łodzia Mikuſch, Ielitha Gerduth, Korczakowie Czuppam, Byala Woydilonem Kuſzolowicz, Vazik Conczannum Sukowicz, Cziolek Ioannem Gwild, Godziaba Stanislaum Ruczowtowicz, Oſmorog alias Gieraldt Surgutem de Reſchkini &c. Quibus quidem armis, Clenodiis, & proclamationibus, prædicti Nobiles, Proceres, & Boiari terrarum Lithuaniæ, exnunc & inantea, perpetuis temporibus vbilibet gaudeant, potiantur, prout ipſis præfati nobiles Regni Poloniæ vti frui conſueuerunt & potiri. Vt autem corroborationis & cautelæ vberioris, omnia præmiſſa accipiant firmitatem, præſentes fecimus ſigillorum noſtrorum munimine roborari. Præſentibus ac conſentientibus ac ratum habentibus reuerendis in Chriſto Patribus Dominis, Nicolao Gneſnenſi Archiepiſcopo, Alberto Iaſtrząbiecz Cracouienſis, Ioanne Vladislauienſis, Petro Poſnanienſis, Iacobo Płocenſis, Nicolao Vilnenſis, Ioanne Electo Leopolienſis Metropolis, Matthia Przemislienſis, Michaele Kiiouienſis, Georgio Wlodomirienſis, Sbigneo Camenecenſi Electo, Eccleſiarum Epiſcopis. Chełmenſi & Cerctenſi Eccleſiis vacantibus. Nec non magnificis validis, & ſtrenuis, Criſtino Cracouienſi Caſtellano, Ioanne de Tarnow Cracouienſi, Nicolao de Michałow Sandomirienſi, Sandiuogio de Oſtrorog Poſnanienſi, Matthia de Waſchoſzę Caliſſienſi, Iacobo de Konieczpolye Siradienſi, Ioanne Ligąza Lancicienſi, Matthia de Łabiſchin Brzeſtenſi, Ianuſſio de Koſczielecz Gniewkouienſi, Palatinis. Michaele de Bogumiłowicze Sandomirienſi, Ioanne de Szczekoczino Lublinenſi, Dobeslao de Olieſchnicza Voynicenſi, Floriano de Rokitnicza Viſlicienſi, Criſtino de Koziegłowi Sandecenſi, Martino de Krolikowo Gneſnenſi, Clemente de Mokrsko Radomienſi, Domaratho de Kobilani Biecenſi, Moſzczicio de Staſow Poſnanienſi, Ianuſſio de Tuliſzkowo Caliſſienſi, Martino de Kalinowo Siradienſi, Petro de Włoſczowa Dobrzinenſi, Alberto de Koſczioł Brzeſtinenſi, Ioanne de Iakoſchin Lancicienſi, Criſtino Kruszwicenſi, Ioanne de Łaczuchow Zauichoſtenſi, Martino de Lubnicza Brzezinenſi, Stanislao Gamrath Polanecenſi, Ioanne de Bogumiłowicze Czechouienſi, Matthia Koth Naklenſi, Grothone de Iąnkowicze Małogoſtenſi, Iwano de Obichow Srzemenſi, Ianuſſio Furman Miedzirzecenſi, Caſtellanis. Sbigneo de Brzezie Regni Poloniæ Murſchalco, Petro Schafraniecz Succamerario, Martino de Wroczimowicze Vexillifero, Cracouienſibus. Paulo de Bogumiłowicze Cracouienſi, Nicolao de Strzelcze Sandomirienſi, Nicolao de Czarnkow Poſnanienſi, Iaka Caliſſienſi, Andrea de Lubrancz Cuiauienſi, Petro de Widawa Siradienſi, Nicolao de Suchodoł Lublinenſi, Petro de Thur Lancicienſi, Iudicibus. Actum in oppido Hrodło circa flumen Bug in Parlamento ſeu congregatione generali, die ſecunda menſis Octobris. Sub anno Domini milleſimo quadringenteſimo tredecimo. Datum per manus reuerendi in Chriſto Patris, Domini Alberti Epiſcopi Cracouienſi Regni Poloniæ ſupremi Cancellarii, nobis ſincere dilecti. Scriptum vero per manus Cziołkonis Canonici Sandomirienſis ſecreti noſtri Notarii.

Fœdere perpetuo atque glutinio inter Poloniæ & Lithuaniæ Barones ſaluberrima ordinatione confecto, Wladislaus Poloniæ Rex in Lithuaniam, comitante eum Alexandro Magno Duce Lithuaniæ, cum Anna Regina & filia Hedwigi proceſſit. Ingenti autem cruciatus afflictusque moleſtia, quod terræ ſuæ naturales Samogithiæ, cœco gentilitatis in eam diem errore detinerentur, non ſine probro ſuo; omnes conatus ſuos, pro illuſtranda gente prædicta, fide & religione Chriſtiana, intendit. Et id ſibi primum agendum exiſtimauit, vt a populis Samogithiæ idololatriæ ſpurcicias diſpelleret. Aſſumptis itaque viris literatis & religioſis, zelum DEI habentibus, circa feſtum Sancti Martini, Samogithiam nauali itinere, deſtinata animo executurus, ire pergit. Et Anna Regina cum impedimentis apud Kowno relicta, per flumen Nyemyen deſcendendo, vsque ad fluuium Dubiſcha; abinde vero flumen Dubiſcha aſcendendo, ad terram Samogitharum peruenit. Conuocatoque vtriusque ſexus vniuerſo

1413

uerſo *Samogithico* populo; docet *fœdum ac turpe eſſe vniuerſis Lithuaniæ tam Principibus & militaribus, quam popularibus, veri & vnius DEI cultum agnoſcentibus & tractantibus, Samogithas veteribus ſuperſtitionum erroribus detineri.* Aras deinde idolorum deſtruit, lucos ſuccidit, & ad præcipuum *Samogitharum* Numen, *Ignem* videlicet, quem ſacroſanctum & perpetuum putabant, qui in montis altiſſimi iugo, ſuper fluuium *Nyewyaſza* ſito, lignorum aſſidua appoſitione a ſacrorum ſacerdote alebatur, accedens, turrim, in qua conſiſtebat, incendit, & ignem diſiicit & extinguit. Succidit, deinde per millites ſuos Polonicos, ſyluas, quas non ſecus quam ſanctas, & Deorum ſuorum habitacula *Samogithæ*, iuxta illud Poëticum, *Habitarunt dii quoque ſyluas*, venerabantur, in eam mentis caliginem prolapſi, quod & ſyluæ præfatæ, & aues feræque in illis conſiſtentes, ſacræ eſſent, & quicquid in illas faceret ingreſſum, vt ſanctum deberet cenſeri. Non ergo *Samogitharum* aliquis in ſyluis præfatis ligna audebat concidere, aut alites vel feras venari: Violanti enim nemus, feras, vel alites, manus aut pedes dæmonum arte curuabantur. Vſu itaque longo, feræ & alites, apud ſyluas præfatas moratæ, ad domeſticarum inſtar, humanos neque horrebant neque vitabant conſpectus. Maxima itaque barbaros tenebat admiratio, quod *Polonorum* milites nemus, ritu eorum ſanctum, excidentes, nulla læſio, qualem ipſi in ſe frequentius experti erant, ſequeretur. Habebant præterea in ſyluis præfatis focos, in familias & domos diſtinctos, in quibus omnium charorum & familiarium cadauera cum equis, ſellis, & veſtimentis potioribus incendebant. Locabant etiam ad focos huiuſmodi ex ſubere facta ſedilia, in quibus eſcas, ex paſta in caſei modum præparatas, deponebant; medonem quoque focis infundebant: ea credulitate illuſi, quod mortuorum ſuorum animæ, quorum illic combuſta fuerant corpora, nocte venirent, eſcaque ſe exſatiarent, ac medonem foco infuſum, & dudum a cineribus abſorptum, biberent: cum non animas, ſed coruos, cornices, cæteraſque ſylueſtres aues & feras, ex aſſidua aſſuefactione, cibos depoſitos conſtabat abſumpſiſſe. Prima inſuper menſis Octobris die, maxima per *Samogithas* in ſyluis præfatis celebritas agebatur, & ex omni regione, vniuerſus vtriuſque ſexus conueniens illic populus, cibos & potum, quilibet iuxta ſuæ conditionis qualificationem, deferebat. Quibus diebus aliquot epulati, Diis ſuis falſis, præcipue DEO, lingua eorum appellato, *Perkuno*, id eſt, Tonitru, ad focos quiſque ſuos, offerebant libamina, exiſtimantes celebritate & epulatione illa, & placari Deos, & animas ſuorum neceſſariorum cibari. Eſt autem gens & regio *Samogithica* magna ex parte ad gelidum verſa ſeptemtrionem, *Pruſſiæ, Lithuaniæ, Liuoniæ* conterminа, ſyluis, montibus, & fluminibus circumſepta, fœcundum habens ſolum, in hos diſtrictus diſtincta, videlicet *Iragola, Roſzena, Medniki, Chroſze, Vidulky, Wyelunya, Colthini, Czetra* pro ea tempeſtate barbara, inculta, atque ferox, & in omne facinus audax, proceræ & altæ ſtaturæ, parco & caſtigato victu, de pane aut carne, contenta, ſitim ſuam, raro medone aut ceruiſia, ſed communius vnda, ſedare ſolita. Auri, argenti, ferri, æris, vini, piſcium & pulmentorum expers, & ignara. Apud quam licitum erat viro vni plures habere vxores, & patre mortuo, nouercam, fratre, glotem in vxorem accipere. Nullus illi ſtubarum aut ædificiorum nobilium, ſed tantummodo tugurii vnius vſus: Ventrem diſtentum & porrectum, extrema vero habens coarctata. Structura ædificii ex ligno & culmo, largius ab imo ſenſim operis incremento in acrius cogitur, in carinæ maximæ ſimilitudinem elaborata, in cacumine feneſtra vna, ſuperne lumen reddens. Subter quam focus & cibos parabiles coquens, & frigus, quo regio pro maiori anni parte conſtricta eſt, repellens. In ea domo ſe, vxores, pignora, ſeruos, ancillas, pecus, armentum, frumentum, & omnem ſupellectilem condunt, nec alia ædificia, cœnacula, palatia, promptuaria, aut cameras vel ſtabula norunt, ſed iiſdem habitationibus ſe, & pecus ſuum, armenta, atque alia omnia animalia domeſtica includunt. Gens agreſtis, fera & inculta, & ad ritus prophanos, diuinationes, & auguria, procliuis.

Wladislaus Rex ignem perpetuum a Samogithis pro Deo cultum exſtinguit,

lucos ſuccidit,

ritusque gentium qui late recenſentur, abrogat.

Et quoniam nemo ex viris ſpiritualibus, qui cum Rege *Wladiſlao Samogithiam* aduenerant, linguam *Samogithicam* nouerat exprimere, *Wladiſlaus* Rex ad populum *Samogithiæ*, pro fide & religione Orthodoxa ſuſcipienda, declamare coactus eſt. Et primum quidem eos Orationem Dominicam, poſt vero Symbolum docuit, & omnes duodecim fidei articulos in ſymbolo contentos, credi prius, quam ad baptiſmum perueniatur, monſtrauit. Multiplici deinde ſermone aſtruxit, *vnum coli oportere Deum. In eſſentia quidem vnum, in perſonis vero trinum. Mundi totius benigniſſimum & conditorem & redemptorem. Samogithas* deducens *euidenti errore cæcatos, falſos Deos, ignem, fulmen, ſyluas, aſpides, nemora, pro vero coluiſſe: cum hæc ſingula creata ſunt, irrationabilia vero, DEO producta neque ſalutem ſibi ipſis, quantominus hominibus rationalibus præſtare valentia, hominum etiam poteſtati, pro illorum beneplacito & arbitrio ſubiecta: quod & ipſi in præcipui ſui Numinis, Ignis videlicet, quem rebantur perpetuum, extinctione, in lucorum, ſyluarum, & nemorum ſucciſione, in ararum & ſimulachrorum ſuorum contritione, oculis peruiderant.* Hæc, & plurima alia, quæ viri Spirituales Regi ſuggerebant, *Wladiſlao* Rege prædicante & concionante, *Samogitharum* gens, & numinum atque ſacrorum ſuorum deletione, & Regia authoritate atque perſuaſione, permota fidem & religionem Chriſtianam ſuſcipere, & vnda Baptiſmatis ſe ablui, ſordibus idolorum abiectis, conſenſit; ediditque conſenſum, paucis quidem verbis pronunciatis, ſed faceris, per vnum natu maiorem ad id delectum. *Ex quo*, inquiunt, *Dii noſtri, quorum culturam & ſacra a maioribus acceperamus, a te tuiſque militibus, Rex Sereniſſime, deleti ſunt, & velut inertes & languidi, a Polonorum Deo deuicti, Deos noſtros & ſacra eorum deſerimus, & Deo Polonorum atque tuo, velut fortiori adhæremus.* Notabiliores itaque eorum in fide edocti, & de fidei articulis plene inſtructi, inſpectante & procurante *Wladiſlao* Poloniæ Rege, & Catholica nomina eis adaptante, baptizantur. Vniuerſis autem, qui fidem Chriſtianam & Baptiſma ſuſceperunt, *Wladiſlaus* Rex pannos optimos, equos, veſtimenta, pecunias, & alia munera, in fidei ſanctæ fauorem, liberaliter largitus eſt: vt cæteri ad ſuſcipiendam religionem Orthodoxam forent proniores. In diſtrictu autem & loco inſigniori terræ *Samogithiæ Medniki*, Cathedralem Eccleſiam ſub honore tituli Sanctorum, *Alexandri, Theodori & Euentii* Matyrum, item in aliis locis Parochiales Eccleſias *Wladiſlaus* Rex fundat & ædificat, atque erigit, & illis in dotem ſufficientes redditus & introitus conſignat, & literis ſuis inſcribit. Contingit autem, dum *Samogithæ* prædicti, per Magiſtrum *Nicolaum Vązik*, fratrem Ordinis Prædicatorum Prædicatorem Regium inſtruerentur in fide, præfatusque Magiſter *Nicolaus Vązik* per interpretem prædicando, plura de mundi creatione, & lapſu primi hominis *Adæ* diſſeruiſſet, *Samogitharum* vnus, exiſtimans, Magiſtrum *Nicolaum Vązik*, tam diffuſum de creatione mundi pronunciaſſe ſermonem, quaſi ſub ſua ætate & memoria creatio ipſa, ab ipſo viſa contigiſſet, ſufferre, vt ſiluanus & agreſtis ſermonem prædicantis non valens, in hæc verba prorupit. *Mentitur*, inquit, *Illuſtriſſime Rex, Sacerdos iſte, aſſerens mundum creatum eſſe: cum enim non longæuæ exiſtat ætatis homo, quo pacto poterit creationem mundi ſuæ recordationis teſtimonio firmare? Sunt enim inter nos plures numero, centenarium annum ſupergreſſi, & eo ætate priores, qui creationem prædictam recordari non poſſunt; ſed ſub eiſdem motibus & decurſibus, ſciunt ſolem & lunam, cæteraque ſydera luxiſſe. Wladiſlaus* autem Rex ſilere eo iuſſo, *Magiſtrum Nicolaum Vązik de creatione mundi, ſingula vera dixiſſe, neque eum aſſeruiſſe, quod creatio ipſa ſub diebus ſuis acciderit, ſed quod ante ſex millia & ſexingentos annos, virtute & ordinatione prouenerit Diuina.* Subinferens, *quod Deus omnipotens mirabiliter creauit hominem: & in Paradiſo volputatis, homine, quem ad ſimilitudinem ſuam creauerat, delinquente, & vniuerſæ ſuæ poſteritati mortem & damnationem perpetuam innectente, mirabilius redemit, mittens filium ex puriſſima Virgine natum, & dans per illum noua præcepta mundo.*

Wladiſlao Rege concionante

Samogithæ verbum Dei ſuſcipiunt.

Facetum cuiusdam de plebe dictum de creatione mundi.

Conuerſione *Samogithicæ* gentis, ſolicito ſtudio Rex *Poloniæ Wladiſlaus* feliciter, propitia Diuinitate, conſumata, ex *Samogithia* receſſurus, ſciens intelligenſque *Samogithas* fluxæ fidei homines eſſe, iamque nonnullos, eos præcipue, qui fidei & baptiſmatis charactere inſigniri detrectauerant, pro deletione falſorum Deorum ſuorum, & ignis, quem ſanctum & perpetuum putabant, extinctione, ingenti amaritudine moleſtos, ad reaccendendum ignem perpetuum, propter ea, quod cineres loci aliqualem calorem ſpirabant, clandeſtinis conſiliis & ſermonibus, in hunc modum conueniſſe: *Recedente*, inquiunt *Rege, dummodo ex vetuſto igne reaccendere focum poterimus, Deum noſtrum intelligamus deleri non potuiſſe*: continuauit dies aliquot in ſuperſtitionum loco, intra quos omnibus militibus ex flumine *Nyewyaſza* adferri aquam copioſam iuſſit, & focum locumque ignis prophani, aquarum multitudine vſque ad os complui & inebriari: *Kinzgalonem* inſuper, virum vnum ex *Lithuaniæ* Baronibus timoratum & deuotum, *Samogithis* & Capitaneum & Præfectum conſtituit: Cui diſtricte imperat, *quatenus exquiſitam curam circa neophytos adhibeat, omni cura & conatu, ne ad veteres ſuperſtitiones relabantur, prouiſurus. Sed nec aliis fidei Sanctæ iugum recuſantibus, Diis ſuis offerre libamina, aut ſacra & ceremonias frequentare permittat.* Qui iuſſa Regis ſolicite exequens, & roborabat neophytos, & gentiles a ſuperſtitione veteri cohibebat. Quapropter gens *Samogithica*, ſub breui dierum ſpatio, plenarie ad fidem religionemque Catholicam accedens, Diis quoque ſuis falſis manus iniiciens, ſiluas, quas ſanctas putauerat, in vberem culturam redegit. His peractis, ſecedit *Wladiſlaus* Rex in *Lithuaniam*, & pro die *S. Eliſabeth* in *Troky* perueniens, & terram *Lithuaniæ* ſolitis ſtationibus per curias gyrans, pro feſto *Natalis Chriſti Vilnam* rediit, & feſtos dies *Chriſti* cum *Alexandro* Duce magno, *Annaque* Regina, apud *Vilnam* egit. Epidimiæ peſtis cum vniuerſum *Poloniæ* Regnum, *Sleſiticamque* oram graui morbo vexaſſet, & plures mortalium abſumpſiſſet, per propitiationem diuinam circa feſtum Sanctæ *Hedwigis* quieuit, cum circa feſtum Sancti *Ioannis Baptiſtæ* incepiſſet.

De ſalute Samogitharum Rex ſollicitus

Kinzgalum virum pietate inſignem eis præficit;

Vilnam rediens.

Sub eo autem tempore, quo *Wladiſlaus Poloniæ* Rex degebat in *Lithuania*, Commendatores & Cruciferi, *Pruſſiæ* Magiſtrum, & regimen Magiſtri eorum generalis *Henrici* de *Plawen* peroſi, ob inuidiam, incertum eſt, an ob profuſas largitiones & expenſas, qui conſractam

Henrico de Plawen Pruſ-

1413

ſiæ Magiſtro depoſito

confractam ac proſtratam ac pene exanguem Rempublicam Ordinis, tuendo animoſe caſtrum *Marienburg*, & ex poſt conquiſita caſtra per *Wladislaum* Regem & poſſeſſa, reacquirendo, erexerat, ab officio deponunt, & in locum ſuum *Michaelem Kochmagiſtrum*, *noua Villa* Aduocatum ſurrogant. *Henricum* vero de *Pławen* depoſitum captiuant. Depoſitionis autem & captiuitatis ſuæ, hæc & non alia certiſſima cauſa fuit. Quod præfatus *Henricus Pławensky* a nonnullis Commendatoribus, res nouas molientibus, & præſertim a præfato *Michaele Kochmagiſter*, Officium Magiſterii ambiente, inſimulatus eſt, quaſi cum *Wladislao Poloniæ* Rege contra Ordinem ſentiret, & propterea a præfato *Michaele Kochmagiſter*, cæteriſque Commendatoribus, quaſi ad conſultandum ad cubile ſuum nocte intrantibus, captiuatur, eademque nocte, ne ſua captiuitas ſeditionem excitaret, in *Gdanſk* ſilenter & clandeſtine, per aquam in naui deducitur a duobus Commendatoribus, & turri carcerique in caſtro *Gdanenſi* includitur.

& Michaele Kochmagiſtro ſuccedente,

Quod cum *Vlricus* Commendator *Gdanenſis*, frater germanus eiusdem *Henrici Pławensky* præſenſiſſet, captiuitatem & ipſe ſimiliter veritus, ex caſtro *Gdansk* eadem nocte cum paucis diffugiens, ad *Wladislaum* Regem *Poloniæ* venit, Apud quem annis ſeptem honeſto loco habitus, liberaliter ac munifice tractatus, fidelem & animoſam ſuam operam in omnibus expeditionibus contra Cruciferos nauauit.

Vlricus frater eadem veritus

ad Wladislaum Regem confugit.

Henricus vero *Pławensky* Magiſter, dum & ipſe ſeptem annis carcerales perpeſſus fuiſſet moleſtias, a carcere tandem, *Michaele Kochmagiſter* obeunte, & *Paulo* de *Rusdorff* in Magiſtrum ſuccedente, ſolutus eſt, & in oppidum *Lochſteth* de prope *Oceanum* conſiſtens, detruſus, ibi medio tantummodo exacto anno, propter preſſuras, quas in *Gdanenſi* arce pertulerat, diem obiit. Eo quidem laudabilior, quod animum eius tanta crudelitas, annis ſeptem in ipſum a ruente ordine, & ruinæ proximo, deprompta, nihil ab Ordinis pietate auertiſſet. Præfatus autem *Vlricus* Commendator *Gdanenſis* etſi in principio aduentus ſui apud *Wladislaum Poloniæ* Regem ſuſpectior fuerit, procedente tamen tempore, actionum probitatem morum, facile ſe fidum & purum inſinuauit tam Regi quam Regno.

1414

Quadrimeſtre tempus, videlicet Octobris, Nouembris, Decembris, & Ianuarii, *Wladislaus Poloniæ* Rex, apud *Lithuaniam* commoratus, luem epidimi in *Polonia* ceſſaſſe intelligens, in *Poloniæ* Regnum per *Maſouiæ* terras, *Anna* Regina per *Pinsko*, *Łuczko*, *Wlodimiriam*, *Chrubieſchow*, *Chelm*, alteram tenente viam, rediit. Et Carnispriuii tempus apud *Iedlnam* agens, pro Dominica vero *Lætare Cracouiam* veniens, in *maiorem Poloniam* ex *Cracouia* diuertit, & Paſcha Domini apud *Caliſch* celebrauit. Ex *Caliſch* in *Cuiauiæ* oram procedens Conuentum apud *Słonsko*, cum *Michaele Kochmagiſter* nouo *Pruſſiæ* Magiſtro tenuit. In A quo damnorum, quæ pace perpetua confecta, Regno *Poloniæ* ex *Pruſſiæ* fuere illata, refuſione tentata magis quam obtenta, irritatis animis diſceſſum eſt.

1414 Wladislaus Rex infectis rebus cum Michaele Kochmagiſtro ex comitiis diſcedit,

Wladislao autem Rege apud *Cuiauienſem* regionem demorante, *Henricus* de *Pławen* vetus *Pruſſiæ* Magiſter, ex *Lochſten* in *Dzirgon* ſeu *Koprziwno* translatus, clandeſtinis Nunciis ad *Wladislaum* Regem deſtinatis, ſupplicat ei, *quatenus liceret ſibi in ſuam transfugere Regiam, & ſub protectione ſua & præſidio in illa immorari*; offerens *ſe omnem aſſiſtentiam & operam contra Magiſtrum & Ordinem Cruciferorum enixius nauaturum.* B Quod cum *Wladislaus Poloniæ* Rex, miſſo ad eum *Ianuſſio Stąbarski* milite, annuiſſet, & illum ad ſe in *Racziąſz* transfugere iuſſiſſet, ipſe quoque poſtridie fugam ex *Koprziwno* in *Racziąſch* maturaturus foret, *Wladislaus Poloniæ* Rex ex *Słonsko* reuertens, arcanum fugæ huiuſmodi a paucis Conſiliariis ſcitum, lubrico ingenio, quæ occulenda acceperat, *Ioanni Kropidło* Duci *Oppolienſi*, & *Wladislauienſi* Epiſcopo ſecum in *Racziąſz* præſenti, detexit, parum ſenſate & incaute.

meditatamque fugam Henrici olim Pruſſiæ Magiſtri imprudens profert.

Qui eodem momento, velociſſimo Nuncio in *Thorun* ad Commendatorem transmiſſo, Magiſtrum *Pruſſiæ Michaelem Kochmeyſter*, & *Thorunenſem* Commendatorem de fuga *Henrici* de C *Pławen* auiſat. Quapropter fuga eius illico intercepta eſt, & ipſe *Henricus* de *Pławen* captus, & in loca remotiora perlatus, longo tempore captiuitatis acerbæ moleſtias perferre coactus eſt. Maximum rerum Regis & Regni *Poloniæ*, ſi euaſiſſet, & Rex eius fugam ſilere ſuſtinuiſſet, commodum futurus. Percitum enim ira in Ordinem quem ruentem ab exterminio vindicauerat, ſpes erat, acceſſione ſua, rebus *Polonicis* illum quam maxime profuturum.

Cauſam deinde ſuam *Wladislaus Poloniæ* Rex cum Cruciferis & Ordine, iuris deciſione potius, quam armis expediturus, *Laskarium* de *Gosławicze Wladislauienſem* Præpoſitum, Magiſtrum *Paulum Wladimiri* Decretorum D Doctorem Cuſtodem *Cracouienſem*, Magiſtrum *Petrum* de *Wolfram* Licentiatum in Decretis, & *Zauiſſium* nigrum de *Garbow* militem ad continuandum proceſſum litis, & cauſæ contra Cruciferos, coram *Sigismundo Romanorum & Hungariæ* Rege, & ſuis Conſiliariis cœptum, & ad petendum ferri ex productis ſententiam quam *Wladislaus Poloniæ* Rex & ſui Conſiliarii, parti ſuæ plurimum arbitrabantur profuturum, *Budam*, ſumptibus Regalibus abunde prouiſos, transmittit.

Wladislaus Rex

Qui cum *Budam* in conductu Paſchæ aduenißent, & coram *Ioanne Strigonienſi* Archiepiſcopo, aliiſque *Hungariæ* Baronibus ad tractandam cauſam deputa-

1414

tis iuribus euidentiſſimis cauſam fulciuiſſent, Cruciferis pro ſuo intereſſe etiam ibidem præſentibus, & facta ſua magis auro & pretio, A quam iuſtitia proſequentibus, *Ioannes* Archiepiſcopus *Strigonienſis*, cæteris ſuis collegis probantibus, ad ſententiæ prolationem proceſſit, non quidem ſecundum ſuum & ſuorum collegarum ſenſum, prudentiam, & ingenium, neque teſtimonium euidens productorum; ſed iuxta *Sigismundi Romanorum & Hungariæ* Regis inſtructionem & mandatum; & illam in ſcriptis proferens, *Wladislaum Poloniæ* Regem, & *Polonos* maxima ſpe exultantes fefellit. Erat enim ſententia huiusmodi, non vt *Poloni* & Rex eorum autumabat, craſſa, ſed ſterilis & truncata, non aliud continens, B quam *vt Poloniæ Rex Wladislaus fœdus pacis pepetuæ cum Magiſtro & Ordine in borra ictum, in ſuis ſingulis conditionibus obſeruet: & pro neglectu ſolutionis centum millium ſexagenarum latorum groſſorum, quadraginta ſexagenarum latorum groſſorum millia, ad quæ dudum verbo Sigismundi pars Crucifera condemnata fuerat, acceptet.*

ſententia Sigismundi Regis Hungariæ inter ſe & Cruciferos lata,

Sententia hac parum iuſta, parumque grata, Nuncii Regi apud *Budam* obtenta, in *Poloniam* ad *Wladislaum* Regem reuerſi, qualificationem ſententiæ multis fatigis & ſumptibus quæſitæ, declarant. Et licet ſententia huiusmodi *Wladislao* Regi & ſuis Conſiliariis, plurimum fuerit grauis & moleſta, induxerat tamen Rex animum cum Conſiliariis ſtare illi, & pacem C perpetuam cum Magiſtro & Ordine obſeruare, niſi Cruciferi per ſubſtitutionem noui Magiſtri *Michaelis Kochmeyſter*, noua ſpe agitati, & in ſolitam pompam relapſi, ad inferendum intolerandas Regi & Regno iniurias, prorupiſſent.

quamuis iniqua, tamen acquieſcit,

Mercatores ſiquidem Regios *Poſnanienſes* ciues, in *Gdąnsk*, cum notabilibus mercibus, de pace perpetua confiſos, aduenientes, dum redirent, omnibus quæ ferebant ſpoliatos miſerabiliter, ne vno quidem reſeruato, interimunt. Et quo furor eorum foret teſtatior, canes enecatos funeribus humanis ſuperponunt. Plures numero Regni *Poloniæ* militares, in confiniis habitantes, ex qualicumque occaſione, iuſtitia non petita, D in domibus captos, & ſuppliciis excruciatos, in portis curiarum & habitationum eorum ſuſpendunt. Atque frequenti exercitu cum ſignis infeſtis & extenſis, terram *Dobrzinenſem* inuadunt. Quam dum vrere cœpiſſent, ſubito quodam pauore conſternati, quod *Poloniæ* Rex propediem illos inuaſuros eſſet, in fugam dilapſi, retrocedunt. Dum autem aperta hoſtilitas eorum furori parum reſponderet, in clandeſtinam verſi, homines vtriusque ſexus, multifario pretio corruptos, ad vrbes oppida, & villas in Regno *Poloniæ* incendendas, ſubmittunt. Ex quo multarum ciuitatum, oppidorum, & villarum, conflagratio ſecuta eſt: profitentibus incendii authoribus, ipſis in pleriſque locis comprehenſis, ſe a Cruciferis ad id facinus conductos eſſe.

ſed infeſtis Pruthenorum armis prouocatus

Et licet A *Wladislaus* crebris Nunciis & literis Magiſtrum & Ordinem, vt damna refunderent, vt iniurias temperarent, vt pacem perpetuam accuratiori cuſtodia ſeruarent, requiſiiſſet, tamen Magiſtro & Cruciferis, requiſitiones iuſtas Regis in ludibrium vertentibus, intellexit Rex pompam Crucifericam iterum fore virtute Dei neceſſario conterendam. Quapropter communicato Prælatorum & Baronum conſilio, expeditionem in Cruciferos inſtituit, & omnibus copiis terrarum ſuarum, exercitum in *Volborz*, die Dominico, poſt feſtum Viſitationis Sanctæ *Mariæ Virginis*, conuenire præcipiens, *Alexandrum* etiam *Withawdum* maB gnum *Lithuaniæ* Ducem, auxilia ſibi cum potentiis terrarum *Lithuanicarum* in id bellum laturum, acceſſit. Sed & nonnullos *Sleſiæ* Duces, & milites forenſes, in ſuum ſuffragium, mercede & donatiuo conducit.

exercitum conſcribit.

1414

Ex *Raczyąſz Wladislaus Poloniæ* Rex diſgreſſus, per *Iuniwladislauiam*, *Znenam*, *Gneſnam*, *Pobyedziska*, in *Poſnaniam* pro diebus Pentecoſtes peruenit. Quo illic agente, *Petrus Viſch* de *Radolina Poſnanienſis*, & olim *Cracouienſis* Epiſcopus in curia Eccleſiæ *Poſnanienſis Clązim*, feria quinta poſt feſtum Pentecoſtes, quæ fuit vigeſima ſexta menſis Iunii, moritur, & in Eccleſia *Poſnanienſi* iuſto honore tumulatur.

Petro Viſch Poſnanienſi Ep. mortuo

Capitulum autem C *Poſnanienſe*, electionem de futuro Paſtore acturum, *Wladislaum* Regem precibus conuenit, vt & præſens electioni adſit, & eligentibus eligendi libertatem non adimat, iuſtam & Canonicam electionem, non ſecundum carnem & ſanguinem, ſed ſecundum ſpiritum, de perſona meliori viſurus. Quo benigna modeſtia in vtrumque annuente, ſolus & vnicus in electionis die Capitulum ingreſſus, cæſariem veneranda mitra depoſita denudans, Prælatos & Canonicos *Poſnanienſes*, ad eligendum congregatos, rogat, quatenus vnam ex quatuor perſonis, videlicet aut *Alexandrum Maſouiæ* Ducem, nepotem ſuum ex ſorore, aut Præpoſitum *S. Floriani* extra muros D *Cracouienſes*, Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarium, aut *Laskarium* de *Gosławicze* Decanum Cracouienſem, aut *Ioannem Pełka* de *Niewieſch* Præpoſitum *Cruszuicienſem* per Canonicam electionem in Epiſcopum *Poſnanienſem* ſubſtituant. Prælati itaque & Canonici *Poſnanienſes* calculatione inter ſe, de perſonis a Rege nominatis habita, conditionibus, virtutibus, & meritis eorum, diligenti examine, intra vnius horæ ſpatium digeſtis & recenſitis, *Laskarium* de *Gosławicze* Decanum *Cracouienſem*, nobilem de domo *Godziąba*, in *Hungaria* cauſam Regni contra Cruciferos tractantem, Rege *Wladislao* inter eos præſente, concorditer, nullo diſcrepante, quod & virtute religioneque cæteris emineret, & Eccleſiæ

Laskarius de Gosławicze

Poſ-

1414

Poſnanienſis Canonicus eſſet, eligunt: & cum *Wladislao* Rege locum Capitularem egreſſi, electionem Clero & populo pronunciant & publicant, *Wladislao Poloniæ* Rege eis ſingulis habente gratias, *quod precibus ſuis gerendo morem præfatum Laskarium Decanum Cracouienſem, in ſuum Epiſcopum elegiſſent.* E veſtigio autem *Wladislaus* Rex, *Laskario* electo, electionem de eo factam, celeri ſignificat verſus *Budam* Nuncio. Qua audita, vir DEI vehementer expauit, & non in iucunditatem aut riſum, ſed in lachrymas & lamenta conuerſus, diu electioni de ſe factæ conſenſum præſtare nitebatur. Vix tandem Regiis & neceſſariorum perſuaſionibus expugnatus, dedit conſenſum. Multiplices tamen poſtea, vt abſolui poſſet, impendit conatus, in religione *S. Benedicti*, ſi abſolui obtinuiſſet, militaturus. *Martino* tamen Papa quinto, virtutes illius & merita ad plenum, dum in Concilio *Conſtantienſi* vna agerent, dinoſcente, votis potiri nequiuit. Electus eſt itaque ad *Poſnanienſem* Eccleſiam vir iudicio humano ex omnibus optimus; nihil ſanguis, nihil opes, cæteris a *Wladislao* Rege nominatis proderant, omne ſuffragium de virtute oriebatur, nec iudicio ſano fauor aut interceſſio officere poterant. Sancta & felix electio, quæ vtinam per omnes regiones & ætates continuaretur, nunquam malis peiores, & peioribus peſſimi ſuccedentes, orbem terrarum tradita per manus nequitia ac ſuperbia corrupiſſent. Erubeſcant igitur & valde pertimeſcant, qui ædificant Syon in ſanguinibus, qui non per oſtium, ſed per abſcondita & furtiua oſtiola, & ipſi introeunt, & nepotulos introducunt, & indignos in Eccleſiaſticos honores, quoniam non ſic cenſet authoritas Canonum: ſed ſaluti omnium prouidendum eſt de bono Paſtore, transfretantibus de bono gubernatore & experto, & ſaluti plebium quæ ſunt in vinea Domini, de optimo Doctore. Peſtilentiam enim & famem, concuſſiones gentilium, colliſiones Regnorum, & quam plurima terris prouenire certum eſt ex eo, quod honores Eccleſiaſtici ad pretium, & humanam gratiam, perſonis immeritis conferantur.

abſens & inuitus ſufficitur.

Poſnania relicta, *Wladislaus Poloniæ* Rex in *Bug* veniens, feſtum *Corporis Chriſti* illic egit. Quo cum *Vlricus* de *Plawen*, Magiſtri olim *Pruſſiæ Henrici* de *Plawen*, nuper ab officio depoſiti, germanus, Mariſchalcatu & ipſe *Pruſſiæ*, quem fratre principante tenuerat, exutus, ad ſuam Excellentiam, *Pruſſiam* & Cruciferos effugiens, aduenilſet, & ſuæ ſe in neceſſitatis & exilii articulo, a Rege in familiarem & Curienſem ſuſcipi humillime flagitaſſet, *Wladislaus* Rex comiter eo excepto, & optime de ſe ſperare iuſſo, illum ſuis familiaribus & Curienſibus annumerat, & annis multis illum in Curia ſua, largitionibus liberalibus tractatum & prouiſum, tenuit. Cuius etiam fideli, in Cruciferorum exterminium, in futuris expeditionibus, frequentius *Wladislaus* Rex opera vſus eſt.

Ex *Bug Wladislaus* Rex in *Coſten* peruenit; vbi a *Sleſiæ* Ducibus, videlicet *Conrado* ſeniore *Oleſchnicenſi*, *Venceslao Zeganenſi* aduentum ſuum ibidem operientibus, & quaſdam iniurias terris ſuis ex *Poloniæ* Regno illatas, reſcindi petentibus rogatus, certos Barones, facturos iuſtitiam, & deprauata correcturos, deputauit. Ex *Coſten*, per *Srzem*, *Srzoda*, *Pizdri*, *Slupcza* tranſiens, die Dominico poſt feſtum Viſitationis Sanctæ *Mariæ* Virginis, in *Volborz*, quo iam totius Regni *Poloniæ* exercituum copiæ, contra *Pruſſiam* proceſſuræ conuenerant.

Quidam Sleſiæ Duces Wladislao Regi Coſtini occurrunt, de ſuis ſuorumque iniuriis queſturi.

Mouens itaque *Wladislaus Poloniæ* Rex ex *Volborz* caſtra, iiſdem pene ſtatiuis, quibus in prælium magnum itum eſt, vtebatur. Circa *Zakroczim* aut ad *Viſlam* fluuium perueniens, ab *Alexandro Withawdo* magno Duce *Lithuaniæ*, cum potentiis ſuis *Lithuanicis*, *Ruthenicis*, & *Tartaricis*, illic iam conſiſtente, in die Sancti *Alexii* exceptus eſt. Et licet pons naualis ad ſuperandam *Viſlam* fuerit ordinatus & extructus, æſtate tamen illa, largiſſimas fundente pluuias, flumineque inflato & ripas excedente, pons propter aquæ excreſcentiam, nullatenus intra dies octo, donec refluerent aquæ intra ripas, poterat explicari. Intra quos cogebatur exercitus vniuerſus in terris *Maſouiæ* ſubſiſtere. *Viſla* tandem flumine ſuperato, quartis ſtatiuis ad terras hoſtiles peruentum eſt, & exercitus ordinatio cœpta fieri. Erat autem adeo fortis & numeroſus exercitus, qualem neque ſuperioribus expeditionibus, neque poſt habitis, Regem conſtat habuiſſe, vt nulla extaret campi planicies, in qua ad integrum poſſet ſuis ſtatiuis comprehendi. Præter gentes enim Regias, quæ de vniuerſo Regno in apparatu & numero frequenti conuenerant, item præter gentes *Alexandri Withawdi* Ducis magni *Lithuaniæ*, aliquot *Tartarorum* millia vltra gentes proprias ſecum habentis; Item præter Duces *Maſouiæ*, *Semouithum*, *Ianuſſium* & *Boleslaum*, atque gentes eorum, Duces *Sleſiæ* infra ſcripti, *Bernardus Oppolienſis*, *Ianuſſius Rathiborienſis*, *Boleslaus Theſchnenſis*, *Conradus Canthner Oleſchnicenſis*, *Venceslaus Zeganenſis*, *Ioannes Lubinenſis*, *Conradus albus Koſtenſis*, *Venceslans Oppauienſis*, in auxilium, cum frequentia & inſigni pompa militum, aduenerant. Item *Lacek* de *Crawar* Capitaneus *Morauiæ*, notabile banderium de gentibus expeditis & exercitatis tranſmiſerat. Conduxerat præterea *Wladislaus* Rex magnum ex *Bohemis* & *Sleſitis* mercenariorum militum numerum, tamque ingentes copias pro ea tempeſtate habuerat, vt pro vaſtanda magna parte orbis ſufficerent. Aderant Magiſtri & Cruciferorum Nuncii, dum exercitus Regii ordinatio fieret, & ſumma diligentia omnia, quæ in exercitu Regio fiebant, Rege permittente, ſumma

Wladislaus Rex cum ingenti exercitu

Iſtulam ſuperat,

Legatoſque Pruthenorū bellum a ſuis legatione vae-

1414

cura notabant. Legationis eorum non alia ſeries erat, quam *vt deſiſteret Rex a bello, armaque deponeret, Magiſtrum & Cruciferos, ſuper omnibus quæſtionibus plenarie compromiſſuros in Vilhelmum Miſſnenſem Marchionem.* Verum dum euidenter appareret, Magiſtrum & Cruciferos legatione ipſa Regem a proſecutione captæ expeditionis in dolo euocari, redire abſque omni ſpe pacis iuſſi ſunt. Et ſi pacem ſincero corde vellent, alias qualificationes, alias quoque conditiones ad pacem adferrent, per quas apparere illos ſyncere de pace agere, & quæ bellum non includerent.

-na auertere cupientes

ſine ſpe pacis dimittit.

Ordinato exercitu, intrauit *Wladislaus Poloniæ* Rex in terras hoſtiles & oppido *Nidborg* primum conquiſito, caſtrum etiam ei ſupereminens circumuallat, quod tandem die octauo conquirit. Opportuna plurimum Regi, & vniuerſo ſuo exercitui conquiſitio, quatenus libera eſſet negotiatoribus via ad conducendum commeatus, ne tantus exercitus contabeſceret. Ex *Nidborg* Rex progreſſus, venit in *Halſchten*, & illico ciuitas & caſtrum, Regi dedita ſunt. Abinde in *Hoieſten* peruentum; quod quamuis aliquantulum Regi reſtitiſſet, potentia tamen exercitus expugnatum eſt, & ciuitas militi in prædam data. De qua vniuerſus Regius exercitus ſpolia ſumens, currus ſuos omnium victulium abundantia impleuerat. Et quia habebatur pro comperto, Cruciferos exercitum Regium, quem armis deſperauerant, fame ſe vincere & debellare poſſe, ſingulas fere piſtrinas & molendina, in his præſertim locis, per quæ exercitum rebantur tranſiturum, per incendia, vt exercitus Regius farinæ inopia laboraret, deleuiſſe; quinque diebus circa *Halſchten* ſtatiua habita ſunt, intra quos in molendinis optimis, ſuper flumen *Hala* diſpoſitis, exercitus Regius, Rege mandante, de farina prouiſionem fecit neceſſariam. Caſtro *Halſchten* in regimen *Derslai* de *Wloſtowicze* militis, comendato, ad oppidum muratum *Gutthenſtath*, Eccleſiam collegiatam, ſumptuoſo opere fabricatam, & Canonicos ſeculares in communi viuentes, habentem, peruenit, quod ante aduentum Regis, dudum erat per gentes Regias, exercitum Regium præcedentes, conquiſitum, ſpoliatum, & exuſtum; ſola Eccleſia Collegiata, & domo vna Canonicorum remanente, quæ tandem ægre ab igne defenſa eſt. Ex *Guttenſtath* prope oppidum *Helsberg Varmienſis* Epiſcopi, ſtatiua pro die Aſſumptionis *B. V. Mariæ* habita. Et dum nonnulli ſeruitores & agreſtes homines de Regio exercitu, dicatam Dominæ noſtræ Aſſumptionis diem parum honorando, verſus *Helsberg*, iniuſſu Regis & ſuorum Capitaneorum, pro quærendis ſpoliis deſcendiſſent, gentes, quæ oppidum *Helsberg* obſeruabant, eorum paucitate conſpecta, in eos irruunt, & paucis fuga elapſis, cæteros occidunt, occiſioni quoque contumelias addunt: Virilibus enim apud occiſorum cadauera amputatis, ea in ora eorum deponunt. In craſtino Aſſumptionis *S. Mariæ Virginis*, caſtrum *Helsberg* admoto exercitu obſidere cœpit. Cognito autem a exploratoribus, mercenarios Cruciferorum milites *Bohemos*, in quingentorum equorum comitiua, in Curia Cruciferica prope *Helsberg* noctu caſtra Regia ſe laceſſituros abdidiſſe, tria gentium ſuarum banderia ad inuadendum illos mittit. Qui periculo, cui adiiciendi fuiſſent, odorato, in loca munita, ex quibus prodierant, diffugiunt, & cum pluribus aliis Cruciferorum militibus, qui illis laturi auxilia veniebant, priuſquam manus cum *Polonis* confererent, per diuerſa lapſi, regionem, quam tutandam ſuſceperant, direptioni & igni derelinquunt.

Wladislaus Rex oppido & caſtro Nidborg

atque Halſchten expugnatis,

ad Helsberg oppugnandum ire pergit.

Wladislaus Poloniæ Rex placatus & peruictus ſupplicationibus *Ioannis Varmienſis* Epiſcopi, qui in fide Regis bello ſuperiori, quo cæde magna Crucifer domitus eſt, manens, Epiſcopatu relicto, in *Poloniam* cum Rege venerat, obſidionem caſtri ſui *Helsberg* ſoluit, & caſtra in vlteriora promouens, ad oppidum *Kruczborg*, a gentibus ſuis longe lateque *Pruſſiam* peruagantibus, ante dies aliquot expugnatum direptumque & exuſtum, peruenit. Quo illic tenente ſtatiua, *Ioannes Valrod* Rigenſis Archiepiſcopus, cum tribus Commendatoribus de Ordine, pro pace petenda & tractanda aduenit. Et quamuis *Wladislaus* Rex, datis pro parte ſua pacis tractatoribus, pacem ſe non abnuiturum obtuliſſet, Cruciferis tamen nullas æquas conditiones afferentibus, & magnam ſpem ſibi pollicentibus, quod Regius exercitus fame excruciatus, bellum foret relicturus, re infecta diſceſſum eſt. Contendebat ſummo ſtudio *Alexander Withawtus* Dux magnus *Lithuaniæ*, propter loci propinquitatem, ex his ſtatiuis in *Lithuaniam* reuerti, ſed omnibus Regni *Poloniæ* Baronibus, & ſignanter tamen *Sandiuogio* de *Oſtrorog* Palatino *Poſnanienſi*, & *maioris Poloniæ* Capitaneo, fortiter & conſtanter reditum ſuum improbantibus, & ſe Regem ſuum *Wladislaum*, equis abſumptis, pedeſtri itinere ſecuturos aſſerentibus, reuerſionis propoſitum, non ſine tamen animi ſui acerbitate, depoſuit. Et licet a ſtatiuis in *Kruczborg* habitis decreuiſſet *Wladislaus* Rex verſus *Kinzberg* in terras inferiores exercitum ducere, *Alexandro Withawdo* Duci magno *Lithuaniæ*, & ſuis precibus morem geſturus, omnem oram *Prutbenicam* terris ſuis confinantem, vri, vaſtari, & exterminari anhelantis, propter tamen aſſiduorum imbrium deſcenſum, exercitus in terras illas, ſuapte natura ex pelagi propinquitate aquoſas, & quotidiana inſuper pluuia complutas, nullatenus poterat, ſolo ex lubricitate dehiſcente, traduci. Ex *Krutzborg* itaque Rex verſus fluuium *Paſſariam* diuertit. Quem, pontibus con-

Wladislaus Rex ſoluit obſidionem caſtri Helsberg.

De pace iterum fruſtra tractatur.

Alexander vix a propoſito reducendi ſuos in Lithuaniam deiicitur.

1414

Nonnulli Lithuanorum apud Holandum capiuntur.

conſtructis, traiiciens, biduum abſumit. Poſthæc in Holand perueniens, caſtrum & ciuitatem obſidere cœpit. Nonnullis autem *Lithuanis* militibus, inter hortos & pomeria parum ſenſate ad ſpolia intentis, hoſtium ſtipendiarii facto ex caſtro deſcenſu, *Butrim* de *Zermino*, *Alexandri Withawdi* Curiæ Marſchalcum, item *Mikitham*, & nonnullos *Lithuanos* milites captiuant. Deſcenderant autem multæ gentes equeſtris ordinis de Regis exercitu, ad occupandum prædas & ſpolia verſus mare, & vſque ad ciuitatem *Framborg*, ſupra lacum *Hab* ſitam, & Cathedralem Eccleſiam *Zambienſem* habentem, vbi graſſatæ, magnisque prædis & ſpoliis, nullo impediente, conquiſitis, cum maximis pecorum & pecudum gregibus, cum quadrigis, vino & ſuppellectili varia onuſtis, in ſtatiua habita apud *Holand* reuertuntur.

Obſidione Holandi Rex dimiſſa Elbingam verſus exercitu moto,

Caſtri *Holand* obſidione quæ in dies plures extrahenda præſumebatur, omiſſa, *Wladislaus* Rex motis caſtris prope oppidum *Elbing*, gentibus de ſuo exercitu terram hoſtilem iuſſu Regis, in gyrum, ad plura miliaria ſpoliis & incendiis peruaſtantibus, ſtatiua tenuit. Ex quibus in Vigilia Natiuitatis Sanctæ *Mariæ* Virginis, in caſtrum; *Dzirgo* perueniens, & caſtrum, diffugiente ex illo Cruciferorum præſidio, vacuum offendens, etiam diem Sanctæ *Mariæ* illic abſumpſit. In craſtino Natiuitatis Sanctæ *Mariæ*, caſtro *Dzirgon* primum euacuato, deinde incenſo, quod ab eo tempore nunquam poterat inſtaurari, ad caſtrum *Riſzemborg* alio nomine *Prabuth*, applicat. Quod licet ante dies ſex *Sigismundus Coributh* Dux *Lithuaniæ*, cum gentibus Regiis conquiſiſſet, & multis ſpoliis in eo repertis potitus incendiſſet, Rege tamen cum exercitu ad illud veniente, exercitus Regius plurima bona victualium, in vino, medone, ceruiſia, & carne cæterisque rebus reperiens, quadrigas ſuas illius ſpoliis impleuit.

ex caſtris Dzirgon & Riſzemborg commeatu Poloni inſtruuntur.

Biſchoffwerder oppidum capitur,

Ex *Riſzemborg* ad oppidum *Biſchoffwerder*, ſitu & muro munitum, peruentum eſt; quod Regius exercitus altera die impugnans, conquirit, & præter ſpem, multam nobilem in auro, argento, pannis & equis, reperiens illic ſuppellectilem, plurimum ſe ex illius præda locupletatum lætabatur. Statuerat autem diffinito conſilio, ex *Biſchoffwerder* verſus *Chelm* & *Thorun* perducere exercitum, & oppidum vtrumque obſidione vallare, pro comperto habens oppida ipſa, nulla reſiſtentia monſtrata, deditionem extemplo eſſe factura. Verum Cruciferi, quibus & deliberatio Regia, neſcio quo ex Conſiliariis Regiis illam prodente; & ciuium *Chelmenſium* atque *Thorunenſium* matura ad delendum vrbes ſuas voluntas, innotuerat, fraudibus & dolis vtendum rati, a propoſito ſaluberrimo, & vtiliter deſtinato, Regem ab eo, quod moliebatur auertunt, & in obſidionem oppidi *Brodnicza* pertrahunt, quaslibet obſidionis moleſtias in dies plures tolerare valentis, quod & ſitu, ac forti militum præſidio, & ſufficientibus victualibus tutum & prouiſum eſſet. Nam tabellarium pannoſum & agreſtem per itinera, a ſpeculatoribus Regiis obſeruata, incedere (vt capi poſſet) iuſſum, cum literis *Brodnicenſis* Commendatoris, Magiſtro *Pruſſiæ* titulatis, tranſmittunt. Significabatur autem eiuſmodi literis a Commendatore *Brodnicenſi* Magiſtro in dolo, *oppidum Brodnicza, ad cuius obſidionem Regem intellexerat venturum, militibus qui apud Ripin præſidium agebant, ad ſe verſus Brodnicza deſcendere iuſſis, nullis victualibus, bombardis, ſed neque militibus fulcitum eſſe. Curaret itaque nocte inſequenti, vt gentes & bombardas, atque victualia, celerrime mittere, ſecus agendo, ciuitatem vltro in poteſtatem Regis, per deditionem, peruenturam.* Captus itaque Crucifericus nuncius, literis apud ſe repertis, conſultiſſimam deliberationem damnauit. Qui ſcripturam deprehenſam, veram non doloſam ratus, nocte inſequenti, ſedecim banderia gentium ſuarum ad obſidendum *Brodnicenſe* oppidum, & ad prouidendum, ne quicquam ad illud importari poſſet, tranſmittit. Ipſe cum agmine reliquo, falſis literis ludificatus, in die Exaltationis *S. Crucis*, perueniens, dedi ſibi oppidum altero aut tertio die expectabat. Cum autem in diem ſeptimum vanæ ſpei nullus reſpondiſſet effectus,

Strategema Cruciferorũ quo opportunum Regis conſiliũ Thorunii & Culmæ oppugnanda, impeditur; & temere obſidenti Brodniczam auertitur.

Indeque Alexandri diſceſſio in Lithuaniam.

Alexander magnus *Lithuaniæ* Dux, dudum ad redeundum procliuis, a Rege & Conſiliariis necquicquam, vt ſe contineret, rogatus & perſuaſus, per *Maſouiam* itinere altero, occurrere ſibi hoſtem veritus, in *Lithuaniam* diſcedit. Quæ diſceſſio inter Regem & eum, ad clandeſtinas ſimultates & odia proceſſerat, offenſioque exhinc animorum inter Regem & Ducem ſecuta eſt, magis beneuolentiæ officium minuens, quam apertas ſimultates introducens; quam tamen Dux *Withawdus* in ipſo mox ortu moleſte ferens, curauit extinguere. Miſſisque nunciis & muneribus inſignibus, animum Regis offenſum placare & quietare ſtuduit.

Pruthenidiſceſſione Alexandri primo animati, exeunt in aciem;

Pruſſiæ Magiſter, diſceſſu *Alexandri Withawdi*, noua & maxima ſpe lætatus eſt, & militibus ex præſidiis deductis, cum *Wladislao Poloniæ* Rege, potentiam eius languidatam diſceſſu *Alexandri* ratus, quamprimum decertare ſtatuit, & exercitum congerens, verſus *Brodnicza* ire pergit. Quo nouo ad Regem perlato, & Rex & vniuerſus eius exercitus, ſingulari iucunditate & exultatione impletus eſt, ſperans ſe, quod dudum votis expetebat, cum hoſte ſigna collaturum. Ordinatis itaque aciebus, in hoſtium ſuorum properabat occurſum. Verum Magiſter & Cruciferi a ſpeculatoribus ſuis docti, Regis exercitum nihil de ſuo robore mutauiſſe, *Withaudo* Duce *Lithuaniæ* diſcedente, & a ſolis primipilariis Regiis, ſuas copias obterendas

ſed mox impares Polonis ſe eſſe cernentes cedant:

1414

fore, trepidatione ingenti concepta, ex campo dilapſi ſunt, & milites in præſidia ſolita, nullo pacto pugnæ diſcrimini ſe commiſſuri, remittunt. Militibus poſthæc Regiis in varia caſtrorum & oppidorum hoſtilium loca graſſantibus, quibus hoſtilia conſiſtere nouerant præſidia, & frequentes particulares de hoſtibus pugnas referentibus, contigit *Dobeslaum Puchatam* de *Vagri*, *Kanimir*, & *Ioannem Lyen*, cæterosque milites, circa molendinum *Lubicz* agere prædas & excurſiones: Quos agmen hoſtile inuadens, duriſſimeque & conſtanter dimicans, victoriæ brauium ex ſua multitudine, & *Polonorum* paucitate, ſibi promittebat. Diuinitate tamen propitia ſuccumbens, in *Polonorum* manus deuenit, ſexaginta capti, ducenti, multis effugientibus, deſiderati, Rege ad tabulam cum Principum & Baronum multitudine conſedente, omnes ſexaginta captiui, a vertice, vſque ad pedis plantam, ferro veſtiti, fuere oblati. Quo inuidorum in Regio exercitu mercenariorum militum calumniæ eneruatæ & contritæ ſunt, qui latrones & agreſtes, non militares homines, in ſuperioribus præliis particularibus, captos fuiſſe commentabantur. Obſidebatur interea *Brodnicenſis* ciuitas, nulla tamen deditionis ſpes ex literis interceptis concepta, reſpondebat. Et quamuis obſidionem ipſam omittendam, plurimorum ſenſatorum virorum ſententia cenſuiſſet, Rex tamen cunctatione ſua, & nondum a ſpe deditionis excidens, in tempus longius eam extraxit, commoditatesque ſuas neglectum iri, & tanti exercitus robur elangueſcere permiſit. Ita vnius vrbis obſidione, diuturna totius terræ *Pruthenicæ* exitialis deſolatio auerſa eſt, & breui damno, compendioſaque vafricie, tam potentis exercitus virtus illuſa.

Wladislaus Rex Brodniczæ obſidionem ſoluit,

Obſidione oppidi *Brodnicenſis* in menſem integrum extracta, quamuis pro illius conquiſitione varii fuiſſent adhibiti conatus intellexit *Wladislaus Poloniæ* Rex tum primum, ſe literis interceptis & dolis Cruciferorum ludificatum eſſe, non tamen a cura obſidionis animum remiſit. Serpſit & aliud in caſtra ſua, ex mora diuturna in loco vno, malum. Omnium ſiquidem victualium, carnis præcipue, exercitus ſuus Regius habens abundantiam, panis egeſtate & penuria nimia angebatur; Ex quo dyſenteriæ peſtis coorta, plures mortales aut extenuit, aut extinxit. A defectu quoque panis, breui tempore interueniente, expeditio præfata, famelica a *Polonis* appellatur. Peſtilens quoque morbus, ſanguinis profluuio concretus, & a penuria panis concitatus, vniuerſa caſtra Regis peruaſerat. Ea re hoſtes non ſecus quam victoria lætabantur, rati in ſuam defenſionem id permiſiſſe ſuperos; Regiumque exercitum ſolo panis defectu premente, mature per ſe periturum. Nihil enim, quod gerebatur in Regio exercitu, eos latebat. Et dyſenteria, pane deficiente, in corpora militum graſſari cœpit, & contagium morbi in plures vulgatum eſt, omniumque commeatuum inopia, in caſtris Regiis, multitudine abundante ſuccreſcebat. Ex quo & Regi, & exercitui ſuo, ingens ampliſſimæ gloriæ, & ſperatæ victoriæ, continuo decidit expectatio; quia non armis, non acie, non congreſſu cum hoſte, intra mœnia ſe continente, & illa tantummodo tueri contento, decertare poterat: ſed in ventrem & in corpora, cum illa, belli mole conuerſa duplicata lues, tam pulcherrimum & validum exercitum, aſſidue quatiebat.

Conſtantienſe Concilium indicitur.

Venit interea Nuncius Apoſtolicus *Ioannes Lanzannenſis* Epiſcopus, ad multiplices preces & inſtantias Cruciferorum, & in eorum expenſis, a *Ioanne* Papa XXIV, ad guerram intercipiendam deſtinatus. Qui impugnari caſtrum & ciuitatem vniuerſali exercitus commotione, die quo venerat, intelligens, in conſpectu Regis & Conſiliariorum procumbens, ingenti ſolicitudine atque prece deprecabatur, vt ciuitati & caſtro expugnationem remitteret, pro Dei honore & Sedis Apoſtolicæ reuerentia: Obſecrans Regem, *vt armis depoſitis, & bello per treugam in biennium ſuſpenſo, cauſam ſuam per Concilium generale Conſtantienſe, iam indictum, decidi permittat, expeditam iuſtitiam, ex adminiſtratione Concilii, percepturus.* Legatione Nuncii Apoſtolici ad frequens conſilium relata, petitio & perſuaſio Summi Pontificis, quod & hyems appeteret, & morbus diſenteriæ in Regium exercitum vulgatus eſſet, accepta eſt, & treuga in annos duos firmata: accepturumque ſe Rex Concilii *Conſtantienſis* deciſionem, eique ſtare repromiſit; atque in huiuſmodi Concilium *Conſtantienſe* in Calendis Nouembris iniciandum, *Nicolaum Gneſnenſem* Archiepiſcopum, *Ioannem Wladislauienſem*, *Iacobum Plocenſem*, *Laskarium* Electum *Poſnanienſem* Epiſcopos; *Ianuſſium* de *Tuliskowo*, Caſtellanum *Caliſſienſem*, *Zauiſſium* nigrum de *Garbow*, milites pro ſuis factis procurandis, & ambaſiata ſolenni ituros, deſignauit. Præfatus ſiquidem PapaXXIIII, cum *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege perſonaliter apud *Landa* conuentum agens, vbi ipſe *Sigismundus* Rex pro recuperando a *Venetis Dalmatiæ* Regno inſtaurabat bellum pro ſchismatis, quod Eccleſiam DEI annis 40. vexauerat, extinctione, concilium in *Conſtantienſi* ciuitate agendum ſolenniter indixit, atque ad illud ſe perſonaliter venturum non obſtante quolibet impedimento, per iuſiurandum vterque aſtrinxit. Conquiſiuerat autem Rex *Sigismundus*, & in *Foro Iulii* & in *Dalmatiæ* Regno, manu forti, plures ciuitates. In quibus etſi præſidia militum ſuorum

1414

reliquerat, omnes tamen, eo diſcedente, per *Venetorum* gentes fuere & expugnatæ & recuperatæ.

Treugis ob DEI reuerentiam, per medium Nuncii Apoſtolici Epiſcopi *Lanzanenſis*, in biennium *Wladislaus Poloniæ* Rex firmatis, ſexta die Octobris *Brodnicenſis* ciuitatis obſidionem ſoluit, atque ex agro hoſtili diſcedit. Et primum nocturnum in *Ripin* agens, omnem exercitum licentiat; Qui apud *Doninow* ponte nauali flumine *Visla* ſuperato, in ſuarum regionum oras redire cœpit. Rex per *Przipuſch*, *Kowalie*, *Goſtinin*, *Łowicz*, *Skwyerniewycze*, *Inowłodz*, *Opoczno*, *Skrzin*, *Vąchoczko*, *Caluum Montem*, in *Opathow*, *Anna* Regina in *Opathow* illum excipiente, pro feſto Omnium Sanctorum *Sandomiriam* venit. Ex *Sandomiria* per *Prziſchow*, *Pilzno*, *Biecz*, *Tuchow*, *Bochnya* procedens, die 14. Nouembris in *Nyepolomicze* diuertit. Occurrerat autem *Wladislao Poloniæ* Regi in *Biecz* agenti, *Nicolaus* Archiepiſcopus *Gneſnenſis*, & ſingularibus mandatis & inſtructionibus acceptis, quid & quo ordine, qualiaque illum & ſuos Collegas, in Concilio *Conſtantienſi* agere, in Eccleſiæ vniuerſalis, & Regni *Poloniæ* rebus, oporteat: pluribus inſuper donis & clenodiis, in auro, argento, pelliceis veſtibus, equis, muneratus, in *Conſtantiam* proceſſit. Quem & alii Pontifices & Barones, ad obeundum Ambaſiatam Regis & Regni nominati, Rege in *Nyepolomicze* valedicto, extemplo ſunt ſecuti. Pro vnienda ſiquidem & reformanda Eccleſia Dei, 40 annis & amplius ſciſſa, variiſque & execrandis abuſibus, ſchiſmate vigente, deformata Concilium prædictum *Conſtantienſe*, propitia Diuinitate in tam magnifico & frequenti Prælatorum numero, erat congregatum: vt glorioſior Synodus, cum ingenti ſolennitate iniciata & continuata, a multis ſeculis non memoretur acta eſſe. In qua & hoc ſtupendum memoratur, quod pro vnienda & reformanda Eccleſia Dei, certatim ſinguli ſuos conatus & ſtudia, paſſione qualibet circumſcripta, alacriter & fideliſſime conferrent. Quod cum in die omnium Sanctorum iniciatum eſſet, in quadriennium vſque protendebatur. *Sigismundus* autem *Romanorum* & *Hungariæ* Rex, præſentia ſua illud & honeſtaturus & aucturus, in comitiua notabili, & apparatu magnifico Principum, Baronum, & Prælatorum tam Eccleſiaſticorum quam Secularium, ex *Hungaria* in *Rheni* & *Germaniæ* partes deſcendens, *Aquisgranum* venit, vbi prima corona Imperiali a *Maguntinenſi* Arthiepiſcopo, cum ſummo omnium Principum *Almaniæ* fauore, accepta, *Conſtantiam* diuertit, & pro vnienda Eccleſia Dei indefeſſo ſtudio laborauit, vſque ad plenariam illius conſumationem.

Ad Conſtantienſe Concilium Legati ex Polonia mittuntur.

Ad quod & Sigismundus proficiſcens

Aquisgrani coronam imperialem accipit

Nunciis in *Conſtantienſem* Synodum ituris, expeditis & prouiſis, proceſſit *Wladislaus* Rex ex *Nyepolomycze* per ſtationes ſolitas in *Lithuaniam*, & apud *Grodno* Natalis *Chriſti* dies exegit. Vehementer autem *Alexandro Withawdo* magno Duci *Lithuaniæ* infenſus, quod ex *Brodnicza*, Rege necquicquam aduerſante, diſceſſerat, contubernium ſuum deuitans, nunquam illi pacifice loquebatur. In eaque indignatione perſeuerans, ex *Lithuania* proceſſit. Conſiliarii autem *Poloniæ*, eorum diſcordias ſanaturi crebras faciunt hinc inde fatigas, comportantes eorum diſſociatos animos. Et poſt varios labores & tractatus, Ducem tandem *Alexandrum* ſuam transgreſſionem profitentem Regi reconciliant. Qua ſecuta, *Alexander* magnus *Lithuaniæ* Dux, *Wladislaum Poloniæ* Regem amplius placaturus, ipſum pro æſtate Baduenienti inuitat. Ambaſiatores autem Regii, in *Conſtantienſe* Concilium deſignati, per *Miſſnam* & *Saxoniam* iter facientes, a Marchionibus *Miſnenſibus* benigne excepti, & ſingulis neceſſariis in *Miſnenſi* Marchionatu procurati die 27. Nouembris, in frequenti & ſplendido apparatu *Conſtantiam* ingreſſi ſunt. Quibus maximæ Cardinalium & Prælatorum cateruæ, aduentum eorum excipientes, non ſine animorum alacritate occurrebant, admirantibus & commendantibus cunctis illorum numerum & apparatum. In die autem Sanctæ *Barbaræ*, congregationem ingreſſi, commendatione *Wladislai* Regis, & Regni *Poloniæ*, Papæ *Ioanni*, Cardinalibus & Patribus Concilii, coram facta, fuerunt Sacræ Synodo Regis & Regni primum, deinde ſuis nominibus incorporati. Ab eoque tempore Cruciferorum alacritas & audacia fuit compreſſa, qui Regem & Regnum multifariis infamabant detractionibus, & ſignanter, quod filiam ſuam in contumeliam Chriſtianitatis *Turcarum* deſponſaſſet Cæſari: nec audebant in ſugillationem Regis & Regni de cætero quicquam mutire. Quamuis autem *Ioanni* Papæ *XXIV* fuiſſet a pleriſque carnaliter & terrene ſapientibus ſuggeſtum, ne Papa pro congregando Concilio nauaret operam, neue perſonaliter intereſſet illi, depoſitionem de Papatu, & nonnulla alia ludibria illic excepturus, omnibus tamen, quæ ingerebantur, nihil penſis, cum omni Curia ſua de *Italia* excedens, *Conſtantiam Sueuiæ* vrbem 20 Nouembris aduenit, aduentuque ſuo Concilium congregauit: præſidendoque Concilio huiuſmodi, pro vnienda Eccleſia Dei, ſe Papatu ceſſurum, per propriæ manus apodixam aſtrinxit. Opus admirandum & celebritate dignum, ſi illud actione contraria non coinquinaſſet. Cui *Alpes*, quæ *Italiam* & *Germaniam* diuidunt, transgredienti, & iam apud *Tridentum* conſiſtenti, ab vno deliro, quo pro ſolatiis vtebatur, facete dictum eſſe conſtat: *Pater ſante, qui paſſo trigenta perdo*; Id eſt, *Pater Sancte, qui in ludo chartarum excedit trigenarium numerum, perdit, ita & nos, qui Tridentum velut ultimam Italiæ oram transgredimur, faſces*

Nuncii Polonorum Conſtantiā perueniunt.

1414

ces & dignitatem Papalem ſumus amiſſuri. Confidens ſiquidem in theſauris, credidit omnibus pro voto diſpoſitis, *Bononiam* reuerti, & pro libito dominari. Adeo autem pleroſque Epiſcopos, & alios magnæ authoritatis viros pecuniis & promiſſis corruperat, quod nihil poterat tam ſecreto agi, quin ad ſuam confeſtim deduceretur notitiam. Exhibuit interim vnus plures ex *Italicis* articulos contra eum horrenda & abominabilia ſcelera continentes. Ad quorum publicationem & probationem ne procederetur, per aliquorum ex natione *Germanica*, *Polonica*, & *Anglicana*, Prælatorum honori Sedis Apoſtolicæ conſulentium, ægre obtentum eſt. Quod cum *Ioannes* Papa intellexiſſet, mente conſternatus, varia ad euadendum ingenia cœpit meditari.

Ioannes XXIII. pleroſque pecunia corrumpit.

Sigismundo *Romanorum* & *Hungariæ* Rege in *Conſtantienſi* Concilio ad reintegrandam Eccleſiam Dei intendente, *Hungariæ* Barones proprio tantum motu, milite *Hungarico* collecto, nullis externis auxiliis admiſſis, expeditionem in *Turcas* faciunt. Quibus Cæſar *Turcarum Criſten* appellatus, cum multitudine gentium ſuarum occurrens, eos miſerabiliter conflixit, & præſtantiores *Hungariæ* Barones, videlicet *Ioannem* de *Gara* Palatinum *Hungariæ*, *Ioannem* de *Moruth*, *Gergiſianum*, & plures alios, nonnullis effugientibus, captiuauit. Quorum liberatio nonniſi magno auro poterat procurari. *Turcæ* autem obtenta huiuſmodi victoria, plures diſtrictus & terras Regni *Hungariæ* peruadentes, vſque ad *Ciliæ* terras graſſati ſunt, multaque Catholicorum millia in ſeruitutem barbaricam abducunt. Compaſſus autem vehementer *Wladislaus Poloniæ* Rex, tantis, quæ in gentem *Hungaricam* ingruerant, malis, literis quoque Concilii *Conſtantienſis Sigismundi Romanorum Hungariæque* Regis, ſolicitatus, auertere grauiora mala Regno *Hungariæ* a *Turcis* impendentia; in animum inducens, ad præfatum *Turcarum* Cæſarem *Criſten*, duos milites ſuos videlicet *Skarbkonem* de *Gori*, & *Gregorium Armenum* mittit: Rogans & requirens *Turcarum* Imperatorem, *quatenus ab inuaſione & vaſtatione Regni Hungariæ quieſceret, & omnibus captiuis in libertatem reſtitutis, in annos ſex cum Regno Hungariæ treugas firmaret:* Comminans & denuncians *ſe, ſi id facere detrectaret, propter fœderis & ſanguinis, quæ ſibi cum Sigismundo Romanorum & Hungariæ Rege ſunt, communionem, contra illum cum ſuis omnibus potentiis conſurrecturum.* *Turcarum* autem Cæſar *Criſten*, Nunciis Regiis benigne exceptis & habiris, etiam liberaliter eos, adminiſtrando ſingula neceſſaria, tractauit, frequentius quoque ſecum epulari iuſſit. In ſingulis vero pro quibus a *Wladislao Poloniæ* Rege rogatus & requiſitus erat ſe monſtrando morigerum, & ceſſaturum ab inferendo bello, ſufferentiaſque in annos ſex firmaturum cum *Hungaris* offert & repromittit. In euidentius autem oblationis ſuæ robur, certos Nuncios ſuos cum Regiis Nunciis ab eo muneratis, ad firmandum promiſſa in *Hungariam* transmittit. Dum autem ſimul vna in *Hungariam* procederent, *Skarbek* de *Gori* ab illis per *Valachiam* rectiori via ad *Wladislaum Poloniæ* Regem peruenturus, & illi ſingula, quæ ordinauerat expoſiturus, diuerterat. *Gregorius* vero *Armenus* alter Regiorum Nunciorum *Turcarum* Nunciis non audentibus in *Hungariam* ſine ſaluo conductu progredi, & in metis Dominii *Turcarum* remanentibus, in *Hungariæ* Regnum ad expediendam ſecuritatem *Turcarum* Nunciis proceſſit. Verum cum ad *Piponem* de *Ozora* Banum *Themeſchienſem* perueniſſet (is enim ſibi primum ex Baronibus *Hungariæ* occurrerat) & rebus ordine patefactis, quas apud *Turcarum* geſſerant, de dando ſaluo conductu *Trucarum* Nunciis, ipſum requiſiuiſſet, non ſecus quam explorator & hoſtis, ab eodem *Pipone* captus eſt, & in vincula coniectus, omneſque res, veſtes, & ſarcinæ ſuæ, vſque ad calceamentorum corrigias, ne quid literarum a *Turcis*, vel in eorum fauorem ferret, ſcrutatæ & inciſæ. Propter quod *Turcarum* Nuncii præfati, *Gregorii Armeni* captiuitate & ignominia, qua a *Pipone* tractabatur, comperta, velocius redeuntes, maiori crudelitate cœperunt in *Hungaros* ſæuire. Sed nec *Wladislaus Poloniæ* Rex ſtrages & vaſtationes *Hungariæ*, poſt a *Turcis* ſecutas, intercipere, quamuis multipliciter ab *Hungarorum* Baronibus ſolicitatus, ſuſtinuit, pudore & dedecore ſibi & ſuo Nuncio *Gregorio* illato, exacerbatus. Qui non ſolum treugam, aut ſi id depoſcerent, perpetuam pacem, ſed etiam cum potentiis ſuis, ferre *Hungaris* auxilia ſtatuerat. *Gregorius* tandem *Armenus*, Baronum *Hungariæ* abſolutus iudicio, quoniam nihil in eo, quod affine foret criminationi, deprehenſum iri poterat, ad *Wladislaum Poloniæ* Regem rediit.

Sigismundo Imp. Conſtantiæ degente.

Hungari a Turcis magna clade afficiuntur.

Legatio Wladislai, ne Turca graſſetur in Hungaria.

Imbutus iamdudum *Viclephiſtarum* veneno, quod ex libris *Ioannis Vicleph*, ab *Oxonia Angliæ* ciuitate per quendam *Bohemum Pragam* delatis *Bohemiam* penetrauerat, *Ioannes Huſz*, continuo cœpit illud diffundere. Cum enim eſſet ingenio acri, & lingua fecunda, multumque Dialecticis oblectaretur, & peregrinas opiniones amaret, ac *Teutonicis* infeſtus admodum foret, *Viclephiſtarum* doctrina adepta, *Teutonicos* Magiſtros vexare cœpit: ſperans eo modo confuſos *Teutones* Scholam relicturos. Quod cum non ſuccederet, a *Venceslao* Rege impetratum eſt, vt Gymnaſium *Pragenſe Teutonicis* excluſis, per *Bohemos* regeretur. Qua indignitate Magiſtri & Scholares *Teutonici* generis commoti, *Praga* relicta, apud *Lipſiam* ciuitatem *Miſchnæ*, generale ſtudium erexere. *Ioannes* de-

1414

deinde *Huſs*, lingua potens, & mundioris vitæ opinione clarus, facile & inter Scholares, & inter vulgum, principatum ſortitus eſt. A Qui cum ſe libenter audiri animaduerteret, dogmata *Ioannis Viclephin* publicum extulit, & *Anglicana* venena, *Bohemorum* pectoribus infudit. Aſſerens *illum virum bonum & ſanctum fuiſſe, & omnia vera ſcripſiſſe & ſenſiſſe:* Cupiens *ſe poſt fata in ea loca proficiſci ad quæ Viclephi anima perueniſſet.* Sequebantur *Ioannem* Clerici plures numero, omnes ære alieno grauati, ſceleribus atque ſeditionibus inſignes, rerum nouitate meritas pœnas euaſuri; quibus etiam & nonnulli doctrina celebres iuncti erant. Qui nullam in Eccleſia dignitatem nacti, Sacerdotia maiorum cenſuum B iniquo ferebant animo his committi, qui quamuis nobilitate præirent, ſcientia tamen viderentur inferiores. Hi itaque *Valdenſium* ſectam atque inſaniam infamem amplexi, in omnes Eccleſiaſticos latrare cœperunt. perunt. Cuius peſtiferæ & damnatæ ſectæ hæc ſunt dogmata: *Romanam Eccleſiam reliquis Epiſcopis parem eſſe. Inter Sacerdotes nullum diſcrimen. Presbyterum non dignitatem ſed vitæ meritum efficere potiorem. Animas corporibus excedentes, aut in æternas e veſtigio pœnas mergi, aut perpetua conſequi gaudia. Purgatorium ignem nullibi inueniri. Vanum eſſe orare pro mortuis, & auaritiæ Sacerdotalis incrementum & inuentum. DEI & Sanctorum imagines delendas. Aquarum palmarumque benedictiones irridendas.* C *Mendicantium Religiones malos Dæmones inueniſſe. Sacerdotes pauperes eſſe debere, ſola contentos eleemoſyna. Liberam cuique verbi prædicationem patere. Nullum capitale peccatum, quantumuis maioris mali vitandi gratia, tolerandum. Qui mortalis culpæ reus ſit, eum neque ſeculari, neque Eccleſiaſtica dignitate potiri, neque parendum ei. Confirmationem quam chriſmate Pontifices inducunt, & vnctionem extremam, inter Eccleſiaſtica Sacramenta minime contineri. Auricularem Confeſſionem nugacem eſſe, ſufficere ſua quæque Deo in cubili ſuo confiteri peccata. Baptiſmum fluuialis vndæ, nulla interiecta ſacri olei mixtura,* D *recipiendum. Cimiterium in inanem vſum, queſtus cauſa, repertum, quacumque tegantur tellure humana corpora, nihil diſtare. Templum Dei late patens ipſum mundum eſſe. Coarctare Maieſtatem eius, qui Eccleſias, monaſteria & oratoria conſtruit, tanquam propitior in eis bonitas Diuina inueniatur. Sacerdotales veſtes, altarium ornamenta, pallas corporalia, calices, patinas, vaſaque huiuſcemodi, nihil habere momenti, Sacerdotem quocumque loco, quocumque tempore, ſacrum Corpus Chriſti conficere poſſe, petentibusque miniſtrare, ſufficere, ſi verba tantum Sacramentalia dixerit. Suffragia Sanctorum iam in cœlis cum Chriſto regnantium fruſtra impetrari, quæ iuuare non poſſunt. In Canonicis horis cantandis dicendisque fruſtra tempus teri. Nulla die ab operatione ceſſandum, niſi quæ Dominica appellatur, celebritates Sanctorum prorſus reiiciendas. Ieiuniis quoque ab Eccleſia inſtitutis, nihil ineſſe meriti.*

Catalogus articulorum Viclephi & Huſſi.

Sbigneus, alias *Zbienko* cognomine *Lepus*, conſilio animo & nobilitate illuſtris, *Pragenſem* regebat Cathedram, qui orientem errorem extincturus, ducenta & amplius volumina *Ioannis Vicleph* pulcherrime conſcripta igne comburit, & *Ioannis Huſz* prædicationem interdicit. Qui *Praga* excedens, apud villam ſuæ originis, multa in *Romanum* Præſulem, cæterosque Pontifices, relatu indigna, docendo populos, expuebat, aſtruens *decimas non ſecus quam eleemoſynas Sacerdotibus dandas eſſe.* Nondum ardor vtriuſque ſpeciei pectora hominum peruaſerat, ſed attulit nouam peſtem *Petrus Draſenſis*, qui patria *Miſſna* pulſus, *Pragam* veluti hæreticorum aſylum, a qua prius reiectus fuerat, repetiit. Ex cuius ſuggeſtione & monitu, *Iacobellus* etiam patria *Miſnenſis*, plebi prædicans, publice populum commouere cœpit, ne deinceps communionem calicis, ſine qua nemo ſaluari poteſt, quoquomodo negligeret. Hinc omnes hæretici conſenſere, haud modica geſtientes lætitia, quod articulum inueniſſent in Euangelica veritate fundatum, per quem *Romanæ* Sedis vel ignorantia, vel nequitia, redargui poſſet. Videns autem *Sbigneus* alias *Zbienko Pragenſis* Archiepiſcopus, nullum aduerſus emergens malum a *Venceslao* Rege præſidium, quippe qui inertia torpens, hæreticos ſinebat impune in ſuum & Regni excidium debacchari, ad *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem ſe contulit, obſecrans *vt Pragam perſonaliter veniens, orientem multorum malorum facem, negligentia fratris hactenus nutritam, extingueret.* Quo pollicente, & dare ſponſioni virtutem differente, *Sbigneus* apud *Poſonium* in *Hungaria* moritur: eique *Albicus* natione *Bohemus* propter peritiam medicinæ *Sigismundo* charus, ſufficitur; vnicum extremæ auaritiæ baratrum. Qui claues cellæ vinariæ per ſemet ipſum deferens, multitudinem etiam familiarium & ſeruientium, ne illis veſtes & alimenta præbere cogeretur, peroſus, non contemnendum tantummodo, ſed irridendum hæreticis præbuit exemplum. Idoneus Pontifex profecto, qui ſuæ modeſtiæ vel potius auaritiæ conſulens, fomentum ſurgenti hæreſi dedit. Ab eo ſiquidem tempore, & Rege & Pontifice, nefarios hæreticorum conatus inualeſcere permittente, labes hæretica vires extollere, & ſenſim dilatari cœpit. In huncque modum intra Catholicam Eccleſiam, in Regno nobili & orthodoxo, in eius quoque ventre atque medio, germen illud hæreſeos dudum contritum, leuauit caput, & de Anglicanæ peſtilentiæ reliquiis, ignis flammauit exortus.

1414

Die vigeſima prima menſis Martii, *Ioannes* Papa

Ioannes XXIV. male ſibi conſcius Conſtantia

Papa habitu mutato & hora ſerotina, in forma laici, mettertius, per ordinationem *Frederici* Ducis *Auſtriæ*, *Conſtantia* receſſit, & ad caſtrum *Scheffhauſzen*, partim pedeſtri itinere, partim A nauali in die *S. Benedicti* peruenit. Quem quinque Cardinales, videlicet *Piſanus Branda*, *Placentinus* de *Czelancho*, de *Braccantiis*, & *Barenſis*, & ſucceſſiue quidam alii Cardinales atque Curiales, & Officiales, in Dominica Ramis Palmarum ſummo mane ſequebantur. Quorum dum ſex ad *Conſtantiam* feria quarta immediate ſequenti rediiſſent, & in congregatione publica, præſente *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege, ample nimis contra Concilium locuti ſunt, aſſerentes *propter dicti Ioannis Papæ receſſum, Concilium fuiſſe diſſolutum.* Quibus replicatum fuit & oſtenſum, B *quod Papa non eſſet ſuper Concilium, ſed ſub Concilio.* Et contentionibus hinc inde exortis, Cardinales ipſi, qui ratione non poterant, clamoribus defendebant. Die vero Veneris ſancta, præfatus *Ioannes* Papa, hora meridiei, tempore valde pluuioſo, recedens *Seuhauſzen*, venit in *Loffemburg*, Cardinalibus & aliis Cardinalibus eum ſequi faſtidientibus. Die vero Mercurii poſt Octauas Paſchæ, in diluculo præfatus *Baltazar* alias *Ioannes* Papa, mutato habitu, de caſtro *Loffemburg*, metquartus recedens, verſus caſtrum *Friburg*, & ex illo verſus oppidum *Brizark* ſuper flumine *Rheno* conſiſtens, vt per gentes Ducis Burgundiæ exinde in *Auinionem* perduceretur. Sed C practica huiusmodi per medium *Romanorum* Regis *Sigismundi* fuit impedita. Venerunt autem ad dictum *Ioannem* in *Friburgum* duo Cardinales, & aliquot Epiſcopi ac Abbates, requirentes eundem nomine Concilii, vt prouiſione accepta, cederet, alias Concilium ad priuationem & depoſitionem ſui procedere vellet. Qui miſſo *Conſtantiam Bartholdo* de *Vrſinis* Comite, petebat per certos Cardinales apud Concilium, *quod de prouiſione ſua, antequam cederet, ordinaretur: Imprimisque eſſet Legatus per totam Italiam irreuocabilis; Item quod haberet per ſe Comitatum Bononienſem, Varſmenſem, & Auinionenſem, cum ciuitatibus eorundem: Et quod ſibi emerentur annui* D *redditus ad vitam de triginta millibus Ducatorum auri, decem videlicet millia de Venetis, decem de Florentia, decem de Genua: & vna ciuitate vel duabus non ſoluentibus, duæ reſiduæ, vel tertia, ad ſolutionem nihilominus tenerentur. Item quod remaneret Cardinalis, ex emolumentis Cardinalium participaret.* Die vero quarta menſis Maii, redierunt ad Concilium ex *Seffhauſzzen* omnes Cardinales, Officiales, & Curiales præfati *Ioannis* Papæ. Et *Fredericus* Dux *Auſtriæ*, in publica congregatione genibus flexis procumbens, veniam pro perfidia quam fecerat, abducendo *Ioannem* Papam *Conſtantia*, ſibi per *Sigismundum* Regem impendi, humiliter petiit. Qui flecti ad pietatem recuſans, miſſis exercitibus, Ducatus eiusdem *Frederici* vaſtauit, nonnullaq; caſtra A ſolo æquata diruit. Oppidumq; *Friburg* cum octo aliis oppidis, ſibi adiacentibus, quæ erant de proprietate prædicti Ducis, vna cum eodem *Ioanne* Papa cepit, & exinde prædictum *Ioannem* Papam, ad oppidum *Cellæ*, quod diſtat per duo miliaria *Almanica* a *Conſtantia*, perduxit. Vbi, ordinante Concilio, diligenti cuſtodia nocte & interdiu obſeruabatur. Item die 24. Maii, in ſeſſione publica, publicati fuerunt quinquaginta quinque articuli horrendi & criminales, & probati contra præfatum *Balthazar* Papam. Et eodem die prædictus *Balthazar* per Nuncios Concilii certificatus eſt, quod Di- B uina diſpoſitione contra eum ſententia ferri debet. Qui in illam conſentiens, rogabat obnixe, *vt quanto honeſtius fieri poſſet, ſententiam ipſam dictarent.* Die vero vigeſima nona eiusdem menſis, in ſolenni ſeſſione, per ſententiam diffinitiuam authoritate Concilii latam, depoſitus fuit prædictus *Balthazar* ab omni iure & honore Papatus, & carceribus ad peragendum pœnitentiam adiudicatus. A Summi autem Pontificatus culmine, ſententia Concilii deiectus, in locum obſcurum truditur, & mandata cuſtodiæ cura Comiti *Palatino Rheni*, qui ei maxime aduerſabatur, ibi triennia ſolus, omni deſtitutus ope, vnius ſerui, & linguæ ignotæ miniſterio vſus, quoad *Martinus* C *V.* Pontifex *Conſtantiæ* creatus eſt, vitam cum deguiſſet, tandem pretio redemptus in *Italiam* rediit. Non eſt meum inſectari mortuos, ſed tamen nihil ſeculum illud vidit indignius, quam Antiſtitem Chriſtianæ fidei eum virum, qui neque fidem norat, neque religionem, rebus agendis potius, quam cultui Dei, & gubernandæ Reipublicæ Chriſtianæ, accommodatum. *Sedit* annis quatuor ſepultus in *Florentia*.

Friburgum perfugit.

Vbi a Sigismundo, Imp. captus

a Concilio deponitur & ad carceres damnatur.

Prima die menſis Iunii, prædictus *Balthazar* ductus fuit ad caſtrum *Gothleyben* prope *Conſtantiam*. Et ibi licentiati & amoti fuerunt ab eo Cardinales ſui, & traditus fuit cuſtodiæ *Ludouici* Comitis *Palatini Rheni*, a quo fuit humaniter tractatus. Item quarta die menſis Iulii, *Gregorius XII*, alias *Angelus* de D *Corario*, per Procuratorem ſuum *Carolum* de *Maleteſtis* in publica ſeſſione, omni iure Papatus ſimpliciter ceſſit & renunciauit. Factusque eſt Cardinalis & *Portuenſis* Epiſcopus. Qua ceſſione ipſe *Angelus* intellecta, conuocatis ſuæ obedientiæ Cardinalibus, & Curialibus, ceſſionem ipſam publice approbauit, ſpoliando ſe inſigniis Papalibus. Sedit annis duodecem.

Gregorius XII, Pontificatu Rom. ſe abdicat.

1415

Wladislaus Poloniæ Rex, relicta *Lithuania* poſt natalia *Chriſti*, per ſtationes & curias ſolitas, in *Iedlna* aduenit, & Carnispriuii dies cum conſorte ſua *Anna* Regina, quæ illi ex *Lithuania* redeunti in *Parczow* occurrerat, tenuit. Quibus exactis, itineribus conſuetis

San-

1415

Sandomiriam, ex *Sandomiria* in nouam ciuitatem deinde per *Tuchow*, *Kroſno*, *Iaslo*, *Lancuth*, *Przemisl*, *Iaroslaw*, procedens, feria quarta ante feſtum Paſchæ venit *Leopolim*. Et Paſcha Domini illic celebrato, dies aliquot Maii in *Sanok* abſumens, iterum *Leopolim* rediit, & ab inde diſcedens, per *Glyniani* & *Boſcz* tranſiens, feſtum Aſcenſionis Domini apud *Trebowlya* peragit. Deinde per *Buczacz*, *Halicz*, *Colomiam*, in *Snyathin* pro feſto Pentecoſtes aduenit. Quo cum ſuam Serenitatem *Alexander Moldauiæ* Voieuoda cum conſorte ſua, & maxima militum ſuorum cohorte, acceſſit, & a *Wladislao Poloniæ* Rege, frequentiſſimam militum pompam etiam tunc habente, benigne exceptus eſt, & multipliciter honoratus. Deuotionem autem & fidem erga *Wladislaum Poloniæ* Regem monſtraturus, ſibi, in corona & maieſtate ſedenti, vt & tanquam Regi *Poloniæ*, & coronæ Regni *Poloniæ*, fidelitatis & ſubiectionis, cum omnibus Boiaris terræ *Valachiæ*, ſolenne præſtitit homagium, & fidelitatis corporale iuramentum, proiectis in terram ad pedes Regios banderiis. De quo & literas patentes dedit, quæ in theſauro habentur ad rei memoriam ſempiternam. Deinde Regem ipſum & *Annam* Reginam, & omnes Barones & militares Regios, ad prandium inuitans, tractauit oppipare. Munera quoque notabilia Regi & Reginæ obtulit. Sed & inter primores Regni Barones dona largiter diſtribuit.

Alexander Moldauiæ Palatinus Snyathini ſolenne præſtat homagium Regi & Regno Poloniæ.

Venerunt inſuper ſub eo tempore ad *Wladislaum Poloniæ* Regem Nuncii Patriarchæ & Imperatoris *Græcorum*, cum literis & bullis plumbeis, *quatenus dignaretur eis, a Turcis multifarie laceſſitis & oppreſſis, frumenti tantummodo largitione ſubuenire.* *Wladislaus* autem *Poloniæ* Rex, neceſſitati eorum ſatagens pia commiſeratione ſuccurrere, petitam frumenti quantitatem dat & largitur, & in portu ſuo Regio *Kaczubyeiow*, per eos recipiendam, conſignat. Datis autem *Alexandro Moldauiæ* Voieuodæ & ſuæ conſorti donis reuerſalibus, & *Anna* Regina *Cracouiam* remiſſa, proceſſit in *Camyeniecz*, ab inde vero per *Smotricz*, *Nyeswiez*, *Krzemyeniecz*, *Raisko*, *Sadowie*, *Turzisko*, *Kobrin*, *Mitho*, in *Lithuaniam*, inuitationi *Alexandri Withawdi* ſatisfacturus, deſcendit.

Patriarchæ & Imp. Græcorum preſſis bello Turcico magna frumenti copia a Wladislao ſubminiſtratur.

Quo de *Kobrzin* in *Mitho* agente iter, feria ſexta poſt octauas *Corporis Chriſti*, tertiarum hora, eclipſis notabilis in Sole cauſata apparuit. Quæ *Wladislaum* Regem & ſuos, velut inopinata & ignorata, primum in admirationem & ſtuporem ad extremum in religionem vertit. Erat enim adeo notabilis, vt alites ſubita caligine deterritæ, in terram deciderent, & ſidera non ſecus quam nocte collucerent. Rex quoque *Wladislaus*, tenebris arcentibus, cogebatur premere gradum, nec prius procedere poterat, donec obſcuratio Solis ceſſaſſet.

Eclipſis ſolis ſtupenda,

Ex *Mitho* *Wladislaus* Rex, per *Volkoniska*, *Vaſiliſchki*, & *Schiſchky* procedens, in *Troky* venit. Cui Dux *Alexander Withawdus*, cum Magiſtro *Liuoniæ* dicto *Lander* vnum miliare occurrens, eum ſuppliciter & hilariter excepit, & in *Caſtrum altum*, in medio lacus ſitum, cum omnibus militibus ſuis recolligens, ſplendide tractauit. Altera deinde die, Regem in theſaurum Ducalem introducens, viginti millibus marcarum latorum groſſorum, quadraginta veſtibus ſubductis pellibus ſabellinis, centum equis, centum purpuris, Regem *Wladislaum*: item omnes Regios milites, aliis muneribus donat. Quæ ſingula ſibi donata, Rex *Wladislaus* per Vice Cancellarium ſuum *Dunin*, & aliquos Barones *Poloniæ* a ſe remiſſos, *Cracoouiam*, in theſaurum Regium condenda, transmiſit; quæ tandem omnia, temporis proceſſu in milites & familiares ſuos, liberalitate munifica diſtribuit.

Magiſter Liuoniæ Lander Regem ſplendide tractat & donis cumulat.

Ex *Troky Wladislaus Poloniæ* Rex, comitatus ab *Alexandro Withawdo*, in *Kowno* tranſiit. Ab inde vero nauali itinere ad caſtrum *Vieliunya* pridem conſtructum, Duce *Alexandro Withawdo* in *Kowno* remanente. Ex *Vielunya* vero in caſtrum *Vilkomiria*, ſupra flumen *Szwyatha* ſitum, & poſt in *Dubingy*, vbi *Alexander Withawdus* nouiter arcem nouam erexerat, proceſſit. Ex *Dubingy* in *Nyemienczani*, *Biezdam*, *Koſtheri*, in venationum loca diuertens, pro feſto Viſitationis Sanctæ *Mariæ* Virginis *Vilnam* venit. In qua diebus ſeptem exactis, in *Poloniæ* Regnum per *Rudomini*, *Lidam*, *Nowogrodek*, *Czirzini*, *Kloczko*. A *Kloczko* vero fluuio *Slucha*, vſque ad fluuium *Przypiecz*, per *Grodek*, *Luczko*, *Sadowye*, *Wladimiriam*, *Lubomlya*, *Chelm*, *Kraſniſthaw*, *Zukowyecz*, procedens, reuertebatur. Feſto autem Natiuitatis Sanctæ *Mariæ* Virginis, apud *Sandomiriam* celebrato, per *Visliciam*, vbi ab *Anna* Regina exceptus eſt, item per *nouam Ciuitatem* in *Prziſchow* venit; ex *Prziſchow* in terram *Lublinenſem* & *Dobroſtani* deſcendit. Ab inde vero ſtationibus ſolitis in *Ruſſiam* tranſiit. Rege autem agente in *Dobroſtani*, *Ianuſſius* de *Thuliſchkowo* Caſtellanus *Caliſſienſis* ex Concilio *Conſtantienſi* venit. Et Regi ſingulis, quæ apud *Conſtantiam* per ſuos Collegas & ipſum acta ſunt, ex ordine relatis, a Rege primum, deinde a *Withawdo Alexandro*, qui in *Lithuaniam* ex *Dobroſtani* procedebat, de ſeruandis inter Regem *Wladislaum*, & *Alexandrum Withawdum*, ab vna, & *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, dudum confectis fœderibus, corporale iuſiurandum exegit: & in *Conſtantiam* reuerſus, *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Regi de conſumatione fœderum certificato, & fœderis literas, ſibi Regis & Ducis nomine traditas, & ſuas reuerſales, iuramento pari exacto, accepit. *Ruſſia* peragrata *Wladislaus* Rex, pro feſto Sancti *Martini Nyepolomicze*, & ab inde iterum

Fœdera inter Wladislaum Regem & Sigismundum Imp renouantur.

1415

Lithuaniam repetiit. Venationum quoque voluptate in Nouembre & Decembre perfunctus, feſtum Natalis *Criſti* egit apud *Vilno*. Dum autem *Wladislaus Poloniæ* Rex eo anno apud *Visliciam* pro feſto Aſſumptionis Sanctæ *Mariæ* Virginis ageret, tria monaſteria Sanctimonialiam ordinis Præmonſtratenſis, quæ in tenui numero in *Imramowicze*, in *Busko*, in *Krzyzanowycze* morabantur abſque clauſula, de licentia Sedis Apoſtolicæ, & Capituli generalis Præmonſtratenſis, per *Albertum Iaſtrzabiecz* Epiſcopum *Cracouienſem*, ac *Brzezenſem*, *Vithouienſemque*, Abbates, Executores & Commiſſarios, in *Busko* transtulit; & ex tribus corporibus, licentiam diuagandi illis præcidens, vnum concinnauit: dictoque monaſterio in *Busko* a ſe adunato, & Sanctimonialibus in eo degentibus, quatuor bancos ſalis groſſi, quatuor vrnas zuzalcz, & quatuor menſuras ſalis minuti, in zuppis *Bochnenſibus*, donatione perpetua inſcripſit. Et quamuis ex duobus monaſteriis præfatis *Imramouienſi* videlicet & *Krzyzanouienſi* Sanctimonialibus in *Busko* translatis, certæ villæ, decimæ, dictorum duorum monaſteriorum etiam transferri, & monaſterio *Busko* applicari debuerant; villis tamen & decimis a monaſterio *Krzizanouienſi* abſtractis, & monaſterio *Busko* vnitis, monaſterium *Imramouienſe*, villas & decimas, ob huiusmodi translationem ſequeſtratas, non retinet, ſed detinet iniuſte & miſerabiliter occupatas, annis iam circiter ſeptuaginta.

Tria monaſteria virginum in vnum ad Busko rediguntur.

Ioh. Huſſ

Concilium *Conſtantienſe* operi, pro quo conuenerat, inſudans, *Ioannem Huſs Bohemum*, qui peſtifero hæreſeos dogmate *Bohemiæ* Regnum infecerat, hominem obſcuræ genealogiæ & ſortis, ad Tribunal ſuum citatum, & nonniſi in eiuſdem Concilii, & *Sigiſmundi Romanorum* Regis conductu, in termino parentem, de hæreſibus, quas in *Bohemia* diffuderat, arguebat. Sed dum ille facinus obiectum conſtanter abnueret, liber in papyro, manu ſua propria confectus, & iam a nobis *Cracouiæ* frequentius viſus, in quem omnes hæreſes, a ſe *Pragæ* prædicatas ad populum, congeſſerat, productus eſt. Quem cum manu propria ſcriptum, & a ſe editum diffiteri non poſſet, teſtium multitudine, ſcripturam ſuam dinoſcentium, conuictus, ad reuocandum tandem peſtiferam doctrinam & errores, in pectoribus *Bohemorum*, ad nouandum res procliuorum, inſertos, non poterat ſaluberrima adhortatione perſuaderi. Quapropter iuſto Concilii iudicio, non obſtante ſecuritate ſibi præſtita, quæ hæreticis non debet ſuffragari, in congregatione generali degradatus, & ſententia totius Synodi, aſſumpto pro themate verbo *S. Pauli* Apoſtoli Dominicæ tunc currentis: *Deſtruatur Corpus peccati*, & hæreticus damnatus, & a ſeculari poteſtate igne crematus eſt. Cineres quoque ſui, ne a ſequacibus venerarentur, in lacum, qui *Conſtantiam* præterfluit, proiecti ſunt.

in Concilio Conſtantienſi

Tanta tamen caligo *Bohemos* ſequaces ſuos obduxerat, vt ſuum natale Iulii die ſexta, iuxta Sancti ac martyris magna celebritate colant: vt profecto mirandum ſit, viros alioqui prudentes, gnaros & induſtrios, tam euidenti errore inſaniſſe, vt hominem hæreticum, & ab Eccleſia vniuerſali damnatum, qui notabile eorum genus & Regnum praua ſua doctrina peſſundedit, non ſecus quam ſanctum venerentur; cæteris Sanctis, quos recipit & veneratur Eccleſia, contemptis. Obliti pene quomodo genus *Iſraelitarum* tunc electum & ſibi charum, Dominus vehementer propter vituli aurei, ad montem *Sinai* conflati, adorationem puniuerit.

exuſtus a Bohemis pro Sancto veneratur,

Venerat poſtea in Concilium *Hieronimus Bohemus*, eadem peſte hæreſeos, qua & *Ioannes Huſs*, infectus, *Ioanne* tamen ſicut doctrina ita facundia ſuperior. Qui in vinculis anno prope vno habitus, nullis rationibus, ingeniis, aut perſuaſionibus, ab inuentione errorum, per Patres Concilii, Diuini & humani iuris peritos, poterat diuelli. Quapropter & ipſe, patrum decreto, igni combuſtus eſt. Pertulerunt ambo conſtanti animo incendium, nulla emiſſa voce, quæ miſeri pectoris facere potuiſſet iudicium. Cineres & huius, ne raperentur a *Bohemis*, in lacum proiecti: ipſe quoque apud *Bohemos* Martyris colitur loco.

ut & Hieronymus Pragenſis.

Dum autem apud *Pragam* ea, quæ in combuſtionem *Ioannis* & *Hieronymi Conſtantiæ* geſta fuere, percrebuiſſent; Sequaces eorum conuentu habito, memoriam inprimis eorum conſecrant, celebrandamque quotannis decernunt, ac impetratis a *Venceslao* Rege Eccleſiis, plebi prædicare & Sacramenta miniſtrare cœperunt. Monaſterium deinde nobile fratrum Prædicatorum extra mœnia oppidi *Glacz* ſitum, a fundamentis deiiciunt. Poſt vero in Eccleſias & monaſteria paſſim decurritur, & templa nobilia, ſuperis dicata, vaſtantur, incenduntur, ſpoliantur. Egere poſthæc apud *Bechnigne* caſtellum triginta fere millia hominum conuentum; Ibique in propatulo trecentis & amplius menſis propoſitis, populo calicis miniſtrarunt Sacramentum.

Triginta Bohemorum millia Sacramento calicis vtuntur.

Terruerat res hæc *Venceslaum* Regem, ne ſeditione in ſe verſa, & vitam & Regnum ſibi adimerent. Sed *Venceslaus Coranda* Sacerdos, apud plebem concionatus; etſi *Regem inertem atque ebrioſum* aſſeruerit, *quietum tamen, benignum, & proprio illos ſinentem viuere arbitrio, neque eorum ritus perturbantem* monſtrauit. Sicque ſeditionem populi, ſi quæ futura erat in Regem, ſedauit, & ex tepido frigidum Regem fecit: qui etiam *Corandam* pro eiuſcemodi ſermone, inter amicos retulit. Neque deliramenta illa apud *Bohemorum* olim gentem nobilem & induſtriam quieuere; ſed in diem hanc ſtolidira-

Aa

tem

1415

tem suam & vesaniam continuant, & præfatos *Iannem Huss*, & *Hieronymum Iacobellum* hæresis & erroris sui capita, cæterosque eorum in errore sequaces, singulari cultu, iuxta ac Sanctos venerantur.

1416

Lithuaniæ oram *Wladislaus* Rex tardius deserens, in Sexagesimæ Dominica in *Parczow*, deinde in *Lublin* veniens, offendit Nuncium, *Annam* Reginam languorem incurrisse referentem. Ex *Lublin* posthæc solitis locis in *Iedlnam* pro Carnispriuio iuit. Ex *Iedlna* post ad monasterium *S. Crucis Calui montis* diuertit. Et altero Nuncio, in *Annam* Reginam sensim morbum grassari, denunciante, perculsus, propere nimis *Cracouiam* transiit. Quo illic præsente, *Anna* Regina prædicta, in die *S. Benedicti*, fato absumpta est. Cuius excessum Rex lugubriter deflens, in *Cracouiensi* Ecclesia, iusta illi persoluens, sepulturæ mandauit, ac per vniuersum Regnum *Poloniæ* agi illi in Ecclesiis celebres funerias iussit. Tumulatoque Reginæ corpore, de *Cracouia* egressus, & vestem atram cum omnibus suis Curiensibus gestans, in *maiorem Poloniam* per *Kłobuczko*, *Krzepicze*, *Vielun*, *Siradiam*, procedens, Pascha Domini in *Calisch* celebrauit. Ex *Calisch* in *Cuiauiensem* & *Dobrzinensem* terras diuertit. Quibus peragratis, pro die Visitatis *S. Mariæ* Virginis *Wschouiam* applicuit. Vbi ad suam Serenitatem *Vilhelmus Missnensis* Marchio, cum pulcherrima gente sua, armis induta, venit, & nonnullis mutuis tractatibus cum Rege habitis, liberalibus donis a Rege honoratus rediit. Ex *Wschowa* in *Srzem* Rex processit, illumque ibi Ducis *Austriæ Arnesti* affinis sui, Nuncius conuenit, experturus visione personali, an relatio innitatur veritati, quod a *Polonico* milite *Ioanne Varschewki* didicerat, quod videlicet in *Poloniæ* Regione, in loco vno, plura ollarum genera, solo naturæ beneficio, & absque omni humano suffragio effingantur. Eam siquidem relationem *Austriæ* Dux *Arnestus*, parum veram existimans, parumque fidens relationibus & auribus, in conspectu oculis videndam, specialem militem fatigauit, dinoscendæ tantummodo veritatis & virtutis naturalis gratia. *Wladislaus* itaque Rex Ducem *Arnestum* affinem suum ea ambiguitate soluturus, in locum campestrem villæ *Nochow*, inter oppida Regni *Poloniæ Srzem* & *Costen* situm, descendit, & in sui præsentia terram in plerisque locis fodi iubens, ollas plures, variis formis & quantitatibus distinctas, mirabili opere & virtute naturæ, non secus quam a figulo effingantur, formatas reperit. Nuncioque *Arnesti* Ducis singula curiosius spectanti, mirabile opus naturæ monstrauit. Quod non tantummodo in vno loco, quemadmodum in principio operis monstrauimus, sed in aliquot locis Regio *Polonica* edere consueuit, & ollas aliquot varii generis, facti veritatem testaturas, Duci *Arnesto* per Nuncium præfatum transmittit. Extant ollæ prædictæ cum primum de sabulo egeruntur, teneræ & fragiles, quæ postea Solis virtute duratæ, ad omnem humanum vsum congruunt.

Anna Regina moritur.

Terra in campis villæ Nochow sua sponte villas producit.

1416

Arnesti Ducis *Austriæ* Nuncio licentiato, *Wladislaus* Rex *Poloniæ Lanciciam* processit. Deinde per *Suleiow*, *Volborz*, *Andrzeyow*, *Visliciam* pro festo Assumptionis Sanctæ *Mariæ* Virginis venit. Quo illic exacto, per *nouam Ciuitatem*, *Przischow*, *Sandomiriam*, *Solecz*, in terram *Lublinensem* descendit. Ab inde vero terris *Russiæ* neglectis, cum dies Sanctæ *Heduigis* appeteret, quo cum Magistro *Prussiæ* conuentionem habiturus erat in *Wyelunia*, in *Lithuaniam* transiit. Atque nauibus circa *Dubno* consceasis, vna cum *Alexandro Withawdo*, recto itinere in *Wyelunia* peruenit, quo etiam mandato & ordinatione Regis conuenerant, *Albertus Iastrzabiecz Cracouiensis* Episcopus, *Ioannes* de *Tarnow Cracouiensis*, *Nicolaus* de *Michałow Sandomiriensis*, *Sandiuogius* de *Ostrorog Posnaniensis*, Palatini: *Sbigneus* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marschalcus, & alii plures Consiliarii Regni *Poloniæ*: item Magister *Prussiæ Michael*; item Magister *Liuoniæ Lander*, *Theodoricum Rigensem* Archiepiscopum, item Episcopum *Darbatensem*, item plures Commendatores secum habentes pro suo interesse, aduenerant. Et quamuis in conuentione huiusmodi varii tractatus habiti fuissent pro facienda pace, & plura media, per quæ de pace poterat conueniri, a Rege exhibita, post varios tamen labores, Cruciferis a quietis consiliis abhorrentibus, absque conclusione & fine discessum est. Dum enim Magister *Prussiæ* cum suis, intentiones & capitula, pro parte Regis exposita, pacem, vt Rex sperabat, constituentia, audiuisset, obtulit *se & Ordinem suum, pro terris Samogitharum* (limitatione tamen earum vafricie dolosa sibi reseruata) *nullis vnquam temporibus, quacumque actione Regem & Withawdum impetere, & iuri, sibi in illis, ex donatione & inscriptione Wladislai Regis, & Alexandri Ducis, competenti, renunciaturum & cessurum, dummodo Poloniæ Rex Wladislaus, pro terris, dominiis, castris, limitibus, per Cruciferos in Regno Poloniæ occupatis; item pro damnis, iniuriis & offensionibus, inter eum & Ordinem superiori tempore exortis, omni iuri & causæ cedere consensisset.* Rex autem summa cura & omni studio, pro restitutione terrarum *Samogithiæ* dudum laborans, vidensque illam iuxta desiderium suum prouenisse, effectum insuper pacis satagens suis Dominiis procurare, paratus fuit, Magistri & Ordinis oblationem, quamuis tunc in terrarum *Samogithiæ* plena possessione fuerit, accipere, & fœdus pacis perpetuæ cum Magistro & Ordine sancire, singulas vero quæstiones, differentias, damna & iniurias, iudiciariæ aut arbitrariæ re-

Poloni in Wyelunia cum Magistro Prussiæ pleno fastu frustra de pace tractant.

1416

seruare decisioni. Neque enim in eos de cætero pro illis per guerras vexare, sed sub pace firmata decisionem iuridicam, aut arbitrariam, vel aliam æquam præstolari compositionem, futuræque decisionis sortem æquo animo perferre. Tenuis enim Regi restabat cura de damnis, alienationibus, & iniuriis Regni *Poloniæ*, *Lithuania* reintegrata per restitutionem terrarum *Samogithiæ*. Magister vero & sui Consiliarii, oblatione Regia superbe & arroganter contempta, ex loco conuentionis, passione & bile repleti, *Wladislao* Rege & *Alexandro* Duce non valedictis, discesserunt. Tanta quoque pompa Magister *Prussiæ* cum suis omnibus desipere se monstrauit, vt Serenitatem suam, quamuis in propinquo, & vix a se ad iactum vnius sagittæ distantem, visitare indignum duxerit. Consiliarios etiam suos, ne Regem personali visitatione honorarent, prohibuit. Dedignatus insuper, ex nauibus, quæ in medio amnis, retinentibus eas anchoris, sitæ erant, descensum facere in terram, vbi tabernacula sua Rex & Dux posuerant, noluit. Ideo autem *Prussiæ* Magister cum suis, tam superbos spiritus hauserunt, quoniam pro re certa se rebantur conflasse *Tartarorum* Imperatorem, cum exercitu fortissimo *Lithuaniæ*, *Russiæ*, & *Poloniæ* terras, ab vna, se vero cum suis copiis, a parte altera, Regnum *Poloniæ*, quemadmodum inter Magistrum & *Tartarum*, per internuncios conuenerat, inuasuros. Nec prius, nisi vtroque Dominio, *Poloniæ* videlicet & *Lithuaniæ* vastato & incenso, redituros. Clementissimus autem Deus, in se confidentes non deserens, omnia huiusmodi Magistri & Ordinis, in ruinam Regni *Poloniæ* & Ducatus *Lithuaniæ*, ordinata molimina, sua propitiatione auertit, & superbiam Magistri *Prussiæ Michaelis Kochmeyster* & suorum contriuit & humiliauit.

Conuentione apud *Wyelunya* exacta, *Wladislaus Poloniæ* Rex, cum *Alexandro Withawdo*, item cum Prælatis & Baronibus suis *Poloniæ*, in *Kowno* aduenit, & de gente *Samogithica*, plus quam tria vtriusque sexus millia, fidei religionique nostræ baptisatos & muneratos vniuit. Ex *Kowno* autem in *Troky* reuersus, licentiatis Prælatis & Baronibus *Poloniæ*, venationibus in *Lithuania* operam dabat, & festum *Natalis Christi* in *Grodno* agens, in alia solita loca post diuertit. Denique *Wladislaus* Rex, & *Alexander Withawdus*, magna cura, ne terra *Samogithiæ*, a Ducatu magno *Lithuaniæ* separaretur, soliciti, speciales Nuncios, videlicet *Georgium Godigolth*, *Georgium Bolimyn Nadobyowicz*, *Lithuanos*, & *Nicolaum Sepinski Polonum*, milites, ad petendum Sacrum *Constantiense* Concilium, quatenus *Samogitharum* gentes, opera eorum, charactere Christiano insignitas, & nuper a gentilitatis caligine in fidei lumen perductas, a Cruciferis de *Prussia* opprimi & vexari non permittant, sed pacem illos cum neophytis *Samogithis*, quos multifarie plus solito vexabant, ne in idololatriam reciderent, custodire & obseruare iubeant. Item vt Concilium præstet authoritatem erigendi Cathedralem Ecclesiam, dudum a *Poloniæ* Rege *Wladislao* designatam, ædificatam & dotatam. Quibus omnibus Synodus morem gerens, & Cruciferos inuadere *Samogithas*, districtissime vetuit, & *Ioanni* de *Rzeszow*, Archiepiscopo *Leopoliensi*, ac *Petro* Episcopo *Vilnensi*, fundandi Cathedram apud *Samogithas*, mandatum speciale per literas dedit.

Wladislaus Rex Legatos Constantiam ad Concilium mittit, ne Cruciferi Samogithas infestarent,

1416

& vt ipsis potestas fiat Cathedralem Ecclesiam apud eos erigendi

Tertium matrimonium, duobus iam perfunctus *Wladislaus Poloniæ* Rex initurus *Petrum Myedzwyeczky* militem in *Brabantiam* ad videndum filiam *Caroli Bohemiæ* Regis *Annam*, & Ducis *Brabantiæ* relictam, & ad solicitandum illam de contrahendo matrimonio, transmittit. Quæ solicitata respondit, *se nolle nubere, & de cætero experientiam alterius matrimonii fastidire.* Quod quidem suum institutum, non longe post præuaricata, electum *Traiectensem*, charo diligens affectu, accepit in matrimonium. Ipse quoque licet foret Subdiaconus Episcopatu resignato, & ordine Subdiaconi pessundato, eam in matrimonio habuit.

Wladislaus Rex Annam Brabantiæ Ducissam in matrimoniu sollicitat.

Feria quarta proxima post festum Sanctæ *Catharinæ*, *Ioannes Rathiboriensis* & *Oppauiæ* Dux, de consensu *Venceslai* Episcopi *Wratislauiensis*, in Ecclesia *S. Mariæ* Virginis in *Rathiborz* Collegiatam Ecclesiam fundat, de duobus Prælatis videlicet Præposito & Decano, & de duodecim Canonicis, & totidem Vicariis, incorporando in huiusmodi duodecim Canonias seu Præbendas, quatuor Canonias seu Præbendas, quas in capella, *Rathiboriensis castri*, sub titulo *S. Thomæ Canthuariensis* dicata, *Thomas* secundus Episcopus *Wratislauiensis*, de decimis mensæ Episcopalis, consensu Capitulari accedente, in memoriam suæ ex captiuitate & exilio liberationis, millesimo ducentesimo octogesimo septimo, fundauerat & dotauerat; Processu vero temporis *Nicolaus* Aduocati de *Freystad* ad Scholastriam, *Cyprianus* Plebanus de *Kaczor* Cantoriam, *Ioannes Roth* de *Kaczor* Custodiam, *Ioannes Schefflar* Præbendam, *Petrus Dudkonis* aliam Præbendam, de propriis pecuniis, coemptis censibus apud Duces & Barones *Rathiborienses* fundauerant. Sicque præfata Ecclesia *Rathiboriensis*, habet quinque Prælatos, & quatuordecem Præbendarios, Vicariosque totidem. Omnium autem Prælaturarum & Præbendarum Dux *Rathiboriensis* pro tempore vnicus est Patronus & Collator. Vicarias vero Prælati & Canonici conferunt, quilibet propriam Vicariam, eius vacatione occurrente.

Rathiboriensis Collegiata Ecclesia fundatur.

Tartarorum Princeps *Ediga*, in cuius potestate & arbitrio vniuersum *Tartarorum* Imperium vertebatur, & ad cuius nutum Impe-

1416

Scythæ Kiiowiam vaſtant & incendunt.

peratores per exercitus & legiones aſſumebantur, venit cum valido exercitu contra *Ruſſiam* & improuiſe irruens, ciuitatem *Kiiow*, & omnia eius vicinia, omneſque eius Eccleſias ſpoliauit, ſpoliatamque igne incendit, ac multam familiam, & hominum multitudinem vtriusque ſexus, in captiuitatem deduxit. Et licet caſtrum *Kiiow* obſidione cinxiſſet, & eius obſidionem aliquanto tempore continuaſſet, faciendo frequentes pro illius conquiſitione impugnationes, *Polonis* tamen & *Ruthenis*, qui arcem obſeruabant, reſiſtentibus, coactus fuit ab illo facere diſceſſionem. Ab eo autem tempore, omnis pulchritudo, ſplendor & ornatus ciuitatis præfatæ, contabuit; ciuitasque ipſa, propter ſpolium & incendium quod pertulerat, deſertari cœpta, fulgorem priſcum reſumere non valuit.

Sigismundus Romanorum & *Hungariæ* Rex vigeſima octaua Iulii *Conſtantia* egreſſus, ad *Aragonum* Regnum vſque *Barſalonem* proceſſerat, rogatus a Patribus *Conſtantienſis* Synodi, *vt Petro de Luna, Benedicto tredecimo appellato, continenti ſe in Regno Aragoniæ, perſuaderet ad renunciandum Papatui.* Quem quidem *Petrum* de *Luna*, dum neque prece, neque terrore impugnatum, ab opinione ſceleſtâ valuit auertere, apud *Ferdinandum Aragonum* Regem obtinuit, vt eidem *Petro* de *Luna* obedientiam ſubtraheret, ac eo deſerto, Concilio adhæreret, pro reſcindendo ſchiſmate. Præfatus quoque *Petrus* a Cardinalibus, & cæteris omnibus, velut obſtinatus deſertus, in caſtrum *Panniuſcula* ſe contulit, & illic in pertinacia ſua anathematiſatus, diem obiit.

Petrus de Luna moritur.

Sigismundus Imp. Pariſios venit,

Sigismundus autem Rex, ex *Aragonum* Regno, in *Gallias* & *Pariſium* tranſiit, ad pacificandum *Franciæ* & *Angliæ* Reges, inter quos execrabilibus armis, funeſtus Mars, nunc vnam nunc alteram partem conſumens, feruebat; ſecumque vna *Nicolaum Gneſnenſem* Archiepiſcopum mitti obtinuit, quod & familia, equisque, vaſis inſuper aureis & argenteis, itemque expenſis magnificis, ſplendidum tenebat in Concilio *Conſtantienſi* ſtatum, inter Pontifices orbis Chriſtiani, qui illuc in magna multitudine confluxerant, ſed neque inter Cardinales habens ſecundum, item *Ianuſſium* de *Tuliskowo* Caſtellanum *Caliſſienſem* & *Zauiſſium* nigrum de *Garbow*, milites, *Poloniæ* Regis Legatos.

Legatis Poloniæ eo ſecum deductis,

Cumque in itinere, quo *Pariſios* ibant, *Nicolaus* Archiepiſcopus *Gneſnenſis* iuxta inſtructionum *Wladislai Poloniæ* Regis, ſibi in ſcriptis directam, cum *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege libere quidem & extenſe, velut extra occupationes poſito, de rebus belli innouandi, inter *Wladislaum Poloniæ* Regem, & Cruciferos de *Pruſſia*, treugis expirantibus, plures agitaſſet ſermones, præfatus *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, animum *Wladislai Poloniæ* Regis, pronum atque feruentem, ad continuandum, treugis iam expirantibus, bellum cum Cruciferis, eſſe dinoſcens, per medium *Caroli Francorum* Regis, vlteriores treugas in biennium duraturas, *Nicolaum* Archiepiſcopum *Gneſnenſem*, & collegas ſuos, *Ianuſſium* Caſtellanum *Caliſſienſem* & *Zauiſſium* nigrum, Legatos Regios aſſumere, & deinde *Wladislaum Poloniæ* Regem easdem acceptare, obtinuit. Tenorem autem literarum *Caroli Franciæ* Regis, huiusmodi interponentis ſufferentias, inſerere, viſum non eſt neceſſarium.

ubi Cruciferis pax ad biennium impetratur opera Caroli Galliæ Regis.

1416

Sub eo autem tempore, quo *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex *Pariſiis* morabatur, *Nicolaus Gneſnenſis* Archiepiſcopus, Regis & Regni *Poloniæ* famam augere ſatagens, conuiuio ſumptuoſo & ſolenni in Quadrageſima inſtructo, omnes Magiſtros, Doctores, Scholares, & ſingula vniuerſitatis ſtudii *Pariſienſis* ſuppoſita, quod apud *Pariſienſes* magnæ admirationis erat, ad prandium inuitat, & ſplendide atque liberaliter pertractat. Inter prandendum autem, per vniuerſitatis præfatæ Doctores, erat eidem *Nicolao Gneſnenſi* Archiepiſcopo, libellus quidam ſatyram & infamiam *Wladislai Poloniæ* Regis continens, oblatus, commentatus per fratrem *Ioannem Falkemberg* ordinis Prædicatorum a Cruciferis de *Pruſſia* pretio conductum. Quem *Nicolaus* Archiepiſcopus *Gneſnenſis* accipiens, in Concilium *Conſtantienſe* detulit, & *Ioannem Falkemberg* eius authorem, tunc in concilio præſentem, Regis & Regni nomine conuenit.

Io. Falkembergius famoſi libri in Wladislaum Regem autor,

Poſito autem libello huiusmodi ad examen concilii, Synodus ſacra, multis erroribus completum comperiens, & volens, vt tenebatur, honeſtati tanti Regis & Regni *Poloniæ* prouidere, prædictum libellum, vt falſum & erroneum, *Ioannem* vero *Falkemberg* eius authorem, vt hæreticum, per diffinitiuam ſententiam damnauit, & perpetuis deputauit carceribus. Et in condemnationis præfatæ ſignum, ſinguli Cardinales ſingillatim, & omnes nationes ſententiam prædictam, manibus propriis ſubſcripſerunt. Fuit inſuper præfatus *Ioannes Falkemberg*, ſolicitudine Archiepiſcopi *Gneſnenſis*, *Laſcarii Poſnanienſis* electi, qui in eodem Concilio confirmationem & conſecrationem accepit, & aliorum Legatorum Regis & Regni, truſus in carcerem & in illo per tempus omne, quo Concilium durauit *Conſtantienſe*, detentus. Dolebant ſiquidem, & affligebantur acerbitate vehementi, Patres & Principes Concilii, impuram & obſcœnam de ore petulanti vnius monachi ſtatus & profeſſionis immemoris, magis vomicam quam ſatyram contra Regem, clariſſimum fidei & religionis Chriſtianæ dilatatorem, editam fuiſſe: Adnitebanturque, vt nouus atque olidus ſatyræ auctor & conflator, digna & non vulgari mulcta puniretur. Inter omnes autem Sacerdotes, Principes, & Patres conſcriptos, Cardinalis *Florentinus Franciſcus*, grauius in illum

1416

lum inuectus: *Qua*, inquit, *temeritate, qua mentis alienatione, vir ſpurciſſime & abominande ex arcula putrida deprauatæ conſcientiæ tuæ, virum optimum & rariſſimæ excellentiæ Regem, probris & libello ſpurciſſimo inſectaris? conarisque lædere eum Regem, eum hominem, qui eſt omnium, quos nedum noſtra, ſed & priſcorum ætas tulit, continentia, modeſtia, liberalitate, & humanitatis ſtudiis ornatiſſimus; & quo nemo poſt Apoſtolos, religioni noſtræ orthodoxæ, baptiſando innumerabiles populos, tot commoda viſus eſt procuraſſe. Videsne ſpurciſſime author, pro Rege innocentiſſimo, non Regni tantummodo ſui Prælatos & doctos viros, ſed vniuerſos huius Concilii generalis Ordines, ſtatus, & nationes in certamen deſcendiſſe? neque aliter ſuum decus Regium, quam proprium æſtimaſſe? Cuius mores integerrimi, ſummis laudibus per vniuerſum Chriſtianitatem efferuntur? Illuſtrata, crede mihi, iam ſunt veritate tua mendacia, victa temeritas, ſtultitia confutata, in tuam ignominiam ſempiternam. Scelera, vt reor tam impiam & impuram mentem tuam tanta inſania verſarunt, vt licentia dicacitatis elatus non horrueris obloqui, obtrectare, crimina configere, flagitia falſo in Regem impingere, cum Ordine ſis Sacerdos, profeſſione Monachus? Nemo itaque eſt ex Patribus conſcriptis, nemo ex mediocribus, nemo ex infimis, qui te luce, qui oculis, qui congreſſu, qui conſpectu dignum putet, velut hominem maleuolum, ſuperis & hominibus inuiſum; Pro facinore itaque cape, qua dignus es, mercedem, & in carcere ſqualido ac perpetuo, decreto totius ſacræ huius Synodi, documentum non inultæ turpitudinis conſeneſce.*

decreto concilii Conſtantienſis ad carceres deuditur.

Prædictus autem *Ioannes Falkemberg*, frater Ordinis Prædicatorum, diœceſis, ciuitatis, & conuentus *Kamyenenſis*, zelo auaritiæ & ſpe lucri, a Cruciferis perſuaſus, & a ſua ſponte, quemadmodum frequenter aſſerere ſolebat inſtigatus, Satyram præfatam contra *Wladislaum Poloniæ* Regem ſcripſerat. Et cum proceſſu temporis, carceres perpetuos, ad quos vniuerſalis Concilii *Conſtantienſis* decreto deputatus erat, fauore *Martini* quinti Papæ, euaſiſſet, & ad Magiſtrum Ordinis Cruciferorum *Paulum* de *Ruſzdorff*, alta ſpe alti præmii conſequendi, ex *Thorun* in *Marienburg* veniſſet, & *Paulus* Magiſter non niſi quatuor marcis *Pruthenicis* ipſum ſalariaſſet, aſſerens *labores ſuæ ſatyræ ſibi & Ordini ſuo nullum attuliſſe profectum.* Tum ille, vt erat cordacis animi, in furorem verſus, proiecta ante oculos Magiſtri pecunia, ac multis improperiis & contumeliis in Magiſtrum & Ordinem exputis, beneficio ciuium de *Thorun*, ſuffocationis aquarum mortem, ad quam deſtinatus a Magiſtro erat, euadens in *Kamyen* fugit, & illic nouam, contra Magiſtrum & Ordinem *Pruſſiæ*, ſatyram conſcripſit, multo fœdiorem ea, quam contra *Wladislaum Poloniæ* Regem ſcripſerat. Quam in Concilio *Baſilienſi* publicaturus, dum illic pergeret, circa *Argentinam* ab amicis Magiſtri & Commendatorum, ſatyra præfata, & omnibus ſpoliatus eſt. Ex Concilio *Baſilienſi* diuertens *Legniczam*, *Wratislauienſis* diœceſis, diem obiit. Multo autem conuenientius mihi viſum eſt, quando portentum huiuſmodi extinctum fuit, quam quando exortum, annotare.

1417

Celerius ſolito *Wladislaus Poloniæ* Rex *Lithuania* egreſſus, poſt Epiphaniæ octauas, ad terram *Chelmenſem*, in *Lubomlya* applicuit. Quod ad eum *Alexandra* ſoror germana, & *Semouithi* Ducis *Maſouiæ* conſors; item *Eliſabeth* de *Pilcza* olim *Vincentii* de *Granow* Caſtellani *Naklenſis* relicta, cui mirum in modum *Wladislaus Poloniæ* Rex amore afficiebatur, ex compoſito aduenit. Amore autem huiusmodi, quem plerique infaſcinationem appellabant, præfatus *Wladislaus* Rex peruictus, per medium *Alexandræ* germanæ ſuæ, *Eliſabeth* prædictam de contrahendo ſecum matrimonio ſolicitat. Nec puduit excellentiæ raræ Regem, fœminam, & aſſidua phtyſicæ infirmitatis vexatione languidam, & ſuam ſubiectam, trium virorum matrimonia, videlicet *Ioannis Moraui* de *Myedzwyedz*, *Viſzlonis Czambor Sleſitæ* de *Wiſzemborg*, & *Vincentii Granowsky* Caſtellani *Naklenſis*, iam expertam, multiplicitate quoque prolis, ex *Vincentio Granowsky* ſuſceptæ, exhauſtam, & in diebus ſuis progreſſam, origine etiam diſparem, in ſuum connubium aſciuiſſe, potentiamque Regiam proſperis affluentem ſucceſſibus, vnius mulieris ſocietate experita, eneruauiſſe, mœſtisque infregiſſe doloribus. Quo enim illuſtrior fuerat Rex, eo turpior illi fuit huiuſmodi coniunctio, quæ & apud exteros & proprios, gloriam Regis confuderat. Et quamuis huiusmodi matrimonium per tractatus clandeſtinos tunc habitos ferebatur concluſum, in ſtricto tamen obſeruabatur arcano, & ignorabatur a Prælatis & Baronibus Regni, qui nullo pacto admiſiſſent Regem in illud prolabi. Abeuntem autem prædictam *Eliſabeth*, *Wladislaus* Rex pellibus pelliceis, & notabilibus donis proſecutus eſt, vt largitionis magnitudo pleroſque in ſuſpectum animum verteret. Aliquot poſthæc diebus in terra *Chelmenſi*, venationibus dando operam, commoratus, pro diebus Carnispriuii in *Iedlnam*, pluribus Conſiliariis illuc affluentibus aduenit. *Sandomiriam* deinde ex *Iedlna* pro Dominica *Reminiſcere*, peruenit. Sub quo tempore nix magnæ quantitatis deſcendens, & aliquot diebus terram occupans, blada in locis plurimis Regni diſperdidit. Propter quod æſtate ſubſequenti, frumentis male prouenientibus, cariſtia ſubſecuta eſt. Ex *Sandomiria* diſcedens *Pokrziwniczam* in die ſancti *Benedicti* adueniens, *Annæ* Reginæ anniuerſarium illic egit. Ab inde per *nouam Ciuitatem*, *Tuchow*, *Biecz*, *Iaſlo*, *Friſtad*, *Thiczin*, *Lanczuth*, *Eliſabeth Granowska* duo-

1417

bus diebus illum ſumptuoſe in *Lancuth* tractante, Item per *Iaroſław*, *Przemisl*, *Medicam*, *Grodek*, *Leopolim* peruenit, & illic Paſcha Domini celebrauit. Miſſo autem *Ioanne Mązik* de *Dąbrowa* ad *Alexandrum* Ducem magnum *Lithuaniæ*, ſignificauit ſibi, *ſe matrimonium cum Eliſabeth Granowska contraxiſſe.* Quam rem & nouitatem *Withawdus*, etſi moleſto amaroque animo excepiſſet, & fœdam non Regi ſolum, ſed & ſibi, & Domui eorum a Principatibus, aſtrueret, quod & ſine ſua, & Conſiliariorum ſuorum voluntate perfecta fuerit, & magis nobili connubio, poterat ſibi & Principatibus ſuis, *Wladislaus* Rex, maximos profectus & auxilia quæſiuiſſe, paſſus tamen eſt Regem ad vltimum, propoſitum ſuum exequi. Ex *Leopoli* feria quinta poſt feſtum Paſchæ Rex diſgreſſus, per *Glinyani*, *Bobrkam*, *Fulſchthen*; ex inde vero *Alpibus* in *Sobyen* tranſitum faciens, Sabbato in die Sanctorum *Philippi* & *Iacobi* in *Sanok* peruenit. Vbi iuſſu Regis *Ioannes Rzeſchowski Leopolienſis* Archiepiſcopus, *Albertus Iaſtrząbiecz Cracouienſis*, *Ioannes Chelmenſis*, Epiſcopi; *Criſtinus* de *Oſtrow* Caſtellanus, *Ioannes* de *Tarnow* Palatinus, *Cracouienſes*, *Sbigneus* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalcus, *Petrus Schaffraniecz* Succamerarius *Cracouienſis*, conuenerant, ignari omnium quæ illic peragi debebantur, paucis per quos res decoquebatur, conſciis. Venerat inſuper & *Alexandra Semouithi Maſouiæ* Ducis conſors, & coniugii ſubſequentis conciliatrix. Venerat & *Eliſabeth Granowska*, longe diſpar connubium, quam conditio, in qua nata fuerat, permittebat, die altera ſortitura. Die autem Dominico *S. Sigismundi*, *Wladislaus* Rex Prælatis & Baronibus in Conſilium aduocatis, de contrahendo matrimonio cum *Eliſabeth Granowska*, ſuam illis detegit voluntatem.

Wladislaus Rex inuito Senatu ſuo

Quod licet ſinguli improbarent, deducendo *Regiæ excellentiæ, iam progreſſæ ætatis matronam, ſuamque ſubditam, etiam triplici matrimonio perfunctam, Regio connubio non eſſe idoneam.* Videntes tamen Regium animum fixum eſſe, & rem variari non poſſe, partim cedunt, partim annuunt. Celebrata igitur miſſa ſub cantu in Eccleſia Parochiali in *Sanok*, per *Ioannem Rzeſchowski* Archiepiſcopum *Leopolienſem*, *Wladislaus* Rex cum *Eliſabeth Granowska*, fœmina ſenectute marcida aliquot virorum connubia iam experta, prolis inſuper numeroſitate exhauſta, matrimonium per verba de præſenti, in manibus *Ioannis* Archiepiſcopi *Leopolienſis* conſumat.

Eliſabeth de Pilcza Granowska ducit in vxorem.

Et licet Dominica dies *S. Sigismundi*, in qua hæc agebantur, in ortus ſui principio, & vſque ad tertiam horam fuiſſet lucida atque clara, Regio tamen contractu matrimoniali perfecto, ſubita & in continenti, ſolis obſcurata claritate, caliginoſa frigidaque dies eſſe cœpit, turbatoque denſato aere, nix, pluuia concreta, cum imbre & vento deſcendit, & mentes hominum, ex contractu matrimonii præfati, ſuapte ſponte moleſtas & amaras, ampliori amaritudine adauxit. Tranſeunte inſuper præfata *Eliſabeth Granowska* de Eccleſia in quadriga, contractis ſponſalibus, in caſtrum, rota currus, quo vehebatur, confracta eſt, in loco plurimum lubrico & cœnoſo, cogebaturque, facto ex curru deſcenſu, reſiduum viæ pedibus explere. Quibus omnibus ſignificabatur, moleſtum Deo & hominibus connubium *Wladislaum* Regem die illo iniiſſe, & rotam illius breui debere confringi. Neque abs re portenta præfata conſtat accidiſſe, cum præfata *Granowska* propter cognationem ſpiritualem, qua genitrix eiusdem *Eliſabeth* & conſors *Othonis* de *Pilcza* Palatini *Sandomirienſis Heduigis*, Regem *Wladislaum* de ſacro fonte leuauerat, germana ſoror, vt erat, Regis debebat cenſeri. Nouum autem huiusmodi in Regno *Poloniæ* vulgatum, plurimis Rempublicam zelantibus lachrymas excuſſit, iam tunc deflentibus fulgorem Regis & Regni ſui; qui propter victorias excelſas ſuperioribus annis glorioſe relatas, omnes fere oras Catholicas & barbaras occupauerat, ex illo vno præcipiti & ignobili connubio, concidiſſe; & ominantibus multa mala ex illo ſecutura. Nouerant inſuper ex huiusmodi matrimonio, hoſtes & inuidos, materia præbita, Regem & Regnum multipliciter irriſuros. Nec eos opinio fefellit. Cruciferi enim de *Pruſſia* nouitate huiusmodi percepta, veloci Nuncio illam & apud Concilium *Conſtantienſe*, & apud *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, cæteroſque Catholicos Reges & Principes, in *Wladislai* Regis & Regii vituperium diuulgarunt. Oratores vero Regni Eccleſiaſtici & Seculares, in Concilio *Conſtantienſi* conſtituti, eiusdem nouitatis denunciatione a *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege primum audita, omnes in lachrymas & lamenta prorumpunt, & tam Regis ſui, quam Regni commune improperium deplorant. Hæc ſiquidem *Eliſabeth* Patre *Othone* Palatino *Sandomirienſi*, de domo *Bipennium*, mortuo, vnica in hæreditate locupleti relicta fuerat, & a *Viſzlone Morauo* parum notæ ſortis homine, apud caſtrum *Pilcza*, propter dotis amplitudinem, rapta, atque in *Morauiam* delata eſt. Quo facinore *Ianczik* de *Hiczni* Baro *Morauicus*, de domo *Odrowąſz* comperto, magnitudine dotis pellectus, eam velut potentior *Viſzloni* auferens, ſuo matrimonio coniungit. Sed dum *Viſzel* apud *Cracouiam* commoratus, *Ienczikonem Hiczinski* literis, quoniam armis nequibat, pro ademptione violenta *Eliſabeth Pileczka*, quam ſuam legitimam ſponſam, propter coniunctionem carnis & ſpiritus vocitabat, impeteret, *Ienczikonemque* adulterum appellaret, nec a *Ienczikone* aliquoties commonitus, probra in illum fundere deſiſteret,

1417

ſiſteret, in *Cracouienſi* vrbe egreſſu ex balneo, in domo quæ *Schpotonis* appellatur, per *Ienczikonem Hiczinsky*, cum duodecim baliſtariis clandeſtine vrbem ingreſſum, obtruncatur; liberaque ex tunc fuit & conſortis, & dotis, Rege *Wladislao* permittente, poſſeſſio. Quo infra tempus breue obeunte, *Spithko* de *Melſchtin* Palatinus *Cracouienſis*, in poteſtatem ſuam redactam, cum illum propinqua cognatione contingeret, eam propter aliqualem armorum conformitatem, *Vincentio* de *Granow*, militibus de domo *Bipennium* id moleſte ferentibus, quod homo paucarum opum erat, deſponſat. Qui ſplendidum coniugium ſortitus, ſe vnum de domo *Lyelyuæ* gerere cœpit.

Peractis nuptiis, *Wladislaus Poloniæ* Rex, ex *Sanok*, nouam nuptam, triſtitia pronubente, ſecum ducens, *Leopolim*, & exinde per *Glinyani*, *Boſcz*, *Sokołow*, *Trąbowla*, *Buczacz*, in *Halicz* pro die *Corporis Chriſti* tranſiit. *Ex Halicz* vero itinere retrogrado *Leopolim* rediit. Ex *Leopoli* per *Kamyonkam* tranſiens, cum *Alexandro Withawdo* magno Duce *Lithuaniæ*, in *Dobrothwor* ſupra fluuium *Bug*, in feſto *S. Ioannis Baptiſtæ* conuenit, *Eliſabeth* Regina *Leopoli* remanente, animum illius, propter novum matrimonium, cuius ignominiam in ipſum quoque nouerat redundaturam, multipliciter moleſtum, placaturus. Conuentu autem huiuſmodi cum *Withawdo* perfunctus, in *Glinyani* rediit, exinde per *Drohobicz* & *Ozimini* venit in *Schambor*. Poſthæc, Regina *Eliſabeth* eum comitante, per *Medicam*, *Soſznicze*, *Lanczut*, *Ropczicze*, *Pilzno*, *Biecz*, *Grębow*, in *nouam Sandecz* tranſiit, quo filia Regia virgo *Heduigis*, anguſtia plena & mœrore, ex *Cracouia* aduenit. De *Sandecz* per *Corſchtin*, *Nouitarg*, *Mſzana*, *Dopczicze* pro feſto Aſſumptionis Sanctæ *Mariæ* Virginis, in *Nyepołomicze* venit. Vbi ſeptem diebus exactis, per *nouam Ciuitatem*, *Sandomiriam*, *Sczekarzewicze*, & *Solecz*, in terram *Lublinenſem* deſcendit. Et cum apud *Zukowicze* ageret, Magiſtrum *Andream* de *Korzino* in Concilium *Conſtantienſe*, pro impetranda diſpenſatione, vt liceret ſibi in contracto cum *Eliſabeth Granowska* matrimonio, affinitate ſpirituali non obſtante, remanere, tranſmittit.

Wladislaus Rex in Concilio Conſtantienſi deſponſationem matrimonii ſui obtinet.

Quæ multis laboribus & fatigis, non ſine difficultate ingenti, vix tandem obtenta eſt; cum potius conueniebat pro diuortio fœtidi & abominabilis matrimonii, Deo & hominibus exoſi, diſſoluendo, omnibus conatibus & ſtudiis laboraſſe, & non ſolum ex Regno *Poloniæ*, ſed etiam ex rerum natura eliminaſſe. Diſpenſationi autem huiuſmodi, lex ea, diſpenſationem coercens, appoſita eſt: *Vt Eliſabeth mortua, fas non foret Regi alteram ſuperducere.* Quæ tamen, vt in ſubſequentibus narrabimus, non fuit cuſtodita.

Ex Zukowicze Wladislaus Rex in *Ruſſiam* diuertens, autumni dies illic egit; coronationemque *Eliſabeth* Reginæ, pro die S. *Eliſabeth* indixit. Ex *Ruſſia* pro die Sancti *Martini* in *Nyepolomicze*, & *Cracouiam* pro die Sanctæ *Eliſabeth* aduenit; vbi nequicquam reſiſtentibus & diſſuadentibus fere omnibus Prælatis & Baronibus Regni *Poloniæ*, præcipue tamen *Sandiuogio* de *Oſtrorog* Palatino *Poſnanienſi*, qui reſiſtentiam huiuſmodi animoſius cæteris proſequebatur, *Wladislaus* Rex, nouam nuptam ſuam *Eliſabeth* per *Ioannem Rzeſchowſki* Archiepiſcopum *Leopolienſem* in Eccleſia *Cracouienſi* coronari procurat.

Eliſabetha Granowska in Reginam Poloniæ coronatur.

Coronationem autem huiuſmodi *Nicolaus Gneſnenſis* Archiepiſcopus, quod miniſterio Archiepiſcopi *Leopolienſis* expleta fuerit, moleſte ferens, veritus, ne & ſua Eccleſia, eiuſque Præſules, proceſſu temporis excluderentur a Primatu, *Concilii Conſtantienſis* ſolenni Priuilegio & Decreto, Primatem ſe *Polonicæ* Eccleſiæ declarari obtinuit.

Primatus Archiep. Gneſnenſis a Concilio Conſtantienſi confirmatur.

Ab eoque tempore ipſe, & ſuus quilibet ſucceſſor ſe Eccleſiæ *Gneſnenſis* inſcribit Archiepiſcopum & Primatem. Coronatione *Eliſabeth* Reginæ conſumata, *Wladislaus Poloniæ* Rex, *Cracouia* feria ſexta in die Sanctæ *Catharinæ*, *Eliſabeth* Regina *Cracouiæ* remanente, recedit, & in *Lithuaniam* ſolitis ſtationibus deſcendens, venationibus opera impenſa, Natalis Domini feſta apud *Grodno* egit, & nonniſi pro Carniſpriuio in *Iedlnam*, Regina *Eliſabeth* illic ei occurrente, rediit.

Sciſſam Eccleſiam Dei, tempore diuturno contendentium de Papatu, tam ambitione, quam malignitate, *Conſtantienſis* Synodus ſummopere reunire geſtiens, omnes tres de Papatu contendentes, & pro ſummis Pontificibus ſe gerentes, videlicet *Balthaſarum* de *Koſza Ioannem XXIV*, *Petrum* de *Luna Benedictum XIII*, & *Angelum* de *Corario Gregorium IX*, in ſuis obedientiis appellatos; quoniam ſtabilem & integram vnionem aliter intelligebat ſequi non poſſe, deponere & amouere inſtituit. Vnde & prædictum *Balthaſarum Ioannem XXIII*, qui Concilium *Conſtantienſe* indicens, perſonaliter in illo præſidebat, monet & obſecrat, *quatenus pro vnione Eccleſiæ Dei, quemadmodum per inſcriptionem manus propriæ, & corporali ſacramento, ſe voluntarie conſtrinxerat, Papatui renunciet.* Qui amaram & ignominioſam ceſſionem ſibi iudicans, pollicitationis ſuæ oblitus, Papatui renunciare recuſat, clandeſtinoque amictu velatus, de *Conſtantia* (Ducis Auſtriæ *Frederici* fretus ſuffragio) vt in ſuperioribus monſtrauimus, diffugit. Ordinatione autem Concilii, & *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis, apud oppidum *Loſſemborg*

1417

Duobus de Papatu cedentibus

borg in fuga capitur, & in caſtro *Godleyben* dicto, ſupra *Rhenum*, reponitur captiuatus, & ſententia Concilii deponitur, cum annis quatuor in Papatu ſediſſet. *Angelus* vero de *Corario Gregorius IX*, vnionem Eccleſiæ zelatus, conſanguineum ſuum *Pandulphum* de *Maleteſtis*, in Concilium *Conſtantienſe* transmittit. Qui in congregatione generali, aſſumpto themate: *Facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis exercitus*; oratione diſerta & graui vſus, nomine & poteſtate eiuſdem *Gregorii* noni, omni iuri & titulo, ſi quod ſibi in Papatu competebat, renunciauit & ceſſit, qui annis duodecem ſe Papam geſſerat. Et omnes Cardinales per eum creatos in ſuis dignitatibus remanere, dictoque *Gregorio* nono, prouiſionem ex bonis Eccleſiæ *Romanæ*, ſtatui ſuo congruentem, *Marchiam* videlicet *Anconitam*, fieri & inſcribi obtinuit. Ad procurandum autem renunciationem *Petri* de *Luna*, *Sigismundus Romanorum* Rex a Patribus Concilii, ſingula quam modeſtiſſime agi ſatagentibus, rogatus, ad Regem *Aragonum Ferdinandum*, *Narbonam* vſque, alias in *Parpinianum*, aduenit, habens in comitatu plures Prælatos, Doctores, & milites, & inter alios *Zauiſſium* nigrum de *Garbow* militem *Polonum*. Qui apud *Narbonam* militem inſignem de *Aragonia Ioannem*, in certamine ſingulari, Rege vtroque inſpectante, vicerat. Inſtante autem *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege, *Petrus* de *Luna*, *Benedictus* tredecimus, cum *Ferdinando Aragonum* Rege, in magna pompa, & Cardinalium Prælatorum, & militum ſuæ obedientiæ multitudine, aduenit. Vbi dum pluribus diebus, & variis ingeniis & tractatibus ad ceſſionem *Petrus* de *Luna* perſuaderetur, vniuerſis honeſtiſſimis mediis, quæ ſibi per *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, Patresque conſcriptos fuere oblata, contemptis, *nullatenus ſe de Papatu* indicauit *ceſſurum*, aſtruens *ſe verum & legitimum Summum Pontificem, ſine cuius authoritate Synodus generalis neque celebrari poterat, neque indici.* In obſtinato itaque ſpiritu *Narbona* diſcedens, & in caſtrum fortiſſimum *Panniuſcula Derthuſenſis* diœceſis, quod de proprietate fratrum *Ioannitarum* fuerat, ſupra mare ſitum, ſe conferens, reliquam in illo, etiam poſt vnitam Eccleſiam, exegit ætatem, ſeque pertinaciter pro Papa, & in mortis articulo geſſit. Deſeruit autem illum *Ferdinandus Arragonum* Rex, & obedientia illi ſubtracta, Concilio *Conſtantienſi*, ſub certis articulis, per quos prouidebatur, vt omnes per *Petrum* de *Luna* promoti, in ſuis dignitatibus & officiis remanerent, adhæſit. Quapropter Cardinales *Petro Luna* ſuo Papa deſerto, *Conſtantiam* accedentes, pro Cardinalibus accepti & habiti ſunt.

Petrus de Luna perſuaſionibus Concilii nihil motus

ſe vsque ad mortē pro Papa geſſit.

Modeſtiam ſuam Synodus *Conſtantienſis*, apud *Petrum* de *Luna* nullum profectum attulisse perpendens, rigorem iuſtitiæ in eum extendit. Et proceſſu iudiciario inſtaurato, ipſum per ſententiam diffinitiuam, omni honore, dignitate, & officio priuat, ſententiamque huiusmodi in ſeſſione generali, vigeſima ſexta menſis Iulii, pronunciat & publicat. Deinde ex omnibus nationibus Prælatos inſigniores legens, cum Cardinalibus, qui ex tribus obedientiis in vnum collegium fuerant vniti, ad conclaue ingredi procurat futuri Summi Pontificis electionem perfecturos. Et licet *Nicolaus* Archiepiſcopus *Gneſnenſis* plures Voces Cardinalium & Prælatorum, in electione huiusmodi ſortitus fuiſſet, de omnibus tamen *Othoni* de *Columna* Cardinali Diacono ceſſit. Qui ex huiusmodi ceſſione, vocibus contra alios ſingulos præualens, in die S. *Martini* in Papam, conformiter electus & publicatus eſt, & *Martinus* quintus appellatus, ſeqenti autem die Dominico in Preſbyterum primum ordinatus, deinde in Epiſcopum & Papam conſecratus. Qui Regibus & Principibus Catholicis, & inter alios *Wladislao Poloniæ* Regi, cui ſingulari afficiebatur fauore, ſuam electionem, & aſſumptionem in Summum Pontificem per Nuncios & literas ſignificauit. Pertulit autem a *Conſtantienſi* Synodo *Albertus Iaſtrzębiecz Cracouienſis* Epiſcopus graues vexationes, quibus illum perſonalem comparitionem apud ſe facere iubebat, inſtigantibus nonnullis *Angliæ* & *Hiſpaniarum* Epiſcopis, depoſitionem *Petri Viſch* a ſede Epiſcopatus *Cracouienſis* amarius ferentibus, qui familiaritate nimia, in *Senenſi* Concilio, eidem *Petro Viſch* coniuncti erant, *Wladislao* tamen *Poloniæ* Rege, pro eo apud Synodum per literas & Nuncios intercedente, & vexatio & comparitio, præſertim cum *Petrus Viſch* Epiſcopus dudum diem obiiſſet, illi remiſſa eſt. Verum a grauibus perſonis Concilii, vulgaris & conſtans opinio ferebatur, *Petrum Viſch* Epiſcopum, Concilii *Conſtantienſis* authoritate, ſi in id tempus vixiſſet, ad *Cracouienſem* Sedem, a qua per iniuriam deiectus credebatur, plenam reſtitutionem oportuiſſe ſortiri. Depoſitionis autem ſententiam in *Petrum* de *Luna Benedictum XIII*, a Synodo *Conſtantienſi* latam, pro futurorum memoria ampliori, etiam huic operi noſtri duximus inſerendam. *De vultu eius hoc iudicium prodeat, qui ſedet in throno, ex cuius ore procedit gladius bis acutus; cuius ſtatera iuſta eſt, & æqua ſunt pondera; qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos, Domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen. Iuſtus Dominus, & iuſtitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius: Vultus quidem Domini ſuper facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum; Pereat, inquit Sanctus Propheta, memoria eorum, qui non ſunt recordati facere miſericordiam, & qui perſecuti ſunt hominem inopem & mendicum.*

Diffinitiua ſententia contra Petrū de Luna pronunciata,

Martinus V. Pontifex creatur.

1417

Quanto magis pereat memoria illius, qui omnes homines, & Eccleſiam vniuerſalem perſecutus eſt, & turbauit, Petri videlicet de Luna, Benedicti tredecimi a nonnullis nuncupati. Qui quantum in eccleſiam Dei, & vniuerſum populum Chriſtianum peccauerit, ſchiſma & diuiſionem Eccleſiæ fouens, nutriens, atque continuans, quantisque quamque frequentibus, deuotis, & humilibus, Regum, Principum, & Prælatorum precibus, exhortationibus, & requiſitionibus, charitatiue iuxta doctrinam Euangelicam, admonitus fuerit, vt pacem daret Eccleſiæ, vt illius ſanaret vulnera, & eius partes diuiſas in vnam compaginem, & corpus vnum reficeret, quemadmodum ipſe iurauerat, & diu fuit in ſua poteſtate. Quos tamen charitatiue corripientes, nullatenus voluit exaudire. Quot ſint poſtmodum teſtes adhibiti, quibus etiam minime exauditis, neceſſe fuit, ſecundum prædictum Chriſti doctrinam Euangelicam, dicere Eccleſiæ. Quam quia etiam non audiuit, habendus ſit tanquam Ethnicus & publicanus. Capitula, in cauſa inquiſitionis fidei & ſchiſmatis, coram præſente ſacra generali Synodo, ſuper præmiſſis & aliis, contra eum edita, ac aliorum varietas & notorietas, declarat manifeſte. Super quibus iuſte & canonice proceſſo, & omnibus rite actis, ac diligenter proceſſis & inſpectis, habitaque ſuper illis deliberatione matura, eadem ſacra generalis Synodus, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, in dicta inquiſitionis cauſa pro tribunali ſedens, pronunciat, decernit, & declarat, per hanc diffinitiuam ſententiam in his ſcriptis: Eundem Petrum de Luna, Benedictum tredecimum, vt præmittitur, nuncupatum, fuiſſe & eſſe, periurum vniuerſalis Eccleſiæ ſcandalizatorem, fautorem & nutritorem inueterati ſchiſmatis, & inueteratæ ſciſſuræ, ac diuiſionis Eccleſiæ Sanctæ Dei, pacis & vnionis eiuſdem Eccleſiæ impeditorem & turbatorem, Schiſmaticum, & hæreticum, a fide deuium, & articuli fidei, vnam Sanctam Eccleſiam Catholicam, violatorem pertinacem, cum ſcandalo Eccleſiæ Dei, incorrigibilem, notorium, & manifeſtum, ac omni titulo, gradu, honore, & dignitate ſe reddidiſſe indignum, a Deo reiectum & præſciſum, & omni iure, eidem in Papatu, & Romano Pontificio, ac Romana Eccleſia quomodolibet competente, ipſo iure priuatum, & ab omni Eccleſia Catholica, tanquam membrum aridum, eſſe præciſum. Ipſumque Petrum, quatenus de facto Papam ſecundum ſe tenet, eadem Sancta Synodus, Papatu, & ſummo Eccleſiæ Romanæ Pontificio, omnique titulo, gradu, honore, dignitate, beneficiis, & officiis quibuscumque, ad omnem cautelam, priuat, deponit, & abiicit. Eidemque inhibet, ne deinceps pro Papa, aut Romano & Summo Pontifice ſe gerat, omnesque Chriſticolas ab eius obedientia, & obligationibus iidem quomodolibet præſtitis, abſoluit, & abſolutos fore declarat. Ac omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus inhibet, ſub pœnis fautorie ſchiſmatis, & hæreſis, atque priuatione omnium beneficiorum, dignitatum, & honorum Eccleſiaſticorum & mundanorum, & aliis pœnis iuris, etiamſi Epiſcopalis, Patriarchalis, Cardinalatus, Regalis ſit dignitas, aut Imperialis. Quibus, ſi contra hanc inhibitionem fecerint, ſint authoritate huius Decreti & ſententiæ, ipſo facto priuati, & alias iuris incurrant pœnas; ne eidem Petro de Luna, Schiſmatico & hæretico, incorrigibili, notorio, declarato & depoſito, tanquam Papæ, obediant, pareant, vel intendant, aut eum quouis modo contra præmiſſa ſuſtineant vel receptent, ſibique præſtent auxilium, conſilium, vel fauorem. Declarat inſuper & decernit, omnes & ſingulas inhibitiones, omnesque proceſſus, ſententias, conſtitutiones, & cenſuras, & alia quæcumque, per eum factos, factas, & facta, quæ poſſent præmiſſis obuiare, irritos, irritas, & irrita, atque in irritum reuocat & annihilat. Cæteris pœnis, quas in præmiſſis caſibus iura ſtatuerunt, ſemper ſaluis.

Venceslao Wratislauienſi Epiſcopo, de Sede ſua, quam annis quinque & triginta rexerat, ſpontanee cedente, *Conradus* vocatus ſenior, *Oleſchnicenſis* & *Sleſiæ* Dux, a *Martino* quinto Papa, ſupplicante *Sigiſmundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege, & Capitulo *Wratislauienſi*; ad *Wratislauienſem* Eccleſiam, prouiſus & ordinatus eſt. Et in *Odmuchow* in die *S. Vincentii* in Epiſcopatum conſecratus. *Venceslaus* autem Epiſcopus præfatus, renunciatione facta, ſaluti ſuæ conſuluit.

Venceslao Ep. Wratislauienſi ſuccedit Conradus.

Diſſolutione *Conſtantienſis* Concilii appetente, *Martinus* Papa V. prece, incertum eſt, an importunitate Cruciferorum de *Pruſſia* circumuentus, ſententiam damnationis *Ioannis Falkemberg* monachi Ordinis Prædicatorum, per Concilium *Conſtantienſe* concorditer prius, quam *Martinus* Papa eligeretur, editam, infirmare & moderari contendit. Inſtantibus ſiquidem Oratoribus *Wladislai* Regis *Poloniæ*, vt ſententiæ Concilii ſuam confirmationem adiiceret, nullatenus ad illius confirmationem ſimpliciter poterat perſuaderi, quamuis exiſtens Cardinalis, ſe ei manu propria ſubſcripſerit. Nitebatur ſiquidem præfatus *Martinus* Papa, verba ſententiæ quæ ſequuntur, videlicet, *Libellus erroneus & hæreſi plenus*, abrogare ex ſententia, & abrogatorum locum aliis verbis, videlicet, *Libellus falſus, & piorum aurium offenſiuus*, ſupplere. Propter quod ambaſiatores Regii, in *Martinum* Papam vehementer irati, fremunt, & ab electione eius in Pa-

Martinus V. Papa ſententiam Concilii, quam prius volebat,

pam, atque a denegatione confirmationis sententiæ huiusmodi, ad futurum Concilium, apud *Papiam* alias *Basilicam*, indictum, nomine Regis & Regni, rem sine exemplo, iusta ira impellente, admittere ausi, prouocant, & appellant. Appellationemque in congregationis medio *Martino* Papæ insinuaturi, seculares tantummodo Legatos, Ecclesiasticis se intra domos continentibus, in notabili & insolita comitiua, armati, seditionem enim verebantur, & dimicare & mori, pro honore Regis sui & Regni, si vis aliqua inferretur, parati, ad Ecclesiam, in qua sessio agebatur, adueniunt. Turbatur itaque concio vniuersa, de lite & appellatione noua. Sed & *Martinus* Papa ingenti affligebatur & dolore & rubore. Propter quod Patres Concilii, schisma extinctum suscitatum iri veriti, de pace agendum duxerunt: *Martinumque* Papam ad sententiam Concilii, contra *Ioannem Falkemberg* latam, confirmandum impellunt, & Legatos *Poloniæ* Regis, tam efficaciter illi reconciliant, vt reconciliatio ipsa & *Martino* Papæ, & Regiis Legatis lachrymas excuteret, graues indignationis aculeos absumpsisse testata. Ad instantiam denique Legatorum *Poloniæ* Regis, *Martinus* Papa *Constantia* discedens, *Ioannem Falkemberg* secum in Vrbem duxit, & vinctum annis multis *Romæ* tenuit. Quem postmodum de Regis beneplacito & annuentia quod languidus & extenuatus esset, de carceribus dimisit, coactum tamen per prius in publicam libelli a se editi reuocationem. Qui indignatione & furore contra Cruciferos actus, quod eius liberationem solicitare destiterint, grauem satyram in eorum infamiam & vituperium conscripsit plurimasque turpitudines & vitia inferens, quam acerbissime in illos & vltus, & inuectus est. Reuocationis autem suæ eiusmodi tenor sequitur, & est talis.

[*tandem confirmat,*]

[*quem tandem consensu Regis e carcere soluit, facta reuocatione,*]

[*cuius tenor inseritur.*]

Sacrosancta generalis Synodus Constantiensis, in Spiritu Sancto legitime congregata, vniuersalem Ecclesiam repræsentans ad perpetuam, rei memoriam. Nuper oblato coram Commissariis nostris, in causis fidei, quodam tractatulo seu libello, a fratre Ioanne Falkemberg ordinis Prædicatorum composito; qui libellus sic incipit: Vniuersis Regibus & Principibus, cæterisque Prælatis siue Ecclesiasticis siue secularibus, & generaliter omnibus, qui Christiani nominis meruerunt insigniri titulo &c. & sic finitur: Quatenus pro exterminio Polonorum, & eorum Regis Iagyel, valeant vitam capessere æternam. Quam nobis, & omnibus, qui ad Polonorum, & eorum Regis Iagyel exterminium, fideliter se accinxerint, concedere dignetur Iesus Christus, in secula benedictus. Amen. Explicit Satyra, contra hæreses, & cætera nefanda Polonorum, & eorum Regis Iagyel, fideliter conscripta: Quia post diligentem examinationem dicti libelli & contentorum in eodem, & eiusdem fratris Ioannis, per eosdem Commissarios nostros factam, seruatis seruandis, circa hoc compertum est, quod dictus tractatulus seu libellus, continet in se plura in fide & bonis moribus erronea, scandalosa, seditiosa, crudelia, iniuriosa, impia, ac piarum aurium offensiua, hæreticalia, & hæresim sapientia, & præcipue infra scripta, quæ in dicto tractatulo seu libello, contextualiter inter cætera continentur, videlicet: Quod Rex Polonorum, cum sit malus præsidens, est idolum, & omnes Poloni sunt idololatræ, & seruiunt idolo suo Iagyel. Item dicit, quod Poloni, & eorum Rex, sunt odibiles, hæretici, & impudici canes, reuersi ad vomitum suæ infidelitatis. Et ergo securissime omnes, non solum Principes seculi, verum etiam inferiores, qui ad Polonorum & eorum Regis exterminationem se accinxerint ex charitate, vitam merentur æternam. Item dicit, quod indubie Polonos, & eorum Regem, propter periculum, quod ab eis timetur Ecclesiæ futurum, etiam antequam diffidium faciant, cæteris paribus, magis meritorium est occidere quam paganos. Item dicit, quod omni submoto dubio belli certamine, quo pro defensione Christianorum suscepto, Principes seculi, Polonos & eorum Regem occidunt, regna merentur cœlestia. Item dicit, quod pestifera Vniuersitas Polonorum, cuius Iagyel caput, est tota obnoxia, quia peccatum hæreseos totam inuasit, & ab Ecclesia resecuit, & omnes ex ea facit vehementer contra Ecclesiam colla surrigere. Quare si valuerint, Christianorum sanguinem effundent, & hæreseos sua venena ad tabefacienda membra Ecclesiæ transfundent. Et ergo Principes Seculi, vltionis gladio tenentur absque omni dissimulatione, Polonos omnes, cum eorum Rege, vel maiorem partem extinguere, & Principes eorum, & nobiles omnes in patibulis contra Solem suspendere. Item dicit, quod ex Principibus seculi, qui sunt idonei & ratione & potestate, Polonos & eorum Regem Iagyel reprimere, & permittunt eum in Christianos debacchari, supplicia merentur gehennæ. Item dicit, quod Principes seculi, crimina Polonorum & eorum Regis Iagyel, possunt corrigere emendareque, & negligunt, & ideo eorum procul dubio culpam habent, criminaque committunt, & in æternum a gehennæ mancipio merentur vapulari. Item dicit, quod Principes seculi, sceleri, vnde Poloni & eorum Rex Iagyel morte digni sunt æterna, consenserunt, quia tacuerunt, cum poterant id impedire, aut redarguere; & ergo perinde digni sunt morte æterna. Item dicit, quod manifestum est, quod qui in bellis Polonis & eorum Regi Iagyel contra Christianos auxilium præbuerint, & sunt occisi, descenderunt ad amaritudinem æternæ damnationis; & qui superstites viuunt, & non sunt conuersi per pœnitentiam, omnes laborant in statu damnationis, &

extra mortis articulum, non possunt absolutionis beneficium sine speciali indulto Papæ obtinere. Item dicit, quod iniuriam, quam Poloni & eorum Rex Ecclesiæ irrogarunt, non possunt sine offensa Dei dissimulare inultam: Et ergo absque omni relatratûs calumnia, in Polonis & eorum Rege, tenentur indispensabiliter iniuriam Dei morte vindicare. Item dicit, quod Principes seculi, tenentur exercitibus, sacrilegos homines Polonos & eorum Regem, de terra perdere. Propter ista, & alia multa in dicto tractatu contenta, in fide & bonis moribus erronea, scandalosa, seditiosa, crudelia, iniuriosa, impia, & piarum aurium offensiua, & quorum alia, specialiter vero Conclusio dicti tractatus sunt hæreticalia, & quædam hæresim sapientia, hæc sacrosancta Synodus, maturo habito consilio, Christi nomine inuocato, damnat tractatulum seu libellum prædictum, tanquam in fide & bonis moribus erroneum, scandalosum, seditiosum, crudelem, iniuriosum, impium, & piarum aurium offensiuum, & etiam hæreticalem, reprobat omnino, decernitque ipsum, tanquam talem, cremandum fore, & iubet concremari. Districte inhibens sub anathematis interminatione, & aliis iuris pœnis, ne quis dictum tractatulum seu libellum, & contenta in eodem, audeat de cætero dogmatisare, asserere, approbare, defendere, vel tenere. Committens Commissariis prædictis, quatenus dicto fratri Ioanni, dicti tractatuli seu libelli, vt præmittitur, compositori, tanquam humiliter se subiicienti eisdem, vt cum eodem propter humilem subiectionem præmissam; misericorditer agentes, pœnitentiam salutarem imponant, prout secundum Deum, iuxta delicti qualitatem, attentis etiam his, quæ secundum sacram scripturam, & sacros Canones, in huiusmodi negotio attendenda viderint, & Censura ipsam in toto expediant, sine vlteriori relatione ad ipsum Concilium amplius facienda. Prouideantque in præmissis, vt saluetur debita reuerentia Catholicæ fidei, & honor Regis & Regni Poloniæ, quod constat esse nobile membrum Ecclesiæ militantis, prout secundum Deum viderint expedire. Datum Constantiæ secundo Nonas Iunii. Anno Incarnationis Dominicæ, millesimo, quadringentesimo decimo septimo.

[*Ecclesia Cathedralis in Samogithia erigitur.*]

Archiepiscopus *Leopoliensis Ioannes Rzeschowski*, mandatum Concilii *Constantiensis*, sibi & *Petro Vilnensi* Episcopo factum executurus, in *Lithuaniam*, *Wladislao* Rege *Poloniæ* illic personaliter agente, aduenit, & iuxta eiusdem Concilii instructiones & mandata, Cathedralem Ecclesiam sub titulo Sanctorum *Alexandri*, *Euentii*, & *Theodorici*, in terra *Samogitharum*, & loco *Miedniky*, vna simul cum *Petro Vilnensi* Episcopo, erigit & fundat, dote sufficienti sibi perprius per *Wladislaum Poloniæ* Regem assignata. *Wladislaus* insuper *Poloniæ* Rex, fundat & dotat pro ea vice duodecem Parochiales Ecclesias, in *Samogithia*, iuxta numerum districtuum, & in quolibet districtu, vnam erigit & collocat. Rectoresque earum in Ecclesia Cathedrali *Miednicensi*, gerere Canonicalem titulum, stallum, vocem, & vicem disponit. *Miednicensi* autem Ecclesiæ Cathedrali primus *Matthias* natione *Almanus*, in *Vilno* tamen natus, qui linguam *Lithuanicam* & *Samogithicam* norat, præfectus est & consecratus. Duodecim insuper Sacerdotibus, omnibus natione *Polonis*, zelum pro amplitudine fidei habentibus, duodecem Ecclesiæ Parochiales *Samogithiæ* commissæ; quibus *Wladislaus Poloniæ* Rex, & cæteri Prælati, ex Regno *Poloniæ* singulis annis, in pecuniis, libris, & vestibus, liberalia præstabant suffragia, in fidei sanctæ fauorem. Tunc insuper omnis residuitas gentis *Samogithicæ*, ad numerum Catholicorum, & fidei Christianæ identitatem accessit, & a *Ioanne* Archiepiscopo *Leopoliensi*, & *Petro* Episcopo *Vilnensi*, in fide orthodoxa instructa, atque baptismatis vnda renata est. De his autem omnibus Concilium *Constantiense*, & *Martinus* Papa literis Regiis, & dictorum *Leopoliensis* & *Vilnensis* Pontificum informati, immenso replebantur gaudio, & tam gratissimum nouum, in omnes Catholici orbis angulos diffundebant. Sed & *Wladislai* Regis *Poloniæ Martinus* Papa deuotionem & zelum efferens, speciales illi literas transmisit.

Christi Natalitio apud *Grodno* exacto *Wladislaus Poloniæ* Rex, in suum Regnum ex Lithuania reuersus, dies Carnispriuii in *Iedlna*, cum *Elisabeth Poloniæ* Regina egit. Quibus transactis, per *Sandomiriam*, *nouam Ciuitatem*, *Visliciam*, *Miechow*, *Zarnowiecz*, *Wielyun*, *Siradiam*, *Elisabeth* Regina *Cracouiam* remissa, in *maiorem Poloniam* transiens, Pascha Domini apud *Calisch* celebrauit. Ex *Calisch* vero processit in *Konyn*, *Radzieiow*, & *Brzesczye*; & *Elisabeth* Regina ad illum in *Brzesczye* veniente, solitis viis in terram *Dobrzinensem* pro festo Pentecostes, *Iuniwladislauiam* processit. Ex *Iuniwladislauia* pro festo *Corporis Christi*, *Znenam*, abinde vero *Gnesnam* venit, quo iam suo iussu Prælati & Barones Regni in frequenti numero conuenerant. In quorum audientia, Rex libellum *Ioannis Falkemberg* Satyricum, in vulgari *Polonico* legi mandauit, vt eius continentia audita consulerent, si quid pro honore Regis & Regni, vltra ea, quæ Regii Legati *Constantiæ* effecerant, instaurari expediret. Consultum autem fuit, *vt scripturam falsam, mendosam & erroneam, Wladislaus Rex leuiter & perfunctorie ferret, neque de illa, velut ab homine leui & contemptibili edita, grauem faceret æstimationem, præsertim cum libellus præfatus, authoritate vniuersalis Ecclesiæ & Apostolicæ, fuisset damnatus, & author suus dignæ*

1418

digna mulcta punitus. Quod si nihilominus liberet, contra dicta præfati libelli, altius aliquid refellere, subornaret & Rex alium monachum æque impudentem, cum Ioanne Falkemberg, de pari litem & iurgium conserturum. Ex *Gnesna* processit Rex in *Pobyedziska*, vbi Legatos suos, *Nicolaum Gnesnensem* Archiepiscopum, *Lascarium Posnaniensem*, *Iacobum Plocensem*, *Ioannem Kropidlo Wladislauiensem* Episcopum, singulos cappas rubeas scharlaticas, capelos vero nigros, gestantes, item *Ianussium* de *Tuliskowo* Castellanum *Calissiensem*, *Zauissius* enim niger de *Garbow*, *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem secutus, non venerat; redeuntes honoraturus; illis cum *Regina Elisabeth*, & vniuersa Curia, in obuium processit, & eos benigno ac hilari vultu excepit. Illisque consultantibus conuentionem generalem pro festo *S. Iacobi* in *Lancicia*, rebus plurimis per eosdem legatos, cum *Romanorum* Rege in *Constantia* practicatis, & de ampliori *Ioannis Falkemberg* monachi punitione prouisurus, indixit. Ex *Pobyedziska* iuit Rex *Posnaniam*, *Costen*, *Srzem*, *Szrzoda*, & in die *B. Mariæ Magdalenæ* peruenit. Ab inde vero per loca solita *Lanciciam*, ad tenendum generalem conuentionem, transiit.

Boleslaus Switrigal per Alexandrum captiuatus,

Dux magnus *Alexander Withawdus*, de Duce *Boleslao Switrigal*, germano *Wladislai Poloniæ* Regis, assidua suspicione vexatus, ne in necem suam, aut de Ducatu magno exclusionem, cum Ducibus & nobilibus *Russiæ*, miro modo illum, quod ritu eorum efferret, colentibus, conspiraret, eum captiuat, & in locis plurimis tenet & asseruat. Ad extremum tandem castrum *Krzemyenyecz*, eius proditionem pertimescens, de manibus *Ruthenorum* accipit, & *Boleslao* in id coniecto, *Conrado Frankemberg* militi *Polono*, dat illud in tenutam, qui non secus quam vir bonus & rectus, præfatum *Boleslaum Switrigal*, benigne & humane tenuit, & singulos *Ruthenorum* Principes & nobiles, in suum contubernium, oblitus & suæ, & illius quem adseruabat, sortis, admisit, credens illos pro tanta beneuolentia & humanitate, nihil mali in se, & castrum sibi commendatum, molituros. Verum *Boleslaus Switrigal*, conspiratione cum *Ruthenis* inita, in Parasceue Domini nocte fraudem, de qua inter eum & *Ruthenos* conuenerat, expleuit. *Rutheni* siquidem in frequenti numero, videlicet *Daschkone*, *Alexandro*, *Nosz*, Ducibus, & aliis, ascendentibus murum per scalas, & in castrum irrumpentibus, *Boleslaus Switrigal* solutus est, & rumor magnus in castro exortus.

ex castro Krzemyeniecz per dolum adepto

Quem *Conradus Frankemberg* arcis Præfectus sedaturus, & fugam Ducis *Switrigal* inhibiturus, gladio & clypeo accinctus, accurrit, sed a multitudine *Ruthenorum* occupatus, obtruncatur. Dux vero *Switrigal* arce libere potitur. Quam retinere non audens, de castro se cum suis, erumpente luce, euoluit, & ad *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, potentiam & tyrannidem *Alexandri Withawdi* pertimescens diffugit, vbi a *Sigismundo* Rege exceptus, & benigne habitus & tractatus est.

ad Sigismundum Imp. confugit.

Seditione plebis Wratislauiensis sex consules capite plectuntur.

Decima nona Iulii, communitas ciuium *Wratislauiensium*, dudum in consules graui offensione irata, Prætorium, effractis ostiis, irrumpens, sex Consules, videlicet *Ioannem Sax*, *Henricum Schmeth*, *Freybelk*, *Nicolaum Neumarkth*, *Ioannem Sztille*, & *Nicolaum Feysteylirk*, nulla iudiciaria inquisitione præmissa, decapitat, & *Ioannem Megerlin* vnum ex communitate quod illum cum communitate sensisse nouerat, ex turri Prætorii præcipitat. Ea etiam tyrannide in Consules vsa, vt spoliatos illos, omnique amictu nudos, colloquio vxorum & necessariorum, quod flagitabant, interdicto, ad supplicium duci, in magnum eorum dedecus censuerat: ob hoc ipsum, vt asseritur, in Consules fremens, quod frequentibus tributis & exactionibus, de quibus rationem non reddebant, eam multipliciter grauauerant.

Wladislaus Rex a Martino Papa petit Falkembergium cum sua Satyra comburi.

Dominico die, in vigilia *S. Iacobi* Apostoli, *Wladislaus Poloniæ* Rex *Lanciciam* perueniens, & cum Prælatis & Baronibus Regni sui conuentum agens, super libello *Ioannis Falkemberg*, satyram & infamiam suam & Regni sui continentem & authore eius, quid amplius factu opus sit, deliberat. Et post varias deliberationes, *Martino* Papæ scribit, rogans & requirens illum, *quatenus Ioannem Falkemberg, vniuersalis Synodi Constantiensis sententia damnatum, seculari relinquens potestati, cremandum illum cum sua Satyra ignibus decerneret.* Papa autem *Martinus*, non igni quidem hominem scelestum, sed squalido carceri, igne terribiliori, in quo diuturnos cruciatus pertulit, addixit.

Et fratrem suum Switrigal Alexandro reconciliatum reducit in Lithuaniam.

Mittit insuper ex *Lancicìensi* dieta *Wladislaus* Rex, *Matthiam* de *Labischin* Palatinum *Brzestensem*, *Petrum Schafraniecz* Succamerarium *Cracouiensem* & *Martinum* de *Goworzino* Notarium, in *Lithuaniam*, cum *Alexandro Withawdo*, Duce magno *Lithuaniæ*, vias & modos competentes practicaturos, quibus Dux *Boleslaus Switrigal*, germanus Regius, ex *Hungaria* possit reduci, & ipsi Duci *Alexandro Withawdo* reconciliari. Annuit autem Dux *Alexander Withawdus* reuersioni suæ, & per literas salui conductus libertatem redeundi concessit. Reuersumque fauorabiliter excipiens, & benigne pertractans, terras *Russiæ* videlicet *Bransk*, *Sziewiorsk*, *Nowogrodek*, sibi concessit in tenutam, in quibus vsque ad Ducis *Alexandri* obitum morabatur.

Die Solis prima Augusti, *Anna* Ducissa, Ducis magni *Lithuaniæ Alexandri* consors, in *Troky* moritur, & in *Vilnensi* Ecclesia sepelitur. Cuius mortem Ducem *Alexandrum Withawdum*, amare quidem, sed breui tempore constat luxisse.

Ex dieta *Lancicìensi Wladislaus Poloniæ* Rex

1418

Rex discedens, pro festo Assumptionis *S. Mariæ* Virginis, in *Przedborz* venit, exinde per *Visliciam*, *nouam Ciuitatem*, *Sandomiriam*, *Przischow*, in terram *Lublinensem* descendit. Ex *Skoky* autem cum Regina *Elisabeth* in *Lithuaniam*, *Albertum Iastrzambiecz Cracouiensem* Episcopum, & *Ioannem* de *Tarnow* Palatinum *Cracouiensem* habens in suo comitatu, in crastino *S. Michaelis* processit. Conuentionem autem cum Magistro *Prussiæ* pro concludenda pace perpetua, in *Wielunya*, pro die *S. Hedwigis*, celebraturus, nauibus in *Dubno* ascensis, *Grodno* applicuit, quo iam Consiliarii Regni, *Nicolaus* Archiepiscopus *Gnesnensis*, *Ioannes Kropidlo* Episcopus *Wladislauiensis*, & *Sandiuogius* de *Ostrorog* Palatinus *Posnaniensis*, & alii Barones Regni conuenerant. Ex *Grodno*, *Wladislaus* Rex processit cum *Elisabeth* Regina, Prælatisque & Baronibus Regni, versus *Kowno* itinere nauali. Cui in *Dersziimisky* venienti, *Alexander Withawdus* Dux magnus *Lithuaniæ* occurrit, & tam Regem & Reginam, quam Prælatos & Barones Regni *Poloniæ* excepit.

De pace cum Cruciferis frustra tractatur.

Elisabeth autem Regina in *Kowno* remanente, in *Wielunyam* peruentum est, & dieta pro confectione pacis perpetuæ, cum Magistro *Prussiæ* fratre *Michaele Kochmeyster*, qui & ipse cum frequenti Consiliariorum numero aduenerat, habita est. Tractatu autem vario in plures dies extenso, nulla poterat concors conclusio ad pacem tenendam captari, propter quod sine fine a parte vtraque discessum est.

Withawdus Iulianam affinem suam ducit vxorem.

In *Troky* ex *Wielunia*, *Wladislaus* Rex cum *Alexandro Withawdo* Duce, reuersus est, atque Prælatis & Baronibus in *Poloniam* redire iussis, ipse in *Lithuania* remansit; & die Dominico ante *Elisabeth*, in *Grodno*, cum *Elisabeth*, Regina, & *Alexandro Withawdo* peruenit. Cumque die illa *Alexander Withawdus* magnus *Lithuaniæ* Dux, matrimonium cum *Iuliana*, Ducis *Iwan Koraczewski* relicta, initurus, frequentem suorum Principum & Baronum cœtum accersisset, & *Petrum Vilnensem* Episcopum, *vt sibi eam publice desponsaret*, requisisset, negauit *Petrus Episcopus coniugium illud suo ministerio se expleturum, absque Sedis Apostolicæ dispensatione, publicæ honestatis iustitia impediente*, prior enim *Anna* subsequenti *Iulianæ* germana matertera extabat. Cumque neque prece, neque terrore, vir & Pontifex raræ constantiæ, in id facinus perlici posset, *Ioannes Kropidlo Wladislauiensis* Episcopus, desponsationem prædictam, Canonibus sanctis prohibitam, expleuit, diebusque sequentibus nuptiarum celebritas habita est.

Nuptiis Ducis magni *Alexandri* apud *Grodno* expletis, & *Elisabeth* Regina *Cracouiam* diuertente, *Wladislaus Poloniæ* Rex, mansionem in *Lithuania* continuans, in *Troky* reuersus est, & solitis venationibus vsus, in *Merecz* veniens, festa *Natalis Christi* illic egit. Quibus exactis, in venationum loca *Vingri* appellata, & vltra *Nyemyen* sita, se transtulerat. Vbi ad eum Commendator de *Roszemberg*, tribus militibus comitatus, in die Epiphaniarum venit, simulate quidem legationem *Prussiæ* Magistri præferens, re autem vera, quantas gentes Rex secum haberet, explorans, quingentis enim equitibus in apto loco dimissis, occupare Regem nitebatur, exploratione perfecta.

Wladislaus Rex exploratis Cruciferorum insidiis in Poloniam redit.

Rex autem suspectum habens præfati Commendatoris aduentum, extemplo de *Vingri* discessum faciens, & in *Iancza* perueniens, dum ab exploratoribus, quos speculatum miserat, structas sibi a Cruciferis periculosas insidias didicisset, nocte insequenti duodecim miliaria conficiens, ad lacum, qui *Methis* appellatur, venit, exinde *Grodno* transiens, post in *Poloniam* venit.

Bethsabula Imp. Tartarorum a Wladislao creatus

Tartarorum Cæsar *Keremberden*, morte Patris sui *Solthan Zeledin* secuta, qui *Wladislaum Poloniæ* Regem, & *Alexandrum Withawdum*, in singulis expeditionibus *Pruthenicis* iuuerat, in paternum solium euectus est, atque hostilia in *Alexandrum Withawdum* & Principatus suos moliri, amicitia contempta, cœpit. Cui vicissitudinariam hostilitatem *Withawdus* ostensurus, & Imperio illum deiecturus, alium Principem *Tartarorum Bethsabulam* in Imperatorem apud *Vilnam*, veste pellicea de purpura aurea vestitum, creat, constituit & ordinat, & gentibus quæ illum sequebantur, alias suas gentes *Tartaricas* adiungens, ad dimicandum contra *Keremberden* hostem suum transmittit.

a Keremberdeno Tartaris præsidente vincitur.

Pugna autem atroci inter vtrumque conserta, *Bethsabula* cum sua gente succumbit, & a *Keremberden* victus, capite etiam truncatus est. Non post multos denique dies & ipse *Keremberden*, a fratre suo germano *Geremferden* occisus, Imperium occupauit, maiorique prudentia vsus, Ducem magnum *Alexandrum* non secus quam suus genitor coluit. Propter quod thronus suus, Ducis *Alexandri* adhæsione & amicitia, fuit illico stabilitus, & ipse *Geremferden* in singulas expeditiones cum *Alexandro Withawdo*, in quoscumque hostes, obibat.

1419

Wladislaus Poloniæ Rex, ex *Lithuania* reuersus, Carnispriuii diebus in *Iedlnam* exactis, & *Elisabeth* Regina, ab ægritudine, quam habuerat, priusquam toro Regio iungeretur, validius grassante, vexata, & *Cracouiæ* decumbente, in *Sandomiriam*, deinde in *nouam Ciuitatem*, processit. Quo ad illum velox *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis Nuncius, cum literis, magnopere postulantibus, vt secum apud *Scepusiensem* Oram conuentum tenere dignaretur, oblatus est. Cuius precibus *Wladislaus* Rex motus, venire consensit, & aliquot diebus apud *nouam Ciuitatem* absumptis, ad tenendum huiusmodi cum *Sigismundo Romanorum* Rege conuentum, cum frequentia, & splendida militum suorum caterua, per *Voynicz*, *Czchow*, *Tuchow*, & *Sandecz* pro-

cessit

cessit, & pro die Dominico *Oculi* in *Lubowlya* perueniens, Nuncios Apostolicos *Iacobum* de *Camplo, Spoletanum*, & *Ferdinandum* de *Hispania, Lucensem*, Episcopos, per *Martinum* Papam, rogatu & instigatione Cruciferorum de *Prussia*, & sub eorum expensis, ad conficiendam pacem perpetuam vel treugam, destinatos, offendit. Qui literis Apostolicis præsentatis, multiplici instantia *Wladislaum Poloniæ* Regem, Summi Pontificis nomine deprecantur, *quatenus cum Cruciferis de Prussia pacem perpetuam firmare, & a guerris cessare dignaretur.* Ex *Lubowlya* processit Rex in *Podolinum*, deinde *Lubicza.* Vbi Apostolicis Nunciis se comitari iussis, optimum & pronum ad pacem, æquis conditionibus conficiendam, animum aperuit, & per certa capitula, suam illis intentionem ad liquidum declarauit. Qui voluntate Regis ad plenum explorata, per *Poloniæ* Regnum, Regio milite eos conducente, & singulis vbicumque prouidente necessaria in *Thorun* perueniunt, Magistrumque *Prussiæ Michaelem Kochmeysser*, illic eorum aduentum cum suis Consiliariis operientem, pacem aut pacis sufferentias inire & assumere, patefacta Regis *Wladislai* optima in vtrumque voluntate, requirunt. Verum a Magistro *Prussiæ*, de videndis Priuilegiis & iuribus suis, & Ordinis solicitati vehementer, videre illa & examinare, atque transumere consentiunt. Magister siquidem *Prussiæ Michael*, causam suam, apud *Martinum* Papam, & legatos eius iustificaturus, cum periculosum dinosceret, Priuilegia & iura in Vrbem originaliter ferre, præfatos Nuncios, in *Prussiam* venire, Priuilegia & iura originalia visuros & transumpturos, obtinuit. Cum autem iura & Priuilegia huiusmodi ex *Marienburg* in *Thorun* veherentur, auriga descendente, equi in præcipitem cursum, & vsque in locum *Melno* acti, quadrigam vndis immergunt: ex quo omnia quæ currus continebat, præter literas, iura, & Priuilegia, ceratis, quibus inuoluta fuerunt, resistentibus, fuere tincta & compluta. Lectione autem & examinatione iurium & Priuilegiorum, ac ad extremum transumptione patefacta, ex Nunciis & arbitris communibus, Aduocati Cruciferorum (prece, incertum est, an pretio pellecti) causæ vero *Wladislai Polonorum* Regis, nullis eius propositionibus & responsis auditis, nullis iuribus visis, hostes infesti esse, ac per literas suas Cruciferorum partem iustificare, Regiam vero damnare cœperunt. De quo *Wladislaus Poloniæ* Rex amaricatus, grauiter in illos apud *Martinum* Papam inuectus est, & literis, quas subnecto, infestum illis, & grauiter indignatum *Martinum* Papam reddidit.

Martini Papæ nuncii

quod sententiam iniquam pro Cruciferis tulissent,

apud Papam per litteras a Wladislao accusantur, quarum tenor inseritur.

Beatissime Pater: Recepi quam plurimas literas V. S. super causa quæ vertitur inter me, & Magistrum Cruciferorum de Prussia, & super excusatione vestrorum Nunciorum, quos Sanctitas Vestra misit pro pace inter nos tractanda, & reprehensione eorum, qui tractatui interfuerunt. Ego autem, Pater Beatissime, licet nescirem, nisi approbare quod Sanctitas Vestra approbat, & damnare quod Vestra Sanctitas damnat, tamen non potui non dolere, quod iidem Vestri Nuncii, non audita parte mea, sed nec præsente, neque judices, sed tentatores electi, tulerunt contra me sententiam, quasi iniuste peterem quæ petebã, & quod iustitia partis aduersæ appareret fundata super omnibus illis quæ petebam. Quod eo iniustius fecerunt, quod ordinauerant eandem sua sententiam, ad omnium hominum notitiam prius, quam ad meam peruenire. Cum dedederint super hæc parti aduersæ literas, quibus se & apud Principes iustificare potuerant, & meam partem opprimere. Quamuis autem per eam iuri meo nullatenus derogetur, prout Sanctitas vestra patentibus literis declarauit, tamen fama mea grauiter læsa est, quasi calumniator esse viderer, & iniusta bella fouere. Quod magis de talibus viris miror, ita ad tam celerem præcipitasse se sententiam, cum eos tanquam viros probatissimos & integerrimos, ac pro talibus cognitos, cum in initio pro hac causa eos dirigeret, Sanctitas vestra commendaret, & ego a Prælatis & nonnullis Baronibus Regni mei, qui Constantiensi interfuere Concilio, multas de eis & præclaras laudes audiuerim. Nam esto, quod parte aduersa præsente, vel eorum subditis audientibus, non semel sed plures, & in variis locis dixerunt, quod & fecerunt, scilicet partem eorum fouere iustitiam, nos autem iniuste petere, nec debere illos in aliquo nobis respondere, vt videlicet eorum subditos, ac etiam extraneos, ad eorum defensionem & assistentiam animarent. Tolerari hoc vtcunque potuit, quod auxiliari eis volebant, quos amicos præ cæteris elegerant, quorumque statum iuuare cernebant. At vero quia famam meam, & partis meæ, qui nihil eos vnquam offendi, quod ad vniuersum orbem tam impie lacerarent, id fuit mihi omnino grauissimum. Ex quo euenit, vt ego spe pacis perpetuæ per eos Sanctitatis Vestræ Nuncios componendæ frustrarer, & aduersarii mei, hoc ipsorum testimonio elati, ad ineundam concordiam difficiliores redderentur. Sed non est hoc nouum aut insolitum parti aduersæ, vt quibuscunque viis, aut modis possint, meum curent nomen infamare. Nam & per Ioannem Falkemberg Monachum, quem carcer Sanctitatis Vestræ merito detinet, alias me notabant, & multipliciter infamabant, quasi futurus essem Ecclesiæ Dei destructor, & subuersor fidei Christianæ. Nam quæ ipse egerim, siue in bellis erga ipsos, qui dicuntur domestici fidei, siue in pace erga alienos, & infideles ad fidem Orthodoxam reducendo, non tam verba quam facta testimonium perhibent. Cum olim me ad bella concitassent, violatis perpetuæ pacis fœderibus,

deribus, quæ fuerant inter Regnum meum & ipsos, nutu Diuino in campo eos prostraui, & maiorem partem terrarum illarum ditioni meæ subieci, & in pugna quidem periere qui resistebant. In acquisitione vero terrarum, nunquam crudelitatem exercui, quin potius cum omni humanitate terras ipsas cum captiuis, ad pacem deueniens, parua mercede restitui. Quam pacem cum iterum violassent, & ego cum exercitu meo terras illorum inuasissem, munitionesque notabiles & non paucas ipsorum recepissem, requisitione tamen & adhortatione Summi Pontificis, qui tunc erat, per Dominum Lansanensem Nuncium, nec non Domini Sigismundi Romanorum & Hungariæ Regis, exercitus meos retraxi, nec vastari eorum territorium permisi; sed ad treugas deueni, sperans tenensque fiduciam, quod ex hac facilitate mea, ad aliquem tramitem æquitatis, & bonæ pacis concordiam deuenirent. Cum eo multum exaltari me crederem, si talibus monitoribus & hortatoribus paruissem: & magnam victoriam quærerem, si ipsorum crudelitatem, & hostilitatem, ac rabiem, humanitate superarem. Sed & nuper quoque, Excellentissime Pater, cum nulla peramplius videretur spes superesse pacis inter nos componendæ: cumque cum fratre meo Withawdo, magno Duce Lithuaniæ, exercitum congregauissemus, qui quam bene numerosus esset, quam bene armis munitus, quamque expeditus ad bellum, linquo eis dicere qui videbant, iamque essemus prope terras hostiles; respectu tamen Reuerendi Patris D. Bartholomæi Archiepiscopi Mediolanensis, ex parte dicti Regis Romanorum nos adhortantis, ab ingressu terrarum ipsarum nostros exercitus cohibuimus, & treugas acceptauimus, vt iniquus profecto sit iudex, quicumque pacis nos auidissimos non iudicaret zelatores. Nam toties læsi, toties prouocati, cum arma teneremus, parataque esset & exercitui præda, & nobis victoria, maluimus tamen omnia omittere, vt Christiano sanguini parceretur, & cunctis pateret, nos nonnisi inuitos, contra domesticos fidei ad arma deuenire. In reducendis vero infidelibus ad fidem Orthodoxam, quantum laborauimus, quantum profecimus, nolo in hoc gloriari, ei sit gloria, a quo mercedem me spero recepturum. Et certe multo amplius, multoque vberius profecissem, maioribusque fides Catholica adaucta fuisset incrementis, nisi per eos variis viis & modis impeditus fuissem. Quod si a tempore, quo per baptismi gratiam regeneratus sum, & Orthodoxam fidem assumpsi, considerentur fructus quos in hoc feci ego secularis homo, immo non ego, sed Deus per me, & comparentur cum his, quos aduersarii mei, etiam a tempore institutionis Ordinis sui fecerunt, qui se dicunt Religiosos esse, & pro fide Christi pugnare, multo profecto inferiores me inuenirentur; quippe quod doleant vehementer, non esse omnes circumuicinos paganos, aut alias infideles, vt eos impugnare eo titulo possent, & bona eorum honestius rapere. Ego vero vellem omnes vicinos meos, imo & omnes homines Christianos esse, vt cum eis bonam pacem habere possem. Et si qui etiam in longinquo inimici fidei Christianæ, eos pro viribus persequi, vt eos vel reducerem vel delerem. Nunc autem per istos impedior, quos timere me magis oportet, quam genus vllum barbarorum. Nam illi nil, quod impium, super me quærunt, isti autem sanguinem, totaleque exterminium meum desiderant. Quod si animaduertissent Vestræ S. Nuncii, non tam facile sententiam contra nomen meum & famam præcipitassent: Verum decet omnia in melius interpretari. Amplector igitur, scilicet quod dicit S. Vestra, vt solent Mediatores pacis, qui nunc vni parti aliquid tribuunt, nunc alteri, vt eos commodius ac facilius trahant ad pacem. Quod si tantum tribuerunt illis qui pacem fugiebant, vt in eorum complacentia tam grauiter famam meam nomenque læderent & damnarent, quid mihi æquale vel dignum tribuent, qui tanto studio pacem sequor? vt interdum etiam nimis timidus ac pusillanimis iudicer ac censear. Expecto igitur vt responsum præstent, si quid habent tale, quod possit huic iniuriæ, mihi illatæ, comparari. Nam etsi compromiserim in Serenissimum fratrem meum, Romanorum Regem prædictum, tamen viam tractatus & amicabilis compositionis non repello. In quo tractatu Vestra Sanctitas Nuncios, respectu Sanctitatis Vestræ, & deuotionis quam ad eam gerimus, esse primos & præcipuos apud me profiteor. Non autem propterea Oratores meos arbitrari oportebat inhabiles ad pacem, quod se Nunciorum illorum Iurisdictioni, quemadmodum pars aduersa requirebat, in hac causa subiicere noluerunt: nec ipsos difficiles appellare, quod illorum, qui tam facile contra me pronunciauerunt, iudicium declinarunt. Sed nec nimis ad pacem habiles videri debebant, quod ad acceptandum ea, quæ pars aduersa pro pace offerebat, mandatum non habebant. Nam si in oblatione aut voluntate vnius partis res tota consisteret, facile semper deueniretur ad pacem: aut si de multis terris meis, quas possident aduersarii mei, paucas dimittendo, & pro maximis damnis quæ intulerunt, paucas pecunias, respectu damnorum resarciendorum, pacem consequi deberent, ego nimis in meis iuribus læderer & grauarer. Mandatum autem meis Oratoribus dedi, vt mea repeterent, quæ pars aduersa, siue pro bono pacis, siue alleuiatione suarum conscientiarum, merito deberet restituere. Hæc ego illis tunc, & quæ circa hæc faciebant, dedi in mandatis, non autem vt se temere cuicumque Iurisdictioni submitterent, aut hominum mihi nondum cognitorum iudicium acceptarent. Quocirca

1419

circa Sanctitati Veſtræ ſupplico humiliter & deuote, quatenus dimiſſa indignatione, quam erga Oratores meos concepit, famam meam humilem, & deuotam, Sanctæ Matri Eccleſiæ & Veſtræ Sanctitati obedientem, eadem Sanctitas Veſtra dignetur paternaliter ſeruare, ne inimici mei habeant me in deriſum. Perſonam Sanctitatis veſtræ ſanam & incolumem conſeruet Altiſſimus, Statumque veſtrum per longa tempora felicitet, pro regimine Eccleſiæ ſuæ Sanctæ, & conſolatione mea ſpeciali. Datum in Sandecz feria tertia intra octauas Natiuitatis S. Mariæ Virginis, anno Domini milleſimo quadringenteſimo decimo nono.

Wladislaus Rex Scepuſii Sigismundũ Imp. expectat,

Apoſtolicis Nunciis licentiatis, *Wladislaus Poloniæ* Rex, tredecem ciuitates terræ ſuæ *Scepuſienſis* peragrabat, & ſufficientibus neceſſariis, cum omni ſua militia ab illis procuratus, *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis, opperiebatur per dies plures aduentum. Quo diuturnam faciente moram, *Wladislaus* Rex de terra *Scepuſienſi*, per *Sobinow* & *Bardiow* diſcedens, pro Dominica Ramis Palmarum, in *Croſznam*, pro feſto vero Paſchæ in *Przemisl* venit, *Sbigneo* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalco, & *Zauiſſio* de *Oleſchnicza*, deſtinatis ad *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, qui illum de negligentia, quam in *Wladislao* Rege literis & Nunciis ad ſe inuitato admiſerat, carperent. Cui cum hæc legatio nunciaretur, *ſummum ſe dolorem ob id concepiſſe, ſed a valetudine aduerſa oppreſſum fuiſſe, petens ſibi ignoſci* reſpondit, ſpondens *ſe id facinus altero celeri officio expiaturum.*

tandem ad Regnum ſuum redit.

Facto ex *Przemisl Wladislaus Poloniæ* Rex diſceſſu, in *Sanok* proceſſit. Vbi iterum nouo Nuncio *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis, *Andrea* videlicet *Baliczki* milite *Polono*, largum conductum afferente, exquiſitis ſupplicationibus vexabatur, *vt in Hungariam redire, & cum Sigismundo Rege apud Caſſouiam conuenire dignaretur. Wladislao* autem Rege plurimum renuente, renitenteque, & priorem colluſionem opponente, *Sigismundi* Regis Nuncius damnari caput ſuum, ſi *Caſſouiam Sigismundus* Rex venire falleret, permittebat. Quo tam ſublimi exhibitione narrationem ſuam firmante, *Wladislaus Poloniæ* Rex expugnatus, ex *Sanok* in *Hungariam* reuerſus, per *Stropkow* & *Operiaſch* procedens, vndecima Maii *Caſſouiam* aduenit. Rege autem *Sigismundo* illic non reperto, ſeptem diebus, magna cruciatus anxietate, apud *Caſſouiam* immoratus, octauo die cum ſuis omnibus diſcedere accelerabat. In ipſo autem diſceſſionis *Wladislai* Regis articulo, *Sigismundus* Rex aduenit. Et moram ſuam aſſidua ægritudine expurgans, ægre a *Wladislao* Rege, ne illo die diſcederet, obtinuit. Octo deinde diebus ambo Reges manſionem ſuam apud *Caſſouiam* agebant. Inter quos *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, ponebat ſe feruentem mediatorem, ad procurandum pacem inter *Wladislaum Poloniæ* Regem & Cruciferos, quorum Nuncii tunc aderant, *Wladislao* autem Rege compromittere plenarie in *Sigismundum Romanorum* Regem ſe offerente, & poſt oblationem effectualiter compromittente, Cruciferi ſimulabant ſe nullo pacto in eum, dolos tegendo abſconditos, compromiſſuros. Vrgebat itaque *Wladislaus Poloniæ* Rex Cruciferorum Nuncios oblatione ſua in compromiſſum. Et Cruciferorum Nunciis renitentibus, neque *Wladislaum* Regem illa æſtate inſtaurare poſſe bellum cenſentibus, tanto inſtantius oblationem ipſam ingeminabant. Magnopere autem *Sigismundus Romanorum* Rex indignatus, quod parum ſibi fiderent, & compromittere in illum detrectarent, obtulit *ſe proprio motu Wladislao Polonorum Regi, contra eos perſonale auxilium, cum ſuis omnibus potentiis laturum, & eorum exterminium, omnibus conatibus procuraturum. Eo tamen pacto, quod in fœdere, apud Lubowlia inito, ſancitum eſt, ſaluo, vt terris Pomeraniæ, Chelmenſis, & Michalouienſis, in ſortem Regni Poloniæ, velut propriis & naturalibus redeuntibus; Pruſſia inter Reges diuideretur.* Ea omnia dilato ſermone ſe impleturum iureiurando firmabat. Neque de bello Cruciferis *Pruſſiæ* inferendo, curam Reges, ſed de *Pruſſia* diuidenda ſermonem intenderant, iamque diuiſionem ipſam per loca, ſigna, & fluuios deſignabant. Tantam autem actualem *Wladislaus Poloniæ* Rex de promiſſis *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis fiduciam certitudinemque induerat, ratus illum & pro Regia virtute, & in Cruciferos irritatione, ſincere ſingulas pollicitationes cuſtoditurum, vt earum dulcedine ineſcatus, terram *Scepuſienſem* dono, & ſine aliqua pecuniarum ſolutione, *Sigismundo* Regi reſignare ſtatueret, niſi a propoſito, ſibi & Regno ſuo pernitioſo, per *Albertum Iaſtrząbiecz* Epiſcopum *Cracouienſem Sbigneum de Oleſchnicza* Præpoſitum *S. Floriani* Secretarium, & alios Conſiliarios, non ſine difficultate fuiſſet reductus. Propediem ſiquidem venturum ſe, & auxilia copiarum magnarum adducturum, *Sigismundus* Rex conſtanter & enixe *Wladislao* Regi pollicebatur, non quia implere vellet quæ promittebat, ſed vt *Wladislaum* Regem ſpe magna impletum facilius falleret. Nec ſolum tunc, ſed & poſtea, per multa tempora, ficta illum promiſſione lactabat.

Dolis Romanorum Regis Wladislaus irretitus,

eidem pene donat Scepuſium.

Wladislaus Rex vanis Sigismundi promiſſionibus dilactatus,

Feria ſexta in craſtino *Aſcenſionis* Domini, *Wladislaus Poloniæ* Rex, facto in *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, in Cruciferorum cauſa extenſo compromiſſo, & *Sigismundo* Regi in ſcriptis tradito, Conſiliariis necquicquam diſſuadentibus, & non extenſum ſed limitatum & conditionatum compro-

1419

promiſſum, tale videlicet: *Vt ſi Cruciferi de Pruſſia intra feſtum S. Margarethæ compromittere, & Sigismundus Rex pronunciationem ſuam ferre negligerent, Compromiſſum Regium feſto Sanctæ Margarethæ lapſo, intelligeretur extinctum*, conſultantibus & magnopere id ſalubre cenſentibus.

ex Hungaria diſcedit,

Ex *Caſſouia Sigismundo* lege illum in longum proſequente, diſcedens in *Operiaſch* venit: *Sbigneum* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalcum, apud *Sigismundum* Regem & eius Curiam relinquens, ad ſolicitandum Regem, vt celerius cum ſuis potentiis, auxilium *Wladislao* Poloniæ Regi contra Cruciferos laturus, conſurgeret, & conſurgentem verſus Thorun per *Cracouiam* & *Brzesczie* duceret, de neceſſariis ſibi & genti ſuæ prouiſurus. Iamque *Wladislaus Poloniæ* Rex in pluribus locis Regni ſui, per quæ *Sigismundum* Regem iturum credebat, vinum cæteraque victualia in magna copia procurauerat ordinari. Sed & *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, non ſecus quam quæ promiſerat & iurauerat, impleturus, *Georgium* de *Holoch* Epiſcopum *Pathauienſem*, Gubernatorem Archiepiſcopatus *Strigonienſis*, & Imperialem Cancellarium, & *Ioannem* Comitem de *Herdek* alias de *Recz*, neceſſaria & arma, in ſuam & ſuorum militum expeditionem opportuna comparaturos, *Cracouiam* transmittit. Qui ſex hebdomadis apud *Cracouiam* in expenſis *Wladislai Poloniæ* Regis commorati, intelligentes *Sigismundum* Regem fluxæ & variabilis fidei eſſe, *Cracouia* diſcedentes, in *Hungariam* redierunt. Quibus redeuntibus, & *Sbigneus* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalcus, videns & palpans ſingulas pollicitationes *Sigismundi* Regis recidiſſe in irritum, & nullas illum copias quantumlibet tenues, ordinaſſe, non ſine ſuo & Regis ſui ludibrio, ludificationem Regis ſui & ſuorum ferre non valens, ex Curia *Sigismundi* Regis diſceſſit, & ad *Wladislaum Poloniæ* Regem, iam tunc in Cruciferos expeditionem agentem, rediit; *Sigismundi* Regis pollicitationes probe expertus. Habebat enim *Sigismundus* Rex calliditati vafræ permixtum ingenium, aliud clauſum geſtans in pectore, aliud depromens lingua, adeo in promittendo blandus, vt crederes illum, quod mollibus & ſuauibus pollicitationibus obtulerat, effectualiter opere impleturum, & nullam vafriciem verbis ſuis includi, & qui multum habuit ingenii, minus cordis. Ex *Operiaſch Wladislaus Poloniæ* Rex per *Stropkow* & *Rimanow*, in *Sanok* aduenit. Et expeditione generali contra *Pruſſiam* indicta, ſcribit *Alexandro Withawdo Lithuaniæ* magno Duci, vt cum potentiis ſuis, dominiorum ſuorum, in auxilium ſuum venire non negligat. Militibus vero Regni ſui vniuerſis, vt in *Volborz* exercitualiter conueniant, in *Pruſſiam* proceſſuri, demandat. Ex *Sanok Przemisliam*, inde pro feſto *Corporis Chriſti*, *Leopolim* venit. Quo illic exacto, per *Iaroſław*, *Lezeysko*, feria ſexta in die Sanctorum *Petri* & *Pauli*, *Sandomiriam* veniens, Sabbato ad monaſterium *S. Crucis Calui montis*, orationis & commendationis gratia deſcendens, Nuncios *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis videlicet *Erkapeter* Magiſtrum *Tauernicorum*, Regalium, & *Stephanum* de *Brzozowicze* accepit. Qui legationem dicere iuſſi, ſummo ſtudio, ſummoque conatu, variis ſupplicationibus & promiſſis ſupplicabant Regi, *vt expeditionem cœptam in aliud tempus differret, deciſionem ex arbitrio Sigismundi Regis, iuxta omne ſuũ beneplacitum, ſine ferro & armis habiturus. Wladislaus* autem *Poloniæ* Rex, in verbis & promiſſis *Sigismundi* Regis, nullam efficaciam reponens, quippe qui eum tot iteratis vicibus feſellerat, Nunciis reſpondet: *Nullo pacto ſe omiſſurum cœptam expeditionem, exercitibus Polonicis & Lithuanicis iam in arma coactis, certitudine pleniori in cauſa ſua non extante.* Cumque Nuncii *Sigismundi* Regis eo reſponſo parum contenti, aliud ſibi benignius multifaria inſtantia depoſcerent, *Wladislaus* Rex, *neque ſe ſecus facturum, neque aliam reſponſionem daturum* aſſerens, ex *Caluo Monte* in *Bodzączin* deſcendit. Quo cum *Eliſabeth* Regina debilis & languens aduenisſet, Regem tamen per *Blizini*, *Zarnow*, & *Sulieyow*, vsque in *Volborz*, valetudinaria comitabatur. Motis ex *Volborz* copiis, ſolitis ſtatiuis pro die *S. Mariæ Magdalenæ* ad *Czerwiensko*, quo iam *Alexander Withawdus* cum potentiis gentium ſuarum aduenerat, applicuit, vnitisque exercitibus, *Viſlam* per pontem ex nauibus extructum ſuperans, in terras hoſtiles procedit.

nec ab expeditione in Pruſſiam cohiberi poteſt.

Cum itaque in villam *Bądzino Maſouiæ* ſitam in diſtrictu *Zawkrzenſi* perueniſſet, altero die terras hoſtiles ingreſſurus, *Bartholomæus* Archiepiſcopus *Mediolanenſis*, *Capra*, eo quod pro inſigni capram ferret, appellatus, ex parte *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis bellum intercepturus, aduenit. Sentiens ſiquidem præfatus *Sigismundus* animum *Wladislai Poloniæ* Regis ab expeditione non poſſe reduci, alia arte & ingenio, dum perſuaſiones abiectum iri videret, expeditionem intercipere tentauit. Miſit ſiquidem velociſſime prædictum *Bartholomæum* in *Pruſſiam*, conſulens Cruciferis & mandans, *quatenus in ipſum, omni pauore circumſcripto, compromittant*: pollicitus *ſe illis iudicem & arbitratorem fauorabilem monſtraturum.* Qui ſuis parentes iuſſionibus, eadem poteſtate plenitudineque verborum in illum compromittunt, vaſtationem terrarum ſuarum, quemadmodum euenit, auerſuri. Præfatus itaque *Bartholomæus* Archiepiſcopus, in conſilium introductus, magnis precibus, maioribus ingeniis, deprecatur *Wladislaum* Regem, quatenus *iuxta ſui compromiſſi formam, a bello ſe temperaret, & arbitrariam deciſionem Sigismundi Romanorum & Hun-*

1419

& Hungariæ Regis expectet, in quem, alteram partem diu reluctantem, Magiſtrum videlicet & Ordinem cruciferorum compromiſiſſe deducebat. Et licet *Wladislaus Poloniæ* Rex, & omnis ſuus exercitus, quolibet compromiſſo non obſtante, precibus *Bartholomæi* Archiepiſcopi *Mediolanenſis* repudiatis, ſummopere bellum proſequi expeteret, conſiliis tamen & inſtantiis multiplicibus *Alexandri Withawdi* Ducis magni *Lithuaniæ*, aſpirantis in reuerſionem, perſuaſus, non ſine ſua & totius exercitus ſui grandi nauſea & amaritudine, treugis ad biennium ſuſceptis, *Sigismundi* Regis pronunciationem & arbitramentum ſe aſtrinxit præſtolaturum, dummodo ferre illud iuxta præſens tempus & diem Epiphaniarum incluſiue non negligat, aliàs compromiſſi facultatem, feſto Epiphaniarum transacto, voluit penitus eſſe annullatum & extinctam. His taliter compoſitis, *Wladislaus Poloniæ* Rex armis depoſitis, a bello, non ſine ſua & totius exercitus anxietate, diſcedit. Prælatis autem & Baronibus *Poloniæ*, eum de tam improuido compromiſſo arguentibus, ipſe omnem culpam in *Albertum Iaſtrzambiecz Cracouienſem* Epiſcopum, & Cancellarium Regni *Poloniæ* retorquet, quaſi ſua negligentia, & non potius Regia prohibitione, conditio compromiſſum reſtringens, adiecta non fuiſſet: videlicet vt ſi infra treugarum tempus, ad diem *S. Margarethæ* compromittere Cruciferi de *Pruſſia* neglexiſſent, compromiſſum Regium intelligeretur extinctum. Ex quo prædictus *Albertus Iaſtrzambiecz* Epiſcopus *Cracouienſis* magna odia, & multiplices ſugillationes, in animis militarium, licet præter ſuum demeritum, contraxit. Hæc expeditio, ob reuerſionem quæ accidit, *reuerſalis* intitulatur a *Polonis*. Ex *Badzino* confectis treugis *Wladislaus* Rex eadem via, qua aduenerat, flumine *Visla* apud *Czerwyensko*, cum omni exercitu ſuperato, tranſiens, exercitum ſuum licentiauit, qui fere omnia bona, quæ in quadrigis ex farina vehebat, agreſtibus in *Maſouia*, quorum fruges depaſtus erat, largitus eſt.

Wladislaus in biennium icto cum Cruciferis foedere,

exercitum in Poloniam reducit.

Ex *Czerwyensko Wladislaus* Rex egreſſus, per *Gabyno*, *Goſtinino*, *Kowalye*, *Brzeſczye*, *Radzieiow*, *Strzelno*, *Gabicze*, *Mogilno* procedens, pedeſtre iter in *Pobyedziska* conficiens, *Poſnaniam* ſecunda die menſis Augusti aduenit. Obſecrationibus autem ſuis apud monaſterium Corporis Chriſti perfunctus, Sabbato *Poſnania* hora tertiarum in quadriga, in cunabuli modum fabricata, verſus *Srzodam*, comitantibus illum, *Nicolao de Michałow Sandomirienſi*, *Sandiuogio* de *Oſtrorog Poſnanienſi*, Palatinis, *Henrico* de *Rogow*, *Ioanne Mazik* de *Dabrowa*, & aliis pluribus militibus, procedebat. Dum autem in nemus ante *Thulcze* ſitum perueniſſet, ſubito ex cœlo ſereno & lucido, turbidum & tenebroſum factum eſt, corruſcationesque horridæ, ac tonitrua fieri cœpta. Quo nemus ingrediente, & prope montem proximum nemori conſtituto, fulmen de cœlo maximo & vehementi fragore decidens, quatuor equos quadrigam Regis vehentes, & duos ſeruitores Regios, qui latera quadrigæ Regiæ, ne caderet, eundo pedibus ſuſtentabant, videlicet *Bachmath* & *Matthiam* nigrum, ſuo impetu, auriga ſeruato, necauit. Occidit & equos, quibus *Nicolaus Sandomirienſis*, *Sandiuogius Poſnanienſis*, Palatini, *Henricus* de *Rogow*, *Ioannes Mazik* inſidebant. Item ſeptem alios equos militum, ſeſſores eorum in nullo offendens. Occidit & equum Regis, cui cubicularius *Forſchtek* inſidebat, lanceam vibratilem Regis gerens, chlamydem eiusdem cubicularii *Forſchtek* per medium diſcerpens, corpus vero non contingens. *Wladislaus* autem Rex terrore horribili fulminis tremefactus, Baronibus & militibus ad eum percuſſione fulminis deſinente, accurrentibus, & *quonam modo ſe haberet*, ſciſcitantibus, longo tempore, ſiue id exanimatio, ſiue ingens metus cauſabat, nullum reſponſum edens, non ſecus quam mortuus a militibus lugebatur. Erigens tandem ſe, viribusque quas metus occluſerat, reſumptis, loqui cœpit, caſum tam horrendum profitens, pro ſuis demeritis iuſte eueniſſe. Pertulit autem *Wladislaus* Rex, ex fulmine huiusmodi, in dextra manu dolorem intra dies paucos deſinentem, & in ſenſu auditus aliqualem occluſionem, ſed & veſtimenta eius ſulphure olebant. Hunc caſum vltionem iræ Dei deſignantem, religioſi & timorati viri, non aliud *Wladislao* Regi rebantur accidiſſe, niſi quia ſororem per ſpiritualem cognationem germanam *Eliſabeth Granowska*, accepiſſe illum non pudebat in vxorem. Liberius tamen aliquanto a *Sbigneo* de *Oleſchnicza* Secretario ſuo Rex correptus: *Elementorum*, inquit, *te o Rex ferientium teſtimonium accepiſti, quantum facinus, miſcendo te ſorori germanæ, commaternitatis vigore, admiſeris: eius quippe mater te de fonte leuauerat, dum & murorum robur te non ſuſtinendo præcipitat, & cœlum fulmine, & ignis fulgurando condemnat. Vnde niſi pœnitueris, metuenda ſunt ea ne te demergant, terra timori habenda ne abſorbeat.* Tum quoque primum *Wladislaus Poloniæ* Rex, plaga horribili ſuperne accepta, timere ſibi cœpit, & matrimonium, horribile, Deo & hominibus odibile, quod cum *Eliſabeth Granowska* contraxerat, execrari. Aſſertio etiam habebat aliquorum, quod dubietas fidei Chriſtianæ ei veniebat in mentem velut Neophyto, eum ſubito fulmine percuſſus eſt. Sed nec ipſe tunc, aut poſtea, facinus ſuæ in fide vacillationis prodidit, nec cuiquam, an id verum fuerit, facile ſuccurrerit.

Wladislaus Rex horrendo fulminis ictu terretur,

eo quod ſororem ſpiritualem in matrimonium duxerat

Fulminis iactura excepta *Wladislaus Poloniæ* Rex, in oppidum ſuum Regale *Srzoda*, quo

1419

quo tendebat, peruenit. Ex quo die altero recedens, per *Pizdri* & *Caliſch*, *Siradiam* pro feſto Aſſumptionis S. *Mariæ* Virginis peruenit. Exinde per *Sczyrcow*, *Piotrkow*, *Przedborz*, *Małogoſcz*, *Andrzeyow*, *Visliciam*, applicuit. Quo illi certus Nuncius, *Venceslaum Bohemiæ* Regem diem obiiſſe ſignificans, allatus eſt. Cui funerias ſolenni officio apud *Visliciam* celebranti, *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis alter Nuncius occurrit, obſecrans, *vt in noua Sandecz cum illo conuenire dignaretur quanto celerius.* Cuius precibus morem geſturus, ex *Vislicia* in *Sandecz* pro die Natiuitatis *S. Mariæ* Virginis procedens, *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, cum frequenti Baronum *Bohemiæ* numero, qui ad illum poſt obitum *Venceslai* Regis confluxerant, in *Sandecz* venientem excepit, & ſingulis neceſſariis Regem, & omnes, qui ſecum vna venerant, tractauit. Tentæ ſunt autem per dies aliquot, inter Reges & eorum Conſiliarios, variæ ſuper Regno *Bohemiæ* vacanti, deliberationes, idque per *Wladislaum Poloniæ* Regem in ſumma *Sigismundo* Regi conſultum, *quatenus ſingulis agendis aliis prætermiſſis, quam celerrime in Bohemiæ Regnum ire pergeret, rebusque publicis compoſitis, ſectam quoque & hæreſim Viclephiſticam, poſt mortem Venceslai Regis creſcentem, ne amplius graſſari poſſet, & quoslibet alios, res nouare molientes, opprimeret.* Verum *Sigismundus* Rex, *nihil ſe dubitare de fide Bohemorum in ſe* reſpondit, & *maiores ac principaliores, aut veniſſe perſonaliter, aut per literas illi fidem dediſſe.* Salutari igitur conſilio *Wladislai* Poloniæ Regis, qui ſe illi ferre cum gentibus, ſi eum in *Bohemiā* ire contingeret, auxilium offerrebat, neglecto, in *Turcas* ea æſtate expeditionem facit. Intelligens autem *Wladislaus Poloniæ* Rex, *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem conſorti ſuæ Reginæ *Barbaræ* vehementer iratum eſſe, *Ianuſſium* de *Tulisckowo* Caſtellanum *Caliſſienſem* in *Hungariam* mittit, cuius opera reconciliatio vtriusque ſecuta eſt. Solicitauit deinde præfatus Caſtellanus *Caliſſienſis Sigismundum* Regem & Cruciferos iuſta ſententia, tam aſſidua & forti ſolicitudine, vt etiam illum in *Turcas* expeditionem agentem ſequeretur. Nec etiam ſolicitudinem remiſit, donec *Wratislauiæ* ſententia ipſa prolata eſt

Mortuo Venceslao Bohemiæ Rege

frater eius Sigismundus Imp. a Wladislao Sandeciæ excipitur.

Quem in Turcas bellū parantem Ianuſſius de Tuliſchkowo comitatus

ſententiam arbitrariam Wratislaviæ obtinuit.

Anguſtiatus *Venceslaus Bohemiæ* Rex frequentibus malis, quæ per deſidiam ſuam in *Bohemia* inualuiſſe ſiuerat, paralyſi correptus ægrotare cœpit, atque infra octo & decem dies, ſignatis hæreticorum nominibus, quos neci deſtinauerat, *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, fratrem, aſſidue vocitans, & amicorum auxilia anxius expectans, ante vita exceſſit, quam vocati Principes adeſſent, die videlicet Mercurii ſedecima menſis Augusti; cum regnaſſet annis quinque & quinquaginta, & duobus tantummodo amplius vixiſſet. Cadauer ſuum primum ad Eccleſiam *S. Viti* in arce, deinde ad aulam Regiam, ſolius Abbatis aulæ Regiæ diligentia, propter *Viclephiſtarum* metum & rabiem, noctis tempore humatum eſt, omni funerea pompa omiſſa. *Zophia* Regina ingredi ciuitatem non auſa. Cum vero poſtea monaſterium prædictum ab hæreticis diriperetur, & ſepulchra Regum effringerentur, cadaueraque abiicerentur; Piſcator Regius *Muska* nomine, Regis, quem amauerat, corpus clam collegit, & in loculo domi apud ſe condidit. Interiecto deinde tempore, rebus ad meliorem formam redactis, cum *Venceslai* corpus requireretur, viginti aureis acceptis, illud reddidit. Cui tandem primum iuſtus honos ſolutus eſt.

Ex *Sandecz Wladislaus* Rex per *Cieskowycze*, *Pilzno*, *Ropczice*, *Łancuth*, in terras *Ruſſiæ* proceſſit, & circa feſtum *S. Michaelis*, *Leopolim* cum *Eliſabeth* Regina venit. Quo ex *Leopoli* verſus *Glinyani* egreſſo, *Eliſabeth* Regina ſequi illum, languore oppreſſa, deſtitit, & in *Grodek* proceſſit. Ex *Glyniani* in *Schambor*, abinde viſitaturus ægram Reginam in *Grodek*, poſt vero Regina *Eliſabeth* in *Łanczuth* diuertente, per *Sanok*, *Ropczice*, *Byecz*, *Bochnia*, tranſitum faciens, pro die Sancti *Martini* in *Nyepolomycze* venit. Ex *Nyepolomicze* in *Lithuaniam* proceſſurus, *Eliſabeth* Reginam plus ſolito ægram apud oppidulum *Brzezek* viſitauit, & tandem per ſolita loca in *Lithuaniam* proceſſit. Perfunctusque illic venationum voluptate, Natale Saluatoris apud *Merecz* celebrauit.

Tardante *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege *Viclephiſticam* hæreſim, in *Bohemiæ* Regno gliſcentem, opprimere, repente vires conquirens, eousque pullulauit proceſſitque, vt armata manu in fidem & religionem Orthodoxam graſſaretur; ſectatoribus peſtis tam nefandæ ſingulos fideles compellentibus ad vtriuſque ſpeciei communionem, cæterorumque erroneorum articulorum obſeruantiam. Et quoniam hæreſis prædicta, temporalium bonorum poſſeſſionem habere Eccleſiam ſceleſtum & illicitum aſtruebat, Seculares *Bohemi* doctrinam huius articuli, ambitioni eorum congruentem ſecuti, Duce *Ioanne Ziſchka* de *Troſchnouia*, primum monaſterium Carthuſienſe in *Praga*, partim eiectis ex eo, partim trucidatis fratribus Carthuſienſibus, diripiunt, diſiiciunt, & muros eius ſolo æquant, bonaque temporalia eiusdem monaſterii occupant, monaſterium deinde Ciſtercienſe, dictum *Aula Regia*, vno miliari à *Praga* diſtans, ſimili abominatione iſi exterminium ponunt, bona illius diripiendo, corpus *Venceslai* Regis nouiter abſumpti, in eodem monaſterio *Aula Regia* ſepultum, egerunt, & in flumen *Molthawa*, viuis & mortuis inferendo bellum, proiiciunt. Quod piſcator offendens, in ſuo tugurio

Scelera & crudelitas varia Viclephiſtarum Duce Io. Ziſchka.

1419

rio ſepeliuit, vilemque egeſtionem vilior ſepultura ſecuta eſt. *Conrado* inſuper de *Veſtphaliæ* Archiepiſcopo *Pragenſi*, *Albicio* eam Sedem Archiepiſcopalem refutante, promoto, & in præfatam hæreſim, metune, incertum eſt, an caligine & nequitia mentis prolapſo, grex fere vniuerſus ſuus, Paſtore errante, ſcandalizatus, in præcipitium actus eſt. Et hæreſeos peſte, virus ſuum longe diffundente, Regnum *Bohemiæ* paucis admodum ciuitatibus exceptis, labe hæretica infectum. Quaſi autem hæreſis *Viclephiſtica*, qua ſe gens *Bohemica* inquinauerat, pro explenda inſania, quæ *Bohemica* pectora peruaſerat, parum ſufficiens foret, in aliam rurſum fœdiorem, quæ *Picarditarum* appellabatur, incidit. Cuius abominabiles obſeruantias, deſcribere, etiam ſcelus crediderim: Congregati ſiquidem homines vtriusque ſexus, peſtem huiusmodi practicantes, in vnum locum nudi inter ſe commorati, venerea opera, nulla vxorum aut conſanguineorum diſcretione habita, paſſim patrabant, & multa ac longa proſperitate vſi, etiam Satanæ miniſterio vſi, de aduerſariis victoriis potiebantur. Ad quam quidem tam fœdam & abominandam Deo ſentinam, omnis incontinentium ſicariorum, nebulonum, & ære alieno grauatorum, fex confluebat. Sæuientibus deinde laicis contra Clerum, monaſterium inſigne *Opatkowycze* ordinis Ciſtercienſis, plurimas Sanctorum reliquias auro & argento veſtitas habens, & quæ in feſtis maioribus ex ſacrario ad altare maius in curru argenteo ferebantur, per *Ioannem Opoczynski Bohemum*, item omnia alia fere monaſteria, locaque ſacra & religioſa, tam in *Praga*, quam in toto *Bohemiæ* Regno, ſpoliata, confracta, & ruinata ſunt. Singuli religioſi & perſonæ Eccleſiaſticæ, hæreſim non acceptantes, ignibus dati, aut necati, aut pulſi ſunt: Sanctorum reliquiæ, præcipue S. *Venceslai* Patroni *Bohemiæ*, item Sancti *Viti*, item Sanctæ *Ludimilæ*, ex thecis & locis ſuis proiectæ & conculcatæ, bona Eccleſiarum tam Cathedralium quam Collegiatarum, Conuentualium & Parochialium, a laicis occupata & direpta, omnia vaſa & clenodia Eccleſiarum, ſacris vſibus deputata, in cingulos, frena, ſellas, & alias res prophanas conuerſa, libri Eccleſiarum, monaſteriorum, & vniuerſalis Studii *Pragenſis*, diſtracti & venundati. Seculares viri boni & timorati, Catholicæque puritatis obſeruatores, qui ſe inquinari hæretica peſte paſſi non ſunt, cum coniugibus & pignoribus, ex ciuitatibus, caſtris, hæreditatibus, fundis, domibus, agris pulſi, nonnulli trucidati ſunt. Studii vniuerſitatis *Pragenſis*, Scholaribus diffugientibus, gloria peſſundata, omniaque Diuina & humana labefactata, & adeo confuſa, vt nemo mortalium, etiam *Tullianam* eloquentiam ſortitus, extet, qui ſufficienter calamitates enumeret, quas *Bohemiæ* Regnum quondam nobile & inſigne, ea vero hæreſi infectum, fœdum & miſerabile, pertulit & contraxit, ac ſplendorem gloriæ ſuæ in plurimis Regnis populis & nationibus, diffuſum, in ignominiam caliginemque conuertit. *Ioannes Ziſchka* qui ſuperiori tempore apud *Poloniæ* Regem in *Pruſſia*, bellis aſſiduis exercitatus fuit, vno carens oculo, quem pridem, ſtrenue pugnans, amiſerat, *Huſſitarum* veneno infectus, & rapinarum auidus, coadunatis ſibi ex hæreticis quadraginta virorum millibus, in omne facinus audaciam ſumpſit. Et *Pilznam* iuris ſui faciens, præſidioque valido muniens, arcem quoque *Viſchegradienſem* inuaſit. *Zophia* interim Regina, ſerum ſubſidium in *Sigismundo* Rege itidem ſibi repromiſſum proſpiciens, ex theſauro Regio copias comparans, & *Czenkonem* de *Vartemberg* in Capitaneum præficiens, arcem & minorem ciuitatem *Pragenſem* ciuili præſidio firmauit. Quo non obſtante, per frequentes congreſſus, continuis quinque diebus nocte atque interdiu habitos, multi vtrinque cæſi, magnificæ domus exuſtæ, Prætorium in infimo loco ſitum, incenſum atque deletum. Ædificiorum vtraque in ciuitate *Pragenſi* decus, magna ex parte violatum.

Sigismundus Imp.

Sigismundus Romanorum & *Hungariæ* Rex, collecto eo æſtate notabili ex diuerſis nationibus exercitu, in defenſionem Regni ſui, contra *Turcas* expeditionem mouit. Qui dum copias gentium ſuarum, equeſtrium & pedeſtrium, prope *Albam Regalem Raſciæ* promouiſſet, exercitus ingens *Turcarum* contra illum aduenit. Aquis tamen *Danubii* inter vtrumque mediantibus, non poterant exercitus venire ad congreſſum. *Sigismundus* itaque Rex pluribus hebdomadis ad ripas *Danubii* caſſo labore immoratus, videns exercitum ſuum *Turcarum* exercitui numero & viribus exequari non poſſe, par priori periculum veritus, ſed neque valens ſine euidenti diſcrimine exercitum ſuum per *Hiſtrum* traducere, obſidentibus ripas eius circumquaque barbaris, nulla offenſione hoſtium facta, neque aliquo opere memorabili edito, Budam remeauit. Propter quod a *Turcis* liberius & vehementius in Chriſtianos ſæuitum eſt, & terræ optimæ atque Regna *Bulgariæ*, *Raſciæ*, *Albaniæ*, & ſeptem caſtrorum in pluribus locis vaſtatæ, ſpoliatæ, direptæ, & perſonæ vtriusque ſexus in ſeruitutem miſerabilem abductæ ſunt. Ita dum *Turcas* laceſſere libido illum inceſſit, *Bohemiam* amiſit, & *Hungariam* non defendit. Nam etſi legatis in *Bohemiam* ab eo ad gubernandum miſſis paritum, & arx *Viſchegradienſis* reddita eſſet, externique hæretici Vrbem reliquiſſent, & Conſulatus ex priſco more gubernationem iniiſſet, & *Sigismundus* prope diem ſe *Pragam* venturum, ac Regnum in morem aui *Caroli* ſe adminiſtraturum promi-

cum Turcis congredi non auſus magna clade Chriſtianorum terras afficit,

& Bohemiam amittit,

1419

miſiſſet, pollicitationeque huiusmodi ſui aduentus, omnes hæreſibus deditos turbauiſſet, ominantes ſectas excluſum iri, quæ *Carolo* regnante nondum ortum habuiſſent, *Sigismundus* tamen Rex, dum iter verſus *Pragam* pronunciaſſet, & pro die Natiuitatis Domini *Brunam* oppidum *Morauiæ* attigiſſet, *Pragenſibus* illic veniam petentibus, ea lege pepercit, vt catenas & repagula tota ex vrbe diſſoluerent, ſuosque Magiſtratus acciperent. Paruit attonita ciuitas, omnibus ſanæ, & maxime Catholicæ mentis hominibus, de eius aduentu gratulantibus. Nec dubium videbatur, quin tota *Bohemia Huſſitarum* labes exceſſiſſet, ſi ex *Bruna Sigismundus* Rex recte ſe *Pragam* contuliſſet. Sed diuertit inde, vt forte in fatis erat, iter, *Wratislauiamque Sleſiæ* caput, acceſſit.

Fœdus inter Tartaros & Lithuanos.

Dux *Tartarorum Ediga*, potens & inſignis nimis, cuius arbitrio vniuerſum *Tartarorum* regebatur Imperium, *Alexandrum* Ducem magnum *Lithuaniæ*, cum quo apud *Vorzkla* fluuium felicius quam barbaro ethnico conueniebat, ſignis collatis dimicauerat, fœdere ſibi conciliaturus, ſpecialibus & notabilibus Nunciis ad eum directis, tres camelos panno rubeo opertos, & ſeptem ac viginti equos, cum ea legatione tranſmittit: *Nihil equidem dubito, Clariſſime Princeps, iuxta te atque me, occiduam ætatem attigiſſe: Conuenitque vt reſiduum temporis quod ſupereſt, in pace abſumamus: ſanguinem autem, qui in bellis inter nos mutuo geſtis, effuſus eſt, terra abſorbeat: verba maledica & offenſiua, quibus nos afficiebamus, ventus & aura abſumat: feruorem noſtræ iræ & vecordiæ, ignis purget: Ignes vero, & terrarum exuſtiones hinc inde inter nos habitas, aqua diluat.* Nuntios autem huiuſmodi, *Alexander Withawdus*, magnifice & liberaliter munerauit, & fœdus petitum conceſſit.

Ianuſſius Rathiborienſis Dux moritur,

Duodecima menſis Auguſti *Ianuſſius Rathiborienſis* Dux, filius Ducis *Nicolai Rathiborienſis*, vir doloſus & callidus, in amentiam verſus, in *Rathibor* moritur, & in monaſterio ſanctimonialium ordinis Prædicatorum ſepelitur. Duos relinquens filios, *Nicolaum* & *Venceslaum*, & vnam filiam *Margaretham*, primum *Caſimiro Oſſzwiaczimenſi* Duci, deinde *Semouito Maſouiæ* Duci iunctam matrimonio, ex *Helena* filia *Coributhi* Ducis *Lithuaniæ*, & nepte *Wladislai* Regis *Poloniæ* ſuſceptos.

1420

Attendens *Wladislaus Poloniæ* Rex arduum nimis pro feſto Epiphaniarum imminere ſibi & Regno ſuo negotium, vt pote peremptorium terminum, in quo *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex apud Wratislauienſem ciuitatem, deciſoriam pronunciaturus erat, ſuper notabilibus terris, damnis, & offenſis, pro quibus annis multis inter Regem & Cruciferos, guerrarum ſtridores viguerant, *Nicolaum Archiepiſcopum Gneſnenſem* *Albertum Iaſtrzambiecz* Epiſcopum *Cracouienſem*, & Regni *Poloniæ* Cancellarium, *Laſcarium Poſnanienſem*, *Iacobum Plocenſem*, *Ioannem Kropidło Wladislauienſem*, Epiſcopos *Ioannem* de *Tarnow Cracouienſem*, *Nicolaum* de *Michałow Sandomirienſem*, *Sandiuogium* de *Oſtrorog Poſnanienſem*, Palatinos; *Ioannem* de *Tuliſchkowo Caliſſienſem* Caſtellanum, *Sbigneum* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalcum, & *Zauiſſium* nigrum de *Garbow*, Nuncios & Legatos ſuos, comitiuam plusquam octingentorum equitum habentes, ad producendum literas, iura, priuilegia, & munimenta, cæterosque articulos, & petitionem ſummariam, ex quibus ſententia iuſta ferenda foret, & ad replicandum propoſitionibus & articulis partis aduerſæ, tranſmittit. Venerunt autem præfati Nuncii Regis *Poloniæ* *Wratislauiam* diebus aliquot ante feſta Epiphaniæ, eo potiſſimum reſpectu, vt ſingula iura, inſtructiones & propoſitiones, quibus cauſa Regis inſtrui poſſet, coram *Sigismundo* Rege, & Auditoribus ab eo conſtituendis, tempeſtiue produxiſſent. Pro quibus recipiendis, auſcultandis, & examinandis, *Sigismundus* Rex ſe *Wratislauiam* quatuordecim diebus ante Natiuitatem Chriſti venturum, vel eo aliquo caſu impedito, auditores ſuos, qui partes audirent, & producta atque producenda reciperent, viderent, & examinarent, tranſmiſſurum, ſtricta pollicitatione promiſit: Et *Sigismundum* Regem illic, quemadmodum inter Reges conuenerat, non repertum, vſque in Vigiliam ad ſolis occaſum, fruſtra expectabant. Et quanquam nullatenus illum pro die Epiphaniarum venturum opinabantur, præſertim cum nullos Auditores præmiſiſſet, neque iura Regis & Regni vidiſſet, aut examinaſſet, venit tamen ille in noctis medio, & vno vehiculo cum conſorte ſua *Barbara* vectus, ciuitatem *Wratislauienſem* ingreſſus eſt. Vbi iam frequentiſſimus numerus Prælatorum, Principum, Comitum, Baronum, & militum, ſuum aduentum operientium, confluxerat. Venerant ſiquidem illuc *Martini* Papæ Nuncii, videlicet *Iacobus Spoletanus*, & *Ferdinandus Lucenſis* Epiſcopi. Item Archiepiſcopus *Moguntinenſis*, item Dux *Saxoniæ*, item *Fridericus* Marchio *Brandeburgenſis*, *Bartholomæus Capra* Archiepiſcopus *Mediolanenſis*, *Georgius* de *Holoch* Epiſcopus *Pathauienſis*: item fere ſinguli Principes & Barones *Sleſiæ*, item primores ex Baronibus *Bohemiæ* & *Morauiæ*, & aliarum nationum multitudo copioſa. Altero autem die, feſto videlicet Epiphaniæ illuceſcente, Legati *Wladislai Poloniæ* Regis, tam Eccleſiaſtici quam ſeculares, *Sigismundum Romanorum* Regem adeunt, iura, literas, munimenta, & priuilegia, articulos, propo-

sitiones, & instructiones, partem Regiam promouentes, producturi, & animum *Sigismundi* Regis, de singulis meritis causæ, per organum Magistri *Pauli Wladimiri* Decretorum Doctoris, Custodis & Canonici *Cracouiensis* instructuri. Iam quoque ipse Magister *Paulus Wladimiri*, assumpto themate; *Iuste iudicate filii hominum*; propositionem suam ordiri cœperat, deducens *Wladislai Poloniæ Regis Legatos attulisse secum singula iura, per eum alleganda, videlicet, Registrum magnum & extensum in pergameno, per singulos sexternos instrumentatum & tabellionatum, processus habiti coram Iudicibus a Sede Apostolica ante annos octoginta in Varschouia. In quo & coram quibus, centum & triginta duo testes, omni exceptione maiores, videlicet Archiepiscopi, Episcopi, Duces, Doctores, Palatini, Barones pro parte Regis & Regni Poloniæ, de Polonia, Pomerania, & Prussia inducti & examinati fuerunt. Et qui, prout ex eorum attestationibus ad liquidum patet clarissime, deponunt, terras, Pomeraniæ, Culmensem, Michalouiensem, Regni Poloniæ proprietarias & naturales fuisse & esse. Et cum Wladislaus Łoktek Poloniæ Rex, cum Ruthenis, Lithuanis, Thartaris, cæterisque nationibus barbaris, bellum gesturus, & pugnam cum illis conserturus esset, ex Regno Poloniæ discessit, tum Magistro & Ordini Cruciferorum Prussiæ, gerens de illis singularem & integram fiduciam, filium suum vnicum Casimirum, qui tunc Pomerania Ducatum, velut Patris Præfectus, administrabat, commisit in tutelam. Verum Magister & Ordo, non Diuino tantummodo, sed etiam gentium iure præuaricato, quem tutari debebant, opprimere contendunt & opportunitatem dudum expetitam nacti, cum exercitu valido terras Pomeraniæ ingressi, Præfectis & Capitaneis Regiis per dolos, fraudes, & tradimenta comprehensis & necatis, terram hæreditariam Domini & Patroni sui Wladislai Łoktek Poloniæ Regis hospitales etiam non veriti Deos, Wladislao Poloniæ Rege, fidei res, & eorum defensionem tractante, violenter occuparunt.* Deducens *insuper Legatos Poloniæ Regis habere Instrumentum sententiæ diffinitiuæ Iudicum Apostolicorum, per quam dictas terras, & centum nonaginta millia marcarum, pro perceptis & damno, Regi & Regno Poloniæ adiudicarunt. Item Bullam Clementis sexti, item Benedicti duodecimi alteram: per quas ambo mandarunt, Missnensi, Cracouiensi, & Culmensi Episcopis, vt Magistrum & Ordinem compellerent ad restitutionem Regno Poloniæ terras prædictas, velut ab eo illicite distractas.* Petebat tandem postremo, *Wladislai* Poloniæ Regis, & Legatorum suorum nomine, *vt prius, quam ad pronunciationem sententiæ procederet, iura pro parte Regis & Regni producenda, diligenter videret. Audiret insuper iuris Diuini & humani Doctores, pro parte Regis & Regni in suo conspectu allegaturos, producturos, & ostensuros, de iure scripto, quod dicta sententia Iudicum Apostolicorum executioni sit demandanda: concordiis, renunciationibus, vsque ad illud tempus habitis, non obstantibus quibuscumque.* *Sigismundus* tamen Rex, Cruciferorum & *Almanorum* dolis circumuentus, & largitionibus eorum inescatus, ad audiendum propositiones Regis *Poloniæ*, ad examinandum merita causæ ad videndum iura, literas, priuilegia & allegationes ad cognitionem causæ necessarias, priusquam ad sententiæ pronunciationem procederet, nulla poterat petitione, prece, aut persuasione induci, asserens se de omnibus proponendis, & meritis causæ, sufficienter instructum, sententiam pera tenere paratam. Quæ res *Poloniæ* Regis legatos, malum suum ominantes, non secus, quam si iam iniquitatem sententiæ vidissent & audiuissent, turbauit; omnibusque conatibus & ingeniis adnitebantur, vt *Sigismundus* Rex die illo sententiam pronunciare differret, die altero facultate compromissi, ex sui tenore & forma inualidato & extincto, non aliquam potestatem ad ferendum iniquam sententiam habiturus. *Sigismundus* tamen Rex, consiliis *Almanorum* & Cruciferorum, hæc omnia præcauens, ad pronunciandum sententiam in præsentia Regis *Poloniæ* Legatorum & Cruciferorum processurus, mandauit coram se Prælatis & Principibus transumpta literarum super donationibus Ordini per Principes *Poloniæ*, & præcipue de donatione terræ *Pomeraniæ* per *Casimirum Poloniæ* Regem in vim eleemosynæ factæ Ordini, & contra donationem huiusmodi transumpta, per *Lascarium* Episcopum *Posnaniensem*, opposito *quod non sit transumptis standum, donec videantur originalia*, & appareant esse vera, subintulit *Sigismundus* Rex, *nolle secundum transumpta iudicare:* Et posthæc illico ad pronunciationdm prorupit, & sententiam, magnam iniustitiam redolentem, tulit. Cuius vt iniquitas notior fiat, capitula eius inserenda duxi, & locos illustriores. In primis confirmauit, laudauit, declarauit, & diffiniuit, *vt subditi partium iuxta antiqua itinera libere perambulent, & merces suas ducant.* Item confirmauit *pacem perpetuam ante Thorun initam, etiamsi fuerit per vtramque partem rupta & violata.* Item laudauit, *quod confinia, termini, & terræ Pomeraniæ, Culmensis & Michalouiensis, ac castrum Nyeschow, cum omnibus suis pertinentiis, remaneant circa Ordinem, iuxta concordiam Caroli Hungariæ, & Ioannis Bohemiæ, Regum, & per donationem Casimiri Regis Poloniæ, & suorum Prædecessorum, & per concordiam factam ante Thorun, & sententiam eiusdem Sigismundi, Budæ latam.* Item pronunciauit, *quod Magister & Ordo Cruciferorum, teneantur Regi Poloniæ, pro recuperatione castri Złothoria, soluere viginti quinque millia florenorum intra duos annos proxime futuros, in festo videlicet S. Georgii proxime venturo vnam medietatem, & aliam medietatem in festo prædicto anni subsequentis.* Item pronunciauit, *quod Magister & Ordo, teneantur destruere & demoliri facere castrum Lubicz cum molendino, quod est in Drwancza flumine, intra sex menses.* Item laudauit, *quod limites & confinia inter Ducatum Masouiæ, & Dominium Ordinis Pruthenorum, remaneant secundum literas Rudolphi Kunnich, tunc Magistri Ordinis, quam ratificauit, iuxta acsi esset sigillo authentico sigillata.* Item decreuit, *quod omnes captiui hinc inde sint liberi, & relaxentur, restituanturque pristinæ libertati intra tres menses.* Item decreuit, *quod de terris Prussiæ & Samogithiæ dispositio, concordiæ ante Thorun factæ, debeat remanere in suo robore, hoc modo, videlicet, quod Ordo inter flumen Memel & indagines Samogitharum debeat possidere, a flumine Rodaw descendendo, vsque ad castrum Memel inclusiue & mare; Dux autem Withawdus debet possidere totam terram Samogitharum, etiam cum illa quæ est inter indagines, & flumen Memel, incipiendo ab indaginibus, vsque ad caput fluminis Rodaw: procedendo recto tramite sicut intrat idem fluuius in Memel, per transuersum fluminis similiter recto tramite, ad quinque miliaria in latitudinem, per terram vocatam Schuderlanth, alias Gewken, & in longitudinem vsque ad Lithuaniam, includendo vtramque ripam dicti fluuii Memel, vsque ad vitam Regis Poloniæ, & Ducis Withawdi.* Item decreuit, *quod neutra partium debeat ædificare in terris prædictis aliquod ædificium in vita Regis & Ducis.* Item laudauit, *quod partes prædictæ inter se sint & remaneant boni & veri amici.* Item *remisit omnes iniurias, offensiones, atque damna, hinc inde quomodo libet commissa & illata.* Item *reseruauit sibi declarationem & interpretationem, si quæ dubia in posterum ex huiusmodi sententia orirentur.* Item decreuit, *quod omnia prædicta & singula, ac quodlibet præmissorum, partes sibi inuicem obseruare, manutenere, & attendere teneantur, sub pœna decem millium marcarum argenti puri, quam incurret qualibet pars, in cuiuslibet articuli violatione.* Item decreuit, *quod Poloniæ Rex castrum Iaszyenieez intra duos menses restituere teneatur.* Ex hac itaque sententia, & eius articulis supra descriptis, quilibet sanæ mentis iustus & diligens rimator, poterit deprehendere, videre, & palpare *Sigismundi Romanorum* Regis sinistram mentem. In fauorem enim Ordinis, singulos fere articulos pronunciat. Singula vero quæ pro Rege *Poloniæ* facere debuerat, aut supprimit aut destruit. Ostendens per omnes fere conditiones & articulos, quod non Arbiter aut Iudex fuerat partium, sed potius partis Crucifericæ Patronus & Aduocatus. Datum *Wratislauiæ* anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo, die sexta Ianuarii. Præsentibus reuerendis in *Christo* Dominis, *Iacobo Spolethanensi*, *Ferdinando Lucensi* Episcopis Sanctissimi Domini nostri summi Pontificis *Martini* quinti Papæ Nunciis; Domino *Bartholomæo* Archiepiscopo *Mediolanensi*, *Georgio Pathauiensi*, Imperiali Cancellario, *Conrado Wratislauiensi*, *Ioanne Brandeburgensi* Episcopis, & *Georgio* Magistro, *Ioanne Stokees* Legum Doctore, Serenissimi Principis Domini *Henrici Franciæ Angliæque* Regis Legato; ac Illustribus Principibus *Alberto* Duce *Saxoniæ*, Sacri Rom. Imperii Archimarschalco, & *Frederico* Marchione *Brandeburgensi*, eiusdem Sacri Rom. Imp. Archicamerario, & Burgrabio *Nurembergensi*, Principibus Electoribus, nec non *Henrico* Comite Palatino *Rheni*, & Duce *Bauariæ*, *Ioanne* de *Rathibor*, *Przemkone* de *Tropaw*, *Ludouico* de *Brega & Legnicz*, *Ioanne* de *Minsterberg*, *Rumpoldo* de *Głogouia maiori*, *Conrado Cathner* de *Oleschna*, & *Ruperto ac Venceslao* de *Luben*, Ducibus Slesiæ, *Ludouico* Comite de *Gdinche*, & aliis pluribus fide dignis.

Sententia iniusta Wratislauiæ inter Regem Poloniæ & Cruciferos a Sigismundo Imp. pronunciatur.

Pronunciatione sententiæ Legati *Poloniæ* Regis audita, & eius iniquitate expensa, tristes mœstique in hospitia diuertunt: Conscriptoque omni processu, qui cum illis habitus est, & quam reportarunt sententiam, copia etiam illius annotata, per velocem Nuncium *Klimkonem* de *Klay*, in equis publice commutatis, in *Lithuaniam Wladislao* Regi transmittunt. Ipsi apud plures Ecclesiasticos & Seculares Principes, de magna iniquitate sententiæ palam questi, die altero, duobus tantummodo, *Ianussio* de *Tulischkowo* Castellano *Calissiensi*, & *Zauissio* nigro, remanentibus, singuli de *Wratislauia*, Rege *Sigismundo* inualedicto, sententia insuper sua, quam illis sub sigillo suo destinari procurauerat, repudiata, ad discedendum se parauerant. Quos *Sigismundus Romanorum* Rex, se plurimum in *Wladislaum Poloniæ* Regem deliquisse, sero perpendens, & facti sui præcipitis pœnitudinem habens, per triduum retinuit, demonstrans *se, de notoria suæ sententiæ iniquitate ingenti cruciatu teneri, & palam vociferans, se per Iacobum Spolethanum Episcopum, & alios Italicos circumuentum esse; Iacobo Spolethano Episcopo refellente, non se, neque Italicos, sed Almanos, quos Sigismundus Rex in Consilium rerum adhibebat, tam iniustam & impiam sententiam conflauisse.* Vertensque se deinde *Sigismundus Romanorum & Hungariæ* Rex, ad Magistri & Ordinis Cruciferum Legatos, illos precibus solicitare cœpit, *quatenus liceret ei, de ipsorum consensu, ad moderationem sententiæ procedere.* Quibus respondentibus, *nullum se ad hoc mandatum aut instructionem a Magistro & Ordine suscepisse, velle tamen ad Magistrum & Ordinem mittere, & illi Sigismundi Regis preces declarare*, vrgebat *Sigismundus* Rex Legatos *Wladislai* Regis, *vt paulisper Wratislauiæ immorarentur, correctionem male decretorum præstolaturi.* Oratores autem Regii se ludificari & falli rati, nullo pacto ad remanen-

1420

manendum poterant induci. Nuncius itaque Regius *Clemens* de *Klay*, Sabbato in die Epiphaniæ ex *Wratislauia* discedens, & cursu veloci in *Lithuaniam* contendens, *Poloniæ* Regem *Wladislaum* in *Dolgi*, feria sexta intra octauas Epiphaniæ, offendit, longissimum iter, ducentorum videlicet prope miliarium, diebus septem emensus, quo post festum Natiuitatis Christi ex *Merecz* egressus, in *Troky* diuerterat. Atque festis Circumcisionis & Epiphaniæ illic peractis, ex *Lithuania* in Regnum *Poloniæ* processurus, *Alexandro Withawdo* eum comitante, discedebat. Ac *Wladislao* Regi, & *Alexandro Withawdo*, noctis hora, qua aduenerat, literis Legatorum præsentatis, multa etiam verbo, quæ gesta & quali ordine fuerint, deprompsit. Qua nouitate *Wladislaus* Rex, & *Alexander* Dux audita, non secus quam par erat, maxima turbatione perculsi, in suspiria amarissima & fletus, eiulatusque ruentes, tum primum dolos & versutias *Sigismundi Romanorum* Regis sentire cœperunt. *Withawdus* quoque Dux iræ impatiens, quam dolor ingens de terrarum *Samogithiæ* & *Sudorum* abiudicatione subministrabat, in *Sigismundum Romanorum* Regem plurimis maledictis inuectus, calliditatem illius frequentibus improperiis exprobrabat. Adeo autem Regi & Duci erat sententiæ prædictæ pronunciatio molesta & acerba, vt eorum fletus & rugitus, non secus quam duorum leonum frementium, a longe exaudirentur. Nocte autem illa in mœrore & mentis angustia transacta, *Withawdus* in cubiculum Regium in diluculo introiens, monet blandis verbis Regem, *vt animo æquiore sit, & passione amaritudinis depulsa, ad remedia potius, quam ad dolorem, vacet. Neque enim mœrore, sed sano consilio, fortique manu, vulnus inflictum rescindi oportere*, astruebat. Eo consilio probato, e *Dolgi* Sabbato in octaua Epiphaniæ in *Gilgi* itum est. Et paucis secretis Consiliariis in consilium Rex & Dux adhibitis, eam deliberationem capit, vt quam celerrime Nuncii, mutando subuectiones, *Wratislauiam* properent, & *Sigismundo Romanorum* Rege illic reperto, sibi publice Regis & Ducis nomine denuncient, *nullo pacto Regem & Ducem, sententiæ suæ iniquæ & iniustæ staturos, sed ferro & armis suam iustitiam propitia Diuinitate persecuturos*. Dum autem ad legationem huiusmodi grauiter & prudenter exponendam de Nuncio quæreretur *Sbigneus* de *Oleschnicza* Præpositus *S. Floriani* extra muros *Cracouienses*, Regius Secretarius, plurimum idoneus est visus, qui & ipse, dum de mittenda legatione huiusmodi *Wratislauiam*, inter Regem & Ducem deliberatio volueretur, multa capitula, iuxta quæ ordienda atque perficienda foret legatio, modesta atque solerti persuasione dissemit. Ipse itaque Regio nomine, & *Nicolaus Czibulka* Ducis *Withawdi* nomine, sumptibus & vestibus splendide prouisi, de *Gilgi* egressi, feria secunda ante festum Purificationis Sanctæ *Mariæ* Virginis, *Wratislauiam* itinere concito perueniunt, & dari sibi audientiam a *Sigismundo* Rege exigunt.

Wladislaus Rex & Withawdus Dux accepto de Sigismundi sententia nuncio in lacrymas erumpunt.

Deinde Legatis missis Sigismundo nunciant nolle se eius sententiæ stare.

Feria tertia, quæ fuit penultima Ianuarii, *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, frequenti consilio Prælatorum, Principum, & Baronum aduocato, cui intererant *Bartholomæus Capra* Archiepiscopus *Mediolanensis*, *Ferdinandus Lucensis*, & *Iacobus Spolethanus*, Episcopi, Apostolici Nuncii: item *Conradus* Archiepiscopus *Treuerensis*, *Georgius Pathauiensis* Episcopus, *Ludouicus* Dux *Bauariæ*, Comes Palatinus *Rheni*, *Fredericus Brandeburgensis*, *Vilhelmus Missnensis*, Marchiones: Item Principes *Slesiæ*, item plures Barones ex Regnis *Hungariæ* & *Bohemiæ*, Nunciorum *Wladislai Poloniæ* Regis, & *Withawdi* magni Ducis *Lithuaniæ*, legationem auditurus, in Curiam Regiam *Wratislauiensem* aduenit. Quo cum & Nuncii præfati, *Sbigneus* de *Oleschnicza*, & *Nicolaus Czebulka*, Baronibus *Poloniæ* eos vallantibus, fuissent introducti, *Sbigneus* de *Oleschnicza*, *Wladislai Poloniæ* Regis nomine, primum ad *Sigismundum* Regem stantem verba facit. *Quamuis*, inquit, *Serenissime Rex, Dominus meus excellentissimus Princeps Wladislaus Poloniæ Rex, de arbitrio iniquo & iniusto, a te inter eum & Cruciferos pridem pronunciato, vehementer afflictus fuerit, & amaritudine singulari mentem animumque impleuerit, audiens Serenitatem tuam in fauorem Cruciferorum, & suam depressionem, in pronunciationem huiusmodi prorupisse, mentem tamen & considerationis suæ aciem, primum ad Deum, deinde ad fœdera, inscriptiones, iuramenta, cum tua Serenitate inita, referens, omnem dolorem & amaritudinem, ex prædictæ sententiæ pronunciatione prouenientem, facile deposuit, eoque vno respectu gaudet & sesolatur, quod fœdus initæ amicitiæ, a Domino meo Wladislao Poloniæ Rege, sincere custoditum, a te vero temeratum & violatum, & omnis defectus pacis & fœderis seruandi, a te primum erupit. Tu siquidem, Rex Serenissime, sancito & iureiurando firmato fœdere, pollicitus es ad occupandum terras, possessiones, Regna & Dominia Domini mei Wladislai Poloniæ Regis, directe vel indirecte, non quouis quæsito colore te anhelaturum, in ea vero arbitrali sententia, conatus es terras suas naturales Samogithiæ & Sudorum sibi auferre, & Cruciferis appropriare. Super quibus nunquam fuit in te per partes compromissum, eo quod nulla super illis vertebatur materia differentiæ & quæstionis. Sed neque in propositionibus & articulis suis, ad quæ nos referimus, pars aduersa hostium nostrorum Cruciferorum, occasione terrarum huiusmo-*

Legationis Wladislai & Withawdi relatio

1420

di, vllam mentionem fecerat. Interrupit illico *Sigismundus* Rex legationem, & non vltra quæ dicerentur sufferre valens, ait: *Istud certe ego neque noueram, neque nosse poteram.* *Sbigneus* deinde prosequendo legationem, subintulit: *Publicum est, Serenissime Rex, in omnibus bellis transactis, cum Cruciferis habitis, Dominum meum excellentissimum Wladislaum Poloniæ Regem, præsidio Diuino fretum, hostium suorum Cruciferorum vires & potentiam confregisse, & licet illos tua excellentia auxilio multiplici gentium tuarum, cæterisque suffragiis adiuuerit; Causa tamen Regia solida & stabilis stetit, tanto iustitiæ suæ vigore roborata, vt eam nullæ possent infirmare potentiæ. Quamprimum vero Dominus meus Wladislaus Rex, cum tua Serenitate fœdere se coniunxit, & in tuis manibus causam suam, quasi in sinu fido, ratus te amicum, deposuit, illico rerum suarum iustitiam, tua pronunciatione arbitrali periclitatam, magno vulnere confossam esse cepit. Commemorare autem libet, quam fideli & casto animo, & ante & post fœdus percussum, Dominus meus excellentissimus Poloniæ Rex Wladislaus, in te fuerit, quantaque operis effectu in te officia contulerit. Omnibus siquidem Hungariæ Baronibus, dum tu post cladem a Turcis apud Nicopolim acceptam, mortuus magis quam captus & incolumis credebaris, ad Dominum meum Poloniæ Regem Wladislaum Hungariæ Regnum miro consensu deferentibus, suscipere illud renuit, quinimo pro liberatione tua omnem suam operam solicite nauavit. Tibi insuper Italiam petenti, quadraginta sexagenarum latorum grossorum Pragensium millia mutuauit, quibus poterat notabiles sub infidelibus terras quæsiuisse, & Regno perpetuo applicasse, propitior tuæ quam suæ necessitati. Et licet a tua Serenitate districtum tenuem, terræ videlicet Scepusiensis, villas tantummodo tredecim, pro pignore summæ huiusmodi acceperit, id tamen egit eo solo respectu, ne mutuatio ipsa a tuæ Serenitatis memoria excideret. Verum tanta erga tuam Serenitatem obstringebatur charitate, quod mutuum huiusmodi induxerat in animum tibi liberaliter remittere, si a tua Serenitate fuisset aliquot verbis super hoc solicitatus. Item exercitu tuo Hungarico, te apud Concilium Constantiense agente, per Turcas conflicto, Dominus meus excellentissimus Wladislaus Poloniæ Rex, per literas & Nuncios frequenti instantia rogatus, Notabiles Nuncios, propriis sumptibus in Turciam, deferentes Turcarum Cæsari plurima dona in auro, argento, gemmis, vestibus, pelliceis, equis, & clenodiis variis transmisit, liberationem captiuorum & pacem, aut pacis sufferentias Hungariæ Regno procuraturus. Nec effectu legatio sua caruit; Turcarum namque Cæsar, Domini mei Wladislai Poloniæ Regis petitionibus volens esse moriger, omnes notabiliores Hungariæ Barones, & signanter Nicolaum de Gara Palatinum Hungariæ, pluresque alios a captiuitate absolvit: Treugaque concessa, etiam se pacem perpetuam firmaturum spopondit. Nunciisque Domini mei Poloniæ Regis suos adiungens, illos ad Dominum meum Regem, in Hungariam transitum facturos, ad placitandum de pace perpetua, & eius conditionibus, direxit. Dum vero vnus ex Nunciis Domini mei Regis, in Hungariam, securitatem Nunciis Turcarum obtenturus, divertisset, per tuæ Serenitatis Baronem Piponem, non secus quam hostis & insidiator captus est, & vna de viginti hebdomadis, in horrido carceris sqvallore tentus, omniaque sua vestimenta vsque ad calceamenti corrigiam, ne quas literas adversas in dolum & perniciem Hungarorum ferret secum, scissa & scrutata, opusque saluberrimum in dedecus versum. Et licet Dominus meus Rex, frequenter te literis & Nunciis monuerit, vt grandis inhonestas, in sui Nuncii detentione suo nomini inusta, pœna condigna mulctata fuisset, tua tamen serenitas, non solum ruborem Regium non rescidit, sed dissimulando vehementer auxit. Existimat tua Serenitas forsitan, Nunciis Domini mei Wladislai Poloniæ Regis, ad Turcarum Cæsarem si opus foret, ituris, nonnisi per Regnum Pannonicum patere viam, verum certum teneat, Dominum meum Wladislaum Poloniæ Regem, in ditione sua obtinere terras, quibus Nuncii sui, vsque in Turciam possent, non viso Regno Hungariæ, proficisci. Item pollicita fuit tua Serenitas graui sponsione, causam Domini mei Wladislai Poloniæ Regis, in Constantiensi Concilio, contra hostes suos Cruciferos, se omni posse & conatu promoturam, & finali decisione expedituram; nullam tamen circa hoc monstrauit diligentiam, nec de causa præfata se quomodolibet intromittere voluit, licet fuisset per Regios Legatos, suis impensis tibi non minus quam Regi proprio famulantes, solicitata. Rogatus insuper Dominus meus excellentissimus Poloniæ Rex, varia & frequenti tua prece, vt apud Lubowlya tecum ageret personalem conuentum, venit illuc, & hebdomadis tribus illic immoratus, te tardante discessit. Ad quem cum pares preces resumpsisset, priore iniuria non appensa, tecum apud Cassouiam conuenit & te vnicum causæ suæ Arbitrum, Cruciferis magnopere id fastidientibus, elegit. Et licet tua Serenitas repudiatum atque spretum se iri a Cruciferis dolens, iureiurando in manibus Domini mei Regis, motu proprio præstito, repromisisset in Cruciferorum exterminium consurgere, & Domino meo excellentissimo Wladislao Poloniæ Regi, personale auxilium contra eos, tam constanti & assidua promissionis ingeminatione ferre, vt Dominus meus Wladislaus Poloniæ Rex, verbis tuis credens inesse virtutem; Marschalcum Regni sui Poloniæ Sbigneum de Brzezie, penes te relinqueret, tuam Serenitatem per terras Re-*

1420

Regni Poloniæ cum exercitu contra Prussiam procedentem conducturum, & tibi tuoque exercitui de victualibus prouisurum: tua tamen Serenitas, non solum sibi personale auxilium, iusiurandi facile oblita, non tulit, sed eum cum multitudine exercituum suorum, iam in metis terrarum hostilium consistentem, & grandes impensas facientem, pro quibus non hæ tantummodo terræ, quas tua Serenitas illi propter æquitatem abiudicare voluit, sed multo præstantiores emi compararique potuissent, compromissi authoritate, offerens se illi beneuolum & fauorabilem arbitratorem futurum, reuocauit. Verum iam videt, experiturque, omnia sua officia, in te deprompta, perdidisse, & te non amico neque fœderato animo, sed hostili & callido atque acerbo in eum extitisse. Tenet siquidem pro constanti Illustrissimus Dominus meus Wladislaus Poloniæ Rex, & id ingenue asseuerat, quod si in atrocissimum suum hostem, & qui in suo cruore balneari appeteret, fecisset compromissum, non tam dura, neque tam iniqua, quali tu amicus & confœderatus, sententia illum damnasset. Quod ex solo respectu saltem agnosce; Dudum enim, & ante bellum proxime habitum, & pro tuo beneplacito dissolutum, offerebant Cruciferi per literas Summi Pontificis Martini quinti, Domino meo Serenissimo Regi, terras Michałouiensem & Nyeschouiensem, se reddituros; De terrarum Samogithiæ & Sudorum iure, & titulo excessuros, & viginti aureorum millia soluturos. Quæ quidem oblatio, quantum pronunciationem tuam iniquam conuincit, tua Serenitas plenius intelligit, quæ omnes illas terras, quarum Cruciferi cessionem offerebant, Domino meo excellentissimo Regi abiudicauit. Non se amplius continere valens Sigismundus Romanorum & Hungariæ Rex, legatione interrupta, ait: In veritate nunquam ego ista sciebam, secus multo sententiam arbitralem laturus, si de his fuissem tempestiue informatus. Tum Sbigneus de Oleschnycza Nuncius Regius: Sciuisset, inquit, Serenitas tua, & hæc & ampliora, si partem Domini mei Regis audire, & instructiones per Prælatos & Barones Regni Poloniæ oblatas videre, & iustitiam atque veritatem inquirere, non fastidisset, ad sententiam quoque præiudicialem nimis & onerosam non præcipitasset. Sed nec præsumat tua Serenitas, pronunciationem sententiæ præfatæ partes dissidentes concordasse, quin pro certo & indubitato teneat, maiori bellorum stridore illas inuoluisse, & seminarium bellorum inter illas iniecisse; cum Serenissimus Dominus meus Rex nullatenus grauamen sibi inflictum laturus sit, sed etiam nunc vires & auxilia contrahit, vt illud aboleat & rescindat. Affligitur denique Illustrissimus meus Dominus Poloniæ Rex, non de tam sua euidenti iniuria, quam de tuæ Serenitatis grandi prolapsu; Ipse siquidem Diuino præsidio fultus, & de iustitia præsumens, facile iniuriam suam tua pronunciatione sibi & Regno ingestam, abrogabit; Causam suam tua pronunciatione, quæ nec illi detrahere quicquam, nec hostibus adiicere vires poterit, tantummodo infectam, breui reualidaturus. Verum veretur & vehementer reformidat, & quasi corde præsago tibi id ominatur futurum, vt quemadmodum tua Serenitas, neque sanguinis neque fœderis iura attendens, sed nec iustitiæ aut æquitati deferens, grauem atque duram, in suorum hostium Cruciferorum fauorem, sententiam contra illum proferre non erubuit, & eum naturalibus & propriis terris suis priuare, neque turpe, neque iniquum duxit, ita, ne Deus vltor iniuriarum, & æquitatis inspector, celerius, quam credit tua Serenitas, consurgat, & tuam Serenitatem terris ac Regnis paternis iustius exuat, illisque te priuet, qui, quantum in te fuit, Dominum meum Regem & suum Regnum Poloniæ terris naturalibus & paternis, quod & hostilis oblatio profitetur, priuare sententia iniusta contendisti; Qui per sententiam tuam huiusmodi iniquam a te latam, atrocissimum bellum suscitasti inter partes: sed & famæ, honestatique, animæ, conscientiæ, & statui, tuis, pessime consuluisti, & corruptum te auro Crucifero magis, quam seductum prauo consilio, denunciasti, iniquissimo genere arbitramenti vsus, ad decernendum & pronunciandum sententiam iniquam prorupisti inconsulte, auro Cruciferico inescatus, parte Regia non audita, & omni audientia illi, etiam ad vnius horæ spatium, negata, cum Crucifericam per biennium audiueris; Vltionem Diuinam & hic & in futuro, non euasurus. Sed & hoc te scire voluit, Rex Poloniæ, & Dux Alexander Lithuaniæ, quod pronunciatio sententiæ tam iniquæ, maius incendium bellorum inter partes accendit, & profundioris sanguinis mucronem, qui hactenus condebatur in vaginis, euaginauit; adeo, vt Rex & Dux, depositis armis quæ contra Paganos induerant, ad defendendum Principatus suos, hæreditates, patrimonia, & Regna necessitate eis per te indicta, in Cruciferos sint conuersuri. Eam legationem dum Sbigneus de Oleschnicza Orator Regius, diserte compleuisset; Sigismundus Romanorum & Hungariæ Rex, disiunctis porrectisque in vtramque partem manibus, id tantummodo dedit responsi: Quicquid in sententia inter fratrem nostrum Poloniæ Regem, & Cruciferos de Prussia, pronunciauimus, iuste, dante Domino, nos pronunciasse existimamus, cum omnia & singula de consilio horum omnium (manibus Principes Spirituales & seculares illic astantes indicans) egimus. Cui illico replicans Sbigneus de Oleschnicza; Stare, inquit, potest Serenissime Rex, te de consilio horum omnium sententiam protulisse. Sed in Domini mei Wladislai Poloniæ Regis partem, tot promotores, auxiliatores, consultores,

tores, & intercessores adhibuisses, quot pro parte aduersa Cruciferorum adhibuisti, multo iustiorem & æquiorem sententiam tulisses. Quibus tametsi humana subtracta fuere præsidia, scias tamen Diuina & cœlestia illis non defutura. Hæc Sbigneus. Post hæc Nicolaus Czebulka nomine Alexandri Withawdi Ducis magni Lithuaniæ, legationem suam dicere orsus, ita pronunciat: Non ego me, Serenissime Romanorum Rex, legationem mihi ab Illustrissimo Domino meo Alexandro Withawdo Duce magno Lithuaniæ impositam denunciaturus, longe diffundam, singula siquidem, quæ hic Venerabilis & Spectabilis vir Sbigneus, nomine Serenissimi Domini nostri, Domini Wladislai Regis Poloniæ proposuit, repetenda mihi forent, sed ne fastidium & tibi & audientibus ea repetitione ingeram, continebo me: Vnum hoc adjungam, quod Dominus meus Alexander Withawdus, Dux magnus Lithuaniæ, propositum habuit aut mentem, aliquam amicitiam tecum ineundi, aut fœdus aut ligam tecum contrahendi, sed assidue tenuit te suspectum, mores tuos naturamque tuam sufficienter expertus. Quapropter & serenissimo Principi Domino suo, Poloniæ Regi Wladislao, ne tecum aliquas ligas & fœdera iniret, inita vero disiiceret, magnopere persuasit. Eas vero, quas tecum Dominus meus Alexander Withawdus Dux iniit, scias non pro sua voluntate, sed pro beneplacito Domini sui Wladislai Poloniæ Regis actas esse. Seruauit autem Dominus meus Alexander Withawdus Dux, & summa cura custodiuit fœdus initum, & Sacramentum præstitum, quo se deuouerat, terras, Regna & Dominia tua nunquam ambiturum. Sed non ex æquo tua Serenitas fidei suæ respondit, quæ & fœdere & iureiurando temerato, sententia iniusta priuare illum terris auitis & paternis multipliciter laborauit. Propter quod tuam Serenitatem auisat & certificat, non se tecum amplius, qui prior fœdus & fidem rupisti, in amicitia & liga contracta permansurum. Sed & tibi, & cuilibet alteri, terras suas occupare nitenti, ad sanguinem & mortem aduersaturum. Non dubitans quin & quilibet suus successor, Dux magnus Lithuaniæ, parem mentem induet, & quoslibet terrarum Lithuanicarum inuasores fretus virtute Diuina, propulsabit. Renunciat quoque per me Nuncium suum cuilibet tecum inito fœderi, & ligam omnem contractam dissoluit; hostem te suum ex fœderato & amico, qui prior fœdus & ius amicitiæ violasti de cætero habiturus. Vtriusque, Regis videlicet & Ducis, Sigismundus Romanorum & Hungariæ Rex, legatione audita, corpore torquebatur anxius, & Spiritu, quod sub præsentia tot grauium personarum, varia improperia & facinora illi nomine Regis & Ducis, contumeliam suam longe lateque diffusura, fuissent exprobrata. In Nuncios itaque Regios & Ducales crudelius desæuire, & vtrumque vndis suffocare, iure gentium temerato, statuerat, nisi illum viri boni, quibus arcanum sui exacerbati cordis crediderat, a tam nefandi & impii muneris occupatione, salubri consilio auertissent. Verebatur & Electores Imperii, & Principes Almaniæ tunc apud Wratislauiam præsentes, ne impium facinus suum ex eorum præsentia, ad ipsius ampliorem & vulgatiorem turpitudinem recidisset.

& Sigismundi animus impius in Legatos.

Feria quarta vltima Ianuarii, Nunciis prædictis, Sbigneo de Oleschnicza, & Nicolao Czebulka, Sigismundum Romanorum Regem de responso solicitantibus, locus Ecclesiæ B. V. Mariæ, & dies Veneris, Purificationis S. Mariæ Virginis, consignatus est. Quo adueniente, longa primum habita cum Consiliariis suis Sigismundus Rex deliberatione, respondet per Frederici Marchionis Brandeburgensis organum, speciales se Nuncios ad Wladislaum Poloniæ Regem missurum, & ad singula legationis capita responsurum. Ea responsione Nuncii Regii, Sbigneus de Oleschnicza, & Nicolaus Czebulka, accepta, ad Wladislaum Poloniæ Regem Die Dominico Carnispriuii apud Iedlna agentem, perueniunt, ac suæ Serenitati ex ordine cuncta, quæ perorauerant, quæque pro responso tulerant, in præsentia Pontificum, Principum, & Baronum multitudine, referunt, singulis certatim Regiis Consiliariis, tam prudentem & maturam legationem probantibus, & singulari efferentibus affectu. Quamuis autem omnium Prælatorum, Principum, & Baronum Poloniæ vniformis foret deliberatio & voluntas, sententiæ a Sigismundo Romanorum Rege latæ, nullo pacto standum aut parendum fore, prudenti tamen & digesto consilio sancitum est, ut pro eo ipso, quod Wladislaus Poloniæ Rex in tenore compromissi pollicebatur, non se sententiæ ferendæ contrauenire, aut ab ea ad boni viri arbitrium prouocare, demonstraret se Rex illi verbis pariturum, quatenus temporis medio posset aliquid emergere, quo Cruciferi de illius contrauentione & violatione possint quomodolibet aut notari aut conuinci, quatenus ex illorum, in quorum fauorem lata est, primaria transgressione atque culpa, Rex in sua iustitia redderetur clarior, & fortiorem haberet occasionem, ac iustiorem causam, armis & bello illos impetendi, si priores ipsi contrauenirent.

Sigismundo Romanorum & Hungariæ Rege apud Wratislauiam immorante, Primores Regni Bohemiæ, & Barones, videlicet Czenko de Warthemberg, Vlricus de Rozemberg, Halsch de Sternbarg, Hinko Kruszina, Hinko de Valdeuschten, Ioannes Opoczensky, Czenko de Veszelie, Vlricus Wawak de noua domo, Henricus Berka de Duba, item Consules Pragenses, ad eum, totius Regni Bo-

1420

hemiæ nomine & vice veniunt. Et priuato tractatu præmiſſo, in audientia publica, ipſum in Dominum & Regem ſuum ſuſcipiunt. Genibusque flexis ipſi ſupplicant, *quatenus in Regnum Bohemiæ venire perſonaliter dignetur, & illud tanquam hæres vnicus ſuſcipiat & gubernet. Sigiſmundus* autem *Romanorum* Rex, *Bohemos*, in eam diem ſibi rebelles, amplius humiliaturus, reſpondet, *non ſe aliter Pragam in Bohemiam venturum, & Regni Bohemiæ accepturum regimen, niſi muro ciuitatis Pragenſis in aliquo loco ruinato & diſrupto, quatenus ipſe cum gente ſua, non per portarum ſed ruinarum loca, velut triumphator ingrederetur. Quodque Conſulatus Pragenſis, omnia ciuitatis arma cuiuscumque generis, in arcem Pragenſem, conferrent, ſuoque Capitaneo traderent.* Barones autem *Bohemiæ* & Conſules *Pragenſes* etſi ex reſponſione huiuſmodi bilem pertulerint maximam, benignius tamen pro temporis & loci qualitate, ac aliter, quam in animo gerebant, locuti, reſpondent; *ſe ſuper duabus conditionibus per Sigismundum Regem propoſitis, cum his qui domi reſident, in Bohemiam regreſſi, deliberare velle, & tandem ex ſua & abſentium ſententia, quod placitatum fuerit, reſpondere.* Interim autem *Sigiſmundus* Rex vnum ex ciuibus *Pragenſibus*, hæreſi *Viclephiſtica* infectum, in eorum conſpectu, per circulum ciuitatis *Wratislauienſes* equis trahi, & velut hæreticum igne comburi iuſſit. Ciues inſuper notabiliores *Wratislauienſes* viginti tres, qui ante annos aliquot, Conſules ſuos *Wratislauienſes*, bene Rempublicam adminiſtrantes, liuore & inuidia permoti, capite truncatos deleuerant, capite vltima Februarii damnauit. Barones itaque *Bohemiæ*, & Conſules *Pragenſes*, & reſponſione parum benigna, & vltione parum tempeſtiua, vehementer ſcandaliſati, de venia diffiſi, in *Bohemiam* reuerſi, & ipſi rebellant, & cæteros ſecum in eandem rebellionem trahunt, *Sigismundoque* Regi extemplo ſignificant; *Non ſe illum, etiam conditionibus, quas ſibi primum exhiberi volebat ceſſantibus, pro Rege accepturos.* Inque rebellionis ſignum, ſinguli ex Baronibus *Bohemiæ*, ſocietatem eius & diuiſam ferentes, abiiciunt, & draconem cruce ſuper extenſa ſignatum, ſuæ ſocietatis inſigne, ſibi in rebellionis ſignum remittunt, plerique etiam illum per literas patentes diffidant. Rebus his *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, non ſecus quam par erat, motus, frequenti Principum Eccleſiaſticorum & Secularium Conſilio aduocato, expeditionem contra *Bohemiæ* Regnum decreuit. Principes quoque *Almaniæ* ac *Sleſiæ*, & alios, in ſui auxilium, pro æſtate impendente, conſurgere iubet, rebellium *Bohemorum* contumaciam armis domaturus. *Czenko* de *Warthemberg* arcis *Pragenſis* Capitaneus, præmiis illectus, cum reliquis Baronibus & ciuibus *Pragenſibus*, in totum Regnum mandata vulgant, *ne quiſpiam adiutum Sigismundo præberet, velut infeſto Sclauonicæ linguæ hoſti: qui non alia tenetur cura, quam Regni & linguagii perdendi; qui Marchiam antiquam Cruciferorum Ordini in pignus obligaſſet, Brandeburgenſem a Regno Bohemiæ alienaſſet, Ioannem Huſz, & Hieronymum in Concilio Conſtantienſi, in dedecus nationis damnari & cremari procuraſſet, & qui dogmata quæ Bohemi ſequerentur, totis conatibus impugnaret.*

Bohemi Sigismundo Imp. reſiſtunt & ſuſceptum Regem fore ſuum auerſantur.

Poloniæ Rege *Wladislao* ex *Iedlna* in *Ilzam* die Dominico *Inuocauit* diuertente, duo Nuncii *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis videlicet *Ioannes Sek* de *Szeydow*, & *Ioannes Ceſermeyſter* Iuris Canonici Doctor, Canonicus *Pragenſis*, ad ſuam Serenitatem perueniunt, Legationi Regiæ & Ducali, per *Sbigneum* de *Oleſchnicza*, & *Nicolaum Czebulka* apud *Wratislauiam* peroratæ, reſponſuri. Et licet ad ſingula legationis Regiæ capita, coloratam pronunciaſſent reſponſionem, ſuper principali tamen re, qua *Wladislaus Poloniæ* Rex & *Alexander Withawdus* magnus *Lithuaniæ* Dux, eum in fauorem Cruciferorum, iniquam & iniuſtam ſententiam tuliſſe, pluribus id reſpectibus & deductionibus demonſtrando, culpauerant, nullam legitimam reſponſionem, quamuis forent viri rara eloquentia præditi, afferebant, præter *eam, quod Sigismundus Romanorum & Hungariæ Rex, de iuſtitia & iure Regis Poloniæ Wladislai, & Ducis magni Withawdi parum informatus, errore magis quam crimine aut iniquitate adductus, præiudicialem & grauem in Regem & Ducem ſententiam protulerit,* offerens *ea quæ perperam pronunciauerat ſe correcturum, & ſingula quæ partem Regis grauabant, reuocaturum.* Replicatum autem fuit ſufficienter Nunciis prædicti *Sigismundi* Regis, per Prælatos & Barones Regni *Poloniæ*, qui *Wratislauienſem* pronunciationem audituri, illuc deſtinati erant, Plures enim ex eis aſſiſtebant: *Quonam* (inquiunt) *pacto Dominum veſtrum Sigismundum Romanorum & Hungariæ Regem, ea excuſatione, quod non informatus, in ſententiam a iuſtitia abhorrentem proruperit, iuſtificare poteritis? cum publicum & notorium ſit, Wratislauiam illum nonniſi nocte media ingreſſum eſſe, & luce ſubſequenti, Epiphaniarum videlicet die, non inſtructiones aliquas, non auiſamenta, non iura, non priuilegia, quæ nos Nuncii Regii coram illo, & voce & ſcripto proferebamus, audire & videre voluiſſe. Et quamuis multipliciter a nobis ſolicitatus fuiſſet, vt priuſquam ad prolationem ſententiæ procederet, merita cauſæ Regiæ examinaret, ſingula tamen quæ ingerebamus contempſiſſe, & die eadem, parte Regia non audita, ad pronunciationem ſententiæ præcipitaſſe, nobisque Nunciis Regiis, quod nullis indigeret inſtructionibus, nulla iura, Priuilegia, aut auiſamenta videre*

1420

& examinare vellet; ſed quod iam in pera ſententiam confectam & limitatam teneret, quam nullatenus variare cuperet, reſpondiſſe notatus eſt. Hanc replicationem velut fortem & notoriam, & quæ facinus *Sigismundi Romanorum* Regis ad liquidum exprimebat, Nuncii ſui, quo ingenio refellerent, non reperientes, priorem reſponſionem ingeminando, *Dominum ſuum Romanorum & Hungariæ Regem, omnia male & iniuſte pronunciata, correcturum, & ſe parti vtrique iuſtum arbitrum demonſtraturum,* pluribus & altis pollicitationibus obligabant. Quapropter *Wladislaus Poloniæ* Rex, oblationem huiusmodi exiſtimans ſinceram eſſe, *Albertum Iaſtrzambiecz* Epiſcopum *Cracouienſem* & Regni *Poloniæ* Cancellarium, ac *Sbigneum* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalcum, ad præfatum *Sigismundum Romanorum* Regem adhuc in ciuitate *Wratislauienſi* agentem, ad ſolicitandum & petendum illum, de correctione ſuæ præiudicialis ſententiæ tranſmittit; *quatenus ipſam in eo loco corrigeret, in quo illam male perſuaſus, vel pretio corruptus, parum ſenſate & iuſte protuliſſet.* Et licet præfati Regii Nuncii *Albertus Iaſtrzambiecz* Epiſcopus *Cracouienſis*, & *Sbigneus* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalcus, *Wratislauiam* gradu concito ex *Ilza* progreſſi, *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem illic offendiſſent, & ipſum nomine *Wladislai Poloniæ* Regis de corrigenda arbitrali ſententia ſua multifarie ſolicitaſſent, *Sigismundus* tamen Rex inficiatus ſe per Nuncios ſuos, *Ioannem Sek*, & *Ioannem Ceſermeyſter*, de emendanda ſua ſententia oblationem feciſſe, nullis poterat Nunciorum Regiorum ſolicitis ſtudiis & ingeniis, ad reſcindendum, quæ pronunciauerat perperam, molliri, aſſerens *quamlibet correctionem partibus non conſentientibus, ſibi qui iam authoritate arbitraria functus eſſet, & a quo pars Crucifericа pronunciationem ſententiæ in ſcripto, Sigillo ſuo roboratam, accepiſſet, nullatenus conuenire, dedecorantem conditionem ſui nominis* ſuæque Cæſareæ & Regiæ dignitatis. Sed neque *Wladislado Poloniæ* Regi, poteſtate Regia & Cruciferica perfuncto, profecturam. In huncque modum ſuas vafras & callidas cauſationes colorando, *Wladislaum Poloniæ* Regem in ſingulis, quæ & per ſe ipſum, & per Nuncios, promiſſo ſimultaneo obtulerat, ludificauit.

Promiſſionem ſententiæ corrigendæ per nuncos factam,

ipſe Sigismundus negat.

Ex *Ilza*, *Wladislaus Poloniæ* Rex *Sandomiriam*, ab inde *Cracouiam*, poſthæc vero in *maiorem Poloniam*, per ſolita ſtationum loca proceſſit. Dum autem in *Kłobuczko* pro Dominica *Iudica* ageret, *Albertus Iaſtrzabiecz* Epiſcopus *Cracouienſis* & *Sbigneus* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalcus, ex *Wratislauia* adueniunt. Qui cum plenam de omnibus, quæ apud *Wratislauiam* cum *Sigiſmundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege egerant, qualeque reſponſum haberent, relationem feciſſent; intelligens *Wladislaus Poloniæ* Rex, nullam ſpem de corrigenda arbitrali ſententia ſibi ſupereſſe, omnem ſuæ indignationis iram, de male pronunciata ſententia exortam, in *Albertum Iaſtrzambiecz Cracouienſem* conuertit, grauiusque tunc in illum, quam Regi in Pontificem conueniebat, inuectus eſt. Aſſerens *iniuſſu ſuo, ac eo etiam vetante, plenum in cauſam compromiſſum, non limitatum ſcripſiſſe & ſigillaſſe: Cum, ſi compromiſſum, iuxta aliquorum Conſiliariorum probe & ſolerter ſapientium conſilium, limitatione temporis fuiſſet reſtrictum, nunquam tam graui & præiudiciali ſententia, Regnum Poloniæ perculſum foret.* Facile autem huic inuectiuæ *Albertus* Epiſcopus *Cracouienſis*, tectus innocentia, reſpondit, & iuſta excuſatione facinus obiectum eliſit: deducens *ſe in re ipſa nihil ex proprio arbitrio, ſed omnia ex Regis egiſſe imperio.* Indignatio tamen Regia humili & modeſta reſponſione remitti non poterat, clandeſtino & vigoroſo fomento aſſidue in Regis pectore coaceruata. *Eliſabeth* ſiquidem *Poloniæ* Regina, filium ſuum ex *Vincentio Granowski* ſuſceptum, *Ioannem* de *Pilcza*, a *Wladislao Poloniæ* Rege, in Comitem creari, & ſuæ ditioni nonnullos milites & Nobiles, circa oppidum *Iarosław* conſiſtentes, quo ſuus Comitatus diuturnior & ſolidior fieret, ſubiici & infeudari ordinauit. Dum autem literæ creationis huiusmodi conſcriptæ forent, *Albertus Iaſtrzambiecz* Epiſcopus *Cracouienſis*, creationi huiuſmodi ſe conſtantiſſime oppoſuit, creationemque & donationem huiusmodi, perniciem Regno *Poloniæ* allaturam, omnibus conatibus peroſus, etiam ad ſigillandum literas, velut Cancellarius Regni, nullo pacto poterat induci. Eiuſque ſolius renitentia & oppoſitione, creatio præfati *Ioannis* de *Pilcza* in Comitem, infecta eſt & abrogata. Magno itaque fremitu & ingenti cholera *Eliſabeth Poloniæ* Regina iniurias ſuas, in *Alberto* Epiſcopo *Cracouienſi* vltum iri ſatagens, *Wladislaum Poloniæ* Regem in illum concitabat. Et dum in thalamo ſine arbitris conſiſteret, credulas Regis aures criminatione præfata implebat: Cauſam iræ, quo in grauius odium criminatum induceret, & quo efficacior foret criminationis authoritas, tegens & diſſimulans. Perſuadebant inſuper nonnulli viri iniqui, *Wladislao Poloniæ* Regi, quatenus ſigillum ſuum Regale præfato Epiſcopo *Cracouienſi*, etiam tunc in *Kłobuczko*, detraheret, aut detrahi iuberet: Verum cæteris modeſtis & timoratis Conſiliariis id inſanum cenſentibus, & non violentia, ſed iure de culpa, ſi cui foret obnoxius, eum conuinci conſulentibus, aſſignabatur eidem *Alberto* Epiſcopo terminus pro feſto S. *Iacobi* Apoſtoli, in *Lancicienſi* dieta, quæ dudum ante fuerat pro die illo inſtituta.

Wladislaus Rex Alberto Ep. Cracouienſi fit infeſtus.

Ex *Kłobuczko*, *Wladislaus Poloniæ* Rex,

per

1420

per stationes solitas procedens, pro Dominica Palmarum in *Wyelyun*, ab inde vero per *Siradiam* in *Calisch* peruenit. Et illic festis Paschæ peractis, per solitas stationes in terram *Cuiauiæ* descendit. Cum autem in *Brzesczye* in vigilia Ascensionis Domini ageret, Nuncius illi *Cracouia* allatus est, referens Reginam *Poloniæ Elisabeth* die Dominico ante festum Ascensionis Domini defunctam *Cracouiæ* esse, & apud mansionariorum capellam in *Cracouiensi* Ecclesia sepultam. Quæ nouitas totam Curiam Regis, & vniuersum *Poloniæ* Regnum, singulari gaudio exhilarauit; cunctis in commune lætantibus, probrum suum & Regis detersum esse, maiorque in funere quam in coronatione ouatio edebatur. B A solo Rege *Wladislao* mœror, breuis tamen, monstratus est, qui illi exequias solenni iure apud *Brzestensem* Ecclesiam, feria sexta in crastino Ascensionis Domini egit. Nemo autem ex hominibus vtriusque Status, mortis suæ moderatam visus est ferre lætitiam, omnes celebrioribus stolis induti, funeri Reginæ, risu & lætitia ouantes intererant. Adeo illis molestum & execrabile fuit illud Regis connubium; lætabilior, quam aliquanto, in vultu & pectoribus hominum, exequiarum, quam nuptiarum, versabatur solennitas. Sed & probra plurima ludibriaque & tunc & postea in illam edebantur, vt satius aliquanto fuerit fastigium Regale nunquam vsurpasse. *Stanislaus* etenim *Cziołek*, C tunc Notarius Regius, post vero in Vice-Cancellarium, & processu dierum in *Posnaniensem* Episcopum promotus, satyram de illa, & pleraque carmina sugillationis & ignominiæ plena conscripserat; *Porcam illam* scribebat, *fœtus multiplicitate exhaustam, propter thesauros dolabro oris sui egestos ex humo, decepto per mendacium leone, coniugium suum occupasse.* Ob quod facinus ipse *Stanislaus Cziołek* mandato Regio a Curia fuit eiectus, postea vero propter dictandi peritiam resumptus, & in Vice-Cancellarii ac Pontificalem dignitatem promotus.

Elisabetha Regina moritur.

Sancti *Georgii* die appetente, *Wladislaus* D *Poloniæ* Rex *Sbigneum* de *Oleschnicza* Præpositum *S. Floriani*, & *Ianussium* de *Kosczielecz* Palatinum *Wladislauiensem*, ad leuandum a Magistro & Ordine Cruciferorum de *Prussia* duodecim millia florenorum, & quingentos florenos *Hungaricales*, ad quorum solutionem illos *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, per arbitralem sententiam apud *Wratislauiam* latam, damnauerat, in *Thorun* transmittit. Et licet Cruciferi datis ad solutionem præfatæ summæ, aliquot millibus florenorum in auro, residuum argento puro se obtulissent suppleturos, Regii tamen Nuncii (ita enim ad Rege mandatum acceperant) nullatenus ad aliud, quam aurum moneratum recipiendum, poterant induci. Non tam siquidem graue quam intolerabile *Wladislao Poloniæ* Regi, & *Alexandro Withawdo* Duci *Lithu-* A *aniæ*, visum est, iuxta *Sigismundi* Regis decretum, de terra naturali & propria *Samogithiæ* facere pro Cruciferis cessionem: vtque aliquis defectus a Cruciferis emergeret, summopere optabant, quo Rex cum sua honestate, & Cruciferorum dedecore, posset arbitrio contrauenire, & defectum culpamque transgressionis in Cruciferos contorquere. Optimam igitur occasionem Regii Nuncii, defectum videlicet qui in solutionis neglectu prouenerat, rati, ex *Thorun* in crastino *S. Georgii*, quoniam solutio in auro formato non implebatur, Cruciferis illos vsque ad nauigia prosequentibus, & B obnixe, vt compensationem auri in argento susciperent, rogantibus, discedunt, & ad *Wladislaum* in *Brzesczie* reuersi, lætum illi atque gratum nouum adferunt, Cruciferos duodecem millium & quingentorum florenorum *Hungaricalium* solutionem non implesse. Ex quo parua (vt plerumque solet) occasio & tenuis affulsit, bellum, quod in animo *Wladislaus Poloniæ* Rex gestabat, moliendi, & in sequentem æstatem exercitus traducendi. Et hæc ipsa dudum meditata desiderataque, Regem, & omnes suos magna hilaritate impleuit.

Poloni occasionem nanciscuntur reiiciendæ sententiæ arbitralis Sigismundi.

In oppido *Kowalye*, *Wladislao Poloniæ* Rege ex *Brzesczie* diuertente, *Czenkonis* de *Warthemberg*, & *Vlrici* de *Rozemberg* cæterorum- C que *Bohemiæ* Baronum, Nuncius, *Vernerus* de *Rankow*, aduenit. Qui literis credentialibus exhibitis, exponit & queritur, *Sigismundum Romanorum & Hungariæ Regem, precem & oblationem Baronum Bohemiæ humilem & submissam, Wratislauiæ, de suscipiendo Regno Bohemico illi factam, contempsisse, duasque conditiones parum illis tolerandas & honestas, fractionem videlicet muri in ciuitate Pragensi, & omnium armorum traditionem, imperasse, hisque iniuriis & aliis multiplicibus offensis, eos lacessisse. Quarum indignitate permoti, firmo proposito atque constanti, nullo vnquam tempore in eius ditionem conces-* D *suros, rebellasse, & Wladislaum Poloniæ Regem, in eorum Dominum & Regem conformiter delegisse.* Petens suppliciter, *quatenus Wladislaus Poloniæ Rex non fastidiret præfati Regni suscipere regimen, neque tot Baronum & militum Bohemiæ, optime de se sentientium, supplicationes moraretur*, quas illos astruebat paucis post diebus voluntate Regia & beneplacito exploratis, per solennes suos oratores resumpturos. Nuncio præfato *Vernero* de *Rankow*, *Wladislaus Poloniæ* Rex, clementer habito, & munerato, respondit, *se super re noua & graui per eum delata, vbi cum Consiliariis suis ad plenum digesta fuerit, postea responsurum, dummodo & de sua in Regem Bohemiæ conformi electione, & de conditionibus circa illam expressis, fuerit primum a Baroni-*

Regnum Bohemiæ Wladislao Poloniæ Regi offertur.

1420

bus Bohemiæ ad liquidum certificatus. Iniurias insuper a *Sigismundo* Rege præfato in pronunciatione sententiæ *Wratislauiæ* irrogatas, A per præfatum *Vernerum*, Baronibus *Bohemiæ* insinuat. Adiiciens *Sigismundum Regem pollicitationem suam, de corrigenda iniqua sententia, & per se, & per solennes suos Nuncios, frequentius repetitam, non impleuisse.*

Io. Zischka, Pilzna relicta,

Ioannes Zischka, relicta ex fœdere *Pilzna*, bis a fidelibus clade perculsus, ne in victorum veniret manus, versutiis obtinuit: Mulieres enim de more exercitum suum sequentes, pepla, in loco aspero & iniquo, in quo ad certamen pedestre venire oportebat, in terram proiici iussit, quibus equites impliciti, victores a victis obtriti sunt. *Licium* quoque castellum expu- B gnans, *Vlricum* eius Dominum, familiamque suam, gladio occidit. Et cum ciuitatem, in quam se, necessitate vrgente, reciperet, fortem non haberet, ad *Lusinicium* amnem, locum natura munitum elegit, mœnibusque cinxit, & vt quisque tentoria fixerat, ita ædificare domos sibi imperauit, ciuitatique *Thabor* nomen indidit: a qua & comites eius *Thaboritæ* appellati. Maiorem autem partem ciuitatis eiusdem *Lisinicius* amnis abluit, reliquum torrens non modicus ambit. *Nicolaum* deinde Magistrum Monetæ, a *Sigismundo* Rege ad curandas res in *Bohemiam* missum, in Parasceues nocte conflixit, & omnes equos illi ademit, & arma sur- C ripuit.

nouam ciuitatem Thabor ponit,

& Nicolaum a Sigismundo missum profligat.

Ex Kowalye, *Wladislaus Poloniæ* Rex, per solitas stationes, in terram *Dobrzinensem* secedens, Pentecostes festum apud *Iuniuladislauiam*, *Corporis* vero *Christi* apud *Gnesnam* tenuit. Et solitis progressibus vsus, *Lanciciam*, conuentionem generalem celebraturus, in festo *S. Iacobi* intrauit. In qua, vniuersis fere Prælatis, & Baronibus Regni *Poloniæ* conuenientibus, *Wladislaus* Rex in *Albertum Iastrzębiecz* Episcopum *Cracouiensem*, *Sbigneum* de *Brzezye Regni Poloniæ Marschalcum*, & *Ianussium* de *Tuliszkowo* Castellanum *Calissiensem*, quasi compromissum, in causa Cruciferorum de *Prussia*, in *Sigismundum Romanorum & Hungariæ* Regem, se inhibente, & iniussu suo, largum & extensum, & non temporis restrictione D limitatum, scribi & sigillari, suo iure suaque temeritate præsumpsissent, ius publicum instaurat, iudiciumque solenne, in tribunali iudiciario ipse præsidens, locat. Frequens, in id spectaculum, fratrum, consanguineorum, amicorumque *Petri Visch* olim *Posnaniensis*, quandoque etiam *Cracouiensis* Episcopi, turba, quasi dato signo, conuenerat, læta, iram Regis in *Albertum Iastrzębiecz Cracouiensem* Episcopum, fratris & amici sui *Petri Visch* a *Cracouiensi* Episcopatu depositionis authorem, recidisse, contumeliam & iniuriam fratris sui, occasione præbita, vltura. Dum autem *Barthossius Włodkowicz* miles de *Wierzchosławycze* & domo *Sulima*, causam Regis procurando aduocandoque mordacius quam par erat in *Albertum Iastrzębiecz* Episcopum, in quem & ipse odio graui ardebat, inueheretur, germanam enim neptem *Petri Visch* habebat pro consorte; fratres & consanguinei *Alberti* Episcopi, quorum multitudinem secum, periculi discrimen præcauens, adduxerat, Domini sui improperium non vltra laturi, in contentionem versi, seditionem grauem concitarunt. Qua Barones præsidentes iudicio deterriti, deserere loca sua, & consulere sibi & suis, coacti sunt; Contentione deinde in castro cœpta, & apud milites in castro consistentes vulgata, maxima multitudo mortalium, armis correptis, suis auxiliatura, ad castrum prorumpit. Rumor ingens oritur, stridet mugitibus æther. Periculum & ipse Rex veritus, tribunali deserto, ad Regiam Cameram supra portam sitam cum primoribus Baronibus confugit. Nec res sine cæde mutua, & plurimorum crudeli interitu, partibus contra se ingenti furore frementibus, potuisset transigi, nemine offerente se, qui efferuentem insaniam interrumpere auderet, si portarum castri obseruatione, pontisque eleuatione, per quæ currentes ex oppido in castrum irrumpere satagebant, aditus restrictus Diuinitate propitia non fuisset. Seditione tandem omni compressa, etiam reconciliatio inter *Wladislaum* Regem, & *Albertum Iastrzę-* C *biecz* Episcopum *Cracouiensem*, *Sbigneum* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marschalcum, & *Ianussium* Castellanum *Calissiensem*, per medium Baronum, & signanter *Ioannis* de *Tarnow* Palatini *Cracouiensis*, procurata est. Habita deinde est super acceptando aut refutando *Bohemiæ* Regno deliberatio: concorditerque conclusum, *quatenus Wladislaus Poloniæ Rex propter hæresim, qua se Bohemorum plures inquinauerant, item propter assidue gliscentem seditionem intestinam, & quod Sigismundum Romanorum & Hungariæ Regem proprium habeat hæredem, tum propter varios alios respectus, nullatenus Bohemiæ Regnum suscipere consentiat, voluntatemque suam suspendere dissimulet, & Bohemorum Legatis, ad eum propterea venturis, nullum certum responsum edat, sed proposito suo contecto, in spe illos, quoad potest, di-* D *stineat, vt Sigismundus Romanorum & Hungariæ Rex, hostis pro ea tempestate infestus Poloniæ Regno creditus, eo stimulatus remorsu, desineret tam licenter in Regni Poloniæ offensam grassari.*

Quorundam consiliariorũ coram tribunali regio seditio

& de Regno Bohemiæ negligendo consultatur.

Ad priscas Bohemorum hæreses, alia prius inaudita, sub his diebus emersit. *Picardus* enim quidam ex *Gallia Belgica*, in *Bohemiam* penetrauit. Qui præstigiis quibusdam virorum & mulierum plebem sibi concilians, & nudos vtrosque incedere iubens, *Adamitas* vocauit: Et se filium Dei asserens, *Adam* vocari iussit. Connubiaque eis promiscua, se tamen prius consulto, permisit: atque cum his Insulam, amne *Lisinicio* cinctam, incolens, vicinos

Picardorum hæresis apud Bohemos nata

agrestes

1420

per Io. Ziſchka ſupprimitur.

agreſtes cædibus & ſpoliis laceſſiit. In quos *Ziſchka*, quamuis ſceleratus, ſcelus tamen ſpurciſſimum exhorrens, exercitum duxit: Inſulaque expugnata, *Adamitas* omnes gladio & igne deleuit, duobus tantum reſeruatis, ex quibus ſuperſtitionem gentis cognoſceret. Qui poſtea ridentes cantantesque, dum mactarentur & incenderentur, occiſionem & incendia pertulere.

Sigismundus Imp.

Congregato forti & numeroſo exercitu, ex variis gentibus, *Almaniæ, Hungariæ*, & *Sleſiæ*, *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, *Wratislauiæ* circa feſtum S. *Ioannis Baptiſtæ* egreſſus, per *Swidniczam* & *Kłoczko* copias ducens, & in *Bohemiam* expeditionem agens, *Pragam* obſidere cœpit. Solerti quidem, ſed parum proſpero conſilio; *Praga* enim obtenta, cæteras ciuitates per deditionem accepturus eſſet. Eiusque obſidionem ſex hebdomadis continuauit: *Pragenſibus* portas nocte & interdiu non claudentibus, obſidentesque continuis & ſecundis eruptionibus vexantibus. Nec *Pragenſes*, *Ziſchka* accerſito, & ei ſumma rerum tradita, eruptionibus contenti, caſtrum inſuper *Viſchegrod*, quod pro *Sigismundo* Rege tenebatur (*Czenko* enim bina proditione inſignis, ilud ſibi tradiderat, ſpe præmiorum illectus) obſident, omnibus ingeniis & conatibus pro illius conquiſitione adniti. Et licet plures numero Barones *Bohemiæ* in auxilium *Sigismundo* Regi acceſſiſſent, nonnulli tamen ex eis, cum *Sigismundo* Regi parum fidi, parumque puri forent, *Pragenſibus* quoque Regis arcana prodebant: ex quo in *Pragenſibus* maior animatio ad reſiſtentiam fortius opponendam exigebatur, *Almanorumque* clades dietim proueniebat. Videns autem *Sigismundus* Rex ſe *Pragam* conquirere non poſſe, ad caſtrum *S. Venceslai* cum multitudine armatorum ingreſſus, ſe in *Bohemiæ* Regem die Dominico *S. Iacobi* Apoſtoli, a *Conrado* natione *Vephalo*, Archiepiſcopo *Pragenſi*, coronari & inungi procurauit.

in Regem Bohemiæ inungitur,

Coronationeque perfecta, moleſtias ſui exercitus, de ſolutione illum impetentis, non tolerans, obſidione ſoluta, recepta lancea Domini & clauo, aliisque omnibus Sanctuariis, Sanctorum reliquiis, clenodiis, theſauris, libris localibus, tam per Imperatores *Romanorum* quam *Bohemiæ* Reges, apud *Pragam*, & caſtrum *Karſten*, quod ſuæ ditionis erat, depoſitis, (quæ omnia temporis proceſſu, ductus neceſſitate, aut vendidit, aut diſtraxit) recepta inſuper materiali corona *Bohemiæ*, in *Hungariam*, licentiato exercitu nullo memorabili in rebelles *Bohemos* edito opere, rediit. Ex eo tempore ſe *Bohemiæ* Regem titulauit. Quo diſcedente, caſtrum *Viſchegrod* fortius a *Pragenſibus* quati & obſideri cœptum eſt. *Ziſchka* apud *Pragam* agens, ex conſilio ſuorum Sacerdotum, omnes baſilicas delere adortus eſt, quæ Sanctorum Nominibus dicatæ fuerant. Neque enim fas eſſe dicebant, alteri, quam ſoli Deo templa ſacrari. Hinc plurima monaſteria nobilesque Eccleſiæ, vno impetu in ciuitate disiectæ. Id dum *Pragenſes* ægre ferrent, quibus ſeruandum decus ædificiorum videbatur, ſenſim ob repentem ſeditionem euaſurus *Ziſchka*, cum ſuis abiit, templaque, fidelium loca, expugnans, Sacerdotes Dei, & vtriusque ſexus homines, etiam cum infantibus, aut igne combuſſit, aut gladio extinxit. Fuit & alia in *Bohemia* factio hæreticorum, *Orebitarum* appellata, quæ territorum *Hrecenſe*, vicinasque fidelium gentes, magnis affecit cladibus. In arce *Viſchegradenſi* fame in dies creſcente, cum cætera deeſſent, equinæ carnes aliquandiu pro cibo fuere. Ad extremum niſi ad certam diem *Sigiſmundus* auxilium ferret, deditio promiſſa, exque promiſſis adiecta, vt *Viſchegrad*, *Sigiſmundo* veniente, prorſus quieſceret.

Łanciciensi conuentione expedita, *Wladislaus Poloniæ* Rex venit in *Volborz*. Vbi ad ſuam Serenitatem Nuncii Regni *Bohemiæ*, videlicet *Hinek* de *Valſchten*, *Haleſca* de *Wrzeſczow*, item duo Conſules *Pragenſes Simon*, & *Thaniczka*, item *Ioannes* dictus Cardinalis, & *Petrus Anglicus*, Sacerdotes, a *Kruſchina* & *Boczkone*, cæterisque Baronibus *Bohemiæ* deſtinati, adueniunt. Quibus dicendi poteſtate facta, legationem ſuam explicant in hunc modum; *Licet, Sereniſſime Rex, Venceslao Rege noſtro Bohemiæ obeunte, per ſolennes noſtros Nuncios, Sigismundus Romanorum & Hungariæ Rex, foret humiliter rogatus, quatenus velut hæres Regni Bohemiæ & ſucceſſor, veniret in Bohemiam, & Regni Bohemici ſuſciperet regimen, ipſe tamen hoſtium noſtrorum Almanorum ſeductus ineſcatusque conſilio, humilitatem noſtram & oblationem ſinceram, deputans oſtentui, non ſecus in Bohemiam accedere & Regnum ſuſcipere reſpondit quam armis omnibus ciuitatis Pragenſis, in ſuam & ſuorum officialium poteſtatem traditis, & muro ciuili pro ſuo ingreſſu ruinato. Nobis autem huic ludibrio, vt conuenientiſſimum erat, renitentibus, mox ad deſtructionem Regni noſtri molitus eſt, & omnium fere Principum Almaniæ, hoſtium noſtrorum, exercitu collecto, Bohemiæ Regnum ingreſſus, populatus eſt illud, longo tempore ciuitatem Pragenſem coactus obſidione. Quam cum animaduerteret ſe capere non poſſe, Regnum noſtrum corona materiali, Sanctorum oſſibus & reliquiis, theſauris, libris, clenodiis, & omnibus localibus, a longo tempore quæſitis, ſpoliauit, ſpoliaque huiuſmodi, & Regni noſtri clenodia, in Hungariam ſecum detulit, nonnulla vero diſtraxit. Quapropter tam crudelis Rex, tam prophanus homo, non ſolum nobis pro Rege habendus non eſt, ſed veluti noſtri linguagii, noſtræque gentis infeſtiſſimus, ad internecionem vſque perſequendus.*

Legati Bohemorum Wladislao Regnū Bohemiæ offerunt

1420

1420

Si itaque gratum & acceptum eſt Serenitati tuæ Regni Bohemiæ ſuſcipere regimen & gubernacula, illud tibi ab omnibus Baronibus, militibus, ciuibus, Dominis, & ſubditis eiusdem Regni, deferimus, dummodo pollicitatione tua Regia nos certifices, ab hoſtili inuaſione defendere, & quatuor articulos ritus noſtri, videlicet communionem vtriusque ſpeciei, facinorum publicam correctionem, verbi Dei paſſim omnibus liberam prædicationem, & temporalium ab Eccleſiis & Clero ablationem, nobiscum practicare. Neque enim Serenitas tua Regno Bohemiæ non ſuſcepto, æſtimet ſe Regnum ſuum poſſe aut in pace regere, aut ſine grandi bellorum ſtridore obtinere, cum hoſtis noſter communis Sigiſmundus Rex, Bohemiæ Regno deſtructo, aut ſaltem quaſſato, Polonicum tuum deſtruere aſpirabit; poſtquam pridem lata, contra tuam excellentiam tuumque Regnum, iniqua & iniuſta apud Wratislauiam ſententia, plus iniquitati Crucifericæ, quam tuæ compertus eſt iuſtitiæ fauiſſe. Qui etiam dudum & nunc præfatos Cruciferos in tuam, Regnique tui, perniciem animat, ad belligerandumque tecum gentium ſuarum auxiliis, ingeniisque & dolis, & quacunque valet arte, ſubornat. Hæc Bohemus. Conſtabat autem & *Ziſchkam* & factionem eius, legationi huic aduerſari, qui liberis hominibus Regem habendum eſſe negabat: ſed in communi & libertate viuendum eſſe, nullisque parendum Secularibus Regibus aut Principibus aſtruebat; & ſuadebat magis parendum legibus quam Regibus. Hiſque adulterinis & ſimulatis ſermonibus, ſtolidorum & vulgarium animos & fauores, ſibi arte & vafro ingenio conciliabat, ea ſpe & propoſito, quatenus ſummam Imperii apud *Bohemos* facilius ipſe occuparet. *Bohemicæ* legationi *Wladislaus Poloniæ* Rex, deliberatione cum ſuis habita, in hunc modum reſponſum edit. *Moleſta eſt nobis, Viri nobiles, omnis differentia, quæ inter Sigismundum Romanorum Hungariæque Regem, & vos, exorta, inualeſcit. Nec ſecus de damnis & populationibus veſtris, quam propriis, & ſignanter de interitu ciuitatis Pragenſis, ſingulari affligimur dolore, omnem operam noſtram ad reſcindendum exortum diſſidium, & in veſtram reconciliationem, ſi vobis collibuerit, nauaturi. Cum autem res, pro qua nos conuenitis, ſupplicando, vt Regni Bohemiæ acceptemus regimen, grandis & nodoſa ſit, grauique egeat deliberatione, non poſſumus in præſentiarum ad illam, conſultatione cum chariſſimo fratre noſtro Duce Lithuaniæ Alexandro Withawdo, primum non habita, reſpondere. Ad quem ex hoc loco ſpeciales Nuncios, quatenus nobiſcum in loco & tempore apto conueniat, deſtinamus; nobis ſua ſuper hac re conſilia largiturus.* Duobus deinde *Bohemorum Nunciis*, videlicet *Hincone* de *Valſchten*, & *Simone* Conſule *Pragenſi*, in *Lithuaniam*, ad parem legationem *Alexandro Withawdo* exponendam, diuertentibus; duo reſidui, *Wladislai Poloniæ* Regis ordinatione, in *Niepołomicze* mittuntur, procurationem plenam pro ſe, & ſuis habituri. In omnibus ſiquidem locis, ad quæ prædictos *Bohemiæ* Nuncios venire contigerat, Eccleſiaſticum ſeruabatur, apud *Poloniæ* Regnum, interdictum: quoniam Summus Pontifex *Martinus* quintus, ſingulos *Bohemos* hæreſim *Viclephiſticam* practicantes, anathemate damnauerat, & loca, in quibus conſiſterent, interdicta eſſe cenſuerat. Propter quod in *Niepołomicze* deducti ſunt, veluti in locum ab hominum conuerſatione ſequeſtratum, vbi ſub omni tempore manſionis eorum, Eccleſiaſticum tenebatur interdictum.

quorum alii in Lithuaniam Alexandro eandem legationem laturi,

alii ob interdictum in Niepołomicze manent.

Caſtrum *Viſchegrad* apud *Pragam*, quod *Pragenſes* longa obſidione conſtrinxerant, ab impendenti periculo, defenſoribus illius diuturna inedia maceratis, *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, liberaturus, grandi exercitu ex *Bohemis*, *Polonis*, *Hungaris* & *Almanis* collecto, perſonaliter *Pragam* aduenit, ſtatiuaque propius *Pragam* locans, opem obſeſſis ferre, aut ſi id minus procederet, victualia ad obſeſſos importare, omni ſtudio conſtituit. *Pragenſes* Regem *Sigismundum*, ad ſoluendum obſidionem venturum rati, loca, quibus obſidio ſolutionis adminiſtranda erat, ſpecubus foſſisque ſubterraneis, & cuniculis occultis leui deſuper ſabulo conſtrato, quatenus ſupergradientes falleret, dudum infecerant, dolis & inſidiis hoſtem validius quam armis oppreſſuri. Militibus itaque *Sigismundi* Regis, & vniuerſo eius exercitu, ad repellendam caſtri *Viſchegrad* obſidionem, certatim, *Sigismundo* Rege inſpectante, irruentibus, *Pragenſes* in aduerſum ire pergunt. Quorum paucitate milites *Sigismundi* conſpecta, dum auidius in pugnam properant, in loca inſidiarum præcipitantur. Multisque locorum tantummodo iniquitate obrutis, cæteri ſine aliquo humanitatis reſpectu barbara rabie trucidati ſunt. Multa tunc *Bohemorum Sigismundi* Regis partes ſequentium indigna morte obtrita fuere millia, & vniuerſus fere *Bohemicæ* Nobilitatis flos proſtratus concidit. *Ex Polonis Andreas Baliczki* de domo *Bipennium* miles inſignis, *Georgius Smolnenſis* Dux, qui de ſuo Ducatu *Smolensko* ab *Alexandro Withawdo* eiectus, ad *Sigismundū Romanorum* Regem ſe contulerat; Ex *Bohemis Henricus* de *Plummow*, *Iaroſłaus Konopski* de *Sternbarg*, pluresque alii milites inſignes deſiderati ſunt. Rex *Sigismundus* clade tam inſperata & crudeli perculſus, cum reliquiis miſerabilis exercitus, triſtis mœſtusque in *Hungariam* rediit. Ceciderunt ex *Morauis* quatuordecem Proceres, ex *Hungaris* cæterisque gentibus quam plurimi. Arx, *Sigismundo* Rege recedente, *Pragenſibus* dedita eſt. Erant in territorio *Pilznenſi* complura cœnobia, opibus & ſtru-

Viſchegradum a Pragenſibus,

plurimis ex Sigismundi exercitu ſtratagemate cæſis,

capitur.

Ziſchka vero in oppida &

1420

monaſteria deſæuit.

ſtructuris inſingia, ex quibus *Ziſchka* quinque combuſſit. In Monaſterio vero *Cladronenſi*, quoniam munitis erat, præſidium poſuit. Huc *Sigismundus* exercitum admouit. Sed *Ziſchka* poſthæc ad *Pilznam* ducens, tentata magis quam obtenta expugnatione (videbat enim vrbem egregie defendi) viam petiit oppidoque potitus, populares cum Sacerdotibus fruſtra veniam petentes incendit, oppidum autem *Rab* impugnans, alterum oculum amiſit. Nec propterea caſtrenſem laborem, aut rei militaris curam omiſit: cœcusque populus, cæcum Ducem ſecutus eſt. *Pragenſes* oppido *Verona*, in quo præſidium *Sigismundi* Regis erat, capto, paucis vitæ reſeruatis, cæteros interimunt. *Brod Teutonicum* expugnant, *Kuthnam* quoque, & alias plures ciuitates, dedentibus ſe oppidanis, in poteſtatem accipiunt.

& alterum oculum amittit.

Legati Bohemorum

Data reſponſione apud *Volborz Wladislaus Poloniæ* Rex, Nunciis *Bohemicis*, per ſolitas ſtationes vadit in terram *Sandomirienſem* deinde in *Lublinenſem*, poſtea vero in *Ruſſiæ* oram deſcendit. Qua peragrata in *Nyepolomicze* pro die *S. Martini*, Conſiliariis Eccleſiaſticis & ſecularibus conuenire illuc iuſſis, aduenit, & *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem apud *Pragam* conflictum, *Venceslao Oppauiæ* Duce ſibi celeri Nuncio ſignificante, tum primum agnouit. *Bohemorum* itaque legatione, frequenti deliberatione ventilata, nemini ſatis placuit, Regnum *Bohemiæ* cum hæreſibus & ſeditionibus, cladibusque inteſtinis hærede inſuper legitimo *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege extante, qui ad illud a parte iuſtiori aſſumptus, & coronatus erat, aſſumi: In hancque ſententiam *Bohemorum* Nunciis reſponſum eſt. Et *Wladislaus Poloniæ* Rex, propoſitum ſuum illis detegens, *Regni Poloniæ finibus ſe contentum fore, & nullius externi ſe egere* profeſſus eſt, *Regnumque Bohemiæ, cum articulis ab Eccleſia Catholica damnatis, nequaquam ſuſcepturum.* Licentiatis deinde *Bohemorum* Nunciis, per ſolitas ſtationes in *Lithuaniam* procedens, totam illic hyemem abſumit.

negatiuum a Wladislao reſponſum accipiunt.

Quarto Calendas Aprilis *Martinus* Papa V. *Florentiæ* agens, *Ioanne* Epiſcopo *Lubucenſi*, qui in in Pontificatu illo aliquot annos exegerat, ad *Strigonienſem* Archiepiſcopalem Sedem in *Hungaria*, *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege inſtante, translato, *Ioanni* Epiſcopo *Brandeburgenſi* prouidet de *Lubucenſi*, petente *Frederico* Marchione *Brandeburgenſi*.

De deſponſatione filiæ Heduigis Wladislai, cum filio Marchionis Brandeburg. agitur.

Natalis Domini diebus *Wladislaus* Rex apud *Troky* celebratis venationibus ſolitis in *Lithuania* immorabatur. Sub quo quidem tempore cœptus eſt agi tractatus, de *Wladislai Poloniæ* Regis filiæ *Heduigis* deſponſatione. *Sandiuogius* ſiquidem de *Oſtrorog* Palatinus *Poſnanienſis*, *Ioannem Czarnkowski*, & *Ioannem Suczka* de *Woyſchewo*, & nonnullos alios, fratres & conſanguineos ſuos, *Polonorum* milites, a *Frederico Brandeburgenſi* Marchione, in bello, quod inter eum & *Stetinenſes* Duces agebatur, apud oppidum *Tangermund* captos, liberaturus, ad præfatum *Fredericum* Marchionem deſcenderant. Iniciauit itaque *Fredericus* ipſe primus hunc tractatum; & verbis prudentibus, multa ſubſidia contra ſingulos hoſtes Regni *Poloniæ*, & ſignanter contra Cruciferos de *Pruſſia*, cum notabili terrarum ſuarum pro Regno *Poloniæ* perpetua applicatione; ſi *Wladislaus Poloniæ* Rex filiam ſuam vnicam *Heduigim* virginem, filio ſuo *Frederico* natu maiori, deſponſare dignaretur, cœpit polliceri. Exquiſita igitur cum ſolerti ſcrutinio, præſatus *Sandiuogius* Palatinus *Poſnanienſis* mente & oblatione Marchionis præfati, ſingulos tractatus cum dicto *Marchione* habitos, *Wladislao Poloniæ* Regi per ſpeciales Nuncios intimat, preces & Conſilia adiiciens, *vt Wladislaus Poloniæ Rex cum Marchione prædicto, id plurimum deprecante, quanto celerius conueniat.* *Wladislaus* autem Rex, ſuper hac re, cum *Alexandro Withawdo*, deliberatione habita, neque affinitatem, neque commercium ſe abnuiturum reſpondet, & poſt feſtum Paſchæ proxime venturum, *Cracouiæ* locum ad ſe veniendi conſignat.

1421

Legati Bohemorum

Carnispriuii dies *Wladislao* Rege *Polonorum*, in *Lithuania* in curia *Verani*, ſuper ſuper fluuium *Merecz*, vna cum *Alexandro Withawdo* agente, Primores *Bohemorum Nuncii*, videlicet *Hinek* de *Valſchten*, *Haleſch* de *Wrzeſczow*, *Petrus Anglicus*, venena *Anglicana* & ipſe *Bohemis* propinans, *Ioannes* dictus Cardinalis; item Conſules *Pragenſes*, *Simon*, *Mikoſch*, & *Thaniczka*, adueniunt. Habitaque audientia, ſupplicationem priorem apud *Wladislaum* Regem reſumunt, *vt Regnum Bohemiæ acceptare dignaretur.* Quo reſpondente, *non ſe aliquo pacto reſponſum, ſuperius apud Niepolomicze datum, variaturum*, *Alexandrum Withawdum* Ducem magnum *Lithuaniæ*, variis precibus, oblationibus, & pollicitationibus, enixius quo poſſunt fatigant, & conueniunt obſecrando, vt fratre ſuo *Wladislao Poloniæ* Rege Regnum *Bohemiæ* faſtidiente, ipſe illud ſuſcipere dignaretur. *Alexander* autem *Withawdus*, nullo certo tunc reſponſo edito, anno integro *Bohemicos* Nuncios, ſpe ambigua diſtinebat. Ne tamen prorſus viſus foret eorum oblationem abiicere, tali eos ſpe ſolidat: *Quamuis ego Dominio meo Ducatu magno Lithuaniæ contentus exiſtam, & Regni Bohemiæ potentiis & diuitiis non indigeam, in odium tamen Sigismundi Romanorum Regis, qui per iniquam ſententiam contra me latam, quamuis fœderatus meus foret, terras meas natiuas mihi abiudicauit, non recuſo Bohemiæ Regnum ſuſcipere, dummodo promittatis nihil temere & pertinaciter*

Wladislao Regnum iterum recuſante

illud Alexandro Lithuaniæ Duci offerunt.

1421

citer aduerſus fidem Catholicam ſapere, ſed mandatis & inſtructionibus Eccleſiæ in omnibus obedire. Mihi ſiquidem articulos a vobis dogmatiſatos, Regno etiam Bohemiæ acceptato, neque defendere, neque tenere in animo eſt. Et quamuis Chriſtianæ religionis nouus profeſſor, nouusque Princeps ſim, non tamen fidem ſemel ſuſceptam, & ritum illius, veſtro peſtifero dogmate inquinari ſinam, inſtitutis & obſeruantiis vniuerſalis Eccleſiæ, me in ſingulis conformaturus.

Feria ſexta poſt *Cinerum Wladislaus Poloniæ* Rex de *Vorani* egreſſus, per *Dubicz*, *Grodno*, *Rathno*, *Lubomlya*, *Hrodło*, *Chełm*, *Kraſzniſtaw*, aliaque loca conſueta, ad Regnum *Poloniæ* rediit. Redierunt & cum ſua Serenitate *Bohemorum* Nuncii, fuitque illis iterum apud *Niepołomicze* manſio conſignata, donec illis finalis daretur per *Alexandrum Withawdum* reſponſio. Venit autem *Cracouiam Wladislaus Poloniæ* Rex pro Dominica Ramis Palmarum, quo ad ſuam Serenitatem plures numero *Sleſiæ* Principes, & ex variis mundi partibus Nuncii confluxerant. Quibus comiter habitis, & expeditis, cum Prælatis & Baronibus *Poloniæ*, iuſſu ſuo illuc conuenientibus, apud *Cracouiam* aliquot hebdomadis immorabatur, donec poſt feſtum Paſchæ *Fredericus Brandeburgenſis* Marchio aduenit a *Wladislao Poloniæ* Rege, cum inſigni Prælatorum, Principum, ac Baronum caterua, vſque in *Prądnik* ſibi obuiam eunte, exceptus. Poſt varios autem tractatus ſub diebus quindecim habitos, cum Marchione præfato, & filio ſuo *Frederico* natu maiore affinitatis fœdus ictum eſt, & Regia Virgo *Heduigis* illi deſponſata: fœdusque huiusmodi, etiam inſcriptione & conditionibus iis firmatum conficitur; *vt filius Marchionis Fredericus, cum filia Regia Heduigi Poloniæ Regnum obtineret, ſi Wladislaum Regem prolem maſculinam relinquere non contingeret. Oram Saxonicam, & terram Lubuſzenſem a corpore Regni Poloniæ iniuſte alienatam, ipſi Regno Poloniæ incorporet. Si vero Wladislaus Poloniæ Rex pignus ſuſceperit, Rex Poloniæ & Regnum, florenorum centum millia dotem virgini conſignabunt.* Et quamuis aliqui Barones *Poloniæ*, affinitatem huiusmodi cum *Boguslao Stolpenſi* Duce, ipſam per graues & multiplices interceſſores expetente, probaſſent; perſuaſiones tamen vno faceto *Criſtini* de *Oſtrow Cracouienſis* Caſtellani dicto, confutatæ ſunt. Qui nauale auxilium, quo ipſe *Boguslaus Stolpenſis* Dux, & *Daniæ* Regis aſſiſtentia valebat, infirmum & caſuale reſpectu terreni, quo ſuperabat Marchio, deduxit. Aſtruens *nauale auxilium, flante vento poſſe auerti, aut ſi ventus non impediat, negligentiam tamen & moram in ventum & auram retorqueri; quod accidere non poteſt æque in terreno.* Et quoniam *Wladislaus Poloniæ* Rex, æſtate illa expeditionem mouere in Cruciferos firmauerat, affinem nouum *Fredericum* Marchionem *Brandeburgenſem* requirit, de ſuffragio ſibi contra Cruciferos ferendo. Qui certis cauſis & reſpectibus allegatis, reſpondit ſe ad ferenda auxilia Regi eo anno parum idoneum parumque valentem eſſe. Conſuluitque in annum integrum bellum treuga ſuſpendi: *ſe interim ea ingenia, easque vias reperturum, quibus Cruciferi ſine bello & armis frangi, & in eam attritionem neceſſitatemque redigi poterint, vt non ſolum quæ Poloniæ Rex imperauerit, obedienter facere, ſed & quadrigas coæquinationum ſuarum vehere impellerentur.* Ea reſponſione *Wladislaus* Rex non ſecus quam vera lætus, a bello in Cruciferos ea æſtate abſtinuit; & *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege, precante per literas & Nuncios, in annum vnum treugam firmauit. Acceptis deinde præfatus *Fredericus* Marchio, a *Wladislao Poloniæ* Rege magnificis muneribus, ſuis quoque in *Poloniæ* Pontifices & Barones diſtributis, omnibus neceſſariis in eundo & redeundo tractatus, voti ſui compos, hilaris in propria rediit.

Heduigis filia Wladislai nubit Frederico filio Marchionis Brandeb.

& fœdus cum Cruciferis in annum profertur.

Frederico Brandeburgenſi Marchione, *Wladislaus Poloniæ* Rex, licentiato, ex *Cracouia*, per *Zarnowiecz*, *Nouam ciuitatem*, *Biecz*, *Sandecz*, in terras *Ruſſiæ* tranſiit; & feſtum *SS. Trinitatis* in *Biecz*, & *Corporis Chriſti* in *Kroſzno* agit. Dum autem diem *S. Ioannis Baptiſtæ* apud *Ozimini* ageret, *Vilhelmus* de *Lamwoy*, *Burgundus* miles, aduenit; & *Wladislao Polonorum* Regi, ex parte *Henrici Anglorum* Regis, literis commendatitiis & muneribus, videlicet ſtamine atlantico auro intexto, galea ferrea criſta aurea inſigni, & duobus *Anglicis* arcubus, præſentatis, petebat ſibi per terras Dominiorum ſuorum, in terram Sanctam *Hieroſolymorum* tendenti, ſaluum conductum præſtari. *Wladislaus* autem *Poloniæ* Rex, ſua ſponte in quoslibet aduenas comis & munificus, non ſolum ſecuritatem per terram ſuam præſtitit, ſed etiam illum ampliſſime donatum, *Turcarum* Cæſari per literas commendauit. Quarum contemplatione miles prædictus *Vilhelmus* ex *Conſtantinopoli* a Cæſaris familiaribus vſque in *Hieruſalem* perductus eſt. In patriam deinde reuerſus, magnis laudibus *Wladislai Poloniæ* Regis in ſe benignitatem, & apud *Burgundos Anglicosque* impleuit, & vſque in diem mortis ſuæ gratiarum actionem in *Wladislaum* Regem celebrauit.

Vilhelmus Burgundus, per terras Poloniæ Hieroſolymam iturus

Cæſari Turcarum a Wladislao Rege commendatur

Ex terris *Pruſſiæ*, pro feſto Aſſumptionis B. V. *Mariæ Wladislaus* Rex venit in *Lublin*, generalem diætam cum *Alexandro*, magno Duce *Lithuaniæ* illic acturus. Quo cum vterque in frequentia Conſiliariorum vtriusque Dominii conueniſſet, ſuper rebus *Bohemicis* & Legatione eorum deliberatione habita, talis *Bohemorum* Nunciis, qui & ipſi ex *Niepołomicze*

1421

Responsio datur Bohemis a Wladislao Rege de non accipiendo Regno Bohemiæ.

pro responso solicitaturi aduenerant, responsio a Wladislao Rege, & Alexandro Withawdo, edita est: Non licet nobis, viri nobiles, qui Christiani censemur, censerique optamus Principes, Regni Bohemiæ a vobis oblatum regimen, excipere, eius iusto hærede, Sigismundo Romanorum Rege, extante. Qui etsi fœdus initæ nobiscum amicitiæ, sanguinisque iura, præuaricatus, sua arbitrali iniqua sententia, grauissime nobis iniuriatus sit, nos tamen causa nostra Deo, iniuriarum vltori, ad vlciscendum seruata, fideique, & Regni Bohemiæ negotia, sincere nos adiuturos administraturosque offerimus: Vobisque omnem nostram operam pollicemur. Quod si erroribus a vobis dogmatisatis, quos vniuersalis damnat Ecclesia, renunciaturos vos consenseritis, Vos & Regnum vestrum curabimus nostra solicitudine, ad bonum regimen reducere, & ad pacem, seruata vobis vestri honoris integritate, stabilire. Mittemusque ex hoc loco certos Nuncios nostros, ad Sigismundum Romanorum Regem, tractaturos secum, modos & vias, quibus vos & Regnum vestrum ad fidem Orthodoxam reduci, & optimis Religionis Catholicæ moribus, obtinebimus informari. Nec solum illic, sed & apud Sedem Apostolicam laborabimus pro vestra & Regni vestri honesta reductione, pace, & vnione. Et cum Sigismundus Rex, habens duo amplissima, Romanorum videlicet & Hungariæ Regna, gubernationi eorum intentus, scit se in tertii regimine parum bene posse versari, fauendo vobis & Regno vestro de vnione & pace, remur illum de iure Regni hæreditario, & quocumque alio sibi competenti, præsertim, si hæresim vos reliquisse senserit, facile cessurum vobisque largiturum authoritatem, alterum Regem, vobis gratum & vtilem substituendi. In eoque casu, posset alter ex nobis vestris annuere precibus, & Regni Bohemiæ suscipere regimen. Sed & vobis errores, legi Diuinæ & Ecclesiæ Dei aduersantes, deserentibus, etiam in euentum, quo Sigismundus Rex difficilem se in cedendo monstraret, non dubitans (Sede tamen Apostolica consulta & consentiente) in fidei Sanctæ fauorem, & Regni vestri quietationem, vestrum Regnum acceptare. Ea responsione, Bohemorum Nunciis data, Lublinensis Conuentus solutus est.

Vigore recessuum Lublinensis diætæ, duo Nuncii, Regis & Regni Poloniæ nomine, ad Sigismundum Romanorum & Hungariæ Regem, videlicet Ioannes de Tarnow Palatinus Cracouiensis, & Sbigneus de Oleschnicza Sancti Floriani Præpositus, destinantur. Qui cum illum in Tharnouia Regni Hungariæ oppido offendissent, in hunc illi modum Wladislai Poloniæ Regis exponunt mandata.

Wladislaus Rex missis nunciis a Sigismundo Imp. petit

Serenissime Rex. Moleste admodum ferens Illustrissimus Dominus noster, Wladislaus Poloniæ Rex, Regnum tuum Bohemiæ, in hæreseos monstra, variasque calamitates, atque clades ciuiles & externas, prolapsum esse: habita nuper in oppido Lublinensi, super danda responsione Bohemorum Nunciis, Regnum Bohemiæ sibi offerentibus, generali conuentione: Cui & fratrem suum Alexandrum Withawdum Lithuaniæ magnum Ducem, & vtriusque sui Dominii, Polonici videlicet & Lithuanici, Consiliarios, adhibuerat, de rebus Bohemicis, in Sanctæ fidei fauorem, consultandum curandumque duxit, ea quoque omnia sibi aggredi constituit, per quæ Regnum illud ad tranquillum posset reduci statum, & ab infectione hæresium purgari, summum se, ea ipsa re, Deo & tibi, summum religioni Christianæ, & genti illi, vnum linguagii commercium cum gente sua Polonica habenti, obsequium arbitratus præstiturum. Cum autem te abnuente id parum bene fieri existimat, obsecrandum & requirendum te, per nos suos Oratores, instituit; digneris & ipse paterni auitique Regni calamitatibus compassionem ferre: fauereque & annuere, vt noster Illustrissimus Dominus Rex, Regnum prædictum renunciare hæresibus, pacem resumere, bella deponere, tuamque profiteri ditionem, viis modestis & pacificis disponat; armis id, si sua monita a Bohemis spretum iri contigerit, effecturus. Et quoniam Serenitas tua (vt cum eiusdem loquamur venia) pollicitationes suas, & in fœdere cum nostro Rege inito, & postea frequentius repetitas, non in aliquo tenuerit, & auxilium personale in Cruciferos ferre detrectauerit, & in irritum semper cessit tua, quamuis frequens & ingeminata iureiurando Regi nostro per te facta pollicitatio, non habet Rex noster, propter quod tuis sponsionibus de cætero incumbat, rebusque tecum, non verbis, neque chartis agendum retur. Omnium tamen tuarum in se præuaricationum transactarum oblitus, offert se Bohemos ad Catholicæ puritatis veritatem & Ecclesiæ vnionem, tuamque obedientiam & ditionem, sua cura, suaque interpositione, modis honestis & pacificis reducturum. Id si minus prospere successerit, sua tibi in Bohemos offert, ac vicissitudinaria in Cruciferos a te, quoniam ad ea ex fœdere obligaris, requirit, arma: prior tecum ad domandum Bohemos, cum omnibus suis potentiis, si tamen vniuersam Slesiæ illi consignabis & inscribes, obsidis loco, oram, processurus: nec inde prius discessurus, donec Bohemi, & fidei Sanctæ vnionem atque ritum, & tuam æque fuerint obedientiam professi. Tu autem Regnum Bohemiæ auxiliis Regis nostri adeptus, parem vicissitudinem, ad quam ex solo opere obligaris etiam tunc saltem illi & Regno suo redde, & in Cruciferorum de Prussia exterminium, cum tuis copiis, laturus Regi nostro auxilium, consurge: Vt de sedibus ab eis occupatis, vestro communi bracchio possint depelli, & terra Prussiæ inter vos duos Reges, terris

vt liceat sibi Bohemos ad puritatem fidei, & ditionem eius reducere, ita tamen vt ipse quoque contra Cruciferos auxilia ferat.

1421

1421

terris Pomeraniæ, Chełmensi, & Michałouiensi, Regno Poloniæ redditis, partiri; maiorem illius partem altero ex vobis, qui numero & robore gentium præstabit, sortiente. Vbi autem hæc omnia Domino nostro Regi opere impleueris, reddere tibi Slesiæ terras, & de illis excedere adstrictus sit, sin minus, in sua & Regni Polonici perpetua remaneant ditione. Industriam siquidem tuam, optime scias a Rege nostro intelligi. Nec ita hebetem esse Regem nostrum, vt verborum tantummodo sonum, & nuda promissa tua, pro opere & satisfactione accipiat. Quapropter rogatus a nobis, præteritarum tuarum illarum fictionum velamento contentus, vetera promissa, nouo saltem implemento aliquando consolida, & non ficto, sed fideli & vero amore, demonstra te Regi nostro & Regno fœderatum. Perpendere quoque velis, & scrupulosius reuoluere, qualis erga te Rex noster fuerit, & an sibi sincero officio responderis, & quali illum & Regnum suum torseris, assidueque torqueas maliuolentia, atque simulata calliditate.

Sigismundus Imp. ultro se offert,

Altera autem die, Sigismundus Romanorum & Hungariæ Rex Polonorum Regis Nunciis, tale edidit responsum: Quamuis de beneuolentia & oblatione amplissima, quæ mihi ex parte fratris mei, illustrissimi Wladislai Poloniæ Regis, per vos denunciata est, admodum gratuler, quamuis optimam suam voluntatem in reductionem Bohemicam conceptam commendem, & summa efferam dignamque reputem laude, insideat quoque animo meo plena rectitudo & voluntas, vt & fœdera cum Rege Poloniæ inita obseruem, & si quæ a me neglecta aut transgressa sunt, instaurem; Slesiæ tamen terras, in vim obseruationis fœderum, dare & inscribere, parum iustum parumque honestum danti & accipienti censeo. Vt vero amantissimus frater meus Wladislaus Polonorum Rex, plenum experimentum sumat, quanto ego zelo, quanta affectione, & in fidei Christianitatisque Rempublicam, & in sui honoris amplitudinem & profectum, agor, filiam meam vnicam Elisabeth duorum Regnorum dote locupletem, præfato fratri meo Wladislao Regi, motu proprio, non rogatus, (cæterorum Principum eam procantium, & signanter Alberti Austriæ Ducis, cuius ob eam rem ad me priores vobis venere legati, affinitate neglecta) in vxorem exhibeo, gratius Regi vestro, quam cuicumque alteri Regi aut Principi, eam locaturus. Cum qua non Slesiæ tantummodo, quam expetitis, ora, sed & duorum Hungariæ & Bohemiæ Regnorum, in ipsam recidet hæreditas: me, qui alteram prolem non habeo, sed neque amplius (de quo consors a vobis, si libet, conueniri poterit) habiturus, fatis absumpto. Quod si Regi vestro filia mea, quasi parum nubilis, & iuuencula admodum, velut annum tantummodo vndecimum supergressa, pro ætatis, in qua vester Rex versatur, conditione, visa fuerit; retineo alteram filiam, non secus, quam si ex me genita foret, charam, cum cuius coniugio terra Slesiæ Rex vester iustissime poterit potiri, Offkam, glotem meam, germani mei Venceslai Bohemiæ Regis relictam, apud Presburg commorantem, quam Regi vestro me desponsaturum, dotisque nomine, terram Slesiæ, cum centum florenorum millibus inscripturum me polliceor. Vobis videre placeat formam eius, atque ætatem viridem, quo facilius id, quod ingero, accipi vel refutari possit, experiri.

vt vnicam filiam suam Elisabetham,

aut glotem Offkam Bohemiæ Reginã cum magna dote & terris Slesiæ daturum Wladislao in vxorem

Ea responsione Sigismundus Rex data, in Posonium, Nuncios Regios, pro videnda Regina Bohemiæ, secum ducens, processit. Qui aliquot diebus in Posonio commorati, visa Regina Offka, familiarique collocutione cum illa frequenter habita, a Sigismundo Rege liberaliter & magnifice munerati, & in singulis Hungariæ locis sufficientibus administrati necessariis, in Poloniam reuertuntur, crassius gratiusque Regi suo Poloniæ, quam sperauerant, quamque expetierant, relaturi.

Lublinensi conuentione peracta, Wladislaus Poloniæ Rex versus Sandomiriam, deinde in Nouam Ciuitatem progressus iterum in Lublinensem oram reuertitur. Quo apud Bystrzicza agente, Nuncii ad Sigismundum Romanorum & Hungariæ Regem missi, Ioannes de Tarnow Palatinus Cracouiensis, & Sbigneus de Oleschnicza, quarta die Octobris regressi sunt, & seriem responsionis, ad Legationem coram factæ, tractatusque cum eis per Sigismundum Regem habitos, exponunt. Wladislaus autem Rex, rem matrimonii, in quod a Sigismundo Rege solicitabatur, ad consilium & deliberationem Consiliariorum, & conuentum apud Niepołomicze, pro die Sancti Martini tenendum differens, Sbigneo de Oleschnicza in Lithuaniam ad significandum singula Alexandro Withawdo, quæ apud Sigismundum Regem acta essent, & ad videndum virginem Ducissam Sonkam, Andreæ filii Iwonis Kiiouiensis Ducis filiam, Withawdi Ducis magni ex sorore neptem, cuius illi coniugium ab ipso Withawdo persuadebatur, transmisso: ipse Bistrziczam linquens, in Russiæ terras processit,

Wladislaus Rex singula a Sigismundo oblata Withawdo renunciat, & ad videndam Sonkam mittit in Lithuaniam.

Sub idem tempus, nonnulli Electores Imperii, cum Almaniæ Principibus, exercitu haud contemnendo congregato, ad vastandum Regnum Bohemiæ ire pergunt. Et castris circa oppidum Bohemicum Zatecz positis conquirere illud summopere nitebantur. Sed dum Zateczenses summopere resisterent, & exercitum Electorum crebris excursionibus lacesserent, Electores præfati, Bohemico agro in plerisque locis vsto & vastato, in propria, multis tamen damnis susceptis, reuersi sunt. Inter quos ii primarii habebantur: Moguntbinus Archiepiscopus, Comes Palatinus Rheni, Sa-

Electores quidam Bohemiam vastaturi ingrediuntur.

1421

1421

Saxoniæ Duces, Marchio *Brandeburgensis Fridericus*. Venire autem illos *Sigismundus* Rex pro die *S. Bartholomæi* iusserat. A quo tempore illi in *Bohemia* vsque in diem *S. Galli* immorati, cum *Sigismundus* ad pollicitam diem non adesset, domos repetiere, factis magnis sumptibus, fatigis, & impensis; Et nulla re memorabili gesta, solam ignominiæ notam, ipsos & Principatus eorum dedecorantem, in proprios referentes penates.

Cum autem Imp. ad diem dictam non adesset, domos suas repetunt.

Russiæ terris peragratis, *Wladislaus Poloniæ* Rex, pro die *S. Martini* in *Niepołomicze* aduenit, frequensque concilium Prælatorum & Baronum suorum, ad digerendum oblationem *Sigismundi Romanorum & Hungariæ* Regis, tenuit. Omnium autem Consiliariorum conformi approbatione, & summo consensu, *Sigismundi* Regis de Regina *Bohemiæ Offka*, terrisque *Slesiæ*, & centum millium dote, oblatio laudata & acceptata est. Decretumque Regem *Wladislaum*, coniugium celebre, & Regno suo perutile subiturum. Daturque ita omne concludendi huiusmodi matrimonii onus *Zauissio nigro* de *Garbow* militi. Isque extemplo ad *Sigismundum* Regem mittitur, singula quæ conclusionem præfati matrimonii concernunt, sub oblatis conditionibus firmaturus. Qui dum ad rem iuxta instructiones sibi datas, conficiendam, ad *Sigismundum Romanorum* Regem peruenisset, expeditione in *Bohemos* occupatum, & in itinere constitutum reperiens, legationem, cum qua venerat, exponit: paullulumque, donec de *Bohemica* expeditione regrederetur, a *Sigismundo* Rege subsistere, & certam expeditionem legationis suæ operiri, iussus, in *Bohemiam* & ipse, (turpe ratus Regem bella gerentem deserere) profectus est. Cumque *Sigismundus* Rex, in multitudine graui ex *Hungaris*, *Polonis*, *Bohemis*, *Almanis*, cæterisque nationibus collecta, in *Bohemiam*, circa Natalis *Christi* festum, intrasset, ad oppidum *Gora*, quod latine *Cuthnei montes* appellantur, primum applicuit, & primo impetu, (neque enim aut situ aut arte ad resistendum satis tutum erat) illud capit. Multi autem ex *Bohemis*, & *Almanis*, qui *Bohemiæ* Regnum ab annis multis incolebant, hæretica labe indignum ducentes pollui, cum omni suo pignore & suppellectili, quam ferre poterant *Sigismundo* Regi adiuncti sunt. Quibus benigne appellatis & recollectis, *bono animo eos esse, de seque meliora sperare* iussit. Interim *Bohemorum* hæreticorum exercitus ex *Thaboritis*, *Pragensibus*, cæterisque *Bohemis*, rapto viuere solitis, aut ære alieno grauatis, collectus Duce *Zischka*, quamuis cœco, contra *Sigismundum*, septus curruum, ab omni parte, multitudine, aduenit. Quem *Sigismundus* Rex, cum numero ac robore gentium validior multo superiorque esset, exercitu suo in gyrum cinxit & conclusit. Non ob id tamen *Bohemicus* exercitus segnior effectus, prælii congressum nocte & die, vna paratus & ipse ad decernendum, operiebatur. Dum vero se neque inuadi, neque infestari a *Sigismundi* Regis exercitu animaduertit, ausus maiores sumens, ex statiuis suis & conclusione, qua velut corona septus erat, se mouit, & gentibus *Sigismundi* Regis sibi cedentibus, saluus discessit. Fugisse autem *Sigismundus* Rex *Bohemicum* exercitum, pauore non conditione a suo conspectu ratus, mouet & ipse sui exercitus copias, & tutum se multitudine atque securum existimans, solutis ordinibus, nulla iusta acie compositus, non secus quam inter fidos & domesticos, nullam hostilem inuasionem suspicatus, palatisque per agros & diuerticula militibus, progrediebatur, cum subito acies *Bohemica* se ostendit. Et sublato valido clamore, in dispersos & incompositos irruit. Primosque & resistere ausos sternens, feriensque, etiam in cæteros magnam cædem edit. Multi milites insignes, dum turpe fugere existimant, aut occisi aut capti sunt. Rex ipse *Sigismundus*, ne viuus in hostium manus veniret, cum multitudine exercitus sui, fuga in oppidum *Nyemieczki Brod*, quod ditionis suæ fuerat, peruenit. *Bohemi* hæretici, occulto Dei permittente iudicio, victoria ingenti, facili & breui dimicatione potiti, etiam castris & curribus Regiis multisque nobilibus spoliis potiuntur. Oppido deinde *Gora*, altero post conflictum die, spoliato, oppidum *Nyemieczkibrod*, rati Regem *Sigismundum* illic consistere, qui nocte præcedenti futuram obsidionem veritus, clam perfugerat, obsidione vallant, & grauissime illius turres & mœnia bombardis quatiunt. *Zauissius niger* de *Garbow* miles *Polonicus*, quamuis potuisset ex oppido prius quam a *Bohemis* vallaretur, discessisse, parum tamen suæ conditioni, suisque maioribus & institutis conuenire ratus, & milites notabiles de exercitu *Sigismundi* Regis, qui secum vna in oppidum se receperant, & oppidanos, fidem eiusdem Regis *Sigismundi* secutos, deserere, consistendum illic duxit, & quoad potuit, cum cæteris militibus, ne oppidum capi posset, fortissime restitit. Verum nonnullis oppidanis prodentibus, hostes oppido potiti, *Zauissium nigrum*, militem *Polonicum*, cæterosque *Polonorum*, *Bohemorum*, & *Almanorum*, milites comprehensos, *Pragam* perducunt; Vbi per tempus longum captiuitatis molestias ferre coacti sunt. Hæc itaque *Zauissii nigri* captiuitas, tractatum & conclusionem matrimonii inter *Wladislaum Poloniæ* Regem & *Offkam Bohemiæ* Reginam, consumandi, læuo sidere intercepit. *Zischka* hæreticæ partis Dux, ea pugna nobilitatus, famosior in dies esse cœpit, ac in Catholicos & Ecclesias desæuire. Nec amplius vllam pati aut statuam Sanctorum, aut picturam poterat, nec tolerandum esse putabat, qui prisco more Sacerdotalibus indutus, rem Diuinam ageret. Oppidum insuper, *Brod Teutonicum*, incendit, quod annis quatuordecem

Wladislaus Rex matrimonium cum Offka firmaturus,

Zauissium nigrum de Garbow in Bohemiam mittit.

Qui dum a Io. Zischka caperetur,

coniugium illud irritatum est.

1421

cem absque habitatore desertum stetit. *Pipo Florentinus*, qui equites in eam expeditionem quindecim millia ex *Hungaria* duxerat, per glaciem iter habuit. Quæ multitudine ponderis fracta, plerosque mortales mersit.

Causam suam pro terrarum Regni sui, *Pomeraniæ*, *Michałouiensis*, & *Chełmensis*, repetitione, *Wladislaus Poloniæ* Rex, apud tribunal Summi Pontificis *Martini* quinti Papæ, qui se illi iustissimum Iudicem fore pollicebatur, instauraturus, Magistrum *Paulum Wladimiri*, Decretorum Doctorem, Custode & Canonicum *Cracouiensem* de domo *Dołaga* nobilem, & *Iacobum* de *Parauesino Italicum*, ex *Niepołomicze* in Vrbem transmittit. Danturque præfatis Nunciis ex Thesauro Regio pecuniæ necessariæ, & Instructiones ad causam, & causa duobus Cardinalibus, videlicet Cardinali *Venetiarum*, & Cardinali Sancti *Marci*, commissa. *Antonius Zeno*, vtriusque Iuris Doctor, ad Regnum *Poloniæ*, Summi Pontificis *Martini* mandato, transmittitur, pro testibus pro parte Regis & Regni *Poloniæ* recipiendis, examinandisque. *Wladislaus* Rex ex *Niepołomicze* per solita stationum loca, in *Lithuaniam* processit, & venationi ferarum vsque ad dies Natiuitatis *Christi* in *Lithuania* insistens, diem Natalitii Saluatoris in *Troky* celebrauit.

Wladislaus Rex ad Martinum P. R. legatos mittit de lite inter se & Cruciferos componenda.

Ioannes Wladislauiensis Episcopus appellatus *Kropidło*, *Oppoliensis* Dux cum annis viginti & vno in *Wladislauiensi* Ecclesia sedisset, in oppido suo *Opolye* feria secunda post Dominicam *Lætare* moritur, & in monasterio fratrum Prædicatorum eiusdem oppidi sepelitur. Cui per electionem Canonicam, & Regiam suffragationem, *Ioannes Pełla* de *Nyewiesch* Præpositus *Cruszwiciensis*, Nobilis de domo *Pomyanowie* (licet *Martinus* quintus Papa, *Iacobum Płocensem* Episcopum transferre in illam deliberasset) succedit. Cœmerat autem præfatus *Ioannes Wladislauiensis* Episcopus, sub tempore, quo pro *Gnesnensi* ecclesia & eius Sede habebat litigium, pro certa pecuniarum summa, in ciuitate *Wladislauiensi*, domum insignem muratam, cum aliquot domunculis collateralibus, prope Ecclesiam *S. Matthæi*, pro fratribus & nepotibus suis Ducibus *Oppoliensibus* ea conditione, vt si quando stirps masculina Ducum *Oppoliensium* deficeret, nullus alius nisi Archiepiscopus & Ecclesia *Gnesnensis* succederent perpetuo in domo eadem.

Ioanni Wladislauiensi Ep.

Succedit Ioannes Pella.

Insolentiam *Ioannis* monachi apostatæ ex ordine Præmonstratensium, qui in omne scelus audax, & seditionibus insignis, ac propterea hæreticorum Princeps, facile plurimos facundia suæ linguæ faciebat insanire. Id *Pragenses* Consules non ferentes, eum in Prætorium vocarunt, & nouem simul scelerum Principes, tanquam de repub. cum his aliquid acturi forent, ac intromissos, statim percusserunt gladio. Et quasi nihil actum esset, pacatam ciuitatem arbitrati, domos quisque suas repetiit. Re autem vulgata ad populum, tumultus e vestigio factus, inuasum & expugnatum armis Prætorium, vndecim Consules, qui authores rei reputabantur, occisi. Collegium *Caroli* direptum, & omnis Bibliotheca disiecta. Mulieres quæ *Ioannem* monachum velut Diuinum habebant, caput eius intercipientes, pluribus diebus gemitu edito, per Ecclesias & plateas circumtulere, beatum vociferantes, & sanctum virum, qui pro veritate & piis traditionibus occubuisset. Contra vero nefarios, & sacrilegos, qui optimo Sacerdoti manus iniecissent. Itaque caput illud, quamuis scelestum, & prophanum, aromatibus conditum, inter sacras reliquias redactum est, & a fatuissima gente, non secus quam celebris martyris veneratum.

Seditio populi, & cædes Pragensium Consulum propter schisma secuta.

1422

Dominico Natali, *Wladislaus* Rex apud *Troky* exacto, in *Vingri*, venationes resumpturus, processit. *Alexander* autem *Withawdus*, Dux *Lithuaniæ*, dum *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem per *Bohemos* & *Pragenses* audisset profligatum & *Zauissium nigrum* de *Garbow*, militem *Polonum*, qui pro consumando inter *Wladislaum* Regem, & *Offkam Bohemiæ* Reginam, matrimonio, ad *Sigismundum* Regem missus fuerat, captum: plurimum casu vtroque lætatus est. Temporis quoque opportunitatem nactus, *Wladislaum Poloniæ* Regem precibus, consiliis, donis & promissis solicitat, & tandem peruincit, vt spe de contrahendo matrimonio cum *Offka Bohemiæ* Regina omissa, Ducissam *Sonkam* virginem, neptem suam, in coniugem accipiat. Et licet tam *Sbigneus* de *Oleschnicza* Præpositus *S. Floriani*, ab omnibus Consiliariis *Poloniæ* apud *Niepołomicze* summo studio rogatus, quatenus Regem a matrimonio *Lithuanico* auerteret, ne illius contractu, maximos profectus, amplitudines, & commoda in *Poloniæ* Regnum, per *Slesiæ* terrarum inscriptionem, ex matrimonio cum *Offka Bohemiæ* Regina consumando, contingeret rescindi; quam omnes alii *Poloniæ* Barones & milites, cum *Wladislao* Rege apud *Lithuaniam* præsentes, variis persuasionibus, supplicationibus, & ingeniis, *Wladislaum* Regem a *Lithuanico* matrimonio perseueranter auerterent, omnium tamen conatus & studia *Alexander Withawdus* dissoluens & elidens, *Wladislaum* Regem, neptis suæ Ducissæ *Sonczæ* virginis, filiæ *Andreæ*, filii *Iuonis* Ducis *Kiiouiensis*, matrimonium, nullam dotem secum laturum, accipere induxit. Rediens itaque *Wladislaus* Rex pro diebus Carnispriuii in *Nowogrodek*, præfatam Ducissam virginem *Sonkam*, tertio & quarto affinitatis gradu illum contingentem, fonte baptismatis (*Græci* enim ritus erat) perprius lotam, & transmutato nomine *Zophiam* appellatam, ac-

Wladislaus Rex Sonkam accipit in vxorem, quæ in baptismo Sophiæ nomen accepit.

1422

accepit.

accipit vxorem. Et *Matthia* Epiſcopo *Vilnenſi* verba Sacramenti pronunciante, matrimonium, *Polonis* parum gratum, ſibi vero in decrepitam ætatem vergenti, minus neceſſarium & idoneum, conſumat. Nuptiæque apud *Nowogrodek* magnifico apparatu celebrantur, inter diſpares contrahentes, *Wladiſlaum* Regem decrepitum & præfatam *Zophiam* viridem tunc ætatem agentem, forma quam moribus venuſtiorem.

Wladislaus Rex

Nuptiis peractis, *Wladislaus Poloniæ* Rex, nouam nuptam *Zophiam* Reginam ſecum ducens, feria quinta in craſtino Cinerum, ex *Nowogrodek* egreſſus, venit *Lidam*. Vbi ad eum *Anthonius Zeno* Iuris vtriuſque Doctor, *Martini* quinti Papæ Nuncius, teſtes, in cauſa cum Cruciferis de *Pruſſia* habitâ, inducendos examinaturus, originaliaque priuilegia & literas viſurus, aduenit.

Martini Papæ nuncium, teſtes in cauſa Cruciferorum examinaturum,

Qui cum pro ſuo aduentu & Regi *Wladislao*, & Duci *Withawdo* gratus eſſet, magnifica illi a Rege & a Duce munera fuere oblata. Quæ cum vir egregius pro ſua integritate faſtidiſſet accipere, (eum enim virum *Martinus* Papa, in cauſæ præfatæ examinationem transmiſerat, quem nouerat iuſtitiæ fidum arbitrum eſſe, neque vſurum auaritia, neque munera quantumcunque pondus habentia, inhibito ſibi ſpeciali iuſſu, eorum vſu accepturum) Quo nomine *Wladislao* Regi, & Duci *Withawdo*, acceptior cœpit eſſe, atque gratior. De *Lida*, *Wladislaus* Rex, per *Wolkoniska*, & alia conſueta loca, *Anthonium Zeno* Apoſtolicum Nuncium ſecum ducens, in Regnum *Poloniæ* reuerſus, *Cracouiam* diuertit. Quem adhuc in itinere conſtitutum, *Lampertus* de *Bienyeſchin* miles, *Gwilerini* Ducis de *Monte* Nuncius, conuenit, Ducis ſui nomine ſupplicans, *quatenus præfatum Gwilerinum Ducem, in ſuum & Regni ſui Poloniæ Principem homagialem & ſubditum ſuſcipere dignaretur.*

& alium Ducis Gulielmi de Monte ſubiectionem offerentem;

Wladislaus autem *Poloniæ* Rex, legationi nouæ & inſperatæ eius Principis, cuius non modo nomen, ſed nec Principatum, velut a ſe longe diſtantis, vſquam audierat, benigne reſpondit *Quod etſi eſſet grata Ducis Gwilerini prona in ſe & Regnum ſuum Poloniæ ſubmiſſa deuotio, vtrique tamen, & offerenti, videlicet Duci, & Regi accipienti, ius feudum, propter diſtantem ſitum non conuenire. Neutrum enim feudale ius, ſi neceſſitas depoſceret, & defendendi ſubditum & homagialem a Rege, & obſequium a Duce præſtandi, impleri poſſe: Wladislaum tamen Regem, huius deuotionis & beneuolentiæ memoriam, fauore diuturno habiturum.* Honorato autem & munerato *Lamperto* Nuncio, donis inſuper magnificis, quæ & mittentis liberalitatem atque munificentiam, & accipientis deuotionem exprimere poſſent, Duci *Gwilerino* inter *Burgundiam* & *Almaniam* citra *Rhenum* Principatum ſuum obtinenti, transmiſſis, *Lampertus* ipſe in propria rediit.

ſummo honore proſequitur.

Facultatis autem Apoſtolicæ quam ſecum præfatus *Anthonius Zeno* attulerat, tenor ſequitur.

1422

Literæ P. R. quibus Legato dat poteſtatem in cauſſam Cruciferorum inquirendi.

Martinus Epiſcopus Seruus Seruorum Dei. Dilecto filio Anthonio Zeno, Decretorum Doctori, Canonico Petracenſi, Referendario noſtro, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Apoſtolica Sedes ſolerti ſtudio ſemper inuigilat, vt diſcordiæ & controuerſiæ, quæ inter Chriſti fideles inuicem diſſidentes, exortæ ſunt, ne ſcandala grauiora exinde erumpere poſſent, per concordiam, vel ſaltem iuris medium, ſopiantur. Cum itaque dudum per literas noſtras, vt quæſtiones & controuerſiæ, quæ inter chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Wladislaum Poloniæ Regem illuſtrem, & etiam dilectum filium nobilem virum Alexandrum Withawdum Lithuaniæ Ducem dicuntur contingere ex vna, & dilectos filios Magiſtrum & fratres Ordinis B. Mariæ Teutonicorum Hieroſolymitanorum, ex alia, partibus, quæque coram nobis pendebant, & pendent, ad tollendum plurima ſcandala, quæ vtrinque exoriri poterant, per concordiam & accomoda media tollerentur, vtramque partem præfatam propenſius exhortati fuerimus, & altera parte ad id minime conſentiente, obtuleramus nos ipſas partes in facto & in iure plenius audire, probationes ampliores, ipſaſque quæſtiones pleniſſime diſcutere, ac fino debito, concordia vel iudicio terminare: ad hoc intra proximum feſtum Dominicæ Reſurrectionis, eisdem partibus terminum aſſignantes, ita quod pars vtraque in Calendis Ianuarii proxime venturis, ſuper præmiſſis contentionibus ſuis, munimenta, ad cauſas huiuſmodi facientia, comportaret, & interim ſi quæ proponere aut probare voluiſſet, coram deputatis aut deputandis a nobis, illa dictis Calendis produceret, vt exinde intra dictum terminum Dominicæ Reſurrectionis, plene animum noſtrum informare, ipſaſque controuerſias concordia vel iudicio, vt præmittitur, terminare poſſemus. Et vt hæc cum maiori tranquillitate fierent, ac interitus animarum, corporum ſtrages, depopulationes agrorum, & Prouinciarum exterminia procul abeſſent, partem Regiæ Serenitatis adhortati fuerimus, alteri vero parti ſtricte mandauerimus, vt treugas inter ipſas partes tunc pendentes, per vnum annum tunc ſecuturum prorogarent, prout in eisdem noſtris literis, vtrique parti transmiſſis, plenius continetur, ac poſtea ob peſtem, quæ poſt datam literarum præfatarum, in vrbe viguit, ac Curiæ noſtræ mutationem, aliaſque plures occupationes graues, non potuerimus circa præmiſſa vacare. Et licet eisdem etiam detineamur ad præſens, tamen ad tollendum ſcandala huiusmodi diſſenſionis & litigii, per concordiam, ſi fieri poteſt, alias iudicio, ſupremis affectibus aſpiramus, ac tibi deinde per alias literas noſtras duximus committendum, vt ad partes ipſas te conferens, vtramque

1422

partem cum omni ſollicitudine ac vigilantia, ad concordiam reduceres, prout in eisdem literis latius continetur. Cæterum, ſi, operante ſatore zizaniæ, concordiam per te fieri non contingeret, de quo plurimũ doleremus, vt ſcandala atque diſcordiæ præfatæ omnino tollantur, per vim iuſtitiæ, atque iudicii, ipſas quæſtiones decidere expediens eſſe dinoſcitur. Nos igitur de tua prudentia, aliisque virtutibus, quibus pollere dinoſceris, in his & aliis, ſumentes in Domino fiduciam ſpecialem, ac tollentes & circumſcribentes terminos, dictis partibus in primis literis aſſignatos, qui ex lapſu poſtea temporis, ad faciendum & exequendum, quæ neceſſaria & expedientia ſunt, ſufficientes nequaquam eſſe noſcuntur, tibi præſentium tenore committimus, & mandamus, quatenus cauſam & cauſas, quam & quas præfati, Rex Poloniæ, & Dux Lithuaniæ, coniunctim vel diuiſim, aduerſus dictos Magiſtrum & fratres, nec non præfati Magiſter & fratres, aduerſus dictos, Regem & Ducem, etiam coniunctim vel diuiſim, cum ſuis emergentiis, dependentiis, annexis & connexis, mouere voluerint, audias, & de illis cognoſcas, ſimpliciter, ſummarie, & de plano ſine ſtrepitu & figura iudicii, vſque ad diffinitiuam ſententiam excluſiue, cum poteſtate citandi ipſas partes, etiam per edictum, ſecundum iuris depoſitionem. Et ad tollendum difficultates & diſcordias, quæ ratione loci circa præmiſſa audienda & cognoſcenda veriſimiliter occurrerint, ad audientiam & cognitionem huiuſmodi, tibi & ipſis partibus deputamus, niſi partes prædictæ de alio loco aut locis ad præmiſſa conſenſerint. Pro cauſis tamen concernentibus terras, aut alias Ducatus Lithuaniæ, aut terræ Samogitharum, ad inſtantiam dictorum Regis & Ducis, audiendis & cognoſcendis in Ducatu vel terra Samogitharum prædictis, qui & quæ vicinæ ſunt, terræ & Dominiis dictorum Magiſtri & fratrum propter magnam diſtantiam a loco Głogouiæ prædicto, locum eligas & deputes, de quo commodius ipſis partibus & tibi videbitur expedire. Volumus autem, ac tibi committimus & mandamus quatenus ad recipiendum literas & inſtrumenta, quas & quæ partes prædictæ, vel earum altera in modum probationis producere voluerint, ad locum & loca, quem & quæ quælibet partium producere volens, etiam in ſuo Dominio & Territorio duxerint eligendum, propter hoc accedas, & altera parte vocata, recipias. Probationeſque ſeu confeſſiones partium, ſuper ſigillis & ſignis dictarum literarum & inſtrumentorum, ibidem admittas. Et ſi pars producens dubitans de periculis perditionis literarum & inſtrumentorum prædictorum, ſi ad alia loca transferrentur, illas & illa tranſumi & transferri petat, data prius alteri parti facultate, literas & inſtrumenta huiuſmodi plene inſpiciendi, illas & illa in forma publica, vocata altera parte, tranſumas, & tranſcribi facias, cum deſignatione Sigillorum ſubſcriptionum & ſignorum, in eisdem literis & inſtrumentis appoſitorum. Decernaſque authoritate noſtra, ſic tranſumptis fidem tanquam originalibus habendam, cauſamque & cauſas huiuſmodi inſtructas, cum omnibus, propoſitis, allegatis, & productis vtriusque partis, ad nos referas & reportes. In termino itaque, de quo tibi videbitur expedire, ad quem partes ipſas cites peremptorie, coram nobis, vt quæſtiones ipſas, cauſas, & controuerſias, concordia & iudicio valeamus terminare, repræſentes. Volumus inſuper ac tibi committimus ac mandamus, quatenus cuilibet partium prædictarum, earumque, procuratoribus, Nunciis, teſtibus, & perſonis pro eis interuenientibus, ac rebus aliis quibuſcumque, pro præmiſſis expediendis, ſecuritatem, authoritate noſtra præſtes, ac ſub noſtram atque Sedis Apoſtolicæ protectionem ſuſcipias. Quos & quas nos ex nunc ſuſcipimus. Et inſuper volumus, quod quælibet partium prædictarum, alteri parti petenti, ſecuritatem in forma qua dictaueris, præſtare teneatur. Teſtes autem ſi fauore vel odio, vel timore, aut aliqua humana gratia, ſe ſubtraxerint, compellas per cenſuram Eccleſiaſticam veritatis teſtimonium perhibere. Non obſtantibus priuilegiis, ordinationibus, & conſtitutionibus Apoſtolicis, & præſertim illa felicis recordationis Bonifacii Octaui Papæ, Prædeceſſoris noſtri, qua cauetur, ne quis extra ſuam diœceſim, niſi vna, & in certis caſibus, dubus diætis ad iudicium trahi vel euocari valeat. Aut ſi eis, vel alicui eorum a Sede Apoſtolica indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſent, per literas Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam de verbo ad verbum, de indulto huiuſmodi mentionem, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, octauo Calendas Decembris; Pontificatus noſtri anno quinto.

1422

Aliquot hebdomadis *Wladislaus Poloniæ* Rex apud *Cracouiam* immoratus, in terras *majoris Poloniæ Zophia* Regina, & filia Regia *Heduigi Cracouiæ* remanente proceſſit. *Anthonius* inſuper *Zeno* Nuncius Apoſtolicus, officium, ad quod deſtinatus fuerat ſincere impleturus teſtibus primum pro parte *Poloniæ* Regis *Cracouiæ* inductis & examinatis, literiſque & priuilegiis variis viſis & tranſumptis, in *maiorem Poloniam* & ipſe diuertit, ac Eccleſias Cathedrales, Collegiatas, monaſteriaque *maioris Poloniæ* adiens, grandæuos teſtes, vetuſtaſque literas & priuilegia, veritatem rerum quam maxime teſtantia, videbat, examinabat, & tranſumebat. *Wladislaus* interim *Poloniæ* Rex, apud *Wielyun* oppidum pro Dominica Palmarum agens, *Nicolaum Gneſnenſem* Archiepiſcopum, & *Andream Laſcarium Poſnanienſem* Epiſcopum ad ſe venientes, de ſolutione ſummæ quinque millium floreno-

1422 rum in Clero *Poloniæ* sibi per *Martinum* Papam assignatæ, requirit. Qui dum ad aliorum Prouincialium Episcoporum deliberationem rem detulissent, conformiter ab vniuersa *Polonica* Ecclesia *Wladislao* Regi est responsum; *Nullatenus Pontifices & Clerum, Papali assignationi parituros; cum quod Clerus & Ecclesiæ consignatione ipsa plurimum grauarentur, tum quod pertimescenda foret sequela, tum quod consignatio conditionalis esset; si videlicet Regem in Bohemos hæreticos aut schismaticos expeditionem agere contingeret. Qua non impleta, se Apostolicis mandatis non teneri.* Et licet *Wladislaus* responsionem Cleri molestius ferens refelleret, Pontificum tamen constanti oppositione & renitenti, tributum & & exactor quieuit.

Mansionarii Gnesnæ fundantur.

Ex Concilio *Constantiensi*, *Nicolaus Gnesnensis* Archiepiscopus reuersus, moleste ferens Ecclesiam suam *Gnesnensem* Collegium mansionariorum non habuisse; nec cursum, nec laudes gloriosæ virgini *Mariæ* in eam diem cecinisse, ne Ecclesia sua in officio præfato, aliis suis suffraganeis Ecclesiis Collegia mansionariorum dudum habentibus, censeretur inferior & deformior; collegium mansionariorum de decem personis, officium præfatæ *V. Mariæ* de Assumptione expleturis, in præfata Ecclesia *Gnesnensi*, perpetua fundatione erigit. Quibus pro dote decimas manipulares mensæ suæ *Archiepiscopalis*, de consensu Capituli, in villis, *Zorawa Lipini*, *Czieslawyce*, *Borowa*, *Wisznowa*, *Lutowo*, & *Maldratas* in *Mierczowo* assignauit.

De *Wielun* oppido *Wladislaus Poloniæ* Rex egressus, festo Paschæ apud *Calisch* celebrato feria tertia post conductum Paschæ in *Radzieiow* aduenit. Quo illi suus gener, & filiæ Regiæ *Heduigis* sponsus *Fredericus* iuuenis Marchio, ætate octennis, Marchionis *Brandeburgensis Frederici* filius, per *Ioannem Lubucensem* Episcopum, & aliquot Spectabiles *Brandeburgenses* milites, adductus & præsentatus est. Quem *Wladislaus* Rex gratissime excipiens, curam illius Venerabili viro Magistro *Heliæ*, Sacræ Theologiæ Professori, *Sandomiriensi* Decano, & *Petro Chelmsky* militi, optimis erudiendum moribus, mandat. In Curia quoque sua, assidue illum, lateri suo ad tabulam locando tenuit, vt Regni *Poloniæ* optimatibus notior fieret, quorum Princeps & Rex futurus fuerat declaratus.

Fredericus Marchio Brandeb. octennis in aula Wladislai instituitur.

Ex *Radzieiow*, *Wladislaus* Rex processit in *Brzesczie*, sub quo tempore *Sigismundus Coributh Lithuaniæ* Dux & nepos Regis germanus, de mandato *Alexandri Withawdi* Ducis magni *Lithuaniæ*, *Wladislao* insuper *Poloniæ* Rege & consentiente & probante, ad recipiendum Regnum *Bohemiæ* eiusque possessionem, nomine *Alexandri Withawdi*, cum frequenti & valido *Polonorum* exercitu, impensis *Alexandri Withawdi* expeditus, in *Bohemiam* processit. Erat autem sub tempus idem *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, conquisitione castri & ciuitatis *Ostrog* in *Morauia* occupatus. Qui Ducis *Sigismundi Coributh* aduentum, ne in se & exercitum suum irrueret, pertimescens, singulis apparatibus bellicis, quibus obsessos conquirere nitebatur, concrematis, obsidionem soluens, & in *Wladislaum Poloniæ* Regem, *Alexandrumque Withawdum*, graui indignatione fremens, in *Hungariam* regrediebatur. Dux autem *Sigismundus Coributh* in *Morauiam* ingressus, oppidum *Vinczow* situ & munitione forte, quoniam illum non suscipiebat, expugnare aggressus, facile conquirit. Datoque militibus in prædam, in *Bohemiam* contendens, *Pragam* aduenit, & a plerisque Baronibus & Nobilibus *Bohemiæ*, ab vniuersis vero *Pragensibus* ciuibus, de aduentu suo lætantibus, & claues ciuitatis *Pragensis*, & castri vtriusque sibi possessionem consignantibus, summo studio & fauore, summaque gratulatione exceptus est, & magni illi honores tam a Baronibus quam a ciuibus *Pragensibus* habiti, summaque rerum tradita. Qui ciuitatem breui ad iustiorem formam redegit: Nobilibus, & qui quiete viuere vellent, blandus atque amicus. In seditiosos & facinorosos asperrimus vindex. In huius aduentu munitissimam arcem in editiori colle sitam, quam *Karschten*, alias lapidem *Caroli*, vocant, oppugnare placuit, quod illic literæ, priuilegia, & iura Regni seruabantur. Pro cuius defensione *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, quatuor centurias militum pro præsidio liquerat. Castra tribus locis posita sunt, obsidio sex ducta mensibus, neque die, neque nocte, proiectione ingentium saxorum omissa oppugnatio. Quam dum obsessi refellerent & contemnerent, vasa circiter duo millia, cadaueribus & humano purgamine in hostes emissa, tantum obsessis fœtorem intulere, vt omnibus dentes infecti, aut deciderent, aut nutarent. Tolerauerunt tamen forti animo, & in hyemem vsque protraxere certamen, accepto clam medicamento ex *Praga*, quo dentes contineri possent, donec *Fredericus* senior *Brandeburgensis* Marchio, infesto agmine *Bohemiam* ingressus, longe lateque prædas agens, *Pragenses* ab obsidione discedere compulit.

Sigismundus Coributh nomine Alexandri Withawdi ad Regnum Bohemiæ possidendum missus.

Pragæ honorifice excipitur.

Postea castrum Carschten intolerabili fœtore oppugnat.

Ex *Brzesczie*, *Wladislaus Poloniæ* Rex discedens, *Iuniwladislauiæ* festum Pentecostes egit, vbi frequenti Prælatorum & Baronum numero ad illum confluente, quoniam treugæ cum Cruciferis inscriptæ, in festo *S. Margarethæ* subsequenti expirabant. Consulitur Regi treugas vlteriores vt proroget & assumat. *Anthonius* itaque *Zeno* Apostolicus Nuncius, qui & ipse ad Regem *Cracouiam* veniens, ineundarum treugarum author erat, scribit Cruciferis, persuadens illis suscipere treugas. Quorum vt facilior firmatio proueniret, partem vtramque in oppidum *Solecz*, ad placitandum

1422 de treugis, comportat. Quo cum nomine Regis *Iacobus Plocensis* & *Ioannes Pella Wladislauiensis*, *Episcopi*, *Sbigneus* de *Oleschnicza* Præpositus *S. Floriani*, *Matthias* de *Labischin Brzestensis*, & *Ianussius* de *Kosczielecz Wladislauiensis*, Palatini; nomine vero Magistri & Ordinis, *Ioannes Obczyer Episcopus Varmiensis*, *Vlricus Czangyer* Marschalcus, *Nicolaus* Commendator primarius, *Ludouicus Thorunensis*, Commendatores, *Franciscus* Doctor Decretorum, Secretarius Magistri, item aliquot militares & ciues conuenissent, *Anthonio Zeno* Apostolico Nuncio & solicitante, & partes commonente ad pacem, treuga a parte vtraque suscepta est. Cumque pro illius robore minutæ conceptæ, & a partibus laudatæ forent, Cruciferi dolum a *Sigismundo Romanorum* Rege inserere treugæ edocti, & iussi, non amplius valentes continere, conditionibus treugarum eam clausulam expetunt apponi, *vt firmatio treugarum prorsus censeretur inualida, si Apostolico mandato, aut Imperiali, ad abrogandum illam Cruciferi arctarentur*, non secus quam per religionis speciem machinatam fraudem, quo facilius irritum fieret fœdus, celaturi. Nihil autem in speciem praua religione fallatum. Erant iam Prælati & Barones *Poloniæ* dudum ante doli huiusmodi gnari & conscii. Quidam enim rusticanus & vilis homo, mendicum se habitu & gestu, quo facilius intuentes falleret, præferens, *Sigismundi Romanorum* Regis literas Cruciferis titulatas, vilitati vestium suarum insuens, & iter in *Prussiam* per *Poloniam* agens, apud oppidum *Poloniæ Conin* moriturus, vestes suas petebat in *Thorun* ad Commendatorem deferri. Quam rem nemine quid lateret perpendente, *Gnero*, *Coninensis* theloneator, dum *Sbigneo* de *Oleschnicza* Secretario Regio retulisset, mittuntur celerrime, qui vestes defuncti mendici, iam in alios mendicos distributas, conquisitas afferunt. Quibus diligenti quæsitu perscrutatis, literæ *Sigismundi Romanorum* Regis illis insutæ reperiuntur. His significabat, *omnes fere gentes Poloniæ, & omne robur militiæ Polonicæ, in Bohemiam cum Duce Sigismundo Coributh discessisse, Regnumque Poloniæ vacuum gentibus militaribus fore*: Exhortans Cruciferos & commonens, *vt temporis opportunitate vterentur. Treuga quoque simulata, quam ad Papale aut Imperiale imperium soluere liceret, interiecta, Poloniam pendente treuga ex improuiso aggressi, diffusius, quo possent, vastarent* Ea siquidem calliditate & dolo *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, vltionem de *Wladislao Poloniæ* Rege, quod gentes suas cum Duce *Sigismundo Coributh* in *Bohemiam* ire permiserit, sumpturus, vtebatur. Cruciferi itaque *Sigismundi* Regis parendo requisitionibus, & credentes Regnum *Poloniæ* vacuum milite esse, conditionem præscriptam literis treugarum inseri petebant. Consiliarii vero Regii, de dolo, qui ex *Sigismundi* Regis literis proditus erat, & quas Apostolico Nuncio *Anthonio Zeno*, ad publicandum Crucifericam iniquitatem, ostenderant, sufficienter auisati, nullatenus eam conditionem apponi patiuntur. Sine qua, Cruciferis in treugas consentire recusantibus, cassus fit omnis labor, & pars vtraque in bilem stomachata & incensa, improperiis non abstinens, cœpto irrito discessit. Fertur enim *Ioannes Pella Wladislauiensis* Episcopus, parum temperata passione motus, in Cruciferos dixisse; *Stridente bello, Commendatores & Cruciferos, castrorum cubilia & abdita petituros, militares, ciues, & eorum coniuges & filias, pœnas spretæ quietis, velint nolint, iusto permittente Dei iudicio, daturos.* Et ad extremum adiecisse: *Non pudet vos tam callida in lucem proferre ludibria, adque fallendum Regem & Regnum Poloniæ, fraudulentis vti ambagibus, ganearumque vestrarum nidore atque fumo, nostram fallere puritatem? Pacem perpetuã frequenter irritam fecistis, & semper aliquam fraudem, circumuenturi nos, speciem iuris aut æquitatis opponitis; nunc quoq; fraudem in paruis sub specie religionis & obedientiæ præstruitis, quemadmodum literæ eæ originales Sigismundi Romanorum Regis* (produxitque illas originaliter) *testes in vos sunt; In maioribus nos, & Regem Regnumque nostrum, per dolos & fraudem, quod Diuina detexit ordinatio, decepturi.*

Poloni fœdus cum Cruciferis inire recusant.

Consiliariis Regiis ex conuentu cum Cruciferis apud *Solecz* habito *Iuniwladislauiam* reuersis, postquam pacem cum Cruciferis quæsitam, nulla modestia & æquitate obtineri posse compertum est, Consiliariis singulis probantibus, expeditio contra *Prussiam* indicta est, & *Alexandro Withawdo* Duci magno *Lithuaniæ*, cæterisque Principibus & militibus *Poloniæ* & *Lithuaniæ* scriptum, *quatenus pro festo Sancti Iacobi in Prussiam armati procedant.* His perfectis, *Anthonius Zeno* Nuncius Apostolicus, receptis multis grandæuorum hominum testimoniis idoneis, visis insuper in Cathedralibus, Collegiatis, & monasteriorum Ecclesiis, antiquis priuilegiis, literis, & scripturis; ex quibus apertissime constabat, terras *Pomeraniæ*, *Chelmensem*, & *Michalouiensem*, a corpore Regni *Poloniæ* per iniuriam abstractas esse. Dolos insuper & iniquitates Crucifericas probe agnoscens, *Iuniwladislauia* egressus, per speciales suas literas, tam *Wladislaum Poloniæ* Regem, quam Magistrum & Ordinem Prussiæ, ad videndum in causa super terris prædictis sibi commissa, apud *Glogouiam maiorem* pro die Sancti *Ioannis* Baptistæ, iustam sententiam proferri, procurauit citari, oppidumq; *maioris Glogouiæ*, in Cruciferorum fauorem *Slesiæ* Principibus claudentibus, lato in locum interdicto, aperiri compulit. Dum autem terminus ferendæ sententiæ aduenisset, & *Anthonius Zeno* Iudex & Nuncius Apostolicus, terras præscriptas *Wladislao Poloniæ* Regi & suo Regno

Expeditio in Prussiam indicta.

Legatus Apostolicus, ne sententiam inter Regem & Cruciferos ferret, impeditur.

1422

gno adiudicaturus, pro tribunali conſediſſet, *Martini* quinti Papæ ſpeciali inhibitione, per literas, ipſi etiam *Anthonio Zeno* moleſtas, in fauorem Cruciferorum, ad petitionem importunam *Sigismundi Romanorum* Regis, conceſſas, interueniente, impeditus eſt. Et de *Glogouia* adueniens, *Wladislao* Rege valedicto, cum omnibus cauſæ productis in Vrbem rediit, *Martinumque* Papam, & de iure Regni *Poloniæ*, & de iniuſtitia Cruciferica, ad liquidum informauit. Cruciferi ſiquidem, cum cauſam, iuribus non muneribus fundari atque inniti viderent, ſummæ rerum ſuarum diffidentes, & integritatem animi *Zenonis*, quem aduerſus pecuniæ corruptelam intellexerant inuictum, veriti ſuſpectiſſimum illum ſibi allegare, & velut incompetentem, non tam fugere quam accuſare cœperunt, nihil in *Anthonii* conditione, quod ſuis artibus conduceret, rati ſe reperturos. Comperendinari deinde cauſam, & eiuſdem cognitionem, & aduerſus ſe intelligentes ferri ſententiam, facto ad *Sigiſmundum Romanorum* Regem recurſu, non tam prece quam pretio, cauſam Regiam infectum iri obtinuerunt.

Iuniuladislauienſi oppido *Wladislaus Poloniæ* Rex relicto, per *Gąbicze*, *Mogilno*, *Znenam*, *Gneſnam*, *Pobiedziska*, *Poſnaniam*, *Pizdri*, *Schadek*, procedens, in *Volborz*, quo copias conuenire iuſſerat, pro die Viſitationis *S. Mariæ* Virginis peruenit. Vbi ad ſuam Serenitatem magnus Dux *Magnopolenſis*, & Epiſcopus *Camenenſis* veniens, ferre ſe Regi auxilia contra Cruciferos pollicetur, ſuamque pollicitationem patenti literarum innouat atque firmat ſponſione. Cuius obligatione *Wladislaus* Rex & commendata & accepta, eum muneratum remittit.

Wladislaus Rex cum copiis ſuis in Volborz conuenit.

Exercitibus Regiis de terris duntaxat *Cracouienſi*, *Ruſſiæ*, & *Podoliæ*, pro die inſtituto conuenientibus, *Wladislaus* Rex per viam priorem, & eadem pene ſtatiua, quibus in expeditionem, qua magnus conflictus habitus eſt, tranſitum agens, ex *Volborz* diſcedit & in *Pruſſiam* contendit. Dumque in die *S. Mariæ Magdalenæ* in *Czerwyenſko*, *Viſlam* ſuperaturus, applicuiſſet; copiæ illi occurrerunt terrarum maioris Poloniæ. Sequenti deinde die amne *Viſla*, ponte nauali iuncto, vniuerſum traiecit exercitum: & die tertia *Alexander Withawdus Lithuaniæ* magnus Dux, cum gente ſua aduenit, coniunctisque potentiis, *Wladislaus* Rex hoſtilem terram, penultima die Iulii menſis, feliciter introiuit, & ſtatiua ſupra lacum circa oppidum *Lutherborg* locauit. Ex *Lutherborg* prima die Auguſti, non ſecus quam in conſpectu eſſet hoſtis, aciebus ordinatis verſus *Lubow*, hoſtes ſecum prope diem ratus decernere, proceſſit. Collegerant ſiquidem Cruciferi ex proprio & mercenario milite exercitum: & Magiſtro generali *Michaeli Kochmeyſter* apud *Marienburg* relicto, copias in campum, fortunam tentaturi deduxerunt, eaſque in prato, prope caſtrum *Lubow*, foſſis cincto, quod ſiluæ per circuitum contexerant, adeo occulte locauerant, vt exploratores Regii, longo ſatis tempore, quonam locorum exiſteret hoſtilis exercitus, odorare nequirent. Cuius *Vlircus Czangyer* Marſchalcus *Pruſſiæ* erat Capitaneus. Quem, ne vi cogeretur decernere intra vallum & foſſata continebat. Cruciferi audito, quod Rex verſus *Lubow* ad *Drwanczam* fluuium iter flexiſſet, exercitum & ipſi mouent, & in obuium Regi, pugnam conſerturi ire pergunt. *Wladislaus* autem Rex & exercitus ſuus, aduentu hoſtium audito, plurimum lætatus, ea hilaritate animatus ad pugnam, vt vna acies alteram, vnum ſignum aliud, feſtinatione vehementi excederet, & præiret. *Poloni* enim tunc tanta pugnandi ardebant cupiditate, vt nec Ducum nec Præfectorum poterant cohiberi imperio, quin feſtinatione nimia ordines & loca egreſſi, vnus alium præire, & in prælium ruere contenderent. Ineratque tunc *Polonorum* animis ſingularis alacritas, vt incitatio haud mediocris ad decernendum, omneſque pugnandi ſtudio incenſi, in pugnam ruebant. Fuiſſetque abſque dubio exercituum facta congreſſio, quoniam & Cruciferi de Ordine, ardentius tamen Dux Cruciferici exercitus *Vlricus Czangyer* Marſchalcus, fortem exercitum ſe habere ratus, triginta enim millia contingere æſtimabatur, aſpirabant ad certamen, æſtimantes Regium exercitum, in quo plus quam centum pugnatorum æſtimabantur millia, præter pedeſtres copias, debiliorem eſſe, niſi *Conradus Nyempecz* miles de *Sleſia*, in bellis & diſciplina militari peritus, præfatum *Vlricum* Marſchalcum, ab euidenti congreſſus temeritate reduxiſſet, & videre atque explorare priusquam decerneret, quantus ſit Regius exercitus inemendabilem vim Martis differens, conſuluiſſet. Hac perſuaſione Marſchalcus admonitus, velocibus equis cum *Conrado Nyempcz* conſcenſis, exercituum Regium, diffuſum latiſſime in locuſtarum modum, conſpiciunt, nec eius potentiam, quanta ſit, æſtimare queunt, territi admodum, feſtinantiſſime redeunt, & exercitum ſuum primum gradum ſiſtere, deinde periculo denunciato, in fugam verti, arceſque petere prius, quam inuoluantur periculo, compellunt. Sic Cruciferorum exercitus, pro pugna fugam iniens, ſaluatus eſt. Qui ſi congredi tentaſſet, in fortiſſimum *Polonici* exercitus mucronem fatue incidiſſet. Fuerant tamen de exercitu taliter fugiente & diſperſo, perplures milites capti, Regio enim mandato, fugax Cruciferorum exercitus, a *Polono* milite perſecutionem pertulit, vſque ad flumen *Drwancza*; Et quo facilius euaderet, pontem in flumine *Drwancza*, perſequentes auerſurus diſrumpit.

Exercitus Cruciferorũ primo audacior plus æquo.

Deinde contemplato Polonorum exercitu fugit, abrupto ponte in fluuio Drwancza.

1422

Ex qua multi mortales fuere intercepti. *Wladislaus* Rex, ea die in borra, duobus miliaribus a *Lubow* diſtante, nocturno exacto, die Saturni ſecunda Auguſti, motis caſtris, medio miliari a *Lubow* poſuit ſtatiua; quæ duobus diebus illic, interim ſcire cupiens, ſi in aliquem locum Crucifericus exercitus diuertiſſet, habita ſunt. Comperto autem Cruciferorum exercitum in loca varia diffugiſſe, die Lunæ quarta Auguſti, motis caſtris medio miliari, ea ad caſtrum & oppidum *Lubow* applicat, & quatriduo in illorum conquiſitione immoratus, cum demum cognouiſſet vtrumque ditionis Epiſcopi *Culmenſis* eſſe, ab eius conquiſitione ceſſari mandauit.

Die Veneris octaua Auguſti, *Wladislaus Poloniæ* Rex, motis ab obſidione oppidi *Lubow* caſtris, venit ad flumen *Drwancza*. Et licet hoſtes bombardis & ſagittis, cæterisque propugnaculis prohibere exercitui Regio tranſitum fluminis niterentur, per gentes tamen Regias, ſub banderio *Goncza*, quod inprimis ad flumen peruenit, conſiſtentes, repreſſi & victi, cedere coacti ſunt, & plures ex illis capti aut occiſi. Obſtaculo deinde ſummoto, omnis Regius exercitus flumen *Drwancza*, inter caſtrum *Brathian*, & pontem disiectum, *Wladislao* Rege in ea parte fluminis, ex qua venerat, miſſam audiente tranſiit, & in parte altera fluminis, ad miliare vnum, caſtra metatus eſt. Illo denique die plures de Regis exercitu, propria ſponte & iniuſſu Regis, ad ſpolia conquirenda diſperſi, ad ciuitatem *Zabrzezno* alias *Riſzemborg*, in qua Cathedralis Eccleſia Culmenſis ſita eſt, a flumine *Drwancza* nouem miliaribus diſtantem, perueniunt, & impetu facto contra eam, licet muro & ſitu fortis foret, illam comprehendunt, omnibusque eius deſiderabilibus potiti, igne ſuccendunt, A quo & Cathedralis Eccleſia concremata, & teſtudines eius diſruptæ. Biduum autem in ſtatiuis illic abſumptum eſt.

Wladislaus Rex per flumen Drwancza exercitum traducit, ibi hoſtes capti & cæſi ſunt.

Zabrzezno cum Cathedrali Eccleſia Culmenſi incenditur.

Die Dominico Sancti *Laurentii*, motis Rex caſtris ad villagium quoddam exuſtum, caſtra ſupra lacum locat. Feria ſecunda moto inde exercitu, venit ad flumen *Oſſa*, vbi duobus diebus abſumptis, die Mercurii tredecima Auguſti, fluuium *Oſſam* tranſiit, caſtraque haud procul a flumine conſtituit. In quo *Petri* de *Seek Corbauienſis* Epiſcopi Nuncius, ex *Marienburg* per gentes Regias conductus aduenit. Significans Regi *præfatum Epiſcopum Corbauienſem nomine Sigismundi Romanorum Regis aduenisse; ſed propter Regias armatas gentes, vbique diffuſas, venire timuiſſe.* Ex induſtria ſiquidem Rex manus ſpargi, & populationem latius iuſſerat extendi, hoſte vago copiam pugnæ non faciente. Nec quiſquam ſine euidenti periculo poterat in Regis ſtatiua peruenire. Propter quod prædictus Nuncius Epiſcopi *Corbauienſis*, nonniſi per *Polonos*, qui a gentibus Crucifericis, dudum in ſpoliis & incendiis parum prouide fuerant verſati, capti fuere, in caſtra Regia ex *Marienburg* ductus eſt. Cui Rex vnum ex *Polonis*, & vnum ex *Lithuanis* adiungens, ipſum remiſit; quorum ductu & *Petrus* de *Seek* Epiſcopus *Corbauienſis* incolumis, ad præſentiam *Wladislai Poloniæ* Regis perductus eſt.

Epiſc. Corbauienſis a Sigismundo Imp. ad Wladislaum mittitur.

Feria quinta in Vigilia Aſſumptionis *S. Mariæ* Virginis venit Rex ad magnum lacum. Illoque & altero die, propter diei celebritatem, in eisdem ſtatiuis quies habita eſt. Sabbato vero, in craſtino Aſſumptionis, facto Rex in vna villarum nocturno, die Dominico, dum apud oppidum *Golub* peruentum foret, gentes Regiæ impetu facto, facile illud conquirunt: præda oppidi ingens & multa, militi conceſſa eſt. Et licet plures numero ex oppidanis, in turrim vnam fortem & munitam ſupra fluuium *Drwancza* ſitam ſe recepiſſent, & aliquantulum, ex illa ſe defenderent, poſtea tamen videntes ſe ſubſiſtere non poſſe, gratia impetrata, in captiuitatem ſe tradunt. Multipliciter enim gentes Regiæ illos infeſtando, turrim prædictam comprehendere moliebantur. Miles *Miſſnenſis Paczolth* dictus, apud Regem donatiuo militans, cognatus *Henrici* de *Pławen*, olim Magiſtri generalis a Cruciferis capti, & in eam diem in vinculis aſſeruati, in conquiſitione turris prædictæ, per lapidem, cum muro turris inniteretur, ictus, deſideratus eſt.

Oppidum Golub a Polonis capitur.

Oppido *Golub* conquiſito, Rex arcem, quæ ciuitati imminebat, in monte editiori ſitam, obſidione vallat, & bombardis maioribus fortiſſime quatit. Die vero Iouis, vigeſima prima Auguſti, fit militaris impetus contra caſtrum, Et quamuis tam ab Ordinis quam mercenariis militibus *Sleſitis* videlicet, & *Miſſnenſibus*, probe defenderetur, equis tamen melioribus, quos in caſtro inferiori habebant, ne *Polonorum* milites illis potirentur, interfectis, caſtro inſuper inferiori, proprio igne iniecto, exuſto, caſtrum ſuperius machinis, pro parte maiori debilitatum, in manus in poteſtatem Regiam tradere coacti ſunt. Regius exercitus omnibus, quæ in caſtro ſuperiori repererat, direptis, Cruciferos, & alios milites mercenarios, in captiuitatem accipit. Quindecim milites ex Ordine interfecti, inter quos *Golubenſis* Commendator fuerat, quadraginta mercenarii capti. Sacramentum *Corporis Chriſti* de caſtro cum magna reuerentia, candelis accenſis proſequentibus, nocte receptum, & in tabernaculum *Sbignei* de *Oleſchnicza* Præpoſiti Sancti *Floriani* importatum, altera quoque luce a celebrante ſumptum eſt. Sub eo autem tempore, quo impetus militaris edebatur in caſtrum, Regio mandato turris ciuitatis, cæteris fortior & editior, in fundamento ſuo ſuffoſſa, & in fluuium *Drwancza* præcipitata, ruina ſua maximum & horrendum ſonum cauſans, alueum fluminis *Drwancza*

Caſtrum Golub capitur.

1422

sua mole quasi aggere impleuit, vndasque fluminis præfati *Drwancza* fluorem suum aliquanto tempore continuare retardauit.

Sigismundus Imp. legationem mittit ad Wladislaum Regem,

Stante *Wladislao Poloniæ* Rege in castri *Golub* obsidione, *Petrus* de *Szeek Corbauiensis* Episcopus, ex *Marienburg*, perductus, aduenit, & audientia obtenta, nomine *Sigismundi Romanorum* Regis, cuius erat Legatus, *Wladislao* Regi in præsentia *Alexandri Withawdi* Ducis magni *Lithuaniæ*, Consiliariorumque vtriusque Dominii, Legationem in hunc modum exponit. *Miratur plurimum, Serenissime Princeps, Dominus meus Sigismundus Romanorum Rex, quod Serenitas tua fœderibus, inscriptionibus, atque pactis secum percussis, parum appensis, Nepotem suum Sigismundum Coributh Lithuaniæ Ducem, cum exercitu gentium Polonicalium potenti, in subsidium hæreticis & aduersariis suis, transmisit. Qui fideles suos ab obedientia abstrahit, castra quoque & ciuitates suæ ditionis, conquirit. Et Bohemorum hæreticorum rebellionem & sectam, quam maxime nutrit & confortat. Miratur insuper, quod Serenitas tua fratres Ordinis Cruciferorum de Prussia, sibi & Imperio Romano deuotos & subiectos, bello duro & graui affligit & vastat, postquam super ventilatis inter Serenitatem tuam & Ordinem causis, iustam sententiam Wratislauiæ se arbitratur pronunciasse. Rogat itaque tuam Serenitatem & obsecrat, quatenus Nepotem suum Ducem Sigismundum Coributh, cum omnibus gentibus, quæ cum illo sunt, ex Bohemia reuocet, & morari sibi illic, ferreque hæreticis præsidia, interdicat.*

petens vt Sigismundus Coributh ex Bohemia abscedat,

Si autem Serenitas tua existimat, sibi Dominum meum Sigismundum Romanorum Regem in aliquo iniuriam fecisse, offert cum tua Serenitate in arbitrium venire, aut communium amicorum, aut Consiliariorum vtriusque Regni, Poloniæ videlicet & Pannoniæ, iuxtaque inscriptionum formam facere decisionem. Obsecrat insuper, maiori quo valet affectu, vt Serenitas tua, ex terris Ordinis discedens, eas amplius ferro & igne vastare & consumere desinat. Et si Ordo Crucifericus est tuæ Serenitati in aliquo culpabilis, offert Dominus meus Sigismundus Romanorum Rex, qui illum in sua potestate & ditione continet, compellere Ordinem ad omnem iustitiam & æquitatem; Sententiamque suam ad pronunciationem, si grauis & onerosa tuæ Serenitati appareat, reformare & corrigere. Hæc Legatus Cæsareus.

& ne Rex ipse Cruciferis bellum inferat.

Responsio ad eam legationem.

Legationi *Sigismundi Romanorum* Regis, a *Corbauiensi* Episcopo pronunciatæ, *Wladislaus Poloniæ* Rex tale edit responsum. *Non habet frater meus Sigismundus Romanorum & Hungariæ Rex, iustam mirandi causam, si ego pluribus annis, pacem cum Cruciferis hostibus meis, & apud Sedem Apostolicam, & ipsum Regem Romanorum, aliisque locis quæsitam, nusquam inueniens, iusta & necessaria arma contra illos induerim. Et deficiente in terris iustitia, a cœlestibus mihi illam quæsierim. Grauibus enim licet lacessitus iniuriis, publicis prouocatus opprobriis, fortissimo militiæ robore abundans, bellum tamen hosti meo non intuli, sed primum in ipsum Sigismundum Romanorum Regem, super singulis quæstionibus & iniuriis compromisi. Qui etsi partem meam, quod etiam apud Scythas iniquum censetur, audire dedignatus, iniustam in me sententiam tulisset, & potestate sibi tradita abutens, paternas meas & naturales terras, de quibus arbitrandi, velut his, quæ in quæstionem non venerant, nullam habebat potestatem, mihi abiudicasset. volui tamen Principis Catholici more, onerosam & duram mihi sententiam custodire, nisi Ordo ipse, in cuius fauorem lata est, in omnibus fere illi contrauenies, nec soluit aurum decretum, nec castra demoliuit erecta, nec terras restituit occupatas. Deinde ad Sedem Apostolicam recurrens, non sine ingenti sumptu, & meam iustitiam, & Ordinis iniquitatem monstraui, & tam claram reddidi, vt Apostolicus Iudex Antonius Zeno, iustissimam pro me, & contra Cruciferos laturus sententiam, imperantem restitutionem terrarum Pomeraniæ, Chelmensis & Michalouiensis, apud Głogouiam pro certo die consedisset, sua tamen pronunciatio, Sigismundo Romanorum Rege operante efficienteque, Apostolica prohibitione exstitit impedita. Quæsiui posthæc treugas firmare cum ordine, etiam iustissimum perosus bellum, nisi fratrem meum Sigismundum Regem Romanorum vafrum & duplicem in me agnouissem, qui me & Regnum meum periculosius læsum & pessundatum iri satagens, ea conditione, atque lege, Ordini firmare mecum, destinatis literis, quas originaliter apud te produco, mandauit treugam, quatenus liceret illam, ad Apostolicam vel Imperialem iussionem violare, & treuga confecta, & ipso mandante, meque existente securo, Ordo liberius in Regnum meum grassaretur. Et nisi, operante Dei clementia, literæ suæ, dolum præfatum detegentes, in manus meas & notionem peruenissent, firmare treugam cum Ordine, etiam sub conditione præfata, quam inseri petebat, annuissem. Non licet mihi itaque fidere de sua amicitia amplius, neque causam meam illius cognitioni credere, quem & opere & literis experior callidum & grauem hostem, non prius, neque secus, propitia mihi Diuinitate, de hostilibus terris excessurus, donec eas aut finali excidio vastabo, aut armis, pacem mihi, & Regno meo, æquis conditionibus procurabo. Liquet autem, quod Ducem Sigismundum Coributh ego in Bohemiam non miserim: quapropter nec pro eo intendo respondere: alium itaque tibi, qui misit illum, non me, cum ea querela conuenias.* E vestigio vero *Alexander Withawdus Dux magnus Lithuaniæ in hæc verba se resoluit: Non abnuo neque inficior, quinimo*

1423

imo profiteor libere ac clare, Ducem Sigismundum Coributh, meo mandato, meisque impensis & meis auspiciis, ad faciendum resistentiam hosti meo Sigismundo Regi Domino tuo in Bohemiam transisse. Qui cum fœderatus & iuratus mihi frater foret, pollicitus se ad occupationem terrarum mearum nunquam aspiraturum, per pronunciationem tamen sententiæ suæ, euidentem iniquitatem continentem, me terris meis spoliare, & illas Cruciferis applicare, non turpe putauit. Vicem itaque iniuriarum hosti meo Sigismundo repensurus, Ducem Sigismundum Coributh nepotem meum, in Bohemiam misi, gentibus & pecunia illum adiuturus, & personale, si deposcet necessitas, illi solatium laturus, vt hostis meus Sigismundus aliquando tandem intelligat, quem offenderit, & sciat mihi aliquid roboris & animi inesse, desistatque me suis ingeniis, suaque calliditate grauare. Eo responso *Corbauiensis* Episcopus accepto, licentia obtenta & his qui illum conducerent, ad Magistrum *Prussiæ Michaelem*, ad significandum ei *Wladislai Poloniæ* Regis & *Alexandri Withawdi*, responsionem, in *Marienburg* diuertit, & abinde in *Hungariam* rediit, neque apposuit de cætero redire ad *Poloniæ* Regem & exercitum eius, aut aliquam tractare, iuxta, ac illi a *Sigismundo Romanorum* Rege iniunctum fuerat, pacem perpetuam vel treugam, intelligens animum *Wladislai Poloniæ* Regis, & omnium suorum, iusta ira percitum, susceptum bellum, cum præsertim se superiores hostibus viderent, nullo pacto depositurum.

Valachi Wladislao in auxilium missi

Sub tempore eodem, Voieuodæ *Moldauiæ* gentes, *Valachi*, in auxilium *Wladislao Poloniæ* Regi transmissæ, quadringentorum militum numerum explentes, vsque prope *Marienburg* prædatum pabulatumque descenderant, prædasque agebant. Contra quos Cruciferi, in forti militum exercitu, qui in præsidio castri *Marienburg* morabantur, erumpentes, illos inuadunt. Qui cum hostium numerum & vires, suamque exiguitatem metirentur, in desperationem versi, rem fortunæ committunt. Sumpsitque tunc, postquam nihil superesset, arma formido, & nemus proximum ingressi, equis desiliunt, facilius, vt est mos & natura gentis, tecti fronde & ligno, pedestres certaturi. Cruciferi rati *Valachos* certam non simulatam fugam capessisse, & latitatum siluas abiisse, velocius, quo possunt ad nemus contendunt, & in *Valachorum* capturam, existimantes rem nullius negotii fore, armantur, cum cumplures eorum equis desiliissent. Verum *Valachi* vibrando in hostes tela, tuti ipsi a telis, non secus quam imbrem mittunt. Et tam hominibus quam equis, frequenti proiectione telorum vulneratis, plures etiam ex illis conficiunt. Adeoque in Cruciferos inuehuntur, vt primis eorum ordinibus aut occisis aut captis, reliquos in fugam verterent. Sicque miro modo *Valachi*, cum parua gentium suarum caterua, grandi hostium exercitu profligato, ad stationes exercitus Regii, onusti præda ingenti victores reuertuntur. In signum quoque victoriæ, plures notabiles captiuos, Cruciferos videlicet de Ordine, item milites stipendiarios, & ciues, adductos, *Wladislao* Regi præsentant.

siluis tecti

Pruthenos cedunt fugantque

1422

In expeditionem Crucifericam præfatam, & quæ apud *Polonos* a castro & oppido *Golub* conquisitis, *Golubensis* intitulatur, *Wladislaus Poloniæ* Rex transiturus, veritus, ne ex castro *Nyeschoua*, quod ditionis Cruciferorum erat, terra *Cuiauiæ* vastaretur, *Andream Brochoczki* militem de domo *Ossoria* tunc *Brzestensem* Capitaneum, pro defensione & custodia terræ *Cuiauiensis* reliquit; *Matthiam* de *Labischin Brzestensem*, & *Ianussium* de *Kosczielecz Iuniwladislauiensem*, Palatinos, omnesque *Cuiauienses* milites ei in auxilium adiungens, illique parere iubens. Qui copiis in vnum coactis, castrisque in borra, inter *Murzinow* & *Orłow*, positis, sub vniuerso expeditionis tempore, in Crucifericas possessiones & terras, varias vexationes & spolia agebat, non sinens *Cuiauiæ* terram per Cruciferos inuadi, aut offendi. Subrepsitque interim in *Matthiæ* & *Ianussii*, Palatinorum pectora liuor, quod parere *Andreæ Brochoczki* iussi, deteriori haberentur loco. Quapropter cum nonnullis *Cuiauiæ* militibus, partes eorum secutis, militia relicta, & *Andrea Brochoczki* deserto, dilabuntur, specie quidem contrahendi nouos commeatus, re autem vera in *Andream Brochoczki*, quem sibi indigne præpositum stomachabantur, odii complendi gratia, quatenus in medio hostium derelictus, periculi discrimine obrueretur.

Andreas Brochoczki,

At *Andreas Brochoczki* animum infractum gerens, quem ceperat locum incolebat; vigilias tamen in singulis locis duplicauerat, impendens periculum viraturus. Palatinorum discessione, & eorum qui cum *Andrea Brochoczki* remanserant paucitate, ab exploratoribus Cruciferi comperta, exercitu octingentorum Equestrium congregato, quem Commendator de *Nyeschow* ducebat, *Andream Brochoczki*, & eius exercitum inuasuri, ire pergunt. Nox caliginosa ad exequendum destinata, & inuasio non a fronte sed a tergo, nullam custodiam illic consistere rati, Cruciferis aptior videbatur. Silenti itaque agmine, septima Septembris die, progressi, licet primarum excubiarum custodes negligentius vigilantes occidissent, secundæ tamen excubiæ custos, de manibus eorum elapsus, hostes adesse maximo clamore vociferabatur. Qui etsi ab hostibus necatus foret, clamor tamen suus tertiarum excubiarum vigiles commouit. Qui ad statiua *Andreæ Brochoczki* pertingentes, subitum hostium aduentum denunciant. Quo minime, *Andreas Brochoczki*, miles animosus, deuotione & religione plenus, perculsus, de lecto exiliens, lorica corpus nudum vestitus, suis, qui & ipsi dormierunt inermes, bono & forti animo, ac se sequi iussis, hostibus iam tunc sepes & papiliones

Cruciferos in castra sua irruentes

1422 nes irrumpere nitentibus, intrepidus occurrit, & cum illis fortisſime dimicare cœpit. Cadentibusque & cæſis his, qui in acie conſtiterant, aſsiſtente illi Diuina clementia (erat enim miles virtuoſus, & in cultura Dei aſsiduus, quaslibet faſtidiens & execrans rapinas) reliquos hoſtes ad extremum fudit, & in fugam agit. Qui dum per opacæ noctis tenebras, locorum ignari, quonam fugerent, parum noſſent, in loca & nemora varia deſiliunt. Propter quod errabundi, ab agreſtibus multi eorum circa *Lanciciam*, nonnulli circa *Kłodawam*, *Przedecz*, & *Brzeſczie*, comprehenſi fuerant & obtruncati. Captus erat in conflictu prædicto Vice-Commendator *Thorunenſis*, Commendatore principali per fugam elapſo. Capti duodecem fratres de Ordine, & plures mercenarii milites, & vniuerſi ergaſtulis apud *Brzeſczie* incluſi. Pauci de Cruciferico exercitu creduntur non capti aut deſiderati fuiſſe.

fundit fugatque

Die Dominico Sancti *Bartholomæi* Apoſtoli, caſtro *Golub Wladislaus Poloniæ* Rex conquiſito, motis copiis, venit ad caſtrum & oppidum *Kowalye*, alias *Sziuiſche*. Et oppidum per hoſtes reperiens, ne *Polonus* eo potiretur, exuſtum, caſtrum obſidione cingit, bombardisque quatit. In die vero decollationis *S. Ioannis Baptiſtæ*, militari impetu contra caſtrum facto, conquirere illud nitebatur. His tamen, qui caſtrum tuebantur, probe reſiſtentibus, omnis conquiſitionis & impetus labor, recidit in irritum. Multi inſuper ex *Polonorum* militibus, qui antemurali fracto & expugnato, foſſatum caſtri ingreſſi ſunt, grande periculum inciderant. Hoſtes ſiquidem in foſſato prædicto pluribus rotis poſitis, ſtraminibus illas contexerant: & militibus foſſam intrantibus, hoſtes ſtramina ſucendunt. Et Regii milites rotis illaqueati, non ſine pertinaci difficultate, mortis aut captiuitatis periculum vitauere. Captus tamen fuit per hoſtes *Dobrogoſtius* Caſtellanus *Camenenſis*, miles de domo *Natęcz*. Qui ante motum *Golubenſe* cum Cruciferis bellum, caſtrum Regi *Poloniæ Drahim*, cuius erat Tenutarius, hoſtium interceptione & fraude, negligenter amiſerat. Quod non poſt plures dies *Paulus Vązik Almanus*, in angulo caſtri habens dormitorium, tractis ſurſum per fenestrales caſſes *Polonis* quam plurimis, & hos qui caſtrum detinebant occupauit, & caſtrum Regi reddidit. Pro quod illi liberalitate Regia cenſus non tenuis apud Salisfodinas *Vielicienſes* conſignatus eſt.

Caſtrum Kowalye Wladislaus Rex obſidet.

Caſtri *Kowalye* expugnatione omiſſa, feria tertia poſt *S. Ægidii*, *Wladislaus* Rex caſtra verſus *Thorun* mouit. Et cum ad caſtrum *Papow*, facile illud expugnaturus, conſiſteret, ab exploratoribus doctus, Cruciferos clandeſtine notabilem exercitum, non ad decernendum, ſed ad offendendum ex inſidiis, & loco iniquo, Regias gentes, congregaſſe, ſedecim banderia de gentibus Regni *Poloniæ*, & alia ſedecim banderia de *Lithuanis*, mittit verſus *Radzim*, quoniam illic ſtatiua hoſtium fuiſſe ferebantur. Dum itaque Regius exercitus, & hoſtes, copiam decernendi quærendo, procederet, Crucifericus exercitus, qui totam fere noctem præcedentem, circa quoddam nemus gyrando, hinc inde errabundus abſumpſerat, viſo in aurora Regio exercitu, pauore nimio conſternatus, quaſi leuis nebula, ſole deſuper feruente, diſſolutus, & in fugam actus eſt. Fugientes caſtrum & oppidum *Radzim* excepit. Pauci fugientium a Regiis militibus comprehenſi. Exercitus Regius quæſita pugna & non inuenta, ad *Wladislaum* Regem apud *Papow* conſiſtentem rediit.

Cruciferi Polonis pugnandi copiam non faciunt

Sabbato poſt Sancti *Ægidii*, *Wladislaus* Rex contra *Thorun* volens procedere & eius conquiſitionem intendere, ſalubri conſilio reductus eſt. Vigebat enim peſtifera apud *Thorunenſes* lues; propter quod nemini ſatis placebat locum infectum adire, ne contagio quoque peſtis ad exercitum Regium penetraret. Motis itaque Rex a *Papow* caſtris, procedit, habendo in manu dextra *Thorun*, & ad caſtrum *Lubicz* a Cruciferis demolitum, peruenit. Vbi propter celebritatem feſti Natiuitatis *S. Mariæ* Virgnis, ſtatiua triduo habita ſunt. Et licet *Alexander Withawdus* magnus *Lithuaniæ* Dux, licentiam in *Lithuaniam* ex eo loco ſummopere flagitaſſet, a *Wladislao* tamen perſuaſus, propoſitum depoſuit: Intra triduum autem illud, ſuburbana omnia igne conſumpta, & *Thorunenſes* vineæ a gentibus Regiis fuere demolitæ, & omnis Regio iuxta *Thorun* conſiſtens populatione latius in gyrum extenſa, incendiis, ferro, & præda vaſtata eſt.

Thorunenſiu ſuburbana, vineæ & alia vaſtantur

Feria tertia in craſtino Natiuitatis *S. Mariæ* Virginis, *Wladislaus Poloniæ* Rex a *Lubicz* diſcedens retrorſum, in terram *Chelmenſem*, propoſito vaſtandi eam ingrediebatur. Et aliquot diebus prope oppidum *Chelm* commoratus, populationem agrorum, & exuſtionem tectorum latius iuſſit extendi. Quo malo Magiſter & Ordo Crucifericus conterriti, intelligentes *Wladislaum* Regem, ex terris eorum, quod maxime ſperauerant, non diſceſſiſſe, ſed itinere retrogrado, commeatibus ex *Polonia* ad ſtatiua apud *Lubicz* habita, adductis quadrigis oneratis, ad vaſtandum terras eorum, & ad reſumendum ex integro bellum, cogitationes & animum duraſſe, ſuas quoque vires ad reſiſtendum imbecilles fore, querelis inſuper & vociferatione militarium & ciuium ſuorum, defectionem, ni eorum calamitati conſulant, minitantium, expugnati ſunt, & *Gerardum Pomeſanienſem* Epiſcopum, cum aliquot Commendatoribus, militibus, & ciuibus, ad *Wladislaum Poloniæ* Regem, petentes pacem, tranſmittunt. Qui illum non ſecus, quam Rex Catholicus & pacificus, ſupplicatione magis quam renitentia peruictus, armis depoſitis, ſe obtulit daturum.

Cruciferi pacem petunt, & impetran

1422 Quæ vt facilius prouenire æquis conditionibus poſſet, ſtatiuis ab oppido *Chelm* ad lacum *Melno* motis, tractatibus pacis intendit. Et aliquot Conſiliariis pro parte ſua, videlicet *Ioanne* de *Tarnow Cracouienſi*, *Sandiuogio* de *Oſtrorog Poſnanienſi*, *Nicolao* de *Michałow Sandomirienſi*, *Nicolao* de *Oporow Lancicienſi*, *Palatinis*, *Sbigneo* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalco; *Gedigoldo Lithuaniæ* milite, & *Nicolao Sepinski* Capitaneo *Lukouienſi*: totidemque pro parte Magiſtri & Ordinis, videlicet *Ioanne Obczier* Epiſcopo *Varmienſi*, *Gerardo Pomeſaniæ* Epiſcopo, *Henrico Hold* in *Elbing*, *Volframo* de *Hunsbach* Marſchalco *Liuoniæ*, *Ludouico* de *Lanſche Thorunenſi*, *Martino Kemnather Dzirgouienſi*, Commendatoribus, deputatis, plena illis pacem concludendi poteſtas tributa eſt. Qui in papilione Regio ex Scharlatico panno elaborato, quod Comes *Ciliæ Hermannus Wladislao* Regi transmiſerat, a mane vsque in veſperam ſtando in tractatibus, tandem in die translationis *S. Stanislai* concludunt pacem. Quæ ab vtraque parte accepta, etiam literis & inſcriptionibus firmata eſt.

Wladislaus Rex pace confecta,

Perpetua pace apud lacum *Melno* confecta, *Wladislaus Poloniæ* Rex die eodem, videlicet Translationis *S. Stanislai* inde diſcedens, & prope oppidum *Brodnicza* caſtris poſitis, die altera, videlicet *S. Venceslai*, ſeptem in fluuio *Drwancza* pontibus conſtructis, tranſit illum, & ſtatiuis poſitis, Diuinis operam dabat. Quibus expletis, ſinguli ferentarii, ſigna eis commiſſa, flexis genibus, armati, *Wladislao* Regi reddunt: In huncque modum Regem alloquuntur. *Sereniſſime Rex vexillum præſens, fidei & curæ meæ, per tuam Maieſtatem traditum, humiliter reddo. Quod fauore Diuino, cum omni ſollicitudine fidelitateque integrum geſtaui. Et quemadmodum illud a Serenitate tua, cum honore mihi præbitum eſt, ita illud nulla fuga aut labe pollutum repræſento; non exiſtimans aliquem ex militibus ſub illo conſiſtentibus, ſociis meis, mea temeritate & incuria periiſſe.* Quibus receptis *Wladislaus* Rex, primum *Alexandrum* Ducem magnum *Lithuaniæ*, dato ſibi pacis oſculo, deinde *Maſouiæ* Principes, poſtremo vniuerſum exercitum licentiat. Et *Alexandro Withawdo* cum *Lithuanico* exercitu in læuam diuertente, *Polonicus* in dextram abiit. *Thartarorum* nonnulli prædas agere ſoliti, cum in extrema *Polonorum* agmina debacchantur, a *Polonis* profligati, trucidati, & quinquaginta deſiderati fuere.

& auxilia dimiſſis

Tartaros in Polonia profligat,

In die *S. Michaelis*, *Wladislaus Poloniæ* Rex, de terris hoſtilibus egreſſus, per *Przipuſch*, *Radzieiow*, *Strzelno*, *Gąbicze*, *Mogilno*, *Trzemeſchno*, *Gneſnam*, tranſitum faciens, *Poſnaniam*, adorandum Diuiniſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, peruenit. Non enim omnibus diebus, quibus Regno *Poloniæ* præerat eam obſeruantiam negligebat, ſed de qualibet expeditione hoſtili reuerſus, ad agendum Clementiſſimo Deo gratias, de ſuo & ſuæ gentis proſpero euentu, *Poſnaniam* ad monaſterium *Corporis Chriſti*, item ad limina Sanctæ *Crucis* in *Caluum montem*, adueniebat. Gratiarum itaque actione in Deum celebrata, factis apud *Poſnaniam* oblationibus ſolennibus, per *Pizdri*, *Schadek*, in *Maſouiam* deſcendens, in *Viskitki* venationes taurorum ſilueſtrium, qui in *Polonico* **Thuri** appellantur, agebat. Ex *Maſouia* apud monaſterium *Calui Montis* Sanctæ *Crucis*; pro die Sanctorum *Simonis* & *Iudæ* Apoſtolorum perueniens, ſacrificiis & oblationibus expletis, ad *Opathow* deſcendit. Vbi illi *Zophia Poloniæ* Regina occurrit. Ex indeque per *Sandomiriam*, *Prziſchow*, *Pilzno*, *Byecz*, *Bochnia*, pro die Sancti *Martini* in *Niepołomicze* aduenit.

& Deo gratias agit.

Prælatis & Baronibus Regni *Poloniæ* primoribus, iuſſu Regio ad *Niepołomicenſem* conuentum conuenientibus, poſt plures deliberationes & tractatus, ſuper rebus publicis Regni, & aliis occurrentibus, habitos, *Wladislaus* Rex Conſiliarios ſuos, videlicet *Nicolaū Gneſnenſem* Archiepiſcopum, quamuis vehementer reluctantem, & ſe illic, ſi ire cogatur, moriturum aſſeuerantem, *Albertum Iaſtrzambiecz Cracouienſem* Epiſcopum, *Criſtinum* Caſtellanum *Cracouienſem*, *Ioannem* de *Tarnow Cracouienſem*, *Nicolaum* de *Michałow Sandomirienſem*, Palatinos; *Sbigneum* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchaleum, *Ianuſſium* de *Tuliſchkowo* Caſtellanum *Caliſſienſem*, & *Zauiſſium nigrum* de *Garbow*, Capitaneum *Scepuſienſem*, ad conueniendum cum Prælatis & Baronibus *Hungariæ* in *Scepuſienſi* terra, transmittit. Magiſter enim, & Ordo Cruciferorum de *Pruſſia*, fidei ſuæ obliti, conditionibus pacis ſuæ perpetuæ, recenter apud lacum *Melno* confectæ, *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege prohibente, non ſatisfaciebant; quoniam nec caſtrum *Nieſchowa* ſub tempore conſtituto demoliti ſunt, neque promiſſas pecunias ſoluebant. Timebatur itaque inter *Poloniæ* & *Hungariæ* Reges nouum propterea emerſurum bellum. Quod Prælati & Barones *Hungariæ* intercipere ſoliciti, prece & ſtudio ſingulari intercipere ſoliciti, prece & ſtudio ſingulari interpoſitis, agere ſe cum Prælatis & Baronibus *Poloniæ* mutuam conuentionem ordinarunt, differentias & ſimultates inter Reges exortas, prouida contemplatione prius quam Mars ferueſceret, ſucciſuri. *Wladislaus* Rex ex *Niepołomicze*, per *Lublin*, *Parczow*, *Brzeſczie*, cæteraque loca ſolita, in *Lithuaniam* proceſſit.

Wladislaus Rex procores mittit, qui differentias cum Hungaris ſeponant.

Sancti *Andreæ* Apoſtoli die, qui ad conueniendum vtriusque Regni Conſiliariis poſitus fuerat, illuceſcente, apud villam *Lubicz* prope oppidum *Kezmark* ſitam, conuentus Conſiliariorum vtriusque Regni, *Poloniæ* videlicet & *Hungariæ*, & tractatus pro pace inter Reges ſo-

Propter abſentiam Regum nihil agitur.

1422

lidanda, fieri cœptus eſt. Verum cum abſque Regum præſentia, pax ſtabilis & diuturna componi non poſſet, conuentionem Regum perſonalem pro Quadrageſimæ medio in *Czorſchtin* & villa antiqua fiendam inſtituunt, & Regem vtrumque ad illam venturum obligant. Ea etenim conditione appoſita, vt Magiſter & Ordo *Pruſſiæ* ſuos ad diætam huiusmodi Nuncios, plenam authoritatem habentes, tranſmittat, pacem perpetuam apud *Melno* ordinatam, noua pollicitatione facturos.

Nicolaus Archiep. Gneſnenſis moritur.

Nicolaus Gneſnenſis Archiepiſcopus, aſſidua ægritudine ſenſim vexatus, qua non obſtante, inſtantia Regis & Conſiliariorum deuinctus, in conuentionem cum *Hungaris* pro die *S. Andreæ* tenendam, ire conſenſerat, parum expaueſcens futuram mortem, quam ex valetudine graui eum premente, prius, quam ex *Niepołomicze* digrederetur, apud Regem & Barones, denunciauerat ſibi portendi, in villa *Lubicz*, Sacramentis omnibus procuratus, religioſe & deuote, feria quinta in die Sanctæ *Barbaræ*, alias quarta Decembris, morte abſumptus eſt. Vir plurimarum virtutum opere perfectus, amator patriæ, vt pote cuius nomen & gloriam in *Pariſiis* apud *Gallorum* gentem, & in *Conſtantienſi* Concilio, apud orbem vniuerſum extulerat, ornauerat, magnificauerat. Pius in omnes, liberalis & munificus & benignus in egenos, natura manſuetus & affabilis. Ex *Lubicz* corpus eius per familiares ſuos, qui chariſſimo eum venerabantur affectu, *Gneſnam* deductum eſt, & in maiori *Gneſnenſi* Eccleſia, ante ſepulchrum Beati *Adalberti*, iuſto honore mandatum ſepulturæ. Sedit annos duodecem menſes ſeptem. Eccleſiæ Collegiatæ *S. Mariæ* de *Ruda*, in Eccleſiam *S. Michaelis* in *Wieliun*, velut in locum magis honeſtum & cultum, translator. Nobilis genere, de domo & familia *Tubarum*, tres tubas pro inſigni deferente, ex parte *Wilhelmo* & matre *Eliſabeth*, vir ſtaturæ iuſtæ & procerioris, capillo colore nigro. Eo etiam opere apud præſentem & poſtrema ætatem celebrandus, quod Collegium Manſionariorum apud *Gneſnenſem* Eccleſiam primus inſtituit, & de decimis menſæ Archiepiſcopalis dotauit. Cuius virtus in Concilio *Conſtantienſi* adeo vulgata erat, vt ad Summum Pontificium a pleriſque Electoribus depoſceretur. Qui etiam ab eodem Concilio *Conſtantienſi* Priuilegio Primatiatus obtento, Eccleſiam ſuam *Gneſnenſem* inſigniorem reddidit. Primuſque ſe inter *Gneſnenſes* Archiepiſcopos Primatem titulare cœpit, propter *Leopolienſem* Metropolim ex *Halicienſi* ciuitate translatam, & temporibus parum ante transactis, erectam.

Priuſquam *Lubicenſi* ex conuentione diſceſſum foret, *Albertus Iaſtrzabiecz Cracouienſis* Epiſcopus, cæterique Conſilarii Regni *Poloniæ*, omnem rerum poſitionem atque faciem, cum Prælatis & Baronibus *Hungariæ* contextam, obitum inſuper *Nicolai Gneſnenſis* Archiepiſcopi, miſſo ſpeciali Nuncio in *Podwodis Bartholomæi Obulyecz*, per literas ſuas *Wladislao Poloniæ* Regi ſignificant, precesque & interceſſiones adiiciunt, *quatenus Sbigneum de Oleſchnicza Præpoſitum S. Floriani Secretarium ſuum ad Eccleſiam Gneſnenſem dignaretur promouere, aut ſaltem promotionem ipſam vsque ad reditum ſuum in Poloniam differre.* Non minus Regi *Wladislao* quam Conſiliariis perſona *Sbignei* de *Oleſchnicza* placebat, eueheréque & Rex *Sbigneum* ad culmen Pontificale æſtuabat. Verum *Alexander Withawdus*, Dux magnus *Lithuaniæ*, in *Sbigneum* de *Oleſchnicza*, propterea, quod in pacis perpetuæ apud *Melno* lacum habito tractatu, ne molendinum *Lubicz* Magiſtro & Ordini, iuxta ipſius *Alexandri Withawdi* Ducis feruens deſiderium inſcriberetur, pacis exiſtens arbiter, impediuerat, vehementer iratus, propoſitum Regis, præfatus hoſtem ſuum non conuenire efferri, auerterat; & *Albertum Iaſtrzambiecz Cracouienſem* Epiſcopum ad *Gneſnenſem* transferri, *Ioannem* vero *Schafraniecz* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarium ad *Cracouienſem* Eccleſias, ſurrogari, Rege probante, diſponebat.

Sbigneus de Oleſchnicza & Albertus Iaſtrzambiecz ad Gneſnenſem Archiep. denominantur.

Ad *Gneſnenſe* itaque Capitulum, electionem futuri Archiepiſcopi pro Epiphaniarum die apud *Gneſnam* celebraturum, ſcribit *Wladislaus* Rex literas, rogando & obſecrando, *quatenus Albertum Iaſtrzambiecz Archiepiſcopum poſtulet*, *Iacobum* vero *Przekora* de *Morawiani* militem, ad *Albertum Iaſtrzambiecz* Epiſcopum *Cracouienſem*, transmittit, ea, quæ de ſua in *Gneſnenſem* Eccleſiam translatione, & *Ioannis Schafraniecz* in *Cracouienſem* ſubſtitutione, Rex animo deſtinauerat, ſignificaturum. Qui cum illum in *noua Sandecz* agentem offendiſſet, & mandata Regia diſſeruiſſet, *Albertus Iaſtrzambiecz Cracouienſis* Epiſcopus, ordinationem Regis in acceptum non referens, reſpondit *ſe Cracouienſis Eccleſiæ Pontificio & dignitate contentum, Gneſnenſem Eccleſiam non accepturum:* cumque eo Reſponſo Regium Nuncium in *Lithuaniam* remiſit. *Iacobus* itaque *Przekora* ex *Polonia* in die *Innocentum* ad *Troky* reuerſus, *Wladislao* Regi reſponſionem *Alberti Iaſtrzambiecz* Epiſcopi *Cracouienſis*, & eius deliberationem cum ſignificaſſet, noua deliberatione ſecretiſſima *Wladislaus* Rex cum *Alexandro Withawdo* Duce habita, *Sbigneum* de *Oleſchnicza* Præpoſitum *S. Floriani* in *Gneſnenſem* Archiepiſcopum deſignat, nominat, & promouere deliberat. Iam ſiquidem *Alexander Withawdus*, indignationis ſuæ nubilo proprio motu remiſſo, prudentiam quoque, integritatem, & induſtriam *Sbignei* in frequentibus & & grauibus rebus expertus, illum ſibi reconciliat, & ex hoſte interceſſor effectus, hunc

1422

hunc & non alium, *Alberto Iaſtrzambiecz* Epiſcopo *Cracouienſi*, ſuſcipere honorem Metropoliticum detrectante, ſede *Gneſnenſi* dignum cenſet. Facile perſuaſio Ducis *Alexandri Withawdi*, a *Wladislao Poloniæ* Rege, ſua ſponte in promotionem *Sbignei* de *Oleſchnicza* procliuo accepta eſt. Qui ſpecialem & nouum Nuncium ad Capitulum *Gneſnenſe*, quod electionem ſuam, pro die Epiphaniarum inſtitutam, in diem Conuerſionis *S. Pauli* tranſpoſuerat, deſtinat, & vel *Albertum Iaſtrzambiecz* Epiſcopum *Cracouienſem* poſtulari, aut, ſi id minus gratum foret, *Sbigneum* de *Oleſchnicza*, quod & Canonicus *Gneſnenſis* & vnus de eorum gremio ſit, eligi interpellat.

1423

Natalis Domini diebus, & eius octauis, *Wladislaus* Rex in *Lithuania* abſumptis, per *Zołądek*, *Słonin*, *Zdichow*, *Tur*, *Ratno*, *Lubomlya*, *Parczow*, procedens, & pro diebus Carniſpriuii in *Iedlnam* perueniens, *Albertum Iaſtrzambiecz*, *Cracouienſem* Epiſcopum, ad ſe accedentem, *Gneſnenſis* Eccleſiæ regimen ſuſcipere, precibus & perſuaſionibus obtinuit; ex eo potiſſimum capite & reſpectu, quod in electione Capitulari *Gneſnenſi*, in die Conuerſionis Beati *Pauli* celebrata, aliquibus Prælatis & Canonicis *Gneſnenſibus Vincentium* de *Marczinkowo* Decanum *Gneſnenſem*, de domo *Nałącz* eligentibus, ipſe *Albertus Iaſtrzambiecz* fuit a maiori & ſaniori parte Prælatorum & Canonicorum *Gneſnenſium* poſtulatus; Regalibus itaque perſuaſionibus *Albertus Iaſtrzambiecz* deuictus, Sedem *Gneſnenſem* ſuſcipere conſenſit.

Albertus Iaſtrzambiecz fit Archiep. Gneſnenſis,

Et Rex *Wladislaus* de *Oleſchnicza Sbigneum* Præpoſitum *S. Floriani*, quem Eccleſiæ *Gneſnenſi* deſiderauerat præficere, nollens reddere moleſtum, & eius conditionem efficere inferiorem, Eccleſiæ *Cracouienſi*, *Ioanne Schafraniecz* Regni Vice Cancellario neglecto, præficiendum deliberat; iuxta quam deliberationem, *Martinus* quintus Papa, ad poſtulationem Canonicam, & ſupplicationem Regiam, *Albertum Iaſtrzambiecz* de *Cracouienſi* ad *Gneſnenſem* transferens, *Sbigneo* de *Oleſchnicza* de *Cracouienſi* Eccleſia, intercedente *Wladislao* Rege, & *Cracouienſi* Capitulo, decima Iulii menſis prouidet; cum iam *Albertus Iaſtrzabiecz* annis circiter duodecim in ea ſediſſet.

cui in ſede Cracouienſi ſuccedit Sbigneus de Oleſchnicza.

Ex *Iedlna*, *Wladislaus Poloniæ* Rex, per *Sandomiriam*, *nouam ciuitatem*, *Voynicz*, *Czchow*, procedens, pro Dominica *Lætare* venit in *Sandecz*; Vbi poſt varios Nuncios, inter ipſum, & *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem hinc inde frequenter deſtinatos, *Wladislaus Poloniæ* Rex cum *Alberto Cracouienſi*, *Ioanne Pella Wladislauienſi*, Epiſcopis, cæteriſque Conſiliariis in *Czorſchtin*, *Sigismundus* vero *Romanorum* & *Hungariæ* Rex, cum ſuis Conſiliariis in villam antiquam *Schramowicze*, deſcendit. Ambo deinde Reges in campo prope *Schramowicze* conueniunt, & de equis deſcendentes, dextras & amplexus iungunt.

Wladislaus Rex cum Sigismundo Imp. nouam & perpetuam pacem facit.

Cumque in villam *Schramowicze* diuertiſſent, ſuas vterque iniurias in alterutrum, tam perſonales quam publicas, coram Prælatis & Baronibus Regni vtriusque, edicit. Super quibus deliberatione habita, Prælati & Barones Regni vtriuſque, prudenter & mature, ſingulas Regum contentiones, ſimultates, odia, iniurias, & quoslibet inimicitiarum reſpectus & ſemina, componunt, ſuccidunt, & extinguunt. Quo facto, ambo Reges in *Kezmark* tranſeunt, & illic fœdera pacis perpetuæ, & ligæ fraternæ, nouis literis & inſcriptionibus, quaſi altero funiculo innouant & corroborant.

Concordia inter Reges ſtabilita, atque innouata, *Wladislaus Poloniæ* Rex, compoſitioni præfatæ pariturus, Ducem *Sigismundum Coributh* ex *Bohemia* & per Nuncios & per literas reuocat, non amplius *Sigismundo* Regi *Romanorum* & ſuis *Bohemicis* rebus nociturum. Magiſter vero & Ordo Cruciferorum de *Pruſſia*, qui alias propter Regnorum prædictorum diſcordiam, pacem perpetuam apud *Melno* lacum firmatam, languide & tepide viſi ſunt tenuiſſe, paciſque conditiones in inſcriptionibus contentas, implere, ſignanter in caſtri *Nieſchowa* demolitione conctabantur: cognita Regum concordia & fœderum renouatione, caſtrum *Nieſchowa* demoliuntur, & omnes pacis explent conditiones. Ex *Kezmark Poloniæ* Rex *Wladislaus*, per *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem rogatus, in *Luboczam* deſcendit, & illic Paſcha Domini celebrauit, a *Sigismundo* Rege omnibus neceſſariis, cum omni Curia ſua procuratus. Vbi Cruciferorum de *Pruſſia* venerunt ſolennes Nuncii, promittentes pacem ad lacum *Melno* concluſam obſeruare, & petentes, vt ad ſatisfaciendum pacis conditionibus, dies aptus conſignaretur & locus. De partium itaque conſenſu, locus *Vielunya* in *Lithuania* ſuper fluuium *Nyemyen*, & dies Aſcenſionis Domini futura, fuere conſignata.

Marchio Brandeburgenſis, quod promiſſis non ſtetiſſet ſe Wladislao excuſat.

Tertia die feſti Paſchæ, venit ad *Wladislaum Poloniæ* Regem, in *Lubocza* tunc agentem *Fredericus* ſenior Marchio *Brandeburgenſis*, petens *ſibi ignoſci, quod Wladislaum Poloniæ Regem, contra Cruciferos bella gerentem rogatus & requiſitus, iuxta ſuam pollicitationem & obligationem, non iuuerat.* Aſſerens *ſe tunc fuiſſe contra Bohemos hæreticos altera expeditione occupatum.* Verum *Wladislaus* Rex, excuſationem huiusmodi non referens in acceptum, moleſte tulit, poſt recentem ligam & fœdus, Marchionem prædictum, verbis promiſſis virtutem non dediſſe.

Feria ſexta poſt feſtum Paſchæ, diſcedit *Wladislaus Poloniæ* Rex de *Lubocza*, *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege vſque in *Bardiow* illum comitante. Et in *Byecz* perueniens, ad terras *Ruſſiæ* deſcendit. Quibus per

1423

per ſolitas ſtationes vsque ad diem *S. Ioannis Baptiſtæ* peragratis, *Sandomiriam* pro feſto *S. Mariæ Magdalenæ* aduenit. Ex *Sandomiria* per *Opathow*, *Bodzączini*, *Chęczini*, *Andrzeiow*, *Zarnowiecz*, *Ilkuſch*, *Rabſchtin*, *Sławkow Białłebrzegi*, *Th..rin*, *Thiniecz*, venit *Cracouiam*, & illic feſtum Aſſumptionis Sanctæ *Mariæ* Virginis egit.

Die Aſcenſionis Domini adueniente, conuentio generalis apud *Wielunya*, ſupa fluuium *Nyemen*, tenta eſt. Ad quam *Wladislaus Poloniæ* Rex *Sbigneum Cracouienſem* Electum, *Stanislaum Cziołek* Regni *Poloniæ* Vice Cancellarium, *Sandiuogium* de *Oſtrorog* Palatinum & *Dobrogoſtium* Caſtellanum, *Poſnanienſes*, transmittit. Hi cum vna comitiua ad locum deſignatum gradiuntur, a Duce *Alexandro Withawdo* omnibus neceſſariis fuere procurati. Et quadrigis apud *Grodno* cæterisque impedimentis relictis, nauali itinere per fluuium *Nyemen* verſus *Wielunya* procedebant, reperientes in ripis habitacula ex frondibus & lignis contexta, pro deſcenſu eorum præparata, omnibus victualibus & commeatibus referta. Aderat conuentioni præfatæ *Alexander Withawdus* Dux, cum Conſiliariis *Lithuaniæ*; aderat & *Pruſſiæ* Magiſter *Paulus* de *Ruzdorff*, cum Prælatis & Commendatoribus *Pruſſiæ*; diesque octo abſumpti ſunt, quibus efficacia dabatur conditionibus pacis apud *Melno* initæ. Illic terræ *Samogithiæ*, *Lithuaniæ*, & *Sudorum*, a terris *Pruſſiæ*, diſtinctione reali, per ſcopulos & per ſigna, iuxta quod inter Regem, Ducem, & *Pruſſiæ* Magiſtrum conuenerat, limitatæ ſunt, & protenſioni earum, termini poſiti. Ex *Wielunya*, conſumatis conuentionis negotiis, Regii Nuncii diſcedunt, & cum *Alexandro Withawdo* vsque in *Troky* perueniunt. Vbi ab eo remunerati; in Regnum *Poloniæ* incolumes reuertuntur, & *Wladislaum Poloniæ* Regem in *Ozimini* prope *Schambor* reperientes; ſuam ſerenitatem de ſingulis, apud *Wielunya* geſtis, certiorem efficiunt.

Ducatus Lithuania cum Pruſſiæ limitatur.

Feſto Aſſumptionis B. V. *Mariæ*, & diebus ſequentibus, in quibus propter præſentiam *Boleslai Teſſchnenſis* Ducis, Curia ſolennis in haſtiludiis militaribus tenebatur, apud *Cracouiam* peractis, *Wladislaus Poloniæ* Rex, in *nouam Ciuitatem*, deinde *Sandomiriam* proceſſit, feſtumque Natiuitatis *S. Mariæ*, *Sandomiriæ* egit. Sub idem tempus, *Sbigneus* Electus & Confirmatus *Cracouienſis*, die Dominico Decollationis Sancti *Ioannis* Baptiſtæ, proceſſionaliter per omnes Eccleſias, Clerum, & populum, qui illi ad molendinum arenoſum occurrebant, exceptus eſt. Cui etiam in præſentia *Wladislai* Regis *Sandomiriæ*, in vigilia Natiuitatis *S. Mariæ* Virginis, ſimilis honos per Clerum & populum *Sandomirienſem* fuit impenſus. Ex *Sandomiria*, *Wladislaus* Rex in *Lublinenſem*, deinde in *Ruſſiæ* terras diuertens, autumni partem notabilem illic exegit.

1423

Feria quinta, in die Sanctorum *Simonis* & *Iudæ* Apoſtolorum, Conuentio generalis terrarum Regni *Poloniæ* *Wladislao* Rege abſente, apud oppidum *Vartha*, acta eſt. Ad quam cum *Albertus Iaſtrzambiecz* Archiepiſcopus *Gneſnenſis*, *Sbigneus* Electus & confirmatus *Cracouienſis*, *Andreas Poſnanienſis*, Epiſcopi; *Criſtinus* de *Oſtrow* Caſtellanus, *Ioannes* de *Tarnow* Palatinus, *Cracouienſes*; *Sandiuogius* de *Oſtrorog Poſnanienſis*, *Nicolaus* de *Michałow Sandomirienſis*, *Nicolaus* de *Vſcheradowo Caliſſienſis*, *Matthias* de *Labiſchin Brzeſtenſis*, *Ioannes* de *Koſczielecz Wladislauienſis*, Palatini; *Dobrogoſtius* de *Schamothuli Poſnanienſis*, *Ianuſſius* de *Sczekoczin Lublinenſis*, *Ianuſſius* de *Thuliſchkowo Caliſſienſis*, *Martinus* de *Kalinowa Siradienſis*, *Dobeslaus* de *Oleſchnicza Voynicenſis*, Caſtellani; *Sbigneus* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalcus, cæterique Dignitarii & Magiſtratus Regni *Poloniæ*, conueniſſent, attendentes, quod per iura terreſtria a *Caſimiro* ſecundo, Rege *Poloniæ* edita, non ſatis omnibus Regni *Poloniæ* neceſſitatibus, fuiſſet prouiſum. Poſt plurimos & varios tractatus, noua iura, plurimum Regno & Reipublicæ profectum afferentia, cum magna maturitate, atque libra condunt: Et in ſcriptum redacta, veteribus iuribus *Caſimiri* Regis adiungunt. Quæ Vniuerſitas Nobilium & militarium Regni *Poloniæ* commendauit, & in acceptum retulit; Poſteritas quoque abſque dubio eſt commendatura, perenni laude iurium prædictorum Conditores dignos exiſtimans. Prouidebatur enim inter alia iuribus huiusmodi, *quod Nobilium vxores, mortuis maritis ſuis, tantummodo dote & dotalitio contentæ ſint, quæ alias ex vetuſta Regni conſuetudine, vel potius corruptela, vniuerſa bona maritorum, viduitate durante, poſſidebant, & ſuas delicias & commoditates, quo pro libito poſſent nanciſci maritos, diſpenſabant.*

Leges Reip. ſalutares Wladislaus Rex condit.

Dux inſuper *Sigismundus Coributh*, Regio mandato ex *Bohemia* reuocatus, *Dobrzinenſem terram ſibi* petebat *conferri a Rege in tenutam.* Quem *Wladislaus* Rex ad Conſiliarios, conuentionem *Varthenſem* agentes, reiiciens, *non conuenire ſibi* reſpondebat, *Conſiliariis non conſentientibus, terras Regni Ducibus committere, & iuramento proprio contraire.* Verum cum concordi Conſiliariorum decreto *Sigismundi Coributh* Ducis preces, perſonaliter ſupplicantis, repudiatæ eſſent, irritatus huiuſmodi repulſa, cœpit clandeſtinos in Regno agere conuentus & nonnullorum militum animos, ad nouandum res procliuorum, ſolicitare in conſpirationem & Regni ſciſſuram. Quæ res *Wladislai* Regis, Prælatorumque & Baronum *Poloniæ* animos, ab eo plurimum alienauit & auer-

Coributh ex Bohemia reuerſo

Dobrzinenſis terra denegatur

1423

tit. Ab eoque die contemni & deſpici cœpit, velut peſtis mortifera, quam verebantur in *Poloniæ* Regni deſtructionem, quandoque graſſaturam. Putabat *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, *Polonico* exercitu, & eius Ductore, *Sigismundo Coributh*, ex *Bohemia* diſcedente, hæreticos, *Polonorum* auxilis deſtitutos, mox imperata facturos eſſe; ſed longe deceptus eſt. Nam illi magis ac magis inſoleſcentes, ſubactis intra Regni fines Catholicæ fidei cultoribus, exercitum extra *Bohemiam* duxere in vicinas regiones, & præſertim *Auſtriam* prædis & ſpoliis afflixere. Sub idem tempus *Sigismundus* Rex *Alberto* Duci *Auſtriæ* genero ſuo, *Morauiam*, ne defenſore careret, dono dedit, quamuis iam plerique illius prouinciæ Proceres, ad *Huſſitarum* inſaniam defeciſſent.

Sigismundus Imp. Alberto Auſtriæ Duci Morauiam donat.

Ex terris *Ruſſiæ Wladislaus Poloniæ* Rex in *Cracouienſem* terram reuerſus, feſtum *S. Martini*, & dies plures ſubſequentes, apud *Niepołomicze* abſumpſit, & de conſilio Prælatorum & Baronum Regni ſui tunc habito, coniugem ſuam *Zophiam* Reginam, ſolenni coronatione coronandam decreuit, diemque coronationis Dominicam, *Eſto mihi*, conſtituit. Ac ad inuitandum *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, *Zauiſſium nigrum* de *Garbow* militem Capitaneum *Scepuſienſem*; ad inuitandum vero *Ericum Daniæ* Regem; cum eorum Prælatis, Principibus, conſiliariisque, *Sbigneum* de *Alto monte* Caſtellanum *Rospergenſem*, cæterosque milites Regni *Poloniæ*, pro aliis Principibus vicinis, pro ſolennitate coronationis præfatæ transmiſit. Prouidens ſummo ſtudio, ſummaque cura, vt *Cracouiam*, pro die coronationis, omnium victualium & commeatuum ex Regno *Poloniæ*, ſumma & referta abundantia inueheretur. Ex *Niepołomicze* Rex per *nouam Ciuitatem*, *Sandomiriam*, *Lublin*, tranſitum faciens, in *Lithuaniam* deſcendit, & illic tempus hyemis egit, ferarum tantummodo venationi deditus & intentus quæ pro coronationis futuræ celebritate in ſingulos inuitatos hoſpites & aduenas poſſent ſufficere.

Coronandæ Zophiæ Reginæ dies indicitur, Regesque & Principes varii accerſuntur

Bregenſis & *Legnicenſis* Dux *Ludouicus*, ardorem & religionem fidei ac religionis ſuæ in Deum monſtraturus, in die Sanctorum *Felicis* & *Aucti*, domum & ordinem Carthuſianorum, in nemore, prope oppidum ſuum *Legnicza*, ad fluenta fluuii *Kaczbath* fundat. Et tam Eccleſia, quam monaſterio, & cellis, atque officinis eius ex muro ædificatis & erectis, Ducali largitione, villis, cenſibus, atque prædiis, illud dotat. Primarius inter *Poloniæ* Principes habitus, cui tam inſigni officio contigit defungi, & ſub Regni *Poloniæ* terminis, monaſterium primum Carthuſienſe in *Polonica* Eccleſia fundare.

1424

Natali Domini noſtri, & numero dierum ſubſequentium, *Wladislaus Poloniæ* Rex, apud *Grodno* acto, in *Poloniam*, propter coronationis negotia, celerius ſolito, regredi inſtituit. Et licet pro ſolennitate coronationis præfatæ, fratrem ſuum *Alexandrum* Ducem magnum *Lithuaniæ*, frequentius inuitauerit, ex cauſis tamen multiplicibus, & quorum præcipua magis ea erat, quod iam *Zophiæ* Reginæ infenſus, tam graui in illam odio graſſabatur, vt & honorem, ſibi per coronationem impendendum, parum grato animo ſe monſtrabat laturum, venire recuſauit. De *Lithuania Wladislaus* Rex egreſſus, venit *Iedlnam*, & exinde per *Ilzam*, *Caluum montem*, *Visliciam*, *Cracouiam* peruenit, rebus & ſolennitati futuræ coronationis prouiſurus. Certus iam de *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis, & aliorum Principum inuitatorum aduentu. Iam & *Ericus Daniæ* Rex in pulcherrimo apparatu, ſingula vtenſilia, & vaſa in vſum & adminiſtrationem menſæ neceſſaria habens aurea, non petita ſecuritate, ſed cum omni fiducia, *Poſnaniam* primum, ſtatim feſto Natiuiatis Domini elapſo, aduenerat, & per notabiles *Poloniæ* Barones, iuſſu & ordinatione *Poloniæ* Regis *Wladislai* deputatos, exceptus, & *Cracouiam* deductus erat; ex *Cracouia* quoque in *Hungariam* deſcenderat. Et viſitato *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege, in *Poloniam* rurſus redierat. Cui ex *Hungaria* reuertenti, *Wladislaus Poloniæ* Rex in villagio *Brzeznicza* prope *Bochnyam* occurrit, & ipſum humaniſſime excipiens & honorans, *Cracouiam* vsque deduxit. *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, alterius vir ingenii, longo tempore venire cunctatus eſt, grauemque ſibi ſaluum conductum perſonalem & literalem mitti expetebat. Geſturus illi *Wladislaus Poloniæ* Rex morem, *Ericum Daniæ Regem*, *Sbigneum Cracouienſem* Epiſcopum, & *Sbigneum* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalcum, transmittit. Qui cum illi in villa antiqua poſt *Schramowicze*, feria quarta ante Dominicam *Eſto mihi*, occurriſſent; *Ericus Daniæ* Rex ſic ad *Sigismundum* Regem locutus eſt: *Et pro meo in te, Sereniſſime Rex, officio, & pro Illuſtriſſimi Wladislai Poloniæ Regis deſiderio, ſpontaneus, cum duobus præfati Regis Nunciis, adueni, viuam ſecuritatem tibi præſtiturus, quatenus nos liberos aut vinctos in Regno tuo Hungariæ detineas, donec ſoſpes & incolumis ex Polonia reuertaris.* *Sigismundus* Rex ea locutione tam ſubmiſſa audita, reſpondet; *Tam notabili ſecuritate nunquam ſe eguiſſe, & de Wladislai Poloniæ Regis fide, nihil ſe vnquam veritum, Cracouiam ſine quolibet ſaluo conductu venire velle.* Feria quinta, ambo Reges, *Romanorum* videlicet & *Daniæ*, ſed & *Barbara Romanorum* Regina in oppidum *Nouitarg* ad prandium & ad noctem perueniunt. Feria ſexta inde egreſſi, procedunt in *Mislinicze*, vbi illos *Wladislaus Poloniæ* Rex in campeſtribus excipiens, & humaniſſi-

Ericus Daniæ Rex,

Sigismundus Imp.

1423

niſſime inuitans, in *Miſlinicze* deduxit. Sabbato omnes tres Reges in multitudine graui & apparatu nobiliſſimo, ex *Miſlinicze* egreſſi, *Wyeliczkam* perueniunt: factoque ad vnam tabulam prandio in ſala zupparum ſuperior, *Cracouiam* die eodem, qui mitem & placidam auram dabat, ingrediuntur. Occurrebant autem Regibus Prælati, Barones, & Principes diuerſi, qui non ſolum ex *Poloniæ* Regno & eius Dominiis, ſed etiam ex remotis oris & Regnis rogati, aduenerant, & ſinguli per turmas & exercitus, turbas, & cuneos, in ſplendore inſigni, quiſque iuxta facultates ſuas, diuiſi, ducebant. Sed & matronæ virginesque nobiles, in vehiculis & curribus fulgentibus deauratis, faciebant occurſum. Exceperat etiam Reges ſuo occurſu *Branda*, tituli Sancti *Clementis* Preſbyter, Cardinalis *Placentinus*, a *Martino* quinto Papa in ſolennitatem coronationis præfatæ miſſus, item *Sigiſmundus* Dux *Coributh*, in equorum quingentorum numero Reges excipiens. *Zophia* deinde *Poloniæ* Regina in *Monte Laſzotino* tapetiis conſtrato *Sigiſmundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, eiuſque conſortem *Barbaram* excepit. Et inuitatione expleta, Reginam *Barbaram* in vehiculum ſuum, miro ornatu ſuperbum, aſſumpſit, & vſque in *Cracouienſem* arcem ac thalamum, pro *Sigiſmundo* Rege præparatum, cubiculum videlicet pictum, conduxit. *Erico* Regi caminata ſuperior conſignata, quæ ex illo tempore vocabulum ab hoſpite ſortita, cubiculum Regis *Daniæ* nominatur.

Branda Legatus Apoſtolicus

Cracouiam veniunt.

Coronatio Reginæ peragitur,

Die Dominico, *Eſto mihi*, quæ fuit duodecima menſis Februarii, in Sancti *Stanislai Cracouienſis* Eccleſia maiori, in eiuſdem Eccleſiæ medio, ad *S. Stanislai* ſepulchrum, coronatio *Sophiæ* Reginæ agi cœpta eſt. Et tribus Regibus præfatis in copioſa multitudine Principum & Baronum nobiliſſimoque & fulgenti apparatu conſedentibus, præfata *Zophia* per *Albertum Iaſtrzambiecz Gneſnenſem* Achiepiſcopum, voce ſonora miſſarum ſolennia celebrantem, in *Poloniæ* Reginam coronata & vncta eſt: inſpectantibus & præſentibus, *Branda* Cardinali *Placentino*, Apoſtolicæ Sedis apud Regnum *Poloniæ* Legato, *Ioanne* Archiepiſcopo *Leopolienſi*, *Sbigneo Cracouienſi*, *Andrea Poſnanienſi*, *Ioanne* de *Valdow Lubucenſi*, Epiſcopis; *Iuliano* de *Cæſarinis* Cameræ Apoſtolicæ Auditore. Coronatione expleta; omnes tres Reges in ſtuba apud *Laskowiecz*, apud vnam tabulam epulati. Et *Sigiſmundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege conſedente in medio, *Wladislaus Poloniæ* Rex dextrum, *Ericus Daniæ* Rex læuum latus, ambiebant. Proximus *Wladislao Poloniæ* Regi fuit *Branda Placentinus* Cardinalis, deinde cæteri Pontifices, iuxta ordines ſuos, ad dexteram locati, læua Secularibus Principibus ceſſerat. Prandio opipare & ſplendide inſtructo, finito, choreæ in noctis partem maiorem protenſæ ſunt. Feria ſecunda, tertia, quarta, quinta, ſexta, certaminibus haſtiludiorum dies, choreis vero noctes abſumebantur. Eeria ſexta ante Dominicam *Inuocauit*, *Zauiſſius niger* de *Garbow*, ſuæ ætatis temporibus, in Chriſtianitate miles nulli ſecundus, omnes tres Reges, *Romanorum* videlicet, *Poloniæ*, & *Daniæ*, item *Brandam* Cardinalem *Placentinum*, & omnes Principes, Eccleſiaſticos & Seculares, ad prandium inuitat, & in domo diuitis *Bohemi*, in platea Sancti *Ioannis* ſita, inuitatos locat, eoſque delicioſis tractat epulis. Aderant coronationi præfatæ varii Principes, videlicet *Ludouicus Bauariæ* Dux, frater germanus Reginæ *Franciæ*. Qui etſi non fuerit inuitatus, ſola tamen futuræ ſolennitatis fama pellectus, audiens *Polonorum* celebrem & ſonoram famam, aduenerat. Ferturque, viſa ſe huiuſmodi coronatione, & eius apparatibus atque pompa, multiplicato ſermone dixiſſe; *maiora multo ſe hauſiſſe oculis quam auribus.* Item *Semouitus*, *Wladislaus*, *Caſimirus*, *Troydenus*, germani *Maſouiæ* Duces. Item *Bernardus Oppolienſis*, *Boleslaus Theſchnenſis*, *Ianuſſius Rathiborienſis*, *Caſimirus Oſzwiącimenſis*, *Venceslaus Opauienſis*, *Conradus niger* & *Conradus albus Coſtenſes*, *Venceslaus Zeganenſis*, Duces. Item *Lithuaniæ* & *Ruſſiæ* Principes plurimi. Item duo Commendatores, *Elbingenſis* & *Thorunenſis*, nomine *Pauli* de *Ruzdorff* Magiſtri *Pruſſiæ* miſſi.

Reges & Principes magnifice a Wladislao,

poſtea ipſe Wladislaus cum duobus Regibus a Zauiſſio nigro de Garbow magnifice tractatur.

Intra dies quibus Reges apud *Cracouiam* immorabantur, fiebant continui & ſecreti per Reges, eorumque Conſiliarios, ſuper rebus variis, & ſignanter pace Regnorum tractatus. Item de hæreticorum *Huſſitarum*, quorum inualeſcebat virus, exterminio. Quas res *Branda* Cardinalis *Placentinus*, nomine Summi Pontificis, feruide & inſtanter ſolicitabat. Vt autem vtriuſque rei facilior, ſolidior, atque compendioſior proueniret conſumatio, duo Reges, videlicet *Romanorum* & *Daniæ*, maximis ſupplicationibus tertium, *Wladislaum* videlicet *Poloniæ* Regem, conueniunt, *quatenus affinitatem cum illis iungat, & Duci Stolpenſi Boguslao, ſtricto ſanguine Sigiſmundo Romanorum Regi iuncto, Regis vero Daniæ nepoti germano, filiam ſuam Heduigim deſponſet in conſortem, prima deſponſatione filio Frederici Marchionis Brandeburgenſis, abrogata.* Offerebant autem ambo Reges, ſi huiuſmodi affinitas procederet, pro Regno *Poloniæ* multa, repromittebantque maiora. Inter quæ terrarum certarum Regno *Poloniæ* vicinarum, quarum ipſe *Stolpenſis* Dux hæres fuerat, perpetuam inuiſcerationem. Alliciebant, contrahebantque pro intentione ſua Prælatos & Barones *Poloniæ* munificis largitionibus & promiſſis. Quapropter & ſchiſma euidens inter Conſiliarios Re-

Wladislaus Rex

ſponſalia cum Friderico Brandeburgenſi Marchione inita

1424

gni *Poloniæ* exoriebatur, probantibus nonnullis, vt priori fœdere cum Marchione *Brandeburgenſi* inito, quod pollicitationem ſuam violauit, diſrupto, preces duorum Regum audirentur, & affinitas magnas commoditates ſecum allatura, cum illis iungeretur. Sanior tamen & maior Conſiliariorum pars, variationem & leuitatem huiuſmodi abhorrens, non poterat in eam ſententiam trahi; pro comperto habens, *Alexandrum* quoque *Withawdum*, Ducem magnum, apud quem tunc iunior *Fredericus*, filius Marchionis morabatur, in rupturam fœderis non conſenſurum. Ne tamen ſimplici & nuda denegatione duorum Regum & hoſpitum ſolicitas interpellationes repudiatum iri contingeret, *Wladislaus Poloniæ* Rex, rei negotium in *Alexandrum Withawdum* refundit, aſſerens *ſe, ſine illius conſenſu & conſilio, in rebus magnæ importantiæ, qualem illam conſtabat, non ſolitum quicquam ſtatuere.* Suadetque poſtremo, *vt Oratores ſuos Reges ad illum mittant*, ſpondens *ſe in illius ordinatione & voluntate futurum.* Læti ambo Reges eo reſponſo, extemplo de *Cracouia* notabilem legationem ad *Alexandrum* in *Lithuaniam* transmittunt: rati precibus illum pro ſuo voto inclinaturos. Sed & *Wladislaus Poloniæ* Rex, a Regibus prædictis rogatus, ſuos & ipſe notabiles Nuncios videlicet *Sbigneum Cracouienſem* Epiſcopum, *Ioannem Schafraniecz* Regni *Poloniæ* Cancellarium, & *Sbigneum* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalcum in *Lithuaniam* mittit, ſuam & Conſiliariorum Regni *Poloniæ*, diſpoſitionem *Alexandro Withawdo* explicaturos. Quamuis autem maiori & ſaniori parti conſiliariorum Regni *Poloniæ* acceſſio terræ *Stolpenſis*, *Poloniæ* Regnum reintegrans, vrbesque illius magnæ & opulentæ, Epiſcopatus inſuper *Camenenſis*, ad *Gneſnenſem* Metropolim, a qua abſtractus fuerat, reuniendus, magni res commodi, ſecuta affinitate cum Duce *Stolpenſi*, videbatur, tamen tanta neceſſitate vtilitateque fides attendebatur præſtantior.

ſuaſu Withawdi non abrogat.

Wladislaus Reges a ſe dimittit.

Quindecim diebus Reges apud *Cracouiam* commorati, firmata inter ſe amicitia verbis & pollicitationibus ampliſſimis diſgrediuntur. *Wladislaus*, ſiquidem *Poloniæ* Rex, a *Sigiſmundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege rogatus, ſuffragium ſe contra *Bohemos Huſſitas*, in æſtate futura, cum quinque millibus equeſtrium repromiſit laturum. Vtrumque deinde Regem, vaſis & clenodiis aureis & argenteis, equis, veſtibus, pellibus magnifice honoratum, vſque in *nouam Sandecz* eſt comitatus; vnde, inter ſe dextris & oſculis iunctis, diſcedunt. Et *Sigiſmundus* quidem *Romanorum* & *Hungariæ* Rex, ſimul cum *Erico Daniæ* Rege in *Hungariam* profecti ſunt; ex qua *Daniæ* Rex vice altera *Hieroſolymam* adiit. *Wladislaus* vero *Poloniæ* Rex *Cracouiam* rediens, exercitum in auxilium *Sigiſmundi* Regis in *Bohemiam* mittendum congregat. Et comparatis quinque millibus electarum gentium ex *Polonis*, *Petro Myedzwiedzki* illis in Capitaneum præfecto, illas in *Otomunyecz* ad diem conſtitutam, feſtum videlicet Pentecoſtes futurum, tranſmittit.

Ex *Cracouia*, *Wladislaus Poloniæ* Rex egreſſus, pro die Annunciationis *S. Mariæ Viſliciam* venit. Vbi *Bohemorum* Nunciis ſupplicantibus, *quatenus illis Ducem Sigiſmundum Coributh gentium robore adiutum per eos in Regem aſſumendum tranſmitteret*, reſpondit: *Neque Ducem Sigiſmundum Coributh miſſurum, neque ſuffragia aliqua ſe illis laturum, donec relictis peſtiferis erroribus, & fidem Catholicam, & vnicum Summum Pontificem profiteantur & recognoſcant, abnuentes id, non ſecus quam fidei & religionis Chriſtianæ hoſtes perſecuturum, & auxilia ingentibus Sigiſmundo Romanorum Regi pro illorum exterminio laturum.* Tunc inſuper quendam *Bohemorum* Sacerdotem, Sectam *Bohemicam* in Curia Regali *Viſlicienſi* prædicantem & extollentem, ad inſtantem exhortationem *Sbignei Cracouienſis* Epiſcopi, ſectam nefariam conſtanter perſequentis, ſuadentisque Regi, *ne in Curia ſua, qui Rex Catholicus & deuotus Romanæ Eccleſiæ erat, hæreſes publice ſerere, fœdam ex inde ſui nominis labem incurſurus, permitteret*, deiici ex loco, in quo prædicare audebat, & captiuari iuſſit. Sed & ipſe *Sbigneus Cracouienſis* Epiſcopus, illico ob præſentiam *Bohemorum*, Eccleſiaſticum mandatum & interdictum ſeruari iuſſit. Ex *Wiſlicia*, *Wladislaus* Rex in partes *maioris Poloniæ*, per *Zarnowiecz*, *Krzepicze*, *Wielun*, & Paſcha Domini apud *Caliſch* celebrato, feria tertia in die Sancti *Iacobi* in *Coſten*, pro feſto vero Sancti *Laurentii*, *Lanciciam* diuertit.

Legatis Bohemorum Wladislaus auxilia renuit.

Sacerdos Bohemicus hæreticus in carcerem coniicitur.

Feria quarta ante feſtum Paſchæ, Legati *Sigiſmundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis, videlicet *Corbarienſis* Epiſcopus, *Theodoricus* de *Brzozowicze* miles, & *Bartholdus* Doctor Legum; item *Erici Daniæ* Regis vnus Archiepiſcopus, & duo milites: item *Wladislai Poloniæ* Regis *Sbigneus Cracouienſis* Epiſcopus, Cancellarius, & Marſchalcus, in *Grodno* ad *Alexandrum Withawdum* Ducem magnum *Lithuaniæ* perueniunt: & in die ſequenti, feria videlicet quinta, data audientia, primum quidem Nuncii *Sigiſmundi Romanorum* Regis, deinde *Erici Daniæ* Regis, Legationem eis commiſſam explicaturi, oratione longa & diſerta, Ducem *Stolpenſem Boguslaum*, de excellentia virtutum & generis, de præſtantia formæ, de multitudine opum, de amplitudine Principatuum, multipliciter commendatum, petebant, *neptem ſuam Heduigim, Regis Wladislai filiam, virginem, matrimonio illi conſociare dignaretur, in Regni Poloniæ & Ducatus Lithuaniæ amplitudinem & profectum.*

Nuncii Regum ad Alexandrum perueniunt.

Nuncii *Wladislai Polonorum* Regis propoſitorum commemoratione per organum *Sbignei Cracouienſis* Epiſcopi habita, rogabant,

Alexander Withawdus

1424

bant, *vt poſtquam duos Reges, notabilibus Nunciis iungi ſecum affinitatem, & filiam Regiam, ſuam vero neptem, virginem Heduigim, Duci Stolpenſi Boguslao, dari in conſortem expeterent, dignaretur velut frater Regis, & patruus virginis, quid facto opus eſſet, conſulere, & ſi affinitas ipſa, priore, cum Brandeburgenſi Marchione celebrata abiecta, ineunda foret.* *Alexander* autem *Withawdus*, trium Regum Nunciis, apud ſe in omnium rerum abundantia, per dies octo retentis, nono demum die illos, ſine aliquo certo reſponſo, muneribus muneratos remiſit, promittens deliberatione habita, *ſe ſuã intentionem, Wladislao Poloniæ Regi, propriis Nunciis remiſſurum.* Eam autem dilationem, idem ſcitus eſt *Alexander Withawdus* interpoſuiſſe, vt interim ex tempore captare poſſet conſilium alterius affinitatis probandæ. Licet quoque & ipſe ad contrahendum cum duobus Regibus, & Duce *Stolpenſi*, affinitatem, tam ſolenni ſupplicatione apud eum per Legatos Regum habita, conſiliis inſuper & perſuaſionibus *Wladislai Poloniæ* Regis motus, animum inclinaſſet, Ducis tamen *Sigismundi Coributh*, contra Regis *Poloniæ Wladislai*, & ſuam prohibitionem, clandeſtinus in *Bohemiam* tranſitus, paullulum poſt ſecutus, auertit illum a conſumanda cum Regibus & Duce *Stolpenſi* affinitate. Quapropter miſſis in *Poloniam* Nunciis, *Wladislao Poloniæ* Regi ſuadet, *pacta Marchioni Brandeburgenſi promiſſa, negligenda non eſſe.* Iuxta quam deliberationem res acta eſt, & *Stolpenſi* Duci Marchio *Brandeburgenſis* præpoſitus. Præſertim cum & *Martinus* quintus Papa ne affinitas cum Marchione prædicta diſſolutionem acciperet, viſceroſis literis intercedebat. Quarum tenor ſequitur talis. *Martinus Epiſcopus, Seruus Seruorum Dei. Chariſſimo in Chriſto filio, Wladislao Poloniæ Regi Illuſtri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Commendandum eſt nuptiale bonum in Chriſtianis hominibus, quod ad licitam propagationem humani generis, & confirmationem vniuerſam Dominus ordinauit. Sed illæ ſunt nuptiæ magis exoptandæ, ex quibus, præter illam communem omnibus vtilitatem, alia quædam magna bona proueniunt, Regnis & populis; quales ſunt nuptiæ, quæ celebrantur inter illuſtres, a quibus pendet multarum gentium pax & ſalus. Cum itaque iamdudum ſenſerimus te, dilectam in Chriſto filiam noſtram, natam tuam Heduigim deſpondiſſe in vxorem dilecto filio, Nobili adoleſcenti Frederico, nato dilecti filii Nobilis heri, Frederici Marchionis Brandeburgenſis, eamq; perſonaliter conſtitutã in conſpectu Serenitatis tuæ, aſſiſtente notabili congregatione, Prælatorum, Baronum & militum Regni tui, per verba de præſenti conſenſiſſe, & acceptaſſe in maritum ſuum legitimum, præfatum Fredericum ipſius Marchionis natũ; eodẽ Frederico Marchione etiam ſimiliter, acceptante in vxorem legitimam, vice & nomine filii ſui prædicti. Et cum hoc matrimonium videremus vtrique parti honorificum, ac multis gentibus fore ſalutare, lætati ſumus in Domino, & continuo gratulati ſublimitati tuæ, exiſtimantes te prudenter conſuluiſſe & prouidiſſe quieti Senectutis tuæ, & ſtatui filiæ tuæ, ac paci perpetuæ Regni tui, Etenim cum propter magnitudinem & excellentiam tuam, haberes facultatem ex omnibus Regibus & Principibus Chriſtianis generum eligendi, illum accepiſti potius, quem, iuſtis ex cauſis, exiſtimare potes tibi obſequentiſſimum filium & filiæ tuæ amantiſſimum virum eſſe futurum, eumque ideo nutriendum & erudiendum, ſub tuam diſciplinam Regiam ſuſcepiſti. Et hoc etiam matrimonio declaraſti benignitatem voluntatis tuæ erga Almanum ſanguinem, apud quem tam charum & dulce pignus collocare voluiſti. Nos quoque cum noſtra proſapia de Columna ex qua carnaliter nati ſumus, obſtrinxiſti affinitatis vinculo. Nam, ſicut ab antiquis accepimus, qui priſcam originem noſtram per manus traditam, ab antiquioribus retulerunt, noſtra de Columna Romana, & præſentium Burgrabiorum Norembergenſium Domus, quæ etiam Romana fuiſſe dicitur, ab eodem ſtipite deriuatæ ſunt. Ex quo cum eſſemus antea Serenitati tuæ affecti, propter merita & officia tua in populum Chriſtianum, eſſe nunc debemus & erimus, accedente vinculo affinitatis, cum excellentia tua magis coniuncti, & ad honorem Celſitudini tuæ exhibendum inclinati; qui ſimul cum Brandeburgenſi, noſtram quoque proſapiam, illuſtribus & Regalibus nuptiis honoraſti. Quare fili chariſſime, etſi nullatenus dubitamus de conſtantia & fide tua, & huius matrimonii firmitate; tamen quia illud habemus cordi, & ex eo iudicamus plurima & magna bona eſſe ſecutura, libenter te in hoc laudabili propoſito, noſtris literis confirmamus. Rogantes excellentiam tuam, vt modis omnibus atque ſignis quibus honeſte potes, mundo declares hanc tuam immutabilem voluntatem, ita, vt nulli dubium ſit, quin matrimonium iſtud debeat, annuente Domino feliciter confici & conſumari. Datum Romæ apud Sanctos Apoſtolos, quinto Calendas Iunii, Pontificatus noſtri anno ſeptimo.*

reiecto reſponſo in aliud tempus

ſuadet. fidem Marchioni Brandeburgenſi ſeruandam eſſe,

quod etiam Papa literis ſuis flagitat

Eodem tempore, *Ericus Daniæ* Rex, & infans *Petrus* Regis *Portugaliæ* germanus. *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem accedentes, copias eius ſuis auxiliis auxere. Ob quam rem *Luthembergum Morauiæ* oppidum obſeſſum eſt, & tribus menſibus continuata obſidio. Erat apud *Ziſchkam* ſacerdos *Procopius*, poſtea ob res geſtas, magni nomen ſortitus, *Ioannis* cognomento *Voda* ex ſorore nepos, ac ab eo in filium, quod ſobole careret, adoptatus; *Ziſczæ* vero, quod robuſtus & manu promptus, nulliusque fugax laboris eſſet, plurimum charus, cui prouinciæ *Morauiæ* defenſio commiſſa eſt. Qui non parua militum manu accepta, inuitis obſidentibus, commeatus ad obſeſſus importauit, irritamque obſidionem

Procopius ſacerdos Luthemburgum obſidione liberat,

1424

nem *Sigismundi* fecit. Obſidet poſthæc *Ziſchka*, *Pragenſium* auxilio fretus, *Auſchkam* oppidum, in fide & ditione *Frederici* Marchionis *Miſſnenſis* conſiſtens. Obſeſſis autem *Fredericus* Marchio auxilium laturus, collecto ex propriis & auxiliariis forti exercitu, prælium ante vrbem commiſit. Anceps diu tenebatur pugna, cum fortiſſimi hinc atque illinc caderent. Ad extremum cœca fortuna, Ducem cœcum ſecuta, penes hæreticos fuit. Nouem millia ea pugna ex fidelibus cæſa. *Auſchka* capta, & funditus deleta. Elatus ea felicitate *Ziſchka*, inſolentior in dies, nobilibus infenſus eſſe, ciuitatibus grauia imperare tributa cœpit. Ob quas res *Pragenſes*, Baronum obtento auxilio, aduerſus eum copias eduxere. Verum ille imparem ſe videns, ad montes confugit. Et in anguſtiis locorum certamine commiſſo, tria millia *Pragenſium* cecidit, reliquos in fugam vertit. Nec moratus, *Cuthnam* a *Pragenſibus* inſtauratam, iterum cepit, atque incendit. Mox ſucceſſu rerum tumens, infeſtis ſignis *Pragam* petiit, & obſidere vrbem de propinquo cœpit. Erant & in ciuitate, & in exercitu quam plurimi, qui hoc diſſidium deteſtabantur, & alii *Ziſchkam*, alii *Pragenſes* accuſabant, in caſtriſque res ad ſeditionem ſpectabat: dicente milite, indignum eſſe eam vrbem armis premi, quæ caput Regni eſſet, neque de religione ſecum diſſentiret, caſurum breui *Bohemorum* potentiam, ſi diuiſio irrepſerit. Quod *Ziſchka* accipiens, apud multitudinem ita concionatus eſt: *Acerbo inquit animo criminationes veſtras exaudiam, qui vobis meis periculis ſalutem peperi, qui veſtri cauſa vtrumque lumen amiſi, qui vos ex omni loco victores reduxi. Nec mihi labor durus eſt, nec cœcitas, niſi quod rei veſtræ optime conſulere nequeo. Non meum Pragenſes ſanguinem, ſed veſtrum ſitiunt; nec meas ſed veſtras manus timent, qui dum mihi parant inſidias, animas veſtras expetunt. Pragam expugnare, ſeditioſoſque ciues exterminare, ſi victores eſſe velitis, oportet. Liberam tamen & vobis, ne me accuſare poſſitis, & pacis, dummodo inſidiæ abſint, & belli, facio poteſtatem, vtriusque adiutor ero.* Quibus auditis, mutati militum animi, bellum decreuere. Quod ne in excidium vrbis amplius ſerperet, Sacerdos quidam, *Ioannes* nomine, ex *Rokiczana* oppido ortus, indeque nomen ſortitus, obſcuris parentibus, & tenuiſſimo cenſu; verum ingenio & lingua promptus, *Iacobelli* quondam Auditor, permiſſu ciuium, in caſtra profectus ciuitati *Ziſchkam* reconciliauit. *Sigismundus* autem *Romanorum* & *Hungariæ* Rex, vbi *Ziſchkam* proſperatum, & res *Bohemicas* ex eo pendere animaduertit, clam ſibi eum conciliare tentauit, gubernationem ſibi totius Regni, militiæ quoque Ducatum, & ingens auri pondus, quotannis promittens, ſi ſe Regem nominaret, & in verba ſua ciuitates iurare cogeret. Monſtruoſum profecto facinus, vt *Romanorum* Imperator, quem omnis *Europa* venerata eſt, ſeni cœco, nebuloni, hæretico, ſacrilego ſupplex fieret, pecuniamque & ſummos honores offerret. Sed auertit Diuina pietas eam peſtem, fidelium ſuorum miſerata. *Ziſchka* enim conditionibus annuens, dum conuenta completurus, *Sigismundum* petit, inter eundum ad caſtellum *Priſſouiam*, peſte tactus expirat, cum ægrotaret, interrogatus, vbi ſepeliri vellet, fertur iuſſiſſe, cadaueri ſuo pellem adimiri, carnes volucribus ac feris obiectari, ex pelle tympanum fieri, eoque Duce bella geri, arrepturos fugam hoſtes, quamprimum eius tympani ſonum audirent, aſtruens. *Ziſchka* mortuo, cui *Thaborienſes* ſacra agunt quotannis, mœror ingens exercitum inuaſit. Duæ quoque factiones exortæ altera *Procopium* magnum, Ducem fecit: altera, ſceleſtis paucis, inter quos *Procopius* minor, potior habitus eſt, qui communi conſilio bellum adminiſtrarent, ſeſe orphanos appellauere. Qui etſi quandoque inter ſe diſſentirent, vbi tamen extrinſecus vis ingruit, iunctis viribus cum hoſtibus congrediuntur.

Ziſchka cæſo Marchionis Miſnenſis exercitu

Aukſcham

& Cuthnam oppida capit,

Pragenſes profligat, Pragam obſidet.

Tandem Imperatori turpiſſimis conditionibus conciliatus peſte moritur.

Dux *Sigismundus Coributh Bohemorum* vanis promisſionibus illectus, redire in *Bohemiam*, *Wladislai Poloniæ* Regis, & Conſiliariorum, ſpreta prohibitione, in animum induxit, ſperans ſe *Bohemiæ* Regnum facili negotio obtenturum. Die itaque Pentecoſtes, collecta numeroſa *Polonorum* colluuie, qui aut ſua patrimonia profuderant, aut iudiciis damnati, aut ære alieno grauati erant, in *Bohemiam* ire pergit. Et tum demum communionem vtriusque ſpeciei, quam alias hæreticam credebat, quo facilius ad Regni *Bohemiæ* gubernacula pertingeret, & per ſe, & per ſuos practicare cœpit, & *Bohemorum* peſtiferis fauere erroribus. Ex qua re, & *Bohemis* peſte hæretica infectis, pertinacia & robur; *Wladislao* vero *Polonorum* Regi, & ſuo Regno vehemens ſuſpicio & ſugillatio, tam apud Summum Pontificem, quam apud nonnullos Catholicos Reges, & Principes acceſſit. Quam *Wladislaus* Rex frequentibus Nunciis & literis, extenuare & purgare non deſtitit. Ex pectore quoque *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis, illam depulſurus, promiſſum quinque millium armatorum exercitum, ducente illum *Petro Myedzwiedzki*, & *Henrico* de *Rogow* Vicetheſaurario Regni *Poloniæ* illi miniſtrante neceſſaria, pro die & loco, de quibus inter Reges conuenerat, tranſmittit. Facit autem exercitus ipſe tranſitum, per *Oſzwiaczim, Rathibor, Oppauiam, Tarnauiam.* Et *Morauiam* ingreſſus, verſus *Olomuncz*, locum a *Sigismundo* Rege deſtinatum, proceſſit: ab omni parte & latere hoſtilium ciuitatum, perferendo & reprimendo vexationem. Dum autem ad *Olomuncz* perueniſſet, Dux *Auſtriæ Albertus Sigismundi* Regis gener, qui bellum gerendum contra *Bohemos* hæreticos & re-

Coributho cũ colluuie Polonorum, inſcio Wladislao, Bohemiam ingreſſo,

Wladislaus ſuſpicionem purgaturus 5000. equitum Sigismundi mittit.

1424

rebelles ſuſceperat, & pro eodem tempore in *Olomuncz*, cum *Auſtralium*, *Hungarorum*, & *Teutonicorum* gente degebat, non permiſit, A vt *Polonicus* exercitus ciuitatem *Olomuncenſem* ingrederetur, cum ne inter ſuos & *Polonos* exoriretur ſeditio, tum, quod verebatur, ne *Polonicus* exercitus fraudem & dolum ſibi & ſuis moliretur, ſubſidium huiuſmodi, propter Ducis *Sigismundi Coributh*, & *Polonorum* in *Bohemiam* tranſitum, habens ſuſpectum. Propter quod *Polonicus* exercitus ante *Olomuncz* diebus quindecim in campeſtribus ſubſiſtens, veritus, ne hoſtium robore aliquando occupatus, opprimeretur, & incertus, an ex *Olomuncz* ſibi Dux *Albertus* laturus foret auxilium, inde diſcedens, in *Poloniam* incoB lumis rediit. *Poloniæ* Rex *Wladislaus*, plures *Polonos*, contra ſuam prohibitionem, cum *Sigismundo Coributh*, Duce in *Bohemiam* progreſſos, confiſcatione bonorum effectuali, ſi extabant, ſin minus, perpetuo exilio atque bannitione damnauit.

Qui Olomunciā non intromiſſi,

redeunt in Poloniam

Maioris Poloniæ terris, *Wladislaus Poloniæ* Rex, peragratis, in terras *Cracouienſes* rediit, deinde in terras *Ruſſiæ* proceſſit. Quo illic agente filius illi primogenitus, ex *Zophia Poloniæ* Regina, die Martis, vltima Octobris, in vigilia Sanctorum omnium, *Cracouiæ* natus eſt. Quæ nouitas *Wladislao* Regi apud *Przemisl* nunciata, magnam illi & omni populo ſuo attulit iucunditatem. Quapropter poſt nouum huiusmodi ſibi denunciatum, ex C Eccleſia non diſceſſit, ſed orationibus vacans & lachrymis, in gratiarum actionibus & piis operibus diem abſumpſit. Dilatus autem fuit baptiſmus filii prædicti in tempus ſatis longum. Interim enim *Wladislaus Poloniæ* Rex ad *Martinum* quintum Papam, Notarium ſuum *Martinum* de *Goworzino* Canonicum *Gneſnenſem*, ſignificando ſibi filii natiuitatem, & rogando, *vt dignaretur illum de ſacro fonte leuare & adoptare in filium*, transmittit. Qui nouitatem huiuſmodi, cum ſingulari excipiens gaudio, Nuncio Regis honorato rebus & beneficiis, ipſi etiam *Zophiæ* Reginæ munera in pannis axamenticis auro intextis, congratulando eius fœcunditati, deſtinauit, & *Sbigneum* Epiſcopum *Cracouienſem*, ad leuandum infantem Regium, ſuo nomine, per literas ſpeciales deputauit. Fecerunt idem, *Sigismundus Romanorum* Rex, Dux *Mediolani Philippus Maria*, Dux & Dominus *Venetorum Franciſcus Foſthari*, multique alii Orbis Principes. Adeoque felix, fauſta, famoſa, & omnibus qui audierant, grata fuit huiuſcemodi filii natiuitas, vt Dei prouidentiam multipliciter, & Regis ſenis fœcunditatem attollerent, & Nuncios Regios, natiuitatem filii denunciantes, munificis donis honorarent.

Wladislao Regi naſcitur filius,

Ex *Ruſſiæ* terris, *Wladislaus Poloniæ* Rex in *Lithuaniam* proceſſit, & hyemis tempus venationibus intentus, deduxit, ſingulis neceſſariis ab *Alexandro Withawdo* procuratus: Confeſſoris autem ſui *Ioannis Chelmenſis* Epiſcopi Ordinis Prædicatorum, prece & perſuaſione inſtigatus, terram *Lublinenſem* amplam & notabilem abſtrahere, a *Cracouienſi* diœceſis, & *Chelmenſi* applicare, in oppidumque *Lublinenſe* Cathedram *Chelmenſem* transferre, conatus eſt. Vt conatibus ſuis firmitatem maiorem adiiceret, per *Nicolaum Laſoczki* Canonicum *Cracouienſem* Nuncium ſuum, obtinuit huiusmodi abſtractionem apud *Martinum* quintum Papam confirmari. Qua iniuria, *Sbigneus Cracouienſis* Epiſcopus, non ſecus quam par erat, commotus, magno aniB mo conſurgit, & murum ſe, ne diœceſis ſua ſcinderetur, oppoſuit. Ac primum *Wladislaum* Regem orat, *vt ſi perſonam ſuam dignam execratione duceret, omiſſa Cracouienſis Eccleſiæ offenſa, in ipſum potius verteret iras, ſe ad ſanguinem & mortem defenſioni Eccleſiæ non defuturum. Dignaretur tamen prudenter attendere, Lublinenſem terram, a vetuſto tempore, & ſub præſentia B. Stanislai Epiſcopi Cracouienſis, ad diœceſim Cracouienſem pertinuiſſe, & in ea, ſuſcitato Petro trienne ab inferis, ad repellendum calumnioſam hæreditatis occupationem, in teſtem, ad Boleslai Regis tribunal adduxiſſe. Attenderet inſuper, quod ex Lithuania in Poloniam, Regnum Poloniæ ſuſcepturus, deſcendens, primum a Clero diC œceſis Cracouienſis in Lublin exceptus ſit proceſſionis honore. In Eccleſia Cracouienſi fonte renatus baptiſmatis, & diademate ſacro ornatus, illic quoque ſepulturam foret excepturus; Caueret in eius Eccleſiæ iniuriam graſſari, a qua tot fuiſſet chariſmatibus inſignitus.* Coram Prælatorum deinde & Baronum multitudine, in conuentione generali *Siradienſi*, plurimum in Regem & præfatum *Ioannem* Epiſcopum *Chelmenſem* queſtus, eorum aſſiſtentiam & ſuffragia implorabat. Communi autem Conſiliariorum conſenſu, ſuffragium latum eſt, & literæ nomine omnium, Summo Pontifici, vt ſciſſuram huiusmodi diD gnaretur reſcindere, ſcriptæ. Cauſa inſuper in Apoſtolico Conſiſtorio, contra *Ioannem* Epiſcopum *Chelmenſem* præfata, ſuper tam notabili offenſa, ad inſtantiam *Sbignei Cracouienſis* Epiſcopi, *Lucido* Cardinali de Comitibus, commiſſa. Sentiens autem *Wladislaus* Rex propoſito ſuo obicem fortem & durum obiectum eſſe, & intelligens rem non ſolum pernicioſi exempli, ſed ſeminarium variarum diſcordiarum & ſimultatum egiſſe, continuo, vt Princeps benignus & modeſtus, factum ſuum, ad quod parum ſano conductus fuerat conſilio, correxit & penitus reuocauit. Sed & ipſe *Ioannes Chelmenſis* Epiſcopus, & *Sbignei Cracouienſi* Epiſcopi, & totius Regni reſiſtentia deterritus, ceſſit a propoſito, & omni iuri, liti, & cauſæ renunciauit. Magna itaque

Lublinenſis diœceſis, ne ab Eccleſia Cracou. abſtracta Chelmenſi adiungeretur,

Sbigneus Epiſc. Cracov. depugnat.

1424

que *Sbignei* Epiſcopi *Cracouienſis* conſtantia & animoſitate ne *Cracouienſis* Eccleſia ſcinderetur, effectum & prouiſum eſt, decreto A Apoſtolico ad inſtantiam Regiam obtento, abrogato. De quibus omnibus in ærario Eccleſiæ *Cracouienſis*, ſpecialia retinentur Priuilegia atque documenta.

Die Veneris, vigeſima ſexta Iunii, veſperarum hora Eclipſis in Sole notabilis per tres horas, a principio vſque in finem durauit.

1425

Wladislaus Rex,

Celebrato die Natalis Domini apud *Vilnam*, *Wladislaus Poloniæ* Rex, aliquot inſuper ſeptimanis poſthæc in *Lithuania* commoratus in Regnum *Poloniæ* rediit. Pro diebusque Carnispriuii *Cracouiam* adueniens, die B Dominico *Eſto mihi*, quæ fuit decima ſeptima Februarii, filium ſuum primogenitum in *Cracouienſi* Eccleſia per *Albertum Iaſtrząbiecz Gneſnenſem* Archiepiſcopum, *Sbigneum Cracouienſem*, & *Andream Poſnanienſem* Epiſcopos, baptiſari procurat, eique paternum ſuum nomen *Wladislaus* adaptat. Aderant huic baptiſmati, Papæ *Martini* quinti *Nicolaus* de *Głąbociecz* Archidiaconus *Poſnanienſis*, & *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis *Clemens* Epiſcopus *Iawrienſis*, multorumque aliorum Regum & Principum, Oratores & Nuncii. Aderant Principes vicini, & *Pauli* de *Ruzdorff* Magiſtri *Pruſſiæ* duo Nuncii, *Martinus Kempnathen* magnus Commendator, & *Henricus Holdt*, Commendator *Elbingen*C*ſis*. Aderant Regni *Poloniæ* Prælati & Proceres, qui infantem, & eorum quorum nomine aduenerant & proprio, de fonte leuarunt. *Alexander Withawdus* magnus *Lithuaniæ* Dux de nouo nepote exultans, cunabulum argenteum, ponderis argenti centum marcarum infanti transmiſit. Celebris dies illa plurimum apud *Polonos* habita eſt, & in magna hilaritate traducta, quod ex Rege vniuerſis charo, hæredem maſculum *Polonia* ſuſcepiſſet, ſibi quidem gratum, hoſtibus vero & vicinis terribilem. Celebritate baptiſmalium perfecta, Principibus & Nunciis Regum & Principum per munera & clenodia honoratis, ex *Cracouia* feria quarta poſt Dominicam *Oculi* D egreſſus, in terras *maioris Poloniæ* per ſolitas ſtationes proceſſit, & Paſcha Domini apud *Caliſch* egit. Vbi ad eum venit *Ericus Daniæ* Rex, ex ſancto ſepulchro *Hieroſolymitano* reuerſus. Gratus fuit *Poloniæ* Regi ſuus aduentus, comiterque & benigne exceptum, omniumque rerum affluentia procuratum, pluribus diebus detinuit. Et variis donis muneratum, in magna charitate in *Daniam* remiſit. Ex *Caliſch*, *Poſnaniam*, cæteraque *maioris Poloniæ* loca proceſſit, & diem Aſſumptionis *S. Mariæ* Virginis in *Przedborz* tenuit. Abinde per *Radoſchicze*, *Chęczini*, *Kielcze*, *Bodzaczin*, *Syenno*, *Solecz* in *Lublinenſem*, poſt in *Ruſſiæ* terras deſcendit, fugiendo peſtem, quæ fere vniuerſum Regnum

filio ſuo Wladislao baptiſato

Caliſſiam diſcedit. Vbi Ericum Daniæ Regem Hieroſolyma redeuntem excipit & tractat,

Poloniæ peruaſerat, & per tempus æſtatis, autumni, & hyemis ſæuiens, plures mortales vA triuſque ſexus, variarum conditionum abſumpſerat.

1425

Penultima menſis Iunii, clauus vnus ex his, qui Sacratiſſimo corpori, in Paſſione Domini noſtri *JESV CHRISTI*, erant infixi, *Wladislao Poloniæ* Regi, & conſorti ſuæ *Sophiæ* Reginæ, per *Latinum* Epiſcopum *Hoſtienſem* Cardinalem de *Vrſinis* vulgariter nuncupatum, transmiſſus, & *Cracouiam* allatus, omnium proceſſionum vrbis *Cracouienſis* honore ſuſceptus eſt, ac Eccleſiæ *Cracouienſi* inſigni, pro ſempiterno memoriali donatus. B In qua pro conſolatione fidelium, & *Cracouienſis* Eccleſiæ decore oſtenditur, & ſingulari colitur veneratione, multiplicia languidis præſtans beneficia.

Clauus Chriſti donatur Wladislao Regi.

In die *S. Marci*, in *Brzeſczie Cuiauienſi*, conuentio generalis habita eſt. Jn qua, *Poloniæ* Rege *Wladislao* petente & inſtante, Prælati, Principes, & Barones Regni *Poloniæ*, obligarunt ſe filium Regis nouiter natum, *Wladislaum*, patre mortuo, pro Rege & Domino, per literas ſpeciales, ſuſcepturos. Literas tamen huiuſmodi, in *Sbignei Cracouienſis* Epiſcopi fidem commendant; tum demum *Wladislao* Regi tradendas, cum Regno, & cuilibet terræ, literæ ſpeciales Regiæ Maieſtatis Sigillo munitæ, libertates & immuniC tates continentes, iuxta minutam tunc conceptam, forent conſignatæ. Suſtulerat enim *Wladislaus* Rex, ab omnibus Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, & Conuentualibus, onus ſtationum, & militibus terræ *Cuiauienſis* eorumque cmethonibus, auenalem ſolutionem perpetuo indulſerat, pluresque alias libertates vel contulerat, vel antiquis aliquid libertatis & gratiæ adiecerat. In ſpem itaque huiusmodi libertatum, obligatio de ſuſcipiendo filio Regis inita eſt, Quæ ſi negarentur, non teneri ſe ad illam, & *Sbigneum Cracouienſem* Epiſcopum ad literas obligationis reddendas, arctabant.

Poloni Regis Wladislai filium pro futuro Rege aſſumunt.

Habita eſt & in feſto Pentecoſtes in *Lanci*D*cienſi* oppido Synodus Prouincialis; In quam ſinguli Prouinciæ *Gneſnenſis* Epiſcopi, præter *Iacobum Plocenſem* Epiſcopum, (valetudinarius enim erat) conuenerant. Conuenientes, an contributio viginti millium florenorum, per Papam *Martinum* quintum *Wladislao Poloniæ* Regi, in Clero Regni *Poloniæ*, ſub ea conditione, ſi perſonaliter cum potentiis ſuis in *Bohemos* hæreticos expeditionem ageret, conceſſa, debeat iuxta requiſitionem Regiam iam factam, ſolui vel negari, variis tractatibus digerebant. Facta autem fuit vniformis concluſio, nullo pacto Clerum *Polonicum* ad ſolutionem taxæ tam oneroſæ ſubiiciendum fore. Sed & *Wladislaus* ipſe *Polonorum* Rex, attendens *Martinum* Papam nihil illi de proprio largitum eſſe, contributionemque

Contributio Cleri Polonici Wladislao Regi negatur,

1425 onemque ipſam, ſi exigeretur, Clerum *Poloniæ* multipliciter fore offenſuram, ſolicitare eius redditionem deſtitit, onusque expeditionis A contra *Bohemos Huſſitas* ſuſcipere detrectauit, non intelligens Papam *Martinum* aliquid de proprio in rem fidei collaturum. Contigit autem in Synodo prædicta, *Gneſnenſi* Archiepiſcopo & Epiſcopis Comprouincialibus vota ſua in ea materia fundentibus, *Stanislaum Pawłowski Płocenſem* Archidiaconum, nomine *Iacobi Płocenſis* Epiſcopi & ſuæ Eccleſiæ illic comparentem, votum dicere iuſſum publice aſſerere; *mandatum Apoſtolicum ad Płocenſem diœceſim non extendi, cum Ducatus & terra Maſouiæ, in Plocenſi diœceſi* B *conſiſtentes, proprios habeant Principes liberos, neque Poloniæ Regi, neque cuiquam alteri ſubiectos: propter quod Clerus Plocenſis de Regno Poloniæ non debet computari aut cenſeri, neque ad contributionem obligari.* Qui ſermo parum æquis auribus auditus, cum in notionem quoque *Wladislai Poloniæ* Regis perlatus foret, in vehementem indignationem illum contra *Semouithum Maſouiæ* Ducem, ſororis ſuæ *Alexandræ* maritum, cuius conſilio & mandato *Stanislaus Pawlowsky* vſus ſciebatur, prouocauit. E veſtigioque conuentionem generalem in *Brzeſczie Ruthenicali*, pro die *S. Martini* Confeſſoris indixit, quo ordine quaue via, motus *Semouithi Maſouiæ* Ducis, con- C tra Regem & Regnum ſe erigentis, priusquam inualeſcerent, opprimendi forent, prouiſurus.

ac de rebellione Semouiti Maſouiæ Ducis in Brzeſczie conuentus indicitur.

Die Dominico Pentecoſtes, quæ fuit vigeſima ſeptima Maii, *Iacobus* Episcopus *Płocenſis* vir religionis & modeſtiæ ſpectatæ, qui *Płocenſem* Eccleſiam plurimum auxerat, extulerat, vaſisque & clenodiis variis nobilitauerat, in ſua Curia Epiſcopali in *Płoczko* moritur, cum annos triginta tres ſediſſet, & in *Płocenſi* Eccleſia ſepelitur. Poſt cuius mortem, Capitulum *Płocenſe*, futuri Pontificis electionem celebraturum, dum in vota varia ſciſſum iri conſtaret, *Semouithus* ſenior *Maſouiæ* Dux, precibus & interceſſionibus Prælatos & Canonicos *Płocenſes* peruincens, obtinuit, *Stanislaum Pawlow-* D *ſky* de *Gnathowicze*, Nobilem de domo *Pierzchala*, Archidiaconum *Plocenſem*, Cancellarium ſuum eligi, a parte parum ſaniori & minori. Inficiebatur tamen electio ſua a tribus Ducibus *Semouithi* filiis, *Semouitho*, *Wladislao*, & *Caſimiro*, *Stanislaum Pawlowski* ſingulari execrantibus liuore, conatusque ſuos non deſiſtebant interponere, vt electio in alios recideret. Et licet a parte ſaniori & maiori *Criſtinus Nieborowsky* Canonicus *Płocenſis*, Nobilis de domo *Pranditarum* fuiſſet electus, ceſſit tamen, inſtante *Semouitho* Duce, de iure electionis, & *Stanislaus* ipſe *Pawłowsky*, impedimento ſublato, anno eodem, decima octaua Decembris, *Romæ* a Papa *Martino* quinto confirmatus, ab *Alberto* vero *Iaſtrzambiecz Gneſnenſi* Archiepiſcopo, in *Płocenſi* Eccleſia conſecratus eſt.

Iocobo Plocenſi Epiſc. ſuccedit Stanislaus

1425 Die Dominico *S. Martini*, in *Brzeſczie Ruthenicali* ſupra flumen *Bug*, conuentio generalis facta eſt. Ad quam *Wladislaus Poloniæ* Rex cum conſorte ſua *Zophia* Regina, & *Alexander Withawdus* magnus Dux *Lithuaniæ*, cum conſorte ſua *Iuliana*, Prælatique, Principes, Barones, & Boiari, vtriusque Dominii, conuenerant; cauſam rebellionis & inobedientiæ, contra ſeniorem Ducem *Maſouiæ Semouithum* inſtauraturi. Dum autem præfatus *Semouithus*, licet citatus & vocatus foret, vt in ipſa conuentione compareret, & fidelitatis ac iuramenti homagium Regi præſtaret, comparere tamen propter aduerſam, qua detinebatur, valetudinem, non valens, Nuncios, qui abſentiam ſuam excuſarent, interponendo languorem corporis, transmiſit. Abſentia itaque præfati Ducis *Semouithi* obſtante, proceſſus contra illum ſuſpenſus eſt, & in tempus longius continuatus. Ex conuentione quoque prædicta *Brzeſtenſi*, duo Barones ad Ducem *Semouithum* Regio nomine miſſi, ſibi denunciant, *vt coram Wladislao Rege Sandomiriæ perſonaliter compareat, homagii & fidelitatis præſtiturus iuramentum.* Non deſtitit in ea conuentione *Alexander Withawdus Lithuaniæ* Dux, animos Prælatorum & Baronum conducere & mollire, quatenus molendinum *Lubicz*, vigore pacis perpetuæ, inter Regnum & Cruciferos factæ, demolitum, Cruciferis donaretur. Magiſter ſiquidem *Pruſſiæ Paulus* de *Ruzdorff*, perpendens, quatenus, illi profectus ex demolitione molendini detractus ſit, in *Lithuaniam* ad *Alexandrum Withawdum* Ducem venerat, precibusque & oblationibus variis conduxerat, vt ſibi illius reſtitutionem, ſua opera polliceretur. Conſiliarii autem *Poloniæ*, nullum certum allegabant ſe poſſe ſuæ poſtulationi dare reſponſum; ſed rem ipſam in conuentionem generalem propterea inſtituendam, reiiciebant.

Semouithus propter valetudinem in Brzeſczie non præſens Sandomiriam citatur.

De molendino Lubicz Cruciferis reſtituendo Withawdus cum Poloniæ proceribus agit.

Ex conuentione *Brzeſtenſi*, *Wladislaus* Rex, cum conſorte ſua *Zophia* Regina, in *Lithuaniam* diuertit, & illic hyemis tempus in venationibus exegit, nondum enim lues peſtilentica, in Regno *Poloniæ* ſæuiens, *Lithuanicam* oram peruaſerat, poſtea tamen ſerpendo, etiam in *Lithuaniam* graſſata eſt. Coactusque *Wladislaus Poloniæ* Rex, & *Alexander Withawdus*, oppidis, caſtris, & curiis derelictis, in ſiluarum & nemorum latebris, hyeme media commorari. Filius autem *Wladislai* Regis infans, in *Chaczini* caſtrum delatus eſt, vbi per omne epidimiæ tempus tenebatur.

Peſtis in Polonia & Lithuania.

Sabbato in die Conceptionis *S. Mariæ* Virginis, *Wladislao Poloniæ* Rege, & *Alexandro Withawdo Lithuaniæ* magno Duce, apud *Grodno* immorantibus, Magiſter *Pruſſiæ Paulus* de *Ruzdorff*, cum nonnullis ſuis Commendatoribus aduenit; Ducemque *Alexandrum Withawdum* quatenus molendini *Lubicz* donationem, apud *Poloniæ* Regem efficeret, tanto ſtudio tantisque conatibus, & inſtantiis interpel- A lare cœpit, vt *Alexander Withawdus* ſe, vel molendinum *Lubicz*, apud Regem & Regnum impetraturum, vel diſtrictum *Polangã*, ſupra ſinum maris *Samogithici* ſitum, Magiſtro & Ordini donaturum, aſtrinxerit. *Wladislaus* quoque *Poloniæ* Rex frequentibus precibus & perſuaſionibus *Alexandri Withawdi* expugnatus, beniuolum ſe ad donationem molendini *Lubicz* exhibebat, dummodo Conſiliarii Regni *Poloniæ*, ſine quibus rem tam arduam decernere non poſſet, impedimento non forent. Sentiens inſuper Summus Pontifex *Martinus* quintus Papa, Regni *Poloniæ* caſtra, ciuitates, & oppida, villasque, ac cæteros introitus, per *Wladis-* B *laum Poloniæ* Regem, prodige magis, quam fructuoſe & neceſſarie donaſſe, inſcripſiſſe, & diſtraxiſſe, Archiepiſcopo *Leopolienſi* dat in mandatis, vt literis, donationibus, & inſcriptionibus Regiis non obſtantibus, Regnum *Poloniæ* reintegret; decernatque Regem ad obſeruandum donationes, inſcriptionesque bonorum per eum factas, non teneri.

Papa donationes Wladislai Regis non confirmat.

1426 Solennitatem dierum Natalis Domini, & tempus interualli, dum *Wladislaus Poloniæ* Rex apud *Vilnam* cum conſorte ſua *Zophia* Regina exegiſſet, & ante Carnispriuium ex *Lithuania* redire in *Poloniæ* Regnum, peſte conquieſcente, inciperet, in loco venationum, qui appellatur *Byalowicze*, venationi vrſi inſiſtens, C caſualiter pedem fregit. Exinde in terram *Chelmenſem* diſcedens, dies Carnispriuii & tempus Quadrageſimæ in *Lubowlya* & *Craſzniſtaw*, crus offenſum medendo, abſumpſit. Acta eſt autem pro Quadrageſimæ medio in *Vartha* conuentio generalis. Ad quam licet *Wladislaus Poloniæ* Rex propter pedis languorem non veniſſet, Conſiliarii tamen principales illuc conuenientes, tractabant, qualiter *Alexandro Withawdo* Duci magno *Lithuaniæ*, molendinum *Lubicz* donari Cruciferis petenti, reſponderent. Poſt varios autem tractatus in re ipſa habitos, deliberatum fuit, petitionem *Alexandri Withawdi* audiendam, & molendinum *Lubicz* Cruciferis donandum, non eſſe, D cum ex donatione ipſa, pacis perpetuæ inſcriptiones, conditione de molendino *Lubicz* abrogata, læſum & violatum iri contingeret. Neque reſpectus, per *Alexandrum Withawdum* iniectus, pendendus, quo ſe aſſerebat, molendino *Lubicz* negato, *Polangam* ſupra mare *Samogithicũ* ſitam, centum gradibus quam *Lubicz* vtiliorem, ex pacti pollicitatione Cruciferis largiturum. Mittuntur deinde ex ipſa conuentione *Wladislaus* de *Oporow* Decretorum Doctor, & *Iarandus* de *Brudzewo Cuiauienſis* Vexillifer, ad Magiſtrum & Ordinem *Pruſſiæ*, qui ſibi denuncient, illumque admoneant, *ne in violationem fœderum pacis perpetuæ donationem molendini Lubicz ambiat, Ducemq; Alexandrum Withawdum ſolicitare, & inducere pro eius largitione, & quaſi quandam ponere inter fratres diuiſionem deſiſtat; ſpem inſuper de Polangæ donatione, per Ducem Alexandrum Withawdum, caſu, quo donatio molendini Lubicz non proueniret, ſibi factam, deponat, cũ Dux Alexander, donationes in terris Lithuanicis, Rege Wladislao diſſentiente, facere non potuerit.* Quamuis autem *Pruſſiæ* Magiſter *Paulus* de *Ruzdorff*, legatione huiuſmodi accepta, conſtanter ſe negaſſet *Alexandri* Ducis magni, pro donatione molendini *Lubicz*, quæſiſſe ſuffragia, eo tamen callidius & ſcrupuloſius, & per ſe ipſum, & per Nuncios ac literas, cœpit Ducem magnum *Alexandrum* pro prædicti molendini *Lubicz* donatione interpellare. Non quod magnopere huiusmodi indigeret molendino, ſed occaſionem oblatam non eſſe negligendam cenſebat, per quam vnionem & charitatem fraternam inter *Wladislaum* Regem, & *Alexandrum* Ducem, ſcinderet & iurgia atque bella inter eos conſereret, quos vnitos & concordes, ſibi ſciebat eſſe magno terrori.

Wladislao in venatione pes frangitur

Paſchatis feſto apud *Kraſzniſtaw* exacto, in octaua illius *Wladislaus Poloniæ* Rex, per *Viſlam* nauibus in terram *Cuiauienſem*, curato iam pede, deſcendit. In tranſitu ſuo, per *Ianuſſium* Ducem *Maſouiæ* in *Varſchouia*, in *Płoczko* vero aliisque pluribus locis, per Ducem *Semouithum* exceptus & honoratus. Ex terra *Cuiauienſi* venit *Lanciciam*, & generalem pro feſto Pentecoſtes, frequenti numero Conſiliariorum ad illam confluente tenuit conuentionem. In qua cum in primis *Wladislaus Poloniæ* Rex, a prælatis & Proceribus vniuerſis rogaretur, vt vigore receſſuum conuentionis *Brzeſtenſis* pro die *S. Marci* habitæ, iura & libertates nouas & veteres confirmare & innouare dignaretur, reſpondere diutius rogationi cunctatus eſt. *Sigismundi* enim *Romanorum* & *Hungariæ* Regis conſilio, quod per ſpecialem Nuncium, ad ipſum vsque in *Hungariam* miſſum expetierat, perſuaſus, mutauerat propoſitum; Qui antiquorum iurium confirmationem, & largitionem nouorum, ſibi & ſucceſſoribus pernitioſam, neque reſpectu promiſſionis de ſuſcipiendo filio, cum ad id lege obligentur Diuina, libertates nouas concedendas fore cenſebat: Studendumque magis, vt ſinguli Conſiliarii, per ſingulares literas faciant, de ſuſcipiendo filio, ſingularibus nominibus ſponſionem. Id conſilium non ſecus quam a *Minerua* largitum, *Wladislaus* Rex obſeruans, *neque ſe antiqua iura confirmaturum, neq; noua largiturum* edicit. Murmure illico coorto, *Sbigneus Cracouienſis* Epiſcopus, in concionis medio aſſurgens, literas vniuerſales Regni, ſigillis Prælatorum & Procerum communitas, quibus ſe filium Regis, Rege mortem obeunte, pro Rege acci-

Wladislao libertates & iura non confirmante,

1426

pere aſtrinxerant, reproducit. *Hæ*, inquit, *ſunt literæ fidei meæ creditæ, quas, Rege noſtro ſeruare promiſſa abnuente, integras reddo.* Exceptæ illico a Proceribus ſunt, & gladiis, non ſine ſtrepitu & fragore micantium mucronum, & pauorem nimium afferentium, inſpectante Rege, in partes minutas diſcerptæ ſunt. Quo facto Rex triſtis & anxius, ex Concilio diſceſſit. Ne tamen animos Conſiliariorum exacerbatos relinqueret, diebus ſequentibus ſpem dabat, deliberatione ſumpta, promiſſam iurium & libertatum confirmationem & donationem ſe daturum. Interim tamen a pluribus conſiliariis literas exigere non deſtitit. Paucique admodum reperti, qui largitionibus & promiſſis Regiis non cederent: Et publicis rebus atque iuribus neglectis, per ſingulares literas, de ſuſcipiendo filio Regis, propiores vtilitati priuatæ quam publicæ, ſe non obligarent.

Litteræ quibus filius eius ſucceſſor conſtituebatur, a Polonis conciſæ ſunt.

In eadem inſuper *Lancicienſi* conuentione, poſt multas conſiderationes & reſpectus ſcrupuloſius libratos, ne ſchiſma aliquod inter *Wladislaum Poloniæ* Regem, & Ducem *Alexandrum Withawdum* incideret, deliberatum fuit, vt ad preces frequenter & tunc repetitas, præfati *Alexandri Withawdi*, molendinum *Lubicz* Magiſtro & Ordini Cruciferorum donaretur, & demolita eiuſdem permitteretur reædificatio. Miſſique ſunt ex conuentione præfata, ad *Alexandrum Withawdum* in *Lithuaniam*, *Sbigneus Cracouienſis* Epiſcopus, *Petrus Schaffranyecz* Succamerarius *Cracouienſis*, *Domarath* de *Kobilani* Caſtellanus *Bieczenſis*, & *Nicolaus Drzewiczki* Regius Notarius. Qui docerent illum, *Regem & Regnum, non ſine periculo pacis perpetuæ cum Cruciferis firmatæ, & cum diſpendio Regni atque dedecore, precibus ſuis conſenſiſſe, quatenus gratiam & liberalitatem Regis & Regni, in eum factam, attenderet, Regique & Regno Poloniæ fideliorem ſe in dies propterea præſtaret, & expoſt res ſimiles, perniciem Regni ſecum trahentes, expetere deſineret. Inſuper, vt actiones ſuas, quibus aliquando contra promiſſa, & inſcriptiones Regi & Regno factas, excedebat, carperent & improbarent, correctionemque & emendam requirerent.* Nuncios prædictos ad ſe in *Troky* venientes, *Alexander Withawdus* ſingulari comitate honoreque excepit. Primum quidem *Matthiam Vilnenſem* Epiſcopum, cum omnibus Ducibus & Boiaris maioribus *Lithuaniæ*, illis ordinans duobus miliaribus a *Vilno* occurrere. Expoſt vero & ipſe ex cameris & thalamis ſuperioribus deſcendens, in porta caſtri inferiori, Nuncios excepit. Tribus diebus continuis, in legatione referenda, *Sbignens Cracouienſis* Epiſcopus, legationis Princeps, vſus eſt. Et dulci, modeſtoque ac facundo ſermone, qui ei naturali gratuitoque dono inerat, cunctis qui audiebant, in ſtuporem, tam limati ſermonis certatim illum laudantibus, conuerſis, nihil ſilere de his, quæ ſibi & ſuis collegis erant impoſita, omiſit. Adeo audaci & conſtanti corde, frequenter *Alexandrum Withawdum* Ducem obiurgans, corripiens, atque carpens, vt Dux ipſe bilem continere ſæpius accenſam non poſſet. Vt tamen erat vir ingenii ſolertis & maturi, cholera compreſſa, ad omnia modeſte reſpondit, & ſingulis capitibus ſuarum reprehenſionum, manſuetam reddidit reſponſionem. Pollicens vniuerſa, quibus in Regem & Regnum deliquerat, ſtudio propenſiori ſe emendaturum. Nunciis quoque ipſis aliquot diebus tractatis, & altis honoratis muneribus, *Wladislao Poloniæ* Regi per illos, quinque millia marcarum latorum groſſorum, dono miſit. Ab eo tempore molendinum *Lubicz* ex donatione Regis in ditionem *Pruſſiæ* Magiſtri redierat.

Molendinum Lubicz Withawdo permittitur Magiſtro donandum.

Æſtate eadem, *Alexander Withawdus* magnus Dux *Lithuaniæ*, prædictis Regiis Nunciis in *Poloniam* remiſſis, in *Pſkouitas*, qui & ipſi genus & linguagium a *Ruthenis* ducunt, expeditionem parat. Cauſa belli tenuis & pene nulla ſuberat, quod *Pſkouienſes* limitare bona *Lithuaniæ* a terris ſuis, & *Gades Alexandrum* ponere pro beneplacito non ſinebant. Rumore autem contra illos per *Withawdum* ſuſcepti belli intellecto, etiam & hanc cauſam in totum reſcindere, bellum peroſi parant. Miſſis quoque iuxta morem gentium Nunciis, qui cum Regiis Legatis adhuc in *Troky* præſentibus ſuperueniſſent, rogant, *ne Alexander Withawdus illis bellum inferat*: parati cedere de propoſito, & limitationem terrarum pro ſuo beneplacito permittere. Nihil motus ea humilitate æquitateque Dux *Alexander*, arma contra illos ſumit, licet expeditio ipſa, velut parum iuſta, per *Sbigneum Cracouienſem* Epiſcopum fuiſſet ſibi multipliciter diſſuaſa. Et ſuppeditatis omnibus, quæ vel ſibi vel exercitui (quoniam regio *Pſkouienſium* magna ex parte inculta & deſerta eſt,) vſui forent, magnum ex Baronibus & militibus *Poloniæ* ſecum ducens exercitum, terras *Pſkouienſes* in locis inferioribus ſitas, vaſtare aggreſſus, caſtrum *Wranacz*, inter caſtra *Pſkouienſia*, quæ nouem tantummodo habere feruntur, ſecundum, obſidione cingit, cæteraſque arces vaſtatione & incendio villarum, terret & allidit. Verum vt fit in bello æquitate omiſſa ſuſcepto, euentus deſideriis *Alexandri Withawdi*, nuſquam minus reſpondebant. Quinque hebdomadis cœlum pluuiam fundens, adeo cœleſti imbre terram effecit complutam, conſurgente arcturo, tonitrua ſimul & fulgura frequenti tempeſtate concidebant, præcipites e cœlo imbres diffundentia, vt equos terra non ſuſtinens, vndis ad genua inuolueret. Terra inſuper ſuapte natura mollis & aquoſa, pluuiarum multitudine reſoluta, quadrigarum & quadrupedum tranſitum, niſi virgultis & viminibus conſtrata, non ferebat. Equis pabulatio, hominibusque commeatus, deerant. Plures mortales fame diſperiebant. In congreſſibus ſingularibus *Pſkouienſis* gens pauida & fugax, *Polonis* & *Lithuanis* euadebat ſuperior. Omnia incœpta *Alexandri Withawdi* cedebant in aduerſum, aut in irritum. Pluribus itaque moleſtiis & angoribus *Alexander* defatigatus, trahere cum animo ſuo anxie cœpit, omitterene bellum, euidenti infelicitate hactenus geſtum, an fortunam rurſum experiretur. Quæ, crebro illi aduerſa, pœnitere eum ſui conſilii, & ſero *Sbignei* Epiſcopi *Cracouienſis* memorari coegit. Itaque ad hoſtes mittens, ſi conditionem oblatam implere velint, pacem offert. *Pſkouitæ* autem euentibus aliquot elati, pacem abnuunt, Nunciosque ſine pacis ſpe, felicitatis ſuæ non ſtatuentes modum, vacuos remittunt. Mutatur illico fortuna, mutatur & cœli intemperies, ſubitoque ex cœlo caliginoſo, ſerenitas votiua coorta, exercitum Ducis *Alexandri*, ex locis vicinis, omnium victualium copiam conuehere permiſit; cedere & fugere *Pſkouienſes*, clades inſuper frequentes excipere coacti ſunt, ſenſimque omnis fortuna, omnis victoria, ad *Alexandrum Withawdum* redibat. Quo malo *Pſkouienſes* perterriti, miſſis Nunciis, pacem, quam ſpreuerant, multifarie rogant, & impetrant. A quibus *Alexander Withawdus*, magna auri & argenti, tam fuſi quam formati, quantitate accepta, quam in Barones & Nobiles *Poloniæ*, ſecum militantes, liberaliter erogauit, pacem *Pſkouienſibus* per certas conditiones & capitula, quibus limitatio terrarum ſuo arbitrio relinquebatur, conceſſit. Solutaque caſtri *Wronacz* obſidione, incolumis cum exercitu ſuo in *Lithuaniam* rediit. Erat enim *Withawdus* Dux, ſicut aduerſantibus aſper, ita ſupplicibus, & æqua offerentibus, placabilis.

Bellum inter Withawdum & Pſkouienſes.

1426

Conuentione *Lancicienſi* expedita, *Wladislaus Poloniæ* Rex, *Cracouiam*, ad viſitandum conſortem ſuam *Sophiam* Reginam, ad videndum quoque prolem alteram, nuper ex ea natam, tranſiit. Filium enim ſecundum *Caſimirum*, ſedecima Menſis Maii, in Solis ortu, fuerat enixa. *Cracouiam* autem aduenieus, ſolennia ſecunda Iunii baptiſmi egit, & *Caſimirus* infanti nomen impoſuit. Exultans inſuper de ortu alterius filii, Curiam Regalem inſtituit, ac militibus in palæſtra certantibus, præmia propoſuit, eaque athletis donauit. Ex *Cracouia* per *Ilkuſch*, *Sziewyor*, *Koziegłowy*, *Czaſtochowa*, *Kłobuczko*, *Krzepicze*, *Wielun*, in terras *maioris Poloniæ* reuerſus eſt, & reſiduam æſtatem illic abſumpſit, pertranſeundo & viſitando caſtra & ciuitates commetaneas, videlicet *Drahim*, *Miedzyrzecz*, *Valcz*. Ex *maiori Polonia*, pro feſto Natiuitatis *S. Mariæ* Virginis, *Sandomiriam* venit; exinde in terram *Lublinenſem*, poſt in terras *Ruſſiæ* diuertit. Quibus peragratis in *Niepołomicze* pro feſto Sancti *Martini* aduenit.

Caſimirus filius ſecundus naſcitur Wladislao Regi.

Solicitatus autem *Wladislaus Poloniæ* Rex, *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis multiplici inſtantia atque prece, de ferendo illi auxilio contra *Turcas*, quinque millia gentium armatarum mittere repromittit. Quod vt facilius expleret, omnibus, terrarum tantummodo *Ruſſiæ* Baronibus & militibus, in expeditionem huiuſmodi iubet proficiſci. Paritum eſt autem fere per vniuerſos *Ruſſiæ* milites paucis exceptis, iuſſionibus Regiis, & in decenti ac pulcherrimo apparatu, ſub ductu *Ianuſſii Kobilenski* militis, Capitanei *Sanocenſis*, de domo *Grzimalitarum* (illum enim *Wladislaus* Rex vniuerſis Ducem præfecerat) exercitus notabilis, quinque millium armatorum numerum excedens, de terris *Ruſſiæ*, in ſubſidium *Sigismundo* Regi, contra *Turcas* egreſſus, vſque ad *Danubii* fluenta, circa *Bragitow*, in terra *Beſſarabiæ*, pro die Sancti *Ioannis* Baptiſtæ, qui inter Reges conuenerat, peruenit. Pro eadem ſiquidem die, *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, cum omnibus ſuis potentiis, ſe ad *Bragitow* aſſeuerabat venturum. Quapropter & *Wladislaus Poloniæ* Rex, virtutem promiſſis ſuis daturus, ne diem illam negligerent, ſtrictius imperauerat. Verum *Sigismundus Romanorum* Rex, variis, præcipue tamen *Bohemicis* diſtentus negotiis, expeditionem in *Turcas* inſtitutam proſequi differebat. Quapropter gentes *Wladislai Poloniæ* Regis, circa *Bragilow* in campeſtribus, duobus prope menſibus immoratæ, *Sigismundi* Regis, & ſuarum gentium operiebantur aduentum. Neque tam diuturno tempore quicquam faſtigii hauſerant; longiorem etiam moram in eo præſtolando abſumpturi; niſi pro comperto accepiſſent *Sigismundum* Regem, a rebus belli inſtituti abſtractum animum ad alia negotia conuertiſſe. Propter quod exercitus *Polonicus* fruſtra fatigatus, a *Danubio* incolumis in *Poloniæ* Regnum remeauit. Et quoniam nonnulli milites terrarum *Ruſſiæ* ire ad expeditionem præfatam, mandato Regis neglecto, contempſerant, ni perprius quinque marcæ *Polonicales* pro vnaquaque lancea, illis ſoluerentur; propter quod *Wladislaus* Rex ad magnam indignationem contra eos excandeſcens, ſingulos rebelles, nulli deferens conditioni aut præeminentiæ, comprehendit, detinuitque aliquanto tempore moleſtia carcerali. Tandem tamen velut is, qui pietatis affluebat viſceribus, precibus Prælatorum & Baronum ſuorum *Poloniæ*, pro captiuatis huiuſmodi intercedentibus, deuictus, omnem illis noxam & offenſam dimiſit benigniter; hæreditariaque bona & poſſeſſiones, quas abſtulerat, reſtituit, præter Aduocatiam *Croſnenſem*, quæ detinetur in hanc diem.

Auxilia quinque millium contra Turcas a Wladislao Sigismundo ſed fruſtra mittuntur.

Ex *Nyepołomicze*, *Wladislaus* Rex per ſolitas

1416

Wladiſlaus Rex ſuis Primoribus feras mittit

litas ſtationes & loca in *Lithuaniam* proceſſit, & ferarum capturis tota hyeme vacauit. Ex feris autem diuerſi generis, quas ora *Lithuanica* producit, per venationes captis, primum *Zophiæ* Reginæ, deinde Archiepiſcopis, Epiſcopis Palatinis, Baronibus Regni *Poloniæ*, item *Sleſiæ* Principibus, item Capitulo, item Magiſtris & Doctoribus Vniuerſitatis *Cracouienſis*, item conſulibus *Cracouienſibus*, qualibet hyeme, integra ferarum corpora, aut ſi temporis caliditas imminebat, ſale infuſa, mittere non negligebat. Ex quo & munificentiam ſuam longe lateque propagabat, & charitatem ſibi atque deuotionem in ſubditorum pectoribus magnopere augebat.

Boleslaus Dux Teſchnenſis moritur.

Sexta die menſis Maii, *Boleslaus Theſchnenſis* Dux, filius *Przemiſlai* ſenioris, in *Teſchin* diem obiit, in ſepulchris patrum ſuorum, apud monaſterium *Teſchnenſe* fratrum Prædicatorum tumulatus, relinquens quatuor filios raræ pulchritudinis & formæ viros, videlicet *Venceslaum*, *Wladiſlaum*, *Przemiſlaum*, *Dobeslaum*; Ex quibus duo, videlicet *Venceslaus* & *Wladislaus*, ſine prole obierunt: & vnam filiam *Alexandram*, *Ladislao* de *Gara* Palatino *Hungariæ* deſponſatam. Quos ex ſecunda vxore, muliere ſuæ ætatis pulcherrima, *Offka*, filia *Semouithi* Ducis *Maſouiæ*, & nepte germana ex ſorore *Wladislai Poloniæ* Regis ſuſceperat. Nam prima vxor *Margaretha* filia *Ianuſſii Rathiborienſis* Ducis, quam Patre necquicquam prohibente duxerat, fuerat infœcunda.

Gneſnenſis Archiep. prouinciam ſuã viſitat,

Gneſnenſis Archiepiſcopus *Albertus Iaſtrzambiecz*, Papæ *Martini* quinti mandato actus, in *Gneſnenſi* Prouincia, iuxta directam illi a Summo Pontifice formam, eo anno viſitationis officium exercuit, corrigendo Eccleſiaſticarum perſonarum exceſſus, vitia, & abuſus. Et licet ſingulæ diœceſes, ſingulæque Cathedræ *Polonicæ* Eccleſiæ ei paruiſſent, & cum omni manſuetudine permiſiſſent ſe corrigi & viſitari,

& a Wratislauienſibus contemnitur.

Wratislauienſis tamen ſola diœceſis, ſiue ſuorum conſcia reatuum, ſiue correctionem & reſtrictionem abuſuum, & procurationem ſui Metropolitani, moleſtius latura, allegatis infeſtis *Bohemorum* hæreticorum bellis, quibus in vna tantummodo exigua parte premebatur, ni viſitaretur, reſtitit, & ſalutis ſuæ atque religionis authorem, pluribus interpoſitis ſimulatis difficultatibus, ingreſſum ad ſe, ſubtraxit. Ipſe inſuper *Albertus Iaſtrzabiecz Gneſnenſis* Archiepiſcopus, etſi ſe a *Wratislauienſi* Epiſcopo & Clero ſpretum & refutatum iri moleſte ferret, & ſententiam interdicti poſſet in vniuerſam diœceſim rebellem *Wratislauienſem* promulgare, iuxta quod illi a ſapientibus & doctis viris ſuadebatur, metu tamen mortis continuit ſe a cenſurarum rigore: auiſatus a ſciolis, ſi in propoſito viſitandi perſeuerans, in diœceſim *Wratislauienſem* cenſuris ad parendum cœrcitum aduenisset, certis & variis venenis procul dubio fuiſſet appetitus.

1426

Andrea Laſcari Poſnan. Epiſc.

Die Saturni, vigeſima quarta Auguſti, *Andreas Laſcari Poſnanienſis* Epiſcopus, dum annis quindecim ſediſſet, in caſtro patrimonii ſui *Goslawicze*, quod ipſe muris erexerat, Catholice & religioſe, viatico ſacro ſumpto, moritur. Cuius morte ſecuta, Papa *Martinus* quintus, *Miroslao* Præpoſito *Gneſnenſi*, ſuo familiari continuo, atque Datario, Decretorum Doctori, nobili, de domo *Nalecz*, *Polono*, proprio motu & Apoſtolica authoritate prouidit.

ſuccedit Miroslaus,

Ex Capitulo autem *Poſnanienſi*, nonnullis Prælatis & Canonicis, Regiis motis interceſſionibus, *Stanislaum Czioleck* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarium, Nobilem de domo *Taurorum*, eligentibus, grauis contentio inter Papam *Martinum* & *Wladislaum* Regem fuit ſuborta. Nam neque *Miroslaus* prouiſus Apoſtolicus, & in Epiſcopum conſecratus, Rege negante, poſſeſſionem *Poſnanienſis* Eccleſiæ habere vſque ad obitum ſuum potuit, neque *Stanislaus Cziolek* ſuæ electionis, quamuis *Wladislaus* Rex pro illo plurimum adniteretur, confirmationem. Bienioque prope exacto, monſtruoſa inter Papam & Regem, occaſione *Poſnanienſis* Eccleſiæ præfatæ, durauit contentio, ampliuſque duratura, niſi *Miroslaus* Epiſcopus morte ſubtractus fuiſſet, ſepulturam apud Sanctam *Mariam* de *populo* ſortitus. Quo obeunte, *Martinus* Papa, *Stanislao Czioleck* de *Poſnanienſi* Eccleſia, ex morte *Miroslai* vacante, interceſſionibus Regis permotus, & deuictus, prouidit.

& huic Stanislaus Cziolek.

Semouitus Maſouiæ Dux moritur.

Semouithus ſenior, *Maſouiæ* & *Plocenſis* Dux, gener *Wladislai Poloniæ* Regis, Princeps inſignis; & qui etiam *Belzenſem* Ducatum pro dote, cum *Alexandra* ſorore germana præfati *Wladislai* Regis *Poloniæ*, iure perpetuæ hæreditatis inſcriptum, ratione dotis per præfatum *Wladislai* Regem ſuſceperat, & Ducatum eundem Baronibus & militibus ſuis *Maſouiæ*, adeo, vt pauci illic *Ruthenorum* Proceres relinquerentur, impleuerat, habens annos circiter ſexaginta, contracta ex ſenio cœcitate, in opido ſuo *Goſtinin*, Sacramentis omnibus procuratus, moritur, & in Eccleſia *Plocenſi* maiori, iuſto honore, in choro ſepelitur. *Alexandra* autem relicta ſua, cum funus ſuum veſtibus valde pretioſis exornaſſet, & cingulo argenteo, & baltheo militari, ac gladio, caligis, ocreis, & calcaribus deauratis amiciſſet; ſtratum etiam illi molle & pretioſum in ſepulchro, & tecturam lecto imponens, collocaſſet; illicque corpus ſuum, barbarorum magis quam Catholicorum ritu condidiſſet; *Stanislaus Pawlowsky* tunc Epiſcopus *Plocenſis*, non tulit hanc abominationem gentilem; Sed cunctis ab officio funeris diſcedentibus, aurum, argentum, veſtes, lectiſternia, & cætera ornamenta de ſepulchro expoſuit, & in vſus diuinos & humanos con-

1426

conuertit. Reliquit autem idem Dux *Semouithus* quatuor filios, videlicet *Alexandrum* Epiſcopum *Tridentinum*, poſtea in Cardinalem *Romanæ* Eccleſiæ aſſumptum. *Semouitum Rauenſem*, *Wladislaum Plocenſem* & *Caſimirum Belzenſem*, Duces, miræ fortitudinis & elegantiæ viros, ex præfata *Alexandra* germana *Wladislai* Regis *Poloniæ* ſuſceptos, in quos diues natura multa prodigalitatis ſuæ dona & decora effuderat, quæ proceſſu temporis fuſca caligine obduxit. Nemo namque illorum quamuis clara & ſplendida coniugia fuiſſent ſortiti, ſucceſſorem reliquit. Suſceperat etiam ex eadem *Alexandra* conſorte ſua, idem Dux *Maſouiæ Semouitus* ſenior, quinque filias rari decoris, raræque formæ virgines. Quarum prima natu maior, *Cymbarka* nomine, nupſit *Arneſto* Duci *Auſtriæ* ſeniori, ex qua natus eſt *Fredericus* tertius, qui *Romani* Imperii gubernacula annis citra quadraginta tenuit. Secunda *Offka*, quæ cæteris forma anteibat, nupſit *Venceslao Theſnenſi* Duci. Tertia *Æmilia*, nupſit *Boguslao Stolpenſi* Duci. Quarta *Anna*, nupſit *Michaeli* Duci *Lithuaniæ*, nepoti *Alexandri Withawdi* germano, & filio *Sigismundi* magni Ducis *Lithuaniæ*. Quinta *Catharina*, in virginitate permanens vſque ad mortem.

1427

Natalitio Saluatoris apud *Grodno*, ſequentibus vero diebus apud nemora, venationi dando operam, *Wladislaus Poloniæ* Rex, exactis, ex *Lithuania* diſcedens, pro diebus Carniſpriuii in *Chelm* aduenit. Quibus abſumptis, in partes *Ruſſiæ* tranſiit; & Paſcha Domini apud *Przemisliam* celebrauit ſolitisq; ſtationibus vſus apud *Ruſſiã* aliquanto tempore conſtitit.

Caſimirus filius Wladislai moritur.

Secunda autem die Martii, filius *Wladislai* Regis nouiter ſuſceptus, *Caſimirus*, apud *Cracouiam* mortuus, & in Eccleſia *Cracouienſi* ante altare Sancti *Eraſmi* ſepultus, afflictionem Regi, & conſorti ſuæ Reginæ *Zophiæ*, attulerat. Qui de illius exceſſu turbati, mœrori plus quam ſat erat, indulgebant.

Withawdus Zophiam Reginam, ſuſpectam habens, comitia celebrat

Alexander autem *Withawdus* magnus *Lithuaniæ* Dux, fœcunditatem *Zophiæ* Reginæ, quæ duobus filiis productis, etiam in eum annum vterum porrexerat, habens vehementer ſuſpectam, propter rumores, qui ad illum deferebantur, & *Wladislai* Regis decrepitam magis, quam ſenilem ætatem, de qua apud illum conqueri ſolebat, conuentum ſecum pro die Exaltationis Sanctæ Crucis agi, apud oppidum *Hrodło* Regium obtinuit, diſſeminatis diuulgatisq; rumoribus prouiſurum, & famæ Regis & Reginæ conſulturum, cum fama impudicitiæ eam grauiter laborare conſtaret.

Exaltationis Sanctæ *Crucis* feſto, in diem Solis eueniente, conuentio in *Hrodło* oppido, ſupra fluuium *Bug*, per *Wladislaum Poloniæ* Regem, qui *Zophia* Regina apud *Medicam* Curiam dimiſſa, illuc venerat, & *Alexandrum Withawdũ* magnum *Lithuaniæ* Ducem, habita eſt. Ad quam cum tantummodo Conſiliarii *Poloniæ* priuatim accerſiti, & in ſententiis Regis & Ducis aſſentire ſoliti, conueniſſent, cæteris, qui in dicendis ſententiis ſpectatæ fidei & libertatis noſcitabantur, ne impedimento forent, excluſis, *Alexander Withawdus* propoſuit, *ſe ex certis relationibus & auiſamentis, pro comperto accepiſſe, Zophiam Poloniæ Reginam, pudicitiæ laxatis habenis, nonnullis Polonorum militibus, per eum proprio nomine expreſſis, amore inordinato affectam eſſe: vererique ni celeriter gliſcenti malo occurſum fuerit, eam pro ſexus ſui fragilitate, in peiora, Regnum, Regem, & genus ſuum dedecorantia, præſertim cum ætas, forma, ſucceſſus felices, otium, rerum & ciborum abundantia, occaſiones ſubminiſtrent, prolapſuram: captiuandosque milites, & Zophiam Reginam in ſtrictiori cuſtodia, parco caſtigatoque cibo vſuram, habendam.*

1427

in quibus eam adulterii ream agit:

Ea re affectus Rex, & ſinceritati famæ Regiæ, & Regni, prouiſurus, an *Zophiam* Reginam, ludibrio & confuſione vulgatiori, dudum illi iratus innodaturus *Withawdus* Dux cenſuerit, non ſatis poterat inueſtigare. Quam & mihi, cui tardius contigit ingenium, pro vero in partem alteram locare non placuit. Aſſenſum eſt & per *Wladislaum* Regem, & Conſiliarios præſentes, *Alexandri* Ducis propoſitioni, ſententiaque ſua cum laudatione excepta, ſecretiſſime decretum, vt & milites caperentur notati & certæ virgines, quarum contubernio *Zophia* Regina frequentius vtebatur, ex Curia illius relegarentur, ipſaque *Zophia* in ſtrictiori cuſtodia haberetur. Quam etiam ſibi, cum militibus ſuſpectis, *Withawduss* Dux, leui atque mobili ingenio, depoſcebat mitti, præcipiti & rapido conſilio, in omnes grauius, quam cuiuſquam ferebat æſtimatio, animaduerſurus. Huius decreti executio illico poſita eſt: Et *Hincza* de *Rogow*, *Petrus Kurowski*, *Laurentius Zarçba*, de *Calinowa*, *Ioannes Kraska*; *Ioanne* de *Konieczpolye*, *Petro & Dobeslao* de *Sczekoczino* germanis, diffugientibus, capti, & in carceralibus vinculis notabili tempore habiti.

& aliquot militares ſuſpecti captiuantur.

Regina autem *Zophia* in ſuſpicionem *Wladislao* Regi per *Withawdum* Ducem adducta, vt pote qui eius conditionem naturamque, dum in curia ſua verſaretur, dudum probe perſpectam habuerat. Virgines vero *Sczukowskye* duæ, *Catharina* videlicet & *Eliſabeth*, a curia *Zophiæ* Reginæ abſtractæ, & ad *Alexandrum Withawdum* in *Lithuaniam* deductæ, perpetuumque illic, viris acceptis, incolatum nactæ: de ſcelere thori violati diligentius inueſtigatæ ſunt, quæſtiones, niſi integram indicaſſent veritatem paſſuræ. Quæ dum ſuſpicionem, per ſecretorum confeſſionem tormentis expreſſam, in Reginam & milites confirmaſſent, ad capitis damnationem ſingulos, *Alexander Withawdus*, ni Conſiliarii aliqui *Poloniæ* reſtitiſſent, depoſcebat. Omnis ſiquidem Regia tam actio quam poteſtas, aut translata videbatur in *Alexandrum Withawdum*, aut ſecum communi-

1427

nicata, propter virtutes & factiuitates plurimas, præcipue tamen propter honestatem, liberalitatem, & animi magnitudinem, ad quas ipsum natura ipsa magnum & excelsum Principem effinxerat: Duxque ipse *Withawdus*, quam proprius Rex *Wladislaus*, *Polonis* meticulosior, quod & in vltionem transgressionis subito exigendam foret pronior, & impetrandi, quæ vellet, apud Regem, dandique & auferendi, potestatem geminatam, apud illum magis, quam apud Regem, videbant consistere. Tentabat autem *Hincza* de *Rogow*, qui amplius de stupro insimulabatur, effugere. Qui in fuga comprehensus, dum se suspectiorem fecisset, in profundum squallidæ turris apud *Chaczini* trusus, parum abfuit, vt animam non exhalaret, vinculis & fœtore agitatam.

Conuentione in *Hrodło* expedita, *Wladislaus* Rex in terras *Russiæ* rediit. Et autumni tempore apud illas exacto, in *Lithuaniæ* terras descendit, atque illic totam hyemem, venationi dando operam absumpsit. *Zophia* autem *Poloniæ* Regina, de adulterii nota, sibi & suo nomini, ex captiuitate militum, & relegatione virginum, imposita, vltra, quam credi potest, tristis & anxia, fletibus & lamentis vacans, querebatur se sinistre & per iniuriam infamatam. Ordinatione autem & iussu *Wladislai* Regis, ex terris *Russiæ Cracouiam* se contulit, & die Saturni penultima Nouembris, in vigilia *S. Andreæ* Apostoli, tertium filium, a *Sbigneo Cracouiensi* Episcopo, die Solis vigesima prima Decembris, videlicet in festo *S. Thomæ* Apostoli, apud *Cracouiensem* Ecclesiam baptisatum, & *Casimirum* vocatum, effudit. Quemadmodum autem partus primi filii sui, propriis fuit optabilis & gratissimus, forensibus vero & vicinis formidolosus & tremendus; ita e contrario huius natiuitas, propriis quidem erat molesta & execrabilis, extraneis vero iucunda & hilaris, qui notam Reginæ & infanti inustam fabulis & irrisione prosequebantur. Ad quam abolendam, Consiliariis sentientibus, purgatio *Zophiæ* Reginæ metsexta manu indicta est. Quam *Sbigneo Cracouiensi* Episcopo, *Cristino* de *Ostrow*, Castellano, *Ioanne* de *Tarnow* Palatino, *Cracouiensibus*, & *Nicolao* de *Michałow*, Palatino *Sandomiriensi* & Capitaneo *Cracouiensi*, accipientibus, per se, & septem insigniores fœminas & matronas peregit, videlicet *Catharinam Nicolai* Palatini *Sandomiriensis* consortem, *Annam Sbignei* de *Brzezie* Marschalci relictam, *Concham Iacobi* de *Koniecz-polye* Palatini *Siradiensis*, consortem, *Hedwigim Ioannis Głowacz* Palatini *Masouiæ*, *Klichnam Nowogii* de *Mokrsko* relictas, *Helenam* consortem *Pauli* de *Bogumiłowicze* Iudicis *Cracouiensis*, & *Helenam Kothka* virginem, *Floriano Paczanowsky* postmodum desponsatam. Erat ea tempestate in *Cracouiensi* studio, Magister *Henricus* genere *Bohemus*, in Astronomica arte, tam natura quam doctrina singulari præditus. Hic ad Reginam *Sophiam* in primo, secundo, & tertio puerperio missus, *primogenitum Wladislaum, multorum Regnorum & Dominiorum Principatum nacturum, si fata æuum illi longius non inuidissent. Secundo genitum Casimirum, genitricis suæ feruidissimum amatorem, sed æui breuissimi. Tertio genitum Casimirum, longioris quidem, quam reliquos, vitæ, sed parum prosperæ fortunæ; sub cuius regimine Poloniæ Regnum, ad casus varios, & ad interitum prope, nisi propitiatio Diuina illud conseruauerit, prouenturum*, ex cœli aspectibus cuilibet natiuitati comproportionatis, astruxit, & sub infelicis auspicii sidere, & conceptum & exortum nunciauit.

Zophiæ Reginæ

edito tertio filio,

Sacramenti purgatio de suspicione adulterii indicta est.

Prognosticum de tribus filiis regiis

Ioannes Pella Wladislauiensis Episcopus, cum annos sex, menses quinque sedisset, die Lunæ vigesima quarta Aprilis, alias feria secunda Paschæ, in *Wladislauiensi* ciuitate, paralysi tactus, moritur, & in *Wladislauiensi* Ecclesia sub vrna ærea, in corpore Ecclesiæ vigesima quinta Aprilis sepelitur. Post cuius mortem Capitulares *Wladislauienses*, electione, pro die Pentecostes, quæ in vltimam diem Maii cadebat, instituta, *Ioannem Schafranyecz* de *Luczicze* Decanum *Cracouiensem*, Regni *Poloniæ* Cancellarium, natione *Cracouiensem*, genere Nobilem, de domo & stirpe antiquorum *Equorum*, ex patre *Petro Subdapifero Cracouiensi*, & matre *Kochna*, genitum, petente *Wladislao Poloniæ* Rege, eligunt. Qui eodem anno a Papa *Martino* quinto, *Petro* de *Lamburga* Licentiato in Decretis, Archidiacono *Cracouiensi*, solicitante, fuit de eadem Ecclesia prouisus.

Ioanni Pella Episc. Wladislav.

succedit Io. Schafranyecz.

Feria sexta ante Dominicam *Cantate Bohemorum* hæretica prauitate infectorum exercitus, *Slesiam* signis infestis ingressus, oppidum *Lubin* conquirens, multis Ecclesiasticis & secularibus, crudeli cæde illic peremptis, altera die oppidum *Golthperg* exussit.

Hussitæ Golthperg exurunt.

1428

Peractis Natalis Domini diebus *Wladislaus Poloniæ* Rex apud *Vilno*, & solitis perfunctus venationibus, in Regnum *Poloniæ* rediit, & pro die Carnispriuii *Iedlnam* venit: quo ad illum frequens Prælatorum & Baronum *Poloniæ* numerus confluxerat. Cum quibus negotiis publicis Regni ordinatis, & compositis, ex *Iedlna* per solita loca, sub diebus Quadragesimæ in *Niepołomicze*, deinde *Bochnyam* perueniens, nonnullis Prælatis & Baronibus præsentibus, de introitibus Salisfodinarum, ab *Anthonio* de *Florentia Italo*; rigidam exigit rationem. Ex *Bochnya*, prætérita *Cracouia*, ad partes *maioris Poloniæ* diuertit, & Pascha Domini apud *Calisch* celebrans, omne æstatis tempus in partibus *maioris Poloniæ* exegit.

Wladislaus Rex a Zuppario rigidam exigit rationem,

Slesiæ Principes, magna formidine super bello

1428

bello, quod ipsis, & eorum Ducatibus, *Bohemos* hæreticos de *Viclephitarum* secta, quod aduersus illos, auxilium *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Regi præstituri, arma sumpserant, propediem illaturos, rumor & fama vulgauerat, acti, Summi Pontificis *Martini* quinti, & *Sigismundi Romanorum* Regis præfati, defensionem & suffragia, frequentibus literis & Nunciis expetebant. *Martinus* itaque Papa, onerosum sibi ratus, pro *Slesitarum* pace Nuncios ex Vrbe mittere, *Sbigneo Cracouiensi* Episcopo scribit, quatenus sua Interpositione bellum *Bohemicum* a *Slesiæ* Ducibus auertat. Et licet *Sbigneus Cracouiensis* Episcopus, mandatis parendo Apostolicis, contentus erat pro pace *Slesiæ* subire quoscumque labores & impensas; idque *Conrado Wlatislauiensi* Episcopo, cæterisque *Slesiæ* Principibus, per literas speciales, spem optimam afferentes significauerit; *Conradus* tamen *Wratislauiensis* Episcopus, & *Slesiæ* Duces, nihil pensi ponentes in huiusmodi oblatione, respondebant se illa penitus non indigere, existimantes illam in *Bohemorum* magis fauorem quam suum offerri. Electores enim Imperii, & Principes *Germaniæ*, conuentu frequenti apud *Nurembergam* celebrato, *Martini* quinti Papæ persuasione solicitati, expeditionem in *Bohemos* hæreticos indixerant, præsentiam *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis, quem in bellis, præsertim contra *Bohemos* susceptis, parum felicem astruebant, perosi, quasi illius præsentia clades transactas, a *Bohemis* acceptas, causasset; pro qua fortius feliciusque gerenda, omnis pene *Rhenus* arma induerat: *Slesiæ* quoque Duces ab Electoribus accersiti, in id bellum se accingebant. In hanc itaque spem, interpositionem pacis, per *Sbigneum Cracouiensem* Episcopum oblatam, fastidiebant. Vltima quoque necessitate *Bohemos* impulsos, pacem a se petituros credebant. Sed & in *Polonos* agebant probra, tum demum *Polonos* pro *Bohemis* interpositionem facere astruentes, cum intelligerent illis finalis excidii instare discrimen. Abiectis itaque quietis consiliis, parabant se & suas gentes in arma, Electoribus Imperii subsidium laturi. Electores autem Imperii iuxta constitutum tempus, graui & multifario exercitu ex omni *Almania* congesto, *Henrico* Cardinali *Angliæ* Episcopo *Vinthoniensi*, cum mille *Anglorum* arcubus illis ferente auxilium personale, in *Bohemiam* ire pergunt. Erat exercitus ingens, vix ferendus non ad vincendum tantummodo, sed etiam ad euertendum *Bohemiam*, satis virium habere creditus, trifarie ordinatus: *Saxoniæ* Duces, & quas vocant *Stagnales ciuitates*, in primo loco militauere. Secundus ex *Franconino* constituus, Marchione *Brandeburgensi Frederico* illum ducente. Tertium regebat *Treuerensis* Archiepiscopus, in quo *Rhenenses*, *Bauari*, & ciuitates *Sueuorum* ordines acceperant. Qui *Bohemiam* ingressus, igne & gladio oppida & villas consumens, crudeli cæde in quoslibet *Bohemos* debacchatur. Cinxit autem ciuitatem *Taczow* obsidione, quam fatigatam deditione accepit. *Procopius* tandem *Bohemus*, eorum, qui peste hæretica deprauati fuerant, Dux, & *Biedrzich*, sortis ignotæ & obscuræ Presbyter, *Orebitarum* Ductor, propter notam tamen felicitatem, & disciplinæ militaris peritiam, singula bella apud *Bohemos* hæreticos administrantes, collecto, quo fortiori valebant, exercitu, in quo maior pars agrestium fuerat, contra Electores Imperii, & exercitum eorum procedunt. Et nondum ab oppido *Taczow* disgressos offendentes, decernere cum illis, ne suis diffidentia cresceret, quamprimum statuunt. Ignoto autem & occulto Dei iudicio, tumultus temere exortus, omnem *Catholicorum* exercitum in trepidationem egit, omnisque ille *Almanorum* & *Anglicorum* numerosus & fortis exercitus, ad aspectum duntaxat venientium *Bohemorum* expauit, menteque consternatus, fugam pro prælio iniit, ac omni quidem opulentia ditia castra, luxum magis, quam bellicum apparatum, ostentantia, prædanda hosti reliquit. *Bohemi* ingenti præda atque victoria, absque vllo congressu potiti, fugientes nihilominus *Almanos* & *Anglicos*, per siluam magnam *Bohemiam* a *Bauaria* disterminantem, persequebantur: multosque mortales illic aut trucidarunt, aut captiuarunt fugientes; plures quoque ægrotos & vulneratos ex *Almanis* & *Anglicis*, qui apud *Taczow* curabantur, miserabiliter peremerunt. Veniebant & *Slesiæ* Principes cum notabili exercitu, Electoribus in subsidium, bombardis & quadrigis, cæterisque armis & propugnaculis haud indecenter fulciti. Dumque finibus *Bohemiæ* appropinquarent, omnium eorum quæ Electoribus acciderant, ignari erant. Cognita tandem Catholicorum, *Almanorum* videlicet & *Anglicorum* turpi fuga, magno & ipsi occupati tremore, certatim vnus alium præuenire contendens, quadrigis & bombardis, quæ celeritatem non capiebant, subsequi se iussis, in castra & munitiones suas, sibi quisque consulens, præcipiti festinatione ferebantur. Nondum *Henricus* Cardinalis *Vinthoniensis* in exercitum *Almanorum* aduenerat, quando fuga fieri cœpta est. Sed ad oppidum *Taczow* fugientibus occurrens, admiratus tot Ducum, tot fortium virorum pauidam fœdamque fugam, magnis precibus, *vt redirent in hostem, omni ex parte debiliorem*, hortabatur. Quod cum frustra niteretur, & ipse cum suis *Anglicis*, turpis fugæ comes effectus est. *Bohemi* non solum castris & diuitiis ingentibus, sed & machinis quoque bellicis, quas *Almani* apud *Taczow* dimiserant, potiti sunt: Exinde *Misschnam* populati, cum per *Franconiam* redirent, ne *Brandeburgensem* agrum,

Electores,

accersitis Slesiæ Ducibus

collectoque ingenti exercitu

Bohemiam ingrediuntur

Sed vix in prima acie hostem conspicati

repente diffugiunt,

1428

Nurembergenſemque vaſtarent, pecunia placati, diuitem exercitum reduxere.

Bohemi vaſtant Sleſiam.

Pulſo a finibus ſuis *Bohemiæ*, *Almanorum* & *Anglicorum* exercitu, felicitate ſucceſſuum elati, æſtate eadem, irati in *Sleſiæ* Principes, quod Electoribus Imperii, contra ipſos ſubſidium ferre proceſſerant, conſurgunt. Et *Sleſiam* ingreſſi, nullo ex Principibus *Sleſiæ* reſiſtere auſo, ipſam crudeli cæde & incendio depopulantur, oppida vero ac villas ſuccendunt, ac in populum vtriusque ſexus, nulli deferendo conditioni, ingentem ſtragem edunt. Tunc terror grandis *Sleſiæ* Principes inuaſit, tunc non in commune, ſed pro ſe quiſque conſulens, debiles munitiones & oppida ne hoſtis illis potiretur, demoliebantur, fortibus vero addebant munimen. Ceperant autem *Bohemi* per expugnationem oppidum *Nyempcze*, quod *Petrus Poliak* in tenutam ab eis accipiens, multitudine gentium ciuitate communita, totam viciniam ſibi fecit longo tempore tributariam. Sed & omnia ciuitatis *Wratislauienſis* ſuburbana, coegit in tributum. Et licet aliquot vicibus *Sleſiæ* Duces & ciues *Wratislauienſes*, prædictum oppidum *Niempcze* obſidione cinxiſſent, & obſidionem aliquanto tempore continuaſſent, tamen illius conquiſitio, defenſoribus probe reſiſtentibus, non poterat prouenire. Capto deinde *Petro Poliak* in congreſſu ſingulari, per *Wratislauienſes*, deditio oppidi *Nyempcze* ſperabatur. Quæ cum non reſponderet, gentibus *Petri Poliak* in *Wratislauienſes* graſſantibus pertinacia ampliori, *Wratislauienſes* ſalubri vſi conſilio, *Petro Poliak* ſoluto, & inſuper aliquot millibus florenorum eidem ſolutis, oppidum *Nyempcze* recuperant, & ne de cætero fieret hoſtibus in præſidium, muros illius turresque demoliuntur. Ita *Sleſia*, quæ benignam viſitationem ſui Metropolitani Archiepiſcopi *Gneſnenſis* abnuerat, *Bohemorum* magis rigidam & crudelem perferre coacta eſt; euaſiſſe hæreticam credita, ſi Catholicam non renuiſſet. Vaſtatæ ſunt autem eo bello incenſæque ac direptæ inſigniores *Sleſiæ* ciuitates, videlicet, *Maior Głogouia*, *Falkemberg*, *Czegenbolcz*, *Veydna*, *Paczkow*, *Kamienyecz*, *Henrichow*, *Frankenſten*, *Brega*, *Oppol*, *Kati*, *Neumarkt*, *Heynow*. Monaſteria inſuper & loca ſacra, fracta & diruta. Ante ciuitatem quoque *Wratislauienſem* hæreticorum exercitus conſtitit; & multis incommdis ciuitatem affligens, eius quoque ſuburbia exuſſit.

Sigismundus Romanorum Rex, crebris epiſtolis & Nunciis Papæ *Martini* quinti, ſolicitatus, *vt velut Aduocatus Eccleſiæ, in Bohemos hæreticos, Eccleſiam Dei peſtifero dogmate, & fideles Chriſtianos armis infeſtantes, conſurgeret, & illorum reductioni vel exterminio, ſolicitam operam daret*; collecto ex *Polonis* & *Hungaris* exercitu, in *Turcorum* proceſſit confinia, illicque manſionem ſuam conſulto diebus pluribus continuauit, vt occupationem licitam habere viſus, minus carpi poſſet, quod *Bohemis* hæreticis bellum non intuliſſet. Ad expugnandum deinde caſtrum *Golubiecz* ad vada *Danubii* ſitum, quo *Turci* fuerant nouiter potiti, ire pergunt. *Deſpothus* ſiquidem *Raſciæ*, pridem morte abſumptus, vni ex militibus ſuis *Raſciano*, caſtrum prædictum *Golubiecz* commendauerat moriturus.

Caſtrum Golubyecz

Qui *Sigismundum* Regem conueniens, precabatur, *vt ſibi duodecim millia aureorum, per Deſpothum pro ſuis obſequiis & meritis inſcripta, exolueret, & caſtri Golubiecz ab eo ſuſciperet reſignationem.* Quod *Sigiſmundus* Rex, licet id ſibi per *Hungaros* & *Polonos* magnopere ſuaderetur, facere detrectans, *Raſcianum* militem repulit cum iniuria & indignatione, aſſerens *inſcriptionem debiti falſo finxiſſe, ſcripſiſſeque, & cum Sigillum Deſpothi in eius arbitrio foret, falſo conſignaſſe.*

a Sigismundo emi recuſatum,

Raſcianus itaque & repulſa & ignominia irritatus, ad *Turcos* defecit, & traditionem caſtri *Golubiecz* pactus, duodecim florenorum millia accepit.

à Turcis emitur.

Quod *Turcorum* Cæſar ſibi viceuerſa commendauit; quodque *Raſcianus* ipſe ab oppugnatione *Sigismundi* Regis ſtrenue defendit.

Quod cum Sigismundus oppugnaret, Turcæ ſuis auxilio venerunt,

Cæſar interim *Turcorum Omarath*, audiens caſtrum *Golubiecz*, ſuæ iam ditionis factum, oppugnari, notabili fretus exercitu, contra *Sigiſmundum* Regem proceſſit, cuius aduentu *Sigiſmundus* Rex ab exploratoribus comperto, ſoluta obſidione, potentiam *Turci* veritus, retroceſſit: & *Danubio* ſuperato in terram *Tranſyluanienſem* cum maiori exercitus parte ſe recepit.

abſcedente Sigismundo.

Remanſerant exercitus ſui copiæ minores, quæ propter paucitatem nauium nequiuerant traduci. Inter quas plures inſignes milites, e quibus *Zauiſſius niger* de *Garbow* Capitaneus *Scepuſienſis* vnus erat. Cuius *Sigiſmundus* Rex, pro virtute & ſtrenuitate ſingulari, quæ illi omni æuo inerat, curam gerens, cum exercitum *Turcorum* noſſet relictis imminere, ſcapham mittit, iubens, *vt ea conſcenſa, imminens periculum declinaret.* Verum ille, vt erat honoris militaris curioſus cuſtos, atque obſeruator, comites ſuos, quos in mortis faucibus eſſe viderat, deſertum iri indignum ducens, periclitari cum illis delegit. Itaque propria ſalute neglecta, naui quoque ad traiiciendum à *Sigiſmundo* Rege miſſa, repulſa, arma induit fulgentia. Et paruo equo conſcenſo, duobus tantummodo pedeſtribus ſtipatus, haſtam vibratam gerens, exercitui *Turcorum* obuiam proceſſit. Et illico a *Turcis* circumfuſus, cum Rex aut Princeps crederetur, propter micantia arma, & nigræ aquilæ medietatem, quam in veſtitu militari, arma circumdante, deferebat pro inſigni, comprehenſus eſt. Dumque captus, galea depoſita, capite nudato, Cæſari *Turcorum* præſentandus duceretur, grauis inter

1428

duos *Turcorum* milites contentio, cuius eſſet captiuus, exorta eſt vtroque illum, propter pondus Regiæ Maieſtatis, quod habere credebatur, ſibi vendicante. Sed dum inferior potentiori non poſſet reſiſtere, framea exerta, caput *Zauiſſio* amputauit.

Ubi etiam Zauiſſius de Garbow moritur.

Indignum credo indicante Deo, vt miles Chriſtianiſſimus in Ethnicorum haberetur poteſtate. Ita miles inſignis, ſuæ ætatis temporibus nulli ſecundus, occubuit. Caput ſuum Cæſari *Turcorum* delatum eſt, cadauer exanime armis ſpoliatum, *Raſciani* mandarunt ſepulturæ. Plurimi mortales in ea cecidere pugna, ſed nemo nobilitate & heroicis actibus *Zauiſſio nigro* præſtantior, non eo tantummodo prælio quo captus occubuit, ſed in omnibus præliis miles celeberrimus atque fortiſſimus habitus, omne virtutis opus, nullo inæmulato, imitatus. Cui ſermonis inerat ſuauitas, lepor, & affabilitas, ita, vt non ſolum virtuoſos & nobiles, verum etiam barbaros, ſua comitate ad ſe pelliceret. Difficillimo virtutis genere pollens, vt & imprimis prælio ſtrenuus eſſet, & conſilio atque moderatione optimus miles, pro ſuis heroicis actibus, non mea ſolummodo tenui & arida, ſed *Homerica* etiam laudatione digniſſimus. Cui ad ſummam indolem, etiam peritia diſciplinæ militaris acceſſerat, quam in variis Regnis, dum illa militiæ cauſa adibat, aut arte, aut ingenio, aut vſu ceperat. Cuius virtuti in maiorem, vt arbitror, fulgorem, celebritatemque efferendam occaſionem fortuna præſtitit, vt tali morte occiſus, eniteſceret magis quam interiret. Cui viuere fuit miſerrimum, mori beatum. Ad cuius felicitatis cumulum, etiam conſors raræ virtutis, *Barbara*, neptis germana *Petri Viſch Cracouienſis* Epiſcopi, acceſſerat, in filiorum prole fœcunda. Quæ marito amiſſo, veſtem lugubrem ſemel indutam, nunquam exuit, cuius ſemel ſumptum lamentum mors finiuit. Virtutes eius viri, *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex ſæpe miratus, dum viueret, dicere ſolitus erat pro vſurpato, & velut vir induſtrius, & in coniectura perſpicaciſſimus, frequentius ingeminare, penſatis eius operibus & virtutibus; Multorum Regum e vita exceſſum, non tam clarum & vulgatum, quam *Zauiſſi* nigri, celebrem futurum. Quod & rei comprobauit effectus, nec eum fefellit. Nam & pro fide *Chriſti* aliis turpiter diffugientibus, mori promeruit, & mortem ſuam apud vniuerſam Chriſtianitatem fama vulgatam, & ſonoram, occaſu ſuo perſonuit. Captus & tunc fuit *Petrus Voda* de *Sczekoczin* miles de domo & familia *Odrowąſz*, pluresque alii ex *Polonis* milites, qui fugere æque turpe putabant, clementia tamen Dei, & *Sigismundi* Regis opera, à captiuitate redempti. *Zauiſſium nigrum* militem, velut quoddam inſigne ſuum decus & ornamentum, longo tempore deflebat *Polonia*. Quem poſteritati imitandum commendatura, tali illum, actusque ſuos, ne vetuſtate obruerentur, extulit Epigrammate.

Epitaphium Zauiſſii nigri de Garbow.

Arma tua fulgent, ſed non hic oſſa quieſcunt,
Diuæ memoriæ miles, o Zauiſcha niger.
Alti quidem generis fueras, ſed altior actis,
Miræ virtutis honos, patriæque decus.
Non tuæ virtutis cumulum, non merita laudis,
Non magni animi ſcribere geſta paro,
Nec enim exigua poſſent membrana teneri;
Fama tuæ laudis orbe celeberrima toto.
Sed ſibi quis fuerit finis, quo vulnere mortis
Ceſſeris e vita, tenui plectro canam.
Anno milleno, quadringenteno, viceno,
Bis quater adiunctis, fato, heu flebili cunctis,
Arma parari iubet in Teucros, milite multo,
Rex Sigismundus Romanorum Hungariæque,
Dum caſtrum Golubyecz in ſummo culmine ſitum
Montis, quem lauat præceps Danubius vndis,
Expugnare quærit, viribus fugatus, & armis,
Danubii valido pulſauit remige fluctus,
Non te deſeruit, ſed cedere nolle dicentem,
Admonuit; Sed tu, honoris maxime cuſtos,
Turpe ratus crimen, ſine te ſi cæſa fuiſſet
Pars comitum, quam tu mortis in faucibus eſſe,
Videras, & nullam illis ſupereſſe ſalutem,
Cum ſplendent campi, fulget Mauortia virtus,
Pulueres inſurgunt, ſonat mugitibus æther:
Quam bellum ingens oritur, quantumque cruoris
Profluit, cum totis ſternuntur corpora campis,
Dum te fulmineo enſe, animoque feroci,
Inque tuis videt auro fulgentibus armis,
Teucer ait: Nunquid Thetydis ſæuiſſima proles
Quam atrox multis tenuit iam ſeculis Orcus,
In cædem Phrygiæ, herebi ſoluta catena,
Item adeſt noſtris vel hoſtis viribus Aiax,
Cerno animum trucem, cerno Vulcania arma
Quis ſit, ignoro, in his Mauortius heros?
Dum clypeo haſtaque ferox ſic furit in hoſtes,
Innumeros caſſis Spartarum pertulit ictus,
Et loricæ ſquammas telorum reſecat imber.
Occidis ergo, tuis reſupinus cadens in armis,
Purpureum vomens ſpiritum cum ſanguine mixtum.
Heu tuos exangues, inhumatis oſſibus artus,
Crudelibus feris, roſtris volucrumque trahendos
Fatum triſte dedit. Præciſa corpore ceruix
Ad Cæſarem fertur, fœdata puluere Teucro.
Credo, tuum Patriæ non ſufficit plangere caſum,
Cuius eras Sydus, quaſcumque verſus ad oras.
Dum tua magnifica & fortia geſta recordor,
Impetus vndarum ortus de pectore triſti,
Defluit in vultus, & fletibus ora rigantur.
O qui totius monarcha diceris orbis!
Quis tibi tunc animus fuerat, poteraſne videre
Cædi tuos milites, te ſpectatore, tuiſque
Graui ſuſpirio caſum fleuiſſe tuorum?
Te reor & fronti oppoſuiſſe manum.
Voſne felices, quos ſors a morte redemit,

Neſcio

1428

Nescio, o milites, dicam, an verius illos
Qui ferro cecidere, simul cum corpore pœnas
Finiere suas, vos longa pericula vecti,
Inedia miseros præbetis ferro lacertos,
Nec spes vlla vobis proprios videre Penates.
Mors magis optanda fuerat, quam misera vita,
Quæ cruciat spiritum: vtinam in fide relinquat.
O quos incolumes melior fortuna reduxit,
Post pœnas varias, post dura vincula ferri,
Nimium felices vitiis iam certe relictis,
Pro tanta gratia sacrificate Deo.
Illius memores animæ, qui vna vobiscum
Ferre casus maluit, quamuis tunc viuere posset.
Vt Deus omnipotens, intactæ virginis infans,
Suscipiat Spiritum pro suo sic nomine fusum,
In Poli patriam; vbi lux & vita perennis.

Fuit autem huiusmodi epitaphii dictator, *Adam Swynka* de *Porcariorum* domo nobilis, & Regius Notarius, Canonicus *Cracouiensis*, scribendi Spiritu *Pierico* peritus: plura editurus in ornamentum patriæ opera, nisi illum mors immatura rapuisset.

Ex *maiori Polonia*, *Wladislaus Poloniæ* Rex in terras *Cracouienses* reuersus, diem festi Assumptionis *S. Mariæ* Virginis, in *Vislicia* celebrauit. Ex *Vislicia* vero *Sandomiriam* processit, & diem Natiuitatis *S. Mariæ* illic egit. Quo cum ad suam Serenitatem *Photinus* Archiepiscopus *Kiiouiensis* natione & ritu *Græcus*, cum magnifico ac splendido apparatu & familia, ad disponendum certa Ecclesiæ suæ negotia venisset, diebus pluribus honorifice habitus, & pretii alti muneribus donatus est. Ibi Duces *Masouiæ*, *Semouithus*, *Casimirus* & *Boleslaus*, *Wladislao* Regi & Regno *Poloniæ*, in corona & ornamentis Regiis in thalamo, circa turrim castri *Sandomiriensis* præparato, cum omnibus suis terris & vasallis, fecerunt publicum fidelitatis & subiectionis homagium, vexillis tam suis quam suorum, non sine lachrymarum imbre, in conspectu Regis, fractis, & in terram proiectis, præstito immediate fidelitatis corporali iuramento. Ex *Sandomiria* Rex in *nouam ciuitatem* diuertit.

Duces Masouiæ Poloniæ Regi fidelitatem iurant.

Miroslaus Episcopus *Posnaniensis*, *Romæ* moritur, & in Ecclesia Sanctæ *Mariæ de populo*, in parte dextra altaris maioris honorifica tumulatus est sepultura. Post cuius mortem, per *Martinum* Papam, ad crebras petitiones *Wladislai* Regis, *Stanislaus Cziołek* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarius de *Posnaniensi* Ecclesia prouisus est, & a *Sbigneo Cracouiensi* Episcopo, in noua ciuitate *Korczin*, die Solis vigesima nona Augusti, in præsentia Regis consecratus. Nobilis de domo *Taurorum*, ex patre *Stanislao* milite de *Ostrołąka*, natione *Sandomiriensi*, arte poetica naturaliter pollens.

Ex *noua ciuitate*, Rex *Sandomiriam*, exinde in *Lublinensem* & Russiæ terras descendens, pro die *S. Martini* in *Niepołomicze* ex *Russia* aduenit, frequentemque Prælatorum & Baronum Regni conuentum tenuit. Missæ & tunc fuerant plures literæ, fere omnibus Prælatis & Baronibus Regni insignioribus, per *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, in *Niepołomicze* allatæ: In quibus queri de *Wladislao* Rege grauiter visus est, quod sibi in expeditione contra *Turcos* constituto promissum subsidium non tulerit. Sed facilis fuit ad hanc querelam responsio, quæ etiam dudum fuit *Sigismundo* Regi intimata. Miserat enim *Wladislaus Poloniæ* Rex anno transacto promissum subsidium, quod vsque ad *Danubium* peruenerat, & tempore notabili eius aduentum expectans, fatigatum, reuersum est. *Sigismundus* autem Rex de hac iusta responsione parum contentus, continuis querimoniis & literis *Wladislaum* Regem incusando, carpebat. Propter quod *Withawdus* magnus Dux *Lithuaniæ*, cui etiam questus de re ipsa fuerat, conuentionem mutuam agere, & irritatum animum *Sigismundi* Regis, placida oblatione sopire, ne bella inter Regna consurgerent, multipliciter consuluit & persuasit. Paritumque fuit suæ persuasioni, nemine satis suspicari audente, persuasionem ipsam alicuius prauæ intentionis, continere mixturam. Sed & *Sigismundus Romanorum* & *Hungariæ* Rex, conuenire cum *Withawdo* varie exoptabat, eo respectu, quod summam rerum in eum versam viderat, permotus: Ad omnes siquidem legationes, sed præsertim ad eam, in qua de promisso subsidio Rex *Sigismundus* querebatur, *Wladislaum Poloniæ* Regem, respondere solitum, non posse aliquod certum dare responsum, fratre suo *Withawdo* non consulto, plurimum illi æstimationis diminuens, *Withawdo* adiecit. Fertur enim in suo secreto consilio *Sigismundus* Rex, vt erat vir industria & prudentia plenus, dixisse: *Video*, inquit, *Wladislaum Poloniæ Regem, virum purum & simplicem esse, & omnes eius actiones ex arbitrio Withawdi Ducis pendere, Withawdus igitur mihi conciliandus est, vt illius authoritate, & hunc conteram, ac sub iugum mittam, & quæ velim, perficiam.* Neglecta itaque *Wladislai Poloniæ* Regis amicitia & liga, ad Ducem *Withawdum* se totus conuertit, & per plures Nuncios, crebrius in id tempus missos, effecit, vt, Duce *Withawdo* operante & practicante, conuentio in *Luczko* pro die Epiphaniæ constitueretur, ad quam ambo Reges, & *Withawdus* Dux, conuenirent. Ex *Niepołomicze*, *Wladislaus* Rex, per solita in *Lithuaniam* diuertit loca, & illic omne tempus ante festum Natalis Christi absumens, conuentionem *Lucensem*, pro die Epiphaniæ, Ducis tantummodo *Withawdi* consilia secutus, parum caute agi consensit. Prælatisque & Baronibus suis, *Poloniæ* consensum & conclusionem præfatæ conuentionis *Lucensis* significans, mandauit, vt ad præfatam conuentionem venire tempestiue se disponerent.

Conuentus in Luczko indicitur.

1428

1428

Ianussius Masouiæ Dux, die ** mensis Nouembris moritur, & in Ecclesia Collegiata *Varschouiensi*, quam ipsemet ex Parochiali in collegiatam erexerat, & certis prouentibus dotando insigniuerat, sepelitur. Homo inter suæ ætatis Principes sapientissimus & insignis. Qui iusta faciendo iudicia, terram suam in optimam reduxerat culturam. Adeo in gubernatione terræ suæ modestus, vt speculum cæterorum nominaretur & exemplar.

Ianussius Masouiæ Dux moritur.

Marchio *Missnensis Fredericus*, congregato notabili ex suis gentibus & aliis nationibus, exercitu, venit contra *Bohemiam*, expeditionemque in *Bohemos* hæreticos, ciuitatem suæ ditionis & Dominii *Bruk*, in *Bohemico Most*, graui obsidione prementes, mouet, confidens triumphalem gloriam & brauium, in conspectu Dei & hominum, pluribus Principibus negatam, se adepturum. Audientes autem *Bohemi* Marchionem aduenire, campum contra illum instaurant. Et licet in paruo numero & robore exercitus sibi occurrerit, committitur tamen graue prælium inter vtrosque. Et ambigua stante pugna, per horas plures cadebant hinc inde interfectorum & vulneratorum frequentia corpora. Certabant *Missnenses* & *Almani*, cum pro vita, tum pro gloria, & non modo pares *Bohemis*, sed superiores esse cœperant, licet æstus maximus, & feruor solis intensus, *Missnensibus*, qui grauem armaturam ferebant aduersaretur; *Bohemis*, qui leuiter erant armati, faueret. Iamque *Bohemi*, animose *Missnensibus* prælium prosequentibus, victoriam tradere, & ex curribus fugere cœperant. Et *Missnenses* se iam certam obtinuisse victoriam existimabant, cum subito Dux *Sigismundus Coributh Lithuanus* cum *Polonis* adueniens, laborantibus & deficientibus *Bohemis* subuenit, & *Missnenses* de victoria exultantes compressit & perdomuit. Dimicationeque reintegrata, in fugam vertit. Cæsa tunc fuere *Missnensium* multa millia: cum fere per integram diem prælium illud atrox, ancipiti euentu durasset. Tunc quoque *Almanorum* vigor & virtus confracta, nec expost aut ante tam feroci, & multiplicato Marte inter *Bohemos* & *Almanos* constat pugnatum. Abindeque *Bohemos* inuadendi, *Almanis* animus ablatus, terrorque & metus incussus; *Bohemis* e contrario animus & voluntas cumulatior propiore accessit.

Missnenses Bohemiam ingressi

a Bohemis funduntur.

Dux magnus *Lithuaniæ Alexander Withawdus*, intelligens *Nouogrodenses Ruthenos*, diuitiis & thesauris abundare innumeris, sciensque illos pacificos & imbelles, velut tantummodo crapulæ, lucris, & ventri operam dare solitos, bellum ipsis indixit, & expeditionem notabilem & sumptuosam contra illos mouit, causam quidem belli in occasionem & colorem, quasi sibi & suis Dominiis, in limitibus iniuriam irrogassent. Re autem vera, vt gloriam sui nominis diffunderet, & prælatos *Nouogrodenses*, qui per se communitatem faciunt amplissimam, nulli Regi aut Principi deditos, sibi subiugaret. Non illum sumptuum aut impensarum magnitudo, non belli varius euentus, non prolixitas, non difficultas itineris, nec ætas per se decrepita, a proposito recouarunt. Sed collecto ex *Polonis*, quos ad id bellum per literas & Nuncios singulariter acciuerat, item ex *Lithuanis* & *Ruthenis* grandi exercitu, contra *Nouogrodenses* processit: processum suum & iter *Nouogrodensibus* magis irridentibus, superbaque contemnentibus responsione. Sita est enim *Nowogrod* in locis demissis & paludinosis, quam ab omni parte lacus & stagna, paludesque cingunt & muniunt. Nec possibile rebantur *Nouogrodenses*, æstatis tempore exercitum, siluas, lacus, & paludes, vix ipsis auibus & feris accessibiles, posse transire, & in *Nouogrodek* penetrare, cum mercatoribus ad illa loca non sit alio tempore, nisi hyeme valida aquas constringente, accessus. Vnde & irridendo dicebant, *pro aduentu Withawdi, in coquendo & præparando medone, se interim dum veniret, operam daturos.* Verum quia virtuti nihil est difficile, nihil imperuium, & quo magis arduus labor, eo solet esse splendidior gloria. Dum itaque Dux *Withawdus* ad siluam magnam, vocatam *Czarnilasz* vnius diei iter habentem peruenisset, quamuis lubrica & plena difficultatibus esset, nihil tamen Ducem obluctari difficultatibus solitum, terruit, sed tali ordine illam meabilem effecit. Dispositis enim & ordinatis decem hominum millibus pedestribus, secures duntaxat illos ferre, & per vniuersam siluam lignis facere stratam iussit. Hos sequi exercitum *Polonorum* armatum mandauit, vt illos labore occupatos, a qualibet, inuasione tutarentur. Quantumcumque ergo spatii pedestres lignis sternebant, tantum *Polonorum* exercitus lento passu supergrediebatur: reliquo exercitu subsequente. Pontium congeries, etiam in plura miliaria, sine mora extructa, siluis in circuitu itineris, & operariis frequentibus, celerandi muneris facultatem præbentibus. In hunc modum omnis silua illa difficilis & lubrica, primum constrata, deinde superata est, & in solis occasu, exercitus omnis in loca arida traductus, ibique castra metatus. Abinde motis castris, appropinquare *Nouogrod* cœpit, & vsque ad castrum *Opoczka*, quod solum quatuordecem miliaribus a *Nowogrod* distabat, peruenit, illudque in continenti quoniam de Dominio *Nouogrodensium* erat, obsidione dura vallauit, sperans illud, aut posse expugnari, aut fame ad deditionem compelli. Erant autem hominum tria millia, & totidem equorum pro castro præfato, pro defensione illius dudum ordinata. Quatiebantur ergo iussu Ducis muri castri, bombardis, machinis, & ligneis tormentis, sed & omnis exercitus armatus

Withawdus Nouogrodenses Ruthenos in ordinem redigit.

1428

1428

matus, vnum diem, impetum militarem faciendo pro eius conquiſitione, abſumpſerat, nec conquiſitio illius dura videbatur propter defendentium inexperientiam & puſillanimitatem. Territi ſunt *Nouogrodenſes* duplici metu, cum aduentu *Withawdi* quem non ſperauerant, tum caſtri ſui *Opoczka* obſidione, maiora quoque mala ſibi prouenire augurabantur. Itaque pacem petere ſatius quam reſiſtere rati, petitis & obtentis induciis, Epiſcopum & quatuordecem Seniores *Nouogrodenſes*, ad Ducem *Withawdum* circa obſidionem caſtri intentum deſtinant. Dum autem *Withawdus*, ſentiens illorum aduentum, locato throno, tectus a ſolis ardore vmbraculo purpureo, in illo conſedit, exercitu induto armis, in duas partes ordinato, ſibi in longum aſſiſtente, & terrorem ingerente, illos excepit. Legati per medias acies immiſſi, viſo Duce *Withawdo*, proſtrati in terram cadunt, victoremque illum & Dominum profitentur, & frontibus in terram vſque cadunt & tangunt. Deinde erecti, nomine ſuo, & omnium *Nouogrodenſium* orant, *vt arma deponat, bellum reſtringat, populari agros illorum deſiſtat, velle terminis eſſe contentos*, aſtruunt, *quoſcumque ille conſtituerit, ſimul & dona magnifica allaturos*. Mollitur Dux *Withawdus* eorum precibus & verbis, nec tantam humilitatem contemnendam putat. Exoratur inſuper precibus ſuorum *Ruthenorum*, qui pro gente vnius ritus, morum & linguæ ſoliciti, precabantur, bellicoſum vt animum deponat. Habitisque cum Epiſcopo & quatuordecem Senioribus *Nouogrodenſibus*, mutuis tractatibus, correptis illis longo & honeſto ſermone, ceſſare ſe ab illorum inuaſione repromittit, ſi decem millia cyclorum argenti non ſignati, omnes homines & equos in caſtro *Opoczka* conſiſtentes, veſtes quinquaginta ſabellinas, & totidem de omnium pellium genere, tricentasque purpuras, ſibi tradant. Non facta aliqua reſiſtentia aut difficultate, promittunt ſe poſtulata facturos, & poſt triduum omnia ante pedes Ducis afferunt. Quibus habitis, Dux *Withawdus* bellum & obſidionem ſoluit, & ab illo loco, incolumi ſanoque exercitu in *Lithuaniam* rediit: pluribus facilitatem ſuam in danda pace improbantibus, quod ciuitatem opulentiſſimam, ad cuius iam mœnia excurſores ſui ſæpe perueniebant, non comprehendit. Sed Duci *Withawdo* alius ſenſus inerat. Sciebat enim, capta ciuitate, gaſam eius non ad ipſum, ſed ad quemcumque cuiuslibet obſcuræ ſortis, peruenturam. Itaque oblata maluit, ſtante ciuitate, ſuſcipere, quam illa conquiſita, ſpolia eius ad vulgum peruenire. Memorandum regimen, & Ordinem traditur ipſe Dux *Withawdus* in hac expeditione habuiſſe. Conſtrinxerat enim omnem exercitum ſua lege & imperio, ne ſine ſuo conſenſu aut licentia, quiſquam frumentatum, aut ad quærendum victualia iret, vt ſic & ſociorum & amicorum ſubditorumque fortunæ tutæ forent. Si qui autem huiusmodi præcepti reperiebantur transgreſſores, illico, inſpectante vniuerſo exercitu, in patibulum latum & diſtentum, per quod altera die, caſtris motis, exercitus omnis ire, & ſuſpenſos videre cogebatur, agebantur. Talique ſpectaculo vnuſquiſque ſeruare ordines, & continere manum & animum ab omni ſcelere, & raptu ſtudebat. Quæ autem erant ad victum, cum hominibus tum equis neceſſaria, Dux ipſe ſua factiuitate & induſtria prouidebat abundanter. Licet inſuper octogeſimum iam tunc annum ſupergreſſus, per omne tamen tempus illius expeditionis, neque curru neque lectica vſus eſt, ſed continue in equis obequitabat. Tantæ tamen factiuitati ſuæ & induſtriæ, habebat aliquid reprehenſionis admixtum. Nam ex omnibus expeditionibus, quas ſiue alienis, ſiue ſuis egit auſpiciis, moræ fuit faſtidioſus & impatiens, ſtimulantibus eum ad reditum domeſticis oblectationibus. Propter quod, bello confecto, aut per inducias ſuſpenſo, ex ipſis ſtatiuis, quibus bellum interceptum eſt, equis aſcenſis, quod ad id habebat præparatos, quanto velociori poterat curſu, ad vxorem regrediebatur, omni exercitu ſub ductu aliorum derelicto. Quod & tunc quidem non intermiſit, ſed rapaci curſu reuerſus, donatiua, quæ militibus, & præſertim *Polonis*, largiturus erat, congerebat. Non enim alterius nationis, niſi *Poloniæ* homines, per omne tempus ætatis ſuæ, viſus eſt in honore ampliſſimo & reuerentia habuiſſe. Vnde & equos illorum meliores, in expeditionem procedens, in Curiis ſuis relinquebat pabulandos. Et ſi quando deficiebant eis equi, illico prouiſione & largitione ſua alii in locum deficientium adminiſtrabantur. Poſtquam vero exercitus omnis in *Lithuaniam* ex hac expeditione rediit, in oppido *Nouogrodek* intra dies aliquot milites, pro merito laudatos, donauit, ac in propria remiſit. Erant autem Principes ii & Barones, qui cum *Withawdo* in huiuſmodi bello militabant *Boleslaus Swidrigal Wladislai Poloniæ* Regis, *Sigismundus Starodubenſis*, *Alexandri Withawdi*, germani; *Caſimirus Maſouiæ*, *Alexander Wladimiri*, *Georgius Languinowicz*, *Lithuaniæ* Duces, *Vincentius* de *Schamotuli* Caſtellanus *Miedzirzecenſis*, totius exercitus *Withawdi*, & Vexilli *S. Georgii* Ductor. *Iacobus* de *Kobilany*, *Ioannes de Czizow*, *Mſczugius* de *Srkzin*, *Nicolaus Sbignei* de *Brzezie*, *Dzik* de *Kadłub*, *Matthias* de *Vſczie*, *Ioannes* de *Sczekoczin*, *Ioannes Łopata* de *Kalinowa*, *Iacobus Przekora* de *Morawiany*, *Nicolaus Sepinsky*, & alii quam plurimi. Quaſſaſſet autem *Withawdus Nouogrodenſes* diutius, fortiusque illos & perdomuiſſet & mulctaſſet; ſed reſpectus dietæ cum *Sigis-*

1428

Sigismundo Romanorum & *Hungariæ* Rege in *Luczko* agendæ, redire illum rebus immature perfectis, ex bello compulit.

Wladislaus Poloniæ Rex, cogitans & deſiderans nouæ ciuitati ſuæ *Nyeſchowo* incrementum adiicere, Eccleſiam Collegiatam Sancti *Viti* in *Cruſzwicenſi* caſtro ſitam, de conſenſu *Ioannis Schafranyecz* Epiſcopi *Wladislauienſis*, *Nieſchouiam* transfert, & certis aliis introitibus Regali munificentia adiunctis, Eccleſiam Collegiatam, ſub titulo *S. Mariæ* in *Nieſchoua* conſtituit, creat, & fundat. Sed breuiuſculo tempore illic conſtitit, propter ſuborta inter Regnum *Poloniæ* & Cruciferos bella. Per quorum continuationem, oppido *Nieſchouienſi* cremato, Eccleſiaque Collegiata abſumpta, in *Cruſzuicienſe* caſtrum reddita eſt.

1429

Sigismundus Imp. & Wladislaus Rex conuentum in Luczko celebrant.

Natali Domini anni huius, in *Grodno*, *Wladislaus Poloniæ* Rex, celebrato, ex *Lithuania* proceſſit, & per loca ſolita in *Łuczko*, pro die Epiphaniæ, ad tenendum conuentionem cum *Sigismundo Romanorum* & *Hungariæ* Rege, venit; ignarus & incertus, ad quam infeſtam & periculoſam, omni ſaginandam dolo & verſutia, diætam properaret. Ibique & Ducem *Withawdum Lithuaniæ*, qui ſuam Serenitatem præceſſerat & Prælatos, Principes, Barones, Nobilesque *Poloniæ*, *Ruſſiæ*, & *Lithuaniæ*, terrarum, in grandi numero reperit congregatos. Ad hanc diætam *Sigismundus Romanorum* Rex tardiuſcule venit. Præmiſit tamen ſuum Nuncium, qui ſuum tardum excuſaret aduentum. *Wladislaus* tamen Rex ne caſſum tempus, in *Luczko* ſtando, conſumeret, ad propinquas venationes, inter *Łuczkam* & *Zithomierz* ſitas, ex *Luczko* diuertit, illicque diebus aliquot commoratus eſt, donec ſenſit *Sigismundum Romanorum* Regem *Łuczkam* aduenisse. Anni eiusdem interuallum, ſex duntaxat hebdomadis ſtringebatur, & ideo *Sigismundus Romanorum* Rex, noniſi Dominica Septuageſimæ, cum ſua conſorte *Barbara*, Prælatisque, Principibus, & Baronibus *Hungariæ* & *Bohemiæ* aduenit. Cui primum Dux *Withawdus* cum ſuorum caterua ad vnum miliare occurrit, & eo excepto, *Wladislaus Poloniæ* Rex in vehiculum, quo *Barbara* Regina *Romanorum* vehebatur, aſcendit, & *Łuczkam* intrauit. Duce denique *Withawdo* præcedente, *Sigismundus Romanorum* Rex, in equo, habens in vno latere *Sbigneum Cracouienſem* Epiſcopum, ibat, tubis, & variis inſtrumentis muſicis clangore canentibus immenſo. Completi erant campi turbis cateruisque hominum, preſſus erat vir viro, equusque equo, vnusquisque certabat ſplendore veſtium, ornamentorum, equorum, & inſignium, alium vincere. Nec inter Reges ipſos & Ducem *Withawdum*, minor erat æmulatio; quilibet conabatur illic ſuam potentiam, magnificentiam, & maieſtatem, demonſtrare, & ſuper alium, multitudine militum, ſplendore

1429

veſtium & inſignium, aliisque multiplicibus decoris alium ſuperare. Conuentionem tam magnificam, & tam illuſtrium trium Principum, ætas longa, neque vidit, neque viſura eſt, vt pote, qui illa tempeſtate, omnes Reges & Principes mundi, fama, diuitiis, pompa, gloria belli anteibat. Non arduum tamen neque difficile erat dinoſcere, quis eorum gentibus & gloria maior eſſet. Si enim verum ingenue fatendum eſt, circumſcripto omni liuore, inuidia, & aſſentatione, *Wladislaus Poloniæ* Rex cum Prælatorum & Principum, tum militum ſplendidiſſimo apparatu, ac multitudine Nobilium, tam *Sigismundum Romanorum* Regem quam Ducem *Withawdum* adeo vincebat, vt in comparatione, præſertim dum Reges conuenire contingebat, tam *Hungari*, quam *Lithuani*, a multitudine *Polonorum* abſorberentur. Flumine *Stir* transgreſſo, proceſſiones ciuitatis occurrerunt, & primum Catholicus Epiſcopus *Andreas* cum ſuis, deinde *Ruthenus* cum ſuis, *Armenus* cum ſuis, *Hebræus*, cum ſuis, Regem *Romanorum* excipiunt, qui duntaxat Catholico Epiſcopo honorem deferendo, equo deſcendens, ſacras reliquias eſt veneratus; aliarum ſectarum & rituum proceſſionibus, quemadmodum par erat, neglectis. Ingreſſos *Luczko* Reges, Dux *Withawdus* cœna ſplendida excepit, & oppipare tractauit, vaſis aureis & argenteis in maximo numero expoſitis, in gloriam ſuam & oſtentationem.

Sigismundus Imp.

Sequentibus diebus, conſilia tenta ſunt, conſilium *Romanorum* & *Hungariæ* Regis ſegregatam ſtubam habebat, conſilium Regis *Poloniæ* aliam, conſilium *Alexandri* Ducis *Lithuaniæ* tertiam. Et vnicuique Princeps ſuus præſidebat, conſulendo ſuæ parti. *Romanorum* Rex *Sigismundus*, miſſis certis Prælatis, & Baronibus ſuis ad Regem *Poloniæ Wladislaum*, requirit eum, *vt iuxta inſcriptiones & fœdera, quæ tunc originaliter exhibebat, ſecum percuſſa, & iuramento firmata, expeditionem contra Moldauiam in æſtate ventura, vna ſecum faciat. Et expulſis eius Principibus, terras ipſas iuxta ordinationem inſcriptionibus contentam, partiantur & diuidant.* Legati etſi pro perſuadendo plures allegaſſent cauſas & reſpectus erant tamen ex omnibus eæ inſigniores, quod *Valachiæ* gens vna cum Præfectis ſeu Voieuodis ſuis nemini fida, & vniuerſis communis hoſtis ſit, furto & ſpolio ſolita viuere, & quod in terra fertili, & omnibus rebus abundanti, ſedes, veteribus colonis, & iuſtis dominis excluſis, poſuiſſet; & quod ipſi *Sigismundo* Regi, expeditionem contra *Turcos* facienti, gentes pro ſubſidio mittere denegaſſet. Huic petitioni per *Wladislaum* Regem reſponſum eſt; *non eſſe æquum, Valachos in Religione Chriſtiana conſtitutos, & plenam ſibi, & Regno ſuo Poloniæ obedientiam & ſubiectionem præſtantes, inuadi, & non extante cauſa legitima, exterminari, cum hæc eſſet feritas barbarica, in ſubditorum viſce-*

quod neque bellum contra Valachos excitare poterat.

1429

viscera vertere gladium, quorum etsi aliqui furto & spoliis viuant, id tamen non potest in vniuersos retorqueri. Quod vero contra Turcos subsidium non tulerint, culpari non merentur, cum mandato Regio, in anno & die promisso, exercitui Regio iuncti, vsque ad Danubium venerint, & prope duobus mensibus redire coacti sunt; culpandus potius est Sigismundus Rex, qui ad præfinitam diem non venit, cum res sua ageretur. His & aliis responsionibus, per dies aliquot, instantiæ Sigismundi Regis, in occupationem & diuisionem terræ Valachiæ plurimum æstuanti, responsum est, in præsentia notabilium Baronum de Valachia, qui constantiam & fidem Wladislai Regis Poloniæ, & suorum, in illo tempore, experti sunt. Et licet in hac concertatione aliquot dierum absumptum tempus fuerit, perseuerantia tamen Wladislai Regis in proposito, cedere Sigismundum Regem ex sententia, & alia periculosiora Regno Poloniæ moliri, coegit. Congregatis deinde Regibus ambobus, & Duce Withawdo, ac eorum Consiliariis, Sigismundus Rex ita orsus est: Solicito, inquit, Summum Pontificem, vt Concilium, pro reductione Bohemorum & reformatione Ecclesiæ faciat, iturus ad illud, si consenserit; si dissenserit, authoritate mea illud congregaturus. Nec reductioni Græcorum intendere expedit, cum vnam fidem nobiscum profiteantur, barbis duntaxat & vxoribus a nobis secreti sunt. Id tamen illis vitio non est, vna enim vxore Græcorum Presbyteri contenti sunt, latini decem & amplius tenent. Scandalisauit hic sermo Ruthenos populos, viuentes ritu Græcorum, & in suis confirmauit erroribus. Propter quod Sigismundum Regem sanctum vocabant, deducentem fidem Græcorum esse præstantiorem quam Latinorum. Eratque in ore omnium ac sermone Ruthenorum, Sigismundus Rex, summis laudibus illum efferentium, quod Græcorum ritum propensiorem quam Romanum iudicasset. Cum denique Franciam, Angliam, Almaniam, Italiam, Bohemiam, Hungariam, & totius pene occidentis partes, seditionibus & bellis implicasset asperrimis, felicitati etiam Polonorum & quieti inuidens, Regnumque ipsum Poloniæ magna virtute crescere, & amœnitate pacis florere dolens, inuidiæ motus stimulis, atrox incanduit. Et qui armorum suorum fragore illud turbare non valuit, callida quotidie meditabatur & exquirebat consilia, quatenus bellis ciuilibus & clandestinis Regnum præfatum inuolueret, & propterea conuentionem ipsam Lucensem agi obtinuit, Duci Alexandro Withawdo, vt se in Regem Lithuaniæ creari permitteret, suasurus; graueque & periculosum malum, dudum illi ante annos viginti ingestum, & a melioribus consiliis separatum, tunc rursum efferre, & Regni cupidinem illi suggerere cœpit; illo coronæ nouo & excogitato ludibrio, duos fratres, duosque populos, dissidio plusquam mortali iniecto, vexaturus, & tam fratrum quam populorum dissoluturus glutinium. Non vt perfectum honoris sui & patriæ Lithuanorum statum, clariorem redderet, sed vt suaue venenum illi, & pluribus aliis mortiferum, sub mellis dulcedine commisceret. Scissoque Regno Poloniæ, Russiam & Lithuaniam ad cædes & bella pertraheret.

nec Polonos ob negatum contra Turcas auxilium iuste accusare,

persuadet Withawdo vt se Lithuaniæ Regem creari patiatur.

Suggerit itaque Sigismundus Romanorum & Hungariæ Rex, & persuadet blandis & facundis alloquiis, Alexandro Withawdo magno Duci Lithuaniæ (quem, & omnes suos Principes, Boiaros, etiam conditionis tenuis & infimæ, altis & pretiosis muneribus, in auro, argento, vasis cælatis, equis, pannis, & murice superbis, quorum portitores duplici ordine longo spatio erant extensi, & per horas aliquot in publico, pro quadam ostentatione stabant, honorauerat, & in fauorem suum contraxerat) vt cum sit Princeps excellentiæ & famæ immensæ, & plura magnifice in partibus Orientis gesserit, habeatque amplum & latum Dominiorum suorum ambitum, pluribus etiam Regibus suffecturum, statum & nomen suum erigi & attolli æquo animo ferat, patiaturque se Regum aggregari numero, quibus diuitiis, fama, & honore inferior non erat; & nouo diademate sumpto, Lithuaniæ terras in nouum Regnum creari; calidissimo & plusquam vafro id agens ingenio, distracturus Withawdum a societate & amicitia Regis, & Regni Poloniæ, quod hactenus omni tempore & loco munifice adiuuerat. Facilem Dux Withawdus huic persuasioni dat consensum, attento, quod res ipsa famam suam amplius diffunderet, cuius ipse velut Princeps alti pectoris, auidissimus erat. Vnum tamen sibi & huic suæ futuræ sublimationi asserit interponi obstaculum, videlicet, quod non liceret sibi, consensu Wladislai Regis fratris sui non petito, aut obtento, a quo terras Lithuaniæ regendas susceperat, & quæ Regno Poloniæ, eo etiam approbante & laudante, vnitæ erant, in coronationem & noui Regni creationem anhelare aut consentire. Cui Sigismundus Rex: Hæc est, inquit, modica difficultas, quam ego quoque, qui te ad id incitaui, soluere repromitto. Suscepto itaque negotio, idoneo & explorato tempore, vno dierum mane, Sigismundus Rex, cum contorali sua Regina Barbara, quo facilior sit sua persuasio, cubile Wladislai Regis, in quo ipse adhuc, lecto quiescens, iacebat, ingreditur: & omnibus Secretariis exclusis, tali illum alloquitur sermone: Cernisne, inquit, charissime frater, quod & ego & tu, Regio diademate decori & fulgidi sumus, iniquum valde & acerbum est, Ducem Alexandrum Withawdum, communem fratrem nostrum, sine Regio splendore esse: Adhibere tuum consensum velis, & faue atque permitte, vt tam mihi, quam tibi per me, qui nunc hanc potestatem velati Romanorum Rex habeo, creatus in nouum Regem, par fiat, nec solum caput tuum, sed & Patriam tuam Lithuaniam, tantis decoribus admitte ornari. Ad hæc Wladislaus Poloniæ Rex: Faueo, inquit, Charissime frater, Duci Alexandro Withawdo fratri meo, de omni amplitudine & honore, nec Regali solummo, sed & Imperiali illum dignor diademate, contentus etiam de Regno Poloniæ sibi cedere, & illius diadema in illum conferre: non licet tamen mihi in rem rem arduam consentire, nisi Prælatorum & Baronum meorum ad id accesserit consilium & consensus. Referre me rem ad consilium oportet. Tum Sigismundus Rex: Stolida, inquit, res est, diademate tibi detracto, illum ornare, sed siue, vterque vestrum, vt Regio nomine clarus sit, consilium vero tuorum Prælatorum & Baronum requirere in hac re, superuacaneum est, cum vnicus tuus sufficiat consensus. Wladislaus Rex huiusmodi captus sermonibus, cum esset sua sponte in patriæ suæ Lithuaniæ amplitudinem procliuis, dicitur tunc clandestinum consensum improuise dedisse, vel saltem vt fieret quod petebatur, neque restitisse neque abnuisse. Dux vero magnus Withawdus, vbi ex Sigismundo Rege certior fit, Wladislaum Regem Poloniæ in suam coronationem annuisse, cupiditate honoris & Regni ipse quoque suapte natura ardens, & a Sigismundo Romanorum Rege, cæterisque amicis, ac ab ipso Poloniæ Rege Wladislao, parum sua & Regni sui incommoda metiente, incensus, animum appulit, & rem ipsam absque cunctatione accelerandam ratus, ad residuum obstaculum submouendum Nicolaum Sepiensky familiarem facundum, Secretarium suum, de domo & familia Nowyna, ad Prælatos & Barones mittit. Is locum consilii ingressus, nomine Ducis Withawdi verba facit. stringit, inquit, Dominum meum, Ducem Withawdum, Dominus Sigismundus Romanorum Rex, prece, persuasione, & consilio, vt se Regem ex Duce, & ex Lithuania Regnum creari sinat; & Wladislaus Rex Poloniæ creationi ipsi dedit consensum: ad vos tamen rem detulit, non auidus huiusce honoris; Deliberare placeat, & vestrum præbere consensum. Nondum verba Sepiensky finierat, & Dux Withawdus consilium, cum Prælatis suis & Boiaris ingreditur, existimans facilius Prælatorum & Baronum Poloniæ animos verberatos sua præsentia ad consensum frangi, & nullam renitentiam opponi, resumens proprio organo verba eadem, quæ Legatus suus Sepiensky retulerat, precatur vt sibi de honore Regio faueant: cum certum sit, tam Sigismundum Romanorum & Hungariæ Regem, quam Wladislaum Poloniæ, sibi de illo fauere. Neque petitione facta, egreditur, sed sententiam singulorum requirit, audire cupiens, quid quisque de illo & hac materia sentiat. Albertus Iastrzambiecz Gnesnensis Archiepiscopus, cum prior loco esset, & prior sententiam suam dicere consensu omnium iubetur, verbis longis factis, nihil certi, aut disseruit, aut determinauit; sed rem in ambiguo reliquit. Qui postquam finem dicendi fecit, Sbigneus Cracouiensis Episcopus illi proximus rogatus in hanc sententiam verba habuit: Egebat hæc res, Serenissime Princeps, per te proposita, deliberatione longæua, cum adeo grauida & ardua sit, vt pene innumerabiles nodos secum trahat. Nunquam huiusmodi nouum nobis denunciatum fuerat, nunquam sermo similis aures nostras compleuerat: difficile quoque sit, super re tam grauissima, repentinum depromere consilium. Admiratione tamen vehementi, repetendo superiora tempora, doloreque & commiseratione, postulationem tuam, Serenissime Dux, prosequimur. Ea enim conditione, ea lege, frater tuus, Dominus noster, Wladislaus Poloniæ Rex, in Regem Poloniæ fuit susceptus, domina nobilissima Heduigi, cui neque in forma, neque in genere, neque in diuitiis, altera poterat tunc æquari, sibi in matrimonium copulata, aliis Catholicis Principibus, qui terras suas Regno Poloniæ perpetuo subiicere & incorporare se offerrebant, neglectis, si terræ Lithuaniæ fidem Catholicam susciperent, & perpetuo vna cum terris Russiæ, Regno Poloniæ & vnirentur & subiicerentur. De quo & ipsius Wladislai Regis, & tuæ, aliorumque Ducum Lithuaniæ seruantur obligationes & literæ, quæ etiam ante annos aliquot innouatæ sunt: & ex consilio Sigismundi Regis, quo solidiora essent nostra fœdera, arma Nobilitasque cum Lithuanis permixta: quæ nunc ipse Sigismundus Rex disrumpere, & stridorem bellorum inducere conatur. Quænam itaque ista fuerit vafra collusio vt, nos, cum seruauerimus & seruamus omnia promissa, fraterque tuus Wladislaus Rex, etiam Heduigi Regina mortua, teneatur pro Rege, filiosque ex Zophia Regina Lithuana, in spem Regni nostri genitos susceperit, qui eo absumpto in Regnum sunt successuri: tu & Wladislaus Rex, nitimini terras illi perpetuo vnitas abstrahere, & corpus Regni nostri in monstrosa diuisione partiri. Satis igitur dolemus nos fideliter agentes circumueniri, qui per alios Principes, quibus fratrem tuum prætulimus, omisimus amplioribus terris Regnum nostrum & augeri & ornari. Vnum nos in his solatur doloribus, quod in susceptione fratris tui Wladislai Regis, fidei sanctæ ampliationem, & salutem animarum intendebamus, non diuitias aut opes, quas Lithuania nunquam habuit, nec potentiam, cum fuerit Lithuania a vicinis Principibus & nationibus tunc calcata, & pene euersa & deleta, quæ intentio optima, vincere nos & domare hostes nostros Cruciferos, & amplissimam de illis reportare victoriam concessit. Illi & hactenus veluti solidissimo fundamento innitimur, spe-

sperantes, quod Deus optimus consilium tuum aut mutabit aut dissoluet, nec tam horrendum vulnus, quod Regno Poloniæ paras infligere, sentire nos permittet. Ad has ego epulas tam amaras, nunquam aduenissem, cum hic eneruationem Status Regni nostri agi video, coronationemque tuam, Serenissime Princeps, quantum possum & valeo, & dissuadeo, & impugno: nulla re, nulla conditione, nullo pacto illam admissurus. Dudum hanc procellam, in tuam & nostram ceruicem, callido satis ingenio comparatam noscitabamus, sed nullo pacto poteramus adduci, vt tu, qui spiritus Regis Sigismundi probe nosses, eius cassibus vincereris; & plus apud te valeret cupido Regni, quam fraternæ vnanimitatis concordia. Qua deserta, discordiarum seminarium amplecti conaris, stirpem tuam, Principatus, & Dominia, nisi interea salubrius aliquid perspectum iri contingat, euersurus. Depone quæso hanc, quæ animo tuo insedit, gloriæ appetitionem & mulierositatem, & te virum magnum in hac occidua ætate, quod in superiori facere solebas, ostende. Vnum est, quod tibi etiam atque etiam persuasum esse cupimus, ne hunc tantum animi tui ardorem prosequaris, nullum fructum ex illo habiturus. Ingentia animi tui bona, in quibus hactenus apud Orbem vniuersum effulseras, & illam concordiam charitatemque fraternam ex qua in eam, in qua nunc es, sublimitatem, cæteris fratribus Regiis neglectis, sub beneficio conscenderas, fœdaturus. Palatinus deinde *Cracouiensis Ioannes* de *Tarnow*, integræ vir constantiæ & fidei, sententiam *Sbignei* Episcopi, cum omnibus aliis, adeo vniformiter & constanter secutus est, vt murmur, præsentia Ducis non obstante, esset non mediocre subortum. Frustratus spe sua Dux *Withawdus*, non sine quodam clamore & mugitu dolorem & indignationem præferente, ex concilio Regis *Poloniæ* tristis discessit, eam tamen vocem submurmurans: *Quando id certum & obstinatum est*, inquit, *at ego ad rem perficiendam aliis atque aliis vtar artibus*: vehementis ingenii sui ardorem significans. Sed Consiliariis *Poloniæ*, vt erat, atrox & horrida *Withawdi* sententia hæc, & præfatio videbatur. Cæcus enim Regii diadematis cupiditate, animus *Withawdi* nihil salutare admittebat. Magnaque percellebantur admiratione, quod Princeps alioqui solers & industrius, in ætate extrema & occidua, magnarum opum & gentium Dominus, ardua & periculosa tam sibi quam suis inuadere contenderet facinora, nouum quoque iniquum & Regno *Poloniæ* perniciosum petere visus, iniquis auribus a Prælatis & Proceribus Regni *Poloniæ* auditus est.

Poloni non concedunt Withawdum in Lithuaniæ Regem creari.

Duce *Withawdo* ex Concilio discedente, omnium Consiliariorum *Poloniæ* animi, in magnam pertrahuntur amaritudinem, venenum ingens, ingenio *Sigismundi* Regis diffusum clamant, difficulter quieturum, & multorum pectora infecturum. Lacessitusque & tunc *Wladislaus* Rex frequentibus probris, quod *Withawdum* fratrem & *Lithuaniam* patriam, cum Regni sui *Poloniæ* pernicie & dispendio, niteretur amplificare, breui ad eum, quod ipsemet egisset, redundaturam; ac propediem sensurum, quantum malum sibi, suisque natis, & Regno, sciens, nectensque, conflauerit. Vniuersi celerem discessum, & quandam quasi fugam suadent, ne inficerentur contagione tam fortis veneni. Adeunt primum *Wladislaum* Regem, eumque grauiter tali sermone corripiunt: *Hiccine*, inquiunt, *est fructus huius conuentionis, ad quam nos venire iussisti, vt tam notabilia Dominia, a tuo auferantur & scindantur Regno? Quis Serenitatem tuam impulit ad fauendum, & consentiendum in hoc malum? Malleum tuo capiti adhibere permisisti, quo verberatus, occidas. Vir iste, Romanorum Rex, Sigismundus, non alio venit huc respectu, nisi vt diuisionem cruentam, inter te, & fratrem tuum Ducem Withawdum, ponat. Aliter enim satiare pectus suum, fraternæ concordiæ inuidum, non potest. Linque, precamur, locum istum ocyus, a nobis extemplo linquendum. Non enim his, quæ parantur, malis, & quæ assidue conflantur in tuam, & tuorum puerorum, quos nobis hæredes relinquis, perniciem redundaturis, possumus interesse. Consurge, vides nubem trucis & cruenti belli, procellam tonantem aspicis; magno cruoris imbre, nisi aliquid interea, Diuino munere per nos, pro eius resolutione prospectum fuerit, omnia fœdaturam.* *Wladislaus* Rex ad hæc, lachrymis obortis, gratias fidei eorum agit, & se negat vnquam in coronationem Ducis *Withawdi* consensisse, seque offert velle discedere, & ire quocunque consignarent. Ita Prælati & Barones Regni *Poloniæ*, quasi grege facto, *Luczka* euolant. Quos *Wladislaus* Rex, nocte aduenienti, secutus; veritus ne animi suorum Prælatorum & Baronum offenderentur, si diutius illic stare perseuerasset. Discessus ipse tam subitus & inopinatus, tam *Sigismundo* Regi, quam Duci *Withawdo*, fuit & anxiosus & terribilis, & propositum vtriusque de coronatione consumanda, etsi non mutauit, in tempus tamen longius suspendit. Ab eo autem tempore, *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis, cum *Wladislao* Rege & Regno *Poloniæ*, societas dubia, incerta, suspectaque, ac reconciliationibus frequentibus in eam diem focillata, abrupta est. Tulit & discessum *Wladislai* Regis, & Consiliariorum *Poloniæ* *Withawdus* Dux grauiter. Et qui iam exulcerato in *Polonos* fuisset animo, multo grauius hoc dolore exarsit. Callidus tamen ipse *Polonicæque* auaritiæ peritus, plerosque *Polonorum* primores auro & argento impleuit, promissionibusque onerauit, facile se credens, cupidine Regni, illis corruptis & adnitentibus potiturum.

Consiliarii Poloniæ cum Rege suo Luczka abeunt.

Mansit autem *Sigismundus* Rex in *Luczko*, post discessum *Wladislai* Regis, & suorum Prælatorum & Baronum Regni *Poloniæ*, qui in terram *Chelmensem* in *Lubowlya* diuerterat, diebus quinque, & magnificis a Duce *Withawdo* honoratus muneribus, nec inferioribus ipse a *Sigismundo* Rege cumulatus est, & quæ præstantia sui *Withawdi* excederent. Et deinde in *Hungariam* per *Belz*, *Iarostaw*, *Lancuth*, *Fristath*, *Biecz*, rediit. *Sandomiriam* autem venire, & Carnispriuii illic dies agere, quemadmodum *Wladislao* Regi promisit, trepidauit: dissensione de corona inter eos exorta, animis vtriusque offensi, sub saluo tamen conductu *Wladislai* Regis, quem multis Nunciis missis Dux *Withawdus*, obtinuit præstari, venit. Antequam autem *Wladislaus Poloniæ* Rex cum suis *Luczka* egrederetur, venit certus Nuncius, referens *Bohemos* cum exercitu valido *Slesiam* ingressos, cuncta vastare. Quibus cum Dux *Ioannes* de *Monsterberg*, qui relictam *Spitkonis* de *Melschtin* Palatini *Cracouiensis*, *Elisabeth*, duxerat in consortem, cum suis gentibus circa *Branow* occurrisset, congressu inito, confractus est. Ipse quoque cum maiori parte exercitus deletus, reliqua pars exercitus fuga saluata. Inescatus autem *Alexander Withawdus* Dux consiliis *Sigismundi Romanorũ* Regis & persuasionibus spem in amicitia *Sigismundi* Regis ponens, execrabili insuper fastu ambitionis, & superbiæ facibus ardens postquam *Wladislaũ Poloniæ* Regem & Consiliarios suos, ad suæ coronationis consensum pertrahere non potuit, præsentis fortunæ nitore inflatus, nonnulliis quoque assentatoribus spem eius instantibus, Regiæ dignitatis fastigium, de manibus *Sigismundi* Regis suscipere, Rege & Regno *Poloniæ* inuito, consensit, iuramentorum, & fidei datæ, literarumq; suarum factus immemor, quibus se perpetuo, cum omnibus terris *Lithuaniæ* & *Russiæ*, acquisitis & acquirendis, Regno *Poloniæ* inscripserat seruiturum, & quibus, terras ipsas, de consensu Ducum & Baronum suorum Regno *Poloniæ* perpetuo applicauerat, vniuerat, & incorporauerat. In eam insuper superbiam se erexerat, vt missis ad *Wladislaum* Regem & Consiliarios *Poloniæ* Nunciis, videlicet *Rumboldo* Marschalco, & *Gastoldo* Palatino *Vilnensi* denunciaret se, siue placeret illis, siue displiceret, coronas sibi mittendas, accepturum

Bohemi Slesiam vastant

Martinus Papa quintus, considerans *Bohemorum* hæreticorum rabiem dietim augeri, & in sanguinem Christianum quotidie grassari, *Sigismundum* quoque *Romanorum* Regem, & alios Reges, & Principes Catholicos belli expertos, cum illis futuram curam resumendæ expeditionis in totum abiecisse, *Andream* de *Constantinopoli Græcum* natione, in Theologia Magistrum, & Palatii Apostolici Magistrum, fratrem Ordinis Prædicatorum, expost in Archiepiscopum *Colossensem*, promotum, excellentis ingenii & singularis doctrinæ virum, ad *Wladislaum* Regem *Poloniæ*, ad solicitandum eum, vt cum fratre suo Duce *Withawdo*, causam contra *Bohemos* hæreticos suscipiat, & exterminio eorum intendat. Offerens & repromittens Apostolicas largitiones & suffragia. Is, tunc Rege in *Luczka* agente, adueniens, oratione disertissima facta, legationem suam prudenter & grauiter exposuit, literasque Apostolicas *Wladislao* Regi scriptas, persuasionem de suscipiendo bello contra *Hussitas* fortissime persuadentes, præsentauit. Quarum tale est exemplar. *Martinus Episcopus, Seruus Seruorum Dei. Charissimo in Christo filio Wladislao Regi Poloniæ Illustri, Salutem & Apostolicam benedictionem. Cum abominanda hæresis peruerso dogmate, damnatæ memoriæ Ioannis Huss, suorumque sequacium, suscitata fuisset in Regno Bohemiæ, Nos a principio Pontificatus nostri, ad eam extinguendam & exterminandam, quæcunque potuimus remedia & præsidia, quæsiuimus. Et quia hæc hæresis, dietim inualescens, se tuebatur armis, ita vt necesse nobis esset, cum armis eam vincere atque delere; ad hoc opus, vt par erat imprimis excitare curauimus, charissimum in Christo filium nostrum, Sigismundum Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Regem Illustrem, ad quem hoc gloriosum & sanctum negotium, principalius pertinebat, propter dignitatem Romani Imperii. Et quia hæc pestis patrium eius Regnum infecerat, dilatans inde se ad loca quæque finitima, confidentius etiam ipsum vocabamus ad hoc munus, memores verbi sui, quod dixerat in Constantiensi Concilio, vt si deputaremus ei, tantum ad rem istam, in Legatum bonæ memoriæ, Ioannem tituli S. Sixti Presbyterum Cardinalem, pollicebatur se Hussitas hæreticos indubitanter ad rectam viam reducturum. Illum autem ei Cardinalem non solum dedimus, qui per aliquot annos, legationis officium contra dictos hæreticos exercuit, sed & post eius obitum Venerabilem fratrem Ferdinandum Episcopum Lucensem iuxta sua desideria, cum eadem facultate deputauimus, & successiue aliquot Cardinales, Apostolicæ Sedis Legatos, & plerosque notabiles Nuncios, ad eundem Regem, ad Electores Imperii, & ad varios Principes & Communitates nationis Germanicæ cum clarissima significatione nostri desiderii, & cum authoritate & facultate opportuna, eos, sicut debuimus, efficaciter monendo & requirendo, circa reductionem vel exterminationem eorum, sæpe transmisimus. Nec per nos aliquid fuit prætermissum, quod nobis & Venerabilibus fratribus nostris, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, huic causæ fidei, posse proficere videretur. Ex quo fuerunt aliquando militares expeditiones ordinatæ, & innumeri exercitus congregati, contra ipsos hæreticos, qui profecto nec numero, nec virtute pares esse fidelibus debuissent. Sed nescimus ex qua causa processerit,* vel

Pontifex Rom.

Wladislaum Regem & Withawdum Ducem hortatur vt Bohemis bellum inferant,

litteris, quarum tenor inseritur.

1429

vel humano errore, vel Diuino iudicio, quod occultum est, non solum hæretici fidelibus restiterunt, sed etiam fuerunt superiores. Et extra Bohemiæ fines irrumpentes in Austriam, partem eius, & aliquas terras Hungariæ & fere totam Slesiam depopulati sunt, omnia fœda & nefanda facinora, in corpora humana, & Dei ministros, Sacerdotes, & alios Catholicos, ac sancta sacraria, perpetrantes. Quæ tam horribilia, & Christiano nomini pudibunda cogitantes, cum lachrymis & suspiriis Deum precamur, vt aliquando hos suos, & humani generis inimicos, aut conuertat, aut deleat. Et speramus semper in eo, quod tandem exaudiet preces nostras: ac ipsius ineffabili virtute principaliter sumpta fiducia, cupientes & nos remediis, quibus possumus, prouidere, vt tandem finis imponatur his cladibus, & vt prædicti hæretici ab eorum erroribus reducantur, vel pertinaces in eis confundantur & exterminentur de terra Christiana, matura deliberatione præhabita, cum præfatis Cardinalibus, & cum quam plurimis Prælatis, Doctoribus, & Magistris diuersarum nationum, iustis & necessariis ex causis, hoc sanctum opus, & hunc pium laborem, Serenitati tuæ, & dilecto filio nobili viro Alexandro Duci Lithuaniæ, duximus committendum. Vobis enim duobus a quibus magna propagatio fidei & nominis Christiani, superiori tempore facta est: & qui opportunitate locorum, multitudine gentium, & omni ratione potentiæ præualetis, hæc digna expeditio visa est, præsertim cum præfatum Romanorum Regem variis occupationibus distractum modo videamus, cui huiusmodi commissio, propter mutuam inter ipsum & te amicitiam, grata omnino esse debebit. Tuam igitur excellentiam hortamur in Domino, ac te per salutem animæ tuæ, & per viscera misericordiæ Iesu Christi requirimus, quatenus in hac extrema necessitate, huiusmodi sanctam causam, contra prædictos hæreticos defendendam, alacri & forti corde suscipias, & susceptum fide constanti, cum solita tui Regalis animi magnitudine prosequaris, eosdem vel reducendo pacifice, ad gremium Sanctæ Matris Ecclesiæ, omni errore dimisso, vel pertinaces in eo hostiliter confundendo. Ita vt hac pestifera labe purgata Bohemia, & loca finitima eadem hæresi maculata, reductis vel exterminatis hæreticis, ad rectum Dei cultum, & ad obedientiam Ecclesiæ reducantur. Nos enim Celsitudini tuæ, eosdem hæreticos reducendi, & pro hac causa duntaxat audiendi, cum eisdem colloquendi, conferendi, & practicandi, vel alios tibi fidos practicari faciendi, ipsisque promittendi securitatem, & veniam pro commissis concedendam, per nos eis, vel per virum aliquem Ecclesiasticum deputandum a nobis; ratum & gratum habituri, quicquid feceris vel promiseris in præmissis, dummodo nihil eis, repugnans fidei Catholicæ, & Sanctorum Patrum decretis, ac institutis Ecclesiæ, per te vel per alios, concedatur aut permittatur. Et si forsan pertinaces in suo errore persisterent, vt præmittitur, ipsos, & eorum ciuitates, oppida, villas & terras, nostro & Ecclesiæ nomine, inuadendi, capiendi, & iuxta sacrorum Canonum instituta, exterminandi, authoritate nostra, plenam & liberam tenore præsentium concedimus potestatem: non obstantibus quibuscumque obligationibus, conuentionibus, pactis fœderibus factis & initis, cum quacumque persona, cuiuscumque status, gradus, & conditionis existat. Etiamsi obligationes, conuentiones, pacta & fœdera, essent huiusmodi iuramento confirmata: quæ omnia eadem authoritate decernimus, hoc in casu nullius esse roboris vel momenti; cum in his semper honor Dei, fidei Catholicæ vtilitas, & bonum publicum, intelligantur excepta. Et in casu simili, quo status fidei conseruatur, non solum contra pacta & promissa, sed etiam contra iura, ab ipsa natura præscripta, consanguineum fratrem, patrem, & filium, venire sit licitum ac debitum nec possit crimen patricidii nominari, quoties fides Catholica defenditur. Datum Romæ apud Sanctos Apostolos, Calendis octobris.

1429

Ex terra Chelmensi, Wladislaus Poloniæ Rex pro Quadragesimæ medio in nouam ciuitatem Korczin, quo iam Prælati & Barones Regni insigniores conuenerant, aduenit. Deliberatione habita, omnibus moderato consilio vtendum suadentibus, ad reducendum & rectificandum animum Ducis Withawdi, Sbigneus Episcopus Cracouiensis, & Nicolaus de Michalow Palatinus Sandomiriensis & Capitaneus Cracouiensis, in Lithuaniam nomine Regis & Regni mittuntur. Qui pro festo Paschæ in Grodno venientes, Duce Withawdo illic offenso, mandata Regalia exponendo, pluribus verbis & persuasionibus illum monent, hortantur, & requirunt, vt iuramentorum fidei & fœderum non immemor, se Regem Lithuaniæ creari, in præiudicium Regni Poloniæ, nullatenus patiatur: Attento, quod creatio ipsa, & famam & nomen suum magis diminuat, quam attollat. Nunc enim inter Duces eo superior numerari non potest, qui cogetur esse inferior & vltimus, fulgore prioris æstimationis contenebrato, inter Reges. Attenderet sanguinis profluuia inter ipsos fratres, & populos eorum, qui concorditer ab ineunte ætate viuendo, magnificati erant, absque dubio prouentura. Nec esse prudentis Principis opus, in ætate tam decrepita, exiguo auri & gemmarum ornari circulo, & nationes studio eorum vnitas, mutuis bellis collidi, & Marte funesto inuolui. Propior velit esse publicæ vtilitati, quam priuato splendori: Nec pro tam modica amplitudine, in dubium reuocanda, inuoluere se & fratrem suum bellis æstuet. nihilque dubitet Wladislaum Poloniæ Regem & Polonos, armis suam ambitionem restricturos. Respondendo his Dux Withawdus asserit: Nunquam fuisse propositi sui Regem se creari, aut vnquam excellentia illa institisse: ante annos

Dux Withawdus legationibus Polonicis flecti non potuit.

1429

nos multos se fuisse per Sigismundum Romanorum Regem personaliter solicitatum; nec dedisse consensum, nec in animum talem ambitionem induxisse, nisi ipsemet Wladislaus Rex precibus & consiliis id ab eo exegisset. Quibus parendo publicum iam edidit consensum, nec licere sibi post publicationem consensus resilire, & inceptam rem ad vniuersorum deuolutam notitiam, cum sua maxima ignominia & sugillatione, relinquere infectam. Accepto responso Nuncii reuertuntur. Ipse autem Dux Withawdus, & suorum & forensium solicitatus persuasionibus, sperans resistentiam Wladislai Regis & suorum, muneribus & promissis confringi, dum sublimitas Regia sibi in dies dulcesceret, & saporem ingereret immensum, quam etiam vicini Principes, & proprii subditi suis verbis amplius dulcorabant; misso Bartholomæo de Opawa Notario suo, qui etiam tunc Notarius terrestris Cracouiensis habitus est, ad Sigismundum Romanorum Regem, tunc apud Viennam agentem, integra æstate, autumno, hyeme, & vere, solicitare eum non destitit, vt Duci Withawdo coronam Regalem, & alia coronationis insignia, eidem transmittere accelararet. Cui dum postea læsæ Maiestatis crimen fuisset obiectum, præstito, licet false, iuramento, pœnam debitam euasit.

quo minus ad Sigismundū Imp. pro petenda corona mitteret.

Alteræ literæ secretæ Summi Pontificis, in facto reductionis Bohemorum, Wladislao Poloniæ Regi scriptæ.

Martinus Episcopus Seruus Seruorum Dei. Charissimo in Christo filio Wladislao Poloniæ Regi Illustri, Salutem & Apostolicam benedictionem. Nuper de consilio Venerabilium fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, nec non plurimorum Prælatorum, Doctorum, & Magistrorum diuersarum nationum, causam fidei Catholicæ, contra Bohemos hæreticos, armis & potentia defendendam, Serenitati tuæ commisimus, prout in literis nostris superinde confectis, plenius continetur: non dubitantes quod hoc munus acceptum Deo, & gloriosum tibi, læto & magno corde suscipies, & vsque ad optatum finem vel reductionis hæreticorum, vel exterminationis eorundem, iuxta commissionem nostram, quantum tibi possibile fuerit, prosequeris. Hanc siquidem nobis spem indubiam præstant opera tua magnifica, quæ a die suscepti baptismatis, pro exaltatione & propagatione Christiani nominis, peregisti. Nam sicut gentas natas, & inueteratas in errore idolatrorum gentilium, zelo fidei reduxisti ad rectum cultum Dei, quanto facilius vel reduces vel confundes eos, qui nati & educati in vera religione Christiana, sola carnali lasciuia, & cupiditate prædandi, a Sanctis institutis Ecclesiæ defecerunt, & in omnia fœda & nefanda facinora prouoluti sunt, quæ tibi notissima esse non dubitamus: Contra quos, te, Catholicum Regem, non solum animare debet violata Christi religio; sed omnis ratio politiei sublata, & omnis authoritas Regia, suo pestifero dogmate vilipensa, cum præter multos & varios superstitiosos & sceleratos errores, quibus ipsa sancta fides offenditur, etiam humana iura turbantes asserunt, nulli legitimæ potestati, nec ipsis Regibus esse parendum, nec reddendum superioribus censum, sed communia omnia, & omnes pares esse oportere. Ad hos hæreticos opprimendos, multi Principes, sæpe nostris, & Sedis Apostolicæ legatorum suasionibus vocati, cum exercitu frustra adducti sunt: Deo forsitan cuius occulta iudicia sunt, hanc tibi, qui pro eius amplianda fide fecisti multa egregia facinora, victoriam reseruante. Quare, fili charissime, oblatum hoc munus, læto amplectaris animo, suscipiasque causam fidei defendendæ, qua nulla sanctior, nec virtute tua dignior, nec qua maius apud Deum meritum, clariorem in mundo gloriam, & firmiorem beneuolentiam, vniuersæ Christianitatis, tibi & filiis tuis, comparari possit inuenietur, & in qua iustius decertare, & victoriam facilius possis obtinere. Tu enim fundator Ecclesiarum plurimarum, contra euersores earum; tu propagator religionis Christianæ, contra oppressores eiusdem; tu pro Rex Catholicus, contra perfidiam hæreticorum; tu pro iustitia contra iniquitatem, pro humanitate & pietate contra sæuam rabiem; pro honestate, contra luxuriam bestialem; tu Rex potentissimus, contra finitimos debiliores, sine ordine, sine lege viuentes; Christo te iuuante, pugnabis, si tecum pugnare præsumpserint, quos speramus, postquam sentient suscepisse te causam, omnia tuo arbitrio concessuros. Quod si non fecerint, excæcati in peccatis eorum, cum omni potentia tua insurgas in eos in nomine Domini & benedictione nostra, de inimicis Christi & Ecclesiæ suæ, in cœlo, & in hoc seculo triumphaturus. Maius enim, quod pro tanta re feliciter consumata, tibi polliceri possimus, non habemus. Erimus insuper nos, dum in hac Sede sedebimus, erunt & successores nostri erit semper & Ecclesia in perpetuum tibi, & tuis posteris, obligati. Cæterum super his nonnulla commisimus dilecto filio Andreæ, fratri Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Professori, Apostolici Palatii Magistro, tuæ excellentiæ referenda: cui velis circa præmissa adhibere credentiæ plenam fidem. Quoniam autem te, & dilectum filium, Nobilem virum Alexandrum Ducem Lithuaniæ fratrem tuum, vnam animam in duobus corporibus reputamus, similes literas eidem scripsimus, & similem dedimus facultatem. Datum Romæ apud Sanctos Apostolos, Calendis Octobris, Pontificatus nostri anno tredecimo.

1429

Ex noua ciuitate Wladislaus Poloniæ Rex, per Cracouiam & Myechow, in terras maioris Poloniæ processit, illicque æstatis tempus absumpsit: missis Consiliariis, qui cum Prælatis & Baronibus Hungariæ in Schramowicze pro

Conuentus in Schramowicze.

1429

pro die Pentecostes conuenirent, ad reformandam inter Reges vulneratam charitatem. Negligentibus tamen *Hungariæ* Baronibus venire, ad consignatam diem, fuit alia diœta, petentibus Prælatis & Baronibus *Hungariæ* sibi ignosci, pro festo *S. Martini* instituta. Ad quam cum Consiliariis *Poloniæ* venientibus, parem negligentiam priori, *Hungariæ* Consiliarii patrauissent, siue id contemptus, siue negligentia efficiebat, siue, quia sciebant Regem suum his, quæ illic iuste decernerentur, non pariturum; iusta indignatione in *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem *Poloni* permoti, non secus, quam hostem, eundem reputare cœperunt, & coronationis negotium, tam iure quam facto, ne consumaretur, impedire. Æstate illa, omnis fere *Slesia* a *Bohemis* hæreticis, bello illato depopulata est: plurimæque notabiles ciuitates, aut conquisitæ, aut terrore desertæ, per hæreticos occupatæ sunt, & longo tempore possessæ. In populum Christianum permiscui sexus magna crudelitas deprompta est, monasteria, Ecclesiæ, & loca Deo dicata, prophanata, & spurciciæ hæreseos introductæ.

Ex terris *maioris Poloniæ Wladislaus Poloniæ* Rex, in terras *Cracouienses* rediens, festum Assumptionis *B. Mariæ* Virginis apud *Visliciam* tenuit. Exinde discedens, festum Natiuitatis *S. Mariæ*, *Sandomiriæ* celebrauit. Ibique pro die illa frequens ad eum Consiliariorum venit numerus, propter rumores, qui quotidie de corona, Duci *Withawdo* per *Sigismundum Romanorum* Regem mittenda, afferebantur. Habitis ergo per dies aliquot deliberationibus, conclusum est, vt *Sbigneus Cracouiensis* Episcopus, & *Ioannes* de *Tarnow* Palatinus *Cracouiensis*, in *Lithuaniam* nouas & legitimas potiundæ coronæ ferentes conditiones, mitterentur. Qui Ducem *Withawdum* coronationis honorem ambientem, nouo genere persuasionis a proposito abstraherent, & per conditiones submissas, & tam charitate quam humilitate refertas, illum Regi & Regno conarentur efficere vnanimem. Mandatorum ad *Withawdum* Ducem hæc summa erat. *Conuenire illum aliquando suæ pertinaciæ & ambitionis finem facere, neque terrenam coronam cum periclitatione tam personarum quam Dominiorum desiderare, neque auxiliatoribus Cruciferis fidere. Satis vigere sub memoria & oculis incommoda, vtrinque ab illis accepta, quæ pro cautela ab vtrinque habenda forent, vt quoque nouos spiritus, quos induerat, magnos magis quam vtiles, ingenti assentationum licentia, & potestate vagantes, corriperet, & ad salubria consilia reuocaret. Nec in opibus confideret, quæ illi ferebantur magis, quam erant immensæ, & Regiæ in viuendo suppellectili atque pompæ, expilationibus tum propriorum quæsitæ. Neque Sigismundi Romanorum Regis amicitiam suæ anteponeret, antiquioremue duceret & fidiorem.*

Legati Poloniæ ad Withawdum mittuntur,

Veniunt itaque ad illum pro festo Sancti *Michaelis* in *Grodno*, talique nomine Regis & Regni illum alloquuntur sermone. *Sentimus*, inquiunt, *Serenissime Princeps, te Regii nominis auidum esse, adeo, vt abiecta charitate fraterna atque vnione, non perspectis periculis & bellis, quæ Dominiis vestris vtrinque excidium & desolationem inducerent, ad culmen Regium omni nisu aspiras & Sigismundum Romanorum Regem, qui tuo & Domini nostri Wladislai Regis splendori inuidens, mira sua astutia inter vos, qui non sibi tantummodo, sed etiam vicinis nationibus concordia eratis formidabiles, fortem conflauit discordiam, de mittenda corona sollicitas. Propterea modum & consilium saluberrimum, tam fidei quam prudentiæ plenum afferimus, quo excellentiam Regiam conscendere poteris, beneficio fratris tui non hostis, conditione pulcherrima non funesta, quod tibi etiam atque etiam persuasum esse cupimus, & cupidinem fallacis & iniusti Regni, de tuo pectore rescindendam. Vt igitur Regio satieris honore, quem tantopere appetis, & vinculum fraternitatis & charitatis mutuæ, inter Wladislaum Poloniæ Regem & te nullam sentiat rupturam, Wladislaus Poloniæ Rex, suum diadema tibi dat & confert, & ne cogaris illud a communi hoste vestro Romanorum Rege petere, consentientibus ad id vniuersis Prælatis & Baronibus Regni sui, æquo animo de Regio honore cedit, & vt illo fruaris, coronamque Regni Poloniæ accipias, vltronee consentit, cum non dubitet te iustius & commodius quam se, cum sit senio grandæuo confectus, & pro regimine Regni imbecillis, & proles sua tenera sit, posse tam Regno quam Ducatui præesse, qui adhuc retines ætatem vegetiorem. Occasionem nouæ coronæ, per contentiones & bella quærendæ, sublatam vides, dum nobilior, & vetustior tibi sponte, authoritate Regis Romanorum non intercedente, offeratur, superuacue nationes plurimas, gentes & populos, opera Wladislai Regis Polonorum, in fidei vnitatem & Dominii contractos, Regii diadematis actus cupidine, & te ipsum, qui nec successorem vides te relinquere, bellis miscere, & funestum inter illos serere Martem satagis. Elige potius & sequaris iustam coronationem, & a quietis consiliis non abhorreas, hancque animi tui Regalis coronæ cupidinem, assentatorum persuasione magis, quã salubritate consilii tui ingestam, moderatione meliori elimina. Sciturus Regem & Regnum Poloniæ, non solum armis coronationem nouam tuam restricturum, sed etiam omni tempore vindicaturum, si tantam oblationem & humiliationem Regis nostri, nostramque acceptare, & a proposito cedere detrectaueris. Testisque erit nobis Deus, qui nostris contemptis quibus erectus ex paruo, longo tempore stetisti magnificatus, non in vtilitatem Dominiorum, sed in*

eique vt a Lithuaniæ corona abstineat, Poloniæ Regnum offerunt.

1429

perniciem pergis, spreti consilii, & flagrantis ambitionis pœnas, iustissime quandoque a te repetiturus. Mouissent verba huiusmodi, Principis animum, nihilque dubitabatur, quod *Alexander*, prudentia & modestia, qua pollebat vsus, pro rescindenda discordia & bello sensim gliscente, bonum & ciuilem animum monstraturus fuisset, nisi illum a sententia sui animi, propter cupidinem Regii diadematis, quæ iam animo suo insederat, pudor incœptæ rei, & aliquorum *Polonorum* improba adulatio, spe eliciendorum munerum, qui etiam legationis prædictæ effectum, quam primum *Sandomiria* decreta fuit, ad ipsius notitiam clandestine & velociter detulerant, obstitisset. Tempestate enim illa, aliquot notabiles *Poloniæ* Barones, *Wladislai Poloniæ* Regis Curienses & continui familiares, quos ipse & dignitatibus & largitionibus extulerat, Duci *Lithuaniæ Withawdo* adhærebant, quos non charitas patriæ, non beneficium Regis sui, non metus Dei, ab assentando, & in proposito Ducem *Withawdum* animando, reuocabat, quique, quo fidelior censeri posset eorum adulatio, se spontaneo Sacramento adegerant, *ipsi Duci contra Regem proprium, in his præsertim, quæ coronationis negotium concernerent, constanter adhæsuros. Et si res exigeret, penatibus, & omnibus pignoribus Poloniæ derelictis, reliquam & perpetuam in Lithuania acturos ætatem.* Catena siquidem auaritiæ, & magnitudine largitionum & promissorum constricti, & a bono honestoque ad prauum abstracti, honestatisque propriæ, & charitatis patriæ, ignominiæ insuper, quæ illos manet, manebitque memoria omissa, obliti, *Withawdi* Ducis spes & molimina, nutriebant & erigebant, propriæ consulentes ambitioni, & *Withawdi* metientes opes, omniaque venalia habentes, ad nutum licitatoris. Coniuges, liberos, patriam, & necessarios, ipsum denique proprium Regem perdituri, præfati Ducis cupiditatem, & Regni illecebram, potentiam, opes, felicitates, atque intelligentiam, singulasque vitæ actiones, quo in illos, & eorum auaritiam, magis munificus existeret, beatitudinis existimatione admirationeque prosecuti, monstrantes se non filios, vt erant Regni *Polonici*, sed priuignos, & materni vteri hostes & corrosores, qui fauorem & largitionem Ducis *Alexandri Withawdi*, patriæ incommodis & libertati prætulerunt. Digni, qui pro tam nefario opere, cruciatus perpetuæ captiuitatis fuissent experti. Clementia tamen *Wladislai* Regis, ipsis, & cuilibet eorum, confecto discordiæ bello, ignouit. Vltio tamen Diuina, plures eorum perstrinxit, eo quidem grauius, quo fuerat eis, eorumque truci sceleri, Regia propitiatione facilius condescensum. Eadem quoque indulgentia in alios *Polonos*, & milites suos vsus est, qui inter *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem, & Ducem *Withawdum* deferebant literas, quæ adeo secreto deferri non poterant, quin in manus Regias deprehensæ cum portitoribus non venirent. Ideo autem in deferentes illas animaduersum non est, ne amplior proueniret animorum irritatio; & spe reconciliandæ pacis omissa, crudelius rebus desperatis, in certamen præsentis luctæ, fieret a parte vtraque descensus. *Wladislaus* enim Rex, animum Ducis *Withawdi*, beneficiis & modestia, sperabat se aliquando & victurum & sanaturum, causamque suam, vbi animus *Withawdi* sanari non posset, Diuina propitiatione, quæ opera benignitatis & modestiæ præmiare consueuit, posse releuari ac defendi. Erant in Notariorum numero, pro ea tempestate, apud Ducem *Withawdum*, duo viri Nobiles, *Luthko* de *Brzezie* armorum *Doliwa*, & *Nicolaus Czebulka* de domo *Czieliepelie*, truncum deferente pro insigni, magna familiaritate Duci *Withawdo* iuncti, qui modestia interdum, aliquando & forti persuasione, vt coronationis cura omissa, se Regi *Wladislao* reconciliare quanto celerius curaret, rogabant, enumerando mala quæ accidere necesse essent. Nec aspernabatur Dux *Withawdus* eorum sermones, sed mira patientia, omnia eorum auscultabat proposita. Quos propterea, & genus illorum nomino, vt integritatis fidelitatisque illorum perpetua memoria, ad laudem eorundem, etiam in posteros extendendam perseueret. Quod si eadem fide cæteri Poloni se sinceros præstitissent, facilius fuisset ambitio Ducis *Withawdi* vel abrogata, vel sanata. Quoties itaque ab eisdem duobus Notariis, *Luthkone* & *Nicolao Czebulka* persuasus, a rebus coronæ insensatis & ambitiosis, animum auertere, & cupidinem Regni deponere, Dominoque suo & fratri *Wladislao* Regi *Poloniæ* reconciliari, humiliatumque animum & contritum præfato Regi ostendere perrexit; toties illum ab hac sententia Regni cupido, & assentatorum palpatio, *Polonorum* præsertim, deiecit. Contulit autem *Withawdus* Dux in *Ioannem* de *Tarnow* Palatinum *Cracouiensem*, cyclos argenti centum, & alia dona munifica, non tam vt illum honoraret, quam vt *Sbigneum* Episcopum *Cracouiensem*, qui maiora coronationi suæ impedimenta deferebatur ingerere, exasperaret, & a se neglectum & despectum ostenderet. Ea tamen omnia *Sbigneus* Episcopus nihil pendisse atque irrisisse visus est: vir contra auaritiam virtutis inuictæ; eamque largitionis contumeliam æquissimo animo tulit, nec vllum tristioris vultus ostendit indicium; de publico ministerio, præter laudem bene administrati officii, nihil sibi vendicare cupiens, *Alexandro Withawdo* Duci magno *Lithuaniæ*, etiam post irrogatum contemptum & contumeliam, verbis ad persuadendum compositis, in maxima vrbanitate & mode-

destia verborum, ostendendo euidenti & palpabili respectu *quod durum nimis foret, si beneficiis a Rege in se collatis rependat iniuriam, & pro Principatu Lithuaniæ in eum fratribus germanis neglectis, transfuso, ingratum se reddat. Dubium deinde ancipitemque belli euentum, Deum quoque pro iustiori causa staturum; grauem insuper inuidiæ sarcinam subiturus, si in Regem, vel potius Imperatorem suum, arma conuertat, & bellis afficiat, qui illum proprio fouent affectu, quique extulerit armis, equis, pecuniis, commeatibus iuuerit, in aduersis nunquam deseruerit, exulemque & calamitosum sustulerit. Quodque multos bonos sua illa Regni cupidine perditum iret.* Deplorationem autem huiusmodi & accusationem in *Sbigneum Cracouiensem* Episcopum sciebatur fabricasse, atque ad aures *Alexandri* detulisse, *Ioannes* de *Czizow* de domo *Pulkosza,* filius tunc *Michaelis Czizowsky* Castellani *Sandomiriensis,* qui expost adeptus fuit Castellanatum *Carcouiensem* ipso *Alexandro Withawdo,* qui nullum accusationis arcanum sibi communicatam reticere solitus erat, id ipsum *Sbigneo* Episcopo referente & prodente. Ad cuius purgationem *Sbigneus* Episcopus, paucis refellendo, & de integritate *Ioannis* de *Tarnow* confidendo, respondit; *Vltronee se in coronationem Withawdi consensurum, si Palatinus Tarnawsky suæ legationis comes, consenserit.* Qua quidem prudentissima responsione, & accusatorem, & assentatorem vehementissime confudit, & se ab omni culpa & accusatione, Palatinum vero *Tarnawsky* ab omni suspicionis nota notabiliter vindicat. Retorquebant etiam nonnulli in *Wladislaum* Regem magnam culpæ partem, qui plurimum apud se posse *Withawdum* permiserat, qui, Diademate excepto, prope vniuersam Regni potentiam cum Rege participabat, eaque indulgentia, studia *Polonorum*, vt propensius, quam sat erat, *Withawdi* rebus faueretur, conuerterat.

Quinque diebus in *Grodno* absumptis Regii Nuncii discedunt, quos Dux *Withawdus* vsque in *Volkoniska* comitabatur. Ibi priore responsione in memoriam aduocata, respondit: *se nunquam Regium honorem aut titulum ambiuisse: Sed annis multis ad id per Sigismundum Romanorum Regem solicitatum, consiliariis suis dissensisse, nisi ipsemet Wladislaus Rex instantia sua multiplici & prece, consensum suum extorsisset. Non licere itaque sibi coronationem, cuius publicatio & in Summi Pontificis, & Principum vniuersi Orbis, non solum Catholicorum, sed etiam Ethnicorum notitiam peruenerat, omittere. Nolle tamen se amplius instare pro Coronæ missione* spopondit, *sed si mittatur, acceptionem eius non abnuiturum. Coronam vero Regni Poloniæ, spoliato fratre, suscipere, fœdum sibi & turpe* deduxit. *Cum vniuersorum iustis contumeliis, pro vitio tam notoriæ ambitionis posset carpi, quod honorem & titulum Regium adeo expetierat, vt cum iniuria fratris sui, & quasi detracto Diademate, tempora sua ornare non erubuerit.* Rogare igitur Legatos cœpit, *quatenus Wladislaus Rex amplitudinem sibi destinatam, non distineat, non impediat, aut improperio sibi, si prosequi coronationem distulerit, imminenti, quo illum alligauit, soluat, se velle sibi & honori suo, atque famæ prospicere, nec moliri Regno Polonico bellum, sed motum propulsare.* Erat Duci *Withawdo* mite & prudens ingenium, facileque ad bonam mentem, a prosecutione coronæ fuisset reductus. Scitum est enim illum solicitasse *Sigismundum Romanorum* & *Hungariæ* Regem literis & Nunciis, *ne sibi corona mitteretur, & ignominia sua, ex negligentia potius missionis, quam virtute repressionis decideret.* Ipsius tamen *Sigismundi Romanorum* Regis & Cruciferorum de *Prussia,* pertinax industria & vigilans cura, adeo suis consiliis, persuasionibus, & monitis, Ducis *Withawdi* animum incendebant, vt modestiæ & prudentiæ suæ cogebant eum obliuisci: rati *Wladislaum Poloniæ* Regem & Regnum suum *Poloniæ* si incœpta perficerent, non secus quam in triumpho ducturos. Nam & pro illo tempore, quo cum Nunciis Regiis in *Volkoniska* agebat, venit miles *Austriæ Leonardus*, ex parte *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis missus, ferens sibi insignia Societatis suæ, certis legibus, quas quilibet accipiens, iuramento intemerate se seruaturum stringebat, qualificatas, quibus cautum erat, vt vnus alterum in aduersis & prosperis, & quocumque casu nunquam desereret. Draco autem societatis prædictæ erat insigne, rotunda figura se voluens, & capite caudam complectens, faucibus apertis & flammam ructantibus, cruore in spina dorsi in modum Crucis conspersus, cui signum crucis radios emittens erat superpositum, scripturam in medio talem continens: *O quam misericors Deus, iustus, & clemens.* Insignia huiusmodi in præsentia Nunciorum Regalium oblata, Dux *Withawdus* pro vinculo societatis ineundæ, respondit *se nullatenus pro fraternitatis & ligæ vinculo, sed pro muneris officio suscepturum, ne iuramentum Wladislao Regi Poloniæ præstitum, per præstationem alterius, videretur temerasse* Tali responso accepto Nuncii, in *Poloniam* reuersi, quæ secum acta fuerant, sigillatim *Wladislao Poloniæ* Regi denunciant & exponunt. Ad illaqueandum siquidem *Alexandri Withawdi* Ducis animum, præfati draconis insigne mittebatur pro societate: *Withawdus* ipse vt amicus fieret Imperii & socius. Tunc profecto scriptura illa implebatur Prophetalis: *Draco ille quem formasti ad illudendum ei.* Draco siquidem ille, & tortuosus & sanguine respersus, cum signo crucis formatus apparuit: Significans per suum authorem & illius suggestionen, sanguinem Christianum per bella fundi oportere.

Ex *Sandomiria, Wladislaus Poloniæ* Rex, in terram *Lublinensem* progressus, exinde pro festo *S. Martini* in *Niepołomicze* rediit, ireque pro hyeme in *Lithuaniam*, propter dissidium subortum neglexit. Sed ex *Niepołomicze* in terras *Russiæ* per solitas stationes descendit. Vt autem *Sigismundi Romanorum* Regis, restringeretur & remitteretur de coronando *Withawdo* Duce audacia, fuit in præsentia *Martini* Papæ & Cardinalium, publice Regis *Wladislai* nomine, contra *Sigismundum* Regem & Ducem *Withawdum* propositum. Quo *Martinus* Papa permotus, Apostolica prohibitione *Sigismundo* Regi coronæ missionem, & Duci *Withawdo* acceptationem, per speciales literas interdixit, quarum talis erat forma.

Martinus Papa Withawdi coronationem prohibet literis, quarum tenor inseritur.

Martinus Episcopus Seruus Seruorum Dei. Charissimo in Christo filio, Sigismundo Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Regi Illustri, Salutem & Apostolicam benedictionem. Nuper pro parte Charissimi in Christo Filii nostri, Wladislai Poloniæ Regis Illustris, fuit propositum coram nobis, astante Collegio Venerabilium fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium. Quod licet Serenitas tua in celebratione pacis, & reintegratione amicitiæ, quam inuicem solenniter, nobis id cupientibus & operantibus, contraxistis, eidem Regia fide promiseris, quod ipsum perpetuis temporibus haberes pro amico, & amicabiliter pertractares atque prosequereris eundem semper, eiusque liberos & hæredes, summis fauoribus, charitate, & beneuolentia singulari, & etiam honorem ipsius Regis & commoda procurares, nec vnquam quouis quæsito colore, ad auferenda bona, Regna, Principatus, atque Dominia sua aspirares, nec pro te, vel alio, contra eius Statum aliquid attentares, immo si quid per aliquem attentari sentires, in damnum reale vel personale Regis eiusdem, ipsum præuisum faceres, & eidem pro posse tuo assisteres. Et quod licet huiusmodi præmissa etiam cum iuramento firmaueris, scripturis Euangelicis manu tactis, nihilominus, vt Orator ipsius Regis asserit, illorum omnium immemor vel contemptor, Regium Statum & honorem eius, enormiter offendendo, Ducatum Lithuaniæ & terras Russiæ, ipsius Regni Poloniæ membra eidem iamdudum incorporata & vnita, dilecto filio Alexandro Duci Lithuaniæ, ad vitam eius Regia authoritate concessa, prout asserit idem Orator, ab ipso Poloniæ Regno seiungere ac liberare, & in nouum Regnum erigere, & præfatum Ducem huiusmodi Regni Regem in hanc ambitionem & cupiditatem dignitatis suasionibus incitatum, constituere & creare procuras. Quod fieri non posse assertum est, sine turpi nota ignominiæ tui nominis, propter conuenta prædicta in pace facta cum prædicto Poloniæ Rege, & promissiones tuas, vt per eundem Oratorem asseritur, firmatas, nec sine ipsius Ducis dedecore, propter obligationem præfatam, qua obstrictus est dicto Regi, præstito etiam in ipsius manibus iuramento, sine ipsorum violatione manifesta. Et quod non minus considerandum est nobis & tibi, si ad huiusmodi erectionem Regni, & creationem ac coronationem Regis inconsulte procedes, propter manifestam iniuriam, quam sibi fieri præfatus Rex & Regnum prætendunt, bellorum pericula, vastitatesque terrarum, strages fidelium, & scandala maxima, vt asserunt, sequerentur, quæ modis omnibus euitanda sunt. Propterea cupientes, vt tenemur, tantam pestem, tantumque periculum auertere, a populo Christiano, Celsitudinem tuam charitatiue monemus, ex cordeque requirimus, & rogamus per misericordiam Iesu Christi, vt in hac causa nihil facias festinanter, & sine longa & matura deliberatione, ac Ecclesia inc nsulta, ne necessarium sit postea, qui non possumus læsis postulantibus negare iustitiam, de violati ne, vel non, iuramentorum pacis ac fœderum prædictorum, cognoscere, prout idem Rex Poloniæ desiderare videtur, & forsan nos, cogente iustitia, reuocare; si quæ perperam facta essent, cum tanto scandalo p puli Christiani. Cuius te authorem & suscitatorem nedum esse, sed etiam suspicari posse non vellemus; ne fama tua, quæ vbique clarissima est, lædatur, & anima tua tanti peccati onere prægrauetur, & reus in extremo iudicio, malorum omnium prædictorum, quæ necessario, vt plurimum, secutura videntur, valeas denotari. Quare fili Charissime, in hac tam periculosa materia, moderare voluntatem tuam, & in hac parte nostris paternis monitionibus & consiliis acquiescas, & viam aliis, per nos tibi apertam, de Oratoribus transmittendis ad nos, amplectaris. Nos etiam præfatum Ducem, propter eius excellentiam, & singularia bona, quæ fecit in propagatione Christianæ fidei, magnificamus, & paterna charitate diligimus, ac ipsum dignitate Regia dignissimum iudicamus. Sed vellemus eum cum pace, sine scandalo, sine iniuria, & sine discordia fratris sui, talibus ornamentis ornari, sicut alias scripsimus sublimitati suæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Idibus Nouembris, Pontificatus nostri anno quatuordecimo.

Regiam dignitatem Withawdus ne appetat literis Summi Pontificis monetur.

Martinus Episcopus Seruus Seruorum Dei. Dilecto filio, Nobili viro Alexandro, magno Duci Lithuaniæ, Salutem & Apostolicam benedictionem. Nuper pro parte Charissimi filii in Christo, Wladislai Poloniæ Regis Illustris, fuit propositum coram nobis, astante Collegio Venerabilium fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium: Quod licet dudum Nobilitas tua fidem & connexionem, præfato Regi promiserit cum iuramento solenni, de consensu omnium Principum & Baronum Lithuaniæ & Russiæ firmatam, ita, quod in omni-

1429

omnibus quæ concernant honorem eiusdem Regis, & amplitudinem Regni sui, deberes eidem præbere consilium, & fauorem, & nunquam esse aduersus ipsum Regem & Regnum, nec vnquam aliquas ligas, conuentiones, aut iuramenta cum aliquibus facere, sine licentia præfatorum Regis & Regni; Nihilominus, vt asserit ipsius Regis Orator, tu omnium immemor vel contemptor, fraternam pacem; & concordiam diu seruatam perturbare, ac prædictos, Ducatum Lithuaniæ, & terras Russiæ, membra incorporata & vnita Regno Poloniæ, Regia authoritate tibi concessa, ab ipso Regno seiungi ac liberari, ac in Regnum nouum erigi, teque eiusdem Regni Regem creari non recusas, seductus, vt idem Orator asserit, alieno consilio. Quod fieri non posse assertum est, sine turpi nota tui nominis, propter dictas promissiones tuas iuramento firmatas. Præterea quod non minus considerandum est nobis & tibi, si ad huiusmodi erectionem Regni, & creationem coronationemque tuam inconsulte procedetur, propter manifestam iniuriam, quam prætendunt fieri sibi præfatus Rex, & Regnum Poloniæ, bellorum pericula, vastitates terrarum, strages fidelium, & scandala maxima, vt asserunt, sequerentur; quæ modis omnibus euitanda sunt. Propterea cupientes, vt tenemur, tantam pestem, tantumque periculum auertere a populo Christiano, Excellentiam tuam charitatiue monemus, ex cordeque requirimus, & rogamus per misericordiam Iesu Christi, vt in hac causa nihil facias festinanter, & sine deliberatione matura, ac inconsulta Ecclesia, ne necessarium nobis sit postea, qui non possumus postulantibus negare iustitiam læsis, de violatione, vel non iuramentorum & fœderum prædictorum cognoscere, & forsan, cogente nos iustitia, reuocare, si quæ perperam facta essent, cum tanto scandalo populi Christiani, quod tui causa suscitari nollemus, ne fama tua, quæ vbique clarissima est, lædatur, & anima tua tanti peccati pondere prægrauetur, & reus in extremo iudicio malorum omnium, quæ necessario secutura videntur, valeas denotari. Quare fili dilecte, in hac tam periculosa materia, moderare voluntatem tuam & in hac parte, nostris paternis monitionibus & consiliis acquiescas. Nos enim te, propter excellentiam tuam, & bona eximia, ac singularia, quæ fecisti in propagatione fidei Christianæ, magnifacimus, & probitatem tuam, & te, paterna charitate diligimus, ac dignitate Regia dignissimum iudicamus; sed vellemus personam tuam cum pace, sine scandalo, sine iniuria, & sine discordia fratris tui, talibus ornamentis ornari, sicut alias scripsimus Generositati tuæ. Datum vt supra.

Hussitæ Slesiam vastant,

Bohemis Hussitis, Slesiæ Ducatus igne & gladio vastantibus, *Ioannes Monsterbergensis* Dux qui *Elisabeth* relictam *Spitkonis Melsztinsky* Palatini *Cracouiensis* duxerat in consortem, resistentiam oppositurus, occurrit. Et *Slesiæ* militibus illum adiuuantibus, pugnam in die Sancti *Ioannis* Euangelistæ, prope *Gloczko*, acrem conserit. In qua militibus *Slesianis* illum deserentibus, vt Ducali sanguini conueniens erat, occiditur, & *Hussitæ* castris eius, & rebus plurimis potiuntur. In die *S. Anthonii* oppidum *Olaua*, quod a præsidio *Hussitarum* tenebatur, a *Slesitis* captum & incensum est, & plures *Hussitæ* illic necati. Capta sub eodem tempore, plura *Slesiæ* oppida, ab *Hussitis*, videlicet *Kruczborg*, quod *Dobeslaus Puchala, Polonus*; item castrum & oppidum *Nyempcz*, quod *Petrus Polyak*, item oppidum *Gliwicze*, quod *Sigismundus Coributh* Dux, in gubernationem acceperant. Ex his autem oppidis, plurima spolia, incendia, depopulationes, terris *Slesiæ* irrogatæ sunt. Et licet *Wratislauienses Swidnicensium* auxilio oppidum *Nyempcz* circumuallassent, tamen infecta re discesserunt. In die Sanctæ *Elisabeth* castrum *Wratislauiensis* Ecclesiæ *Odmuchow*, *Hussitis* fraude *Nicolai Halczslaw* alias *Halczenow Slesitæ*, deditum est. Qui sequenti anno captus, & capite truncatus, pœnas violatæ fidei dedit.

1429 & Ducem Monsterbergensem occidunt.

1430

Wladislaus Rex omnium ordinum priuilegia & iura confirmat,

Natali Domini anni huius, *Wladislaus Poloniæ* Rex apud *Radom* celebrato, pro diebus Carnispriuii in *Iedlnam* aduenit. Quo cum frequens consilium Prælatorum & Baronum *Poloniæ*, ad suam Serenitatem fuisset congregatum, *Wladislaus Poloniæ* Rex, attenta Prælatorum & Baronum erga se, & Natos suos, fide, assistentia, & constantia, post varias deliberationes tunc digestas, nouis gratiis & prærogatiuis præmiando eorum opera, Regnum libertat. Et omnibus Ecclesiis Cathedralibus, item omnibus monasteriis & claustris quorumcumque ordinum; item omnibus locis monialium; item omnibus Ecclesiasticis personis, stationes, quocumque modo introductas, relaxat; & omnes Ecclesias Regni sui, personasque Ecclesiasticas, a stationibus Regalibus in totum libertat & absoluit. Item omnes abusus & grauamina, Regnum prementia, sustulit; plures articulos, qui sæpius reuocabantur in dubium, dilucidans & declarans, quemadmodum in ipsis literis, quarum tenor hic insertus est, latius continetur.

nec litteris suis, quarum tenor inseritur.

Wladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracouiensis, Sandomiriensis, Siradiensis, Lanciciensis, Cuiauiensis, Lithuaniæque Princeps supremus, Pomeraniæ Russiæque Dominus & Hæres. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, vniuersis. Quomodo libramine veræ rationis pensantes intemeratæ fidei & insuperabilis virtutis constantiam, quibus incolæ Regni nostri Poloniæ in bellis & certaminibus, quæ cum prosperis, auspice Domino, triumphorum nostrorum successibus, sæpe sæpius, pro defensione nostra, & Regni eiusdem, hostium sustinendo insultus, suscepimus, placere nobis meruerunt, & votis nostris, obsecundatione fideli, non absque variis periculis corporum, & extenuatione rerum, deuota sub-

1430

subiectione vbique paruerunt, & semper horum intuitu, & contemplatione aliorum meritorum, quæ excelsa dona nostræ munificentiæ non indigne promerentur; Volentes etiam, vt beneuolentia eorum & fidei affectus, quos cum tanta sinceritate in filios nostros, præclaros Principes, Wladislaum & Casimirum direxerunt, quorum vnum, quem aptiorem ad regimen Regni cognouerint, nostris requisitionibus admoniti, sibi, expleta vitæ nostræ periodo, pro Rege, Principe, Domino, & hærede Regni huius Poloniæ, & terrarum Lithuaniæ Russiæque, quas præclarus Princeps, Dominus Alexander alias Withawdus, magnus Dux Lithuaniæ, frater noster charissimus, prout in præsentiarum possidebat, debet ad tempora vitæ suæ possidere; & post obitum eius, ad nos & filios nostros, ac coronam, vera & hæreditaria successione deuolui, sicut patentibus literis ad hoc confectis palam est, deuote & humiliter susceperunt, & corona Regni, sceptrisque Regalibus, cum solennitate cæremoniarum debita promiserunt, tanquam verum & legitimum successorem, postquam ætatem legitimam habuerit, insignire: dignis, pro grata vicissitudine, Regiæ Celsitudinis muneribus, compensentur; omnia iura & Priuilegia ipsorum, quæ dudum circa coronationem nostram, & aliis postmodum momentis, & temporibus, ipsis concessimus, vel quæ eis alii Reges & Principes, veri hæredes Regni Poloniæ, nostri Prædecessores, ab antiquis temporibus concesserunt, patrocinio præsentis nostri Priuilegii, ratificamus, approbamus, renouamus, & confirmamus, sub infrascriptorum moderamine articulorum. Quorum regulatione, si quæ obscura tenor prædictorum Priuilegiorum comprehendit, sensum recipient clariorem, & ambigua omni dubietate carebunt, per quæ intellectus confundi, & nasci errores consueuerunt. Primo quidem, quod vniuersas ædes sacras, seu Ecclesias, in omnibus earum iuribus, immunitatibus, & libertatibus, a metis & distinctionibus antiquis, quibus, temporibus Diuorum prædecessorum nostrorum, Poloniæ Regum & Ducum, fruebantur, volumus omnimode conseruare. Dignitates autem Ecclesiasticas & seculares Regni Poloniæ, æquo modo, circa iura & consuetudines ac libertates ipsorum, quæ & quas temporibus Serenissimorum Principum, Dominorum, Casimiri, Ludouici, & aliorum Regum & Ducum, hæredum Regni Poloniæ, obtinebant, dimittimus persistere & permanere. Quas quidem dignitates, cum vacare contigerit, nulli extraneo terrigenæ, nisi nobili benemerito, & in fama laudabiliter conseruato, illius terræ, in qua huiusmodi dignitas vel honor vacauerit: terræ videlicet Cracouiensis, terrigenæ Cracouiensi: Sandomiriensis, terrigenæ Sandomiriensi; & in maiori Polonia, terrigenis maioris Poloniæ, & sic de aliis terris Regni Poloniæ, dabimus, vel quomodolibet conferemus. Super quibus etiam dignitatibus Ecclesiasticis, & secularibus, literas expectatiuas nulli personæ dabimus in futurum. Et quod prædictas dignitates tam Ecclesiasticas quam seculares, non debemus minorare, nec etiam suffocare, & possessiones, census, aut salaria, ad eas pertinentia, iuris debito examine, non auferre; Item quia per Tenutarios castrorum & fortaliciorum alienæ gentis, & extraneæ nationis, Regnum in se & suis partibus crebrius periclitari contigerit, pro eo & ex eo, nulli Ducum, & de Ducali genere descendenti, seu extraneo alienigenæ cuipiam, aliquod castrum, fortalicium, aut ciuitatem, ad regendum pro tempore, vel in æuum, dabimus, consignabimus, aut quomodolibet conferemus, nec etiam aliquem talium in Capitaneum, aut Tenutarium terræ alicuius, aut terrarum Regni nostri prædicti, præficere aut surrogare. Item promittimus & spondemus, quod dum ad requisitionem nostram, nobiles nostri Regni, extra metas eiusdem Regni nostri, ad repellendum hostium sæuitiam, transire contigerit, ipsis satisfactionem condignam, pro captiuitate, cæterisque damnis notabilibus, faciemus. Metas vero seu limites sæpe dicti Regni, memorati nobiles, ab insultu & incursu æmulorum & hostium, propriis damnis sumptibusque, tueri debent, & omnimode tueantur tuerique teneantur. In casu vero quo aliquis æmulus Regni nostri, quocumque modo illud intrauerit, & cum eodem conflictum intra metas eiusdem Regni terrigenas nostros facere contigerit, eisdem terrigenis pro captiuitate duntaxat; si vero extra metas idipsum fieri contigerit, tunc & pro damnis, si quæ (quod absit) incurrerent, & pro captiuitate satisfactionem condignam impendere. Captiuos autem quoslibet, quos extra & intra metas Regni prædicti, per nostros terrigenas capi contigerit, pro depactatione per eosdem captiuos, nobis facienda, retinere volumus penitus & habere. Item promittimus, quod si tempore se offerente, & necessitate vrgente, in spem alicuius expeditionis futuræ, contra hostium & æmulorum insultus & hostilitates, terrigenis nostris pecunias, videlicet quinque marcas supra hastam quamlibet dare & distribuere nos contingat; casu vero seu successu temporis offerente, dum intra spatium quinque annorum, post distributionem pecuniarum, sic, vt præmittitur, factam, ad expeditionem non processerimus, extunc iidem terrigenæ, ab huiusmodi seruitiis, ratione prædictarum pecuniarum faciendis, erunt soluti penitus & exempti: si autem in decursu eorundem annorum, ad expeditionem cum eisdem terrigenis nostris transitum fecerimus, & extra metas Regni cum expeditione processerimus, extunc iidem terrigenæ, & ab eisdem pecuniis, & seruitiis prætextu earundem, similiter sint solu-

ti

1430

ti. Item promittimus pro inclytis filiis nostris prædictis, quod postquam, dante Domino, vnus illorum in Regem electus, sceptra Regni amplectetur, monetam ex quocumque genere metalli, absque consensu & consilio speciali Prælatorum & Baronum Regni Poloniæ, cudere non permittet: quemadmodum nos sine ipsorum consensu & consilio, huiusmodi monetam cudere noluimus, nec cudimus. Absoluimus insuper, & perpetuo liberamus omnes & singulos, omnium terrigenarum nostrorum colonos, ab omnibus solutionibus, contributionibus, exactionibus, vecturis, laboribus, equitaturis Podwody dictis, angariis, grauaminibus, frumentorum dationibus, dictis Sep, vulgariter, præterquam duos grossos monetæ vsualis Polonicalis, & in Regno Poloniæ communiter currentis; Quos quidem duos grossos, quilibet colonus prædictorum terrigenarum, de quolibet laneo possesso, etiamsi illum plures personæ possideant. Sculcetis eorum & seruitoribus, quos ab huiusmodi solutione duorum grossorum esse volumus liberos & exemptos, nec non molendinatoribus, tabernatoribus, & hortulanis, nec colentibus agros, hoc est mansos seu laneos, integros vel medios, duntaxat, exceptis atque demptis, singulis annis in futurum, in festo S. Michaelis Archangeli, vsque ad diem S. Nicolai, soluere sit astrictus. Si autem prædictorum molendinatorum vel tabernatorum, siue hortulanorum aliquis, integrum agri laneum coluerit, tunc ad solutionem duorũ grossorũ similiter monetæ prædictæ, nobis sint astricti. Ad quos quidẽ duos grossos monetæ suprascriptæ, olim Serenissimo Principi Domino Ludouico Regi Hungariæ & Poloniæ soluere libere se submiserunt. Quod si infra præfixum terminum nobis aliqua villa pecunias huiusmodi soluere neglexerit, extunc Exactor noster, quem pro eadem exactione tollenda duxerimus deputandum, in eadem villa vnam bouem, ratione non solutionis, absque spe restitutionis, habebit recipiendi facultatem omnimodam. Si vero intra quatuordecem dies, post eiusdem bouis receptionem, eadem villa, & quæuis alia, dictam pecuniam non soluerit, extunc Exactor noster, duas boues consimili modo, sine spe restitutionis, recipiet, atque tollet. Memoratus etiam exactor pecuniarum prædictarum, prætextu notæ, quæ Napisne dicitur, nihil exigat neque tollat, & nihilominus literis suis colonos quietet de solutis. De ciuitatibus autem antiquis & nouis, tempore nostri regiminis locatis, sic statuimus; quod ille ciuis aut oppidanus, qui ciuitatem cum vxore, filiis, & familia inhabitat, & agrum solus, vel per suum hortulanum aut agricolam colit, non tenetur ad prædictam Poradlne pensionem. Sed si ante ciuitatem vel oppidum residet, soluat præfatam Poradlne pensionem, acsi in villa resideret, non obstante, quod ad ius, & iurisdictionem eiusdem ciuitatis, seu Oppidi, pertinere, vel cum eis onera sufferre perhibeatur. Item spondemus, quod in nulla terra totius nostri Regni Poloniæ, iustitiariam constituere volumus, vel quomodolibet surrogare. Præterea promittimus singulos articulos, & clausulas, nullo vitio falsitatis deprauatas, Serenissimorum Principum Dominorum, Casimiri & Ludouici, ac omnium aliorum Regum, Ducum, ex vera successione hæredum antiquorum Regni Poloniæ, nostrorum Prædecessorum, Ecclesiis, terrigenis, ciuitatibusque concessas, præsertim commodum & profectum nostrum, Regnique Poloniæ sæpedicti, & ipsius incolarum, concernentes, firmiter & inuiolabiliter, perpetuis temporibus obseruare & tenere. Item pollicemur, quod nullas stationes seu procurationes, vllos descensus, in ciuitatibus, villis, & hæreditatibus, curiis ac prædiis, Ecclesiarum, Nobilium & terrigenarum nostrorum, faciemus. Si vero casualiter, opportunitate & necessitate nos cogente, stationem in bonis, ciuitatibus, castris, aut curiis Ecclesiarum, vel nobilium, nos facere contigerit, tunc nihil vi vel potentia recipere faciemus, vel quomodolibet facere recipi permittemus, immo quæque necessaria, pecuniis nostris propriis, volumus comparare. Cæterum promittimus & spondemus, quod nullum terrigenam possessionatum, pro aliquo excessu seu culpa capiemus, seu capi mandabimus, nec aliquam vindictam in ipso faciemus, nisi iudicio rationabiliter fuerit conuictus, & ad manus nostras, vel nostrorum Capitaneorum, per Iudices eiusdem terræ, in qua idem terrigena residet, præsentatus. Illo tamen homine, qui in furto, vel in aliquo publico maleficio, vt pote incendio, homicidio voluntario, raptu virginum & mulierum, villarum depopulationibus & spoliationibus deprehendetur: similiter illis, qui de se nollent debitam cautionem facere, vel dare, iuxta quantitatem excessus vel delicti, duntaxat exceptis. Nulli autem bona seu possessiones recipiemus, nisi fuerit iudicialiter per Iudices competentes, vel Barones nostros, nobis condemnatus. Item promittimus, quod omnibus terrigenis, cum bonis & hæreditatibus nostris, limites, postulantibus ac petentibus, non denegabimus. Item pollicemur, quod omnes terras nostras Regni Poloniæ, etiam terram Russiæ includendo; saluis tamen auenæ contributionibus, de quibus nobis ad tempora vitæ nostræ sola Russia respondebit, ad vnum ius, & vnam communem legem omnibus terris, reducemus, reducimusque, adunamus, & vnimus, tenore præsentium mediante. Item, attendentes, quod dicti nostri Regnicolæ, & inhabitatores Regni, in fauorem nostræ Maiestatis, priuilegiis ipsis, per nos, & nostros prædecessores concessis, quandoque derogarunt, eadem ipsorum priuilegia nostra, & prædecessorum nostrorum, Regum, & Ducum, ac hæredum legitimorum, & verorum, Re-

gni Poloniæ prædicti, ad statum priorem reducimus, reintegramus, restauramus, ac præsentis scripti patrocinio confirmamus, ratificamus, & declaramus, ipsa robur obtinere firmitatis. Item, si qui terrigenæ, aut quiuis alii incolæ Regni Poloniæ prædicti, pendente lite in iudiciis, pro quibuscumque causis concordare voluerint, a pœnis nostris, & Iudicum, atque subiudicum, Palatinorum & Castellanorum, eosdem liberos facimus & solutos. Item, promittimus, quod nulli pœnas super nobilibus, ad quas nobis iudicialiter fuerint condemnati, exigendas dabimus: sed eas per nos, aut nostros Capitaneos & Officiales exigemus, & exactas, iuxta beneplacitum nostrum conuertemus. Item omnes incolæ terrarum, Cuiauiensis & Dobrzinensis, de auena solita, quam nobis soluere consueuerunt, ad decem annos duntaxat, nobis respondere sint adstricti. Quibus reuolutis, ab huiusmodi auena liberi sint & exempti. Item Notarii terrestres, ad Officium Notariatus promoti, semper soli Iudiciis, & non per aliquos surrogandos vel scribas resideant, vbi commode poterint, alias liceret eis habere substitutos, quos Baronibus, Iudicibus terrarum, in quibus Officium huiusmodi possident, substituendos, præsentare teneantur: Et quod tales sint bonæ famæ, & a dictis Baronibus & Iudicibus ad huiusmodi officium approbati. Alias nobis continuo hæc ipsorum officia, aliis habilioribus, & magis assiduis, conferenda sint affecta. Nulla autem leuis causa, nisi ardua, absentiam Notariorum poterit excusare, Harum quibus nostræ Maiestatis Sigillum est appensum, testimonio literarum. Actum in Iedlna Sabbato ante Dominicam Inuocauit, anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo. Præsentibus Reuerendissimis in Christo Patribus, & Magnificis ac Nobilibus, Alberto Sanctæ Ecclesiæ Gnesnensis Archiepiscopo & Primate, Sbigneo Cracouiensi, Ioanne Wladislauiensi, Stanislao Posnaniensi, Ioanne Chelmensi, Episcopis, Ioanne de Tarnow Cracouiensi, Sandiuogio de Ostrorog Posnaniensi, Nicolao de Michalow Sandomiriensi, & Capitaneo Cracouiensi, Andrea de Domagascz Calissiensi, Stiborio de Borzislawicze, Lanciciensi, Iarando de Brudzewo Wladislauiensi, Palatinis: Petro de Bnino Gnesnensi, Michaele de Czizowo Sandomiriensi, Petro de Sernik Calissiensi, Floriano de Koritnicza Visliciensi, Martino de Kalinowa Siradiensi, Dobcone de Oliefchnicza Voynicensi, Sbigneo de Alto monte Rosperiensi, Ioanne de Kretkow Dobrzinensi, Ioanne de Lichin, Sremensi, Dobrogostio de Kolen Camenensi, Ioanne de Laszeymicze Sanocensi, Castellanis: Petro Schafranyecz Cracouiensi, Petro Kordebog Posnaniensi, Andrea Cziołek Sandomiriensi, Dobrogostio de Schamotuli Calissiensi, Alberto Malsky Lanciciensi, Voislao de Krosthouo Brzestensi, Andrea Dunin Wladislauiensi, Andrea de Lubin Dobrzinensi, Succamerariis. Paulo de Bogumiłowicze Cracouiensi, Ioanne de Sprowa Sandomiriensi, Andrea de Lubrancz Brzestensi, Matthia de Suchodol Lublinensi, Iudicibus: Martino de Rogi Cracouiensi, Nicolao de Plieszow Calissiensi, Iacobo de Strygie Dobrzinensi, Vexilliferis: & aliis militibus, Nobilibus, in generali parlamento seu conuentione constitutis. Datum per manus prædicti Reuerendi Patris Domini Ioannis Episcopi Wladislauiensis, Regni Poloniæ Cancellarii, & Venerabilis Wladislai de Oporow, Decretorum Doctoris, Præpositi, Lanciciensi, & Sancti Floriani ante Cracouiam, eiusdem Regni Vice Cancellarii.

Literis Withawdi acceptis

Sciens autem Dux Withawdus in Iedlna, & Wladislaum Regem & Prælatos Baronesque Poloniæ conuenisse, scribit Prælatis & Baronibus Poloniæ literas, ingeminans plures querelas de Wladislao Rege, qualiter ipsum coram Summo Pontifice, & Regibus Catholicis dehonestauerit, notando eum de coronæ Lithuaniæ in præiudicium Regni sui, ambitione, non attendens, quod ipsum ad dandum consensum prædictæ coronationi, ipsemet pluribus precibus & illexerit & pertraxerit. Itaque ad respondendum huiusmodi suis literis, & ad corripiendum eum quod a Prælatis & Boiaris Lithuaniæ, noua iuramenta, contra Statum Regis & Regni Poloniæ firmaret, Sbigneus Cracouiensis Episcopus, & Nicolaus de Michalow Palatinus Sandomiriensis, in Lithuaniam, tertio ad illum mittuntur.

Legati ad eum rursus mittuntur,

Qui in Grodno pro diebus Paschæ ipsum aggressi, verba nomine Regis faciunt: Non esse Wladislaum Regem eius clementiæ, vt velit eum, cum quo vnus spiritus semper fuit, & eius commodis & amplitudini fauebat, confundere; sed si coram Summo Pontifice, & Catholicis Regibus questus est, id egit necessitate compulsus, ne iuri suo per coronationem nouam fieret præiudicium, Sigismundi Romanorum Regis authoritate, quam per Apostolicam Sedem, operæ pretium erat rescindi, & abrogari. Corripiunt quoque illum de nouorum iuramentorum exactione, & castrorum firmatione: rogantque, vt auerteret parumper, ab ambitione coronæ, ad potiorem cogitationem cognitionemque animum.

qui eum res nouantem corriperent.

A quo pro responso accipiunt: Nihil se contra Statum Regis & Regni machinari, nec ideo iuramenta exegisse, aut castra firmasse, vt velit se hostem Regno professum bella mouere: sed quoniam prospiciebat sibi, ne aliqui hostes occuparent eum incautum, cum certum erat, Bohemos hæreticos, Wladislaum Regem crebris Nunciis & precibus pulsasse, vt illis per Regnum suum contra Prussiam & Lithuaniam transitum permitteret. Et hanc Bohemorum petitionem Wladislaum Regem, contra morem suum suppressisse, & ab ipso Duce Withawdo celauisse. Talem responsionem callidam, & vafram magis, quám fidelem & puram, Dux Wi-

1430

Withawdus dedit Legatis Regiis, ad colorandum id, quod iam ante animo de coronatione sua, & resistentia Regno *Poloniæ* facienda, sumpta corona, agitabat. Neque enim *Wladislaus Poloniæ* Rex in *Lithuanos*, quos summa diligebat charitate, aut in Cruciferos, cum quibus pacem perpetuam obseruabat, permitteret grassari. Sed vt vulgo aiunt, *Withawdus* Dux nodum in scirpo quærebat. Neque animus suus, cupiditate coronæ illectus quibusuis euidentibus rationibus sanari poterat, cum res secundæ, naturam quoque eius, vt fit, in deteriora commutassent, speciosioraque magis quam tutiora dantibus consilia credidit, præcipitandus a pessimis consultoribus, nisi Deus illum de medio sustulisset.

Ex Iedlna, *Wladislaus* Rex *Poloniæ*, per *Sandomiriam*, & alia loca, transitum agens, *Cracouiam* deuenit. Vbi commoratus aliquot diebus, in partes *maioris Poloniæ*, per stationes solitas processit, & festum Paschæ in *Calisch* egit. Existimantes autem quidam Nobiles Regni *Poloniæ*, qui patrimonia sua nimis prodige effuderant, & ære alieno tenebantur, claustrum *Czastochowa*, alias *Clarum montem*, ordinis Sancti *Pauli* primi heremitæ, magis thesauris & pecuniis locuples esse, eo quod illic ex vniuerso Regno *Poloniæ*, & partibus vicinis, *Slesia* videlicet, *Morauia*, *Prussia*, *Hungaria*, in festiuitatibus Sanctæ *Mariæ* Virginis, cuius in loco illo, rara & deuota sculpturæ habebatur imago, fiebat concursus, propter stupenda prodigia, quæ in curatione languidorum, per suffragium Dominæ nostræ, in illo loco contingebant, assumptis ex *Bohemia*, *Morauia* & *Slesia* latronibus, in die festo Paschæ, in monasterium prædictum irruunt. Et thesauris non repertis, fraudati spe sua, in sacra vasa, calices videlicet, cruces, & ornatus, manus violentas iniiciunt. Ipsam etiam imaginem gloriosissimæ Dominæ nostræ, auro & gemmis, quibus deuotione fidelium vestita erat, spoliant. Nec spolio contenti, vultum imaginis per transuersum mucrone transfigunt, & tabulam, cui imago inhærebat, frangunt, vt non *Poloni*, sed *Bohemi*, ex operibus tam crudelibus & nefariis, iudicarentur. Tali nefario opere expleto, magis infames quam diuites, ex monasterio paucis onusti prædis egrediuntur. Res ipsa longo tempore per *Bohemos* hæreticos, qui in *Slesiæ* oppidis & castris, *Poloniæ* vicinis consederant, putabatur patrata. Et iam tam *Wladislaus* Rex, quam Barones *Poloniæ*, de bello *Bohemis* inferendo animum intenderant, discusso tamen negotio, & veritate comperta, in nobiles *Poloniæ* maleficos, grauiter animaduersum est, & plures in vincula coniecti. Sed & Diuinæ indignationis vindex gladius, genitricis suæ infamiam non tulit. Omnes enim fere, qui huiusmodi sacrilegio se fœdauerant, intra annum turpi nece extincti sunt. Erant autem huiusmodi facinoris capita, *Iacobus Nadobni* de *Rogow*, de domo *Dzyalosza*, *Ioannes Kuropatwa* de *Laczuchow*, de domo *Srzenyawa*; quos *Wladislaus* Rex captos, turri aliquanto tempore apud castrum *Cracouiense* incluserat. Item *Fredericus Russiæ* Dux.

Poloni sacrilegi,

qui templum Czastochoviæ spoliarunt,

puniuntur

Festo Paschæ in *Calisch* exacto, *Wladislaus Poloniæ* Rex, in cætera *maioris Poloniæ* loca procedens, festum Assumptionis Sanctæ *Mariæ* Virginis in *Przedborz* egit. Exinde cum quarta die in *Andrzeiow* venisset, affertur illi lætus Nuncius, *Ioannes Czarnkowsky* Succamerarius *Posnaniensis*. Is siquidem ex mandato Regio, cum miles notabilis de domo *Natencz* esset, & possessiones suas vicinas *Saxoniæ*, & *nouæ Marchiæ*, haberet, transitum Legatorum *Sigismundi Romanorum* Regis cum corona in *Lithuaniam*, quos iam certum erat, cum coronis & literis *Vienna* exisse, & per *Saxoniam* versus *Prussiam* iter facere, missorum, obseruabat positis in pluribus viis & passibus vigili & armata custodia. Nec parcebat exploratoribus & Nunciis, sed in omnia loca, per quæ verisimiliter Nuncii præfati forent transituri, suos mittebat, abunde illis largiens expensas. Ad coronandum enim Ducem *Withawdum*, & consortem eius *Iulianam*, consignatus fuit primum dies Assumptionis *S. Mariæ* Virginis: sed Nunciis cum coronis tardius venientibus, iterum alius dies, videlicet *S. Mariæ* Natiuitatis, in *Vilna*, consignabatur. Et Dux *Withawdus* plures Principes *Russiæ*, videlicet *Moskwensem*, *Twerensem*, *Odoiouiensem*, magistrum & principaliores Commendatores *Prussiæ*, & *Thartarorum* Imperatorem, inuitauerat. Itaque nihil dubium erat, Nuncios cum coronis prope diem venturos, & de quo literis & Nunciis *Sigismundus* Rex *Withawdum* Ducem certificauerat. Et quo amplius esset de Nunciorum aduentu, & coronarum allatione certus, *Baptistam Czigala* vtriusque Iuris Doctorem, militem *Italicum Ianuensem*, & *Sigismundum Roth Almanum Slesitam*, ante Nuncios coronam deferentes, præmittit in fines, vt non solum Nuncios cum coronis venientes denuncient, sed etiam vt vacillantem *Withawdum* multorum suggestione, de potestate *Romanorum* Regis, an creare aliquem in Regem possit, confirment, & scripturarum authoritatibus doceant & dilucident. His quoque literæ omnes, coronationem ad perpetuam rei memoriam firmantes, committuntur, vt illas Duci *Withawdo* perferant, & præsentent, hæsitantemque & dubium securent. Affuit Diuina bonitas *Wladislao* Regi, & suo Regno *Poloniæ*, protegens illum a laqueo, quem sibi *Sigismundus Romanorum* Rex, per huiusmodi coronationem & ligam cum Duce *Withawdo*, Cruciferis inclusis, initam, tetenderat. Prædicti enim

Jo. Czarnowsky

legatos Sigismundi Imp. ad Withawdum missos

1430

enim Nuncii, *Baptista*, & *Sigismundus Roth*, dum *Saxoniæ* terris superatis, in *Prussiam* ingredi deberent, in custodes & gentes Regis, per dictum *Ioannem Czarnkowsky* ordinatas & locatas, facientes excubias, incidunt, & capti, omnibus literis quas ferebant, armis, & equis exuti, sponsione facta, quod se in *Czarnkow* pro certo die repræsentarent, parum prudenter dimissi, quos iustum erat in profundam caliginem carceralem detrudi, obliti honoris & iuris gentium, obliti sponsionum, ad ducem *Withawdum* in *Lithuaniam* per *Prussiam* deducuntur. Et spolio quod illis simul cum captiuitate acciderat relato, amplissimis verbis spem bonam repromittunt, vt æquo animo sit, etiam persuadent, *ne moueatur tam leui aduersitate; Nuncios cum coronis pro die constituto nihil dubitet venturos*, *Withawdum* per se alioquin feruidum, ad comprehendendum Regalis coronæ fastigium, assiduis persuasionibus & stimulis incitabant. Dux *Withawdus*, etsi, vt Princeps industrius, gnarusq; omnium quæ subsequi debebant, sciens *Polonorũ* animos feroces esse, fingit vultum habere hilarem, ne hospites iam corrogatos, & præsentes pro suæ coronationis solennitate, contristet, graui tamen dolore intrinseco, a se tamen artificiose tecto, grandis suæ ad irritum cadentis spei, coquebatur. Qui illi, vt in sequentibus narrabimus, primum morbum consciuit corporis, tandem mortem attulit. *Wladislaus Poloniæ* Rex, apertis fractisque literis, quas ad eum præfatus *Czarnkowsky* in *Andrzeiow* detulerat, summa diligentia continentiam earum singillatim recensebat. Multæ admodum erant literæ, cum secretæ, tum patentes, quibus creatio Ducis *Withawdi* in Regem *Lithuaniæ*, processusque omnis coronationis & vnctionis, *Withawdi* in Regem, ac consortis suæ *Iulianæ* in Reginam, & liga perpetua Regnorum *Hungariæ* & *Bohemiæ* cum *Lithuania* Cruciferis de *Prussia* & *Liuonia* in societatem huiusmodi receptis, continebantur. De Rege, & Regno *Poloniæ* crebra mentio, quæ vel sugillaret vel carperet statum eorum. Multaque alia clandestina auisamenta, quæ speciem tradimentorum habere videbantur, eisdem adiuncta fuerant. Hilaris tali successu *Wladislaus Poloniæ* Rex *Ioannẽ Czarnkowsky*, de fide & sinceritate, in se & regnum suum commendatum, altis largitionibus atq; donis remunerat. Læta vniuerso Regno hæc fuit nouitas, singuliq; *Ioannem Czarnkowsky*, pro tanta fide & opera in patriam, miris laudibus celebrant.

literis spoliat

Et quoniam ex literis *Sigismundi Romanorum* Regis, taliter interceptis, certum erat, Nuncios notabiles, cum ex parte *Hungariæ* & *Bohemiæ* Regnorum, cum coronis per *Saxoniam*, versus *Prussiam* transitum facturos. Et ex parte quidem Imperii, mittebatur Archiepiscopus *Maydeburgensis*, & ex parte Regis *Hungariæ* *Petrus Iugo*, filius *Henrici*, *Tauernicorum* Regalium Magister, *Laurentius* de *Hedrewar* Agazonum Regalium Magister, *Ladislaus* Ianitorum Regalium Magister; ex parte vero Regni *Bohemiæ* Dux *Przenko Opauiensis*, & *Potha* de *Pothenschen Bohemus* specialibus legationibus, pro Imperio & Regnis, apud *Withawdum* Ducem vsuri, quasi concordi voto & consensu Imperii, & Regnorum prædictorum, coronatio ipsa debuisset priuilegiari & extolli, atque insigniri. Itaque *Wladislaus Poloniæ* Rex, eundem *Ioannem Czarnkowsky* viceuersa, ad obseruandum strictius & diligentius omnes vias, per quas Nuncii ituri forent cum coronis, remittit. Sed is aduersa & graui ægritudine correptus, commissa exequi non potuit. Barones autem & nobiles partium *maioris Poloniæ*, videlicet *Sandiuogius* de *Ostrorog* Palatinus & Capitaneus *Posnaniensis*, *Dobrogostius* de *Schamotuli Posnaniensis* Castellanus, *Iarandus* de *Brudzewo* Palatinus *Wladislauiensis*, & clara patriæ sidera, iuuenes certificati ex literis interceptis, de Nunciorum, qui coronas ferebant, aduentu, quasi ex composito, nullo monente aut mandante, arma celerrime sumunt, & cum potentia notabili, & exercitu validissimo, stationes in solitudine, in loco qui *Turzagora* dicitur, ponunt, progressuri ad comprehendendum Nuncios *Ronsanorum* Regis, quocumque res postularet, penetraturi etiam ad vltima maris, & prohibituri Regni *Poloniæ* dismembrationem. Nuncii itaque præfati cum coronis, auditis quæ gerebantur, & consternati animo, quod omnes eorum Nuncii, licet per varia itinera missi, per *Polonorum* excubatores capiebantur, deliberatione sumpta, licet iam ex *Nuremberga* in *Francfordiam* supra *Odram*, & vsque in *Koszein* venissent, & illic plusquam duobus mensibus fuissent immorati, pauore nimio perculsi, ne cum dispendio rerum, etiam captiuitatem fœdam incurrerent, vltra progredi non audebant. Sed citato cursu, non sine notabili formidine, ad *Sigismundum Regem*, per viam qua venerant, regrediuntur, coronas missas & munera secum referentes. Continuabat autem exercitus *maioris Poloniæ* statiua sua in loco præfato, mensibus duobus, & diebus octo, nec inde discedere animus erat, donec Nuncii cum coronis vel capti vel repulsi fuissent. Itaque *Prussiæ* Magister *Paulus* de *Ruzdorff*, formidine huiusmodi exercitus actus, ne omnis moles huiusmodi motus in eum, quoniam faueret coronationi *Withawdi*, & transitum Nunciis cum coronis per terras suas permittebat, verteretur, mittit Nuncios, qui quærerent a Baronibus & Capitaneis exercitus, *an eos debeat æstimare amicos vel hostes, & siquid molituri sunt contra eum, aut terras suas, aduersi.* His responsum est: *Non esse sibi præiudiciale, si exercitus Poloniæ intra fines Regni se continens, sedeat, rebus suis prouisionem necessariam opponens, si hostem eum experiri* Ma-

Alii legati Sigismundi Imp.

cum coronis ad Withawdum missis

metu Polonorum custodias agentium

ad Imp. redeunt

1430

Magister Prussiæ debeat, in tempore se denunciaturum. Nec abs re Magister Crucifericus *Paulus* de *Ruczdorff*, legationem ipsam ad *Polonos* transmiserat, intelligens se iustam illorum hostilitatem demeruisse. Neque enim tantummodo *Alexandrum Withawdum* Ducem ad acceptandum coronas, vel potius ad scindendum Regnum *Polonicum*, suis animabat suggestionibus, sed & cum multis armatorum militibus stabat paratus, Nuncios cum coronis venturos, si progredi perseuerassent, per gentes suas huiusmodi, & Capitaneos eis præfectos, conducturus, quamuis tunc solus *Vilnæ* in *Lithuania* ageret.

Withawdus de hactenus gestis tristis est.

Dux *Withawdus* certificatus, exercitum *maioris Poloniæ* in *Turzagora* ad capiendum coronas, quæ sibi & consorti suæ *Iulianæ* cum magnis muneribus deferebantur, consedisse, anxiari animo cœpit, haud quaquam vacuus grauioribus curis & solicitudinibus, cum exercitus in *Turzagora* consedens, formidinem illi auferendæ, vel saltem impediendæ coronæ iniecerit: vnde nec se a verbis continuit. Itaque ad *Polonos*, qui proposito suo fauebant, conuersus, dixisse fertur; *Vereor*, inquit, *exercitum maioris Poloniæ, turpem mihi allaturum diem, & sequestraturum me ab honore meo.* Cum vero *Poloni*, paucitatem exercitus obiicientes, metum suum extenuare contenderent, & *Nunciorum coronas ferentium parem esse potentiam* allegarent: *Vana est*, inquit, *consolationis vestræ persuasio. Nam vbi pares Nunciorum potentiæ Polonis essent, quod minime reor, ferociora pectora, & mori destinata, etiam cum ampliori potentia confligere non dubitabunt.* Hæc *Withawdus*, velut Princeps prudens, & expertus loquebatur. Nec eum fefellisset opinio, si Nuncii cum coronis magis progredi quam regredi elegissent. Interea Dux *Withawdus* de aduentu Nunciorum, cum coronis venturorum, spem aliqualem gerens, ad coronationis suæ solennia, diem videlicet Natiuitatis *S. Mariæ* Virginis, multos orientis Principes, Magistrosque *Pruthenicum* & *Liuonicum*, cum eorum Commendatoribus inuitauerat. Quibus *Vilnam* conuenientibus, & coronas expectantibus, cum ingenti gratulatione; literæ Legatorum offeruntur, significantes *se, propter potentiam Polonorum, a metis Poloniæ, vsque ad mare protensam, & excubias diligentissimas, etiam in terris exteris positas, retrocessisse.* Dux *Withawdus* contra spem Nuncio accepto, quod *Polonorum* exercitus apud *Turzagora* excubias in campestribus ageret, & quod propterea Nuncii Cæsarei coronas ferentes, reuertissent, stupore primum & indignatione, vt pote cui apud *Polonos* omnia venum ire in animo hæserat, deinde dolore ingenti exagitari cœpit. Tum primum *Withawdus* Dux, quod sibi parum credibile videbatur, pro comperto habuit, *Polonis* obsistentibus, non posse consequi Regium diadema, quorum & ipse, quamuis tunc hostis, efferebat virtutem; quod & *Romani* Imperii, & duorum Regnorum, spretis & nihilipensis potentiis, libertatem, & integritatem patriæ lacerari non sinebant. Ruborem autem, quem ex præsentia inuitatorum, & retrogradatione legatorum conceperat, diminuturus, inuitatos omnes vsque ad diem Sancti *Michaelis*, spes suas impleri existimans, detinuit. Quo lapso, spem omnem deponens, & fastigio Regali se vehementius, quam conueniebat, frustratum iri dolens, licentiatis aduenis & hospitibus, pro nimio dolore & tædio, morbum sibi, qui antrax nominatur, consciuit. Non obmisit tamen & tunc *Withawdus* Dux cupidinem coronæ magnopere expetere, quamuis aduertisset super gratiam & pecuniam suam effusam, maiorem facti & ambitionis suæ inuidiam accessisse. In animo enim suo, alioquin modesto, & bene instituto, auri, argenti, virorum equorumque, & cæteræ nobilis supellectilis abundantia, assentatorum adulatio, consortisque *Iulianæ* plusquam muliebris, ad capessendum Regii diadematis honorem, ambitio, spiritum suapte languescentem Regii fastigii ambitum excitabant.

Ex *Andrzeiow*, *Wladislaus Poloniæ* Rex, *Visliciam*, & *nouam ciuitatem* progressus, residuum tempus æstatis, per stationes solitas absumpsit. Dum autem octo diebus ante festum Sancti *Michaelis* in *Lublin* ageret, & frequens Prælatorum Baronumque numerus ad eum, conuenisset, superuenit ad suam Serenitatem Ducis *Withawdi* Nuncius, *Nicolaus Maldrzik Polonus*, de domo Rosæ, rogans multifariis precibus, nomine Ducis *Withawdi, vt in Lithuaniam venire pro instanti hyeme dignaretur, nec respectum aliquem hostilitatis conciperet. Ipsum iam omnem animum & intentionem coronandi se in Regem proiecisse.* Rex etsi auidus erat transeundi in *Lithuaniam*, quatenus illic venationes tractaret, Prælatos tamen & Barones suos tunc præsentes consuluit. Plurimis enim, sed & ipsi Regi suspecta erat huiusmodi inuitatio, ne quid grauius *Withawdus* in Regem dolis, vel vi aperta, consuleret; vel ne largitionibus profusis Regem & Barones *Poloniæ*, ad consensum inclinaret. Et dum communi deliberatione decerneretur, vt in *Lithuaniam* rogatus iret, & residuum fomentum ambitionis coronæ in Duce *Withawdo* submoueret & extingueret, veriti Prælati & Barones *Poloniæ*, ne reconciliatio Regis & Ducis, rem coronationis de nouo reintegraret; præsentes enim in *Lithuania*, *Baptista* Doctor, & *Sigismundus Roth*, aderant, qui monere & solicitare Ducem *Withawdum* non desistebant, vt coronis *Vilnæ* fabricatis, coronari se permitteret, cum huiusmodi coronationem *Romanorum* Rex *Sigismundus* esset ratificaturus. *Withawdus* autem ipse, diebus ac noctibus, multis suspiriis anxius, cum animo suo trahebat, omitteretne cupidi-

1430

pidinem Regni, Nunciis coronas ferentibus reuersis, an nouis ingeniis, quæ sibi per *Baptistam*, & *Sigismundum Roth* ingerebantur, vrgeret fortunam, qua hactenus parum prospere vsus fuerat. Itaque licet reuersione Legatorum coronas ferentium audita, plurimum contabuisset, instigante tamen *Baptista*, & *Sigismundo Roth*, spem ad futura magis magisque erexit. Et non iam per contentionem, cuius res euanuisse viderat, sed modestia, prece, & largitione posse, si Rex *Poloniæ* in *Lithuaniam* veniret, defungi cupidine nouæ spei, nouæque coronæ putabat, nouis dolis inescatus & inuolutus. Ingenti itaque modestia Dux *Withawdus* vsus, vel maxime angebatur, tanquam in obscura & sordida casurus ex splendidis, quem magno pruritu sperata fefellerant, tunc regnare satagens, cum desinendum fuerat. Itaque ne res coronationis nouarentur, *Sbigneus Cracouiensis* Episcopus, precibus omnium Prælatorum, & Baronum Regni rogatus, non ignarus, quantum sibi esset Dux *Withawdus* infestus, ire tamen consensit, eum in finem, vt Regem a consensu in coronationem auerteret; & si quæ decreta ad id facta conclusa essent, rescinderet, & vbi coronatio tractari aut consignari deberet, protestatione & appellatione solenni & publica, totiusque Regni nomine fienda, eam conficeret & impediret.

Wladislai Regis in Lithuaniam aduentu,

Ex *Lublin*, *Wladislaus* Rex per *Parczow*, *Brzesczie*, *Camienyecz*, & alia loca, in quibus abundanter singulæ prouisiones & necessaria, tam *Wladislao Poloniæ* Regi, quam omnibus Prælatis & Baronibus suis, præter *Sbigneum* Episcopum *Cracouiensem*, qui solus hostis & aduersarius præcipuus a *Withawdo* creditus, administrabatur; *Vilnam* feria quarta post festum *S. Francisci* peruenit. Cui in obuium cum magno splendore & pompa Dux *Withawdus*; item Ducissa *Iuliana*, item Magister *Paulus* de *Ruzdorff*, item Principes *Russiæ*, de *Moskwa*, de *Thwerde*, de *Odoiow*, & multitudo magna *Lithuaniæ* & *Russiæ* Principum & Baronum, egressi, ipsum excipiunt. In crastino Regii aduentus in *Vilnam*, feria quinta Consilium habitum est, & plures tractatus interpositi, vt coronatio *Withawdi* consumaretur. Magister *Prussiæ Paulus* de *Ruzdorff*, ait, *diuisionem Regis & Ducis, sibi & Ordini suo displicere, vocatum quidem se ad solennitatem coronationis venisse, eo tamen animo esse, vt velit operam se dare pro reconciliatione Regis & Ducis, & quicquid ad eorum amplitudinem & honorem pertineret:* Responsum illi e vestigio per *Sbigneū Cracouiensem* Episcopum est; *Verba sua, honesta quidē, effectibus non congruere: Romanorū enim Regis literæ per Baptistam portatæ, & interceptæ, declarant te & Ordinem tuum, dissidium inter fratres quæsiuisse & procurasse.*

Withawdus Dux animum

Dux *Withawdus* timens ne in longum traheretur disceptatio, illico assurrexit, & recessu suo litem, si quæ interuentura erat, super coronatione fienda, diremit. Videns autem Dux *Withawdus* longe se esse distractum, a coronationis consumatione tam Magistrum *Prussiæ*, quam vniuersos *Russiæ* Principes licentiat, & in domos eorum, notabilibus muneribus honoratos, remittit.

coronationis suæ deponit.

Remansit autem *Wladislaus* Rex illic, cum Prælatis, Principibus, Baronibusque suis, quorum multitudine tunc abundabat. Quibus illic stantibus, tam *Wladislao* Regi, quam Duci *Withawdo*, literæ Apostolicæ afferuntur, quibus congratulatur de eorum mutua conuentione: & rogat persuadetque, vt reconciliari sibi studeant, & vinculum fraterni amoris strictiori charitate obseruent.

Harum literarum tale est exemplar:

Martinus Episcopus Seruus Seruorum Dei. Dilecto filio Nobili viro Alexandro, Duci magno Lithuaniæ, Salutem & Apostolicam benedictionem. Lætamur & exultamus in Domino, sentientes carissimum in Christo filium nostrum, Wladislaum Poloniæ Regem Illustrem, & te insimul conuenisse. Speramus enim, quod Deo authore, qui inspirat omnia recta & sancta consilia, renouabitur, vel iam renouata est inter vos fraterna concordia, quæ videbatur nouo & execrando esse dissidio, instigante Sathana, perturbata. Pro cuius reintegratione concordiæ, continue rogabamus Deum humiliter, eidem supplicantes, vt si vellet Catholicam fidem suam, illæsam & saluam ab impuris & sceleratis Bohemis hæreticis conseruare, vos duos Catholicos Principes dignaretur reducere in gratiam, & mutuam charitatem. Et sic eum per misericordiam suam facturum esse confidimus, vel fecisse. Ex quo sensus & spiritus nostri, qui mirum in modum de vestra discordia tristabantur, recreati sunt. Cognoscimus enim de vestra concordia, pendere victoriam nostram pro causa fidei, contra Bohemos hæreticos. Sed nunc magis lætabimur, & consumatam victoriam tenere in manu videbimur; cum hæc per tuas literas aut Nuncios certius sentiemus. Cæterum dilectus filius Nicolaus, præfati Regis Secretarius & Orator, qui apud nos fuit his diebus, de dispositione nostra ergæ statum & honorem tuum, & præcipue de singulari desiderio nostro huiusmodi concordiæ tuæ, viua voce poterit informare. Datum Romæ apud Sanctos Apostolos, Nonis Decembris. Pontificatus nostri anno XIIII.

Wladislaus Rex bona Ecclesiæ Vinensis confirmat,

Agente *Wladislao Poloniæ* Rege in *Lithuania*, & in *Troky* constituto, *Matthias* Episcopus & Capitulum *Vilnense*, prouide considerantes, donationes *Alexandri* Ducis magni *Lithuaniæ*, de certis districtibus Ecclesiæ *Vilnensi* factas, languidas fore, nisi illas obtinerent a *Wladislao* Rege confirmari, precibus & instantiis supplicibus, obtinent robur illis per literas *Wladislai Poloniæ* Regis apponi, quarum tenor sequitur, & est talis: *In*

1430

literas, quarum tenor inseritur.

Nomine Domini Amen. Acta præsentis temporis solent cito deperire; nisi scripturæ præsidio, & adminiculo testium, fuerint roborata, ad memoriam futurorum sempiternam. Proinde nos Wladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Lithuaniæque Princeps supremus, Pomeraniæ Russiæque Dominus & hæres. Significamus tenore præsentium, quibus expedit vniuersis, præsentibus & futuris, præsentium notitiam habituris. Firmiter nobis ad salutis nostræ, & æternæ vitæ gaudia, credimus prouenire, cum ad statum & profectum fidelium, Spiritualium personarum, die noctuque in orationibus excubantium, intendimus, & eius fauorem Regium libenter impartimur. Sane pro parte Reuerendi in Christo Patris Domini Matthiæ Episcopi Vilnensis, & sui Capituli fratrum, sincere nobis dilectorum, oblata petitio continebat, quatenus ad infra scripta bona, hæreditates, & possessiones, per magnificum Principem Dominum Alexandrum alias Withawdum, Ducem magnum Lithuaniæ, fratrem nostrum charissimum, ipsi Domino Episcopo Vilnensi, & suo Capitulo, prædictæque Ecclesiæ donatas, & ex commutatione certorum bonorum hæreditariorum, inter ipsum Dominum magnum Ducem, & præfatos Dominum Episcopum, Capitulum & Ecclesiam, perpetuo factas, prouenientes, de innata nostræ Celsitudinis clementia, ratificare, confirmare, approbare, & innouare dignaremur. Nos itaque petitionibus ipsorum, tanquam iustis, & rationabilibus, benigniter annuentes, eadem bona, possessiones & hæreditates, primo videlicet molendinum ciuitatis Vilnensis, in fluuio Vilna circa monasterium Ruthenicale situm: Item districtus, videlicet Huborth, Humyen, & Camyenyecz, cum ipsorum iuribus, Dominiis & proprietatibus, oppidisque, villis, possessionibus, dationibus, contributionibus, prouentibus, & vtilitatibus vniuersis, nec non possessionem villarum Lubor ex causa permutationis pro Iarinicze prouenientem; item Milyenkowo cum tributariis, censuariisque, & reddituariis, item in Bluscha, etiam ex commutatione pro Vohotnicza cedentem. Item villæ in Woschina, & in Starzini, quas, alias Kuczuk, pro Trebina possidebat, aliaque omnia & singula bona, hæreditates & possessiones, districtus, atque villas supra dictas, quæ & quas dicta Ecclesia Vilnensis, Episcopus, Capitulum & Ministri, in præsenti obtinent, & in posternm successu felici temporum obtinebunt, prout in suis metis & limitibus, longe, late, & circumferentialiter sunt distinctæ & limitatæ, cum omnibus & singulis earum vtilitatibus, fructibus, censibus, redditibus, prouentibus, agris, pratis, campis, piscinis, siluis, borris, gaiis, mericis, robetis, mellificiis, venationibus, aucupationibus, stagnis, lacubus, paludibus, riuis, aquarumque decursibus, piscinis, piscaturis, molendinis & ipsorum emolumentis, tributis, censuariis, exactionibus, contributionibus, solutionibus, iuribus, consuetudinibus, dominiis, proprietatibus, laboribus, vecturis, Podwodis, stationibus, aut quibusuis pensionibus, in terris Lithuaniæ dari & conferri solitis, soluique consuetis, a quibus dictum Dominum Episcopum, Capitulum, Ecclesiam, & ministros eximimus, & perpetuo liberamus, confirmamus, ratificamus, innouamus, gratificamus & approbamus. Decernentes ea omnia & singula suprascripta, per præfatum Dominum Alexandrum Withawdum magnum Ducem donata, inscripta, & ipsi Ecclesiæ Vilnensi, Domino Episcopo, Capitulo, & ministris, priuilegiata, & annexa, robur obtinere perpetuæ firmitatis. Facientes & constituentes, præfatos, Dominum Episcopum, Capitulum, & ministros, ac conuentuales Ecclesias, veros Dominos, hæredes, & perpetuos prædictorum bonorum, possessionum, districtuum, Villarumque, præsentium & futurorum possessores, harum quibus Sigillum nostrum appensum est, testimonio literarum. Actum in Troky ipso die vndecim millium virginum, anno Domini millesimo, quadringentesimo, trigesimo. Præsentibus ibidem strenuis & Nobilibus Georgio alias Gedigowd Vilnensi, Ioanne alias Iarone Trocensi, Palatinis, Romboldo terræ Lithuaniæ Marschalco, Gastowdo, & Dobcone de Oleschnicza, Castellano Voynicensi, Ioanne Głowacz de Oleschnicza, Regni Poloniæ Marschalco, Ioanne Taschka de Konyeczpole, Andrea de Lublin Succamerario Dobrzinensi, Vincentio de Schamotuli, Laurentio Zaręba, de Kalinowa, & Clemente Vatrobka de Strzelcze, multisque nostris aliis, fide dignis. Datum per manus Reuerendi in Christo Patris Domini Ioannis Episcopi Wladislauiensis, & Venerabilis Wladislai de Oporow Decretorum Doctoris Sancti Floriani ante Cracouiam Præpositi, Gnesnensis, Cracouiensis, Canonici, Regni eiusdem Vice Cancellarii, sincere nobis dilectorum.

Iactantia Sigismundi Imperat. Wladislao Regi refertur.

Miserant & plures *Slesiæ* Principes specialem Nuncium ad *Wladislaum Poloniæ* Regem, repromittentes omnem ei & Regno suo, contra quoscumque præsentes & futuros hostes assistentiam. Declarantes insuper *quomodo Sigismundus Romanorum Rex, gloriatur se coram pluribus nationibus, bellum inter duos fratres concordes conflauisse, & quasi inter duos aliquos canes costam, ad vltimos vitæ dies pro ea certaturos, iecisse, non prius quieturos, donec se mordendo ab inuicem consumpserint.* Demonstrando, & amplo sermone & pictura, *se Poloniæ Regem Wladislaum in gyrum hostilibus Regionibus, quasi feram casibus inclusisse, nullo ingenio humano manus suas euasurum.*

Alexander Dux Lithuaniæ

Corripuerat iam Ducem *Withawdum* languor morbi, qui antrax, alias fistula appellatur, qui illi, siue, vt hæreditarius, siue ex dolore & cholera, incertum est; propter non secutam coronationem, inter scapulas acciderat. Fiebatque Dux *Withawdus* in dies debilior. Non cessabat tamen solicitare *Wladislaum Poloniæ* Regem, *vt daret ordinem de coronando eo, & summoueret Prælatorum & Baronum Poloniæ, qui obstabant, impedimenta;* Rex respondit: *placere sibi, & cordi esse coronationem suam, & fauisse, fauereque vt fiat: Strictum tamen esse prohibitione Prælatorum & Baronum Poloniæ, ne publicum det consensum, ob eamque rem, Sbigneum Cracouiensem Episcopum, missum secum in Lithuaniam esse, vt velut lapis immobilis ipsum auerteret a consensu. Eo dissentiente, nihil se acturum. Adhibenda fomenta esse, quæ Sbigneum Cracouiensem Episcopum inclinent & frangant, ac emolliant ad consensum.* Mittit itaque Dux *Withawdus* extemplo Nuncios duos *Polonos*, ad *Sbigneum* Episcopum *Cracouiensem*, videlicet *Nicolaum* de *Sepno*, & *Nicolaum Maldrzik* de *Kobyele*, rogans *ne coronationi suæ obsistat, ne, aliis consentientibus & cedentibus, ipse cum paucis honorem suum impediat. Taliter iam omnium fere animos Polonorum molliuisse, vt omnes fere sibi de honore huismodi faueant, obsecrans, ne ipse vnus moretur, splendore tanto insigniri caput suum.* Nec precibus contenti, maxima & altissima munera repromittunt. *Patebit*, inquiunt, *tuæ Paternitati ad thesaurum Ducis liber ingressus, tolles quantum voles, ex auro, argento, & gemmis. Aut si detrectaueris thesauri ingressum, talibus honestabit te muneribus, qualibus nemo vnquam ante te in his Sedibus fuerat honoratus.* His *Sbigneus Cracouiensis* Episcopus respondet, *se virtutem, opera, & mores Ducis Withawdi, coronæ cuiuscunque splendore dignos putare. Mirari tamen vehementer, cur Dux Withawdus ad eã coronationẽ aspiret, ex qua sciat, plus infamiæ quam gloriæ, plus cædis quam pacis plus sanguinis quam lætitiæ, plus vastitatis quam amplitudinis, sibi, terrisque Lithuaniæ, manaturum. Regem enim Romanorum Sigismundum, ideo animum suum ad spem præfatæ coronationis impulisse, vt liga Regni Poloniæ & Ducatus magni Lithuaniæ rupta, amplitudo omnis, & vigor vtriusque Dominii, vel frangatur, vel senescat, & Cruciferis detur occasio, terras Lithuaniæ, veteri gloria renouata, vt ethnicas & barbaras inuadendi. In arbitrio insuper suo non pendere tantæ rei consensum. Et cum authoritate totius Regni missus sit ad impediendam coronationem, & ad appellandum ab ea, si fieret; quomodo liceret sibi, desertis patriæ mandatis, captum ambitione munerum, in aliquid, quod illum perpetuo faceret apud penates proprios infamem, consentire: nec reditui suo in Regnum pateret via, nec munera cuiuscumque amplitudinis sibi danda illum protegerent, quin vt proditor patriæ, cuius causam defendendam susceperat, etiam cum toto genere suo violaretur. Nihil itaque posse in hac re preces vel munera, se constanti animo & inuincibili esse, & cum tam durato corde in Lithuaniam venisse, vt & carceres & mortem, & vniuersa supplicia experiri prius mallet, quam rei huic præbere consensum.* Responsione *Sbignei* Episcopi *Cracouiensis*, Dux *Withawdus*, audita, ferocius se gerere, & animum trucem habere cœpit. Et missis prioribus Nunciis, adiuncto tamen illis *Matthia* Episcopo *Vilnensi*, petit, *vt coronationi suæ, postquam verum non tulit, saltem simulachro similem, pro delenda & abstergenda sua ignominia, præbeat consensum, qui in præiudicium Regni Poloniæ, & suam notam, non poterit redundare. Coronam enim capiti suo impositam, dum & honore & ambitione sua fuerit perfunctus, illico se ex capite suo depositurum, & Romanorum Regi Sigismundo redditurum,* repromittit. *Quod si in hanc æquam conditionem annuere nollet, se illum pro hoste habiturum, curaturumque omni enixione apud Regem, & his, quæ ipsi Sbigneo Episcopo Cracouiensi præparata erant, muneribus effecturum, vt Sede sua pulsus priuetur, cum & antecessor suus Petrus Visch, similem a Sede sua exclusionem, authoritate & interpositione sua interueniente, passus esset.* Denunciatio autem hæc tam periculosa & terribilis, atrox ingenium *Sbignei* Episcopi *Cracouiensis*, accendit magis quam perterruit. Propter quod ad hæc *Sbigneus Cracouiensis* Episcopus, mente imperterrita, nullum fugiens discrimen, nullum horrens periculum, & nullam vim extimescens, constanti & intrepido vultu, paucis respondit: *Nec verum, nec fictum posse se dare ad coronandum consensum, cum fictus posset in verum conuerti. Aduersitatibus Ducis se non terreri, se, & in tranquillo, & in aduerso, eiusdem tenoris virum esse. Depositionem Petri Visch sui Prædecessoris, neque Regiæ, neque Ducali Maiestati conuenire, neque depositionem illam, vlla reminiscentia aut relatione dignam fore; rationem quoque temporum & personarum habendam esse. Successisse enim tempora, dum similis depositio confici nequiret; cum & Christi Vicarius Papa, Ecclesia Dei vnita, quæ tunc scissa erat, diuersus multo esset a Petri depositore, & ipse tali depositione, dum merita non præcessissent, existimaret se indignum.*

inexpugnabilem cernens Sbigneum Episc. Cracov.

Huiuscemodi allato responso, Dux *Withawdus* omnem spem exigendi consensus decidisse, ratus, virtutem quoque *Sbignei* Episcopi admiratus, quod neque magnitudine datorum neque dandorum emolliri potuit, vt submissior, & cupidini suæ morigerior existeret. Beatior aliquanto *Sbigneus* quam *Withawdus* animo, si illud adeptus fuisset Regnum. In secretissimo enim suorum consilio fertur dixisse:

1430

se: *Omnes, inquiens, alios, aut largitionibus, aut promissis, aut prece aut pretio, vel peruiceram, vel peruincere sperabam, vnum hunc Pontificem neque donis neque terroribus, deflectere potui in hanc diem a recta sententia, qui omnes conatus meos, velut paries petrosus allisit, & elusit.* Constantis ac prævalidi ingenii vir *Sbigneus* Episcopus, bonitate conspicuus, constantia gloriosus, perpetuo apud *Polonos* inscribendus catalogo. Qui neque horrifico minarum sonitu, neque magnitudine largitionum impelli potuit, quo se in diminuendis iuribus Regni *Poloniæ* gereret blandiorem. Quo fructu integritatis eius, quid excelsius, quid iucundius, quid felicius, quid venustius excogitari possit? non video: cum illum constet etiam ipsum *Withawdum* Ducem commendato sermone admiratum fuisse, fuitque laudis quæstu, etiam hostis testimonio, confessione, locupletissimus. Consurgebat interim dolor *Withawdi* Ducis, & morbus inualescens cogebat illum, dum sæuo vulnere morbi immedicabilis torqueretur, coronationis obliuisci. Itaque & publice & priuatim professus est, *se nunquam amplius de coronatione sua aliquid innouaturum:* & de hac re data fide & responsione *Wladislao Poloniæ* Regi, *Sbigneo* Episcopo *Cracouiensi*, Duci *Semouitho Masouiæ*, & aliis Principibus & Baronibus *Poloniæ*, *Wladislao* de *Oporow* Regni *Poloniæ* Vice Cancellario, spes omnes, quas conceperat, ad irritum intelligens redactas, nonnisi tunc deposuit. Morbo siquidem discriminoso, ad naturæ imbecillitatem (iam enim ætate inclinata erat) adiuncto, resistere non valens, propinquam sibi mortem imminere, & auferri se de medio, gloriæ spacio, diadematis necdum libato splendore, non ambigebat. Itaque non iam de producenda, sed de claudenda vita, cogitare primum cœpit, postquam iam morti intercedi posse diffideret. Impleuit autem circa illum *Wladislaus* Rex, piæ fraternitatis munia, sedulitate sincera assidens, & compatiens ægrotanti. Feria secunda in crastino Sanctæ *Heduigis*, præfatus *Sbigneus* Episcopus, Dux *Semouithus*, & *Wladislaus* de *Oporow*, Regni *Poloniæ* Vice Cancellarius, cum aliis Baronibus *Poloniæ*, *Vilna* discedunt, in Regnum *Poloniæ* ad Regis imperium reuersuri; licet ipsi Prælati & Barones *Poloniæ*, morte vicina, quæ Duci *Withawdo* imminebat, cognita, ne ex *Lithuania* remitterentur, dissuadebant. Non valuit tamen persuasio eorum apud Regem, cum Rex ipse, in euentu mortis Ducis *Withawdi*, Prælatis & Baronibus præsentibus, Ducatum magnum *Lithuaniæ* conferendi, Duci *Switrigallo* germano suo, prout in corde destinauerat, non habere se rebatur libertatem. Solicitabatur & tunc *Sbigneus Cracouiensis* Episcopus, a *Iuliana* Ducissa conforte *Withawdi*, *vt thesauros eius, & nobilissima in auro, argento, gemmis & vnionibus clenodia, longe tempore, ab eo quæsita, susciperet, & in Poloniam secum ferret; seruaturus illa pro Ducissæ præfatæ victu & Statu. Aut si quid euenerit, in illamque consultum fuerit quicquam grauius, in pia opera erogaturus.* Sed neque in id voluit, notam omnem ambitionis abhorrens, conscientiæ: veritus eo se ingenio muliebri illaqueatum iri, postquam cætera non proderant.

& graui vexatus morbo

tandem animũ regnandi deponit.

In die Sanctæ *Heduigis*, discedit *Wladislaus Poloniæ* Rex *Vilno* versus *Troky*, audita missa apud Minores. Quem, ascenso equo, Dux *Withawdus* secutus. Et paullulum viæ conficiens, a languore ex equo deiectus, in vehiculum quo consors sua vehebatur, ascendit, & iacens in *Troky* peruenit, ac grabato decumbere cœpit, nec de cætero viuens illud deseruit. Dux *Switrigal* natura & moribus insolens, fauore omnium *Ruthenorum* & *Lithuanorum* elatus, sentiens Ducem *Withawdum* in mortis articulo versari, insolentior esse, & vultu, & actione, & gestu cœpit. Nec licentia Ducis *Withawdi* obtenta, in curias eius, plenus & elatus spe nouarum rerum, reuertebatur. Quod Dux *Withawdus* ægre ferens, hanc ipsius insolentiam, per *Gedigoldum* Palatinum & Capitaneum *Vilnensem*, *Romboldum* Marschalcum, & *Nicolaum Sepinsky*, *Wladislao Poloniæ* Regi mundauit nunciandam. A quo licet charitatiue & fraterne correptus, nihil de proposito mutans, subito & insperate discessit, iam id mente gerens, quod opere propediem fuerat completurus.

Wladislaum Regem Vilna discedentem Withawdus prosecutus grauiore morbo corripitur.

Quatuordecem diebus in *Troky* Dux *Withawdus*, inualescente languore, absumptis, dum sibi instare moriendi terminum cerneret, aggregatis Primoribus Principibus, & Boiaris *Lithuaniæ* & *Russiæ*, ad *Wladislaum Poloniæ* Regem, in hunc modum, præsente Ducissa *Iuliana* conforte sua, verba facit: *Cerno,* inquit, *Serenissime Rex, & charissime frater, extremum diem aduenisse, & propediem me dissoluendum, & a te separandum fore: Ducatum itaque magnum Lithuaniæ, quem de manibus tuis regendum susceperam, tibi restituo: Tu illum vel per se, vel per virum aliquem bonum rege. Vxorem meam, & Prælatos, Principes, & Barones hic præsentes & alios absentes, tuæ excellentiæ commendo. Quorum curam, seruando illis iura & donationes a me concessas oro geras. Excessus meos, quibus te & sæpe alias, & hactenus pro ambitione coronæ offenderam, precor, & humilius quo possum supplico, indulgeas.* Excussit is sermo tam *Wladislao* Regi, quam omnibus astantibus, lachrymas, & ex pœnitentia dissidii prioris, tam *Wladislao* Regi, quam Duci *Withawdo*, inter verba permixtas, lachrymæ manabant. *Rex se in omnibus condescensurum suis precibus repromisit, curaret tantummodo de rebus, quæ animæ salutẽ contingerent.* Itaque vicibus aliquot confessionem, coram *Matthia* Episcopo *Vilnensi* repetens, & Eucha-

Withawdus Lithuaniam Wladislao commendat.

1430

ristiæ Sacramento, & extrema olei Sancti vnctione, procuratus est. Quæsitus insuper ab ipso *Matthia Vilnensi* Episcopo, de fide Catholica, & singillatim de duodecim fidei articulis, dum ad omnes Catholice responderet; specialius tamen de resurrectione futura inquisitus, *an illam crederet, cum in sermonibus suis, collatiue solitus fuerit articulum de resurrectione, in dubium reuocare. Credo,* inquit, *& firmissime credo resurrectionem futuram. Alias siquidem, dum cæteros articulos fidei crederem, hunc tamen velut impossibiliorem discredebam. Iam tamen id non fide solum, sed ratione comprehendo, quemlibet mortalem & resurrecturum, & pro operibus suis condignum præmium recepturum. Et si salus mea professione fidei ampliore indiget, vel satisfactione reali, vel verbali requirar, informer, paratus sum sinceriter & pure, iuxta ritum Catholicum, & informationem tuam Pontificalem, omnia implere.* Itaque omnibus in vita rite perfectis, clauibus castrorum *Wladislao* Regi traditis, feria sexta in vigilia Sanctorum *Simonis* & *Iudæ* Apostolorum, quæ fuit vigesima septima Octobris, dum terris iam aurora illucesceret, spiritum creatori reddidit. Cui dolor animi, morbum corporis credebatur conflauisse, quem duro & intractabili morbo, ipsa denique rerum temere motarum anxietate confectum, matura, vt in tali discrimine, mors abstulit. Planctus illico & vlulatus magnus exortus est, & in diebus octo, tribus vicibus per diem, mane, meridie, & vespere continuatus. Omnes illum, velut parentem patriæ, lamentabantur absumptum. Mulierum præsertim gemitus magni exaudiebantur, subministrante occasionem lachrymis Ducissa *Iuliana*, quæ se orbam pluribus querelis vociferabatur. Nec certe solum suis, imo & pluribus nationibus deflendus videbatur. Erat enim Princeps, cum prudens, tum liberalis qui ad subeundos quoscumque labores animum durauerat. Vices quoque temporum, ita pro disponendis publicis & priuatis rebus diuiserat, vt nec minimam particulam diei frustra præteriret. In iudicandis autem & decidendis subditorum querelis, & expediendis causis & legationibus, adeo diligens & intentus erat, vt in tabula, & in itinere, si res postulabat, sententias ferret & responsa, iuraque petentibus redderet. Quo vno maximam æstimationem sui nominis, & apud exteros, & apud proprios quæsiuerat. Aduersus cuius vim, nec plebs, nec nobilitas *Lithuaniæ*, attollere oculos, aut hiscere audebat. Si insuper aliquo tempore recreari illum contingebat, aut in venationes adibat, aut sacrorum ludo se applicabat vtroque tamen parcissime vtebatur; delirum Principem & extremi ingenii ratus, qui tractando per se venationes, præstantiora Reipublicæ negotia omitteret. Iungebat insuper consortia cum variis mercatoribus, quorum opera fideli vsus, plurimas res nobilissimas, in auro, argento, gemmis, pannis, pellibus, & aliis rebus, in thesaurum suum conquirebat, qui exposit liberalitatem suam diffunderet. Et licet in comedendo modestus, in bibendo moderatissimus fuerit, toto vitæ suæ tempore, nullo vino, nulla sicera, sed tantummodo lympha pura vsus, in Venerem tamen, quam conueniebat, erat procliuior. Quod malum, illum sæpe a bello moto, & in breui conficiendo, redire cogebat. Inter ætatis nostræ homines pro constanti fama habitum est, nullum ætatis suæ Principem *Withawdo* comparandum fuisse, aut liberalitate, aut factiuitate; Qui patriam suam obscuram, tenuem, ac ignobilem, fama rerum gestarum, & operum claritate, primus in lucem reddiderit & extulerit æque; quæ in subsequentibus Ducibus non substitit: nec dubium videbatur, gloriam *Lithuanicam*, & per illum partam, & cum eo extinctam esse. Seuerus in proprios, nullum scelus illorum impunitum relinquens, cuius sceleris illum latere non poterat, quacumque arte celata conditio. In hospites vero comis & benignus. Tenutarios & Officiales suos, a procuratione amotos, fortunis, quibus se per exactiones & spolia locupletauerant, exuit & condemnauit; ex industria id agere creditus, quasi humectaturus aridos & expressurus humentes. In corpore eius, & tenuitas notabatur & breuitas: quippe quem natura rerum eximia specie & statura donare dignata non fuerat, dum cætera abunde donasset. Liberalis autem & magnificus adeo fuit, vt maiora, comparatione facta, redonaret, quam exhibita acciperet, cuius dextera notabatur quam læua protensior. Plerique autem adeo illum Venereum, atque lubricum, procliuemque in libidinem fuisse ferunt, vt e medio victoriarum cursu, frequentius exercitu in terra hostili relicto multa terrarum spatia, equos permutando, conficiens, ad vxorem pellicesque, pruritum voluptatum expleturus, redire consueuerit.

& moritur.

Cuius mores recensentur.

Morte Ducis *Withawdi* secuta, dum animi omnium *Lithuanorum* & *Ruthenorum* suspensi essent, quisnam tanto Duci, prole masculina non extante, debeat succedere ad regendum multitudinem inconditam, neque legibus, neque institutis viuere assuetam. Restabat quidem germanus Ducis *Withawdi*, Dux *Sigismundus*, sed is obscure se in vita *Withawdi* gerens, non aliquod dederat bonæ suæ indolis monumentum. Restabat & Dux *Switrigal Wladislai* Regis germanus, sed ebrietati & solatiis deditus, ingenii quidem liberalis, sed variabilis & vehementis, parumque sensati, atque dextri. Nihil apud illum ratio aut grauitas valuit, omnia, ira vehemens & mutatio crebra animi, velut flatus quidam auræ, gubernabat, vt semper cæderes in illo varios & diuersos perflare motus. Liberalitate tamen maxima, & miscendo se ebrietatibus, multorum sibi animos mortalium conciliauerat, *Ruthenorum* singularius, in quorum ritum, licet esset *Romanæ* reli-

1430

religionis Princeps, ferebatur inclinatior. Quia tamen singula ex *Wladislai* Regis *Poloniæ* arbitrio pendebant, omnis multitudo Principum & Baronum *Lithuaniæ* & *Russiæ* versa est illumque secuta, ignara an solus præesse vellet, an alium in locum *Withawdi* demortui substituere. *Wladislaus* autem Rex, charitate, qua Ducem *Switrigal*, vt germanum, complectebatur, deuinctus, venisse tempus ratus, quo illum, annis plurimis in obscura sorte degentem, & variis iactatum turbinibus, attollere & magnificare posset, inconsultis Prælatis & Baronibus vtriusque Dominii, videlicet, *Poloniæ* & *Lithuaniæ*, qui magnorum & Principe dignorum operum *Switrigellum* non putauere capacem; verebatur enim ne contrariun decernerent, Secretarium suum *Ioannem Mazik* de *Dambrowa*, de domo *Wadwicz*, qui duos pisces trutas pro insigni deferunt, ad Ducem *Switrigal* mittit, Ducatum magnum *Lithuaniæ* eidem conferens, & annulo speciali ei misso, ipsum instituens de eodem. Quod vbi *Lithuanorum* & *Ruthenorum* Proceres persensere, illico Rege deserto, ad Ducem *Switrigal* confugiunt, illique tanquam rerum *Lithuaniæ* summam adepto, adhærere, & in ipsius sententiam ire (vv plerumque eius gentis sunt ingenia; mutabilem pro varietate fortunæ gerentia fidem) cœperunt: super captiuatione Regis *Wladislai*, & *Polonorum* occisione, vnusquisque pro se assistentiam & obedientiam offerens, ne in suspicionem caderet, & futuri Ducis magni indignationem, cunctanter agendo, sibi conflaret. Itaque certabant plurimis studiis vnus alterum præuenire. Inconsulta autem *Wladislai* Regis *Poloniæ*, & tam præceps Ducatus magni *Lithuaniæ*, in Ducem *Switrigal* collatio, multorum malorum causa exstitit & origo. In *Withawdi* Ducis morte, etsi nonnulli vultu simularent in prospectu tristitiam, multi tamen, & præsertim *Rutheni*, lætabantur nimium, sperantes sibi, & sectæ suæ schismaticæ meliora, rerum permutatione, & *Switrigielli* successione, cui magnum *Lithuaniæ* destinabant Principatum, prouentura.

Duci Switrigal magnus Lithuaniæ Ducatus confertur,

qui Wladislao Regi & Polonis struit insidias

Funus Ducis *Withawdi* *Wladislao* Rege *Poloniæ*, cum omni curia sua prosequente, ex *Troky* *Vilnam* deductum est, & in Ecclesia Cathedrali Sancti *Stanislai*, exequiis debitis cum magna solennitate peractis, traditum sepulturæ. Aderat funeribus huiusmodi Dux *Switrigal*, cum pluribus Ducibus & Boiaris *Lithuaniæ*, qui iam illum, veluti Ducem magnum sequebantur. Sepultusque est, magno quidem omnium obsequio, sed non omnium vt reor, pari affectu, metu enim non voto, plerique sciebantur officium impleuisse; solus *Wladislaus* Rex iusta ei honorabiliter magnificeque celebrauit, ingentemque luctum super eum, quam quisquam ratus erat, exposuit. Et quoniam *Wladislaus* Rex non vno die, nec duobus contentus, in plures dies iusta funeri persoluebat, Dux *Switrigal*, motum animi dissimulare non valens, *Wladislao* Rege necquicquam dissentiente, repente castrum *Vilno*, deinde *Troky*, cæteraque Ducatus magni *Lithuaniæ* castra, comprehendit, & in suam redegit plenariam potestatem, *Wladislaumque* Regem, licet legitimum Dominum & hæredem naturalem, ab eisdem excludit. Felicitate autem rerum secundarum elatus, cum & consiliarios pessimos nactus esset, infirmum animum ad deteriorem partem inclinat, adeoque insolentiæ suæ indulget, vt non longe abesset, quin in *Wladislaum* Regem *Poloniæ*, & suos *Poloniæ* Barones, eo præsertim tempore, dum crapula & ebrietate onustus esset, manus iniiceret: quem nedum violari, sed nec inclementiori verbo appellari, turpissimum reri debebat. Vnde præfato *Wladislao* Regi, non gratias agit pro munere magni Ducatus sibi impenso, non colit illum, non veneratur, non miratur, sed veteribus iniuriis ad memoriam reuocatis, improperiis vtens, præsentemq; tantummodo fortunam metiens, nouercalibus oculis intuebatur, & plurimis improperiis, obiurgationibus, minis vtens, præsentem fortunam non Regis fauore & gratia, sed sua virtute se consecutum glorians, mirumque in modum insolescens & superbiens, comprehensiones suas refricabat, & carceres minitans, se pro illis supplicium de Rege mansuetissimo sumpturum iactitabat.

1430 Switrigello castra Lithuaniæ occupat,

Talemque illum tunc constabat fuisse, nouos sibi sed inutiles magnitudine fortunæ subministrante spiritus, vt nec quid faceret, nec quid diceret, quicquam vnquam pensi habebat. Calamitatis autem suæ & suorum, *Wladislaus* *Poloniæ* Rex, non ignorabatur fuisse causa, dum affectionis fraternæ lenitate furenti *Switrigaloni* Duci præter constituta, & leges *Poloniæ* Regni, a se editas, Consiliariis tam *Polonicis* quam *Lithuanicis* inconsultis, Ducatus magni *Lithuaniæ* moderamina commiserit. Itaque Dux *Boleslaus Switrigal*, Principatus sui in Ducatu magno *Lithuaniæ* initia insolentius ferens, non gratiæ, non charitatis, non sublimationis sibi a *Wladislao Poloniæ* Rege, recenter impensæ, memor, comprehensiones suas, vincula & carceres, exprobrando, refricabat. *Tu me*, inquit, *Rex, cum Duce Withawdo, captiuabas, ligabas, annis nouem in diris compedibus vinctum tenebas, nunc aduenit tempus, in quo, permittente Deo, in manus meas incidisti. Restituere ego tibi nunc, & reddere parem vicem possum, & vlcisci in capite tuo de iniuriis meis.* Hæc & plura alia ptobra, pluribus diebus, Rege patienter dissimulante, expuebat. Plus quoque angebatur Rex sua stoliditate & vehementia quam probris. Propter quod sæpe mitissimus Rex, monendo illum respondebat: *Abstine ab ira, & depone indignationem conceptam, Charissime frater, conuenit te nunc, tali Solio Diuina bonitate,*

& Wladislao Regi carceres & vincula minatur.

1430

& mea liberalitate, honoratum, omnium iniuriarum præteritarum obliuisci. Consiliarios insuper, & Barones *Poloniæ*, & clientes Regios, in conspectu suo, duris sermonibus & inhonestis confundere, comminationibusque mortis concutere, non fuit veritus. Nuncios Regios ad Reginam & Consiliarios in *Poloniam*, aut ab eisdem in *Lithuaniam* ad Regem, proficiscentes, arrestabat, & literas omnes frangebat, reuoluens omnem, quam continebant, scripturam. Quibus moribus omnibus euidenter constabat, bene institutum *Lithuaniæ* Ducatum, breui stolidi Ducis temeritate, casurum. Literæ etiam a *Martino* quinto Papa, quibus *Wladislaum* Regem de morte Ducis *Withawdi* consolatur, afferuntur. Quarum talis erat tenor. *Martinus Episcopus, Seruus Seruorum Dei. Charissimo in Christo filio Wladislao Poloniæ Regi Illustri, Salutem & Apostolicam benedictionem. Superioribus diebus, corde fueramus afflicti, dubitantes, ne ambitio humana, celebris memoriæ fratrem tuum Alexandrum, Ducem magnum Lithuaniæ, cupiditate coronæ Regalis, alienum faceret, & separaret a te. Nunc autem affligimur & dolemus, quod mors, iam reconciliatum cum Serenitate tua, in perpetuum separauit. Sed in hoc nosmet ipsos, & te, consolamur in Domino, quod huiusmodi separatio lege naturæ, quæ mortalibus omnibus statuit moriendum esse, non ambitione & instigatione maleuola, sed sine peccato suo accidit. Ante enim, quam peccaret aduersus te, seductus malo consilio, rediit tecum in gratiam, & transiuit ad suscipiendam coronam pro meritis suis, non corruptibilem, sed æternam, per gratiam non mortalis, sed æterni Imperatoris. Quod sperandum est ex eius bonis & iustis operibus, quæ fecit in vita, præsertim pro amplificatione fidei Christianæ, in qua vna vera salus fidelium reperitur. Quare fili charissime, in hac spe consolare animum tuum, pro morte tanti Principis, tamque chari fratris afflictum, quia sibi reposita est in cœlo corona victoriæ, ad quam vocauit eum Dominus, coronæ mortalis affectione deposita; & quod, antequam ex hac luce discederet, ipsum amplexus & allocutus es charitate fraterna, postremo ipse tibi moriens, vt debitum, frater fratri, statum eius, subditos & Dominia commendauit. Nemo autem, eo Duce sublato, quem tecum vnanimem atque promptum cupiebamus fore, ad suscipiendam defensionem fidei Catholicæ, contra Bohemos hæreticos, ad te vnum necesse est nobis oculos conuertere, animum, fiduciam, spem, & preces nostras. Nec egemus maiore præsidio, nec ampliori potentia, nec voluntate meliore, quam tua est. Certi enim sumus, quod hanc rabiem hæreticam, Regno tuo finitimam, & periculosam tuis, semper odio iustissimo prosecutus es, & extinguere cupiuisti. Quod cum nunc perficere solus possis, cordialiter rogamus sublimitatem tuam, vt compositis rebus Lithuaniæ, & ordinato earum terrarum Statu, quæ in tua potestate relictæ sunt, omnes curas, cogitationes, & vires tuas conuertas, ad hanc perfidam hæresim extirpandam, cum nullum aliud negotium Deo magis acceptum, nec vtilius mundo, nec tibi gloriosius, possis amplecti. Cuius perficiendi gloriam a Deo reseruatam tibi esse cupimus & speramus. Datum Romæ, apud Sanctos Apostolos, Idibus Ianuarii. Pontificatus nostri Anno XIIII.*

Wladislao Regi a Pont. Martino litera consolatoria de obitu Withawdi mittuntur.

Quamuis autem *Alexander Withawdus*, Dux magnus *Lithuaniæ*, habebat in se plurimas virtutes, in liberalitate tamen præcipue excellebat, singulari voluptate exultans, quoties dona sua munifica aut in hospites, aut in familiares, aut in seruitores, aut in Principes vicinos, aut in *Tartaros* cæterosque barbaros effundebat, in *Wladislaum* tamen *Poloniæ* Regem, quamuis ille circumcisum cor ad dona habebat, illaque parui faciebat, & in omnes eius aulicos erat profusior. Cuius, cæteris omissis, (neque enim sine magna repletione chartarum singula possent enumerari,) vnum subiiciemus. Erat illi Secretorum suorum Notarius & Consiliarius intimus, singulari enim in consulendo pollebat dexteritate, *Nicolaus Maldrzik* vir nobilis de domo *Rosarum*, in singulari etiam coniugali statu constitutus. Quem ad coniugem ad patrimonium suum remissurus in *Poloniam*, volens muneribus suis præmiare, præter vestes nobiles & splendidas equosque & clenodia, sibi largitas & largita, centum sexagenas latorum grossorum, præsente & spectante consorte sua *Iuliana*, sibi afferri, & donari iussit. Sed *Iuliana* Ducissa eam donationem quasi enormem, cœpit carpere, & Ducem *Alexandrum* obiurgare, quod per tam profusas & frequentes largitiones, se ipsum, & Ducatum suum, ac domum suam euisceraret & exinaniret. At ille muliebrem fragilitatem & liuorem moleste ferens, iussit præfato *Nicolao Maldrzik*, alias centum sexagenas latorum grossorum afferri & donari. Sed *Iuliana* Ducissa amplius inualescente ad choleram, & se non solum in sua persuasione non auditam, sed etiam confusam videns, etiam secundam donationem improbabat. Eapropter *Alexander Withawdus* donationem tertiam centum sexagenarum adiunxit. Sed *Iuliana* Ducissa certante, & in bilem magis efferuescente, Duce quoque *Alexandro* suas sugillationes, duplicata semper talione donationis condemnante, vsque ad vicem octauam, inter Ducem & Ducissam certatum est, donec Ducissa *Iuliana*, videns persuasiones suas & carptiones in Ducem *Alexandrum* coniectas, maius continue dispendium fisco & thesauro Ducali, sibi quoque maiorem ignominiam produxisse, vix conticuit. *Alexander* quoque *Withawdus* Dux, a suorum donorum iteratione in *Nicolaum Maldrzik* cessauit. Sicque præfatus *Nicolaus*

Exemplum liberalitatis summæ in Withawdo.

1430

colaus Maldrzik, diuæ fortunæ vulnere, & reprehenſione *Iulianæ* Duciſſæ, vbi ſe deteſtatum & impeditum crediderat, adiutus, octingentis ſexagenis latorum groſſorum receptis, receſſit. Duci *Alexandro* de liberalitate & munificentia Duciſſæ vero *Iulianæ* de reprehenſione, & liuore, qui ſibi magis, quam gratia, conducebat, multiplices diffundebat, apud vniuerſorum aures, gratiarum actiones.

Quieſcere ſperabatur Dux *Switrigal* a ſuo furore, ſed illum nouus Nuncius, ſibi allatus ex *Podolia*, auxit vehementer, cum dolor indignationi acceſſiſſet; *Paulus* namque *Camyenyecenſis* Epiſcopus, *Polonus*, quamuis ſortis humilis vir, & Barones *Poloni* terræ prædictæ, videlicet *Hriczko, Kierdeiowicz, Theodoricus, Michael*, & *Mirzilo*, germani, de *Buczacz, Kruſchina*, & *Galow*, cognito obitu Ducis *Withawdi*, in *Camyeniecz* conueniunt, & Capitaneo caſtri, qui vocabatur *Doygierd*, Palatino *Vilnenſi*, Barone Lithuaniæ, ad quem nondum fama mortis Ducis *Withawdi* peruenerat, ad conſilium euocato & petito, caſtrum *Camyeniecz*, Capitaneo ex caſtro egreſſo & captiuato, cum eſſent & robore & numero hominum multo ſuperiores, comprehendunt, & in coronæ Regni *Poloniæ* redigunt poteſtatem.

Lithuani ex Podolia eiiciuntur,

Nec ſolum caſtro prædicto, ſed & aliis caſtris *Podoliæ*, quæ tunc pro *Lithuanis* tenebantur, potiuntur. Ab illoque tempore *Podolia*, quæ variis donationibus iactabatur, in ſpeciem prouinciæ redacta eſt, & Regno *Poloniæ* reunita. Fremebat Dux *Switrigal* nouitate accepta tali, nec ipſe ſolum, ſed omnes *Lithuani*, quaſi terra hæc hæreditaria, & non ditionis Regni *Poloniæ*, quæ ad vitam, & precario, Duci *Withawdo* concedebatur, eſſet eis adempta. Itaque auctus furore Dux *Switrigal*, auget improperia, auget & contumelias, non in Regem ſolum, ſed in omnes eius *Polonos*. Et quoties illum cholera de interceptione terræ *Podoliæ*, accendit, toties velut furens & fantaſticus, cubile Regis, in quo omnes Curienſes Regis excubabant, ingrediebatur, conceptam ructans bilem, & cum Regem, tum Barones eius carpens, quod terram *Podoliæ* ſibi abſtuliſſent.

quod ægre fert Switrigal

Sæpe enim illum, præſertim dum mero accenſus maderet & crapula, vehementia ſpiritus exagitabat, adeo, vt cum magna iniuria in Regem & ſuos euomeret probra, captiuitatem aut mortem minitans, ni ſibi terra *Podoliæ*, cum caſtris *Camyeniecz* cum *Smotricz, Skała, Czirwonigrod*, reſtitueretur.

Regemque & curienſes probris adficit,

More quoque quodam inſito mortalibus, infirmus ille animus rebus inſoleſcebat ſecundis. Qui ſi ſapuiſſet, referre potius vicem beneficii debuerat. Indicabaturque ſtatim in ipſo Dominationis principio, ex moribus ſuis atque initiis, fortunam ſuam, poteſtatemque, inſolenter, nimieque tractaturus: ea vanitatis redolens inconſtantia, vt quod vtilitatis cauſa, vel aliqua ſalubri ratione ſuadente, decreuerat, leui facilitatis conſilio variabat, ad omnem auram quauis arundine celerius agitatus. Et Regis quidem patientia in eodem tenore ſuum ſeruabat moderamen, verum Baronum & Nobilium *Poloniæ* corda accenſa erant ad contumeliam repellendam. Vnde & ſæpe reſponſum, æque contumelioſum, verbis ſuis reddebant, parumque aberat, quod manus inuicem non conſererent. Iam quoque omnium Baronum & Nobilium *Poloniæ* animi ad hoc vnum conſpirauerant, vt Ducem *Switrigal*, cubiculum Regis ingredientem, & omnes, qui illum tutari vellent, occiderent.

qui & illi inſidias ſtruunt

Caſtrum quoque *Vilno*, in quo Rex habitabat, clauderent & firmarent, *Lithuanis* eiectis, & tam diu, ſi vis aliqua ſuperueniret, cum victualium omnium copia refertum eſſet, illud defenderent, donec exercitus *Poloniæ* ſuperueniens, eis opem & liberationem afferret. Tali & nouo conſilio exhilarati, obſeruabant tempus, quo cogitata exequerentur; nec quicquam erat difficile animis, ad quæque extrema pro fide Regis ſui experienda, deſtinatis. Dux quoque *Switrigal* ſolita vehementia exagitatus, ſæpe Curienſes omnes Regis perdere, ſæpe carceribus coniicere, machinabatur. Iamque compedes allati fuerant & vincula, quibus ſingulos *Polonos* vincire, & obſcuris tradere carceribus moliebatur. Indicatum inſuper erat Regi, Ducem *Switrigielum*, noctium vna, in cubiculum irrupturum, & tam Regem quam ſuos ad internecionem cæſurum. Quapropter *Polonorum* milites, de periculo auiſati certificatique ad extremum certamen ſe deuouerant, & alacribus animis ad moriendum deſtinatis, *Switrigielli* operiebantur aduentum.

Baronum & nobilium *Poloniæ* conſpiratio, in mortem Ducis *Switrigal*, in notitiam *Wladislai* Regis deducta, ſolicitudinem magnam ei iniecit, ne deduceretur in effectum, & ne in Ducem *Switrigal* aliquid crudelius per Polonos ferro conſuleretur. Itaque ſubmouendam materiam omnem choleræ, & mitigandum animum Ducis *Switrigal*, facto optimum ratus, deſtinat, & conſtituit in corde ſuo. *Podoliæ* terram cum caſtro *Camyeniecz* ei reſtituere, ſiue vt eum placatum efficeret, ſiue quia plus ſibi, & Ducatui *Lithuaniæ* de terra, quam proprio Regno, fauebat.

Wladislaus Rex Podoliā Switrigallo reſtituit.

Diſſuadentibus itaque & recuſantibus *Polonis* Baronibus & Nobilibus, *Wladislaus* Rex, Duci *Switrigal*, *Podoliæ* terram reſtituit, literaſque neceſſarias ad *Michaelem Buczaczky* ſcribit, imperans ſtricte, *vt de caſtro Camyeniecz, & de aliis caſtris Podoliæ, Duci Switrigal faciat effectualem ceſſionem.* Et quo res efficacioris roboris fiat, nullumque interponi obſtaculum poſſit, *Zaklikam Tarlo* de *Sczekarzowicze*, militem de armis *Topor*, in *Camyeniecz* transmittit, vt is etiam mandatum regale de reſignandis caſtris Podoliæ faciat, & caſtrum *Camyeniecz* in manus *Michaelis Baba Rutheni* reſignari demandet, ne literale imperium habeat aliquid tacitæ ſuſpicionis.

1430

Reſtitutione terræ *Podoliæ* Dux *Switrigal*, plus quam credi poteſt, lætatus, omni cholera depoſita & vehementia, reconciliari Regi ſtudet, & quantum poteſt, efficit ſibi illum placabilem, donatque ſibi mille centum cyclos argenti, cum veſtibus pellibus ſubductis, & pelliceis plurimis clenodiiſque & pannis variarum manerierum.

eumque mitigat.

Dolore magno Barones & Nobiles *Poloniæ*, qui ad latus Regis erant, conſternati, de terræ *Podoliæ* alienatione, crebris conſiliis ſecretis exquirunt vias & ingenia, quibus impedire propoſitum Regis poſſent. Et inter alias vias placebat, vt ſigillum Regium aqua vel igne perderetur, quatenus defectus Sigilli, vel rem redderet ſuſpectam, vel in aliud tempus differret. *Zaklicæ* tamen *Tarlonis* miſſio, magnam propoſito & molitioni eorum deſperationem afferebat. Erant tunc inter *Poloniæ* alios Barones & Nobiles, *Andreas* de *Thaczin* de domo *Bipennium*, & *Nicolaus Drzewiczky* Cuſtos *Sandomirienſis* adoleſcens, ingenuus, de domo *Taurorum*, qui tunc Sigillum Regium deferebat; horum ingenio tanto diſcrimini Reipublicæ ſubuentum eſt:

Sed Barones Poloniæ prudenti conſilio

Scribunt literas *Michaeli Buczaczky* Capitaneo in *Camyeniecz*, ſignificando *in quanto periculo eſſent, Regemque nihil ex arbitrio proprio agere; mandatū de reſignando caſtro Camyeniecz conſtrictum ſua & ſuorum captiuitate, feciſſe. Ipſe attenderet, quomodo ſeruaret honorem ſuum; & ne ad imperium Regis, in alterius manu & poteſtate, velut vinctum conſtitutum, caſtris cedat, & Rempub. vulneret & contriſtet. Sed ſi Regi & Regno gratum præſtare obſequium ſatagit, tam Tarlonem, quam Ducem Baba Michaelem, in vincula, negato caſtro, coniiciat.* Hæ literæ dum palam ferri nequirent, Ducalibus cuſtodibus omnia loca & aditus perquirentibus, præfati *Andreas Thaczinski*, & *Nicolaus Drzewiczky*, literas in orbem conuoluunt, & in ſimilitudinem cerei, cera veſtiunt. Et quo minor eſſet doli ſuſpicio, literis in medio incluſis, a parte vtraque lumina ponunt, igne & flamma iniciata, candelam ipſam cuidam puero *Zaklicæ Tarlonis* tradunt, data ſibi vna marca latorum groſſorum, vt eam, quamprimum in *Camyeniecz* venerit, *Michaeli Buczaczky* reddat. Puero inſuper mandata verbalia adiecta ſunt, *quatenus Buczaczky Capitaneum & conſules Camenenſes moueat, vt ſi errare nolint, ex ea candela ſibi lumen quærant.* Nec eos euentus rei, taliter compoſitæ, fefellit. *Zaklika Tarlo* præfatus, dum ex *Lithuania*, datis centum ſexagenis latorum groſſorum per Ducem *Switrigal*, quo fidelius rem gereret, pro munere, & ampliſſima ſpe de multo plura habendo, ſi rem conficeret, in *Camyeniecz* peruenit, mandataque Regis exponens, vt caſtra *Podoliæ* reſignentur Duci *Switrigal*, inſtat. Nec puer ſuus cunctandum ratus, illico candelam miſſam reddit Capitaneo *Michaeli Buczaczky*. Qui myſterium aliquod ferre eam, neque otioſum eius ſignificatum, tantoque rem maiorem, quanto occultior eſſet, ratus, rupta candela, literas incluſas comperit, & tam *Tarlonem* quam Ducem *Baba*, in vincula coniiciens, turri includit. Et ne terra *Podoliæ* & Regio, cuius fertiliſſimus ager eſt, & abundans omni copia mellis, a corpore Regni *Poloniæ* abſtraheretur, effecit.

Podoliam conſeruant.

Dum hæc in *Lithuania* aguntur, non in *Polonia* ſolum, ſed & circumcirca in vicinis regionibus percrebuit, *Wladislaum* Regem *Poloniæ*, in *Lithuania* per fratrem ſuum Ducem *Switrigal*, captum detineri. Quod nouum dum etiam ad aures *Martini* quinti Papæ perlatum foret, vehementer illum turbauit. Et propterea ipſi *Wladislao* Regi & Conſilio *Poloniæ*, deinde Regi *Romanorum Sigismundo*, & Duci *Switrigal*, ſpeciales literas mittit, incitans ipſos ad *Wladislai* Regis liberationem. Harum tenores tales erant.

Audiens Papa Wladislaum a Switrigallone captum varias pro illius liberatione literas ſcribit,

Duci Lithuaniæ Swvitrigyelloni.

quarum tenores inſeruntur.

Martinus Epiſcopus Seruus Seruorum Dei, Dilecto filio Nobili viro, Duci Lithuaniæ Switrigiello. Cum Deus omnipotens, Beato Petro & ſucceſſoribus ſuis, ac nobis, qui in Sede eadem ſedemus, licet immeriti, poteſtatem dederit ſuper terra ligandi atque ſoluendi fideles, quos cernimus in aliquod peccatum, inſtigante hoſte humani generis, eſſe prolapſos; Libenter pia charitate ad pœnitentiam reducimus, vt eorum animas illaqueatas ſoluamus, ita, quod in tremendo iudicio, libere & munde compareant coram Chriſto Deo noſtro. Sentientes igitur te grande facinus auſum eſſe, & enorme peccatum commiſiſſe, in perſonam chariſſimi in Chriſto filii noſtri, Wladislai Poloniæ Regis Illuſtris, germani tui: cum nihil a te tale verentem, nec ſuſpicantem quidem, in quodam caſtro Lithuaniæ detinendo, & propria libertate priuando. Miramur atque dolemus, quod tu præſumpſeris mittere violentas manus in Regem tantæ excellentiæ & dignitatis, quem propter eius grandæuam ætatem, cum ſumma ſemper laude traductam, & virtutes heroicas in ipſo Rege conſpicuas, ac Regalis amplitudinem ſtatus & nominis, & res bene geſtas, pro amplificatione fidei & nominis Chriſtiani, nos & Ecclesia, amamus, diligimus & honoramus & vniuerſa Chriſtianitas veneratur. Miramur inſuper & dolemus, quod frater in fratrem, minor in maiorem, hoc facinus attentaret. Sed nihilominus odio habentes errorem tuum, fragilitati tuæ compatimur. quæ a Sathana mota eſt, & reſiſtere non potuit paſſioni, prauum cupiditatis & ambitionis humanæ conſilium inſpiranti. Paterno itaque tibi compatientes affectu, & cupientes animam tuam, a tanti peccati vinculo liberare, & abſtergere de nomine tuo maculam huius infamiæ, rogamus nobilitatem tuam, mandantes nihilominus tibi, in virtute Sanctæ obedientiæ, quam præ-

stare nobis teneris Iesu Christi Vicario, vt humiliato corde, & petita venia a fratre tuo de iniuria sibi illata, eum pristinæ libertati restituas, & cum eo reuersus in gratiam, vt par est, fratrem & Regem diligas & honores. Non enim dubitamus, quin, si voles reconciliari, & id facere quod mandamus, rogamus, consulimus, & suademus tibi, quod Statui & honori tuo conuenit, & saluti animæ tuæ, ipse Rex veniam largietur errori tuo, & se exhibebit erga te liberalem, munificum & benignum, Statumque tuum ampliorem & tutiorem ipsemet faciet, quam si contra voluntatem eius totam Lithuaniam occupares: quam profecto, eo etiam existente captiuo vel mortuo, contra potentiam natorum ipsius, & Regni Poloniæ voluntatem, deuotorum illius Serenitati, tenere non posses. Inuoluere tantum potes eam, belloque miscere cum Tartaris, & vastitati subiicere, cum strage fidelium, & effusione sanguinis Christiani, ac periculo innumerabilium animarum, quibus nostris temporibus Deus aperuit lumen veritatis & fidei suæ. Quanto vero præstantius est, cum tua & tuorum quiete & pace, securum, vnanimem, & concordem cum fratre tuo viuere, quam tecum trahere eius & tuam patriam in ruinam, & exponere animam tuam periculo perditionis æternæ. Certi enim sumus, quia notissima est nobis clementia eius, & liberalitas, prudentiaque, quod ab eo poteris statum impetrare quem voles. Quem vt assequaris, offerimus tibi procurationem & intercessionem nostram apud præfatum Regem, quem nostri reuerentia, & pietas tui, inclinabit ad misericordiam, & ad omnem amplissimam gratiam erga te fratrem, qui etiam contra hostes vti moderatione, mansuetudine, & liberalitate consueuit. Quare, fili dilecte, velis exaudire vocem nostram de longinquo, salubriter consulentem statui & honori tuo, & obtemperare mandatis nostris, quæ tibi ad saluandam animam tuam, ex Apostolica Sede, sub pœna etiam excommunicationis, & Diuinæ indignationis, iniungimus. Datum Romæ apud Sanctos Apostolos. VI. Calend. Februarii. Pontificatus nostri anno XIIII.

Consiliariis Regni *Poloniæ*

Martinus Episcopus Seruus Seruorum Dei. Venerabilibus fratribus, Episcopis, & dilectis viris filiis, Consilio charissimi in Christo filii nostri Wladislai Poloniæ Regis Illustris, Salutem & Apostolicam benedictionem. Fuimus admirati plurimum & turbati, audientes charissimum in Christo filium nostrum Wladislaum Poloniæ Regem Illustrem, in Lithuania detineri, & si quid fieri posset pro eius liberatione, tanquam pro filio charissimo nostro & Ecclesiæ, id continuo libenti animo feceramus, quod in præsentiarum nobis visum est vtile in hoc casu, post pias & humiles orationes factas ad Deum, pro ipsius liberatione & incolumitate, rogamus per literas instantissime, charissimum in Christo filium nostrum Sigismundum Romanorum Regem Illustrem, vt eius liberationi charitatiue & diligenter velit intendere; Et scribimus etiam fratri Regis, eius nouitatis authori, vt videbitis in copiis literarum nostrarum, præsentibus inclusis. Et quia præfatos Reges, cupimus videre vnanimes & concordes, sublata omni materia dissensionis, vtrique eorum scribimus, quatenus pro tollendis differentiis, quæ inter eos sunt, velint mittere Nuncios & Oratores suos sufficienter instructos, ad Dilectum filium nostrum Iulianum Sancti Angeli Diaconum Cardinalem, Apostolicæ Sedis Legatum, quem de præsenti ad partes Germaniæ destinamus; volumus enim, vt eos componat amicabiliter, si poterit. Quod si perficere ipse Legatus non posset, vt Nuncii & Oratores huiusmodi mittantur ad nos, vt ipsos Reges amicabiliter componamus, finemque eorum controuersiis imponamus, & ipsos tandem fraterna charitate, ad Dei honorem, & obsequium Catholicæ fidei coniungamus. Literas autem nostras mittimus ad manus præfati Legati, sua cura & diligentia dirigendas, qui literas destinandas præfato Regi Poloniæ, & fratri eius, forsitan vobis mittet, vt eas præsentari, secundum quod vobis videbitur, faciatis. Nos enim vobis iniungimus, vt quantum in vobis erit, studeatis ea facere & operari, quæ pertinent ad præfatorum Regum compositionem, & confusionem Bohemorum hæreticorum. Et de statu charissimi in Christo filii nostri Regis vestri, ac de successu rerum Lithuaniæ, nos curetis per literas vestras dietim facere certiores. Datum Romæ apud Sanctos Apostolos, VIto Calendas Februarii, Pontificatus nostri anno XIVto

Sigismundo Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Regi.

Martinus Episcopus Seruus Seruorum Dei. Charissimo in Christo filio, Sigismundo Romanorum, Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illustri, Salutem & Apostolicam benedictionem. Nuper audiuimus, quod charissimus in Christo filius noster, Wladislaus Poloniæ Rex Illustris, in Lithuania detinetur. Quæ nouitas, attentata contra tantum Regem, displicet nobis plurimum, & etiam Serenitati tuæ debet esse molesta. Veremur enim ne ex inde sequantur bellorum incendia, cum strage fidelium, & effusione sanguinis Christiani. Dubitamus etiam, ne Bohemi hæretici fiant in tanta rerum perturbatione validiores, & paratiores ad nocendum. Quare excellentiam tuam rogamus, vt considerans, quanta pericula & detrimenta accidere possunt in populo Christiano ex huiusmodi nouitate, coneris reducere diffidentes ad pacem, & cum omni fide & charitate fraterna, velis intendere liberationi præfati Regis, quem semper fratrem appellare verbis & literis consueuisti. Qui etiamsi esset inimicus, propter solam Regalis nominis dignitatem, hoc in casu iuuandus esset a te, qui es omnium Regum primus. Nec pati debes, vt inferiores audeant iniicere violentas manus in Reges, quorum dignitas tanta est, vt eam violare, sacrilegio simile videatur. Multa possemus tibi dare exempla Imperatorum Romanorum, qui conseruarunt Reges in Regnis suis, & ab aliis violenter eiectos, in Regna reduxerunt, & ablata, victis & superatis Regibus reddiderunt; gloriosius existimantes, Reges restituere, quam vincere; vt intelligas, quod a tua sublimitate requirimus, de liberatione fratris tui, laudabile officium Imperatoris esse Romani. Quod si hanc rem, cum quanta poteris diligentia & fide præstiteris, obligabis eum tibi, & cum ipso amicitiam perpetuam confirmabis. Quanti enim faciet beneficium liberationis suæ, si illud tua intercessione receperit, tu potes optime iudicare. qui olim captus a tuis, simile beneficium ab aliis recepisti. Quare fili charissime, cum tibi occasio oblata sit, bonitatem, clementiam, & fraternam charitatem tuam, ac animi magnitudinem ostendendi, quæ in nulla alia causa perspici potest, & etiã tanto beneficio obigandi Regem & regnũ ejus, & in tua amicitia confirmandi, velis eam arripere occasionem, & cogitare, hanc tibi (quod & nos credimus) a Deo datam esse, vt animus eius tibi perpetua & immutabili charitate iungatur, ad conseruandam pacem & quietem fidelium, & hæreticorum perfidiam confundendam. Quod quoniam nos valde cupimus, scribimus etiam Regi Wladislao, qualiter pro eius liberatione requirimus sublimitatem tuam. Non dubitamus te in hoc casu eius, quantum poteris, profuturum: & rogamus atque monemus eundem, vt similiter velit in negotiis & necessitatibus tuis, erga te pari affectione se habere, & specialiter omnia, dudum inter vos conuenta, seruare, & alia latius ei super his scribimus, prout videbis in copia literarum nostrarum, quam tibi mittimus his inclusam. Rogantes Celsitudinem tuam, vt pro tollendis differentiis omnibus inter vos, ex parte tua facias, quæ fieri volumus, tam in destinandis Nunciis & Oratoribus tuis, ad dilectum filium nostrum Iulianum Sancti Angeli Diaconum Cardinalem, Apostolicæ Sedis Legatum, quem ad partes Germaniæ transmittimus, de præsenti quoque deinde ad nos, si Legatus componere vos non posset, vel compositurus amicabiliter, vel per viam iustitiæ finem impositurus. Vt vos duos Catholicos Reges, sicut optamus, & vtrique vestrum expedit, & Christianæ Reipublicæ, in sancta charitate & amicitia confirmemus. Datum vt Supra.

Wladislao Regi Poloniæ.

Martinus Episcopus Seruus Seruorum Dei. Charissimo in Christo filio Wladislao Poloniæ Regi Illustri, Salutem & Apostolicam benedictionem. Cum ad Serenitatem tuam literas consolatorias scriberemus, audita morte celebris memoriæ Alexandri Ducis magni Lithuaniæ fratris tui, nouus nobis allatus est Nuncius detentionis personæ tuæ, qui animum nostrum vehementi admiratione & perturbatione commouit. Cogitantes tamen, quod in ea patria, in qua natus es, & vixisti diu Princeps & Dominus, nomen tuum, quod est apud omnes gentes externas celebre & venerandum, coli & amari merito debeat, ac timeri: quod Regnum habes potens & fidele, quod habes & natos in tuo Dominio legitimos successores; & non dubitantes gratiam Dei & iustitiam tecum esse, quæ omni potentia fortiora sunt; speramus in Domino huius nouitatis finem, tibi & tuo statui infelicem esse non posse. Nos vero, cupientes in hoc casu, quibus modis possumus succurrere & subuenire necessitati tuæ, primum pias & humiles fecimus orationes ad Deum, pro liberatione & incolumitate tua, deinde per literas nostras rogauimus instantissime charissimum in Christo filium nostrum, Sigismundum Romanorum Regem Illustrem, vt cum omni charitate & fide fraterna velit intendere liberationi tuæ, quarum literarum copiam tibi destinamus, præsentibus inclusam. Et speramus in Excellentia sua, quod in hoc casu tuo conabitur bonitatem, clementiam, & fraternam charitatem erga te, ac magnitudinem animi demonstrare, quæ in nulla alia causa clarius perspici potest, sicut ei scribimus. Cæterum fili charissime, quia valde cupimus, vt inter vos vigeat fraternus amor & charitas, ac perpetua & firma concordia, rogamus, requirimus, & monemus etiam sublimitatem tuam, vt similiter in negotiis & necessitatibus suis, pari affectione te habeas erga ipsum, & specialiter velis omnino, vt debes, ei omnia dudum inter vos conuenta seruare, quod Oratores eius apud nos existentes de præsenti, inter cætera requirebant, antequam haberetur hic notitia nouitatis huiusmodi; pollicentes præfatum Regem Romanorum pariter seruaturum. Quæ requisitio cum honesta & iusta sit, tibi iniungimus, vt velis eam ex parte tua effectualiter adimplere, prætermissis cæteris, quæ in contrarium dici possent forsitan hactenus acta esse. Et si quæ differentia inter vos remaneret, volumus omnino, vt pro ea tollenda, vestrum vterque transmittat Oratores suos sufficienter instructos, ad dilectum filium nostrum Iulianum Sancti Angeli Diaconum, Cardinalem, Apostolicæ Sedis Legatum, quem ad partes Germaniæ transmittimus de præsenti, visurum & cogniturum differentias vtriusque, per eum amicabiliter componendas. Quod si non posset ipse perficere, volumus, vt intra certum terminum ad nos veniant Nuncii & Oratores vestri cum informationibus opportunis, vt vos amicabiliter componamus, vel quando aliter fieri non posset, per viam iustitiæ, vestris controuersiis debitum imponamus finem, & vos duos Catholicos Reges, sicut optamus, & vtrique vestrum expedit, ac Christianæ Reipublicæ in

1430 *in sancta charitate & amicitia confirmemus. Verum ante omnia, fili chariſſime, te exhortamur, requirimus, & rogamus, vt omni contentione & offenſione ſepoſita, velis fauere & aſſiſtere præfato Romanorum Regi, contra Bohemos hæreticos, toto poſſe tuo, & Polonos omnes, qui cum eis ſunt, ſub grauibus pœnis & comminationibus reuocare, & operari taliter, quod reſtituant per eos ablata Catholicis, ac diligenter & efficaciter prouidere, quod eisdem hæreticis, nec commeatus, nec ſubuentiones, nec vlla ſubſidia, de tuo Regno Poloniæ miniſtrentur, ſicut nobis aſſeritur hactenus factum eſſe, & in hac cauſa ita te habere, vt intelligere videaris, eam Dei magis cauſam eſſe, quam hominum, pro qua teneris, vt Rex Catholicus, eam ſine reſpectu alicuius amicitiæ vel fœderis laborare. Et ſi contrarium faceres, quod auertat Deus, aduerſus te Diuinam & humanam iuſtitiam prouocares. Datum Romæ apud Sanctos Apoſtolos &c. vt ſupra.*

Venerat in Poloniam ex Lithuania ſpecialiter miſſus, Ioannes de Oleſchnicza Regni Poloniæ Marſchalcus, per quem Rex mille cyclos argenti, cum aliis muneribus, ſibi per Ducem Switrigal datis, in Regium theſaurum tranſmittit. Is nomine Regis ſecrete & ſingillatim Prælatis & Baronibus ſuggerit, *vt pro liberatione ſua operam effectualem facere quanto citius non negligant.* Et licet non ignorarent Prælati & Nobiles Poloniæ, aduerſitatem ipſam Regi, propter opera ſua inconſulte facta accidiſſe, ſuccenſendi tamen & obiurgandi, & locum & tempus minime eſſe rati, pro liberatione Regis omnium animi accenduntur. Quæ vt facilius perfici poſſet, in oppido Vartha pro die S. Nicolai, ad conuentionem generalem, velut vir vnus conueniunt. Et licet hyeme illa peſtis epidimiæ fere vniuerſum Regnum Poloniæ occupaſſet, ibant tamen per media funera, ad ipſam conuentionem, in ipſam ciuitatem Vartha etiam ſeſe extendentia. Frequenſque numerus Prælatorum & Baronum in Vartham conuenit. Et quamuis plures viæ ingenio Prælatorum & Baronum aperirentur, & aliis placebat exercitum illico expeditum, aliis Reginam cum Curienſibus in Lithuaniam mitti, & Regem potentia & armis liberari: media tamen via ex his capta eſt, vt Legati ad Ducem Switrigal mitterentur, qui requirerent, vt Regem & ſuos in libertatem reſtitueret; cui turpe & fœdum eſſet, vt tantæ excellentiæ Regem, & grandæuæ ætatis virum, non germanum ſolum ſuum, ſed priuato etiam ſibi officio admirandum, detineri. Vt quoque ab occupatione terræ Podoliæ abſtineret, cum illa proprietatis, iuris, & Dominii Regni Poloniæ fuiſſet. Legati ad hanc rem electi fuere, Sbigneus Epiſcopus Cracouienſis, Ioannes Wladiſlauienſis Epiſcopus, Sandiuogius de Oſtrorog Poſnanienſis, Ioannes de Lichin Brzeſtenſis, Palatini. Concluſum in-

Polonis Regem ſuum liberare volentibus

ſuper erat, legatorum tranſitu non obſtante, expeditionem fieri, & omnes exercitus, ſumptis armis, octo diebus poſt feſtum Epiphaniæ in Kiiani, ſupra fluuium Wieprz, congregari, vt loca paludinoſa Lithuaniæ, conſtricta gelu, facilia eſſent exercitui, durante hyeme, ad tranſeundum. Deputantur & tunc duo Magiſtri, pro pueris Regiis educandis; Magiſter Vincentius Roth de Dabno Cuſtos Gneſnenſis, & Petrus Riterſky miles, quibus illico cura puerorum, Wladiſlai & Caſimiri, vt illos & literis & moribus ingenuis informarent, mandata eſt. Erudiri autem pueros Regios doctrinis, quas vegetiora capeſſerent ingenia, moleſte nonnulli Conſiliariorum ferunt, quo apud indoctos & rudes, ſua & ſuorum filiorum ingenia, poſſint præſtantiora exiſtimari. Taliter rebus in conuentione Varthenſi compoſitis, Legati in Lithuaniam progrediuntur, & Natalis Domini dies Varſchouiæ abſumunt, præſtolando Ducis Switrigal literas ſalui conductus, pro quibus in Lithuaniam ſpecialem Nuncium præmiſerant. Ibi illis ſubſiſtentibus, Nuncius Regius aduenit cum literis, quibus ſignificabatur, *Ducem Switrigal, quamprimum Regnum Poloniæ ad arma ſenſit, illum liberum ex Lithuania cum ſuis omnibus dimiſiſſe. Et collaudata eorum fide & conſtantia erga ſe, committit, vt in domos reuertantur, neque legatione habentus, neque armis opus eſſe, ſe iam extra omne periculum, & in libertate eſſe conſtitutum.* Hac nouitate alacres effecti Legati, in propria ex Varſchouia, diuulgata in cætero Regis liberatione, reuertuntur.

litteras accipiunt Regem iam liberatum eſſe.

Die Iouis, oppidum Bithom per Bohemos hæreticos expugnatum atque captum, per matronas, ne incenderetur, redemptum eſt. Subſequenti vero die Lunæ, Sigiſmundus Coributh Lithuaniæ Dux, & Dobeslaus Puchala de Wagri, de domo Wyenyawa, oppidum Gliwicze capiunt, & ſedem belli, præſidio impoſito, illic conſtituunt. Quarta etiam Decembris anni eiuſdem, caſtrum Eccleſiæ Wratislauienſis Odmuchow, a Bohemis hæreticis expugnatur.

Bohemi Bithom, Gliwicze & Odmuchow expugnant.

1431 Incolumis & liber Wladiſlaus Poloniæ Rex ex Lithuania feliciter reuerſus, venit in terram Chelmenſem, & primum in Thur, deinde in Sopoth deſcendit. Ibi ad ſuam Sereni tatem Zophia Regina, quæ de captiuitate ſua ſpiritum gerebat afflictum, cum pluribus Baronibus venit, congratulari omnes ſuæ incolumitati, & liberationi. Ex Sopoth pro tempore Carniſpriuii aduenit Sandomiriam, vbi habita eſt conuentio generalis. Et die Dominico Carniſpriuii, Sol notabilem eclipſim paſſus eſt. Martinus quintus Papa expoſt die vigeſima Martii mortuus, & in Eccleſia S. Ioannis de Laterano in tumba ærea ſepultus. Cuius morte ſecuta, Cardinales conclaue ingreſſi, Gabrielem Condulmarium Cardinalem in Pa-

Wladiſlaus ex Lithuania redit.

Martino V. P.R.

1431 Papam eligunt, natione Venetum, qui Eugenius quartus vocatus eſt. In conuentione ipſa Sandomirienſi, ſcrupuloſius omnia tractata ſunt, res Lithuanicas contingentia, & a Rege Wladiſlao explicatio facta, quibus probris, iniuriis, & contumeliis Dux Switrigal ipſum affeciſſet. Quibus omnibus auditis & cognitis, omnes in choleram pro dehoneſtatione Regiæ Maieſtatis inflammantur. Afferuntur & plura noua, inflammationem huiuſmodi augentia. Denunciatur enim ex Podolia, qualiter Dux Switrigal per ſuos, aliqua caſtra in Podolia occupaſſet, & circa caſtrum Smotrzicz aliquanto tempore, per ſuos obſidionem continuaſſet. Vbi ſuperuenientibus gentibus Regiis, dimicatio repente facta, & gentes Ducis Switrigal ad extremum cæſæ, & caſtrum obſidione ſolutum eſt. In diſtrictibus inſuper Regni Poloniæ, Traboulienſi, Leopolienſi, & aliis, crebræ incurſiones, ſpolia, & damna, per gentes eiuſdem Ducis Switrigal, ex caſtris Zbaraſz, Oleſzko, & Krzemienyecz, fiebant. Et quamuis Wladiſlaus Rex ſuper huiuſmodi iniuriis ſibi crebro ſcripſiſſet, requirens & rogans, *vt huiuſmodi incurſiones & damna fieri prohiberet*, nullum tamen potuit Regia requiſitio ſortiri effectum. Hæc & plura alia per Prælatos & Barones in conſilio mature digerebantur, neminique ex conſiliariis ſuis placebat ordinatio Regis, qui Ducatum magnum Lithuaniæ in Ducem Switrigal contulerat, hominemque offenſi cerebri, & naturaliter pene vehementem & delirum, Rempublicam & Regni & Ducatus, quoad in Ducatu magno præſideret, turbaturum. Quia tamen durum & difficile viſum eſt, illum de poſſeſſione Ducatus magni detrahere, cum quod Wladiſlaus Poloniæ Rex occulto & intenſo ardore ſciebatur ſibi fauere, tum quod a Ruthenis mirum diligebatur affectu, placuit omnibus, vt modeſte cum eo ſingula agerentur, ſi forte aliquo pacto praua mens & vehementia ſanari poſſet. In quo, non tam illi, quam Regiæ voluntati, deferebatur; qui æque, ampliusque quam ſibi, aut ſuis natis de omni honore & amplitudine, & ſignanter Ducatus magni excellentia, fauebat. Et quamuis omnium Prælatorum & Baronum conſilio & deliberatione, bellum contra ipſum futura æſtate gerendum, & ſignanter pro conquiſitione caſtri Luczko fuiſſet decretum, Nuncii tamen ex Sandomiria ad illum in Lithuaniam miſſi ſunt, videlicet, Stanislaus Poſnanienſis, Ioannes Chelmenſis, Epiſcopi; Sandiuogius de Oſtrorog Poſnanienſis, Ioannes de Lichin Brzeſtenſis, Palatini, cum his mandatis, vt Luczko caſtrum & terram Lucenſem, quam de proprietate & Dominio Regni Poloniæ fuiſſe conſtabat, & caſtra in Podolia occupata, reſtituat, & amplius terram illam, ab antiquis Regibus Poloniæ pacifice poſſeſſam, vexare deſiſtat, & cum Wladiſlao Rege & Regno, aut pro die S. Ge-

Succedit Eugenius IV.

Ad Ducem Switrigal, vt ſi Podolia abſtineat, nuntii mittuntur.

orgii, aut pro feſto Aſcenſionis Domini, aut pro feſto Pentecoſtes conuentionem agat, ad ſopiendum rixas & diſſidia, inter Wladiſlaum Regem & ipſum quomodolibet exorta, vtque in huiuſmodi conuentione, de Ducatu magno Lithuaniæ, quem præfatus Dux per vim, & contra fœdera Regni & Ducatus, occupauerat, diſpoſitio fieret. Vt etiam Dux ipſe, Ducatum præfatum, a Rege & Regno ac Ducatu, de illo ſibi prouideri, & ſibi illum conferri, peteret & poſtularet. Aſpirabat enim Wladiſlaus Rex ad promotionem ſuam, & propterea pro celebranda conuentione tres terminos conſignauerat, ſperans illum vnum ex tribus accepturum, certus exiſtens, ſi conuentio celebraretur, poſſe funditus omnes lites & bella extingui, & Ducem Switrigal ad pacem & concordiam fraternam, bonumque ordinem & bonam mentem reduci. Dum autem Nuncii præfati ad illum veniſſent, & mandata Regis & Regni expoſuiſſent; reſpondit, *ſe neque Luczko, neque caſtra in Podolia occupata, dimiſſurum; neque Ducatum magnum, cum illum naturali ſucceſſione integre poſſideret, a quoquam petiturum.* Altioribus tamen ſubterfugiis rem ducere ſatagens, obtulit *ſe ſuper omnibus requiſitionibus Wladislao Regi & Regno, per ſuos Nuncios reſponſurum.* Sed dum oblationem non impleuiſſet, miſſus Ioannes Luthek de Brzezie Notarius Regius. Qui mandata Regis fideliter, liberius tamen quam apud minus ſenſatum Ducem conueniret, differens, ab ipſo Switrigello Duce maxillam in vultu pertulit, dedecusque horrendum, non tam Regi & Nuncio ſuo, violando ius gentium, & humanitatis præuaricando fœdus, quam ſibi, & nomini ſuo, inflixit; præuaricatus legem omnium hominum, ipſorum etiam barbarorum, apud quos Legati, quantumcumque ferant inuiſa, inuiolabiles habentur. Indignabundus, & nimia ira percitus Wladiſlaus Poloniæ Rex, audiuit id facinus. Nec immerito: violatum enim ius gentium, ſpreta germanitatis, & quod omnia ſuperabat, humanitatis fœdera in Nuncii ſua perſona, querebatur. Multifariis ſiquidem perſuaſionibus, & multis blanditiis, efficere Rex Ducem ſibi morigerum nitebatur & vnanimem. Verum Ducis leuitas ducta moribus inconſultis, ad eam temeritatem proceſſit, vt etiam Legatum Regium veraciter & fideliter ſuadentem, violaret, cui velut pacis, inter arma infeſtiſſima, ſequeſtro, deſerri etiam ab ipſis barbaris ſolet.

quorum vni alapam infligit.

In eadem inſuper conuentione Sandomirienſi, Zophia Poloniæ Regina, magnum indignationis nubilum, contra Ioannem Straſch Io. Straſch, de Bialaczow militem de domo Odrowaſz gerens, quaſi ipſam coram Duce Lithuaniæ olim Alexandro Prælatiſque & Baronibus Lithuaniæ, de incontinentia palam diffamaſſet, ius ſibi contra illum, licet id lanior & maior Præla-

qui Reginam adulterii diffamauerat,

1431

latorum & Baronum pars dissuaderet, petiit per *Wladislaum* Regem decerni. Qui precibus suis annuens, ius locat militare. Et *Petrum* de *Widawa* Iudicem *Siradiensem*, pro Iudice constituit. Apud quem *Zophia* Regina per aliquot, Barones, videlicet *Albertum Malsyk* Castellanum *Lancicicnsem* tunc Magistrum Curiæ suæ; item *Msczugium* de *Skrzin*, item *Clementem Wątrobka* de *Strzelcze*, item *Petrum Kurowsky*, & alios, querelam suam proponit, singillatim deducens, *Ioannem Strasch*, *ipsam multipliciter de stupri consuetudine, suo ore diffamasse*, offerens *se testibus probaturam id ipsum*. Sed & milites prædicti, diffamationi huiusmodi se interfuisse profitebantur. Præfatus autem *Ioannes Strasch*, ab omnibus quidem consanguineis & notis desertus, & nonnisi ab vno fratre *Ioanne* nigro *Strasch* adiutus, tot respondendo querelis, vna tantummodo ad singula accusationum capita responsione vtebatur, asserens *se nunquam huiusmodi probra & facinora, in Zophiam Reginam commentasse. Paratus accusationis suæ facinus iure militari diluere*: offerens, manus dextræ protensione, iure purgatus, *cum quolibet accusatore duelli pugnam se initurum*. Verum cum nemo ex Baronibus querulantibus, palæstram duelli acciperet, *Straschoni* præfato purgatio per Iudicem decreta est. Quam e vestigio iuramento corporali expleuit. Rege tamen mandante, *Strasch* ipse in turrim castri *Sandomiriensis*, cuius tunc erat *Ioannes* de *Czizow* Capitaneus, & in eius fundum detrusus est. Vbi notabili tempore carcerales sustinens molestias, parum abfuit quin periret. Ex carbonibus enim viuis, qui illi ministrabantur, vapor & fumus exortus, turrim replens, puerum, qui cum eo erat, extinxit, *Straschonemque* ipsum vna absque dubio si non celeriter de turri semiuiuus, & vix iam spirans, esset extractus, extincturus. Itaque *Ioannes Strasch*, si verum fatendum est, inimicorum molitione & opera, nec satis criminatione fuerat, nec supplicio exemptus.

in carcere fumo extinguitur

Legati Bohemorum a Wladislao impetrant audientiam

Ex Sandomiria Wladislaus Poloniæ Rex per loca solita, in nouam ciuitatem *Korczin*, pro medio Quadragesimæ aduenit. Vbi ad suam Serenitatem venerunt Bohemorum Nuncii, rogantes, *vt sua Serenitas daret illis licentiam, ad conspectum suum veniendi, & præstaret illis audientiam publicam, præsertim cum omnis Synagoga eorum sectæ, & fidei, & fere singuli ritus sui primores, in propinquo, videlicet apud oppidum Gliwicze, agerent*: quod per *Bohemos* expugnatum, Dux *Sigismundus Coributh* possidens, vicinas *Slesiæ* regiones ex illo, cum assistentia multorum *Polonorum* & *Bohemorum*, qui labe hæretica infecti erant, spoliabant. *Wladislaus* autem Rex, cum dudum ante, & Sedis Apostolicæ indultum, & Sigismundi *Romanorum, Hungariæ* & *Bohemiæ* Regis literalem consensum habuisset, posse cum *Bohemis* quoscumque licitos & honestos miscendi, super fidei Sancta Catholica, tractatus, & altercationes, & illos, conuenientibus modis, ad vnionem & obedientiam vniuersalis Ecclesiæ reducendi, annuit, & consentit, vt *Cracouiā* pro Dominica *Iudica* accedant, publicam audientiam a Rege, & impugnationem suæ sectæ ab Vniuersitate *Cracouiensi* habituri. Vniuersitatem quoq; *Cracouiensem*, Rex auisat, *vt parent se cum Bohemis hæreticis ad congrediendum, fidei Catholicæ puritatem defensuri*. Interim cum hæc aguntur & parantur, Ducis *Sigismundi Coributh* gentes, partim *Poloni*, partim *Bohemi*, quorum *Wyerzbiatha* de *Przischow*, *Zauischa Wrząschowski Vomiczek*, principales censebantur, ex *Gliuicze* egressæ, crudelitate plusquam barbarica in monasterium Carthusiense *Lechnicza*, quod alio nomine *Vallis S. Anthonii* vocatur, in confinibus *Hungariæ* & *Poloniæ* supra fluuium *Dunaiecz* situm, sæuissime irrumpunt, credentes illic maximum thesaurum fortunarum multarum conditum esse. Spoliant in primis monasterium & locum Sanctum, vasis, vestibus, & ornamentis, librisque Deo dicatis. Et spolia huiusmodi recognoscentes, dum attendunt se, magno periculo suo & labore, & paruam prædam quæsisse, majori vesania & furia accenduntur, aliquos Ministros Dei occidunt, aliquos vulnerant & verberant: Priorem vero vero, virum iam senem & grandæuum, credentes ab illo occultatos thesauros monasterii posse ostendi, secum vinctum abducunt. Magnus illico fremitus & pauor, singulos qui hæc audierant, omnia vltra verum efferentium, coortus est. *Cracouiam* quoque nouitas mox & celeriter allata, *Sbigneum Cracouiensem* Episcopum illico commouit, & zelo accendit, ne tam manifestam iniuriam & offensam Dei sineret esse inultam. Itaque eadem die & nocte, qua hæc sibi denunciata sunt, cum ex fratribus & amicis, tum ex familiaribus, notabilem collegit exercitum: Quem etiam ciuitas *Cracouiensis* per suas gentes auxit. Sequenti die facto prandio, *Cracouia* egressus, cum exercitu bene notabili & potenti, præstantes Barones & milites *Poloniæ* continente, in *Lipowiecz* peruenit, volens præfatis gentibus Ducis *Sigismundi*, spolia monasterii *Lechnicza* ferentibus, occurrere, & tam spolia, quam Priorem captum liberare. Sed illico ab exploratoribus cognoscit, prædones huiusmodi & Diuino & humano perterritos terrore, eadem die prope castrum *Lipowiecz* visos, & prætergressos esse, & in fugientium morem, nullo in loco consistere ausos, in *Gliuicze* veloci cursu properare. Quo cognito, aliquibus eorum, qui consequi agmen fugientium non poterant, comprehensis, tristis *Cracouiam* rediit; dolens se vnius prandii spatio, tantam victimam e manibus dimisisse, & iniuriam Dei vltam non esse. Ab

Coributh cū latronibus monasterium Lechnicense expilat

1431

eo autem tempore Dux *Sigismundus Coributh*, hostilem animum contra *Sbigneum* Episcopum concipiens, magno æstu desiderabat ei intendere insidias, & mortis, & quorumlibet periculorum. Et licet prædones præfati prædam, in monasterio prædicto captam in *Gliuicze* detulissent, vindicta tamen Diuina illos publice & priuatim secuta est, nec aliquis illorum fœdam & subitaneam mortem euasit.

Doctores Cracouienses cum Bohemis disputant.

Ex noua ciuitate *Korczin*, *Wladislaus Poloniæ* Rex, pro Dominica *Iudica*, *Cracouiam*, pluribus Prælatis & Baronibus illum comitantibus, aduenit; quo iam sub Regio conductu, Dux *Sigismundus Coributh* & *Bohemorum* ac hæreticorum principaliores, videlicet *Procopius* Apostata, Ordinis Minorum, *Petrus Anglicus Byedrzych*, *Vilhelmus Kostka*, & plures alii conuenerant. In præsentia autem *Wladislai* Regis, Prælatorum & Baronum *Poloniæ*, disputatio in castro *Cracouiensi*, in hypocausto magno murato, respiciente fenestris domos Canonicorum, per Doctores Vniuersitatis *Cracouiensis*, cum *Bohemis* hæreticis, feria secunda in crastino Dominicæ *Iudica*, habita est. Erant autem hi Doctores, in Diuino & humano Iure periti, *Stanislaus* de *Scarbimiria*, *Nicolaus* de *Kozłow*, *Andreas* de *Kokorzino*, *Franciscus* de *Bregakreyszwicz*, *Ioannes* de *Elgoth*, *Benedictus Hesse* de *Cracouia*, *Iacobus* de *Paradiso*, *Helias* de *Wawelnicza* Decanus *Sandomiriensis*, plurimorumque aliorum longus ordo. Durauit autem disputatio ipsa diebus aliquot, cum in *Polonico* omnia fere argumenta & responsiones fierent. Et licet, Spiritu Domini suis fidelibus administrante virtutem, & veritatem sermonis hæretici ipsi, iudicio, non solum Spiritualium, sed etiam sæcularium, tunc audientium, victi forent, victos tamen se esse nullatenus fateri voluerunt. Propter quod *Wladislaus Poloniæ* Rex, tali ad illos vsus est sermone: *Etsi argumenta & probationes legitimæ, ex veritate Euangelii, & scripturarum sacrarum sumptæ, quæ hic in præsentia mea, Prælatorumque, Principum, & Baronum meorum, pro confutatione sectæ vestræ, per Doctores Vniuersitatis meæ Cracouiensis, inductæ sunt, ad recognoscendam fidei Catholicæ vnitatem, vos non mouent, realia saltem exempla moueant. Quamprimum enim, fidei sanctæ vnione abiecta, in varias errorum caligines scissi & prolapsi estis, & suggerente vobis inimico generis humani, nouam sectam, a puritate fidei Catholicæ abhorrentem, practicare cœpistis, illico florentissimum Regnum vestrum, adeo depressum & conculcatum est, vt nec Regem habeatis nec Pontificem, non sacrificium, non victimam. Vniuersitas Pragensis, fons nationum irriguus, aruit. Principes & Barones, a seruis & subditis gladio submoti sunt, templa incensa, corpora Sanctorum disiecta & violata, virgines stupratæ, religiones sacræ pessundatæ & exclusæ, omnia violentia & impetus, non consilium, non ratio gubernat, vt etsi aliqui Nobilium & Baronum supersint hi tamen a rusticorum genere, qui in ingenuorum & nobilium successerunt fortunas, adeo obtriti sunt, vt resurgendi, & Rempub. defendendi & capessendi, nullam habeant facultatem. Equidem & ego, ex genitoribus meis, homo gentilis sum, Prælatorum & Baronum Poloniæ vocatione renatus ad fidem, saltem vobis documento sim, quod a plerisque Bohemis, iure Diuino & humano, Doctoribus, Curiam meam sequentibus, fidei rudimenta, velut nouus Catholicus, sugebam, qui non aliam fidem sectandam mihi, nisi in qua sto, reliquere. Hanc velitis, obsecro per misericordiam Domini nostri IESV CHRISTI, & vos sequi, & suscipere informationem a Summo Pontifice & Catholica Ecclesia, super articulis, quos temerarie & pertinaciter defenditis. Nam etsi vniuersis fidelibus dolendum sit de vestra deuiatione, mihi tamen & Regno meo, eo amplius, propter Regnorum vicinitatem, & linguæ cognationem.* Mouerunt hi sermones omnium circumstantium corda fidelium; *Bohemorum* tunc arida & sicca nullum potuerunt concipere humorem, allegantibus illis *se rectam Euangelii & Patrum viam, aliquando ignotam, nunc compertam secutos esse, nec ab illa quoquo modo discessuros, nisi per generale Concilium, in quo daretur illis facultas opiniones suas defendendi, victi & superati essent*. Ita re infecta discessum est. Stabant autem *Cracouiæ* pluribus diebus, & in præsentia eorum Ecclesiasticum seruabatur interdictum. *Sbigneus* Episcopus ad consecrandum chrisma, & ad reconciliandum pœnitentes, in monasterium *Claræ Tumbæ*, alias *Mogila*, exiuerat, faciens & præcipiens districtum seruari *Cracouiæ* interdictum. Et licet aliqui sæculares persuaderent, vt in præsentia *Bohemorum*, quo facilius eorum reductio practicari & effici posset, Diuina officia tenerentur, præfatus tamen *Sbigneus* Episcopus, cum omni clero suo fortiter restitit, & constantia sua omnium conatus fregit. Coactusque fuit *Wladislaus* Rex, ne ciuitas insignis pro diebus Paschæ Ecclesiasticis careret Officiis, *Bohemos* hæreticos in *Casimiriam* reiicere, non sine ipsorum turpi ignominia & nota. Ciuitas quoque *Cracouiensis* omnes portas, sub fideli custodia, ne *Bohemi* clandestine intrarent, clausas, obseruare coacta est. Pro qua re, magna cholera & furore *Bohemi* accensi, maledicta multa, & contumelias plures, in *Sbigneum* Episcopum *Cracouiensem* expuebant, quem sciebant suæ exclusionis principalem esse causam & authorem. Vnde & expost frequenter Dux *Sigismundus Coributh* in Consilio Regio cum eo iurgatus est, & verba eorum vsque ad manifestas iniurias procedebant. Præfatus enim *Sbigneus* Episcopus, zelo fidei accensus, conatibus præfati *Sigismundi Coributh* animose resistebat, & eius confutabat instantias. A non-

qui deinde Cracouia eiiciuntur.

nonnullis *Sigiſmundo* fauentibus, ob id correptus liberiori voce quam conueniebat, conſiliariis; *Sigiſmundoque* Duce, necem illi & bonorum vaſtationem, ſi de cætero moleſtus ſibi & ſuis pergeret eſſe, comminante: *Iſtud neſcis*, inquit ſuperbe, *facile me tuam inſolentiam comminuturum.* Dum autem præfatus Dux & *Bohemi*, tam per *Wladislaum* Regem, quam Conſiliarios ſuos licentiati, *Cracouia* diſcederent, retortis in *Cracouienſem* Eccleſiam Dux *Sigiſmundus* oculis, minaci ore, iam non *Sbigneo* Epiſcopo, ſed Eccleſiæ *Cracouienſis* Beatiſſimo Pontifici & Patrono Sancto *Stanislao*, manu contra Eccleſiam vibrata, minabatur, dicens: *O Stanislae, Stanislae, ſis auiſatus de mea contra te hoſtilitate.* Parabat homo prophanus, & ita in animum induxerat, Eccleſiæ *Cracouienſis* bona & poſſeſſiones, quamprimum in *Gliwicze* veniſſet, ſpoliis & incendiis vaſtare, & omni modo, de iniuria ſibi & *Bohemis* hæreticis, per *Sbigneum* Epiſcopum, in obſeruatione interdicti facta, vltum iri. Sed clemens Dominus, qui non deſerit per rectum gradientes iter, aliter præordinauerat. Interim enim quo Dux *Sigiſmundus* & *Bohemi* tractatibus cum *Wladislao* Rege *Cracouiæ* vacabant, *Conradus albus* Dux *Oleſchnicenſis* & *Coslienſis* oppidum *Gliuicze*, in quo ſibi Dux *Sigiſmundus* & *Bohemi* hæretici ſedem, & quendam quaſi nidum poſuerant, intempeſtæ noctis ſilentio, prodente illud quodam *Sleſita*, *Bernardo Roth*, qui inter *Bohemos*, & gentes Ducis *Sigiſmundi*, continua familiaritate ſibi vendicauerat fidem, feria quarta intra octauas Paſchæ, ante ortum ſolis, irrupit: & oppidum præfatum cum omni præſidio *Bohemorum* & Ducis *Sigiſmundi*, viriliter cepit, & plurimos mortales illic, aut occidit, aut captiuauit: magnamque prædam rerum plurimarum, ex vicinis regionibus, ſpolio contractam, nactus eſt; & hæreticorum Synagogam illic congregatam, velut Princeps Catholicus, ſubmouit, contriuit, & diſſipauit. Itaque Dux *Sigiſmundus* & *Bohemi*, qui Carthuſienſes in *Lechnicza* probris & ſpoliis affecerant, qui Beato *Stanislao*, & patrimonio ſuo, vim facere parabant, pœnas dignas penderunt. Nec longe abfuit, quin ipſe Dux *Sigiſmundus* & *Bohemi* hæretici in manus præfati Ducis *Conradi albi* inciderent. Ibant enim *Cracouia* alacres & ſecuri, omnium quæ in *Gliuicze* acta ſunt, ignari, & absque dubio illa ſecuritate oppidum *Gliuicze* ingreſſuri, ni quidam eorum familiares ex ipſo oppido, dum per Ducem *Conradum* caperetur, fuga elapſi, qui ſtratas, vt aliquid raperent, obſeruabant, ipſos, in quantum irent periculum, auiſaſſent. Auiſamento autem huiusmodi ſuſcepto, nimio terrore & dolore conſternati, in *Odri* caſtrum, quod tunc per *Dobeslaum Puchala* tenebatur, & deinde in *Bohemiam* tumultuaria fuga dilapſi ſunt: minarum, quibus cœlicolam *S. Stanislaum* terruerant prorſus obliti. Ab eo quoque tempore Ducis *Sigiſmundi Coributh* pondus & æſtimatio, adeo confracta & labefactata eſt, vt in ſortem veniret tenuem, & humilem; & omnes illum velut virum a Deo reprobatum aſpernarentur: prædictusque *Sigiſmundus Coributh* Dux, contumeliæ ſuæ in Deum, & in Sanctum eius *Stanislaū*, vltionem ſenſit; mercedemq; impuræ linguæ, interceptione oppidi præfati *Glivicze*, & rerum omnium nobilium, quas congeſſerat, direptione, accepit. Ex gentibus autem Ducis *Lithuaniæ Sigiſmundi Coributh*, centum notabiliores capti, & in *Coslye* deducti: oppidum vero *Gliwicze*, ne eo hoſtes iterum potiti, nouo bello vrgerent *Sleſitas*, igne concrematum eſt.

Wladislaus contra Luczkam bellum indicit,

Cracouia Wladislaus Poloniæ Rex poſt feſta recedens Paſchalia, per ſolita loca pro Dominica *Iubilate* venit in *Biecz*, transmiſſo in omnes terras Regni ſui ex *Cracouia* mandato, vt contra *Luczkam* in bellum procederent. Quo apud *Biecz* agente, venit ad eum ex parte *Switrigal* Ducis Nuncius, *Baſilius longus*, alias *Krasni Waſilo*, appellatus, qui ad legationem Regis reſpondendo; aſtruebat *Ducem Switrigal, neque de Luczko, neque de caſtris in Podolia acceptis, quoquomodo ceſſurum:* quinmo petebat, *& Camienyecz, & cætera Podoliæ caſtra eidem tradi.* *Poſt quorum conſignationem*, non abuebat *illum cum Rege conuenturum. Quod ſi caſtra & ciuitates, quæ manutenebat Wladislaus Rex in Podolia, tradere ſibi recuſaret, non eſſe conuentioni & placitationi locum, quoniam non reſultaret cauſa, pro qua eſſet in huiusmodi conuentione tractandum: quinimo ſuperuacuum fatigas & impenſas ſubire.*

& Nunciis Switrigalli de non reſtituenda Podolia,

Venerat & tunc in *Biecz* ad *Wladislaum* Regem *Ludouicus* de *Langſze*, Commendator *Thorunenſis*, a Magiſtro *Pruſſiæ Paulo* de *Ruczdorff* & Ordine miſſus, in effectu perorans, *vt Wladislaus Rex cum germano ſuo Duce Switrigal dignaretur pacem & honeſtam concordiam acceptare*, pro qua ſe fideliter laboraturos Magiſter ipſe & Ordo offerebant. Cui *Wladislaus* Rex actis gratiis, & Magiſtro ac Ordine, de interpoſitione commendatis, pacem inter ſe & Ducem *Switrigal*, æquis conditionibus arbitrandi poteſtatem permittebat.

& Magiſtri Pruſſiæ de pace cum Switrigallo facienda acceptis

Verum ferunt multi, quamuis res impoſſibilis, & mendacio perſimilis videtur, quod *Wladislaus* Rex vno duntaxat arbitro, *Ioanne Stembarsky*, propter interpretanda verba, cum ignarus eſſet *Teutonici* idiomatis, aſſumpto cum præfato *Ludouico* Commendatore, ſecretos habuiſſet tractatus: rogans & perſuadens, *vt Duci Switrigyello Magiſter & Ordo fauendo, aſſiſtentiam exhiberent contra Regnum effectualem, & ruptis inſcriptionibus pacis perpetuæ, Regnum hoſtiliter, ſi Poloniæ exercitus, quicquam in Switrigyellum hoſtile moliretur, inuaderent.* Nec tantummodo huiusmodi clandeſtino tractatu contentus, *Andream* de *Lubin* tunc dilectum Secretarium ſuum, de armis *Powala*, & *Stephanum*

num Chibsky, Canonicum *Poſnanienſem*, aulæ ſuæ Notarium, de domo *Luba*, ad Magiſtrum & Ordinem transmiſit. Qui iuxta inſtructionem Regis, Magiſtrum & Ordinem, in Regni *Poloniæ* vaſtationem, compoſuere. Quæ omnia expoſt, *Wladislao* Rege mortuo, præfatus *Paulus* de *Ruzdorff* Magiſter *Pruſſiæ*, *Vincentio Roth* de *Dąbno*, tunc Regni *Poloniæ* ViceCancellario, ad ſe, in Legatione, nomine Regis, venienti patefecit: aſſerens *ſe nunquam fœdus cum Regno Poloniæ firmatum violaſſe, niſi prece & perſuaſione Regis Wladislai ad id fuiſſet ſtimulatus.* Omnia tamen ego hæc pro falſiſſimis exiſtimo; cum Cruciferi ad colorandum ſcelus ruptorum fœderum, mendaciſſime id, & plura alia creduntur confinxiſſe. Rumoris autem & relationis huius, etſi tres Pontifices, *Sbigneum* Cardinalem & Epiſcopum *Cracouienſem*, *Vincentium* Archiepiſcopum *Gneſnenſem*, & *Thomam* Epiſcopum *Poſnanienſem*, denunciatores habeam, eorum tamen relatione, res hæc, neque affirmata eſt, nec pro vana prætermiſſa.

ſuum ad illum mitit,

Ex manſuetudine autem ſingulari, quam præfatus *Wladislaus* Rex, & in pectore & in operibus geſtare conſueuerat, miſit ex *Byecz* ad Ducem *Switrigal*, Secretarium ſuum & Notarium *Ioannem Luthkonis* de *Brzezie*, rogans & requirens illum, *quatenus ſe errare, & non germane nec fraterne agere, aliquando recognoſceret, & cum ipſo Wladislao Rege ad concordiam fraternam rediret, facta ſibi de iniuriis reconciliatione & recompenſa.* Sed vbi pacem credebat occurrere, immenſo dolore ſauciatus eſt.

quem contumelia affectum incarcerat.

Præfatum enim *Luthkonem*, fideliter & animoſe mandata Regia exponentem, in choleram accenſus, iræ parum temperans, maxillam eius manu extenſa cædit, & captiuitatis cuſtodia mancipare, non fuit veritus, in maximam Regis & Regni cuius Nuncii non ſolum apud Reges & Principes Catholicos, ſed etiam apud Imperatores, *Turcorum*, *Tartarorum*, *Saracenorum*, ſummo honore tractabantur) contumeliam & pudorem. Hæc quoque nouitas *Wladislao* Regi & ſuis Conſiliariis nunciata, impulit illum, omnibus pacis & quietis conſiliis abiectis, de inſtaurando bello contra Ducem *Switrigal*, velut hominem furioſum & dementem, de cætero feruentius cogitare.

Wladislaus Rex Luczkam contra Switrigellū fratrem exercitum ducit,

Ex *Byecz Wladislaus Poloniæ* Rex proceſſit in terras *Ruſſiæ*, & *Przemisliam* pro feſto Sancti *Ioannis* perueniens, miſſis factoribus *Cracouiam*, qui bombardas, ſagittas, & res bellicas aptarent, & verſus *Luczko* ducerent, feria ſecunda in craſtino *S. Ioannis* Baptiſtæ, *Przemislia* egreſſus, per *Medicam*, *Hrubieſchow*, & alia ſolita loca, confluente ad illum ex omni parte populi multitudine, feria ſecunda ante feſtum *S. Margarethæ* in *Hrodlo* peruenit, & caſtra exercitus ſui ſupra fluuium *Bug* poſuit, duodecimque diebus illic ſtatiua habuit, exercituum ſuorum plenarium præſtolando aduentum. Intra autem illos duodecim dies, particularia certamina cum hoſtibus haberi cœpta ſunt: *Hriczko* enim *Kerdeiowicz*, cum Duce *Senkone*, filio Ducis *Romani* pugnans, omnes eius gentes profligauit: ſed & ipſum Ducem *Senkonem* interfecit. Caſtra *Wladimierz* & *Zbaraſz*, metu Regis & eius exercitus, a Præſidibus derelicta, exuſta fuere, & omnes pene terrigenæ *Lucenſes*, pauore nimio territi, cum ruſticis, pecoribus, & fortunis ſuis, in loca abdita, prout quemque ſors ferebat, dilapſi ſunt; vniuerſaque terra *Lucenſis*, ad primum aduentum Regium, habitatoribus eſt nudata, & ab illis prorſus deſerta.

& literas diffidatorias transmittit,

Ex eisdem etiam ſtatiuis, Rex diffidatorias literas, pro ampliori cautela & honeſtate, licet non fuiſſent neceſſariæ, Duci *Switrigyelloni* per *Oleſchkonem Ruthenum*, quo Rex pro hiſtrione vtebatur, tranſmittit; cauſas belli in eisdem exprimens: *Quod videlicet terram Podoliæ, & Ducatum magnum Lithuaniæ, ſine ſuo & Regni Poloniæ conſenſu cum ſua & Regni iniuria occupaſſet, & illum, non recognoſceret ſe a Rege & Regno poſſidere, nec aliquam inſcriptionem & iuramentum corporale, de præſtanda fidelitate & obedientia Regi & Regno, præſtitiſſet: Quod terram Podoliæ hoſtiliter inuaſiſſet, & quædam caſtra in illa occupaſſet: & quod Nuncios Regis fœde & turpiter tractaſſet.*

quarum capitula adduntur,

In eodem etiam loco exercitus omnis Regius, terrarum, *Cracouienſis*, *Sandomirienſis*, *Lublinenſis* & *Ruſſiæ*, ordinatus eſt: Exercitus vero terrarum *maioris Poloniæ* nondum venerat, ſed multa damna propriis faciendo, tardo greſſu mouebatur: cuius aduentum Rex præfatis duodecim diebus præſtolabatur. Quod ſi iuxta multorum conſilia, & auiſamenta fidelia, *Luczkam* ire ſine mora, voluiſſet, *Luczko* caſtrum, quoniam tunc fuit præſidio militum, & omni genere defenſionis, vacuum: ſibi fuiſſet traditum, & abſque omni difficultate reſignatum. Sed *Wladislaus Poloniæ* Rex, quanta poterat ampliori dilatione, de die in diem rem extrahens, occaſionem intercipiendi belli, aut in aliud tempus ſuſpendendi, euenturam expetebat, moleſte ferens *Ruſſiæ* terras affligi bello, & igne abſumi, ac fratrem ſuum Ducem *Boleslaum Switrigal*, Ducatu magno *Lithuaniæ* ſpoliatum & excluſum iri. Morteque ducebat amarius, Ducis *Switrigielli* ex Ducatu *Lithuaniæ* eiectionem. Vnde nec tacitus aut ſimulans, ſed plerumque aperta comminatione Conſiliarios, bellum id ſuadentes, aiebat, belli moleſtiis ſe probe exſaciaturum.

Wladislaus Rex traiecto Bug fluuio,

Sabbato in Vigilia Sanctæ *Mariæ Magdalenæ*, motis caſtris ex *Hrodlo* per pontes, in flumine *Bug*, per gentes Regis factos *Wladislaus Poloniæ* Rex flumine *Bug* ſuperato, caſtra in ripis eiusdem fluuii *Bug*, prope oppidum *Vſczilng* poſuit, & duobus diebus illic manſit,

1431

Ruthenorumque & Tartarorum copia profligata,

ſit. Sub quibus certamen notabile, inter ſexingentos equites de gentibus Regis, & *Ruthenos* ac *Tartaros* fuit commiſſum. In quo gentes Regis, multitudine hoſtium, multo ſe numero & robore ſuperiore, debellata cæſaque, plures captiuos ad præſentiam Regis perduxerant: vno tantum, in huiusmodi conflictu, *Polono* notabili *Zagroba*, & aliis paucis deſideratis. Miſerat & tunc *Wladislaus* Rex, ad Ducem *Switrigal* duos Nuncios, *Albertum Malsky Lancicienſem*, & *Laurentium Zarẹmba Siradienſem*, Caſtellanos, offerens conditiones pacis honeſtas, dummodo vellet recognoſcere culpam ſuam, & redire ad fraternam vnionem humiliatus.

fratri Switrigal pacis conditiones offert.

Quibus ſpretis

Nihil tamen clementis Regis intimatio efficere potuit, apud hominem naturaliter furentem, inſolentem, & delirum. In eodem loco *Sbigneus* Epiſcopus *Cracouienſis*, tam Regem quam totum exercitum proſtratum humiliter, benedixit, & exinde cum *Ioanne* de *Tarnow* Palatino *Cracouienſi*, velut valetudinario, & *Wladislao* de *Oporow* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellario, ad propria remearunt. Sigillum quoque Regium, quod ViceCancellarius ferebat, *Nicolao Drzewiczky*, Cuſtodi *Sandomirienſi*, viro prudenti, fideli, & integro, Reique publicæ maximo zelatori, interim conſignatum fuit, nobili de *Taurorum* domo. Feria ſecunda in die Sancti *Apollinaris*, ex *Vſczilng* motis caſtris, *Wladislaus* Rex & exercitus ſuus, tranſitum per oppidum *Wladimierz* faciens, caſtra ſua medium miliare poſt oppidum *Wladimierz*, prope villam *Syenno*, *Mſczugii* de *Skrzin*, locat, tribusque diebus ſtatiua illic habita ſunt, ſub quibus, tres inſulæ paruæ, & vna ſilua, ſtagnis & lacubus circumſeptæ, difficilem habentes & periculoſum aditum, per exercitum Regis comprehenſæ ſunt, defendente illas multitudine *Ruthenorum*, qui ſe, vxores, pignora, pecora, & fortunas ſuas, velut in tuto illic locauerant: Præda ingens reperta, in exercitum Regium partita eſt. Oppidum *Wladimierz* cum pluribus villis, Rege necquicquam prohibente, exuſtum. Feria quarta in die Sancti *Iacobi* Apoſtoli, ventus validus, grandine, corruſcatione, & fulgure pluuiaque mixtus, duabus, & amplius horis exercitum turbauit, plura tentoria aut deiiciens, aut confringens: ſed & Regis ſacellum, ipſo adhuc orationibus vacante, vi tempeſtas alliſit, & tres homines in tentoriis fulmine extincti ſunt, pluuia ingenti vſque ad noctem durante. Oppidum *Wladimierz* cum ſuo diſtrictu, *Wladislaus* Rex Duci *Feduſchkoni*, nepoti quidem ſuo germano, ſed ſchiſmatico ritus *Ruthenorum*, donat & inſcribit.

oppidum Wladimierz cum ſiluis vicinis Rex capit,

& donat Feduſchkoni

Feria ſexta poſt feſtum Sancti *Iacobi* Apoſtoli, motis caſtris a villa *Syenno*, *Wladislaus* Rex in villas *Brzeſchowicze*, *Iakubowicze*, & *Mikułowicze* venit, & caſtra illic poſuit. Defectusque aquæ angebat exercitum, cum aqua nonniſi cœnoſa, profunde quæſita, poſſet reperiri. Inde Sabbato in die Sancti A *Pantaleonis* conſurgens, caſtra in amœnis collibus, quercubus obſitis, prope villas *Skorcze* & *Biskupicze*, *Criſtini* de *Oſtrow* Caſtellani *Cracouienſis*, locat. Ibi magna pars exercitus Sacramento Euchariſtiæ procurata eſt. Sed & exercitus terrarum *maioris Poloniæ*, in multitudine graui illic aduenit. Cuius Primores *Wladislaus* Rex, cum de tardo aduentu, tum de damnis & violentiis nefariis, in proprios commiſſis corripuit: aſſerens *ſe illorum tarditate, caſtri Luczko poſſeſſionem neglexiſſe.* Tribus autem diebus illic *Wladislaus* Rex manſionem ſuam continuans, feria ſecunda in die Sanctorum *Abdonis* & *Sennonis*, motis caſtris B in villam *Sadowye* venit. Ad quæ ſtatiua *Lancicienſi* & *Siradienſi* Caſtellanis, a Duce *Switrigal* reuerſis, ex parte etiam Ducis præfati duo Nuncii, videlicet *Conſtantinus* Dux, & *Sedibor Lithuanus*, venerunt. Qui etſi, nomine Ducis faciendo verba, pacem petiiſſent, omnia tamen arroganter, ſuperbe & minaciter depromebant. Poſt multos tractatus hinc inde habitos, cum ea concluſione remiſſi ſunt, *vt Dux Switrigal Sabbatho proxime futuro, conſpectum Regis perſonaliter accederet, de pace & reconciliatione, conditionibus æquioribus & ſubmiſſioribus cum Wladislao Rege placitaturus.*

Nuncii Switrigal pacem ſuperbe petunt.

Feria tertia ad vincula *S. Petri*, ex *Sadowye* C *Wladislaus Poloniæ* Rex motis caſtris, oppidum atque caſtrum *Luczko* attingere diſponebat. Dum autem in itinere in villa *Zabrodlye* Diuina officia, occupatus, audiret, *Dobeslaus* autem de *Oleſchnicza Voynicenſis*, *Criſtinus* de *Koziegłowy Sandecenſis*, Caſtellani, *Ioannes* de *Oleſchnicza* Regni *Poloniæ* Marſchalcus, & *Petrus Schafranyecz* Succamerarius *Cracouienſis*, cum ſuarum gentium banderiis, propero & celeriori curſu, antecedendo exercitum venerunt ad *Luczkam*. Et pontem in flumine *Sthir* per hoſtes reperientes diſruptum, penetrare in oppidum *Luczko*, cum eſſent eis vada fluminis *Sthir* ignota, non poterant. Dux inſuper *Switrigal*, iam illuc perſonaliter adueniens, caſtrum *Luczko* gen- D tibus, propugnaculis, ſagittis, & victualibus præfecto in Capitaneum *Iurza Rutheno*, firmauerat. Potentia autem gentium ſuarum ex *Lithuanis*, *Ruthenis*, & *Tartaris*, collecta, habens iuxta æſtimationem ad ſex millia perſonarum, ſtabat ex altera parte ripæ fluminis *Sthir*, ingreſſum tranſeuntibus prohibitura. Quos milites *Poloniæ* prædicti, bombardis maioribus contra illos crebro proiectis, a prohibitione ripæ excludunt. Fuiſſentque, & Dux *Switrigal*, & omnes ſuæ gentes, tunc virtute Dei per *Polonos* proſtratæ, ſi præfati Barones mox in aduentu ſuo, inſtando, perculſis addidiſſent timorem, & flumen *Sthir* tranſeundo, hoſtes fuiſſent aggreſſi. Sed igno-

1431

rantia vadorum, hoſtibus ſtragem, *Polonis* plenam victoriam ademit. Dum autem Polonis cum *Lithuanis* pro ripa hinc inde dimicantibus, *Wladislaus* Rex cum potentia exercitus ſui, veſperorum hora, ſuperueniſſet, Barones præfati, nihil profunditate fluuii *Sthir* deterriti, cum gentibus plurimis in illud proſiliunt. Et amne ſuperato, cum pluribus locis per experientiam vada comperta eſſent, fere totus reſiduus exercitus, flumen per vada traiecit, Duce *Switrigal* exercitus ſui acies ordinante. Verum cum idem Dux *Switrigal* potentiam *Polonorum* validam & fortem aduertiſſet, ciuitate *Luczko*, ne eius præda *Poloni* potirentur, incenſa, primus in fugam lapſus, reliquum omnem exercitum ſuum in fugam vertit. Nulla itaque dimicatione aut reſiſtentia facta, hoſtes per plura diffugientes itinera, aut trucidabantur, aut captiuabantur; & multi mortales, immo maior pars exercitus hoſtilis, gladio, cum debilitate equorum fugere non poterat, conſumpta eſt, cæteri capti, pauci fuga ſe ſaluarunt. *Gaſtoldus Rumboldus* Marſchalcus *Lithuaniæ*, cum pluribus aliis *Lithuanis* & *Ruthenis*, capti ſunt; præda omnis in curribus reperta, militi conceſſa eſt. Dux ipſe *Switrigal* ex coniectura veri ſimili, credebatur diebus pluribus interfectus, dum veſtis quædam ſua ſanguine rubrata, inter ſpolia, comperta & recognita eſſet; quem *Wladislaus* amaris lamentis & fletibus deplangebat. Oppidi *Luczko* reliquiæ per exercitum Regis deletæ & incenſæ ſunt. Accidit & die illo *Polonis* caſus infeſtus: nam dum nonnulli milites, videlicet *Iacobus* de *Rogow* dictus *Nadobni*, *Iacobus Ligaza*, *Paulus Zborzensky*, *Henricus Pakoslawsky*, *Sulislaus Siradzki*, & *Iacobus Komorowsky*, longius fugientes hoſtes perſequendo, a cæteris *Polonis* ſe ſequeſtraſſent, *Tartari* eorum paucitate conſpecta, in eos irruentes, cum eiſdem confligunt & multis inflictis vulneribus, ſpoliatos rebus omnibus relinquunt ſemiuiuos. Qui nonniſi die altera a ſuis inuenti, & ad exercitum reducti, omnes, præter *Paulum Zborzensky*, ex vulneribus acceptis, quæ vermes & culices ſuo morſu continuo exaſperauerant, mortui ſunt.

Exercitu Polonico per Sthir fl. traducto.

Lithuani cum Duce ſuo diffugiunt,

cæduntur que & capiuntur.

Feria quarta, in die Sancti *Petri* ad vincula, caduceatores in caſtrum *Luczko* miſſi, qui ſuaderent, *vt caſtri in manus Wladislai Regis fieret deditio.* Sed *Iurſza* Capitaneo ferocius reſpondente, ſpes deditionis omiſſa eſt. *Andreas* inſuper Epiſcopus *Lucenſis*, cum eſſet genere *Polonus*, ipſo die ad *Wladislaum* Regem veniebat, volens ſuæ Serenitati facere aſſiſtentiam fidelem. In via vero per *Polonos*, omnibus rebus, equis, & veſtibus ſuis ſpoliatus eſt, & fere ſeminudus ad tabernaculum *Ioannis* de *Oleſchnicza* Regni *Poloniæ* Marſchalci, iuſſu Regis deductus eſt, & per ipſum *Ioannem* Marſchalcum veſtitus. Feria quinta in die Sancti *Stephani* Papæ, & diebus ſequentibus, plura & frequentia inter gentes Regis & caſtrum fiebant præludia. Pons inſuper in flumine *Sthir* Regis mandato extructus, A quo facilior exercitui foret pabulatio. Dux Maſouiæ *Caſimirus*, & *Ioannes Mazik* de *Dąbrowa*, Capitaneus *Ruſſiæ*, cum ſex millibus armatorum, ipſo die, ad exercitum Regis reuerſi ſunt. Qui ex ſtatiuis, quæ Rex prope *Wladimiriam* habuit, in *Belzenſem* terram, quam *Rutheni*, oppido *Busko* exuſto, damnificabant, animoſi aduenerant, & hoſtibus conflictis, & prorſus profligatis, victores redierant; Tenutario caſtri de *Olesko*, *Bohdano Rohathinsky* graui ſponſione conſtricto, vt conquiſitione aut deditione de Caſtro *Luczko* fienda, caſtrum *Olesko* in manus Regis repræſentaret. Prædictus enim *Bohdan*, licet bo- B na notabilia in terra *Ruſſiæ*, ſub Rege pacificus obtineret, ad Ducem tamen *Switrigal*, nulla neceſſitate cogente, clandeſtine diffugit. Propter quod *Wladislaus* Rex, de bonis ſuis, videlicet *Rohatin*, pluribusque villis aliis, *Nicolao Porauæ* de *Lubin* militi, & familiari ſuo, perpetuam fecit donationem.

Epiſc. Lucenſis ſpoliatur.

Sequentibus diebus, ſtationes partis exercitus Regii, vltra flumen *Sthir* tranſlatæ & deductæ ſunt, & caſtrum *Luczko* ab omni parte vallatum, & aquæ importatio, pabulatioque, hoſtibus de caſtro prohibita eſt. Sed & *Wladislaus* Rex, tentoria ſua, in alteram partem ripæ fluminis *Sthir*, in vallem, prope Eccleſiam Sanctæ Crucis ligneam, ex oppoſito caſtri ſituatam, traiecit. Bombardæ quo- C que maiores caſtro admotæ, quatiebant & rumpebant murum; & plures turres, & ſpatium notabile muri diſiecerant, *Wladislao* Rege improbante murorum concuſſionem, & exhortante aliquos, vt a proiectione bombardarum abſtinerent. Ingrediebantur autem caſtrum *Luczko* clam de nocte nonnulli *Poloni*, & cum aduerſariis certos agitabant tractatus, animando illos ad reſiſtentiam, & ſubminiſtrando eis victualia, quorum magno defectu angebantur. Et quamuis aliqui per cuſtodias exercitus eſſent comprehenſi, ſine mulcta tamen dimiſſi ſunt. Propter quod, omnium inſimulatione Rex, quæ ſic turpiter fi- D ebant, conſcius putabatur. Dum autem rumores percrebuiſſent, Ducem *Switrigal* viuere, & in villa *Stepanye* exercitum aggregaſſe, ſequenti die mane, videlicet feria tertia in die Sancti *Donati*, cum potentiis ſuis pro committendo prælio aduenire, nocte inſequenti fremitus magnus in caſtris Regiis coortus eſt, omnibus accingentibus ſe ad occurrendum. In aurora vero, vniuerſis exercitus aciebus ordinatis, ex caſtris egreſſus, ſtabat, dimicationi copiam facturus; ſed cum nullus appareret hoſtis, ad tabernacula ſua reuerſus eſt. *Switrigal* deinde Dux, intelligens ſe armis & potentiis inferiorem eſſe, dolis & fraudibus rem proſequi cœpit. Mittit enim Nuncium ſuum *Czatan*, ad *Wladislaum* Regem in caſtra, cum li-

Caſtrum Luczko oppugnatur.

Swidrigal dolos nectit.

1431

teris Imperatoris *Tartarorum*, Regi & Baronibus *Poloniæ* ſcriptis, per ipſum Ducem *Switrigal* falſe compoſitis. In quibus idem Imperator hortatur & requirit, *vt abſtineatur ab inuaſione & deſolatione terrarum Lithuaniæ, & vt terra Podoliæ, quam iuris ſui Imperator Tartarorum ſcribebat, Duci Switrigyello reſtituatur*: aſſerens *ſe donationem perpetuam de illa Duci præfato feciſſe*. Irriſæ autem ſunt literæ huiuſmodi, & pro falſis habitæ, nihil ſecum ferentes efficaciæ, niſi vaporem conficti terroris, ad horam apparentem.

Feria ſecunda in die Sancti *Hippolyti*, in aurora, exercitus omnis Regius ad arma conſurgens, expugnare caſtrum *Luczko* aggreſſus eſt. Nec oppugnatio aut conquiſitio ceſſiſſet in irritum, mœnibus disiectis & nudatis, muroque in frequentibus locis diſrupto, ſi omnia iuſte fuiſſent per Regem ordinata & prouiſa. Verum omni exercitu ad oppugnationem accurrente, non ingenio aut arte, ſed viribus res omnis gerebatur. Multis ſeptum, trabibus contextum, conſcendentibus, multis muros irrumpentibus, non aliquis tamen ſequebatur profectus: cum duntaxat haſtis, gladiis, & ſagittis dimicaretur. Et dum nemo militum, murum ſuffoderet, aut ſeptum ſecuribus frangeret, nullusque cohortator, prouiſor, aut inſpector adeſſet, qui integros pro ſauciis ſubmitteret, quique ſua adhortatione hoſtes terreret. Et dum vnusquisque pro ſuo libito, aut pugnaret, aut oppugnationem deſereret, hoſtes animos extrema formidine occupatos reſumunt, & bombardis, fundis, fiſtulis, ſagittis, lapidibusque, *Polonos* ex muris & ſcalis deiiciunt, ac multos occidunt, proſternunt, vulnerant, & ab oppugnatione turpiter cedere cogunt. Hæc autem turpitudo, & a caſtro prædicto repulſio, creditur ideo *Polonis* accidiſſe, quod Eccleſias Dei, non ſecus quam ethnici & barbari, vaſtabant & exurebant, vaſa Domini, & res Deo dicatas, ſuis applicando vſibus. Miniſtros etiam Dei Sacerdotes, ſpoliis & probris afficiebant: neque reputabant tanta mala, alicuius eſſe ſceleris vel delicti. Eadem die poſt Solis occaſum, *Iurſza* Capitaneus *Lucenſis*, Nuncios mittit, petens trium dierum inducias: intra quos, ſi petitam defenſionem a Duce *Switrigal* non acciperet, caſtrum Regi ſe traditurum pollicebatur. Nemo dubitabat petitionem doloſam eſſe, Rege tamen, cui difficile erat reſiſtere, volente, treugæ conceſſæ ſunt. Verum quamprimum altera die, aqua, & propugnaculis, lignis videlicet & lapidibus, lateribus, & contis, caſtrum refectum eſt, denunciat Regi, *treugis ſibi opus non eſſe, ageret quæ vellet, ſe nullo modo caſtro ceſſurum*. Aduenerant die eadem duo Nuncii *Lithuani*, petentes nomine Ducis *Switrigal, vt treuga firmata, deputarentur ab vtraque parte duodecem Barones, qui de pace agerent*. Admiſſa eorum petitione, *Wladislaus* Rex, treugas, ad feriam ſextam poſt feſtum Aſſumptionis *B. Mariæ* Virginis duraturas, dedit. Omnis tamen labor pro pace, tunc caſſus fuit. Dux enim *Switrigal*, poſt adeptum *Lithuaniæ* Principatum inſolentius ſe gerens, & ſalutaria monita reſpuens, ad bonam mentem non facile poterat induci. Eo etiam ſcelere inquinatior, quod arma nefaria, contra proprium & Regem & germanum induerat. De quo plurimum confidens, ab omnibus honeſtis & quietis conſiliis abhorrebat, fœdusque cum hoſtibus communibus Cruciferis clandeſtinum iunxerat.

Oppugnatio caſtri Luczko a Polonis turpiter intermiſſa,

& induciæ Switrigielloni ad pacem tractandam conceſſæ

Feria ſexta poſt feſtum Aſſumptionis *S. Mariæ* Virginis, treugis expirantibus, cuſtodiæ in ſtationes contra caſtrum *Luczko* applicatæ ſunt. Verum dum in die media *Poloni*, in eiusmodi excubiis ſecuri ſtarent, ſcacorum ludo occupati hoſtes ex improuiſo de caſtro irrumpentes, *Nicolaum Szlanka* de *Lapszow* militem, & familiam eius aggreſſi ſunt. Et plerisque occiſis, cæteros affecerunt vulneribus. Fuiſſet quoque & ipſe *Szlanka* occiſus, ni familiaris ſuus fidelis *Stephanus*, offerendo ſe pro illo, ſibi mortem, Domino vero ſalutem, præſtitiſſet. Cæſi tamen ſunt, aucta virtute *Polonorum*, hoſtes, & multi occiſi, cæteri fuga in caſtrum dilapſi. Poſt Aſſumptionis feſtum *S. Mariæ* Virginis Sabbato, veniunt ad Regem ex parte Ducis *Switrigal*, *Oleſchko* & *Vaſzil* Duces *Ruthenorum*, & *Gedigold*, cum aliis quinque *Lithuanis*, pro pace tractanda. Et licet diebus aliquot pax fuiſſet tractata, redierunt tamen Nuncii Ducis *Switrigal* absque concluſione, treugis tamen in dies octo firmatis, exercitui Regio diſpendium afferentibus: cum tempus æſtatis haberetur, & appeteret inducens pluuias autumnus, quarum moleſtias certum erat exercitum non toleraturum.

Caſtrenſes Polonos adgrediuntur ſed recedunt.

Dum hæc agerentur, caſtrum Regale *Rathno*, quod *Hriczko Kerdeiowicz*, cum Rege in exercitu perſonaliter agens, a propriis & domeſticis (erant enim fere omnes *Rutheni*) hoſtibus proditum & exuſtum eſt, tenebat. Hoſtes quoque facilitate ipſa animati, in terram *Chelmenſem* ſpoliis & igne ſæuire cœperant; Sed *Cziołek* Burgrabius *Chelmenſis*, vix cum centum triginta perſonis adunatus, hoſtes ſecuros, & nihl hoſtilitatis ſuſpicatos, improuiſe inuaſit, & adeo in pauefactos & ſomnolentos graſſatus eſt, vt omnem multitudinem, paucis fuga elapſis, aut occideret, aut captiuaret. Tricenti clade occiſi, quadraginta capti ſunt. Ita vindicta pro exuſtione caſtri *Rathno* reddita eſt, & vaſtatio terræ *Chelmenſis* inhibita. Sub eodem inſuper tempore, quatuor Barones *Poloniæ* *Petrus Schafranyecz* Succamerarius *Cracouienſis*, *Petrus Miedzinsky*, *Derslaus Włoſtowsky*, & *Hriczko Kerdeiowicz*, aſſumptis duobus millibus pugnatorum, caſtris egreſſi, verſus *Krzemienyecz*, quærentes hoſtium congreſſum proceſſerunt. Duces autem *Vaſzil*, & *Balaban*, cum multitudine *Ruthenorum* & *Valachorum*,

Rathno caſtrum Regale proditur.

Hoſtis in terra Chelmenſi graſſatus, a Polonis fugatur,

1431

rum, caſtro *Krzemienyecz* egreſſi, in *Polonos*, qui in inſula prope villam *Tywanie* ſe locarant, multitudinem eorum ignorantes, pabulatores eos rati, feria tertia, intra octauas Aſſumptionis *S. Mariæ* Virginis in aurora irrunt: ſed a multitudine *Polonorum* illico obtriti, paucis fugientibus, fere omnes interempti ſunt. *Poloni* autem magna præda potiti, victores redierunt in caſtra, & vniuerſum fere exercitum ex capto pecore refecerunt. In exercitu Regio magnus fœtor, & numerus muſcarum in dies creſcebat ex multitudine equorum morientium. Magna enim vis morbi & peſtis in omni exercitu equos peruaſerat, ex eo proueniens, quod equi tritico aculeato, & ſetas habente, in gleba vberi nato pabulati, digerere illud ex integro non valentes, ſuffocabantur. Ingensque damnum, ex peſte equorum deficientium, exercitus Regius ceperat, & multi mortales ex equeſtribus in pedites fuere redacti. Triticumque huiusmodi in palea equis datum, ſuis aculeis equorum ſtomachos, & vulnerabat & perforabat. Quod cum tarde a *Polonis* fuiſſet cognitum, maior pars equorum, malo & peſte huiusmodi ſtrata & abſumpta eſt.

Lues equorũ in exercitu Polonico.

Intra omne obſidionis tempus, crudelis, inter *Polonos*, *Ruthenos*, & *Lithuanos* committebatur dimicatio. A *Ruthenis* tamen & *Lithuanis* primum orta. Si enim captiuabant aliquos captiuos *Polonos*, inſpectante exercitu, in muris concidebant in fruſta, cæteros impletos aqua ſuffocabant, & exquiſitis necabant cruciatibus. Quinque inſuper fratres Prædicatorum *Polonos*, qui in caſtrum *Luczko*, in aduentu exercitus, ex ciuitate fugerant, turpi morte damnauerant. Propter quod & *Poloni* in captiuos *Ruthenorum* & *Lithuanorum*, vicem reddendo, ſæuiebant, compenſando vitium vitio, vt non ſolum paribus, ſed etiam maioribus prope odiis viderentur certaſſe. Ferunt etiam *Iurſzam* Capitaneum *Lucenſem*, & *Lithuanos* atque *Ruthenos*, in caſtro *Lucenſi*, in eam amentiam & tyrannidem effluxiſſe, vt omnem in Phytonibus, & phytoniſſis, retinendi & defendendi caſtri fiduciam reponerent. Vnde petentibus *Iudæis*, datus fuit ex captiuis *Polonis* vnus adoleſcens forma elegantior; quem continuo cultro iugulam infixo occidentes, extracto ex corpore eius ſanguine, ventrem diuidunt; & corde, iecore, aliisque inteſtinis e corpore eductis, & in partes minutas diuiſis, inque carbones viuos proiectis, fumo inde orto, omnes caſtri parietes & angulos, quaſi thuris odore, precationes canendo ſacrilegas, inficiunt; iuramento aſſecurando *Iurſzam* & obſeſſos, nullam obſidionis aut expugnationis vim de cætero caſtro fore nocituram.

Crudelitas vtrinque in captiuos.

Die Dominico poſt feſtum Sancti *Bartholomæi*, fama vniuerſum exercitum compleuerat, pacem per *Wladislaum* Regem & Conſiliarios ſuos, Ducesque *Georgium Syemyon*, & *Baſilium* ac quinque Barones *Lithuaniæ*, qui a Duce *Switrigyellone* pro tractanda pace, miſſi, feria ſexta in die *S. Bartholomæi* aduenerant, concluſam eſſe. Sed mox famam ipſam, quam *Poloni* lætis audiuerant animis, ſperantes citum ad propria regreſſum, alia nunciata nouitas reſtrinxit. Allatum enim eſt, Ducem *Switrigal*, omnes tractatus pacis callide & doloſe interponere, vt ex *Tartaris*, *Valachisque*, conquiſito exercitu, *Polonos* inuadat, & tempus autumni hyemisque ſuperueniens, Regem & *Polonos* a caſtri *Luczko* oppugnatione, diſcedere compellat. *Polonos* tamen ad dimicandum auidos nihil hæc nouitas terrebat. Conſumati interim fuerunt tractatus pacis, & Capitula pro pace inter partes conuenta. Vnde omnibus Nunciis Ducis *Switrigal*, pacis tractatoribus, ad Ducem *Switrigal* remiſſis, iuncti ſunt duo *Poloniæ* Barones, videlicet *Sandiuogius* de *Oſtrorog* Palatinus *Poſnanienſis*, & *Laurentius Zaremba* Caſtellanus *Siradienſis* vt cum Duce *Switrigal* pacis reſiduos articulos tractent, liment & corrigant, præſertim, cum Dux *Switrigal* nouam difficultatem ingeſſiſſet, non poſſe neque velle pacis conuenta obſeruare capitula, niſi Cruciferis & *Valachis* in ſua parte excluſis. De quo ſuſpicio vehemens orta eſt, quod ſecum myſterium res hæc ferat, cum Cruciferi pacis perpetuæ fœdere iuncti, *Valachi* homagio *Polonis* ſubiecti, dinoſcerentur. Abſumptus eſt pro illis diebus, morte, Dux *Fieduſchko*, *Ruthenus*, nepos germanus *Wladislai* Regis, omnibus clenodiis, theſauris, equis, veſtibus, bonisque hæreditariis, & quibuscumque fortunis, *Wladislao* Regi legatis: quæ omnia *Wladislaus* Rex in milites ſuos liberaliter diſtribuit. Feria tertia in die *S. Auguſtini*, treugis expirantibus caſtro conceſſis, cuſtodiæ contra muros a *Polonis* admotæ ſunt, & caſtrum bombardis crebro impetitum; ſed & caſtrenſes, tum de muris crebras faciebant bombardis & fiſtulis proiectiones, contra cuſtodias & exercitum, non ſine *Polonorum* admiratione. Quippe ſciebant caſtrum huiusmodi propugnaculis vacuum fuiſſe. Propter quod maior ſuborta eſt, de quibusdam notabilibus Baronibus *Poloniæ*, ſuſpicio, quaſi fiſtulas & pulueres caſtrenſibus, receptis muneribus, ſubminiſtraſſent. Ex quo poſtea multæ contentiones exortæ, & ſuſpecti Barones de tanta iniquitate, per milites animoſos publice notati, & ad dimicandum, oblato duello, prouocati ſunt. Longoque tempore fœtor ſceleris huiusmodi, a ſuſpectis Baronibus, nulla dilui potuit purgatione. *Laurentius* autem *Zaremba* Caſtellanus *Siradienſis*, huius facinoris inſimulabatur patrator, & a *Stanislao Cwikła* de *Conin*; de genere *Cygnorum* petebatur ad duellum. Qui improperia plurima in illum ſpargebat, affirmans eum fraudium plurimarum artificem, in Regem Regnumque *Poloniæ*, & propriam gentem.

Switrigiello Dux pacis conditiones callide admittit.

Et quoniam *Wladislaus Poloniæ* Rex ob ætatem

1431

Wladislaus Rex senio confectus per alios bellum gerit.

tatem prouectam, senio & laboribus confectus, curis belli parum intendere poterat, & multa per negligentiam suam exercitui incommoda succrescebant; idem Ducem *Masouiæ Semouitum Nicolaum* de *Michalow* Castellanum *Cracouiensem*, *Spithkonem* de *Iaroslaw*, *Sandomiriensem*, *Sandiuogium* de *Ostrorog Posnaniensem*, *Martinum* de *Calinowa Siradiensem*, *Stiborium Lanciciensem*, *Ioannem* de *Lichin Brzestensem*, Palatinos; *Ioannem* de *Oleschnicza* Regni *Poloniæ* Marschalcum, *Albertum Malsky* Castellanum *Lanciciensem*, *Andream Cziołek* Succamerarium *Sandomiriensem*, *Petrum Miedzinsky*, designat & deputat, ac ipsis in solidum curam & onus gerendi belli, & prouidendi, quæ necessitas exposceret, committit. Sabbato in die Sancti *Ægidii*, turris, seu testudo & lignis magistraliter & artificiose disposita, & ex altera parte fluminis *Sthir* locata, magnum castrensibus, veluti res noua & insolita, attulerat pauorem, cum & lapides miræ magnitudinis ex illa proiecti, multos mortales offenderent, & cadauera equorum in castrum similiter proiecta, multos turbarent. Propter quod, petentibus obsessis, a Rege treugæ fuere concessæ, non sine *Polonorum* amaritudine & pudore. Poterat siquidem castrum prædictum facile intra dies paucos conquiri; poterat & bellum cum magna vtilitate, & honore Regis & Regni, confici & finiri, Sed *Wladislai* Regis pietas & clementia, qui fratris sui *Switrigyelli* & *Lithuanorum* fouebat partes, illud protraxit, & omnia instaurata debilitans, *Polonis* fecit aduersa.

Pax temporalis inter Wladislaum & Switrigiellonem componitur.

Die Dominico, & feria secunda ante festum Natiuitatis Sanctæ *Mariæ* Virginis, post multos tractatus pacis, hinc inde habitos, tandem pax inter *Wladislaum* Regem, Regnumque suum *Poloniæ*, ab vna, & Ducem *Switrigal*, Ducatumque *Lithuaniæ*, partibus, ab altera, non quidem perpetua, sed temporalis, facta est, & literis firmata sub certis modis & capitulis conuenta, literæque vniuersales Duci *Switrigal* transmissæ. In quibus inter cætera cauebatur, quod pro festo Purificationis Sanctæ *Mariæ* Virginis inter partes conuentio in oppido *Parczow* fieret, pro perpetua pace concludenda. Dum autem conclusio induciarum propter tractandam pacem, in exercitu percrebuisset, omnis hostilitas inter exercitum & castrenses, summota & deposita est. Pluresque de exercitu, carnes, lardum, farinam, & plura alia victualia castrensibus exposuerant ad vendendum. Regio tamen mandato, venditio ipsa illico abrogata & prohibita est.

Exercitu ab obsidione castri Luczko dimisso,

Feria tertia ante festum Natiuitatis *S. Mariæ* Virginis, *Wladislaus* Rex, data licentia exercitibus, & gentibus suis, ad propria disgrediendi, castrum *Luczko* obsidione soluit. Et eadem die, motis castris, fluuium *Sthir* transit. Altero vero die, feria quarta, exercitibus multifarie diuisis, Rex versus *Wladymierz* processit, & circa villam *Tarczin* Episcopi *Lucensis*, nocturnum faciens, versus Regnum *Poloniæ* in terram *Chelmensem* peruenit. Ferunt aliquos ex *Polonis* auaritiæ & temeritati indulgentes, qui post prohibitionem & discessum Regis, ad vendendum victualia circa *Luczko* remanserant, turpiter necatos aut captos, & omnibus rebus exutos esse: posterisque exemplum & documentum dedisse, ne de hostium fide confidentes, lucra vitæ præponant.

Lucenses in Polonos,

& ipsorum Ecclesias sæuiunt

Adeo insuper *Rutheni*, post discessum Regis, in Catholicorum sæuiebant Ecclesias, postquam in personas sæuire non poterant, vt Ecclesiam Sanctæ *Crucis* e regione castri positam, & omnes fere Ecclesias Catholicas, in *Lucensi* terra repertas, in cinerem & fauillam redigerent.

Cruciferi ruptis fæderibus

Occupato *Wladislao Poloniæ* Rege, & suis Proceribus atque militibus *Poloniæ* vniuersis, circa castri *Luczko* obsidionem, *Paulus de Ruzdorff* Magister *Prussiæ* cum Commendatoribus, & subditis suis, id probantibus, contra Regem & Regnum *Poloniæ* insurgit; siue quia illud viderat defensoribus vacuum, & nolebat occasionem vltionis omittere, siue quia inter illum, & *Wladislaum Poloniæ* Regem conuenerat. Et pace perpetua, circa lacum *Melno* conclusa, temerata, accersita etiam Magistri *Liuoniæ*, gentium suarum, & stipendiariorum plurimorum multitudine, in tres exercitus partita, Regnum *Poloniæ* cum pompa magna, hostiliter, post festum *S. Mariæ* Virginis ingreditur: Terrasque *Cuiauiæ* & *Dobrzinenses* crudeliter, igne, spoliis & prædis, nullo prohibente vastat; castrum & oppidum *Iuniwladislauiam*; proditum a *Nicolao Thumigrala*, ingreditur; & incensis Ecclesiis ac castro, oppidum reliquit semidirutum.

Regnum Poloniæ igne & ferro depopulantur.

Deinde oppidum *Brzesczye* obsidione cingit, positis castris circa *Wieczerzyno*, sed inde turpiter repulsus, vno ex Commendatoribus ictu bombardæ interfecto. Postea castrum & oppidum *Nyeschawa*, a Tenutario illius *Nicolao Thumigrala* de *Sekow*, prope *Costen*, nobili de armis tabulam scacalem deferentibus, & domo quæ vocatur *Wczelye*, qui ad custodiam totius terræ *Cuiauiensis* relictus erat, proditum est Cruciferis; cui illico præsidium imponitur. In oppidum vero *Nieschouiam* igne sæuitum est, quoniam nouis tectis & auspiciis, *Thorunium* vicinum sibi, redigeret in solitudinem; & omnes domus illius sumptuosæ & nobiles, multis impensis ex muro & lignis factæ demolitæ sunt: quatenus oppidi prædicti deleta memoria & nomine, *Thorunium* ad pristinam gloriam & formam resurgeret. Ciuitatem insuper *Wladislauiensem*, & Ecclesiam Pontificalem *S. Mariæ* Virginis, cum castro, omnibus calicibus, libris, ornamentis, & clenodiis spoliatam, igne subiecto va-

1431

starunt. Et quo latius, sub breui tempore vastitatem per ignem, Regno *Poloniæ*, & damna, Magister *Prussiæ* irroget, præmia incendiariis proposuit, vt omnis exustor villæ, vnam marcam; oppidi vero, tres marcas communes, ex ærario publico, pro labore & munere acciperet. Quo effectum est, vt gentes suæ, cum pro gratificatione obsequii, tum pro spe retributionis, per terras præfatas, *Dobrzinensem* & *Cuiauiensem*, late disperseque decurrerent, & intra paucos dies, singula oppida, villas, & curias, igne delerent; nihil intactum, nihil inuiolatum, ne ipsa quidem Diuorum templa, relinquentes. Omniaque Diuina & humana tecta, flammis consumendo, bellum nefarium cum hominibus Diisque gessere. Et licet rusticorum ex terris taliter vastatis, magnus numerus in vnum conglobatus, speciem iusti exercitus fecisset, & iniuriarum multitudine accensus, cum videret pia culmina villarum suarum exusta, greges suos abactos filias & vxores stupratas esse, in Cruciferorum exercitum irruere, & nudus cum armatis decernere pararet, nec iam longe res erat a dimicatione & congressu, facilemque victoriam sibi omnes, pro templis, aris, focis, penatibus, & pignoribus suis, promitterent, tamen superueniens præfatus *Nicolaus Thumigrala* Capitaneus, qui prior ad reprimendas hostium inuasiones esse debuerat, ipsos terrendo & increpando, a proposito reduxit. Et proinde omnium in illum odio, pro tot tantisque Patriæ proditionibus, anno subsequenti in conuentione generali *Siradiensi*, crimine proditionis damnatus, honore priuatus est. Dum autem hostilitas tanta, & pacis rupta fœdera per Cruciferos, in Regis exercitu, qui tum adhuc obsidionem castri *Luczko* continuabat, percrebuisset, vniuersos quidem ingens mœror de Cruciferorum perfidia, & Regni vastatione atque damno, Barones tamen & Nobiles, *Dobrzinensis* & *Cuiauiensis* terrarum, altior dolor & luctus occupabat, dum in communi damno & miseria, priuatam fortunam suam & suorum charorum, cum vxorum, tum liberorum, & subditorum iniurias deplorare cogerentur. Propter quod, cum ipsi, tum omnes alii, redire ad propria, & suis vtcunque consulere, festinabant.

Wladislaus Rex ad Cruciferos mittit,

Qvamprimum autem treugæ, inter *Wladislaum Poloniæ* Regem, ab vna, & Ducem *Switrigal*, Cruciferosque, ab altera, partibus, apud *Luczkam* fuere firmatæ, illico *Wladislaus* Rex de vastatione Regni sui, per Cruciferos dolo facta, solicitus, *Nicolaum Zakrzowski*; & Dux *Switrigal*, *Czathan Ruthenum*, ad exercitum Cruciferorum transmittunt. Qui illum iam festinantem ad propria prope *Racziasch* reperientes, Marschalco & Commendatoribus, (Magister enim generalis in domo relictus erat) faciunt verba, & pacem firmatam denunciant. Sera tamen

denuncians

se pacem cum Switrigyello: ne fecisse.

fuit huiusmodi requisitio; quæ de non vastando Regno fuerat, dum iam nihil in terris *Cuiauiensi* & *Dobrzinensi* relictum esset, in quod ignis & prædonum rabies non sæuiisset. Viginti quatuor oppida, villæ amplius quam mille, igne absumptæ sunt, terris tamen *Masouiæ* vbique parsum. Quæ res maiorem suspicionem in Regem, quod vastationis præfatæ author fuerit, apud Consiliarios, vehementius tamen apud *Sbigneum Cracouiensem* Episcopum, in coniectura sagacissimum, auxerat. Nec Duces *Masouiæ* notam eiusdem suspicionis vitare poterant, quippe, aut Regis aut Cruciferorum auisamento, ne quid hostile paterentur, sibi per nouas treugas prospexerant. Vno hoc reatu obnoxii, quod malum imminens Baronibus Regni non intimarunt. Nihil potentia & multitudine hostium *Ioannes Larogniewsky* de domo *Orlya*, *Barthoszius Viszemburg* de domo *Nałacz*, & *Dobrogostius Kolinsky*, moti, ex agrestibus tantummodo, etsi pro numero amplum & frequentem, robore tamen & exercitatione languidum, inermem, imbellemque, cogunt & colligunt exercitum; serendo agro, & alendo pecori, quam armis tractandis aptiorem: pugnam, data opportunitate loci & temporis, feruide conserturi.

Exercitus Liuonum,

Liuoniæ exercitus, cui *Theodoricus Croe*, Marschalus, cum aliis Commendatoribus *Liuoniæ* præerat, & *Iodocus* de *Hogerkerche*, *Bauarus* natione, Commendator de *Tucholya*, velut regionis peritus, ductum præbebat in redeundo ad propria, ab exercitu Magistri *Prussiæ* diuisus est. Et quasi parum crudelitate hostili functus esset, in partem Regni *Poloniæ*, quæ *Krayno* dicitur, descendit, vastitati eam subiecturus. Iam plures milites *Cuiauienses* & *Dobrzinenses*, mutando equos, præpeti cursu, ad simulachra domorum suarum exusta redierant, doloremque dudum ante ex relatione crudelitatis hostilis ortum ipsa facies, fumantium adhuc villarum, augebat. Itaque *Ioannes Larogniewsky*, *Barthoszius Vischemberg*, *Dobrogostius Kolinsky*, milites strenui & veloces, assumpta rusticorum manu, post *Liuoniæ* exercitum, quanto celeriori possunt cursu, contendunt. Et illico prope *Nakyel*, iuxta fluuium *Wyerscha*, in campis villæ *Dambki*, consecuto, feria quinta ante festum Exaltationis *S. Crucis*, animositate maxima, quam recens exasperabat indignatio, non sine *Liuonitarum* magna admiratione & pauore, vnde tam subitus exercitus emersisset, irruunt.

Poloniam igne ac ferro vastans,

ab agrestibus Polonis

Et carmine patrio Bogarodzica/ cuius sonora siluis & campis repercussa erat vociferatio, per cantum expleto, pauci cum multitudine, nudi cum vestitis, agrestes cum militibus, adeo incunctanter & viriliter decertant, vt magis veteranos cum tyronibus, quam agrestes cum exercitatis, pugnare existimares: Ingens cædes hostium editur. Et his qui in aci-

1431

prope ad internecionem occiditur.

acie locati erant, crudeliter absumptis illico omnis exercitus *Liuoniæ* in fugam versus, castris suis, ex quibus pugnauerat, derelictis, *Polonis* victoriam concessit. Fugiebant in diuersa loca, quo quemque sors ferebat; sed maior fuit in fugientibus clades. *Polonus* enim perculsis metu instabat, sæuiens in dispersos. Nec captiuatio illic, sed trucidatio passim omnium fiebat; *Polonis*, & maxime agrestibus, adhortantibus se mutuo, vt cruore hostili incendia villarum suarum restinguerent, atque suis indigna morte absumptis, cæde hostium parentarent. Pauci tamen, videlicet *Theodoricus* Marschalcus, *Valterus* de *Gelsze*, Commendator de *Flin*, cum septem Commendatoribus capti sunt, qui postea per *Theodoricum* Marschalcum in miserabili captiuitate, morte fuerunt apud *Cracouiam* absumpti. Signa seu banderia hostium quatuor capta, in signum tantæ victoriæ in *Cracouiensem* Ecclesiam relata sunt. Castris hostium *Poloni* potiti, magnam prædam illis repertam diripiunt, & notabiliter ex ea ditantur. Occisus inter alios erat præfatus Commendator de *Tucholya Iodocus*, qui cum suis ad augendum exercitum *Liuonitarum* relictus erat. Et quoniam omnes *Liuonitæ*, qui in fuga elapsi erant, cum locorum, tum idiomatis *Polonici*, ignari erant, propter quod in siluis hinc inde dispersi, & per inuia ac ignota loca, siluestriaque, non reperientes iter fugæ, fame aliqui & frigore contabescentes, per agrestes, per plures subsequentes dies inquisiti, & comprehensi, aut occidebantur, aut captiuabantur. Fama huius victoriæ, primum ad *Wladislaum* Regem, deinde *Cracouiam* perlata, magnam in populo fecit lætitiam, quam ciuitas *Cracouiensis* campanarum pulsu, & ignium per vniuersam vrbem extructione, testata est. Fuerunt autem in exercitu *Liuonitarum* septingenti equites, item gentes & milites de *Kurland*, item *Swyecenses* & *Tucholienses* milites, & pedestrium magna multitudo. *Szwor* Commendator de *Osterod*, *Valterus* Commendator de *Dinborg*, interfecti. *Valterus* de *Kerchdorff* Commendator *Curouiensis*, *Georgius* de *Guthsliche* Aduocatus de *Kokenhawsche*, *Gebhan* de *Hande* Tenutarius, & *Flager* de *Bitbow*, fuga elapsi; testes victoriæ *Polonicæ*; non prius sistere fugam, quam in *Tucholya*, exinde in *Marienburg*, cladem suorum, Magistro Cruciferorum *Prussiæ*, *Paulo* de *Ruzdorff*, nouum quidem certum, sed acerbum, denunciaturi, peruenissent. Simile vulnus *Poloniæ* Re-

Idem fit Valachis.

a *Valachis*, pro eodem tempore illatum est. *Alexander* enim *Voieuoda Moldauiæ*, quamuis esset Regius & Regni homagialis, & castra terræ *Podoliæ*, videlicet *Ceczmi*, *Chmyelow*, & *Niempcz*, cum suis districtibus, fuissent sibi per *Wladislaum* Regem & Regnum *Poloniæ*, quo arctiori obligaretur fidelitate, in feudum donata & inscripta, omnium tamen

beneficiorum factus immemor, donis corruptus plurimis, quæ illi per Ducem *Switrigal* mittebantur; Volens etiam ipsi Duci *Switrigal* placere, quem sciebat fidei *Græcorum* affectissimum esse, cuius ipse Voieuoda cum gente sua ritum sequebantur, congregata omnium suorum potentia subditorum, *Wladislao* Rege tunc adhuc circa castri *Luczko* obsidionem cum suis fidelibus continuante, nihilque tale suspicante, in terras *Podoliæ* & *Russiæ*, Regno *Poloniæ* subiectas, irruit, & districtus *Snyathinensem*, *Halicinensem*, & *Camenensem*, crudeliter vastauit, prædas plurimas tam hominum quam pecorum; & cuiuslibet generis spoliorum, secum abducens. Quæ nouitas, dum in exercitu Regis percrebuisset, illico *Theodoricus Michael* de *Muszilo*, fratres de *Buczacz*, cum aliis terræ *Podoliæ* & *Russiæ* terrigenis, transmissi per Regem, qua possunt celeritate, in *Podoliam* perueniunt, & exercitum *Alexandri* Voieuodæ, securitate per agros & villas, prædæ dulcedine, sine insidiarum metu sparsum, animose inuadunt prosternuntque, ac prædam eripiunt, & in ore gladii fugienter persequuntur. Magnaque cæde palantium facta, plures ex illis captiuant. Sed & ipse *Alexander* Voieuoda, qui per fugam saluatus euaserat, morbo, & dolore perfidiæ suæ, & actionum malarum, quæ in *Wladislaum* Regem & Regnum *Poloniæ* egerat, contracto, variis cruciatus ægritudinibus, non multo post extinctus est. Sic in forti Diuino auxilio vterque hostis, Crucifer & *Valachus*, pœnas violati fœderis pendit.

Sigismundus Romanorum & *Hungariæ* Rex, habito in *Noremberga* omnium Electorum Imperii, & omnium Principum, Communitatumque *Almaniæ*, conuentu, noua Principum auxilia contra *Bohemos* comparat. Ad quem & *Iulianus* tituli Sancti *Angeli* Diaconus Cardinalis, per *Martinum* quintum Papam missus est Legatus de latere; vir moribus & literis excellens, cum eo mandato, vt *Bohemis* bellum inferat, & adueniente tempore, in Concilio *Basiliensi*, cuius propediem celebratio instabat, nomine Apostolico præsideat. Post multas deliberationes & tractatus, expeditionem contra *Bohemos* hæreticos, grauissime, & fidem Catholicam, & vicinas regiones, manu armata impugnantes, indicit. Et quoniam ex superioribus euentibus, credebatur præsentia ipsius *Sigismundi Romanorum* & *Hungariæ* Regis, in bello esse plus nociua quam fructuosa, & præteritæ clades fugæque, sua infelicitate & scelere putabantur contigisse: propter quod communi omnium consensu decernitur; vt Rex in *Hungariam* reuersus, bello se abstineat, vt alterius auspiciis & ductu, bellum, ad Calendas Iulias, contra *Bohemos* gerat. Electus ad hanc rem *Fredericus* Marchio *Brandeburgensis*, Archi Came-

1431

Ingens Germanorum exercitus,

merarius Imperii, qui velut homo prudentiæ singularis, & multarum rerum expertus, onus suscepit. Sed fortuna Regis cum Duce mutata non est: *Albertus Austriæ* Princeps, per *Morauiam* suas copias ducere iussus. In comitatu Cardinalis, *Albertus* & *Christophorus Bauariæ*, ac *Fredericus Saxoniæ* Duces fuere; *Ioannes* & *Albertus* Principes *Brandeburgenses* cum patre, penes quem belli summa erat: *Herbipolensis*, *Barbergensis*, & *Estensis*, Episcopi, cum societate *Sueuorum*, & Imperialium ciuitatum Magistratus. Cum deinde exercitus multorum Principum *Almaniæ*, in multitudine graui, tam pedestrium quam equestrium, vt vix illos terra capere posset, splendido magis & luxurioso, quam bellicoso & terrifico apparatu, *Norembergam* pro constituta die conuenissent, & ab inde, præcedente exercitum *Iuliano* Cardinale cum cruce, in *Egram* venissent, motis castris ex *Egra*, siluam, quæ *Missinam* & *Bauariam* a *Bohemia* dirimit, non sine difficultate onerosa, cum quadrigas habeant commeatibus graues, superant, & castra in plano ponunt, *Bohemiam* vastaturi, aut cum hæreticis *Bohemis*, quos nullus credebat tantæ multitudini occurrere ausuros, congressuri. Et quamuis *Bohemis* hæreticis, tenuis tunc esset exercitus, cuius erant, Dux *Sigismundus Coributh* & *Procopius* Sacerdos, Duces, quamprimum tamen ab exploratoribus docti sunt, exercitum *Almanicum* siluam transgressum esse, & statiua in *Bohemiæ* planis posuisse, contra illos dimicaturi procedunt. Et iam vix viginti millibus stadiorum aberant, cum illico, nescio quis ingens pauor, cuius causa non suberat, *Almanorum* animos concussit, ex denunciatione aduenientium hostium ortus: totisque castris trepidatum est. Qui adeo vniuersum exercitum pernasit, vt robur tanti exercitus, sola fama aduentus hostium, ne dum hostibus visis, crederes confractum. A primoribus itaque, & ab ipso Duce Marchione *Brandeburgensi* orta fuga, & metu quasi maioris periculi, omnes concussi, in fugam vertuntur; castris & curribus, atque impedimentis, omni genere diuitiarum & epularum plenis, hosti relictis. Quod cum *Bohemis* hæreticis, quorum agmen fuerat in propinquo, per agrestes pauidos nunciatum esset, addere perculsis timorem, & instare fugientibus, cœperunt. Neque clades illic aut dimicatio, sed trucidatio fuit, dum *Bohemi* in *Almanorum* dorsis hærentes, eos, quos consequi poterant, aut occidebant, aut captiuabant. Siluarum densitas fugientibus addebat formidinem, veritis, ne ex lateribus arborum hostes erumperent. *Bohemos* autem, currus multiplices & graues, sarcinæque rerum pretiosarum & nobilium, quibus strata erant, itinera, ne consequerentur fugientes, morabantur. Propter quod minor clades, quam pro numero tanti exercitus fugientis, ædita est. Principes omnes salui per fugam euaserunt. Crux Legationis,

Pauore perculsus, exercitus Bohemorum nondum viso, diffugit.

& vestes Cardinales, captæ a *Bohemis*, ludibrio habitæ sunt. Tentoria nobilia, margaritis ornata, vestes, equi, bombardæ multæ, & multarum rerum copia, exercitum *Bohemorum*, in quo etiam nonnulli *Poloni* erant, vehementer ditauit. Sed & spolia & sarcinæ fugientium, & per siluas errantium, pluribus diebus a *Bohemis* agrestibus legebantur.

In *Chelmensi* terra, *Wladislaus* Rex aliquanto tempore moratus, versus *Leopolim* processit, & ibi mansionem suam aliquanto tempore continuauit. Concurrebant ad suam Serenitatem Baronum & Nobilium, ex terris *Dobrzinensi* & *Cuiauiensi*, per vastitatem Cruciferorum damnificatorum, multifarii greges, non tam clamoribus, quam gemitibus & vlulatibus, poscentes, *vt illorum releuaret inopiam & non sineret illos, ac vxores eorum, liberosque fame, frigore; & nuditate perire.* Compassus eorum miseriis pius Rex *Wladislaus*, aliquibus bona sua Regalia largiebatur, aliquibus thesauri sui pecunia subueniebat, singulorum tamen necessitates & indigentias supplere nullatenus poterat. Erant enim pleraque bona Regalia, dudum per illum liberali donatione, suis Curiensibus & Baronibus distributa. Itaque vociferantium, & suffragia poscentium, qui vbique illum sequebantur, infestatione actus, dum fiscus Regius indigentibus non sufficeret, ad bona Ecclesiarum se conuertit, & de villis tam Cathedralium Ecclesiarum *Gnesnensis* & *Posnaniensis*, quam monasteriorum & Capitularium earundem diœcesum, multis mortalibus distributiones, videlicet Baronibus & Nobilibus igne desolatis, facere cœpit. Vsum duntaxat huiusmodi villarum illis concedendo sub arcto tempore, quo possent, æstate adueniente, villas & habitationes suas reficere. *Cracouiensem* tamen Ecclesiam hæc distributio non molestauit, præter paucas villas monasterii *Myechouiensis*. Sciebat enim Rex, Pontificem *Cracouiensem* nullatenus iniuriam suam toleraturum. Onerosa supra modum huiusmodi distributio fuit Ecclesiis; propter quod *Albertus Iastrzambiecz* Archiepiscopus *Gnesnensis*, & *Sbigneus Cracouiensis* Episcopus, assumptis secum aliquot capitularibus, pro festo S. *Hedwigis*, Regem *Leopoli* adeunt. Vbi dum in primis *Albertus* Archiepiscopus *Gnesnensis*, frustra precibus de restitutione villarum solicitaret Regem, *Sbigneus* Episcopus *Cracouiensis*, cui plurimum erat animi & constantiæ; verba ad Regem facit: *Sæpe quidem te, Serenissime Rex, in culmen Pontificale promotus, nullo conscio, in charitate paterna corripui, cum vt meo in te fungerer debito, tum vt tuam explerem precem, qua me exhortando, vt transgressiones tuas reprehenderem, totum te mihi permittebas. Sæpe itaque te, velut speculator, & animæ tuæ custos, admonui, vt mores tuos mutando, reformares, abstineresque a monasteriorum ac Ecclesi-*

Wladislaus Dobrzinensium & Cuiauiensium calamitati subuenturus,

dum sibi deficerent,

multa bona Ecclesiarum illis distribuit

Quo nomine a Sbigneo Cracov. Ep. obiurgatur.

1431

cleſiarum, inſtationum exactione grauamineq́ꝫ, atque a bonorum Regalium prodiga distributione, vtque petentibus adminiſtrationem iuſtitiæ, exhiberes te promptum & propitium; Catholicorumque Principum, ſaltem in hac extrema ætate, imitaueris mores, & ne, audiendo in conſtituto tempore, miſſarum ſolennia, ea in veſperam vsque vetendas, eo quod te crapula, in qua totos dies ac noctes ponis, oneras. Sed quia correctiones meas ſecretas, video te hactenus non curaſſe, arbitris abhibitis, iam te alloquor, & correctionem reſumo. En vides te, veſperam dudum prætergreſſum, aduehi in mortem, & paucos iam tibi vitæ occiduæ reſtare dies, mores tamen tuos & Deo & hominibus odioſos, non reſecas, ſed auges. Monaſteria & Eccleſias non protegis, non ornas, ſed grauas & ſpolias. Extendiſti manum tuam in bona Eccleſiæ, & quorum diſpoſitio tibi, iure Diuino & humano, interdicta eſt, eam tibi vſurpas, donans diſtribuensque aliena, qui prodigaliter diſperſiſti & diſtraxiſti propria, quibus præſentem neceſſitatem ſupplere poteras. Tum Rex: *Preſſus,* inquit, *neceſſitate, dum aliter non poteram, hoc modo vſtis & deſolatis ſubueni.* Ad hæc Epiſcopus: *Subuentione,* inquit, *hac opus non erat, ſi tu ipſe, vt fama publica de te prædicat, & veriſimiles coniecturæ concurrunt, hoſtes Cruciferos, in hanc ipſam terram, cuius Rex es, atque eius deſolationem, non ſolicitaſſes, non inuitaſſes, & ſedendo vacuus, in caſtri Luczko obſidione, tempus non abſumpſiſſes: cum caſtrum poterat faciliter, niſi tu obſtitiſſes, conquiri. Ex quo hoſtibus creuit audacia, quibus tuo iuſſu, etiam dicuntur bombardæ, pulueres, & victualia in caſtrum eſſe miniſtrata. Et Cruciferis additus animus, vt terras Regni tui deſolationi ſubiicerent. Vides iam quid egiſti; recollige te ad rationem, quam Deo redditurus ſis non poſt multos dies, pro tot hominibus, trucidatis, pro tot ſtupris & exuſtionibus ſpoliationibusque Eccleſiarum & hominum commiſſis. Tu ipſe nobis hanc calamitatem, & has lachrymas, quibus mademus, iniecisti.* Rex, ſiue conſcientia premente, ſiue veritus, ne amplioribus in illum Epiſcopus verbis vteretur; *Quænam,* inquit, *mea culpa, quod tam acribus verbis a te carpor? cum tibi & Eccleſiæ tuæ nec vnam villam abſtulerim.* Tum Epiſcopus: *Zelus,* inquit, *ſalutis tuæ, & officii mei, ſtringit me vt loquar: nec mireris, ſi non læſus pro aliorum interpello iniuria; cum in dolore & iniuria communi, æqualiter verſari ſentiam dolorem & iniuriam meam. Nam in interdictum poſuiſſem totam meam Cracouienſem diœceſim, & omnia loca, in quæ te deuenire contigiſſet, ſi Epiſcopatus mei bona diſtribuere & occupare contendiſſes.*

Poſt hæc *Wladislaus* Rex *Leopoli* deſcendens, in *Nyepołomicze* pro feſto *S. Martini* venit. Quo dum Prælati, & Barones, ex toto fere Regno ad eum conuenirent, ac propter hoſpitiorum defectum, aſperitate hyemis, quæ ſæuior tunc ſolito inhorruerat, grauarentur, *Cracouiam* ſeceſſit; & illic Aduentum Domini, & Natalis Chriſti dies, vacando diſpoſitioni rerum publicarum, peregit. Interim & aliud vulnus cruentum quidem & grauiſſimum, Regno *Poloniæ* incuſſum, fatorum inclementia eſt. Filia enim *Wladislaii*, ex *Anna Caſimiri* Regis filiæ, filia, genita, virgo videlicet *Heduigis*, chara omnibus, *Frederico* Marchioni *Brandeburgenſi* deſponſata, qui cum ea nutritus fuit eadem in Aula: illo præſente, morbo, incertum eſt, correpta, an veneno, vt ipſamet aſſerere ſolebat coram ſecretiſſimis amicis ſuis, grauiter ægrotare cœpit, ac fere vno anno pedetentim languens, dum vis morbi nulla medicorum arte inhiberi poſſet, omnibus Sacramentis procurata, Sabbato die Conceptionis *S. Mariæ*, dum Hymnus *Te Deum laudamus* in maturinis Eccleſiæ cantaretur, ſpiritum Domino reddidit, & in Eccleſia *Cracouienſi*, in ſepulchro matris ſuæ Reginæ *Annæ*, cineres maternos amplexa, non ſine omnium Prælatorum & Baronum *Poloniæ*, ſtirpem in ea Regis optimi *Caſimiri* lugentium, dolore, ſepulta eſt. Occaſus eius neque otioſus, neque veneni expers, exiſtimabatur. Flagitium mortis eius nonnulli ſermone vulgato, *Zophiæ Poloniæ* Reginæ, nouercæ aſſignabant, etiam prius & poſtquam expiraret, rectene an perperam, incertum eſt, quaſi veneno ſublata eſſet. Quod & ipſa ſibi innotuiſſe multis indiciis liberius querebatur. Rogata tamen, & a matronis circumſtantibus frequenti admonitione ſolicitata, conſulto perprius Confeſſore ſuo, Doctore *Ioanne* de *Elgoth* Canonico *Cracouienſi*, ne contra mentem eundo, inquinaret ſe facinore & annuentia, rumorem præfatum, ſub audientia *Sbignei* Epiſcopi *Cracouienſis*, & multorum aliorum; de conſilio confeſſoris prædicti, publice purgauit. Id autem venenum priuignæ *Heduigi*, Regina *Zophia*, a pleriſque adminiſtraſſe, per fœminas & matronas ſui facinoris conſcias, aſſeritur; vt filiis ſuis *Wladislao* & *Caſimiro*, Regnum *Poloniæ* magis vacuum, & expeditius, hærede ſublata, magnos fauores apud populares habente, efficeret. Extat eius epitaphium per *Adam Swinka* Canonicum *Cracouienſem* editum. Cuius talis eſt forma.

Heduigis virgo, filia Wladislai Regis moritur.

Cuius Epitaphium inſeritur.

Virginum o iubar, o inclyti gloria Regni,
Aquila quod niueis luſtrat in purpura pennis;
Lætus olim cecini Pierio carmine laudes
Inclyta virgo tuas, dum te conſurgere gemmis,
Stellatam floribus, fuluo radiare vel auro,
Sydereo vultu (ratus Deam eſſe) mirabar.
Nunc mea Calliope attonitam pollice Chelym
Se quatit, heu triſte ſonat, heu, cymbala planctum,
Lyraque dat gemitum; dum impio vulnere mortis
Occidis; & noſtros fletibus obducis orbes:
Dum funera ducens mediam lacrymoſa per vrbem.
Bellipotens genitor gelidos complectitur artus,
Et vellens nitidos diuo de vertice canos,
Pectus ſuſpirat ſacrum, vultusque ſeniles
Irrigat lacrymis; ſpatioſumque increpat æuum;
Alta merent atria; lugent iuuenesque ſenesq́ꝫ,
Et vulgus, Proceresque gemunt, matres nurusq́ꝫ ſequuntur,
Virginis & caſtæ quatiunt plangore lacertos.
Dumque manet corpus, corpus ad pectora preſſant,
Effuſæque iacent tumulo, dant oſcula ſaxo,
Fundentes lacrymas, cœlum replere, dicentes:
O decus! o requies! grandæuique gloria Patris,
O ſpeculum morum! caſtitatisque Smaragde!
O lilium candens! o campi viola fragrans!
Puniceis roſis nunquam ceſſure Hyacinthe:
Quo abiit decor ille tuus, quo ille genarum
Abſceſſit fulgor! quo lactei lumina frontis?
Non tales geſtare ſibi o inclyta tædas
Sperabat genitor: & vota communia patrum.
Iam Hymenæus erat thalamo terrisque canendus,
Et ſponſus tecum eadem nutritus in aula;
Dux Fredericus ibat, Francorum inclyta proles,
Præſignis genere: felicem duximus illum
Te conſorte virum. Sed, heu, fefellimus omen,
Impia cum lethi, cum nec virtute reſiſti
Herbarum; armisue, poſt te falce funeſta
Succidit feritas, nuptam florentibus annis,
Anno triceno mille quater & vno:
Dum colitur Matris Conceptio Summi Tonantis,
Qua te Duce reor benedicta Virgine, virgo
Eccleſias colere Beatorum præmia, valles,
Ver vbi perpetuum floret, mollesque pruinæ
Has veſtire ſolent, nec audent lædere nymbi,
Quos gignunt flores Zephyro contentæ colono,
Claræ decore ſui. Proles ego Regia virgo
Heduigis, Wladislao ſata, Annaque Regina:
Quam Comiti Ciliæ filia peperit Caſimiri,
Stirps cuius illuſtris, me moriente perit.
Pro Regni ſolio, Matris, iam clauſa ſepulchro,
Amplector cineres, qui me genuere: in hosque
Ordine fatorum, ſtillante tabe, reſoluor.
Quid mihi nunc proderit ampliſſimi gloria Regni?
Quid genus? quid ſpecies formæ? quid gemmæ vel aurum?
Nil niſi virtutes quibus amicta fui.
Vos orate, precor, ſpiritum meum vt inferat aſtris,
Pneumate conceptus intactæ virginis infans.
Hoc ſerto florum virgo redimita quieſco,
Quos non carpit hyems, æſtu nec Syrius vrit
Horrido, nec roſtro vaſto de pectore ſpirat
Spumoſus aper dente recuruo fero.

Mortem autem *Heduigis* Reginulæ præfatæ, minus ægre quam dignum erat etiam patrem *Wladislaum* Regem, tuliſſe ferunt. Quippe, qui iam filiis magis, quam genero, Regni *Poloniæ* ſucceſſionem deſtinabat, & cuiuslibet impedimenti obicem ſucciſum eſſe, eius morte crediderat. Vnde & in illius funere, nullum fletum, ſed nec dolorem, viſus eſt monſtraſſe. Geſtiebat enim ipſe, magnopereque flagrabat, neque tacitus rem ipſam contegebat: Sed & cum *Alexandro Withawdo*, Duce magno *Lithuaniæ* frequentius digerebat, prouidere & efficere quoquomodo ſatagens, vt ſucceſſio Regni *Poloniæ*, in natione *Lithuanica*, & in familia, & in domo ſua *Gedimina* continuaretur.

Oppidum Lubenſe a Bohemis hæreticis expugnatur.

Feria tertia poſt Palmarum, quidam *Bohemi Huſſitæ*, oppido *Luben* obſeſſo, & expugnato, flammis illud tradunt: ſubſtantia & fortunis ciuium direptis. *Conradus Kanthner* Dux *Oſchnicenſis*, fretus *Wratislauienſium* ſubſidio oppidum *Kruczborg* circumſidet; ſed plurimis affectus per obſeſſos damnis, pluribus de ſuis deſideratis, diſcedere turpiter coactus eſt. Similis obſidio contra oppidum *Nyempcz* per eundem *Conradum Oleſchnicenſem*, & *Ludouicum Bregenſem*, Duces, adiuuantibus eos ciuibus *Wratislauienſibus*, & *Swidnicenſibus*, tentata eſt. Nec illic blandiorem fortunam experti, ſoluere obſidionem, multis periculis & damnis ſuſceptis, coacti ſunt.

Kruczborg vero & Nyempcz fruſtra oppugnat Conr. Kanthner Dux Oleſchnicenſis.

1432

Wladislaus Rex captiuos Liuones & Cruciferos ſoluit.

Huius anni ſpatio, quod raro alias contigerat, *Wladislaus* Rex, Natalis Domini ſolennitatem, cum pluribus prælatis & Baronibus ſuis, celebrauit *Cracouiæ*, & captiuos Cruciferorum & *Liuonitarum* vinculis ſolutos, etiam honore menſæ ſuæ excepit. Peractis autem feſtiuitatibus Epiphaniæ, egreſſus, verſus *Myechow* & *Zarnowiecz* proceſſit. Exinde vero per *Chęczini*, *Kielcze*, *Bodzączin*, *Vrzędow*, pro feſto Purificationis *S. Mariæ* Virginis, venit in *Lublin*, celebraturus cum fratre ſuo Duce *Switrigyello*, ad tractandam pacem perpetuam, conuentionem. Conuenerant autem plures Prælati & Barones pro huiusmodi conuentione, quos omnes *Wladislaus* Rex in *Parczow* tranſmittit, ſolo *Alberto Iaſtrząmbiecz Archiepiſcopo Gneſnenſi* circa ſe in *Lublin* relicto. Fuerunt autem per Regem miſſi, hi Prælati & Barones in *Parczow*, videlicet *Sbigneus Cracouienſis*, *Ioannes Schafranyecz Wladislauienſis*, *Stanislaus Ciołek Poſnanienſis*, Epiſcopi; & *Wladislaus* de *Oporow*, Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarius, *Sandiuogius* de *Oſtrorog Poſnanienſis*, *Iarandus* de *Brudzewo Iuniwladislauienſis*, *Ioannes* de *Lichin Brzeſtenſis*, *Stanislaus Groth* de *Srzensko*, *Płocenſis*, Palatini; *Laurentius Zarąba* Caſtellanus *Siradienſis*, *Spithko Iarosławskky*, & alii plures. Venerat & Dux *Boleslaus Switrigal* pro eodem tempore in *Brzeſczye*, cum ſuis Boiaris *Lithuanis*, & *Ruthenis*, habens ſecum pro Conſiliario ſum-

& conuentum in Parczow de pace cum Switrigyellone tractandæ fruſtra indicit

ſummo *Ludouicum* de *Lanſche* Commendatorem *Thorunenſem*, per Magiſtrum & Ordinem *Pruſſiæ*, vt tractatibus omnibus intereſſet, & pacem inter fratres componi non ſineret, miſſus. Volebant autem Prælati & Barones *Poloniæ*, aliquem fructum ex huiuſmodi conuentione elicere. Vnde crebris Nunciis ſolicitabant Ducem *Switrigal, vt ſuos Conſiliarios, iuxta ordinata & concluſa, in Polubicze, aut, quod magis gratum ſibi aſſerebant, in Parczow, mitteret, vbi facilius & hoſpitia & victualia vtraque pars eſſet habitura*; offerentes, *ſe præſtare Nunciis eius omnem ſecuritatem.* Dux autem *Switrigal*, cum magis omnibus diebus mero & ebrietati vacaret, quam conſiliis, ambigua & incerta, ad requiſitionem Prælatorum & Baronum *Poloniæ*, dabat reſponſa. Et aliquando ſe ſuos mittere in *Polubicze*, aliquando in *Parczow*, repromittebat; aliquando literas ſalui conductus allegabat aut vitioſas, aut defectuoſas, aliquando ſibi & ſuis aſſerebat ſtructas eſſe inſidias. Talibus figmentis & ludibriis, ſiue ex ebrietate, in qua ſingulis diebus abſumebat tempus, ſiue aſtu & dolo prodeuntibus, Prælatos & Barones *Poloniæ* in *Parczow*, ſuorum aduentum præſtolantes, pluribus diebus fatigatos, eluſit. Apparuit & tunc ſtella cometes, quantitatis tamen exiguæ, ab oriente in ſeptemtrionem, caudam facis ſuæ porrigens, & octo ſolum diebus curſum ſuum faciens, tandem diſparuit: omnibus Prælatis & Baronibus, qui tunc in *Parczow* conuenerant, iudicantibus, Duci *Switrigal*, denunciare ſtellam fatalem expulſionem ipſam aut mortem, & rerum *Lithuaniæ* propinquam mutationem. Nec eos opinio fefellit; quoniam futurus authumnus, quod portendebatur, aduexit. Dum itaque Prælati & Barones *Poloniæ*, qui *in Parczow* Nuncios & Conſiliarios Ducis *Switrigal*, pacem tractaturos, fruſtra multis diebus expectaſſent, & omnes conatus ſuos & labores, quos faciebant in *Brzeſczye*, mittendo Nuncios, vt iuxta conuenta, placitationes pro pace fierent, irritos viderent, ex *Parczow* diſcedentes, in *Lublin* reuerſi ſunt ad *Wladislaum* Regem, amarum & triſtem, quod germani ſui mores, pertinatia, ebrietate, & fatuitate gubernari videret.

Ex *Lublin*, *Wladislaus* Rex diſcedens, per ſolita loca pro Bachanalibus feſtis, iuit in *Iedlnam*, & illic cum *Zophia* Regina omnes dies Carniſpriuii egit. Confluxerant & tunc ad ſuam Serenitatem, Dux *Maſouiæ*, *Semouitus*, & alii plures Proceres & Barones. Ex *Iedlna* in Quadrageſima diſcedens, per *Ilzam*, venit ad monaſterium Sanctæ *Crucis*, feria quinta poſt Dominicam *Inuocauit.* Exinde pro Dominica *Reminiſcere*, per *Opathow* venit *Sandomiriam*. Ex *Sandomiria* per loca ſolita in nouam ciuitatem *Korczin* proceſſit. Vbi iterum cum Conſiliariis ſuis aliquot diebus expeditioni rerum publicarum vacauit. Exinde per *Scarbimiriam* declinans *Cracouiam*, in *Myechow* venit. De *Myechow* per ſolitas ſtationes veniens in *Caliſch*, Paſcha Domini illic celebrauit. Ex *Caliſch Siradiam* proceſſit, & generalem conuentionem omnium terrarum illic tenuit pro die Sancti *Adalberti*, ad quam & *Zophia* Regina cum duobus filiis, *Wladislao* & *Caſimiro*, ac omnes Prælati Baronesque Regni, conueniunt. Ibi *Wladislaus* Rex omnes allocutus, rogat, *vt cum videant eum extremam ætatem agere, & ad limen mortis propinquare, vtrum ex duobus filiis ſuis, in Regem aſſumere, morte ſua ſecuta, repromittant, qui ipſis pro Regni regimine aptior videretur.* Super quo Prælati & Barones deliberatione habita, concorditer, nullo diſcrepante, filium ſeniorem *Wladislaum*, in Regem recipere ſe obtulerunt & obligauerunt, præfatum *Wladislai* primogenitum, patre rebus humanis abſumpto in Dominum & Regem aſſumere, & coronare. Super quo *Wladislaus* Rex cum *Zophia* Regina, magnas gratias egerunt Prælatis & Baronibus. Et quia tam *Wladislaus* Rex, quam omnes ſui Conſiliarii attendebant, quam multa diſcrimina a variis hoſtibus Regno imminebant, vnoque tenore tot motibus bellorum turbati, & cuinam primum hoſti reſiſterent, deliberabundi tempus trahebant: Hinc enim *Romanorum* Rex *Sigiſmundus*, cum *Hungariæ* Regno, & *Sleſiæ* Principibus, hinc Cruciferi de *Pruſſia* cum *Lithuanis* & *Valachis*, imminebant, vt vndique ſeptum Regnum tot hoſtibus, ſpeciem futuri periculi & magni portenderet. Propter quod in ipſa conuentione deliberabatur, qualiter malis huiuſmodi impendentibus, Regnum ſubduci & eripi poſſet. Poſt multas autem deliberationes in hac re habitas, licet multa oblata fuiſſent, & comperta remedia, illud tamen ex omnibus validius & firmius ac ſecurius, aſſenſu omnium acceptum & amplexum eſt, vt omnis potentia Regni in vnum colligeretur exercitum. Et ſiue Rex *Hungariæ*, ſiue Cruciferi aut *Lithuani*, faciem fortioris exercitus exhiberent, illic ſe robur, & exercitus Regni vnitus conuerteret: & aliis partibus Regni neglectis, hoſti fortiori occurrens, cum illo quamprimum decerneret. Futurum enim eſſe, vt hoſte fortiori, Domino opitulante confracto, hoſtes quantumcumque feroces & ſuperbos, terror relatæ victoriæ, ne Regnum inuaderetur, in ſuis contineret ſedibus, faciliorque cum illis & belligeratio & dimicatio futura eſſet, dum in vna parte contritis hoſtibus, & ſummoto periculo, ad confringendos & debellandos hoſtes cæteros, exercitus victor, plenus animi & ſpei, in reliquam partem poſſit obiici, & traduci. Itaque vnanimi conſenſu ei, qui plus haberet roboris, cenſuerunt occurrere, facilius cæteros languidiores contrituri. In eadem quoque conuentione, inſtaurato iudicio,

Wladislai Regis primogenitus cognominis, Rex Poloniæ poſt mortem patris deſignatur,

& de repellendis Regni Poloniæ hoſtibus conſultatur.

co, *Nicolaus Thumigrala* de *Sekewo*, velut criminis perfidiæ reus, quod Cruciferis de *Pruſſia* caſtrum *Nyeſchoua* prodiderat, & exercitum agreſtium, congredi cum Cruciferis paratum, diſſipauerat, proditionis crimine damnatus eſt. Vir genere nobilis, tabulam ſcacatam deferens pro inſigni. Cuius facinus plerique excuſabant, quod proditionem illam non ſua ſponte, ſed imperatus, patrauerat.

Rebus publicis in *Siradienſi* conuentione taliter compoſitis *Wladislaus* Rex *Siradia* egreſſus, verſus *Poſnaniam*, & partes *maioris Poloniæ*, proceſſit; *Poſnaniæque* conſiſtens, virginem *Emiliam*, neptem ſuam ex ſorore *Alexandra* germana, filiam *Semouiti* Ducis *Maſouiæ*, *Boguslao* Duci *Stolpenſi*, tunc illic præſenti, dat in vxorem: Nuptiæque munificentia Regia in die *S. Ioannis Baptiſtæ* celebrantur. Dum autem, *maioris Poloniæ* partibus luſtratis, in *Pabyanicze* perueniſſet, venerunt ad ſuam Serenitatem *Bohemorum* Nuncii, viri quidem notabiles, ſed peſte hæreſis *Viclephitarum* infecti, nomine omnium eorum *Bohemorum*, qui in campis exercitualiter degebant. Et hi quidem in propoſitione legationis ſuæ, primum de iniuria ſua, & ruptione fœderum per Cruciferos de *Pruſſia*, in *Wladislaum* Regem & Regnum *Poloniæ* facta, compaſſi ſunt; propriam illam reputantes, & offerentes, *cum omni eorum potentia & exercitibus, venire in Regni ſubſidium, pro quocumque tempore conſtituiſſet Rex expeditionem mouere in Cruciferos.* Item, *vt Rex indignationis nubilum, contra Ducem Sigiſmundum Coributh dudum conceptum, remitteret*, rogabant, *gratia illi priori reſtituta.* Deinde fauores, qui in Concilio *Baſilienſi* nouiter congregato, per Patres Concilii illis humaniter exhibebantur, adiiciebant. Grata fuit *Wladislao* Regi & Conſiliariis huiuſmodi legatio. Paranti enim in aliam æſtatem expeditionem Regi contra *Pruſſiam*, opportunum ſubſidium tempeſtiue oblatam, cuncti lætabantur, non minus vtile, quam fama ipſa, quæ vicinas regiones compleuerat, terribile hoſtibus & formidoloſum, præſertim cum ſolita ſubſidia *Lithuanorum*, *Valachorum*, & *Tartarorum*, propter Ducis *Switrigielli* rebellionem, defecerant. Tractati itaque fuerunt præfati *Bohemorum* Nuncii & Legati, ſplendide & opulenter. Et quo eis omnis honos exhiberetur atque humanitas, etiam in præſentia illorum Diuina officia habita ſunt, & ipſi ad communionem Diuinorum admiſſi, præbentes audaciam facinori, quod Concilium *Baſilienſe* a communione fidelium eorum legatos non excluderet. Nec res hæc temere ortum habuit: quippe & *Albertus Iaſtrzambiecz* Archiepiſcopus *Gneſnenſis*, *Ioannes Schafraniecz Wladislauienſis*, *Stanislaus Czyołek Poſnanienſis*, & *Ioannes Chelmenſis* Epiſcopi, præſentes enim tunc in Regia curia fuerunt, ita conſuluerant, decreuerant, & ſubſcripſerant: neſcio qua pietate vel religione moti. Remiſſi itaque Nuncii *Bohemorum* prædicti, verſus *Cracouienſem* ciuitatem & diœceſim, remunerati procedebant: conducentibus illos duobus Baronibus Regiis, *Ioanne Mązik* de *Dabrowa*, Palatino *Leopolienſi*, & *Petro Korczbok*, de domo & familia *Korczbog*, quæ pro inſigni defert tres piſces carpiones, in campo rubeo: cuius maiores ex *Miſſnenſi* regione Regnum *Poloniæ* intrauerant. Quibus a *Wladislao* Rege, qui probe animum *Sbignei Cracouienſis* Epiſcopi nouerat, imperitatum eſt, *ne vllatenus Cracouiam ingrederentur, ſed illam declinarent. Futurum enim eſſe, vt illuc Bohemis aduenientibus, ſilentium mox fieret a Diuinis, quocumque decreto aliorum Pontificum prouinciæ non obſtante.* Nuncii autem Regii, *Mązik* & *Kroczbog*, transgreſſo mandato Regio, quadam temeritate illos incitante, cum *Bohemorum* Nunciis *Cracouiam* diuertunt. Quod cum *Sbigneus Cracouienſis* Epiſcopus perſenſiſſet, quamuis tunc abſens a *Cracouia* erat, mandatum Capitulo & Clero ciuitatis & diœceſis direxit, *vt Bohemorum Nunciis venientibus vbilibet interdictum ſeruaretur.* Et quo res rigidior ſolidiorque eſſet, Vicarius Epiſcopalis *Andreas Miſchka* Canonicus *Cracouienſis*, conuocationem Eccleſiæ Cathedralis *Cracouienſis*, Prælatorum, vniuerſitatisque & omnium Religioſorum, tenuit. In qua, aſſenſu omnium, Epiſcopale mandatum commendatum eſt, & omnium ſubſcriptione, aſſiſtentia, in omni caſu, vſque ad ſanguinem pollicita. Venientibus itaque *Bohemorum* Nunciis, & cum illis conductoribus Regiis, *Mazikone* & *Korczbog*, in *Cracouiam*, illico Eccleſiaſticum interdictum obſeruari cœptum eſt, vnanimi conſenſu. Nec literæ Archiepiſcopales, & Epiſcopales productæ per Nuncios Regios, poterant intentioni & propoſito ſuffragari. Magna ob id indignatio apud *Bohemorum* Nuncios, maior apud Regios orta eſt. Et *Kroczborg* Nuncius Regius pluribus ſermonibus, nunc terrendo, nunc carpendo, ſperabat rem poſſe corrigi & mutari. Sed dum conſtantes videret omnium animos, ſero Regii mandati recordatus, *Bohemorum* Nuncios *Cracouia* eduxit, vbique quidem honoratos, ſed *Cracouiæ* taliter vilipenſos. Mouit & Regem huius rei contumelia, mouit & Pontifices Eccleſiarum, qui *Bohemos*, ad communionem fidelium admitti decreuerant. Stomachabatur igitur & Rex & Epiſcopi, in *Cracouienſem* Epiſcopum, & grauiter illi, pro contumelia irrogata ſuccenſebant. Rexque ad indignationem maiorem concipiendam, Nunciorum ſuorum *Mazik* & *Korczborg*, perſuaſionibus accendebatur. Dignus quoque iam *Cracouienſis* Epiſcopus videbatur, vt ſede ſua exutus pelleretur, alio in locum eius ſurrogato. Sub eo autem tempore in *Baſilienſi*

Nuncii Bohemorum hæreticorum Wladislao contra Pruthenos pollicentur auxilia.

Quibus etſi ab Archiep. Gneſnenſi & cæteris ſummus honor habetur,

Sbigneus tamen illis ſacris interdicit,

& ob id tam Regem, quam Conſiliarios irritat.

1432

ensi concilio, quatuor principales *Bohemorum* erronei articuli, in publica audientia confutati sunt, per Patres Concilii, *Bohemis* præsentibus, & articulos ipsos defendentibus. Qui etsi se suosque errores celebri illa & fortissima disputatione superatum iri non dubitauerint, mentibus tamen venena retinendo, prophanos ritus suos & dogmata, reuersi, apud vulgum efferre ad cœlum non erubuerunt; tanto pleniores mendacii, quanto inaniores veritate.

Terris *maioris Poloniæ* peragratis, venit *Wladislaus* Rex *Visliciam*, quinque diebus ante festum Assumptionis *S. Mariæ* Virginis. Aduenit & illuc *Sbigneus* Episcopus *Cracouiensis*; Quem venientem *Wladislaus* Rex toruo vultu aspiciens, negata dextra; *Quis te*, inquit, *furor impulit, vt ordinationibus non solum nostris, sed etiam tui Metropolitani, & aliorum Episcoporum contrauueniendo, Bohemorum Nuncios grauiter non sine nostro dedecore confunderes? tenendo in præsentia eorum interdictum, quod nullibi alias nisi in tua diœcesi seruabatur. Credis cæteros errare & non intelligere, & te omnium doctiorem prudentioremque esse. Opus itaque est, vt tuam pompam & rebellionem, in contumeliam nostram & Regni grassantem atteramus, & amoueamus te de Episcopali Sede, quemadmodum Prædecessorem tuum Petrum Visch, qui tibi documento esse debuerat, amouimus.* Ad hæc Episcopus: *Nihil tam fœdi sceleris existimo me admisisse, propter quod a tua Serenitate carpi, & a dextræ Regiæ honore repelli debeam. Neque obseruatio interdicti in præsentia hæreticorum odium mihi apud tuam Serenitatem parere debuit, sed amplissimum fauorem: dum ego vnicus tuæ salutis & honoris custos, ignominiam tuam, quæ per Cruciferos de Prussia, & alios Principes Orbis, velut fautor hæreticorum, notaris, auerterim & restrinxerim, & ne de te accusatio, tum coram Papa, tum coram Concilio, verificaretur, prouiderim. Neque me facti mei pœnitet, quin etiam illud nunc, si hæretici adessent, ingenue resumerem. Neque vultum tuum, aut quorumcumque aliorum, vbi fidei agitur negotium, expauescerem; celerius te tui operis, quam me mei pœnitebit, & qui me nunc odis & corripis, expost mihi gratias ages, dum, cessante indignatione, intelliges me, facinus quidem, sed præclarum egisse, quo tua ab hostibus vbique iniecta possit purgari & defendi infamia. Superuacuum est, me depositione ab Episcopali Sede terrere, & prædecessoris mei renouare deiectionem, non tam illi, quam tuæ Serenitati verendam. Amotionem ego non timeo, qui nec exilium, nec mortem pro fide reformido. Præter hæc, & tempora depositioni meæ non consentiunt; quibus Summum Pontificem talem sortiti sumus, qui non iniuria, sed excellentia singulari, pro fide & veritate certantes, remunerat. Felicem me rebor, si aut contumeliis, aut verbere, vel morte, pro fide obrutus fuero. Habeo operum meorum adiutorem Deum: habeo & viros prudentes ac doctos, Magistros Diuini & humani iuris, vniuersitatem Cracouiensem, quorum Consiliis hanc rem egi. Et si actio mea a Metropolitano cæterisque Episcopis discrepet, non ego ob id damnari debeam, qui aliorum opinionibus dissentiens, a puritate Catholicæ fidei in deuium non abii. Forte illis licitum esse poterat, quod mihi prophanum est & infame.*

Sbignei Episc. & Vniuersitatis Crac. intrepidus animus a dv. Wladislai Regis minas.

Responsio hæc etsi *Wladislaum* Regem mouerat, & indignationem eius resoluerat; vocati tamen Doctores Vniuersitatis sunt, similibus verbis arguendi. Quibus multipliciter per *Wlaislaum* Regem correptis, & *cur in præsentia Bohemorum, in obseruationem interdicti, consilio & opera assensissent*, arguitis, tale responsum habuit Rex: *Non arbitramur, Serenissime Rex, interdictum per Sedem Apostolicam in Bohemos latum, authoritate cuiuscumque Pontificis velut inferioris, tolli posse. Nec rite actum esse credimus, si præsentibus Bohemis, nondum in Ecclesiæ vnionem reductis, Diuina habita sunt: cum per hoc Sacerdotes, immiscentes se Diuinis, non reatum solum, sed & irregularitatis notam contraxerint. Quare Episcopum nostrum Cracouiensem optime & sincere egisse astruimus, & assistere illi vsque ad sanguinem, in hac re, non recusamus. Malumus quoque & exilium & mortem pati, & desertis propriis penatibus, in exteras regiones secedere quam in fidei sanctæ consentire corruptelam. Nemo vestram Serenitatem seducat, Bohemos, velut hæreticos damnatos, non reputandos esse, donec errores suos dimiserint, & Ecclesiæ Dei sanctæ fuerint reconciliati.* Tum Rex: *Habeo*, inquit, *& ego in curia mea Doctores notabiles, qui decernunt potuisse in præsentia Bohemorum Nunciorum Diuina agi.* Tum Vniuersitatis Doctores: *Parati*, inquiunt, *sumus cum illis, in charitate conferre, & veritatem aut sequi aut ostendere.* Consignato loco & hora, *Sbigneus* Episcopus *Cracouiensis*, cum vniuersitatis *Cracouiensis* Doctoribus, & *Ioannes Schafraniecz Wladislauiensis*, *Ioannes Chelmensis*, Episcopi, in Theologia Magister, & *Wladislaus* de *Oporow* Decretorum Doctor, Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarius, conueniunt. Vbi orta contentio, litem in longum traxit. Sed dum *Ioannes* Episcopus *Chelmensis* & *Wladislaus* de *Oporow*, nitebantur in hoc fundamento vnico, & illud velut arcem defenderent, Dominis interdictis, familiares non esse interdictos; ac exinde trahebant, Nuncios *Bohemorum*, velut familiares non esse interdictos, facilibus argumentis victi sunt, cum dominis suis participarent in hæresi. Et de iure scripto conclusum esse, familiares & Dominos interdicto ligari. Post hanc disputationem, dum Rex de veritate informatus esset, & opinio aduersa in totum confutata & elisa, non deerant tamen, qui Regem, in *Sbignei* Episcopi *Cracouiensis* necem accenderent. Comparati ad id iam

1432

iam erant carnifices, nocte sequenti cogitata expleturi. Auisatus de periculo impendenti, per *Ioannem* de *Tarnow*, Palatinum *Cracouiensem*, *Sbigneus* Episcopus *Cracouiensis*, non remisit animum; sed nuncianti sibi Palatino respondit: *Ego*, inquit, *vir magnifice, gratias ago charitati tuæ, de auisamento, quo possem mortem effugere: sed ego neque fugere volo, neque de consuetudine mea quicquam variabo. In eodem, quo consueui, lecto, & cubiculo quiescam, nullam corporis adhibebo custodiam: sed & pro soluendis Deo laudibus media nocte Ecclesiam ingressurus, cum Sacerdote & cubiculario, ac lumine consurgam, & caput meum carnifici non subducam, victimam mei corporis, vtinam gratam, Deo oblaturus.* Nec Episcopus aliquid horum, quæ constituerat, mutauit; sed pro matutinalibus laudibus consurgens, optabat mortem, quæ tunc, consilio salubriori mutante propositum, non venit. Nihil siquidem *Sbigneus* Episcopus sibi conscius, habebat fiduciam, omni periculo, quod super eum pendere denunciabatur, cariturum. Venerat & tunc Sacerdos quidam *Bohemicus*, ad *Wladislaum* Regem, venena *Viclephitica* per prædicationem suam, quam iam ordiri cœperat, disseminaturus. Quem *Sbigneus* Episcopus, grauissime obiurgatum, prædicare vetuit, eiusque communionem *Wladislao* interdixit, quatenus & ipse, & Regnum suum, non extra noxam modo, sed etiam extra noxæ notam versaretur apud exteros.

Ianus Hierusalem Cyprique Rex, apud Wladislaum Poloniæ Regem per Legatos

Stante *Wladislao* Rege in *Vislicia*, venit ad suam Serenitatem legatio notabilis, *Iani*, *Hierusalem*, *Cyprique*, & *Armeniæ* Regis, *Baldwinus* de *Noris* Regni *Cypri* Marschalcus miles insignis, habens in comitiua sua ducentos equites. Inter quos erant duo filii sui, adolescentes pulcherrimi, & *Petrus* de *Brnino Polonus* natione, miles. Qui animo maiori, quam fortunæ suæ conueniebat, vsurus, in *Cyprum* veniens, & incolatum illic figens, celebris fauore Regio, propter altius ingenium & factiuitatem, habebatur. Legatio ipsa, galea propria per *mare Leoninum* vecta, in *Alba Regali*, in *Valachia* portum cepit. Exinde equis coemptis, per *Valachiam* (vbi multa horrenda sustinuit a populo scelerato & inculto facinora, & nisi *Wladislaum* Regem expauisset, prope cædes aderat) in *Russiam* & *Poloniam* peruenit. Excepta autem est cum omni Maiestate & honore per *Wladislaum* Regem, & omnia necessaria copiose administrata. Ipse *Baldwinus* Marscalcus præsentatis *Poloniæ* Regi, *Zophiæ* Reginæ, Prælatis, Principibus, Optimatibus suis, nomine *Iani* Regis *Cypri*, satis notabilibus muneribus, staminibus videlicet subtilibus, varii coloris vndulatæ vestis, quæ vulgo Czamlet vocatur, lignum aloes, aromata pretiosa, & virgulas quasdam coloriferas, fumum suauem spirantes, legationem suam, obtenta audientia, orsus, commemorauit, *vulnus grauissimum Regni Cypri & cladem per Soldanum Babyloniæ factam. Qui anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo sexto, cum magna suorum potentia, Regnum Cypri irrumpens, ipsum Ianum cum dimicatione sibi occurrentem, profligauit, & desertum a suis, cum filio captiuauit. Nec aliter liberatio sua & filii sui haberi poterat, donec Rex spopondit tributarius esse Soldani, & penderet sibi pro annuo tributo, florenorum millia quinquaginta.*

cladem Cypri per Soldanum factam exponit,

Petebat itaque *vt Wladislaus Poloniæ Rex, mutuaretur Iano Cypri Regi, ducenta aureorum millia, cum quibus, comparatis gentibus, posset & ignominiam illatam Christianitati excutere, & tributum.* Offerens, quasi pro vadio, Regnum vniuersum Cypri, ita videlicet, *vt Wladislaus Rex duas in illo haberet voces, & duas omnium introituum portiones, tertia ipsi Iano Cypri relicta.* Item *vt filiam suam Heduigim, quam adhuc existimabat viuere, Wladislaus Poloniæ Rex filio vnico Iani Regis Cypri desponsaret in vxorem.*

petens sub certis conditionibus subsidium.

Wladislaus autem Rex, habita super huiusmodi propositis, cum Prælatis & Baronibus suis, deliberatione, ipsi *Baldwino* respondit; *se quidem amplissime de omni casu & infortunio, quod Iano Regi Cypri & suo Regno, imo toti Christianitati accidit, mœstum esse, & non solum pecuniis, sed & gentibus suis, ipsum releuaturum, pro reparando casu tam fœdo & graui, si Regnum ipsius Tartaris, fortioribus (quos habet orbis) barbaris, confine non esset, quibus resistentiam continuam suorum militum opponere cogitur, & quotidiano Marte, belli ferre fortunam.* Rogabat *sibi non succenseri, si petitum non præstaret mutuum, magnis sibi impensis pro sustinendo bello Tartarico opus esse. Neque æquum, nec iustum Regno proprio indigente, alterius necessitatem, suo deserto, & periculis exposito, supplere. Matrimonium filiæ frustra peti, pridem fatis exceptæ; si tamen vixisset, non abnuere se affinitatem tam optimi & clari Regis, & tale daturum se responsum, quo merito lætatus fuisset.* Benigne Regis *Wladislai* responsio a *Baldwino* Marschalco excepta est. Quippe, & ipsemet intelligebat prudenter, & formaliter responsum. Remissa sunt *Iano Cypri* Regi, & filio suo, in vasis pretiosis, in vestibus pelliceis & pellibus, notabilia munera. Sed & ipse *Baldwinus* cum filiis, & omnes potiores sui, liberaliter remunerati, vasis, vestibus, & equis, læti in *Venetias* regrediebantur, exinde freto *Cyprum* traiecturi, horrentes iter breuius, propter *Valachorum* immanitatem crudelem.

Ex *Vislicia*, *Wladislaus Poloniæ* Rex discedens, venit in *nouam Ciuitatem*, & inde *Laurentium Zaraba* Castellanum *Siradiensem* in *Lithuaniam*, ad fratrem suum Ducem *Switrigal*, transmittit, solicitans & exhortans illum, *vt dimissa pertinacia sua, in gratiam & reconcili-*

1432

ciliationem rediret, cum durante eorum mutuo diſſidio, fides Lithuanorum ſibi debet eſſe ſuſpecta, & vereri deberet capitis ſui periculum ſibi aliquando imminere. Et hæc quidem erat *Zarqbæ* aperta legatio. Verum aliud erat Regis & Conſiliariorum in miſſione ſua propoſitum. Solicitare enim miſſus erat animos Principum & Nobilium *Lithuaniæ*, & ſignanter Ducem *Sigiſmundum Starodubsky* alias *KeyStuthowicz* fratrem germanum Ducis olim magni *Lithuaniæ Withawdi, ne paterentur Ducem* Switrigal *imperare; ſed illum, prout iam ad id nouerat Rex eos conſpiraſſe, nullo metu aut de Rege habito, a Sede magni Ducatus Lithuaniæ eiicerent & excluderent, ac Ducem Sigiſmundum Starodubsky in eius locum ſurrogarent. Certificaretque eos de omni aſſiſtentia illis per Regem præſtanda.* Mouebatur enim Rex & Conſiliarii ad id faciendum, quoniam Dux *Switrigal* præfatus, non ſolum peſſimo regimine & crudeli præerat, ſed etiam in ſectam *Græcorum* propenſior exiſtens, ritum *Græcorum* vltra Catholicum efferre & promouere, ſolicitante eum ad id conſorte ſua, quam nouiter ex Principibus de *Thwera* acceperar, nitebatur. Itaque *Zarqba* fideliter in his, quæ ſibi mandata erant, procedens, omnium Principum & Nobilium *Lithuaniæ* animos, ſua ſponte ad id dudum deflexos, opportune accendit. Non poſt enim multos dies, *Zarqba* illic ſtante, concepta conſpiratio contra Ducem *Switrigal*, edita eſt. Dux enim *Sigiſmundus Starodubsky* cum aſſiſtentia plurimorum Principum & Nobilium *Lithuaniæ* in *Oſzmani*, vbi tunc Dux *Switrigal* cum conſorte, & omni curia ſua agebat, cum exercitu valido, nocte, die Dominico, ante feſtum Natiuitatis *S. Mariæ* Virginis, peruenit, & Ducem *Switrigal* de throno magni ducatus *Lithuaniæ* eiicit, & expellit, & tam vxorem ſuam, quam omnes captiuos ſuos, captiuat. Dux autem ipſe *Switrigal*, manus ſuas effugit, quoniam conſpiratio contra eum concluſa, adeo ſecreta eſſe non poterat, quin ad notitiam per *Iuaſchonem Moniuidouicz Lithuanum* perueniret. Fugiens vero, nullibi in *Lithuania* ſubſiſtere auſus, nam vbique metuebat proditionem, in terras *Ruſſiæ* ſe contulit, ſciens quod *Lithuanorum* animos offenſos haberet, *Ruthenorum* vero plurimum, cum ex largitionibus, tum ex fauore ritui eorum impenſo, conciliatos & obſtrictos. Dux autem *Sigiſmundus*, omnia caſtra *Lithuaniæ*, videlicet *Vilnam, Troky, Grodno*, in ſuam redegit poteſtatem. Terræ vero *Ruſſiæ, Smolensko, Vithepsko*, Ducis *Switrigal* fidem ſequebantur. Expulſione Ducis *Switrigal, Pruſſiæ* Magiſter *Paulus* de *Ruzdorff*, audita, qui tunc apud *Ragnetham* cum principalioribus Commendatoribus agebat conuentum, magno metu cum omnibus ſuis, conſcius zizaniarum quas diffuderat, angi cœpit, & e veſtigio *Ludouicum* de *Lanuſche, Conradum* de *Trucz*, Commendatores, *Iodocum* Theſaurarium, & *Gabrielem* de *Bayſzen* militem, cum donis, ad Ducem *Sigiſmundum Starodubsky*, conciliaturus illum ſibi & Ordini, transmittit. Quibus vacuis redeuntibus, ampliori pauore Cruciferi territi diſtinebantur, Duce *Switrigal* relicto, quaſi fidem cum fortuna oporteret conſiſtere, cum res longe aliter, quam ipſi rati fuerant cecidiſſent.

Sigiſm. Starodubsky frater Withawdi.

Switrigallo eiecto

Lithuaniæ Ducatum occupat.

Dum autem *Wladislaus* Rex *nouam ciuitatem* linquens per ſolitas ſtationes, pro feſto Natiuitatis *S. Mariæ* Virginis *Sandomiriam* perueniſſet, celeri Nuncio *Ioanne Nyemirowicz* certificatus de Ducis *Switrigal* expulſione. Vocatiſque *Baronibus* & Prælatis propinquis, deliberat, quid circa euentum huius nouitatis agendum ſit, & ſi Ducatus magnus *Lithuaniæ* Duci *Sigiſmundo* conferendus: quem per Nuncios in *Lublin* expoſt miſſos, ſibi conferri, & ſe in illo confirmari, per Regem & Regnum, ſupplicabat. Deliberatione autem ſumpta, ſeptem Conſiliarios in *Lithuaniam, Lublinum* pro feſto Sancti *Michaelis* perueniens, tranſmittit; videlicet *Sbigneum* Epiſcopum *Cracouienſem, Iarandum* de *Brudzewo Siradienſem, Ioannem* de *Lichin Brzeſtenſem*, Palatinos; *Wladislaum* de *Oporow* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarium, *Laurentium Zarqba* Caſtellanum *Siradienſem, Spitbkonem* de *Iaroslaw*, & *Przibislaum Dzik* de *Kadlub* Caſtellanum *Zarnouienſem*, dato eis ad omnia pleno mandato. Erat quidem prius deliberatum, vt ſolus *Wladislaus* Rex in *Lithuaniam* iuiſſet: quoniam & Dux *Sigiſmundus* certificatus de eius aduentu, omnia neceſſaria in viis, per quas iturus erat, abunde prouiderat. Sed tamen ſanius conſilium, ex multiplici reſpectu, tranſitum Regis in *Lithuaniam* prohibuit, ſolidius & efficacius ſingula agi, & gubernari exiſtimans per Conſiliarios, quam per Regem. Sed nec tutum videbatur, in mutatione tam ſubita *Lithuaniæ*, perſonam Regis exponere periculis, quæ veriſimiliter poſſent prouenire. Miſit & tunc *Wladislaus* Rex exercitum de Curienſibus ſuis, & caſtrum *Oleſchko*, quod tunc per *Iuaſchkonem Przisluzicz Rohatinsky* pro Duce *Switrigal* tenebatur, obſidione cinxit; & illud cum adiutorio Dei conquirens, *Ioanni* de *Syenno* filio *Dobeslai* Caſtellani *Lublinenſis*, dedit in tenutam, certam pecuniæ ſummam ſibi in illo inſcribens. Ab eoque tempore caſtrum *Oleſchko*, cum territorio ſuo, formam Prouinciæ accepit, & in Regni *Poloniæ* rediit vnitatem.

Wladislaus Rex

Senatores ad res Lithuaniæ ordinandas mittit.

& caſtrum Oleſchko conquirit.

Regii Nuncii ex *Lublin* progreſſi, per *Parczow, Myednik, Bielsko*, aliaque loca, in *Grodno* perueniunt. Quibus *Sigiſmundus KeyStuthowicz* perſonaliter cum omnibus Prælatis & Baronibus *Lithuaniæ*, ad medium miliare obuiam exiens, ipſos honeſte & hilariter excepit, & in hoſpitia pro eis comparata conduxit, abunde illis omnia neceſſaria miniſtrans. Habitis autem diebus aliquot tractatibus, ſub qui-

1432

bus conditionibus Ducatui magno *Lithuaniæ* ipſe Dux *Sigiſmundus* deberet præeſſe, omnia capitula & conditiones literis patentibus firmant, & iuramentis corporalibus hinc inde corroborant. Turpe enim & delirum erat, poſt mortem Ducis magni *Withawdi*, Ducatum *Lithuaniæ* alicui ſimpliciter committere; ſequeſtratione earum terrarum, quæ a Regno *Poloniæ* abſtractæ, Duci *Withawdo* conceſſerant duntaxat ad vitam, non facta, ne continuatio poſſeſſionis illarum tranſiret in perpetuitatem. Et ob id tunc Duci *Sigiſmundo* cancelli poſiti, ne terras *Podoliæ, Lucenſem, Vethli, Oleſchko, Hrodlo, Lopaczin*, ad Regnum *Poloniæ* pertinentes, vſurpet. Omnibus itaque rite compoſitis, feria quarta in die Sanctæ *Heduigis*, præfatus Dux *Sigiſmundus*, conſentientibus vniuerſis Prælatis, & Nobilibus *Lithuaniæ*, per *Sbigneum Cracouienſem* Epiſcopum, per traditionem gladii, vice & nomine *Wladislai* Regis & Regni *Poloniæ*, ad Ducatum magnum *Lithuaniæ* eſt inſtitutus, & inueſtitus. Et licet Cruciferi de *Pruſſia*, expulſione *Switrigal* intellecta, miſiſſent ad Ducem *Sigiſmundum* præfatum, vt ſuperius deſcripſimus, *Ludouicum* de *Lanſche* Commendatorem *Thorunenſem* cum aliis, qui & tunc præſens aderat, quando ſupradicta gerebantur, vt Ducem *Sigiſmundum* auerteret & alienaret a Rege & Regno, & ipſum cum Cruciferis noua pacta & fœdera ſuſcipere induceret; non præualuit tamen *Ludouicus* ipſe, licet fortibus & acutiſſimis perſuaſionibus vteretur: adiutus etiam ſuffragio cuiusdam *Lithuani Georgii Butrin*; qui in Regnis Catholicis longo tempore obuerſatus, ingenio & prudentia pollebat. Sciebat enim Dux *Sigiſmundus* periculum ſibi grande imminere, ſi deſerto Rege & Regno, Cruciferis ſe iungeret. Maxima tamen tunc inſtantia, maximoque conatu, *Sigiſmundum* Ducem magnum *Lithuaniæ*, Cruciferi vexabant, vt ſe cum *Polonis*, per quaſcunque conditiones, ab eis non renuendas ad pacem reduceret: adeo conſcientia, quid ſe meritos pro violato fœdere ſcirent, celare non poterant. Nuncios itaque Regios, magnificis muneribus honoratos, cum omni gratia & fauore remittit, & illis inſcriptiones Magiſtri & Ordinis *Pruſſiæ*, quibus cum Duce *Switrigal* fœdera, contra Regem & Regnum *Poloniæ* inita, continebantur, originaliter tradit: ſingulas artes, dolos, & ingenia, quibus in deſtructionem Regni *Poloniæ*, Magiſter & Ordo *Pruſſiæ* vti diſpoſuerat, detegentes. *Ludouicum* vero Commendatorem, velut hoſtem, licentiat; quoniam per literas ſuas, obligauerat ſe, Cruciferos, velut Regni hoſtes, habiturum. Præfatarum autem literarum, quæ fœdus huiusmodi, & inſtitutionem de Ducatu magno, & terrarum præfatarum renunciationem, continent, tenor ſequitur, & eſt talis.

Sigiſmundus Starodubsky iuramento Regi & Regno præſtito Dux Lithuaniæ creatur.

Literæ fœderis Sigiſm.

In Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quia tunc multis errorum & dubiorum prudenter occurrimus incommodis, dum geſta ætatis noſtræ literarum apicibus, & teſtium annotatione perennamus. Proinde nos Sigiſmundus Dei gratia magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ &c: Ad vniuerſorum notitiam tam præſentium quam futurorum, per hæc ſcripta deducimus. Quomodo eo tempore, quo Principes, Prælati, Nobiles, & Regnicolæ Regni Poloniæ, Sereniſſimum Principem Dominum Wladislaum, Regem Poloniæ, Dominum noſtrum & fratrem chariſſimum, ad Regnum Poloniæ inuitantes, aſſumpſerunt, & eum, nutu Diuino, almi ſpiritus inſpiratione, de gentilitatis tenebris educentes, ad fidei Catholicæ gremium, per regenerationem baptiſmatis, attulerunt, eidem Domino Wladislao Regi Poloniæ, coronæque & Regno, ac Regnicolis ipſius Regni Poloniæ, & irremeabili animo, famaque, & inuiolabili ſponſione, ex certa noſtra ſcientia, matura deliberatione, voluntateque vltronea, non compulſi, nec coacti, ſeu aliquo errore ſeducti, promiſimus, & literis noſtris firmauimus, quod ipſum Dominum Wladislaum Regem, Regnum, & coronam, ac Regnicolas Regni Poloniæ, non debemus deſerere, ſed eis toto poſſe & viribus conſtanter aſſiſtere, & eos, contra inſultus quorumlibet hominum viuentium, cuiuscunque ſtatus, conditionis, gradus, vel eminentiæ fuerint, adiuuare. Nos quoque & Succeſſores noſtri, non debemus prædictum Regem, & ſuos ſucceſſores, ratione huiuſmodi ſubſidii, pro quibuſcumque damnis, admonere, exceptis victualibus, & equorum pabulis neceſſariis & opportunis. Demum quia idem Sereniſſimus Princeps Dominus Wladislaus Rex Poloniæ prænotatus, nos in partem ſolicitudinis ſuæ aſſumpſit, magnumque Ducatum terrarum ſuarum Lithuaniæ & Ruſſiæ, cæterorumque Dominiorum Ducatus prædicti, & bona ſua paterna, videlicet Vilnam, & alia bona, ad ipſius patrimonium ſpectantia, de manu ſua, deliberatione habita, circa noſtram electionem, Principum, Prælatorum, & Baronum, vtrorumque Dominiorum, videlicet Regni Poloniæ, & Ducatus magni Lithuaniæ, iuxta continentiam literarum, ſuper huiuſmodi electione fienda, confectarum, nobis dedit & contulit, ad tempora vitæ noſtræ, titulo ſupremi Principatus Lithuaniæ, quo vti conſueuit, pro ſe & ſuis ſucceſſoribus reſeruato, cum omnibus terris, ciuitatibus, caſtris, diſtrictibus, curiis, Villis, & omnibus vtilitatibus ad ea ſpectantibus, firmiter, & inuiolabiliter, ſub eiſdem limitibus, & gadibus, ſicut eundem piæ memoriæ Dominus Alexander, magnus Dux, tenebat. Et ſi inter ſubditos, ſuper huiuſmodi limitibus, vel aliis cauſis, Regni Poloniæ, ac magni Ducatus Lithuaniæ, aliqua quæſtio, ſiue dubietas oriretur, quemadmodum in vita præfati Ducis fuerant exorta, ad literas & legitima documenta recurratur, ex vtraque

Starodubsky.

1432

que parte producenda, & secundum illorum determinationem, finis prædictis quæstionibus & dubiis imponatur. Nos autem debemus & promittimus Serenitatem suam tenere & honorare, sicut Dominum, & fratrem nostrum seniorem. Pro quo etiam ipsum, coronam, Regnum, & Regnicolas Regni Poloniæ prædicti, constantiori fiducia prosequi cupientes, &, prout iustum est, reddere certiores, promittimus, pollicemur, & spondemus, Domino Wladislao Regi Poloniæ, & inclytis natis suis, Wladislao & Casimiro, Coronæ, Regno, & Regnicolis Regni Poloniæ, sub fide & honore, absque dolo, fraude, & sub onere præstiti iuramenti corporalis, stabilem assistentiam, extunc prout ex nunc, & exnunc prout extunc, tenere firma fide. Ita, quod post decessum nostrum, Ducatus magnus Lithuaniæ, cum terris & Dominiis omnibus, etiam Russiæ, quibuscunque nunc subiectis, & virtute nostra subiiciendis, ad ipsum Dominum Wladislaum Regem, & inclytos natos suos, scilicet Wladislaum & Casimirum, & suos successores, & ad coronam & Regnum Poloniæ, debent vera & hæreditaria successione deuolui: quemadmodum patentibus prioribus literis nostris desuper confectis, est firmatum, quarum tenorem hic habere volumus pro insertis. Exceptis bonis nostris paternis, videlicet Troky, & aliis bonis, ad prædictum patrimonium spectantibus: quæ per nostrum decessum, ad filium nostrum Michaelem Ducem, seu ad alios filios legitimos & futuros, deuoluentur. De quibus nihilominus, præfatus Dux Michael, & alii filii futuri, ipsi Domino Regi, filiis suis, & eorum Successoribus, ac coronæ & Regno, cum suis succedaneis, perpetuis temporibus, prout cæteri Principes terrarum Lithuaniæ, & Russiæ, seu Duces magni, per vtramque partem pro tempore eligendi, obsequi, obedire, subiici tenebuntur & seruire. Quos si, non habita prole, ab hac luce contigerit decedere, extunc prædicta bona paterna, ad præfatum Dominum Regem, natos, & successores suos, & ad coronam Regni Poloniæ deuoluentur. Præterea tenore præsentium profitemur, quod terra Podoliæ, cum omnibus ciuitatibus, castris, oppidis, villis, & districtibus, plene & ex integro, in omnibus suis limitibus, sicut ab antiquo spectat & protunc spectabat & pertinebat, spectareque debet & pertinere ad Regnum Poloniæ, perpetuo & in æuum. Neque deinceps per nos & successores nostros, per Ducatus magni incolas, Regnum & corona impetetur pro eadem terra, quibuscumque modis aut coloribus exquisitis. Item, quia stantibus inter nos tractatibus, castrum Oleschko, de quo plurima damna hostiliter Regno, & ipsius subditis inferebantur, per gentes Regias est vallatum, in casu, quo ad manus Regias per deuictionem, aut quibuscumque aliis modis deuolueretur, hoc ipsum castrum, cum bonis ad illud spectantibus, præfatus Dominus Rex & corona tenebit, possidebit, pacifice & quiete, nisi illud nobis dare, vel pro se retinere vellet, quod stabit in sua libera voluntate. Alia vero, sicut Luczko, Wladimiria, & alia castra, ciuitates, & districtus, ad ipsa spectantia, quæ frater noster bonæ memoriæ Dominus Alexander, alias Vitholdus, olim Dux magnus Lithuaniæ, possidebat, præter castra ad terram Podoliæ spectantia, etiam si medio tempore ad possessionem Domini Regis, aut coronæ deuenirent, nobis ad ipsius vitæ nostræ tempora, tenenda & possidenda dari debent & assignari. Quæ quidem castra nulli ad tenendum dare promittimus, nisi prius in manibus nostris corporale præstet iuramentum, & suis literis patentibus se inscribat, quod ea pro nobis fideliter tenebit, & post decessum nostrum, nulli ea, nisi præfato fratri nostro, Domino Regi, aut filiis suis, aut coronæ Regni Poloniæ, assignabit. Item Rathno, Vethli, Lopaczin, cum bonis ad prædictos districtus spectantibus. Dominus Rex & corona, perpetuo possidebit. Præterea sub fide & honore, absque fraude & dolo, ac onere præfati iuramenti, omnes ligas, inscriptiones, vniones, si quas vnquam in damnum, periculum, aut contemptum fecerimus eiusdem Domini Regis, filiorum suorum, & Regni, & quorumuis Dominiorum suorum, cum cuiuscunque status aut conditionis hominibus, fecissemus, & specialiter ligas & inscriptiones, per impressionem, & importunitatem Ducis Switrigal, per nos, Principes, Boiaros, & Nobiles, cum Cruciferis de Prussia & Liuonia factas, & firmatas, abolentes, & in nihilum redigentes, promittimus & spondemus, quod nulli hominum, cum quibus fœderati fuimus, & vniti, fauoribus, subsidiis, & quibuscumque prærogatiuis, suæ Maiestati, filiis suis, & coronæ, præferre volumus, nec vnquam contra ipsos esse: quinimo ipsam, filios suos, & coronam eius, supra & vltra, & contra omnes, & specialiter contra præfatos Cruciferos, de Prussia & Liuonia, nostris auxiliis, consiliis, fauoribus, & quibusuis subsidiis, & vita, ac rebus etiam, quotiescumque, & contra quoscumque inimicos, opportunum fuerit, tota nostra potentia & viribus, cum omnibus nostris subditis adiuuare, & ad hæc firmiter obligamur. Nec vnquam ipsum Dominum Regem Poloniæ, filios suos, aut coronam, aliquibus exquisitis coloribus, volumus deserere, & aliis adhærere; sed secum stare in prosperis & aduersis, & eum, filios suos, & Coronam, ab omnibus aduersitatibus & periculis, pure, constanter, & fideliter præmunire. Item promittimus, pollicemur, & spondemus, vt supra, quod nos, aut nostri successores, prædictum magnum Ducatum tenentes, vt præfertur, non aspirabimus, ad cuiuscunque suggestionem, aut inductionem, ad recipiendum Regale fastigium, videlicet coronam, contra præfati Domini Regis, Successorumque suorum, & coronæ Regni Poloniæ scientiam, voluntatem, & consensum. Et hæc omnia & singula præmissa superius contenta, vt maiorem roboris obtineant firmitatem; Nos Matthias Vilnensis, Andreas Luceoriensis, Episcopi; Alexander Iuan Wladimirowicz, Syemyon Iwanowicz, Phedor Corituchowicz, Duces, Hoszak Castellanus Vilnensis, Michael alias Kenzgal Capitaneus Samogithiæ, Ioannes alias Iawnus Palatinus Trocensis, Zimwyekraterscziez, Rumpoldus Marschalcus, Petrassius Montigerdrowicz, Gastoldus Schedibor, Radziwil Hosticzowicz, Emdigidi Iurga, Naczucz Gumbilowicz, Olechno Dulwolnowycz, Schak Dnagal, Vexilliferi; Goyllin Nadagowicz; Prælati, Duces, Boiari, & Nobiles terrarum Lithuaniæ & Russiæ, de certa scientia, mandatis, ratihabitione, & consensu aliorum omnium, fratrum, amicorum, consanguineorum nostrorum, Boiarorum & Nobilium, promittimus pura fide, absque fraude & dolo, & sub onere corporaliter, super ligno Crucis viuificæ, præstiti iuramenti, quod præfatus Dominus Sigismundus, magnus Dux Lithuaniæ, noster Dominus gratiosus, tenebit, attendet, & seruabit, nosque cum ipso tenebimus & seruabimus inuiolabiliter, ipsumque & Successores suos, Dominos nostros, magnos Duces Lithuaniæ futuros, inducemus ad tenendum & seruandum fideliter & constanter suprascripta, Testimonio harum literarum; quibus Sigilla nostra, Prælatorum, Ducum, Boiarorum, & Nobilium suprascriptorum sunt appensa. Actum & datum in Grodno, feria quarta in die Sanctæ Heduigis, millesimo quadringentesimo trigesimo secundo.

Literæ testantes oppidum Hrodlo esse de corpore Regni Poloniæ.

In Nomine Domini Amen, Ad perpetuam rei memoriam. Ne ea, quæ aguntur in tempore, euanescant cum lapsu temporis, sagacis humanæ naturæ discretio, consueuit gesta mortalium scripti patrocinio roborare. Proinde nos Sigismundus Dei gratia magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, &c. Recognoscimus & fatemur per præsentes, quod oppidum & districtus Hrodło, supra fluuium Bug situm, cum omnibus & singulis villis, graniciis, gadibus, limitibus: & signanter cum omnibus appenditiis, & adhærentiis vniuersis, prout in se longe, late, ab antiquo consistit, ad coronam Poloniæ spectabat, pertinebat, spectatque & pertinet, ac spectare & pertinere debet, nunc & in æuum, & omnibus temporibus perpetuo duraturis. Propter quod nos Sigismundus magnus Dux Lithuaniæ supradictus, spondemus, promittimus, & pollicemur, præsentibus scriptis nostris, quod pro dicto oppido, & omnibus suis attinentiis supradictis, Serenissimum Principem Dominum Wladislaum Regem Poloniæ, & ipsius successores, & coronam Regni Poloniæ, nullatenus impetemus, neque inquietabimus, vel molestabimus quacumque ratione, negotio, modo, ingenio, vel coloribus exquisitis, testimonio harum literarum, quibus nostra sigilla, Prælatorumque, Principum, & Baronum infra scriptorum, sunt appensa, videlicet Reuerendissimorum in Christo Patrum, Dominorum, Matthiæ Vilnensis, Andreæ Luceoriensis, Episcoporum; nec non Alexandri, Ioannis Palatini Trocensis, Zimwyekraterscziez, Rumpoldi Marschalci, Petrassii Montigerdrowicz, Gastoldi Schedibori, Radziwil Hostikowicz, Emdigidi Iurga, Naczucz Gumbilowicz, Olechno Douoynowicz, Schak Dnagal, Vexilliferorum, Goyillin Nagodowicz. Actum & datum in Grodno; feria quarta in die S. Heduigis. Anno Domini. millesimo quadringentesimo trigesimo secundo.

Rebus publicis in Lublin prudenter & mature compositis, Wladislaus Rex versus terras Prussiæ se contulit, & Leopolim descendit. Vbi exercitum suum victorem, a conquisitione castri Oleschko reuersum, nouarum gentium supplemento auctum, in Podoliam, contra Ducem Fethkonem de Ostrog, præficiens eis in Capitaneos, Vincentium de Schamotuli Castellanum Myedzirzecensem & Capitaneum Russiæ, & Ioannem Mazik de Dambrowa, transmittit.

Fethko de Ostrog Lithuaniæ Princeps

Is enim ex omnibus Principibus Lithuaniæ & Russiæ, vir erat magnæ audaciæ, & magnæ in armis æstimationis. Qui cum auxiliatoribus Tartaris, Valachis, Ruthenis, & Bessarabis, quorum maximum numerum sibi conquisiuerat, continua inuasione ex castris, quæ pro Duce Switrigal in Podolia tenebantur, subditos Regis premebat.

cum exercitu

Veniente itaque exercitu Regis in Podoliam, Fethko, velut in armis & præliis exercitatus, confligere iusto concursu cum exercitu Regio detrectauit; sed furtiue & particulariter sæpe Polonos infestabat, & sæpe particularibus congressibus victus, discedebat. Exercitus autem Regius, dum Fethko pugnandi copiam non faceret, ad expugnationem castrorum se conuertens, fere omnia castra in Podolia, quæ pro Duce Switrigal tenebantur, conquisiuit. Restabat castrum Braczlaw, quod præfatus Fethko, aduentum Polonorum præsentiens, vna cum oppido, ne Poloni eo potirentur, cremauit. Redibat iam exercitus Regis ad propria, vniuersa Podolia in ditionem Regis & Regni subacta, & expulso Fethkone; Fethko tamen, velut vir acri ingenio, moleste ferens, & ademptionem Podoliæ, & suam turpem exclusionem, nouas gentes ex Tartaris, Valachis, Bessarabisque conducens, vindicare iniurias suas parabat. Et licet esset & robore & numero gentium multo superior, intelligens tamen Polonos, ex superioribus triumphis de se relatis, inescatos esse, nullatenus decernere statuit, nisi postquam Polonos iniquitate loci videret inferiores.

Ali-

1432

Aliquanto itaque tempore, per ſiluas & nemora, *Polonis* ignorantibus, caſtra eorum ſecutus, ad fluuium *Morachawa*, & prope villam *Kopoſtrzin*, paludinoſum, & dilatatum ripis, occultus & ſeptus ſiluis, conſedit: intelligens futurum eſſe debere, quod illic exercitus Regius fluuium prædictum, cum alibi propter alluuiem, & lubricitatem ſuam, erat impermeabilis, eſſet ſuperaturus. Nec eum opinio fefellit. Die itaque Dominico *S. Andreæ* Apoſtoli glorioſi mane, *Polonorum* exercitus, qui *Fethkonem* aliis progreſſum itineribus per exploratores pro comperto habens, expectatione omni depoſita prælii, eo die conſerendi, ad anguſtias præfati fluminis, motis caſtris, peruenit. Erat autem ibi agger piſcinam fluminis continens. Intra quem duo loca ſtrata virgultis ex induſtria, & Capitaneorum iuſſu, erant, vt facilior exercitui eſſet tranſitus, & ne pars media inuaderetur ab hoſtibus, altera non valente ferre ſubſidium; Quæ omnia callidi Ducis *Fethkonis* ingenium, euenire neceſſario ſperabat: iniquitate loci ſpem ſuam nutriente. Dum itaque per loca ſtrata virgultis, exercitus pars media ripam alteram cum medietate curruum tranſiſſet, (paluſtris enim lacus hinc & hinc tranſitum extendi prohibebat) nec dum medietas *Polonorum* aggerem tranſiuerat, ſubito cum *Ruthenorum* & *Tartarorum* copiis, quem nihil eorum, quæ *Poloni* agebant, latebat, ſuperueniens *Fethko*, deſtinata exequitur, & cum virorum multitudine (habebat enim de qualibet gente aliquot millia) tum loci iniquitate fretus, *Polonos* animoſe cum tubarum validiſſimo clangore inuadit. Incerti ac trepidi *Poloni*, & quid primum agerent, neſcii, quomodo reſiſterent, & periculum, quo comprehenſi fuerant, euaderent, & quomodo ac qualiter vincerent, cogitabant, & altera medietate aggerem tranſire, ſuisque, qui aggerem tranſierant, ſuffragio eſſe, contendente, curruum obſtabat propriorum, altero alterum prementium, congeries. Occurſum eſt tamen per primos *Fethkoni*, & quantum temporis anguſtia, & loci iniquitas patiebatur, acies inſtructa. Committitur itaque inter vtroſque ingens prælium, & multi mortales hinc inde cadunt. Multi ad eos, qui adhuc ripam tenebant alteram, refugiunt. Pars altera exercitus Regis, nihil cunctata, in auxilium ſuis accurrit. Et nedum per loca virgultis ſtrata, ex quibus currus, tranſitum eorum impedientes, in aquam & lutum præcipitant, ſed & per loca aquoſa & paludinoſa, & aquam piſcinæ, quæ congelata debiliter, multitudinem glomeratam ſuſtinebat, ſuis in auxilium accurrit: parum tamen abfuit, quin violatis fragilibus glaciebus, ſuffocarentur; ſinguli glaciem ſupergreſſi, prælium de integro reſumunt: quod hoſtes iam finitum credentes, manus rapaces in currus & ſpolia *Polonorum* iniecerant. Æquo Marte longo tempore certatum eſt, nec pars aliqua pedem viſa eſt referre: quoniam *Polonis* conſtantia, & recordatio recentium triumphorum, *Fethkoni* numeroſitas ſuorum, animos dabat. *Poloni* etſi magna vi adniſi, memorabilem in hoſtibus cædem ederent, multitudine tamen hoſtes freti, acie *Polonorum* perfracta, & pugna, quaſi iam debellatum eſſet, relicta, ad ſpoliandos currus proruunt. Interim Diuina prouidentia, vnus ex præfectis exercitus Regii, *Kemlicz*, vir ſingularis animoſitatis & virtutis, qui cum centum equis pabulatum prædatumque iuerat, caſu ſuperuenit; & intelligens ex vociferantium clamore, clangore buccinarum, & fragore ſtridoreque armorum, prælium agi, celerrime accurrit, tubiſque canere cœpit. Quarum ſonitu hoſtes audito, quam grauiſſime perturbantur. *Poloni* vero reintegratis reſumptiſque viribus, quod plerumque in ſpe victoriæ accidere conſueuit, acrius pauidos & perturbatos, ac ſpoliationi quadrigarum intentos, impugnare cœperunt. Hoſtes vndique circumuenti, partim cæſi, partim ex curribus eiecti ſunt. *Kemlicz* autem veniſſe non contentus, etiam cum ſuis terga hoſtium inuadit: tumultuſque maior inde exortus, cum multitudo ingens crederetur, exercitum *Fethkonis* primum turbauit, mox in fugam vertit. Solutis ſiquidem ordinibus cum & a tergo & à fronte inſtaret *Polonus*, ſuſtinere *Rutheni* & *Tartari* impetum non valentes, diſſipabantur. Deinde ordinibus rarefactis, pedem referentes, victoriam concedunt. Et in fugam ſparſi, quo quemque ſors ferebat, dilabuntur. Strata erant & corporibus & rebus itinera, quæ copiarum & exercitus Duces colligere victoribus vetabant, ſed inſiſtere fugientibus, hortabantur. Nec gentes Regiæ detrectauerunt imperium, ſed omnibus ſpoliis & ſarcinis hoſtium contemptis, hoſtes trucidando, (nullus enim pro fracta fide captiuabatur) vſque ad noctis medium inſequebantur. Diuino itaque munere, etſi Dux *Fethko* euaſerit, multa tamen *Tartarorum*, *Beſſaraborum*, *Valachorum*, *Ruthenorum*, tunc occiſa ſunt millia, & victoria notabilis, multis memoranda ſæculis, relata. Signa hoſtium duodecim capta, in ſignum victoriæ in Eccleſiam *Cracouienſem* collecta ſunt. Ex *Polonis* duo tantummodo notabiles, *Iacobus Treſthka* de *Mikoczin*, & *Nicolaus Myeczlai* de *Smogorzow*, deſiderati. Omnis autem relati triumphi, & ereptæ tunc victoriæ, expiatæque iam ſuperimpendentis cladis decus & gloria, *Kemlicz* tributa eſt. Cuius ſublatus clamor, & inuaſio, in terga hoſtilia factus, conterritos hoſtes vincendos præbuit, vehementius ſuo periculo conſternatos. Agebat diem illum *Wladislaus* Rex *Leopoli*, & in Eccleſia *S. Crucis* Fratrum Minorum Diuinis officiis & orationibus vacans, vſque ad veſperam inſiſtebat, auxilium de cœlo erectis oculis, & brachiis tenſis, deprecando.

dubio admodum Marte

caditur & fugatur.

1432

Solicitus enim erat de ſuis, quos ſciebat inter hoſtium grauisſimas inſidias & pericula, in capita eorum comparata verſari. Nec voce tantummodo, ſed & lachrymis, ſuperni muneris ſuffragia flagitabat. Nec potiundæ ex hoſte victoriæ, ſed vitæ militum ſuorum, quos in tam grandi doctus fuerat verſari periculo, cupidine, magis ſolicitus, diebus ac noctibus in orationibus excubabat. Ipſo itaque adhuc in præfata Eccleſia *S. Crucis* perſeuerante, & omnipotentis clementiam implorante, viciſſe exercitum Regis, & de *Fetkone* ac *Tartaris* victoriam retuliſſe, & profligatos vtroſque, vulgatum eſt, non quidem ex authore aliquo certo, cum locus prælii, quadraginta miliaribus a *Leopoli* diſtaret; ſed adeo vnus ad alium, euentum victoriæ, neſcitur quo rumore ortum, perferebat, vt plena certitudo triumphi tunc habita eſſet, & lætitia magna in populo exorta, iuſſu etiam Regis, Hymnum *Te Deum laudamus*, ora Eccleſiarum reſonarent. Iſque ſermo confeſtim diffuſus in *Poloniæ* Regnum, vniuerſos exultatione & gratulatione repleuit. Cum vero eius rei certus non extaret author, reſedit. Venit altera die Nuncius a Capitaneis exercitus miſſus, & rem ita geſtam, vt fama vulgauerat, poſtquam retuliſſet, tam *Wladislaum* Regem, & omnes ſuos, & in deuotionem ampliorem, & in admirationem ſeu religionem quandam conuertit. Tali victoria ex hoſtibus & fidei, & ſuis, *Wladislaus* Rex, relata, in gratulationem nouam prorupit, eo quidem maiori cum gaudio, quo propius metum fuerat. De *Leopoli* tandem verſus *Cracouiam* per ſolitas ſtationes procedit: miſſis exercitui victori, & veſtibus, & pecunialibus donatiuis. Cui *Cracouiam* venienti, cum omnes Eccleſiarum proceſſiones obuiam exiiſſent, & Regem & victorem excepturæ, ipſe ex equo deſcendens, pedibus ſequendo proceſſiones, Vrbem cum notabili Procerum & Nobilium caterua ingreſſus eſt, ſignis hoſtium in prælio captis eum præcedentibus. Nec prius Regiam intrauit, donec multarum Eccleſiarum limina adiens, gratias Altiſſimo pro conceſſa victoria, precibus & eleemoſynarum largitione, perſolueret. Manſit autem *Wladislaus* Rex *Cracouiæ* diebus pluribus, cum Prælatis & Baronibus ſuis, qui ad ſuam Serenitatem confluxerant, & illic Natalis Domini dies egit: de rebus publicis plures & neceſſarias faciens diſpoſitiones, & ad legationes Regum, Principumque, edens reſponſa.

Switrigal in Lithuaniam cum exercitu irrumpens

Sed nec *Lithuaniæ* res, eodem tempore minus ſecundæ fuere. Dum enim Dux *Switrigal*, vlturus iniuriam fœdæ ſuæ ac ſuorum expulſionis, coadunato ex *Ruthenis Tartariſque* exercitu viginti millium armatorum, in *Lithuaniam* veniſſet, & exercitus de *Liuonia* illi coniunctus, magnum ſibi animum tribuiſſet recuperandæ *Lithuaniæ*: magnus Dux *Lithuaniæ* *Sigismundus*, ex *Lithuanis*, *Samogithis*, & *Polonis*, qui terram *Drohicenſe* inhabitant, exercitu, vtcunq; poterat, confecto, illi circa *Oſzmyani* occurrit. Et licet *Wladislaus* Rex, ſubſidium notabile in gentibus, *Sigismundo* Duci miſiſſet, præficiens illis in Capitaneum *Mſzugium* de *Skrzin* militem non minus animoſum, quam belli peritum: expectare tamen aduentum illius, & feſtinatio ad congreſſum, & vaſtatio crudelis terræ *Lithuaniæ* igne & ferro per Ducem *Switrigal*, & eius exercitum inflicta, prohibebat. Die itaque Conceptionis *S. Mariæ*, feria ſecunda in diluculo, Dux magnus *Sigismundus*, exercitu ſuo, qui reſpectu hoſtium tenuis & infirmus erat, ordinato, congreſſum & impetum in hoſtes facit. Feruebat aliquanto tempore bellum inter partes, & cædes mutua mortalium plurimorum edebatur, bellumque in horas aliquot, obſtinatis animis geſtum, proferebatur, modo ſpem, modo metum, vtraque parte ſibi augurante. Dux ipſe *Sigismundus* non ſpectator ſolum, ſed & adhortator ſuorum aderat, & acies, quas frangi vel debilitari potentia hoſtium videbat, nouos immittendo pugnatores, ſuſtentabat. *Rutheni* tandem & barbari *Tartari*, ſuſtinere impetum *Lithuanorum* non valentes, pedem referunt. Quibus metu perculſis, *Lithuani* fortius inſtant, & tandem Diuino munere, ad extremum ſuperant, & proſternunt. Decem millia occiſa, quatuor capta, hoſtium, eo die referuntur. Captus & tunc fuit Dux *Georgius Languinowicz*, nepos germanus *Wladislai* Regis. Qui partes Ducis *Switrigal* ſecutus, ipſum & robore corporis, & conſilio adiuuabat. Dux ipſe *Switrigal*, mutando equos, manus per fugam euaſit hoſtiles, licet ad comprehendendum corpus illud vnum, perſequentium aſpiraret intentio. Signa hoſtium octo capta, in Eccleſiam *Vilnenſem*, in triumphi ſignum delata ſunt. Dux ipſe magnus *Sigismundus*, cum pro euitato periculo, tum pro obtenta victoria lætus, primitias triumphi ſui, vt par erat, voluit inſignire. In loco itaque certaminis, Eccleſiam in honorem *B. V. Mariæ* conſtruit, & eam donis & largitionibus plurimis, dotat, libertat, & priuilegiat. Sacerdotum numerum illic conſtituens, qui laudes B. Virgini iugiter perſoluant, quæ in dicata ſibi Conceptionis die ipſum & exercitum eius, referre de hoſtibus tam inſignem victoriam obtinuit. Huius triumphi nouitas, cum veloci *Nuncio* ad *Wladislaum* Regem fuiſſet perlata, gaudia gaudiis cumulata ſunt, & Rex ipſe de donis multiplicatis, Domino Deo vberes & continuas ſoluebat gratiarum actiones.

a Sigismundo vincitur.

qui in loco prælii Eccleſiam B. V. Mariæ extruit.

Secunda menſis Iulii die, *Thaboritarum* & *Orphanorum* exercitus, ſub ductu *Procopii* Presbyteri, qui *Raſus* vocatus eſt, in *Sleſiam* intrans, multis illam percellit tam cædibus quam ſpoliis. Sed & monaſterium inſigne

Huſſitæ ductu Procopii ſæuiunt in Sleſiam.

Trze-

1432

Trzebnicense, confractis Sanctorum pulcherrimis imaginibus a Beata *Heduigi* olim fabricatum, campanis abductis, plumbo, quo vniuersum monasterium tectum fuerat, deposito, incendunt. Monasterium insuder *Lubicz*, & oppi- *Vinczik*, *Prawsznik*, *Myelicz*, cæde, spolio, & igne depopulantur. Oppidani *Oleschnicenses* terrore eorum perculsi, oppido *Oleschnicza*, ne eo hostes potirentur, incenso, cum omnibus fortunis & pignoribus suis, *Wratislauiam* diffugiunt. Sed *Hussitæ* superuenientes igne extincto, multis spoliis & commeatibus, quæ efferri angustia temporis non sinebat, potiuntur.

1433

Polonis de bello Cruciferis inferendo deliberantibus,

Dies Natalis Domini *Wladislaus* Rex celebrauit *Cracouiæ*, pluribusque diebus nonnisi Consilio Prælati & Barones vacabant, exquirentes vias varias & diuersas, qualiter bellum prosequerentur, quod Cruciferis de *Prussia*, treugis in festo *S. Ioannis Baptistæ* expirantibus inferre deliberauerant, contraherentq; aliquorum vicinorum auxilia, postquam sociorum pro illo tempore peruenire non poterant. Et licet plures viæ fuissent repertæ, placuit tamen pro Dominica *Reminiscere Sandomiriæ* teneri conuentionem, & pluribus Consiliariis accersitis, maturiori consilio digestis rebus, conclusionem singulis dari. *Cracouia* itaque *Wladislaus* Rex egressus, per *nouam ciuitatem*, & alia loca, *Iedlnam* processit, & illic Carnispriuii dies egit. Quibus transactis, per stationes solitas *Sandomiriam* pro Dominica *Reminiscere* peruenit. Vbi ad suam Serenitatem solennes venerunt Oratores & Nuncii Concilii *Basiliensis*, quod in *Basilea* ciuitate supra *Rhenum* sita, *Iulianus* de *Cæsarinis* tituli Sancti Angeli Diaconus Cardinalis, velut Apostolicæ Sedis Legatus, per *Martinum* Papam quintum, ad id specialiter, pro *Bohemorum* reductione missus, inchoauerat, & quod *Eugenius* Papa quartus, in principio suæ assumptionis confirmans, tandem aliter persuasus dissoluere studebat.

Legati Concilii Basileensis aduenìunt,

Nuncii autem hi fuerunt; *Ioannes* Episcopus *Parmensis*, *Gwilhelmus* Ordinis *B. Mariæ* Virginis de monte *Carmeli*, Prouincialis *Lombardiæ*, & *Anthonius* de *Beruntiis* Decretorum Doctor, Ducis *Sabaudiæ Amadei* Consiliarius. Ii cum omni reuerentia suscepti, die Dominico Reminiscere, in Ecclesia *S. Mariæ Sandomiriensi*, præsente *Wladislao* Rege, *Zophia* Regina, *Sbigneo* Episcopo *Cracouiensi*, & pluribus Baronibus *Poloniæ* finita missa maiori, legationem nomine totius Concilii *Basiliensis*, per organum *Ioannis* Episcopi *Parmensis*, exponunt, Qui notabili & diserta oratione, assumpto themate, *Hora iam est nos de somno surgere: Nunc est enim propior salus nostra quam cum credidimus*, vsus, statum Concilii *Basiliensis*, & eius authoritatem, principaliter a *Christo*, deinde a Concilio *Constantiensi*, & duorum summorum Pontificum decreto & consensu, pendentem, extollebat; causas dissolutionis per *Eugenium* iniectas confutans, dissoluens, & euacuans. In summa rogabat, *vt Wladislaus Rex illud sua authoritate & assistentia roboraret, & legatos suos solennes ad illud mitteret, simul & Prælatis Regni sui mandaret, vt in Basiliensem ciuitatem pro celebrando huiusmodi Concilio transirent, cum magna esset spes de Bohemorum reductione, pro qua diu armis frustra certatum est, cum eorum principales Duces vocati per Concilium Basileam veniebant, informationem Concilii & Ecclesiæ subituri.*

1433

& Legatos ad Concilium mitti petunt.

His deliberatione in Consilio Regio habita, responsum est; *Velle Wladislaum Regem cum suis Prælatis & Baronibus, conuentione instituta, deliberare, & super omnibus per Concilium Basiliense petitis, missis Oratoribus suis, Concilio ad plenum respondere.* Cum tali dimissi responso, & per *Wladislaum* Regem vestibus pelliceis, & aliis honorati muneribus, in *Prussiam*, conducente eos Nuncio Regio, processerunt, *Prussiæ* Magistrum & Ordinem, vt Concilio adhæreret, & pacem cum Rege *Poloniæ* susciperet, requisituri. Petebant insuper, *vt Wladislaus Rex, vltionis animo deposito, certam magis cum Cruciferis, & aliis hostibus suis susciperet pacem, quam speratam victoriam. Et cum ad hoc quoque Concilium Basiliense sit congregatum, vt pacem inter Principes Catholicos procuret, ad hoc se missos* multipliciter astruebant, *vt pacem inter Wladislaum Regem & Cruciferos reformarent, & efficerent, cum ex eorum contentione & bello, rebus fidei & Ecclesiæ maximum pararetur impedimentum,* offerebantque *se fideliter & pure, pro integranda pace, nomine Sacri Concilii, scita Regia voluntate, laboraturos.* Quibus, quoad hanc petitionem, responsum est: *Pacem Regem & Regnum nunquam abnuisse, neque eo animo vnquam fuisse, vt bellum malit quam pacem, se quidem custodiuisse semper pacta cum Cruciferis stabilita, eos vero, opportunitate visa, in Regnum vacuum arma sumpsisse, & notabiles eius partes ferro & igne vastasse, stuprasse virgines, templa & ædes sacras succendisse, castra quoque & ciuitates Regni sui occupasse, & in hanc diem detinere. Velle tamen in omnibus sequi Sacri Concilii hortamenta, &, dummodo detur satisfactio, a bello cessare.* Quod quidem bellum repellere multiplicibus rationibus tunc expressis deduxit, quamuis inuitum, magis quam inferre.

De bello vero Cruciferis mouendo, dum consilium fuisset agitatum pluribus diebus, nemo erat qui illud prosequi ardore magno, expirantibus induciis, non censuisset. Difficultas tamen non parua interponebatur, quod *Wladislaus* Rex, velut ex labore & senio confectus, caligantibusque oculis, illi interesse non poterat: ex cuius absentia singula negotia administrandi belli, videbantur difficiliora. Accedebat, quad nec *Lithuani* proprio bello occupati, nec terræ *Russiæ*, ne per hostes interciperentur, suffragia præstare poterant. Sed nec *Tartaros*, nec *Valachos*, ad huiusmodi bellum accersire, plures conditiones admittebant.

1433

Contra Cruciferos bellũ decernitur.

Quamuis igitur oculis consulentium tot obuersarentur graues conditiones, geri tamen bellum contra Cruciferos placuit, Diuino assumpto auxilio, quod nunquam deest his, qui iustius arma induunt: idque proprio duntaxat milite administrari. Placuit & pluribus sæcularibus Consiliariis suffragium *Bohemorum*, quamuis hæreticorum, non abiicere, quod se *Wladislao* Regi exhibituros contra *Prussiam*, & quoslibet hostes suos, Nunciis & literis pollicebantur. Placuit & pro festo *S. Ioannis Baptistæ* in oppido *Kolo* conuentionem generalem agi, & exercitus omnium terrarum, more bellico, illuc aduenire, in terras hostiles inde processuros. Placuit & sententiam, an Rex in propria persona exercitui præesse, an alium in locum suum substituere debeat, in conuentionem *Colensem* deferri. Tali conclusione accepta, mandato Regis & prouisione, singula, quæ pro bello futuro bene administrando, erant necessaria, summa diligentia parabantur, & vniuersi Regnicolæ, ad arma ac bellum futurum gerendum, se tempestiue præparabant.

Hussitæ Duce Byedrzich Presbytero

Ex *Sandomiria*, *Wladislaus* Rex, in terras *maioris Poloniæ*, per solita loca processit, & in *Calisch* Pascha Domini celebrauit. Circa conductum autem Paschæ, exercitus *Bohemorum Thaboritarum*, cuius Dux erat *Byedrzich* Presbyter apostata, ex *Slesia* superueniens in Regnum *Hungariæ*, animo spoliandi, & prædandi illud, dum esset Rege suo *Sigismundo* vacuum, [in *Italiam* enim pro corona Imperiali obtinenda discesserat] per *Mislinicze*, & alia loca Regni *Poloniæ*, irrupit. Clausæ autem erant per arborum incisiones, mandato Regis & Consiliariorum Regni *Poloniæ* viæ; prohibere enim transitum illis in *Hungariam Wladislaus* Rex, magnopere cupiebat, & quantum in eo erat, moleste ferebat *Hungaros* ab illis vexari. Intelligens tamen exercitus præfatus Regem & *Polonos*, domestico bello occupatos, nihil incisione arborum, & præclusione viarum territus, securibus & igne tunc obstantes truncos consumunt, & obstantia quæque, nullo eos lacessente, depellunt. Et licet *Hungariæ* Barones, cognito eorum aduentu, collecto exercitu, ire obuiam, & congredi cum illis statuissent, audita tamen eorum pertinaci in Regnum *Hungariæ* irruptione, rupto campo, disperguntur.

Scepusium depopulantur.

Propter quod *Bohemorum* gentes in terram *Scepusiensem* descensum facientes, oppidum *Keszmark* vacuum defensoribus, [omnes enim erant, hostium aduentu repentino, nimio pauore perculsi,] & intercipiunt & comprehendunt, vbi magnas opes, pluribus annis congestas, reperientes, spoliatis vicinis oppidis & villis, captoque Præposito *Scepusiensi Georgio*, qui *Pragam* deductus, illic occubuit, & districtu *Thurek* prædato, per montes in propria, cum multitudine prædarum, sine aliqua animaduersione & obstaculo, reuersæ sunt.

1433

Æmilia Semouiti Masouiæ Ducis filia nubit Duci Stolpensi.

Celebrato Pascha Domini in *Calisch*, *Wladislaus* Rex *Posnaniam* venit. Vbi Duci *Boguslao Stolpensi*, tunc sub specie peregrini *Posnaniam* venienti, neptem suam ex sorore germana *Alexandra*, filiam *Semouiti* Ducis *Masouiæ Æmiliam* virginem, in matrimonium tradit, & regales celebrat nuptias, & Curias. Atque illuc venerunt ad Regem Nuncii de exercitu *Bohemorum*, qui se *Orphanos* appellabant, quorum *Ioannes Czapek* de *San* erat vnicus Ductor & Capitaneus, & qui tunc depopulando & quassando *Almanos*, *Missnam*, *Saxoniam*, & oram *Nurembergensem*, bello & vastatione affligebat; Offerentes *se quodlibet subsidium contra Cruciferos præstituros.*

Hussitæ auxiliares a Polonis in nouam Marchiam deducuntur.

Excepta est eorum oblatio, licet id viri Ecclesiastici dissuasissent, cum gratitudine, iussique sunt cum omni exercitu in *nouam Marchiam*, quæ in ditionem Cruciferorum concesserat, accedere, & illam, cum gentibus Regiis, partium maioris Poloniæ, vastare. Transitusque exercitui præfato, ordinatione Regis, per *maiorem Głogouiam* patefactus erat. Vbi *Odram* fluuium, & castrum *Santbok*, quod tunc iam per *Polonos*, ex concessione fratrum *Ioannitarum*, qui illud a corpore Regni *Poloniæ* abstraxerant, tenebatur; atque *Vartham* flumen superauit. Et *Petrus Schafranyecz* cum ducentis equis ad id, vt esset, conductor exercitui consignatus. Fructuosa enim res, & compendiosa videbatur Consiliariis Regiis, si exercitus ipse *Bohemorum*, qui vicinis omnibus regionibus erat formidini, mature *nouam Marchiam* per alienas terras ingressus, coniunctus exercitui de *maiori Polonia*, vastaret, & vastatione illius perfunctus, altero exercitui Capitali Regis, ex terris *Cracouiensibus* confecto; & *Pomeraniam* ingressuro, tempestiue iungeretur.

Poloni a Cruciferis toties ludificati

In Rogationum diebus, *Wladislao* Rege in *Kosczyan* cum sua Curia agente, Legati concilii *Basiliensis* aduenerunt, asserentes *se Cruciferos ad amplectenda pacis media induxisse, & diem placitandorum, feria quinta in Słonsko prope Racziąsz, parti vtrique constituisse:* rogantes *vt & Rex illuc suos Consiliarios mittere, & iustas pacis conditiones accipere, dignaretur.* Licet autem tam Rex quam Consiliarii intelligebant id frustra fieri: cum ludibria Cruciferorum optime dudum essent experti, ad seruandum tamen honorem Concilio & legatis eius, Nuncii notabiles, videlicet, *Albertus Iastrząbiecz Gnesnensis* Archiepiscopus, *Ioannes Wladislauiensis* Episcopus, *Wladislaus* de *Oporow* Decanus *Cracouiensis*, Regni *Poloniæ* Vicecancellarius, *Sandiuogius* de *Ostrorog Posnaniensis*, *Iarandus Wladislauiensis*, *Ioannes* de *Lichin Brzestensis*, Palatini, transmittuntur. Qui cum ad diem constitutam venissent, nullum tamen ex Cruciferis, sed nec ex Legatis, illic repererunt. Cum autem die altera recederent,

1433

rent, vnus ex Legatis adueniens, & abſentiam Cruciferorum variis figmentis excuſans, terminum conueniendi, ad quindecimum prorogari diem, facile a Nunciis Regiis obtinuit. Sed cum quoque in quindecimo die Regii Nuncii aduenissent, & nec Legatos, nec Cruciferos reperiſſent, ludificari ſe multipliciter videntes, receſſerunt. Legati quoque Concilii, nunquam poſtea viſi ſunt. Rubor enim mendacii, ad quod eos Cruciferorum perduxerat improbitas, ſtringebat eos, ne amplius aliquam de pace facerent interpoſitionem. Opportuno itaque tempore adueniente, concluſio ſuper bello contra *Pruſſiam* gerendo, in praxim poſita eſt. Nam & exrecitus *maioris Poloniæ*, mandato Regis, ad arma conſurrexit, & ſub ductu ac Capitaneatu *Sandiuogii* de *Oſtrorog* Palatini *Poſnanienſis*, *nouam Marchiam*, vix pro pabulo habens herbam, ingreditur. *Czapko* vero ab alia parte cum exercitu *Bohemico* adueniens, coniunctus cum *Polonis*, ſpeciem fecit iuſti exercitus. Concuſſa fuere omnium, *nouam Marchiam*, inhabitantium, corda. Timebant enim partim *Polonos*, quos, recentibus iniuriis laceſſitos, ſciebant feroces eſſe, partim *Bohemos*, quos crudeles nimis, fama, quæ omnia ſupra verum extollit, prodente nouerant. Addebat autem perculſis, maiorem formidinem, exercitus vterque: nam nimia celeritate, & vniuerſam *nouam Marchiam* vaſtabat percurrendo, & tam igne quam gladio consumebat. Duodecim etiam ciuitates munitas, ſituque & arte firmas, aut vi, aut deditione comprehendit, quarum hæc ſunt nomina, *Strzelcze*, *Dobyegniow*, *Choſczno*; quod aliter *Arusbarg* vocatur. Omnes autem ciuitates præfatas, in ruinam redigunt & fauillam. Sola ciuitate *Choſczno*, quoniam robore erat inexpugnabilis, reſeruata. In qua præſidium militum relictum eſt, quod vniuerſam *Marchiam* ſub obedientia Regis *Poloniæ* vſque ad pacem reintegratam, continebat.

maxima clade nouam Marchiam adficiunt,

duodecim ciuitatibus captis,

Samogitharum exercitus, anno eodem, in diebus feſtis Paſchæ, ex omni gente, quaſi vir vnus, collectus, mandante *Sigismundo*, magno Duce *Lithuaniæ*, in terram *Liuonitarum*, quæ *Curlandia* vocatur, clandeſtine incurrit, & diebus duodecim incautos, & nihil tale ſuſpicantes, vaſtat, & opprimit. Notabilemque prædam, ſimul & captiuos vtriuſque ſexus, illic comprehendens, ad propria, nulla reſiſtentia aut dimicatione interpoſita, rediit.

Liuones incautos Sigismundus Lithuaniæ Dux inuadit.

Caſtrum *Luczko*, ea tempeſtate per Ducem *Noſz Ruthenum*, qui *Græci* ritus erat, clandeſtinis donis & largitionibus interceptum, ad quod plurimi mortalium ex *Ruthenis*, *Switrigyelloni* fauentibus conuenerant. Sæpe quoque terram *Chelmenſem*, cuius tunc *Hriczko Kerdeiowicz* erat Capitaneus, prædaturi intrabant. Verum cum præfatus *Hriczko* ſtrenue illam tutaretur & defenderet, omnibusque vicinis eſſet formidini, Dux ipſe *Noſz* contracto, vndecumque poterat, exercitu, terram *Chelmenſem* ingreditur. Cui præfatus *Hriczko* prope *Hrubyeſchow* circa fluuium *Bug* occurrens, iuſtum fecit congreſſum. Et omnem eius potentiam, fultus Diuino adiutorio confregit: ipſumque Ducem in fugam vertens, plures ſuos captiuauit. Ab illoque tempore & hoſtium repreſſit impetum & pacem terræ *Chelmenſi* reſtituit.

Caſtrum Luczko Poloni amittunt.

Terram a Chelmenſem tutantur a

1433 *præda hoſtium.*

Iuxta mandatum & edictum Regis, ad diem feſtum *S. Ioannis Baptiſtæ*, conuenit vniuerſus exercitus Regni, & ſignanter terrarum *Cracouienſis*, *Sandomirienſis*, *Siradienſis*, *Lublinenſis*, *Vielunenſis*, in *Kolo*. Venit & *Wladislaus* Rex cum Prælatis, Principibus, & Baronibus fere omnibus, vbi per dies aliquot ſecretum conſilium habitum eſt, & longa deliberatione tractatum; an *Wladislaus* Rex debeat perſonaliter ire ad bellum, vel alium belli, in locum ſuum, præficere Ductorem. Verum cum omnium ſententiæ decernerent Regem propter ſenium & cœcutientem viſum, nullatenus illi bello miſcendum eſſe, *Nicolaus* de *Michałow* Caſtellanus & Capitaneus *Cracouienſis*, de domo *Roſarum*, conſenſu tam Regis quam Conſiliariorum deſignatus eſt: Et omnes Principes, Barones, & nobiles ſibi in belli adminiſtratione parere iuſſi. In adminiſtrando autem bello, ex Regis & Baronum ſententia, talem informationem pro ſumma acceperat præfatus Capitaneus, *vt nullibi exercitus Regius conſiſteret, nec conquiſitione caſtrorum aut ciuitatum ſe occuparet, ſed quanto celerius poſſet, terram Pomeraniæ ingreſſus, igne & gladio illam vaſtaret, conſumptisque villis & oppidis, tum demum expugnare aliquam ciuitatem aut caſtrum niteretur, in qua, exercitu Regio diſcedente, præſidium militum, tam pro reprimendis hoſtium inſultibus, quam pro laceſſendis, poſſit locari.* Liquida conſultatione tunc inſtructus, quæ ſibi agenda forent, quæ ommittenda; cum his inſtructionibus Capitaneus, & exercitus dimiſſi, verſus terras hoſtiles & terram *Pomeraniæ* hoſtiliter procedunt. *Wladislaus* autem Rex ex *Kolo* in *Konin* ſeceſſit, ibique, quoniam per Conſiliarios ita decretum erat, per omne tempus belli manſionem ſuam firmauit, vt facilis eſſet ad ſuam Serenitatem vniuerſis Nunciis, ab exercitu mittendis, aditus. Nonnullosque Conſiliarios ſecum ad latus tenuit, facilius ſuper rebus emergentibus, ex eorum ſententia prouiſurus.

Sene Wladislao Rege Nicolaus de Michałow exercitui præficitur.

Exercitus itaque Regius ex *Kolo* diſcedens, variis itineribus ad terram *Pomeraniæ* hoſtilem peruenit, & eam in nomine Domini, circa *Bidgoſtiam* ſuperato flumine *Dbra*, ſub ductu præfati *Nicolai* de *Michałow* Caſtellani *Cracouienſis*, ingreſſus, eam vaſtare cœpit. Incedebat autem ipſe exercitus, habens in ſiniſtra parte *Iaſzyenyecz*, & *Tucholya*. Et dum

Exercitus Polonicus Pomeraniam ingreditur,

& Tucholam nequit,

ad

1433

ad caſtrum & oppidum *Tucholya* perueniſſet, & villas propinquas atque quæque ſuburbana incendiis & ſpoliis vaſtaret, bombardæ magnæ ex caſtro *Tucholya* crebra percuſſione, conſiſtere de prope oppidum, & ſtatiua illic ponere, prohibitus eſt. Neceſſitate itaque compulſus, a præfato oppido *Tucholya* diſcedens, caſtra circa lacum in ſilua, a *Tucholya* vno miliari diſtante, ponit. Sed & illic quoque lapides bombardæ, proiecti ex *Tucholya*, caſtra Regis, non ſine admiratione multorum attingebant. Alius autem exercitus Regis de *maiori Polonia*, & exercitus *Bohemorum*, ſub ductu *Sandiuogii* de *Oſtrorog* Palatini *Poſnanienſis*, & *Ioannis Czapkonis*, *nouæ Marchiæ* vaſtatione perfunctus, dum illam totam in ditionem Regis *Poloniæ*, præter ciuitatem *Lanczberg* ſubieciſſet, in terram *Pomeraniæ* cum omnibus copiis deſcenderat. Iamque oppidum *Choynicza*, obſidione cingens, premebat. Motis itaque *Nicolaus* de *Michałow* a *Tucholya* caſtris, verſus *Choyniczam* recto tramite contendit. Ita enim expedire viſum eſt, vt exercitus inſimul iuncti, hoſtibus fierent terribiliores. Quartis autem ſtatiuis, ex quo hoſtilem terram intrauerant, in *Choyniczam* perueniens, his qui obſidebantur, falſa ſpe (ſuos enim in auxilium aduenisse rebantur) deceptis, magnam attulerat exultationem. Vnde ſinguli turres & mœnia, murosque, ſpectatum aſcenderant, congreſſum & certamen exercituum viſuri. Exercitus enim illos obſidens, ire obuiam, ad excipiendum ſuos, arma ſumens, & ſigna erigens, ſpem obſidentium, quaſi ad confligendum ſe pararet, nutriuerat. Vterque itaque exercitus ordinatis aciebus, & ſignis erectis, procedebat, paucis pro caſtrorum & bombardarum cuſtodia relictis. Et non longe a *Choynicza* inuicem conueniendo, dextris dextræ iunctæ ſunt, a propinquisque & notis, propinqui hinc inde cum magna animorum hilaritate excepti, ac magnus clamor & vociferatio acclamantium & requirentium notos, apud obſeſſos audiebantur. Iamque acies congreſſas eſſe iudicabant. Verum dum temporis proceſſu, diligentes e muris ſpeculatores conſpicerent exercitus vnitos, alacres redire in caſtra, ex magna ſpe deiecti, in magnum pauorem adducuntur, non ſe poſſe tam fortis exercitus obſidionem tolerare. Concuſſa autem adeo omnium obſeſſorum corda erant formidine, vt magis de fuga quam reſiſtentia, magis de deditione, quam defenſione, ſinguli cogitarent. Quod ſi exercitus Regius in puncto aduentus ſui oppidum expugnatione adortus fuiſſet, potitus eſſet illo abſque dubio; cum defenſoribus mœnia pro maiori parte nudata eſſent, & omnium animi incredibili metu perculſi. Tantusque metus & luctus omnibus inceſſerat, vt vrbs ab hoſtibus capta, eodem veſtigio videretur. Sed ſatius videbatur Capitaneis, & Præfectis copiarum muros & turres primum bombardis frangere, & defenſores repellere, deinde expugnandæ vrbi vacare. Et quamuis ſoluere *Wladislaus* Rex obſidionem, literis & Nunciis, imperaſſet, pudebat tamen *Polonos* cœpto diſcedere irrito.

Choyniczam vero fruſtra obſidet.

Caſtris itaque poſitis ad *Choyniczam*, & vtroque exercitu coniuncto, aliquanto tempore deliberatum eſt, an in obſidione incœpta perſeuerandum eſſet, an iuxta decretum Regis, omiſſa obſidione, hoſtilis terra vaſtanda. Et licet tam Capitaneo exercitus *Nicolao* de *Michalow*, quam omnibus Conſiliariis placuiſſet, decretum Regis cuſtodire, & obſidionem linquere; vicit tamen *Sandiuogii* Palatini *Poſnanienſis* ſententia. Qui ſtudio vrbis conquirendæ intentus, turpe nimis aiebat non expugnata vrbe diſcedere, ſpem magnam dedendæ aut conquirendæ vrbis repromittens, alia vrbium in *Marchia* longe fortiorum conquiſitione ineſcatus. De continuanda itaque obſidione ſententia accepta, octo hebdomadis omnis exercitus, circa vnius vrbis obſidionem fruſtra ſubſiſtebat. Super quo *Nicolaus* de *Michalow* Caſtellanus *Cracouienſis*, Dux exercitus, literis Regiis argutus eſt. Non bono enim conſilio circa *Choynicza* morari fruſtra, & vnius oppidi obſidione occupatum, vaſtationem terræ hoſtilis, ob quam principaliter miſſus eſt, negligere, quæ hoſtibus multo maius diſpendium, quam oppidi *Choynicza* conquiſitio, allatura eſt. Intra autem dies obſidionis, in locis plurimis, bombardis ſine intermiſſione quatiebatur murus & antemurale, & in quæque vicina loca, de exercitu, turmæ gentium notabiles mittebantur, quæ oppida quæque & villas adeundo, exercitui neceſſaria alimenta miniſtrabant, ipſaque oppida & villas igne abſumebant. Vnde & in terra *Pomeraniæ*, non reperiebantur homines in oppidis aut villis, ſed vniuerſi ſe in ciuitates & loca munita abdiderant, Aqua quoque, quæ foſſata vrbis complebat, plurimo labore per nouas foueas excluſa, omnia foſſata credebatur peruia feciſſe, cum remaneret limus longo tempore humefacta, profundam conficiens lutoſitatem. Sed tam ingens erat in vrbe omnium rerum ad ſuſtinendam obſidionem apparatus, tantaque bombardarum & tormentorum copia, tanta denique murorum firmitas, & turrium numerus, vt omnem adminiſtrationem *Polonorum* facile retardaret. Cum itque aperta vi parum expugnatio procederet, difficili expugnatione ciuitatis penſata, ad ſpecus ſubterraneos effodiendos, & cuniculum occultum conſtituendum, cura Præfectorum conuerſa eſt, & longo labore atque impenſa opus creſcebat, noctesque & dies in opere abſumpti, egerentibus multis mortalium humum, & ſpecum in longum, verſus ipſam vrbem, directo itinere trahentibus. Hæcque

1433

res ſpem magnam vrbis conquirendæ ingerebat obſidentibus, & in obſidendo perſeuerantiam ſubminiſtrabat, obſeſſis vero, quoniam id illos latere non poterat, (cumulus enim ex terra egeſta eminens, index cuniculi fuit) addebat terrorem. Fit enim ex communi naturæ vitio, vt incognitis & latitantibus rebus, maior pauor hominum mentes occupet. Vnde & in locis ſingulis excubabant, ſonitumque effodientium, aure admota, captabant, incerti, per quem locum hoſtes eſſent in vrbem irrupturi. Non reſpondit tamen tantæ ſpei aliquis euentus. Nam dum fodiendo vſque ad muros ciuitatis, & ad ſpatium, quod maior & minor murus complectitur, ventum eſſet, ſuperior pars, quoniam ſpecus iuſtam profunditatem non habebat, cuniculo ſuperne perfracto, ſabulo deſidente, ad irritum recidens labor, hiatum fecit: quo effectum eſt, vt amplior foſſuræ inhiberetur progreſſus. Vt tamen labor tantarum impenſarum, aliquem haberet vſum diebus fere omnibus quibus obſidio durabat, foramine huiusmodi hiatus, plures hoſtes, in paruo muro ſtantes, a tergo impune interficiebantur per ſagittas baliſtarum, non valentes notare, vnde prodirent miſſilia, donec poſt longum tempus multis occiſis, fraus loci deprehenſa eſt, & locus fimo & luto obrutus. Non proficientibus itaque pro conquirenda vrbe, ſpecubus præfatis, placuit Capitaneis & Præfectis exercitus, expugnandæ vrbi maiorem operam dare, & impetu illam aggredi fortiori, vi aperta pro palam vſuri, quando dolus parum profuerat. Tam enim diſcedere, quam fruſtra morari, & in vnius oppidi obſidione, cæteris potioribus neglectis, pudebat. Igitur ne quid inexpertum relinquerent, die Beatæ *Mariæ Magdalenæ* mane, ad impugnandam vrbem exercitu comparato, fit in vrbem per vniuerſum exercitum durus impetus. Ab omni enim parte vrbs militibus circumdata ſtringebatur. Iam enim alii antemurale conſringebant, alii murum accedentes, illum ſuffodiebant, alii per foſſata plena luto, ad loca, quæ vis bombardarum confregerat, accurrere nitebantur. Inter hæc obſeſſi animos non remittebant; ſed variis & exquiſitis generibus, tum pice reſinaque, tum aqua feruenti; ac lapidibus, ſagittis, ac gladiis, impugnantes quatiebant; fortius enim, quaſi iam deſperatione tuendæ vrbis concepta, reſiſtebant. Nec vllum genus omittebant defenſionis, mulieribus & paruulis quæque adminiſtrantibus offendiculo opportuna. Neque erat quisquam omnium, qui in eius diei caſu, ſuarum omnium fortunarum euentum conſiſtere non exiſtimaret. Dum itaque pluribus horis acriter pugnatum eſſet, *Bohemis* ſtationes ſuas, & muros quos impugnabant, deferentibus, omnis defenſorum vis in *Polonos* conuerſa eſt. Pluribusque vulneratis, aliquibus interfectis, aut captis, cæteri ab oppugnatione diſcedere coacti, & vrbs ipſa tunc egregie defenſa. Captus fuit tunc merſus & illaqueatus limo, *Petrus* de *Oporow* miles, & alii milites, *Petrus Bohemus*. Cœni ſiquidem, præfatus *Petrus Oporowski*, & aliquot alii milites, inuoluti baratro, & minime valentes effugere, ne violarentur aut deſiderarentur, hoſtilibus operibus & ſagittis, captione inita, deduntur more captiuorum hoſtibus. *Ioannes Mązik* de *Dąbrowa* Palatinus *Leopolienſis*, ictu fiſtulæ grauiter vulneratus in pedem ac *Iarandus* de *Brudzewo*, miles & adoleſcens ſpectabilis, filius *Iarandi* Palatini *Iuniuladislauienſis*, interfectus eſt. *Poloni* ſiquidem, *Bohemis* cedentibus, quoniam putabant dedecori eſſet, cedere munimentis, pertinacius præliantes, aut telis, aut ſaxis obtriti ſunt, aut limoſa voragine inuoluti. Et non ſolum conatus omnes recidere in irritum, ſed, quod amplius angebat *Polonos*, parandæ expugnationis in reliquum, ſpes refrixit. Caſſo itaque labore apud *Choynicza*, octo ſeptimanis, & meliori tempore æſtatis, abſumptis, exercitus *Poloniæ*, non ſolum anguſtia vrbis non conquiſitæ, ſed etiam fame & obitu equorum, aliisque incommodis premebatur. Circumſeſſæ enim erant ab hoſtibus viæ, nec exercitui potus & alimenta ex *Polonia* poterant ſubduci, lympham quoque quotidie bibere pauperes cogebantur. Sed & equis pabula defecerant. Conſumptis quoque vbique in circuitu, frumentis, ad quærenda pabula longum iter conficere cogebantur. Sed nec id tutum erat propter hoſtium crebras incurſiones. Multorum itaque equi, aut fame mortui, aut tabefacti, exercitum equite nudauerant. His itaque ſero per Capitaneos & Præfectos penſatis, poſtquam expugnatio ſemel tentata ſecus prouenerat, & autumni tempus inſtaret, ſero mandatorum Regiorum recordati, obſidionem ſoluerunt. Et caſtris motis, & his, quæ remanere deberent, incenſis, exercitus vniuerſus conſurgens a *Choynicza*, non ſine gratulatione eius ciuium, diſceſſit, & ad oppidum *Thſczow* ſeptimis caſtris peruenit: per *Gnyew*, *Nowe*, *Stargard*, ſtatiua faciens, & in clauſtrum *Pelplin* perueniens, duobus diebus illud igne, & varia vaſtatione diſiecit, & perfundedit. Monaſterium illud per antiquos Principes Poloniæ, *Schambor*, *Mſczugium*, & *Swantopelk* fundatum, adeo ædificiis, muris, & ſtructuris erat nobile & excelſum, vt omnes mortales in ſui admirationem facile traheret. Omnis tamen ornatus ſuus tunc erat detractus, & ſolo æquatus. Et clenodia Eccleſiæ, localiaque reperta, diſtracta ſunt. Et quoniam exercitus *Bohemorum*, in progreſſu, priorem ordinem tenebat, & exercitum *Poloniæ* anteibat: cum in eo maior pars peditum eſſet, qui anticipationem neceſſario habere viæ cogerentur, dum exercitus *Bohemorum* ad *Thſczow* perueniſſet, conſpecta vrbe, quod ſitu & munitione fortis eſſet, & omni conditione vrbe *Choynicza* fortior, nihil illic ſubſiſtendum duxit, ſed

Poloni Choynicza obſidionem ſoluunt,

& monaſterium Pelplin,

1433

eam præteriens, vno quartali miliaris, a prædicta vrbe, prout conſtitutum erat, caſtris locum, & ſtationes ſuas, in villa *Sobkow* Epiſcopi *Wladislauienſis* cepit. Exercitus autem *Polonorum* illum ſubſecutus, dum ad præfatum *Thſczow* perveniſſet, aliquanto tempore illic ſubſtitit. Et licet per Præfectos ſubſiſtentia aliqua illic inhiberetur, ne irruptione ex ciuitate facta, incauti, & prædis intenti, occuparentur; quia tamen incolas vrbis fata appetebant, nullo ingenio aut caſtigatione poterat exercitus *Poloniæ* inhiberi, ne circa oppidum *Thſczow* ſubſiſteret. Habebant enim Cruciferi pro conſuetudine & vſu, vt omnes gentes & ſtipendiarios ſuos, quos habebant ex *Bohemorum* gente, *Sleſitis*, *Almanis*, & Pyratis, qui *Schewkinder* nuncupabantur, aliisque nationibus conductos, ad caſtra aut ciuitates, ad quas exercitus *Poloniæ* veriſimiliter tranſiturus erat, transferrent; vt caſtra ipſa, & ciuitates, firmata hominibus eſſent, & obſidionem expugnationemque hoſtilem, non pertimeſcerent. Quapropter & obſidione apud *Choynicza* ſoluta, omnes ſtipendiarii & gentes Cruciferorum, in alias vrbes defendendas, in noctis intempeſtæ ſilentio transmigrauere, omnesque tunc ſors in *Thſczow* contulerat. Iamque per *Polonos*, ex inſigniis armorum, equorumque genere, optime noſcitabantur, eo, quod ex caſtris & ciuitatibus, circa quæ *Polonorum* exercitus ibat, deſcendentes, præludiis certaminum noſtros infeſtabant. In hunc quoque modum *Polonorum* exercitui, qui ſuburbana præfati oppidi *Thſczow* ingredi contendebant, ſe obiecerunt, & pluribus conatibus, ne incenderentur, reſtiterunt. Sed tandem, cum noſtrorum creſceret multitudo, ægre in oppidum, pluribus interfectis, captis, aut vulneratis, ſe receperunt. Suburbana primum ſpoliata, deinde incenſa, in altum flagrabant, & ventus validus a meridie ſuperueniens, ſcintillas, titiones, & flammam in oppidum, quaſi de induſtria ſuffragium *Polonis* ferret, ſuperiaciebat. Vnde & exercitus *Polonorum* ſtabat intentus, conſumationem ſuburbii, & vrbis corruptionem, non inani augurio, expectans. Oppidani vero, licet vrbis ſuæ incendium, aqua & cylindriorum tectorumque ruptione, repellerent, turris tamen vna in tecto ignem concipiens, vicina quæque ardere coegit; Ex turri enim, in Eccleſiæ, deindein oppidi tecta deſiliens, ſine mora adoleuit, & vicinis quibusque ſe cœpit infundere, neminem relinquens expertem periculi. Nec multo poſt, ignis diffuſus, late, longeque manare cœpit. Propter quod exercitus Regius mœnibus appropinquans, irrumpere conabatur. Nulla tamen vi & oppugnatione iam opus erat. Vrebat enim defenſores murorum ignis, qui iam multi ex muris præcipites ruebant in terram, & ad *Polonos* confugientes, mortem euadebant. Per eoſdem quoque muros, ſcalis appoſitis, *Poloni* vrbem ingreſſi, nobiliora ſpolia quæque legebant. Portæ autem ciuitatis, cum eſſent pluribus repagulis firmatæ, cum magna difficultate per *Polonos* ab vna parte, & per oppidanos ab altera, diſruptæ ſunt; & tunc demum vniuerſus *Polonorum* exercitus, vrbem vbique accenſam & flagrantem irrumpens, incendia domorum cohibebat, vt ſpoliis vrbis poſſet potiri. Adeo in contrariam partem fortuna, rerum humanarum actiones intentionesque verſante. Quia tamen ignis creuerat in immenſum, & templi domorumque tecta, etiam coctis lateribus cooperta, virtute ignis collapſa ſunt, & plurima nobilia ſpolia conflagrata, victoribus igne ſubtracta. Remanſerant tamen cellaria, pannis, & mercibus variarum manieriarum plena; ex quibus vniuerſus exercitus ſuam explens auaritiam, abunde ditatus eſt. Omniaque vrbis ſpolia, in ſortem *Polonorum* ceſſerant, quoniam *Bohemi* tardius captam vrbem audiendo, audientes, occupata quæque per *Polonos* repererant. Sic vrbs fortis & nobilis conſumpta, & pene deleta eſt, non impugnatione humana, ſed permiſſione Diuina. Non caret enim magno myſterio, vt *Choynicza* debilior, nulla vi, arte, aut ingenio, expugnari capique poſſet: ſed obſidionem octo ſeptimanis tolerans, illæſa ſuperſtitit. *Thſczow* vero munitione & ſitu fortior, vna die, vna pene hora, incenderetur, caperetur, deleretur. Iniquitatem forſitan eius completam, adeo iuſtitia Dei puniente, vt etiam victoribus ipſis & hoſtibus, miſerabile & triſte ſpectaculam fieret. Egreſſus ſub eodem tempore fuerat ex caſtro *Marienburg* Magiſter *Pruſſiæ Paulus* de *Ruzdorff*, in inſulam *Zolauam*, & cum falconibus venationi intentus, capturæ alitum operam dabat. Videns autem, (in proximo enim agebat,) oppidum *Thſczow* præter ſpem captum & incenſum eſſe, vehementer ingemuit, & præpeti curſu fugam maturans, in *Marienburg* rediit, pauidus & anhelans, carpens & obiurgans eos Commendatores & Conſiliarios, qui illum ad violandum fadus pacis perpetuæ renitentem, impiis conſiliis impuliſſent.

deinde oppidum Thſczow diripiunt & incendunt

Capta vrbe *Thſczow*, atque igne deleta, omnes Cruciferorum gentes & ſtipendiarii, & multi alii mortales, in præfato oppido habitantes, capti ſunt. Captaque tunc referuntur de *Bohemis*, *Sleſitis*, *Almanis*, & Pyratis *Schewkindri* dictis, aliisque nationibus, decem & amplius millia, qui omnes in ſtatiua *Polonorum* deducti ſunt, & Baronibus maioribus ad cuſtodiendum diſtributi. Petente autem *Ioanne Czapkone*, & exercitu *Bohemico*, omnes *Bohemi* in *Thſczow* capti, ſibi donantur. Qui illos graui redargutione corripiens, *quod contra nationem propriam ferrent Almanis ſuffragia, & Regem atque Regnum* *Po-*

1433

Polonicum, bene de ſe, propter linguæ identitatem, meritum, mercenariis armis oppugnatum, in Pruſſiam veniſſent, omnes, accenſo in medio caſtrorum ſuorum rogo ingenti, proiectos extinxit. Cuius exemplum miles quidam *Polonus, Ioannes Straſz* de *Byałaczow* imitatus, Pyratas *Schewkindri*, in ergaſtulo ligneo concluſos, palea, dumisque ſiccatis circumdendo ergaſtulum, propria temeritate ſuccendit. Vrente itaque Pyratas vbique flamma, oſtium ergaſtuli, (fortes enim viribus ſunt) diſrumpunt, & euadere e flamma nituntur. Iam tamen plerique ex *Polonis*, velut ad ſpectaculum quoddam accurrentes, ſalientes ex ergaſtulo Pyratas, excipiebant lanceis, & interficiebant, donec Capitaneus exercitus, *Nicolaus* de *Michałow*, crudelitate nouitatis huiusmodi ad eum perlata, accurens, & mactationem pyratarum prohibuit, & ignem eos vorantem extinxit. Erat vnus ex illis, flamma in pedibus aduſtus, qui in vicinam aquam, vtcumque poterat, deueniens, dum ſitim explere exiſtimaretur, vndis ſe, dolore nimio impatientiam ſubminiſtrante, voluntarie ſuffocauit. Nec amplius in captiuos ſæuitum eſt. Fœminis autem & paruulis in *Thſczow* captis, non ſolum honeſtas omnis ſeruata, ſed & libertas donata, omniſque humanitas imperſa eſt. Capitanei quoque & Præfectorum cura, adhibiti ſunt milites *Poloni*, ad fœminarum tutelam & cuſtodiam, ne quiſquam captiuo corpori aut illuderet, aut quicquam ex his, quas ſecum ferebant, fortunis, eriperet. Fuit hæc humanitas *Polonis* magno ſplendori. Fœminæ enim præfatæ variarum conditionum, dum viderent ſe beneficio *Polonorum*, non ſolum in pudicitia, ſed etiam in omnibus rebus, quantumcumque nobilibus, tutas ſecurasque eſſe, ſummis laudibus tantam modeſtiam *Polonorum* efferebant, iuſtiſſimos illos arbitrando victores, quod ab omni fœminarum iniuria, tam manus quam animum continuiſſent: cum Cruciferorum exercitus, qui Regnum *Poloniæ* vacuum videns, biennio ante exacto, ingreſſus, libidines ſuas, captiuas mulieres proſtituens, expleuerat, id nulla actione meruiſſet. Vnde & Cruciferis, Dominis ſuis, infelices, *Polonis* vero ſecundos precabantur ſucceſſus. Verum quia fœminæ præfatæ, in ciuitate *Thſczow* igne deleta, remanere non poterant, in villis vero conſiſtere ſecurum non erat; omnes fœminæ, tam virgines quam matronæ, ad *Viſlam* per milites *Poloniæ* deductæ, nauibus in alteram partem, & in terram *Pruſſiæ* traductæ ſunt: & per notos ac vicinos, cum omni earum, quam tunc ferebant, ſupellectili, in vicinas vrbes exceptæ. In exercitu quoque Regio, cum longa & diligenti indagine omnium caſtra perquiſita, & ſcrutata ſunt, & omnes fœminæ aliquorum improbitate abſconditæ, & repertæ, libertate plena donatæ ſunt. Et non permiſſum, vt exercitus *Poloniæ* mulierum ſe contagione fœdaret. Summe enim expedit, vt in bello adminiſtrando, obſeruetur continentiæ decor. Is enim exercitus, ea gens, facile in hoſtium poteſtatem & iugum concidit, qui ſibi libidinibus non temperat: Et iuſto Dei iudicio ab hoſte proſternitur, qui ſe a vitiis primum ſterni permiſerit.

Crudelitas Polonorum in captiuos a Duce ſedatur.

Oppido *Thſczow* conquiſito & exuſto, caſtris ex villa Epiſcopi *Wladislauienſis*, motis, *Poloni* verſus *Gedanum* procedunt, vrendo vicos, ædificia, oppida, & villas. Vbi & tunc monaſterium *Oliwa*, quod etiam Duces priſci *Pomeraniæ*, *Schambor*, *Swantopełk*, *& Mſczugius*, fundauerant; vaſtant & incendunt. Poſtquam vero *Gedanum* peruentum eſſet, quatuor diebus ibi ſtatiua habita ſunt, & ciuitas tormentorum & bombardarum percuſſione, (facilis enim ex monte in illam erat proiectio) plurimum quaſſata eſt. Portus etiam maris, qui trabibus, ſudibus & aſſeribus ſerratis, cæterisque lignis, quo facilius nauigia illic ſe poſſent recipere, & ſecurius conſiſtere, communitus, per *Polonos* fuit violatus, & in totum disiectus. Vniuerſi inſuper equeſtres & pedeſtres de exercitu, mare, quoad poterant, profundius ingreſſi, in maris fluctibus excurſiones; inſiliendo vnus in alterum, faciebant. Et longo tempore ludos illic, adoriendo ſe inuicem, exercebant. Pulchrumque ſpectaculum dies illa exercitui contulit, quod hoſtium terris dura vaſtatione peragratis, ad mare Oceanum, incolumes, pariter & victores, veniſſent. Vnde & plures tunc *Poloni* in milites creati, & Sacramento militiæ addicti ſunt. Et plerique ex *Bohemis*, aquam maris in lagenas fundentes, ad penates proprios, in ſignum tam memoratæ militiæ detulerunt. Preſſi ciues *Gedanenſes* pluribus incommodis, (proiectiones enim bombardarum plurimum eos atterebant, vt facilis viſa eſſet ciuitatis conquiſitio, ſi exercitus in eius obſidione & expugnatione ea opera, qua circa *Choynicza*, vſus, fuiſſet,) de pace agendum, veriti extrema, duxerunt. Pro qua & in *Pelplin*, & aliis locis, per varios tractatus interpoſitio, caſſa tamen facta erat. Et licet aliquanto tempore pro pace fuiſſet laboratum, infectum tamen negotio diſceſſum eſt.

Poloni Gedanum veniunt,

& portum disiiciunt.

Feria ſecunda poſt feſtum *S. Laurentii*, a *Gedano* non ſine plauſu & lætitia ciuium, conſumptis omnibus quæ in vicinia erant, exercitus *Poloniæ* receſſit, & ad oppidum *Tacholyæ* ſextis ſtatiuis perueniens, dum ſtatiua prope oppidum ponere voluiſſet, bombarda magna crebro ex caſtro miſſa, vetitus eſt. Propter quod in locum medii fere miliaris, ab oppido receſſit, & illic caſtra locauit. Ab inde conſurgens in *Iaſſzyeniecz* venit, vbi diebus quatuor ſtatiua habuit. Venerant enim Commendatores, milites, & Ciues *Pruſſiæ*, ad tractandum de pace. Intra dies autem illos, cum

1433

Primores pacis tractatui vacarent, exercitus *Bohemorum* verſus *Bidgoſtiam* diſceſſit, vt facilius, fame afflictus, in *Polonia* alimenta conquirens, refici poſſet: iunioresque milites ſe inuicem cohortati, cum eſſent numero pauci, ad expugnandum caſtrum *Iaſſzyeniecz* iniuſſu Capitaneorum procedunt. Quæ nouitas dum in exercitu percrebuiſſet, vniuerſus exercitus, armis ſumptis, quaſi ſigno dato, eos eſt conſecutus. Circumdato itaque ab omni parte caſtro, ingenti alacritate & audacia, ad eius expugnationem tanta vi, tantaque velocitate & violentia incumbunt, vt vnum animum omnes habere, atque hæc coram cernere Regem ſuum exiſtimares, *Dobeslao Puchala* Capitaneo *Bidgoſtienſi*, ſuis bombardis caſtrum fortiter quatiente. Licet autem per caſtri habitatores notabiles fuiſſet reſiſtentia aliquot horis oppoſita; metu tamen perculſi, dum nimia pertinacia viderent ſe expugnari, cedunt, & *Poloni* caſtro *Iaſſzyeniecz* potiuntur, vno tantummodo de ſuis nobili *Ioanne Lewin*, de domo *Roſæ*, de *Vilczino*, dum antemurale conſcenderet, ictu lapidis deſiderato. Præda omnis quæ in caſtro reperta fuerat, dum per *Polonos* apprehenſa & ſublata fuiſſet, caſtrum ipſum, in quo præſidium notabile relinqui poterat, improbitate vnius *Poloni* incenſum, conflagrauit. Captiui omnes, propter interfectionem *Ioannis Lewin*, ſecti & trucidati ſunt, nec alicui parſum eſt. Et adeo ſanguine deuictorum parentatum, vt & hi, qui aliquo *Polonorum* habitu, quo ſubduci poſſent, velabantur, mirabili indagine & perſcrutatione ingenti cogniti, mox interficerentur intra manus illos educentium. Ab eoque tempore locus caſtri præfati *Iaſſzyeniecz* in ſolitudinem redactus eſt & deſolationem.

Caſtrum Iaſſzyniecza Polonis diripitur & inceditur.

Singulari moleſtia Commendatores Nunciique Cruciferorum qui coram aderant, expugnationem caſtri *Iaſſzyeniecz*, & deinde exuſtionem, ſuorumque necem ferebant, carpebantque plurimis querelis Capitaneos & primores *Poloniæ*, quod ſub tractatu pacis expugnatio illa ſubſecuta fuiſſet. Qui etſi ſe purgabant, *quod id ſine imperio & ſcitu eorum acciderit, iure tamen belli id accidere potuiſſe* deducebant. Cum in illam diem nulla eſſet pax compoſita, aut firmata, qua ſubſecuta, tum demum nihil ſibi hoſtile vereri deberent. Accelerandum itaque Cruciferi, & pacem componendum probabant; quæ poſt varios tractatus in hunc modum fuit compoſita. *Primo, vt induciæ Catholicæ inter Regnum Poloniæ, & Cruciferos, vſque ad feſtum Epiphaniæ durarent. Secundo vt pro die S. Andreæ in oppido Brzeſczie conuentio fieret; in qua Conſiliarii partis vtriusque conuenientes, de pace tractarent. Tertio vt captiui Cruciferorum, qui mirabili fame & nuditate attriti erant, & loca quæque caulium aut raparum, per quæ eos ire contingebat, velut locuſtæ demolirent, relaxarentur, repræſentaturi ſe pro feſto Epiphaniæ, ſi abſque pacis perpetuæ, vel ad tempus, concluſione ex conuentione Brzeſtenſi, pro die Sancti Andreæ habenda, diſcederetur.* Erat autem in cordibus multorum admiratio ſingularis, quod Cruciferi intra obſidionem ad *Choynicza* continuatam, ſed neque poſtea pluribus diebus, nihil de pace agitabant, donec vniuerſa terra *Pomeraniæ* igne & ſpoliis vaſtaretur; tunc enim demum omnis opera per eos pro pace adhibita eſt, cum ea ſolicitudine & diligentia, vt exercitum *Poloniæ Gedano* procedentem, continui eorum Nuncii, nouis & recedentibus, ſuccedentibus, vsque ad *Iaſſzyeniecz*, & vsque ad pacis concluſionem, ſequerentur, dum iam pauca reſtarent, quibus ignoſci, & parci poſſet, & exercitus *Poloniæ* in ſua reuerti diſpoſuiſſet. Adeo enim, confeſſione eorum, in tecta, in vicos, in oppida, in curias, quæ quisque aut conſpexerat, aut adierat, igne eo bello ſæuitum eſt, vt ſolummodo quatuordecim villæ, in tota terra *Pomeraniæ* remanerent intactæ, quas exercitus *Poloniæ*, quoniam inter lacus, & in locis paludinoſis ſitæ erant, adire neglexerat. Compoſita autem, conditionibus quas ſupra diximus, pace, & poſtquam omnia ferro, igne, ſpoliiſque, ſatis in *Pomerania* vaſtata erant, exercitus de terra hoſtili incolumis & victor, reductus & reportatus eſt; tandem per Capitaneum *Nicolaum* de *Michałow* Caſtellanum *Cracouienſem* licentiatus, & vexilla per ſigniferos, ipſi *Nicolao* Capitaneo, & cæteris Baronibus reſtituta ſunt, variisque itineribus vnusquisque ad lares ſuos, viſurus propinquos & neceſſarios, celeritate qua poterat, regrediebatur. *Bohemorum* autem exercitus a *Bidgoſtia*, per viam qua venerat, in *Bohemiam* reuertebatur. Notabiliores tamen ex *Bohemis*, cum *Czapkone* Capitaneo verſus *Pizdri* procedebant. Vt enim illuc accederent, ita eis erat a *Wladislao* Rege imperitatum, præmia ſui laboris ibi relaturi. Nec moueat quempiam lectorem, eum præſertim, qui ſingula altius rimari conſueuit, quod *Polonorum* gens in eo bello, plures Eccleſias, & monaſteria, incendio violauit, quaſi conſortio *Bohemorum* mores crudeles induiſſet; Viciſſitudinem enim Cruciferis reddidit; qui & *Wladislauienſem*, & plures Eccleſias in *Polonia*, non ſunt veriti igne abſumere. Nihil enim bello hoc *Poloni* de moribus *Bohemorum* hauſerant: quinimo Deo corda eorum dirigente, deteſtari eorum hæreſim, ſectam, & mores, vehementius ab eo tempore cœperunt, etiam hi, qui illis clandeſtine fauere conſueuerant, poſtquam ſpurcitias eorum viderent, multum diſtantes & abhorrentes a cultu Catholicæ puritatis. Quinimo dicere auſim, quod illa *Polonorum* cum *Bohemis* tunc habita communio, in maximam ſalutem & profectum *Polonis* conuerſa eſt, dum eos extunc, iuxta ac quandam, vt erat, ſentinam, & peſtem pernicioſam, cœperunt abominari.

Cruciferi pacem ad tempus faciunt.

Exercitus Polonicus dimittitur,

Infra autem omne illud tempus, quo expeditio

1433

ditio contra *Prussiam* durauit, *Wladislaus* Rex in *Conin*, vt supra commemorauimus, continuauit mansionem suam. Superuenerat autem in locum illum, quædam singularis mortalitas hominum, vt plerique mortales per eam absumerentur: inter quos & *Ioannes Schafranyecz* Episcopus *Wladislauiensis* Regni *Poloniæ* Cancellarius, de domo antiquorum Equorum, qui circa Regem ad sustinendum Consiliorum pondus, longo tempore morabatur, vigesima octaua die mensis Iulii, in villa *Brodnya*, exactis in Pontificatu annis sex, absumptus est. Cadauer vero suum, quoniam ita testamentaliter ordinauerat, *Cracouiam* transportatum, in capella Sancti *Stephani*, cuius ipse cum germano suo *Petro Schaffraniecz* de *Pyeskowa Skala* Palatino *Cracouiensi*, dotator erat, sepultum est. *Wladislao* autem Rege petente & instante, *Wladislaus* de *Oporow* Decanus *Cracouiensis* & Regni *Poloniæ* Vice Cancellarius, de domo *Sulima*, in Episcopum *Wladislauiensem*, per Capitulum eiusdem Ecclesiæ, electus est, & per *Eugenium* Papam quartum confirmatus, ac per *Albertum Iastrzabiecz* Archiepiscopum *Gnesnensem*, *Sbigneum Cracouiensem*, *Ioannem Chelmensem*, Episcopos, in *Lancicia*, in monasterio fratrum Prædicatorum, anno subsequenti consecratus.

Io. Schafranyecz. Episc. Wladislauiensi succedit Wladislaus de Oporow.

Consumpta fere omni æstate *Wladislaus* Rex ad *Conin*, cum iam exercitus suos de terra hostili exiisse sciuisset ac sensisset, & ipse de *Conin* egressus, versus *Pizdri*, & deinde pro festo *S. Bartholomæi Siradiam* processit. Quo cum peruenisset, *Czapko* Capitaneus & alii notabiliores exercitus *orphanorum Bohemorum*, iuxta ordinationem suam, illuc aduenerant. Quos diebus aliquot fauorose tractans, ipsis, prout meritum cuiuslibet exigebat, pecunias, vasa aurea & argentea, vestes, nobiles equos, largitus est. Qui cum maxima beneuolentia & gratitudine licentia accepta, exercitum suum sunt secuti. Ex *Pizdri Wladislaus* Rex per *Siradiam*, *Przedborz*, & alia solita loca, in *Sandomiriensem* terram processit. Et cum pro festo Sanctæ *Heduigis* in *Przischow* venisset, venit ad eum Magistri *Cristanni* de *Praga*, ea tempestate maximi & famosi Astronomi, Nuncius, quidam Presbyter, secta hæresis *Bohemicæ* infectus. Is sibi pro singulari nouitate asserebat, *quod anno ipso, Planetarum in orbibus suis pleræque coniunctiones fierent, & Lunæ nocturna & subterranea Eclipsis. Propter quas, multæ varietates, bella inter mortales, & validissimorum ventorum circa festum S. Luciæ flatum, mortesque Regum & Principum, accidere necesse est.* Monebatque, *vt & ipse suæ domui disponeret, cum multi cœlestes effectus, ipsa quoque ætas grauida, mortem sibi vicinam nunciarent.* Et quia *Wladislaus* Rex Nuncium ipsum [ita enim experierat] exclusis arbitris audiebat, *Sbigneus* Episcopus *Cracouiensis* veritus, ne Presbyter ipse aliquas venenosas persuasiones, in fidei contumeliam, & hæresis conhonestationem, attulisset, cum & ipse Presbyter in tabula, & in aliis locis, sectam *Bohemorum*, pluribus rationibus, multipliciter apud laicos promoueret & extolleret, grauissime, vt par erat, motus, Regem *Wladislaum* aggressus, corripuit: *Cur, eo, & aliis Consiliariis non adhibitis, Presbytero hæretico audientiam præstitisset?* Rex pro sui purgatione, *nihil illum de rebus fidei sibi, suo aut alterius nomine, locutum* astruxit: *sed de quibusdam nouis effectibus cælestibus quos Solis eclipsis esset productura.* Non quieuit tamen *Sbigneus* Episcopus, sed denunciauit Regi, *vt Presbyterum illum, aut celerius remitteret, aut ipse iure suo, comprehenso eo, in illum vteretur: cum non liceret sibi, aliquem male in fide sentientem in sua diœcesi tolerare, præsertim ne aliorum infirmiorum & simplicium infectio sequeretur.* Hac denunciatione Rex compulsus, Presbyterum pauidum, adiuncto sibi conductore, remittit.

Wladislaus Rex auxilia Bohemorum multis ornat muneribus.

Astrologique hæretici nuncium audit, quo nomine a Sbigneo Ep. Cracov. obiurgatur.

Apparuit & tunc Cometes stella, notabilis quidem & lucida, caudam seu facem porrigens in occidentem; quæ a vespera vsque ad auroram rutilabat, cursumque prope mensibus tribus peregit. Eius autem apparitio singulorum præsumptione *Wladislaum* Regem non post plures dies fatorum lege dissolui portendebat.

Cometa.

Æstate præsenti, qua talia gerebantur, *Alexander Voieuoda Moldauiæ*, qui beneficiis *Wladislai Poloniæ* Regis multiplicibus pessime respondens, quod videlicet hostem suum & Regni sui, Regi & Regno fracta fide, adiuuabat, moritur. Ac inter eius duos filios, *Heliam*, & *Stephanum* alias *Steczkonem*, diuersis matribus genitos, quos superstites reliquerat, grauis contentio, vter eorum in Voieuodatum succederet, fuit exorta. Quia tamen *Helias* natu erat maior, & per patrem, dum adhuc viueret, ad gubernandum Dominium designatus, facile sibi Dominium totius *Valachiæ* vendicans, & fratrem *Stephanum* eiecit, & matrem eius vndis suffocauit. *Stephanus* autem a fraterno conspectu fugiens ad montanos que perueniens, sibi illos in breui [erat enim ingenio ad omnia promptus] conciliauit: Sed a *Turcorum* Cæsare, petito & obtento in gentibus subsidio, in *Valachiam* rediit. Quod cum *Helias* Voieuoda ab exploratoribus cognouisset, coacto omni suo exercitu, sibi in obuiam processit, facile sperans se illum, externa duntaxat auxilia habentem, prostraturum. Verum quoniam *Valachorum* gens, quæ de stirpe *Italorum* creditur descendisse, & terras *Slauorum* vberrimas occupasse, naturaliter ingeniis callidis, & sensu vafro, abundat, perspiciens *Heliam* Voieuodam ingenio leui & deliro esse, animum suum ab eo alienatum & auersum, in *Stephanum* conuertit, existimans per eum (prout est hominum natura

Alexandro Palatino Valachiæ succedit Helias filius,

1433

sperans nouos præstare veteribus) melius Reipublicæ administrandum esse regimen. Dum itaque vterque cum suo exercitu aduenisset, & pugna ab vtraque parte inita, & in longum diei continuata & exacta esset, *Helias* a suis desertus, vix se fugæ beneficio saluauit, & exercitus omnis *Heliæ*, paucis, qui faciem *Stephani* verebantur, *Heliam* secutis, *Stephano* adhæsit, & ipsum, velut virum maturum & pronidum, pro Domino & Principe accepit. *Helias* autem veritus, ne *Stephanus* in vltionem matris aliquid in se & coniugem suam, vel liberos, grauius consuleret, nullibi subsistere ausus, metuens choleram victoris, cum vxore & omni prole, ac suppellectili sua in *Poloniam* deuenit, & ad *Wladislaum* Regem, qui tunc ex *Przischow* discedens, pro festo *S. Martini* conuentionem in *Nyepolomicze*, cum Prælatis & Baronibus Regni sui agebat, aduenit. Quem *Wladislaus* Rex pauidum ex fuga suscepit, inopemque pluribus donariis & rebus confirmauit. Subsecuta est illico a *Stephano* ad *Wladislaum* Regem notabilis cum donis legatio, *ne pro hoste ipsum duceret, neu fratri suo Heliæ auxilia præstaret, paratum se, more maiorum, & homagium, & debitam subiectionem atque assistentiam exhibere.* His rebus in Consilio digestis; placuit *Heliam* in Regno, datis sibi oppidis & possessionibus Statui suo congruis, quo fidelior subiectiorque esset *Stephanus*, retinere, & a *Stephano* homagium fidelitatis suscipere. Cumque in hunc modum Rex ordinata Consilii executus fuisset, & præfato *Heliæ* notabiles curias, oppida, & villas, pro sustinendo statu suo consignasset, *Helias* ipse clandestine, omnibus suis desertis, fugiebat. Qui cum in fuga per Nobilem *Ioannem Kola* fuisset comprehensus, & ad Regem reductus, decernentibus Consiliariis, *Petro Schaffranyecz* Palatino *Sandomiriensi* & Capitaneo *Siradiensi*, traditus est, vt illum *Siradiæ* clausum teneret. Fuitque ipse *Helias Siradiæ* longo tempore custoditus & seruatus, omniaque habebat in libertate, præter egressum. Vxor quoque sua, & liberi sui, illic morabantur. Quæ res *Stephanum* mirabili affectione erga Regem & Regnum deuinxerat, vt omnia imperata prompto animo exhiberet se facturum. Vnde non longe post, *Tartarorum* exercitum transire in terras *Russiæ* & *Podoliæ* conantem, non solum prohibuit, sed etiam congressu cum illis habito, fudit. Castrum insuper Regni, in *Podolia*, *Braczlaw*, quod tunc per *Ruthenos* occupatum tenebatur, conquirens, *Wladislao* Regi & Regno *Poloniæ* restituit: quod fuit extunc *Derslao Wlostowsky* per Regem commendatum in tenutam. Quamuis enim præfatus *Helias* Voieuoda, *Mariam* sororem germanam *Zophiæ* Reginæ *Poloniæ* haberet in consortem, affinitati tamen Respublica prælata est.

Qui a fratre Stephano euictus in Poloniam fugit

Vbi primum oppidis & villis donatus, post in vincula coniectus.

Tractatibus & negotiis pluribus, pro festo Sancti *Martini* & diebus subsequentibus, in *Niepolomicze* recensitis & digestis, deputatisque Prælatis & Baronibus, qui conuentioni, cum Cruciferis pro festo *S. Andreæ* in *Brzesczie* tenendæ, interessent, *Wladislaus* Rex versus *Lanciciam* per solita loca processit, & ibi, durante conuentione *Brzestensi*, quo facilior ad eum, super emergentibus, consulentibus esset accessus, stetit. Festo autem *S. Andreæ* adueniente vtraque pars, prout conuentum erat, in notabili Prælatorum & Consiliariorum numero in *Brzesczie* conuenit. Dum autem nouem diebus varii habiti fuissent, de pace perpetua vel temporali, tractatus, nulla tamen finalis conclusio, intercedentibus aliquibus difficultatibus, poterat elici, vel componi; propter quod vtraque pars, infecta re discedens, ad bellum administrandum se parabat. Celeriori itaque passu, quam consueuerant, Prælatis & Baronibus ex *Brzesczie* in *Lanciciam* reuersis, & quid agi placeret, diebus aliquot calculantibus, hæc sententia & conclusio habita est, vt suo duntaxat milite, non expectata æstate bellum per hyemis & veris tempora *Prussiæ* inferatur: cum & pabulum exercitui non potest deesse, & maior terror damnaque hostibus possent irrogari & omnis exercitus in *Prussiam* traduci, eo quod *Visla* fluuius frigore nimio constrictus, glacieque induratus, facilem exercitui daret transitum, & terra *Prussiæ* igne & spoliis premi posset. Dies itaque Epiphaniarum constituta erat, in qua vniuersi exercitus ad metas, in *Dominow* conuenire, & deinde hostiles terras ingredi debuerant, cum magna alacritate militum, id bellum indictum acceptumque est. Et iam mandata Regis in omnes subditos terrasque publicabantur, & milites, quæ opus erant pro repellendo frigore, sibi & suis præparabant. Vna difficultas Regem & Consiliarios angebat, quod pecuniæ exercitu largiendæ deerant, quas congerere breuitas temporis prohibebat. Sine pecuniis vero ire in bellum Primores metuebant, propterea, quod ad *Choyniczam* versi, obsidione durante, milites in seditionem versi, Barones & Consiliarios pluribus aspergebant contumeliis, quod donatiuo bellico illis non impenso, ad bellum gerendum eos traxissent. Nec impendens aliter sedari seditio poterat, donec ab omnibus iuratum est, non se amplius in aliquod bellum, donatiuo non præcedente, consensuros. Ad soluendum difficultatem hanc, repertum erat, vt quilibet Palatinus, terræ, cui præerat de solutione donatiui, cautionem faceret. Cum iam, his & aliis pluribus ad bellum ea hyeme gerendum, compositis, *Wladislaus* Rex *Lancicia* constituisset recedere; venerunt subito Magistri & Ordinis *Prussiæ* Nuncii notabiles, *Volf* de *Sanschen Osterodensis*, *Ioannes* Marschalcus, *Ioannes* miles de *Bayse*, alias de *Longerdorff*, & *Ianussius* Iudex *Culmensis*, & pacem, quam

Nulla pace in Brzesczie secuta,

Poloni non bellum contra Cruciferos reintegrant.

Quod Cruciferi audientes

1433

quam in *Brzeſczie* nolebant accipere, petebant. certificati enim erant pluribus auiſamentis, molem belli in illos, magno omnium conſenſu, parari. Et quoniam de pace perpetua, temporis breuitas, & paucitas Nunciorum non patiebatur tranſigere, induciæ ad duodecem annos, quæ omne bellum intercipiant, ſub certis conditionibus, Statum Regni ſolidantibus, firmantur. Ea etiam conditione appoſita, vt pro die Natiuitatis *S. Mariæ* Virginis, teneatur in *Slonsko*, ad tractandum de pace perpetua conuentio, inter partes.

ad 12. annos obtinent inducias.

Secuta fuit eo anno, *Sigiſmundi Romanorum, Hungariæ, & Bohemiæ* Regis, ad Imperiale faſtigium, coronatio. Dum enim pene vno anno *Mariæ Angeli Philippi* Ducis *Mediolani*, in *Mediolano*, & deinde *Senis* ſtetiſſet; *Venetisque* propterea, quod cum hoſte eorum Duce *Mediolani* communicaret, ſuſpectus eſſet; Sed nec *Eugenius* Papa quartus, qui & ipſe *Venetus* erat, ſinceriter ſibi de inſigniis Imperialibus faueret: Veritus tamen, ne vniuerſam *Italiam*, ſuis callidis ingeniis, bellis inuolueret, ceſſit neceſſitati, & quibuſdam conditionibus & pactis interpoſitis firmatisque, coronare illum repromiſit: quo facilius ſe authoritati, decretisque, & priuationi, depoſitionique Concilii *Baſilienſis*, ſubduceret. Agebatur enim, vt ſupra demonſtrauimus, Concilium generale in *Baſilea*. Et concurrentibus ad illud Regum & Principum Legatis, Prælatisque, Doctoribus, ac cæteris Eccleſiarum viris, omnium Regnorum & Regionum; Cardinales etiam fere omnes, deſerto *Eugenio*, ad illud confluxerant, omnium ad id aſpirabat, & intentio & conſenſus, vt ipſe *Eugenius* deponeretur, propter certa crimina & exceſſus, quibus illum notatum dicebant; & ſignanter, quia Concilium *Baſilienſe* ingeniis omnibus diſſoluere, ne cogeretur abuſuum ſuorum reformationem accipere, laborabat. Iam plura ad hanc rem conficiendam edebantur monitoria, & cenſuræ, varios continentes proceſſus: Iam depoſitio ſua ab omnibus comprobata, propediem debebat pronunciari: non dubitabatur enim executionem realem, florente ſtatu Concilii, habitura. Interea tamen cum coronatio *Sigiſmundi* Regis *Romæ* expedita, conſumataque fuiſſet, Cæſar ipſe, celeriter *Roma* excedens, magnis itineribus *Baſileam* contendit, vt depoſitionem *Eugenii* præueniret. Quo cum veniſſet, id ſibi inprimis agendum exiſtimauit, vt depoſitionem *Eugenii* impediret & auerteret. Pluribus enim precibus, largitionibus, & promiſſis, *Eugenii* ineſcatus, onus illud ſuſceperat. Primum itaque omnium fere Cardinalium animos ipſi *Eugenio* reconciliat: Deinde Legatos Regum & Principum, Prælatosque & Primores, ne depoſitione *Eugenii*, ſchiſma execrandum in Eccleſia Dei, opera ſua in Concilio *Conſtantienſi* extinctum, reſuſcitent, monet & hortatur. Facileque omnium animis in miſericordiam verſis, cum & ipſe *Eugenius* diſſolutione Concilii reuocata, illud approbaſſet, & ad præſidendum in eo, duos Cardinales, *Nicolaum S. Crucis* in *Hieruſalem*, & *Ioannem S. Petri* ad vincula: *Ioannem* Archiepiſcopum *Tarentinum*, & *Ioannem* Epiſcopum *Paduanum*, miſiſſet: depoſitionem ſuam non ſolum immutat, ſed in totum pro vice illa reſcindit. Creſcunt aduentu Cæſaris, Cruciferis de *Pruſſia*, animi, & ſæpe in congregatione generali, *Wladislaum* Regem, quod hæreticos Bohemos ſuſtentaret, ſugillant: ſæpe in graues contentiones cum Prælatis *Poloniæ*, quorum aliqui illuc iam ſuo nomine peruenerant, deſcendunt. Cæſar ipſe, querelam, quam *Romæ*, coram *Eugenio* in publica audientia fecerat, contra *Wladislaum Poloniæ* Regem in Concilio reſumit, quod ſibi pacta, fœdera, & iuramenta, ſecum percuſſa, præuaricatus eſſet. Cui per Aduocatos Regios ſufficienter ad omnia accuſationum capita, ſicuti in Vrbe, & in *Baſilea*, eſt reſponſum: adeo, vt ipſe Cæſar, plus ex illis querelis ignominiæ, quam honoris, intelligeret ſe quæſiſſe. Sed nec comminationes ſuæ, quibus in Regem & Regnum *Poloniæ* tunc tonabat, appendebantur, conditione ſuæ naturæ attenta, qua ſupra menſam, mero grauis, ſingulos in circuitu debellabat hoſtes. Quo digeſto, & ira diſcuſſa, alterius vir efficiebatur, & voluntatis, & clementiæ.

Sigismundus Imp. coronatur.

& in Concilio Baſileenſi laborat, ne Eugenius Papa deponatur.

Wladislaum vero Poloniæ Regem tam Baſileæ, quã Romæ accuſat.

Odiis rixisque ferocibus inter *Boleslaum Oppolienſem* ab vna, & *Nicolaum Rathiborienſem*, Duces, partibus, ab altera, exortis, dum *Boleslaus Oppolienſis*, Dominium hoſtis ſui *Nicolai Rathiborienſis*, inuadens, illud vaſtaret, a *Nicolao Rathiborienſi*, ante oppidum *Rybniki* congreſſu facto, victus atque proſtratus, fuga ſibi ſalutem quæſiuit: & *Nicolaus Rathiborienſis* Dux oppidum *Bithom* cepit. Septima Aprilis, *Caſimirus Oſſzwiącimenſis* Dux, filius *Premislai* iunioris a *Bohemo Chrząn* occiſi, in caſtro ſuo *Oſſzwiączim* diem obiit, in monaſterioque fratrum Prædicatorum in *Oſſzwiączim* ſepultus eſt: tres filios relinquens, *Venceslaum*, *Przemislaum* & *Ianuſſium*, ex *Anna* filia *Ruperti* dicti *Szperlink*, *Zeganenſis* Ducis, ſuſceptos. Inter quos diuiſione celebrata, ceſſit *Przemislao Zathor*, *Venceslao Toſchok*, & *Ianuſſio Oſſzwyaczim*. *Strzelno* enim *Caſimirus* præfatus Dux viuens, *Boleslao Oppolienſi* Duci vendiderat. Primogenitus autem eius *Venceslaus*, amore *Margarethæ* filiæ Vrbani *Kopczowsky* dicti *Swirczina* (terrigena hic de *Seuerienſi* Ducatu erat, nobilis de Domo *Nowyna*) captus, quatuor filios ex ea genuit, videlicet *Caſimirum*, *Venceslaum*, *Ianuſſium*, & *Wladislaum*; ac tres filias, *Zophiam*, *Catharinam* & *Agnetham*. Duabus autem peſte epidimiæ abſumptis, ſola *Agnes* relicta eſt ſuperſtes.

Oppolienſis Dux a Rathiborienſi vincitur.

Caſimirus Oſſzwiącimenſis moritur.

Dux

1433

Dux *Switrigal*, terras *Lithuaniæ*, cum exercitu forti, ex *Liuonis*, *Ruthenis*, *Tartarisque* collecto ingreſſus opportunum tempus nactus: quo *Sigismundum* Ducem magnum *Lithuaniæ*, non poſſe *Polonorum*, qui tunc *Pruthenico* bello occupati erant, iuuari auxiliis intelligebat; credebat enim in oppugnatione *Choyniczæ* magnam virtutem *Polonorum* cecidiſſe; atque hæc ad eum Magiſter *Pruſſiæ* latius atque inflatius perſcribebat. Itaque ad modum fortunæ falſæ, ſibi ſuggeſtum, mouere ſe cœpit. Dux autem magnus *Sigismundus*, etſi ex *Lithuanis* & *Samogithis* exercitum collegiſſet, nunquam tamen pugnandi copiam fecit: ſed per loca inuia traducens exercitum, gentes Ducis *Switrigal* pabulatum euntes, plurimum vexabat, pluribusque afficiebat incommodis, Decernere enim campo, iudicabat periculoſum, cum quod non æquo Marte videbat ſe pugnam initurum, tum quod ſuis plurimum diffidebat. Nouerat enim *Lithuanorum* ingenia fluxa nimis eſſe, & ex leui momento variari. Recenter enim ex inſidiis ſibi per ſuos ſtructis, euaſerat, & capita conſpirationis, videlicet *Ianuſſium Trocenſem* Palatinum, *Rumboldum Lithuaniæ* Marſchalcum, cum pluribus aliis, ſecuri percuſſerat. Futurum itaque ratus, ne a ſuis, cœpto certamine deſereretur, cum quorundam animos, cognoſcebat a ſe, propter eorum quos capite damnauerat, & qui illis conſanguinitate iuncti erant, mortem, alienatos & offenſos, exercitum intra caſtra continuit, & venienti ad ſe *Switrigyello*, in loca occultiora ſe recipiens, ceſſit. *Switrigal* vero, etſi loca principaliora *Lithuaniæ*, *Vilnam*, *Troky*, *Lidam*, & alia, incendiis & ſpoliis vaſtaſſet, redire tamen in terras *Ruſſiæ*, & exercitum diſſoluere, nullo egregio opere ædito, coactus eſt, eo, quod exercitus ſuus, pabulatione per gentes *Sigismundi*, magni Ducis *Lithuaniæ* prohibitus, grauem inediam contraxerat, multique de ſuis, quolibet die & pabulatione, captiuabantur. Et licet præfatus Dux *Switrigal*, miſſo *Iwaſchkone Moniuidowicz* ad *Tartaros* cum muneribus, eos tranſire in auxilium ſibi, velut Ducatum magnum obtinenti, pellexerat, *Tartarorum* tamen exercitus ad fluuium *Nyepr* perueniens, & *Sigismundum Lithuaniæ* Ducatum obtinere, & cum *Wladislao Poloniæ* Rege vnum eſſe cognoſcens, *Iwaſchkone* verbis correpto, in terras *Kiiouienſem* & *Czernieiouienſem*, quæ tunc pro *Switrigyello* tenebantur, diuertit, & ipſas more ſuo crudeliter vaſtauit.

Switrigal iterum Lithuaniam vaſtat

Vexabat & Dux *Fethko Podoliæ* terras, & cum *Tartarorum* aſſiſtentia & auxilio, ſæpe prædas magnas inde agebat, ſæpeque profligatus, ab omni equitatu ſuo trucidato, vix ſaluandi ſe per fugam copiam habebat. Quodam vero tempore, dum ſuus & *Tartarorum* exercitus clandeſtine ad ciuitatem *Camyenyecz* acceſſiſſet, & prædas in paruo exercitus numero ageret, maioribus copiis ad montis radices, qui eas optime tegebat, pro inſidiis relictis, *Theodoricus Buczaczky* Capitaneus in *Camyenyecz*, caſum non prouidens, paucitate hoſtium contempta, cum paucis ex caſtro, iuxta morem dierum priorum, proceſſit: credens ſe paruam hoſtium manum facile profligaturum. Sed dum exercitus hoſtilis, ſimulato pauore, fugæ ſpatium præbuiſſet, & *Theodoricus* cum ſuis, ſpe victoriæ, auidius illum inſecutus, longius progreſſus eſſet, ex inſidiis hoſtes ſe illico oſtendunt, & qui fugere cœperant, regreſſi, in illum tela coniiciunt. Propter quod multis interfectis, cæteris diffugientibus, ipſe aliquot vulneribus aduerſis ſaucius, captiuatur, & Duci *Switrigal* præſentatur. Cuius captiuitate Magiſter *Liuoniæ* intellecta illum ſibi per nuncios varios, per Ducem *Switrigal* dari obtinuit, vt Marſchalcum *Liuoniæ* captum in prælio circa *Dąbki* iuxta flumen *Wyerſcha* habito, longo iam tempore vinctum, liberaret. Conuentione autem in *Brzeſczie*, & deinde in *Lancicia* tenta, & induciis treugarum ad duodecim annos confectis relaxatur Marſchalcus *Liuoniæ* a captiuitate, *Theodorico Buczaczky* etiam vice ſui relaxato. Præfatus autem *Fethko*, adiuncto ſibi Duce *Noſſone*, oppidum *Brzeſczie Ruthenicale* exurens, caſtrum circumuallat, facileque illud ad deditionem, vacuum victualibus, coegiſſet, niſi prouiſione *Wladislai* Regis & mandato, Duces *Maſouiæ*, & exercitus terrarum *Ruſſiæ*, feſtinum caſtro *Brzeſczie* laturi ſuccurſum, ad arma conſurrexiſſent. Quorum aduentum *Fethko* & *Noſz* veriti, diſſoluunt obſidionem.

Phethko de Oſtrog Podoliam vaſtans,

Theod. Buczaczky ex inſidiis comprehendit.

Qui pro Liuoniæ Marſchalco captiuo commutatur.

Apparuit in fine huius anni, circa menſium Nouembris & Decembris dies, ſidus crinitum, inſolitæ rutilantiæ, facem ſiue caudam dirigens in occidentem, menſe amplius vno ſupra ciuitatem *Cracouienſem* curſum ſuum exequens. Id quoniam ſummis poteſtatibus exitium aut fatum portendere, vulgo putatur, communi aſſertione & iudicio, *Wladislao* Regi mors imminere aſſerebatur, vicinum eius tranſitum nuncians. Exortum autem eius ſibi vno ex cubiculariis notificante, non ſecus, quam in fatum ſuum comparatum, verbis & geſtu exhorruit.

1434

Huius anni Natalis Domini dies in *Radom* *Wladislaus* Rex celebrauit. Ex *Lancicia* ſiquidem procedens in *Viskytky*, terris Ducum *Maſouiæ*, venationibus per dies aliquot operam dabat. Vbi ferarum multarum capta præda, & iuxta moris ſui conſuetudinem, in Prælatos, Vniuerſitatem, & Conſules *Cracouienſes* partita, de *Viskitki* in *Radom* venit. Arctum enim tempus, attingere eum, pro feſto natalis *Chriſti*, *Radomiæ* peractis in *Iedlnam* pro feſto Epiphaniæ venit. Vbi ad illum aliquorum Prælatorum & Baronum numerus confluxit, Ex *Iedlna* vero, pluribus Nunciis *Lithuaniæ* magni Ducis *Sigismundi* ſolicitatus, & multifariis precibus inuitatus, in *Lithuaniam* iuit. Reputabat enim Dux magnus *Sigismundus*, maximum rebus ſuis adhuc dubiis, allatum iri adiutorium & ſtabilimentum, ſi *Wladislaus*

Rex

1433

Rex, eo visitato, Ducatum magnum per literas & Nuncios solennes, sibi dudum collatum, præsentia personali, quo res solidior esset inspectantibus popularibus, conferret. Diebus autem aliquot in venationibus absumptis, dum in *Krinki* aduenisset, Dux magnus *Sigismundus*, cum omnibus Prælatis, Principibus, & Baronibus suis, sibi occurrit, & ipsum velut Dominum Benefactoremque suum, cum omni humilitate & deuotione excipit. Vt autem gratitudinem liberalitatis & beneficentiæ Regiæ qua in eum, germano Duce *Switrigal* damnato & excluso, vsus est, recognosceret, plurimis donis in auro, argento, vestibus, equis, suam serenitatem honorat. Sed & militibus Regiis plura dona largitur. *Wladislaus* autem Rex assecurat & certificat, quod fauorem & assistentiam suam, Ducis *Switrigal* respectu, sibi nunquam subtrahet; sed ipsum omni fauore & auxilio, dum vita comes fuerit, prosequetur. De Ducatu vero *Lithuaniæ* magno, ipsum noua assecuratione inuestit: præcipiens omnibus Prælatis, Principibus, & Baronibus *Lithuaniæ*, vt sibi & nulli alteri, velut legitimo Duci magno *Lithuaniæ*, in omnibus pareant fideliter, & intendant. Noluit autem *Wladislaus* Rex, licet instantia magna a *Sigismundo* Duce magno *Lithuaniæ* rogatus, in vlteriores oras procedere. Sed ex *Krinki* per solitas stationes reuersus, Carnispriuii dies in *Lublin* tenebat. Quibus peractis, ex *Lublin* in Quadragesima secedens, per *Sandomiriam*, & alia loca, in nouam ciuitatem *Korczin* peruenit.

Wladislaus Rex Sigismundum in Ducatu Lithuaniæ confirmat.

Conuenerant autem in *nouam ciuitatem*, iussu Regis, Primores Regni, ad tractandum negotia Regni publica. Vbi de Nunciis ad Concilium *Basiliense* mittendis, primum omnis cura intensa est. Vrgebat enim & Regem & Consiliarios, præsentia *Sigismundi* Imperatoris & Cruciferorum de *Prussia*. Verebanturque, ne per illos, & eorum calliditates, honor Regis & Regni, præsertim ex commercio cum *Bohemis* habito, fuisset laceratus, absentia Regiorum Nunciorum subministrante hostibus vires. Iudicio itaque omnium, *Sbigneus* Episcopus *Cracouiensis*, *Stanislaus* Episcopus *Posnaniensis*, *Ioannes de Konyeczpolye*, Regni *Poloniæ* Cancellarius, & *Nicolaus Lassocky* Decanus *Cracouiensis*, eliguntur. Datisque ex thesauro Regio pecuniis necessariis, communi deliberatione constituitur, vt nomine Regis & Regni in Concilium *Basiliense* vadant, & illic stando, personam Regis & Regni, repræsentent: ne qua ex parte Regnum *Poloniæ*, cæteris Regnis Catholicis, in administrandis & promouendis negotiis fidei, inferius videatur; simul, vt hostium & inuidorum latratus confutent, ratione, de operibus Regis & Regni *Poloniæ*, publice, si opus fuerit, vniuersali Ecclesiæ reddita. *Sbigneus* autem Episcopus *Cracouiensis*, opportunitatem optimam nactus, qua reprehensionem in Regem, non minus iustam quam necessariam, effundere posset; timebat enim, se in *Basileam* discedente, Regem, quod & eueneret, moriturum. Perfungi ergo debito Pontificali desiderans, tali in *Wladislaum* Regem, in præsentia omnium Consiliariorum vsus est oratione: *Designatus*, inquit, *Serenissime Rex, per te, & Consiliarios tuos, suscepi onus cum aliis collegis, tuæ & Regni legationis, in Basiliense Concilium perferendæ, quoniam ætas & robur, rerumque omnium necessitas, mihi non desunt. Verum quoniam futurum est, vt de vita moribusque tuis indagine facta, veritatem profiteri, absque fuco alicuius mendacii, necesse erit, satis mihi videor & perplexus & anxius, qualem de te vniuersali Ecclesiæ, dum a me, vitæ conuersationisque tuæ rationem exegerit, rationem faciam. Scio quidem te mansuetum, deuotum, liberalem, patientem, humilem, & clementem esse: sed has ipsas virtutes tuas, vitia cætera & obscurant, & æquant. Noctem enim totam in crapula expendis, qua grauatus, interdiu somno & quieti vacas. Missarum officia sæpe numero inclinata die audis, Ecclesiæ & Monasteria, quæ ex deuotione Regibus stationes dare solent, tuum aduentum ferre non possunt: adeo stationibus tibi dandis onerata & pressa sunt, vt virorum religiosorum, qui in illis habitare consueuerunt, numerus, villis & prædiis desertatis, dimidio diminutus sit: quoniam vbi ad satietatem non administrant necessaria, villarum pecora, velut deliquissent, tuo mandato confiscantur. Curiam tuam quis sustinere, quis ferre poterit? Vniuersum Regnum se illa grauari clamat, cum sine ordine, sine lege, in ea viuitur, & pro libidine auaritia victualia, non quæ sitim aut famem extinguant, sed quæ currus & domos impleant, exigunt. Agrorum etiam & hortorum fructus, vi & iniuria demoliuntur. Leuissimi ponderis, & ligæ denuis cudendo monetam, multiplicas, contra authoritatem & reuerentiam legum, per te & alios Reges editarum, Prælatis & Baronibus tuis improbantibus & inconsultis: potestate ad fabricandum eam fœminis concessa, cuius tandem vilitas Regnum vniuersum magno incommodo sit oppressura. Causas viduarum, orphanorum, & oppressorum ingredi ad te non permittis, & ingressas non decidis. Sequuntur plurimi mortales curiam tuam, non sine dispendio rerum & corporum, clamitantes iustitiam. Et dum dilationibus terunt tempus, coguntur a prosecutione causæ discedere, aut iniquas suscipere, quas aduersarius constituit, conditiones. Alienis bonis iniicis auaras manus, & plures subditos tuos, quos hic ante conspectum tuum productos statuo,* [*atque hos produxit, & manu designauit*] *non conuictos, hæreditatibus eorum mulctasti. Podwodarum abusus adeo inualuit, vt ad quandam barbariem & seruitutem, videris Regnum tuum, quondam nobile, & bene institutum, deduxisse. Dudum hæc Serenitati tuæ*

Sbigneus Episc. Cracov. antequam ad Concilium Basileense proficisceretur Regem grauiter obiurgat.

1434

tuæ, quamprimum ex Seruitore in patrem tibi me Diuina præfecit bonitas, primum in abstracto, deinde arbitris adhibitis, denunciaui: solicitans, vt vitam tuam & actiones ad morem finis, qui certe non longe abest, componeres, vt superstitiones antiquas tuas, de quibus me pudor tacere cogit, relinqueres. Nunc discessurus a te, &, vt reor, nunquam te visurus amplius in hoc mortali statu, publica reprehensione in te vti volui, vt tam tuæ animæ & honori consulam, quam meo debito satisfaciam. Vellem quidem & ego tibi placere, o Rex, sed malo te, & Rempublicam Regni nostri saluam fore: quantumcumque infesto odio in me sis futurus: si vero in his contumax pertinaxque persistere volueris, scias me eo animo, ea libertate & constantia fretum, vt in te censuras Ecclesiasticas extendam, vt quod paterna correctione non possum, virga Apostolica rescindam. Æquis auribus *Sbigneus* Epispopus, publicæ necessitatis vindex, audiebatur. Pluresque illi ex Consiliariis, nutibus & murmure assensi sunt. Accensus Rex sermonibus prædictis, fletus vberes, quos illi, siue conscientia defectuum coram expressorum, siue rubor & indignatio, exprimebat, eliciendo: *Non erat*, inquit, *officii tui, tot me carpere probris. Adest hic præsens Gnesnensis Metropolitanus, cui reprehensionem, si qua dignus eram, præripuisti. Fauissem*, inquit *Sbigneus*, *Dignitati suæ de hac sorte. Sed discessus meus in Basileam, eiusque taciturnitas vel dissimulatio, coëgit me primas correctionis partes, præsertim, cum is locus in diœcesi mea consistat, occupare.* Tum Rex grauitatem Pontificis *Sbignei*, & ingenuam libertatem non ferens, sed in bilem prorumpens, beneficiorum frequentiam in ipsum & parentes eius depromebat: hæc quoque adiiciens: *Silent*, inquit, *Archiepiscopus, & omnes alii Prælati & Barones, tu tibi, priuato odio inescatus, has reprehensiones, cæteris non consultis neque consentientibus, vindicasti.* Dedisset huic obiectioni, *Sbigneus* Episcopus, conueniens responsum, nisi vniuersi Prælati & Barones, moti sedibus suis, omnium illam esse reprehensionem, vniuersali vociferatione astruxissent. Quo audito, flens eiulansque ex Consilio discessit. Meditari quoque cœpit, inuidis *Sbignei* Episcopi *Cracouiensis* suggerentibus, vt in eum grauius aliquid posset vel consulere vel statuere. Tandem tamen ad rationis arcem confugiens, & iustam esse reprehensionem, ex optimoque animo profectam intelligens, maiori honore *Sbigneum* Episcopum coluit: numismaque cudere interdixit: monasteriis, cæterisque oppressis & calamitosis, restitutionem bonorum, & administrationem iustitiæ, propitiationemque Regiam, per effectum operis monstrauit. Quo effectum est, vt Episcopus *Sbigneus*, ex eo tempore, vir maximus & clarus, commendatione omnium haberetur. *Alberti Iastrzabiecz Gnesnensis* Archiepiscopi; post discessum Regium, cuius indignationem metuebat, in audientia Consiliariorum, tali commendatus est sermone: *Gratias*, inquit, *& libere, etsi Regiis auribus seuere, vt retur ipse, & importune, meis certe & aliorum fidentissime, & vt Cracouiensem Episcopum, Stanislai sanctissimi dignum successorem, decuit, verissime locutus es: Me omnium, quæ enarrabas, conscium esse, tecumque sentire nosti: Publice tamen, per metum non ausum. Tanta tamen pro tui muneris officio fiducia charitatis impletum est, vt tibi pro hodierna in Regem reprehensione, & tolerata tolerandaque contumelia, remissionem omnium facinorum, Pontifex ipse Pontifici, & mortalis mortali, a Pontifice æterno audeam polliceri.*

Compositis taliter in *noua Ciuitate* publicis rebus, *Wladislaus* Rex *Cracouiam* processit; ibique residendo, reliquum Quadragesimæ tempus exegit: Pascha quoque Domini illic celebrauit. Cui cum nunciatum fuisset, quod Dux *Fridericus Russiæ*, qui ob delicta quædam, patria deserta, in *Bohemiam* se contulerat, & annos aliquot ibi commorando, conditionem, linguam, & mores *Bohemorum* induerat; collecta manu *Bohemorum*, clandestine ex *Morauia* procederet, ea intentione & animo, vt quendam montem, de prope castrum *Corschtin* positum, occuparet, & fortalicium illic erigens, tam *Poloniæ* quam *Hungariæ* Regna lacesseret: illico in die Parasceue, inundationibus aquarum ex resolutione niuium nequicquam obstantibus, milites curiæ suæ transmittit. Qui etsi plerasque res, superando flumina aquis inflata, amiserint, ipsi tamen omnes incolumes ad locum peruenientes, præfatum *Fridericum* Ducem cum suis omnibus, compulerunt fugere, & destinata exequi vetuerunt.

Fridericus Russiæ Dux a Polonis funditur & fugatur.

Feria secunda post conductum Paschæ proxima, *Wladislaus* Rex *Cracouia* egressus, in terras *Russiæ*, per solitas stationes procedebat. Decreuerat enim vsque in *Halicz* peruenire, eo quod constitutum erat, vt in *Halicz*, *Stephanus* Voieuoda *Moldauiæ* suam Serenitatem accederet, & ibi Maiestati suæ homagium solenne, debitæque subiectionis & obedientiæ iuramentum exhiberet. Verum cum in curiam suam, & villam *Medicam* veniret, ex placido mansuetoque veris tempore, contra naturam frigus validum, velut altera hyems, terram premere cœpit, omnesque vernales segetes & flores, sed & arborum pubescentia folia, extinxit. *Wladislaus* autem Rex, frigoris austeritatem nequaquam abhorrens, aut præcauens, feria sexta post festum *S. Adalberti*, ex quadam consuetudine sua, semper in vita seruata, quam ex prisco gentilitatis more traxerat, ad mulcendum & satiandum dulci sono auditum, ad audiendum philomelæ cantum, in siluas procedens, maiore parte noctis, in audien-

1434

dientia huiuſmodi, abſumpta, frigore in corpus, iam calore naturali inane, extrinſeco vero parum forti, irrumpente, (quippe qui in omni vita ſua, nobilibus pellibus, ſabellinis, mardurinis, vulpiniſque contemptis, agnellinis duntaxat vtebatur,) læſus offenſusque eſt, ab eoque tempore cœpit viribus deſtitui. Dum itaque in *Grodek* ex *Medica* perueniſſet, Sabbato, in vigilia Pentecoſtes, ad tabulam reſidens, præſentibus *Stephani* Voieuodæ *Moldauiæ* Nunciis, qui pro ſciendo die, quo in *Halicz* pro faciendo homagio Voieuodam Rex venire mandaret, aduenerant, inter prandendum ſubito febribus correptus eſt. Quas dum decem & ſeptem diebus ſuſtinuiſſet, nec arte nec ſtudio Medicorum, vis ægritudinis reſtringi potuit. Itaque ſacra confeſſione aliquoties repetita; Euchariſtiæ & extremæ Vnctionis Sacramentis deuotiſſime ſusceptis, teſtamentum condidit, quo mandauit, vt omnia per eum iniuſte cuipiam ablata reſtituerentur, & quædam debita ſoluerentur. Deinde annulo, quo illum glorioſiſſima *Heduigis* Regina deſponſauerat, ex articulo depoſito, *Ioanni Schlaboſz* de domo *Wyenyawa*, Cubiculario ſuo, inter paucos charo, illum tradidit, cum his mandatis: *Perfer*, inquit, *hunc annulum, quem in hanc diem, velut rem inter corruptibiles chariorem, in manu mea continue geſtaui, Sbigneo Epiſcopo Cracouienſi, vt illum in ſignum memorialis mei deferat, indulgeatque mihi exceſſus meos, quibus aliquando in illum, pro iuſtis ſuis reprehenſionibus, ira excandeſcens, vtens, ſuam Paternitatem offendebam. Habeatque animam meam, Regnū, & natos meos, & ſpecialiter Wladislaū primogenitum, commendatos, & pro eorū amplitudine intendat, attentis beneficiis & fauoribus meis, quæ & quos in illum ſingularius & cumulatius effudi.* Omnibus deinde præſentibus & abſentibus, familiaribus, & ſubditis & quibuſcumque hoſtibus & inuidis ſuis, noxas, crimina, & quoſcumque exceſſus, clara voce dimiſit, relaxauitque, ac fidei Catholicæ puritatem veritatemque profeſſus, Symbolum aliquoties repetiit. Deinde ſana mente, integra ratione, ſpiritum ſuūm generoſum & nobilem Domino Deo commendans, feria ſecunda, quæ fuit vltima Maii, hora noctis tertia, velut agnus manſuetiſſimus, inter manus Eccleſiaſticarum & ſæcularium perſonarum, certatim exceſſum animæ eius complorantium & lugentium, obdormiuit, & Regni cœleſtis pro meritis ſuis, ſignanter pro fidei Orthodoxæ dilatatione, palatia ingreſſus, Beatæ Trinitatis viſione, & Sanctorum, quorum, in vita poſitus, honori erat deditus, lætus fruitur conſortiis. Pridie autem, quam expiraſſet, aduocatis militibus, natos illis ſuos, ſeruidius tamen maiorem natu *Wladiſlaum*, quod forma illum & indole liquidius expreſſiſſet, commendauit. Sententiamque ſuam, vt ſibi in Regno ſuccederet, oſtendit illum filium ſuum, & ex lumbis ſuis ſatum, formam ſuam & nomen habentem, ſibi perſimilem, mores quoque & probitatem ſuam habiturum diſſerens. Rogans & obteſtans, *vt quæ illicite & præter æquitatem ſubditis abſtulerat, ad integrum redderentur.* Huic tamen rogationi non fuit paritum. Germanum ſuum *Wladislaum Poloniæ* Regem, *Alexandra* Duciſſa *Maſouiæ*, relicta olim *Semouithi* ſenioris, Ducis *Maſouiæ*, præcedens, die lunæ vigeſima Aprilis, apud *Płoczkam* ſupremum diem clauſit.

Wladislaus Rex [moritur]

& ſoror Alexandra Maſouiæ Duciſſa moriuntur.

Secuta *Wladislai* Regis morte, illico Conſiliarii Regis, qui tunc aderant, exceſſum ſuum e vita, primum *Zophiæ* Reginæ, deinde vniuerſis Prælatis, & Baronibus Regni, denunciarunt. Veriti autem, ne mors Regia animos Ducibus, *Switrigyello* & *Fethkoni*, inuadendi Regni terras, ſubminiſtraret; omnes Curienſes Regios verſus *Podoliam*, in armis expeditos, tranſmiſerant, ad repellendum ſubitas *Fethkonis* quas cum *Tnrtaris* faciebat, inuaſiones. Moratique ſunt Curienſes Regii pro cuſtodia & defenſione terrarum *Ruſſiæ* ab hoſtibus, donec primogenitus Regis, in locum patris fuiſſet ſubſtitutus & coronatus. Corpus tandem Regium in ciſtam ligneam, pice reſinaque oblitam, impoſitum, indutum regalibus & corona, *Cracouiam* ad tumulandum ducebatur, magna multitudine & frequentia hominum illud proſequente. In omnibus autem locis, per quæ illud duci contingebat, magni honores corpori deferebantur, dum quælibet ciuitas & villa pro ſe enitebatur, & contendebat pio certamine, cum, proceſſione obuiam illi exeundo, tum comploratione & lamentis, tum Miſſis exequialibus, pſalmis, vigiliis, & orationibus, tranſitum animæ & corporis Regii efferre & cohoneſtare, ac ſuam deuotionem, affectionem, charitatemque in mortuum exprimere. Nec erat vicus adeo vilis, qui ſuum ſtudium & beneuolentiam in illum nollet notari. Vnde & ſtratæ, per quas corpus ſuum ducebatur, plenæ erant gregibus hominum vtriusque ſexus, qui etiam ex longinquis oppidis & villis confluebant, mortem ſuam luctibus & fletibus complorantes. Talibus honoribus & ſtudiis hominum, ductura corporis ſui vbique excepta & celebrata, tandem feria ſexta in die Sancti *Barnabæ*, ad vrbem Regiam *Cracouiam*, dum fuiſſet peruentum, primum *Zophia* Regina cum duobus filiis, *Wladislao* & *Caſimiro*, corpori obuiam veniens, & multos largosque fletus effundens, paruulos adhuc filios, ad currum, in quo Regium corpus ducebatur, admouebat. Quorum etiam fletus & lachrymæ patrem requirentes, cæteros omnes aſtantes ad compaſſionem & lachrymas prouocabant. Deinde omnium Eccleſiarum proceſſiones, & omnium ordinum artificumque cunei, poſtremo vniuerſus populus ciuitatis *Cracouienſis*, & eius ſuburbiorum, corpori Regio

Corpus Wladislai Regis ex Grodek Cracouiam deducitur.

1434

gio occurrit. Vbi maior comploratio mortis ſuæ eſt ſecuta. Cum ingenti tandem preſſura, in ciuitatem *Cracouienſem* ingreſſus factus eſt, & ſolennes exequiæ die eodem vbique in templis habitæ ſunt. Corpus vero in Eccleſiam Sancti *Michaelis* in caſtro *Cracouienſi* depoſitum, illic aliquanto tempore ſeruatum eſt, & tam diurnæ quam nocturæ excubiæ circa illud, ſummo ſtudio militum, fiebant. Expectabatur enim Prælatorum & Baronum totius Regni aduentus, nec ſine illis licebat agere Regiam ſepulturam. Iam *Sbigneus* Epiſcopus *Cracouienſis*, & *Ioannes* de *Konyeczpolye* Regni *Poloniæ* Cancellarius, quos ſupra monſtrauimus in Concilium *Baſilienſe* nomine Regis & Regni miſſos fuiſſe, itinere arrepto *Poſnaniam* peruenerant. Et illic octo diebus ſtando, ſecuritatem locorum per quæ ituri erant, ſibi cum rebus ad longum iter neceſſariis, comparabant, dieque ſequenti continuare illud debebant. Sed eadem nocte, celeri Nuncio Conſiliariorum Regni, mortem *Wladislai* Regis ſignificante, & vt reuerterentur, & de ſumma rerum conſulerent, exhortante, reuocati ſunt. Verebatur enim, ne morte Regis ſecuta, & filiis adhuc impuberibus, aliquæ commotiones ſequerentur. Propter quod & præfati Legati reuocabantur, cum eorum opera magis Regno *Poloniæ*, quam Concilio *Baſilienſi*, eſſet opportuna.

Et Legati ad Concilium Baſileenſe miſſi reuocantur.

Cognita morte Regia *Sbigneus* Epiſcopus *Cracouienſis*, qui tunc *Poſnaniæ*, tranſiturus in *Baſilienſe* Concilium, agebat, nihil ſibi cunctandum duxit; ſed Barones Primores *maioris Poloniæ*, literis & Nunciis ad veniendum *Poſnaniam* inuitat. Quo cum frequens eorum numerus, nouitate de morte Regis audita, conueniſſet; mors primum Regia ab illis deplorata eſt. Deinde *Sbigneus* Epiſcopus *Cracouienſis*, verba apud illos facit, *vt morte Regis terrorem aliquem animo non concipiant. Sed vnionem charitatemque ſeruare & cuſtodire ſtudeant. Supereſſe duos filios ſtirpis Regiæ, Solii Paterni ſucceſſores, quorum ſubſtitutione, mors Regis corrigi vindicarique poterit. Nec aliqua calamitas turbatioque in Regno pertimeſcenda, cum Rex ipſe viuat in filiis. Accelerandum tamen* conſuluit *cum coronatione filii ſenioris Wladislai, ne aliquæ inteſtinæ diſcordiæ naſcerentur.* In hanc ſententiam ab omnibus reliquis Baronibus itum eſt. Nec fuit aliquis, qui illam, velut Statui Reipublicæ optimam, non probaſſet. Propter quod non ſolum coronationem primogeniti decreuerunt, ſed etiam ad perficiendum illam, diem Sanctorum *Petri* & *Pauli* Apoſtolorum conſtituunt. Nuncios quoque ſpeciales tunc deſignatos, ad *Sigismundum* Ducem magnum *Lithuaniæ* transmittunt, rogantes & exhortantes, *vt velit, vel perſonaliter venire, vel ſuos Barones, cum plena inſtructione & facultate mittere, qui iuxta inſcriptionum continentiam, in Regis futuri conſentiant coronationem, & præſentia illam cohoneſtent.* Ægre hæc concluſio, *Poſnaniæ* habita, a Baronibus terræ *Cracouienſis*, lata eſt, quod illis irrequiſitis, inconſultisque, promulgata fuiſſet. Sed releuabat indignationem, quod & concluſio ipſa vtiliſſima Regno viſa eſt, & illam præfatus *Sbigneus* Epiſcopus *Cracouienſis* ſcitus erat conflauiſſe, & de Principe commendabili & ſpectatæ virtutis. Eminebat enim iam tunc in *Wladislao* natura benignior, & ad Reipublicæ amplitudinem conſtituendam, feruidum & ciuile ingenium. Et in ætate, licet iuuenili & florida, mores tamen verendi, & Regii in eo iam tunc eluceſcere viſi ſunt.

Coronatio Wladislai in diem Petri & Pauli figitur.

Feria ſexta, in die Sanctorum *Marci* & *Marcellini*, quæ fuit decima octaua Iunii, conuenientibus vniuerſis Prælatis & Baronibus, Proceribusque Regni, funeri *Wladislai* Regis iuſta peracta ſunt. In Eccleſia ſiquidem maiori *Cracouienſi Alberto Iaſtrząbiecz Gneſnenſi* Archiepiſcopo exequiarum miſſam in cantu celebrante, cæteris omnibus Præſulibus ſibi aſſiſtentibus, corpore Regio præſente, non minus lugubris, quam ſumptuoſa pompa exequiarum, ædebatur. Aderant duo filii Regii, Wladislaus & *Caſimirus*, maxima patriæ ſpes, Palatinorum & Baronum multitudine circumſepti, patris deplorantes mortem. A quibus, & militum frequenti caterua feretrum Regium circumfundebatur. Aderat & *Zophia* Regina, non minori multitudine nobilium matronarum & fœminarum comitata, quæ eiulatus vocesque lugubres, per vniuerſam Eccleſiam diffundebat. Inducebantur in oblationum morem plures equi, magnitudinis raræ, purpuris velati, quos armati milites dirigebant, quorum vnus vexillum, aquilam albam continens, in eminenti haſta, præcedendo deferebat. Inferebantur altari ſcutellæ, pateræque argenteæ, quæ Regi viuenti cordi eſſe ſciebantur, atque ibidem cum offertorio, cum pecuniis plurimis relinquebantur. Candelis accenſis Eccleſia in locis omnibus flagrabat. Cerei erant ſingularis magnitudinis. Funus pluribus pannis de axamento & purpura tegebatur. Magiſter *Paulus* de *Zathor* in vulgari ſermonem habuit, quo actiones pias & optimas *Wladislai* Regis enumerans, omnibus audientibus, ſuo dulci eloquio lachrymas excuſſit. Corpus poſthæc, miſſa finita, ſepulchro marmoreo, dudum pro illo comparato, illatum eſt, atque ſepultum. Extat epitaphium eius editum per Magiſtrum *Gregorium* de *Sanok*, qui poſtea promotus fuit in *Leopolienſem* Archiepiſcopum, in hæc, quæ ſequuntur, verba.

Iuſta Wladislao Regi peraguntur.

Epitaphium Wladislai Regis

Hanc tibi nimbiferam quondam pie Sceptriger odam
Gratior illibuit, pingitur iſta tibi.
Nondū tantus eram, nil laudis verba merebant,
Numina cum zoticos commeauere tuos.

Di-

1434

Dicere quid valeo de te, Serenissime Princeps,
Cum mihi tis laudis fama sepulta foret.
Quanta tamen patulas traiecta meas venit aures,
Vera tui generis, tempus in omne meum
Hactenus hunc tenui breuius perstringere dolo.
Clara licet, silui, Regia gesta melo.
Per lachrymans spectans, disiectos, artubus angor,
Debilis ingenii pectora clausa mei
Lithuanidum tanta nunquam dignissima proles
Claruit, ast solum fata dedere sibi
Te, quem in fasce bonus, meliorem stirpe creauit
Olgyerth magnanimus, sat meminere viri.
Prisca gens varios dum Christo censuit annos,
Milleque trigenos sex, sed & octogenos
Alter & a Iano mensis lustraret in orbe,
Iam quoque bissenas voluerat ille dies.
Coluoluere proceres, natu simul maiores
Regni totius, culmina iustitiæ.
His tua muneribus voluit succurrere dextra,
Pro raptis tunicas sæpe dedisti nouas.
Afflictis, miseris, ægrotis, Pater, egenis,
Horum erat auxiliis vita tuenda tuis.
Taliter allectis, satagis fidei fore custos
Vt stabiles valeant gratius hanc colere.
Flore nouo pingis patriæ telluris acumen,
Torrida quæ longo tempore culta fuit.
Satius vt fieret ibi Christi fama coruscans,
Niteris Ecclesias condere Basilicas.
Das oppidis illas aliis, Vilno pius ipsam
Condis, ibi sedem Præsulis altiferam.
Lustrat adhuc tribus alma locis te structa Cathedra,
Leopoli Ecclesia, Chelm quoque Przemislia.
Nec tantum tribus his refouisti pectora sacri
Primus ibi Cleri, prodita quæque vigent.
Gentilicos abigens, iniens sed Olympicolarum
Ritus, quos nobis cum tibi cura fuit
Reddendo placitas superis depromere laudes,
Sanctos & festos concelebrare dies,
Nostratum; cunctas te Regem chare per vrbes,
Plenius & Dominum constituere suum.
Hoc tu non habuisse tuo tunc corde putasti,
Surgens matuto tempore, quoque thoro,
Virgæ vel calami iaciendo frusta putasti,
Dicere suetus eras, o astripotens apex,
Rex pie, Rex fortis præter te Christe Redemptor,
Hæc quasi cuncta mea curo subacta manu.
Quatuor inde suas dum Februus ecce diætas,
Atque decem rubuit, non tibi triste fuit
Iagyeluo abnuere, Wladislaus nomen habere
Baptismi titulo, sed tibi velle fuit.
Postquam dies Solis sacri Baptismatis vsum,
Illustris generis fit tibi iuncta comes
Heduigis tenera, præclara stirpe creata,
Dignaque coniugio paruit illa tuo.
Gloria tunc fueras, Patriis, radiatus hore,
Qui per te fidei collibuere Dei.
Vtque Neophyta gens patriis tis nacta sub oris,
Atque Samogithica gasa fide Deica.
Ast mage Nostrates, quorum tibi fata fuere
Regis etiam forti sceptra tulisse manu.
Sic datur alta sibi gloria tota patris.
Ocyus alter adest coronatus Rex Wladislaus,
Inclyta progenies Regia sceptra tenet.
O quoties læti comites risere Poloni.
Regia dum medio brachia nexa vident.
Lethiferum forti iaculum vibrare lacerto,
Inque Gethas ensem iuste misisse suum.
Tunc maduit rubro Prutheno sanguine campus
Luxit dum Apostolicæ Diuisionis apex.
Getica gens tepuit, pars saucia membra reduxit
Cogitur altera sed succubuisse nece.
Tantæ post pestem fit cladis serior illa
Nostrates, rigido Marte ferire suo.
Quid referam mage, quippe tenor fidei, sed Asylum
Iustitiæ, vero Legis amator erat.
Non opus ergo fuit amplius musare Camœnis,
Eius cum laudes non latuisse queunt.
Cum patulæ vastam sat iam viguere per orbem
Quo Duce tranquilla Regia nostra foret.
Mille, Pater summus, dum Nato censuit annos
Quadring, ter denos, addito bisque duos,
Clausit tunc Zoticos Regum Serenissima proles,
Maius postremum luxerat ille diem.
Ter sæua at Iunii funestus mœste videtur
Occuluisse suo marmoris hoc tumulo.
Ergo decus Cleri quantum tibi constat honoris,
Fratre, simul Procerum, iam meminisse decet.
Eheu, cum tantum renuit natura nouerca,
Vt foueat mortis cedit at ille magis.
Votis supplicibus, pro tantis, poplite flexo
Condecet ore pias ingeminare preces.
Cuncti potentis apex animam dignetur Olympo,
Sanctorum & numero connumerare suo.
Hos coluit teneri Petrides vomere sulcos,
Cui Sanok Patriam fata dedere suam.

Vita, mores & vitia Wladislai Regis.

Libet Regis huius *Wladislai* vitam, moresque & actiones perstringere, ne conditio ortus, vitæ, & actionum suarum, ignota, sequenti ætati relinquatur. Erat hic Ducis *Lithuaniæ Olgyerd* filius, *Iagyello* nominatus, ex *Maria* filia Ducis *Thuerensis*, ritum *Græcorum* seruante, susceptus. Cui auus *Gedimin*, cum plures haberet filios, *Olgyerdum* tamen speciali prærogatiua amoris prosequebatur. Vnde & moriturus, illum Dominum & Ducem magnum *Lithuaniæ*, ex fratribus, constituit. Morte autem *Olgyerdi* patris *Iagyellonis* secuta, consensu Ducis *Kyeystuth*, patrui *Iagyellonis*, & patris *Withawdi* Dux *Iagyello* obtinuit Ducatum magnum *Lithuaniæ* Inter quem, dum successu temporis, de Principatu questiones aliquæ subortæ essent, Dux ipse *Kyeystuth* verbis pacificis captus, suffocatur, eandem sortem filius quoque suus *Withawdus* subiturus, si ingenio consortis, sub veste dissimulata, velut si fœmina esset eductus, fuga salutem non quæsisset. Pluribus incursionibus, subitis quidem & lupinis, cum fratribus suis, quos habuisse octo memoratur, finitimos, & si

1434

& signanter Regnum *Poloniæ*, affligebat. Miseratione tamen Diuina illum respiciente, quæ ipsum Catholicorum numero adscribendum præuiderat, per Prælatos & Barones *Poloniæ*, ad fidem de tenebris gentium eductus est, & in baptismate nomen *Wladislaus* sortitus. Consortem nobilissimam post Baptismum, *Heduigim Hungariæ* & *Poloniæ* Reginam, filiam *Ludouici* Regis *Hungariæ* accipit. Qua mortua, tres alias, videlicet *Annam*, *Elisabeth*, & *Zophiam*, superduxit. Nullam tamen vera & syncera pertractabat affectione coniugali. Venator ab infantia sua vsque ad diem mortis, adeo venationi deditus, vt omnis cogitatio sua ad id vnum intenta esset. Vir staturæ mediocris, faciei oblongæ & macræ, & circa mentum coartatæ, capite paruo, longo, & acuto, a pilis prorsus decaluato, quod ex marmoreo simulachro, busto suo superimposito cernere licet. Oculis nigris & paruis, nunquam stabilibus, sed continuo in suo orbe cursum quendam & volubilitatem habentibus. Auribus grossis, voce tubali & cita, corpore nitido & gracili, ceruice longa. Laboris, frigoris, æstus, ventorum, fumi, patientissimus, in incessu & vestibus humilis. Sopori & quieti vsque ad meridiem vacans, raro missarum solennia statuto tempore audiebat. In administrandis bellis desidiosus, & piger, omnem solicitudinem in alios proiiciebat. Balneorum fomentis, alternatis diebus crebrius interdum vtebatur. Ad effundendum sanguinem humanum, continentissime se gessit, vt etiam sæpe nocentissimis parceret. Clementiæ in subditos & victos singularis: licet in his, quæ venationem aliasque voluptates suas contingebant, nulli deferret conditioni. Virtutis cuiusque spectator egregius, non inuidia, sed fauore suorum militum, opera quælibet pensitans, ~~& vniuscuiusque spectator egregius, non inuidia, sed fauore suorum militum, opera quælibet pensitans,~~ & vniuscuiusque facinus egregium, siue bello gestum siue domi, largitione prosequens & remunerans singulari: facile milites ea effecit audaces, ex audacibus vero audacissimos, & in occupandis belli muneribus promptissimos & operosos. Morositatem quandam & segnitiem, siue natura, siue consuetudine comparatam, habebat insitam; quam nonnulli clementiam & modestiam appellabant. Difficiles autem ad illum, quandoque faciles, aditus erant, pro temporum qualitate. In suscipiendis illi oblatis muneribus, humanus atque alacer, in rependendis propensior. Nec vllum munus adeo exiguum ad illum efferebatur, quin id prompto atque iucundo animo susciperet, duplaque talione non rependeret. Prodigalitate, & parum considerata largitione, rebus publicis Regni sui, non minus compertus est nocuisse, quam alius quispiam auaritia. Venandi cupiditate, vsque ad reprehensionem, & rerum publicarum neglectum, studiosus. Frequenti etiam in suo conspectu acto delectabatur p e tauro. Per ngulas hebdomadas diem Veneris, mira abstinentia in pane & aqua ieiunabat. Homo semper sobrius, nec vinum nec siceram aliquando gustans. Poma & eorum odorem magna nausea execrabatur, bonis tamen & suauibus pyris, clandestino esu vtebatur. Ad mores & obseruantias Catholicas, per *Heduigim* Reginam crebris instructionibus inductus, in festis Paschæ, Pentecostes, Assumptionis *S. Mariæ* Virginis, & Natiuitatis Domini, Sacratissimo Eucharistiæ Sacramento procurabatur. Sed illa mortua, morem illum, ad Natalis Domini duntaxat, & Paschæ dies, restrinxit. Pro festo autem Paschæ, quod illum fere pro omni vita sua in *Calisch* agere contingebat, propriis manibus cuilibet pauperi, quorum multitudo illic confluebat, vnum grossum latum *Pragensem*, de marsupio quod gestabat, erogabat. Feria quinta magna, singulis annis, duodecem pauperum pedes, in cubiculo suo, paucis Secretariis consciis, abluebat, & cuilibet duodecem grossos, pannum, & telam donabat. In moribus grauis & singularis: nec vestes, nec cultellos, nec alia vasa, a quoquam, nisi ab illo, cui commendata erant, attractari permittebat. In orationibus & genuum flexionibus prolixus. In promisso & concluso constans, & fidelis; tam sua quam Baronum decreta, abrogare aut variari, nisi necessitate aut vtilitate magna premente, passus non est, quæ etiam in executionem deducere curabat. Pauperum, orphanorum, & viduarum causas, etsi per se audire & expedire non poterat, aliis tamen viris bonis committebat expediendas. Certarum superstitionum, quas eum quidam asserunt ex bona causa continuasse, & quas eum mater sua, *Græcorum* ritus fœmina, asseritur instruxisse, sectator. In reddendo mutuo gratus & verax. Prodigus magis quam largus, singula, quæ habere poterat, sed & Regni sui amplissima Dominia, militibus suis erogabat, multo plura largiens, quam sibi reseruans: paruam habendo in largiendo, ad merita & conditionem hominum, considerationem. Vniuersitatis *Cracouiensis*, & Psalteristarum in Ecclesia *Cracouiensi*, cum *Heduigi* Regina; item monasteriorum, Sanctæ *Brigittæ* in *Lublin*, & Sancti *Spiritus* Præmonstratensis in *Sandecz*, item Sanctæ *Mariæ* in arena ante *Cracouiam*, ordinis Carmelitarum, item Ecclesiæ Parochialis Corporis Christi in *Casimiria*, in Regularem *S. Augustini* translatæ, fundator. Castrorum & ciuitatum suarum, aliorumque ædificiorum, parum iustus prouisor, vt pleraque in diebus suis prolabi & ruinari permitteret. In *Lithuaniam* patriam suam, consanguineosque & fratres, adeo charitate & affectione procliuis, vt Regnum suum *Poloniæ*, bellis periculisque plurimis miscere non horruerit, omnes thesauros & prouentus Regios, aut pro defenden-

1434

da *Lithuania*, aut pro locupletanda effundens. Monaſterium Sanctæ *Crucis*, *Calui Montis*, non aliter quam pedeſter adibat. *Gneſnenſem*, *Sandomirienſem*, & *Viſlicienſem* Eccleſias, ſculptura *Græca* [illam enim magis quam *Latinam* probabat] adornauit. In cæteras Eccleſias & monaſteria, largus & clemens. In ſingulis Eccleſiis, ad quas illum, cauſa deuotionis, declinare contingebat, vnam marcam effundebat. Nobiles Regni, aut conſortes eorum, cæteraſque matronas, ad ſe cum muneribus, etiam leuibus, venientes, nunquam paſſus eſt inconſolatos, ſine largitione panni, ſalis, aut purpurarum, abire. Si quando autem apud aliquem notabilem, inuitatus, aut neceſſitate coactus, cepit hoſpitium, impenſam pro eo factam digna retributione præmiauit. Laudis, commendationiſque appetens, facile aurem adulantibus & accuſantibus præbebat, his præſertim, qui ſibi familiaritate & conuerſatione iungebantur. Gentem *Lithuanicam* & *Samogithicam* opera ſua ad fidem Catholicam conuertit; vt merito gentium illarum conuerſor & Apoſtolus, appellari poſſit. Cordis ſimplicis erat, & magnifici tamen, intellectus tenuis, ſed vafri. Eccleſiarum *Vilnenſis* & *Samogithienſis* in *Lithuania*, *Chelmenſis*, *Kiiouienſis* in *Ruſſia*, & capellæ *SS. Trinitatis* in caſtro *Lublinenſi*, fundator & dotator. In Venerem procliuis, non permiſſam modo, ſed & prohibitam. In Religionem Catholicam piiſſimus; In pauperes, egenos, & viduas, & quaſcumque miſerabiles perſonas, munificus. Vigiliis, ieiuniis, & orationibus adeo intentus, vt plus ſupplicationibus profuſis, ad Deum, quam armis bellicis, victorias quæſiuerit. Vir morum ſimplicium, adumbrare nihil ſciens. In donationibus faciendis parum oculatus. In venandi ſtudio, nec modum obſeruans, nec tempori deferens. Vnde & militibus, eum per nemora & ſaltus, dum venationes tractaret, noctu & interdiu, ſub gelido & æſtiuo tempore, obſeruantibus, plura prodige largitus eſt, vt ferre poſſent aſperitates, difficultateſque itinerum. Itaque ſordida nimis conditione, introitus publici, ab his corrodebantur, qui in rempub. nullam operam, ſed in ferarum tantummodo capturam, ædidiſſent. Bellorum fere omnium, quæ agebat, non ſecus quam pro voto, ſibi cedebant ſucceſſus. In aduenas forenſeſque, adeo humanitate fauorabili vſus, vt nequaquam homini in media barbarie nato, videretur conuenire. Offenſarum, inimicitiarumque minime memor. Mediocritatem priſtinam neque diſſimulauit vnquam, ac frequenter etiam præ ſe tulit. Ornamentorum & externarum veſtium oſor, agnellinis pelliceis panno tectis, vtebatur, raro venuſtiore alio habitu, quam pallio axamenti griſei, & ſimplici, nulla varietate aut auro intexto, amiciebatur, & id tantummodo in ſolennitatibus præcipuis. In aliis vero diebus, fuſcam & humilem gerebat, peroſus pelles Sabellinas, mardurinas, vulpinas, cæteraſque delicatiores, agnellinis per omne æſtatis tempus, quantumcumque aſpero hyemali tempore, veſtiebatur. Simplex, & ciuilis vir ingenii, & tarde errata ſentiens. Tardus ad pœnas, propenſior ad præmia, facilitate Regia laudabilis, nihil ornamentorum extrinſecus appetens. Ab initio Regni vſque ad exitum, clemens & munificus, plura largiens, quam fiſcus & ærarium ferre poterat, nec modum ad facultatem, ſed ad libitum referens. Medietatem eorum, pro quibus rogabatur, concedere ſolitus. Effeceratque, vt impetrantes, duplum flagitarent, facilius ad dimidum illum detracturi. Præſtigiorum nonnullorum ſectator. Pilos e barba raſos, interſerens digitis, manus ſubinde aqua infuſa abluebat. Singulis diebus antequam in publicum prodiret, ter ſe in gyrum voluebat, terque ſtipulam a ſe confractam, in terram proiiciebat: a matre, *Græcorum* ritus, ea agere edoctus. Quo vero reſpectu, & ad quid conſequendum iſta egerit, neque viuens ipſe prodidit; neque cuiquam differere faciliter ſuccurrit, Fertur autem celebrata vox eius, & aſſidue ab eo, dum viueret, vſurpata: Verbum ex ore proferentis euolare in morem paſſeris, irrediturum, ſi inconcinnum fuerit, in ſimilitudinem bouis. Monere etiam per iocum milites ſolebat, ne in acie primi, in cauda autem vltimi conſiſterent; ſed nec medium occupando latitarent. Cibis ingurgitatus, quieti ſe dabat & ſopori.

Sepultura *Wladislai* Regis cum omni ſolennitate honeſtateque expedita, deliberatio ſuper coronatione futuri Regis haberi cœpta eſt. Poſt varios autem tractatus, in hac re per Prælatos & Barones babitos, conſenſu & decreto vniformi omnium, die Sanctorum *Petri* & *Pauli* Apoſtolorum, quoniam propinqua nimis videbatur abrogata, dies *S. Iacobi* Apoſtoli, qui in diem Solis cadebat, pro coronatione conſtituitur; nouiſque Nunciis *Sigismundus* Dux *Lithuaniæ* requiritur & rogatur, vt pro die inſtituto, iuxta inſcriptiones inter Regnum *Poloniæ* & Ducatum magnum *Lithuaniæ* confectas, vel perſonaliter venire, vel mittere Nuncios, ad prouidendum de futuro Rege non negligat. Et licet vniuerſæ partes Regni, morte *Wladislai* Regis ſecuta, fuiſſent pacificæ & quietæ, *Nicolaus* tamen *Syeſtrzeniecz Cornicz*, quondam de *Bądzin* Burgrabius, primus graſſari cœpit in ſpolia & prædas. Nam certorum amicorum ſuorum de *Sleſia*, de Ducatibus *Theſchenſi* & *Oſſzwyączimenſi*, nactus aſſiſtentiam & auxilia, *Sławkouienſe* territorium Epiſcopatus *Cracouienſis* inuadit, & illud in pluribus villis & locis, igne & ſpolio vaſtat & prædatur. Et quo minor eſſet eorum, qui ſibi ferebant auxilia, culpa, in *Morauiam* ſe cum prædis reducit. Barones tamen *Morauiæ*

Dies coronationis prorogatur.

Sławkouienſe territorium vaſtatur

1433

uiæ, literis Baronum *Poloniæ* auiſati, ipſum cohabitatione ſua excludunt; Sed nec Duces *Sleſiæ* audent illi præbere in Dominiis ſuis incolatum: propter quod coactus eſt vagus fieri ſuper terram. Hanc autem vaſtationem, creditus eſt ſuggeſtione aliquorum Baronum *Poloniæ*, clandeſtinum odium contra *Sbigneum* Epiſcopum *Cracouienſem* geſtantium, & aliis modis illi nocere non valentium, attentaſſe.

1434

Derslaus de Rithwyani theſaurum ab avo ſuo ſuffosſum violat

Sub idem tempus, *Derslaus* de *Rithwyani*, filius *Martini* de *Lubnicze* Palatini *Lancicienſis*, nepotis germani *Alberti Iaſtrząbiecz* Archiepiſcopi *Gneſnenſis*, violat theſaurum notabilem, in florenis *Hungaricalibus*, in vaſis & clenodiis aureis & argenteis, quem idem *Albertus* Archiepiſcopus longo tempore ante, ipſo duntaxat *Derslao* pronepote ſuo, & *Ioanne* de *Kozyebrodi* Secretario ſuo, & Cancellario *Gneſnenſi* conſciis, in quodam oratorio, ad tegendum propoſitum duntaxat conſtructo, in loco, qui *Orzeliecz* vocatur, prope *Banſchowa* & *Lubnicza*, pro futura ipſius *Derslai*, & fratrum ſuorum neceſſitate, ſabulo coopertum, abdiderat, violat, & eum, certis ſatellitibus ad eam rem ſibi iunctis, animumque ſuum iuuenilem, infirmum & faſtidioſum, ad id formantibus & mulcentibus, de nido ſuo & latebris extrahit: omnibus fere comitibus ſuis, certatim partes theſauri pro ſe (vt fit) vſurpantibus, creditus eſt, non ſolum præcipiti & iuuenili ſenſu, ſed etiam matris ſuæ *Dorotheæ* de *Tarnow* perſuaſu, facinus id, dudum cogitatum & conſtitutum, niſi metus Regis cogitata diſſipaſſet, perpetraſſe. Auus eius *Albertus* Archiepiſcopus, nouitate huiuſmodi audita, repentino dolore & triſtitia obrutus eſt, circumuentum ſe intelligens in theſauro ſuo, cum illum pro *Derslao*, & germanis fratribus ſuis, *Ioanne*, *Alberto*, & *Nicolao*, deſtinauerat & condiderat. Sed pro æſtimatione & ſpe ſua dolens, *Derslaum* tam inconſultum ingenium, & tam immodeſtos mores nactum eſſe, vbi caſtrum *Rythwiani* accedere, & rem male geſtam corrigere diſpoſuiſſet, bombardarum e caſtro, cuius ipſe fabricator erat, pulſu & terrore prohibitus, pudore plenus retroceſſit. *Derslaus* ipſe omnem theſaurum illum, viuendo prodige, ornatus familiaribus calamiſtratis, ſtando *Varſchouiæ*, & mittendo ſingularia & alta dona Duciſſæ virgini *Offcæ*, filiæ *Boleslai* Ducis *Maſouiæ*, cuius amore deperiebat, breui tempore abſumpſit, nec expoſt *Alberto* Archiepiſcopo, ſtudio & interceſſione amicorum reconciliatus, præter ſellas, ſtrepas, & frena argento circumdata, quicquam aliud reſtituit; ſed theſaurum omnem illum, ex bonis Eccleſiarum & patrimonio *Chriſti* quæſitum, qui potius in viſceribus pauperum condendus, & in vſus pios diſpartiendus erat, prodige & vane diſtraxit, & tres fratres germanos præfatos, pro quibus æque, iuxta ac pro illo, collectus atque conditus erat. Villis quoque pluribus per præfatum *Albertum Iaſtrząmbiecz* Archiepiſcopum ex patrimonio *Chriſti* coemptis, illos exuit.

1434

Moleſta & infeſta plurimum, quibuſdam Baronibus & Nobilibus *Cracouienſibus*, & præſertim his, qui res nouandas meditabantur, fuit de coronatione Regis futuri, pro die Sancti *Iacobi* inſtituta concluſio, veriti, ne res, quas turbandas nouandaſque moliebantur, Regis noui authoritate opprimerentur: conuentionem itaque, Primoribus Baronibus & Conſiliariis ignorantibus, nec petitis, ac inconſultis, pro die Sanctæ *Margarethæ* in *Opathow* conſtituunt. Ad quam cum nullus ex Baronibus principalioribus ire vellet, veritus ſeditionem aut tumultum, & infidelitatis notam perhorreſcens, *Zophia Poloniæ* Regina, mœſta proinde ac trepida, & cum ſibi, tum filiis, ſi res in ſeditionem, quo ſpectare cœperat, verteretur, metuens, *Sbigneum Cracouienſem* Epiſcopum, qui populari pollebat ingenio, orare cœpit, vt ſuam in Rempublicam nauaret operam, atque illam de impendentibus terroribus expediret. Qui ſeditionis periculum dimoturus, in equis alienis, a *Zophia* Regina, & aliis amicis precario compræſtatis, cum ſui ex via, qua *Baſileam* proceſſerat, aut ex calore æſtiuo mortui, aut laſſi erant, in *Opathow*, ad huiuſmodi conuentionem, citato curſu, in tempore opportuno, aduenit. Ingratus fuit *Spithkoni* de *Melſchtin*, & *Derslao* de *Rithwyani*, qui illius conuentionis erant Duces & capita, *Sbignei* Epiſcopi aduentus. Vnde nec illum, licet præſentem, ad ſuas deliberationes & conſilia, velut ſuſpectum, aduocabant. Tulit tamen ſingula hæc *Sbigneus* Epiſcopus mira patientia, nec exacerbandos eſſe animos, ſuapte ad contentiones & ſchiſma inclinatos, ſed leniendos duxit: cum alterius ex potentia, alterius ex theſauris nouiter raptis ferox eſſet animus. Nec latebat *Sbigneum* Epiſcopum eorum voluntas, aut conſilium: ſingula ad eum, quæ gerebantur, his qui intrinſeci & fidi credebantur, deferentibus. Quapropter conuenire eos ad ſe in curiam Epiſcopalem obtinet & inducit. Quo cum frequens numerus eorum conueniſſet, & omnes vno conſiliorum & voluntatum tenore, male Regnum & Rempublicam per puerum in Regem coronandum regi, concluſionemque de eo coronando reſcindendam decernerent, propoſitum eorum *Gowarkone* de *Chrobrzani*, de familia *Rawa*, homine veterano confortante, & geſta *Caſimiri* Regis, quæ ambiguam fidem faciebant, referente, *Sbigneus* Epiſcopus, copia loquendi facta, *omnem diſcordiam & diuiſionem Regni, velut pernicioſam, capite non extante; ad concordiamque & pacem inflectendos, abſtinendum etiam ab omnibus conuentionibus, & conſpirationibus, quæ monſtruoſam & deformem* *Rem-*

Opathoviæ fit conventus,

quem Sbigneus diſſoluit,

1434

Rempublicam efficere possent, pluribus verbis, exemplis recentibus & veteribus, edocuit. *Nec esse aliud tempus, nisi illud*, disseruit, *quod ad salutem vel perniciem Regni, semel inclinatis animis posset conuerti. Non contendendum de coronatione Regis esse: cum contentio ipsa, & dudum promulgato, in conuentione Brzestensi, in vita Regis, & innouato consensu omnium decreto, sublata sit. Sed vt idem omnes sentiant, summa vi agendum esse. Sed neque extare modum, quo, iusto & legitimo hærede deserto, vel neglecto, alius quæri optarique debeat. Enitendum duntaxat, & inuigilandum, vt is qui melior prudentiorque ex duobus, probabili æstimatione censeri possit, coronetur.*

& coronationem Wladislai promouet,

Mouit hæc oratio multos ex plebe, qui ad nouandas res auidi illuc confluxerant, multorumque animi vel sanati vel restricti sunt, & opera ipsius Episcopi, prudentique exhortatione, malum, quod illic conflari formarique cœptum erat, in ipso sui exortu extinctum sedatumque est, & *Sbignei* Episcopi *Cracouiensis* persuasio, quod prudens & saluberrima Reipubl. & Regno *Poloniæ* esset, iudicio omnium & acclamatione decreta est. Quapropter singuli, qui coronationem futuram Regis impedire moliebantur, magna molestia & dolore acti, ex *Opathow* discedunt: fremitu ingenti in *Sbigneum Cracouiensem* Episcopum sæuientes, quod eius aduentu & præsentia, eiusque consilio & persuasione, singuli eorum conatus fuerint languidati & confracti. Propter quod & a *Zophia* Regina, & filiis Regiis, *Wladislao* & *Casimiro*, omnibusque Ecclesiasticis & secularibus Consiliariis, in Concilio gratiæ ingentes *Sbigneo* Episcopo *Cracouiensi* habitæ sunt; quod malum gliscens sua authoritate, consilio, & industria, aliis dissimulantibus, oppresserit, extinxeritque.

Sancti *Iacobi* festo, quo coronatio futuri Regis *Poloniæ*, aut confici, aut infici debuerat, appropinquante, ex omnibus terris, oris, & angulis, Regno *Poloniæ* subiectis, maxima Prælatorum, Principum, Baronum, Dignitariorum, militum, Nobilium & ciuium, conuenit *Cracouiam* multitudo: vnoquoque salutem suam, in communi & publica pendere existimante. Dux autem magnus *Lithuaniæ Sigismundus*, cum pro eo tempore valetudinarius esset, & periculosum sentiret, propter Ducis *Switrigyelli* & suæ partis insidias, extra terras *Lithuaniæ* sibi egredi, Nuncios cum plena potestate, & mandato, personam suam repræsentaturos, & in coronationem futuri Regis, nomine suo, & Ducatus magni *Lithuaniæ* consensuros, transmittit; *Martinum* de *Schadek*, Archidiaconum *Vilnensem*, & *Dolgertonem* Palatinum & Capitaneum *Vilnensem*. Idem facit *Moldauiæ* Voieuoda *Stephanus*. Duces *Masouiæ Semouithus*, *Casimirus*, & *Boleslaus*, affuere præsentes.

Legationes, quæ ad coronationem conuenerant, audiuntur,

Cum itaque frequens numerus ex omni Statu Consiliariorum conuenisset, feria sexta & Sabbato ante festum Sancti *Iacobi*, Nuncii primum Ducis magni *Lithuaniæ Sigismundi*, & Voieuodæ *Moldauiæ*, postea aliorum Principum, terrarum, & absentium Baronum, legationes auditæ sunt. Omnium erat vna, & concors sententia, petitio, & votum, vt celerius quo fieri posset, vnus ex filiis Regiis coronaretur, omnesque de maiore natu filio cum is & omnibus corporis lineamentis ad patris naturam accederet, & sperabatur illum operibus etiam bonis expressurus, conueniebant. Suborta deinde quæstio est, & ab his, qui coronationem Regis impedire, resque nouas moliri nitebantur, proposita, *an liceret puerum & iuuenem, in dignitatis tantæ Regem assumere, cuius ætas dum gubernationi rerum magnarum per se non sufficeret, Consiliarios & tutores esset habitura, ex quorum sententia res, non sine inuidia & contemptu aliorum decernerentur.*

& quæstio de impedienda coronatione Regis deciditur.

Multas ad id rationes dudum conquisitas deducebant, atque inferebant, inter quas eam, quæ populares magis irritabat, ponendam duxi. Vbique iactabant *Regni iura, tam publica quam priuata, Prædecessorum suorum multo cruore & meritis quæsita, in cassum & perditum iri: cum Regis minorennis approbatio & confirmatio iurium, si fieret, posset faciliter in posterum per eum refelli, si in expectationem legitimæ ætatis suspensa recideret, non tuto aut æquo, sed pauido & molesto animo, nulla certificatione aut sponsione interposita, eam laturos, & Regem peruenientem ad ætatem, coronatione transacta, & nulla necessitate constrictum, facile confirmationem iurium, dum sibi resisti non posset, & omnibus muneribus Regiis perfunctus esset, recusaturum.* Biduo quæstio hæc & ambiguitas trita est, & coronatio *Casimiri* Regis vix dum pubescentis, patre mortuo, celerrime subsecuta, in memoriam reuocata est. Allatus deinde, mandato *Sbignei* Episcopi *Cracouiensis*, ex Ecclesiæ *Cracouiensis* Bibliotheca, Decretalium liber, per *Casimirum* Regem donatus. In cuius prima columna, *Casimiri* Regis imago, ensem vagina vacuum in manu dextra tenebat. Et cum allegationes plures ex illo pronunciatæ fuissent, concludentes minorennem Regio diademate posse insigniri; cumque percrebuisset librum hunc *Casimiri* Regis esse, omnes facile (tanta adhuc recordatio & charitas Regis dudum mortui erat) in coronationem maioris natu *Wladislai* Regis consentiunt. Verum cum de confirmatione iurium Regni adhuc ambiguitas haud mediocris relicta esset, hæc quoque spiritu Diuino cooperante, ea conditione & cautela sublata est, vt *Zophia* mater, cum Prælatis, Principibusque sibi stricto sanguine iunctis, Primoribusque Baronum, pro futuro Rege *Wladislao*, cautionem sponsionemque faceret, confirmaturum illum pure & simpliciter Regni iura, quamprimum ad legitimam ætatem peruenisset. Ea conditio tunc recepta, singulas difficultates, quæ interponebantur ferebanturque ad impediendam coronationem futuram, summotura videbatur. Existimabantque Consiliarii eos, qui nouare aliquas res moliebantur, velut quibus satisfactum fuerat, in crastinum diem Sancti *Iacobi*, prorsus quieturos. Vnde nec publice, nec priuatim, aliqua antidota, pro rescindendo futuro, quod struebatur, impedimento, interposita sunt, nec ad emolliendum aut frangendum male & proterue induratos animos, quicquam prouisum.

1434

Festo die Sancti *Iacobi* illucescente, omnes Prælati, Principes, Barones, & Nobiles *Poloniæ* in salam albam castri *Cracouiensis* conueniunt, rati sine oppositione & difficultate aliqua, coronationem futuri Regis se perfecturos. Sed ab his, qui Regiam coronationem impedire moliebantur, motus maiores prioribus concitati sunt. Renouantur itaque Consiliariorum vota, & maiori concordia Primorum decernitur, quatenus primogenitus Regis *Wladislaus*, in Regem coronetur. Inducuntur insuper vota Nunciorum, qui a singulis terris Regno *Poloniæ* subiectis, aduenerant. Adest *Zophia* Regina supplicans, *vt vnum ex filiis pro Rege assumere dignarentur, & ne hæreditate paterna filios excluderent. Parata pro filio in Regem assumendo, sponsiones quaslibet, cum Principibus Masouiæ, & Baronibus senioribus, facere.* Non desunt ab alia parte Barones & Nobiles aliqui, vidilicet *Spithko* de *Melschtin*, *Abraham* de *Zbąschin*, Iudex *Posnaniensis*, & *Ioannes Strasz* de *Kosczielniky*, rerum priuatarum respectu commoti, quæ semper offecere officiuntque publicis: & quod ex patriciis orti patrios non essent Magistratus adepti, & quod non quantum æquum censebant, excellere existimationem suam aduerterent: nec mediocriter se opponunt, quos nonnulli etiam inferiores sequebantur, difficultates varias interponentes, quod ad Regni, & terrarum eidem subiectarum, regimen, insufficiens sit ingenium puerile, annorum immaturitate, in quibus Regii filii consistunt, pensata. Allegant *amplissimas terras Regnum Poloniæ continere, Tartaris & aliis infestis hostibus vicinas: quibus neque iura reddi, neque defensio opponi per Regem, in puerili ætate constitutum, poterit.* Allegant insuper, *quantis sudoribus, laboribus, & impensis, quanta effusione cruoris, quantis ætatibus, libertas, & Regno, & Patriæ, a pluribus, & exquisitis seruitutibus, parta sit.* Ponunt ante oculos *captiuitates Nobilium & terrigenarum Russiæ, quas perpessi sunt, dum ire in subsidium contra Turcos Hungariæ Regi & Regno detrectarunt. Cauerent itaque & bene animaduerterent, quid agerent, prouiderent, die illa suæ, & posteritatis suæ libertati, ne tot laborum, annorum, & sudorum spatia, in vnius horæ conuerterent discrimen. Regalem potentiam validam esse, & eius Regis, quem nunc assumerent mores ignotos; posse fieri, vt in ætatem debitam perueniens, & omnium sponsionum, quæ nunc pro eo fierent, oblitus, potentiam verteret in tyrannidem, & ius, libertatemque, in seruitutem.*

Tres Proceres coronationi resistunt,

Visa est hæc eorum oratio aliquid secum afferre, pro tuenda libertate, efficaciæ & rationis. Propter quod aliqui ex nobilibus, illis assentiebantur publice, aliqui neque hanc neque illam partem tenebant. Consiliarii & Primores pluribus rationibus euidentibus & fortibus, omnes instantias soluebant, & elidebant. Quarum hæc erat vna potissima, *Regimen & libertatem Regni, non in Regia, sed in sua potestate consistere, neque se illi etiam, postquam adolesceret, potestatem regiminis Regni facturos, nisi iura & libertates Regni confirmaret.* Sed dum neque hac, neque aliis persuasionibus mouerentur, sed continue alias & alias instantias innouarent, multis [vt erat] *Spithkonis*, *Abrahæ*, & *Straschonis*, sententia atrox & incommoda videbatur, multisque simultatibus, odiis, & partialitatibus, Rempub. turbatura. Proinde quærebatur moderatum medium ad rem componendam. Quod cum dari nequiret, diesque iam prope meridiem esset protracta, intellectum est, aut saltem a prudentibus & oculatis viris præsumptum, vafre & callide eos difficultates & impedimenta huiusmodi interponere, non vt rationem exigerent pro conseruatione libertatis Patriæ, sed vt verbis inanibus & ventosis terendo tempus, dies constituta pro coronatione præteriret, qua præterita, necesse esset coronationem in alium diem Dominicum, cum feriali die iuste expleri non posset, differri. Interim autem existimabant se plures ad sua vota inducturos, multosque *Cracouia*, qui expensis grauarentur, discessuros, seque tunc facilius posse efficere, quæ voluebant. Non solum autem a Pontificibus & consiliariis Primoribus, verum a militibus vulgaribusque, qui ad diem comitiorum, in frequenti numero conuenerant, a populo denique sententiæ sanioris, dementia *Spithkonis*, *Abrahæ*, *Straschonis*, & suorum sequacium irridebatur; quæ res ipsos amplius ad opponendum resistentiam incendebat. Consiliarii itaque & primores Regni, ne hac calliditate circumuenirentur, sagax consilium, quo dolum huiusmodi opprimant, opponunt. Mandant Regni *Poloniæ* Marschalco, *Ioanni Głowacz* de *Oleschnicza*, *quatenus denunciet omni multitudini, quæ conuenerat, alta voce, omnes maiores, atque omnes bonos, eam captasse deliberationem, quatenus Wladislaus primogenitus, in Poloniæ Regem assumatur & coronetur. Si cui itaque ea deliberatio apparet Reip. inutilis, abeat retrorsum, & partem teneat sinistram, cum hi, qui Wladislaum coronandum decernunt, tenere velint partem dextram, & experiri, qui & quanti sint, aut quibus ducantur rationibus, qui coronationem Regiam impediunt.* Eo enim modo circumuen-

1434

tam Rempublicam, *Spithkonis*, *Abrahæ*, & *Straſchonis* impreſſione, & amplius, niſi eorum reſcinderentur conatus, circumuenien- dam, expeditum iri autumabant. Nec fefellit: hoc enim edicto per organum Marſchalci pronunciato, omnis multitudo, voce magna exclamando *Wladislaum primogenitum coronandum* exclamat, conſentitque & decernit. Tres illi duntaxat Barones, dum quendam locum altiorem aſcendunt, & contradicere decreto maiorum, & conſenſui populi, neſcio qua temeritate nituntur, premente multitudine, deiiciuntur de loco. Et reclamatione eorum & contradictione contempta, Prælati, Principes, & Barones, Nobilesque vniuerſi aſſurgunt, & de loco recedentes Conſilii, thalamum ingrediuntur *Wladislai*, electionem de eo ad Regnum *Poloniæ* factam, ſibi, & *Zophiæ* Reginæ genitrici ſuæ, publicant & proceſſionaliter illum vſque ad Eccleſiam *Cracouienſem*, per viam ſtratam pannis variis, deducunt. Tres autem illi Barones, dum ſe in loco Conſilii ſalæ albæ derelictos & confuſos viderent, cæteros in Eccleſiam euntes ſecuti ſunt, & ex aduerſariis veneratores effecti. Conabatur tamen vnus ex illis *Spithek Melſchtinsky*, concluſionem vnanimi conſenſu firmatam, quacumque poſſet arte, confringere. Vnde primum in caſtro *Ioannem* de *Oleſchnicza* Marſchalcum, verbis inhoneſtis, & honorem ſuum ſugillantibus, ad contentionem prouocauit. Sed is Baronum rogatus precibus, ab omni contradictione, ne coronationis negotium interrumperetur, abſtinuit. De quo illi & a Rege, & a Conſiliariis gratiæ habitæ ſunt. Deinde cum ad ædes ſacras ventum eſſet, non ſolum in Marſchalcum, ſed & in alias perſonas, maledictis vti cœpit: ſed ab omnibus mira patientia verba eius excepta ſunt, & conatus ſui ſilentio fracti. *Albertus* itaque *Iaſtrzabiecz* Archiepiſcopus *Gneſnenſis* & Primas, Pontificalibus indutus, aſſiſtentibus ſibi *Sbigneo Cracouienſi*, *Wladislao* electo *Wladislauienſi*, *Stanislao Płocenſi*, *Ioanne Chelmenſi*, Epiſcopis, miſſam, tarda licet hora, inchoans, præfatum *Wladislaum* primogenitum, cum magna hilaritate & alacritate Conſiliariorum & populi, ſacris veſtibus, ſandaliis, humerali, alba, manipulo, ſtola, dalmaticis, & ad extremum cappa pluuiali indutum, in Regem *Poloniæ* ad altare maius Eccleſiæ *Cracouienſis*, feliciter vnxit & coronauit, exacto etiam tunc ac eo, quamuis teneræ eſſet ætatis, de obſeruandis iuribus, ſtatutis, libertatibus, literis & munimentis Regni *Poloniæ* corporali iuramento. Aurum oblatum per Regem ad altare, ceſſit *Cracouienſis* Eccleſiæ Vicariis. *Stanislaus Czyołek* Epiſcopus *Poſnanienſis* abſens erat. Nam in Concilio *Baſilienſi*, vna cum *Nicolao Laſſocky* Decano *Cracouienſi*, nomine Regis & Regni *Poloniæ*, Legationem repræſentabat. Opus autem coronationis ſuæ, quoniam impedimento, vt præmiſi, trium Baronum retardatum fuit, prope horam veſperorum durauit, cum eſſet citra vel vltra meridiem incœptum. Quo feliciter conſumato, & omnibus cerimoniis iuxta ritum & vetuſtam obſeruationem Regni *Poloniæ* expletis, *Wladislaus* Rex, omnes Prælatos, Principes & Barones ſuos, magnifica & Regali menſa excipiens, liberaliſſime atque iucunde tractauit; ſingulisque pro charitate, cum in ſe, tum in Remp. atque patriam, gratias egit. Itaque dies ille contra opinionem multorum, fauore Diuino operante, felicem & alacrem habuit in coronatione præfati *Wladislai* exitum. Nec minoris iucunditatis dies fuit ſubſequens; in qua ipſe *Wladislaus* Rex omnibus apparamentis Regiis veſtitus, diademate capiti ſuprapoſito, latera ſua, *Cracouienſi* & *Płocenſi* Epiſcopis, Pontificalibus indutis, cingentibus, ad vrbem ſuam e caſtro, Principibus & Baronibus in plurimo numero eum præcedentibus, & ſequentibus, deſcendit. Et locis ciuitatis inſignioribus luſtratis, magnum de ſe ſpectaculum populo præbens, ad Regiam ſuam reuerſus eſt. In præparatum autem ſibi circa ædem Prætorii non deſcendit thalamum, vbi Conſulum & ciuium *Cracouienſium* ſuſcepturus erat ſubiectionis, fidelitatis, & obedientiæ iuramentum, propter litem, quæ inter Pontifices & *Maſouiæ* Duces, latus Regium ambientes, de ſuperioritate & prioritate loci, ſuerat ſubſecuta: vtriſque adnitentibus, ſe ad dexteram Regis, dum ad thalamum ex equo deſcenderet, conſeſſuros, & pluribus rationibus, his Pontificalem, illis vero Ducalem præſtare deducentibus dignitatem.

ſed tamen Wladislaus in ciuitatem Cracov. deducitur,

& coronatur.

Subſequentibus diebus, plures & publice & priuatim habiti ſunt inter maiores tractatus (iam enim vulgus & communis Nobilitas diſceſſerat) qualiter, quomodo, & per quos, Regnum *Poloniæ*, *Wladislao* Rege exiſtente impubere, poſſet & deberet in bono ordine & pace gubernari. Multæque ad hanc rem fuerunt apertæ viæ, multisque videbatur bonum, vt Dux *Maſouiæ Semouithus*, qui tunc *Cracouiæ* præſens erat, onus gubernatoris & tutoris aſſumeret, cum quia *Wladislao* Regi ſanguine propinquo iunctus erat, tum quia illum bonitas & prudentia illuſtrabat. Dura tamen hæc conditio parti maiori viſa eſt, ne aut ambitio Regni illi incederet, aut, quod turpe putabant, vni Principi, Regno feudali, ſubeſſe, cogerentur. Repudiata itaque huiuſmodi conditione, Prouiſores Regni, in qualibet terra electi ſunt: non ex his quidem, qui Dignitatibus aut Magiſtratibus ornati erant, ſed qui illis vacui eſſent, & cæteros prudentia & nobilitate anteirent. Lecti ſunt itaque plures, opinione cæteris præſtantiores; & iuxta diſtinctiones terrarum, quæ Regno *Poloniæ* ſubiectæ ſunt, cuilibet terræ vnus Prouiſor

Prouiſores ſingulis terris Poloniæ ſinguli conſtituuntur.

1434

ſor datus eſt: terra *Cracouienſi* excepta, quæ duos ſortita eſt, cum, quia patria omnium, Sedem, caput, & domicilium Regni repræſentet, tum quia ſola Regis numiſma operans aliis transmittit, tum quia fundo ſuo; & his rebus, quæ importantur & exportantur ex illa, facile cæteris antecellat. Huiusmodique Prouiſoribus, certa aſſignatione pecuniaria facta, omnis cura introituum Regalium commiſſa eſt, ea conditione appoſita, vt nihil ſtatuere aut decernere in republica & rebus quibuscumque minimis poſſent, niſi id authoritas & deliberatio maiorum probaret. In huncque modum præfati Prouiſores, vſque ad annos præfinitos, Regales introitus, & alia agenda, adminiſtrabant. Cuilibet autem huiusmodi Prouiſori, nonniſi quinquaginta marcæ annui ſalarii, ex introitibus Regalibus conſignatæ. In terra itaque *Cracouienſi*, *Ioannes* de *Thaczin* Caſtellanus *Byeczenſis*, & *Clemens Vątrobka* de *Strzelcze*: In *Sandomirienſi Ioannes* de *Oſſolin* Caſtellanus *Sandomirienſis*, creantur Prouiſores.

Eodem tempore Barones, Nobiles, & vniuerſi terrarum *Ruſſiæ* & *Podoliæ terrigenæ*, magnis precibus, & deuotis ſolicitationibus *Wladislao* Regi, & omnibus Principibus & Baronibus Regni *Poloniæ* ſupplicant, *quatenus illos iisdem iuribus, prærogatiuis, & præeminentiis, quibus alii Regnicolæ Poloniæ fruuntur & gaudent, donet, libertet, & priuilegiet.* Et quo magis animum Regis & eius conſiliariorum precibus ſuis inclinent, gratiam ſimilem & libertationem *Wladislaum genitorem ſuum claræ memoriæ, eis promiſiſſe, & dandam decreuiſſe, effectum tamen ſortiri non potuiſſe, propter mortem ſubſecutam*, euidenti & claro teſtimonio comprobant. Quorum precibus *Wladislaus* Rex permotus, Patris ſui comperta voluntate & decreto, illos libertat, & omnibus priuilegiis, gratiis, prærogatiuis, honoribus, quibus Regni *Poloniæ* Nobiles, incolæque gaudent & fruuntur, inſignit & nobilitat, ac omnem ſeruitutem, cui erant obnoxii, omnia inſuper tributa & vectigalia, nulla conditione appoſita, relaxat, dimittit, & abrogat, atque eos cæteris nobilibus Regni *Poloniæ*, in vſu libertatum & gratiarum quarumlibet, parificat. Quod pluribus Prælatis & Baronibus Regni incongruum, & Reipub. offenſiuum viſum eſt: præſertim cum *Wladislaus* Rex mortuus, non tam amplam, nec tam largam & pinguem libertatem, præfatis terris dandam decreuiſſe ſcitus eſt. Sed dum relaxaret eorum multa, & grauiora cum tributa, tum onera, ad quælibet tamen bella, quæ & ipſe, & ſui ſucceſſores Regni *Poloniæ*, cum quibuscumque hoſtibus, & quotiescumque, gererent, ſine aliquo donatiuo ire, ad caſtrorumque ædificationes ſuos homines mittere, ac de quolibet laneo poſſeſſo, duas auenæ, duas ſiliginis menſuras, & quatuor groſſos monetæ vſualis, ſibi & menſæ ſuæ Regali, ſingulis annis ſolui, voluit eſſe temporibus perpetuis aſtrictos & obligatos. Ferebant itaque multi moleſte, quod his conditionibus non appoſitis, terris prædictis *Ruſſiæ*, tam ampla data fuit libertas, quam alii Regnicolæ *Poloniæ* per multa annorum centena, variis & ſtudioſis obſequiis, & præclaris geſtis in bellis editis, vix poterant conſequi & emereri.

Nobilitas Ruſſiæ & Podoliæ easdem quas Poloni habent, libertates obtinet.

Cœperant & hoc anno inſoleſcere nonnulli contra Eccleſiam Barones & Nobiles, illi præſertim, qui Regis *Wladislai* coronationem moleſte ferebant; concitaruntque vulgum, & Communitatem Nobilium contra Eccleſiaſticas perſonas. Plurima allegantes, præſertim circa exactionem decimarum, & fulminationes cenſuratum, grauamina. Vnde eodem anno, primum in oppido *Vartha*, pro die Sancti *Nicolai* Confeſſoris, deinde annis ſubſequentibus, plures generales & particulares habitæ ſunt, in *Piotrkow*, & aliis locis, inter clerum & Barones, conuentiones. In quibus primum *Albertus Iaſtrzambiecz* Archiepiſcopus *Gneſnenſis*, deinde omnes alii conueniebant Pontifices, nec Barones ſæculares venire negligebant. Dum autem Sæculares Barones grauamina quædam, moleſtias, & abuſus, quibus ipſi & eorum coloni grauarentur, proponerent, Pontifices & Clerus per priuilegia & iura, Regum & Principum *Poloniæ*, Eccleſiis, pro eorum libertate & excellentia conceſſa, monſtrarunt, omnia licenter, omnia lege Diuina & humana ſe agere, & nihil ſibi de iure eorum vendicare. Abuſus autem particulares, ſi qui per ſæculares perſonas fuerant introducti, offerebant ſe correcturos. Concilium inſuper generale, quod tunc in ciuitate *Baſilienſi* vigebat, partes ſuas interponebat, pro extinguendo huiusmodi diſſidio, ſolicitando literis vniuerſos ad pacem. Placari tamen animi multorum & ſanari quacumque ratione non poterant, qui id tempus optimum rati, quo *Wladislaus* Rex annos pubertatis nondum excederet, Eccleſiam *Polonicam* in ſuis libertatibus offendere, & multa illi abſtrahere, atque ſuis commodis & vſibus applicare maturabant. Permittente tamen iuſto Dei iudicio, Primores omnes, & qui perſecutionis Eccleſiaſticæ videbantur Magiſtri & rectores, morte ſubtracti ſunt. Accidebat autem plerisque non naturalis quidem, nec matura mors, ſed acerba & funeſta, quæ ceteros a perſecutione, & infeſtatione Eccleſiæ exterruit, & dare pacem Eccleſiæ, annis aliquot vexatæ coegit.

Auctores perſecutionis in clerum & bona Eccleſiarum

diuinitus puniuntur.

Coronatione *Wladislai* primogeniti *Iagyellonis* expedita, non alia Conſiliarios Regni tenuit cura, niſi vt cum *Sigismundo Romanorum* Imperatore, & *Hungariæ* Rege, pax, variis ſimultatibus infecta, reformaretur, ne Rege puerilem ætatem habente, ſua calliditate & ingenio, finitimos, & præſertim Cruciferos, vexare

xare

1434

xare bello Regnum *Poloniæ* induceret: aut ipse suis potentiis, illi hostis infestusque esset. Consultatione itaque primum de hac re habita, omnium deliberatione & assensu, placuit ad illum duos Barones mitti, ad iungendam secum affinitatem, & ad petendum filiam Ducis *Austriæ Alberti* Proneptem suam, *Wladislao* Regi in consortem. Futurum existimantes Consiliarii, affinitate huiusmodi, & transactas simultates & odia, quomodolibet inter Reges & Regna concitata & orta, tegi posse, & splendido coniugio, amplitudinem Regno *Poloniæ* prouenturam, morte Imperatoris *Sigismundi*, & Ducis *Austriæ Alberti*, nullam tunc prolem masculam habentis. Electi itaque duo Barones ad hanc legationem bene gerendam, idonei communi iudicio æstimati *Ioannes* de *Konyeczpolye* Regni *Poloniæ* Cancellarius, & *Ioannes* de *Oleschnicza* Regni *Poloniæ* Marschalcus, ad præfatum *Sigismundum* Imperatorem, transmittuntur.

Legati ad Imp. Sigismundum mittuntur,

Præcedit illos iussu Regis *Ioannes Gamrath* miles, vt & aduentum eorum Imperatori denunciaret, & securitatem adueniendi ordinaret. Is commissione *Petri Schafraniecz* Palatini *Cracouiensis*, temere, extraordinarieque suscepta, indicat Imperatori, *Legatos Poloniæ oratum ad eum venire, vt gubernationem tutelamque Regni Poloniæ suscipiat.* Non minus temere legatio hæc exposita, quam ab Imperatore credita est. Ingessitque animo suo excellentiam magnam & hilaritatem; quam continere non valens, omnibus Consiliariis suis, inter quos tunc aliqui Electores Imperii aderant secum, gloriabundus effudit. Legati *Poloniæ* Imperatorem, in *Prisburg*, de partibus *Rheni* per *Istrum* descendentem adeuntes, comiter & benigne ab eo excepti, & per omnes dies, quibus & in curia sua, & Dominiis suis morabantur, honorati & tractati sunt. Concessa tandem audientia, mandata exponunt, nihil aliud, quam quod illis erat iniunctum, affinitatem per filiam *Alberti* Ducis *Austriæ*, proneptem suam, iungendam petunt.

qui filiam Alberti Ducis Austriæ pro Wladislao petunt.

Miratur Imperator, nihil de gubernatione Regni *Poloniæ*, in eum transfundenda, Legatos locutos. Et dum rem confictam, & temere a se creditam, ac vulgatam intellexisset; solicitat per Cancellarium suum *Casparum Shlik*, non verbis solum, sed promissis, Legatos *Poloniæ*, offerens cuilibet mille florenos annuum Salarium, quatenus ad abolendam sui pudoris notam, gubernationem illi Regni Poloniæ, quam se repromisit honeste spreturum, offerrent. Legati necquicquam verbis aut promissis moti, asserunt *id sibi nullatenus licere, ne de minus syncere mandatis Regiis & Regni expositis incusarentur.* Quapropter & Imperator animo offensus, Legatis *Poloniæ* respondet: *Non esse honestum aut æquum affinitates iungere, nisi prius omnibus discordiis, iniuriis, offensis, & simultatibus, æquo iure, inter Reges & Regna, sanatis & compositis.* Quod vt facilius procedat, consensu Legatorum, festum Pentecostes anni futuri pro conuentione Consiliariorum vtriusque Regni, indicitur, ad quod se Imperator repromittit Consiliarios missurum. Accepto responso Legati, nauigio ex *Prisburg*, *Budam*, ex inde terrestri itinere in *Poloniam* reuertuntur.

Item alii legati ad Concilium Basil. mittuntur,

Mittitur & ad Concilium *Basiliense Ioannes Luthkonis* de *Brzezye* Canonicus *Gnesnensis*, vt cum *Stanislao* Episcopo *Posnaniensi*, & *Nicolao Lassoczky* Decano *Cracouiensi* iunctus, Legatos Regis & Regni repræsentent. Pontifices & Barones maiores mitti non placuit, vt rebus publicis melius consuli prouiderique possit. Aduentu *Luthkonis Basileam*, mors *Wladisłai* Regis renouata, dolentibus omnibus excellentiæ tantæ Regem, & fidei Christianæ maximum propagatorem, absumptum esse. Celebratæ sunt illi in Ecclesia Cathedrali, impensis *Stanislai Czyolek* Episcopi *Posnaniensis*, Regales & magnificæ exequiæ, & omnis honos cum multa deuotione primum habitus, *Branda* Episcopo *Portuensi* Cardinali *Placentino*, Missam celebrante, & Magistro *Nicolao Kozłowsky*, qui *Sbigneum* Episcopum *Cracouiensem*, ab eo missus repræsentabat, in latino sermone nobilem concionem faciente. In qua de excellentibus, magnificis, & insignibus victoriis; item de religiosis & deuotissimis actibus suis, in fidem & religionem orthodoxam, plurima disseruit; multisque Patribus Concilii verbis suis lacrymas excussit.

ubi iusta Wladislao Regi persoluuntur,

Ivxta continentiam & ordinationem fœderum cum Cruciferis de *Prussia* habitorum, conuentio in *Raczyąsz* pro die Mercurii Natiuitatis *S. Mariæ* Virginis habita est, ad tractandum de pacis perpetuæ conclusione. Ad quam cum *Albertus Iastrzambiecz Gnesnensis* Archiepiscopus & Primas, *Sbigneus Cracouiensis*, *Wladislaus* electus *Wladislauiensis*, Episcopi; *Nicolaus* de *Michalow*, Castellanus & Capitaneus *Cracouiensis*, magni Ducis *Lithuaniæ Sigismundi*, Ducum *Masouiæ*, Ducisque *Stolpensis*, Nuncii, ciues de *Thoczno*, frequensque Consiliariorum numerus conuenisset, Cruciferi in terendis Legationibus diebus aliquot tempus absumebant. Nec turpe putabant, solicitare Consiliarios Regni, *vt ad ripam fluminis Vislæ e regione castri Zlothoria positam, pro tractatibus ineundis descendereret.* *Poloni*, etsi ea, vt pleraque superiora, vana esse non dubitarent, ne tamen pacis conclusio per eos infecta remaneret, descendere consenserunt. Ibi quoque Cruciferi diu expectati, vix sub Solis occasum, vnum Commendatorem miserunt, aliquorum suæ partis Episcoporum & Commendatorum tardum aduentum, & plerasque alias causas fingentes, *Polonorum* expectationem eludebant. Itum est tamen & altera die in ripam *Zlothoriæ*, nec minor elusio a Cruciferis sub idem tempus, ca-

Conuentio cum Cruciferis,

qui Polonis illudunt,

1434

dente sole se excusantibus, ingesta est. Quapropter de cætero non modo ad ripam fluminis pro colloquiis reditum non est, sed etiam, dum Cruciferorum species illudendi & fallendi magis patefacta, animos *Polonorum* irritaret, discessum. Nondum autem *Polonis* portas oppidi *Brzesczie* intrantibus, duo Nuncii adueniunt, vnus Cruciferorum Nuncios aduentare, & his saluum conductum dari postulans, alter ex *Lithuania*, cladem, quam *Liuonitarum* exercitus a *Samogithis* pertulit, nuncians. Licet siquidem in conditionibus fœderum, Ducatus magnus *Lithuaniæ* cum terris suis inclusus fuisset, Cruciferi tamen de *Liuonia*, iusto exercitu conquisito, terras *Samogithiæ* populandas ingressi, variis & exquisitis modis vastabant. Hæc quoque causa & respectus Cruciferos de *Prussia*, conuenire cum Consiliariis prohibebat; cum quod belli gesti in *Samogithia* præstolabantur euentum, tum quod reprehendendos & carpendos se esse, de fracta fide, rebantur. Si quando vero Nunciis eorum hæc obiiciebatur dolosa vafricies, respondebant, *iniussu suo bellum Liuonitas assumpsisse.* Verum quia clemens & propitius Dominus, ruptorum fœderum conuenit esse vltor, ideo gloriari *Liuonitas* in sua potentia non permisit. Dum siquidem, multis locis *Samogithiæ* peruastatis, quandam siluam, de securitate freti, ingressi fuissent, cincto exercitu hostili corona, *Samogithæ* [qui metu eorum, laribus relictis, in saltibus lustrisque se abdiderant] optimum tempus rati, quo hostibus superiores essent, robora arborum, quanta velocitate possunt, incidunt, & *Liuonitas* inclusos, desperatione extrema, & missilibus frequentibus sepiendo, tuti ipsi a quolibet ictu, lacerant, occidunt, & ad deditionem compellendo, sub iugum mittunt. Multa millia hominum illic, vel occisa, vel capta sunt.

Cæsis Liuonis,

Præda omnis *Samogithis* cessit, signa, banderiaque hostium septem capta, & in Cathedralem Ecclesiam *Vilnensem S. Stanislai*, delata. Clades hæc, Cruciferos de *Prussia*, mansuetiores fecit. Quapropter misso vsque in *Brzesczie Volffone* de *Schauschen* Commendatore *Osterodense*, tractatum pro conclusione pacis perpetuæ, cuius antea fastidire se etiam mentionem demonstrabant, in diem Sancti *Floriani* anni futuri in oppido *Bresczie*, protelari obtinuerunt apud *Poloniæ* Consiliarios, qui iam & tum, & dudum ante, ad pacem animos inclinauerant.

Cruciferi pacem petunt.

Gnesnensis Archiepiscopus *Albertus Iastrzambiecz*, ex *Brzesczie* sub id tempus *Lanciciam* descendens, *Wladislaum* de *Oporow*, in monasterio fratrum Prædicatorum, assistentibus illi, *Sbigneo Cracouiensi*, *Ioanne Chełmensi*, Episcopis, in *Wladislauiensem* Episcopum consecrat, die Solis decima octaua mensis Septembris.

Æstate anni eiusdem, variæ commotiones inter *Poloniæ* Regnum, & *Slesiæ* terras, consurrexerant. Nouitas enim raro visa est perturbationibus caruisse. Vtrosque enim, morte Regis secuta, metus aliquis non continebat, Principium tamen omne, a *Slesitis* cœptum est; qui ex terris suis *Nicolaum Kornicz Syestrzenyecz*, & alios, rapto viuere assuetos, prædas in Regnum agere, vel dissimulatione, vel assensu permittebant. Nec viro Nobili *Cristino* de *Kozyeglowy* Castellano *Sandecensi*, tunc parsum est: sed bona sua in terra *Syewyriensi* circa *Kozyeglowy* consistentia, vastant & prædantur. Is vbi ad Regem & Consiliarios, querela delata, nihil leuaminis reportasset, exercitum collegit, & in oppido *Gliwicze* semidiruto, valido præsidio posito, multas oras *Slesiæ* igne & spoliis depopulatus est.

Poloni & Slesitæ,

damna vtrinque data

Propter quod *Slesiæ* Duces a Rege conuentionem indici obtinent, vt in ea omnes deformitates & abusus, bellaque mota & introducta, possint componi & abrogari. Et cum festum Sanctæ *Heduigis*, locusque *Badzin*, pro illa tenenda, positus esset; ex parte Regni *Sbigneus* Episcopus, *Nicolaus* de *Michalow* Castellanus & Capitaneus *Cracouienses*, cæterique Barones; ex parte vero *Slesiæ Bernardus* Dux *Oppoliensis*, *Nicolaus Rathiboriensis*, *Venceslaus Theschnensis*, *Venceslaus Osszwiaczimensis*, Duces, multique Barones *Slesiæ*, ad illam conuenerant. Vbi tractatu per dies aliquot habito, pax reformata est. Et damnis hinc inde compensatis, cautum vt neutra pars *Nicolaum Syestrzenyecz*, tanquam pacis communis turbatorem, teneat, aut foueat, & per terras & dominia sua, damna, prædas, furta, & spolia inferri, vna alteri non admittat, ac suffragium ad comprehendendum quoscumque prædones, & subitos hostes, det requisita. Hæc literis & sigillis firmata, paruo tempore obseruata sunt. Nam de castro *Swirklyenyecz*, per *Ioannem Gyelcz*, & alios *Morauiæ Slesiæque* fures, plures prædæ & furta in *Polonia* agebantur.

indicta conuentione componunt.

Bohemorum sub idem tempus Nobilitas, attendens *Thaboritas* & *Orphanos* pro sua libidine vniuersa agere, magnopere infesta illis esse cœpit, & errore suo, licet sero, recognito, miseros se putare, qui Regis imperio abdicato, ferant *Procopium* exigentem vectigalia, delectum habentem, vitæ & necis potestatem habentem, nobiles atque ignobiles pro tristibus mancipiis tenentem. Nec vllum extare genus, *Bohemico* infelicius, quod tam fœdum tyrannum sortitum esset. Conuentu itaque indicto, pro abrogando tam turpi & iniquo Imperio, *Halsch* de *Rischemberg* antiquæ Nobilitatis Baro, sed censu tenuis, in gubernationem totius Regni assumptus & declaratus est. Consiliariique illi adiuncti, quorum consilio domi & extra, administraret Rempub. Quo *Procopius* cognito, copias ex *Thaboritis* & *Orphanis* ducens, *Pilznam* obsidere cœpit. Quam

Bohemi Halsch de Rischemberg creant Gubernatorem Regni,

1434

cum continuis vndecim menſibus maceraſſet, & fames plures abſumeret, Patres Concilii, etſi nullum haberent ærarium, octo tamen millibus auri, ex priuato congeſtis, dedere ſuffragium; mittentes illud *Meynhardo* de noua domo: qui collecto exercitu, ſubveniret obſeſſis. Sed cum interea noua ciuitas *Pragenſis*, quæ a *Thaboritarum* præſidio tenebatur, contra antiquam, ex diſſenſione duorum Sacerdotum, *Lupi*, & *Rokiczanæ*, ſe inuicem fœdis probris carpentium, conſurrexiſſet, & turres ligneas plurium tabulatorum erexiſſet, *Halſch* his intellectis, cum manu militum, quam comparauerat *Meynhardus*, antiquam ciuitatem ingreſſus, eam in ſuam poteſtatem redegit, turresque diſiecit. *Procopius* vero ſoluit illico obſidionem, & verſus antiquam *Pragam*, neglectis conditionibus pacis, quæ illi per communes amicos offerebantur, ire pergit. *Halſch* cum cætera nobilitate, antiqua ciuitate relicta, cuius nutare animos manifeſte viderant, obuiam hoſti pergunt. Et in loco inter *Brod Bohemicum* & *Durin* ſitum, curribus contra currus incurrunt, pugnamque acerrimam committunt. Et maxima ſtrage vtrinque ædita, *Thaboritæ* & *Orphani* a Nobilitate ſternuntur. *Procopius* autem, vbi ſuos ex ordinibus dilapſos in fugam ſpectare vidiſſet, cum cohorte virorum fortium, hoſtilem impetum aliquanto tempore ſuſtinens, pene hoſti victoriam eripuit. Sed multitudine equitatus circumuentus, telo ictus transfoditur. *Procopius* minor in eodem loco pugnans, occiditur. *Ioannes Czapko Thaboritarum* Ductor, cum magna parte equitatus, fuga ex prælio elapſus, in *Poloniam* confugit. *Halſch* & *Meynhardus*, veriti, ne ex colluuie captiuorum, quorum plura millia eis prouenerant, peſtis reuiuiſceret, dum ſine lege viuere viderentur, (innocentes tamen, qui ex agris coacti ad pugnam venerant, hoc modo a ſontibus diſcreturi) publico edicto iubent, *vt omnes qui ſtipendia mereri vellent, in horrea proxima, agreſtibus tamen excluſis, ſe reciperent.* Introierunt itaque horrea *Thaboritarum* & *Orphanorum* pleraque millia, & illico clauſa horreorum oſtia, & adhibitus ignis, quo vniuerſum illud nefariorum hominum, & cædibus madentibus, agmen, conflagratione interiit.

Caius ductu Thaboritas cædunt & fugant.

cæteros horreis incluſos incendunt.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

IOANNIS

IOANNIS DŁVGOSSI
SEV
LONGINI
CANONICI CRACOVIENSIS,
HISTORIÆ POLONICÆ
LIBER DVODECIMVS.

1435

Ladiſlaus Rex cum germano ſuo Duce *Caſimiro* ſicut continuam habitationem habebat *Cracouiæ*; itaquoque ibi dies Natalis Domini cum curia ſua tenuit & celebrauit, quibus expeditis, pro diebus quadrageſimæ iuit *Sandamiriam*, vbi fere omni tempore quadrageſimali abſumto *Cracouiam* pro feſto Paſchæ reuerſus eſt. Tenuta eſt & pro Dominica Lætare terrarum *Cracouienſium* conuentio, vt Palatinatui *Sandomirienſi* per mortem *Spitkonis* de *Tarnow* vacanti prouideretur de perſona, varia erant ſtudia partium, & vnusquisque cui cui afficiebatur promouebat, ſuffragiis tandem partis maioris *Ioannis* de *Czizow* Caſtellanus *Sandomirienſis* Palatinus *Sandomirienſis* declaratus, & vt omnis & in præſens & impoſterum in conferendis dignitatibus Regni abrogaretur difficultas, placuit illas per optionis & aſcenſionis modum confici. Quapropter in Caſtellanum *Sandomirienſem*, *Lublinenſis* Caſtellanus *Dobeslaus* de *Oleſnicza*, in *Lublinenſem Woinicenſis Domaratus* de *Kobyliany*, in *Woinicenſem*, Caſtellanus *Bieczenſis Ioannes* de *Thantzin* ſucceſſerunt. Caſtellaniam vero *Bieczenſem* cum eſſet reſidua, obtinuit ſuffragiis *Clemens Waſtrobka* de *Strzelcze*, & hoc optionis ordine dignitates vacantes Regni Rege exiſtente impubere, quo omnis ceſſaret liuor & contentio conferebantur.

Spitkoni de Tarnow Palatino Sandomir. ſuccedit Jo. de Czizow.

Tenuta eſt dieta generalis in oppido *Brzeſcie Cuiauiæ* pro die *S. Floriani* per Prælatos & Principes ac Barones *Poloniæ* ex vna, & Magiſtrum & Commendatores ac nobiles *Pruſſiæ* parte ex altera. In qua cum pluribus tractatibus de pace perpetua inueſtigatum eſſet, & Cruciferi diuerſis interpoſitionibus tractatum huiusmodi protelarent, adeo, vt etiam Barones & Prælatos *Poloniæ* in *Sturew* pro ſtabilienda facilius pace traherent, quaſi oppidum *Brzeſcie* locus idoneus ad concludendam pacem non eſſet. Non magis præſtitit conficiendæ paci oppidum *Sturew* quam *Brzeſcie*, quoniam Cruciferi animos tenebant armatos. Gerebatur enim tunc bellum inter magnum Ducem *Lithuaniæ Sigismundum*, cuius erant in ipſa etiam conuentione notabiles in parte Regni *Poloniæ* oratores ab vna, & Magiſtrum *Liuoniæ*, quibus Cruciferi de *Pruſſia* notabilem pro ſubſidio miſerant exercitum, partibus ab altera, & illius euentum Cruciferi, quaſi certi de victoria expectabant. Prælatis autem & Baronibus *Poloniæ* de *Sturow* re infecta diſcedentibus, nuntius illis ſed & alter Cruciferis allatus eſt, certificans *Liuoniæ* Magiſtrum *Bartor*

Conuentio Brzeſtenſis.

1435

de Lo, & exercitum eius per Lithuanos proſtratum & confractum eſſe, & ea nouitate permoti Cruciferi, quique alias faſtidiebant pacem ſuſcipere, miſſis celeriter vſque in *Brzeſcie* duobus Commendatoribus & duobus Baronibus ad pacem paratiſſimos offerunt, & pro ea concilianda alium terminum, diem videlicet *S. Nicolai* indici & conſtitui magnis precibus impetrant & inſcriptionibus firmant.

Alia conuentio Siradiæ

Ex conuentione *Brzeſtenſi* treugis ordinatis itum eſt in aliam conuentionem *Siradienſem* pro die *S. Stanislai* inſtitutam, ad quam *Wladislaus* Rex cum germano ſuo Duce *Caſimiro* & *Zophia* Regina matre aduenerat, ibi longa concertatione diſputatum eſt, ſi *Helias* Woiewoda *Moldauiæ*, qui in caſtro *Siradienſi* tenebatur captiuus ex captiuitate dimitti deberet, an non? Cum *Walachi* partis ſuæ pro ſua dimiſſione inſtarent, & nuntii *Stephani* Woiewodæ etiam illuc venientes *ne relaxaretur & inteſtina diuiſio poneretur inter eos* orabant, re in deliberationem deducta communi ſententia latum eſt: *Heliam nullatenus dimitti, vt Stephanus ſua captiuitate Rege extante impubere, in fide & obedientia contineretur*, breuiuſculo tamen tempore hæc ſententia obſeruata eſt. Nam *Helias* conuentione diſſoluta, ex *Siradienſi* caſtro, quod tunc per *Petrum Schaffraniecz* Palatinum *Cracouienſem* tenebatur, clandeſtine aufugiſſe conuictus, & nullo impediente in *Walachiam* diuertiſſe, terramque *Walachiæ* guerris & ſtragibus inteſtinis illico arſiſſe.

de Helia Woiewoda dimittendo,

Grauis inſuper quæſtio in eadem conuentione inter Eccleſiaſticos ab vna, & ſeculares ab altera ſuper decimis & perceptione earum & quibusdam oneribus exorta eſt, diſpar tamen erat *maioris Poloniæ* & *Cracouienſis* terrarum cauſa. Nam *Cracouienſes* ſuper ſtraminibus & ſpontanea redditione decimæ ex agro quo amouetur kmetho, agebant. *Maioris Poloniæ* decimas in noua radice conſurgentes manipulo non debere reddi, allegabant & ſuper his priuilegium *Iaroslai* Archiepiſcopi *Gneſnenſis* & ſui Capituli ordinationem huiusmodi continens producebat. Cum autem res nulla certa diſcuſſione decidi poſſet, ſingularis alia conuentio, pro die aſſumtionis Sanctæ *Mariæ* in *Piotrkow*, vbi nulli alteri, quam huic rei vacaretur inſtituta. Pontifices quo magis armati & prouiſi bonis mediis in huiusmodi conuentionem *Petricouienſem* aduenirent, Synodum Prouincialem *Lancitiæ* pro die aſcenſionis Domini inſtituunt, ibi *Alberto* Archiepiſcopo *Gneſnenſi* & Epiſcopis prouinciæ conuenientibus deliberatum eſt, *libertatem Eccleſiæ Rege exiſtente impubere bonis modis dilationem continentibus ſuſtinendam eſſe, ſi aliqua vis inferatur, cenſura Eccleſiaſtica pro gladio vtendum, Maioris Poloniæ Baronibus reſpondendum, Gneſnenſem Eccleſiam ad obſeruationem priuilegii Iaroslai non obligari, cum ab eo tempore, quo vi & impreſſione confectum conſtabat, fuiſſet illi contraria conſuetudine & obſeruantia derogatum.*

& decimis.

1435

Ioanni Epiſc. Præmislienſi

Vigeſima Martii *Ioannes* Epiſcopus *Præmislienſis* cognominatus *Sliedz*, natione *Cuiauita*, de villa *Luben*, nobilis de domo *Doliwa*, moritur, & in Eccleſia caſtri *Præmislienſis* ſepelitur. Cuius morte ſecuta Prælati & Canonici electione celebrata, cum concorditer *Franciſcum* de *Orzek* Decanum *Leopolienſem*, & Canonicum *Præmislienſem* nobilem de domo *Sweiczek* elegiſſent: *Wladislaus* tamen Rex cum Baronibus *Nicolaum Chraſtowski*, nobilem de domo *Strzegonia*, Præpoſitum *S. Floriani* & Canonicum *Cracouienſem* nominauit, & adiuuantibus nominationem huiusmodi aliquot Conſiliariis, quorum frater & propinquus erat, poſſeſſione etiam bonorum Eccleſiæ occupata, *Franciſcus* de *Orzech*, licet optimo iure fulſus, cedere de illo, recepta Præpoſitura *S. Floriani* coactus eſt. Quapropter ipſe *Nicolaus Chrząſtowski* in Epiſcopum *Præmislienſem* per *Eugenium* Papam quartum fuit promotus, & per *Zbigneum* Epiſcopum *Cracouienſem* in monaſterio *Piadriczouienſi* in die Dominico Aſſumtionis *S. Mariæ* altero tamen & ſubſequente anno conſecratus.

ſuccedit Nic. Chraſtowski.

Conuentio in Piotrkow de decimis.

Aſſumptionis feſto *S. Mariæ* adueniente, Archiepiſcopus *Gneſnenſis Albertus*, & fere omnes Pontifices Regni, cum Capitulis ſuarum Eccleſiarum, Abbatibus, Doctoribus & Magiſtris adueniunt in *Piotrkow*, idem faciunt, & Barones ſeculares, inter quos præcipuus fuit *Nicolaus* de *Michalow* Caſtellanus & Capitaneus *Cracouienſis*, minor tamen numerus fuit Baronum quam Eccleſiaſticorum, eo quod quosdam Palatinos metus Dei & religio Chriſtiana, quosdam valetudo, ne conuentioni intereſſent, retraxit, per dies aliquot in Eccleſia *Piotrcouienſi* vtraque parte conueniente in longum diei procedebant altercationes, oppoſitiones, defenſionesque partis vtriusque & tractatus. Et quamuis ſeculares plures conſuetudines, quas prætendebant eſſe grauamina, tolli petebant, omnis tamen eorum principalis intentio in eo reſidebat, vt liceret nobili rusticum ex agro amouenti, dare decimam ſuo Plebano, non obſtante, quod ruſticus illam alteri reddebat, & vt iuxta Priuilegium *Iaroslai* Archiepiſcopi *Gneſnenſis*, quod producebatur in medium, exactio decimæ manipularis in omnibus villis poſt datam literæ locatis, & in futurum locandis quieſceret & abrogaretur; nec ſolum id *maioris Poloniæ* Barones pro ſe ſuisque terris expetebant, ſed etiam ad terras *Cracouienſes* Priuilegium extendi Barones *Cracouienſes* pro eo quod per Archiepiſcopum *Gneſnenſem* qui Primas eſt, conceſſum eſſet, & in illo quidam Canonici *Cracouienſes* qui in Eccleſia *Gneſnenſi* pro tunc beneficia obtinebant, pro teſtibus ponerentur, laborabant. Duces harum rerum & principales autores erant *Abraham* de *Zbąszyn*, Iudex

1435

dex *Poſnanienſis*, *Spitko* de *Melſchtin*, *Ioannes Straſz* de *Bialaczow*. Manſueta ſuper omnibus ab Eccleſia reſponſio data eſt, quæ ſuapte incenſos animos reſoluebat, *non poſſe ſine graui ſcelere decimam ruſticum reddere ſolitam Archiepiſcopo, Abbati, vel Canonico, de deſertatis agris, vel in araturas nobilis translatis decernere liberam & rem alieni iuris in alium transferre; annuere tamen libenter vt in nobilis & ruſtici diſcrimen miles agrum ruſtico depoſito colens, neque decimam canapi ſoluat, neque eam propriis curribus Domino decimæ in horreum more ruſticorum inferat, neque electionem in frugibus & capetis, niſi eſſet vltimum vitiatum admittat. Priuilegium Iaroslai nullum habere vigorem, tum quod vi & impreſſione extortum eſſet, cuius manifeſtum oſtenditur documentum, eo quod Poſnaniæ non Gneſnæ paucis ad id conſentientibus legitur conceſſum: tum quod Eccleſia Gneſnenſis contra illud contraria obſeruantia præſcripſiſſet, nec Cracouienſem Eccleſiam eius lege conſtringi, cum Gneſnenſis Archiepiſcopus nil poſſit in Cracouienſi Eccleſia diuturnum conſtituere; habere quoque Cracouienſem Eccleſiam aliud priuilegium Bodzantæ Epiſcopi ad inſtantiam Caſimiri Regis & ſecularium pro eodem fere tempore conceſſum.* Barones videntes ſe non poſſe eam quam ſperabant concluſionem efficere, omiſſis quibuslibet mediis, quæ illis per Eccleſiam offerebantur, in omnia agere inſtituunt, & arreſtandas decimas ſub arreſtoque detinendas, donec ſpirituales in eorum vota conſenſerint, decernunt. Decretum tamen illud metu interdicti, quod ponendum Pontifices in euentum arreſtationis concluſerant, nusquam fuit obſeruatum.

Sigismundus Romanorum Imperator diſſidio, quod inter *Eugenium* Papam & Patres Concilii exortum erat, ſedato, de *Baſilea* egreſſus, Legatos *Bohemiam* mittens, commendat Regni Proceres, quod colluuionem hominum ſceleſtorum deleuerunt, hortatus *vt pace Regni procurata, ſe Regem ſuſcipiant.* Illi frequenti numero apud *Ratisbonam* eum conueniunt & Regem ſalutant, exinde poſcentibus *Vngaris Budam* nauigio venit, & rebus *Vngaricis* vacabat.

Agebatur ſub idem tempus a *Sigiſmundo* magno *Lithuaniæ* Duce contra *Boleslaum Swidrigall* memorabile bellum, quod nunc ordiri pergam.

Swidrigall expulſus

Dux *Boleslaus Swidrigall* moleſte ferens ſe de magno Ducatu *Lithuaniæ* deiectum & expulſum, *Sigismundi Romanorum* Imperatoris & *Vngariæ* Regis animatus & perſuaſus conſiliis & promiſſis, repetere eum Ducatum in animum inducit, multaque ſibi dabant animum res hujuſmodi aggrediendas. Maiorem enim partem Ducatus eiusdem magni in ſua ditione & obedientia, omnes videlicet terras *Ruſſiæ*, mira ſibi fidelitate adſtrictas obtinebat. Dux inſuper *Sigiſmundus Coributh*, qui annis ſuperioribus multa bella in *Bohemia* adminiſtrauerat, opera Cruciferorum de *Pruſſia*, & per eorum terras ad illum ſuffragaturus ſibi aduenerat, ſeneſcere enim ſuam exiſtimationem & deſpectam iri apud *Bohemos* videns, rurſus longis erroribus, quo diuerteret ignarus, per *Pruſſiam* iter ſuſpectum habens, per Regnum *Poloniæ* ad Ducem *Swidrigall* ſe contulit, cujus probitatem & in bellicis artibus tum ſolertiam, tum experientiam Dux *Swidrigal* dudum cognitam habens, aduentu illius admodum lætatus eſt, ſperans illum certaminibus & bellis maxime profuturum, ipſi inſuper Cruciferi cum quibus alias ligas & fœdus amicitiæ contra Regnum *Poloniæ* confecerat, ſubſidia ampla pecuniis & gentibus repromittebant, ea ſpe ſibi propoſita, vt ſi vinceret, & Ducatu *Sigiſmundum* Ducem pelleret, maxima eſſent ab illo ſuffragia contra Regnum *Poloniæ* habituri. Collecto itaque Dux *Swidrigall* ex *Ruthenis* & *Tartaris* atque *Bohemis* ac *Sileſiis* notabili exercitu, terram *Lithuaniæ* circa feſtum Aſſumtionis clandeſtine ingreditur, ut facilius fallat & occupet hoſtem, cui Magiſter *Liuoniæ* cum Marſchalco & omnibus *Liuoniæ* Commendatoribus, nec non exercitu Magiſtri *Pruſſiæ* tam ex forenſibus & ſtipendio conductis, quam ex propriis delecto, in auxilium venit, & omnibus exercitibus ſuis iunctis Dux *Sigiſmundus* præficitur in Capitaneum & Ductorem. Dux autem magnus *Lithuaniæ* horum omnium non ignarus collegit ex *Lithuanis* ſuis quanto majorem poterat exercitum, ſed illum hoſtili exercitui intelligens multo inferiorem futurum, ſciens quoque ex *Lithuanis* plurimos ſibi, eos ſpræſertim, quorum patres aut Fratres, aut propinquos trucidauerat, offenſos, Duci vero *Swidrigallo* affectos, *Wladislaum* Regem *Poloniæ* variis nuntiis & literis ſolicitat, obſecrat, rogat, *quatenus ſuo periculo ſubuenire dignaretur, & vt illum hoſtibus undiquaque ſeptum non deſerat.* *Wladislaus* autem de conſilio Prælatorum & Baronum ſuorum *Poloniæ* magnum illi exercitum de *Polonis* in auxilium tranſmittit, non ignarus quod omnes ſui eſſent contra Ducem *Swidrigall* germanum patruum laturi arma, Dux autem magnus *Sigiſmundus Lithuaniæ* de tam numeroſo & forti exercitu in neceſſitatis articulo ſibi tranſmiſſo exhilaratus, omni metu & turbatione mentis depoſita contra Ducem *Swidrigal* egreditur, omnemque exercitum *Lithuanicum* in obedientiam & gubernationem atque regimen *Iacobi* de *Kobilany* Capitanei exercitus Regii committit. Conuenerunt itaque poſt multas deſolationes & circuitus terræ hinc inde factas, circa *Wilkomiriam* vterque exercitus & caſtris in propinqua diſtantia flumine paruo intermedio poſitis, tribus diebus totidem noctibus; vterque contemplatur alterum omni hora, omni momento, omnes ver-

copias contra Sigiſmundum colligit,

versantur in armis, omnes congressum suspicati, equis ascensis non quiescunt, sed glomerati præstolantur pugnam, nec solum hæc suspicio & fatigæ vtrumque affligit exercitum, sed & tempus intempestiuum, omnibus enim tribus diebus & noctibus pluuia decidens plurimum & homines in armis præsertim vigilantes, & equos quibus insidebant, fatigabant. Riuus insuper inter vtrosque medius cum palustri & voraginosa decurreret vnda vtrique exercitui tam metum quam suspitionem iniecit illum transgrediendi, ne loco iniquiori ab altero circumuentus decernere cogeretur. Dux autem *Sigismundus Coributh*, præstantiam, fortitudinem, animositatemque *Polonorum*, *Ruthenorum* autem & *Teutonicorum* pusillanimitatem in plurimis bellis sæpe expertus, omnes conatus suos pro pace interponebat omnibus illis tribus diebus, & *primum cognitionem totius causæ, pro qua bellum inter Ducem magnum Sigismundum Lithuaniæ & Ducem Swidrigall gerebatur, ordinationi, dispositioni & decisioni Summi Pontificis, Sigismundi Imperatoris, aut alicuius Regis vel Principis Catholici, ad extremum aliquorum bonorum, qui fidem duntaxat Christianam colerent, submitti* instantissime petebat, præsaga puta mente *bellum illud & certamen fatale sibi tam humili oblatione* declamans. Dum autem intelligeret animos *Polonorum* & *Lithuanorum* persuaderi talibus oblationibus non posse, verebatur enim circumventionem & fraudem, remque existimabant fatuam, in ipso pene congressu acierum, quicquam agere aut sperare de pace, exercitum suum mane feria quinta S. *Ægidii*, quæ fuit prima Septembris in alia loca traducebat, vt cum gentibus quæ sibi in auxilium ex *Liuonia* veniebant, facilius conueniret. Fertur etiam ipse Dux *Sigismundus Coributh Teutonicis* splendide armatis, exercitum *Polonicum* & *Lithuanicum* cum maiori ex parte seminudus esset, aut nigris armis contectus despicientibus aut contemnentibus dixisse, *maiorem vim in illo tetro quam in illorum splendido exercitu consistere, & vbi optio daretur, ad partem eorum transmigrare.* Mouit itaque castra & recedere in loca constituta incœpit, quod vbi *Iacobus Kobylinski* Capitaneus & cæteri Barones & milites *Poloni* & *Lithuani* habuerunt compertum, existimantes exercitum hostilem metu fugere discessionisque eiusce causam non coniunctionem cum *Liuonitis*, sed formidinem arbitrati, optimum tempus rati, quo victoriam de illo consequerentur, ordinatis aciebus illos prosequuntur, & extremam partem exercitus a tergo inuadunt; fit clamor magnus in Ducis *Swidrigelli* exercitu, & omnes qui valebant Marte, derelictis stationibus suis ad succurrendum suis accurrunt. *Polonorum* exercitus more *Musarum* canticum *Boga Rodrico* canere incipit, & paucis versibus peractis, cum hostibus congreditur, fit clamor magnus ex collisione lancearum, gladiorum & armorum, multi hinc inde ex equis sese deiiciunt, alii oppressi vulneribus spiritum exhalant, alii cadunt in terram semiuiui, durat certamen inter vtrumque exercitum ad spatium vnius horæ, tandem Deo volente franguntur, Cruciferi, *Livonitæ*, *Tartari* & *Rutheni* vertuntur, in fugam, omnemque residuum exercitum, qui illis veniebat in succursum, in fugam similem trahunt, vt prius fugam capiant, quam congressum. *Poloni* & *Lithuani* hostes fugientes & in incertis errantes passibus persequuntur, multos perimunt, multos captos reducunt, plures in flumine *Swenta* aquarum gurgite absorbentur vivi, & paucis *Ruthenis* cum Duce *Swidrigal*, qui itinera siluarum norant, fuga se saluantibus, totus fere exercitus Cruciferorum & *Liuonitarum*, qui viam, per quam fugerant in desertis & ignotis siluis nesciebant, aut trucidatus aut captus est, & quindecim diebus continuis Cruciferi & *Liuonitæ* in siluis errantes captiuabantur. Sed & ille *Liuonitarum* exercitus, qui nondum suis advenerant, casu suorum audita, quid ageret, quo se verteret, perplexus, factis latissimis arboribus pontibus, in quendam vicinum lacum se confert, credens illic plenam inuenire securitatem, sed *Lithuani* de hac re certiores effecti, illic accurrunt & omnes sine bello, sine congressu comprehendunt, & rebus eorum omnibus atque fortunis potiuntur. Occubuit in hujusmodi prælio Magister *Liuoniæ Bartot de Lo*, *Hasso* genere, item *Theodoricus Croe* Marschallus *Liuoniæ*, quem *Wladislaus* Rex senior annis aliquot *Cracouiæ* tenutum a captiuitate soluerat. Occubuerunt fere omnes *Liuoniæ* Commendatores & fortitudo omnis *Liuonitarum* tunc collapsa est, ita vt castra omnia *Liuoniæ* essent longo tempore hominibus vacua, facileque capi & obtineri possent, nisi Magister *Prussiæ*, nouas gentes ad illas surrogasset. Multa signa hostium in huiusmodi bello capta sunt & in signum victoriæ in Ecclesia Cathedrali *Wilnensi* per *Wladislaum* Regem *Poloniæ* in honorem *S. Stanislai* fundata & dotata, collocantur. Captus est etiam in eodem conflictu Dux *Sigismundus Coributh* multis vulneribus sauciatus, qui cum per certos *Polonos* suæ fauentes vitæ argutus, esset, *cur se fuga non saluasset*, respondisse fertur, *vestris moribus doctus, inter vos conservatus, vestroque quasi lacte nutritus, vitæ prætuli honestatem.* Captus etiam fuit tunc quidam *Sigismundus Roth* Regni *Poloniæ* magnus persecutor & hostis, qui etiam coronationem *Withawdi* summopere promouens, per *Ioannem Charnkowski*, nunquam se data fide repræsentauit, quos ambos Dux magnus *Sigismundus* commissione a Baronibus Regni *Poloniæ* accepta, suffocauit aquis, vt alter pro temeritate, qua in dedecus & infamiam Re-

sed vincitur,

& Dux Sigismundus capitur.

Regni ad *Bohemos* hæreticos se prohibitus contulerat: alter pro sceleribus & dolis, quibus in regnum vti solebat, penderet pœnas. Assertio etiam habet nonnullorum, quod *Sigismundus Coributh* Dux non aquis absumtus sit, sed inter primam curationem, sive id magnitudo faciebat vulnerum, sive veneni vnguentis interliti adiectio, expirauerit. Ferunt etiam, quod *Sigismundus* magnus Dux *Lithuaniæ* a nonnullis Primoribus *Polonorum* admonitus saucio medicum adhibuerit, qui venena vulneribus tanquam pigmenta infunderet. Bellum tunc atrox cum magno interitu hostium confectum fuit, quo *Lithuaniæ* Ducatui intestina & pestifera clade laboranti, salutem attulit. Ab eo enim tempore omnes ciuitates & castra *Russiæ* a Duce defecerunt *Swidrigall*, & venerunt in obedientiam & subiectionem Ducis magni *Sigismundi*. Ipse autem Dux magnus *Sigismundus* accepti a Deo beneficii non immemor, in certaminis loco Ecclesiam Parochialem construxit, & illam certis bonis dotauit. Victoria hæc tam *Polonos*, quam *Lithuanos*, qui illa potiti sunt, multis thesauris, armis, equis & pulcherrimis clenodiis fecit opulentos.

Vigesima secunda Aprilis vniuersus Fratrum Prædicatorum monasterii *S. Nicolai* in *Thorun noua* conuentus, sedecem videlicet fratres in numero pro eo, quod Plebanum *S. Ioannis Andream Taffendorff*, erronea quædam prædicasse, & vulgauerant & ostenderant, mandato *Pauli* de *Rusdorff* Magistri *Prussiæ*, & suorum Commendatorum turpiter eiectus est, a qua eiectione appellatione interposita, & causa in Concilio *Basiliensi* cognita fuit præfatus *Audreas* illic præsens & se defendens de erroribus obiectis, damnatus, & conuentus in locum suum restitutus.

Sigismundus Imp. de pace inter Sigismundum & Swidrigallum Duces est sollicitus.

Sub tempore eodem *Sigismundus Romanorũ* Imperator & *Vngariæ* Rex veritus casum Dncis *Swidrigall*, quem ad illud bellum suis præmissis illexerat, & suffragia gentium *Swidrigallo* ab eo frequentius expetenti spem pro re ostenderat, mittit duos nuntios *Nicolaũ Brouinka* & *Martinum* genere nobiles & *Silesitas* ad *Wladislaum* Regem *Poloniæ*, rogans illum, *quatenus sua interpositione bellum inter Ducem magnum Sigismundum & Ducem Swidrigall, ordinata inter illos pace perpetua, aut treuga summoueret*, asserens *sibi fore id gratissimum & acceptissimum si in re hac potiretur desideriis & precibus suis. Wladislaus* autem Rex de consilio Prælatorum & Baronum suorum ad latus suum in *Cracouia* præsentium respondit: *Omnes labores & studia sua grato animo in Imperatoris Sigismundi complacentiam pro pace Ducum prædictorum, præsertim cum vterque sibi sanguine iunctus esset, interponere velle, si interpositione locus & tempus non adesset adempta. Verum cum res inter illos dudum armis agi cœpta est, & sine dubio in partem alteram consumata, nec pacem nec treugam illum assensurum, quem fortuna fecit victorem.* Nedum Nuntii Cæsarei responsione accepta egrediuntur regiam, & ecce nuncius velox ingreditur *bellum confectum, Ducem magnum Sigismundum & exercitum regiam victoriam retulisse de hostibus ex ordine* narrat. Fit ingens lætitia & consequenti nocte in signum triumphi & lætitiæ clangor campanarum, & ignium ardentium vndiquaque foci complent vrbem *Cracouiensem*.

Mors M. Pauli Wladimiri de Brudzewo.

Quindecima Martii Magister *Paulus Wladimiri* de *Brudzewo* Decretorum Doctor, Custos & Canonicus *Cracouiensis* genere nobilis, de domo *Dolenga*, apud *Cracouiam* in æde sua Canonicali, quam magnifico sumptu de latere cocto ædificauerat, moritur, & in *Cracouiensi* Ecclesia sepelitur. Vir probitate & raro in patriam zelo atque amore insignis, cuilibet viro illustri coæquandus, cuius obitum propositi mei oblitus, quo tantummodo illustrium excessus scribere decreueram, præsenti opere inserui, quoniam virtus sua vt viris illustribus insereretur, merebatur. Ex omnibus siquidem suæ ætatis, non dicam Doctoribus, sed nec hominibus, nemo feruidius, nemo diligentius, nemo accuratius propter terrarum *Pomeraniæ*, *Chelmensis* & *Michalouiensis* per Cruciferos de *Prussia* occupatarum restitutione, & pro eorundem Cruciferorum exterminio & patriæ honore in concilio *Constantiensi*, *Romæ*, *Budæ* & aliis plurimis locis visus est exactissimo labore exsudasse, nemo pro fundanda & extendenda Regni *Polonici*, quoad terras prædictas. pro quarum proprietate & iustitia plura scriptorum suorum monumenta, quibus in eam diem vtimur, scitus est reliquisse. Hunc tamen & talem & tantum virum in occidua ætate constitutum de beneficiis suis nonnullorum *Polonorum* ingressum religionis sibi obiicientium deturbauerat ambitio, in captandis doctrinæ & prudentiæ studiis adeo mirificus & deditus, vt lectioni librorum inhærens, cibum sumere nisi a seruis admonitus obliuisceretur. Eius precibus & meritis *Wladislaus* secundus *Poloniæ* Rex permotus, de Ecclesia Parochiali *S. Ægidii* in *Klodawa* cuius ipse Magister *Paulus* tunc Plebanus erat, monasterium Canonicorum regularium beati *Augustini* creari consensit, ingressu *Sandiuogii* de *Czechel* artium & Theologiæ Magistri & eius vitæ sanctimonia illustratum.

Conuentio in Brzescie,

Festo *S. Nicolai* adueniente, tenetur in oppido *Brzescie* iuxta conuenta generalis pro pace conuentio, ad quam magnus numerus Prælatorum & Baronum, sed & Nuntii notabiles Ducis magni *Sigismundi*, Ducum *Masouiæ*, Ducis *Stolpensis*, tunc cum Regno *Poloniæ* confœderati, conuenerant. Non enim victoriæ superioris felicitate *Poloni* elati, pacem fastidiebant, sed tum maxime de pace agendum putabant, cum res eorum essent in meliori

1435

liori & altiori fortuna. Venerant siquidem illic Albertus Iastrzabiecz Archiepiscopus Gnesnensis & Primas, Sbigneus Cracouiensis, Stanislaus Posnaniensis,(iam enim ex concilio Basiliensi redierat) Wladislaus Wladislauiensis, Stanislaus Plocensis Episcopi, Nicolaus de Michalow Castellanus Cracouiensis, Ioannes de Cziczow Palatinus, Dobeslaus de Oleschnicza Castellanus Sandomiriensis, Dobrogostius de Schamotuli Castellanus Posnaniensis, & alii plures. Ex parte vero Magistri Prussiæ venerant, Franciscus Varmiensis, Ioannes Pomesaniensis, Episcopi, Euricus de Plawen Elbingensis, Ludouicus de Lawsche, Thorunensis, Wolff de Sausen Osterodensis, Ioannes de Baisen miles, Ioannes de Megow Iudex Culmensis, Sigismundus de Wapilez Vexillifer Kristbergensis, & alii plures Commendatores, milites & omnium maiorum ciuitatum Prussiæ Consules, absumuntur in pacis perpetuæ tractatu plures dies, & propter difficultatem & multiplicitatem differentiarum res in eam suspicionem venerat, vt pax perpetua tunc nullatenus concludi potuisset, propter quod omnes fere Barones, paucis exceptis, duo autem Episcopi Posnaniensis & Plocensis, & multi maiores Barones tœdio affecti, discedunt, potestate aliis, qui omnes vias pro pace tentare volentes, remanserant, de concludenda pace perpetua collata. Diminuto itaque numero Prælatorum & Baronum, & re ad paucos ab vtraque parte redacta, quoniam & pars Cruciferorum plures de suis remiserat, & imprimis Ludouicum de Lawsche Thorunensem Commendatorem, quem animo superbo & inflato fastu intelligebant nihil posse ad pacem dare operæ. Liberior tandem & facilior tractatus de pace haberi cœptus est. Et quia de Duce Stolpensi & nobilibus Weldensibus, & aliis multis de antiqua Marchia, qui in fidem & societatem Regni Poloniæ confugerant atque fideliter atque constanter in omnibus anteactis bello pro Regno Poloniæ militabant: de oppido quoque Thoczno, quoad Regnum tenebat, maior interponebatur difficultas, propterea quod nobiles prædicti prius velle mori, quam a fide & societate Regni Poloniæ desciscere, cum magna lacrymarum effusione astruebant. Difficultas hæc primum honestis modis in conditionibus pacis perpetuæ expressis sublata & concordata est, prædictorum etiam nobilium accedente laude & consensu: non minor tamen expost de pecuniarum notabili summa quam Regnum petebat a Cruciferis, propterea quod pacem perpetuam violassent. De Ducatu Lithuaniæ magno, ne alium pro Duce magno Lithuaniæ reputarent, quam illum qui esset per Regem Poloniæ institutus, atque multis aliis suborta est difficultas, multisque & pluribus vicibus partes re infecta, discedere parabant, aliquoties & familares currus de Brzescie, eos subsecuturi remittebant, nisi ciues Prussiæ quibus molestior guerra est visa, partem suam suscipere æquitatem coegissent, omnibus tandem difficultatibus concordatis pax perpetua conclusa & firmata est, in vigilia Circumcisionis Domini, & in Ecclesia Parochiali in Brzescie, quoad regnum per organum Sbignei Cracouiensis, quo vero ad terram Prussiæ per organum Francisci Episcopi Warmiensis publicata, & per Te DEUM LAUDAMUS persoluto Deo, qui in sublimibus facit concordiam, gratiarum actiones non sine multorum effusione lacrymarum, quibus vtraque pars horrenda bellorum deflebat excidia. Conditiones omnes pacis tunc erant & inscriptæ & limatæ, quas cum vna membrana capere non posset, vno volumine vix comprehensæ sunt. Vnde & Prælati Baronesque Regni Poloniæ feruntur Prælatis, Commendatoribus & Nobilibus atque ciuibus Prussiæ dixisse, & illos exhortatos esse, *vt pacem tunc confectam accuratius fideliusque custodirent, quam priorem, cum hæc libro vno scripta sit, cæteræ literis & chartis.* Tractatores autem pacis prædictæ erant Albertus Archi-Episcopus Gnesnensis, Zbigneus Cracouiensis, Wladislaus Wladislauiensis Episcopi, Ioannes de Lichin Brzestensis, Iarandus de Brudzewo Iuniwladislauiensis Palatini, & Dobrogostius de Schamotuly Posnaniensis Castellanus, quos dignitatis & honoris causa nomino, illi perseuerabant sine aliquo fastidio, vsque ad finalem pacis conclusionem omnia vtilia pro conditionibus pacis exquirendo. Durauit autem pacis tractatus a festo S. Nicolai vsque ad Circumcisionis Domini diem.

In qua pax concluditur.

Anno eodem plures prædones & latrunculi ex Ducatibus Silesiæ regni Poloniæ inuadebant confinia, & multis damnis & spoliis Regnicolas lacessebant; Kristinus autem de Kozieglowy Castellanus Sandecensis moleste ferens damna sibi per illos in bonis suis Koziegloueinsibus illata, præsidio Regis obtento consurrexit, & collecto ex familiaribus exercitu, terras multorum Ducum Silesiæ ingressus, aliquot menses in illis demoratus, eas igne & spoliis deuastabat, donec Prælatorum & Baronum Regni Poloniæ interpositione habita conuentione cum Ducibus Silesiæ in oppido Wielun pro diebus Natalis Domini pax reformata & certis inscriptionibus firmata est. Ciues Wratislauienses dum potentia & armis oppidum Niempcz acquirere sæpius frustra tentassent, pecunia notabili Petro Poliak eius tenutario, de qua inter illas perpacta conuenerat, soluta, oppido potiti, muros illius atque turres frangunt, disiiciunt & demoliuntur.

Latrones & prædones exstirpantur.

1436

Natalis Domini diem Wladislaus Rex cum germano suo Duce Casimiro celebrauit Cracouiæ & posthæc in Dominica Reminiscere conuentio generalis Siradiæ tenuta est, Wladislao Rege absente, pluribus tamen Prælatis & Baronibus Regni præsentibus, in qua pacis perpetuæ cum Cruciferis conclusæ inscriptiones

Pax confirmatur.

1436

ptiones & fœdera sigillis, Regio, Prælatorum, Principum & Baronum Poloniæ communitæ sunt, & a Prælatis & Baronibus in ipsa conuentione præsentibus, corporale iuramentum de tenenda huiusmodi pace per duos Commendatores ad id specialiter Magistri Prussiæ nomine missos exactum, qui etiam Commendatores ex Siradiensi conuentione in terras Cracouienses & Sandomirienses, descendentes a Prælatis, Nobilibus & Baronibus terrarum ipsarum simile exigebant iuramentum de tenenda pace. In eadem insuper Siradiensi conuentione designati fuerunt Vincentius Roth, Regni Poloniæ Vice-Cancellarius, Ioannes Liczinski Palatinus Brzestensis, vt irent Prussiam in nomine Regis & Regni a Magistro Prussiæ, Commendatoribus, Officialibus, Baronibus, ciuibus & subditis suis de tenenda pace perpetua exigerent iuramentum, & statim post festum Paschæ illuc euntes rem commissam, fideliter executi sunt.

Conuentio in Kesmark de restituenda terra Scepusiensi.

Sigismundo Romanorum Imperatore & Vngariæ Rege per literas & nuncios solicitante Wladislaum Poloniæ Regem conuentio generalis pro festo Pentecostes in oppido Kesmarg inter Regna Poloniæ & Vngariæ habita fuit, ad quam nomine Regis Zbigneus Episcopus Cracouiensis, Nicolaus de Michalow Castellanus Cracouiensis, Sandiuogius de Ostrorog Palatinus Posnaniensis, Ioannes de Thanczin Woinicensis, Clemens Watrobka Biecensis, Castellani, Ioannes de Koniecpole, Regni Poloniæ Cancellarius, Abraham de Zbaschyn Posnaniensis Iudex, Ioannes Rey Cracouiensis Iudex, venerant, nomine autem Regni Vngariæ, Ioannes Archiepiscopus Strigoniensis, Matthæus de Palencz Palatinus Regni Vngariæ, Ioannes maior de Peren, Ioannes iunior de Peren, & plures alii conuenerant, in qua quidem conuentione Prælati & Barones Vngariæ restitutionem terræ Scepusiensis absque pecuniis a regno Poloniæ petebant, sed acceperunt a Prælatis & Baronibus responsum, *quod fœdum & turpe esset iniuria beneficium rependi. Et cum Wladislaus Rex senior in necessitatis articulo Regno & Regi Vngariæ, quinquaginta millium sexagenarum latorum grossorum Pragensium mutuasset, & pro pignore, partem modicam terræ Scepusiensis recepisset, iniquum esse id sine restitutione pecuniarum petere, cum pro pecuniis mutuo datis duplum eius adoppignoratum est, potuisset perpetua emtione comparari.* Dum igitur Consiliarii Vngariæ viderent, proficere se non posse, pluribus gratis & amicabilibus tractatibus cum Dominis Poloniæ habitis ab inuicem discesserunt.

Ludouicus Dux Brigensis moritur.

Pridie Calend. *** Ludouicus Brigensis & Lignicensis Dux moritur, nulla prole virili, sed tantum duabus filiabus, quarum vna Magdalena Nicolao Opoliensi, altera Elisabeth Friderico Olauiensi Duci desponsatæ fuerunt, derelictis moritur, & in *** sepelitur. Genuit autem Dux Nicolaus Opoliensis ex Magdalena quinque filios Ludouicum, Boleslaum, Nicolaum, Bernardum, Ianussium, & quinque filias. Dux autem Fridericus ex Elisabeth filios duos.

In festo Pentecostes Georgius Stochs coadunatis sibi nonnullis Silesiæ nobilibus & terrigenis Regnum Poloniæ ingreditur clandestine, oppidumque Kłobuczko & villas circum vicinas spoliat, & coactis spoliis in vnum dum regrederetur, per Laurentium Iareba Capitaneum, & omnes nobiles ac terrigenas Wielunenses persecutus est, metuensque sibi imminere periculum, derelictis omnibus spoliis fuga se saluauit & suos, & omnia in pecoribus & pecudibus, equis aliisque quæ recepta fuerunt ciuitati Kłobuczko & villis spoliatis restituta.

Ioannes Archiep. Leopoliensis moritur.

Ioannes de Rzeschow Archiepiscopus Leopoliensis de domo Pulkoscie nobilis, in villa Piertkow, dum annis quinque & viginti in sede Leopoliensi sedisset, duodecima Augusti mortuus est, & in monasterio S. Crucis calui montis sepultus, vir optimus, grandæuus & exemplaris, cuius temporibus Ecclesia Leopoliensis in cultu suo plurimum adaucta est. Electione per Capitulares celebrata Syluester de Zdziechow Præpositus Scarbimiriensis, & Canonicus Cracouiensis nobilis de domo Rawa, conformiter electus est. Wladislaus tamen Poloniæ Rex ad petitionem Heliæ Woiewodæ Moldauiensis, vt inferius narrabimus, illum a iure electionis exclusit.

Attendens Wladislaus Rex Poloniæ & Consiliarii sui, terram Walachiæ propter duorum fratrum Heliæ & Stephani de præsidentia certantium, variis bellis & guerrarum deflendis excidiis subactam inuolutamque, sæpius illic certos suos nuncios pro reintegranda pace inter fratres mittere curauit, quam volente Deo tandem consumauit, & diuisione terræ facta, vnam partem Stephano cum albo Castro & portu maris, alteram cum Soczawa & teloneis vicinis Heliæ attribuit, ne tamen terra ipsa a iurisdictione ac obedientia sua ac Regni sui Poloniæ excideret, requisiuit Wladislaus Rex ab vtroque Woiewoda homagium sibi & Regno suo de iure præstandum, & Stephano per subterfugia & excusationes confictas homagium fugiente Helias ad præstandum illud se obligauit & submisit, propter quod festum S. Michaelis & ciuitas Leopoliensis ad rem hanc consumandam constituitur, quo adueniente Wladislaus Rex cum germano suo Duce Casimiro, Prælatis ac Baronibus Regni Poloniæ Primoribus Leopolim aduenit, ibique Heliam Woiewodam Moldauiæ cum omnibus Baronibus & Consiliariis suis reperit, itaque ipso die S. Michaelis missarum solenniis in Ecclesia maiori Leopoliensi exactis Wladislaus Rex cum germano suo Duce Casimiro Prælatis & Baronibus Regni Poloniæ in thalamo, in ciuitatis Leopoliensis circulo ad id specialiter constructo Regi,

Helias Walachiæ Woiewoda homagium præstat Wladislao Regi,

1436

ſtructo & exornato, corona & omnibus indumentis regalibus inſignitus conſedit, ad quem *Helias* Woiewoda ſplendida veſte cum ſuis Boiaris & Conſiliariis indutus, banderia & ſigna bellica, quæ ſunt terræ *Walachiæ*, in manibus accedentes, flexis genibus facta humiliatione & haſtilia banderiorum in ſignum ſubiectionis & obedientiæ frangunt & ad pedes regios proiiciunt, & iuramentum deinde tam *Helias*, quam ſui omnes præſtant corporale in fide, obedientia & ſubiectione integra Regis & Regni ſe perpetuo permanſuros, quo facto Rex *Heliam* ad pacis oſculum receptum, Boiaris vero ſuis & regni *Poloniæ* fidelibus ſubditis habiturum & eos ab hoſtium invaſione defenſurum, locumque illi in læua lateris ſui immediatum, poſt cæteris Boiaris, vtque exhibitio ipſa homagii diuturnior efficaciorque eſſet, exhibitionem & præſtationem præfatam *Helias* Woiewoda cum ſuis publicis literis, ſigillis eorum munitis profitetur & recognoſcit, obligans *ſe & ſuos Succeſſores ad fidem, ſubiectionem & obedientiam Wladislao Regi & Succeſſoribus Regibus & Regni Poloniæ perpetuo præſtandam, velut homagialis Regni perpetuus ſeruitor & vaſallus.* Conuentum etiam tunc fuit inter Regem & *Heliam* literisque ſpecialibus firmatum, *vt in ſignum veræ ſubiectionis & homagii, Helias Woiewoda & ſui ſucceſſores ducentos equos, de Piſcibus wizina, & quadringentos boues, pro coquina Regis, & quadragintas purpuras, centum equos ſingulis annis perpetuo ſolueret pro tributo.* Item, *vt terra Sapiuska quam Wladislaus antiquus Rex Alexandro Woiewodæ inſcripſerat & donauerat, ad Regnum ſine difficultatis alicuius interpoſitione rediret. Wladislaus quoque Rex caſtrum Halicienſe Heliæ Woiewodæ daret in tenutam, vt illic theſauros ſuos reconderet & tempore neceſſitatis haberet ad illud refugium opportunum.* His ita ordinatis, caſtro etiam prædicto *Haliecz* eidem *Heliæ* Woiewodæ effectualiter aſſignato, *Wladislaus* Rex *Heliam* Woiewodam & ſuos prandio ſplendido excipit, tractat, & notabilibus muneribus honorat, altera quoque die *Helias* Woiewoda facto prandio tam *Wladislaum* Regem, quam germanum ſuum Ducem *Caſimirum*, Prælatos & Barones Regni in hoſpitii ſui domo, epulenter, tractat, & vniuerſis donaria in argenteis ſcutellis, vaſis & purpuris largitur, prandioque expleto rogat inſtantia qua poteſt ampliori, *vt Archi-Epiſcopatus Leopolienſis Ioanne Odrowąſz conferatur, & ut primæ ſuæ preces pro eodem Ioanne Odrowąsz interpoſitæ, non paterentur repulſam*, ſummis conatibus inſtigante ad illum *Petro Odrowąſz* Palatino *Leopolienſi* laborat.

Io. Odrowąſz fit Archiep. Leopolienſis.

Rex etſi alius *Silueſter* Canonice fuiſſet electus, cui etiam electioni iam Rex conſenſum præbuerat, ne tamen primarias preces dicti *Heliæ* videretur excluſiſſe, ſolo *Sbigneo* Epiſcopo *Cracouienſi* diſſentiente, cæteris omnibus Baronibus conſentientibus ſedem *Leopolienſem* de facto, cum de iure non potuit, confert *Ioanni Odrowąſz*, *Silveſtro* ad preces Regias de iure electionis cedente. Aduenerant & tunc nobiles nuntii *Stephani* Woiewodæ alterius, qui tam *Wladislao* Regi, quam ſuis omnibus Prælatis, quam & Baronibus notabilibus allatis & præſentatis muneribus, rogabant, *vt ad ſimile præſtandum homagium idem Stephanus admitteretur*, promittens *ſe fideliter & ingenue regnum Poloniæ & terras Ruſſiæ, & Podoliæ ab inuaſione Tartarorum defenſurum*, reiecta tamen fuit eius petitio, animis Conſiliariorum Regni præſenti lætitia homagii per *Heliam* præſtiti, occupatis. Quamuis idem *Stephanus* vix verax conſtansque eſſet, & prudentia operibusque *Heliæ* præſtantior, qui etiam paucis ante diebus, quam *Helias* ex captiuitate mitteretur, quo fidum ſe Regi & Regno oſtenderet, caſtrum & ciuitatem *Braczlaw* de manibus *Lithuanorum*, cum forti veniens exercitu, prout ſuperius oſtendimus, eripuit & in manus *Derslai Włoſtowski*, qui tunc Capitaneus *Podoliæ* fuerat, reſignauit, cuius negligentia & incuria iterum fuit *Braczlaw*, licet poſt multa tempora, per *Lithuanos* fraude interceptum.

Ex *Leopoli Wladislaus* Rex cum germano ſuo Duce *Caſimiro* diſcedens terras *Ruſſiæ* girabat & pro diebus Natalis Domini in *Cracoviam*, velut ad continuum ſuum nidum reuerſus eſt. Sub eodem anno prima die Septembris *Albertus Iaſtrąbiec* de Lubicze, ex patre *Derslao* & matre *Criſtina*, Archi Epiſcopus *Gnesnenſis* in villa *Mnichowicze* in *Maſouia* moritur, & in Eccleſia *Gneſnenſi* ante Capitulare, ſub vrna ærea ſepelitur, vir maturus & prudens, & magnus patriæ amator.

Alberto Iaſtrąbiecz Archiep. Gneſnenſi

Poſt cuius mortem nepotes ſui germani *Martini* de *Ritwiany* Palatini *Lancicienſis* filius *Derslaus*, omnes res & pecunias, veſtes & clenodia, conſentientibus ſibi aliquibus familiaribus, quos promiſſis allexerat, recepit, ſed & caſtro *Borzislawicze*, quod ipſe *Albertus* Archiepiſcopus ex muro ædificauerat, & notabiles theſauros pro filiis alterius nepotis *Stiborii* Palatini *Lancitienſis* condiderat, potitus, omnes theſauros quos illic invenit, ſuis applicauit vſibus. Capitulum *Gneſnenſe* pro die translationis *S. Adalberti* electione pro futuro Archiepiſcopo deligendo celebrata, *Vincentium Roth* de *Dambno* artium Magiſtrum, Nobilem de domo *Doliwa* Cuſtodem *Gnesnenſem*, Cantorem *Cracovienſem* & Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarium, per viam inſpirationis in Archiepiſcopum eligit. Moleſte gubernatores Regni viſi ſunt ferre electionem prædictam, indignum iudicantes, vt vir parum in Republ. meritus, tam ſubitum cæteris Pontificibus præteritis, haberet aſcenſum, vnde quantum poterant enitebantur, vt electio

1436

electio eius caſſaretur, & *Zbigneus Cracouienſis*, Epiſcopus in *Gnesnenſem*, *Wladislaus* Epiſcopus *Wladislauienſis*, in *Cracouienſem*, Magiſter vero *Vincentius Roth*, in *Wladislauienſem* ſuccederent. Sed *Cracouienſi* Epiſcopo *Zbigneo* conditionem hanc manifeſte renuente, *Wladislaus* Epiſcopus *Wladislauienſis* cum Magiſtro *Vincentio Roth*, in petenda *Gneſnenſi* Eccleſia concurrebant, vicit tamen Magiſter *Roth* & Electio ſua per *Eugenium* quartum *Bononiæ* tunc reſidentem fuit, non obſtante impedimento Regis & Baronum, confirmata, fuitque præfatus *Vincentius Roth* in anno ſubſequente, die ſolis tertia menſis Septembris, in Eccleſia *Gneſnenſi* per *Sbigneum* Epiſcopum *Cracouienſem*, aſſiſtentibus ſibi *Conrado Wratislauienſi*, *Stanislao Poſnanienſi*, & *Stanislao Plocenſi* Epiſcopis conſecratus.

Succedit Vincentius Roth.

Intelligens *Wladislaus* Rex & Conſiliarii ſui vtilem ſibi eſſe cum *Sigismundo Romanorum* Imperatore affinitatem, novos nuntios, videlicet *Nicolaum Powalam* Succamerarium *Sandomirienſem*, & *Paulum Dobeslai* de *Sienno*, milites, ad eum tranſmittit, qui illo in *Praga* offenſo mandata Regis exponunt. *Vt quoniam iam ipſe ſenuiſſet, & nec ex ſe, nec ex filia hæredes maſculos ſe relinquere videret, Wladislaum Regem Poloniæ & germanum ſuum Ducem Caſimirum in filios adoptans, eis neptes ſuas, filias Ducis Auſtriæ Alberti, antequam fatis excederet, deſponſaret, magnam tranquillitatem pluribus regnis tali connubio, magnam ſtragem, turbationem & guerram de negatione relicturus, & maximum meritum aut demeritum habiturus.* Grata fuit *Sigiſmundo* Imperatori huiuſmodi legatio, præſertim quod coram *Bohemis* noviter ad obedientiam ſuam reuerſis, & pluribus aliis *Almanorum* nationibus recitabatur; deſcenderat ſiquidem ipſe *Sigiſmundus* Imperator una cum conſorte ſua *Barbara* Imperatrice primum in *Iglaviam*, ubi tractatu cum *Bohemis* habito, conuenta legatorum Concilii cum *Bohemis* probauit, & *certa pacta Bohemis ſe ſeruaturum* promiſit, *vt videlicet Eccleſiarum bona ab occupatoribus pignoris iure, donec redimantur, detineri poſſint.* Religioſis exulibusque ſpes redeundi interdicta: *Ioanni Bokiezano Pragenſis* Præſulatus promiſſus, ſequenti die *Bohemi* a cenſuris Eccleſiaſticis per legatos Concilii quorum Princeps fuit *Philibertus Conſtantienſis* Epiſcopus de *Francia* abſoluti, & in Eccleſiam introducti ſunt. Quibus compoſitis *Sigismundus* Imperator *Pragam* nono Calend: Septembris venit, vbi qui paulo ante *Bohemorum* hoſtis, ex adulterio natus Antichriſti filius, ſacrilegus & execrabilis cenſebatur, ſingularibus honoribus exceptus eſt, & quaſi prior coronatio ſua parum valida & legitima fuerit, iterum diademate ipſi in Regem *Bohemiæ* per *Philibertum Conſtantienſem* Epiſcopum Concilii *Baſilienſis* legatum prædictum impoſito inſignitus eſt.

Sigiſmundus Imp. cum Bohemis reconciliatur.

Conſors vero ſua *Barbara* in Reginam, *Philibertus* ipſe Epiſcopus *Conſtantienſis* cum Epiſcopis collegis a Concilio miſſis, inſtaurant ceremonias Religionis Chriſtianæ. Conatus reſiſtere *Bokiezana*, de ſuis paruum fructum egit, quin imo ſæpe necem Legatis *Bokiezanæ* per inſidias machinatus eſt, monaſterio *S. Iacobi* ordinis Fratrum minorum Imperator in ſuam ditionem redacto, illic diuina audiuit, & illud fratribus minoribus reſtituit. Canonici Cathedralis Eccleſiæ Vicarii, Manſionarii reſtituti, quibus ex fiſco regio in capita hebdomadatim proviſio fiebat, *Thaboritæ* quoque in gratiam recepti, & ſuis legibus atque ritu viuere permiſſi. *Bokiezanus* dum ex malo peſſimus redditus dietim ſuperbiret, & venena ſuæ peſtis hæreſeos diffunderet, ex *Praga*, veritus animaduerſionem ſuorum facinorum, clam aufugit. *Ioannes Rogacz* vnus ex nobilibus, publica itinera, *Sigiſmundo* in *Praga* agente ex caſtello, quod prope *Kutnam* in edito colle ædificaverat, & *Sion* vocauerat, infeſtans, miſſo exercitu in monte *Sion* expugnatus, & viuus cum *Wiskone* & pluribus ſuis *Pragam* ductus, in patibulum cum omnibus ſuis actus eſt, obedientia omnium ſibi quondam rebellium potitus, incepit reſtaurare, diruta erigere & reparare, collapſa, liberalitate nimia in omnes *Bohemos*, etiam eos, qui ex ruſticis, monachis & ſacerdotibus ſe potentia & armis milites & nobiles creauerant, magis pernitioſa quam vtili, in omne tempus reſiduum vſus eſt conferendo, inſcribendo & donando, caſtra, ciuitates & oppida, villas Eccleſiaſticas vel Regales, quæ quondam erant, Cathedralium vel Collegiatarum aut Conuentualium Eccleſiarum perſonis; quæ illas occupauerant, & notabiles pecuniarum ſummas in illis inſcribens; Quo quidem opere etſi magnam beneuolentiam atque charitatem *Bohemorum* ſibi in breue tempus vindicauit, magnum tamen malorum ſeminarium & præſertim errorum *Wiclephiſticorum* ab Eccleſia damnatorum robur & defenſam reliquit, cum *Bohemi* errores ſuos, non alia ratione & reſpectu magis tuentur & defendunt, niſi cum illis bona temporalia Regni & Eccleſiæ occupata, detineant, quæ ſciunt erroribus depulſis ſibi abſtrahenda. *Sigismundus* Imperator nunciis *Wladislai* Regis blande allocutis, & Imperatoria liberalitate muneratis reſpondet: *Sibi quidem cordi & deſiderio affinitatem cum Rege Poloniæ iungendam eſſe, ſed rebus & expeditionibus variis Regni Bohemiæ, quorũ expeditio & regimen per multos annos intermiſſa erat, eo occupato non poſſe iuſte tractatibus ſuper affinitate intendere.* Proinde hortatur *vt Poloniæ Rex alios Ambaſiatores ad illum, poſtquam illum ſenſerit ex Bohemia in Vngariam vel Auſtriam reuerſum, transmittere non faſtidiat*, promittens & pollicens *petitioni tam amicæ & ho-*

1436

honestæ se consensum nullatenus amplius negaturum. Cum hoc responso nuncii Regii reuersi primum *Wladislao*, deinde Consiliariis conuentionem generalem in *Piotrkow* tunc pro die *S. Nicolai* agentibus & de rebus publicis Regni consultantibus & prouidentibus exponunt.

1437

Huius anni Natalem Domini *Wladislaus* Rex in *Cracouia* cum curia sua tenuit & celebrauit, præsentibus circa illum Prælatis & Baronibus cæterisque Tutoribus & Consiliariis Regni, maior tamen solito magnitudo Consiliariorum conuenerat pro diebus Carnispriuii, vbi multi & varii tractatus interpositi fuerunt, super sede *Gnesnensi*, præsente etiam *Vincentio Roth* electo, qui nullatenus induci poterat, vt sede *Wladislauiensi* accepta, de iure suo *Wladislauiensi* Episcopo cederet. Habita etiam tunc longa concertatio in Consiliarios super cussione monetæ, & primis quidem atque prudentioribus Consiliariis visum fuit, vt cussio monetæ minutæ, quæ tunc passim fiebat, in totum cessaret, attento quod multiplicatio eius esset eandem vtilitatem inductura, & quod multa falsa moneta in *Silesiæ, Morauiæ* & *Bohemiæ* partibus, ad instar monetæ Regni cussa importatur, per hostes & proprios grauissimum damnum & spolium non minus, quam si exercitu hostili vastaretur, inferret, cum a simplicibus hominibus dignosci non posset, vt vnumquemque iactura ipsa contingeret. Non valuit tamen frequens bonorum Consiliariorum super ea re, non solum consultatio, sed & clamor, quin Tutores Regni cussionem eius persequerentur, asserentes *nondum extare causam propter quam a cussione abstinendum esset, cum pro ipsa minuta pecunia, aurum, argentum & omne metallum, & omnium manierum merces, facile coemi possent.* Tum *Sbigneus* Episcopus *Cracouiensis* vt erat magnæ prouidentiæ, futurarum gnarus contingentiarum parabola & similitudine vsus est: *Non inficior equidem, Viri optimi, monetam nostram nunc in pondere esse, sed quanto maiorem esse eius ascensum video, tanto maiorem casum ei portendi ex circumstantiis eam qualificantibus auguror, cum in destructionem eius quasi valor eius vsque ad inuidiam abundauerit, non solum vicinæ nobis nationes, sed etiam proprii & domestici inferendo maximas quantitates falsæ monetæ, nullam vobis prouisionem opponere videantur, velut ex pacto conspirasse. Habet quoque nostra moneta proportionem & similitudinem cum virgine venusta, materno studio & forma culta, quam vnusquisque gratitudine & amore contingit, cuius si semel fuerit pudicitia expugnata, de cætero non redditur vilis solum sed exosa, similem ego vilitatem & odium monetæ nostræ; vtinam sim falsus vates, vaticinor, cum non solum æs vile metallum, sed etiam aurum & argentum in vilitatem venire necesse esset, si tam frequenti & continua importatione, quemadmodum de falsa moneta agi videmus, excresceret allatio eius.*

Disceptatio inter Consiliarios de moneta.

1437

Animis tamen Tutorum circa lucra monetæ occupatis difficulter persuaderi poterat futura & impendens Reipubl. ruina. Itaque densior importatio ab eo tempore falsæ monetæ cœpta est, nec castigatio, nec coertio aliqua interponebatur, quoniam non solum communes populi, sed etiam notabiles Consiliarii & nobiles, illo turpi & detestando fœnore suas fortunas & suppellectilem omni nutu diuino & humano circumscripto extulerant & auxerant, & in necem atque perniciem reipublicæ omni pudore abiecto grassabantur. Per omne autem tempus veris & æstatis *Wladislaus* Rex mansionem suam in *Cracouia* continuauit, Nunciis continuis Ducis *Swidrigelli* patrui sui germani eum sæpe cum notabilibus muneribus adeuntibus & supplicantibus, *vt eum in gratiam protectionemque suam recipere dignaretur*, quam supplicationem suam ipse Dux *Cracouiam* personaliter tredecima Augusti veniens, repetiit, cuius humilitate & prece Rex & Consiliarii, quibus omnibus magni ponderis munera obtulerat, moti, conuentionem in *Siradia*, ad consultandum super hac re pro die *S. Hedwigis* indicunt, sero se respectans, postquam fere omnia perdidisset.

Switrigiellus Wladislao Regi supplex fit.

Sexta Maii die *Boleslaus Opoliensis* quartus Dux apud *Opolie* moritur, & in monasterio fratrum minorum in *Opolie* sepelitur, duos filios, vnum sui nominis *Boleslaum* relinquens, alter enim suorum filiorum *Henricus* vno anno ante in die Paschæ absumptus præcesserat, & tertium *Nicolaum* relinquens, quos ex *Margaretha* Ducis *Charuatiæ* filia susceperat, quæ & ipso anno eodem sexta Decembr. fatis absumpta, in monasterio minorum in capella sepulta est.

Boleslaus Opoliensis Dux moritur.

In oppido *Siradiensi* tenuta dieta in die *S. Hedwigis* & diebus sequentibus per Prælatos & Barones Regni *Wladislao* Rege absente, propter factum Ducis *Swidrigall*, qui non inueniens vbi requiesceret pes eius, multis & notabilibus nunciis & literis solicitabat *Wladislaum* Regem, Prælatos, Principes & Barones eius, *vt illum in gratiam recipere dignarentur*, ad maiorem autem ostensionem humilitatis & fidelitatis suæ castri *Luczko* possessionem *Vincentio* de *Schamotuli* Castellano *Miedzircensi*, & *Ioanni* de *Sienno Woinicensi* Castellano *Oliesko* assignauit. Difficilis autem erat super hac re deliberatio, & Rex & Prælati Baronesque sui inscriptionibus & corporalibus iuramentis Duci magno *Sigismundo* firmauerant, Ducem *Swidrigall* tanquam hostem communem Regni & Ducatus magni persequi, & nulla ei vi vnquam præstare subsidia vel fauores, Dux insuper magnus *Sigismundus Lithuaniæ* moleste ferebat, & in quibuslibet conuentionibus Regni per Nuncios suos querebatur, *quod hostis suus Dux Swidrigall,*

Conuentio Siradiæ de restituendo Switrigiello.

1437

cum esset ad extremum victus, & omnibus incommodis fatigatus, per aliquos Regni Poloniæ Barones reciperetur, & multa illi ex Regno auisamenta, consilia & fauores præstarentur. Requirebat insuper Dux ipse *Sigismundus* & variis solicitationibus vrgebat, *vt iuxta inscriptionum conuenta castrum Luczko sibi redderetur, postquam in potestatem Regis aduenit.* Deliberatione itaque in præfata conuentione *Siradiensi* habita *Vincentius Gnesnensis* Archi-Episcopus, *Sbigneus Cracouiensis* Episcopus, *Ioannes* de *Thanczin* Palatinus *Sandomiriensis*, *Martinus* de *Stawsko*, Palatinus *Calissiensis* ad Ducem *Sigismundum* magnum destinantur, cum his mandatis, *vt omnibus quibuscunque poterint, viis, modis & ingeniis Ducem Swidrigall sibi reconcilient, & ad consentiendum, quatenus Regnum faciat sibi prouisionem, inducant.* Occurrit itaque Prælatis & Baronibus ad eum nomine Regis & Regni venientibus Dux magnus *Sigismundus* in *Grodno*, & eos omni honore excipit & tractat. Auditis autem Regiis legationibus & mandatis, habita cum suis deliberatione, nullatenus persuaderi potuit Ducem *Swidrigall* sibi reconciliari, aut prouisionem sibi in regno fieri, sed cum lacrymis orat, *vt sibi seruent fœdera & promissa, & hostis suus Dux Swidrigall nullis releuetur subsidiis.* Dum itaque nuncii Regii animum eius mollire non possent, nouis inscriptionibus priora pacta corroborant, & aliquas conditiones, pro stabilimento pacis & fœderis adiungunt, quibus efficacissime cauetur, vt Ducatus magnus *Lithuaniæ* in subiectione & vniformitate Regni *Poloniæ* reuerteretur, non obstante, quod Dux *Sigismundus* filium *Michaelem* habeat, portione patrimonii sui tantummodo post mortem suam contentandum.

quæ tamen irrita est.

Iulianus tituli *S. Sabinæ* Presbyter Cardinalis in *Germania* Legatus in Concilio *Basiliensi* præsidens *Petrum* electum *Lubucensem Basiliæ* IX. Ianuarii ad Ecclesiam *Lubucensem* ex morte **** Episcopi vltimi vacantem confirmauit, quem *Stephanus* Episcopus *Brandeburgensis* anno eodem in *Fustenhalth* confirmauit.

1438

Natalis huius anni Domini nostri *Jesu Christi* dies *Wladislaus Rex* cum Prælatis & Consiliariis suis exegit *Cracouiæ*, quo quidem tempore vesania quædam & insolentia hominum, præcipue in regno *Poloniæ* commorantium animos occupauerat, cum ex licentia, quod nullo metu regio aut gubernatorum continebantur, tum ex opulentia rerum, quæ plus solito tunc in omnes diffusa erant, exorta a *Spithkone* de *Melschtin* principium schismatis manauit. *Sbigneum* Episcopum *Cracouiensem* iniurium sibi existimans, propterea quod illum de hæresi *Bohemorum* & communione vtriusque speciei suspectum & presbyteros hæreticos seruantem reprehendit, & excommunicare nitebatur, exercitum de suis & aliquorum proposito suo faunetium amicorum familiarium congregat & instaurat, volens bona Episcopalia inuadere & subiicere suæ ditioni, quod cum Regem & Consiliario non lateret, nuntii ad illum aliquoties, qui eum ex proposito, mandato & voluntate Regis, exterreant & reuocent, transmittuntur. Sed ille pertinaci voluntate propositum suum prosecuturus, omnia media quæ pro pace interponebantur respuens, hostiliter clauem *Uschensem* inuadit, & curiam *Uschen* exercitualiter cum omnibus & equestri pedestrique apparatu ingressus; assumpto sibi in auxilium Duce *Russiæ Ostrowski Friderico*, hostiliter tam prædium, tam promtuaria & quæque bona ibi collecta diripit & vastat. Rex vbi mansuetudinem suam a *Spitkone* sperni intellexit, citat illum tanquam communis pacis turbatorem, processurus contra illum velut hostem regni, si se contumacem in comparendo reddidisset. Non ausus regiæ resistere citationi comparet, vbi arbitris interpositis, ne malorum orientium fax amplius inflammetur per certas conditiones cum *Sbigneo Cracouiensi* Episcopo pacificatur, per quas inter cætera cautum est, vt omnia damna per eum in *Vschen* commissa soluerentur, de quo statim coactus est dare fideiussores, & de curia *Vscheuensi* cum omni gente discedere.

Spithko de Melschtin turbas mouet

1438

quæ statim sedantur.

Bello *Spithkonis* de *Melschtin* nondum ad plenum quietato, aliud rursum exortum est. *Derslaus* de *Ritwiany* gentes plurimas tam equestres quam pedestres collegit, in varias spes animum impellens, & alii quidem opinabantur cum gentibus ipsis *Barbaræ* Imperatrici, quæ post mortem *Sigismundi* Imperatoris pluribus incommodis premebatur subuenturum. Alii castra quædam in *Vngaria* aut *Silesia* occupaturum, in quascunque tamen res cadere prospecta est, exitum & faciem latentis mali continebat. Accersitus ad consilium Regis admonebatur solius Regis organo, *vt gentibus quas collegerat dimissis, pacifice sine rerum nouatione se contineret*, qui paucis verbis in excusationem sui facti spopondit, *se nihil temerarium acturum, quod in offensam aut iacturam Regni redundaret.* Verum cum ex *Cracouia* egressus versus *Vngariam* se conuertisset, & cœptis per eum, nullus felix successus responderet, frustratus eorum castrorum, quæ in *Vngaria* occupare destinauerat, spe, ad oppidum *Zattor* feria tertia carnispriuii applicuit, & oppidum prædictum nocte scalis appositis, oppidanis nihil tale suspicantibus, comprehendit, & omnes habitatores oppidi fortunis eorum sibi vsurpatis eiecit. Molesta fuit & Regi & Consiliariis nouitas ista, tum quod princeps vicinus non diffidatus lædebatur, tum quod oppidum prædictum quod erat *Cracouiensis* ciuitatis quoddam in rebus omnibus & victualibus horreum, in prædam fuit expositum, tum ne motus maiores ex vicinitate propinqua in Regno orirentur. Oppido com-

Sic quoque Derslaus de Ritwiany.

prehenſo, vniuerſum Ducatum *Oſwiecimenſem* ad homagia compellit, vicinique Duces pauorem non mediocrem induerant, ne & in A Dominia eorum cum potentia graſſaretur. Verum dum circa quadrageſimæ medium gentes ſuæ verſus *Thoſek* transmiſſæ cum præda onuſta reuerterentur, & nocturnum facerent in terra *Siewiczenſi* circa villam *Woikowicze* potationis nimia indulgentia ex laſſitudine inebriantur, & pauca vel nulla cuſtodia relicta, obliti quod in terra hoſtili poſiti, in noctis medio ſuperuenientibus hoſtibus proſternuntur, & licet pauci interfecti paucique capti eſſent, (feſſi ſiquidem tum populatione tum itinere, magna quoque pars cibo & mero auidius ex B inedia ſumto, repleti, vix ad capeſſendam fugam ſatis habuere virium, cæteri pecudum more aut obtruncati aut capti) equis tamen & rebus eorum, fere omnibus hoſte potiuntur, omni præda ademta. Hoc caſu *Derslaus* debilitatus, pacem, pro qua per interpoſitionem Regis fuit laboratum, non cœpit abnuere, quæ tandem fuit concluſa, & oppidum *Zattor* poteſtati Regis traditum mille marcis ſibi primum pro expeditione gentium perſolutis, quod quidem oppidum licet Rex aliquanto tempore per ſuos Præfectus tenuit, reſtituit tamen illud Duci *Wenceslao Oswiaczimenſi*, caſtro *Benwaldt* & fidelitatis homagio ab eo recepto, vt tum caſtrum *Benwaldt* proprietatis C Regiæ deinceps eſſet, & Dux ipſe perpetuus Regni *Poloniæ* feudalis atque vaſallus.

Conſiſtenti apud *Pragam Sigiſmundo* Imperatori & publica Regni *Bohemiæ* negotia ad puritatem Religionis orthodoxæ & ad rectum ex deviis dirigenti, grauis ægritudo ſuperuenit, quæ illum exaugente morbo ſenectutis incommodum propediem moriturum portendebat, *Barbara* Imperatrix de retinendo Regno ſolicita, *Alſonem* de *Sternberg*, *Henricum Płaczok*, *Georgium Podziebracki*, & alios *Bohemiæ* Barones clanculo vocans, id ab eis magnopere expoſcit, imperatque *vt Sigiſmundo moriente, eam matrimonio Poloniæ Wladislao Regi iungant*. Non latuerunt Imperatorem furentis fœminæ conatus, qui poſtquam referentibus Medicis, mortem ſibi in D ſtare cognovit, ex *Bohemia* propter fidem dubiam diſcedens & in *Zveinam* perueniens, Imperatricem cuſtodiæ tradidit; *Vlricus Ciliæ* Comes præmonitus fugam arripit, Imperator Baronibus *Vngariæ* & *Bohemiæ* in cubiculum vocatis, *moriturum ſe* indicat, & generum ſuum *Albertum Auſtriæ* Ducem præſentem pro Regno vtroque Regem declarat, rogans *vt ſupremam eius voluntatem in hoc exequantur; Beata fore Regna quibus Albertus imperabit*. Cum ingenti deinde ſolicitudine nuntiorum *Wladislai* Regis *Poloniæ* præſtolabatur aduentum, frequentique inquiſitione quærebat, *an aliquis illos in itinere ſentiret eſſe*, ſed & *Polonos* ſuos curienſes hortabatur, *ut auiſarent Regem Poloniæ de celeri miſſione, ſecurius ſe* prædicans *moriturum, ſi* A *neptes ſuas Wladislao Regi & ſuo germano, quod tamen illi contingere non poterat, celeri morte obtento deſponſaſſet*. *Sigiſmundus* ſupremis ſuis ordinatis inter amicorum complorationem 22 Decembr. in *Zueina* moritur, cuius corpus in *Waradino* vt in vltima voluntate decreuerat, ſepelitur.

Sigiſmundo Imp.

Vngariæ Barones concordibus animis *Alberto* in Regem electo Calend. Ianuarii ipſum in Regem & *Eliſabeth* conſortem ſuam in Reginam in *Alba regali* coronarunt.

ſuccedit Albertus.

Imperatrix *Barbara* dimiſſis quæ in *Vngaria* obtinebant, inexpugnabilibus caB ſtris, libertati reddita eſt, duodecim millia auri quoad viueret ei quotannis in certis reditibus conſtituta. Electores Imperii ſcrutinio diligenti de ſubſtituendo Cæſare habito in *Albertum Auſtriæ* Ducem vltro conſentiunt, eique *Romanorum* ſceptra committunt; Dieta apud *Francofordiam* celebrata, verum *Albertus* iniuſſu Baronum *Vngariæ*, id enim illis ſpoponderat, acceptare imperium nefas putabat, attento quod *Sigismundus Romanæ* rei prouiſurus *Vngariam* frequentius *Turcorum* direptioni exponebat. Poſtremo *Vngari* victi precibus *Friderici* Ducis *Auſtriæ* aſſenſum dedere, Imperium ſumma congratulatione *Germanorum* ab *Alberto* ſuſceptum.

C Barones, Nobiles & ciuitates *Bohemiæ* in electione Regis in duas partes diuiſi, aliam faciem quam *Vngari* & Electores tenuere. Quidam enim *Albertum Romanorum* & *Vngariæ* Regem attenta ſua tam ſubita fortuna in Regem eligunt: alii vero *Caſimirum* fratrem germanum tredecim annos natum, *Wladislai* Regis *Poloniæ*, Regem appellant, & vtraque pars ſuo electo, electionem per notabiles nuncios intimat, & vt acceptent, rogant. Venerant ſiquidem ad *Caſimirum* in *Craconiam* nomine Baronum & nobilium atque ciuitatum notabiles nuntii, *Hertwick* de *Rubzinowo*, *Ioannes Perſtinski*, *Biedzrich*, *Bieniaſz*, *Mokruski* ſibi huiusmodi electionem intimantes & rogantes enixe *Wladislaum Poloniæ* Regem, *vt fratrem ſuum acceptare Regnum Bohemiæ permittat*.

Bohemi quidam Caſimirum Poloniæ Ducem in Regem eligunt,

D *Wladislaus* autem Rex ob eam rem conuentionem generalem in oppido *nouæ Ciuitatis Korczin* pro feſto *S. Floriani* indixit, & omnibus Prælatis, Principibus & Baronibus ſuis principalioribus ad illam venire mandauit, interim quoque & Ducem magnum *Sigismundum* tanquam principalem Principem & Conſiliarium Regni ſui per *Przedborium* de *Koniecpole*, Caſtellanum *Roſpergenſem* requirit, *quid eſſet ſibi in hac re aggrediendum*. Inſtaurata itaque in *noua ciuitate* conuentione pluribus diebus habitæ ſunt deliberationes, & multa in vtramque partem calculata conſilia, Pontifices omnes, Principes *Maſouiæ Semouitus*, & *Wladislaus*, qui perſonaliter aderant, item Barones multi diſua-

ſuadebant, *ne regnum Bohemiæ, non ſolum diuiſionibus inteſtinis languidum, ſed etiam peſte hæretica infectum acceptetur, præſertim cum* A *per aliam partem ſit ad illud aliud princeps electus*. Dux magnus *Sigiſmundus Lithuaniæ*, item alii Principes & omnes iuniores Barones, hi præſertim, qui prouiſores erant conſtituti, inſtant, perſuadent etiam importune, *vt Regnum Bohemiæ acceptetur*, quoniam aliquo bello interiecto intelligebant de introitibus regalibus, quod adminiſtrabant rationem a ſe exigi non poſſe. Vicit igitur eorum ſententia, qui conſulebant Regnum *Bohemiæ* acceptare, eo præſertim reſpectu, vt *Alberto Romanorum* & *Vngariæ* Regi in eius B aſſecutione detur impedimentum, ne ſi duobus vicinis Regno *Poloniæ* Regnis potitus in pace fuerit, Regno *Poloniæ* velut *Almanus* fortius nocere poſſit. Sub huiuſmodi igitur conſideratione & reſpectu *Caſimirus* in ipſa conuentione *novæ ciuitatis* Regnum *Bohemiæ* acceptat; *Wladislaus* quoque Rex ad proſequendam electionem germani ſui, duos Palatinos Regni ſui, *Sandiuogium* de *Oſtrorog Poſnanienſem*, *Ioannem* de *Thanczin Sandomirienſem*, viros prudentes & induſtrios, dato illis notabili & potenti exercitu, in *Bohemiam* tranſmittit, quoniam omnes Barones, Nobiles & ciuitates *Bohemiæ*, qui *Caſimirum* elegerant, ſubſidium exercituale, ne ab altera C parte inuaderentur, mitti in *Bohemiam* ſupplicabant. Nimis plus quam velim *Polonorum* ſunt mobilia ingenia, ad legationem tam futilem & tenuem, neque *Caſimirum* electionem ſuſcipere, neque Regnum *Poloniæ* pernicioſe bello immiſcere expediebat, quaſi *Polonos* tæderet floridæ pacis proſperitate potiri, venuſtæ arboris ad inſtar, quæ fructu grauida in flexionem pariter pondere preſſa præcipitatur, & fracturam.

qui & eo cum exercitu mittitur.

Nemo ex omnibus Conſiliariis æque quam *Sbigneus* Epiſcopus *Cracouienſis* acceptationi *Bohemici* Regni aduerſabatur, verum ſupervacua eſt viſa ſua & perſuaſio & oratio, quando reliquorum ſpectabat ad quæque deteriora conſenſus. Mouebat autem *Sbigneum* Epiſcopum *Cracouienſem* non ſolum Regni *Bohemiæ* parum iuſta D acceptatio, ſed Pontifex Catholicus verebatur, ne hæreſis *Bohemiæ* reciperet augmentum.

Albertus Romanorum & *Vngariæ* Rex ſentiens *Caſimirum* de ſcitu & conſilio *Wladislai Poloniæ* Regis, Regnum *Bohemiæ* accepiſſe, mittit ad *Wladislaum* Regem duos Nuncios in *Cracouiam*, videlicet *Blaſium* alias *Balaſz Vngarum* & *Ioannem Rapſtin Bohemum*, milites, qui pro die Pentecoſtes *Cracouiam* adueniunt, ſignificant imprimis *quod regnum Bohemiæ tum ratione conſortis ſuæ Eliſabeth, tanquam vnicæ filiæ Sigiſmundi & hæredis, tum ratione antiquorum fœderum dudum inter Regnum Bohemiæ & domum Auſtriæ initorum, tum ratione electionis novæ de eo factæ, ad ipſum pertineat*, rogans, *vt fratrem ſuum* A *Caſimirum acceptare illud prohibeat, & in eius aſſecutione ipſum impedire non intermittat, meminerit non potuiſſe paucos qui Caſimirum vocauere, ius regni in illum transferre, & ſi pergat impetere Regnum Bohemicum, caueat ne de ſuo diſceptet*.

Legatio Alberti Imp. ad Wladislaum Regem.

Wladislaus autem Rex habita deliberatione reſpondit nunciis prædictis in hunc modum: *Res quidem publica & notoria eſt, & aliqua tergiverſatione adumvrari non poteſt, quod morte Sigiſmundi ſecuta Barones, nobiles & ciuitates Bohemiæ, Caſimirum fratrem meum in eorum elegerunt Re*B*gem, & vt huiuſmodi acceptaret electionem nos ſubnixe ſupplicarunt, quorum precibus motus, Regnum prædictum acceptauit, neque exiſtimat ſe per huiusmodi acceptationem Alberto Romanorum & Vngariæ Regi aliquam iniuriam facere, cum ſcitum ſit ſucceſſionem in ſexum fœmineum non cadere Regnorum, ſed etſi aliqua pacta aut inſcriptiones extant inter Regnum Bohemiæ & domum Auſtriæ, quibus prætendit ſe Albertus ad Regnum Bohemiæ ius habere, illa contraria obſeruatione & longæua praxi ſunt abrogata. Miſſi itaque ſunt per me in proſecutionem electionis huiuſmodi duo Palatini Regni mei cum exercitu haud grandi, qui illuc cum his mandatis & inſtructionibus per nos eis factis vadunt, vt in Regno* C *Bohemiæ primum errores purgent, deinde ſingula ad pacem reducant, quoniam non eſt propoſiti noſtri, nec eam habet germanus noſter Caſimirus ambitionem, vt velit aliter regni Bohemiæ ſuſcipere regimen, niſi ad priorem rectitudinem Catholicæ puritatis & ad pacis vnionem atque amœnitatem fuerit reductum, Caſimiro fratri meo, quem primarii Barones Regem vocauerunt, ius auferri non poſſe: Polonis ac Bohemis, vnam eſſe linguam, & vnam vtrique genti originem, cum Teutonicis nihil utrique commune, Regnum ſuum ſatis fidum eſſe, neque ſe externam vim timere*. Hac reſponſione accepta Nuntii præfati Regis *Alberti* multipliciter per *Wladislaum* Regem honorati & remunerati ad *Albertum* re D uertuntur.

Huiusmodi itaque reſponſione Rex habita, factus certior, Palatinos *Poloniæ*, cum exercitu Regnum *Bohemiæ* tum appropinquare, veritus ne vniuerſum Regnum Bohemiæ pro *Caſimiro* occupatum iri, contingat (erant enim omnium *Bohemorum* mentes etiam eorum, qui *Albertum* vocauerant, in obedientiam *Caſimiri*, & ardentes & procliues) celerius quo poteſt de conſilio eorum *Bohemorum*, qui parti ſuæ fauebant, rem maturat, & ſingulis aliis omiſſis vectiori qua poteſt via properat, & ciuitatem *Pragenſem*, illa enim ſequebatur partes ſuas, Sabbatho ante feſtum *S. Iacobi* Apoſtoli ingreſſus, in craſtino die Dominico ſolenni pompa coronam accepit,

per

1438

Albertus Pragæ coronatur.

per *Philibertum* Episcopum *Constantiensem* qui tunc nomine Concilii *Basiliensis* legationis officio in ciuitate *Pragensi* & Regno *Bohemiæ* fungebatur insignitus, agrosque eorum qui *Casimirum* introduxerunt populari cœpit. Et quoniam diu *Bohemia* quievisset novo exultabant *Bohemi* bello. Iam autem pro illo tempore exercitus Regis *Poloniæ* omnibus insidiis & tendiculis, quæ illi erant per *Albertum* Regem in locis variis subministrata, superatis, in Regnum *Bohemiæ* feliciter peruenerat, & huiusmodi coronatione audita, rem non segnius agere cœpit, sed versus *Pragam* procedens & augmentum quotidie in gentibus quæ partes *Casimiri* Regis sequebantur, accipiens omnes rebelles ad obedientiam *Casimiri* coarctabat. Omnes enim Barones, Nobiles & ciuitates *Bohemiæ*, qui *Casimirum* elegerant, magno collecto exercitu Regio iuncti, cunctis erant formidini.

Altera legatio Alberti ad Wladislaum.

Clamoribus partis suæ *Albertus* Rex & non solum clamoribus sed & exprobrationibus permotus, timensque ne per Regium exercitum in *Praga* obsideretur, *Bohemosque* partis suæ plurimos suspectos habens, omnibus Electoribus & Principibus *Almaniæ*, sed & Prælatis & Baronibus *Vngariæ*, *in quanto sit periculo* significat, *vt sibi celeriter in auxilium veniant* orat, & amplis præmissis incitat, propter quod omnis *Almania* capit arma, multi Principes personaliter cum potentiis suis videlicet Marchio *Misnensis*, Dux *Saxoniæ*, Comes *Cliuiæ*, Marchio *Brandenburgensis* veniunt, alii vero exercitus celeriter mittunt, vidisses illic *Vngaros*, *Bohemos*, *Australes*, *Morauos*, *Misnenses*, *Saxones*, *Sueuos*, *Bauaros*, *Thuringos*, *Renenses*, *Silesitas* & quam plures alias nationes conuenisse, & ad delendum Regis *Poloniæ* exercitum, in quo haud grandis fuit *Polonorum* & *Bohemorum* manus vnum omnibus fuit propositum, *Albertus* Rex tot potentiis stipatus *Praga* egreditur & Consiliariorum suorum vel victus vel deceptus consilio, tam superbam mittit ad Palatinos Poloniæ, cum semper humilis & virtuosus habitus fuerit Princeps, legationem. *Nescio quæ vos temeritas ad id induxit, vt Regnum meum Bohemiæ, ad quod mihi per consortem meam successionis, & propter inscriptiones inter Regnum Bohemiæ & domum Austriæ dudum confectas, & electionis jus competit; igne & spoliis aliisque vexetis incommodis. Proinde si in armis, si in viribus confiditis, diem & locum martis eligite, & experiamur an me velit an vos regnare hora. Inter Casimirum cuius agerent belli præmium esse Bohemiam, experirentur potius prælio, quam populatione, cuius prouincia esset, cultam potius quam exustam mallent, sese moram minime facturi? quin ad decernendum occurrat.* Palatini vero *Poloniæ* cum Baronibus & nobilibus *Bohemiæ* deliberatione habita, taliter huic legationi pompose respondent: *Mandato Domini nostri Poloniæ Regis Wladislai non temeritate aliqua ad regnum hoc arma quidem ferentes pro pace venimus, vt illud ad fidem primum rectam, deinde ad pacem, & Casimiri electi Regis Bohemiæ fidelitatem reducamus, & obedientiam cum multi & prudentes existiment jus sibi quæsitum in illo. Si autem Albertus Dux jus aliquod in Regno habeat satis dubitamus, Casimirum tamen Regem electum superiorem eo jure scimus, eligere autem ad dimicandum locum omnibus temeritatibus iudicamus nihil temeratius, qui velut Catholici Regis Barones & serui ab omni Christiani sanguinis effusione abhorremus, sed nec in nostra sita est manu, campum certaminis & diem eligere, sed omnipotentis Dei illud tanquam futurum & incertum relinquimus arbitrio & voluntati, æquo se ferre animo Alberti arrogantiam pugnam petentis, nam cœlestes superbis infestos esse, venturo non defuturum prælio, Polonos faciem hosti non terga ostendere solitos.*

Vtraque pars ad oppidum Thabor castra metatur.

Palatini *Poloniæ* tali responsione data, ne aliquo iniquo loco pugnare cogerentur, cum multum conferat ad dimicandum locus, certiores per Barones & nobiles *Bohemiæ* facti, quantum oppidum *Thabor* natura, situ & munitione valeat, exercitum illuc omnem traducunt, & haud longe ab oppido prædicto, quod erat in obedientia & fidelitate *Casimiri* castra metantur, & vallibus aliquot atque fossis, deinde curribus castra in coronæ modum muniunt, de quo *Albertus* Rex ab exploratoribus suis certior factus, illic quam citius properat, tam ipse quam omnes sui alacritatem & præsumtionem temerariam præ se animo ferunt, quasi prædam nobilem primo congressu habituri; fefellit tamen illos opinio; nondum forte experti fuerant Martem vtrique parti communem. Viso enim exercitu Regis *Poloniæ* ad dimicandum paratissimo, perdita alacritate, perdito animo, castra & ipse ad iactum lapidis tormentalis metatur monte posito e regione prædicti, quæ etiam fossatis & curribus communiuit, & qui secum Palatinos *Poloniæ* nullatenus propter exercitus imparitatem congredi existimabat, ipsemet periculosum sibi putauit confligere, & irruptionem in castra sua metuens, nocte & die munire illa non desiit, existimo & illum propterea certamen declinasse, quod vir natura iustus & benignus fuerit, & præcipua cura intentus, ne sanguis Christianis effunderetur.

Castris contrariis & aduersis non longe ab inuicem taliter positis, vterque exercitus quolibet die descendebat ad certamen, cæteris spectaculo occupatis & quoties aliquis exercitus aliquis videbat se frangi, toties recurrebat, altero ad castra illum prosequente, nunquam totis viribus ad fortunam belli ventum. Transeunt in tali exercitio plurimi dies, & multis hinc inde captis, non nullis interfectis neuter

1438

exercitus alterius inuasit castra, gratior enim vtrique particularis quam vniuersalis congressus erat, pulchrum quoque & placidum iudicabant, tam pulchro spectaculo quasi altero bello *Troiano* oblectari, nullus quoque dies præteriit, in quo bombardis, pixidibus, gladiis, lanceis, cæterisque armis pugnatum non esset. Triginta millia *Alberto* parebant, *Polonis* quatuordecim millia, sed castris iuncta ciuitas magno erat adiumento, tormenta quoque ærea in vtrisque castris fuere plurima, sed Alberto maiora. *Georgius Padziebraki* per idem, cum esset partis *Casimiri*, in alam *Almanorum* incidens eam strauit conflixitque, atque hinc primum homini nomen datum. Et quamuis pluribus vicibus pacis tractatores essent dati, & multa hinc inde pacis media proposita, pax tamen nullatenus, impedientibus *Bohemis*, rapto viuere assuetis, concludi poterat. Vtroque itaque exercitu defatigato dum annona in locis propinquis deficeret, ad remota vero periculosus esset accessus, propter horum, quorum fruges consumebantur, resistentiam, Palatini *Poloniæ* cum exercitu suo in oppidum *Tabor* se recipiunt, *Albertus* vero Rex licentiato exercitu *Pragam* discedit. Marchio *Misnensis* cum exercitu suo per loca terris suis propinquiora dum rediret, ciuitates *Lima*, *Zalecz*, opportunum tempus ratæ, quo possent de prædicto Marchione referre victoriam; collecto exercitu ex equitibus & peditibus insecuti sunt eum, ipse vero solicitus de periculo, *Iacobum Belinski Bohemum* cum pluribus aliis *Bohemis* sibi in subsidium mitti ab *Alberto* Rege impetrat, maiorique milite stipatus congreditur & prædictas ciuitates & eorum exercitum vincit, & prosternit, multisque *Bohemis* captis aut occisis, & cum gloria & cum salute in Dominia sua rediit.

Wladislaus Rex Silesiam vastat.

Wladislaus Rex *Poloniæ* literis & nunciis Palatinorum suorum ex *Bohemia* certificatus, quantum exercitum Rex contra illos & partem *Casimiri* congregauerit, ferre illis exercituale subsidium quod postulabant, maturabat, & proinde generali expeditione indicta arma sumit, & omnibus terrarum suarum subditis mandat, quatenus ad illum in oppidum *Czestochowa*, pro die natali S. *Mariæ* conueniant. Iuxta iussum itaque Regis omnes milites & nobiles ex terris *Cracouiensi*, *Sandomiriensi*, *Lublinensi*, *Chelmensi*, conueniunt. *Wladislaus* quoque Rex aliis non expectatis, facta Principibus *Silesiæ* publica diffidatione, quod germano suo *Casimiro* etiam secum in exercitu præsente præstare fidelitatis homagium, tanquam Regi *Bohemiæ* recusarent; item quod regnum furtis clandestinis & spoliis lacesserent, item quod subditi eorum monetam Regni *Poloniæ* ipsis dissimulantibus falsificarent, & importarent falsificatam in Regnum *Poloniæ*, terras & Ducatus eorum ingreditur & per *Lubieniecz*, *Strzelcze*, aliaque loca progressus, vsque ad *Oppauiam* grassatur, ea propter, vt aut personaliter *Bohemiam* petat, aut notabilem exercitum suis in subsidium mittat. Auisatus autem dum esset prope *Opauiam* exercitus ab inuiam discessisse (ibi enim ad suam Maiestatem *Ioannes* de *Thanczyn* Palatinus *Sandomiriensis* cum pluribus *Polonis* & *Bohemis*, videlicet *Hinkone Praczek*, *Alsone* de *Sternberg*, *Przibiezone*, qui in Bohemia militauerant, aduenerant, *Sandiuogio* Palatino *Posnaniensi* in *Bohemia* remanente) ad Regnum suum *Poloniæ* per oppidum *Ratibor*, terris *Silesiæ* igne & spoliis deuastatis, sanus & incolumis cum omni suo exercitu rediit, exercitui quoque terrarum *maioris Poloniæ*, qui per alia Ducatuum *Silesiæ* erat diffusus, & Ducatus ipsos vastitate hostili consumebat, mandauit, *vt ad propria redeant*, qui & ipsi mandato Regio accepto, regrediuntur.

Tartari Poloniam inuadunt,

Cæsar *Tartarorum Sedchmath* cum magno *Tartarorum* exercitu terras *Podoliæ* circa festum *Pentetostes* ingressus, homines more suo in perpetuam seruitutem abducere, & spoliis terras ipsas afficere cœpit, qui etiam vani terroris apparatum, videlicet simulacra humana, equis imposita, secum trahebat, propter quod partium *Russiæ* Barones milites & nobiles satius ducentes mori in bello, quam videre suorum pernitiem collecto forti satis exercitu, eos persecuti, congredi cum illis, & manum auidius, quam sat erat, in illos conferre, non dubitarunt. Erant enim illis tum numero tum animo superiores. Tartari vero sibi metuentes periculum, arte & calliditate cuiusdam loci limosi, & per modum bituminis densati se & stationes suas muniunt, & impetum *Polonorum* præstolantur. Barones itaque & nobiles *Poloniæ* iniquitatem loci non suspicati, animose contra *Tartaros* faciunt impetum, & in ipso congressu, limosis & paludinosis locis constricti, in crudelitatem incidunt *Tartarorum*. Sed & is casus, quamuis multos notabiles absumpserit, fuisset funestus, poterat enim residuus exercitus loco tam periculoso declinare, & ex *Tartaris* referre victoriam, nisi illum fatalis sors peccatis hominum id exposcentibus damnasset. Dum etenim primæ acies volentes locum tam declinare malignum conuersæ essent, in alium locum aptiorem progressuræ, acclamatumque esset, *Zasie*, *Zasie* acies vltimæ quid ageretur apud primas ignaræ, voce illa in malo intellecta significato, quasi omnibus fuga mandaretur, consternati & attoniti, existimantes priores acies concidisse, fugam repentinam cœperunt. Quo viso *Tartari* in alies acies a tergo irruunt, & illas deuincunt & prosternunt, & cæteros fugientes liberius persequuntur. Ordinibus quippe *Polonorum* immutatis & de locis suis auersis, subito exorsus est tumultus & confusio, & in turbatos auersosque vrgere *Tartarus* vehementius cœpit. Tumultu enim exorto, omnis

1438

mnis exercitus *Polonicus* in fugam coactus eſt, magna trepidatione ſinguli *Poloni*, qui in vltimis ordinibus locati erant, exiſtimantes primos a *Tartaris* conflictos eſſe, in præcipitem ſe dederunt fugam. Tantaque fuit illorum feritas, vt omnes trucidarent frameis, nullo captiuitati reſeruato. Funeſta nimis & Regno *Poloniæ* futuris deploranda ſeculis fuit hæc clades, cum per illam multa nobilium, Baronum & militum occiderint millia. *Tartari* quoque ab eo tempore felicitate victoriæ elati, terras *Ruſſiæ* ſpoliis crebris & inuaſionibus laceſſere animoſius cœperunt, tum quod *Polonis* modicam iudicabant ineſſe reſiſtendi audaciam, tum quod arbitrati ſunt in eo prælio, quemadmodum verum erat, præſtantiores milites *Ruſſiæ* cecidiſſe. Mortui enim ſunt in eo conflictu *Michael Buczacki*, Capitaneus *Podoliæ*, *Skarbek* de *Gory*, *Nicolaus Giza*, *Ioannes Kolo*, & quam plures alii, quorum conditionem & fortunas longum eſſet recenſere & deſcribere.

Ioannes autem *Wodkomiz* de genere & domo *Sulima*, inter cadauera & ſtrues funereas multis acceptis vulneribus cadens ſemiuiuus, mortuum ſe ſimulauit, ſpoliatus itaque a *Tartaris* omnibus indumentis, & dum ad ocreas ventum eſſet, & caligæ præciduntur in longum, non ſoluuntur, ita vt gladius præcidens lineas vulnerum faceret in pedibus, annulus inſuper quem geſtabat in digito, dum facile detrahi non poſſet, cum articulo truncatur, in his tamen tam diris cruciatibus & tormentis omnes ſpiritus vitales ita oppreſſit ſtudioſe, & occultauit, vt ſemper cadauer mortuum putaretur, quo patientiæ genere mortis aut perpetuæ captiuitatis, quæ morte crudelior eſt, genus euaſit. Volui illius memoriam his monumentis literarum poſteris mandare, quoniam pro tot tantisque æquo animo deuictis paſſionibus, inter viros heroicos merito numerandus. Extabant in eius corpore horum omnium quæ narro cicatrices, quæ fidem indubiam faciebant de præmiſſis, a me etiam, qui hæc ſcribo, mortalibus coram oculis viſæ.

Turba Craconiæ.

Quarta decima Auguſti inuidiam contra *Nicolaum Seraphin* zupparium *Cracouienſem* *Ioannem Graſtar*, *Vinconem*, Conſules, & nonnullos ciues *Cracouienſes* ſuapte ob nimiam falſæ monetæ, de qua frequenti teſtimonio inſimulabantur, importationem gliſcentem, *Przedborii Hocz* vnius ex ciuibus *Cracouienſibus* oratio, communem ciuitatis totius diſſerens calamitatem & pernitiem, & illorum enumerantis diuitias, apud populum habita, adeo accendit, vt ſinguli ciues & mechanici operibus deſertis ad muros caſtri *Cracouienſis* concurrerent, & præfatos zupparium, Conſules & ciues, qui iam in arcem conſcii facinoris confugerant, ſibi dari depoſcerent, publicam iniuriam publice in illos ſatagentes vltum iri, quo tumultu vix ſedato, dum communitas in domos reuerteretur, notati tamen arce excedere non audebant, nec temperatum in illos & alios foret manibus, ni *Sbigneus* Epiſcopus *Cracouienſis*, cui magis populare fuerat ingenium, frequentibus nunciis a Rege & Conſiliariis rogatus, noctes ducendo inſomnes, ſedaturus incendium exortum aduenisſet, & apud populum *Cracouienſem* concionatus, ſedato illius quamuis iuſto furore, etiam inculpatos ciues ancipiti malo a ciuibus, nec per prius, quam a Rege & Conſiliariis traherentur ad pœnam, mœſtos & trepidos, vixque ſui compotes abſoluit, quindecim tamen per prius diebus pœnitentiam in carcere perpeſſos. In media æſtate anni eiusdem *Turcorum* Cæſar valido & potenti exercitu collecto, opportunitate nacta, Regnum *Vngariæ* ingreditur, & partes *Tranſiluanas* vaſtat & ſpoliat, multisque hominibus vtriusque ſexus comprehenſis illos in perpetuam ſeruitutem abducit, ita ſub vno anno licet tempore diſpari vtrumque Regnum & *Vngariæ* videlicet & *Poloniæ* deflendas excepit calamitates, Regibus illorum in viſcera propria conuertentibus gladios & circa bella plusquam ciuilia occupatis.

1384

Turcæ Hungariam inuadunt.

Barbara relicta *Sigismundi Romanorum* Imperatoris, & *Vngariæ* & *Poloniæ* Regis, per *Albertum Romanorum* & *Vngariæ* Regem filiamque ſuam *Eliſabeth* eiusdemque *Alberti* conſortem, inſtantibus & operam dantibus Baronibus *Vngariæ*, quos multis in vita mariti ſui afficiebat contumeliis & probriis, de omnibus caſtris, ciuitatibus & poſſeſſionibus, quæ in Regno *Vngariæ* quomodolibet dotis nomine, aut quocunque titulo obtinebat, eiecta, & fere omnibus, quæ a pluribus annis congreſſerat, theſauris & clenodiis ſpoliata, in Regnum *Poloniæ* venit, & *ſe tanquam miſeram & orphanam perſonam a rege Wladislao recolligi* petebat, cuius precibus *Wladislaus* Rex annuens, calamitati ſuæ compatiens, illam benigne excipit, omnes eius liberalitate Regia ſupplens defectus, vt quæ poſſit ſtatum ſuum cum omni honeſtate deducere, caſtrum, ciuitatem & terram *Sandomirienſem* cum omnibus Regalibus introitibus ſibi donat, quoad voluit in omni rerum abundantia demorata eſt.

Barbara Imperatrix in Poloniam fugit.

Magna cariſtia frugum in Regno *Poloniæ* & partibus vicinis exorta, plures petebat; Vna enim menſura ſiliginis vno floreno appendebatur. Veris enim & æſtatis tempore validæ deſcendentes pluuiæ, vbertatem ſegetum, & præſertim dum florem eſſent edituræ, extinxerant; ſed & exercitus Regius procedens in *Sileſiam*, & rediens, fruges multas conſumpſerat. Non minor autem ſub eodem tempore, dictum regnum incommoditas falſificatione monetæ premebat, talis enim eius quantitas, tanta ſuperioribus annis diſſimulantibus prouiſionibus & adminiſtrationibus Regni, in ipſum Regnum fuit, tum per forenſes, tum per

Fames in Polonia,

& querela de adulterata moneta.

1435

per proprios clandeſtine ingeſta, vt omnibus partibus Regni occupatis eius multitudine etiam vera moneta, quam plures a falſa diſcernere non poterant, veniret in abiectionem & contemtum, qua conditione effectum eſt, vt Regni *Poloniæ* talia & tanta ex huiusmodi falſa moneta ſuſcepit & pertulit incommoda, qualia vix ab hoſtili exercitu iuxta vaticinium *Sbignei* Epiſcopi *Cracouienſis* dudum ante prolatum ſuſcepiſſet.

Snigulos Principatus & caſtra quæ ditionis *Boleslai Swidrigall* extabant, Ducis *Lithuaniæ* quandam fuerant, *Sigiſmundus* Magnus Dux *Lithuaniæ* brachio & aſſiſtentia *Polonorum* ex integro adeptus, vehementer exaſperabatur, quod caſtrum & terram *Lucenſem* in ditionem ſuam redigere nequiuerat, Dux ſiquidem *Boleslaus Swidrigall Wladislai Poloniæ* Regis & *Polonorum* fauores quæſiturus, illam pro Regno *Poloniæ* tenendam, duobus Regni *Poloniæ* Baronibus *Vincentio Szamotuly* Caſtellano *Miedzirczecenſi* & *Ioanni* de *Olesko* commentauerat, quod in eam diem ab illis pro Regno *Poloniæ* fideliſſime tenebatur. Cauſabatur itaque *Sigiſmundus* magnus Dux *Lithuaniæ* fere in ſingulis conuentionibus generalibus in Regno *Poloniæ* habitis apud *Wladislaum* Regem *Poloniæ* & Conſiliarios, Primoresque, quod pacta de caſtro & terra *Lucenſi* ſecum inita, parum ſincere ſibi ſeruarentur, quibus cauebatur, caſtrum & terram *Luczko* Duci magno *Lithuaniæ* *Sigiſmundo*, per quemcunque modum in manus Regis & *Polonorum* poteſtatem deueniret, oportere reſtitui, *Sigismundo* Duce magno defuncto, cum omni titulo proprietate & pleno dominio ad Regnum *Poloniæ* reditura. Inſtabat itaque vehementius eo animo *Sigismundus* magnus Dux *fœdus & ſponſionem impleri, & ſe in poſſeſſionem caſtri & terræ Lucenſis mitti.* Verum etſi magnæ parti Conſiliariorum *Poloniæ*, quod regio opulenta & ager vberrimus *Lucenſis* multas commoditates Regno allaturus, oneroſa & grauis traditio caſtri & terræ *Lucenſis* videretur, tanta tamen vtilitate fidem *Sigiſmundo* datam cenſebant potiorem, itaque omnium conſenſu & decreto pactorum *Sigiſmundo* magno Duci promiſſorum impletio, quamuis in eam diem neglecta, conſummari iuſſa eſt & *Vincentius* de *Szamotuly*, & *Ioannes* de *Olieſzko*, in *Lithuaniam* Regis & Baronum mandato miſſi, qui caſtrum & terram *Lucenſem* Ducis magni *Sigiſmundi* reſignarunt poteſtati, *Sigiſmundo* tamen Duce magno *Lithuaniæ* cum filio ſuo Duce *Michaele*, ſe iureiurando perſonaliter & corporaliter atque per ſpeciales literas patentes, ad reſtitutionem caſtri & terræ *Lucenſis* morte ſua ſecuta, pro Regno *Poloniæ* obligante & pollicente, non alios in caſtro *Luczko* inſtituere præſides & Capitaneos, niſi eos, qui eo decedente, Sacramento & ſponſione ſuæ virtutis præſtarent effectum, & Regi atque Regno *Poloniæ* caſtrum & terram *Lucenſem* fideliter & ex integro redderent.

Lucenſis terra Sigismundo Lithuaniæ Duci tradita.

1438

Stanislaus Cziolek Poſnanienſis Epiſcopus in octava *S. Martini* Pontificis XVIII. Nouembris procuratus ſacro viatico, cum bona deuotione moritur, & in Eccleſia ſua *Poſnanienſi* ſepelitur, annis decem in Pontificatu exactis. Prælati autem & Canonici *Poſnanienſis* Eccleſiæ celebrato Capitulo, pro electione futuri Pontificis, pro die Epiphaniarum in diem ſolis, ſextam Ianuarii cadente, duos in diſcordia eligunt. Quidam enim ſignanter *Wischota* de *Gorka* Præpoſitus, *Matthias Dria* Decanus, & plures alii, *Laſocki* Decanum *Cracouieſem* poſtulant, alii *Andream Brinski* eligunt. Decreto autem vtroque *Eugenio* Papa quarto præſentato, quamuis & *Wladislaus* Rex & Prælati Baronesque ſui *Nicolaum Laſocki* ſuis literis rogaſſent præfici Eccleſiæ *Poſnanienſi* in Epiſcopum & Paſtorem, *Andreæ Brinſcki* electionem approbans, poſtulationem *Nicolai* & preces Regias reiiciens, *Ioanne Lutkonis* de *Brzecie* Canonico *Geſnenſi* & Cantore *Lancitienſi*, & *Ioanne Twardowski* Canonico *Poſnanienſi* cauſam electi ſolicitantibus, die Lunæ XXI Iunii apud *Bononiam* tum agens confirmat, *Nicolao Laſocki*, quod partes Concilii *Baſilienſis* enixius promouiſſet, infenſus. Fuit tandem ipſe *Andreas Brinski* in Epiſcopum *Poſnanienſem* per *Vincentium Gneſnenſem* Archiepiſcopum in Eccleſia S. *Magdalenæ Caliſienſi* in Dominica Quinquageſimæ anni ſubſequentis conſecratus, appellatione *Nicolai Laſocki* ad Concilium *Baſilienſe* interpoſita, quam neglexit eo non ſtante.

Stanislao Episc. Poſnanienſi

ſuccedit Andreas Brinski.

In die Conceptionis *S. Mariæ* habita eſt conuentio generalis in oppido *Piotrkow*, vbi *Wladislao* Rege ab omnibus Prælatis & Principibus ac Baronibus ſuis præſentibus innouatum eſt illi Regnum, & Rex ipſe omnibus indumentis regalibus indutus thronum aſcendens, omnibus Prælatis, Principibus ac Baronibus ſuis approbantibus, conſentientibus & laudantibus, poteſtatem regiminis plenam deſtitutis prouiſoribus accepit, tanquam is, qui annos pubertatis excedens, annum erat quintum decimum ingreſſus. Multa in eadem conuentione pro bono Reipublicæ decernuntur & ſtatuuntur. Inter alia autem decernitur, vt diſcretio falſæ monetæ a vera fiat, & diſcretores in qualibet deputentur ciuitate, & vt falſa monetæ reiecta, vera vbique recipiatur. Hoc decretum quamuis Reipublicæ vtiliſſimum in ipſo ortu ſuo concidit, nec eſt niſi a Prælatis, Baronibus terrarum Cracouienſis & *Ruſſiæ* obſeruatum. Prælati enim & Barones *maioris Poloniæ*, item Principes *Maſouiæ*, licet etiam huiuſmodi decretum tunc & expoſt in multis conuentionibus, multis pro-

Wladislaus Rex ſui iuris fit.

1438

promiſſis obſeruaturos firmaſſent, contrauenire tamen omnibus non damnoſum Reipublice ſtatuunt, malueruntque forenſibus monetis quam propria vti. Item quoniam ſuperioribus diebus *Wladislaus* Rex tam per *Eugenii* Papæ nuntios & literas, quam etiam Concilii *Baſilienſis* ſollicitatus eſt, de pace inter ipſum & *Albertum Romanorum* & *Vngariæ* Regem reformanda, rogatusque fuit, *ut aut per ſe aut per ſuos notabiles nuntios in Wratislauienſi ciuitate velit conuenire & dietam pro pace tractanda tenere*, offerens *ſe illuc pacis tractatores Legatos ſuos miſſuros*, ſuper qua re deliberatione tam per Prælatos & Barones *Poloniæ*, quam etiam per Barones *Bohemiæ*, qui eidem conuentioni *Piotrcouienſi* interfuerunt, habita, poſtquam apparuit labare factum *Bohemicum* languido fundamento innixum, mitti de pace oratores etiam ipſius *Bohemorum* partis *Caſimiri* Primoribus placuit, & deſignantur nuntii ad huiuſmodi dietam ituri, videlicet *Vincentius* Archiepiſcopus *Gneſnenſis*, *Ioannes* de *Czizou* Caſtellanus *Cracouienſis*, & *Ioannes* de *Tanczin* Palatinus *Cracouienſis*, & *Albertus* de *Male* Palatinus *Lancitienſis*. *Sbigneum* vero Epiſcopum *Cracouienſem* licet deſignatus fuiſſet, valetudo retraxit. Item de Baronibus *Bohemiæ Halz*, *Przibiſz*, *Biemiaſz* & alii, & certa media pacis honeſta, quæ offerre deberent, illis mandata ſunt. Vana ſiquidem & blanda *Bohemorum* promiſſa, tam Rex quam Conſiliarii *Poloniæ* temere ſe ſecutos cognouerunt, deſerendum bellum *Bohemicum* plurimos ſumtus inutiliter conſumens quacunque occaſione honeſta ſumta cenſebant.

Legati ad pacem cum Alberto concludendam mittuntur.

1439

Conuentio pro pace Wratislauiæ,

Pro die Epiphaniæ in ciuitate *Wratislauienſi* dieta generali pro pace inter *Albertum Romanorum* Regem & *Wladislaum Poloniæ* Regem eiuſque germanum Ducem *Caſimirum* electum *Bohemiæ* Regem reformanda, inſtituta, *Eugenius* Papa quartus, *Ioannem* Epiſcopum *Burgenſem* de Regno *Hiſpaniæ* ex *Hebræo* patre conuerſo, tamen qui & ipſe fuit *Burgenſis* Epiſcopus, natum, virum prudentem ac virtute præſtantem, & *Nicolaum Amici* in Theologia Magiſtrum, pro tractanda pace tranſmiſerunt, *Albertus* inſuper Rex cum pluribus Prælatis, Principibus & Baronibus tam Imperii quam *Vngariæ* ad eam perſonaliter, ex parte vero Regis *Poloniæ* & *Caſimiri Vincentius Gneſnenſis* Archiepiſcopus cum Baronibus deſignatis adueniunt. Vbi primum ambæ partes in publica audientia coram Legatis Concilii & Papæ iuſtitiam ſuam declarant, vtrique parti plurima media, quibus ſe profitebatur iure in adeptione Regni *Bohemiæ* ſuperiorem, illud tamen medium pro pace concludenda facilius Nuncii Regis *Poloniæ* in publica adiecerunt audientia. *Nulla, inquiunt, Caſimiro electo Regi Bohemiæ ineſt de habendo Regno Bohemiæ auara ambitio, ſed compaſſus calamitati illius propter linguæ identitatem illius acceptauit regimen, offert tamen pro bono totius Chriſtianitatis de iure ſibi quæſito cedere, & illud ſimpliciter reſignare, dummodo etiam Albertus Romanorum & Vngariæ Rex de iure quæſito cedat, & illud reſignet, vt Barones & Nobiles Bohemiæ libere quem velint, ſiue ex his duobus, ſiue ex quibuscunque aliis Principibus ſibi eligant concorditer, & taliter electus pro Rege habeatur indubitato.* Hæc oblatio non ſolum *Bohemis* vtriusque partis, qui illuc in notabili numero confluxerant, ſed etiam omnibus forenſibus ad pacem & æquitatem conducere plurimum viſa eſt, propterea quod diebus quindecim multi hinc inde interponebantur tractatus, Legatis Papæ & Concilii vtramque partem ad pacem cohortantibus. *Albertus* Rex *Vincentio* Archi-Epiſcopo *Gneſnenſi* ad ſe vocato, omnibus arbitris excluſis, quanto *Wladislao* Regi, & fratri ſuo *Caſimiro* Regi afficiatur charitate, multis verbis declarat, deinde vt eius beneuolentia facilius cognoſci poſſit, cum eodem Archiepiſcopo ſecretiſſime concludit, maiorem natu filiam *Wladislao* Regi, minorem vero *Caſimiro* deſponſare & ſibi dotis nomine Regnum *Bohemiæ* reſignare idque iuramento corporali in manibus Archi-Epiſcopi præſtito, firmat, vult tamen vt hæc ſuo tempore & bono ordine & bona honeſtate publicentur, & executioni mandentur, ne id per impreſſionem egiſſe videantur. Barones *Poloniæ* de hac concluſione ſecreta per Archi-Epiſcopum *Gneſnenſem* certiores facti molleſcunt, & tepidius negotia Regni *Bohemiæ* proſequuntur. Et quamuis iuxta certa capitula & conditiones perpetua pax tunc concludi debuiſſet, quia tamen *Albertus* Rex perſuaſus aliquorum *Almanorum*, qui Regni *Poloniæ* fortunis inuidebant, conſilio ſubito mutare & variare huiusmodi varietatem adeo irritati ſunt, vt omnibus rebus infectis ex *Wratislauia* ſine fine, ſine ordine diſcederent, quorum diſceſſum *Albertus* Rex moleſte ferens, tentabat illos omnibus viis reuocare a receſſu. Summe enim vt Princeps Catholicus deſiderabat, firmare pacem niſi ingenia vafra *Almanorum* obſtitiſſent. Nuncii tamen Regis *Poloniæ* turpe putantes redire ad hoſpitia, iam equos conſcenderant, diſceſſerunt, Legatorum tamen Papæ & Concilii ſollicitati plus lacrymis quam precibus conſentiunt deſcendere in *Namislouiam*. *Albertus* Rex ſuos Conſiliarios transmittit, vbi opera Legatorum, dum pax perpetua firmari non poſſet, treuga in aliquot annos confecta eſt, ea conditione appoſita, vt pro feſto *S. Georgii* anni eiusdem Reges perſonaliter in metis *Vngariæ* & *Poloniæ* Regnorum conueniant, aut Prælatos & Barones de concludenda pace tractaturos transmittant. *Albertus* ex gradu forte *Wratislauiæ* prolapſus, primum grauem ægri-

quæ tamen irrita eſt.

1439

gritudinem ad extremum claudicaturam contrahens per *Morauiam* in *Auſtriam* rediit.

Comes *Ciliæ Vlricus*, qui *Bohemiæ* præerat, de vendicando ſibi Regno apud Barones agere cœpit, quo *Albertus* Rex cognito, ipſum reuocat, & curam Regni *Vlrico Rocembergski* & *Meinhardo* de *Nowadomo* committit. *Wladislaus* Rex *Poloniæ* conuentione generali *Piotricouienſi* expedita, verſus partes *maioris Poloniæ* proceſſit, & pauco tempore in illis commoratus, ex *Lancicia* verſus terram *Lublinenſem* & *Chelmenſem* rediit, vbi conſumptis aliquot diebus per *Sandomiriam* in *Cracouiam* rediit, & totum tempus Quadrageſimæ illic commoratus, ſecunda Dominica poſt feſtum Paſchæ conuocationem in *noua Ciuitate* tenuit, qum aliqui in dolo tenendam indixerunt. Pluribus itaque Baronibus terris *Cracouiæ* & *maioris Poloniæ* ad illam venientibus, *Spithko* de *Melſchtin Zophiæ* Reginæ promiſſionibus & perſuaſionibus vt plerique aſtruebant, ineſcatus, collecto de familiaribus amicis & aliquibus forenſibus pretio conductis equeſtri, de *kmethonibus* vero omnium villarum ſuarum pedeſtri exercitu more bellico ordinatis, ad huiusmodi conuocationem proceſſit, & primum in villa ſua maiori *Piaſzek* a *noua Ciuitate* haud longe diſtante, ſe collocans, altera die mane, nullo ſuſpicante, pluribus in lecto adhuc quieſcentibus, oppidum *nouæ ciuitatis* irrumpit, & velut amens exacerbatus, plus furori & indignationi, quam conſilio amicorum id ſibi magnopere diſſuadentium, tribuens, hoſpitium *Wladislai* Epiſcopi *Wladislauienſis* & *Nicolai Lasocki* Decani *Cracouienſis* qui pridie ad dictam conuentionem venerant, ingreſſus, illud deprædatus eſt, deinde in monaſterium aliaque loca procedens, in quibus *Ioannem* de *Konieczpole* Cancellarium, & *Ioannem Glowacz* de *Oleſchnicza* Regni *Poloniæ* Marſchalcum, quos hoſtes ſuos aſtruebat, ſuſpicabatur fuiſſe, omnia eorum bona diripuit, eo enim animo aduenerat vt præfatos Cancellarium & Marſchalcum, quos magis videbat obſtare ſuis conatibus, occideret. Ipſi autem per eiusdem *Spithkonis* Conſiliarios certiores de ſuis machinationibus facti in caſtrum ſe contulerant. Dum igitur ſpoliis & direptionibus plura loca & hoſpitia vaſtaſſet, ex oppido cum ſuis in campum deſcendit, & circa locum patibuli caſtra ſua poſuit. *Wladislaus* autem Rex de conſilio Baronum ſuorum repente contra illum, tantam peſtem Reipubl. extincturus proceſſit, qui videns ſe certamen effugere non poſſe, ſtatione prima quaſi loco iniquo derelicta, ad finem villæ *Grotniki*, vbi fluuius *Nida* circumfluit ſe recepit, eo propoſito, vt alueus *Nidæ* ab vna parte illum tutaretur, caſtrisque illic locatis, primum ea curribus, deinde vallo & foſſa communit. Rex autem maturandam ſibi pugnam antequam foſſas in altum erigeret, putauit, propter quod omni celeritate illum aggreditur, nec deerant plerique ex Baronibus, qui dum iam in conſpectu erat *Spithko*, *ne pugna cum eo iniretur*, diſſuadebant, aſtruendo *magnam ſecuturam cladem ſi inermes cum armatis pugnauerint*. *Hincza* de *Rogow*, genere *Dzialoscha* & *Dobeslaus* de *Sczekocin* genere *Odrowaſz* Ducatum pediti præſtando, caſtra *Spitkonis* dirumpunt, a quibus maior pars copiarum *Spitkonis* obtrita eſt, & diruptis & diſiectis curribus, equites & pedites ſui, ſæua crudelitate trucidantur, ipſe vero in multos impetum facit, ſed per plures ſagittas & lanceas baliſtarum transfoſſus equo prolapſus, ſpiritum exhalat, mandat illico Rex, *vt peditum parcatur multitudini*, coacti enim rure relicto, arma ſumſerant, reſeruantur itaque multi vitæ, quos vel gladius vel fluvius *Nida*, in quo glomerati ſuffocabantur, non abſumſit. Deinde locato contra illum iudicio, querela de ſuis fore factis per *Warſchium* de *Oſtrow* Caſtellanum *Lublinenſem* proponitur, trina vocatione palpitans adhuc citatur, deinde ſententia Baronum, ſed etiam ſui ſoceri *Dobrogoſtii* de *Szamotuly*, Caſtellani *Poſnanienſis*, cuius filiam habebat in vxorem, velut hoſtis patriæ condemnatur, funus illius triduo omnibus ſpoliatum tegumentis in eo loco, quo occiſus eſt, iacebat, donec mandato Regis conſorti ſuæ *Beatrici*, illud fletibus dare ſibi deprecanti, redditum eſt, quod in Parochiali Eccleſia in *Piaſek* ſepulchro condidit. Iuſſu inſuper Regis altera die caſtra, quæ erant in eius tenuta *Melſchtin*, & *Rapſtin*, circumuallantur, ne ea forenſes & hoſtes Regni, cum quibus conſpiraſſe dicebatur, occuparent, tandem caſtrum *Rapſtin* Regi deditur, caſtrum vero *Melſtin* Rex obſidione ſolutum relictæ ſuæ reſtituit. Ita vir claræ familiæ ortus ſceleratæ mentis ſuæ pœnas pendit, feria quarta in die *S. Floriani*, cuius meritis & interceſſione peſtifera lues & ciuile bellum ſubito unius hominis morte ſuffocata ſunt. Creditus eſt *Spithko* præfatus non maleuolentia aut pertinacia ſed cerebri debilitate facinus huiuſmodi peregiſſe, & communionem vtriusque ſpeciei neceſſariam ad ſalutem crediſſe, pro quo a *Sbigneo* Epiſcopo *Cracouienſi* grauiter & paterne correptus, dum nihilominus pertinaciter correptionem abnueret, cenſuris Eccleſiaſticis illum percellere non diſtulit, ſed & communionem regii Concilii & Baronum per proceſſus publicos illi interdixit, qua verecundia permotus in choleram excandeſcens, & vltionem de præfato Epiſcopo *Cracouienſi*, cum quo etiam priuatas & diuturnas lites pro nepte ſua *Hedwigi Xiaska* eiusdem *Sbignei* Epiſcopi nepoti *Sbigneo* deſponſata, & quæ in album inuidentium ſuaſionibus prodierant, ſcitus fuit contraxiſſe, ſummopere ſperans exercitualiter in præfatam conuentionem deſcende-

Spithko de Melſchtin,

qui hoſpitium Regis exſpoliauerat,

cum ſuis vincitur,

ipſeque in prælio cadit.

de-

1439

derat, ratus illic præfatum Episcopum reperturum, verum quia ipse Episcopus de suis conatibus iam auisatus in *Cracouia* remanens, a conuentione ipsa abstinebat, in suos fratres & amicos sæuitiam suam extendere satagens, vitam & suam & suorum posuit in discrimen, de quo non tam illi quam quibusdam Baronibus, suis consiliis & promissionum fomentis, propositum suum & laudantibus & adiuuantibus reor succensendum. Motus autem Rex *Wladislaus* pietate, Prælatis & Baronibus Regni id a sua Maiestate expetentibus, & sententiam contra eundem *Spithkonem* latam cassauit, infirmauit & extinxit, & tam filios suos quam omnes successiones ad singulos honorum Nobilitatum & dignitatum gradus, quacunque transgressione præfati *Spithkonis* non obstante, restituit, & culpam atque facinus suum penitus aboleuit. Variæ autem sua occisione edebantur opiniones, quidam *iure cæsum* dicebant, *sentinamque quandam Regni succisam esse* lætabantur, *creaturam plures fluctus nisi fuisset oppressa*, quidam amentem, vt erat, excusabant, dolendum, *quod ipsius amentia non ad sui ipsius tantum sed etiam ad multorum aliorum pernitiem valuisset, agrestiumque mortem, qui imperio suo resistere non ausi eum secuti fuerunt, omnium quæ acturus erat ignari*, maxime miserebantur, a nonnullis, quod se in apertum discrimen & suos nulla impellente necessitate suapte proiecerit, nedum miseratione dignus habitus est, sed insuper exprobrationibus onerabatur. Non minores in *maiori Polonia* erant, sed pene iidem motus.

Turbæ Abrah. de Zbaschyn, qui hæreticos fouebat.

Abraham de *Zbaszyn* Iudex *Posnaniensis* fauens *Bohemiæ* sectæ, plures Sacerdotes sectam huiusmodi practicantes in *Zbaschyn* tenebat, quorum doctrina pestifera plures mortales & præsertim simplices & ignari inficiebantur. *Stanislaus* autem *Cziolek* Episcopus *Posnaniensis* in humanis agens, omni sua diligentia Pontificiali ad eliminandam sectam huiusmodi erat intentus, propter quod & ipsum *Abraham* & Presbyreros de hæresi suspectos ad præsentiam sui euocabat. Præfatus autem *Abraham* stipatus fratrum & amicorum multitudine veniens, non solum Presbyteros citatos defendebat, sed etiam multis contumeliis & probris tum ipsum *Stanislaum* Episcopum, quam Prælatos & Canonicos suos *Posnanienses*, sibi pro defensione fidei constanter adhærentes notabat, nonnullis acrius in eum inuehentibus mortem minitando, quapropter ipse *Stanislaus* Episcopus tam ipsum *Abraham* quam omnes Presbyteros hæresin *Bohemicam* dogmatisantes, censuris Ecclesiasticis excommunicare non desiit, & locum oppidi *Zbaschyn* Ecclesiastico supposuit interdicto, veritusque sibi a prædicto *Abraham* & suis imminere periculum, ex diæcesi sua *Posnaniensi* egressus in *Cracouiam* se contulit, & illic velut in loco sibi tuto aliquanto tempore habitauit; Sed non deerat pietas diuina, quæ *Abraham* a via erronea ignominiæ casu reuocaret, dum enim idem *Abraham* satis notabiles gentes cum suo Duce *Henrico Glogouiensi* pugnaturus collegisset, commisso prælio, quamuis esset superior & numero & robore hostili exercitu, victus est, & in fuga graui vulnere accepto captus, & licet a captiuitate solutus creditus fuisset, mores Deo odibiles & fidei sanctæ contrarios dimisisse, vtpote qui a propitio Deo correctus, non valuit, tamen vindex Dei eius efficere correctionem, sed in eadem qua ante perstitit opinionem suam pertinacia & tenore, in aliis quidem rebus vir singularis ingenii erat, & in concludendo pro republ, præter coronationem *Wladislai*, quam visus est dissuasisse, partes meliores sequebatur, vt dolerent omnes boni tam ingenium industrium & callidum ad illa hæresis studia conuertisse. *Andrea* deinde *Brinski* in sedem *Posnaniensem* post mortem *Stanislai Cziolek* succedente, *Abraham* ipse solitam exercebat aduersus Ecclesiasticas ordinationes rebellionem, propter quod & ipse *Andreas* Episcopus super illum anathematis feriebat mucrone, sed & fratres familiaresque sui publicis concertationibus cum illo dimicabant, fuissetque tempore quodam in Prætorio Ciuitatis *Posnaniensis* ab illis occisus, nisi a cæteris nobilibus illic præsentibus enixius fuisset defensatus. Amplius autem *Andreas* Episcopus *Posnaniensis* gliscentem & orientem extincturus hæresin, noningentorum hominum habens equitatum oppidum *Zbaschin* obsidione vallat, nec prius soluit, donec quinque hæretici sacerdotes sibi præsentati sunt per ciues, quos *Posnaniam* deductos instaurato iudicio cremauit. Ab eo quoque tempore Sacerdotes cæteri pauore correpti, clandestine in *Bohemiam* diffugiunt, & ipse *Abraham* pauco tempore superuiuens, rebus humanis est absumatus. Post cuius mortem omnis labes hæretica in regione & diœcesi Posnaniensi est eliminata & purgata.

Duo incendia Cracouiæ.

Vrbs *Cracouiensis* eo anno duplex incendium pertulit, vnum feria quarta quatuor temporum Pentecostes, quo tres plateæ sutorum, & *S. Stephani* & *Iudæorum*, aliud XXIII Iulii, quo platea *S. Nicolai* & suburbia eius conflagrarunt.

Conuentio de pace inter Imp. & Regem Poloniæ concludenda.

Facta est in festo Pentecostes anno eodem conuentio, pro concludenda pace inter *Albertum Romanorum* Regem & *Wladislaum Poloniæ* Regem, ad quam dum Reges venire personaliter non possent, Prælati & Barones vtriusque Regni conveniunt, nomine Regni *Poloniæ Sbigneus Cracouiensis*, *Wladislaus Wladislauiensis* Episcopi. *Nicolaus* Decanus *Cracouiensis*, *Ioannes* de *Thanczin* Palatinus

1439

Cracouiensis, *Ioannes* de *Koniecpole* Regni *Poloniæ* Cancellarius; ex parte vero Regni *Vngariæ Simon* Episcopus *Vesprigensis*, *Dionysius Agriensis* Episcopus, *Caspar Schlik* Cancellarius, *Ioannes* de *Peren* & alii, nomine autem *Eugenii* Papæ accesserat illuc *Ioannes Tarentinus* Archiepiscopus, ex post in Cardinalem promotus, volens vtrosque mediare. Dum autem partes ambæ in *Lubowlia* oppido conuenissent, & multis diebus de pace tractatum esset, dum sine præsentia Regum certa & commoda pax concludi non potest, treuga ampliori firmata, dies natiuitatis *S. Mariæ* pro conuentione personali Regum designatus, & conclusus est, ita vt Rex *Poloniæ* in oppidum suum *Biecz*, Rex vero *Vngariæ* in oppidum suum *Bardiow* descenderent, ex post in aliquo loco intermedio conuenturi.

Cometa

Apparuit autem tunc stella cometes inter occidentem & meridiem, caudam & faciem ad meridiem dirigens, & durauit circa vnum mensem, mutationem Regnorum, *Romani* videlicet, *Vngarici* & *Bohemici*, mortem vero propinquam *Alberti Romanorum* & *Vngariæ* Regis suo exortu portendens.

Schisma in Concilio Basiliensi.

Sub idem tempus *Eugenius* Papa quartus plurimum cum Concilio *Basiliensi* de præeminentia diffidebant, nec deerant vtrique fortissimæ rationes ingeniorum altitudine in suam opinionem tractatæ. Tractabat *Eugenius* in ciuitate *Florentina* Orientalis Ecclesiæ cum Occidentali vnionem. Nam Imperator & Patriarcha *Constantinopolitanus* & omnes gentes obedientiæ prælati maiores personaliter *Florentiam* in prædicti *Eugenii* galeis, expensis & impensis venerant, qui per suos notabiles oratores in Concilium venire *Basiliense*, per bullas aureas etiam iuramento firmatas repromiserant. Dum igitur huiusmodi tractaretur vnio, Concilium *Basiliense* ad depositionem suam procedere, & eum per publicas citationes vocare cœpit, quibus ipse irritatus Concilium dissoluit, & primum in *Ferrariam*, vbi tunc habebat Curiam, & vbi primum *Græci* descenderant ex *Venetiis*, deinde in *Florentiam* transtulit. In Concilio vero *Basiliensi*, dissidium horrendum prouenerat, nam si qui fauebant *Eugenio* & nationi *Italicæ*, pro futuro Concilio, pro vnione *Græcorum* eligebant *Florentiam* vel *Vrbinum*, alii vero, qui erant sibi infesti & nationi fauebant *Gallicanæ*, eligunt *Auinionem*, & in vna sessione quælibet pars suum pronuntiat & publicat decretum, non sine magno scandalo & discordia, quasi putares vnam alteri vim inferre debere, quæ absque dubio illata fuisset, nisi ciuitas *Basiliensis* armata venisset in Ecclesiam & pacem persuasisset. Ita *Latini* dum *Græcos* vnire capiunt, ipsi pestifero schismate scinduntur. Ab eo enim tempore durior differentia & quasi quædam hostilitas inter Concilium & Papam consurrexit, propter quod *Iulianus* S. Angeli Cardinalis, & in eodem Concilio Præsidens & Legatus, pluresque alii Cardinales Concilio deserto in *Florentiam* se conferunt, hi vero qui in Concilio remanent, per publicum decretum *Eugenium* Papam primum ab administratione suspendunt, deinde simili decreto a Papatu deponunt, & *Amadeum* Ducem *Sabaudiæ* in Papam eligunt, quem *Felicem* quintum vocant. Cum autem tam *Eugenius* quam *Felix* pro corroborando statu suo multos creassent Cardinales, *Sbigneus Cracouiensis* Episcopus per vtrumque in Cardinalem fuit creatus & promotus, & vterque illum ad se suamque partem rapere destinabat.

Græci cum Catholicis vniuntur.

Post multas autem disputationes cum *Græcis* super processione Spiritus S. a Filio, de purgatorio aliisque articulis, in quibus occidentalis Ecclesia cum Orientali discordabat, habitas, tandem vnio plena sequuta & firmata est, & omnes difficultates & differentiæ concordatæ; Patriarcha *Constantinopolitanus Joseph* altera die post factam moritur, & in Ecclesia fratrum Prædicatorum *Florentiæ* sepelitur. Imperator cum aliis Prælatis *Græciæ* & *Russiæ* domum reuersus, vnionem publicat & insinuat, quam pauci *Græcorum* commendabant, multi irridebant & sugillabant; Vt autem firmior esset huiusmodi vnio *Eugenius* duos ex Prælatis *Græciæ* Doctores & prudentiores creat Cardinales, videlicet *Visarion* Episcopum *Nicenum* & *Isidorum* Archi-Episcopum *Kiiouiensem*. *Visarion Romæ* remansit, *Isidorus Constantinopolim* deferendo Cardinalatus insignia rediit. Vigebant tamen inter *Eugenium* & Concilium *Basiliense* multæ differentiæ, & vnus alterum pluribus confundebat epistolis, multi Reges & Principes Catholici vsque ad obitum *Eugenii* substrahebant vtriusque obedientiam, & neutralitatem annis aliquot obseruabant, quæ a nonnullis animorum appellabatur suspensio.

Festo Natiuitatis *S. Mariæ* adueniente, quamuis *Wladislaus Poloniæ* Rex iuxta conuenta venisset personaliter in *Biecz*, ad tenendam conuentionem personaliter cum *Alberto Romanorum* Rege pro pace concludenda, ipse tamen *Albertus* nullatenus venire potuit.

Turci Rasciam inuadunt.

Turcorum eim Cæsar cum magno & forti exercitu veniens, occupata & in ditionem suam tota reducta *Rascia*, castrum *Sinderoph*, quod Despotus nouiter supra *Danubium* magnis sumptibus ædificauerat, obsedit. Ad repellendum itaque illos ab obsidione *Albertus* Rex precibus Despoti *Rasciæ Stephani* sollicitatus & victus lacrymis, collecto exercitu ex *Vngaris* & suis *Australibus* contra *Turcos* non expectatis auxiliis processit, ad repellendum illos a præfati castri obsidione. Multis itaque diebus in campo commoratus, videns animos *Vngarorum* timidos & pusillanimos ad congrediendum, videns etiam exercitum suum barbarico inferiorem, confligere distulit. *Tur-*

cus

1439

cus vero interim facta pactione cum caſtri *Smideroph* Rectoribus, multis largitionibus illos corrumpens, caſtro prædicto ſitu & munitione fortiſſimo potitus eſt, excœcatoque Deſpoti filio, cuius ſororem in matrimonio habuerat, domum abiit. Tot malis & acerbitatibus animus *Alberti* Regis tanquam pii & Catholici Regis afflictus, dum peponibus nimis oblectaretur, ægritudinem acutam & dyſenteriam contraxit, & dum ſolito aſſiduo languore verſaretur, in reditu ſuo de huiuſmodi expeditione in villa Archiepiſcopi *Strigonienſis Landorph* ſupra *Danubium* ſita in vigilia *Simonis* & *Iudæ*, condito teſtamento deceſſit, & in *Alba Regali* ſepultus eſt, Princeps mitis & modeſtus & Religionis Chriſtianæ amator feruentiſſimus, nigro capillo, corpore vegeto & robuſto, oculis grandibus, tibiis tenuibus, capite rotundo & decenti, vultu hilari & rubeo, labiis tumentibus, excreſcentiam & disproportionem in dentibus habens, quæ illi dum ridebat vel loquebatur, aliqualem deformitatem ingerebant.

Albertus Imperator moritur.

Legatio Turcorum ad Poloniæ Regem.

Turcorum Cæſar *Amurathes* ad *Wladislaum Poloniæ* Regem notabilem nuncium cum ampliſſimis donis transmittit, primumque ſuam amicitiam expetit & ligam atque fœdus, deinde ſua omnia, beneplacitum ſuum offert, poſtremo quia audierat illum cum *Alberto Romanorum* & *Vngariæ* Rege bellum gerere, ſubuenire illi & pecuniis & centum millibus hominum exhibet & promittit. *Wladislaus* autem Rex Nuncio benigne appellato, illum apud ſe retinere conſtituit, donec videret, quem finem eſſent negotia Regni *Vngariæ*, morte *Alberti* ſecuta, habitura.

Prælati & Barones Regni *Vngariæ* videntes Regnum ſuum per *Turcorum* potentiam nullis vnquam tranſactis temporibus plus depreſſum, timentes, poſt caſtri *Smideroph* amiſſionem, ne *Turci Vngariæ* Regnum totaliter occupare contendant, *Alberti* Regis corpore Eccleſiaſtice cum debito honore tradito ſepulturæ, in *Budam* vniuerſi conueniunt, & præſente *Eliſabeth* Regina *Alberti* relicta, quamuis tunc vtero grauida, multis diebus multas concipiunt & pertractant vias, quem debeant Principem in tot Regni ſui calamitatibus in Regem & Dominum aſſumere, cum *Albertus* ſolum duas filias reliquerit, & incertum erat, an *Eliſabeth* eſſet prolem virilem paritura, in quo etiam caſu, antequam puer euaderet in virum, verebantur Regnum eorum per Barones occupari. Facta igitur de multis Catholicis Principibus diligenti inquiſitione, quamuis ſe multi deliberatum obtuliſſent, digeſtis tamen ſingulis & comparatione ſingulorum ad inuicem facta, *Wladislaus Poloniæ* Rex melior & ſalubrior cunctis laudantibus & approbantibus viſus eſt, nec reperiebatur alius, qui Regnum *Vngariæ* a ſuperba *Turcorum* inuaſione poſſet æque vindicare. Conſentit itaque *Eliſabeth* Regina, conſentiunt omnes, & *Wladislaum Poloniæ* Regem, in Regem *Vngariæ* concorditer eligunt, ea conditione appoſita, vt *Eliſabeth* ducat in vxorem, non obſtante etiam ſi filius ex ea naſceretur. De quo ordinatur vt patrimonio ſuo Ducatu *Auſtriæ* & Regno *Bohemiæ*, ſi annos adoleſcentiæ tranſcenderet, ſit contentus, qua conditione habita, Nuncii ad Regem *Poloniæ* ituri tunc & deſignantur & deſignati mittuntur.

1439

Wladislaus Rex Poloniæ in Regem Hungariæ eligitur.

Stanislaus Pawlowski Epiſcopus *Plocenſis* dum grauatus eſſet infirmitate, quæ vocatur Squinaruia, in *Thorun* ad medicum deſcendit, ſed paucis diebus abſumptis, dum nulla prodeſſe poſſet medicina, morte ipſe XXVIII. die Menſis Aprilis, poſtquam annos XIV. in Pontificatu egiſſet, abſumptus eſt & apud Fratres Prædicatores in *Thorun* ante ſacrarium ſepultus eſt. Poſt cuius mortem Prælati & Canonici Eccleſiæ *Plocenſis*, celebrato capitulo pro electione futuri Pontificis, *Paulum* de *Gizicze* Scholaſticum *Cracouienſem* & Canonicum *Plocenſem*, genere Nobilem de domo *Gordawa* concorditer eligunt per viam compromiſſionis in Epiſcopum, cuius electio fuit per *Eugenium* Papam quartum, & Metropolitanum ſuum *Vincentium* Archi-Epiſcopum *Gneſnenſem* confirmata, & ipſe *Paulus* in Eccleſia *Cracouienſi* fuit in Epiſcopum conſecratus per præfatum *Vincentium* Archi-Epiſcopum *Gneſnenſem*. Dubitatur enim an *Eugenii* quarti tunc iam per generale Conſilium *Baſilienſe* depoſiti rata & valida foret confirmatio. Conſecratus autem eſt in feſto *S. Ioannis Euangeliſtæ* in diem Solis XXVIII. Decembr. cadente, ſub præſentia *Wladislai* Regis *Poloniæ*, & Conſiliariorum Eccleſiaſticorum & Secularium numero frequenti.

Stanislao Episc. Plocensi succedit Paulus de Gizicze.

1440

Natalis Domini anni eiuſdem die *Wladislaus* Rex *Poloniæ*, vna cum germano ſuo *Caſimiro* & genetrice ſua *Zophia* Regina apud *Cracouiam* exegit, & omnes dies ſequentes illic continuando deduxit. In diebus autem Septuageſimæ venerunt ad ſuam Serenitatem *Cracouiam* ſolennes Regni *Vngariæ* & *Eliſabeth* Reginæ Nuncii, videlicet *Ioannes Seginenſis* Epiſcopus, *Matko* de *Talencz*, *Sclauoniæ* & *Dalmatiæ* Banus, *Emericus* de *Marcellis* Magiſter Curiæ, *Ioannes Maior* de *Peren*, & *Ladislaus* de *Palencz*, quibus *Wladislaus* Germanum ſuum *Caſimirum* cum pluribus Prælatis & Baronibus ſuis in obuium extra ciuitatem transmittit, & illos in hoſpitiis honeſtiſſimis collocari, & omnibus neceſſariis ſplendide & copioſe procurari diſpoſuit. Venerunt etiam cum Nunciis prædictis *Michael Orſzak*, *Reinboldus* & alii plures milites & adoleſcentes *Vngari*, item Nuncius *Vlrici* Comitis *Ciliæ*, item ciuitatum *Caſſouiæ*, *Barturæ*, *Lubczæ* & aliarum Conſules & ſeniores, quos *Wladislaus* Rex benigne excipit & honorat. Nuncii itaque Reginæ & *Vngariæ* Regni prædicti,

Legati Hungarorum

1440

dicti, pluribus diebus cum *Wladislao* Rege, Prælatis & Baronibus *Poloniæ*, qui tunc in magna multitudine *Cracouiam* conuenerunt priuatos ingrediuntur tractatus, dari ſibi *Wladislaum* Regem poſtulantes, conditiones plures adiiciunt. Rex ipſa magna deliberatione per Prælatos & Barones *Poloniæ* calculat, quamuis enim prima facie *Wladislao Poloniæ* Regi moleſtum videretur, patrio Regno deſerto *Pannonicum* ſuſcipere, parumque gratum matrimonium propter Regnum ſubire, detulit tamen rem in conſilium ſtaturus eo, quod plures cenſuerint. In conſiliis quoque monſtroſa conſurgebat varietas, quibusdam enim viſum eſt, & Reipublicæ Regni *Poloniæ* plurimum damnoſum proprium Regem & hæredem alteri dare Regno, & duo Regna difficile & male per vnum Regem adminiſtrare. Horum vota & rationes fortiter perſuadentes ſed ſequebatur *Wladislaus* Rex, & moleſte ferebat natiuo Regno relicto alterius gubernationem aſſumere, præſertim cum intelligeret *Eliſabeth* Reginam fœminam iam prouectam, ſibi adoleſcenti pro conſorte ducendam eſſe, aliis vero parti videlicet maiori & ſaniori viſum eſt, quibuscunque cauſis non attentis, Regnum oblatum ſuſcipere, ex eo ſolo reſpectu, vt fides Catholica & Regnum *Vngariæ* ab inuaſione *Turcarum* poſſet defendi, ſatiusque concludebant pro defenſione Regni *Vngariæ*, quam eo per *Turcos* occupato, pro Regno *Poloniæ* cum *Turcis* dimicare. Vicit itaque publica vtilitas priuatam & maioris partis vt ſolet ſententia valuit, ad explorandas inſuper voluntates populares, *Paulus Winiczki* de *Sieuas* ad *Vngariam* miſſus, at ille conuenientia populi ſtudia ambaſiatorum precibus annuncians, fidem legationi & dando conſenſui accumulauerat. Dum igitur conditiones multæ & fere omnes vtrinque concordatæ eſſent, Nuncius *Heder* ex *Vngaria* cum literis ad ambaſſiatores *Vngariæ* venit, ſignificans *Eliſabeth Reginam Vngariæ in die S. Petri ad vincula in caſtro Cormano filium peperiſſe, & Ladislaum vocaſſe*, quæ nouitas *Wladislai* Regis & Conſiliariorum animos inceſſit, vt omnes rem ſimpliciter deſerendam decernerent. Vnde & ambaſſiatoribus *Vngariæ* nude aperteque reſponſum eſt, *non poſſe amplius in aliquam concluſionem cum illis extante hærede conuenire.* Oratores vero Regni *Vngariæ* fortius vrgebant, rem conſumationi mandare, obtuleruntque *plenum & ſingulare mandatum Reginæ & Regni, in caſu nati filii poſſe ſingula concludere.* Agitantur itaque noui tractatus, & diuiſis Regni *Poloniæ* Conſiliariis, maior pars concludit, *vt natiuitate filii ac hæredis non obſtante, Wladislaus Rex electioni de ſe ad Regnum Vngariæ factæ, conſentiat.* Vincitur itaque *Wladislaus* Rex tam ſuorum Conſiliariorum ſuaſu, quam oratorum *Vngariæ* precibus, & domitis affectibus radicitus conuulſis, ſupplicationi vtrorumque & conſilio, licet opinioni ſuæ atque ſenſibus aduerſo, fidei & Religionis orthodoxæ charitate atque pietate impulſus, Regnum *Vngariæ* accipere conſentit. His conditionibus interiectis: primo, *vt illud ab inuaſione Turcorum tueatur, & defendat*, ſecundo, *vt Eliſabeth accipiat in vxorem, & filias eius duas ſponſet dignis viris dote conuenienti aſſignata. Filium vero eius poſthumum Wladislaum pro adeptione Regni duntaxat Bohemiæ, dum adoleuerit omnibus modis adiuuerit.* Tertia, *vt filii Wladislai Regis, quos ex Eliſabeth ſuſceperit, Regni Vngariæ ſint hæredes quibus non extantibus, Wladislao mortuo, filius Alberti poſthumus Ladislaus in Regnum Vngariæ ſuccedat.* His conditionibus concordatis & firmatis in die Dominico Reminiſcere in Eccleſia Cathedrali *Cracouienſi*, miſſa celebrata ſolenni omnes Oratores *Vngariæ* veniunt, & facta oratione in *Latino* per organum *Ioannis* Epiſcopi graui & diſerta, *Wladislao* Regi electionem vniformem Reginæ, Prælatorum, Baronum, totiusque communitatis Regni *Vngariæ*, de eo factam inſinuant & publicant, & flexis cum magna lacrymarum effuſione genibus, nuncio Imperatoris *Turcorum* præſente, orant & ſupplicant, *quatenus electioni de ſe factæ conſenſum det, & Regnum Vngariæ acceptet.* *Wladislaus* autem Rex breui oratione ad illos facta in qua *contentum ſe Regno Poloniæ natiuo, & nunquam extera Regna ambiuiſſe*, publico ſermone deduxit, *ſed ne videretur diuinæ reſiſtere ordinationi Regnum prædictum ad honorem omnipotentis Dei & eius genitricis Virginis Mariæ, totiusque cœleſtis Hierarchiæ, pacem & defenſam fidelium, barbarorum exterminium non ſine lacrymarum imbre acceptat;* Fit de huiuſmodi acceptatione lætitia, TE DEVM LAVDAMVS per vniuerſas Eccleſias canitur, & nocte ſequenti campanis vbique reſonantibus ignes validi per vniuerſam vrbem accenduntur; Addens *Wladislaus* Rex *Poloniæ* præfatus *non de propriis virtutibus aut viribus, ſed diuino tantummodo ſuffragio confiſum, nec vlla cupiditate dominandi, ſed Chriſtianæ Reipublicæ duntaxat compaſſione diadema Regni Pannonici acceptaſſe.*

Wladislao Regnũ Hungariæ deferunt

1440

quod certis conditionibus acceptat,

Oratores Regni *Vngariæ* acceptis ab *Wladislao Poloniæ* Rege regalibus & ampliſſimis muneribus, licentia ab ipſo petita, & obtenta, læti in *Vngariam* tres reuertuntur, videlicet *Mattko* Banus, *Emericus* de *Marcellis* & *Ioannes* de *Peren*, duobus, videlicet *Ioanne* Epiſcopo *Seginenſi* & *Ladislao* de *Palencz* circa *Wladislaum Cracouiæ* remanentibus, qui *Wladislaum* Regem tanto celerius *Budam* conducerent. Quanto igitur celeriori greſſu poſſunt *Mattko* Banus, *Emericus* de *Marcellis* (*Ioannes* enim de *Peren* in caſtris ſuis *Schariſz* & *Eiſura* remanſerat) ad *Eliſabeth* Reginam in

1440 in Comarno venientes, ei omnia per eos gesta exponunt & declarant, credentes se magnam apud illam gratiam meruisse. Verum ipsa vt iam erat Almanorum, & signanter Australium & Comitis Ciliæ Vlrici seducta consiliis, ita etiam mentem suam mutauerat, sed mutationem suam tectam tenebat. Exauditis igitur præfatis suis ambassiatoribus, eos statim cum omnibus rebus & familia captiuat, personæ eorum alligantur vinculis, & res distrahuntur. Declarat se ipsa Regina Elisabeth per illam captiuationem & per literas suas nobilibus & ciuitatibus Vngariæ missas, conclusiones ambassiatorum Regni & suorum acceptare nolle, quin imo velle ipsis toto nisu resistere. Fit in Regno Vngariæ magnum schisma, quibusdam Wladislao Regi Poloniæ, eorum Regi electo, quibusdam Elisabeth Reginæ e consilio suo adhærentibus, Regnoque Vngariæ perniciosa scissione diuiso, variæ erant nobilium & popularium voluntates, resque in tam monstrosum prolapsa fuit dissidium, vt cognatis fratribus & amicis dissoluentibus, in seditionem & bellum ciuile spectare ab vniuersis Pannonia videbatur.

Elisabeth Regina electioni Wladislai non consentit.

Remiserat autem Wladislaus Poloniæ Rex duos nuncios, Sandiuogium de Ostrorog, Palatinum Posnaniensem & Ioannem de Konieczpole Regni Poloniæ Cancellarium ad præfatam Elisabeth Reginam cum Regalibus muneribus, & certis informationibus ac mandatis, qui dum iam non longe a Cormano agerent, cupientes Matkonem & Emericum captos, presserunt gradum, nec transire in legatione eis commissa, etiam sub saluo conductu, quem eis præfata Elisabetha Regina offerebat, auderent, & re magis infecta retrocedunt, Simone Episcopo Agriensi progressum vlteriorem dissuadente. Creditum est a pluribus, quod si præfati Sandiuogius Palatinus & Ioannes Cancellarius ad præfatam Elisabeth Reginam, iuissent, & ei mandata Wladislai Regis exposuissent, eam a prauo reuocassent consilio, & ad tenendas conclusiones suorum ambassiatorum induxissent, nec fuisset futuris malis, quæ secuta sunt, aperta via.

Wladislaus Poloniæ Rex nihil hac nouitate motus, expeditionem suam & transitum in Regnum Vngariæ, instigantibus Ioanne Segniensi Episcopo & Ladislao de Palencz maturat, licet multis Prælatis & Baronibus Poloniæ dissuadentibus. Interim autem aliud nouum, iter Wladislai Regis in Regnum Vngariæ retardans, & quasi perimens, exortum est; Nam Dux Iwan Czartoryiski ritus & generis Ruthenici cum nonnullis Lithuanis & Ruthenis conspirationem contra Sigismundum magnum Ducem Lithuaniæ facit, magnam enim & crudelem in subditos stragem edens, metu & acerbitate pœnarum cæteros in fide continebat, eoque ano insigniores Barones cædi destinauerat; Festo Paschæ transacto suam in illis executurus tyrannidem. Coniurationem autem maxime occulendam ducebant, ne secreto prodito, antequam res consequeretur, effectum, insidiis depalatis, quod prope diem & horam si cunctatiores forent, accidere verebantur, coniurati ducerentur ad pœnam, vnde omnem dilationem veluti sibi periculosam & fatalem perosi ad perficiendum tyrannicidium omni studio & conatu armati accensi conueniunt. Die itaque Dominico Ramis Palmarum, dum præfatus Sigismundus in castro Iuski audiret diuina, & Curiales sui essent officiorum diuinorum in Ecclesia Parochiali audientia occupati, in cubiculum suum occultatis sub veste mucronibus ingressus, in præfatum Ducem Sigismundum cum suis complicibus irruit, & multis affectum vulneribus interfecit, crudelissime in eum, ac plus quam barbarorum ritu degrassatus, corpus suum extra castrum in vehiculo sine ductore emisit, castrum & thesauros occupat. Barones Lithuaniæ corpus in Ecclesia Vilnensi cum debito honore sepeliunt, & in sepulchro cum magno Duce Withawdo recondunt. Fertur Dux ipse Sigismundus sortilegiis & Pithonissis fuisse deditus, iuxta quorum prognosticationem multos occidebat insontes, propter quod creditur mortem illam permittente iusto Deo incidisse, fecitque suo miserando occasu intelligi quantum sibi adiumenti pithonissæ præstiterint, quatenus exemplo cæteri deterriti, fide potius quam fallacibus dæmoniorum auspiciis suas actiones disponant. Nec solus Dux Czartoryiski destinato animo etiam opere patratam in Sigismundum cædem gessit. Creditum enim est, & fama prodente vulgatum, Barones Lithuaniæ fere singulos, & quod detestabilius est, etiam maximis & honoratis officiis suo beneficio promotos, coniurationis huiusmodi extitisse participes atque conscios, & necem Sigismundi Ducis sui eo quo accidit ordine meditatos. Profundæ siquidem fuerat vir tum sæuitiæ tum auaritiæ, pronus ad cuiuscunque & quacunque de causa supplicium, spolium atque necem, statura mediocris, sermone rarus, sectator luxuriæ, ira præceps & turbidus, habendi cupidus, felicior aliquanto visus est mihi, si occidisset in acie, vt potius hostilis præda, quam subditorum victima fieret, non magnæ solum, sed etiam callidæ inopinatæque sæuitiæ, qui quoslibet accusatos, velut nouarum rerum molitores spoliis & rerum omnium expilatione, deinde captiuitate, ad extremum nonnunquam morte & cruciatibus in quæstionibus prius habitos, & in se pœnarum acerbitate mentitos, afficiebat. Nihilo tamen ei hæc sententia tutior fuit, quin a propriis interim & nisi mature interiisset, de multorum Boiarorum Lithuaniæ capite in necem ab eo festo Paschatis consummato, actum foret. Post dies enim octo Paschæ secuturos plures ex maioribus Lithuanorum ad supplicium & ad mortem

Sigismundus Lithuaniæ Dux occiditur.

1440 tem rapi, bonaque eorum expilari disponebat, sanguinem humanum ferarum siluestrium cruori, suadentibus pithonissis, quarum regebatur & dirigebatur consiliis, permixtum litare ferebatur dæmoniis, ad cognoscendos futurorum euentus, & eos qui vitæ suæ molirentur insidias, arte & denunciatione dæmonum dignoscendos. Rapiebantur autem sub eo tempore Principatus sui Proceres & Boiari Lithuaniæ ad supplicia, quos aliqua vel malignorum vel adulatorum vel rodere aliquid ambientium incesserat delatio, ingeminabantur calumniæ, accusationibus omnia referta feruebant.

Occisione Sigismundi Ducis magni Lithuaniæ secuta, Prælati, Principes & Barones Lithuaniæ diuiduntur. Nam Matthias Episcopus Vilnensis, Hostig, Gastoldus Moniwid, Petrus Montigezdowicz, cum aliis principalibus, Wladislaum Regem Poloniæ iuxta inscriptiones & iuramenta constituunt in Dominum assumere, & pro eo notabiliora castra occupant, alii vero inferiores, quos Dux magnus Sigismundus exaltauerat, filium suum Michaelem, quem vnicum reliquerat, conantur in Ducem magnum Lithuaniæ sublimare, eorum quoque partes terræ Samogithiæ sequebantur. Dux interea Boleslaus Swidrigall patruus germanus Wladislai Regis, castrum Luczko, quod vno ante anno Wladislaus Poloniæ Rex Duci magno Sigismundo resignauerat, eo quod Duci magno Sigismundo mortuo cedere vice versa in possessionem, sortem & proprietatem Regni Poloniæ debuerat, de quo erant ipsius Ducis magni Sigismundi, publicæ inscriptiones, occupat, Ruthenis, qui in eo erant, & sibi mirabiliter afficiebantur, eius possessionem sibi tradentibus vbi plausus tam Boleslai Ducis Switrigall, quam omnium suorum Lithuanorum & Ruthenorum, necem Sigismundi Ducis immodico celebrantium gaudio, pluribus diebus agitabantur, exultantibus singulis belluam immanem, qua superstite, singuli tam vitæ quam fortunis suis extremo pauore, quasi prope horam mortis periculum metuebant, perculsi, iusti Dei iudicio interiisse.

Boleslaus Masouiæ Dux terram Drobicensem occupat.

Sub eodem quoque tempore Boleslaus Masouiæ Dux, terræ Drobicensis & castrorum Miedniko, Bielsko, Drobiczin possessionem apprehendit, & illam annis aliquot continuauit. Terra enim prædicta Drobicensis cum castris præfatis donata erat auo suo Duci Ianussio donatione perpetua per Wladislaum Regem Poloniæ Lithuanum, de cuius possessione illum Dux magnus Alexander Withawdus propter quoddam odium, quod habuit contra eum, præter iustitiam & æquitatem, Wladislao Rege dissimulante spoliauerat, post mortem autem Ducis magni Withawdi Dux magnus Sigismundus prædicto Boleslao Duci Masouiæ cuius germanam sororem virginem Orokam duxerat, dictam terram Drobicensem simpliciter quidem sed sub conditione restituit, ita videlicet vt post mortem Ducis magni Sigismundi eius possessio in præfatum Ducem Boleslaum deuolueretur, de quo sibi dedit patentes literas suo ac Prælatorum, Principum Baronumque sigillis roboratas. Iure itaque duplici & tam claro præfatus Dux Boleslaus Masouiæ innixus, prædictæ terræ Drobicensis & castrorum prædictorum possessionem apprehendit.

Mors itaque præfati Ducis magni Sigismundi, vacatio Ducatus magni Lithuaniæ, & diuisio inter Lithuanos exorta, Wladislaum Regem distrahebant, quid agat, ad quid se conuertat, plurimum animo æstuat, & licet tam affectio patriæ, quam multorum persuasio illum alliciant, vt Regno Vngariæ neglecto, rebus Dominiorum suorum potius prouideret, de paceque Lithuaniæ, de thesaurisque multis per Ducem magnum Sigismundum derelictis, disponeret, prout erat per notabiles nuncios & literas Prælatorum, Principum & Baronum Lithuaniæ multipliciter rogatus. Perplexitas itaque illum & omnes suos Consiliarios magna detinebat, acerbum quidem erat non prouidere paci & statui Lithuaniæ, acerbius non seruare fidem Vngaris promissam, qui & per literas & per nuncios vrgebant, vt Wladislaus Rex celerius Vngariam intrare, ne aliqua pusillanimitate & Reginæ Elisabeth metu Regnum Vngariæ acceptum videatur deseruisse. Tandem maturo consilio deliberatum est, vt & Wladislaus Rex Vngariam ire, & coronam suscipere Vngariæ obmitteret, & vice sua in Lithuaniam germanum suum illustrem Ducem Casimirum transmitteret, qui non vt Dux magnus illic præsideret, sed vt Vicarius & Gubernator, donec Wladislaus Rex de ipso Ducatu aliter disponeret. In euidentiam rei huius nunquam eum Wladislaus Rex, aut Prælati & Barones Poloniæ verbis aut literis Ducem magnum nominabant. Scripsit autem Wladislaus Rex Prælatis, Principibus & Baronibus Lithuaniæ literas, suadendo eis & mandando vt essent vnanimes, pacifici & constantes, & de aduentu fratris sui Casimiri non dubitarent.

Hiems & fames magna in Polonia.

Erat anno illo in Regno Poloniæ & partibus circumuicinis hyems valida & aspera, quæ multas arbores fructiferas sua asperitate deleuerat, & magnam fecerat in quadrupedibus mortalitatem. Male insuper æstate præterita frumenta prouenerant, & caristia magna vbique vigente, plures mortalium fame tabescentes moriebantur, nonnulli ex pinguedine & superfluitate arborum, quæ Polonice Iemiola vocatur, nonnulli ex aliis herbis, foliis, & radicibus panem facientes vorabant, qui postea æstate adueniente quasi quadam peste infecti moriebantur, nobiles & rustici detrahebant stabulis antiqua stramina & paleas, vt illis vtcunque poterant esuriem & clamorem pe-

1440

corum & pecudum mitigabant. Nix enim groſſiſſima a feſto *S. Martini* deſcenderat, & toto hyemis & veris tempore vſque ad diem *S. Gregorii* cum intenſo gelu durabat, nec erant aut niues, aut glacies, niſi circa feſtum *S. Gregorii* diſſolutæ, præbebantque & per terram & per fluuiorum alueos euntibus tranſitum. Vnde & ciconiæ de calidis aduenientes oris, cogebantur preſſæ frigore hominum domicilia quaſi domeſtica animalia intrare, & illic ſtare, donec reſoluerentur glacies & niues, & tempus mitius & calidius superveniret. Multæ vero aliæ aues aſperitate hyemis extinctæ ſunt, hybernæ autem glacies vsque ad diem *S. Gregorii* fluuios tenebant, campos, ſyluas, montes, colles & ſaltus quoslibet niues obduxerant.

Imminente tempore quo *Wladislaus* Rex verſus Regnum *Vngariæ* egredi *Cracouia* debebat, quindecima videlicet die poſt feſtum Paſchæ, niues & glacies diſſolui cœperunt, propter quorum reſolutionem *Wladislaus* Rex prohibitus eſt a tranſitu multis diebus, vnde plurimi prudentes & timorati viri iudicabant tranſitum Regium in *Vngariam*, propter caſus qui acciderant, felicem exitum habere non poſſe. Captiuitas enim *Matkonis* & *Emerici* per *Eliſabeth* Reginam facta, & eiusdem Reginæ in oppoſitum mutatio & natiuitas infantis *Ladislai*, occiſio Ducis magni *Sigiſmundi*, niuium & glacierum longa continuatio, & eorundem in tempore exitus regii reſolutio, indicabant cœleſtem poteſtatem tranſitum Regium in *Vngariam* impedire & prohibere voluiſſe, & eiusdem propoſito atque egreſſui non fauiſſe. Accedebat adhæc & *Wladislai* Regis parum matura ætas cui nondum genas prima lanugo veſtierat.

Aduenerat in illis diebus ex *Italia ab Eugenio* Papa quarto *Iſidorus* natione *Græcus*, Archi Epiſcopus *Kiiouienſis*, Cardinalis nouiter creatus, & Legatus in *Ruſſiam* miſſus, vir prudens, maturus & induſtrius, ferens ſecum Apoſtolicas literas ſeu bullas eiusdem *Eugenii*, ſub plumbea, & *Conſtantinopolitani* Imperatoris ſub aurea, bullis munitas, vnionem *Latinæ* & Occidentalis Eccleſiæ cum *Græca* & Orientali continentes, lingua quidem *Latina* ſcriptas, ſed *Græca* atque *Ruthenica* ſubſcriptas. Intrauitque præfatus *Iſidorus* Cardinalis & Legatus primum in *Sandecz*, feria ſexta Paraſceue, vbi per *Sbigneum* Epiſcopum *Cracouienſem* fuit heſpitio exceptus, & omnibus in Curia Epiſcopali procuratus & ornatus expenſis, & ad celebradnum diuina in Eccleſia parochiali *S. Mariæ* in *Sandecz* & expoſt *Cracouiæ* in Eccleſia Cathedrali more ſuo *Græco*, tanquam Eccleſiæ *Romanæ* reunitus & fidelis admiſſus. Vnio tamen illa Eccleſiæ cum *Græca* breuiuſculo durauit tempore, *Græcis* & *Ruthenis*, qui circa illam præſentes non erant, eam irridentibus & contemnentibus,

Iſidorus Cardinalis Cracouiam venit.

vnde cum præfatus *Iſidorus* Cardinalis & Legatus ad ſuos ſuffraganeos in *Ruſſiam* & *Moſconiam* veniſſet, & illis eam vnionem prædicaret, perſuadens eis de neceſſitate ſalutis Eccleſiæ *Romanæ* & eius Pontifici obediendum, per principes *Maſcouiæ* capitur & in carcerem includitur, & omnibus theſauris, quos iam notabiles conquiſiuerat, ſpoliatur, expoſt tamen de huiusmodi captiuitate fauore diuino per fugam fuit ſolutus. Tenor autem literarum Apoſtolicarum erat talis:

Eugenius Epiſcopus, Seruus Seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam conſentiente ad infraſcripta chariſſimo filio Palæologo Romanorum Imperatore illuſtri & locum tenenti venerabilium fratrum noſtrorum Patriarcharum & cæteris Orientalem Eccleſiam repræſentantibus. Lætentur cœli & exultet terra, ſublatus enim eſt paries qui orientalem & occidentalem diuidebat Eccleſiam, & pax atque concordia rediit, illo angulari lapide chariſſimo, qui fecit vtraque vnum, vinculum charitatis & pacis, verumque parietem, perpetuæ vnitatis fœdere opitulante & contendente, poſtquam longam mœroris nebulam & diuturni diſſidii atram & ingratam caliginem, ſerenum omnibus unionis optatæ iubar illuxit. Gaudeat & mater Eccleſia, quæ filios ſuos hactenus ab inuicem diſſidentes, iam videt in vnitatem pacemque rediiſſe, & quæ antea in eorum ſeparatione amariſſime flebat ex ipſorum modo mira concordia, cum ineffabili gaudio omnipotenti Deo gratias referat, cuncti gratulentur, fideles vbique per orbem, & qui Chriſtiano cenſentur nomine, matri Eccleſiæ Catholicæ collætentur. Ecce enim orientales occidentaleſque partes poſt longiſſimum diſſenſionis tempus ſe maris ac terræ periculis exponentes, omnibusque ſuperatis ad hoc ſacrum Oecumenicum Concilium deſiderio ſacratiſſimæ vnionis atque charitatis reintegrandæ gratia læti alacreſque conuenerunt, & intentione ſua nequaquam fruſtrati ſunt, poſt quam longam laborioſamque indaginem, tandem Spiritus S. gratia ipſam optatiſſimam ſacratiſſimamque vnionem conſecuti ſunt. Quis igitur dignas de beneficiis gratias referre ſufficiat, quis tam diuinæ miſerationis diuitias non obſtupeſcat? cuius vel ferreum pectus tantæ ſupernæ pietatis magnitudo non molliat? ſunt iſta prorſus Diuina opera, non humana fragilitate inuenta, atque ideo cum eximia veneratione ſuſpicienda, & diuinis laudibus proſequenda. Tibi laus, tibi gratiarum actio, Chriſte fons miſericordiarum, qui te tantum vni ſponſæ tuæ Catholicæ contuliſti, atque in generatione noſtra tuæ pietatis miracula demonſtraſti, vt enarrent omnes mirabilia tua. Magnum ſiquidem diuinumque munus nobis Deus largitus eſt, oculiſque vidimus, quod ante nos multi cupierunt aſpicere & nequiuerunt. Conuenientes enim Latini & Græci in hac ſacratiſſima Oecume-

nica Synodo, magno ſtudio inuicem vſi ſunt, vt inter alia etiam articulus ille de diuina Spiritus S. proceſſione ſumma cum diligentia & aſſidua cum inquiſitione diſcuteretur.

Egreſſus *Wladislaus* Rex *Poloniæ* cum *Caſimiro* Duce ex *Cracouia*, iter ſuum in *Vngariam* proſecuturus in *Wieliczka*, *Niepolomicze* & *Bochnia* aliquot factis nocturnis, venit in *Sandecz*, vbi Serenitatem ſuam *Zophia* Regina genitrix ſua, & *Sbigneus Cracouienſis* Epiſcopus præceſſerant, & aduentum ſuum præſtolabantur. Quo illic intrante Dux *Boleslaus Maſouiæ* & plurimi Barones ex omnibus oris *Poloniæ* applicant, cum quibus ſuper ſtatu pacifico Regni plurimas facit ordinationes, ibi *Ioannem* de *Czizow* Caſtellanum *Cracouienſem* in Capitaneum *Cracouienſem* præfecit, *Ioanne Pileczki* deſtituto, eundem etiam *Ioannem* de *Czizow* in terris *Cracouiæ* & *Ruſſiæ*, *Albertum* vero de *Male* Palatinum *Lancicienſem*, in terris *Maioris Poloniæ*, *Czeslao* de *Kurozwanski* Caſtellano *Wislicienſi*, *Stanislao* de *Oſtrorog* deſtituto committit, ibi terram *Podoliæ* & caſtrum *Kamieniecz Theodorico Buczaczki* committit, *Petro Poliak* deſtituto, ibi de tranſitu ſui germani *Caſimiri* in *Lithuaniam* diſponit & certos Palatinos & Barones, & imprimis *Ioannem* de *Czizow*, Caſtellanum & Capitaneum *Cracouienſem*, *Dobeslaum* de *Oleſchnicza* Palatinum, *Derslaum* de *Ritwiany* Capitaneum *Sandomirienſes*, *Ioannem* de *Sczekozin* Capitaneum *Lublinenſem* cum pluribus aliis nobilibus adoleſcentibus deputat, data eis de theſauris Regalibus larga expeditione, eundemque *Caſimirum* & Barones ſecum ituros informat, quali conditione in Ducatu magno *Lithuaniæ*, vt vicarius, non Dominus, debeat præſidere, monetque illum *vt principaliter Deum timeat, iuſtitiam diligat, vnionem inter Regnum Poloniæ & Ducatum magnum Lithuaniæ & charitatem nutriat, nullaſque guerras ſine licentia moueat, & beneficiorum a Regno Poloniæ ſuſceptorum arctam & continuam memoriam teneat, & ſemper pro eius honore, commodo, exaltatione & augmento intendat.* Duci inſuper *Boleslao Maſouiæ* ſtricte iniungit & mandat, *quatenus poſſeſſionem terræ Drobicenſis teneat, & nulli illam ſine ſuo & Regni Poloniæ ſpeciali conſenſu & mandato reſignet.* Ibi Sbigneus Epiſcopus *Cracouienſis* omnem argentariam ſuam in vaſis variis, & pecunias non modicas, ad aliquot millia florenorum ſe extendentes, *Wladislao* Regi mutuat, terra *Scepuſienſi* ad extenuandum omne debitum ſuſcepta. His & aliis multis ordinationibus factis ex *Sandecz* feria quinta ante diem *S. Alberti* exiuit, comitante eum Regina fratreque *Caſimiro*, & in caſtrum *Czorſtin* venit, vbi duobus diebus commoratus licentiatis Regina matre & fratre *Caſimiro*, cum militibus pluribus Sabbatho in die *S. Adelberti* in *Kieſmarck* peruenit.

Wladislaus Rex ordinatis rebus Regni ſui in Hungariam proficiſcitur,

Et quia plures Prælati & Barones *Poloniæ* cum *Wladislao* Rege in *Vngariam* ituri, non poterant faciliter ad huiusmodi viagium eſſe parati, eorum aduentum Rex decem diebus in *Kieſmark* eſt præſtolatus. Vbi primum *Sbigneus* Epiſcopus, *Nicolaus Laſoki* Decanus, *Ioannes de Thanczin* Palatinus *Cracouienſes*, *Przedborius* de *Koniecpole* Caſtellanus *Roſpergenſis*, *Petrus* de *Sczekoczin* Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarius, *Andreas* Regni *Poloniæ* Theſaurarius, *Vincentius* de *Szamotuly Miedzirzicenſis*, *Nicolaus Sarleczki Iuniwladislauienſis* Caſtellani, *Raphael* de *Obochow* Succamerarius *Caliſſienſis*, *Hincza* de *Rogow*, *Paulus Woiniozki* de *Sienno*, *Nicolaus* de *Brzezie* Regni *Poloniæ* Marſchalcus, *Andreas* de *Thanczin*, *Lucas* de *Gorka*, *Ioannes Maior*, *Ioannes Gratus* de *Tarnow*, *Nicolaus Chrzaſtowski*, *Swidrza* de *Szamotuly*, *Derslaus Wloſtowski*, *Dobrogoſtius* de *Oſtrorog*, *Ioannes Krasko* Capitaneus Koninenſis, *Nicolaus Skora*, Subiudex *Poſnanienſis*, *Petrus Byeerski* Magiſter Curiæ, *Ioannes Beiſrath* de *Mokrsko*, *Florianus* de *Mowsko*, *Dobeslaus* de *Sczekoczin*, *Petrus Poliak*, *Nicolaus Porawa*, *Groth de Iankowicze*, *Ioannes Werick*, *Nicolaus Zakrcewski* & plures alii milites *Poloniæ* cum inſignibus ſuis & familia expedita ac ornata adueniunt, ibi etiam *Sandiuogius* de *Oſtrorog* Palatinus *Poſnanienſis*, & *Ioannes* de *Konieczpole*, Regni *Poloniæ* Cancellarius, qui ad Reginam *Eliſabeth* miſſi erant, reuertuntur, cum *Wladislao* Rege *Vngariam* profecturi, hi & plures alii, quos nominaui, proprias cohortes, vaſa argentea propria, tibicinesque, familiam ornatam, ſuppellectilem pretioſam tulerunt, & vnus ſupra alium elucere nitebatur, incredibileque dictu eſt, quam cum ſplendido ornatu *Wladislaus* Rex *Poloniæ* cum ſuis in *Vngariam* eſt ingreſſus.

cum magno comitatu.

Oppidum *Keſmarck Wladislao* Rege ingreſſo, rumor totam *Vngariam* occupat, ingreſſus ſui nouitate, multos metus & mœſtitia conturbat, *Eliſabeth* Regina *Vngariæ* videns animum & propoſitum *Wladislai* Regis *Poloniæ* fixum eſſe, & nullis fere factis terreri, intelligenſque Prælatos ac Barones *Vngariæ* mira illi affici beneuolentia & charitate, illico *Dionyſii* Cardinalis & Archiepiſcopi *Strigonienſis*, *Ladislai* de *Gara*, *Slauoniæ* Bani, *Ioannis* de *Seez* & aliorum ſibi adhærentium freta conſiliis, ciuitatibus *Vngariæ* per literas mandat, *ne Wladislaum Regem Poloniæ in ciuitates intromittant*; in caſtrum autem *Wiſſogrod*, quod tunc per *Ladislaum* Banum tenebatur, ingreſſa, coronam materialem, qua Reges *Vngariæ* coronari conſueuerant, fractis ſeris & ſigillis Baronum clandeſtine infert, apparamentis Regalibus ibi dimiſſis, filium ſuum infantem *Ladislaum* cum eadem opportuno tempore coronatura. *Simon* de *Rogow* Epi-

Eliſabeth Regina coronam regiam ſeruat.

1440

Epiſcopus *Agrienſis*, qui cum magno deſiderio & lætitia *Wladiſlai* Regis *Poloniæ* præſtolabatur in *Vngariam* ingreſſum, & plures Nuncios rogando, ſolicitando, obſecrando ſuam Serenitatem, *celerius aduenire dignaretur*, vsque in *Cracouiam* fatigabat, certificatus de *Wladiſlai* Regis in *Keſmarck* ingreſſu, ſentiens quoque Ciuitatum *Vngariæ* reſiſtentiam, ciuitatem *Operiaſch* oppugnat & recepit, & relicta ſua familia ibi pro præſidio, ad *Wladiſlaum* Regem in *Keſmarck* cum pluribus Baronibus *Vngariæ* venit, & ſuam Serenitatem cum vniuerſis magna animorum hilaritate excepit, magnam & certam *Wladiſlaum Poloniæ* Regi ſpem ingerens, quod negotia acceptati & acceptandi per eum Regni *Vngarici* felicem ferrent exitum, impedimento *Eliſabeth* Reginæ & ſibi adhærentium non obſtante

Sub idem tempus venerunt in *Kieſmarck* ad *Wladiſlaum* Regem Barones *Lithuaniæ*, *Andrusko Dowoinowiecz*, & *Raczko*, ex parte Prælatorum, Principum & Baronum *Lithuaniæ* miſſi, petentes, *vt Wladiſlaus germanum ſuum Ducem Caſimirum in Lithuaniam, antequam Dux Michael fortificaretur, mittere non tardaret.* Qui Nuncios benigne exceptos, munifice remuneratos remittit, & vt certi eſſent de Ducis *Caſimiri* aduentu, bono fideli & conſtanti animo eſſe iuſſit. Hæſit autem animo dubio ſententiaque incerta *Wladiſlaus Poloniæ* Rex progredereturne in *Pannoniæ* vlteriora, an propter res *Lithuaniæ* præſentiam ſuam magnopere deſiderantes, & *Vngarorum* fluxam fidem, cœpto omiſſo *Lithuaniam* & *Poloniam* peteret.

Duodecim diebus *Wladiſlaus* Rex *Poloniæ* manſionem ſuam in *Keſmarg* continuando, diesque Rogationum ibi egit, ſub quibus variæ habitæ de tranſitu vlteriori in *Vngariam* concertationes, *Ioanne* de *Thanczin* Palatino *Cracouienſi*, *Przedborio* de *Konieczpole* Caſtellano *Roſpergenſi*, & multis aliis Baronibus perſuadentibus reditum in *Poloniam*, & allegantibns *periculoſum & damnoſum Regnum Vngariæ gladio & guerra conquirere, velle ſe potius redeundum, vt Prælati & Barones Vngariæ interim vniantur.* Valuiſſetque ipſius *Ioannis* de *Thanczin* Palatini *Cracouienſis* & partis ſuæ ſententia, niſi *Sbigneus* Epiſcopus *Cracouienſis* & *Sandiuogius* de *Oſtrorog* Palatinus *Poſnanienſis*, quorum autoritati & conſilio plurimum creditum eſt & delatum, contrarium perſuaſiſſent. Vnde & poſt multas deliberationes concluſum eſt, vt reſiſtentia Eliſabeth *Vngariæ* Reginæ Prælatorumque, Baronum ac Ciuitatum ſibi adhærentium non obſtante, *Wladiſlaus* Rex verſus *Budam* procedat, electionem ſuam proſecuturus, *Simone* Epiſcopo *Agrienſi* felices negotiorum ſucceſſus promittente, & omnem metum aduerſitatis contrariæ extenuante.

Gubernationi *Nicolai* de *Beren Vngari* ad conſilium *Simonis* Epiſcopi *Agrienſis* oppido *Keſmarg* per *Wladiſlaum* Regem commiſſo, licet Prælati & Barones *Poloniæ*, ſatius tutiusque iudicaſſent illius gubernationem *Derſlao Wloſtowski Polono* committendam, feria quarta in vigilia aſcenſionis Domini, quæ fuit dies *S. Floriani*, & quarta menſis Maii egreditur *Wladiſlaus* Rex de *Keſmarg* in rutilantium armorum ſplendore, multis millibus *Polonorum* & *Vngarorum* comitatus, facitque primum nocturnum in *Nowawiesz*. In craſtino vero, videlicet die Aſcenſionis Domini audita miſſa in *Nowawiesz* per *Sbigneum Cracouienſem* Epiſcopum ſolenniter cantata, facto etiam illic prandio, venit ad noctem in *Podgorze*, Feria ſexta in craſtino Aſcenſionis Domini egreſſus de *Podgorze* in *Subinow*, vbi ad ſuam Serenitatem venit *Wilhelmus* Nuncius *Amadei* Ducis *Sabaudiæ* in *Romanum* Pontificem per Concilium *Baſilienſe* electi, ferens ſecum bullas eiusdem *Amadei* electi & Concilii *Baſilienſis Wladiſlao* Regi *Poloniæ* titulatas, in quibus ſuæ Serenitati ſignificabatur, *qualiter præfatus Amadeus tunc in ſolitudine Ripariæ Decanus militum exiſtens, & ſolitariam atque monaſticam vitam ducens, electus fuit concorditer per Concilium Baſilienſe, in Papam, & Felix quintus cognominatus.* Sicque in Papatu duo præſidebant, *Romæ Eugenius* quartus, & in *Baſilea Felix* quintus. Schiſma quoque grauiſſimum crudele & execrabile tunc cœpit, & multis annis durauit. Sabbatho poſt Aſcenſionis Domini prandio facto, *Wladiſlaus* Rex præfati *Amathei* electi Nuncio licentiato & remunerato, ex *Subinow* diſcedit, & in oppidum *Apperiaſch* intrat, vbi ſuæ Serenitati *Simon* de *Czuder* cum fratribus & plurimis *Vngaris* occurrit, & ſuam Serenitatem humillime excipit. In oppido *Apperiaſch* ſubſequens dies Dominicus, in quem feſtum *S. Stanislai* Protomartyris *Poloniæ* cadebat, abſumptus eſt, in quo miræ magnitudinis grando deſcendit, cuiusque deſcenſio tam inſolitæ magnitudinis malum omen portendere Regis tranſitui in *Vngariam* iudicabatur. Feria ſecunda in craſtino *S. Stanislai* Martyris *Wladiſlaus* Rex ex *Epperies* diſcedens venit in villam *Wislow Rozgon*, vbi dum ſua Serenitas circa veſperarum horam venationem cum falconibus intenderat, charior ſuus Secretarius *Ioannes Sienkonis* de *Siemniow*, de domo *Norczaki* in fluuio *Arnath*, volens iuuare falconem in aqua natantem, caſualiter ſubmerſus eſt, qui caſus multorum turbauerat corda, quia huiusmodi Secretarii mortem factum malum, & ſucceſſus aduerſos *Wladiſlao* Regi in *Vngariæ* ſuis indiciis portendebat, ſepultus autem fuit Secretarius ipſe in *Wislow* Rege & Curia exequias ſuas præſentialiter cohoneſtante.

Veritus autem *Wladiſlaus Poloniæ* Rex, ſui Conſiliarii *Hungari & Poloni*, ne per *Eliſabeth*

1440

beth Reginam ciuitas Regia *Buda* & caput Regni occupetur, præcauens ſibi in futurum, ne eadem ciuitate occupata cogeretur cum dedecore reuerti, præfatum *Simonem* Epiſcopum *Agrienſem*, *Vincentium* de *Szamotuly*, *Andream* de *Thanczin*, pluresque alios *Vngariæ* & *Poloniæ* milites *Budam* tranſmittit, qui celeriori, quo potuerunt, curſu *Budam* applicantes, ciuibus *Budenſibus* de *Wladiſlai* Regis aduentu magna deuotione & affectione congaudentibus, poſſeſſionem ciuitatis *Budæ* pro *Wladiſlao* Rege apprehendunt, & in omnibus munitionibus & turribus ciuitatis militare ponitur præſidium. Eodem conſilio & prouidentia *Eliſabeth* Regina *Vngariæ* mota, *Fridericum* Comitem *Ciliæ* cum quingentis equitibus, vt *Budam* præoccupet, tranſmittit, ſed dum longe eſſet a *Buda*, gentes *Wladiſlai* Regis *Poloniæ Budam* apprehendiſſe intelligens, cum omni feſtinatione ad Reginam *Eliſabeth* in *Cormano* rediit, *Simon Agrienſis* Epiſcopus pluribus diebus, quibus *Wladiſlaus* Rex verſus *Budam* procedebat, poſſeſſionem ciuitatis *Budenſis* continuauit, ſub quo tempore, dum quidam *Vngarus* equo inſidens, electionem *Wladiſlai* in Regem *Vngariæ* verbis ſcabroſis ſugillaret, illico per familiares ipſius *Simonis* Epiſcopi *Agrienſis* comprehenſus, tam ipſe quam equus cui inſidebat, gladiis confoſſus & partitus eſt.

Budæ Wladislai Regis præſidium imponitur.

Feria quinta ante Feſtum Pentecoſtes *Wladiſlaus* Rex *Poloniæ* ex *Wislow* venit in *Czizow*, vbi per *Ioannem minorem* de *Peren* ſuſceptus eſt, & omnibus prouiſus neceſſariis, feria ſexta ad prandium venit in *Emeth*, & Sabbatho in vigilia Pentecoſtes *Agriam* peruenit, vbi per Prælatos & Canonicos, clerum & populum, cum honore ſummo & gaudio ſuſceptus eſt, & dies feſtos Pentecoſtes illic egit, ſua Serenitate in caſtro *Agrienſi* aliis vero Prælatis & Baronibus in ciuitate ſua hoſpitia tenentibus. *Wladiſlao* Rege *Poloniæ* in *Agria* agente, *Eliſabeth Vngariæ* Regina infantem ſuum *Ladiſlaum* vix trimeſtrem die Dominico Pentecoſtes in *Alba Regali*, quæ tunc per *Nicolaum Friſtaczki* de *Vlag* tenebatur, cum corona per eam clandeſtine ex *Wiſſogrod* recepta, per *Dionyſium* Cardinalem & Archiepiſcopum *Strigonienſem*, in præſentia *Benedicti* Epiſcopi *Iaurienſis*, *Friderici* Comitis *Ciliæ*, *Nicolai Friſtaczki*, *Stephani* de *Rozgon* & *Thomæ* de *Seez* coronari procurat, & inde in *Iaurinum* excluſo *Benedicto* Epiſcopo *Iaurienſi* ſe recepit. De qua re non ipſi *Eliſabeth* Reginæ, quæ maternis affectibus ad hunc errorem erat perducta, æque ſuccenſendum eſt, quantum Prælatis & Baronibus prædictis, qui huic temeritati vel leuitati conſenſerant. Nouitas ipſa ad *Wladiſlaum* Regem *Poloniæ* in *Agriam* feria ſecunda Pentecoſtes perlata celeri nuncio, quamuis fuiſſet ſibi & ſuis Conſiliariis *Poloniæ* & *Vngariæ* moleſta, non tamen illos ab incepto ſuo cauit itinere, aut terruit propoſito.

Ladislaus infans in Regem Hungariæ coronatur.

Continuando autem *Wladiſlaus* Rex iter ſuum feria tertia Pentecoſtes de *Agria* exiens, venit ad prandium & ad noctem in villam *Kompelth*, feria quarta quatuor temporum venit in oppidum *Hotwan* in prandium & in noctem, Baronibus & Nobilibus *Vngariæ* certatim ei occurrentibus, feria quinta Pentecoſtes abſque aliquali impedimento, quod Eliſabeth *Regina*, prout rumor communis vulgauerat, ferebatur inſtruxiſſe, *Budam* procedit, & ordinatis curribus, aciebus & turmis ſuis ſignis extenſis, dum *Budæ* appropinquat, *Laurentius* de *Hedzewara* Palatinus *Vngariæ*, tunc Capitaneus *Budenſis* cum duobus filiis & magna multitudine Baronum & nobilium *Vngariæ* & ciuium *Budenſium* ad ſeptimum, vt aiunt, lapidem ſuæ Serenitati venit in occurſum, & deſcendentes de equis, flexis genibus *Wladiſlaum Poloniæ* Regem cum magna humiliatione & reuerentia excipiunt & ſalutant, & de eius aduentu plurimis verbis gratulantur. *Wladiſlaus* Rex ex equo deſcendens, præfatum *Laurentium* Palatinum, & qui cum eo erant, regia benignitate & grauitate excipit, equisque reſumtis in *Pieczki* eo die peruenit, ibique duobus diebus ſuccedentibus cum exercitu ſuo ſtetit, nec *Budam* ingredi voluit, *Laurentio* Palatino Reginæ *Eliſabeth* promiſſionibus circumuento, *Wladiſlaum* Regem non niſi ſub certis pactis Regi non vsque quaque honeſtis, in caſtrum *Budenſe* introgreſſum admittente. Verum in poſt melius deliberatus, abſque pacis circumſcriptione fidelitatem & obedientiam plenam Regi promittit, & caſtrum *Budenſe* in manus Regias reſignat. Cuius fide *Wladiſlaus* Rex inſpecta, ſibi caſtrum prædictum committit in tenutam, qui etiam ab illo tempore vsque in diem mortis ſuæ fidei ſuæ & conſtantiæ puritatem, multiplicibus & euidentibus operibus erga *Wladiſlaum* Regem indefeſſe monſtrauit.

Sabbatho in vigilia *S. S.* Trinitatis *Wladiſlaus* Rex *Poloniæ* facto prandio in *Pieczki*, tranſit in nauibus *Danubium*, & ordinatis cohortibus intrat *Budam*, quæ a veteribus *Sicambria* a monte *Sicam* ei proximo dicebatur, per portam quæ ducit ad *Helczburg*, pulcherrimo ordine cum Prælatis & Baronibus vtriusque Regni, omnes autem Eccleſiæ Parochiales & conuentuales cum ſacris reliquiis & proceſſionibus & populo ciuitatis *Budenſis* vtriusque ſexus ſuam maieſtatem excipiunt, honorificant & inuitant. Rex autem deſcendens de equo, adoratis Sanctorum oſſibus, & populo dextera data, equo reſumto cum nobili & inclyta pompa *Budam* ingreditur. Quo portam ciuitatis ingrediente milites & nobiles *Poloniæ* & *Vngariæ*, quos pro apprehendenda poſſeſſione ciuitatis *Budenſis* transmiſerat armis induti, & in tres turmas diuiſi, pedeſtres oc-

Wladislaus Rex Budam venit,

1440

occurrunt. In vna erant milites & nobiles præſtantiores in altera eorum, familiares galeati, cum haſtis, in tertia pueri etiam galeati A portantes ſcuta. Hi omnes flexis genibus *Wladiſlaum* Regem excipiunt & adorant, & ſuæ Serenitati ciuitatem *Budenſem*, quam aliquanto cuſtodiebant tempore, tradunt & reſignant, ipſumque *Wladiſlaum* ab omni parte circumdatum, quo facilius inter pedites ab omni turba videri poſſet, vsque in caſtrum comitantur, ſubſequente *Wladiſlaum* Regem *Sbigneo* Epiſcopo *Cracouienſi*, *Simone Agrienſi*, *Ioanne Seginenſi*, Epiſcopis, *Nicolao Laſſoki*, Decano *Cracouienſi*, *Laurentio* de *Hedzewara* Palatino *Vngariæ*, *Ladiſlao* de *Palentz*, *Simone* de *Rozgon* & multis Prælatis & Baronibus *Poloniæ* & *Vngariæ*. Turba ciuitatis vB bique per plateas & feneſtras, vt vultum & faciem Regis, ac tam illuſtriſſimi Principis, pompamque militum ſuorum viderent, effuſa, matronæ virginesque ingenuæ ad ingreſſum Regis ex feneſtris tectiſque cateruatim pendebant. Intrat tandem *Wladiſlaus* Rex caſtrum *Budenſe* mira pulchritudine & opere, per *Sigiſmundum* olim Imperatorem *Romanorum* & *Vngariæ Regem* conſtructum lapidibus, & ſe in eo cum militibus ſuis collocat, & manſionem ſuam in eo ordinat, agitque illic *Corporis Chriſti* ſolennem diem, & in beatæ *Mariæ* parochiali Eccleſia audit diuina, & proceſſionem ſequitur, & per omnes Octauas feſti aut in caſtro aut in ciuitate proceſſionibus C & diuinis intereſt miniſteriis.

Excitati fama, in *Budam Wladiſlai* Regis aduentus, ſinguli Prælati, Barones & nobiles *Vngariæ*, omnes cateruatim *Budam* adueniunt, & inprimis *Matko* de *Palencz Sclauoniæ* Banus, qui recenter ex vinculis & captiuitate Reginæ *Eliſabeth* ex oppido *Sophronio*, in quo tenebatur vinctus, ſubſidio barbitonſoris vnius effugerat, deinde *Nicolaus Friſtaczki* de *Vlag*, item *Moruchianus*, *Ioannes Maior* de *Peren*, Magiſter Tauernicorum regalium, *Czech Petri* filius, *Ladiſlaus Ioannes* de *Loſſoncz*, *Ioannes* de *Huniad*, *Emericus* alias *Waida Smetrich*, *Stephanus* de *Rozgon*, *Reinholdus Frangbahn*, *Pancratius* de *Sancto Nicolao*, *Ozbak*, *Michael Nimphor*, D *Simon* de *Palencz*, *Czaki Ferens*, *Iaczkones*, & innumerabiles alii. *Stephanus* Deſpotus *Raſciæ* notabiles nuncios tranſmittit, abſentiam ſuam excuſans, propter *Turcorum* in *Raſciam* ingreſſum, aduentui Regio congaudens, & omnem fidem, obedientiam, & ſubiectionem repromittens, idem facit Rex *Boſniæ*. Venit expoſt *Matthias* Epiſcopus *Weſprimenſis*, Cancellarius Regni, *Ioannes* Archi-Epiſcopus *Colocenſis*, item *quinque Eccleſiarum*, *Tranſyluanenſis*, *Zagrabienſis*, *Niſtrienſis*, *Sermienſis*, *Racienſis*, *Waradienſis*, *Cenadienſis* Epiſcopi. *Dionyſius* Cardinalis & Archi-Epiſcopus *Strigonienſis* propter coronationem, quam de filio olim *Alberti* contra ordinationem Regni fecerat, & *Ladiſlaus* de A *Gara* Banus *Slauoniæ*, propter adoptionem coronæ materialis, in ſua fide & cuſtodia poſitæ, furorem populi pertimeſcens, non niſi petito & impetrato a *Wladiſlao* Rege ſaluo conductu veniunt, quibus *Wladiſlaus* Rex cum magna multitudine Prælatorum & Baronum vtriuſque Regni oblitus iniuriæ ab eis acceptæ, obuiam iuit, & non vt hoſtes, ſed fideles tractauit, atque bono animo eſſe iuſſit, qui & ipſi ſupplices *Wladiſlaum* Regem ſuſcipiunt & adorant, pollicentes *ſe in eius obedientia & ſubiectione fideles futuros.* Alia tamen illos pectore grauiore geſſiſſe, proceſſu temporis compertum eſt, licet ad colorandam B vafritiem ſuam ſpecioſa verborum tunc vterentur venuſtate.

cui ſe plurimi Hungariæ Barones ſubiiciunt.

Cognito *Eliſabeth* Regina *Wladiſlai* Regis *Poloniæ* in *Budam* aduentu, vehementer parti ſuæ timere cœpit, præſertim cum videret vniuerſos Prælatos & Barones *Vngariæ* eidem *Wladiſlao* Regi acclinatos & affectos, nec caſtra haberet aliqua fortia, quibus ſibi in neceſſitatis articulo poſſet præſtare ſecuritatem. *Benedictum* itaque Epiſcopum *Iaurienſem* blandis verbis & promiſſis circumuenit, & caſtrum *Iawrino* ſibi concedi atque reſignari impetrat, atque in illo gentes ex *Bohemia* ſtipendio conductas, vt omnes *Wladiſlao* Regi fideles vexent & turbent, locat, C præficiens illis *Sunkowski Bohemum* in Capitanem. Hac deliberatione itaque Baronum *Poloniæ* & *Vngariæ Wladiſlaus* Rex exercitum ſuum ex *Polonis* & *Vngaris* congeſtum, verſus *Iawrinum* tranſmittit, & caſtrum *Iawrin* obſidione vallat, in quo etiam tunc *Fridericus* Comes *Ciliæ*, omnium diuiſionum & gverrarum autor, erat. Exercitu autem regio obſidionem continuante & offenſioni hoſtium intendente, præfatus Comes *Ciliæ* metuens ſibi periculum imminere, clam de caſtro cum paucis recedit, & per fluuium *Raba*, qui caſtro vicinus eſt, tranſgreſſus, verſus *Poſonium* ad *Eliſabeth* Reginam Ungariæ, quæ illuc ſe contulerat, properat, faciens in inſulam, quae *Danubio* ambitur, ex *Jaurino* deſcenſum, D per eam enim ſpem ceperat elabi tuto poſſe. Percrebuit autem in exercitu Regio, terra prodente arcana, eiuſdem Comitis ex caſtro deſcenſus, propter quod plures milites *Poloni* illum inſequuntur. Intelligens autem Comes *Ciliæ Polonos* milites ad ſe comprehendendum vehementi ſtudio accenſos eſſe, omnes ſuos comites, familiares & milites, vt a *Polonis* captiuarentur, oppoſuit, facilius ipſe ratus euadere, poſſe. Dum itaque comites, familiares, & milites ſui a *Polonis* capti eſſent, Dominum ſuum Comitem *Ciliæ* in eorum numero affuiſſe conſtanter inficiabantur, nec poſt diligens ſcrutinium in ſaltu condenſo & vepribus vbique obſito deprehendi poterat. Rex ve-

1440.

vero exitum turbarum ciuilium nondum videns conuocatis, quotquot aderant, regni proceribus, & admiſſis quos modo in ditione A habebat rebellibus: *Meriti*, inquit *ſinguli eſtis trucidationem crudelem, qui Dominum veſtrum celatum eundo perdidiſtis, nos enim ſtatum, diſpoſitionem, & ordinem in hoc Regno Vngariæ reperiiſſe credebamus, vos omnes in electionem meam ad prædictum Regnum conſenſiſſe, neque ulli diuiſioni inter vos locum eſſe. Aliis ſub hac ſpe, & certitudine Regno meo natiuo Poloniæ, & Ducatu magno Lithuaniæ, qui meam poſt mortem patrui mei Ducis Sigiſmundi, magnopere deſiderabat præſentiam, derelictis, veſtris precibus, per notabiles veſtros Nuncios coram præſentes mihi oblatis, conſentiens, huc cum Prælatis & Baronibus Regni mei Poloniæ, propriis meis ſumtibus, pa*B *cificus, ſine cuiuslibet offenſa & moleſtia, adueni, non quod me ad habendum regnum Vngariæ ambitione aliqua flammauerim, cum habeam Regnum natiuum, quod cuiuslibet ambitioni ſufficiebat, ſed vt Regnum veſtrum a Turcorum deſtructione & Catholicam fidem in his oris multipliciter depreſſam & pene exſanguem, diuino ſuffultus munere, & fidelium meorum auxilio, defenſarem. Quis autem (niſi delirus ſit) me poſſit notare de ambitu, quem etiam ipſa ætas mea ab hoc ſcelere innocentem pronunciat & ab hac labe purum demonſtrat. Veni itaque ſola fidei Chriſtianæ compaſſione, & tum veſtrarum tum Eliſabeth Re*C *ginæ nunciorum, tum Prælatorum & Baronum Regni mei Poloniæ perſuaſionibus, precibus & lacrymis victus, longeque aliam faciem & ſtatum rerum, quam ſperabam, quamque mihi a veſtris Nunciis perſuaſum eſt, reperi, dum quoſdam veſtrum electioni meæ & regimini, quoſdam vero Eliſabeth Reginæ & filio ſuo, quem nonnulli ex vobis in Regem coronarunt Hungariæ, fauere video. Ex quo in Regno hoc bellum inteſtinum parari reformido, execrorque vehementer hæc veſtra odia & ſchiſmata, & nulla ratione poſſum adduci, vt regnem ſuper vos in tot monſtra odiorum & diuiſionum prolapſos. Vnde ne ſim rei, quam ipſe abominor & execror, occaſio, conteſtor vos hodie inſimul congregatos & exoro, vt qualibet affectione remota conſulatis fideliter paci & quieti Regni veſtri, cum in veſtra manu tranquillitas & diſſidium ſita ſint. De me vero qui huc veſtris pre*D *cibus & pollicitationibus adductus ſum, non fiat interim, dummodo quieti Regni Vngariæ prouiſum ſit, æſtimatio, qui æquo animo malo in Regnum meum, vnde veni, regredi, quam aduentu meo ſuſcitare bellum ciuile, & qui Regnum hoc, vt meo brachio a barbarorum defendere preſſura ſuſcepi, iniquum reor, vt ex me contrahat bella domeſtica, quibuslibet ex terris formidabiliora. Conſulite itaque ante tempus errori, qui eſt aut in electione mea, aut in filii Alberti Regis coronatione commiſſus, & reſtituite in integrum errata. Non moueat vos aliqua paſſio, ambitio, amor vel affectio, non doloſe, id* A *quod vobis ſalubre communi deliberatione viſum fuerit, complectimini.* Hæc oratio multis maioribus & inferioribus *Vngariæ* excuſſit lachrymas, omnibus tandem humilitatem & modeſtiam in Principe mirantibus, & tractatu aliquot horarum, ſeparatim habito, ſingulorum votis ſcrutatis, in hunc modum *Wladiſlao* Regi, per organum *Laurentii* de *Hedzewara*, Palatini *Vngariæ* reſpondent. *Eſt nobis Sereniſſime Princeps & gratioſiſſime Rex, iucundiſſimus & gratiſſimus tuus in Regno hoc aduentus. Tibi enim noſtram & Regni noſtri a Turcorum tyrannide liberationem a Deo optimo reſeruatam eſſe confidimus, ſub hac quoque re & fiducia, dum Regnum hoc morte Alberti de*B *ſtitutum eſſet rectore, in diebusque ſuis per conquiſitionem caſtri Swiderow, & totius Raſciæ occupationem preſſum eſſet, ad Te vnum, omnibus aliis Principibus, qui ſe conſiderationi noſtræ offerrebant, ſed & filio eiusdem Alberti, ſi illum Eliſabeth ederet, neglectis, oculos conuertimus, te cladibus & calamitatibus huius Regni compaſſurum fore confidimus. Et cum clariſſimus genitor tuus plurimos populos, multas nationes, erroribus gentilitatis deditos, fidei lumine illuſtrauerit, Tu eiusdem fidei, cuius ille erat dilatator & autor, non dubitabis eſſe defenſor & acerrimus propugnator, quatenus & operum & nominis illius tibi vera ſuccedat hæ*C *reditas. Concordi itaque & vnanimi Spiritu, Te in noſtrum & Regni huius Regem eligimus, & vt huiusmodi acceptares electionem, Nuncios noſtros rogaturos Serenitatem Tuam, ipſa etiam Eliſabeth Regina in electionem & miſſionem vltro conſentiente, miſimus, huiusmodique electionem, ne per quempiam reuocetur in dubium, clara voce die hodierna ſinguli profitemur & inuocamus. Coronationem vero quæ de filio Alberti Ladiſlao facta eſt, execramur & decernimus nullam. Vniuerſum Regnum Vngariæ magna iucunditate de te exultat; Tu es enim magna Spes noſtra, per quam reſpirare nos poſſe credimus a Turcorum inſultu, Te omnes noſtri Iſchagiones ſuum clamant liberatorem. Tuæ itaque Maieſtati colla noſtra ſubiicimus, Tibi omnem fidem, obedientiam & ſubiectionem, pollicemur, nec dubitamus omnibus & ſignanter Eliſabeth Reginæ & filio ſuo, qui Tuã* D *Serenitatem in aſſecutione Regni Vngariæ impedire conati fuerint, debitam reſiſtentiam opponere, & capita noſtra pro Te cuilibet periculo mortique exponere, & iacturæ. Tua Serenitas velit tantummodo bonam mentem induere, & nos ſibi fideles reputare. Nemo ex nobis eſt, qui Tuam Excellentiam pluris non faciat quam Eliſabeth Reginam, & prolem ſuam taliter coronatam, ſed & hunc coronationis errorem corrigere ſtudebimus. Nullus autem mentis bonæ compos ſuccenſere nobis poterit, ſi præfato Alberto Diui Regis noſtri filio poſthumo prætterito,*

1440.

1440.

& quasi ab hæreditate paterna excluso, Tuam Serenitatem pro Domino & Rege assumsimus. Prouidebamus enim per hoc tum nostro & huius Regni nostri priuato, tum totius Christianitatis publico commodo. Nullus enim dubitare poterit, Regno hoc, quod Christianitatis scutum est, aut occupato per Turcas, aut confracto, cæteras Catholici orbis regiones eandem sortem debere experiri. Delirum quoque erat periculo Regni attento, illum pro Rege tenere, quem continebant cunæ, & totius Regni sub tam fragili rectore pertimescere ruinam, quæ prius ne accidat quam ipse viriles annos attingat, incertum habemus, sed & regno nostro grauissimis impendentibus periculis serum in expectatione infantis arbitramur auxilium. Vt autem Tuæ Serenitati nostra fides & obedientia clarior sit & notior, omnes & singuli a primis incipientes vsque ad postremos fidelitatis Tibi subiectionis & obedientiæ præstabimus sacramentum. Hac responsione accepta *Wladislaus* Rex, fidei illorum integritatem commendat, *constantes vt sint*, rogat, *se pro defensione & commodis Regni Vngariæ nullum laborem recusaturum.* Offertur posthæc lignum S. Crucis in medium, & primum *Dionysius* Cardinalis & Episcopus *Strigoniensis* cum omnibus Pontificibus, deinde *Laurentius* de *Hedzewara* Palatinus *Vngariæ*, *Ladislaus* de *Gara*, *Matko Fristaczki* & cæteri omnes præstant *Wladislao* Regi fidelitatis iuramentum. Quo ab omnibus præstito, *Wladislaus* Rex deducitur in eorum medium, & in altum manibus Prælatorum & Baronum *Vngariæ* eleuatus, ab eis & vniuerso populo clamore valido *Hungariæ Rex* pronunciatur, & acclamatur. Posthæc in capellam deducitur & *Te Deum Laudamus* cantatur ab Episcopis & Clero, *Dionysio* Cardinali & Archi-Episcopo *Strigoniensi* collecto, ad altare, in præsentia Regis & multitudinis pro persona *Wladislai* Regis concludente. Mira etenim & latenti energia non *Vngarorum* tantummodo sed & *Almanorum* pectora erga *Wladislaum* Regem gratificabantur. Nam ignotum & non visum multi aut contemnebant, aut oderant, semel vero conspectum dum attenderent, adolescentem primo ætatis vernantem flore, conuersatione benignum, gratia, voce, & eloquentia blandum, & nitidum, in quoslibet etiam hostes infestos humanum & liberalem, mirum in modum ab eius beneuolentia capti, demulcebant.

Altera autem die, videlicet feria quinta in crastino S. S. *Petri* & *Pauli* Prælati & Barones *Vngariæ* in castrum *Budense* in aulam *Wladislai* Regis conueniunt, & qualiter quaue die coronationem *Wladislai* Regis consumationi debitæ mandare possint, deliberant. Imprimis autem diem Dominicum S. *Alexij* pro coronatione denominant, sed oritur extemplo difficultas, quo diademate veteri corona sublata, debeat coronari. Multos amaritudo & animi passio occupat, alii modestis verbis, alii indignatione, alii furore in *Ladislaum* Banum de *Gara*, castri *Wissegrod*, in quo corona seruabatur, tenutarium, mouentur, quasi eo conscio & suasore corona ablata sit, & tantum Regno dedecus illatum. Nec aliqui Barones *Vngariæ*, qui suas passiones domare non valebant, continuissent manus, & ipsum *Ladislaum* de *Gara*, non suffragante sibi genere & dignitate, gladiis concidissent, nisi *Wladislaus* Rex concitatum multorum fremitum sedasset, & præsidium tulisset vitæ suæ. Defertur tandem res ad populum, qui in castrum conuenerat, & portis castri clausis, Prælati, Barones & Communitas deliberant; omnium consensu & decreto *Ladislaus de Gara* capitur, cuius custodia *Simoni Agriensi* Episcopo, *Laurentio* Palatino & *Nicolao Fristazki* mandatur. Et ne propter defectum veteris coronæ differatur *Wladislai* Regis coronatio, sancitur, vt corona de capite reliquiarum S. *Stephani* Regis accepta, & omni virtute illi coronæ attributa, opus perficiatur coronationis. Molesta fuit *Wladislao* Regi & omnibus Consiliariis *Poloniæ Ladislai de Gara* captiuitas, tum quod illum sibi, post præstitum iuramentum fidelem existimabant futurum, tum quod literas securitatis sibi concessas huiusmodi captiuitate dolebat violatum iri. E vestigio itaque antequam congregatio erat dissipata, tam apud Prælatos & Barones, quam apud Communitatem *Vngarorum* egit, vt pro honore promissorum & regalium literarum soluatur *Ladislaus* Banus e captiuitate, satius existimans Regno *Vngariæ* quam honore spoliari, & nisi relaxetur præfatus *Ladislaus*, declarat se *Wladislaus* Rex, *nec coronationem Regni Vngariæ velle suscipere, nec ad aliqua publica negotia disponenda, vacare, sed in Poloniæ Regnum celerius reuerti*, multipliciter dolens in primitiis aduentus sui in suo honore & fide temeratum. His precibus & terroribus & instantiis dum *Wladislaus* Rex pro liberatione *Ladislai* præfati Bani vteretur, a captiuitate intercessione Regia, tertia die post capturam dimissus est. Cum hac tamen verborum obtestatione: *Ad mandatum tuum, Excellentissime Rex, Ladislaum Banum de captiuitate relaxamus, quem nouimus insidiatorem tuo calcaneo. Si igitur aliqua aduersa contra Tuam Serenitatem egerit, Tuæ potius imputes clementiæ, quæ eum de nostris manibus eripuit, quam nobis qui futurum malum breui exoriturum intercipere decreueramus.* Agit grates ingentes *Ladislaus de Gara Wladislao* Regi, *nullo pacto tanta eius beneficia vnquam apud se moritura repromittens, profitendo eius authoritate & intercessione primum se vitæ, deinde libertati restitutum.*

Secunda mensis Iulii Bano *Ladislao* de captiuitate relaxato disponunt & decernunt Prælati & Barones *Vngariæ* conclusiones certas. Prima, *vt defectu & receptione veteris coronæ non obstante coronetur Wladislaus Rex in Regem*

1440.

gem Vngariæ die Dominico S. Alexij subsequenti corona de theca capitis S. Stephani Regis primi Vngariæ sumenda. Secunda, *in Wissegrod castrum vadant duo Vngariæ Barones, qui videant, an cista, in qua fuit corona Regni Vngariæ cum suis apparatibus reposita, sit violata, & eandem cistam in Albam regalem proferant pro coronatione Regali*, illico mittuntur duo fratres *Iaczkones*. Tertia, *quod castrum Wissegrod resignetur pro Ladislaum de Gara, in manus regias, & quod nullus illud teneat, nisi Polonus*, fuitque castrum prædictum iuxta huiusmodi conclusionem resignatum, & Rex illud *Vincentio de Schamotuly* Castellano *Miedzirczensi* dedit in tenutam, nobili de domo *Nalencz* militi virtuoso & nobili, & in facetias atque iocos naturaliter procliuo.

Certior de his omnibus, quæ *Budæ* acta, conclusa & firmata sunt, *Elisabeth* Regina, intelligit coronationem de filio suo factam, per quam à Regni *Vngariæ* legitimo titulo *Vladislaum* Regem excludere credebat esse cunctis fabulæ, risui, & defectum coronæ, quam abstulerat, per aliam coronam suppleri, quid agat anxia, in facinus animum conuertit, largitione auri *Vngarum* sibi fidiorem sortis tamen humilis & ignotæ asseritur corrupisse, vt *Wladislaum* ferro aut veneno occidat & coronationem suam futuram impediat. Hic *Budam* veniens & conatus nefarios ponere in executionem & difficile & periculosum sibi existimans, vexatus cupiditate auri a Regina vt asserebat accepti, eius ampliori stimulatus fame per certum amicum *Wladislao* Regi & suis Baronibus singula machinamenta Reginæ detegit, propter quid & quale perficiendum opus missus sit, ex ordine declarat, aurum quod sibi per Reginam datum asserebat, quo maior daretur dictis suis fides ostentat, arbitratus duplum se illius in præmium perfidiæ patefactæ, recepturum. *Vladislaus* Rex animum in vtramque partem grauem & immobilem gerens, in hominũ scelestum, neq; gratiam, neq; pœnam, vtrumque iudicans iniquum, extendit, & Reginæ honorem seruans, quam nullatenus credidit, illud facinus cogitasse. Barones tamen *Vngariæ* abeuntem de Regis camera comprehensum, ferreis forcipibus & ignitis carnes suas in publico spectaculo dilaniari, & tandem partiri in quatuor partes mandarunt, qui si mentitus est, nulli alteri debebat, quam sibi & suis mendaciis pœnas illas deputasse.

Egreditur posthæc *Vladislaus* Rex feria sexta ante festum S. *Alexii de Buda*, & in *Albam Regalem* comitantibus cum Prælatis, Baronibus & Nobilibus vtriusque Regni procedit, coronationem ad Regnum *Vngariæ* accepturus, & facto nocturno in *Pest*, Sabbatho ad prandium in *Albam Regalem* aduenit, vbi per duos Barones *Vngariæ* hæredes de *Iaczk* ad id specialiter ex *Buda* in *Wissegrodum* missos, arca quæ coronam Regni *Vngariæ* per *Elisabeth* Reginam ablatam continebat infertur, & omnibus Prælatis & Baronibus *Vngariæ* & *Poloniæ* ad id specialiter congregatis, arcam vero seu cistam prædictam temeratam, & sigilla omnia quibus munita erat, fracta ostendunt, qua aperta & omnibus apparamentis regalibus repertis, sola corona sublata fuisse comperta est.

Die Dominica S. *Alexii Wladislaus* Rex mane in Ecclesiæ *Albæ Regalis* iam multitudine completam descendit, & propter hominum pressuram difficilem habuit ingressum. Vt autem liberius opus coronationis perficeretur, omnis multitudo de Ecclesia exclusa est, Prælatis, Principibus & Baronibus, Nobilibus vtriusque Regni insignioribus duntaxat manentibus. Ciuibus autem *Budensibus* admissis, qui ex veteri obseruantia in coronatione Regum *Vngariæ* habent ius in armis interesse, & banderium vetustum Regni *Vngariæ*, dum perficitur coronatio, gestare. Missa itaque de Spiritu S. per *Dionysium* Cardinalem & Archi-Episcopum *Strigoniensem* inchoata, *Wladislaus* Rex omnibus vestimentis suis regalibus, quibus splendide Ecclesiam intrauerat, exutus, quæ per Canonicos Ecclesiæ *Albæ Regalis* in continenti sublata sunt, primum benedicitur & inungitur, deinde sandaliis seu caligis, calceis, humerali, alba, cingulo, stola manipulari, duabus dalmaticis, duabus armillis, pectorali, cappa, cruce legationis, sceptro, vexillo, pomo rotundo, cum significationibus & orationibus conuenientibus, insignitur. Hæc autem omnia ornamenta vetusta attrita, pro primi Regis beati *Stephani* coronatione præparata, & in illum diem conseruata, plus venerationis & religionis habere existimantur. Legationis autem crux ideo singulis Regibus *Vngariæ* in coronatione attribui asseritur, quod crux ipsa eadem in specie ipsi Regi, primo S. *Stephano*, per summum Pontificem ad cohonestandum illum, qui gentem *Vngaricam* ad fidem Catholicam suscipiendam induxerat, ea conditione transmissa, vt haberet facultatem Episcopis Regni sui inuestituras de Ecclesiis Cathedralibus conferendi. Ponitur posthæc corona aurea de theca capitis beati Regis *Stephani* sumta, in caput eius, iuramentum solitum de fideli administratione Regni per ipsum præstatur, sacramento Eucharistiæ reficitur.

Wladislaus in Hungariæ Regem coronatur.

Cingit in loco alto ad id præparato milites opus coronationis, & missæ solennia per *Dionysium* Cardinalem & Archiepisc. *Strigoniensem* consumantur, assistentibus sibi *Sbigneo* expost Cardinali, tunc Episcopo *Cracouiensi*, *Ioanne Colocensi* Archi-Episcopo, *Simone Agriensi*, *Matthia Wesprimiensi*, *Waradiensi*, *Quinque Ecclesiensi*, *Segninensi*, *Transyluaniensi*, *Nitriensi*, & *Sirmiensi*, Episcopis. In hunc modum coronatione perfecta *Wladislaus* Rex nouus *Vngariæ*, iuxta ritum gentis illius, in omnibus regalibus apparamentis, ad Ecclesiam SS. *Petri*

1440.

& *Pauli* in foro sitam, in qua sepultus fuisse *Gieza* pater B. *Stephani* cum *Adleida* vxore sua & Ducis *Poloniæ Mieciclai* filia, matre B. *Stephani* memoratur, processit, & in throno Regio ad id præparato insidens, duas causas, quæ cæteris maiorem continebant iniuriam, audit, discutit, definit, & sententiam suam debitæ mandat executioni, quod ea ratione obseruari traditum est, vt Rex quilibet omnia opera sua intelligat debere a iustitia ordiri, & fundari, & nullum officium esse æque Regi proprium, quam iustitiam colere & administrare, & eius authoritate inferiores a superioribus, & quibuslibet iniuriis grauaminibus defensare, ascenso posthæc equo ciuitatem in gyrum circumit, & ad Ecclesiam S. *Martini* extra muros sitam perueniens, turrim eius ascendit, & vniuerso populo inspectante, gladium nudum in quatuor mundi partes, orientem, occidentem, meridiem & septentrionem manu extendit, significans *se Regnum Vngariæ, ab omni partium iniusta inuasione defendere velle & debere.* Quibus omnibus peractis ad Regiam reuertitur, & omnes Prælatos Baronesque regnorum suorum mensa exceptos, splendide reficit & honorat, residuum vero diei illius in lætitia magna, ludis, choreis, & plausibus deductum est.

Audiens *Elisabeth* Regina, quæ in ciuitate *Presburg* tunc morabatur, coronationem *Wladislai* Regis cum maximo omnium consensu esse perfectam, non valens verba continere & lacrymas, quas magnitudo doloris & passionis indices cordis effundebat. Fertur conditione *Polonorum* laudata, *Vngarorum* genti exprobrasse; *O*, inquit, *gens maligna, gens perfida, non aduertis, non vides, quam inhumanum facinus edideris? Sed si culpam suam per se non cognoscis, ex aliorum comparatione quanta sit, agnosce. Ecce enim vicina tibi Polonorum gens Dominum & Regis sui filium, quamuis ætate ephebum, in paternum solium euexit, & hoc beneficio non contenta, vt aliud adipiscatur Regnum, & geminato resplendeat diademate, non vitæ, non quieti non fortunis indulget? Tu ordine transuerso non auges Regis tui dignitatem, sed detrahis?* Sic fata *Presburg* egreditur, verita periculum; in *Austriam* venit, *Friderico Romanorum* Regi & *Austriæ* Duci, paruulum natum suum *Ladislaum* & coronam Regni *Vngariæ*, quam ex *Wissegrod* abstulerat, commendat, *vt illum tanquam frater patruelis gubernet, & vices patris agat*, exorat. Consentit *Fridericus Romanorum* Rex, & tam paruulum quam coronam in suam accipit tutelam & potestatem.

Elisabeth Regina in Austriam fugit.

Wladislaus Vngariæ & *Poloniæ* Rex, feria secunda in crastino S. *Alexij*, & vsque ad diem Veneris mansionem suam in *Alba regali* continuat, vbi instantibus Baronibus & multitudine Nobilium *Vngariæ*, *Simonem Agriensem* Episcopum in Cancellarium Regni *Vngariæ* creat, & omnes literas, iura & priuilegia Prædecessorum suorum Regum *Vngariæ* literis suis sub maiestatis sigillo confirmat, bene meritos Barones honoribus attulit & donationibus, arca cum insignibus Regiis & corona noua in *Wissegrod* refertur, vt futuri Reges *Vngariæ*, quo prior corona aliquo casu rehaberi non posset, illâ & non aliâ coronarentur. Prælati, Barones, Nobiles, totaque Communitas Regni *Vngariæ* publicis & claris literis, *Wladislaum* concordi electione in Regem coronatum pro Domino & Rege vero tenere, habere, eique fidem, obedientiam & subiectionem præstare adstringunt, nec vnquam eo viuente filium posthumum *Alberti Ladislaum*, licet coronatum, nec quemcunque alium pro Rege recognoscent. Hæ literæ per *Zbigneum Cracouiensem* Episcopum in *Poloniam* delatæ & thesauro illatæ regio, fidem facient, de his omnibus quæ superioribus locis notata sunt cuilibet dubitanti, quarum tenorem hic placuit inserere.

Hungari datis litteris obedientiæ Wladislai se subiiciunt.

Tenor litterarum.

In Nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis Amen. Nos Prælati, Barones, Milites, Proceres & Nobiles totius Regni Hungariæ cum efficacissima facultate communitatem eiusdem repræsentantes.

Ad perpetuam rei memoriam multum clarè cognitum coram nostris constat obtuitibus, Prædecessorum nostrorum consumatis hucusque temporibus Reip. diligentiam & eiusdem vtilitatis operosam aduertentiam, hoc in Regno felici fuisse actum solertia, & ex eiusdem directione tam prouida quam vtili non paruum imo maximum in Christiana religione commodum viguisse. Quæ etsi plerumque vt temporum mutabilitate assolet, nunc impugnationibus diuersis, nunc vero aliorum stimulorum iniectionibus in se immissæ aduersitatis seminarium pertulerit, & fortunæ variæ ventilabro vtcunque agitata fuerit, æque tamen successit ea, quæ semper, animorum identitas & voluntatum recuperata vnanimitas, vt hæc ipsa quæ visa sunt interdum ad publicam vtilitatem conducere, accuratius ordinari & disponi, illa vero quæ communis taciturnitatis & dissidij materiam immittere agnita sunt, prouidentiæ sarculo extirpari & euelli solicitius curabuntur. Quo pacto & nos qui præsentium temporum die cursum vitalem deducimus, opportune arbitrati sumus cum pari modo & per nos mutari operam debere, quatenus res huius Regni & nostra iuxta modernorum qualitatem agendorum & temporum, sicuti prouide sit, & salubriter, regi, ac in melius, autore Domino, dirigi propensius cognoscatur. Siquidem mortuo nuper & de hac vita sublato quondam Illustrissimo bonæ memoriæ Principe Domino Alberto Romanorum ac huius Regni Vngariæ immediato, dum generali in ciuitate Budensi congregatione celebrata, cognoscentes Regnum hoc, quod plurimorum æmulorum & præcipue paganorum impugnatur incursibus, idoneo & habili Rectore carere non posse, missisque communi voluntate assensuque Serenissimæ Principis Dominæ Elisabeth Reginæ Vngariæ, præfati quondam Domini Alberti Regis, relictæ, prout hoc ex literis eius clare constat, quam etiam omnium nostrum ad serenissimum Principem Dominum Wladislaum Regem excelsum Poloniæ solennibus ambassiatoribus & Nunciis nostris, eundem tanquam Regem, Curatorem & Rectorem huius Regni communi desiderio electum, ad hunc locum, primum pro honore Dei, & fidei sanctæ catholicæ augmento, & demum pro vtilitate nostra ad suscipiendam coronam eiusdem Regni inuitassemus, & diligentius instantes induxissemus, quia tempore intermedio præfata Domina Elisabeth Regina ex aduerso æmulorum, & verius externorum hominum, intestini belli viam potius aperire quam præcludere cupientium, freta consilio, & præsumtam intentionem remouens, satagensque & volens hoc Regnum & nos regimini infantuli, dicti quondam Domini Alberti Regis, nati posthumi, hoc est. post eius obitum in lucem editi, parum nostri & Regni eiusdem necessitati succurrere potentis, subiicere, ad impediendumque prætactæ electionis & coronationis vtile opus, toto nisu anhelans, sublata clandestine de castro Wissegrod Corona illa, qua hactenus Reges Vngariæ coronari soliti fuere, pridem ante dictum infantem vix adhuc trimestrem, præter omnium nostrum voluntatem ad hoc sponte concurrere debentium, atque contra consuetudinem hucusque in simili retentam, absentibus etiam omnibus apparamentis sacris, nec non gladio, sceptro, pomo, & cruce legationis Sanctissimi Stephani primi Regis nostri multo amplius in perniciem quam vtilitatem nostram, cum eadem corona sublata coronari (si sic dignum est) fecit & procurauit, atque ipsam continuo coronam proh dolor vice versa recludens ad locum hactenus nobis incognitum, in crudele omnium nostrum derogamen, transmisit seu asportauit. Ob hoc nos nunc altera vice in multitudine tam copiosa, quanta memoria omnium præcedentium Regum coronationis tempore non comprehendit, congregati, matura plurium dierum deliberatione habita, ex quo corona illa supra tacta prauia ratione, vt opus erat, tam facile ex nunc haberi non potuit, volentes & consultius cupientes necessitati nostræ & Regni huius, cuius pro nunc confinia per insultantium inimicorum, paganorum videlicet, & aliorum, morsus asperos continuo lacerantur, opportune præuidere, considerantes etiam potissime, quod semper Regum coronatio a Regnicolarum voluntate dependet, ac efficacia & virtus coronæ in ipsorum approbatione consistit, videntes nihilominus Regnum hoc idonei Regis festinatione carere non posse, eundem Serenissimum Dominum Wladislaum Regem pari voto & communi desiderio alia corona aurea operis vetusti Beatissimi Stephani Regis Apostoli & Patroni nostri, in theca capitis reliquiarum eiusdem hucusque multa veneratione conseruata, instituimus, disposuimus, & decreuimus debere coronari, quam coronationem die hodierna inuocata suppliciter Spiritus S. gratia, & eiusdem, vt pie credimus, instinctu, cum peractione publica & manifesta omnium illarum ceremoniarum quæ ad eandem & eius efficaciã & solennitatem concurrere debuerunt, induto præfato Domino Rege nostro illis omnibus paramentis & indumentis Sanctissimi primi Regis nostri, atque oblatis eidem ac manibus suis traditis, gladio, sceptro, pomo, ac cruce legationis eiusdem Sancti Regis, nec non omnibus aliis necessariis absque omni defectu, præter solam sublatam coronam prætactam, feliciter consumauimus & præconceptum auspice Deo conduximus effectum. Decernentes, pronunciantes, & declarantes per hæc scripta, ipsam modernam coronam & coronationem, omnem illam virtutem & efficaciam, illudque robur per omnia habere, & habituram, ac si prætacta prior corona capiti dicti Domini nostri Regis fuisset imposita, & per eandem, loco modernæ, hæc ipsa coronatio fuisset expedita, ita quod ipsa priori corona absente, etsi eadem recuperari non potuerit, omnis deest & efficacia, ac quodlibet signaculum, mysterium & robur eiusdem in hanc modernam coronam intelligantur, & harum serie de omnium nostrum, quorum coronæ merita discutere, probareque & improbare interest, voluntate cognoscantur esse transfusi, dantes nihilominus & pari voluntate & decreto tribuentes præfato Domino nostro nunc coronato Regi, plenissimam illam facultatem & potestatis plenitudinem in faciendis gratiis ac donationibus & confirmationibus perpetuis, & ad tempus collationibus & locationibus bonorum & officialatuum atque immunitatum Officialibus & Baroniis Regni. Item in disponendis Prælaturis ac beneficiis Ecclesiasticis tam maioribus quam minoribus, ac recompensandis meritis fidelium, quibuslibet quoque infidelibus, & delinquentibus, secundum vniuscuiusque demerita, puniendum, nec non in faciendis, emendandis & exercendis iudiciis, exercendumque, agendum, dirigendum & concludendum omnibus his, quæ ad Reges Vngariæ suos Prædecessores & eorum facultatem quomodolibet, consuetudine videlicet, aut pertinuerunt, ac si idem præfata priori nunc sublata corona fuisset, vt moris extitit, coronatus. Proposuimus tamen istis sic stantibus eandem priorem coronam cum ipso Domino Nostro Rege vnanimiter toto posse & omni diligentia loco cognito conseruationis eiusdem exquirere, atque dante Deo recuperare, adiicientes communi voluntate, quod in casu, quo eadem corona prior huiusmodi diligentia nostra, quod Deus auertat, recuperari non posset, extunc a modo in posterum futuris semper temporibus vniuersorum Regum Hungariæ huic succedentium coronatio cum prætacta, alia puta moderna sancti Regis corona, in ea solennitate,

prout

1440.

prout ſolitum eſt abſque omni immutatione peragatur. Voluimus conſequenter & diſpoſuimus, vt hæc ipſa corona moderna inclytum noſtrorum Regum inſigne, ſub diligentiſſima cuſtodia deinceps teneatur, & honorifice relinquatur, reputeturque hæc eadem corona illa priori abſente, & ſi eadem recuperari non poterit, ſufficiens & cum apparamentis & aliis attinentiis ſupra tactis per omnia competens ad omnium futurorum Regum coronationem faciendam. Hoc tamen ſpecialiter declarato, quod ſi Domino cooperante ipſa prior corona recuperari vice verſa poterit, eadem ſuis, decore, virtuteque & efficacia minime fruſtrata habeatur. Quinimo decreuimus eandem priſtino honori reſtitui, atque in locum priorem reponi. De hac autem moderna corona ſupra tacta tandem in iſto ſtatu diſponetur, prout ante dicto Domino noſtro Regi cum conſilio noſtro vtilius videbitur expedire. Ne autem reſpectu & diuulgatione prætactæ aliæ coronationis (ſi ſic dicenda eſt) nuper per præfatam Dominam Reginam, quoad antelatum infantem nobis extunc ut prædiximus inutilem factæ & habitæ, alicuius diſcordiæ hoc in Regno materia generetur, eandem pari decreto tanquam quæ præter omnium noſtrum voluntatem ſpontaneam peracta eſt, irritamus, & caſſamus, ac nullius volumus eſſe & dici efficaciæ & virtutis. Poſtremo vt hæc omnia præmiſſa tanquam vtilitati noſtræ communi in præſentis neceſſitatis tempore, per omnia congrua robur obtineant perpetuæ firmitatis, ne vnquam aliquorum præuiis conatibus eadem retractari vel immutari valeant, ſtatuimus & pari decreto concluſimus & promulgauimus, præſentiumque ſerie promulgamus & decernimus, vt ſi temporum proceſſu aliquis vel aliqui coronæ Regni Vngariæ ſubditus ſeu ſubiecti, ſiue ex Prælatis, ſiue ex Baronibus aut militibus, ſeu Nobilibus ſit vel exiſtat, primum præmiſſæ ex nunc multis rationalibus ex cauſis comprobatæ coronæ & coronationi demunire, aliis diſpoſitionibus, concluſionibus & ordinationibus ſupra ſpecificatis, ſeu cuipiam ex eis verbo ſerioſo aut opere & facto, ſuggeſtioneque & incitamento ſeu affectu, ſiniſtre, directe, vel indirecte, contraire vel contradicere, ſeu immutari, retractari, & in irritum reuocari procurare præſumſerit ſeu attentauerit, tales vel talis mox, poſtquam de eis vel aliquo horum contra ipſum, ſeu ipſos, certitudo veritatis conſtiterit, ii omnium honorum, humanitatisque & dignitatum, ac nobilitatum amiſſione ablata, omni ſpe gratiæ obtinendæ condemnentur ſeu condemnati ipſo facto cenſeantur, quodque vltra hæc perpetuæ & indelebilis infidelitatis crimen læſæ Maieſtatis, Reipublicæque turbatoris pœnam & iudicium incurrant, omnesque poſſeſſiones & bona eiusdem & ipſorum omnium, eis denegata gratia, ad coronam & Maieſtatem Regiam deuoluantur & deuoluta intelligantur, harum noſtrarum, quibus ſigilla noſtra appenſa ſunt, teſtimonio literarum mediante. Datum in Alba Regali XVII menſis Iulij, hoc eſt die Dominico proximo poſt feſtum diuiſionis Apoſtolorum, anno Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo.

1440.

Feria ſexta in die S. *Mariæ Magdalenæ Wladislaus* Rex ex *Alba Regali* egreſſus Sabbatho *Budam* peruenit omnibus proceſſionibus omnium Eccleſiarum, Clero & populo eum exigentibus cum gaudio, manſitque *Budæ* totam æſtatem & autumnum, negotiis & diſpoſitionibus Regni ſui *Vngariæ* ſemper intendens, aliquando tamen ad inſulam *Czepol* pro alleuatione laborum & tædiorum ſuorum, ad venationes diſcedebat. Et quia Cæſar *Turcorum* caſtrum *Albam Regalem* ſeu *Nander albam* in confinibus *Vngariæ* & *Raſciæ* ſitum, quod eſt quidam portus, & primus in *Vngariam* introitus, obſidione vallauerat, obſidionemque ipſam tribus iam menſibus continuauerat, exiſtimans illud in ſimilitudinem caſtri *Swiderow*, viribus, largitione, vel victualium defectu poſſe conquirere, mittit *Wladislaus* Rex militem *Petrum Lancziczki* de *Lankeſino*, ad illum, ſignificans ſibi, *qualiter Regnum Vngariæ adeptus eſt*, & requirens, *vt caſtri ſui obſidionem ſoluat, & Regnum ſuum Vngariæ armis impetere deſiſtat, amicitiamque quam prætendebat verbis, operis effectu demonſtret.*

Turcorum Cæſar Albam Regalem fruſtra obſidet.

Eam autem legationem *Wladislaus* Rex *Turcorum* Cæſari ideo facere voluit, non quod magno opere curaret, aut extimeſceret ſuam potentiam, quippe qui caſtrum prædictum pluribus & animoſis gentibus fulcitatum, & *Ioannem* Præpoſitum de *Wrono* germanum *Matkonis* Bani, virum prudentem & induſtrium in eo Capitanei loco præſidere ſciebat, ſed vt animum Cæſaris *Turcorum*, qualis erga ſe eſſet, experiretur. Cum magna itaque difficultate & periculo, propter eorum, qui obſeruabant vias, barbaricam tyrannidem Nuncius Regius euadens, & ad *Turcorum* Cæſarem perueniens, legationis mandata exponit, & prudenti relatione nihil de eſſentialibus omittit. Cæſar ipſe reſponſionem tribus diebus clare diſtulit, nuntium Regium ad caſtrum tunc ſuæ ditionis *Swiderow* illic moraturum transmittit, omnibus viribus, dolis, promiſſis & ingeniis pro conquiſitione caſtri vtitur, ratus ſibi tempus ita opportunum pro illius conquiſitione de cætero defuturum. Vt autem facilius potiatur votis, magnam partem murorum bombardis demolitur, omnia foſſata caſtri lignis implet, caſtri defenſoribus huiusmodi completionem ſtudioſe admittentibus, plures naues in *Danubio*, qui caſtrum ab vna parte circumfluit, hominibus armatis onuſtus locat, ſubſequenti die caſtrum per terram & mare impetiturus, (videbat enim promiſſionibus & largitionum ampliſſimarum oblationibus, quas iaciebat ſagittis *Bulgarica* lingua & literis conſcriptas in caſtrum, & quæ

1440.

ad *Wladislaum* Regem in *Budam* originaliter deferebantur, animos gubernatorum caſtri nec frangi nec demolliri poſſe) Capitaneus autem caſtri *Ioannes* de *Surano* omnia quæ euenire in periculum caſtro poterant, ſummouere, & in hoſtium diſcrimen conuertere ſatagens, nocte ſubſequente bombardarum pulueribus ligna infoſſata per *Turcos* proiecta commiſcet, & largo puluere ligna ipſa in locis abditis conſternit. Dum igitur altera die *Turcorum* exercitus, quaſi locuſtæ, impetum per terram & aquam contra caſtrum facerent, & multitudine ſperarent vincere, foſſata lignorum, quæ pridie lignis impleuerant, ſupergrediuntur cum immenſis cohortibus & clamore, & dum caſtri defenſores ex propoſito diſſimularent eos repellere, duplicatur eorum numerus, & omnibus accurrentibus, pauoremque caſtellanorum, non diſſimulationem prætendentibus, dum aliqui ex illis ſcalis muros caſtri conſcendere niterentur, opportuniori viſo tempore caſtrenſes emittunt faces, titiones, carboneſque ardentes de muro, & ſubito in multis & variis locis aſcenſis pulveribus *Turci* flamma & fœtore repentino ſuffocantur, & per ligna iam ardentia, quæ ipſimet congeſſerant, conſumuntur. Cæteri ſucceſſu tali perterriti nec murum contingere auſi ſunt. Hi vero qui ex aqua in nauibus pugnabant, non blandiorem fortunam experti ſunt, plures enim naues fulmine bombardarum a caſtro percuſſæ, ab aquis abſorptæ ſunt, aliæ impetu ventorum, ad murum caſtri, qui notabiliter in alueos *Szawe* & *Danubii* protenſus eſt, appulſæ, per caſtrenſes captæ. Conflictus autem & certamen huiusmodi ab hora prima diei durauit vsque in veſperam, & animos *Turcorum* ſpe potiundi caſtri alacres ſucceſſu ſuo perterruit & confregit. Cæſar *Turcorum* magna clade taliter accepta, ſex menſibus in caſtri obſidione incaſſum exactis, motis caſtris in terras ſuas confuſus abiit. Multos tamen vtriusque ſexus homines ſub tempore obſidionis in terra *Septem caſtrenſi* comprehenſos, in ſeruitutem miſerabilem abduxit, nec prius, niſi ſoluta obſidione, *Petrum Lancziczki* ad *Wladislaum* Regem remiſit, denuntians per illum, *vt ſi pacem vellet, caſtrum Albanander, a quo repulſus erat, ſibi reſignaret & terris Raſciæ cederet.*

Sbigneus Cardinalis reuertitur in Poloniam

Rebus coronationis & aliis publicis pro maiori parte conſummatis *Sbigneus* Cardinalis & Epiſcopus *Cracouienſis*, obtenta licentia ad propria reuerti cœpit, exiuitque de *Buda* feria ſexta poſt feſtum S. *Iacobi* Apoſtoli, quæ fuit dies 29. menſis Iulii, & ibat per *Czosnek, Otwan, Reueſch, Serencze, Potak, Wronow, Strzobkow*. Verum dum die Dominico, in *Kieweſch* veniſſet, oppidani, qui per gentes regias, aut euntes in *Budam*, aut ex *Buda* in *Poloniam* redeuntes in plateis eorum violenta receptione multipliciter offendebantur, receptionem rerum ſuarum in ipſo Cardinali & ſuis facere conati ſunt, & *Ioanne* de *Sienno* in comitatu ipſius Cardinalis exiſtente, repetitionem rerum ſuarum interpoſitis minis flagitabant, propter quod ex altercatione mutua ſeditio extemplo coorta eſt, & pugna in pluribus locis per oppidanos familiam Cardinalis aut eos, qui ſecum in comitiua redibant impetentibus, accenſa, Cardinalis in equo, familia eum ab omni parte protegente, periculum euaſit, quo ex oppido recedente, maior tumultus conſurrexit, dum familiares ſui inuicem glomerati pugnam cum oppidanis inirent, accenſum eſt poſthæc oppidum, & oppidani gazis ſuis metuentes, in fugam verſi, telis plures vsque ad mortem obtriti ſunt, media pars ciuitatis cum Eccleſia incendio conflagrata. De familia Cardinalis & his, qui ſe comitabantur, nullus mortuus, ſed plures vulnerati extabant. In *Poloniam* ipſe Cardinalis circa *Iasliska* & *Rimanow* viſitata *Zophia* Regina, quæ tunc in *Zanok* agebat, & expoſitis ei omnibus rebus, quæ in *Hungaria* contigerant, & ordinata erant, in die S. *Hippolyti* tredecima Auguſti venit *Cracouiam*, vbi a ſuis Prælatis, Canonicis ac vniuerſa ciuitate *Cracouienſi* cum magno excipitur gaudio, quem poſtea *Ioannes* de *Thancrin* Palatinus *Cracouienſis* ſecutus eſt, & poſt paucos dies videlicet die S. *Bartholomæi* in *noua Ciuitate Korczin*, in præſentia *Zophiæ Reginæ* conuentio particularis habita eſt, cui ipſe *Sbigneus* Cardinalis & *Ioannes* de *Tanczin* Palatinus *Cracouienſis* interfuere, vbi tractatum fuit, de mittendo ſubſidio *Wladislao* Regi in *Vngariam*, & expoſt quoque pro die S. *Mariæ* natalis in prædicta *noua ciuitate Korczin* iterum alia conuentio per Barones habita, ad quam ipſe *Sbigneus* Cardinalis multipliciter per Barones, quorum tunc non parua frequentia conuenerat, rogatus propter infirmitatem ſuam grauem ex aëre *Hungaricali* & aqua regionis illius, quam vino miſcebat, contraxerat, deſcendere non potuit, in qua concluſum, vt in ſubſidium *Wladislao* Regi quilibet laneus agri in terris *Cracouienſibus* vnum fertonem ſolueret, & Nobilis quilibet cmetones non habens, & ſcultetus, vnam marcam. Exempti tamen erant omnes Barones & Nobiles atque cmetones eorum, qui perſonaliter in ſubſidium *Wladislao* Regi erant tranſituri.

Subſidia Wladislao Regi procurantur

Caſimirus

Agente *Wladislao* Rege in *Vngaria*, *Caſimirus* germanus ſuus in *Lithuaniam*, Ducatum magnum gubernaturus, proceſſit, ex theſauris Regalibus *Cracouiæ* omnibus neceſſariis, equis, curribus, veſtimentis, clenodiis abunde expeditus, cum Principum & Baronum exercitu, gradiebatur, erant autem in comitatu ſuo Duces *Maſouiæ*, *Caſimirus* & *Boleslaus*, *Ioannes* de *Czizow* Caſtellanus & Capitaneus *Cracouienſis*, *Dobeslaus* de *Oleſchnicza*, Palatinus *Sandomirienſis*, *Striczko* Palatinus *Podoliæ*,

Wars

1440.

cum magno comitatu in Lithuaniam proficiſcitur,

Warſchius de *Oſtrow*, Caſtellanus *Lublinenſis*, *Sienko* Caſtellanus *Leopolienſis*, *Iacobus Woiniki*, *Cracouienſis*, *Ioannes Rey S. Michaelis* in caſtro *Cracouienſi* Præpoſiti, *Derslaus* de *Ritwiany Chelmenſis*, *Ioannes* de *Sczekoczin*, *Lublinenſis*, Capitanei, *Ioannes Kuropatwa*, Succamerarius *Lublinenſis*, *Albertus Minchowski*, & multi alii Barones & nobiles; egreſſus ex *Cracouia*, feria ſexta ante feſtum Pentecoſtes egit feſta Pentecoſtes *in noua Ciuitate Korczin*, apud matrem ſuam *Zophiam* Reginam, & pro die S. Trinitatis venit *Sandomiriam*, deinde proceſſit in *Lublin*, vbi omnes *Poloni* ſecum in *Lithuaniam* ituri conuenerant: Exiſtimatus eſt de electis militibus plus quam duo millia haſtatorum habuiſſe; ex *Lublin* verſus *Brzeſcie* proceſſit, deinde in *Bielsko*, & cum ſtationes ſuas circa fluuium *Swislosz* ageret, Dux *Michael* filius occiſi Ducis magni *Sigismundi*, & nepos *Withawdi* ex *Grodno*, quod tunc pro illo tenebatur, cum quingentibus equitibus *Caſimiro* occurrit, & munera ſibi & ſuis obtulit, obedientiam & fidelitatem præſtitit. *Et vt eum Caſimirus circa iura patrimonii ſui, & inſcriptiones, ac priuilegia conſeruaret, iniuſtamque patris ſui necem vlciſceretur*, humillimis ſuis precibus rogauit, quem Dux *Caſimirus* humaniter ſuſcipiens, *bono animo eſſe* iuſſit. Ex *Swislosz* proceſſit in *Dubno*, vbi vndam fluminis *Niemen* tranſiit, illic ab vniuerſis Principibus, Baronibus & Nobilibus *Lithuaniæ* ſuſceptus eſt, inter quos erant *Oliesko*, Dux *Kiiouienſis*, *Georgius Siemonowicz*, *Waſilo Putata*, *Obotko Coributh* Duces, *Goſtorodus Moniwid*, Petrus *Montigerdowicz*, *Sienko Giedigoltowicz* Barones, & alii plures *Ruſſiæ* & *Lithuaniæ* Boiari. Ex *Dubno* per *Waſiliski*, *Radunia*, *Achikaski*, *Nowidwor*, & alia loca directiora in *Wilnam* peruenit. Cui *Wilnam* venienti, a *Matthia Vilnenſi* Epiſcopo, a *Ioanne Hoſtik* Caſtellano *Wilnenſi*, & *Ioanne Dorgerth* Palatino & Capitaneo *Wilnenſi*, omnique Clero & Populo, obuiam itum eſt, fuitque ſua Serenitas cum maximo honore, gaudio, & reuerentia, tubarum clangore in caſtrum *Wilnenſe* introducta. Primo autem Eccleſiam Cathedralem S. *Stanislai* ingreſſus, gratias Domino Deo de donis plurimis, & ſignanter, quod eum incolumem & exercitum ſuum illuc perduxit, egit, in ſignum autem lætitiæ aduentus ſui, clementia Dei per canticum TE DEVM LAVDAMVS, per ora cleri laudabatur. Multa autem caſtra tunc adhuc pro Duce *Michaele*, videlicet *Grodno*, *Brzescie*, *Lida* &c. tenebantur, propter quod nec *Caſimirus*, dum iret ex *Polonia* in caſtrum *Brzeſcie* fuit intromiſſus, per *Onaczonem* eiuſdem caſtri tunc Capitaneum, qui cum plurimis aliis *Lithuanis* & *Ruthenis* Duci *Michaeli* propter patris Ducis magni *Sigismundi* beneficia in eos collata, & vniuerſa terra *Samogitiæ* vehementer & publice fouebant.

Dum igitur *Caſimirus* Dux diebus aliquot fuiſſet *Wilnæ* commoratus, & ex omnibus terris Ducatui magno ſubiectis, Barones ad illum confluxiſſent, petebant Prælati & Barones *Lithuaniæ* a Baronibus *Poloniæ*, in quorum authoritate & conſilio Dux *Caſimirus* adhuc conſiſtebat, *quatenus præfatum Ducem Caſimirum in magnum Ducem Lithuaniæ aſſumi, eleuari & publicari conſentirent.* Barones vero *Poloniæ* nullatenus in hanc conditionem, tanquam eis per *Wladislaum* Regem, Prælatosque & Barones Regni *Poloniæ* prohibitam, aliqua prece vel perſuaſione poterant ad conſentiendum induci, quin imo Prælatos & Barones *Poloniæ* vigore communium inſcriptionum conueniunt, & requirunt, *ne contra ordinationem Wladislai Regis, Prælatorumque & Baronum Regni Poloniæ, Caſimirum pro Duce magno, ſed pro vicario Regio, donec Wladislaus Rex aliter diſpoſuerit, publicent & aſſumant.* Prælati vero & Barones *Lithuaniæ* periculum ſibi & ſuæ parti imminere maximum, a parte altera, quæ Ducem *Michaelem* depoſcebat, rati, ne ſi Dux *Caſimirus* pro priuato Vicario & non pro magno Duce ſe gereret, Dux *Michael* Ducatum magnum *Lithuaniæ Polonis* recedentibus, occuparet, atque in eos tum pro nece patris, tum pro fracta fide & iuramento (omnes enim ſcitum erat ſibi viuente & agente patre fidelitatis & obedientiæ iuramenta præſtitiſſe) paterno more ſæuiret. Turpe inſuper aſtruebant Duce magno & titulo ad arbitrium *Wladislai* Regis tunc extra *Poloniæ* Regnum agentis, quod longo an breui tempore duraret, incertum erat, carere, his & aliis conſiderationibus incenſi, & præſertim ciuile bellum veriti, dum Barones *Poloniæ* intelligerent, nequidquam a ſententia diſtrahi poſſe, quodam mane Baronibus *Poloniæ* lecto quieſcentibus & nihil tale quidpiam ſuſpicantibus, Ducem *Caſimirum* aſſumunt, & in Ducem magnum *Lithuaniæ* eleuant, pronuntiant, decantant. Hac publicatione non obſtante caſtrum ſuperius *Troki* in lacu tenebatur nihilominus pro Duce *Michaele*, per *Michaelem Goligin*, qui non potuit perſuaderi aut molliri vt illud reſignaret, niſi habito Ducis *Michaelis* conſenſu, vnde ſæpius, ſed fruſtra, proiectæ fuerant contra illud machinæ, quod tandem nihilominus in poteſtatem Ducis *Caſimiri*, traditum eſt. Ad Ducem inſuper *Iwan Czartoryiski* Ducis magni *Sigismundi* interfectorem *Ioannes Sozechocki* Capitaneus *Lublinenſis* mittitur, requirens nomine Ducis *Caſimiri* ab eo caſtri maioris *Troki* & theſaurorum reſignationem: qui ad requiſitionem ipſam *facturum* ſe reſpondit, *dummodo ſibi de plena ſecuritate per Barones Poloniæ fiat ſponſio*, quam maioribus Baronibus *Poloniæ* clare recuſantibus, & id quod poſtea accidit verentibus, iuniores Nobiles *Poloniæ* illam præſtitere, qua obtenta Dux ipſe futurum

& a quibusdam magnus Dux creatur,

1440.

1440.

ſe in poteſtate Ducis *Caſimiri* cum caſtro & theſauris repromiſit.

Præſumtionem præmiſſam tam *Caſimiri* Ducis, quam Prælatorum & Baronum *Lithuaniæ* & *Ruſſiæ*, Barones *Poloniæ* ſibi præſentes, quamuis inhibere non poſſent, nunquam probauerunt; ſed & *Wladislao* Regi erat plurimum & odioſa & moleſta, & ob id nec ipſe *Wladislaus* Rex, nec Prælati Baronesque *Poloniæ* ipſum *Caſimirum* Ducem magnum *Lithuaniæ* comminabant. Et quamuis Dux *Caſimirus* prædictus per notabiles nuncios crebro *Vngariam* cum ampliſſimis donis miſſos, apud *Wladislaum* Regem precibus & ſupplicationibus aſſiduis inſtitiſſet, *quatenus illum in Ducatu magno confirmari ſuis literis & titulo eiusdem Ducatus ipſum, cum alium propinquiorem non haberet, inſigniret*, nunquam tamen ipſe *Wladislaus* Rex quibuscunque inſtantiis aut precibus adduci potuit, vt ipſi Duci *Caſimiro* Ducatum magnum & eius titulum conferret, precesque Ducis *Caſimiri* dilatione aduentus ſui in Regnum *Poloniæ* ſuſpenderet. Cogitabat & deliberatione ſua firmabat prudens Rex, & Regni ſui *Poloniæ* feruidus amator, captato tempore, rebus *Vngariæ* in pace compoſitis, *Poloniam* redire, & in *Lithuaniam* deſcendere, atque Duci *Michaeli* portione ſua ſatisfaciendo, ſuo & Prælatorum Baronumque *Poloniæ* iuramento aſſignata, certis caſtris videlicet *Brzeſcie* & *Krzemieniecz* pro ſe & Regni ſui *Poloniæ* reſeruatis, terra etiam *Drohizenſis* Duci *Maſouiæ Boleslao* confirmata reſiduitatem duabus *Lithuaniæ* & *Ruſſiæ* ipſi *Caſimiro* Duci aſſignare, quatenus Ducatus ipſe in plures partitus, acciperet in his terris, quæ nondum cultæ ſunt, augmentum, & Regibus *Poloniæ* atque Regno, cui ſubiectus eſt, taliter diminutus, calcitrare non auderet.

Accepta Dux *Czartoryiski* Ducis magni *Sigismundi* occiſor *Caſimiri* Ducis magni *Lithuaniæ*, facta ſibi per aliquos Barones *Poloniæ*, ſecuritate, veritus, ne circumuallaretur, in caſtro *Troki* inferiore in oppido ſito, quod adhuc occupatum tenebat per amicos & fauentes ſibi, dari ſibi per *Caſimirum* Ducē veniā impetrat, ipſum Ducem *Caſimirum* ſuis tamen aſſecuratus literis perſonaliter accedit, culpam ſuam coram eo & Prælatis Baronibusque *Poloniæ*, *Lithuaniæ* & *Ruſſiæ* pluribus verbis extenuat, *non pœna aliqua, quinimo præmio & honore, quod tyrannum & crudelem peſtem patriæ & bonorum omnium hoſtem occiderit, ſe dignum* putat, *illum enim multos viros Catholicos, dominiorum ſuorum Barones inſignes gladio ſine cauſa damnaſſe* commemorat, *illum Dæmonibus ſanguinem humanum cum beſtiali permixtum litaſſe, iuxta Pithoniſſarum doctrinam omnia ſua agenda ordinaſſe, canes hominibus prætuliſſe, in magna caritate frumenti exegiſſe a ſubditis frumentum fame pereuntibus, & illud ſuis horreis & promtuariis incluſiſſe, quod horrea & promtuaria capere non poſſent, aquis merſiſſe; illum ſtupra, inceſtus, adulteria, ſpolia, homicidia crebra feciſſe, illum nunquam Regno Poloniæ fidelem fuiſſe, multa alia abominabilia, etiam vix dictu credibilia, certis probationibus egiſſe* demonſtrat, ſingulaque crimina in ſcriptis redacta repræſentat, quæ & per *Matthiam* Epiſcopum *Vilnenſem* & *Lithuaniæ* Barones atque *Ruſſiæ* recognita verificabantur. Dux ipſe *Czartoriyski* in gratiam recipitur, caſtrum *Troki* reſignat, altera die facto in eum inſultu violento, omnibus bonis ſuis, quæ de theſauro Ducali acceperat, ſpoliatur, & niſi defenſus eſſet per Barones *Poloniæ*, etiam vitam cum fortunis amiſiſſet, Barones *Poloniæ* accepta licentia tenuibus per Ducem *Caſimirum* honorati muneribus in *Poloniam* reuertuntur, pauci qui remanſerant odio & arte *Lithuanorum* tempore ſuccedente excluſi ſunt, veriti ne natiuo affectu plus eſſet *Polonis* quam *Lithuanis* affectus, officiales *Lithuanos* adiungunt, & ipſum linguam & mores inſtruunt.

Exiſtimans *Wladislaus Vngariæ* & *Poloniæ* Rex, Regnum *Vngariæ* nullis bellis inteſtinis propter eorum animorum concordiam, quam Prælati & Barones *Vngariæ* vultu & verbis præ ſe ferebant, poſſe feruere, non ſolum *Sbigneum* Cardinalem Epiſcopum *Cracouienſem*, & *Ioannem de Thanczin* Palatinum *Cracouienſem*, ſed & alios Barones petentes regreſſum *Poloniam* remittit, quorum receſſu & *Eliſabeth* Reginam & alios plures Prælatos & Barones, vt *Wladislaum* bello ex omni parte impetant, animat & accendit. Primum itaque Regina prædicta ciuitates *Koryce*, *Bardeiow*, *Lubocza*, *Kremnicza* ſibi & parti ſuæ conciliat, ſacramento illas vt ſibi fideles ſint adſtringit, *Ioannem Iskra Bohemum*, quem *Wladislaus* Rex de captiuitate nuper abſoluerat, per ſuas gentes, *Pancratium* & *Michaelem Oriak* in prælio particulari captum eis in Capitaneum præfecit, qui ſtipendiariis ex *Bohemia*, *Morauia*, *Auſtria* & *Sileſia* accerſitis, quoslibet fideles & *Wladislao* Regi obedientes, igne, ſpolio, præda, captiuitate, a fide & obedientia *Wladislai* conantur abducere, ciuitatem *Epperies* ſub obedientia Regia conſtitutam, abſtrahunt & in ſuam deducunt ſequelam. Magnum fit ſæpe inter Capitaneum de *Kesmark Nicolaum* de *Peren* & gentes ſuas, atque inter *Bohemos* certamen, ſæpe vincunt hi, ſæpe vincuntur. Flagrat terra *Scepuſienſis* igne, & vna pars alterius bona ad homagium & tributum ſoluendum compellit, quieſcit negotiatio, licentia prædis & furto aperitur. *Ioannes Iskra* ſemper aliquid noui moliens caſtrum *Skaruſch*, quod erat *Ioannis de Peren* Capitanei in *Kesmarg* dictum *Kiſczig*, quod plurimum ciuitati *Caſſouienſi* imminebat, obſidione cingit, & factis multis ſubterraneis foſſatis, funditus euertit. In hunc modum caſtra vicina, aut dolo, aut arte, aut vi plura capit, & fortunæ elatus

Eliſabetha Regina turbas mouet,

1440.

1440.

tus muneribus Comitem se de *Skarusch*, & *Ladislai* Regis supremum Capitaneum nominat, ciuitates prædictæ conatus suos plurimis pecuniis adiuuant, singulos introitus regios sibi soluunt. Numisma aureum & argenteum apud *Kremnicza* nomine *Ladislai* Regis operatur. Deinde Regina prædicta *Ladislaum* Banum multis precibus & promissionibus sollicitat, & vt bellum a parte altera *Wladislao* Regi suscitet, inducit, qui negotium (erat enim non tam prudens quam gloriæ cupidus) temerato iuramento suscipit, & multos alios Barones magnarum opum & iurium, & signanter *Ianum Woidemrich* iugo *Polonorum*, & plures alios, imo fere omnes partium *Sclauoniæ* Barones & Nobiles ad eandem sententiam pertrahit, alios autem sola inuidia, propterea quod *Simon Agriensis* Episcopus apud Regiam maiestatem valebat, in rebellionem induxit. Eadem est cunctis intentio & voluntas *Wladislaum* Regem Regno *Vngariæ* pellere, & omnes suos fideles & adhærentes spoliare vita & fortunis. Congerit itaque *Wladislaus* Banus prædictus contra caput Regis sui, quod quondam pro capite suo promouerat, & vitæ primum illum, deinde libertati restituerat, magnum ex Baronibus præcipuis & bellatoribus non spernendum, & fortem exercitum, & pluribus illum quo certior sit victoria, nobilitat bellicis apparamentis, concipit animo certam victoriam, quantum armis & arte valeat *Elisabeth* Reginæ denunciat, experimenta diuinæ vltionis & prouidentiæ, quibus innoxiis libertatis noxios iisdem pœnis, quas illis inferre destinabant, solent contradere, repente suscepturus, quæ eadem certitudine de victoria concepta, *Strigonium* venit: iam enim *Dionysius Strigoniensis* Cardinalis & Archi Episcopus a fidelitate *Wladislai* Regis temerato iuramento, nec, quem pridem in Regem *Vngariæ* vnxerat & coronauerat, attendens, partes *Elisabeth* Reginæ sequebatur, commoratur in *Strigonio* diebus pluribus euentum belli futuri, quod *Ladislaus* Banus agebat præstolando, ea intentione & proposito, vt parta per *Ladislaum* Banum, quam gestare manu credebat, victoria, *Wladislaum* Regem cum his gentibus, quas in *Iaurino* tenebat, & aliis ex *Buda* pelleret, aut *Budæ* si excedere nollet concluderet. De tot & talibus insidiis *Wladislaus* Rex certior factus, facto non consulto, in tali periculo opus esse ratus, *Nicolaum Fristaczki & Ioannem* de *Hunniad*, contra *Ladislaum* Banum prædictum & suam societatem, dato illis exercitu transmittit, quibus etiam omnes Curienses suos *Vngaros* & *Polonos* adiungit, ita vt exercitus Regius *Ladislai* Bani exercitu esset non inferior. Conuenit itaque exercitus vterque circa oppidum *Batta*, & facit congressum, durat pluribus horis certamen, & omni pugnatur per vtrumque exercitum marte. Tandem Deo bono, qui omnium iniuriarum seuerus est vltor, largiente, frangitur *Ladislai* exercitus, *Bathosz Andreas* cum multis notabilibus occiditur. *Woidemrich* & cæteri, quibus fortuna belli pepercit, capiuntur. Exinde *Ioannes* de *Huniad* vix antea cognitus, nomen quæsiuit, homo obscuro loco natus, sed celsioris animi, & magnarum rerum cupidus, quem *Wladislaus Poloniæ* & *Vngariæ* Rex ex obscuro atque inopi clarum atque opulentum effecit. Dux ipse belli & autor tantorum funerum *Ladislaus* Banus fuga saluatus est, immeritum ei munus præstante fortuna, ad Reginam in *Strigonium* anhelus venit, casum suum & suorum significat. Regina ex spe magna decidens iterum illum, *vt bellum resumat, aut sibi centum millia florenorum pro instaurando per alios bello mutuet*, lachrymis & precibus rogat, sed neutrum impetrat, neque enim belli fortunam amplius tentare *Ladislaus* Banus, nec tantum aurum incaute effundere vtile putat, ex *Strigonio* dissimulato transitu Reginæ in *Iaurinum* reuertitur, qui si euasisset superior, magnum terrorem & regi & Optimatibus incussisset, tanquam ad omne audaciæ facinus proruptúrus. *Vladislao* Regi captiui præsentantur, quos aliquibus diebus vinctos tenens liberalitate & bonitate sua relaxat, & tanto beneficio eos sibi adeo conciliat, vt maiori illum de cætero amore & deuotione colerent, quam hostili animo ante oderant. *Ladislaus* Banus fluctuans vario æstu mentis conscientiæ suæ & ingratitudinis affligitur facibus, non solum *Wladislaum* Regem, cuius clementiam expertus erat, sed eos quos ad pugnandum induxerat, metuens, quasi vagus factus super terram hinc inde gyrabat. Dum igitur vice quadam cum *Elisabeth* Regina ad *Fridericum Romanorum* Regem in nouam Ciuitatem veniret, per ipsum *Fridericum Romanorum* Regem capitur, & longo tempore in molestiis captiuitatis tenetur. Et quamuis *Wladislaus* Rex acceptæ ab eo iniuriæ oblitus, pro sua liberatione septuaginta millia florenorum summam pendere voluisset, ipse tamen carcerales tenebras perse re coactus est, indignum vt reor existimante fortuna, vt vitia patratæ ingratitudinis non pependisset.

sed exercitus eius a Wladislao Rege vincitur.

Domestico bello & periculoso taliter confecto, pacis quæ turbata erat dulcedo, redditur, & exercitus regius ad *Sclauoniæ* partes transiit, quas etiam *Wladislaus* Rex misso illuc *Nicolao* Decano Cracouiensi in sua fide & deuotione amplius confirmat Duces victoriæ *Nicolaum Fristaczki* & *Ioannem* de *Hunniad* donatione multarum possessionum attulit & locupletat, vtrumque Woiwodam *Transyluaniensem* creat. Et quia *Ioannem* de *Hunniad* videbat militem animosum, & virum in armis magni pretii, non attenta conditione sua, quæ tunc erat humilis & exigua, sola virtute illius de-

1440.

lectatus, ipsum contra *Turcos* Capitaneum ordinat, & castra omnia *Turcorum* terris vicina sibi dedit in tenutam, nec *Wladislaum* Regem iudicium suum fefellit. Ipse enim *Ioannes* de *Huniad* bello contra *Turcos* administrando suscepto, sæpe cum illis particularibus præliis congressus, multas ex illis præclaras victorias retulit, & superbas eorum acies, licet cum suorum aliquali discrimine, sæpe confregit, ita vt in breui tempore fama magna quæsita charus Regi, charus Baronibus *Hungariæ* apud proprios & hostes celebris habebatur.

Io. Hunniad fit celebris

Sub idem tempus per Prælatos & Barones terrarum *Cracouiensium* duæ habitæ sunt in *noua ciuitate* conuentiones, in quarum altera pro festo S. *Bartholomæi* habita, deliberatum est, tam in pecuniis quam in gentibus subsidium *Wladislao* Regi in *Hungariam* mitti, scientibusque omnibus decretum, vt quilibet kmetho de laneo soluat vnum fertonem, & quilibet Nobilis kmethones non habens, item quilibet scultetus vnam marcam. Hæ pecuniæ repente colliguntur, & nouus ex *Polonis* comparatus exercitus *Wladislao* Regi in subsidium destinatur. Iuerunt autem sponte sua personaliter *Ioannes* de *Thanczin* Palatinus *Cracouiensis*, *Ioannes* de *Oleschnicza* Castellanus *Sandomiriensis*, *Hriczko Kerdeiowicz*, Palatinus *Podoliæ*, *Ioannes Woiniczki* de *Sienno* Capitaneus *Sandomiriensis*, *Derslaus Ritwanski* & plures alii milites & Nobiles *Poloniæ*, & aucto exercitu in *Vngariam* progressi castrum *Capuscianý* prope *Bardiowe* & oppidum *Epperies* premebant, sed mandato Regis accepto, soluta obsidione, ad *Wladislaum Budam* incolumes perueniunt, quibus *Wladislaus* Rex obuiam personaliter exiit, & eos suscepit, mirantibus Baronibus *Vngariæ*, quod in tanta multitudine & apparatu exercitus *Poloniæ* pro subsidio Regio aduenisset.

Subsidia Wladislao in Hungariam mittuntur.

Bohemi qui *Alberti* Regis causa bellum conflauerant ciuile, morte eius cognita, dum & *Casimirum* Ducem, *Wladislai Poloniæ & Vngariæ* Regis germanum, sensissent Ducatus magni *Lithuaniæ* regimen assumsisse, & Regnum *Bohemiæ* propter crimen hæreseos fastidire, apud *Pragam* conuentu habito vnum totius Regni corpus sedatis odiis efficiunt, pro eligendo Rege diem dicunt. *Rokiczina* qui dudum apud *Gretz* exul morabatur, *Pragam* reuersus more suo insaniens & Papam vniuersamque Ecclesiam blasphemans, apud solos *Bohemos* veritatis Sacramentum asserit consistere, paruulis ac dementibus tam corporis quam sanguinis *Christi* Sacramenta præbet, sacerdotes suæ temeritati aduersantes ciuitate pellit, denegantibus sub vtraque specie communicare, sepulturam Ecclesiasticam interdicit; error amplior priore, & facies damnati schismatis videbatur rediisse. *Elisabeth* Regina legatos ad *Bohemos* comitia noui Regis expedituros mittens, orat, *Sigismundi & Alberti Regum meminerint, nepotem, filiumque non respuant, fœdera cum Australibus percussa auscultent, pupilli atque orphani misereantur.* Et quamuis a nonnullis læto fauore legatio Reginæ excepta fuerit, nemini tamen satis placebat, infantem Regno inutilem in Regem assumi, qui antequam adolescat longum tempus effluxurum. *Ladislao* itaque Regis *Alberti* posthumo reprobato, *Albertus Bauariæ* Dux *Bohemiæ* Rex declaratur. Mittuntur ad eum Primores Regni, inter quos *Vlricus Rocemberski* primarius fuit, qui, licet *Alberti* partes olim defenderit, huius tamen sententiæ suasor extiterat. *Albertus Bauariæ* Dux insigni modestia vsus, & a *Friderico Romanorum* Rege, *ne Bohemiæ Regimen sibi velut alienum usurparet*, admonitus, preces *Bohemorum* contemnens, oblatum regnum spreuit, maiorem se spreto Regno monstrauit. *Bohemi* a *Bauaro* repulsi, noua dieta indicta, legatos ad *Fridericum Romanorum* Regem mittunt, petentes, *vt tutorio nomine Ladislai Regnum suscipiat*, suggerunt nonnulli & signanter *Ptaczek*, *vt seipsum Regem faciat*. Sed *Fridericus* Rex sciens *Bohemos*, nisi largitiones amplas accipiant, a fide & officio discessuros, sciensque Regni census, vectigalia, ac argenti fodinas extinctas, vtrumque perosus est, suasitque *vt Bohemi per se Prouinciam, donec puer adolescat, administrent*, in quam sententiam dum similis repulsa, quæ a *Bauaro* facta est, a cæteris Principibus timeretur, Gubernatores eligere placuit. *Ptaczcko* & *Meinhardus* designati, & in concordia discordi, cum *Meinhardus* conuenta cum Concilio seruanda esse diceret, velut Catholicorum tutor, *Ptaczcko* peste hæresis infectus sperneret aliquanto Regnum administratum, medio temperamento ingesto, quo partium cuique suo voto viuere liceret; *Ptaczckone* altero ex Gubernatoribus *Bohemiæ* vi morbi assumto, *Meinhardi* potestas sensim crescere cœpit, id dum ægre pars *Hussitarum* ferret, ad *Georgium* de *Podziebrath* se contulit, eumque Ducem sibi elegit, & ad eripiendum summam rei, quæ in *Meinhardum* reciderat, animauit, qui collaudatis suasionibus, cum esset vir cupidi suapte & alti ingenii, onus suscipit, & ad diem, quæ pro inuadenda *Pragensi* vrbe conuenta erat, clanculum cum copiis, vrbeque a factione suæ partis, quoniam ita inter illos conuenerat, incensa, dum ad restinguendum incendium concurritur, *Georgius* per coniuratos porta vna intromissus, cædem facit, trucidantur passim resistentes, *Meinhardus* in eo tumultu captus, in arcemque coniectus siue molestia carceris, siue vt plerumque astruebant, venenatus, diem obiit, & ex illo tempore non *Praga* tantummodo, sed & vniuersa *Bohemia Georgio* paruit, quem etsi *Bohemi* execrebantur in abstracto, palam tamen laudabant, *hominem vnum esse* asserentes, *qui Regni Bohemiæ finem calamitatibus imponat.*

Bohemia per Gubernatores regitur.

1440.

Et quamuis ad *Fridericum Romanorum* Regem frequentes legatos miſerint, petentes *vt Ladiſlaus Regno Bohemiæ reddatur*, nihil tamen impetrauere, per ætatem pupillarem *Friderico* Rege eorum conatus eludente.

1441.

Wladiſlaus Rex accepto & habito ex Regno *Poloniæ* ſubſidio exercituali, conuocato etiam fidelium ſibi *Vngarorum* exercitu, ex *Buda* circa feſtum Purificationis *S. Mariæ* in campum proceſſit, ciuitates & caſtra, quæ *Auſtrales* in confiniis Regni *Vngariæ* occupauerant, & de illis ſpoliis, prædis & incendiis Regnum *Vngariæ*, & fideles Regis *Wladiſlai* offendebant, relictis in *Buda Nicolao* Decano *Cracouienſi*, *Laurentio* de *Hedrewara*, Palatino Regni *Vngariæ* & *Paulo Woinicki*, pro Capitaneis & gubernatoribus, expugnaturus. Nec Regem & ſuum exercitum a bello huiusmodi hyemis aſperitas, niuium inundatio, & victualium retraxit defectus, quinimo & hyemis & quadrageſimæ tempus in expugnatione ciuitatum & caſtrorum huiusmodi exegit, nec prius ex campo diſceſſit, donec omnes ciuitates & caſtra occupata in ſuam poteſtatem & obedientiam vi vel deditione redegit. Succeſſibus autem ſuis felicibus *Fridericus Romanorum* Rex auditis, plurimum ſibi & *Auſtriæ* terræ metuebat, ne propter coronam materialem Regni *Vngariæ*, fidei ſuæ per *Eliſabeth* Reginam commendatam, repetendam, terras & Dominia ſua inuaderet, propter quod ſecreto deliberauerat, coronam reddere, caſu quo fuiſſet impeditus, quam Dominiorum ſuorum admittere deſolationem. Abſtinuit autem *Wladiſlaus* Rex ab eiusdem *Romanorum* Regis & terrarum ſuarum offenſa, & vtrumque exercitum contra ciuitates rebelles *Koryce*, *Bardeiow*, *Lubocza*, *Kremnicza*, *Epperies* & caſtra per *Ioannem Iskra* occupata, traducere parabat, vt plaga illa ad obedientiam & ſubiectionem reducta, reſiduum rebellionis purgaſſet, & pace Regno *Vngariæ* ad plenum reddita, liberius tandem expeditioni contra *Turcos* vacare potuiſſet. Fuit autem deliberatio huiusmodi prudens, & ipſi *Wladiſlao* Regi plurimum fructuoſa. Prælati tamen & Barones *Vngariæ* nullatenus potuerunt induci, vt illuc exercitualiter proceſſiſſent, ſiue quod moleſtias belli faſtidiebant, prioribus defatigati, ſiue quod verius verebantur, ne *Wladiſlaus* Rex propter loci propinquitatem in Regnum *Poloniæ* diſcederet, & regno *Vngariæ* derelicto, ad illud redire non curaret, propter quod *Wladiſlaus* Rex licentiato vtroque exercitu, in *Budam* rediit, caſtris conquiſitis Baronibus *Vngariæ* datis in tenutam. In ipſo autem bello taliter per *Wladiſlaum* acto, ferunt Quadrageſimæ tempore, exercitus ſui homines temeritate improba leporem manducaſſe, & repentina morte extinctos eſſe. Alium quendam ſimili vitio oua duo, cum cibaria alia ſuppeterent, voraſſe, & e veſtigio viginti oua cruda integra quidem & teſtas habentia euomuiſſe. Receſſus regius ex campo poſt tot felices victorias & ſucceſſus pluribus Baronibus *Poloniæ* erat infeſtus, qui moleſte ferebant, quod Rex exercitum ita fortem non e veſtigio ad hoſtium, præſertim *Bohemorum*, domicilia duxiſſet, poterat ſiquidem tot gentium robore ſtipatus, omnes ciuitates rebelles ad obedientiam reducere, & quoslibet hoſtes ſuos debellare. Sed ſecutus aliquorum conſiliariorum ſuorum perſuaſiones, qui cum *Eliſabeth* Regina oblatam per eam, in dolo tamen, concordiam acceptandam eſſe decernebant, ex campo diſceſſit. Poſt quem diſceſſum *Eliſabeth* Regina in priorem faſtum erecta, nuntiis regiis notabilibus Baronibus *Vngariæ* & *Polonis* pro pace tractanda in *Poſonium* iuxta oblationem factam venientibus dura dedit reſponſa, nec ad aliquam potuit molliri pacem, aut æquitatem, aſſerens; *rem impoſſibilem eſſe, ad eam ſe dementiam deduci, qua plus notaretur Wladiſlao Regi Poloniæ de Regno Vngariæ, quam filio proprio fauere velle.*

Wladiſlaus Rex multas ſibi vrbes ſubiicit.

Finitimis caſtris conquiſitis, & de manu *Auſtralium* ereptis, atque ad regni *Vngariæ* obedientiam huiusmodi bello redactis, *Wladiſlaus* Rex *Budam* reuerſus, omne tempus æſtatis illic commoratus, ſæpe tamen ad inſulam *Czepell*, vel venationis & quietis gratia, vel vt peſtem epidemiæ effugeret, deſcendebat, ipſa enim peſtis ſingulariter tunc Regnum *Vngariæ*, ſiue ex conſtellatione cœleſti, ſiue ex corruptione aëris occupauerat, & crudeliter in cunctos Regni illius habitatores ſæuiebat. Multi illius voragine adoleſcentes ingenui ex regno *Poloniæ* ætate florentes, multi viri, multi ſenes (non enim alicui deferebat ætati) abſumti ſunt. Rex ipſe tanto animo eius contemnebat impetum, vt nec hominum cœtus, & conuerſationem fugeret, neque in locis abſtractis ſed publicis, in ipſa præſertim *Budenſi* ciuitate, in qua peſtis ipſa amplius ſerpebat, moraretur, vnde & in thalamo ſui cubilis plures illuceſcente die de peſte extincti reperiebantur, multi eo vidente intra diuina officia, procidebant & palpitantes in terram ſpiritum exhalant. Graſſabatur autem peſtis ipſa toto æſtatis, autumni, & hyemis tempore, & nonniſi vere ſuperueniente quieuit; ea tamen non obſtante, ab vtraque parte aſſidue certatum, nec ab armis diſceſſum aut temperatum eſt.

Peſtis in Hungaria.

Et licet in oppido *Kremnicza* & eius montibus in rebellionis ſignum non *Wladiſlai* Regis *Vngariæ*, ſed *Ladiſlai* filii Regis *Alberti* nomine & arma arderentur, in omnibus tamen aliis montibus & fabricis *Wladiſlai* veri Regis arma & ſubſcriptio in moneta aurea & argentea ponebantur. Habebat autem florenus *Wladiſlai* Regis in vna parte arma in quadrum ſita; in vna parte anguli erant *Vngariæ* quatuor baræ, in ſecunda arma Regni *Poloniæ*, aquila coronata alis extenſis, in

Moneta Wladiſlai deſcribitur.

1441.

tertia arma magni Ducatus *Lithuaniæ*, vir armatus vibratum tenens gladium, equo inſidens, in quarta crux per tranſuerſum geminata, ſubſcriptio talis legebatur: *Vladiſlaus Dei gratia Rex Vngariæ*: in altera parte imago S. *Ladiſlai* Regis ponebatur.

Temeritatem ciuium de *Kozycze Wladiſlaus* Rex non ferens, collecto ex *Vngaris* ſibi fidelibus exercitu, *Ioannem Zapek Bohemum* illi Capitaneum præficiens contra ciuitatem *Kozycze* transmittit, qui illuc perueniens & *Ioannem Huczki* aliosque *Bohemos* pretio conductos ſecum habentem, ciuitatem *Kozycze* obſidione dura conſtringit, quam cum menſibus aliquot continuaſſet, & multi ad illum incolæ ex ciuitate, preſſi egeſtate magna & fame confugerant, atque omnem reſiduam oppidi multitudinem præ anguſtia famis, obſidionem nullatenus toleraturos, deditionem facere, certo conſtaret, *Vngarorum* exercitus tædio & moleſtia vigiliarum affectus, ſenſim ſine licentia præfati *Ioannis Czapek* cum reliquo exercitu, qui per ſe parum ſufficiens erat obſidionem continuare, a ciuitate ipſa diſcedit, quam intra breue tempus, ſi *Vngari* perſeueraſſent deditionem conſtabat facturam.

Kozycze vrbs fruſtra obſidetur.

Sentiens præterea ex multorum auiſamentis *Wladiſlaus* Rex *Nicolaum* de *Peren*, ciuitatis *Kesmarg* tenutarium, ignauum nimis belli contra ciuitates rebelles, & *Bohemos* in eisdem conſiſtentes, adminiſtratorem, præfatum *Ioannem Czapek*, de ſua fide & induſtria confidens, ad regendam ciuitatem *Kesmarg*, & ad faciendam fortiorem reſiſtentiam *Bohemis*, transmittit. Qui dum cum gentibus ſuis ad apprehendendam ciuitatis prædictæ poſſeſſionem procederet, & non longe iam ab illa diſtaret, ſequenti die illam ingreſſurus, ciuitas ipſa proditione vnius ciuis, nocte per *Ioannem Iskra* & *Bohemos* capitur, & multi de *Vngaris* & *Polonis* proditione cognita turres conſcendunt. *Nicolaus* de *Peren* Capitaneus fuga ſaluatus eſt, plures alii *Vngari* & *Poloni* capti. Sub eodem autem tempore Barones *maioris Poloniæ* turpe rati ſubſidium in gentibus ab eis crebro poſtulatum *Wladiſlao* Regi non miſiſſe, facta in hominibus ſuis contributione, exercitum notabilem in *Vngariam Wladiſlao* Regi in ſubſidium transmittunt, præficientes illi in Capitaneos *Laurentium Zaremba* Caſtellanum *Siradienſem*, & Capitaneum *Wielunenſem*, *Nicolaum Skora* Iudicem *Poſnanienſem*. Hic altera die poſtquam ciuitas capta eſt, *Podolinum* forte venit *Polonis* ac *Vngaris* adhuc turres in *Kesmarg* ſtrenue defendentibus, poterat itaque exercitus ipſe faciliter malum huiusmodi & caſum amiſſionis ciuitatis prædictæ corrigere, & per turres quæ erant in *Polonorum* & *Vngarorum* poteſtate, amiſſam ciuitatem recuperare atque reddere vicem his, qui in turribus erant eorum auxilium pluribus nunciis efflagitantibus. Diſtulit tamen ipſe exercitus pro ciuitate amiſſa recuperanda adniti, aut quicquam opis ferre, aſſerentibus Capitaneis, *quod non pro conquirendis aut recuperandis ciuitatibus, ſed pro ferendo Wladiſlao Regi ſuffragio miſſi eſſent.* Quo cognito, defenſores turrium in *Kesmarg* pacti cum *Iſckra*, turribus cedunt, *Bohemi* ad plenum ciuitate potiuntur. Exercitus de *maiori Polonia* ex *Podolino*, nequicquam impedientibus *Bohemis*, *Budam* proceſſit, omne pondus belli in *Podolinum* quod tunc per *Nicolaum Komorowski*, vice & nomine *Sbignei* Cardinalis & Epiſcopi *Cracouienſis* tenebatur, verſum eſt, idque vnum oppidum omnem belli molem grauem & oneroſam annis pluribus pertulit & ſuſtentauit.

Kesmarg oppido potiuntur Bohemi.

Conquiſitione oppidi *Kesmarg Eliſabeth* Regina elata, caſtrum *Preszburg*, quod erat in *Wladiſlai* Regis obedientia, & per *Stephanum* de *Rosgon* tenebatur, obſidione cingit, & pro eius conquiſitione vehementer inſudat, vt eo in ſuam poteſtatem redacto, ſecuram habitationem in illo habeat, & fortius *Wladiſlao* Regi & ſuis fidelibus quaslibet inferat aduerſitates. Arbitrabatur autem ſe illud facile aut vi, aut deditione poſſe conquirere, tum quia ciuitas *Preszburg* erat in eius fide & obedientia, & in illa tam Regina *Eliſabeth*, quam gentes illius ſecure in abundantia rerum omnium continuando huiusmodi obſidionem manebat, tum quod ſciebat, caſtrum tenuiter eſſe victualibus prouiſum. His malis plurimum *Stephanus* de *Rosgon* anguſtiatus ad *Wladiſlaum* Regem *Budam* venit, *ſubueniri ſibi ex caſtro Preszburg* efflagitat, *in quanto ſit periculo, ni celeriter ſuccurratur*, denunciat *Wladiſlaus* Rex periculo huiusmodi motus, continuo *Andream* de *Thanczin* cum exercitu in oppidum *Tarnawa* transmittit, data ſibi inſtructione & mandato, *vt gentes Reginæ obſidentes quam maxime populationibus prohibeat, & ipſe in circuitu ciuitatis Preszburg ſingula depopuletur & vaſtet, caſtroque Preszburg & obſeſſis quam primum copiam victualium ſubminiſtret.* Is autem in *Tarnawam* cum exercitu perueniens, ciuitatem *Preszburg* multis damnis, ſpoliis & incommodis infeſtat, omnia pecora & pecudes ciuitatis aufert, ſuburbium igne conflagrat, victualium magnam quantitatem caſtro fame laboranti ſubminiſtrat, & omne quod caſtro imminebat periculum, ſuo aduentu fugat & diſſoluit, propeque fuit, vt vrbs nocte quadam ab eo caperetur, itaque obſidentibus æque & amplius quam obſeſſis fatigatis, conatus *Eliſabeth* Reginæ in irritum deciderunt.

Caſtrum Preſzburg ab Eliſabetha fruſtra obſidetur.

Habita eſt pro die *S. Martini* conventio in *Paczow* generalis, inter Regni *Poloniæ* ab vna, & Ducatus magni *Lithuaniæ* Prælatos & Barones partibus ab altera, propter tractandam æquitatem inter Ducem *Lithuaniæ Caſimirum* & Ducem *Boleslaum Maſouiæ*, ſuper terræ *Drohicenſis* differentia, quam ipſe Dux *Boleslaus* in

Conuentio de terra Drohicenſi

1441.

in plena tenebat poſſeſſione, exorta. Ad quam dum Prælati & Barones *Poloniæ* iuxta conſtitutum conueniſſent, Barones tamen *Lithuaniæ* aliquot diebus expectati, tardius venerunt, pluribus nuntiis per prius fatigatis. Venerant etiam ad conuentionem præfatam perſonaliter, Dux *Michael Lithuaniæ*, querens, *quod patre ſuo Duce magno Sigismundo Lithuaniæ iniuſta nece orbatus, etiam ab vniuerſo patrimonio ſuo, per Ducem Caſimirum Lithuaniæ, cui de caſtris pluribus fidem & obedientiam ſuam ſecutus ceſſerat, excluſus, per fratres vxoris ſuæ, Duces Maſouiæ, aliena ſtipe viuens ſuſtentaretur*, requirens Conſiliarios *Poloniæ*, *vt iuxta iuramenta cum patre ſuo habita, operam darent pro patrimonij ſui reſtitutione.* Venerunt & Ducis *Boleslai* Barones & conſiliarii oſtenſuri per literas, priuilegia & probationes legitimas, ſe iuſte *Drohicenſem* terram poſſediſſe. Licet autem plures tractatus diebus aliquot fuiſſent inter partis vtriusque Conſiliarios pro concordia & determinatione differentiarum prædictarum, licet quoque Ducis *Boleslai* Conſiliarii priuilegia & munimenta tam Ducis magni *Withawdi*, quam Ducis magni *Sigismundi* originaliter produxiſſent clariſſime teſtantia terram *Drohicenſem* ad Ducem *Boleslaum Maſouiæ* & ſuos prædeceſſores pertinuiſſe & ſpectaſſe, & ſemper iuris ſui illam feciſſe; Barones tamen *Lithuaniæ* nullum iuſtum iudicium voluerunt tunc ſubire, aſſerentes *Ducem Maſouiæ Boleslaum, iure ſi quod haberet, neque in vita magni Ducis Withawdi vſum eſſe, ſed Duce magno Sigismundo mortuo terram ipſam violenter occupaſſe.* Requirebantur etiam tunc Barones *Lithuaniæ*, *vt patrimonium Duci Michaeli ablatum redderent*, ſed reſponderunt: *nullam ſe ad id poteſtatem tractandi aut definiendi aliquid accepiſſe.* Sicque re magis infecta, quam concordata diſceſſum eſt. Ea res *Wladislaum Vngariæ* & *Poloniæ* Regem & eos, qui ſecum *Budæ* morabantur, Conſiliarios mouit, conſultumque eſt *Lithuaniam* diuidendam partiendamque in plures Principes, vt poteſtate imminuta, inſolentia quæ ex illa oriebatur conquieſceret.

Multi milites ſponte Wladislao auxilio veniunt.

Notabiles & frequentes ex terris *Cracouienſibus* & *Rusſiæ* milites, nullo ſubſidio publico habito, ad *Wladislaum* Regem in *Vngariam* proprio ſumtu fuere profecti, tantusque eorum erat numerus, vt maximum & notabilem exercitum conficeret. *Petrus Odrowasz* Palatinus & Capitaneus *Leopolienſis* cum notabili comitatu ſimul cum illis profectus eſt, propter ſuſpicionem hoſtium, & vt quodlibet imminens periculum facilius mutuo auxilio ſuperarent, intercludebantur autem eis in locis arctis & montium cohærentium contiguitate concluſis per hoſtes *Bohemos* viæ, qui non aliter niſi loco iniquo eis nocere ſe poſſe exiſtimabant; prouidentia tamen bona & animoſitate omnes hoſtium cuneos & acies & proſternebant, & ex locis obſeſſis pellebant, intrepide tolerando & ſuperando omnia pericula. Dum autem Barones ipſi, cum tot electis militibus *Budam* veniſſent, cum ſplendido armorum apparatu, per *Wladislaumque* Regem benigne excepti eſſent, magnæ fuerunt *Vngaris* admirationi, penſantibus illorum erga proprium Regem fidem, affectionem & conſtantiam, quodque tot vicibus exercitualia præſidia *Wladislao* Regi tuliſſent. Mandato autem regio iverunt omnes ad expugnandum caſtrum *Rosnawa*; premebantur enim ex eo per *Bohemos* plures *Vngari*, & bona eorum occupabantur, quod in paucis diebus conquirunt, & omnes *Bohemos* illuc comprehendentes obtruncant & occidunt.

1442.

Heliſabeth Vngariæ Regina cum omni ardore & diligentia caſtrum *Preszburg*, ſpe & neceſſitate eam impellente, impugnare adorſa, iterum plurimis conatibus, bombardarum proiectionibus, aliisque ingeniis illud vel conquirere, vel ad deditionem compellere ſatagit. Cuius periculo *Wladislaus* Rex ſibi nuntiato mouit exercitum de *Vngaris* & *Polonis* hyeme aſpera nimis niuoſa, & pruinoſa temporis incommoditate minime penſata, poſt feſtum videlicet Purificationis S. *Mariæ*, quo etiam in horreis incipiunt ſingula deficere, & in *Presburg* perueniens, caſtrum quod longo tempore obſidionis ferebat moleſtiam, obſidione liberat, reſtaurat & reficit, ciuitatem *Presburg* ſibi rebellem, ex qua *Eliſabeth* Regina audito *Wladislai* Regis aduentu *Viennam* profugerat, reciproca obſidione fatigabat, bombardarum ictibus de caſtro multos domos ciuium frangit & demolitur, ſi diutius perſeueraſſet. Verum compaſſus Baronum & militum ſuorum, damnis plurimis propter equorum defectum, qui fame tabeſcentes moriebantur, (non enim poterat alicubi, etiam in locis remotis pro equis pabulum, ſed neque palea reperiri, diebus plurimis frondes arborum erant equorum potiora pabula; equisque deficientibus non minor homines premebat fames) obſidionem ſoluit, & in *Tarnawam* tranſiit, inde *Budam* rediit, feſtumque Paſchæ *Budæ* celebrauit.

Caſtrum Preszburg obſidione liberatur.

Paſchatis diebus transactis plures milites & Barones Regni *Poloniæ* accepta a *Wladislao* Rege non digna ſolum, ſed etiam prodiga laborum & actuum ſuorum recompenſa, quibus non vniuerſos ſolum introitus Regni *Poloniæ* diſtribuit, verum etiam terras capitales contra ius & fas, & contra Priuilegia & laudum Regni *Poloniæ* reuertuntus, quos *Simon Agrienſis* Epiſcopus vsque in *Agriam* comitatur, & in *Agriam* perductos digno honore excipit, & quibus poteſt neceſſariis procurat, quibus illic ſine aliqua hoſtili ſuſpicione ſecure quieſcentibus, *Telephus Bohemus* ex *Caſſouia* cum non modicorum *Bohemorum* & *Almanorum* in parte Reginæ mili-

Telephus Bohemus Agriã diripiens

tan.

1442.

tantium, exercitu deſcendens, repente in *Agrienſem* ciuitatem in Solis orbe irruit, & *Polonos* atque *Vngaros* ſopori & quieti deditos tubæ ſonitu & armorum gladiorumque fremitu deterret, ciuitatem ſpoliat, currus *Polonorum* prædatur, equos multos aufert, *Petrum Odrowasz* Palatinum *Leopolienſem* ex hoſpitio ſuo ad ferendum ſubſidium tumultuariæ pugnæ egreſſum, comprehendit, & onuſtus magna præda, equis quibus ipſe & ſui inſidebant; ſuapte ex totius noctis itinere laſſatis redibat. *Poloni* autem & *Vngari* milites ne quidquam illo euentu pauefacti, ſed magis irritati arma capiunt, & equis recentibus aſcenſis, glomerati fugientem *Telephum* perſequuntur, quem breui temporis ſpatio conſecuti, neque enim tantum ſui, ſed & homines propter longum iter, quod noctis præcedentis tempore ex *Caſſouia* vsque in *Agriam* confecerant, laſſitudinem nimiam præ ſe ferebant acie geminata, in quarum vna erant *Poloni*, in altera *Vngari*, in pugnam deſcendunt. Quid igitur ageret *Telephus*, & quo ſe verteret neſciebat, videbat enim nullatenus fuga poſſe *Polonis* & *Vngaris* gradum accelerantibus ſaluari, quam etiam æſtimabat ſibi & ſuis periculoſam & turpem. Vltima igitur experiri & acie decernere coactus, *Petrum Odrowasz* Palatinum *Leopolienſem* velut prædam nobilem, per quendam familiarem ſuum *Stoma*, in caſtra propinquiora ſuæ ditionis remittit, ſed veritus *Stoma* ne a *Polonis* & *Vngaris* inſecutus & prædam amitteret, & ipſe præda foret, in caſtrum vicinum & propinquum *Holnoth Iacobi Czuder*, qui à fide & obedientia *Wladislai* Regis deſciuerat, & partes *Eliſabeth* Reginæ ſequebatur, diuertit. *Iacobus* autem *Czuder* nacta oportunitate, qua fauorem & reconciliationem *Wladislai* Regis recuperare poſſet, Palatinum *Odrowasz Stomæ* eripit, in *Budam* venit, & Palatinum prædictum *Wladislao* Regi præſentat, veniaque illi hoc vno reſpectu præſtatur. Palatino *Odrowasz* a ſe *Telephus* remiſſo in pugnam vadit, ſuos per prius paucis adhortatus, *vt ſpem & victoriæ & ſalutis in dextris ponant, primumque Polonos adoriantur, quatenus illis ſuperatis, Vngari territi fugam ocyus capeſſant.* Sed dum *Telephus* & ſui in *Polonos* ſe credunt facere impetum, cum *Vngaris* congrediuntur. *Poloni* a cornu dextro in læuum latus hoſtium maximo equorum curſu inuecti, omnes obſtantes, proſternunt, & ſingulas eorum acies tsansuerberant, dirimunt & verberant. Cadunt hoſtes & funeribus eorum complentur campi; creuit & *Vngaris* animus aciebus hoſtium confractis, & tanto animoſius in hoſtes illati, debellant, & victoria potiuntur, pauci capti, fere omnes in illo bello occiſi. *Telephus* tamen ipſe captus, & cum aliis *Bohemis* & *Auſtrienſibus* in *Agriam* reducti, *Simoni* Epiſcopo traduntur. In hoc certamine nullus ex *Polonis* notabilis cecidit, pauci alii deſiderati, *Hincza* de *Rogow*, *Ioannes Szczekoczki* Capitaneus *Lublinenſis* vulnerati.

a Polonis vincitur.

Sub eodem fere tempore, quo hæc *Agriæ* acta ſunt, videlicet in die exaltationis S. Crucis *Nicolaus Czaska* de *Iawor* duorum caſtrorum *Brzozowicz* & *Nicolaus Komorowski* in *Podolino* tenutarii, qui plures ſuperioribus diebus ex *Bohemis* in rebellibus ciuitatibus & caſtris commorantibus, particulares triumphos retulerant, & ipſis *Bohemis* magno erant terrori, cognito per exploratores oppidum *Epperies* eſſe defenſoribus vacuum, collecto maiori quam potuerunt exercitu, ſecreto de *Brzozowicza* ambo auiditate gloriæ, lucri & famæ capti, non proſpicientes actus huiusmodi ſubiectos eſſe caſibus, & nusquam minus quam in bello reſpondere euentus, egrediuntur nocte ad oppidum præfatum, oppidi muros ſcalis appoſitis aſcendunt, vigiles fallunt, oppido potiuntur; quinquaginta *Bohemi*, qui oppidum die præcedente a *Ioanne Iskra* in *Kozycze* tendentes vocati intrauerant, irruptione hoſtium audita turrim aſcendunt, quapropter *Nicolaus Czaika* & *Nicolaus Komorowski* videntes ſe non poſſe plane oppido potiri, illud omnibus rebus nobilioribus ſpoliant, ſpoliatum incendunt & ingrediuntur. Celeri autem nuntio *Ioannes Iskra* de huiusmodi auiſatus nouitate, equos cum omni ſuo exercitu, quem pro obſidione caſtri *Richnawa* ex pluribus locis comportauerat, conſcendit, *Czaikam* & *Komorowski* inſequitur, & licet tempeſtiue ad caſtra & fortalitia ſua redire potuiſſent, temeritate improba ducti, non attento, quod omnis eorum exercitus plenus ſarcinis magnam ſecum & nobilem prædæ ſuppellectilem in *Epperies* raptam traheret, ac illa onuſtus ad dimicandum minus idoneus, venientem *Iskram* præſtolantur, cum eo congreſſuri, ſed a præcurſoribus *Iskræ* in magno numero præmiſſis, antequam principalis ſuperueniret exercitus, vincuntur, & tam *Czaika* quam *Komorowski* cum paucis captiuantur, omnes enim fere alii, ne prædam nobilem amitterent, fuga antequam prælium iniretur, dilapſi ſunt, & alii in *Brzozowicza*, alii in *Podolinum* deueniunt. Tali potitus *Ioannes Iskra* victoria, & duobus fortiſſimis aduerſariis profligatis & captiuatis, caſtra *Brzozowicza* vallat. Sed caſtrorum defenſores, ne quidquam eo pauidi, vallationem ipſam velut ſuperuacuam contemnebant, ſed & ipſe *Iskra* altera die ſoluere obſidionem & in *Kozicze* reuerti, caſtri *Richnawa* obſidioni intendens deſtinabat, cum ſubito vnum caſtrum caſu ac proditione per pixidum pulueres incenſum, cum equis plurimis conflagratum eſt, homines autem qui in illo erant in aliud caſtrum integrum ſe recipientes, ſimilem, qui vni acciderat caſum veriti, nec poſt tot infelices ſucceſſus valentes priorem retinere, vt fit, animoſitatem, factis pactis cum *Iskra*, etiam caſtro reſiduo

Poloni opp. Epperies vaſtantes

cæduntur.

ſiduo excedunt. Ita huius belli & caſus acerbitate prior alacritas ex triumpho *Agrienſi* habita diminuta fuit & fuſcata, & ſub eodem tempore parti vtrique fortuna permixta dona partita eſt. *Sbigneus* Cardinalis & Epiſcopus *Cracouienſis* caſu tam infelici audito, tam in *Lubowlia* quam in *Podolinum* nouas gentes ex *Polonia* celeriter miſſas ſubſtituit, & omnem metum ac periculum, ſi quod imminere poterat, huiusmodi prouiſione auertit.

Obtenta huiusmodi victoria & vtroque caſtro *Brzozowicza* conquiſito *Ioannes Iskra* caſtrum *Richnawa*, quod erat *Nicolai de Peren*, obſidione vallauit, cum ſubſidio omnium ciuitatum rebellium, quod ſibi eo libentius præſtitere, quod videbant illi ſecundos ſucceſſus accreſcere. Plures autem menſes in conquirendo & expugnando caſtro abſumens perſeuerauit nihilominus premere illud, quamuis multos de ſuis gentibus videret quotidie per caſtri defenſores bombardis & congreſſionibus interfici aut vulnerari, ipſeque recentes pugnatores foſſis ſubſtituens, defenſores caſtri plurimum grauabat, qui interfectorum aut vulneratorum loco alios non poterant ſubſtituere recentes. Murum inſuper caſtri ita bombardis & propugnaculis confregerat, vt nec locus eſſet aliquis, in quo defenſores ſe poſſent tutari & continere. Parauerat autem *Simon Agrienſis* Epiſcopus ex *Vngaris* exercitum, & ſubuenire caſtro laboranti, depellereque obſidionem maturabat, longior tamen fuit in ferendo ſubſidio, quam poterant caſtri defenſores tolerare, dum enim muris diruptis tutela deficeret, & victualibus abſumtis multi fame contabuiſſent, veriti ne extrema neceſſitate compulſi, præda hoſtium fierent, facto tractatu cum *Ioanne Iskra*, ſaluis rebus & perſonis caſtro excedunt, & ipſe caſtro potitus, ruinas eius reparat & inſtaurat.

Richnawa per Io. Iskram capitur.

Interim *Simon Agrienſis* Epiſcopus cum exercitu *Vngarorum* tardiuſcule venit, caſtro, cui laturus erat auxilium, per deditionem amiſſo, cui *Ioannes Iskra* volens facere reſiſtentiam, cum gentibus ſuis obuiam in campum proceſſit, & confligere acie cum illo deliberauit, & licet aliquot hebdomadis vtraque caſtra conſiſterent, & præludia certaminum interfierent, nunquam tamen faſtidiente vtroque exercitu acies congreſſæ ſunt. *Simon* forte ſuis diffidebat, *Ioannes Iskra* verebatur, ne ſi dimicatione ſuccumberet, omnes ſucceſſus ſuos ſuperioribus annis habitos, vno die damnaret, & proinde campo ſecedens, in *Koryce* cum gentibus ſuis ſe recepit. Interpoſiti autem ſunt plures tractatus de pace, & poſt multos hinc inde labores *Simon Agrienſis* Epiſcopus *Ioannem Iskra* ſibi conciliat, nec in amicum ſolum ſed in generum & affinem illum recepit, & neptem ſuam germanam filiam *Georgij de Wronow*, ſibi in vxorem deſponſat, exiſtimans per hoc plenam pacem in Regno *Vngariæ* conficere, nondum *Bohemorum* ingenia expertus. *Telephum* & omnes *Bohemos* & *Auſtrienſes* ante *Agriam* captos ſoluit, e regione quoque *Vngari* omnes per *Iskram* dimittuntur, *Poloni* omnes & ſignanter *Czaika* & *Komorowski* detinentur, quos etiam *Ioannes Iskra* relaxare tunc ſentiebat, niſi ipſe *Simon Agrienſis* Epiſcopus contrarium ſibi placere docuiſſet. Ita duo illi ſtrenui pro Regno *Vngariæ* bellatores *Czaika* & *Komorowski* in medio deſerti, qui vnico verbo *Simonis* Epiſcopi ſolui poterant, pluribus poſt annis graues perpeſſi captiuitatis moleſtias, cum magna difficultate & corporum exinanitione a captiuitate ſoluti ſunt. In ambiguo autem erat, qualis pax fuerit huiusmodi & quas conditiones habuerit, quæ fuit per *Agrienſem* Epiſcopum cum *Ioanne Iskra* concluſa, cum ipſe *Iskra* expoſt hoſtilia opera contra *Wladislaum* Regem & ſuos ſubditos exercuerit, à ſpoliis & prædationibus Regni non abſtinuerit, ſed & caſtrum *Scepuſienſe Podgrodze*, quod tunc pater vxoris ſuæ tenebat, fraude per ſuos in pace intercepit, quod bello intercipere nequibat.

Audiens *Eugenius* Papa quartus magno bellorum ſtridore Regnum *Vngariæ* feruere, & grauibus cladibus continue graſſari, compasſus tot malis, *Iulianum de Cæſarinis* Epiſcopum *Sabinenſem* Cardinalem, ad Regna *Vngariæ*, *Poloniæ* & *Bohemiæ* atque Prouinciam *Saltzburgenſem* Apoſtolicæ ſedis de latere Legatum transmittit, propter tres principaliter cauſas. Prima, vt inter *Wladislaum Vngariæ* & *Poloniæ* Regem ab vna, & *Eliſabeth* Reginam partibus ab altera, pacem tractet & conficiat, Regnumque *Vngariæ* bello inteſtino liberet. Secunda, vt pace in Regno *Vngariæ* ordinata, *Wladislaum* Regem Baronesque *Vngariæ* contra *Turcos* facere expeditionem, & pro liberatione *Europæ* intendere induceret; Tertia, vt dari plenam per *Wladislaum* Regem de Regnis *Vngariæ* & *Poloniæ* obedientiam *Eugenio* Papæ obtineret. Schiſma enim tunc horrendum vigebat in Eccleſia Dei, & *Eugenio IV.* *Romæ* præſidente, *Amadeus* Dux *Sabaudiæ*, qui in ſua obedientia nominabatur *Felix* quintus, aliquando *Baſileæ*, aliquando *Geneuæ* præſidebat.

Schiſma Pontificum.

Multi autem Reges neutri obediebant, præſtolando vnionem, neutralitas tamen hæc in *Almania* & *Polonia* plurimum practicabatur. Deſcendit autem ipſe *Iulianus* Cardinalis Legatus, primum ad *Fridericum Romanorum* Regem, tunc in *Vienna* commorantem, & ipſum pluribus ſermonibus & perſuaſionibus inducere conatus eſt, quatenus neutralitate tam in dominiis imperii, quam *Auſtrienſibus* ſublata, *Eugenium* pro vero Papa recognoſceret, & debitam illi obedientiam cum ſuis ſubditis præſtaret. Neque Concilium *Baſilienſe* partes ſuas tunc neglexit, ſed *Alexandrum* tituli S. *Laurentij* in *Damaſco* Presbyterum Cardinalem per *Felicem* quintum creatum, Patriarcham *Aquilegienſem*, Epiſcopum *Tridentinum* & Ducem *Maſouiæ*, ad ipſum *Fridericum Romanorum* Regem *Wladislaum Vngariæ* & *Poloniæ* transmiſit. Erat enim ipſe *Alexander* Cardinalis, Patriarcha, Epiſcopus & Dux, *Friderico Romanorum* Regi germanus auunculus, *Wladislao* vero *Vngariæ* & *Poloniæ* Regi frater amicabilis, ad obtinendum a Regibus ipſis, vt ſe cum Regnis & dominiis ſuis pro Concilio *Baſilienſi* & *Felice* quinto declararent. Et licet Cardinalis quilibet partem ſuam, pluribus rationibus fulciendo, conabatur aſſerere iuſtiorem, erant tamen ambo Reges in obedientiam *Eugenij* magis inclinati. Sed & in Regno *Vngariæ* plena illi obedientia præſtabatur, Regno *Poloniæ* in neutralitate perſeuerante, Vniuerſitas enim ſtudii *Cracouienſis* tractatu ſpeciali ſuper huiusmodi ſchismate edito, concludebat: *Felici* & non *Eugenio* eſſe obediendum, pluresque Vniuerſitates idem cum illa ſentiebant. Pontifices itaque Eccleſiæ *Polonicæ* ſecurius putabant neutralitatem ſeruare, quam opinionibus inniti & vnam partem ſequi, altera improbata, omnia tamen beneficia vacantia iuxta decreta Concilii *Baſilienſis* gratiis Apoſtolicis non præualentibus conferebant, collationesque eorum non fuerunt etiam ſchiſmate ſedato aliquatenus irritatæ.

Menſibus aliquot *Iulianus* Cardinalis Legatus apud *Fridericum Romanorum* Regem commoratus, ex *Vienna Budam* ad *Wladislaum* Regem de menſe Iunio peruenit, & omnis ſibi honor tanquam Legato Apoſtolico a *Wladislao* Rege & Optimatibus ſuis & à Clero & à populo eſt exhibitus. Cauſis autem propter quas venerat *Wladislao* Regi ſecreto apertis, more prudentiſſimi cœpit ſuaſoris animum ſollicitare Regis ad pacem, nec ſolum Regium, ſed Prælatorum Baronumque *Vngariæ*. *Wladislaus* autem Rex facilem *ſe & beneuolum ſemper ad pacem fuiſſe* reſpondit, *& pro conſequenda pace vicibus pluribus Prælatos & Barones vtriusque Regni ſui ad Eliſabeth Reginam iam in Preszburg, iam in Iaurinum fatigaſſe, & plura pacis media, quæ ab ipſa Eliſabeth Regina fuere repudiata, obtuliſſe* docuit, ſed & tunc pacem ſuſcipere etiam cum aliquali iuris ſui derogatione non abnuebat, cuius optima ad pacem *Iulianus* Cardinalis voluntate comperta, ad *Eliſabeth* Reginam in *Iaurinum* ſe contulit, illique magna cum induſtria pacem complecti & quærere conſuluit. Ipſa vero Regina *Eliſabeth* non minori affectione pacem accipere ſummopere expetebat, propter nimiam, qua premebatur egeſtatem, omnia enim quæ in clenodiis & pecuniis paratis habebat, in guerram erogauerat, grandiaque debita contraxerat. Varii itaque partibus pacem ſuſcipere conſentientibus voluuntur tractatus, de pace conditiones hinc inde exhibentur, *Eliſabeth* Regina petit imprimis, *vt Wladislaus Rex iure & titulo Regni Vngariæ excedat, & renunciet, & illud nihilominus accepta filia ſua ſeniori in vxorem ad quindecimum annum filij ſui Ladislai, habeat plenam authoritatem faciendi donationes, alienationes, & quoscunque actus regales, perinde ac Dominus & Rex Regni, gubernet, item vt pro impenſis damnis quæ in proſequenda electione ad Regnum Vngariæ fecit; terra Scepuſienſis cum omnibus ſuis caſtris, ciuitatibus, oppidis & villis Regno Poloniæ perpetuo applicaretur. Item vt terra Sileſiæ dotis nomine in ducentis florenorum millibus Wladislao Regi inſcriberetur. Item vt de iure & titulo terrarum Ruſſiæ & Walachiæ, quas Regnum Poloniæ iure optimo poſſidet, nulla impoſterum ſuſcitari poſſit ambiguitas, ipſeque Wladislaus in Regnum Vngariæ ſuccederet, caſu quo Ladislaus filius Alberti ante ætatem legitimam aut ſine prole moritur.* Optabat inſuper, *vt Caſimirus Dux Lithuaniæ germanus Wladislai Regis alteram filiam Eliſabeth deſponſaret, & pro dote centum viginti millia in florenis paratis acciperet.* Has conditiones etſi *Wladislaus* Rex videret ſibi & Regno ſuo natiuo *Poloniæ* fructuoſas, nec ab earum acceptione abhorreret, Prælati tamen & Barones *Vngariæ* qui turpe & acerbum putabant coronationem Regis *Wladislai*, & plures ordinationes per illos factas retractari, & in magnam eos ſugillationem induci, nullatenus voluerunt in pacem talibus regulandam conditionibus conſentire. Propter quod neceſſe habebat *Iulianus* Cardinalis pluribus vicibus in *Iaurinum*, & vice verſa comportando animos Regis & Reginæ, in alias conditiones pacis fatigari, tantumque idem Cardinalis per ſuam interpoſitionem operatus eſt, vt *Wladislaum* Regem tenere perſonalem conventionem de pace cum *Eliſabeth* Regina in *Iaurino* concludenda induceret. Tenuta eſt huiusmodi conuentio in *Iaurino* pro die S. *Catharinæ*, ad quam cum *Wladislaus* Rex cum magna multitudine Prælatorum & Baronum vtriusque Regni ſui veniſſet, cum *Eliſabeth* Regina, in caſtro *Iaurino*, quod ipſa verita dolum multis *Bohemis* & *Auſtrenſibus* muniuerat, in ſtuba caſtrenſi maiori, vbi datis dextris inuicem notitia contracta (nunquam enim ſibi de facie noti erant) de pace laboratum eſt. *Iuliano* Cardinale tenente partes mediatoris, & tandem fauente Deo, qui concordiam facit in ſublimibus, pax ipſa Rege & Regina vltro conſentiente æquis conditionibus fuit concluſa, & in Eccleſia Cathedrali *Iawrienſi* organo *Vngarico* & *Polonico* & *Teutonico* publicata, magno gaudio omnes exhilarat.

Pax inter Wladislaum & Eliſabetham concluditur.

Dedit autem *Wladislaus Eliſabeth* munerum loco ſchubas aliquot nobiliſſimas de pellibus ſabellinis, ipſa vero *Wladislao* Regi aliquot ſpadones donauit. Vt autem maior poſſet inter *Wladislaum* Regem & *Eliſabeth* Reginam nutriri charitas, Rex Reginam pro Carnispriuio in *Budam* inuitat. Iam enim Regina ſplendorem virtu-

1444.

tutis & modeſtiæ ſuæ admirata, ſignificauerat illi ſecreto, *velle illi de Regni Vngariæ fauere ſolio, & filia ſeniori data in Vxorem, non minori illum quam filium ſuum proprium complecti beneuolentia & amore, & omnes curas cogitationes & ſtudia pro amplitudine & honore ſui ſtatus committere.* Rogabat itaque Regina Regem magna prece, *vt filium ſuum Laduslaum, atque coronam materialem Regni Vngariæ de manibus Friderici Romanorum Regis, aut bonis mediis aut bello attento, quod idem Fridericus Rex Ducatu Auſtriæ patrimonio filij ſui occupato, omnes eius reditus ſibi vſurpabat, liberaret,* Rege tam ſubmiſſam petitionem Reginæ non abnuente. Vnde & Regina petente *Nicolaum Laſocki* Decanum *Cracouienſem*, omnium actionum ſuarum ſecretum & fidelem conſiliarium, diſcedens apud eum relinquit, quatenus ſecretius & magis libere de rebus ſingulis poſſet cum eo facere ordinem, & omnium agendorum conſummationem. Sed optimo Deo permittente de reconciliatione & pacis concluſione tam neceſſaria, gaudium non eſt habitum diuturnum. Dum enim præfatus Decanus triduo in *Iaurino* ageret, *Eliſabeth* Regina languore dyſenteriæ & ex matricis dolore, qui ſibi familiaris erat, quem medicis faſtidiebat reuelare, adeo debilitata eſt, vt nullo humano remedio ſuccurri poſſet. Quapropter poſt triduum quam concluſa pax eſt, mortua, & in *Alba regali* in ſepulchro viri ſui *Alberti* Regis ſepulta eſt. Quidam eam veneno extinctam eſſe putauere, vt ſunt homines in malam ſuſpicionem promti, & ad criminandum magis quam ad laudandum nati. De cuius morte *Wladislaus* Rex multos dies in continuo mœrore abſumſit, quoniam per illam credebat ſtatum ſuum plurimum, propter eam affectionem, quam de ea conceperat, augeri & Regnum *Vngariæ* paccari. Non erat autem ſine magno Dei iudicio occulto, qui pace ſecuta & charitate inter partes diſſidentes reintegrata, debitum ſoluere Reginam permiſit, vt demonſtraret Regnum illud pace eſſe indignum, & hominum ſcelera nondum eſſe digna animadverſione purgata. Nam poſt mortem Reginæ bellum ex integro coortum, *Bohemis* rapto viuere aſſuetis, nequaquam pacem ſeruantibus. Ab eo deinde tempore tam *Iskra*, quam alii caſtrorum partis Reginæ Capitanei & Tenutarii, ad *Fridericum Romanorum* Regem omnem conuertunt reſpectum.

Eliſabeth Regina moritur.

Legatio Turcorum ad Wladislaum Regem.

Sub menſe Iulio in præſentia *Iuliani* Cardinalis & Nuntii Apoſtolici venit ad *Wladislaum* Regem in *Budam* Nuntius notabilis Cæſaris *Turcorum*, *Matkone* de *Thalenız*, Præſide *Dalmatiæ* & *Croatiæ* operante. Practicauerat enim *Matko* prædictus per intermedias perſonas, vt *Turcus* cum Regno *Vngariæ* aut pacem perpetuam, aut inducias firmaret, dabatque *Matko Turcorum* Cæſari non incertam ſpem, quod in præmium pacis firmandæ caſtrum *Albanander* ſupra *Sauam* ſitum, vel aliquod tributum à Regno *Vngariæ* eſſet habiturus. Ad quam quidem ineundam, vel depreſſus externo, vel domeſtico bello, Regni *Vngariæ* miſerabilis ſtatus, vel quod illum amplius metuebat deprimi, virum alioquin prudentem & induſtrium conduxerat. Data igitur Cæſaris *Turcorum* nuncio audientia *Wladislaus* Rex in latere *Iulianum* Cardinalem Legatum, Prælatosque & Barones vtriusque Regni magnifica maieſtate conſedit, adeo vt nuncius Cæſaris *Turcorum* obſtupeſceret, & *ſimilem maieſtatis faciem nunquam ſe* aſſereret *vidiſſe.* Explicando legationem ſuam barbarorum more vſus, paucis verbis relationem abſoluit nuncius, *Dominum ſuum Cæſarem Turcarum affectum eſſe ad pacem, dummodo Wladislaus Rex aut Caſtrum Albanander ſibi reſignet, aut tributum ſingulis annis pendat*, offert *ſe aut pacem perpetuam, aut pacis ſufferentias ad Regis libitum firmaturum.* Inhoneſta plurimum, vt erat, *Wladislao* Regi videbatur hæc legatio, inhoneſtiores pacis conditiones perpetuum dedecus & infamiæ Regni *Vngariæ* reddentes, quaſi Regnum *Vngariæ* ad eam extremitatem perueniſſet, vt pacem a barbaris turpi deditione mercari cogeretur. Inſcius *Turcus* futuri euentus & quidem proximi, pacem caſtri vnius pretio venalem conſtituit, multo amplioribus caſtris, terris & dominiis eam antequam biennium laberetur ipſe empturus. Iam ſiquidem tunc reſiſtere *Vngari Turcis* cœperant, & pulchris fortuna fauebat principiis, nam & pro eodem tempore, quo hæc legatio *Budæ* agebatur, *Ioannes* de *Hunniad* ex *Turcis* duos inſignes triumphos, in quibus duo præſtantes *Turcorum* Cæſaris Barones interfecti ſunt, retulerat, & euentum victoriæ veloci nuncio Regi ſignificauerat, quapropter Cæſaris *Turcorum* nuncius ad legationem improbam & temerariam gratum reſponſum non habuit.

1442.

Variæ turbæ in Polonia.

Barones *maioris Poloniæ* pluribus iniuriis, furtis & ſpoliis, quæ per *Sileſitas* latrunculos Regno *Poloniæ* inferebantur, laceſſiti, generali expeditioue indicta, exercitualiter *Sileſiam* ingreſſi, duobus fortalitiis *Gorrow* & *Czecierzin*, ex quibus plus moleſtiæ Regno inferebatur, expugnatis, incenſis & demolitis, pluribus in *Sileſia* factis damnis, incolumes redierunt, ceſſaueruntque *Sileſitæ* latrunculi ab eo tempore in plaga illa Regnum vexare. Quidam tamen *Auſtralis Zaioſ* alias *Haſenemer*, quem *Eliſabeth* Regina, dum viueret, mandato *Wratislauienſes* ciues & Regnum *Poloniæ* turbaret, in Capitaneum acceperat, & iam morte Reginæ ſecuta, pluribus afficiebat incommodis, & ex oppido *Hanryslow* multas villas & oppida in terra *Wielunenſi* in fauillam redegit. Sed & fortalitium *Wieruſchow* expugnans, & vna cum oppido conflagrans, *Clementem Wieruſch*, cepit & vinctum *Wratislauienſibus* tradidit. Agebat autem per ter-

1442.

ram *Wielunenſem* prædas & ſpolia, & vsque ad ſuburbia ciuitatis *Wielun* graſſabatur, neque aliquis ex Baronibus *Poloniæ*, qui eius reſcinderet conatus, repertus eſt. *Tartari* inſuper anno eodem circa feſtum Pentecoſtes terras *Podoliæ* & *Rusſiæ* cum valido exercitu ingreſſi, non inuenta aliqua reſiſtentia illas ad *Leopolim* vsque vaſtabant, & in plures turmas libere abducendo nobiles & plebeios vtriusque ſexus in captiuitatem miſerabilem deducebant. Dum autem cum præda hominum & pecorum immenſa reuertuntur, nobilis *Windica* tunc Tenutarius in *Gliniany*, licet cum pauca ſuorum manu, illos aggreſſus eſt, & aliquot turmis eorum ſuperatis & victis, a multitudine ſuperueniente victus eſt, & cum omnibus ſuis, vt miles ſtrenuus, interfectus, multos tamen captiuos homines a captiuitate crudeli, ab his quos vicerat, abſoluit. Multi infra tempus prælii fuga ſaluati ſunt, celebri ſemper recolendus memoria, recte cognomen hoc *Vindica* ſortitus, qui maluit mori honeſte in bello, & mortes innocentium vlciſci, quam videre tot mala gentis ſuæ. Quod ſi idem eſſet animus omnibus *Rusſiæ* nobilibus, nunquam tot millibus hominum in captiuitatem perpetuam abductis terræ *Rusſiæ* & *Podoliæ* perpetuam eſſent expertæ deſertationem. Licet autem ad prouidendum tantis malis Prælati & Barones *Poloniæ* in *Piotrkow* & *Siradia* pro feſto S. *Georgii* & aliis diebus, generales tenuiſſent conuentiones, & plura capitula & ordinationes pro defenſione terrarum Regni deliberaſſent, deficiente tamen executione & executore fragiles eorum erant conatus & inanes. Omnes enim fere Barones Regni priuatis ſtudebant commodis & affectionibus, nec publicam rem intento ſtudio aut diligentia promouebant, malebantque ſinguli proficiſci cum familia decenti & ornata in *Vngariam* & apparere conſpectui Principis, atque donationes & prodigas ab eo ſuper bonis regalibus inſcriptiones, oppignorationes & obligationes, prece vel importunitate, pro ſeruitiis Regno *Vngariæ* præſtitis, exigere, quam Regnum proprium a crudeli inuaſione & deſtructione tutari. Vnde & accidit, quod *Wladislaus* Rex per eos omnes annos, quibus in Regno *Vngariæ* fuit, fere omnes ciuitates, caſtra, terras, oppida, villas, telonia & introitus regios, in pluribus millibus, & ampliſſimis ſummis inſcriberet & obligaret, Rectoribus Cancellariæ omnes donationes, inſcriptiones & obligationes quantumcunque prodigas & impertinentes admittentibus. Multiplicabantur itaque Regno *Poloniæ* mala, vt & hoſtibus premeretur, vaſtationibus & regalibus donationibus & obligationibus difflueret. Augebat etiam huiusmodi malum Baronum *Poloniæ* ambitio, qui a Rege donationibus oppidorum & villarum in terris *Rusſiæ* & *Podoliæ* impetratis, antiquos incolas & hæredes de illis excludebant, qui inopia & egeſtate preſſi, & quadam deſperatione compulſi ad *Tartaros* fugiebant, illosque poſtmodum ad vaſtandum terras *Rusſiæ* & poſſeſſiones, de quibus eiecti fuerant, inducebant.

1443.

Prælati & Barones *Vngariæ* morte *Eliſabeth* ſecuta, in obedientiam & ſubiectionem *Wladislai* Regis vltro confluebant, nec erat aliquis, qui ſuam Serenitatem pro Rege *Vngariæ* non recognoſceret, præter ciuitates rebelles & caſtra per *Iskram* occupata, in quibus reliquiæ rebellionis adhuc remanſerant. Conſiderans itaque *Wladislaus* Rex Regnum ſuum *Vngariæ* a bello inteſtino in parte maiori reſpiraſſe, induxit in animum, ponere in executionem ſanctum propoſitum, quod illum ad acceptandum Regnum *Vngariæ* inclinauerat, & deinceps intendere pro defenſione Regni *Vngariæ*, & deinde liberare illud ab oppreſſione barbarica, quam *Turcorum* ſæuitia contra illud annis pluribus continuauit. Solicitus autem erat *Iulianus* Cardinalis Legatus tanquam vir prudens & induſtrius, & *Wladislaum* Regem & Conſiliarios ſuos multis verbis & perſuaſionibus ad aſſumendam defenſionem fidei & Regni *Vngariæ* confortare, & ad maturandam belli expeditionem contra *Turcos* inducere. Et quo facilius animum Regis & conſiliariorum pro bello huiusmodi ſuſcipiendo accenderet, *Eugenii* Papæ quarti offert notabile pecuniarum ſubſidium, & multorum Regum & Principum Catholicorum in gentibus armatorum ſuccurſum. Itaque tam *Wladislai* Regis, quum ad huiusmodi bellum gerendum nimio deuotionis ferebatur ardore, quam Prælatorum & Baronum *Vngariæ* conſenſu, generale contra *Turcos*, multis annis aut neglectum, aut infeliciter geſtum inſtauratur & decernitur paſſagium, & vt res ipſa modo bono poſſet ordinari & dirigi, tenetur pro feſto Pentecoſtes *Budæ* generalis conuentio, in qua votis ſingulorum & deliberationibus ſcrutatis, omnes huiusmodi expeditionem neceſſariam & ſalutarem probant, *Vladislaumque* Regem magnis orant precibus, *ne opus ſanctum quoquo modo negligat, ne ſpem de ſe habitam extenuet & fallat, ne defenſionem fidei Chriſtianæ ſibi reſeruatam prætermittat,* offerunt *perſonas*, offerunt *fortunas, vt pro libito ſuo his vtatur*, precantur, pollicentes *ſe eius imperio in omnibus parituros.* Feruentius quodammodo *Stephanus* Deſpotus *Raſciæ* & *Dalmatiæ* expeditionem huiusmodi ſollicitat & promouet, & magis fletibus & precibus *Wladislaum* Regem obſecrat, *quatenus depreſſæ ſuæ & miſerabili conditioni condoleat, & pro recuperatione terrarum & dominiorum ſuorum, terris videlicet Albaniæ & Raſciæ, quas ſuperioribus annis cum omnibus caſtris, ciuitatibus & caſtellis, propter eorum fœcundam vbertatem, & auri argentique copioſam mineram, ſuæ ditioni Imperator Turcorum ſubegerat, ac* pro

1443.

provlciſcendis duobus filiis ſuis, quos præfatus imperator Turcorum & oculis & vaſis ſeminariis priuauerat exurgat. Iam enim annis aliquot Deſpotus ipſe terris ſuis *Turcorum* potentia pulſus, cum vxore & optimatibus ſuis excluſus exulabat, liberalitateque *Wladislai* Regis pro tuendo ſtatu ſuo & ſuorum notabiliora caſtra & poſſeſſiones in Regno *Vngariæ*, in quibus demorabatur, cum gentibus terrarum ſuarum, quæ ſequebantur eum, acceperat. Commotus tot vocibus, precibus & lacrymis *Wladislaus* Rex in expeditionem huiusmodi conſentit, perſonaliter eam gubernare conſtituit. Ad *Fridericum* autem *Romanorum* Regem *Wacienſem* Epiſcopum & *Nicolaum* Decanum *Cracouienſem* in *Viennam*, quorum alter humilitate præcipua, alter eloquentia maxime memorabilis in *Viennam* transmiſſi, qui hortati ſunt Cæſarem, *contra Turcos præſidium ferret.* Sed omne illic præſidium negatum eſt, aut quia odioſi erant ſumtus, aut ne *Wladislaus* Rex reuerſus, ſigna in *Auſtriam* verteret, induciæ tamen in biennium firmatæ. Reges inſuper & Principes Catholicos, eos præſertim qui ex profeſſione ſua caſtra fidei ſuo brachio tenebantur protegere, *vt ſibi ferant ſubſidia*, nuntiis & literis hortatur, rogat & requirit. Sed nec Magiſtrum & Ordinem Cruciferorum de *Pruſſia* per Reges & Principes *Poloniæ* pro defenſione fidelium contra barbaros inſtitutum prætermittit, ſed illum ſibi & Catholico populo ferre ſubſidium pluribus verbis inuitat, Magiſtro & ordine præfatum ſubſidium negante & abnuente. *Iulianus* præterea Cardinalis & Legatus, decretum contra *Turcos* paſſagium *Eugenio* Papæ intimat, rogans *vt promiſſis ſuis & verbis præſtet virtutem & efficaciam.* *Wladislaus* interim Rex per omnem ætatem illam res bellicas præparat, arma & equos coëmit, plures gentes ex Regno *Poloniæ* & terris *Wallachiæ* in ſubſidium contrahit & inuitat.

Bellum adu. Turcos decernitur.

Comparatis ſingulis quæ pro expeditione huiusmodi videbantur neceſſaria, in die beatæ *Mariæ Magdalenæ* *Wladislaus* Rex habens ſecum *Iulianum* Cardinalem & Legatum in comitiua, quem cruce ſignati ex diuerſis nationibus & Regnis ſequebantur, cum procerum & militum ſuorum caterua *Buda* egreditur, & primum faciens in *Pieczki* nocturnum, via rectiori ad vada *Danubii* alueo ſuperato oſtium transgreditur, oppidum *Zophia* oppugnat, & conquirit, & illud militibus dat in prædam, & vltimo redigit ignis voragine in fauillam. Idem facit de pluribus caſtris, fortalitiis & ciuitatibus, quæ *Turci* in *Bulgaria* & *Raſcia* occupauerant, cumque ad flumen veniſſet, quod *Morauam* incolæ vocitant, nuntiatur *Wladislauo* Regi per exploratores, *exercitum Turcorum in certo loco coadunatum eſſe, & latere in inſidiis, quatenus facilius exercitum Regis dum virtute non poſſent, iniquitate loci & opportunitate temporis inuaderet.* Quo cognito illico aliquot pugnatorum millia nocte ad dimicandum cum illis, præficiens *Ioannem* de *Hunniad* in Capitaneum, transmittit. Ducentibus autem exploratoribus recto itinere peruenitur ad *Turcorum* exercitum taliter latitantem, & continuo exercitus Regius *Turcos* nihilominus quam inuaſionem hoſtilem ſuſpicatos ex improuiſo inuadit, pugnam conſerit, & trepidantes *Turcos* magis de fuga quam triumpho ſolicitatos proſternit, & in ore ſæuientis gladii trucidat. Cadunt interfectorum cadauera, ſanguineque terram polluunt, & truncis funerum replent campos, poſtremo terga vertentibus & impetum exercitus Regii ferre non valentibus maior trucidatio congeritur. Exercitus Regius omnibus cæſis aut captis (pauci enim fuga euaſerant) caſtris etiam eorum & rebus potitus, & ad *Wladislaum* Regem præda ingenti onuſtus, alacrem refert victoriam. Eo prælio triginta millia hominum cæſa ſunt, quatuor millia capta, ſigna militaria nouem. Tum quoque aliquot vrbes *Bulgarorum*, nonnulla quoque caſtra & ciuitates hoſtium, ex quibus præſidia hoſtium diffugerant, in deditionem acceptæ. Transeunt poſthæc dies plurimi, ſub quibus *Wladislaus* Rex ad dimicandum prouocatus, hoſtium acies contriuit aut fugauit, & *Romaniam* totam pertranſiens vsque ad confinia *Macedoniæ* peruenerat, omnia igne & gladio conſumens. Et iam exercitum ſuum victualium defectus premebat, & equis morte deficientibus multi notabiles milites & nobiles ordine in pedeſtrium numerum redacti erant, nec tamen ab incepto itinere reducebatur, dicens: *Credo in Deum meum, quod Europæ populus per manum meam liberabitur.* *Turcorum* interea Cæſar comperta ſuorum infelici pugna & clade, & *Wladislai* Regis inſperato aduentu, contrahit ex omnibus partibus exercitum, & metu nimio correptus, in caſtris ſe continet, affinem tamen ſuum Woiewodam *Natoliæ* præficiens exercitui in Capitaneum, & illum cum his mandatis & inſtructionibus transmittit, *vt duntaxat Alpes, qui Romaniam & Macedoniam diſterminant, & anguſtiſſimum præbent iter, tueatur, & penetrare montes Wladislaum Regem & ſuum exercitum non permittat.* Prohibet inſuper *ne faciat cum Wladislao Rege congreſſum.* At *Turci* quidam non valentes animi continere impetum, transgreſſi fines mandatorum aliquoties Regem & ſuum exercitum inuadunt, ea fiducia freti, quod videbant ſe exercitu Regio ſuperiores, ſed vecordiæ ſuæ debitas ſoluerunt pœnas. Fuſi enim ſunt adeo magna clade vt & Woiewoda *Natoliæ*, Ductor exercitus, & plures eorum maiores & principales caperentur, nec dubium quin eadem ſors *Turcorum* reliquo exercitui accidiſſet, niſi montes, in quibus reliquerant caſtra & præſidia, & ad quos confugerant,

Turcorum inſidiæ cæduntur.

1443.

1443.

rant, eos defendiſſent. Sed nec illic *Wladislaus* Rex paſſus eſt eos eſſe quietos, inſecutos enim illos vsque ad montium radices, in vigilia Natiuitatis *Chriſti* tota die a mane vsque ad veſperam durum & plurimum ſibi & exercitui ſuo, qui ſagittis denſiſſimis *Turcorum* ſuperne offendebatur, tolerauit certamen. Bombardis enim, ſagittis baliſtarum, & aliis iaculis depellere ex montibus eorum agmina ſatagens, multos bombardarum ictibus *Turcorum* globos proſternebat, ſed nec *Turci* tepidius in Regem & exercitum eius ex montibus ſæuiebant, audaciam illis loci ſuperioritate ſubminiſtrante, offendebantque exercitum Regis per ſagittas, quas veluti quendam repentinum imbrem emittebant. Sed & *Wladislaus* Rex aliquot ſagittas aduerſo pectore exceperat, nulla tamen ad corpus armis protegentibus penetrabat. Veritus autem *Wladislaus* Rex, ne exercitus ſuus ex inedia & victualium penuria debilis, arcubus *Turcorum* amplius offenderetur, a montibus receſſit, neque enim poterat defendentibus *Turcis* clauſuras montium, vlterius cedere, neque exercitus ſuus famem ferre. Altera autem die *Turcorum* exercitus ratus Regem fugere, inſequebantur, ſed Rex illico conuerſus, commiſſa pugna omnem illum exercitum hoſtilem virtute altiſſimi adeo confregit, vt de cætero nullus haberet audaciam ipſum & exercitum ſuum laceſſendi. Per aliquos tamen dies redeuntem Regem ſecuti ſunt, ſi forte ex loci opportunitate extremum agmen poſſent opprimere. Poſtea vero, quoniam prætergreſſum omnem offendere exercitum, comprehendendi ſpe deſtituti, retorquere veſtigia. In omnibus autem dimicationibus & præliis in præfata expeditione commiſſis *Wladislaus* Rex & optimi imperatoris & audaciſſimi militis exequebatur munera, primus ad pugnam, vltimus prælio confecto excedebat, nec alicuius in illa expeditione virtus, quantum Regis, enituit, nulli rei periculoſæ aut difficili in bello & extra ſeipſum, negauit, quibus artibus & vulgi ſibi & nobilium animos conciliauerat. Zelus inſuper *Iuliani* Cardinalis Legati tunc perſpectus eſt, qui exercitum regium & præſertim cruce ſignatos, dum acies ad congrediendum procedebant, animoſæ legationis crucem geſtans, vbilibet præibat, & milites pugnaturos ſuis adhortationibus confortabat. Fertur crebro quidam miles *Almanus*, qui in exercitu præfato deuotionis cauſa, habens notabilem familiarium & ſeruitorum cateruam, militabat, tolerantia laborum & famis & incredibili animoſitate *Wladislai* Regis perſpecta, Reges & principes orbis publico carpſiſſe ſermone, *quod commesſationibus, crapulis, luxuxiæ, pompæ, auaritiæ deditі, falſum nomen Regium occuparent: alios Reges & Principes purpura & ſatellitibus ac iactatione capitis occupatos eſſe, ſolum Wladislaum armis & virtute exiſtere, qui adoleſcentiam ſuam vigilando, laborando, eſuriendo, præliando pro defenſione fidei & Catholicorum conuertendo, digniſſime Rex vocaretur.* Diſceſſum Regis ex terra hoſtili Deſpotus *Raſciæ*, qui vna militabat, moleſtius tulit, & proinde multis precibus & pollicitationibus retinere Regem & exercitum pro recuperatione terrarum ſuarum conſequenda tentabat, offerendo etiam pro leuanda inopia exercitus, centum Ducatorum millibus ſubuenire. Perſeuerare tamen exercitum in campo media hyeme, equis & euectionibus, comeatibusque deficientibus, hominibus partim fame tabeſcentibus, partim cadentibus & laborantibus, nullus prudens probabat, ne nouo exercitu & recenti *Turcorum* ſuperueniente, ſua clade fuſcaret partam victoriam, quæ ægre conſtantia militum fuit obtenta. Iam ſiquidem plurima multitudo exercitus regii fame confecta aceruatim cadebat, nonnulli milites huc atque illuc corpore nutabundi, iam iamque lapſuri incedebant, quamplurimi vero ita exhauſti erant, vt ſimulacra carne carentia magis quam homines putarentur, colore tetro luminibus in profundum demerſis, neque in tot ſuperuenientibus malis vnus alteri poterat ferre ſuffragia, aurum vero per Deſpotum oblatum etſi prima facie quantitatem magnam continebat, in vniverſos tamen partitum, minime poterat neceſſitati ſingulorum ſubuenire. Compendium autem quærens Rex, faciliores reditus impedimenta agminis amouere præcepit, cæſi equi imbecilles & confecti inedia, pleræque quadrigæ cum nobilibus tabernaculis concrematæ, loricæ & aliud armorum genus in ſabulo, & ſingula quæ honori magis quam vſui erant, conſumta incendio, ne aduerſum ſe ſuis ſubſidiis, ſi ea adeptus foret *Turcus* armaretur. Igne itaque nobilibus tentoriis, curribus, telis, veſtimentis, aliisque rebus, quæ portari propter equorum defectum non poterant, ne hoſtes illis potirentur, conflagratis, *Wladislaus* paucis de ſuis deſideratis, ſanus & incolumis de expeditione præfata diſcedit, & in *Albanander* perueniens, illic aliquot dies, vt exercitus ſuus refici poſſet, commoratur. Deinde conſuetis itineribus in *Vngariæ* regnum reuerſus, nudis pedibus *Budam* cum ſignis hoſtilibus in præliis captis, omni Clero ac populo atque omnibus obuiam proceſſionaliter egreſſis, cum magno excipientibus gaudio glorioſus & deſiderabilis triumphator cum triumpho & hymnis, cæſorum hoſtium ſpoliis intrauit. Signa ipſa hoſtium in Eccleſia S. *Mariæ* Parochiali in *Buda* pro memoria ſempiterna ſuorum geſtorum reponit. Duodecim inſuper *Poloniæ* & duodecim *Vngariæ* primorum Baronum arma, qui ſecum in præfata expeditione militauerant, Rex depingi, & in Eccleſia S. *Mariæ* in *Buda* collocari, in ſigna eorum probitatis & præmium heroicæ virtutis iuſſit, arma autem Baronum *Poloniæ* ſunt hæc: *Petri* de *Szczekoczin*

1443.

1443.

koczin Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarii de armis *Odrowąsz*, *Petri* de *Schamotuly*, de armis *Nalencz*, *Pauli Woinicki* de *Sienne*, de armis *Debno*, *Ioannis* de *Tarnow*, de armis *Leliwa*, *Nicolai* de *Chrzaſtow*, de armis *Strzegomia*, *Nicolai* de *Sukrzow*, de armis *Roza*, *Hinconis* de *Balicze*, de armis *Topor*, *Michaelis Laſocki* de armis *Boliega*, *Stanislai* de *Plieſchow* de armis *Suliwa*, *Thomæ Warzinowski* de armis *Zubrzagłowa*, *Sbignei Roſperski* de armis *Plomien*, & *Iohannis Ligeza* de *Bobreck* de armis *Bulkaſcha*, & *Petri Kamieniecki* de armis *Pilawa*. Ex *Vngaris* hi fuere principales *Nicolaus Friſtacki* de *Vlagk*, Woiewoda *Tranſylvanus*, *Ioannes* de *Hunniad*, Woiewoda *Tranſylvanus*, *Simon* de *Palencz*, *Simon* de *Czuder*, *Ioannes Woideſemrich* de *Plawcz*. Inter *Vngarorum* autem vexilla & arma principalem locum tenebant arma Cardinalis *Iuliani*, item *Georgij* Deſpoti *Raſciæ*, item peregrinorum ex variis linguis voluntarie ſub banderio cruciatæ militantibus.

Inuidorum de Wladislai expeditione iudicia.

Quamuis autem victoria per *Wladislaum* Regem ex *Turcis* relata celebris & ſonoroſa fuerit, & vniuerſam Chriſtianitatem magno gaudio compleuerit, non deerant tamen hoſtes & inuidi ſui, præſertim inter *Auſtrales* & *Almanos*, qui famam triumphi ſui extenuare fuſcareque conati ſunt, aſſerentes *Ioannem de Hunniad Woiewodam velut militaris rei peritum bellum illud confeciſſe, & victoriæ relatæ præter auſpicium, nil ad Wladislaum Regem pertinere.* Sed non potuit inuidus liuor claritatem trinmphorum ſuorum quoquam modo attingere, vniuerſa Chriſtianitate, & his præſertim, qui vna militauerant, gloriam victoriarum in Regem *Wladislaum* referentibus, congerentes. Sed & *Æneas* de *Senis Italus*, Poëta laureatus, qui ea tempeſtate apud *Fridericum Romanorum* Regem Notarii officio fungebatur, gratitudinem apud *Almanos* conſecuturus, multis probris Regem *Wladislaum* carpſit, & quem cœlotenus efferre debuerat, triumphorum ſuorum cumulum & gloriam extenuare laborabat, plura affingens & variis ſuis epiſtolis inſerens, quæ decus regium & virtutem heroicam expilabant.

Terræ motus.

Quinta menſis Iunii generalis terræ motus præſertim in *Poloniæ*, *Vngariæ*, *Bohemiæ* Regnis, & partibus vicinis, adeo validus exortus eſt, vt turres ædificiaque murorum corruerent, & ſingulæ domus, quantumcunque robuſtæ aut firmatæ, motu notabili voluerentur, fluuiorum aluei aquis in partes vtraſque defluentibus vacui cernerentur, liquida quæque ſalirent, homines pauore ſubito conſternati à ſenſu & ratione alienarentur. Teſtudo monaſterii S. *Catharinæ* Fratrum beati *Auguſtini* Eremitarum in *Caſimiria*, motu illo in terram noctu decidit & plura alia loca motu terræ ruinata ſunt. Intenſior tamen motus ipſe in Regno *Vngariæ* fuit, vbi & caſtra quædam euerſa ſunt, ſed & gleba ipſa in Regno *Poloniæ* vulgarium opinione ſterilior poſt motum terræ eſſe cœpit, & in annos plures lolia & quosdam inſolitos & antea nunquam viſos fructus, qui in *Polonico Snier* dicuntur, in locum puri tritici germinauit, motu præfato, vt vulgaribus aſſerere placuit, vitiata.

1444.

Principio huius anni, dum Reges & Principes orbis Catholici comperiſſent, *Wladislaum* Regem & incolumem & victorem ex *Turcorum* bello *Budam* rediiſſe, vniuerſi illum aut nunciis & Legatis inſignibus, aut epiſtolis diſertiſſimis excipiunt. *Eugenius* Papa quartus, non ſolum Legatum, ſed & munera remittit, *Franciæ*, *Angliæ*, *Hiſpaniarum*, *Arragonum* Reges, *Philippus* Dux *Burgundiæ*, Dux *Mediolani Maria Angelus*, item *Venetorum*, *Florentinorum* & *Genuenſium* Communitates reditui ſuo fauentes, ſpeciales miſere oratores, qui magnificatis operibus ſuis, *vt ſecundam expeditionem facere in Turcos non differat*, quibus poſſunt precibus & perſuaſionibus deprecantur, offerentes *ſe & terra & mari ſubſidia laturos.* Papa præſertim, *Veneti*, *Genuenſes* & *Burgundiorum* Dux *Philippus* claſſem inſtructam repromittunt, quæ diſtrictum maris cuſtodiat, & *Turcos* ex *Natolia* traiicere volentes prohibeant. Nuncii interea ex *Poloniæ* Regno Regem adeunt, monent, *vt vnius periculo expeditionis perfunctus, aliud non ſubeat, ne quidquam Conſiliariis Poloniæ inconſultis, in rebus expeditionem Turcorum contingentibus, decernat, præbiturus ſe illi conſilia, quibus ſtatus ſuus ſtabiliri primum, deinde guerræ conquieſcere & Turci vinci poſſint*, monent inſuper, *vt omnibus omiſſis, Regnum paternum reuiſere in animum inducat.* Hæc non vniuerſorum ſolum, ſed ſingulorum & adhortatio & deprecatio fuit, adiungentibus deformitatem, quam Regnum *Poloniæ* eius vaſtatione *Tartarorum* in terris *Ruſſiæ*, & qui etiam anno ipſo circa feſtum Pentecoſtes Regnum ingreſſi, & vsque ad ſuburbia *Leopolis* impune graſſati, multa animarum millia in perpetuam abduxerunt ſeruitutem, & ſpoliatione furtiua a *Sileſitis* contraxerat. Illis ſiquidem diebus *Sbigneus* Cardinalis & Epiſcopus *Cracouienſis* eccleſiæ ſuæ *Cracouienſis* poſſeſſiones augere & terminos Regni dilatare cupiens, terram & Ducatum *Siewierienſem* a *Wenceslao* Duce *Theſzenſi* pro ſex millibus marcarum latorum groſſorum emerat. Sed Ducis *Nicolai Ratiborienſis* dolo, quem clandeſtine non verebatur inferre, poſſeſſio Ducatus præfati, aliquanto tempore fuit intercepta, ex quo & contagio belli in cæteros Duces *Sileſiæ* proceſſit, & nonnulli ex illis parum culpabiles per *Petrum Schaffraniecz* qui bellum nomine Regni adminiſtrabat, præſertim *Boleslaus* Dux *Opolienſis*, bello laceſſiti, refuſionem damnorum repoſcebant, ad quæ omnia componenda præſentia Regis ſummae iudicabatur neceſſaria, nam & pro prima die Aprilis, & pro die *Vrbani* duplex conuentio in *Skauina* cum Duce *Nicolao Ratiborienſi* habita eſt, & bellum non extinctum, ſed per treugam in annum ad ſpem aduentus regii ſuſpenſum. Fama quoque certa habebatur Ducem *Caſimirum* & *Lithuanos* parare bellum aduerſus Ducem *Maſouiæ Boleslaum* pro terra *Drobicenſi*, cuius ipſe iam triennalis & amplius poſſeſſor erat, recuperanda; moleſteque ferebant omnes conſiliarii *Poloniæ*, Ducem *Boleslaum Maſouiæ* terra auita & paterna ſpoliari & vexari bello iniuſto *Lithuanico*. Tot legationibus, tot varietatibus, tot rebus & neceſſitatibus *Wladislaus* Rex diſtentus, quid agat, quo ſe primum conuertat, & quorum ſequatur conſilia ſatis perplexus eſt, cauſam fidei & defenſionem Chriſtianorum & Regni *Vngariæ* ſuperiore bello inſtructam, deſerere non placebat, Summo Pontifice & tot Regibus, Ducibus & Communitatibus ſollicitantibus magnum ſe aliquid conficere credebat, ſi tot ſubſidiis ſe offerentibus operam ſuffragiaque pollicentibus operam & ipſe nauaret, cum priore bello ſuis viribus tantummodo vſus, magnificam ex *Turcis* victoriam retuliſſet. Videbat præterea *Vngaros* ex ſuperiori victoria inſolentes, & ad bellum contra *Turcos* gerendum accenſos, nec expeditionem temporis illius quoquo modo dilaturos. Regni tamen paterni *Poloniæ* charitas & ſuaſio Conſiliariorum eum quam maxime a bello ipſo adminiſtrando reuocabant. Vicit tamen feruor fidei Sanctæ, *Iuliano* Cardinale & Legato continue aures & animum Regis plurimum perſuaſionibus demulcente, expeditionemque ſecundam in *Turcos* edicit & decernit, conuentum totius Regni *Vngariæ* pro die S. *Georgii Budæ* inſtituit, ad quem & *Iskram* & ciuitates rebelles euocat, *Polonis* reſpondet, *conuentu Budenſi expedito ſe ad illos pro corrigendis defectibus & deformitatibus Regni Poloniæ opportune venturum.* Vt autem poſteris fides amplior horum quæ ſcribuntur dari poſſit, neque reuocetur in dubium, *Wladislaum* Regem tot triumphis & venerationibus, tot legationibus Regum & Principum inclytum fuiſſe, copiam literarum ſibi per Ducem *Mediolani* ſcriptam hic infero:

Literæ Ducis Mediolani ad Wladislaum Regem.

Sereniſſime Princeps & Excellentiſſime Domine, Conſanguinee noſter Honoratiſſime. Ea eſt magnitudo rerum & claritas, quas nuper Deo gubernante, in ſuæ virtutis & gloriæ curſu perſeuerans geſſit, vt vel ſola eorum per ſe illuſtris fama vniuerſum percurrere orbem, cunctisque ſilentibus non illa auribus tantum onerandas vulgare, ſed ipſis etiam oculis ſpectandas ſubiicere valeat. Pluribus enim ante diebus, quam ille ad nos poſterioribus victoriis veſtris literæ veſtræ perueniſſent, eædem illa adeo explorate populis noſtris, adeo clare tenebantur, vt nil certius, nil apertius ab illo haberi potuiſſe videretur, qui ſe in acie fuiſſe, nec fuiſſe ſolum, ſed etiam præfuiſſe diceret. Quanquam religioſe credere fas eſt, vt cœlos eam enarraſſe gloriam, qua Deo ſanctiſſimo & ore & ſcriptis veſtris, & corde atque animo acceptam fertis, & e cœlis in mentes hominum tacitas quasdam ex eo genere demiſſas voces penetraſſe, quem vti futuri præſagos nonnunquam reddunt, ſic eorum, quæ in abſentia partium aguntur gnaros, illa etiam ipſa qua aguntur hora efficiunt, quod ſuperſtitioſe diuina videri poſſe veremur, niſi ſimilia etiam quandoque ſub ſtulta idolorum ſeruitute Chriſtianorum exempla cogitemus, quæ deuotioni veſtræ nota eſſe confidimus olim accidiſſe, veri vbi creditur ſcriptores leguntur, qui valde de Cornelio Sacerdote ille commemoratnt, qui vitæ caſtitate venerandus Patauii, quo die in acie Pharſalica fuſus a Cæſare Pompeius fuga turpi, & antea incertæ fortunæ ſuæ lumen extinxit, & magnitudinis robur eneruauit, ſingula dum acerrime dimicaretur, quaſi e ſpecula eminenti quemadmodum agebantur, interdum intermiſſis ipſe, interdum rurſum excitatis vocibus exponebat. Sed vtrumque nouiſſimo tempore noſtro hoc fuit, ſiue Deus omnipotens hæc veſtra reſciri priusquam aut audiri vllo nuntiante aut ſcribente legi voluit, gratulari debemus vobis, quem adeo peculiarem ſibi elegit Deus, vt ſe non ſolum geſtæ felicitatis autorem, ſed & gloriæ prædicatorem ipſe præbeat, ſiue hominum antiquorum ſtudio perfectum eſt, vt extremas etiam oras ea fama, quam breui pernicibus vt aiunt alis transuolaret. Ea quoque re, qua ſolide Serenitatem Veſtram amamus, ac veſtris laudibus annis longe antecedentibus delectabamur. Suauiſſima vero & illa de vobis memoria, quæ animo veſtro penitus inſediſſe videtur, itaque literas ad nos Veſtræ Serenitatis cum læti accepimus, quibus ſecundi Veſtri aduerſus nominis Chriſtiani hoſtes conſtantiſſimi atque Sanctiſſimi belli progreſſus eramus intellecturi, dum & ſumma iucunditate complexi ſumus, quæ ab noſtri amantiſſimo præſtantiſſimæ virtutis Rege, nosque inter ſibi præcipuos habentem, nuntium imprimis optatum allaturæ monebantur. Atque vt veniamus ad id quod nos agere & literæ ipſæ petunt, & noſtræ in Serenitatem veſtram affectio monet, immortales Deo gratias habemus, pro eius in vos populosque veſtros, ac per vos in omnem Catholicum populum magna clementia, vberioribus quæ vix optare nuper quisquam audebat, donis. Meminimus quidem quanto impetu & furore, quanta rabie atque immanitate nondum tertius exceſſit annus, irruptione facta, barbarorum ingentes copiæ Regna illa Pannoniorum depopularentur, peſſundarent, breuique omnia in puluerem deducturæ contenderent, nec Pannoniis iam contenti de inuadenda Italia & reliqua omni Europa non impari ſtrage euertenda cogitarent. Pungit & nos atque vrit illius temporis recordatio, cum inter Eccleſiæ ſanctæ filios vbique diſſidia feruerent, *odia*

1444.

odia incenderentur, bella perſtreperent, ſæuirent clades, vt neque ſatis conſilii & opis minimum aduerſus barbaricum furorem ſi ſe extuliſſet & longius progreſſus fuiſſet, afferri poſſe videretur. Sed miſericors & miſerator Dominus, a quo poteſtas & imperium, qui tametſi electos ſuos in virga ferrea nonnunquam viſitat, eos tamen ſupra vires tentari non patitur, nec ab eis amouet miſericordiam ſuam, ſuſcitauit in vobis Spiritum Sanctum ſuum, ingenium veſtrum natura excelſum conſilio & ſapientia munivit, teneram adhuc adoleſcentiam & robore corporis & animi virtute firmauit, Regnum, primatum, fidem populorum obſeruantia & cultu ſtabiliuit. Duces dedit, qui exercitui præeſſent, rei militaris peritiſſimos, milites, qui & Ducibus parerent, & diſciplinam optime tenerent militarem, qui non auri cupiditate accenſi, nec vento cuiuspiam inanis gloriæ inflammati, pro coniugibus, pro liberis, pro parentibus, pro maiorum ſepulchris, pro laribus & focis ſuis, pro templis atque delubris, pro patria denique ipſa, cuius hæc omnia complectitur nomen, vel potius pro Dei ac Domini noſtri Ieſu Chriſti, a quo omnia & ea accepiſſent, & æterna præmia expectarent, confeſſione pugnaturi, non a laboribus aut periculis, non a rerum damnis, non a vulneribus aut ſanguinis effuſione, non a morte reformidarent, ſed firmiſſima in Deo ſpe repoſita, ſe vel de barbarorum hoſtibus in patriam lætos, vel de morte ipſa in cœlum victoriam lætisſimos cum triumpho reportaturos, vltro bellum, & quidem aduerſus eos, depoſcerent, a quibus cædi, profligari, in teterrimam ſeruitutem rapi antea conſueuiſſent, vltro in pugnam ſeſe offerrent, in aciem prodirent, & ubi confertisſimis hoſtium cuneis pugnaretur, eo ſe prompte iniicerent, ac difficillima quæque ſubirent, nulla in re turpiter hoſtibus ceſſuri. Hiſce tot tantisque propugnaculis atque opportunitatibus innocentiam Veſtram armauit Deus, vt populum ſuum ab inſurgentibus in eum protegeretis, nec protegeretis ſolum, ſed etiam ſi recte agere velimus, vlciſceretis, cladem in eos, qui Dei ſanctuarium polluiſſent, quam longe lateque extenderetis. Atque vt nemo cogitationibus prauis aditum in cor ſuum facile aperiat, ſed quisque ſtabilis ſpe gaudens, Domino ſeruiens, charitatis opera præſtantiſſima magno Spiritu indicata intentionis, in dies ſtudio proſequatur, alterum quaſi Moiſen nobis dedit, firmisſimum illum Eccleſiæ Cardinalem Iulianum Apoſtolicum Legatum, Patrem Sanctitate & virtutum ſinceritate conſpicuum, humanitate colendisſimum, authoritate venerandisſimum, ſapientia obſeruandisſimum, cuius in mente ſanctisſimas verſari cogitationes, ex ore vitæ viua verba prodire, ab actione religionis & ſanctimoniæ exempla manare, Deus regnorum veſtrorum ac veſtræ gentis curam throno ſuo ſancto voluit. Hæc atque in eum modum alia plurima recogitantibus, nobis vnum præterea, quod ſi deeſſet non parum huius veſtræ felicitatis & gloriæ diuturnitati diffideremus, intuentibus, moleſtiam ſcilicet, qua vos eſſe in tantis victoriis, tantis laudibus, tantis congratulationibus Chriſtianisſimo digna principe, veſtra ad nos Epiſtola indicauit. Effundimus quidem, tot illuſtria veſtra legentes geſta in Dei benedictionem, atque in magnalium eius, quorum architectum miniſtros populos veſtros elegiſſe videtur, officio certe uſus eſt, prædicationem, exaltationem, iubilum, idemque vt ſubditi nobis populi, vt noſtras vrbes inhabitantes Clerus agat, operam damus, facto omnibus indicto conuentu, templorumque ſolenni triduana viſitatione inſtituta, præſenti veſtro animo participes ſimus bono. Serenisſime Rex in Deo fruimur, meliora indies ac maiora expectantes, atque tanto magis animatam cum omni ſuo exercitu victoriæ maieſtatem veſtram fieri non dubitamus, quanto certior de clementia Dei ſæpius deguſtata eius dulcedine, modo in ſancto propoſito, immaculatis ſenſibus & mentibus perſeueretur; quanto & ſecurior de cognita iam & perſpecta & Ducum ſuorum pugnandi ratione, & militum fortitudine ac fide, eſſe debet veſtro in nos amori prope ſingulariter, qui ad ſcribendum impulit, haud disſimiles gratias habemus, quantas poſſumus certe dicimus, veſtris commodis ſi quid nos adiicere poſſe animaduerterit prouidentia, nullum gratiis agendis modum, nullum finem eadem nos facturos intelligat. Datum Mediolani die XXV. Ianuarii 1444.

Philippus Maria Angelus
Dux Mediolan. Papiæ
Angleriæque Comes &
Ianuæ Dominus.

Ad diem S. *Georgii* pro conuentione generali per *Wladislaum* Regem conſtituta, conueniunt *Budam* vniuerſi Prælati, Principes, Barones & Nobiles *Vngariæ*, ad prouidendum non ſolum expeditioni contra *Turcos* inſtaurandæ, ſed etiam paci & quieti Regni, ſine qua adminiſtrari bellum diſpendioſum nimis erat. Deſpotus etiam *Rasciæ Georgius* præſens aderat, quoniam ſuam rem agi videbat, venit & *Ioannes Iskra* cum ſuis Capitaneis, venerunt & ciuitates ſingulæ rebelles, ſecuritate tamen regia eis præſtita prouiſæ, vt ambabus partibus conuenientibus facilius de commodis & quiete Regni tranſigi res poſſet. Diſplicebat plurimum *Romanorum* Regi *Friderico* & parti aduerſæ ipſa conuentio, tum propter recentem felicitatem *Wladislai* Regis, tum propter locum *Budenſem*, in quo nihil agi poſſe cenſebat, niſi ex arbitrio Regis *Wladislai* & ſuæ partis. Conuentu taliter inſtaurato, id imprimis negotii ſibi *Wladislaus* Rex & ſui Conſiliarii aſſumendum duxerunt, vt Regnum *Vngariæ* ſciſſum & domeſtico bello affectum pacaretur, vt facilius bello externo vacaret. Offerebantur ad rem componendam plura

media, *Ioannes* tamen *Iskra*, qui ſolus partes *Ladislai* pueri, cæteris omnibus *Vngaris* cuiuslibet ſtatus ad *Wladislaum* Regem deficientibus, promouebat, *nullam ſe concluſionem acceпturum* reſpondebat, *quæ ius Ladislai pueri inficeret.* Itaque pacis ſufferentiis bellum domeſticum ſuſpendi placuit, in qua *Iskra* ipſe cum ſuis omnibus & ciuitatibus rebellibus vltro conſenſit. Erat & aliud ciuilis belli maximum fomentum, *Pancratius* de *Sancto Nicolao*, qui licet partes *Wladislai* Regis ſequeretur, rapto tamen viuere aſſuetus, oram omnem quæ a flumine *Wagpowaſſe* grauiſſimo prædocinio vexarat. Is quia præſens *Budæ* fuerat, cum ſuis omnibus communi *Vngariæ* decreto comprehenſus eſt, & fere omnes ſui familiares, aliquot exceptis, quos *Polonorum* compaſſio media morte eripuerat, laqueo vitam finire coacti, ſuſpenſi ſunt. *Pancratium* vero vinculis aſſeruare placuit, hic *Vngaricæ* plebis furor, quem & Primores ne quidquam reſiſtendo probabant, ex quo dare cœpit impatientiæ manus, amplius graſſari diſponebat, & prehendendum *Ioannem Iskra* cum ſuis omnibus atque necandum concluſerat, *omnes guerrarum motus, Ioanne Iskra & his qui vna erant, extinctis in Vngariæ Regno, nec aliter quieturos.* Latere *Wladislaum* Regem concluſio iſta, quamuis clandeſtina, non poterat, qui violari fidem & ſecuritatem *Iskræ* datam, pernicioſi exempli iudicans; & notam nomini ſuo inuri metuens, mittit *Polonos*, qui *Iskram* in diſſimulato habitu ex *Buda* eductum, verſus *Iaurinum* incolumem perducerent, cuius fuga *Vngari* comperta, à cæteris familiaribus ſuis temperarunt manus. *Iskra* ipſe, quamuis alterius principis pars, *Wladislao* Regi vehementer non affici non potuit, vitæ ſuæ vbique illum vulgans ſeruatorem. Ad conquirendas inſuper impenſas pro futuro bello cura Regis & Vngarorum conuerſa eſt, ærarium Regium erat nullum, liberalitate enim adeo prodiga in vniuerſos vſus eſt, vt plus erogaret, quam ſibi retineret. Poſt plures itaque deliberationes in hac re habitas, ſingulas ciuitates, & villas, tam regias quam Baronum conferre certam pecuniæ quantitatem in id bellum placuit, & omnes ciuitatum atque villarum incolæ taxati. Multi Barones *Vngariæ*, ſed & duo Pontifices, *Ioannes Waradienſis* & *Simon Agrienſis* pro bello gerendo dederunt nomina. Deputantur itaque certæ oræ pro regia maieſtate, aliæ pro Pontificibus & Baronibus, militiam profeſſis, & in illas exactores deſtinantur; *Ioanni* de *Huniad*, curruum, falconetorum, bombardarum, fiſtularum, puluerum, equorum & cæterorum quibus belli indiget apparatus, mandatur prouiſio.

Appetebat tempus quo *Wladislaus* Rex *Poloniæ* Regnum adire promiſerat, feſtum ſcilicet Pentecoſtes, maximo omnium Prælatorum expectabatur deſiderio, nec minori ipſe ad videndam genitricem & proprios penates, ad corrigendas difformitates abſentia ſua exortas, ferebatur, in occurſum ſuum omnes ſtatus properabant, longa fames aduentus ſui ipſum cunctis gratiorem magis quam deſiderandum effecerat. Sed invidit neſcio *Polonorum* fortunæ quis Deus? Concluſio & voluntas Regis de transeundo in *Poloniam*, non tam conſilio *Vngarorum* quam prece & obſecratione abrogata eſt. Iniectus enim *Vngarorum* animis fuit ſingularis, nec a vero abhorrens ſcrupulus & ſuſpicio, ne *Poloni* aduenientem Regem apud ſe ſiſterent, & implicari illum, tum domeſtico, tum *Turcorum* bello, periculisque quam *Vngarorum* de cætero gubernarent, nec aliter in *Vngariam* redire conſentirent, donec illi pacifica & plena, quæ per Legatos promittebatur, daretur Regni *Vngariæ* poſſeſſio. Has deliberationes verſari apud *Polonos* ſiue certa denunciatione, ſiue probabili ſuſpicione *Vngari* rati tranſitum Regis in *Poloniam* quam maxime auertunt, ne & expeditionem in *Turcos* incaſſum iri, & ipſos a parte altera opprimi, bellumque inteſtinum ex integro renouari contingat. Neque enim ſub alicuius alterius auſpiciis & imperio bellum contra *Turcos* geri quisquam decernebat, neque Rege abſente poſſe ſuſtineri, exercitum diſciplinam militarem & ordinum concordiam, & omnia abſentia Regis in diſcrimen caſura quilibet portendebat. *Poloni* quo minus moleſte ferrent auerſionem Regis, literæ excuſatoriæ blande conceptæ ab *Vngaris* miſſæ ſunt. Verum quemadmodum auerſio Regis a tranſitu in *Poloniam Vngaris* multas ſalutares res contulit, ita *Polonis* plurimas pernitioſas parturiuit. Nam *Boleslaus Opoliæ* Dux, vir tum hæreſi *Husſitarum* tum repudiatione conſortis legitimæ *Eliſabeth* de *Pilcza*, & alterius concubinæ ſuperinductione fœdus, cognita auerſione Regis, quem ſibi æſtimabat formidabilem, audacior factus, quod videbat illum rebus *Poloniæ* neglectis, tum domeſtico, tum *Turcorum* bello arctius alligatum eſſe, multitudinem mercatorum *Cracouienſium* cum ſumtuoſis magnique pretii variarumque materiarum mercibus cum equeſtri pedeſtrique numero & curribus merces vehentibus, pro feſto S. *Iohannis Baptiſtæ* ad nundinas *Wratislauiam* tendentes, vt iuſtus exercitus, ſi inuaſio hoſtilis fieret, putaretur, in oppido *Krützberg*, in quo quieti & multis hoſtilitatis conſcii, quieſcebant, (nam ſine clade ſua & ſuorum obtinere prædam illam aliter non poſſe rebatur,) irruens cepit & captiuauit, & omnibus rebus & mercibus, auroque & argento, mercatoribus pauore aut fugientibus aut conſternatis, ciuitate *Krützberg* nullum ferente ſubſidium, potitus eſt, & omnem illarum fortunarum & mercium molem, quæ modeſtiori æſtimatione, ad ducenta aureorum millia appendebatur, impune vſurpauit. Grandis ea-

1444.

tenus afflictio animos *Polonorum* oppressit, vindicandam temeritatem Ducis *Boleslai* decernebant, & indicendum illi publicum bellum. Sed quo euentus illius facilius succederet, sufferenda omnia quoad Rex rediret, & præsentia sua bellum gerendum, nec fidei interim facta, quæ Rex gerebat, impedienda. Sed nec *Wladislaus* Rex ardore quo negotium fidei & defensionis *Vngarorum* promouendum susceperat, incensus iniuriam tam improbam & atrocem sentire potuit, & *Polonis* spolium huiusmodi apud eum querentibus, *nullam se prouisionem rebus ipsis posse daturum*, in aliud animo & operatione intentus respondit, & *vt rem integram in aduentum suum reseruaret*, mandauit, *non posse gaudium prædatori ex rapta præda, si vita sua protelata fuerit, fore diuturnum.* Sollicitat deinde Magistrum & ordinem Cruciferorum de *Prussia* literis & nuntiis, *vt sibi secundam expeditionem agenti contra Turcos saltem nunc exercituale subsidium mittant, quod pro prima mittere neglexerunt, cum id ex professione sua obligentur.* Sed obduratis auribus Regis petitio spreta & contemta est, quoniam terrenorum bonorum abundantia, deinde Veneris Bacchique vsus in plerisque eorum Commendatoribus immoderatus, omnem nunc in eis priscorum disciplinam militarem extinxerant. Verum contemtum hunc æquo animo *Wladislaus* Rex tulit, diuinæ illum reseruans vltioni.

Feruorem altum & in vniuerso Regno *Vngariæ* Regnisque & Prouinciis, pro instaurando bello contra *Turcos*, in cunctorum pectoribus conceptum, permittente Deo tractatus pacis per *Georgium* Despotum *Rasciæ* & *Ioannem* de *Huniad* Woiewodam *Transyluanum*, cum Imperatore *Turcorum Amurath* clandestine interpositus restinguit. Conuentio siquidem fuit occulta pactione inter *Georgium* Despotum *Rasciæ*, qui restitutionem castrorum & dominiorum suorum per *Turcos* occupatorum vehementer flagrabat, & facilius illam conditionibus pacis, quam instauratione belli posse prouenire censebat, & *Ioannem* Woiewodam, vt pace inter Regnum *Vngariæ* & *Turcorum* Imperatorem his conditionibus, *vt Despotus castra & terras suas recuperaret*, composita: *Ioannes* Woiewoda in omnia castra, ciuitates & villas, quæ Despotus in *Vngaria* donatione *Alberti* & *Wladislai* Regum obtinebat, succederet. Quæ pactio *Ioannem* Woiewodam ad componendam pacem, quamuis bellum ingens pararet, accendit. Pluribus itaque Nuntiis pro liberatione Woiewodæ *Natoliæ*, in superiore bello capto, in præsentia sua consistente, ad illum Imperatoris *Turcorum* nomine accedebant, pacem aut pacis sufferentias expetentibus. *Ioannes* Woievvoda potiundæ pacis spem haud dubiam repromittit, nec Despotus *Rasciæ Georgius* ex magna rerum desperatione in magnam & altam spem recuperationis dominiorum suorum adductus, quiescit crebris nuntiis de ineunda pace, tum *Ioannem* Woievvodam, tum *Turcorum* Cæsarem sollicitat. Senserat *Turcorum* Cæsar exploratorum per vniuersas *Vngariæ* & *Italiæ* oras, per eum directorum relatione, ingens bellum aduersus se parari, & tam terrestrem exercitum, quam classem maritimam magna mole & numero instructam esse. Expertus erat superiori anno *Wladislai* Regis & sui exercitus, animum, vires & felicitatem, quem multiplicatis copiis non dubitabat venturum, facileque *Europam* omnem in potestatem suam concludebat, si exercitus terrestris coniungeretur maritimo. Accedebat non inferior tenor, *Caraman* Tartarorum *Cæsaris* filius, qui eadem æstate instaurato maximo exercitu petere *Natoliam* nuntiabatur, tot curis & anxietatibus *Turcus* distractus fatale sibi tempus aduenisse & cœlesti consensu actum esse de se suoque imperio existimans, omni conatu & ingenio firmandam esse pacem cum *Vngaris*, etiamsi auro emi, aut renunciatione quorumlibet castrorum & terrarum componi deberet, in animum induxit, ne & *Tartarorum* & *Vngarorum* terrestri exercitu, classeque *Italorum* vndique circumuentus, simul cum omnibus, viribus distractis, cogeretur decernere. In omnes itaque conditiones per *Georgium* Despotum *Rasciæ* & *Ioannem* Woievvodam sibi, quamuis *Wladislao* inconsulto, propositas vltro consentit, Woievvoda *Natoliæ* vt celeriter a captiuitate solueretur, non paruum erat vtrique parti pacem æstuanti adiumentum, qui etiam pace confecta, septuaginta millibus florenorum a *Turco* redemptus, in libertatem vindicatus est. Certior *Wladislaus* Rex de his, quæ per Despotum *Georgium* & Woievvodam cum *Turcorum* Cæsare pacta erant, per literas & Nuncios factus, rogatur *vt Segedinum proxima die Augusti descendat, Turcorum Cæsaris nuntios illic ad pacem petendam venturos, auditurus.* Læta erat tam *Wladislao* Regi quam vniuersis *Vngaris* hæc nouitas, nulla enim transacta erant secula, quibus *Vngari* petere pacem, non dare consueuerant, & monstro similis nouitas ipsa putabatur. Cardinali Legato *Iuliano* alius erat animus; nam conturbari & vehementer anxiari ex huiusmodi nouitate cœpit, veritus ne fidei negotium & spes pene certa liberationis *Europæ* rediret in irritum, ac ipse qui *Eugenium* Papam, Ducem *Burgundiæ*, *Venetos*, *Genuenses*, classem pro custodiendo stricto mittendam impulerat, mendacii insimularetur & tot impensæ, tot labores iri perditum dolerentur. Iam itaque in *Segedinum* itum est, & nihilominus omni exercitui ad bellum comparato, mandatum vt illic conueniret, pace infecta exinde celerius in hostes transiturus, cuius etiam præsentiam conferre multum putabant, ad pacem tanto æquioribus conditionibus com-

1444.

ponendam, quanto exercitus numerosior atque paratior a *Turcorum* Nunciis illuc venturis animaduerteretur. *Wladislao* Rege atque *Iuliano* Cardinali iam in *Segedino* agente, venerunt Cæsaris *Turcorum* Nuncii, *Græcus* genere erat, & Cæsaris Cancellarius, renegata fide Catholica *Mahometi* sectam professus legationis princeps, cæteri omnes *Turci* centum equorum numerum explebant. Hi ad consilium Regium introducti, præsentatis pluribus scutellis, & vasis argenteis & aureis munerum loco *Wladislao* Regi a Cæsare destinatis paucis legationem absoluunt: *Pacem*, inquiunt, *Dominus noster Turcorum Imperator Amurath vt Tuæ Maiestati complacuerit, temporalem aut diuturnam tecum & Regno Tuo Vngariæ firmare nos plena authoritate data, transmisit, sub his conditionibus, vt omnibus castris per ipsum & antecessores suos conquisitis & Turcorum præsidiis hactenus munitis & possessis in Rascia, videlicet, Golubiecz, Swiderow, Zamow, Kussowiecz, Kowin, Sewerin, Norochardow, Szebrnik, Ostrwicza, Surzin, Rosnik, Koperban, Prokopia, Liaskowiecz, Zielonygrod, atque toti Rasciæ & illi parti, quam Despotus tenebat, Albaniæ perpetuo tibi cedat, Bulgaria tota Imperio suo remaneat. Duo filii Despoti ex captiuitate soluantur.* Hæc *Græcus* & non plura. Legatione hac in secretum consilium reducta, omnes *Vngarorum* Prælati & Barones, quorum multitudo Rege mandante pro huiusmodi spectaculo conuenerat, censent, decernunt & persuadent, *cum tam utilibus conditionibus nullatenus spernendam esse pacem, scire se quantum sanguinis sui quondam fusum est in oppugnatione Golubiecz castri, quod nunc sine sanguine recuperari potest; quanti insuper sit castrum Swiderow tam situ quam munitione fortissimum & nulli secundum; quanti locus Norochardow in copia argentum fodientibus præstans; quanti tota Rascia & pars Albaniæ; quanti pax ipsa à tam infesto, duro, & potente hoste*, solicita deliberatione æstimant. Despotus ipse *Georgius*, iam spe iam metu tabescens, nunc *Wladislaum* Regem, nunc vniuersos Consiliarios, nunc singulos, non tam precibus quam vberrimis lacrymis obsecrat, rogat, *ne occasionem bene gerendæ rei prætermittant, ne castrorum & nobilissimorum, & fortissimorum, & terrarum fœcundarum deditionem restitutionemque parui faciant; tam facilem recuperationem tot terrarum, castrorum, non solum in sua ætate, sed etiam in multis seculis nullatenus speraturi, ne charissimis pignoribus filio vtroque patiantur orbari.* Hæc mœstus flens & eiulans atque cæsariem capitis barbæque pilos decerpens ingeminabat. Omnium itaque consilio vltroneo & assensu, sub conditionibus propositis, pacem cum Imperatore *Turcorum* in decennium firmari placuit, quatenus sub spatio illo *Wladislaus* Rex domestico bello in totum extincto, & throno suo in *Vngaria* firmato, fortiori milite & exercitu lapso decennio bellum posset contra *Turcos* instaurare. In huncque modum *Iuliano* Cardinali nequidquam dissuadente, cum *Turcorum* Cæsare & Nuntiis suis castrorum restitutionem intra octo dies repromittentibus, *Wladislao* Rege publice de tenenda cum *Turco* sub conditionibus compositis pace iuramentum præstante pax conclusa firmata.

Pax cum Turcis concluditur.

Turcorum Cæsaris Legatis conclusione pacis habita *Segedino* discedentibus, literæ a *Francisco* tituli S. *Clementis* Cardinali, Capitaneo classis Apostolicæ, item à cæteris Ducibus *Burgundiæ*, *Venetorum* & *Genuensium*, *Gallorum*, & nauium præfectis afferuntur, *exercitum fortem cum classe instructum esse, & ne Turci in Romaniam ex Natolia possent traiicere sufficienter prouidisse.* Rogatur ipsis literis Rex, *vt virtutem præstet promissis & celeriter in Romaniam terrestrem exercitum adducat, facile omnem Europam si paululum adnitatur, præsertim cum vacua sit, Turcorum Cæsare in Natolia bellum omnibus copiis cum Tartaris agente recuperari posse.* Imperator præterea *Constantinopolitanus Ioannes Palæologus* literas *Wladislao* Regi speciali Nuntio mittit, maximam spem victoriæ & liberationis *Europæ* repromittens, cauendumque à falsis & fictis pacis conclusionibus per *Turcum* petitis, persuadens, & rogans, *ne gloriam suam & famam sempiternam ad abolendam totius Christianitatis veteratam maculam dilatum iri patiatur.* Et vt res notior sit, copiam literarum huiusmodi inserendam duximus.

Literæ Io. Palæologi Imp. CP. ad Wladislaum.

Serenissime & Excellentissime Princeps. Per reditum Legati nostri ab Excellentia vestra recepimus literas Maiestatis Vestræ, in quarum serie & nostri oratoris verbis certiores redditi sumus, Vos optime & feliciter valere, qua de re nedum nos, sed & omnes Principes, Christicolæ lætari plurimum debent, summumque rerum omnium opificem ac factorem DEVM orare & obsecrare votis, ieiuniis & orationibus, desistereque honeste non possunt, vt saluus sitis, quia Christianissimus estis, dehinc propter maximam rerum gestarum præteritarum gloriam & futurarum incolumem contra perfidos nequissimosque Teucros, & optimam mentem, cum laude DEI, gloria, & vnione sacrosanctæ Religionis nostræ, quæ voce nostra digne satis eloqui non possunt. Nam si nobis ora sonantia centum ipse DEVS dedisset, laudes vestras satis extollere nequiremus, sed mens conscia recti, votis hæc magnanima cœpta vestra prosequitur. Verum quia etiam vbi facto opus est, verba ipsa non sufficiunt, intellecto & clarius cognito, sublimitatem Vestram contra Teucros ituram hac æstate, decreuimus omnes vires & studia nostra vestris fauoribus addere contra perfidum crudelissimumque Christianorum hostem Ammurathum, omnique cura, studio, & diligentia Sereni-

1444.

nitati Vestræ grati esse studemus, & vniuersus ordo Christianorum tenetur. Sed dum hæc cogitaremus, perficeremus, expectaremusque Maiestatis Vestræ ad partes orientis aduentum, ad notitiam nostram peruenit, Georgium Despotum & Serenitatem Vestram cum dicto Amurato quædam pacis fœdera cœpisse & perfecisse, & ipsum parare legatos suos ad Excellentiam Vestram, pro concludendis & firmandis conuentionibus. Qua de re plurimum adiurati sumus, nec possumus satis intelligere, vnde talia processerint, qui victo superatoque inimico ita perterritus est, vt solum nomine Celsitudinis Vestræ ruat eius imperium, & in præsentiarum cum nulla ei spes relicta sit, velitis his insidiis ipsi tempori præstare ad restaurandas redintegrandasque vires, quo ipse victus superatusque regnet cum periculo & ruina multorum Principum populorumque Christianorum, qui apertissime vestris viribus & autoritate dictum Amurathum & eius loca oppugnarunt. Quapropter in mentem nostram cadere non potest, quod tantus error gloriosa & dignissima principia finiret, quorum fama iam per vniuersum terrarum orbem diffunditur, nec indigne Celsitudini Vestræ Iustinianum & Titum vere dignissimos Imperatores comparauerim. Quas ob res vestro nomine & singulari authoritate & felicitate moti sunt Principes & populi Christianorum; eius subditi colligati, vicini & coadhærentes; sed etiam eius fidei complures, Camaranus videlicet, qui magnam Asiæ Orientalis partem suis viribus & exercitu usque ad maria adeptus est, huic etiam additi sunt filii Karandugle & plures alij & classis optata iam strictum debet obsedisse, vnde non est credendum, quod tanta tamque insperata occasione victoriæ oblata Serenitati Vestræ, viribus omissis, cogitationes suas ad pacem, quæ multas insidias habitura sit, conuertit, sed potius ad prouehendam gloriam & famam fidelium, & delendam Christianitatis inueteratam maculam contra perfidos nequissimosque Teucros, qui crudeliter, nequissime, & fidem nostram & Christianum nomen, impiissimeque ac turpissime insecuti sunt. Sed vt nulla de laudibus vestris taceat ætas & Serenitatem Vestram votis posteritas omnis exposcat, vincite Titum, qui Iudæos triginta vno denario vendidit, propter Christum triginta nummis venditum, & si quid in verbis fuit, euanescat, redeatque Maiestas Vestra ad mentis integritatem, qua nulla præclarior aut diuinior excogitari potest. Nec, vt arbitror, vnquam aderint expositoribus, quos nos vllo pacto die noctuque cogitantes intelligere non possumus nisi fortasse id Serenitas Vestra his aures præbuerit, vt facilius Amurathes Græcia derelicta, ad tutandam Asiam se conuerteret, quemadmodum eum fecisse die duodecima præsentis mensis intelleximus, sicque facile sit non repugnantes vincere, & omnis occidentalis plaga vestro nomini supponatur. Nam cum ore Saluatoris nostri dictum legerimus: Omne Regnum in se diuisum dilabitur, non poterit vtramque partem tueri, nec potenti manu impediente classe maritima in Græciam redire, nec futurum parua stipante hominum caterua, qui se & suos apertissimo periculo subiiceret, & sic illos imitabatur, qui duos vna hora sectatur lepores, qui altero insecuto quandoque carebit vtroque. Habet etiam penes se consules venales, quibus nullo pacto confidit, nec potest confidere, cum sæpissime minimis in rebus & paucis persuasionibus deficiunt, & semel mali semper præsumuntur esse in eodem genere mali, testante iuris regula. Subditi igitur eius, adhærentes, vicini, & nos cum ipsis contra Teucrum moti sumus, vestra spe confidentes. Hoc vnum nouimus Vestram Serenitatem non esse nesciam iam bello cœpto, cætera eius loca per nos capta, & in præsentiarum fama confidentes vestra maxima bella parauimus apertissime, non per insidias, non per dissimulationes, sed omni cura, solicitudine, diligentia, studio, & labore, & plurimis impensis ad sanctum opus perficiendum, omnia necessaria belli cum viris expertissimis, & omni conatu exire instituimus, multos etiam nostrorum Nobilium maximis periculis exposuimus, dum hortamur populos Christianorum vicinos & subditos Teucrorum ad suam liberationem & fidei nostræ augmentum, qui omnes animis, armis, opibusque paratissimi sunt, expectantque Serenitatis Vestræ aduentum, quemadmodum sanctissimi Patres Christi aduentum operiebantur. Et tantus est magnitudinis Vestræ apud hostes tremor, quod Amurathes non audet eos, qui a sua iurisdictione defecerunt, infestare, nec verbis suis reprehendere, licet apertissime iam ex subditis & amicis hostes effecti sunt. Itaque plurimum admirantes admiramur, quod Excellentia Vestra victrix & triumphans contra eos qui nomine magnitudinis Vestræ liquescunt, quemadmodum nix a sole, & nebula a vento, & cera ab igne, velit aures factionibus præbere, præsertim cum de aduentu Vestro tot Maiestatis Vestræ scripta emanarunt. Itaque considerantes dedecus, cognoscentes periculum, & intelligentes damna eorum, qui vestris suasionibus his bellis se implicauerunt, nedum Excellentiam Vestram, sed quemcunque etiam infimum hominem, a tam egregio facinore & tam vulgato deficere nefas esse indicaremus, nihilominus vt certiores simus de omni rerum euentu, harum latorem nostrum Dominum mittendum duximus, qui vt arbitramur Maiestatem Vestram in itinere reperiet. cuius literis intelligemus & exequemur, quidquid poterimus in fauorem & honorem & gloriam Celsitudinis Vestræ. Si tamen (quod in mentem cadere non potest) aliter esset, Excellentiam Vestram hortamur & deprecamur, dignetur clarissime sine aliqua dubietate & obscuritate nos de cogitationibus, consiliis, & deliberationibus vestris certiores facere, vt possemus rebus nostris prouidere, ne errantes in damnosa & mortalia laquea incurramus, præter mentem & opinionem Serenitatis Vestræ, quam iterum atque repetentes obsecramus, vt nobiscum omnia clare communicet & verissime aperiat, speramusque quod Deo dante hæc magnanima Serenitatis Vestræ opera fauori Sanctissimæ fidei cedent, & gloriæ Sublimitatis Vestræ, cuius nomen, honos, laudesque apud nos & posteros nostros semper in honore erunt, cogentibus & rebus optime gestis præteritis, & clarissimis literis Vestris. Declarantes nobis quid acturi simus, parati sumus ad omnia placito Maiestatis Vestræ optimo corde, quam Deus per longissima tempora felicissime custodiat. Datum in vrbe nostra Misistra die XXX. Iulii Anno Domini M.CCCC. XLIV.

Nomen. Ioannis Palaeologi Romanorum Imperatoris ac Moderatoris in Christo Trophæo Græcor.

Serenissimo & Excellentissimo Principi & Domino, Domino Wladislao, Dei gratia Regi Vngariæ, Poloniæ & Dalmatiæ, Croatiæ &c. Supremo Principi Lithuaniæ ac Hæredi Russiæ & fratri scutumque totius christianitatis gubernanti, Domino nostro in Christo Deo dignissimo.

Harum literarum series *Wladislaum* Regem mouit, & *Iuliano* Cardinali tam prudentia, quam eloquentia, quanta mala, si conclusio pacis obseruata fuerit, quanta bona si violata & reiecta amplissimis & diuturnis sermonibus differente, pœnitere Regem & Consiliarios pacti & fœderis cum *Turcis* initi cœpit, præsertim cum spes haud dubia fuerit, non ea solum, quæ *Turcus* redditurus erat, sed vniuersam *Europam* recuperari & *Turcum* vltra mare redigi posse, & sempiterno illo gloriari triumpho. Sed & ipsum *Ioannem* de *Hunniad*, qui Regem ad pacificandum cum *Turcis* induxerat, eadem pœnitentia inuasit, ex eo maxime quod Rex *Wladislaus* finito bello ipsum in *Bulgariæ* Regem præficere, de quo & publicas literarum promissiones habebat, pollicebatur, quæ ambitio virum spiritus ingentis vehementer agitabat. Noui itaque tractatus, nouæ deliberationes haberi cœptæ sunt, de bello prosequendo, & plures dies præterea absumti, infra quos dum castra *Swiderow Golubiecz*, & alia, elapsis non octo solum, sed viginti diebus, iuxta legatorum sponsionem non redderentur, bellum ex integro geri cum *Turco* placuit, neque auxilium classis maritimæ dudum tenente in strictu custodiam, tanto tempore in sua spe negligi & fraudari, omnesque *Vngari* legatos *Turci* in dolo venisse, & callidis vanisque promissionibus auertere Regem a bello gerendo voluisse concludebant. Itaque temerato iuramento rupto fœdere *Turcis* promisso, quod pro cautela ampliori & purificatione regiæ conscientiæ autoritate Apostolica dissoluebat, & irritum, cassum atque nullum *Iulianus* Cardinalis, veluti quod iniussu sedis Apostolicæ cum hoste Christiani nominis Rex pepigerat, decernebat, bellum contra *Turcos Wladislaus* Rex assumendum & gerendum concludit, & ne conclusio ipsa ex aliquo euentu dissolui, variari & labefactari possit, *Iulianus* Cardinalis tam ab *Wladislao* Rege, quam ab omnibus eius Consiliariis noua iuramenta exigit, in hæc forma:

Bellum adu. Turcam concluditur.

Iuramentum Wladislai de bello adu. Turcas prosequendo.

Nos Wladislaus Dei gratia Vngariæ, Poloniæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Rex, Lithuaniæ Princeps Supremus, & Hæres Russiæ. ad vniuersorum notitiam. Dudum in conuentione generali Prælatorum & Baronum ac Nobilium huius Regni nostri Vngariæ, Budæ nouissime celebrata, pro honore Omnipotentis Dei, ac pro defensione & augmento fidei Christianæ, & pro bono totius Ecclesiæ Catholicæ, præsertim pro liberatione huius Regni nostri & partium circumstantium, quas ipsi Turci multis retro actis annis atrocissime sunt persecuti, & de præsenti persequi non cessant, decernimus, firmamus & stabilimus vnanimi consensu & voluntate totius prædictæ conuentionis, ire personaliter, & nobiscum ducere ista ætate seu anno præsentem exercitum versus partes Græciæ & Romaniæ, & cum Dei adiutorio totis viribus nostris laborare ad exterminium dictorum impiorum Turcorum, idque pro maiori rei firmitate iurauimus in manibus Reuerendissimi in Christo Patris Domini Iuliani Cardinalis S. Angeli, Apostolicæ sedis Legati, executioni demandare, ad consolationemque totius Christianitatis hanc nostram puram intentionem, ac deliberationem nostris literis manu nostra subscriptis. Significamus Sanctissimo in Christo Patri, & Domino Domino Nostro Papæ, Eugenio IV. & Serenissimis Regibus & Principibus Christianis, propter quod nemo quoquo modo cogitare debet, quin nos tam sanctam deliberationem, solennem, iuratam & vbique publicatam velimus & omnino disponamus Deo propitiante ad executionem & optatum finem deducere. Nihilominus quia nonnulli propter aduentum Oratorum Amurathi Imperatoris Turcorum fieri postulatum adhuc dubitare videntur, an prædictam deliberationem Budæ factam & iuratam exequi velimus, idcirco ad tollendam ex animis quorumcunque huiusmodi de nobis dubitationem seu suspicionem, aut ambiguitatis scrupulum, & præsertim vt Reuerendissimi in Christo Patris & Domini Domini, Franciscus Venetus, Vice-Cancellarius, & prædictus Dominus Iulianus Supremus Pœnitentiarius Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, & Apostolicæ sedis Legati nec non Magnifici Capitanei galearum, tum Illustrissimi Domini Ducis Burgundiæ, quam Illustrissimi Domini Venetiarum per amplius de sinceritate & integritate mentis nostræ firmitate nostri propositi, ac obseruatione nostræ præscriptæ deliberationis & promissionis certificentur & assecurentur, de consensu & assensu nostrorum Prælatorum & Baronum apud nos existentium, tam eorum, qui nobiscum

1444.

ad exercitum venire debent, quam eorum qui in Regno noſtro remanent, in verbo Regio & honore noſtro ac ſub fide Chriſtiana in qua ſanctisſimum baptiſma recepimus, & vitam conſequi ſperamus, Domino Cardinali S. Angeli Legato ſpondemus, promittimus & pollicemur, iuramusque & votum facimus S. Trinitati Patri & Filio & Spiritui Sancto, & glorioſiſſimæ Virgini, Mariæ Dei genitrici, ac omnibus Angelis & Sanctis Dei, & præſertim beatis Regibus, Stephano & Ladislao, Patronis huius Regni noſtri, prædictam deliberationem noſtram & promiſſionem Budæ factam effectualiter demandare, & infra primam diem Septembris proxime ſequentis eſſe cum noſtro exercitu ſupra vadum Danubii apud Orſthwan, vel apud alia vada & loca inferiora & immediate incipere transfretari, & ſucceſſiue continuare effectualiter ſine intermiſſione temporis transfretationem exercitualiter, & in continenti intrare terram quam occupunt prædicti Turci & continuare exercitualiter ſine dolo & fraude, vel alio quocunque excogitato colore iter noſtrum in Romaniam & Græciam, & alias partes, quas tenent Turci, in circa mare, & facere quicquid nobis eſt poſſibile, pro viribus & potentia noſtra, vt Turci iſto anno expellantur de partibus Chriſtianitatis vltra mare, non obſtantibus quibuscunque tractatibus aut practicis ſeu concluſionibus aut capitulis treugarum factis, vel fiendis, cum Imperatore Turcorum, vel eius nuntiis ſeu ambaſſiatoribus prædictis ipſius nomine, ſub quacunque forma verborum, etiam iuramento, firmatis vel firmandis, quibus omnibus per hanc præſentem noſtram promiſſionem, iuramentum & votum volumus expreſſe & ſpecifice derogare, & derogatum eſſe, ita vt nullo ingenio, colore vel prætextu quoquo modo cogitari poſſit, huiusmodi noſtra promiſſio iuramentum & votum infringi, violari impediri aut differri valeat vel poſſit. In cuius rei teſtimonium præſentes literas fieri fecimus & publicari, ac noſtri Sigilli, quo vt Rex Vngariæ vtimur, appenſione muniri. Datum in Segedin quarta die Auguſti Anno Domini M. CCCC. XLIIII.

Et nos Simon de Rosgon Epiſcopus Agrienſis, Regiæ Maieſtatis Supremus Cancellarius, Ioannes Episcopus Waradienſis, Raphael Herczog de Zegczew ad Epiſcopatum Boſnenſem poſtulatus, & Ioannes de Hunniad Woievvoda Tranſyluaniæ qui cum præfato Domino Noſtro Rege ituri ſumus, promiſimus, iurauimus, & vouimus in forma ſuperius expreſſa; Et nos Petrus Episcopus Chanadenſis, Laurentius de Hedrevvara Regni Vngariæ Palatinus, Georgius de Rosgon Iudex Curiæ Regiæ & Comes Poſonii, Simon de Palencz Magiſter Agaſonum Regalium, Michael Orſchag de Goth, Supremus Theſaurarius Domini Regis, Emericus filius Woievvodæ de Marſchali pridem Comes Simigienſis, Paulus filius Woievvodæ Bani de Alſolindvva, Simon Iudex de Amod, Magiſter Pincernarum regalium; Ioannes de Loſſoncz Paulus de Herczog-Zekczevv, Rubertus de Tau, Danes de Macedonia & Syluester de Thorna Comes, de eadem, qui in hoc Regno remanemus, in ſignum huius noſtri conſilii & aſſenſus, ad prædicta etiam noſtra ſigilla, penes ſigillum dicti Domini Regis apponi fecimus. Datum vt ſupra &c.

Dominus *Ioannes* Woiewoda addidit in iuramento & voto ſuo, *quod ſi prima die Septembris non poſſet ibi eſſe, indubitanter infra quatuor aut quinque dies immediate ſequentes ibidem conſtitueretur.*

Tot & tanti motus in *Vngaria* multifarie concitati *Polonos* quoque exciere, quibus quam plurimum pernicioſi viſa eſt res exempli, hoſtes in pactis fallere, & Regem contrario iuramento irretire. Conuentum itaque in *Piotrkovia* pro die *S. Bartholomæi* celebrant generalem, & vniuerſis fere Conſiliariis Regni conuenientibus, placuit *Wladislaum* Epiſcopum *Wladislauienſem* & *Ioannem* de *Pilcza* ad Regem *Vngariam* celeriter mitti, qui illum & a propoſito belli proſequendi reuocent, & omni perſuaſione & conſilio in *Poloniam* redire inducant. Sed Rex teneri conuentum præfatum intelligens, *Ioannem Gruscinski* Cuſtodem *Cracouienſem* & Notarium ſuum, *Petricoviam* mittit, ſignificans, *proſecutionem belli contra Turcos ſe nullatenus omiſſurum.* Quodque iam ex *Segedino* diſceſſurus erat cum omni exercitu, & ad vada *Danubij* verſus *Orshawa* tranſiturus, committebat, *vt Duci Maſouiæ Boleslao Regnum Poloniæ ferret ſubſidium contra Ducem Lithuaniæ Caſimirum germanum ſuum, terras Maſouiæ bello aggredi diſponentem, prouiſumque ſe tempeſtiue ex Turcorum bello feliciter reuerſum* repromittebat *atque vlturum eam iniuriam, quod Dux Caſimirus Lithuaniæ contra prohibitionem ſuam bello aggredi Maſouiam parabat.* Grata erat hæc commiſſio Conſiliariis, nec minus Duci ipſi *Maſouiæ Boleslao*, qui tunc perſonaliter conuentioni intererat, efflagitans *ſubſidio exercituali ſe iuuari* ſuper qua re omnes deliberandum cenſebant neceſſitate vrgente. Iam etenim Dux *Caſimirus Lithuaniæ* cum omnibus potentiis ſuis in terram *Drohicenſem* deſcenſum faciens, erecto caſtello caſtrum *Drohicenſe* expugnare conabatur, ſed & exercitus Ducis *Boleslai Maſouiæ* depopulationem deuaſtationemque terrarum ſuarum prohibiturus, illi approximauerat, quem plures Barones & Nobiles ex *Polonia* notabiliter auxerant. Dux alter *Maſouiæ Wladislaus*, etſi terrarum copias ſuas in campum, laturus fratri Duci *Boleslao* auxilium eduxiſſet, coniungere tamen ſe exercitui Ducis *Boleslai* diſtulit, & iter retrorſum inflexit, vt magis deſerere quam adiuuare partes fratris exiſtimaretur, qui ſi potentias ſuas cum exercitu Ducis *Boleslai* coniunxiſſet, multo tunc *Maſouitæ* fuiſſent *Lithuanis* numero & robore ſuperiores. Verum etſi exercitus *Lithuanorum* numero maior exiſtimatus fuerit, robore tamen *Maſouitæ* excedebant, cum in exercitu *Lithuanorum* maior pars a-

gre-

1444.

greſtium, & ad dimicandum inutilium putabatur. Sæpe itaque *Boleslao* Duce abſente milites ſui magno animi feruore, magno impetu ſignum depoſcebant. Sed Dux exercitus *Nicolaus Powala* de *Thaczow* Succamerarius *Sandomirienſis* nullatenus Duce *Boleslao* abſente fortunam experiendam ducebat. Erat tunc in exercitu *Boleslai* Dux *Michael Lithuaniæ*, filius olim Ducis magni *Sigismundi*, maximum pro conſequenda victoria monimentum, ad quem magnam partem exercitus *Lithuanici* defectuum certa intimatione pugna inita conſtabat. Inſuper erant *Maſouitis* currus plurimi falcati, bombardis & fiſtulis pleni, qui vniuerſum circumdabant exercitum, atque illum pugnantem velut murus fuiſſent tutati, quibus reſpectibus creſcente *Maſouitis* animo, *Lithuani* magis ac magis conſternatos pauidosque animos inducebant, adeo vt omnia vaſa nobiliora in auro & argento, veriti futurum ſuorum caſum & fugam, in caſtra propinquiora remiſerint. Conſiliarii itaque *Poloni* conuentum apud *Piotrcowiam* agentes, quamvis iuxta commiſſionem regalem terras *Lancitienſem*, *Cuiauienſem* & *Dobrzinenſem* ad defendendum Duci *Boleslao Maſouiæ* deſignaſſent, miſerunt tamen *Vincentium* Archi Epiſcopum *Gneſnenſem* & *Ioannem* de *Oleſchnicza* Palatinum *Sandomirienſem*, qui bellum compoſitione pacis interciperent, aut ſi minus, treuga ſuſpenderent. Nam cum res inter domeſticos & homagiales Regni agerentur, victoriam futuram cuicunque parti contingentem Regni Conſiliariis non lætam aut gratam, ſed magis execrabilem & cruentam deberi cenſeri. Qui cum vtramque partem conueniſſent, & nomine Regis & Regni ad pacem & reconciliationem exhortati eſſent, deciſionemque læti pro terra *Drohicenſi Wladislao* Regi ex *Turcis* feliciter redeunti reſeruare ſuaderent, treugaque vtraque parte conſentiente accepta, concluſaque eſt, quà concluſà tractatus de pace & concluſione eius perpetua inſtaurantur. Sed his Legatis Regni Archi Epiſcopo & Palatino intereſſe indignum viſum, quippe qui rem integram aſſeruare in aduentum Regium decernebant; itaque eis diſcedentibus pax perpetua inter partes concluſa eſt, ſub his conditionibus, *vt Boleslaus Maſouiæ Dux receptis à Caſimiro Duce Lithuaniæ ſexagenarum ſex millibus latorum groſſorum Pragenſium tam iuri quam poſſeſſioni terræ Drohicenſis deſtitutus literis, quas habebat ſuper illa, cedat, diſtrictumque Wegrow appropriatum ſuo Ducatui perpetuo retineat.* His conditionibus pace conſtituta ſine dimicatione diſceſſum eſt, & caſtrum *Drohicenſe* Duci *Caſimiro Lithuaniæ*, pecunia prius accepta, datis obſidibus, reſignatum. Sed *Lithuanos* velox pœnitentia pactorum cepit, carpente & arguente illos *Matthia* Epiſcopo *Vilnenſi*, *quod argento non armis contra morem ſuorum maiorum bella gereernt, & iniurias redimerent potius, quam vindicarent*, propter quod & diſtrictus *Wegrow* non obſtante iuramento & fœdere, literisque illius renunciationem teſtantibus, Duci *Boleslao Maſouiæ*, contra ius faſque, violenter ablatus eſt, & Dux *Caſimirus* ſæpe nuntiis *Boleslai* de reſtitutione diſtrictus & obſeruatione pactorum eum requirentibus minatus, *velle ſe pecuniam datam nouo bello recuperaturum.* Et quia Conſiliarii *Poloniæ Piotrcoviæ* congregati *Wladislaum* Regem alloqui per Nuntios notabiles, vt conſtitutum erat, non poterant, neque enim arbitrabantur illum intra *Vngariæ* fines reperturum, propter quod omnes conceptus ſuos literis mandant, & miſſo veloci nuntio ſuam Serenitatem literis multifarie diſſuadentibus tranſitum, alloquuntur, mutareque ſententiam aſſumendi belli contra fœdus cum *Turco* ictum fortiſſime, bonum cenſent, & corrigere Regem propoſitũ, præſertim cum melior cauſa atq; rectior id comprobet atq; ſuperet.

Poloni Wladislao bellum diſſuadent.

Wladislaus itaque Rex omnem diligentiam pro inſtaurando contra *Turcos* bello conuertens, & nouum exercitum, qui priori fortior & numeroſior eſſet, vndique congregans, circa vigeſimam diem Septembris caſtra à *Segedino* mouit, multis lachrymarum imbribus diebus ſuperioribus emiſſis, quod contra fœdus & iuramentum primarium *Turtis* præſtitum, quos iam tum caſtra *Sviderow* & *Golubiecz* ac omnes alias in *Raſcia* munitiones & loca, & Deſpoti geminos filios conſtabat, ſatisfaciendo conditionibus fœderum, reddidiſſe, & reſignaſſe, cogebatur bellum gerere, diuino præſidio, quod ſibi priori bello propitium nouerat, & cuius vltionem velut iuramenti præuaricator, & tacitis ſuſpiriis & publicis fletibus animo iam præſagitabat, deſtitutus, ſed & copias exercitus ſui longe pauciores copiis, cum quibus anno ſuperiori bellum geſſerat, quas duplo auctas credebat, intelligens, quum præter ſpem concluſæ cum *Turcis* pacis, neque tantæ copiæ ſe parant ad bellum, neque ad tempus ſtatutum *Danubium* traiecerant, ſed & multi milites *Poloniæ*, quaſi altas largitiones expediſſent, cogente defectu, abire permiſſi ſunt, ſuggerente Regi quodam conſultore, illis non indigere, anxium mœſtumque trahebat ſpiritum, querelas ſæpe ingeminans, quod tunc milites *Poloniæ* fidos ſibi, malo perſuaſus conſilio, remiſit, cum illorum vſus magis ſibi eſſet neceſſarius, & donandi largiendique copia nusquam maior ſuppeteret. Tranſitus autem Regis & exercitus non per *Raſciam*, vt ſuperiori anno fuit, ſed iuxta flumen *Danubij* per Regnum *Bulgariæ* copiæ omnes tertia die Nouembris traductæ ſunt, culpa omnis in *Nicolaum Laſſoki* Decanum *Cracouienſem*, qui ea tempeſtate & actionum Regiarum, & theſaurorum erat præcipuus moderator, arbiter, & expenſor, retorquebatur, & ſuſcepti contra fœdus & iusiurandum in *Turcos* belli & ſolatii mili-

tum

1444.

tum *Poloniæ* qui ſe iuuari *Pannonico* auro expetebant, abiiciendi.

Poſtquam igitur Rex in *Bulgariam* traiecit per paſſum *Puſchawa*, qui eſt in vlteriori ripa *Danubij* verſus *Vngariam*, quarta die *Florentinum*, & ſexta *Bidinium* in vlteriori ripa *Danubij* & in ipſo Regno *Bulgariæ* peruenit, fortia quidem pro manuali pugna caſtella, quæ magnus *Teucer* pluribus iam temporibus occupauit, & quæ Rex ipſe oppugnare diſtulit, quia fuit animus eius gentes ſuas ſine offenſa & vulnere, ſine quibus expugnatio raro contingit, prius *Adrianopolim*, deinde *Galliopolim* vsque traducere, vt ſe cum Apoſtolica, Ducis *Burgundiæ*, *Venetorum* & *Genuenſium* maritima claſſe coniungeret, quæ intra Pharum *Galliopoliæ* iam applicata, tranſitum *Turcorum* ex *Aſia* vbi tunc erat Cæſar *Teucrorum Amurathes*, cum filio *Karaman* Principe *Tartarorum* in Regno *Natoliæ* bellum gerens, in *Europam* ad Regnum *Romaniæ*, quæ & *Græcia* dicitur prohibebat. Et quamuis multorum fuiſſet tam opinio, quam perſuaſio, vt ex *Bidinio* dextro colle verſus *Adrianopolim* propter breuitatem itineris proceſſus fieret, quo in quindecim diebus tuto perueniſſet exercitus; ſed quia & Regi & Conſiliariis viſum eſt, quod exiguus eſſet exercitus, & quod per ſyluas & montes intermedios traduci opportune currus non potuiſſent, qui quidem etſi celeritatem gentis militaris impediant, ſi duci tamen vna poſſunt, totum muniunt, & reſtaurant exercitum. Decreuit itaque Rex ad ſiniſtram tendere verſus *Danubium*, tum ne currus cogeretur relinquere, tum quod illic maiorem victualium copiam reperturum exercitum cognoſcebat.

Dimiſſis igitur ad latus dextrum verſus meridiem vrbibus *Philippopoli* & *Adrianopoli* vltra montes & penes ripam *Danubij* per amœna loca & opulenta, *Macedoniæ* Prouinciam transeundo, quatuor de triginta diebus ad vrbem *Nicopolim* peruentum eſt, quam fere mediam *Danubius* ambit, aliam partem verſus Orientem celſior mons tuetur, reliquum Vrbis humili colle vallatum eſt, in quo extra circuitus vrbis etiam caſæ aderant, pro more patriæ non ſuperbæ, quæ omnes prædæ & incendio datæ ſunt. Muros vero ciuitatis, etſi apparerent paruis de ſaxis extructi, non tentauit expugnare Rex, eadem quam diximus ratione, citius in *Græciam* tranſeundi, etiam quia cum exercitu Regis non ductæ fuerunt, niſi paucæ quædam bombardæ paruæ, vt exercitus eſſet minus impeditus. Humilis ſiquidem ciuitas *Nicopolis* & cuius præſentia famam minuit, licet ſit metropolis in *Bulgaria*, ſed aliquando dotata, pleriſque commoditatibus agroque & portu fertili, per quem in *Walachiam* & *Tranſyluaniam*, inde in *Vngariam Teucris* ipſis patet acceſſus.

Wladislaus Rex Nicopolim venit.

Tenente aut ſtatiua Rege ſub vrbe *Nicopoli* Illuſtris *Wladislaus Tranſalpinæ Walachiæ* Woiewoda, qui & *Dracula* dicitur, ex *Walachia Danubium* traiecit, in *Bulgariam* ad adorandum Regem *Wladislaum*, veniamque petendum, quod coactus & non adiutus ab *Vngaris*, alias ſocietatem & fœdus cum *Turcis* iniiſſet. Luſtrato autem exercitu Regis & eius paucitate perſpecta, fertur Regem multis precibus, conſiliis & perſuaſionibus, vt in *Vngariam* omiſſo cœpto itinere rediret, rogaſſe, *debilem nimis & paruum numero regium exercitum* aſſerens, *neque in belli adducendum periculum & diſcrimen: cum Cæſar Turcorum & tantarum copiarum paucitate nullatenus vinci poſſet, qui cum maioribus potentiis venationes ferarum exercere conſueuit.* Sed ſuperioris anni fortuna & certitudo habita de maritima claſſe prohibitura *Turcorum* de *Natolia* in *Europam* tranſitum, & hæc & plura alia ſana conſilia repudiabat, quamuis fere omnibus Conſiliariis *Vngariæ* placebat reuerti. Poſtquam itaque *Wladislaus* multiplicibus nequaquam potuit auiſamentis & conſiliis Regem a proſecutione belli auertere, de quatuor millibus *Valachorum*, quibus & filium pro Duce & Capitaneo adiunxerat, pacati & reconciliati ſibi Regis auxit exercitum, qui ſi verum fateri licet, quindecim vix millibus equitum munitus erat, currus vero aderant vltra quam bis mille, non onuſti ſaltem victualibus, ſed auro & ſuppellectilibus, aliisque rebus quæ ad ornamentum & dignitatem militum pertinebant, ita vt quisque propriam ſuam domum adduxiſſe videretur. Prouidere autem ſatagens *Wladislaus* incolumitati Regis, pro veteri merito, quo illum Pater *Wladislai* Regis proſequebatur, donauit illi duos equos velociſſimos, & duos *Valachos* fidiſſimos, omnium itinerum & locorum peritos, monens Regem, *vt illos à latere ſuo nunquam diſcedere pateretur, futurum enim, ſi quod ſibi accidiſſet diſcrimen, equorum velocitate & hominum illorum peritia facile euitare poſſe.* Rex etſi equos hominesque ſuſceperit, ſicut cæteros, ita & illos monitus ſalubres abiecit, ſiue fortunæ ſuæ confidens, ſiue aliorum & ſignanter Cardinalis *Iuliani* & *Ioannis* de *Huniad*, altis pollicitationibus ab omni ſalubri conſilio auerſus, ſiue quod vrgentem vim fatorum exſuperare non poſſet.

Dracula Walachiæ Woiewoda ad Wladislaum Regem venit.

Dimiſſo igitur à ſiniſtris amne *Danubio* per fertilem *Thraciæ* prouinciam exinde iter aſſumtum eſt, vbi plurima priſcorum Imperatorum ac Ducum *Romanorum* ſumtuoſa inſigniaque ædificia ac marmorea monumenta *Græcis* & *Latinis* literis ſcripta, comperta ſunt, arcus inſuper & excelſas columnas, quæ pro maiori parte tum *Teucrorum* malignitate corruerunt. Sed inter eundum quoddam non famoſum flumen Rex offendit, vbi viginti octo galeatas naues ad Danubii flumen ſuo poſtea tempore traducendas, Imperator *Turcorum* recondiderat, exercitu impoſito vsque ad portas *Budæ*, *Vngariæ* & *Sclauoniæ* Regna depo-

1444.

pulanda, ſi guerra continuanda fuiſſet tranſiturus, quas galeatas *Wladislaus* Rex ſuccendi deſtruique mandauit, vrbesque & caſtella, templa & villæ, magis militum voluntate, quam Regio imperio vaſtabantur. Vbi quanta fuerit etiam in *Teucros* Regis clementia & humanitas perſpectum eſt. Cum enim vidiſſet gentes exercitus ſui nedum in *Teucros*, verum etiam *Bulgaros* ſæuire, & nullam in *Bulgarorum* & *Græcorum*, ſicut nec in paganorum templis haberi reuerentiam, quin omnia ferro igneque mandarentur, accerſitis ſcribis: *Videtisne*, inquit, *quo pacto ſe noſtræ res habeant, & quibus vtimur moribus, neque enim poteſt hoc genus hominum vlla ratione ab ſua immanitate diuelli, metuoque vehementer, ne iratus DEVS inhumanitatem noſtram abhorreat aliquando.* Pro honore igitur & purgatione conſcientiæ noſtræ Maieſtatis Noſtræ, mandamus literis notetis, in forma ſubſequenti, vt etiam hoſtes noſtri poſſint, ſi velint, de ſua ſalute cogitare.

Manifeſtum Wladislai Regis.

Nos Wladislaus Dei gratia Vngariæ & Poloniæ Rex &c. Vobis qui caſtella de Sumen, de Mahoracz, de Petrecz, de Warna, de Galatha, ac alia Prouinciæ Thraciæ caſtella in contemtum Chriſtianæ religionis occupatis, & Chriſtianos homines Græcos & Bulgaros, qui vt in lege Domini ambulent, ab Orientalis Eccleſiæ ritu ad vnionem occidentalis Eccleſiæ ſub Eugenio Papa IV. nouiſſime venerunt, ſub iugo & ſeruitute veſtra tenetis, perſuademus, & etiam mandamus, Chriſtianos ipſos, pro quorum libertate ex noſtris Regnis Poloniæ & Vngariæ hucusque peruenimus, & Deo Duce progrediemur vlterius, propria eorum libertate donetis, Deo & Eccleſiæ Romanæ ſeruituros; locaque prædicta noſtro & Catholico Imperio adiicientes, in manibus noſtrorum militum reſignetis, & ad vrbem Galliopolim, ac in Aſiam ad antiquam ſedem Veſtram Natoliæ vos transferatis. Quod vt facere tuto poſſitis, tenore præſentium vobis omnibus & ſingulis memoratis ſaluum & ſecurum conductum validum cum effectu Regia liberalitate Noſtra concedimus. Quod ſi præſentibus literis pergitis eſſe rebelles, nondum exercitum noſtrum contra Vos ſucceſſiue ducentes, militibus noſtris in prædam vos dabimus & interitum. Nos iureiurando Noſtro vouimus omnipotenti Deo, ac Vnigenito Filio eius Ieſu Chriſto Domino noſtro, Vos & Principem Veſtrum Amurathum, quem nominatis Cæſarem, Domino auxiliante, inuadere, & quantum in nobis fuerit, perſequi & debellare, tanquam Noſtros & vniuerſæ Reip. Chriſtianæ publicos inimicos. Has itaque conſcriptas literas in fortes & victorioſas manus ſuas accepit, & tribus de *Teucrorum* gente, quos captos tenebat, vita donatis, per Prouinciam prædictam deferendas obſignauit. Quarum literarum ſerie (vt redeamus vnde diſceſſimus) complures *Teucri* caſtella, in quibus morabantur, metu reliquerunt, quidam vero locorum ſitu ac vallo muroque confiſi ſeſe abſentare noluerunt, & præſertim hi, qui caſtellum *Sumen* & caſtrum *Petrecz* occupabant. Qui cum vidiſſent ſe triplici muro, foueis profundis ſaxoſisque montibus eſſe munitos, impetum Regis pugnamque ſuſtulerunt exercitus, & quanquam ad interitum vsque dicti *Teucri* intra mœnia ſe viriliter defendiſſent, a militibus tamen Regis vna tantummodo die crudeli pugna commiſſa ſuperati ſunt, & ex ipſis vltra quam quinque millia partim ex ſummis muris, turribusque præcipitati, partim igne gladioque ceciderunt. *Bulgarorum* etiam in primordio irruptionis plurimi defecerant, cum ipſis pariter *Teucris*, plurimos etiam Rex ipſe ſua pietate ſeruauit, plures inſuper *Sclauos* & *Vngaros*, quos ſæua *Teucrorum* manus dictis in locis pluribus annis captiuos habuerat, liberos fecit, & in *Vngariæ* Regnum iuſſit per *Danubiam* transfretari.

Wladislaus Rex caſtra quædam capit.

Interea *Iulianus* Cardinalis Legatus Apoſtolicus, qui ipſe in bello Regi ſemper adſtitit, literas accepit a *Franciſco* Cardinali *Venetiarum*, maritimæ claſſis Apoſtolicæ Capitaneo, & Legato, *tranſitum Teucrorum in multitudine ex Aſia in Europam, cuſtodia ne quicquam prohibente, transfretaſſe* nuntiante, *& quod claſſis maritima Apoſtolica prohibere nequiuerit quin Teucri furtim noctuque in paruis cymbis per inferiorem partem Phari Galliopolis traieciſſent.* Multorum tamen aſſertio fuit, *Venetorum* & *Genuenſium* galearum nauiumque Patronos & Capitaneos pecunia multiplici ex *Aſiatica* gaza corruptos, e cuſtodia ſtricti exceſſiſſe & *Turcorum* Cæſari cum quadraginta millibus ſuorum aduenienti, tranſitum liberum feciſſe. Quam aſſertionem piæ mentes non receptant, tanta perfidia *Venetos* & *Genuenſes* vſos eſſe, vt Chriſtianum ſanguinem *Mahumeticis* auro venderent. Sed ad multa vix credenda humana ſæpe impellit auri ſacra fames, aliis placuit ex defectu victualium & commeatuum claſſem diſceſſiſſe. Vtcumque ſit, liberum mare *Teucris* patuit, qui ſuperato ſtricto, venientes in *Græciam*, iuncti ſunt ſuis cis mare remanentibus. Hæc tamen denunciatio neque Regem terruit, nec animum ſuum a periculo futuro auertit, quin ad littus maris Regia ſigna deduceret, & deſcenſum faciens cum exercitu a caſtro *Petrecz* iam exuſto, per planos & apertos campos incedebat, ad dexteram verſus meridiem montes habens, *Romaniam* a *Bulgaria* diuidentes, & protendentes a *Bidino* & ab ipſa *Nicopoli* vsque ad mare *Maurum* iuxta *Galatham*, qua *Meſſambriam* itur, inde *Conſtantinopolim*, id eſt per littus maris, & iuxta radices ipſorum montium lacus erat, qui

Turci cum exercitu in Europam veniunt.

penes castellum *Petrecz* capit originem, qui & iuxta ipsam *Gallatam* terminat, intra sinum quendam paruum quem mare expandit. Ad sinistram autem versus septentrionem alii quoque montes habebantur, vltra quos & desertum erat, protendens versus septentrionem vsque ad *Danubium* e regione *Moldauiæ* & *Walachiæ* per distantiam octo ad minus dietarum, nam & de milliaribus illis in partibus neque consuetudo neque computus habebatur vllus. Versus vero meridiem dictum desertum vsque ad *Maurum mare* producitur, montes vero quos dicimus, etiam in ipsum mare terminant penes *Warnam* e regione *Galathæ*, quingentis forte passibus a *Galatha* distantem, quas circumstantias ideo notandas esse volumus, vt legentibus locus certaminis & loca fugæ melius innotescant. Itur igitur intra montes ipsos penes lacum, donec *Warnam* peruentum est, & priusquam eo Regis peruenisset exercitus, *Teucri* qui *Warnæ* præerant, aufugerunt, marique sese omnes commiserunt, item & qui *Galathæ* præerant factitarunt. *Warnenses* autem & *Galathenses*, *Sumenses*, & *Petrzenses*, aliorum, qui periclitati fuerant, vicinorum exempla metuentes, sese in Regis potestatem dederunt, nona scilicet die Nouembr. feria secunda quos & *Cauerna* & alia plura castra eodem die sunt imitati, etiam priusquam Rex ipse signa monstrauisset, quamuis triplicibus muris portuque maritimo tuerentur. Tanta siquidem fuit Regis autoritas, vt nomine illius in partibus illis, tanquam mortalis cuiusdam Dei sua pro clementia veneraretur, magnanimitate autem sicut *Alexander* aut *Cæsar* alter vbique timeretur.

Eadem siquidem nocte, qua *Warnam* & alia castra Rex muniuit, conspecta sunt castra *Teucrorum*, quorum ignibus cœlum coruscabat, ipsa enim, postquam ex *Natolia* traiecerunt in *Europam*, *Galliopolim* concesserunt, inde *Adrianopolim*, & passim gentes armigeras colligentes validissimum congregarunt exercitum, qui cum *Nicopolim* venientes vestigia Regis continuo cursu subsecuti sunt, castra quoque eodem, quo diximus, vespere, quinque millibus passuum ab exercitu Regio collocarunt, mane autem facto feria tertia in vigilia S. *Martini*, vna duntaxat hora post ortum solis, *Teucros aduentare & pariter adesse* totus ecce conclamat exercitus. Capiunt arma milites bellorum auidi, cœlum & mare vocibus optant, tentoriis leuatis & curribus præparatis, *Teucris* obuiam itur, nullos de ipsis curribus more Tabor instructo, quibus in orbem compositis, primo, secundo & tertio curruum ordine velut e fortalitiis tutius pugnare poterat exercitus, sed visum est Regi ideo currus in ordines non poni, vt singuli qui in illis latitare consueuerant, in aciem prodirent, & au-ctiorem facerent exercitum. Nullus etiam (nescitur quo facto) bombardis se & tormentis instruxit, quibus tamen & terreri & offendi pariter hostilis potuisset exercitus, sed mala quædam valetudo Regis rebus instruendis non mediocriter obfuit, nam cum in sinistro pede Rex ipse apostemate quodam paulisper ægrotaret, *Huniad Ianiss* Woievvoda, Capitaneus exercitus acies instruxit, & in hunc modum locauit; in arcus siquidem modum per quendam vallem latam, mille circiter passibus acies sibi contiguæ consistebant campum opplentes, a lacu fere vsque ad montes, qui deserto contigui sunt, a sinistro cornu penes lacum idem Woievvoda quinque vexilla locauerat, tum ex propriis, tum ex Baronibus *Vngarorum*, postquam & Rex ipse cum suis vexillis & aciebus electorum ex *Polonia* & *Vngaria* militum, tanquam in omnium acierum & militum cordibus magno splendore dignitateque fremebat, nihil magis cupiens, quam manum conserere, credens eos, qui intra *Teucrorum* possessiones & mœnia tribus de quinquaginta diebus secum militauerant, & alias vna secum fuerant, in mille pericula mortis, omni etiam virtute ad mortem vsque secum esse pugnaturos, sed aliter quam Rex sperabat, euenit. Nam cum post vexilla Regis ad dextram locatæ essent, *Walachorum* acies, dextro procedendo ordine, vexillum nigrum *Vngarorum*, post hoc vexillum *Agriensis* Episcopi *Simonis* de *Rozgon*, post quod & gentes *Mathkonis* de *Palencz* Bani *Sclauoniæ* sub *Francone* Bano germano suo, inde vexillum Ecclesiæ sub *Iuliano* Legato, & vltimo loco in fine eorum dextri, versus desertum, vexillum S. *Ladislai* sub *Ioanne* de *Arbi* Præside *Waradiensi* ad duo fere millia passuum. Eodem ordine *Teucris* obuiam itur, curribus regiis ipsas acies & vexilla subsequentibus, aduentusque *Teucrorum* in loco ipso tribus fere horis expectatus. Et quamquam aër erat serenus, mareque tranquillum, tanta tamen venti tempestas & procella ab occidente suborta est, vt omnia fere signa regia, vexillo duntaxat S. *Georgii*, quod sub cura solius Regis erat, excepto, ad hastas vsque confracta sunt & lacerata vt non superi tantummodo, sed & elementa barbaricæ victoriæ adniterentur.

Interea *Teucri* magno ordine magnisque copiis non per opertos campos & vallem, sed per rubeta & colles, quos diximus, versus desertum exploratione & calliditate vsi, paulatimque ad exercitum Regis accedentes pedites suos sagittarios, quas *Ianitores* seu *Ianczaros* appellant, præstolantur, dextrum eorum exercitus Regii cui Præfectus erat *Waradiensis* Episcopus, licet debili impetu, aggressi sunt, ibique pugna primordium cœpit. Sed nescio qua fatorum inclementia tunc euenerit, quod

Prælium cum Turcis.

Vngari primarum acierum & quatuor vexillorum *Varadiensis* Episcopi, *Iuliani* Legati, *Franconis* Bani, & Præsulis *Agriensis* primum impetum *Teucrorum* non sustinuerant, sed paucis occisis *Teucris* statim versus *Galatham* inter sinum, quem diximus, maris, & inter lacum & montes versus *Romaniam* confugerunt, quos *Teucri* ipsi acriter ferientes hastis & frameis ad duo milliaria, decem videlicet millibus passuum, per excelsos montes & densissima etiam nemora insecuti sunt, *Walachi* pari exemplo hinc & inde dispersi, *Teucris* minime restiterunt. Restitit autem ex quatuor vexillis, vexillum S. *Ladislai* rectum & integrum, quamuis omnes fere eius milites profugissent, ad quod defendendum *Iulianus* Legatus & *Franco* Banus accurrerunt cum equitibus vix ducentis. Pars *Teucrorum* fugientes hinc inde *Vngaros* & dispersos aurigasque secant & trucidant, pars vero aliquot currus subuertunt & spoliant. Alii autem vexillum S. *Ladislai* magnis circumdant viribus, sed quia fortes erant sub ipso milites, & in vnum globum circulumque prostrati, ac versus *Teucros* inermes cuspides hastarum vertebant, non potuerunt animose pugnando quoquo modo à multitudine hostium superari. *Wladislaus* vero vbi vidit *Vngaros* à dextro eorum terga vertentes & supra reliquas plurimas *Turcorum* cateruas insurgere, ipsas *Turcorum* acies, vbi plus aduertebat, interponi discriminis, velut clarus Imperator & alter *Cæsar* inuasit, & omnes cum suis militibus hasta gladioque, quotquot offendit, aut morte afflixit, aut in errorem fugamque conuertit. Regis exemplum *Ioannes* Woiewoda Capitaneus exercitus secutus est, qui postquam vexillis copiisque Regiis se coniunxit, magno animo in *Teucros* irruit, & quatuor millibus passuum Rex inuictissimus *Teucros* insequens, tantam in eis cædem stragemque commisit, vt incredibile sit audientibus, & his qui coram viderunt, mirandum stupendumque, quod in tali Principe tales vires essent, & viuacitas. Reuersus postea ad locum vnde discesserat ad reliquos hostes profligandos, postquam vidit vexillum *S. Ladislai à Teucris* aeriter oppugnari, & magno subesse periculo, pietate ductus, pro liberatione vndique à *Teucris* circumuentorum accurrit, cuius præsentia *Turci* cognita terrore consternati, partim cæsi partim in fugam conuersi sunt, triaque millia in *Turcorum* illo duntaxat loco corruisse visa sunt, & quasi in momento deleta. Et quanquam plurimæ & validæ eorum acies hinc inde pluribus locis victæ Regis virtute cecidissent, exigua tamen in eos videbatur strages commissa, propter nimiam eorum multitudinem, dum recentes & nouæ victis, prostratis, aut fugientibus succederent acies. Magna insuper astutia & summa calliditate *Teucrorum* procedebat exercitus, inter quos & sagittarii etiam equestres aderant, quorum vires fuerant inhabiles ad pugnandum, vt ex illis maior terribiliorque appareret exercitus. Gregem insuper habuerunt camelorum, partim sericeis pannis onustorum, partim sagittis & rebus ad vsum hominum militiamque spectantibus, inter quos quidam visi sunt, qui aurea & argentea moneta graues erant, quam ex industria iuxta antiquam *Tartarorum* consuetudinem, cum se prosterni aut persequi conspexerint, obrutis saccis fuderunt in terram, vt inde milites regios à cursu & persecutione retardarent. Obfuerunt etiam exercitui cameli ipsi aliquorum equos, suorum monstrositate, vertendo in fugam, ita vt eos vix sessores ad quam voluerunt partem diuertere potuerunt, in quibus occidendis *Walachi* & alii quidam, æris cupidiores quam gloriæ, fortes & strenuos se præbuerunt.

Inuadit præterea Rex & prosternit acies hostiles, inter quos quædam copiæ *Tartarorum*, electissimorum certe militum, manu Regis corruunt, cuius ante faciem non stantes *Teucri* fugiebant, quasi conspexissent subitum fulgur descendere à cœlo. Deinde reuertens ad *Teucrorum* sagittarios pedestres, quos *Ianczarones* nuncupant, plurimos ex eis morte affecit, nec sine tamen ingenti damno ac læsione suorum militum & equorum. Nam & sagittas *Teucri Ianczarones* in vno loco firmati, & longis scutis ne læderentur in terram defixis, protecti, adeo frequentes in exercitum Regium emittebant, vt & aer sagittis ipsis non aliter opplebatur, quam cadente de cœlo grandine super terram, vnde & plures mortales de exercitu ictibus eorum mortui sunt, & equorum ex vulneratione deficientium immensus clamor, antiqua vero loca adeo sagittis constrata fuere, vt nullus per illa equiti aut pediti pateret transitus. In hac pedestrium pugna maior clades in exercitu regio accepta est, & multos insignes milites ex *Polonia* Rex desiderauit. Dum enim terribilis esset, tum multitudine tum sagittarum missione pedestrium *Ianczarorum* acies, omnibus dissimulantibus Regio mandato *Polonorum* milites irruerunt in illam, deinde Rex ipse desertor esse suorum militum nolens, pugnæ se mediæ iniecit, & magnam stragem in pedestri exercitu edidit, adeo vt *Ianczarones* ipsi deliberabundi presso gradu sisterent, & tam se exercitumque omnem suum, qui totus ex renegatis constabat, quam Cæsarem, qui in medio illorum versabatur, tradere in potestatem Regis conclusissent, si regii exercitus fugam discessionemq; non notassent. Sed catholicus populus felicitate à Deo eorum sceleribus irato iudicabatur indignus. Asserunt & nonulli disciplinæ militaris periti, qui bello huiusmodi interfuerunt *Wladislaum* Regem cladi, quæ successerat, oc-

occaſionem propterea, quod in pugnæ principio *Turcos* venientes & deuictos longius proſequebatur, præbuiſſe, ſi enim modum in proſequendo hoſte tenuiſſet, referre triumphum & præſentis certaminis gloriam, & ſummam belli perficere, haud incertum erat, poterat tamen pugna reſtitui, poterat *Turcus* vinci & pelli, ſi *Ioannes* de *Huniad* & *Vngarorum* cohors exemplum eius ſecuta pronior ad bonam ſpem quam ad fugam fuerit.

Magni autem animi Rex etſi à quibusdam ex ipſa pugna traheretur, & quidam illum a prælio ſtudebant abducere, belli cupidus & victoriæ, quam ſibi partam iam viderat, *Teucros* hoſtes longo etiam curſu, tertiò perſecutus eſt, in multisque locis langueſcens prælium aut deficiens reſtituit, quem cum armorum ſplendore & ſtrenuitate cognouiſſent, ad propinquiores eorum acies aut ad montes aufugiebant, & nihilominus tot ex eis moriebantur, vt quatuor aut quinque millibus paſſuum erat ſtratus campus corporibus occiſorum. Adde quod de exercitu Regio multi ceciderunt, & ſignanter ex *Polonis*. *Walachi* vero qui ad ſpoliandos mortuos potius, quam ad perſequendos viuos hoſtes intendebant, nullo fuerunt Regi ſubſidio, ſed cum hoſtes inſequebatur Rex, ſpolia capiebant, dum autem gentes Regis perſequerentur ab hoſtibus, fugam dabant. Quidam etiam de exercitu Regis, tum puſillanimitate ducti, dum equorum ſuorum viribus diffidentes, relicta in media dimicatione Rege, ad deſertum per montes & ſyluas diffugierunt. Solicitatus deinde *Wladislaus* Rex *Ioannis de Hunniad*, qui ſe iam e prælio fuga ſubduxerat, frequentibus nuntiis, *vt pugna & acie omiſſa, ſecum vna & locorum peritis fuga ſe ſaluaret*, animo feroci reſpondens, negat *ſibi & ſanguini ſuo fugam competere, malleque ſe in ea pugna cadere, quam contra maiorum ſuorum dignitatem pedem referre, militibus ſuis auſpicium ſuum ſecutis deſertis, vel potius proditis & de protrahenda vita per fugam ignominioſam cogitare, cuius vſum omni morte poſt fugam ſciret amariorem, incertum habens, an etiam per fugam euaſurus ſit, & poſt euaſionem ad craſtinum victurus, pro comperto habens, quantacunque animorum acceſſione labem præſentis fugæ non poſſe deleri, nec eſſe honeſtatis Regiæ & vincere velle & fugere, & quamuis certum diſcrimen adeſſe videat, manendum potius & glorioſam oppetiturus mortem, quam militibus ſuis proditis in turpem fugam dilapſurum.*

Rex denique, quem *Poloni* ſui fortiſſimi ac bellicoſi milites nunquam deſeruerunt, vsque ad crepuſculum noctis cum hoſtibus dimicauit, quos circiter circa decem millia paſſuum a caſtello *Warna*, vnde diſceſſum fuit, eſt inſecutus, *Teucrique* ipſi in fugam à Rege conuerſi ſunt, & triginta millibus paſſuum retroceſſerunt. Situs autem Rex *Wladislaus* in dimicantium medio, orantibus plerisque *ne ſe euidentibus miſceret periculis, atq; exercitu diſperſo, ſolus ſummam periculi ſubiret, ſuo periculo pernitiem vniuerſis orthodoxæ fidei cultoribus allaturus*, non acquieſcit, ſed militiæ decus præponens ſaluti, & glorioſam mortem vitæ opprobrio, in confertiſſimos hoſtes cum agmine militum ſe immiſcens, aliquanto tempore pugnauit fortiſſime, donec magis ac magis infundentibus ſe *Turcis*, cum ſuis occluſus, magnificam mortem oppetiit, damno ſui corporis & Chriſtianæ Reip. & Regni *Polonici* ingenti iactura & vulnere, manu ipſe hoſtili oppreſſus & interemptus, victis iam debellatisque hoſtibus, neque vllam ſibi futuram ſalutem ſperantibus, inſperatam & illuſtrem victoriam præbuit.

in qua ipſe Wladislaus cadit.

Hoſtium ſiquidem multitudine vndique circumactus, cedere pudori ducens refugientibus & ſe deſerentibus *Ioanne* de *Hunniad* & *Vngaris*, prælium quanta vi poterat reſumens, multis cæſis & ipſe tandem cum omnibus *Polonorum* militibus propriam mortem animoſiſſime vltus, occubuit. DEUM ſiquidem ſuæ maieſtati adeſſe, vbi amplius conſilio nihil adminiſtrari poterat, confidens, illa ſolerti conſilio tranſtulit Princeps magnanimus in virtutem. Cum enim plurima & egregia tam Ducis quam militis munera illo prælio edidiſſet, & maximis hoſtium copiis fuſis fugatisque totus ſanguine barbarico maderet, *Ioannes* de *Huniad* hoſtium magnitudine & paucitate regii exercitus deterritus, in fugam effuſus, omnem exercitum *Vngarorum* ſuo exemplo ſecum traxit. Sed & parum ducens, ipſe plures nuntios ad *Wladislaum* Regem miſit, qui monerent, *vt ipſe prælio diſcedens fuga ſe ſaluaret*. At Rex in nuntios vehementer iratus: *abite & renunciate*, inquit, *Ioanni deſertori meo non militi, Vngaros exercitu hoc amiſſo, alterum parare poſſe, ſe vero ſine ſuo dedecore fugere non poſſe, malleque vitæ quam gloriæ iacturam facere, & die illa pro fide, pro Religione, pro populo Chriſtiano, atq; Vngariæ glorioſam mortem quam turpem fugam appetere, viderit ipſe qui ferocius intra parietes tutus loquebatur, & qui reclamantem renitentemq; me in huius horæ diſcrimen perduxit, ſi recte agit, ſi fidem & ſacramentum militiæ mibi præſtitæ cuſtodit, & ſi tam promtam habeat manum iuxta ac linguam habuerat, Regis ſui à præſenti & poſtera ætate deſertor iudicandus.* Nocte autem ſuperueniente vtraque pars victam ſe credens abiit, *Vngari* ſiquidem credentes omnes currus exercitus Regii fuiſſe ſpoliatos ab illis *Teucris*, qui in primo congreſſu eos profligauerant, verſus deſertum per opacas etiam ſyluas ac montes, & valles, locaque præcipitantia fugerant, quibus fugientibus de *Teucrorum* exercitu quidam ſæpius acclamans, Hungarico dixit idiomate: *Quæ eſt, o Vngari, veſtra dementia, quæ puſillanimitas, qui cũ victores eſtis, aufugitis.* Quo ne quicquam reuocante, & obſtante etiam, quod *Vngari* ab ipſo Rege iterum

atque iterum reuocarentur ad pugnam, quisque tamen velociori curſu fugiebat, nec ſeruus de ſeruando Domino pietate motus eſt, neque Dominus præſentem & anhelantem ſeruum præſtolatus, tanto quisque terrore perculſus fuit, vt quicunque opaca & inuia loca per confertas arbores, ſaxa, & per denſiſſima nemora, velut in apertos & planos campos tenebroſa nocte cucurrit, & ipſe quoque Woiewoda *Ioannes* Capitaneus exercitus cum pluribus equitibus, *Vngarorum* Rege non expectato, diffugit. Qui autem vltra lacum in primo congreſſu ante *Teucros* fugerant, & quos *Teucrorum* gladius non vorauit, eadem nocte clanculum ad ipſum deſertum confugerunt, vt poſſent ipſi quoque per *Danubium* in *Walachiam* transfretare, & penes currus regios reuertentes auſi non fuerunt currus accedere, metuentes ne *Teucri* iam circa currus nocturnam requiem ſtationemque recepiſſent, quibus tamen in curribus plerique de exercitu Regio nocte tota ſed & die ſequenti pacifice ſteterunt, expectantes aſſidue reditum Regis & totius exercitus, quem ſuis hoſtibus præualuiſſe viderent, & in eadem opinione ipſi quoque *Turci* verſabantur. Nam cum ſe vidiſſent vbique proſterni, auſi non fuerunt ſequenti die, transacto iam veſpere, Regios currus inuadere, metuentes ne Chriſtiani milites ad currus & ad primum pugnæ locum reuertiſſent *Ioannem* de *Huniad* Commendatorem & plurimos *Vngarorum* neque reuocauit pudor neque animauit metus, ne deſerti Regis ignominia notarentur.

Fugientibus autem *Vngaris*, *Walachis*, & aliis de exercitu Regis, talis timor pedibus addebat alas, vt Woiewoda *Ioannes* Capitaneus exercitus, qui certos ductores habuit, in duobus diebus & noctibus, ad ripam *Danubij* & ad paſſum *Laſſlocze*, demum in *Walachiam* euolauit, quidam in tribus, quidam in quatuor diebus, quidam vero in quinque diebus & noctibus etiam nihil comedentes, ad eandem *Danubij* ripam peruenerunt, ad quam in decem vel octo ad minus diebus communiter equitando vix perueniri poteſt per deſertum ipſum, in quo nihil ad vſum humanum eſt repertum, & plerique tribus equitando diebus nullas etiam aquas reperierunt, & non pauci ſiti languebant & inedia. Tanta inerat miſeries fugientibus cupiditas fugiendi. Præter autem *Walachos* nemo quo tenderet ſciuit, nam quisque ad eam ſe partem conuertebat, ad quam ipſum aut impellebat timor, aut ab ipſa fortuna trahebatur. Nulla enim ratione iter agebant, qui ſine *Walachis* fugiebant. Hi ſiquidem interdiu per ſolem, nocte vero per ſtellas etſi quandoque circuirent tuto tamen ad *Danubium* profecti ſunt. Qui autem Ducibus *Walachis* caruerunt, aut ad *Teucrorum* loca, quæ Chriſtianorum eſſe putabant, peruenerant, aut errore, aut frigore, aut denique ipſa inedia perierunt, ita quod plures de exercitu Regis fames, plures error, & plures frigus extinxit, quam *Teucrorum* gladius interemit. Quod ſi *Teucri* ab ipſo Rege proſtrati non cecidiſſent, & inſequendi fugientes non fuiſſet illis adempta poteſtas, aut in ipſo deſerto ſingulos fugientes non comprehendiſſent, vel perdidiſſent, aut ſi ad *Danubium* vsque veniſſent proſequentes fugientes flumine omnes merſiſſent. Sed Deus ipſe tantas in prælio vires in ſolo Rege dimiſit, vt quicunque ſaluus eſt, opera & ope Regia eſt ſaluatus. Plurimi autem *Teucrorum* qui in primo congreſſu per Regem cæſi, & ad multa paſſuum millia profligati ſunt, non prius ſiſtebant fugam, donec peruenerunt *Adrianopolim*, vbi vulgata ſua ſtrage & regis victoria, vniuerſa *Adrianopolis* pauore concuſſa, qualiter fugeret, qualiterque ex *Europa* in *Natoliam* per mare traiiceret, ſummo conatu ſperabat. Viſus eſt *Iulianus* Cardinalis Legatus cum *Ioanne* Woiewoda à prælio diſceſſiſſe, qui alias nunquam voluit deſerere Regem, niſi poſtquam *Ioannem* Capitaneum exercitus, Regem & exercitum linquentem cum magna multitudine ſe ſequente vidit diſceſſiſſe. Incertum autem eſt, quo euentu *Iulianus* Cardinalis à conſortio *Ioannis* Woiewodæ diſtractus, dum in rara ſocietate *Danubium* perueniſſet, à quodam *Walacho*, qui in parua cymba vnicum duntaxat illum traiiciebat, cognito auro, quod ipſe *Iulianus* dicitur geſtare, & cuius pondere cymba ipſa demonſtrat molem, occiſus eſt, & corpus exanime, vt plures ferunt, ſingulis veſtimentis & auro ſpoliatum eſt, & in *Danubium* proiectum, ita vt vir eloquentiſſimus, prudentiſſimusque occidit, ac ſuum illum digniſſimum ſpiritum & nobiliſſimum, ad omnia quæcunque ageret diuinitus aptum, exhalauit.

Iulianus Cardinalis Legatus interficitur.

Viſus eſt *Waradienſis* Epiſcopus inter primos fugiens, dum initio pugnæ perſequeretur à *Teucris* ad lacum confugere, in quo dicitur ſubmerſus eſſe. Viſus etiam *Agrienſis* Epiſcopus, qui & cum primis non impetum ſuſtinuit, ad *Warnam* caſtellum ſua pro ſalute confugiſſe, qui cum ab oppidanis non eſſet receptus, ad milites regios pugnantes reuerſus eſt, & ingreſſus acies fortiter dimicauit. *Polonorum* vero militum, præter duos, nullus euaſit, eo quod pro more ſuo de fuga ſua nunquam cogitauerunt, & quod bellicoſum ſit genus hominum. Hi enim dum vitalis ſpiritus ſpirauit ab ipſo Rege minime diſceſſerunt. Occubuerunt autem ex præſtantoriibus, *Ioannes Maior* & *Ioannes Gratus* fratres germani de *Tarnow*, & *Martinus* ac *Stanislaus* de *Roznow* filii duo optimæ memoriæ *Nigri Zawiſchæ*, qui in illa infelici clade per Imperatorem *Sigismundum* circa caſtrum *Golubiecz* a *Turcis* accepta, dimicando ſtrenue occubuerat, & alii plures milites Nobiles *Poloni*. Saluati autem ſunt per fugam *Rzeſowski* qui pugnæ propter vulnerationem intereſſe non valens in curru Regio decumbebat,

1444

bat, de domo *Pulcozicz*, ex post in *Cracouiensem* Episcopum, *Georgius* de *Sanoch* in ArchiEpiscopum *Leopoliensem*, de domo *Streparum*, *Paulus* de *Garbow* de domo *Powala* in Episcopum *Chelmensem*, *Albertus* de *Zichtin* in Regni *Poloniæ* Vice-Cancellarium, *Ioannes Watrobka* de *Strzelcze*, de domo *Oxa*, in Præpositum *S. Michaelis* & Canonicum *Cracouiensem* promoti: *Andreas* de *Sienno*; de domo *Debno*. *Ioannes* de *Borowno* de domo *Szrenoawa*, *Martinus Chorapiec* de domo *Pulkocicz*, *Petrus* de *Latosyn*, de domo *Gryffonum* captiuitatem *Turcorum* mirabiliter aufugerunt.

Rex vero *Wladislaus* postquam bellum nocte diremptum esset, nusquam apparuit, nec tamen est repertus, qui eum aut capi aut occidi viderit, ac mira quidem & res stupenda est, cum de cæteris militibus qui non redierunt, certa noua aut de morte aut de captiuitate relata sunt. Sed Rex ipse eodem in prælio omnibus vno ore testantibus vltra quam corpore humano possibile videretur efficeret, tantamque stragem propria manu commisit in *Teucros*, vt opera magnanimitateque sua, quarta pars præstantiorum militum, hostilis exercitus defecit prælio, cuius virtus & strenuitas supra Christianum exercitum venisse dicuntur, & nihil dubium est, quin Rex vera *Teucros* superauerit virtute, quanquam ipsi exercitum Regium multitudine potius quam gladio perterruerint. *Vngari* pro maiori parte salui reuersi sunt, sed præstantiores etiam milites *Vngarorum* prælio defecerunt, & superstitissent, nisi Regis, quanquam incomparabiliter, superiores erant numero hostes. Erat spes nihilominus habendæ victoriæ, & iam Deus Regi triumphum dederat propter signa ea quæ dixi, nisi illum fuga exercitus sui labefactasset. Ex omni autem Regis exercitu, in quo verum dicam vix aderant viginti millia militum, non creditur quintam partem morte aut captiuitate periisse, & nullam denique iacturam Christianus accepit exercitus, si modo *Wladislaus* Rex nobis aduenisset, quo principe nulla ætas aut vnquam vidit, aut vnquam visura est præstantiorem pugilem pro fide nostra Catholica, aut Catholicum magis & Sanctum Imperatorem, qui pro summa eius bonitate nemini vnquam nocuit homini Christiano, Deum semper laudans & benedicens auditus est, tum in Psalmis tum in omni eius verbo & opere. In cibo moderatissimus Princeps, & spreto vino, sola in potu contentus aqua, ac veluti sanctus Rex & angelus alter in terris cœlibem & virgineam vitam domi militiæque duxit. Cæsa sunt ea pugna octuaginta millia pluresque illustres animæ in cœlum vel inferos transierant. Insignis est hic annus multis cladibus, nam & *Swaiczeri* apud *Basileam* cæsi sunt, & *Delphinus* quam plurimas *Almaniæ* Vrbes occupauit, & Rex *Franciæ*, *Tulun*, *Werdinumq́;* cepit, nulla tamen quam *Pannonica* clades insignior, postquam victus & victor diuersa loca sortiti sunt. Victus enim *Wladislaus Polonorum* & *Hunnorum* Rex consociatus est angelis, victor *Turcus* addictus est perpetuis suppliciis. Transacti mali in animis *Polonorum* inspirata quædam habebatur diuinatio, & nedum fama regiæ cladis *Poloniam* perueniente, mœsta tamen lamenta matronarum, natos & cognatos suos ex sola coniectura & suspicione deplorantium audiebatur.

Wladislai Regis indoles describitur.

Cum in *Adrianopolim* ventum foret, *Turcorum* Cæsar captiuos recensens duodecim *Polonorum* ingenuos iuuenes nondum epheborum ætatem ingressos, quorum videbat eminere genus & formam, e cætera turba secreuit & in thalamum suum deduci iussit. Qui cum ob formæ præstantiam primum se ritu profano & spurcissimo circumcidendos, deinde in scortorum numerum destinatos cognouissent, ne execranda lege & libidine fœdentur, in necem Cæsaris coniurant, rem tamen cum vno *Bulgaro* simili turpitudini destinato communicant, quem & in necem & coniurationem pelliciunt. Sed cum obseruato meridionali tempore, quo corporis Cæsaris custodes sopori se dari soliti erant, propositum exequi pergunt. *Bulgarus* illos præcurrens Cæsari quiescenti prodidit, & *quanto in periculo versaretur, nisi mature prouideret*, indicauit, non ob id tamen machinatio coniuratorum quieuit, sed Cæsarem adorti, in illius trucidationem toto conatu (non ephebos sed viros crederes) ferebantur, perpetrassent insigne tyrannicidium, nisi Cæsar per gradus & scalas abditas in tecta domorum scandens, manus illorum euasisset. Accurrentibus autem corporis custodibus *Ianczaris* in grandi multitudine, nemo se coniuratorum capi permisit, sed thalamo, ex quo Cæsar aufugerat, firmis repagulis clauso atque obfirmato, ne barbarorum manus, qui illos magna oppugnabant virtute, inirent, mutua in se ad vnum omnes debacchati cæde, gloriosam & memorabilem mortem oppetiere, relinquentes exemplũ honestis mentibus, magis fidem & pudicitiam curæ esse, quam vitam. Et si idem animus *Ioanni* de *Huniad* & cæteris militibus ad *Warnam* cum *Wladislao* Rege contra *Turcum* pugnantibus, qui ætati infirmæ, adfuisset, neque *Wladislaus* Rex ab eis desertus, neque tot pulcherrimarum legionum interitus fuisset secutus, neque Catholicorum debellator exercitus, qui etsi laudabile visus fuisset insumpsisse in anno transacto principium: occulto tamen Deo permittente iudicio processum debilem & finem habuit penitus infelicem.

IN-

INDEX RERVM IN DLVGOSSO OCCVRRENTIVM.

Prior numerus librum, posterior columnam: littera vero partem columnæ notat.

B.

Ba-

Błoz-

C.

INDEX RERVM.

G.

H.

Iaros-

Ioan-

Lu-

N.

O.

P.

Ric-

Rus-

INDEX RERVM.

T.

Tu-

V.

Vi-

W.

NB. Quæ ſub hac littera non inuenies, euolue ſub antecedente V.

X.

Z.